

בראשית

למנוחת שבת
ושני וחמישי

הגה

תפסיר רס"ג

א א בראשית ברא אלהים

את השמים ואת הארץ:

ב בקדמין ברא יי ית שמיא וית ארעא:

ב והארץ היתה תהו ובהו

והשך על-פני תהום ורוח אלהים מרחפת

א א) אֵל מֵא כֵּלֶךְ אֱלֹהִים.
אֱלֹהִים מֵאֵלֶיךָ.ב) וְאֵלֶיךָ. כִּי אֵלֶיךָ גִּימְרָה
מִסְתַּבְּתָרָה. וְעֵלָם עֲלֵי וְגַה
אֱלֹהִים. וְרוּחַ אֱלֹהִים
תָּהָב עֲלֵי וְגַה אֱלֹהִים:

רס"י

ברא. ודומה לו (כושע 6 ז) תחלת דבר ה' בהושע, כלומר תחלת דבורו של הקדוש ברוך הוא בהושע, ולאמר ה' אל הושע וגוי. ואם תאמר להורות בא שאלו תחלה נבראו ופירשו בראשית הכל ברא אלו, ויש לך מקראות שמקצרים לשונם וממעטים תבה אחת, כמו (איוז ג י) כי לא סגר דלתי בטני, ולא פירש מי הסוגר, וכמו (ישעיה ח ז) ישא את חיל דמשק, ולא פירש מי ישאנו, וכמו (עמוס ו יז) אם יחרוש בבקרים, ולא פרש אם יחרוש אדם בבקרים, וכמו (ישעיה מו י) מגיד מראשית אחרית, ולא פרש מגיד מראשית דבר אחרית דבר. אם כן תמה על עצמה, שהרי הפנים קדמו, שהרי כתיב ורוח אלהים מרחפת על פני המים, ועדיין לא גלה המקרא בריאת המים מתי היתה, הא למדת שקדמו המים לארץ. ועוד שהשמים מאש ומים נבראו, על כרחך לא למד המקרא סדר המוקדמים והמאוחרים כלום: **ברא אלהים.** ולא אמר ברא ה', שבתחלה עלה במחשבה לבראתו במדת הדין, ראה שאין העולם מתקיים, הקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין, היינו דכתיב (לכל ז ז) ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים: **ז תהו ובהו.** תהו לשון תמה ושכמון שאדם תוהא ומשתומם על בהו שבה: **תהו.** אישטודישו"ן זלע"ז [מבוכה]: **בהו.** לשון רקות וצדו: **על פני תהום.**

א **בראשית.** אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל [את] התורה אלא (שמות יז ז) מהחודש הזה לכם, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו [בה] ישראל, ומה טעם פתח בבראשית, משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים (תהלים קיח ו), שאם יאמרו אמות העולם לישראל לסטים אתם, שכבש תם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם כל הארץ של הקדוש ברוך הוא היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו: **בראשית ברא.** אין המקרא הזה אומר אלא דרשני, כמו שדרשוהו רבותינו וזכרונם לברכה בשביל התורה שנקראת (משלי ח כז) ראשית דרכו, ובשביל ישראל שנקראו (ירמיה ז ג) ראשית תבואתו. ואם באת לפרשו כפשוטו כן פרשוהו בראשית בריאת שמים וארץ והארץ היתה תהו ובהו וחשך ולאמר אלהים יהי אור. ולא בא המקרא להורות סדר הבריאה לומר שאלו קדמו, שאם בא להורות כן, היה לו לכתוב בראשונה ברא את השמים וגוי, שאין לך ראשית במקרא שאינו דבוק לתבה של אחריה, כמו (שם כו א) בראשית ממלכות יהוים, (זכריה י י) ראשית ממלכתו, (דברים יח ז) ראשית דגנה, אף כאן אתה אומר בראשית ברא אלהים וגוי, כמו בראשית

תפסיר רס"ג

(ג) שא אללה אן יכון נור. פכאן
נור: (ד) פלמא עלם אללה. אן
אלנור גייד. פצל בין אלנור
ואלצל'לאם: (ה) וספיי אללה
אוקאת אלנור נהארא.
ואוקאת אלצל'לאם לילא. ולמא
מצ'א מן אלליל ואלנהאר
יום ואחד: (ו) שא אללה. אן
יכון גלד פי וסט אלמא.
ויכון פאצל. בין אלמאנין:

על-פני המים: וארעא. הות

צדיא וריקניא. וחשוכא על אפי תהומא.
ורוחא מן קדם יי. מנשכא על אפי מיא:

ויאמר אלהים יהי-אור

ויהי-אור: ואמר יי יהי נהורא. והיה

נהורא: וירא אלהים את-

האור כי-טוב ויבדל אלהים בין האור ובין

החשך: וחזא יי. ית נהורא ארי טב. ואפריש יי. בין נהורא ובין

חשוכא: ויקרא אלהים | לאור יום ולחשך

קרא לילה ויהי-ערב ויהי-בקר יום אחד:

ויקרא יי לנהורא יממא. ולחשוכא קרא לילא. והיה רמש והיה

צפר יום חד: פ ויאמר אלהים יהי רקיע

בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים:

— רס"י —

לכתוב יום ראשון, כמו שכתב בשאר הימים
שני, שלישי, רביעי. למה כתב אחד, לפי
שהיה הקדוש ברוך הוא יחיד בעולמו שלא
נבראו המלאכים עד יום שני, כך מפורש
בבראשית רבה (ג ט): ויהי רקיע. יחזק
הרקיע. שאף על פי שנבראו שמים ביום
ראשון, עדיין לחים היו וקראו בשני מגערת
הקדוש ברוך הוא באמרו יהי רקיע, וזהו
שכתוב (ויז כו יא) עמודי שמים ירוכפו כל
יום ראשון. ובשני יתמחו מגערתו, כאדם
שמשתומם ועומד מגערת המאיים עליו:
בתוך המים. באמצע המים, שיש הפרש

על פני המים שעל הארץ: ורוח אלהים
מרחפת. כסא הכבוד עומד באויר ומרחף
על פני המים ברוח פיו של-הקדוש ברוך
הוא ובמאמרו, כיונה המרחפת על הקן
אקוויטי"ר זלע"ז [לכסות]: וירא אלהים את
האור כי טוב ויבדל. אף בזה אנו צריכים
לדברי אגדה ראהו שאינו כדאי להשתמש
בו רשעים והבדילו לצדיקים לעתיד לבא.
ולפי פשוטו כך פרשהו ראהו כי טוב ואין
נאה לו ולחשך שיהיו משתמשין בערבוביא.
וקבע לזה תחומו ביום ולזה תחומו בלילה:
כ יום אחד. לפי סדר [לשון] הפרשה היה לו

זולק הדקדוק: ויקרא אלהים | לאור. פסיק בין אלהים לאור בכל התיגאן:

תפסיר רס"ג

(ז) פָּצַנָּה אֱלֹהִים אֶלְגָּלֶד. ופָּצַל בֵּין אֱלֹמָא אֱלֹדִי מִן דִּוְנָה. וְאֱלֹמָא אֱלֹדִי מִן פִּוְקָה. פִּכָּאן כְּדִיאָד: (ח) וְסִמִּי אֱלֹהִים אֶלְגָּלֶד סִמִּיא. וְלִמָּא מִצִּי מִן אֱלִיל וְאֶלְגָּהֶאֶר יוֹם תִּיאֲנִי: (ט) שִׁיא אֱלֹהִים. אֵן יִגְתַּמַּע אֱלֹמָא. מִן תַּחַת אֱלֹסִמָּא אֱלִי מוֹצִיעַ וְאֶחָד. וְיִצְהָר אֱלִיבָאס. פִּכָּאן כְּדִיאָד: (י) פִּסְמִי אֱלֹהִים אֱלִיבָאס אֶרְצִיא.

וַאֲמַר יי. יְהִי רְקִיעָא בְּמַצִּיעוֹת מִיָּא. וְיִהְיֶה

מִפְרִישׁ. בֵּין מִיָּא לְמִיָּא: ^ז וַיַּעַשׂ

אֱלֹהִים אֶת־הָרְקִיעַ וַיְבָרֵל

בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת

לְרְקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר

מֵעַל לְרְקִיעַ וַיְהִי־כֵן: וַעֲבַד יי

יֵת רְקִיעָא. וְאֶפְרִישׁ. בֵּין מִיָּא דְּמַלְרַע

לְרְקִיעָא. וּבֵין מִיָּא. דְּמִיעַל לְרְקִיעָא. וְהָוָה בֵּן: ^ח וַיִּקְרָא אֱלֹהִים

לְרְקִיעַ שָׁמַיִם וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם שְׁנִי:

וַיִּקְרָא יי. לְרְקִיעָא שְׁמִיָּא. וְהָוָה רַמֶּשׁ וְהָוָה צֶפֶר יוֹם תְּנִינִ: ^פ

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקְוּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם

אֶל־מָקוֹם אֶחָד וְתִרְאֶה הַיִּבְשָׁה וַיְהִי־כֵן: וַאֲמַר

יי. יִתְפַּנְשׁוּן מִיָּא. מִתַּחַת שְׁמִיָּא לְאַתֵּר חֹד. וְתִתְחַזִּי יִבְשָׁתָא. וְהָוָה בֵּן:

^ד וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לַיִּבְשָׁה אֶרֶץ וּלְמִקְוֵה

רס"ד

וּבְטוּבֹו, וּבְשְׁלִישֵׁי שְׁנִינְרָה מְלָאכְתָּ הַמַּיִם וְהַתְּחִיל מְלָאכָה אַחֲרֵת וּגְמָרָה, כָּפַל בּוּ כִי טוֹב שְׁנֵי פְעָמִים, אֶחָד לְגָמֶר מְלָאכְתָּ הַשְּׁנִי וְאֶחָד לְגָמֶר מְלָאכְתָּ הַיּוֹם: ^ח וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְרְקִיעַ שָׁמַיִם. שִׁיא מַיִם, שֵׁם מַיִם, אֵשׁ וּמַיִם, שְׁעָרָבָן זֶה בְּזֶה וְעָשָׂה מִהֶם שְׁמַיִם: ^ט יִקְוּ הַמַּיִם. [שְׁהִינ] שְׁטוּחִין עַל פְּנֵי כָל הָאֶרֶץ וְהַקִּינִם בְּאוֹקִינִס, הוּא הַיָּם הַגָּדוֹל שֶׁבְּכָל הַיָּמִים: יִקְרָא יָמִים. וְהֵלֵא יָם אֶחָד הוּא, אֵלֵא אִינוּ דּוּמָה טַעַם דָּג הָעוֹלָה [מִן הַיָּם]

בֵּין מַיִם הָעֲלִיּוֹנִים לְרְקִיעַ כְּמוֹ בֵּין הָרְקִיעַ לַמַּיִם שְׁעַל הָאֶרֶץ, הֵא לְמִדַּת שְׁהִם תְּלִינִם בְּמִאֲמָרוֹ שֶׁל־מֶלֶךְ: ^ז וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת הָרְקִיעַ. תִּקְנוּ עַל עֲמָדוֹ וְהִיא עֲשִׂיתוּ, כְּמוֹ (דְּנִיִּס כֹּא יֵצ) וְעָשְׂתָה אֶת צִפְרִינְהָ: מֵעַל לְרְקִיעַ. עַל הָרְקִיעַ לֹא נֶאֱמָר אֵלֵא מֵעַל לְרְקִיעַ. לְפִי שְׁהִן תְּלִינִים בְּאִוִּיר. וּמִפְּנֵי מֵה לֹא נֶאֱמָר כִּי טוֹב בְּיוֹם שְׁנִי, לְפִי שֶׁלֹּא נִגְמָרָה מְלָאכְתָּ הַמַּיִם עַד יוֹם שְׁלִישִׁי, וְהָרִי הַתְּחִיל בְּהַ שְׁנִי, וְדָבָר שֶׁלֹּא נִגְמָר אִינוּ בְּמִלּוּאוּ

וְזֶלֶק הַדְּקִדּוּק: וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לַיִּבְשָׁה. בְּרֹוב הַתִּיגָאן לֹא יֵשׁ כֹּאן פִּסְקִי:

תפסיר דס"ג

ומלאם אֱלֹמָא בְּחֵאָרָא. לְמָא
עֲלָם אֱלֹלָה אֵן דִּיאֲלֹךְ גִּילִיד: יֵא
שֵׁא אֱלֹלָה. אֵן תְּכִלָּא אֱלֵאֲרֵץ
כְּלָאָא. וְעֵשְׂבָא דִּזְי חֵב. וְשִׁגְרָא
דִּזְי תִּמְרָא. מְכִירְגָא תִּמְרָא
לְאַצְנָאפָה. מָא גִירְסָה מְנָה עֲלֵי
אֱלֵאֲרֵץ. פְּכָאן כְּדֵאֲדָ:
יב) פֶּאֶכְרִגְתָּ אֱלֵאֲרֵץ. כְּלָאָא.
עֵשְׂבָא דִּזְי חֵב לְאַצְנָאפָה.

הַיָּמִים קָרָא יָמִים וַיֵּרָא
אֱלֹהִים כִּי־טוֹב: וַקָּרָא יי
לִיבְשֹׁתָא אֲרַעָא. וּלְבֵית בְּנִישָׁת מֵיָא קָרָא
יַמִּיָּא. וְחֻזָּא יי אֲרִי טָב: יֵא **וַיֹּאמֶר**
אֱלֹהִים תִּדְשָׂא הָאָרֶץ דְּשָׂא
עֵשְׂב מִזֵּרִיעַ זֶרַע עֵץ

פְּרִי עֵשֶׂה פְּרִי לְמִינֹו אֲשֶׁר זָרַע־בּוֹ עַל־הָאָרֶץ
וַיְהִי־כֵן: וַאֲמַר יי. תִּדְאִית אֲרַעָא דִּתְאָה. עֲסָבָא דְּבֵר זֶרַעִיה
מִזְדֵּרַע. אֵילָן פִּירִין. עֶבֶד פִּירִין לִזְנוּהִי. דְּבֵר זֶרַעִיה בִּיה עַל אֲרַעָא.
וְהָיָה כֵן: יב **וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דְּשָׂא עֵשְׂב מִזֵּרִיעַ זֶרַע**
לְמִינֵהוּ וְעֵץ עֵשֶׂה־פְּרִי אֲשֶׁר זָרַע־בּוֹ לְמִינֵהוּ
וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב: וַאֲפִיקַת אֲרַעָא. דִּתְאָה. עֲסָבָא דְּבֵר
זֶרַעִיה מִזְדֵּרַע לִזְנוּהִי. וַאֲיִלָן עֶבֶד פִּירִין. דְּבֵר זֶרַעִיה בִּיה לִזְנוּהִי. וְחֻזָּא

— רס"י —

מִזֵּרִיעַ זֶרַע. שִׁיגְדֵל בּוֹ זָרַע לְזֶרַע מִמֶּנּוּ
בְּמָקוֹם אַחֵר: **עֵץ פְּרִי.** שְׂיָהָא טַעַם הָעֵץ
כְּטַעַם הַפְּרִי, וְהָיָא לֹא עֲשֻׁתָּה כֵּן, אֲלֹא
(פְּסוּק יב) וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ עֵץ עֵשֶׂה פְּרִי, וְלֹא
הָעֵץ פְּרִי, לְפִיכָךְ כְּשֶׁנִּתְקַלַּל אָדָם עַל עֲוֹנוֹ
נִפְקְדָה גַם הָיָא עַל עֲוֹנָהּ וְנִתְקַלַּלָּהּ:
אֲשֶׁר זָרַע בּוֹ. הֵן גִּרְעֵנִי כָּל פְּרִי שְׂמֵחָן
הָאֵילָן צוֹמַח כְּשֶׁנוֹטְעִין אוֹתָן: יב **וַתּוֹצֵא**
הָאָרֶץ וְגו'. אִף עַל פִּי שְׂלֹא נֹאמַר לְמִינֵהוּ
בְּדִשְׁאִין בְּצִיּוּיָהּ, שְׂמַעוּ שְׂנַצְטוּ הָאֵילָנוֹת
עַל כֵּךְ, וְנִשְׂאוּ קֹל וְחִמְרָא בְּעַצְמָן, כְּמִפּוֹרֶשׁ

בְּעֵבֶר לְטַעַם דָּג הָעוֹלָה [מִן הַיָּם] בְּאַסְפְּמִיָּא:
יב **תִּדְשָׂא הָאָרֶץ דְּשָׂא עֵשְׂב.** לֹא דְשָׂא
לְשׁוֹן עֵשְׂב וְלֹא עֵשְׂב לְשׁוֹן דְּשָׂא, וְלֹא הָיָה
לְשׁוֹן הַמִּקְרָא לִזְמַר תִּעֲשִׂיב הָאָרֶץ, שְׂמִינִי
דְּשָׂאִים מִחֲלָקִין, כָּל אֶחָד לְעַצְמוֹ נִקְרָא עֵשְׂב
פְּלוֹנִי, וְאֵין לְשׁוֹן לְמַדְבַּר לִזְמַר דְּשָׂא פְּלוֹנִי,
שְׂלִשׁוֹן דְּשָׂא הוּא לְבִישַׁת הָאָרֶץ כְּשֶׁהָיָה
מִתְמַלֵּאת בְּדְשָׂאִים: **תִּדְשָׂא הָאָרֶץ.** תִּתְמַלֵּא
וְתִתְכַסֶּה לְבוֹשׁ עֲשִׂבִּים. בְּלִשׁוֹן לַעֲזֵי נִקְרָא
דְּשָׂא אִינְדִּיָּין [מִכְּלֹל הָעֲשִׂבִּים] כֵּלָן
בְּעֶרְבּוּבִיָּא, וְכָל שׁוֹרֶשׁ לְעַצְמוֹ נִקְרָא עֵשְׂב:

וַיֵּלֶךְ הַדְּקָדוֹק: יֵא **תִּדְשָׂא.** הַתִּי"ו בְּגַעִיָּא וְהַדְּל"ת בְּשׁוּא נַח (מִהַר"י בְּשִׁירֵי ד"ל): יב **וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ**
דְּשָׂא. תִּיבַת וְתוֹצֵא בְּאִזְלָא, הָאָרֶץ בְּאִתִּי, דְּשָׂא תִלְשָׂא יִמְנִית, בְּרוּב הַתִּיגָאן:

תפסיר רס"ג

ושגרא מכ'רג ת'מר. מא ג'רסה
מנה לאצנאפה. למא עלם אללה
אן דיאלד גייד: יג) ולמא מצ'י מן
אלליל ואלנהאר יום ת'אלת:
(יד) שא אללה. אן תכון אנואר פי
גלד אלסמא. תפרו. בין אלנהאר
ואלליל. פיכונאן. איאתא
ואוקאתא. ואימא וסנינא:
טו) ותכון אלנאר פי גלד
אלסמא. לתצי עלי אלארץ.

יִי אֲרִי טָב: יג וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-

בֹּקֶר יוֹם שְׁלִישִׁי: וַהֲוָה רִמֶּשׁ

וַהֲוָה צֶפֶר יוֹם תְּלִיתִי: פ יד וַיֹּאמֶר

אֱלֹהִים יְהִי מְאֹרֶת בְּרָקִיעַ

הַשָּׁמַיִם לְהַבְדִּיל בֵּין הַיּוֹם

וּבֵין הַלַּיְלָה וַהֲיוּ לְאֹתֹת

וּלְמוֹעֲדִים וּלְיָמִים וּשְׁנָיִם: וַאֲמַר יי. יְהוֹן נְהוֹרִין בְּרָקִיעָא

דְּשַׁמְיָא. לְאַפְרָשָׁא. בֵּין יַמָּא וּבֵין לַיְלָא. וַיְהוֹן לְאֹתִין וּלְזַמְנִין. וּלְמַמְנִי

בְּהוֹן יוֹמִין וּשְׁנָיִן: טו וַהֲיוּ לְמְאֹרֶת בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם

לְהָאִיר עַל-הָאָרֶץ וַיְהִי-כֵן: וַיְהוֹן לְנְהוֹרִין בְּרָקִיעָא

דְּשַׁמְיָא. לְאַנְהָרָא עַל אֶרֶץ. וַהֲוָה כֵּן: טז וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים

אֶת-שְׁנֵי הַמְּאֹרֶת הַגְּדֹלִים אֶת-הַמְּאֹר הַגָּדֹל

רס"י

שְׁנַאמֶר (יממיס י ז) מאותות השמים אל
תְּהוֹתָהּ בְּעֲשׂוֹתְכֶם רְצוֹן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵין
אַתֶּם צְרִיכִין לְדַאג מִן הַפְּרָעָנוֹת: וּלְמוֹעֲדִים.
עַל שֵׁם הַעֲתִיד, שְׁעֵתִידִים יִשְׂרָאֵל
לְהַצִּטּוֹת עַל הַמוֹעֲדוֹת, וְהֵם נִמְנִים לְמוֹלֵד
הַלְבָּנָה: וּלְיָמִים. שְׁמוּשׁ הַחֲמֶה חֲצִי יוֹם
וְשְׁמוּשׁ הַלְבָּנָה חֲצִי, הָרִי יוֹם שְׁלֹם: וּשְׁנָיִם.
לְסוּף שְׁלֹשׁ מְאוֹת שָׁנִים וְחַמְשָׁה יָמִים
יִגְמְרוּ מִהֲלָכְכֶם בְּשָׁנִים עֶשֶׂר מְזוֹלוֹת
הַמְּשָׁרְתִים אוֹתָם וְהִיא שְׁנָה. (וְחוֹזְרִים
וּמִתְחִילִים פַּעַם שְׁנִיָּה לְסַבֵּב בְּגִלְגָּל כְּמִהְלָכֵן
הָרָאשׁוֹן: טו וַהֲיוּ לְמְאֹרֹת. עוֹד זֹאת
יִשְׁמָשׁוּ שְׁאִירוֹ לְעוֹלָם: טז הַמְּאֹרֶת הַגָּדֹלִים
וְגוֹי. שְׁוִים נִבְרָאוּ וְנִתְמַעֵטָה הַלְבָּנָה עַל
שְׁקִטְרָגָה וְאַמְרָה אֵי אַפְשָׁר לְשָׁנֵי מְלָכִים

בְּאַגְדָּה בְּשָׁחִיטַת חֲלִין (חולין ס): ידִיָּהּ מְאֹרֶת
וְגוֹי. מִיּוֹם רָאשׁוֹן נִבְרָאוּ וּבְרָבִיעִי צִוָּה
עֲלֵיהֶם לְהַתְּלוֹת בְּרָקִיעַ, וְכֵן כָּל תּוֹלְדוֹת
שָׁמַיִם וָאָרֶץ נִבְרָאוּ מִיּוֹם רָאשׁוֹן, וְכָל אֶחָד
וְאֶחָד נִקְבַּע בְּיוֹם שְׁנִיָּה עָלָיו, הוּא שְׁכָתוֹב
(פסוק 6) אֶת הַשָּׁמַיִם, לְרַבּוֹת תּוֹלְדוֹתֵיהֶם,
וְאֶת הָאָרֶץ, לְרַבּוֹת תּוֹלְדוֹתֵיהֶם: יְהִי מְאֹרֶת.
חֶסֶר וִי' בְּתִיב, עַל שֶׁהוּא יוֹם מְאֹרָה לִיפּוֹל
אֶסְכְּרָה בְּתִינוּקוֹת, הוּא שְׁשִׁנִּינוּ בְּרָבִיעִי הָיוּ
מִתְּעַנִּים עַל אֶסְכְּרָה שְׁלֹא תִפֹּל בְּתִינוּקוֹת:
לְהַבְדִּיל בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלַּיְלָה.
מִשְׁנִיָּה הָאוֹר הָרָאשׁוֹן, אֲבָל בְּשָׁבָעַת יָמֵי
בְּרָאשִׁית שְׁמָשׁוּ הָאוֹר וְהַחֹשֶׁךְ הָרָאשׁוֹנִים
יַחַד בֵּין בְּיוֹם וּבֵין בְּלַיְלָה: וַהֲיוּ לְאֹתֹת.
כְּשֶׁהַמְּאֹרֹת לֹקֵין סִימָן רַע הוּא לְעוֹלָם.

הַגְדִּילִים וְאֵת כָּל-נֶפֶשׁ

הַחַיָּה | הָרֹמֶשֶׁת אֲשֶׁר

שָׂרְצוּ הַמַּיִם לְמִינֵהֶם וְאֵת

כָּל עוֹף כָּנָף לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא

אֱלֹהִים בֵּי-טוֹב: וּבָרָא יי. יֵת

תְּנִינִיָּא רַבְרַבִּיָּא. וְיֵת כָּל נֶפֶשׁ חַיָּתָא

דְּרַחֲשָׂא. דְּאֶרְחִישׁוּ מִיָּא לְזִנְיָהוּן. וְיֵת כָּל

עוֹפָא דְּפֶרַח לְזִנְיָהוּ. וַחֲזָא יי אֲרִי טָב:

כב וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים לֵאמֹר פְּרוּ וּרְבוּ

וּמְלֹאוּ אֶת-הַמַּיִם בַּיָּמִים וְהָעוֹף יִרְבֶּה בָּאָרֶץ:

וּבִרְיָךְ יִתְהוֹן. יי לְמִימַר. פּוּשׁוּ וּסְגוּ. וּמְלוּ יֵת מִיָּא בַּיָּמִמְיָא. וְעוֹפָא יִסְגִּי

בָּאֶרֶעָ: כג וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם חֲמִישִׁי: וַהֲוָה

רִמְשׁ וַהֲוָה צֶפֶר יוֹם חֲמִישִׁי: כד וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא

הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ בְּהֶמָּה וּרְמֶשׂ

וַחֲיֵיתוֹ-אֲרֶץ לְמִינָהּ וַיְהִי-כֵן: וַאֲמַר יי. תְּפִיק אֶרֶעָ.

נֶפֶשׁ חַיָּתָא לְזִנְיָה. בְּעִיר וּרְחִישׁ. וַחֲיֵית אֶרֶעָ לְזִנְיָה. וַהֲוָה כֵּן:

— רש"י —

פירות: ורבו. אם לא אמר אלא פרו היתה
אחד מוליד אחד ולא יותר, ובא ורבו שאחד
מוליד הרבה: כז תוצא הארץ. הוא
שפרשתי (פסוק יד) שהכל נברא מיום ראשון
ולא הוצרכו אלא להוציאם: נפש חיה.
שיש בה חיות: ורמש. הם שרצים שהם
נמוכים ורומשים על הארץ, נראים כאלו
נגררים, שאין הלוכך נבר. כל לשון רמש
ושרץ בלשוננו קומוצ"ש זלע"ז [רוחשים]

תפסיר רס"ג

טאיר דין גנאח לאצנאפה. למא
עלם אללה אן דאלך גייד:
כב) ובארך אללה פיהם. וקאל
חאכמא. את'מרו ואכת'רו. ועמו
אלמא אלד'י פי אלבחר.
ואלטאיר יכת'ר פי אלארץ:
כג) ולמא מצ'י מן אלליל
ואלנהאר יום כ'אמס: כד) שא
אללה אן תכ'רג אלארץ. נפוס
ח'יה לאצנאפהא. בהאימא
ודביבא. ווחש אלארץ
לאצנאפהא. פכאן כד'אד:

אגדה הוא לויתן וכן זוגו שבראם זכר ונקבה
והרג את הנקבה ומלחה לצדיקים לעתיד
לבא. שאם יפרו וירבו לא יתקיים העולם
בפניהם: נפש החיה. שיש בה חיות:
כז ויברך אותם. לפי שמחסרים אותן וצדין
מהם ואוכלין אותם הוצרכו לברכה. ואף
החיות הוצרכו לברכה, אלא מפני הנחש
שעתיד לקללה, לכן לא ברכו, שלא יהא
הוא בכלל: פרו. לשון פרי, כלומר עשו

תפסיר רס"ג

(כה) וַצַּנֵּעַ אֱלֹלָהּ וְחַשׁ אֱלֹאֲרִיץ
לְאַצְנָאפָה וְאַלְבָּהֲאִים לְאַצְנָאפָה.
וְסֹאִיר דְּבִיב אֱלֹאֲרִיץ לְאַצְנָאפָה.
לְמֵא עֲלֵם אֱלֹלָהּ אֵן דִּיאֲלֹךְ גִּייד:
(כו) קֹאֵל אֱלֹלָהּ. נֶצְנַע [י"י: אֶצְנַע,
י"י: נִכְלֵק] אֶנְסֹאנָא. בְּצוּרְתֵנָא
כְּשִׁבְהֵנָא מְסֻלְטָא. יִסְתַּלּוּן עֲלֵי
סְמִךְ אֱלִבְחֹר וְסֹאִיר אֱלִסְמָא.
וְאַלְבָּהֲאִים וְגִמִּיעַ אֱלֹאֲרִיץ. וְסֹאִיר
אֱלִדְבִיב אֱלִדְאֵב עֲלֵי אֱלֹאֲרִיץ:
(כז) כְּכִלֵּק אֱלֹלָהּ אָדָם בְּצוּרְתָהּ
מְסֻלְטָא כִּלְקָה. דִּכְר וְאַנְתִּי

כֹּה וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-חֵית
הָאָרֶץ לְמִינָהּ וְאֶת-
הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְאֶת כָּל-
רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה לְמִינָהּ
וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב: וַעֲבַד
יְיָ יֵת חֵית אֶרֶץ לְזִנְהָ. וְיֵת בְּעִירָא
לְזִנְהָ. וְיֵת. כָּל רַחֲשָׁא דְאֶרֶץ לְזִנְהָ.

וְחִזָּא יְיָ אֲרִי טָב: כִּי וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם
בְּצַלְמֵנוּ בְּדְמוּתֵנוּ וַיְרִדּוּ בְּדִגְתַּת הַיָּם וּבְעוֹף
הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל הָרֶמֶשׂ
הָרֹמֵשׁ עַל-הָאָרֶץ: וַאֲמַר יְיָ. נַעֲבִיד אִנְשָׁא. בְּצַלְמֵנָא
בְּדְמוּתֵנָא. וַיִּשְׁלֹטוּן בְּנוֹנֵי יַמָּא וּבְעוֹפֵא דְשָׁמַיָא. וּבְבְעִירָא וּבְכָל
אֶרֶץ. וּבְכָל רַחֲשָׁא דְרַחֲשֵׁי עַל אֶרֶץ: כִּי וַיִּבְרָא אֱלֹהִים |

— רס"י —

אין פתחוננים בְּדְמוּתֵי הָרִי יֵשׁ קִנְיָה
בְּמַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית: נַעֲשֶׂה אָדָם. אֵף עַל פִּי
שְׁלֹא סִייעוּהוּ בִּיצִירְתוֹ וַיֵּשׁ מְקוֹם לְמִינִים
לְרִדּוֹת, לֹא נִמְנַע הַכְּתוּב מִלְּלַמַּד דֶּרֶךְ אֶרֶץ
וּמַעֲדַת עֲנִיָּה שִׁיחָא הַגָּדוֹל נִמְלֵךְ וְנוֹטֵל רְשׁוּת
מִן הַקִּטָּן. וְאִם כְּתֹב אַעֲשֶׂה אָדָם לֹא לְמַדְנֵהוּ
שִׁיחָא מְדַבֵּר עִם בֵּית דִּינֵה אֱלֹא עִם עֲצֻמֵּהוּ,
וְתִשׁוּבַת הַמִּינִים כְּתֹב בְּצִדּוֹ וַיִּבְרָא אֱלֹהִים
אֶת הָאָדָם, וְלֹא כְּתֹב וַיִּבְרָא: בְּצַלְמֵנוּ.
בְּדְפּוּס שְׁלֵנוּ: בְּדְמוּתֵנוּ. לְהַבִּין וְלַהֲשַׁכִּיל:
וַיְרִדּוּ בְּדִגְתַּת הַיָּם. יֵשׁ בְּלִשׁוֹן הַזֶּה לִשׁוֹן רִדּוּי
וְלִשׁוֹן יְרִידָה, זָכָה רוֹדֶה בְּחִיּוֹת וּבַבְּהֵמָה, לֹא
זָכָה נַעֲשֶׂה יְרִידָה לְפָנִיהֶם וְהַחֲנִיָּה מוֹשְׁלֵת בּוֹ:

כֹּה וַיַּעַשׂ. תִּקְנֵם בְּצִבְיוֹנָם וּבְקוֹמָתָן: כִּי נַעֲשֶׂה
אָדָם. עֲנוּתָנוּתוֹ שְׁלֵה־הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
לְמַדְנֵהוּ מִכָּאן, לְפִי שֶׁהָאָדָם בְּדְמוּת הַמַּלְאָכִים
וְיִתְקַנָּאוּ בּוֹ לְפִיכָךְ נִמְלֵךְ בָּהֶם, וְכִשְׁהוּא דֵּן
אֶת הַמַּלְאָכִים הוּא נִמְלֵךְ בְּפַמְלִיָּא שְׁלוֹ, שְׁכַן
מְצִינֵהוּ בְּאַחְזָב שְׁאֲמַר לוֹ מִיכָּה (מִלְכִּים ח' כז יט)
רְאִיתִי אֶת ה' יֹשֵׁב עַל כְּסֵאוֹ וְכָל צָבָא
הַשָּׁמַיִם עֹמֵד עָלָיו מִימִינוֹ וּמִשְׁמָאלוֹ, וְכִי יֵשׁ
יָמִין וּשְׂמָאל לְפָנָיו, אֱלֹא אֵלֹה מִימִינִים לְזִכּוֹת
וְאֵלֹה מִשְׁמָאֵלִין לְחֻבָּה. וְכֵן (וַיִּחַל ז' יז)
בְּגִזְרַת עִירִין פְּתִגְמָא וּמֵאמַר קִדִּישִׁין
שְׁאֲלֵתָא, אֵף כָּאן בְּפַמְלִיָּא שְׁלוֹ נִמְלֵךְ וְנוֹטֵל
רְשׁוּת, אָמַר לָהֶם יֵשׁ בְּעִלְיוֹנִים בְּדְמוּתֵי, אִם

תפסיר רס"ג

כִּלְקֵה־מָא: (כח) וּבִאֲרֵךְ אֱלֹהִים
פִּיה־מָא. וְקָאֵל לִה־מָא. אֶת־מִרְוֹ
וְאֶת־רִדּוֹ. וְעָמּוֹ אֶל־אֲרֵץ
וְאֶמְלִכֶּה־אָּ. וְאֶסְתּוּלוֹ. עֲלֵא סִמְךָ
אֶלְבָּחֵר וְטֹאִיר אֶלְסִמָּא. וְסֹאִיר
אֶלְחִינָאן אֶלְדָּאֵב עֲלֵי אֶלְאֲרֵץ:
(כט) וְקָאֵל אֱלֹהִים. הוֹדִיא קֹדֶם
אֶעֱשִׂיתְכֶּם. כָּל עֵשֶׂב דְּרִי חֵב. אֶלְדִּי
עֲלֵי וְגַדָּה גְמִיעַ אֶלְאֲרֵץ.
וְכָל שֹׁגֵר פִּיהּ תִּמְרֵר דְּרִי חֵב. יִכּוֹן

אֶת־הָאָדָם בְּעֲלָמוֹ בְּעֲלָם
אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר
וְנִקְבָּה בָּרָא אֹתָם: וּבָרָא יְיָ יֵת
אָדָם בְּעֲלָמִיָּה. בְּעֲלָם אֱלֹהִים בָּרָא יֵתִיָּה.
דְּכָר וְנִקְבָּא בָּרָא יֵתִהוֹן: כֹּחַ וְיִבְרָךְ
אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם
אֱלֹהִים פָּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת־הָאָרֶץ וּכְבֹּשׁוּהָ
וּרְדּוּ בְּדִגְתַּי הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל־חַיָּה
הָרֹמֶשֶׂת עַל־הָאָרֶץ: וּבְרִיד יֵתִהוֹן יְיָ. וַאֲמַר לְהוֹן יְיָ. פּוֹשִׁי
וּסְגוּ. וּמְלוֹ יֵת אֶרְעָא וּתְקוּפוּ עֲלֶיהָ. וּשְׁלוּטוֹ. בְּנוּגֵי יִמָּא וּבְעוֹפָא
דְּשָׁמַיָּא. וּבְכָל חַיָּתָא דְּרַחֲשָׂא עַל אֶרְעָא: כֹּחַ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
הִנֵּה נֹתְתִי לָכֶם אֶת־כָּל־עֵשֶׂב | זֶרַע זֶרַע

רס"י

כז וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם בְּעֲלָמוֹ.
בְּדָפּוּס הָעֲשׂוּי לוֹ, שֶׁהַכָּל נִבְרָא בְּמֵאֵמֶר וְהוּא
נִבְרָא בִּידֵים, שְ�נַאֲמֵר (מַכְלִיס קִלְט ס) וְתִשָּׁת
עָלֵי כְפֻכָּה, נַעֲשֶׂה בְּחוֹתָם כְּמִטְבַּע הָעֲשׂוּיָה
עַל יְדֵי רוֹשֶׁם שְׁקוֹרִין קוּי"ן זַלְע"ז [מִטְבַּע] וְכֵן
הוּא אוֹמֵר (לִיזֵנ לֹח יז) תִּתְּהַפֵּף כְּחֵמֶר חוֹתָם:
בְּעֲלָם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ. פֶּרֶשׁ לֶךְ שְׁאוֹתוֹ
צָלָם תִּמְתְּקוֹן לוֹ צָלָם דִּיּוֹקָן יוֹצְרוֹ הוּא: זָכָר
וְנִקְבָּה בָּרָא אֹתָם. וְלִהְלֹץ הוּא אוֹמֵר
(זַרְמִשִּׁית ז כה) וַיִּקַּח אֶחָת מִצִּלְעֹתָיו וְגו', מִדְּרַשׁ
אֲגֻדָּה שֶׁבָּרָאוּ שְׁנֵי פְרָצוּפִין בְּבְרִיָּאָה רִאשׁוֹנָה

זוֹלָק הַדִּקְדּוּק: כז בְּעֲלָם אֱלֹהִים. תַּרְגוּמוֹ בְּעֲלָם אֱלֹהִים לֹא כִּמ"ש בִּכ"ד גְּדוּל, בְּצִלְמָא
דִּי"י. וְגַם בְּכָל הַדְּפּוּסִים תַּרְגוּמוֹ בְּעֲלָם אֱלֹהִים וְעִיקָר לְסוּד נִכְמָס: כח וּבְכָל־חַיָּה. הַטְּפָחָא
בְּתִיבַת הַרְמִשֶׁת בְּכָל הַתִּיגָאן:

תפסיר דס"ג

לכם מאכלא: (ל) ולגמיע וחש
אלארץ. וטאיר אלסמא. וטאיר
מא ידב עלי אלארץ. אלדי פיה
נפס חיה. לאן גמיע עשב
אלכיצר מאכלאן. פכאן כדאד:
(לא) למא עלם אללה אן גמיע מא
צנעה גייד גדא. ולמא מצ"י מן
אלליל ואלנהאר יום סאדס:
ב (א) כמלת. אלסמאואת
וואלארץ. וגמיע גיושקן:
ב (ב) ואכמל אללה פי אליום
אלסאבע. כלקח אלדי צנע.

אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ
וְאֶת-כָּל הָעֵץ אֲשֶׁר-בּוֹ
פְּרִי-עֵץ זָרַע זָרַע לָכֶם
יְהִי לְאֹכְלָהּ: וְאָמַר יי. הָא
יְהִי לְכֹן. ית כל עסבא דבר זרעיה
מזדרע. דעל אפי כל ארעא. וית כל
אילנא. דביה פירי אילנא דבר זרעיה
מזדרע. לכון יהי למיכל: וְלִכְל-

חַיַּת הָאָרֶץ וְלִכְל-עוֹף הַשָּׁמַיִם וְלִכְל | רוֹמֵשׁ
עַל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-בּוֹ נֶפֶשׁ חַיָּה אֶת-כָּל-יֶרֶק
עֹשֶׂב לְאֹכְלָהּ וַיְהִי-כֵן: וְלִכְל אֲרָעָא. וְלִכְל עוֹפָא
דְּשָׁמַיָא. וְלִכְל דְּרָחִישׁ עַל אֲרָעָא. דְּבִיה נֶפֶשׂא חַיָּתָא. ית כל ירוק
עסבא למיכל. ויהוה בן: וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת-כָּל-אֲשֶׁר
עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר
יוֹם הַשְּׁשִׁי: וַחֲזָא יי ית כל דעבר. וְהָא תַקִּין לַחֲדָא. וְהִנֵּה רִמֵּשׁ
וְהִנֵּה צֶפֶר יום שְׁתִּיתִי: פ ב וַיִּכְלוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ
וְכָל-עַבְאָם: וַאֲשַׁתְּכֻלּוּ. שְׁמַיָא וְאֲרָעָא וְכָל חַיִּלְהוֹן:
ב וַיִּכְלֵ אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר

• רש"י •

התיר להם בשר, שנאמר (לכנ ט ג) כל רמש אשר הוא חי וגוי כירק עשב שהתירתי לאדם הראשון, נתתי לכם את כל: לא יום הששי. הוסיף ה' בששי בגמר מעשה בראשית, הששי, הוא ששי בסיון המוכן למתן תורה:

שמן המזר (כ) אשר בו. המנהג להפסיק קצת אחרי התיבה בו.

תפסיר רס"ג

עֲשֵׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי

מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה:

וַיְשִׁיעֵי יי בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה. עֲבִידְתִּיה
דְּעֵבֶד. וְנַח בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה. מִכָּל

עֲבִידְתִּיה דְּעֵבֶד: ג וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים

אֶת-יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ

אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מִכָּל-מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר-בְּרָא

אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת: וַיְבָרֶךְ יי יֵת יוֹמָא שְׁבִיעָאָה. וְקַדִּישׁ יִתְיָה.

אֲרִי בִּיה נַח מִכָּל עֲבִידְתִּיהָ. דְּבָרָא יי לְמַעַבְד: פ

אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאָם

בַּיּוֹם עָשׂוֹת יְהוָה אֱלֹהִים אֶרֶץ וּשְׁמַיִם: אֵלֵין

תּוֹלְדַת שְׁמַיָא. וְאַרְעָא כֹּד אֶתְבְּרִיאָו. בְּיוֹמָא. דְּעֵבֶד. יי אֱלֹהִים אֲרַעָא

וּשְׁמַיָא: וְכָל | שִׁיחַ הַשָּׂדֶה טָרֵם יִהְיֶה בְּאֶרֶץ

ועטל פיה אן זכלק שייא. מן מתל
כלקה אלדי צנעה: ג) ובארך
אללה פי אליום אלסאבע. וקדשה.
אד' עטל פיה אן זכלק שייא. מן
מתל כלקה אלדי צנעה: ד) הד'א
שרח נואשי אלסמא. ואלארץ
אד' כלקו. פי וקת צנע אללה
אלארץ ואלסמא: ה) וגמיע
שגר אלצחרא. קבל אן

בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר בְּשֵׁר וְדָם שְׁאִינוּ יוֹדֵעַ עֲתִיו וּרְגֵעִיו צָרִיף לְהוֹסִיף מַחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ. הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂיֹדֵעַ עֲתִיו וּרְגֵעִיו נִכְנָס בּוֹ כְּחוֹט הַשְּׁעָרָה וְנִרְאָה כְּאִלוֹ כֹּלָה בּוֹ בַּיּוֹם. דְּבָר אַחֵר מָה הָיָה הָעוֹלָם חֹסֵר, מְנוּחָה, בָּאת שָׁבַת בָּאת מְנוּחָה, כֹּלְתָה וְנִגְמְרָה הַמְּלָאכָה: ג וַיְבָרֶךְ וַיְקַדֵּשׁ. בָּרַכּוּ בְּמִן שְׁכָל יְמוֹת הַשָּׁבַת הָיָה יוֹרֵד לָהֶם עֹמֶר לְגִלְגָּלַת וּבִשְׁשִׁי לָהֶם מִשְׁנֶה, וְקִדְשׁוֹ בְּמִן שְׁלֹא יֵרֵד בּוֹ מִן כָּלֵל וְהַמְקָרָא כְּתוּב עַל שֵׁם הָעֵתִיד: אֲשֶׁר בְּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת. הַמְּלָאכָה שְׁהִיתָה רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת בַּשָּׁבַת כִּפְלָ וְעֲשָׂאָה בִּשְׁשִׁי, כְּמוֹ

שְׁמַפּוֹרֶשׁ בְּבִרְאשִׁית רַבָּה (י"א ז') דְּאֵלֶּה. הָאֲמוּרִים לְמַעַלָּה: תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאָם בַּיּוֹם עָשׂוֹת ה'. לְמַדָּר שְׁכָלֶם נִבְרְאוּ בַּיּוֹם רְאשׁוֹן. דְּבָר אַחֵר בְּהִבְרָאָם, בְּה' בְּרָאָם שְׁנָאֲמָר (יִשְׁעִיכּוּ ז') בִּיָּה ה' צוּר עוֹלָמִים בְּשִׁתִּי אוֹתִיּוֹת הִלְלוּ שְׁלֹשִׁים יָצַר שְׁנֵי עוֹלָמִים, וְלְמַדָּר כָּאֵן שְׁהָעוֹלָם הָיָה נִבְרָא בְּה' א' (רְמוֹ כְּמוֹ שֶׁהָא פְתוּחָה לְמִטָּה, כִּי הָעוֹלָם פְּתוּחַ לְשָׁבִים בְּתִשְׁבָּה. וְעוֹלָם הַבָּא נִבְרָא בִּיּוֹד לֹאמַר שְׁצִדִּיקִים שְׁבָאוֹתוֹ זְמַן מוֹעֲטִים כְּמוֹ י' שְׁהִיא קִטְנָה בְּאוֹתִיּוֹת). רְמוֹ שְׂיִרְדּוּ הָרְשָׁעִים לְמִטָּה לְרְאוּת שְׁחַת כְּה' א' זֹאת שְׁסִתּוּמָה מִכָּל צְדִדִּים וּפְתוּחָה

תפסיר רס"ג

יפון פי אלארץ. וגמיע עשבהא
קבל אן ינבת. אד' לם ימטר אללה
עליהא. ולא אנסאן כאן יפלחא:
(ו) ולא בכ'אר כאן יצעד מנהא.
פיסקי גמיע וגהא: (ז) פכ'לק
אללה אדם. תראבא מן
אלארץ. ונפך' פי אנפה נסמה
אלחיה. פצאר אדם נפסא

וְכָל-עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה טֶרֶם
יֵצֵא כִּי לֹא הִמְטִיר יְהוָה
אֱלֹהִים עַל-הָאָרֶץ וְאָדָם
אֵין לַעֲבֹד אֶת-הָאֲדָמָה:
וְכָל אֵילָנִי חֻקָּא. עַד לֹא הָיוּ בָּאָרֶץ.
וְכָל עֵסֶבא דְחֻקָּא עַד לֹא צִמַּח. אֲרִי

לֹא אֲחִית. יי אֱלֹהִים מְטָרָא עַל אֶרֶץ. וְאָנֹשׁ לִית. לְמַפְלַח יֵת
אֲדַמְתָּא: ִ וְאָדָם יַעֲלֶה מִן-הָאָרֶץ וְהִשְׁקָה אֶת-כָּל-

פְּנֵי הָאֲדָמָה: ִ וְעֲנָנָא הָיוּ סִלִּיק מִן אֶרֶץ. וּמִשְׁקֵי יֵת כָּל אֲפִי
אֲדַמְתָּא: ִ וַיֵּצֵר יְהוָה אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם עֹפֶר

— רס"י —

שְׁלֵ-אָדָם, הֶעֱלָה אֶת הַתְּהוֹם וְהִשְׁקָה הָעֲנָנִים
לְשֵׁרוֹת הָעֹפֶר וְנִבְרָא אָדָם, כְּגִבֹּל זֶה שְׁנוֹתָן
מִיָּם וְאַחֵר כֶּף לֵשׁ אֶת הַעִיסָה, אֵף כָּאן
וְהִשְׁקָה וְאַחֵר כֶּף וַיֵּצֵר: ִ וַיֵּצֵר. שְׁתֵּי
יִצִּירוֹת, יִצִּירָה לְעוֹלָם הָיוּ וַיִּצִּירָה לְתַחֲתִית
הַמֹּתִים, אֲבָל בְּבִהְמָה שְׂאִינָה עוֹמֶדֶת לְדִין
לֹא נִכְתַּב בְּיִצִּירָה שְׁנֵי יוֹדִי: ִ עֹפֶר מִן
הָאֲדָמָה. צִבֵּר עֲפָרוֹ מִכָּל הָאֲדָמָה מֵאֲרָבַע
רוּחוֹת, שְׁכָל מְקוֹם שְׂמִימוֹת שֶׁם תִּהְיֶה קוֹלֻטָּתוֹ
לְקַבּוּרָה. דְּכֵר אַחֵר נָטַל עֲפָרוֹ מִמְּקוֹם
שְׂנֵאֲמָר בּוֹ (שְׁמוֹת כ טו) מִזִּבְחַ הָאֲדָמָה תַּעֲשֶׂה
לִי, אָמַר ה'לֹאִי תִהְיֶה לוֹ כִּפְּרָה וַיִּוָּכַל לַעֲמוֹד:
וַיִּפַּח בָּאֲפִיו. עֲשָׂאוֹ מִן הַתַּחֲתוֹנִים וּמִן
הָעֲלִיוֹנִים, גּוֹף מִן הַתַּחֲתוֹנִים וּנְשָׁמָה מִן
הָעֲלִיוֹנִים, לְפִי שְׁבִיּוֹם רֹאשׁוֹן נִבְרָאוֹ שְׁמִים
וְאָרֶץ. בְּשֵׁנִי בָּרָא רִקִּיעַ לְעֲלִיוֹנִים. בְּשְׁלִישִׁי
תִּרְאָה הַיִּבְשָׁה לְתַחֲתוֹנִים. בְּרִבְעִי בָּרָא
מֵאוֹרוֹת לְעֲלִיוֹנִים. בְּחֲמִישִׁי יִשְׁרְצוּ הַמִּים

לְמִטָּה לְרֹדֶת דְּרָף שֵׁם: כ טֶרֶם יִהְיֶה בָּאָרֶץ.
כָּל טֶרֶם שְׁבִמְקָרָא לְשׁוֹן עַד לֹא הָיוּ, וְאֵינוֹ
לְשׁוֹן קוֹדֶם, וְאֵינוֹ נִפְעֵל לֹמַר הַטֵּרִים כְּאֲשֶׁר
יֹאמַר הַקִּדִּים, וְזֶה מוֹכִיחַ, וְעוֹד אַחֵר (שְׁמוֹת ט ט)
כִּי טֶרֶם תִּירָאוֹן, עֲדִין לֹא תִירָאוֹן, וְאֵף זֶה
תִּפְרֹשׁ עֲדִין לֹא הָיָה בָּאָרֶץ כְּשֶׁנִּגְמְרָה
בְּרִיאַת הָעוֹלָם בְּשֵׁשִׁי קוֹדֶם שְׁנִבְרָא אָדָם:
וְכָל עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה טֶרֶם יֵצֵא. עֲדִין לֹא
צִמַּח, וּבְשְׁלִישִׁי שְׁכָתוֹב וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ, עַל
פֶּתַח הַקֶּרֶקַע עָמְדוֹ עַד יוֹם שֵׁשִׁי: כִּי לֹא
הִמְטִיר. וְמָה טַעַם לֹא הִמְטִיר, לְפִי שְׂאָדָם
אֵין לַעֲבֹד אֶת הָאֲדָמָה וְאֵין מִכִּיר בְּטוֹבָתָם
שְׁלֵ-גִשְׁמִים, וְכִשְׁבָּא אָדָם וַיֵּדַע שֶׁהֵם צָרִף
לְעוֹלָם הַתַּפְּלָל עֲלֵיהֶם וַיִּרְדּוּ, וַיִּצְמְחוּ
הָאֵילָנוֹת וַהֲדָשָׁאִים: ה' אֱלֹהִים. ה' הוּא
שְׁמוֹ, אֱלֹהִים שֶׁהוּא שׁוֹפֵט וְשֹׁלֵט עַל כָּל, וְכֵן
פְּרוּשׁ זֶה בְּכָל מְקוֹם לְפִי פְּשׁוּטוֹ, ה' שֶׁהוּא
אֱלֹהִים: וְאָדָם יַעֲלֶה. לַעֲנֹן בְּרִיאָתוֹ

זֶלֶק הַדְּקָדוֹק: ִ וַיֵּצֵר. מַלְעִיל (מַהֲרִי"ב):

תפסיר רס"ג

נאטקת: ח) וג'רס אללה. גנאנא
פי עדן שרקניא. וצ'יר ת'ם.
אדם אלדי כ'לקה: ט) ואנפת
אללה פי אל'ארץ. כל שגרה.
חסן מנצ'רהא וטייב מאכלהא.
ושגרה' אלח'אה פי וסט
אלגנאן. ושגרה' מערפה

מִן־הָאָדָמָה וַיִּפֹּחַ בְּאַפּוֹ

נִשְׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם

לְנֶפֶשׁ חַיָּה: וּבְרָא יי אֱלֹהִים יֵת אָדָם.

עֲפָרָא מִן אֲרָעָא. וַנִּפֹּחַ בְּאַפּוֹהִי נִשְׁמַתָּא

דְּחַיִּי. וַהֲוֹת בְּאָדָם לְרוּחַ מְמַלְלָא:

וַיֵּטַע יְהוָה אֱלֹהִים גֶּן־בְּעֵדֶן מִקְדָּם וַיִּשֶׁם

שֵׁם אֶת הָאָדָם אֲשֶׁר יָצָר: וַנִּצַּב. יי אֱלֹהִים. גִּנְתָּא בְּעֵדֶן

מִלְּקַדְמִין. וְאֲשֶׁרִי תַמֵּן. יֵת אָדָם דִּבְרָא: ט) וַיַּצְמַח יְהוָה

אֱלֹהִים מִן־הָאָדָמָה כָּל־עֵץ נָחֵמַד לְמִרְאָה

וְטוֹב לְמֹאכֹל וְעֵץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הָגֶן וְעֵץ

הַדַּעַת טוֹב וְרָע: וַאֲצַמַח. יי אֱלֹהִים מִן אֲרָעָא. כָּל אֵילָן.

— רס"י —

מדות שְׁהַתוֹרָה נִדְרָשֶׁת, וְזוֹ אַחַת מֵהֶן כָּלֵל
שְׁלֹאֲחֵרִיו מַעֲשֶׂה הוּא פֶּרְטוֹ שְׁלֹאֲרָאשׁוֹן.
וַיִּבְרָא אֶת הָאָדָם וְהוּא כָּלֵל, סֵתָם בְּרִיאָתוֹ
מֵהֵיכָן וְסֵתָם מַעֲשָׂיו, חֹזֵר וּפִירֵשׁ וַיִּיצֶר ה'
אֱלֹהִים וַיִּצְמַח לוֹ גֶּן עֵדֶן, וַיִּנְחֲלוּ בְּגֶן
עֵדֶן, וַיִּפֹּל עָלָיו תְּרִדְמָה, הַשּׁוֹמֵעַ סְבוּר שְׁהוּא
מַעֲשֶׂה אַחֵר, וַאֲיֵנוּ אֵלָא פֶּרְטוֹ שְׁלֹאֲרָאשׁוֹן.
וְכֵן אֵצֶל הַבְּהֵמָה חֹזֵר וְכֹתֵב וַיִּיצֶר ה' אֱלֹהִים
מִן הָאָדָמָה כָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה (ז יט), כְּדִי לְפָרֵשׁ
וַיִּבֹּא אֶל הָאָדָם לְקִרְוֹת שֵׁם, וּלְלַמֵּד עַל

לַתְּחַתּוֹנִים, הַזּוֹקֵק הַשָּׂשִׁי לְבְּרָאוֹת בּוֹ
בְּעִלְיוֹנִים וּבַתְּחַתּוֹנִים, וְאִם לֹא יֵשׁ קִנְיָה
בְּמַעֲשֶׂה בְּרָאשִׁית, שִׁיחִיו אֵלּוּ רַבִּים עַל אֵלּוּ
בְּבְרִיאַת יוֹם אֶחָד: לְנֶפֶשׁ חַיָּה. אֵף בְּהֵמָה
וְחַיָּה נִקְרְאוּ נֶפֶשׁ חַיָּה, אֵף זֶה שְׁלֹאֲאָדָם חַיָּה
שֶׁבְכֵלָן, שְׁנִתּוּסָף בּוֹ דְּעָה וְדִבּוּר: ח) מִקְדָּם.
בְּמִזְרָחוֹ שְׁלֹאֲעֵדֶן נִטַּע אֶת הָגֶן. וְאִם תֹּאמַר
הָרִי כֶּבֶר כְּתָב (לֵטִיל 6 כז) וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת
הָאָדָם וַיִּגִּי, רִאִיתִי בְּבְרִיאַתָּא שְׁלֹאֲרִי אֶלְעִזֹּר
בְּנוֹ שְׁלֹאֲרִי יוֹסִי הַגִּלְלִי מְשֻׁלוּשִׁים וְשִׁתִּים

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: ז) לְנֶפֶשׁ חַיָּה. תִּרְגַּם אוֹנֵקְלוֹס לְרוּחַ מְמַלְלָא. כִּי עִיקַר עֲבוֹדַת הָאָדָם לִשְׁם
יִתְבָּרַךְ, בְּדִיבּוּר עֲסַק הַתּוֹרָה כַּמִּשְׁכָּל וּדְבַר בָּם. וְכֵחַ הַדִּיבּוּר בְּאָדָם מִצַּד הַנִּשְׁמָה. עוֹד נִרְאֶה לִי
כִּי יָדוּעַ כִּי כַח בִּיד הַחֲכָמִים לְבְּרֹא אָדָם בַּסֵּפֶר יִצִּירָה, וְכַמִּשְׁכָּל רַבָּא בְּרָא גּוֹבְרָא (סְנֵה דְרִין ס"ה ע"ב).
אִמְנֵם לַעֲוֹלָם אֵין בּוֹ כַח הַדִּיבּוּר וְכַמּוֹ שְׁפִירָשׁ מֵהַר"א מְזִרְחִי בַּפְּסוּק בְּכָל עֶצֶב יִהְיֶה מוֹתֵר וְדִבֵּר
שְׁפִתָּי אֵךְ לִמְחִסּוֹר. יַעוֹ"ש. לִזֶּה תִּרְגַּם לְרוּחַ מְמַלְלָא. וְלֹאֲפּוֹקִי בְּרִיאַת הָאָדָם (ע"י סֵפֶר הַיִּצִּירָה) שְׁאֵין
בּוֹ כַח הַדִּיבּוּר וְדו"ק:

תפסיר רס"ג

אֶלְכִיר וְאַלְשִׁיר: (י) וְכַאֲן נִהַר זְכִירָה
מִן עֶדֶן. לִיִּסְקִי אֶלְגִּנָּאן. וּמִן תִּים
יִתְפָּרֵק. פִּיצִיר אַרְבַּעַה רוֹס:
(יא) אֶסֶם אֶחָדָהמָא אֶלְנִיל. וְהוּ
אֶלְמַחִיט בְּגִמִּיע בְּלֹד זְוִילָה.
אֶלְדִּי תִים אֶלְדִּי־הֶב: (יב) וְדִי־הֶב
דִּיאֶלְד אֶלְבְּלֹד גִּיד. תִּים אֶלְלֹלוּ
וְחִגְאֶרְהִי אֶלְבְּלֹר: (יג) וְאֶסֶם
אֶלְנֶהֱר אֶלְתִּיאֲנִי גִיחֹן. הוּ
אֶלְמַחִיט בְּגִמִּיע בְּלֹד אֶלְחֶבְשָׁה:
(יד) וְאֶסֶם אֶלְנֶהֱר אֶלְתִּיאֲלֹתִי

דְּמַרְגָּג לְמַחֲזִי וְטָב לְמִיכָל. וְאֵילָן חֲיָיָא
בְּמַצִּיעוֹת גִּנְתָּא. וְאֵילָן. דְּאֶכְלִי פִירוֹהִי
חֲכָמִין בֵּין טָב לְבִישׁ: ד' וְנֶהֱר יִצְא
מֵעֶדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת־הַגֶּן
וּמִשָּׁם יִפְרֹד וְהִיָּה
לְאַרְבַּעַה רָאשִׁים: וְנֶהֱרָא הָוָה
נִפִּיק מֵעֶדֶן. לְאַשְׁקָאָה יֵת גִּנְתָּא. וּמִתַּמָּן

מִתְפָּרֵשׁ. וְהוּ לְאַרְבַּעַה רִישֵׁי נֶהֱרִין: ד' שֵׁם הָאֶחָד פִּישוֹן
הוּא הַסִּבָּב אֶת כָּל־אֶרֶץ הַחֲוִילָה אֲשֶׁר־שָׁם
הַזֶּהֱבָ: שׁוֹם חֹד פִּישוֹן. הוּא דְּמַקְיָה. יֵת כָּל אֶרֶץ חֲוִילָה. דְּתַמָּן
דְּהֶבָא: ד' וְזֶהֱבָ הָאֶרֶץ הַהוּא טוֹב שָׁם הַבְּדִלָּח
וְאֶבֶן הַשֵּׁהָם: וְדֶהֱבָ. דְּאֶרְעָא הָהִיא טָב. תַּמָּן בְּדוּלְחָא וְאֶבֶן
בּוּרְלָא: ד' וְשֵׁם־הַנֶּהֱר הַשְּׁנִי גִיחֹן הוּא הַסּוּבָב
אֶת כָּל־אֶרֶץ כּוּשׁ: וְשׁוֹם נֶהֱרָא תַנְיָנָא גִיחֹן. הוּא דְּמַקְיָה. יֵת
כָּל אֶרֶץ כּוּשׁ: ד' וְשֵׁם הַנֶּהֱר הַשְּׁלִישִׁי חֲדָקָל הוּא
הַהֲלָל קַדְמַת אֲשׁוּר וְהַנֶּהֱר הָרְבִיעִי הוּא פָּרָת:

רס"ד

שְׁהִיָּה הוּלָף וְהוּמָה וְהַמִּיָּתוּ גְדוּלָה מְאֹד,
כְּמוֹ (שְׁמוֹת כ"א כ"ב) כִּי יָגַד שְׁמִנְגָח וְהוּלָף
וְהוּמָה: יֵד חֲדָקָל. שְׁמִיָּמִיו חֲדִין וְקָלִין: פָּרָת.
שְׁמִיָּמִיו פָּרִין וְרָבִין וּמִבְרִין אֶת הָאָדָם. כּוּשׁ
וְאֲשׁוּר. עֲדִין לֹא הָיָה וְכֹתֵב הַמִּקְרָא עַל שֵׁם
הָעֵתִיד: קַדְמַת אֲשׁוּר. לְמַזְרָחָה שְׁלֹא־אֲשׁוּר:
הוּא פָּרָת. הַחֲשׁוֹב עַל כָּלָם. הַנִּזְכָּר עַל שֵׁם

הָעוֹפּוֹת שֶׁנִּבְרָאוּ מִן הָרֶקֶק: ט וְיִצְמַח. לְעִנְיָן
הַגֶּן הַכְּתוּב מִדְּבַר: בְּתוֹךְ הַגֶּן. בְּאֶמְצָע:
יֵא פִישוֹן. הוּא גִילּוֹס נֶהֱר מִצָּרִים וְעַל שֵׁם
שְׁמִיָּמִיו מִתְבָּרְכִין וְעוֹלִין וּמִשְׁקִין אֶת הָאֶרֶץ
נִקְרָא פִישוֹן, כְּמוֹ וּפְשׁוּ פְרָשִׁיו. דְּבַר אַחֵר
פִּישוֹן שְׁהוּא מְגִדֵּל פִּשְׁתָּן שְׁנֹאֲמָר עַל מִצָּרִים
(יִשְׁעִיכ יט ט) וּבִשּׁוּ עוֹבְדֵי פִשְׁתִּים: יג גִּיחֹן.

תפסיר רס"ג

אלדגלה. והו אלסאיר פי שרקן
אלמוצל. ואלנהר אלדאבע הו
אלפראת: טו) ת'ם אכ'ד' אללה
אדם. פאנולה פי גנאן עדן.
ליפלחה וליחפצ'הא: טז) ואמרה
אללה קאילא. מן גמיע שגר
אלגנאן גאז אן תאכל: יז) ומן
שגרה' מערפה' אלכ'ר ואלשר
לא תאכל. פאנד פי יום תאכל
מנהא תסתחק אן תמות: יח) ת'ם
קאל אללה. לא כ'ר. פי בקא אדם
וחדה. אצנע לה עונא חד'אה:
יט) פחשר אללה מן אלארץ.

ושום נהרא תליתאה דגלת. הוא
דמהליך למדנחא דאתור. ונהרא

רביעאה הוא פרת: ❀ שלושה ❀

וַיִּקַּח יְהוָה אֱלֹהִים אֶת־

הָאָדָם וַיַּנְחֵהוּ בְּגֶן־עֵדֶן

לְעִבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ: ודבר. יי

אֱלֹהִים יְתֵ אָדָם. וְאֲשֶׁר־יִיָּה בְּגִנְתָּא דְעֵדֶן.

לְמַפְלָחָה וּלְמִטְרָה: טו) וַיֵּצֵא יְהוָה

אֱלֹהִים עַל־הָאָדָם לֵאמֹר מְכַל עֵץ־הַגֵּן אָכַל

תֹּאכֹל: ופקיד יי אֱלֹהִים. עַל אָדָם לְמִימַר. מְכַל אֵילָן גִּנְתָּא מִיכַל

תִּיכּוֹל: טז) וּמֵעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרָע לֹא תֹאכֹל

מִמֶּנּוּ כִּי בְיוֹם אֲכָלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת: ומאילן.

דְּאָכַלִּי פִירוּהִי חֲכָמִין בֵּין טָב לְבִישׁ. לֹא תִיכּוֹל מְנִיָּה. אָרִי. בְּיוֹמָא.

דְּתִיכּוֹל מְנִיָּה מָמַת תָּמוּת: טז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לֹא־

טוֹב הָיִיתָ הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה־לוֹ עֶזֶר בְּנִגְדּוֹ:

וַאֲמַר יי אֱלֹהִים. לֹא תִקֵּין. דִּיהִי אָדָם בְּלַחְדוּהִי. אַעֲבִיד לִיָּה סִמָּךְ

בְּקַבְלִיָּה: טז) וַיֵּצֵא יְהוָה אֱלֹהִים מִן־הָאָדָמָה

• רש"י •

לא זכה בנגדו להלחם: יט) וַיֵּצֵא יְהוָה מִן
הָאָדָמָה. היא יצירה היא עשייה האמורה
למעלה (לעיל 6 כב) ויעש אֱלֹהִים אֶת חַיִּית
הָאָרֶץ וְגוֹי, אלא בא ופירש שהעופות מן
הרקק נבראו, לפי שאמר למעלה מן המים

אָרֶץ וְשָׂרָא: טו) וַיִּקַּח. לקחו בדרים נאים
ופתהו ליכנס: יח) לֹא טוֹב הָיִיתָ וְגוֹי. שלא
יאמרו שתי רשויות הן הקדוש ברון הוא
יחיד בעליונים ואין לו זוג, וזה יחיד
בתחתונים ואין לו זוג: עזר בנגדו. זכה עזר,

שימן דמור (יט) וַיֵּצֵא. הנעימה ביו"ד.

תפסיר רס"ג

גמיע וחש אלצחרא וטאיר
אלסמא. ואתי בהא אלי אדם.
ליוריה מא יסמיה פכל מא סמאה
אדם. מן נפס חיה הו אסמה אלי
אלאן: (כ) פלמא סמא אדם
אסמא. לגמיע אלצהאים וטאיר
אלסמא. וחש אלצחרא. ולם יגד
לנפסה עונא חד'אה: (כא) פאוקע
אללה סבאתא. עלי אדם ללא
יחס פנאם. פאסתל. אחדי מן

כָּל-חַיַּת הַשָּׂדֶה וְאֵת כָּל-
עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיָּבֵא אֶל-
הָאָדָם לִרְאוֹת מֶה-יִקְרָא-
לּוֹ וְכָל אֲשֶׁר יִקְרָא-לּוֹ
הָאָדָם נֶפֶשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ:
וַיִּבְרָא יי אֱלֹהִים מִן אֶרֶץ. כָּל חַיַּת בְּרָא

וַיֵּת כָּל עוֹפֵא דְשַׁמַּיָא. וְאֵתִי לֹות אָדָם. לְמַחְזִי מָא יִקְרִי לִיה. וְכָל
דְּהִנָּה קְרִי לִיה אָדָם. נִפְשָׁא חֵיתָא הוּא שְׁמִיה: **[שלישי]** כ וַיִּקְרָא
הָאָדָם שְׁמוֹת לְכָל-הַבְּהֵמָה וְלָעוֹף הַשָּׁמַיִם
וְלִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה וּלְאָדָם לֹא-מָצָא עֹזֶר
בְּנִגְדּוֹ: וַקְרָא אָדָם שְׁמֵהּ. לְכָל בְּעִירָא וְלָעוֹפֵא דְשַׁמַּיָא. וְלִכָּל
חַיַּת בְּרָא. וּלְאָדָם. לֹא אִשְׁכַּח סִמְךָ בְּקַבְלִיה: כֹּא וַיִּפֹּל יְהוָה
אֱלֹהִים | תִּרְדְּמָה עַל-הָאָדָם וַיִּישָׁן וַיִּקַּח אֶחָת
מִצִּלְעֹתָיו וַיִּסְגֹּר בָּשָׂר תַּחְתָּנָה: וַרְמָא יי אֱלֹהִים
שִׁנְתָּא. עַל אָדָם וּדְמוּךְ. וְנִסִּיב. חֲדָא מַעֲלֵעוּהִי. וּמְלִי בְשָׂרָא תַחֲוֹתָה:

רש"י

כ, כֹּא וּלְאָדָם לֹא מָצָא עֹזֶר וַיִּפֹּל ה'
אֱלֹהִים תִּרְדְּמָה. בְּשִׁהֲבִיאָן הִבִּיאָן לִפְנֵי כָל
מִין וּמִין זָכָר וּנְקֵבָה, אָמַר לְכֻלָּם יֵשׁ בֶּן זֹוג
וְלִי אֵין בֶּן זֹוג, מִיד וַיִּפֹּל: מִצִּלְעֹתָיו.
מִסְטָרִיו, כְּמוֹ (שְׁמוֹת כו כ) וְלִצְלַע הַמְּשָׁכָן, וְהוּ
שָׁאֲמָרוּ שְׁנֵי פְרָצוּפִים נִבְרָאוּ: וַיִּסְגֹּר. מְקוֹם
הַחֲתָךְ: וַיִּישָׁן וַיִּקַּח. שְׁלֹא יִרְאֶה חֲתִיכַת
הַבָּשָׂר שֶׁמִּמֶּנּוּ נִבְרָאת וְתַתְּבוּזָה עָלָיו:

נִבְרָאוּ וְכֵאן אָמַר מִן הָאָרֶץ נִבְרָאוּ. וְעוֹד
לְמִדָּה כֵּאן שֶׁבִשְׁעַת יִצְרֵתָן מִיד בּוֹ בְּיוֹם
הִבִּיאָם אֶל הָאָדָם לִקְרוֹת לָהֶם שֵׁם. וּבִדְבָרֵי
אֲנִידָה יִצְרִיחַ זֶה לְשׁוֹן רִידוּי וְכַבּוּשׁ, כְּמוֹ
(דְּנִיס כ יט) כִּי תִצּוֹר אֶל עִיר, שֶׁכָּבִשְׁתָּ תַחַת
יָדוֹ שֶׁל-אָדָם: וְכָל אֲשֶׁר יִקְרָא לּוֹ הָאָדָם
נֶפֶשׁ חַיָּה וְגו'. סְרִסְהוּ וּפְרִשְׁהוּ כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה
אֲשֶׁר יִקְרָא לּוֹ הָאָדָם שֵׁם הוּא שְׁמוֹ לְעוֹלָם:

תפסיר רס"ג

אצ'לאעה. וסד' מ'כאנהא ב'לחם:
(כב) פ'נא מנהא אמ'ראה. ואתי'
בהא אלי' אדם: (כג) פ'קאל אדם.
הדי' אלמ'דה. שאהדת ע'צ'מא מן
ע'צ'אמי. ולחמא מן לחמי. פ'נבגי'
אן תסמא אמ'ראה. לאנהא מן
אמר אכ'ד'ת: (כד) לדיאלד יתר'ד'
אלדגל אבאה ואמה. וילאזם
ווגתה. פ'כונא גסמא ואחדא:
(כה) פ'כאנא גמיעא עריאנין. אדם

כב ויבן יהוה אלהים |
את-העלע אשר לקח
מן-האדם לאשה ויבאה
אל-האדם: ובנא יי אלהים ית
עלעא. דנסיב מן אדם לאתתא. ואיתיה
לות אדם: כג ויאמר האדם

זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי לזאת
יקרא אשה כי מאיש לקחה-זאת: ואמר אדם.
הדא זמנא. גרמא מגרמי. ובסרא מבסרי. לדא יתקרי אתתא. ארי
מבעלה נסיבא דא: כד על-כן יעזב איש את-אביו
ואת-אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד: על
כן ישבוק גבר. בית משכבי אבוהי ואמיה. וידבוק באתתיה. ויהון
לבסרא חד: כה ויהיו שניהם ערומים האדם
ואשתו ולא יתבוששו: והו תרויהון ערטלאין.

רס"י

כז ויבן. כבנין. רחבה מלמטה וקצרה
מלמעלה לקבל הולד, פאוצר של-חטים
שהוא רחב מלמטה וקצר מלמעלה, שלא
יכביד משאו על קירותיו: ויבן וגוי את
העלע וגוי לאשה. להיות אשה, כמו
(שופטים ח כז) ויעש אותו ג'דעון לאפוד, להיות
אפוד: כג זאת הפעם. מלמד שבא אדם על
כל בהמה וחייה ולא נתקררה דעתו בהם עד

שבא על חוה: לזאת יקרא אשה כי מאיש
וגוי. לשון נופל על לשון, מכאן שנברא
העולם בלשון הקדש: כד על כן יעזב איש.
רוח הקדש אומרת כן, לאסור על בני נח את
העריות: לבשר אחד. הולד נוצר על ידי
שניהם, ושם נעשה בשרם אחד: כה ולא
יתבוששו. שלא היו יודעים דרך צניעות
להבחין בין טוב לרע, ואף על פי שנתנה בו

וזלך הדקדוק: כג לקחה-זאת. הלמ"ד במאריך והקו"ף רפה ובקמץ חטף (מהרי"ב):

שימו המור (כ) ויבן. הנעימה ביו"ד.

תפסיר דס"ג

וְזוּגָתָהּ. וְלֹם יַחְתַּשְׁמָן דִּיאֲלִדִּי:
ג א) וְאֵלֶּיךָ עֲבָאן צִאָר חֲכִימָא. מִן
גְּמִיעַ חִיּוֹאן אֲלֻצְחָרָא. אֲלִדִּי
כִּלְקָהָא אֲלִלָּהּ. פִּקְאָל לֹאֲמִרָאָה.
אִיקְוִינָא קֹאֵל אֲלִלָּהּ. לֹא תֹאכְלוּן. מִן
גְּמִיעַ שִׁגְרֵי אֲלֻגְנָאן: ב) פִּקְאָלִית לָהּ.
מִן תִּמְרֵי שִׁגְרֵי אֲלֻגְנָאן נֹאכְלִי: ג)
לִכְּן מִן תִּמְרֵי אֲלֻשְׁגָּרָהּ. אֲלִדִּי פִי
וְסִט אֲלֻגְנָאן. קֹאֵל אֲלִלָּהּ. לֹא
תֹאכְלוּ מִנָּהּ. וְלֹא תִדְּנוּ בָּהּ. כִּלָּא
תִּמְוִתוּן: ד) וְקֹאֵל לָהּ לֹא מוֹת

אָדָם וְאֶתְתִּיהָ. וְלֹא מִתְּכַלְמִין:

ג א) וְהִנֵּחַשׁ הָיָה עָרוֹם
מִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר
עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר
אֶל הָאִשָּׁה אַף כִּי־אָמַר
אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִכָּל

עֵץ הָעֵץ: וְחִוּיָא הָיָה חֲכִים. מִכָּל חַיַּת

בְּרָא. דְּעֵבֶד יִי אֱלֹהִים. וַאֲמַר לְאֶתְתָּא. בְּקוּשְׁטָא אַרִי אָמַר יִי. לָא
תִּיכְלוּן. מִכָּל אֵילָן גִּנְתָּא: ב) וְתֹאמַר הָאִשָּׁה אֶל־הִנֵּחַשׁ
מִפְּרֵי עֵץ־הָעֵץ נֹאכְלִי: וַאֲמַרְתָּ אֶתְתָּא לְחִוּיָא. מִפְּרֵי אֵילָן
גִּנְתָּא נִיכּוֹל: ג) וּמִפְּרֵי הָעֵץ אֲשֶׁר בְּתוֹךְ־הָעֵץ אָמַר
אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא תִגְעוּ בּוֹ פֶּן־
תָּמָתוֹן: וּמִפְּרֵי אֵילָנָא דְּבִמְצִיעוֹת גִּנְתָּא. אָמַר יִי. לָא תִיכְלוּן
מִנֶּיהָ. וְלֹא תִקְרְבוּן בִּיהָ. דְּלִמָּא תִּמְוִתוּן: ד) וַיֹּאמֶר הִנֵּחַשׁ
אֶל־הָאִשָּׁה לֹא־מוֹת תָּמָתוֹן: וַאֲמַר חִוּיָא לְאֶתְתָּא.

• רש"י •

מִפְּלִתוֹ, עָרוֹם מִכָּל, אֲרוּר מִכָּל: אַף כִּי אָמַר
וּגִי. שְׁמָא אָמַר לָכֶם לֹא תֹאכְלוּ מִכָּל וּגִי.
וְאַף עַל פִּי שֶׁרָאָה אוֹתָם אוֹכְלִים מִשְׁאֵר
פְּרוֹת, הִרְבָּה עָלֶיהָ דְּבָרִים כְּדֵי שֶׁתִּשְׁכַּח
וַיֵּבֵא לְדַבֵּר בְּאוֹתוֹ הָעֵץ: ג) וְלֹא תִגְעוּ בּוֹ.
הוֹסִיפָה עַל הַצּוּר, לְפִיכָף בָּאָה לִידֵי גִרְעוֹן,
הוּא שְׁנֵאמַר (מְשִׁלִּי ל) אֵל תוֹסֵף עַל דְּבָרָיו:
ד) לֹא מוֹת תָּמָתוֹן. דְּחָפָה עַד שֶׁנִּגְעָה בּוֹ,
אָמַר לָהּ כְּשֶׁם שֶׁאֵין מִיתָה בְּנִיגְעָה כִּף אֵין

דְּעָה לְקִרְוֹת שְׁמוֹת, לֹא נָתַן בּוֹ יֵצֶר הָרַע עַד
אֲכָלוֹ מִן הָעֵץ וְנִכְנַס בּוֹ יֵצֶר הָרַע וַיֵּדַע מַה
בֵּין טוֹב לְרָע:

ג א) וְהִנֵּחַשׁ הָיָה עָרוֹם. מַה עֲנִין זֶה לְכָאן
הָיָה לוֹ לְסִמּוּךְ (פְּסוּק כֹּה) וַיַּעַשׂ לְאָדָם
וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתֻנּוֹת עוֹר וַיַּלְבִּישֵׁם. אֵלֹא לְמַדְּךָ
מֵאִיזוֹ עָלָה קִפְץ הִנֵּחַשׁ עָלֵיהֶם, רָאָה אוֹתָם
עָרוּמִים וְעוֹסְקִים בְּתִשְׁמִישׁ לְעֵין כָּל וְנִתְאַוָּה
לָהּ: עָרוֹם מִכָּל. לְפִי עֲרֻמָּתוֹ וְגִדְלָתוֹ הִתְהַ

תפסיר דס"ג

תמותון: ה) לאן אללה עאלם. אן
פי יום תאכלון מנהא. תנפץ
עיונכם. ותכוננו כאלמלאיפה.
עארפי אלכיר ואלשר זיאה:
ו) פלמא ראת אלמראה. אן
אלשגרה טיבה אלמאכל שהייה
אלמנצ'ר. מנא לאלעקל. אכידת
מן תמרהא ואכלת. ואעטת
בעלהא איצ'א מעהא ואכל:
ז) פאנפצ'ת עיונהמא. פעלמא

לא ממת תמותון: ה) **כִּי יָדַעַ**
אֱלֹהִים כִּי בְיוֹם אֲכַלְכֶם
מִמֶּנּוּ וּנְפַקְחוּ עֵינֵיכֶם
וְהֵייתֶם כְּאֱלֹהִים יֹדְעֵי טוֹב
וָרָע: אַרִי גְלִי קָדֵם יִי. אַרִי. בְּיוֹמָא
דְּתִיכְלוֹן מְנִיָּה. וְיִתְפַּתְחוּ עֵינֵיכֶם. וְתִהְיוּ

כְּרַבְרָבִין. חֲכָמִין בֵּין טָב לְבִישׁ: ו) **וַתֵּרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב**
הָעֵץ לְמַאֲכָל וְכִי תֹאווֶה הוּא לְעֵינַיִם וְנַחֲמַד
הָעֵץ לְהַשְׁכִּיל וְתִקַּח מִפְּרִיו וְתֹאכַל וְתִתֵּן גַּם-
לְאִישָׁה עִמָּה וַיֹּאכְלוּ: וְחֹזֶת אֶתְתָּא. אַרִי טָב אֵילָנָא
לְמִיכַל וְאַרִי אָסוּ הוּא לְעֵינַין. וּמְרַגֵּג אֵילָנָא לְאַסְתְּכָלָא בִּיָּה.
וְנִסִּיבַת מֵאִפִּיָּה וְאָכְלַת. וְיִהְיֶבֶת אַף לְבַעְלָהּ. עִמָּה וְאָכַל:
ז) **וַתִּפְקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי עֵרְוָם הֵם**
וַיִּתְּפְרוּ עָלֶיהָ תְּאֵנָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגָרֹת: וְאַתְּפַתְחָא
עֵינֵי תְרוּיָהוֹן. וַיֵּדְעוּ. אַרִי עֲרֻטְלָאִין אֲנֹן. וְחֲטִיטוּ לְהוֹן טְרַפִּי תִינִין.

רש"י

ויחיה הוא, וישא אשה אחרת: גם. לרבות
כל בהמה וחיה: וותפקחנה עיני שניהם.
לענין החכמה דבר הכתוב ולא לענין ראייה
ממש, וסוף המקרא מוכיח: וידעו כי עירומם
הם. אף הסומא יודע כשהוא ערום, אלא
מהו וידעו כי עירומים הם, מצוה אחת
היתה בידם ונתערטלו המנה: עליה תאנה.
הוא העץ שאכלו ממנו, בדבר שנתקלקלו בו
נתקנו, אבל שאר העצים מנעים מלטול

מיתה באכילה: כי ידע. כל אמן שונא
את בני אפנותו, מן העץ אכל וברא את
העולם: והייתם כאלהים. יוצרי עולמות:
וותרא האשה. ראתה דבריו של-נחש
והנאו לה והאמינתו: כי טוב העץ. להיות
כאלהים: וכי תאווה הוא לעינים. כמו
שאמר לה ונפקחו עיניכם: ונחמד
להשכיל. כמו שאמר לה יודעי טוב ורע:
ותתן גם לאישה עמה. שלא תמות היא

תפסיר רס"ג

אנהמא עריאנין. פכ'יטא מן ורק
אלתין. וצנעא להמא מיאזרא:
(ח) פסמעה צות אללה. מאר פי
אלגנאן ברפק בתרפה אלנהאר.
פאכ'תבא אדם וזוגתה תיאא. מן
בין ידי אללה. פי מא בין שגר
אלגנאן: (ט) פנאדא אללה באדם.
וקאל לה מקדרא אין אנת:
(י) קאל. אני סמעת צותך פי
אלגנאן. ואתקית. אד' אנא עריאן
פאכ'תבית: (יא) קאל מן אכ'ברך.
אנד עריאן. אמן אלשגרה. אלד'י

וַעֲבָדוּ לְהוֹן זְרִיזִין: ❖ רבועי ❖ ❖

וַיִּשְׁמְעוּ אֶת־קוֹל יְהוָה
אֱלֹהִים מִתְּהִלָּה בִּגְן לְרוּחַ
הַיּוֹם וַיִּתְּחַבֵּא הָאָדָם
וְאִשְׁתּוֹ מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהִים
בְּתוֹךְ עֵץ הָגָן: וַשְׁמְעוּ. יֵת קַל
מִמָּרָא דִּי אֱלֹהִים. מִתְּהִלָּה

בִּגְנֻתָא לִמְנַח יוֹמָא. וַאֲטָמַר אָדָם וְאִתְתִּיהָ. מִן קָדָם יֵי אֱלֹהִים. בִּגְוֹ
אֵילָן גִּנְתָּא: וַיִּקְרָא יְהוָה אֱלֹהִים אֶל־הָאָדָם
וַיֹּאמֶר לוֹ אֵיכָה: וַיִּקְרָא. יֵי אֱלֹהִים לְאָדָם. וַאֲמַר לִיה אָן אַתָּה:
וַיֹּאמֶר אֶת־קוֹלִי שָׁמַעְתִּי בִּגְן וַאֲיִרָא
כִּי־עֵירָם אָנֹכִי וַאֲחַבֵּא: וַאֲמַר. יֵת קַל מִמָּרָךְ שְׁמַעִית
בִּגְנֻתָא. וּדְחִילִית. אָרִי עֵרְטֵלֵאִי אָנָּא וַאֲטָמַרִית: וַיֹּאמֶר מִי
הִגִּיד לְךָ כִּי עֵירָם אַתָּה הֵמֶן־הָעֵץ אֲשֶׁר

רס"ד

הַיּוֹם. לְאוֹתוֹ רוּחַ שְׁהַשְׁמַשׁ בָּאָה מִשָּׁם וְזוֹ
הִיא מַעֲרֵבִית. שְׁלִפְנוֹת עֵרֵב חֲמָה בְּמַעֲרֵב.
וְהֵם סָרְחוּ בְּעִשְׁרִית: ט אֵיכָה. יוֹדַע הָיָה
הֵיכָן הוּא. אֵלָּא לִכְנֵס עֲמוֹ בְּדָבָרִים. שְׁלֵא
יְהֵא נִבְהֵל לְהָשִׁיב אִם יַעֲנִישָׁהוּ פְתָאוֹם. וְכֵן
בְּקִין (בראשית ז ט) אָמַר לוֹ אֵי הֶבֶל אָחִיךָ. וְכֵן
בְּבִלְעָם (במדבר כג ט) מִי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּךְ.
לִכְנֵס עִמָּהֶם בְּדָבָרִים. וְכֵן בְּחֻזְקִיהָ בְּשִׁלּוּחֵי
(אייל) מְרוֹדֶךְ בְּלֶאֱדָן (ישעיכ לט ט): יא מִי הִגִּיד
לְךָ. מֵאִין לָךְ לְדַעַת מַה בִּשְׁתִּי יֵשׁ בְּעוֹמֵד

עֲלֵיהֶם. וּמִפְּנֵי מַה לֹּא נִתְפָּרְסָם הָעֵץ. שְׁאִין
הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חָפֵץ לְהוֹנֹת בְּרִיָּה. שְׁלֵא
יִכְלִימוּהוּ וַיֹּאמְרוּ זֶהוּ שְׁלֵקָה הָעוֹלָם עַל יָדוֹ.
מִדְּרַשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא (ויכ יז): ח וַיִּשְׁמְעוּ. יֵשׁ
מִדְּרַשֵׁי אַגְדָּה רַבִּים וְכַבֵּר סְדָרוֹם רַבּוּתֵינוּ עַל
מְכוּנָם בְּבִרְאשִׁית רַבָּה (יט ו) וּבְשָׁאֵר
מִדְּרָשׁוֹת וְאֲנִי לֹא בָאתִי אֵלָּא לְפָשׁוּטוֹ
שְׁלִי־מִקְרָא וּלְאַגְדָּה הַמְּשַׁבֵּת דְּבָרֵי הַמִּקְרָא
דְּכָר דְּבוּר עַל אִפְגִּיו. וּבְמִשְׁמַעוֹ. שְׁמַעוּ אֶת קוֹל
הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁהִיָּה מִתְּהִלָּה בִּגְן: לְרוּחַ

תפסיד רס"ג

אמרתי. אן לא תאכל מנהא
אכלת: יב) קאל אדם. אלאמראה
אלדי געלטהא מעי. הי אעטתני
מן אלשגרה פאכלת: יג) פקאל
אללה לאלאמראה מא דא
צנעת. קאלת. אלת'עבאן
אטג'אני פאכלת: יד) פקאל אללה
לאלת'עבאן אד' צנעת הדא
בעלם. פאנת מלעון מן גמיע
אלבהאים. וגמיע וחש אלצתרא.
ועלי צדרך תסלך. ותראבא
תאכל טול איאם תיאתך:

עֲוִיתִיךָ לְבִלְתִּי אֲכַל-מִמֶּנּוּ

אֲכַלְתָּ: וַאֲמַר. מִן חַוִּי לָךְ. אָרִי

עֲרִטְלֵאִי אֶת. הַמֶּן אֵילָנָא. דְּפִקִּידְתָּךְ.

בְּדִיל דְּלֹא לְמִיכַל מִנִּיהּ אֲכַלְתָּא:

וַיֹּאמֶר הָאָדָם הָאִשָּׁה אֲשֶׁר

נָתַתָּה עִמָּדִי הִוא נָתַתָּה-לִּי

מִן-הָעֵץ וְאֲכָל: וַאֲמַר אָדָם.

אֶתְתָּא דִּיהֲבַת עִמִּי. הִיא יְהִבַת לִי מִן

אֵילָנָא וְאֲכַלִּית: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לָאִשָּׁה מַה-

זֹאת עָשִׂית וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הִנָּחֵשׁ הַשִּׂיאֲנִי

וְאֲכָל: וַאֲמַר יְיָ אֱלֹהִים. לְאֶתְתָּא מָא דָּא עֲבַדַת. וַאֲמַרְת אֶתְתָּא.

חַוִּיא אֲטַעֲנִי וְאֲכַלִּית: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים | אֶל-

הִנָּחֵשׁ כִּי עָשִׂית זֹאת אָרוּר אַתָּה מִכָּל-

הַבְּהֵמָה וּמִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה עַל-גִּחְוֹנְךָ תֵּלֵךְ.

וְעַפְרָ תֹאכַל כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ: וַאֲמַר יְיָ אֱלֹהִים לְחַוִּיא אָרִי

עֲבַדַת דָּא. לִיט אֶת מְכָל בְּעִירָא. וּמִכָּל חַיַּת בָּרָא. עַל מַעַךְ תִּיזִיל.

וְעַפְרָא תִיכּוֹל כָּל יוֹמֵי חַיֶּיךָ: וַאֲיִבָּהּ | אִשָּׁית בִּינְךָ

• רס"י •

ערום: הַמֶּן הָעֵץ. בְּתַמִּיקָהּ: יז אֲשֶׁר נָתַתָּ
עִמָּדִי. כָּאן כִּפּוּר בְּטוֹבָה: יג הַשִּׂיאֲנִי. הִטְעֵנִי
כְּמוֹ (דכ"י ז' לז טו) אֶל יִשְׂרָאֵל אֶתְכֶם חֻקֶּיהוּ:
יד כִּי עָשִׂיתָ זֹאת. מִכָּאן שְׁאִין מִהֲפָכִים
בְּזִכְרוֹתוֹ שֶׁל-מִסִּית, שְׁאֵלוֹ שְׁאֵלוֹ לָמָּה עָשִׂיתָ
זֹאת, הִיָּה לוֹ לְהַשִּׁיב דְּבָרֵי הָרֶב וְדְבָרֵי

הַתְּלָמִיד דְּבָרֵי מִי שׁוֹמְעִין: מִכָּל הַבְּהֵמָה
וּמִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה. אִם מִבְּהֵמָה
נִתְקַלַּל מִחַיָּה לֹא כָּל שָׂבָן, הַעֲמִידוֹ רְבוּתִינוּ
מִדְּרַשׁ זֶה בְּמַסְכֵּת בְּכוֹרוֹת (דף ס 6) לְלַמֵּד
שְׁמִי עֲבוּרוֹ שֶׁל-נָחֵשׁ שֶׁבַע שָׁנִים: עַל
גִּחְוֹנְךָ תֵּלֵךְ. רַגְלִים הָיוּ לוֹ וְנִקְצָצוּ

תפסיר רס"ג

טו) ועדאנה אגעלהא. בינך ובין אלמראה. ובין נסלך ונסלהא. הו' ישדכ'ך אלדאס. ואנת תלד'ג'ה אלעקב: טז) וקאל לאלמראה. לאפת'רן משקתך וחמלך. במשקה תלדן בנין. ואלי' בעלך יכון קנאדך. והוא יתסלט עליך: יז) וקאל לאדם. אד' קבלת קול זוגתך. ואכלת מן אלשגרה אלד'י

ובין האשה ובין זרעה ובין זרעה הוא ישובך ראש ואתה תשובנו עקב: ודבבו אשוי. בינך ובין אתתא. ובין בנך ובין בנהא. הוא יהי דכיר מא דעבדת ליה מלקדמין. ואת תהי נטר ליה לסופא: ס

טז אל-האשה אמר הרבה ארבה עצבונך והרנך בעצב תלדי בנים ואל-אישך תשוקתך והוא ימשל-בך: לאתתא אמר. אסגאה אסגי צערכי ועדוייכי. בצער תלידין בנין. ולות בעליך תהי תיאובתיך. והוא ישלוט בך: ס ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך ותאכל מן-העץ אשר צויתך לאמר לא תאכל ממנו ארורה האדמה בעבורך בעצבון תאכלנה כל ימי חיך: ולאדם אמר. ארי קבילתא למימר אתתך. ואכלת מן אילנא. דפקידתך

רס"י

שריקה, ולפי שהלשון נופל על הלשון כתב לשון נשיפה בשניהם: טז עצבונך. זה צער גדול בנים: והרנך. זה צער העבור: בעצב תלדי בנים. זה צער הלידה: ואל אישך תשוקתך. לתשמיש ואף על פי כן אין לך מצח לתבעו בפה אלא הוא ימשול בך, הכל ממנו ולא ממך: תשוקתך. תאותך, כמו (ישעי כט ח) ונפשו שוקקה: יז ארורה האדמה בעבורך. מעלה לך דברים ארורים כגון זבובים ופרעושים ונמלים, משל

טו ואיבה אשית. אתה לא נתכוננת אלא שזימות אדם כשיאכל הוא תחלה ותשא את חוה, ולא באת לדבר אל חוה תחלה אלא לפי שהנשים קלות להתפתות ויודעות לפתות את בעליהן, לפיכך ואיבה אשית: ישובך. יכתתך, כמו (דברים ט כה) ואבת אותו, ותרגמו ושפית יתיה: ואתה תשובנו עקב. לא יהא לך קומה ותשכנו בעקבו, ואף משם תמיתנו. ולשון תשובנו כמו (ישעי מ כד) נשף בהם, כשהנחש בא לנשוף הוא נושף כמין

תפסיר רס"ג

אמרתי קאילא. לא תאכל מנהא. מלעונה אלארץ בסבבך. במשקה תאכלהא. טול איאם חזאתך: יח) ושוכא ודרדרא תנבת לך. ותאכל עשב אלצחרא: יט) בערק וגהך תאכל אלטעאם. אלי [חן] רגועך אלי אלארץ. אלדי אכדית מנהא. לאנד תראב. ואלי אלצחראב תרגע: כ) וסמי אדם. אסם זוגתה חוה. לאנהא כאנת אם כל חי נאטק:

למימר. לא תיכול מניה. ליטא ארעא
בדילך. בעמל תיכלנה. כל יומי חייך:
וקוץ ודרדר תצמית
לך ואכלת את-עשב
השדה: וכופין ואטדין תצמח לך.
ותיכול ית עסבא דחקלא: יט) בזעת
אפיך תאכל לחם עד
שובך אל-האדמה כי ממנה לקחת פי-
עפר אתה ואל-עפר תשוב: בזיעתא דאפך תיכול
לחמא. עד דתתתב לארעא. דמנה אתבריתא. ארי עפרא את.
ולעפרא תתוב: ב) ויקרא האדם שם אשתו חוה
כי הוא היתה אם כל-חי: וקרא אדם. שום אתתיה
חוה. ארי. היא הות אמהון דכל בני אנשא:

— רס"י —

תצמיח לך קוצים ודרדרים ושאר עשבי
שדה, ועל כרחך תאכלם: יט) בזעת אפיך.
לאחר שתטרח בו הרבה: כ) ויקרא האדם.
חור הכתוב לענינו הראשון ויקרא האדם
שמות, ולא הפסיק אלא ללמדך שעל ידי
קריאת שמות נודעה לו חוה, כמו שכתוב
(לעיל 3 כ) ולאדם לא מצא עזר כנגדו, לפיכך
ויפל תרדמה, ועל ידי שכתב (שס פסוק כה)
ויהיו שניהם ערומים, סמך לו פרשת הנחש,
להודיעך שמתוך שראה ערותה וראה אותם
עסוקים בתשמיש נתאנה לה ובא עליהם

ליוצא לתרבות רעה והבריות מקללות
שדים שינק מהם: יח) וקוץ ודרדר תצמית
לך. הארץ כשתזרענה מיני זרעים תצמיח
קוץ ודרדר קונדס ועכביות, והן נאכלים על
ידי תקון: ואכלת את עשב השדה. ומה
קללה היא זו, והלא בברכה נאמר לו
(לעיל 6 ט) הנה נתתי לכם את כל עשב זרע
זרע וגוי. אלא מה אמור כאן בראש הענין
(פסוק יח) ארורה האדמה בעבונך בעצבון
תאכלנה, ואחר העצבון וקוץ ודרדר תצמיח
לך, כשתזרענה קטניות או ירקות גנה היא

זולק הדקדוק: יט) בזעת. מלרע בכל התיגאן: עד שובך. תרגום, עד דתתתב. פירוש ע"י
אחרים. כי בעל כרחך אתה חי ועל כרחך אתה מת. מה שאין כן לגירסת הדפוס דגריס דתתוב:

כי עפר אתה. אתה, מלעיל (מהרי"ב):

תפסיד רס"ג

כא) וַיַּנֵּעַ אֱלֹהִים. לָאָדָם וְזוֹגָתָהּ. תִּיָּאב בְּדֹן וְאַלְבֶּסְהָמָא: כב) תִּם קֹאֵל אֱלֹהִים. הוּדִיא אָדָם קֹד צֶאֱר כְּוֹאֲחֵד מִנָּה מַעֲרָפָה אֱלֹכִיָּר וְאַלְשֵׁר. וְאַלְאָן כְּלֹא יִמִּיד יִדְהָ. וְיִאכִיד מִן שְׁגֵרָה אֱלֹחִיָּהּ פִּיֹאכֵל וְיִחִיא אֱלִי אֱלֹדְהָר: כג) פִּטְרֵדָה אֱלֹלָה מִן גִּנָּאן עֲדֹן. לִפְלַח אֱלֹאֲרִי. אֱלִדִי אֲכִיד מִנָּהָא:

כא וַיַּעַשׂ יְהוָה אֱלֹהִים

לָאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כִּתְנֹת עוֹר

וַיַּלְבִּשֵׁם: וַעֲבַד יְיָ אֱלֹהִים. לָאָדָם

וּלְאִתְתֵּיהָ. לְבוֹשִׁין דִּיקָר עַל מִשַׁךְ בְּסִרְהוֹן

וְאַלְבִּישֻׁנָּו: פ אָ חֲמִידִיָּר בִּסְפָרִי תִיטֵן אָ (רביעי)

כב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים

הֵן הָאָדָם הִיָּה כְּאֶחָד מִמֶּנּוּ לַדַּעַת טוֹב וְרַע

וְעֵתָהּ פֶּן-יִשְׁלַח יָדוֹ וְלִקַּח גַּם מִעֵץ הַחַיִּים

וְאָכַל וַחֲיִי לְעֹלָם: וַאֲמַר יְיָ אֱלֹהִים. הֵא אָדָם הָיָה יִחִידָאִי

בְּעֵלְמָא. מִנִּיהּ, לְמַדַּע טָב וְרָע. וְכַעַן דְּלִמָּא יוֹשִׁיט יָדִיהּ. וַיִּסָּב אָף

מֵאֵילָן חַיָּא. וַיִּיכֹל וַיִּחִי לְעֹלָם: כג וַיִּשְׁלַחְהוּ יְהוָה

אֱלֹהִים מִגֶּן-עֲדֵן לְעַבְדֹּת אֶת-הָאָדָמָה אֲשֶׁר

לִקַּח מִשָּׁם: וַיִּשְׁלַחְהוּ יְיָ אֱלֹהִים מִגִּנְתָּא דְעֲדֵן. לְמַפְלַח בְּאַרְעָא.

דְּאִתְבְּרִי מִתְמָן: כד וַיִּגְרֹשׁ אֶת-הָאָדָם וַיִּשְׁכֵּן מִקְדָּם

לְגֶן-עֲדֵן אֶת-הַכְּרָבִים וְאֵת לֶהֱטֵ הַחֲרֹב

• רס"י •

מִמֶּנּוּ. הָרִי הוּא יִחִיד בְּתַחְתּוֹנִים כְּמוֹ שְׁאֵנִי יִחִיד בְּעֵלְיוֹנִים, וְמָה הִיא יִחִידוֹתוֹ, לַדַּעַת טוֹב וְרַע וְמָה שְׁאֵין בֶּן בְּהֵמָה וּבְחַיָּה: וְעֵתָהּ פֶּן יִשְׁלַח יָדוֹ. וּמִשְׁחִיָּה לְעוֹלָם הָרִי הוּא קְרוֹב לְהַטְעוֹת הַכְּרִיּוֹת אַחֲרֵיו וְלֹאֲמַר אָף הוּא אֱלֹהִים. וַיִּשׁ מִדְּרָשִׁי אֲגֵדָה, אֲבָל אֵין מִיִּשְׁבִּין עַל פִּשְׁוֹטוֹ: כד מִקְדָּם לְגֶן עֲדֵן. בְּמִזְרְחוֹ

בְּמִחְשְׁבָהּ וּבְמִרְמָה: חָוָה. נֹפֵל עַל לְשׁוֹן חָיָה, שְׁמִחָה אֶת וּלְדוֹתֶיהָ, כְּאֲשֶׁר תֹּאמַר מָה הָיָה לָאָדָם, (קִלְתָּ ז' כז) בְּלִשׁוֹן חָיָה: כה כִּתְנֹת עוֹר. יֵשׁ דְּבָרֵי אֲגֵדָה אוֹמְרִים חֲלָקִים בְּצִפּוֹרֵן הָיוּ מְדוּבָקִים עַל עוֹרָן. וַיִּשׁ אוֹמְרִים דְּבָר הֵבֵא מִן הָעוֹר, כְּגוֹן צֶמֶר דְּאֶרְבָּבִים שְׁהוּא רַף וַחֲסִי וְעֵשָׂה לָהֶם כִּתְנֹת מִמֶּנּוּ: כז הָיָה כְּאֶחָד

זֶלֶק הַדְּקִדּוֹק: כז הָיָה כְּאֶחָד מִמֶּנּוּ. בֵּא כוֹלוֹ בַּפֶּתַח בְּלֹא סְמִיכוֹת כִּי אֵין עַל הַמִּסְכָּה סְמִיכוֹת:

תפסיר רס"ג

הַמֶּתֶּהֱפֹכֶת לְשֹׁמֵר אֶת־

דָּרֵךְ עֵץ הַחַיִּים: וְתָרִיד יֵת

אָדָם. וְאֲשֶׁרִי מִלְּקֹדְמִין לְגִנְתָּא דְּעֵדֶן יֵת
כְּרוּבִיא. וְיֵת שְׁנַן חֲרָפָא דְּמֶתֶהֱפֹכָא.

לְמַטָּר. יֵת אֹרַח אֵילָן חַיִּיא: ס

וְהָאָדָם יָדַע בספרי
טיטן ד' א' וְהָאָדָם יָדַע

אֶת־חַוָּה אִשְׁתּוֹ וְתָהִר

וְתָלַד אֶת־קַיִן וְתָאמַר קָנִיתִי אִישׁ אֶת־יְהוָה:

וְאָדָם. יָדַע יֵת חַוָּה אֶתְתִּיה. וְעָדִיאַת וִילִידַת יֵת קַיִן. וְאָמַרְתָּ קָנִיתִי

גֹּבֵרָא מִן קָדָם יי: ב' וְתָסֹף לָלֶדֶת אֶת־אָחִיו

אֶת־הָבֶל וַיְהִי הָבֶל רֹעֵה צֹאן וְקַיִן הָיָה עֹבֵד

אֲדָמָה: וְאוֹסִיפַת לְמִילַד. יֵת אָחוּהִי יֵת הָבֶל. וְהוּא הָבֶל רֹעֵי עֵנָא.

וְקַיִן הָוָה פֹּלַח בְּאֶרְעָא: ג' וַיְהִי מִקֵּץ יָמִים וַיָּבֵא קַיִן

(כד) ולמא טרד אדם. אספן שרקא
מן גנאן עדן מלאיכה. ולמע סיף
מתקלב. ליחפציו. טריק שגרה
אלחיה: ד' א' ואן אדם ואקע חוה
זוגתה. פחמלת וולדת קין. פקאלת.
קד רוקת רגלא מן ענד אללה:
(ב) תים עאנדת פולדת אכיה
הבל. פכאן הבל ראעי
גנים. וקין. כאן יפלה אלארץ:
(ג) פלמא כאן בעד איאם. אתי
קין מן תמר אלארץ. הדייה ללה:

• ————— רס"י ————— •

קניתי איש: את ה'. כמו עם ה', כשברא
אותי ואת אישי הוא לבדו בראנו. אבל בזה
שותפים אנו עמו: את קין, את אחיו את
הבל. שלש אתים ריבויים הם, מלמד
שתאומה נלדה עם קין, ועם הבל נלדו
שתיים, לכך נאמר ותוסף: רעה צאן. לפי
שנתקללה האדמה, פרש לו מעבודתה:
גמפרי האדמה. מן הגרוע, ויש אנדה
שאומרת זרע פשתן היה: ד' וישע. ויפן, וכן

שלגן עדן, חוץ לגן: את הכרובים. מלאכי
חבלה: החרב המתהפכת. ולזה להט לאים
עליו מלפנס עוד לגן. תרגום של-להט שגן,
והוא כמו שלף שגנא, [להב]. ומדרש אנדה
יש, ואני איני בא אלא לפשוטו:

ד' וְהָאָדָם יָדַע. כבר קודם הענין
של-מעלה, קודם שחטא ונטרד מגן עדן, וכן
ההריון והלידה, שאם כתב וידע אדם נשמע
שלאחר שנטרד היו לו בנים: קין. על שם

זולק הרקדוק: ויבא קין. האזלא בבי"ת והיא מלרע. ועיין מה שכתב בגליון הכ"ד גדול
על תיבת ויבא לו יין וישת. אע"ג דלהיא לא קיימא לן כוותיה, בהא קיימא לן כוותיה כיון
שבכל התיגאן כן הוא וע"פ המוסרה:

תפסיר רס"ג

(ד) והבל אתי' הו' איצ'א. מן בכור ג'נמה ומן סמאנהא. פקבל אללה. חבל והדיייתה: (ה) וקין והדיייתה לם יקבלהא. פאשתד' עלי' קין ג'דא. וקע עלי' וגהה תיאא: (ו) פקאל אללה לקין. לם אשתד' עליד. ולם וקע וגהד: (ז) אללא אן גוודת קבלת. ואן לם תגווד. פאין מא אתגהת כ'טאד ראבץ'. ואליד קיאודה. ואנת אלמסלט עליה

מפרי האדמה מנחה

ליהוה: והיה מסוף יומין. ואיתי קין. מאבא דארעא. קורבנא קדם יי: והבל הביא גם-הוא מבכרות צאנו ומחלבהן וישע יהוה אל-הבל

ואל-מנחתו: והבל איתי אף הוא. מבכירי עניה ומשמיניהון. והות רעוא מן קדם יי. פהבל ובקורבניה: ואל-קין ואל-מנחתו לא שעה ויחר לקין מאד ויפלו פניו: ובקין ובקורבניה לא הות רעוא. ותקיף לקין לחדא. ואתכבישו אפיה: ויאמר יהוה אל-קין למה חרה לך ולמה נפלו פניך: ואמר יי לקין. למה תקיף לך. ולמה אתכבישו אפך: הלא אם-תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת רבץ ואליד תשוקתו ואתה תמשל-בו: הלא אם תוטיב עובדך ישתביק לך. ואם לא תוטיב עובדך. ליום דינא חטאך נטיר.

— רש"י —

(פסוק ה) לא שעה אל מנחתו, לא פנה, וכן (שמות כ ט) ואל ישעו אל פנו. וכן (איוב יד ו) שעה מעליו, פנה מעליו: וישע. ירדה אש וליחכה מנחתו: הלא אם תיטיב. כתרוממו פרושו: לפתח חטאת רבץ.

וזלק הדקדוק: ומחלבהן הבי"ת רפה בכל התיגאן.

תפסיר רס"ג

עתיד לאתפרעא מנך אם לא תתוב.

ואם תתוב ישתביק לך: **וַיֹּאמֶר****קִין אֶל-הֶבֶל אָחִיו וַיְהִי****בְּהִיּוֹתָם בַּשָּׂדֶה וַיִּקֶּם קִין****אֶל-הֶבֶל אָחִיו וַיַּהַרְגֵהוּ:**

ואמר קין להבל אחוהי. והוה במהויהוין

בחקלא. וקם קין. להבל אחוהי וקטליה:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-קִין אֵי**הֶבֶל אָחִיךָ וַיֹּאמֶר לֹא יָדַעְתִּי הֲשֹׁמֵר אָחִי****אָנֹכִי:** ואמר יי לקין. אן הבל אחוך. ואמר לא ידענא. הנטר אחי**אָנֹכִי:** **וַיֹּאמֶר מַה עָשִׂיתָ קוֹל דְּמֵי אָחִיךָ צֹעֲקִים****אֵלַי מִן-הָאָדָמָה:** ואמר מא עבדתא. קל דם זרעין דעתידיןלמפק מן אחוך. קבלן קדמי מן ארעא: **וְעַתָּה אָרוּר****אַתָּה מִן-הָאָדָמָה אֲשֶׁר פָּעַתָּה אֶת-פִּיָּה לַקַּחַת****אֶת-דְּמֵי אָחִיךָ מִיָּדְךָ:** ובען ליט את. מן ארעא דפתחתית פומה. וקבילת. ית דמא דאחוך מן ידך: **כִּי תַעֲבֹד**

באלאכתיאר: ח) תים קאול קין
הבל אחיאה. פלמא פאנא פי
אלצתרא. קאם קין. אלי הבל
אכיה וקתלה: ט) פקאל אללה לה
מקדרא. אין הבל אחיך. קאל לא
אעלם. אחאפין אחי אנא: י) קאל
מא ד'א צנעת. צות דם אחיך
צארך אלי מן אלארץ: יא)
ואלאן פאנת מלעון. מן אלארץ
אלדי פתחת פאהא. וקבלת דם
אכיד מן ידך: יב) באן תפלחהא.

— רס"י —

להרגו. ויש בזה מדרשי אגדה אף זה ישובו
של-מקרא: ט **אֵי הֶבֶל אָחִיךָ**. להכנס עמו
בדברי נחת. אולי ישוב ויאמר אני הרגתי
וחטאתי לך: **לֹא יָדַעְתִּי**. נעשה כגונב דעת
העליונה: **הַשֹּׁמֵר אָחִי**. לשון תמה הוא וכן
כל הא הנקודה בחטף פתח: **יְדַמִּי אָחִיךָ**.

דמו ודם ורעיותיו. דבר אחר שעשה בו
פצעים הרבה שלא היה יודע מהיכן נפשו
יוצאה: **יֹא אָרוּר אַתָּה מִן הָאָדָמָה**.
יותר ממה שנתקלה היא כבר בעונה וגם
בזו הוסיפה לחטוא: **אֲשֶׁר פָּעַתָּה אֶת**
פִּיָּה לַקַּחַת אֶת דְּמֵי אָחִיךָ וְהִנְנִי

תפסיר רס"ג

ולא תעאוד תעטיך קואהא.
נאיעא ונאידא תכון פי אלארץ:
(יג) פקאל קון בין ידי אללה אן
ד'נבי אעצ'ס מן אן יג'פר: יד)
פאן טרדתני אליוס. ען וגה
אלארץ. הל מן בין ידיך אנסתר.
ואן פנת נאיעא ונאידא פי
אלארץ. כאן כל מן וגדני קתלני:
(טו) פקאל אללה לה. לדיאלך כל
מן קתל קון. יקאד בה כתיירא.

אֶת־הָאָדָמָה לֹא־תִסַּף תֵּת־
בְּחָה לָךְ נָע וְנָד תִּהְיֶה
בְּאֶרֶץ: אֲרִי תִפְלַח בְּאַרְעָא. לֹא
תוֹסִיף לְמַתֵּן חִילָה לָךְ. מְטַלְטֵל וְגָלִי
תִּהְיֶה בְּאַרְעָא: ^{דג} וַיֹּאמֶר קִין אֶל־
יְהוָה גָּדוֹל עֲוֹנִי מִנְּשָׂא:

וַאֲמַר קִין קָדֵם יי. סג' חובי מלמשפק: ^{יד} הֵן גִּרְשֶׁת אֹתִי
הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה וּמִפְּנֵיךְ אֶסְתֵּר וְהִיִּיתִי
נָע וְנָד בְּאֶרֶץ וְהִיָּה כָל־מִצְאֵי יִהְיֶה־נִּי: הָא
תְּרִיכְתָא יְתִי יוֹמָא דִּין. מַעַל אִפִּי אַרְעָא. וּמִן קְדָמְךָ לִית אִפְשָׁר
לְאַטְמָרָא. וְאִיִּהִי. מְטַלְטֵל וְגָלִי בְּאַרְעָא. וְהִי כָל דִּישְׁכַּחֲנִי יִקְטֹלֵנִי:
^{טו} וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוָה לִכֵּן כָּל־הֶרֶג קִין שְׁבַע־תִּים
יִקָּם וַיֵּשֶׁם יְהוָה לְקִין אֹת לְבִלְתִּי הַכּוֹת־אֹתוֹ

— רס"י —

שבַּע־תִּים יוֹקָם, וְהִיא נִקְמַת הַכֵּל מִקִּין, הָא
לְמִדְנָה שְׁתַּחֲלֵת מִקְרָא לְשׁוֹן גְּעֵרָה הִיא, שְׁלֹא
תִּהְיֶה בְּרִיָּה מִזִּיקָתוֹ. וְכִיּוֹצֵא בּוֹ (שְׁמוּאֵל ז' כ ט)
וַיֹּאמֶר דָּוִד כָּל מַכָּה יְבוֹסִי וַיִּגַע בְּצַנּוֹר וְלֹא
פִּרַשׁ מִהָ יַעֲשֶׂה לוֹ, אֲבָל דְּבַר הַכְּתוּב בְּרִמּוֹ
כָּל מַכָּה יְבוֹסִי וַיִּגַע בְּצַנּוֹר, וַיִּקְרַב אֶל הַשַּׁעַר
וַיִּכְבְּשֶׁנּוּ, וְאֵת הָעוֹרִים וּגִי, וְגַם אוֹתָם יָפָה עַל
אֲשֶׁר אָמְרוּ הָעוֹר וְהַפֶּסֶס לֹא יָבֹא דָוִד אֶל
תּוֹךְ הַבַּיִת, הַמַּכָּה אֶת אֱלֹי אֲנִי אֶעֱשֶׂנּוּ רֹאשׁ
וְשֵׁר, כָּאֵן קֶצֶר דְּבָרֵינוּ וּבְדִבְרֵי הַיָּמִים (6 יא ו)
פִּרַשׁ יְהוָה לְרֹאשׁ וּלְשֵׁר: וַיֵּשֶׁם ה' לְקִין

מוֹסִיף לָהּ קָלָלָה לֹא תִסַּף תֵּת בְּחָה: יב נָע
וְנָד. אֵין לָךְ רְשׁוּת לְדוֹר בְּמָקוֹם אֶחָד:
יג גָּדוֹל עֲוֹנִי מִנְּשָׂא. בְּתַמִּיּוּהָ, אִתָּה טוֹעֵן
עֲלִיוֹנִים וְתַחֲתוֹנִים, וְעוֹנִי אִי אִפְשָׁר לְטַעוֹן:
טו לִכֵּן כָּל הֶרֶג קִין. זֶה אֶחָד מִן הַמִּקְרָאוֹת
שֶׁקָּצְרוּ דְּבָרֵיהֶם וְרִמּוֹז וְלֹא פִּרְשׁוּ. לִכֵּן כָּל
הֶרֶג קִין, לְשׁוֹן גְּעֵרָה, כֹּה יַעֲשֶׂה לוֹ, כִּי וְכִי
עֲנִשׁוֹ, וְלֹא פִּרַשׁ עֲנִשׁוֹ: שְׁבַע־תִּים יִקָּם. אֵינִי
רוֹצֵה לְהַנָּקֵם מִקִּין עַכְשָׁיו, לְסוֹף שְׁבַע־
דּוֹרוֹת אֲנִי נֹקֵם נִקְמַתִּי מִמֶּנּוּ שֶׁיַּעֲמֹד לְפָנַי
מִבְּנֵי בְּנֵי וַיִּהְיֶה־גֵּהוּ. וְסוֹף הַמִּקְרָא שֶׁאָמַר
זֶלֶק הַדִּקְדּוּק: ^{טו} לִכֵּן כָּל הֶרֶג קִין. תְּרַגְמוּ כָּל קְטוּלִיָּא קִין. רִמּוֹז כִּי כָּל הַרְצָחִים מְשׁוּרֵשׁ קִין
בְּאוֹ כַּמִּשְׁלָל הָאֵלֶּי ז"ל:

תפסיר רס"ג

כָּל-מִצְאוֹ: וַאֲמַר לִיה יי. בְּכִין כָּל
קְטוֹלִיא קִין. לְשִׁבְעָא דְרִין יתְפָרַע מְנִיה.
וְשׁוּי יי לְקִין אֶתָּא. בְּדִיל דְּלֹא לְמַקְטֵל
יְתִיה כָּל דִּישְׁכַּחְנִיה: ^{טז} וַיֵּצֵא קִין
מִלִּפְנֵי יְהוָה וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ-
נֹד קִדְמַת-עֵדֶן: וּנִפֵּק קִין מִן

פגעל אללה לקון איה. ללא יקתלה
כל מן וגדה: טז) פכ"רג קין מן בין
ידי אללה ואקאם פי בלד נוד
שרקי עדן: יז) פואקע קון זוגתה.
פחמלת וולדת חנוך. פבנא קריה.
ואסמאחא פאסם וולדה חנוך:
יח) ת"ם ולד לחנוך עירד. ועירד
אולד מחויאל. ומחויאל אולד

קדם יי. ויִתֵּב בְּאֶרֶע גְּלִי ומְטַלְטֵל דְּהוֹת עֲבִידָא עֲלוּהִי מִלְּקַדְמִין
בְּגִנְתָּא דְּעֵדֶן: ^{יז} וַיַּדַּע קִין אֶת-אִשְׁתּוֹ וַתַּהַר וַתֵּלֶד
אֶת-חֲנוּךְ וַיְהִי בְנָה עִיר וַיִּקְרָא שֵׁם הָעִיר
בְּשֵׁם בְּנוֹ חֲנוּךְ: וַיַּדַּע קִין יֵת אֶתְתִּיה. וְעַדִּיאַת וַיֵּלֶדֶת יֵת
חֲנוּךְ. וַיְהִי בְּנֵי קֶרְתָּא. וַקְרָא שְׁמָהּ דְּקֶרְתָּא. בְּשׁוֹם בְּרִיה חֲנוּךְ:
^{יח} וַיֵּלֶד וַיִּלְד לְחֲנוּךְ אֶת-עִירָד וְעִירָד יֵלֵד
אֶת-מַחֲוִיאל וּמַחֲוִיאל יֵלֵד אֶת-מֶתוֹשָׁאֵל

• רש"י •

עֵדֶן, שְׁנֵאֲמַר (לעיל ג כז) וַיֵּשְׁבֵן מִקְדָּם לְגֵן עֵדֶן,
אֶת שְׁמִירַת דֶּרֶךְ מְבֹאֵה הֶגֶן, שֵׁשׁ לְלִמּוּד
שְׁהִיָּה אָדָם שָׁם. וּמִצְיָנוּ רִיחַ מִזְרָחִית קוֹלֶטֶת
בְּכָל מְקוֹם אֶת הָרוּחִים, שְׁנֵאֲמַר (דְּזֵרִיס ז מ) ^א
אֲזַי וּבְדִיל מִשְׁחָה וְגוֹי מִזְרָחָה שְׁמֵשׁ. דְּבָר אַחֵר
בְּאֶרֶץ נֹד, כָּל מְקוֹם [שְׁהִיָּה הוֹלֵךְ] הֵיטָה
הָאֶרֶץ מְזַדְעָזְעָה תַּחְתֵּיו וְהַבְּרִיּוֹת אוֹמְרוֹת
סוּרוּ מֵעֲלֵיו, וְהוּ שְׁהַרְג אֶת אָחִיו: י וַיְהִי.
קִין בְּנָה עִיר וַיִּקְרָא שֵׁם הָעִיר לְזִכָּר בְּנוֹ
חֲנוּךְ: יח וְעִירָד יֵלֵד. יֵשׁ מְקוֹם שְׁהוּא אוֹמַר
בְּזִכָּר הוֹלִיד וַיֵּשׁ מְקוֹם שְׁהוּא אוֹמַר

אות. חקק לוֹ אוֹת מִשְׁמוֹ בְּמִצְחוֹ (כָּל מוֹצָא
יְהִרְגֵנִי הַבְּהֵמוֹת וְהַחַיּוֹת, אֲבָל בְּנֵי אָדָם עֲדִין
לֹא הָיוּ שׁוֹרְקִים מִדָּם רַק אֲבִיו וְאִמּוֹ, וּמִדָּם לֹא
הָיָה יָרָא שְׁהַרְגוּהוּ. אֲלֵא אָמַר עַד עַכְשָׁיו
הָיָה פְּחָדִיתִי עַל כָּל הַחַיּוֹת כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר
וּמִזְרָאֲכֶם וְגוֹי, וְעַכְשָׁיו בְּשִׁבִּיל עוֹן זֶה לֹא
יִירָאוּ מִפְּנֵי הַחַיּוֹת וְיַהֲרֹגוּנִי, מִיָּד וַיֵּשֶׁם ה'
לְקִין אוֹת, הַחֲזִיר מוֹרָאוֹ עַל הַכֹּל: טז וַיֵּצֵא
קִין. יֵצֵא בְּהַכְנָעָה כְּגוֹבֵב דַּעַת הָעֲלִיּוֹנָה:
בְּאֶרֶץ נֹד. בְּאֶרֶץ שְׁכָל הַגּוֹלִים נָדִים שָׁם:
קִדְמַת עֵדֶן. שָׁם גָּלָה אֲבִיו כְּשֶׁגֹּרֶשׁ מִגֵּן

וְזֶלֶק הַדְּקָדוּק: ^{טז} וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ נֹד קִדְמַת עֵדֶן. תְּרַגְמוֹ דְּהוֹת עֲבִידָא עֲלוּהִי מִלְּקַדְמִין כְּגִנְתָּא
דְּעֵדֶן. כְּגִנְתָּא, בְּכ"ף לֹא בְּבִי"ת:

תפסיר רס"ג

מתושאל. ומתושאל אולד למד:
(יט) ואתכיד' לה למד זוגתין. אסם
אתדאהמא עדה. ואלאכרי'
עלה: (כ) פולדת עדה יבל. הו
פאן. אול מן ספן אלאכריה
ומלד אלמאשיה: (כא) ואסם
אכיה יובל. הו פאן. אול מן
חמל אלטנבור ואלקתאר:

ומתושאל ילד את-למד:
ואתיליד לחנוך ית עירד. ועירד. אוליד
ית מחויאל. ומחויאל. אוליד ית
מתושאל. ומתושאל אוליד ית למד:
וַיִּקַּח לוֹ לְמֶדֶד שְׁתֵּי
נָשִׁים שֵׁם הָאֶחָת עֵדָה וְשֵׁם

הַשֵּׁנִית עֵלָה: ונסיב ליה למד תרתין נשין. שום חדא עדה.
ושום תנייתא עלה: כ וַתֵּלֶד עֵדָה אֶת-יִבֵּל הוּא הָיָה
אָבִי יִשָּׁב אָהֶל וּמִקְנָה: וילידת עדה ית יבל. הוא הוה.
רבהון. דיתבי משפנין ומרי בעיר: כא וְשֵׁם אֶחָיו יוֹבֵל הוּא
הָיָה אָבִי כָל-תַּפֵּשׁ כְּנוֹר וְעוֹגֵב: ושום אחיה יובל.
הוא הוה. רבהון. דכל דמנגן על פוס נבלא ידעי זמר פנרא ואבובא:

• רס"י •

וחברתה נזופה ואבלה כאלמנה, וזהו שפרש
איוב (אייז כז כח) רעה עקרה לא תלד
ואלמנה לא ייטיב, כמו שמפורש באגדת
חלק: עדה. היא של-פריה ורביה, ועל שם
שמגונה עליו ומוסרת מאצלו. עדה תרגום
של-סודה: עלה. היא של-תשמיש על שם
שיושבת תמיד בצלו, דברי אגדה הם
בבראשית רבה (כג ז): כ אבי יִשָּׁב אָהֶל
וּמִקְנָה. הוא היה הראשון לרועי בהמות
במדברות, ויושב אהלים חדש פאן וחדש
פאן בשביל מרעה צאנו, וכשפלה
המרעה במקום הזה הולך ותוקע אהליו
במקום אחר. ומדרש אגדה בונה בתים
לעבודה זרה, כמה דאתא אמר (יחזקאל ח ג)
סמל הקנאה המקנה, וכן (פסוק כח) אחיו
תופש כנור ועוגב לזמר לעבודה זרה:

ילד, שהלידה משמשת שתי לשונות, לידת
האשה נייסט"ס זלט"ז [ללדת], וזריעת
תולדות האיש איינדר"י זלט"ז [להוליד]
כשהוא אומר הוליד בלשון הפעיל מדבר
בלידת האשה, פלוגי הוליד את אשתו בן או
בת, וכשהוא אומר ילד מדבר בזריעת
האיש: יט ויקח לו למד. לא היה לו לפרש
כל זה, אלא ללמדנו מסוף הענין שקיים
הקדוש ברוך הוא הבטחתו שאמר שבעתים
יקם קין, עמד למד לאחר שהוליד בנים
ועשה דור שביעי והרג את קין, וזה שאמר
(פסוק כג) כי איש הרגתי לפצעי וגו': שתי
נשים. כך היה דרכן של-דור המבול, אחת
לפריה ורביה ואחת לתשמיש, זו שהיא
לתשמיש משקה בוס של-עקרין כדי
שתעקר ומקשטת ככלה ומאכילה מעדנים.

תפסיר דס"ג

כב וְצִלָּה גַם-הָיָה יִלְדָּה

אֶת-תּוֹבֵל קִין לְטָשׁ כָּל-

חֹרֶשׁ נַחֲשֶׁת וּבְרִזָּל וְאַחֹת

תּוֹבֵל-קִין נַעֲמָה: וְצִלָּה אַף

הָיָה. יִלְדֵת יֵת תּוֹבֵל קִין. הוּא הָיָה.

רְבִהוֹן. דְּכָל דִּידְעֵי עֲבִידַת נַחֲשָׂא

וּבְרִזָּלָא. וְאַחֲתִיָּה דְתּוֹבֵל קִין נַעֲמָה: (ששי) כג וַיֹּאמֶר לְמֹדִי

לְנָשִׁיו עֲדָה וְצִלָּה שְׁמַעַן קוֹלִי נָשִׁי לְמֹדִי

הָאֲזִנָּה אִמְרָתִי כִּי אִישׁ הֲרָגְתִּי לְפָצְעִי וַיֵּלֶד

לְחִבְרָתִי: וַאֲמַר לְמֹדִי לְנִשְׁוָהִי. עֲדָה וְצִלָּה שְׁמַעַן קוֹלִי. נָשִׁי לְמֹדִי.

אֲצִיתָא לְמִימְרִי. לָא גּוֹבְרָא קִטְלִית דְּבַדִּילִיָּה אֲנָא סָבִיל חוּבִין

לְמַמְתָּ. וְאַף לָא עוֹלִימָא חֲבִילִית דְּבַדִּילִיָּה יִשְׁתַּיְצִי זְרַעִי: כד כִּי

שִׁבְעָתִים יָקָם-קִין וּלְמֹדִי שִׁבְעִים וְשִׁבְעָה:

— כש"י —

וַאֲמַר לְאֲבִיו לְמַשׁוֹךְ בְּקֶשֶׁת, וְהִרְגֹה. וְכִינֹן שִׁידַע שֶׁהוּא קִין זְקֵנו, הִכָּה בָּהּ אֶל בָּהּ וְסָפַק אֶת בְּנוֹ בִּינִיָּהֶם וְהִרְגֹה, וְהָיוּ נָשִׁיו פּוֹרְשׁוֹת מִמֶּנּוּ וְהוּא מְפִיֶסֶן: שְׁמַעַן קוֹלִי. לְהִשְׁמַע לִי (לְתַשְׁמִישׁ), וְכִי אִישׁ אֲשֶׁר הֲרָגְתִּיו לְפָצְעִי הוּא נִהְרָג, וְכִי אֲנִי פָצְעִיתִי מִזִּיד שִׁיָּהָא הִפְצַע קְרוֹי עַל שְׁמִי, וַיֵּלֶד אֲשֶׁר הֲרָגְתִּי לְחִבְרָתִי נִהְרָג, כְּלוֹמַר עַל יְדֵי חִבּוּרִתִּי בְּתַמְיָהָהּ, וְהָלֹא שׁוֹגֵג אֲנִי וְלֹא מִזִּיד, לֹא זָהוּ פָצְעִי וְלֹא זָהוּ חִבּוּרִתִּי: פָּצַע, מִכַּת חֶרֶב אוֹ חֶץ נִכְיִדוּרִי"א זַלַּע"ז [פָּצַע]: כד כִּי שִׁבְעָתִים יָקָם קִין. קִין שֶׁהִרְגַּם מִזִּיד נִתְּלָה לוֹ עַד

כד תּוֹבֵל קִין. תּוֹבֵל אֲמַנְתּוֹ שֶׁל-קִין. תּוֹבֵל לְשׁוֹן תְּבִלִּין, תּוֹבֵל וְהִתְקִין אֲמַנְתּוֹ שֶׁל-קִין לַעֲשׂוֹת כָּלִי זֶיֶן לְרוֹצְחִים: לְטָשׁ כָּל חֹרֶשׁ נַחֲשֶׁת וּבְרִזָּל. מִחֲדָד אֲמַנּוֹת נַחֲשֶׁת וּבְרִזָּל, כְּמוֹ (אִיז טז ט) וְלְטֹשׁ עֵינָיו לִי. חֹרֶשׁ אִינוּ לְשׁוֹן פֹּעֵל אֲלֵא לְשׁוֹן פּוֹעֵל שֶׁהָרִי נִקְוֶה קִמֵּץ קֶטֶן. וְטַעֲמוֹ לְמַטָּה, כְּלוֹמַר מִחֲדָד וּמִצְחָצֶחַ כָּל כָּלִי אֲמַנּוֹת נַחֲשֶׁת וּבְרִזָּל: נַעֲמָה. הָיָה אֲשֶׁתּוֹ שֶׁל-נָח: כג שְׁמַעַן קוֹלִי. שֶׁהָיוּ פּוֹרְשׁוֹת מִמֶּנּוּ מִתַּשְׁמִישׁ לְפִי שֶׁהִרְגַּם אֶת קִין וְאֶת תּוֹבֵל קִין בְּנוֹ, שֶׁהָיָה לְמֹדִי סוּמָא וְתּוֹבֵל קִין מוֹשְׁכוֹ, וְרָאָה אֶת קִין וְנִדְמָה לוֹ כְּחִיָּה

וְזָלַק הִדְקָדוֹק: כד הָאֲזִנָּה. הַשּׁוֹא שְׁתַּחַת הָאֵל"ף נַח (מִהֲרִי"ב):

תפסיר רס"ג

כד) פֶּאֶן כֶּאֱן פִּתִּירָא יִקְאֹד בְּקִין.
פֶּלְמֶךְ אִכְתִּיר וְאִכְתִּיר: כה) וְאֵן
אָדָם וְאִקְע אִיצִיא זִוגְתָּהּ. פִּוְלִידֵת
אֲבָנָא. וְאִסְמִתָּה שֵׁת. קִאֲלֵת. קֹד
רִזְקִי אֱלִלָה נִסְלָא אִכְרָא. בְּדִל
הֶבֶל. אֲדִי קִתְּלָה קִין: כו) וְיִלְד
לְשֵׁת אִיצִיא אֲבָנָא. וְאִסְמִתָּה
אֲנוּשׁ. חִינִידִי (קרי: חִינִיאֲדִין)
תִּבְדִּילֵת אֱלִדְעוּהָ בְּאִסָּם אֱלִלָה:

אֲרִי לְשִׁבְעָא דְרִין אֲתִלִּיאוּ לְקִין. הֲלֵא
לְלֶמֶךְ בְּרִיה שְׁבַעִין וְשִׁבְעָה: כז) וַיֵּדַע
אָדָם עוֹד אֶת-אִשְׁתּוֹ
וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ
שֵׁת כִּי שֵׁת לִי אֱלֹהִים

וַיֵּדַע אַחֲרֵי תַחַת הֶבֶל כִּי הָרְגוּ קִין: וַיֵּדַע אָדָם עוֹד
יֵת אֲתִתִּיהָ. וַיִּלְיֵד בֶּר. וַקִּרַּת יֵת שְׁמִיהָ שֵׁת. אֲרִי אֲמַרְתָּ. יֵהָב לִי
יֵי בֶר אַחֲרָן. חֶלֶף הֶבֶל. דִּקְטִלִּיהָ קִין: כח) וְלִשְׁתָּ גַם-הוּא
יִלְד-בֵּן וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ אֲנוּשׁ אִזּו הוּחֵל
לְקִרָא בְּשֵׁם יְהוָה: וְלִשְׁתָּ אֵף הוּא אֲתִילִיד בֶּר. וַקִּרָא יֵת
שְׁמִיהָ אֲנוּשׁ. בְּכִין בְּיוֹמוֹהִי חָלוּ בְנֵי אֲנָשָׁא. מִלְּעֲלָאָה בְּשִׁמָּא דִּי: ס

רס"ד

וְחֹמֶר שְׁלֵשֹׁטוֹת, אִם כֵּן אֵין הַקְדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא גּוֹבֵה אֶת חוּבוֹ וּמְקִים אֶת דְּבָרוֹ:
כט) וַיֵּדַע אָדָם וְגוֹי. בָּא לוֹ לְמֶךְ אֲצֵל אָדָם
הָרִאשׁוֹן וְקֶבֶל עַל נָשִׁיו, אֲמַר לָהֶן וְכִי עֲלִיכֶם
לְדַקְדֹק עַל גִּזְרֵתוֹ שְׁלֵמָקוֹם, אַתֶּם עֲשׂוּ
מִצְוֹתֵכֶם וְהוּא יַעֲשֶׂה אֶת שְׁלוֹ. אֲמָרוּ לוֹ
קִשׁוּט עֲצָמָךְ תַּחֲלָה, וְהֵלֵא פִרְשֵׁת מֵאֲשֶׁתְךָ
זֶה מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה מִשְׁנַקְנָסָה מִיתָה עַל
יָדְךָ, מִיָּד וַיֵּדַע אָדָם עוֹד וְגוֹי. מֵהוּ עוֹד,
לְלֶמֶדְךָ שְׁנִיתוֹסְפָה לוֹ תִּאָּהָה עַל תִּאָּהוֹת:
כו) אִזּו הוּחֵל. (לְשׁוֹן חֲלִין) לְקִרָא אֶת שְׁמוֹת
הָאָדָם וְאֶת שְׁמוֹת הָעֲצָבִים בְּשִׁמוֹ
שְׁלֵמָהקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹתָן עֲבוּדָה וְרָה
וְלִקְרוֹתָן אֱלֹהוֹת:

שְׁבַעֲהָ דוֹרוֹת, אֲנִי שְׁהֲרַגְתִּי שׁוֹגֵג לֹא כָל שָׁכֵן
שִׁיתְלָה לִי שְׁבִיעִיּוֹת הֶרְבֵּה: שְׁבַעִים
וְשִׁבְעָה. לְשׁוֹן רַבּוּי שְׁבִיעִיּוֹת אֲחִזּוּ לוֹ. כֶּף
דְּרִשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא (סוֹת יט). וּמִדְּרַשׁ בְּרֵאשִׁית
רַבָּה (כג ז) לֹא הָרַג לְמֶךְ כָּלוּם וְנָשִׁיו פּוֹרְשׁוֹת
מִמֶּנּוּ מִשְׁקִימוֹ פְּרִיָּה וְרַבִּיָּה, לְפִי שְׁנִגְזָרָה
גִּזְרָה לְכָלוֹת וַרְעוּ שְׁלֵקִין לְאַחֵר שְׁבַעֲהָ
דוֹרוֹת, אֲמָרוּ מָה אָנוּ יוֹלְדוֹת לְבִהָלָה, לְמַחֵר
הַמִּבּוֹל בָּא וְשׁוֹטֵף אֶת הַכֹּל. וְהוּא אֹמֵר לָהֶן
וְכִי אִישׁ הֲרַגְתִּי לְפַעֲעִי, וְכִי אֲנִי הֲרַגְתִּי אֶת
הֶבֶל שְׁהִיָּה אִישׁ בְּקוֹמָה וַיֵּלֶד בְּשָׁנִים, שִׁיָּהָא
וַרְעִי כָּלָה בְּאוֹתוֹ עוֹן, וּמָה קִין שְׁהֲרַג נִתְּלָה
לוֹ שְׁבַעֲהָ דוֹרוֹת, אֲנִי שְׁלֵא הֲרַגְתִּי לֹא כָל
שָׁכֵן שִׁיתְלוּ לִי שְׁבִיעִיּוֹת הֶרְבֵּה. וְזִהוּ קַל

זֶלֶק הַדְּקִדּוֹק: כה) כִּי שֵׁת לִי. בַּקְצָת תִּיגָאן תִּיבַת שֵׁת בַּמִּקְדָּשׁ וְאִם כֵּן הַקְמָץ חֲטָף. וּבַקְצָתָם
בַּמֶּאֲרָכָה וּלְפִי"ז הַקְמָץ רַחֲב וְזִהוּ דַּעַת רִי"ל ז"ל:

שְׁמוֹ דְּמִדְּרָא (ס) שֵׁת לִי. הַמְנַהֵג לְקִרָא כַּדְעָה הַשְׁנִיָּה שֶׁבְּחֶלֶק הַדְּקִדּוֹק.

תפסיר רס"ג

ה זֶה סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם
בְּיוֹם בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם
בְּדִמוֹת אֱלֹהִים עָשָׂה אֹתוֹ:
דִּין סֵפֶר. תּוֹלְדֹת אָדָם. בְּיוֹמָא. דְּבָרָא יי
אָדָם. בְּדִמוֹת אֱלֹהִים עֶבֶד יִתְּיָה:
ב זָכַר וּנְקֵבָה בָּרָאם וַיְבָרֶךְ
אֹתָם וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁמָם
אָדָם בְּיוֹם הַבְּרָאָה: דְּכַר

ה (א) הדיא שרר תוליד אדם.
כמא אנה פי יום כלקה אללה.
בשבהה מסלמא צנעה: (ב) ד'כר
ואנתי כלקהמא. ובארך פיהמא.
וסמאדמא אדם. פי יום כלקהמא:
ג) ולמא עאש אדם. מאיה
ותלאתין סנה. אולד אבנא.
בשבהה כצורתה. וסמאד שת:
ד) פעאש בעד ד'אלך. תימאן
מאיה סנה. אולד פיהא בנן
ובנאת: (ה) פצאר גמיע עמרה.
תסע מאיה ותלאתין סנה. ומאת:
ו) ולמא עאש שת. מאיה וכ'מס

וּנְקֵבָה בָּרָאנוּ. וּבָרִיךְ יִתְּהוֹן. וַקְרָא יֵת שׁוּמְהוֹן אָדָם. בְּיוֹמָא
דְּאֵת־בְּרִיאָו: ג וַיְחִי אָדָם שְׁלֹשִׁים וּמֵאֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד
בְּדִמוֹתוֹ כְּצִלְמוֹ וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שֵׁת: וַחֲיָא אָדָם.
מָאָה וּתְלָתִין שָׁנִין. וְאֹלִיד בְּדִמוֹתֶיהָ דְּדָמִי לִיהָ. וַקְרָא יֵת שְׁמִיָּה שֵׁת:
ד וַיְהִי יְמֵי־אָדָם אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־שֵׁת
שְׁמֹנֶה מֵאֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: וְהָיוּ יוֹמֵי
אָדָם. בְּתַר דְּאֹלִיד יֵת שֵׁת. תַּמְנִי מָאָה שָׁנִין. וְאֹלִיד בָּנִין וּבָנוֹ:
ה וַיְהִי כָל־יְמֵי אָדָם אֲשֶׁר־חִי תִשְׁעַ מֵאוֹת
שָׁנָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיָּמָת: וְהָיוּ כָּל יוֹמֵי אָדָם דְּחִיָּא.
תִּשְׁעַ מָאָה וּתְלָתִין שָׁנִין. וּמִית: ס וַיְחִי־שֵׁת חֲמִשָּׁה שָׁנִים
וּמֵאֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־אֲנוֹשׁ: וַחֲיָא שֵׁת. מָאָה וַחֲמִישַׁ

רס"ד

ה זֶה סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם. זו היא ספירת ברא וגוי. מגיד שביום שנברא הוליד:
תולדות אדם, ומדרשי אגדה יש רבים: ביום ג שלשים ומאת שנה. עד כאן פרש מן

תפסיר דס"ג

סנין. אולד אנוש: ז) פֿעאש בעד
ד'אלד. ת'מאן מאיה וסבע סנין.
אולד פיהא בנן ובנאת:
ח) פֿצאר גמיע עמרה. תסע
מאיה ואת'נתי עשר סנה. ומאת:
ט) ולמא עאש אנוש תסעין סנה.
אולד קינן: י) ועאש בעד ד'אלד.
ת'מאן מאיה וכ'מסה' עשר סנה.
אולד פיהא בנן ובנאת:
יא) פֿצאר גמיע עמרה. תסע
מאיה וכ'מס סנין ומאת:
יב) ולמא עאש קינן סבעין סנה.
אולד מהללאל: יג) ועאש בעד
ד'אלד. ת'מאן מאיה וארבעין
סנה. אולד פיהא בנן ובנאת:

שנין. ואוליד ית אנוש: ז ויחי-שת
אחרי הולידו את-אנוש
שבע שנים ושמונה מאות
שנה וילד בנים ובנות:
והיא שת. בתר דאוליד ית אנוש. תמני
מאה ושבע שנין. ואוליד בנן ובנן:
ויהיו כל-ימי-שת שתים
עשרה שנה ותשע מאות
שנה וימת: והיו כל ימי שת. תשע

מאה ותרתיא עסרי שנין. ומית: ס ויחי אנוש תשעים
שנה וילד את-קינן: והיא אנוש תשעין שנין. ואוליד ית
קינן: ז ויחי אנוש אחרי הולידו את-קינן חמש
עשרה שנה ושמונה מאות שנה וילד בנים
ובנות: והיא אנוש. בתר דאוליד ית קינן. תמני מאה וחמיש עסרי
שנין. ואוליד בנן ובנן: יא ויהיו כל-ימי אנוש חמש
שנים ותשע מאות שנה וימת: והיו כל ימי אנוש.
תשע מאה וחמיש שנין. ומית: ס יב ויחי קינן שבעים
שנה וילד את-מהללאל: והיא קינן שבעין שנין.
ואוליד ית מהללאל: יג ויחי קינן אחרי הולידו
את-מהללאל ארבעים שנה ושמונה מאות

תפסיר רס"ג

שנה ויולד בנים ובנות:

וְחָיָא קִינָן. בְּתֵר דְּאוּלִּיד יֵת מְהֻלְלָאֵל.

תַּמְנִי מָאָה וְאַרְבַּעִין שָׁנִין. וְאוּלִּיד בְּנִין

וּבָנָן: **וַיְהִי כָּל-יְמֵי קִינָן**

עָשָׂר שָׁנִים וְתִשְׁעַ מֵאוֹת

שָׁנָה וַיָּמָת: וַהּוּ כָּל יוֹמֵי קִינָן.

תִּשְׁעַ מָאָה וְעֶסְרִי שָׁנִין. וּמִיָּת: **ס**

וַיְחִי מְהֻלְלָאֵל חֲמִשָּׁה

שָׁנִים וְשָׁשִׁים שָׁנָה וַיֻּלְּד אֶת-יֶרֶד: וְחָיָא מְהֻלְלָאֵל.

שְׁתֵּין וְחֲמִישַׁ שָׁנִין. וְאוּלִּיד יֵת יֶרֶד: **סז** וַיְחִי מְהֻלְלָאֵל אַחֲרֵי

הוּלִידוֹ אֶת-יֶרֶד שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת

שָׁנָה וַיֻּלְּד בָּנִים וּבָנוֹת: וְחָיָא מְהֻלְלָאֵל. בְּתֵר דְּאוּלִּיד יֵת

יֶרֶד. תַּמְנִי מָאָה וְתִלְתִּין שָׁנִין. וְאוּלִּיד בְּנִין וּבָנָן: **ד** וַיְהִי

כָּל-יְמֵי מְהֻלְלָאֵל חֲמִשַּׁ וְתִשְׁעִים שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה

מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: וַהּוּ כָּל יוֹמֵי מְהֻלְלָאֵל. תַּמְנִי מָאָה

וְתִשְׁעִין וְחֲמִישַׁ שָׁנִין. וּמִיָּת: **ס** וַיְחִי-יֶרֶד שְׁתַּיִם

וְשָׁשִׁים שָׁנָה וּמֵאָת שָׁנָה וַיֻּלְּד אֶת-חֲנוּךְ: וְחָיָא

יֶרֶד. מָאָה וּשְׁתֵּין וְתִרְתִּין שָׁנִין. וְאוּלִּיד יֵת חֲנוּךְ: **דפ** וַיְחִי-יֶרֶד

אַחֲרֵי הוּלִידוֹ אֶת-חֲנוּךְ שְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה

וַיֻּלְּד בָּנִים וּבָנוֹת: וְחָיָא יֶרֶד. בְּתֵר דְּאוּלִּיד יֵת חֲנוּךְ. תַּמְנִי

(ד) פִּצְאָר גְּמִיעַ עֲמֻרָה. תִּסַּע
מֵאִידָה וְעֶשֶׂר סָנִין. וּמֵאָת: (טו)
וְלִמָּא עֲאֵשׁ מְהֻלְלָאֵל. כִּמְסָה
וְסִתִּין סָנָה. אוּלִּיד יֶרֶד:
(טז) וְעֲאֵשׁ בַּעַד דִּיאֲלֵךְ. תִּמָּאן
מֵאִידָה וְתִלְאֲתִין סָנָה. אוּלִּיד פִּידָה
בְּנִין וּבָנָת: (יז) פִּצְאָר גְּמִיעַ
עֲמֻרָה. תִּמָּאן מֵאִידָה. כִּמְסָה
וְתִסַּעִין סָנָה פִּמֵּאָת: (יח) וְלִמָּא
עֲאֵשׁ יֶרֶד. מֵאִידָה וְאַתִּעִין וְסִתִּין
סָנָה. אוּלִּיד חֲנוּךְ: (יט) וְעֲאֵשׁ בַּעַד
דִּיאֲלֵךְ. תִּמָּאן מֵאִידָה סָנָה. אוּלִּיד

תפסיר רס"ג

פיהא בגין ובנאת: (כ) פצאר
גמיע עמרה. תסע מאיה ואת'נין
וסתין סנה ומאת: (כא) ולמא
עאש חנוך. כ'מסה וסתין סנה.
אולד מתושלח: (כב) וסלד חנוך
פי טאעה' אללה. בעד מא אולד
מתושלח. ת'לאת' מאיה' סנה.
אולד פיהא בגין ובנאת:
(כג) פצאר גמיע עמרה. ת'לאת'
מאיה כ'מסה וסתין סנה:
(כד) ולמא סלד חנוך פי טאעה'
אללה. תנפי וקבצ'ה אללה:

מָאָה שָׁנִין, וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן: כ וַיְהִי
כָּל-יְמֵי-יָרֵד שָׁתַיִם וְשָׁשִׁים
שָׁנָה וּתְשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה
וַיָּמָת: וַהּוּ כָּל יְמֵי יָרֵד. תְּשַׁע מָאָה
וּשְׁתַּיִן וּתְרַתִּין שָׁנִין, וַמִּית: ס בא וַיְחִי
חֲנוּךְ חֲמִשׁ וְשָׁשִׁים שָׁנָה
וַיּוֹלֵד אֶת מֶתוּשָׁלַח: וַחֲיָא

חנוך. שתין וחמיש שנין. ואוליד ית מתושלח: כב וַיְהִי
חֲנוּךְ אֶת-הָאֱלֹהִים אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-
מֶתוּשָׁלַח שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים
וּבָנוֹת: וַהֲלִיךְ חֲנוּךְ בְּדַחֲלָתָא דִּי. בְּתֵר דְּאוֹלִיד ית מתושלח.
תלת מאה שנין. ואוליד בגין ובנן: כג וַיְהִי כָּל-יְמֵי חֲנוּךְ
חֲמִשׁ וְשָׁשִׁים שָׁנָה וְשְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה: וַהּוּ כָּל
יְמֵי חֲנוּךְ. תלת מאה ושתין וחמיש שנין: כד וַיְהִי
אֶת-הָאֱלֹהִים וַאֲיָנָנוּ כִּי-לָקַח אֹתוֹ אֱלֹהִים:

— רס"י —

האשה: כד וַיְהִי חֲנוּךְ. צדיק היה וקל ששנה הכתוב במיתתו לכתוב ואיננו בעולם
בדעתו לשוב להרשיע, לפיכך מיהר הקדוש ברור הוא וסלקו והמיתו קודם זמנו [וזהו
כמו (יחזקאל כד טז) הנני לקח ממך את מחמד

זולק הדקדוק: כד כי לקח אתו אלהים. יש מתרגמין ארי לא אמה יתיה י"י. וכן מיישב
רבינו בחיי ז"ל. ובנוסחאות שלנו ארי אמית יתיה י"י. ועיינ בתוס' יבמות [דף ט"ז]. ולדעתי
דאין לשנות גרסתינו כי היא מסכמת לגי' הדפוסים שכל דבר הנעדר ונעלם קרי ליה מיתה.
דכיוצא בזה מצינו הרבה ודו"ק:

תפסיר רס"ג

והליך חנוך ברחלתא די. וליתוהי. ארי

אמית יתיה יי: ס **שביעי** בספר תימן**(שביעי)** בה ויחי מתושלח

שבע ושמונים שנה ומאת

שנה וילד את-למך: וחי

מתושלח. מאה ותמנן ושבע שנים.

ואילד ית למך: בו ויחי

מתושלח אחרי הולידו

את-למך שתים ושמונים שנה ושבע מאות

שנה וילד בנים ובנות: וחי מתושלח. בתר דאילד

ית למך. שבע מאה ותמנן ותרתין שנים. ואילד בן ובן:

בו ויהיו כל-ימי מתושלח תשע וששים שנה

ותשע מאות שנה וימת: והיו כל ימי מתושלח. תשע

מאה ושתין ותשע שנים. ומית: ס בה ויחי-למך שתים

ושמונים שנה ומאת שנה וילד בן: וחי למך.

מאה ותמנן ותרתין שנים. ואילד בר: כט ויקרא את-שמו

נח לאמר זה ינחמנו ממעשנו ומעצבון ידינו

כה) ולמא עאש מתושלח. מאיה
וסבעה ותמנן סנה אולד
למך: כו) ועאש בעד ד'אלד.
סבע מאיה ואתין ותמנן
סנה. אולד פיהא בן ובנות:
כו) פצאר גמיע עמרה תסע
מאיה. ותסעה וסתין סנה ומאת:
כח) ולמא עאש למך. מאיה
ואתין ותמנן סנה. אולד
אבנא: כט) וסמאה נוח קאילא.
הדא. יעאזינא מן אעמאלנא
ומשקה' אידינא. פי אלארץ.

— רש"י —

עיניך: כח וילד בן. שממנו נבנה העולם: הכין להם, והיתה הארץ מוציאה קוצים
כט זה ינחמנו. נח ממנו את עצבון ידינו, עד ודרדרים כשזרעים חטים, מקללתו
שלא בא נח לא היתה להם כלי מחרשה והוא של-אדם הראשון, ובימי נח נחה, והיו

שמן המור (כט) זה ינחמנו. התיבה זה בשני טעמים. לפי שמצא חן בתחתונים ובעליונים. (מדרש לקח טוב)

תפסיר רס"ג

אלתי לענהא אללה: ל) ועאש
בעד ד'אלד. כ'מס מאיה וכ'מסה
ותסעין סנה. אולד פיהא בנן
ובנאת: לא) פצאר גמיע עמרה.
סבע מאיה וסבעה וסבעין סנה.
ת'ם מאת: לב) ולפא צאר נוח
אבן כ'מס מאיה סנה. אולד שם
חם ויפת: ו א) ולפא אבתדא
אלנאס. אן יפת'רו עלי וגה

מִן־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אֲרָרָה

יְהוָה: וְקָרָא יֵת שְׁמִיה. נַח לְמִימַר. דִּין.

יִנְחַמְנָא מַעֲוִבְדָּנָא וּמְלִיאוֹת יִדְנָא. מִן

אַרְעָא. דְּלִטָּה יִי: ל וַיְחִי־לָמֶךְ

אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־נֹחַ חֲמִשׁ

וְתִשְׁעִים שָׁנָה וַחֲמִשׁ מֵאֹת

שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: וַחֲוִי לָמֶךְ. בְּתֵר דְּאוֹלִיד יֵת נַח.

חֲמִישׁ מָאָה וְתִשְׁעִין וַחֲמִישׁ שָׁנִין. וַאוֹלִיד בָּנִין וּבָנִין: ל וַיְהִי

כָּל־יְמֵי־לָמֶךְ שֶׁבַע וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְשֶׁבַע

מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: וַהּוּ כָּל יְמֵי לָמֶךְ. שֶׁבַע מָאָה וְשִׁבְעִין

וְשֶׁבַע שָׁנִין. וַמִּית: ס ל וַיְהִי נֹחַ בֶּן־חֲמִשׁ מֵאוֹת שָׁנָה

וַיּוֹלֶד נֹחַ אֶת־שֵׁם אֶת־חָם וְאֶת־יֶפֶת: וַהּוּה נַח. בְּר

חֲמִישׁ מָאָה שָׁנִין. וַאוֹלִיד נַח. יֵת שֵׁם יֵת חָם וַיֵּת יֶפֶת: ל וַיְהִי

כִּי־הִחַל הָאָדָם לָרֹב עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה וּבָנוֹת

— רס"י —

מענינו ולא הוליד עד שהיה בן חמש מאות
שנה, כדי שלא יהא יפת הגדול שבבניו ראוי
לעונשין לפני המבול דכתיב (ישעי' ס"ו) כי
הנער בן מאה שנה ימות, וראוי לענש
לעתיד, וכן לפני מתן תורה: **אֵת שֵׁם אֵת**
חָם וְאֵת יֶפֶת. והלא יפת הוא הגדול, אלא
בתחלה אתה דורש את שם שהוא צדיק,
ונלד כשהוא מהול ושאברהם יצא ממנו וכו':

ינחמנו, נח ממנו. ואם לא תפרשדו כך, אין
טעם הלשון נופל על השם, ואתה צריך
לקרות שמו מנחם: **לִבְנֵי חֲמִשׁ מֵאוֹת**
שָׁנָה. אמר רבי יודן מה טעם כל הדורות
הולידו למאה שנה וזה לחמש מאות, אמר
הקדוש ברוך הוא אם רשעים הם יאבדו
במים ורע לצדיק זה, ואם צדיקים הם
אטרים עליו לעשות תבות הרבה, כבש את

וזלק הדקדוק: כס אשר אררה. לחוד ומפיק ה"א (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

אלארץ. וילד להם בנאת: (ב) ראו בני אלעזר בנאת אלעזר אנהן חסאן. אתכידו להם נסאא. מן גמיע מא אכיתארו: (ג) פקאל אללה. לא ינגמד רוחי פי הולאי אלנאס אלי אלדהר. אד' הם בשריון. ותכון מדתהם. מאיה ועשרין טנה: (ד) וכאן אלגבאברה פי אלארץ פי דאלד אלזמאן. ובעד דאלד איצא. כאן ידכל בני אלעזר אל' בנאת

**יִלְדוּ לָהֶם: וְהָיָה כִּד שְׂרִיאוּ בְנֵי
אֲנָשָׁא. לְמַסְגִּי עַל אִפִּי אֲרַעָא. וּבִנְתָא
אֲתִילִידוּ לְהוֹן: ב וַיֵּרְאוּ בְנֵי
הָאֱלֹהִים אֶת־בָּנוֹת הָאָדָם
כִּי טֹבֹת הֵנָּה וַיִּקְחוּ לָהֶם
נָשִׁים מִכָּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ: וַחֲזוּ
בְנֵי רִבְרֵיָא יֵת בְּנֵת אֲנָשָׁא. אֲרִי שְׁפִירָן
אֲנִין. וְנִסְיְבוּ לְהוֹן נָשִׁין. מִכָּל דְּאֲתִרְעִיָּא:
ג וַיֹּאמֶר יְהוָה לֹא־יֵדוּן רוּחִי בָאָדָם לְעֹלָם
בְּשָׁגָם הוּא בָּשָׂר וְהָיוּ יָמָיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים
שָׁנָה: וַאֲמַר יי. לֹא יִתְקִים דָּרָא בִּישָׂא הָדִין קְדָמִי לְעֹלָם. בְּדִיל
דְּאֲנוּן בִּסְרָא וְעוֹבְדֵי־הוֹן בִּישִׁין. אֲרַכָּא יְהִיב לְהוֹן. מֵאָה וְעֶסְרִין שָׁנִין
אִם יִתּוּבוּן: ד הַנִּפְלְאִים הָיוּ בָאָרֶץ בַּיָּמִים הָהֵם וְגַם**

— רס"י —

כלומר לאורף ימים: בשגם הוא בשר. כמו בשגם, כלומר בשביל שגם זאת בו שהוא בשר, ואף על פי כן אינו נכנע לפני, ומה אם יהיה אש או דבר קשה, כיוצא בו (שופטים כ ז) עד שקמתי דבורה, כמו שקמתי. וכן (שם ו יז) שאתה מדבר עמי, כמו שאתה, אף בשגם כמו בשגם: והיו ימיו וגי'. עד מאה ועשרים שנה אגירף להם אפי ואם לא ישובו אביא עליהם מבול. ואם תאמר משולד יפת עד המבול אינו אלא מאה שנה, אין מקדם ומאחר בתורה, כבר היתה הגזרה גזורה עשרים שנה קודם שהוליד נח תולדות, וכן מציינו בסדר עולם (פירק כח). יש מדרשי אגדה רבים בלא ידון, אבל זה הוא צחצוח פשוטו:

ו בני האלהים. בני השמים והשופטים. (דבר אחר בני האלהים הם השמים ההולכים בשליחותו של מקום, אף הם היו מתערכים בהם). כל אלהים שבמקרא לשון מרות, וזה יוכיח (שמות ז טז) ואתה תהיה לו לאלהים, (שם ז טז) ראה נתתיך אלהים: כי טבת הנה. אמר רבי יודן טבת בתיב, כשהיו מטיבין אותה מקשטת לכנס לחפה, היה גדול נכנס ובועלה תחלה: מכל אשר בחרו. אף בעולת בעל, אף הזכר והבהמה: ג לא ידון רוחי באדם. לא יתרעם ויריב רוחי עלי בשביל האדם: לעלם. לאורף ימים, הנה רוחי גדון בקרבי אם להשחית ואם לרחם, לא יהיה מדון זה ברוחי לעולם,

תפסיר דס"ג

אלעאמה תראמא. פילדן להם.
הם אלגבאברה. אלד'ין מן
אלדהר ד'ין אסמא: (ה) ולמא
ראי' אללה. אן קד כתר
שר אלנאס פי אלארץ. וגמיע
כ'אטר אפכאר קלובדם.
שר מחץ' טול אלומאן:
(ו) פתואעדהם אללה. כמא
צנעדם פי אלארץ. ואוצל

אַחֲרֵי־כֵן אֲשֶׁר יָבֹאוּ בְנֵי
הָאֱלֹהִים אֶל־בָּנוֹת הָאָדָם
וַיֵּלְדוּ لَهُם הֵמָּה הַגִּבּוֹרִים
אֲשֶׁר מְעוֹלָם אַנְשֵׁי הַשָּׁם:
גִּבְרִיאֵל. הוּא בְּאָרְעָא בְיוֹמֵיָא הָאֲנוּן. וְאֵף
בֶּתֶר בֶּן. דְּעֵלִין בְּנֵי רַבְרַבְיָא

לְוֹת בְּנֵת אֲנָשָׁא. וַיֵּלְדוּן לְהוֹן. אֲנוּן גִּבְרִיאֵל. דְּמַעְלָמָא אַנְשֵׁין דְּשָׁמָא:

פ מפער וַיֵּרָא יְהוָה כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם
בָּאָרֶץ וְכָל־יֶצֶר מַחֲשַׁבַּת לְבֹו רַק רָע כָּל

הַיּוֹם: וַחֲזָא יי. אַרִי סְגִיָּאת. בִּישָׁת אֲנָשָׁא בְּאָרְעָא. וְכָל יֶצֶרָא

מַחֲשַׁבַּת לְבִיָּהּ. לְחֹוד בִּישׁ כָּל יוֹמָא: וַיִּנָּחֶם יְהוָה

כִּי־עָשָׂה אֶת־הָאָדָם בָּאָרֶץ וַיִּתְּעַצֵּב אֶל־לְבֹו:

— רש"י —

ממרידן: ויתעצב. האדם: אל לבו.
של-מקום, עלה במחשבתו של-מקום
להעציבו, והו תרגום אנקלוס. דבר אחר
וינחם, נהפכה מחשבתו של-מקום ממדת
רחמים למדת הדין, עלה במחשבה לפניו
מה לעשות באדם שעשה בארץ, וכן כל
לשון נחום שבמקרא לשון נמלק מה לעשות
(צמדז כג ט) וכן אדם ויתנחם, (דכריס לז לו)
ועל עבדיו ויתנחם, (שמות לז יד) וינחם ה' על
הרעה, (שמואל א' טו יא) נחמתי כי המלכותי,
כלם לשון מחשבה אחרת הם: ויתעצב אל
לבו. נתאבל על אבדן מעשה ידיו, כמו
(ש"צ יט ג) נעצב המלק על בנו. וזו פתבתי
לתשובת המינים, גוי אחד שאל את רבי

ההנפלים. על שם שנפלו והפילו את
העולם, ובלשון עברית לשון ענקים הוא:
בימים ההם. בימי דור אנוש ובני קין: וגם
אחרי כן. אף על פי שראו באבדן של-דור
אנוש שעלה אוקיינוס והציף שליש העולם,
לא נכנע דור המבול ללמוד מהם: אֲשֶׁר
יָבֹאוּ. היו יולדות ענקים כמותם: הגבורים.
למרוד במקום: אנשי השם. אותן שנקבו
בשמות עירד, מחויאל, מתושאל, שנקראו
על שם אבדן שנמחו והותשו. דבר אחר
אנשי שממון, ששממו את העולם: וינחם
ה' כי עשה. נחמה היתה לפניו שבראו
בתחתונים, שאלו היה מן העליונים היה

וזלק הדקדוק: אֲשֶׁר יָבֹאוּ. תיבת יבאו באתי לא באזלא בתיגאן ובדפוסים:

תפסיר רס"ג

וְתָב יי בְּמִימְרֶיהָ. אֲרִי עֶבֶד יְת אִנְשָׁא
בְּאַרְעָא. וְאָמַר לְמַתְבַּר תּוֹקֶפְהוֹן
כְּרַעוּתֶיהָ: וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֲמַחֶה אֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר־
בָּרָאתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה
מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה עַד־
רֶמֶשׂ וְעַד־עוֹף הַשָּׁמַיִם

אלמשיקה אלי קלוביהם:
(ז) באן קאל אללה. אמחו
אלנאס אלדין כלקתהם ען
וגה אלארץ. מן אנסאן אלי
בהימה. אלי דביב ואלי וחש
וטאיר אלסמא. אד'
תואעדתהם כמא כלקתהם:
(ח) ונוח וגד חצאא ענד
אללה:

כִּי נַחֲמַתִּי כִּי עָשִׂיתָם: וְאָמַר יי. אֲמַחִי יְת אִנְשָׁא דְבִרִיתִי
מֵעַל אֶפִי אַרְעָא. מֵאִנְשָׁא עַד בְּעִירָא. עַד רַחֲשָׂא וְעַד עוֹפֵא דְשָׁמַיָא.
אֲרִי תַבִּית בְּמִימְרֵי אֲרִי עֲבַדְתָּנוּן: וְנָח מֵצָא חֵן בְּעֵינַי
יְהוָה: וְנָח. אֲשַׁכַּח רַחֲמִין קָדָם יי: פ פ פ

סְקִמּוּ פִּיסוּקִים סִימֵן אֲמַצִּיהָ

— רש"י —

לֹא נִמְנָע מִלְבָּרְאן בְּשָׁבִיל הַצְדִּיקִים
הַעֲתִידִים לַעֲמוֹד מִהֶם: וַיֹּאמֶר ה' אֲמַחֶה
אֶת הָאָדָם. הוּא עֶפֶר וְאָבִיא עָלָיו מִיָּם
וְאֲמַחֶה אוֹתוֹ, לְכַף נֶאֱמַר לְשׁוֹן מַחוּי: מֵאָדָם
עַד בְּהֵמָה. אֵף הֵם הִשְׁחִיתוּ דָרְכָם. דְּבַר
אַחֵר הַכֹּל נִבְרָא בְּשָׁבִיל אָדָם, וְכִיּוֹן שֶׁהוּא
כֹּלָה מֵה צוּרָה בְּאֵלּוּ: כִּי נַחֲמַתִּי כִּי
עָשִׂיתָם. חֲשַׁבְתִּי מַה לַּעֲשׂוֹת לָהֶם עַל אֲשֶׁר
עָשִׂיתָם:

יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קֶרְחָה, אָמַר לוֹ אֵין אַתָּם מוֹדִים
שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹאֶה אֶת הַנֶּלֶד, אָמַר לוֹ
הֵן. אָמַר לוֹ וְהָא בְּתִיב וַיִּתְּעֶצֶב אֶל לִבּוֹ, אָמַר
לוֹ גֵּלֶד לָךְ בֶּן זָכָר מִמִּיָּךְ, אָמַר לוֹ הֵן. אָמַר
לוֹ וּמָה עָשִׂיתָ, אָמַר לוֹ שִׁמְחָתִי וְשִׁמְחָתִי אֶת
הַכֹּל. אָמַר לוֹ וְלֹא הָיִית יוֹדֵעַ שֶׁסּוֹפּוֹ לְמוֹת,
אָמַר לוֹ בְּשַׁעַת חֲדוּתָא חֲדוּתָא, בְּשַׁעַת אֲבֵלָא
אֲבֵלָא. אָמַר לוֹ כֹּה מַעֲשֶׂה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
אֵף עַל פִּי שְׁגָלוֹי לִפְנֵי שֶׁסּוֹפּוֹ לַחֲטוּא וּלְאַבְדֵּן

חסלת פרשת בראשית

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַיְוָדָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנִבְיָאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדִבְרֵיהֶם, הַנְּאֻמִּים בְּאֵמֶת. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַיְוָדָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנִבְיָאִי, הָאֵמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרה דבראשית

בישעיה סימן מ"ב

א הֵן עַבְדִּי אֶתְמַדְּבוּ בְּחִירֵי רַצְתָּה נִפְשֵׁי נִתְּתִי רוּחִי
עָלֵיו מִשְׁפָּט לְגוֹיִם יוֹצִיא: הָא עַבְדִּי, אֶקְרַבְנֶיהָ. בְּחִירִי,
דְּאֶתְרַעֵי בֵּיה מִימְרִי. אֶתִּין רוּחַ קֹדֶשִׁי, עָלוּהִי. דִּינִי, לְעַמְּמִין יִגְלִי: ב לֹא
יַעֲקֹב וְלֹא יִשָּׂא וְלֹא יִשְׁמִיעַ בַּחוּץ קוֹלוֹ: לֹא יַצּוּחַ, וְלֹא יִכְלִי.
וְלֹא יֵרִים בְּבָרָא, קָלִיה: ג קָנָה רָצוֹן לֹא יִשְׁבּוֹר וּפְשָׁתָה כְּהָה
לֹא יִכְבַּנָּה לְאֵמֶת יוֹצִיא מִשְׁפָּט: עֲנוּתְנִיָּא דְכַקְנִי רַעִיעַ, לֹא
יִתְבַּר. וְחִשְׁיכִיָּא דְכַבּוּצִין עָמִי, לֹא יִטְפִי. לְקִשְׁטָא, יִפִּיק דִּינָא: ד לֹא
יִכְהָה וְלֹא יִרוּץ עַד-יִשִּׁים בְּאַרְצֵי מִשְׁפָּט וּלְתוֹרַתוֹ אֵיִם
יִיחָלוּ: לֹא יִהְלִי, וְלֹא יִלְאִי. עַד דִּיתְקִין בְּאַרְעָא, דִּינָא. וּלְאוֹרִיתִיהָ, נִגּוֹן
יִבְתְּרוּן: ה כֹּה-אָמַר הָאֵל | יְהוָה בּוֹרָא הַשָּׁמַיִם וְנוֹטִיָּהֶם
רָקַע הָאָרֶץ וַצֹּאֲצִאֶיהָ נָתַן נִשְׁמָה לָעָם עָלֶיהָ וְרוּחַ
לְהֵלְכִים בָּהּ: בְּדִנּוֹן אָמַר. אֱלֹהֵי עֲלָמָא, יי. דְּבָרָא שְׁמִיָּא, וְתַלְנוּן.
שְׁכֵלִיל אַרְעָא, וְדִירָהָא. יְהִיב נִשְׁמָא, לָעָם דְּעָלָה. וְרוּחָא, לְדַמְהֵלְכִין בָּהּ:
ו אֲנִי יְהוָה קְרִאתִיךָ בְּצֶדֶק וְאַחְזָק בִּידְךָ וְאַצְרֶךָ וְאַתְנַנְךָ
לְבָרִית עִם לְאוֹר גּוֹיִם: אָנָּא יי. רַבִּיתְךָ בְּקִשּׁוּט, וְאַתְקִיפִית בִּידְךָ.
וְאַתְקַנְנֶךָ. וְאַתְנַנְךָ, לְקִים עִם, לְנִיהוֹר עַמְּמִין: ז לְפָקַח עֵינַיִם עוֹרוֹת
לְהוֹצִיא מִמֶּסְגֵּר אֲסִיר מִבֵּית כְּלָא יִשְׁבִּי חֹשֶׁךְ:

זולק הדקדוק: וְאַחְזָק. החי"ת בשוא פשוט בכל התיגאן ובדפוסים ומסרי עליה לחוד:
וְאַצְרֶךָ. אין בצר"י מאריך, והקמץ חטף, והשוא שברי"ש נח:

לַפֶּתַח עֵינֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל, דָּאָנוּן כְּסֻמֵּן מִן אוֹרֵיתָא. לַאֲפָקָא גְלוּתָהּ
 מִבִּינֵי עַמְמֵיָא, דָּאָנוּן דְּמִן לְאַסִּירִין, וּלְמַפְרָקָהּ מִשְׁעָבִיד מַלְכוּתָא דָּאָנוּן
 עֲגִינִין, כְּאַסִּירֵי קָבֵל: ^ה אֲנִי יְהוָה הוּא שְׁמִי וְכְבוֹדִי לְאַחַר
 לֹא-אֶתֵּן וְתִהְיֶה לְפָסִילִים: אֲנָא יי, הוּא שְׁמִי. וְיִקְרִי דָּאֲתַגְלִיתִי
 עֲלִיכֻן, לְעַם אַחֲרֵן לֹא אֶתֵּן. וְתִשְׁבַּחְתִּי, לְפָלְחִי צִלְמֵיָא:
^ט הָרֵאשִׁנוֹת הִנֵּה-בָאוּ וְחֲדָשׁוֹת אֲנִי מִגִּיד בְּטָרָם
 תִּצְמַחְנָה אֲשֻׁמִּיעַ אֶתְכֶם: קְדַמִּיתָא, הָא אֶתְאַה. וְחֲדָתָן, אֲנָא
 מַחֲוִי. עַד לֹא יִיתֵן, אֲבִשָּׁר יִתְכֻן: ^ז שִׁירוּ לַיהוָה שִׁיר חֲדָשׁ
 תִּהְלְתוּ מִקְצֵה הָאָרֶץ יוֹרְדֵי הַיָּם וּמֵלְאוֹ אֲיִים וַיִּשְׁבִּיהֶם:
 שִׁבְחוּ קִדְם יי, תִּשְׁבַּחְתָּא חֲדָתָא. אֲמַרִי תִשְׁבַּחְתִּיה, מִסִּפֵּי אֶרֶעָא. נַחְתִּי
 יִמָּא, וּמִלְאִיהָ. נִגּוֹן, וַיִּתְבִּיהוּן: ^ח יִשְׂאוּ מִדְּבַר וְעָרְוּ חֲצֵרִים
 תִּשָּׁב קִדְר יִלְנוּ יֹשְׁבֵי סָלַע מִרְאשׁ הָרִים יִצְּחוּ: יִשְׁבַּח
 מִדְּבָרָא, וְקִרְוִין דִּיתְבֵּן בִּיה. פְּצַחִין יִתְבֹּן, מִדְּבַר עֲרַבָּא. יִשְׁבַּחוּן מִיתָא,
 כִּד יִפְקֹן מִבְּתִי עֲלִמִיהוּן. מִרִּישׁ טוֹרָא, יִרִימוּן קִלְהוּן: ^{יב} יִשְׁיִמוּ
 לַיהוָה כְּבוֹד וְתִהְלְתוּ בְּאֲיִים יִגִּידוּ: יִשׁוּן קִדְם יי, יִקְרָא
 וְתִשְׁבַּחְתִּיה, בִּנְגּוֹן יִחוּן: ^{יג} יְהוָה כְּגִבּוֹר יֵצֵא כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת
 יַעִיר קִנְאָה יִרְעֵ אֶף-יִצְרִיחַ עַל-אִיְּבוֹ יִתְגַּבֵּר: ^{יד} לְמַעַבְד
 גְּבוּרָן, מִתְגַּלִּי. לְמַעַבְד גְּבוּרָן, מִתְגַּלִּי בְּרִגְזוֹ. בְּמִלּוּל, אֶף בְּזִיעָא. עַל בְּעָלִי
 דְּבִבוּהִי, מִתְגַּלִּי בְּגִבּוּרְתִּיה: ^{טו} הַחֲשִׁיתִי מַעוֹלָם אַחֲרִישׁ
 אֶתְאַפֵּק בִּיּוֹלָדָה אֶפְעָה אֲשֶׁם וְאַשְׂאֵף יַחַד: יְהִיבִית לְהוּן
 אֶרְפָּא, מַעֲלָמָא. דָּאִם יִתְבֹּן לְאוֹרֵיתָא, וְלֹא תְּבוּ. כְּחַבְלִין עַל יִלְדָא,
 יִתְגַּלִּי דִּינִי עֲלִיהוּן. יִצְדוֹן וַיִּסּוּפוּן, כְּחֲדָא: ^{טז} אַחֲרִיב הָרִים וּגְבָעוֹת
 וְכָל-עֲשָׂבָם אוֹבִישׁ וְשִׁמְתִי נְהָרוֹת לְאֲיִים וְאַגְמִים
 אוֹבִישׁ: אַחֲרִיב טוֹרִין, וְרָמֵן. וְכָל עֶסְבִּהוּן, אִיבִישׁ. וְאַשְׁוִי נְהָרִין, לִנְגּוֹן.

וַאֲגַמִּין, אִיבִישׁ: ^ט וְהוֹלֵכְתִּי עוֹרִים בְּדֶרֶךְ לֹא יָדְעוּ
בְּנִתִּיבוֹת לֹא-יָדְעוּ אֲדָרִיכֶם אֲשִׁים מִחֶשֶׁךְ לִפְנֵיהֶם לְאוֹר
וּמַעֲקָשִׁים לְמִישׁוֹר אֱלֹה הַדְּבָרִים עֲשִׂיתֶם וְלֹא עֲזַבְתִּים:
וְאִדְבַּר דְּכַסְמִן. בְּאוֹרָחַ, דָּלָא יָדְעוּ. בְּשִׁבְלִין דָּלָא אֵילָפּוּ, אֲדָרִיכְנוּ.
אֲשׁוּי קָבַל קְדָמִיהוֹן, לְגִיּהוֹר. וְכַפְּלָא, לְמִישְׁרָא. אֵלִין פִּתְגָמִיָּא,
אֲעֵבִידְנוּ, וְלֹא אֲרַחֲקִינוּ:

(גְּאֵלְנוּ יְהוָה עֲבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פִּרְקָנָא. יי עֲבָאוֹת, שְׁמִיָּהּ, קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

על דא יתברך וישתבח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חֵיא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלְמָא,
וּלְעָלְמֵי עָלְמִיָּא:

תפסיר רס"ג

אלה תולדת נח

דרו למנחת שבת
ושני וחמישי

(ט) הדיא שרר תיאליד נוח,
וכאן נוח, רגלא צאלחא
צחיקא פי אגיאלה. פי טאעה
אללה סלך נוח: י) ואולד נוח
תלאתיה בנין. שם וחם ויפת:

^ט אֱלֹה תוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ

צָדִיק תָּמִים הָיָה בְּדֶרֶתוֹ

אֶת-הָאֱלֹהִים הִתְהַלֵּךְ-נֹחַ:

אֵלִין תוֹלְדֹת נֹחַ. נֹחַ. גְּבַר זָכָאִי. שְׁלִים הָוָה בְּדֶרוֹהִי. בְּדַחֲלָתָא דִּי

הַלֵּךְ נֹחַ: ^י וַיֻּלְד נֹחַ שְׁלֹשָׁה בָנִים אֶת-שֵׁם אֶת-

— רס"י —

הָיָה נֹחַשֵׁב לְכָלוּם: אֶת הָאֱלֹהִים הִתְהַלֵּךְ
נֹחַ. וּבְאַבְרָהָם הוּא אוֹמֵר (יז) הִתְהַלֵּךְ לִפְנֵי
(כז) אֲשֶׁר הִתְהַלַּכְתִּי לִפְנֵי, נֹחַ הָיָה צָרִיף
סַעַד לְתַמְכוּ, אֲבָל אֲבָרָהָם הָיָה מִתְחַזֵּק
וּמְהַלֵּךְ בְּצִדְקוֹ מֵאִלּוּ: הִתְהַלֵּךְ. לְשׁוֹן עֵבֶר,
וְזֶהוּ שְׁמוֹשׁוֹ שֶׁל-לָמֵד בְּלִשׁוֹן כְּבֵד, מִשְׁמִשְׁת
לְהַבָּא וּלְשַׁעֲבֵר בְּלִשׁוֹן אָחָד, (שס יג יז) קוּם
הִתְהַלֵּךְ, לְהַבָּא הִתְהַלֵּךְ נֹחַ, לְשַׁעֲבֵר,

ט אֱלֹה תוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צָדִיק. הוֹאִיל
וְהַזְכִּירוּ סֵפֶר בְּשִׁבְחוֹ, שְׁנַאמֵר (מסלי יז) זָכָר
צָדִיק לְבָרָכָה. דְּבַר אַחֵר לְלַמֶּדְךָ, שְׁעִיקָר
תוֹלְדוֹתֵיהֶם שֶׁל-צָדִיקִים מַעֲשִׂים טוֹבִים:
בְּדֶרֶתוֹ. יֵשׁ מִרְבוּתֵינוּ דּוֹרְשִׁים אוֹתוֹ לְשִׁבְחָה,
כָּל שָׁכֵן שְׂאֵלוֹ הָיָה בְּדוֹר צָדִיקִים הָיָה צָדִיק
יוֹתֵר, וְיֵשׁ שְׁדוֹרְשִׁים אוֹתוֹ לְגִנְאִי, לְפִי דוֹרוֹ
הָיָה צָדִיק, וְאֵלּוֹ הָיָה בְּדוֹרוֹ שֶׁל-אַבְרָהָם לֹא

שִׁמְךָ הַמּוֹדֵר (ט) הִתְהַלֵּךְ-נֹחַ. הַמְנַהֵג הַנּוֹפֵץ לַהֲטָעִים אֶת הַה"א הַשְּׁנִיָּה וְלֹא אֶת הָרִאשׁוֹנָה. וְכֵן עֲמַא דְּבַר.

תפסיר רס"ג

חם ואת-יפת: ואוליד נח תל־תא

בנין: ית שם ית חם וית יפת:

ותשחת הארץ לפני

האלהים ותמלא הארץ

חמס: ואתחבלת ארעא קדם יי:

ואתמליאת ארעא חטופין: וירא

אלהים את-הארץ והנה

נשחתה כי-השחית כל-בשר את-דרכו על-

הארץ: וחזא יי. ית ארעא והא אתחבלת. ארי חבילו כל בסרא.

אנש אורחיה על ארעא: ס יג ויאמר אלהים לנח קח

כל-בשר בא לפני כי-מלאה הארץ חמס

מפניהם והנני משחיתם את-הארץ: ואמר יי לנח.

קצא דכל בסרא על לקדמי. ארי אתמליאת ארעא. חטופין מן קדם

עובדיהון בישא. והאנא מחבילהון עם ארעא: יד עשה לך

תבת עצי-גפר קנים תעשה את-התבה

— רס"י —

אנדדלמוסיא באה לעולם והורגת טובים
ורעים: כי מלאה הארץ חמס. לא נחתם
גזר דינם אלא על הגזל: את הארץ. כמו מן
הארץ, ודומה לו (שמות ט כט) כצאתי את
העיר, מן העיר, (מ"א טו כג) חלה את רגליו,
מן רגליו. דבר אחר את הארץ עם הארץ,
שאף שלשה טפחים של-עומק המחרשה
נמודו ונטשטשו: יד עשה לך תבת. הרבה
ריוח והצללה לפניו, ולמה הטריחו בבנין זה.

(ש"ס יז יט) התפלל בעד עבדיך להבא, (מלכים
א ח מז) ובא והתפלל אל הבית הזה, לשון
עבר, אלא שהו"ו שבראשו הופכו להבא:
יא ותשחת. לשון ערוה ועבודה זרה, כמו
(דברים ד טז) פן תשחתון, כי השחית כל בשר
וגו': ותמלא הארץ חמס. גזל: יז כי
השחית כל בשר. אפילו בהמה הנה ועוף
נזקקין לשאינן מינן: יג קח כל בשר. כל
מקום שאתה מוצא ונות ועבודה זרה,

תפסיר רס"ג

כִּשְׁבֹּא אֱלֹשִׁמְשָׁאֲרָא. וְאַצְנֵהָא
 טַבְּקָאָתָא. וְקַפְרָהָא. מִן דְּאִכְלִי
 וּמִן כִּי־אֲרָג בְּאַלְקִפָּאֲרָא:
 (טו) וְהָדִיא מְקַדָּאֲרָא מָא
 תַּצְנֵהָא. תִּלְאֲתִי מֵאִידִי
 דִּירָאֵעַ טוֹלָהָא. וְכִמְסִין
 עֲרִצָּהָא. וְתִלְאֲתִין סִמְכָהָא:
 (טז) וְאַצְנֵעַ לָהּ צִי־אָא. וְאִלִּי
 דִּירָאֵעַ תַּכְמִּלָּהָא מִן אֱלֵעֻלֹּי.
 וְצִיִּיר לָהּ בִּאֲבָא פִי גִאֲנִבְהָא.
 אֲסַפְּאֲלָא. וְתִי־אֲנִיא וְתִי־אֲלִתִּיא
 תַּצְנֵהָא: (יז) וְהָאֲנָא אֲתִי

וּכְפַרְתָּ אֶתְּהָ מִבֵּית וּמִחוּץ

בְּכַפֵּר: עֲבִיד לָךְ תִּיבְתָּא דְאֵעִין

דְּקִדְרוּס. מְדוּרִין תַּעֲבִיד יֵת תִּיבְתָּא.

וְתַחֲפִי יֵתָהּ. מְגִיו וּמִפְּרָא בְּכוּפְרָא:

טו וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אֶתְּהָ

שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אַמָּה אַרְבֵּי

הַתֵּבָה חֲמִשִּׁים אַמָּה

רַחְבָּהּ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה

קוֹמְתָהּ: וְדִין. דְּתַעֲבִיד יֵתָהּ. תֵּלֵת

מֵאָה אַמִּין. אֲוִרְכָּא דְּתִיבְתָּא. חֲמִשִּׁין אַמִּין פּוֹתִיָּהּ. וְתֵלֵתִין אַמִּין רוּמָה:

טז צֶהָר | תַּעֲשֶׂה לַתֵּבָה וְאֶל-אַמָּה תִּכְלֹנָהּ

מִלְמַעְלָה וּפֶתַח הַתֵּבָה בְּצִדָּהּ תִּשִּׂים תַּחְתִּיִּם

שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים תַּעֲשֶׂה: נִיהוּר תַּעֲבִיד לַתִּיבְתָּא. וְלֵאמָתָא

תִּשְׁכַּלְלָנָהּ מִלְּעִילָא. וְתִרְעָה דְּתִיבְתָּא בְּסִטְרָהּ תִּשְׂוִי. מְדוּרִין אֲרַעֲאִין.

תַּנְיִין וְתִלִּיתָאִין תַּעֲבִידָנָהּ: וְאֲנִי הִנְנִי מֵבִיא

— רס"י —

וְעוֹד כְּדִי שְׁלָא יָרִיחַ אוֹתוֹ צְדִיק רִיחַ רָע
 שְׁלִי-זָפֵת, אֲבָל כָּאֵן מִפְּנֵי חֹזֶק הַפִּיִּם וּפְתָהּ
 מִבֵּית וּמִבְחוּץ: טז צֶהָר. יֵשׁ אוֹמְרִים חֲלוּן,
 וְיֵשׁ אוֹמְרִים אֲבָן טוֹבָה הִמְאִירָהּ לָהֶם: וְאֶל
 אַמָּה תִּכְלֹנָהּ מִלְמַעְלָה. בְּסוּיָהּ מִשְׁפָּע
 וְעוֹלָה עַד שֶׁהוּא קָצֵר מִלְמַעְלָה וְעוֹמֵד עַל
 אַמָּה, כְּדִי שְׂיֻזְבוּ הַפִּיִּם לְמִשָּׁה: בְּצִדָּהּ
 תִּשִּׂים. שְׁלָא יִפְּלוּ הַגְּשָׁמִים בָּהּ: תַּחְתִּיִּם
 שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים. שְׁלֹשׁ עֲלִיּוֹת זֹו עַל גִּבּ זֹו,
 עֲלִיּוֹנִים לְאָדָם, אֲמָצְעִים לְמִדּוּר לְבִהְמָה

כְּדִי שְׂיִרְאוּהוּ אֲנָשִׁי דּוֹר הַמְּבּוּל עוֹסֵק בָּהּ
 מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ מַה זֹאת
 לָךְ, וְהוּא אוֹמֵר לָהֶם עֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
 לְהָבִיא מְבּוּל לְעוֹלָם, אוֹלִי יִשׁוּבוּ: עֲצִי גִפְרִי.
 כִּי שְׁמוֹ. וְלָמָּה מִמֵּין זֶה עַל שֵׁם גִּפְרִית,
 שְׁנִגְזַר עֲלֵיהֶם לְהִמָּחוֹת בּוֹ: קָנִים. מְדוּרִים
 מְדוּרִים לְכָל בְּהֵמָה וְחַיָּה: בְּכַפֵּר. זָפֵת
 בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי. וּמִצִּינוּ בְּתִלְמוּד כּוּפְרָא.
 בְּתִיבְתּוֹ שְׁלִי-מִשָּׁה, עַל יְדֵי שֶׁהָיוּ הַפִּיִּם
 תִּשִּׂים, וְדִיָּה בְּחוּמָר מִבְּפָנִים וְזָפֵת מִבְּחוּץ.

תפסיר רס"ג

בטופאן אלמא נ"נ באלטופאן
מא [עלי אלארץ. לאהלך כל
בשרי. פיה רוח אלחיות. מן
תחת אלסמא. וכל מא פי
אלארץ יתופא: יח) ואת'בת
עדיי מעד. ותדכ'ל אלי
אלת'אבות. אנת ובניך. וזוגתך
ונסא בניך מעד: יט) ומן כל חי.
מן גמיע אלבשר. אזואגא מן
אלכל. תדכ'להם אלי אל
ת'אבות ליחיון מעד. ד'כר ואנתי
יכונו: כ) מן אלטאיר ד'כר

את-המבול מים על-
הארץ לשחת כל-בשר
אשר-בו רוח חיים מתחת
השמים כל אשר-בארץ
יגוע: ואנא. האנא מייתי ית טופנא
מ'א על ארעא. לחבלא כל בסרא.
דביה רוחא דחיי. מתחות שמיא. כל
דבארעא ימות: יח וְהִקְמַתִּי אֶת-
בְּרִיתִי אִתְּךָ וּבָאתִי אֵל-

הַתְּבָה אִתָּהּ וּבְנֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ וְנִשְׁי-בְנֶיךָ אִתְּךָ:
וְאָקִים יְת קַיְמִי עִמָּךְ. וְתִיעוֹל לְתִיבְתָּא. אַת. וּבְנֶךָ. וְאִתְּךָ וְנִשְׁי בְנֶךָ
עִמָּךְ: יט וּמִכָּל-הַחַי מִכָּל-בֶּשֶׂר שְׁנַיִם מִכָּל
תְּבִיא אֵל-הַתְּבָה לְהַחֲיִית אִתְּךָ זָכָר וּנְקֵבָה
יִהְיוּ: וּמִכָּל דָּחִי. מִכָּל בְּסָרָא. תֵּרִין מִכּוּלָּא. תִּעִיל לְתִיבְתָּא
לְקַיְמָא עִמָּךְ. דְּכָר וְנִקְבָּא יִהְיוּ: כ מִהָעוֹף לְמִינֵהוּ

• רס"י •

שונגערן שם כל מתי מבול: יח וְהִקְמַתִּי אֶת
בְּרִיתִי. בְּרִית הִיָּה צְרִיךְ עַל הַפְּרוֹת שְׁלֹא
יִרְקְבוּ וַיַּעֲפֹשׂוּ וְשְׁלֹא יִהְיֶה גוֹהוּ רְשָׁעִים
שְׂבָדוֹר: אַתָּה וּבְנֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ. הָאֲנָשִׁים לְבָד
וְהַנָּשִׁים לְבָד, מִכָּאן שְׁנֶאֱסְרוּ בְּתִשְׁמִישׁ
הַמִּשְׁחָה: יט וּמִכָּל הַחַי. אֲפִילוּ שְׂדִים: שְׁנַיִם
מִכָּל. מִן הַפְּחוֹת שְׂבָדָם לֹא פָּחְתוּ מִשְׁנֵים,

תחתיים לזבל: יח וְאִנִּי הִנְנִי מֵבִיא. הִנְנִי
מוֹכֵן לְהַסְפִּים עִם אוֹתָם שְׁוָרוֹנִי וְאִמְרוּ לְפָנֵי
כָּבָר (תְּכֵלֵס ח כ) מָה אָנוּשׁ כִּי תִזְכְּרוּנוּ: מִבּוֹל.
שְׂבָלָה אֶת הַכֹּל, שְׂבָלָלָה אֶת הַכֹּל, שְׂחֻבִּיל
אֶת הַכֹּל מִן הַגְּבוּהָ לְנִמּוֹף, וְזָהוּ לְשׁוֹן אֲנָקְלוֹס
שְׂתַרְגָּם טוֹפְנָא שְׂחֻצִּיף אֶת הַכֹּל וְהִבִּיאָם
לְבָבֵל שְׂחִיא עֲמוּקָה, לְכָף נִקְרָאת שְׁנַעַר

זולק הרקדוק: יח וְהִקְמַתִּי אֶת בְּרִיתִי. כל אוריתא חסר בר מן חד מלא יו"ד והקימתי כתיב,
דאם בחקתי. וחמשה כתיב כן בנביאים וכתובים, ושלשה מלא דמלא:

תפסיר דס"ג

לאַצנאַפּה. וּמִן אֱלֹהֵאִים
 לאַצנאַפּהאַ. וּמִן סאַיר דְּבִיב
 אַלְאָרִץ' לְצִנּוּפּה. אַזְוּאַגַּא מִן
 אַלְכָּל. יִדְכָּלוֹן אֱלִיד לִיחִיוֹן:
 כא) וְאַנֶּת כִּיד' לָךְ. מִן כָּל
 טַעַמִּים יוֹכֵל. וְצִנּוּה אֱלִיד. פִּיכּוֹן
 לָךְ. וְלָהֶם מֵאֲכָלָא: (כב) פִּצְנַע
 נוֹת. כְּגִמִּיעַ מֵא אֲמִרָה אֱלִלָה.
 כְּדִיאָךְ צִנַּע: ז א) וְקָאֵל אֱלִלָה
 לְנוֹת. אֲדִכָּל אֶנֶת וְגִמִּיעַ אֲלִךְ
 אֱלִי אֱלֹתֵאבּוֹת. פֶּאֶנִי רֵאִיתִךְ.
 צֵאלָחַא בֵּין יְדֵי פִי הִדִּיא
 אֱלִגִּיל: (ב) מִן גִּמִּיעַ אֱלֹהֵאִים

וּמִן-הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ מִכָּל
 רֶמֶשׂ הָאָדָמָה לְמִינָהּ
 שְׁנַיִם מִכָּל יָבֹאוּ אֵלֶיךָ
 לְהַחְיֹת: מֵעוֹפֹא לַזּוּנָה. וּמִן
 בְּעִירָא לַזּוּנָה. מִכָּל. רַחֲשָׂא דְאַרְעָא
 לַזּוּנָה. תִּרְיִן מִכּוּלָּא. יִיעָלוֹן לְוִתְךָ
 לְקִיָּמָא: בא) וְאַתָּה קַח-לָךְ
 מִכָּל-מֵאֲכָל אֲשֶׁר יֵאֲכָל
 וְאַסְפֹּת אֵלֶיךָ וְהָיָה לָךְ

וְלָהֶם לְאֲכֹלָה: וְאֵת סָב לָךְ. מִכָּל מִיכָל דְּמֵתֵאכִיל. וְתַכְנוּשׁ
 לְוִתְךָ. וְהָיָה לָךְ. וְלַחֹן לְמִיכָל: כב) וַיַּעַשׂ נֹחַ כָּכָל אֲשֶׁר
 צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹהִים בְּנֵן עֲשָׂה: וְעַבְדֵּי נֹחַ. כָּכָל. דְּפִקִּיד יִתִּיָּה.
 יי) בֶּן עֶבֶד: (שע) ט) וַיֹּאמֶר יְהוָה לְנֹחַ בֹּא-אִתָּה
 וְכָל-בֵּיתְךָ אֶל הַתֵּבָה כִּי-אֶתְּךָ רֵאִיתִי צַדִּיק
 לִפְנֵי בְרֹדֶר הַזֶּה: וְאָמַר יי) לְנֹחַ. עוֹל אַתָּה וְכָל אֲנָשׁ בֵּיתְךָ
 לְתִיבְתָּא. אֲרִי יִתְךָ חַיִּיתִי. זְכָאִי קִדְמִי בְּדִרָא הִדִּין: ב) מִכָּל |
 הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה תִּקַּח-לָךְ שִׁבְעָה שִׁבְעָה

— רש"י —

אַחַד זָכָר וְאֶחָד נִקְבָּה: כ) מֵהָעוֹף לְמִינָהּ. אֲחַד שְׁדִבְקוֹ בְּמִינָהּ וְלֹא הַשְׁחִיתוֹ דְּרָכָם, וּמֵאֲלֵיהֶם בָּאוּ וְכָל שְׁהִתִּיבָה קוֹלְטָתוֹ הַכְּנִיס בָּהּ: כב) וַיַּעַשׂ נֹחַ. וְהַ בְּנֵן הַתֵּבָה: ט) בֶּן עֶבֶד אֶתְּךָ רֵאִיתִי צַדִּיק. וְלֹא נֶאֱמַר

צַדִּיק תָּמִים. מִכָּאֵן שְׁאוּמְרִים מְקַצֵּת שְׁבָחוֹ שְׁלֵ-אֲדָם בְּפָנָיו וְכָלֹ שְׁלֵא בְּפָנָיו: ז) הַטְּהוֹרָה. הַעֲתִידָה לְהִיּוֹת טְהוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, לְמִדְּנוֹ שְׁלֵמָה נֹחַ תוֹרָה: שִׁבְעָה שִׁבְעָה. כְּדִי שְׁיִקְרִיב מִדָּם קָרְבָּן בְּצִאתוֹ:

תפסיר רס"ג

אלטאָהרה. תאכיד' סבעה
 סבעה ד'פּורא וּאָנאַת'א. וּמִן
 אַלְבֵּהָאִים. אֱלֹתֵי לִיסַת
 בְּטֹאֲהֶרָה. זוגין ד'פּורא
 וּאָנאַת'א. ג) וּאִיצִיא מִן טֹאִיר
 אַלְסָמָא סבעה סבעה ד'פּורא
 וּאָנאַת'א. לִיחִיוֹן (נ"א: לִיחִיא
 נְסֻלָּהֶם) עָלֵי וְגַה אֱלֹאֲרֵץ:
 ד) פֶּאֶן בַּעַד סבעה אִיאִם.
 אָנָא מְטֵר עָלֵי אֱלֹאֲרֵץ.
 אַרְבַּעִין יוֹמָא. וְאַרְבַּעִין
 לֵילָה. וְאַמְחוּ גְמִיעַ אֱלֹאֲנָאם
 אֱלֹדִין צִנְעִתָּהֶם. עַן וְגַה
 אֱלֹאֲרֵץ: ה) וְעָמַל נֹחַ.
 כְּגִמִּיעַ מָא אַמְרָה אֱלֹלָה:

אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ וּמִן־הַבְּהֵמָה
 אֲשֶׁר לֹא טָהָרָה הוּא שְׁנַיִם
 אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ: מִכָּל בְּעִירָא דְכִיָּא.
 תִּסָּב לָךְ. שְׁבַעַה שְׁבַעַה דְּכָר וְנוֹקְבָא. וּמִן
 בְּעִירָא. דְּלִיתּוּהִי דְכִי. תִרְיִן דְּכָר וְנוֹקְבָא:
 גַּם מֵעוֹף הַשָּׁמַיִם שְׁבַעַה
 שְׁבַעַה זָכָר וּנְקֵבָה לְחַיֹּת
 זָרַע עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ: אִף
 מֵעוֹפָא דְשָׁמַיָא. שְׁבַעַה שְׁבַעַה דְּכָר
 וְנוֹקְבָא. לְקִימָא זָרַעַא עַל אִפִּי כָל
 אֲרַעָא: ד) כִּי לִיָּמִים עוֹד
 שְׁבַעַה אָנֹכִי מִמָּטִיר עַל־הָאָרֶץ אַרְבַּעִים יוֹם
 וְאַרְבַּעִים לַיְלָה וּמַחֲיִיתִי אֶת־כָּל־הַיְּקוּם אֲשֶׁר
 עָשִׂיתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: אֲרִי לְזִמְן יוֹמִין עוֹד שְׁבַעַה.
 אָנָא מַחִית מִטְרָא עַל אֲרַעָא. אַרְבַּעִין יָמִין. וְאַרְבַּעִין לַיְלָוִן. וְאַמְחִי.
 ית כָּל יְקוּמָא דְעַבְדִּית. מֵעַל אִפִּי אֲרַעָא: ה) וַיַּעַשׂ נֹחַ
 כָּכָל אֲשֶׁר־צִוָּהוּ יְהוָה: וַעֲבַד נֹחַ. כָּכָל דְּפַקְדִּיהּ יי:

רס"ד

בְּשָׁנָת שֶׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה לְחַיֵּי נֹחַ: כִּי לִיָּמִים
 עוֹד. מֵהוּ עוֹד, וּמִן אַחֵר וּמִן זֶה נוֹסֵף עַל
 מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה: אַרְבַּעִים יוֹם. כְּנֶגֶד
 יִצְרִית הַיָּלֵד שֶׁקִּלְקְלוּ לְהַטְרִיחַ לְיוֹצֵרָם לְצוּר
 צוּרַת מִמּוֹרִים: כ) וַיַּעַשׂ נֹחַ. זֶה בִּיאָתוֹ
 לְתַבָּה:

גַּם מֵעוֹף הַשָּׁמַיִם וְגו'. בְּטֹהוֹרִים הַכְּתוּב
 מְדַבֵּר. וְלִמְד סְתוּם מִן הַמְּפֹרָשׁ: ד) כִּי
 לִיָּמִים עוֹד שְׁבַעַה. אֵלּוּ שְׁבַעַת יָמֵי אֲבֵלּוֹ
 שֶׁל־מִּתּוֹשֶׁלַח הַצֹּדִיק שְׁחָס הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
 עַל כְּבוֹדוֹ וְעַכְבַּ אֶת הַפְּרָעוֹנוֹת. צֹא וְחָשׁוּב
 שְׁנוּתֵי שֶׁל־מִּתּוֹשֶׁלַח וְתַמְצָא שְׁחָס כָּלִים

תפסיר רס"ג

(ו) וּפָאן נֹחַ. אֲבֹן סֵת מֵאִידָה' סְנֵה. חֵין פֶּאן מֵא אֶלְטֹפֶאן עֲלֵי אֶלְאָרֶץ: (ז) פְּדִכִּיל נֹחַ. וּבְנִיה. וְזֹגְתָהּ וְנִסָּא בְנִיה. מְעָה אֲלֵי אֶלְתָּאבוֹת. מִן קִבֵּל מֵא אֶלְטֹפֶאן: (ח) מִן אֶלְבָּהֲאִים אֶלְטֹהֲרָה. וְאֶלְבָּהֲאִים אֶלְתִּי לִיסֵת בְּטֹהֲרָה. וּמִן אֶלְטֹאִיר וְסֹאִיר אֶלְדָּאב עֲלֵי אֶלְאָרֶץ: (ט) אֶזֶזְאָגָא אֶזֶזְאָגָא. דְּכִלֹּו אֲלֵי נֹחַ. אֲלֵי אֶלְתָּאבוֹת דְּכֹור וְאֶנְאֵת. כְּמֵא אֶמְרָה אֶלְלָה: (י) וְלִמָּא פֶּאן בְּעַד סְבַעֲהָ אִיאִם. פֶּאן מֵא אֶלְטֹפֶאן עֲלֵי אֶלְאָרֶץ:

וְנֹחַ בֶּן-שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה
וְהַמָּבּוּל הָיָה מִיָּם עַל-
הָאָרֶץ: וְנֹחַ. בַּר שֵׁית מָאָה שָׁנִין.
וְטֹפָנָא הָוָה. מֵיָּא עַל אֶרֶעָא: וַיָּבֵא
נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וְנָשֵׁי-בָנָיו
אִתּוֹ אֶל-הַתֵּבָה מִפְּנֵי מִי
הַמָּבּוּל: וְעַל נֹחַ. וּבְנוֹהִי.
וְאֶתְתִּיה וְנָשֵׁי בְנוֹהִי. עֲמִיה לְתִיבְתָּא.
מִן קָדָם מִי טֹפָנָא: מִן-הַבְּהֵמָה
הַטְּהוֹרָה וּמִן הַבְּהֵמָה

אֲשֶׁר אֵינָנָה טְהוֹרָה וּמִן-הָעוֹף וְכָל אֲשֶׁר-רִמָּשׁ
עַל-הָאָדָמָה: מִן בְּעִירָא דְכִיָּא. וּמִן בְּעִירָא. דְּלִיתְוֹהִי דְכִי. וּמִן
עוֹפָא. וְכָל דְּרַחֲשֵׁי עַל אֶרֶעָא: שְׁנַיִם שְׁנַיִם בָּאוּ אֶל-נֹחַ
אֶל-הַתֵּבָה זָכָר וּנְקֵבָה כָּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים
אֶת-נֹחַ: תָּרִין תָּרִין. עָלוּ עִם נֹחַ. לְתִיבְתָּא דְכָר וְנוֹקְבָא. כְּמֵא
דְּפִקִּיד יֵי יֵת נֹחַ: וַיְהִי לְשִׁבְעַת הַיָּמִים וּמִי הַמָּבּוּל

• רס"י •

ז נֹחַ וּבָנָיו. הָאֲנָשִׁים לְבָד וְהַנָּשִׁים לְבָד. לְפִי
שְׁנֵאֲסָרוּ בְּתִשְׁמִישׁ הַמָּטָה, מִפְּנֵי שְׁהָעוֹלָם
הָיָה שְׁרוּי בְּצַעַר: מִפְּנֵי מִי הַמָּבּוּל. אִף נֹחַ
מִקְטָנִי אֶמְנָה הָיָה, מֵאֲמִין וְאֵינוּ מֵאֲמִין שְׁיָבֵא
הַמָּבּוּל וְלֹא נִכְנָס לַתֵּבָה עַד שֶׁדִּקְדָּהּ הַפִּיִּם:
ט שְׁנַיִם שְׁנַיִם. כָּלֵם הָשׁוּוּ בְּמִנְזֵן זָה, מִן

זֶלֶק הַדִּקְדּוֹק: וַיָּבֵא נֹחַ. הַשּׁוֹפֵר בִּיּוֹד וְהָיָא מִלְעִיל: הַכָּל אֲשֶׁר-רִמָּשׁ. הַטְּפָחָא בְּתִיבַת
וְכָל, בְּכָל הַתִּיגָאן:

תפסיר רס"ג

יא) פי סנה' סת מאיזה' מן עמר
נות. פי אלשהר אלתיאני. פי יום
סבעה' עשר מנה. פי דיאלד
אליום. תשקקת עיון אלג'מר
אלעצ'אם. ורואון אלסמא
אנפתחת: יב) ואקאם אלמטר
עלי' אל'ארץ. ארבעין יומא.
וארבעין לילה: יג) פי ד'את
דיאלד אליום דכל' נות. ושם
וחם ויפת בניה. וזוגתה
ות'לאות' נסא בניה. מעהם אלי'

היו על-הארץ: והיה לזמן שבעה
ימים. ומי טופא. הו' על ארעא:
בשנת שש-מאות שנה
לחיי-נח בחדש השני
בשבעה-עשר יום לחדש
ביום הזה נבקעו
כל-מעיינות תהום רבה
וארבת השמים נפתחו:

בשנת שית מאה שנין לחיי נח. בירחא תנינא. בשבעת עסרא יומא
לירחא. ביומא הדין. אתבזעו כל מבועי תהום רבא. וכוי דשמיא
אתפתחא: יב) ויהי הגשם על-הארץ ארבעים יום
וארבעים לילה: והיה מטרא נחית על ארעא. ארבעין יממין.
וארבעין לילון: יג) בעצם היום הזה בא נח ושם-וחם
ויפת בני-נח ואשת נח ושלשת נשי-בניו
אתם אל-התבה: בכרן יומא הדין על נח. ושם וחס ויפת בני

— רס"י —

היו למבול: ארבעים יום וגוי. אין יום ראשון
מן המנין לפי שאין לילו עמו, שהרי כתיב
ביום הזה נבקעו כל מעיינות, נמצאו ארבעים
יום כלים בעשרים ושמונה בכסלו, לרבי
אליעזר שהחדשים נמנין בסדרן אחד מלא
ואחד חסר, הרי שנים עשר ממרחשון
ועשרים ושמונה מכסלו: יג) בעצם היום
הזה. למדך הכתוב שהיו בני דורו אומרים
אלו אנו רואים אותו נכנס לתבה אנו שוכרין

הפחות היו שנים: באו אל נח. מאליהן:
יב) בחדש השני. רבי אליעזר אומר זה
מרחשון, רבי יהושע אומר זה איר: נבקעו.
להוציא מימיהן: תהום רבה. מדה כנגד
מדה, הם חטאו ברכה רעת האדם (נחש' ו' ס)
ולקו בתהום רבה: יג) ויהי הגשם על
הארץ. ולהלן הוא אומר (פסוק יז) ויהי
המבול, אלא כשהורידן, הורידן ברחמים
שאם יחזרו יהיו גשמי ברכה, וכשלא חזרו

תפסיר רס"ג

אלֹתֵאבוֹת: (יד) הֵם וּגְמִיעַ
אלֹחֵשׁ לְאַצְנַאפָּהָא. וּגְמִיעַ
אלֹבְהָאִים לְאַצְנַאפָּהָא. וְסֹאִיר
אלֹדִיבִיב. אֶלְדָּאב עֲלִי אֶלְאֶרֶץ
לְאַצְנַאפָּהָא. כָּל טֹאִיר דִּי גְנָאח:
(טו) וְדִכְלוּ אֲלֵי נֹחַ אֲלֵי
אלֹתֵאבוֹת. אֲזֹאגָא אֲזֹאגָא
מִן כָּל בְּשָׂרִי. פִּיה רוּחַ אֲלֻחִיּוֹה:
(טז) וְאֶלְדָּאכְלִין. דְּכֹר וְאֵנַת
מִן כָּל בְּשָׂרִי דְכְלוּ. כְּמָא
אִמְרָה אֱלִלָה. וְחֻגְב אֱלִלָה דִּוְנָה:

נח. ואתת נח. ותלת נשי בנוהי. עמהון
לתיבתא: **הָמָּה וְכָל-הַחַיָּה**
לְמִינָהּ וְכָל הַבְּהֵמָה
לְמִינָהּ וְכָל-הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׁ
עַל-הָאָרֶץ לְמִינָהּ
וְכָל-הָעוֹף לְמִינָהּ כָּל
צִפּוֹר כָּל-כָּנָף: אינון וְכָל חֵיתָא
לְזִנָּה. וְכָל בְּעִירָא לְזִנָּה. וְכָל רַחֲשָׂא.
דְּרַחֲשִׁישׁ עַל אַרְעָא לְזִנָּה. וְכָל

עופא לזנוהי. כל צפר כל דפרח: **וַיָּבֹאוּ אֶל-נֹחַ**
אֶל-הַתֵּבָה שְׁנַיִם שְׁנַיִם מִכָּל הַבָּשָׂר אֲשֶׁר-בּוֹ
רוּחַ חַיִּים: וְעָלוּ עִם נֹחַ לַתִּיבָתָא. תִּרִין תִּרִין מִכָּל בְּסָרָא. דְּבִיָּה
רוּחָא דְחַיִּי: **וְהַבָּאִים זָכָר וּנְקֵבָה מִכָּל-בָּשָׂר בָּאוּ**
כַּאֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹהִים וַיִּסְגֹּר יְהוָה בַּעֲדוֹ:
וְעָלִיא. דְּכָר וּנְקֵבָא מִכָּל בְּסָרָא עָלוּ. כְּמָא דְּפִקִּיד יִתִּיה יי. וְאִגִּין יי
בְּמִמְרִיה עֲלוּהִי: **(שלישי)** **וַיְהִי הַמָּבּוּל אַרְבַּעַם יוֹם**

— רס"י —

וְהָיוּ הַדּוֹרְגִין בָּהֶם. וּפְשׁוּטוֹ שְׁלִי-מִקְרָא סָגַר
כְּנָגְדוֹ מִן הַמִּים וְכֵן כָּל בְּעַד שְׁבַמְקִרָא לְשׁוֹן
כְּנָגְדוֹ הוּא (כְּרַשׁ' כ יט) בְּעַד כָּל רָחֹם, (מ"ז ז ז)
בְּעַדְךָ וּבְעַד בְּנִיךָ, (לִיז' ז ז) עוֹר בְּעַד
עוֹר, (מַכְלִיס ג ז) מִגֵּן בְּעַדִּי, (ש"א יז יט)
הַתְּפִלָּל בְּעַד עֲבָדֶיךָ, כְּנָגְדוֹ עֲבָדֶיךָ: **וַיִּתְּרֵם**
מֵעַל הָאָרֶץ. מְשַׁקְעַת הָיְתָה בְּמִים אַחַת
עֲשָׂרָה אַמָּה כְּסָפִינָה טְעוּנָה הַמְשַׁקְעַת

אוֹתָהּ וְהוֹרְגִין אוֹתוֹ, אִמְרַה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
אֲנִי מְכַנְסִיו לְעֵינֵי בָלָם (כ"ח) וְנִרְאָה דְּכָר מִי
יָקוֹם: **יְהִי צִפּוֹר כָּל כָּנָף.** דְּבֹק הוּא, צִפּוֹר
שְׁלִי-כָל מִין כָּנָף, לְרִבּוֹת חֲגָבִים (כָּנָף לְשׁוֹן
נוֹצָה כְּמוֹ (וּיְקַרֵּא ח יז) וְשִׁסַּע אוֹתוֹ בְּכַנְפֵּיו
שְׁאֵבְלוֹ נוֹצָתָה עוֹלָה, אִף כָּאֵן צִפּוֹר כָּל מִין
מִרְאִית נוֹצָה: טו וַיִּסְגֹּר ה' בַּעֲדוֹ. הִגִּין עָלָיו
שְׁלֹא יִשְׁבְּרוּהָ, הִקִּיף הַתֵּבָה דְּבִים וְאֶרֶצוֹת

תפסיר רס"ג

(ז) ולמא אקאם אלטופאן. ארבעין יומא עלי אלארץ. כתיר אלמא. פחמל אלמאבות. ואתפעת ען אלארץ: (ח) ולמא עצים אלמא. וכתיר גדא עלי אלארץ. סאתר אלמאבות עלי וגה אלמא: (ט) ועצים אלמא. גדא עלי אלארץ. וג'טא. גמיע אלגבאל אלמאבות. אלתי תחת גמיע אלמא: (כ) ולמא עצים אלמא. כ'מסה' עשר ד'ראע עלי אלארץ. ותג'טת אלגבאל: (כא) תופי' כל בשרי דאב עלי אלארץ. מן טאיר אלי בהימה אלי וחש. וסאיר אלדביב

עַל הָאָרֶץ וַיִּרְבוּ הַמַּיִם
וַיִּשְׂאוּ אֶת־הַתֶּבֶה וַתָּרֶם

מֵעַל הָאָרֶץ: וַהֲיָה טוֹפָנָא. אַרְבַּעִין

יוֹמִין עַל אֶרֶץ. וּסְגִיאוֹ מֵיָא. וְנִטְלוּ יַת

תִּיבְתָא. וְאַתְרַמַּת מֵעַל אֶרֶץ:

וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם וַיִּרְבוּ מְאֹד

עַל־הָאָרֶץ וַתִּלָּךְ הַתֶּבֶה

עַל־פְּנֵי הַמַּיִם: וַתְּקִיפוּ מֵיָא.

וּסְגִיאוֹ לַחֲדָא עַל אֶרֶץ. וּמִהִלְכָּא

תִּיבְתָא עַל אִפִּי מֵיָא: יֵט וְהַמַּיִם

גִּבְרוּ מְאֹד מְאֹד עַל־

הָאָרֶץ וַיִּכְסּוּ כָּל־הַהָרִים הַגְּבוּהִים אֲשֶׁר־תַּחַת

כָּל־הַשָּׁמַיִם: וּמֵיָא. תְּקִיפוּ. לַחֲדָא עַל אֶרֶץ. וְאַתְחֲפִיאוּ.

כָּל טוֹרִיא רְמִיָא. דְּתַחֲוֹת כָּל שָׁמַיָא: כ חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה אֲמָה

מִלְמַעְלָה גִבְרוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ הַהָרִים: חֲמִישׁ עֶסְרֵי

אֲמִין מִלְעִילָא. תְּקִיפוּ מֵיָא. וְאַתְחֲפִיאוּ טוֹרִיא: כא וַיִּגְעַע

כָּל־בֶּשֶׂר | הָרֶמֶשׂ עַל־הָאָרֶץ בְּעוֹף וּבַבְּהֵמָה

וּבַחַיָּה וּבְכָל־הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל־הָאָרֶץ וְכָל

הָאָדָם: וּמִית. כָּל בְּסָרָא דְרַחֲיִשׁ עַל אֶרֶץ. בְּעוֹפָא וּבַבְּעִירָא

• רס"י •

מקצתה במים ומקראות שלפנינו יוכיחו: מלמעלה. למעלה שלגובה כל ההרים
ויגברו. מאלהן: כ חמש עשרה אמה לאחר שהשוו המים לראשי ההרים:

תפסיר דס"ג

אלדאב עלי אלארץ. וכל
אלנאס: כב) כל מן נסמה רוח
אלחיה פי אנפה. מן כל מן פי
אלגפאף מאתו: כג) ומחא
אלמא כל אלנאס אלד' עלי
וגה אלארץ. מן אנסאן אלי
בהימה אלי דביב ואלי טאיר
אלסמא. ואמתחו מן אלארץ.
ותבקא נוח פקט. ומן מעה פי
אלתאבות: כד) ולמא עצים
אלמא עלי אלארץ. מאיה
וכ' מסין יום: ח א) ד'כר אללה
נות. וגמיע אלוחש ואלבהאים.

ובחיתא. ובכל רחשא דרחיש על
ארעא. וכל אנשא: כב) כל אשר
נשמת-רוח חיים באפו
מכל אשר בחרבה מתו:
כל. דנשמת רוח חיינ באפוהי. מכל
דביבשתא מיתו: כג) וימח את
כל-היקום | אשר על-פני
האדמה מאדם עד-בהמה
עד-רמש ועד-עוף השמים

וימחו מן-הארץ וישאר אך-נח ואשר אתו
בתבה: ומחא. ית כל יקומא דעל אפי ארעא. מאנשא עד בעירא
עד רחשא ועד עופא דשמיא. ואתמחיו מן ארעא. ואשתאר ברם
נח. ודעמיה בתיבתא: כד) ויגברו המים על-הארץ
חמשים ומאת יום: ותקיפו מיא על ארעא. מאה וחמשים
יומין: ח א) ויזכר אלהים את-נח ואת כל-החיה

• רש"י •

כב) נשמת רוח חיים. נשימה של-רוח חיים:
אשר בחרבה. ולא דגים שבים: כג) וימח.
לשון ויפעל הוא ואינו לשון ויפעל והוא
מגזרת ויפן ויכן. כל תבה שסופה ה"א כגון
בנה, מחה, קנה, פשהוא נותן וי"ו יו"ד
בראשה נקוד בחירק תחת היו"ד: אך נח.

וזלק הדקדוק: כג) וימח. המ"ם רפה וכן כתב אור תורה. ובקצת דפוסים המ"ם דג"ש, והוא
טעות גדול רחמנא ליצלן. עיין אור תורה ז"ל: את כל היקום אשר על-. אין כאן פסיק בין
תיבת אשר לתיבת על, בכל התיגאן: וימחו. מלרע:

תפסיר רס"ג

וְאֶת-כָּל-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר
אִתּוֹ בַּתְּבָה וַיַּעֲבֹר אֱלֹהִים
רוּחַ עַל-הָאָרֶץ וַיָּשׁוּבוּ
הַמַּיִם: וּדְבַר יְיָ יָתְנָה וַיֵּת כָּל חַיְתָּא
וַיֵּת כָּל בְּעִיָּרָא דְעַמִּיָּה בְּתִיבְתָּא. וַאֲעֹבֵר
יְיָ רוּחָא עַל אֶרֶץ. וְנָחוּ מַיָּא:
וַיִּסְכְּרוּ מַעֲיִנֹת תְּהוֹם
וַאֲרֵבַת הַשָּׁמַיִם וַיִּכְלָא

אֲלֵדִין מַעַה פִּי אֱלֹתֵאבֹת.
פֶּאֶמֶר אֱלִלָּה רִיחַ עָלַי
אֱלֹאֲרִץ. סָכֵן בְּהָא אֱלֹמָא: (ב)
וְאִנְסִידֵת עֵינִן אֱלֹג'מֶר. וְרֹאזֹן
אֱלֶסְמָא. וְאִנְחָבֶס אֱלֶמְטֶר מִן
אֱלֶסְמָא: (ג) פֶּתְרָאגַע אֱלֹמָא
עָלַי אֱלֹאֲרִץ. כָּל מָא מִד רָגַע.
וְנָקִין אֱלֹמָא בְּעֵד מַאֲיָה
וְכִמְסִין יוֹמָא: (ד) פֶּאֶסְתִּקְרֵת
אֱלֹתֵאבֹת פִּי אֱלֹשְׁהָר
אֱלֶסְאבַע. פִּי יוֹם סַבְעָה עֶשֶׂר

הַגִּשְׁם מִן-הַשָּׁמַיִם: וַאֲסַתְּכֵרוּ מִבּוֹעֵי תְּהוֹמָא. וְכֹוֵי דְשִׁמְיָא.
וְאֶתְכְּלִי מִטְרָא מִן שָׁמַיָּא: ג וַיָּשׁוּבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ
הַלֹּךְ וְשׁוֹב וַיִּחְסְרוּ הַמַּיִם מִקְצֵה חֲמִשִּׁים
וּמֵאֵת יוֹם: וַתָּבוּ מַיָּא. מֵעַל אֶרֶץ אֲזִלִּין וַתִּיבִין. וַחֲסְרוּ מַיָּא.
מִסּוּף. מָאָה וְחֲמִשִּׁין יוֹמִין: ד וַתֵּנַח הַתְּבָה בַּחֹדֶשׁ

• רס"י •

שִׁישׁ בְּהֵם צוֹרֶף לְעוֹלָם. כְּגוֹן חֲמִי טְבָרִיא
וְכִיּוֹצָא בְּהֵם: וַיִּכְלָא. וַיִּמְנַע, כְּמוֹ (תְּכֵלֵם מ יז)
לֹא תִכְלָא רַחֲמִיָּה, (זֵרֵאשִׁית כג ו) לֹא יִכְלָה
מִמֶּךָ: ג מִקְצֵה חֲמִשִּׁים וּמֵאֵת יוֹם. הַתְּחִילוּ
לְחִסּוֹר, וְהוּא אֶחָד בְּסִינֹן. כִּי צֵד בְּעֶשְׂרִים
וּשְׁבַע בְּכֶסֶל פֶּסְקוֹ הַגִּשְׁמִים הָרִי שְׁלֹשָׁה
מִכְסָלוֹ וְעֶשְׂרִים וַתִּשְׁעָה מִטְבַּת הָרִי שְׁלֹשִׁים
וּשְׁנַיִם, וּשְׁבַט וְאֶדְר וְנִיסָן וְאִיר מָאָה וּשְׁמוֹנֶה
עֶשֶׂר הָרִי מָאָה וְחֲמִשִּׁים: ד בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי.
סִינֹן וְהוּא שְׁבִיעִי לְכֶסֶל שָׁבוּ פֶסְקוֹ הַגִּשְׁמִים:
בְּשַׁבְעָה עֶשֶׂר יוֹם. מִכָּאן אֵתָּה לְמִד
שְׁהִיָּתָה הַתְּבָה מִשְׁקַעַת בְּמִים אֶחָת עֶשְׂרֵה

הַצִּדִּיקִים, וְרִשְׁעָתָן שְׁלֹר־שְׁעִים הוֹפְכֵת מִדֵּת
רַחֲמִים לְמִדַּת הַדִּין, שְׁנֶאֱמַר (זֵרֵאשִׁית ו ה)
וַיֵּרָא ה' כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם וַיֹּאמֶר ה'
אֲמַחֶה, וְהוּא שֵׁם מִדַּת רַחֲמִים: וַיִּזְכֹּר
אֱלֹהִים אֵת נֶחַם וַיֹּאמֶר מַה זָכַר לָהֶם לְבִהְמוֹת,
זְכוּת שְׁלֹא הִשְׁחִיתוּ דְרָכָם קוֹדֶם לָכֵן וְשְׁלֹא
שָׁמְשׁוּ בַּתְּבָה: וַיַּעֲבֹר אֱלֹהִים רוּחַ. רוּחַ
תְּנַחֲוּמִין וְהִנָּחָה עֲבָרָה לְפָנָיו: עַל הָאָרֶץ. עַל
עֶסְקֵי הָאָרֶץ: וַיָּשׁוּבוּ. כְּמוֹ (אֶסְתֶּר ז א) כְּשׁוּף
חֲמַת הַמֶּלֶךְ לְשׁוֹן הַנָּחַת חֲמָה: ז וַיִּסְכְּרוּ
מַעֲיִנֹת. כְּשֶׁנִּפְתָּחוּ בְּתִיב (ז יא) כָּל מַעֲיִנֹת,
וְכָאן אֵין בְּתִיב כָּל לְפִי שְׁנִשְׁתִּירוּ מִהֶם אוֹתָן

תפסיר רס"ג

מנה. עלי גבאל קרדא:
(ה) ופאן אלמא. כל מא מר
נקץ. אלי אלשהר אלעאשר.
ופי יום ואחד מנה. צ'הרת רוס
אלגבאל: (ו) ולמא כאן בעד
ארבעין יומא. פתח נוח פנה
אלתאבות אלתו צנעהא:

**הַשְּׁבִיעִי בִּשְׁבַעַה עָשָׂר יוֹם
לַחֹדֶשׁ עַל הָרִי אֲרָרְט:**
וְנַחַת תִּיבְתָּא בִּירְחָא שְׁבִיעָאָה. בִּשְׁבַעַת
עֶסְרָא יוֹמָא לִירְחָא. עַל טוּרֵי קֶרְדּוּ:
וְהַפִּיִם הָיוּ הַלֹּךְ וְחֹסֵר
עַד הַחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי

בְּעֲשִׂירֵי בָּאֶחָד לַחֹדֶשׁ נִרְאוּ רָאשֵׁי הַהָרִים:
וּמִיָּא. הוּוּ אֲזִלִּין וְחֹסְרִין. עַד יֶרְחָא עֶסְרִיָּאָה. בְּעֶסְרִיָּאָה בְּחַד לִירְחָא.
אֶתְחַזִּיאוּ רִישֵׁי טוּרֵיָּא: **וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבַּעִים יוֹם**
וַיִּפְתַּח נֹחַ אֶת-חֲלוֹן הַתֵּבָה אֲשֶׁר עָשָׂה:
וְהָיָה. מִסּוּף אַרְבַּעִין יוֹמִין. וּפִתַּח נֹחַ. יָת פֹּת תִּיבְתָּא דְעֶבֶד:

• רס"י •

גשמים ומאָה וּחֲמִשִּׁים שְׁלֹת־גִּבְרַת הַמַּיִם עַד
אֶחָד בְּסִינּוֹ, וְאִם אֶתְּהָ אֹמֵר שְׁבִיעִי לִירִידָה
אֵין זֶה סִינּוֹ וְהָעֲשִׂירִי אֵי אִפְשָׁר לְמִנּוֹת אֵלָּא
לִירִידָה, שְׁאִם אֶתְּהָ אֹמֵר לְהַפְסָקָה וְהוּא
אֵלּוּל, אֵי אֶתְהָ מוֹצָא בְּרִאשׁוֹן בָּאֶחָד לַחֹדֶשׁ
חֲרָבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ, שְׁהָרִי מִקֵּץ אַרְבַּעִים
מִשְׁנִירָאוּ רָאשֵׁי הַהָרִים שְׁלַח אֶת הָעוֹרֵב,
וְעֲשָׂרִים וְאֶחָד יוֹם הוֹחִיל בְּשִׁלְיָחוֹת הַיּוֹנָה,
הָרִי שְׁשִׁים יוֹם מִשְׁנִירָאוּ רָאשֵׁי הַהָרִים עַד
שְׁחָרְבוּ פָּנֵי הָאֲדָמָה, וְאִם תֹּאמַר בְּאֵלּוּל
נִרְאוּ, נִמְצָא שְׁחָרְבוּ בְּמִרְחָשׁוֹן, וְהוּא קוֹרָא
אוֹתוֹ רִאשׁוֹן וְאֵין זֶה אֵלָּא תִּשְׁרִי, שְׁהוּא
רִאשׁוֹן לְבְרִיאַת עוֹלָם, וְלָרִבִּי יְהוֹשֻׁעַ הוּא
נִסָּן: **וּמִקֵּץ אַרְבַּעִים יוֹם.** מִשְׁנִירָאוּ רָאשֵׁי
הַהָרִים: **אֶת חֲלוֹן הַתֵּבָה אֲשֶׁר עָשָׂה.**
לְצַהֵר, וְלֹא זֶה פִּתַּח הַתֵּבָה הָעֲשׂוּי לְבִיאָה
וַיִּצְאָה: **וַיִּצְא וְשׁוּב.** הוֹלֵךְ וּמִקִּיף סְבִיבוֹת

אִמָּה, שְׁהָרִי כְּתִיב (פסוק כ) בְּעֲשִׂירֵי בָּאֶחָד
לַחֹדֶשׁ נִרְאוּ רָאשֵׁי הַהָרִים, זֶה אָב שְׁהוּא
עֲשִׂירִי (לְמִרְחָשׁוֹן) לִירִידַת גְּשָׁמִים וְהֵם הָיוּ
גְּבוּהִים עַל הַהָרִים חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אִמָּה וְחֹסְרוֹ
מִיּוֹם אֶחָד בְּסִינּוֹ עַד אֶחָד בָּאָב חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה
אִמָּה לְשִׁשִּׁים יוֹם, הָרִי אִמָּה לְאַרְבַּעַת יָמִים,
נִמְצָא שְׁבַשְׁשָׁה עֶשֶׂר בְּסִינּוֹ לֹא חֹסְרוֹ אֵלָּא
אַרְבַּע אִמּוֹת, וְנִחָה הַתֵּבָה לְיוֹם הַמִּחְרָת,
לְמִדַּת שְׁהִיתָה מִשְׁקַעַת אַחַת עֶשְׂרֵה אִמָּה
בְּמַיִם שְׁעַל רָאשֵׁי הַהָרִים: **כ בְּעֲשִׂירִי וְכוּ**
נִרְאוּ רָאשֵׁי הַהָרִים. זֶה אָב, שְׁהוּא עֲשִׂירִי
לְמִרְחָשׁוֹן שְׁהִתְחִיל הַגֶּשֶׁם, וְאִם תֹּאמַר הוּא
אֵלּוּל וְעֲשִׂירִי לְכַסְלוֹ שְׁפִסְק הַגֶּשֶׁם, כָּשֶׁם
שְׁאֶתְהָ אֹמֵר בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי סִינּוֹ וְהוּא
שְׁבִיעִי לְהַפְסָקָה, אֵי אִפְשָׁר לֹאמַר כֵּן, עַל
כִּרְחֹף שְׁבִיעִי אֵי אֶתְהָ מוֹנָה אֵלָּא לְהַפְסָקָה,
שְׁהָרִי לֹא כָּלוּ אַרְבַּעִים יוֹם שְׁלִירִידַת

תפסיר רס"ג

וַיִּשְׁלַח אֶת-הָעֹרֵב וַיֵּצֵא
יֵצוּא וְשׁוֹב עַד-יְבֹשֶׁת הַמַּיִם
מֵעַל הָאָרֶץ: וַיִּשְׁלַח יֵת עֹרֵבָא.
וַיִּשְׁלַח אֶת-הַיּוֹנָה
מֵאֵתוֹ לִרְאוֹת הַקָּלוֹ הַמַּיִם
מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה: וַיִּשְׁלַח יֵת
יוֹנָה מִלְּוִתִּיהָ. לְמַחְזִי אִם קָלוֹ מֵיָא.
מֵעַל אִפִּי אֶרֶעָא: ט וְלֹא-מֵצָאָהּ
הַיּוֹנָה מָנוּחַ לְכַף-רַגְלָהּ וַתָּשָׁב אֵלָיו אֶל-
הַתֵּבָה כִּי-מַיִם עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ וַיִּשְׁלַח יְדֹ
וַיִּקְחָהּ וַיָּבֵא אֹתָהּ אֵלָיו אֶל-הַתֵּבָה: וְלֹא אִשְׁכַּחַת
יוֹנָה מָנוּחַ לְפָרֶסֶת רַגְלָהּ. וַתֵּבֶת לְוִתִּיהָ לְתִיבָתָא. אֲרִי מֵיָא עַל אִפִּי כָל
אֶרֶעָא. וְאוֹשִׁיט יְדִיהָ וְנִסְבָּהּ. וְאֵעִיל יֵתָהּ לְוִתִּיהָ לְתִיבָתָא: ז וַיִּחַל
עוֹד שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרֵים וַיִּסֹּף שַׁלַּח אֶת-
הַיּוֹנָה מִן-הַתֵּבָה: וְאוֹרִיךְ עוֹד. שְׁבַעַת יוֹמִין אַחֲרָנִין. וְאוֹסִיף.

(ז) וַאֲטַלַק אֶלְגִּירָאב. וַאֲקָאם
יִכְרָג וִירָגַע. אֵלָיו אֵן יִבֵּס
אֵלְמָא עֵן וְגַה אֶלְאָרֶץ: (ח) תַּיִם
אֲטַלַק אֶלְחִמָמָה מֵן עֵנְדָה.
לְזִנְצִיר הַל כִּף אֵלְמָא. עֵן וְגַה
אֶלְאָרֶץ: (ט) פִּלֵּם תִּגְדִּי
אֶלְחִמָמָה מִסְתַּקְרָא לְרַגְלָהּ.
פִּרְגַעַת אֵלִיהָ אֵלָיו אֶלְתִּאבּוּת.
אֲדִי כָאן אֵלְמָא עֲלִי גִמִּיעַ וְגַה
אֶלְאָרֶץ. פִּמִּד יִדְהָ וְאִכְדִּיָּהּ.
וְאִדְכִּלְהָ אֵלִיהָ אֵלָיו
אֶלְתִּאבּוּת: (י) פִּצְבֵּר סִבְעָה
אֵיָאם אִכְרִי. וְעֹאזֵד אֲטַלַקְהָ

• רס"י •

יָמִים שְׁהָרִי כְּתִיב וַיִּחַל עוֹד שְׁבַעַת יָמִים
אַחֲרֵים, מִכָּלֵל זֶה אֶתָּה לְמַד שְׂאָף בְּרִאשׁוֹנָה
הַיּוֹחֵל שְׁבַעַת יָמִים: וַיִּשְׁלַח. אֵין זֶה לְשׁוֹן
שְׁלִיחוֹת אֵלָּא לְשׁוֹן שְׁלוּחַ שְׁלִיחוֹת לְלַכֵּת
לְדַרְכָּהּ, וּבָזוֹ יִרְאָה אִם קָלוֹ הַמַּיִם שְׂאָם
תִּמְצָא מָנוּחַ לֹא תָשׁוּב אֵלָיו: וַיִּחַל. לְשׁוֹן
הַמִּתְנַהֵּג, וְכֵן (אִיז כֵּט כֶּ) לִי שְׁמַעוּ וַיִּחַלְהָ

הַתֵּבָה וְלֹא הִלָּךְ בְּשְׁלִיחוֹתָהּ שְׁהָיָה חוֹשְׁדוֹ עַל
בֵּת זֹוגוֹ, כְּמוֹ שְׁשָׁנִינוּ בְּאַגְדַּת חֵלֶק (סִנְכִזְרִין קס):
עַד יְבֹשֶׁת הַמַּיִם. פִּשׁוּטוֹ כְּמִשְׁמַעוֹ. אֲבָל
מִדְרַשׁ אַגְדָּה מוֹכֵן הָיָה הָעֹרֵב לְשְׁלִיחוֹת
אַחֲרֵת בְּעֲצִירַת גְּשָׁמִים בִּימֵי אֱלִיהוּ, שְׁנֶאֱמָר
(מִלְכִּים א' יז ו) וַהֲעֹרְבִים מִבֵּיָאִים לוֹ לֶחֶם
וּבְשׂוֹר: ח וַיִּשְׁלַח אֶת הַיּוֹנָה. לְסוֹף שְׁבַעַת

תפסיר דס"ג

מִן אֱלֹתָבוֹת: יא) פִּגְמָת אֱלִיה
זָקַת עֲשָׂא. וְאֵדִיא בְּרִקְקָה זִיתוֹן
מִקְטוּעָה פִי פִאֲהֵא, פִּעֲלָם נוֹחַ.
אֵן אֱלֵמָא קִד כִּף עֵן אֱלֵאֲרִץ:
יב) פִּצְבֵּר אִיצִיא סִבְעָה אִיאָם
אֲכִיר. תִּים אֱטִלְקֵהָא. פִּלָּם
תַּעֲאֹד אֱלִדְגוּעֵ אֱלִיה אִיצִיא:
יג) וְלֵמָּא כָּאן פִי סִנְהֵ אֲחֻדִי
וְסֵת מֵאִיה. פִי אֱלִיֹּם אֱלֵאֲוֹל
מִן אֱלִשְׁדֵּר אֱלֵאֲוֹל. גִּצִּיב

שִׁלַּח יְת יוֹנָה מִן תִּיבָתָא: יא) וְתִבָּא
אֵלָיו הַיּוֹנָה לֵעֵת עָרֵב
וְהָיָה עָלֶיהָ זֵית טָרֵף בְּפִיהָ
וַיֵּדַע נֹחַ כִּי־קָלוּ הַמַּיִם
מֵעַל הָאָרֶץ: וְאַתָּה לְוֹתִיָּה יוֹנָה
לְעֵדֶן רִמְשָׁא. וְהָא טָרֵף זֵיתָא תִּבְרִי
מִחַת בְּפִומָה. וַיֵּדַע נֹחַ. אֲרִי קָלוּ מֵיָּא
מֵעַל אֲרֵעָא: יב) וַיִּיחַל עוֹד

שִׁבְעַת יָמִים אַחֲרַיִם וַיִּשְׁלַח אֶת־הַיּוֹנָה וְלֹא־
יָסְפָה שׁוֹב־אֵלָיו עוֹד: וְאֹרִיךְ עוֹד. שִׁבְעָה יוֹמִין אַחֲרָנִין.
וַיִּשְׁלַח יְת יוֹנָה. וְלֹא אוֹסִיפֵת לְמִתֵּב לְוֹתִיָּה עוֹד: יג) וַיְהִי בְּאַחַת
וְשֵׁשׁ־מֵאוֹת שָׁנָה בְּרֵאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ חֲרָבוּ
הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ וַיִּסֶּר נֹחַ אֶת־מִכְסֵּה הַתֵּבָה

— רש"י —

לְשׁוֹן מֵאֲמַר, אֲמַרָה יִהְיוּ מְזוֹנָתִי מְרוֹרִין
כְּזֵית בִּידוֹ שֶׁל־הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלֹא מְתוּקִין
כְּדִבְשׁ בִּידֵי בָשָׂר וְדָם: יב) וַיִּיחַל. הוּא לְשׁוֹן
וַיִּחַל, אֵלֹא שְׂוָה לְשׁוֹן וַיִּפְעַל וְזֶה לְשׁוֹן
וַיִּתְּפַעַל. וַיִּחַל וַיִּמְתֵּן, וַיִּיחַל וַיִּתְּמַתֵּן:
יג) בְּרֵאשׁוֹן. לְרִבִּי אֱלִיעֶזֶר הוּא תִּשְׁרִי, וְלְרִבִּי
יְהוֹשֻׁעַ הוּא נִסָּן: חֲרָבוּ. נַעֲשֶׂה כְּמִין טִיט,

וְהַרְבֵּה יֵשׁ בַּמִּקְרָא: יא) טָרֵף בְּפִיהָ. אוֹמֵר אָנִי
שׁוֹכֵר הִיָּה לְכֵן קוֹרְאוֹ פְּעָמִים לְשׁוֹן זָכָר
וּפְעָמִים לְשׁוֹן נִקְבָּה, לְפִי שֶׁכָּל יוֹנָה שֶׁבַּמִּקְרָא
לְשׁוֹן נִקְבָּה, כְּמוֹ (ש"ס כ"ז) כְּיוֹנִים עַל אֲפִיקֵי
מַיִם רוֹחֲצוֹת, (יחזקאל ז טו) כְּיוֹנֵי הַגָּאִיוֹת כָּלָם
הַמּוֹת וְכְמוֹ (כ"ט ז יא) כְּיוֹנָה פּוֹתֶה: טָרֵף.
חֲטָף וּמִדְרָשׁ אֲגָדָה לְשׁוֹן מְזוֹן, וְדִרְשׁוּ בְּפִיהָ,

זֶלֶק הַדִּקְדּוּק: י"ו וַיִּסֶּר נֹחַ. כַּפֶּשֶׁט אַחַת וְהִיא מִלְרַע וְכֵן הוּא בִירוּשָׁלַיִם: אֵת מִכְסֵּה
הַתֵּבָה. כָּל דִּסְמִיךְ בִּשְׁתֵּי נִקּוּדוֹת, וְכָל מוֹכֶרֶת בִּשְׁלֹשׁ (מהר"ב:)

שִׁמּוֹ הַמְּיוֹר (י) אֶת־מִכְסֵּה הַתֵּבָה. מִזֶּה שָׁכַח בַּחֲלֹק הַדִּקְדּוּק כָּל דִּסְמִיךְ בִּשְׁתֵּי נִקּוּדוֹת וְכו' כּוּנְתוֹ לְתִיבַת מִכְסֵּה
מִתִּי הִיא בְּצִירִי וּמִתִּי הִיא בִּסְגוּל.

תפסיר רס"ג

וַיֵּרָא וְהָנָה חֲרָבוֹ פָּנָי

הָאָדָמָה: וְהָוָה. בְּשִׁית מָאָה וַחֲדָא

שְׁנַיִן. בְּקִדְמָאָה בְּחֹד לִירְחָא. נְגֻבּוֹ מִיָּא

מַעַל אַרְעָא. וְאַעֲדִי נָח יֵת חוּפָּאָה

דְּתִיבְתָּא. וְחִזָּא. וְהָא נְגֻבּוֹ אִפִּי אַרְעָא:

וּבַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בְּשַׁבְעָה

וְעֶשְׂרִים יוֹם לַחֲדָשׁ יבֹשֶׁה

הָאָרֶץ: וּבִירְחָא תִּנְנִיָּא. בְּעֶסְרִין

וְשַׁבְעָה. יוֹמִין לִירְחָא. יְבִישַׁת אַרְעָא: ס

וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל-נֹחַ לֵאמֹר:

וּמִלִּיל יִי עִם נֹחַ לְמִימְרֵי: ס

וְאַשְׁתֶּךָ וּבְנֶיךָ וּנְשֵׁי-בְנֶיךָ אִתְּךָ: פּוֹק מִן תִּיבְתָּא. אֵת.

וְאַתְּתָךְ. וּבֶנֶךְ וּנְשֵׁי בְנֶךְ עִמָּךְ: ד

כָּל-הַחַיָּה אֲשֶׁר-אִתְּךָ

מִכָּל-בֶּשֶׂר בָּעוֹף וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל-הָרֶמֶשׂ

הָרֹמֵשׁ עַל-הָאָרֶץ (כ' הוצא) הֵי־צֵא אִתְּךָ וּשְׂרָצוּ

בָּאָרֶץ וּפְרוּ וּרְבוּ עַל-הָאָרֶץ: כָּל חַיְתָּא דְּעִמָּךְ מִכָּל

בְּסָרָא. בְּעוֹפֵא וּבִבְעִירָא. וּבְכָל רַחֲשָׂא. דְּרַחֲשֵׁי עַל אַרְעָא אִפִּיק עִמָּךְ.

אלמא ען אלארץ. פנוע נוח
ג'טא אלתאבות. ונצ'ר. פאד'א
קד גף וגה אלארץ: יד) ופי
אלשהר אלתאני. פי אליוס
אלסאבע ואלעשרין מנה. גפת
אלארץ: טו) פכלם אללה נוח
קאילא: טז) אכרג מן
אלתאבות. אנת, וזוגתך, ובניך
ונסא בניך מעד: יז) וגמיע
אלוחש אלדין מעד. מן כל
בשרי. מן אלטאיר ואלבהאים.
וגמיע אלדביב. אלדאב עלי

ס' ט' ב' בספרי תימן

(רביעי)

טו

• רש"י •

וַיֵּרָא וְהָנָה חֲרָבוֹ פָּנָי
וְהָוָה. בְּשִׁית מָאָה וַחֲדָא
שְׁנַיִן. בְּקִדְמָאָה בְּחֹד לִירְחָא. נְגֻבּוֹ מִיָּא
מַעַל אַרְעָא. וְאַעֲדִי נָח יֵת חוּפָּאָה
דְּתִיבְתָּא. וְחִזָּא. וְהָא נְגֻבּוֹ אִפִּי אַרְעָא:
וּבַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בְּשַׁבְעָה
וְעֶשְׂרִים יוֹם לַחֲדָשׁ יבֹשֶׁה
הָאָרֶץ: וּבִירְחָא תִּנְנִיָּא. בְּעֶסְרִין
וְשַׁבְעָה. יוֹמִין לִירְחָא. יְבִישַׁת אַרְעָא: ס
וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל-נֹחַ לֵאמֹר:
וּמִלִּיל יִי עִם נֹחַ לְמִימְרֵי: ס
וְאַשְׁתֶּךָ וּבְנֶיךָ וּנְשֵׁי-בְנֶיךָ אִתְּךָ: פּוֹק מִן תִּיבְתָּא. אֵת.
וְאַתְּתָךְ. וּבֶנֶךְ וּנְשֵׁי בְנֶךְ עִמָּךְ: ד
כָּל-הַחַיָּה אֲשֶׁר-אִתְּךָ
מִכָּל-בֶּשֶׂר בָּעוֹף וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל-הָרֶמֶשׂ
הָרֹמֵשׁ עַל-הָאָרֶץ (כ' הוצא) הֵי־צֵא אִתְּךָ וּשְׂרָצוּ
בָּאָרֶץ וּפְרוּ וּרְבוּ עַל-הָאָרֶץ: כָּל חַיְתָּא דְּעִמָּךְ מִכָּל
בְּסָרָא. בְּעוֹפֵא וּבִבְעִירָא. וּבְכָל רַחֲשָׂא. דְּרַחֲשֵׁי עַל אַרְעָא אִפִּיק עִמָּךְ.

שקראו פניה של מעלה: יד בשבעה
ועשרים. וירידתו בחדש השני בשבעה
עשר, אלו אחד עשר ימים שהחמה
יתרה על הלכנה, שמשפט דור המבול
שנה תמימה היה: יבשה. נעשה גריד
כהלכתה: טז אתה ואשתך וגוי. איש

תפסיר דס"ג

אלֹאֲרִץ. אכִּרְגָהֶם מֵעַד.
לִיתְּוָלְדוּ פִי אֶל־אֲרִץ. וְיִתְּמָרוּ
וְיִכְתְּרוּ עֲלֶיהָ: (יח) כְּכֹרֶג נֹחַ.
וּבְנִיה. וְזִוְגָתָהּ וְנָסָא בְּנִיה מֵעַה:
(ט) וְגָמִיעַ אֶל־וָחַשׁ וְאֶל־בֵּיב
וְאֶל־טָאִיר. וְסָאִיר אֶל־דָּאֵב עָלֵי
אֶל־אֲרִץ. לְאֶגְנָאֶסְהֶם. כְּרָגוּ מִן
אֶל־תְּאֵבֹת: (כ) וּבְנָא נֹחַ
מִדְּבָחָא לֵלֵה. וְאֶכִּיד מִן בַּעַץ
אֶל־בְּהֵמָה אֶל־טָאִיר. וּמִן
בַּעַץ אֶל־טָאִיר אֶל־טָאִיר. וְקָרַב
צֹאֵעַד עָלֵי אֶל־מִדְּבָח:
(כא) פִּקְבֵּל אֶל־לֵה אֶל־קָרְבָּאן
אֶל־מִרְצֵי. וְקָאֵל אֶל־לֵה מִן
דִּיאֲתָה. לֹא אֶעֱוֹד לַעַן אֶל־אֲרִץ

וְיִתְּלִדוּן בְּאֶרֶעָא. וְיִפְשֹׁן וְיִסְגֹּן עַל
אֶרֶעָא: **יח וַיֵּצֵא־נֹחַ וּבָנָיו
וְאִשְׁתּוֹ וְנָשֵׁי־בָנָיו אִתּוֹ:
וַנִּפֶק נֹחַ. וּבְנוֹהֵי. וְאִתְּתִיָּה וְנָשֵׁי בְנוֹהֵי
עִמָּיה: **יט כָּל־הַחַיָּה כָּל־
הָרֶמֶשׂ וְכָל־הָעוֹף כָּל־
רוֹמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ
לְמִשְׁפַּחְתֵּיהֶם יֵצְאוּ מִן־
הַתֵּבָה: כָּל חַיָּתָא. כָּל רֶחֶשָׁא וְכָל
עוֹפָא. כָּל דְּרָחִישׁ עַל אֶרֶעָא.
לִזְרַעֲתָהוֹן. נִפְקוּ מִן תֵּיבָתָא:****

**כ וַיָּבֶן נֹחַ מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקַּח מִכָּל הַבְּהֵמָה
הַטְּהוֹרָה וּמִכָּל הָעוֹף הַטְּהוֹר וַיַּעַל עֹלֹת
בַּמִּזְבֵּחַ: וּבָנָא נֹחַ. מִדְּבָחָא קָדָם יי. וְנָסִיב. מִכָּל בְּעִירָא דְּכִיָּא.
וּמִכָּל עוֹפָא דְּכִי. וְאֶסִּיק עֲלוֹן עַל מִדְּבָחָא: **כא וַיֵּרַח יְהוָה
אֶת־רֵיחַ הַנִּיחֹחַ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־לְבֹו לֹא אֲסָף
לְקַלֵּל עוֹד אֶת־הָאָדָמָה בַּעֲבוּר הָאָדָם כִּי יַעַר****

• רש"י •

יט לְמִשְׁפַּחְתֵּיהֶם. קָבְלוּ עֲלֵיהֶם עַל מִנֵּת מֵאֵלֹו שְׁבַעַה שְׁבַעַה אֵלָא כִּדִּי לְהַקְרִיב קָרְבָּן
לְדָבָק בְּמִינָן: **כ מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה.** מֵהֶם: **כא מִנְעָרִיו.** מִנְעָרִיו כְּתִיב מִשְׁנֹעָר
אָמַר לֹא צָוָה לִי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַכְנִיס לְצֵאת מִמֶּעֵי אִמּוֹ נִתֵּן בּוֹ יַעַר הָרָע:

שִׁמְן הַמִּזְבֵּחַ (יח) וַיֵּצֵא־נֹחַ. הַטֵּעַם נְטוּיָה וְלֹא טַפְחָא. וּבִתְיָגָן מִנּוּ עֶשֶׂר נְטוּיָה בְּכָל הַתַּנ"ךְ וּבִמְחֻבְרַת הַתִּיגָן כֹּתֵב שִׁישׁ
חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה מְקוֹמוֹת בַּתַּנ"ךְ וּמִשְׁמֶשֶׁת לְאֶתְנַחַא בְּלִבָּד. (רש"י"ה)

תפסיר רס"ג

לב האדם רע מנערי
ולא-אסף עוד להבות
את-כל-חי באשר עשיתי:
וקביל יי ברעוא ית קורבניה. ואמר יי
במימריה. לא אוסף. למלט עוד ית
ארעא בדיל חובי אנשא. ארי. יצא
לבא דאנשא. ביש מזעוריה. ולא אוסף
עוד. לממחי ית כל דחי במא דעבדית:
עד כל-ימי הארץ זרע

איציא בסבב אלאנסאן. עלי
אן כאטר קלב אלאנסאן. רדי
מן צג'רה. ולא אעוד ונאדה
קתל כל חי במא צנעת:
(כב) ואבדא (קרי: ואבדן)
טול עמר אלארץ. אלזרע
ואלחצאד. ואלקד. ואלחם.
ואלקיץ. ואלכ'רף. ואלנהאר
ואלליל לא יבטלון: ט א) ובארץ
אללה. פי נוח ופי בניה. וקאל
להם. אתמרו ואת'ת'רו ועמו

וקציר וקר וחם וקיץ וחרף ויום ולילה לא
ישבתו: עוד כל יומי ארעא. זרועא. וחרפא. וקורא וחומא. וקיטא
וסתוא. ויימם ולילי לא יבטלון: ט א) ויברך אלהים
את-נח ואת-בניו ויאמר להם פרו ורבו
ומלאו את-הארץ: וברך יי. ית נח וית בנודי. ואמר להון.

— רש"י —

סיון: קיץ. קיץ סיון תמוז וקצי אב. הוא
זמן לקיטת תאנים וזמן שמנבשים אותן
בשדות. ושמנו קיץ כמו (שמואל ב טז ז)
והלחם והקניץ לאכול הנערים: חום. הוא
סוף ימות החמה קצי אב ואלול וקצי
תשרי. שהעולם חם ביותר. כמו ששנינו
במסכת יומא (כט ב) שלחי קייטא קשי
מקייטא: ויום ולילה לא ישבתו. מכלל
ששבתו כל ימות המבול. שלא שמשו
המזלות ולא נפר בין יום ובין לילה:
לא ישבתו. לא יפסקו כל אלה
מלהתנהג בסדרן:

לא אסף. ולא אסף. כפל הדבר לשבועה.
הוא שכתוב (ישעיהו נד ט) אשר נשבעתי
מעבר מי נח. ולא מצינו בה שבועה אלא זו
שכפל דבריו והיא שבועה. וכן דרשו חכמים
במסכת שבועות (לו ב): כז עוד כל ימי
הארץ וגו' לא ישבתו. שש עתים הללו
שני חדשים לכל אחד ואחד. כמו ששנינו
קצי תשרי ומרחשון וקצי כסלו זרע. קצי
כסלו וטבת וקצי שבט קור וכו': קור. קשה
מחרף: חורף. עת זרע שעורים וקטניות
החריפין להתבשל מהר. הוא קצי שבט
ואדר וקצי ניסן: קציר. קצי ניסן ואייר וקצי

תפסיד דס"ג

אלֹאֲרֵץ: (ב) וְכִי־וָפֶקֶם וְדַעֲרֶכֶם יִכְוֹנֵאֵן. עָלַי גָּמִיעַ וְחֹשׁ אֲלֹאֲרֵץ. וְטֹאִיר אֶלְסָמָא. וְכָל מָא יָדֵב עָלַי אֲלֹאֲרֵץ. וְסָמֵךְ אֲלִבְחַר פִּי אִידִיכֶם מְסַלְמוּן: (ג) וְכָל דְּבִיב טֹאֲהֵר חִי. לָכֶם יְכוּן מֵאֲכֹלָא. כְּכִצִּיר אֲלַעֲשֵׁב. אַעֲטִיתְכֶם אֲלֹכָל: (ד) וְאִמָּא אֲלֹלְחִים. פִּלָּא תֵאֲכֹלוּהּ בְּדִמָּה פִּאֲנָה נִפְסָה: (ה) וְאִמָּא דְמֵאֲכֶם מִן אֲנַפְסָכֶם פִּאֲטֻלְבָּהּא בְּאֲלֹנְהִי. וּמִן יָד אֲלֹחֵיוֹאֵן

פּוֹשׁוּ וְסָגוּ וּמָלוּ יָת אֶרְעָא:

ב וּמֹרְאֲכֶם וְחִתְכֶם יִהְיֶה עַל כָּל-חֵית הָאָרֶץ וְעַל כָּל-עוֹף הַשָּׁמַיִם בְּכָל אֲשֶׁר תִּרְמָשׁ הָאָדָמָה וּבְכָל-דָּגֵי הַיָּם בְּיַדְכֶם נִתְּנוּ: וְדָחַלְתְּכוֹן וְאִימַתְכוֹן תִּהְיֶה. עַל כָּל חֵית אֶרְעָא. וְעַל כָּל עוֹפֵא דְשָׁמַיָא. בְּכָל דְּתִרְחִישׁ אֶרְעָא. וּבְכָל נוֹנִי יִמָּא

בְּיַדְכוֹן מְסִירִין: ג כָּל-רֶמֶשׁ אֲשֶׁר הוּא-חִי לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ בִּירְק עֵשֶׂב נָתַתִּי לָכֶם אֶת-כָּל: כָּל רֹחֶשָׁא דְהוּא חִי. לָכוֹן יִהְיֶה לְמִיכָל. בִּירְק עֵסְפָא. יִהְיֶיבִית לָכוֹן יָת כּוֹלָא: ד אֲדָ-בֶשָׂר בְּנִפְשׁוֹ דָּמוֹ לֹא תֹאכְלוּ: בָּרֶם בְּסָרָא. בְּנִפְשִׁיהּ דְּמִיָּה לֹא תִיכְלוּ: ה וְאֲדָ אֶת-דְּמִכֶם לְנִפְשֹׁתֵיכֶם אֲדָרְשׁ מִיַּד כָּל-חֵיהּ אֲדָרְשָׁנוּ וּמִיַּד

— רש"י —

לְאָדָם הָרִאשׁוֹן, נָתַתִּי לָכֶם אֶת כָּל: ד בֶּשָׂר בְּנִפְשׁוֹ. אֶסֶר לָהֶם אֲבָר מִן הַחִי, כְּלוֹמֵר כָּל זֶמֶן שֶׁנִּפְשׁוֹ בּוֹ לֹא תֹאכְלוּ הַבֶּשָׂר: בְּנִפְשׁוֹ דָּמוֹ. בְּעוֹד נִפְשׁוֹ בּוֹ: בֶּשָׂר בְּנִפְשׁוֹ לֹא תֹאכְלוּ. הָרִי אֲבָר מִן הַחִי וְאִף בְּנִפְשׁוֹ דָּמוֹ לֹא תֹאכְלוּ. הָרִי דָם מִן הַחִי: כ וְאֲדָ אֶת דְּמִכֶם. אִף עַל פִּי שְׁהִתְרַתִּי לָכֶם נְטִילַת נִשְׁמָה בְּבִהְמָה, אֶת דְּמִכֶם אֲדָרְשׁ מִהַשּׁוֹפָר

ט וְחִתְכֶם. וְאִימַתְכֶם כְּמוֹ (לוי' ו' כ) תִּרְאוּ חֲתַת. וְאִגְדָּה לְשׁוֹן חַיִּית שְׂכָל זֶמֶן שְׁהִתְיַנּוֹק בֶּן יוֹמוֹ חִי אֵין אַתָּה צָרִיף לְשִׁמְרוֹ מִן הָעֶבְרִיִּים, עוֹג מֶלֶךְ הַבֶּשֶׂן מֵת, צָרִיף לְשִׁמְרוֹ מִן הָעֶבְרִיִּים, שְׁנַאֲמֵר וּמֹרְאֲכֶם וְחִתְכֶם יִהְיֶה, אִימַתִּי יִהְיֶה מֹרְאֲכֶם עַל הַחַיִּית, כָּל זֶמֶן שְׁאֲתֶם חַיִּים: ג לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ. שְׁלֵא הִרְשִׁיתִי לְאָדָם הָרִאשׁוֹן לְאָכּוֹל בֶּשָׂר אֲלֵא יִרְק עֵשֶׂב, וְלָכֶם בִּירְק עֵשֶׂב שְׁהִפְקִרְתִּי

זֶלֶק הַדְּקָדוֹק: ג לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ. תִּיבַת לָכֶם בְּטַפְחָא בְּכָל הַתִּיגָאֵן:

תפסיר רס"ג

הָאָדָם מִיַּד אִישׁ אָחִיו

אֶדְרֹשׁ אֶת־נַפְשׁ הָאָדָם:

וּבְרֵם יֵת דְּמִכּוֹן לְנַפְשָׁתְכוֹן אֶתְבַּע. מִיַּד
כָּל חֵיתָא אֶתְבַּעֲנִיה. וּמִיַּד אֲנָשָׁא. מִיַּד
גְּבֵר דִּי־יִשּׁוּד יֵת דְּמָא דְאַחוּהִי. אֶתְבַּע יֵת

נַפְשָׁא דְאַנְשָׁא: שִׁפְךָ דָּם

הָאָדָם בָּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפֹּךְ

כִּי בַּעַלְם אֱלֹהִים עָשָׂה

אֶת־הָאָדָם: דִּי־יִשּׁוּד דְּמָא דְאַנְשָׁא.

בְּסִהְדִין מִמִּימַר דִּי־נִינְיָא דְמִיָּה יִתְאַשְׁד. אָרִי בַּעַלְם אֱלֹהִים. עֶבֶד יֵת

אֲנָשָׁא: ִ וְאַתֶּם פְּרוּ וּרְבוּ שְׂרָצוּ בָאָרֶץ וּרְבוּ־בָה:

וְאַתּוֹן פּוּשׁוּ וּסְגוּ. אֶתִּילְדוּ בָּאָרְעָא וּסְגוּ בָּה: ס

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־נֹחַ וְאֶל־בְּנָיו אִתּוֹ

לֵאמֹר: וַאֲמַר יִי לְנֹחַ. וְלִבְנוֹהִי עִמִּיה לְמִימַר: ט וַאֲנִי הִנְנִי

פֿאַטל־בֿהּא בֿאַלְמִנֶע. וּמִן יַד
סֵאִיר אֶלְנָאס אֶטל־בֿהּא
בֿאַלְאִמֶר. אִי אֲנִסָּאן קִתֵּל
אֶכִּיָּה טֵאל־בֿתָּה בְּנִפְסָה: (ו) אֵן
יִכּוֹן סֵאפֿךְ דָּם אֲנִסָּאן.
בֿאַנִסָּאן אֶכִּיר דְּמָה יִסְפֿךְ. לֵאן
בֿצִוְרֵת אֶלְלָה מִסְלָטָא עֲנֵעָה:
(ז) וְאַנְתֶּם פֿאַתְמֶרֹו וְאַכְתֶּרֹו.
וְאַסְעוּ פִי אֶלְאֶרֶץ וְאַכְתֶּרֹו
פִּיָּה: (ח) תִּם קֵאל אֶלְלָה לְנוּחַ.
וְלִבְנֵיה מְעָה קֵאִילָא: (ט) הֵאֲנָא
מִתְבַּת עֲהָדִי מַעְכָּם. וּמַע

ספר
תנ"ך

— רס"י —

דָּם עֲצָמוֹ: לְנַפְשֹׁתֵיכֶם. אֵף הַחֹזֶק עֲצָמוֹ
אֵף עַל פִּי שְׁלֹא יֵצֵא מִמֶּנּוּ דָּם: מִיַּד כָּל חֵיה. לְפִי
שְׁחָטָאוּ דוֹר הַמַּבּוּל וְהִפְקִרוּ לְמֵאכָל
חַיֹּת רְעוּת לְשִׁלוּט בָּהֶן, שְׁנֵאמַר (תְּהִלֵּים מִטִּיג)
נִמְשַׁל בְּבִהְמוֹת נְדָמוֹ, לְפִיכֶף הִצְרֹף לְהַזְהִיר
עֲלֵיהֶן אֶת הַחַיֹּת: וּמִיַּד הָאָדָם. מִיַּד
הַהוֹרֵג בְּמִזִּיד וְאֵין עֲדִים אֲנִי אֶדְרוֹשׁ: מִיַּד
אִישׁ אָחִיו. מִיַּד שְׂהוּא אוֹהֵב לוֹ כְּאֵח וְהִרְגוּ
שׁוּגֵג, אֲנִי אֶדְרוֹשׁ, אִם לֹא יִגְלָה וַיִּבְקֶשׁ עַל
עוֹנוֹ לְמַחֵל, שְׂאֵף הַשׁוּגֵג צָרִיךְ בְּפִרְה, וְאִם
אֵין עֲדִים לְחַיְבּוֹ גְּלוּת וְהוּא אֵינוֹ נִכְנָע.

הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ. כְּמוֹ שְׁדָרְשׁוּ
רַבּוֹתֵינוּ וְזָכוֹנָם לְבִרְכָּה וְהָאֱלֹהִים אָנָּה לִידוֹ
בְּמִסְכַּת מִכּוֹת (י 3) הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְזַמֵּן
לְפָנֶיךָ אֶחָד וְכוּ': וּבָאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפֹּךְ. אִם
יֵשׁ עֲדִים הַמִּיתוּהוּ אֲתָם, לְמָה, כִּי בַּעַלְם
אֱלֹהִים וְגו': עָשָׂה אֶת הָאָדָם. זֶה מְקַרָּא
חֶסֶד, וְצָרִיךְ לְהִיּוֹת עָשָׂה הָעוֹשֶׂה אֶת הָאָדָם,
וְכֵן הִרְבֵּה בְּמִקְרָא: וְאַתֶּם פְּרוּ וּרְבוּ. לְפִי
פְּשׁוּטוֹ הָרֵאוּשׁוֹנָה לְבִרְכָּה, וְכֵאֵן לְצוּוֵי, וְלְפִי
מִדְרָשׁוֹ לְהַקִּישׁ מִי שְׂאֵינוֹ עוֹסֵק בְּפִרְיָה וּרְבִיָּה
לְשׁוּפֹר דְּמִים: ט וַאֲנִי הִנְנִי. מְסַבִּים אֲנִי עִמָּךְ,

תפסיר רס"ג

נסלכם מן בעדכם: י) ומע גמיע
נפוס אלחיואן אלד'י מעכם
מן טאיר אל'י בהימה. וגמיע
וחש אלארץ' אלד'י מעכם.
מן גמיע אלכ'ארגין מן
אלתאבות. לגמיע וחש אלארץ':
יא) ואת'בת עהדי מעכם. ולא
ינקטע כל בשרי איצ'א מן מא
אלטופאן. ולא יכון אבדא.
קרי: אבדן) טופאנא ליהלך
אלארץ': יב) וקאל אללה. ה'יה
עלאמה' אלעהד אלתי אנא

**מִקִּים אֶת-בְּרִיתִי אִתְּכֶם
וְאֶת-זִרְעֲכֶם אַחֲרֵיכֶם: וְאֲנִי.
הָאֲנִי מִקִּים. יְתִי קִימִי עִמָּכֹן. וְעַם בְּנִיכֹן
בְּתִרְיֹכֹן: וְאֵת כָּל-נֶפֶשׁ
הַחַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם בְּעוֹף
בַּבְּהֵמָה וּבְכָל-חַיַּת הָאָרֶץ
אִתְּכֶם מִכָּל יֹצְאֵי הַתֵּבָה
לְכָל חַיַּת הָאָרֶץ: וְעַם כָּל
נֶפֶשׁ חַיָּת אֲדַעֲמָכֹן. בְּעוֹפֵא בְּבַעֲיָא.**

ובכל חית ארעא דעמכון. מכל נפקי תיבתא. לכל חית ארעא:
**וְהִקְמֹתִי אֶת-בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְלֹא-יִכָּרֵת
כָּל-בָּשָׂר עוֹד מִמִּי הַמָּבּוּל וְלֹא-יִהְיֶה עוֹד
מָבּוּל לְשַׁחַת הָאָרֶץ: וְאִקִּים יְתִי קִימִי עִמָּכֹן. וְלֹא יִשְׁתַּיֵּצִי
כָּל בָּשָׂר. עוֹד מִמִּי טוֹפָנָא. וְלֹא יִהְיֶה עוֹד. טוֹפָנָא לַחֲבֵלָא אֲרַעָא:
יב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים זֹאת אוֹת-הַבְּרִית אֲשֶׁר-אֲנִי
נֹתֵן בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל-נֶפֶשׁ חַיָּה אֲשֶׁר
אִתְּכֶם לְדֹרֹת עוֹלָם: וַאֲמַר יי. דא את קים דאנא יהיב.**

• רש"י •

יֹצְאֵי הַתֵּבָה. לְהַבִּיא שְׂקָצִים וְרָמָשִׁים:
לְכָל חַיַּת הָאָרֶץ. לְהַבִּיא הַמְּזִיקִין שְׂאִינָן
בְּכָלֵל הַחַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם, שְׂאִין הַלּוֹכֵן עִם
הַבְּרִיּוֹת: יא) וְהִקְמֹתִי. אֶעֱשֶׂה קִיּוֹם לְבְרִיתִי,
וּמִדּוֹ קִיּוֹמוֹ, אֵת הַקִּשְׁת כְּמוֹ שְׂמָסִים וְהוֹלֵךְ:
יב) לְדֹרֹת עוֹלָם. נִכְתָּב חֹסֶר, שֵׁשׁ דּוֹרוֹת

שְׁהִיָּה נֹחַ דּוֹאֵג לְעֶסוֹק בְּפָרִיָּה וּרְבִיָּה עַד
שֶׁהִבְטִיחוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֹא לְשַׁחַת אֶת
הָעוֹלָם עוֹד, וְכֵן עָשָׂה. וּבְאַחֲרוֹנָה אָמַר לוֹ
הִנְנִי מַסְפִּים לַעֲשׂוֹת קִיּוֹם וְחֹזֶק בְּרִית
לְהִבְטָחָתִי, וְאֶתֵּן לָךְ אוֹת: י חַיַּת הָאָרֶץ
אִתְּכֶם. הֵם הַמְּתַהַלְכִים עִם הַבְּרִיּוֹת: מִכָּל

תפסיר רס"ג

גאעלעהא. ביני ובינכם. ובין כל
נפש חיה אלתו מעכם. לאגיאאל
אלדהר: יג) קוסי. קד ת'בתהא
באלג'מאם. [י"ג קד געלעהא
פי אלג'מאם] ותציר עלאמה
עהד. ביני ובין אהל אלארץ:
יד) ויכון אדיא גיימת ג'מאמא
עלי' אלארץ. צ'הרת אלקוס
פי אלג'מאם: טו) וד'פרת עהדי.
אלדי ביני ובינכם. ובין כל נפש
חיה לכל בשרי. ולא יציר
אלמא איצ'א טופאנא. ל'הלך
כל בשרי: טז) פתציר אלקוס פי
אלג'מאם. אצ'הרהא. ד'כרא
לאמאן אלדהר מן אללה. לכל

בין מימרי וביניכון. ובין. כל נפשא
חיתא דעמכון. לדרי עלמא:
ג) את-קשתי נתתי בענן
והיתה לאות ברית ביני
ובין הארץ: י) קשתי. יהבית
בעננא. ותהי לאת קים. בין מימרי ובין
ארעא: יג) והיה בענני ענן
על-הארץ ונראתה הקשת
בענן: יד) ויהי. בעננותי עננא על ארעא.
ותתחזי קשתא בעננא: טו) וזכרתיו
את-בריתי אשר ביני
וביניכם ובין כל-נפש חיה בכל-בשר
ולא-יהיה עוד המים למבול לשחת
כל-בשר: ודכירנא ית קימי. דבין מימרי וביניכון. ובין. כל
נפשא חיתא בכל בסרא. ולא יהי עוד מיא לטופנא. לחבלא כל
בסרא: טז) והיתה הקשת בענן וראיתיה לזכר
ברית עולם בין אלהים ובין כל-נפש חיה
בכל-בשר אשר על-הארץ: ותהי קשתא בעננא.

— רס"י —

ואבדון לעולם: טז) בין אלהים ובין כל נפש
חיה. בין מדת הדין של-מעלה וביניכם
שהיה לו לכתוב ביני ובין כל נפש חיה. אלא
זהו מדרשו כשתבא מדת הדין לקטרג

שלא הצרכו לאות לפי שצדיקים גמורים
היו כמו דורו של-חוקיהו מלך יהודה, ודורו
של-רבי שמעון בן יוחאי יד בענני ענן.
כשתעלה במחשבה לפני להביא חשך

תפסיר דס"ג

נפס חיה. פי כל בשרי אלדי
עלי וגה אלארץ: יו) פקאל
אללה לנות. הדיה עלאמה
אלעהד אלתי ת'פתהא. ביני
ובין כל בשרי אלדי עלי
אלארץ: יח) וכאן בני נוח.
אלכ'ארגין מן אלמאבות. שם
וחם ויפת. וכאן חם יכנא אבא
כנעאן: יט) האולי אלתי'לאתיה
בני נוח. ומנהם תפרק אלנאס
פי אלארץ: כ) ואד' אבתדא
נוח בפלאחה אלארץ. וג'רס
כרמא: כא) פשרב מן אלכ'מר
וסכר. ותכשף פי כ'באיה:

ואחזינה. לדוכרן קים עלם. בין מימרא
דיי. ובין כל נפשא חיתא. בכל בסרא
דעל ארעא: **וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים**
אֶל-נֹחַ זֶאת אֹת-הַבְּרִית
אֲשֶׁר הִקְמַתִּי בֵּינִי וּבֵין
כָּל-בֶּשֶׂר אֲשֶׁר עַל-הָאָרֶץ:
וְאָמַר יי לְנֹחַ. דָּא אַתְּ קִים דְּאֶקִּימִית. בֵּין
מִימְרִי. וּבֵין כָּל בֶּסְרָא דְעַל אַרְעָא: פ

נֹחַ הַיֵּצְאִים מִן-הַתֵּבָה שֵׁם

וְחָם וְיָפֶת וְחָם הוּא אָבִי כְנַעַן: וְהוּא בְּנֵי נֹחַ. דנפקו מן
תיבתא. שם וְחָם וְיָפֶת. וְחָם. הוּא אָבוּהִי דְכְנַעַן: **שְׁלֹשָׁה**
אֵלֶּה בְּנֵי-נֹחַ וּמֵאֵלֶּה נִפְצָה כָּל-הָאָרֶץ: תִּלְתָּא
אֲלֵין בְּנֵי נֹחַ. וּמֵאֲלֵין אֲתַבְּדֻרוּ בְּכָל אַרְעָא: כ וַיַּחֲלֵ נֹחַ אִישׁ
הָאֲדָמָה וַיֹּטֶעַ כָּרִם: וְשָׂרִי נֹחַ גִּבֹּר פֶּלַח בְּאַרְעָא. ונצב כרמא:
כא וַיֵּשֶׁת מִן-הַיַּיִן וַיִּשְׁכַּר וַיִּתְּגַל בְּתוֹךְ אֹהֱלָה:

• רש"י •

כ וַיַּחֲלֵ. עשה עצמו חלין, שהיה לו לעסוק
תחלה בנטיעה אחרת: **אִישׁ הָאֲדָמָה.** אדוני
הָאֲדָמָה, כמו (כס 6 ג) אִישׁ נְעָמִי: **וַיֹּטֶעַ**
כָּרִם. כְּשֹׁכֵנֶס לַתֵּבָה הַכְּנִיס עִמּוֹ וּמִוֹרוֹת
וַיַּחֲזִיר תַּאֲנִים: **כא וַיִּתְּגַל.** לשון וַיִּתְּפַעַל:
אֹהֱלוֹ. אֹהֱלָה כְּתִיב רָמַז לַעֲשֹׂרֶת שְׁבָטִים
שֶׁנִּקְרְאוּ עַל שֵׁם שׁוּמְרוֹן שֶׁנִּקְרְאת אֹהֱלָה,
שָׁגְלוּ עַל עֶסְקֵי הַיַּיִן, שֶׁנֶּאֱמַר הַשְׁתִּים

עליכם (לחייב אתכם) אָנִי רוֹאֶה אֶת הָאוֹת
וְנִזְכָּר: י וְזֶאת אֹת הַבְּרִית. הָרָאָהוּ הַקִּשְׁת
וְאָמַר לוֹ הָרִי הָאוֹת שְׁאֻמְרִתִּי: יח וְחָם הוּא
אָבִי כְנַעַן. לְמַד הַצֶּרֶךְ לֹמַר כָּאן, לְפִי
שֶׁהִפְרִשָׁה עֲסֻקָּה וּבָאָה בְּשִׁכְרוּתוֹ שֶׁל-נֹחַ
שֶׁקָּלַל בָּהּ חָם, וְעַל יְדוֹ נִתְקַלַּל כְּנַעַן, וְעַדִּין
לֹא כָּתַב תּוֹלְדוֹת חָם, וְלֹא יִדְעֵנוּ שֶׁכְּנַעַן בְּנוֹ,
לְפִיכָךְ הַצֶּרֶךְ לֹמַר כָּאן וְחָם הוּא אָבִי כְנַעַן:

תפסיר רס"ג

(כב) פֶּרְאִי חֵם אָבָא כְּנַעַן.
סוּה' אָבִיה. פֶּאֶכֶּר
אֲכִיָּה בֶּאֱלֹסוֹק: (כג) פֶּאֶכֶּד'
שֵׁם וִיפֹת תִּזְבָּא. וְגַעֲלָא עָלֵי
מִנְכֶּבֶה־מָא. וּמִצִּיא מִסְתַּדְבָּרִין.
וּגִ'שִׁיא סוּה' אָבִיה־מָא.
וּוּגוּה־מָא מִסְתַּדְבָּרָה. וְסוּה'
אָבִיה־מָא לֹם יִרְיָא: כֹּד) וְלִמָּא
אִפֹּאק נִוּחַ מִן סְכֶרָה. עָלֵם
מָא צָנַע בְּהָ אֲבִנָּה אֱלֹאֲצִגִּר:
(כה) פֶּקָאֵל מִלְּעוֹן אָבָא
כְּנַעַן. עֲבָדָא מִסְתַּעֲבָדָא

ושתי מן חמרא וריו. ואתגלי בגו
משכניה: כב וירא חם אבי
כנען את ערות אביו ויגד
לשני-אחיו בחוץ: וחזא. חם
אבוהי דכנען. ית עריתא דאבוהי. וחוי
לתרין אחוהי בשוקא: כג ויקח שם
ויפת את-השמה וישימו
על-שכם שניהם וילכו
אחרנית ויכסו את ערות
אביהם ופניהם אחרנית וערות אביהם לא
ראו: ונסיב שם ויפת ית כסותא. ושויו על כתף תרויהון. ואזלו
מחזרין. וכסיאו. ית עריתא דאבוהון. ואפיהון מחזרין. ועריתא
דאבוהון לא חזו: כד וייקץ נח מיינו וידע את
אשר-עשה לו בנו הקטן: ואתער נח מחמריה. וידע. ית
דעבד ליה בריה ועירא: כה ויאמר ארור כנען עבד

• רס"י •

קבר. וחס שבזה את אביו נאמר בזרעו
(ישטיכ כ ז) בן זנהג מלך אשור את שבי
מצרים ואת גלות בוש נערים וזקנים ערום
ויחף וחסופי שתי וגוי: ופניהם אחרנית.
למה נאמר פעם שניה, מלמד ששקרב
אצלו והצרכו להפך עצמם לכסותו, הפכו
פניהם אחרנית: כד בנו הקטן. הפסול
והבזוי, כמו (יכמיכ מט טו) חנה קטן נתתיך
בגוים בזוי באדם: כה ארור כנען. אתה

במזרקי זין (עמוס ו ו): כב וירא חם אבי
כנען. יש מרבותינו אומרים כנען ראה
והגיד לאביו לקר הוזהר על הדבר ונתקלל:
וירא את ערות אביו. יש אומרים סרסו
ויש אומרים רבעו: כג ויקח שם ויפת. אין
כתיב כאן ויקחו אלא ויקח, למד על שם
שנתאמן במצוה יותר מיפת, לקר וכו' בניו
לטלית של-ציצית, ויפת זכה לקבורה לבניו,
שנאמר (יחזקאל לט יא) אתן לגוג מקום שם

תפסיר דס"ג

יכון לאכ'ותה: (כו) ת'ם קאל.
תבארך אללה אלאה שם. ויכון
אבא כנעאן עבדא לה:
(כז) יחסין אללה ליפת, ויסקן פי
אכ'ביה' שם. ויכון אבא כנעאן
עבדא להם: (כח) ועאש נוח
בעד אלטופאן. ת'לאת' מאיה
וכ'מסין סנה: (כט) פצאר גמיע
עמרה. תסע מאיה וכ'מסין

עבדים יהיה לאחיו: ואמר
ליט כנען: עבד פלח יהי לאחיה:
כז ויאמר ברוך יהוה אלהי
שם ויהי כנען עבד למו:
ואמר. בריך יי אלהיה דשם. ויהי כנען
עבדא להון: כז יפת אלהים
ליפת וישכן באהלי-שם

ויהי כנען עבד למו: יפתי יי ליפת. וישרי שכינתיה
במשכני שם. ויהי כנען עבדא להון: כח ויחי-נח אחר
המבול שלש מאות שנה וחמשים שנה: וחיא נח
בתר טופנא. תלת מאה וחמשים שנים: כט ויהיו כל-ימי-נח
תשע מאות שנה וחמשים שנה וימת: והו כל

— רש"י —

כנען: ויהי כנען עבד למו. למס עובד:
כז יפת אלהים ליפת. מתורגם יפתי.
ירחיב: וישכון באהלי שם. ישרה שכינתו
בישראל. ומדרש חכמים אף על פי שיפת
אלהים ליפת, שבנה ברש שהיה מבני יפת
בית שני, לא שרתה בו שכינה. והיכן שרתה,
במקדש ראשון שבנה שלמה שהיה מבני
שם: ויהי כנען עבד למו. אף משוגלו בני
שם, ומכרו להם עבדים מבני כנען:

גרמת לי שלא אוליד בן רביעי אחר
לשמשני, ארור בנך רביעי להיות משמש
את ורעם של-אלו הגדולים, שהטל עליהם
טורח עבודתי מעתה. ומה ראה הם שסרסו,
אמר להם לאחיו אדם הראשון שני בנים היו
לו, והרג זה את זה בשביל ירשת העולם
ואבינו יש לו שלשה בנים ועודנו מבקש בן
רביעי: כז ברוך ה' אלהי שם. שעתיד
לשמור הבטחתו לזרעו לתת להם את ארץ

זולק הדקדוק: כז אלהי שם. שלש בטעם מלעיל (מהרי"ב): כט ויהיו כל ימי נח. כתב מהרי"ב
מסתברא דהוא ויהי דאינון ג' סי' חל"ן ופליג ביה ולא ידעינן מה הוא קושטא אי האי אי האי.
עכ"ל. ותימה עליו איך נסתפק היכן האמת. והנה מחברת רבינו סעדיה גאון ז"ל לפניו ושירו
וזמירו. כי ממנו תוצאות חיים. פני"ו ירצ"ו דלים. במנין במספר. ואם מהר"ם לונזאנו הכריע
בהיפך, לא סיימו קמיה האיי מסרתא דרבינו סעדיה גאון ז"ל דדבריו דברי קבלה. מה גם

תפסיר רס"ג

יומי נח. תשע מאה וחמשים שנים. ומית:

פ חמשי בספרי תימן י אלה

תולדת בני-נח שם חם

ויפת וילדו להם בנים

אחר המבול: ואלין תולדת בני

נח. שם חם ויפת. ואתילדו להון. בנין

בתר טופנא: ב בני יפת גמר

ומגוג ומדי ויון ותבל

ומשך ותירס: בני יפת. גומר ומגוג. ומדי ויון ותובל. ומשך

ותירס: ג ובני גמר אשכנז וריפת ותגרמה: ובני

גומר. אשכנז וריפת ותגרמה: ד ובני יון אלישה

ותרשיש כתיים ודדנים: ובני יון אלישה ותרשיש. כתיים

ודדנים: ה מאלה נפרדו אי הגוים בארצתם

איש ללשנו למשפחתם בגויהם: מאלין. אתפרשו.

נגות עממיא בארעתהון. גבר ללישניה. לזרעתהון בעממיהון:

• רס"י •

ז ותירס. זו פרס:

זולק הדקדוק: דעיניך לנוכח יביטו כמה רבוותא שמביא הר"ם דכולהו פה אחד יעידון יגידון דהאיי דנח ויהיו בוי"ו. וכבר ראיתי פסק ארוך על זה שנכתב ממהר"ר שלום צבטאני נ"ע בכתבת תלמידו מה"ר צאלח זלה"ה בחתימה כמה זקנים ת"ח, ועיקר יסודם שבנו עליו הכרעתם הוא המניין שמנתה המוסרה ווי"ן שבכל התורה. ושם העידו שעמדו למנין ווי"ן שבתורה ואשכחו וי"ו זה בכלל המניין והכו על קדקד מי שכבר רצה להגיה ולמחוק הוי"ו. ומסיימי שם ומסורת סייג לתורה וס"ת שנמצא חסר וי"ו זה הרי הוא פסול כחומש בעלמא. והכרעתם תכריע שהם דברי קבלה ומינה לא תזוז. וצופה עתידות נגלה לפניו שעתידין לאתפלוגי בהאי תיבתא ונתן בלב יועצים וחכמי חרשים לספור אותיות התורה להיות האמת נהדר"ת:

תפסיר רס"ג

כל פֿריקן לִלְגִיתָהּ. לְעִשְׂאִירָהֶם
וְאִמְמָהֶם: (ו) וּבְנֵי חָם. אֶלְחִבְשָׁה
וּמִצֵּר וְתַפֶּת וְכַנְעָאן: (ז) וּבְנֵי
כּוֹשׁ. סִבָּא וְזוּלָה. וְזַגְאוּה
וְאַלְקָאָקוּ וְאַלְדָּמַס. וּבְנֵי רַעְמָה
אַלְסַנְד וְאַלְהַנְד: (ח) וְכּוֹשׁ אֹלִיד
נִמְרוֹד. הוּא אֲבִתְדִי. אֵן יִפּוֹן
גְּבֵאֲרָא פִי אֲלֵאֲרִי: (ט) הוּא כָאן
גְּבֵאֲרָא מְכֹוּפָא בִין יְדֵי אֱלֹהִים.
וּלְדִיאֲלֵךְ יִקְאֵל. כְּנִמְרוֹד. גְּבֵאֲרָא
מְכֹוּפָא בִין יְדֵי אֱלֹהִים: (י) כָּכָאן
אֵל מְמַלְכָתָהּ בֵּאֲבָל. וְאַלְפֵרַס
וְאַלְפֵרֶךְ וְאַלְכֹפָה. פִי בִלְד
אַלְשִׁינֹר: (יא) מֵן דִּיאֲלֵךְ
אַלְבִלְד כִּי־ג אֲשׁוּר וּבְנָא נִינּוּה.

וּבְנֵי חָם כּוֹשׁ וּמִצְרַיִם
וּפּוּט וְכַנְעָן: וּבְנֵי חָם כּוֹשׁ וּמִצְרַיִם
וּפּוּט וְכַנְעָן: וּבְנֵי כּוֹשׁ סִבָּא
וְחִוִּילָה וְסִבְתָּה וְרַעְמָה
וְסִבְתָּכָא וּבְנֵי רַעְמָה שְׂבָא
וְדִדָן: וּבְנֵי כּוֹשׁ. סִבָּא וְחִוִּילָה. וְסִבְתָּה
וְרַעְמָה וְסִבְתָּכָא. וּבְנֵי רַעְמָה שְׂבָא וְדִדָן:
וְכּוֹשׁ יִלְד אֶת־נִמְרוֹד
הוּא הֵחָל לְהִיּוֹת גִּבּוֹר
בְּאֶרֶץ: וְכּוֹשׁ אֹלִיד יֵת נִמְרוֹד. הוּא

שָׂרִי. לְמַהוּי גִבּוֹר בְּאֶרֶץ: הוּא־הִיָּה גִבּוֹר־צִיד לְפָנָי
יְהוָה עַל־כֵּן יֹאמַר כְּנִמְרוֹד גִּבּוֹר צִיד לְפָנָי
יְהוָה: הוּא הָיָה גִבּוֹר תַּקִּיף קָדָם יי. עַל כֵּן יִתְאַמֵּר. כְּנִמְרוֹד. גִּבּוֹר
תַּקִּיף קָדָם יי: וְהָיָה יְרֵאֲשִׁית מַמְלַכְתּוֹ בָּבֶל וְאַרְרָךְ
וְאַפְד וְכַלְנָה בְּאֶרֶץ שֹׁנַעַר: וְהָיוּ רֵישׁ מַלְכוּתִיהָ בָּבֶל.
וְאַרְרָךְ וְאַפְד וְכַלְנָה. בְּאֶרֶץ דְּבָבֶל: מִן־הָאֶרֶץ הִיא
יֵצֵא אֲשׁוּר וַיִּבֶן אֶת־נִינּוּה וְאֶת־רַחֲבֶת עִיר

• רס"י •

ח לְהִיּוֹת גִּבּוֹר. לְהִמְרִיד כָּל הָעוֹלָם עַל
הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֶצֶת דּוֹר הַפְּלָגָה: ט גִּבּוֹר
צִיד. צֶד דַּעְתָּן שְׁלֵב־בְּרִיּוֹת בְּפִיו וּמִטְעֵן
לְמִרּוֹד בְּמָקוֹם: לְפָנָי ה'. מִתְּכַוֵּן לְהַקְנִיטוֹ עַל
פָּנָיו: עַל כֵּן יֹאמַר כְּנִמְרוֹד. עַל כָּל אֲדָם
מִרְשִׁיעַ בְּעֻזּוֹת פָּנִים, יוֹדֵעַ רְבוּנוֹ וּמִתְכַּוֵּן
לְמִרּוֹד בּוֹ. יֹאמַר זֶה כְּנִמְרוֹד גִּבּוֹר צִיד: יא מִן
הָאֶרֶץ וּגוֹי. כִּי־נָן שְׂרָאָה אֲשׁוּר אֶת בְּנָיו

תפסיד רס"ג

וְאֶת-כָּלֶּחֶ: מִן אֶרֶעָ הָהִיא נָפֶק
אֶת־וֹרְאָה. וּבָנָא יֵת נִינּוּהָ וְיֵת רְחוּבוֹת
קֶרְתָּא וְיֵת כָּלֶּחֶ: יֵב וְאֶת-רָסֶן בֵּין
נִינּוּהָ וּבֵין כָּלֶּחֶ הוּא הָעִיר
הַגְּדֹלָה: וְיֵת רָסֶן. בֵּין נִינּוּהָ וּבֵין
כָּלֶּחֶ. הִיא קֶרְתָּא רַבְתָּא: יֵג וּמִצְרַיִם
יֵלֵד אֶת-לוֹדִים וְאֶת-
עֲנָמִים וְאֶת-לְהָבִים וְאֶת-

וְרַחֲבָה אֶלְקָרִיָּה וְאַלְאֶבְלָה:
 יב) וְאַלְמִדְאִיִּין. בֵּין נִינּוּהָ וּבֵין
 וְאַלְאֶבְלָה. הִי אֶלְקָרִיָּה
 אֶלְכַּבִּירָה: יג) וּמִצְרַיִם אֹלֶד
 אֶלְתַּנִּסִּיִּין וְאַלְאֶסְכַּנְדְּרָאִיִּין.
 וְאַלְבַּהֲנִסִּיִּין וְאַלְפֶּרְמִיִּין:
 יד) וְאַלְבִּימִיִּין וְאַלְצַעֲדִיִּין.
 אֶלְדִּי כֶּרֶג מִן תַּם.
 אֶלְפִּלְסְטִינִיִּין וְאַלְדְּמִיאֲטִיִּין:
 טו) וּכְנַעַן. אֹלֶד צִידוֹן בְּכֶרֶה
 וְחַת: טז) וְאַלְיָבוֹסִיִּין וְאַלְאֶמֹרִיִּין
 וְאַלְגָּרְגָּשִׁיִּין: יז) וְאַלְחֹוִיִּין

נִפְתָּחִים: וּמִצְרַיִם. אֹלֶיד. יֵת לוֹדָאִי וְיֵת עֲנָמָאִי. וְיֵת לְהָבָאִי וְיֵת
נִפְתּוּחָאִי: יֵד וְאֶת-פֶּתְרָסִים וְאֶת-כְּסִלְחִים אֲשֶׁר
יֵצְאוּ מִשֵּׁם פְּלִשְׁתִּים וְאֶת-כְּפֶתְרִים: וְיֵת

פֶּתְרוּסָאִי וְיֵת כְּסִלוּחָאִי. וְנִפְקוּ מִתַּמָּן. פְּלִשְׁתָּאִי וְיֵת קְפוּטְקָאִי: ס *
טו וּכְנַעַן יֵלֵד אֶת-צִידוֹן בְּכָרוֹ וְאֶת-חַת: וּכְנַעַן.
אֹלֶיד. יֵת צִידוֹן בּוּכְרִיָּה וְיֵת חַת: טז וְאֶת-הִיבּוּסִי וְאֶת-
הָאֶמֹרִי וְאֶת הַגָּרְגָּשִׁי: וְיֵת יָבוּסָאִי וְיֵת אֶמֹרָאִי. וְיֵת
גָּרְגִּישָׁאִי: יז וְאֶת-הַחֹוי וְאֶת-הָעֶרְקִי וְאֶת-הַסִּינִי:

*איש גורסים המיושן בספרי חזקוני

— רס"י —

שומעין לנמרוד ומורדין במקום לבנות
 המגדל, יצא מתוכם: יז העיר הגדולה. היא
 נינוה שנאמר (יונה ג ג) ונינוה היתה עיר
 גדולה לאלהים: יג להבים. שפניהם דומים
 ללחב: יד ואת פתרוסים ואת כסלוחים
 אשר יצאו משם פלשתים. משניהם יצאו,
 שהיו פתרוסים וכסלוחים מחליפין משכב
 נשותיהם אלו לאלו, ויצאו מהם פלשתים:

וזלק הדקדוק: ואת רסן. הוי"ו געי: ואת פתרוסים. הוי"ו געי: ואת הערק. הה"א
 בפתח:

תפסיר רס"ג

ואלערקין ואלטרבלוסין:
 (יח) ואלארודין ואלחמין
 ואלחמין. ובעד דאלד
 תפרקת. עשיר אלכנעאנין:
 (ט) ופאן תכ' אלכנעאנין מן
 צידא, אלי אן תגי אלי
 אלכ'לוי ואל' ג'זה. אלי אן
 תגי אלי סדום ועמורה.
 ואדמה וצבויים אלי לשע:
 (כ) הולאי בני חם. לעשיריהם
 ולג'אתהם. פי בלדאנהם
 לאמקום: (כא) וולד לשם
 הו איצ'א. אפי גמיע בני
 עבר. אפי יפת אלאכבר:

וַיֵּת חִינֹאִי וַיֵּת עֶרְקָאִי וַיֵּת אֲנַתוּסָאִי:

וַיֵּת אֶת־הָאֲרֻדִּי וַיֵּת אֶת־

הַצִּמְרִי וַיֵּת הַחֲמַתִּי וְאַחֲרֵי־

נִפְצוּ מִשְׁפְּחוֹת הַכְּנַעֲנִי:

וַיֵּת אֲרֻדָּאִי וַיֵּת צִמְרָאִי וַיֵּת חֲמַתָּאִי.

וַיֵּת בֶּן אֶת־בְּדֻרִי וְרַעֲיָתָא פְּנַעֲנָאִי:

וַיְהִי גְבוּל הַכְּנַעֲנִי

מִצִּידֹן בְּאַכָּה גִרְרָה עַד־

עֵזָה בְּאַכָּה סְדֻמָּה וְעַמְרָה

וְאֲדָמָה וְצִבְיִים עַד־לְשַׁע: וַהֲוָה. תַּחֲוִים כְּנַעֲנָאָה

מִצִּידֹן. מָטִי לְגִרְרָה עַד עֵזָה. מָטִי. לְסְדוּם וְעַמּוּרָה. וְאֲדָמָה וְצִבְיִים

עַד לְשַׁע: כֹּאֲלֵה בְנֵי־חָם לְמִשְׁפְּחוֹתָם לְלִשְׁנָתָם

בְּאַרְצֵתָם בְּגוֹיֵיהֶם: אֵלֶּיךָ בְנֵי חָם. לְרַעֲיָתָהוֹן לְלִישְׁנָהוֹן.

בְּאַרְעֵתָהוֹן בְּעַמְמֵיהֶן: ס כֹּא וְלִשְׁם יֶלֶד גַּם־הוּא אָבִי

כָּל־בְּנֵי־עֶבֶר אָחִי יִפְתָּהּ הַגָּדוֹל: וְלִשְׁם אֶת־יֶלֶד אָף הוּא.

— רס"י —

יח ואחר נפצו. מאלו נפצו משפחות הרבה:
 יט גבול הכנעני. סוף ארצו. כל גבול
 שבמקרא לשון סוף וקצה: באכה. שם דבר.
 ולי נראה פאדם האומר לחברו גבול זה
 מגיע עד אשר תבא לגבול פלוני:
 כ ללשונותם בארצותם. אף על פי
 שנחלקו ללשונות וארצות, כלם בני חם הם:
 כב אבי כל בני עבר. הנקרא- היה שם: אחי

יפת הגדול. איני יודע אם יפת הגדול אם
 שם, כשהוא אומר (לכנ יא י) שם בן מאת
 שנה וגי' שנים אחר המבול, הוי אומר יפת
 הגדול, שהרי בן חמש מאות שנה היה נח
 כשהתחיל להוליד, והמבול היה בשנת שש
 מאות שנה לנח, נמצא שהגדול בבניו היה
 בן מאה שנה, ושם לא הגיע למאה שנה עד
 שנתים אחר המבול: אחי יפת. ולא אחי

תפסיר רס"ג

אבוהון דְּכָל בְּנֵי עֶבֶר, אַחֻוּהִי דִּיפֹת
רְבֵּא: כב בְּנֵי שֵׁם עִילָם
וְאַשּׁוּר וְאַרְפַּכְשָׁד וְלוֹד
וְאַרְם: בְּנֵי שֵׁם עִילָם וְאַשּׁוּר,
 וְאַרְפַּכְשָׁד וְלוֹד וְאַרְם: כג וּבְנֵי אַרְם
עוֹץ וְחוּל וְגֵתֵר וּמֶשֶׁ: וּבְנֵי
 אַרְם, עוֹץ וְחוּל וְגֵתֵר וּמֶשֶׁ:
וְאַרְפַּכְשָׁד יֶלֶד אֶת-
שָׁלַח וְשָׁלַח יֶלֶד אֶת-עֶבֶר:
 וְאַרְפַּכְשָׁד אוֹלִיד יֵת שָׁלַח, וְשָׁלַח אוֹלִיד יֵת עֶבֶר: כד
יֶלֶד שְׁנֵי בָנִים שֵׁם הָאֶחָד פֶּלֶג כִּי בִימֵיו
נִפְלְגָה הָאָרֶץ וְשֵׁם אֲחִיו יִקְטָן: וְלַעֲבָר אֶת־יְלִידוֹ תָרִין
 בְּנִין. שׁוֹם חֵד פֶּלֶג. אַרִי בִיּוֹמוֹהִי אֶת־פְּלִגָּת אַרְעָא, וְשׁוֹם אַחֻוּהִי יִקְטָן:
 כו **וְיִקְטָן יֶלֶד אֶת־אַלְמוּדָד וְאֶת־שָׁלַף וְאֶת־**
חֲצַרְמוֹת וְאֶת־יֶרַח: וְיִקְטָן אוֹלִיד, יֵת אַלְמוּדָד וְיֵת שָׁלַף, וְיֵת
 חֲצַרְמוֹת וְיֵת יֶרַח: כז **וְאֶת־הַדּוֹרָם וְאֶת־אוּזָל וְאֶת־**

(כב) בְּנֵי שֵׁם כְּזִסְתָּאן וְאַלְמוּצָל.
 וְאַרְפַּכְשָׁד וְלוֹד וְאַרְם:
 (כג) וּבְנֵי אַרְם, אֶלְגִּיטָה
 וְאַלְחוּלָה וְאַלְגִּי־רַאמָקָה
 וְאַלְמִישָׁא: (כד) וְאַרְפַּכְשָׁד אוֹלִיד
 שָׁלַח, וְשָׁלַח אוֹלִיד עֶבֶר:
 (כה) וְלוֹד לַעֲבָר אַבְנָאן.
 אַסֶּם אֶחָד־הַמָּא קַאסֶּם, לֹאן
 בְּאִימָה אַנְקִסְמַת אֶלְאֶרֶץ.
 וְאַסֶּם אַכִּיָּה קַחְטָאן:
 (כו) וְקַחְטָאן אוֹלִיד, אַלְמוּדָד
 וְאַלְסָלָף, וְחֲצַרְמוֹת וְיֶרַח:
 (כז) וְהַדּוֹרָם וְאוּזָל וְדַקְלָה:

• רס"ד •

קוֹדֶם לְכֵן, שְׁנַאמֶר (פסוק כו) וְיִקְטָן יֶלֶד יוֹי
 וְאַחֵר כֶּף וַיְהִי כָל הָאָרֶץ יוֹי, וְאַם תֹּאמֶר
 בְּאֶמְצַע יְמֵיו, לֹא בָּא הַכְּתוּב לְסִתּוֹם אֶלָּא
 לְפִרְשׁ, הָא לְמִדָּת שְׁבִשְׁנַת מוֹת פֶּלֶג נִתְפַּלְגָּה:
 כו וְיִקְטָן, שְׁהִיָּה עֲנֹ וּמִקְטִין עֲצֻמוֹ, לְכֶף זָכָה
 לְהַעֲמִיד כָּל הַמְשֻׁפָּחוֹת הַלְלוֹ: חֲצַרְמוֹת, עַל
 שֵׁם מְקוֹמוֹ, דְּבָרֵי אַגְדָּה:

חֵם, שְׁאֵלוֹ שְׁנִיָּהֶם כְּבָדוֹ אֶת אַבְיָהֶם, וְזֶה
 בְּזִהוּ: כֵּן נִפְלְגָה, נִתְבַּלְבְּלוּ הַלְשׁוֹנוֹת, וְנִפְּצוּ
 מִן הַבְּקָעָה, וְנִתְפַּלְגּוּ בְּכָל הָעוֹלָם, לְמַדְנֹ
 שְׁהִיָּה עֶבֶר נְבִיא שְׁקֵרָא שֵׁם בְּנוֹ עַל שֵׁם
 הָעֵתִיד, וְשְׁנֵינֵי בְּסֵדֶר עוֹלָם (פֶּרֶק 6) שְׁבִסוּף
 יְמֵיו נִתְפַּלְגּוּ, שְׁאֵם תֹּאמֶר בְּתַחֲלַת יְמֵיו, הָרִי
 יִקְטָן אֲחִיו צַעִיר מִמֶּנּוּ וְהוֹלִיד בְּמָה מְשֻׁפָּחוֹת

תפסיר דס"ג

כח) ועובל ואבימאל וסבא:
 כט) ואופיר וחוילה ויובב. כל
 הולאי בני קחטאן: ל) וכאן
 מסכנהם מן מכה. אלי' אן תגי
 אלי' אלמדינה אלי' אלגבל
 אלשרקי: לא) הולאי בני שם.
 לעשאייהם ולג'אתהם. פי
 בלדאנהם ואממהם: לב) הולאי
 עשאייר בני נוח. לתניאליהם
 ואממהם. ומנהם תפרקת
 אלאמם. פי אלארץ בעד
 אלטופאן: יא א) וכאן גמיע
 אהל אלארץ לגיה ואחדה.

דקלה: וית הדורם וית אוזל וית
 דקלה: כח ואת-עובל ואת-
 אבימאל ואת-שבא: וית
 עובל וית אבימאל וית שבא:
 כט ואת-אופיר ואת חוילה
 ואת-יובב כל-אלה בני
 יקטן: וית אופיר וית חוילה וית יובב.
 כל אלן בני יקטן: ל ויהי
 מושבם ממשא באבה

ספרה הר הקדם: ויהי מותבהון ממישא. מטי לספר טור
 מדינחא: לא אלה בני-שם למשפחתם לשנותם
 בארצתם לגויהם: אלן בני שם. לזרעיתיהון ללישניהון.
 בארעתיהון לעממיהון: לב אלה משפחת בני-נח
 לתולדתם בגויהם ומאלה נפרדו הגוים
 בארץ אחר המבול: אלן זרעית בני נח. לתולדתיהון
 בעממיהון. ומאלין. אתפרשו עממיה. בארעא בתר טופנא:
 ויהי כל-הארץ שפה

ספרי
 תימן

(שבועי)

— רש"י —

יא א שפה אחת. לשון הקודש: ודברים
 אחדים. באו בעצה אחת ואמרו לא כל
 המנו שבור לו את העליונים, נעלה לרקיע
 ונעשה עמו מלחמה. דבר אחר על יחידו
 של-עולם. דבר אחר ודברים אחדים, אמרו
 אחת לאלה ויש מאות חמשים ויש שנים
 זולק הדקדוק: לב ומאלה. אתי:

תפסיר רס"ג

אחת ודברים אחדים: והיה

כל ארעא לישן חד, וממלל חד:

ויהי בנסעים מקדם**וימצאו בקעה בארץ****שנער וישבו שם:** והיה

במטלהון בקדמיתא, ואשכחו בקעתא.

בארעא דבבל ויתיבו תמן: **ויאמרו איש אל-רעהו****הבה נלבנה לבנים ונשרפה לשרפה ותהי****להם הלבנה לאבן והחמר היה להם לחמר:**

ואמרו גבר לחבריה. הבו נרמי לבנין. ונשרופנו בנורא. והות להון

לבינתא לאבנא. וחימרא. הוה להון לשיע: **ויאמרו הבה****נבנה-לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה-**

וּפְלֵאָם וְאַחַד: (ב) וְלִמָּא רְחֵלוּ מִן
אֱלֹמֶשֶׁרֶק, וְגִדּוּ. בְּקִיעָא. פִּי בִלְד
אֲלִשִּׁינֹר פֶּאקֶאמוּ תִּם:
(ג) פֶּקֶאל בַּעֲצֵיהֶם לַבַּעֲיָ.
תַּעֲאֵלוּ. נִלְבֵּן לַבְנָא. וְנִנְצִיגָה
טַבְכִּיא. וְכָאן לָהֶם אֱלֵלְבֵּן
חֲגֵאֲרָא. וְאַלְקֶפֶר. כָּאן לָהֶם
מִלֵּאטָא: (ד) קֵאֵלוּ, תַּעֲאֵלוּ נַבְנִי

— רס"י —

לכנען: **הֵבֵה**. הִזְמִינוּ עֲצָמָכֶם. כָּל הֵבֵה
לְשׁוֹן הִזְמִנָּה הוּא, שְׁמֻכִּינִים עֲצָמָן וּמִתְחַבְּרִים
לְמִלְאכָה, אוֹ לַעֲצָה, אוֹ לְמִשָּׂא. הֵבֵה,
הִזְמִינוּ מִפְּרִי־לֵי־יָדָם זֵלֵעִי: **לְבָנִים**. שְׂאִין אֲבָנִים
בְּבָבֶל, שְׂהִיא בְּקַעָה: **וְנִשְׂרָפָה לְשִׂרָפָה**. כֶּף
עוֹשִׂין הֵלְבָנִים שְׁקוֹרִין טוֹלִי"ש זֵלֵעִי, שׁוֹרְפִים
אוֹתָן בְּכַבֵּשׁ: **לְחֶמֶר**. לְטוֹחַ הַקִּיר:

הַרְקִיעַ מִתְמוֹטֵט כְּשֶׁם שְׁעֵשָׂה בִּימֵי הַמַּבּוּל,
בּוֹאוֹ וְנִעֲשָׂה לוֹ סְמוּכוֹת: **וַיְהִי בְּנִסְעֵם**
מִקְדָּם. שְׁהִיוּ יוֹשְׁבִים שָׁם, כְּדִכְתִּיב לְמַעַלָּה
(י) וַיְהִי מוֹשְׁבָם וְגו' הֵר הַקְדָּם, וְנִסְעוּ מִשָּׁם
לְתוֹר לָהֶם מְקוֹם לְהַחְזִיק אֶת בָּלָם, וְלֹא
מִצָּאוּ אֵלָּא שְׁנַעַר: **נִאִישׁ אֶל רֵעֵהוּ**. אָמַה
לְאָמָה, מִצָּרִים לְכוֹשׁ [וְכוֹשׁ לְפוֹט] וּפוֹט

זֶלְלָהּ הַדִּקְדּוּק: **וְנִשְׂרָפָה לְשִׂרָפָה**. בַּדְּפוּסִים מִתְּרַגֵּם וְנוֹקִידִנּוֹן. תְּרַגְּמוּ כֵּן כִּפִּי מֵה שְׁבֹא
בְּתַרְגּוֹם כָּל לְשׁוֹן שְׂרִיפָה לְשׁוֹן יְקִידָת אֵשׁ. מֵה גַם כִּי בְּכָל מְקוֹם שֶׁנִּזְכַּר שֵׁם שְׂרִיפָה בְּמִקְרָא,
מִתְּרַגֵּם יְקוּדָא. וְגִירְסַתִּינוּ וְנִשְׂרופִינוּן. וְנִרְאֶה שֶׁתְּרַגְּמוּ כֵּן בַּעֲבוּר שְׁבָכֵל מְקוֹם שֶׁנִּזְכַּר שְׂרִיפָה
וְתַרְגּוֹם שְׁלוֹ יְקוּדָא, הִינּוּ כְּלִיּוֹן הַדְּבָר הַהוּא הַנִּשְׂרָף עַד שִׁיעֵשָׂה אִפְר. מֵה שְׂאִין כֵּן כֹּאֵן שְׂאִינוּ
כִּשְׂאֵר שְׂרִיפָת עֵץ רַק הוּא דֶּרֶךְ בִּישׁוּל לְחֻזְקָן וְלַחֲסֻמָּן כְּדֶרֶךְ קִדְרוֹת שְׁמֻכִּינִסִּין לְכַבֵּשׁ לְשִׂרְפָן
שְׁבוּדָאִי אִין זֶה שְׂרִיפָה כִּשְׂאֵר שְׂרִיפּוֹת. וְאִין לְהַקְשׁוֹת וְלִזְמֵר דְּאִין זֶה לְשׁוֹן תְּרַגּוֹם. דְּגַם
לְגִירְסַת נִוְקִידִנּוֹן אִיכָא לְאַקְשׁוּיִי דְּלְשׁוֹן מִקְרָא הוּא וְתִיקֵד עַד שְׂאוּל, וְהִרְבֵּה כֵּן. וְתַרְגּוֹם שְׁלֵנוּ
נִכּוֹן שֶׁתְּרַגֵּם אַחֵר הַבִּנְת הַעֲנִיָּן. וְגַם רַבִּינוּ סַעֲדִיָּה גֵּאוֹן פִּירֵשׁ בּוּ בְּלִשׁוֹן עֶרֶב נִנְצָגָה:

תפסיר דס"ג

לְנָא קְרִיָּה. וּמַגְדֵּל וְרֵאסָה יִדְאֲנִי
אֶלְסָמֵא. וְנִצְנַע לְנָא אֶסְמֵא.
כִּילָא נִתְבַּדַּד עָלֵי וְגַה גְּמִיעַ
אֶלְאָרִץ: (ה) פֶּאֶרְדֵּי אֶלְלָה
אֶמְרָא מוֹגְלָא. לִנְצִיר אֶלְקִרְיָה
וְאֶלְמַגְדֵּל. אֶלְדֵּי אֶכֶד־פִּי
בְּנֵאֲמָא בְּנֵי אָדָם: (ו) פֶּקֶאֶל
אֶלְלָה. הוֹדִיא הֵם כְּשַׁעֲב וְאֶחָד
וְלִגְיָה וְאֶחָדָה לְגְמִיעֵהֶם. וְהוֹדִיא
מָא אֶבְתְּדוֹ. אֵן יַפְעֵלוּ וְאֶלְאֵן
לֹא יַפְוִתְהֶם. גְּמִיעַ מָא הֵמוּ בִּה
אֵן יַצְנַעוּ: (ז) לְכֵנָא אֶוֹרְדֵּי

לָנוּ שֵׁם פֶּן-נָפוּץ עַל-פָּנֵינוּ
כָּל-הָאָרֶץ: וַאֲמָרוּ. הָבוּ נִבְנֵי לָנוּ
קִרְתָּא. וּמַגְדֵּל וְרִישִׁיָּה מָטִי עַד צִית
שְׁמִיָּא. וְנִעְבִּיד לָנוּ שׁוֹם. דְּלִמָּא נִתְבַּדַּד
עַל אִפִּי כָּל אֶרֶעָא: ה וַיֵּרֶד יְהוֹה
לִרְאֹת אֶת-הָעִיר וְאֶת-
הַמִּגְדָּל אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי
הָאָדָם: וַאֲתַגְּלִי יֵי. לְאֶתְפָּרַעָא עַל
עוֹבֵד קִרְתָּא וּמַגְדָּלָא. דְּבָנוּ בְּנֵי אָנְשָׂא:

וַיֹּאמֶר יְהוֹה הֵן עִם אֶחָד וְשֹׁפֵה אַחַת לְכֻלָּם
זֶה הַחֵלֶם לַעֲשׂוֹת וְעַתָּה לֹא-יִבְצֵר מֵהֶם כָּל
אֲשֶׁר יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת: וַאֲמַר יֵי. הָא עֲמָא חַד וְלִישָׁן חַד לְכַלְהוֹן.
וְדִין דְּשָׂרִיאוּ לְמַעַבְד. וְכַעַן לֹא יִתְמַנַּע מִנְהוֹן. כָּל דְּחִשְׁבִּיבוּ לְמַעַבְד:
הָבָה נִרְדָּה וְנִבְלָה שֵׁם שְׁפֹתָם אֲשֶׁר לֹא

• רש"י •

ד פֶּן נָפוּץ. שְׁלֹא יָבִיא עֲלֵינוּ שׁוֹם מִכָּה
לְהַפְּיֵצְנוּ מִכָּאן: כ וַיֵּרֶד ה' לִרְאֹת. לֹא
הִצְרִיךְ לָכֵן, אֲלֵא בָּא לְלַמֵּד לְדִינִים שְׁלֹא
יִרְשִׁיעוּ הַנָּדוֹן עַד שִׁירָאוּ וְיָבִינוּ. בְּמִדְרַשׁ רַבִּי
תַּנְחוּמָא (א) וַיֵּי: בְּנֵי הָאָדָם. אֲלֵא בְּנֵי מִי,
שְׁמָא בְּנֵי חֲמוּרִים וְגַמְלִים, אֲלֵא בְּנֵי אָדָם
הִרְאִשׁוֹן שְׁכַפְרָא אֶת הַטּוֹבָה וַאֲמַר (ג) יֵי
הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נִתְּתָה עִמָּדִי, אֵף אֵלֹהֵי כְּפָרוֹ
בְּטוֹבָה לְמִרְדּוֹ בְּמִי שֶׁהִשְׁפִּיעַ טוֹבָה וּמִלֻּטָּם
מִן הַמַּבּוּל: ו הֵן עִם אֶחָד וְשֹׁפֵה אַחַת. כָּל
טוֹבָה זֶה יֵשׁ עִמָּהּ, שְׁעַם אֶחָד הֵם וְשֹׁפֵה אַחַת

לְכֻלָּם, וְדָבָר זֶה הַחֵלֶם לַעֲשׂוֹת: הַחֵלֶם. כְּמוֹ
אֲמָרָם, עֲשׂוּתָם, הַתְּחִילוּ הֵם לַעֲשׂוֹת: לֹא
יִבְצֵר מֵהֶם וְגוֹי לַעֲשׂוֹת. בְּתַמִּיקָה. יִבְצֵר
לְשׁוֹן מְנִיעָה, כְּתַרְגוּמוֹ, וְדוּמָה לוֹ (סְכֵלִס עו יג)
יִבְצֵר רוּחַ נְגִידִים: ז הָבָה נִרְדָּה. בְּבֵית דִּינֵנוּ
נִמְלָה, מַעֲנוֹתֵנוּתוֹ הִיתְרָה: הָבָה. מִדָּה כְּנֶגֶד
מִדָּה, הֵם אֲמָרוּ הָבָה נִבְנֶה, וְהוּא כְּנֶגְדָם מִדָּה
וַאֲמַר הָבָה נִרְדָּה: וְנִבְלָה. וְנִבְלָל. נוֹן
מִשְׁמֵשׁ בְּלִשׁוֹן רַבִּים, וְהוּא אַחֲרוֹנָה יִתְרָה
כְּהוּ"א שֶׁל נִרְדָּה: לֹא יִשְׁמְעוּ. זֶה שׁוֹאֵל
לְבָנָה וְזֶה מִבִּיא טִיט, וְזֶה עוֹמֵד עָלָיו וּפּוֹצֵעַ

תפסיר רס"ג

אמרא מוגלא. נשיתת בה לג' אתהם. חתי' לא יסמע כל פריקן לג'ה' צאחבה: ח) פבדדהם אללה מן ת'ם עלי' וגה גמיע אלארץ. ואנתהו ען בנא אלקריה: ט) לד'אלד סמת באבל. לאן ת'ם. שיתת אללה לג'ה' כל אהל אלארץ. ומן ת'ם בדדהם אללה. עלי' גמיע וגההא: י) הד'א שרח תיאליד שם. לפא כאן שם אבן מאיה' סנה. אולד ארפכשד. לסנתין בעד אלטופאן: יא) ועאש בעד

יִשְׁמְעוּ אִישׁ שִׁפְתַּי רֵעֵהוּ:

הָבוּ נִתְגַּלִּי. וּנְבַלְבֵּל תִּמְנָן לִישְׁנָהוּן. דְּלֹא

יִשְׁמְעוּן. אָנֹכִי לִישָׁן חֲבֵרִיהֶ: ח וַיִּפֹּן

יְהוָה אֹתָם מִשֵּׁם עַל-פְּנֵי

כָּל הָאָרֶץ וַיַּחְדְּלוּ לְבִנְתַּי

הָעִיר: וּבְדָר יִי יִתְהוֹן. מִתְמָן עַל אִפִּי

כָּל אֲרָעָא. וְאִתְמַנְעוּ מִלְּמַבְנֵי קִרְתָּא:

ט עַל-פֶּן קָרָא שְׁמָהּ בָּבֶל

כִּי-שֵׁם בָּלָל יְהוָה

שִׁפְתַּי כָּל-הָאָרֶץ וּמִשֵּׁם הִפִּיעַם יְהוָה עַל-פְּנֵי

כָּל-הָאָרֶץ: עַל פֶּן. קָרָא שְׁמָהּ בָּבֶל. אֲרֵי תִמְנָן. בִּלְבִיל יִי לִישָׁן

כָּל אֲרָעָא. וּמִתְמָן בְּדִרְנוֹן יִי. עַל אִפִּי כָּל אֲרָעָא: פ

י אֱלֹהֵי תוֹלְדֹת שֵׁם שֵׁם בֶּן-מֵאֵת שָׁנָה וַיּוֹלֶד

אֶת-אַרְפַּכְשָׁד שְׁנָתִים אַחֲרֵי הַמִּבּוֹל: אֵלֶּין תּוֹלְדֹת

שֵׁם. שֵׁם בֶּר מֵאָה שָׁנִין. וַאֲוִלִּיד יֵת אַרְפַּכְשָׁד. תִּרְתִּין שָׁנִין בְּתַר טוֹפָנָא:

יב וַיַּחֲיֵי-שֵׁם אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-אַרְפַּכְשָׁד חֲמִשָּׁ

אֶת מוֹחֻו: ח וַיִּפֹּן ה' אֹתָם מִשֵּׁם. בְּעוֹלָם

הָיָה. מֵה שְׁאֲמְרוּ פֶן נִפּוֹץ. נִתְקִים עֲלֵיהֶם.

הוּא שְׁאֲמַר שְׁלֹמָה (מְשִׁלִּי י כד) מְגוֹרֶת רָשָׁע

הִיא תְבוֹאֲנוּ: ט וּמִשֵּׁם הִפִּיעַם. לְמַד שְׁאִין

לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הָבָא. וְכִי אֵי זֹו קָשָׁה

שְׁלִדְדוֹר הַמִּבּוֹל אוֹ שְׁלִדְדוֹר הַפְּלָגָה, אֵלֹו לֹא

פְּשָׁטוֹ יֵד בְּעֶקֶר, וְאֵלֹו פְּשָׁטוֹ יֵד בְּעֶקֶר כְּבִיכּוֹל

זֶלֶק הַדְּקוּק: יב אַרְפַּכְשָׁד. שְׁנִיָּהם בְּקִמָּץ בְּכָל הַתִּיגָאן וּבְקִצַּת דְּפוּסִים:

לְהִלָּחֵם בּוֹ, וְאֵלֹו נִשְׁטָפוּ, וְאֵלֹו לֹא נִאָּבְדוּ מִן הָעוֹלָם. אֵלֹא שְׁדוֹר הַמִּבּוֹל הָיוּ גְּזֻלָּנִים וְהִיָּתָה מְרִיבָה בֵּינֵיהֶם לְכַף נִאָּבְדוֹ, וְאֵלֹו הָיוּ נוֹהֲגִים אַחֲבָה וְרַעוּת בֵּינֵיהֶם, שְׁנֹאֲמַר שְׁפָה אַחַת וּדְבָרִים אַחֲדִים. לְמַדָּת שְׁשֹׁנָאֵי הַמַּחְלֻקָּת וּגְדוֹל הַשְּׁלוֹם: י שֵׁם בֶּן מֵאֵת שָׁנָה. כְּשֶׁהוֹלִיד אֶת אַרְפַּכְשָׁד שְׁנָתִים אַחֲרֵי הַמִּבּוֹל:

ספר
תימן

תפסיר רס"ג

דִּיאֲלֹךְ כִּמְס מֵאִיזָה סְנָה. אֹלֶד
פִּיהָא בְּנִין וּבְנָתָה: יב) וְלִמָּא
עֵאשׁ אֶרְפַּכְשָׁד. כִּמְסָה
וּתְלָאֲתִין סְנָה. אֹלֶד שְׁלַח:
יג) וְעֵאשׁ בְּעַד דִּיאֲלֹךְ אֶרְבַּע
מֵאִיזָה וּתְלָאֲתִין סְנִין. אֹלֶד
פִּיהָא בְּנִין וּבְנָתָה: יד) וְלִמָּא
עֵאשׁ שְׁלַח וּתְלָאֲתִין סְנָה.
אֹלֶד עֵבֶר: טו) וְעֵאשׁ בְּעַד
דִּיאֲלֹךְ. אֶרְבַּע מֵאִיזָה וּתְלָאֲתִין
סְנִין. אֹלֶד פִּיהָא בְּנִין
וּבְנָתָה: טז) וְלִמָּא עֵאשׁ עֵבֶר
אֶרְבַּע וּתְלָאֲתִין סְנָה. אֹלֶד
פִּלְג: יז) וְעֵאשׁ בְּעַד דִּיאֲלֹךְ.
אֶרְבַּע מֵאִיזָה וּתְלָאֲתִין סְנָה.
אֹלֶד פִּיהָא בְּנִין וּבְנָתָה:

מֵאוֹת שְׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים
וּבָנוֹת: וַחֲיָא שָׁם. בְּתֵר דִּיאֲלִיד יֵת
אֶרְפַּכְשָׁד. חֲמִישׁ מֵאָה שָׁנִין. וַאֲלִיד בְּנִין
וּבָנָן: **ס יב וְאֶרְפַּכְשָׁד חִי**
חֲמֵשׁ וּשְׁלֹשִׁים שְׁנָה וַיֹּלֶד
אֶת־שְׁלַח: וְאֶרְפַּכְשָׁד חֲיָא. תְּלָתִין
וּחֲמִישׁ שָׁנִין. וַאֲלִיד יֵת שְׁלַח: **יג וַיְחִי**
אֶרְפַּכְשָׁד אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ
אֶת־שְׁלַח שְׁלֹשׁ שָׁנִים
וְאֶרְבַּע מֵאוֹת שְׁנָה וַיֹּלֶד

בָּנִים וּבָנוֹת: וַחֲיָא אֶרְפַּכְשָׁד. בְּתֵר דִּיאֲלִיד יֵת שְׁלַח. אֶרְבַּע
מֵאָה וּתְלָת שָׁנִין. וַאֲלִיד בְּנִין וּבָנָן: **ס יד וַיְשַׁלַּח חִי שְׁלֹשִׁים**
שְׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־עֵבֶר: וַשְׁלַח חֲיָא תְּלָתִין שָׁנִין. וַאֲלִיד יֵת
עֵבֶר: **טו וַיְחִי־שְׁלַח אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־עֵבֶר שְׁלֹשׁ**
שָׁנִים וְאֶרְבַּע מֵאוֹת שְׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:
וַחֲיָא שְׁלַח. בְּתֵר דִּיאֲלִיד יֵת עֵבֶר. אֶרְבַּע מֵאָה וּתְלָת שָׁנִין. וַאֲלִיד
בְּנִין וּבָנָן: **ס טז וַיְחִי־עֵבֶר אֶרְבַּע וּשְׁלֹשִׁים שְׁנָה**
וַיֹּלֶד אֶת־פִּלְג: וַחֲיָא עֵבֶר. תְּלָתִין וְאֶרְבַּע שָׁנִין. וַאֲלִיד יֵת
פִּלְג: **יז וַיְחִי־עֵבֶר אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־פִּלְג שְׁלֹשִׁים**
שְׁנָה וְאֶרְבַּע מֵאוֹת שְׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:

תפסיר רס"ג

יח) ולמא עאש פלג ת'לאַת'יין
 סנה. אולד רעו: יט) ועאש בעד
 ד'אלד. מאיתין ותסע סנין.
 אולד פיהא בנין ובנאת:
 כ) ולמא עאש רעו. את'נין
 ות'לאַת'יין סנה. אולד שרוג.
 כא) ועאש בעד ד'אלד.
 מאיתין וסבע סנין. אולד פיהא
 בנין ובנאת: כב) ולמא עאש
 שרוג ת'לאַת'יין סנה. אולד
 נחור: כג) ועאש בעד ד'אלד.
 מאיתין סנה. אולד פיהא בנין
 ובנאת: כד) ולמא עאש נחור
 תסעה ועשרין סנה. אולד תרח:

וּחְיָא עֵבֶר. בְּתֵר דְּאוֹלִיד יֵת פִּלְג. אַרְבַּע
 מָאָה וּתְלָתִין שָׁנִין. וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן: ס
 וּיְחִי-פִלְג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה
 וַיֹּלֶד אֶת-רְעוֹ: וּחְיָא פִלְג תְּלָתִין
 שָׁנִין. וְאוֹלִיד יֵת רְעוֹ: דט וּיְחִי-פִלְג
 אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-רְעוֹ
 תִשַּׁע שָׁנִים וּמָאתַיִם שָׁנָה
 וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: וּחְיָא פִלְג.
 בְּתֵר דְּאוֹלִיד יֵת רְעוֹ. מָאתָן וּתִשַּׁע שָׁנִין.
 וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן: ס ב וּיְחִי רְעוֹ שְׁתַּיִם וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה
 וַיֹּלֶד אֶת-שָׂרוּג: וּחְיָא רְעוֹ. תְּלָתִין וּתְרַתִּין שָׁנִין. וְאוֹלִיד יֵת
 שָׂרוּג: כא וּיְחִי רְעוֹ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-שָׂרוּג שִׁבְעַ
 שָׁנִים וּמָאתַיִם שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: וּחְיָא רְעוֹ.
 בְּתֵר דְּאוֹלִיד יֵת שָׂרוּג. מָאתָן וּשְׁבַע שָׁנִין. וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן: ס
 כב וּיְחִי שָׂרוּג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת-נְחֹר:
 וּחְיָא שָׂרוּג תְּלָתִין שָׁנִין. וְאוֹלִיד יֵת נְחֹר: כג וּיְחִי שָׂרוּג אַחֲרֵי
 הוֹלִידוֹ אֶת-נְחֹר מָאתַיִם שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים
 וּבָנוֹת: וּחְיָא שָׂרוּג. בְּתֵר. דְּאוֹלִיד יֵת נְחֹר מָאתָן שָׁנִין. וְאוֹלִיד בְּנִין
 וּבָנָן: ס כד וּיְחִי נְחֹר תִּשַּׁע וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וַיֹּלֶד
 אֶת-תָּרַח: וּחְיָא נְחֹר. עֶשְׂרִין וּתִשַּׁע שָׁנִין. וְאוֹלִיד יֵת תָּרַח:

תפסיר דס"ג

כה) ועאש בעד ד'אלד. ארבע מאיה ות'לאתין סנה. אולד פיהא בגין ובנאת: כו) ולמא עאש תרח סבעין סנה. אולד אברהם. ונחור וחרן: כז) והד'א שרח תנאלד תרח. אד' אולד אברם. ונחור וחרן. והרן אולד לוט: כח) ומאת הרן. בחצ'רה' תרח אביה. פי בלד מולדה' פי אתון אלפסדאניין: כט) ואתכ'ד אברם ונחור להם נסאא, אסם זוגה' שרי. ואסם זוגה' נחור מלכה, אבנת הרן אבו מלכה ואבו יספה:

כה ויחי נחור אחרי הולידו את-תרח תשע-עשרה שנה ומאת שנה וילד בנים ובנות: וחי נחור. בתר דאוליד ית תרח. מאה ותשע עשרי שנין. ואוליד בגין ובנן: ס ויחי-תרח שבעים שנה וילד את-אברם את-נחור ואת-הרן: וחי תרח שבעין שנין.

ואוליד ית אברם. ית נחור וית הרן: כז ואלה תולדת תרח תרח הוליד את-אברם את-נחור ואת-הרן והרן הוליד את-לוט: ואלין תולדת תרח. תרח אוליד ית אברם. ית נחור וית הרן. והרן אוליד ית לוט: כח וימת הרן על-פני תרח אביו בארץ מולדתו באור כשדים: ומית הרן. על אפי תרח אבוהי. בארע ילדותיה באור דכסדאי: * כט ויקח אברם ונחור להם נשים שם אשת-אברם שרי ושם אשת-נחור מלכה

ויחי נחור אחרי הולידו את-תרח תשע-עשרה שנה ומאת שנה וילד בנים ובנות: וחי נחור. בתר דאוליד ית תרח. מאה ותשע עשרי שנין. ואוליד בגין ובנן: ס ויחי-תרח שבעים שנה וילד את-אברם את-נחור ואת-הרן: וחי תרח שבעין שנין.

— רש"י —

כח על פני תרח אביו. בחיי אביו. ומדרש אנדה יש אומרים שעל ידי אביו מת, שקבל תרח על אברם בנו לפני נמרוד על שכתת את צלמיו והשליכו לכבשן האש, והרן יושב ואומר בלבם אם אברם נוצח, אני משלם, ואם נמרוד נוצח, אני משלם. וכשנצל אברם אמרו

וזלק הדקדוק: כט שם אשת אברם שרי. לחרד זקף קטן וקמץ:

תפסיר רס"ג

בֵּת־הָרֶן אֲבִי־מֶלֶכָּה וְאֲבִי**יִסְכָּה:** וְנָסִיב אֲבָרם וְנָחֹר. לְהוֹן

נָשִׁין. שׁוֹם אֶתֶת אֲבָרם שָׂרִי. וְשׁוֹם

אֶתֶת נָחֹר מֶלֶכָּה. בֵּת הָרֶן אֲבוּהָא

דְּמֶלֶכָּה וְאֲבוּהָא דְיִסְכָּה: עפטיד**וְהָיָה שָׂרִי עֶקְרָה אִין****לָהּ וְלֹד:** וְהָיָה שָׂרִי עֶקְרָה. לִית לָהּוְלֹד: **וַיִּקַּח תָּרַח אֶת־אֲבָרם****בְּנוֹ וְאֶת־לוֹט בֶּן־הָרֶן בֶּן־בְּנוֹ וְאֶת שָׂרִי כִלְתּוֹ****אִשְׁת־אֲבָרם בְּנוֹ וַיֵּצְאוּ אֹתָם מֵאוּר כַּשְׂדִּים****לָלֶכֶת אֶרֶצָה כְּנַעַן וַיָּבֹאוּ עַד־חָרָן וַיֵּשְׁבוּ שָׁם:**

וְדַבֵּר תָּרַח יֵת אֲבָרם בְּרִיָּה. וְיֵת לוֹט בֶּן הָרֶן בֶּן בְּרִיָּה.

וְיֵת שָׂרִי כִלְתִּיָּה. אֶתֶת אֲבָרם בְּרִיָּה. וְנִפְקוּ עִמָּהוֹן מֵאוּר דְּכַסְדִּיָּא.

לְמִיזַל לְאֶרֶעָא דְכְנַעַן. וְאֵתוּ עַד חָרָן וַיֵּתִיבוּ תַמָּן:

לִבּ וַיְהִיו יְמֵי־תָרַח חֲמֵשׁ שָׁנִים וּמֵאֵתִים שָׁנָה

(ל) וּפִאֲנֵת שָׂרִי עֶקְרָה. לִיס לָהּא
וְלֹד: (לא) פִּאֲכִיד' תָּרַח אֲבָרם
וְלוֹט אֲבִן הָרֶן אֲבִן אֲבִנָּה. וְשָׂרִי
כְנַעֲנָה. זִוגָה' אֲבָרם אֲבִנָּה.
וְכִרְגוּ מַעֲהָם מִן אֶתֶת
אֶלְכַסְדִּיָּא. לְיִמְצִי' אֱלֹהֵי
בֵּלֶד כְּנַעַן. פִּגְאֹו אֱלֹהֵי חָרָן
וְאֶקְאֵמוּ תַם: (לב) כְּכָאן עֶמֶר
תָּרַח. מֵאֵתִין וְכִמְס סָנִין.
וּמֵאֵת פִּי חָרָן:

• רש"י •

וְהָיָה שֵׁם יוֹתֵר מִשְׁשִׁים שָׁנָה, שְׁהָרִי כְּתוּב
(יז ז) וְאֲבָרם בֶּן חֲמֵשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה
בְּצֵאתוֹ מִחָרָן, (פסוק טו) וְתָרַח בֶּן שִׁבְעִים
שָׁנָה הָיָה כְּשֶׁנִּלְד אֲבָרם, הָרִי מֵאָה אַרְבָּעִים
וְחֲמִשׁ לְתָרַח כְּשֶׁיֵּצֵא אֲבָרם מִחָרָן, עֲדִין
נִשְׁאָרוּ מִשְׁנוֹתָיו הֶרְבֵּה, וְלָמָּה הִקְדִּים הַכְּתוּב
מִיתָתוֹ שֶׁל־תָּרַח לִיִּצְיָאָתוֹ שֶׁל־אֲבָרם, שֶׁלֹּא
יְהִי הַדְּבָר מְפֹרָס לְכָל וַיֹּאמְרוּ לֹא קִיָּם
אֲבָרם אֶת כְּבוֹד אָבִיו שֶׁהִנִּיחוֹ זָקֵן וְהִלָּף לוֹ,
לְפִיכָּךְ קִרְאוּ הַכְּתוּב מֵת, שֶׁהִרְשָׁעִים אָף
בְּחֵייהֶם קְרוִיִּים מֵתִים, וְהִצְדִּיקִים אָף בְּמִיתָתוֹ

לוֹ לְהָרֶן מִשְׁל־מִי אֶתָּה, אָמַר לָהֶם הָרֶן
מִשְׁל־אֲבָרם אָנִי. הִשְׁלִיכוּהוּ לְכַבְשָׁן הָאֵשׁ
וְנִשְׂרָף, וְזֶהוּ אוּר כַּשְׂדִּים. וּמִנַּחֲם בֶּן סְרוּק
פִּרְשׁ אוּר בְּקַעָה, וְכֵן (ישעי' כז טו) בְּאֵרִים
כְּבֹדוֹ ה', וְכֵן (סס יא ח) מְאוּרֵת צִפְעוֹנִי. כָּל
חוֹר וּבְקַע עֲמוּק קְרוִי אוּר: כֵּן יִסְכָּה. זוֹ שָׂרָה,
עַל שֵׁם שְׁסוּכָה בְּרוּחַ הַקּוֹדֶשׁ, וְשֶׁהַכָּל סוֹכֵין
בִּיפְיָה. וְעוֹד יִסְכָּה לְשׁוֹן נְסִיכוּת, כְּמוֹ שָׂרָה
לְשׁוֹן שְׂרָרָה: לֹא וַיֵּצְאוּ אֹתָם. וַיֵּצְאוּ תָּרַח
וְאֲבָרם עִם לוֹט וְשָׂרִי: לִזְוִימָת תָּרַח בְּחָרָן.
לְאַחַר שֶׁיֵּצֵא אֲבָרם מִחָרָן וְכֹא לְאַרְץ כְּנַעַן

וימת תרח בחרן: והיו יומי תרח. מאתן וחמיש שנים. ומית

תרח בחרן: פ פ פ

קנז פיסוקים סימן בצלאל

— רש"י —

קרויים חיים, שנאמר (שמואל ב' כג ט) ובניהו בן לומר לך עד אברם היה חרון אף של-מקום יהודע בן איש חי: בחרן. חרון הפוכה, בעולם: חסלת פרשת נח

וזלך הדקדוק: ווימת תרח בחרן. כתב רש"י נו"ן דחרן הפוכה ע"כ. ובכל התיגאן אין חרון הפוכה גם בירושלמיים. ומצאתי בספר באר היטב הל' ס"ת סי' רע"ה סק"ג וז"ל ובלקט הקמח דף צ"ו קורא תיגר ומקלל הסופרים שעושין אותיות הפוכין כגון ד' דדרך עץ החיים ו' דוימת תרח בחרן ל' דלנכרי תשיך ע"ש:

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. אשר בחר, בנביאים טובים. ורצה בדבריהם, הנאמרים באמת. ברוך אתה יהוה. הבוחר בתורה, במשה עבדו, וב ישראל עמו. ובנביאי, האמת והצדק: (אמן)

הפטרה דאלה תולדת נח

בישעיה סימן נ"ד

רני עקרה לא ילדה פצחי רנה וצהלי לא-חלה
פירבים בני-שוממה מבני בעולה אמר יהוה:
שבחי ירושלם דהות פאתא עקרא, דלא ילדת. פועי תשבחא ודוצי
דהות פאתא, דלא עדיאת. ארי סגיאין יהון, בני ירושלם צדיקא. מבני
רומי יתיבתא, אמר יי: ב הרחיבי מקום אהלך ויריעות
משפנותיך יטו אל-תחשכי האריכי מיתריך ויתדתיך
חזקי: אפתא, אתר בית משרך. וקרוי ארעיד יתיבי, לא תמנעין.

וזלך הדקדוק: א בני. הבית בגעיא:

אסגא, עם משריתיד, ושלטונך, תקיפי: ג **כִּי־יִמִּין** וּשְׂמֹאֹל
 תִּפְרָצִי וְזָרַעְךָ גּוֹיִם יִירָשׁ וְעָרִים נִשְׁמֹות יוֹשִׁיבוּ: אַרִי
 לְדָרוֹמָא וּלְצָפוֹנָא, תתקפין. ובנך, עממין ירתון, וקרין דצדן, יתבון:
 ה **אֶל־תִּירָאִי כִּי־לֹא תִבּוֹשִׁי וְאֶל־תִּכְלָמִי כִּי לֹא תַחֲפִירִי**
כִּי בָשֶׁת עֲלוֹמִיךָ תִּשְׁכַּחִי וְחִרְפַּת אֱלֻמְנוּתִיךָ לֹא
תִּזְכָּרִי־עוֹד: ז לא תדחלין, ארי לא תבהתין. ולא תתפנעין, ארי לא
 תתכלמן. ארי בהתת עולימותיך, תתנשן, וחסודי ארמלותיך, לא
 תדכרין עוד: ח **כִּי בְעֲלִיךָ עֲשִׂיךָ יִהְיֶה צְבָאוֹת שְׁמוֹ וְגֵאלְךָ**
קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי כָל־הָאָרֶץ יִקְרָא: ארי מריך, דעבדיך. י
 צבאות, שמייה. ופרקיד, קדישא דישראל, אלה כל ארעא, ותקרי:
 י **כִּי־כֹאשָׁה עֲזוּבָה וְעֲצוּבַת רוּחַ קָרְאָךָ יִהְיֶה וְאַשְׁת**
נְעוּרִים כִּי תִמָּאֵס אָמַר אֱלֹהֶיךָ: ארי כאתא שביקא. ועיקת
 רווח ערעת, שכינתא די. וכאתת עלומין, דאתרחקת, אמר אלהיך:
 י **בְּרָגַע קָטָן עֲזוּבְתִיךָ וּבְרַחֲמִים גְּדֹלִים אֶקְבְּצֶךָ:** ברגו זעיר,
 רחיקתיד, וברחמין סגיאין, אקריב גלותיך: ח **בְּשַׁעַף קִצֹּף**
הִסְתַּרְתִּי פָנַי רָגַע מִמֶּךָ וּבַחֲסֵד עוֹלָם רַחֲמֶיךָ אָמַר
גֵּאלְךָ יְהוָה: בשעא זעירא. סליקית אפי שכינתי זמן, מניך. ובטבות
 עלם דלא פסקון, ארחים עלך, אמר פרקיד, י: ט **כִּי־מִי נָח זֹאת לִי**
אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעַבְר מִי־נָח עוֹד עַל־הָאָרֶץ כֵּן נִשְׁבַּעְתִּי
מִקִּצֹּף עֲלֶיךָ וּמִגְּעַר־בָּךְ: כיומי נח, דא קדמי. דקיימית במימרי.
 דלא יעדון מי טופנא, דהו כיומי נח. עוד, על ארעא. כן קיימית, דלא
 יחול רגזי עלך, ולא אזורף ביד: י **כִּי הָהָרִים יִמּוּשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת**

זולק הדקדוק: ט **כִּי־מִי נָח**. תיבה א' בכל ספרי תימן. כמו כימי נדת דותה (ויקרא יב-ב) וכן ת"י
 "כיומי נח" וכן דעת רס"ג ז"ל בערבי, ועיין רד"ק. ותיבת נח בפשט אחד היא מלרע:
 ומגער-בך. הגימל בשוא לבד והע"ן נקראת בחטף קמץ, עיין רד"ק:

תִּמְוִטִּינָה וְחֶסְדִּי מֵאֲתָךְ לֹא־יִמוּשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא
 תִּמְוֹט אָמַר מֶרְחֶמְךָ יְהוָה: אֲרִי טוֹרֵא, יַעֲדוֹן. וְרַמָּתָא, יִתְפָּרֶקֶן.
 וְטוֹבֵי מִנִּיךְ יִרְשָׁלַם, לֹא יַעֲדִי. וְקִים שְׁלָמִי, לֹא יִתְרַחֵק. אָמַר דַּעֲתִיד
 לִרְחֻמָּא עֲלֶךְ, יי: ^יאֵ עֲנִיָּה סַעֲרָה לֹא נַחֲמָה הֵנָּה אֲנֹכִי
 מִרְבִּיין בַּפּוֹדֵךְ אֲבִיךָ וְיִסְדָּתִיךָ בַּסְּפִירִים: חֲשִׁיכְתָּא מְקַבְּלַת
 עֲלֶבָן קֶרְתָּא דְאֲמַרִין עֲלֶה עִמָּמִיא, לֹא תִתְנַחֵם. הָא אֲנָא. כְּבִישׁ
 בַּעֲדִידָא, אֲבִי רַעֲפָתִיךָ. וְאַשְׁכְּלִלְנִיךָ, בְּאֲבִינִן טָבִין: ^{יב} וְשִׁמְתִּי כְּדָכֵךְ
 שְׁמִשְׁתִּיךָ וְשַׁעֲרִיךָ לֹא־בִנִי אֶקְדַּח וְכָל־גְּבוּלְךָ לֹא־בִנִי־
 חֲפֵץ: וְאַשְׁוִי כְּמַרְגְּלִין, אָעֵךְ. וְתִרְעֵךְ, לֹא־בִנִי גָמַר. וְכָל תַּחֲוֹמֶךָ, לֹא־בִנִי
 צִרוּךְ: ^{יג} וְכָל־בְּנִיךָ לְמוֹדִי יְהוָה וְרַב שְׁלוֹם בְּנִיךָ: וְכָל בְּנֵךְ
 יְהוֹן אֶלְפִין, בְּאוּרִיתָא דִּיִּי וְסָגִי, יְהִי שְׁלָם בְּנֵךְ: ^{יד} בַּעֲדָקָה תִּפְוֹנְגִי
 רַחֲמִי מַעֲשֵׂק כִּי־לֹא תִירָאִי וּמִמַּחֲתָה כִּי לֹא־תִקְרַב
 אֵלֶיךָ: בְּזִכּוּתָא, תִּתְקַנִּין. אֶתְרַחֲמִי מַעֲשֵׂקָא, אֲרִי לֹא תִדְחִלִין.
 וּמִתְבָּרָא, אֲרִי לֹא יַעוֹל, עֲלֶךְ: ^{טו} הֵן גָּזֵר יְגוֹר אֶפְסֵי מְאוּתִי
 מִי־גֵר אֶתְךָ עֲלֶיךָ יִפּוֹל: הָא אֶתְכַּנְשָׁא יִתְפַּנְשׁוּן, לִיךְ. גְּלוּת עֲמִיךְ,
 בְּסוּפָא, מַלְכִי עִמָּמִיא דְּמִתְכַּנְשִׁין לֹא־עָקָא לִיךְ יִרְשָׁלַם, בְּגוּיךְ יִתְרַמּוּן:
^{טז} (כ' הן) הֵנָּה אֲנֹכִי בִּרְאִיתִי חֲרָשׁ נִפְחַ בְּאֵשׁ פָּחִם וּמוֹצִיא
 כָּלִי לְמַעֲשָׂהוּ וְאֲנֹכִי בִּרְאִיתִי מִשְׁחִית לְחַבֵּל: הָאֲנָא, בְּרִית
 נִפְחָא. נִפְחַ נּוֹר, בְּשִׁיחֻרִין. וּמִפִּיק מְנָא, לְצַרְפִּיה. וְאַנָּא, בְּרִית מַחְבֵּלָא,
 לְחַבֵּלָא: ^{יז} כָּל־כָּלִי יוֹצֵר עֲלֶיךָ לֹא יַעֲלָח וְכָל־לְשׁוֹן
 תִּקּוּם־אֶתְךָ לְמַשְׁפָּט תִּרְשִׁיעִי זֹאת נַחֲלַת עֲבָדֵי יְהוָה
 וְיַצְדָּקְתֶּם מֵאֲתִי נְאֻם־יְהוָה: כָּל זֵין. דִּיתְקֹן עֲלֶךְ יִרְשָׁלַם, לֹא

זֶלֶק הַדְּקָדוֹק: ^{יח} כְּדָכֵךְ. הַכ"ף (הראשונה) בדגש, כִּי הִיא בְּכָלֵל אוֹגִירָה וְהַכ"ף בְּגַעִיא וְהַשׁוּא
 נַע, עַל מַשְׁקַל עֲרֻבוֹת עֵינַן בְּמַחֲבֶרֶת הַתִּיגָאן: ^{יט} נִפְחָת. בְּפִשְׁט א' וְהִיא מַלְרַע, וְהִיא שִׁטַּת הַר"מ
 לִוְנָזָאנו: ^י תִּקּוּם־אֶתְךָ. הַתִּי"ו בְּגַעִיא מִפְּנֵי הַמֶּקֶף, וְהִיא מַלְעִיל:

יצלח. וְכָל לִישָׁן. דִּיקוּם עֲמִיד לְדִנָּא, תַּחֲבִיבֵינָהּ. דָּא. אַחֲסַנְתָּ עֲבָדֵי דִי
וְזָכוּתָהוּן. מִן קְדָמִי, אָמַר יי: הֵן הָיָה כָּל-עָמָל לָבוֹ לַמֵּיִם וְאֲשֶׁר
אֵין-לוֹ כֶּסֶף לָבוֹ שִׁבְרוֹ וְאָכְלוּ וּלְבוֹ שִׁבְרוֹ בְּלוֹא-כֶּסֶף
וּבְלוֹא מַחִיר יֵין וְחֶלֶב: יי כָּל דְּעָבִי לְמִילָף, יִיתִי וַיִּילָף. וּדְלִית לִיה, כֶּסֶף.
אֵיתוּ שְׁמַעוּ, וְאֵילְפוּ. אֵיתוּ שְׁמַעוּ, וְאֵילְפוּ. בָּלָא בְּדַמִּין, וְלֹא בְּמִמּוֹן.
אֶלְפִין דְּטָב, מִחֲמַר וּמִחֶלֶב: יט לָמָּה תִשְׁקָלוּ-כֶּסֶף בְּלוֹא-לָחֶם
וַיִּגְעַכְס בְּלוֹא לְשִׁבְעָה שְׁמַעוּ שְׁמוּעַ אֵלִי וְאָכְלוּ-טוֹב
וְתִתְעַנֵּג בְּדִשָׁן נַפְשְׁכֶם: לָמָּה תִתְקַלּוֹן בְּסַפְכוֹן, בָּלָא לְמִיכָל.
וְלִיאֻתְכוֹן, בָּלָא לְמַסְפֵּעַ. קִבִּילוּ קִבְּלָא לְמִימְרִי, וְאָכְלוּ דְטָב. וְתִתְפַּנֵּק
בְּדִדְהִין, נַפְשְׁכוֹן: כ הֵטוּ אֲזִנְכֶם וּלְבוֹ אֵלִי שְׁמַעוּ וְתַחֲי
נַפְשְׁכֶם וְאַכְרַתָּה לָכֶם בְּרִית עוֹלָם חֲסֵדֵי דְדוֹד הַנְּאֻמָּנִים:
אַרְבִּינוּ אֲדִנְכוֹן, וְקִבִּילוּ לְמִימְרִי. שְׁמַעוּ, וְתִתְקִים נַפְשְׁכוֹן. וְאַגְזֹר לָכוֹן,
קִים עֲלֵם. טְבוֹת דְדוֹד, דְּמַהֲמִינִין:

ומנהג השאמי להוסיף פסוקים אלו:

כא הֵן עַד לְאוּמִים נִתְתִּיו נֶגֶד וּמַצִּיחָה לְאֻמִּים: הא. רַב לַעֲמֻמִּיָּא, מִנִּיתִיהּ מֶלֶךְ
וְשָׁלִיט, עַל כָּל מַלְכוּתָא: כב הֵן גֹּי לֹא-תִדְעַל תִּקְרָא וְגֹי לֹא-יִדְעוּךָ אֱלֹהֵיךָ יִרְוּעוּ
לְמַעַן יִהְיֶה אֱלֹהֵיךָ וְלִקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי פִּאֲרָךְ: הא עִם דְּלֹא תִדְעַ, יִפְלַחְךָ. וְעִם
דְּלֹא יִדְעוּךָ, יִרְהֻטוֹן לְאַסְקָא לָךְ מַסִּין. בְּדִיל, יי אֱלֹהֵךְ. וְלִקְדִישָׁא דִישְׂרָאֵל, אָרִי שְׁבַחְךָ:

(גְּאֻלָּנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פִּרְקָנָא. יי צְבָאוֹת, שְׁמִיָּהּ קְדִישָׁא, דִישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יִתְבָּרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חֵיא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעֵלָם,
וּלְעַלְמֵי עַלְמֵיָא:

זוֹלָק הַדְּקָדוּק: כ חֲסֵדֵי דוֹד. הַשּׁוֹא שְׁבַסְמ"ךְ נַע, מִפְּנֵי הַמֶּאֱרִיךְ שְׁבַחֲי"ת, וְהַדְּל"ת רַפִּי, וְכ"ה
גַּם בִּירוּשָׁלַיִם. וְעַד כַּאֲן מַסִּימִים בַּהֲפֻטָּת פִּרְשַׁת נַח, וְכֵן הוּא בַּהֲפֻטְרִיּוֹת קְדַמוֹנִיּוֹת, וְכ"כ
הַרְמַב"ם ז"ל בִּפְיֻרוֹשׁ, וְעִיקָר: כא נֶגֶד וּמַצִּיחָה. הוּא"ו בַּסְּגוּל:

תפסיר רס"ג

לך לך

לכונחת שבת
ושני וחמישי

דהד

יב א) אד' קאל אללה
לאברם. אמץ' מן ארצ'ך
ומולדך ובית אביך. אלי'
אלפלד אלד'י אוריד: ב) ואצנע
מנד אמה כפירה. ואבארך
פיד. ואעצ'ם אסמך. ותפון
ברכה: ג) ואבארך מבארךך.

יב א' ויאמר יהוה אל-
אברם לך-לך מארצך
וממולדתך ומבית אביך
אל הארץ אשר אראנך:
ואמר יי לאברם. איזל לך. מארעך

ומילדותך ומבית אבך. לארעא דאחזינך: ב' ואעשך לגוי
גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה:
ואעבדנך לעם סג' ואברכנך. וארבי שמך. ותהי מברך:
ג' ואברכה מברכך ומקללך אאר ונברכו בך
כל משפחת האדמה: ואברך מברךך. ומלטטך אלוט.

— רס"י —

ואגדלה שמך וזהו שאומרים אלהי יעקב. יכול
יהיו חותמין בכלל, תלמוד לומר והיה ברכה,
בך חותמין ולא בהם: מארצך. והלא כבר
יצא משם עם אביו ובא עד לחרן, אלא בך
אמר לו התרחק עוד משם וצא מבית אביך:
אל הארץ אשר אראך. לא גלה לו הארץ
מיד, כדי לחבבה בעיניו, ולתת לו שבר על
כל דבור ודבור. כיוצא בו (זרעית כז ז) את
בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק, כיוצא
בו (כז ז) על אחד ההרים אשר אמר אליך,
כיוצא בו (יוט ג ז) וקרא עליה את הקריאה
אשר אנכי דובר אליך: ג' ונברכו בך כל
משפחת האדמה. יש אגדות רבות, וזהו
פשוטו אדם אומר לבנו תהא פאברךם, וכן
כל ונברכו בך שבמקרא, וזה מוכיח (זרעית
מח ט) בך יברך ישראל לאמר ישימך אלהים

יב 6 לך לך. להנאתך ולטובתך, ושם אעשך
לגוי גדול, וכאן אי אתה זוכה לבנים. ועוד
שאידיע טבעך בעולם: ז' ואעשך לגוי גדול.
לפי שהדרך גורמת לשלשה דברים ממעטת
פריה ורביה, וממעטת את הממוץ, וממעטת
את השם, לך הזקק לשלש ברכות הללו
שהבטיחו על הבנים, ועל הממוץ, ועל השם.
(וזהו ואגדלה שמך, הריני מוסיף אות על
שמך, שעד עכשיו שמך אברם מכאן ואלף
אברהם, ואברהם עולה רמ"ח כנגד איבריו
של-אדם): ואברכך. בממוץ: והיה ברכה.
הברכות נתנות בידך, עד עכשיו היו בידי,
ברכתי את אדם ואת נח ואותך, ומעכשיו
אתה תברך את אשר תחפוץ. דבר אחר
ואעשך לגוי גדול וזהו שאומרים אלהי
אברהם, ואברךך וזהו שאומרים אלהי יצחק,

תפסיר רס"ג

וַיִּתְּכֶם בְּדִלְךָ כָּל זֶרְעֵי אֶרֶץ:

וַיִּלֶךְ אַבְרָם בְּאֶשֶׁר דִּבֶּר

אֵלָיו יְהוָה וַיִּלֶךְ אִתּוֹ לֹט

וְאַבְרָם בֶּן־חֲמִשׁ שָׁנִים

וְשִׁבְעִים שָׁנָה בָּעָתָה

מִחֶרֶן: וְאִזּוֹל אַבְרָם. כָּמָא דְמַלְלִיל

עַמִּיָּה יי. וְאִזּוֹל עַמִּיָּה לֹט. וְאַבְרָם. בַּר

שִׁבְעִין וְחֲמִישׁ שָׁנִין. בְּמַפְקִיָּה מִחֶרֶן:

וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת־שָׂרִי

אִשְׁתּוֹ וְאֶת־לֹט בֶּן־אָחִיו וְאֶת־כָּל־רְכוּשָׁם

אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־עָשׂוּ בְּחָרָן

וַיֵּצְאוּ לָלֶכֶת אֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אֶרֶץ כְּנָעַן:

וַדַּבֵּר אַבְרָם יַת שָׂרִי אֶתְתִּיהָ וַיֵּת לֹט בַּר אָחִיהָ. וַיֵּת כָּל קִנְיָנָהּ דְּקִנּוּ.

וַיֵּת נַפְשָׁתָא דְשַׁעֲבִידוֹ לְאוֹרִיתָא בְּחָרָן. וַנִּפְקוּ. לְמִיזַל לְאֶרֶץ כְּנָעַן.

וְאִתּוֹ לְאֶרֶץ כְּנָעַן: וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֶרֶץ עַד מְקוֹם

שָׁכָם עַד אֵלּוֹן מוֹרָה וְהַכְנַעֲנִי אִזּוֹ בְּאֶרֶץ: וַעֲבַר

אַבְרָם בְּאֶרֶץ. עַד אֶתֶר שָׁכָם. עַד מִישַׁר מוֹרָה. וַכְּנַעֲנָה בֶּן

וְאֵלֶּעֶן שְׂאֵת־מִיד. וַיִּתְּבַאֲרֵךְ
בְּד. גְּמִיעַ עֲשָׂאִיר אֶל־אֶרֶץ:
(ד) פְּמִצָּא אַבְרָם כָּמָא קָאֵל לָהּ
אֶל־לָהּ. וּמִצָּא מְעָה לֹט. וְכָאֵן
אַבְרָם. אַבְן כְּמִס וְסִבְעִין סָנָה.
חִין כְּרָג מִן חֶרֶן: (ה) פְּאִכִּיד
אַבְרָם שְׂרִי זִוְגָתָהּ וְלֹט אַבְן
אִכִּיָּה. וּגְמִיעַ סִרְחָתָם אֶל־דִּי
מִלְכּוּהָ. וְאֶל־נְפֻשׁ אֶלְתִּי
אֶפְתָּסְבוּהָא פִי חֶרֶן. וְכְרָגוֹ.
לִימְצִי אֶל־יָ בְּלָד כְּנַעַן. וְגִאֹ
אֵלִיהָ: (ו) פְּטָאף אַבְרָם פִּי

• — רס"י — •

כְּאֶפְרַיִם וְכַמְנֶשֶׁה: כֹּאֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן. וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֶרֶץ. נִכְנַס לְתוֹכָהּ: עַד
שְׁהַכְנִיסָן תַּחַת כְּנָפֵי הַשְּׂכִינָה, אַבְרָהָם מְגִיר
אֶת הָאֲנָשִׁים, וְשָׂרָה מְגִירַת הַנָּשִׁים, וּמַעֲלָה
עֲלֵיהֶם הַכְּתוּב בְּאֵלּוֹ עֲשָׂאוֹם. וּפְשׁוּטוֹ
שֶׁל־מְקָרָא עֲבָדִים וְשִׁפְחוֹת שִׁקְנוּ לָהֶם, כְּמוֹ
(סס לא 6) עֲשֵׂה אֶת כָּל הַכְּבוֹד הַזֶּה, (כְּמִי כִי יִח) וְיִשְׂרָאֵל עָשָׂה חֵיל, לְשׁוֹן קוּנָה וְכוּנָס:
וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֶרֶץ. נִכְנַס לְתוֹכָהּ: עַד
מְקוֹם שָׁכָם. לְהַתְּפַלֵּל עַל בְּנֵי יַעֲקֹב כְּשִׁיבָאוּ
לְהַלְחֵם בְּשָׁכָם: אֵלּוֹן מוֹרָה. הוּא שָׁכָם,
הָרְאָהוּ הָר גְּרִיזִים וְהָר עֵיבֵל שִׁשָּׁם קָבְלוּ
יִשְׂרָאֵל שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה: וְהַכְנַעֲנִי אִזּוֹ בְּאֶרֶץ.
הָיָה הוֹלֵךְ וְכוּבֵשׁ אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִזֶּרְעוֹ
שֶׁל־שָׁם, שְׁבַחֲלָקוֹ שֶׁל־שָׁם נִפְלָה בְּשַׁחֲלָק נֹחַ

תפסיר רס"ג

אלבֹלֵד. אֵלֵי מוֹצֵעַ נֶאֱבָלוֹס.
אֵלֵי מֶרֶג מוֹרָה. וְאֶלְכֶנְעָאֲנִין
חִינִיד' (קרי: חִינְאֲדִין) פִּיה:
(ז) תִּם תִּגְלִי לָהּ אֵלְלָה. וְקָאֵל.
לְנִסְלָךְ. אַעֲטִי הוֹדִיא אֶלְבֹלֵד.
וּבְנָא תִם מִדְּבַחָא. לָלֶה
אֶלְמִתְגְלִי לָהּ: (ח) וְאֶנְתְּקֵל מִן
תִּם אֵלֵי אֶלְגָּבֵל. מִן שְׂרָקִי בֵּית
אֵל וּמִד תִּם כְּבֹאָה. בֵּית אֵל
מִן אֶלְמִגְרִיב וְעִי מִן אֶלְמִשְׂרָק.
וּבְנָא תִם מִדְּבַחָא לָלֶה. וְדַעַא
בְּאַסְמָה: (ט) וְרַחֵל אֶבְרָם. כָּל
מָא מִד רַחֵל אֵלֵי אֶלְקָבֵלָה:

בְּאַרְעָא: ^ז וַיֵּרָא יְהוָה אֶל-
אַבְרָם וַיֹּאמֶר לְזָרְעֲךָ אֶתֵּן
אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיְבִן שָׁם
מִזְבֵּחַ לַיהוָה הַנִּרְאָה
אֵלָיו: וְאַתְּגִלִּי יי לְאַבְרָם. וַאֲמַר.
לְבָנְךָ. אֶתֵּן יְת אֶרְעָא הָדָא. וּבְנָא תִמָּן
מִדְּבַחָא. קָדָם יי דְּאַתְּגִלִּי לִיָּה:
^ח וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם הָהָרָה
מִקְדָּם לְבֵית-אֵל וַיֵּט

אֶהְיֶה בֵּית-אֵל מִיָּם וְהָעִי מִקְדָּם וַיְבִן-שָׁם מִזְבֵּחַ
לַיהוָה וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה: וְאַסְתִּילַק מִתִּמָּן לְטוֹרָא.
מִמִּדְנָח. לְבֵית אֵל וּפְרָסִיָּה לְמִשְׁכְּנִיָּה. בֵּית אֵל מִמַּעַרְבָא וְעִי מִמִּדְנָחָא.
וּבְנָא תִמָּן מִדְּבַחָא קָדָם יי. וְצִלִּי בְשֵׁמָא דִּיִּי: ^ט וַיִּסַּע אַבְרָם
הַלּוֹךְ וְנִסּוֹעַ הַנִּגְבָּה: וְנִטַּל אַבְרָם. אֲזִיל וְנִטִּיל לְדְרוֹמָא:

• רס"י •

נִמְצָאָת בֵּית אֵל בְּמַעַרְבוֹ, וְהוּא שְׁנֵאמַר בֵּית
אֵל מִיָּם: אֶהְיֶה. אֶהְיֶה כְּתִיב, בְּתַחֲלָה נִטָּה
אֶת אֶהְיֶה אֲשֶׁתּוֹ וְאַחֵר כֶּף אֶת שְׁלֹו: וַיְבִן שָׁם
מִזְבֵּחַ. נִתְּנָבָא שְׁעִתִּידִין בְּנִי לְהַכְשֵׁל שָׁם עַל
עוֹן עֶכָן וְהַתְּפַלֵּל שָׁם עֲלֵיהֶם: ^ט הַלּוֹךְ וְנִסּוֹעַ.
לְפָרְקִים, יוֹשֵׁב כָּאֵן חֲדָשׁ אוֹ יוֹתֵר וְנִסּוֹעַ מִשָּׁם
וְנִטָּה אֶהְיֶה בְּמִקּוֹם אַחֵר, וְכָל מִסְעָיו הַנִּגְבָּה

אֶת הָאָרֶץ לְבָנָיו, שְׁנֵאמַר (בראשית יד יח) וּמִלְכִּי
צָדֵק מֶלֶךְ שָׁלָם, לְפִיכָף (פסוק ז) וַיֹּאמֶר ה' אֵל
אַבְרָם לְזָרְעֲךָ אֶתֵּן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת, עֲתִיד
אֲנִי לְהַחְזִירָהּ לְבָנֶיךָ שְׁהֵם מוֹרְעוּ שְׁלִשָׁם:
^ז וַיְבִן שָׁם מִזְבֵּחַ. עַל בְּשׁוֹרֵת הַזֹּרַע וְעַל
בְּשׁוֹרֵת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: ^ח וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם. אֶהְיֶה:
מִקְדָּם לְבֵית אֵל. בְּמִזְרָחָה שְׁלִי-בֵית אֵל.

זֶלֶק הַדְּקִדּוֹק: ^ח מִקְדָּם. בְּקִצַּת סְפָרִי תִימָן בְּתִבְרִי: וַיְבִן שָׁם מִזְבֵּחַ. בְּפִשְׁטָא אַחַת. כִּי לֹא
יָבֹאוּ בְּסִפְרֵי סְפָרֵד שְׁנֵי פִשְׁטִין בְּתִיבָה אֵלָא אִם יֵשׁ אַחֲרִיָּה אוֹת אַחַת אוֹ שְׁתֵּים קוֹדָם הַזֶּקֶף וְהִיא
מִלְרַע. וְכ"כ מִהֶרֶם"ל:

תפסיר רס"ג

פ ויהי רעב בארץ וירד
אברהם מצרימה לגור שם
כי-כבד הרעב בארץ:
והנה כפנא בארעא. ונחת אברהם
למצרים לאתותבא תמן. ארי תקיף
כפנא בארעא: ויהי כאשר
הקריב לבוא מצרימה
ולאמר אל-שרי אשתו

(י) ת'ם פאן גוע פי אלבלד.
פאנחדר אברם אלי מצר
ליספן ת'ם. אד' אשתד אלגוע
פי אלבלד: יא) פלמא קרב מן
אלדכ'ול אלי מצר. קאל לשרי
ווגתה. האנא אעלם. אנד
חסנה אלמנצ'ר: יב) אכ'אף אן
ראד אלמצ'ריון. קאלו תד'ה
ווגתה. קתלוני ואסתבקוד:
יג) קולי אנתי אכ'תי. לקבל אן
יחסן אלי בסבבד. ותתיא נפסי

הנה-נא ידעתי כי אשה יפת-מראה את: והנה.
כד קריב למיעל למצרים. ואמר לשרי אתתיה. הא כען ידענא. ארי.
אתתא שפירת חיזו את: ויהי כפי-ראו אתך
המצרים ואמרו אשתו זאת והרגו אתי ואתך
יחי: ויהי. ארי יחזון יתיד מצראי. וימרון אתתיה דא. ויקטלון יתי
ויתיד יקיימו: ויאמרי-נא אחתי את למען
יטב-לי בעבורך וחיתה נפשי בגללך: אימרי
כען דאחת את. בדיל דייטב לי בדיליך. ותתקים נפשי בפתגמכי:

— רס"י —

מעשה הכיר בזה. דבר אחר מנהג העולם
שעל ידי טורח הדרך אדם מתבזה, וזאת
עמדה ביפיה. ופשוטו של-מקרא הנה נא
הגיע השעה שיש לדאוג על יפיה. ידעתי זה
ימים רבים כי יפת מראה את, ועכשיו אנו
באים בין אנשים שחורים ומכוערים, אחיהם
של-בושים, ולא הרגלו באשה יפה. ודומה לו
(בראשית יט ז) הנה נא אדני סורו נא: יג למען
יטב לי בעבורך. יתנו לי מתנות:

ללכת לדרומה של-ארץ ישראל והוא לצד
ירושלים שהיא בחלקו של-יהודה, שנטלו
בדרומה של-ארץ ישראל הר המוריה שהיא
נחלתו: ירעב בארץ. באותה ארץ לבדה,
לנסותו אם יתרחק אחר דבריו של-הקדוש
ברוך הוא שאמר לו ללכת אל ארץ כנען,
ועכשיו משיאו לצאת ממנה: יא הנה נא
ידעתי. מדרש אגדה עד עכשיו לא הכיר
בה מתוך צניעות שבשניהם, ועכשיו על ידי

תפסיר רס"ג

בְּגִרְתָּךְ: יד) פִּלְמָא דְכִל אַבְרָם
אֱלִי מִצֵּר. רֵאִי אֱלֻמְצִרִיוֹן
אֱלֻמְרָאָה. אֲנָהּ חֲסִינָה
גִּדָּא: טו) וְרֹאוּתָא רִיסָא פִּרְעוֹן.
פְּמִדְחוּתָא עֲנֻדָּה. וְאֲכִידָת
אֱלִי מְנֻלָּה: טז) וְאֲחֹסֶן אֱלִי
אַבְרָם בְּסַבְבָּהָא. וְצֹאֵר לָהּ גִּנָּם
וּבְקָר וְחֲמִיר. וְעֶבֶד וְאִמָּא.
וְאַתָּאן וְגִמְאֵל: יז) פְּתוּאֵעַד
אַלְלָה פִּרְעוֹן. בְּבִלְאִיא עֲצִימָה
וְאַלְלָה. בְּסַבְבִּי שְׂרִי זֹוגָה
אַבְרָהָם: יח) פְּדֻעָא פִּרְעוֹן

וַיְהִי כִּבּוֹא (שע) טו בספרי טיטן

אַבְרָם מִצְרִימָה וַיֵּרָאוּ
הַמִּצְרִים אֶת־הָאִשָּׁה כִּי־
יָפָה הִוא מְאֹד: וַהֲוָה. כִּד עַל
אַבְרָם לְמִצְרַיִם. וַחֲזוּ מִצְרַיִי יֵת אֶתְתָּא.
אַרִי שְׂפִירָא הִיא לַחֲדָא: טו וַיֵּרָאוּ
אֶתְהָ שְׂרִי פִרְעָה וַיְהַלְלוּ
אֶתְהָ אֶל־פִּרְעָה וַתִּקַּח
הָאִשָּׁה בֵּית פִּרְעָה: וַחֲזוּ יֵתָה

רַבְרָבִי פִּרְעָה. וְשִׁבְחוּ יֵתָה לְפִרְעָה. וְאַדְבַּרְתָּ אֶתְתָּא לְבֵית פִּרְעָה:
טו וְלֹאֲבָרָם הִיטִיב בְּעִבּוּרָהּ וַיְהִי־לָהּ צֹאֵן וּבְקָר
וְחֲמֹרִים וְעֶבְדִּים וְשִׁפְחֹת וְאַתְנָת וְגִמְלִים:
וְלֹאֲבָרָם אוֹטִיב בְּדִילָהּ. וַהֲוּ לִיהָ עֹאֵן וְתוֹרִין וְחֲמֹרִין. וְעֶבְדִּין וְאִמָּהָן.
וְאַתְנָן וְגִמְלִין: טו וַיִּנְגַּע יְהוָה | אֶת־פִּרְעָה נְגָעִים
גְּדֹלִים וְאֶת־בֵּיתוֹ עַל־דְּבַר שְׂרִי אִשָּׁת אַבְרָם:
וְאִתִּי יי עַל פִּרְעָה. מִכְתָּשִׁין רַבְרָבִין וְעַל אֲנָשׁ בֵּיתִיהָ. עַל עִיסק שְׂרִי
אֶתְתָּ אַבְרָם: יח וַיִּקְרָא פִּרְעָה לְאַבְרָם וַיֹּאמֶר

— רס"ג —

יְהִי כִּבּוֹא אַבְרָם מִצְרִימָה. הִיָּה לוֹ טו וְלֹאֲבָרָם הִיטִיב. פִּרְעָה בְּעִבּוּרָהּ. [נָתַן
לֹאֲמַר כִּבּוֹאֵם מִצְרִימָה, אֲלֵא לְמַד שְׁהִטְמִין לוֹ מִתְנֻתָּא: יז וַיִּנְגַּע ה' וְגוֹי. בְּמִכְתָּ רֵאֲתָן
אוֹתָהּ בַּתְּבָה וְעַל יְדֵי שְׁתַּבְּעוּ אֶת הַמֶּכֶס לָקָה, שְׁהִתְשַׁמִּישׁ קִשָּׁה לוֹ: וְאֶת בֵּיתוֹ.
פְּתַחוּ וְרֹאוּ אוֹתָהּ: טו וַיְהַלְלוּ אוֹתָהּ אֵל פִּרְעָה. הִלְלוּהָ בִּינְיָהֶם לֹאֲמַר הִגּוּנָה זֹו לְמַלְכָּה:
כּוּתְלֵיו וְעַמּוּדָיו וְכָלֵיו: יח עַל דְּבַר שְׂרִי. עַל פִּי
זֶלֶק הַדִּקְדּוּק: טו וַיְהַלְלוּ. הַשּׁוֹא שְׁבַלְמ"ד נַח כִּי אֵין גַּעִיא בַּה"א בְּכָל סַפְרֵי תִּמְנָן:

תפסיד רס"ג

באברם. וקאל לה. מא ד'א
צנעת בי. ולם לם תכ'ברני.
אנהא ווגתך: יט) לם קלת הי
אכתי. חתי אתכ'דתהא לי
ווגה. ואלאן. הוד'א ווגתך
כ'דהא ואמין: כ) פוכל עליה
פרעון קומא. בד'דקו בזה.
ובווגתה וכל מאלה:

יג א) פצעד אברם מן מצר. הו
ווגתה וכל מאלה. ולוט מעה
אלי. אלקבלה: ב) ואברם עצים

**מה-זאת עשית לי למה
לא-הגדת לי כי אשתך**

הוא: וקרא פרעה לאברם. ואמר. מא
דא עבדת לי. למא לא חוית לי. ארי
אתך היא: יט) **למה אמרת
אחתי הוא ואקח אתה לי
לאשה ועתה הנה אשתך
קח ולך:** למא אמרת אחת היא.

ודברית יתה. לי לאתו. וכען. הא אתך דבר ואיזיל:
**ב ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אתו
ואת-אשתו ואת-כל-אשר לו:** ופקיד עלוהי. פרעה
גוברין. ואליאו יתיה. וית אתתיה וית כל דליה: יג) **א ויעל
אברם ממצרים הוא ואשתו וכל-אשר-לו
ולוט עמו הנגבה:** וסליק אברם ממצרים. הוא. ואתתיה וכל
דליה. ולוט עמיה לדרומא: **ב ואברם כבד מאד במקנה**

— רס"י —

דבורה. אומרת למלאך הך והוא מכה:
יט קח ולך. לא פאבימלך שאמר לו
(כ טו) הנה ארצי לפניה. אלא אמר לו לך
ואל תעמד. שהמצרים שטופי זמה הם.
שנאמר (יחזקאל כג כ) וזרמת סוסים וזרמתם:
כ ויצו עליו. על אודותיו לשלחו ולשמרו:
וישלחו. בתרגומו ואליאו:

יג א ויעל אברם וגוי הנגבה. לבא לדרומה
של-ארץ ישראל כמו שאמור למעלה (פסוק ט)
הלוך ונסוע הנגבה. להר המוריה. ומכל
מקום בשהוא הולך ממצרים לארץ כנען
מדרום לצפון הוא מהלך. שארץ מצרים
בדרומה של-ארץ ישראל. כמו שמוכיח
במסעות ובגבולי הארץ: ב כבד מאד. טעון

תפסיר רס"ג

גָּדָא. בַּאֲלִמְאִשִּׁיָּהּ. וְאִלְפָצִיָּהּ
וְאִלְדִּיָּהּ: (ג) וּמִצִּיאַ פִּי
מִרְאֵהָלָהּ. מִן אֱלֻקְבֵּלָהּ אֱלִי
בֵּית אֵל. אֱלִי אֱלִמּוּצִיעַ. אֱלִדִּי
כָּאן תִּים כִּיבֵּאָהּ פִּי אֱלֵאֲבִתָּדָא.
בֵּין בֵּית אֵל וּבֵין עֵי: (ד) אֱלִי
מוּצִיעַ אֱלִמְדִּיבִתָּהּ. אֱלִדִּי צִנְעָה
תִּים אֱוֵלָא. פִּדְעָא תִים. אֲבָרַם
בְּאִסָּם אֱלֵלָהּ: (ה) וְאִצִּיאַ לְלוּט.
אֱלִסְאִיר מֵע אֲבָרַם. כָּאן גִּנֵּם
וּבִקֵּר וְאֲכִיבִיהּ: (ו) וְלֹם יִחְמִלְהָמָא

בְּכֶסֶף וּבְזָהָב: וְאֲבָרַם תִּקְיָף
לְחָדָא. בְּבַעֲרָא. בְּכֶסֶף וּבְדֶהָבָא:
וַיֵּלֶךְ לְמִסְעָיו מִנֶּגֶב וְעַד-
בֵּית-אֵל עַד-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-
הָיָה שֵׁם אֵהֶלָה בְּתַחֲלָה
בֵּין בֵּית-אֵל וּבֵין הָעֵי: וְאֵזַל
לְמִטְלָנוּהִי. מִדְּרוּמָא וְעַד בֵּית אֵל. עַד
אֲתָרָא. דְּפִרְסִיָּה תַמָּן לְמִשְׁכְּנִיהָ

בְּקַדְמִיתָא. בֵּין בֵּית אֵל וּבֵין עֵי: ד
אֲשֶׁר-עָשָׂה שֵׁם בְּרֵאשִׁנָּה וַיִּקְרָא שֵׁם אֲבָרַם
בְּשֵׁם יְהוָה: לְאַתֵּר מִדְּבָחָא. דְּעַבְדַּ תַּמָּן בְּקַדְמִיתָא. וְצִלִּי תַמָּן.
אֲבָרַם בְּשֵׁמָא דִּי: **(שְׁלִישִׁי)** **וְגַם-לְלוּט הָהִלֵּךְ**
אֶת-אֲבָרַם הָיָה צֹאן-וּבָקָר וְאֵהֶלִּים: וְאִף לְלוּט.
דְּאֵזַל עִם אֲבָרַם. הָוּ עֵן וְתוֹרִין וּמִשְׁכְּנִין: **וְלֹא-נָשָׂא אֹתָם**
הָאָרֶץ לְשֶׁבֶת יַחְדּוֹ כִּי-הָיָה רְכוּשָׁם רָב וְלֹא

• רש"י •

מִשְׁאוֹת: דִּי וַיֵּלֶךְ לְמִסְעָיו. בְּשִׁחְזוֹר מִמִּצְרַיִם
לְאֶרֶץ כְּנָעַן הָיָה הוֹלֵךְ וְלֵן בְּאֲכֻסְנִיּוֹת שְׁלֹן
בְּהֵם בְּהִלְכָתוֹ לְמִצְרַיִם. לְמַדְךָ דִּרְךָ אֶרֶץ
שְׁלֹא יִשְׁנָה אָדָם מֵאֲכֻסְנִיָּא שְׁלֹן. דְּבָר אַחֵר
בְּחֻזְתּוֹ פִּרְעַת הַקְּפוּתִיּוֹ: **מִנֶּגֶב. אֶרֶץ מִצְרַיִם**
בְּדְרוּמָה שְׁלֵ-אֶרֶץ כְּנָעַן: **דְּאֲשֶׁר עָשָׂה שֵׁם**
בְּרֵאשִׁנָּה וַיִּקְרָא שֵׁם. וְאֲשֶׁר קָרָא שֵׁם
וְזִלְק הַדְּקִדּוּק: גִּאֲשֶׁר הָיָה שֵׁם אֵהֶלָה. ה"א דֵּהִיָּה מִלְעִיל: **וְגַם לְלוּט.** הַגִּימ"ל בְּדִרְבָּן: הָיָה
צֹאן. תִּיבַת הִיָּה מִלְרַע:

תפסיד רס"ג

יָכִילוּ לַשָּׁבֶת יַחְדָּו: וְלֹא סוֹבֵרֶת
יְתֵהוֹן. אֲרַעָא לְמִתְבַּב בְּחֻדָּא. אַרִי הָוָה
קִנְיָהוֹן סָגִי. וְלֹא יָכִילוּ לְמִתְבַּב בְּחֻדָּא:
וַיְהִי-רִיב בֵּין רַעִי
מִקְנֵה-אֲבָרָם וּבֵין רַעִי
מִקְנֵה-לוֹט וְהַכְנַעֲנִי וְהַפְּרָזִי
אֲזַיִשׁ בְּאַרְצָא: וְהָיָה מִצּוֹתָא.
בֵּין רָעַן בְּעִירִיָּה דְאַבְרָם. וּבֵין רָעַן
בְּעִירִיָּה דְלוֹט. וּכְנַעֲנָאָה וּפְרָזָאָה. בְּכֵן
יְתִיב בְּאַרְעָא: וַיֹּאמֶר אֲבָרָם

אלבלד אן יקימא גמיעא. אד' כּאן סרחה'מא פת'ירא. ולם יטיקא אן יקימא גמיעא: (ז) ופאנת כ'צומה. בין רעא מאשיה' אברם. ובין רעא מאשיה' לוט. ואלכנעאנין ואלפרזין. חניד' (קרי: חניאד'ין) מקימין פי אלבלד: (ח) חתי קאל אברם ללוט. לא תפון כ'צומה ביני ובינד. ולא בין רעאתי ורעאתך. לאנא קום די קראבה: (ט) אלא אן גמיע אלבלד בין ידיך. אנפרד עני.

אֶל-לוֹט אֶל-נָא תְּהִי מְרִיבָהּ בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין
רַעִי וּבֵין רַעִיךָ בֵּי-אֲנָשִׁים אַחִים אֲנַחְנוּ: וְאָמַר
אֲבָרָם לְלוֹט. לֹא כָעַן תְּהִי מִצּוֹתָא בֵּינָא וּבֵינְךָ. וּבֵין רַעוּתִי וּבֵין
רַעוּתְךָ. אַרִי גּוֹבְרִין אַחִין אֲנַחְנָא: ט הֲלֹא כָל-הָאָרֶץ
לִפְנֵיךָ הִפְרֹד נָא מֵעַלִי אִם-הַשְׂמָאל וְאִימְנָה
וְאִם-הַיָּמִין וְאִשְׁמְאִילָהּ: הֲלֹא כָל אֲרַעָא קְדָמְךָ. אֶתְפָּרֶשׁ

• רס"י •

וַיְהִי רִיב. לפי שהיו רועים של-לוט רשעים ומרעים בהמתם בשדות אחרים, ורועי אברם מוכיחים אותם על הגזל, והם אומרים נתנה הארץ לאברם, ולו אין יורש, ולוט יורשו, ואין זה גזל, והכתוב אומר והכנעני והפרזי אז ישב בארץ ולא זכה בה אברם עדיין: וַיֹּאמֶר אֲבָרָם. אֲנִימִין אֶת עַצְמִי כְּמוֹ זֶלֶק הַדְּקָדוּק: וַאֲשַׁמְאִילָהּ. תרגום שלנו ואצפנך, פירוש בעל כרחך. שכל כוונת אברהם לילך לדרום שהוא הימין. וכ"כ רבינו בחיי ושל"ה שכן הוא בנוסחאות מדוקדקות וכ"כ בספר עיר גבורים:

ח אֲנָשִׁים אַחִים. קרובים. ומדרש אגדה דומין בקלסתר פנים: ט אִם הַשְׂמָאל וְאִימְנָה. בכל אשר תשב, לא אתרחק ממך ואעמוד לך למגן ולעזר. וסוף דבר הערך לו שצאמר (י יז) וישמע אברם כי נשבה אחיו ויגוי: וְאִימְנָה. אנימין את עצמי כמו

תפסיר רס"ג

אמא יסרה פאתיאמן. ואמא
ימנה פאתיאסר: (י) פרפע לוט
עינאה. וראי גמיע מרג
אלארדן. אן כלה סקי. קבל אן
יהלך אללה סדום ועמורה.
כגנאן אללה פארץ מצר.
אלי אן תגי אלי זגרי:
(יא) פאכ'תאר לה לוט. גמיע
מרג אלארדן. ורחל מן
אלמשרק. ואנפרד כל אמר ען
אכיה: (יב) אברם אקאם פי

כען מלותי. אם את לצפונא אנא
לדרומא. ואם את לדרומא ואצפנד:
וישא-לוט את-עיניו
וירא את-כל-כפר הירדן
כי כלה משקה לפני
שחת יהוה את-סדם
ואת-עמרה כגן-יהוה
בארץ מצרים באכה צער:

וזקף לוט ית עינוהי. וחזא ית כל מישר ירדנא. ארי כולה בית שקיא.
קדם חבלות יי. ית סדום וית עמרה. כגנתא דיי פארעא דמצרים. מטי
צער: **ויבחר-לו לוט את כל-כפר הירדן ויסע**
לוט מקדם ויפרדו איש מעל אחיו: ובחר ליה לוט.
ית כל מישר ירדנא. ונטל לוט בקדמיתא. ואתפרשו. גבר מלות
אחיה: **אברם ישב בארץ-כנען ולוט ישב**
בערי הכפר ויאהל עד-סדם: אברם יתיב פארעא

— רש"י —

ומדרש אגדה דורשה לגנאי, על שהיו שטופי
זמה בחר לו לוט בשכונתם במסכת הוריות
(י"ג): **יב כפר**. מישור, כתר גומי: **מקדם**. נסע
מאצל אברם והלך לו למערבו של-אברם,
נמצא נוסע ממזרח למערב. ומדרש אגדה
הסיע עצמו מקדמונו של-עולם אמר אי
אפשי לא באברם ולא באלהיו: **יב ויאהל**.

ואשמאילה אשמאיל את עצמי. ואם תאמר
היה לו לנקד ואימינה, כך מצינו במקום אחר
(ש"ז יד יט) אם אש להמין ואין נקוד להימין:
יב כי כלה משקה. ארץ נחלי מים: **לפני**
שחת ה' את סדום ואת עמורה. היה
אותו מישור: **כגן ה'**. לאילנות: **בארץ**
מצרים. לזרעים: **באכה צער**. עד צער.

וזלך הדקדוק: **לפני שחת יי**. תרגום שלנו קדם חבלות יי. תרגם כן שלא ליחס הפורענות
אליו ית' עצמו שהוא הוא הפועל כי אם הרעה שעשה היא הפועלת כמאמר הנביא תיסרך
רעתך. וכן כתוב כי גמול ידיו יעשה לו, לא אמר יעשה לו בפת"ח. וכן נמי מתרגם גם הדפוס
לקמן פרשת וירא ויהי בשחת, בחבלות. ואין לחוש לגידוף דהא כתיב אחריו ית קרוי. ומה
שהזכיר השם, להגיד כי גזירתו ית' היא:

תפסיד רס"ג

בְּלֹד כְּנַעַן. וְלוֹט. אֶקְאֵם פִּי
קָרִי אֶלְמֹרֶג. וְכִיִּים אֵלֵי סְדוֹם:
(יג) וְאֶהֱל סְדוֹם. אֲשֶׁר־אֶר
כִּי־אֲטִיין. לָלֶה גִדָּא: (יד) תִּם
קָאֵל אֶלְלָה לְאַבְרָם. בַּעַד מָא
פֶּאֶרְקָה לוֹט. אֶרְפַּע עֵינֶיךָ
וְאַנְצִיר. מִן אֶלְמוֹצֵע אֶלְדִּי
אֲנִת תִּם. שְׂמֵאלָא וְגִנוּבָא
וְשֶׁרְקָא וְגִרְבָּא: (טו) אֵן גְּמִיע
אֶלְאַרְץ. אֶלְתִּי תִרְאֶהֱא לָךְ
אֶעֱטִיהָ. וְלִנְסֶלְךָ אֵלֵי אֶלְדֶּהֱר:
(טז) וְאַצִּיר נִסְלָךָ כְּתִרָאב
אֶלְאַרְץ. חֲתִי אֵן אֲמִכֵּן

דְּכַנְעָן. וְלוֹט. יְתִיב בְּקֶרְוֵי מִישְׁרָא. וּפְרִס
עַד סְדוֹם: יג וְאַנְשֵׁי סְדוֹם רָעִים
וְחֹטְאִים לִיהוָה מְאֹד: וְאַנְשֵׁי
סְדוֹם. בִּישִׁין בְּמִמוֹנָהוֹן וְחִיִּיבִין בְּגוֹיְתָהוֹן.
קָדָם יי לַחֲדָא: יד וַיְהִי וַיֹּאמֶר
אֶל־אַבְרָם אַחֲרֵי הַפֶּרֶד־
לוֹט מַעֲמוֹ שָׂא נָא עֵינֶיךָ
וְרֵאֵה מִן־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־
אֵתָה שֵׁם עַצְנָה וְנִגְבָּה

וְקִדְמָה וַיֵּמָּה: וַיֵּי אֲמַר לְאַבְרָם. בְּתֵר דְּאֶתְפָּרֵשׁ לוֹט מַעֲמִיה.
זְקוּף כְּעַן עֵינֶךָ וְחֲזִי. מִן אֶתְרָא דְּאֶת תַּמָּן. לְעַפּוֹנָא וּלְדִרּוֹמָא וּלְמִדְנָחָא
וּלְמַעֲרָבָא: טו כִּי אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אֵתָה רֵאֵה
לָךְ אֶתְנַנְּה וּלְזֶרְעֶךָ עַד־עוֹלָם: אַרִי יְת כָּל אֶרְעָא.
דְּאֶת חֲזִי לָךְ אֶתְנַנְּה. וְלִבְנֶךָ עַד עֲלָמָא: טז וְשָׁמַתִּי אֶת־זֶרְעֶךָ
בְּעַפְר הָאָרֶץ אֲשֶׁר | אִם־יֹכֵל אִישׁ לְמִנּוֹת
אֶת־עַפְר הָאָרֶץ גַּם־זֶרְעֶךָ יִמְנָה: וְאַשּׁוּי יְת בְּנֶךָ
סְגִיֵּאִין בְּעַפְרָא דְּאַרְעָא. כְּמָא דְּלִית אֶפְשָׁר לְגַבְר. לְמַמְנִי יְת עַפְרָא

— רס"י —

נְטָה אֶהֱלִים לְרוּעִיו וּלְמִקְנֵהוּ עַד סְדוֹם: יוֹדְעִים רַבּוֹנִים וּמִתְכַּנְּנִים לְמִרּוֹד בּוֹ: יז אַחֲרֵי
יג וְאַנְשֵׁי סְדוֹם רָעִים. וְאַף עַל פִּי כֵּן לֹא
נִמְנַע לוֹט מִלְּשַׁכּוֹן עִמָּהֶם. וְרַבּוּתֵינוּ לְמִדּוֹ
מִכָּאֵן (מִשְׁלִי י ז) שֵׁם רְשָׁעִים וְרָקֵב: רָעִים.
בְּגוֹפָם: וְחֹטְאִים. בְּמִמוֹנָם: לֵה' מְאֹד.
יודעים רבונים ומתכננים למרוד בו: יז אחרי
הפרד לוט. כל זמן שהרשע עמו היה
הדבור פורש ממנו: טז אשר אם יוכל איש.
כשם שאי אפשר לעפר להמנות, כך זרעך
לא ימנה:

שִׁמּוֹן הַמּוֹרֵד (יז) שָׂא נָא. יֵשׁ לְהַפְרִיד הַדְּבָקִים דְּלֹא לִישְׁתַּמֵּעַ שְׂנָא.

תפסיר רס"ג

אנסאן. אן יחצי תראב
אלארץ. פנסלך איצ'א יחצא:
(יז) קם פאמט פי אלארץ.
טולהא וערצ'הא. פאני לך
אעטיהא: (יח) פכ'ים אברם.
וגא ואקאם. פי מרג ממרא
אלד'י פי חברא. ובנא ת'ם
מד'בחא ללה: יד א) ת'ם כאן
פי איאם אמרפל מלך
אלשינור. אריוך מלך אלסר.
כדרלעמר מלך כזסתאן ותדעל
מלך אללמם: ב) אנאם חארבו.
ברע מלך סדום. וברשע מלך
עמורה. שנאב מלך אדמה.

דארעא. אף בנך לא יתמנון: ד קום
התהלך בארץ לארבה
ולרחבה פי לך אתננה:
קום הליך בארעא. לאורבה ולפותיה.
ארי לך אתננה: ד ויאהל אברם
ויבא וישב באלני ממרא
אשר בחברון ויבן-שם
מזבח ליהוה: ופרס אברם.
ואתא. ויתיב. במישרי ממרא דבחברון.
ובנא תמן מדבחא קדם יי: פ

ספר דברי הימים ב' (דביעי) יד א ויהי בימי אמרפל
מלך-שנער אריוך מלך אלסר כדרלעמר
מלך עילם ותדעל מלך גוים: והוה. ביומי אמרפל
מלך דבבל. אריוך מלך דאלסר. כדרלעמר מלך דעילם. ותדעל
מלך דעממי: ב עשו מלחמה את-ברע מלך סדום
ואת-ברשע מלך עמרה שנאב | מלך אדמה

— רס"י —

יח ממרא. שם אדם: ד א אמרפל. הוא והמליכו איש עליהם ושמו תדעל: ז ברע.
נמרוד שאמר לאברהם פול לתוף כבשן רע לשמים ורע לבריות: ברשע. שנתעלה
האש: מלך גוים. מקום יש ששמו גוים, על ברשעו: שנאב. שונא אביו שבשמים:
שם שנתקבצו שמה מכמה אמות ומקומות שמאבר. שם אבר לעוף ולקפוץ ולמרוד

וזלק הדקדוק: ויאהל אברם ויבא וישב. בכל התיגאן ויבא בתביר לא בדרגא. וכ"כ רמ"ל
ז"ל וכ"ה בירושלמיים:

תפסיד רס"ג

וּשְׁמֵאֲבָר מֶלֶךְ (כ' צביים)

עֲבוּרִים וּמֶלֶךְ בָּלַע הִיא

עֶרֶךְ: עֲבָדוּ קָרְבָּא. עִם בָּרַע מֶלֶכָּא

דְּסָדוּם. וְעִם בָּרַשַׁע מֶלֶכָּא דְעִמּוּרָה.

שְׁנָאֵב מֶלֶכָּא דְאַדְמָה. וּשְׁמֵאֲבָר מֶלֶכָּא

דְּעֲבוּרִים. וּמֶלֶכָּא דְבָלַע הִיא צוֹעֵר:

כָּל-אֱלֹהִים חֲבָרוּ אֶל-עֵמֶק

הַשָּׂדִים הוּא יָם הַמֶּלַח: כָּל אֱלִין אֶתְכַנְשׁוּ. לְמִישַׁר חֲקִלְיָא.

הוּא אֶתֶר יָמָא דְמֶלַח: דְּשִׁתִּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה עֲבָדוּ

אֶת-כְּדָרְלֵעֶמֶר וְשִׁלֵּשׁ-עֶשְׂרֵה שָׁנָה מָרְדּוּ: תַּרְתָּא

עֶסְרֵי שָׁנִין. פְּלָחוּ יָת כְּדָרְלֵעֶמֶר. וְתָלַת עֶסְרֵי שָׁנִין מָרְדּוּ:

וּבְאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה בָּא כְּדָרְלֵעֶמֶר

וְהַמְּלָכִים אֲשֶׁר אִתּוֹ וַיָּכּוּ אֶת-רַפָּאִים

בְּעֶשְׂתֵּית קַרְנִים וְאֶת-הַזּוּזִים בָּהֶם וְאֵת

הָאִימִים בְּשׁוּה קָרִיתִים: וּבְאַרְבַּע עֶסְרֵי שָׁנִין אֶתָּא

— רס"י —

בְּחֻקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: בָּלַע. שֵׁם הָעִיר: גְּעֵמֶק

הַשָּׂדִים. כִּף שְׁמוֹ, עַל שֵׁם שְׁהִיּוּ בּוֹ שְׁדוּת

הַרְבֵּה: הוּא יָם הַמֶּלַח. לְאַחַר זְמַן נִמְשָׁף

הַיָּם לְתוֹכּוֹ וְנִעְשָׂה יָם הַמֶּלַח. וּמִדְרַשׁ

אֲגָדָה אוֹמֵר שֶׁנִּתְבַּקְּעוּ הַצּוּרִים סְבִיבוֹתָיו

וְנִמְשְׁכוּ יְאוּרִים לְתוֹכּוֹ: דְּשִׁתִּים עֶשְׂרֵה

זֶלֶק הִדְקָדוּק: וְשִׁלֵּשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה מָרְדּוּ. ז"ל הַרד"ק בְּחֻלְק הַדְקָדוּק דְּפּוֹס קִטָּן דִּף ר"ב סוּף

ע"א וז"ל וכן יבא עם המקף בחולם כשהמלה איננה זעירא ולא מלעיל ע"כ. הכא נמי דתיבת

ושלש לרע לכן באה בחולם:

תפסיר רס"ג

אלד'ין בעשתרות קרנים.
ואלד'הקין אלד'ין פי הם.
ואלה'יופין. אלד'ין פי שוה
קריתים: (ו) ואלחורין אלד'ין פי
גבל אלשראה. אלי' מרג פארן.
אלד'י פי טרף אלבריה: (ז) ת'ם
רגעו וגאו. אלי' עין אלחכם הי
רקים. פקתלו. כל מן כאן פי
צ'יזע אלעמאלקה. ואיצ'א
אלמורין. אלמקמין פי

בדרלעמר. ומלכ'יא דעמיה. ומחו ית
גבר'יא דבעשתרת קרנים. וית תקיפ'יא
דבהמתא. וית אימתני' דבשוה קריתים:

**וְאֶת-הַחֲרִי בַּהֲרָם שְׁעִיר
עַד אֵיל פֶּאֶרְן אֲשֶׁר עַל-**

הַמִּדְבָּר: וית חוראי דבטורא דשעיר.

עד מישר פארן. דסמיד על מדברא:
וַיָּשְׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל-עֵין

מִשְׁפַּט הוּא קֹדֶשׁ וַיָּבֹאוּ אֶת-כָּל-שְׂדֵה הָעֹמְלָקִי

וְגַם אֶת הָאֲמֹרִי הַיֹּשֵׁב בְּחֻצְצוֹן תְּמָר: ותבו. ואתו.

למישר פלוג דינא היא רקס. ומחו. ית כל חקל עמלקאה. ואף ית

אמוראה. דית'ב בעין גדי: **וַיֵּצֵא מֶלֶךְ-סֹדֶם וּמֶלֶךְ**

עַמֻּרָה וּמֶלֶךְ אֲדָמָה וּמֶלֶךְ צִבּוֹיִם (כ' צביים)

— רס"י —

וּבַהֲרָם. בהר שלחם: **אֵיל פֶּאֶרְן.** ז' עין משפט הוא קדש. על שם
בתרגומו מישור. ואומר אני שאין איל לשון
מישור, אלא מישור של-פארן איל שמו.
ושל-ממרא אלוני שמו, ושל-ירדן כפר שמו.
ושל-שטים אביל שמו אביל השטים, וכן בעל
גד בעל שמו, וכלם מתורגמין מישור, וכל
אחד שמו עליו: **עַל הַמִּדְבָּר.** אצל המדבר.
כמו (צמד צ כ) ועליו מטה מנשה:
וְעֵין מִשְׁפַּט הוּא קֹדֶשׁ. על שם
העתיד, שעתידין משה ואהרן להשפט שם
על עסקי אותו העין, והם מי מריבה.
ואונקלוס תרגמו כפשוטו, מקום שהיו בני
המדינה מתקבצים שם לכל משפט: **שְׂדֵה**
הָעֹמְלָקִי. עדיין לא גלד עמלק ונקרא על
שם העתיד: **בְּחֻצְצוֹן תְּמָר.** הוא עין
גדי, מקרא מלא (זכ"י ז' כ ז) ביהושפט:

זֶלֶק הַרְקָדוֹק: וּבַהֲרָם שְׁעִיר. השוא שברי"ש נח כי אין מאריך בכל התיגאן. וראב"ע כתב
שהרי"ש דגש על משקל בדברם ומביאו ר"א הבחור בספר ההרכבה ד"ח ע"א ע"ש. וכתב עליו
וז"ל ואומר אני כי לפי זה היתה הה"א ראויה להנקד בקמ"ץ לתשלום הדגש שאין הרי"ש
מקבלת אותו. ויותר נכון להיותו שם ור"ל בהר שלהם והנפרד ממנו הָרַר בשש נקדות ותאמר
מן הָרַר בהררם כמו מן ארץ בארצם. ויש ספרים הרי"ש הראשונה בחטף פתח עכ"ל. וזו ראייה
גמורה שאין עליה תשובה דלספרים שלנו שאין הרי"ש בשוא פתח וגם אין מאריך בה"א א"כ
השוא נח ודו"ק:

תפסיר רס"ג

**בִּלְע הוּא עֶזְר וַיַּעֲרְכוּ
אֹתָם מִלְחָמָה בְּעֶמֶק**

הַשָּׂדִים: ונפק מלכא דסדום ומלכא
דעמורה. ומלכא דאדמה ומלכא
דעבויים. ומלכא דבלע היא צוער. וסדרו

עמהון קרבא. במישר חקליא: **ט** **את**
כְּדָרְלַעֲמֵר מֶלֶךְ עֵילָם
וְתִדְעָל מֶלֶךְ גּוֹיִם וְאַמְרָפֶּל
מֶלֶךְ שֹׁנַעַר וְאַרְיוֹךְ מֶלֶךְ

אַלְסַר אַרְבַּעַה מְלָכִים אֶת-הַחֲמִשָּׁה: עם
כְּדָרְלַעֲמֵר מֶלֶךְ עֵילָם. וְתִדְעָל מֶלֶךְ דְּעַמְמִי. וְאַמְרָפֶּל מֶלֶךְ
דְּבָבֵל. וְאַרְיוֹךְ מֶלֶךְ דְּאַלְסַר. אַרְבַּעַה מְלָכִין לְקַבִּיל חֲמִשָּׁא:

וְעֶמֶק הַשָּׂדִים בְּאֶרֶת בְּאֶרֶת חֲמֵר וַיִּנְסוּ
מֶלֶךְ-סֶדֶם וְעַמֹּרָה וַיִּפְּלוּ-שָׁמָּה וְהַנְּשֹׂאִים

הָרָה נָסוּ: ומישר חקליא. בִּירָן בִּירָן מִסְקָן חִימָרָא. וְעַרְקוּ.
מלכא דסדום ועמורה ונפלו תמן. ודאשתארו לטורא ערקו:

• רס"י •

וכפין שיצא זה מן החמר האמינו באברהם
למפרע: **הָרָה נָסוּ**. להר נסו. הָרָה כְּמוֹ לְהָרָה,
כל תבה שצריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה
ה"א בסופה. ויש חלוק בין הָרָה לְהָרָה
שה"א שבסוף התבה עומדת במקום למ"ד
שבראשה, אבל אינה עומדת במקום למ"ד
ונקודה פת"ח תחתיה, והרי הָרָה כְּמוֹ לְהָרָה,
או כְּמוֹ אֶל הָרָה, ואינו מפרש לאיזה הר, אלא
שכל אחד נס כאשר מצא הר תחלה.

ט **אַרְבַּעַה מְלָכִים אֶת הַחֲמִשָּׁה.** ואף על פי
כן נצחו המועטים, להודיעו שגבורים היו,
ואף על פי כן לא נמנע אברהם מלדוֹף
אחריהם: **י בְּאֶרֶת בְּאֶרֶת חֲמֵר.** בארות
הרבה היו שם שנוטלין משם אדמה לטיט
של-בנין. ומדרש אגדה שהיה הטיט מגביל
בהם, ונעשה נס למלך סדום שיצא משם,
לפי שהיו באמות מקצתן שלא היו מאמינין
שנצל אברהם מאור בשדים מכבשן האש.

תפסיר דס"ג

(יא) פֶּאֶכְדִּי גָמִיעַ סָרַח סָדוּם
ועמורה. וגמיע טעאמדם
ומצ'ן: יב) וְאֶכְדִּי לוֹט אֲבִן
אֶכִּי אֲבָרם וְסָרַחָה וּמִצְרָן. וְהוּ
מְקִים פִּי סָדוּם: יג) תִּם גָּא
אֶלְפִלִּית. וְאֶכְבֵּר אֲבָרם
אֶלְעֲבָרָנִי. וְהוּ מְקִים פִּי מָרָג
מִמָּרָא אֶלְאֲמוּרִי. אֶכִּי אֲשָׁכּוּל
וְאֶכִּי עֵנֶר. וְהֵם דְּרִי עֵהָד
אֲבָרם: יד) פִּלְמָא סָמַע אֲבָרם.
אֲנִי קָדִי סָבִי קָרִיבָה. גִּרְדִּי נִצְאָתָה
אֶלְמוּלֹדִין פִּי בֵיתָה. תִּלְתִּי
מֵאִיָּה וְתִמְאֵנִיָּה עֵשֶׂר.

וַיִּקְחוּ אֶת-כָּל-רֶכֶשׁ
סָדוּם וְעֵמֶרָה וְאֶת-כָּל-
אֲכֻלָּם וַיִּלְכּוּ: וּשְׁבוּ. יֵת כָּל קִנְיָנָא
דְּסָדוּם וְעֵמֶרָה. וְיֵת כָּל מִכְלֵהוֹן וְאֻזְלוֹ:
וַיִּקְחוּ אֶת-לוֹט וְאֶת-
רֶכְשׁוֹ בֶּן אֲחִי אֲבָרם וַיִּלְכּוּ
וְהוּא יֹשֵׁב בְּסָדוּם: וּשְׁבוּ יֵת לוֹט
וְיֵת קִנְיָנֵיהּ. בְּרִי אֲחוּהִי דְאֲבָרם וְאֻזְלוֹ.
וְהוּא יֵתִיב בְּסָדוּם: וַיָּבֵא

הַפְּלִיט וַיֵּגֵד לְאֲבָרם הָעֵבְרִי וְהוּא שֹׁכֵן בְּאֵלְנֵי
מִמְרָא הָאֲמֹרִי אֲחִי אֲשָׁכּוּל וְאֲחִי עֵנֶר וְהֵם
בְּעֵלֵי בְרִית-אֲבָרם: וְאַתָּא מְשִׁיבָא. וְחֵוִי לְאֲבָרם עֲבָרָא.
וְהוּא שְׂרִי בְּמִשְׁרֵי מִמְרָא אֲמוּרָאָה. אֲחוּהִי דְאֲשָׁכּוּל וְאֲחוּהִי דְעֵנֶר.
וְאֲנוּן אֲנִשׁ קִימִיָּה דְאֲבָרם: וַיִּשְׁמַע אֲבָרם כִּי נִשְׁבָּה
אֲחִיו וַיֵּרָק אֶת-חֲנִיכּוֹ יְלִידֵי בֵיתוֹ שְׁמֹנֶה עָשָׂר

— רס"י —

וְכִשְׁהוּא נוֹתֵן ה"א בְּרֵאשֶׁה לְכַתּוּב הַדֶּהָה אוֹ
הַמְדִּירָה, פְּתוּרָה כְּמוֹ אֶל הַדֶּהָה אוֹ כְּמוֹ
לְהַדֶּהָה, וּמִשְׁמַע לְאוֹתוֹ הַדֶּהָה וּמִפּוֹרֶשׁ
בְּפִרְשָׁה: יז וְהוּא יֹשֵׁב בְּסָדוּם. מִי גָרָם לוֹ
זֹאת, וְשִׁיבָתוֹ בְּסָדוּם: יח וַיָּבֵא הַפְּלִיט.
[מְדִרְשׁוֹ] לְפִי פִשּׁוּטוֹ זֶה עוֹג שְׁפִלְט מִן
הַמְלָחָמָה, וְהוּא שְׁכֵתוֹב (דְּכִרִיס ג יא) כִּי רַק
עוֹג נִשְׁאָר מִיִּתְרֵי הַרְפָּאִים, וְהוּא נִשְׁאָר שְׁלֵא
הַרְגוּהוּ אֲמִרְפֵּל וְחִבְרִי כְּשֶׁהֲכִי אֶת הַרְפָּאִים

וְזֶלֶק הַדְּקִדּוּק: יט וְהוּא יֹשֵׁב בְּסָדוּם. בְּקִצַּת תִּיגָאן הַטְּפָחָה בְּתִיבַת וְהוּא:

תפסיר רס"ג

ושלש מאות וירדף

עד-דן: ושמע אברם. ארי אשתבי
אחיה. וזריו ית עולימוהי ילידי ביתיה.
תלת מאה ותמני עשר. ורדף עד דן:
טו ויחלק עליהם | לילה
הוא ועבדיו ויבס וירדפם
עד-חובה אשר משמאל

וכלבם אלי. באניאס:
(טו) ותפרק עליהם לילא. הו
ועבדה פקתלוהם. וכלבוהם
אלי חובה. אלתי ען יסאר
דמשק: (טז) פרד גמיע אלסרת.
ולוט קריבה וסרתה רדהמא.
ואלנסא איצא וסאיר אלקום:
(יז) תם כרג מלך סדום
תלקאה. בעד רגועה מן חרב

לדמשק: ואתפליג עליהון ליליא. הוא ועבדוהי ומחננו. ורדפנו
עד חובה. דמצפונא לדמשק: **טז וישב את כל-הרכש**
וגם את-לוט אחיו ורכשו השיב וגם
את-הנשים ואת-העם: ואתיב. ית כל קנינא. ואף ית לוט
אחיה וקניניה אתיב. ואף ית נשיא וית עמא: **יז ויצא**
מלך-סדם לקראתו אחרי שובו מהפוז

• ————— רש"י ————— •

שראה שעתידין בניו להעמיד שם עגל:
טו ויחלק עליהם. לפי פשוטו. סרס המקרא.
ויחלק הוא ועבדיו עליהם לילה בדרך
הרודפים שמתפלגים אחר הנרדפים
כשבורחים זה לכאן וזה לכאן: **לילה.** כלומר
אחר שחשבה לא נמנעו מלרדפם. ומדרש
אגדה שחלק הלילה ובחציו הראשון נעשה
לו נס, וחציו השני נשמר ובא לו לחצות
לילה של-מצרים: **עד חובה.** אין מקום
ששמו חובה, אלא דן קורא חובה על שם

אחריכם חרב, אנדיין בחרבי עליכם, וכן
(שמות טו ט) אריק חרבי, וכן (תהלים לז ג) והרק
חנית וסגר: **חניכיו.** חנכו פתיב זה אליעזר
שחנכו למצוות והוא לשון התחלת בנסית
האדם או כלי לאמנות שהוא עתיד לעמוד
בה, וכן (משלי כז ו) חנף לנער, (זמדנר ז ב)
חנפת המזבח, (תהלים לז ב) חנפת הבית וזלט
קורין לו אייניי: **שמנה עשר ושלש מאות.**
רבותינו אמרו אליעזר לבדו היה, והוא מגן
גימטריא של-שמו: **עד דן.** שם תשש בחר,

וזלק הרקדוק: **טו ויחלק עליהם | לילה.** ברוב התיגאן יש פסיק בין תיבת עליהם לתיבת
לילה. וכ"ה בדפוסים:

תפסיר רס"ג

כדרלעמר. ואלמלוד אלד"ן
מעה. אלי עמק שוה. הו מלעב
אלמלד: יח) ומלכי צדק מלך
דאר אלסלאם. אכ"רג לה
טעאמא ושראבא. והו אמאם
לאטאיק אלעאלי: יט) פבארך
עליה וקאל. ופון אברם
מבארפא לאטאיק אלעאלי.
מאלך אלסמאואת ואלארץ:
כ) ותבארך אלטאיק אלעאלי.
אלד"י אסלם אעדאך פי ידך.
ואעטאה אלעשר מן כל שי:
כא) פקאל מלך סדום לאברם.

את כדרלעמר ואת-
המלכים אשר אתו אל-
עמק שוה הוא עמק
המלך: ונפק מלכא דסדום
לקדמותיה. בתר דתב. מלממחי ית
כדרלעמר. וית מלכא דעמיה. למישר
מפונא. הוא בית ריסא דמלכא:
והמלכים אשר אתו אל-
הוציא לחם ויין והוא כהן
לאל עליון: ומלכי צדק מלך שלם

והוא משימש קדם אל עלאה: יט) ויברכהו ויאמר ברוך
אברם לאל עליון קנה שמים וארץ: וברכיה ואמר.
ברך אברם לאל עלאה. דקניניה שמיא וארעא: כ) וברוך אל
עליון אשר מגן צריך בידך ויתן לו מעשר
מכל: וברך אל עלאה. דמסר סנאך בידך. ויהב ליה חד מן עשרא
מפולא: כא) (חמישי) ויאמר מלך-סדם אל-אברם

— רס"י —

לחם ויין. כף עושים ליגיעי מלחמה, והראה
לו שאין בלבו עליו על שהרג את בניו.
ומדרש אנדה רמז לו על המנחות ועל
הנסכים שיקריבו שם בניו: יט) קנה שמים
וארץ. כמו (תכלית קלד ג) עשה שמים וארץ.
על ידי עשיתן קנאן להיות שלו: כ) אשר מגן.
אשר הקסיר, וכן (כוסט יא ח) אמגנך ושראל:
ויתן לו. אברם, מעשר מכל אשר לו לפי

עבודה ורה שעתידה להיות שם: יט) עמק
שוה. כף שמו בתרגומו למישר מפונא. פנוי
מאילנות ומפל מכשול: עמק המלך. בית
ריסא דמלכא. בית ריס אחד שהוא שלשים
קנים. שהיה מיוחד למלך לשחק שם. ומדרש
אנדה עמק שהשוו שם כל האמות והמליכו
את אברהם עליהם לנשיא אלהים ולקצין:
יח) ומלכי צדק. מדרש אנדה הוא שם בן נח:

תפסיר רס"ג

אעטני אלנפוס. ואלסרח כד'ה
לך: כב) פקאל לה אברם. רפעת
ידי חאלפא באללה אלטאיק
אלעאלי. מאלך אלסמאואת
ואלארץ: כג) מן כ'ט אלי
שסע נעל. אן אכ'ד'ת מן גמיע
מאלך. ולא תקול. אנא אג'נית
אברם: כד) ג'יר מא אכלוה
אלעביאן. ונציב אלקום אלד'י
מצ'ן מעי. ענר אשכול וממרא.

תִּן-לִי הַנֶּפֶשׁ וְהָרֶכֶשׁ קַח-

לְךָ: וְאָמַר מֶלֶכָּא דְסָדוּם לְאַבְרָם. הִב

לִי נַפְשָׁתָא. וְקִנְיָנָא סָב לְךָ:

וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל-מֶלֶךְ

סָדָם הִרְמַתִּי יָדִי אֶל-יְהוָה

אֵל עֲלִיּוֹן קִנְיָה שָׁמַיִם

וְאַרְצָן: וְאָמַר אַבְרָם לְמֶלֶכָּא דְסָדוּם.

אַרְיִמִית יָדִי בַּעֲלוּ קָדָם יי אל עלאה. דקניניה שמיא וארעא:

כג) אִם-מָחוּט וְעַד שְׂרוּף-נָעַל וְאִם-אַקַּח מִכָּל-

אֲשֶׁר-לְךָ וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הִעֲשֵׂרְתִּי אֶת-אַבְרָם:

אם מחוטא ועד ערקת מסנא. ואם אסב מכל דלך. ולא תימר. אנא

עתרית ית אברם: כד) בַּלְעָדִי רַק אֲשֶׁר אָכְלוּ הַנְּעָרִים

וְחֵלֶק הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הִלְכוּ אִתִּי עֲנֵר אֲשָׁכַל

וּמִמָּרָא הֵם יִקְחוּ חֵלְקָם: כה) בר מדאכלו עולימיא. וחולק

גובריא. דאזלו עמי. ענר אשכול וממרא. אנון יקבלון חולקהון: ס

רס"ד

אֲבָרָם. שְׁהָקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַבְּטִיחָנִי
לְעֲשֵׂרְנִי, שְׁנֹאֲמַר לְעִיל (יז ז) וְאַבְרָכָךְ וְגו':
כז) הַנְּעָרִים. עבדי אשר הלכו אתי. ועוד ענר
אשכול וממרא וגו'. ואף על פי שעבדי נכנסו
למלחמה, שְׁנֹאֲמַר לְעִיל (פסוק טו) הוּא וְעַבְדֵּי
וַיָּבֹאוּ, וְעֲנֵר וְחִבְרִיּוֹ יָשְׁבוּ עַל הַכִּלִּים לְשֹׁמֵר,
אֲפֹלוּ הָכִי הֵם יִקְחוּ חֵלְקָם. וּמִמָּנֹה לְמִדּוּ
שְׁאֲמַר (ש"א ל כז) בְּחֵלֶק הַיָּרֵד לְמִלְחָמָה
וּבְחֵלֶק הַיֹּשֵׁב עַל הַכִּלִּים יִחְדּוּ וְחִלְקוּ. לְכָף
נֹאמַר (שס פסוק כה) וַיְהִי מִהַיּוֹם הַהוּא וּמִעַלָּה

שְׁהִיָּה בְּהֵן: כח) תִּן לִי הַנֶּפֶשׁ. מן השבי שלי
שהצלתי, הַחֲזֹר לִי הַגּוֹפִים לְבָדָם: כט) הִרְמַתִּי
יָדִי. לשון שבועה, מרים אני את ידי לאל
עליון וכן (בראשית כז טז) בִּי נִשְׁבַּעְתִּי, נִשְׁבַּע
אֲנִי, וְכֵן (שס כג יג) נָתַתִּי כֶּסֶף הַשְּׂדֵה קַח
מִמֶּנִּי, נֹתֵן אֲנִי לְךָ כֶּסֶף הַשְּׂדֵה וְקָחְהוּ מִמֶּנִּי:
כג) אִם מָחוּט וְעַד שְׂרוּף-נָעַל. אעפב
לעצמי מן השבי: ואם אַקַּח מִכָּל אֲשֶׁר
לְךָ. ואם תאמר לתת לי שכר מבית גנזיק,
לא אַקַּח: וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הִעֲשֵׂרְתִּי אֶת

תפסיר רס"ג

הם יאכדיו נציבהם: טו
(א) בעד הד'ה אלאמור. פאן
קול אלה אלי אברם. בוחי
קאילא. לא תכאף יא אברם.
אנא תרסד. אגד עציים ג'א:
(ב) קאל אלהם יא רבי מא
תעטיני. ואנא מאץ עקימא.
ודי קיאד מנולי אליעזר
אלדמשק: (ג) פקאל אברם.
אד' לם תרזקני ולדא. פאן
אלאבן אלד' פי מנולי ירתני:

טו א אחר

רביעי בספרי
תיטן

הדברים האלה היה
דבר-יהוה אל-אברם
במחזה לאמר אל-תירא
אברם אנכי מגן לך
שכרך הרבה מאד: בְּתֵר
פתגמא האלין. הוה פתגמא די עס
אברם. בנבואה למימר. לא תדחל

אברם. מימרי תקוף לך. אגד סגי לחדא: וַיֹּאמֶר אֲבִרָם
אֲדֹנִי יְהוֹה מֶה-תִּתֶּן-לִי וְאֲנֹכִי הוֹלֵךְ עִרְיָי
וּבֶן-מֶשֶׁק בֵּיתִי הוּא דְּמֶשֶׁק אֱלִיעֶזֶר: וַיֹּאמֶר אֲבִרָם.
יְיָ אֱלֹהִים מָה תִּתֶּן לִי. וְאֲנִי אֲזִיל דְּלָא וְלֹד. וְבֵר פִּרְנָסָא הָדִין
דְּבֵיתִי. הוּא דְּמֶשֶׁקָּא אֱלִיעֶזֶר: וַיֹּאמֶר אֲבִרָם הֵן לִי

— רש"י —

תשרש, תעקור שרשיה, כן לשון עירי חסר
בנים, וזלע"ז דישאנפטי"ף. ולי נראה ער וענה
מגזרת (שיר כס"ח כ ז) ולבי ער, ועירי לשון
חרבן, וכן (סכ"ז קל"ז) ערו ערו, וכן (חזק' ג יג)
ערות יסוד, וכן (ימ"כ נא נח) ערער
תתערער, וכן (לפ"כ ז יז) כי ארזה ערה:
וּבֶן מֶשֶׁק בֵּיתִי. בתרגומו, שכל ביתי נזון
על פיו, כמו (בראשית מא מ) ועל פיו ישק,
אפטורפס שלי, ואלו היה לי בן היה בני
ממנה על שלי: דְּמֶשֶׁק. לפי התרגום
מדמשק היה, ולפי מדרש אגדה שרדף
המלכים עד דמשק, ובתלמוד דרשו נוטריקון
דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים:

וישמה לחק ולמשפט, ולא נאמר והלאה לפי
שכבר נתן החוק בימי אברהם:

טו א אחר הדברים האלה. כל מקום
שנאמר אחר סמוך, אחרי מפלג. אחר
שנעשה לו נס זה שהרג את המלכים והיה
דואג ואומר שמא קבלתי שכר על כל
צדקתי, לכן אמר לו המקום אל תירא אברם
אנכי מגן לך מן הענש שלא תענש על כל
אותן נפשות שהרגת, ומה שאתה דואג על
קבול שכרך, שכרך הרבה מאד: ז הולך
עירי. מנחם בן סרוק פרשו לשון יורש,
וחבר לו (מלאכי ז יז) ער וענה, עירי בלא
יורש, באשר תאמר (איז לא יז) ובכל תבואתי

תפסיר רס"ג

(ד) פאד"א בקול אללה אליה קאילא. לא ירתד תדא. אלא אלדי יכרג מן צלבד הו ירתד: (ה) תם אכרגה אלי ברא. וקאל לה אלתפת אלי אלסמא. ואלתמס אחצא אלפואכב. הל תטיק אן תחציקם. תם קאל לה. כדא יפון נסלד: (ו) פאמן באללה. וכתבהא לה חסנה: (ז) וקאל לה. אנא אללה. אלדי אכרגתך מן

לא נתתה זרע והנה בן
ביתי יורש אתי: ואמר אברם.
הא לי. לא יהבת ולד. והא בר ביתי
ירית יתי: והנה דבר יהוה
אליו לאמר לא יירשך זה
כי-אם אשר יצא ממעיך
הוא יירשך: והא פתגמא די עמיה
למימר. לא ירתנך דין. אלהין בר
דתוליד. הוא ירתנך: ויצא אתו החוצה ויאמר
הבט-נא השמימה וספר הכוכבים אם-תוכל
לספר אתם ויאמר לו כה יהיה זרעך: ואפיק
יתיה לברא. ואמר אסתכי בען לשמיא. ומני כוכביא. אם תכול
לממני יתהון. ואמר ליה. כדין יהון בנך: והאמן ביהוה
ויחשבה לו צדקה: והימין במימרא די. וחשבה ליה לזכו:
(ששי) ויאמר אליו אני יהוה אשר הוצאתיך

— כש"י —

ג הן לי לא נתת זרע. ומה תועלת בכל אשר נתת לי: כו יצא אתו החוצה. לפי פשוטו הוציאו מאהלם לחוץ לראות הכוכבים, ולפי מדרשו אמר לו צא מאצטגנינות שלך שראית במזלות שאינך עתיד להעמיד בן. אברם אין לו בן. אבל אברהם יש לו בן. וכן שרי לא תלד, אבל שרה תלד, אני קורא לכם שם אחר וישתנה המזל. דבר אחר הוציאו מחללם של-עולם זולק הדקדוק: הוספר הכוכבים. הפ"א רפא מטעם שורק שבוא"ו:

והגביהו למעלה מן הכוכבים, וזהו לשון הבטח מלמעלה למטה: והאמן בה. לא שאל לו אות על זאת, אבל על ירשת הארץ שאל לו אות ואמר לו במה אדע: ויחשבה לו צדקה. הקדוש ברוך הוא חשבה לאברם לזכות ולצדקה על האמונה שהאמן בו. דבר אחר במה אדע, לא שאל לו אות אלא אמר לפניו הודיעני באיזה זכות יתקנימו בה, אמר לו הקדוש ברוך הוא בזכות הקרבות:

תפסיר רס"ג

אתון אלפסדאניין. לאעטיך
הדיא אלפלד לתחזה: ח) קאל.
אללהם יא רב. במא דיא
אעלם אני אחוזה: ט) קאל
לה. קדם לי עגלא מת'לתא.
וענזא מת'לתא. וכבשא
מת'לתא. ושפנינא ופרד'
חמאם: י) פקדם לה גמיע
דיאלד. וסטרקא פי אוסאטהא.
וגעל כל סטר תלקא צאחבה.

מאור פשדים לתת לך
את הארץ הזאת לרשתה:
ואמר ליה. אנא יי. דאפיקתך מאור
דכסדאי. למתן לך. ית ארעא הדא
למירתה: **ויאמר אדני יהוה**
במה אדע כי אירשנה:
ואמר. יי אלהים. במא אדע ארי
אירתנה: **ויאמר אליו קחה**

לי עגלה משלשת ועז משלשת ואיל משלש
ותר וגזל: ואמר ליה. קריב קדמי עגלין תלתא. ועזין תלתא
ודכרין תלתא. ושפנינא ובר יונה: **ויקח לו את כל-אלה**
ויבתר אתם בתוך ויתן איש-בתרו לקראת
רעהו ואת-הצפור לא בתר: וקריב קדמוהי ית כל אלין.

— רש"י —

ט עגלה משלשת. שלשה עגלים, רמז
לשלשה פרים פר יום הכפורים, ופר העלם
דבר של-צבור, ועגלה ערופה: **ועז**
משלשת. רמז לשעיר הנעשה בפנים,
ושעירי מוספין של-מועד, ושעיר חטאת
יחיד: **ואיל משלש.** אשם ודאי, ואשם תלוי,
וכבשה של-חטאת יחיד: **ותר וגזל.** תור
ובן יונה: **ויבתר אתם.** חלק כל אחד לשני
חלקים, ואין המקרא יוצא מידי פשוטו לפי
שהיה כורת עמו ברית לשמור הבטחתו
להוריש לבניו את הארץ, בדכתיב (פסוק יח)
ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמור
וגו', ודרך כורת ברית לחלק בהמה ולעבר

בין בתריה, כמה שנאמר להלן (יירמיה נד יט)
העוברים בין בתרי העגל, אף כאן תנור עשן
ולפיד אש אשר עבר בין הגזרים הוא שלוחו
של-שכינה שהוא אש: **ואת הצפור לא**
בתר. לפי שהאמות נמשלו לפרים ואילים
ושעירים, שנאמר (תהלים כג יג) סבבני פרים
רבים וגו', ואומר (זיאל ס ט) והאיל אשר
ראית בעל הקרנים מלכי מדי ופרס. ואומר
(שס כה) והצפיר השעיר מלך זון, וישראל
נמשלו לבני יונה שנאמר (שכ"ט ז יז) יונתי
בחגי הסלע, לפיכך בתר בהמה רמז על
האמות שיהיו כלין והולכין, ואת הצפור לא
בתר רמז שיהיו ישראל קימין לעולם:

תפסיר רס"ג

וּפְלִיג יְתָהוֹן בְּשׁוּי. וַיֵּהָב פְּלִגְיָא פִּילג
לְקָבִיל חֲבֵרִיָּהּ. וַיֵּת עוֹפָא לָא פְּלִיג:

וַיֵּרֶד הָעֵיט עַל-הַפְּגָרִים

וַיֵּשֶׁב אֹתָם אֲבָרָם: וּנְחַת עוֹפָא

עַל פְּלִגְיָא. וַאֲפָרַח יְתָהוֹן אֲבָרָם:

וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ לָבוֹא

וּתְרַדְמָה נִפְלָה עַל-אֲבָרָם

וַהֲנֶה אֵימָה חֲשֹכָה גְדֹלָה נִפְלֹת עָלָיו: וַהֲנֶה

שֶׁמֶשׁ לְמִיעַל. וַשִּׁינְתָּא נִפְלֹת עַל אֲבָרָם. וַהֲאֵ אֵימָהּ קָבֵל סְגִי נִפְלֹת

עָלָוְהִי: **וַיֹּאמֶר לְאֲבָרָם יָדַע תִּדְעַ בִּי-גֵר | יִהְיֶה**

זֶרַעַךְ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וַעֲבָדוּם וְעָנּוּ אֹתָם

אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה: וַאֲמַר לְאֲבָרָם. מַדָּע תִּדְעַ. אֲרִי דִי־יִרִין

וּאֶלְטָאִיר לֹם יִסְטְרָה: (יא) ת'ם
וְצִיעַ אֶלְטָאִיר עָלָי אֶלְאָגְסָאֵד.
וְחִרְכָּהּ אֲבָרָם פִּתְחִרְכַּת:
(יב) וְלִפְּא כָאן עָנָד מְגִיב
אֶלְשִׁמֶס. וְקַע סְבָאֵת עָלָי
אֲבָרָם. פֶּאֲדָא בְּהִיבָה. צִלְמָה
עֲצִימָה קֹד וְקַעֲת עָלֶיהָ:
(יג) וְקָאֵל לְאֲבָרָם. אֶעֱלֵם עֲלֵמָא.
אֵן נִסְלָד סִכּוֹן גְּרִיבָא. פִּי בְּלָד

— רס"י —

מִשְׁנֹלָד יִצְחָק עַד שִׁי־צָאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם
אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. בִּיצַד, יִצְחָק בֶּן שָׁשִׁים
שָׁנָה בְּשֹׁלָד יִעֲקֹב. וַיִּעֲקֹב בְּשִׁירָד לְמִצְרַיִם
אָמַר (לכ"ו ז' ט) יָמֵי שְׁנֵי מִגֻּרֵי שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת
שָׁנָה, הָרִי מֵאָה וְתִשְׁעִים, וּבְמִצְרַיִם הָיוּ
מֵאֵתִים וְעֶשְׂרִי כְּמִנְיָן רִדְו, הָרִי אַרְבַּע מֵאוֹת
שָׁנָה. וְאֵם תֹּאמַר בְּמִצְרַיִם הָיוּ אַרְבַּע מֵאוֹת,
הָרִי קָהַת מִיּוֹרְדֵי מִצְרַיִם הָיָה, צָא וְחָשׁוּב
שְׁנוֹתָיו שְׁלֹקָהֶת, וְשִׁלְ-עֲמָרָם, וְשִׁמּוֹנִים
שְׁלֹ-מִשָּׁה שֶׁהָיָה כְּשִׁי־צָאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם,
אֵין אֶתְהָ מוֹצָא אֶלָּא שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְחִמְשִׁים,
וְאֶתְהָ צָרִיף לְהוֹצִיא מִהֶן כָּל הַשָּׁנִים שְׁחִי
קָהַת אַחֵר לִידֵת עֲמָרָם, וְשְׁחִי עֲמָרָם אַחֵר
לִידֵת מֹשֶׁה: **בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם.** לֹא נֶאֱמַר
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶלָּא בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם, וּמִשְׁנֹלָד
יִצְחָק (לכ"ו כ"א לז) וַיִּגֵּר אֲבָרָהָם וְגו', וּבִי־יִצְחָק

יֵא הָעֵיט. הוּא עוֹף, וְעַל שֵׁם שֶׁהוּא עֵט
וְשׁוֹאֵף הַנִּבְלֹת (איו"ב ט כו) לְטוֹשׁ עָלָי אֶכְלָ,
כְּמוֹ (שְׁמוֹאֵל א' טו יט) וְתַעֲט אֶל הַשָּׁלָל:
עַל הַפְּגָרִים. עַל הַבְּתָרִים (הַפְּגָרִים
מִתְּרַגְּמִינָן פְּגִלְיָא, אֶלָּא מִתּוֹף שֶׁהָרְגֵלוּ
לְתִרְגָּם (פְּסוֹק י) אִישׁ בְּתִירוֹ, וַיֵּהָב פְּלִגְיָא,
נִתְחַלֵּף לָהֶם תִּבְתּ פְּגִלְיָא לְפִלְגְיָא, וְתִרְגָּמוּ
הַפְּגָרִים פְּלִגְיָא, וְכָל הַמִּתְּרָגִם בֶּן טוֹעָה, לְפִי
שְׁאִין לְהַקִּישׁ בְּתָרִים לְפָגָרִים, שְׁבִתָּרִים
תִּרְגָּמוּ פְּלִגְיָא, וּפָגָרִים תִּרְגָּמוּ פְּגִלְיָא לְשׁוֹן
פָּגוּל, כְּמוֹ (וִיקְרָא י"ז) פָּגוּל הוּא לְשׁוֹן פָּגָר:
וַיֵּשֶׁב. לְשׁוֹן וְשִׁיבָה וְהַפְּרָחָה, כְּמוֹ (תְּכֵלֶ' קמ"ז יח)
יֵשֶׁב רוּחוֹ, רָמַז שְׁיָבֵא דָּוִד בֶּן יִשִּׁי לְכַלּוֹתָם,
וְאֵין מְנִיחִין אוֹתוֹ מִן הַשָּׁמַיִם עַד שְׁיָבֵא מֶלֶךְ
הַמְּשִׁיחִי: יֵב וְהֵנָּה אֵימָה וְגו'. רָמַז לְצָרוֹת
וְחֻשָּׁף שְׁלֹ-גְלוּת: יֵב בִּי גֵר יִהְיֶה זֶרַעַךְ.

תפסיר רס"ג

ליס להם. פיסתכ'דמונהם
ויעד'בונהם. תמאם ארבע
מאיה' סנה: יד) ואלקום אלד'ין
יסתכ'דמונהם איצ'א סאחכם
עליהם. ובעד ד'לך יכ'רגון
בסרח עצ'ים: טו) ואנת תציר
אלי אבאנד בסלאם. ותדפן
בשיבה צאלחה: טז) ואלגיל
אלדאבע ירגע אלי' הקנא. אד'
לם יכמל. ד'נב אללאמורין אלי'
אלאן: יז) פלמא ג'אפת
אלשמס. ופאנת אלדהמה.

יהון בנך. בארע לא דיל'הון. ויפל'חון
בהון ויענון ית'הון. ארבע מאה שנין:
**וְגַם אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר
יַעֲבֹדוּ דָן אֲנֹכִי וְאַחֲרֵי כֵן
יֵצְאוּ בְּרַכְּשׁ גָּדוֹל: וְאִף יֵת
עִמָּא. דִּיפִלְחוֹן בְּהוֹן דִּיאִין אֲנָא. וּבִתְר כֵּן
יִפְקוֹן בְּקִנְיָנָא סְגִי: טו) וְאַתָּה
תָּבוּא אֶל־אֲבֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם
תִּקְבֹּר בְּשִׁיבָה טוֹבָה: וְאַתָּה.**

תתכניש לות אבהתך בשלם. תתקבר בסיבו טבא: טז) ודור
רביעי ישובו הנה כי לא-שלם עון האמרי
עד-הנה: ודרא רביעאה יתובון הלכא. ארי לא שלים. חובא
דאמוראה עד כען: יז) ויהי השמש באה ועלטה היה

— רס"י —

ולפיכך מת חמש שנים קודם זמנו ובו ביום
מרד עשו: טו) ודור רביעי. לאחר שגלו
למצרים יהיו שם שלשה דורות. והרביעי
ישובו לארץ הזאת, לפי שבארץ כנען היה
מדבר עמו וכרת ברית זו, ברכת'ב (פסוק ז')
לתת לך את הארץ הזאת לרשתה, וכן היה.
יעקב ירד למצרים. צא וחשוב דורותיו
יהודה, פרץ, חצרון, וכלב בן חצרון מבאי
הארץ הזו: כי לא שלם עון האמורי.
להיות משתלח מארצו עד אותו זמן, שאין
הקדוש ברוך הוא נפרע מאמה עד שתתמלא
סאתה, שנאמר (ישעיה כז ח) בסאסאה בשלחה
תריבנה: יז) ויהי השמש באה. כמו ויהי הם

(סס כו ג) גור בארץ הזאת, (תכלית קכ כג)
ויעקב גר בארץ חם, (בראשית מז ז) לגור בארץ
באנו: יז) וגם את הגוי. וגם לרבות ארבע
מלכיות, שאף הם כלים על ששעבדו את
ישראל: דן אנכי. בעשר מכות: ברכוש
גדול. בממון גדול, כמו שנאמר (שמות יב לו)
וינצלו את מצרים: טו) ואתה תבוא. ולא
תראה כל אלה: אל אבותיך. אביו עובד
עבודה זרה והוא מבשרו שיבא אליו, אלא
למדה שיעשה תרח תשובה: תקבר בשיבה
טובה. בשרו שיעשה ושמעאל תשובה
בימיו ולא יצא עשו לתרבות רעה בימיו.

וזלק הדקדוק: יז) ועלטה. לחוד ומלרע (מהרי"ב):

תפסיר רס"ג

והנה תנור עשן ולפיד אש

אשר עבר בין הגזרים

האלה: והות שמשא עלת. וקבלא

הזה. והא תנור דתנן ובעור דאישא.

עדא. בין פלגיא האלין: דה בין

ההוא פרת יהוה את-

אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את-הארץ

הזאת מנהר מצרים עד-הנהר הגדל נהר-

פרת: ביומא ההוא. גזר יי. עם אברם קים למימר. לבנד. יהבית ית

ארעא הדא. מנהרא דמצרים. עד נהרא רבא נהרא פרת:

את-הקיני ואת-הקניזי ואת הקדמוני:

פאדא בשביה דכיאן תנור
ופליל נאר. גאז בין תלך
אלאסטאר: יח) פי דלך אליוס.
עוד אללה מע אברם עהדא
קאילא. לנסלך אעטי הדא
אלבלד. מן נהר מצר. אלי
אלנהר אלכביר נהר אלפראת:
יט) אלקניזין ואלקניזין

— רס"י —

הזה, דבר שנעשה עכשיו והולך, כמו
(לכל כט ו) באה עם הצאן, (אסתר ז יז) בערב
היא באה ובבקר היא שבה: יח לזרעך נתתי.
אמירתו של-הקדוש ברוך הוא כאלו היא
עשויה: הנהר הגדול נהר פרת. לפי
שהוא דבוק לארץ ישראל קראו גדול אף
על פי שהוא מאוחר בארבעה נהרות
היוצאים מעדן, שנאמר והנהר הרביעי הוא
פרת. משל הדיוט עבד מלך מלך, הדבק
לשחור וישתחוו לו: יט את הקיני. עשר
אמות יש כאן ולא נתן להם אלא שבעה
גוים, והשלשה אדום ומואב ועמון, והם
קיני קניזי וקדמוני עתידים להיות ירשה
לעתיד, שנאמר (ישעי' יא יז) אדום ומואב
משלוח ידם ובני עמון משמעתם:

מריקים שקיהם (בראשית מז לו), ויהי הם
קוברים איש, כלומר ויהי דבר זה (מ"ז יג כא):
השמש באה. שקעה: ועלטה היה. חשך
היום: והנה תנור עשן וגוי. רמו לו שיפלו
המלכיות בגיהנם. באה טעמו למעלה, לכך
הוא מבואר שבאה כבר, ואם היה טעמו
למטה באל"ף היה מבואר בשהיא שוקעת.
ואי אפשר לומר כן, שהרי כבר כתיב ויהי
השמש לבא, והעברת תנור עשן לאחר
מכאן היתה נמצא שכבר שקעה, וזה חלוק
בכל תבה לשון נקבה שיוסדה שתי אותיות,
כמו בא, קם, שב, בשהטעם למעלה, לשון
עבר הוא, כגון זה, וכגון (לכל כט ט) ורחל
באה, (שם לו ז) קמה אלמתי, (רות א טו) הנה
שבה ובמתך, ובשהטעם למטה הוא לשון

זולק הדקדוק: י בין הגזרים. הטפחא בתיבת הגזרים וכן עיקר. וכ"ה בהללי דלא כדפוסים:

תפסיר רס"ג

ואלקדמוניין: (כ) ואלחיתיו
 ואלפריזיון ואלשגא:
 (כא) ואלאמוריון ואלכנעאנין
 ואלגרשיון ואלבוסיין
 טז א) ושרי זוגה' אברם. לם
 תלד לה. ולהא אמה מצרייה
 אסמיהא הגר: ב) פקאלת שרי
 לאברם. הוד'א קד מנעני אללה
 מן אלולאד. אדכ'ל אלי' אמתני.
 לעל יבנא ביתי מנהא. פקבל
 אברם פלאם שרי: ג) פאכ'דית
 שרי זוגה' אברהם. הגר

יֵת שְׁלֹמֹאִי וְיֵת קְנֻזָּאִי. וְיֵת קְדֻמוֹנָאִי:
 כ וְאֶת־הַחֲתִי וְאֶת־הַפְּרִזִּי
 וְאֶת־הַרְפָּאִים: וְיֵת חֲתָאִי וְיֵת
 פְּרֻזָּאִי וְיֵת גְּבְרִיָּא: כא וְאֶת־
 הָאִמְרִי וְאֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת
 הַגְּרִשִׁי וְאֶת־הַיְּבוּסִי: וְיֵת
 אֲמֹרָאִי וְיֵת כְּנַעֲנָאִי. וְיֵת גְּרִישָׁאִי וְיֵת
 יְבוּסָאִי: ס

טז וְשָׂרִי אִשְׁת־אֲבָרָם

לֹא יִלְדָה לוֹ וְלֹה שְׁפַחַה מִצְרִית וְשִׁמְהָ הָגֵר:
 וְשָׂרִי אִתָּת אֲבָרָם. לֹא יִלְדֵת לִיהָ. וְלֹהָ אִמְתָּא מִצְרִיתָא וְשִׁמְהָ הָגֵר:
 ב וְתֹאמַר שָׂרִי אֵל אֲבָרָם הִנֵּה־נָא עֲצָרְנִי יְהוָה
 מִלְּדֹת בֶּאֱנָא אֶל־שְׁפַחַתִּי אוֹלִי אֲבָנָה מִמֶּנָּה
 וַיִּשְׁמַע אֲבָרָם לְקוֹל שָׂרִי: וְאָמַרְת שָׂרִי לְאֲבָרָם. הָא כָּעַן.
 מִנַּעֲנִי יְיָ מִלְּמִילָד. עוֹל כָּעַן לֹת אִמְתִּי. מָאם אֶתְבְּנִי מִנָּה. וְקָבִיל
 אֲבָרָם לְמִימַר שָׂרִי: ג וְתִקַּח שָׂרִי אִשְׁת־אֲבָרָם

• רס"י •

כ וְאֶת הַרְפָּאִים. אַרְץ עוג, שְׁנֵאמַר בָּהּ מִי שָׂאִין לוֹ בָּנִים שְׂאִינוּ בְּנוֹי אֶלָּא הָרוּס:
 (דנכיס ג יג) הָהוּא יִקְרָא אַרְץ רְפָאִים: אֲבָנָה מִמֶּנָּה. בְּזָכוֹת שְׂאֲכָנִיס צָרְתִּי לְתוֹךְ
 טז שְׁפַחַה מִצְרִית. בֵּת פְּרַעָה הָיְתָה. בֵּיתִי: לְקוֹל שָׂרִי. לְרוּחַ הַקּוֹדֵשׁ שָׁבָה:
 כְּשֶׁרָאָה נָסִים שְׁנַעֲשׂוּ לְשָׂרָה אָמַר מוֹטָב ג וְתִקַּח שָׂרִי. לְקַחְתָּהּ בְּדִבְרִים אֲשֶׁרִיף
 שְׁתָּהָא בֵּיתִי שְׁפַחַה בְּבֵית זֶה וְלֹא גְבִירָה שְׂזָכִית לְדִבְק בְּגוֹף קְדוֹשׁ כְּזֶה: מִקֵּץ עֶשֶׂר
 בְּבֵית אַחֵר: ז אוֹלִי אֲבָנָה מִמֶּנָּה. לְמַד עַל שָׂנִים. מוֹעֵד הַקְּבוּעַ לְאִשָּׁה שְׁשִׁתָּהּ עֶשֶׂר
 זֶלֶק הַלְקָדוֹק: ג וְתִקַּח שָׂרִי אִשְׁת־אֲבָרָם. אֵין פְּסִיק בֵּין תִּיבַת שָׂרִי לְתִיבַת אִשְׁת־וּכֵן הָעִיד
 מִהֲרָם לִוְנָאֲנוּ שִׁכ"ה בִּסְפָרִי סִפְרָד:

שִׁמְרֵי הַמִּזְוָה (ג) בֶּאֱנָא. יֵשׁ לְהַפְרִיד מֵעַט בְּקִרְיָאָה בֵּין הַתִּיבּוֹת דְּלֹא לִישְׁתַּמֵּעַ בּוֹנָה.

תפסיר רס"ג

אלמצידיה אמתהא בעד עשר
סנין. מן מקאם אברם פי בלד
כנעאן. פאעטתהא. אברם
זוגהא לתכון לה זוגה: ד) פדכיל
אלי הגר וחמלת. פלמא ראת
אנהא קד חמלת. האנת
סיידתהא ענדהא: ה) פקאלת
שרי לאברם צלמי עליך. אנא
אעשיתך אמת. פלמא ראת
אנהא קד חמלת. הנת ענדהא.

את־הגר המצרית שפחתה
מקץ עשר שנים לשבת
אברם בארץ כנען ותתן
אתה לאברם אישה לו
לאשה: ודברת שרי אתה אברם. ית

הגר מצריתא אמתה. מסוף עשר שנין.
למתב אברם בארעא דכנען. ויהבת
יתה. לאברם בעלה ליה לאתנו:

ויבא אל־הגר ותהר ותרא פי הרתה ותקל
גברתה בעיניה: ועל לות הגר ועדיאת. וחזת ארי עדיאת.
וקלת רבונתה בעינהא: ו ותאמר שרי אל־אברם
חמסי עליך אנכי נתתי שפחתי בחיקך ותרא
פי הרתה ואקל בעיניה ישפט יהוה ביני
וביניך: ואמרת שרי לאברם דין לי עלך. אנא. יהבית אמת ליך.

רס"י

כשהתפללת להקדוש ברוך הוא מה תתן לי
ואנכי חולף ערירי לא התפללת אלא עליך.
והיה לך להתפלל על שנינו והייתי אני
נפקדת עמך. ועוד, דברך אתה חומס ממני
שאתה שומע בזיוני ושותק: אנכי נתתי
שפחתי וני ביני וביניך. כל ביני וביניך
שבמקרא חסר, וזה מלא קרי ביה וביניך
שהכניסה עין הרע בעבורה של־הגר
והפילה עברה, הוא שהמלאך אומר להגר
הנך הרה, והלא כבר הרתה והוא מבשר לה
שתהר, אלא מלמד שהפילה הריון הראשון:

שנים ולא ילדה לבעלה חייב לשא אחרת:
לשבת אברם וני. מגיד שאין ישיבת חוצה
לארץ עולה לו מן המנין, לפי שלא נאמר לו
(לעיל יב) ואעשך לגוי גדול, עד שיבא לארץ
ישראל: ויבא אל הגר ותהר. מביאה
ראשונה: ותקל גברתה בעיניה. אמרה
שרי זו אין סתרה כגלוייה, מראה עצמה
כאלו היא צדקת ואינה צדקת, שלא זכתה
להריון כל השנים הללו ואני נתעברתי
מביאה ראשונה: כחמסי עליך. חמס
העשוי לי, עליך אני מטילה הענש.

תפסיר רס"ג

יחכם אללה ביני ובינך: (ו) קאל
להא אברם. הודיא אמתך פי
ידך. אצנעי בָהּא מא חסן
ענדך. פֿעך' בַּתְּהא שרי. חתני
הרפת מן בין ידיהא:
(ז) פֿוגדֶהא מִלֶּךְ אללה עלי
עין מא פי אלבריייה. עלי
אלעין פי טריק חגר: (ח) פֿקאל.
יא חגר אמה' שרי. מן אין גית
ואלי' אין תמצין. קאלת. מן
בין ידי שרי סיידתי. אָנָא
הארבה: (ט) וקאל להא מִלֶּךְ
אללה. ארגעי אלי' סיידתך.
ואסתכדמי תחת ידיהא:
(י) תים קאל להא לאכתִרן

וחזת ארי עדיאת. וקלית בעינהא. ידין
יִי בינא ובינך: וַיֹּאמֶר אֲבֹרָם
אֶל-שָׂרִי הִנֵּה שְׂפָחַתְךָ
בְּיָדְךָ עֲשֵׂי-לָהּ הַטּוֹב
בְּעֵינֶיךָ וְתַעֲנֶה שָׂרִי וְתִבְרַח
מִפְּנֵיהָ: וַאֲמַר אֲבֹרָם לְשָׂרִי. הֲאֵ
אמתִיךָ בְּיָדְךָ. עֲבִידִי לָהּ דִּתְקִין בְּעֵינֶיכִי.
וְעֲנִיתָה שָׂרִי. וְעָרַקְתָּ מִן קֶדְמָהּ:
וַיִּמְצָאָהּ מִלֶּאךָ יְהוָה
עַל-עֵין הַמַּיִם בַּמִּדְבָּר עַל-

הַעֵין בְּדֶרֶךְ שׁוֹר: וַאֲשַׁכַּחַהּ. מִלֶּאכָא דִּי. עַל עֵינָא דִּמְיָא
בַּמִּדְבָּרָא. עַל עֵינָא בְּאֹרְחָא דְחֶגְרָא: וַיֹּאמֶר הָגֵר שְׂפָחַת
שָׂרִי אִי-מִזָּה בָּאת וְאַנָּה תִּלְכִּי וְתֹאמַר מִפְּנֵי
שָׂרִי גִבְרָתִי אֲנִכִּי בְּרַחֲתִי: וַאֲמַר. הָגֵר. אמתִי דְשָׂרִי. מִנֵּן
את אַתִּיא וְלֹאֲנִי את אֲזִלָּא. וַאֲמַרְתָּ. מִן קֶדָם שָׂרִי רַבּוֹנִתִּי. אָנָּא עָרַקְתָּ:
וַיֹּאמֶר לָהּ מִלֶּאךָ יְהוָה שׁוּבִי אֶל-גִּבְרָתְךָ:
וְהַתַּעֲנִי תַּחַת יְדֵיהָ: וַאֲמַר לָהּ מִלֶּאכָא דִּי. תוּבִי לֹות
רַבּוֹנִתִּיךָ. וַאֲשַׁתְּעִבִּידִי תַּחֲוֹת יְדֶהָ: וַיֹּאמֶר לָהּ מִלֶּאךָ:
יְהוָה הִרְבָּה אֲרֻבָּה אֶת-זְרַעְךָ וְלֹא יִסְפֹּר מִרְבּוֹ:

• רס"י •

וְתַעֲנֶה שָׂרִי. הִיתָה מְשַׁעֲבֶדֶת בָּהּ בְּקוֹשִׁי: וְלִשׁוֹן אִי מִזָּה, אִיָּהּ הַמְּקוֹם שֶׁתֹּאמַר עָלַי
מִאִי מִזָּה בָּאת. מִהִיכֵן בָּאת. יוֹדַע הָיָה. מִזָּה אֲנִי בָּאָה: וַיֹּאמֶר לָהּ מִלֶּאךָ ה' וְגו'.
אֵלָּא לִתֵּן לָהּ פֶּתַח לִכְנֵס עִמָּה בְּדַבְרִים. עַל כָּל אֲמִירָה הָיָה שְׁלוֹחַ לָהּ מִלֶּאךָ אַחֵר.

תפסיר רס"ג

וַאֲמַר לָהּ מִלֵּאכָא דִּינִי. אַסְגָּאָה אַסְגִּי יִתְּ
 בְּנִכִּי. וְלֹא יִתְּמֹנֶן מִסְגִּי: **וַיֹּאמֶר**
לָהּ מִלֵּאכָא: יְהוָה הִנֵּן הָרָה
וְיִלְדֶּת בֵּן וְקִרְאֵת שְׁמוֹ
יִשְׁמַעְאֵל כִּי-שָׁמַע יְהוָה
אֶל-עֲנִיָּהּ: וַאֲמַר לָהּ מִלֵּאכָא דִּינִי.
 הָא אַתְּ מַעֲדִיָּא וְתִלְיִדִין פִּר. וְתִקְרֵן
 שְׁמִיָּה יִשְׁמַעְאֵל. אָרִי קִבִּיל יְיָ צְלוֹתֶיךָ:
וְהוּא יִהְיֶה פֶּרָא אָדָם יָדוּ

נסלך. חתי' לא יחצא מן
 כתי'רה: יא) וקאל להא. הא
 אנת חאמל סתלידין אבנא .
 ותסמיה אסמאעיל. אד' סמע
 אללה לצ'עפד: יב) והו יפון
 וחשיא מן אלנאס. ידה פי
 אלפל. ויד אלפל פיה. ובחצ'רה
 גמיע אכ'ותה יסכן: יג) פאסמת
 אסם אללה אלמתגלי להא.
 אנת אלטאיקן אלנאצ'ר.
 לאנהא קאלת. אנני ראית
 ההנא רחמתך בעד ר'ואי

בְּכָל וַיֵּד כָּל בּוֹ וְעַל-פָּנָיו כָּל-אָחִיו יִשְׁכָּן: וְהוּא יִהְיֶה
מְרוֹד בְּאִנְשָׁא. הוּא יִהְיֶה צָרִיךְ לְכוּלָּא. וְאִף אִנְשָׁא יִהוֹן צָרִיכִין לִיהּ.
וְעַל אִפִּי כָּל אָחוּהִי יִשְׂרָי: וְתִקְרָא שֵׁם-יְהוָה הַדְּבָר
אֵלֶיהָ אַתָּה אֵל רָאִי כִּי אִמְרָה הָגַם הָלָם
רְאִיתִי אַחֲרֵי רֹאִי: וְצִלִּיָּאת בְּשִׁמָּא דִּי דֵּאֲתַמְלֵל עִמָּה.
אַמְרַת, אַתְּ הוּא אֱלֹהָא חֲזִי כוּלָּא. אָרִי אֲמַרַת. אִף אֲנָא, שְׂרִיתִי חֲזִיָּא

— רש"י —

לכך נאמר מלאך בכל אמירה ואמירה:
 יא הנה הרה. בשתשובי תהרי, כמו (שופטים
 יג ז) הנה הרה, דאשת מנוח: וילדת בן. כמו
 וילדת, ודומה לו (יחזקאל כג) ישבת בלבנון
 מקננת בארזים: וקראת שמו. צווי הוא, כמו
 שאומר לזכר (יז יט) וקראת את שמו יצחק;
 יז פרא אדם. אוהב מדברות לצוד חיות.
 כמו שכתוב (כא כ) ויהי רבה קשת וישב
 במדבר פארן: ידו בכל. לסטים: ויד כל בו.
 הכל שונאין אותו ומתגרין בו: ועל פני כל

לכך נאמר מלאך בכל אמירה ואמירה:
 יא הנה הרה. בשתשובי תהרי, כמו (שופטים
 יג ז) הנה הרה, דאשת מנוח: וילדת בן. כמו
 וילדת, ודומה לו (יחזקאל כג) ישבת בלבנון
 מקננת בארזים: וקראת שמו. צווי הוא, כמו
 שאומר לזכר (יז יט) וקראת את שמו יצחק;
 יז פרא אדם. אוהב מדברות לצוד חיות.
 כמו שכתוב (כא כ) ויהי רבה קשת וישב
 במדבר פארן: ידו בכל. לסטים: ויד כל בו.
 הכל שונאין אותו ומתגרין בו: ועל פני כל

תפסיר רס"ג

אלשקא: יד) לדיאלך סמית
אלפיר. ביר אלחי אלנאצ'ר.
הודיא הי בין רקים ובין ברד:
טו) פולדת הגר. לאברם אבנא.
פסמא אברם אבנא. אלדי
ולדת לה הגר אסמאעיל:
טז) וכאן אברם. אבן סתה
ותמאנין סנה. חין ולדת הגר
אסמאעיל לאברם: יז א) פלמא
צאר אברם. אבן תסעה
ותסעין סנה. תגלא לה אללה.
וקאל לה אנא אלטאין
אלכאפי. אסלך פי טאעתי וכן

בתר דאתגלי לי: יד על-בן קרא
לבאר באר לחי ראי הנה
בין-קדש ובין ברד: על בן
קרא לבירא. בירא דמלאך קיימא
אתחזי עליה. הא היא בין רקם ובין
חגרא: טו ותלד הגר לאברם
בן ויקרא אברם שם-בנו
אשר-ילדה הגר ישמעאל:
וילידת הגר. לאברם בר. וקרא אברם
שום בריה. דילידת הגר ישמעאל:

טז ואברם בן-שמונים שנה ושש שנים בלדת-
הגר את את ישמעאל לאברם: ואברם. בר תמנן ושית

שנים: כד ילדת הגר ית ישמעאל לאברם: ס
יד ויהי אברם בן-תשעים שנה ותשע שנים
וירא יהוה אל-אברם ויאמר אליו אני-אל
שדי התהלך לפני והיה תמים: והוה אברם. בר
תשעין ותשע שנים. ואתגלי יי לאברם. ואמר ליה אנא אל שדי.

— רס"י —

של-ישמעאל נכתב, להודיע שהיה בן שלש
עשרה שנה בשנמול ולא עבב:

יד א אני אל שדי. אני הוא שיש די
באלהותי לכל בריה, לפיכך התהלך לפני
ואהיה לך לאלוה ולפטרוך, וכן כל מקום
שהוא במקרא פרושו די יש לו, והכל לפי

יד באר לחי ראי. בתרגומו בירא דמלאך
קיימא אתחזי עליה: טו ויקרא אברם שם וגוי.
אף על פי שלא שמע אברם דברי המלאך
שאמר (פסוק יא) וקראת שמו ישמעאל,
שרתה רוח הקדש עליו וקראו ישמעאל:
טז ואברם בן שמונים שנה וגוי. לשבחו

תפסיר רס"ג

פֶּלַח קִדְמִי וְהוּא שְׁלִים: ב וְאַתָּנָה
בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ וְאַרְבֶּה
אוֹתְךָ בְּמֵאֹד מְאֹד: וְאַתִּין
קִימִי בֵּין מִימְרֵי וּבֵינְךָ: וְאַסְגִּי יָתֶךָ לַחֲדָא
לַחֲדָא: ג וַיִּפֹּל אֲבָרָם עַל-פָּנָיו
וַיְדַבֵּר אֵתוֹ אֱלֹהִים לֵאמֹר:
וַנִּפֹּל אֲבָרָם עַל אִפּוֹהִי. וּמִלִּיל עֲמִיָּה: יי
לְמִימֶר: ד אֲנִי הִנֵּה בְּרִיתִי

צִחִיחָא: (ב) וְאַגְעַל עַהְדֵי בֵּינִי
וּבֵינְךָ. וְאַכְתִּירְךָ גִּדָּא גִּדָּא:
(ג) פִּזְקַע אֲבָרָם עָלַי וְגַהֵה.
וְכִיאֲטָבָה אֵלֶּלָה קִאִילָא:
(ד) הֵאֵנָּה גִּאֲעַל עַהְדֵי מִעַד.
וְתִכּוֹן אֲבָא גְמַהוּר אֱלֹאֲמִם:
(ה) וְלֹא יִסְמִי אֲסַמְךָ אֲבָדָא
(קִרִי אֲבָדָן) אֲבָרָם. וְיִכּוֹן אֲסַמְךָ
אֲבָרָהִים לֹאֲנִי גַעֲלִתְךָ. אֲבָא
גְמַהוּר אֱלֹאֲמִם: (ו) וְאַנְמִיד גִּדָּא
גִּדָּא. וְאַגְעַל מִנְךָ אֲמִמָּא.

אֶתְךָ וְהָיִיתָ לְאֵב הַמֶּזֶן גּוֹיִם: אָנָּה. הָא גִּזֵּר קִימִי עִמָּךְ.
וְתִהְיֶה לְאֵב סְגִי עִמָּמִין: ז וְלֹא-יִקְרָא עוֹד אֶת-שְׁמֶךָ
אֲבָרָם וְהָיָה שְׁמֶךָ אֲבָרָהִם כִּי אֲב-הַמֶּזֶן גּוֹיִם
נִתְתִּיד: וְלֹא יִתְקַרֵּי עוֹד. יֵת שְׁמֶךָ אֲבָרָם. וְהָיָה שְׁמֶךָ אֲבָרָהִם. אָרִי.
לְאֵב סְגִי עִמָּמִין יִהְיֶה: ח וְהִפְרַתִּי אֶתְךָ בְּמֵאֹד מְאֹד

רס"ד

מְמוֹרָא הַשְׁכִּינָה, שְׁעַד שְׁלֵא מֶל לֹא הָיָה בּוֹ
כַּח לְעֵמּוּד וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ נִצְבָּת עָלָיו, וְהָיוּ
שְׁנֵאֲמֵר בְּבִלְעָם (צִמְדָּר כד ז) נִפֹּל וּגְלוּי עֵינָיִם.
בְּבִרְיִיתָא דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְצֵאתִי כֵן: כ כִּי אֲב
הַמֶּזֶן גּוֹיִם. לְשׁוֹן נוֹטְרִיקוֹן שְׁלֵשׁ-שְׁמוֹ. וְרִי"ש
שְׁהִיָּתָה בּוֹ בְּתַחֲלָה, שְׁלֵא הָיָה אָב אֵלָא
לְאָרָם שְׁהוּא מְקוֹמוֹ וְעַכְשָׁיו אָב לְכָל הָעוֹלָם,
לֹא זֶה מִמְּקוֹמָהּ, שְׁאֵף יו"ד שְׁלֵשׁ-שְׁרִי
נִתְרַעְמָה עַל הַשְׁכִּינָה עַד שְׁנִתְּסַפָּה לִיהוֹשֻׁעַ,
שְׁנֵאֲמֵר (צִמְדָּר יג טז) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לַיהוֹשֻׁעַ בֶּן
נֹחַן יְהוֹשֻׁעַ: וְנִתְתִּיד לְגוֹיִם. יִשְׂרָאֵל וְאֲדוֹם,
שְׁהָרִי יִשְׁמַעְאֵל כְּבֵר הָיָה לוֹ וְלֹא הָיָה מִבְּשָׁרוֹ

הָעֵינָן: הַתְּהִלָּה לְפָנָי. בְּתַרְגוּמוֹ פֶּלַח קִדְמִי,
הַדְּבָק בְּעִבּוּדֵי: וְהָיָה תַּמִּים. אֵף זֶה צוּרִי
אַחַר צוּרִי, הָיָה שְׁלָם בְּכָל נִסְיוֹנוֹתַי. וְלִפִּי
מִדְּרָשׁוֹ הַתְּהִלָּה לְפָנָי בְּמִצְוֹת מִיָּלָה, וּבְדָבָר
הַזֶּה תִּהְיֶה תַּמִּים, שְׁכָל זְמַן שְׁהַעֲרִלָה בָּךְ
אַתָּה בַּעַל מוֹם לְפָנָי. דָּבָר אַחֵר וְהָיָה תַּמִּים,
עַכְשָׁיו אַתָּה חֹסֵר חֲמוּשָׁה אֲבָרִים שְׁתֵּי עֵינָיִם,
שְׁתֵּי אָזְנוֹת, וְרֹאשׁ הַגּוֹיָה שְׁאוּסִיף לָךְ אוֹת עַל
שְׁמֶךָ וְיִהְיוּ מִנְּזֵן אוֹתִיוֹתֶיךָ מֵאֲתִים אֲרִבְעִים
וּשְׁמוֹנֶה כְּמִנְּזֵן אֲבָרִיךָ: ז וְאַתָּנָה בְּרִיתִי.
בְּרִית שְׁלֵשׁ-אַהֲבָה וּבְרִית הָאָרֶץ לַיהוּדִישָׁה לָךְ
עַל יְדֵי מִצְוָה זוֹ: ג וַיִּפֹּל אֲבָרָם עַל פָּנָיו.

תפסיר רס"ג

ומלוך מנך יכ'רגון: ז) ואת'בת
עהדי ביני ובינך. ובין נסלך מן
בעדך. לאגיאלהם עהדי אלההר.
לאכון לך אלאהא. ולנסלך
בעדך: ח) ואעטי לך. ולנסלך
בעדך בלד סכנאך. גמיע בלד
פנעאן חוץ אלההר. ואכון להם
אלאהא: ט) תים קאל אללה
לה. ואנת תחפץ עהדי. אנת
ונסלך בעדך לאגיאלהם:
י) הדיא עהדי אלד' תחפצ'וה.

וְנִתַּתִּיךָ לְגוֹיִם וּמְלָכִים
מִמֶּנּוּ יֵצְאוּ: וְאִפִּישׁ יָתְךָ לַחֲדָא
לַחֲדָא. וְאַתְּנַנְךָ לְכַנְשָׁן. וּמְלָכִין דְּשִׁלְטִין
בְּעַמְמֵיָא מִנְךָ יִפְקוּן: (שביעי)
וְהִקְמַתִּי אֶת-בְּרִיתִי בֵּינִי
וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ
לְדֹרֹתָם לְבְרִית עוֹלָם
לְהִיּוֹת לָךְ לְאֱלֹהִים

וּלְזֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ: וְאִקִּים יָת קִימִי בֵּין מִימְרֵי וּבֵינְךָ. וּבֵין בְּנֶךָ
בְּתָרְךָ. לְדִרְיָהוֹן לְקִים עָלֵם. לְמַהוּי לָךְ לְאֱלֹהֵי. וּלְבֶנְךָ בְּתָרְךָ:
וְנִתַּתִּי לָךְ וּלְזֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ אֶת אֶרֶץ מִגְרִיךָ
אֶת כָּל-אֶרֶץ כְּנָעַן לְאַחֲזַת עוֹלָם וְהִיִּיתִי לָהֶם
לְאֱלֹהִים: וְאַתִּין לָךְ. וּלְבֶנְךָ בְּתָרְךָ. יָת אֶרֶע תּוֹתְבוֹתְךָ. יָת כָּל
אֶרֶעָא דְּכַנְעַן. לְאַחֲסַנְת עָלֵם. וְאַהוּי לְהוֹן לְאֱלֹהֵי: ט וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים אֶל-אַבְרָהָם וְאַתָּה אֶת-בְּרִיתִי תִשְׁמֹר
אֶתָּה וּזְרַעְךָ אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתָם: וַאֲמַר יי לְאַבְרָהָם. וְאַתָּה
יָת קִימִי תִשְׁמֹר. אֶתָּה. וּבֶנְךָ בְּתָרְךָ לְדִרְיָהוֹן: ד וְזֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר
תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ הַמּוֹלֵ

— רס"י —

עליו: וְהִקְמַתִּי אֶת בְּרִיתִי. ומה היא בְּחֻצָּה לְאֶרֶץ דּוֹמָה כְּמִי שְׁאִין לוֹ אֱלֹהֵי:
הַבְּרִית, לְהִיּוֹת לָךְ לְאֱלֹהִים: ח לְאַחֲזַת ט וְאַתָּה. וא"ו זו מוֹסִיף עַל עֲנִין רִאשׁוֹן אֲנִי
עוֹלָם. וְשֵׁם אֱהִיָּה לָהֶם לְאֱלֹהִים, אֲבָל הַדָּר הַנֶּה בְּרִיתִי אֲתָּה, וְאַתָּה הוּא וְהִיר לְשִׁמְרוֹ,

תפסיר רס"ג

ביני ובינכם. ונסלך בעדך. אן יכיתתן מנכם כל ד'כר: (יא) פאד'א תכיתנון אלקלפה מן אבדאנכם. תציר עלאמה עהד ביני ובינכם: (יב) ואבן ת'מאניה' איאם. יכיתתן כל ד'כר מנכם לאגיאלכם. אלמולוד פי מנאזלכם. ואלמשתרי' לך בת'מן מן כל ג'ריב. אלד'י לים הו מן נסלך: (יג) ואד' כ'תאנה יכיתן. אלמולוד פי ביתך ואלמשתרי' לך בת'מן. ויכון עהדי. פי אבדאנכם עהד אלד'הר:

לכם כל-זכר: דין קימי דתטרוין. בין מימרי וביניכון. ובין בנך בתרד. מגזר לכון כל דכורא: **ונמלתם את בשר ערלתכם והיה לאות ברית ביני וביניכם:** ותגזרון. ית בסרא דערלתכון. ויהי לאת קים. בין מימרי וביניכון: **ובן שִׁמְנַת ימים ימול לכם כל-זכר לדרתיכם יליד בית ומקנת כסף מכל**

בן-זכר אשר לא מזרעך הוא: ובר תמניא יומין. יגזר לכון. כל דכורא לדריכון. יליד ביתא. וזבין כספא מכל בר עממין. דלא מבנך הוא: **המול** | **ימול יליד ביתך ומקנת כסף והיתה בריתי בבשרכם לברית עולם:** מגזר יגזר. יליד ביתך וזבין כסף. ותהי קימי. בבסרכון לקים עלם: **וערל** | **זכר אשר לא-ימול את-בשר ערלתו**

— רס"י —

ימול לשון יפעל כמו יעשה, יאכל: יז יליד בית. שילדנו השפחה בבית: ומקנת כסף. שקנאו משגלך: יג המול ימול יליד ביתך. כאן כפל עליו ולא אמר לשמונה ימים, ללמדך שיש יליד בית נמול לאחר שמונה ימים, כמו שמפורש במסכת שבת (דף קלח ז): יז וערל זכר. כאן למד שהמילה באותו מקום שהוא נכר בין זכר לנקבה: אשר לא

ומה היא שמירתו, (פסוק י) זאת בריתי אשר תשמרו המול לכם וגו': י ביני וביניכם וגו'. אותם של-עכשיו: ובין זרעך אחריך. העתידין להולד: המול. כמו להמול כמו שאתה אומר עשות, כמו לעשות: יח ונמלתם. כמו ומלתם והנו"ן בו יתרה ליסוד הנופל בו לפרקים, כגון נ' של-נושך ונ' של-נושא. ונמלתם, כמו ונשאתם, אבל

תפסיר רס"ג

(יד) ואי רגל אקלף. לא יכיתן
אלקלפה מן בדנה. ינקטע ד'לך
אלרגל מן קומה. למא פסד'
עהדי : טו) תים קאל אללה
לאברהים. שרי זוגתך. לא
תסמיהא שרי. בל אסמיהא
שרה: טז) פאני אבארך פיהא.
וארזקך מנהא אבנא. ואבארך
פיה ויפון מנה אמם. ומלוד
אלשעוב מנה יכ'רגון: יז) פוקע
אברהים. עלי וגדה וצ'תך

וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא

מַעֲמִיָּה אֶת־בְּרִיתִי הַפֶּרֶ:

וְעַרְל דְּכוּרָא. דְּלֹא יְגֹזֵר יֵת בְּסָרָא
דְּעַרְלִיתָּהּ. וְיִשְׁתַּיְצִי. אֲנִישָׁא הַהוּא

מַעֲמִיָּה. יֵת קִימִי אֲשַׁנִּי: ס

❖ טו בְּרִיתִי בְּסָרָא תִיטֹן ❖ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים

אֶל־אַבְרָהָם שְׂרִי אִשְׁתְּךָ

לֹא־תִקְרָא אֶת־שְׁמָהּ שְׂרִי

כִּי שָׂרָה שְׁמָהּ: וַאֲמַר יי לְאַבְרָהָם. שְׂרִי אִתְּךָ. לֹא תִקְרִי יֵת

שְׁמָהּ שְׂרִי. אֲרִי שָׂרָה שְׁמָהּ: טז) וּבִרְכָתִי אֶתָּה וְגַם נָתַתִּי

מִמֶּנָּה לְךָ בֶּן וּבִרְכָתִיָּה וְהִיתָה לְגוֹיִם מַלְכִּי

עַמִּים מִמֶּנָּה יִהְיוּ: וַאֲבָרִיךְ יִתָּה. וְאַף אֶתֵּן מִנָּה. לְךָ בֶּר.

וַאֲבָרְכֶנָּה וְתִהִי לְכַנְשָׁן. מַלְכִּין דְּשִׁלְטִין בְּעַמְּמִיָּא מִנָּה יִהְיוּ: יז) וַיִּפֹּל

אַבְרָהָם עַל־פָּנָיו וַיִּצְחַק וַיֹּאמֶר בְּלִבּוֹ הֲלִבָּן

מֵאֵה־שָׁנָה יוֹלֵד וְאִם־שָׂרָה הִבֵּת תִּשְׁעִים

— רס"י —

לְכַף בְּיוֹם מִשְׁתָּה שְׁלִי־צַחַק. שְׁהִיו מְרֻנָּים
עֲלֵיהֶם שְׁהִבְיִאוּ אֲסוּפִי מִן הַשּׁוּק וְאֹמְרִים
בְּנֵנוּ הוּא. וְהִבְיֵאָה כָּל אַחַת בְּנָה עִמָּה
וּמִנִּיקָתָה לֹא הִבְיֵאָה, וְהִיא הִינִיקָה אֶת כָּלָם,
הוּא שְׁנַאֲמַר (כא ז) הִינִיקָה בָּנִים שָׂרָה.
בְּרֵאשִׁית רַבָּה (נג ט) רְמִזּוּ בְּמִקְצֵת: יז) וַיִּפֹּל
אַבְרָהָם עַל פָּנָיו וַיִּצְחַק. זֶה תִּירָגַם אֲנִיקְלוּס
וְחָדִי, לְשׁוֹן שְׁמָתָה, וְשִׁלְ־שָׂרָה לְשׁוֹן מְחֻוָּה.
לְמִדַּת שְׁאַבְרָהָם הָאֱמִין וְשְׁמָהּ, וְשָׂרָה לֹא

יִמּוּל. מְשִׁינִיעַ לְכָלֵּל עֲנָשִׁין וְנְכַרְתָּה, אֲבָל
אֲבִיו אֵין עָנוּשׁ עָלָיו כֶּרֶת אֲבָל עוֹבֵר בְּעִשָּׂה:
וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ. הוֹלֵךְ עֲרִירִי וּמֵת קוֹדֵם
וּמֵנוּ: טו) לֹא תִקְרָא אֶת שְׁמָהּ שְׂרִי.
דְּמִשְׁמַע שְׂרִי לִי וְלֹא לְאַחֲרִים כִּי שָׂרָה סָתֵם
שְׁמָהּ, שְׁתָּהָא שָׂרָה עַל כָּל: טז) וּבִרְכָתִי
אֶתָּה. וּמָה הִיא הִבְרָכָה, שְׁחֻזָּרָה לְנַעֲרוּתָהּ,
שְׁנַאֲמַר (לִקְמֵן יח יז) אַחֲרִי בְּלִיתִי הִיָּתָה לִי
עֲדָנָה: וּבִרְכָתִיָּהּ. בְּהִנָּקֶת שְׂדִים, בְּשִׁנְצָרְכָה

תפסיר רס"ג

סרורא. וקאל פי נפסה. הל אבן
מאיה סנה יולד. או שרה. אבנה
תסעין סנה תלד: יח) פקאל
אברהם בין ידי אללה. לית
אסמאעיל יחיא מעה בין ידי:
יט) פקאל אללה. לכן שרה
זוגתך. סתלד לך אבנא. ותסמיה
יצחק. ואת'בת עהדי מעה.
עהד אללהר ולנסלה בעדה:

שנה תלד: ונפל אברהם. על

אפוהי וחד. ואמר בלביה. הלבד מאה

שנין יהא ולד. ואם שרה. הבת תשעין

שנין תלד: **ויאמר אברהם**

אל-האלהים לו ישמעאל

יחיה לפניך: ואמר אברהם קדם

לו ישמעאל יתקיים קדמך:

ויאמר אלהים אבל שרה אשתך ילדת לך

בן וקראת את-שמו יצחק והקמתי

את-בריתי אתו לברית עולם לזרעו אחריו:

ואמר יי. בקשטא שרה אתתך. תלד לך בר. ותקרי ית שמייה יצחק.

ואקים ית קימי עמיה. לקים עלם לבנוהי בתרוהי:

רס"י

אנחנו (מ"ז ד יד) אבל בן אין לה: וקראת
את שמו יצחק. על שם הצחק. ויש
אומרים על שם י' נסיונות, וצ' שנה
של-שרה, וח' ימים שנמול, וק' שנה
של-אברהם. והקימתי את בריתי למה נאמר,
והרי כבר כתיב (פסוק ט) ואתה את בריתי
תשמור אתה וזרעך וגוי' אלא לפי שאומר
(פסוק ז) והקמתי וגוי', יכול בני ישמעאל ובני
קטורה בכלל הקיום, תלמוד לומר והקמתי
את בריתי אתו, ולא עם אחרים. ואת בריתי
אקים את יצחק, למה נאמר, [אלא למד
שהיה קדוש מבטן]. דבר אחר אמר ר' אבא
מבאן למד קל וחומר בן הגבירה מבן האמה,
כתיב (פסוק ט) כי הנה ברכתי אותו והפרייתי
אותו והרבייתי אותו, זה ישמעאל וקל וחומר
ואת בריתי אקים את יצחק: **את בריתי.**
ברית המילה תהא מסורה לזרעו של-יצחק:

האמינה ולגלגה. וזהו שהקפיד הקדוש ברוך
הוא על שרה ולא הקפיד על אברהם: **הלבן.**
יש תמידות שהן קימות כמו (ט"ז ז כז)
הנגלה נגליתי, (ט"ז טו כז) הראה אתה, אף זו
היא קימת, וכן אמר בלבו הנעשה חסד זה
לאחר מה שהקדוש ברוך הוא עושה לי:
ואם שרה הבת תשעים שנה. היתה כדאי
לילד. ואף על פי שדורות הראשונים היו
מולדין בני חמש מאות שנה, בימי אברהם
נתמעטו השנים כבר וכא תשות כח לעולם,
וצא ולמד מעשרה דורות שמנח ועד אברהם
שמיירו תולדותיהן בני ששים ובני שבעים:
יח לו **ישמעאל יחיה.** הלואי שיחיה
ישמעאל, איני כדאי לקבל מתן שכר כזה:
יחיה לפניך. יחיה בראתך, כמו (פסוק ו)
התהלך לפני, פלח קדמי: יט **אבל.** לשון
אמתת דברים, וכן (לכמן מז כה) אבל אשמים

תפסיר רס"ג

(כ) ופי אסמאעיל קוד שפעתך.
האנא מבארך פיה. ואנמיה
ואכת'רה ג'דא ג'דא. את'ני
עשר שריפא יולד. ואגעל מנה
אמה כפירה: (כא) ועדדי
את'פתה מע יצחק. א'לד'י
תלדה לך שרה פי מת'ל הדא
אלוקת. מן אלסנה אלקאבלה:
(כב) פלמא פרג' מן מכ'אטפתה
ארתפע נור אללה ען אברהם:
(כג) פאכ'ד אברהם אסמאעיל
אבנה. וגמיע אלמולודין פי
מנזלה. ואלמשתראין בת'מן.
כל רגל מן אהל בית אברהם.

ב וְלִישְׁמַעֲאֵל שְׁמַעְתִּיךָ
הִנֵּה | בְּרַכְתִּי אֹתוֹ
וְהַפְרִיתִי אֹתוֹ וְהִרְבִּיתִי
אֹתוֹ בְּמֵאד מְאֹד שְׁנַיִם-
עָשָׂר נְשִׂאִים יוֹלִיד וְנָתַתִּיו
לְגֹזִי גָדוֹל: וְעַל יִשְׁמַעֲאֵל קִבִּילִית
צְלוֹתְךָ. הֵא בְּרִיכִית יְתִיה. וְאַפִּישִׁית
יְתִיה. וְאַסְגִּיתִי יְתִיה לַחֲדָא לַחֲדָא. תְּרִי
עֶסֶר רַבְרַבִּין יוֹלִיד. וְאַתְנִינִיה לְעַם סְגִי:
כא וְאֶת-בְּרִיתִי אֶקִּים אֵת-

יִצְחָק אֲשֶׁר תֵּלֵד לְךָ שָׂרָה לְמוֹעֵד הַזֶּה בִּשְׁנָה
הָאַחֲרֶת: וְיֵת קִימִי אֶקִּים עִם יִצְחָק. דַּת לִיד לְךָ שָׂרָה לְזִמְנָא הַדִּין.
בשְׁתָּא אוֹחְרָנְתָּא: כב וַיְכַל לְדַבֵּר אֹתוֹ וַיַּעַל אֱלֹהִים
מֵעַל אֲבָרָהָם: וְשִׁיְצִי לְמַלְלָא עֲמִיה. וְאַסְתַּלַּק יִקְרָא דִּי. מַעְלוֹוְהִי
דְּאַבְרָהָם: כג וַיִּקַּח אֲבָרָהָם אֶת-יִשְׁמַעֲאֵל בְּנוֹ וְאֶת
כָּל-יְלִידֵי בֵיתוֹ וְאֶת כָּל-מִקְנֵת כֶּסֶף כָּל-זָכָר
בְּאַנְשֵׁי בֵּית אֲבָרָהָם וַיִּמַּל אֶת-בְּשָׂר עֶרְלָתָם
בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֹתוֹ אֱלֹהִים:

— רס"י —

כ שְׁנַיִם עָשָׂר נְשִׂאִים. כַּעֲנָנִים יְכַל, כְּמוֹ הַיּוֹם. בוּ בְיוֹם שְׁנַצְטוּדָה בְּיוֹם וְלֹא בְלִילָה, לֹא
(משלי כה יד) נְשִׂאִים וְרוּחַ: כב מֵעַל אֲבָרָהָם. נְתִירָא לֹא מִן הַגּוֹיִם וְלֹא מִן הַלְצָנִים, וְשִׁלָּא
לְשׁוֹן נִקְיָה הוּא כָּלפִי שְׂכִינָה, וְלִמְדָנוּ יְהוֹי אוֹיְבֵינוּ וּבְנֵי דוֹרוֹ אוֹמְרִים אֵלּוּ רְאִינוּהוּ
שְׁהַצְדִּיקִים מְרַכְּבֵתוּ שְׁלִי-מְקוֹם: כג בְּעֶצֶם לֹא הִנְחִינוּהוּ לְמוֹל וּלְקִים מְצִיתוֹ שְׁלִי-מְקוֹם:

תפסיר רס"ג

פִּכְתָּן אֱלֻלָּפָה מִן אַבְדָּאנָהם.
 פִּי דִיאַת דְּלִדְ אֱלִיִּים. כְּמֵא
 אִמְרָה אֱלִילָה: (כד) וְפִאן
 אַבְרָהִים. אֲבִן תַּסַּע וְתַסְעִין
 סְנָה. חִין כִּיתָן אֱלֻלָּפָה מִן
 בְּדִנָּה: (כה) וְאַסְמָעִיל אֲבִנָּה.
 אֲבִן תִּלְתִּי' עֶשֶׂר סְנָה. חִין
 כִּיתָן אֱלֻלָּפָה מִן בְּדִנָּה:
 (כו) פִּי דִיאַת דְּאֵלְךְ אֱלִיִּים.
 אֲכִיתָן אַבְרָהִים. וְאַסְמָעִיל
 אֲבִנָּה: (כז) וְכָל רֶגֶל פִּי
 מְנֻלָּה אֱלֻמֻּלֻד פִּי בֵיתָה.
 וְאַלְמֻשְׁתִּירִי בְּתִמֹן מִן כָּל
 גְּרִיב אֲכִיתָנִי מֵעַד:

וּדְבַר אַבְרָהָם יָת יִשְׁמָעֵאל בְּרִיה. וְיָת
 כָּל יְלִידֵי בֵיתָה וְיָת כָּל זְבִינֵי פְסִיָּה.
 כָּל דְּכוּרָא. בְּאַנְשֵׁי בֵית אַבְרָהָם. וְגִזֹּר
 יָת בְּסָרָא דְעָרְלָתָהוֹן. בְּכֶרֶן יוֹמָא הָדִין.
 כְּמֵא דְמִלִּיל עֲמִיה יִי: כֹּד וְאַבְרָהָם
 בֶּן־תְּשָׁעִים וְתִשְׁעֵי שָׁנָה
 בְּהַמְלוֹ בֶּשֶׂר עָרְלָתוֹ: וְאַבְרָהָם.
 בֶּר תִּשְׁעִין וְתִשְׁעֵי שָׁנִין. כֹּד גִּזֹּר בְּסָרָא
 דְעָרְלָתִיה: מַפְעִיר כֹּד וְיִשְׁמָעֵאל
 בֶּן־שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵי שָׁנָה
 בְּהַמְלוֹ אֶת בֶּשֶׂר עָרְלָתוֹ:
 וְיִשְׁמָעֵאל בְּרִיה. בֶּר תִּלְתַּת עֶסְרֵי שָׁנִין. כֹּד גִּזֹּר. יָת בְּסָרָא דְעָרְלָתִיה:
 כֹּד בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה נִמּוֹל אַבְרָהָם וְיִשְׁמָעֵאל
 בְּנָו: בְּכֶרֶן יוֹמָא הָדִין. אֶת־גִּזֹּר אַבְרָהָם. וְיִשְׁמָעֵאל בְּרִיה:
 כֹּד וְכָל־אֲנָשֵׁי בֵיתוֹ יְלִיד בֵּית וּמִקְנֵת־כֶּסֶף
 מֵאֵת בֶּן־נֶכֶר נִמְלֹו אֹתוֹ: וְכָל אֲנָשֵׁי בֵיתָה יְלִידֵי בֵיתָא.

וּזְבִינֵי פְסִפָּא מִן בְּנֵי עַמְמֵיָא. אֶת־גִּזֹּרו עֲמִיה: **פ פ פ**

קִבְּלוּ פִּסְוָקִים סִימֹן מְכַנְדִּי

— רס"י —

וְיָמֹל. לְשׁוֹן וּפְעֵל: כֹּד בְּהַמְלוֹ. בְּהַפְעֵלוֹ. כְּמוֹ
 (ז) בְּהַבְרָאִם: כֹּד בְּהַמְלוֹ אֶת בֶּשֶׂר
 עָרְלָתוֹ. בְּאַבְרָהָם לֹא נֶאֱמַר אֶת, לְפִי שְׁלֹא
 הָיָה חֹסֶר אֱלֹא חֲתוּף בֶּשֶׂר, שְׂכָבֵר נִתְּמַעֵף עַל
 יְדֵי תִשְׁמִישׁ. אֲבָל יִשְׁמָעֵאל שְׁהִיָּה יְלִד הוֹזָק
 לְחֲתוּף עָרְלָה וּלְפָרוֹעַ הַמִּילָה, לְכָף נֶאֱמַר בּוֹ
 אֵת: כֹּד בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה. שְׁמֻלָּאוֹ לְאַבְרָהָם
 תִּשְׁעִים וְתִשְׁעֵי שָׁנָה וְיִשְׁמָעֵאל שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵי
 שָׁנִים נִמּוֹל אַבְרָהָם וְיִשְׁמָעֵאל בְּנָו:
חֲסַלְתָּ פִּרְשָׁתָּ לָךְ לָךְ

וְזֶלֶק הַדְּקֻדָּק: כֹּד נִמְלֹו אֹתוֹ. הַמ"ם דְּגוּשָׁה בַּעֲבוּר נו"ן הַנִּפְעֵל (מַהֲרִי"ב):

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנִבְיָאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדִבְרֵיהֶם, הַנֶּאֱמָרִים בְּאַמֶּת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנִבְיָאִי, הָאֱמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרה דלך לך

בישעיה סימן מ'

א וְאֵל-מִי תִדְמִיּוּנִי וְאִשּׁוּהָ יֹאמַר קְדוֹשׁ: וּלְמִן תִּדְמֹן קְדָמִי,
וְתִשׁוּן. יִימַר, קְדִישָׁא: ב שְׁאוּ-מָרוֹם עֵינֶיכֶם וּרְאוּ מִי-
בָרָא אֱלֹהֵי הַמּוֹצִיא בְּמִסְפָּר עֲבָאִם לְכֻלָּם בְּשֵׁם יְקָרָא
מֶרֶב אוֹנִים וְאַמִּין פָּח אִישׁ לֹא נֶעְדָּר: ז קוּפוּ לְרוּמָא עֵינֵיכֶן
וַחֲזוּ לְמַדְחַל, קָדָם מִן דְּבָרָא אֱלִין. דְּאַפִּיק בְּמִנְיָן, חִילִי שְׂמִיָּא. לְכָלֵּהוּן,
בְּשִׁמְהֵן קָרִי. מִסְּגִי גְבוּרָן, וּתְקוּף חֵיל. חַד מִסְדְּרִיהָ, לֹא מֵתַעֲכָב: ט לְמָה
תֹּאמַר יַעֲקֹב וּתְדַבֵּר יִשְׂרָאֵל נִסְתָּרָה דְרַכִּי מִיְּהוָה
וּמֵאֱלֹהֵי מִשְׁפָּטֵי יַעֲבֹד: י לְמָא תִימַר, יַעֲקֹב. וּתְמַלִּיל, יִשְׂרָאֵל.
מִטְמָרָא אוֹרְחִי, מִן קָדָם יי. וּמִן קָדָם אֱלֹהֵי, דִּינִי יַעֲדִי: יא הֲלוֹא יִדְעַתְּ
אִם-לֹא שָׁמַעְתָּ אֱלֹהֵי עוֹלָם | יְהוָה בּוֹרָא קִצּוֹת הָאָרֶץ
לֹא יִיעָף וְלֹא יִיגַע אֵין חֶקֶר לְתַבּוּנָתוֹ: יב הֲלֹא יִדְעַתָּ, אִם לֹא
שָׁמַעְתָּ. אֱלֹהֵי עֲלָמָא יי, דְּבָרָא יְסוּדֵי אֶרֶץ. לֹא בַעֲמַל, וְלֹא בְּלִיאָה,
לִית סוּף, לְסַכְלָתָנּוּתִיהָ: יג נָתַן לִיעָף פָּח וְלֵאֵין אוֹנִים עֲצֻמָּה
יִרְבָּה: יד יְהִיב לְצַדִּיקָא דְּמִשְׁלַח לְפִתְגָמֵי אוֹרִיתִיהָ, חֲכָמָא. וְלַדְלִית
לְהוֹן תְּקוּף, נִכְסִין מִסְּגִי: טו וַיַּעֲפוּ נְעָרִים וַיִּגְעוּ וּבַחוּרִים כָּשׁוּל
יִכְשָׁלוּ: יז וַיִּשְׁתַּלְּחוּ עוֹלִימִין חִיבִין, וְלֵאזֵן. וְרוּקִי רִשִּׁיעִיָּא, אֶתְקַלָּא
יִתְקַלּוּ: יח וְקוּי יְהוָה יַחֲלִיפוּ כָּח יַעֲלוּ אֲבָר פְּנִשְׁרִים יְרוּצוּ
וְלֹא יִגְעוּ יִלְכוּ וְלֹא יַעֲפוּ: יט וּדְסִבְרוּ לְפָרְקָנָא דִּי יִתְפַּנְשׁוּן מִבִּינֵי
גְלוּתָהוּן, וַיִּסְפּוּן חֵיל. וַיִּתְחַדְּתוּן לְעוֹלִימוּתָהוּן כְּצֻמוֹת, דְּסָלִיק עַל גְּדַפֵּי

נשרין. ירהטון, ולא ילאון, יהכון, ולא ישתלהון: ה החרישו אלי
אִיִּם וּלְאִמִּים יַחֲלִיפוּ כַח יִגְשׁוּ אִזּוּ יִדְבְּרוּ יַחֲדוּ לְמִשְׁפַּט
נִקְרָבָה: אציתו למימרי, נגון, ומלכון, ייספן חיל. יתקרבו, בבין
ימללון, פחדא, לדינא נתקרב: ט מי העיר ממזרח צדק
יקראהו לרגלו יתן לפניו גוים ומלכים ירד יתן כעפר
חרבו בקש נדף קשתו: מן איתי בגלאי ממדנחא, אברהם בחיר
צדקא. בקשוט, קרביה לאתריה. מסר קדמוהי עממין, ומלכין תבר.
רמא כעפרא קטילין, קדם חרביה, בקשא רדפנון, קדם קשתיה:
י ירדפם יעבור שלום ארח ברגליו לא יבוא: רדפנון, עדא
שלם, חלת אורח ברגלוהי, לא עלת: יא מי-פעל ועשה קרא
הדרות מראש אני יהיה ראשון ואת-אחרנים אני-הוא:
מן אמר אלין, קים אמר ועבד. דסדר דריא, מלקדמין. אנא יי ברית
עלמא מבראשית אף עלמי עלמא, דילי אנון, ובר מני, לית אלה:
יב ראו איים וייראו קצות הארץ יחרדו קרבו ויאתיון:
חזו נגותא, וידחלון. דבסיפי ארעא, יזועון, יתקרבו, וייתון: יג איש
את-רעהו יעזרו ולאחיו יאמר חזק: גבר ית חבריה, יסעדון,
ולאחיה, יימר תקף: יד ויחזק חרש את-צרף מחליק פטיש
את-הולם פעם אמר לדבק טוב הוא ויחזקהו במסמרים
לא ימוט: הלא יבהתון בעובדיהון דמתקיף נגרא, עם קינאה. מחי
בפטישא, עם דמטפח בקרנסא זמנא. אמר על דבקא, תקין הוא,
ומתקיף ליה במסמרי, דלא יצטלי: טו ואתה ישראל עבדי
יעקב אשר בחרתיך זרע אברהם אהבי: ואת, ישראל עבדי.
יעקב, דאתרעיתי כך, זרעיה, דאברהם רחמי: טז אשר החזקתיך

זולק הדקדוק: כבקש נדף. הדל"ת קמץ, וכ"ה במוסרה ומסיר עלה תלת:

שמן דמור (י) קרבן. הקמץ חטף ולכן השוא שברי"ש נח.

מִקְצוֹת הָאָרֶץ וּמֵאֲצִילֶיהָ קִרְאתִיךָ וְאָמַר לְךָ עֲבָדֶי-
 אֶתָּה בְּחֶרְתִּיךָ וְלֹא מֵאֲסִתִּיךָ: דְּקִיבְתָּךְ, מְזֻרְעִית אֲרַעָא.
 וּמִמְלָכוֹתָא, בְּחֶרְתָּךְ. וְאָמַרְתָּ לְךָ, עֲבָדֵי אֶתְּ אֶתְרַעִיתִי בְּךָ, וְלֹא אֲרַחֲקֶנָּךְ:
 אֶל-תִּירָא כִּי עֲמֹד-אֲנִי אֶל-תִּשְׁתַּע כִּי-אֲנִי אֱלֹהֶיךָ
 אֲמַצְתִּיךָ אֶף-עֲזֹרְתִיךָ אֶף-תִּמְכֹּתִיךָ בִּימִין עֲדָקִי: לֹא
 תִּדְחַל, אֲרִי בְּסַעֲדָךְ מִימְרִי. לֹא תִתְבַּר, אֲרִי אֲנָא אֱלֹהֶךָ. אֶתְקַפְּנָךְ, אֶף
 אֲסַעֲדָנָךְ. אֶף אֲחַדְנָךְ, בִּימִין קִשְׁטִי: יֵהוּן יִבְשׁוּ וְיִכְלְמוּ כָּל
 הַנְּחָרִים בְּךָ יֵהוּן כְּאֵין וְיֵאבְדּוּ אַנְשֵׁי רִיבְךָ: הָא יִבְהַתּוּן,
 וְיִתְפַּנְעוּן. כָּל עֲמֻמְיָא, דִּהּוּן מִתְגָּרֵן בְּךָ. יֵהוּן כְּלָמָא, וְיִיבְדּוּן, אַנְשֵׁי דִינָךְ:
 תִּבְקֶשֶׁם וְלֹא תִמְצָאֻם אַנְשֵׁי מִצֶּתְךָ יֵהוּן כְּאֵין וּכְאֹפֶס
 אַנְשֵׁי מִלְּחֻמְתָּךְ: תִּבְעִינוּן, וְלֹא תִשְׁכַּחְנוּן. לְאַנְשֵׁי מִצֻּתְךָ. יֵהוּן
 כְּלָמָא, וּכְלָא מִדְּעַם גְּבָרִין דִּהּוּן מִתְגָּרֵן, לְמַעַבְד עֲמֹד קָרֵב: כִּי אֲנִי
 יֵהוּה אֱלֹהֶיךָ מִחֲזִיק יְמִינְךָ הָאֵמַר לְךָ אֶל-תִּירָא אֲנִי
 עֲזֹרְתִיךָ: אֲרִי. אֲנָא. יֵי אֱלֹהֶךָ, מִתְקִיף יְמִינְךָ. דְּאָמַרְתָּ לְךָ, לֹא תִדְחַל,
 מִימְרִי בְּסַעֲדָךְ: כֹּא אֶל-תִּירָאִי תוֹלַעַת יַעֲקֹב מִתִּי יִשְׂרָאֵל
 אֲנִי עֲזֹרְתִיךָ נְאֻם-יֵהוּה וְגֵאֲלֶךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: לֹא תִדְחַלּוּן,
 שְׁבִטָא דְּבֵית יַעֲקֹב, זִרְעִיתָא, (יֵי זִרְעִיתָא) דְּבֵית יִשְׂרָאֵל. מִימְרִי
 בְּסַעֲדָכּוֹן, אֵמַר יֵי. וּפְרִיקְכוֹן, קְדִישָׁא דִּישְׂרָאֵל: כֹּב הִנֵּה שְׁמִתִּיךָ
 לְמוֹרֵג חֲרוֹץ חֲדָשׁ בַּעַל פִּיפּוֹת תִּדְּוֹשׁ הָרִים וְתִדְּק
 וְגִבְעוֹת כַּמֵּץ תִּשִּׁים: הָא שְׁוִיתְכוֹן. לְמוֹרֵג, תְּקִיף חֲדָת.
 מְלִי, סִמְפוּרִין. תְּקִטִּיל בְּעֻמְמִיָּא, וְתִשְׁיָצִי. וּמִלְּכוֹתָא, כְּמוֹצָא תִּשְׁוִי:
 כֹּב תִּזְרַם וְרוּחַ תִּשְׁאֵם וְסַעְרָה תִּפְיֵן אַתֶּם וְאַתָּה תִּגִּיל
 בִּיהוּה בְּקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל תִּתְהַלֵּל: תִּדְרִינוּן, וְרוּחָא תִּטּוֹלְנוּן.

זֶלֶק הַדְּקֻדּוּק: טוּ מִקְצוֹת. אֵין בְּקוּ"ף דָּגֵשׁ גַּם בִּירוּשְׁלַמִּיִּם (וְהִשּׁוּא נח) יֵי אֶל-תִּשְׁתַּע. הַתִּי"ו
 קִמֵּץ גַּם בִּירוּשְׁלַמִּיִּם:

ומימרי פעלעוּלָא לְקָשָׁא, יבִדֵּר יְתָהוֹן. וְאַתָּה, תְּבוּעַ בְּמִמְרָא דִּיִּי.
בְּקִדִּישָׁא דִּישְׂרָאֵל, תִּשְׁתַּבַּח: בְּרֵי הָעֲנִיִּים וְהָאֲבִיוֹנִים מִבְּקָשִׁים
מִיָּם וְאִין לְשׁוֹנָם בְּצִמָּא נִשְׁתָּה אֲנִי יְהוָה אֲעֲנֶם אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל לֹא אֶעֱזָבָם: עֲנוּתְנִיָּא וְחִשְׁבִּנְיָא. דְּמַחְמֵדִין לְאַלְפָּנָא הָא
כְּצִהִיָּא לְמִיָּא, וְלֹא מִשְׁכַּחִין. רוּחָהוֹן, בְּסֻגּוּפָא מְשַׁלְּהִיָּא. אָנָּה יִי, אֲקַבִּיל
צְלוֹתְהוֹן. אֱלֹהֵא דִּישְׂרָאֵל, לֹא אֲרַחֲקֵנוּן:

(גְּאֻלָּנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פִּרְקָנָא. יי צְבָאוֹת, שְׁמִיָּהּ, קִדִּישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קִדִּישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקַיָּמָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלְמָא,
וּלְעָלְמֵי עָלְמִיָּא:

וירא

דדו
לכונחת שבת
ושני וחמישי

יח וִירָא אֱלֹהֵי יְהוָה
בְּאַלְנֵי מִמְרָא וְהוּא יֹשֵׁב
פֶּתַח-הָאֵהָל כְּחֶם הַיּוֹם:
וְאַתְגְּלִי לִיהּ יִי. בְּמִשְׁרֵי מִמְרָא. וְהוּא
יְתִיב בְּתֵרַע מִשְׁכְּנָא בְּמִיחָם יוֹמָא: וַיֵּשֶׁא עֵינָיו וַיִּרָא

תפסיר רס"ג

יח א) וְאַתְגְּלִי לִיהּ אֱלֹהֵי. פִּי מַרְגִּי
מִמְרָא. וְהוּא גְּאֻלָּס עָלַי בָּאב
אַלְכִיבָא עֲנֵד חֲמָא אֲלִנְהָאֵר:
ב) פֶּרְפַּע עֵינָאָה וְרֵאִי.

• רס"י •

הוּא שֵׁב וְאֲנִי אֶעֱמֵד, וְאַתָּה סִימֵן לְבִנְיָה.
שְׁעֵתִיד אֲנִי לְהַתִּיצַב בְּעֵדַת הַדִּינִין וְהֵן
יֹשְׁבִין, שְׁנַאֲמָר (תְּכִלִּיס פֶּס 6) אֱלֹהִים נִצָּב
בְּעֵדַת אֵל: פֶּתַח הָאֵהָל. לְרֵאוֹת אִם יֵשׁ
עוֹבֵר וְשֹׁב וְיִכְנִיס בְּבֵיתוֹ: כְּחֶם הַיּוֹם.
הוֹצִיא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲמָה מְנַרְתִּיקָה

יח 6 וִירָא אֱלֹהֵי. לְבָקֵר אֶת הַחוּלָה. אָמַר
רַבִּי חֲמָא בְּרַחֲמֵי יוֹם שְׁלִישִׁי לְמִילְתּוֹ הָיָה,
וְכָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשָׂאֵל בְּשִׁלּוּמוֹ:
בְּאַלְוֵי מִמְרָא. הוּא שְׁנַתֵּן לוֹ עֲצָה עַל
הַמִּילָה, לְפִיכָף נִגְלָה עָלָיו בְּחֻלְקוֹ: יֹשֵׁב.
כְּתִיב, בְּקֶשׁ לְעֻמּוֹד, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ

תפסיר רס"ג

פֶּאֶדְיָא בְּתִלְאֲתִיהָ נִפְרָה. וְקוּף
אִמְאָמָה. פִּלְמָא רֵאָהֶם. תַּאֲצִיר
תִּלְקֵאָהֶם מִן בֵּאֲבֵי אֱלֹכֵיבֵא.
וְסִגֵּד עָלֵי אֱלֹאֲרִיץ: (ג) פִּקְאֵל
יֵא וְלִי אֱלֵלָה. אֵן וְגִדַּת חֲצִיאָא
עֲנִדָּד. פִּלָּא תִּגְזוּ עֵן עֲבִדָּד:

וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים
נֹצְבִים עָלָיו וַיֵּרָא וַיֵּרָץ
לִקְרֹאתָם מִפֶּתַח הָאֵהָל
וַיִּשְׁתַּחוּ אֶרְצָה: וַיִּקַּף עֵינוֹהִי
וַחֲזָא. וְהָא תִּלְתָּא גֻבְרִין. קִימִין עֲלוֹוֵהִי.

וַחֲזָא. וְהָט לְקִדְמוֹתֵהוּ מִתַּרְע מִשְׁכָּנָא. וְסִגִּיד עַל אֶרְעָא: וַיֹּאמֶר
אֲדֹנָי אִם־נָא מַעֲצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֶל־נָא תַעֲבֹר
מֵעַל עֲבִדָּד: וַאֲמַר. יֵי. אִם כָּעַן אֲשַׁכַּחִית רַחֲמִין בְּעֵינֶךָ. לֹא כָּעַן

— רש"י —

הָרֵאשׁוֹן כְּמִשְׁמָעוֹ וְהַשֵּׁנִי לְשׁוֹן הַבְּנֵה, נִסְתַּבֵּל
שְׁהִי נֹצְבִים בְּמָקוֹם אֶחָד וְהַבִּין שֶׁלֹּא הָיוּ
רוֹצִים לְהִטְרִיחוֹ וְאָף עַל פִּי שְׂוִידָעִים הָיוּ
שׂוֹמְרִים לִקְרֹאתָם, עֲמָדוֹ בְּמָקוֹמָם לְכַבֹּדוֹ
וְלִהְיָאוֹתוֹ שֶׁלֹּא רָצוּ לְהִטְרִיחוֹ, וְקֹדֶם הוּא
וַיֵּרָץ לִקְרֹאתָם. בְּבִבְא מִצִּיעָא (פו ז) כְּתִיב
נֹצְבִים עָלָיו, וְכְתִיב וַיֵּרָץ לִקְרֹאתָם, כִּד חֲזוֹיָה
וְהָיָה שְׂרִי וְאֶסֶר פֶּרְשׁוֹ הַמִּנּוּחַ מִיָּד וַיֵּרָץ
לִקְרֹאתָם: ג וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי אִם נָא וְגוֹי. לְגִדּוֹל
שְׁבָהֶם אָמַר, וְקִרְאֵם בְּלִם אֲדוֹנִים וְלְגִדּוֹל
אָמַר אֵל נָא תַעֲבֹר, וּפְתוֹן שֶׁלֹּא יַעֲבֹר הוּא,
יַעֲמָדוֹ חֲבָרְיוֹ עִמּוֹ, וּבְלִשׁוֹן זֶה הוּא חוֹל. דְּבָר
אַחֵר קוּדֵשׁ הוּא, וְהָיָה אוֹמֵר לְהַקְדִּישׁ בְּרוּךְ
הוּא לְהַקְדִּישׁ לֹא עַד שְׂוִידָעִים וְיִכְנִס אֶת
הָאוֹרְחִים. וְאָף עַל פִּי שְׁכָתוֹב אַחֵר (פסוק ז)
וַיֵּרָץ לִקְרֹאתָם, הָאִמְרָה קוּדֵם לְכֵן הִיָּתָה,
וְדָרָךְ הַמִּקְרָאוֹת לְדָבָר כֵּן, כִּמּוֹ שְׁפָרְשִׁיתִי
אַצֵּל (ו ג) לֹא יָדוֹן רוּחִי בְּאֶדְם, שְׁנִכְתָּב אַחֵר

שֶׁלֹּא לְהִטְרִיחוֹ בְּאוֹרְחִים, וּלְפִי שְׂרָאָהוּ
מִצִּיעָא שֶׁלֹּא הָיוּ אוֹרְחִים בָּאִים,
הָבִיא הַמִּלְאָכִים עָלָיו בְּדִמּוּת אַנְשִׁים:
ז וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים. אֶחָד לְבִשָּׁר אֶת
שָׂרָה וְאֶחָד לְהַפּוֹף אֶת סָדוֹם וְאֶחָד לְרַפְאוֹת
אֶת אַבְרָהָם, שְׂאִין מִלֵּאָף אֶחָד עוֹשֶׂה שְׁתֵּי
שְׁלִיחוֹת. תַּדַּע לָךְ שֶׁכֵּן כָּל הַפְּרָשָׁה הוּא
מִזְכִּירֵן בְּלִשׁוֹן רַבִּים (פסוק ח) וַיֵּאכְלוּ (פסוק ט)
וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו, וּבִבְשׁוֹרָה נִאָּמַר (שס י) וַיֹּאמֶר
שׁוּב אֲשׁוּב אֵלַיךְ, וּבְהַפְּכִיכָת סָדוֹם הוּא אוֹמֵר
(יט כז) כִּי לֹא אוּכַל לַעֲשׂוֹת דְּבָר, (שס כח),
לְבַלְתִּי הַפְּכִי. וּרְפָאֵל שְׂרָפָא אֶת אַבְרָהָם
הָלַךְ מִשָּׁם לְהַצִּיל אֶת לוֹט, הוּא שְׂנֵאָמַר
(שס יז) וַיְהִי כְּהוֹצִיאֵם אוֹתָם הַחוּצָה וַיֹּאמֶר
הַמֶּלֶט עַל נַפְשָׁךְ, לְמַדָּת שְׁהָאֶחָד הָיָה מִצִּיל:
נֹצְבִים עָלָיו. לְפָנָיו, כִּמּוֹ (צמדזכ ז ט) וְעָלָיו
מִטָּה מְנֻשָּׁה. אֲבָל לְשׁוֹן נִקְיָה הִיא כְּלָפִי
הַמִּלְאָכִים: וַיֵּרָא. מִהוּ וַיֵּרָא וַיֵּרָא שְׁנֵי פְעָמִים,

וְזֶלֶק הַדְּקָדוֹק: ג וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי. כֵּתֵב רַבִּינוּ יוֹנָה כִּי כָל וַיֹּאמֶר וַיֵּאכְל פֶּתַח בִּאתַנְחָה וְסוּף פֶּסוּק
לִזֶּה הַטַּעַם לִפִּי שֶׁהֵם מוֹעֲתָקִים בְּצִירֵי וְאֵע"פ שֶׁהַצּוּרִים אֲכֹלִים אִמּוֹר וּמִנְהַג הַלְשׁוֹן לִהְיוֹת הַצּוּרִים
וְהָאִיתָן שׁוּיִם. הַרְדֵּק (מַהֲרִ"ב). וְזוֹ רֵאִיָּה כִּי כָל וַיֹּאמֶר דּוֹעֵן אִיּוֹב בִּפְתַּח מַלְרַע. דְּכָלֵל הוּא דְּכָל
וַיֹּאמֶר בְּסִגּוֹל מַלְעִיל וּבִפְתַּח מַלְרַע וְדו"ק:

תפסיר רס"ג

(ד) יקדים לכם קליל מן מא. ואגסלו ארגלכם. ואסתגדו תחת אלשגרה: (ה) ואקדים כסרה מן אלטעאם. ואסגדו קלובכם בעד ד'לך תמציון. פאן עלי' ד'לך מרתם בעבדכם. קאלו אצנע כמא קלת: (ו) פאסרע אברהים. אלי' אלכ'בא אלי' שרה. וקאל

תעבר מעל עבדך: יקח-נא
מעט-מים ורחצו רגליכם
והשענו תחת העץ: יסבון
בען זעיר מִיָּא. ואסחו רגליכון.
ואסתמיכו תחות אילנא: ואקחה
פת-לחם וסעדו לבכם
אחר תעברו פי-על-כן
עברתם על-עבדכם ויאמרו כן תעשה פאשר
דברת: ואסב פתא דלחמא. וסעדו לבכון פתר כן תעברון. ארי
על כן עברתון על עבדכון. ואמרו. כן תעביד כמא דמלילתא:
וימהר אברהם האלה אל שרה ויאמר
מהרי שלש סאים קמח סלת לנשי ועשי
עגות: ואוחי אברהם. למשכנא לות שרה. ואמר. אוחא. תלת

— רש"י —

סעד לבך פת לחם. בכתובים (סכליס קד טו) ולחם לבב אנוש יסעד. אמר רבי חמא לבבכם אין פתיב כאן אלא לבכם, מגיד שאין יצר הרע שולט במלאכים: **אחר תעברו.** אחר כן תלכו: **פי על כן עברתם.** כי הדבר הזה אני מבקש מכם מאחר שעברתם עלי לכבודי: **פי על כן.** כמו על אשר, וכן כל פי על כן שבמקרא (לקמן יט ח) כי על כן באו בצל קורתני, (לקמן לג י) כי על כן ראיתי פניך, (סס נח כו) כי על כן לא נתתיה, (נמדנר י לא) כי על כן ידעת חנותנו: וקמח סלת. סלת לעוגות, קמח לעמילן של-טבחים, לכסות את הקדירה,

ויולד נח (כ ז), ואי אפשר לומר אלא אם כן קודם הגזרה עשרים שנה, ושתי הלשונות בבראשית רבה (מח י): **ד' יקח נא.** על ידי שליח, והקדוש ברוך הוא שלם לבניו על ידי שליח שנאמר (נמדנר כ יא) וירם משה את ידו ויך את הסלע: **ורחצו רגליכם.** בסבור שהם ערביים שמשתחוים לאבק רגליהם והקפיד שלא להכניס עבודה זרה לביתו. אבל לוט שלא הקפיד, הקדים לינה לרחיצה, שנאמר (יט ז) ולינו ורחצו רגליכם: **תחת העץ.** תחת האילן: **כ' וסעדו לבכם.** בתורה בנביאים ובכתובים מצינו דפתא סעדא דלבא. בתורה סעדו לבכם. בנביאים (שופטים יט כ)

שמך המור (ט) **אחר תעברו.** המנהג הנפוץ להפריד ביניהם. וכ"כ הרשי"ה.

תפסיר רס"ג

אסרעי בתלאת'ה אצואע מן
סמיד דקיק. אעגניה ואצנעיה
מלילא: ז) ואלי דמן אלבקר
חאציר אברהים. פאכ'ד' עגלא.
רכ'צא וטייבא ודפעה אלי
אלג'לאם. ואסתעגלה פי
אצלאחה: ח) ואכ'ד' סמנא
ולבנא. ואלעגל אלד' אצלחה.
וגעל דלד בין אידיהם.
והו ואקף אמאמהם. תחת
אלשגרה פאכלו: ט) פקאלו
לה. אין שרה זוגתך. קאל
הודא היא פי אלכ'בא:

סאון קמחא סולתא. לוישי ועבידי גריצן:

וְאֶל־הַבָּקָר רֵץ אַבְרָהָם

וַיִּקַּח בֶּן־בָּקָר רֶדֶד וְטוֹב

וַיִּתֵּן אֶל־הַנֶּעֶר וַיִּמְהַר

לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ: וּלְבֵית תּוֹרֵי רְהֵט

אַבְרָהָם. וְנָסִיב בַּר תּוֹרֵי. רֶפִּיךְ וְטֹב וַיְהִי

לְעוֹלִימָא. וְאוֹחֵי לְמַעַבְדַּי יִתִּיה:

וַיִּקַּח חֲמָאָה וַחֲלָב

וּבֶן־הַבָּקָר אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן

לַפְּנֵיהֶם וְהוּא עֹמֵד עֲלֵיהֶם

תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאכְלוּ: וְנָסִיב שָׁמֶן וַחֲלָב. וְבַר תּוֹרֵי דַעְבַּד. וַיְהִי

קְדַמִּיהוֹן. וְהוּא מְשַׁמֵּישׁ עֲלוֹיהוֹן. תַּחוֹת אֵילָנָא וַאֲכָלוּ: ט

אֵלָיו אֵיךְ שָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ וַיֹּאמֶר הִנֵּה בָאָהֶל:

וַאֲמָרוּ לִיה. אֵן שָׂרָה אֶתְּךָ. וַאֲמַר הָא בְּמִשְׁכָּנָא:

• רס"י •

וּתְנִינָא רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזָר אוֹמֵר כָּל מְקוֹם
שֶׁהִכְתֵּב רַבָּה עַל הַנִּקְדָּה אֶתְּה דוֹרֵשׁ הִכְתֵּב
וְכוֹי, וְכֵאן הַנִּקְדָּה רַבָּה עַל הִכְתֵּב אֶתְה דוֹרֵשׁ
הַנִּקְדָּה, שְׁאֵף לְשָׂרָה שְׂאֵלוּ אִין אַבְרָהָם,
לְמַדְנוּ שִׁישְׂאֵל אָדָם בְּאִכְסְנִיָּא שְׁלוֹ לְאִישׁ עַל
הָאִשָּׁה וְלֹאִשָּׁה עַל הָאִישׁ. בְּבָבְא מְצִיעָא
(פו 6) אוֹמְרִים יוֹדְעִים הָיוּ מִלֵּאבִי הַשְּׂרָת
שָׂרָה אֲמַנּוּ הֵיכָן הָיְתָה, אֲלֵא לְהוֹדִיעַ
שְׁצִנוּעָה הָיְתָה כְּדִי לְחַבְּבָהּ עַל בַּעְלָהּ. אָמַר
רַבִּי יוֹסִי בַר חֲנִינָא כְּדִי לְשַׁגֵּר לָהּ כּוֹס
שֶׁל־בְּרָכָה: הִנֵּה בָאָהֶל. צְנוּעָה הָיָא:

וְלִשְׂאוֹב אֶת הַזֶּהמָא: ז בֶּן בָּקָר רֶדֶד וְטוֹב.
שְׁלִשָּׁה פְּרִים הָיוּ כְּדִי לְהֶאֱכִילָן שְׁלֹשׁ לְשׁוֹנוֹת
בְּחֶרֶדֶל: אֵל הַנֶּעֶר. זֶה יִשְׁמַעְאֵל לְחַנּוּכוֹ
בְּמִצּוֹת: ח וַיִּקַּח חֲמָאָה וְגוֹי. וְלָחֶם לֹא הָבִיא
לְפִי שְׁפָרְסָה שָׂרָה נָדָה, שְׁחֹזַר לָהּ אוֹרַח
כְּנָשִׁים אוֹתוֹ הַיּוֹם, וְנִטְמָאת הָעִיסָה: חֲמָאָה.
שׁוֹמֵן הַחֲלָב שְׁקוֹלָטִין מַעַל פָּנָיו: וּבֶן הַבָּקָר
אֲשֶׁר עָשָׂה. אֲשֶׁר תִּקֵּן, קָמָא קָמָא שְׁתִּקֵּן,
אֲמָטִי וְאִיִּתִּי קָמִיִּיהוּ: וַיֹּאכְלוּ. נִרְאוּ כְּמוֹ
שְׂאֲכָלוּ, מִכָּאן שְׁלֹא יִשְׁנָה אָדָם מִן הַמִּנְהַג:
ט וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו. נִקְוֵד עַל אִיִּי שְׂבָאֵלִיו.

תפסיר רס"ג

(י) קאל. סארגע אליך פי מת'ל
הדיא אלוקת מן קאבל. ויפון
אבן לשרה וזגתך. ושרה
תסמע. ענד באב אלכ'בא והו
ויראה: יא) ואברהם ושרה
שאכ'א. וטענא פי אלסן.
ואנתה'י אן יפון לשרה. סביל
כאלנסא: יב) פצ'חפת שרה
פי נפסהא קאילא. בעד אן
בלית יפון לי זי. וסיידי שיד:

וַיֹּאמֶר שׁוּב אֲשׁוּב אֵלַיךָ
כַּעֲת חַיָּה וְהִנֵּה-בֵן לְשָׂרָה
אֲשֶׁתְּךָ וְשָׂרָה שָׁמַעַת פֶּתַח
הָאֵהָל וְהוּא אַחֲרָיו: וַאֲמַר.
מִתֵּב אֶתֹּב לְוֹתְךָ כַּעֲדָן דָּאתוֹן קִיָּמִין.
וְהָא בְּרָא לְשָׂרָה אֶתְּךָ. וְשָׂרָה שָׁמַעַת.
בְּתַרְע מִשְׁכָּנָא וְהוּא אַחֲרוֹהִי:
וְאַבְרָהָם וְשָׂרָה וְקָנִים
בָּאִים בַּיָּמִים חֲדָל לֵהְיוֹת לְשָׂרָה אֶרֶח פִּנְשִׁים:
וְאַבְרָהָם וְשָׂרָה סִיבּוּ. עָלוּ בַּיּוֹמִין. פֶּסֶק מִלְמַהוּי לְשָׂרָה. אֶרֶח פִּנְשִׁיָּא:
וְתַצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר אַחֲרִי בִלְתִּי
הִי־תֵה-לִּי עֲדָנָה וְאֲדֹנִי זָקֵן: וְחַיִּיכַת שָׂרָה בְּמַעְהָא
לְמִימַר. בְּתַר דְּסִיבִית תְּהִי לִי עוֹלִימוֹ. וְרַבּוֹנִי סִיב:
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָהָם לְמָה זֶה צַחֲקָה

— רס"י —

ומחר מת, בין חי ובין מת למועד הזה וגוי:
כַּעֲת חַיָּה. כַּעֲת הַזֹּאת לְשָׁנָה הַבָּאָה, וּפֶסֶק
הַיָּד, וְלִפְסָח הַבָּא גִלְד יִצְחָק, מִדָּלָא קִרְיָנָא
כַּעֲת אֵלָא כַּעֲת. כַּעֲת חַיָּה. כַּעֲת הַזֹּאת
שֶׁתִּהְיֶה חַיָּה לָכֶם שְׁתִּהְיֶיז בְּלָכֶם שְׁלָמִים
וְקִיָּמִים: וְהוּא אַחֲרָיו. הַפֶּתַח הַזֶּה אַחֲרֵי
הַמִּלְאָךְ: יא חֲדָל לֵהְיוֹת. פֶּסֶק מִמְּנָה: אֶרֶח
פִּנְשִׁים. אֶרֶח נְדוּת: יב בְּקִרְבָּהּ. מִסְתַּכֶּלֶת
בְּמַעֲיָה וְאַמְרָה אֶפְשָׁר הַקְּרִבִּים הַלְלוּ טַעוּנִין
וְלֵד, הַשְּׂדִים הַלְלוּ שְׁצֻמָּקוֹ מוֹשְׁכִין חֶלֶב,
תַּנְחוּמָא (שׁוּפְטִים יח): עֲדָנָה. צַחֲצוּחַ בְּשָׂרָה

י שׁוּב אֲשׁוּב. לֹא בְשָׂרוֹ הַמִּלְאָךְ שֶׁיָּשׁוּב
אֵלָיו אֲלֹא בְשְׁלִיחוֹתוֹ שְׁלֵ-מָקוֹם אָמַר לוֹ, כִּמּוֹ
(טו) וַיֹּאמֶר לָהּ מִלְאָךְ ה' הִרְבָּה אֶרְבָּה, וְהוּא
אֵין בִּידוֹ לְהִרְבּוֹת, אֲלֹא בְשְׁלִיחוֹתוֹ שְׁלֵ-
מָקוֹם, אֵפֶּה כָּאֵן בְּשְׁלִיחוֹתוֹ שְׁלֵ-מָקוֹם אָמַר לוֹ
כֵּן. אֱלִישַׁע אָמַר לְשׁוֹנְמִית (מלכיס ז' ד טו)
לְמוֹעֵד הַזֶּה כַּעֲת חַיָּה אֶת חוֹבֶקֶת בֶּן וְתֹאמַר
אֶל אֲדוֹנִי אִישׁ הָאֱלֹהִים אֵל תְּכַזֵּב בְּשִׁפְחָתְךָ,
אוֹתָן הַמִּלְאָכִים שֶׁבְּשָׂרוֹ אֶת שָׂרָה אָמְרוּ
לְמוֹעֵד אֲשׁוּב. אָמַר לָהּ אֱלִישַׁע אוֹתָם
הַמִּלְאָכִים שֶׁהֵם חַיִּים וְקִיָּמִים לְעוֹלָם אָמְרוּ
לְמוֹעֵד אֲשׁוּב, אֲבָל אֲנִי בְּשָׂר וְדָם שֶׁהֵיוֹם חַי

זֶלֶק הַדְּקֻדָּה: וַיֹּאמֶר שׁוּב אֲשׁוּב אֵלַיךְ. ב', עַד שׁוּב הַרְדָּפִים וְדִין (מַהֲרִ"ם):

תפסיר רס"ג

(יג) פקאל אללה לאברהם. לם צ'חפת שרה קאילא. איקינא. אלד וקד שכי'ת: יד) איכ'פא ען אללה אמר. לאלוקת. ארגע אליד. פי מת'ל תדיא אלוקת מן קאבל ולשרה אבן: טו) פגחודת שרה קאילא. לם אצ'חך אד' כיאפת. קאל לא בל קד צ'חפת: טז) ת'ם קאם אלקום מן ת'ם. ואשרפו קבאלה' סדום. ואברהם מאצ'י מעדם

שרה לאמר האף אמנם
אלד ואני זקנתי: ואמר יי
לאברהם. למא דנן חייבת שרה למימר.
הבקושטא. אוליד ואנא סיבית:
היפלא מיהוה דבר
למועד אשוב אליך כעת
חיה ולשרה בן: היתפסא מן
קדם יי פתגמא. לזמן. אתוב לו'תך.
בעדן דאתון קיימין ולשרה בר: (שני)

ותבכחש שרה | לאמר לא צחקתי כי | יראה
ויאמר | לא כי צחקתי: וכדיבת שרה למימר. לא חייבת
ארי דחילת. ואמר לא, ברם חייבת: ויקמו משם
האנשים וישקפו על-פני סדם ואברהם הלך
עמם לשלחם: וקמו מתמן גובריא. ואסתכיוו על אפי סדום.

— רס"י —

טו כי יראה וגי כי צחקתי. הראשון משמש
לשון דהא שנותן טעם לדבר ותבכחש שרה
לפי שיראה, והשני משמש בלשון אלא.
ויאמר לא כדבריה הוא אלא צחקתי. שאמרו
רבתינו כי משמש בארבע לשונות אי,
דילמא, אלא, דהא: טז וישקיפו על פני
סדום. כל השקפה שבמקרא לרעה חוץ
מהשקיפה ממעון קדשך (זכריה כו טו), שגדול
בח מתנות עניים שהופך מידת רגז לרחמים:

וזלק הדקדוק: יי ואני זקנתי. הקו"ף בפתח. וכ"ה במחברת עם פתחין באתנח: טז ותבכחש
שרה | לאמר. ברוב התיגאן שבדקתי לא יש פסיק בין שרה ובין לאמר. וכן לקמן בין ויאמר
ובין לא. ובמקצת מהקדמונים ומחשוביהם ראיתי פסיק וכ"ה בפסיקתא שבמוסרה רבתא:

ולשון משנה (מנחות פו ב) משיר את השער
ומעדן את הבשר. דבר אחר לשון עדן, זמן
וסת נדות: יג האף אמנם. הגם אמת אלד:
ואני זקנתי. שנה הכתוב מפני השלום,
שהרי היא אמרה ואדוני זקן: יד היפלא.
כתרגומו היתפסי, וכי שום דבר מפלא
ומפרד ומכסה ממני מלעשות כרצוני:
למועד. לאותו מועד המיוחד שקבעתי לך
אתמול למועד הזה בשנה האחרת:

תפסיר רס"ג

לישייעדעם: יז) פקאל אללה. אמכפי אנא מן אברהם. מא אנא צאנעה: יח) ואברהם. סתפון מנה. אמה כבירה עצימה. ויתבארך בזה. גמיע אמם אלארץ: יט) ואנא מערפה. אנה סיאמר בניה ואלה מן בעדה. באן יחפצון טריק אללה. ליעמלו באלעדל ואלחכם. לקבל אן יפי אללה לאברהם. במא ועדה:

ואברהם. אזיל עמהון לאלוואיהון:
ויהוה אמר המכסה אני
מאברהם אשר אני עשה:
ויי אמר. המכסי אנא מאברהם. דאנא
עבד: יח) ואברהם היו יהיה
לגוי גדול ועצום ונברכו
בו כל גויי הארץ:
ואברהם. מהוה יהוי. לעם סגי ותקף.
ויתברכו בדיליה. כל עממי ארעא:

יט) כי ידעתיו למען אשר יצוה את-בניו
ואת-ביתו אחרי ושמרו דרך יהוה לעשות
צדקה ומשפט למען הביא יהוה על-אברהם
את אשר-דבר עליו: ארי גלי קדמי. בדיל דיפקיד. ית

— רס"י —

לשלחם. ללוותם, בסבור אורחים הם:
י) המכסה אני. בתמיהה: אשר אני עשה.
בסדום, לא יפה לי לעשות דבר זה שלא
מדעתו, אני נתתי לו את הארץ הזאת,
וחמשה כרפין הללו שלו הן, שנאמר (י יט)
גבול הכנעני מצידן וגוי באכה סדמה ועמרה
וגוי. קראתי אותו אברהם, אב המון גוים,
ואשמיד את הבנים ולא אודיע לאב שהוא
אובה: יח) ואברהם היו יהיה. מדרש אגדה
(משלי י ז) וזכר צדיק לברכה, הואיל והזכירו
ברכו. ופשוטו וכי ממנו אני מעלים, והרי
הוא חביב לפני להיות לגוי גדול ולהתברך
בו כל גויי הארץ: יט) כי ידעתיו. לשון חבה,

זולת הדקדוק: י) המכסה אני מאברהם. כתב א"ת המ"ם בשוא פתח ע"כ. וזה מפני המאריך
שבה"א: אשר אני עשה. אני, בטפחא בכל התיגאן:

כמו (רות ז 6) מודע לאישה, (שם ג 3) הלא
בעז מדעתנו, (שמות לג י) ואדעך בשם, ואמנם
עיקר לשון כלם אינו אלא לשון ידיעה,
שהמחבב את האדם מקרבו אצלו ויודעו
ומכירו. ולמה ידעתיו, למען אשר יצוה לפי
שהוא מצוה את בניו עלי לשמור דרכי. ואם
תפרשהו כתרגומו יודע אני בו שיצוה את
בניו וגוי, אין למען נופל על הלשון: יצוה.
לשון הוה, כמו (איז 6 ס) ככה יעשה איוב:
למען הביא. כך הוא מצוה לבניו שמרו
דרך ה' כדי שיביא ה' על אברהם וגוי. על
בית אברהם לא נאמר, אלא על אברהם,
למדנו כל המעמיד בן צדיק כאלו אינו מת:

תפסיר רס"ג

(כ) פקאל אללה. צראד' סדום ועמורה קד עצ'ם. וכ'טיתתם קד עצ'מת ג'א: כא) אורד אמרא מוג'לא ואנצ'ר אכצראכ'הם אלואצל אלי. צנע גמלתדם אם לא: כב) פולו אלקום מן ת'ם. ומצ'ו אלי סדום ואברהים. עאדה ואקף יצלי בין ידי אללה:

בנוהי וית אנש ביתיה בתרוהי. ויטרון אורחן דתקנן קדם יי. למעבד צדקתא ודינא. בדיל. דייתי יי על אברהם. ית דמליל עלוהי: ב ויאמר יהוה זעקת סדם ועמרה פי רבה וחטאתם כי כבדה מאד: ואמר יי. קבילת. סדום ועמורה ארי סגיאנת. וחובתהון. ארי תקיפת

לחדא: בא ארדה נא ואראה הפצעקתה הבאה אלי עשו | כלה ואם-לא אדעה: אתגלי בען ואדון. הכקבילתהון. דעלת לקדמי. עבדו, אעביד עמהון גמירא אם לא תיבין, ואם תיבין לא אתפרע: כב ויפנו משם האנשים וילכו סדמה ואברהם עודנו עומד לפני יהוה: ואתפניאו מתמן גובריא. ואזלו לסדום. ואברהם, עד בען משמיש

— רס"י —

אדעה מה אעשה להפרע מהן ביסורין ולא אכלה אותן. וכיוצא בו מצינו במקום אחר (שמות לג ט) ועתה הורד עדן מעליך ואדעה מה אעשה לך, ולפיכך יש הפסק נקדת פסק בין עשו לבלה, כדי להפריד תיבה מחברתה. ורבותינו דרשו הפצעקתה, צעקת ריבה אחת שהרגוה מיתה משנה על שנתנה מזון לעני, כמפורש בחלק (סנהדרין קט ז): כז ויפנו משם. במקום שאברהם לום שם: ואברהם עודנו עומד לפני ה'. והלא לא הלך לעמוד לפניו אלא הקדוש ברוך הוא בא אצלו ואמר לו (פסוק ט) זעקת סדום ועמורה כי רבה, והיה לו לכתוב וה' עודנו עומד

כ ויאמר ה'. אל אברהם, שעשה כאשר אמר שלא יכסה ממנו: כי רבה. כל רבה שבמקרא הטעם למטה בבי"ת, לפי שהן מתורגמין גדולה, או גדלה והולכת, אבל זה טעמו למעלה ברי"ש, לפי שמתורגם גדלה כבר, כמו שפירשתי לעיל (טו י) ויהי השמש באה, (רות ט טו) הנה שבה ובמתך: כא ארדה נא ואראה. למד לדינים שלא יפסקו דיני נפשות אלא בראיה, הכל כמו שפירשתי בפרשת הפלגה (לעיל יא ז). דבר אחר ארדה נא לסוף מעשיהם: הפצעקתה. של-מדינה: הבאה אלי עשו. ואם עומדים במרדם כלה אני עושה בהם. ואם לא יעמדו במרדן,

תפסיר רס"ג

(כג) פתקדם אברהם וקאל. איקינא תסיף. אלצאלח מע אלטאלח: כד) לעל יוגד פי אלבלד כ'מסין צאלחא. איקינא תסיפהם ולא תצפה ענהם. לקבל אלכ'מסין אלצאלח אלדי פי מא בינהם: כה) אנת מעאד'. מן אן תצנע מתל הדיא אלמרא. אן תהלך אלצאלח מע אלטאלח. ויכון אלצאלח פאלטאלח. אנת מעאד'. אחאפם גמיע אלעאלם. לא יעמל באלחכם:

בצלו קדם יי: כג ויגש אברהם
ויאמר האף תספה צדיק
עם-רשע: וקריב אברהם ואמר.
הברגז תשיצי. זפאה עם חייבא:
בד-אולי יש חמשים צדיקים
בתוך העיר האף תספה
ולא-תשא למקום למען
חמשים הצדיקים אשר
בקרבך: מאים אית. חמשים זפאין

בגז קרתא. הברגז תשיצי ולא תשבוק לאתרא. בדיל חמשים זפאין
דבגוה: כה חללה לך מעשת | בדבר הזה להמית
צדיק עם רשע והיה בצדיק ברשע חללה לך
השפט כל-הארץ לא יעשה משפט: קושטא אנון
דינך. מלמעבד פפתגמא הדין. לשיצאה זפאה עם חייבא. ויהי זפאה
בחייבא. קושטא אנון דינך. דיין כל ארעא. ברם יעביד דינא:

רס"י

חמשים צדיקים. עשרה צדיקים לכל כרך
וכרך. כי חמשה מקומות יש: כח חלילה לך.
ואם תאמר לא יצילו הצדיקים את הרשעים,
למה תמית הצדיקים: חלילה לך. חלין הוא
לך. יאמרו כך הוא אמנתו, שוטף הכול,
צדיקים ורשעים, כך עשית לדור המבול ולדור
הפלגה: בדבר הזה. לא הוא ולא פיוצא בו:
חלילה לך. לעולם הבא: השופט כל הארץ.
נקוד בחטף פת"ח ה"א של השופט לשון תמה,
וכי מי שהוא שופט לא יעשה משפט אמת:

לפני אברהם, אלא תקון סופרים הוא זה
(אשר הפכוהו זכרונם לברכה לכתוב כן):
כג ויגש אברהם. מצינו הגשה למלחמה
(ש"צ י יג) ויגש יואב וגוי, הגשה לפיוס
(לכנ מד יח) ויגש אליו יהודה, והגשה לתפלה
(מלכים א' יח לו) ויגש אליהו הנביא, ולכל אלה
נכנס אברהם, לדבר קשות, ולפיוס ולתפלה:
האף תספה. הגם תספה. ולתרגום של-
אנקלוס שתרגמו לשון רוגז, כך פרושו האף
ישיאך שתספה צדיק עם רשע: כד אולי יש

תפסיר רס"ג

(כו) קאל אללה. אן וגדת פי
סדום כ'מסין צאלחא. צפחת
לגמיע אהל אלמוצ'ע בסבבדם:
(כז) פאגאבה אברהם וקאל.
הודיא קד אמענת פי אלפלאם
בין ידי אללה. ואנא תראב או
רמאד: (כח) לעל ינקצון
אלכ'מסין אלצאלח כ'מסה.
אתהלך בסבב אלכ'מסה גמיע
אלבלד. קאל לא אהלכ'ם. אן
וגדת ת'ם. ארבעין וכ'מסה:
(כט) פעאוד איצ'א מכ'אטבתה

כו וַיֹּאמֶר יְהוָה אִם אֲמַצָּא
בְּסֹדֹם חֲמִשִּׁים צְדִיקִים
בְּתוֹךְ הָעִיר וְנִשְׂאתִי לְכָל-
הַמָּקוֹם בְּעִבּוֹרָם: וְאָמַר יי. אִם
אֲשַׁכַּח בְּסֹדֹם. חֲמִשִּׁין זָכָאִין בְּגוֹ קִרְתָּא.
וְאֲשַׁבּוֹק לְכָל אֶתְרָא בְּדִלְהוֹן:
כו וַיַּעַן אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר
הִנֵּה-נָא הוֹאֵלֹתִי לְדַבֵּר
אֶל-אֲדֹנָי וְאֲנֹכִי עֹפֵר

וְאָפֵר: וְאֲתִיב אַבְרָהָם וְאָמַר. הָא כְּעַן אֲסַגִּיתִי לְמַלְלָא קָדָם יי.
וְאֲנִי עֹפֵר וקטם: כח אֲוִלִי יַחְסְרוֹן חֲמִשִּׁים הַצְדִיקִים
חֲמִשָּׁה הַתְּשֻׁחִית בַּחֲמִשָּׁה אֶת-כָּל-הָעִיר
וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁחִית אִם-אֲמַצָּא שָׁם אַרְבָּעִים
וְחֲמִשָּׁה: מאים. יַחְסְרוֹן. חֲמִשִּׁין זָכָאִין חֲמִשָּׁא. הַתְּחִבִּיל בַּחֲמִשָּׁא
יֵת כָּל קִרְתָּא. וְאָמַר לֹא אֲחַבִּיל. אִם אֲשַׁכַּח תַּמּוֹן. אַרְבָּעִין וְחֲמִשָּׁא:
כט וַיִּסָּף עוֹד לְדַבֵּר אֵלָיו וַיֹּאמֶר אֲוִלִי יַמְצָאוּן

— רס"י —

כו אִם אֲמַצָּא בְּסֹדֹם וְגוֹ לְכָל הַמָּקוֹם. רחמיק אשר עמדו לי: כח הַתְּשֻׁחִית
לְכָל הַכְּרָבִים, לְפִי שְׁסֹדֹם הִיְתָה מְטֹרֹפוֹלִין בַּחֲמִשָּׁה. וְהָלֹא הֵן תִּשְׁעָה לְכָל כְּרָן, וְאֵתָה
וְחִשּׁוּבָה מְכַלָּם תִּלָּה בַּהּ הַכְּתוּב: כז וְאֲנֹכִי צדיקו של-עולם תצטרף עמָהם: כט אֲוִלִי
עֹפֵר וְאָפֵר. וכבר הייתי ראוי להיות עֹפֵר יַמְצָאוּן שָׁם אַרְבָּעִים. וַיִּמְלְטוּ אַרְבָּעָה
עַל יְדֵי הַמַּלְכִּים, וְאָפֵר עַל יְדֵי גְמֻרֹד, לֹאִי הַכְּרָבִים, וְכֵן שְׁלֹשִׁים יִצְּלוּ שְׁלֹשָׁה מֵהֶם או

זולק הדקדוק: כז, לא הנה נא הוֹאֵלֹתִי. תרגום הוֹאֵלֹתִי תרויהוֹן, הא כעַן אֲסַגִּיתִי. ולא שריתִי.
כי לא היה תחלת דיבור שיצדק עליו לומר שריתִי:

תפסיד רס"ג

לֹה וְקָאָל. לְעַל יוֹגֵד תִּים
 אַרְבַּעִין. קָאָל לֹא אֲצַנַע דִּיאֲלֵךְ.
 בְּסַבָּב אֱלֹאֲרַבְעִין: (ל) קָאָל. לֹא
 יִצְעַב בֵּין יְדֵי אֱלֹהָ אֵן אֶתְכֻלָּם.
 לְעַל יוֹגֵד תִּים תִּלְאֲתִין. קָאָל
 לֹא אֲצַנַע דִּלְךְ. אֵן וְגִדַת תִּים
 תִּלְאֲתִין: (לֹא) קָאָל. הוֹדִיא קֹד
 אֲמַעֲנַת פִּי אֱלֹהִים בֵּין יְדֵי
 אֱלֹהָ. לְעַל יוֹגֵד תִּים עֲשִׂרִין.
 קָאָל לֹא אֶהְלָכֶם. בְּסַבָּב
 אֲלַעֲשִׂרִין: (לֹב) קָאָל. לֹא יִצְעַב
 בֵּין יְדֵי אֱלֹהָ חֲתִי אֶתְכֻלָּם
 הֲדִיָּה אֱלֹהִים פֶּקֶט. לְעַל
 יוֹגֵד תִּים עֲשִׂרָה. קָאָל לֹא
 אֶהְלָכֶם. בְּסַבָּב אֲלַעֲשִׂרָה:

שֵׁם אַרְבָּעִים וַיֹּאמֶר לֹא
אֶעֱשֶׂה בְּעֶבֹר הָאַרְבָּעִים:
 וְאִוְסִיף עוֹד. לְמַלְלָא קְדָמוֹהִי וַאֲמַר.
 מָאִים. יִשְׁתַּכְחוּן תַּמָּן אַרְבָּעִין. וַאֲמַר לֹא
 אֶעֱבִיד גְּמִירָא. בְּדִיל אַרְבָּעִין:
וַיֹּאמֶר אֵל-נָא יַחַר
לְאֲדָנִי וְאֶדְבָּרָה אוֹלִי
יִמְצְאוֹן שֵׁם שְׁלֹשִׁים
וַיֹּאמֶר לֹא אֶעֱשֶׂה אִם-
אִמְצֶא שֵׁם שְׁלֹשִׁים: וַאֲמַר.
 לֹא כָעֵן. יִתְקַף רוּגְזָא דִּי וַאֲמַלִּיל.
 מָאִים. יִשְׁתַּכְחוּן תַּמָּן תִּלְתִּין. וַאֲמַר לֹא אֶעֱבִיד גְּמִירָא. אִם אֲשַׁבַּח
 תַּמָּן תִּלְתִּין: **וַיֹּאמֶר הִנֵּה-נָא הוֹאֲלֹתִי לְדַבָּר אֵל**
אֲדָנִי אוֹלִי יִמְצְאוֹן שֵׁם עֲשָׂרִים וַיֹּאמֶר לֹא
אֲשַׁחֲיֵת בְּעֶבֹר הָעֲשָׂרִים: וַאֲמַר. הָא כָעֵן אֲסַגִּיתִי
 לְמַלְלָא קְדָם יי. מָאִים. יִשְׁתַּכְחוּן תַּמָּן עֲשָׂרִין. וַאֲמַר לֹא אֶחֱבִיל. בְּדִיל
 עֲסָרִין: **וַיֹּאמֶר אֵל-נָא יַחַר לְאֲדָנִי וְאֶדְבָּרָה**
אֲדָ-הַפֶּעַם אוֹלִי יִמְצְאוֹן שֵׁם עֲשָׂרָה וַיֹּאמֶר לֹא
אֲשַׁחֲיֵת בְּעֶבֹר הָעֲשָׂרָה: וַאֲמַר. לֹא כָעֵן. יִתְקַף רוּגְזָא דִּי
 וַאֲמַלִּיל בְּרִם זְמַנָּא הָדָא. מָאִים. יִשְׁתַּכְחוּן תַּמָּן עֲסָרָא. וַאֲמַר לֹא

• רס"י •

עֲשָׂרִים יִצְלִי שְׁנֵים מִהֶם אוֹ עֲשָׂרָה יִצְלִי וַיֹּאֲלֵ מִשָּׁה: לֹא אוֹלִי יִמְצְאוֹן שֵׁם עֲשָׂרָה.
 אֶחָד מִהֶם: לֹא הוֹאֲלֹתִי. רְצִיתִי כְמוֹ (שְ�מוֹת ז' כו) עַל פְּחוֹת לֹא בִקְשׁוּ. אָמַר, דּוֹר הַמִּבּוֹל

תפסיר רס"ג

(ג) וְאַרְתַּפֶּע נֹור אֱלֹלָהּ. כְּמֵא פֶּרֶג' מִן מְכִיאֲטִבְתָּהּ. וְאַבְרָהִים רָגַע אֱלֹי מוֹצֵעָה: **יט** (א) תִּים גֵּאֵא אֱלִמְלִכָאן אֱלִי סְדוּם וְקֵת עֲשֵׂא. וְלוֹט גֵּאֵלֶס עֲלִי בִּאבְהֵא. פִּלְמֵא רֵאֲהֶם קֵאֵם תִּלְקֵאֲהֶם. וְסָגֵד עֲלִי וְגֵהָה עֲלִי אֱלֹאֲרִין: (ב) קֵאֵל יֵא סִידָאֵי. מִיֵּלֵא אֱלִי בֵּית עֲבֹדְכֵמָא וּבֵיתָא וְאַגְסֵלֵא

אֲחִבִּיל בְּדִיל עֶסְרָא: **לג** וַיֵּלֶךְ יְהוָה בְּאִשׁ כֹּלָה לְדָבָר אֶל־אַבְרָהָם וְאַבְרָהָם שָׁב לְמִקְוֵמוֹ: וְאַסְתַּלַּק יִקְרָא דִּי. בְּד שִׁיעִי. לְמִלְלָא עִם אַבְרָהָם. וְאַבְרָהָם תָּב לְאַתְרֵיהּ: ❦ שְׁבִי בְּסִפְרֵי תִסְוִן ❦ (שְׁלִישִׁי)

יט וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמְּלָאכִים

סְדֻמָּה בְּעָרָב וְלוֹט יֹשֵׁב בְּשַׁעַר־סְדוּם וַיֵּרָא־לוֹט וַיִּקַּם לְקִרְאָתָם וַיִּשְׁתַּחֲוּ אֲפִים אֶרְצָה: וְעָלוּ. תְּרִין מְלָאכִיָּא לְסְדוּם בְּרִמְשָׂא. וְלוֹט יִתִּיב בְּתַרְעָא דְסְדוּם. וַחֲזָא לוֹט וַקֵּם לְקִדְמוּתָהוֹן. וְסִגִּיד עַל אַפּוּהִי עַל אֶרְעָא: **ב** וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָא־אֲדֹנִי סוּרוּ נָא אֶל־בֵּית

— רס"י —

הַמְּלָאכִים תְּדִירִין אֲצֵלוּ כְּאַנְשִׁים קִרְאֵם אֲנָשִׁים, וְאַצֵּל לוֹט קִרְאֵם מְלָאכִים: **בְּעָרָב**. וְכִי כָל כֶּף שָׁהוּ הַמְּלָאכִים מִחִבְרוֹן לְסְדוּם, אֱלֵא מְלָאכִי רַחֲמִים הָיוּ, וּמִמִּתִּינִים שְׂמָא יוֹכַל אַבְרָהָם לְלַמֵּד עֲלֵיהֶם סְנִיגוּרִיא: **וְלוֹט יֹשֵׁב בְּשַׁעַר סְדוּם**. יֹשֵׁב כְּתִיב, אוֹתוֹ הַיּוֹם מְנוּהוּ שׁוּפֵט עֲלֵיהֶם: **וַיֵּרָא לוֹט** וּגְוִי. מִבֵּית אַבְרָהָם לְמַד לְחֹזֵר עַל הָאוֹרְחִים: **ז הִנֵּה נָא אֲדֹנִי**. הִנֵּה נָא אַתֶּם אֲדוֹנִים לִי אַחֵר שְׁעִבְרַתֶּם עָלַי. דְּבַר אַחֵר הִנֵּה נָא צְרִיכִים אַתֶּם לְתַת לֵב עַל הָרָשָׁעִים הַלְלוּ שְׁלֵא יִכִּירוּ בְכֶם. וְזוֹ הִיא עֲצָה נְכוֹנָה: **סוּרוּ נָא**. עֲקֻמוּ אֶת הַדֶּרֶךְ לְבֵיתִי דֶּרֶךְ עֲקֻלְתוֹן, שְׁלֵא יִכִּירוּ שְׂאֲתֶם נִכְנָסִין שֵׁם לְכָף נֹאמֶר סוּרוּ (כ"ז ז):

הָיוּ שְׂמוּנָה, נָח וּבְנָיו וּנְשֵׁיהֶם וְלֹא הִצִּילוּ עַל דּוֹרָם, וְעַל תַּשְׁעָה עַל יְדֵי צְרוּף כָּבֵד בְּקֶשׁ וְלֹא מִצָּא: **לג וַיֵּלֶךְ ה' וַיִּגִּי**. כִּינּוֹן שְׁנִשְׁתַּתַּק הַסְנִיגוֹר הֵלֶךְ לוֹ תְּדִין: **וְאַבְרָהָם שָׁב לְמִקְוֵמוֹ**. נִסְתַּלַּק הַדִּין נִסְתַּלַּק הַסְנִיגוֹר וְהַקְטִיגוֹר מִקְטָרֵג, וּלְפִיכָף (יט ז) וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמְּלָאכִים סְדוּמָה [בְּעָרָב] לְהִשְׁחִית. אֶחָד לְהִשְׁחִית אֶת סְדוּם וְאֶחָד לְהִצִּיל אֶת לוֹט, וְהוּא אוֹתוֹ שָׁבָא לְרַפְאוּת אֶת אַבְרָהָם. וְהַשְׁלִישִׁי שָׁבָא לְבִשּׁוֹר אֶת שָׂרָה, כִּינּוֹן שְׁעֵשָׂה שְׁלִיחוֹתוֹ נִסְתַּלַּק לוֹ:

יט ז הַמְּלָאכִים. וְלִהְיוֹן קִרְאֵם אֲנָשִׁים, כְּשֶׁהִיָּתָה שְׂכִינָה עִמָּהֶם קִרְאֵם אֲנָשִׁים. דְּבַר אַחֵר אֲצֵל אַבְרָהָם שְׂכִחוּ גְדוּל וְהָיוּ

תפסיר רס"ג

ארגלכמא. ותדלגא ותמציא
לטרקמא. קאלא לא. אלא
נבית פי אלדחבה: ג) פאלח
עליהמא גרא. פמאלא אליה.
ודכלא אלי מנזלה. וצנע להם
מגלסא. וכ'בו להם פטירא
פאפלו: ד) קבל אן ינצאעו. אד'
פאהל אלקרית. אהל סדום קד

עבדכם ולינו ורחצו רגליכם והשבתם והלכתם לדרפכם ויאמרו לא כי ברחוב נלין: ואמר בבקעו כען רבוני. וזרו כען. לבית עבדכון וביתו ואסחו רגליכון. ותקדמון ותהכון לאורחכון. ואמרו לא. אלהין ברחובא נבית: ג) ויפער-בם מאד ויסרו אליו ויבאו אל-ביתו ויעש להם משתה ומצות אפה ויאכלו: ואתקיי בהון לחדא. וזרו לותיה. ועלו לביתיה. ועבד להון משתא. ופטיר אפא להון ואכלו: ד) טרם ישכבו ואנשי העיר אנשי סדם נסבו על-הבית מנער

— רס"י —

ולינו ורחצו רגליכם. וכי ברבן של-בני
אדם ללון תחלה ואחר כך לרחוץ, ועוד
שחרי אברהם אמר להם תחלה (יט ז) ורחצו
רגליכם. אלא כך אמר לוט אם כשיבאו
אנשי סדום ויראו שפבר רחצו רגליהם,
ועלילו עלי ויאמרו כבר עברו שני ימים או
שלישה שבאו לביתך ולא הודעתנו, לפיכך
אמר מוטב שיתעבבו כאן באבק רגליהם
שיהיו נראין כמו שבאו עכשיו, לפיכך אמר
לינו תחלה ואחר כך רחצו: ויאמרו לא.
לאברהם אמרו (יט ס) בן תעשה, מכאן

זולק הדקדוק: ויאמרו לא. אע"פ שאין דין דחיק ואתי מרחיק בשורק וצירי, כאן צריך
להיות דגש ע"פ המוסרה שמנו ג' דגשין. עיין במוסרה רבתי ובהקדמת נ' אדוניהו ז"ל: ד) טרם
ישכבו. הנעימה בטי"ת דטרם ובכ"ף דישכבו. כי הזרקא והסגלה לא יטעימו כי אם כפי טעם
שורש התיבה. וכשתאמר שכב הנה הטעם בכ"ף. ועיין במחברת התיגאן:

תפסיר דס"ג

אחאטו באלבית. מן צ'גיר אלי
כפיר. גמיע אלקום אלדי פי
נאחיתת: (ה) פדעו בלוט וקאלו
לה. אין אלדגאל. אלדי דכילו
אליך אללילה. אכרגהם
אלינא. חתי נואקעהם (ו) פכ'רג
לוט. אליהם אלי אלבאב.
ואג'לק אלמצראע וראה:
(ז) קאל. יא אכ'ותי לא תסו
אליהם: (ח) הודיא לי אבנתאן.
לא יערפאן רגל. אכרגהן
אליכם. ואצנעו בהן מא חסן

ועד-זקן כל-העם מקצה:
עד לא שכיבו. ואנשי קרתא. אנשי
סדום אקיפו על ביתא. מעולימא ועד
סבא. כל עמא מסופיה: **ויקראו**
אל-לוט ויאמרו לו אייה
האנשים אשר-באו אליך
הלילה הוציאם אלינו
ונדעה אתם: וקרו ללוט ואמרו
ליה. אן גובריא. דאתו לותך בליליא.

אפיקנון לותנא. ונדע יתהון: **ויצא אליהם לוט הפתחה**
והדלת סגר אחרייו: ונפק לותהון. לוט לתרעא. ודשא אחד
בתרוהי: **ויאמר אל-נא אחי תרעו:** ואמר. בב'עו כען
אחי לא תבאשון: **הנה-נא לי שתי בנות אשר**
לא-ידעו איש אוציאה-נא אתהן אליכם ועשו
להן כטוב בעיניכם רק לאנשים האל אל-
תעשו דבר פי-על-כן באו בצל קרתי: הא כען
לי תרתין בנן. דלא ידענין גבר. אפיק כען יתהון לותכון. ועבידו להון.
בדתקין בעיניכון. לחוד. לגובריא האלין לא תעבדון מדעם. ארי על

— רס"י —

אין בהם: כ **ונדעה אתם.** במשפב זכר, כמו
(פס' ח) אשר לא ידעו איש: ח **האל.** כמו האלה:
כי על בן באו. כי הטובה הזאת תעשו
לכבודי על אשר באו בצל קורתי, תרגום
בטלל שרותי, תרגום של-קורה שרותא:

העיר, אנשי רשע, נסבו על הבית. על שהיו
רשעים וקראים אנשי סדום, כמו שאמר
הכתוב (יג יג) ואנשי סדום רעים וחטאים: **כל**
העם מקצה. מקצה העיר עד הקצה, שאין
אחד מהם מוחה בידם, שאפלו צדיק אחד

תפסיר רס"ג

ענדכם. עדא בהולאי אלוקים
לא תצנעו שיא. לאנדם דכ'לו
תחת צ'לאל סקפי: ט) פקאלו
תקדם אלי' ההנא. תם קאלו.
אואחד גא ליסכן מענא צאר
יחכם עלינא. אלאן. נסי אליך
אפתר מנדם. פאלחו עלי' לוט
גדא. ותקדמו ליכסרו
אלמצראע: י) פמד אלוקים
אידיהם. ואדכ'לו לוט. אליהם
אלי' אלפית. ואגלקו
אלמצראע: יא) ואלוקים אלדי
בבאב אלפית. צ'רבוהם
באלאעשא. מן שאב אלי' שיד

בן עלו בטלל שריתי: ט ויאמרו |
גש-הלאה ויאמרו האחד
בא לגור וישפט שפוט
עתה נרע לך מהם ויפצרו
באיש בלוט מאד ויגשו
לשבר הדלת: ואמרו קרב
להלאה. ואמרו חד אתא לאתותבא
והא דאין דינא. פען. נבאיש לך
מדילהון. ואתקיפו בגוברא בלוט לחדא.
וקריבו למתבר דשא: וישלחו

האנשים את-ידם ויביאו את-לוט אליהם
הביתה ואת-הדלת סגרו: ואושיטו גובריא ית ידיהון.
ואעילו ית לוט. לותהון לביתא. וית דשא אחדו: ואת-
האנשים אשר-פתח הבית הפו בפסגורים מקטן
ועד-גדול וילאו למצא הפתח: וית גובריא דבתרע

רס"י

לצדדין בעבורי ואשב אצלך. אתה מליץ על
האורחים, איך מלאך לברך. על שאמר להם
על הבנות, אמרו לו גש הלאה, לשון נחת,
ועל שהיה מליץ על האורחים אמרו האחד
בא לגור, אדם נכרי יחדי אתה בינינו שבאת
לגור, וישפוט שפוט ונעשית מוכיח אותנו:
הדלת. דלת הסובבת לנעול ולפתוח:
יא פתח. הוא החלל שבו נכנסין ויוצאין:
פסגורים. מכת עורן: מקטן ועד גדול.

ט ויאמרו גש הלאה. קרב להלאה, כלומר
התקרב לצדדין והתרחק ממנו, וכן כל
הלאה שבמקרא לשון רחוק, כמו (זמזכר יז ב)
ורח הלאה, (ש"ס כ כב) הנה החצים ממך
והלאה. גש הלאה המשך להלן, גלשון לע"י
טריי טיי טיי נ"ש [משוף את עצמך ממנו].
ודבר נזיפה הוא לומר אין אנו חוששין לך,
ודומה לו (ישעיה סב ב) קרב אליך אל תגש
בי, וכן (ישעיה מט ב) גשד לי ואשבה, המשך

תפסיר רס"ג

ועגזו ען וגוד אלבאב:
 (יב) קאלו אלקום ללוט. מן לך
 הקנא. מן צהר ובניך ובנאתך.
 וגמיע מא לך פי אלקריה.
 אכרגה מן הדיא אלמוציע:
 (יג) לאנא מהלכין הדיא
 אלמוציע. למא עצים צראכיהם
 בין ידי אללה. פבעת' בנא
 לנהלכיהם: (יד) פכ'רג לוט. ופלם
 אצהארה אלמיתווגין בבנאתה.
 וקאל קומו אכ'רגו מן הדיא

ביתא. מחו בשברריא. מזעירא ועד
 רבא. ולא יאו לאשכחא תרעא:
 ויאמרו האנשים אל-
 לוט עד מי-לך פה חתן
 ובניך ובנותיך וכל אשר-
 לך בעיר הוצא מן-
 המקום: ואמרו גבריא ללוט. עוד
 מא לך הקא. חתנא ובנך ובנותך. וכל
 דלך בקרתא. אפיק מן אתרא:

כי-משחתים אנחנו את-המקום הזה כי-
 גדלה צעקתם את-פני יהוה וישלחנו יהוה
 לשחתה: ארי מחבלין אנחנא. ית אתרא הדין. ארי סגיאת
 קבילתהון קדם יי. ושלחנא יי לחבלותה: ויעצא לוט וידבר
 אל-חתניו | לקחי בנותי ויאמר קומו צאו
 מן-המקום הזה כי-משחית יהוה את-העיר
 ויהי כמצחק בעיני חתניו: ונפק לוט. ומליל עם חתנוהי

— רס"י —

הקטנים התחילו בעברה תחלה, שנאמר
 (פסוק ז) מנער ועד זקן, לפיכך התחילה
 הפרענות מהם: יז עוד מי לך פה. פשוטו
 של-מקרא מי לך עוד בעיר הזאת חוץ
 מאשתך ובנותיך שבבית: חתן ובניך
 ובנותיך. אם יש לך חתן או בנים ובנות

וזלך הדקדוק: וידבר בשופר ואין כאן פסיק: קומו צאו. הצד"י דגש
 ע"פ המוסרה:

תפסיד רס"ג

אלמוציע. לאן אללה מוהלכה.
פכאן ענדהם כאללאעב:
טו) פלמא כאן ענד טלוע
אלפגר. אלחו אלמלאיפה עלי
לוט קאילין. קם כיד' זוגתך.
ואבנתיך אלמוגודתין. כילא
תנסאף בדעב אהל אלבלד:
טז) פתלבת' ואמסד אלקום
בידה וביד זוגתה ואבנתיה.
בשפקה' אללה עליה. ואכירגוה
וידעוה כיארג אלקרניה:
יז) פלמא אכירגאה אלי' ברא.
קאל לה אנג בנפסד. לא

נסבי בנתייה. ואמר קומו פוקו מן אתרא
הדין. ארי מחביל יי ית קרתא. והיה
במחייך בעיני חתנוהי: טו) וכמו
השחר עלה ויאיצו
המלאכים בלוט לאמר
קום קח את-אשתך ואת-
שתי בנותיך הנמצאות פן-
תספה בעון העיר: וכמסק
צפרא הוה. ודחיקו מלאכי' בלוט
למימר. קום דבר ית אתתך.
וית תרתין בנתך דאשתכחא מהימן עמד. דלמא תלקי בחובי
קרתא: טז) ויתמהמה | ויחזיקו האנשים בידו
וביד-אשתו וביד שתי בנותיו בחמלת יהוה
עליו ויצאָהו וינחֵהו מחוץ לעיר: ואתעפב, ואתקיפו
גבריא בידיה וביד אתתיה. וביד תרתין בנתייה. בדחס יי עלוהי.
ואפקוהי ואשריהי מברא לקרתא: טז) ויהי
כהוציאם אתם החוצה ויאמר המלט על-
נפשך אל תביט אחריך ואל-תעמד בכל-

• רס"י •

שאותן שבבית היו ארוסות להם: טו) ויאיצו.
בתרגומו ודחיקו מהרה: הנמצאות.
המזמנות לך בבית להצילם. ומדרש אנדה
יש, וזה ישובו של-מקרא: תספה. תהיה
כלה. (דצריס זי) עד תם כל הדור, מתרגם
עד דספ כל דרא: טז) ויתמהמה. כדי להציל

את ממונו: ויחזיקו. אחד מהם היה שליח
להצילו, וחברו להפוך את סדום. לכה נאמר
(פסוק יז) ויאמר המלט, ולא נאמר ויאמרו:
י המלט על נפשך. דיק להציל נפשות אל
תחוס על הממון: אל תביט אחריך. אתה
הרשעת עמדם, ובזכות אברהם אתה נצול.

תפסיר רס"ג

תלתפת וראך. ולא תקף פי שי
מן אלמרג. ותכלץ אלי אלגבל
כילא תנסאף: יח) פקאל לוט
להמא. לא יא רסול אללה:
יט) הודיא קד וגד עבדך
חציאא ענדך. ופתרת פצ'לך.
אלד' צנעתה מעי. לתחי נפסי.
ואנא לא אטיק אלתיכ'לץ אלי
אלגבל. כילא תלחקני אלמנייה
פאהלך: כ) הודיא הדיה אלקרניה

הַכֹּפֶר הַהָרָה הַמֵּלֵט פֶּן-

תִּסָּפֶה: וְהָיָה כִּד אֲפִיק יְתֵהוּן לְבָרָא.

וְאָמַר חוּס עַל נַפְשְׁךָ. לֹא תִסְתַּכִּי
לְאַחֲרֶיךָ. וְלֹא תִקּוּם בְּכָל מִישְׁרָא.
לְטוֹרָא אֲשֶׁתִּיזָב דְּלִמָּא תִלְקִי:

וַיֹּאמֶר לוֹט אֱלֹהִים אֵל-

נָא אֲדֹנָי: וַאֲמַר לוֹט לְהוֹן. בִּבְעוּ יִי:

הִנֵּה-נָא מַצָּא עֲבָדְךָ חֵן

בְּעֵינֶיךָ וַתַּגְדֵּל חֶסֶדְךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עִמָּדִי

לְהַחְיֹת אֶת-נַפְשִׁי וְאֵנֹכִי לֹא אוֹכֵל לְהַמְלִיט

הַהָרָה פֶּן-תִּדְבַּקְנִי הָרָעָה וּמָתִי: הָא כְּעַן. אֲשַׁכַּח

עֲבָדְךָ רַחֲמִין קְדָמְךָ. וְאַסְגִּיתָא טִיבוּתְךָ. דְּעִבְדַת עָמִי. לְקִימָא יִת

נַפְשִׁי. וְאַנָּא. לִית אָנָּא יָכִיל לְאַשְׁתִּיזָבָא לְטוֹרָא. דְּלִמָּא תִעְרַעַנְנִי

בְּשִׁתָּא וְאַמּוּת: כ) הִנֵּה-נָא הָעִיר הַזֹּאת קָרְבָּה לְנוֹס

רש"י

שְׁבִנְקִיָּהֶם: יח) אֵל נָא אֲדֹנָי. רְבוּתֵינוּ אָמְרוּ
שֵׁם זֶה קָדֵשׁ, שְׁנֵאֲמַר בּוֹ לְהַחְיֹת אֶת נַפְשִׁי,
מִי שֵׁשׁ בִּידוֹ לְהַמִּית וּלְהַחְיֹת. וַתַּרְגְּמוּנוּ
בִּבְעוּ כְּעַן ה': אֵל נָא. אֵל נָא תֹאמַר אֵלִי
לְהַמְלִיט הַהָרָה: נָא. לְשׁוֹן בִּקְשָׁה יֵט פֶּן
תִּדְבַּקְנִי הָרָעָה. כְּשֶׁהֵייתִי אֶצֶל אֲנָשֵׁי סְדוּם
הָיָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹאֶה מַעֲשֵׂי וּמַעֲשֵׂי
בְּנֵי הָעִיר, וְהֵייתִי נִרְאָה צָדִיק וְכֹדַי לְהַנְצִיל,
וּכְשֶׁאֲבֹא אֶצֶל צָדִיק אֲנִי פְרָשֵׁעַ. וְכֵן אָמְרָה
הַצִּרְפִּית לְאַלְיָהוּ (מ"א י' יח) כִּי בָאת אֵלִי
לְהַזְכִּיר אֶת עֲוֹנִי, עַד שֶׁלֹּא בָאת אֶצְלִי הָיָה
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹאֶה מַעֲשֵׂי וּמַעֲשֵׂי עָמִי
וְאֲנִי צָדִיק בִּינֵיהֶם, וּמִשְׁפָּאת אֶצְלִי לְפִי

אֵינֶךָ כֹּדַי לְרֹאוֹת בְּפָרְעֻנוֹתָם וְאַתָּה נִצּוֹל:
בְּכָל הַכֹּפֶר. כֹּכַר הַיָּרֵד: הַהָרָה הַמֵּלֵט.
אֶצֶל אֲבָרָהָם בָּרַח, שֶׁהוּא יוֹשֵׁב בְּהָר, שְׁנֵאֲמַר
לְעִיל (יז ח) וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם הַהָרָה. וְאַף עַבְשִׁיו
הָיָה יוֹשֵׁב שָׁם, שְׁנֵאֲמַר (יג ג) אֶל הַמְּקוֹם
אֲשֶׁר הָיָה שָׁם אֶחָלָה בַּתְּחִלָּה, וְאַף עַל פִּי
שְׁכָתוֹב (סס יח) וַיֵּאֱהָל אֲבָרָם וּגְוִי, אֶחָלִים
הַרְבֵּה הָיוּ לוֹ וְנִמְשְׁכוּ עַד חֲבֵרוֹן: הַמֵּלֵט.
לְשׁוֹן הַשְׁמָטָה, וְכֵן כָּל הַמֵּלֵטָה שְׁבִמְקָרָא
חִשְׁמוֹנִי"ר [לְהַנְצִיל] זִלְעִי"ז וְכֵן (ישעי' סו ז)
וְהַמְלִיטָה זָכַר, שְׁנֵשְׁמַט הָעֶבֶר מִן הָרָחֹם,
(סהל'ס קנד ז) כְּצִפּוֹר נִמְלָטָה, (ישעי' מו ז) לֹא
יָכְלוּ מֵלֵט מִשָּׂא, לְהַשְׁמִיט מִשָּׂא הָרָעִי

תפסיר רס"ג

קריבה. אן אהרב אליהא וְהִי צְגִירָה. אַתְּכִלְץ אֱלִיהָא וְעָלִי אֲנָהּא צְגִירָה וְתַחֲיָא נַפְסִי: (כא) קאל לה. הוּדִיא קוד שפּעַתְךָ פִּי הוּדִיא אֲלֵאמֹר אִיצִיא. לֵאל אַקְלָב אֱלִקְרִיָה. אֲלֵתִי סֵאלֶת עֲנָהּא: (כב) אַסְרַע תְּכִלְץ אֱלִי תִים. פֶּאֲנִי לֹא

שָׁמָּה וְהוּא מִצְעָר אִמְלָטָה
נָא שָׁמָּה הֲלֹא מִצְעָר הוּא

וְתַחֲי נַפְשִׁי: הָא כְּעֵן. קִרְתָּא הָדָא קִרְיָבָא. לְמַעַרְק לְתַמְנָן וְהִיא זְעִירָא. אֲשֶׁתִּיב כְּעֵן לְתַמְנָן. הֲלֹא זְעִירָא, הִיא וְתַתְּקִיִּים נַפְשִׁי: (רביעי) כֹּא וַיֹּאמֶר

אֵלָיו הִנֵּה נִשְׁאֲתִי פָנֶיךָ גַּם לְדַבֵּר הַזֶּה לְבִלְתִּי
הַפְּכִי אֶת־הָעִיר אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ: וַאֲמַר לִיה. הָא נְסִיבִית אַפְךָ. אִף לְפִתְגָמָא הָדִין. בְּדִיל. דְּלֹא לְמַהֲפְכִי יֵת קִרְתָּא דְּבַעִיתָא עֲלֶיהָ: כֹּב **מִהֵר הַמָּלֵט שָׁמָּה כִּי לֹא אוֹכֵל לַעֲשׂוֹת**

— רס"י —

מַעֲשִׂיךְ אֲנִי רְשָׁעָה: כ הָעִיר הַזֹּאת קְרוּבָה. קְרוּבָה וְשִׁיבְתָּהּ נְתִישְׁבָה מְקֻרֹב, לְפִיכָךְ לֹא נִתְמַלְאָה סֵאלֶתָהּ עֲדִיין. וּמָה הִיא קְרִיבָתָהּ, מִדּוֹר הַפְּלָגָה שְׁנֵת־פְּלָגוֹ הָאֲנָשִׁים וְהַתַּחֲיָלוֹ לְהַתְּיָשֵׁב אִישׁ אִישׁ בְּמִקְוֹמוֹ, וְהִיא הִיתָה בְּשֵׁנַת מוֹת פְּלָג, וּמָשָׁם וְעַד כָּאן חֲמִשִּׁים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה, שְׁפָלַג מֵת בְּשֵׁנַת אַרְבַּעִים וּשְׁמוֹנָה לְאַבְרָהָם. בִּיצֵד, פְּלָג חֵי (לְעִיל יא יט) אַחֲרֵי הוּלִידוֹ אֶת רְעוֹ מֵאֲתָיִם וְתַשַּׁע שָׁנָה, צֹא מֵהֶם שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם כְּשֶׁנִּלְד שְׁרוּג, וּמִשְׁרוּג עַד שְׁנֵלְד נַחֲוֹר שְׁלֹשִׁים, הָרִי שְׁשִׁים וּשְׁתַּיִם, וּמִנַּחֲוֹר עַד שְׁנֵלְד תֶּרַח עֶשְׂרִים וְתַשַּׁע, הָרִי תַשַּׁעִים וְאַחַת, וּמָשָׁם עַד שְׁנֵלְד אַבְרָהָם שִׁבְעִים, הָרִי מֵאָה שְׁשִׁים וְאַחַת, תֵּן לָהֶם אַרְבַּעִים וּשְׁמוֹנָה הָרִי מֵאֲתָיִם וְתַשַּׁע, וְזֶלֶק הִדְקָדוֹק: כ אִמְלָטָה נֹא. לַחֲוֹד מִלְרַע. וְחַד מִלְעִיל אִמְלָטָה נֹא וְאִרְאָה אֶת אַחִי (מִהֲרִי"ב): נֹא. הַנּוֹן דְּגִשׁ בְּכָל סְפָרִי תִימָן. וְכ"כ אֹר תוֹרָה מִשֶּׁם סְפָרִי סְפָרִד. וְאִין בּוּזָה טַעַם וּקְבָלְתָם תְּכַרִּיעַ: הֲלֹא מִצְעָר כְּתוּב בְּתִיגָאן, בְּתַאג פִּתְחָה: כֹּא לְבִלְתִּי הַפְּכִי. הַכ"ף דְּגִשׁ מִפְּנֵי הַקֶּמֶץ שֶׁהוּא חֲטָף שְׂדִינּוּ כַּדִּין תְּנוּעָה קִטְנָה, וְלֹא דְמִי לְתִיבַת מִירְדִּי בּוֹר, רַדְפִּי טוֹב. שֶׁשֶּׁם הַקֶּמֶץ רַחֵב מִפְּנֵי הַמֵּאֲרִיךְ מִשָּׂא"כ כֹּאן. וְדַכּוּתָהּ וִי"י יִגִּיהַ חֲשֻׁכִּי:

שִׁמְרֵי הַמִּדְּוָר (כ) אִמְלָטָה נֹא. הַמ' בְּקֶמֶץ לְבַד וְהַשּׁוֹא שְׁבַל־מ"ד נַע.

תפסיר רס"ג

אָטִיק אָן אַצנע שׂיֵא. אַלִי אָן
תִּדְכִּלְהָא. לִדְלִךְ סְמִית
אַלְקִרִיָּה זָגִר: כֵּג) אַלְשִׁמֶס
כִּרְגֵת עַלִי אַלְאָרִין. וְלוֹט דְכִל
אַלִי זָגִר: כֵּד) וְאַלְלָה. אַמְטִר
עַלִי סְדוּם וְעִמּוּרָה כְּבָרִית
וְנָאֵר מִן עֲנִידָה מִן אַלְסָמָא:
כֵּד) פִּקְלָב תִּלְךְ אַלְקִרִי. וְסֵאִיר

דְּבָר עַד-בֹּאֲךָ שָׁמָּה עַל-

בֶּן קָרָא שֵׁם-הָעִיר צוֹעֵר:

אוֹחֵי אֲשֶׁתִּיב לְתַמָּן. אֲרִי לֹא אֶכּוּל
לְמַעַבְד פֶּתֶגְמָא. עַד מִיתָךְ לְתַמָּן. עַל

בֶּן: קָרָא שָׁמָּה דְקִרְתָּא צוֹעֵר:

כֵּג הַשֶּׁמֶשׁ יֵצֵא עַל-הָאָרֶץ

וְלוֹט בָּא עֲצֶרָה: שְׁמֵשׁא נִפְק

עַל אֶרְעָא. וְלוֹט עַל לְצוֹעֵר: בֵּד וַיְהִי הַמָּטִיר עַל-סְדוּם

וְעַל-עִמּוּרָה גִפְרִית וְאִשׁ מֵאֵת יְהוָה מִן-

הַשָּׁמַיִם: וַיִּי. אַמְטִר עַל סְדוּם. וְעַל עִמּוּרָה גּוֹפְרִיתָא וְאִשְׁתָּא. מִן

קָדָם יי מִן שְׁמֵי־א: כֵּד וַיַּהֲפֹךְ אֶת-הָעָרִים הָאֵל וְאֵת

• רס"י •

בְּיוֹם כְּשֶׁהַחֲמָה מוֹשְׁלֵת לֹא הָיִינוּ חֲרָבִים,
לְפָנָה פְּתִיב וּכְמוֹ הַשְׁחָר עֲלָה וְנִפְרַע מֵהֶם
בְּשַׁעַה שְׁהַחֲמָה וְהַלְבָּנָה מוֹשְׁלִים: הַמָּטִיר
וְגוֹי גִפְרִית וְאִשׁ. בְּתַחֲלָה מָטֵר וְנַעֲשֶׂה
גִפְרִית וְאִשׁ: מֵאֵת ה'. דְּרָךְ הַמִּקְרָאוֹת לְדָבָר
כֵּן, כְּמוֹ (ז כג) נָשִׁי לְמָה, וְלֹא אָמַר נָשִׁי. וְכֵן
אָמַר דָּוִד (מ"א ח ג) קָחוּ עִמָּכֶם אֶת עֲבָדֵי
אֲדוֹנֵיכֶם, וְלֹא אָמַר עֲבָדֵי, וְכֵן אַחְשׁוּרוֹשׁ אָמַר
(אסתר ח ח) בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ, וְלֹא אָמַר בְּשֵׁמִי. אַף
כֵּן אָמַר מֵאֵת ה' וְלֹא אָמַר מֵאֵתוֹ: מִן
הַשָּׁמַיִם. וְהוּא שְׁאָמַר הַכְּתוּב (איוז לו לא) כִּי
בָם יִדִּין עַמִּים וְגוֹי, כְּשֶׁבֶא לְיִסֵּר הַבְּרִיּוֹת
מִבֵּיא עֲלֵיהֶם אִשׁ מִן הַשָּׁמַיִם כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה
לְסְדוּם, וּכְשֶׁבֶא לְהוֹרִיד הַפֶּן מִן הַשָּׁמַיִם
לְיִשְׂרָאֵל (שמות טז ד) הִנְנִי מִמָּטִיר לָכֶם לֶחֶם
מִן הַשָּׁמַיִם: כֵּד וַיַּהֲפֹךְ אֶת הָעָרִים וְגוֹי.
אַרְבַּעַתָּן יוֹשְׁבוֹת בְּסֻלַּע אֶחָד וְהַפֶּךְ מִלְּמַעְלָה

עֲנִשָּׁן שְׁלִי-מִלְּאָכִים, עַל שְׁאָמְרוּ (פסוק יג) כִּי
מִשְׁחִיתִים אֲנִי, וְתִלּוּ הַדָּבָר בְּעֶצְמָן, לְפִיכָף
לֹא זָוּ מִשֵּׁם עַד שֶׁהִזְקִקוּ לִזְמֹר שְׁאִין הַדָּבָר
בְּרִשְׁוֹתָן: כִּי לֹא אוֹכֵל. לְשׁוֹן יְחִיד, מִכָּאן
אֵתָה לְמַד שֶׁהָאֶחָד הוֹפֵךְ וְהָאֶחָד מִצִּיל, שְׁאִין
שְׁנֵי מִלְּאָכִים נִשְׁלָחִים לְדָבָר אֶחָד: עַל כֵּן
קָרָא שֵׁם הָעִיר צוֹעֵר. עַל שֵׁם (פסוק כ)
וְהָיָא מִצְעָר: כִּי הוּא הַמָּטִיר. כֹּל מְקוֹם
שְׁנֵי אֶחָד וְהוּא וּבֵית דִּינָה: הַמָּטִיר עַל
סְדוּם. בְּעֻלּוֹת הַשְׁחָר, כְּמוֹ שְׁנֵי אֶחָד לְעִיל
(פסוק טו) וּכְמוֹ הַשְׁחָר עֲלָה, שְׁעָה שֶׁהַלְבָּנָה
עוֹמֶדֶת בְּרָקִיעַ עִם הַחֲמָה, לְפִי שֶׁהָיָה מֵהֶם
עוֹבְדִין לַחֲמָה וּמֵהֶם לְלִבְנָה, אָמַר הַקָּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא אִם אֶפְרַע מֵהֶם בְּיוֹם יְהִי עוֹבְדֵי
לְבָנָה אוֹמְרִים אֵלֹה הִיָּה בְּלִילָה כְּשֶׁהַלְבָּנָה
מוֹשְׁלֵת לֹא הָיִינוּ חֲרָבִין, וְאִם אֶפְרַע מֵהֶם
בְּלִילָה יְהִי עוֹבְדֵי הַחֲמָה אוֹמְרִים אֵלֹה הִיָּה

תפסיר רס"ג

אלמרג. וגמיע ספאנהא. חתי
נבאתהא: כו) פאלתפתת זוגתה
מן וראה. פצארת נצבה מלה:
כו) פאדלג אברהם באלגדאה.
אלי אלמוצע. אלדי וקף פיה
בין ידי אללה: כח) פאטלע עלי
וגה סדום ועמורה. וסאיר בלד
אלמרג. פנצ'ר. פאדיא
בדכ'אנה קד צעד. בדכ'אן
אלאתון: כט) פלפא אהלך
אללה קרי אלמרג. ד'כר אללה
אברהם. פכ'לץ לוט מן וסט

**כָּל-הַכּוֹכָבִים וְאֵת כָּל-יְשֻׁבֵי
הָעָרִים וְצִמְח הָאֲדָמָה: וְהִפְךָ
יֵת קְרוֹיָא הָאֵלִין. וְיֵת כָּל מִישְׁרָא. וְיֵת
כָּל יְתֵבִי קְרוֹיָא. וְצִמְחָה דְּאֶרְעָא:
כָּד וְתִבְט אִשְׁתּוֹ מֵאַחֲרָיו
וְתִהִי נְצִיב מַלְחָה: וְאַסְתְּכִיָּאת
אֶתְתִּיה מִבְּתְרוּהִי. וְהָיָה קָמָא דְּמִלְחָא:
כָּד וְיִשְׁכְּם אֲבָרָהֶם בְּבִקָּר
אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-עֶמֶד שָׁם**

**אֶת-פְּנֵי יְהוָה: וְאֶקְדִּים אֲבָרָהֶם בְּצַפְרָא. לְאַתְרָא. דְּשִׁמִּישׁ תַּמָּן
בְּצִלוֹ קָדָם יי: כח וְיִשְׁקֹף עַל-פְּנֵי סָדָם וְעַמְרָה וְעַל
כָּל-פְּנֵי אֶרֶץ הַכּוֹכָבִים וְיִרְא וְהִנֵּה עָלָה קִיטּוֹר
הָאָרֶץ בְּקִיטּוֹר הַכְּבִשָּׁן: וְאַסְתְּכִי. עַל אִפֵּי סָדָם וְעַמְרָה. וְעַל
כָּל אִפֵּי אֶרֶץ מִישְׁרָא. וְחִזָּא. וְהָא סְלִיק תַּנְנָא דְּאֶרְעָא. כְּתַנְנָא
דְּאֶתְוֹנָא: כט וְיִהִי בְּשַׁחַת אֱלֹהִים אֶת-עָרֵי הַכּוֹכָבִים
וְיִזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-אֲבָרָהֶם וְיִשְׁלַח אֶת לוֹט
מִתּוֹךְ הַהִפְכָּה בְּהִפְךָ אֶת-הָעָרִים אֲשֶׁר-יֹשֵׁב**

רס"ד

כלט"ז: כבשן. חפירה ששורפין בה את
האבנים לסיד, וכן כל כבשן שבתורה:
כט ויזכור אלהים את אברהם. מהו
זכירתו של אברהם על לוט, נזכר שהיה לוט
יודע ששרה אשתו של אברהם, ושמע
שאמר אברהם במצרים על שרה (יז יט)
אחותי היא, ולא גלה הדבר, שהיה חס עליו,

למטה, שנאמר (ויז כח ט) בחלמיש שלח
ידו וגוי: כו ותבט אשתו מאחריה. מאחרי
של לוט: ותהי נציב מלח. במלח חטאה
ובמלח לקתה. אמר לה תני מעט מלח
לאורחים הללו, אמרה לו אף המנהג הרע
הזה אתה בא להנהיג במקום הזה:
כח קיטור. תמור של עשן טורק"ס [לפיד]

תפסיר רס"ג

אלמקלב. בעד מא קלב
אלקרי. אלתו פאן לוט
יסכנהא: ל) פצעד לוט מן זג'ר
ואקאם פי אלגבל. ואבנתי
מעה. אד' כיאף אן יקים פי
זג'ר. פאקאם פי אלמג'ארה הו
ואבנתי: לא) פקאלת
אלכברי. לאלצג'רי אן אבינא
שיד. ולס רג'ל פי אלבלד אן
ידכ'ל עלינא. כסביל אלנסא:
לב) תעאל' נסקי אבינא.
כימרא ונצ'אגעה. ונסתבקי
מנה נסלא: לג) פסקתא

בִּהֶן לוֹט: וְהָוָה. בְּחִבָּלוֹת יֵי יֵת קְרוֹי
מִיִּשְׂרָאֵל. וּדְכִיר יֵי יֵת אַבְרָהָם. וְשִׁלַּח יֵת
לוֹט מִגּוֹ הַפִּיכָתָא. כִּד הֶפֶךְ יֵת קְרוֹיָא.
דְּהָוָה יְתִיב בְּהוֹן לוֹט: ל' וַיַּעַל לוֹט
מִצּוּעַר וַיֵּשֶׁב בְּהָר וּשְׁתֵּי
בָנָתָיו עִמּוֹ כִּי יֵרָא לְשִׁבְתָּ
בְּצוּעַר וַיֵּשֶׁב בַּמַּעְרָה הוּא
וּשְׁתֵּי בָנָתָיו: וסליק לוט מצוער
ויתיב בטורא. ותרתינ בנתיא עמיה. ארי
דחיל למתב בצוער. ויתיב במערתא.

הוא ותרתינ בנתיא: לא) וְתֹאמַר הַבְּכִירָה אֶל-הַצְעִירָה
אֲבִינוּ זָקֵן וְאִישׁ אֵין בְּאֶרֶץ לְבֹא עָלֵינוּ בְּדֶרֶךְ
כָּל-הָאָרֶץ: וְאָמַרְת רַבָּתָא. לְזַעֲרִיתָ אַבּוּנָא סִיב. וּגְבַר לִית
בְּאַרְעָא לְמִיעַל עֲלָנָא. פְּאוּרַח כָּל אַרְעָא: לב) לָכֵּה נִשְׁקָה
אֶת-אֲבִינוּ יֵין וְנִשְׁכְּבָה עִמּוֹ וְנַחֲיָה מֵאֲבִינוּ
זָרַע: אֵיתָא נִשְׁקִי יֵת אַבּוּנָא. חִמְרָא וְנִשְׁכּוּב עִמִּיה. וְנִקְיִים מֵאַבּוּנָא
בְּנִין: לג) וְתִשְׁקִין אֶת-אֲבִיהֶן יֵין בְּלִילָה הוּא
וְתִבֹּא הַבְּכִירָה וְתִשְׁכַּב אֶת אֲבִיהָ וְלֹא-יָדַע

רס"י

המבול: לג) וְתִשְׁקִין יגוי. יין נודמן להן
במערה להוציא מהן שני אמות: וְתִשְׁכַּב
אֶת אֲבִיהָ. ובצעירה פתיב (פסוק לב) וְתִשְׁכַּב
עמו, צעירה לפי שלא פתחה בזנות אלא
אחותה למדתה, חסר עליה הכתוב ולא

לפיכך חס הקדוש ברוך הוא עליו: ל' כי ירא
לשבת בצוער. לפי שהיתה קרובה לסדום:
לא אבינו זקן. ואם לא עכשיו אימתי, שמא
ימות או יפסוק מלהוליד: וְאִישׁ אֵין בְּאֶרֶץ.
סבורות היו שכל העולם נחרב כמו בדור

תפסיר רס"ג

בְּשֹׁכְבָהּ וּבְקוֹמָהּ: וַאֲשַׁקֵּאָהּ יֵת
 אָבוּהוּן. חֲמָרָא בְּלִילִיָּא הוּא. וְעַלֹת
 רַבְתָּא וּשְׂכִיבַת עִם אָבוּהָא. וְלֹא יָדַע
 בְּמִשְׁכָּבָהּ וּבְמִקְיָמָהּ: לֵד וַיְהִי
 מִמַּחֲרָת וַתֹּאמֶר הַבְּכִירָה
 אֶל-הַצֶּעִירָה הֵן-שָׁכַבְתִּי
 אִמִּשׁ אֶת-אָבִי נִשְׁקָנוּ יִין
 גַּם-הַלִּילָהּ וּבֹאִי שֹׁכְבִי
 עִמּוֹ וְנַחֲיָה מֵאֲבִינוּ זָרַע:
 וְהוּא בִּיּוֹמָא דְּבִתְרוּהִי. וַאֲמַרְתּ רַבְתָּא
 לִזְעִירְתָּא. הָא שְׂכִיבִית רַמְשֵׁי עִם אָבִיא.
 נִשְׁקִינִיָּה חֲמָרָא אַף בְּלִילִיָּא. וְעוֹלֵי שְׂכּוּבֵי עֲמִיָּה. וְנִקְיִים מֵאֲבוּנָא בְּנִין:
 לֵד וַתִּשְׁקִין גַּם בְּלִילָהּ הֵהוּא אֶת אֲבִיהֶן יִין
 וַתִּקֶּם הַצֶּעִירָה וַתִּשְׁכַּב עִמּוֹ וְלֹא-יָדַע בְּשֹׁכְבָהּ
 וּבְקוֹמָהּ: וַאֲשַׁקֵּאָהּ. אַף בְּלִילִיָּא הֵהוּא. יֵת אָבוּהוּן חֲמָרָא. וְקִמַּת
 זְעִירְתָּא וּשְׂכִיבַת עֲמִיָּה. וְלֹא יָדַע בְּמִשְׁכָּבָהּ וּבְמִקְיָמָהּ: לֵד וַתִּהְיֶינָה
 שְׁתֵּי בָנוֹת-לוֹט מֵאֲבִיהֶן: וְעַדִּיאָהּ. תַּרְתִּין בָּנֹת לוֹט
 מֵאֲבוּהוּן: לֵד וַתֵּלֶד הַבְּכִירָה בֵּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מוֹאֵב

אביהמא. כ'מרא פי תלך
 אללילה. פקאמת אלכברי
 וצ'אגעתה. ולם יעלם ב'ניאמדה
 וק'ניאמדה: לד) ולמא כאן מן
 ג'ד. קאלת אלכברי ללצג'רי.
 הוד'א קד צ'אגעת אמס אבי.
 תעאלי נסקיה כ'מרא אללילה.
 וצ'אגעה. ונסתבקי מנה נסלא:
 לה) פסקתא פי תלך אללילה.
 אביהמא כ'מרא. וקאמת
 אלצג'רי וצ'אגעתה. ולם
 יעלם ב'ניאמדה וק'ניאמדה:
 לה) פחמלתא. אבנתא לוט מן
 אביהמא: לה) פולדת אלכברי
 אבנא. ואסמתה מואב. הו אבו

— רס"י —

מאכילים אותו מבושרו: לו ותהרין וגוי. אף
 על פי שאין האשה מתעברת מביאה
 ראשונה, אלו שלטו בעצמן והוציאו ערותן
 לחוץ ונתעברו מביאה ראשונה: לו מואב. זו
 שלא היתה צנועה פרשה שמאביה הוא.
 אבל צעירה קראתו בלשון נקיה, וקבלה

פירש גנותה. אבל בכירה שפתחה בזנות
 פרסמה הכתוב במפורש: ובקומה.
 של-בכירה נקוד, לומר הרי הוא כאלו לא
 נכתב, לומר שבקומה ידע ואף על פי כן לא
 נשמר ליל שני מלשותות (אמר רבי לוי כל
 מי שהוא להוט אחר בלמוס של-עריות לסוף

תפסיר רס"ג

אלמואבין אלי אליום:
 (לח) ואלצג'רי' הי איצ'א ולידת
 אבנא. ואסמ'תה אבן עמי. הו
 אבי בני עמון אלי אליום:
 כ (א) ת'ם רחל מן ת'ם
 אברהים. אלי בלד אלקבלה.
 ואקאם בין רקים ובין
 אלג'פאר. וסכן פי אלכ'לוי:
 (ב) פקאל אברהים. ען שרה
 וזג'תה הי אכ'תי פבעת'
 אבימלך מלך אלכ'לוי:
 פאכ'ד'הא: (ג) פגא מלך אללה.
 אלי אבימלך פי חלם אלליל.
 וקאל לה. אנך מאית בסבב
 אללאמראה אלתי אתכ'ד'תהא.

הוא אבי-מואב עד-היום:

וילידת רב־תא בר. וקרת שְׁמִיה מוֹאֵב.
 הוא אֲבוֹהוֹן דְּמוֹאֲבָאֵי עד יוֹמָא דִּין:

וְהַצְעִירָה גַם-הוּא יִלְדָּה

בֶּן וְתִקְרָא שְׁמוּ בֶן-עַמִּי

הוא אֲבִי בְנֵי-עַמּוֹן עד-

הַיּוֹם: וזעיר־תא אף היא ילִידת בר.

וקרת שְׁמִיה בר עמי. הוא אֲבוֹהוֹן דְּבִנֵּי

עמון עד יוֹמָא דִּין: ס ❖ רביע' בספר' תיט'

כ א וַיֵּסַע מִשָּׁם אֲבִרָהִם

אֶרֶץ הַנָּגֶב וַיֵּשֶׁב בֵּין-

קִדְשׁ וּבֵין שׁוּר וַיַּגֵּר בְּגֵרָר: ונטל מתמן אברהם לארע

דרומא. ויתיב בין רקם ובין חגרא. ואתותב בגרר: ב וַיֹּאמֶר

אֲבִרָהִם אֶל-שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אַחֲתִי הוּא וַיִּשְׁלַח

אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ גֵּרָר וַיִּקַּח אֶת-שָׂרָה: וַאֲמַר אֲבִרָהִם.

על שָׂרָה אֶתְתִּיָּה אַחֲתִי הִיא. ושלח. אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶכָּא דְּגֵרָר. ודבר ית

שָׂרָה: ג וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל-אֲבִימֶלֶךְ בַּחֲלוֹם

הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הִנֵּנִי מֵת עַל-הָאִשָּׁה אֲשֶׁר-

• רס"י •

משם. דבר אחר להתרחק מלוט שיצא עליו
 שם רע שבא על בנותיו: ז וַיֹּאמֶר אֲבִרָהִם.
 כאן לא נטל רשות אלא על פְּרָחָה שלא
 בטובתה לפי שפבר לקחה לבית פְּרָעָה על
 ידי בן: אֵל שָׂרָה אִשְׁתּוֹ. על שָׂרָה אִשְׁתּוֹ.

שכר בימי משה, שנאמר בבני עמון (דבר' ז יט)
 אל תתגר בם כלל, ובמואב לא הזהיר אלא
 שלא ילחם בם, אבל לצערן התיר לו:

כ 16 וַיֵּסַע מִשָּׁם אֲבִרָהִם. כְּשֶׁרָאָה שְׁחָרְבוּ
 הַכְּרָבִים וּפְסָקוּ הָעוֹבְרִים וְהַשָּׁבִים נָסַע לוֹ

תפסיר רס"ג

לְקַחְתָּ וְהוּא בִּעֲלָת בְּעַל:וְאֵתָא מִימַר מִן קִדְּם יִי לֹות אַבִּימֶלֶךְ
בְּחִלְמָא דְלִילִיָא. וְאָמַר לִיה. הָאֵת
מָאִית עַל עֵיֶסֶק אֶתְתָּא דְדִבְרֵתָא. וְהִיא**אֶתָּת גִּבְרָ: וְאֶבִּימֶלֶךְ לֹא****קָרַב אֵלֶיהָ וַיֹּאמֶר אֲדֹנִי****הַגֹּי גַם-צָדִיק תִּהְיֶה:**

וְאֶבִּימֶלֶךְ. לֹא קָרִיב לְוֹתָהּ. וְאָמַר. יִי. הָעַם אֶף זָכָאִי תִקְטֹול:

הֲלֹא הוּא אָמַר-לִי אַחֲתִי הוּא וְהִיא-גַם-הוּא**אָמְרָה אַחִי הוּא בְּתָם-לְבָבִי וּבִנְקִיּוֹן פִּפִּי****עָשִׂיתִי זֹאת:** הֲלֹא הוּא אָמַר לִי אַחֲתִי הִיא. וְהִיא אֶף הִיא אָמְרָתאַחִי הוּא. בְּקִשְׁיטוֹת לְבָבִי. וּבִזְכָּאוֹת יָדַי עֲבָדִית דָּא: **וַיֹּאמֶר****אֵלָיו הָאֱלֹהִים בְּחִלָּם גַּם אֲנֹכִי יָדַעְתִּי כִּי בְּתָם-****לְבָבְךָ עָשִׂיתָ זֹאת וְאַחֲשֹׁךְ גַּם-אֲנֹכִי אוֹתְךָ****מִחֲטֹוֹ-לִי עַל-כֵּן לֹא נִתְּתִיד לְנֹגַע אֵלֶיהָ:** וְאָמַר

לִיה יִי בְּחִלְמָא. אֶף קִדְּמִי גְלִי אֲרִי בְּקִשְׁיטוֹת לְבָבְךָ עֲבָדִית דָּא. וּמִנְעִית

רס"י

וּכְיֹוצָא בּוּ (ש"ס ד יט) אֶל הַלְקֹחַ אֲרוֹן וְגוֹי וְאֶל
מוֹת חֲמִיךָ, שְׁנִיחָם בְּלִשׁוֹן עַל: **וְלֹא קָרַב**
אֵלֶיהָ. הַפְּלֹאֲךָ מִנְעוּ, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר (פסוק ו)
לֹא נִתְּתִיד לְנֹגַע אֵלֶיהָ: **הַגֹּי גַם צָדִיק**
תִּהְיֶה. אֶף אִם הוּא צָדִיק תִּהְיֶה רְגֻנּוּ. שְׁמָא כֶּף
דְּרַכְךָ לְאַבְדּוֹת הָאֲמוֹת חֲנֻם, כֶּף עָשִׂיתָ לְדוֹר
הַמִּבּוּל וּלְדוֹר הַפְּלֹגָה, אֶף אֲנִי אוֹמֵר
שְׁהֲרַגְתָּם עַל לֹא דְבַר, כְּשֵׁם שְׁאֵתָה אוֹמֵר
לְהֲרַגְנִי: **כִּגַּם הוּא.** לְרַבּוֹת עֲבָדִים וְגַמְלִים

וְחֲמָרִים שְׁלֹה, אֵת בְּלָם שְׁאֵלְתִי וְאָמַרְוּ לִי
אַחִיָּה הוּא: **בְּתָם לְבָבִי.** שְׁלֹא דְמִיתִי לְחֲטוֹא:
וּבִנְקִיּוֹן פִּפִּי. נָקִי אֲנִי מִן הַחֲטָא שְׁלֹא נִגְעַתִּי
בָּהּ: **וְיָדַעְתִּי כִּי בְּתָם לְבָבְךָ וְגוֹי.** אֲמַת
שְׁלֹא דְמִיתִי מִתְּחִלָּה לְחֲטוֹא אֲבָל נָקִיּוֹן פִּפִּים
אֵין כָּאֵין: **לֹא נִתְּתִיד.** לֹא מִפְּנֵי הִיָּה שְׁלֹא
נִגְעַתָּ בָּהּ אֲלֹא חֲשַׁכְתִּי אֲנִי אוֹתְךָ מִחֲטוֹא,
וְלֹא נִתְּתִי לְךָ בָּח, וְכֵן (לְקַמֵּן לֹא ז') וְלֹא נִתְּנוּ
אֱלֹהִים, וְכֵן (שׁוּפְטִי טו 6) וְלֹא נִתְּנוּ אֲבִיָּה לְבוֹא:

תפסיר רס"ג

קלֹבֶךְ צָנַעַת דִּלְךָ. פְּצוֹדֶדְתְּךָ
בְּאַלְתֵּעֲרִיף מִן אֵן תִּכְסִּי לִי.
וְלִדְלֹךְ לֹם אֲדַעַד אֵן תִּדְנֹו
מִנְהָא: (ז) וְאַלְאֵן אֲרִדְדֹו זֹוגָה
אַלְדָּגֵל אֵנָה נְבִי. וְיִדְעֹו לְךָ
פְּתַחֲנִיא. וְאֵן לֹם תִּרְדָּהָא. אַעֲלֹם
אַנְךָ הָאֲלֹךְ. אֵנַת וְגָמִיעַ מָא לְךָ
(י"נ מֵאֲלֹךְ: ח) פְּאֲדֹלֵג אֲבִימֶלֶךְ
בְּאַלְגָּדָהָא. וְדַעַא בְּגָמִיעַ
קֹואֲדִיהָ. וְכָלמָהֶם בְּהֹדִיא
אַלְכָּלָאִם. פְּפֹזַע אֲלִקֹּום גָּדָא:
(ט) פְּדַעַא אֲבִימֶלֶךְ בְּאַבְרָהָם.
וְקֹאֵל לָהּ מָא דִּיא צָנַעַת בְּנָא
וּמָא אֲכִישָׁאת לְךָ. אֲד' גְּלַבַת
עֲלִי. וְעֲלִי מִמְלַכְתִּי כִשְׂיָה
עֲצִימָה. וְאַעֲמֹאל לֹם יִצְנַע
מִתְלָהָא. צָנַעַתָּהָא מְעִי:

אִף אֲנִי. יִתֵּךְ מִלְּמַחֲטֵי קִדְמִי. עַל בֶּן לֹא
שִׁבְקֶתְךָ לְמִקְרָב לְוֹתָהּ: ^ז וְעַתָּה
הַשֵּׁב אִשְׁתְּ-הָאִישׁ בִּי-
נָבִיא הוּא וְיִתְפַּלֵּל בְּעֶדְךָ
וְחִיָּה וְאִם-אֵינְךָ מְשִׁיב דָּע
בִּי-מוֹת תָּמוּת אֶתָּה וְכָל-
אֲשֶׁר-לְךָ: וְכַעַן. אֶתִּיב אֶתָּה גּוֹבְרָא
אֲרִי נָבִיא הוּא. וְיִצְלִי עָלְךָ וְתִיחִי. וְאִם
לִיתֶךָ מְתִיב. דָּע אֲרִי מָמַת תָּמוּת. אֶת
וְכָל דִּלְךָ: ^ח וְיִשְׁכֹּם אֲבִימֶלֶךְ
בְּבֹקֶר וְיִקְרָא לְכָל-עַבְדָּיו
וְיִדְבֹּר אֶת-כָּל-הַדְּבָרִים

הָאֵלָה בְּאַזְנֵיהֶם וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים מְאֹד:
וְאִקְדָּם אֲבִימֶלֶךְ בְּצַפְרָא. וְקָרָא לְכָל עַבְדֵּיהִי. וּמִלִּיל. יָת כָּל פֶּתְגָמִיא
הָאֵלִין קִדְמִיהוֹן. וּדְחִילוּ גּוֹבְרִיא לַחְדָּא: ^ט וַיִּקְרָא אֲבִימֶלֶךְ
לְאַבְרָהָם וַיֹּאמֶר לוֹ מַה-עָשִׂיתָ לָּנוּ וּמַה-
חֲטָאתִי לָךְ כִּי-הִבָּאתָ עָלַי וְעַל מַמְלַכְתִּי חֲטָאָה
גְּדֹלָה מִעֲשִׂים אֲשֶׁר לֹא-יַעֲשׂוּ עָשִׂיתָ עִמָּדִי:

• רש"י •

^ז הַשֵּׁב אִשְׁתְּ הָאִישׁ. וְאַל תְּהֵא סְבוֹר שְׁמָא תִתְגַּנֵּה בְּעֵינָיו וְלֹא יִקְבֹּלָנָהּ אוֹ יִשְׁנֹאָךְ וְלֹא יִתְפַּלֵּל עָלֶיךָ: כִּי נָבִיא הוּא. וְיִדְעַ שְׁלֹא נִגְעַתָּ בָּהּ, לְפִיכָךְ וְיִתְפַּלֵּל בְּעֶדְךָ: ^ט מִעֲשִׂים

זֶלֶק הַדְּקֻדָּק: וְחִיָּה. הוּי"ו בַּגְעִיא בְּתִיגָאן הַמְדוּקְדָּקוֹת וּכ"ה בִּירוּשְׁלַמִּיִּם:

תפסיר רס"ג

(י) קאל לה מא ראית. אד' צנעת הדא אלאמר: (יא) קאל אברהם. אני קלת. לעל לים כיוף אללה פי הדא אלמוציע. פיקתלונני בסבב זוגתי: (יב) ובאלחקיקה הי קריבתי מן אבי. לכן לים מן אמי. פצארתי לי זוגה: (יג) פלמא אכילעני אללה מן בית אבי. קלת להא. הדא פצ'לך. אלד' תצנעיה

וּקְרָא אַבִּימֶלֶךְ לְאַבְרָהָם. וַאֲמַר לִיה. מָה עֲבַדְתָּ לָנָא וּמָה חֲטִית לָךְ. אֲרִי אִיתִיתָא עֲלִי. וְעַל מַלְכוּתִי חֹזֵא רַבָּא. עֹבְדִין דְּלֹא כְּשָׂרִין לְאַתְעֲבָדָא. עֲבַדְתָּ עִמִּי: וַיֹּאמֶר אַבִּימֶלֶךְ אֶל-אַבְרָהָם מַה רָאִיתָ כִּי עָשִׂיתָ אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה: וַאֲמַר אַבִּימֶלֶךְ לְאַבְרָהָם. מָה חֲזִיתָא. אֲרִי עֲבַדְתָּא יָת פְּתָגְמָא הַדִּין:

וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם כִּי אֲמַרְתִּי רַק אֵין-יֵרֵאתָ אֱלֹהִים בַּמָּקוֹם הַזֶּה וַהֲרָגוּנִי עַל-דְּבַר אִשְׁתִּי: וַאֲמַר אַבְרָהָם. אֲרִי אֲמַרְתִּי. לְחוּד לִית דְּחַלְתָּא דִּי. בְּאַתְרָא הַדִּין. וִיקְטְלוּנִי עַל עֵיסֶק אֶתְתִּי: יב וְגַם אֲמִנָּה אַחֲתִי בֵּת-אָבִי הִוא אֵךְ לֹא בֵּת-אִמִּי וְתִהְיֶה-לִּי לְאִשָּׁה: וּבְרַם בְּקוּשְׁטָא. אַחֲתִי בֵּת אָבָא הִיא. בְּרַם לֹא בֵּת אִמָּא. וְהָוֹת לִי לְאִתּוֹ: יג וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִתְּעוּ אֹתִי אֱלֹהִים מִבֵּית אָבִי וַאֲמַר לֵה זֶה חֲסִידְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשִׂי עִמָּדִי אֶל

— רס"י —

הוא אומר ללוט (יג ח) כי אנשים אחים אנחנו: אך לא בת אמי. ה'רן מאם אחרת היה: יג ויהי כאשר התעו אותי וגו'. אנקלוס תרגם מה שתרגם. ויש לישבו עוד, דבר דבור על אפניו, כשהוציאני הקדוש ברוך הוא מבית אבי להיות משוטט ונד מקום למקום, וידעתי שאעבור במקום רשעים ואמר לה זה חסידך אשר תעשי עמדי: כאשר התעו. לשון רבים, ואל

נקבים, של-זרע ושל-קטנים ורעי ואנשים וחוסם: יב רק אין יראת אלהים. אבסנאי שבא לעיר, על עסקי אכילה ושתיה שואלין אותו או על עסקי אשתו שואלין אותו אשתך היא או אחותך היא: יב אחותי בת אבי היא. ובת אב מתרת לכן נח, שאין אבות לגוי. וכדי לאמת דבריו השיבם כן. ואם תאמר והלא בת אחיו היתה, בני בנים הרי הן בבנים והרי היא בתו של-תרח, וכן

תפסיר רס"ג

מעי. פי כל מוצע נדכל אליה.
קולי עני הו אכ"י (יד) פאכ"ד
אבימלך ג'נמא ובקרא. עבידא
ואמא ואעטי אברהם. ורד לה
שרה וזגתה: טו) וקאל אבימלך.
הודי בלדי בין ידיד. אין מא
צלח לך קם פיה: טז) וקאל
לשרה. הודיא קד אעטית
אכ"ד אלף דרהם. תכון לך פי
פסוה חסנה. לכל מן מעד.

**כָּל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר נָבֹא
שָׁמָּה אֹמְרִי־לִי אָחִי הוּא:**
וְהוּא בַד טָעוּ עֲמָמִיא בְּתֵר עֹבְדֵי יִדְיָהוּן.
וַיְתִי קָרִיב יִי לְדַחֲלָתִיהָ מִבֵּית אָבִא.
וְאֹמְרִית לָהּ. דָּא טִיבוּתִיךָ. דִּתְעַבְדִּין
עִמִּי. לְכָל אֲתֵר דְּנִהָךְ לְתַמּוֹן. אֹמְרִי עָלִי
אָחִי הוּא: דִּי וַיִּקַּח אֲבִימֶלֶךְ
צֵאן וּבָקָר וְעֶבְדִּים וּשְׂפָחֹת

**וַיֵּתֵן לְאַבְרָהָם וַיֵּשֶׁב לוֹ אֶת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ: וּדְבַר
אֲבִימֶלֶךְ עַן וְתוֹרִין. וְעֶבְדִּין וְאִמָּהוּן. וַיֵּהָב לְאַבְרָהָם. וְאֶתִּיב לִיהָ. יֵת
שָׂרָה אֶתִּתִּיהָ: טו) וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ הִנֵּה אֶרְצִי לְפָנֶיךָ
בְּטוֹב בְּעֵינֶיךָ שָׁב: וַאֲמַר אֲבִימֶלֶךְ. הָא אֶרְעִי קִדְמָךְ. בְּדִתְקִין
בְּעֵינְךָ תִּיב: טז) וּלְשָׂרָה אָמַר הִנֵּה נָתַתִּי אֵלַי פָּסָף
לְאָחִיךָ הִנֵּה הוּא־לְךָ כְּסוֹת עֵינַיִם לְכָל אֲשֶׁר**

— רס"י —

ואמר פרעה לבני ישראל, כמו על בני
ישראל, (שופטים ט נד) פן יאמרו לי אשה
הרגתה: יד ויתן לאברהם. כדי שיתפייס
ויתפלל עליו: טו הנה ארצי לפניך. אבל
פרעה אמר לו (לעיל יז יט) הנה אשתך קח
ולך, לפי שנתירא שהמצריים שטופי זמה:
טז ולשרה אמר. אבימלך, לכבודך כדי
לפיסה הנה עשיתי לך כבוד זה, נתתי ממון
לאחייך שאמרת עליו אחי הוא. הנה הפמון
והכבוד הזה לך כסות עינים: לכל אשר
אתך. יכסו עיניהם שלא יקלוק, שאלו
השיבותיך ריקנית יש להם לומר לאחר
שנתעלל בה החזירה, עכשיו שהצרכתי
לבובו ממון ולפייסה, יודעים יהיו שעל כרחי

נתתמה, כי בהרבה מקומות לשון אלהות
ולשון מרות קרוי לשון רבים. (שמואל ב' ז כג)
אשר ה'לכו אלהים, (דברים כ כג) אלהים חיים,
(יחזקאל כד יט) אלהים קדושים הוא, וכל לשון
אלהים לשון רבים. וכן (לט כ) ויקח אדוני
יוסף, (דברים י יז) אדוני האדונים, (לחנן מז לג)
אדוני הארץ, וכן (שמות כז יד) בעליו עמו,
(שם כח כט) והועד בבעליו. ואם תאמר מהו לשון
התעו, כל הגולה ממקומו ואינו מישב קרוי
תועה, כמו (לקמן כא יד) ותלך ותתע, (מכילים
קט קט) תעיתי כשה אובד, (איוב לח מה) ותעו
לבלי אכל, יצאו ויתעו לבקש אכלם:
אמרי לי. עלי, וכן (לקמן כו ז) וישאלו אנשי
המקום לאשתו, על אשתו. וכן (שמות יד ג)

תפסיר רס"ג

והוּדָא אֵלְכָל תִּימָלֵךְ: יז) תִּים
דְּעִי אַבְרָהִים אֱלִי אֱלֹהֵי.
פֻּעֵאפֵּא אֱלֹהֵי אַבִּימֶלֶךְ וְזִוְגָתָהּ.
וְאִמָּאָהּ וּלְדֹ: יח) לֹאן אֱלֹהֵי
כָאן קִד תְּנֹאעֵד. בְּחֶבֶס כָּל רַחֵם
לְבֵית אַבִּימֶלֶךְ. בְּסַבֵּב שְׂרָה
זִוְגָהּ אַבְרָהִים: כא א) תִּים
דְּכִיר אֱלֹהֵי שְׂרָה כְּמָא קֵאל.

אֶתְךָ וְאֵת כָּל וְנִכְחַת:

וּלְשָׂרָה אָמַר. הֲאֵי יְהִיבִית. אֵלְךָ
סְלֵעִין דְּכֶסֶף לְאַחוּיִךְ. הֲאֵי הוּא לִיךְ
כְּסוּת דִּיקָר. חֵלְף דְּשִׁלְחִית דְּבִרְתִּיךְ.
וְחִזִּית יְתִיד וְיֵת כָּל דְּעֵמִיד. וְעַל כָּל מָא
דְּאָמַרְתָּ אֶתְּכֹחַת: וְיִתְפַּלֵּל
אֲבָרָהָם אֶל-הָאֱלֹהִים

וַיִּרְפָּא אֱלֹהִים אֶת-אַבִּימֶלֶךְ וְאֶת-אִשְׁתּוֹ
וַאֲמַתָּיו וַיֵּלְדוּ: וְעַלִּי אַבְרָהָם קָדָם יִי. וְאִסִּי יִי. יֵת אַבִּימֶלֶךְ

וְיֵת אֶתְתִּיָּהּ. וְאֶמְתִּיָּהּ וְאֶתְרוּחָהּ: וְכִי-עָצָר עָצָר יִהְיֶה
בְּעַד כָּל-רַחֵם לְבֵית אַבִּימֶלֶךְ עַל-דְּבַר שְׂרָה
אִשְׁתּוֹ אַבְרָהָם: אֲרִי מִיחֵד אֶחָד יִי. בְּאִפִּי כָּל פֶּתַח וּלְדָא לְבֵית

אַבִּימֶלֶךְ. עַל עֵיסק שְׂרָה אֶתְתּוֹ אַבְרָהָם: ס

כֹּא וַיְהִי כִּי פָקַד אֶת שְׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר וַיַּעַשׂ
יְהוָה לְשְׂרָה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר: וַיִּי. דְּכִיר יֵת שְׂרָה כְּמָא דְּאָמַר.

רש"י

פִּרְשְׁתִּי: י וַיֵּלְדוּ. כְּתִרְגוּמוֹ וְאֶתְרוּחָהּ. נְפֻתָחוֹ
נִקְבִּיָּהֶם וְהוֹצִיאוּ מֶה שְׁצָרִיךְ לְצֵאתָ וְהִיא
לִידָה שְׁלָהֶם: י כִּי בְּעַד כָּל רַחֵם. כְּנֶגֶד כָּל
פֶּתַח: עַל דְּבַר שְׂרָה. עַל פִּי דְּבִירָה
שְׁלִי-שְׂרָה:

כֹּא וַיְהִי פָקַד אֶת שְׂרָה וְגו'. סְמָךְ פֶּרֶשָׁה זֹו
לְכָאן לְלִמְדָה שְׁכָל הַמְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל חֲבֵרוֹ
וְהוּא צָרִיךְ לְאוֹתוֹ דְּבַר הוּא נִעְנָה תְּחִלָּה.
שְׁנַאֲמַר (לְעִיל כ י) וַיִּתְפַּלֵּל וְגו' וְסָמִיךְ לִיָּהּ וְהוּ
פָקַד אֶת שְׂרָה שְׁפָקַד כְּבָר קוֹדֵם שְׂרָפָא אֶת

הַשִּׁיבוֹתֶיךָ וְעַל יְדֵי נִס: וְאֵת כָּל. וְעַם כָּל
בְּאֵי הָעוֹלָם: וְנִכְחַת. יְהֵא לָךְ פֶּתַחֲךָ פֶּה
לְהִתְנַכֵּחַ וּלְהִרְאוֹת דְּבָרִים נִכְרִים הִלְלוּ.
וּלְשׁוֹן תּוֹכַחַת בְּכָל מְקוֹם בְּרוּר דְּבָרִים, וְזִלְעִי
אִישׁפְּרוּזִי"י [לְבָחִין] וְאִוְנִקְלוֹס תִּרְגָּם בְּפָנִים
אַחֲרִים, וּלְשׁוֹן הַמִּקְרָא כֶּךָ הוּא נוֹפֵל עַל
הַתִּרְגוּם הַזֶּה הוּא לָךְ כְּסוּת שְׁלִי-כְבוֹד עַל
הָעֵינִים שְׁלִי שְׁשִׁלְטוֹ כֶּךָ וּבְכָל אֲשֶׁר אֶתְךָ.
וְעַל כֵּן תִּרְגוּמוֹ וְחִזִּית יְתִיד וְיֵת כָּל דְּעֵמִיד.
וְיֵשׁ מְדֻרָּשׁ אֲגֻדָּה אֲבָל יֵשׁוּב לְשׁוֹן הַמִּקְרָא

תפסיר רס"ג

וַעֲנֶה לָהּ כִּמְאֹ וְעֹד:
 (ב) פְּתֻמֹּת וּלְדֹת לְאַבְרָהָם.
 אֲבִנָּה פִּי שִׁכּוּכִיתָהּ. פִּי אֱלֹהִים
 אֶלְדִּי קָאֵלָה אֱלֹהִים: (ג) פֶּסֶם
 אֲבָרָהָם. אֲבִנָּה אֱלֹהִים לָהּ.
 אֶלְדִּי וְלֹדֶת לָהּ שָׂרָה יִצְחָק:
 (ד) וְכִתְנָה אֲבִנָּה תִּמְאֲנִיהָ
 אִיָּם. כִּמְאֹ אֲמָרָה אֱלֹהִים:
 (ה) וְכִפָּאן אֲבָרָהָם אֲבִנָּה
 סָנָה. חִין וְלֹד לָהּ יִצְחָק אֲבִנָּה:
 (ו) וְקָאֵלָה שָׂרָה. קֹדֶד עֲנֶה לִּי
 אֱלֹהִים סְרוּרָה. כָּל מִן סָמֵעַ

וַעֲבַד יְיָ לְשָׂרָה כִּמְאֹ דְמִלִּיל:
 ב וְתֵהָרַ וְתֵלֵד שָׂרָה
 לְאַבְרָהָם בֶּן לִזְקֵנִי
 לְמוֹעֵד אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֹתוֹ
 אֱלֹהִים: וְעָדִיאת וּלְיִלִּיד שָׂרָה
 לְאַבְרָהָם. בַּר לְסִיבְתוּהִי. לְזִמְנָא דְמִלִּיל
 יִתִּיהָ יְיָ: ג וַיִּקְרָא אֲבָרָהָם
 אֶת-שֵׁם-בְנוֹ הַנּוֹלֵד-לוֹ
 אֲשֶׁר-יֻלְּדָה-לוֹ שָׂרָה

יִצְחָק: וְקָרָא אֲבָרָהָם. יֵת שׁוּם בְּרִיָּה דְאֵתִילִיד לִיָּהּ. דִּילִידִת לִיָּהּ
 שָׂרָה יִצְחָק: ד וַיִּמַּל אֲבָרָהָם אֶת-יִצְחָק בְּנוֹ
 בֶּן-שְׁמֹנֶת יָמִים כַּאֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹהִים: וְגִזֵּר
 אֲבָרָהָם יֵת יִצְחָק בְּרִיָּה. בַּר תִּמְנִיָּא יוֹמִין. כִּמְאֹ דְפִקִּיד יִתִּיהָ יְיָ:
 [חפשי] ד וַאֲבָרָהָם בֶּן-מֵאָת שָׁנָה בְּהוֹלֵד לוֹ אֶת
 יִצְחָק בְּנוֹ: וַאֲבָרָהָם בַּר מֵאָה שָׁנִין. בַּד אֵתִילִיד לִיָּהּ. יֵת יִצְחָק
 בְּרִיָּה: ו וַתֹּאמֶר שָׂרָה צִחָק עָשָׂה לִי אֱלֹהִים

— רס"י —

אֲבִימֶלֶךְ: פֶּקֶד אֶת שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר. וַיַּעַשׂ ה' לְשָׂרָה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר. לְאַבְרָהָם:
 בְּהָרִיוֹן: כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר. בְּלִידָה. וְהִיכֵן הָיָה
 אֲמִירָה וְהִיכֵן הָיָה דְבוּר, אֲמִירָה (לְעִיל יו יט)
 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֲבִל שָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ וְגו'.
 דְבוּר (שס טו ו) הָיָה דְבוּר ה' אֶל אֲבָרָם,
 בְּבִרְיָת בֵּין הַבְּתָרִים, וְשֵׁם נֶאֱמַר (שס ז) לֹא
 יִירָשֶׁךָ זֶה וְגו', וְהָבִיא הַיּוֹרֵשׁ מִשָּׂרָה:

וַיַּעַשׂ ה' לְשָׂרָה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר. לְאַבְרָהָם:
 לְמוֹעֵד אֲשֶׁר דִּבֶּר אֹתוֹ. דְמִלִּיל יִתִּיהָ.
 אֶת הַמוֹעֵד אֲשֶׁר דִּבֶּר וְקִבַּע כְּשֶׁאָמַר לוֹ
 (לְעִיל יו יז) לְמוֹעֵד אֲשׁוּב אֵלֶיךָ, שָׂרָה לוֹ
 שָׂרִיטָה בְּכוֹתֵל וְאָמַר לוֹ, כְּשֶׁתִּגִּיעַ חֲמָה
 לְשָׂרִיטָה זֶה בְּשָׁנָה אַחֲרָת, תֵּלֵד: (לִזְקֵנִי.
 שָׂרָה זֶה אֶקְוֶנִין שְׁלוֹ דוֹמָה לוֹ):

תפסיר רס"ג

פרח לי: ז) ת"ם קאלת. צדק מן קאל לאברהם אן שרה סתרצ'ע אולאדא. אד' ולדת לה אבנא פי שיכ'וכ'תה: (ח) ת"ם כב'ר אלצבי ופטם. וצנע אברהם מגלסא עצימא. פי יום פטם יצחק: ט) ת"ם ראת שרה אבן הגר אלמצריה אלד' ולדת לאברהם לאעבא: י) פקאלת לה. אטרד הד'ה

כָּל־הַשְּׁמַע יִצְחָק־לִי: וְאָמְרַת שָׂרָה. חֲדָוָא. עֲבַד לִי יי. כָּל דְּשָׁמַע יַחֲדֵי לִי: וְתֹאמֶר מִי מִלָּל לְאַבְרָהָם הַיִּנְיָקָה בָּנִים שָׂרָה כִּי־יִלְדָתִי בֶן לְזֻקְנָיו: וְאָמְרַת. מְהִימָן דְּאָמַר לְאַבְרָהָם וְקַיִים. דְּתוֹנִיק בְּנִין שָׂרָה. אָרִי יִלְדִית בְּר לְסִיבְתוּהִי: וַיִּגְדֵּל הַיֶּלֶד

וַיִּגְמַל וַיַּעַשׂ אֲבָרָהָם מִשְׁתָּה גְדוֹל בְּיוֹם הַגְּמַל אֶת־יִצְחָק: וּרְבָא רַבִּיָּא וְאֶתְחַסִּיל. וְעֲבַד אֲבָרָהָם מִשְׁתָּיָא רַבָּא. בְּיוֹמָא דְּאֶתְחַסִּיל יִצְחָק: ט וְתִרָא שָׂרָה אֶת־בֶּן־הַגֵּר הַמִּצְרִית אֲשֶׁר־יִלְדָה לְאַבְרָהָם מִצְחָק: וְחֲזוּת שָׂרָה. ית בַּר הָגֵר מִצְרִיתָא. דִּילִידַת לְאַבְרָהָם מִחֲיִיךְ: י וְתֹאמֶר לְאַבְרָהָם גֵּרֶשׁ הָאֵמָה הַזֹּאת וְאֶת־בְּנָהּ כִּי לֹא

רס"י

הַיִּנְיָקָה בָּנִים שָׂרָה. וּמַהוּ בָּנִים לְשׁוֹן רַבִּים, בְּיוֹם הַמִּשְׁתָּה הַבִּיאוּ הַשְּׁרוּת אֶת בְּנִיָּהֶן עִמָּהֶן וְהַיִּנְיָקָה אוֹתָם שְׁהִיו אוֹמְרוֹת לֹא יִלְדָה שָׂרָה אֲלֵא אֲסוּפִי הַבִּיאַה מִן הַשּׁוּק: ח וַיִּגְמַל. לְסוֹף עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה חֹדֶשׁ: מִשְׁתָּה גְדוֹל. שְׁהִיו שָׁם גְּדוּלֵי הַדּוֹר, שָׁם וְעָבַר וְאַבְרָהָם: ט מִצְחָק. לְשׁוֹן עֲבוּדָה זָרָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת לז ו) וַיִּקְוֹמוּ לְצַחֵק. דְּבַר אַחֵר לְשׁוֹן גְּלוּי

ו יִצְחָק לִי. יִשְׁמַח עָלַי. וּמִדְּרַשׁ אַגְדָּה הַרְבֵּה עֲקָרוֹת נִפְקְדוּ עִמָּהּ, הַרְבֵּה חוֹלִים נִתְרַפְּאוּ בּוֹ בְּיוֹם, הַרְבֵּה תַּפְלוּת נִעְנֶה עִמָּהּ, וְרַב שְׁחוּק הָיָה בְּעוֹלָם: ז מִי מִלָּל לְאַבְרָהָם. לְשׁוֹן שָׂבַח וְחֻשְׁבִּיבוּת, רָאוּ מִי הוּא וּמַה הוּא, שׁוֹמֵר הַבְּטָחוֹ, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִבְּטִיחַ וְעוֹשֶׂה: מִלָּל. שְׁנָה הַכְּתוּב וְלֹא אָמַר דְּבַר, גִּימְטְרִיָּה שְׁלוֹ מֵאָה, כְּלוּמַר לְסוֹף מֵאָה לְאַבְרָהָם:

זֶלֶק הַדִּקְדּוּק: ו יִצְחָק־לִי. הַשּׁוּא שְׁבַצד"י נח הגם שבא מאריך ביו"ד, וזה מפני היות התיבה בטעם מקף. וכ"ז לשיטת מחברת התיגאן ע"ש: ח בְּיוֹם הַגְּמַל. הַטַּפְחָא כְּתִיבַת הַגְּמַל בְּכָל הַתִּיגָאן:

תפסיר רס"ג

אלאמה ואבנהא. פאנה לא ירת' מע אבני יצחק; יא) פשק אלאמר. ג'א עלי אברהם. בסבב אבנה; יב) פקאל אללה לה. לא ישק עליך אלאמר בסבב אלעבי ואמתך. כל מא תקולה לך. שרה אקבל מנהא. לאן ביצחק ידעא לך אלנשל: יג) ואבן אלאמה איצ'א אצ'יר מנה אמה. לאנה נסלך: יד) ואדלג אברהם באלג'דאה. ואכ'ד' טעאמא וקרבה' מא.

יִירָשׁ בֶּן־הָאִמָּה הַזֹּאת

עִם־בְּנֵי עִם־יִצְחָק: וְאָמַרְתָּ

לְאַבְרָהָם. תִּרְיֹךְ. אִמְתָּא הָדָא וְיֵת בְּרָהּ.

אֲרִי לֹא יִירֹת בֶּר אִמְתָּא הָדָא, עִם בְּרִי

עִם יִצְחָק: וְיִירַע הַדָּבָר מְאֹד

בְּעֵינֵי אַבְרָהָם עַל אוֹדֹת

בָּנוֹ: וּבְאִישׁ פֶּתֶגְמָא. לַחֲדָא בְּעֵינֵי

אַבְרָהָם, עַל עֵיִסְק בְּרִיה: וַיֹּאמֶר

אֱלֹהִים אֶל־אַבְרָהָם אֶל־

יִרַע בְּעֵינֶיךָ עַל־הַנָּעַר וְעַל־אִמְתְּךָ כֹּל אֲשֶׁר

תֹּאמַר אֵלֶיךָ שָׂרָה שָׁמַע בְּקוֹלָהּ כִּי בִיצְחָק

יִקְרָא לָךְ זֶרַע: וְאָמַר יִי לְאַבְרָהָם. לֹא יִבְאֵשׁ בְּעֵינֶךָ עַל

עוֹלָמָא וְעַל אִמְתְּךָ. כֹּל דְּתִימַר לָךְ. שָׂרָה קִבִּיל מְנָה. אֲרִי בִיצְחָק.

יִתְקַרֵּן לָךְ בְּנִין: וְגַם אֶת־בֶּן הָאִמָּה לְגוֹי אֲשִׁימֶנּוּ

כִּי זֶרַעְךָ הוּא: וְאִף יֵת בֶּר אִמְתָּא לְעַמָּא אֲשׁוּיָנִיה, אֲרִי בְּרִךְ

הוּא: וַיִּשְׁכַּם אַבְרָהָם | בַּבֶּקֶר וַיִּקַּח־לָחֶם

• רס"י •

זקנים וגוי ואמר הלא משחק אני: עם בני עם יצחק. מכין שהוא בני אפלו אם אינו הגון ביצחק, או הגון ביצחק אפלו אם אינו בני אין זה כדאי לירש עמו, קל וחמר עם בני עם יצחק ששתיהן בו: יא על אודת בנו. ששמע שיצא לתרבות רעה, ופשוטו על שאמרה לו לשלחו: יב שמע בקולה. למדנו שהיה אברהם טפל לשרה בבניאיות: יד לחם וחמת

עריזות, כמה דתימא (לכלן לט יז) לצחק בי. דבר אחר לשון רציחה כמו (ש"כ ז יד) יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו וגו': י עם בני וגו'. מתשובת שרה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני אתה למד שהיה מריב עם יצחק על הירשה ואמר אני בכור ונוטל פי שנים, ויוצאים בשדה ונוטל קשתו ויורה בו חצים, כמה דתימא (משלי כו יט) כמתלהלה היורה

תפסיר רס"ג

וידפעה אלי הגר. ציירה עלי (י"נ ענקהא) כתפהא. ואעטאה אלצבי ואטלקהא. פמצ'ת וצ'לת. פי ברייה ביר סבע: טו) פפני אלמא מן אלקרבה. וטרחת אלצבי. תחת בעץ אלשגר: טז) ומצ'ת וגלסת חדיאה. בעידא כג'לוה' קוס. לאנהא קאלת. לא ארא מות אלצבי. וגלסת חדיאה. ורפעת צותהא ובכת:

וַחֲמַת מִים וַיִּתֵּן אֶל-הָגֵר
שֵׁם עַל-שְׂכָמָהּ וְאֵת הַיֶּלֶד
וַיִּשְׁלַח וַתֵּלֶךְ וַתֵּתַע
בְּמִדְבַּר בְּאֵר שָׁבַע: וְאַקְדִּים
אַבְרָהָם בְּצִפְרָא. וְנָסִיב לַחֲמָא וְרוֹקְבָא
דְּמִיָּא. וַיֵּהֱב לְהָגֵר. שְׂוִי עַל כְּתֻפָּהּ. וַיֵּת
רַבִּיא וְשִׁלְחָה. וְאִזְלַת וַטַּעַת. בְּמִדְבַּר
בְּאֵר שָׁבַע: טו) וַיִּכְלוּ הַמֵּיִם

מִן-הַחֲמָת וַתֵּשְׁלַךְ אֶת-הַיֶּלֶד תַּחַת אֶחָד
הַשִּׁיחִים: וּשְׁלִימוּ מִיָּא מִן רוֹקְבָא. וּרְמַת יֵת רַבִּיא. תַּחֲוֹת חַד מִן
אִילָנִיָּא: טז) וַתֵּלֶךְ וַתֵּשֶׁב לָהּ מִנְּגֵד הַרְחֵק בְּמִטְחֹי
קִשְׁת כִּי אִמְרָה אֶל-אַרְאָה בְּמוֹת הַיֶּלֶד וַתֵּשֶׁב
מִנְּגֵד וַתִּשָּׂא אֶת-קִלָּהּ וַתִּבְדֹּ: וְאִזְלַת וַיִּתִּיבַת לָהּ
מִקְבִּיל. אַרְחִיקַת כְּמִיגֵד בְּקִשְׁתָּא. אַרִי אֲמַרְת. לָא אַחֲזִי בְּמוֹתֶיהָ
דְּרַבִּיא. וַיִּתִּיבַת מִקְבִּיל. וְאַרְיַמַת יֵת קִלָּהּ וּבְכַת: יז) וַיִּשְׁמַע
אֱלֹהִים אֶת-קוֹל הַנֶּעֱר וַיִּקְרָא מְלֹאךְ אֱלֹהִים |

רס"ד

משנה שהטיח באשתו, על שם שהזרע יורה כחץ. ואם תאמר היה לו לכתוב במטחי קשת, משפט הוי"ו ליכנס לכאן, כמו (שכ"ט ז) בחגי הסלע, מגזרת (ישעי' יט יז) והיתה אדמת יהודה למצרים לחגא, ומגזרת (תכ"ט קז כז) יחגו וינועו בשכור, וכן (שס סו ו) קצוי ארץ, מגזרת קצה: וַתֵּשֶׁב מִנְּגֵד. כיון שקרב למות הוסיפה להתרחק: יז) אֶת קוֹל הַנֶּעֱר. מכאן שיפה תפלת החולה מתפלת אחרים

מים. ולא כסף וזהב, לפי שהיה שונאו על שיצא לתרבות רעה: וְאֵת הַיֶּלֶד. אף הילד שם על שכמה, שהכניסה בו שרה עין רעה ואחוזתו חמה ולא יכול לילך ברגליו: וַתֵּלֶךְ וַתֵּתַע. חזרה לגלולי בית אביה: טו) וַיִּכְלוּ הַמֵּיִם. לפי שדרך חולים לשנות הרבה: טז) מִנְּגֵד. מרחוק: בְּמִטְחֹי קִשְׁת. בשתי טיחות והוא לשון ירית חץ, בלשון

תפסיר רס"ג

(יז) פִּסְמֵעַ אֱלֹלָה צוֹת אֱלֻצְבִּי.
פִּנְאָדָא מִלֶּךְ אֱלֹלָה בְּהַגֵּר מִן
אֱלֻסְמָא. וְקָאֵל לְהָא מָא לֶךְ יֵא
הַגֵּר. לֹא תִכְ'אֲפִי. אֵן אֱלֹלָה קֹד
סְמֵעַ צוֹת אֱלֻצְבִּי חִית' הוּ:
(יח) קוּמִי אַחְמִלִיה. וְאַשְׁדִּידִי
יָדְךָ עֲלֶיהָ. לֹאֲנִי אֶצִּייר מְנָה
אִמָּה כְּבִירָה: (יט) פִּכְשָׁף
אֱלֹלָה עֵן בְּצִרְהָא. וְרֵאת
בִּיר מָא. פִּמְצִית וּמִלֵּת
אֱלֻקְרָבָה מֵאָא. וְסָקֵת אֱלֻצְבִּי:

אֶל-הָגֵר מִן-הַשָּׁמַיִם
וַיֹּאמֶר לָהּ מַה-לָּךְ הָגֵר
אֶל-תִּירְאִי כִּי שָׁמַע
אֱלֹהִים אֶל-קוֹל הַנָּעַר
בְּאֲשֶׁר הוּא שָׁם: וַשְּׁמִיעַ קִדְּם יי
יֵת קָלִיהָ דְרַבִּיָּא. וְקָרָא מִלֻּאֲכָא דִּי
לְהָגֵר מִן שָׁמַיָּא. וַאֲמַר לָהּ מָא לִיךְ הָגֵר.
לֹא תִדְחִלִין. אֲרִי שְׁמִיעַ קִדְּם יי קָלִיהָ
דְרַבִּיָּא בְּאַתֵּר דִּהוּא תַּמָּן: דַּהּ קוּמִי

שְׂאִי אֶת-הַנָּעַר וְהַחֲזִיקִי אֶת-יָדְךָ בּוֹ כִּי-לִגְוִי
גָדוֹל אֲשִׁימְנוּ: קוּמִי טוֹלִי יֵת רַבִּיָּא. וְאַתְקִיפִי יֵת יָדֶיךָ בֵּיהּ. אֲרִי
לְעַם סְגִי אֲשׁוּיָנִיה: יט
וַיִּפְקַח אֱלֹהִים אֶת-עֵינֶיהָ וַתֵּרָא
בְּאֵר מַיִם וַתֵּלֶךְ וַתִּמְלֹא אֶת-הַחֲמַת מַיִם
וַתִּשָּׁק אֶת-הַנָּעַר: וּגְלָא יי יֵת עֵינָהָ. וַחֲזוּת בִּירָא דְמִיָּא.
וַאֲזַלֵּת. וּמִלֵּת יֵת רוּקְבָא מִיָּא. וְאַשְׁקִיאת יֵת רַבִּיָּא:

רס"ד

שְׁנַאָמֶר (ישעיכ כא יג. יד) מִשָּׂא בְּעָרְבּ וּגְוִי
לְקִרְאֵת צִמָּא הַתִּיּוֹ מַיִם וּגְוִי כְּשִׁהּוֹ מוֹלִיכִין
אוֹתָם אֶצֶל עֲרַבִּיִּים הָיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים
לְשׁוֹבֵיהֶם בְּבִקְשָׁה מִכֶּם, הוֹלִיכוֹנוּ אֶצֶל בְּנֵי
דְּוִדְנוּ וְשִׁמְעָאֵל וִירְחָמוּ עֲלֵינוּ, שְׁנַאָמֶר
(סס ט) אֲרָחוֹת דְּדָנִים [אֵל תִּקְרִי דְּדָנִים אֵלָא
דְּוִדִּים] וְאֵלּוּ יוֹצֵאִים לְקִרְאֵתָם וּמִבִּיאִין לָהֶם
בְּשָׂר וְדָג מְלֻחַ וְנֻדוֹת נְפוֹחִים, כְּסִבּוּרִים
יִשְׂרָאֵל שְׁמֵלֵאִים מַיִם, וּכְשִׁמְכְּנִיסוּ לְתוֹךְ פִּי
וּפּוֹתָחוּ, הָרוּחַ נִכְנָס בְּגוֹפוֹ וּמֵת:

עֲלִיו, וְהִיא קוֹדֶמֶת לְהַתְקַבֵּל: בְּאֲשֶׁר הוּא
שָׁם. לְפִי מַעֲשִׂים שְׁהוּא עוֹשֶׂה עֲבָשׁוֹ הוּא
גִּדּוֹן וְלֹא לְפִי מַה שְׁהוּא עֵתִיד לַעֲשׂוֹת, לְפִי
שְׁהִיו מְלֻאכֵי הַשָּׂרֵת מְקַטְרָגִים וְאוֹמְרִים
רְבוּנוּ שְׁלֵ-עוֹלָם, מִי שְׁעֵתִיד וְרַעוּ לְהַמִּית
בְּנִיךְ בְּצִמָּא אַתָּה מַעֲלָה לוֹ בְּאֵר. וְהוּא
מְשִׁיבֵם עֲבָשׁוֹ מַה הוּא, צְדִיק אוֹ רָשָׁע, אֲמָרוּ
לוֹ צְדִיק, אֲמָר לָהֶם לְפִי מַעֲשִׂיו שְׁלֵ-עֲבָשׁוֹ
אֲנִי דָנוּ וְזָהוּ בְּאֲשֶׁר הוּא שָׁם. וְהִיכֵן הַמִּית
אֶת יִשְׂרָאֵל בְּצִמָּא, כְּשִׁהּגֵּלֶם בְּבוֹכְדָנְצָר,

וְזֶלֶק הַדְּקֻדּוֹק: יי וַתֵּלֶךְ וַתִּמְלֹא. תִּיבֵת וַתֵּלֶךְ בִּטְרָס לֹא בַּזֵּלָא וּכ"ה בְּתִיגָאן וּבְדַפּוּסִים:

תפסיר רס"ג

וַיְהִי אֱלֹהִים אֶת־הַנֶּעַר
וַיַּגְדֵּל וַיֵּשֶׁב בַּמִּדְבָּר וַיְהִי
רֹבֶה קִשְׁתָּ: וְהָיָה מִימְרָא דִּי.
בְּסַעֲדִיָּה דְרַבִּיָּא וּרְבָא. וִיתִיב בַּמִּדְבָּרָא.
וְהָיָה רַבִּיָּא קִשְׁתָּא: כֹּא וַיֵּשֶׁב
בַּמִּדְבָּר פֶּאֶרֶן וַתִּקַּח־לוֹ
אִמּוֹ אִשָּׁה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:
וִיתִיב בַּמִּדְבָּרָא דְפֶאֶרֶן. וְנִסִּיבַת לִיה

(כ) ופאן אללה מעה חתי כבד.
ואקאם פי אלבריה. ופאן
ג'לאם ראם: כא) פאקאם פי
בריה פארן. ואכ'דת לה אמה.
זוגה מן בלד מצר: כב) ולמא
כאן פי ד'לך אלוקת. קאל
אבימלך. ופיכל רייס גישה.
לאברהים קאילא. אללה מעד.
פי גמיע מא תצנעה: כג) ואלאן
אחלף לי באללה תהנא. אנך
לא תג'דר בי. ובנסלי ובעקבי.

אמיה. אתתא מארעא דמצרים: פ   בספרי תיטן (ששי)

וַיְהִי בַּעַת הַהוּא וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ וּפִיכָל^י
שֶׁר־עֲבָאוּ אֶל־אֲבֹרָהֶם לֵאמֹר אֱלֹהִים עִמָּךְ
בְּכָל אֲשֶׁר־אַתָּה עֹשֶׂה: וְהָיָה בְּעֵדְנָא הַהוּא. וַאֲמַר
אֲבִימֶלֶךְ. וּפִיכָל רַב חִילִּיה. לְאַבְרָהָם לְמִימַר. מִימְרָא דִּי בְּסַעֲדָךְ.
בְּכָל דְּאֵת עֵבִיד: כג וְעַתָּה הִשְׁבַּעָה לִּי בִּאֱלֹהִים הִנֵּה
אִם־תִּשְׁקֹר לִי וּלְנִינִי וּלְנִכְדֵּי כַּחֲסָד
אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי עִמָּךְ תַּעֲשֶׂה עִמָּדִי וְעַם־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר־גִּרְתָּהּ בָּהּ: וּכְעַן. קַיִּים לִי בְּמִימְרָא דִּי הָכֵא.

• כש"י •

דאמרי אנשי ורוק חוטרא לאוירא. אעיקריה
קאי: כז אלהים עמך. לפי שראו שיצא
משכונת סדום לשלום, ועם המלכים גלחם
ונפלו בידו, ונפקדה אשתו לזקוניו:
כג ולניני ולנכדי. עד כאן רחמי האב על
הבן: כחסד אשר עשיתי עמך תעשה

כ רבה קשת. יורה חצים בקשת: קשת. על
שם האמנות כמו חמר, גמל, ציד לפיכך
השי"ן מוגשת. הנה יושב במדבר ומלסטם
את העוברים, הוא שנאמר (לעיל טז יז) ידו
בכל וגו': כח מארץ מצרים. ממקום גדוליה,
שנאמר (שס ב) וְלָהּ שַׁפְּחָה מִצְרִית וגו'. הנינו

תפסיר רס"ג

כאלאחסאן. אלד' צנענה
מעך תצנעה מעי. ומע אלבלד
אלד' ספנתאה: כד) קאל
אברהים. אנא אחלף: כה) פופד'
אברהים אבימלך. בסבב ביר
אלמא. אלתי ג'צבדהא עבדה:
כו) קאל. לא אעלם מן צנע
הדיא אלאמר. ואנת לם
תכ'ברני. ואנא איצא לם
אעלם אלא אליום: כז) ואכד'
אברהים ג'נמא ובקרא.
פאעטא אבימלך. ועדהא
גמיעא עדהא: כח) ואוקף
אברהים. סבע נעאג מן אלג'עם
וחדהא: כט) קאל לה אבימלך.
מא הדיא אלסבע אלנעאג.

דלא תשקר בי. ובברי ובבר ברי.
בטיבותא. דעבדית עמך תעבד עמי.
ועם ארעא דאתותבת בה: כד **וַיֹּאמֶר**
אַבְרָהָם אֲנֹכִי אֲשַׁבֵּעַ: וַאֲמַר
אַבְרָהָם. אֲנֹא אֶקְיִים: כה **וְהֹכַח**
אַבְרָהָם אֶת־אֲבִימֶלֶךְ עַל־
אֲדֹתָיו בְּאֵר הַמַּיִם אֲשֶׁר
גָּזְלוּ עַבְדֵי אֲבִימֶלֶךְ: ואוכח
אברהם ית אבימלך. על עיסק בירא
דמ'א. דאנסו עבדי אבימלך:
כז **וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ לֹא**
יָדַעְתִּי מִי עָשָׂה אֶת־הַדָּבָר

הַזֶּה וְגַם־אַתָּה לֹא־הִגַּדְתָּ לִּי וְגַם אֲנֹכִי לֹא
שָׁמַעְתִּי בְלִתִּי הַיּוֹם: ואמר אבימלך. לא ידעית. מן עבד
ית פתגמא הדין. ואף את לא חזית לי. ואף אנא. לא שמעית אלהין
יומא דין: כז **וַיִּקַּח אַבְרָהָם צֹאן וּבָקָר וַיִּתֵּן**
לְאֲבִימֶלֶךְ וַיְכַרְתּוּ שְׁנֵיהֶם בְּרִית: ודבר אברהם ען
ותורין. ויהב לאבימלך. וגזרו תרויהון קים: כח **וַיַּעַב אַבְרָהָם**
אֶת־שִׁבְעַת כְּבָשֹׁת הַצֹּאן לְבִדְהָן: ואקים אברהם. ית
שבע. חורפן דען בלחודיהון: כט **וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ**
אֶל־אַבְרָהָם מָה הִנֵּה שִׁבְעַת כְּבָשֹׁת הָאֵלֶּה

רס"י

עמדי. שאמרתי לך (לעיל כ טו) הנה ארצי לפניך: כה וְהֹכַח. נתפח עמו על כף:

תפסיר רס"ג

אלדי אוקפתהא וחדהא:
 (ל) קאל. אנך תאכידהא מן ידי.
 לקבל אן תכון לי שאהדא. אני
 חפרת הד'ה אלפיר:
 (לא) לדיאלך. סמי אלמוצע
 ביר סבע. לאנדם גמיעא חלפו
 תים: לב) ולמא תעאדו פי ביר
 סבע. קאם אבימלך. ופיכל רייס
 גישה. ורגעא אלי בלד
 אלפלסטיניין: (לג) ונצב נצבא
 פי ביר סבע. ודעי תים. באסם

אֲשֶׁר הֶעֱבַת לְבַדְנָה: וְאָמַר
אֲבִימֶלֶךְ לְאַבְרָהָם. מָה אֲנִין. שִׁבְעַת
חֹרֶפֶן אֵלֶיךָ. וְדַקִּימָתָא בְּלַחֲדִיהוֹן:
וַיֹּאמֶר כִּי אֶת־שִׁבְעַת
כְּבָשֶׁת תִּקַּח מִיָּדִי בְּעִבּוֹר
תִּהְיֶה־לִּי לְעֵדָה כִּי חֲפָרְתִּי
אֶת־הַבְּאֵר הַזֹּאת: וְאָמַר. אֲרִי
יָת שִׁבְעַת חֹרֶפֶן. תִּקַּבִּיל מִן יָדִי. בְּדִיל
וְדַתְּהִי לִי לְסִקְהוֹ. אֲרִי חֲפָרִית יָת בִּירָא

הַדִּין: לֹא עַל־כֵּן קָרָא לַמָּקוֹם הַהוּא בְּאֵר שִׁבְעַת
כִּי שָׁם נִשְׁבְּעוּ שְׁנֵיהֶם: עַל כֵּן. קָרָא. לְאַתְרָא הַהוּא בְּאֵר
שִׁבְעַת. אֲרִי. תַּמָּן קִיִּמוּ תַּרְוִיחוֹן: לֵב וַיִּכְרְתוּ בְרִית בֵּבְאֵר
שִׁבְעַת וַיִּקָּם אֲבִימֶלֶךְ וּפִיכַל שַׁר־עֲבָאוֹ וַיָּשָׁבוּ
אֶל־אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים: וַיִּגְזְרוּ קָיָם בְּבֵּאֵר שִׁבְעַת. וַיִּקָּם אֲבִימֶלֶךְ.
וּפִיכַל רַב חִילִּיהָ. וְתָבוּ לְאַרְעַת פְּלִשְׁתֵּי: לֵב וַיִּטַּע אֲשֶׁל
בְּבֵּאֵר שִׁבְעַת וַיִּקְרָא־שָׁם בְּשֵׁם יְהוָה אֵל עוֹלָם:
וַנִּצֵּב נִצֵּבא בְּבֵּאֵר שִׁבְעַת. וַיְצַלִּי תַּמָּן. בְּשֵׁמָא דִּי אֱלֹהִי עֲלִמָּא:

• רס"י •

וחד אמר פנדק לאכסניא ובו כל מיני פרות.
 ומצינו לשון נטיעה באהלים, שנאמר (דניאל
 יא מה) ויטע אהלי אפדנו: ויקרא שם וגוי. על
 ידי אותו אשל נקרא שמו של הקדוש ברוך
 הוא אלוה לכול העולם. לאחר שאוכלים
 ושותים אומר להם ברכו למי שאכלתם,
 משלו, סבורים אתם שמשלי אכלתם,
 משלמי שאמר והיה העולם אכלתם:

ל בעבור תהיה לי. זאת: לעדה. לשון עדות
 של־נקבה, כמו (לכל לא נז) ועדה המצבה:
 כי חפרתי את הבאר. מריבים היו עליה
 רועי אבימלך ואומרים אנחנו חפרנוה, אמרו
 ביניהם כל מי שיתראה על הבאר ויעלו
 המים לקראתו שלו היא, ועלו לקראת
 אברהם: לג אשל. רב ושמואל, חד אמר
 פרדס להביא ממנו פרות לאורחים בסעודה.

תפסיר רס"ג

אללה רב אלעאלם: לד) ת'ם
ספן אברהים. פי בלד פלסטין
מדיה טוילה: כב א) פלמא כאן
בעד הד'ה אלמור. אמתחן
אללה אברהים. פקאל לה יא
אברהים. קאל לפיד: ב) קאל.
כיד' אבנד וחיידך אלד' תחבה

לד ויגר אברהם בארץ
פלשתים ימים רבים:

ואתותב אברהם בארע פלשתאי

יומין סגיאין: פ טביעדי בספרי תיטן

כב א ויהי אחר

הדברים האלה והאלהים

נסה את אברהם ויאמר אליו אברהם

ויאמר הנני: והוה. בתר פתגמ'א האלין. ויי. נסי ית

אברהם. ואמר ליה. אברהם ואמר האנא: ב ויאמר קח-נא

— רש"י —

יותר היה מפרשם, ועל כרחק אינם יתרים
יותר משנה הרי עשרים ויש שנה, מיד יצא
משם וחזר לחברון, ואותה שנה קדמה לפני
עקידתו של יצחק שתים עשרה שנים, כך
שנויה בסדר עולם (פס' 6):

כב א אחר הדברים האלה. יש מרבתינו
אומרים אחר דבריו של שטן, שהיה מקטרג
ואומר מפל סעודה שעשה אברהם לא
הקריב לפניו פר אחד או איל אחד, אמר לו
כלום עשה אלא בשביל בנו, אלו הייתי
אומר לו זבח אותו לפני לא היה מעכב, ויש
אומרים אחר דבריו של ישמעאל שהיה
מתפאר על יצחק שמל בן שלש עשרה שנה
ולא מכה, אמר לו יצחק באבר אחד אתה
מיראני, אלו אמר לי הקדוש ברוך הוא זבח
עצמו לפני לא הייתי מעכב: הנני. כך היא
ענינתם של חסידים, לשון ענוה הוא ולשון
זמון: ז קח נא. אין נא אלא לשון בקשה,
אמר לו בבקשה ממך עמוד לי בזה הנסיון,
שלא יאמרו הראשונות לא היה בהן ממש:

לוימים רבים. מרבים על של-חברון,
בחברון עשה עשרים וחמש שנה ופאן
עשרים ויש. שהרי בן שבעים וחמש שנה
היה בצאתו מחרן, אותה שנה (לעיל יג יח)
ויבא וישב באלוני ממרא, שלא מצינו קודם
לכן שנתישב אלא שם, שבכל מקומותיו היה
באורח חונה ונוסע והולך, שנאמר (שס יז ו)
ויעבור אברם, (שס ח) ויעתק משם, (שס י) ויהי
רעב בארץ, וירד אברם מצרימה, ובמצרים
לא עשה אלא שלשה חדשים שהרי שלחו
פרעה, מיד (שס יג ג) וילך למסעיו, עד
(לעיל יג יח) ויבא וישב באלוני ממרא אשר
בחברון, שם ישב עד שנהפכה סדום, מיד
(שס כ ב) ויסע משם אברהם מפני בוש
של-לוט ובא לארץ פלשתים, וכן תשעים
ותשע שנה היה, שהרי בשלישי למילתו באו
אצלו המלכים, הרי עשרים וחמש שנה
ופאן כתיב ימים רבים, מרבים על
הראשונים, ולא בא הפתוב לסתום אלא
לפרש, ואם היו מרבים עליהם שתי שנים או

תפסיר רס"ג

הוּ יִצְחָק. וְאִמִּי אֱלִי בִלְדִי
 אֲלֻעֲבָאֲדָהּ. וְקִרְבָּהּ תִּם
 לְלִקְרָבָאֵן. עָלִי אֶחָד אֲלֻגְבָּאֵל.
 אֲלִדִּי אֶקוּל לָךְ: (ג) פֶּאֶד־לֵג
 אֲבֵרָהִים בְּאֲלֻג־דָּאָה. וְאִסְרָג
 חֲמָאֲרָהּ. וְאֶכִּיד' גִּלְאֲמִיהּ מְעָה.
 וַיִּצְחָק אֲבִנָּהּ, וַיִּשְׁקֹק חֲטָבָא
 לְלִקְרָבָאֵן. וְקָאֵם וּמִצִּיא. אֱלִי
 אֲלֻמוּצִיעַ אֲלִדִּי קָאֵל לָהּ אֲלֻלָּהּ:

אֶת־בְּנִךְ אֶת־יְחִידְךָ אֲשֶׁר
 אֲהַבְתָּ אֶת־יִצְחָק וְלֹךְ־לְךָ
 אֶל־אֶרֶץ הַמֹּרִיָּה וְהַעֲלֵהוּ
 שָׁם לְעֹלָה עַל אֶחָד
 הַהָרִים אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִים:
 וְאָמַר. דְּבַר כְּעֵן. יְת בְּרַךְ יְת יְחִידְךָ
 דְּרַחֲמִיתָא יְת יִצְחָק. וְאִיזִיל לְךָ.
 לְאֶרֶע פּוֹלְחָנָא. וְאִסְקֵהִי קְדָמִי תַּמָּן לְעֹלְתָא. עַל חַד מִן טוּרֵיָא. דְּאִימַר
 לְךָ: ^ג וַיִּשְׁכֹּם אֲבֶרְהָם בַּבֶּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת־חֲמֹרֹו
 וַיִּקַּח אֶת־שְׁנֵי נַעֲרָיו אֹתָו וְאֵת יִצְחָק בְּנוֹ
 וַיִּבְקַע עֵצִי עֹלָה וַיִּקֶּם וַיֵּלֶךְ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר
 אָמַר־לוֹ הָאֱלֹהִים: וַאֲקִדִּים אֲבֶרְהָם בְּצִפְרָא. וְזָרִיז יְת חֲמֹרִיָּה.
 וּדְבַר. יְת תַּרְיִן עוֹלִימוֹהִי עֲמִיָּה. וְיְת יִצְחָק בְּרִיָּה. וַצִּלַּח אָעִי לְעֹלְתָא.

רס"ג

אֵלָא שְׂיַעֲלֵהוּ לְהַר לַעֲשׂוֹתוֹ עוֹלָה,
 וּמִשְׁהַעֲלֵהוּ אָמַר לוֹ הוֹרִידָהּ: אֶחָד הַהָרִים.
 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְּהָא הַצְדִּיקִים וְאֶחָד כֶּף
 מִגְלָה לָהֶם, וְכָל זֶה כְּדִי לְהַרְבּוֹת שְׂכָרָן, וְכֵן
 (לַעֲלֵי יז 6) אֶל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֶרְאֶה, וְכֵן
 בְּיוֹנָה (ג 3) וְקִרָא אֲלֵיָּהּ אֵת הַקְרִיאָה:
 ג וַיִּשְׁכֹּם. נִדְרָזוּ לְמַצּוֹה: וַיַּחֲבֹשׁ. הוּא בְּעַצְמוֹ
 וְלֹא צִוָּה לְאֶחָד מֵעַבְדֵּי, שֶׁהֶאֱהָבָה מִקְלָקֶלֶת
 הַשׁוֹרָה: אֵת שְׁנֵי נַעֲרָיו. יִשְׁמַעְאֵל וְאַלְיֵעֶזֶר,
 שְׂאִין אָדָם חָשׁוּב רִשְׁאִי לְצִאת לְדֶרֶךְ בְּלֹא
 שְׁנֵי אֲנָשִׁים, שְׂאֵם יִצְטָרֵף הָאֶחָד לְנִקְבִּיו
 וַיִּתְרַחֵק יִהְיֶה הַשְׁנִי עִמּוֹ: וַיִּבְקַע. תַּרְגּוּמוֹ
 וַצִּלַּח, כְּמוֹ (ש"ז יט יח) וַצִּלַּח הַיִּרְדֵּן, לְשׁוֹן
 בִּקְוֶעַ (י"ג בִּקְוֶעַ) פִּינִיד"א זַלַּע"ז [לְחֻטּוֹב]:

אֵת בְּנִךְ. אָמַר לוֹ שְׁנֵי בָנִים יֵשׁ לִי, אָמַר לוֹ
 אֵת יְחִידְךָ, אָמַר לוֹ זֶה יְחִיד לְאִמּוֹ וְזֶה יְחִיד
 לְאִמּוֹ, אָמַר לוֹ אֲשֶׁר אֲהַבְתָּ, אָמַר לוֹ שְׁנֵיהֶם
 אֲנִי אוֹהֵב, אָמַר לוֹ אֵת יִצְחָק. וְלָמָּה לֹא גָלָה
 לוֹ מִתְחֻלָּה, שְׂלֹא לְעֶרְבּוֹ פְּתָאוֹם, וְתִזְוֹחַ
 דַּעֲתוֹ עָלָיו וְתִטְרָף, וְכִדִּי לְחַבֵּב עָלָיו אֵת
 הַמַּצּוֹה וְלִתֵּן לוֹ שְׂכָר עַל כָּל דְּבוּר וְדְבוּר:
 אֶרֶץ הַמֹּרִיָּה. יְרוּשָׁלַּיִם, וְכֵן בְּדַבְרֵי הַיָּמִים
 (ז' ג 6) לְבָנוֹת אֵת בֵּית ה' בִּירוּשָׁלַיִם בְּהַר
 הַמֹּרִיָּה. וְרַבּוּתֵינוּ פִּרְשׁוּ עַל שֵׁם שְׁמִשָּׁם
 הוֹרָאָה יוֹצֵאָה לְיִשְׂרָאֵל. וְאוּנְקִלוֹס תַּרְגְּמוֹ עַל
 שֵׁם עֲבֻדַּת הַקְטוֹרֶת שִׁישׁ בָּהּ מוֹר נִרְדַּ וְשִׁאֲרָה
 בְּשִׁמִּים: וְהַעֲלֵהוּ. לֹא אָמַר לוֹ שְׁחַטְהוּ, לְפִי
 שְׂלֹא הָיָה חֲפֵץ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְשַׁחֲטוֹ

תפסיר רס"ג

(ד) ולמא פאן פי אליוס
אלת'אלת'. רפע אברהם
עינאה. וירא אלמוצע מן
בעיד: (ה) וקאל לג'לאמיה.
אגלסא ההנא מע אלחמאר.
ואנא ואלג'לאם. נמצ'י אלי
תם. ונסגד ונרגע אליכם:
(ו) פאכ'ד אברהם חטב
אלקרפאן. וצ'ירה עלי יצחק
אבנה. ואכ'ד מעה אלנאר
ואלסכין. ומצ'יא גמיעא:
(ז) פקאל יצחק. לאברהם אביה
יא אבאה. קאל לפיד יא אבני.

וקם ואזל. לאתרא דאמר ליה יי:
ביום השלישי וישא
אברהם את-עיניו וירא
את-המקום מרחק: ביום
תליתאה. וזקף אברהם ית עינוהי. וחזא
ית אתרא מרחיק: ויאמר
אברהם אל-נעריו שבו-
לכם פה עם-החמור ואני
והנער גלכה עד-פה
ונשתחוה ונשובה אליכם:

ואמר אברהם לעולימוהי. אוריכו לכוון הקא עם חמרא. ואנא
ועולימא. נתמטי עד פא. ונסגוד ונתוב לותכוון: **ויקח אברהם**
את-עצי העלה וישם על-יצחק בנו ויקח בידו
את-האש ואת-המאכלת וילכו שניהם יחדו:
ונסיב אברהם ית אעי דעלתא. ושוי על יצחק בריה. ונסיב בידיה. ית
אישתא וית ספינא. ואזלו תרויהון פחדא: **ויאמר יצחק**
אל-אברהם אביו ויאמר אבי ויאמר הנני בני

— רש"י —

(לעיל טו כ) פה יקיה ורעף: **ונשובה**. נתנבא
שישובו שניהם: **והמאכלת**. ספין, על שם
שאוכלת את הבשר, כמה דתימא
(דנכיס לז מז) וחרבי תאכל בשר, ושפכשרת
בשר לאכילה. דבר אחר זאת נקראת
מאכלת, על שם שישאל אוכלים מתן שכרה:
וילכו שניהם יחדו. אברהם שהיה יודע

ד **ביום השלישי**. לפמה אחר מלהראותו
מיד, כדי שלא יאמרו הממו וערבבו פתאום
וטרד דעתו, ואלו היה לו שהות להמליך אל
לבו לא היה עושה: **וירא את המקום**. ראה
ענן קשור על ההר: **כ עד פה**. כלומר דרך
מועט למקום אשר לפנינו. ומדרש אגדה
אראה היכן הוא מה שאמר לי המקום

תפסיר רס"ג

קאל. הוּדָא אלנאר ואלחטב. ואין אלחמל ללקרבאן: (ח) קאל אברהם. אללה יצ'הר אלחמל ללקרבאן יא אבני. ומציא גמיעא: (ט) חתי גאא. אלי אלמוציע אלדי קאל לה אללה. פבנא תם אברהם מד'בחא. ונצ'ד אלחטב. וכפת יצחק אבנה. וצ'ירה עלי אלמד'בח פוק אלחטב: (י) פמו אברהם ידה. ואכ'ד אלספין. ליד'בח אבנה: (יא) פנאדא אליה. מלך

וַיֹּאמֶר הִנֵּה הָאֵשׁ וְהָעֵצִים
וְאִיָּה הַשָּׁה לְעֹלָה: וַאֲמַר
יִצְחָק. לְאַבְרָהָם אָבוֹהִי וַאֲמַר אָבִי.
וַאֲמַר הֲאֵנָּה בְּרִי. וַאֲמַר. הֵא אִישׁתָּא
וְאָעִיָּא. וְאֵן אִמְרָא לְעֹלְתָא:
וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֱלֹהִים
יִרְאֶה-לוֹ הַשָּׁה לְעֹלָה בְּנִי
וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו: וַאֲמַר
אַבְרָהָם. קָדָם יי גְּלִי אִמְרָא. לְעֹלְתָא
בְּרִי. וְאֶזְלוּ תַרְוִיהוֹן בַּחֲדָא: ט וַיָּבֹאוּ

אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר-לוֹ הָאֱלֹהִים וַיָּבִן שָׁם
אַבְרָהָם אֶת-הַמִּזְבֵּחַ וַיַּעֲרֹךְ אֶת-הָעֵצִים וַיַּעֲקֹד
אֶת-יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּשֶׂם אֹתוֹ עַל-הַמִּזְבֵּחַ מִמַּעַל
לְעֵצִים: וְאֵתוֹ. לְאַתְרָא דְאָמַר לִיה יי. וּבָנָא תַמָּן אַבְרָהָם יֵת
מִדְּבַחָא. וְסִדֵּר יֵת אָעִיָּא. וַעֲקֹד יֵת יִצְחָק בְּרִיה. וְשׁוּי יֵתִיה עַל מִדְּבַחָא.
עִיל מִן אָעִיָּא: ז וַיִּשְׁלַח אַבְרָהָם אֶת-יִדּוֹ וַיִּקַּח אֶת-
הַמֶּאֱכָלָת לְשַׁחֵט אֶת-בְּנוֹ: וְאוֹשִׁיט אַבְרָהָם יֵת יְדִיה.
וְנָסִיב יֵת סָבִינָא. לְמַפָּס יֵת בְּרִיה: יא וַיִּקְרָא אֵלָיו מִלֵּאדָּ:

• רס"י •

שְׁחֹלָף לְשַׁחוֹט אֶת בְּנוֹ הִנֵּה הוֹלֵךְ בְּרִצּוֹן
וְשִׁמְחָה כִּי־יִצְחָק שְׁלֵא הִיָּה מְרָגִישׁ בְּדַבְּרִי:
ח יִרְאֶה לוֹ הַשָּׁה. כְּלוּמַר יִרְאֶה וַיִּבְחַר לוֹ
הַשָּׁה, וְאֵם אֵין שָׁה, לְעוֹלָה בְּנִי. וְאָף עַל פִּי
שְׁהִבִין יִצְחָק שְׁחֹא הוֹלֵךְ לְשַׁחֵט, וַיֵּלְכוּ

שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו בְּלֵב שׁוֹהֵ: ט וַיַּעֲקֹד. יְדִיו וְרַגְלָיו
מֵאֲחוֹרָיו, הַיָּדִים וְהַרְגָּלִים בְּיַחַד הִיא עֲקִידָה,
וְהוּא לְשׁוֹן (לִכְלֹן ל לט) עֲקָדִים, שְׁהִיו קָרְסְלִיָּהֶם
לְבָנִים, מְקוֹם שְׁעוֹקְדִין אוֹתָן בּוֹ הִיָּה נִכְרִי:
יא אַבְרָהָם אַבְרָהָם. לְשׁוֹן חֲבֵה הוּא שְׁכּוּפֵל

תפסיר רס"ג

אללה מן אלסמא. וקאל יא
אברהים יא אברהים. קאל
לביד: יב) קאל. לא תמו ידך
אלי אלג'לאם. ולא תצנע בזה
שיא. פאן אללאן עדפת אלנאס.
אנך תקי אללה. ולם תצו
אבנך וחיידך עני: יג) ת'ם רפע
בעד דאלך אברהים עינאה.
פנצ'ר פאד'א בכבש. מלתחמה

יְהוָה מִן־הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר
אַבְרָהָם | אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר
הֲנִי: וקרא ליה. מלאכא דיי מן
שמיא. ואמר אברהם אברהם. ואמר
האנא: יב וַיֹּאמֶר אֶל־תִּשְׁלַח
יָדְךָ אֶל־הַנֶּעֱר וְאֶל־תַּעֲשׂ
לוֹ מְאוּמָה כִּי | עֵתָה

יִדְעֵתִי כִּי־יִרְא אֱלֹהִים אֶתָּה וְלֹא חֲשַׁכְתָּ
אֶת־בְּנֶךָ אֶת־יְחִידְךָ מִמֶּנִּי: ואמר. לא תושיט ידך
לעולימא. ולא תעביד ליה מדעם. ארי כען ידענא. ארי דחלא דיי
את. ולא מנעתא. ית בך ית יחידך מני: יג וַיֵּשָׂא אַבְרָהָם
אֶת־עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה־אֵיל אַחֵר נֹאֲחַז בִּסְבָךְ
בְּקֶרְנוֹ וַיֵּלֶךְ אַבְרָהָם וַיִּקַּח אֶת־הָאֵיל וַיַּעֲלֵהוּ

• רש"י •

מוצא שפתי לא אשנה לא אמרתי לך שחטו
אלא העלהו אסקתיה. אחתיה: כי עתה
ידעתי. מעתה יש לי מה להשיב לשטן
ולאומות התמהים מה היא חבתי אצלך. יש
לי פתחון פה עכשיו שרואים כי ירא אלהים
אתה: יג והנה איל. מוכן היה לך מששת
ימי בראשית: אחר. אחרי שאמר לו המלאך
(לעיל פסוק יז) אל תשלח ידך, ראהו בשהוא
נאחז. והוא שמתרגמין וזקף אברהם עינוהי
בתר אליו: בסבך. אילו: בקרנו. שהיה רץ
אצל אברהם והשטן סובכו ומערבבו

את שמו: יז אל תשלח. לשחוט, אמר לו
אם בן לחנם באתי לכאן, אעשה בו חבלה
ואוציא ממנו מעט דם, אמר לו אל תעש לו
מאומה, אל תעש בו מום: כי עתה ידעתי.
אמר רבי אבא אמר לו אברהם אפרש לפניך
את שיוחתי, אתמול אמרת לי (לעיל כז יז) כי
ביצחק יקרא לך זרע, וזוהי ואמרת
(שם כז ז) קח נא את בנך, עכשיו אתה אומר
לי אל תשלח ידך אל הנער, אמר לו הקדוש
ברוך הוא (תהלים פט לה) לא אחלל בריתי
ומוצא שפתי לא אשנה, בשאמרתי לך קח

וזלך הדקדוק: יג נאחז בסבך. החי"ת והבית"ן בפתח בכל ספרי תימן וכ"כ אור תורה ז"ל:

תפסיר רס"ג

פי ש'עב אלשג'ר קרנאה. פ'מצי'י ואכ'דה. וק'רבה קרבאנא בדל אבנה: יד) פסמי אברהם. אסם ד'לך אלמוצע אללה אלמ'תגלי. לפי יקאל פי מת'ל הדיא אל'יום. פי הדיא אלגבל אללה יתגלא: טו) ת'ם ד'עא מ'לך אללה אברהם. תיאניה מן אלסמא: טז) קאל. באסמי אקסמת יקול אללה. אנך לאגל מא צנעת הדיא אל'אמר. ולם תצד אבנד וחי'דך עני:

לְעֹלָה תַּחַת בְּנוֹ: וזקף אברהם ית עינוהי בתר אלין. וחזא והא דכרא. אחיד באילנא בקרנוהי. ואזל אברהם ונסיב ית דכרא. ואסקיה לעלתא חלף בריה: יד **וַיִּקְרָא אֲבָרָהָם שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא יְהוָה יֵהוּה | יֵרָאֵה אֲשֶׁר יֹאמַר הַיּוֹם בְּהָר יְהוָה יֵרָאֵה:** ופ'לח וצ'לי אברהם. תמן באתרא ההוא. אמר, קדם יי הקא יהון פלחין דריא. בכין יתאמר ביומא הדין. בטורא הדין אברהם קדם יי פלח: טו **וַיִּקְרָא מְלֹאךְ יְהוָה אֶל־אַבְרָהָם שְׁנֵית מִן־הַשָּׁמַיִם:** וקרא. מלאכא דיי לאברהם. תנינות מן שמיא: טז **וַיֹּאמֶר בִּי נִשְׁבַּעְתִּי נָא־יְהוָה כִּי יַעַן אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא חָשַׁכְתָּ אֶת־בִּנְךָ אֶת יְחִידְךָ:** ואמר. במימרי קיימית אמר יי. ארי. חלף דעבדתא ית פתגמא הדין.

• רס"י •

לימי הדורות עליו בהר זה יראה הקדוש ברוך הוא לעמו: היום. הימים העתידין. כמו עד היום הזה שבכל המקרא. שכל הדורות הבאים הקוראים את המקרא הזה אומרים עד היום הזה על היום שעומדים בו. ומדרש אגדה ה' יראה עקידה זו לסלוח לישראל בכל שנה ולהצילם מן הפרענות. כדי שיאמר היום הזה בכל הדורות הבאים בהר ה' יראה. אפרו של יצחק צבור ועומד לכפרה:

באילנות כדי לעבבו: תחת בנו. מאחר שכתוב ויעלהו לעולה, לא חסר המקרא כלום, מהו תחת בנו, על כל עבודה שעשה מפניו היה מתפלל ואומר: יהי רצון שתהא זו כאלו היא עשויה בבני כאלו בני שחוט, כאלו דמו זרוק, כאלו הוא מפשט, כאלו הוא נקטר ונעשה דשן: יד ה' יראה. פשוטו בדרגומו, ה' יבחר ויראה לו את המקום הזה להשרות בו שכנתו ולהקריב כאן קרבנות: אשר יאמר היום. שיאמרו

תפסיר רס"ג

(יז) לאֲבֹרְכָן פִּיד. וְאִכְתִּיר
נִסְלָךְ כִּכּוֹאֵב אֶלְסִמָּא.
וְכֹאֲלִדְמַל. אֶלְדִּי עָלִי שֵׁאֵט
אֶלְבָּחֵר. וַיַּחֲזוּ נִסְלָךְ קָרִי
אֶעֱדֵאִיהּ: יח) וַיִּתְּבֹאֲרֵךְ בְּנִסְלָךְ,
גְּמִיעַ אָמִם אֶלְאָרִץ. גְּזֹא מֵא
קִבְלַת (י"נ אִמְרִי) קוֹלִי: יט) תִּים
רָגַע אֲבֹרְכִים אֶלִּי גְלֵאֲמִיה.
פְּקֵאֲמוּ. וּמִצִּו גְּמִיעַ אֶלִּי בִיר
סִבַּע. וְאֶקָּאִם תִּים. כ) וְלִמָּא
כָּאן בַּעַד הַדִּיה אֶלְאֲמוּר.
אֶכְבֵּר אֲבֹרְכִים וְקִיל לֵה.
הוֹדִיא קֹד וְלִדֵּת מִלְכָּה הִי

וְלֹא מִנְעַתָּא יֵת בִּרְךְ יֵת יְחִידֵךְ:
כִּי־בִרְךְ אֲבֹרְכֵךְ וְהִרְבֵּה
אֲרֶבֶה אֶת־זֶרְעֶךָ כְּכֹכְבֵי
הַשָּׁמַיִם וְכָחֹל אֲשֶׁר
עַל־שֵׁפֶת הַיָּם וִירֵשׁ זֶרְעֶךָ
אֶת־שַׁעַר אֵיבָיו: אֲרִי בִרְכָא
אֲבֹרְכֵךְ. וְאִסְגָּאָה אִסְגִּי יֵת בְּנֵךְ כְּכֹכְבֵי
שָׁמַיָא. וְכַחֲלָא. דְּעַל פִּיָּה יִמָּא. וַיִּירֶתוֹן
בְּנֵךְ: יֵת קָרִי סְנֵאִיהוֹן:
וְהִתְבָּרְכוּ בְּזֶרְעֶךָ כָּל

גִּזְיֵי הָאָרֶץ עֶקֶב אֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ בְּקוֹלִי: וַיִּתְּבָרְכוּן
בְּדִיל בְּנֵךְ. כָּל עַמְּמֵי אֶרֶעָא. חֲלָף. דְּקִבִּילַתָּא לְמִימְרִי: יט) וַיֵּשֶׁב
אֲבָרְהָם אֶל־נַעֲרָיו וַיַּקְמוּ וַיֵּלְכוּ יַחְדָּו אֶל־בְּאֵר
שָׁבַע וַיֵּשֶׁב אֲבָרְהָם בְּבֵאֵר שָׁבַע: וְתֵב אֲבָרְהָם לְוֹת
עוֹלִימֹזֵהִי. וַקְמוּ. וַאֲזָלוּ בַּחֲדָא לְבֵאֵר שָׁבַע. וַיִּתֵּיב אֲבָרְהָם בְּבֵאֵר
שָׁבַע: פ [מַפְטִיר] וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֵּגֵד
לְאֲבָרְהָם לֵאמֹר הִנֵּה יְלִדָה מִלְכָּה גַם־הִוא

• רש"י •

עֲשָׂרִים וְשֵׁשׁ שָׁנָה כִּמּוֹ שְׁפָרְשָׁנוּ לְמַעַלָּה
(כא לד): כ אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֵּגֵד. וְגוֹי.
בְּשׁוּבוֹ מִהַר הַמּוֹרִיָּה הָיָה אֲבָרְהָם מִתְרַחֵר
וְאוֹמֵר אֵלָיו הָיָה בְּנִי שְׁחוּט כִּבְר הָיָה הוֹלֵךְ
בְּלֹא בָנִים, הָיָה לִי לְהַשְׂיֵאוֹ אִשָּׁה מִבְּנוֹת עֵנֶר
אֲשֶׁכּוֹל וּמִמֶּרָא, בְּשָׂרוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
שֶׁנִּלְדָּה רִבְקָה בֵּת זִוְגוּ, וְזֶהוּ אַחֲרֵי הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה הִרְהוּרֵי דְבָרִים שֶׁהָיוּ עַל יְדֵי עֲקִידָה:

יֵת בִּרְךְ אֲבֹרְכֵךְ. אַחַת לָאֵב וְאַחַת לְבִין:
וְהִרְבֵּה אֲרֶבֶה. אַחַת לָאֵב וְאַחַת לְבִין:
יט) וַיֵּשֶׁב אֲבָרְהָם בְּבֵאֵר שָׁבַע. לֹא יוֹשִׁיבָה
מִמֶּשֶׁ, שֶׁהָיָה בְּחִבְרוֹן הָיָה יוֹשֵׁב שְׁתֵּים עָשָׂרָה
שָׁנִים לְפָנָי עֲקִידָתוֹ שְׁלִי־יִצְחָק, יֵצֵא מִבְּאֵר
שָׁבַע וְהִלָּךְ לוֹ לְחִבְרוֹן, כִּמּוֹ שְׁנֵאֲמַר
(לעיל כא לד) וַיֵּגֵר אֲבָרְהָם בְּאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים יָמִים
רַבִּים, מִרְבִּים מִשְׁלִי־חִבְרוֹן הָרָאשׁוֹנִים, וְהֵם

תפסיר רס"ג

איצ"א. בְּנִין לְנָחוֹר אֲכִיד: (כא) עוץ בְּכֶרֶה וּבְנוֹ אֲכִידָה. וְקִמּוּאֵל אֲבִי אֲרָם: (כב) וְכַשְׁדּוּ וְחִזּוֹ. וּפְלֹדֶשׁ וְיִדְלָף. וּבְתוּאֵל: (כג) וּבְתוּאֵל אוֹלִיד רְבֵקָה. הוֹלֵאִי תִמְאֲנִיה וְלִדְתָּ מִלְכָּה. לְנָחוֹר אֲכִי אֲבָרָהִים: (כד) וְאִמָּתָהּ אִסְמָהָא רְאוּמָה. וְלִדְתָּ הִי אִיצ"א טַבַּח וְגַחַם וְתַחֲשׁ וּמַעֲכָה:

בְּנִים לְנָחוֹר אֲכִיד: וְהָיָה. בְּתֵר פִּתְגָמִיָּא הָאֲלִין. וְאֶת־חֵוָא לְאַבְרָהָם לְמִימֵר. הָא. יְלִידַת מִלְכָּה אִף הִיא. בְּנִין לְנָחוֹר אֲחוּךְ: כֵּא אֶת־עוֹץ בְּכָרוֹ וְאֶת־בְּנוֹ אֲחִיו וְאֶת־קִמּוּאֵל אֲבִי אֲרָם: יֵת עוֹץ בּוֹכְרִיה וְיֵת בְּנוֹ אֲחוּהִי. וְיֵת קִמּוּאֵל

אֲבוּהִי דְאֲרָם: *כֵּא וְאֶת־כַּשְׁדּוּ וְאֶת־חִזּוֹ וְאֶת פְּלֹדֶשׁ וְאֶת־יִדְלָף וְאֶת בְּתוּאֵל: וְיֵת כַּשְׁדּוּ וְיֵת חִזּוֹ. וְיֵת פְּלֹדֶשׁ וְיֵת יִדְלָף. וְיֵת בְּתוּאֵל: כֵּא וּבְתוּאֵל יֵלֵד אֶת־רְבֵקָה שְׁמִנָּה אֵלֶּה יֵלְדָה מִלְכָּה לְנָחוֹר אֲחִי אֲבָרָהָם: וּבְתוּאֵל אוֹלִיד יֵת רְבֵקָה. תִּמְאֲנִיָּא אֲלִין יְלִידַת מִלְכָּה. לְנָחוֹר אֲחוּהִי דְאַבְרָהָם: כֵּא וּפְלֹדֶשׁ וּשְׁמָה רְאוּמָה וְתֵלֵד גַּם־הוּא אֶת־טַבַּח וְאֶת־גַּחַם וְאֶת־תַּחֲשׁ וְאֶת־מַעֲכָה: וְלַחֲיִנְתִּיהָ וּשְׁמָהּ רְאוּמָה. וְיִלְדִית

*יני עתה חללים מפניויר מכאן

אִף הִיא יֵת טַבַּח וְיֵת גַּחַם. וְיֵת תַּחֲשׁ וְיֵת מַעֲכָה: **פ פ פ**

קמ"ז פיסוקים סימן לפלוא

— רס"י —

גם היא. אִף הִיא הַשְׁוֹתָה מִשְׁפָּחוֹתֶיהָ לְמִשְׁפָּחוֹת אֲבָרָהָם שְׁתֵּים עָשָׂרָה, מִן אֲבָרָהָם שְׁנַיִם עָשָׂר שְׁבָטִים שִׁיבְּאוּ מִיַּעֲקֹב, שְׁמוֹנָה בְּנֵי הַגְּבִירוֹת וְאַרְבָּעָה בְּנֵי שְׁפָחוֹת, אִף אֵלּוּ שְׁמוֹנָה בְּנֵי גְבִירוֹת וְאַרְבָּעָה בְּנֵי גְבִירוֹת וְאַרְבָּעָה בְּנֵי שְׁפָחוֹת וְאַרְבָּעָה בְּנֵי שְׁפָחוֹת: כֵּא וּבְתוּאֵל יֵלֵד אֶת רְבֵקָה. כָּל הַיְּחֻסִּין הֵלְלוּ לֹא נִכְתְּבוּ אֵלָּא בְּשִׁבְלֵי פְסוּקֵי זֶה:

חסלת פרשת וירא

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמֵּלֵךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנָבִיאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדַבְּרֵיהֶם, הַנְּאֻמִּים בְּאֵמֶת. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמֵּלֵךְ. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנָבִיאִי, הָאֵמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרה דוירא

במלכים ב' סימן ד'

וְאִשָּׁה אַחַת מִנְּשֵׁי בְנֵי־הַנְּבִיאִים צִעָקָה אֶל־אֱלִישָׁע
לֵאמֹר עֲבָדְךָ אִישִׁי מֵת וְאַתָּה יָדַעְתָּ כִּי עֲבָדְךָ
הָיָה יָרָא אֶת־יְהוָה וְהַנְּשָׂה בָּא לְקַחַת אֶת־שְׁנֵי יְלָדָיו לְעֲבָדִים:
וְאַתָּה חָדָא, מִנְּשֵׁי תַלְמִידֵי נְבִיאָא. מִצּוּחָא קָדָם אֱלִישָׁע,
לְמִימַר. עֲבָדְךָ עוֹבְדֵיהָ בְּעָלִי, מִית. וְאַתָּה יָדַעְתָּ. אֲרִי עֲבָדְךָ. הָיָה דְּחִיל
חֲטָאִין, מִן קָדָם יי. דְּכַד קִטִּילַת אֵיזְבֵּל יָת נְבִיאָא דִּי דְּבַר מִנְּהוֹן,
מֵאָה גְּבָרָא. וְאַטְמַרְנוּן, חֲמִשִּׁין חֲמִשִּׁין גְּבָרָא בְּמַעֲרֵתָא. וְהָיָה יְזוּף,
וּמוֹכִיל לַהוֹן. בְּדִיל דְּלֹא לְאוֹכְלוֹתֵהוֹן מִנְּכִסּוּהִי דְּאַחֲאָב, מִן קָדָם דְּאַנּוּן
אַנְסָא. וּכְעַן, רְשִׁיאָא אַתָּא. לְמַדְבַּר. יָת תַּרְיִן בְּנֵי לִיָּה, לְעֲבָדִין:
(תוספתא: עוֹד מֵאֲתָן וְשִׁתִּין וְחֲמִשָּׁא זְמַנִּין צוּחַת אֶתְתָּ עוֹבְדֵיהָ כְּהַאֲרִי גּוֹנָא וְלֹא הָיָה
מִשְׁגָּח בֵּיה, וְלֹא יָדַע מָא לְמַעַבְדָּ לָהּ. עַד דְּאַזְלָא לְבֵי קְבָרִי, וְקָא צוּחָא וְאַמְרָא. מְרִי
מְרִי דְּחִלָּא דִּי, דְּחִלָּא דִּי. וְאַשְׁתַּמַּע לָהּ קִלָּא מִבְּנֵי מִיתִיָּא מִן הָדִין דְּחִלָּא דִּי, דְּקָא
בְּעִית. אַרְבַּעַה אֲקָרוּ, דְּחִלָּא דִּי. אַבְרָהָם וְיִסְחָר, וְאַיִזָּב וְעוֹבְדֵיהָ. מִתִּיבָא וְאַמְרָא לֹא
בְּעִינָא אֱלֹא הָאִי דְּכַתִּיב בֵּיה, דְּחִלָּא דִּי לְחָדָא. וְכַד אוֹדְעוּהָ קְבָרִיָּה הָיָה קָא
מִתְּפַלְשָׁא בְּעַפְרִיָּה, וְקָא צוּחָא וְאַמְרָא. מְרִי מְרִי הִיכָא רַחֲצָנְךָ לִי, בְּשַׁעֲתָא דְּדַמְכַתָּא
וּדְמוּתָא. כִּד אֲמַרִית לָךְ לְמַן אַתָּ שָׁבִיק לִי, וְיָת תַּרְיִן בְּנֵי. וְאַתִּיבְתָּנִי, דְּרַבּוֹן עֲלֵמָא
רַחֲצָן לִי. דְּאָמַר לִי שְׂבוּק יִתְמָךְ וְאַנָּא אֲקִימְנוּן וְאַרְמְלָתְךָ, עָלִי תַתְּרַחֲיִין. וְכַד, לֹא
נִהְשַׁבַּח מְשִׁיזִיב. וְיִתְמִי נְמִי צוּחִי וְאַמְרִי קְבֵלָן אַבָּא, קְבֵלָן אַבָּא. אַתִּיב עוֹבְדֵיהָ וְאַמְרָא
לָהּ זִילִי לְגַבִּי אֱלִישָׁע בְּפִרְתָּא דְּמִשְׁחָא דְּאַשְׁתָּאֵר גְּבִיד, וְלִיבְרַכִּיד בֵּיה. דְּאַנָּא כִּד
אַטְמַרְתָּנָהוּ לְמֵאָה נְבִיאָא וְזִנְתָּנָהוּ בְּמַעֲרֵתָא בְּלַחְמָא וּבְמִיָּא לֹא אִשְׁתְּפִין בּוֹצִינִי
דְּמִשְׁחָא מִנְּהוּ, לֹא בִימָמָא וְלֹא בְּלִילִיָּא. לְדַכֵּר לִי נְבִיאָא מְלִי דִּידִי לְקַדְשָׁא בְּרִיד
הוּא וְיִשְׁלִים לְכוּ, מֵאִי דְּאוֹזִיפְתִּיָּה. דְּהִכִּי אָמַר קְרָא דְּמוֹזִיף לְמְרִי עֲלֵמָא יי, כֹּל מִן
דְּמַרְחִים עַל עֲנִיָּא וְעַל מִסְפִּינָא. וּבְכֵן אֲזַלְתָּ וְאוֹדַעְתִּיָּה לְאֱלִישָׁע, כְּלִי הָאִי: ע"כ.)

ב וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֱלִישֶׁע מַה אַעֲשֶׂה לָּךְ הַגִּידִי לִי מִה-יֵשׁ-
 (כ' לכו) לָּךְ בַּבַּיִת וְהֵאמֶר אֵין לְשִׁפְחָתְךָ כֹּל בַּבַּיִת כִּי
 אִם-אֶסּוּד שָׁמֹן: וַאֲמַר לָהּ אֱלִישֶׁע, מַה אַעֲבִיד לִיךָ. חוּא לִי. מַה
 אֵית לִיךָ, בַּבַּיִתָּא. וַאֲמַרְתָּ. לֵית לְאִמְתְּךָ כֹּל מִדָּעַם, בַּבַּיִתָּא. אֱלֹהִין,
 מָנָא דְמִשְׁחָא: ג וַיֹּאמֶר לָכִי שְׁאֲלִי-לָךְ פְּלִים מִן-הַחוּץ
 מֵאֵת כָּל- (כ' שכניכו) שְׂכֻנְיָךְ פְּלִים רַקִּים אֶל-תְּמַעִיטִי:
 וַאֲמַר. אִיזִילִי שְׁאֲלִי לִיךָ מָנִין, מִן בָּרָא. מִן, כָּל שִׁיבְבְּכִי. מָנִין רִיקְנִין, לֹא
 תִזְעָרִין: ד וּבָאת וְסָגַרְתָּ הַדֶּלֶת בְּעֶדְךָ וּבְעֶד-בְּנֵיךָ:
 וַיֵּצֵקְתָּ עַל כָּל-הַפְּלִים הָאֵלֶּה וְהַמָּלֵא תַּסִּיעִי: וְתַהֲבִין.
 וְתַגִּיפִין דְּשָׂא, בְּאַפֶּךָ וּבִאפֵי בְּנֶךָ. וְתַרִיקִין מִשְׁחָא. עַל כָּל מָנִיא, הָאֵלִין.
 וּמָנָא דִיתְמָלִי, תַּסְלִקִין: ה וְתִלְךְ מֵאֵתּוֹ וְתַסְגֹּר הַדֶּלֶת בְּעֶדְהָ
 וּבְעֶד בְּנֵיהָ הֵם מַגִּישִׁים אֵלֶיהָ וְהִיא (כ' מיצקת) מוֹצֵקְתָּ:
 וְאִזְלַת, מְלֻתִיהָ. וְאִגַּפְתָּ דְּשָׂא. בְּאַפֶּהּ, וּבִאפֵי בְּנֶהָ. אֲנֹן. מְקַרְבִּין לָהּ
 מָנִיא, וְהִיא מְרִיקָא מִשְׁחָא: ו וְהִיא | כְּמִלְאֵת הַפְּלִים וְהֵאמֶר
 אֶל-בְּנֶהּ הַגִּישָׁה אֵלַי עוֹד פְּלִי וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֵין עוֹד פְּלִי
 וַיַּעֲמֵד הַשָּׁמֶן: ז וְהָיָה, כְּמִשְׁלֵם מָנִיא. וַאֲמַרְתָּ לְבִרָהּ קָרִיב לִי עוֹד,
 מָנָא. וַאֲמַר לָהּ. לֵית עוֹד, מָנָא. וּפִסְק, מִשְׁחָא: ח וְתָבֵא וְתַגִּד
 לְאִישׁ הָאֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָכִי מְכָרִי אֶת-הַשָּׁמֶן וְשִׁלְמִי
 אֶת- (כ' נשיכו) נְשִׁיךְ וְאֵת (כ' בניכו) וּבְנֵיךָ תַּחֲיִי בְּנוֹתֶיךָ:

א. מקצת קהילות טהגים לומר תוספתא זו במקום תרגום של פסוק 1:
 וְהָיָה, כְּמִשְׁלֵם מָנִיא. וַאֲמַרְתָּ לְבִרָהּ קָרִיב לִי עוֹד, מָנִי תְבִירִי דְחִסְפָּא. דְּמִן דְּגִזַּר עַל
 מָנִין רִיקְנִין דִיתְמָלוֹן יִגְזַר עַל מָנִין תְבִירִין, וְתַקְנוֹן. וְהָיָה לְקִיט מָנִי תְבִירִי וּמִשְׁנִי חַד
 עַל חַד, וּמִתְחַבְרִי כְּמִמְרָא דְקַדְשָׁא בְרִיךְ הוּא. וְעַמּוּדָא דְמִשְׁחָא, טִיף עַל כָּלִהוֹן. עַד
 דְשִׁלְמוֹ, כָּל פִּסְקֵי מָנִיא. אֲמַר בְּרָהּ, לֵית עוֹד מָנָא. וּשְׁמַע עַמּוּדָא דְמִשְׁחָא, וּפִסְק:

זלך הדקדוק: ב וַיֹּאמֶר אליה אלישע. תיבת ויאמר בטרם:

וְאֵתָת. וְחֻיָּאתָ, לְנִבְיָא דִּי. וְאָמַר. אִיזִילִי, זְבִינִי יָת מִשְׁחָא. וְשִׁלְמִי,
לְמִרִי חֻבְתִּיד. וְאֵת וּבִנְךָ. תַּתְּפִּרְנָסִין, בְּמָא דִּישְׁתָּאֵר: **ה וְיְהִי הַיּוֹם**
וַיַּעֲבֹר אֱלִישֶׁעַ אֶל-שׁוֹנִם וְשָׁם אִשָּׁה גְדוֹלָה וַתַּחֲזֹק-בּוֹ
לֹאכֹל-לֶחֶם וְיְהִי מִדֵּי עֲבָרוֹ יִסֹּר שָׁמָּה לֹאכֹל-לֶחֶם: וְהָיָה
יוֹמָא, וַעֲבַר אֱלִישֶׁעַ לְשׁוֹנִם. וַתִּמָּן אֶתְתָּא, דְּחָלַת חֲטָאִין. וְאֶתְקִיפַת בֵּיהּ,
לְמִיכַל לַחֲמָא. וְהָיָה, בְּזִמְן מַעְדוּהִי. מִתְּפִנִי לְתִמָּן, לְמִיכַל לַחֲמָא:
ט וַתֹּאמֶר אֶל-אִשָּׁה הִנֵּה-נָא יָדַעְתִּי כִּי אִישׁ אֱלֹהִים
קָדוֹשׁ הוּא עָבַר עָלֵינוּ תָּמִיד: וְאָמַרְתָּ לְבַעֲלָהּ. הָא כָּעַן יָדַעְנָא.
אִרִי נְבִיָּא דִּי, קְדִישָׁא הוּא. מִתְּפִנִי לְוִתְנָא, תְּדִירָא: **י נַעֲשֶׂה-נָּא**
עֲלִית-קִיר קִטְנָה וְנָשִׁים לוֹ שֵׁם מָטָה וְשִׁלְחָן וְכֶסֶף
וּמְנוּרָה וְהִיא בְּבֹאוֹ אֵלֵינוּ יִסֹּר שָׁמָּה: נַעֲבִיד כָּעַן עֲלִית
כְּתָלָא, זַעֲיָרָא. וְנִתְקִין לִיהַּ תִּמָּן, אֶתֶר. עֲרָסָא וּפְתוּרָא, וְכִרְסִיָּא וּמְנִרְתָּא.
וְיְהִי, בְּמִיתוּהִי לְוִתְנָא, יִתְּפִנִי לְתִמָּן: **יא וְיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֹא שָׁמָּה וַיִּסֹּר**
אֶל-הָעֵלְיָה וַיִּשְׁכַּב-שָׁמָּה: וְהָיָה יוֹמָא, וְעַל לְתִמָּן. וְזָר לְעֵלְיָתָא,
וּשְׂכִיב תִּמָּן: **יב וַיֹּאמֶר אֶל-גִּיחֲזִי נַעֲרוֹ קְרָא לְשׁוֹנְמִית הַזֹּאת**
וַיִּקְרָא-לָהּ וַתַּעֲמֵד לִפְנָיו: וְאָמַר, לְגִיחֲזִי עוֹלִימִיָּה. קָרִי,
לְשׁוֹנְמִיתָא הָדָא. וְקָרָא לָהּ, וְקָמַת, קְדָמוּהִי: **יג וַיֹּאמֶר לוֹ אֹמֶר-נָא**
אֵלַיָּה הִנֵּה חֲרָדָת אֵלֵינוּ אֶת-כָּל-הַחֲרָדָה הַזֹּאת מֵה

א. מקצת קהילות נוהגים לומר תוספתא זו במקום תרגום של פסוק ז'.
וְכַד אֶתְרַחֵישׁ לָהּ הָהוּא נִסָּא אֶתְתָּ לְוִת נְבִיָּא דִּי, וְאָמַרְתָּ. אֵית עָלִי עֲסוּר מִהֲאִי
מִשְׁחָא, אוֹ לֹא. אָמַר לָהּ בַּעֲלִיד זֶן יָת נְבִיָּא דִּי, בְּמִלְתָּא דְּלִכָּא עֲסוּרָא. וְאַף
אֵת לִית עַל מִשְׁחִיד עֲסוּר, דְּמִן נִסָּא הוּא. הִדְרָא וְאָמַרָא לִיהַּ מָא נַעֲבִיד מִבְּנוּהִי
דְּאַחֲאָב, אִי שְׁמַעִי עָלִי וְאַנְסִי לִי. מִתִּיב וְאָמַר לָהּ מִן דְּסִגְר פּוֹם כְּלָבִי דְּמַעֲרִים, וְעֵתִיד
לְמַסְגֵּר פּוֹם אַרְיוּתָא דְּדִנְיָאֵל. יְטַמְטִים עֵינֵיהוֹן דְּבִנִי אַחֲאָב וַיִּסְגֵּר אֲדִנְיָהוֹן, דְּלֹא
לְאַבְאָשָׁא לִיד, בְּכִין יְהֵבַת אוֹדִיתָא וְתִשְׁבַּחְתָּא, וְאַזְלַת:

זֶלְק הַדְּקָדוּק: "הִנֵּה חֲרָדָת אֵלֵינוּ. אִין פִּסִּיק אַחֵר תִּיבַת הֵנָּה:

לַעֲשׂוֹת לָךְ הָיִשׁ לְדַבֵּר-לָךְ אֶל-הַמֶּלֶךְ אוֹ אֶל-שֶׁר
 הֵצִיבָא וְתֹאמַר בְּתוֹךְ עַמִּי אֲנֹכִי יִשָּׁבֶת: וְאָמַר לֵיהּ. אֵימַר בְּעֵן
 לֵהּ הָא עֲסִיקָת לָנָא, יָת כָּל עֲסָקָא הָדָא. מָא, לְמַעַבְד לִיד. הִפְתָּגַם אֵית
 לִיד, לְמַלְלָא עִם מַלְכָּא. אוֹ, עִם רַב חֵילָא. וְאָמַרְתָּ. בְּגוֹ עֲסָקֵי עַמִּי, אָנָּא
 מְסוּבָּרָא: וְיֹאמַר וּמָה לַעֲשׂוֹת לֵהּ וְיֹאמַר גִּיחְזִי אָבֵל בֶּן
 אִין-לֵה וְאִישָׁה זָקֵן: וְאָמַר. וּמָא, לְמַעַבְד לֵה. וְאָמַר גִּיחְזִי. בְּקִשְׁטָא,
 בַּר לִית לֵה, וּבַעֲלָה סִיב: וְיֹאמַר קָרָא-לֵה וְיִקְרָא-לֵה
 וְתַעֲמִד בַּפֶּתַח: וְאָמַר, קָרִי לֵה. וְיִקְרָא לֵה, וְקַמַּת, בְּתַרְעָא:
 וְיֹאמַר לַמּוֹעֵד הַזֶּה כָּעֵת חֲזִיה (כ' אַתָּה) אַתָּה חֲבֵקָת בֶּן
 וְתֹאמַר אֶל-אֲדָנִי אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל-תְּכַזֵּב בְּשַׁפְחָתְךָ:
 וְאָמַר. לְזַמְנָא הָדָא, כְּעֵדֵן דְּאַתּוֹן קִיָּמִין. תְּהֵן, מְחַבְּקָא בְּרָא. וְאָמַרְתָּ.
 בְּבַעו רַבּוֹנִי, נְבִיא דִּיִּי. לָא יִתְכַדֵּב פְּתֻגָּמָא, בְּאַמְתָּךְ: וְתִהְיֶה
 הָאִשָּׁה וְתִלְד בֶּן לַמּוֹעֵד הַזֶּה כָּעֵת חֲזִיה אֲשֶׁר-דְּבַר אֱלֹהֵיהּ
 אֱלִישִׁעַ: וְעַדִּיאַת אַתְתָּא, וִילִידַת בַּר. לְזַמְנָא הָדִין, כְּעֵדֵן דִּהִיא קִיָּמָא.
 דְּמַלִּיל עִמָּה, אֱלִישִׁעַ: וְיִגְדַּל הַיֶּלֶד וְיִהְיֶה הַיּוֹם וַיֵּצֵא
 אֶל-אָבִיו אֶל-הַקְּצָרִים: וּרְבָא רַבִּיא. וְהָהּ יוֹמָא, וּנְפַק לְוֹת אָבוּהִי,
 לְוֹת חֲצוּדִיא: וְיֹאמַר אֶל-אָבִיו רֵאשִׁי | רֵאשִׁי וְיֹאמַר
 אֶל-הַנָּעַר שְׂאֵהוּ אֶל-אֲמוֹ: וְאָמַר לְאָבוּהִי, רֵשִׁי רֵשִׁי. וְאָמַר,
 לְעוֹלִימָא, סַבְהִי, וְאוֹבְלֵהִי לְאַמִּיָּה: כִּי וַיִּשְׂאֵהוּ וַיְבֵאֵהוּ אֶל-אֲמוֹ
 וַיֵּשֶׁב עַל-בְּרֶכֶּיָּה עַד-הַצֹּהֲרִים וַיָּמָת: וְנִסְבִּיהָ. וְאוֹבְלֵיהּ,
 לְאַמִּיָּה. וַיְתִיב עַל בְּרֶכְיָא. עַד עֵדֵן טִיְהָרָא, וּמִית: כֹּא וְתַעֲלִי
 וְתִשְׁכְּבֵהוּ עַל-מִטָּת אִישׁ הָאֱלֹהִים וְתִסְגֹּר בְּעֵדוֹ וְתֵצֵא:
 וְסִלִּיקָת, וְאַשְׁכִּיבְתִּיהּ. עַל עַרְסָא, דְּנְבִיא דִּיִּי. וְאַגְפָּת בְּאַפּוּהִי, וּנְפַקְתָּ:

כב וְהִקְרָא אֶל-אִשָּׁה וְהֵאמֵר שְׁלַח נָא לִי אֶחָד
 מִן-הַנְּעָרִים וְאַחַת הָאֲתָנוֹת וְאַרְוֶצָה עַד-אִישׁ הָאֱלֹהִים
 וְאֶשׁוּבָה: וְקֵרַת לְבַעֲלָהּ. וְאָמְרָת. שֹׁדֵר כָּעֵן לִי, חַד מִן עוֹלִימָיָא.
 וְחָדָא, מִן אֲתָנָיָא. וְאֶתְמַטִּי, לְוֹת נְבִיא דִּי, וְאַתּוּב: כג וַיֹּאמֶר מְדוּעַ
 (כ' אַתִּי הִלַּכְתִּי) אֶתְּ הִלַּכְתָּ אֵלָיו הַיּוֹם לֹא-חָדָשׁ וְלֹא שִׁבְתָּ
 וְהֵאמֵר שְׁלוֹם: וְאָמַר. מִדִּין. אֶת אֲזִלָּא לְוֹתִיָּהּ, יוֹמָא דִּין. לָא יֵרַח,
 וְלֹא שָׂבָא. וְאָמְרָת, שְׁלָם: כד וְתַחֲבֹשׁ הָאֲתָנוֹן וְהֵאמֵר
 אֶל-נְעֵרָה נְהַג וְלֵךְ אֶל-תַּעְצָר-לִי לְרַכָּב כִּי אִם-אָמְרָתִי
 לָךְ: וְרִיזַת אֲתָנָא. וְאָמְרָת לְעוֹלִימָהּ, דְּבַר וְאִיזִיל. לָא תִדְחַק עָלַי,
 לְמַרְכָּב. אֶלְהִין, כֵּד אֵימַר לָךְ: כה וְתִלָּךְ וְתָבוֹא אֶל-אִישׁ
 הָאֱלֹהִים אֶל-הַר הַפְּרָמִל וְיִהְיֶה כְּרֹאוֹת אִישׁ-הָאֱלֹהִים
 אֹתָהּ מִנְּגִיד וַיֹּאמֶר אֶל-גִּיחֲזִי נַעֲרוֹ הִנֵּה הַשּׁוֹנְמִית הִלּוּ:
 וְאֲזִלַּת. וְאַתָּת. לְוֹת נְבִיא דִּי, לְטוֹר כְּרַמְלָא. וְהָוָה כֵּד חֲזָא נְבִיא דִּי
 יָתָהּ, מִקְבִּיל. וְאָמַר, לְגִיחֲזִי עוֹלִימָיָהּ. הָא, שׁוֹנְמִיתָא דִּיכִי: כו עָתָה
 רוּץ-נָא לְקִרְאָתָהּ וְאָמַר-לָהּ הַשְׁלוֹם לָךְ הַשְׁלוֹם לְאִישֶׁךָ
 הַשְׁלוֹם לִילָד וְהֵאמֵר שְׁלוֹם: כז כָּעֵן, רְחוּט כָּעֵן לְקַדְמוֹתָהּ. וְאֵימַר
 לָהּ. הַשְׁלָם לִיד. הַשְׁלָם לְבַעֲלִיךָ, הַשְׁלָם לְרַבִּיאָהּ. וְאָמְרָת, שְׁלָם:
 כח וְתָבָא אֶל-אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל-הָהָר וְתַחֲזֹק בְּרַגְלָיו
 וַיֵּשׁ גִּיחֲזִי לְהִדְפָּהּ וַיֹּאמֶר אִישׁ הָאֱלֹהִים הִרְפָּה-לָּהּ
 כִּי-נִפְשָׁה מְרַה-לָּהּ וַיְהוּהָ הָעֲלִים מִמֶּנִּי וְלֹא הִגִּיד לִי:
 וְאַתָּת. לְוֹת נְבִיא דִּי, לְטוֹרָא. וְאַתְקִיפַת, בְּרַגְלוֹהִי. וְקָרִיב גִּיחֲזִי,
 לְמַדְחָהּ. וְאָמַר נְבִיא דִּי שְׁבוּק מְנָה, אָרִי נִפְשָׁה מְרִירָא לָהּ. וּמִן קָדָם יִי,

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: כז לְהִדְפָּהּ. הפ"א רפה: הָעֲלִים. העי"ן בשוא לבד והוא נח, וכן נמסר בפרשת
 קדושים (ויקרא כ-ד):

אַתְּפֶסֶא מְנִי וְלֹא אֶתְחַוֵּא, לִי: כֹּה וְתֹאמַר הַשָּׂאֲלָתִי בֶן מֵאֵת
 אֲדֹנִי הָלוֹא אֶמְרָתִי לֹא תִשְׁלַח אֵתִי: וְאִמְרַת. הַשָּׂאֲלִית
 בָּרָא, מִן רַבּוֹנִי. הָלֹא אֶמְרִית לָךְ, אִם מִתְּהִיב לִי בַר קִיָּם וְאִם לֹא, לֹא
 תִּנָּסִים יָתִי: כֹּס וְיֹאמַר לְגִיחְזִי חֲגֹר מִתְּנִיד וְקַח מִשְׁעָנָתִי
 בִּידֶךָ וְלִךְ כִּי תִמָּצֵא אִישׁ לֹא תִבְרַכְנוּ וְכִי־יִבְרַכְךָ אִישׁ
 לֹא תִעֲנֶנּוּ וְשִׁמַּת מִשְׁעָנָתִי עַל־פְּנֵי הַנָּעַר: וְאִמַּר לְגִיחְזִי, זְרוּ
 חֲרָצֵךְ. וְסֵב חֲטְרֵי בִידֶךָ, וְאַיִל. אֲרִי תִשְׁכַּח גָּבֵר, לֹא תִשְׁאֵל בְּשִׁלְמִיָּה.
 וְאֲרִי יִשְׁאֵל בְּשִׁלְמָךְ גָּבֵרָא, לֹא תִתִּיבְנִיָּה. וְתִשְׁוִי חֲטְרִי, עַל אִפִּי רַבִּיָּא:
 ל וְתֹאמַר אִם הַנָּעַר חִי־יְהוֹה וְחִי־נַפְשֶׁךָ אִם־אֶעֱזֹבְךָ וְיָקָם
 וְיִלְךְ אַחֲרֶיהָ: וְאִמְרַת, אֲמִיָּה דְרַבִּיָּא. קִיָּם הוּא יִי וְחִי נַפְשֶׁךָ, אִם
 אֶשְׁבַּקְךָךְ. וְקָם, וְאִזֵּל בְּתֵרָהָא: לֹא וְגִיחְזִי עָבַר לִפְנֵיהֶם וַיֵּשֶׁם
 אֶת־הַמִּשְׁעָנָת׳ עַל־פְּנֵי הַנָּעַר וַאֲיִן קוֹל וַאֲיִן קֶשֶׁב וַיֵּשֶׁב
 לְקִרְאָתוֹ וַיַּגִּד־לוֹ לֵאמֹר לֹא הִקִּיץ הַנָּעַר: וְגִיחְזִי, עָבַר
 קִדְמִיָּהוֹן. (תוספתא וְאֶשְׁכַּח אֲרִיָּא מִיתָא בְּאוֹרְחָא וְשׁוּי עֲלוֹהֵי חֲטָרָא בְּדִיל לְנִסּוּי
 בִּיָּה, וְאַחֲרֵיהָ. וּמִשּׁוֹם דְּעָבַר עַל מְלִי רַבִּיָּה וְלֹא עָבַד כַּד פִּקְדִּיָּה אֲזִל) וְשׁוּי יָת
 חֲטָרָא, עַל אִפִּי רַבִּיָּא. וְלִית קַל, וְלִית דְּמַצִּית. וְתַב לְקִדְמוּתִיָּה, וְחִוִּי לִיָּה
 לְמִיָּמָר, לֹא אֶתְעַר, רַבִּיָּא: לֵב וַיָּבֵא אֱלִישֶׁע הַבִּיתָה וְהִנֵּה
 הַנָּעַר מֵת מְשָׁכָב עַל־מִטָּתוֹ: וְאַתָּא אֱלִישֶׁע, לְבִיתָא. וְהָא
 רַבִּיָּא, מִית. רַמִּי, עַל עֲרִסִיָּה: לֵב וַיָּבֵא וַיִּסְגֹּר הַדֶּלֶת בְּעַד
 שְׁנֵיהֶם וַיִּתְּפִלֵּל אֶל־יְהוָה: וְאַתָּא. וְאַגָּף דְּשָׂא, בְּאִפִּי תִרְוִיָּהוֹן.
 וְצִלִּי, קָדָם יִי: לֵב וַיַּעַל וַיִּשְׁכַּב עַל־הַיֶּלֶד וַיִּשֶׁם פִּי עַל־פִּי
 וַעֲיִנָּיו עַל־עֵינָיו וְכַפָּיו עַל־ (כ׳ כפו) כַּפָּיו וַיִּגְהַר עָלָיו
 וַיַּחֵם בְּשַׁר הַיֶּלֶד: וְסָלִיק, וּשְׁכִיב עַל רַבִּיָּא. וְשׁוּי פְּמִיָּה עַל פְּמִיָּה.
 וַעֲיִנּוּהִי עַל עֵינּוּהִי, וַיְדוּהִי עַל יְדוּהִי. וְאַלְהִית, עֲלוּהִי, וְחָם, בְּסָרָא דְרַבִּיָּא:

לָהּ וַיָּשָׁב וַיֵּלֶךְ בְּבֵית אַחַת הַנָּה וְאַחַת הַנָּה וַיַּעַל וַיִּגְהַר
עָלָיו וַיִּזְוָר הַנָּעַר עַד-שֶׁבַע פְּעָמִים וַיִּפְקַח הַנָּעַר
אֶת-עֵינָיו: וְתָב, וְהָלִיךְ בְּבֵיתָא. זְמַנָּא חָדָא לָכָא, וְזְמַנָּא חָדָא לָכָא.
וּסְלִיק, וְאַלְהִית עֲלוּהִי. וְאַתְמַקֵּק רַבִּיָּא, עַד שֶׁבַע זְמָנִין, וּפְתַח רַבִּיָּא, יֵת
עֵינוּהִי: לָהּ וַיִּקְרָא אֶל-גִּיחֲזִי וַיֹּאמֶר קְרָא לִשְׁנַמִּית הַזֹּאת
וַיִּקְרָאָהּ וַתָּבֵא אֵלָיו וַיֹּאמֶר שְׂאִי בִגְדֶיךָ: וַקְרָא לְגִיחֲזִי. וַאֲמַר,
קְרִי לִשְׁנַמִּיתָא הָדָא. וַקְרָא לָהּ, וְאַתָּת לְקַדְמוּהִי. וַאֲמַר, סְבִי בְרִיךְ:
לָהּ וַתָּבֵא וַתִּפֹּל עַל-רַגְלָיו וַתִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה וַתִּשָּׂא אֶת-
בִּנְיָהּ וַתַּעֲצֵא: וְאַתָּת, וּנְפִלַת קָדָם רַגְלוּהִי. וּסְגִידַת, עַל אַרְעָא, וּנְסִיבַת
יֵת בְּרָהּ, וּנְפִקַת:

(גְּאֵלָנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פֶּרֶקנָא. יי צְבָאוֹת, שְׁמִיָּהּ, קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

על דא יתברך וישתבח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקַיָּמָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלְמָא,
וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא:

תפסיר רס"ג

גדה למנחת שבת
ושני וחמישי ויהיו חיי שרה

כג א) פֶּכָאן עֶמֶר שְׂרָה. מֵאִנָּה
וְסַבְעָה וְעֶשְׂרִין סְנָה. סְנִי
חִיּוֹתָהּ: ב) וּמֵאֵתָת שְׂרָה. פִּי
קְרִית אַרְבַּע. הִיא חֲבֵרָא פִּי

כג וַיִּהְיוּ חַיֵּי שְׂרָה מֵאָה
שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע
שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שְׂרָה: וְהָיוּ חַיֵּי

שְׂרָה. מֵאָה וְעֶשְׂרִין וְשֶׁבַע שָׁנִין. שְׁנֵי חַיֵּי שְׂרָה: וְתַמַּת שְׂרָה

רס"י

בת עֶשְׂרִים לֹא חֲטָאָה, שְׁהָרִי אִינָה בַת
עֲנָשִׁין, אֵף בַּת מֵאָה בְּלֹא חֲטָא, וּבַת עֶשְׂרִים
בְּבַת שֶׁבַע לִיוֹפִי: שְׁנֵי חַיֵּי שְׂרָה. בְּלֹן שׁוּין
לְטוֹבָה: ז בְּקִרְיַת אַרְבַּע. עַל שֵׁם אַרְבַּע

כג וַיִּהְיוּ חַיֵּי שְׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים
שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים. לְכַף נִכְתָּב שָׁנָה בְּכָל
כָּלָל וּכְלָל, לֹאמַר לָךְ שְׁכָל אֶחָד גִּדְרָשׁ
לְעֶצְמוֹ, בַּת מֵאָה בְּבַת עֶשְׂרִים לְחֲטָא, מֵה

תפסיר רס"ג

בלד כנעאן. פאקבל אברהם. ינדבהא ויבכיהא: ג) פקאם אברהם. מן חצירה מיתה. וכלם בני חת קאילא: ד) אנא גריב או ציף מעכס. אעטוני חוז קבר מעכס. ואדפן מיתי מן בין ידיי: ה) פאגאבוה בני חת וקאלו לה: ו) אסמע מנא יא סידנא. אנת שריף אללה

**בְּקִרְיַת אַרְבַּע הָיָא חֲבֵרוֹן
בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹא אֲבֹרָהָם
לְסִפּוֹד לְשָׂרָה וּלְבִתָּהּ:
וּמִיַּת שָׂרָה. בְּקִרְיַת אַרְבַּע. הִיא חֲבֵרוֹן
בְּאֶרֶץ דְּכָנָעַן. וְאַתָּא אֲבֹרָהָם. לְמִסְפָּדָה
דְּשָׂרָה וּלְמִבְכָּה: ג) וַיִּקָּם אֲבֹרָהָם
מֵעַל פָּנָיו מֵתוֹ וַיִּדְבֹּר אֶל-**

**בְּנֵי חַת לֵאמֹר: וְקָם אֲבֹרָהָם. מֵעַל אִפֵּי מִיתָתָהּ. וּמִלִּיל עִם בְּנֵי
חַתָּאָה לְמִימַר: ד) גֵּר וְתוֹשֵׁב אֲנִי עִמָּכֶם תָּנוּ לִי
אַחֲזֹת-קֶבֶר עִמָּכֶם וְאֶקְבְּרָה מִתִּי מִלְּפָנַי: ה) וַיִּיר
וְתוֹתֵב אֲנִי עִמָּכֶן. הָבּוּ לִי אַחֲסֹנֶת קְבוּרָא עִמָּכֶן. וְאֶקְבֹּר מִתִּי מִן
קִדְמִי: ו) וַיַּעֲנוּ בְנֵי-חַת אֶת-אֲבֹרָהָם לֵאמֹר לוֹ:
וְאֵתִיבּוּ בְנֵי חַתָּאָה. יָת אֲבֹרָהָם לְמִימַר לִיה: ז) שְׁמַעְנוּ | אֲדֹנִי
נָשִׂיא אֱלֹהִים אַתָּה בְּתוֹכֵנוּ בְּמִבְחָר קְבֻרָתֵנוּ
קֶבֶר אֶת-מֵתְךָ אִישׁ מִמֶּנּוּ אֶת-קְבֻרּוֹ לֹא יִכְלָה**

— רס"ד —

ענקים שהיו שם אחימן ששי ותלמי ואביהם. דבר אחר על שם ארבעה זוגות שנקברו שם איש ואשתו אדם וחוה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה: ויבא אברהם. מבאר שבע: לספוד לשרה ולביתה. ונסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק, לפי שעל ידי בשורת העקידה שגודמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט, פרחה נשמתה ממנה

ומתה: ז) גר ותושב אני עמכם. גר מארץ אחרת ונתישבתי עמכם. ומדרש אגדה אם תרצו הריני גר, ואם לאו אהיה תושב ואטלנה מן הדין שאמר לי הקדוש ברוך הוא (לעיל יז ז) לזרעך אתן את הארץ הזאת: אַחֲזֹת קֶבֶר. אַחֲזֹת קֶרַקַע לְבֵית הַקְּבֻרֹת: ו לֹא יִכְלָה. לֹא יִמְנַע, כִּמּוֹ (תהלים מ יז) לֹא תִכְלֹא רַחֲמֶיךָ, וְכִמּוֹ (לעיל ח ז) וַיִּכְלֹא הַגֶּשֶׁם:

וזלך הדקדוק: נָשִׂיא אֱלֹהִים אַתָּה. ברוב התיגאן אין כאן פסיק:

תפסיר דס"ג

פי מא ביננא. פי כיאר
קבורנא. אדפן מיילד. וכל רגל
מנא. לא יביל עליך בקבר לה
אן תדפן פיה מיילד: (ז) פקאם
אברהים. וסגד שכרא לאהל
אלפלד בני חת: (ח) תים פלמהם
וקאל להם. אן שאת אנפסכם.
אן אדפן מיילד מן בין ידי.
אסמעו מני. ואשפעו לי ענד
עפרון אבן צחר. (ט) ויעטיני
אלמגארה אלמצאעפה אלתי
לה. אלתי פי טרף ציעתה.
בתמן פאמל. יעטיניהא פי מא
בינכם חוז קבר: (י) ופאן עפרון

מִמֶּנּוּ מִקְבֵּר מֵתָךְ: קביל מננא
רבוֹנָנָא. רב קדם יי את ביננא. בשפר
קברנא. קבר ית מיתך. אנש מננא. ית
קבריה. לא יכלי מנד מלמקבר מיתך:
וְיָקָם אַבְרָהָם וַיִּשְׁתַּחוּ
לְעַם-הָאָרֶץ לְבְנֵי חֵת: וְקָם
אַבְרָהָם. וסגיד לעמא דארעא לבני
חתאה: וידבר אתם לאמר
אִם-יֵשׁ אֵת נַפְשְׁכֶם לְקַבֵּר
אֶת-מֵתִי מִלְפָּנַי שְׁמַעוּנִי
וּפָגְעוּ-לִי בְּעַפְרוֹן בֶּן-צֹחַר:

ומליל עמהון למימר. אם אית רעוא נפשכון. למקבר ית מיתי מן
קדמי. קבילו מני. ובעו לי מן עפרון בר צוחר: **וַיִּתֵּן-לִי אֶת-**
מַעְרַת הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר-לוֹ אֲשֶׁר בְּקִצֵּה שְׂדֵהוּ
בְּכֶסֶף מָלֵא יִתְּנָנָה לִי בְּתוֹכְכֶם לְאַחֲזֵת-קֶבֶר:
וַיִּתֵּן לִי. ית מערת כפילתא דליה. דבסטר חקליה. בכסף שלים. יתנה
לִי. ביניכון לאחסנת קבורא: וַעֲפְרוֹן יֹשֵׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי-
חֵת וַיַּעַן עַפְרוֹן הַחֵתִּי אֶת-אַבְרָהָם בְּאָזְנֵי בְנֵי-
חֵת לְכָל בָּאֵי שַׁעַר-עִירוֹ לֵאמֹר: וַעֲפְרוֹן יְתִיב בְּגוֹ בְנֵי

— רס"י —

ח נפשכם. רצונכם: ופגעו לי. לשון בקשה.
כמו (רות 6 ט) אל תפגעני ב: **ט המכפלה.**
בית ועליה על גביו. דבר אחר שכפולה
בזוגות: **בכסף מלא.** אשלם כל שויה, וכן

דוד אמר לארונה (דברי הימים א' כה כד) בכסף
מלא: **י וַעֲפְרוֹן יֹשֵׁב.** כתיב חסר, אותו היום
מנחהו שוטר עליהם, מפני חשיבותו
של-אברהם שהיה צריך לו עלה לגולה:

תפסיר רס"ג

גאלס פי מא בינהם. פאגאבה
עפרון אלתי בחצרותהם. וסאיר
מן דכל באב קריתה קאילא:
(יא) לא יא סידי אסמע מני.
אלציעה קד אעטיתהא לך.
ואלמג' ארה אלתי פיהא.
בחצירה בני עמי אעטיתהא
לך. אדפן פיהא מילתך:
(יב) פסגד אברהים שכרא.
בחצירה אהל אלבלד: (יג) תים
כלמה בחצרותהם קאילא. אמא
אנת בל ליתך תסמע מני. אן
אעטיך תמן אלציעה אקבלה
מני. חתי אדפן מילתי תים:
(יד) פאגאבה עפרון וקאל לה:
(טו) יא סידי אסמע מני. רוציה

חתאה. ואתיב עפרון חתאה ית אברהם
קדם בני חתאה. לכל עלי תרע קרתיה
למימר: **לא-אדני שמעני**
השדה נתתי לך והמערה
אשר-בו לך נתתיה לעיני
בני-עמי נתתיה לך קבר
מתך: לא רבוני קביל מני. חקלא
יהבית לך. ומערתא דביה לך יהבתה.
לעיני בני עמי יהבתה לך קבר מיתך:
וישתחו אברהם לפני
עם-הארץ: וסגיד אברהם קדם
עמא דארעא: **וידבר אל-**

עפרון באזני עם-הארץ לאמר אך-אתה
לו שמעני נתתי כסף השדה קח ממני
ואקברה את-מתי שמה: ומליל עם עפרון. קדם עמא
דארעא למימר. ברם. אם עבדת לי טיבו קביל מני. אתין. פספא דמי
חקלא סב מני. ואקבר ית מיתי תמן: **ויען עפרון את-**
אברהם לאמר לו: ואתיב עפרון. ית אברהם למימר ליה:
אדני שמעני ארץ ארבע מאת שקל-כסף

— רס"י —

אתה לו שמעני. אתה אומר לי לשמוע לך
ולקח בחנם, אני אי אפשרי בך, אך אם אתה
לו שמעני הלואי ותשמעני: נתתי. דונא"י
בלע"ז [נתתני] מוכן הוא אצלי והלואי נתתי

לכל באי שער עירו. שכלן בטלו
ממלאכתן ובאו לגמול חסד לשרה:
יח לא אדני. לא תקנה אותה בדמים: נתתי
לך. הרי הוא כמו שנתתיה לך: יג אך אם

תפסיר דס"ג

תסוי ארבע מאיה מתקאל
פציה. ביני ובינד מא הי
אדפן פיהא מיתד: טז) פלמא
סמע אברהים מנה ד'אלד.
וון לה אלפציה. אלתי
ד'ברהא בחצרתהם. ארבע
מאיה מתקאל פציה. גאיוא
פי אלתיגאראת: יז) פוגבת
ציעה' עפרון אלמערופה
באלמצ'אעפה. אלתי בחצרה'
ממרא. אלציעה ואלמג'ארה
אלתי פיהא. וגמיע אלשג'ר
אלד' פיהא. ופי גמיע תכ'מהא
מסתדירא: יח) שראא לאברהים

ביני ובינד מה-הוא ואת-

מתד קבר: רבוי קביל מני. ארע
שויא ארבע מאה סלעין דכסף. בינא
ובינד מא היא. וית מיתד קבר:
טז) וישמע אברהם אל-
עפרון וישקל אברהם
לעפרון את-הכסף אשר
דבר באוני בני חת ארבע
מאות שקל כסף עבר
לסחר: וקביל אברהם מן עפרון.

ותקל אברהם לעפרון. ית כסף. דמליל קדם בני חתא. ארבע מאה
סלעין דכסף. מתקבל סחורה בכל מדינה: (שני) ויקם | שדה
עפרון אשר במכפלה אשר לפני ממרא
השדה והמעה אשר בו וכל-העץ אשר
בשדה אשר בכל-גבלו סביב: וקם חקל עפרון.
דבכפילתא. דקדם ממרא. חקלא ומערתא דביה. וכל אילני
דבחקלא. דבכל תחומיה סחור סחור: יח) לאברהם למקנה

• רש"י •

לך קבר: טו ביני ובינד. בין שני אוהבים
כמונו מה היא חשובה לכלום, אלא הנח את
המכר ואת מתד קבור: טז וישקל אברהם
לעפרון. חסר וי"ו, לפי שאמר הרבה ואפלו
מעט לא עשה, שנטל ממנו שקלים גדולים
שהן קנטרין, שזאמר (פסוק טז) עבר לסחר,

שמתקבלים בשקל בכל מקום ויש מקום
ששקליהן גדולים שהן קנטרין, וינטיי"ס
[מטבעות של-מאה] זלע"ז: יח ויקם שדה
עפרון. תקומה היתה לה שיעצה מיד
הדיוט ליד מלך. ופשוטו של-מקרא ויקם
השדה והמעה אשר בו וכל העץ

תפסיר רס"ג

בחצירה' בני חת. וסאיר מן
דכל באב קריתתם: יט) ובעד
דאלד דפן אברהם שרה
ווגתה. פי מג'ארה אלציעה
אלמצ'אעפה. בחצירה' ממרא
הי חברה. פי בלד פנעאן:
(כ) פת'בתת אלציעה
ואלמג'ארה אלתי פיהא.
לאברהם חוז קבר. מן בני חת:
כד א) ולמא שאד' אברהם.
וטען פי אלסן. בארפה אללה
פי כל שי: ב) פקאל אברהם.

לְעֵינַי בְּנֵי־חַת כָּל בָּאִי

שָׁעַר־עִירוֹ: לְאַבְרָהָם לְזַבְנוֹהִי

לְעֵינַי בְּנֵי חַתָּאָהּ. כָּל עָלִי תִרַע קִרְתִּיָּה:

וְאַחֲרֵי־כֵן קָבַר אֲבִרָהָם

אֶת־שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֶל־

מַעְרַת שָׂדֵה הַמַּכְפֵּלָה עַל־

פְּנֵי מִמְרָא הוּא חֲבֵרוֹן

בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: וּבִתְרָ בֶן קָבַר

אַבְרָהָם יֵת שָׂרָה אֶת־תִּיתָּהּ. בַּמַּעְרַת. חֲקַל

כְּפִילְתָּהּ. עַל אִפִּי מִמְרָא הִיא חֲבֵרוֹן. בְּאֶרֶעָ דְּכְנָעַן: כ) וַיָּקָם

הַשָּׂדֶה וְהַמַּעְרָה אֲשֶׁר־בּוֹ לְאַבְרָהָם לְאַחֲזֹת

קָבַר מֵאֵת בְּנֵי־חַת: וְקָם חֲקִלָּא. וּמַעְרַתָּא דְּבִיָּהּ.

לְאַבְרָהָם לְאַחֲסִנַת קְבוּרָא. מִן בְּנֵי חַתָּאָהּ: ס

כָּד * וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיְהִיָּה בֶרֶךְ אֶת־

אַבְרָהָם בְּכָל: וְאַבְרָהָם סִיב. עַל בְּיוֹמִין. וַיֵּי בְּרִיד יֵת אַבְרָהָם

בְּכוּלָּא: ב) וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל־עֲבָדָיו זָקֵן בֵּיתוֹ

הַמִּשְׁלָל בְּכָל־אֲשֶׁר־לוֹ שִׁים־נָא יָדְךָ תַּחַת יָרְכִי:

וַאֲמַר אַבְרָהָם. לְעַבְדֵּיהָ סָבָא דְּבִיתִיָּהּ. דְּשִׁלִּיט בְּכָל דְּלִיָּהּ.

לְהַשְׂיָאוּ אִשָּׁה: ז) זָקֵן בֵּיתוֹ. לְפִי שְׁהוּא דְּבוּק

נְקוּד זָקֵן: תַּחַת יָרְכִי. לְפִי שְׁהַנְשָׁבַע צָרִיף

שְׁיִטוּל בִּידוֹ חֲפֵץ שְׁל־מַצּוּהָ. כְּגוֹן סִפְרָ תוֹרָה

או תְּפִלִּין, וְהַמִּילָה הֵיחָדָה מַצּוּהָ רַאשׁוֹנָה לּוֹ

לְאַבְרָהָם לְמִקְנָהּ וּגו': יח) כָּל בָּאִי שָׁעַר

עִירוֹ. בְּקֶרֶב כָּלָם וּבְמַעֲמַד כָּלָם הִקְנָהּ לּוֹ:

כָּד * בֶּרֶךְ אֶת אַבְרָהָם בְּכָל. בְּכָל עוֹלָה

בְּגִימָטְרִיא בֶן, וּמֵאַחֵר שְׁהִיָּה לּוֹ בֶן הָיָה צָרִיף

רס"ג

תפסיר דס"ג

לעבדה שיד' מנזלה. אלמסלט
עלי גמיע מאלה. אום בידך
אלי עהדי: ג) ואחלפך באללה
רב אלסמאואת ואלארץ. אן
לא תאכיד' זוגה לאבני מן
בנאת אלפנעאניין. אלד' אנא
מקים פי מא בינהם: ד) אלא
אלי בלדי. ומולדי תמצ'י.
ותאכיד' זוגה לאבני ליצחק: ה)
פקאל לה אלעבד. לעל לא
תשא אלאמראה. אן תתבעני
אלי הדא אלבלד. הל ארד
אבנד. אלי אלבלד אלד'י
כרגת מנה: ו) קאל לה
אברהם. אחד'ר. אן תרד אבני
אלי תם: ז) אללה אלאה

שו כען ירך תחות ירכי:
וַאֲשַׁבְעֶךָ בַּיהוָה אֱלֹהֵי
הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ
אֲשֶׁר לֹא-תִקַּח אִשָּׁה לְבָנִי
מִבָּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אֲנִי
יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ: וְאֶקְיִים עֲלֶךָ.
בְּמִימָרָא דִּי אֱלֹהָא דִּשְׁמַיָא. וְאֱלֹהָא
דְּאָרְעָא. דְּלֹא תִסָּב אֶתְתָּא לְבָרִי. מִבְּנֵי
כְּנַעֲנָאִי. דְּאֲנָא יְתִיב בֵּינֵיהוֹן: ז) כִּי
אֶל-אֲרָצִי וְאֶל-מִוְלַדְתִּי
תֵּלֶךְ וְלִקְחַת אִשָּׁה לְבָנִי

לִיצְחָק: אֱלֹהִין לְאָרְעִי. וְלִיְלָדוֹתִי תִיזִיל. וְתִסָּב אֶתְתָּא לְבָרִי
לִיצְחָק: ח) וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָעֶבֶד אוֹלִי לֹא-תֵאבְּהָ
הָאִשָּׁה לְלַכְת אַחֲרִי אֶל-הָאָרֶץ הַזֹּאת הַחֹשֶׁב
אָשִׁיב אֶת בְּנִי אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יֵצֵאת מִשָּׁם:
וַאֲמַר לִיה עֲבָדָא. מָאִים לֹא תִיבִי אֶתְתָּא. לְמִיתִי בְּתָרִי לְאָרְעָא הָדָא.
הָאֶתְבָּא אֶתִּיב יְת בְּרַךְ. לְאָרְעָא דְנִפְקֶתָא מִתַּמָּן: ט) וַיֹּאמֶר אֵלָיו
אֲבִרְהָם הַשָּׂמֶר לָךְ פֶּן-תֵּשִׁיב אֶת בְּנִי שָׁמָּה:
וַאֲמַר לִיה אֲבִרְהָם. אֶסְתַּמֵּר לָךְ. דְּלִמָּא תִתִּיב יְת בְּרִי לְתַמָּן:
י) יְהוָה | אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לְקַחְנִי מִבֵּית אָבִי

— רס"י —

ובאה לו על ידי צער והייתה חביבה עליו ונטלה: זה' אלהי השמים אשר לקחני

תפסיר רס"ג

אלסמאואת. אלדי אצטפאני.
מן בית אבי ומן ארץ מולדי.
ואלדי קאל לי. ואקסם לי
קאילא. לנסלך אעטי הדיא
אלפלד. הו יבעת' במלכה בין
ידיד. ותאכד' זוגה. לאבני מן
ת'ם: ח) ואן לם תשא
אלאמראה אן תתבעד. כנת
[י"ג פאנת] בריא. מן ימיני
הדיה. עדיא אבני. לא תרדה
אלי ת'ם: ט) פאומי אלעבד
בידה. אלי עהד אברהם

ומארץ מולדתי ואשר
דבר-לי ואשר נשבע-לי
לאמר לזרעך אתן את-
הארץ הזאת הוא ישלח
מלאכו לפניך ולקחת
אשה לבני משם: "אלהא
דשמיא. דדברני. מבית אבא ומארע
ילדותי. ודמליל לי. ודקניס לי למימר.
לבנך. אתין ית ארעא הדא.
הוא. ישלח מלאכיה קדמך. ותסב אתתא. לברי מתמן:
ו"אם-לא תאבה האשה ללכת אחריך ונקית
משבעתי זאת רק את-בני לא תשב שמה:
ואם לא תיבי אתתא למיתי בתרך. ותהי זכא. ממומתי דא. לחוד ית
ברי. לא תתיב לתמן: ט וישם העבד את-ידו תחת
ירך אברהם אדניו וישבע לו על-הדבר הזה:

(מל"ב 37) אשר דבר עלי. וכן כל לי ולו ולקחם
הסמוכים אצל דבור מפורשים בלשון על,
ותרגום שלקחם עלי עלוהי עליהון, שאין נופל
אצל דבור לשון לי ולו ולקחם, אלא אלי אליו
אליהם ותרגום שלקחם עמי עמיה עמהון,
אבל אצל אמירה נופל לשון לי ולו ולקחם:
ואשר נשבע לי. בין הבתרים: ס ונקית
משבעתי וגי'. וקח לו אשה מבנות ענר
אשכול וממרא: רק את בני וגי'. רק, מעוט

מבית אבי. ולא אמר ואלהי הארץ,
ולמעלה אמר (פסוק ג) ואשביעך בה' אלהי
השמים ואלהי הארץ. אמר לו עכשיו הוא
אלהי השמים ואלהי הארץ, שהרגלתיו בפי
הבריות, אבל כשלקחני מבית אבי היה
אלהי השמים ולא אלהי הארץ, שלא היו
באי עולם מכירים בו, ושמו לא היה רגיל
בארץ: מבית אבי. מחרן: ומארץ מולדתי.
מאור כשדים: ואשר דבר לי. לצרכי, כמו

זולק הדקדוק: ואשר נשבע-לי. תיבת נשבע מלרע מפני הטעם שהושם בסוף התיבה בכל
התיגאן: ט על-הדבר הזה. תיבת הדבר בטפחא בכל התיגאן המדוקדקות:

תפסיר דס"ג

מולאה. וחלף לה. עלי' הדא
אלפלאם: י) ת'ם אכיד' אלעבד.
עשר גמאל. מן גמאל מולאה
ומציא. וכל כ'יר מולאה פי ידה
[י"ג מעד]. וקאם ומציא. אלי'
ארם נהרים אלי' קריה' נחור:
יא) פאנאד' אלגמאל. כ'ארג
אלקריה עלי' ביר אלמא. וקת
עשא. וקת כ'רוג אלנסא
יסתקין: יב) וקאל. אללהם יא
אלאה מולאי אברהים. ופק בין
ידי' אליום. ואחסן בדאלך. אלי'
מולאי אברהים: יג) האנא ואקף
עלי' עין אלמא. ובנאת אהל
אלקריה יכ'רגן פיסתקין מאא:

ושוי עבדא ית ידיה. תחות. ירפא
דאברהם רבוניה. וקיים ליה. על פתגמא

הדין: טריטרי בספרי תימן (שלישי) ויקח

העבד עשרה גמלים
מגמלי אדניו וילך וכל-
טוב אדניו בידו ויקם וילך
אל-ארם נהרים אל-עיר

נחור: ודבר עבדא. עסרא גמלין.
מגמלי רבוניה ואזל. וכל טוב רבוניה
בידיה. וקם. ואזל. לארם דעל פרת
לקרתא דנחור: וא ויברך

הגמלים מחוץ לעיר אל-באר המים לעת
ערב לעת צאת השאבת: ואשרי גמליא. מברא
לקרתא עם בירא דמיא. לעדן רמשא. לעדן דנפקן מליתא:
יב) ויאמר | יהוה אלהי אדני אברהם הקרה-נא
לפני היום ועשה חסד עם אדני אברהם: ואמר,
י. אלהיה דרבוני אברהם. זמין בען קדמי יומא דין. ועבד טיבו. עם
רבוני אברהם: יג) הנה אנכי נצב על-עין המים
ובנות אנשי העיר יצאת לשאב מים:

• רש"י •

שטר מתנה כתב ליצחק על כל אשר
לו. כדי שיקפצו לשלוח לו בתם:
ארם נהרים. בין שתי נהרות יושבת:
יא ויברך הגמלים. הרביצים:

הוא. בני אינו חוזר, אבל יעקב בן בני, סופו
לחזור: י מגמלי אדניו. נכרין היו משאר
גמלים, שהיו יוצאין ומומין מפני הגזל שלא
ירעו בשדות אחרים: וכל טוב אדניו בידו.

תפסיר רס"ג

יד) פאָליה גארני. אָקול לָהּ
מִיָּלִי גִרְתָּךְ חֲתִי אֲשֶׁר־בִּי.
פִּתְקוֹל אֲשֶׁר־בִּי אֵינִי גִמְאֵלְךָ
אֲסִקִי פֶקֶד וּפְקֻתָּהּ לְעִבְדֶּךָ
לִיצְחָךְ. וּבָהּ אֶעֱלֶם. אֲנִי קֹדֶה
אֲחֲסִנֶּה אֵלַי מוֹלָאִי טו) פֶּהוּ
קִבֵּל אֵן יִפְרָג' מִן כְּלֹאֲמֹה.
פֶּאֶד־אֵ בִּרְבֻקָּה קֹדֶה כִּרְגֻת.
אֲלִתִּי וְלִדֹת לְבִתּוֹאֵל אֲבִן
מִלְכָּה. זִנְגָה נְחוּר אֲכִי
אֲבִרְהִים. וְגִרְתָּהּ עָלַי
כְּתֻפָּה: טז) וְאַלְגֶּאֱרִיָּה. חֲסִנָּה
אֲלִמְנָצִיר גִּדָּא. בְּכֹר. וְרָגֵל לִם

הָאֵנָּה קָאִים עַל עֵינָא דְּמִיָּא. וּבִנְתָּ אֲנָשִׁי
קִרְתָּא. יִפְקֹן לְמַמְלִי מִיָּא: יז) וְהִיָּה
הַנֶּעֱרָ אֲשֶׁר אָמַר אֵלֶיהָ
הָטִי נָא כִּדְךָ וְאִשְׁתָּהּ
וְאָמַרָה שְׁתֵּה וְגַם גִּמְלִידָךְ
אֲשִׁיקָה אֹתָהּ הַכֹּחֶת
לְעִבְדֶּךָ לִיצְחָךְ וּבָהּ אֲדַע
כִּי־עֲשִׂיתָ חֶסֶד עִם אֲדֹנָי:
וְתִהְיֶה עוֹלִימָתָא. דְּאִימַר לָהּ אֲרִפֵּנִי כְּעֵן
קוֹלְתֶּיךָ וְאִשְׁתִּי. וְתִימַר אִשְׁתִּי. וְאִי גִמְלִידָךְ
אֲשִׁקִּי. יְתָה זְמִינְתָּא לְעִבְדֶּךָ לִיצְחָךְ. וּבָהּ אֲדַע. אֲרִי עֲבַדְתָּ טִיבּוּ עִם
רְבוּנִי: טז) וְהִי־הוּא טָרֶם כָּלָה לְדַבֵּר וְהִנֵּה רְבֻקָּה
יֵצֵאת אֲשֶׁר יִלְדָּה לְבִתּוֹאֵל בֶּן־מִלְכָּה אִשְׁתִּי
נְחוּר אֲחִי אֲבִרְהֶם וְכִדָּה עַל־שְׁכֻמָּה: וְהָיָה הוּא. עַד
לֹא שִׁיעִי לְמִלְכָּא. וְהָיָה רְבֻקָּה נִפְקֶת. דְּאִתְּלִידֶת לְבִתּוֹאֵל בֶּר מִלְכָּא.
אִתָּת נְחוּר אֲחִיהִי דְּאֲבִרְהֶם. וְקוֹלְתָּה עַל כְּתֻפָּה: טז) וְהַנֶּעֱרָ
טִבֵּת מִרְאָה מְאֹד בְּתוּלָה וְאִישׁ לֹא יָדָעָהּ
וְתִרְדַּד הָעֵינָה וְתִמְלֵא כִדָּה וְתַעֲלֵ: וְעוֹלִימָתָא.
שְׁפִירָא לְמַחְזִי לְחָדָא. בְּתוּלָתָא. וּגְבִר לֹא יָדָעָהּ. וּנְחֻתָּת לְעֵינָא. וּמִלָּת

רס"י

יִתְּ אֹתָהּ הַכֹּחֶת. רְאוּיָהּ הִיא לֹא שְׁתֵּדָא
גּוֹמְלָת חֲסִדִּים וּכְדָאִי לְכַנֵּס בְּבֵיתוֹ
שְׁלֵ־אֲבִרְהֶם. וְלִשׁוֹן הוֹכֵחֶת בְּרִרְתָּהּ מִפְּרִזִּישׁ ט
זלע"י: וּבָהּ אֲדַע. לִשׁוֹן תְּחֻנָּה הוֹדַע לִי בָּהּ:
כִּי עֲשִׂיתָ חֶסֶד. אִם תִּהְיֶה מִמְשַׁפְּחוֹתוֹ
וְהוֹנְגָתָ לֹא אֲדַע כִּי עֲשִׂיתָ חֶסֶד: טז) בְּתוּלָה.
מִמְקוֹם בְּתוּלִים: וְאִישׁ לֹא יָדָעָהּ. שְׁלֵא
בְּרִרְתָּהּ לְפִי שְׁבָנוֹת הַגּוֹיִם הָיוּ מְשֻׁמְרוֹת

תפסיר רס"ג

יערפּהא. פּנזלת אלי' אלעין.
ומלת גרתיא וצעדית:
(יז) פחאצ'ר אלעבד תלקאחא.
וקאל אסקיני קליל מאא מן
גרתי: (יח) פקאלת אשרב יא
סיידי. פאסרעת. ואנזלת
גרתיא. עלי' ידהא ואסקתה:
(יט) ופרגית מן סקיה. וקאלת
איציא גמאלך אסקי. אלי' אן
יפרג' שרבהם: (כ) פאסרעת.
ואכפת גרתיא אלי' אלסאקיה
וחאצרת איציא. אלי' אלביד
לתסתקי. חתי' אסתקת לגמיע
גמאלה: (כא) ואלדגל מסתסקי

קולתה וסליקת: **וַיֵּרָץ הָעֶבֶד**
לִקְרֹאתָהּ וַיֹּאמֶר הַגְּמִיאֵנִי
נָא מַעַט-מִים מִבְּדֶךָ: ורהט
עבדא לקדמותה. ואמר. אשקיני כען.
ועיר מיא מקולתיד: **וַתֹּאמֶר**
שְׂתֶה אֲדֹנִי וְתִמְהַר וְתֵרֵד
בְּדָה עַל-יְדָהּ וְתִשְׁקֶהוּ:
ואמרת אשת רבוני. ואוּחִיאת. ואחיתת
קולתה. על ידה ואשקיתיה: **וְתִכַּל**
לְהִשְׁקֹתוֹ וַתֹּאמֶר גַּם

לְגִמְלִיךָ אִשָּׁאב עַד אִם-כָּלוּ לְשִׁתּוֹ: ושיציאת
לאשקיותיה. ואמרת. אף לגמלך אמלי. עד דיספקון למשתי:
וְתִמְהַר וְתֵעַר בְּדָה אֶל-הַשֶּׁקֶת וְתֵרָץ עוֹד
אֶל-הַבְּאֵר לִשְׁאֹב וְתִשְׁאֹב לְכָל-גִּמְלָיו: ואוּחִיאת.
ונפצת קולתה לבית שקיא. ורהטת עוד. לבידא לממלי. ומלת לכל
גמלוהי: **כֹּא וְהָאִישׁ מִשְׁתָּאָה לָהּ מִחֲרִישׁ לְדַעַת**

• רש"י •

מקום בתולידן ומפקירות עצמן ממקום אחר.
העיד על זו שנקיה מכל: **וַיֵּרָץ הָעֶבֶד**
לִקְרֹאתָהּ. לפי שראה שעלו המים
לקראתה: **הַגְּמִיאֵנִי נָא.** לשון גמיעה.
כומי"ר זלע"ז: יח **וְתֵרֵד בְּדָה.** מעל שכמה:
יט **עַד אִם כָּלוּ.** הרי אם משמש בלשון
אשר, אם כלו דיספקון, שזו היא גמר שתיתן
זולת **הַדְּקֹדֶק:** כא **מִחֲרִישׁ.** תיבת מחריש בזקף גדול בכל התיגאן:

תפסיר רס"ג

הַהֲצִלִיחַ יְהוָה דְּרָכּוֹ
אִם-לֹא: וְגוֹבֵרָא שְׁהִי בַּהּ מִסְתַּכֵּל.
שְׁתִּיק. לְמַדַּע. הֲאֶצֶּלַח יִי. אֲזַרְחִיָּה אִם
לֹא: כִּבּ וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלוּ
הַגַּמְלִים לְשָׁתוֹת וַיִּקַּח
הָאִישׁ נָזִם זָהָב בְּקַע
מִשְׁקָלוֹ וּשְׁנֵי עֲמִידִים עַל-

לְהָא. מִמְסָךְ. לִיעֲלָם. הָלֵא אֲנִי
אֵלֵיָּה. טְרִיקָה אִם לֹא:
(כב) וְלִמָּא פְּרָגִית אֲלֶגְמָאֵל מִן
שִׁרְבָהָא. אֲכִיד' אֲלֶדְגֵּל שְׁנָף מִן
דִּיהָב. וְזִנְה גִצָּף מִתִּקְאֵל
וְאֶעֱטָאָהָא. וְגַעַל סוֹאֲרִין עָלֵי
יְדֵיהָא. וְזִנְהָמָא עֲשִׂרָה
מִתִּיקוּל דִּיהָב: (כג) בְּעַד מָא
קָאֵל לְהָא אֲכִיבְרִנִי אֲבִנְה' מִן
אֲנִת. הָלֵא מוֹגוּד פִּי בֵּית אֲבִיד.

יְדִיהָ עֲשִׂרָה זָהָב מִשְׁקָלָם: וַהֲוָה. כִּד סְפִיקוֹ גַּמְלִיָּא
לְמִשְׁתִּי. וְנִסִּיב גּוֹבֵרָא קִדְשָׁא דִּדְהָפָא. תִּקְלָא מִתְקַלִּיה. וְתִרִין שִׁירִין
עַל יְדֵהָ. מִתְקַל עֶסֶר סֻלְעִין דִּדְהָב מִתְקַלְהוֹן: כִּבּ וַיֹּאמֶר בֵּת-
מִי אַתָּה הַגִּידִי נָא לִי הֵישׁ בֵּית אָבִיד מָקוֹם לָנוּ
לָלִין: וַאֲמַר בֵּת מִן אַתָּה. חוּא כְעֵן לִי. הָאִית בֵּית אֲבִיד. אַתָּר כְּשֶׁר

— רס"י —

תִּפְרֹשׁ לְשׁוֹן שְׁאִיָּה בְּאֶדָם בְּהוֹל וּבִעַל
מִחֻשְׁבוֹת. וְאֲוִנְקָלוֹס תִּרְגֵּם לְשׁוֹן שְׁהִיָּה
וְגוֹבֵרָא שְׁהִי שׁוּהָא וְעוֹמֵד בְּמָקוֹם אֶחָד
לְרֵאוֹת הַהֲצִלִיחַ ה' דְּרָכּוֹ. וְאִין לְתִרְגֵּם שְׁתִּי
שְׁהִירִי אִינוּ לְשׁוֹן שְׁתִּיָּה. שְׁאִין אֶלֶף נוֹפֶלֶת
בְּלִשׁוֹן שְׁתִּיָּה: מִשְׁתָּאָה לָהּ. מִשְׁתוֹמֵם עָלֶיהָ
כְּמוֹ (לעיל כ יג) אֲמָרִי לִי אָחִי הוּא. וְכְמוֹ (לְקַמֵּן
כו ז) וַיִּשְׁאַלּוּ אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם לְאַשְׁתּוֹ: כִּבּ בְּקַע.
רְמֹז לְשָׁקֵלִי יִשְׂרָאֵל בְּקַע לְגִלְגָּלֶת: וּשְׁנֵי
עֲמִידִים. רְמֹז לְשְׁנֵי לוֹחֹת מִצְוֹת: עֲשִׂרָה
זָהָב מִשְׁקָלָם. רְמֹז לְעֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת שֶׁבְּהֵן:
כִּבּ וַיֹּאמֶר בֵּת מִי אַתָּה. לְאַחַר שְׁנֵתָן לָהּ
שְׁאֵלָה. לְפִי שְׁהִיָּה בְּטוֹחַ בְּזִכּוֹתָו שְׁלֹא-אֲבִירָהָם
שְׁהֲצִלִיחַ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דְּרָכּוֹ: לָלִין.

תִּשְׁאָה שְׁמָמָה: מִשְׁתָּאָה. מִשְׁתוֹמֵם
וּמִתְבַּהֵל עַל שְׂרָאָה דְּכִרּוֹ קְרוֹב לְהֲצִלִיחַ.
אֲבָל אִינוּ יוֹדְעֵי אִם מִמְשַׁפַּחַת אֲבִירָהָם הִיא
אִם לֹא. וְאֵל תִּתְּמָה בְּתִי"ו שְׁלֹמִשְׁתָּאָה
שְׁאִין לָהּ תִּיבָה שְׁתַּחֲלֵת יְסוּדָה שִׁין וּמִדְּבָרָת
בְּלִשׁוֹן מִתְפַּעֵל שְׁאִין תִּי"ו מִפְּרִידָה בֵּין שְׁתֵּי
אוֹתִיּוֹת שְׁלֹעִיקָר הִיסוּד כְּגוֹן מִשְׁתוֹלֵל מְגִזְרָת
מְגִזְרָת שֹׁאָה, (יִשְׁטִיכ נט טו) מִשְׁתוֹלֵל מְגִזְרָת
שׁוֹלֵל, (שס נט טו) וַיִּשְׁתוֹמֵם מְגִזְרָת שְׁמָמָה,
(מִיכָה ו טו) וַיִּשְׁתַּמֵּר חֲקוֹת עֲמָרִי מְגִזְרָת
וַיִּשְׁמֹר, אֵף כֵּאֵן מִשְׁתָּאָה מְגִזְרָת תִּשְׁאָה,
וְכִשֵּׁם שְׁאֵתָה מוֹצֵא לְשׁוֹן מִשְׁוֹמֵם בְּאֶדָם
נִבְהֵל וְנֶאֱלָם וּבִעַל מִחֻשְׁבוֹת, כְּמוֹ (אִיזָה יח כ)
עַל יוֹמוֹ נִשְׁמוּ אֲחֵרוֹנִים, (יִרְמִיָּה ז יב) שְׁמוֹ
שְׁמִים, (דִּנְיָאֵל ז טו) אֲשֶׁתוֹמֵם כְּשֶׁעָה חֲדָא, כְּפִי

תפסיר דס"ג

מוצ'ע לנא נבית פיה:
 (כד) פקאלת לה אנא אבנה
 בתואל. אבן מלכה. אלדי
 ולדת לנחור: כה) ת'ם קאלת.
 אלתבן ואלקת איצ'א פתייר
 מענא. ואיצ'א מוצ'ע ללמבית:
 (כו) ת'ם כ'ד אלדגל. וסגד
 ללה: כז) וקאל. תבארד אללה
 אלאה מולאי אברהים. אלדי
 לס יתרד פצ'לה. ואחסאנה
 מן מולאי. וס'ירני פי טריק
 מסתקים. אלי בית אכ'י מולאי:
 (כח) פחאצ'רת אלגאריה.
 ואכ'ברת פי מנזל אמהא.
 בגמיע הד'ה אלאמור:

לנא למבת: כד ותאמר אליו
 בת-בתואל אנכי בין
 מלכה אשר ילדה לנחור:
 ואמרת ליה. בת בתואל אנא. בר
 מלכא. דילידת לנחור: כה ותאמר
 אליו גם-תבן גם-מספוא
 רב עמנו גם-מקום ללון:
 ואמרת ליה. אף תבנא אף פסתא סגי
 עמנא. אף אתר פשר למבת: כז ויקד
 האיש וישתחו ליהוה:

וכרע גוברא. וסגיד קדם יי: (דביעי) כד ויאמר ברוך יהוה
 אלהי אדני אברהם אשר לא-עזב חסדו ואמתו
 מעם אדני אנכי בדרך נחני יהוה בית אחי
 אדני: ואמר. בריך יי אלהיה דרבנא אברהם. דלא מנע טיבותיה.
 וקושטיה מן רבנא. אנא. באורח תקנא דברני יי. לבית אחוהי דרבנא:
 ותרץ ותרץ הנער ותגד לבית אמה
 כדבריהם האלה: ורהט עולימתא. וחויאת לבית אמה.

— רש"י —

ולמ"ד וה"א המשמשים בראש התבה
 ונקודים בפתיח מדברים בדבר הפשוט
 שנוכר כבר במקום אחר או שהוא מבורר
 וניכר באיזו הוא מדבר: כה לבית אמה.
 דרך הנשים היתה להזות להן בית לישוב בו
 למלאכתן, ואין הבת מגדת אלא לאמה:

לינה אחת. לין שם דבר והיא אמרה ללון
 במקו לינות: כז בת בתואל. השיבתו על
 ראשון ראשון ועל אחרון אחרון: כה מספוא.
 כל מאכל הגמלים קרוי מספוא כגון תבן
 ושעורים: כז בדרך. דרך המימן, דרך הישר,
 באותו דרך שהייתי צריך. וכן כל בי"ת

תפסיר רס"ג

כט) ופאן לרבקה אד' אסמה לבן. פחאצ'ר לבן אלי' אלרגל. אלי' ברא אלי' אלעין: (ל) ולמא ראי' אלשנף. ואלסווארין עלי' ידי אכ'תה. וסמע פלאמדה קאילא. כד'א קאל לי אלרגל. פמצי'א אליה. פאדיאה ואקף עלי' אלגמאל עלי' אלעין: (לא) וקאל אדכ'ל יא מבארד אללה. לם תקף ברא. ואנא קוד נגלת אלבית. ואצלחת מוצע לאלגמאל: (לב) ודכ'ל אלרגל אלי' אלבית. וחל ען אלגמאל. ואעטא תבנא וקתא לאלגמאל.

פִּתְגָמִיא הָאֵלִין: כֹּט וּלְרִבְקָה
אֶח וּשְׁמוֹ לִבְנֵי וִירְצָן לִבְנֵי
אֶל-הָאִישׁ הַחוּצָה אֶל-
הָעֵין: וּלְרִבְקָה אָחָא וּשְׁמִיהָ לִבְנֵי.
וְרַחֵט לִבְנֵי לֹת גּוֹבְרָא. לְבָרָא לְעֵינָא:
ל וַיְהִי | כִּרְאֵת אֶת-הַנָּזֶם
וְאֶת-הַעֲמֻדִים עַל-יְדֵי
אֶחָתָוּ וּכְשָׁמְעוּ אֶת-דְּבָרֵי
רִבְקָה אֶחָתָוּ לֵאמֹר כֹּה-
דְּבַר אֱלִי הָאִישׁ וַיָּבֹא אֶל-הָאִישׁ וְהָנָה עֹמֵד
עַל-הַגְּמָלִים עַל הָעֵין: וְהָיָה כִּד חֲזָא יָת קִדְשָׁא. וַיֵּת שִׁירֵיָא
עַל יְדֵי אֶחָתִיהָ. וְכִד שָׁמַע. יָת פִּתְגָמִי. רִבְקָה אֶחָתִיהָ לְמִימַר. כִּדִּין
מְלִיל עָמִי גּוֹבְרָא. וְאֶתָּא לֹת גּוֹבְרָא. וְהָאָה קָאִים עֲלֹוֵי גְמֻלִיָּא עַל
עֵינָא: לֹא וַיֹּאמֶר בּוֹא בְּרוּךְ יְהוָה לְמָה תַעֲמֹד
בַּחוּץ וְאֲנֹכִי פָנִיתִי הַבַּיִת וּמִקּוֹם לְגִמְלִים: וַאֲמַר.
עוֹל בְּרִיכָא דִּי. לְמָא אַתָּה קָאִים בְּבָרָא. וְאֲנָא פָנִיתִי בֵּיתָא. וְאַתָּר כְּשֵׁר
לְגִמְלִיָּא: לֵב וַיָּבֹא הָאִישׁ הַבַּיִתָּה וַיִּפְתַּח הַגְּמָלִים
וַיִּתֵּן תְּבֹן וּמִסְפּוֹא לְגִמְלִים וּמִים לְרַחֵץ רַגְלָיו
וְרַגְלֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ: וְעַל גּוֹבְרָא לְבֵיתָא. וּשְׂרָא מִן

• רס"י •

כט וִירְצָן. לְמָה וִירְצָן וְעַל מָה רָץ. וַיְהִי כִּרְאֵת אֶת הַנָּזֶם, אָמַר עֲשִׂיר הוּא זֶה, וְנָתַן עֵינָיו בְּמִמּוֹן: ל עַל הַגְּמָלִים. לְשִׁמְרוֹן, כְּמוֹ (לעיל יח ט)

וְהוּא עוֹמֵד עֲלֵיהֶם, לְשִׁמְשָׁם: לֹא פָנִיתִי הַבַּיִת. מְעַבְדָּה וְרָה: לֹא וַיִּפְתַּח. הַתִּיר וּמִם שְׁלָהֶם, שְׁהִיָּה סוּתָם אֶת פִּיהֶם שְׁלֹא יִרְעוּ

תפסיר דס"ג

ומאז יג'סל רגליה. וארגל
אלקום אלד'י מעה: לג) ת'ם
צ'יר בין ידיה ל'אכל. פקאל לא
אכל. חת'י אקול פלאמי. קאל
תפלם: לד) קאל. אנא עבד
אברהם: לה) ואללה בארד
למולאי. ג'דא פכת'ר. ואעטאה
ג'נמא ובקרא ופצ'ה וד'הב.
ועביד ואמא. וגמאל וחמיר:
לו) פולדת שרה ווגה מולאי
אבנא לה. פי שיכ'וכ'תהא.
פאעטאה גמיע מאלה:
לז) פחלפני מולאי קאילא. לא
תאכ'ד' ווגה לאבני. מן בנאת
אלפנעאניין. אלד'י אנא מקים

גמליא. ויהב תבנא וכסתא לגמליא.
ומיא לאסחאה רגלוהי. ורגלי גובריא
דעמיה: לג) וישם לפניו
לאכל ויאמר לא אכל עד
אם דברתי דברי ויאמר
דבר: ושוואו קדמוהי למיכל. ואמר
לא איכול. עד דאמליל פתגמי. ואמר
מליל: לד) ויאמר עבד
אברהם אנכי: ואמר עבדא
דאברהם אנא: לה) ויהוה ברך
את אדני מאד ויגדל

ויתן לו צאן ובקר וכסף וזהב ועבדים ושפחות
וגמלים וחמרים: וי. בריך ית רבוני. לחדא ורבא. ויהב ליה.
ען ותורין וכסף וד'הב. ועבדין ואמהן. וגמלין וחמרין: לד) ותלד
שרה אשת אדני בן לאדני אחרי זקנתה
ויתן לו את כל אשר לו: וילידת. שרה אתת רבוני בר
לרבוני. פתר דסיבת. ויהב ליה ית כל דליה: לד) וישבעני אדני
לאמר לא תקח אשה לבני מבנות הפנעני

• רש"י •

בדרך בשדות אחרים: לג עד אם דברתי. שרונה, והאחת אי, והוא אם: לו ויתן לו
דרי אם משמש בלשון אשר ובלשון כי, כמו
(לקמן מט י) עד כי יבא שילה, וזה שאמרו
חכמינו זכרונם לברכה כי משמש בארבע
את כל אשר לו. שטר מתנה הראה להם:
לא תקח אשה לבני מבנות הפנעני.
אם לא תלך תחלה אל בית אבי ולא תאבה

תפסיר רס"ג

פי מא בינהם: לח) אלא אלי בית אבי. תמצ"י ואלי עשירתי. ותאכ"ד זוגה לאבני: לט) פקלת למולאי. לעל לא תתבעני אלאמראה: מ) פקאל לי. אלהי אד"י סלכת פי טאענה. יבעת במלכה בין ידיך וינגח טריקד. חתי תאכ"ד זוגה לאבני. מן עשירתי ומן בית אבי: מא) חניד' (קרי: חניאדין) תברו מן חרגי. אד"א צרת אלי עשירתי. ואן למ עטוד. כנת בריא מן חרגי.

אֲשֶׁר אֲנֹכִי יֹשֵׁב בְּאֶרְצוֹ:
וְקִיִּים עָלַי רַבּוֹנִי לְמִימַר. לֹא תִסַּב
אֶתְּתָא לְבָרִי. מִבְּנֵת פְּנֵעָנָאִי. דְּאָנָא יְתִיב
בְּאֶרְעֵהוֹן: **לֹא אֶל-בֵּית-**
אָבִי תֵלֵךְ וְאֶל-מִשְׁפַּחְתִּי
וְלִקְחַת אִשָּׁה לְבָנִי: אֱלֹהִין
לְבֵית אָבִיא. תִּיזִיל וְלִזְרַעִיתִי. וְתִסַּב
אֶתְּתָא לְבָרִי: **לֹא אֶמַר אֶל-**
אֲדָנִי אֵלִי לֹא-תֵלֵךְ הָאִשָּׁה

אֲחֵרִי: וְאִמְרִית לְרַבּוֹנִי. מָאִים. לֹא תִיתִי אֶתְתָא בְּתָרִי:
וַיֹּאמֶר אֵלִי יְהוָה אֲשֶׁר-הִתְּהַלַּכְתִּי לְפָנָיו
יִשְׁלַח מַלְאָכּוֹ אֲתָךְ וְהִצְלִיחַ דְּרַכְךָ וְלִקְחַת
אִשָּׁה לְבָנִי מִמִּשְׁפַּחְתִּי וּמִבֵּית אָבִי: וְאָמַר לִי. יי
דְּפִלְחִית קְדָמוֹהִי. יִשְׁלַח מַלְאָכֵיהָ עִמָּךְ וַיִּצְלַח אֹרְחֶךָ. וְתִסַּב אֶתְתָא
לְבָרִי. מִזְרַעִיתִי וּמִבֵּית אָבִיא: **מֵא** אֲזִי תִנָּקֶה מֵאֲלֹתַי כִּי
תָּבוֹא אֶל-מִשְׁפַּחְתִּי וְאִם-לֹא יִתְּנוּ לָךְ וְהָיִית
נָקִי מֵאֲלֹתַי: בְּכִין תְּהִי זָכָא מְמוּמָתִי. אֲרִי תֵהֵךְ לִזְרַעִיתִי. וְאִם
לֹא יִתְּנוּ לָךְ. וְתְהִי זָכָא מְמוּמָתִי: **אֱלֹהֵי הַמִּדְבָּרִי** **בְּסִפְרֵי** **מִבְּ** **וְאָבִיא**
הַיּוֹם אֶל-הָעֵין וְאָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדָנִי

• רש"י •

ללכת אחריו: לט אלי לא תלך האשה. להשיאו בתו. אמר לו אברהם בני ברוך אלי כתיב, בת היתה לו לאליעזר והיה מחזר למצוא עלה שיאמר לו אברהם לפנות אליו ואתה ארור, ואין ארור מדבק בברוך: מן ואבא היום. היום יצאתי והיום באתי.

תפסיר דס"ג

(מב) פגית אליוס אלי אלעין.
וקלת. אללהם יא אללה מולאי
אברהים. אן פנת מנגח טריקי.
אלדי אנא סאיר פיה: (מג)
הודי אנא ואקף עלי עין
אלמא. פאיה. גאריה תכ'רג
תסתקי. פאקול להא. אסקיני
קליל מא מן גדתך: (מד) ותקול
לי אשרב, ואיצא גמאלך
אסקי. הי אלמראה. אלדי
ופקהא אללה לאבן מולאי:
(מה) אנא קבל אן אפרג' מן

אברהם
מעליך דרכי אשר אנכי
הלך עליה: ואתיתי יומא דין
לעינא. ואמרית. "אלהיה דרבוני
אברהם. אם אית בען רעוא קדמך
לאצלחא אורחי, דאנא אזיל עליה:
מה הנה אנכי נצב על-עין
המים והיה העלמה
היצאת לשאב ואמרתי

אליה השקיני-נא מעט-מים מבידך: הא אנא קאים
על עינא דמיא. ותהי עולימתא דתפוק לממלי. ואמר לה. אשקיני
בען זעיר מיא מקולתיד: מה ואמרה אלי גם-אתה
שתה וגם לגמליך אשאב הוא האשה
אשר-הכית יהוה לבן-אדני: ותימר לי אף את אשת.
ואף לגמלך אמלי. היא אתתא. דזמין "לבר רבוני: מה אני
טרם אכלה לדבר אל-לבי והנה רבקה יצאת
וכדה על-שכמה ותרד העינה ותשאב ואמר

• רש"י •

שבמקרא ברור דבר: מכ טרם אכלה. טרם
שאני מכלה, וכן כל לשון הוה פעמים שהוא
מדבר בלשון עבר ויכול לכתוב כמו טרם
כליתי, ופעמים שמדבר בלשון עתיד, כמו
(איוז ט) כי אמר איוב, הרי לשון עבר, (שס)
ככה יעשה איוב הרי לשון עתיד. ופירוש

מכאן שקפצה לו הארץ. אמר רבי אחא יפה
שיחתן של-עבדי אבות לפני המקום מתורתן
של-בנים, שהרי פרשה של-אליעזר כפולה
בתורה, והרבה גופי תורה לא נתנו אלא
ברמיזה: מז גם אתה. גם לרבות אנשים
שעמו: הכית. ברר והודיע, וכן כל הוכחה

תפסיר רס"ג

אלכלאם פי נפסי. פאד"א
ברבקה כארגה וגדתהא עלי
כתפהא. פאנחדרת אלי אלעין
ואסתנקת. וקלת להא אסקיני
אלאן: (מו) פאסרעת. ואנזלת
גדתהא ענהא. וקאלת
אשרב. ואיצ"א גמאלך אסקי.
פשרבת. ואסקת אלגמאל:
(מו) פסאלתהא. וקלת להא
אכ"בריני אבנה' מן אנת.
קאלת אבנה' בתואל אבן
נחור. אלד' ולדת לה מלכה.
פצ"ירת אלשנף עלי אנפהא.
ואלסוארין עלי ידיהא:
(מח) פכ"רית וסגדת בין ידי
אללה. ובארכת אללה אלאה

אליה השקיני נא: אנא עד לא
שיציתי למללא בלבי. והא רבקה נפקת
וקולתה על כתפה. ונחתת לעינא ומלת.
ואמרית לה אשקיני כען: **ותמהר
ותורד בדה מעליה
ותאמר שתה וגם-גמליך
אשקה ואשת וגם הגמלים
השקתה:** ואחייאת. ואחיתת
קולתה מנה. ואמרת אשת. ואף גמלך
אשקי. ושתיתי. ואף גמליא אשקיא:
**ואשאל אתה ואמר בת-
מי את ותאמר בת-בתואל**

**בן-נחור אשר ילדה-לו מלכה ואשם הנזם
על-אפה והעמידים על-ידיה:** ושאלית יתה. ואמרית
בת מן את. ואמרת. בת בתואל בר נחור. דילידת ליה מלכא. ושויתי
קדשא על אפה. ושיריא על ידהא: **מח ואקד ואשתחווה
ליהוה ואברך את-יהוה אלהי אדני אברהם
אשר הנחני בדרך אמת לקחת את-בת-אחי
אדני לבנו:** וכרעית וסגידית קדם יי. ובריכית. ית יי אלהיה
דרבני אברהם. דדברני באורח קשוט. למסב. ית בת אחוהי

— רס"י —

שניהם לשון הוזה, כי אומר ה'ה איוב (ס) מ ואשאל ואשים. שנה הסדר, שהרי הוא
אולי חטאו בני וגו' וה'ה עושה כן: תחלה נתן ואחר כך שאל, אלא שלא

תפסיר דס"ג

מולאי אברהים. אלדי סירני
 פי טריק מסתקים. לאכדי
 אבנה אכדי מולאי לאבנה:
 (מט) ואלאן. אן כנתם צאנען.
 פציל ואחסאן. מע מולאי
 אכ'ברוני. ואלא אכ'ברוני.
 חתי אולי ימנה או יסרה:
 (ט) פאגאבה לבן ובתואל
 וקאלו. מן ענד אללה כירג
 הדיא אלאמר. לא נטיק נפלמד
 בשד ולא בכיר: (נא) הודיא
 רבקה בין ידיך כיד' ואמין.
 ותכון ווגה לאבן מולאך.
 פמא ופק אללה: (נב) פלמא
 סמע עבד אברהים פלאמהם.
 סגד עלי אלארץ' ללה:

דברוני לבריה: מט ועתה אם-
 ישכם עשים חסד ואמת
 את-אדני הגידו לי ואם-
 לא הגידו לי ואפנה על-
 ימין או על-שמאל: וכען. אם
 איתיכון עבדין. טיבו וקשוט. עם רבוני
 חוו לי. ואם לא. חוו לי. ואתפני על
 ימינא או על שמאלא: ^ב ויען לבן
 ובתואל ויאמרו מיהוה
 יצא הדבר לא נוכל דבר
 אליך רע או-טוב: ואתיב לבן

ובתואל ואמרו. מן קדם יי נפק פתגמא. לית אנחנא יכלין. למללא
 עמך ביש או טב: ^{גא} הנה-רבקה לפניך קח ולך
 ותהי אשה לבן-אדניך כאשר דבר יהוה: הא
 רבקה קדמך דבר ואיזיל. ותהי אתתא לבר רבונך. כמא דמליל יי:
 ❀ טיטיר בספרי ❀ ^{גב} ויהי כאשר שמע עבד אברהם
 את-דבריהם וישתחו ארצה ליהוה: והוה. פד
 שמע. עבדא דאברהם ית פתגמיהון. וסגיד על ארעא קדם יי:

— רש"י —

יתפשוהו בדבריו ויאמרו היאך נתת לה. וצדיין אינך יודע מי היא: מט על ימין.
 מבנות ישמעאל: על שמאל. מבנות לוט
 שהיה יושב לשמאלו של-אברהם: ויען
 לבן ובתואל. רשע היה וקפץ להשיב לפני

אביו: לא נוכל דבר אליך. למאן בדבר
 הוה, לא על ידי תשובת דבר רע ולא על ידי
 תשובת דבר הגון לפי שנפר שמד' יצא
 הדבר, לפי דבריו שומנה לה: נב וישתחו
 ארצה. מכאן שמודים על בשורה טובה:

תפסיר רס"ג

(נג) ואכ'רג אלעבד. אנה' פצ'ה ואנה' ד'הב ויתאבא. ואעטא רבקה. ופואפ'הא. אעטא אכ'אהא ואמהא: (נד) ואכלו ושרבו. הו ואלקום אלד'ין מעה ובאתו. פלמא קאמו באלג'דאה. קאל אטלקוני אלי מולאי: (נה) פקאל אכ'אהא ואמהא. תקום אלג'אריה מענא. חולא או עשרא. ובעד ד'אלד' תמצ'י: (נו) קאל להם לא תוכ'רוני (קרי: תאכ'רוני) ואללה קד אנגח טריקי, אטלקוני, ואמצ'י אלי מולאי: (נז) קאלו נדעו

**ויוצא העבד כלי-
כסף וכלי זהב ובגדים ויתן
לרבקה ומגדנת נתן
לאחיה ולאמה:**
מנין דכסף ומנין דזהב ולבושין. ויהב
לרבקה. ומגדנין. יהב לאחיה ולאמה:
**ויאכלו וישתו הוא
והאנשים אשר-עמו וילינו
ויקומו בבקר ויאמר
שלחני לאדני:** ואכלו ושתאו.

הוא. וגובריא דעמיה ובתו. וקמו בצפרא. ואמר שלחוני לות רבוני:
**ויאמר אחיה ואמה תשב הנער אתנו ימים
או עשור אחר תלך:** ואמר אחיה ואמה. תתיב עולימתא
עמנא. עדן בעדן או עסרא ירחין. בתר כן תיזיל: **ויאמר
אלהם אל-תאחרו אתי ויהיה העליח דרכי
שלחוני ואלכה לאדני:** ואמר להון לא תאחרון יתי. ויי
אצלח אורחי. שלחוני. ואהך לות רבוני: **ויאמרו נקרא**

— רס"י —

נג ומגדנות. לשון מגדים, שהביא עמו מיני פירות של-ארץ ישראל: נז וילינו. כל לינה שבמקרא לינת לילה אחד: נכ ויאמר אחיה ואמה. ובתואל היכן היה, הוא היה רוצה לעבד ובא מלאך והמיתו: ימים. שנה, כמו

(ויקרא כב כט) ימים תהיה גאלתו, שפך נותנין לבתולה זמן שנים עשר חדש לפרנס את עצמה בתכשיטים: או עשור. עשרה חדשים. ואם תאמר ימים ממש, אין דרך המבקשים לבקש דבר מועט ואם לא תרצה

תפסיר דס"ג

באלגאריה. ונסאלהא ען
קולהא: נח) פדעו ברבקה
וקאלו להא. אתמצין מע הדא
אלדגל. קאלת נעם: נט)
פאטלקו רבקה אכ'תהם
ודאיתהא. ועבד אברהם
ורגאלה: ס) ודעו לרבקה וקאלו
להא. יא אכ'תנא. יכון מנד
אלוף ורבותא. ויחזו נסלד. קרי
שאניהם: סא) פקאמת רבקה
וגוארהא. ורכבא עלי
אלגמאל. ומצ'תא מע אלדגל.
ואכ'ד אלעבד. רבקה ומצ'י:

לנער ונשאלה את-פיה:
ואמרו נקרי לעולימתא. ונשמע מא
דהיא אמרא: זח ויקראו לרבקה
ויאמרו אליה התלכי עם-
האיש הזה ותאמר אלד:
וקרו לרבקה ואמרו לה. התיזלין עם
גוברא הדין. ואמרת איזיל:
בט וישלחו ואת-רבקה
אחתם ואת-מנקתה ואת-

עבד אברהם ואת-אנשיו: ושלחו. ית רבקה אחתהון וית
מינקתה. וית עבדא דאברהם וית גובריה: ס ויברכו את-
רבקה ויאמרו לה אחתנו אתה היי לאלפי
רבבה ויירש זרעך את שער שנאיו: וברכו ית
רבקה ואמרו לה. אחתנא. אתה הוי לאלפין ולרבון. וירתון בנכי. ית
קרוי סנאיהון: סא ותקם רבקה ונערתי ותרכבנה
על-הגמלים ותלכנה אחרי האיש ויקח העבד
את-רבקה וילד: וקמת רבקה ועולימתהא. ורכיבא על
גמליא. ואזלא פתר גוברא. ודבר עבדא. ית רבקה ואזל:
סב ויצחק בא מבוא באר לחי ראי והוא יושב

— רש"י —

תן לנו מרבה מזה: מ ונשאלה את פיה. את וזרעך תקבלו אותה ברכה שנאמר
מכאן שאין משיאין את האשה אלא
מדעתה: נח ותאמר אלד. מעצמי ואף אם
אינכם רוצים: ס אתה היי לאלפי רבבה.
את וזרעך תקבלו אותה ברכה שנאמר
מכאן שאין משיאין את האשה אלא
מדעתה: נח ותאמר אלד. מעצמי ואף אם
אינכם רוצים: ס אתה היי לאלפי רבבה.

תפסיר רס"ג

סב) וכאן יצחק קד גא פי מגייה. מן אלביר אלתי לאלתי אלנאצ'ר. והו מקים פי בלד אלקבלה: סג) פכ'רג יצחק. לוצלי פי אלצחרא ענד תוללי אלליל. פרפע עיניה ונצ'ר. פאד'א בגמאל מקבלה: סד) ולמא רפעת רבקה עינאדא. וראת יצחק. כאדת אן תסקט ען אלגמל: סה) פקאלת ללעבד. מן הד'א אלדגל אלסאיר פי אלצחרא תלקאנא. קאל אלעבד הו מולאי פאכ'ד'ת אלקנאע ותג'שת בה:

בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב: וַיִּצְחָק עַל בְּמִיתוּתָהּ.
מִבִּירָא דְּמִלֵּאךְ קִיַּימָא אֶתְחֹזִי עֲלֶיהָ. וְהוּא
יְתִיב בְּאַרְעֵ דְּרוּמָא: סג) **וַיַּעַז יִצְחָק**
לְשׁוֹנָה בְּשָׂדֶה לְפָנוֹת עָרֵב
וַיֵּשֶׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה
גְּמָלִים בָּאִים: וַנִּפֹּק יִצְחָק.
לְעֲלָאָה בְּחֻקְלָא לְמַפְנֵי רַמְשָׁא. וּזְקַף
עֵינוּהִי וְחֹזָא. וְהָא גְמִלָּיָא אֶתְנָ:
סד) **וַתֵּשֶׂא רִבְקָה אֶת עֵינֶיהָ**
וַתֵּרָא אֶת-יִצְחָק וַתִּפֹּל

מֵעַל הַגָּמֶל: וַזְּקַפְתָּ רִבְקָה יָת עֵינֶיהָ. וְחֹזֶת יָת יִצְחָק. וְאַתְרִכִּינַת
מֵעַל גְּמִלָּא: סה) **וַתֹּאמֶר אֶל-הָעֶבֶד מִי-הָאִישׁ הַלֹּזֶה**
הַהֶלֶךְ בְּשָׂדֶה לְקִרְאָתָנוּ וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד הוּא
אֲדֹנִי וַתִּקַּח הָעֶרְעִיף וַתִּתְּכֶם: וְאַמְרַת לְעֶבְדָּא. מִן גּוֹבְרָא
דִּיכִי דַמְהִלִּיךְ בְּחֻקְלָא לְקִדְמוּתָנָא. וְאַמְרַת עֶבְדָּא הוּא רַבּוֹנִי. וְנִסִּיבַת
עֵיפָא וְאַתְפְּסִיאת: סו) **וַיִּסְפֹּר הָעֶבֶד לְיִצְחָק אֵת כָּל-**

רס"ד

השמיטה עצמה לארץ, פתרגומו ואתרכינת
השנה עצמה לארץ ולא הגיעה עד הקרקע.
כמו (פסוק יד) הטי נא כדף, ארפיני, (ש"כ כז י)
ויט שמים, וארפיני, לשון מטה לארץ, ודומה
לו (תהלים לו כד) כי יפל לא יוטל, כלומר אם
יטה לארץ לא יגיע עד הקרקע: סכ) **וַתִּתְּכֶם.**
לשון ותתפעל, כמו ותקבר, ותשבר:
סו) **וַיִּסְפֹּר הָעֶבֶד.** גלה לו נסים שנעשו לו

לחי ראוי. שדלף להביא הגר לאברהם אביו
שישאנה: **יֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב.** קרוב לאותו
באר, שנאמר (למיל כ ו) ויסע משם אברהם
ארצה הנגב וישב בין קדש ובין שור, ושם
היה הבאר, שנאמר (שס טז יד) הנה בין קדש
ובין בֶּרֶד: סג) **לְשׁוֹנָה.** לשון תפלה, כמו (תהלים
קכ ו) ישפוך שיחו: סד) **וַתֵּרָא אֶת יִצְחָק.**
ראתה אותו הדור ותוהא מפניו: **וַתִּפֹּל.**

תפסיר רס"ג

סו) פִּקֵּן אֶלְעָבֵד עָלַי יִצְחָק.
גָּמִיעַ אֶלְאִמּוֹר אֶלְתִּי צָנַעְהָא:
סז) פִּאֲדִכְלָהָא יִצְחָק. אֶלַי
כִּבְא שְׂרָה אִמָּה. וְאֶכְדִּי
רִבְקָה. פִּצְאָרַת לָהּ זִוְגָה
פִּאֲחֻבָּהָא. וְתַעֲזֹא יִצְחָק עָלַי
אִמָּה: כה א) פִּעֲאֹד אֲבֵרָהִים.
וְאֶתְכִּדִּי זִוְגָה אִסְמָהָא קְטוּרָה:
ב) פִּוִּלְדִת לָהּ. זִמְרִן וִיקְשֹׁן,
וּמִדִּין וּמִדִּין. וְיִשְׁבַּק וְשׁוֹת.
ג) וִיקְשֹׁן אִוִּלְד. שְׂבָא וְדָדִין.
וּבְנֵי דָדִין. כִּאֲנוּ אֲשׁוּרִים

הַדְּבָרִים אֲשֶׁר עָשָׂה:
וְאִשְׁתֵּי עַבְדָּא לְיִצְחָק. יֵת כָּל פִּתְגָּמִיא
דְּעַבְדִּי: **סז וִיבֹאָה יִצְחָק**
הָאֵהָלָה שְׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח
אֶת־רִבְקָה וַתְּהִי־לוֹ לְאִשָּׁה
וַיֵּאָהֲבָה וַיִּנָּחֶם יִצְחָק אַחֲרֵי
אִמּוֹ: וְאֵעֲלָה יִצְחָק לְמִשְׁכָּנָא. וְחִזָּא
וְהָא תִּקְנִין עוֹבְדָהָא פְּעוּבְדֵי שְׂרָה אִמָּה.
וְנִסִּיב יֵת רִבְקָה. וְהָיָה לִיהּ לְאִתּוֹ

וְרִיחָמָה. וְאִתְנַחֵם יִצְחָק בְּתֵר אִמָּה: **פ**

כה * וַיִּסֹּף אֲבָרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וְשִׁמְהָ קְטוּרָה:
וְאִוִּסִּיף אֲבָרָהָם. וְנִסִּיב אֶתְתָּא וְשִׁמְהָ קְטוּרָה: **ב** וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־
זִמְרָן וְאֶת־יִקְשָׁן וְאֶת־מִדָּן וְאֶת־מִדִּין וְאֶת־
יִשְׁבָּק וְאֶת־שׁוֹת: וַיֵּלֶדֶת לִיהּ. יֵת זִמְרָן וְיֵת יִקְשָׁן. וְיֵת מִדָּן וְיֵת
מִדִּין. וְיֵת יִשְׁבָּק וְיֵת שׁוֹת: **ג** וַיִּקְשֵׁן יֶלֶד אֶת־שְׂבָא וְאֶת־
דָּדִין וּבְנֵי דָדִין הָיוּ אֲשׁוּרִים וּלְטוֹשָׁם וּלְאִמָּים:

— רס"י —

שְׁקִפְצָה לוֹ הָאֶרֶץ וְשִׁנְדָּמְנָה לוֹ רִבְקָה
בְּתַפְלָתוֹ: **סז הָאֵהָלָה שְׂרָה אִמּוֹ.** וַיְבִיאָהּ
הָאֵהָלָה וְנַעֲשִׂית דְּגָמַת שְׂרָה אִמּוֹ, כְּלוֹמַר
וְהָיָה הָיָא שְׂרָה אִמּוֹ, שְׁכָל זְמַן שְׁשָׁרָה קִימַת
הָיָה נֵר דְּלוֹק מַעְרַב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת,
וּבִרְכָּה מְצוּיָה בְּעִיסָה, וְעֵנָן קְשׁוּר עַל הָאֵהָל,
וּמִשְׁמַתָּה פִּסְקוֹ, וּכְשִׁבְאָת רִבְקָה חִזְרוּ: **אַחֲרֵי**
אִמּוֹ. דְּרָף אֶרֶץ כָּל זְמַן שְׂאִמּוֹ שְׁלֵ-אָדָם

קִימַת כְּרוּף הוּא אֶעֱלָה, וּמִשְׁמַתָּה הוּא
מִתְנַחֵם בְּאִשְׁתּוֹ:
כה ס קְטוּרָה. זֶה הָגֵר, וְנִקְרָאת קְטוּרָה עַל
שֵׁם שְׂנָאִים מַעֲשִׂיָּהּ כְּקִטְרִת וְשְׁקִשְׁרָה פִּתְחָה
שְׁלֵא נִדְוָגָה לְאָדָם מִיּוֹם שְׁפִרְשָׁה מֵאֲבָרָהָם:
ג אֲשׁוּרִים וּלְטוֹשָׁם. שֵׁם רִאשֵׁי אוּמוֹת.
וְתִרְגוּם שְׁלֵ-אֶנְקְלוֹס אֵין לִי לְיִשְׁבּוּ עַל לְשׁוֹן
הַמִּקְרָא. שְׁפִרְשׁ לְמִשְׁרִין, לְשׁוֹן מִחְנָה. וְאִם

תפסיר רס"ג

ולטושים ולאמים: ד) ובני מדין. עיפה ועפר וחנוך. ואבידע ואלדעה. כל הולאי בני קטורה: ה) פאעטא אברהים. גמיע מאלה ליצחק: ו) ולבני אלאמא אלדי לאברהים. והב אברהים הבאת. וטרדהם. ען יצחק אבנה. ועאדה באקי. שרקא אלי בלד אלשרק: ז) ויהיא איהם סני חיה אברהים אלדי

ויקשן אוליד. ית שבא וית דדן. ובני דדן. הו: למשרין ולשכונין ולנגון: ובני מדין עיפה ועפר וחנוך ואבידע ואלדעה כל-אלה בני קטורה: ובני מדין. עיפה ועפר וחנוך. ואבידע ואלדעה. כל אלין בני קטורה: ויתן אברהם את-כל-אשר-לו ליצחק: ויהב אברהם ית כל דליה ליצחק: ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנת וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי קדמה אל-ארץ קדם: ולבני לחינתא דלאברהם. יהב אברהם מתנן. וישלחנן. מעל יצחק בריה בעוד דהוא קים. קדומא לארע מדנחא: ואלה ימי שני-חיי אברהם אשר-חי מאת שנה ושבעים

• רס"י •

ברכה דיאטיקי. שאמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם (לעיל יז ז) ויהי ברכה, הברכות מסורות בידך לברך את מי שתמצא, ואברהם מסרם ליצחק: והפילגשים. חסר כתיב, שלא היתה אלא פלגש אחת, היא הגר היא קטורה. נשים בכתבה, פילגשים בלא כתבה, כדאמרין בסנהדרין (כא 6) בנשים ופילגשים דדוד: נתן אברהם מתנת. פרשו רבותינו שם טמאה מסר להם. דבר אחר מה שנתן לו על אודות שרה

תאמר שאינו כן מפני האל"ף שאינה יסודית, הרי לנו תבות שאין בראשם אל"ף ונתוספה אל"ף בראשם, כמו (עמוס ז ז) חומת אנה, שהוא מן (שמואל ב' ז ד) נכה רגלים, וכמו (מלכים ב' ז ז) אסוף שמן שהוא מן (כוז ג ג) ורחצת וסבת: ולטושים. הם בעלי אהלים המתפורים אנה ואנה ונוסעים איש באהלי אפדנו, וכן הוא אמר (ש"ס ל טז) והנה נטושים על פני כל הארץ, שכן למ"ד ונו"ן מתחלפות זו בזו: כ ויתן אברהם וגו'. אמר ר' נחמיה

תפסיר דס"ג

עאש. מאיה וכו' מסה וסבעין
סנה: ח) ת'ם תופי אברהם
ומאת. בשיבה צאלחה שיכא
קד שבע מן אלעמר. וצאר
אלי קומה. ט) ודפנוה יצחק
ואסמאעיל אבנאה. פי
מג' ארה' אלצ'יעה
אלמ'צ'אעפה. פי צ'יעה עפרון
אבן צוחר אלהתני. אלד'י
קבאלה' ממרא: י) אלצ'יעה.
אלתי אשתראהא אברהם מן
בני חת. ת'ם דפן אברהם
ושרה זוגתה: יא) ולמא כאן
בעד מות אברהם. בארד

שנה וחמש שנים: ואלין. יומי.
שני חיי אברהם דחיא. מאה ושבעין
וחמש שנין: ויגוע וימת
אברהם בשיבה טובה זקן
ושבע ויאסף אל-עמיו:
ואתנגיד ומית אברהם. בסיבו טבא סיב
וסבע. ואתבניש לעמיה: ויקברו
אתו יצחק וישמעאל בניו
אל-מערת המכפלה
אל-שדה עפרון בן-צחר

החתי אשר על-פני ממרא: וקברו יתיה. יצחק
וישמעאל בנוהי. במערת כפילתא. בחקל. עפרון בר צוחר חתא.
דעל אפי ממרא: השדה אשר-קנה אברהם מאת
בני-חת שמה קבר אברהם ושרה אשתו:
חקלא. דזבן אברהם מן בני חתא. תמון. אתקבר אברהם ושרה
אתתיה: ויהי אחרי מות אברהם ויברך
אלהים את-יצחק בנו וישב יצחק עם-באר

— רש"י —

שנאמר באברהם: י"ח ויהי אחרי מות
אברהם ויברך וגו'. נחמו תנחומי אבליים.
דבר אחר אף על פי שמסר הקדוש ברוך
הוא את הברכות לאברהם, נתיירא לברך
את יצחק מפני שצפה את עשו יוצא ממנו,
אמר יבא בעל הברכות ויברך את אשר ייטב

ושאר מתנות שנתנו לו, הכל נתן להם שלא
רצה להנות מהם: ומאת שנה ושבעים
שנה וחמש שנים. בן מאה כבן שבעים, ובן
שבעים כבן חמש בלא חטא: ט יצחק
וישמעאל. מכאן שעשה ישמעאל תשובה
והוליד את יצחק לפניו, והיא שיבה טובה

תפסיר רס"ג

אללה פי יצחק אבנה. ואקאם
יצחק ענד אלביר אלתי לאלתי
אלנאצ'ר: יב) והדיא שרה
תנאליד אסמאעיל אבן
אברהם. אלדי ולדת הגר
אלמצריה. אמה' שרה
לאברהם: יג) והדיא אסמא
בני אסמאעיל. באסמאיהם
לתנאלידהם. בכר אסמאעיל
נביות. וקדר ואדבאל ומבשם:
יד) ומשמע ודומה ומשא:
טו) חדר ותימא יטור נפיש
וקדמה: טז) הולאי הם, בני
אסמאעיל והדיא אסמאיהם. פי
ארבאצ'יהם וקצוריהם. אתני

לחתי ראני: והוה. בתר דמית אברהם.
ובריד יי ית יצחק בריה. ויתיב יצחק. עם
בירא דמלאך קיימא אתחזי עלה: פ
(שבועי) ואלה תולדות
ישמעאל בן-אברהם אשר
ילדה הגר המצרית
שפחת שרה לאברהם:
ואלין. תולדות ישמעאל בר אברהם.
דילידת. הגר מצריה. אמתה דשרה
לאברהם: זג) ואלה שמות בני
ישמעאל בשמתם

לתולדתם בכר ישמעאל נבית וקדר ואדבאל
ומבשם: ואלין. שמחת בני ישמעאל. בשמההון לתולדתהון.
בוכריה דישמעאל נביות. וקדר ואדבאל ומבשם: יד) ומשמע
ודומה ומשא: ומשמע ודומה ומשא: טו) חדר ותימא
יטור נפיש וקדמה: חדר ותימא. יטור נפיש וקדמה:
אלה הם בני ישמעאל ואלה שמותם
בחתריהם ובטירתם שנים-עשר נשיאם
לאמתם: אלין אנון. בני ישמעאל ואלין שמחתהון.

• רש"י •

בעיניו ובא הקדוש ברוך הוא וברכו: זה: טו) בחתריהם. כרכים שאין להם חומה,
יג) בשמתם לתולדתם. סדר לידתן זה אחר ותרגומו בפצחיהון, שהם מפוצחים לשון

תפסיר דס"ג

עשר שריף לאממדם:
(ז) ותד'ה סני חיוה' אסמאעיל.
מאיה וסבעה ותלאתין סנה.
ותופי ומאית. וצאר אלי קומה:
(ח) וסכנו מן חוילה אלי
אלג'פאר. אלדי בחצירה
מצר. אלי אן תגי אלי
אלמוצל. בחצירה גמיע
אכ'ותה ספן:

בפצחיהון ובפרכיהון. תרי עסר רברבין
לאומיהון: **וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיֵּי**
יִשְׁמָעֵאל מֵאֵת שְׁנֵה
וְשְׁלֹשִׁים שְׁנֵה וְשִׁבְעֵי שְׁנִים
וַיָּגֹועַ וַיָּמָת וַיֵּאָסֶף אֶל-
עַמּוּיוֹ: וְאֵלֵין. שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמָעֵאל. מֵאֵה
וּתְלָתִין וְשִׁבְעֵי שָׁנִין. וְאֵתְנָגִיד וּמִיתָ.

וְאֵתְכְנִישׁ לְעַמּוּיָהּ: **וַיִּשְׁכְּנוּ מִחוּלָה עַד-שׁוּר אֲשֶׁר**
עַל-פְּנֵי מִצְרַיִם בְּאֶחָה אֲשׁוּרָה עַל-פְּנֵי כָל-
אֲחָיו נָפַל: וּשְׁרוּ מִחוּלָה עַד חֲגָרָא. דְּעַל אִפִּי מִצְרַיִם. מִטִּי

לְאֵתוֹר. עַל אִפִּי כָל אֲחוּהֵי שָׂרָא: **פ פ פ**

סוף פיסוקים סימן יהוידע

סוף פיסוקים סימן יהוידע

— רש"י —

עשו אל ישמעאל וגוי, כמו שמפורש בסוף
מגלה נקראת (מגילת ז' 6): **וַיָּגֹועַ**. לא נאמרה
גויעה אלא בצדיקים: **יח נפל**. שכן, כמו
(שופטים ז' ז) מדן ועמלק וכל בני קדם
נופלים בעמק. כאן הוא אומר לשון נפילה,
ולחלן הוא אומר על פני כל אחיו ישפן
(לעיל טז ז), עד שלא מת אברהם ישפן,
משמת אברהם נפל: **חסלת פרשת חיי שרכ**

פתיחה, כמו (תכלית נח ז) פצחו ורננו: **ז ואלה**
שני חיי ישמעאל וגוי. אמר רבי חייא בר
אבא למה נמנו שנותיו של-ישמעאל, כדי
ליחס בהם שנותיו של-יעקב. מן שנותיו
של-ישמעאל למדנו ששמש יעקב בבית
עבר ארבע עשרה שנה כשפרש מאביו
קודם שבא אצל לבן, שהרי כשפרש יעקב
מאביו מת ישמעאל, שנאמר (לכנ כח ט) וילך

ברכה ראשונה שקודם ההפטר

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. אשר בחר, בנביאים טובים. ורצה
בדבריהם, הנאמרים באמת. ברוך אתה יהוה. הבוחר בתורה,
במשה עבדו, וב ישראל עמו. ובנביאי, האמת והצדק: (אמן)

הפטרות דויהיו חיי שרה

במלכים א' סימן א'

וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד זָמַן בָּא בַּיָּמִים וַיִּכְסְהוּ בַּבָּגְדִים וְלֹא יָחַם
 לוֹ: וּמִלְכָּא דָּוִד, סִיב. עַל, בְּיוֹמֵינוּ. וּמִכְסֵּן לִיהּ, בְּלִבּוֹשֵׁינוּ.
 וְלֹא שָׁחִין, לִיהּ: ב וַיֹּאמְרוּ לוֹ עֲבָדָיו יִבְקְשׁוּ לְאֹדְנֵי הַמֶּלֶךְ
 נַעֲרָה בְּתוּלָה וְעַמְדָּה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְתִהְיֶה-לוֹ סִכְנַת
 וְשִׁכְבָּה בְּחִיקָךְ וְחָם לְאֹדְנֵי הַמֶּלֶךְ: וַאֲמָרוּ לִיהּ עַבְדֹּהִי. יִבְעֹז.
 לְרַבּוֹנִי מִלְכָּא, עוֹלִימְתָא בְּתוּלָתָא. וְתִשְׁמִישׁ, קֶדֶם מִלְכָּא. וְתִהְיֶה לִיהּ,
 קָרִיבָא. וְתִשְׁכּוּב לְוִתְךָ. וַיִּשְׁחַן, לְרַבּוֹנִי מִלְכָּא: ג וַיִּבְקְשׁוּ נַעֲרָה יָפָה
 בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל וַיִּמְצְאוּ אֶת-אַבְיִשֶׁג הַשּׁוֹנֵמִית וַיִּבְּאוּ
 אֹתָהּ לַמֶּלֶךְ: וּבְעֹז, עוֹלִימְתָא שְׁפִירָתָא. בְּכָל, תַּחֲוֹם אֶרֶץ דִּישְׂרָאֵל.
 וַאֲשַׁכְּחוּ. יָת אַבְיִשֶׁג, דְּמִן שׁוֹנֵם. וַאֲיִתִּיאוּ יָתָהּ, לַמֶּלֶכָּא: ד וְהַנַּעֲרָה
 יָפָה עַד-מְאֹד וְתִהְיֶה לַמֶּלֶךְ סִכְנַת וְתִשְׁרָתָהּ וְהַמֶּלֶךְ לֹא
 יָדָעָהּ: וְעוֹלִימְתָא, שְׁפִירָא עַד לַחֲדָא. וְהָיוּ לַמֶּלֶכָּא קָרִיבָא, וּמִשְׁמָשָׂא
 לִיהּ. וּמִלְכָּא, לֹא יָדָעָהּ: ה וַאֲדֹנֶיהָ בֶּן-חַגִּית מִתְנַשֵּׂא לֵאמֹר
 אֲנִי אֶמְלֹךְ וַיַּעַשׂ לוֹ רֶכֶב וּפָרָשִׁים וְחֲמִשִּׁים אִישׁ רָצִים
 לִפְנָיו: וַאֲדֹנֶיהָ בֶּן חַגִּית. מִתְרַבֵּב לְמִימַר, אֲנִי אֶמְלֹךְ. וְעַבְדֵּי לִיהּ.
 רַתְבִּין, וּפְרָשִׁין. וְחֲמִשִּׁין גְּבָרָא, רְדוּפִין קְדָמוֹהִי: ו וְלֹא-עָצְבוּ אֲבִיו
 מִיָּמָיו לֵאמֹר מִדּוּעַ כָּכָה עָשִׂיתָ וְגַם-הוּא טוֹב-תֹּאֵר מְאֹד
 וְאֹתוֹ יִלְדָּה אַחֲרֵי אַבְשָׁלוֹם: וְלֹא אַכְלָמִיָּה אָבוּהִי מִיּוֹמוֹהִי,
 לְמִימַר. מָדִין, בְּדִין אֶת עֲבִיד. וְאַף הוּא שְׁפִיר בְּרִיּוּיָהּ, לַחֲדָא. וַיִּתִּיָּה
 יְלִידָתָהּ, בְּתֵר אַבְשָׁלוֹם: ז וַיִּהְיוּ דְבָרָיו עִם יוֹאָב בֶּן-צְרוּיָהּ וְעִם
 אֲבִיתֵר הַכֹּהֵן וַיַּעֲזְרוּ אַחֲרֵי אֹדְנֶיהָ: וְהָיוּ פִתְגָמוֹהִי, בְּעִיצָא. עִם,

זולק הדקדוק: וְלֹא יָחַם לוֹ. הו"ד בחיריק בכל הספרים: ג' וַיִּמְצְאוּ. הו"ו געני:
 ה' וַאֲדֹנֶיהָ. האלף בשוא פתח בכל התיגאן, ומסיר עליה ח', וכן הוא בכ"ד גדול:

יֹאבֵב בַּר צְרוּיָהּ. וְעַם, אֲבִיתָר כֹּהֵנָא. וְסַעֲדִין, בֶּתֶר, אֲדֹנִיָּה: ^ה וְצִדּוֹק
הִכֵּהוּ וּבְנִיָּהוּ בֶן־יְהוֹיָדָע וְנָתָן הַנָּבִיא וְשִׁמְעִי וְרֵעִי
וְהַגִּבּוֹרִים אֲשֶׁר לְדָוִד לֹא הָיוּ עִם־אֲדֹנִיָּהוּ: וְצִדּוֹק כֹּהֵנָא.
וּבְנִיָּהוּ בַר יְהוֹיָדָע. וְנָתָן נָבִיא, וְשִׁמְעִי וְרֵעִי. וְגִבּוֹרֵי, דְלָדָוִד. לֹא הָיוּ,
בְּעִיצַת אֲדֹנִיָּה: ^ט וַיִּזְבַּח אֲדֹנִיָּהוּ צֹאן וּבָקָר וּמְרִיא עִם אֲבֹן
הַזֹּחֶלֶת אֲשֶׁר־אֵצֶל עֵין רֹגֵל וַיִּקְרָא אֶת־כָּל־אֶחָיו בְּנֵי
הַמֶּלֶךְ וְכָל־אֲנָשֵׁי יְהוּדָה עֲבָדֵי הַמֶּלֶךְ: וּנְכֹס אֲדֹנִיָּה. עַן
וְתוֹרִין, וּפְטִימִין. עַם, אֲבֹן סְכוּתָא. דְּבִסְטָר, עֵין קֶצְרָא. וְזִמִּין. יֵת כָּל
אֲחוּהִי, בְּנֵי מַלְכָא. וְכָל גִּבְרֵי שֹׁבֵט יְהוּדָה, עֲבָדֵי מַלְכָא: ^י וְאֶת־נָתָן
הַנָּבִיא וּבְנִיָּהוּ וְאֶת־הַגִּבּוֹרִים וְאֶת־שְׁלֹמֹה אֶחָיו לֹא קָרָא:
וְיֵת נָתָן נָבִיא וּבְנִיָּהוּ. וְיֵת גִּבְרֵיָא. וְיֵת שְׁלֹמֹה אֲחוּהִי, לֹא זָמִין:
^{יא} וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל־בֶּת־שֶׁבַע אִם־שְׁלֹמֹה לֵאמֹר הֲלוֹא
שָׁמַעְתָּ כִּי מֶלֶךְ אֲדֹנִיָּהוּ בֶן־חַגִּית וְאֲדֹנִינוּ דָּוִד לֹא יָדָע:
וְאָמַר נָתָן. לְבֵת שֶׁבַע אֲמִיָּה דְשְׁלֹמֹה, לְמִימַר. הֲלֹא שָׁמַעְתָּ. אֲרִי מֶלֶךְ,
אֲדֹנִיָּה בַר חַגִּית. וְרַבּוֹנָא דָּוִד, לֹא יָדָע: ^{יב} וְעַתָּה לְכִי אִיעָצֶךָ נָא
עֲצָה וּמַלְטִי אֶת־נַפְשְׁךָ וְאֶת־נַפְשׁ בִּנְךָ שְׁלֹמֹה: וּכְעַן.
אֵיתָא. אֲמַלְכְּנִיד כְּעַן, מַלְכָא. וְשִׁיזְבִי, יֵת נַפְשִׁיךָ. וְיֵת נַפֶּשׁ בְּרִיךְ, שְׁלֹמֹה:
^{יג} לְכִי וּבֹאִי | אֶל־הַמֶּלֶךְ דָּוִד וְאָמַרְתְּ אֵלָיו הֲלֹא־אַתָּה
אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ נִשְׁבַּעְתָּ לְאִמְתְּךָ לֵאמֹר כִּי־שְׁלֹמֹה בִּנְךָ
יִמְלֹךְ אַחֲרַי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּאִי וּמִדּוּעַ מֶלֶךְ אֲדֹנִיָּהוּ:
אִיזִילִי. וְתִיעֲלִין, לְוֵת מַלְכָא דָּוִד. וְתִימְרִין לֵיהּ הֲלֹא אַתָּה, רַבּוּנִי מַלְכָא.
קִיִּימְתָא לְאִמְתְּךָ, לְמִימַר. אֲרִי שְׁלֹמֹה בְרִיךְ, יִמְלוֹךְ בְּתַרִי. וְהוּא, יִתִּיב
עַל כִּרְסֵי מַלְכוּתִי. וּמִדִּין, מֶלֶךְ אֲדֹנִיָּה: ^{יד} הִנֵּה עוֹדֶךָ מְדַבֵּרֶת שֵׁם

זולק הדקדוק: וְאֶת־נָתָן, וְאֶת־הַגִּבּוֹרִים. הווי"ן בגעיא: ^{יא} וְאֲדֹנִינוּ דָּוִד. האל"ף בשוא פתח,
ועיינ במוסרה סוף פרשת וישב (ברא' מ-א):

עם-הַמֶּלֶךְ וְאֲנִי אָבוֹא אַחֲרָיֶךָ וּמִלֵּאתִי אֶת-דְּבָרֶיךָ:
הָא. עַד דָּאת מִמְּלָא תִּמְן, קָדַם מִלְכָּא. וְאַנָּא, אִיעוּל בְּתִרְךָ. וְאַקִּיִּים,
יֵת פִּתְגָמְכִי: טו וַתָּבֹא בֵּת-שֶׁבַע אֶל-הַמֶּלֶךְ הַחֲדָרָה וְהַמֶּלֶךְ
זָקֵן מְאֹד וְאַבְישָׁג הַשּׁוֹנֵמִית מְשַׁרְתָּ אֶת-הַמֶּלֶךְ: וְעַלֹת בֵּת
שֶׁבַע לִקְדָם מִלְכָּא, לְאַדְרוֹן בֵּית מִשְׁכָּבָא. וּמִלְכָּא, סִיב לַחְדָּא. וְאַבְישָׁג,
דִּמְן שׁוֹנֵם, מְשַׁמְשָׂא, קָדַם מִלְכָּא: טז וַתִּקַּד בֵּת-שֶׁבַע וַתִּשְׁתַּחֲוּ
לַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מֶה-לָּךְ: וּכְרַעַת בֵּת שֶׁבַע. וּסְגִידַת,
לְמִלְכָּא. וַאֲמַר מִלְכָּא, מָא לִיךְ: ז' וַתֹּאמֶר לוֹ אֲדֹנִי אַתָּה
נִשְׁבַּעְתָּ בִּיהוָה אֱלֹהֶיךָ לְאַמְתְּךָ בִּי-שְׁלֹמָה בֶּנְךָ יִמְלֹךְ
אַחֲרִי וְהוּא יֵשֵׁב עַל-כִּסֵּאִי: וַאֲמַרְתָּ לִּיה. רַבּוֹנִי, אַתָּה קִיַּמְתָּא.
בְּמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶךָ, לְאַמְתְּךָ. אֲרִי שְׁלֹמָה בְּרִיךְ, יִמְלוֹךְ בְּתִרְךָ. וְהוּא,
יָתִיב עַל כִּסֵּי מַלְכוּתִי: ח' וְעַתָּה הִנֵּה אֲדֹנִיָּה מֶלֶךְ וְעַתָּה
אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ לֹא יֵדְעָתָּ: וּכְעַן, הָא אֲדֹנִיָּה, מֶלֶךְ. וּכְעַן, רַבּוֹנִי מִלְכָּא,
לֹא יֵדְעָתָּ: ט' וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא-וְעֶזְאֵן לָרֹב וַיִּקְרָא לְכָל-
בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְאַבְיָתָר הַכֹּהֵן וּלְיֹאָב שֶׁר הָעֶבְא וּלְשְׁלֹמָה
עַבְדְּךָ לֹא קָרָא: וּנְכֹס. תּוֹרִין וּפְטִימִין וְעַן, לִסְגִי. וְזִמִּין, לְכָל בְּנֵי
מִלְכָּא. וּלְאַבְיָתָר, כֹּהֵנָא. וּלְיֹאָב, רַב חֵילָא. וּלְשְׁלֹמָה עַבְדְּךָ, לֹא זִמִּין:
כ' וְאַתָּה אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ עֵינִי כָל-יִשְׂרָאֵל עָלֶיךָ לְהַגִּיד לָהֶם
מִי יֵשֵׁב עַל-כִּסֵּא אֲדֹנִי-הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו: וְאַתָּה, רַבּוֹנִי מִלְכָּא.
עֵינִי כָל יִשְׂרָאֵל, סְבִירָן עָלֶךָ. לְחֻזָּא לְחוּן. מִן יָתִיב, עַל כִּסֵּי מַלְכוּתָא
דְּרַבּוֹנִי מִלְכָּא, בְּתִירוּהִי: כא וְהָיָה כְּשֶׁכָּב אֲדֹנִי-הַמֶּלֶךְ עִם-
אַבְתָּיו וְהָיִיתִי אֲנִי וּבְנֵי שְׁלֹמָה חֲטָאִים: וְהִי. כִּד יִשְׁכּוּב
רַבּוֹנִי מִלְכָּא, עִם אֲבָהָתוּהִי. וְאַיְהִי. אֲנָא. וּבְרִי שְׁלֹמָה, מִתְרַכִּין:

זולק הדקדוק: ט' ומריא הוי"ו געזי: כא כשכב אדני. כן הוא בכל התיגאן והכ"ף רפה, ומסיר
עליה לחוד רפי, והטעם עליה מארכה לא בתביר בכל התיגאן, וכן הוא בכ"ד גדול
והירושלמיים:

בב וְהִנֵּה עֹדְנָה מְדַבֶּרֶת עִם־הַמֶּלֶךְ וְנָתַן הַנְּבִיא בָּא: וְהָא.
עַד דְּהִיא מְמַלְלָא, קָדָם מַלְכָּא, וְנָתַן נְבִיא, עַל: כג וַיִּגִּדּוּ לַמֶּלֶךְ
לֵאמֹר הִנֵּה נָתַן הַנְּבִיא וַיָּבֹא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁתַּחוּ לַמֶּלֶךְ
עַל־אִפּוֹ אֲרָצָה: וַחֲוִיאוּ לַמֶּלֶכָּא, לְמִימְרֵי. הָא, נָתַן נְבִיא. וְאַתָּא,
לְקָדָם מַלְכָּא. וְסִגִּיד לַמֶּלֶכָּא, עַל אִפּוֹהִי, עַל אֲרָעָא: כד וַיֹּאמֶר נָתַן
אַדְנִי הַמֶּלֶךְ אַתָּה אֲמַרְתָּ אֲדֹנִיָּהּ וַיִּמְלֹךְ אַחֲרֵי וְהוּא יֹשֵׁב
עַל־כְּסֵאִי: וַאֲמַר נָתַן. רַבּוּנִי מַלְכָּא. אַתָּה אֲמַרְתָּ. אֲדֹנִיָּהּ, יִמְלֹךְ בְּתָרִי.
וְהוּא, יִתִּיב עַל כְּרִסֵּי מַלְכוּתִי: כה כִּי | יֵרֵד הַיּוֹם וַיִּזְבַּח שׁוֹר
וּמְרִיא־וְצֹאן לָרֹב וַיִּקְרָא לְכָל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְשָׂרֵי הָעָבָא
וּלְאֲבִיתָר הַכֹּהֵן וְהֵנָּם אֲכָלִים וְשִׁתִּים לִפְנָיו וַיֹּאמְרוּ יְחִי
הַמֶּלֶךְ אֲדֹנִיָּהּ: אֲרִי, נָחַת יוֹמָא דִּין. וְנִכְס. תּוֹרִין וּפְטִימִין וְעֵן, לִסְגִּי.
וְזִמִּין, לְכָל בְּנֵי מַלְכָּא. וּלְרַבְּנֵי חִילָא, וּלְאֲבִיתָר כְּהֵנָּא. וְהָאֲנוּן. אֲכָלִין
וְשָׁתִין, קְדָמוּהִי. וַאֲמָרוּ, יֵצֶלַח, מַלְכָּא אֲדֹנִיָּהּ: כו וְלִי אֲנִי־עֲבָדְךָ
וּלְצֹדֵק הַכֹּהֵן וּלְבִנְיָהּ בֶּן־יְהוֹיָדָע וּלְשִׁלְמָה עֲבָדְךָ לֹא
קָרָא: זלי דַּאֲנָא עֲבָדְךָ. וּלְצֹדֵק כְּהֵנָּא. וּלְבִנְיָהּ בֶּן־יְהוֹיָדָע, וּלְשִׁלְמָה
עֲבָדְךָ, לֹא זִמִּין: כז אִם מֵאֵת אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ נִהְיָה הַדְּבָר הַזֶּה
וְלֹא הוֹדַעְתָּ אֶת־ (כ' עֲבָדִיד) עֲבָדְךָ מִי יֹשֵׁב עַל־כְּסֵא אֲדֹנִי־
הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו: אִם, מִן רַבּוּנִי מַלְכָּא. הָוָה, פְּתַגְמָא הָדִין. וְלֹא הוֹדַעְתָּא,
יְת עֲבָדְךָ. מִן יִתִּיב, עַל כְּרִסֵּי מַלְכוּתָא דְּרַבּוּנִי מַלְכָּא, בְּתִירוּהִי: כח וַיַּעַן
הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֹּאמֶר קְרָאוּ־לִי לְבַת־שָׁבַע וּתְבֹא לִפְנֵי
הַמֶּלֶךְ וְתַעֲמֹד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: וְאַתִּיב מַלְכָּא דָּוִד, וַאֲמַר. קְרוּ לִי,
לְבַת שָׁבַע. וְאַתָּת, לְקָדָם מַלְכָּא, וְקִמַּת, קָדָם מַלְכָּא: כט וַיִּשְׁבַּע
הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר חִי־יְהוָה אֲשֶׁר־פָּדָה אֶת־נַפְשִׁי מִכָּל־צָרָה:
וְקִיִּים מַלְכָּא, וַאֲמַר. קִיִּים הוּא יִי. דְּפִרְק יְת נַפְשִׁי, מִכָּל עָקָא:

לְכִי כְּאִשֶּׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָךְ בִּיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
 בִּי-שְׁלֹמֶה בְּנִךְ יִמְלֹךְ אַחֲרַי וְהוּא יֵשֵׁב עַל-כִּסְאִי תַּחְתָּי
 כִּי בֶן אֶעֱשֶׂה הַיּוֹם הַזֶּה: אֲרִי. כָּמָא דְקִיּוּמִית לִיךְ. בְּמִימְרָא דִּי
 אֱלֹהָא דִּישְׂרָאֵל, לְמִימְרָא. אֲרִי שְׁלֹמֶה בְּרִיךְ, יִמְלֹךְ בְּתַרְי. וְהוּא. יְתִיב עַל
 בְּרִסֵּי מַלְכוּתֵי, תַּחְתָּי. אֲרִי. בֶּן אֶעְבִּיד, יוֹמָא הַדִּין:
 לֹא וְתִקְדָּ בַת-שֶׁבַע אֲפִים אֲרִי וְתִשְׁתַּחֲוֶה לְמֶלֶךְ וְתֵאמֹר
 יְחִי אֲדֹנֵי הַמֶּלֶךְ דְּדוֹד לְעַלְמָא: וְכַרְעַת בַּת שֶׁבַע עַל אֶפְדָּא, עַל
 אֶרְעָא. וְסִגִּידַת, לְמַלְכָּא. וְאִמְרַת. יְתַקִּים. רְבוּנֵי מַלְכָּא דְּדוֹד, לְעַלְמָא:

ומנהג השאמי להוסיף פסוק זה:

וְגַם יֵשֵׁב שְׁלֹמֶה עַל כִּסֵּא הַמְּלוּכָה: וְאִי, יְתִיב שְׁלֹמֶה, עַל, בְּרִסֵּי מַלְכוּתָא:
 (גְּאֻלָּנוּ יְהוָה עֲבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל):
 (פְּרָקְנָא. יִי עֲבָאוֹת, שְׁמִיָּה. קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל):
 עַל דָּא יְתַבְּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקַיָּמָא. מְבָרַךְ הוּא לְעַלְמָא,
 וְלְעַלְמֵי עַלְמֵיָא:

וזלך הדקדוק: לֹא יְחִי אֲדֹנֵי הַמֶּלֶךְ. בחשוביהם 'יחי' במארכה וצ"ע. ועד כאן מסיימים
 הפטרת חיי שרה בהפטרות ישנות, וכן כתב הרמב"ם ז"ל:

דהו ^{לכונחת שבת ושני וחמישי} ואלה תולדות יצחק

יט ואלה תולדות יצחק
 בן-אברהם אברהם הוליד
 את-יצחק: ואלין. תולדות יצחק
 בר אברהם. אברהם הוליד ית יצחק: ב ויהי יצחק

תפסיר רס"ג

יט) והדא שרר תנאליד יצחק
 אבן אברהם. בעד מא כ"ץ
 אברהם מן אולאדה יצחק:

— רש"י —

יט ואלה תולדות יצחק. יעקב ועשו אברהם הוליד את
 אברהם בפרשה: אברהם הוליד את יצחק. לפי שהיו ליצני הדור אומרים
 יצחק. על ידי שכתב הכתוב יצחק בן מאבימלך נתעברה שרה, שהרי כמה שנים

תפסיר דס"ג

(כ) וְלִמָּא פֿאן יִצְחָק אָבן
אָרבעצין סָנֵה. תּוֹזֵג בְּרִבְקָה.
אָבנֵה' בַּתּוֹאֵל אֶלְאָרְמִנִי. מן
פֿדן אַרם. אַכִּית לָבֵן אֶלְאָרְמִנִי.
פֿצאַרַת לֵה זִוגֵה: כּא) תִּים שִׁפֵּע
יִצְחָק אֵלִי אֵלֵלָה חֵיאל זִוגֵתָה.
אָד' פֿאַנט עאַקֶר. פֿשפֿעָה
אַלֵלָה פֿחמֵלַת: כּב) פֿאַזדֶתם

בֶּן־אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּקָחָתוֹ
אֶת־רִבְקָה בֵּת־בְּתוּאֵל
הָאֲרָמִי מִפֶּדֶן אֲרָם אֲחֹת
לְבֶן הָאֲרָמִי לוֹ לְאִשָּׁה: וְהָיָה
יֵצֵחָק בֶּר אַרְבָּעִין שָׁנָיִן. כֹּד נָסִיב יֵת
רִבְקָה. בֵּת בְּתוּאֵל אֲרָמָא. מִפֶּדֶן אֲרָם.
אֲחִיתִיָּה. דְּלָבָן אֲרָמָא לִיָּה לְאִתּוֹ:

וַיַּעֲתֵר יִצְחָק לַיהוָה לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ כִּי עֲקָרָה
הוא וַיַּעֲתֵר לוֹ יְהוָה וַתֵּהָר רַבֶּקָּה אִשְׁתּוֹ: וַצִּלִּי
יִצְחָק קָדָם יי לְקַבֵּל אֶת־תִּיה. אָרִי עֲקָרָה הִיא. וְקַבֵּל צְלוֹתֶיהָ יי.
וַעֲדִיאת רַבֶּקָּה אֶת־תִּיה: בְּ וַיִּתְרַצְצוּ הַבָּנִים בְּקֶרֶבָּה

● ————— רש"י ————— ●

רשע ומקומה אנשי רשע, ולא למדה
ממעשיהם: **מפדן ארם**. על שם ששני ארם
היו, ארם נהרים וארם צובה, קורא אותו
פדן, לשון (שמואל א' יא ז) צמד בקר, תרגום
פדן תורין. ויש פותרין פדן ארם כמו
(כסע יב יג) שדה ארם, שבלשון ישמעאל
קורין לשדה פדן: **כא ויעתר**. הרבה והפציר
בתפלה: **ויעתר לו**. נתפצר ונתפייס
ונתפתה לו, ואומר אני כל לשון עתר לשון
הפצרה ורבוי הוא וכן (יחזקאל ח יא) ועתר ענן
הקטרת, מרבית עלית העשן, וכן (שם לז יג)
והעתרתם עלי דבריכם, וכן (משלי כז ו)
נעתרות נשיקות שונא, דומות למרבות והנם
למשא. אינקרייסימינ"ט זלע"ז: **לנכח אשתו**.
זה עומד בזוית זו ומתפלל, וזו עומדת בזוית
זו ומתפללת: **ויעתר לו**. לו ולא לה, שאין
דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן
רשע לפיכך לו ולא לה: **כז ויתרוצצו**. על
ברחוק המקרא הזה אומר דרשני, שסתם מה

שְׁהִתָּה עִם אֲבָרְהָם וְלֹא נִתְעַבְרָה הַמִּנּוּנָה, מִה
עָשָׂה הַקְדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, צָר קִלְסֶתָּר פָּנָיו
שֶׁל־יִצְחָק דּוֹמָה לְאַבְרָהָם, וְהַעֲיִדוּ הַכֹּל
אֲבָרְהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק, וְזוֹהוּ שֶׁכָּתַב כָּאֵן
יִצְחָק בֶּן אֲבָרְהָם הָיָה, שֶׁהָיָה עֲדוּת יֵשׁ
שֶׁאֲבָרְהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק: כ בֶּן אֲרָבָעִים
שָׁנָה. שֶׁהָיָה כְּשֶׁבֶא אֲבָרְהָם מִהַר הַמּוֹרִיָּה
נִתְבַּשֵּׁר שְׁנֹלְדָה רִבְקָה, וְיִצְחָק הָיָה בֶּן
שְׁלֹשִׁים וְשֶׁבַע שָׁנָה, שֶׁהָיָה בּוֹ בַּפֶּרֶק מֵתָה
שָׂרָה, וּמִשְׁנֹלַד יִצְחָק עַד הָעֵקֶידָה שִׁמְתָהּ
שָׂרָה שְׁלֹשִׁים וְשֶׁבַע שָׁנָה, וּבֵת תִּשְׁעִים הָיְתָה
כְּשֶׁנֹּלַד יִצְחָק, וּבֵת מֵאָה עֶשְׂרִים וְשֶׁבַע
כְּשִׁמְתָּהּ, שְׁנָאֲמַר (כג 6) וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה וַיּוּי,
הָיָה לְיִצְחָק שְׁלֹשִׁים וְשֶׁבַע שָׁנִים וּבּוֹ בַּפֶּרֶק
נֹלְדָה רִבְקָה, הִמָּתִין לָהּ עַד שֶׁתָּהָא רְאוּיָה
לְבִיאָה שֶׁלֹשׁ שָׁנִים וּנְשָׂאָה: **בֵּת בְּתוּאֵל**
מִפְּדֵן אָרֶם אָחוֹת לָבָן. וְכִי עֲדִיין לֹא נִכְתַּב
שֶׁהָיָה בֵּת בְּתוּאֵל וְאַחֹת לָבָן וּמִפְּדֵן אָרֶם,
אִלָּא לְהַגִּיד שֶׁבַחָה שֶׁהִיתָה בֵּת רֹשַׁע וְאַחֹת

תפסיר רס"ג

וַתֹּאמֶר אִם-כֵּן לָמָּה זֶה
אֲנֹכִי וַתֵּלֶךְ לְדֶרֶשׁ אֶת-

יְהוָה: וַדַּחֲקִין בְּנִיָּא בְּמַעְהָא. וַאֲמַרְת
אִם כֵּן. לָמָּה דָנִן אָנָּה. וְאִזְלַת לְמַתְבַּע

אוּלְפִין מִן קָדָם יי: כַּג וַיֹּאמֶר יְהוָה

לָהּ שְׁנֵי גוֹיִם בְּבִטְנָהּ וּשְׁנֵי

לְאֻמִּים מִמֶּעֶיד יִפְרְדּוּ וְלֹאִם

מִלְּאִם יֵאָמֵן וְרַב יַעֲבֹד

צָעִיר: וַאֲמַר יי לָהּ. תִּרְיִן עַמְמִין

בְּמַעֲבִי. וְתִרְתִּין מַלְכוּן. מִמַּעֲבִי יִתְפָּרֶשֶׁן. וּמַלְכוּ מַמְלָכוֹ תִתְקַן. וְרַבָּא

יִשְׁתַּעֲבֹד לְזַעֲרָא: כַּד וַיִּמְלְאוּ יְמֶיהָ לָלֶדֶת וְהִנֵּה

תּוֹמָם בְּבִטְנָהּ: וּשְׁלִימוֹ יוֹמָהּ לְמִילָדָה. וְהָא תִיּוֹמִין בְּמַעְהָא:

כַּה וַיַּצֵּא הָרִאשׁוֹן אֲדָמוֹנִי כֹלֹ כְּאֶדְרֵת שַׁעַר

— רס"י —

שְׁלֹא פִסְקוּ מַעַל שְׁלֹחָנָם לֹא צִנּוֹן וְלֹא חֲזָרַת
לֹא בִימוֹת הַחֲמִיּוֹת וְלֹא בִימוֹת הַגְּשָׁמִים: וּשְׁנֵי
לְאֻמִּים. אֵין לְאוֹם אֵלָא מַלְכוּת: מִמֶּעֶיד
יִפְרְדּוּ. מִן הַמַּעֲשִׂים הֵם נִפְרָדִים, זֶה לְרִשְׁעוֹ
וְזֶה לְתַמּוֹ: מִלְּאִם יֵאָמֵן. לֹא יִשְׁוּוּ בְּגִדּוּלָהּ,
כְּשֶׁזֶה קָם זֶה נִפְלָא, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (יִחְזָקֵאל כו ז)
אִמְלֵאָה הַחֲרָבָה, לֹא נִתְמַלְאָה צוּר אֵלָא
מִחֲרָבָהּ שְׁלִי־יְרוּשָׁלַיִם: כַּד וַיִּמְלְאוּ יְמֶיהָ.
אֲבָל בְּתַמָּר כְּתִיב (לֵכֶן לֹא כז) וַיְהִי בַעֲת
לְדִתָּהּ. שְׁלֹא מְלֵאוּ יְמֶיהָ כִּי לְשִׁבְעָה חֳדָשִׁים
יִלְדָתָם: וְהִנֵּה תּוֹמָם. חֲסַר, וּבְתַמָּר תְּאוֹמִים
מִלֵּא לְפִי שְׁשֻׁנֵיהֶם צַדִּיקִים, אֲבָל כָּאֵין אֶחָד
צַדִּיק וְאֶחָד רָשָׁע: כַּה אֲדָמוֹנִי. סִימָן הוּא

הִיא רָצִיצָה זֶה וְכָתַב אִם כֵּן לָמָּה זֶה אֲנֹכִי.
רְבוּתִינוּ דְרִשְׁוֵהוּ לְשׁוֹן רִיצָה, כְּשֶׁהִיָּתָה
עוֹבְרַת עַל פְּתָחֵי תוֹרָה שְׁלִשָׁם וְעֶבֶר יַעֲקֹב
רִץ וּמִפְרָכֵס לְצֹאת, עוֹבְרַת עַל פְּתָחֵי עֲבוּדָה
וְזֶה עָשׂוּ מִפְרָכֵס לְצֹאת. דְּבַר אַחֵר
מִתְרוֹצְצִים זֶה עִם זֶה וּמְרִיבִים בְּנִחְלַת שְׁנֵי
עוֹלָמוֹת: וַתֹּאמֶר אִם כֵּן. גְּדוֹל צַעַר הָעֵבוֹר:
לָמָּה זֶה אֲנֹכִי. מִתְנַאֶה וּמִתְפַּלֵּל עַל הָרִיוֹן:
וַתֵּלֶךְ לְדֶרֶשׁ. לְבֵית מִדְרָשׁוֹ שְׁלִשָׁם:
לְדֶרֶשׁ אֶת ה'. שְׁנֵיגִיד לָהּ מַה תִּהְיֶה בְּסוּפָה:
כַּג וַיֹּאמֶר ה' לָהּ. עַל יְדֵי שְׁלִיחַ, לְשֵׁם נֶאֱמַר
בְּרוּחַ הַקּוֹדֶשׁ וְהוּא אָמַר לָהּ: שְׁנֵי גוֹיִם
בְּבִטְנָהּ. גִּיִּים כְּתִיב, אֵלֹו אֲנִטוֹנִינוּס וְרַבִּי,

תפסיר רס"ג

(כו) וּפֶעַד דִּלְךָ כִּרְג אֲכִיָּה.
וַיְהִי מֵאִסְכָּה בְּעֶקֶב עָשׂו.
פִּסְמָאָה יַעֲקֹב. וּכְאֵן יִצְחָק.
אֲבֵן סִתִּין סָנָה. אֲדָ' וְלֵדָא:
(כז) וְלִמָּא כֶּבֶד אֱלֹג־לִמָּאן.
כִּכְאֵן עָשׂו. רָגְלָא עֲאֲרָפָא
בְּאַלְצִיד רָגְלָא צַחְרוּיָא. וַיַּעֲקֹב

וַיִּקְרָא שְׁמוֹ עֵשָׂו: וַיִּנָּפֶק
קִדְמָאָה סָמוּק. כּוּלִיָּהּ בְּגָלִים דְּסַעֲרָ וְקָרוּ
שְׁמִיָּה עָשׂו: כּוּ וַאֲחֵרֵי-כֵן יֵצֵא
אָחִיו וַיְדוּ אֶחְזָת בְּעֶקֶב
עָשׂו וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב
וַיִּצְחָק בֶּן-שָׁשִׁים שָׁנָה

בְּלִדְתָּ אֹתָם: וּבִתְרַ בֶּן נֶפֶק אֲחוּהִי. וַיְהִי אֲחִידָא בְּעֶקֶבָא דְּעָשׂו.
וַיִּקְרָא שְׁמִיָּה יַעֲקֹב. וַיִּצְחָק בֶּן שְׁתֵּין שָׁנִין כִּד יְלִידָת יִתְהוֹן:
כּוּ וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עָשׂו אִישׁ יָדַע צִיד אִישׁ

— רס"י —

עד שְׁנָה עֹמֶד וְנוֹטְלָה הַמָּנָה: וַיִּקְרָא שְׁמוֹ
יַעֲקֹב. הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. דְּבַר אַחֵר אָבִיו
קָרָא לוֹ יַעֲקֹב עַל שֵׁם אֲחִיּוֹת הָעֶקֶב: בֶּן
שָׁשִׁים שָׁנָה. עָשָׂר שָׁנִים מִשְׁנִשְׁאָה עַד
שְׁנַעֲשִׂית בֵּת שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַרְאוּיָה
לְהַרְיוֹן וְעָשָׂר שָׁנִים הִלְלוּ צָפָה וְהַמְתִּין לָהּ
כְּמוֹ שְׁעֵשָׂה אָבִיו לְשָׂרָה, כִּיּוֹן שְׁלֹא נִתְעַבְּרָה
יָדַע שֶׁהִיא עֹקְרָה וְהַתְּפַלֵּל עָלֶיהָ. וְשִׁפְחָה לֹא
רָצָה לִשְׂאֵל, לָפִי שְׁנִתְקַדֵּשׁ בְּהֵר הַמִּזְבֵּיחַ
לְהַיּוֹת עוֹלָה תְּמִימָה: כּוּ וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים
וַיְהִי עָשׂו. כָּל זְמַן שֶׁהָיוּ קְטָנִים לֹא הָיוּ
נִכְרִים בְּמַעֲשֵׂיהֶם וְאִין אָדָם מִדְּקֹדֶק בָּהֶם מֵה
טִיבָם, כִּיּוֹן שְׁנַעֲשָׂו בְּנֵי שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה זֶה
פֶּרֶשׁ לְבִתֵּי מִדְּרָשׁוֹת זֶה פֶּרֶשׁ לְעִבּוּדָה זֶה:
יָדַע צִיד. לְצוּד וּלְרִמּוֹת אֶת אָבִיו בְּפִיו,
וְשׁוֹאֲלוֹ אָבָא הֵיכָּן מַעֲשָׂרִין אֶת הַמֶּלֶח וְאֶת

שְׁיָהָא שׁוּפָר דְּמִים: בְּלוֹ כְּאִדְרָת שַׁעֲרָ.
מִלָּא שַׁעֲרָ כְּטָלִית שְׁלִי-צֶמֶר הַמִּלְאָה שַׁעֲרָ
פְּלוּקִיד"ס זַלְט"ז: וַיִּקְרָא שְׁמוֹ עָשׂו. הַכֹּל
קָרָא לוֹ כּוּ, לָפִי שֶׁהָיָה נַעֲשָׂה וְנִגְמָר בְּשַׁעֲרוֹ
בֶּן שָׁנִים הֶרְבֵּה: כּוּ וַאֲחֵרֵי כֵן יֵצֵא אָחִיו
וְגו'. שְׁמַעְתִּי מִדְּרָשׁ אֲגָדָה הַדּוֹרְשׁוֹ לָפִי
פְּשׁוּטוֹ, בְּדִין הָיָה אוֹחֹז בּוֹ לְעֶכְבּוֹ, יַעֲקֹב נִצֵּר
מִטְּפָה רִאשׁוֹנָה וְעָשׂו מִן הַשְּׁנִיָּה, צָא וּלְמַד
מִשְׁפּוּפֶרֶת שְׁפִיָּה קְצָרָה, תֵּן לָהּ שְׁתֵּי אֲבָנִים
זֶה תַּחַת זֶה, הַנִּכְנָסֶת רִאשׁוֹנָה תִּצָּא אַחֲרֹנָה,
וְהַנִּכְנָסֶת אַחֲרֹנָה תִּצָּא רִאשׁוֹנָה, נִמְצָא עָשׂו
הַנִּצֵּר בְּאַחֲרֹנָה יֵצֵא רִאשׁוֹן, וַיַּעֲקֹב בָּא לְעֶכְבּוֹ שְׁיָהָא
רִאשׁוֹנָה יֵצֵא אַחֲרָיו, וַיַּעֲקֹב בָּא לְעֶכְבּוֹ שְׁיָהָא
רִאשׁוֹן לְלִידָה בְּרִאשׁוֹן לְיִצְיָרָה, וַיִּפְטוֹר אֶת
רַחֲמָה, וַיִּטּוֹל אֶת הַבְּכוֹרָה מִן הַדִּין: בְּעֶקֶב
עָשׂו. סִימָן שֶׁאִין זֶה מִסְפִּיק לְגִמּוֹר מְלָכוּתוֹ

כּוּ יָדַע צִיד. כְּתַב הַרְשָׁב"א בְּתִשְׁבָּע ס' קס"ד הָכִי מִתְרַגְמִינָן גִּבֵּר נַח שְׂדֵכָן מִלְשׁוֹן כְּשִׁדְכָא
שְׂאִמְרוּ בֵּישׁ נֹחֲלִין. וּפִירוּשׁוֹ אָדָם בְּטֹל שְׂאִין לוֹ מִלֹּאכָה אֵלָּא כְּאֶחָד הַשְּׂרִים שֶׁהֵם נַחִים
וּמִתְעַסְקִים בְּצִיד לְתַעֲנוּג. וְתִשְׁקוּט הָאָרֶץ, וְשִׁדּוּכָת אַרְעָא. וַיֵּשׁ מִן הַגְּדוּלִּים שֶׁהָיוּ גּוֹרְסִים שְׂרָכָא
בְּרִי"שׁ וּמִתְרַגְמִינָן וְתִשְׁקוּט וְשִׁדּוּכָת. וְכֵן יוֹדַע צִיד, נַח שִׁירְכָן עַכ"ל:

תפסיר רס"ג

שְׁדָה וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב**אֱהָלִים:** ורביאיו עולימיא. והיה עשו.גִּבֹר. נָחַשׁ יֶרֶק, גִּבֹר נָפִיק חֶקֶל. וַיַּעֲקֹב
גִּבֹר שְׁלִים, מְשִׁימִשׁ בֵּית אוֹלְפָנָא:**כֹּה וַיֵּאָהֵב יִצְחָק אֶת-עֵשָׂו****כִּי-עֵיד בָּפִיו וַרְבֵּקָה אֶהָבֵת****אֶת-יַעֲקֹב:** ורחים יצחק. ית עשו

אֲרִי מַצִּידִּיהָ הָיָה אָכִיל. וַרְבֵּקָה רְחִימַת יֵת יַעֲקֹב: כֹּס וַיֵּיד יַעֲקֹב

נָזִיד וַיָּבֵא עֵשָׂו מִן-הַשָּׂדֶה וְהוּא עֵיף: ובשיל יעקב

תבשילא. ועל עשו. מן חקלא והוא משלהי: ל וַיֹּאמֶר עֵשָׂו

אֶל-יַעֲקֹב הֲלָעִיטָנִי נָא מִן-הָאָדָם הָאָדָם הַזֶּה**כִּי עֵיף אָנֹכִי עַל-כֵּן קָרָא שְׁמוֹ אָדָם:** ואמר עשו

רס"י

התבן, כסבור אביו שהוא מְדַקְדֵּק בַּמַּצּוֹת: הַגָּמֵל אָבֵל מְלַעֲטִין אוֹתוֹ (שם קנכ):
אִישׁ שְׁדָה. כַּמְשָׁמְעוֹ אָדָם בָּטֵל וְצוּדָה
 בְּקִשְׁתּוֹ חַיּוֹת וְעוֹפּוֹת: **תָּם.** אֵינוֹ בָּקִי בְּכָל
 אֵלֶּה, אֵלָּא כָּלְבּוֹ כֵּן פִּיּוֹ. מִי שְׁאֵינוֹ חָרִיף
 לְרֵמּוֹת קְרוֹי תָּם: **יֹשֵׁב אֱהָלִים.** אֶהְלֹ
 שֶׁל־שֵׁם וְאֶהְלֹ שֶׁל־עֵבֶר: כֹּס **בָּפִיו.** כְּתִרְגוּמוֹ
 בָּפִיו שֶׁל־יִצְחָק. וּמִדְּרָשׁוֹ בָּפִיו שֶׁל־עֵשָׂו
 שֶׁהָיָה צָד אוֹתוֹ וּמִרְמָהּ בְּדַבָּרִיו: כֹּס וַיֵּיד.
 לְשׁוֹן בְּשׁוּל, כְּתִרְגוּמוֹ: וְהוּא עֵיף. בְּרַצִּיחָהּ,
 כְּמָה דְתִימָא (יִימִיכ ד לז) כִּי עֵיפָה נִפְשִׁי
 לְהוֹרְגִים: ל הֲלָעִיטָנִי. אֶפְתַּח פִּי וּשְׁפוּף
 הִרְבֵּה לְתוֹכוֹ, כְּמוֹ שֶׁשְּׁנִינוּ: אֵין אוֹבְסִין אֶת

וְזֶלֶק הִרְקָדוֹק: מִן הָאָדָם הָאָדָם. ה"א דהאדם ראשונה בגעיא ולא השנייה והעולם עושים
 בהיפך והוא טעות:

תפסיר רס"ג

(לא) פקאל יעקוב. בעני
אליום בכורתך: לב) קאל עשו.
האנא מאר לאלמות. ולמא
ד"א לי בכורה: לג) קאל לה
אחלה לי. פחלה לה. ובאעה
בכורתה: לד) פאעטאה
יעקוב. כ'בזא וטביכ'א מן עדס.
פאכל ושרב. וקאם ומצי.
ואזרא עשו באלבכוריה:

לִיעֲקֹב. אֲטַעִימֶנִי כֶעֶן מִן סְמוּקָא סְמָקָא
הָדִין. אָרִי מְשַׁלְּהִי אָנָּא. עַל בֶּן קָרָא
שְׁמִיָּה אָדוּם: **לֹא וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב**
מִכְרָה כִּיּוֹם אֶת־בְּכֹרְתִךָ
לִי: וַאֲמַר יַעֲקֹב. זָבִין כִּיּוֹם דְּלֵהִי. יֵת
בְּכִירוֹתְךָ לִי: **לֹב וַיֹּאמֶר עֲשׂו הִנֵּה**
אֲנֹכִי הוֹלֵךְ לָמוֹת וְלַמָּה־

זֶה לִי בְּכֹרָה: וַאֲמַר עֲשׂו. הָא אָנָּא אָזִיל לַמָּמְתָּ. וְלַמָּא דִּנֵּן לִי
בְּכִירוֹתָא: **לֹג וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הִשָּׁבְעָה לִי כִּיּוֹם וַיִּשָּׁבַע**
לוֹ וַיִּמָּכֶר אֶת־בְּכֹרְתוֹ לִיעֲקֹב: וַאֲמַר יַעֲקֹב. קִיִּים לִי
כִּיּוֹם דְּלֵהִי. וְקִיִּים לִיָּהּ. וְזָבִין יֵת בְּכִירוֹתֵיהּ לִיעֲקֹב: **לִד וַיַּעֲקֹב נָתַן**
לְעֲשׂו לָחֶם וּנְזִיד עֲדָשִׁים וַיֹּאכַל וַיִּשְׁתְּ וַיָּקָם
וַיֵּלֶךְ וַיָּבֹז עֲשׂו אֶת־הַבְּכֹרָה: וַיַּעֲקֹב יָהֵב לְעֲשׂו. לָחִים
וְתַבְשִׁיל דְּטְלוּפָחִין. וַאֲכַל וּשְׁתִּי. וְקָם וַאֲזַל. וְשָׁט עֲשׂו יֵת בְּכִירוֹתָא: **פ**

— רס"י —

אֲנֹכִי הוֹלֵךְ לָמוֹת. (מתנודדת והולכת היא
הבכורה שלא תהא כל עת העבודה
בבכורות כי שבט לוי יטל אותה ועוד) אָמַר
עֲשׂו מַה טִּיבָה שְׁל־עבודה זו, אָמַר לוֹ כִּמְה
אֲזָהָרוֹת וְעֲנִשִׁין וּמִיתוֹת תִּלְוִין בָּהּ, כְּאוֹתָהּ
שִׁשְׁנִינוּ אֵלּוּ הֵן שְׁבִמִיתָה שְׁתַּנִּי יִין, וּפְרוּעֵי
רֹאשׁ. אָמַר אֲנִי הוֹלֵךְ לָמוֹת עַל יְדֵהּ, אִם בֶּן
מַה חֲפֵץ לִי בָּהּ: **לז וַיָּבֹז עֲשׂו.** הַעֵיד הַכְּתוּב
עַל רִשְׁעוֹ שֶׁבָּזָה עֲבוֹדָתוֹ שְׁל־מָקוֹם:

עגלים ואין להם פה, כִּף אָבֵל אֵין לוֹ פֶּה
כְּדֹאמְרִינֵן בְּמוֹעֵד קֶטֶן (כ 6 ז) אָבֵל כָּל שְׁלִשָּׁה
יָמִים הָרִאשׁוֹנִים אֵינוֹ מְשִׁיב שְׁלוֹם לְכָל אָדָם
וְכָל שָׂכָן שְׁאֵינוֹ שׂוֹאֵל בְּתַחֲלָה, מְשַׁלֵּשָׁה וְעַד
שְׁבַעֲה מְשִׁיב וְאֵינוֹ שׂוֹאֵל וְכו': **לא מִכְרָה**
כִּיּוֹם. בְּתַרְגוּמוֹ, כִּיּוֹם דִּילָהֵן, כִּיּוֹם שְׁהוּא
בְּרוּר, כִּף מְכוּר לִי מְכִירָה בְּרוּרָה: **בְּכֹרְתִךָ.**
לְפִי שְׁהָעֲבוּדָה בְּכֹרֹת, אָמַר יַעֲקֹב אֵין רִשְׁע
זֶה כְּדֹאִי שִׁיקְרִיב לְהַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא: **לז הִנֵּה**

וְזֶלֶק הַדְּקָדוֹק: **לא מִכְרָה כִּיּוֹם.** תַּרְגוּמוֹ זָבִין כִּיּוֹם דְּלֵהִי בְּלֹא נוֹי:

תפסיר רס"ג

כּוּ אֵל וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ
מִלְכָּד הָרָעַב הָרֹאשׁוֹן
אֲשֶׁר הָיָה בִּימֵי אַבְרָהָם
וַיֵּלֶךְ יִצְחָק אֶל-אֲבִימֶלֶךְ
מֶלֶךְ-פְּלִשְׁתִּים גִּרְרָה: וַהֲוָה
כַּפְנָא בְּאַרְעָא. בְּרַ מְכַפְנָא קַדְמָאָה. וַהֲוָה
בִּימֵי אַבְרָהָם. וְאִזֵּל יִצְחָק. לְוֹת אֲבִימֶלֶךְ
מֶלֶכָּא דְּפִלְשְׁתִּי לְגִרְרָה: וַיֵּרָא
אֵלָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר אֶל-תִּרְדּוּ
מִצְרִימָה שְׂכֵן בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר

כו (א) ת"ם כאן גוע פי אלבלד
סוי אלגוע אללאול. אלדי כאן
עלי עהד אברהים. פמצי
יצחק. אלי אבימלך מלך
פלסטין אלי אלכלוזין:
(ב) פתגלא לה אללה. וקאל לא
תנול אלי מצר. אספן אלבלד.
אלדי אקול לך: (ג) ובאלעאגל
קם פי הדיא אלבלד. ואכון
מעד ואבארך פיד, לאן לך
ולנסלך. אעטי גמיע הדיא
אלבלדאן. ואפי באלקסם.
אלדי אקסמת לאברהים אביד:
(ד) ואכתיר נסלך כפואכב
אלקסמא. ואעטיהם גמיע הדיא

אֵמַר אֵלָיֶךָ: וְאַתְּ גָּלִי לֵיָּהּ יִי. וְאָמַר לֹא תִיחֹזֶת לְמִצְרַיִם. שְׂרִי
בְּאַרְעָא. דְּאֵימַר לְךָ: גִּזְרֵי בְּאֶרֶץ הַזֹּאת וְאַהֲיָה עִמָּךְ
וְאֲבָרְכְּךָ כִּי-לֶךְ וְלִזְרַעְךָ אֶתֵּן אֶת-כָּל-הָאֲרָצוֹת
הָאֵל וְהִקְמַתִּי אֶת-הַשְּׁבַעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי
לְאַבְרָהָם אָבִיךָ: דּוֹר בְּאַרְעָא הָדָא. וַיְהִי מִימֵרִי בְּסַעֲדָךְ
וְאֲבָרְכְּךָ. אֲרִי לְךָ וְלִבְנֶךָ. אֶתֵּן יָת כָּל אֲרַעְתָּא הָאֵלִין. וְאֶקִּים יָת
קִנְיָמָא. דְּקִינִימִית לְאַבְרָהָם אָבוֹךָ: וְהִרְבִּיתִּי אֶת-זֶרְעֶךָ

— רס"י —

כו זאל תרד מצרימה. שיהיה דעתו
לרדת מצרימה כמו שירד אביו בימי הרעב.
אמר לו אל תרד מצרימה שאתה עולה
תמימה, ואין חוצה לארץ כדאי לך: ג האל.
כמו האלה: ד והתברכו בזרעך. אדם אומר
לבנו יהא זרעך בזרעו של יצחק, וכן בכל
המקרא. וזה אב לכלן (לכנ מס כ) כך יברך
ישראל לאמר ושימך אלהים באפרים

וזלק הדקדוק: ז אשר אמר אליך. הטפחא בתיבת אמר בכל התיגאן:

תפסיר דס"ג

אֶלְבִּלְדָּאֵן. וַיִּתְּבֹאֲרֶךְ בָּהֶם. גָּמִיעַ
אִמָּם אֶלְאָרִץ: (ה) גָּזָא מָא קָבֵל
אֲבֵרְהִים אִמְרִי. וְחִפְצִי מָא
אִסְתַּחֲפַצ'תָּה. מִן וְצֵאִיאִ וְרִסוּמִי
וְיִשְׂרָאֵעִי: (ו) פֶּאֶקָאם יִצְחָק פִּי
אֶלְכִּי'וֹץ: (ז) פִּלְמָא סְאֵלֻה
אֶהֱל אֶלְמוּצֵעַ עַן וּוְגָתָה. קֶאֱל
הִי אֶכִּיתִי. לֵאנָה תִכְוֹף אֵן יְקוּל
הִי וּוְגָתִי. קֶאֱיֵלָא פִּילָא יְקֻתְלוּנִי.
אֶהֱל אֶלְמוּצֵעַ בְּסִבְבָּהָא.
אֲד' הִי חֲסִנָּה' אֶלְמִנְצִר:

פְּכוּכִי הַשָּׁמַיִם וְנֹתְתִי
לְזֶרַעְךָ אֶת כָּל־הָאָרֶץ
הָאֵל וְהַתְּבָרְכוּ בְּזֶרַעְךָ כָּל־
גִּזְיֵי הָאָרֶץ: וְאִסְגִּי יָת בְּנֶךְ פְּכוּכִי
שָׁמַיָא. וְאַתִּין לְבֶנְךָ. יֵת כָּל אֶרְעָתָא
הָאֵלִין. וְיִתְּבָרְכוּ בְּדִיל בְּנֶךָ. כָּל עַמְמֵי
אֶרֶא: עֶקֶב אֲשֶׁר־שָׁמַע
אַבְרָהָם בְּקֹלִי וַיִּשְׁמֹר

מִשְׁמַרְתִּי מִצֻּתִּי חֻקֹּתַי וְתוֹרֹתַי: חֶלֶף. דְּקָבִיל אֲבָרְהָם

לְמִימְרִי. וְנִטַּר מִטַּרְת מִימְרִי, פְּקוּדֵי קִימִי וְאוֹרִיתִי:

וַיֵּשֶׁב יִצְחָק בְּגֵרָר׃ וַיְתִיב יִצְחָק בְּגֵרָר׃ וַיֵּשְׁאוּ לוֹ
אֲנָשִׁי הַמָּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ וַיֹּאמֶר אַחֲתִי הוּא כִּי
יֵרָא לֵאמֹר אִשְׁתִּי פֶן־יִהְרָגֵנִי אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם
עַל־רִבְקָה כִּי־טוֹבַת מְרֹאֶה הִוא׃ וַשָּׂאִילוּ אֲנָשִׁי
אֶתְרָא עַל עֵיסַק אֶתְתִּיהָ וַאֲמַר אַחַת הִיא׃ אַרְי דְּחִיל לְמִימַר אֶתְתִּי׃
דְּלִמָּא יִקְטְלוּנִי אֲנָשִׁי אֶתְרָא עַל רִבְקָה׃ אַרְי שְׁפִירַת חִיּוֹן הִיא׃

● ————— רש"י ————— ●

לְשִׁבְתָּ: מִצּוֹתַי. דְּבָרִים שְׂאֵלוּ לֹא נִכְתְּבוּ
 רְאוּיִין הֵם לְהַצְטוּת כְּגוֹן גְּלוּל וּשְׁפִיכוּת דָּמִים:
 חֻקּוֹתַי. דְּבָרִים שְׂנִיעַר הָרַע וְאִמּוֹת הָעוֹלָם
 מְשִׁיבִין עֲלֵיהֶן כְּגוֹן אֲכִילַת חֹזֵר וּלְבִישַׁת
 שַׁעֲטָנָה שְׂאִין טַעַם בְּדַבָּר אֲלֵא גְזֵרַת הַמֶּלֶךְ
 וְחֻקּוֹתָיו עַל עַבְדָּיו: וְתוֹרוֹתַי. לְהַבִּיא תוֹרָה
 שְׂבַעַל פֶּה, הִלְכָה לְמוֹשֶׁה מִסִּינַי: לְאַשְׁתּוֹ.
 עַל אֲשֶׁתּוֹ, כְּמוֹ (לַעֲלֹ כ יג) אִמְרִי לִי אֲחִי הוּא:

וּבְמִשְׁהָ, וְאִף לַעֲנֵן הַקָּלִיל מְצִינוּ בּוֹ (צִמְדָּר
 כ' נ"ו) וְהִיטָה הָאִשָּׁה לְאֵלָה, שֶׁהַמִּקְלֵל שׁוֹנֵא
 אוֹמֵר תִּהְיֶה בְּפִלּוֹנִית, וְכֵן (יִשְׁעִי ס' טו)
 וְהַנִּחָתָם שִׁמְכֶם לִשְׁבוּעָה לְבְּחִירִי, שֶׁהַשְּׁבֹעַ
 אוֹמֵר אֵלֶּה בְּפִלּוֹנִי אִם עָשִׂיתִי כֵךְ וְכָךְ:
 כ' שְׁמַע אֲבִרָהּ בְּקוֹלִי. בְּשִׁנְסִיתִי אוֹתוֹ:
 וְשִׁמְרִי מִשְׁמֵרְתִּי. גְּזֵרוֹת לְהִרְחָקָה עַל
 אֲזֵרוֹת שְׁבִתוֹרָה, כְּגוֹן שְׁנִיּוֹת לַעֲרִיּוֹת וּשְׁבוֹת

תפסיר רס"ג

ח) פלמא טאלת איזאם מקאמח
ת"ם. אטלע. אבימלך מלך
פלסטין מן טאקה לה. פנצ'ר.
פאדיא יצחק ילאעב. רבקה
ווגתה: ט) פדעא אבימלך
ביצחק. וקאל לה אד' הי ווגתה.
ולם קלת הי אכ'תי. קאל. לאני
תכ'וופת. אן אקתל בסבבהא:
י) פקאל לה אבימלך. מא ד'א
צנעת בנא. ען קליל. לו צאגע
אחד קומנא ווגתה. גלבת
עלינא את'מא: יא) פנאדי
אבימלך. גמיע קומח וקאל. מן
אדיא הדיא אלד'גל. ווגתה

וַיְהִי כִּי־אָרְכוּ־לוֹ שָׁם
הַיָּמִים וַיִּשְׁקֹף אַבְיִמֶלֶךְ
מֶלֶךְ פְּלִשְׁתִּים בְּעַד הַחֲלוֹן
וַיֵּרָא וְהִנֵּה יִצְחָק מִצְחָק
אֵת רַבֵּקָה אִשְׁתּוֹ: וְהוּא. כִּד
סְגִיאוֹ לִיהַ תַּמָּן יוֹמִיָא. וְאַסְתַּכִּי. אַבְיִמֶלֶךְ
מֶלֶכָא דְּפִלְשְׁתִּיָא. מִן חֲרָפָא. וְחִזָּא. וְהוּא
יִצְחָק מִחֲיִיד. עִם רַבֵּקָה אִתְּתִיָּה:
וַיִּקְרָא אַבְיִמֶלֶךְ לִיצְחָק
וַיֹּאמֶר אֵךְ הִנֵּה אִשְׁתְּךָ
הוּא וְאֵיךְ אָמַרְתָּ אֲחֵתִי הוּא וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק
כִּי אָמַרְתִּי פֶן־אָמוּת עָלַיָּה: וַיִּקְרָא אַבְיִמֶלֶךְ לִיצְחָק.
וַיֹּאמֶר בָּרַם הָאֵתְתָךְ הִיא. וְאִיכְדִין אָמַרְתָּ אֲחֵת הִיא. וַיֹּאמֶר לִיהַ
יִצְחָק. אָרִי אָמַרְתִּי. דְּלָמָא אֶתְקַטִּיל עֲלָהּ: וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ
מִה־זֹּאת עָשִׂיתָ לָנוּ כִּמְעַט שָׁכַב אֶחָד הָעָם
אֶת־אִשְׁתְּךָ וְהִבֵּאתָ עָלֵינוּ אֲשָׁם: וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ. מָא
דָּא עֲבַדְתָּ לָנָא. כּוֹעִיר פּוֹן. שְׂכִיב. דְּמִיחַד בְּעַמָּא יָת אֶתְתְּךָ. וְאִיתִיתָא
עֲלֵנָא חוֹבָא: וַיֹּצֵא אַבְיִמֶלֶךְ אֶת־כָּל־הָעָם לֵאמֹר
הִנֵּגַע בְּאִישׁ הִזֶּה וּבְאִשְׁתּוֹ מוֹת יוֹמָת:

— רס"י —

ח כִּי אָרְכוּ. אָמַר מַעֲתָה אֵין לִי לְדָאוּג
מֵאַחַר שְׁלֵא אָנְסוּהָ עַד עֲכָשִׁיו, וְלֹא נִזְדָּר
לְהִיּוֹת נִשְׁמָר: וַיִּשְׁקֹף אַבְיִמֶלֶךְ וְגו'. שְׂרָאָהוּ
מִשְׁמֵשׁ מִשְׁתּוֹ: י אֶחָד הָעָם. הַמִּיחַד בְּעָם
זֶה הַמֶּלֶךְ: וְהִבֵּאתָ עָלֵינוּ אֲשָׁם. אִם
שָׁכַב, כִּבְרַר הִבֵּאתָ עָלֵינוּ אֲשָׁם:

תפסיר רס"ג

פליקתל קתלא: יב) פזרע יצחק
פי תלך אלארץ. פוגד פי תלך
אלסנה מאיה באלחזר. ובארך
לה אללה: יג) פעצם אלרגל.
וכאן כל מא מר עצם.
אלי' אן עצם ג'א: יד) וצאר
לה מאשיה' ג'נם ובקר. וחשם
כתיר. חתי' חסדוה אלפלסטינין:
טו) וגמיע אללאבאר. אלתי
חפרהא עביד אברהים אביה

ופקיד אבימלך. ית כל עמא למימר.
דינויק. לגוברא הדין. ולא תתיה
אתקטלא יתקטיל: יב) ויזרע
יצחק בארץ ההוא וימצא
בשנה ההוא מאה שערים
ויברכהו יהוה: וזרע יצחק
בארעא ההיא. ואשכח. בשתא ההיא
על חד מאה בדשערוהי. וברכיה יי:

ויגדל האיש וילך הלוד (שלישי) ספר תימן

וגדל עד כי-גדל מאד: ורבא גוברא. ואזל אזיל סגי ורבי.
עד דרבא לחדא: יד) ויהי-לו מקנה-צאן ומקנה בקר
ועבדה רבה ויקנאו אתו פלשתים: והווי ליה גיתי
ענא וגיתי תורי. ועבדה סגי. וקניאו ביה פלשתאי:
טו) וכל-הבארת אשר חפרו עבדי אביו בימי
אברהם אביו סתמום פלשתים וימלאום עפר:

— רס"ג —

יז בארץ ההיא. אף על פי שאינה חשובה
בארץ ישראל עצמה, בארץ שבעה גוים:
בשנה ההיא. אף על פי שאינה בתקנה,
שהיתה שנת רעבון: בארץ ההיא בשנה
ההיא. שניהם למה, לומר שהארץ קשה
והשנה קשה: מאה שערים. שאמדה כמה
ראויה לעשות ועשתה על אחת מאה ממה

וזלק הדקדוק: וועבדה רבה. תרגום שלנו ועבדה כלשון הפסוק אתיא כרש"י שפירש עבדה
פעולה. עבודה בחולם משמע עבודה אחת. והדפוס דגרים פולחנא משמעו עבודה אחת.
והראב"ע פירש שהוא שם כמו סגולה. וא"כ אין לשנות ולתרגם פולחנא שהוא שם פעולה
הנמשכת מהשם. וכן תרגומו בכ"ד גדול עבדה:

שימו' דמור' (ט) וכל-הבארת. יש נוהגים להטעים הוא"ו של וכל ויש הנוהגים להטעים הה"א של הבארת.

תפסיר רס"ג

עלי עדה. כאן קד סדהא
אלפלטניין. ומלודא תראבא:
טז) פקאל אבימלך ליצחק.
אמין ענא. לאנד קד עצמת
מנא גדא: יז) פמציא מן תים
יצחק. פנזל פי ואד אלכ'לוי
ואקאם תים: יח) תים עאוד
יצחק. וחפר אלאבאר. אלת
כאנת מחפורה עלי עדה
אברהם אביה. ופאן קד סדהא
אלפלטניין בעד מותה
וסמאהא באסמא. כמא כאן
קד סמאהא אביה: יט) ולמא
חפר עביד יצחק פי אלוואד.
וגדו תים. ביר מא נאבע:

וכל בירי. דחפרו עבדי אבוהי. ביומי
אברהם אבוהי. טמונין פלשתאי. ומלונין
עפרא: ^{טז} ויאמר אבימלך
אל-יצחק לך מעפנו
בי-עצמת ממנו מאד: ואמר
אבימלך ליצחק. איזיל מעמנא. ארי
תקיפת מננא לחדא: ^{יז} וילך משם
יצחק ויחן בנחל-גרר וישב
שם: ואזל מתמן יצחק. ושרא בנחלא
דגרר ויטיב תמן: ^{יח} וישב יצחק
ויחפר | את בארת המים
אשר חפרו בימי אברהם אביו ויסתמום
פלשתים אחרי מות אברהם ויקרא להן
שמות פשמות אשר-קרא להן אביו: ותב יצחק.
וחפר ית בירי דמיא. דחפרו ביומי אברהם אבוהי. וטמונין פלשתאי.
בתר דמית אברהם. וקרא להון שמחן. כשמחן. דהוה קרי להון אבוהי:
^{יט} ויחפרו עבדי-יצחק בנחל וימצאו-שם באר
מים חיים: וחפרו עבדי יצחק בנחלא. ואשפחו תמן. ביר דמין

• רש"י •

שאמרו תקלה הם לנו מפני הגיסות הבאות עלינו. טמונין פלשתאי לשון סתימה, ובלשון משנה (פסחים מז ב) מטמטם את הלב: אביו. ופלשתים סתמום, מקדם שנסע יצחק

וזלך הדקדוק: ^{טז} בי-עצמת ממנו מאד. סימן מנצפ"ך לגאולה. כ"כ בתיגאן וצל"ע:

תפסיר רס"ג

(כ) פכ'אצם רעאה' אלכ'לוץ
רעאה' יצחק. קאילין אלמא
לנא. פסמאהא שג'לא. למא
אשתג'לו מעה: כא) ולמא
חפרו ביר אכ'רי. כ'אצמו
איציא עליהא. פסמאהא ד'את
אלענאד: כב) ת'ם אנתקל מן
ת'ם. וחפר ביר אכ'רי. ולם
יכאצמוה עליהא. פסמאהא
ד'את אלסעה. לאנה קאל.
אלאן יוסיע אללה לנא.
ו'נמינא פי אלבלד: כג) ת'ם
צעד מן ת'ם אלי ביר סבע:
כד) פתגלא לה אללה פי תלך
אללילה. וקאל. אנא אלאה
אברהים אביך. לא תכ'אף

נב'עין: כ ויריבו רעי גרר
עם-רעי יצחק לאמר לנו
המים ויקרא שם-הבאר
עשק כי התעשקו עמו:
ונצו רעותא דגרר. עם רעותא ד'יצחק.
למימר דילנא מ'א. וקרא שמה ד'ב'רא
עשק. ארי אתעסקו עמיה:
כא ויחפרו באר אחרת
ויריבו גם-עליה ויקרא
שמה שטנה: וחפרו ביר אחרי.
ונצו אף עליה. וקרא שמה שטנה:

כב ויעתק משם ויחפר באר אחרת ולא רבו
עליה ויקרא שמה רחבות ויאמר כי-עתה
הרחיב יהוה לנו ופרינו בארץ: ואסתלק מתמן. וחפר
ביר אחרי. ולא נצו עליה. וקרא שמה רחבות. ואמר. ארי כען. אפתי
י'. לנא ונפוש בארעא: ⲕⲓ ⲃⲉⲃⲣⲉⲧⲉⲣ ⲃⲉⲥⲫⲣⲓ ⲧⲉⲡⲣⲓ (דביעי) כג ויעל משם
באר שבע: וסליק מתמן לבאר שבע: כד וירא אליו
יהוה בלילה ההוא ויאמר אנכי אלהי אברהם
אביך אל-תירא כי-אתך אנכי וברכת'ך

— רס"י —

מגרר חזר וחפרו: כ עשק. ערעור: כי וערעור: כא שטנה. ויישימוי"ט [גזק]: כז ופרינו
התעשקו עמו. נתעשקו עמו עליה במריבה בארץ. כתר'גומו ונפוש בארעא:
וזלק הדקדוק: כב הרחיב יהוה. בתאג אחד מצאתי כאן פסוק וצ"ע:

תפסיר רס"ג

והרביתי את-זרעך בעבור**אברהם עבדי: ואתגלי ליה יי****בליליא ההוא. ואמר. אנא. אלהיה****דאברהם אבך. לא תדחל ארי בסעך****מימרי. ואברכנך ואסגי ית בנך. בדיל****אברהם עבדי: כה ויבן שם מזבח****ויקרא בשם יהוה ויט-שם****אהלו ויכרו-שם עבדי-****יצחק באר: ובנא תמן מדבחא.****וצלי בשמא די. ופרסיה תמן למשכניה.****וכרו תמן עבדי יצחק בירא:****ואבימלך הלך אליו מגרר ואחזת מרעהו****ופיכל שר-עבאיו: ואבימלך. אתא לותיה מגרר. וסיעת****מרחמוהי. ופיכל רב חיליה: כה ויאמר אלהם יצחק מדוע****באתם אלי ואתם שנאתם אתי ותשלחוני****מאתכם: ואמר להון יצחק. מדין אתיתון לותי. ואתון סגיתון יתי.****ושלחתוני מלותכון: כה ויאמרו ראו ראינו כי-היה**

פאני מעך. אבארך פיד

ואפתיר נסלך. בסבב אברהם

עבדי: כה) ובנא תם מדבחא.

ודעא באסם אללה. ומד תם

כ'באיה. ופרו תם עבדי יצחק

בירא: כו) ואבימלך. צאר

אליה מן אלכלוין. ואחזת

נדימוה. ופיכל ר'יס גישה:

כו) פקאל להם יצחק. מא

באלכם גיתמוני. ואנתם

שניתמוני וטרדתמוני מן

ענדכם: כח) קאלו. אנא ראינא

אן אללה מעך. פקלנא. ופון

• רש"י •

כי ואחזת מרעהו. כתר גומו וסיעת מרחמוהי.
סיעת מאהביו. ויש פותרין מרעהו מ' מיסוד
התבה, כמו (שופטים יד יא) שלשים מרעים
דשמשון. כדי שתהיה תבת ואחזת דבוקה,
אבל אין דרך ארץ לדבר על המלכות כן
סיעת אוהביו, שאם כן כל סיעת אוהביו
הוליק עמו ולא היה לו אלא סיעה אחת

של אוהבים, לכן יש לפתרו כלשון הראשון.
ואל תתמה על תי'ו של ואחזת ואף על פי
שאין התבה סמוכה, יש דגמחה במקרא
(תהלים ס יג) עזרת מצר, (ישעיה נא כא) ושכורת
ולא מנין: אחזת. לשון קבוצה ואגודה
שנאחזין יחד: כח ראו ראינו. ראה באביר
ראינו בך: תהי נא אלה בינותינו וגו'.

תפסיר רס"ג

חרג ביננא ובינך. ונעאדך
 עהדא: (ט) אלא תצנע בנא
 שרא. כמא לם נודיך
 (קרי: נאדיך). ופמא צנענא
 מעך כירא מחצא. ואטלקנאך
 בסלאם. פאנת אלן מבארך
 אלה: (ל) פצנע להם מגלסא.
 אכלו פיה ושרבו: (לא) ואדלגו
 באלג'דאה. פחלף כל אמר
 לאכיה. ואטלקהם יצחק. ומצו
 מן ענדה בסלאם: (לב) פלמא
 כאן פי ד'לך אליום. גאו עביר
 יצחק. ואכ'ברוה בסבב אל'ביר
 אלד'י חפרו וקאלו לו קד

יְהוָה | עִמָּךְ וְנֹאמַר תְּהִי
 נָא אֱלֹה בֵּינוֹתֵינוּ בֵּינוֹ
 וּבֵינָךְ וּנְכַרְתָּה בְּרִית עִמָּךְ:
 וְאָמְרוּ. מַחֲזֵא חֲזִינָא אָרִי הָוָה מִימָרָא דִּי
 בְּסַעְדָךְ. וְאָמְרָנָא. תַּתְקִיִּים כְּעַן מוֹמְתָא.
 דְּהוֹת בֵּין אֲבֹהֵתְנָא בֵּינָנָא וּבֵינָךְ. וְנִגְזֹר
 קִים עִמָּךְ: בְּט' אִם-תַּעֲשֶׂה עִמָּנוּ
 רָעָה כַּאֲשֶׁר לֹא נִגְעָנוּךְ
 וְכַאֲשֶׁר עָשִׂינוּ עִמָּךְ רַק-
 טוֹב וְנִשְׁלַחְךָ בְּשָׁלוֹם אֶתְּהָ

עֲתָה בְּרוּךְ יְהוָה: אִם תַּעֲבִיר עִמָּנָא בִּישָׂא. כְּמָא דְלֹא
 אֲנִיקְנֵךְ. וּכְמָא דְעַבְדְנָא עִמָּךְ לְחוּד טַב. וְשִׁלְחֵךְ בְּשָׁלָם. אֶת כְּעַן
 בְּרִיכָא דִּי: [חמישי] ל' וַיַּעַשׂ לָהֶם מִשְׁתָּה וַיֹּאכְלוּ
 וַיִּשְׁתּוּ: וְעַבְד לְהוֹן מִשְׁתִּיא. וְאֹכְלוּ וּשְׁתִּיאוּ: ל' וַיִּשְׁכְּמוּ
 בַּבֹּקֶר וַיִּשָּׁבְעוּ אִישׁ לְאָחִיו וַיִּשְׁלַחֵם יִצְחָק
 וַיֵּלְכוּ מֵאֶתְרוּ בְּשָׁלוֹם: וְאֶקְדִּימוּ בְּצַפְרָא. וְקִיִּימוּ גְבֵר
 לְאֶחָיו. וְשִׁלְחֵנוּן יִצְחָק. וְאֵזְלוּ מְלֻוְתִיָּה בְּשָׁלָם: ל' וַיְהִי | בַּיּוֹם
 הַהוּא וַיָּבֹאוּ עַבְדֵי יִצְחָק וַיַּגִּדוּ לוֹ עַל-אֲדוֹת
 הַבָּאָר אֲשֶׁר חִפְרוּ וַיֹּאמְרוּ לוֹ מַעֲאֲנוּ מִים: וְהוּא
 בְּיוֹמָא הַהוּא. וְאֶתְרוּ עַבְדֵי יִצְחָק. וְחִוִּיאוּ לִיה. עַל עֵיֶסֶק בִּירָא דְחִפְרוּ.

• רס"י •

האלה אשר בינותינו מימי אביך, תהי בשאמרנו (לעיל פסוק טז) לך מעמנו:
 גם עתה בינינו ובינך: כט לא נגענוך. אתה. גם אתה עשה עמנו כמו כן:

תפסיר רס"ג

וגדנא מאא: לג) פסמאדא סבעה. לדיאלך אסם אלקרית ביר סבע. אלי הדיא אליום: לד) ולמא פאן עשו אבן ארבעין סנה. תזווג באמראה אסמא יהודית. אבנה' בארי אלחתי. ובשמת. אבנה' אלון אלחתי: לה) פכאנתא מכאלפתא. ראי יצחק ורבקה: כז א) ולמא שאד' יצחק. קאמתא עיניה מן אן ינצ'ר.

ואמרו ליה אשכחנא מיא: לג ויקרא
אתה שבעה על בן
שם-העיר באר שבע עד
היום הזה: וקרא יתה שבעה. על בן
שמה דקרתא באר שבע. עד יומא הדין:
ס **חמטיר** בספרי תימן **לד ויהי עשו**
בן-ארבעים שנה ויקח
אשה את-יהודית בת-

בארי החתי ואת-בשמת בת-אילן החתי: והיה
עשו בר ארבעין שנין. ונסיב אתתא ית יהודית. בת בארי חתא. וית
בשמת. בת אילון חתא: לה **ותהיין מרת רוח ליצחק**
ולרבקה: והוא מסרבן ומרגזן. על מימר יצחק ורבקה: ס
כז ויהי כיוון יצחק ותכהין עיניו מראת
ויקרא את-עשו | בנו הגדל ויאמר אליו בני
ויאמר אליו הנני: והיה כד סיב יצחק. וכהיא עינוהי מלמחזי.

— רס"י —

לכ מרת רוח. לשון המראות רוח. כמו
(דברים ט כז) ממרים הייתם כל מעשיהן היו
לעצבון: ליצחק ולרבקה. שהיו עובדות
עבודה זרה:

כז **ותכהין**. בעשן שלא לו. דבר אחר
כשנעקד על גבי המזבח והיה אביו רוצה
לשחטו, באותה שעה נפתחו השמים וראו
מלאכי השרת והיו בוכים וירדו דמעותיהם
ונפלו על עיניו, לפיכך כהו עיניו. דבר אחר

לג **שבעה**. על שם הברית: לו **בן ארבעים**
שנה. עשו היה נמשל לחזיר, שנאמר (חכלים
פ יד) וברסמנה חזיר מיער, החזיר הזה
כשהוא שוכב פושט טלפיו לומר ראו שאני
טהור, כך אלו [אלופי עשו] גוזלים וחומסים
ומראים עצמם כשרים. כל ארבעים שנה
היה עשו צד נשים מתחת בעליהן ומענה
אותם, כשהיה בן ארבעים אמר אבא בן
ארבעים שנה נשא אשה, אף אני בן:

תפסיר רס"ג

פנאדי בעשו אבנה אלאכבר.
וקאל לה יא אבני. קאל לביד:
(ב) קאל. הודיא קד שכית. ולם
אעלם יום מותי: (ג) ואלאן
פאחמל אלתד. סלאחד וקוסד.
ואכירג אלי אלצחרא. וצד לי
צידא: (ד) ואצלחה לי אלואנא
כמא אחב. ואיתני בה ואכל
מנה. לפי תבארבך נפסי קבל אן
אמות: (ה) פסמעת רבקה. חין
כלם יצחק בדיאלד עשו אבנה.
פלמא מצי עשו אלי אלצחרא.
ליצטאד צידא יאתני בה:

וקרא. ית עשו בריה רבא. ואמר ליה
ברי. ואמר ליה האנא: ב ויאמר
הנה-נא זקנתי לא ידעתי
יום מותי: ואמר. הא בען סיבית.
לית אנא ידע יום מותי: ג ועתה
שא-נא בליך תליך
וקשתך וצא השדה וצודה
לי (כ' צידה) ציד: וכען סב בען זינך.
סיפך וקשתך. ופוק לחקלא. וצוד לי

צידא: ד ועשה-לי מטעמים פאשר אהבתי
והביאה לי ואכלה בעבור תברכך נפשי
בטרים אמות: ועבד לי תבשילין. כמא דרחימית. ואעיל לי
ואיכול. בדיל. דתברכך נפשי עד לא אמות: ה ורבקה
שמעת בדבר יצחק אל-עשו בנו וילך עשו
השדה לצוד ציד להביא: ורבקה שמעת. פד מליל

— רס"י —

שמא לפרק אמי. שמא לפרק אבא:
ג תליך. חרבך שדרך לתלותה: שא נא.
לשון השחזה באותה ששנינו (צ"כ כ"ו) אין
משחזין את הסכין אבל משיאה על גבי
חברתה. חדר סכינך ושחוט יפה. שלא
תאכילני גבלה: וצודה לי. מן ההפקר ולא
מן הגול: כ לצוד ציד להביא. מהו להביא.
אם לא ימצא ציד יביא מן הגול:

כדי שיטול יעקב את הברכות: ז לא ידעתי
יום מותי. אמר רבי יהושע בן קרחה.
אם מגיע אדם לפרק אבותיו ודאג חמש
שנים לפניהם וחמש לאחר בן. ויצחק היה
בן מאה עשרים ושלש. אמר שמא לפרק
אמי אני מגיע. והיא מתה בת מאה
עשרים ושבע והריני בן חמש שנים סמוך
לפרקה. לפיכך לא ידעתי יום מותי.

שימו דמור (ו) שא-נא. יש להפריד הדברים דלא לישתמע שנה.

תפסיר רס"ג

יצחק. עם עֲשׂו בְּרִיָּה. וְאִזְלָא עֲשׂו לְחַקְלָא.

לְמַצָּד צִידָא לְאִיתָאָה: וְרִבְקָה

אָמְרָה אֶל-יַעֲקֹב בְּנֵה

לְאִמְרָה הִנֵּה שְׁמַעְתִּי

אֶת-אֲבִיךָ מְדַבֵּר אֶל-עֲשׂו

אֲחִיךָ לְאִמְרָה: וְרִבְקָה אָמְרָת.

לְיַעֲקֹב בְּרָה לְמִימְרָה. הָא שְׁמַעִית מִן

אָבוֹךְ. מִמְּלִילָא עִם עֲשׂו אֲחוֹךְ לְמִימְרָה:

הַבִּיָּאָה לִי צִיד וַעֲשֵׂה-לִי

מִטְעָמִים וְאֹכְלָה וְאִבְרַכְכָּה

לְפָנַי יְהוָה לְפָנַי מוֹתִי: אִיתָא לִי צִידָא. וְעֵבִיד לִי תַבְשִׁילִין

וְאִיכֹל. וְאִבְרַכְכָּךְ קָדָם יי קָדָם מוֹתִי: וְעָתָה בְּנֵי שְׁמַע

בְּקוֹלִי לְאִשְׁרָא אֲנִי מַצִּיָּה אֶתְךָ: וּכְעַן בְּרִי קָבִיל מִנִּי.

לְמָא דְאָנָא מִפְקָדָא יְתָךְ: לְךָ-נָא אֶל-הַצֹּאֵן וְקַח-לִי

מִשָּׁם שְׁנֵי גְדִיִּים עֲזִים טָבִים וְאֶעֱשֶׂה אֹתָם

מִטְעָמִים לְאֲבִיךָ כְּאִשְׁרָא אָהָב: אִיזִיל כְּעַן לְעָנָא. וְסָב

לִי מִתְמָן. תְּרִין. גְּדִיִּים עֲזִין טָבִין. וְאֶעֱבִיד יְתָהוֹן תַּבְשִׁילִין. לְאָבוֹךְ כְּמָא

דְּרַחִים: וְהִבֵּאתָ לְאֲבִיךָ וְאָכַל בְּעֶבֶר אִשְׁרָא

(ו) קאלת ליעקב אבנהא. הודיא קד סמעת יצחק אביך. יקול לעשו אביך קאילא: (ז) איתני בציד. ואצלחה לי אלואנא אכל מנה. חתי אבארבך. בין ידי אללה קבל מותי: (ח) ואלאן יא אבני אקבל מני. מא אמרך בה: (ט) אמין אלי אלגנם. וכדי לי מן תים. גדיין מן אלמאעז גיידין. אצלחהמא אלואנא. לאביך כמא יחב: (י) ותדכ להמא אלי אביך ואכל מנהמא. לפי יבארבך קבל מותה:

• רס"י •

לפני ה'. ברשותו שוסכים על ידי טוקח לי. משלי הם ואינם גזל, שפך כתב לה יצחק בבכתבה לטול שני גדיי עזים בכל יום: שני גדיי עזים. וכי שני גדיי עזים היה מאכלו שלי יצחק, אלא האחד הקריב לפסחו והאחד עשה מטעמים. בפרקי דרבי אליעזר (פרק לז): כְּאִשְׁרָא אָהָב. כי טעם הגדי כטעם הצבי:

תפסיר רס"ג

(יא) קאל להא. הוד'א עשו אבי רגל שעראני. ואנא רגל אגרד: יב) לעל אבי אן יגסני. פאציר ענדה פאללאעב. ואגלב עלי נפסי. לענה ולא ברפה: יג) קאלת לה אמה. עלי אסתדפאע לענתך יא אבני. לכן. אקבל מני ואמץ כיד לי דאלד: יד) פמצא ואכיד דאלד. ואתי בה אלי אמה. וצנעתה אלואנא. פמא אחב אביה: טו) פאכידת רבקה. תיאב עשו. אבנהא אלאכפר

יִבְרַכְךָ לְפָנַי מוֹתוֹ: וְתַעֲלֶה
לְאָבוֹךְ וַיִּכּוֹל. בְּדִיל. דִּיבְרַכְנָךְ קָדָם
מוֹתֶיהָ: **וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב**
אֶל-רַבְקָה אִמּוֹ הֵן עָשׂוֹ
אָחִי אִישׁ שָׁעַר וְאָנֹכִי אִישׁ
חֹלָק: וַאֲמַר יַעֲקֹב. לְרַבְקָה אִמִּיהָ. הָא
עָשׂוֹ אָחִי גִבּוֹר סָעֲרָן. וְאָנֹכִי גִבּוֹר שְׁעִיעַ:
אֲוִלִי יִמְשְׁנִי אָבִי וְהִיִּיתִי
בְּעֵינָיו כַּמֶּתַעַתֵּעַ וְהִבֵּאתִי

עָלַי קָלָלָה וְלֹא בִרְכָה: מָאִים יְמוֹשְׁנִי אָבִא. וְאִיהִי
בְּעֵינֶיהָ כַּמֶּתַלְעָב. וְאִיתִי עָלַי. לְוֹטִין וְלֹא בִרְכָן: **וַתֹּאמֶר לוֹ**
אִמּוֹ עָלַי קָלָלְתְּךָ בְּנִי אֲדָ שָׁמַע בְּקֹלִי וְלֹךְ
קַח-לִי: וַאֲמַרְתָּ לִּיהָ אִמִּיהָ. עָלַי אֶתְאָמַר בְּנִיבֹאָה דְלֹא יִיתוֹן
לְוֹטִיא עֲלֶיךָ בְּרִי. בְּרַם. קַבִּיל מִנִּי וְאִיזִיל סַב לִי: **וַיֵּלֶךְ וַיִּקַּח**
וַיָּבֵא לְאִמּוֹ וַתַּעַשׂ אִמּוֹ מִטְעָמִים כַּאֲשֶׁר אָהָב
אָבִיו: וַאֲזַל וּנְסִיב. וְאִיתִי לְאִמִּיהָ. וְעַבְדַּת אִמִּיהָ תַבְשִׁילִין. כַּמָּא
דְּרַחֲמִים אֲבוּהִי: **וַתִּקַּח רַבְקָה אֶת-בְּגָדֵי**
עָשׂוֹ בְּנָה הַגָּדֹל הַחֲמֹדֶת אֲשֶׁר אֶתָּה בַּבֵּית

• רס"י •

יא אִישׁ שָׁעַר. בעל שער: יב יִמְשְׁנִי. כמו (דברים כח כט) מְמַשֵּׁשׁ בְּצֻהָרִים: טו הַחֲמֹדֶת. הנקיות, כתר גומו דכיתא. דבר אחר שחמד אותן מן נמרוד: אֲשֶׁר אֶתָּה בַּבֵּית. והלא בְּמָה נָשִׁים הָיוּ לוֹ וְהוּא מִפְקִיד אֶצֶל אִמּוֹ, אלא שְׁהִיָּה בְּקִי בְּמַעֲשֵׂיהֶן וְחוֹשְׁדֵן:

תפסיר רס"ג

וּתְלַבֵּשׁ אֶת יַעֲקֹב בְּנֵה

הַקָּטָן: וְנָסִיבֶת רַבֵּקָה יֵת לְבוּשֵׁי עֶשָׂו.

בְּרָה רַבָּא דְכִיִּיתָא. דְּעַמָּה בְּבִיתָא.
וְאַלְבִּישֶׁת יֵת יַעֲקֹב בְּרָה זְעִירָא:

וְאֵת עֹרֹת גְּדֵי הָעֲזִים

הַלְבִּישָׁה עַל-יָדָיו וְעַל

חֻלְקֹת צִוְּאָרָיו: וְיֵת. מְשִׁבֵּי דְגְדֵי

בְּנֵי עֲזִי. אַלְבִּישֶׁת עַל יְדוּהִי. וְעַל שְׁעִיעוֹת

צוּרִיה: וְתַתָּן אֶת-

הַמַּטְעָמִים וְאֶת-הַלֶּחֶם

אֲשֶׁר עָשְׂתָה בִּיד יַעֲקֹב בְּנֵה: וַיַּהֲבֵת יֵת תַּבְשִׁילֵיָא. וְיֵת

לַחֲמָא דְעֵבֶדְתָּ. בִּידָא דְיַעֲקֹב בְּרָה: וַיָּבֵא אֶל-אָבִיו

וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הִנְנִי מִי אַתָּה בְּנִי: וְאַתָּא לֹוֹת

אָבוּהִי וְאָמַר אָבָא. וְאָמַר הָאָנָא מִן אֵת בְּרִי: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב

אֶל-אָבִיו אֲנֹכִי עָשָׂו בְּכֹרֶךְ עָשִׂיתִי כַּאֲשֶׁר

דִּבַּרְתָּ אֵלַי קוּם-נָא שְׁבָה וְאֶכְלָה מִצִּידִי

בְּעֶבֶר תִּבְרַכְנִי נַפְשְׁךָ: וְאָמַר יַעֲקֹב לְאָבוּהִי. אָנָּה עָשָׂו

בּוֹכֶרְךָ. עֲבָדִית. כְּמָא דְמַלִּילְתָּא עִמִּי. קוּם כְּעֵן אֶסְתַּחֲרָה. וְאֶכּוֹל מִצִּידִי.

בְּדִיל דְּתִבְרַכְנִי נַפְשְׁךָ: וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל-בָּנוֹ מֶה-זֶּה

רס"י

יט אָנֹכִי עָשָׂו בְּכֹרֶךְ. אָנֹכִי הַמְּבִיא לָךְ. כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵלַי: שְׁבָה. לְשׁוֹן מִיסֵּב
וְעָשָׂו הוּא בְּכֹרֶךְ: עָשִׂיתִי. כְּמָה דְּבָרִים. עַל הַשְּׁלָחוֹן. לָכֶּךָ מִתּוֹרָגָם אֶסְתַּחֲרָה:

וְזֶלֶק הַדְּקָדוֹק: בִּיד יַעֲקֹב בְּנֵה. כ"ה בתיגאן הטפחא ביעקב:

תפסיר רס"ג

אסרעת אלוגוד יא אבני. קאל.
אן אללה רבך ופק בין ידיה:
כא) קאל. תקדם חתי אגסך יא
אבני. הל אנת. אבני עשו אם
לא: כא) פתקדם אליה וגסה.
פקאל. אלצות צות יעקוב.
ואלידין ידי עשו: כג) פלם
ית' ב'תה. אד' פאנת ידאה. פידי
עשו אכיה שערננין.
פבארכה: כד) בל קאל לה. אנת
אבני עשו. קאל אנא הו:
כה) קאל. קדם לי חתי אכל מן

מִהֶרֶת לְמִצָּא בְּנֵי וַיֹּאמֶר
כִּי הִקְרָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לִפְנֵי: וַאֲמַר יִצְחָק לְבָרְיָהּ. מְדִין.
אוֹחִיתָא לְאַשְׁכְּחָא בְּרִי. וַאֲמַר. אֲרִי זְמִין.
יְיָ אֱלֹהֶיךָ קִדְּמִי: כא וַיֹּאמֶר יִצְחָק
אֶל-יַעֲקֹב גִּשָּׁה-נָּא וַאֲמַשְׁךָ
בְּנֵי הָאֵתָה זֶה בְּנֵי עֵשָׂו
אִם-לֹא: וַאֲמַר יִצְחָק לְיַעֲקֹב. קֶרֶב

כען ואמושנך ברי. האת דין. ברי עשו אם לא: כב ויגש יעקב
אל-יצחק אביו וימשהו ויאמר הקל קול יעקב
והידיים ידי עשו: וקריב יעקב. לות יצחק אביו ומשיה.
ואמר. קלא קליה דייעקב. וידיא ידי עשו: כג ולא הבירו
כי-היו ידיו פידי עשו אחיו שערת ויברכהו:
ולא אשתמודעיה. ארי הוואה ידוהי. פידי. עשו אחוהי סערננין. וברכיה:
כד ויאמר אתה זה בני עשו ויאמר אני: ואמר.
את דין ברי עשו. ואמר אנא: כה ויאמר הגשה לי ואכלה
מציד בני למען תברכך נפשי ויגש-לו ויאכל

• רס"י •

כא גשה נא ואמשך. אמר יצחק בלבו אין
דרך עשו להיות שם שמנים שגור בפיו, וזה
אמר (פסוק כ) כי הקרה ה' אלהיך: כב קול
יעקב. שמעבר בלשון תחנונים (פסוק יט) קום
נא, אכל עשו בלשון קנטוריא דבר (פסוק לא)
יקום אבי: כד ויאמר אני. לא אמר אני עשו

זולק הרקדוק: כא ואמשך. השי"ן בשוא נח ברוב התיגאן:

תפסיר רס"ג

ציד אבני. לפי תבארךך נפסי.
פקדם לה ואכל. ואתאה בכמר
ושרב: כו) פקאל לה יצחק
אביה. תקדם קבלני וא אבני:
כו) פתקדם וקבלה. ושם
ראיחה תיאבה ובארכה.
וקאל. אנציר ראיחה אבני.
פראיחה רוציה. קד בארכה
אללה: כח) יעטיך אללה. מן טל
אלסמא. ודסם אלארץ.
וכתרה אלבר ואלעציר:

**וַיָּבֵא לוֹ יִזְרְחֵל וַיִּשְׁתָּה: וַאֲמַר. קָרִיב
קָדָמִי וַאֲכֹל מִצִּידֵי דְבָרִי. בְּדִיל
דְּתַבְרַכְנָךְ נַפְשִׁי. וְקָרִיב לִיה וַאֲכֹל. וַאֲעִיל
לִיה חֲמָרָא וּשְׁתִּי: כו) וַיֹּאמֶר אֵלָיו
יִצְחָק אָבִיו גְּשָׁה-נָּא
וּשְׁקָה-לִּי בִּנְיָ: וַאֲמַר לִיה יִצְחָק
אָבוּהִי. קָרִיב פְּעֹן וְשֶׁק לִי בָרִי: כז) וַיִּגְשׁ
וַיִּשְׁק-לוֹ וַיֵּרַח אֶת-רִיחַ
בְּגָדָיו וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר רְאֵה יֵרִיחַ בְּנִי בְּרִיחַ
שְׂדֵה אֲשֶׁר בָּרַכְוּ יְהוָה: וְקָרִיב וְנָשִׁיק לִיה. וְאָרִיחַ. יֵת רִיחַ
לְבוֹשׁוֹהִי וּבְרָכִיהָ. וַאֲמַר. חֲזִי רִיחָא דְבָרִי. בְּרִיחַ חֲקֵלָא. דְּבָרְכִיהָ יִי:
כח) וַיִּתֵּן-לָךְ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם
וּמִשְׁמַנִּי הָאָרֶץ וְרַב דָּגָן וְתִירָשׁ: וַיִּתֵּן לָךְ יִי. מִטַּלָּא**

— רס"ג —

מושבה, בין צדיק בין רשע יתן לך, ומפני
למד שלמה כשעשה הבית וסדר תפלתו,
ישאל שהוא בעל אמונה ומצדיק עליו
את הדין לא יקרא עליך תגה, לפיכך,
(מ"א ח ט) ונתת לאיש ככל דרכיו אשר
תדע את לבבו, אבל נכרי מחסר אמונה,
לפיכך אמר (שס טס מג) אתה תשמע
השמים וגוי ועשית ככל אשר יקרא אליך
הנכרי, בין ראוי בין שאינו ראוי תן לו, כדי
שלא יקרא עליך תגה: **מטל השמים.**
כמשמעה, ומדרש אגדה יש להרבה פנים:

אלא אני: כז) וירח וגוי. והלא אין ריח רע
יותר משטף העוים, אלא מלמד שנגנסה עמו
ריח גן עדן: **ברית שדה אשר ברכו ה'.**
שנתן בו ריח טוב, וזה שדה תפוחים, בן
דרשו רבותינו וזכרונם לברכה: כח) **וייתן לך.**
יתן ויחזור ויתן. ולפי פשוטו מוסב לענין
הראשון ראה ריח בנך, שנתן לו הקדוש ברוך
הוא, בריח שדה וגוי ועוד יתן לך מטל
השמים וגוי: **האלהים.** מהו האלהים, בדין,
אם ראוי לך יתן לך, ואם לאו לא יתן לך,
אבל לעשו אמר משמני הארץ יהיה

זולק הדקדוק: **גשה נא ושקה-לי.** השוא שבשי"ן נח מטעם המקף. ועיין במחברת שבריש
התיגאן. וכ"כ הרמ"ל מטעם שאין כאן געיא:

תפסיר דס"ג

כט) יכ'דמוך אל'אמם. ותכ'צ'ע
לך אל'אחזאב. וכן מולא
אכ'ותד. ויכ'צ'ע לך בני אמן.
לאענד מלעון. ומבארפך
מבארך: ל) פלמא פרג' יצחק
מן תבריד יעקוב. כאן כמא
כ'רג מן בין י'דה. ועשו
אכ'יה. אקבל מן צ'ידה:
לא) פ'ענע הו איצ'א אלואנא.
ואתא ב'הא אלי אב'יה.
וקאל. יקום אבי ויאכל מן צ'יד
אבנה. לפי תבארפני נפסד:

דשמיא. ומטובא דארעא. וסגיות עבד

וחמר: כט יעבדוך עמים

וישתחוו לך לאמים הוה

גביר לאחיד וישתחוו לך

בני אמן ארריך ארור

ומברכך ברוך: יפלחונך

עממין. וישתעבדן לך מלכון. הוי

רב לאחד. ויסגדון לך בני אמן.

ליטך יהון ליטין. וברכך יהון בריכין:

❖ טבריד בספר תימן ❖ ל ויהי כאשר

כלה יצחק לברך את יעקב ויהי אך יצא יצא

יעקב מאת פני יצחק אביו ועשו אחיו בא

מצידו: והוה. פד שיצי יצחק לברכא ית יעקב. והוה. פרם מפק

נפק יעקב. מן קדם יצחק אבוהי. ועשו אחוהי. על מצידיה:

לא ויעש גם-הוא מטעמים ויבא לאביו ויאמר

לאביו יקם אבי ויאכל מציד בנו בעבר

תברכני נפשך: ועבד אף הוא תבשילין. ואעיל לאבוהי. ואמר

לאבוהי. יקום אבא ויכול מצידא דבריה. בדיל דתברכנני נפשך:

• רש"י •

תחלתם יסורים וסופן שלוה, ואורריהם
ומצעריהם קודמים למברכיהם, לפיכך
יצחק הקדים קללת אוררים לברכת
מברכים. והרשעים תחלתן שלוה וסופן.
יסורין לפיכך בלעם הקדים ברכה
לקללה: ל' יצא יצא. זה יוצא וזה בא:

כט בני אמן. ויעקב אמר ליהודה (לכלן מט ח)
בני אביר, לפי שהיו לו בנים מכמה אמהות,
ופאן שלא נשא אלא אשה אחת אמר בני
אמן: ארריך ארור ומברכך ברוך.
ובבלעם הוא אומר (במדבר כז ט) מברכך
ברוך ואורריך ארור. הצידיקים

תפסיר רס"ג

(לב) פקאל לה מן אנת. קאל.
 אנא אבנד בפרך עשו:
 (לג) פזעג יצחק זעגה עצימה
 גדא. וקאל מן הו אלדי
 אצטאד צידא ואמאני בה.
 פאכלת מנה. קבל אן תגי
 ובארפתה. וליכון איצא
 מבארפא: (לד) פלמא סמע עשו
 כלאם אביה. צרך צרכיה.
 עצימה ומרה גדא. וקאל לה.
 בארכני אנא איצא יא אבאה:
 (לה) קאל. קד גא אכיד במכר.
 ואכיד ברכתך: (לו) קאל געמא

לב ויאמר לו יצחק אביו
 מי אתה ויאמר אני בנך
 בכרך עשו: ואמר ליה. יצחק
 אבוקי מן את. ואמר. אנא. בך בוכרך
 עשו: לג ויחרד יצחק חרדה
 גדלה עד-מאד ויאמר מי-
 אפוא הוא העד-ציד ויבא
 לי ואכל מכל בטרם תבוא
 ואברכהו גם-ברוך יהיה:

ותוה יצחק תוהא רבא עד לחדא. ואמר. מן הוא דיכי. דעד צידא
 ואעיל לי. ואכלית מבולא. עד לא תיעול ובריכתיה. אף בריך יהי:
 לד כשמע עשו את-דברי אביו ויעעק צעקה
 גדלה ומרה עד-מאד ויאמר לאביו ברכני
 גם-אני אבי: כד שמע עשו ית פתגמי אבוקי. וצוח צוחא.
 רבא ומריא עד לחדא. ואמר לאבוקי. בריכני אף לי אבא:
 לה ויאמר בא אחיד במרמה ויקח ברכתך:
 ואמר. על אחיד בחכמא. וקביל ברכתך: לו ויאמר הכי קרא

• רס"י •

לג ויחרד. בתרגומו ותוה לשון תימה. שבקשתי לטעום טעמתי בו: גם ברוך
 ומדרשו ראה גיהנם פתוחה מתחתיו: יתיה. שלא תאמר אלולי שרמה יעקב
 מי אפוא. לשון לעצמו. משמש עם כמה
 דברים. אפוא, איה פה, מי הוא ואפוא הוא
 העד ציד: ואכל מכל. מכל טעמים
 לו הכי קרא שמו. לשון תימה הוא. כמו
 זללק הדקדוק: לה הוא העד ציד. הקמץ רחב מפני המאריך: לה הכי קרא שמו. תיבת קרא מלרע:

תפסיר רס"ג

סמי יעקוב. אד' תעקבני
מרתין. אלאולה אכ'ד' בכורתני.
ואלאן אכ'ד' ברכתני. ת'ם קאל.
אלא בקית לי ברכה:
(לו) פאגאבה וקאל. הודיא קוד
צ'ירתה מולאך. וגמיע אכ'יתנה
געליתנהם לה עבידא. ובאלבר
ואלעציר אסנדיתה. ולך אלאן.
מא אצנע יא אבני: לח) פקאל
עשו לאבית. אברכה ואחודה
היא לך יא אבה. בארפני אנא

שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹבֵנִי זֶה
פַּעַמִּים אֶת בְּכֹרְתִי לָקַח
וְהִנֵּה עֵתָה לָקַח בְּרַכְתִּי
וַיֹּאמֶר הֲלֹא-אֶצְלָתָ לִּי

בְּרָכָה: וַאֲמַר. יְאוֹת קָרָא שְׁמִיָּה
יַעֲקֹב. וְחַכְמִנִּי דָּנָן תִּרְתִּין זְמַנִּין. יֵת
בְּכִירוֹתִי נְסִיב. וְהָא כְּעַן קָבִיל בְּרַכְתִּי.
וַאֲמַר. הֲלֹא שְׁבַקְתָּ לִּי בְרָכָא: לָּהּ וַיַּעַן

יִצְחָק וַיֹּאמֶר לַעֲשׂוֹ הֵן גְּבִיר שְׁמַתִּיו לָךְ
וְאֶת-כָּל-אֲחָיו נָתַתִּי לּוֹ לַעֲבָדִים וְדָגָן וְתִירָשׁ
סִמַּכְתִּיו וּלְכָה אִפּוּא מָה אַעֲשֶׂה בְּנִי: וְאֵתִיב יִצְחָק
וַאֲמַר לַעֲשׂוֹ. הָא רַב. שְׁוִיתִיָּה עֲלֻךְ וְיֵת כָּל אַחוּהִי. יְהִיבִית לִיָּה לַעֲבָדִין.
וּבְעֵבוֹר וּבְחֹמֶר סְעִדְתִּיָּה. וְלָךְ כְּעַן מָה אַעֲבִיד בְּרִי: לָּהּ וַיֹּאמֶר
עֲשׂוֹ אֶל-אֲבִיו הַבְּרָכָה אַחַת הוּא-לָךְ אָבִי
בְּרַכְנִי גַם-אֲנִי אָבִי וַיֵּשָׂא עֲשׂוֹ קִלּוֹ וַיִּבְךְּ:

— רס"י —

וכמן. ויש מתרגמין וְחַכְמִנִּי נְתַחֲכֵם לִי:
אֶצְלָתָ. לשון הפרשה, כְּמוֹ (צמדזכ יא כב)
וַיֹּאצֵּל: לֹא הֵן גְּבִיר. בְּרָכָה זו שְׁבִיעִית הִיא
וְהוּא עוֹשֶׂה אוֹתָהּ רִאשׁוֹנָה, אֵלֹא אָמַר לוֹ מָה
תוֹעֵלֶת לָךְ בְּבְרָכָה, אִם תִּקְנֶה נְכָסִים שְׁלֹ
חֵם, שְׁהִרִי גְבִיר שְׁמַתִּיו לָךְ וּמָה שְׁקִנָּה עָבִד
קִנָּה רַבּוֹ: וּלְכָה אִפּוּא מָה אַעֲשֶׂה. אֵיָּה פֹה
אַבְקֵשׁ מָה לַעֲשׂוֹת לָךְ: לֹא הַבְּרָכָה אַחַת.
ה"א זו מְשֻׁמֶשֶׁת לְשׁוֹן תִּימָה, כְּמוֹ (צמדזכ יג יט)
הַבְּמִתְּנִים, (צמדזכ יג כ) הַשְּׁמִנָּה הִיא

(לקמן כט טו) הָכִי אָחִי אַתָּה, שְׁמָא לָכָּה נִקְרָא
שְׁמוֹ יַעֲקֹב עַל שֵׁם סוּפּוֹ שְׁהוּא עֵתִיד לַעֲקֹבֵנִי.
תְּנַחֲמָא (תנחומא יט כג) לְמָה חֲרַד יִצְחָק, אָמַר
שְׁמָא עוֹן יֵשׁ בִּי שְׁבִירָתִי הִקְטֵן לִפְנֵי הַגָּדוֹל,
וְשִׁנִּיתִי סֹדֶר הַיִּחֹס. הַתְּחִיל עֲשׂוֹ מִצַּעֲק
וַיַּעֲקֹבֵנִי זֶה פַּעַמִּים, אָמַר לוֹ אָבִיו מָה עָשָׂה
לָךְ, אָמַר לוֹ אֶת בְּכֹרְתִי לָקַח, אָמַר בְּכֹר
הָיִיתִי מִצֵּר וְחֲרַד שְׁמָא עֲבָרְתִי עַל שׁוֹרֵת
הַדִּין, עֲבָשִׁיו לְבָכוֹר בְּרַכְתִּי, גַּם בְּרוּךְ יְהִיָּה:
וַיַּעֲקֹבֵנִי. כְּתִירָגוּמוֹ וְכִמְנִי אֲרַבִּי, וְאַרְבִּי

תפסיר רס"ג

איצ"א. ורפע צותה ובכ"י:
 לט) פאגאבה יצחק אביה
 וקאל. הוד"א מן דסם אל"ארץ
 זכון מסכנך. ומן טל אלסמא מן
 אלעלו: מ) ועלי סיפך תחיא.
 ואכ"ך תכ"ד. זכון אד"א
 אסתולית. פככת אצרה ען
 ענקד: מא) פחקד עשו עלי
 יעקב. בסבב אלברכה. אלד"י
 בארכה אביה. וקאל פי נפסה.
 סתקרב אינם חזן אבי. ואקתל
 יעקוב אכ"י: מב) פאכ"ברת
 רבקה. בפלאם עשו אבנהא

ואמר עשו לאביוהי. הברכתא חדא היא
 לך אבא. פריכני אף לי אבא. וארים
 עשו. קליה ובכ"א: לט) ויען יצחק
 אביו ויאמר אליו הנה
 משמני הארץ יהיה
 מושבך ומטל השמים
 מעל: ואתיב. יצחק אביוהי ואמר ליה.
 הא. משובא דארעא יהי מושבך. ומטלא
 דשמיא מלעילא: * מ) ועל-חרבך

אלע חספל

תחיה ואת-אחיד תעבד והיה כאשר תריד
 ופרקת עלו מעל צוארך: ועל חרבך תיחי. וית אחוד
 תפלח. ויהי כד יעברון בנוהי על פתגמי אוריתא. ותעדי ניריה מעל
 צורך: מא) וישטם עשו את-יעקב על-הברכה
 אשר ברכו אביו ויאמר עשו בלבז יקרבו ימי
 אבל אבי ואהרגה את-יעקב אחי: ונטר עשו דבבו
 ליעקב. על ברכתא. דברכיה אביוהי. ואמר עשו בלביה. יקרבו יומי
 אבליה דאבא. ואקטול ית יעקב אחי: מב) ויגד לרבקה

— רש"י —

אריד בשיחי, פלומר כשיעברו ישראל את
 התורה, ויהיה לך פתחון פה להצטער על
 הברכות שנטל, ופרקת עלו וגו': מא) יקרבו
 ימי אבל אבי. כמשמעו, שלא אצער את
 אבא. ומדרש אגדה לכמה פנים יש: מב) ויגד
 לרבקה. ברוח הקודש הגד לה מה שעשו

(ש"צ ג לג) הכמות נבל: לט) משמני הארץ
 וגו'. זו איטליה שליון: מ) ועל חרבך. כמו
 בחרבך, יש על שהוא במקום אות ב', כמו
 (יחזקאל לג כו) עמדתם על חרבכם בחרבכם.
 (שמות ו כו) על צבאותם בצבאותם: והיה
 כאשר תריד. לשון צער, כמו (תהלים נב ג)

תפסיר רס"ג

אלאכבר. פִּבְעַת'ת. ודעת
בִּיעֶקֶב אֲבִנְהָא אֱלֹאֲצִיגִר.
וְקֹאֵלֶת לֵה. הוּדִיא עֲשׂו אֲכִיד.
מִתְּוֹאֲעֵדֵד לִיקְתֵּלֵד (מג) וְאֵלֶאן
יֵא אֲבִנִי אֲקִבֵּל מִנִּי. וְקָם אֲמִיד.
אֱלִי לִבְנִי אֲכִי אֱלִי חֲרוֹן:
(מד) וְקָם עֲנִידָה אֲיֵאמָא יִסִּירָה.
אֱלִי אֵן תִּרְגַּע חֲמִידָה אֲכִיד:
(מה) אֱלִי אֵן יִרְגַּע גִּי'צִבָּה עֲנִיד.
וְיִנְסִי מֵא צִנְעַת בָּה. וְאֲבַעַת
וְאֲכִידֵד מִן תִּם. לֵלֵא
אֲתִכְלֵמָא פִּי יוֹם וְאַחֲד:

אֶת־דְּבָרֵי עֲשׂו בְּנֵה הַגְדֵּל
וְתִשְׁלַח וְתִקְרָא לִיעֶקֶב
בְּנֵה הַקָּטָן וְתֹאמַר אֵלָיו
הִנֵּה עֲשׂו אָחִיד מִתְּנַחֵם
לָךְ לְהִרְגָּךְ: וְאַתְחִיב לְרִבְקָה. יֵת
פִּתְגָמִי עֲשׂו בְּרָה רַבָּא. וְשִׁלַּחַת. וְקִרְת
לִיעֶקֶב בְּרָה זַעֲרָא. וְאַמְרַת לִיה. הָא
עֲשׂו אָחִיד. כְּמִין לָךְ לְמִקְטֵלְךָ:
מִג וְעַתָּה בְּנֵי שְׁמַע בְּקִלִּי

וְקוֹם בְּרַח־לָךְ אֶל־לִבְנֵי אָחִי חֲרָנָה: וְכַעַן בְּרִי קִבִּיל
מִנִּי. וְקוֹם אִיזִיל לָךְ. לְוֹת לִבְנֵי אָחִי לְחָרוֹן: מִד וְיִשְׁבַּת עִמּוֹ
יָמִים אֲחָדִים עַד אֲשֶׁר־תָּשׁוּב חֲמַת אָחִיד: וְתַתִּיב
עֲמִיה יוֹמִין זַעֲרִין. עַד דִּתְתִּיב חֲמַתָּא דְאָחוּךְ: מִה עַד־שׁוּב אֶף־
אָחִיד מִמֶּךָ וְשָׁכַח אֶת אֲשֶׁר־עָשִׂיתָ לוֹ וְשִׁלַּחַתִּי
וְלִקְחַתִּיךָ מִשֵּׁם לְמָה אֲשַׁכֵּל גַּם־שְׁנֵיכֶם יוֹם
אֶחָד: עַד דִּיתִיב רֹגְזָא דְאָחוּךְ מִנָּךְ. וְיִתְנָשִׁי יֵת דְעַבְדַּת לִיה.
וְאִשְׁלַח וְאִדְבָּרְנָךְ מִתְּמִין. לְמָא אֲתַכּוּל. אֶף תִּרְוִיכּוֹן יוֹמָא חַד:

• רס"י •

שְׁכֻלָּה מִשְׁנֵיכֶם. הַקּוֹבֵר אֶת בְּנָיו קְרוֹי שְׁכּוּל.
וְכֵן בִּיעֶקֶב אָמַר (לֵכֵן מִג יז) כֹּאֲשֶׁר שְׁכַלְתִּי
שְׁכַלְתִּי: גַּם שְׁנֵיכֶם. אִם יָקוּם עֲלֶיךָ וְאַתָּה
תִּהְרַגְנָו יַעֲמִדוּ בְּנָיו וְיִהְרַגּוּךָ, וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ
נִזְרָקָה בָּה וְנִתְנַבְּאָה שְׁבִיּוֹם אֶחָד יָמוֹת, כְּמוֹ
שִׁמְפּוֹרֶשׁ בְּפֶרֶק הַמִּקְנָא לְאַשְׁתּוֹ (סוּטָה יג 6):

מִהֲרַר בְּלָבוֹ: מִתְנַחֵם לָךְ. נָחַם עַל הָאֲחוּה
לְחִשׁוּב מִחֲשָׁבָה אַחֲרַת לְהִתְנַפֵּר לָךְ וְלִהְרַגָּךְ.
וּמִדְרַשׁ אֲגָדָה כָּבֵר אֲתָה מֵת בְּעֵינָיו וְשִׁתָּה
עֲלֶיךָ כּוֹס שְׁלִי־תִנְחֻמִּים. וּלְפִי פִשּׁוּטוֹ לְשׁוֹן
תִּנְחֻמִּים, מִתְנַחֵם הוּא עַל הַבְּרָכוֹת בְּהִרְיָגְתְּךָ:
מִד אֲחָדִים. מוֹעֲטִים: מִכ לְמָה אֲשַׁכֵּל. אֲהִיָּה

תפסיר רס"ג

מו) קאלת רבקה ליצחק. קוד
צ'ג'רת פי חיותי. מן קבל בנאת
חת. אן תזוג יעקוב באמראה
מן בנאת חת. או מן בנאת
אהל אלבלד. פלמא ד'א לי
חיות: כח א) פדעא יצחק.
יעקוב ובארכה. ואוצאה וקאל
לה. לא תאכד' זוגה מן בנאת
כנעאן: ב) קם אמין' אלי' פדן
ארם. אלי' בית בתואל ג'ד.
וכד' לך מן תם אמראה. מן
בנאת לבן כ'אלד: ג) ואלטאין
אלכאפי יבארד עליך. וינמיד
ויכתירד. ויכון מנד גון אמם:
ד) ויעטיך ברכה אברהים. לך

וַתֹּאמֶר רִבְקָה אֶל-יִצְחָק
קִצְתִּי בְּחַיִּי מִפְּנֵי בָנוֹת חַת
אִם-לֵקַח יַעֲקֹב אִשָּׁה
מִבָּנוֹת-חַת כַּאֲלֵה מִבָּנוֹת
הָאָרֶץ לְמָה לִּי חַיִּים: וַאֲמַרְתַּ
רִבְקָה לְיִצְחָק. עֲקִית בְּחַיִּי. מִן קֶדֶם בָּנַת
חַתָּאָה. אִם נָסִיב יַעֲקֹב. אֶתְתָּא מִבָּנַת
חַתָּאָה כַּאֲלֵין מִבָּנַת אַרְעָא. לְמָה לִּי
חַיִּים: כח א וַיִּקְרָא יִצְחָק אֶל-
יַעֲקֹב וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ וַיִּצְוֵהוּ
וַיֹּאמֶר לוֹ לֹא-תִקַּח אִשָּׁה

מִבָּנוֹת כְּנָעַן: וקרא יצחק. ליעקב וברך יתיה. ופקדיה ואמר
ליה. לא תסב אתתא מבנת כנען: ב קום לך פדנה ארם
ביתא בתואל אבי אמך וקח-לך משם אשה
מבנות לבן אחי אמך: קום איזיל לפדן דארם. לבית
בתואל אבוהא דאמך. וסב לך מתמן אתתא. מבנת לבן אחוהא
דאמך: ג ואל שדי יברך אתך ויפרך וירכך
והיית לקהל עמים: ואל שדי יברך יתך. ויפשיך ויסגיך.
ותהי לכנשת שבטין: ד ויהי-לך את-ברכת אברהם

רס"ג

מו קצתי בחיי. מאסתי בחיי:
כח כפדנה. כמו לפדן: ביתא בתואל.
לבית בתואל. כל תבה שצריכה למד
בתחלתה הטיל לה ה"א בסופה: ג ואל שדי.
מי שדי בברכותיו למתברכין מפיו יברך
אותך: ד את ברכת אברהם. שאמר לו

תפסיר רס"ג

ולנסלך מן בעדך. אן תחוו בלד
ספנאך. אלד'י אעטא אללה
אברהים: ה) פבעת' יצחק
ביעקוב. ומצי' אלי' פדן ארם.
אלי' לבן אבן בתואל
אלארמני. אכ'י רבקה. אם
יעקוב ועשו: ו) פלמא עלם
עשו. אן יצחק קד בארד יעקב.
ובעת' בזה אלי' פדן ארם.
ליתכ'י לה מן ת'ם זוגה. ואד'
אוצאה וקאל לה. לא תתזוג
אמראה מן בנאת פנעאן:
ז) פקבל יעקוב מן אביה ואמה.
ומצי' אלי' פדן ארם:

לך ולזרעך אתה לרשתך
את ארץ מגריך אשר
נתן אלהים לאברהם: ויתן
לך ית ברכתא דאברהם. לך
ולבנך עמר. למירתך ית ארע
תותבותך. דיהב יי לאברהם: (שביעי)
וַיִּשְׁלַח יִצְחָק אֶת-יַעֲקֹב
וַיְלֶךְ פַּדְנָה אֶרֶם אֶל-לִבָּן
בֶּן-בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי אֲחִי
רִבְקָה אִם יַעֲקֹב וַעֲשׂו:

ושלח יצחק ית יעקב. ואזל לפדן דארם. לות לבן בר בתואל
ארמאה. אחוהא דרבקה. אמיה דיעקב ועשו: ו וירא עשו
כי-ברך יצחק את-יעקב ושלח אותו פדנה
ארם לקחת-לו משם אשה בברכו אותו ויצו
עליו לאמר לא-תקח אשה מבנות פנען: וחזא
עשו. ארי בריך יצחק ית יעקב. ושלח יתיה לפדן דארם. למסב ליה
מתמן אתתא. בדבריד יתיה. ופקיד עלוהי למימר. לא תסב אתתא
מבנת פנען: מפטיר וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל-אָבִיו וְאֶל-
אִמּוֹ וַיְלֶךְ פַּדְנָה אֶרֶם: וקביל יעקב. מן אבוהי ומן אמיה.

— רס"י —

מלמדנו: וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב. מחבר לענין
של-מעלה וירא עשו כי ברך יצחק וגו' וכי
שלח אותו פדנה ארם, וכי שמע יעקב אל
אביו והלך פדנה ארם וכי רעות בנות פנען,

(לעיל יז ג) ואעשך לגוי גדול, (שם כז יח)
והתברכו בזרעך. יהיו אותן ברכות האמורות
בשבילך, ממך יצא אותו הגוי ואותו הוצר
המבורך: כ אם יעקב ועשו. איני יודע מה

תפסיר רס"ג

וַאֲזַל לְפֶדֶן דְּאָרְס: ח וַיֵּרָא עֲשׂוֹ בִי

רְעוֹת בְּנוֹת בְּנָעַן בְּעֵינֵי

יִצְחָק אָבִיו: וַחֲזָא עֲשׂוֹ.

אֲרִי בִישָׁן בְּנַת בְּנָעַן: בְּעֵינֵי יִצְחָק

אָבוֹהִי: ט וַיֵּלֶךְ עֲשׂוֹ אֶל-יִשְׁמָעֵאל וַיִּקַּח אֶת-

מַחֲלַת | בֵּת-יִשְׁמָעֵאל בֶּן-אֲבֵרָהָם אַחֹת נְבִיּוֹת.

— רס"י —

שלפני לידת יוסף, ושלשים של-יוסף, ותשע משמלך עד שבא יעקב הרי חמשים ושלש, וכשפרש מאביו היה בן ששים ושלש הרי מאה ושלש עשרה, והוא אומר שלשים ומאת שנה, הרי חסרים ארבע עשרה שנים הא למדת שאחר שקבל הברכות נטמן בבית עבר ארבע עשרה שנים. (אבל לא נענש עליהם בזכות התורה, שהרי לא פרש יוסף מאביו אלא עשרים ושתים שנה דהינו משבע עשרה עד שלשים ותשע כנגד עשרים ושתים שפרש יעקב מאביו ולא כבדו, והם עשרים שנים בבית לבן, ושתים שנים ששהה בדרך, כדפתיב (לכן לג יז) ויבן לו בית ולמקנהו עשה סבת, ופירשו רבותינו זכרונם לברכה מזה הפסוק ששהה שמונה עשר חדשים בדרך, ובית הוה בימות הגשמים וסבות הוה בימות החמה, ולחשבון הפסוקים שחשבונו לעיל משפרש מאביו עד שירד למצרים שהיה בן מאה שלשים שנים, שם אנו מוצאים עוד ארבע עשרה שנים, אלא ודאי נטמן בבית עבר בהליכתו לבית לבן לקמוד תורה ממנו, ובשביל זכות התורה לא נענש עליהם ולא פרש יוסף ממנו אלא עשרים ושתים שנה, מדה כנגד מדה):

והלך גם הוא אל ישמעאל: ט אַחֹת נְבִיּוֹת. ממשמע שנאמר (לטל כח יג) בת ישמעאל איני יודע שהיא אחות נביות, אלא למדנו שמת ישמעאל משיעדה לעשו קודם נשואיה והשיאה נביות אחיה, ולמדנו שהיה יעקב באותו הפרק בן ששים ושלש שנים, שהרי ישמעאל בן שבעים וארבע שנים היה כשנולד יעקב, ארבע עשרה שנה היה גדול ישמעאל מיצחק, ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם הרי שבעים וארבע, ושנותיו היו מאה שלשים ושבוע, שנאמר (שס יז) ואלה שני חיי ישמעאל וגוי, נמצא יעקב כשמת ישמעאל בן ששים ושלש שנים היה, ולמדנו מכאן שנטמן בבית עבר ארבע עשרה שנה ואחר כך הלך לחרון, שהרי לא שהה בבית לבן שלפני לידתו שליוסף אלא ארבע עשרה שנה, שנאמר (שס לא מו) עבדתיו ארבע עשרה שנה בשתי בגותיו ושש שנים בצאנך ושכר הצאן משנולד יוסף היה, שנאמר (שס ל כה) ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגוי, ויוסף בן שלשים שנה היה כשמלך, ומשם עד שירד יעקב למצרים תשע שנים, שבע שלשבע ושתים של-רעב, ויעקב אמר לפרעה (שס מז ט) ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה, צא וחשוב ארבע עשרה

וזלך הדקדוק: ויקח את מחלת. מחלת דאורייתא החי"ת בקמץ חטף (מהרי"ב):

1

מִשָּׁא דְּבַר־יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל בְּיַד מְלָאכֵי: מִטַּל פִּתְגָּמָא
דִּי, עַל יִשְׂרָאֵל. בְּיַד, מְלָאכֵי: אֶהְבֵּתִי אֶתְכֶם אָמַר
יְהוָה וְאָמַרְתֶּם בַּמָּה אֶהְבֵּתֵנוּ הֲלוֹא־אִחַ עֲשׂוּ לְיַעֲקֹב
נְאֻם־יְהוָה וְאֶהֱבֵ אֶת־יַעֲקֹב: רַחֲמִית יִתְכּוֹן, אָמַר יי. וְאִם
תִּימְרוּן, בַּמָּה רַחֲמִיתֵנָּא. הֲלֹא אִחָא עֲשׂוּ לְיַעֲקֹב, אָמַר יי. ורַחֲמִית, ית
יַעֲקֹב: א וְאֶת־עֲשׂוּ שְׁנֵאתִי וְאִשִּׁים אֶת־הָרִיו שְׁמֵמָה וְאֶת־
נַחֲלָתוֹ לְתַנּוֹת מִדְּבַר: וְיַת עֲשׂו, רַחֲמִית. וְשׁוּיִתִּי יַת טוֹרוּהִי, לְצִדּוֹ.
וְיַת אַחְסָנִיָּה, לְצִדּוֹת מִדְּבַר: ב כִּי־תֹאמַר אָדָם רִשְׁשָׁנוּ וְנִשּׁוּב
וְנִבְנֶה חֲרָבוֹת כֹּה אָמַר יְהוָה עֲבָאוֹת הֵמָּה יִבְנוּ וְאֲנִי
אֶהְרֹס וְקִרְאוּ לָהֶם גְּבוּל רִשְׁעָה וְהָעַם אֲשֶׁר־זַעַם יְהוָה

עַד-עוֹלָם: אַרְי יִמְרוֹן אֲדוֹמָאִי, אֶת־מִסְפְּנָא. כְּעַן עֲתֵרְנָא. וְנָתוּב,
וְנִבְנִי חֲרֻבָּתָא. כְּדָנָן אָמַר, יִי צְבָאוֹת. אֲנֹנִי יִבְנוֹן, וְאֲנִי אֶפְגֵּר. וַיִּקְרוֹן
לְהוֹן, תַּחֲוִמָּא דְעַמִּיהַּ רִשְׁיָעָא. וְעַמָּא דְאִיתִי יִי עֲלִיהוֹן לְוֹט, עַד עֲלָמָא:
ה וְעֵינֵיכֶם תִּרְאִינָה וְאַתֶּם תֹּאמְרוּ יִגְדֹל יְהוָה מֵעַל לְגִבּוֹל
יִשְׂרָאֵל: וְעֵינֵיכֹן, יַחֲזִין. וְאַתָּוֹן תִּימְרוֹן, יִסְגִי יִקְרָא דִיִּי. דְאִפְתִּי, יֵת
תַּחֲוִם יִשְׂרָאֵל: וּבֵן יִכְבֵּד אֲב וְעַבְד אֲדָנִי וְאִם-אֲב אֲנִי אֵיה
כְּבוֹדִי וְאִם-אֲדוֹנִים אֲנִי אֵיה מוֹרָאִי אָמַר | יְהוָה צְבָאוֹת
לָכֶם הִכְהֵנִים בּוֹזִי שְׁמִי וְאִמְרָתֶם בַּמָּה בִזְיוֹנוֹ אֶת-שְׁמֶךָ:
הָא עַל פְּרָא אָמִיר לִיקְרָא יֵת אֲבָא וְעַבְדָּא, לְמַדְחַל מִן קֳדָם רַבּוּנִיהַ. וְאִם
כְּאֲב אָנָא, אֲנִי דְאַתָּוֹן מִיִּקְרִין קֳדָמִי. וְאִם כְּרַבּוֹן אָנָא, אֲנִי דְאַתָּוֹן דְחָלִין מִן
קֳדָמִי. אָמַר, יִי צְבָאוֹת. לְכוֹן כְּהֵנָּא, דְמַבְסְרִין עַל שְׁמִי. וְאִם תִּימְרוֹן,
בְּמָא בִסְרָנָא, עַל שְׁמֶךָ: וּמַגִּישִׁים עַל-מִזְבְּחִי לֶחֶם מִגְאֵל
וְאִמְרָתֶם בַּמָּה גֵאלֵנוּךְ בְּאִמְרָתְכֶם שְׁלַחַן יְהוָה נִבְזָה הוּא:
מְקַרְבִּין אַתָּוֹן עַל מִדְבָּחִי, קֳרַבִּין מִרְחָק. וְאִם תִּימְרוֹן, בְּמָא מִרְחָק.
כְּדֵאִתָּוֹן אֲמִרִין. פְּתוּרָא דִיִּי, בְּסִיר הוּא: ה וְכִי-תִגְשׁוֹן עוֹר לְזִבְחַ
אֲיִן רָע וְכִי תִגְשׁוּ פִסְחַ וְחֻלָּה אֲיִן רָע הִקְרִיבֵהוּ נָא
לְפָחֶתְךָ הִירְצֵךְ אוֹ הִישָׂא פָנֶיךָ אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת:
וְדֵאִתָּוֹן מְקַרְבִּין דְעוֹיר לְדִבְחָא, הֵלָא בִישׁ. וְדֵאִתָּוֹן מְקַרְבִּין. דְחִגִּיר
וְדִמְרִיעַ, הֵלָא בִישׁ. קְרִיבֵהִי כְעַן, לְשִׁלְטוֹנְךָ דְעֵלְד. הִיתְרַעִי בְךָ, אוֹ הִיִּסֵּב
אַפְךָ. אָמַר, יִי צְבָאוֹת: ט וְעַתָּה חֲלוּ-נָא פָנֵי-אַל וַיַּחֲנֵנוּ
מִיַּדְכֶם הִיתָה זֹאת הִישָׂא מִכֶּם פָּנִים אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת:
וּכְעַן. צִלוּ כְעַן קֳדָם אֱלֹהָא, וַיִּקְבִּיל צְלוֹתְנָא. מִיִּדְכוֹן, הָוֵת דָּא. הִיתְנַסְבוֹן
לְכוֹן, אֲפִין. אָמַר, יִי צְבָאוֹת: י מִי גַם-בְּכֶם וַיִּסְגֵּר דִּלְתֵּיכֶם וְלֹא-

זֶלֶק הִקְדֻּחוֹ: ה עוֹר לְזִבְחַ. כּפֶשֶׁט אֶחָד גַּם בִּירוּשָׁלַיִם:

שִׁמּוֹן דְּמִוּר (ו) אֲדוֹנִים אֲנִי. הַנְעִימָה בְּאַלְפִי שֶׁל אֲנִי.

תֹּאִירוּ מִזִּבְחִי חֲנֹם אֵין-לִי חֶפֶץ בְּכֶם אָמַר יְהוָה עֲבָאוֹת
וּמִנְחָה לֹא-אַרְצָה מִיִּדְכֶם: מִן אִף הָכָא בְּכוֹן, וַיִּגִּף דְּשִׁי בֵּית
מִקְדָּשִׁי. וְלֹא תִקְרְבוּן עַל מִדְבָּחִי, קִרְבֵּן מֵרַחֵק. לֹא רָעוּא קִדְמִי, בְּכוֹן.
אָמַר, יי עֲבָאוֹת. וְקִרְבֵּן לְרָעוּא, לֹא אֶקְבִּיל מִיִּדְכוֹן: ^{יא} כִּי מִמְזִרְח־
שָׁמֶשׁ וְעַד-מְבוֹאוֹ גָּדוֹל שָׁמַי בְּגוֹיִם וּבְכָל-מָקוֹם מְקַטֵּר
מִגֵּשׁ לְשָׁמַי וּמִנְחָה טְהוֹרָה כִּי-גָדוֹל שָׁמַי בְּגוֹיִם אָמַר
יְהוָה עֲבָאוֹת: אֲרִי מִמְדִּנַּח שִׁמְשָׁא, וְעַד מִיעֲלִיָּה. רַב שָׁמַי, בִּינִי
עִמְמִיָּא. וּבְכָל עֵדֶן דְּאֵתוֹן עֲבָדִין רְעוּתִי, אָנָּא אֶקְבִּיל צְלוֹתְכוֹן. וּשְׁמִי
רַבָּא, מִתְקַדֵּשׁ עַל יְדִיכוֹן. וְצְלוֹתְכוֹן, בְּקִרְבֵּן דְּכִי קִדְמִי. אֲרִי רַב שָׁמַי,
בִּינִי עִמְמִיָּא. אָמַר, יי עֲבָאוֹת: ^{יב} וְאַתֶּם מְחַלְלִים אֹתוֹ בְּאַמְרֵכֶם
שְׁלַחַן אֲדָנִי מִגָּאֵל הוּא וְנִיבּוֹ נִבְזָה אָכְלוּ: וְאַתוֹן, מְחַלִּין
יְתִיָּה. בְּדֵאֵתוֹן אֲמַרִין. פְּתוּרָא דִּי, בְּסִיר הוּא. וּבְסִירֵּן מִתְנַתָּא, מִנִּיה: ^{יג}
וְאַמְרַתֶּם הִנֵּה מִתְלָאָה וְהִפְחַתֶּם אוֹתוֹ אָמַר יְהוָה
עֲבָאוֹת וְהִבֵּאתֶם גָּזוֹל וְאֶת-הַפֶּסֶחַ וְאֶת-הַחֹלֶה
וְהִבֵּאתֶם אֶת-הַמִּנְחָה הָאֲרֻצָּה אוֹתָהּ מִיִּדְכֶם אָמַר יְהוָה:
וְאִם תִּימְרוּן הֵא דְּאִיתִינָא מְלִיאוּתָנָא, וְשִׁנִּיקְתוֹן יְתִיָּה. אָמַר, יי עֲבָאוֹת.
וּמִיתֵן אֵתוֹן דְּאֵנִיס. וְדַחְגִּיר וְדִמְרִיעַ. וּמִיתֵן אֵתוֹן לִיָּה, בְּקִרְבָּנָא. הָאֶקְבִּיל
יְתִיָּה, בְּרָעוּא. מִיִּדְכוֹן, אָמַר יי: ^{יד} וְאַרְוֹר נֹכַח וַיֵּשׁ בְּעֶדְרוֹ זָכָר
וְנָדָר וְזִבְחַ מִשְׁחַת לְאֲדָנִי כִּי מֶלֶךְ גָּדוֹל אָנִי אָמַר יְהוָה
עֲבָאוֹת וּשְׁמִי נִזְרָא בְּגוֹיִם: וְלִיט, דִּיעֲבִיד בְּנִכְל. וְאִית בְּעֶדְרִיָּה,
דְּכַר. וְהוּא חִיב, בְּנָדָר. וְדִבְחַ דְּמַחְבֵּל, קִדְּם יי. אֲרִי מֶלֶךְ רַב,
אָנָּא. אָמַר, יי עֲבָאוֹת. וּשְׁמִי, חֲסִין בְּעִמְמִיָּא: ^{טו} וְעֵתָה אֲלִיכֶם
הַמְצֹנָה הַזֹּאת הַכֹּהֲנִים: וּכְעֵן. לְכוּן. תִּפְקִידְתָּא הָדָא, כְּהֵנִיָּא:

וְזֶלֶק הַדְּקָדוֹק: ^{יז} וְאֵת הַפֶּסֶחַ. כַּפֶּשֶׁט אֶחָד: ^{יח} מִשְׁחַת. הַחִי"ת בַּקֶּמֶץ בַּנְּפֹרֶד, וּבְרַבִּים כִּי
מִשְׁחַתֶּם (וַיִּקְרָא כ"ב, כ"ה) וּכ"כ רַד"ק בַּחֲה"ד כִּי הַחִי"ת קֶמֶץ גַּם בִּירוּשָׁלַיִם. וְכֵן מוֹכַח בַּמוֹסְרָה
דְּמִסִּיר עֲלָה וּמִקּוֹר מִשְׁחַת מִשְׁלִי כ"ה, כ"ו:

אִם-לֹא תִשְׁמְעוּ וְאִם-לֹא תִשְׁימוּ עַל-לֵב לָתֵת כְּבוֹד
 לְשְׁמִי אָמַר יְהוָה עֲבָאוֹת וְשִׁלַּחְתִּי בְכֶם אֶת-הַמַּאֲרָה
 וְאֲרוֹתַי אֶת-בְּרָכוֹתֵיכֶם וְגַם אֲרוֹתֶיהָ כִּי אֵינְכֶם שָׁמִים
 עַל-לֵב: אִם לֹא תִקְבְּלוּ. וְאִם לֹא תִשְׁוּן דְּחַלְתִּי עַל לֵב, לְמַתָּן יִקְרָא
 לְשְׁמִי. אָמַר, יִי עֲבָאוֹת. וְאִשְׁלַח בְּכוֹן, יֵת מְאִירָתָא. וְאִלוֹט, יֵת בְּרַכְתְּכוֹן.
 וְאִף אִלוֹטְנָה, אֲרִי לִיתִיכוֹן מְשׁוּן דְּחַלְתִּי, עַל לֵב: דִּי הִנְנִי גֵעֵר לְכֶם
 אֶת-הַזֶּרַע וְזִרְיָתִי פֶרֶשׁ עַל-פְּנֵיכֶם פֶּרֶשׁ חֲגִיכֶם וְנִשְׂא
 אֶתְכֶם אֱלִיוֹ: הָאֲנָא נְזִיף לְכוֹן, בְּעַלְלַת זִרְעָא. וְאִגְלִי בְּהַתַּת חוֹבִיכוֹן,
 עַל אִפִּיכוֹן. וְאִבְטִיל, רְבוּת חֲגִיכוֹן. וְיִתְמַנֵּעַ חוֹלְקִכוֹן, מִנִּיה: דִּי וִידַעְתֶּם
 כִּי שִׁלַּחְתִּי אֲלֵיכֶם אֶת הַמַּצּוֹה הַזֹּאת לְהִיּוֹת בְּרִיתִי
 אֶת-לִוִי אָמַר יְהוָה עֲבָאוֹת: וְתִדְעוּן. אֲרִי, שִׁלַּחִית לְוִתְכוֹן. יֵת,
 תִּפְקִידְתָּא הָדָא. לְמַהוּי קִימִי, עִם לִוִי. אָמַר, יִי עֲבָאוֹת: דִּי בְרִיתִי |
 הִיִּתָּה אֲתוּ חַיִּים וְהַשְׁלֹם וְאַתְנִים-לוֹ מוֹרָא וְיִירָאֵנִי
 וּמִפְּנֵי שְׁמִי נַחַת הוּא: קִימִי, הָדָא עֲמִיָּה. חֲיִי, וּשְׁלָמָא. וְיִהְיִית לִיה
 אֶלְפִן אֲוִרִיתִי שְׁלִים, וְדַחִיל מִן קְדָמִי. וּמִן קְדָם שְׁמִי, דְּחִיל הוּא:
 בַּתּוֹרַת אֱמֶת הִיִּתָּה בְּפִיָּהּ וְעוֹלָה לֹא-נִמְצָא בְּשִׁפְתָיו
 בְּשָׁלוֹם וּבְמִשׁוֹר הִלֵּךְ אֲתִי וְרַבִּים הִשְׁיב מַעֲוֹן: אֲוִרִיתָא
 דְּקִשְׁטָא, הָוֹת בְּפִמִּיָּה. וְשִׁקְרָא, לֹא אִשְׁתַּכַּח בְּסִפּוֹתֶיהָ. בְּשִׁלְמָא
 וּבִתְרִיצוּתָא, הִלִּיךְ קְדָמִי. וְסִגִּיאִין, אֲתִיב מִחוּבָא: כֹּא כִּי-שִׁפְתִּי כִּהֵן
 יִשְׁמְרוּ-דַּעַת וְתוֹרָה יִבְקֶשׁוּ מִפִּיָּהּ כִּי מִלֵּאךְ יְהוָה-
 עֲבָאוֹת הוּא: אֲרִי סִפְתִּי כִּהֵן, יִשְׁרוֹן מַדַּע. וְאֲוִרָאָה, יִבְעוֹן מִפִּמִּיָּה.
 אֲרִי, מִשְׁמִישׁ קְדָם יִי עֲבָאוֹת, הוּא: כֹּא וְאַתֶּם סִרְתֶּם מִן-הַדֶּרֶךְ
 הַכְּשִׁלְתֶּם רַבִּים בַּתּוֹרָה שְׁחַתֶּם בְּרִית הַלִּוִי אָמַר יְהוָה
 עֲבָאוֹת: וְאַתּוֹן, סְטִיתוֹן מִן אֲוִרָאָה. אֶתְקִילְתוֹן סִגִּיאִין, בְּאֲוִרִיתָא.

חֲבִילֹתֶיךָ קִימָא, דְּעָם לִוִּי. אָמַר, יִי צְבָאוֹת: כֹּה וְגַם־אֲנִי נִתַּתִּי אֶתְכֶם
 נְבוֹזִים וְשָׁפְלִים לְכָל־הָעָם כְּפִי אֲשֶׁר אֵינְכֶם שׁוֹמְרִים אֶת־
 דְּרָכַי וְנִשְׁאִים פָּנִים בַּתּוֹרָה: וְאִף אֲנִי. יְהִיבִית יִתְכוֹן. בְּסִירִין
 וְחֻלְשִׁין, לְכָל עָמָא. כְּמָא דְלִיתִיכוֹן נְטָרִין, יֵת אֹרְחִין דְּתִקְנִין קָדָם יִי.
 וְנִסְבִּין אִפִּין, בְּאוֹרִיתָא: כֹּה הָלֹא אָב אֶחָד לְכָלֵנוּ הָלֹא אֵל
 אֶחָד בְּרָאֵנוּ מִדּוּעַ נִבְגַּד אִישׁ בְּאָחִיו לְחַלֵּל בְּרִית
 אֲבֹתֵינוּ: הָלֹא אָבָא חַד, לְכָלֵנָא. הָלֹא. אֵלֶּה חַד, בְּרָא יִתְנָא. מְדִין.
 נְשָׁקֵר, גִּבֹּר בְּאַחוּהִי. לְאַפְסָא קִימָא, דְּעָם אֲבֹהֵתְנָא: כֹּה בְּגָדָה יְהוּדָה
 וְתוֹעֵבָה נַעֲשִׂתָה בְּיִשְׂרָאֵל וּבִירוּשָׁלַם כִּי | חֻלֵּל יְהוּדָה
 קֹדֶשׁ יְהוָה אֲשֶׁר אָהֵב וּבָעַל בַּת־אֵל נָכָר: שִׁקְרוּ דְבֵית
 יְהוּדָה. וְתוֹעִיבָא. אֶתְעִבִידַת בְּיִשְׂרָאֵל, וּבִירוּשָׁלַם. אֲרִי אִפִּסּוּ דְבֵית
 יְהוּדָה. נִפְשָׁהוּן דְּהוֹת קִדִּישָׁא קָדָם יִי, דְּרַחֲסִים. וְאַתְרֵעִיאוּ לְמִסָּב לְהוֹן
 נָשִׁין, מִן בְּנֵת עַמְמֵיָא: כֹּה יִכְרַת יְהוָה לְאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂנָה עַר
 וְעֵנָה מֵאֵהֱלֵי יַעֲקֹב וּמִגִּישׁ מִנְחָה לַיהוָה צְבָאוֹת: יִשְׁיָצִי יִי.
 לְגַבֵּר דִּיעֲבֹדְנָה, בַּר וּבַר בַּר. מְקֻרִי, יַעֲקֹב. וְאִם כְּהִין הוּא, לֹא יְהִי לִיָּה
 בַּר מְקֻרִיב קֶרֶבֶן, בֵּית מִקְדָּשָׁא, דִּי צְבָאוֹת: כֹּה וְזֹאת שְׁנִית תַּעֲשׂוּ
 כַּסּוֹת דְּמַעָּה אֶת־מִזְבַּח יְהוָה בְּכִי וְאַנְקָה מֵאִין עוֹד פְּנוֹת
 אֶל־הַמִּנְחָה וּלְקַחַת רִצּוֹן מִיְּדְכֶם: וְדָא, תְּנִינֹת דְּאֶתוֹן עֲבָדִין.
 חֲפַת דְּמַעָּתָא, יֵת מִדְּבָחָא דִּי. דְּבָכֵן, וּדְמִדְנָקִין. מִדְּלִית עוֹד. אֶתְפְּנָאָה,
 לְקֶרֶבֶנָא. וּלְקַבְּלָא יִתִּיה בְּרַעְיָא, מִיְּדְכֹן: כֹּה וְאַמְרֵתֶם עַל־מָה עָל
 כִּי־יְהוָה הֵעִיד בֵּינָךְ וּבֵין | אִשְׁתִּי נְעוּרֶיךָ אֲשֶׁר אֶתָּה
 בְּגִדְתָּה בָּהּ וְהִיא חִבְּרֶתְךָ וְאַשְׁתִּי בְּרִיתְךָ: וְאִם תִּימְרוּן, עַל
 מָא. עַל דִּי אִסְהִיד בֵּינָךְ, וּבֵין אֶתָּה יְנָקוּתְךָ. דְּאֶתָּה, שִׁקְרָת בָּהּ. וְהִיא
 שׁוֹתֶפֶתְךָ, וְאֶתָּה קִימְךָ: כֹּס וְלֹא־אֶחָד עָשָׂה וּשְׂאֵר רוּחַ לֹו וּמָה

זֶלֶק הִדְקִדּוּק: כֹּה לְאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂנָה. בִּזְלָא לֹא בִטְרַס, גַּם בִּירוּשָׁלַמִּים:

הָאֶחָד מִבְּקֵשׁ זֶרַע אֱלֹהִים וְנִשְׁמַרְתֶּם בְּרוּחְכֶם וּבְאַשְׁתִּי
נְעוּרֶיךָ אֶל-יִבְגָּד: הֲלֹא חַד הָיָה אַבְרָהָם יְחִידָאִי, דְּמִנִּיָּה אֶתְבָּרִי
עָלְמָא. וּמָא חַד, בְּעִי. אֱלֹהִין דִּיתְקִים לִיה וְלֹד, מִן קָדָם יִי. וְתַסְתַּמְרוּן,
בְּנַפְשְׁתְּכוֹן. וּבְאַתַּת יִנְקוּתְךָ, לֹא תִשְׁקֹר: לִכִּי-שָׁנָא שְׁלַח אָמַר
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְכִסֶּה חֲמֹס עַל-לְבוּשׁוֹ אָמַר יְהוָה
עֲבָאוֹת וְנִשְׁמַרְתֶּם בְּרוּחְכֶם וְלֹא תִבְגְּדוּ: אָרִי אִם סָנִית לִה,
פִּטְרָה. אָמַר יִי, אֱלֹהֵא דִישְׂרָאֵל. וְלֹא תִכְסִי חֲטָאָה, בְּלְבוּשְׁךָ. אָמַר, יִי
עֲבָאוֹת. וְתַסְתַּמְרוּן בְּרוּחְכוֹן, וְלֹא תִשְׁקֹרוּן: לֹא הוֹגְעַתֶּם יְהוָה
בְּדַבְרֵיכֶם וְאַמְרֵתֶם בַּמָּה הוֹגְעֵנוּ בְּאַמְרֵכֶם כָּל-עֲשֵׂה רָע
טוֹב | בְּעֵינֵי יְהוָה וּבָהֶם הוּא חָפֵץ אוֹ אֵיָה אֱלֹהֵי
הַמִּשְׁפָּט: אֵהְלִיתוּן קָדָם יִי, בְּפִתְגָמֵיכוֹן. וְאִם תִּימְרוּן, בְּמָא אֵהְלִינָא
קְדָמוּהִי. בְּדַאתוֹן אָמְרִין. כָּל עֶבֶיד בִּישׁ. תִּקִּין, קָדָם יִי. וּבְהוֹן, רַעוּא
קְדָמוּהִי. אוֹ אָפֹא, אֱלֹהֵא דְעֶבֶיד דִּינָא: לִכִּי הִנְנִי שְׁלַח מְלָאכִי
וּפְנָה דֶרֶךְ לִפְנֵי וּפִתְאֻם יָבוֹא אֶל-הֵיכְלוֹ הָאֲדוֹן | אֲשֶׁר-
אַתֶּם מִבְּקָשִׁים וּמְלָאךְ הַבְּרִית אֲשֶׁר-אַתֶּם חֲפִצִים הֵנָּה-
כָּא אָמַר יְהוָה עֲבָאוֹת: הָאֲנָא, שְׁלַח מְלָאכִי. וּפְנֵי אוֹרְחָא, קְדָמִי.
וּבִתְפִיף יִיעוֹל לְהֵיכְלִיָּה. רְבוּנָא, דַּאתוֹן בְּעֵן. וּמְלָאךְ קִימָא. דַּאתוֹן עֲבֹן
בִּיָּה, הָא אֲתִי. אָמַר, יִי עֲבָאוֹת: לִג וּמִי מְכַלְכֵּל אֶת-יוֹם בּוֹאוֹ וּמִי
הָעֵמֶד בְּהִרְאוֹתוֹ כִּי-הוּא כָּאֵשׁ מְצַרְף וּכְבָרִית מְכַבְּסִים:
וּמִן מְסוֹבֵר, יֵת יוֹם מִיתוּהִי. וּמִן יָקוֹם, בְּאַתְגְּלִיּוּתִיָּה. אָרִי רְגִזִּיָּה, כָּאִישְׁתָּא
מִמֶּסֶי. וּכְבוֹרִיתָא, דְּמַחְוִרִין בֵּה: לִד וְיֹשֵׁב מְצַרְף וּמְטַהֵר כְּסָף
וְטַהֵר אֶת-בְּנֵי-לוֹי וְזִקְק אֹתָם כֹּזֵהב וְכִפְסָף וְהִיוּ לִיהוָה
מְגִישֵׁי מִנְחָה בְּעִדְקָה: וְיִתְגְּלִי לְעֶרְפָּא וּלְדַפְּאָה, כְּגֹבֵר דְּמַצְרִיף
וּמְדַכֵּי כִסְפָּא. וְיִדְכִי יֵת בְּנֵי לוֹי, וְיִזְקִיק יִתְהוֹן. כְּדַהֲבָא, וּכְכִסְפָּא. וְיִהוֹן,
וְזִלְק הִדְקִדּוֹק: לִכִּי הִנְנִי שְׁלַח. בְּפִשְׁטָא אַחַת גַּם בִּירוּשְׁלַמִּיִּם:

קדם יי. מקרבין קרבן, בזכו: לה וערבה ליהוה מנחת יהודה
וירושלם פימי עולם וכשנים קדמניות: ויתקבל, קדם יי.
קרבן אנט יהודה, ויתבי ירשלם. פימי עלמא, וכשנין, דמלקדמין:

(גאלנו יהודה צבאות שמו קדוש ישראל:)

(פרקנא. יי צבאות, שמיה, קדישא, דישראל:)

על דא יתברך וישתבח, שמה רבא קדישא. די לעילא, חיא וקמא, מברך הוא לעלם,
ולעלמי עלמאי:

דדד למנחת שבת
ושני וחמישי

ויצא יעקב

תפסיר רס"ג

(י) ת'ם כ'רג יעקוב מן ביר סבע.
ל'מצי אלי' חרן: יא) פואפי'
אלמוצע אלכ'אין. ובאת ת'ם
אד' ג'אבת אלשטס. ואכ'ד'

ויצא יעקב מבאר שבע

וילך חרנה: ונפק יעקב מבאר

שבע, ואזל לחרן: ויפגע

במקום וילן שם כי-בא השמש ויקח מאבני

— רש"י —

האמור בנעמי ורות: וילך חרנה. יצא ללכת
לחרן: יא ויפגע במקום. לא הזכיר הכתוב
באיזה מקום אלא במקום הנזכר במקום
אחר, הוא הר המוריה שנאמר בו (לעיל כז ז)
וירא את המקום מרחוק: ויפגע. כמו (יכושע
טז ז) ופגע ביריחו, (שם יט יא) ופגע בדבשת.
ורבותינו פרשו לשון תפלה כמו (ירמיה ז טז)
ואל תפגע בי, ולמדנו שתקן תפלת ערבית.
ושנה הכתוב ולא כתב ויתפלל, ללמדך
שקפצה לו הארץ, כמו שפירש בפרק גיד
הנשה (חלין טא כ): כי בא השמש. היה לו

ויצא יעקב. על ידי שבשביל שרעות בנות
בנען בעיני יצחק אביו הלך עשו אל
ישמעאל, הפסיק הענין בפרשתו של יעקב
וכתב (לעיל כח ו) וירא עשו כי ברך וגו',
ומשגמר חזר לענין הראשון: ויצא יעקב
מבאר שבע. לא היה צריך לכתוב אלא
וילך יעקב חרנה, ולמה הזכיר יציאתו, אלא
מגיד שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם.
שבזמן שהצדיק בעיר הוא הודה הוא זיהה
הוא הדרה, יצא משם פנה הודה פנה זיהה
פנה הדרה וכן (ד'ט ז) ויצא מן המקום.

תפסיר רס"ג

הַמָּקוֹם וַיֵּשֶׁב מְרֹאֲשֵׁתוֹ
וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא: וְעָרַע
בְּאַתְרָא. וּבֵת תַּמָּן אָרִי עַל שְׁמִשָּׂא.
וְנִסִּיב מֵאֲבִי אֶתְרָא. וְשׁוּי אִיסְדוּהִי.
וּשְׁכִיב בְּאַתְרָא הַהוּא: יב וַיַּחֲלֹם
וַהֲנֶה סֶלֶם מֵצֵב אֲרֻצָּה
וְרֹאשׁוֹ מִגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה
וַהֲנֶה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים עָלָיו
וַיֵּרְדִּים בּוֹ: וַחֲלֹם. וְהָא סוּלְמָא נְעִיץ

מִן חֲגֹאֲרֵת אֶלְמוּצִיעַ. וְצִיֵּירָהָא
מִתּוֹסְדָה. וְנָאֵם פִּיהּ: יב) פְּרָאִי
חֲלֵמָא. כְּאֵן סִלְמָא מְנַתְצָבָא
עָלָי אֶלְאֲרִץ. וְרֹאסָהּ יִדְאֵנִי
אֶלְסִמָּא. וּמִלְאִיכָהּ אֱלֹלָה.
תַּצְעֵד וְתַנְזֵל פִּיהּ: יג) וְאֶדְיָא
בְּנוֹר אֱלֹלָה. וְאֶקֶף אֶמְאֻמָּה
וְקָאֵל. אָנָּא אֱלֹלָה. אֱלֹאֵה
אַבְרָהִים אָבִיד. וְאַלְאֵה יִצְחָק.
אֶלְאֲרִץ. אֱלֹתִי אֲנִת נָאִים
עָלֶיהָ. לָךְ אַעֲטִיהָ וּלְנִסְלָךְ:

בְּאַרְעָא. וְרִישִׁיהָ מָטִי עַד צִית שְׁמַיָא. וְהָא מַלְאֲכֵי דִיִּי. סִלְקִין וְנַחְתִּין
בֵּיהּ: יג) וַהֲנֶה יְהוָה נֹצֵב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיד וְאֱלֹהֵי יִצְחָק הָאֲרִץ אֲשֶׁר
אָתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לָךְ אֶתְנַנָּה וּלְזֶרְעֶךָ: וְהָא יִקְרָא
דִּי. מַעֲתֵד עָלוּהִי וַיֹּאמֶר. אָנָּא יי. אֱלֹהִיהָ דְאַבְרָהָם אָבִיד. וְאֱלֹהִיהָ

— רס"י —

עוֹלָם תַּחֲלֵה וְאַחַר כֵּן יוֹרְדִים מַלְאֲכִים
שְׁלוּוָהוּ בְּאֶרֶץ אֵין יוֹצְאִים חוּצָה לְאֶרֶץ וְעָלוּ
לְרֻקִיעַ. וַיֵּרְדּוּ מַלְאֲכֵי חוּצָה לְאֶרֶץ לְלוּוֹתוֹ:
יג) נֹצֵב עָלָיו. לְשִׁמְרוֹ: וְאֱלֹהֵי יִצְחָק. אָף עַל
פִּי שְׁלֵא מְצִינוּ בַּמִּקְרָא שְׁיַחַד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא שְׁמוֹ עַל הַצְדִּיקִים בְּחַיֵּיהֶם לְכַתּוּב
אֱלֹהֵי פְלוֹנִי, מְשׁוּם שְׁנַאֲמַר (מִיִּז טו טו) הֵן
בְּקִדּוּשׁוֹ לֹא יִאֲמִין, כֵּאֵן יִיחַד שְׁמוֹ עַל יִצְחָק
לְפִי שְׁכָהוּ עֵינָיו וְכִלּוּא הָיָה בְּבֵית, וְהָרִי הוּא
כְּמֵת, וַיֵּצֵר הָרַע פֶּסֶק מִמֶּנּוּ: שֹׁכֵב עָלֶיהָ.
קִפְל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
תַּחֲתֵיהּ רָמּוּ לוֹ שְׁתַּהֲא נַחָה לְכַבֵּשׁ לְבָנָיו:

לְכַתּוּב וַיֵּבֶא הַשֹּׁמֵשׁ. כִּי בֹא הַשֹּׁמֵשׁ, מִשְׁמַע
שְׁשֻׁקְעָה לוֹ חֲמָה פִּתְאֹם שְׁלֵא בְּעוֹנָתָה כְּדִי
שְׁלִין שָׁם: וַיֵּשֶׁב מְרֹאֲשֵׁתוֹ. עֲשָׂאֵן כְּמִין
מְרֹב סָבִיב לְרֹאשׁוֹ שְׁהִיָּה יִרָא מִפְּנֵי חַיּוֹת
רְעוּת. הַתְּחִילוּ מְרִיבוֹת זֶה עִם זֶה, זֹאת אוֹמֶרֶת
עָלַי יִנִּיחַ צְדִיק אֶת רֹאשׁוֹ, וְזֹאת אוֹמֶרֶת עָלַי
יִנִּיחַ, מִיָּד עֲשָׂאֵן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶבֶן אַחַת,
וְזֶהוּ שְׁנַאֲמַר (פֶּסוּק יח) וַיִּקַּח אֶת הָאֶבֶן אֲשֶׁר
שָׁם מְרֹאֲשֵׁתוֹ: וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא. לְשׁוֹן
מַעוֹט בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שֹׁכֵב, אֲבָל אֶרְבַּע עֶשְׂרֵה
שָׁנִים שְׁשֻׁמֵּשׁ בְּבֵית עֶבֶר לֹא שֹׁכֵב בְּלִילָה,
שְׁהִיָּה עוֹסֵק בַּתּוֹרָה: יז עוֹלָם וַיֵּרְדִּים.

תפסיר דס"ג

(יד) ויפון נסלך כתרואב
אלארץ. ותנמו גרבא ושרקא
ושמאלא וגנובא. ויתבארך
בך. גמיע עשאר אלארץ
ובנסלך: טו) והאנא מעד.
אחפצ'ך אין מא סלכת. וארדך
אלי' הדיא אלבלה. לא אתרפך.
אלי' אן אפי לך. במא ועדתך:
טז) פאסתיקין יעקוב מן נומה.
וקאל. אדן נור אללה פי הדיא

דיצחק. ארעא. דאת שכיב עליה. לך
אתננה ולבנך: יז) והיה זרעך
בעפר הארץ ופרעת ימה
וקדמה וצפנה ונגבה
ונברכו בך כל-משפחת
האדמה וזרעך: ויהיו בנך
סגיאין בעפרא דארעא. ותתקף.
למערבא ולמדנחא ולצפונא ולדרומא.

ויתברכו בדילך. כל זרעית ארעא ובדיל בנך: טז) והנה אנכי
עמך ושמרתיך בכל אשר-תלך והשבותיך
אל-האדמה הזאת כי לא אעזבך עד אשר
אם-עשיתי את אשר-דברתי לך: והא מימרי
בסעודך. ואטרנך בכל אתר דתהך. ואתיבנך. לארעא הדיא. ארי לא
אשבקנך. עד דאעביד. ית דמלילית לך: טז) וייקץ יעקב
משנתו ויאמר אכן יש יהוה במקום הזה
ואנכי לא ידעתי: ואתער יעקב משינתיה. ואמר. בקושטא

— רש"י —

יד ופרעת. וחקוקת. כמו (שמות 6 יב) וכן ופרוץ: יקרא לך זרע. אלא כי ביצחק. ולא כל.
טו אנכי עמך. לפי שהיה גרא מעשו ומלכו: יצחק וכן כל לי ולך ולו ולכם הסמוכים
עד אשר אם עשיתי. אם משמש בלשון אצל דבור. משמשים לשון על, וזה.
כי דברתי לך. לצרפך ועליך. מה יוכיח שהרי עם יעקב לא דבר קדם לכן:
והבטחתי לאברהם על זרעו. לך הבטחתי ולא לעשו. שלא אמרתי לו כי יצחק
ישנתי במקום קדוש כזה:

וזלך הדקדוק: טז כי לא אעזבך. הקמץ שבז"ן חטף כי הוא במקום חולם והמאריך באל"ף,
והעולם קורין אותו בהרחבה ומניעים השוא שבבי"ת והוא טעות. וכצ"ל בתיבת אעבדך,
לחטפו כתיבת אעזבך:

תפסיר רס"ג

יִקְרָא דַּיִי. שְׂרִי בְּאַתְרָא הָדִין, וְאַנָּא לָא

אַלְמוּצֵעַ. וְאַנָּא לֹם אַעֲלֵם:

הָוִיתִי יָדַע: דִּי וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מַה-

(יז) פְּכִיאָף וְקָאָל. מָא אַכְוָף

נֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה

הָדִיא אַלְמוּצֵעַ. וּמָא הָדִיא

בִּי אִם-בֵּית אֱלֹהִים וְזֶה

אַלֵּא בֵּית אֱלֹהִי. וְהָדִיא בָּאָב

אַלְסָמָא: (יח) פֶּאֶדְלָג יַעֲקֹב

שַׁעַר הַשָּׁמַיִם: וּדְחִיל וַאֲמַר. מָא

דְּחִילוֹ אַתְרָא הָדִין. לִית דִּין אַתְרֵהּ הָדִינוּט. אֱלֹהִין אַתְרֵהּ דְּרַעֲוָא בֵּיהּ מִן

קָדָם יִי. וְדִין תִּרַע קָבִיל שְׁמִיא: דִּי וַיִּשְׁכֹּם יַעֲקֹב

בְּבֹקֶר וַיִּקַּח אֶת-הָאָבֶן אֲשֶׁר-שָׁם מִרְאֲשֹׁתָיו

— כ"י —

עד בית אל, וזהו ויפגע במקום. [ואם תאמר וישעבר יעקב על בית המקדש מדוע לא עָבָדוּ שָׁם, אִידֵּהוּ לֹא יָהֵב לְבִיהּ לְהִתְפַּלֵּל בְּמָקוֹם שֶׁהִתְפַּלְּלוּ אֲבוֹתָיו, וּמִן הַשָּׁמַיִם יַעֲבֹדֵהוּ, אִידֵּהוּ עַד חָרֵן אֲזַל כְּדֹאמְרֵינוּ בְּפֶרֶק גִּיד הַנָּשָׂה (חולין נ"א ז), וְקָרָא מוֹכִיחַ וַיִּלָּךְ חֲרָנָה, כִּי מָטָא לְחָרֵן אָמַר אֲפֹשֶׁר שְׁעֵבְרָתִי עַל מָקוֹם שֶׁהִתְפַּלְּלוּ אֲבוֹתָי וְלֹא הִתְפַּלְּלָתִי בּוֹ, יָהֵב דַּעְתִּיהּ לְמַהֲדֵר וְחֹזֵר עַד בֵּית אֵל וְקִפְצָה לֹו הָאָרֶץ: מַה נֹּרָא. תִּרְגֹּם מַה דְּחִילוֹ אַתְרָא הָדִין. דְּחִילוֹ שֵׁם דְּבֶרֶךְ הוּא, כְּמוֹ סוּכְלָתְנֹג, וְכִסּוֹ לְמַלְבָּשׁ: וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם. מָקוֹם תְּפִלָּה לְעֹלֹת תְּפִלָּתָם הַשְׁמִימָה. וּמִדְּרָשׁוֹ שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ שְׁלֹמֶלָה מִכּוֹן כְּנָגַד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שְׁלֹמֶטָה

יִי כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסִי בֶן זְמֵרָא הַסֵּלֶם הָיָה עוֹמֵד בְּבֹאֵר שָׁבַע וְאִמְצַע שְׁפּוּעוֹ מְגִיעַ כְּנָגַד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שְׁבֹאֵר שָׁבַע עוֹמֵד בְּדְרוֹמָה שְׁלִי-יְהוּדָה, וִירוּשָׁלַיִם בְּצִפּוֹנָה בְּגִבּוֹל שְׁבִין יְהוּדָה וּבְנִימִין, וּבֵית אֵל הָיָה בְּצִפּוֹן שְׁלֹנְחָלֶת בְּנִימִין בְּגִבּוֹל שְׁבִין בְּנִימִין וּבִין בְּנֵי יוֹסֵף, נִמְצָא סֵלֶם שְׂרָגְלִיו בְּבֹאֵר שָׁבַע וְרֹאשׁוֹ בְּבֵית אֵל מְגִיעַ אִמְצַע שְׁפּוּעוֹ נֶגֶד יְרוּשָׁלַיִם. וְכִלְפֵי שְׁאֲמָרוֹ רַבּוּתֵנוּ שְׁאֲמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא צָדִיק זֶה בָּא לְבֵית מְלוֹנִי וַיִּפְטֹר בְּלֹא לִינָה, וְעוֹד אָמְרוּ יַעֲקֹב קָרָאָה לִירוּשָׁלַיִם בֵּית אֵל וְזוֹ לֹוּ הִיא וְלֹא יְרוּשָׁלַיִם וּמִהִיכָן לְמִדּוֹ לֹוֹמֵר כֵּן. אֹמֵר אֲנִי שְׁנַעֲקֶר הָרַח הַמּוֹרִיָּה וּבָא לְכָאן, וְזֶהוּ הִיא קְפִיצַת הָאָרֶץ הָאֲמוּרָה בְּשִׁחִיטַת חֲלִין (חולין נ"א ז), שְׁבֹא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לְקִרְאָתוֹ

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: ^{טז} אָבֶן יֵשׁ יִי. תִּרְגֹּם שְׂרִי, רִי"ש בַּחִירָק. כִּי כִשְׁהַקְרִיב אֲבִרָהּ לִיצְחָק ע"ג הַמִּזְבֵּחַ חֲנָה שֵׁם כְּבוֹד ה' לַעַת הַצּוֹרֵךְ לְבַד כִּי מוֹכֵן הוּא לְהַשְׁרָאָה שְׁכִינָה לַעַת הַצּוֹרֵךְ אֲמַנָּם לֹא בְּקִבְיָעוֹת. וְכֵן הַתִּרְגוּם בִּפ' יִתְרוֹ אֲשֶׁר הוּא חוֹנָה שֵׁם, שְׂרִי בַּחִירָק. כִּי לֹא הִיָּה שֵׁם בְּקִבְיָעוֹת. וְאִף שֵׁם לִשׁוֹן הַפְּסוּק חוֹנָה וּמִשְׁמַע לִשׁוֹן הוּוֹה, הִנֵּה הַהוּוֹה מִשְׁמַשׁ עֶבֶר וְעֵתִיד כִּמ"שׁ הַמְדַּקְדָּקִים. אֲמַנָּם בְּדִנְיָאֵל אָמַר וְנִהוּרָא עֲמִיה שְׂרִי, שֵׁם בָּא לְהוֹרוֹת דְּבַר תְּמִידִי שְׁאִין לֹו הַפְּסוּק לַעֲוֹלָם. וְעַדִּין צִל"ע עִם תִּרְגוּם אֲשֶׁר עֲמִי עוֹמֵד עֲלֶיהָ, דְּנִקְרָא בְּצִירֵי שְׂרִי עֲלֶיהָ:

שִׁמּוֹן הַמּוֹרֶה (י) אֵין זֶה. הַמְנַהֵג לְהַפְרִיד מִעֵט בֵּין תִּיבּוֹת אֵלוֹ.

תפסיר רס"ג

באלג'דאה. ואכיד' אלחג'ר
אלד'י געלחא מתוסדה.
וגעלחא דכה. וצב דהנא עלי
ראסהא: (ט) וסמא דאלד'
אלמוצע בית אל. ופאן אסם
אלקריה אולא לוז: (כ) פנדיר
יעקוב נדרא וקאל. אן פאן
אללה מעי, וחפציני פי אלטריק
אלד'י אנא סאלכה. ורוקני
כפזא אפלה ותיובא אלבסה:
(כא) ורגעת בסלאם אלי בית
אבי. ופאן אללה לי וליא:

וַיִּשָּׂם אֶת־הַמִּצְבָּה וַיִּצָּק

שָׁמֶן עַל־רֹאשָׁהּ: וַאֲקֻדִּים יַעֲקֹב

בַּצִּפְרָא. ונסיב ית אבנא דשוי איסדוהי.
ושוי יתה קמא. ואריק משחא על רישה:

וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם

הַהוּא בֵּית־אֵל וְאוֹלָם לֹז

שֵׁם־הָעִיר לֵרֹאשְׁנָה: וקרא.

ית שמייה דאתרא ההוא בית אל. וברם.

לוז שמה דקרתא מלקדמין: **כ וַיֵּדֶר**

יַעֲקֹב נָדָר לֵאמֹר אִם־יְהִיָּה

אֱלֹהִים עֲמָדִי וּשְׁמִרְנִי בַדֶּרֶךְ הַזֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי

הוֹלֵךְ וְנָתַן־לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבִגְד לְלַבֵּשׁ: וקיים

יעקב קים למימר. אם יהי מימרא דיי בסעדי. ויטרנני באורחא דרא

דאנא אזיל. ויתן לי לחים. למיכל וכסו למלבש: **כא וּשְׁבַתִּי**

בְּשָׁלוֹם אֶל־בֵּית אָבִי וְהָיָה יְהוָה לִי לְאֱלֹהִים:

וְאֶתּוֹב בְּשָׁלוֹם לְבֵית אָבִא. ויהי מימרא דיי. לי לאלה:

• רש"י •

כ אם יהיה אלהים עמדי. אם ישמור לי
הבטחות הללו שהבטיחני להיות עמדי, כמו
שאמר לי (פסוק טו) והנה אנכי עמך;
ושמירני. כמו שאמר לי (פסוק טו) ושמרתני;
בכל אשר תלך: ונתן לי לחם לאכול. כמו
שאמר (פסוק טו) כי לא אעזבך, והמבקש לחם
הוא קרוי נעזב, שנאמר (תהלים לו כב) ולא
ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם:

כא ושבתני. כמו שאמר לי (פסוק טו)
והשיבותיך אל האדמה: בשלום. שלם
מן החטא, שלא אלמד מדרכי לבן;
והיה ה' לי לאלהים. שיחול שמו עלי
מתחלה ועד סוף, שלא ימצא פסול בזרעי,
כמו שנאמר (פסוק טו) אשר דברתי לך,
והבטחה זו הבטיח לאברהם, שנאמר (שם יז)
להיות לך לאלהים ולזרעך אחריך:

תפסיר רס"ג

כב וְהָאֵבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר־
שָׁמַתִּי מִצְבָּה יִהְיֶה בֵּית
אֱלֹהִים וְכָל אֲשֶׁר תֵּתֵן־לִי
עֹשֶׂר אֲעֹשְׂרֵנוּ לָךְ: וְאֵבֶן הַזֹּאת.
דְּשׁוּתִי קָמָא. תְּהִי דְאִיְהִי פֶלַח עֲלֵה קָדָם
י. וְכָל דְּתִתִּין לִי חֵד מִן עֶסְרָא
אֲפֹרְשִׁנִיה קָדָמְךָ: ספרי
תוס' ב (עני)
כט א וַיֵּשֶׂא יַעֲקֹב רִגְלָיו
וַיִּלֶּךְ אֶרְצָה בְּנֵי־קָדָם: וְנָטַל

כב) פֶּאן הַדִּיה אֲלֹהֵיגֵר. אֲלֵדִי
גְעֻלְתָּהּ דְּכָה. יָכוֹן לִי בֵּית
אֱלֹהִים. וְכָל מֵא תְרוּקִי אֲעֹשֶׂרָה
לָךְ: כט א) פֶּרְפֵּעַ יַעֲקֹב
רִגְלִיה. וּמִצִּי אֲלֵי בֶלֶד אֲהֵל
אֲלִשְׂרָק: ב) פֶּרְאִי פֶאֶדִיא
בְּבִיר פִּי אֲלִצְתָּרָא. וְאֲדִי
בְּתִלְאֲתִיה קְטוּעַ מִן אֲלֵגִנִּים
רִאבְצִיה עֲנִדְהָא. לֹאן מִנְהָא
יִסְקוֹן אֲלִקְטוּעַ. וְצִכְרִיה עֲצִימָה
עֲלֵי פֶאֶהֶא: ג) וְכָאן אֲדִיא
אֲגַתְמַע אֲלֵי תִים רִעָא

יַעֲקֹב רִגְלוֹהִי: וְאָזַל לְאֶרֶע בְּנֵי מִדְנָחָא: ב וַיֵּרָא וְהִנֵּה בְּאֵר
בְּשׂוּדָה וְהִנֵּה־שָׁם שְׂלֹשָׁה עֶדְרֵי עֶאן רִבְעִים
עָלֶיהָ פִּי מִן־הַבְּאֵר הַהוּא יִשְׁקוּ הָעֶדְרִים
וְהָאֵבֶן גְּדֻלָּה עַל־פִּי הַבְּאֵר: וְחִזָּא וְהָא בִּירָא בְּחֻקָּא.
וְהָא תַּמָּן. תִּלְתָּא עֶדְרִין דְּעָן רִבְעִין עֲלֵה. אֲרִי מִן בִּירָא הָהִיא. מִשְׁקָן
עֶדְרִיא. וְאֵבֶן רַבָּתָא עַל פּוּמָא דְּבִירָא: ג וְנֶאֱסָפוּ־שָׁמָּה
כָּל־הָעֶדְרִים וַגְּלָלוּ אֶת־הָאֵבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר

— רס"י —

כב וְהָאֵבֶן הַזֹּאת. כָּךְ תִּפְרֹשׁ וִי' ז' שֶׁל
וְהָאֵבֶן, אִם תַּעֲשֶׂה לִּי אֶת אֱלֹהִי, אִף אֲנִי
אֲעֹשֶׂה זֹאת: וְהָאֵבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שָׁמַתִּי
מִצְבָּה וּגו'. בְּתִרְגוּמוֹ אֲהִי פֶלַח עֲלֵה קָדָם ה'
וְכֵן עֲשֶׂה בְּשׁוּבוֹ מִפְּדֵן אֲרָם, בְּשֹׂאמֶר לוֹ (לְקַמֵּן
לכ 6) קוֹם עֲלֵה בֵּית אֵל, מִה נֶאֱמַר שָׁם
(סס יד) וַיַּצֵּב יַעֲקֹב מִצְבָּה וּגו' וַיִּסֹּף עָלֶיהָ נֶסֶךְ:

כט א וַיֵּשֶׂא יַעֲקֹב רִגְלָיו. מִשְׁנֵתְּבִשׁוֹר בְּשׁוּרָה
טוֹבָה שְׁהוּבְטָח בְּשִׁמְרִיהָ, נִשָּׂא לְבוֹ אֶת רִגְלָיו
וְנִעְשָׂה קַל לְלַכְתָּ. כָּךְ מִפְּרֹשׁ בְּבִרָאשִׁית רַבָּה
(ע ח): ז יִשְׁקוּ הָעֶדְרִים. מִשְׁקִים הָרוּעִים אֶת
הָעֶדְרִים, וְהִמְקָרָא דְּבִיר בְּלִשׁוֹן קִצְרָה:
ג וְנֶאֱסָפוּ. רִגְלִים הָיוּ לְהֶאָסֵף לְפִי שְׁהִיְתָה
הָאֵבֶן גְּדוּלָּה: וַגְּלָלוּ. וְגוּלְלִין וְתִרְגוּמוֹ

תפסיר דס"ג

אלקטוע. דחרגו אלחגר ען פם
אלביר. וסקן אלג'נם. ת'ם
רדוהא אלי' מוצ'עהא: ד) קאל
להם יעקוב. מן אין אנתם יא
אכ'וה. קאלו נחן מן חרן:
ה) קאל להם. הל תערפו לבן
אבן נחור. קאלו נעם: ו) קאל
אהו סאלם. קאלו נעם. והודיא
רחל אבנתה. גאיה מע אלג'נם:
ז) פקאל להם. הודיא אלנהאר
עאדה כביר. וליס הו וקת
אנצ'מאם אלמאשיה. אסקן

וְהִשְׁקוּ אֶת־הָעֵאן וְהִשְׁיִבוּ
אֶת־הָאֵבֶן עַל־פִּי הַבְּאֵר
לְמַקְמָהּ: וּמִתְּפֹנְשֵׁין לְתֹמֶן כָּל
עֹדְרֵיא. וּמִגְנֹדְרִין יֵת אֲבָנָא מַעַל פּוּמָא
דְּבִירָא. וּמִשְׁקֵן יֵת עָנָא. וּמִתִּיבִין יֵת
אֲבָנָא עַל פּוּמָא דְּבִירָא לְאַתְרָהּ:
וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אֲחֵי
מֵאִין אַתֶּם וַיֹּאמְרוּ מִחָרָן
אֲנַחְנוּ: וַאֲמַר לְהוּן יַעֲקֹב. אֲחֵי מִנָּן

אֲתוּן. וַאֲמַרוּ מִחָרָן אֲנַחְנָא: וַיֹּאמֶר לָהֶם הִידְעָתֶם
אֶת־לִבְּךָ בֶּן־נְחֹר וַיֹּאמְרוּ יִדְעָנוּ: וַאֲמַר לְהוּן.
הִידְעָתוֹן יֵת לִבְּךָ בֶּר נְחֹר. וַאֲמַרוּ יִדְעִין: וַיֹּאמֶר לָהֶם
הַשְׁלוֹם לוֹ וַיֹּאמְרוּ שְׁלוֹם וְהִנֵּה רַחֵל בָּתּוֹ בָּאָה
עִם־הָעֵאן: וַאֲמַר לְהוּן הַשְׁלֵם לִיָּהּ. וַאֲמַרוּ שְׁלֵם. וְהָא רַחֵל
בִּרְתִּיָּהּ אֲתִיָּא עִם עָנָא: וַיֹּאמֶר הֵן עוֹד הַיּוֹם גְּדוֹל

• רש"י •

ומגנדרין. כל לשון הנה משתנה לדבר הראשון לשון עושה, והשני לשון עשית: בלשון עתיד ובלשון עבר לפי שכל דבר ההנה תמיד כבר היה ועתיד להיות: והשיבו. תרגומו ומתיבין: ובאה עם העאן. השעם באל"ף, ותרגומו אתיא. (פסוק ט) ורחל באה, השעם למעלה בבי"ת ותרגומו אתת. שלמותם פעלת היום, ואם הבדמות שלכם

זולק הדקדוק: הִידְעָתֶם. השוא שבי"ד נח כי אין מאריך בה"א בכל התיגאן ובדפוסים הראשנים. והיו"ד במבטא יוצאה עם הה"א כאלו אמר הי דעתם והוא פשוט. ועיין במחברת שבריש התאג. וכמו הילדים, היחברך. שוב ראיתי בתאג שכתב מהרי"ב שכתב ע"ז וז"ל השוא שתחת היו"ד נח. ע"כ:

תפסיר רס"ג

לֹא־עַתְּ הָאֶסֶף הַמִּקְנָה

הַשְּׂקוֹ הַצֵּאֵן וּלְכוּ רְעוּ:

וַאֲמַר. הָא עוֹד יוֹמָא סָגִי. לֹא עֵדֵן לְמַכְנֵשׁ
בְּעִיר. אֲשָׁקוּ עָנָא וְאִיזִילוּ רְעוּ:

וַיֹּאמְרוּ לֹא נוֹכַל עַד

אֲשֶׁר יֵאָסְפוּ כָּל־הַעֲדָרִים

וְגִלְלוּ אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל פִּי

הַבָּאָר וְהַשְּׁקִינוּ הַצֵּאֵן:

וַאֲמָרוּ לֹא נָכוֹל. עַד דִּיתִּפְנִשׁוֹן כָּל עַדְרֵיא. וְיִגְנְדְרוּן יֵת אַבְנָא. מֵעַל

פּוֹמָא דְבִירָא. וְנִשְׁקִי עָנָא: ט עוֹדְנוּ מִדְּבַר עַמָּם וְרַחֵל |

בָּאָה עִם־הַצֵּאֵן אֲשֶׁר לְאִבְיָה בִּי רָעָה הָיָא:

עַד דְּהוּא מְמַלִּיל עִמָּהוֹן. וְרַחֵל אֶתֶת. עִם עָנָא דְלֹאֲבוּהָא. אֲרִי רְעִיתָא

הִיא: ז וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת־רַחֵל בֵּת־

לָבָן אֲחִי אִמּוֹ וְאֶת־צֵאֵן לָבָן אֲחִי אִמּוֹ וַיִּגַּשׁ

יַעֲקֹב וַיִּגַּל אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבָּאָר וַיִּשְׁק

אֶת־צֵאֵן לָבָן אֲחִי אִמּוֹ: וְהָיָה. כִּד חֲזָא יַעֲקֹב יֵת רַחֵל. בֵּת

לָבָן אַחוּהָא דְאִמִּיה. וְיֵת עָנָא דְלָבָן אַחוּהָא דְאִמִּיה. וְקָרִיב יַעֲקֹב.

• רס"י •

אף על פי כן לא עת האסף המקנה וגו':
ח לא נוכל. להשקות, לפי שהאבן גדולה:
וְגִלְלוּ. זה מתורגם ויגנדרון, לפי שהוא לשון
עתיד: י וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב וַיִּגַּל. בזה שמעביר את
הפקק מעל פי צלוחית, להודיע שכוון גדול:
יב וַיִּבְדֹּ. לפי שצפה ברוח הקודש שאינה
נכנסת עמו לקבורה. דבר אחר לפי שבא

בְּיָדִים רִיקְנוֹת, אָמַר אֱלִיעֶזֶר עֶבֶד אֲבִי
אָבָא הֵיוּ בְּיָדָיו נְזֻמִּים וְצִמְדִּים וּמִגְדָּנוֹת, וְאֲנִי
אֵין בְּיָדִי כְּלוּם. לפי שרדף אליפו בן עשו
במצות אביו אחריו להרגו והשיגו, ולפי
שגדל אליפו בחיקו של יצחק מִשֶּׁשׁ יָדוֹ.
אמר לו מה אעשה לצווי של אבא, אמר לו
יעקב טול מה שבְּיָדִי, והעני חֲשׁוֹב כִּמְנוֹת:

תפסיר רס"ג

יא) פִּקְבֵּל יַעֲקֹב רַחֵל. וְרַפֵּעַ צוֹתָהּ וּבְכִי: יב) וְאִכְלָהּ אֵנָה אֲבֹן עֲמִתָּהּ אֲבֹן רִבְקָה. פְּחֹאצֵּרֶת וְאִכְלָהּ אֲבִיָּהּ: יג) פִּלְמָא סָמַע לְבֹן. בְּכִי יַעֲקֹב אֲבֹן אִכְלָהּ. חֲאֲצִיר תִּלְקָאָה וְעֲאֲנָקָה וְקִבְלָהּ וְאִדְכָּלָהּ אֱלִי מְנֻלָּה. וְאִכְלָהּ. גְּמִיעַ תְּדִיָּה אֱלִיָּהּ:

וַיִּגְדֹּר יֵת אֲבִיָּהּ מֵעַל פּוֹמָא דְּבִירָא. וְאַשְׁקִי יֵת עָנָא דְּלִבָּן אֲחוּהָ דְּאִמִּיהָ: וַיִּשְׁק יַעֲקֹב לְרַחֵל וַיֵּשֶׁא אֶת־קִלּוֹ וַיִּבְדֵּךְ: וַיִּשְׁק יַעֲקֹב לְרַחֵל. וְאִרִּים יֵת קְלִיָּהּ וּבְכָא: וַיִּגְדֹּר יַעֲקֹב לְרַחֵל כִּי אֲחִי אֲבִיָּהּ הוּא וְכִי בֶן־רִבְקָה הוּא

וְתִרְעַן וְתִגְדֹּר לְאֲבִיָּהּ: וְחִי יַעֲקֹב לְרַחֵל. אֲרִי בֶר אֲחֵת אֲבוּהָ הוּא. וְאֲרִי בֶר רִבְקָה הוּא. וְרַהֲטָת וְחִיָּאת לְאֲבוּהָ: וַיְהִי כְשִׁמְעַ לְבֹן אֶת שְׁמֵעַ | יַעֲקֹב בֶּן־אֲחִתּוֹ וִירְעַן לְקִרְאָתוֹ וְיַחֲבֵק־לוֹ וַיִּנְשָׁק־לוֹ וַיְבִיֵּאֵהוּ אֶל־בֵּיתוֹ וַיְסַפֵּר לְלִבָּן אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: וְהָיָה כִּד שְׁמֵעַ לְבֹן. יֵת שְׁמֵעַ יַעֲקֹב בֶּר אֲחִתּוֹ. וְרַהֲטָת לְקִדְמוּתָהּ וְגִפְיָ לִיָּהּ וְנִשְׁקִי לִיָּהּ. וְאֲעִלִּיהָ לְבֵיתָהּ. וְאֲשַׁתֵּעִי לְלִבָּן. יֵת כָּל פְּתִגְמִיָּא הָאֵלֶּיךָ: וַיֹּאמֶר לוֹ לְבֹן אֲדָ עֲצָמִי וּבִשְׂרִי אֶתָּה

רס"י

יב כִּי אֲחִי אֲבִיָּהּ הוּא. קְרוֹב לְאֲבִיָּהּ, כְּמוֹ (לְעִיל יג ח) אֲנָשִׁים אֲחִים אֲנָחְנוּ. וּמִדְּרָשׁוֹ אִם לְרִמָּאוֹת הוּא בָּא גַם אֲנִי אֲחִיו בְּרִמָּאוֹת, וְאִם אָדָם כְּשֶׁר הוּא, גַּם אֲנִי בֶן רִבְקָה אֲחוּתוֹ הַכְּשֶׁרָה: וְתִגְדֹּר לְאֲבִיָּהּ. לְפִי שְׁאֵמָה מִתָּה לֹא הָיָה לָהּ לְהִגִּיד אֵלָּא לוֹ: יג וִירְעַן לְקִרְאָתוֹ. כְּסָבוֹר מִמּוֹן הוּא טְעוֹן, שְׁהָרִי עֶבֶד הַבֵּית בָּא לְכָאן בְּעֶשְׂרָה גְּמָלִים טְעוֹנִים:

וְזֶלֶק הַדְּקִדּוֹק: יג וַיְסַפֵּר לְלִבָּן אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. תִּיבַת אֶת בִּטְפָחָא בְּתִיגָאן הִישְׁנוֹת:

תפסיר רס"ג

וַיֵּשֶׁב עִמּוֹ חֹדֶשׁ יָמִים: וַאֲמַר
 לִיָּה לִבְנִי. בָּרַם. קָרִיבִי וּבִסְרִי אֶתְּ. וַיְתִיב
 עֲמִיָּה יָרַח יוֹמִין: טו וַיֹּאמֶר לִבְנִי
 לִיעֶקֶב הִכִּי-אֶחָי אֶתְּ אֶתְּ
 וַעֲבַדְתָּנִי חָנֹם הַגִּידָה לִי
 מַה-מְשַׁכְּרֶתְךָ: וַאֲמַר לִבְנִי
 לִיעֶקֶב. הִמְדֵּאֶחִי אֶתְּ. וְתַפְלִחְנִי מִגֹּן. חו
 לִי מָא אֶגְרֹךְ: טז וְלִלְבִּן שְׁתֵּי
 בָנוֹת שֵׁם הַגְּדֹלָה לֵאמֹר

(יד) קאל לָהּ לִבְנִי. אֶמָּא אַנְתָּ
 עֲצִמִי וְלַחֲמִי. פִּמְכַת' עַנְדָּה
 שְׁהֵרָא: טו) ת'ם קאל לָהּ לִבְנִי.
 וְאֵן פִּנְתָּ קָרִיבִי. פִּתְכִּדְמִנִי
 מִגֵּאנָא. אֶכְּרִנִי מָא אֶגְרֶתְךָ:
 טז) וְכָאן לִלְבִּן אֶבְנֶתְאֵן. אֶסֶם
 אֶלְכְּרִי לָאָה. וְאֶסֶם אֶלְצִגְרִי
 רַחֵל: יז) וְעִינָא לָאָה חֲסִנָּאֻאֵן.
 וְרַחֵל כֹּאנְתָה. חֲסִנָּה' אֶלְחִלִּיה
 וְאֶלְמִנְצִר גְּמִיעָא: יח) פִּאֲחַב
 יַעֲקֹב רַחֵל. וְקָאֵל אֶכְּדִמְךָ סַבַּע
 סָנִין. בְּרַחֵל אֶבְנֶתְךָ אֶלְצִגְרִי:

וְשֵׁם הַקְטָנָה רַחֵל: וְלִלְבִּן תַּרְתִּין בָּנִין. שׁוֹם רַבְתָּא לָאָה.
 וְשׁוֹם זַעֲרִתָּא רַחֵל: יז וְעִינִי לֵאמֹר רַבּוֹת וְרַחֵל הִיִּתָּה
 יִפֹּת-תֹּאֵר וַיִּפֹּת מֵרָאָה: יח וְעִינִי לֵאמֹר יֵאָזֵן. וְרַחֵל הִיִּתָּה.
 שְׁפִירָא בְּרִיּוֹא וַיֵּאָזֵא בְּחוּזָא: (שלישי) יח וַיֵּאָהֶב יַעֲקֹב
 אֶת-רַחֵל וַיֹּאמֶר אֶעֱבֹדְךָ שִׁבְעַת שָׁנִים בְּרַחֵל

— רס"י —

רוֹעָה צֹאנִי: טו הִכִּי אֶחָי אֶתְּ. לְשׁוֹן תַּמְחָה.
 וְכִי בְשָׁבִיל שְׁאֲחִי אֶתְּ תַעֲבֹדְנִי חָנֹם:
 וַעֲבַדְתָּנִי. כְּמוֹ וְתַעֲבֹדְנִי וְכֵן כָּל תַּבְּחָה שְׁהִיא
 לְשׁוֹן עֶבֶר הוֹסִיף וַיֹּרֵ בְּרֵאשִׁיָּה הִיא הוֹפְכַת
 הַתַּבְּחָה לְהֵבֵא: יז וְעִינִי לֵאמֹר רַבּוֹת. שְׁהִיִּתָּה
 סְבוּרָה לְעֵלוֹת בְּגוֹרְלוֹ שְׁלַעֲשׂוּ וּבּוֹכָה שְׁהִי
 הַכֹּל אוֹמְרִים שְׁנֵי בָנִים לְרַבְּקָה וְשְׁתֵּי בָנוֹת
 לִלְבִּן, הַגְּדֹלָה לְגְדוֹל וְהַקְטָנָה לְקִטָּן: תֹּאֵר.

זֶלֶק הַדְּקָדוֹק: יח וַיֹּאמֶר אֶעֱבֹדְךָ. הַקִּמְץ שְׁבַבִּי"ת חֲטָף. וְעִינִי מַה שֶּׁכְּתַבְנוּ לַעֲלִיל בְּתִיבַת
 אַעֲזֹבְךָ:

תפסיר רס"ג

(יט) קאל לבן. אלאצלח אן
אעטיהא לך. מן אן אעטיהא
לרגל אכר. קם ענדי:
(כ) פכ'דמה ברחל סבע סניו.
וכאנת ענדה פאזאם יסירה. מן
מחבתה להא: כא) פקאל לה
יעקוב אעטני זוגתי. אד'
קד כמלת איאמי. אדכיל
אליהא: כב) פגמע לבן. אהל
מוצ'עה וצנע להם מגלסא:
(כג) ולמא פאן באלעשי. אכ'ד'
לאה אבנתה. פזפהא אליה.

בִּתְּךָ הַקְטָנָה: ורחים יעקב ית
רחל. ואמר. אפלחנך שבע שנין. ברחל
ברתך ועירתא: **יט** **וַיֹּאמֶר לְבֶן**
טוֹב תַּתִּי אֵתָה לְךָ מִתַּתִּי
אֵתָה לְאִישׁ אַחֵר שְׁבָה
עִמָּדִי: ואמר לבן. טב דאתין יתה
לך. מדאתין יתה לגבר אחרן. תיב עמי:
כ **וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרַחֵל שֶׁבַע**
שָׁנִים וַיְהִי בְּעֵינָיו פְּיָמִים

אַחֲדִים בְּאַהֲבָתוֹ אֵתָה: ופלח יעקב. ברחל שבע שנין.
והו' בעינוהי פיומין ועירין. בדרחים יתה: **כא** **וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב**
אֶל-לֶבֶן הִבֵּה אֶת-אִשְׁתִּי כִּי מְלֹאוּ יָמִי וְאִבּוֹאָה
אֵלַיָּה: ואמר יעקב ללבן הב ית אתתי. ארי שלימו יומי פולחני.
וַיֹּאמֶר לְוִתָּה: כב **וַיֹּאסֹף לֶבֶן אֶת-כָּל-אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם**
וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה: וכנש לבן. ית כל אנשי אתרא ועבד משת'א:
כג **וַיְהִי בְּעָרֹב וַיִּקַּח אֶת-לֵאָה בָתּוֹ וַיָּבֵא אֵתָה**
אֵלָיו וַיָּבֵא אֵלָיָה: והוה ברמשא. ודבר ית לאה ברתיא.

— רש"י —

אעבדך ברחל, ושמא תאמר רחל אחרת מן
השוק, תלמוד לומר בתך, ושמא תאמר
אחליף ללאה שמא ואקרא שמא רחל,
תלמוד לומר הקטנה ואף על פי כן לא הועיל
לוי שהרי רמזה: **כא** **מְלֹאוּ יָמִי.** שאמרה לי
אמי. ועוד מלאו ימי, שהרי אני בן שמונים
וארבע שנה ואימתי אעמיד שנים עשר
שבטים, וזהו שאמר ואבואה אליה, והלא קל

זולק הדקדוק: **כא** **כִּי מְלֹאוּ יָמִי.** השוא שתחת הלמ"ד נע כי הוא עי"ן הפעל:

תפסיר רס"ג

וַאֲעִיל יִתֶּה לְוֹתִיָּהּ וְעַל לְוֹתָהּ:
וַיִּתֵּן לָבָן לָהּ אֶת-זֹלְפָה
שְׁפָחַתוֹ לְלֵאָה בִּתּוֹ שְׁפָחָה:
 וַיְהִי לָבָן לָהּ. יֵת זֹלְפָה אִמְתִּיָּהּ לְלֵאָה
 בְּרִתִּיָּה לְאִמָּהּ: **כִּדָּה וַיְהִי בִבְקָר**
וְהִנֵּה-הוּא לֵאָה וַיֹּאמֶר אֶל-
לָבָן מַה-זֹּאת עָשִׂיתָ לִּי
הֲלֹא בְרַחֵל עֲבַדְתִּי עֹמֶד:

וְדָכַל אֱלֹהֵיָּהּ: כִּד) וַאֲעִטָּאָהּ
 זֹלְפָה אִמְתָּהּ. לְתַכּוֹן לָהּ אִמָּה:
 כה) פִּלְמָא כָּאן בְּאִלְגִּיָּאָה.
 פִּאֲדִיא בְּהָא לָאָה. פִּקְאֵל לְלָבָן.
 מָא דִּיא צְנַעַת בִּי. אֱלִיס בְּרַחֵל
 כִּדְמִתְד. וְלֹם וַאֲרִבְתָּנִי: כו) קֹאֵל.
 לֹא יִצְנַע כִּדִּיא פִי בְלִדְנָא. אֵן
 תַּזּוּג אֱלִצְגִּירִי קִבֵּל אֱלִכְבָּרִי:
 כז) אִכְמָל אִסְבּוּעַ הַדִּיָּה.
 וְנַעֲטִיד הַדִּיָּה אִיצִיא. בְּכִדְמָה
 תִּכְדְּמִנִי. סָבַע סָנִין אִכְרִי:

וּלְמָה רַמִּיתָנִי: וְהִנֵּה בְּצַפְרָא. וְהָא הִיא לֵאָה. וַאֲמַר לְלָבָן. מָא
 דָּא עֲבַדְתָּ לִּי. הֲלֹא בְּרַחֵל פְּלַחִית עֹמֶד. וּלְמָא שְׁקֶרֶת בִּי:
כז וַיֹּאמֶר לָבָן לֹא-יַעֲשֶׂה בֶן בְּמִקְוָמִנִי לְתֵת
הַצֵּעִירָה לִפְנֵי הַבְּכִירָה: וַאֲמַר לָבָן. לֹא מִתְעַבִּיד בֶּן
 בְּאַתְרָנָא. לְמִתֵּן זַעֲיֶרְתָּא קָדָם רַבְתָּא: **כח מִלֵּא שְׁבַע זֹאת**
וְנָתַתָּה לָּךְ גַּם-אֶת-זֹאת בַּעֲבָדָה אֲשֶׁר תַּעֲבֹד
עֹמְדִי עוֹד שְׁבַע-שָׁנִים אַחֲרוֹת: אֲשִׁלִּים שְׁבֻעָתָא דְדָא.
 וְנָתַתִּין לָךְ אַף יֵת דָּא. בְּפִוְלַחְנָא דְתַפְלַח עֲמִי. עוֹד שְׁבַע שָׁנִין אַחֲרָנִין:

רס"ד

שְׁבַקְלִים אִינוּ אוֹמֵר בֶּן, אֵלֹא לְהוֹלִיד תּוֹלְדוֹת
 אֲמַר בֶּן: כִּכ וַיְהִי בִבְקָר וְהִנֵּה הִיא לֵאָה.
 אֲבָל בְּלִילָה לֹא הִיָּתָה לֵאָה, לְפִי שְׁמִסֵּר יַעֲקֹב
 לְרַחֵל סִימָנִים, וּכְשֶׁרָאָתָה רַחֵל שְׁמִכְנִיסִין לוֹ
 לֵאָה אֲמָרָה עֲכָשִׁיו תַּכְלֵם אַחֲוִיתִי עֹמֶדָה
 וּמִסְרָה לָהּ אוֹתָן סִימָנִים: כז מִלֵּא שְׁבֻעַ זֹאת.

דְּבוּק הוּא שְׁחָרִי נְקוּד בְּחֻטָּף שְׁבֻעַ שְׁלֹ-זֹאת,
 וְהֵן שְׁבַעַת יָמֵי הַמְשָׁתָה בְּתַלְמוּד יְרוּשָׁלַּיִם
 בְּמוֹעֵד קֶטָן (ז' ט). וְאִי אֲפָשֶׁר לוֹמֵר שְׁבֻעַ
 מִמֶּשֶׁשׁ, שָׁאֵם בֶּן הָיָה צָרִיף לְנֶקֶד בְּפִתּוּחַ הַשִּׁין.
 וְעוֹד שְׁשֻׁבֻעַ לְשׁוֹן זָכָר, כְּדִכְתִּיב (דְּצִירִים טז ט)
 שְׁבַעַת שְׁבַעַת תִּסְפֹּר לָהּ, לְפִיכָף אֵין מִשְׁמַע

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: כח עוֹד שְׁבַע שָׁנִים אַחֲרוֹת. תַּרְגוּם אַחֲרָנִין, תְּרוּיָהוֹן הַנּוּ"ן בַּחֲרִיק. מִשָּׂא"כ
 אַחֲרוֹת שְׁבַעַת מִקֵּץ שְׁבַע פְּרוֹת אַחֲרוֹת, הַתַּרְגוּם אַחֲרָנִין הַיּוֹ"ד וְהַנּוּ"ן פְּשוּטָה בְּקִמָּץ, וְהוּא

(כח) פָּצַנָּע יַעֲקֹב כְּדֹאֲדִי.
וְאִכְמַל אֶסְבוּעַ הַדִּיָּה, וְאִעֲטָאָה
רַחֵל אֶבְנֶתָהּ. לְתַכּוֹן לָהּ
זִוְגָה: (כט) וְאִעֲטָאָהּ בְּלֵהָ
אִמָּתָהּ. לְתַכּוֹן לָהּ אִמָּה:
(ל) וְדָכִיל אֵלַי רַחֵל. וְאִתְּבָהּ
אִכְתִּיר מִן לֵאָה. תִּים כִּדְמָה
סָבַע סָנִין אִכְרִ: (לא) פְּעִלִם
אִלְלָה אֵן לֵאָה מִשְׁנִיָּה.
פְּרוֹזָקָהּ וְלֵדָא. וְרַחֵל עֲאָקִר:

● ————— רש"י ————— ●

על דרך מ"ש ן' עזרא כל שאין בו רוח חיים זכרהו ונקבהו. כאן גבי שנים דאין בהן רוח חיים, הנו"ן בחירק. אבל בפרשת מקץ שיש בו רוח חיים לא יתכן כי אם בלשון נקבה. ונראה בשינוי הלשון כאן מנקבה לזכר שרמז לו לבן שלא יפעול עמו בעצלות כדרך פעולת הנקבה וכן היה שפעל עמו בזריזות. וכן העיד עליו הפסוק כי בכל כחי עבדתי. וכ"ה מנוקד גם בדפוסים. ואין לנו לשנות מהרשום אשר גבלו ראשונים. ואח"ז זכיתי ומצאתי סיוע בספר כלי חמדה כי באמרו אחרות כיון שאינו מתרצה כמעין אותה עבודה אלא עבודה אחרת מלב ונפש בעוז ותעצומות על הראשונות והסכים לו יעקב על הטורח הגדול המיוחד והיינו ויעבוד עמו עוד שבע שנים אחרות כדבר לבן ע"ש:

תפסיר רס"ג

לב ותהר לאה ותלד בן
ותקרא שמו ראובן כי
אמרה כי-ראה יהוה בעיני
כי עתה יאהבני אישי:
ועדיאת לאה וילידת בר. וקרת שמי
ראובן. ארי אמרת. ארי גלי קדם יי
עלבני. ארי בען ירחמני בעלי:
לג ותהר עוד ותלד בן
ותאמר כי-שמע יהוה כי-

לב) פחמלת לאה וילדת אבנא.
ואסמיתה ראובן. לאנהא
קאלת. אן אללה נצ'ר
לצ'עפי. ואלאן יחבני רגלי:
לג) ופחמלת איצ'א וילדת אבנא.
קאלת. אן אללה סמיע אני
משנייה. פרזקני הדיא איצ'א
ואסמיתה שמעון: לד) פחמלת
איצ'א וילדת אבנא. וקאלת.
הדיא אלמרה ונעטף אלי
רגלי. אד' וילדת לה
ת'לאת'ה בנין. וסמאה לוי:

שנואה אנכי ויתן לי גם-את-זה ותקרא שמו
שמעון: ועדיאת עוד וילידת בר. ואמרת. ארי שמיע קדם יי ארי
סנואתא אנא. ויהב לי אף ית דיין. וקרת שמי שמעון: לד ותהר
עוד ותלד בן ותאמר עתה הפעם ילוה אישי
אלי כי-ילדתי לו שלשה בנים על-פן קרא-
שמו לוי: ועדיאת עוד וילידת בר. ואמרת. הדיא זמנא יתחבר לי
בעלי. ארי ילדית ליה תלתא בנין. על פן קרא שמי לוי:

— רס"י —

עלי. שהרי נטלתי כל חלקי בבנים: על בן.
כל מי שנאמר בו על בן מרבה באוכלוסין.
חוצץ מלוי שהארון היה מכלה בהם:
קרא שמו לוי. תמהתי שבכלם בתיב
ותקרא. וזה כתב בו קרא. ויש מדרש אגדה
באלה הדברים רבה ששלח הקדוש ברוך
הוא גבריאל והביאו לפניו וקרא לו שם זה
ונתן לו עשרים וארבע מתנות כהנה ועל

לז ותקרא שמו ראובן. רבותינו פרשו.
אמרה ראו מה בין בני לבן. חמי שמכר
הבכורה ליעקב. וזה לא מכרה ליוסף ולא
ערער עליו. ולא עוד שלא ערער עליו אלא
שבקש להוציאו מן הבור: לי הפעם ילוה
אישי. לפי שהאמהות נביאות היו ויודעות
ששנים עשר שבטים יוצאים מיעקב וארבע
נשים ישא. אמרה מעתה אין לו פתחון פה

תפסיר רס"ג

לה) וחמלת איצ"א וולדת
אבנא. וקאלת הד"ה אלמרה
אשכר אללה. לדיאלך אסמטה
יהודה. ונקפת ען אלולאד:
ל א) פלמא ראת רחל. אנחא
לם תלד ליעקוב. חסדת
אכ"תהא. וקאלת לה אסתרין
לי ולדא. ואלא פאנא מאיתה:
ב) פאשתד ג' צ"ב עליהא.
וקאל. אמן דון אללה אנא.
אלדי מנעד תמר אלפטון:
ג) קאלת. הודא אמתי בלה

לָהּ וַתֵּהָרֵ עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן
וַתֹּאמֶר הַפֶּעַם אוֹדָה אֶת־
יְהוָה עַל־כֵּן קִרְאָה שְׁמוֹ
יְהוּדָה וַתַּעֲמֹד מִלֶּדֶת:
וַעֲדִיאת עוֹד וַיֵּלֶדֶת בֶּר. וַאֲמַרְת הָדָא
זִמְנָא אוֹדִי קָדָם יי. עַל כֵּן. קִרְת שְׁמִיה
יְהוּדָה. וְקַמַּת מִלְמִילָד: ל א וַתֵּרָא
רַחֵל כִּי לֹא יֵלְדָה לְיַעֲקֹב
וַתִּקְנֶה רַחֵל בָּאָחוּתָהּ

וַתֹּאמֶר אֶל־יַעֲקֹב הִבָּה־לִּי בָנִים וְאִם־אֵין מִתָּה
אֲנֹכִי: וַחֲזַת רַחֵל. אַרִי לֹא יֵלֶדֶת לְיַעֲקֹב. וְקִנִּיאת רַחֵל בָּאָחוּתָהּ.
וַאֲמַרְת לְיַעֲקֹב הִב לִי בָנִין. וְאִם לֹא מִיתָא אָנָּה: ב וַיַּחֲרֹ־אֶף
יַעֲקֹב בְּרַחֵל וַיֹּאמֶר הִתְחַת אֱלֹהִים אֲנֹכִי אֲשֶׁר־
מָנַע מִמֶּךָ פְּרִי־בֶטֶן: וַתִּקֵּי רִוְגָזָא דְיַעֲקֹב בְּרַחֵל. וַאֲמַר.
הַמְנִי אֶת בָּעִיָּא הָלֹא מִן קָדָם יי תִּבְעֵן: דְּמִנַּע מִנִּיךְ וּלְדָא דְּמַעִי:
ג וַתֹּאמֶר הִנֵּה אֲמַתִּי בִלְהָה בָּא אֵלֶיהָ וַתֵּלֶד

— רס"י —

שם שלוחו במתנות קראו לוי: לה הפעם
אודה. שנטלתי יותר מחלקי מעתה יש לי
להודות:
ל 6 ותיקנא רחל באחותה. קנאה במעשיה
הטובים, אמרה אלולי שצדקה ממני לא
זכתה לבנים: הבה לי. וכי כך עשה אביך
לאמך. והלא התפלל עליה: מתה אנכי.

ג על ברפי. בתרגומו ואנא ארפי: ואבנה גם
אנכי. מהו גם, אמרה לו וקנא אברהם היו לו

זולק הדקדוק: א ואם אין מתה אנכי. לחוד בטעם מלרע (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

עַל-בְּרָכִי וְאֲבִנָּה גַם-אֲנֹכִי**מִמֶּנָּה: וְאָמַרְתָּ. הֵא. אֲמַתִּי בְלָהָה****עוֹל לְוֹתָהּ. תֵּלִיד וְאָנָּה אֲרִבִּי. וְאֶתְבְּנִי****אִף אֲנָה מִנָּה: וְתִתֶּן-לּוֹ אֶת-****בְּלָהָה שִׁפְחָתָהּ לְאִשָּׁה****וַיָּבֹא אֵלֶיהָ יַעֲקֹב: וַיַּהֲבֵת לִיהָ.****יָת בְּלָהָה אֲמַתָּהּ לְאֶתָּהּ. וְעַל לְוֹתָהּ יַעֲקֹב:****וְתִתֶּן-לָהּ בְּלָהָה וְתֵלִיד****לְיַעֲקֹב בֶּן: וְעַדִּיאת בְּלָהָה.****וַיֵּלֶדֶת לְיַעֲקֹב בֶּר: וְתֹאמַר רָחֵל דָּנְנִי אֱלֹהִים וְגַם****שָׁמַע בְּקֹלִי וַיִּתֶּן-לִי בֶן עַל-בֶּן קָרָאָה שְׁמוֹ דָּן:****וְאָמַרְתָּ רָחֵל דָּנְנִי יי. וְאִף קִבִּיל צְלוֹתִי. וַיַּהֲבֵת לִי בֶר. עַל בֶּן. קָרָת שְׁמִיָּה****דָּן: וְתִתֶּן עוֹד וְתֵלִיד בְּלָהָה שִׁפְחָתָהּ רָחֵל בֶּן****שְׁנֵי לְיַעֲקֹב: וְעַדִּיאת עוֹד. וַיֵּלֶדֶת. בְּלָהָה אֲמַתָּה דָּרְחֵל. בֶּר תִּנָּן****לְיַעֲקֹב: וְתֹאמַר רָחֵל נִפְתּוּלֵי אֱלֹהִים | נִפְתַּלְתִּי****עִם-אֲחֹתִי גַם-יִכְלָתִי וְתִקְרָא שְׁמוֹ נִפְתָּלִי:**

אֲדִכִּל אֱלִיהָ. תֵּלִיד פִּי חֲגָרִי.
וַיִּבְנִי בֵּיתִי אֲנָה אִיצִיא מִנָּה:
(ד) פֶּאֶעֱטָתָהּ בְּלָהָה אֲמַתָּהּ
זוּגָה. וְדִכִּל אֱלִיהָ: (ה) פְּחֻמֶּלֶת
בְּלָהָה. וְוִלְדֵת לָהּ אֲבִנָּה:
(ו) פְּקֻאֶלֶת רָחֵל. קֹד חֶכֶם אֱלִלָּה
לִי. וְאִיצִיא סָמַע צוֹתִי. פְּרֻזְקִי
אֲבִנָּה. וְאֲסַמְתָּה דָּן: (ז) פְּחֻמֶּלֶת
אִיצִיא. בְּלָהָה אֲמַתִּי רָחֵל.
וְוִלְדֵת אֲבִנָּה תִיאֲנִי לְיַעֲקֹב:
(ח) פְּקֻאֶלֶת רָחֵל. עֲטָפָה מִן עֲנֹד
אֱלִלָּה אֲנַעֲטָפָה. מַע אֲכִיתִי
וְסָקֶת דִּיאֶלֶךְ. וְאֲסַמְתָּה נִפְתָּלִי:

בָּנִים מִחֲגֶר, וְחֲגֶר מִתְּנִיז בְּגִיד שָׂרָה, אָמַר לָהּ
זִקְנָתִי הִכְנִיסָה צָרָתָהּ לְבֵיתָהּ, אָמַרָה לּוֹ אִם
הַדָּבָר הַזֶּה מֵעַכְבָּ, הִנֵּה אֲמַתִּי בְּלָהָה, וְאֲבִנָּה
גַּם אֲנֹכִי מִמֶּנָּה כְּשָׂרָה: וְדָנְנִי אֱלֹהִים. דָּנְנִי
וְחִיבִנִי וְזִבְנִי: נִפְתּוּלֵי אֱלֹהִים. מִנָּחֶם בֶּן
סְרוּק פָּרָשׁוּ בַּמַּחְבֵּרֶת (צמזצ יט טו) צָמִיד
פְּתִיל, חֲבוּרִים, מֵאֵת הַמְּקוֹם נִתְחַבְּרָתִי עִם
אֲחֹתִי לְזִכּוֹת לְבָנִים. וְאֲנִי מִפְּרָשׁוֹ לְשׁוֹן

(דברים לז ט) עָקַשׁ וּפְתִלְתוֹל, נִתְעַקְשָׁתִי
וְהַפְּצָרָתִי פְּצִירוֹת וְנִפְתּוּלִים הִרְבָּה לְמָקוֹם
לְהִיּוֹת שְׁנָה לְאֲחֹתִי: גַּם יִכְלָתִי. הַסָּבִים
עַל יָדֵי. וְאוֹנִקְלוֹס תִּרְגָּם לְשׁוֹן תִּפְלָה,
כְּמוֹ נִפְתּוּלֵי אֱלֹהִים, נִתְפַּלְלָתִי בִּקְשׁוֹת
הַחֲבִיבוֹת לְפָנֶיהָ, נִתְקַבְּלָתִי וְנִעֲתָרָתִי
כְּאֲחֹתִי: נִפְתַּלְתִּי. נִתְקַבְּלָה תִּפְלָתִי.
וּמִדְּרַשׁ אֲגָדָה יֵשׁ רַבִּים בְּלִשׁוֹן נוֹטְרִיקוֹן:

תפסיר דס"ג

(ט) פֿלפֿא רֶאֱת לֹאָה. אַנְהָא קֹד
וְקַפְתָּ עַן אֱלֹלָאָד. אִכְדִּית זִלְפָּה
אַמְתָּהָא. וְאַעֲטָתָהּ לְיַעֲקֹב
זִוגָה: (י) פֿוֹלְדִת לֹה אַבְנָא:
(יא) וְקֹאֲלֵת קֹד צִחֵ אֱלֹכֵיבֵר.
וְאַסְמָתָה גֵד: (יב) פֿוֹלְדִת. זִלְפָּה
אַמְהָ לֹאָה. אַבְנָא תִיאֲנִיא
לְיַעֲקֹב: (יג) פֿקֹאֲלֵת. מִן וְצִפִּי. אֵן
יִצְפְּנִי אֱלֶנְסָא. וְאַסְמָתָה אֲשֶׁר:

וְאָמַרְתָּ רַחֵל. קָבִיל בְּעוֹתֵי יִי
בְּאֵת חֲנֻנֹתַי בְּצִלּוֹתַי. חֲמִידִית דִּיהִי לִי
וְלֹד בְּאֶחָתִי וְאַף אֶתִּיב לִי. וְקֶרֶת
שְׁמִיָּה נִפְתָּלִי: ט וְתִקְרָא לֹאָה כִּי
עָמְדָה מְלֻדָּת וְתִקַּח אֶת־
זִלְפָּה שְׂפָחָתָהּ וְתִתֵּן אֹתָהּ
לְיַעֲקֹב לְאִשָּׁה: וְחֻזַּת לֹאָה. אֲרִי
קָמַת מִלְמִילָד. וְדִבְרַת יֵת זִלְפָּה אֲמַתָּה.

וַיַּהֲבֵת יִתָּהּ לְיַעֲקֹב לְאִתּוֹ: ד וְתִלְדֹּד זִלְפָּה שְׂפָחַת לֹאָה
לְיַעֲקֹב בֶּן: וַיִּלְדֵת. זִלְפָּה. אֲמַתָּה דִלְאָה לְיַעֲקֹב בֶּר:
וְתֹאמַר לֹאָה בָּא גֵד וְתִקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גֵד:
וְאָמַרְתָּ לֹאָה אֲתָא גֵד. וְקֶרֶת יֵת שְׁמִיָּה גֵד: יב וְתִלְדֹּד זִלְפָּה
שְׂפָחַת לֹאָה בֶּן שְׁנֵי לְיַעֲקֹב: וַיִּלְדֵת. זִלְפָּה אֲמַתָּה
דִלְאָה. בֶּר תִּנָּן לְיַעֲקֹב: יג וְתֹאמַר לֹאָה בְּאִשְׁרֵי כִי
אֲשֶׁרוֹנִי בָנוֹת וְתִקְרָא אֶת־שְׁמוֹ אֲשֶׁר: וְאָמַרְתָּ לֹאָה.
תּוֹשִׁבָּתָא הָוֵת לִי. אֲרִי בִכִּין יִשְׁבַּחוּנִי נְשִׂיא. וְקֶרֶת יֵת שְׁמִיָּה אֲשֶׁר:
וַיִּלְדֹּד רְאוּבֵן בְּיָמֵי קִצִּיר־חֹטִים (דביעי) ❀ ❀ רביעין בספרי תוספן

רש"י

י וְתִלְדֹּד זִלְפָּה. בְּכָלֶן נֶאֱמַר הָרִיוֹן חוּץ מִזִּלְפָּה
לְפִי שְׂהִיָּתָהּ בַּחוּרָה מְכוּלָן וְתִינוּקָת בְּשָׁנִים
וְאִין הָרִיוֹן נָכַר בֹּה, וְכִדִּי לְרֵמוֹת לְיַעֲקֹב
נִתְּנָה לָבֶן לְלֹאָה שְׁלֹא יִבִּין שְׁמִכְנִיסִין לוֹ אֶת
לֹאָה, שְׂכָף מִנְהֵג לִתֵּן שְׂפָחָה גְדוּלָּה לְגְדוּלָּה
וְקֻטְנָה לְקֻטְנָה: יא בָּא גֵד. בָּא מִזֶּל טוֹב, כְּמוֹ

(שנת סז ז) גֵד גְּדִי וְסֻנוֹק לֹא, וְדוּמָה לוֹ
(ישעי סכ יא) הָעוֹרֵכִים לְגֵד שְׁלָחַן, וּמִדְּרַש
אַגְדָּה שְׁנִלְד מְהוּל, כְּמוֹ (דניאל ד ס) גִּדּוֹ אֵילָנָא,
וְלֹא יִדְעָתִי עַל מָה נִכְתְּבָה תְּבָה אַחַת. דְּבָר
אַחֵר לָמָּה נִקְרָאת תִּיבָה אַחַת בְּגֵד, כְּמוֹ
בְּגֵדֵת בִּי בְּשָׂבָאתָ אֵל שְׂפָחָתִי, כְּאִישׁ שְׂבָגַד

שמו רמור (י) בָּא גֵד. יש להפריד מעט הדבקים דלא לישתמע בְּגֵד.

תפסיר רס"ג

יד) ת'ם מציא ראובן פי איאם
 חצאד אלחנטה. פוגד לפאחא
 פי אלצחרא. ואיתי בהא. אלי
 לאה אמה. פקאלת להא רחל.
 אעטיני מנהא: טו) קאלת להא.
 אפא (י"נ מא) פפאד אן
 אכידת רגלי. חתי תאכידין
 לפאח אבני. קאלת רחל. לפנה
 ינאם ענדד אללילה. בדל
 דיאלד: טז) פלמא גא יעקוב
 מן אלצחרא עשאא. כרגת
 לאה תלקאה. פקאלת אדכל
 אליי, לאני אסתחיתך בלפאח

וַיִּמְצֵא דֹּדָאִים בַּשָּׂדֶה
 וַיָּבֹא אֹתָם אֶל-לֵאָה אִמּוֹ
 וַתֹּאמֶר רַחֵל אֶל-לֵאָה
 תְּנִי-נָא לִי מִדֹּדָאִי בְּנֶה:
 וְאֵזַל רְאוּבֵן בְּיוֹמֵי חֹצֵד חֲטִיין. וְאִשְׁכַּח
 יִבְרוּחִין בַּחֲקֵלָא. וְאִיתִי יְתֵהוּן. לְלֵאָה
 אִמִּיהָ. וְאָמַרְתָּ רַחֵל לְלֵאָה. הֲבִי כֶעֶן לִי.
 מִיִּבְרוּחִי דְּבִרִּיךְ: טו) וַתֹּאמֶר לָהּ
 הִמְעַט קָחְתִּיךָ אֶת-אִישִׁי
 וְלָקַחְתָּ גַם אֶת-דֹּדָאִי בְּנִי
 וַתֹּאמֶר רַחֵל לָכֵן יִשְׁכַּב עִמָּךְ הַלַּיְלָה תַּחַת
 דֹּדָאִי בְּנֶה: וְאָמַרְתָּ לָהּ. הִזְעִיר דְּדִבְרַת יָת בַּעֲלִי. וְתִסְבִּין. אִף
 יָת יִבְרוּחִי דְּבִרִּי. וְאָמַרְתָּ רַחֵל. בְּכִין יִשְׁכּוּב עִמָּיךְ בְּלֵילִיא. חֲלָף יִבְרוּחִי
 דְּבִרִּיךְ: טז) וַיָּבֹא יַעֲקֹב מִן-הַשָּׂדֶה בָּעֶרְבַּ וַתֵּצֵא
 לֵאָה לְקִרְאָתוֹ וַתֹּאמֶר אֵלַי תָּבוֹא כִּי שָׁכַר
 שְׂכָרְתִּיךָ בְּדֹדָאִי בְּנִי וַיִּשְׁכַּב עִמָּךְ בַּלַּיְלָה הַזֶּה:
 וְאַתָּה יַעֲקֹב מִן חֲקֵלָא בְּרַמְשָׁא. וּנְפַקְתָּ לֵאָה
 לְקַדְמוּתֶיהָ. וְאָמַרְתָּ לוֹתִי תִיעוֹל. אָרִי מִיָּגֵר אֲגַרְתִּיךָ. בְּיִבְרוּחִי דְּבִרִּי.

רס"ד

באשת נעורים: יד בימי קציר חטים. להגיד
 שבחן של שבטים. שעת הקציר היזה ולא
 פשט ידו בגזל להביא חטים ושעורים אלא
 דבר ההפקר שאין אדם מקפיד בו: דודאים.
 סיגלי, עשב הוא ובלשון ישמעאל יסמיון:
 טו ולקחת גם את דודאי בני. בתמיהה,
 ולעשות עוד זאת לקח גם את דודאי בני
 ותרגומו ולמסב: לכן ישכב עמך הלילה.
 שלי היתה שכיבת לילה זו ואני נותנה לך תחת
 דודאי בנה. ולפי שזולזה במשכב הצדיק לא
 זכתה להקבר עמו: טז שכר שכרתיך. נתתי
 לרחל שכרה: בלילה הוא. הקדוש ברוך

תפסיר רס"ג

אבני. פנאם ענדהא פי תלך
אללילה: יז) פסמע אללה להא.
פחמלת. וולדת ליעקוב אבנא
כיאמסא: יח) פקאלת. קד
אעטאני אללה אגרי. למא
זווגת אמתי לרגלי. ואסמיתה
יששכר: יט) פחמלת. וולדת
אבנא סאדסא ליעקוב:
כ) קאלת. קד פווצני
אללה תפויץ' כיר. הד'ה
אלמרה יסאכנני רגלי. אד'
ולדת לה סתה בנין. פאסמיתה
זבולון: כא) ובעד ד'אלך
ולדת אבנה. פאסמיתה דינה:

ושביב עמה בליליא הוא: יד וישמע
אלהים אל לאה ותהר
ותלד ליעקב בן חמישי:
וקביל יי עלותה דלאה. ועדיאת. וילידת
ליעקב בר חמישי: יה ותאמר
לאה נתן אלהים שכרי
אשר נתתי שפחתי
לאישי ותקרא שמו
יששכר: ואמרת לאה. יחב יי אגרי.

דיהבית אמתי לבעלי. וקרת שמה

יששכר: יט ותהר עוד לאה ותלד בן-ששי
ליעקב: ועדיאת עוד לאה. וילידת בר שתיתאי ליעקב:
כ ותאמר לאה זבדני אלהים | אתי זבד טוב
הפעם יזבלני אישי כי-ילדתי לו ששה בנים
ותקרא את-שמו זבולון: ואמרת לאה. יחב יי יתיה לי
חולק טוב. הדא זמנא יהי מדוריה דבעלי לותי. ארי ילידית ליה שתא
בנין. וקרת ית שמה זבולון: כא ואחר ילדה בת ותקרא
את-שמה דינה: ובתר בן ילידת ברתא. וקרת ית שמה דינה:

• רס"י •

הוא סיע שייצא משם ויששכר: יז וישמע
אלהים אל לאה. שהיתה מתאנה ומחזרת
להרבות שבטים: כ זבד טוב. בתרגומו:
יזבלני. לשון (מלכים א' ח יג) בית זבול
היכזייריא"כ זלע"ז בית מדור. מעתה לא
תהא עיקר דירתו אלא עמי שיש לי בנים
בנגד כל נשיו: כה דינה. פרשו רבותינו שדנה
לאה דין בעצמה אם זה זכר לא תהא רחל

תפסיר רס"ג

כב וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־רַחֵל
וַיִּשְׁמַע אֵלֶיהָ אֱלֹהִים
וַיִּפְתַּח אֶת־רַחֲמָהּ: וְעַל
דְּוִכְרָנָה דְּרַחֵל קָדָם יי. וְקָבִיל עֲלוֹתָהּ יי.
וַיִּהְיֶה לָּהּ עֲדוּנִי: כג וַתֵּהָרֵ וַתֵּלֶד
בֶּן וַתֹּאמֶר אֶסְף אֱלֹהִים
אֶת־חֲרָפְתִּי: וְעַדִּיאת וַיִּלְדֵת בֶּר.

(כב) ת'ם ד'כר אללה רחל.
וסמע להא. ורזקהא ולדא:
(כג) פחמלת וולדת אבנא.
וקאלת. קד צ'ם אללה עני
אלעאר: (כד) ואסמתה יוסף
קאילא וזידני אללה אבנא
אכ'רא: (כה) פלמא ולדת רחל
יוסף. קאל יעקוב ללבן. אטלקני
ואמצי. אלי מוצעי ובלדי:

וַאֲמַרְתָּ בְּנֵשׁ יי יֵת חֲסֵדִי: כד וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יוֹסֵף
לֵאמֹר יוֹסֵף יֵהוּהָ לִי בֶן־אַחֵר: וַקָּרָת יֵת שְׁמִיָּהּ. יוֹסֵף
לְמִימֶר. יוֹסֵף יי. לִי בֶר אַחֲרִי: כה וַיְהִי כַּאֲשֶׁר
יָלְדָה רַחֵל אֶת־יוֹסֵף וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־לִבָּן
שְׁלַחֲנִי וְאֶלְכָּה אֶל־מְקוֹמִי וְלֹאֲרָעִי: וַהֲוָה. כד וַיִּלְדֵת

❧ חֲרָפְתִּי בְּסִפְרִי תַּיִטוֹן ❧

— רס"י —

שאני עקרה, והיו אומרים עלי שאעלה
לחלקו שלעשו הרשע. ומדרש אנדה כל זמן
שאין לאשה בן אין לה במי לתלות סרחונה,
משיש לה בן תולה בו. מי שבר כלי זה, בנה,
מי אכל תאנים אלו, בנה: כד יוסף ה' לי בן
אחר. יודעת היתה בנבואה שאין יעקב
עתיד להעמיד אלא שנים עשר שבטים,
אמרה יהי רצון שאותו שהוא עתיד להעמיד
יהא ממני, לכך לא נתפללה אלא על בן
אחר: ככ כאשר ילדה רחל את יוסף.
משגלד שטנו שלעשו, שנאמר (עוזיכ 6 יח)
והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית
עשו לקש, אש בלא להבה אינו שולט

אחותי כאחת השפחות, והתפללה עליו
ונהפך לנקה: ככ ויזכר אלהים את רחל.
זכר לה שמסרה סימניה לאחותה, ושהיתה
מצרה שלא תעלה בגורלו שלעשו שמא
יגרשנה יעקב לפי שאין לה בנים, ואף עשו
הרשע כך עלה בלבו כששמע שאין לה
בנים. הוא שיסד הפיט (קרובות דר"ה
שחרית) האדמון כבט שלא חלה, צבה
לקחתה לו ונתבהלה: כג אסף.
הכניסה במקום שלא תראה וכן (ישעיכ ד 6) אסף
חרפתנו, (שמות ט יט) ולא יאסף הביתה,
(יואל ד טו) אספו נגהם, (ישעיכ ס כ) וירחף לא
יאסף, לא יטמן: חרפתי. שהייתי לחרפה

וזלך הדקדוק: כה ויהי כאשר ילדה רחל. כ"ה בתיגאן, כאשר בתביר:

תפסיר רס"ג

(כו) אַעטני נסאי וואלאדי.
אלדין כ'דמתד ב'הם חתי
אמצי. פאנד תעלם. כ'דמתי
אלדי כ'דמתד: (כו) פקאל לה
לבן. אן וגדת חציאא ענדד.
קם. פאני קד גרבת. ובארפני
אללה בגריתד: (כח) קאל. בין
לי אגריתד חתי אעטיד:
(כט) קאל לה. אנת תעלם. פיף
כ'דמתד. ופיף כאנת מאשיתד
ענדי: (ל) פאנהא כאנת קלילה

רחל ית יוסף. ואמר יעקב ללבן. שלחני
ואדך. לאתרי ולארעי: כו תנה
את נשי ואת ילדי אשר
עבדתי אתך בהן ואלכה
כי אתה ידעת את עבדתי
אשר עבדתיך: הב ית נשי וית
בני. דפלחית יתך. בהון ואיזיל. ארי את
ידעת. ית פולחני דפלחתך:
כז ויאמר אליו לבן אם נא

מצאתי חן בעיניך נחשתי ויברכני יהוה
בגלליך: ואמר ליה לבן. אם פען אשפחית רחמין בעינך. נסיתי.
ויברכני יי בדילך: [חמישי] כח ויאמר נקבה שכרך עלי
ואתנה: ואמר. פריש אגרך. עלי ואתי: כט ויאמר אליו
אתה ידעת את אשר עבדתיך ואת אשר היה
מקנך אתי: ואמר ליה. את ידעת. ית דפלחתך. וית. דהוה
בעירך עמי: ל כי מעט אשר היה לך לפני ויפרק

— רש"י —

למרחוק, משגלד יוסף בטח יעקב בהקדוש ברור הוא ורצה לשוב: כו תנה את נשי וגוי.
איני רוצה לצאת כי אם ברשות: כז נחשתי.
מנחש היה, נסיתי בנחוש שלי שעל ידך באה
לי ברכה, בשבאת לכאן לא היו לי בנים,
שנאמר (לעיל כט ו) והנה רחל בתו באה עם
הצאן, אפשר יש לו בנים והוא שולח בתו
וזלק הדקדוק: כח ויאמר נקבה. השוא שבקו"ף נח (מהר"ב):

אצל הרועים, ועכשיו היו לו בנים שנאמר
(לכלן לא ח) וישמע את דברי בני לבן: כח נקבה
שכרך. בתרגומו פריש אגרך: כט ואת אשר
היה מקנך אתי. את חשבון מעוט מקנך
שבא לידי מתחלה כמה היו: ל לרגלי. עם
רגלי, בשביל ביאת רגלי באת אצלך הברכה,
כמו (שמות יא ח) העם אשר ברגלך, (שופטים ח ט)

תפסיר רס"ג

ונמת כתר. ובארך אללה לך בסבבי. ואלאן. מתי אצנע אנא איצא לביתי: לא קאל מא אעטיד. קאל יעקוב לא תעטיני שיא. בל אן צנעת לי הדיא אלומר. בה ארגע ארעא ג'נמד אחפצ'הא: לב) והו אן אמר פי ג'נמד אליום. ואעזל מנהא. כל מנקט ואבלק. וכל חמא פי אלצ'אן. ובלקא ומנקטה פי אלמאעז. ויכון דיאלך אגרת: לג) ויטהד עלי

לרב ויברך יהוה אתך
לרגלי ועתה מתי אעשה
גם-אנכי לביתי: ארי. ועיר
דהוה לך קדמי ותקיף לסגי. וברך יי.
יתך בדילי. וכען. אמתי. אעביד אף אנא
לביתי: לא ויאמר מה אתן
לך ויאמר יעקב לא-תתן
לי מאומה אס-תעשה-לי
הדבר הזה אשובה ארעה

צאנך אשמר: ואמר מא אתין לך. ואמר יעקב לא תתן לי
מדעם. אם תעביד לי פתגמא הדין. אתוב. ארעי ענך אטר:
לב) אעבר בכל-צאנך היום הסר משם
כל-שה | נקד וטלוא וכל-שה-חום בפשבים
וטלוא ונקד בעזים והיה שכרי: אעבר בכל ענך יומא
דין. אעדי מתמן. כל אמר נמור ורקוע. וכל אמר שחום באמריא.
ונמור ורקוע בעזיא. ויהי אגרי: לג) וענתה-בי עדקתי ביום

רס"י

לעם אשר ברגלי הבאים עמי: גם אנכי
לביתי. לצורך ביתי עכשיו אין עושין
לצרכי אלא בני וצריך אני להיות עושה גם
אני עמדם לסמכן. והו גם: לז נקד. מנמר
בחברבורות דקות. כמו נקדות. פוינטור"ס
זלע"ז: טלוא. לשון טלאים חברבורות
רחבות: חום. שחום דומה לאדום, כו"ס זלע"ז
[אדום] לשון משנה שחמתית ונמצאת לבנה.

לענן התבואה: והיה שכרי. אותן שיוגדו
מכאן ולהבא נקדים וטלואים בעזים ושחומים
בפשבים יהיו שלי ואותן שישגן עכשיו
הפרש מהם והקידם ביד בנך, שלא תאמר
לי על הנלדים מעתה אלו היו שם מתחלה,
ועוד שלא תאמר לי על ידי הזכרים שהן
נקדים וטלואים תלדנה הנקבות דוגמתן
מכאן ואלף: לג וענתה בי וגוי. אם תחשדני

תפסיר רס"ג

עדלי ג'דא. אדא חצ'רת אן
אטלב אגרתני בין ידיך. פכל
מא ליס הי מנקטה ובלקא פי
אלמאעז. וחמא פי אלצ'אן.
פהו מסרוק ענדי: לד) קאל לבן
נעם. לית זכון כמא קלת:
לה) פעזל פי דאלך אליום
אלתיוס אלמחגלה ואלמנקטה.
וגמיע אלענוז אלמנקטה
ואלבלק. כל מא פיה ביאץ.
ופל חמא מן אלצ'אן. ודפע
דאלך אלי בניה: לו) וגעל
מסאפה ת'לאת'ה איאם. בינה

מחר כי תבוא על-שכרי
לפניך כל אשר-איננו נקד
וטלוא בעזים וחום
בבשבים גנוב הוא אתי:
ותסהיד עלי זכותי ביום מחר. ארי
תיעול על אגרי קדמך. כל דליתוהי
נמור ורקוע בעזיא. ושחום באמריא.
גנובא הוא עמי: לה) ויאמר לבן
הן לו יהי כדברך: ואמר לבן
ברם. לוי יהי כפתגמך: לה) ויסר

ביום ההוא את-התישבים העקדים והטלאים
ואת כל-העזים הנקדות והטלאת כל אשר-
לבן בו וכל-חום בבשבים ויתן ביד-בניו: ואעדי
ביוםמא ההוא ית תישיא רגוליא ורקועיא. וית כל עזיא נמורתא
ורקועתא. כל דחיור ביה. וכל דשחום באמריא. ויהב ביד בנוהי:
לה) וישם דרך שלשת ימים בינו ובין יעקב
ויעקב רעה את-צאן לבן הנותרת: ושו. מהלך תלתא
יומין. בינוהי ובין יעקב. ויעקב. רעי. ית ענא דלבן דאשתארא:

• רש"י •

כדברך. הלואי שתחפץ בכך: לכ ויסר. לבן
ביום ההוא וגו': התישבים. עזים זכרים:
כל אשר לבן בו. כל אשר היתה בו
חברבורית לבנה: ויתן. לבן ביד בניו:
לו הנותרת. הרעועות שבהן החולות
והעקרות שאינן אלא שירים, אותן מסר לו:

שאני נוטל משלך כלום, תענה כי צדקתי, כי
תבא צדקתי ותעיד על שכרי לפניך, שלא
תמצא בעדרי כי אם נקדים וטלואים, וכל
שתמצא בהן שאינו נקוד או טלוא או חום
בידוע שגנבתיו לך, ובגנבה הוא שרוי אצלי:
לי הן. לשון הן, קבלת דברים: לו יהי

תפסיר רס"ג

ובין יעקוב ופאן יעקוב ירעא.
ג'נם לבן אלבאקיה: (לו) ת'ם
אכ'ד' יעקוב. עצי' לבנא
רטבה וחרר ודלב. וקשרהא
אלקשר אלבין. חתי' קשט
אלבין אלד' עליהא:
(לח) ויצע אלע'ציי אלתי
קשרהא. פי אלחיאן' פי
מסאקי אלמא. חתי' תגי
אלג'נם לתשרב פתכון
תיאלהא. פתתוחם ענד דאלד:
(לט) פתתוחם אלג'נם באלע'ציי.

וַיִּקַּח-לוֹ יַעֲקֹב מִקֶּלֶב
לְבָנָה לֶחַ וְלוֹז וְעֶרְמוֹן
וַיַּפְצֵל בָּהֶן פַּצְלוֹת לְבָנוֹת
מִחֹשֶׁף הַלֶּבֶן אֲשֶׁר עַל-

הַמִּקְלוֹת: וְנָסִיב לִיהּ יַעֲקֹב. חֲטָרִין
דְּלִבָּן. רִשְׁיִבִּין וּדְלוֹז וְדִדְלוֹב. וְקִלְיָ בְּהוֹן
קִלְפִּין חֲיוֹרִין. קִלּוֹף חֲיוֹר. דְּעַל חֲטָרִיא:
וַיַּצֵּג אֶת-הַמִּקְלוֹת אֲשֶׁר
פָּצַל בְּרֹהֲטִים בְּשִׁקְתוֹת

הַמַּיִם אֲשֶׁר תִּבְאֵן הַצָּאן לְשִׁתוֹת לְנֹכַח
הַצָּאן וַיַּחְמֶנָה בְּבִאֵן לְשִׁתוֹת: וְדַעִיץ. יֵת חֲטָרִיא
דְּקִלְיָ. בְּרִטְיָ אֶתֶר בֵּית שְׁקִיא דְּמִיָּא. אֶתֶר דְּאֶתִּין עָנָא לְמִשְׁתִּי
לְקַבְּלָהוֹן דְּעָנָא. וּמִתִּיחָמֵן בְּמִיתִיהוֹן לְמִשְׁתִּי: לֹט וַיַּחְמוּ הַצָּאן

רס"ד

תרגומו ודעין, לשון תחיקה ונעיצה הוא
בלשון ארמי, והרבה יש בתלמוד (שנ"ב ז')
דצה ושלפה, (חולין נ"ג ז') דין ביה מידה, דצה
כמו דעצה, אלא שמקצר את לשונו:
בְּרֹהֲטִים. במרוצת המים, בבריכות
העשויות בארץ, להשקות שם הצאן: **אֲשֶׁר**
תִּבְאֵן וגו' בְּרֹהֲטִים. אשר תבאנה הצאן
לשתות, שם הציג המקלות לנכח הצאן:
וַיַּחְמֶנָה. הבהמה רואה את המקלות והיא
נרתעת לאחוריה, והזכר רובעה ויולדת

למקל לבנה. עץ הוא ושמו לבנה, כמה
דתימא (כוסע ד יג) תחת אלון ולבנה, ואומר
אני הוא שקורין טרינבל"א זלע"ז שהוא לבן
[צפצפה עצנית]: **לח.** כשהוא רטוב: **וְלוֹז.**
ועוד לקח מקל לוז, עץ שגדלין בו אגוזים
דקים קולד"א זלע"ז [אלסר]: **וְעֶרְמוֹן.**
קשטיי"י זלע"ז [עץ ערמון]: **פַּצְלוֹת.** קלופים
קלופים, שהיה עושהו מנמר: **מִחֹשֶׁף הַלֶּבֶן.**
גלוי לובן שלמקל. כשהיה קולפו היה נראה
ונגלה לובן שלו במקום הקלוף: **לח וַיַּצֵּג.**

זֶלֶק הַדְּקִדּוֹק: לח המקלות. נפל הדגש לריבוי (מהר"ב): **בְּשִׁקְתוֹת הַמַּיִם.** השוא שתחת הקורף
נע (מהר"ב). עוד כתב על תיבה זו וז"ל בבא מאריך עם החירק אע"פ שאין נקוד פתח עם השוא,
אתה קורא השוא כמו שוא ופתח עכ"ל:

תפסיר דס"ג

פולדת. מחגלה ומנקטה ובלקא:
(ט) פלמא אפרד יעקוב
אלצאן. געל פי אול אלג'נם כל
מחגלא. וחמא פי צאן לבן.
וגעל לה קטועא וחדהא. ולם
יצ'יפהא אלי ג'נם לבן:
(מא) וכאן יעקוב. פי כל זקת
וחאם אלג'נם אלדביעיה.
יצ'יר אלעצ'י חדאחא
פי אלחיאץ. לתתותם בהא:
(מב) ואדא כרפת לם יצ'יר

אל-הַמְקָלוֹת וְתִלְדֶּן הַצֵּאן
עֲקָדִים נִקְדִּים וְטִלְאִים:
וְאֶת־יַחְמָא עֲנָא בְּחֹטְרִיא. וְיִלְדֶּן עֲנָא:
רְגוּלִין נְמוּרִין וּרְקוּעִין: מ וְהַפְּשָׁבִים
הַפְּרִיד יַעֲקֹב וַיֵּתֶן פָּנֵי
הַצֵּאן אֶל־עֶקֶד וְכָל־חוּם
בַּצֵּאן לִבְנוֹ וַיֵּשֶׁת לוֹ עֲדָרִים
לְבָדּוֹ וְלֹא שָׂתָם עַל־צֵאן

לָבָן: וְאִמְרִיא אֶפְרִישׁ יַעֲקֹב. וַיְהִי. בְּרִישׁ עֲנָא כָּל דְּרָגוּל. וְכָל
דְּשֹׁחִים בְּעֲנָא דְּלָבָן. וְשׁוּי לִיה עֲדָרִין בְּלַחֲדוּהִי. וְלֹא עָרִיבְנוּ עִם עֲנָא
דְּלָבָן: מ וְהָיָה בְּכָל־יָחַם הַצֵּאן הַמְקָשְׁרוֹת וְשָׁם
יַעֲקֹב אֶת־הַמְקָלוֹת לְעֵינֵי הַצֵּאן בְּרֹהֲטִים
לְיַחְמָנָה בַּמְקָלוֹת: וַהֲוִי. בְּכָל עֵדֶן דְּמִת־יַחְמֶן עֲנָא מִבְּכֶרְתָּא.
וּמִשׁוּי יַעֲקֹב יֵת חֹטְרִיא. לְעֵינֵי עֲנָא בְּרֹטִיא. לְיַחְמוּתֶהוּן בְּחֹטְרִיא:
מב וּבַהֲעֲטִיף הַצֵּאן לֹא יֵשִׁים וְהָיָה הָעֲטָפִים

— רש"י —

החולכות אחריהם צופות אליהם, וזהו
שנאמר ויתן פני הצאן אל עקוד, שהיו פני
הצאן אל העקדים, ואל כל חום שמצא בצאן
לבן: וישת לו עדרים. כמו שפרשתי:
מא המקשרות. בתרגומו הבכירות ואין לו
עד במקרא להוכיח עליו. ומנחם חברו עם
(שמואל ב' טו ל) אחיתפל בקשרים, (שם טו י)
ויהי הקשר אמיץ, אותן המתקשרות יחד

כיוצא בו. ר' הושעיא אומר המים נעשין ורע
במעיהן ולא היו צריכות לזכר, וזהו ויחמנה
וגו': לט אל המקלות. אל מראות המקלות:
עקדים. משנים במקום עקידתן, הם קרסלי
ידיהן ורגליהן: מ והפשב' הפריד יעקב.
הגלדים עקדים נקדים הבדיל והפריד לעצמן
ועשה אותן עדר עדר לבדו, והוליק אותו
העדר העקוד לפני הצאן, לפני הצאן

וזלק הדקדוק: מא והיה בכל יחם הצאן המקשרות. השוא שבמ"ם נע מפני המאריך שבה"א.
וכ"ה בכל התיגאן דלא כמהרי"ב:

תפסיר רס"ג

ד'אלך. פתציר אלכ'ריפיה
 ללבן. ואלדביעיה ליעקוב:
 (מג) פאסר אלדגל ג'א ג'א.
 וצאר לה ג'ם כת'יר. ואמא
 ועבד. וגמאל וחמיר:
 לא א) פסמע. כלם בני לבן
 יקולון. אכ'ד' יעקוב גמיע
 מאל אבינא. ומן מאלה
 אכתסב הד'א אליסאר:
 ב) ורא' יעקוב וגה לבן.
 פאד'א ל'ס הו מעה מת'ל אמס
 ומא קבלה: ג) ת'ם קאל אללה

ללבן והקשרים ליעקב:

ובלקישות ענא לא משוי. והון לקישיא

ללבן. ובפירא ליעקב: ^{מג} ויפרץ

האיש מאד מאד ויהי-לו

צאן רבות ושפחות

ועבדים וגמלים וחמרים:

ותקף גברא לחדא לחדא. והו' ליה ען

סגיאן. ואמחן ועבדין. וגמלין וחמרין:

לא וישמע את-דברי

בני-לבן לאמר לקח יעקב את כל-אשר

לאבינו ומאשר לאבינו עשה את כל-הכבוד

הזה: ושמע. ית פתגמי בני לבן דאמרין. נסיב יעקב. ית כל

דלאבונא. ומדלאבונא. קנא. ית כל נכס'א האלין: ^ב וירא

יעקב את-פני לבן והנה איננו עמו בתמול

שלשום: וחזא יעקב ית סבר אפי לבן. והא ליתנון. עמיה

במאתמלי ומדקמוהי: ^ג ויאמר יהוה אל-יעקב שוב

אל-ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך:

• רס"י •

למהר עבדן: מזוב'העטיף. לשון אחור, כתר'גומו ובלקישות. ומנחם חברו עם

(ישטיכ ג כג) המלצות והמעטפות. לשון עטיפת כסות. כלומר מתעטפות בעורן

ועמרן ואינן מתאוות להתנחם על ידי הזכרים: מג צאן רבות. פרות ורבות יותר

משאר צאן: ושפחות ועבדים. מוכר צאנו בדמים יקרים ולוקח לו כל אלה:

לא א עשה. כנס. כמו (ש"ס יז מח) ויעש חיל ויף את עמלק: ג שוב אל ארץ אבותיך. ושם אהיה עמך. אבל בעודך מחבר לשמא

אי אפשר להשרות שכנתי עליך: מוכר צאנו בדמים יקרים ולוקח לו כל אלה:

תפסיר רס"ג

לַיַּעֲקֹב. אֲרָגַע אֵלַי אֲרִיץ
אֲבֹאֲנֶךָ וּמִוֹלָדְךָ. וְאֶכּוֹן מֵעַד: (ד)
פָּבַעַת' יַעֲקֹב. וַיֵּצֵא בְרַחַל
וּלְאָה. אֵלַי אֲלֻצְחָרָא אֵלַי
גִּינְמָה: (ה) פָּקֹאֵל לָהֶן. הוֹדִיא
אֲנָא אֲרָא וְגַה אֲבִיכֶן. אֲדִי לִיס
הוּ מְעִי מִתַּל אֲמִס וּמֵא קִבְלָה.
וְאֵלָאָה אֲבִי. לִם יִזְאֵל מְעִי:
(ו) וְאֲנִתֶן תַּעֲלֻמֶן. אֲנִי כִדְמִתָּה.
בְּגִמִּיעַ קִוְתִּי: (ז) וְאֲבִיכֶן סְכִיר
בִּי. וּבִדֵּל אֲגֵרְתִּי עֲשֵׂרָה
אֲעֵדָאֵד. וְלִם יִדְעָה אֵלָלָה אֵן
יְסִי אֵלַי: (ח) אֵן קֹאֵל כְּדֵא יִפּוֹן

וַאֲמַר יִי לַיַּעֲקֹב. תוֹב. לְאֲרַע אֲבָהֶתְךָ
וּלְיָלְדוֹתֶךָ. וַיְהִי מִימֵרִי בְּסַעֲדָךְ:

❖ טַטְטַר בְּסַפְרִי תִּסְוֶן ❖ וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב

וַיִּקְרָא לְרַחֵל וּלְלָאָה

הַשְׂדָּה אֶל-צֹאנֹו: וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב.

וַיִּקְרָא לְרַחֵל וּלְלָאָה. לְחַקְלָא לְוֹת עֲנִיָּה:

וַיֹּאמֶר לָהֶן רֵאָה אֲנֹכִי

אֶת-פָּנַי אֲבִיכֶן כִּי-אֵינְנֹו

אֵלַי כְּתַמֵּל שְׁלֶשֶׁם וְאֵלָהִי

אֲבִי הִיָּה עֲמָדִי: וַאֲמַר לָהֶן.

חֲזִי אֲנָא יֵת סְבֵר אֲפִי אֲבוּכֹן. אֲרִי לִיתְנֹון עֲמִי כְּמֵאֲתַמְלִי וּמִדְקַמֹּוהִי.

וְאֵלָהִיָּה דִּאֲבָא. הָוָה בְּסַעֲדִי: וְאַתָּנָה יִדְעָתֶן כִּי בְּכָל

כַּחֲזִי עֲבַדְתִּי אֶת-אֲבִיכֶן: וְאַתִּין יִדְעָתִין. אֲרִי בְּכָל חִילִי.

פְּלַחִית יֵת אֲבוּכֹן: וְאֲבִיכֶן הִתַּל בִּי וְהִחַלֵּף

אֶת-מִשְׁפְּרִתִּי עֲשֵׂרֶת מִנִּים וְלֹא נִתְּנֹו אֵלָהִים

לְהִרְעַע עֲמָדִי: וְאֲבוּכֹן שְׁקֵר בִּי. וְאַשְׁנִי יֵת אֲגֵרִי עֶסֶר זְמַנִּין. וְלֹא

שִׁבְקִיָּה יִי. לְאֲבִאָּשָׁה עֲמִי: אִם-כֹּה יֹאמֶר נִקְדִּים יִהְיֶה

שְׁכָרְךָ וַיִּלְדֻּוּ כָּל-הַצֹּאֵן נִקְדִּים וְאִם-כֹּה יֹאמֶר

— רס"י —

ד וַיִּקְרָא לְרַחֵל וּלְלָאָה. לְרַחֵל תַּחֲלָה וְאַחֲרֵי
כֵּן לְלָאָה שְׁהִיא הִיָּתָה עֲקָרַת הַבֵּית.
שְׁבִשְׁבִּילָה נִזְדַּוּג יַעֲקֹב עִם לִבָּן, וְאַף בְּנִיָּה
שְׁלִלָאָה מוֹדִים בְּדִבְרֵי שְׁהָרִי בְּעִזּוֹ וּבֵית דִּינֹו

מִשְׁבֵּט יְהוּדָה אוֹמְרִים (כּוֹס ד' י"א) כְּרַחֵל
וּכְלָאָה אֲשֶׁר בְּנֹו שְׁתִּיָּהֶם וּגְוִי, הַקְּדִימוֹ רַחֵל
לְלָאָה: זַעֲשֵׂרֶת מִנִּים. אֵין מוֹנִים פְּחוֹת
מִעֲשֵׂרָה: מִנִּים. לְשׁוֹן סְכוּם כָּלֵל הַחֲשׁוּבֹון.

תפסיר רס"ג

עֲקָדִים יִהְיֶה שְׂכָרְךָ וְיִלְדוּ

כָּל-הַצֹּאן עֲקָדִים: אִם כְּדִין הָיָה

אָמַר. נְמוּרִין יְהִי אֲגֶרְךָ. וְיִלְדוּ כָּל עֲנָא

נְמוּרִין. וְאִם כְּדִין הָיָה אָמַר. רְגוּלִין יְהִי

אֲגֶרְךָ. וְיִלְדוּ כָּל עֲנָא רְגוּלִין: ט וַיֵּצֵל

אֱלֹהִים אֶת-מִקְנֶה אֲבִיכֶם

וַיִּתֵּן-לֵי: וְאֶפְרַיִם יִי. מִן בְּעִירָא

דְּאִבְכוּן וַיְהִי לֵי: וַיְהִי בַּעַת

יַחַם הַצֹּאן וְאִשָּׁא עֵינֵי

וְאֶרָא בַּחֲלוּם וַהֲנֶה

הָעֵתָדִים הָעֲלִים עַל-הַצֹּאן עֲקָדִים נִקְדִּים

וּבְרָדִים: וַהֲנֶה. בְּעֵדֶן דְּאֶת־יַחְמָא עֲנָא. וְזַקְפִּית עֵינֵי. וְחֲזִית בַּחֲלֻמָא.

וְהָא תִּישָׂא דְסָלְקִין עַל עֲנָא. רְגוּלִין נְמוּרִין וּפְצִיחִין: יא וַיֹּאמֶר

אֵלֵי מִלֵּאךְ הָאֱלֹהִים בַּחֲלוּם יַעֲקֹב וַאֲמַר הִנְנִי:

וַאֲמַר לֵי. מִלֵּאכָא דִּי. בַּחֲלֻמָא יַעֲקֹב. וַאֲמַרִית הָאֲנָא: יב וַיֹּאמֶר

שָׂא-נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה כָּל-הָעֵתָדִים הָעֲלִים

עַל-הַצֹּאן עֲקָדִים נִקְדִּים וּבְרָדִים כִּי רָאִיתִי

רס"י

וְהֵן עֲשִׂירִיּוֹת, לְמִדְנֵי שְׁהֻלִּיף תִּנְאוּ מֵאָה הַמְסוּר בֵּיד בְּנֵי לָבֶן לְעֵדֶר שְׁבִיד יַעֲקֹב:
פְּעָמִים: יוֹהֲנָה הָעֵתוּדִים. אָף עַל פִּי וּבְרָדִים. כְּתִרְגוּמוֹ וּפְצִיחִין פִּיטִי"ד זַלְעִ"ז
שְׁהֻבְדִּילִם לָבֶן בָּלָם שְׁלֵא יִתְעַבְרוּ הַצֹּאן [מְנוּמָשׁ] חוּט שְׁלָלָבֶן מִקְיֹף אֶת גּוּפוֹ סְבִיב,
דּוֹגְמָתָן, הָיוּ הַמִּלֵּאכִים מְבִיאִין אוֹתָן מֵעֵדֶר חֲבֵרְבוּרִית שְׁלֹ פְתוּחָה וּמְפּוֹלֶשֶׁת מִזֶּן אֶל זֶן.

שִׁמּוֹ הַמּוֹר (י) שָׂא-נָא. יֵשׁ לְהַפְרִיד מֵעַט כֹּ"ל דְּלֹא לִישְׁתַּמֵּעַ שָׂא.

תפסיר דס"ג

אלצאעדה עלי אלג'ם. מחגלה ומנקטה וכ'לנגייה. פאני ראית. גמיע מא לבן צאנע בך: (ג) אנא אלטאיק אלמבשרך פי בית אל. אלד'י מסחת הנאך לי אלנצבה. ונד'רת לי ת'ם אלנד'ר. ואלאן. קם אכ'רג מן הד'א אלפלד. וארגע אלי פלד מולדד: יד) פאגאפתא רחל ולאח. וקאלתא לה. הל בקי לנא. נציב או נחלה פי בית אבינא: טו) אלא אן פאלג'רבא. חסבנא ענדה. וכאנה באענא. ואכל

את כל-אשר לבן עשה
לך: ואמר. זקוף פען עינך וחזי. כל
תישיא דסלקין על ענא. רגולין נמורין
ופצ'חין. ארי גלי קדמי. ית. כל דלבן
עבד לך: **אנכי האל בית-**
אל אשר משחת שם
מצבה אשר נדרת לי שם
נדר עתה קום צא מן-
הארץ הזאת ושוב אל-
ארץ מולדתך: אנא אלהא

דאתגליתי עלך בבית אל. דמשחתא תמן קמא. דקיימתא קדמי.
תמן קים. פען. קום פוק מן ארעא הדא. ותוב לארע ילדותך:
יד) ותען רחל ולאח ותאמרנה לו העוד לנו
חלק ונחלה בבית אבינו: ואתיבת רחל ולאח. ואמר
ליה. העוד לנא. חולק ואחסנא בבית אבונא: טו) הלא נכריות
נחשבנו לו כי מכרנו ויאכל גם-אכול

רש"י

לשלמו, שאמרת (סס כז) יהיה בית אלהים,
שתקריב שם קרבנות: יד) העוד לנו חלק.
למה נעבב על ידך מלשוב, כלום אנו
מחלות לירש בנכסי אבינו כלום בין
הזכרים: טו) הלא נכריות נחשבנו לו.
אפלו בשעה שדרך בני אדם לתת נדונא
לבנותיו בשעת נשואין, נהג עמנו בנכריות.

ואין לי להביא עד מן המקרא: יג) האל בית
אל. כמו אל בית אל, ה"א יתרה, ודרך
מקראות לדבר בן, כמו (צמדזי לד ט) כי אתם
באים אל הארץ כנען: משחת שם.
לשון רבוי ונדלה כשנמשח למלכות, כך
(לעיל כח יט) ויצק שמן על ראשה, להיות
משוחה למזבח: אשר נדרת לי. וצריך אתה

תפסיר רס"ג

את' מננא: טז) אן גמיע
אל'סאר. אל'די אפאדה אללה
מן אבינא. הו לנא ולבנינא.
ואלאן. כל מא קאלה אללה לך
אצנעה: יז) פקאם יעקוב. וחמל
בניה ונסאה עלי' אלגמאל:
יח) וסאק גמיע מאשיתנה.
וגמיע סרחה אל'די מלכה. מע
מאשיתנה וסאיר מלכה. אל'די
מלכה פי פדן ארם. ליגי. אלי'
יצחק אביה אלי' בלד כנעאן:
יט) ופאן לבן. קד מצי' ליגז

את-פספנו: הלא נוכראן.
אתחשבנא ליה ארי זבננא. ואכל אף
מיכל ית פספנא: טז) כי כל-
העשר אשר העיל אלהים
מאבינו לנו הוא ולבנינו
ועתה כל אשר אמר
אלהים אליך עשה: ארי כל
עותרא. דאפריש יי מאבונא. דילנא הוא
ודבננא. וכען. כל דאמר יי. לך עבדי:

⌘ טביערי בספרי תימן ⌘ (ששי) ויקם יעקב וישא את-בניו

ואת-נשיו על-הגמלים: וקם יעקב. ונטל ית בנוהי וית
נשוהי על גמליא: יח) וינהג את-כל-מקנהו ואת-כל-
רכשו אשר רכש מקנה קנינו אשר רכש
בפדן ארם לבוא אל-יצחק אביו ארצה כנען:
ודבר ית כל גיתוהי. וית כל קניניה דקנא. גיתוהי וקניניה. דקנא בפדן
ארם. למיתני. לות יצחק אביוהי לארעא דכנען: יט) ולבן הלך
לגזז את-צאנו והגנב רחל את-התרפים

רס"י

כי מכרנו לך בשכר הפעלה: את פספנו. שפפרישו מן הרעה ומן האויב: י) את בניו
ועת נשיו. הקדים וזכרים לנקבות, ועשו
הקדים נקבות לזכרים, שנאמר (לקמן לו ו)
ויקח עשו את נשיו ואת בניו וגו': יח) מקנה
קנינו. מה שקנה מצאנו עבדים ושפחות
וגמלים וחמורים: יט) לגזז את צאנו. שנתן

תפסיר דס"ג

ג'נמה. פאכ'ד'ת רחל.
אלתמת'אל אלד'י לאביהא:
(כ) ופתם יעקוב. מן לבן
אלארמני. ולם יכ'ברה אנה
מנצ'רף: (כא) ואנצ'רף הו וגמיע
מאלה. וקאם ועבר אלפראת.
וגעל קצרה גבל גרש:
(כב) פאכ'בר לבן פי אליום
אלת'אלת'. אן יעקוב קוד
אנצ'רף: (כג) פאכ'ד' אצחאבה
מעה. וכלב וראה. מסאפה
סבעה' איאם. ולחקה פי גבל
גרש: (כד) פואפא מלך אללה.

אֲשֶׁר לְאָבִיָּה: וְלִבְנֵי אָזֹל. לְמַגֵּן
יָת עֲנִיָּה. וְנָסִיבַת רַחֵל. יָת עֲלֻמְנִיָּא
דְּלֵאבוּדָּהָ: בְּ וַיִּגְנֹב יַעֲקֹב אֶת-
לֵב לִבְנֵי הָאֲרָמִי עַל-בְּלִי
הַגִּיד לוֹ כִּי בָרַח הוּא: וְכִסִּי
יַעֲקֹב. מִן לִבְנֵי אֲרַמָּאָה. עַל דְּלֵא חוּי
לִיָּה. אָרִי אָזִיל הוּא: בְּא וַיִּבְרַח
הוּא וְכָל-אֲשֶׁר-לוֹ וַיִּקָּם
וַיַּעֲבֹר אֶת-הַנָּהָר וַיֵּשֶׁם

אֶת-פָּנָיו הָרַגְלָעֵד: וְאָזֹל הוּא וְכָל דְּלִיָּה. וְקָם וַעֲבֹר יָת
פָּרַת. וְשׁוּי יָת אַפּוּהִי לְטוּרָא דְּגִלְעָד: בְּב וַיַּגֵּד לְלִבְנֵי בָּיִם
הַשְּׁלִישִׁי כִּי בָרַח יַעֲקֹב: וְאֶת-חֲוָא לְלִבְנֵי בָּיִם תְּלִיתָאָה.
אָרִי אָזֹל יַעֲקֹב: בְּג וַיִּקַּח אֶת-אָחִיו עֲמֹן וַיִּרְדּוּ אַחֲרָיו
דָּרָךְ שִׁבְעַת יָמִים וַיִּדְבֹּק אֹתוֹ בְּהָרַגְלָעֵד:
וּדְבַר יָת אַחוּהִי עֲמִיָּה. וּרְדָף בְּתִירוּהִי. מִהֲלַךְ שִׁבְעָה יוֹמִין. וְאִדְבִּיק יִתִּיָּה
בְּטוּרָא דְּגִלְעָד: בְּד וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל-לִבְנֵי הָאֲרָמִי
בְּחֹלֶם הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הַשְׁמַר לָךְ פֶּן-תִּדְבֹּר

רש"י

בִּיד בְּנֵי דָרָךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בֵּינוּ וּבֵין
יַעֲקֹב: וְתִגְנֹב רַחֵל אֶת הַתְּרָפִים.
לְהַפְרִישׁ אֶת אָבִיָּה מֵעֲבוּדָה וְרָה נִתְכַּוְּנָה:
כְּ בָּיִם הַשְּׁלִישִׁי. שְׁהָרִי דָרָךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים
הָיָה בֵּינֵיהֶם: כִּג אֶת אָחִיו. קְרוֹבִיו: דָּרָךְ
שִׁבְעַת יָמִים. כָּל אוֹתָן שְׁלֹשָׁה יָמִים שְׁהָלָךְ
הַמַּגִּיד לְהַגִּיד לְלִבְנֵי הַלֵּךְ יַעֲקֹב לְדָרְכוֹ.
נִמְצָא יַעֲקֹב רַחוּק מִלִּבְנֵי שֵׁשָׁה יָמִים,
וּבְשָׁבִיעֵי הַשִּׁיגוֹ לָבֹן, לְמַדְנוּ שֶׁכָּל מֵה שְׁהָלָךְ
יַעֲקֹב בְּשִׁבְעָה יָמִים הָלַךְ לָבֹן בָּיִם אֶחָד
(שְׁנָאֵמָר וַיִּרְדּוּ אַחֲרָיו דָּרָךְ שִׁבְעַת יָמִים,
וְלֹא נֶאֱמָר וַיִּרְדּוּ אַחֲרָיו שִׁבְעַת יָמִים):

תפסיר רס"ג

עם-יעקב מטוב עד-רע:

וַאֲתָא מִימָר מִן קָדָם יִי. לֹות לָבָן אַרְמָאָה
בְּחִלְמָא דְלִילִיא. וַאֲמַר לִיה. אֶסְתָּמַר
לָךְ. דְּלִמָּא תַמְלִיל עִם יַעֲקֹב מְטָב עַד

בִּישׁ: כִּי וַיִּשָּׁג לָבָן אֶת-יַעֲקֹב

וַיַּעֲקֹב תִקַּע אֶת-אֹהֱלוֹ

בְּהָר וּלְבָן תִּקַּע אֶת-אֹחִיו

בְּהָר הַגִּלְעָד: וַאֲדָבִיק לָבָן יָת

יַעֲקֹב. וַיַּעֲקֹב. פָּרַס יָת מִשְׁכְּנֵיהּ בְּטוֹרָא.

וּלְבָן. אֲשֶׁרִי יָת אֹחֻהִי בְּטוֹרָא דְגִלְעָד:

כִּי וַיֹּאמֶר לָבָן לַיַּעֲקֹב מָה עָשִׂיתָ וַתִּגְנֹב

אֶת-לִבִּי וַתִּגְנֹב אֶת-בְּנֹתַי בְּשִׁבּוֹת חֶרֶב:

וַאֲמַר לָבָן לַיַּעֲקֹב. מָה עֲבַדְתָּא. וְכִסִּיתָא מְנִי. וְדַבַּרְתָּ יָת בְּנֹתַי. בְּשִׁבּוֹת

חֶרֶב: כִּי לָמָּה נִחַבְתָּא לְבָרַח וַתִּגְנֹב אֹתִי וְלֹא-

הִגַּדְתָּ לִּי וַאֲשַׁלַּחְךָ בְּשִׁמְחָה וּבְשָׂרִים בְּתָךְ

וּבְכֶנֶזֶר: לָמָּה טָמַרְתָּא לְמִיזֵל. וְכִסִּיתָא מְנִי. וְלֹא חֲזִית לִי. וְשַׁלַּחְתָּךְ

• רס"י •

כִּי מִטּוֹב עַד רָע. כִּל טוֹבְתָן שְׁלַחְשָׁעִים רָעָה כִּל חֵיל הִבָּא לְמַלְחָמָה קְרוֹי חֶרֶב: כִּי וַתִּגְנֹב
הָיָא אֶצֶל הַצְּדִיקִים: כִּי בְּשִׁבּוֹת חֶרֶב. אֹתִי. גִּנְבַת אֶת דְּעֵתִי:

זֶלֶק הַרְקָדוֹק: כִּי וַאֲשַׁלַּחְךָ בְּשִׁמְחָה. הוּי"ו בְּקַמ"ץ בְּכָל הַתִּיגָאן. וַיֵּשׁ בִּזָּה טַעַם לְמַדְקָדִים
הוּי"ר בְּחִי גַם הָרָאב"ע בְּסִפְר צִחוֹת דָּף ק"ץ. גַּם בְּהַקְדַּמַת ׳ אֲדוֹנֵיהוּ לְמוֹסְרָה רַבְתָּא כְּתַב דְּכָל
עֲתִיד פִּתּוּחַ וְכָל עֵבֶר קִמְץ, חוּץ מִמֶּלֶת וְאַעֲמוּד עֲלִיו וְאַמוֹתָתָהּ נִפְתַּח הוּי"ו, כִּי הַקִּמְץ בְּכָל
מָקוֹם נֹאמַר עַל אֲמִיתַת הַעֲנִין לֹא כֵן הִפְתַּח לָכֵן וַיֵּי"ו שֶׁל וְאַעֲמוּד קִמְץ כִּי בִזָּה דִּיבֵר נִכּוֹנָה. אֲבָל
וַיֵּי"ו וְאַמוֹתָתָהּ נִחַלף בְּקִמְץ בִּפְתַּח מִפְּנֵי כִי שִׁקֵּר עֲנָה יַעֲו"ש. אֲלֵא דְקִשָּׁה לִי הָא כִי אֶחָד קִרְאָתִיו
וְאַבְרָכָהּ וְאַרְבָּהּ, וְהָלֵא הוּא עֵבֶר. וְלִפִּי מָה שֶׁלְּמַדְתִּי מִסִּפְר עֲרוּגַת הַבֶּשֶׁם לֹא קִשָּׁה כִּי הִנָּה
הַדְּבַר הַמַּעֲצִיב לְאַדָּם נֹחַ לוֹ שֶׁהִעֲתִיד לִהְיוֹת יִהְיֶה כַּעֲבֵר וְחִלְף וְחִלְף לוֹ. וְהִיפּוֹךְ הַעֲבֵר לְעֲתִיד

תפסיר רס"ג

(כח) וְלֹם תִּדְעֵנִי. אַן אַקְבֵּל בְּנִי
וּבְנֵי אֱלֹהֵי אֱלֹהֵי קֹדֶשׁ גְּהִלֵּת פִּי מֵא
צְנֻעַת: (כט) הֵל מוֹגוֹד פִּי יָדִי
טֹאקָה. אַן אַצְנֵע בְּכֶם שְׂרָא.
לֹלֵא אַן אֱלֹהֵי אֲבִיכֶם
אֱלֹהֵי אֲרֻחָה. קֹאֵל לִי אַחֲדִיר אַן
תִּכְלֹם יַעֲקֹב מִן כִּיר אֱלֹהֵי
שֵׁר: (ל) וְאֵלֶּאן מִצִּית
מִצִּיא. אֲדִיר אֲשִׁתְּקֵת אֱלֹהֵי בֵּית
אֲבִיד. פֶּלֶם סִרְקֵת מַעֲבֹדִי:
(לא) פֶּאָגֵאבָה יַעֲקֹב וְקֹאֵל.

פִּוֶן. בְּחֻדָּא וּבִתְשִׁבְחָן בְּתוֹפִין וּבִכְנָרִין:
כח וְלֹא נִטְשֵׁתִנִּי לְנִשְׁק לְבָנִי
וּלְבָנֵי עֵתָה הַסְכֵּלֵת
עֵשׂוֹ: וְלֹא שְׁבַקְתִּנִּי. לְנִשְׁקָא לְבָנִי
וּלְבָנֵי. פֶּעַן אֲסַכִּילֵתָא לְמַעֲבַד:
כט יֵשׁ-לֹאֵל יָדִי לַעֲשׂוֹת
עִמָּכֶם רַע וְאֱלֹהֵי אֲבִיכֶם
אָמַשׁ | אָמַר אֱלֹהֵי לֵאמֹר

הַשָּׁמַר לְךָ מִדְּבַר עִם-יַעֲקֹב מְטוֹב עַד-רַע:
אֵת חֵילָא בִּידִי. לְמַעֲבַד עִמָּכֶן בִּישָׂא. וְאֱלֹהֵי דִאֲבוּכֶן. בְּרַמְשָׂא
אָמַר לִי לְמִימַר. אֲסַתְמַר לְךָ. מִלְמַלְלָא עִם יַעֲקֹב מְטָב עַד בִּישָׂא:
ל וְעֵתָה הִלְךְ הַלְכָתָּ בִּי-נִכְסְךָ נִכְסֵּפְתָּה לְבֵית
אֲבִיד לְמָה גִּנְבָתָּ אֶת-אֱלֹהֵי: וּכְעַן מִיזֵל אֲזִלְתָּא. אָרִי
חֲמָדָא חֲמִידָתָא לְבֵית אָבוּךָ. לְמָא נְסִיבְתָּא יֵת דְּחִלְתִּי: לֹא וַיַּעַן
יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלִבִּן בִּי יִרְאֵתִי בִּי אֲמַרְתִּי פֶּן-
תִּגְזֹל אֶת בְּנוֹתַי מִעַמִּי: וְאֲתִיב יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלִבִּן.

— רס"י —

כט יֵשׁ לֹאֵל יָדִי. יֵשׁ כֹּחַ וְחֵיל בִּידִי לַעֲשׂוֹת וְהִרְבָּה יֵשׁ בְּמִקְרָא (תְּכִלִּים פד ג) נִכְסֵּפְתָּה וְגַם
עִמָּכֶם רַע. וְכֹל אֵל שְׂהוּא לְשׁוֹן קֹדֶשׁ עַל שֵׁם פְּלִתָה נִפְשִׁי (אִיוֹז יד טו) לְמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ תִּכְסֹּף:
עֲזֹז וְרֹב אוֹנִים הוּא: לְנִכְסֵּפְתָּה. חֲמִידָתָא. לֹא בִּי יִרְאֵתִי וְגוֹי. הִשְׁיבוּ עַל רֹאשׁוֹן רֹאשׁוֹן.

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: הוּא מִבְּחִינַת שְׂמִיחָה נִמְשַׁכָּת בִּסְפּוֹר הַהוּא כִּי הַדְּבַר הַמְּשַׁמַּח הַעֲבַר כּוֹסָף
הָאָדָם שְׂעוֹד יִקּוּם וִיחִיָּה יַעֲ"ש. וּלְפ"ז נוֹכַל לֹמַר כֹּאן כִּי לֵהוּיֹת שְׂאִין חֲפֵץ לֵה' בְּמַעֲשֵׂה
הַכְּסִילִים לִכֵּן הַעֲתִיד נִהְפֵךְ לַעֲבַר כֹּאֲלוֹ עֲבַר וְחִלְף וּכְבַר אִמְרוּ דְּבִרָה תוֹרָה כְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם. וְעַל
פִּי זֶה קָם דִּינָא לְקִירוֹת וִי"ו דּוּאֲשַׁלְחָךְ בְּקִמְךָ. וְכֵן מוֹכַח תְּרַגּוּם אוֹנְקְלוֹס שְׁתִּרְגַּם וְשַׁלְחָתְךָ פִּוֶן
וְלֹא תְּרַגַּם וְאֲשַׁלְחִינְךָ וְדו"ק:

תפסיר רס"ג

לֹאֲנִי תִכְוֹנֶה וְקָלָה. כִּילֹא
תִּגְצְבֵנִי עָלַי בְּנֹאֲתֶךָ: לֵב) וּמִן
וְגִדֹת מַעֲבֻדֶּךָ מַעֲה לֹא יִחְיֶה.
חֲדָיִא אֲצַחֲאֲבָנָא אֶתְיָבֶת. אִי
שִׁי הוּא לֶךְ מַעֲי וְכִדְיָה. וְלֹם יַעֲלֹם
יַעֲקֹב. אֵן רַחֵל אֲכִיפְתָּהֶם:
לֵג) וְדִכִּיל לִבִּי. כִּיבֹא יַעֲקֹב
וְכִיבֹא לֵאמֹר. וְכִיבֹא אֱלֹאֲמִתִּין
וְלֹם יִגְדֵּי שִׁי. תִּים כִּיֶּרֶג מִן כִּיבֹא
לֵאמֹר. וְדִכִּיל אֱלִי כִיבֹא רַחֵל:
לֵד) וְהִי קֹדֶר אֲכִידִית
אֶלְתַּמְתִּיאל. וְצִיִּירְתָהּ. כִּי קֵתֵב

אֲרִי דְחִילִית. אֲרִי אֲמַרִית. דְּלִמָּא תִינוֹס
יֵת בְּנִתְךָ מִנִּי: לֵב עֵם אֲשֶׁר
תִּמְצֹא אֶת־אֱלֹהֶיךָ לֹא
יִחְיֶה נֶגֶד אֲחִינוּ הַכֹּהֵן לְךָ
מִה עֲמָדִי וְקַח־לְךָ
וְלֹא־יָדַע יַעֲקֹב כִּי רַחֵל
גָּנְבָתָם: אֲתֵר. דְּתִשְׁכַּח יֵת דְּחִלְתְךָ
לֹא יִתְקִיִם. קָדָם אֲחִנָּא אֲשַׁתְּמוּדַע לְךָ.
מָא דַּעֲמִי וְסֵב לְךָ. וְלֹא יָדַע יַעֲקֹב.

אֲרִי רַחֵל נְסִיבְתָנוּן: לֵג וַיָּבֹא לִבֵּן בְּאֶהֱל־יַעֲקֹב |
וּבְאֶהֱל לֵאמֹר וּבְאֶהֱל שְׁתֵּי הָאִמְהָת וְלֹא מִצָּא
וַיֵּצֵא מֵאֶהֱל לֵאמֹר וַיָּבֹא בְּאֶהֱל רַחֵל: וְעַל לִבֵּן.
בְּמִשְׁכָּנָא דִּיעֲקֹב וּבְמִשְׁכָּנָא דְּלֵאמֹר. דְּתִרְתִּין לְחִינְתָא וְלֹא
אֲשַׁכַּח. וְנִפְק מִמִּשְׁכָּנָא דְּלֵאמֹר. וְעַל בְּמִשְׁכָּנָא דְּרַחֵל: לֵד וְרַחֵל
לְקַחְתָּ אֶת־הַתְּרָפִים וְהַשִּׁמְם בְּכֹר הַגָּמֶל
וְתֵשֶׁב עֲלֵיהֶם וַיִּמְשֹׁשׁ לִבֵּן אֶת־כָּל־הָאֶהֱל

• רש"י •

שָׁאֲמַר לוֹ (פסוק כו) וַתִּנְהַג אֶת בְּנוֹתֶי וְגו':
לֵב לֹא יִחְיֶה. וּמֵאוֹתָה קָלָלָה מֵתָה רַחֵל
בְּדֶרֶךְ: מִה עֲמָדִי. מִשְׁלָף: לֵג בְּאֶהֱל יַעֲקֹב.
הוּא אֶהֱל רַחֵל, שֶׁהָיָה יַעֲקֹב תָּדִיר אֲצֵלָהּ, וְכֵן
הוּא אוֹמֵר (לכֵּן מו יט) בְּנֵי רַחֵל אֵשֶׁת יַעֲקֹב,
וּבִכְלָן לֹא נֶאֱמַר אֵשֶׁת יַעֲקֹב: וַיָּבֹא בְּאֶהֱל

רַחֵל. כְּשֶׁיֵּצֵא מֵאֶהֱל לֵאמֹר חֲזֹר לוֹ לֵאמֹר רַחֵל
קוֹדֵם שֶׁחָפֵשׂ בְּאֶהֱל הָאִמְהוֹת. וְכָל כֶּף לְמוֹה,
לְפִי שֶׁהָיָה מִכִּיר בָּהּ שֶׁהָיָה מִשְׁמִשְׁנִית:
לֵב בְּכֹר הַגָּמֶל. לְשׁוֹן כְּרִים וְכִסְתּוֹת כְּתִרְגוֹמוֹ
בְּעֵבִיטָא דְּגָמֶלָא, וְהָיָה מְרַדַּעַת הַעֲשׂוּיָה כְּמִין
כֶּרֶם וּבְעִירוֹבִין (דף טז 6) הַקִּיפּוּהָ בְּעֵבִיטִין, וְהָיָה

וְזֶלֶק הַדִּקְדּוּק: לֵב כִּי רַחֵל גָּנְבָתָם. כִּפְתַּח עַל מִשְׁקַל אַחֲזָתָם:

תפסיר דס"ג

אלגמל וגלסת עליה. פגסס לבן.
גמיע אלכ'בא ולם יגד שי: לה)
וקאלת לה. לא ישתד עלי
סידי. פאני לא אטיק אן אקום
מן בין ידי. אד' סביל אלגסא
קד ערץ' לי. פפתש. ולם יגד
אלתמתאל: לו) פאשתד ד'אלך
עלי יעקוב וכ'אצמה. ואגאבה
וקאל. מא גרמי מא כ'טאי.
אד' ד'הקתני: לו) וקד גססת
גמיע אניתי. מא וגדת מן גמיע
אניה' ביתד. צ'ירה הקנא.
חדא אצחאבי ואצחאבד.
ויבכ'ונא עלי אלבדל:

וְלֹא מָצָא: וְרַחֵל נִסִּיבַת יֵת
צִלְמִנָּיָא. וְשׁוּיָאֲתָנוּן. בְּעִבְיָא דְגַמְלָא
וַיִּתִּיבַת עֲלֵיהּוֹן. וּמִשִּׁישׁ לָבָן. יֵת כָּל
מִשְׁכָּנָא וְלֹא אִשְׁכַּח: לֵה וְתֹאמַר
אֶל-אֲבִיָּה אֶל-יֹחֵר בְּעֵינֵי
אֲדָנִי כִּי לֹא אוֹכַל לָקוּם
מִפְּנֵיךְ כִּי-דָרְךְ נָשִׁים לִי
וַיַּחֲפֹשׂ וְלֹא מָצָא אֶת-

הַתָּרְפִים: וְאָמְרַת לְאֲבוּהָא. לֹא
יִתְקַף בְּעֵינֵי רַבּוֹנִי. אָרִי לֹא אִכּוֹל לְמַקָּם

מִן קְדָמְךָ. אָרִי אוֹרַח נָשִׁין לִי. וּבִלְשׁ. וְלֹא אִשְׁכַּח יֵת צִלְמִנָּיָא:
וַיִּיחֹר לִיעֲקֹב וַיִּרְבַּ בְּלָבָן וַיַּעַן יַעֲקֹב
וַיֹּאמֶר לְלָבָן מַה-פִּשְׁעִי מַה חֲטָאתִי כִּי דִלְקַת
אַחֲרַי: וַתִּקֵּף לִיעֲקֹב וַנִּצָּא עִם לָבָן. וְאַתִּיב יַעֲקֹב וַאֲמַר לְלָבָן.

מָא חֹבִי מָא סוֹרְחָנִי. אָרִי דִּדְפִתָא בְּתָרִי: לֵה כִּי-מִשְׁשַׁת
אֶת כָּל-כָּלִי מַה-מָּצָאתָ מִכָּל כָּלִי-בֵיתְךָ שִׁים
כֹּה נֶגֶד אַחֲי וְאַחֶיךָ וַיּוֹכִיחוּ בֵּין שְׁנֵינוּ:
אָרִי מִשִּׁישְׁתָּא יֵת כָּל מָנִי. מָא אִשְׁכַּחְתָּא מִכָּל מָנִי בֵיתְךָ. שׁוֹ הָכָא.
קָדָם אַחֲי וְאַחֲךָ וַיּוֹכִחוּן בֵּין תַּרְוֵנָא: לֵה זֶה עֲשָׂרִים שָׁנָה

• רש"י •

עביטי גמלים, בשטייל זלע"ז: לו דלקת. דדפת. (ש"ס יז נג) מדלק אחרי פלשתים: לו ויוכיחו.
כמו (איכב ד יט) על הקרים דלקנו, וכמו ויבררו עם מי הדין, אפרוזי"ר זלע"ז:

שמו דמור (ו) שים כה. המנהג להפריד ביניהם.

תפסיר רס"ג

לח) הוֹדִיא לִי עֲשֵׂרִין סָנָה מֵעַד. רְכִּיאֵלֶךְ וּמִוְעֶזֶךְ לִם תַּתִּיכֹל. וּכְפֹאֵשׁ גִּנְמֶךָ לִם אֶכֹּל: (לט) וּפְרִיסָה לֹא אֲדַפְעָהָּ אֵלֶיךָ. וּמָא אֲסַתְהִלְפְתָּהָ מִן יָדִי תִטְלַבְהָ. כִּדְדַת נְהָאֲרָא וְלִילֵא: (מ) וּכְנַת פִּי אֲלַנְהָאֲרָא. יַחְרַקְנִי אֶלְסָמוֹם וְאֶלְגִּלִּיד פִּי אֲלִלִיל. וּנְפֹר נֹמִי מִן עֵינֵי: (מא) הוֹדִיא לִי עֲשֵׂרִין סָנָה פִּי

אֲנֹכִי עִמָּךְ רַחֲלִיךָ וְעֵזֶיךָ
לֹא שָׁכְלוּ וְאִילִי צֹאנְךָ לֹא
אֶכְלֹתִי: דִּנְן עֲסֵרִין שְׁנִין אֲנָא עִמָּךְ.
רַחֲלֶךְ וְעֵזֶךְ לֹא אֲתַפִּילוּ. וְדַכְרִי עֲנֶךָ לֹא
אֶכְלִית: ^{לט} טִרְפָּה לֹא־הִבֵּאתִי
אֵלֶיךָ אֲנֹכִי אַחֲטָנָה מִיָּדִי
תִּבְקָשְׁנָה גִּנְבְּתִי יוֹם

וּגִנְבְּתִי לִילָה: דַּתְבִּירָא לֹא אִיתִיתִי לָךְ. דִּהֲוֹת שְׁגִיא מִמְּנִינָא
מִנִּי אַתְּ בָּעִי לָהּ. נְטָרִית בִּימָמָא. וְנְטָרִית בְּלִילֵא: ^מ הֵייתִי בַּיּוֹם
אֶכְלָנִי חֶרֶב וְקָרַח בְּלִילָה וְתִדְד שְׁנַתִּי מֵעֵינֵי:
הֵוִיתִי בִּימָמָא. אֶכְלָנִי שְׂרָפָא וּגְלִידָא נָחַת עָלַי בְּלִילֵא. וְנָדַת שִׁנְתִּי
מֵעֵינֵי: ^{מא} זֶה־לִּי עֲשָׂרִים שָׁנָה בְּבֵיתְךָ עֲבַדְתִּיךָ

רס"י

לח לא שָׁכְלוּ. לא הִפִּילוּ עֲבוּרָם, כְּמוֹ (כֹּשֶׁט ט יז) רָחֹם מִשְׁכִּיל, (אִיִּז כה י) תִּפְלִט פָּרְתוֹ וְלֹא תִשְׁכֹּל: וְאִילִי צֹאנְךָ. מִכָּאן אָמְרוּ אֵיל בֶּן יוֹמוֹ קְרוֹי אֵיל, שָׁאֵם לֹא בֶן מֵה שְׁבָחוּ, אֵילִים לֹא אָכַל אָכַל כְּבָשִׁים אָכַל, אִם בֶּן גִּזְלָן הוּא: לט טִרְפָּה. עַל יָדִי אָרִי אוֹ זָאב: אֲנֹכִי אַחֲטָנָה. לְשׁוֹן (שׁוֹפְטִים כ טז) קוֹלַע בָּאֶבֶן אֶל הַשְּׁעָרָה וְלֹא יִחַטָּא, (מ"א ח כה) אָנִי וּבְנֵי שְׁלֹמֹה חֲטָאִים, חֲסָרִים, אֲנֹכִי אַחֲסָרְנָה, אִם חֲסָרָה חֲסָרָה לִי, שְׁמִידִי תִבְקָשְׁנָה: אֲנֹכִי

זֶה־לִּי עֲשָׂרִים שָׁנָה. קל הקו"ף. וכן רוב הבנין בשוא הקו"ף (מהר"ב בשם רד"ק):
גִּנְבְּתִי יוֹם. בכל התיגאן אין מאריך בנו"ן בתרויהון והשוא שבכ"ת נח וזוהי מחלוקת בין אשר
ובן נפתלי. עיין במחברת:

תפסיר דס"ג

ביתך. כ'דמתך, מנחם ארבעה עשר סנה באבנתך. וסת סנין בג'נמך. ובדלת אגרת עשרה אעדאד: מב) לולא אלאה אבי אלאה אברהים. ופוע יצחק כאן לי עונא. לקנת אלאן אטלקתני פארגא. לצ'עפי ותעב כפי. נציר אלה ונבך אלבארה: מג) פאגאבה לבן וקאל לה. אלבנאת בנאתי ואלאולאד אולאדי ואלג'נם ג'נמי. וגמיע מא תראה הו לי.

אַרְבַּע־עֶשְׂרֵה שָׁנָה בִּשְׁתֵּי
בְּנֵיךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּצֶאֱנָךְ
וּתְחַלֶּף אֶת־מִשְׁכַּבְּתִּי
עֶשְׂרֵת מָנִים: דָּנָן לִי עֶסְרִין שָׁנִין
בְּבִיתְךָ. פִּלְחַתְךָ. אַרְבַּע עֶסְרֵי שָׁנִין
בְּתַרְתִּין בְּנֵתְךָ. וְשִׁית שָׁנִין בְּעֶנְךָ:
וְאֲשַׁנִּיתָ יָת אֲגִרִי עֶסֶר וּמָנִין:
מב לֹלֵי אֱלֹהֵי אָבִי אֱלֹהֵי
אַבְרָהָם וְיִצְחָק הִיא

לִי כִי עָתָה רִיקָם שְׁלַחְתָּנִי אֶת־עֲנָיִי וְאֶת־יִגְיֵעַ
כְּפִי רָאָה אֱלֹהִים וַיּוֹכַח אִמְשׁ: אלו לא פון. אלהיה
דאבא אלהיה דאברהם. ודחיל ליה יצחק הוה בסעדי. ארי כען ריקן
שלחתני. ית עמלי. וית לאות ידי. גלי קדם יי ואוכח פרמשא: (שבעי)
מג וַיַּעַן לִבָּן וַיֹּאמֶר אֶל־יַעֲקֹב הַבָּנוֹת בְּנֹתַי
וְהַבָּנִים בְּנֵי וְהַצֵּאן צֵאנִי וְכָל אֲשֶׁר־אַתָּה רֹאֶה
לִי הוּא וְלִבְנֹתַי מָה־אֶעֱשֶׂה לְאֵלֶּה הַיּוֹם או

— רש"י —

מא ותחלף את משכבתי. היית משנה ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק. תנאי שבינינו מנקוד לטלוא ומעקדים בשביל שפחו עיניו והרי הוא כמות, יעקב לברדים: מז ופחד יצחק. לא רצה לומר אלהי ופחד: ויכח. אלהי יצחק, שאין הקדוש ברוך הוא מיוחד לשון תוכחה הוא ולא לשון הוכחה: שמו על הצדיקים בחייהם, ואף על פי שאמר לו בצאתו מבאר שבע (לעיל כח יג) אני

וזלך הדקדוק: מא ארבע-עשרה שנה. כ"ה בכל התיגאן המאריך בבי"ת:

תפסיר רס"ג

פֿמא עס' אן אַצנע בֿבנאָתִי
אֱלֹיִם. וּבִאֲוִלָּאָדֶהֱן אֱלֹדִין
וְלִדִּין: מִד) וְאֵלֶּאן. תֵּעֲאֵל נֶעְהֵד
עֵהֵדֵא אָנָּא וְאֵנֶת. וְיִכּוֹן שִׁאֲהֵד
בִּינִי וּבִינֶךָ: מִד) פֿאַכִּיד' יַעֲקֹב
חֶגֶר. וְנִצְבָּהֵא דִפָּה: מִז) פֿקֹאֵל
יַעֲקֹב לִאֲצַחֲאֲבָה אֱלֹקִטו
חֶגֶרֶה. וְגִמְעוּ חֶגֶרֶה
וְצִנְעוּ רִגְמָא. וְאֶכְלוּ תִים עֲלֵי
אֱלֹדִגָּם: מִז) פֿסִמָּאָה לִבֵּן
רִגָּם אֱלִשְׁהֲאֲדָה. וְיַעֲקֹב
סִמָּאָה בִּאֲלַעֲבִרָאֲנִיָּה גִלְעָד:
מִח) פֿקֹאֵל לִבֵּן. הִדִּיא אֱלֹדִגָּם
שִׁאֲהֵד. בִּינִי וּבִינֶךָ אֱלֹיִם.
לִדִּיאֲלֶךְ סִמָּאָה גִלְעָד:

לְבָנֶיהֶן אֲשֶׁר יָלְדוּ: וְאֵתִיב לָבֶן
וְאָמַר לְיַעֲקֹב. בְּנָתָא בְּנָתִי. וּבְנִיא בְּנִי
וְעִנָּא עָנִי. וְכָל. דָּאֵת חֲזִי דִילִי הוּא.
וּלְבָנֶתִי. מָא אַעֲבִיד לְאֵלִין יוֹמָא דִּין. או
לְבָנֶיהוֹן דִּילִידָא: מִד) וְעֵתָה לָכֶּה
נִכְרָתָה בְּרִית אֲנִי וְאַתָּה
וְהָיָה לְעֵד בֵּינִי וּבֵינֶךָ: וְכַעַן.
אֵיתָא. נִגְזֹר קִיִּים אָנָּא וְאַתָּה. וְהָיָה לְסִהֲד
בֵּינָא וּבֵינֶךָ: מִד) וַיִּקַּח יַעֲקֹב אֲבִן
וַיְרִימָה מִצֵּבָה: וְנָסִיב יַעֲקֹב אֲבָנָא.
וַיִּקְפֹּה קָמָא: מִד) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב
לְאֶחָיו לְקִטּוֹ אֲבָנִים וַיִּקְחוּ אֲבָנִים וַיַּעֲשׂוּ-גִל
וַיֹּאכְלוּ שָׁם עַל-הַגִּל: וְאָמַר יַעֲקֹב לְאֶחָיו לְקִטּוֹ אֲבָנִין.
וְנָסִיבוּ אֲבָנִין וַעֲבְדוּ דְגֹרָא. וְאֶכְלוּ תַמָּן עַל דְּגֹרָא: מִד) וַיִּקְרָא-לוֹ
לָבֶן יֶגֶר שְׁהֲדוּתָא וַיַּעֲקֹב קָרָא לוֹ גִּלְעָד: וַיִּקְרָא
לִיהָ לָבֶן. יֶגֶר שְׁהֲדוּתָא. וַיַּעֲקֹב. קָרָא לִיהָ גִלְעָד: מִד) וַיֹּאמֶר לָבֶן
הַגִּל הַזֶּה עַד בֵּינִי וּבֵינֶךָ הַיּוֹם עַל-כֵּן קָרָא-
שְׁמוֹ גִּלְעָד: וְאָמַר לָבֶן. דְּגֹרָא הָדִין סִהֲד. בֵּינָא וּבֵינֶךָ יוֹמָא דִּין.
עַל כֵּן קָרָא שְׁמִיהָ גִלְעָד: מִט) וְהַמִּצֵּפָה אֲשֶׁר אָמַר

— רס"י —

מִד) וְהָיָה לְעֵד. הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: מִז) לְאֶחָיו. שְׁלִי-גִלְעָד: גִּלְעָד. כְּמוֹ גִלְעָד: מִט) וְהַמִּצֵּפָה
הֵם בְּנֵי, שְׁהִיוּ לוֹ אֲחִים נִגְשִׁים אֵלָיו לְצָרָה אֲשֶׁר אָמַר וּגִי. וְהַמִּצֵּפָה אֲשֶׁר בְּהַר הַגִּלְעָד,
וּלְמַלְחָמָה: מִז) יֶגֶר שְׁהֲדוּתָא. תַּרְגוּמוֹ כְּמוֹ שְׁכָתוּב (שׁוֹפְטִים יא כט) וַיַּעֲבֹר אֶת מִצְפֶּה

תפסיר דס"ג

מט) ואלמטלע אד קאל. יטלע
אללה ביני ובינך. אד ננסתר
כל אמר ען צאחבה: נ) אן לא
תעד'ב בנאתי. ולא תאכיד
עליהן נסאא. ליס מענא אנסאן
גריב. אנצ'ר. אללה שאהד
ביני ובינך: נא) וקאל לה
איצ'א. הד'א אלרגם ודד'א
אלנצ'בה. אלתי ודד'תהא ביני
ובינך: נב) הד'א אלרגם שאהד

יִצְחָק יְהוָה בֵּינִי וּבֵינְךָ כִּי
נִסְתַּר אִישׁ מִרְעֵהוּ: וְסִכּוּתָא
דְּאָמַר. יִסְדָּךְ מִמָּרָא דִּי בִּינָא וּבִינְךָ. אָרִי
נִתְפָּסִי גְבַר מִחֲבֵרִיהּ: אִם-תִּעֲנֶנָּה
אֶת-בָּנָתִי וְאִם-תִּקַּח נָשִׁים
עַל-בָּנָתִי אֵין אִישׁ עִמָּנוּ
רְאֵה אֱלֹהִים עַד בֵּינִי

וּבִינְךָ: אִם תִּעֲנֵי יָת בָּנָתִי. וְאִם תִּסָּב נָשִׁין עַל בָּנָתִי. לִית אָנֹשׁ
עִמָּנָא. חוּי. מִמָּרָא דִּי סְהִיד בִּינָא וּבִינְךָ: וַיֹּאמֶר לָבָן
לְיַעֲקֹב הִנֵּה הִגַּל הַזֶּה וְהִנֵּה הַמַּעֲצָה אֲשֶׁר
יָרִיתִי בֵּינִי וּבִינְךָ: וַאֲמַר לָבָן לְיַעֲקֹב. הָא דְּגִזְרָא דְּדִין. וְהָא
קָמְתָא. דְּאֶקִּימִית בִּינָא וּבִינְךָ: נב) עַד הִגַּל הַזֶּה וְעַד
הַמַּעֲצָה אִם-אֲנִי לֹא-אֶעֱבֹר אֵלֶיךָ אֶת-הִגַּל
הַזֶּה וְאִם אֶתָּה לֹא-תֵעֱבֹר אֵלַי אֶת-הִגַּל הַזֶּה

• רש"י •

גלעד. ולמה נקרא שמה מצפה, לפי שאמר אף בלחה וזלפה בנותיו היו מפלגש: אם
כל אחד מהם לחברו יצף ה' ביני ובינך אם תענה את בנותי. למנוע מהם עונת
תעבור את הברית: כי נסתר. ולא נראה תשמיש: נא יריתי. כמו (שמות טו ז) ירה בים,
איש את רעהו: בנותי בנותי. שתי פעמים. כזה שהוא יורה חניית: נא אם אני. הרי אם

זולק הדקדוק: מט) יצף י"י ביני ובינך. הטעם ביו"ד בכל התיגאן והוא מלעיל. ואפשר דבא
ע"ד הזרות: נא אם אני. בקמץ האל"ף שלא בהפסק אבל הוא בהעמדת טעם והוא אחד משלשה
שבאו כן (מהרי"ב): ואם אֶתָּה. תיבת אתה מלרע כי התלשא לא תטעים. ועיין במוסרה רבתי
שמונה כל תיבות אתה דמלעיל ושאר מלרע. ועיין במחברת התיגאן. שוב ראיתי למהרי"ב
שהכריח כן מטעמינו ע"ש:

תפסיר רס"ג

וְאֶת־הַמִּצְבָּה הַזֹּאת לְרָעָה:

סְהִיד דְּגוֹרָא הָדִין. וְסְהִידָא קִמְתָּא. אִם
אֲנָא. לָא אַעֲבֵר לְוֹתֵךְ יֵת דְּגוֹרָא הָדִין.
וְאִם אֵת. לָא תַעֲבֵר לְוֹתִי. יֵת דְּגוֹרָא
הָדִין. וְיֵת קִמְתָּא הָדָא לְבִישׁוֹ:

בְּ אֱלֹהֵי אֲבֹרָהִם וְאֱלֹהֵי

נַחֲוֹר יִשְׁפָּטוּ בִּינֵינוּ אֱלֹהֵי

אֲבִיהֶם וַיִּשְׁבַּע יַעֲקֹב בְּפָחוֹד

אָבִיו יַעֲחָק: אֱלֹהִיָּה דְאַבְרָהָם.

וְאֱלֹהִיָּה דְנַחֲוֹר יְדִינוּן בִּינָנָא. אֱלֹהֵא
דְאַבְוֵהוֹן. וְקַיִם יַעֲקֹב. בְּדַדְחִיל לִיָּה

אָבִוְהִי יַעֲחָק: **בְּ וַיִּזְבַּח יַעֲקֹב זֶבַח בָּהָר וַיִּקְרָא**

לְאֶחָיו לֹאֲכַל־לֶחֶם וַיֹּאכְלוּ לֶחֶם וַיְלִינוּ בָּהָר:

וְנִכְס יַעֲקֹב נִכְסֵתָא בְּטוֹרָא. וְקָרָא לְאַחֵוְהִי לְמִיכָל לַחֲמָא. וַאֲכָלוּ

לַחֲמָא. וּבָתּוּ בְּטוֹרָא: **לָב א וַיִּשְׁכְּם לָבָן בַּבֶּקֶר**

וַיִּנָּשֶׁק לְבָנָיו וּלְבָנוֹתָיו וַיְבָרֶךְ אֹתָהֶם וַיֵּלֶךְ

וַיֵּשֶׁב לָבָן לְמִקְמוֹ: וְאַקְדִּים לָבָן בְּצַפְרָא. וְנָשִׁיק לְבָנוֹהִי.

וּלְבָנָתִיָּה וּבְרִיד יִתְהוֹן. וְאִזְלָה וְתָב לָבָן לְאַתְרִיָּה: ב וַיַּעֲקֹב הָלַךְ

וְהוֹדִיא אֶלְנִצְבָּה. עֲלִיא אֵן לָא
אֲגוֹזְהִמָּא אֱלִיד. וְעֲלִיד אֵן לָא
תְּגוֹזְהִמָּא אֱלִי לְשֵׁר: נָג) אֱלֹהֵא
אֲבֹרָהִים. וְאֱלֹהֵא נַחֲוֹר יַחֲכִמּוּ
בִּינָנָא אֱלֹהֵא אֲבִיהִמָּא. וְחִלָּף
יַעֲקֹב. בְּפֹזַע אֲבִיהִי יַעֲחָק:
נָד) פְּדִבַּח יַעֲקֹב דְּבַחָא פִי
אֱלֹגְבִּל. וְדַעֲיָ בְּאַצְחָאבָה
לֹאֲכָלוּ טַעֲמָא. פֹּאכָלוּ
טַעֲמָא וּבָאֲתוּ פִי אֱלֹגְבִּל:
לָב א) פֹּאדִלָג לָבָן בְּאַלְגִּדָּאָה.
וְקָבֵל בְּנִיָּה וּבְנָאָתָה וְדַעֲיָ לָהֶם.
תִּים מְצִיא וְרָגַע אֱלִי מוֹצִיעָה:
ב) וַיַּעֲקֹב מְצִיא אֱלִי טְרִיקָה.

— רס"י —

יַעֲקֹב זֶבַח. שְׁחַט בְּהֵמוֹת לְמִשְׁתָּה:
לְאֶחָיו. לְאוֹזְהִיו שְׁעָם לָבָן: לֹאֲכַל לֶחֶם.
כָּל דְּבַר מֵאֲכָל קְרוֹי לֶחֶם, כְּמוֹ (זִינְאֵל כ ו)
עֲבַד לֶחֶם רַב, (יִמְיִיכ יא יט) נִשְׁחִיתָה עֵץ
בְּלַחֲמוֹ:

מִשְׁמֵשׁ בְּלִשׁוֹן אֲשֶׁר, כְּמוֹ (נְטִיל כד ג) עַד
אִם דְּבִרְתִּי דְּבָרִי: לְרָעָה. לְרָעָה אִי אֲתָה
עוֹבֵר, אֲבָל אֲתָה עוֹבֵר לְפָרְקִמְטִיא:
נָג אֱלֹהֵי אֲבֹרָהִם. קָדֵשׁ: וְאֱלֹהֵי נַחֲוֹר.
חֹל: אֱלֹהֵי אֲבִיהֶם. חֹל: נָד וַיִּזְבַּח

תפסיר דס"ג

פפאגתה מלאיכה' אללה:
 ג) פקאל יעקוב למא ראהם.
 הדא עספר אללה. פסמא
 דאלד אלמוציע דאית
 אלעספריין:

לְדַרְכּוֹ וַיַּפְּעוּ-בּוֹ מִלְאֲכֵי
 אֱלֹהִים: וַיַּעֲקֹב אֵזֶל לְאוֹרְחִיהָ.
 וַעֲרֵעוּ בֵּיהּ מִלְאֲכֵי דִיין: וַיֹּאמֶר
 יַעֲקֹב כֹּאֲשֶׁר רָאִם מַחְנֶה

אֱלֹהִים זֶה וַיִּקְרָא שֵׁם-הַמָּקוֹם הַהוּא מַחְנֵי:
 וַאֲמַר יַעֲקֹב כִּד חֲזוֹנוֹ. מִשְׁרֵי מִן קֳדָם יי דא. וקרא שְׁמִיה דְּאִתְרָא

ההוא מחננים: פ פ פ

קמח פיסוקים סימן חלקי

— רש"י —

לכ ז ויפגעו בו מלאכי אלהים. מלאכים עמו עד כאן, ושלארץ ישראל שבאו
 של-ארץ ישראל באו לקראתו ללוותו לארץ:
 ג מחננים. שתי מחנות, שלחוצה לארץ שבאו

חסלת פרשת וילא

וזלק הדקדוק: כאשר ראם מחנה אלהים זה. תרגום משרי מן קדם יי. כי מחנה בצירי
 לשון זכר הוא לא כן מחנה בסגול דלשון נקבה הוא הלכך מתורגם משריתא:

ברכה ראשונה שיקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנִבְיָאִים טוֹבִים. וְרָצָה
 בְּדַבְרֵיהֶם, הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמֶת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
 בְּמִשְׁחָה עֲבָדוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנִבְיָאִי, הָאֵמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרה דויצא יעקב

בהושע סימן י"א

וְעַמִּי תְלוּאִים לְמִשׁוּבָתִי וְאֶל-עַל יִקְרָאָהוּ יַחַד
 לֹא יְרוּמָם: וְעַמִּי פְּלִיגִין, לְמִתָּב לְאוֹרִיתִי. בְּמִרוּעָא
 קִשְׂיָא, יתערעון. כחדא לא יהכון, בקומא וקופא: ב איך אתנך
 אפרים אמגך ישראל איך אתנך כאדמה אשימך

בְּעִבְאִים נִהְפֵךְ עָלַי לְבִי יַחַד נִכְמְרוּ נְחוּמַי: אִיכְדִין,
 אַמְסִרְנָךְ אֶפְרַיִם. אֲשִׁיצִינָךְ, יִשְׂרָאֵל. אִיכְדִין, אֶבְדְּנָךְ בְּאִדְמָה. אֲשִׁינָךְ,
 בְּצִבּוּאִים. מִתְעַרֵּעַ מִימֵר קִימִי, לְקַבְּלִי. פִּתְחָא מִתְגֹּלְלָא, רַחֲמַת
 אֲבֹהֶיכֹן: **ג** לֹא אֶעֱשֶׂה חֲרוֹן אַפִּי לֹא אָשׁוּב לְשַׁחַת אֶפְרַיִם
כִּי אֵל אֲנֹכִי וְלֹא-אִישׁ בְּקִרְבִּי קְדוֹשׁ וְלֹא אָבוֹא בְּעִיר:
 לֹא אֶעֱבִיד, תְּקוּף רְגִזִּי. לֹא יִתּוּב מִימְרִי, לְחַבְּלָא בֵּית יִשְׂרָאֵל. אֲרִי
 אֱלֹהָא אֲנָא, וּמִימְרִי לְעֵלְמָא קִיָּם. וְלִית עוֹבְדֵי בְּבִנֵי בְּסַרָא, דְּדִירִין עַל
 אֶרֶעָא. בְּן גְּזִרִית, דְּבִינִיכֹן שְׂכִינְתִּי קִדִּישָׁא, וְלֹא אֲחֲלִיף בְּקִרְיָא אַחֲרִי
 עוֹד, יֵת יְרִשְׁלָם: **ד** אַחֲרֵי יְהוָה יֵלְכוּ בְּאַרְיָה יִשְׂאָג כִּי-הוּא
 יִשְׂאָג וַיַּחֲרִדוּ בָנִים מִיָּם: בְּתֵר פִּלְחָנָא דִּי. יְהִכֹּן, מִימְרֵיהּ בְּאַרְיָא
 דְּמַכְלִי. אֲרִי הוּא יְכֹלִי, וַיִּתְּפִנְשׁוּן גְּלוּתָא, מִמַּעַרְבָא: **ה** וַיַּחֲרִדוּ כְּצִפּוֹר
 מִמַּצְרַיִם וּכְיוֹנָה מֵאַרְץ אֲשׁוּר וְהוֹשְׁבֵתִים עַל-בֵּתֵיהֶם
 נְאֻם-יְהוָה: כְּעוֹפֵא דְאַתִּי בְּגֵלְאִי בֶן יִיתָן, דְּגָלוּ לְאַרְעָא דְּמַצְרַיִם.
 וּכְיוֹנָה דְּתִיבָא לְגו שׁוֹבְבָה בֶן יִתּוּבֹן, דְּאַטְלִטְלוּ לְאַרְעָא דְּאַתּוּר.
 וְאַתִּיבְנוּן בְּשָׁלֵם, לְבֵתֵיהוֹן. וּמִימְרֵי יְהִי בְּסַעֲדָהוֹן, אָמַר יְיָ: **ו** סִבְבֵּנִי
 בְּכַחַשׁ אֶפְרַיִם וּבְמִרְמָה בֵּית יִשְׂרָאֵל וַיְהוּדָה עַד רֹד עִם-
 אֵל וְעִם-קְדוּשִׁים נְאֻמָּן: אֲסַגִּיאוּ קִדְמִי בְּכַדְבִּין, בֵּית אֶפְרַיִם.
 וּבִנְכֻלִּין, בֵּית יִשְׂרָאֵל. וּדְבֵית יְהוּדָה. הוּוּ מִתְקַפִּין בְּפִלְחָנִי עַד דְּגֵלְא עֲמָא
 דְּאַלְהָא, מֵאַרְעָהוֹן. וְאַנּוּן דְּהוּוּ פִּלְחִין קִדְמִי בְּבֵית מִקְדָּשָׁא, וּמִתְקַרְן עֲמָא
 קִדִּישָׁא. בְּכִין, הוּוּ קִימִין: **ז** אֶפְרַיִם רָעָה רוּחַ וְרֹדֶף קָדִים כָּל-
 הַיּוֹם כְּזָב וְשָׂד יִרְבֶּה וּבְרִית עִם-אֲשׁוּר יְכַלְתּוּ וְשָׁמֶן
 לְמַצְרַיִם יוּבֵל: בֵּית יִשְׂרָאֵל. דְּמֵן לְדְרוּחַ זֶרַע, וְעֲלֵעוּל חֲצִיד. כָּל
 יוֹמָא. בְּדַבִּין וּבְזָא, מִסְגֵּן. וּקִיָּם, עִם אֲתוּרָאָה אֶקִּימוּ. וְקִרְבָּנָא, לְמַצְרַיִם
 וְזֶלֶק הִדְקָדוּק: בְּעִבְאִים. הַחִירִיק בֵּאלִיף בְּכָל סַפְרֵי תִימָן, וְהַיּוֹד נַחַה, וְהַרִי"ל כְּתַב
 בְּהִיפֵךְ, וְלֹא כֵן הוּא בְּכָל סַפְרֵי תִימָן בְּכָל תִּיבוֹת הַדּוּמוֹת לְזֶה כְּגוֹן עַפְאִים (תִּלִּים קד-יא) פְּרָאִים
 (תִּלִּים קד-יד). חוּץ מֵאוֹתָן שִׁיצְאוּ מִן הַכֹּלל ע"פ הַמוֹסְרָה וְהַעֲד תִּיבַת תְּלוּאִים שֶׁבְּפִסּוּק רֵאשׁוֹן:
ד כִּי הוּא יִשְׂאָג. קִמְץ בְּזִקְף קִטָּן:

מוֹבִלִין: ה וְרִיב לַיהוָה עִם־יְהוּדָה וּלְפָקֶד עַל־יַעֲקֹב
 כְּדַרְכֵּיו כַּמַּעֲלָלִיו יָשִׁיב לוֹ: וְדִינָא קָדָם יי, עִם דְּבֵית יְהוּדָה.
 וּלְאַסְעָרָא עַל יַעֲקֹב, כְּאַוֲרַחְתִּיָּה, כְּעוֹבְדוּהִי תִקְנִיָּא, יְתִיב לִיה:
 ט בְּבִטָּן עֲקֹב אֶת־אֲחָיו וּבְאוֹנוֹ שָׂרָה אֶת־אֱלֹהִים: נְבִיאָא,
 אִימַר לְהוֹן. הָא יַעֲקֹב אֲבֻכּוֹן עַד לָא אַתִּילִיד, אֲמִיר דִּיסְגִי מִן אֲחוּהִי.
 וּבִתְקַפְיָה, אַתְרָרַב עִם מְלָאכָא: ד וַיֵּשֶׁר אֶל־מְלָאךְ וַיְכַל בְּכָה
 וַיִּתְחַנֵּן־לוֹ בֵּית־אֵל יִמְצְאוּנוּ וְשֵׁם יְדַבֵּר עִמָּנוּ: וְאַתְרָרַב עִם
 מְלָאכָא, וַיְכַל. בְּכָא, וּבַעֲא מִנִּיה. בֵּית אֵל, אַתְגְּלִי עֲלוּהִי וְתַמָּן, יִמְלִיל
 עִמָּנָא: יא וַיְהוֹה אֱלֹהֵי הַעֲבָאוֹת יְהוָה זָכְרוֹ: הָא יי אֱלֹהֵי
 עֲבָאוֹת דְּאַתְגְּלִי עַל אַבְרָהָם, יִצְחָק וַיַּעֲקֹב. וּכְמָא דְאַמִּיר, עַל יְדֵי מִשְׁהָ.
 יי, דְּכַרְנִיָּה לְכָל דֵּר וְדֵר: יב וְאַתָּה בְּאַלְהֵיךְ תִּשׁוּב חֲסֵד
 וּמִשְׁפָּט שְׁמֹר וְקִנְיָה אֶל־אַלְהֵיךְ תִּמְיֵד: וְאַתָּה, בְּפִלְחָנָא דְאַלְהֵךְ
 תִּתְקַר. חֲסֵדָא וְדִינָא, טו וְסִבֵּר לְפִרְקָנָא דְאַלְהֵךְ, תְּדִירָא: יג כְּנַעַן
 בִּידוֹ מֵאוֹנֵי מִרְמָה לַעֲשׂוֹק אָהֵב: לָא תְהוֹן, כְּתַגְרִין. דְּבִידִיהוֹן.
 מוֹזְנוֹן דְּנִכְל, לְמִינֵס רַחֲמִין: יד וַיֹּאמֶר אֶפְרַיִם אֶךְ עֲשֵׂרְתִּי
 מִצְאָתִי אוֹן לִי כָל־יְגִיעִי לֹא יִמְצְאוּ־לִי עוֹן אֲשֶׁר־חָטָא:
 וְאַמְרוּ, דְּבֵית אֶפְרַיִם. בְּרַם עֲתֵרְנָא. אֲשַׁכְחָנָא אוֹנִים, לָנָא. נְבִיאָא, אִימַר
 לְהוֹן. הָא כָּל עֲתֵרִיכוֹן, לֹא יִתְקִים לְכוֹן, בְּיוֹם תִּשְׁלַמַת חוֹבִין: טו וְאַנְכִי
 יְהוָה אֱלֹהֵיךְ מֵאַרְץ מִצְרַיִם עַד אוֹשִׁיבְךָ בְּאַהֲלִים בְּיָמֵי
 מוֹעֵד: וְאַנָּא. יי אֱלֹהֵךְ, דְּאַפִּיקְתָּךְ מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם. עוֹד, אוֹתִיבְנֵךְ
 כַּמִּשְׁכָּנִין, בְּיוֹמֵי קָדָם: טז וְדַבַּרְתִּי עַל־הַנְּבִיאִים וְאַנְכִי חֲזוֹן
 הַרְבִּיתִּי וּבִיד הַנְּבִיאִים אֲדַמָּה: זְמַלִילִית, עִם נְבִיאָא. וְאַנָּא,
 נְבוֹאָן אֲסַגִּיתִי. וּבִיד עַבְדֵי נְבִיאָא, שְׁלַחִית: יז אִם־גִּלְעָד אוֹן אֶךְ־
 שׁוּא הָיוּ בְּגִלְגָּל שׁוּרִים זְבָחוֹ גַם מִזְבְּחוֹתֶם כְּגִלִּים עַל

תִּלְמִי שְׂדֵי: אִם בְּגִלְעָד הָיוּ אֲנוֹסִין בְּרֵם בְּבֵית גִּלְגָּלָא, תּוֹרִין לְטַעֲוֹן
 דְּבַחוּ. אַף אִיגוּרִיהוֹן, אִסְגִּיאוּ בְּיָגְרִין. עַל, תַּחֲוִמֵי חֻקְלָן: דְּ וַיְבָרַח
 יַעֲקֹב שְׂדֵה אֲרָם וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל בְּאִשָּׁה וּבְאִשָּׁה שְׂמֹר:
 נְבִיא, אִימַר לְהוֹן. הָא יַעֲקֹב אֲבוּכֹן, אֲזַל לְחֻקְלֵי אֲרָם. וּפְלַח יִשְׂרָאֵל,
 בְּאַתְתָּא. וּבְאַתְתָּא, נָטַר עָנָא: וַיִּבְנֶבִיא הָעֵלָה יְהוָה אֶת־
 יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וּבְנֶבִיא נִשְׁמַר: וְאַף כִּד נַחְתּוּ אֲבִהֶתְכֹן
 לְמִצְרַיִם נְבִיא, שְׁלַח יִי. וְאַסִּיק יֵת יִשְׂרָאֵל, מִמִּצְרַיִם. וְעַל יְדֵי נְבִיא,
 אֶתְנַטֵּר:

(גְּאֵלָנוּ יְהוָה עֲבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פִּרְקָנָא. יִי עֲבָאוֹת, שְׁמִיָּה. קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יִתְבָּרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקַיָּמָא. מְבָרַךְ הוּא לְעַלְמָא,
 וְלְעַלְמֵי עַלְמַיָּא:

גדג <sup>למנחת שבת
ושני וחמישי</sup> וישלח יעקב

תפסיר רס"ג

וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים
 לְפָנָיו אֶל־עֲשׂוֹ אָחִיו אֲרָצָה
 שְׂעִיר שְׂדֵה אֲדוֹם: וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב
 אֲזֻגְדִּין קְדָמוֹהִי. לְוֹת עֲשׂוֹ אָחוּהִי, לְאַרְעָא
 דְּשְׂעִיר לְחֻקְלֵי אֲדוֹם: דְּ וַיִּצֹּא אֹתָם

ד) ת'ם בעת' יעקוב ברסל בין
 ידיה. אלי' עשו אכיה. אלי'
 בלד אלשראה אלי' בלד אדום:
 ה) ואוצאם קאילא. כד'א
 קולו. לס'ידי עשו. כד'א קאל
 עבדך יעקוב. אני ספנת ענד

לֵאמֹר כֹּה תֹאמְרוּן לְאֲדָנִי לַעֲשׂוֹ כֹּה אָמַר
 עֲבָדְךָ יַעֲקֹב עִם־לְבָן גִּרְתִּי וְאַחֲרַי עַד־עֲתָה:

• רס"י •

ד וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים. מַלְאָכִים מִמֶּשׁ: שְׂעִירָכָה לִמְד בְּתַחֲלָתָהּ הִטִּיל לָהּ הַכְּתוּב
 אֲרָצָה שְׂעִיר. לְאַרְץ שְׂעִיר, כָּל תִּיבָה ה'א בְּסוּפָה: כ גִּרְתִּי. לֹא נַעֲשִׂיתִי שָׂר וְחָשׁוּב

תפסיד רס"ג

לבן. ותאכרת אלי' אלא':
(ו) פצאר לי בקר וחמיר. וג' עם
ועבד ואמא. ובעת' לאכ'בר
ס'ידי. לאגד חצי'אא ענד':
(ז) פרגע אלדסל. אלי' יעקוב
קאילין. צרנא אלי' אכ'יד אלי'
עשו. ואדי'א ב'ה מאצי'
תלקאד. ומעה ארבע מאיה'
רגל: (ח) פכיאף יעקוב. ג'א
וצ'אק ב'ה אלאמר. וקסם

ופקיד יתהון למימר. פדין תימרון.
לרבוני לעשו. פדנן אמר עבדך יעקב.
עם לבן דרית. ואחרית עד פ'ען:
**וַיְהִי-לִי שׁוֹר וַחֲמֹר צֶאֱן
וְעֶבֶד וַשְׁפָחָה וַאֲשֻׁלָּחָה
לְהַגִּיד לְאֲדֹנִי לְמִצְאָתִי
בְּעֵינַי:** וְהוּא לִי תוֹרִין וְחֲמָרִין. ען
ועבדין ואמהן. ושלחית לחואה לרבוני.

ל'אשפחא רחמין בעינד: **וַיָּשָׁבוּ הַמִּלֻּאִים אֶל-יַעֲקֹב
לֵאמֹר בָּאנוּ אֶל-אֲחִיךָ אֶל-עֵשָׂו וְגַם הִלֵּךְ
לְקִרְאָתְךָ וְאַרְבַּע-מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ:** וְתָבוּ אֲזַגְדִּיא.
ל'ות יעקב למימר. א'תינא ל'ות א'חיד ל'ות עשו. ואף א'תי ל'קדמו'תך.
וארבע מא'ה גוברא עמיה: **וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֵר לוֹ
וַיַּחֲזֵן אֶת-הָעֵם אֲשֶׁר-אִתּוֹ וְאֶת-הַצֶּאֱן וְאֶת-
הַבָּקָר וְהַגְּמָלִים לְשָׁנֵי מַחֲנוֹת:** ודחיל יעקב. לחדא
ועקת ליה. ופליג ית עמא ד'עמיה. וית ענא וית תורי. וגמלי'א

• ————— כ"י ————— •

הרבה שור. אדם אומר לחברו בלילה קרא
התרנגול. ואינו אומר קראו התרנגולים:
ואשלחה להגיד לאדוני. להודיע שאני בא
אליו: למצא חן בעיניך. שאני שלם עמך
ומבקש אהבתך: באנו אל אחיך אל
עשו. שהיית אומר אחי הוא, אבל הוא נוהג
עמך כ'עשו הרשע, עודנו בשנאתו: **וַיִּירָא
וַיֵּצֵר.** ויירא שמא יהרג, ויצר לו אם יהרוג

אלא גר, אינך כדאי לשנוא אותי על ברכות
אביך שברכני (לעיל כז כט) הוזה גביר לאחיק.
שהרי לא נתקומה בי. דבר אחר גרתי
בג'מטרי'א תרי"ג, כלומר עם לבן הרשע
גרתי ותרי"ג מצות שמרתי ולא למדתני
ממעשיו הרעים: **וַיְהִי לִי שׁוֹר וַחֲמֹר.**
אבא אמר לי (כז כח) מטל השמים ומשמני
הארץ, זו אינה לא מן השמים ולא מן הארץ:
שׁוֹר וַחֲמֹר. דרך ארץ לומר על שורים

תפסיר רס"ג

אלקום אלדין מעה. ואלג'נם
 ואלבקר. ואלגמאל עלי
 עספרין: ט) וקאל. אן גא עשו.
 אלי אחדהמא פאהלפה. צאר.
 אלעספר אלבאקי פליתה:
 י) ת'ם קאל יעקוב. יא אלאה
 גדי אברהים. ואלאה אבי
 יצחק. יא אללה אלדי קלת לי.
 ארגע אלי בלדך. ומולדך
 ואחסן אליך: יא) אנא אקל מן

לתרתין משרין: ט) ויאמר אם-
 יבוא עשו אל-המחנה
 האחת והכחו והיה המחנה
 הנשאר לפליטה: ואמר. אם
 ייתי עשו. למשריתא חדא וימחינה.
 ותהי משריתא דתשתאר לשיבא:
 ויאמר יעקב אלהי אבי
 אברהם ואלהי אבי יצחק יהוה האמר אלי
 שוב לארצך ולמולדתך ואיטיבה עמך: ואמר
 יעקב. אלהיה דאבא אברהם. ואלהיה דאבא יצחק. יי דאמר לי. תוב
 לארעך. ולילדותך ואיטיב עמך: יא) קטנתי מכל החסדים

• רס"י •

לדורון להלן (פסוק כה) ותעבור המחנה על
 פניו. לתפלה (פסוק ט) אלהי אבי אברהם.
 למלחמה והיה המחנה הנשאר לפליטה:
 ואלהי אבי יצחק. ולהלן הוא אומר
 (לא מ) ופחד יצחק, ועוד מהו שחזר והזכיר
 שם המיוחד, היה לו לכתוב האומר אלי שוב
 לארצך וגו'. אלא כן אמר יעקב לפני הקדוש
 ברוך הוא שתי הבטחות הבטחתי אחת
 בצאתי מבית אבי מבאר שבע, שאמרת לי
 (כח יג) אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי
 יצחק, ושם אמרת לי (סס טו) ושמרתיו בכל
 אשר תלך. ובבית לבן אמרת לי (לא ג) שוב
 אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך.
 ושם נגלית אלי בשם המיוחד לבדו, שנאמר
 (לא ג) ויאמר ה' אל יעקב שוב אל ארץ
 אבותיך וגו', בשתי הבטחות האלו אני בא
 לפניך: יא) קטנתי מכל החסדים. נתמעטו

הוא את אחרים: ט) המחנה האחת והכחו.
 מחנה משמש לשון זכר ולשון נקבה. (תכלס
 כז ג) אם תחנה עלי מחנה, הרי לשון נקבה.
 (לג ח) המחנה הזה, לשון זכר. וכן יש שאר
 דברים משמשים לשון זכר ולשון נקבה.
 (לעיל יט כג) השמש יצא על הארץ, (תכלס יט ז)
 מקצה השמים מוצאו, הרי לשון זכר.
 (מ"ז ג כז) והשמש זרחה על המים, הרי לשון
 נקבה. וכן רוח (איוז א יט) והנה רוח גדולה
 באה, הרי לשון נקבה. (סס) ויגע בארבע
 פנות הבית, הרי לשון זכר. (מ"א יט יא) ורוח
 גדולה וחזק מפרק הרים, הרי לשון זכר
 ולשון נקבה. וכן אש (צמדז טז לה) ואש יצאה
 מאת ה', לשון נקבה. (תכלס קד ז) אש לוהט,
 לשון זכר: והיה המחנה הנשאר לפליטה.
 על פרחו פי אלהים עמו. התקין עצמו
 לשלשה דברים לדורון, לתפלה ולמלחמה.

תפסיר רס"ג

אסתחקאק גמיע אלפצ'ל
ואלאחסאן. אלד' צנעתה מע
עבדך. לאן בעצאי. עברת
הד' אלארדן. ואלאן פקד
צאר לי עסכרין: יב) אסאלך
אן תכ'לצני. מן יד אכ' מן יד
עשו. לאני אכ'אפה. כל'א יאתי
ויקתל מן מעי. אלאם מע
אלבנין קסאווה: יג) ואנת קלת.
אני אחסן אליך. ואצ'יר
נסלך פרמל אלבחר. אלד'י
לא יחצא מן כתירה:

ומכל-האמת אשר עשית
את-עבדך כי במקלי
עברתי את-הירדן הזה
ועתה הייתי לשני מחנות:
זעירן זכותי. מכל חסדין ומכל טבון.
דעבדת עם עבדך. ארי יחידי. עברית ית
ירדנא הדין. וכען הויתי לתרתין משרין:
יב) הצילני נא מיד אחי מיד
עשו כי-ירא אנכי אתו פן-

יבוא והפני אם על-בנים: שייבני בען. מידא דאחי
מידא דעשו. ארי דחיל אנא מניה. דלמא ייתי וימחינני. אמא על
בניא: יג) ואתה אמרת היטב איטיב עמך ושמותי
את-זרעך כחול הים אשר לא-יספר מרב: ואת
אמרת. אוטבא אוטיב עמך. ואשו' ית בנך סגיאין כחלא דימא. דלא
יתמנון מסגי: (שעי) ד) וילן שם בלילה ההוא ויקח

רס"י

יג) היטב איטיב. היטב בזכותך, איטיב
בזכות אבותיך: ושמותי את זרעך כחול
הים. והיכן אמר לו בן, והלא לא אמר
לו אלא (שס כח יד) והיה זרעך כעפר
הארץ. אלא שאמר לו (כח טו) כי לא אעזבך
עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך,
ולאברהם אמר (כז י) הרבה ארבה את
זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת
הים:

וכיותי על ידי החסדים והאמת שעשית עמי,
לכך אני ירא, שמא משהבטחתני נתלכלכתי
בחטא ויגרום לי להמסר ביד עשו: ומכל
האמת. אמתת דברך, ששמרת לי כל
ההבטחות שהבטחתני: כי במקלי. לא היה
עמי לא כסף ולא זהב ולא מקנה אלא מקלי
לבדו. ומדרש אגדה נתן מקלו בירדן ונבקע
הירדן: יב) מיד אחי מיד עשו. מיד אחי
שאין נוהג עמי כאח אלא כעשו הרשע:

וזלך הדקדוק: יא) כי במקלי. נפל הדגש בכינוי (מהר"ב): יב) הצילני נא. סימן מנצפ"ך לגאולה.
וצריך לעיין:

תפסיר רס"ג

מִן־הַבֹּא בִידּוֹ מִנְחָה לַעֲשׂוֹ**אָחִיו:** וּבַת תַּמָּן בְּלִילִיָּא הָהוּא. וְנָסִיב.

מִן דְּאִיתִי בִידֵיהּ. תְּקֻרֻבְתָּא לַעֲשׂוֹ

אָחוּהִי: טו עֲזִים מֵאֲתָם**וּתִישִׁים עֲשָׂרִים רְחֵלִים****מֵאֲתָם וְאִילִים עֲשָׂרִים:** עזי

מֵאֲתָן. וְתִישָׂא עֲסָרִין. רְחֵלִי מֵאֲתָן וְדָכְרִי

עֲסָרִין: טז גְּמָלִים מִיְּנִיקוֹת וּבְנֵיהֶם שְׁלֹשִׁים פָּרוֹת**אַרְבָּעִים וּפָרִים עֶשְׂרֵה אֶתְנַת עֲשָׂרִים וְעִירִם****עֶשְׂרֵה:** גמלי מִיְּנִיקוֹת. וּבְנֵיהֶן תְּלָתִין. תּוֹרְתָא אַרְבָּעִין וְתוֹרִי**עֶסְרָא. אֶתְנִי עֲסָרִין. וְעֹלֵי עֶסְרָא:** יז וְיִתֵּן בִּיד־עֲבָדָיו עֶדֶר

— רס"י —

נִרְאָה בְּעֵינֵי שְׁלֹמֹדֵנוּ מִכָּאן שְׁאִין הָעוֹנָה שׁוּה
בְּכָל אָדָם אֵלָּא לְפִי טוֹרַח הַמָּטָל עָלֵינוּ
שְׁמַצִּינוּ כָּאֵן שְׁמָסֵר לְכָל תִּישׁ עֶשְׂרֵה עֲזִים,
וְכֵן לְכָל אֵיל, לְפִי שְׁהֶם פְּנוּיִם מִמְּלָאכָה,
וְרָכְנָן לְהַרְבוֹת בְּתִשְׁמִישׁ לְעֵבֶר עֶשֶׂר נִקְבוֹת,
וּבְהִמָּה מִשְׁנַתְעַבְּרָה אֵינָה מְקַבֶּלֶת זָכָר,
וּפָרִים שְׁעוֹסְקִין בְּמִלָּאכָה לֹא מָסֵר לְזָכָר אֵלָּא
אַרְבַּע נִקְבוֹת, וְלַחֲמוֹר שְׁהוּלָךְ בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה
שְׁתֵּי נִקְבוֹת לְזָכָר, וְלַגְּמָלִים שְׁהוּלָכִים בְּדֶרֶךְ
יוֹתֵר רְחוֹקָה נִקְבָּה אַחַת לְזָכָר: טו גְּמָלִים
מִיְּנִיקוֹת טז שְׁלֹשִׁים. וּבְנֵיהֶם עֲמָהֶם. וּמִדֶּרֶשׁ
אֲגָדָה וּבְנֵיהֶם בְּנֵי אִיְהוָה, זָכָר כְּנָגֵד נִקְבָּה,
וּלְפִי שְׁצִנּוּעַ בְּתִשְׁמִישׁ לֹא פָּרְסְמוּ הַכְּתוּב:
וְעִירִים. חֲמוֹרִים וְזָכָרִים: יז עֶדֶר עֶדֶר לְבָדוֹ.

יז הַבֹּא בִידּוֹ. בְּרִשׁוֹתוֹ, וְכֵן (נִמְדָּר כֹּה טו)
וַיִּקַּח אֶת כָּל אֲרָצוֹ מִידּוֹ. וּמִדֶּרֶשׁ אֲגָדָה מִן
הַבֹּא בִידּוֹ אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמִרְגָּלִיּוֹת, שְׁאֵדָם
צָר בְּצִרּוֹר וְנוֹשָׂאֵם בִּידּוֹ. דְּבָר אַחֵר מִן הַבֹּא
בִּידּוֹ מִן הַחֲלִין, שְׁנִטְלָה מִעֶשֶׂר, כְּמָה דְּאֵת
אָמֵר (כח כז) עֶשֶׂר אֲעֶשְׂרֵנוּ לָהּ, וְהִדָּר לְקַח
מִנְחָה: טו עֲזִים מֵאֲתָם וּתִישִׁים עֲשָׂרִים.
מֵאֲתָם עֲזִים צְרִיכוֹת עֲשָׂרִים תִּישִׁים, וְכֵן
כָּלֵם, הַזְכָּרִים כְּדִי צוֹרֵךְ הַנִּקְבוֹת. וּבְבִרְאשִׁית
רַבָּה (טו ז) דוֹרֵשׁ מִכָּאן לְעוֹנָה הָאֲמוּרָה
בְּתוֹרָה, הַטִּילִים בְּכָל יוֹם, הַפּוֹעֲלִים שְׁתֵּים
בְּשַׁבָּת, הַחֲמֻרִים אַחַת בְּשַׁבָּת, הַגְּמָלִים אַחַת
לְשָׁלְשִׁים יוֹם, הַסְּפָנִים אַחַת לְשָׁשָׁה חֳדָשִׁים.
וְאֵינִי יוֹדֵעַ לִכְנוֹן הַמִּדְרָשׁ הַזֶּה בְּכוּוֹן. אֶף

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: טו וְעִירִם עֶשְׂרֵה. בֹּא הַעִי"ן בְּשׁוֹא לְבָדוֹ. וְכֵן וְעֶצוֹר בְּמִלִּין. רד"ק (מַהֲרִ"ם):

תפסיר רס"ג

קטיעא קטיעא עלי חו"ה. וקאל
להם תקדמוני. וצוירו פרגה. בין
קטיע וקטיע: יח) ואמר אלאל
קאילא. אן פאגאך עשו אכי.
וסאלך קאילא. למן אנת ואלי
אין תמצוי. ולמן הולאי אלדין
בין ידיך: יט) פקל לעבדך
ליעקוב. הדיא הדייה מבעותיה.
לסידי לעשו. והודיא הו איצא
וראנא: כ) ואמר אלתיאני

עֲדָר לְבָדוֹ וַיֹּאמֶר אֶל-
עֲבָדָיו עֲבְרוּ לִפְנֵי וְרוּחַ
תְּשִׁימוּ בֵּין עֲדָר וּבֵין עֲדָר:
וַיְהִי בַיּוֹם עֲבָדוּהִי. עֲדָרָא עֲדָרָא
בְּלַחְדוּהִי. וַאֲמַר לְעֲבָדוּהִי עֲבְרוּ קִדְמִי.
וְרוּחָא תְּשׁוּן. בֵּין עֲדָרָא וּבֵין עֲדָרָא:
וַיֵּצֵא אֶת הָרֹאשׁוֹן לֵאמֹר
כִּי יִפְגְּשֶׁךָ עֲשׂו אָחִי וּשְׂאֵלֶךָ

לֵאמֹר לְמִי-אַתָּה וְאַנְה תִּלְךָ וּלְמִי אַתָּה לְפָנֶיךָ:
וּפְקִיד יֵת קִדְמָא לְמִימַר. אָרִי יַעֲרַעֲנָךְ עֲשׂו אָחִי. וַיִּשְׁאַלְנָךְ לְמִימַר.
דְּמֵן אַתָּה וּלְאָן אַתָּה אָזִיל. וּדְמֵן אֵלֶיךָ דְּקִדְמָךְ: יט) וַאֲמַרְתָּ
לְעֲבָדֶךָ לִיעֲקֹב מִנְחָה הִוא שְׁלוּחָה לְאֲדָנִי
לַעֲשׂו וְהִנֵּה גַם-הִוא אַחֲרֵינוּ: וְתִימַר דְּעֲבָדֶךָ דִּיעֲקֹב.
תְּקַרְבָּתָא הִיא דְּמִשְׁלָחָא. לְרַבּוֹנִי לַעֲשׂו. וְהִוא אַף הִוא אֲתִי בְּתִרְנָא:
כ) וַיֵּצֵא גַם אֶת-הַשְּׂנִי גַם אֶת-הַשְּׁלִישִׁי גַם אֶת-

רס"ד

(לעיל לא מג) וכל אשר אתה רואה לי הוא
שלי הוא. (מכלים כד 6) לה' הארץ ומלואה.
שלה: יט) ואמרת לעבדך ליעקב. על
ראשון ראשון ועל אחרון אחרון. ששאלת
(פסוק יח) למי אתה. לעבדך ליעקב
אני. ותרגומו דעבדך דיעקב. וששאלת
(פסוק יח) ולמי אלה לפניך. מנחה היא
שלוחה וגוי: והנה גם הוא. יעקב:

כל מין ומין לעצמו: עברו לפני. דרך יום או
פחות, ואני אבא אחריכם: ורוח תשימו.
עדר לפני חברו מלא עין, כדי להשביע עינו
של-רשע ולתתהו על רבוי הדורון: יח) למי
אתה. שלמי אתה, מי שולחך, ותרגומו דמן
את: ולמי אלה לפניך. ואלה שלפניך
שלמי הם, למי המנחה הזאת שלוחה. למ"ד
משמשת בראש התבה במקום של, כמו

וזלך הדקדוק: כ) כי יפגשך עשו אחי. אין בגימ"ל געיא בכל התיגאן והשווא נח. וזו פילג בן
אשר ובן נפתלי וזוהי סברת בן אשר. עיין במחברת: למי אתה. תיבת אתה בא בפתח ומלעיל
כלי הפסק וזקף, אבל היא מועמדת בטעם (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

איציא כד'אך. ואלת'אלת'
וסאיר אלמאצ'ין מע אלקטוע
קאילא. כד'א קולו לעשו.
אד'א ואפיתמוה: כא) וקולו
איציא ויהוד'א עבדך יעקוב
וראנא. לאנה קאל אתרצ'אה
אולא. באלהדיה אלמתקדמה
בין ידי. ובעד ד'אלך אנצ'ר
אלי וגהה. לעלה אן ישפעני:
כב) פתקדמתה אלהדיה אולא.
והו באת תלך אללילה פי
אלעספר: כג) וקאם פי תלך

כָּל־הַהֲלָכִים אַחֲרֵי הָעֲדָרִים
לֵאמֹר כִּדְבַר הַזֶּה תִּדְבְּרוּן
אֶל־עֵשָׂו בְּמִצְאֲכֶם אֹתוֹ:
וּפְקִיד אִף יֵת תִּנְנָא. אִף יֵת תְּלִיתָא.
אִף יֵת כָּל דְּאֲזִלִּין. בְּתַר עֲדָרָא לְמִימַר.
כְּפִתְגָמָא הָדִין תִּמְלִלֹן עִם עֵשָׂו. כִּד
תִּשְׁכַּחוּן יִתִּיה: כא) וְאִמְרֹתֶם גַּם
הִנֵּה עֲבַדְךָ יַעֲקֹב אַחֲרֵינוּ
כִּי־אָמַר אֲכַפְּרָה פָּנָיו
בַּמִּנְחָה הַהִלַכְתָּ לִפְנָי וְאַחֲרֵי־כֵן אֶרְאֶה פָּנָיו
אוֹלֵי יֵשָׁא פָּנָי: וְתִימְרוּן. אִף. הָא. עֲבַדְךָ יַעֲקֹב אֹתִי בְּתִרְנָא.
אַרִי אָמַר אֲנִיחֲנִיה לְרוּגְזִיה. בְּתִקְרֹבְתָא דְּאֲזִלָּא קְדָמִי. וּבְתַר כֵּן אֲחוּי
אֲפוּהִי. מָאִים יִסֵּב אִפִּי: כב) וְתַעֲבֹר הַמִּנְחָה עַל־פָּנָיו
וְהוּא לֵן בְּלִילָה הַהוּא בַּמִּנְחָה: וְעַבְרַת תִּקְרֹבְתָא עַל
אֲפוּהִי. וְהוּא בְּתַר בְּלִילָה הַהוּא בַּמִּשְׁרִיתָא: כג) וַיָּקָם | בְּלִילָה
הוּא וַיִּקָּח אֶת־שְׁתֵּי נָשָׁיו וְאֶת־שְׁתֵּי שִׁפְחוֹתָיו

• רש"י •

כא) אֲכַפְּרָה פָּנָיו. אַבְטֵל רְגֵזוּ וְכֵן (ישעי' כח יא) לְכַפּוּרֵי יְדֵה בְּהִהוּא גְבָרָא, וְגַם בְּלִשׁוֹן
וְכַפֵּר בְּרִיתְכֶם אֶת מוֹת, (שם מז יא) לֹא תִּזְכְּרוּ אֶת הַמִּנְחָה וְהַשִּׁפְחוֹת
תִּזְכְּרוּ אֶת הַמִּנְחָה, וְנִרְאָה בְּעֵינֵי שָׂכַל כְּפָרָה שִׁפְחוֹת
שִׁאֲצֵל עוֹזֵן וְחֹטֵא וְאֲצֵל פָּנִים בְּלֵן לִשׁוֹן קְנוּחָה וְהַעֲבָרָה הָאֵל
וְלִשׁוֹן אֲרָמִי הוּא הַרְבֵּה בְּתַלְמוּד (ב"מ כד ח) וְכַפֵּר יְדֵה, (גיטין נו ח) בְּעֵי
לְכַפּוּרֵי יְדֵה בְּהִהוּא גְבָרָא, וְגַם בְּלִשׁוֹן הַמִּקְרָא נִקְרָאִים הַמִּזְבֵּחַ שֶׁל־קֹדֶשׁ (עזרא ח י)
כְּפֹרֵי זָהָב, עַל שֵׁם שֶׁהַכֹּהֵן מְקַנֵּחַ יָדָיו בְּהֵן בְּשִׁפְתַת הַמִּזְבֵּחַ: כב) עַל פָּנָיו. כְּמוֹ לְפָנָיו, וְכֵן
(יחזקאל יז) חָמָס וְשֹׁד יִשְׁמַע בְּהָ עַל פָּנָיו תִּמְחִיד, וְכֵן (ישעי' סב ג) הַמִּכְבָּעִים אֹתִי עַל פָּנָי.

וזלך הדקדוק: בְּמִצְאֲכֶם אֹתוֹ. הַמ"ם בְּחֹלֶם וְהַצַּדִּיק בִּפְתַח לְהַרְחִיב עַל הָאֵלֶּף וּלְבֹאֵר
הַמִּלָּה. וְלֹלִי זֶה הִיָּה הַמ"ם בְּקִמְצָן חֹטֵף וְהַצַּדִּיק בְּשׁוּא:

תפסיר רס"ג

אללילה. ואכיד' וזוגתיה
ואמתיה. ואחודי' עשר אבנא
לה. ועבר בהם עבר יבק;
כד) פאכיד'הם. ועבר בהם
אלואד. ועבר בגמיע מאלה:
כד) פבקי יעקוב (י"ג פי דאלך
אלגאנב) וחדה. פצארעה
שכצא. אלי מטלע אלפגר:
כו) פלמא רא'י אנה לם יטיקה.
דנא בחק ורכה. פזאל חק ורך
יעקוב. פי מצארעתה לה:

**וְאֶת־אֶחָד עֶשֶׂר יִלְדֵּיוֹ
וַיַּעֲבֹר אֶת מִעְבַּר יַבֶּק: וְקָם
בְּלִילִיָּא הוּא. ודבר. ית תרתין נשוהי וית
תרתין לחינתיה. וית חד עסר בנזהי.
ועבר. ית מעבר יובקא: **וַיִּקְחֻם
וַיַּעֲבֹרם אֶת־הַנַּחַל וַיַּעֲבֹר
אֶת־אֲשֶׁר־לוֹ: ודברנון. ואעברנון
ית נחלא. ואעבר ית דלית: כד) וַיִּיתֶר****

**יַעֲקֹב לְבָדּוֹ וַיֵּאבֶּק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלֹת הַשָּׁחַר:
וַאֲשַׁתָּאָר יַעֲקֹב בְּלַחֲדוּדָהּ. ואשתדל גוברא עמיה. עד דסליק צפרא:
כו) וַיֵּרָא כִּי לֹא יָכֹל לוֹ וַיַּגַּע בְּכַף־יָרְכּוֹ וַתִּקַּעַ
כַּף־יָרְךְ יַעֲקֹב בְּהֶאֱבָקוֹ עִמּוֹ: וחזא. ארי לא יכיל ליה.
וקריב בפתי ירביה. וזע פתי ירכא דיעקב. באשתדלותיה עמיה:
כו) וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר וַיֹּאמֶר לֹא**

• רס"י •

ולשון ארמי הוא. בתר דאביוו בה. ואבק לה
מיבק. לשון עניבה. שפן דרך שנים
שמתעצמים להפיל איש את רעהו
שחובקו ואובקו בורועותיו. ופירשו רבותינו
זכרונם לברכה שהוא שרו של-עשו:
כו) וַיַּגַּע בְּכַף יָרְכּוֹ. קלית הירך התקוע
בקלבוסית קרוי כף על שם שהבשר שעליה
כמין כף של-קדורה: **וַתִּקַּעַ.** נתקעקעה
ממקום מחברתה. ודומה לו (ימיס ו ח) פן
תקע נפשי ממך. לשון הסרה. ובמשנה
לקעקע ביצתו. לשרש שרשיה: כז) **כִּי עָלָה
הַשָּׁחַר.** וצריך אני לומר שירה ביום:

ומדרש אגדה על פניו אף הוא שרוי בכעס.
שהיה צריך לכל זה: כז) **וְאֶת אֶחָד עֶשֶׂר
יִלְדֵּיוֹ.** ודינה היכן הייתה. נתנה בתבה ונעל
בפניה שלא יתן בה עשו עיניו. ולכך נענש
יעקב שמנעה מאחיו שמא תחזירנו למוטב.
ונפלה ביד שכם: **יַבֶּק.** שם הנדה:
כז) **אֶת אֲשֶׁר לוֹ.** הדבמות והמטלטלין. עשה
עצמו כגשר. נוטל מכאן מניח כאן: כח) **וַיִּיתֶר
יַעֲקֹב.** שכח פכים קטנים וחזר עליהם:
וַיֵּאבֶּק אִישׁ. מנחם פירש ויתעפר איש. לשון
אבק. שהיו מעלים עפר בגליהם על ידי
נענועם. ולי נראה שהוא לשון ויתקשר.

תפסיר רס"ג

אֲשַׁלְחֶךָּ כִּי אִם-בְּרִכְתָּנִי:וְאָמַר שְׁלַחְנִי. אֲרִי סָלִיק עֲפָרָא. וְאָמַר
לֹא אֲשַׁלְחֶנְךָ. אֱלֹהִין בְּרִיכְתָּנִי:**וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַה-שֵּׁמֶךָ:****וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב:** וְאָמַר לִיה מִן שֵׁמֶךָ.

וְאָמַר יַעֲקֹב: כֵּט וַיֹּאמֶר לֹא

יַעֲקֹב יֹאמַר עוֹד שֵׁמֶךָ כִּי**אִם-יִשְׂרָאֵל כִּי-שָׂרִית עִם-****אֱלֹהִים וְעַם אַנְשִׁים וְתוֹכֵל:**

וְאָמַר. לֹא יַעֲקֹב יִתְּאָמַר עוֹד שֵׁמֶךָ. אֱלֹהִין יִשְׂרָאֵל. אֲרִי רַב אֶת קָדָם

יִי. וְעַם גּוֹבְרִיא וִיכִילְתָּא: וַיִּשְׁאַל יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר

הַגִּידָה-נָא שֵׁמֶךָ וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה תִּשְׁאַל לְשִׁמִּי**וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ שֵׁם:** וַיִּשְׁאַל יַעֲקֹב. וְאָמַר חוּ כָעֵן שֵׁמֶךָ. וְאָמַר.לָמָּה דָנָן אֶת שְׁמִי לְשִׁמִּי. וּבְרִיד יִתִּיה תַּמָּן: שְׁמִי בְּסִפְרֵי תַּמָּן (שְׁלִישִׁי)**לֹא וַיִּקְרָא יַעֲקֹב שֵׁם הַמָּקוֹם פְּנִיאל כִּי-רָאִיתִי****אֱלֹהִים פָּנִים אֶל-פָּנִים וְתַנְצֵל נִפְשִׁי:** וַיִּקְרָא יַעֲקֹב.

• כֵּט •

לוֹ, בְּכָה הַמְּלָאךְ וַיִּתְחַנֵּן לוֹ, וּמָה נִתְחַנֵּן לוֹ
(סס) בֵּית אֵל יִמְצְאוּ וְשֵׁם יִדְבַּר עֲמֻנָה, הַמִּתֵּן
לִי עַד שִׁידְבַּר עֲמֻנָה שֵׁם, וְלֹא רָצָה יַעֲקֹב, וְעַל
כֵּן הוֹדָה לוֹ עֲלִיָּהוּ, וְזֶהוּ (פסוק ט) וַיְבָרֶךְ
אוֹתוֹ שֵׁם, שֶׁהָיָה מִתְחַנֵּן לְהִמָּתֵן לוֹ וְלֹא
רָצָה: וְעַם אַנְשִׁים. עָשׂוּ וְלָבָן: וְתוֹכֵל. לָהֶם:
לָמָּה זֶה תִּשְׁאַל. אֵין לָנוּ שֵׁם קְבוּעַ,
מִשְׁתַּנֵּן שְׁמוֹתֵינוּ, הַכֹּל לְפִי מַצּוֹת עֲבוּדָת

בְּרִכְתָּנִי. הוֹדָה לִי עַל הַבְּרִכוֹת שֶׁבְּרַכְנִי
אָבִי, שֶׁעָשׂוּ מִעֲרַעַר עֲלִיָּהוּ: כֵּט לֹא יַעֲקֹב.
לֹא יֹאמַר עוֹד שֶׁהַבְּרִכוֹת בָּאוּ לָךְ בְּעֶקְבָּה
וּבְרַמְיָה כִּי אִם בְּשֶׁרְרָה וּבְגִלּוֹי פָּנִים, וְסוּפָךְ
שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִגְלָה עֲלֶיךָ בְּבֵית אֵל
וּמִחֲלִיף אֶת שִׁמְךָ, וְשֵׁם הוּא מְבָרְכְךָ, וְאֲנִי
שֵׁם אֶהְיֶה וְאוֹדָה לָךְ עֲלִיָּהוּ, וְזֶהוּ שְׁכָתוֹב
(כוסע יז ט) וַיִּשָּׂא אֶל מְלָאךְ וַיְכַל בְּכָה וַיִּתְחַנֵּן

תפסיר רס"ג

אלמוצ'ע פניאל. קאזלא אגני
ראית מלך אללה שפאהא.
ותכ'לצת נפסי: לב) פאשרקת
לה אלשטס. כמא עבר פנואל.
וכאן אלי וקתה דאך יצ'לע מן
ורכה: לג) לד'לך. לא יאכלון
בני אסראיל ערק אלנסא.
אלד'י מע חק אלורד. אלי
הדיא אליוס. למא דנא בחק
ורד יעקוב. בערק אלנסא:
לג א) ת'ם רפע יעקוב עינאה.
פראי פאדיא עשו אקבל.
ומעה ארבע מאיה רגל. וקסם

שְׁמָא דְאַתְרָא פְּנִיאל. אַרִי חֲזִיתִי
מִלְאָכָא דִּי אֶפֶן בָּאֶפֶן. וְאַשְׁתִּיזֶבֶת
נִפְשִׁי: **לָב וַיִּזְרַח-לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ**
כַּאֲשֶׁר עָבַר אֶת-פְּנוּאֵל
וְהוּא צִלַּע עַל-יָרְכוֹ: וּדְנָח
לִיה שְׁמָשָׁא. כִּד עָבַר יֵת פְּנוּאֵל. וְהוּא
מִטְלַע עַל יֶרְכִיָּה: **לָג עַל-כֵּן לֹא-**
יֵאכְלוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-גִּיד
הַנֶּשֶׁה אֲשֶׁר עַל-כָּף הַיָּרֵךְ
עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי נָגַע בְּכָף-

יָרֵךְ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנֶּשֶׁה: עַל כֵּן. לֹא אֲכָלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת
גִּידָא נְשִׂיא. דְּעַל פְּתֵי יֶרְכָא. עַד יוֹמָא הַדִּין. אַרִי קָרִיב בְּפִתֵי יֶרְכָא
דִּיעֲקֹב. בְּגִידָא נְשִׂיא: **לָג א וַיֵּשָׂא יַעֲקֹב עֵינָיו וַיֵּרָא**
וְהִנֵּה עֲשׂו בָּא וְעִמּוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ וַיַּחֲזִק
אֶת-הַיִּלָּדִים עַל-לֵאָה וְעַל-רָחֵל וְעַל שְׁתֵּי
הַשָּׁפְחוֹת: וּזְקַף יַעֲקֹב עֵינוֹהִי. וַחֲזָא וְהָא עֲשׂו אֲתִי. וְעַמִּיה.

— רס"י —

השליחות שאנו משתלחים: לז'זרח לו
השמש. לשון בני אדם הוא, כשהגענו
למקום פלוגי האיר לנו השחר, והו פשוטו.
ומדרש אנדה וזרח לו לצרפו, לרפאות
את צלעתו, כמה דתימא (מלאכי ג כ)
שמש צדקה ומרפא בכנפיה, ואותן שעות
שמיירה לשקוע בשבילו כשיצא מבאר

שבע, מהרה לזרוח בשבילו: והוא צלע.
והוא היה צולע כשזרחה השמש:
לג גיד הנשה. ולמה נקרא שמו גיד
הנשה, לפי שנשה ממקומו ועלה, והוא
לשון קפיצה, וכן (יחזקאל נא ל) נשתה
גבורתם, וכן (לקמן נא נא) כי נשני אלהים את
כל עמלי:

וזלך הדקדוק: «והנה עשו בא. אין כאן פסיק בכל הספרים שבדקתי. גם בספרי הדפוס לא
נמצא ועיקר:

תפסיר רס"ג

אלאולאד. עלי לאה ועלי רחל. ואלאמתין: (ב) פצמיר אלאמתין ואולאדהמא אולא. ולאה ואולאדהמא אכירא. ורחל ויוסף בעד דאלד: (ג) והו תקדמיהם. וסגד עלי אלארץ. סבע מראר. אלי אן דנא מן אכיה: (ד) פחאציר עשו תלקאה פעאנקא. ואנכב עלי ענקא וקבלה. ובכיא: (ה) פרפע עיניה. וראי אלנסא

ארבע מאה גוברא. ופליג ית בנאי. על לאה ועל רחל. ועל תרתין לחינתא: **וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשנה ואת לאה וילדיה אחרנים ואת יוסף אחרנים:** ושווי ית לחינתא. וית בניהון קדמותא. וית לאה ובנהא בתראין. וית רחל וית יוסף בתראין: **והוא עבר לפניהם**

וישתחו ארצה שבע פעמים עד-גשתו עד-אחיו: והוא עבר קדמיהון. וסגיד על ארעא שבע זמנין. עד מקרביה לות אחיה: **וירץ עשו לקראתו ויחבקהו ויפל על-צואריו וישקהו ויבכו:** ורהט עשו לקדמותיה וגפפיה. ונפל על צוריה ונשקיה. ובכו: **וישא את-עיניו וירא את-הנשים ואת הילדים ויאמר מי-אלה לך ויאמר הילדים אשר-חנן אליהם את-עבדך:** וזקף ית עינוהי. וחזא ית נשיא וית בנאי. ואמר מן אלין לך. ואמר.

— רס"י —

דספרי (כסעלותן סט). יש שדרשו נקדה זו לומר שלא נשקו בכל לבו. אמר ר' שמעון בן יוחאי הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב, אלא שובכמו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו: כמי אלה לך. מי אלה להיות שלך:

לג ואת לאה וילדיה אחרנים. אחרון אחרון חביב: ג עבר לפניהם. אמר אם יבא אותו רשע להלחם, ילחם בי תחלה: ד ויחבקהו. נתגלגלו רחמיו בשראהו משתחוה כל השתחוואות הללו: וישקהו. נקוד עליו, ויש חולקין בדבר הזה בברייתא

וזלק הדקדוק: ג עד גשתו עד-אחיו. תרגום אונקלוס לות:

תפסיר רס"ג

ואלאולאד. קאל מן האול
מעד. פקאל. אלאולאד אלדין
רזקתם אללה עבדך:
(ו) פתקדמתא אלאמתין,
ואולאדקן וסגדו: (ז) פתקדמת
לאה איצ"א. ואולאדקא וסגדו.
ובעד ד'אלך תקדמם. יוסף ורחל
(וסגדו: ח) פקאל. למא לך גמיע
אלעספר אלדי פאגיתא. קאל.
לאגד חצ'אא ענד סיידי:
(ט) קאל עשו מוגד לי אכתי
מן ד'אלך. בק לך יא אכ'י
מאלך: (י) קאל יעקוב. לא יא

בניא: דחן יי ית עבדך: (רביעי)

וּתְגַשׁ הַשְּׁפָחוֹת הַנָּה
וְיִלְדֵיהֶן וּתְשִׁתְּחוּן: וּקְרִיב
לְחִינְתָּא. אֲנִין וּבְנֵיהוֹן וּסְגִידוּ: וּתְגַשׁ
גַּם-לֵאחָ וּלְדִיָּה וּתְשִׁתְּחוּ
וְאַחֵר נְגִשׁ יוֹסֵף וְרַחֵל
וּתְשִׁתְּחוּ: וּקְרִיבְתָּ אֵף לָאָה. וּבִנְהָא
וּסְגִידוּ. וּבְתֵר בִּן. קְרִיב. יוֹסֵף וְרַחֵל
וּסְגִידוּ: וַיֹּאמֶר מִי לָךְ כָּל

הַמַּחֲנֶה הַזֶּה אֲשֶׁר פָּגַשְׁתִּי וַיֹּאמֶר לְמַצֵּא-חַן
בְּעֵינֵי אֲדָנִי: וַאֲמַר. מָא לָךְ. כָּל מְשֻׁרִיתָא הָדָא דְעָרְעִית. וַאֲמַר.
לְאִשְׁכַּח רַחֲמִין בְּעֵינֵי רַבּוֹנִי: וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ יֵשׁ-לִי רֵב
אֲחִי יְהִי לָךְ אֲשֶׁר-לָךְ: וַאֲמַר עֲשׂוּ אֵית לִי סְגִי. אֲחִי. אֲצִלַּח
בְּדִילָךְ: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-נָא אִם-נָא מַצֵּאתִי חַן

— רש"י —

מוליכי המנחה. ומדרשו פתות שלמלאכים
פגע, שהיו דוחפין אותו ואת אנשיו, ואומרים
להם של-מי אתם, והם אומרים להם
שלעשו, והן אומרים הכו הכו, ואלו אומרים
הניחו בנו של-יצחק הוא, ולא היו משגיחים
עליו, בן בנו של-אברהם הוא, ולא היו
משגיחים, אחיו של-יעקב הוא, אומרים להם
אם בן משלנו אתם: ט יהי לך אשר לך.

נגש יוסף ורחל. בכלן האמהות נגשות
לפני הבנים, אבל ברחל יוסף נגש לפניו,
אמר אמי יפת תאר, שמא יתלה בה עיניו
אותו רשע, אעמוד בנגדה ואעכבנו
מלהסתכל בה, מכאן זכה יוסף לברכת
(מט כז) עלי עין: ח מי לך כל המחנה. מי
כל המחנה אשר פגשתי שהוא שלך, כלומר
למה הוא לך, ופשוטו שלמקרא [נאמר] על

וזלך הדקדוק: ואחר נגש יוסף. תיבת נגש בתביר בכל התיגאן לא במארכה:
ה אשר פגשתי. הגימ"ל בקמץ כדינו. גם לא נמנה בכלל פתחין באתנח עיין במוסרה ובמחברת.

וכ"כ הרמ"ל דלא כדפוסים והוא טעות:

תפסיר רס"ג

בְּעֵינַיִךְ וּלְקַחַת מִנְחָתִי מִיָּדִי

כִּי עַל-כֵּן רָאִיתִי פָנֶיךָ

בְּרֹאֵת פָּנַי אֱלֹהִים וְתָרַעַנִּי:

וַאֲמַר יַעֲקֹב. בְּבָעוּ אִם כָּעַן אֲשַׁכַּחַת

רַחֲמִין בְּעֵינֶךָ. וְתִקְבִּיל תְּקֻרֹבָתִי מִן

יָדִי. אֲרִי עַל כֵּן חֲזִיתָנוּן לְאַפְךָ.

כְּחִיזוֹ. אֲפִי רַבְרַבִּיא וְאַתְרָעִית לִי:

קָח-נָא אֶת-בְּרִכְתִּי אֲשֶׁר הִבָּאת לָךְ כִּי

חַנְּנִי אֱלֹהִים וְכִי יֵשׁ-לִי-כָל וַיִּפְעַר-בּוֹ וַיִּקַּח:

קִבִּיל כָּעַן יְת תְּקֻרְבָּתִי דְּאַתִּיתִיאת לָךְ. אֲרִי רַחֲמִים עָלֵי יִי וְאַרִי

אִית לִי כּוּלָּא. וְאַתְקִיף בֵּיה וְקִבִּיל: **וַיֹּאמֶר נִסְעָה**

וְנִלְכָּה וְנִלְכָּה לְנֶגְדְּךָ: וַאֲמַר נָטוּל וְנֶהְךָ. וְאַהֲךָ לְקַבֵּלְךָ:

סִיידִי אֵן וְגִדַת חֲצִיאָא עֲנִידֶךָ. אַקְבֵּל הַדִּייתִי מִן יָדִי. פֶּאנִי קֹד רִאִית וְגִהֶךָ. כְּרוֹיָא (קרי: כְּרוֹיָא) וְגִה אֶלְאֲשֶׁאֲרֵךְ פֶּאֲרִיץ עֲנִי: יֵא) אַקְבֵּל הַדִּייתִי אֶלְתִּי גִבַת לָךְ. פֶּאֵן אֶלְלָה קֹד רִאֲפִנִי וּמִוּגוּד לִי אֶכְתֵּר מִן דִּאֲלֶךָ. פֶּאֲלָה עֲלִיה חֲתִי קִבְלָהָא: יב) קֹאֵל לָהּ. נִרְחֵל וְנִמְצִי.

רס"י

וַיִּבְרָךְ יַעֲקֹב אֶת פְּרָעָה, (מ"ז יח ט) עָשׂוּ אֶתִּי בְּרִכָּה, דְּסִנְחָרִיב. וְכֵן (ס"ז ט י) לְשָׂאֵל לֹא לְשָׁלוֹם וּלְבָרְכוּ, דְּתוּעִי מִלָּךְ חֲמַת, כְּלָם לְשׁוֹן בְּרִכַּת שְׁלוֹם הָן שְׁפוּרִין זַלְעִיז שְׁלוּיִיז [לְשָׂאוֹל בְּשָׁלוֹם]. אֵף זֹו בְּרִכְתִּי מוֹיִן שְׁלוּיִי: **אֲשֶׁר הִבָּאת לָךְ.** לֹא טְרַחַת בְּה, וְאַנִּי יִגְעַתִּי לְהַגִּיעָה עַד שְׂבָאָה לִידֶךָ: **חַנְּנִי.** נוֹיִן רִאשׁוֹנָה מְדַגֶּשֶׁת לְפִי שְׁהִיא מְשַׁמֶּשֶׁת בְּמָקוֹם שְׁתִּי נוּנִיז, שְׁהִיָּה לֹא לִזְמַר חַנְּנִי, שְׁאִין חֲנָן בְּלֹא שְׁתִּי נוּנִי, וְהַשְׁלִישִׁית לְשִׁמּוּשׁ כְּמוֹ עֲשֻׁנִי, וְכַדְנִי: **יֵשׁ לִי כָל.** כָּל סְפוּקִי, וְעָשׂוּ דְבָר בְּלִשׁוֹן גִּאֲוָה (פסוק ט) יֵשׁ לִי רַב, יוֹתֵר וְיוֹתֵר מִכְּדִי צָרְכִי: **יִנְסָעָה.** כְּמוֹ (פסלים קל ז) שְׁמָעָה, שְׁהִיא כְּמוֹ שְׁמַע, אֵף כָּאֵן נִסְעָה כְּמוֹ נִסַּע, וְהַנּוֹיִן יִסּוּד בְּתַבְּהָ. וְתַגְרוּמוֹ טוֹל וְנֶהְךָ, עָשׂוּ אֲמַר לְיַעֲקֹב נִסַּע מִכָּאֵן וְנִלְכָּה: **וְנִלְכָּה לְנֶגְדְּךָ.** בְּשׁוּדָה לָךְ, טוֹבָה זֹו אֶעֱשֶׂה לָךְ

כָּאֵן הוֹדָה לוֹ עַל הַבְּרִכּוֹת: **יֵאֵל נָא.** אֵל נָא תֹאמַר לִי כֵן: **אִם נָא מַעֲאֲתִי חֲנָן בְּעֵינֶיךָ וּלְקַחַת מִנְחָתִי מִיָּדִי כִּי עַל כֵּן רָאִיתִי פָנֶיךָ וַיִּגִּי.** כִּי כְּדִאי וְהַגּוֹן לָךְ שְׁתִּקְבֵּל מִנְחָתִי עַל אֲשֶׁר רָאִיתִי פָנֶיךָ, וְהָן חֲשׁוּבִין לִי בְּרִאִית פָּנֶי הַמִּלְאָךְ שְׁרִאִיתִי שָׂר שְׁלָךְ, וְעוֹד עַל שְׁתַּרְצִית לְמַחֹל סְרַחְנִי. וְלָמָּה הַזְכִּיר לוֹ רִאִית הַמִּלְאָךְ, כְּדִי שְׁתִּתְּרֵא הַמְּנוֹ וַיֹּאמֶר רִאֵה מִלְאָכִים וְנִצּוּל, אִינִי יָכוֹל לוֹ מַעֲתָה: **וְתָרַעַנִּי.** נְתִפִּיסָת לִי, וְכֵן כָּל רִצּוֹן שְׁבַמְקָרָא לְשׁוֹן פִּיוס, אִפִּימִינִיז זַלְעִיז (ויקרא כז כ) כִּי לֹא לְרִצּוֹן יִהְיֶה לָכֶם, הַקְּרַבְנוֹת בָּאוֹת לְפִיס וּלְרִצּוֹן, וְכֵן (משלי י ג) שְׁפָתִי צָדִיק יִדְעוֹן רִצּוֹן, יוֹדְעִים לְפִיס וּלְרִצּוֹת: **יֵאֵל בְּרִכְתִּי.** מִנְחָתִי, מִנְחָה זֹו הִבָּאָה עַל רִאִית פָּנִים וּלְפָרְקִים אִינָה בָּאָה אֶלָּא לְשִׁאִילַת שְׁלוֹם, וְכָל בְּרִכָּה שְׁהִיא לְרִאִית פָּנִים, כְּגוֹן לְהֵלֶן (מז י)

תפסיר רס"ג

ואסיר מעד: יג) קאל לה. סיידי
יעלם אן אלאולאד רכ"ץ.
ואלג'נם ואלבקר מרצ'עאת
ענדי. פאן כדד'תהא יומא
ואחדא. תמאות כתייר מנהא:
יד) יתקדם סיידי קודאם עבדיה.
ואנא אסוקהם ריידא. בסבב
אלמלך אלדי מעי ומן אגל
אלאולאד. אלי אן אג
אלי סיידי אלי אלשראה:
טו) קאל. פאכ'לף מעד מן

וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲדֹנִי יָדַע
כִּי־הִילָדִים רַבִּים וְהֵצֵאֲנִי
וְהִבְקֵר עָלוֹת עָלַי וּדְפָקוֹם
יוֹם אֶחָד וּמָתוּ כָּל־הֵצֵאֲנִי:
וְאָמַר לֵיהּ. רַבּוֹנִי יָדַע אֲרִי יִנְקִיא רַכִּיכִין.
וְעָנָא וְתוֹרִי מִיִּנְקָתָא עָלַי. אִם אֲדַחֲקִנּוּן
יוֹמָא חַד. וַיְמֻתוּן כָּל עָנָא:
וַיַּעֲבֵר־נָא אֲדֹנִי לִפְנֵי
עַבְדּוֹ וַאֲנִי אֶתְנַהֲלָה לְאִטִּי

לְרֶגֶל הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר־לִפְנֵי וּלְרֶגֶל הִילָדִים עַד
אֲשֶׁר־אָבָא אֶל־אֲדֹנִי שְׁעִירָה: יַעֲבֹר בָּעַן רַבּוֹנִי קָדָם
עַבְדִּיהּ. וַאֲנָא אֲדַבֵּר בְּנִית. לְרֶגֶל עַבְדִּיתָא דְקִדְמִי וּלְרֶגֶל יִנְקִיא. עַד:
דְּאִיתִי לוֹת רַבּוֹנִי לִשְׁעִיר: טו) וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ אֲצִיגָה־נָא

רס"ד

(צמדז ט ח) אַשְׁמַעְהּ: לְאִטִּי. לְאִט שְׁלִי, לְשׁוֹן
נַחַת (ישעי' ח ו) הַחֹלְכִים לְאִט, (ש"צ יח ב)
לְאִט לִי לַעֲרֹ. לְאִטִּי הַלְמַ"ד מִן הַיְסוֹד וְאִינְה
מִשְׁמַשְׁת, אֶתְנַהֲלָה נַחַת שְׁלִי: לְרֶגֶל
הַמְּלָאכָה. לְפִי צוּרָה הַלִּיכַת רֶגֶלִי הַמְּלָאכָה
הַמְּשַׁלֵּת עָלַי לְהוֹלִיךְ: וּלְרֶגֶל הִילָדִים. לְפִי
רִגְלֵיהֶם שְׁהֶם יְכוּלִים לִילֵךְ: עַד אֲשֶׁר אָבָא
אֶל אֲדֹנִי שְׁעִירָה. הַרְחִיב לוֹ הַדְּרָה, שְׁלֵא
הָיָה דַּעְתּוֹ לְלַכֵּת אֶלָּא עַד סְכוּת. אָמַר אִם
דַּעְתּוֹ לַעֲשׂוֹת לִי רַעְה יִמְתִּין עַד בּוֹאִי אֶצְלוֹ,
וְהוּא לֹא הִלֵּךְ. וְאִימַתִּי יִלֵּךְ, בִּימֵי הַמְּשִׁיחַ.
שְׁנַאמֹר (עוזדי' א כה) וְעָלוּ מוֹשְׁעִים בְּהַר צִיּוֹן

שְׁנַאמֹרִי יְמֵי מַהֲלַכְתִּי לְלַכֵּת לְאִט בְּאֲשֶׁר
אֶתְה צְרִיף, וְהוּו לְנִגְדֵךְ, בְּשׁוּה לָהּ: יג עָלוֹת
עָלַי. הֵצֵאֲנִי וְהִבְקֵר שְׁהֶן עָלוֹת מְשַׁלֵּת עָלַי
לְנִהֲלָן לְאִט: עָלוֹת. מְגַדְלוֹת עוֹלָלִיהֶן, לְשׁוֹן
(איכ' ב יא) עוֹלָל וַיּוֹנֵק, (ישעי' סב ב) עוֹל יָמִים,
(שמואל א' ו י) וְשְׁתֵּי פְרוֹת עָלוֹת, וְצִלְעִי
אִינְפִנְטִי"ש וּדְפָקוֹם יוֹם אֶחָד. לִינְעָם בְּדִרְה
בְּמִרוּצָה, וּמָתוּ כָּל הֵצֵאֲנִי: וּדְפָקוֹם. כְּמוֹ
(ש"ס ב ג) קוֹל דּוּדֵי דוּפֵק, נֹקֵשׁ בְּדִלְתִּי:
יַעֲבֹר נָא אֲדֹנִי. אֶל תְּאָרִיף יְמֵי הַלִּיכְתָּךְ,
עַבּוֹר כְּפִי דְרַכְךָ וְאַף אִם תִּתְרַחֵק: אֶתְנַהֲלָה.
אֶתְנַהֲלָה. ה"א יִתְרָה כְּמוֹ (לעיל יח כה) אֶרְדָּה,

זֶלֶק הַדְּקָרוֹק: "אֲדֹנִי יָדַע כִּי הִילָדִים רַבִּים. תִּיכַת יָדַע בְּפִשְׁטָא אַחַת וְהִיא מִלְרַע: "וְאִנִּי
אֶתְנַהֲלָה לְאִטִּי. הַאֲלִי"ף מוֹעַמַד בְּגַעִיא וְהַנּוּ"ן בְּקִמָּץ. וְכ"ה בְּקַצַּת דְּפוּסִים:

תפסיר רס"ג

עֲמָךְ מִן־הָעַם אֲשֶׁר אֲתִי

וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה אֲמַצְא־חַן

בְּעֵינַי אֲדֹנָיִי וַאֲמַר עָשׂוּ אֲשַׁבּוֹק

כָּעֵן עֲמָךְ. מִן עֲמָא דְעַמִּי. וַאֲמַר לָמָּא

דָּנֹן: אֲשַׁבַּח רַחֲמִין בְּעֵינַי רַבּוֹנִי:

וַיֵּשֶׁב בֵּינִים הֵהוּא עָשׂוּ

לְדֶרֶכּוֹ שְׁעִירָה: וְתָב בִּיזְמָא

הֵהוּא עָשׂוּ. לְאֹרְחִיהָ לְשַׁעִיר:

וַיַּעֲקֹב נָסַע סֶלְתָּה וַיִּבֶן

לּוֹ בַּיִת וּלְמִקְנֵהוּ עָשָׂה סֶלְתָּה עַל־כֵּן קָרָא שֵׁם־

הַמָּקוֹם סְכוּת: וַיַּעֲקֹב נָטַל לְסְכוּת. וּבָנָא לִיה בֵּיתָא. וְלִבְעִירָה

עֲבַד מִטְלָן. עַל כֵּן: קָרָא שְׁמִיה דְּאֵתְרָא סְכוּת: ס

וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם עֵיר שָׁכֵם אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ

כְּנַעַן בָּבֹאוֹ מִפְּדֵן אֲרָם וַיַּחֲזֵן אֶת־פָּנָיו הָעֵיר:

וְאֵתָא יַעֲקֹב שָׁלִים לְקֶרְתָּא דְשָׁכֵם. דְּבִאֲרַעָא דְכְנַעַן. בְּמִיתוּהִי מִפְּדֵן

אלקום אלד'י מעי. קאל למא
דיא וגדת כל הדיא אלחציא
ענד סידדי: טז) פרגע עשו פי
דיאלד אליום. אלי טריקה אלי
אלשראה: יז) ויעקוב רחל
אלי סכות. פבנא לה ביתא.
וצנע למאשיתה ערישא. לד'לד
סמי דיאלד אלמוצע סכות:
יח) פדכיל יעקוב סאלמא אלי
קריה נאבלס. אלתו פי בלד
כנען. פי מגיה מן פדן ארם.
ונזל קבאלה אלקרית:

ספר
תוספת

רש"י

חורף, סכות קנין: יח שלם. שלם בגופו,
שנתרפא מצליעתו. שלם בממונו, שלא חסר
כלום מכל אותו דורון. שלם בתורתו, שלא
שכח תלמודו בבית לבן: עיר שכם. כמו
לעיר, וכמוהו (יוט ט) עד בואנה בית לחם:
בבאו מפדן ארם. באדם האומר לחברו
יצא פלוני מבין שני אריות ובא שלם, אף
כאן ויבא שלם מפדן ארם, מלכך ומעשו
שגזדוגו לו בדרך:

(וימן את פני כעיר. ערצ שצת כוכ: בשאלות דרב אחאי. ולא
נמצא ברש"י בנוסחאות מדוקדקות.)

לשפט את הר עשו. ומדרשי אנדה יש
לפרשה זו רבים: טו ויאמר למה זה. תעשה
לי טובה זו שאני צריך לה: אמצא חן
בְּעֵינַי אֲדֹנָיִי. ולא תשלם לי עתה שום גמול:
טז וישב בים ההוא עשו לדרך. עשו
לבדו וארבע מאות איש שהלכו עמו נשמטו
מאצלו אחד אחד. והיכן פרע להם הקדוש
ברוך הוא, בימי דוד, שנאמר (ש"א ל יז) כי אם
ארבע מאות איש נער אשר רכבו על
הגמלים: יז ויבן לו בית. שהיה שם שמונה
עשר חדר, קנין וחרף קנין. סכות קנין, בית

תפסיר רס"ג

(ט) פֿאַבֿתאַע חֲדִיקָה' אַלצײַע. אַלדִי צײַב תִּם כִּבֵּאָה. מן יד בְּנֵי חֲמוֹר אָבוּ שָׁכָם. בְּמֵאִיָּה' נַעֲגָה: (כ) תִּם בְּנֵא מִדִּבְחָא. וְדַעַא אֲמֵאמֵה. בְּאִסָּם אַלְטֵאִין אֱלֹאֶה אִסְרָאִיל: לָד (א) פֿכִּרְגַּת דִּינָה בְּנַת לָאָה. אַלְתִּי וְלִדְתָּהָ לִיעֲקֹב . לְתַנְצִיר בְּבִנְאָת אַהֵל אַלְבִּלָד: (ב) פֿרֵאָהָא שָׁכָם אָבוּ

אָרָם. וּשְׂרָא לְקָבִיל קֶרְתָּא: **וַיִּקֶּן**
אֶת־חֶלְקֶת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר
נָטָה־שָׁם אֱהָלוֹ מִיַּד בְּנֵי־
חֲמוֹר אָבִי שָׁכָם בְּמֵאָה
קִשְׁיָטָה: וּזְבוֹן יֵת אַחֲסָנַת חֲקֵלָא.
דְּפִרְסִיָּה תַמָּן לְמִשְׁכְּנִיָּה. מִיַּד בְּנֵי חֲמוֹר
אָבוּהִי דְשָׁכָם. בְּמֵאָה חוֹרְפִין: **וַיַּעַב־**

שָׁם מִזִּבְחַ וַיִּקְרָא־לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: וְאִקִּים

תַּמָּן מִדְּבַח. וּפְלַח עֲלוּהִי. קָדָם אֵל אֱלֹהֵא דִישְׂרָאֵל: **ס**

לָד **וַתַּעַב דִּינָה בַת־לָאָה אֲשֶׁר יִלְדָּה**
לִיעֲקֹב לְרָאוּת בְּבָנוֹת הָאָרֶץ: וּנְפַקַת דִּינָה בַת לָאָה.
דִּילִידַת לִיעֲקֹב. לְמַחְזִי בְּבִנְת אַרְעָא: **ב** **וַיֵּרָא אֹתָהּ שָׁכָם**
בֶּן־חֲמוֹר הַחֹתִן נָשִׂיא הָאָרֶץ וַיִּקַּח אֹתָהּ וַיִּשְׁכַּב
אִתָּהּ וַיַּעֲנֶה: וַחֲזָא יֵתָה. שָׁכָם בֶּר חֲמוֹר. חֲזָא רַבָּא דְאַרְעָא.

— רס"י —

קרוי ה' אֵלָא על שם הַנֶּס קרא שם הַמִּזְבֵּחַ, לְהַזְכִּיר שְׁבָחוּ שְׁלֹהֲקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, ה' הוּא נְסִי. וּרְבוּתֵינוּ דְרִשׁוּהוּ שְׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קִרְאוּ לִיעֲקֹב אֵל. וְדַבְּרֵי תוֹרָה (יִרְמִיָּה כג כט) כְּפִטִּישׁ וּפְצִץ סִלַּע, מִתְחַלְקִים לְכַמָּה טַעֲמִים, וְאִנִּי לִישָׁב פִּשְׁוֹטוֹ וּשְׁמוּעוֹ שְׁלִמְקָרָא בְּאִתִּי: **לָד** **בַּת לָאָה.** וְלֹא בַת יַעֲקֹב, אֵלָא עַל שֵׁם יִצְיָאָתָהּ נִקְרָאת בַּת לָאָה, שְׂאָף הִיא יִצְאָנִית הִיתָה, שְׁנֶאֱמַר (ל טו) וַתַּעַב לָאָה לְקִרְאָתוֹ (וְעֲלֶיהָ מִשְׁלֹה הַמִּשְׁל (יחזקאל טו מד) כְּאִמָּה בַתָּה): **ב** **וַיִּשְׁכַּב אִתָּהּ.** כְּדַרְכָּהּ: **וַיַּעֲנֶה.** שְׁלֹא

יֵת קִשְׁיָטָה. מַעָה. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא כְּשֶׁהֲלַכְתִּי לְכַרְכֵּי הַיָּם הָיוּ קוֹרִין לְמַעָה קִשְׁיָטָה (וְתַרְגוּמוֹ חֲרָפִין, טוֹבִים, חֲרִיפִים בְּכָל מְקוֹם, כְּגוֹן עוֹבֵר לְסוּחָר): **כ** **וַיִּקְרָא לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל.** לֹא שְׁהַמִּזְבֵּחַ קרוי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, אֵלָא עַל שֵׁם שְׁהִיָּה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲמֹ וְהִצִּילוֹ קִרְאָה שֵׁם הַמִּזְבֵּחַ עַל שֵׁם הַנֶּס, לְהִיּוֹת שְׁבָחוּ שְׁלִמְקוֹם נִזְכָּר בְּקִרְיַאת הַשֵּׁם, כְּלוּמַר מִי שֶׁהוּא אֵל הוּא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הוּא לְאֱלֹהִים לִי שְׁשִׁמִּי יִשְׂרָאֵל, וְכֵן מְצִינוּ בְּמוֹשֶׁה (שְׁמוֹת יז טו) וַיִּקְרָא שְׁמוֹ ה' נְסִי, לֹא שְׁהַמִּזְבֵּחַ

תפסיר רס"ג

וידבר יתה, ושכיב יתה ועניה:

ג. ותדבק נפשו בדינה בת-

יעקב ויאהב את-הנער:

וידבר על-לב הנער:

ואתרעיא את נפשיה. בדינה בת יעקב.

ורחים ית עולימתא, ומלי על לבה

דעולימתא: ד. ויאמר שכם אל-

חמור אביו לאמר קח-לי

את-הילדה הזאת לאשה:

ואמר שכם. לחמור אביוהי למימר. סב לי. ית עולימתא הדא לאתו:

ה. ויעקב שמע כי טמא את-דינה בתו ובניו

היו את-מקנהו בשדה והחרש יעקב

עד-באם: ויעקב שמע. ארי סאיב ית דינא ברתיה. ובנוהי. הו

עם גיתוהי בחקלא, ושתיק יעקב עד מיתיהון: ו. ויצא חמור

אבי-שכם אל-יעקב לדבר אתו: ונפק. חמור אביוהי

דשכם לות יעקב, למלא עמיה: ז. ובני יעקב באו מן-

חמור. אלחוי שריף אלבלד.

פאכידהא. וציאגעהא

ואתאחא: ג) פתעלקת נפסה

בהא. ואחבהא ודארהא:

ד) פקאל לחמור אביה. כיד' לי

הדיה אלגאריה ווגה: ה) תים

סטע יעקוב. אנה קד נגס דינה

אבנתה. ופאן בניה מע

מאשיתה פי אלצחרא. פאמסד

אלי מגיהם: ו) פכ'רג. חמור

אבי שכם אלי יעקוב. ליכלמה

בדילד: ז) ובני יעקוב. גאו מן

• רס"י •

בדרפה: ג על לב הנערה. דברים קטנה פמה ממון בזבז, אני אשאף ותקני
המתנשבין על הלב, ראי אביר בחלקת שדה העיר וכל שדותיה:

זולק הדקדוק: ג. וידבר על לב הנער. תרגום שלנו ומלי על לבה, ולא ומליל. דקשיא ליה
לאונקלוס תיבת וידבר שהוא לשון קשה וזה היפך המכוון שלפייסה היה צריך, לכן תרגם אחר
כוונת הענין ומלי. לומר שמילא על לבה בשלמות דברי פיוס וריצוי. וכן תפרש דברו על לב
ירושלים דמתרגמין מלו תנחומין ולא מתרגמין מלילו ודו"ק: ד קח לי את הילדה. הדל"ת
של תיבת הילדה בדגש בכל התיגאן:

תפסיר רס"ג

אל־צֹחֲרָא כְּמֵא סָמְעוּ. פִּאֲגִיתִם
אֱלֹקִים. וְאִשְׁתֵּי עֲלֵיהֶם גִּדָּא.
לֵאנָה צָנַע כִּסְאָסָה פִי אֵל
אִסְרָאִיל. אֲדִי צִיאָגַע אֲבִנְתָּה
וְכִדְאָךְ לֹא יִצְנַע: (ח) פְּכֻלְמָה
חֲמוֹר קִאִילָא. אֵן שְׂכָם אֲבִנִי.
שִׁעֲפַת נִפְסָה בְּאֲבִנְתְּכֶם.
אֲעִטְוָהּ לָהּ זִוְגָה:
(ט) וְצֹאֲהֲרֹנָא אֲעִטְוָנָא
בְּנִאֲתָכֶם. וְכִדְּיוֹ בְּנִאֲתָנָא:
(י) וְקִימוֹ מַעֲנָא. הִוְדִּיא אֲלִבְלָד
בֵּין יְדִיכֶם. אֲגִלְסוּ וְאֲתִגְרוּ פִיה.
וְחִוּוּדָה: (יא) קֹאֵל שְׂכָם אִיצִיא
לְאֲבִיהָ וְאֲכִוְיָתָהּ. אֲגִיד
חֲצִיאָא עֲנִדְכֶם. וְכָל מֵא תִקְוִלוּ

הַשָּׂדֶה בְּשִׁמְעֵם וַיִּתְּעֲצְבוּ
הָאֲנָשִׁים וַיַּחֲרֵר לָהֶם מֵאֵד
כִּי נִבְלָה עָשָׂה בְּיִשְׂרָאֵל
לְשֹׁכֵב אֶת־בֵּת יַעֲקֹב וְכֵן
לֹא יַעֲשֶׂה: וּבְנֵי יַעֲקֹב. עָלוּ מִן
חֻקְלָא פֶד שָׁמְעוּ. וְאֲתִנְסִיסוּ גִבְרִיא.
וְתִקִּיף לַהוֹן לַחֲדָא. אֲרִי קִלְנָא עֲבֵד
בְּיִשְׂרָאֵל. לְמִשְׁכָּב עִם בֵּת יַעֲקֹב. וְכֵן לֹא
כָשֶׁר דִּיתְעֲבִיד: וַיִּדְבֹּר חֲמוֹר
אֶתְּם לֵאמֹר שְׂכָם בְּנֵי
חֲשֻקָה נִפְשׁוּ בְּבִתְכֶם תָּנוּ

נָא אֲתָה לֹא יַעֲשֶׂה: וּמִלִּיל חֲמוֹר עֲמָהוֹן לְמִימַר. שְׂכָם בְּרִי.
אֲתִרְעִיאֲת נִפְשִׁיה בְּבִרְתְּכוֹן. הָבוּ כְּעֵן יְתָהּ לִיה לְאֲתָנוּ:
וְהִתְחַתְּנוּ אֲתָנוּ בְּנִיתִיכֶם תִּתְּנוּ־לָנוּ
וְאֶת־בְּנֵינֵנוּ תִקְחוּ לָכֶם: וְאֲתִתְּנוּ בְּנָא. בְּנִיתְכוֹן תִּתְּנוּ
לָנָא. וְיִת בְּנִיתָנָא תִסְבוֹן לְכוֹן: וְאֲתָנוּ תִשְׁבוּ וְהָאֲרִי
תִהְיֶה לְפִנִּיכֶם שְׁבוּ וְסִחְרוּהָ וְהִאֲחִזוּ בָּהּ: וְעִמָּנָא
תִתְּבוֹן. וְאֲרַעָא תִהִי קְדָמִיכוֹן. תִּיבּוּ וְעִבִּידוּ בָּהּ סִחְרוּתָא. וְאֲחִסִּינוּ בָּהּ:
וַיֹּאמֶר שְׂכָם אֶל־אֲבִיהָ וְאֶל־אֲחִיהָ אֲמָצָא־

— רס"י —

הַעֲרִיזוֹת עַל יְדֵי הַמְּבֹרָל: ח חֲשֻקָה.
חֲפָצָה:

וְכֵן לֹא יַעֲשֶׂה. לְעִנּוֹת אֶת
הַבְּתוּלוֹת, שֶׁהָאֲמוֹת גָּדְרוּ עֲצָמָן מִן

זֶלְק הַדְּקֻדּוֹק: וְכֵן לֹא יַעֲשֶׂה. תִּרְגוֹם אוֹנְקִלוֹס דִּיתְעֲבִיד:

תפסיר רס"ג

חן בעיניכם ואשר תאמרו

אלי אתן: ואמר שכם לאבוקא

ולאחא. אשכח רחמין בעיניכון.

ודתימרון לי אתין: **יב הרבו עלי**

מאד מחר ומתן ואתנה

כאשר תאמרו אלי ותנו-

לי את-הנער לאשה: אסגו

עלי לחדא מוהרין ומתנן. ואתינן. כמא

דתימרון לי. ויהבו לי ית עולימתא לאתני: **יג ויענו בני-יעקב**

את-שכם ואת-חמור אביו במרמה וידברו

אשר טמא את דינה אחתם: ואתיבו בני יעקב. ית

שכם וית חמור אבוקא. בחכמא ומלילא. דסאיב. ית דינא אחתהון:

יד ויאמרו אליהם לא נוכל לעשות הדבר הזה

לתת את-אחיתנו לאיש אשר-לו ערלה

כי-חרפה הוא לנו: ואמרו להון. לא נכול למעבד פתגמא

הדין. למתן ית אחתנא. לגבר דליה ערלה. ארי חסדא היא לנא:

טו אך-בזאת נאות לכם אם תהיו כמנו להמל

— רש"י —

יז מחר. כתבה: יג במרמה. בחכמה: אשר

טמא. הפתוב אומר שלא היתה רמיה,

שחרי טמא את דינה אחותם: יד **חרפה הוא.**

שמך פסול הוא אצלנו, הבא לחרף חברו

זולק הדקדוק: טו אך בזאת נאות לכם. תרגום נטפס. תרגום אם יפתוך חטאים אל תבא, לא

תטפס (עירך):

תפסיר דס"ג

תִּכְוֹנוּ מִתְלַנָּא. וְאַכְתֵּתָן מִנְכֶּם.
כָּל דְּכֶר: טז) וְאַעֲטִינְאֶכֶם
בְּנֶאֱתָנָא. וּתְזוּגְנָא בְּנֶאֱתָכֶם.
וְאַקְמִנָא מַעֲכֶם. וְצִרְנָא אִמְהָ
וְאַחֲדָה: יז) וְאֵן לֹם תִּקְבְּלוּן מִנָּא
וְתִכְתֵּתְנוּן. אִכְדִּנָּא אֲבַתְנָא
וּמְצִינָא: יח) פָּחֶסן כְּלֵאמְהֶם
עֲנֵד חֲמוּר. וּשְׂכֶם אֲבַתְנָה:
יט) וְלֹם יוֹכִיר (קרי: יֹאכִיר)
אֱלֹג־לֵאם אֵן יִצְנַע דְּאֵלֶךְ
אֱלֵאמֵר. לֵאנָה מְרִיד אֲבַתְנָה
יַעֲקֹב. וְהוּא אֶפְרַם. מִן גְּמִיעַ בֵּית
אֲבִיהָ: כ) פִּדְכֵּל חֲמוּר. וּשְׂכֶם

לְכֶם כָּל־זָכָר׃ בְּרֹם בָּדָא נְשָׁפֶס
לְכוֹן. אִם תִּהְיוֹן בְּתִנָּא. לְמַגְזֵר לְכוֹן כָּל
דְּכוּרָא׃ וְנִתְּנוּ אֶת־בְּנֵינֵינוּ
לְכֶם וְאֶת בְּנֵיכֶם נִקְחָ-
לָנוּ וְיִשְׁבְּנוּ אִתְּכֶם וְהִינֵינוּ
לְעַם אֶחָד׃ וְנִתִּין יָת בְּנִתְּנָא לְכוֹן.
וְיָת בְּנִתְכוֹן נִסָּב לָנָא. וְנִתִּיב עִמְכוֹן. וְנִהִי
לְעַמָּא חָד׃ וְאִם־לֹא תִשְׁמָעוּ
אֵלֵינוּ לְהַמּוֹל וּלְקַחְנוּ אֶת־

בַּתָּנוּ וְהִלְכָנוּ: וְאִם לֹא תִקְבְּלוּן. מִנָּא לְמַגְזֵר. וְנִדְבַר יֵת
בְּרִתָּנָא וְנִיזִיל: וַיֵּיטְבוּ דְבָרֵיהֶם בְּעֵינֵי חֲמֹר
וּבְעֵינֵי שָׂכָם בֶּן־חֲמֹר: וּשְׁפָרוּ פִתְגָמֵיהוֹן בְּעֵינֵי חֲמֹר.
וּבְעֵינֵי שָׂכָם בֶּן חֲמֹר: וְלֹא־אַחֲרֵי הַנָּעַר לַעֲשׂוֹת
הַדָּבָר כִּי חָפֵץ בַּבֵּת־יַעֲקֹב וְהוּא נִכְבָּד מִכָּל
בֵּית אָבִיו: וְלֹא אוֹחֵר עוֹלִימָא לְמַעַבְד פִּתְגָמָא. אֲרִי אֲתִרְעִי
בַּבֵּת יַעֲקֹב. וְהוּא יְקִיר. מִכָּל בֵּית אָבוּהִי: כִּי וַיָּבֹא חֲמֹר וּשְׂכָם

● ————— רש"י ————— ●

וַיִּנָּתְנוּ. נו"ן שְׁנִיָּה מְדַגְּשֶׁת, לְפִי שֶׁהִיא מְשַׁמָּשֶׁת בַּמָּקוֹם שֶׁתִּי נוני"ן וְנִתְּנוּ: וְאֵת בְּנֵיתֵיכֶם נָקַח לָנוּ. אַתָּה מוֹדָע בַּתְּנָאֵי שֶׁאִמְר חֲמוּר לִיעֲקֹב וּבִתְשׁוּבַת בְּנֵי יַעֲקֹב לַחֲמוּר שֶׁתִּלּוּ הַחֲשִׁיבִיּוֹת בְּבְנֵי יַעֲקֹב, לָקַח

וזלך הדקדוק: ית' ויטבו דבריהם. העמדת הו"ד הנוספת בגעיא להורות על הו"ד פ"א

הפעל נחה (מהרי"ב):

תפסיר רס"ג

אבנה אלי באב קריתם. וכאטבו אלהא קאלין: כא) הולאי אלקום מסאלמין לנא. אן יגלסו פי אלפלד ויתגרונ פיה. הודיא הו ואסע אלמאכן בין אידיהם. אן נתווג בנאתהם. ונזווגהם בנאתנא: כב) לכן בכלה. יטאבקונא אלקום אן יקימו מענא. ונציר אמה ואחדה. אן נכיתן כל רגל מנא. כמא הם מכיתוני: כג) סרחם ומאשיהם ובהאימהם וסאיר

בְּנוֹ אֶל-שַׁעַר עִירָם וַיִּדְבְּרוּ
אֶל-אֲנָשֵׁי עִירָם לֵאמֹר:
וְאַתָּא חֲמוֹר. וּשְׂכֵם בְּרִיה לְתַרַע קִרְתָּהוֹן.
וּמְלִילוֹ. עִם אֲנָשֵׁי קִרְתָּהוֹן לְמִימַר:
כֹּא הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה שְׁלָמִים
הֵם אֲתָנוּ וַיֵּשְׁבוּ בָאָרֶץ
וַיִּסְתְּרוּ אֹתָהּ וְהָאָרֶץ הִנֵּה
רַחֲבַת יָדַיִם לִפְנֵיהֶם אֶת-
בְּנֵתָם נָקַח-לָנוּ לְנָשִׁים

וְאֶת-בְּנֵתֵינוּ נָתַן לָהֶם: גובריא האלין שלם אנון עמנא.
ויתבון בארעא ויעבדון בה סחורתא. וארעא. הא פתיות ידין קדמיהון.
ית בנתהון נסב לנא לנשין. וית בנתנא נתין להון: כב) אף-בזאת
יאתו לנו האנשים לשבת אתנו להיות לעם
אחד בהמול לנו כל-זכר כאשר הם נמלים:
ברם בדא. יטפסון לנא גובריא למתב עמנא. למהוי לעמא חד. במגזר
לנא כל דכורא. כמא דאנון גזרין: כג) מקנהם וקנינם
וכל-בהמתם הלוא לנו הם אף נאותה להם
וישבו אתנו: גיתיהון וקנינהון וכל בעירהון. הלא דילנא אנון.

רס"ד

בְּנֵתָם נָקַח לָנוּ לְנָשִׁים וְאֶת בְּנֵתֵינוּ נָתַן לָהֶם.
כְּדִי לְרִצּוֹתָם שִׂאוֹתָנוּ לְהַמּוֹל: כֹּא שְׁלָמִים.
בְּשָׁלוֹם וּבְלֵב שָׁלֵם: וְהָאָרֶץ הִנֵּה רַחֲבַת
יָדַיִם. כְּאֵדָם שִׁידוֹ רַחֲבָה וּתְרִנִּית, כְּלוֹמַר
לֹא תִפְסִידוּ כְּלוֹם, פְּרָקְמִטִּיא תְּרַבָּה בָּאָה
לְכָאן וְאִין לָהּ קוֹנִים: כֹּכ בְּהַמּוֹל. בְּהִיּוֹת
נְמוֹל: כֹּכ אֵף נְאוֹתָהּ לָהֶם. לְדַבֵּר זֶה, וְעַל
יְדֵי כֵן יֵשְׁבוּ אֲתָנוּ:

תפסיר רס"ג

מלכדם. אנמא הו לנא. עדא
אן נטאבקהם עלי' הדא. יקימו
מענא: כד) פקבלו מן חמור ומן
שכם אבנה. כל מן כ'רג מן
באב קריתיה. ואכ'תתן כל רגל
מנהם: כה) פלמא כאן פי אליוס
אלת'אלת' והם וגעין. אכ'ד'
שמעון ולוי. אכ'זי דינה כל
אמר סיפה. פדכ'לא עליהם והם
מטמאנון. פקתלו כל ד'כר:
כו) וחמור ושכם אבנה.
קתלוהמא בחד אלסיף. ואכ'ד'זי
דינה. מן בית שכם וכ'רגו:
כז) בני יעקב דכלו עלי'
אלצ'רעא. וג'נמו מא פי
אלקריה. כמא נגסו אכ'תתם:

ברם נטפס להון. ויתבון עמנא:
בד וישמעו אל-חמור ואל-
שכם בנו כל-יצאי שער
עירו וימלו כל-זכר כל-
יצאי שער עירו: וקבילו מן
חמור ומן שכם בריה. כל נפקי תרע
קרתיה. וגזרו כל דכורא. כל נפקי תרע
קרתיה: בד ויהי ביום השלישי
בהיותם כאבים ויקחו
שני-בני-יעקב שמעון ולוי
אחי דינה איש חרב

ויבאו על-העיר בטח ויהרגו כל-זכר: והיה ביום
תליתאה בד תקיפו עליהון ביביהון. ונסיבו תרין בני יעקב. שמעון
ולוי. אחי דינה גבר חרביה. ועלו על קרתא דיתבא לרוחצון. וקטלו כל
דכורא: בד ואת-חמור ואת-שכם בנו הרגו לפי-
חרב ויקחו את-דינה מבית שכם ויצאו: וית
חמור וית שכם בריה. קטלו לפתגם דחרב. ודברו ית דינה. מבית שכם
ונפקו: בד בני יעקב באו על-החללים ויבזו העיר
אשר טמאו אחותם: בני יעקב. עלו לחלצא קטיליא.

• רס"י •

שמסרו עצמן עליה נקראו אחיה: בטח.
שהיו כואבים. ומדרש אנדה בטוחים היו על
בחו של-זקן: כז על החללים. לפשט את

כז שני בני יעקב. בניו היו ואף על פי כן
נהגו עצמן שמעון ולוי כשאר אנשים שאינם
בניו שלא נטלו עציה המנו: אחי דינה. לפי

תפסיר רס"ג

(כח) וג' נמדם ובקרהם וחמיריהם. ומא פי אלקרית. ומא פי אלצ' יאע אכ' ד' וזה: (כט) וגמיע את' אתהם ואטפ' אלהם ונסאדם. סבוהם וג' נמיהם. וסאיר מא פי אלמ' נאזל: (ל) פקאל יעקוב. לשמעון ולוי קד פצ' חתמאני. ואפסדתמא חאלי מע אהל אלבלד. אלכנעאנין ואלפרזיין. ואנא רהט ד' אחצא. פיגתמעון עלי ויקתלוני. ואנפד' אנא ואל' לא) קאלא. אכזאניה. יצנע באכתנא:

ויבזו קרתא. דסאיבו אַחְתְּהוֹן: כח אַתְּ-
צֹאנִם וְאֶת-בְּקָרָם וְאֶת-
חֲמִירֵיהֶם וְאֶת אֲשֶׁר-בְּעִיר
וְאֶת-אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה לְקָחוּ: וְיֵת
עֲנָהוֹן וְיֵת תּוֹרִיהוֹן וְיֵת חֲמִירֵהוֹן. וְיֵת
דְּבִקְרֵתָא. וְיֵת דְּבַחְקָלָא בְּזוּ:
כט וְאֶת-כָּל-חֵילָם וְאֶת-כָּל-
טָפְסָם וְאֶת נְשֵׁיהֶם שָׁבוּ
וַיִּבְזּוּ וְאֶת כָּל-אֲשֶׁר בַּבַּיִת:
וְיֵת כָּל נְכִסֵּיהוֹן וְיֵת כָּל טַפְלֵהוֹן וְיֵת
נְשֵׁיהוֹן. שָׁבוּ וַיִּבְזּוּ. וְיֵת כָּל דְּבִיבֵיתָא: ל וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-
שְׁמַעוֹן וְאֶל-לֵוִי עֲבַרְתֶּם אִתִּי לְהַבְאִישְׁנִי
בִּישָׁב הָאָרֶץ בִּפְנֵעֵנִי וּבִפְרֹזִי וְאֲנִי מְתִי מִסָּפֵר
וְנֹאסְפוּ עָלַי וְהַכּוּנִי וְנִשְׁמַדְתִּי אֲנִי וּבֵיתִי: וַאֲמַר
יַעֲקֹב. לְשִׁמְעוֹן וּלְלֵוִי עֲבַרְתוּן יִתִּי. לְמַתְּנָן דְּבָבּוּ בִּינָא וּבֵין יִתִּיב אַרְעָא.
בְּכִנְעָנָא וּבִפְרֹזָא. וְאַנָּא עִם דְּמַנִּין. וְיֵת פִּנְשׁוֹן עָלַי וּמְחֻנְנִי. וְאַשְׁתִּי צִי
אַנָּא וְאַנְשֵׁי בֵיתִי: לא וַיֹּאמְרוּ הַכְּזוּנָה יַעֲשֶׂה אֶת-
אֲחֻתָּנוּ: וַאֲמָרוּ. הַכְּנַפְקָת בְּרָא. יֵת עֵבִיד לְאַחְתָּנָא: פ

רס"ד

הַיְתָה הַחֲבִית וְעֲבַרְתֶּם אוֹתָהּ, מִסּוֹרֹת הַיְתָה
בֵּיד פְּנֵעֵנִים שְׁיִפְלוּ בֵּיד בְּנֵי יַעֲקֹב, אֲלֵא שְׁהִיו
אוֹמְרִים (שְׁמוֹת כג ל) עַד אֲשֶׁר תִּפְרָה וְנִחַלְתָּ
אֶת הָאָרֶץ, לְפִיכָף הָיוּ שׁוֹתְקִין: מְתִי מִסָּפֵר.
אֲנָשִׁים מוֹעֵטִים: לא הַכְּזוּנָה. הַפְּקָר: אֶת
אֲחֻתָּנוּ. יֵת אֲחֻתָּנָא:

הַחֲלָלִים: כט חֵילָם. מְמוֹנָם וְכֵן (דְּכִרִּים ח יז)
עֲשֶׂה לִּי אֶת הַחֵיל הַזֶּה, (צִמְדָּצִי כז יח)
וְיִשְׂרָאֵל עֲשֶׂה חֵיל, (תְּכִלִּים מט יא) וְעָזְבוּ
לְאַחֲרִים חֵילָם: שָׁבוּ. לְשׁוֹן שְׁבִיָּה לְפִיכָף
טַעְמוֹ מִלְרַע: ל עֲבַרְתֶּם. לְשׁוֹן מִים עֲבוּרִים.
אֵין דַּעְתִּי צְלוּלָה עֲכָשִׁיו. וְאַנְדָּה, צְלוּלָה

תפסיר רס"ג

לה א) פקאל אללה ליעקוב
 קם אצעד אלי בית אל וקם
 הנאך. ואצנע ת'ם מד'בחא.
 לאלטאיק אלמגלי לך. פי
 הרובך. מן בין ידי (י"נ קבל)
 עשו אכיד: ב) פקאל יעקוב
 לאלה. וסאיר מן מעה. אנזעו
 מעבודאת אלג'רבא אלד'י פי
 מא בינכם. ותטהרו. ובדלו
 ת'אבכם: ג) ונקום ונצעד אלי
 בית אל. ונצעד ת'ם מד'בח.
 לאלטאיק אלמג'יני פי יום
 שדתי וכאן מעי. פי אלטריק
 אלד'י סלכתה: ד) פאעטן
 יעקוב. גמיע מעבודאת
 אלג'רבא אלד'י מעהם.

* לה א ויאמר אלהים אל-
 יעקב קום עלה בית-אל
 ושב-שם ועשה-שם מזבח
 לאלה הנראה אליך
 בברכתך מפני עשו אחיך:
 ואמר יי ליעקב. קום. סק לבית אל ותיב
 תמן. ועבד מדבח. לאל דאתגלי לך.
 במערקך. מן קדם עשו אחיך:
 ב ויאמר יעקב אל-ביתו
 ואל כל-אשר עמו הסרו
 את-אלהי הנכר אשר

*יש גורסים כאן תמושה בספרי תנ"ך

בתכם והטהרו והחליפו שמלתיכם: ואמר יעקב
 לאנש ביתיה. ולכל דעמיה. אעדו. ית טעות עממא דביניכון. ואדבן.
 ושנו בסותכון: ג ונקומה ונעלה בית-אל ואעשה-
 שם מזבח לאל הענה אתי ביום צרתי ויהי
 עמדי בדרך אשר הלכתי: ונקום ונסק לבית אל.
 ואעבד תמן מדבח. לאל. דקביל צלותי ביומא דעקתי. והוה מימריה
 בסעדי. באורחא דאזלית: ד ויתנו אל-יעקב את כל-
 אלהי הנכר אשר בידם ואת-הנזמים אשר

— רס"י —

לה 6 קום עלה. לפי שאחרת בדרך נענשת משלל שלשכם: והטהרו. מעבודה זרה:
 ובא לך זאת מביתך: 3 הנכר. שיש בידכם והחליפו שמלתיכם. שמא יש בידכם
 זולק הדקדוק: א לאל הנראה אליך. תרגום לאל, כי איננו סמוך:

תפסיר רס"ג

ואלשנוף אלדי פי אדאנהם.
פדפנהן. תחת אלבטמה אלתי
בחצרה נאבלוס: ה) תים רחלו.
וכאן דער אללה. עלי אהל
אלקרי אלדי תואליהם. ולם
יכלבו בני יעקוב: ו) חתי גא
יעקוב אלי לוז. אלתי פי בלד
כנעאן. הי בית אל. הו וגמיע
אלקום אלדי מעה: ז) פבנא תים
מדבחה. ודעי פי אלמוצע.
בית אל אלי אלטאיק. לאן
תים תגלי לה אללה. פי
הרובה מן בין ידי אכיה:

בְּאֲזִיָּהֶם וַיִּטְמֹן אֶתֶּם יַעֲקֹב

תַּחַת הָאֱלֹה אֲשֶׁר עִם־

שָׁכֶם: וַיְהִי לַיָּעֲקֹב. יֵת כָּל טָעוֹת

עֲמֻמָּיָא דְּבִידְהוֹן. וַיֵּת קִדְשִׁיא

דְּבִאודְנִיהוֹן. וַיִּטְמֹר יִתְהוֹן יַעֲקֹב. תַּחֲתוֹת

בוטמא דעם שכם: ה) וַיִּסְעוּ וַיְהִי |

חַתַּת אֱלֹהִים עַל־הָעָרִים

אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיהֶם וְלֹא

רָדְפוּ אַחֲרֵי בְנֵי יַעֲקֹב: וַנִּטְלוּ.

וַהֲוֹת דְּחָלָא מִן קָדָם יי.

על עממא דבקריו סחרניהון. ולא רדפו. פתר בני יעקב:

וַיָּבֹא יַעֲקֹב לִוְזָה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ

כְּנַעַן הוּא בֵּית־אֵל הוּא וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־עִמּוֹ:

וְאַתָּא יַעֲקֹב לָלוּז. דְּבִאָרְעָא דְּכַנְעָן. הִיא בֵּית אֵל. הוּא וְכָל עַמָּא

דְּעַמִּיָּה: ו) וַיָּבֹן שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לַמָּקוֹם אֵל

בֵּית־אֵל כִּי שָׁם נִגְלוּ אֱלֹהִים בְּבָרְחוֹ

מִפְּנֵי אֲחִיו: וּבָנָא תַּמָּן מִדְּבָחָא. וַקְרָא לְאַתְרָא. אֵל בֵּית אֵל.

— רס"י —

כסות שלעבודה ורה: ד האלה. מין אילן
סרק: עם שכם. אצל שכם: כ חתת. פחד:
אל בית אל. הקדוש ברופ הוא בבית אל
גלוי שכינתו בבית אל. יש תבה חסרה בי"ת
המשמשת בראשה. כמו (ש"ז ט ד) הנה הוא
בית מכיר בן עמיאל. כמו בבית מכיר.
וזלק הדקדוק: כי שם נגלו אליו האלהים. תרגום שלנו אתגלי ליה יי. והוא הנכון כי כן
כתוב והנה ה' נצב עליו. ולא גרסין מלאכא די"י:

תפסיר רס"ג

(ח) פמאתת דבורה דאיהו רבקה. ודפנת. אספל בית אל דון אלמרג. פסמאה מרג אלכפא: ט) פתגלי אללה ליעקוב איצא. פי מגיה מן פדן ארם. ובארד פיה. י) וקאל לה אסמך יעקוב. לא יסמי אסמך אבדא יעקוב פקט. אלא אסראיל. פסמאה איצא אסראיל: יא) תם קאל לה

ארי תמן. אתגלי ליה יי. במערקיה מן קדם אחוהי: ה) ותמת דברה מינקת רבקה ותקבר מתחת לבית-אל תחת האלון ויקרא שמו אלון בכות: ומיתת דבורה מינקתה דרבקה. ואתקברת. מלרע לבית אל בשפולי מישרא. וקרא שמה מישר בכיתא: פ) וירא אלהים אל-יעקב עוד בבאו מפדן ארם ויברך אתו: ואתגלי יי ליעקב עוד. במיתוהי מפדן ארם. ובריד יתיה: ז) ויאמר לו אלהים שמך יעקב לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך ויקרא את-שמו ישראל: ואמר ליה יי שמך יעקב. לא יתקרי שמך עוד יעקב. אלהין ישראל יהי שמך. וקרא ית שמה ישראל: ח) ויאמר לו אלהים אני אל שדי

קורין לו אלון. ואגדה נתבשר שם באבל שני שהגד לו על אמו שמתה. ואלון בלשון יוני אחר. ולפי שהעלימו את יום מותה, שלא יקללו הבריות הפרס שיצא ממנו עשו, אף הכתוב לא פרסמו: ט) עוד. פעם שני במקום הזה, אחד בלכתו ואחד בשובו: ויברך אתו. ברפת אבלים: י) לא יקרא שמך עוד יעקב. לשון אדם הבא במארב ועקבה אלא לשון שר ונגיד: יא) אני אל שדי. שאני כדאי לברך, שהברכות שלי:

שאר השמות לא תמצא בלשון רבים: וותמת דברה. מה ענין דבורה בבית יעקב, אלא לפי שאמרה רבקה ליעקב (כז מה) ושלחתי ולקחתיך משם, שלחה דבורה אצלו לפדן ארם לצאת משם, ומתה בדרך. מדברי רבי משה הורשן למדתיה: מתחת לבית אל. העיר יושבת בקר ונקברה ברגלי ההר: תחת האלון. בשפולי מישרא, שהיה מישור מלמעלה בשפוע ההר והקבורה מלמטה, ומישור שלבית אל היו

קורין לו אלון. ואגדה נתבשר שם באבל שני, שהגד לו על אמו שמתה. ואלון בלשון יוני אחר. ולפי שהעלימו את יום מותה, שלא יקללו הבריות הפרס שיצא ממנו עשו, אף הכתוב לא פרסמו: ט) עוד. פעם שני במקום הזה, אחד בלכתו ואחד בשובו: ויברך אתו. ברפת אבלים: י) לא יקרא שמך עוד יעקב. לשון אדם הבא במארב ועקבה אלא לשון שר ונגיד: יא) אני אל שדי. שאני כדאי לברך, שהברכות שלי:

שמן המור (י - יא) ויאמר לו אלהים צריך להאריך קצת בתיבת לו דלא לישתמע לא באל"ף שהוא דרך חירוף ח"ו. ויש לזהר כאן יותר משאר מקומות.

תפסיר רס"ג

אללה. אנא אלטאיק אלכאפי
אנמי ואכתיר. אמה בעד גוק
אמם תכון מנד. ומלוד מן
צלכד יכדגון: יב) ואלבלד.
אלדי אעטיתה. לאברהם
ויצחק לך אעטיה. ולנסלך מן
בעדך: יג) תים ארתפע נור
אללה ענה. פי אלמוצע אלדי
כאטבה: יד) ונצב יעקוב
נצבה. פי אלמוצע אלדי
כאטבה דפה מן חגארה ורש
עליהא מזאגא. וצב עליהא
דהנא: טו) פסמי דיאלך

פֶּרֶה וְרִבְהָ גֹי וְקָהֶל גֹּיִם

יִהְיֶה מִמֶּנָּה וּמְלָכִים

מִחֲלָצִיךָ יֵצְאוּ: וְאָמַר לִיהִי יֵי. אָנָּה

אֵל שְׂדֵי פֹשׁ וּסְגִי. עַם. וְכַנְשֵׁת שְׁבָטִין

יְהוֹן מִנְּךָ. וּמְלָכִין דְּשִׁלְטִין בְּעַמְמִיָּא מִנְּךָ

יִפְקֹון: (ששי) וְאֶת־הָאָרֶץ

אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְרָהָם

וְלִיצְחָק לְךָ אֶתְנַנְּהָ וּלְזֶרְעֶךָ

אַחֲרֶיךָ אֶתֶּן אֶת־הָאָרֶץ:

וְיֵת אַרְעָא. דִּיהֶבִית. לְאַבְרָהָם וְלִיצְחָק לְךָ אֶתְנַנְּהָ. וְלִבְנֶךָ בְּתֶרֶךְ אֶתֶּן

יֵת אַרְעָא: יג) וַיַּעַל מֵעַלְיוֹ אֱלֹהִים בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־

דִּבֶּר אֹתוֹ: וְאֶסְתַּלַּק מֵעֲלוֹהִי יִקְרָא דִּי. בְּאַתְרָא דְּמַלִּיל עַמִּיָּה:

יד) וַיַּצֵּב יַעֲקֹב מִצֵּבָה בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֹתוֹ

מִצֵּבַת אַבְן וַיִּסֹּךְ עָלֶיהָ נֶסֶךְ וַיַּצֵּק עָלֶיהָ שָׁמֶן:

וְאִיקִים יַעֲקֹב קִמְתָּא. בְּאַתְרָא. דְּמַלִּיל עַמִּיָּה קִמַּת אַבְנָא. וְנִסִּךְ עָלֶיהָ

נֶסֶכִּין. וְאִרִּיק עָלֶיהָ מִשְׁחָא: טו) וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶת־שֵׁם

• ————— כ"י ————— •

לְבַנְיָמִן לְאִשָּׁה. וְחִזְרוּ וְאָמְרוּ אֶלְמֵלָא הִיָּה
עוֹלָה מִן הַשְּׁבָטִים לֹא הִיָּה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
אוֹמֵר לִיעֲקֹב וּמְלָכִים מִחֲלָצִיךָ יֵצְאוּ: גֹּי
וְקָהֶל גֹּיִם. שְׂגוּיִם עֲתִידִים בְּנִי לְהַעֲשׂוֹת
בְּמִנְּזֵן הַגּוֹיִם שְׂהֵם שְׂבָעִים אַמּוּת. וְכֵן כָּל
הַסִּנְהֶדְרִין שְׂבָעִים. דְּבַר אַחֵר שְׂעִתִּידִים בְּנִי
לְהַקְרִיב אֲסוּר בְּמוֹת בְּגוּיִם בִּימֵי אֱלִיהוּ:
י בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר אֹתוֹ. אִינִי יוֹדֵעַ מַה

פֶּרֶה וְרִבְהָ. עַל שֵׁם שְׂעִדִין לֹא גִלָּד בְּנִימִין
וְאִף עַל פִּי שְׂכַבְר נִתְעַבְּרָה מִמֶּנּוּ: גֹּי. בְּנִימִין:
גֹּיִם. מְנִשָּׁה וְאִפְרַיִם שְׂעִתִּידִים לְצֵאת מִיּוֹסֶף.
וְהֵם בְּמִנְּזֵן הַשְּׁבָטִים: וּמְלָכִים. שְׂאוּל וְאִישׁ
בִּשֵׁת שְׂהִיּוֹ מִשְׁבֵּט בְּנִימִין. שְׂעִדִין לֹא גִלָּד.
(וּפְסוּק זֶה דְּרָשׁוּ אַבְנֵר בְּשִׁהְמִלִּיךְ אִישׁ בִּשֵׁת.
וְאִף הַשְּׁבָטִים דְּרָשׁוּהוּ וְקָרְבוּ בְּנִימִין. דְּכַתִּיב
(שׁוֹפְטִים כ"א 6) אִישׁ מִמֶּנּוּ לֹא יִתֵּן אֶת בָּתּוֹ

תפסיר רס"ג

אלמוצ'ע. אלד'י כ'אטבה
אללה ת'ם בית אל: טז) ת'ם
רחלו מן בית אל. ובקי
להם מסאפה מיל מן
אלטריק לידכלון אלי אפרת.
פולדת רחל וצעב ולאדהא:
יז) פלמא צעב ולאדהא.
קאלת להא אלקאבלה לא
תכיאפין. פאן הד'א לך אבן:
יח) פענד כ'רוג נפסהא ויהי
מאיתה. אסמ'ה אבן תרחי.
ואבוה אסמ'ה בנימין:

המקום אשר דבר אתו

שם אלהים בית-אל: וקרא
יעקב ית שמייה דאתרא. דמליל עמיהתמן: יי בית אל: בספרי תיטן

ויסעו מבית אל ויהי-

עוד כברת-הארץ לבוא

אפרתה ותלד רחל ותקש

בלדתה: ונטלו מבית אל. והיה עוד

כרוב ארעא למיעל לאפרת. וילידת רחל וקשיאת במילדה:

ויהי בהקשתה בלדתה ותאמר לה

המילדת אל-תיראי כי-גם-זה לך בן: והיה

בקשיותה במילדה. ואמרת לה חיתא לא תדחלין. ארי אף דין לך

בר: ויהי בצאת נפשה כי מתה ותקרא שמו

בן-אוני ואביו קרא-לו בנימין: והיה. במפק נפשה ארי

— רס"י —

מלמדנו: טז) כברת הארץ. מנחם פרש לשון
כביר, רבוי, מהלך רב. ואגדה בזמן שהארץ
חלולה ומנקבת ככברה שהניר מצוי, הסתו
עבר, והשרב עדין לא בא. ואין זה פשוטו
שלמקרא, שהרי בנעמן מצינו (מ"ז כ יט)
וילך מאתו כברת ארץ. ואומר אני שהוא
שם מידת קרקע כמו מהלך פרסה או יותר.

וזלך הרקדוק: טז) אשר דבר אתו שם אלהים בית אל. תרגום בית אל: ו"תאמר לה
המילדת אל תיראי. אין בה"א געיא בכל התיגאן וא"כ השוא שבמ"ם נח. ועיין בפרשת
שמות ודו"ק. וכן כתב מהרי"ב וז"ל השוא נח לדעת בן אשר:

שימן המור (טז) אתו שם. המנהג להפריד מעט בין שתי תיבות אלו.

תפסיר רס"ג

(ט) פמאתת רחל ודפנת פי טריק אפרת. הי בית לחם: (כ) ונצב יעקוב דפה עלי קברה. הי תסמי נצבה רחל אלי אליו: (כא) תים רחל אסראיל. ומד כבאה. מן הנאך אלי מגדל עדר: (כב) פלמא סכן אסראיל דאלך אלבלד. מצי ראובן. פציאגע בלהה אמה אביה. פעלם בדיאלך אסראיל. פצארו בני יעקוב בבנימין אתני עשר:

מיתא. וקרת שמיא בר דויי. ואבוהי קרא ליה בנימין: **ותמת רחל ותקבר בדרך אפרתה הוא בית לחם:** ומיתת רחל. ואתקברת באורח אפרת. היא בית לחם: **כ ויצב יעקב מצבה על-קברתה הוא מצבת קברת-רחל עד-היום:** ואקים יעקב. קמתא על

קבורתה. היא. קמת קבורתא דרחל עד יומא דין: **כא ויסע ישראל ויט אהלה מהלאה למגדל-עדר:** ונטל ישראל. ופרסיה למשפניה. מהלאה למגדל דעדר: **כב ויהי בשכן ישראל בארץ ההוא וילך ראובן וישכב את-בלהה פילגש אביו וישמע ישראל פ ויהיו בני-יעקב שנים עשר:** (מכאן אין מתרגמין בצורה: ויהו. בד שרא ישראל בארעא ההיא. ואזל ראובן. ושכיב ית בלהה לחינתא דאבוהי. ושמע ישראל. ע"כ) והו בני יעקב תרי עשר:

רס"י

ולמה בלבל וחלל יצועו, שכשמתה רחל נטל יעקב מטתו שהיתה נתונה תדיר באהל רחל ולא בשאר אהלים ונתנה באהל בלהה, בא ראובן ותבע עלבון אמו, אמר אם אחות אמי היתה צרה לאמי, שפחת אחות אמי תהא צרה לאמי, לכן בלבל: **ויהיו בני יעקב שנים עשר.** מתחיל לענן ראשון משנלד בבנימין נשלמה המטה, ומעתה ראויים

שהיא בנגב בשאדם בא מארם נהרים, כמו שנאמר (צמדזר לג מ) בנגב בארץ כנען, (לטיל יז ט) הלוח ונסוע הנגבה: **בנימין.** בן ימין, לשון (תהלים פט יג) צפון וימין אתה בראתם, לפיכך הוא מלא: **כז בשכן ישראל בארץ ההוא.** עד שלא בא לחברון אצל יצחק ארעוהו כל אלה: **וישכב.** מתוך שבלבל משכבו מעלה עליו הכתוב כאלו שכבה.

תפסיר רס"ג

(כג) בְּנֵי לֵאָה. בְּכֹר יַעֲקֹב. ראובן. ושמעון ולוי ויהודה. ויששכר וזבולון: (כד) בְּנֵי רַחֵל. יוסף ובנימין: (כה) וּבְנֵי בְלָהָה אִמֶּה רַחֵל. דָּן ונפתלי. (כו) וּבְנֵי זִלְפָּה. אִמֶּה לֵאָה גֹד וַאֲשֶׁר. הוֹלֵאֵי בְנֵי יַעֲקֹב. אֶלְדֵּיָן וְלִדּוֹ לֵאָה פִּי פֶדֶן אֶרֶם: (כז) תִּם גֹּא יַעֲקֹב. אֵלֵי יִצְחָק אֲבִיהָ. מִמֶּרָא קְרִית אַרְבַּע. הִי חֲבֵרָא. אֶלְתֵּי סָפֵן תִּם אֲבִרְהָם ויִצְחָק: (כח) פֶּכֶאן עָמֵר יִצְחָק. מֵאִיהָ

בְּנֵי לֵאָה בְּכֹר יַעֲקֹב
ראובן ושמעון ולוי ויהודה
ויששכר וזבולון: בְּנֵי לֵאָה.
בוכריה דיעקב ראובן. ושמעון ולוי
ויהודה. ויששכר וזבולון: בְּנֵי
רחל יוסף ובנימין: בְּנֵי רַחֵל.
יוסף ובנימין: בְּנֵי וּבְנֵי בְלָהָה
שפחת רחל דן ונפתלי:

וּבְנֵי בְלָהָה אִמֶּתָה דְרַחֵל. דָּן ונפתלי: בְּנֵי וּבְנֵי זִלְפָּה שְׁפֹחַת
לֵאָה גֹד וַאֲשֶׁר אֵלֵה בְנֵי יַעֲקֹב אֲשֶׁר יֶלְד־לוֹ
בְּפֶדֶן אֶרֶם: וּבְנֵי זִלְפָּה. אִמֶּתָה דְלֵאָה גֹד וַאֲשֶׁר. אֵלֵין בְּנֵי יַעֲקֹב.
דִּאֲתִילִידוֹ לִיהָ בְּפֶדֶן אֶרֶם: בְּנֵי וַיָּבֵא יַעֲקֹב אֶל-יִצְחָק
אָבִיו מִמֶּרָא קְרִית הָאֲרַבַּע הוּא חֲבֵרוֹן אֲשֶׁר-
גַּר-שָׁם אֲבִרְהָם ויִצְחָק: וַאֲתָא יַעֲקֹב לְוֹת יִצְחָק אָבִיהָ.
לְמִמֶּרָא קְרִית אַרְבַּע. הִיא חֲבֵרוֹן. דְּדֵר תַּמָּן אֲבִרְהָם ויִצְחָק:
בְּנֵי וַיְהִיו יְמֵי יִצְחָק מֵאֵת שָׁנָה וּשְׁמֹנִים שָׁנָה:

— רס"ג —

הָאֲרַבַּע. שֵׁם הָעִיר מִמֶּרָא קְרִית הָאֲרַבַּע אֶל
מִישׁוֹר שְׁלִקְרִית אַרְבַּע. וְאִם תֹּאמַר הִיא לֹו
לְכַתּוּב מִמֶּרָא הַקְרִית אַרְבַּע, כֵּן דִּרְךְ הַמִּקְרָא
בְּכָל דְּבַר שְׁמֹנוֹ כְּפֹל, כְּגֹון זֶה, וְכְגֹון בֵּית
לְחָם, אָבִי עֶזֶר, בֵּית אֵל, אִם הוֹצֵרָךְ לְחָטִיל בּוֹ
ה"א נִוְתְּנָה בְּרֹאשׁ הַתְּבָה הַשְּׁנִיָּה (ש"ס טז 6)
בֵּית הַלְחָמִי, (שופטים ו כז) בְּעֶפְרַת אָבִי הָעֶזְרִי,

לְחֵמְנוֹת, וּמִנָּאן. וּרְבוּתֵינוּ דְרָשׁוּ לְלִמְדֵנוּ בָּא
שְׁכֵלָן שׁוֹיִן, וְכֵלָן צְדִיקִים, שְׁלֵא חָטָא רֹאבוֹן:
כְּ בְכֹר יַעֲקֹב. אֶפְלוּ בְשַׁעַת הַקְלָקְלָה קִרְאוּ
בְכֹר: בְּכֹר יַעֲקֹב. בְּכֹר לְנַחֲלָה, בְּכֹר
לְעִבּוּדָה, בְּכֹר לְמִנְיָן, וְלֹא נִתְּנָה בְּכֹרָה
לְיוֹסֵף אֵלֹא לְעִנְיָן הַשְּׁבָטִים שְׁנַעֲשָׂה לְשָׁנִי
שְׁבָטִים: כֹּז מִמֶּרָא. שֵׁם הַמִּישׁוֹר: קְרִית

תפסיר רס"ג

ותמאנן סנה: (כט) ותלפי ומאת
ועאר אלי קומה. שיד' קד
שבע מן אלעמר. ודפנה עשו
ועקוב אבנאה לו (א) ויהיא
שרח תיליד עשו הו אדום:
(ב) ופאן עשו אתכיד' נסאא
מן בנאת כנעאן. עדה אבנא
אילון אלחתי. ואהליבמה

והו יומי יצחק מאה ותמנן שנין:
בט ויגוע יצחק וימת ויאסף
אל-עמיו זקן ושבע ימים
ויקברו אתו עשו ויעקב
בניו: ואתנגיד יצחק ומית ואתפניש
לעמיה. סיב וסבע יומין. וקברו יתיה.

עשו ויעקב בנוהי: פ ספרי
תוסף לו א ואלה

תלדות עשו הוא אדום: ואלין. תולדת עשו הוא אדום:
ב עשו לקח את-נשיו מבנות כנען את-עדה
בת-אילון החתי ואת אהליבמה בת-ענה
בת-צבעון החוי: עשו. נסיב ית נשוהי מבנת כנען. ית עדה.
בת אילון חתאה. וית אהליבמה בת ענה. בת צבעון חואה:

— רס"י —

ושמנה. (עוד מפורש מן המקרא משנמכר
יוסף עד שבא יעקב מצרימה עשרים ושתים
שנה, שנאמר (לכל מל מו) ויוסף בן שלשים
שנה וגו', ושבע שנים שובע ושנתיים רעב
הרי עשרים ושתים, ובתיב ימי שני מגורי
שלשים ומאת שנה נמצא יעקב במכירתו
מאה ושמונה):

לו 3 עדה בת אילון. היא (לעיל כו לד) בשמת
בת אילון, ונקראת בשמת על שם שהיתה
מקטרת בשמים לעבודה זרה: אהליבמה.
היא יהודית, והוא כנה שמה יהודית לומר
שהיא פופרת בעבודה זרה כדי להטעות את
אביו: בת ענה בת צבעון. אם בת ענה לא
בת צבעון, ענה בנו של-צבעון, שנאמר
(פסוק כז) ואלה בני צבעון ואיה וענה, מלמד
שבא צבעון על כלתו אשת ענה ויצאת

(מ"א טז לד) בנה חיאל בית האלי:
כט ויגוע יצחק. אין מקדם ומאחר בתורה,
מכירתו של-יוסף קדמה למיתתו של-יצחק
שנים עשרה שנה, שהרי כשנלד יעקב היה
יצחק בן שלשים שנה, שנאמר (לעיל כו כו)
ויצחק בן שלשים שנה וגו', ויצחק מת בשנת
מאה ועשרים ליעקב, אם תוציא ששים
ממאה ושמונים שנה, נשארו מאה ועשרים,
ויוסף נמכר בן שבע עשרה שנה, ואותה
שנה שנת מאה ושמונה ליעקב. כיצד, בן
שלשים ושלש נתברר, וארבע עשרה שנה
נטמן בבית עבר, הרי שבעים ושבע, וארבע
עשרה עבד באשה, ובסוף ארבע עשרה נלד
יוסף, שנאמר (לעיל ל כה) ויהי כאשר ילדה
רחל את יוסף וגו', הרי תשעים ואחת, ושבע
עשרה עד שלא נמכר יוסף הרי מאה

תפסיר רס"ג

אֲבִנָּה עֵנָה. אֲבִנָּה עֲבֵעוֹן
 אֲלֹחֵי: (ג) וּבִשְׁמַת אֲבִנָּה
 אֲסִמָּאֵעִיל אֲכִית נְבִיּוֹת:
 (ד) פִּוְלִידַת עֵדָה לַעֲשׂו אֲלִיפֹז.
 וּבִשְׁמַת. וְלִידַת רַעוּאֵל:
 (ה) וְאֶהְלִיבְמָה וְלִידַת. יַעוֹשׁ
 וַיַּעֲלֵם וְקָרַח. הוֹלֵאִי בְּנֵי עֲשׂו.
 אֲלִדִּי וְלִדּוֹ פִּי בִלְדִּי כְּנַעֲאֵן:
 (ו) תִּם אֲכִידִי עֲשׂו נִסְאָה.
 וּבְנִיָּה וּבְנִיָּה וְכָל נֶפֶס מִן
 אֱלֹהִים. וּמִאֲשִׁיתָהּ וּסְאִיר

וְאֶת־בִּשְׁמַת בֶּת־
 יִשְׁמַעְאֵל אַחֻת נְבִיּוֹת: וְיֵת
 בִּשְׁמַת בֶּת יִשְׁמַעְאֵל אַחֻתִּיהָ דְנְבִיּוֹת:
 וְתִלְדַּת עֵדָה לַעֲשׂו אֶת־
 אֲלִיפֹז וּבִשְׁמַת יִלְדָה אֶת־
 רַעוּאֵל: וְיִלְדַת עֵדָה. לַעֲשׂו יֵת
 אֲלִיפֹז. וּבִשְׁמַת. יִלְדַת יֵת רַעוּאֵל:
 וְאֶהְלִיבְמָה יִלְדָה אֶת־

(כ' יעיש) יַעוֹשׁ וְאֶת־יַעֲלֵם וְאֶת־קָרַח אֱלֹהֵי בְנֵי
 עֲשׂו אֲשֶׁר יִלְדוּ־לוֹ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: וְאֶהְלִיבְמָה יִלְדַת.
 יֵת יַעוֹשׁ וְיֵת יַעֲלֵם וְיֵת קָרַח. אֲלֵיִן בְּנֵי עֲשׂו. דְאֵת־יִלְדוּ לִיהָ בְּאֶרֶץ
 כְּנָעַן: וַיִּקַּח עֲשׂו אֶת־נָשָׁיו וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־
 בָּנֵתָיו וְאֶת־כָּל־נַפְשֹׁת בֵּיתוֹ וְאֶת־מִקְנֵהוּ
 וְאֶת־כָּל־בְּהֶמְתּוֹ וְאֶת־כָּל־קְנִיָּנוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ
 בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיֵּלֶךְ אֶל־אֶרֶץ מִפְּנֵי יַעֲקֹב אָחִיו:

— רס"ג —

ובן אליפז היה, שבא על אשת אביו אל
 אהליבמה אשת עשו שהרי הוא מנוי עם
 (פסוק טז) אלוהי אליפז בסוף הענין: וַיֵּלֶךְ
 אֶל אֶרֶץ. לגור באשר ומצא: וְלֹא יָכֹלָה
 אֶרֶץ מְגוּרֵיהֶם. להספיק מרעה לבהמות
 שלהם. ומדרש אגדה (פסוק ו) מפני יעקב
 אחיו, מפני שטר חוב שלגזרת (טו יג) כי גר
 יהיה זרעך, המטל על זרעו שלי צחק, אמר
 אלקי לי מכאן, אין לי חלק לא בפתנה
 שנתנה לו הארץ הזאת, ולא בפרעון השטר.

אהליבמה מבין שניהם והודיעך הכתוב
 שכלן בני ממזרות היו: ג בִּשְׁמַת בֶּת
 יִשְׁמַעְאֵל. ולחלן קורא לה (כ ט) מחלת.
 מצינו באגדת מדרש ספר שמואל (פרק י)
 שלשה מוחלין להן עונותיהם גר שנתגיר,
 והעולה לגדלה, והנושא אשה, ולמד השעם
 מכאן, לכה נקראת מחלת שנמחלו עונותיה:
 אחות נביות. על שם שהוא השיאה לו
 משמט ישמעאל נקראת על שמו:
 כ ואהליבמה ילדה וגו'. קרח זה ממזר היה

תפסיר רס"ג

בְּהַאימָהּ. וּגְמִיעַ מִלֶּכָּה. אֶלְדִּי
מִלֶּכָּה פִּי בִלְדִּי כְנַעַן. וּמִצִּי'
אֵלֵי בִלְדִּי גִירָה. מִן קֶבֶל יַעֲקֹב
אֲכִיזָה: ז) לֹאן סִרְחָהֶם כֹּאן
אֶפְתֹּר מִן אֵן יִקְיֹמוּ גְמִיעָא.
וְלֹם יִשְׁיֵן בִּלְדִּי סְכַנְאָהֶם אֵן
יִחַתְמִלְהֶם. מִן קֶבֶל מִוֹאשִׁיָּהֶם
ח) פֶּסֶכֶן עָשׂוּ אֶלְדִּי הוּ
אֶלְאֲחֻמְרִי. פִּי גָבֵל שַׁעִיר:
ט) וְהָרִא שֶׁרַח תִּינְאִלִיד עָשׂוּ
אֲבֹ אֶלְאֲחֻמְרִי. פִּי גָבֵל שַׁעִיר:
י) הָרִי אֶסְמָא בְּנֵי עָשׂוּ.
אֶלִּיפֹ. אֲבֹן עֵדָה זֹוּגְתָה.
רְעוּאֵל. אֲבֹן בִּשְׁמַת זֹוּגְתָה:
יא) וְכֹאן בְּנֵי אֶלִּיפֹ. תִימָן אֹמֵר
צָפוֹ וְגַעְתָּם וְקִנְזוֹ: יב) וְכֹאנָת
תִּמְנַע אִמָּה. לֶאֱלִיפֹ אֲבֹן עָשׂוּ.

וּדְבַר עָשׂוּ. יֵת נִשְׁוֹהִי. וְיֵת בְּנוֹהִי
וְיֵת בְּנִתִּיה וְיֵת כָּל נַפְשָׁת בִּיתִּיה. וְיֵת
גִּיתוֹהִי וְיֵת כָּל בְּעִירִיה. וְיֵת כָּל קִנְיָנִיה.
דְּקִנְא בְּאַרְעָא דְכְנַעַן. וְאִזֵּל לְאַרְע
אוּחְרִי. מִן קֶדֶם יַעֲקֹב אֲחוּהִי:

פִּי-הִיָּה רְכוּשָׁם רַב מִשְׁבַּת

יַחֲדוֹ וְלֹא יִכְלָה אֶרֶץ

מִגִּוְרֵיהֶם לִשְׂאֵת אֹתָם מִפְּנֵי

מִקְנֵיהֶם: אֲרִי הוּהוּ קִנְיָהוֹן. סְגִי

מִלְמַתָּב כַּחֲדָא. וְלֹא יִכְלִית. אֲרַע

תוֹתְבוֹתָהוֹן לְסוּבְרָא יִתְהוֹן. מִן קֶדֶם

גִּיתִיהוֹן: וַיֵּשֶׁב עָשׂוּ בְּהָר

שַׁעִיר עָשׂוּ הוּא אֲדוֹם: וַיִּתֵּיב

עָשׂוּ בְּטוֹרָא דְשַׁעִיר. עָשׂוּ הוּא אֲדוֹם: וַיֵּאֱלֶה תִלְדוֹת עָשׂוּ

אֲבִי אֲדוֹם בְּהָר שַׁעִיר: וְאֵלִין. תוֹלְדָת עָשׂוּ אֲבֹהוֹן דְּאֲדוֹמָאִי.

בְּטוֹרָא דְשַׁעִיר: אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי-עָשׂוּ אֶלִּיפֹ בֶן-

עֵדָה אִשָּׁת עָשׂוּ רְעוּאֵל בֶּן-בִּשְׁמַת אִשָּׁת עָשׂוּ:

אֵלִין שְׁמָהֶת בְּנֵי עָשׂוּ. אֶלִּיפֹ. בֶר עֵדָה אִתָּת עָשׂוּ. רְעוּאֵל. בֶּר בִּשְׁמַת

אִתָּת עָשׂוּ: וַיְהִיו בְּנֵי אֶלִּיפֹ תִימָן אֹמֵר צָפוֹ

וְגַעְתָּם וְקִנְזוֹ: וְהוּוּ בְּנֵי אֶלִּיפֹ. תִימָן אֹמֵר. צָפוֹ וְגַעְתָּם וְקִנְזוֹ:

וְתִמְנַע | הִיתָה פִּילָגֶשׁ לְאֶלִּיפֹ בֶן-עָשׂוּ

— רס"י —

וּמִפְּנֵי הַבּוֹשָׁה, שְׁמִכֵּר בְּכוֹרָתוֹ: ט) וַיֵּאֱלֶה. לְשַׁעִיר: יב) וְתִמְנַע הִיתָה פִּילָגֶשׁ. לְהוֹדִיעַ
הַתּוֹלְדוֹת שֶׁהוּלִידוּ בְּנָיו עִבְשֵׁי מִשְׁהַלָּךְ גִּדְּלוֹתוֹ שֶׁל־אֲבֵרָהֶם כִּמְהָ הָיוּ תֹאבִים לְדַבֵּק

תפסיר רס"ג

פולדת לה עמלק. הולאי בני
עדה וזוגה' עשו: יג) והולאי בני
רעואל. נחת וזרח שמה ומזה.
הולאי כאנו. בני בשמת וזוגה'
עשו: יד) והולאי כאנו. בני
אהליבמה אבנה' ענה. אבנה'
צבעון וזוגה' עשו. פולדת לה.
יעוש ויעלם וקרח: טו) הולאי
צנאדיד בני עשו. בני אליפו
בפרה. תימן צנדיד אומר
צנדיד. צפו צנדיד וקנו צנדיד:
טז) וקרח צנדיד. וגעתם צנדיד

ותלד לאליפו את-עמלק
אלה בני עדה אשת עשו:
ותמנע הות לחינתא. לאליפו בר עשו.
וילידת לאליפו ית עמלק. אלין. בני
עדה אתת עשו: יג) ואלה בני
רעואל נחת וזרח שמה
ומזה אלה היו בני בשמת
אשת עשו: ואלין בני רעואל.
נחת וזרח שמה ומזה. אלין הוּו. בני

בשמת אתת עשו: יד) ואלה היו בני אהליבמה בת-
ענה בת צבעון אשת עשו ותלד לעשו את-
יעוש ואת-יעלם ואת-קרח: ואלין הוּו. בני אהליבמה
בת ענה. בת צבעון אתת עשו. וילידת לעשו. ית יעוש וית יעלם וית
קרח: טו) אלה אלופי בני-עשו בני אליפו בכור
עשו אלוף תימן אלוף אומר אלוף צפו אלוף
קנו: אלין רברבי בני עשו. בני אליפו בוכריה דעשו. רבא תימן
רבא אומר, רבא צפו רבא קנו: טז) אלוף-קרח אלוף געתם

— רס"י —

שבא על אשתו שלשעיר ויצאה תמנע
מביניהם, וכשגדלה נעשית פילגשו,
וזהו ואחות לוטן תמנע, ולא מנאה עם
בני שעיר שהיתה אחותו מן האם ולא
מן האב: טו) אלה אלופי בני עשו.
ראשי משפחות:

בזרעו. תמנע זו בת אלופים היתה, שנאמר
(פסוק כז) ואחות לוטן תמנע, ולוטן מאלופי
יושבי שעיר היתה, מן החורים שישבו בה
לפניהם, אמרה איני זוכה להנשא לה, הלאי
ואהיה פילגש. ובדברי הימים מונה אותה
(דברי כימים ח' ס לו) בבניו שלאליו, מלמד

תפסיר רס"ג

אלוף עמלק אלה אלוֹפִי
אליפו בארץ אדום אלה

בני עדה: רבא קרח. רבא געתם
רבא עמלק. אלין רברבי אליפו בארעא
דאדום. אלין בני עדה: ד ואלה בני
רעואל בן-עשו אלוף נחת
אלוף זרח אלוף שמה
אלוף מזה אלה אלוֹפִי
רעואל בארץ אדום אלה

ועמלק צנדיד. הולאי צנאדיד
אליפו פי בלד אדום. הולאי בני
עדה: יז) והולאי צנאדיד
רעואל אבן עשו. נחת צנדיד
וזרח צנדיד ושמה צנדיד ומזה
צנדיד. הולאי צנאדידה פי בלד
אדום. והם בני בשמת זוגה
עשו: יח) והולאי. בני אהליבמה
זוגה עשו. יעוש צנדיד. יעלם
צנדיד קרח צנדיד. הולאי
צנדיד אהליבמה. אבנה ענה
זוגתה: יט) הולאי בני עשו.
והולאי צנאדידהם והם
אלאחמריין: כ) והולאי בני

בני בשמת אשת עשו: ואלין. בני רעואל בר עשו. רבא
נחת רבא זרח. רבא שמה רבא מזה. אלין רברבי רעואל בארעא
דאדום. אלין. בני בשמת אתת עשו: ד ואלה בני
אהליבמה אשת עשו אלוף יעוש אלוף יעלם
אלוף קרח אלה אלוֹפִי אהליבמה בת-ענה
אשת עשו: ואלין. בני אהליבמה אתת עשו. רבא יעוש. רבא
יעלם רבא קרח. אלין רברבי. אהליבמה. בת ענה אתת עשו:
יט) אלה בני-עשו ואלה אלוֹפִיהם הוא אדום:
אלין בני עשו. ואלין רברביהון הוא אדום: ס (שבועי) ב אלה
בני שעיר החרי ישבי הארץ לוטן ושובל

רס"ג

לזיתים מלא קנה זה לגפנים, שהיו
טועמין העפר ויודעים אי זו נטיעה
ראויה לה:

כ ישבי הארץ. שהיו יושביה קודם
שבא עשו לשם. ורבותינו דרשו שהיו
בקיאים בישובה של ארץ, מלא קנה זה

תפסיר רס"ג

שעיר אלחורין. סכאן אלבלד.
לוטן ושובל וצבעון וענה:
כא) ודשון ואצר ודישון. הולאי
צנאדיד אלחורין. בני שעיר פי
בלד אדום: כב) וכאנו בני לוטן
חרי והימם. ואכיתה תמנע:
כג) והולאי בני שובל. עלון
ומנחת ועיבל. שפו ואונם:
כד) והולאי בני צבעון ואיה
וענה. הו ענה. אלדי רפב
אלבגאל פי אלבר. חין כאן
ירעא חמיר צבעון אביה:

וְצִבְעוֹן וְעֵנָה: אֵלֶּיךָ בְּנֵי שְׂעִיר
חֹרָאִי. יִתְּבִי אֶרְעָא. לוֹטָן וְשׁוּבָל וְצִבְעוֹן
וְעֵנָה: כֹּה וְדִשׁוֹן וְאַצֵּר וְדִישׁוֹן
אֵלֶּה אֱלוֹפֵי הַחֲרִי בְּנֵי
שְׂעִיר בְּאֶרֶץ אֲדוֹם: וְדִישׁוֹן
וְאַצֵּר וְדִישׁוֹן. אֵלֶּיךָ רִבְרִבִּי חֹרָאִי. בְּנֵי
שְׂעִיר בְּאֶרְעָא דְאֲדוֹם: כֹּה וַיְהִיו
בְּנֵי-לוֹטָן חֲרִי וְהִימָם
וְאַחֲתוֹת לוֹטָן תִּמְנַע: וְהָיוּ

בני לוטן חורי והימם. ואחתיה דלוטן תמנע: כג) ואלה בני
שובל עלון ומנחת ועיבל שפו ואונם: ואלין בני
שובל. עלון ומנחת ועיבל. שפו ואונם: כד) ואלה בני צבעון
ואיה וענה הוא ענה אשר מצא את הימם
במדבר ברעתו את החמרים לצבעון אביו:
ואלין בני צבעון ואיה וענה. הוא ענה. דאשכח ית גבריאל במדברא.
כד) הוה רעי ית חמריא לצבעון אבוי: כה) ואלה בני ענה

— רס"ד —

והביא פסולין לעולם. ולמה נקרא שמם
ימים. שאימתן משלת על הבריות, דאמר
רבי חנינא מימי לא שאלני אדם על מבת
פרדה לבנה וחייה (והלא קא חזינן דחייה, אל
תקרי וחייה אלא וחייה, כי המכה לא תרפא
לעולם). ולא הזקק לכתוב לנו משפחות
החורי אלא מפני תמנע, ולהודיע גדלת זרע
אברהם, כמו שפרשתי למעלה (פסוק יז):

כד) ואיה וענה. וי"ו יתרה, והוא כמו איה
וענה, והרבה יש במקרא (דניאל ח יג) תת
וקדש וצבא מרמס, (סליס טו ז) נרדם ורכב
וסוס: הוא ענה. האמור למעלה (פסוק ט)
שהוא אחיו של צבעון וכאן הוא קורא אותו
בנו, מלמד שבא צבעון על אמו והוליד את
ענה: את הימם. פרדים, הרביע חמור על
סוס נקבה וילדה פרד, והוא היה ממזר

תפסיר רס"ג

דִּישָׁן וְאֶהְיֶיבְמָה בֶּת-עֲנָה:

וְאֵלֵין בְּנֵי עֲנָה דִּישָׁן: וְאֶהְיֶיבְמָה בֶּת

עֲנָה: כֹּה וְאֵלֶּה בְּנֵי דִישָׁן

חֲמֻדָּן וְאַשְׁבֵּן וְיִתְרָן וְכָרָן:

וְאֵלֵין בְּנֵי דִישָׁן: חֲמֻדָּן וְאַשְׁבֵּן וְיִתְרָן וְכָרָן:

כֹּה אֵלֶּה בְּנֵי-אַצָּר בִּלְהָן

וְזַעֲוֹן וְעֶקֶן: אֵלֵין בְּנֵי אַצָּר: בִּלְהָן

וְזַעֲוֹן וְעֶקֶן: כֹּה אֵלֶּה בְּנֵי-דִישָׁן

עוֹץ וְאַרְן: אֵלֵין בְּנֵי דִישָׁן עוֹץ וְאַרְן:

כֹּה אֵלֶּה אֱלֹפֵי הַחֲרִי אֱלֹף לֹטֵן אֱלֹף שׁוּבֵל

אֱלֹף עֲבֻעֹן אֱלֹף עֲנָה: אֵלֵין רַבְרָבִי חוּרָאִי. רַבָּא לֹטֵן

רַבָּא שׁוּבֵל. רַבָּא עֲבֻעֹן רַבָּא עֲנָה: ל אֱלֹף דִּישָׁן אֱלֹף

אַצָּר אֱלֹף דִּישָׁן אֵלֶּה אֱלֹפֵי הַחֲרִי לְאַלְפֵיהֶם

בְּאַרְץ שְׁעִיר: רַבָּא דִישָׁן. רַבָּא אַצָּר רַבָּא דִישָׁן. אֵלֵין רַבְרָבִי

חוּרָאִי. לְרַבְרָבִי הוֹן בְּאַרְעָא דְשְׁעִיר: פ לֹא וְאֵלֶּה הַמְלָכִים

אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאַרְץ אֲדוּם לְפָנֵי מֶלֶךְ-מֶלֶךְ

לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל: וְאֵלֵין מַלְכֵי. דְּמַלְכוּ בְּאַרְעָא דְאֲדוּם.

רס"ד

לֹא וְאֵלֶּה הַמְלָכִים וְגו'. שְׁמֻנָּה הָיוּ וּבְגִנְגִין רַחְבָּעִם, אֲבָיָה, אֶסָּא, יְהוֹשָׁפָט. וּבִימֵי יוֹרָם
הָעֶמֶד יַעֲקֹב וּבִטְל מְלָכוֹת עָשׂוּ בִימֵיהֶם. בְּנוֹ פְּתִיב (מ"ז כ) בְּיָמָיו פָּשַׁע אֲדוּם מִתַּחַת
וְאֵלֵין הָיוּ שְׁאוּל, וְאִישׁ בִּשְׁת, דָּוִד, וְשִׁלְמֹה, יֵד יְהוּדָה וּמְלָכוּ עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ, וּבִימֵי שְׁאוּל

זֶלְק הַדְּקָדוֹק: כֹּה וְאֵלֶּה בְּנֵי עֲנָה דִישָׁן וְאֶהְיֶיבְמָה. כֹּל אֶהְיֶיבְמָה בְּמֵאֲרִיךְ בְּלִמ"ד בֵּר מִן דִּין

וְהָיָא לְרַע: לֹא אֲשֶׁר מְלָכוּ. כְּתִב מֵהַר"ב שֶׁהַמ"ם בְּגַעֲיָא וְהָשׂוּ"א שְׁבַלְמַד נַע:

תפסיר רס"ג

מלכו פי בלד אדום. קבל אן
 ומלך מלך לבני אסרָאֵל:
 (לב) ומלך פי אדום. בלע אבן
 בעור. ואסם קריתָה דנהב:
 (לג) תים מאת. ומלך בעדה.
 יובב אבן זרח מן אלבצרה:
 (לד) פמאת. ומלך בעדה. חושם
 מן בלד אלימן: (לה) פמאת
 חושם. ומלך בעדה הדד אבן
 בודד. אלדִי קתל אלמדִיאנין
 פי ציָאע מואב. ואסם
 קריתָה עוית: (לו) פמאת. ומלך
 בעדה. שמלה מן משרקה:
 (לז) פמאת. ומלך בעדה. שאול

קדם דימלוך מלכָא לבני ישראל:
 לב ומלך באדום בלע
 בן־בעור ושם עירו
 דנהבָה: ומלך באדום. בלע בר
 בעור. ושום קרתיה דנהבָה: לג וימת
 בלע ומלך תחתיו יובב
 בן־זרח מבצרה: ומית בלע.
 ומלך תחותוהי יובב בר זרח מבצרה:
 לו וימת יובב ומלך
 תחתיו חשם מארץ

התימני: ומית יובב. ומלך תחותוהי חושם מארע דרומא:
 לה וימת חשם ומלך תחתיו הדד בן־בדד
 המכה את־מדין בשדה מואב ושם עירו
 עוית: ומית חושם. ומלך תחותוהי הדד בר בדד. דקטיל ית מדינאי
 בחקלי מואב. ושום קרתיה עוית: לו וימת הדד ומלך
 תחתיו שמלה ממשרקה: ומית הדד. ומלך תחותוהי
 שמלה ממשרקה: לו וימת שמלה ומלך תחתיו

— רס"י —

פתיב (מ"א כז מח) ומלך אין באדום נצב מלך:
 לג יובב בן זרח מבצרה. בצרה מערי
 מואב היא, שגאמר (יחמ"ב כז) ועל קריות
 ועל בצרה וגו', ולפי שהעמידה מלך לאדום,
 עתידה ללקות עמהם, שגאמר (ישעי' לו ו) כי

זבח לה' בבצרה: לכ המכה את מדין
 בשדה מואב. שבא מדין על מואב
 למלחמה, והלך מלך אדום לעזור את מואב.
 ומכאן אנו למדים שהיו מדין ומואב מריבים
 זה עם זה, ובימי בלעם עשו שלום להתקשר

תפסיר רס"ג

מן רחבה אלפראת: לח) פמאת. ומלך בעדה. בעל חנן אבן עכבור: לט) פמאת. ומלך בעדה הדר. ואסם קריתא פעו. ואסם זוגתא מהיטבאל. אבנה' מטרד. אבנה' מא אלד'הב: מ) ובעד דאלד. הולאי צנאדיד עשו לעשאירדם. פי מואצ'עהם באסמאיהם. תמנע צנדיד. עלוה צנדיד יתת צנדיד: מא) ואהליבמה צנדיד. ואלה צנדיד ופינון צנדיד: מב) וקנו צנדיד. ותימן צנדיד

שְׁאוּל מִרְחֻבּוֹת הַנָּהָר: וּמִית שְׁמֵלָה. וּמֶלֶךְ תַּחְתּוֹהִי. שְׁאוּל מִרְחֻבּוֹת דָּעַל פָּרַת: לֹחַ וַיִּמָּת שְׁאוּל וַיִּמְלֹךְ תַּחְתּוֹ בְּעַל חֲנָן בֶּן-עֲכָבוֹר: וּמִית שְׁאוּל. וּמֶלֶךְ תַּחְתּוֹהִי. בְּעַל חֲנָן בֶּר עֲכָבוֹר: לט) וַיִּמָּת בְּעַל חֲנָן בֶּן-עֲכָבוֹר וַיִּמְלֹךְ תַּחְתּוֹ הָדָר וְשֵׁם עִירוֹ פְּעוֹ וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ מְהִיטְבָּאֵל בֵּת-מִטְרָד בֵּת מִי זָהָב: וּמִית בְּעַל חֲנָן בֶּר עֲכָבוֹר. וּמֶלֶךְ תַּחְתּוֹהִי הָדָר. וְשֵׁם קִרְיָתָהּ פְּעוֹ. וְשֵׁם אִתְּתֶיהָ מְהִיטְבָּאֵל בֵּת מִטְרָד. בֵּת מִצְרָף דְּהָפָא: מַפְעִיר מ' וְאֵלֶּה שְׁמוֹת אֱלֹפִי עָשׂוֹ לְמִשְׁפַּחְתָּם לְמִקְמַתָּם בְּשִׁמְתָם אֱלֹף תִּמְנַע אֱלֹף עֲלוֹה אֱלֹף יִתָּת: וְאֵלִין. שְׁמָהָת. רַבְרַבִּי עָשׂוֹ לִזְרְעִיתָהוֹן. לְאִתְרִיהוֹן בְּשִׁמְתָהוֹן. רַבָּא תִמְנַע. רַבָּא עֲלוֹה רַבָּא יִתָּת: *מא) אֱלֹף אֶהְיִיבְמָה אֱלֹף אֵלֶּה אֱלֹף פִּינֹן: רַבָּא אֶהְיִיבְמָה. רַבָּא אֵלֶּה רַבָּא פִּינֹן: מב) אֱלֹף קִנּוֹ אֱלֹף

ופסקה מהם מלכות. והראשונים הנזכרים למעלה, הם שמות תולדותם, וכן מפורש בדברי הימים (דברי הימים א' 6 נא) ויקמת הדר ויהיו אלופי אדום אלוף תמנע וגוי:

על ישראל: לט בת מי זהב. שהיה אומר מהו זהב, עשיר היה ואין זהב חשוב בעיניו לבלום: מ ואלה שמות אלופי עשו. שנקרא על שם מדינותיהם לאחר שמת הדר

וזלק הדקדוק: * אלוף עלוה. אין כאן געיא בכל התיגאן:

*יט בתחלת מפתח נכאן.

תפסיר רס"ג

ומבצר צנדיד. (מג) ומגדיאל
צנדיד ועירם צנדיד. והולאי
צנאדיד אלאחמריין. פי
מסאכנהם פי בלד חוזהם. הו
עשו אבו גמיעהם:

תִּימָן אֱלֹהִי מִבְּצָר: רָבָא קֵנִי.

רָבָא תִּימָן רָבָא מִבְּצָר: מִגְּדִיָּאל אֱלֹהִי

מִגְּדִיָּאל אֱלֹהִי עִירָם אֱלֹהִי |

אֱלֹהֵי אָדָם לְמִשְׁבֹּתָם

בְּאַרְץ אֲחֻזָּתָם הוּא עָשׂוּ אָבִי אָדָם: רָבָא מִגְּדִיָּאל

רָבָא עִירָם. אֱלִין רַבְרָבִי אָדָם. לְמוֹתִּבְנִיהוֹן בְּאַרְעֵי אֲחֻסְנָתָהוֹן. הוּא

עָשׂוּ אָבוּהוֹן דְּאָדָם־אִי: פ פ פ

קנז פיסוקים סימן אביאסף

— רש"י —

חסלת פרשת וישלח

מג מגדיאל. היא רומי:

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנִבְיָאִים טוֹבִים. וְרָצָה

בְּדַבְרֵיהֶם, הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמֶת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,

בְּמִשְׁחַ עֲבָדוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנִבְיָאִי, הָאֵמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמין)

הפטרות דויטשלא יעקב

עובדיה

חֲזֹן עֲבָדֶיךָ כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה לְאָדָם שְׁמוּעָה

שְׁמַעְנוּ מֵאֵת יְהוִה וְצִיר בַּגּוֹיִם שְׁלַח קוֹמוֹ

וְנִקְוָמָה עָלֶיךָ לְמַלְחָמָה: נְבוֹאָת, עוֹבְדֶיךָ. כְּדָן אָמַר יי אֱלֹהִים,

לְאָדָם. בְּשׁוֹרָה שְׁמַעְנָא, מִן קָדָם יי. וְאֶזְגַּד, בְּעַמְמִיָּא שְׁלִיחַ. קוֹמוֹ.

זלך הדקדוק: שמועה שמענו מאת יהוה. תיבת מאת בשופר, והשם ברביע:

ונתעתד עליה, לקרבא: ב הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה
 מאד: הא חלש. יהבתך, בעממיא, בסיר את, לחדא: ג זדון לבך
 השיאך שכני בחגוי-סלע מרום שבתו אמר בלבו מי
 יורידני ארץ: רשע לבך, אטעך. דאת דמי לנשרא דשרי בשני
 פיפא, ברומא מותביה. אמר בלביה, מן יחתנני, לארעא:
 ד אם-תגביה פנשר ואם-בין פוכבים שים קנך משם
 אורידך נאם-יהוה: אם תרים פנשרא. ואם ביני פוכביא, תשווי
 מדורך. מתמן במימרי אחתנך, אמר יי: ד אם-גנבים באו-לך
 אם-שודדי לילה איך נדמיתה הלוא יגנבו דים
 אם-בצרים באו לך הלוא ישאירו עללות: אם גנבין אתו
 עלך, אם בזוי ליליא. איכדין, הויתא דמוד. עד דגנבו, מסתהון. אם
 חטופין בקטופין, אתו עלך. הלא משארין לך, עוללן: ו איך נחפשו
 עשו נבעו מצפניו: איכדין, אתבליש עשו. אתגליו, מטמורוהי:
 ו עד-הגבול שלחוף כל אנשי בריתך השיאוך יכלו לך
 אנשי שלמד לחמד ישימו מזור תחתך אין תבונה בוז
 מן תחומא, אגליוד. כל, אנש קימד. אטעיוך. יכלו לך, אנש שלמד.
 אכלי, פתורך. שויאו תקלא, תחותך. מדלית בך, סכלתנו: ד הלא
 ביום ההוא נאם יהוה והאבדתי חכמים מאדום ותבונה
 מהר עשו: הלא בעדנא ההוא, אמר יי. ואוביד חכימין, מאדום. וכל
 גבר דביה סכלתנותא, מפרכא דעשו: ט וחתו גבוריך תימן
 למען יפרת-איש מהר עשו מקטל: ויתברון גברך, דרומא.
 בדיל דישתיצי גברא, דביה צרפא. מפרכא דעשו, מקטול: ד מחמס
 אחיך יעקב תכסך בושח ונכרת לעולם: מחטוף. אחוד

יעקב, תחפיןך בהתא, ותשתיצי, לעלם: ^{יא} ביום עמדך מנגד
 ביום שבות זרים חילו ונכרים באו (כ' שער) שערי
 ועל-ירושלם ידו גורל גם-אתה כאחד מהם: ביום, מקמד
 מקביל. ביוםא. דבזו עממא, נכסוהי. ונכראין, עלו בקרוזהי. ועל
 ירשלם, רמו עדבין. אף את, פחד מנהון: ^{יב} ואל-תרא ביום-אחיד
 ביום נכרו ואל-תשמח לבני-יהודה ביום אבדם ואל-
 תגדל פיד ביום צרה: ודחזיתא ביוםא דאחוד, ביום תבריה.
 ודחזיתא לבני יהודה, ביום תברהון. ודאסגיתא למללא רברבן, בעדן
 עקא: ^{יג} אל-תבוא בשער-עמי ביום אידם אל-תרא
 גם-אתה ברעתו ביום אידו ואל-תשלחנה בחילו ביום
 אידו: דעלתא בתרעי עמי, ביום תברהון. דחזיתא אף את. בבשתיה,
 ביום תבריה. ודאשיטתא ידך בנכסוהי, ביום תבריה: ^{יד} ואל-תעמד
 על-הפרק להכרית את-פליטיו ואל-תסגר שרידיו ביום
 צרה: ודקמתא, על פרקא. לשיצאה, ית מערקוהי. ודמסרתא
 משיזבוהי, בעדן עקא: ^{טו} כי-קרוב יום-יהוה על-כל-הגוים
 כאשר עשית יעשה לך גמלך ישוב בראשך: ארי קריב
 יומא דעתיד למיתי מן קדם יי, על כל עממא. כמא דעבדתא, כן
 יתעביד לך, גמלך, יתתב ברישך: ^{טז} כי כאשר שתיתם על-הר
 קדשי ישתו כל-הגוים תמיד ושתו ולעו והיו כלוא היו:
 ארי. כמא דחזיתון, על מחת טורא דקדשי. כן ישתון כל עממא כס
 פרענותהון, תדירא. וישתון, ויסתלעמו. ויהון, כד לא הו: ^{יז} ובהר
 ציון תהיה פליטה והיה קדש וירשו בית יעקב את

וזלק הדקדוק: ^{יא} עמדך. הקמץ שבמ"ם רחב, והשוא שבדל"ת נע מפני המאריך:
 ירושלם. בפשט אחד והיא מלרע:

מורשיהם: ובטורא דציון. תהי שיזבא, ויהון קדישין. ויחסנון, דבית
יעקב. נכסי עממיא, דהו מחסנין להון: ^ד והיה בית-יעקב אש
ובית יוסף להבה ובית עשו לקש ודלקו בהם ואכלום
ולא-יהיה שריד לבית עשו כי יהיה דבר: ויהון דבית יעקב
תקיפין באישתא ובית יוסף, חסינין בשלהביתא. ובית עשו, חלשין
בקשא. וישלטון בהון, ויקטלוננון. ולא יהי שיזבא, לבית עשו. ארי
במימרא די, גזיר בן: ^ד וירשו הנגב את-הר עשו והשפלה
את-פלשתים וירשו את-שדה אפרים ואת שדה שמרון
ובנימן את-הגלעד: ויחסנון יתבי דרומא, ית פרכא דעשו. ויתבי
שפילתא, ית ארע פלשתאי. ויחסנון, ית קרוי אפרים. וית, קרוי שמרון.
ודבית בנימין יחסנון ית יתבי, ארע גלעד: ^ב וגלת החל-היה לבני
ישראל אשר-בנענים עד-צרפת וגלת ירושלם אשר
בספרד ירשו את ערי הנגב: וגלות עמא הדין. לבני ישראל
דבארע בנענאה, עד צרפת. וגלות ירושלם, דבספמא. יחסנון, ית, קרוי
ארע דרומא: ^כ ועלו מושעים בהר ציון לשפט את-הר
עשו והיתה ליהוה המלוכה: ויסקון משיזבין, בטורא דציון.
למדן, ית פרכא דעשו. ותתגלי מלכותא די, על כל יתבי ארעא:

(גאלנו יהוה צבאות שמו קדוש ישראל:)

(פרקנא. יי צבאות, שמיא, קדישא, דישראל:)

על דא יתברך וישתבח, שמא רבא קדישא. די לעילא, חיא וקימא. מברך הוא לעלם,
ולעלמי עלמא:

וזלק הדקדוק: בספרד. פתח באתנח בכל ספרי תימן:

תפסיר רס"ג

גדד
למנוחת שבת
ושני וחמישי

וישב יעקב

לו א) פספן יעקוב. פי בלד
ספני אביה. פי בלאד פנעאן:
ב) והדיא שרר תיאליד יעקוב.
למא כאן יוסף אבן סבעה
עשר סנה כאן ירעא מע
אכנתה אלג'נם. וכאן נאשיא.

לז א) וישב יעקב בארץ
מגורי אביו בארץ כנען:
ויתב יעקב. בארע תותבות אבוהי.
בארעא דכנען: ב) אלה | תלדות

יעקב יוסף בן-שבע עשרה שנה היה רעה
את-אחיו בצאן והוא נער את-בני בלהה

— רש"י —

יוצא מיוסף שמכלה ושורף את כלם):
אלה תולדות יעקב. ואלה של-תולדות
יעקב, אלה ישוביהם וגלגוליהם עד שבאו
לכלל ישוב. סבה ראשונה יוסף בן שבע
עשרה וגוי על ידי זה נתגלגלו וירדו
למצרים. והו אחר פשוטו של-מקרא להיות
דבר דבור על אפניו. ומדרש אגדה דורש,
תלה הכתוב תולדות יעקב ביוסף מפני כמה
דברים, אחת שכל עצמו של-יעקב לא עבד
אצל לבן אלא ברחל, ושהיה זיו אקונין
שליוסף דומה לו, וכל מה שארע ליעקב
ארע ליוסף, זה נשטם וזה נשטם, זה אחיו
מבקש להרגו וזה אחיו מבקשים להרגו, וכן
הרבה בבראשית רבה (סו ו). ועוד נדרש בו
וישב בקש יעקב לישוב בשלחה, קפץ עליו
רגזו שליוסף. צדיקים מבקשים לישוב בשלחה
אמר הקדוש ברוך הוא לא דין לצדיקים מה
שמתקן להם לעולם הבא, אלא שמבקשים
לישוב בשלחה בעולם הזה: והוא נער. שהיה
עושה מעשה נערו, מתקן בשערו ממשמש
בעיניו, כדי שיהיה נראה יפה: את בני בלהה.
כלומר ורגיל אצל בני בלהה, לפי שהיו אחיו
מבזין אותן והוא מקרבן: את דבתם רעה. כל
רעה שהיה רואה באחיו בני לאה היה מגיד

לז א) וישב יעקב וגוי. אחר שכתב לך ישובי
עשו ותולדותיו בדרך קצרה, שלא היו
ספונים וחשובים לפרש היאך נתישבו וסדר
מלחמותיהם איך הורישו את החורים, פרש
לך ישובי יעקב ותולדותיו בדרך ארכה כל
גלגולי סבתם, לפי שהם חשובים לפני
המקום להאריך בהם. וכן אתה מוצא
בעשרה דורות שמאדם ועד נח, פלוני הוליד
פלוני, וכשבא לנח האריך בו. וכן בעשרה
דורות שמנח ועד אברהם קצר בהם,
ומשהגיע אצל אברהם האריך בו. משל
למרגלית שנפלה בין החול, אדם ממשמש
בחול וכוברו בכברה עד שמוצא את
המרגלית, ומשמצאה הוא משליך את
הצורות מידו ונוטל המרגלית. (דבר אחר
וישב יעקב הפשתני הזה נכנסו גמליו טעונים
פשתן, הפחמי תמה אנה יכנס כל הפשתן
הזה, היה פקח אחד משיב לו ניצוץ אחד
יוצא ממפוח שלף ששורף את כלו, כך יעקב
ראה כל האלופים הכתובים למעלה, תמה
ואמר מי יכול לכבוש את כלן, מה פתיב
למטה (פסוק ז) אלה תולדות יעקב
יוסף, דכתיב (עוזיכ ו יח) והיה בית יעקב
אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש, ניצוץ

תפסיר רס"ג

וְאֶת־בְּנֵי זִלְפָּה נָשֵׁי אָבִיו
וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת־דְּבָתָם רָעָה
אֶל־אֲבִיהֶם: אֵלֶּיךָ תוֹלְדֹת יַעֲקֹב.
יוֹסֵף. בַּר שֶׁבַע עֶסְרֵי שָׁנִין הָיָה רָעִי עִם
אֲחֻזָּה בְּעָנָא. וְהוּא רַבִּי. עִם בְּנֵי בִלְהָה.
וְעִם בְּנֵי זִלְפָּה נָשֵׁי אֲבוּהֵי. וְאִתִּי יוֹסֵף. יֵת
טַבְּחוֹן בִּישָׂא לְאֲבוּהוֹן: וְיִשְׂרָאֵל
אָהֵב אֶת יוֹסֵף מִכָּל־בָּנָיו
כִּי־בֶן־זֻקְנִים הוּא לוֹ וַעֲשֵׂה

מֵעַ בְּנֵי בִלְהָה. וּבְנֵי זִלְפָּה נְסֻוּהִי
אֲבִיהִי. פִּאֲתִי יוֹסֵף בְּשִׁנְאָעָה
רַדִּייה עֲנָהֶם אֵלַי אֲבִיהֶם:
(ג) וְכֵאן אִסְרָאֵל. יִחַב יוֹסֵף
אֶכְתִּיר מִן גְּמִיעֵהֶם. לֹאנָה לֹה
אֲבִן שִׁיכּוּכָה. פִּצְנֵעַ לֹה
תּוֹנִיָּה דִּיבֹאָג: (ד) פִּלְמָא רָאוּ
אֶכְוֹתָה. אֵן אֲבִיהִי יִחַבָּה אֶכְתִּיר
מִן גְּמִיעֵהֶם. שְׁנוּהִי. וְלֹם יִטִּיקוּ
אֵן יִסְלֻמוּ עֲלֵיהֶ: (ה) תִּם אֵן
יוֹסֵף רָאִי רֹוּא (קרי: רֹוּאִיא).
וְאֶכְיָר בְּהָא אֶכְוֹתָה.

לוֹ כְּתַנְתַּת פָּסִים: וְיִשְׂרָאֵל. רַחֲמִים יֵת יוֹסֵף מִכָּל בְּנוֹהִי. אָרִי בַר
חַכִּים הוּא לִיָּהּ. וְעַבְדִּי לִיָּהּ כְּתוֹנָא דְּפָסִי: וַיִּרְאוּ אָחִיו
כִּי־אֵתוֹ אָהֵב אֲבִיהֶם מִכָּל־אָחִיו וַיִּשְׁנְאוּ אֹתוֹ
וְלֹא יָכְלוּ דְּבָרוֹ לְשָׁלֵם: וַחֲזוּ אֲחֻזָּה. אָרִי יֵתִיהִי. רַחֲמִים
אֲבוּהוֹן מִכָּל אֲחֻזָּהִי. וְסִנּוּ יֵתִיהִי. וְלֹא עָבֵן לְמַלְלָא עֲמִיהִי שָׁלֵם:
וַיִּחַלֵּם יוֹסֵף חֲלוֹם וַיַּגֵּד לְאָחִיו וַיּוֹסֶפוּ עוֹד

רס"ד

לְשׁוֹן (שיכ"ש ז י) דוֹבֵב שְׁפָתֵי יִשְׁנִים:
ג בֶּן זֻקְנִים. שְׁגִלָּד לוֹ לַעֲת זְקֻנָּתוֹ. וְאוֹנְקָלוֹס
תַּרְגָּם בַּר חַכִּים הוּא לִיָּהּ כָּל מַה שֶּׁלָּמַד
מִשֵּׁם וְעַבְרָ מָסַר לוֹ. דְּבַר אַחֵר שְׁהִיָּה זִיו
אֶקוּנִין שְׁלוֹ דּוּמָה לוֹ: פָּסִים. לְשׁוֹן כְּלִי מִלַּת,
כְּמוֹ (אסתר ו) בְּרַפֵּס וּתְכִלָּת, וְכְמוֹ (שמואל ז)
יג יח) כְּתַנְתַּת הַפָּסִים, דִּתְמַר וְאֲמָנוֹן. וּמִדְרָשׁ
אֲגָדָה עַל שֵׁם צְרוּתִיו שְׁוֹמְכָר לְפֻטִּיפֶר
וְלִסְוֹחֲרִים וְלִשְׁמַעְיָאֵלִים וְלִמְדִּינִים: וְלֹא
יָכְלוּ דְּבָרוֹ לְשָׁלֵם. מִתּוֹךְ גְּנוּתָם לְמַדְנֵהוּ

לְאֲבִיו שְׁהִיָּה אוֹכְלִין אֲבָר מִן הַחֵם, וּמִזְלִילִין
בְּבָנֵי הַשְּׁפָחוֹת לְקֻרוֹתָן עֲבָדִים, וְחִשּׁוּדִים עַל
הָעֲרִיזוֹת. וּבִשְׁלִשְׁתָּן לָקָה. עַל אֲבָר מִן הַחֵם
(לעיל פסוק לא) וַיִּשְׁחָטוּ שְׁעִיר עִזִּים בְּמִכְרֵתוֹ,
וְלֹא אֶכְלוּהוּ חֵי. וְעַל דְּבָה שְׁסַפֵּר עֲלֵיהֶם
שְׁקוּרִין לְאֲחֵיהֶם עֲבָדִים, (מכילת קה יז) לְעַבְדִּי
נִמְכָּר יוֹסֵף. וְעַל הָעֲרִיזוֹת שְׁסַפֵּר עֲלֵיהֶם, (לכלן
לט ז) וַתִּשָּׂא אִשְׁתּוֹ אֲדֹנָיו וְגו': דְּבָתָם. כָּל לְשׁוֹן
דְּבָה פְּלִידִיין צִלְעִין [רְכִילוֹת] כָּל מַה שְׁהִיָּה
יָכוֹל לְדַבֵּר בְּהֶם רָעָה הִיָּה מִסְפֵּר: דְּבָה.

תפסיר רס"ג

ואודאדו שנאה לה: ו) אד' קאל להם. אסמעו הד'ה אלרניא (קרי: רואניא) אלתי ראיתהא: ז) כאנא נגרו גרזא פי אלצחרא. וכאן גרזתי וקפת ת'ם אנתצבת. וכאן גרזכם תחיט בהא. ותסגד להא: ח) קאלו לה. אמלכא תתמלך עלינא. או סלטאנא תתסלט עלינא. פאודאדו איצ'א שנאה לה. עלי' אחלאמה ועלי' פלאמה: ט) וראי' איצ'א רויא' (קרי: רואניא) אכ'רי. וקצעה עלי' אכ'ותה. וקאל. הודיא קוד

שנא אתו: וחלם יוסף חלמא. וחיו לאחיה: ואוסיפו עוד סנו יתיה: ויאמר אליהם שמעו-נא החלום הזה אשר חלמתי: ואמר להון. שמעו בען. חלמא הדין דחלמית: והנה אנחנו מאלמים אלמים בתוך השדה והנה קמה אלמתי וגם-נעבה והנה תסבינה אלמתיכם ותשתחווין לאלמתי:

והא. אנחנא. מאסרין אסרן בגו חקלא. והא. קמת אסרתי ואף אודקיפת. והא מסתחרן אסרתכון. וסגדן לאסרתי: ויאמרו לו אחיו המלך תמלך עלינו אם-משול תמשל בנו ויוסיפו עוד שנא אתו על-חלמתי ועל-דבריו: ואמרו ליה אחיה. המלכו את מדמי לממלך עלנא. או שולטן את סביר למשלט בנא. ואוסיפו עוד סנו יתיה. על חלמוהי ועל פתגמוהי: ויחלם עוד חלום אחר ויספר אתו לאחיו ויאמר הנה חלמתי

• רש"י •

שבחם, שלא דברו אחת בפה ואחת בלב: משנה (צבא מניעא כז צ) והאלמות נוטל דברו. לדבר עמו: מאלמים אלמים. ומכריו: קמה אלמתי. נוקפה: וגם נעבה. פתרגומו מאסרין אסרן. עמרין. וכן לעמוד על עמדה בזקיפה: מועל דבריו. על דבתם רעה שהיה מביא לאביהם: (סהלס קכו ו) נשא אלמותיו, וכמוהו בלשון

תפסיד רס"ג

רֹאיתָ רֹאִי' (קרי: רֹאִיָא) אִיצִיא. כָּאן אֶלְשִׁמֶס וְאֶלְקֶמֶר. וְאַחַד עֶשֶׂר כּוֹכְבָא סַגְדִּין לִי: (י) וְאֵד' קִצְהָא עֲלִי אֲבִיהַ וְאֶכְוֹתָהּ. וְגֵרָה אֲבִיהַ. וְקֹאֵל לָהּ. מֵא הַדִּיא אֶלְדִּיָא (קרי: אֶלְדִּיָא) אֶלְתִּי רֹאִיתָהּ. הֵל נָגִי. אֲנֵא וְאֶמֶךְ וְאֶכְוֹתָךְ. לְנִסְגָד לָךְ עֲלִי אֶלְאֶרְץ: (יא) פְּחִסְדוּהָ עֲלִי דִיאֲלָךְ אֶכְוֹתָהּ. וְאֲבוּהָ חִפְיָן כְּלֹאמֶה: (יב) פְּמִצִּין אֶכְוֹתָהּ. לִירְעִין גִּנֶּם

חֲלוֹם עוֹד וְהִנֵּה הַשֶּׁמֶשׁ
וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עֶשֶׂר כּוֹכָבִים
מִשְׁתַּחֲוִים לִי: וְחֵלֶם עוֹד חֲלֹמָא
אַחֲרָנָא. וְאַשְׁתַּעֲי יִתִּיה לְאַחֻוּהִי. וְאָמַר.
הֵא חֲלֹמִית חֲלֹמָא עוֹד. וְהֵא שְׁמַשׁ
וְסִיָּהָרָא. וְחַד עֶסֶר כּוֹכְבֵיא סַגְדִּין לִי:
וְיִסְפֵּר אֶל-אָבִיו וְאֶל-
אָחִיו וַיַּגֵּד-בּוֹ אָבִיו וַיֹּאמֶר
לוֹ מֶה הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר

חֲלֹמֶתָ הִבּוֹא נָבּוֹא אֲנִי וְאֶמֶךְ וְאַחִיךָ
לְהִשְׁתַּחֲוֹת לָךְ אֶרְצָה: וְאַשְׁתַּעֲי לְאַבּוּהִי וּלְאַחֻוּהִי. וְנִנְף
בִּיה אֲבוּהִי. וְאָמַר לִיה. מָא. חֲלֹמָא הָדִין דְּחֲלֹמָתָא. הֵמִיתָא נִיתִי. אֲנֵא
וְאֶמֶךְ וְאַחֲךָ. לְמִסְגָד לָךְ עַל אֶרְעָא: יא וַיִּקְנֵאוּ-בּוֹ אָחִיו
וְאָבִיו שָׁמַר אֶת-הַדְּבָר: וַיִּקְנֵאוּ בִּיה אֲחֻוּהִי. וְאַבּוּהִי נָטַר יֵת
פִּתְגָמָא: ❀ פִּתְגָמִי תִיטֹן ❀ (שנ"י) יב וַיֵּלְכוּ אָחִיו לְרַעוֹת
אֶת-צֹאן אֲבִיהֶם בְּשָׂכֶם: וַאֲזָלוּ אֲחֻוּהִי. לְמִרְעִי. יֵת עֲנָא

• רש"י •

מִלֵּב בְּנֵי שְׁלֹא יִקְנֵאוּהוּ. לָכֵךְ אָמַר לוֹ הִבּוֹא
נָבּוֹא וְגו', כְּשֵׁם שְׁאִי אֶפְשָׁר בְּאֶמֶךְ כֵּךְ הַשְׂאָר
הוּא בְּטֵל: יא שָׁמַר אֶת הַדְּבָר. הָיָה מִמְתִּין
וּמִצְפָּה מְתִי יָבֵא. וְכֵן (יִשְׁטִי כו ז) שׁוֹמֵר
אֲמוּנִים וְכֵן (חִיז יד טו) לֹא תִשְׁמֹר עַל חֲטָאתֶיךָ.
לֹא תִמְתִּין: יב לְרַעוֹת אֶת צֹאן. נִקְוֵד עַל
אֶת. שְׁלֹא הֵלְכוּ אֵלָּא לְרַעוֹת אֶת עֲצָמָן:

י וַיִּסְפֵּר אֶל אָבִיו וְאֶל אָחִיו. לְאַחֵר שְׁסֵפֶר
אוֹתוֹ לְאַחֵי חֲזוֹר וְסִפְרוּ לְאַבִּיו בְּפִנְיָהֶם: וַיַּגֵּד
בּוֹ. לְפִי שְׁהִיָּה מִטִּיל שְׁנֵאָה עֲלִיו: הִבּוֹא
נָבּוֹא. וְהֵלֵא אֶמֶךְ כְּבֵר מִתָּה. וְהוּא לֹא הָיָה
יֹדֵעַ שְׁהַדְּבָרִים מִגִּיעִין לְבִלְהֵא שְׁגָדְלָתוֹ
כְּאֵמוֹ. וְרִבּוּתֵינוּ לְמִדּוֹ מִכָּאן שְׁאִין חֲלוֹם בְּלֹא
דְּבָרִים בְּטָלִים. וְיַעֲקֹב נִתְפָּן לְהוֹצִיא הַדְּבָר

זֶלֶק הַדְּקִדּוֹק: יא וַיִּקְנֵאוּ-בּוֹ אָחִיו. קֵל הַנּוֹיָן. וְכֵא כֵן לְהַקֵּל כִּי מִשְׁפָּטוֹ לְהַדְּגִישׁ:

שִׁמּוֹ הַמּוֹד (י) וַיַּגֵּד-בּוֹ אָבִיו. הִמְנִיחַ לְהַפְרִיד מֵעַט בֵּין תִּיכֵת בּוֹ לְתִיכֵת אָבִיו.

תפסיר רס"ג

אֲבִיהֶם פִּי נֶאֱבְלוּסִי: יג) פֶּקֶאֶל
אֶסְרָאֵל לְיוֹסֵף הוֹדִיָא אֲכִי־וְתָד
יִרְעֹן פִּי נֶאֱבָלֶס. תַּעֲאֵל אֲבַעַת'
בְּדִ אֱלִיהֶם. קֶאֶל לֹה נַעִם:
יד) פֶּקֶאֶל. אֲמִיץ' אֲנַצִּיר.
סְלֶאֱמָה' אֲכִי־וְתָד וּסְלֶאֱמָה
אֱלֶגְנִים. וְרָד' עֲלִי גֹאֲבֵא.
פֶּבַעַת' בִּה מֶן עֲמֶק חֲבֵרָא.
וְאֲתִי נֶאֱבָלֶס: טו) וּוְגִדָה רָגֶל.
צִיֵּאל בְּעִי־אֶעְהָא. פֶּסְאֵלָה.
וְקֶאֶל לֹה מָא תַטְלַב: טז) קֶאֶל
אֲנָא אֲטַלַב אֲכִי־וְתִי. אֲכִי־רַנִּי

דְּאֲבוּהוֹן בְּשָׁכֶם: יג) וַיֹּאמֶר
יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף הֲלוֹא
אֲחִיד רְעִים בְּשָׁכֶם לְכֹה
וְאֶשְׁלַחְךָ אֲלֵיהֶם וַיֹּאמֶר לוֹ
הַנְּנִי: וַאֲמַר יִשְׂרָאֵל לְיוֹסֵף. הֲלֹא אֶחָד
רָעַן בְּשָׁכֶם. אֵיתָא וְאֶשְׁלַחְךָ לְוִתְהוֹן.
וַאֲמַר לִיה הָאֲנָא: יד) וַיֹּאמֶר לוֹ
לְךָ-נָא רֵאָה אֶת-שְׁלוֹם
אֲחִיד וְאֶת שְׁלוֹם הָעָאן

וְהַשְׁבִּנִי דְבַר וַיִּשְׁלַחְהוּ מֵעֶמֶק חֲבֵרוֹן וַיָּבֹא
שְׁכֶמָה: וַאֲמַר לִיה. אִיזִיל כְּעֵן חֲזִי. ית שְׁלָם אֶחָד וְיֵת שְׁלָם עָנָא.
וְאֲתִיבְנִי פִתְגָמָא. וְשִׁלְחִיה מִמִּישַׁר חֲבֵרוֹן. וְאֲתָא לְשָׁכֶם:
טו) וַיִּמְצְאֵהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תַעֲהָ בַשָּׂדֶה וַיִּשְׁאַלְהוּ
הָאִישׁ לֵאמֹר מַה-תְּבַקֵּשׁ: וַאֲשַׁכְחִיה גּוֹבְרָא. וְהָא טְעִי
בְּחֻקְלָא. וְשִׁאֲלִיה גּוֹבְרָא. לְמִימַר מָא אַתְּ בָּעִי: טז) וַיֹּאמֶר
אֶת-אֲחִי אֲנֹכִי מִבְּקֶשׁ הַגִּידָה-נָא לִי אֵיפֹה הֵם
רְעִים: וַאֲמַר. ית אֲחִי אֲנָא בָּעִי. חו כְּעֵן לִי. אֵיכָא אֲנוֹן רָעַן:

• רס"ג •

בין הבתרים (לטיל טו יג) כי גר יִהְיֶה וְרָעַף:
וַיָּבֹא שְׁכֶמָה. מְקוֹם מוֹכֵן לְפִרְעָנוֹת, שָׁם
קִלְקְלוּ הַשְּׁבָטִים, שָׁם עָנּוּ אֶת דִּינָה, שָׁם
נִחְלְקָה מַלְכוּת בֵּית דָּוִד, שְׁנֶאֱמַר (מ"א י"ז ב)
וַיִּלָּךְ רַחֲבֵעַם שְׁכֶמָה וְגו': טו) וַיִּמְצְאֵהוּ אִישׁ.
זֶה גְבְרִיָּאל שְׁנֶאֱמַר (דניאל ט כב) וְהָאִישׁ

יג) הַנְּנִי. לְשׁוֹן עֲנָה וּרְיִזוֹת, נִזְדָּרוּ לְמַצּוֹת
אֲבִיו, וְאֵף עַל פִּי שְׁהִיָּה יוֹדֵעַ בְּאֲחִיו שְׁשׁוֹנָאִין
אוֹתוֹ: יד) מֵעֶמֶק חֲבֵרוֹן. וְהֵלֵא חֲבֵרוֹן בְּדֶה,
שְׁנֶאֱמַר (זמדזר יג כז) וַיַּעֲלֵהוּ בְּגִבּוֹ וַיָּבֹא עַד
חֲבֵרוֹן, אֲלֵא מַעֲצָה עֲמוּקָה שְׁלֹאוֹתוֹ צָדִיק
הַקְּבוֹר בְּחֲבֵרוֹן, לְקִים מַה שְׁנֶאֱמַר לְאַבְרָהָם

תפסיר רס"ג

אין הם ירענו: יז) קאל אלרגל רחלו מן הקנא. וסמעתהם יקולון. נמצא אלי דותן. פמצי' יוסף ורא אכז'תה. ווגדהם פי דותן: יח) פראוה מן בעיד. וקבל אן יקרב אליהם. אג'תאלוה ליקתלוה: יט) פקאל בעצ'הם לבעץ. הוד'א צאחב תלך אלאלחלאם גאי: כ) פתעאלו אללן נקתלה. ונטרחה פי בעץ אלאלבאר. ונקול וחש רדי אפלה. ונוריה מא יפון מן אחלאמה: כא) פסמעהם ראובן. וכלצה

וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נִסְעוּ מִזֶּה
כִּי שָׁמַעְתִּי אֲמָרִים נִלְכָּה
דֹּתִינָה וַיֵּלֶךְ יוֹסֵף אַחֵר
אָחָיו וַיִּמְצְאוּם בְּדֹתָן: וַאֲמַר
גֹּבְרָא נָטְלוּ מִכָּא. אָרִי שְׁמַעִית דְּאֲמָרִין.
נִיזִיל לְדוֹתָן. וְאֶזֶל יוֹסֵף בְּתֵר אַחֻוּהִי.
וַאֲשַׁכְּחֹנּוּן בְּדוֹתָן: וַיֵּרְאוּ אֹתוֹ
מֵרַחֵק וּבְטָרָם יִקְרַב
אֲלֵיהֶם וַיִּתְּנֵם לָוִי אֹתוֹ
לְהַמִּיתוֹ: וַחֲזוּ יְתִיָּה מֵרַחֵק. וְעַד

לֹא קָרִיב לְוֹתְהוֹן. וַחֲשִׁיבוּ עֲלוּהִי לְמַקְטִלִּיה: וַיֹּאמְרוּ אִישׁ
אֶל-אָחָיו הִנֵּה בָּעַל הַחֲלָמוֹת הִלְזָה בָּא: וַאֲמָרוּ
גְּבֵר לְאַחֻוּהִי. הֵא. מָרִי. חֲלֵמִיָּא דִּיכִי אָתִי: כ) וְעַתָּה | לָבוּ
וְנִהְרְגָהוּ וְנִשְׁלַכְהוּ בְּאֶתֶר הַבְּרוֹת וַאֲמָרְנוּ חַיָּה
רָעָה אֲכַלְתָּהוּ וְנִרְאָה מֵה-יְהִי חֲלָמֹתָיו: וּבְעֵן
אִיתוֹ וְנִקְטְלָנִיה. וְנִרְמִינִיה בְּחַד מִן גֹּבְיָא. וְנִימַר. חֵיתָא בִּשְׂתָא
אֲכַלְתִּיה. וְנִחְזִי. מָה יְהִי בְּסוֹף חֲלָמוֹהִי: כא) וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן

רס"ד

אֹתוֹ. כְּמוֹ אֹתוֹ, עֲמוֹ, כְּלוֹמַר אֵלָיו: כ) וְנִרְאָה
מֵה יְהִי חֲלָמוֹתָיו. אָמַר ר' יִצְחָק מִקְרָא
זֶה אֹמֵר דְּרִשְׁנִי, רוּחַ הַקֹּדֶשׁ אוֹמֶרֶת בֵּן. הֵם
אוֹמְרִים נִהְרְגָהוּ, וְהַכְּתוּב מְסִים וְנִרְאָה מֵה
יְהִי חֲלָמוֹתָיו, נִרְאָה דְּבֵר מִי יָקוֹם אוֹ שְׁלָכֶם

גְּבִרְיָאֵל: י) נִסְעוּ מִזֶּה. הִסִּיעוּ עֲצָמָן מִן
הָאֲחֻוּה: נִלְכָּה דֹתִינָה. לְבַקֵּשׁ לָךְ נִכְלִי
דְּתוֹת שְׁמִיתוֹךְ בְּהֵם. וּלְפִי פִשּׁוּטוֹ שֶׁם
מְקוֹם הוּא, וְאֵין מִקְרָא יוֹצֵא מִיָּדִי פִשּׁוּטוֹ:
י) וַיִּתְּנֵם לָוִי. נִתְּמָלוּ נִכְלִים וְעֶרְמוּמִיּוֹת:

תפסיר רס"ג

מן אידיהם. וקאל. לא נקתל
נפסא: כב) תים קאל להם לא
תספכו דם. אטרחהו פי הדיא
אלביר אלדי פי אלבר. ולא
תמדיו אידיכם אליה. לקבל
אן יכלצה מן אידיהם. לירדה
אלי אביה: כג) פלמא גא
יוסף אלי אכזתה. סלכו
תוניתה. תוניח' אלדיבאג אלתי
עליה: כד) ואכזדה. וטרחהו
פי אלגב. ופאן אלגב
פארגא. ליס פיה מאא

וַיֵּצְאוּהוּ מִיָּדָם וַיֹּאמֶר לֹא

נִכְנְנוּ נַפְשׁוֹ: וַשְּׁמַע רְאוּבֵן. וַשְּׁיִבִיָּה

מִידֶהוּן. וַאֲמַר לֹא נִקְטְלָנִיָּה נַפְשׁוֹ:

בב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים | רְאוּבֵן

אֶל-תִּשְׁפְּכוּ-דָם הַשְּׁלִיכוּ

אֹתוֹ אֶל-הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר

בַּמִּדְבָּר וַיֵּד אֶל-תִּשְׁלָחוּ-

בּוֹ לִמְעַן הַצִּיל אֹתוֹ מִיָּדָם

לְהַשִּׁיבּוֹ אֶל-אָבִיו: וַאֲמַר לֶהוּן

ראובן לא תישדון דם. רמו יתיה. לגופא הדין דבמדברא. ויד לא
תישטון ביה. בדיל. לשיזבא יתיה מידהון. לאתבותיה לות אבויה:

וַיְהִי כַּאֲשֶׁר בָּא יוֹסֵף אֶל-

ספרי
בספר
טימן

(שלישי)

אָחָיו וַיִּפְשְׁטוּ אֶת-יוֹסֵף אֶת-כְּתָנָתוֹ אֶת-

כְּתָנֵת הַפָּסִים אֲשֶׁר עָלָיו: וַהֲוֶה. כד אתא יוסף לות

אחיה. ואשלחו ית יוסף ית כתוניה. ית כתונא דפסי דעלוהי:

כד וַיִּקְחֻהוּ וַיִּשְׁלְכוּ אֹתוֹ הַבְּרָה וַהֲבּוֹר רַק אֵין

בּוֹ מַיִם: וַנִּסְבּוּהִי. ורמו יתיה לגופא. וגופא ריקן. לית ביה מיא:

— רש"י —

יתלה הסרחון אלא ב: כג את כתנתו. זה
חלוק: את כתנת הפסים. היא שהוסיף
לו אביו יותר על אחיו: כד והבור רק אין
בו מים. ממשמע שנאמר והבור רק. איני
יודע שאין בו מים. מה תלמוד לומר
אין בו מים. מים אין בו אבל נחשים
ועקרבים יש בו:

או שלי. ואי אפשר שיאמרו הם ונראה מה
יהיו חלומותיו מכין שיהרגוהו בטלו
חלומותיו: כה לא נכנו נפש. מפת נפש זו
היא מיתה: כז למען הציל אותו. רוח
הקודש מעיד על ראובן שלא אמר זאת
אלא להציל אותו. שיבא הוא ויעלנו
משם. אמר אני בכור וגדול שבכלן. לא

תפסיר רס"ג

כד וַיֵּשְׁבוּ לֶאֱכֹל-לֶחֶם וַיִּשְׂאוּ
עֵינֵיהֶם וַיֵּרְאוּ וְהִנֵּה אֲרֻחַת
יִשְׁמַעֲאֵלִים בָּאָה מִגִּלְעָד
וּגְמִלִיָּהֶם נִשְׂאִים נִכְאֹת
וַיַּצְרִי וְלֹט הוֹלְכִים לְהוֹרִיד
מִצְרֵימָה: וַאֲסָחֲרוּ לְמִיכַל לַחֲמָא.
וּזְקָפוּ עֵינֵיהוֹן וַחֲזוּ. וְהָא שְׂרֵת עֲרַבָּאִי.
אֲתֵיא מִגִּלְעָד. וּגְמִלִיָּהוֹן טְעִינִין. שְׁעָף
וּקְטָף וּלְטוּם. אֲזַלִּין לְאַחֲתָא לְמִצְרַיִם:

כה) ת'ם ג'לסו ל'יאכלו ט'עאמא.
פ'רפ'עו ע'יונהם ונצ'רו. ואד'א
ב'קאפ'לה' א'עראב. ג'איה מן
ג'רש. וגמאל'הם מ'חמלה. כ'רנב
ו'תריאק ו'שאהב'לוט. מ'אר'ין
ל'יחדרה אלי' מ'צר: כו) פ'קאל
י'הודה ל'אכ'ותה. מ'א א'לט'מע.
פ'י אן נ'קתל אכ'ינא. ונג'שי
ד'מה: כז) ת'עאלו נ'ביעה
ל'אלא'עראב. וידנא לא תבטש
פ'יה. לאנה אכ'ינא כ'לחמנא.
פ'קבלו מנה אכ'ותה:

כו וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל-אֶחָיו מֶה-בָּצַע כִּי נִהְרַג
אֶת-אֶחָינוּ וְכִסִּינוּ אֶת-דָּמּוֹ: וַאֲמַר יְהוּדָה לְאֶחָוָהִי. מָא
מָמוֹן נִתְּהֵנִי לָנָא. אֲרִי נִקְטוּל יָת אַחוּנָא. וְנִכְסִי עַל דְּמִיָּה: כז לָבוֹ
וְנִמְכְּרָנוּ לִישְׁמַעֲאֵלִים וַיִּדְּנוּ אֶל-תְּהִי-בּוֹ כִּי-
אֶחָינוּ בְּשָׂרְנוּ הוּא וַיִּשְׁמְעוּ אֶחָיו: אִיתָּנוּ וְנִזְבַּנְנִיָּה לְעֲרַבָּאִי.
וַיִּדְּנָא לָא תְּהִי בֵּיה. אֲרִי אַחוּנָא בְּסִרְנָא הוּא. וְקָבִילוּ מִנִּיָּה אֶחָוָהִי:

• רש"י •

הנמנה עם סמני הקטורת: ולט. לוטס שמו
ב'לשון משנה (שציעית 10). ורבותינו פירשוהו
ל'שון שרש עשז ושמו אשטורחז"א (במסכת נדכ ח א):
כו מה בצע. מה ממון. כתרנומו: וכסינו
את דמו. ונעלים את מיתתו: כז וישמעו.
וקבילו מניה. וכל שמיעה שהיא קבלת דברים
בגון זה ובגון (לעיל כח ז) וישמע יעקב אל אביו.
(שמות כד ז) נעשה ונשמע. מתרגם וקבל.
וכל שהוא שמיעת האזן. בגון (בראשית ג ח)
וישמעו את קול ה' אלהים מתהלך בגן.

כח ארחת. כתרנומו שירת. על שם הולכי
ארה: וגמליהם נשאים וגוי. למה פרסם
הכתוב את משאם. להודיע מתן שכרן
ש'לצדיקים, שאין דרכן של-ערביים לשאת
אלא נפט ועטרן שריחן רע, ולזה נודמו
בשמים שלא יזק מריח רע: נכאת. כל בנוסי
בשמים הרבה קרוי נכאת וכן (מ"ב כ יג)
ויראם את כל בית נכחה, מרקחת בשמיו.
ואונקלוס תרגמו לשון שענה: וצרי. שרף
הנוטף מעצי הקטף, והוא (שמות ל לד) נטף.

תפסיר רס"ג

(כח) פִּלְמָא מִדּ בְּהֵם אֲוֵלָאִיד
אֶלְדִּגְאָל אֶלְמִדִּיאֲנִין אֶלְתִּגְאָר.
גְּדִ'בוּ יוֹסֵף וְאַצְעֵדוּהָ מִן אֶלְגָּב.
וּבִאֲעוּדָה לָהֶם בְּעֶשְׂרִין דִּרְהָם.
וְאַתּוּ בַּה אֱלִי מִצֵּר: (כט) פִּלְמָא
רָגַע רֵאוּבֵן אֱלִי אֶלְגָּב. וְאַדִּיא
לִיס יוֹסֵף פִּידָה. פִּכִּרָק תִּיִּאֲבֹה:
(ל) פִּרְגַּע אֱלִי אֶכְוִתָּה וְקֹאֵל.
אֲדִי אֶלְגָּלָאִם לִיס הוּ. וְאַנָּא
אֱלִי אֵין אֲמַצִּי: (לא) פִּאֲכִידִי
תוֹנִיָּה יוֹסֵף. וְדִבְחֹה עֵתוּד מִן
אֶלְמַאֲעִז. וְגִמְסוּהָ פִי דְמֹה:

כח וַיַּעֲבְרוּ אֲנָשִׁים מְדִינִים
סָחָרִים וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלוּ
אֶת־יוֹסֵף מִן־הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ
אֶת־יוֹסֵף לַיִּשְׁמַעְאֵלִים
בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף וַיָּבִיאוּ אֶת־
יוֹסֵף מִצְרַיִם: וַעֲבְרוּ גֹבְרֵי
מְדִינָאֵי תִּגְרִי. וּנְגִדוּ וַאֲסִיקוּ יֵת יוֹסֵף מִן
גֹּבְאָ. וַזְּבִינוּ יֵת יוֹסֵף. לְעֶרְבָאֵי בְּעֶסְרִין
כֶּסֶף. וְאַתִּיָּאוּ יֵת יוֹסֵף לְמִצְרַיִם:

כט וַיֵּשֶׁב רֵאוּבֵן אֶל־הַבּוֹר וְהִנֵּה אֵין־יוֹסֵף בַּבּוֹר
וַיִּקְרַע אֶת־בְּגָדָיו: וְתָב רֵאוּבֵן לְגֹבְאָ. וְהָא לִית יוֹסֵף בְּגֹבְאָ.
וּבִזַּע יֵת לְבוֹשׁוֹהִי: ל וַיֵּשֶׁב אֶל־אָחִיו וַיֹּאמֶר הַיֵּלֶד
אֵינָנוּ וְאַנִּי אֲנָה אֲנִי־בָא: וְתָב לֹות אַחוֹהִי וַאֲמַר. עוֹלִימָא
לִיתוּהִי. וְאַנָּא לָאֵן אֲנָא אֲתִי: לא וַיִּקְחוּ אֶת־כֶּתֶנֶת יוֹסֵף
וַיִּשְׁחָטוּ שְׂעִיר עִזִּים וַיִּטְבְּלוּ אֶת־הַכֶּתֶנֶת בַּדָּם:
וּנְסִיבוּ יֵת כֶּתֶנֶת דִּיוֹסֵף. וּנְכִסּוּ עֶפֶר בַּר עִזִּי. וְטָבְלוּ יֵת כֶּתֶנֶת בַּדָּמָא:

• רש"י •

כט וַיֵּשֶׁב רֵאוּבֵן. בְּמִכִּירָתוֹ לֹא הָיָה שֵׁם.
שֶׁהִגִּיעַ יוֹמוֹ לִילָף וּלְשַׁמֵּשׂ אֶת אָבִיו. דְּבָר
אַחֵר עֲסוּק הָיָה בְּשִׁקּוֹ וּבְתַעֲנִיתוֹ עַל שְׁבָלְבַל
יְצוּעֵי אָבִיו: לֹאֵה אֲנִי בָא. אֲנָה אֶבְרַח
מִצְעָרוֹ שְׁלֹאֲבָא: לֹא שְׂעִיר עִזִּים. דְּמוֹ דּוֹמָה
לְשִׁלָּאֲדָם: הַכֶּתֶנֶת. זֶה שְׂמֹה, וְכִשְׁהִיא
דְּבוּקָה לְתַבָּה אַחֶרֶת כְּגוֹן (פסוק לא) כֶּתֶנֶת
יוֹסֵף, (פסוק ג) כֶּתֶנֶת פָּסִים, (ויקרא טז ז) כֶּתֶנֶת

(שס כז ה) וְרַבְּקָה שׁוֹמְעֶת, (שס לז כז)
וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל, (שמו"ט טז) שְׁמַעְתִּי אֶת
תְּלֹונָת, בְּלֵן מִתְּרָגֵם וְשִׁמְעָה, וְשִׁמְעָה, וְשִׁמְעָה.
שְׁמִיעַ קְדָמִי: כח וַיַּעֲבְרוּ אֲנָשִׁים מְדִינִים. זוֹ
הִיא שְׁיָרָה אַחֶרֶת, וְהוֹדִיעָךְ הַכְּתוּב שֶׁנִּמְכַּר
פְּעָמִים הִרְבֵּה: וַיִּמְשְׁכוּ. בְּנֵי יַעֲקֹב אֶת
יוֹסֵף מִן הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּהוּ לַיִּשְׁמַעְאֵלִים.
וְהַיִּשְׁמַעְאֵלִים לְמְדִינִים, וְהַמְדִינִים לְמִצְרַיִם:

תפסיר רס"ג

לב וישלחו את כתנת הפסים ויביאו אל-אביהם ויאמרו זאת מצאנו הכר-נא הכתנת בנך הוא אם-לא: ושלחו ית כתונא דפסי. ואיתנאו לאבדוהו. ואמרו דא אשכחנא. אשתמודע בען. הכתונא דברך. היא אם לא: לג ויפירה ויאמר

לב) ובצתו בהא מע מן אתי בהא אלי אביהם. וקאלו לה קוד וגדנא הד'ה. את'בתהא. הל' הי תונ'ה אבנד' אם לא: לג) פאת'בתהא וקאל. הי תונ'ה אבני. וחש רדי אכלה. פריסה אפתרס יוסף: לד) פכ'דק יעקוב ת'אבה. ושר' מסחא עלי חקויה. וחזן עלי אבנה זמאנא טוילא: לה) פקאם גמיע בגיה ובנאתה ליעאזוה. פאבא

כתנת בני חיה רעה אכלתהו טרף טרף יוסף: ואשתמודעה ואמר כתונא דברי. חיתא בשתא אכלתיה. מקטל קטיל יוסף: לד ויקרע יעקב שמלתיו וישם שק במתניו ויתאבל על-בנו ימים רבים: ובזע יעקב לבושוהי. ואסר שקא בחרציה. ואתאבל על בריה יומין סגיאין: לה ויקמו כל-בניו וכל-בנותיו לנחמו

• רס"י •

השובע ושנתים הרעב בשבא יעקב למצרים הרי עשרים ושתים שנה כנגד עשרים ושתים שנה שלא קים יעקב כבוד אב ואם. עשרים שנה שהיה בבית לבן, ושתים שנים בדרך בשובו מבית לבן, שנה וחצי בספות וששה חודשים בבית אל וזהו שאמר ללבן לעיל (לא מא) זה לי עשרים שנה בביתך, לי הן, עלי הן, וסופי ללקות כנגדן: לכ וכל בנותיו. רבי יהודה אומר אחיות תאומות נלדו עם כל שבט ושבט ונשאום. רבי נחמיה אומר כנעניות היו, אלא מהו וכל בנותיו, כלותיו, שאין אדם נמנע מלקרוא לחתנו בנו

בד, נקוד כתנת: לג ויאמר כתנת בני. היא זו: חיה רעה אכלתהו. נצנצה בו רוח הקדש, סופו שתתגרה בו אשת פוטיפר. ולמה לא גלה לו הקדוש ברוך הוא, לפי שהחרימו וקללו את כל מי שיגלה, ושתפו להקדוש ברוך הוא עמם, אבל יצחק היה יודע שהוא חי, אמר היאך אגלה והקדוש ברוך הוא אינו רוצה לגלות לו: לו ימים רבים. עשרים ושתים שנה משפרש ממנו עד שירד יעקב למצרים, שנאמר (פס' ז) יוסף בן שבע עשרה שנה יגוי וכן שלשים שנה היה בעמדו לפני פרעה, ושבע שני

תפסיר רס"ג

אן יתעאזא. וקאל. בל אנזל
אלי אלת־רא ואנא חזין עלי
אבני. תם בכא עליה:
לו) ואלמדניאנין באעיה פי
מצר. לפוטפר כ־אדם פרעון.
ר״ס אלסייאפין: לח א) וכאן
פי ד־אלך אלוקת איצ״א. אן
יהודה הבט ען אכ־ותה. פמאל.
אלי רגל עדלמי אסמה חירה:
ב) פראי תם. אבנה רגל

וַיִּמְאֵן לְהִתְנַחֵם וַיֹּאמֶר
כִּי־אֶרֶד אֶל־בְּנֵי אָבִי
שְׁאֵלָה וַיִּבְךְ אֹתוֹ אָבִיו:
וְקָמוּ כָל בְּנוֹהֵי וְכָל בָּנִיתֵיהּ לִנְחֻמֹּתֶיהָ.
וְסָרִיב לְקַבֵּלָה תִּנְחֻמִּין. וַאֲמַר. אָרִי
אִיחֻת לְוֹת בְּרִי. כִּד אֲבִילְנָא לְשֹׁאֹל.
וּבְכָא יִתִּיה אָבוּהִי: לו) וְהַמְדָּנִים
מָכְרוּ אֹתוֹ אֶל־מִצְרַיִם

לְפֻטִּיפֶר סָרִיס פֶּרְעָה שֶׁר הַטְּבָחִים: ומדינאי. זבינו

יִתִּיה לְמִצְרַיִם. לְפֻטִּיפֶר רַבָּא דְּפֶרְעָה. רַב קְטוּלִיָּא: פ) רביעי בספר תימן

לָח א וַיְהִי בַּעַת הַהוּא וַיֵּרֶד יְהוּדָה מֵאֵת

אָחִיו וַיֵּט עַד אִישׁ עַדְלָמִי וַשְּׁמוֹ חִירָה: וְהָיָה
בְּעֵדְנָא הַהוּא. וּנְחַת יְהוּדָה מְלוֹת אַחוּהִי. וּסְטָא. לְוֹת גְּבֵרָא עֲדוּלְמָאָה
וַשְּׁמִיָּה חִירָה: ב) וַיֵּרָא־שֵׁם יְהוּדָה בֶּת־אִישׁ כְּנַעֲנִי

— רס"י —

שאיני רואה גיהנם: ויבך אותו אביו. יצחק
היה בוכה מפני צרתו של יעקב, אבל לא היה
מתאבל, שהיה יודע שהוא חי: לו) הַטְּבָחִים.
שוחטי בהמות המלך:

לָח א וַיְהִי בַּעַת הַהוּא. לְמַה נִּסְמְכָה פֶּרְשָׁה
זו לְכָאן, וְהַפְסִיק בְּפֶרְשָׁתוֹ שְׁלִיּוּסָה. לְלַמֵּד
שֶׁהוּרִידוּהוּ אָחִיו מִגְּדֻלְתוֹ כְּשֶׁרָאוּ בְּצֶרֶת
אֲבִיהֶם, אָמְרוּ אֵתָּה אֲמַרְתָּ לְמָכְרוֹ, אֲלוֹ
אֲמַרְתָּ לְהַשִּׁיבוֹ הֵינִי שׁוֹמְעִים לָךְ: וַיֵּט. מֵאֵת
אָחִיו: עַד אִישׁ עַדְלָמִי. נִשְׁתַּתַּף עִמּוֹ:
ב) כְּנַעֲנִי. תַּגְרָא:

ולכלתו בתו: וימאן להתנחם. אין אדם
יכול לקבל תנחומין על החי וסבור שמת,
שעל המת נגזרה גזרה שישתכח מן הלב
ולא על החי: אֶרֶד אֶל בְּנֵי. כמו על בני,
והרבה אל משמשין בלשון על, (ש"ז כה 6)
אל שאול ואל בית הדמים, (ש"ס ד כה) אל
הלקח ארון האלהים ואל מות חמיה ואישה:
אבל שאלה. כפשוטו לשון קבר הוא.
באבלי אקבר, ולא אתנחם כל ימי. ומדרשו
גיהנם, סימן זה היה מסור בדי מפי הגבורה
אם לא ימות אחד מבני בְּחִי מְבֻטָח אָנִי

תפסיר רס"ג

וְשֵׁמוֹ שׁוּעַ וַיִּקְרָה וַיָּבֹא
 אֵלָיָהּ: וַחֲזָא תַּמָּן יְהוּדָה. בַּת גִּבֹר
 בְּנֵעֲנִי וּשְׁמִיָּה שׁוּעַ. וְנִסְבָּה וְעַל לְוֹתָהּ:
 וַתֵּהָר וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא
 אֶת־שְׁמוֹ עֶר: וְעָדִיאת וּלְיִדַת
 בֶּר. וַקְרָא יֵת שְׁמִיָּה עֶר: וַתֵּהָר
 עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא
 אֶת־שְׁמוֹ אוֹנָן: וְעָדִיאת עוֹד
 וּלְיִדַת בֶּר. וַקְרָא יֵת שְׁמִיָּה אוֹנָן:
 וַתִּסָּף עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן
 וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שְׁלָה וְהָיָה בְּכֹזִיב בְּלִדְתָּהּ
 אֹתוֹ: וְאוֹסִיפֵת עוֹד וּלְיִדַת בֶּר. וַקְרָא יֵת שְׁמִיָּה שְׁלָה. וְהָיָה בְּכֹזִיב
 בְּד יִלְיִדַת יֵתִיָּה: וַיִּקַּח יְהוּדָה אִשָּׁה לְעֶר בְּכוֹרוֹ
 וּשְׁמָהּ תָמָר: וְנִסִּיב יְהוּדָה. אֶתְתָּא לְעֶר בּוֹכְרִיָּה. וּשְׁמָהּ תָמָר:
 וַיְהִי עֶר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינָי יְהוָה וַיִּמָּתֶהוּ
 יְהוָה: וְהָיָה עֶר בּוֹכְרִיָּה דִּיהוּדָה. בִּיש קָדָם יי. וְאַמִּיתִיָּה יי:
 וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְאוֹנָן בֹּא אֶל־אִשְׁתְּ אַחִיד וַיִּבֹּס

— רש"י —

וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שְׁלָה, פְּסֻקָּה: ז רַע בְּעֵינָי ה'.
 בְּרַעְתּוֹ שְׁלֹאנָן מִשְׁחִית זָרְעוֹ, שְׁנֵאמָר בְּאוֹנָן
 (פְּסוּק י) וַיִּמָּת גַּם אוֹתוֹ, כְּמִיתָתוֹ שְׁלֵעֶר
 מִיתָתוֹ שְׁלֹאנָן, וְלָמָּה הָיָה עֶר מִשְׁחִית זָרְעוֹ,
 כִּדִּי שְׁלָא תִתְעַבֵּר וַיִּכְחֹשׁ יִפְיָהּ:

כ וְהָיָה בְּכֹזִיב, שֵׁם הַמָּקוֹם. וְאוֹמֵר אֲנִי עַל
 שֵׁם שְׁפִסְקָה מְלִדַת נִקְרָא בְּזִיב, לְשׁוֹן (יִרְמִיָּה
 טו יח) הָיָה תְהִיָּה לִי כְמוֹ אֶבְזָב, (יִשְׁעִיָּה נח יח)
 אֲשֶׁר לֹא יִכְזְבוּ מִיָּמָיו, דָּאָם לֹא כֵן מַה בָּא
 לְהוֹדִיעֵנּוּ. וּבְבִרְאשִׁית רַבָּה (פכ ז) רָאִיתִי

תפסיר רס"ג

(ט) פֻּעֵלִים אוֹנָן. אֵין לִיט אֱלִיהּ
יִנְסֵב אֱלֵנְסֵל. פֻּכָּאן אֲדִיא דְכִיל
אֱלִי זִוְגָה אֲכִיָּה אֶפְסֵד דִּאֲלֵךְ
עֲלִי אֱלֵאֲרִץ. לֵלֵא יִגְעֵל גִּסְלֵא
לֵאכִיָּה: (י) פֻּסָּא עֲנֵד אֱלֵלָה מָא
פֻּעֵל. פֻּאֲמֵאֲתָהּ אִיצִיא:
(יא) פֻּקָּאֵל יְהוּדָה לְתִמְרָה כְּנִתָּה
אֲגִלְסִי אֲרִמְלָה פִי בֵית אֲבִיךָ.
אֱלִי אֵין יִכְבֵּר שִׁלָּה אֲבִנִי. לֵאנָה
קָאֵל. כִּילֵּא יָמוֹת הוּא אִיצִיא
כְּאֲכִוְתָהּ. פֻּמְצֵת תִּמְרָה. וְגִלְסֵת
בֵּית אֲבִיהָ: (יב) תִּים טֵאלֵת
אֱלֵאִיאִם. פֻּמֵּאֲתָת אֲבִנָּה שׁוּעַ

אֶתְּהּ וְהִקֵּם זֶרַע לְאֶחָיו:
וַאֲמַר יְהוּדָה לְאוֹנָן. עוֹל. לֹות אֶתְּ
אֶחָו וְיִבֵּם יְתָהּ. וְאִקִּים זֶרַע לְאֶחָו:
ט וַיֵּדַע אוֹנָן כִּי לֹא לוֹ
יְהִיָּה הַזֶּרַע וְהָיָה אִם-בָּא
אֶל-אִשְׁתּוֹ אֶחָיו וְשָׁחַת
אֶרְצָה לְבִלְתִּי נָתֹן-זֶרַע
לְאֶחָיו: וַיֵּדַע אוֹנָן. אֲרִי לֹא עַל שְׁמִיָּה
מִתְקָרִי זֶרַע. וְהוּי. כִּד עֲלִיל לֹות אֶתְּ
אֶחָוִי וּמִחְבִּיל אוֹרְחִיָּה עַל אֶרְעָא.

בְּדִיל דְּלֹא לְקִימָא זֶרַע לְאֶחָוִי: ד וַיֵּרַע בְּעֵינָיו יְהוָה
אֲשֶׁר עָשָׂה וַיָּמָת גַּם-אֶתּוֹ: וּבְאִישׁ. קָדָם יִי דַעְבֵּד. וְאִמִּית
אֶף יְתִיָּה: יא וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְתִמְרָה כִּלְתֹו שְׁבִי
אֶלְמָנָה בֵּית-אֲבִיךָ עַד-יִגְדֹל שְׁלָה בְנִי כִי אֲמַר
פֶּן-יָמוֹת גַּם-הוּא כְּאֶחָיו וְתִלְךְ תִּמְרָה וְתִשָּׁב
בֵּית אֲבִיָּה: וַאֲמַר יְהוּדָה לְתִמְרָה כִּלְתִּיָּה תִיבִי אֲרִמְלָה בֵּית
אֲבוֹיךָ. עַד דִּירְפִי שְׁלָה בְרִי. אֲרִי אֲמַר. דְּלִמָּא יָמוֹת אֶף הוּא כְּאֶחָוִי.
וְאִזְלֵת תִּמְרָה וְיִתִּיבֵת בֵּית אֲבוֹהָא: יב וַיִּרְבוּ הַיָּמִים וְתָמָת
בֵּת-שׁוּעַ אִשְׁתּוֹ-יְהוּדָה וַיִּנָּחֵם יְהוּדָה וַיַּעַל עַל-

— רס"י —

מִוְהִקֵּם זֶרַע. הִבֵּן יִקְרָא עַל שֵׁם הַמֹּת: בְּקִשׁ. שְׁלֵא הָיָה בְּדַעְתּוֹ לְהַשְׁיָאָה לוֹ: כִּי
ט וְשָׁחַת אֶרְצָה. דֵּשׁ מִבְּפָנִים וְזֹרָה מִבְּחוּץ: אֲמַר פֶּן יָמוֹת. מְחֻזָּקֵת הִיא זֹו שְׁיָמוֹתוֹ
יב כִּי אֲמַר וְגוֹי. כְּלוּמַר דּוֹחָה הָיָה אוֹתָהּ אֲנִישָׁיָה: יז וַיַּעַל עַל גִּזְזֵי צִאֲנוֹ. וַיַּעַל תְּמִנְתָּהּ

תפסיר רס"ג

וַיִּגְדֵּל יְהוָה וַתַּעֲמֹד בְּעֵדֶהָ. וַיַּעַד אֱלֹהֵי גִזְזִי גִנְמָה הוּא. וְחִירָה. צִאחֲבָה אֶלְעֵדֶלְמִי אֱלֹהֵי תַמְנָת: יג) פֶּאכֶ' בְּרֵת תַּמֵּר וְקִיל לָהּ. הוֹדִיא חֲמוּד. צִאעֵד אֱלֹהֵי תַמְנָת לִיגִז גִּנְמָה: יד) פְּנִזְעַת תִּי־אֵב חֲזֹנָהָ עֲנָהָ. וְתַג־טַת בִּאֲלֹכ־מֵאֵר וְתַנְקִבַּת. וְגִלְסַת פִּי מִנְצִירָה עֲלֵי טְרִיק תַּמְנָת. לִמָּא רֵאֶת אֵן שִׁלָּה קֵד כְּבֵר וְהִי לֹם תַּעֲטָא לָהּ וַיִּגְדֵּל: טו) פֶּרֶאֱהָ וְחִסְבָּהָ מִמִּתְעָה.

גִּזְזִי צִאנֹו הוּא וְחִירָה רֵעָהוּ

הַעֲדֵלְמִי תַמְנָתָה: וְסִגִּיאוֹ

יִמְיָא. וּמִיתַת בֵּת שׁוּעַ אֶתֶת יְהוּדָה.

וְאֶת־נַחֲסִי יְהוּדָה. וְסִלִּיק. עַל גִּזְזִי עֲנִיָּה

הוּא. וְחִירָה. רַחֲמִיָּה עֲדֵלְמָאָה לְתַמְנָת:

וַיִּגְדֵּל לְתַמֵּר לֵאמֹר הִנֵּה

חֲמוּד עֲלֵה תַמְנָתָה לִיגִז

צִאנֹו: וְאֶת־חֲוָא לְתַמֵּר לְמִימֵר. הָא

חֲמוּדִי. סִלִּיק לְתַמְנָת לְמִגִּז עֲנִיָּה:

וְתַסֵּר בְּגִדֵי אֶלְמָנוּתָהּ מֵעֲלֶיהָ וְתַכֶּס בְּצַעֲיָהּ

וְתַתְּעֹלָף וְתַשֵּׁב בְּפֶתַח עֵינַיִם אֲשֶׁר עַל־דֶּרֶךְ

תַּמְנָתָה כִּי רֵאֶתָה כִּי־גִדֵּל שִׁלָּה וְהוּא לֹא־

נִתְּנָה לָּהּ לְאִשָּׁה: וְאֶעֱדִיאַת לְבוּשֵׁי אֶרְמְלוּתָהּ מִנָּה. וְאֶת־פְּסִיאַת

בְּעִיפָא וְאֶת־קִנְתָּ. וְיִתִּיבַת בְּפֶרֶשׁוֹת עֵינַיִם. דְּעַל אֶרֶח תַּמְנָת. אֲרִי חֲזַת

אֲרִי רַבָּא שִׁלָּה. וְהִיא. לֹא אֶתִּיחִיבַת לִיה לְאֶתֶּנּוּ: טו) וַיִּרְאָהָ

יְהוּדָה וַיַּחֲשֹׁבָה לְזֹנָה כִּי כִסְתָה פָּנֶיהָ:

— רס"י —

לְעַמּוּד עַל גִּזְזִי צִאנֹו: יג) עֲלֵה תַמְנָתָה. וְכִשְׁמִשׁוֹן הוּא אוֹמֵר (שׁוּפְטִים יד 6) וַיִּרֵד

שְׁמִשׁוֹן תַּמְנָתָה. בְּשִׁפּוּעַ הָדָר הִיָּתָה יוֹשֶׁבֶת.

עוֹלִין לָהּ מִכָּאֵן וַיּוֹרְדִין לָהּ מִכָּאֵן:

י) וְתַתְּעֹלָף. כִּסְתָה פָּנֶיהָ שְׁלֹא יִכִּיר בָּהּ:

וְתַשֵּׁב בְּפֶתַח עֵינַיִם. בְּפִתִּיחַת עֵינַיִם.

בְּפֶרֶשֶׁת דִּרְכִּים שְׁעַל דֶּרֶךְ תַּמְנָתָה. וּרְבוּתִינֹו

זֶלֶק הֶרְקִדּוֹק: יב) וַיַּעַל עַל גִּזְזִי צִאנֹו. הַשּׁוּא שְׁבִזִּי"ן נַע כִּי הַחֹלֶם תַּנּוּעָה גְדוּלָּה (מַהֲרִי"ב):

שִׁמּוֹן הַמּוֹר (י) וְתַסֵּר. הַנְּעִימָה בְּתִי"ו.

תפסיר רס"ג

לְאֵנָה כֹּאנֶת תִּגְ'טִי וְגִהָא:
 (טז) פִּמָּאֵל אֱלִיהָ אֱלִי
 אֶלְטָרִיק. וְקָאֵל אֵן שִׁית אֵן
 אֶדְכִּיל אֱלִיד. לְאֵנָה לֹם יַעֲלֹם
 אֵנָה פִּנְתָּה. קֹאֵלֵת מָא
 תַּעֲטִינִי. חֲתִי תִדְכִּיל אֱלִי:
 (יז) קָאֵל. אֵנָה. אֲבַעֲת' בְּגָדֵי מֶן
 אֶלְגִּינִם. קֹאֵלֵת. אֲעֲטִי רַהֲנָא
 אֱלִי אֵן תַּבַּעֲת' בֵּה: (יח) קָאֵל.
 מָא אֶלְדֵּהֶן אֶלְדִּי אֲעֲטִיד.
 קֹאֵלֵת. כִּי־תִמְד' וּמִפְתִּילָךְ.
 וְעֲצֹאךְ אֶלְתִּי פִי יִדְךָ.
 פֹּאֲעֲטָאֵהָ דִּ'אֶלְךָ. וְדִכִּיל
 אֱלִיהָ וְחִמְלֵת מִנָּה:
 (יט) פִּקָּאֵמֵת וּמִצִּית. וְנִזְעֵת

וְחִזָּה יְהוּדָה. וְחִשְׁבָּה פִּנְפִּקֶת בְּרָא. אֲרִי
 כְּסִיֵּאת אִפְהָא: טז וַיֵּט אֵלֶיהָ
 אֶל-הַדֶּרֶךְ וַיֹּאמֶר הִבֵּה נָא
 אֲבוֹא אֵלֶיךָ כִּי לֹא יָדַע כִּי
 כָּלְתָו הוּא וַתֹּאמֶר מַה-
 תַּתֵּן-לִי כִּי תָבוֹא אֵלַי:
 וּסְטָא לִוְתָּה לְאוֹרְחָא. וַאֲמַר הִבֵּי כֶּעַן
 אִיעוּל לִוְתִּיךְ. אֲרִי לֹא יָדַע. אֲרִי כָּלְתִּיהָ
 הִיא. וַאֲמַרְתָּ מָא תַתִּין לִי. אֲרִי תִיעוּל
 לִוְתִּי: יז וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח
 גְּדִי-עֲזִים מִן-הָעֵאֵן וַתֹּאמֶר

אִם-תִּתֵּן עֶרְבוֹן עַד שְׁלַחְךָ: וַאֲמַר. אֵנָה. אֲשַׁלַּח גְּדִיָּא
 בֶּר עֲזִי מִן עֵנָה. וַאֲמַרְתָּ. אִם תַּתִּין מִשְׁכּוֹנָא עַד דְּתַשְׁלַח: יח וַיֹּאמֶר
 מַה הָעֶרְבוֹן אֲשֶׁר אֶתֶּן-לָךְ וַתֹּאמֶר חֲתָמְךָ
 וּפְתִילָךְ וּמִטָּךְ אֲשֶׁר בְּיָדְךָ וַיִּתֵּן-לָהּ וַיָּבֹא
 אֵלֶיהָ וַתַּהַר לוֹ: וַאֲמַר. מָא מִשְׁכּוֹנָא דְּאֶתִין לִיךְ. וַאֲמַרְתָּ.
 עֲזֻקְתָּךְ וְשׁוֹשְׁפָךְ. וְחִוְטָךְ דְּבִידְךָ. וַיִּהְיֶה לָּהּ. וְעַל לִוְתָּה וְעַדִּיאַת לִיהָ:
 יט וַתִּקֶּם וַתִּלָּךְ וַתִּסַּר צְעִיפָה מֵעֲלֶיהָ וַתִּלְבָּשׁ

— רס"י —

נְתִינָה, וְאִף אוֹתָן שְׁלַחְמָנָה קְרוֹבִים לְלִשׁוֹן
 נְתִינָה הֵם: יז עֶרְבוֹן. מִשְׁכּוֹן: יח חֲתָמְךָ
 וּפְתִילָךְ. עֲזֻקְתָּךְ וְשׁוֹשְׁפָךְ. טַבַּעֲת'
 שְׁאֵתָה חוֹתֶם בֵּה, וְשְׁמִלְתָךְ שְׁאֵתָה מִתְּכֶסֶּה
 בֵּה: וַתַּהַר לוֹ. גְּבוּרִים כִּיּוֹצָא בּוֹ. צְדִיקִים
 כִּיּוֹצָא בּוֹ:

כְּשֶׁהִיָּתָה בְּבֵית חֲמִיָּה הִיָּתָה צְנוּעָה, לְפִיכָף
 לֹא חֲשָׁדָה: טז וַיֵּט אֵלֶיהָ אֶל הַדֶּרֶךְ. מִדֶּרֶךְ
 שְׁהִיָּה בֵּה נִטָּה אֶל הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הִיא בֵּה,
 וּבְלִשׁוֹן לַעֲזִי דְּשִׁטוּלִי: יז הִבֵּה נָא. הִכִּינִי עֲצֻמָּה
 וְדַעֲתָךְ לָכֶּה. כָּל לִשׁוֹן הִבֵּה לִשׁוֹן הַזְּמִנָּה
 הוּא, חוּץ מִמְּקוֹם שֶׁיֵּשׁ לְתַרְגָּמוֹ בְּלִשׁוֹן

תפסיר רס"ג

כִּמְאֲרָהָ עֲנָהָ. וְלִבְסֹת
תֵּי־אֵב חֲזָנָהָ: (כ) פִּבְעֵת יְהוּדָה
בְּאַלְגָּדִי. מֵעַ צֶאֱחָבָה אֶלְעֶדְלָמִי.
לִפְתָּךְ אֶלְדָּהֶן מִן יוֹד
אֶלְאֲמָרָאָה. וְלֹם יִגְדָּהָ: (כא)
פִּסְאֵל אֶהֱל מוֹצֵעָהָ וְקֹאֵל.
אִין אֶלְמִמְתָּעָה אֶהֱי פִי מִנְצָרָה
עָלִי אֶלְטָרִיק. קֹאֵלוּ. מֵא פֹאנֵת
הֶהֱנֹא קֹט מִמְתָּעָה: (כב) פֶּרְגָּע
אֶלִי יְהוּדָה. קֹאֵל לֹם אֶגְדָּהָ.
וְאִיצָא אֶהֱל אֶלְמוֹצֵעַ קֹאֵלוּ.
מֵא פֹאנֵת הֶהֱנֹא מִמְתָּעָה:
(כג) פִּקֹּאֵל יְהוּדָה בִּל תֹּאכִיד
לֶהָ מַעֲאֹדָא פִּילָא נְצִיר

בְּגָדֵי אֶלְמְנוּתָהּ: וְקִמַּת וְאָזְלָת.
וְאֶעֱדִיָּאת עֵיפָה מִנָּה. וְלִבְשֹׁת לְבוּשֵׁי
אַרְמְלוּתָהּ: כ וַיִּשְׁלַח יְהוּדָה
אֶת־גָּדֵי הָעֵזִים בְּיַד רַעְיָהּ
הָעֶדְלָמִי לְקַחַת הָעֶרְבוֹן
מִיַּד הָאִשָּׁה וְלֹא מִצֵּאָהּ:
וַיִּשְׁדֹּר יְהוּדָה יָת גְּדִיָּא בֵּר עֵזִי. בְּיַד רַחֲמִיָּה
עֶדְלָמָאָה. לְמִסָּב מִשְׁכּוֹנָא מִיָּדָא
דְּאַתְתָּא. וְלֹא אֶשְׁכַּחְתָּהּ: כא וַיִּשְׁאֵל
אֶת אַנְשֵׁי מְקוֹמָהּ לֵאמֹר
אֵיָּה הַקֹּדֶשֶׁה הוּא בְּעֵינַיִם עַל־הַדֶּרֶךְ וַיֹּאמְרוּ
לֹא־הִיָּתָה בָּזָה קֹדֶשֶׁה: ושֹׁאֵל. יָת אַנְשֵׁי אֶתְרָה לְמִימַר.
אִין מְקַדְשִׁתָּא. דְּהִיא בְּעֵינַיִם עַל אֶרְחָא. וַאֲמָרוּ. לִית הָכָא מְקַדְשִׁתָּא:
כב וַיֵּשֶׁב אֶל־יְהוּדָה וַיֹּאמֶר לֹא מִצֵּאָתִיָּה וְגַם
אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם אָמְרוּ לֹא־הִיָּתָה בָּזָה קֹדֶשֶׁה:
וְתֵב לֹות יְהוּדָה. וַאֲמַר לֹא אֶשְׁכַּחְתָּהּ. וְאַף אַנְשֵׁי אֶתְרָא אָמְרוּ. לִית
הָכָא מְקַדְשִׁתָּא: כג וַיֹּאמֶר יְהוּדָה תִּקַּח־לָהּ פֶּן נִהְיָה
לְבוֹז הִנֵּה שְׁלַחְתִּי הַגָּדִי הַזֶּה וְאַתָּה לֹא
מִצֵּאָתָהּ: וַאֲמַר יְהוּדָה תִּסָּב לָהּ. דְּלִמָּא נִהִי חוֹךְ. הָא שְׁדָרִית גְּדִיָּא

— רס"י —

כז הַקֹּדֶשֶׁה. מְקַדְשֵׁת וּמְזֻמְנָת לְזִנּוּת: לְאִמַּת דְּבָרֵי הַנָּה שְׁלַחְתִּי הַגָּדִי הַזֶּה.
כח תִּקַּח לָהּ. יִהְיֶה שְׁלָהּ מִה שְׁבִידָהּ: פֶּן
נִהְיָה לְבוֹז. אִם תִּבְקָשְׁנָה עוֹד יִתְפָּרְסִם
הַדָּבָר וַיִּהְיֶה גִנָּאי. כִּי מִה עָלִי לַעֲשׂוֹת עוֹד
לְאִמַּת דְּבָרֵי הַנָּה שְׁלַחְתִּי הַגָּדִי הַזֶּה.
לְפִי שְׁרָמָה יְהוּדָה אֶת אֲבִיו בְּגָדֵי עֵזִים.
שְׁהִטְבִּיל כְּתָנֶת יוֹסֵף בְּדָמוֹ. רְמוּזוֹ גַּם
אוֹתוֹ בְּגָדֵי עֵזִים:

תפסיר רס"ג

אזרא. הודיא קוד בעת'ת הדיא
אלגדי. ואנת לם תגד'הא:
כד) פלמא מצי'ת ת'לא ת'ה'
אשר. אכ'בר יהודה. וקיל
לה קוד זנת תמר כנתד. והא
הי חאמל מן אלזנא.
קאל. אכ'רגוהא פתח'רק:
כה) בינאהא תכ'רג. אד'
בעת'ת אליה וקאלת. מן
אלד'גל אלד'י הדיא אללאעלאק
לה. אנא חאמל. ת'ם קאלת
את'בת למן הדיא אלכ'אתם.
ואלמפתולה ואלע'צא:
כו) פאת'בת יהודה. וקאל קוד
צדקת ודיאלד מני. וד'לד למא

הדין, ואת לא אשכחתה: כד ויהי |
במשלש חדשים ויגד
ליהודה לאמר זנתה תמר
בלתך וגם הנה הרה
לזנונים ויאמר יהודה
הוציאוה ותשרף: והיה
בתלות ירחיא. ואתחוא ליהודה
למימר זניאת תמר בלתך. ואף הא
מעדיא מזנותה. ואמר יהודה, אפקוהא
ותתוקד: כה הוא מוצאת והיא
שלחה אל-חמיה לאמר

לאיש אשר-אלה לו אנכי הרה ותאמר
הכר-נא למי החתמת והפתילים והמטה
האלה: היא מתפקא. והיא שלחת לחמוהא למימר. לגבר דאלין
דיליה. מניה אנא מעדיא. ואמרת אשתמודע פען. דמן עזקתא
ושושפיא. וחוטרא האלין: כו ויבר יהודה ויאמר צדקה

— רס"י —

דנוה בשרפה: כה הוא מוצאת. להשרף:
והיא שלחה אל חמיה. לא רצתה להלבין
פניו ולומר ממך אני מעברת, אלא לאיש
אשר אלה לו, אמרה אם יודה מעצמו, יודה,
ואם לאו ישרפוני, ואל אלבין פניו. מכאן
אמרו נוח לו לאדם שפילוהו לכבשן האש
ואל ילבין פני חברו ברבים: הכר נא.
אין נא אלא לשון בקשה, הכר נא בוראך
ואל תאבד שלש נפשות: כו צדקה. בדבריה

כד במשלש חדשים. רבו שלראשון ורבו
שלאחרון ואמצעי שלם, ולשון במשלש
חדשים, כהשתלש החדשים, כמו (אסתר ט כג)
ומשלוח מנות, (ישעי' יא יז) משלוח ידם, וכן
תרגם אנקלוס בתלות ירחיא: הרה
לזנונים. שם דבר, מעברת כמו (שמות כה כג)
אשה הרה, וכמו (ש"ס ו י) ברה בחמה:
ותשרף. אמר אפרים מקשאה משום רבי
מאיר בתו שלשם היתה, שהוא כהן, לפיכך

תפסיר רס"ג

מִמְּנֵי כִּי-עַל-כֵּן לֹא-נִתְּתִיָּה
לְשִׁלָּה בְּנִי וְלֹא-יִסָּף עוֹד

לְדַעְתָּהּ: וְאִשְׁתִּמּוֹדַע יְהוּדָה. וְאָמַר
זָכָאָה מִנִּי מַעֲדִיָּא. אָרִי עַל כֵּן לֹא יִהְיֶה
לְשִׁלָּה בְּרִי. וְלֹא אוֹסֵף עוֹד לְמַדְעָה:

כִּי וַיְהִי בַּעַת לְדָתָהּ וְהִנֵּה
תְּאוֹמִים בְּבִטְנָהּ: וְהוּא בַּעֲדֵן

מִלְדָּה. וְהָא תִּיּוֹמִין בַּמַּעֲהָ: כִּי וַיְהִי

בְּלִדְתָּהּ וַיִּתֵּן-יָד וַתִּקַּח הַמִּלְּדָה וַתִּקְשֹׁר עַל-

יָדוֹ שְׁנֵי לֵאמֹר זֶה יֵצֵא רֵאשִׁינָה: וְהוּא בְּמִלְדָּה וַיִּהְיֶה
יָדָא. וְנִסִּיבַת חֵיתָא. וְקִטְרַת עַל יָדֶיהָ וְהוֹרִיתָא לְמִימַר. דִּין נִפְק

קְדָמוֹתָא: כִּי וַיְהִי | כְּמִשִּׁיב יָדוֹ וְהִנֵּה יֵצֵא אָחִיו

וַתֹּאמֶר מֶה-פָּרַצְתָּ עָלֶיךָ פֶּרֶץ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פֶּרֶץ:

וְהוּא כִּד אֲתִיב יָדֶיהָ. וְהָא נִפְק אָחוּהִי. וְאָמַרְתָּ. מָא תִּקּוֹף סְגִי עָלֶיךָ

לְמַתְקָא. וַיִּקְרָא שְׁמִיהָ פֶּרֶץ: לְ וַאֲחֵר יֵצֵא אָחִיו אֲשֶׁר עַל-

— רס"י —

(צמדכ יא כז) וְלֹא יִסָּפוּ, וּמִתְרַגְּמָנָן וְלֹא פִּסְקוּ:
כִּי בַּעַת לְדָתָהּ. וּבְרִבְקָה הוּא אוֹמֵר (כז כז)
וַיִּמְלְאוּ יָמֶיהָ לְלִדְתָּהּ, לְהֵלֶן לְמִלָּאִים וּפָאן
לְחִסְרִים: וְהִנֵּה תְּאוֹמִים. מְלֵא, וְלֵהֶלֶן (כז כז)
תּוֹמִים, חֶסֶר, לְפִי שְׁהָאָחֵד רִשְׁעָא, אֲבָל אֵלּוּ
שְׁנֵיהֶם צָדִיקִים: כִּי וַיִּתֵּן יָד. הוֹצִיא הָאָחֵד
יָדוֹ לְחוּץ, וְלֵאחֵר שְׁקִשְׁרָה עַל יָדוֹ הַשְּׁנִי
הַחוּצִי: כִּי פָּרַצְתָּ. חֲזָקָתָא עָלֶיךָ חֲזָק: לְ אֲשֶׁר
עַל יָדוֹ הַשְּׁנִי. אַרְבַּע יָדוֹת כְּתוּבוֹת פָּאן

מִמְּנֵי. הִיא מַעֲבֵרַת. וּרְבוּתֵינוּ וְכָרוֹנָם
לְבָרְכָה וְרִשּׁוֹ שְׁיִצְאָה בַת קוֹל וְאָמְרָה מִמְּנֵי
וּמֵאֵתִי יֵצֵאוּ הַדְּבָרִים, לְפִי שְׁהִיתָה צְנוּעָה
בְּבֵית חֲמִיָּה גִּזְרִיתִי שְׁיִצְאוּ מִמֶּנָּה מְלָכִים,
וּמִשְׁבֵּט יְהוּדָה גִּזְרִיתִי לְהַעֲמִיד מְלָכִים
בְּיִשְׂרָאֵל: כִּי עַל כֵּן לֹא נִתְּתִיָּה. כִּי בְּדִין
עֲשִׂתָּה, עַל אֲשֶׁר לֹא נִתְּתִיָּה לְשִׁלָּה בְּנִי: וְלֹא
יִסָּף עוֹד. יֵשׁ אוֹמְרִים לֹא הוֹסִיף. וַיֵּשׁ
אוֹמְרִים לֹא פִּסֵּק וְחִבְרוּ גְבֵי אֶלְדָּד וּמִיָּדֵד

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: כִּי וַתִּקַּח הַמִּלְּדָה. הַשּׁוֹא שְׁבַמ"ם נַח כִּי אֵין מֵאֲרִיךְ בְּכָל הַתִּיגָאן וְכוּלְהוּ
הַמִּלְדָּה כּוּוֹתָהּ. וְכ"כ מֵהַר"ב ז"ל בְּשֵׁם בֶּן אֲשֶׁר ז"ל:

תפסיר רס"ג

(ל) ובעד ד'אלך כ'רג אכיה.
אלדי עלי ידה אלקרמו.
פאסמאה זרת: לט א) ויוסף
הבט בה מצר. פאשתראה.
פוטפר כ'אדם פרעון. ר'ס
אלסיאפין רגל מצרי. מן יד
אלאעראב. אלדי אחדורה
אלי ת'ס: ב) וכאן אללה
מעה. וכאן רגלא מנגחא.
ואקאם. פי בית מולאה
אלמצרי: ג) פלמא רא' מולאה.
אן אללה מעה. וגמיע מא
יעמלה. אללה מנגחה פי ידה:

ידו השני ויקרא שמו

זרח: ובתר בן נפק אחוהי. דעל ידה

זהריתא. וקרא שמה זרח: ס

ס' המדעני
בספרי
תיסון

(חמישי)

לט א' ויוסף הורד מצרימה

ויקנהו פוטיפר סרים

פרעה שר הטבחים איש

מצרי מיד הישמעאלים

אשר הורדהו שמה: ויוסף

אתחת למצרים. וזבניה. פוטיפר רבא דפרעה. רב קטוליא גוברא

מצראה. מידא דערבאי. דאחתוהי לתמן: ב' ויהי יהוה

את-יוסף ויהי איש מצליח ויהי בבית אדניו

המצרי: והוה מימרא דיי בסעדיה דיוסף. והוה גבר מצלח. והוה.

בבית רבוניה מצראה: ג' וירא אדניו כי יהוה אתו וכל

אשר-הוא עשה יהוה מצליח בידו: וחזא רבוניה.

ארי מימרא דיי בסעדיה. וכל דהוא עבד. יי מצלח בידיה:

• רס"י •

למכירתו של-יוסף לומר לך שבשבילו
הורידהו מגדלתו. ועוד, כדי לסמוך
מעשה אשתו שלפוטפר למעשה תמר,
לומר לך מה זו לשם שמים אף זו
לשם שמים, שראתה באצטרולוגין שלה
שעתידה להעמיד בנים ממנו ואינה יודעת
אם ממנה אם מבתה: ג' כי ה' אתו. שם
שמים שגור בפיו:

בנגד ארבעה חרמים שמעל עכן שיצא
ממנו. ויש אומרים בנגד ארבעה דברים
שלקח, (יחזע ז כא) אדרת שנער, ושני
חתכות כסף שלמאתים שקלים, ולשון זהב
אחד: ויקרא שמו זרח. על שם זריחת
מראית השני:

לט א' ויוסף הורד. חוזר לענין ראשון, אלא
שהפסיק בו כדי לסמוך זריחתו שליהודה

תפסיר רס"ג

וַיִּמְצָא יוֹסֵף חֵן בְּעֵינָיו
וַיִּשְׂרֹת אֹתוֹ וַיַּפְקְדֵהוּ עַל-
בֵּיתוֹ וְכָל-יֹשֵׁל לֹו נָתַן בְּיָדוֹ:
וַאֲשַׁכַּח יוֹסֵף רַחֲמִין. בְּעֵינוֹהִי וְשִׁמִּישׁ
יְתִיָּה. וּמִנִּיָּה עַל בֵּיתִיָּה. וְכָל דְּאִית לִיה
מָסַר בְּיָדֶיהָ: וַיְהִי מֵאֲזַן הַפְּקִיד
אֹתוֹ בְּבֵיתוֹ וְעַל כָּל-אֲשֶׁר
יֹשְׁ-לוֹ וַיְבָרֶךְ יְהוָה אֶת-
בֵּית הַמִּצְרִי בְּגִלְל יוֹסֵף
וַיְהִי בִּרְכַּת יְהוָה בְּכָל-אֲשֶׁר יֹשְׁ-לוֹ בְּבֵית
וּבְשָׂדֶה: וַהֲוָה. מַעֲדָן דְּמִנִּי יְתִיָּה בְּבֵיתִיָּה. וְעַל כָּל דְּאִית לִיה.
וּבְרִיךְ יִי. יֵת בֵּית מִצְרָאָה בְּדִיל יוֹסֵף. וְהָוָה. בִּרְכָתָא דִּי בְּכָל דְּאִית
לִיה. בְּבֵיתָא וּבְחֻקְלָא: וַיַּעֲזֹב כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ בְּיַד-יוֹסֵף
וְלֹא-יָדַע אֹתוֹ מֵאֻמָּה כִּי אִם-הִלָּחֵם אֲשֶׁר-
הוּא אוֹכֵל וַיְהִי יוֹסֵף יִפָּה תֹאֵר וַיִּפָּה מְרֹאָה:
וּשְׁבַק כָּל דְּלִיָּה בְּיָדָא דִּיוֹסֵף. וְלֹא יָדַע עֲמִיה מַדְעָם. אֲלֵהִין לַחֲמָא
דְּהוּא אָכִיל. וְהָוָה יוֹסֵף. שְׁפִיר בְּרִיָּא וַיְאִי בְּחֻזָּא: ספרי תימן
וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתֵּשֶׂא אִשְׁת-
(ששי) ספרי

— רש"י —

ד וְכָל יֹשֵׁל לֹו. הָרִי לְשׁוֹן קֶצֶר, חֶסֶר אֲשֶׁר: אֵלֹא שְׁדַּבֵּר בְּלִשׁוֹן נִקְיָה: וַיְהִי יוֹסֵף יִפָּה
וְלֹא יָדַע אֹתוֹ מֵאֻמָּה. לֹא הָיָה נוֹתֵן בִּיּוֹן שְׂרָאָה עֲצָמוֹ מוֹשֵׁל, הַתְּחִיל
לְבוֹ לְכַלּוֹם: כִּי אִם הִלָּחֵם. הִיא אִשְׁתּוֹ, אוֹכֵל וְשׁוֹתָה וּמִסְלָסֵל בְּשַׁעֲרוֹ, אָמַר הַקְּדוֹשׁ

וְזֶלֶק הַדְּקָדוֹק: וַיְהִי יוֹסֵף יִפָּה תֹאֵר. בְּמֵאֲרָכָה לֹא בְּמִקָּף בְּסַפְרֵי סִפְרָד:

תפסיר רס"ג

הד"ה אלאמור. מִדַּת אִמְרָאָה מולאה. עִנְיָאָהּ בְּיוֹסֵף. וְקִאֲלֵת צִיָּאָגְעִי: (ח) פֶּאֶבָּא וְקִאֲלֵת לְהָא. הוּדִיא מוֹלֵאִי. לֹא יַעֲרַף מְעִי בְּמָא פִי אֶלְמִנּוּל. וְגִמִּיעַ מֵאֵלֶּה קֹד גְּעֻלָּהּ פִי יָדִי: (ט) וְלִיס הוּ פִי הוּדִיא אֶלְבִּית בְּאַפְצִ'ל מְנִי. וְלֹם יַעֲד עֲנִי שִׁי. אֵלֶּה אֲנִת לְאַנְד וּגְתָה. פְּכִיף אֲנַצֵּעַ הוּדִיא אֶלְסִיָּה אֶלְעִצִּימָה. וְאַכְסִי לְלֵה: (י) פֶּלְמָא כְּלֻמָּתָהּ יוּמָא בְּעֵד יוֹם. וְלֹם יִקְבֵּל מְנָהּ. אֵן יִנָּם לְזִקְחָא לִיכּוֹן מַעֲהָ:

אֲדָנִי אֶת-עֵינֶיהָ אֶל-יוֹסֵף
וַתֹּאמֶר שֹׁכֵבָה עִמִּי: וְהָיָה.
 בְּתֵר פִּתְגָמִיָּא הָאֵלִין. וּזְקַפְתָּ אֶתְתִּי רַבּוֹנִיָּה. יֵת עֵינֶיהָ בְּיוֹסֵף. וְאַמְרַת שְׁכּוּב עִמִּי: **וַיִּמָּאֵן | וַיֹּאמֶר אֶל-**
אִשְׁתִּי אֲדָנִי הֵן אֲדָנִי לֹא-
יָדַע אֶתִּי מִה-בֵּית וְכָל
אֲשֶׁר-יֵשׁ-לּוֹ נָתַן בְּיָדִי:
 וְסָרִיב, וְאָמַר לְאַתְתִּי רַבּוֹנִיָּה. הָא רַבּוֹנִי. לֹא יָדַע עִמִּי מָא בְּבֵיתָא. וְכָל דְּאִית לִיה

מִסֵּר בְּיָדִי: **וַיִּנָּנּוּ גָדוֹל בֵּיתָהּ הָיָה מִמֶּנִּי**
וְלֹא-חָשַׁךְ מִמֶּנִּי מְאוּמָּה כִּי אִם-אוֹתָךְ בְּאֲשֶׁר
אֶת-אִשְׁתּוֹ וְאִיךָ אֶעֱשֶׂה הֲרַעָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת
וְחָטָאתִי לָאֱלֹהִים: לִית דְּרַב. בְּבֵיתָהּ הָדִין מְנִי. וְלֹא מְנַע מְנִי מִדְּעַם. אֱלֹהִין יִתִּיךְ בְּדִיל דְּאַתְתִּי אֶתְתִּיָּה. וְאַיְכְּדִין אֶעֱבִיד. בְּשִׁתָּא רַבָּתָא הָדָא. וְאַחֻב קָדָם יִי: **וַיְהִי כְּדִבְרָהּ אֶל-יוֹסֵף**
יוֹם | יוֹם וְלֹא שָׁמַע אֵלֶיהָ לְשֹׁכֵב אֶצְלָהּ לְהָיוֹת
עִמָּה: וְהָיָה כִּד מְלִילַת עִם יוֹסֵף יוֹם יוֹם. וְלֹא קִבִּיל מִנָּהּ. לְמִשְׁכָּב
לִוְתָהּ לְמַהוּ עִמָּה: וַיְהִי כִּהְיוֹם הַזֶּה וַיָּבֹא הַבֵּיתָה

— רס"י —

נִצְטוּוּ עַל הָעֲרִיּוֹת: **י לְשֹׁכֵב אֶצְלָהּ.** אֶפְלוּ בְּלֹא תִשְׁמִישׁ: **לְהָיוֹת עִמָּה.** לְעוֹלָם הַבָּא: **יח וַיְהִי כִּהְיוֹם הַזֶּה.** כְּלוֹמַר וַיְהִי כְּאֲשֶׁר הִגִּיעַ יוֹם מִיּוֹחַד, יוֹם צָחוּק, יוֹם אִיד שְׁלָחָם

בְּרוּךְ הוּא אֲבִיךָ מִתְאַבֵּל וְאַתָּה מְסַלֵּס בְּשִׁעְרָךְ, אֲנִי מִגְרָה בְּךָ אֶת הַדָּב, מִיָּד **יז וַתֵּשֶׂא אִשְׁתִּי אֲדָנִי וְגו'.** כָּל מְקוֹם שְׁנֵאֲמַר אַחֲרֵי סְמוּךְ: **ט וַחֲטָאתִי לָאֱלֹהִים.** בְּנִי נָח

תפסיר רס"ג

לַעֲשׂוֹת מְלֹאכְתּוֹ וְאִין אִישׁ**מֵאֲנָשֵׁי הַבַּיִת שֶׁם בַּבַּיִת:**וְהָיָה כִּי־יִמָּא הַדִּין. וְעַל לְבֵיתָא לְמַבְדֵּק
בְּכַתְבֵּי חוּשְׁבָּנִיָּה. וְלִית אָנָּשׁ. מֵאֲנָשֵׁי**בֵּיתָא. תַּמָּן בְּבֵיתָא: יב וְתַתְּפֹשֶׁהוּ****בְּבִגְדּוֹ לֵאמֹר שֹׁכֵב עָמִי****וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ בִּידָה וַיֵּנֶס****וַיַּעַל הַחוּצָה: וְאַחַדְתִּיה בְּלִבָּשִׁיהָ.**

לְמִימַר שֹׁכֵב עָמִי. וְשִׁבְקִיהָ לְלִבָּשִׁיהָ

בִּידָה. וְעַרְק וּנְפֹק לְשׁוּקָא: יג וַיְהִי**כִּי־רָאוּתָהּ כִּי־עֹזֵב בְּגָדוֹ בִּידָה וַיֵּנֶס הַחוּצָה: וְהָיָה**כַּד חָזַת. אֲרִי שִׁבְקִיהָ לְלִבָּשִׁיהָ בִּידָה. וְעַרְק לְשׁוּקָא: יד **וְתִקְרָא****לְאֲנָשֵׁי בֵּיתָהּ וְתֹאמַר לָהֶם לֵאמֹר רְאוּ הֵבִיא****לָנוּ אִישׁ עֲבָרִי לְעֶחֱק בְּנוּ בָּא אֵלַי לְשֹׁכֵב עָמִי****וְאִקְרָא בְּקוֹל גָּדוֹל: וּקְרַת לְאֲנָשֵׁי בֵּיתָהּ. וְאָמְרַת לְהוֹן**

לְמִימַר. חֲזוּ. אֵיתִי לָנָא. גְּבָרָא עֲבָרָא לְחִיכָא בְּנָא. עַל לְוֹתִי לְמִשְׁכַּב

עָמִי. וּקְרִית בְּקוֹל רָמָא: טו וַיְהִי כִשְׁמָעוֹ כִּי־הִרְיִמֹתִי

• רס"י •

עמיה, אלא שנואית לו דמות דיוקנו של-
אביו וכו', כדאיתא במסכת סוטה (דף לו ז):
יִרְאוּ הֵבִיא לָנוּ. הרי זה לשון קצרה,
הביא לנו ולא פרש מי הביאו, ועל בעלה
אומרת בן: עבִרִי. מעבר הנָהָר, מבני עבִרִי:

שֶׁהָלְכוּ בָלֶם לְבֵית עֲבֹדָה זָרָה, אָמְרָה אִין
לִי יוֹם הַגֹּן לְהִזְקֵק לְיוֹסֵף כְּהַיּוֹם הַזֶּה.
אָמְרָה לָהֶם חוּלָה אֲנִי וְאִנִּי יְכוּלָה לִילָף:
לַעֲשׂוֹת מְלֹאכְתּוֹ. רב ושמואל, חד אמר
מלאכתו ממש, וחד אמר לעשות צרכיו

וְזָלַק הַדְּקָדוּק: יִרְאוּ הֵבִיא לָנוּ. תיבת הביא מלעיל:

תפסיר רס"ג

קוד רפעת צותי ונאדית. תרד
קמיצה פי ידי. ותרב וכ'רג אלי
אלסוק: טז) פודעת קמיצה
ענדהא. אלי אן דכ'ל מולאה
אלי מנזלה: יז) וקאלת לה.
מת'ל הד'א אלקול. אתאני
אלעבד אלעבראני. אלדי
גיתנא בה ליתלעב בי:
יח) פלמא רפעת צותי ונאדית.
תרד קמיצה פי ידי. ותרב אלי
אלסוק: יט) פלמא סמע
פלאמהא אלתי קאלת לה.
פד'א צנע בי עבדך אשתד
ג'צ'בה: כ) פאכ'דה ונדעה פי

קולי ואקרא ויעזב בגדו
אצלי וינס ויצא החוצה:
והוה בד שמע. ארי ארימית קלי וקרית.
ושבקה ללבשיה לותי. וערק ונפק
לשוקא: טז) ותנח בגדו אצלה
עד-בוא אדניו אל-ביתו:
ואחתתיה ללבשיה לותה. עד דעל
רבניה לביתיה: יז) ותדבר אליו
בדברים האלה לאמר בא
אלי העבד העברי אשר-
הבאת לנו לצחק בי:

ומלילת עמיה. פפתגמ'א האלין למימר. על לותי. עבדא עבראה.
דאיתיתא לנא לחיכא בי: יח) ויהי כהרימי קולי ואקרא
ויעזב בגדו אצלי וינס החוצה: והוה. בד ארימית קלי
וקרית. ושבקה ללבשיה. לותי וערק לשוקא: יט) ויהי כשמע
אדניו את-דברי אשתו אשר דברה אליו לאמר
בדברים האלה עשה לי עבדך ויחר אפו:
והוה בד שמע רבניה ית פתגמי אתתיה. דמלילת עמיה למימר.
פפתגמ'א האלין. עבד לי עבדך. ותקיף רוגזיה: כ) ויקח אדני

— רס"י —

אמרה לו בן. וזהו שאמרה בדברים
האלה עשה לי עבדך. עניני תשמיש
באלה:

טז) אדניו. שליוסף: יז) בא אלי. לצחק בי
העבד העברי אשר הבאת לנו:
יט) ויהי כשמע אדניו וגו'. בשעת תשמיש

תפסיר רס"ג

אלסגן. מוצע אסרא אלמלך
מחבוסין. ואקאם תים פי
אלסגן: כא) פכאן אללה מעה.
ומייל לה פצ'לא. ורזקה
חצי'אא. ענד ר'יס אלסגן:
כב) חתי געל תחת ידה. גמיע
אלאסרא אלדי פי אלסגן.
וגמיע מא כאנו יצנעו תים. הו
כאן ידברה: כג) ול'יס ר'יס
אלסגן. ירא ש'יא מנכרא עליה.
ממא אללה מעה. ומא יעמלה
אללה מנחה: מ א) וכאן בעד

יוסף אתו ויתנהו אל-בית
הסתר מקום אשר-אסירי
המלך אסורים ויהי-שם
בבית הסתר: ודבר רבניה דיוסף
יתה. ויהביה בבית אסירי. אתרא.
דאסירי מלכא אסירין. והוה תמן בבית
אסירי: כא ויהי יהוה את-
יוסף ויט אליו חסד ויתן
חנו בעיניו שר בית-הסתר:

והוה מימרא דיי בסעדיה דיוסף. ונגד ליה חסדא. ויהביה לרחמין.
בעיני רב בית אסירי: כב ויתן שר בית-הסתר
ביד-יוסף את כל-האסירים אשר בבית הסתר
ואת כל-אשר עשים שם הוא היה עשה: ויהב.
רב בית אסירי בידא דיוסף. ית כל אסיריא. דבבית אסירי. וית כל
דעבדין תמן. מממריה הוה מתעביד: כג אין | שר בית-
הסתר ראה את-כל-מאומה בידו באשר יהוה
אתו ואשר-הוא עשה יהוה מצליח: לית רב בית
אסירי. חזי ית כל סורחן בידיה. בדמימרא דיי בסעדיה. ודהוה עביד יי
מצלח: פ שביעי בספר תימן (שביעי) פ ויהי אחר הדברים

• רש"י •

בממריה הוה מתעביד: כג באשר ה'
אתו. בשביל ש'ה' אתו:
פ אחר הדברים האלה. לפי שהרגילה

כא ויט אליו חסד. שיהא מקבל לכל
רואיו, לשון כלה נאה וחסודה שבמשנה
(כמוזות ז ח): כג הוא היה עשה. כתרגומו

תפסיר רס"ג

הד'ה אלאמור. אן סאקי מלך
מצר ואלכ'באז אד'בא.
לסיידהמא מלך מצר:
(ב) פסכ'ט פרעון עלי' כ'אדמיה.
ר'יס אלסקאה. ור'יס
אלכ'באזין: (ג) וודעהמא פי
חפי' מנזל ר'יס אלסי'אפין. פי
אלסגן. אלד'י יוסף מחבוס פיה:
(ד) פופל ר'יס אלסי'אפין יוסף
עליהמא ל'כ'דמהמא.
פאקאמא מדה פי אלסגן:
(ה) אלי' אן ראיא גמיעא רויא

הָאֵלֶּה חֲטָאוּ מִשְׁקָה מֶלֶךְ-
מִצְרַיִם וְהָאֵפָה לְאֲדֹנֵיהֶם
לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם: וְהָוָה. בְּתֵר
פִּתְגָמִיָּא הָאֵלִין. סָרְחוּ. שָׁקִיָּא דְמִלְכָּא
דְּמִצְרַיִם וְנַחְתוּמָּא. לְרַבּוּנְהוֹן לְמִלְכָּא
דְּמִצְרַיִם: ^ב וַיִּקְצֹף פַּרְעֹה עַל
שְׁנֵי סָרִיסָיו עַל שֵׁר
הַמִּשְׁקִים וְעַל שֵׁר הָאוֹפִים:
וּרְגִיז פַּרְעֹה. עַל תִּרְיִן רַב־בְּנוֹהִי. עַל רַב

שָׁקִי. וְעַל רַב נַחְתוּמִי: ^ג וַיִּתֵּן אֹתָם בְּמִשְׁמֶר בֵּית שֵׁר
הַטִּבְּחִים אֶל-בֵּית הַסֵּהָר מְקוֹם אֲשֶׁר יוֹסֵף
אֶסּוֹר שָׁם: וַיְהִי יִתְּהוֹן בְּמִטְרַת. בֵּית. רַב קְטוּלִיָּא בְּבֵית אֲסִירִי.
אֲתֵרָא. דִּי־יוֹסֵף אֲסִיר תַּמָּן: ^ד וַיִּפְקֹד שֵׁר הַטִּבְּחִים אֶת-
יוֹסֵף אֹתָם וַיִּשְׁרֹת אֹתָם וַיְהִיו יָמִים בְּמִשְׁמֶר:
וּמִנִּי. רַב קְטוּלִיָּא יֵת יוֹסֵף. עֲמָהוֹן וְשִׁמִּישׁ יִתְּהוֹן. וְהָוּ יוֹמִין בְּמִטְרָא:
^ה וַיַּחְלֲמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם אִישׁ חֲלֹמוֹ בְּלִילָה
אֶחָד אִישׁ בְּפִתְרוֹן חֲלֹמוֹ הַמִּשְׁקָה וְהָאֵפָה

— רס"י —

[אופה]: וַיִּפְקֹד שֵׁר הַטִּבְּחִים אֶת יוֹסֵף.
לְהִיּוֹת אֹתָם: וַיְהִיו יָמִים בְּמִשְׁמֶר. שְׁנַיִם
עָשָׂר חֳדָשׁ: כ וַיַּחְלֲמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם. וַיַּחְלֲמוּ
שְׁנֵיהֶם חֲלוֹם, זֶה פִּשְׁטוֹ, וּמִדְרָשׁוֹ כָּל אֶחָד
חֲלֵם חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם, שְׁחֵלֵם אֶת חֲלוֹמוֹ וּפְתָרוֹן
חִבְרוֹ, וְזֶהוּ שְׁנַאמֶר (פסוק טז) וַיֵּרָא שֵׁר
הָאוֹפִים כִּי טוֹב פְּתָר: אִישׁ בְּפִתְרוֹן חֲלֹמוֹ.

אוֹתָהּ אֲרוּרָה אֶת הַצִּדִּיק בְּפִי כָּלֶם לְדַבֵּר בּוֹ
וּלְגַנּוֹתוֹ, הֵבִיא לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
סָרְחָנָם שְׁלָאֻו שְׁיַפְּנוּ אֲלֵיהֶם וְלֹא אֱלֹהִי, וְעוֹד
שֶׁתְּבוֹא הַרְּחֹקָה לְצִדִּיק עַל יְדֵיהֶם: חֲטָאוּ. זֶה
נִמְצָא זָבֹב בְּפִי־לִי פוֹטִירִין שְׁלוֹ, וְזֶה נִמְצָא
צִרּוֹר בְּגִלּוֹסְקִין שְׁלוֹ: וְהָאֵפָה. אֶת פֶּת הַמֶּלֶךְ
וְאֵין לְשׁוֹן אֲפִיָּה אֵלָּא בְּפֶת, וְזֵלֵט"ז פִּיסטוּ"ר

תפסיר רס"ג

(קרי: רואינא). כל ואחד חודה פי לילה ואחדה. וכאן חלם כל ואחד חסב תפסירה. אלסאקי ואלכ'באז. אלדין למלך מצר. אלמאסורין פי אלסגן: (ו) פדכיל אליהמא. יוסף באלג'דאה. וראי' וגוהקמא כאלחין: (ז) פסאל כ'אדמי פרעון. אלדי מעה פי חפיץ. בית מולאה קאילא. מא באל וגוהקמא מתג'ירה אליום: (ח) קאלו לה. ראינא רויא' (קרי: רואינא). וליס להא מפסר. קאל להמא. אנ אלספאסיר ללה. לכן קצוהא עלי: (ט) פקץ ר'יס אלסקאה. רויאה (קרי: רואיאה) עלי יוסף. וקאל.

אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם אֲשֶׁר
אֲסוּרִים בְּבֵית הַסֵּהר: וְחִלְמוֹ
חֲלֵמָא תְרוּיָהוֹן. גְּבַר חֲלָמִיָּה בְּלִילִיָּא חַד.
גְּבַר כְּפוּשְׁרֵן חֲלָמִיָּה. שְׁקִיָּא וְנַחְתוּמָּא.
דְּלִמְלָכָא דְּמִצְרַיִם. דְּאֲסִירִין בְּבֵית
אֲסִירִי: וַיָּבֹא אֵלֵיהֶם יוֹסֵף
בְּבֹקֶר וַיֵּרָא אֹתָם וְהֵנֵם
זֹעֲפִים: וְאֵתָא לוֹתְהוֹן. יוֹסֵף בְּצִפְרָא.
וְחִזָּא יִתְהוֹן. וְהָא אֲנֹן נְסִיסִין:
וַיִּשְׁאַל אֶת־סָרִיסֵי פְרֹעָה
אֲשֶׁר אֵתוֹ בְּמִשְׁמַר בֵּית
אֲדֹנָיו לֵאמֹר מַדּוּעַ פָּנִיכֶם

רַעִים הַיּוֹם: וּשְׂאִיל יֵת רַבְרָבִי פְרֹעָה. דְּעַמִּיָּה בְּמִטְרַת. בֵּית
רְבוּנִיָּה לְמִימַר. מְדִין. אֶפִּיכוֹן בִּישִׁין יוֹמָא דִּין: וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו
חֵלֹם חֲלָמָנוּ וּפְתָר אֵין אֵתוֹ וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם
יוֹסֵף הֲלוֹא לֵאלֹהִים פְּתָרָנִים סִפְרוּ־נָא לִי:
וַאֲמָרוּ לֵיה. חֲלֵמָא חֲלָמָנָא. וּפֶשֶׁר לִית לֵיה. וַאֲמַר לְהוֹן יוֹסֵף. הֲלֹא מִן
קֳדָם יִי פֶשֶׁרֵן חֲלָמִיָּא. אֲשֶׁתְּעוּ כְּעֵן לִי: וַיִּסְפֹּר
שׁוֹר־הַמִּשְׁקִים אֶת־חֲלָמוֹ לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ
בְּחִלּוּמִי וְהִנֵּה־גֹפֶן לְפָנַי: וְאֲשֶׁתְּעִי רַב שָׁקִי. יֵת חֲלָמִיָּה

• רס"י •

כל אחד חלם חלום הדומה לפתרון העתיד לבא עליהם: וזעפים. עציבים כמו (מ"א כ מג)

תפסיר רס"ג

ראית כאן. גפן בין ידי: י) ופי
אלגפן ת'לאת'ה קצ'באן. והי
כמא פרעת וצעד נוארהא.
ונצ'את ענאקידהא וצארת
ענבא: יא) וכאן כאס פרעון פי
ידי. פאכ'דת אלענב ועצרתה
פיה. ונאולתה לה: יב) קאל לה
יוסף. הדיא תפסירה. ת'לאת'ה
קצ'באן ת'לאת'ה' איאם:
ג) אל' ת'לאת'ה' איאם.
יד'כרד פרעון. וירדד אל'

ל'יוסף. ואמר ליה. בחלמי. והא גופנא
קדמי: **ובגפן שלשה**
שריגים והוא כפרחת
עלתה נצה הבשילו
אשכלתיה ענבים: ובגופנא
תלתא שבשין. והיא כד אפרחת אפיקת
לבלבין אניצת נץ. בשילו אתכלהא הו
ענבין: **וכוס פרעה בידי**
ואקח את הענבים

ואשחט אתם אל-כוס פרעה ואתן את הכוס
על-כף פרעה: וכסא דפרעה בידי. ונסיבית ית ענביא. ועצרית
ית'הון לכסא דפרעה. ויהבית ית כסא על ידא דפרעה: **ויאמר**
לו יוסף זה פתרון שלשת השרגים שלשת
ימים הם: ואמר ליה יוסף. דין פושרניה. תלתא שבשין. תלתא
יומין אנון: **בעוד | שלשת ימים ישא פרעה את**
ראשו והשיבך על-כנך ונתת כוס-פרעה

— רש"י —

גומל יהיה נצה, וכתוב (צמדזר יז כג) ויוצא
פרח, והדר ויצן ציץ: יא **ואשחט**. בתרגומו
ועצרית, והרבה יש בלשון משנה:
יז שלשת ימים הם. סימן הם לך לשלשת
ימים, ויש מדרשי אגדה הרבה: יג **ישא**
פרעה את ראשו. לשון חשבון, כשיפקוד
שאר עבדיו לשרת לפניו בסעודה ימנה אתה
עמיהם: **כנך**. בסיס שלך ומושבך:

סר וזעף (מיכז ט) וזעף ה' אשא: **ישריגים**.
זמורות ארכות שקורין וידיון זלע"ז: **והיא**
כפרחת. דומה לפורחת. והיא כפורחת
נדמה לי בחלומי כאלו היא פורחת, ואחר
הפרח עלתה נצה ונעשה סמדר, אישפני"ר
זלע"ז. ואחר כך הבשילו והיא כד אפרחת
אפיקת לבלבין, עד כאן תרגום שלפורחת.
נץ גדול מפרח, כדכתיב (ישעיכ יח כ) ובוסר

תפסיר רס"ג

בִּידּוֹ כַּמִּשְׁפָּט הָרֹאשׁוֹן**אֲשֶׁר הָיְתָה מִשְׁקָהוּ: בְּסוֹף**

תִּלְתָּא יוֹמִין. ידְכַרְנָךְ פִּרְעָה. וְיִתְיַבֵּךְ עַל שְׁמוֹשֶׁךְ. וְתִתִּין כָּסָא דְפִרְעָה בְיָדֶיהָ. כְּהִלְכָתָא קְדַמִּיתָא. דְּהוּיָתָא מִשְׁקֵי לִיה:

כִּי אִם-זְכַּרְתָּנִי אֶתְךָ**כַּאֲשֶׁר יֵיטֵב לָךְ וְעָשִׂיתָ-נָא****עֲמָדִי חֶסֶד וְהִזְכַּרְתָּנִי****אֶל-פִּרְעָה וְהוֹצֵאתָנִי****מִן-הַבֵּית הַזֶּה: אֵלֶיךָ תִּדְכַּרְנִי**

עֲמָךְ. כַּד יֵיטֵב לָךְ. וְתַעֲבִיד בְּעֵץ עֲמִי טִיבוֹ. וְתִדְכַּר עָלַי קִדְּם פִּרְעָה.

וְתִפְקַנְנִי מִן בֵּית אֲסִירֵי הָדִין: **כִּי-גִנֵּב גִּנֵּבְתִּי מֵאֶרֶץ****הָעֵבְרִים וְגַם-פֹּה לֹא-עָשִׂיתִי מְאוּמָה כִּי-שָׁמוּ****אֹתִי בַּבּוֹר: אֲרִי מִגֵּב גִּנֵּיבָנָא. מֵאֶרֶע עֵבְרָאִי. וְאִף הָכָא לֹא**עֲבַדִּית מִדְּעַם. אֲרִי מִנִּיאוּ יָתִי בְּבֵית אֲסִירֵי: **וַיֵּרָא שֵׁר****הָאֲפִים כִּי טוֹב פֶּתֶר וַיֹּאמֶר אֶל-יוֹסֵף אֶף-אֲנִי****בַּחֲלוּמִי וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה סִלִּי חָרִי עַל-רָאשָׁי: וְחִזָּא****רֶב נַחֲתוּמִי אֲרִי יָאוֹת פֶּשֶׁר. וַאֲמַר לְיוֹסֵף. אִף אָנָּה בַּחֲלֹמִי. וְהָא.**

• רס"י •

יִכִּי אִם זְכַרְתָּנִי אֶתְךָ. אֲשֶׁר אִם זְכַרְתָּנִי **טו סִלִּי חָרִי**. סִלִּים שְׁלֹשָׁה קְלוּפִים עֲשׂוּיִם
 אֶתְךָ מֵאַחַר שְׁיֵיטֵב לָךְ כְּפִתְרוֹנִי: **וְעָשִׂיתָ נָא** חוֹרִין חוֹרִין, וּבִמְקוֹמֵנוּ יֵשׁ הִרְבָּה, וְדֶרֶךְ
 עֲמָדִי חֶסֶד. אֵין נָא אֵלָא לְשׁוֹן בְּקִשָּׁה: מוֹכְרֵי פֶת כְּסָנִין שְׁקוּרִין אוֹבְלִידִי"ש לְתַתָּם

זֶלְק הִדְקִדּוֹק: **טו כִּי שָׁמוּ אֹתִי בַּבּוֹר**. לַחוּד מִלְרַע וְסִי' ש(מ)תְּנִי בַּבּוֹר תַּחֲתִיּוֹת (מִהֲרִי"ב):

תפסיר רס"ג

תִּלְאֲתִי סְלֹאֵל חֹוֹאֲרִי עָלַי
 רֹאסִי: יז) וְפִי אֶלְסֵלָה אֶלְעֵלִיא.
 מִן גְּמִיעַ טַעֲמֵם פֶּרְעוֹן מִן מֵא
 יִצְנַעְהָ אֶלְכִּיבָאז. וְכֹאֵן אֶלְטִיר
 יֵאֶכֶל מִנְהָא. מִן אֶלְסֵל מִן פּוֹק
 רֹאסִי: יח) פֶּאֶגְאֲבָה יוֹסֵף וְקֹאֵל.
 הִדִּיא תַפְסִירָה תִלְאֲתִי סְלֹאֵל.
 תִּלְאֲתִי' אִיאֵם: יט) אֶלִי
 תִּלְאֲתִי' אִיאֵם. יִנּוּעַ פֶּרְעוֹן
 רֹאסֵד עֵן בְּדִנְךָ. וְיִצְלַבְדִּי עָלַי
 כִּשְׂבָה. וְיֵאֶכֶל אֶלְטִיר מִן
 לַחֲמֹד: כ) כִּכָּאֵן פִּי אֶלִיוֹם
 אֶלְתִּיאֵלֵת. וְהוּ מֵתִל יוֹם וְלֹאֵד
 פֶּרְעוֹן. צָנַע מִגְלֵסָא לְגִמִּיעַ

תִּלְתָּא. סְלִין דְּחִירוֹ עַל רִישִׁי:
וּבִסֵּל הָעֲלִיזוֹן מִכָּל
מֵאֲכַל פֶּרְעָה מַעֲשֵׂה אִפָּה
וְהָעוֹף אֲכַל אֶתְּם מִן-הַסֵּל
מֵעַל רֹאשִׁי: וּבִסֵּלָא עֲלָאָה. מִכָּל.
 מִיכָלָא דְּפֶרְעָה עוֹבֵד נַחְתּוּם. וְעוֹפָא.
 אֲכִיל יִתְהוֹן. מִן סְלָא מַעְלֵי רִישִׁי:
וַיַּעַן יוֹסֵף וַיֹּאמֶר זֶה
פְּתָרְנוֹ שְׁלֹשֶׁת הַסִּלִּים
שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם: וְאַתִּיב יוֹסֵף

וַאֲמַר. דִּין פּוֹשְׁרָנִיה. תִּלְתָּא סְלִין. תִּלְתָּא יוֹמִין אֲנֹן: יט) **בְּעוֹד**
שְׁלֹשֶׁת יָמִים יֵשָׂא פֶרְעָה אֶת רֹאשְׁךָ מֵעֲלֶיךָ
וְתִלָּה אוֹתְךָ עַל-עֵץ וְאֲכַל הָעוֹף אֶת-בְּשָׂרְךָ
מֵעֲלֶיךָ: בְּסוֹף תִּלְתָּא יוֹמִין. יַעֲדִי פֶרְעָה יֵת רִישְׁךָ מִנְךָ. וְיִצְלֹב יֵתךָ
 עַל צְלִיבָא. וְיִכּוֹל עוֹפָא. יֵת בְּשָׂרְךָ מִנְךָ: * **בַּיּוֹם**
הַשְּׁלִישִׁי יוֹם הַלְדָּת אֶת-פֶּרְעָה וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה
לְכָל-עַבְדָּיו וַיֵּשָׂא אֶת-רֹאשׁ שַׂר הַמִּשְׁקִים
וְאֶת-רֹאשׁ שַׂר הָאֲפִים בְּתוֹךְ עַבְדָּיו: וְהוּהּ בְּיוֹמָא

* יַעַן מִתְחַלְלִים מִפְּעוּדֵי מִכָּאֵן.

— רס"י —

בְּיוֹם הַלְדָּת אוֹתָהּ, וְכֵן (וִיקְרָא יג נט) אַחֲרֵי
 הַכִּבֵּס אֶת הַנֶּגַע, שֶׁכִּבּוּסוֹ עַל יְדֵי אַחֲרִים:
 וַיֵּשָׂא אֶת רֹאשׁ וְגו'. מִנָּאֵם עִם שָׂאֵר עַבְדָּיו,
 שֶׁהָיָה מוֹנֵה הַמִּשְׁרָתִים שִׁישְׁרָתוֹ לֹא
 בְּסֻעֻדָּתוֹ, וְזָכַר אֶת אֱלֹו בְּתוֹכָם, כְּמוֹ

בְּאוֹתָן סְלִים: כ יוֹם הַלְדָּת אֶת פֶּרְעָה. יוֹם
 לִידָתוֹ, וְקוֹרִין לֹא יוֹם גִּינוּסָיָא. וְלִשׁוֹן הַלְדָּת,
 לְפִי שְׂאִין הַוֹלֵד גֵּלֵד אֶלָּא עַל יְדֵי אַחֲרִים
 שֶׁהָיָה מְיַלְדָּת אֶת הָאִשָּׁה, וְעַל כֵּן הִקְיָה
 נִקְרָאת מְיַלְדָּת, וְכֵן (יִמְזַקֵּל טז ז) וּמוֹלְדוֹתֶיךָ

תפסיר רס"ג

קנאודה. פד'כר ר'יס אלסקאה.
 ור'יס אלכ'באזין פי מא בינהם:
 כא) פאמר ברד' ר'יס אלסקאה
 אלי סקיה. פנאולה פאסה:
 כב) וצלב ר'יס אלכ'באזין.
 פמא פסר להמא יוסף:
 כג) פנסי ר'יס אלסקאה. יוסף
 ולם יד'כרה:

תליתא. יום בית ולדא דפרעה. ועבד
 משתא לכל עבדוהי. ואדכר. ית ריש
 רב שקי. וית ריש. רב נחתומי פגו
 עבדוהי: מפער כא **וישב את-**
שר המשקים על-משקהו
ויתן הכוס על-כף פרעה:
 ואתיב. ית רב שקי על שקיותיה.

ויהב פסא על ידא דפרעה: בב **ואת שר האפים תלה**
באשר פתר להם יוסף: וית. רב נחתומי צלב. פמא דפטר
 להון יוסף: בג **ולא-זכר שר-המשקים את-יוסף**
וישפחהו: ולא אדכר רב שקי. ית יוסף ואנשייה: **פ פ פ**

ק'ב פיסוקים סימן בק"ט

— רס"י —

(צמדכר ח ז) שאו את ראש, לשון מנן:
 שנים, שנאמר (תהלים מ ט) אשרי הגבר אשר
 כג ולא זכר שר המשקים. בו ביום:
 שם ה' מבטחו ולא פנה אל רחביו, ולא בטח
 על מצרים הקרובים (ישעיה ל ז) רחב:
 חסלת פרשת וישב

ברכה ראשונה שקודם ההפטרדה

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. אשר בחר, בנביאים טובים. ורצה
בדבריהם, הנאמרים באמת. ברוך אתה יהוה. הבוחר בתורה,
במשה עבדו, וב ישראל עמו. ובנביאי, האמת והצדק: (אמן)

הפטרדה דויטש יעקב

בעמוס סימן ב'

כֹּה אָמַר יְהוָה עַל-שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל-
אַרְבָּעָה לֹא אֲשִׁיבֵנּוּ עַל-מִכְרָם בַּפֶּסֶף צְדִיק

וְאֲבִיוֹן בַּעֲבוּר נַעֲלִים: כְּדָנָן, אָמַר יי. עַל תִּלְתָּא, חוֹבֵי יִשְׂרָאֵל.
 וְעַל אַרְבַּעָא, לֹא אֲשַׁבּוּק לְהוֹן. עַל דְּזַבִּינוּ בְּכַסְפָּא, זָכְאִין; וְחֲשִׁיכְיָא,
 בְּדִיל דִּיחֲסִנוּן: ^ב הַשָּׂאֲפִים עַל-עַפְרָא-אַרְץ בְּרֹאשׁ דְּלִים
 וְדֶרֶךְ עֲנוּיִם יִטּוּ וְאִישׁ וְאָבִיו יִלְכוּ אֶל-הַנַּעֲרָה לְמַעַן חֲלַל
 אֶת-שֵׁם קֹדֶשׁי: דְּשִׁיטִין בְּעַפְרָא דְאַרְעָא, רִישׁ מַסְכִּינְיָא. וְדִין
 חֲשִׁיכְיָא, מַסְטִין. וְגַבֵּר וְאִבּוּהִי. אֲזִלִּין, לֹות עוֹלִימְתָא. בְּדִיל לְאַחֲלָא, יֵת
 שְׂמָא דְקֹדֶשׁי: ^ג וְעַל-בְּגָדִים חֲבִלִים יִטּוּ אֲצֵל כָּל-מִזְבַּח וְיִין
 עֲנוּשִׁים יִשְׁתּוּ בֵּית אֱלֹהֵיהֶם: וְעַל שִׁינִין דְּמִשְׁכּוֹן, מַסְחֲרִין.
 בַּסֵּטֶר, כָּל אִיגוּרֵיהוֹן. וְחִמֵּר אֲנָסָא, שְׁתֵּן. בֵּית, טַעֲוִתְהוֹן: ^ד וְאֲנֹכִי
 הַשְׁמַדְתִּי אֶת-הָאֱמֹרִי מִפְּנֵיהֶם אֲשֶׁר כָּגְבָה אֲרָזִים גָּבְהוּ
 וְחֶסֶן הוּא כְּאֵלֹנִים וְאֲשַׁמִּיד פְּרִיו מִמֶּעַל וְשִׂרְשׁוֹ
 מִתַּחַת: וְאֲנֹא. שִׁיִּצִּיתִי יֵת אֲמֹרָא, מִן קְדָמִיהוֹן. דְּכִרוּם אֲרָזִין, רוּמִיָּה.
 וְחֶסֶן הוּא, כְּבִלּוּטִין. וְשִׁיִּצִּיתִי אֲבִיָּה, מִלְּעִילָא. וְשִׂרְשׁוֹהִי, מִלְּרַע:
^ה וְאֲנֹכִי הֵעֲלִיתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֵלֶךְ אֶתְכֶם
 בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה לְרַשֶּׁת אֶת-אֶרֶץ הָאֱמֹרִי: וְאֲנֹא.
 אֲסִיקִית יִתְכוֹן, מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם. וְדִבְרִית יִתְכוֹן בַּמִּדְבָּרָא, אַרְבַּעִין שָׁנִין.
 לְמִירַת, יֵת אֶרֶץ דְּאֲמֹרָא: ^ו וְאֶקִּים מִבְּנֵיכֶם לְנָבִיאִים
 וּמִבְּחֹרֵיכֶם לְנָזִירִים הָאֵף אֵין-זֹאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נֹאם-
 יְהוָה: וְאֶקִּימִית מִבְּנֵיכֶם, לְנָבִיאִין. וּמַעוֹלִימִיכֶם, לְמַלְפִּין. הָאֵף לִית דָּא,
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אָמַר יי: ^ז וְתִשְׁקֹוּ אֶת-הַנָּזִירִים יִין וְעַל-הַנָּבִיאִים
 צוֹיִתֶם לֵאמֹר לֹא תִנָּבְאוּ: וְאֲטַעֲיִתוֹן יֵת מִלְפִּיכֶם, בְּחִמְרָא. וְעַל
 נְבִיאָא, פְּקִידָתוֹן לְמִימַר. לֹא תִתְנַבּוּן, נְבוּאָה: ^ח הִנֵּה אֲנֹכִי מַעֲיִק

זֶלֶק הַדְּקָדוֹק: גְּחָלִים. הַלִּמ"ד רַפָּה, גַּם בִּירוּשָׁלַיִם וּכ"ד גְּדוּל:

שִׁמּוֹן הַמִּזְרֵר (ו) הָאֵף אֵין-זֹאת. הַמְנַהֵג לְהַפְרִיד בְּקִרְיָאָה בֵּין מַלְתָּ הָאֵף לְמַלְתָּ אֵין.

תַּחֲתֵיכֶם פֶּאֶשֶׁר תִּעִיק הַעֲגָלָה הַמְּלֵאָה לָהּ עֲמִיר: הָאֲנָא
מִיִּתִּי עֲלִיכּוֹן עָקָא, וּמַעִיק לְכוֹן בְּאַתְרוּכוֹן. כְּמָא דְפִיקָא, עֲגֵלְתָּא. דְּטַעֲנָא
לָהּ, עֲמִירָא: ט וְאֶבֶד מָנוֹס מְקָל וְחֹזֶק לֹא-יֵאֲמִין כָּחוֹ וְגִבּוֹר
לֹא-יִמְלֹט נַפְשׁוֹ: וַיִּבַּד בֵּית עִירוּקִי, מִדְּקָלִיל. וּדְתַקִּיף, לֹא יִחְסִין
חִילִיָּהּ, וְגִבֹּר, לֹא יִשְׁיִיב נַפְשִׁיהּ: ז וְתַפֵּשׁ הַקֶּשֶׁת לֹא יַעֲמֹד וְקַל
בְּרַגְלָיו לֹא יִמְלֹט וְרֶכֶב הַסּוֹס לֹא יִמְלֹט נַפְשׁוֹ: וְאֶחִיד
קִשְׁתָּא, לֹא יָקוּם. וּדְקָלִיל בְּרַגְלוֹהִי, לֹא יִשְׁתִּיב. וְרֶכֶב סָסִיָּא, לֹא
יִשְׁיִיב, נַפְשִׁיהּ: ח וְאֵמִין לְבוֹ בַּגִּבּוֹרִים עָרוֹם יָנוֹס בַּיּוֹם-
הַהוּא נֶאֱס-יְהוָה: וּדְתַקִּיף לְבִיָּהּ, בְּגִבְרִיָּא. עֲרֻטְלָאָהּ, דְּלֹא זִין.
יַעְרוֹק בְּעַדְנָא הַהוּא, אָמַר יי: ט בְּשָׁמְעוּ אֶת-הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר
דִּבֶּר יְהוָה עֲלֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל כָּל-הַמְּשַׁפְּחָה אֲשֶׁר
הָעֲלִיתִי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: קְבִילוּ, יֵת פֶּתַחְמָא הַדִּין. דְּגִזֹּר יי.
עֲלִיכּוֹן, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. עַל, כָּל זִרְעִיתָא. דְּאֶסִּיקִיתָ. מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם,
לְמִימְרָא: יג רַק אֶתְכֶם יִדְעָתִי מִכָּל מְשַׁפְּחוֹת הָאָדָמָה
עַל-כֵּן אֶפְקֹד עֲלֵיכֶם אֵת כָּל-עֹנֹתֵיכֶם: לְחוּד, בְּכוֹן
אֶתְרַעֲתִי. מִכָּל, זִרְעִית אֶרְעָא. עַל כֵּן, אֶסְעֵר עֲלִיכּוֹן, יֵת, כָּל חֻבִּיכּוֹן:
יד הֵיִלְכוּ שָׁנִים יַחְדָּו בְּלָתִי אִם-נוֹעְדוּ: הֵיִהְיוּ תֵרִין, כְּחֻדָּא.
אֱלֹהִין, אִם אֶזְדַּמְנוּ: טו הִישָׁאֵג אֲרִיָּה בַּיָּעַר וְטָרַף אֵין לוֹ
הֵיתֵן כְּפִיר קוֹלוֹ מִמְּעֵנָתוֹ בְּלָתִי אִם-לְכָד: הֵינְהוּם אֲרִיָּא,
בְּחֶרְשָׁא. וְצִיד, לִית לִיהּ. הֵרִים בַּר אֲרִיָּון קְלִיָּהּ, מִמַּרְבּוּעִיתִיהּ. אֱלֹהִין,
אִם אֶחָד: טז הַתְּפוֹל עֶפּוֹר עַל-פַּח הָאָרֶץ וּמוֹקֵשׁ אֵין לָהּ
הֵיעֲלָה-פַח מִן-הָאָדָמָה וְלָכּוֹד לֹא יִלְכּוֹד: הַתְּפוֹל עֶפּוֹרָא,
בְּקָלָא עַל אֶרְעָא. וְצִיד, לִית לָהּ. הֵישׁוֹר קָלָא, מִן אֶרְעָא. וּמִיחֻד, לֹא
יִיחֹד: יז אִם-יִתְקַע שׁוֹפָר בְּעִיר וְעַם לֹא יִחְרְדוּ אִם-תִּהְיֶה

רָעָה בְּעֵיר וַיְהוּה לֹא עָשָׂה: אִם יִתְקַע שׁוֹפָרָא בְּקִרְתָּא, בְּלֹא זְמִינָה. וְעָמָא דְּבַה, לֹא יִזְעֻן. אִם תְּהִי בִשְׁתָּא, בְּקִרְתָּא. וּמִן קֳדָם יְיָ, לֹא אֶתְעִבִּידַת: ^{יח} כִּי לֹא יַעֲשֶׂה אֲדָנִי יְהוּה דְּבַר כִּי אִם-גְּלַה סוּדוֹ אֶל-עַבְדֵּיו הַנְּבִיאִים: אֲרִי לֹא כְּשָׂרִין, פִּתְגָּמִין דְּמֶתְעַבְדִּין. קֳדָם, יְיָ אֱלֹהִים. אֱלֹהִין, גְּלִי רְזִיָּה. לְעַבְדוּהִי, נְבִיאָא: ^{יט} אֲרִיָּה שָׂאג מִי לֹא יִירָא אֲדָנִי יְהוּה דְּבַר מִי לֹא יִנְבֵּא: אֲרִיא נְהִים, מִן לֹא יִדְחַל. יְיָ אֱלֹהִים, מְלִיל. מִן לֹא יִקְבִּיל, נְבוֹאָתָא:

(גִּאֲלָנוּ יְהוּה עֲבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פְּרָקְנָא. יְיָ עֲבָאוֹת, שְׁמִיָּה. קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

על דא יתברך וישתבח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חֵיא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלַם, וּלְעָלְמֵי עָלְמֵיָא:

זולק הדקדוק: ^{יט} יי' דְּבַר. הבי"ת בסגול בכל ספרי תימן:

דגו
לזנחת שבת
ושני וחמישי

דְּדִדִּי מִקֶּץ

תפסיר רס"ג

מא א) פִּלְמָא מִצִּיתָא סְנִתִּין
חֲאִילָתִין. רֵאִי פִרְעוֹן. כְּאַנְה
וְאַקוֹף עָלֵי שִׂאטֵי אֲלִנִּיל:

מֵאָה וַיְהִי מִקֶּץ שְׁנָתִים
יָמִים וּפִרְעָה חָלַם וְהִנֵּה
עֹמֵד עַל-הַיָּאָר: וְהוּה. מְסוּף

תרתין שנין. ופרעה חלים. והא קאים על נהרא: ב וְהִנֵּה מִן-

• רש"י •

מֵאָה וַיְהִי מִקֶּץ. כְּתִרְגוּמוֹ מְסוּף, וְכָל לְשׁוֹן הָאֶרֶץ עֲשׂוּיִם יְאֻרִים יְאֻרִים בִּידֵי אָדָם קֶץ סוֹף הוּא: עַל הַיָּאָר. כָּל שְׂאֵר נְהָרוֹת וְנִילוֹס עוֹלָה בְּתוֹכָם וּמִשְׁקָה אוֹתָם, לְפִי שְׂאִין אֵינָם קְרוּיִין יְאֻרִים חוּץ מִנִּילוֹס, מִפְּנֵי שְׂכָל גְּשָׁמִים יוֹרְדִין בְּמִצְרַיִם תְּדִיר כְּשֶׂאֵר אֲרָצוֹת:

זולק הדקדוק: א ופרעה חלים. תרגום חלים לשון הווה. שעל כן דרשו מכח זה רז"ל שהיה חולם כל השנתיים הללו ע"ש:

תפסיר רס"ג

(ב) וְכַאֲן קֹד צַעַד מְנָה סָבַע בְּקִרְאָתוֹ. חֲסִנָּאֵת אֶלְמִנְצִיר וְצִי'מָאֵת אֶלְלָחֵם. וְרַעַת פִּי אֶלְקֶרֶט: (ג) וְכַאֲן סָבַע בְּקִרְאָתוֹ אֶכִּיר. קֹד צַעַד וְרִאֲהוֹן מִן אֶלְנִיל. קִבִּיחָאֵת אֶלְמִנְצִיר וְרִקִּיקָאֵת אֶלְלָחֵם. פִּוּקֶפֶת אֶלִּי גִאנְבָהוֹן עֲלִי שִׁאט אֶלְנִיל: (ד) פִּאֲכֻלַּת אֶלְבְּקִרְאָתוֹ. קִבִּיחָאֵת אֶלְמִנְצִיר רִקִּיקָאֵת אֶלְלָחֵם. אֶלְסָבַע אֶלְבְּקִרְאָתוֹ. אֶלְחֶסֶאן אֶלְצִי'כִּמָּה. וְאֶסְתִּיקֶן פֶּרַעוֹן: (ה) תִּים נָאֵם. וְרִאֲי תִי'אֲנִיָּה. כַּאֲן סָבַע סְנַבְלָאֵת. קֹד צַעַדוֹן פִּי קִצְבָּה וְאַחֲדָה מְלֵא גִיאָד:

הִיאֵר עֲלֹת שִׁבַּע פְּרוֹת
יְפוֹת מִרְאָה וּבְרִיאַת בֶּשֶׂר
וְתִרְעִינָה בְּאֶחָיו: וְהָא מִן נִהְרָא.
סִלְקוֹן שִׁבַּע תּוֹרוֹן. שְׁפִירוֹן לְמַחְזִי וּפְטִימָן
בֶּשֶׂר. וְרַעֲיוֹן בְּאֶחָיו: ג וְהִנֵּה שִׁבַּע
פְּרוֹת אַחֲרוֹת עֲלֹת
אַחֲרִיהוֹן מִן־הִיאֵר רַעוֹת
מִרְאָה וְדָקוֹת בֶּשֶׂר
וְתַעֲמִדְנָה אֶצֶל הַפְּרוֹת
עַל־שֵׁפֶת הִיאֵר: וְהָא שִׁבַּע תּוֹרוֹן

אַחֲרֵינוּן. סִלְיָקָא בְּתִרְיָהוֹן מִן נִהְרָא. בִּישוֹן לְמַחְזִי וְחִסְרִין בֶּשֶׂר. וְקִמָּא.
לְקַבְלָהוֹן דְּתוֹרָתָא עַל פִּי נִהְרָא: ד וְתִאֲכַלְנָה הַפְּרוֹת
רַעוֹת הַמִּרְאָה וְדָקוֹת הַבֶּשֶׂר אֵת שִׁבַּע הַפְּרוֹת
יְפוֹת הַמִּרְאָה וְהַבְּרִיאַת וַיִּקֶּץ פֶּרַעֲהָ: וְאַכְלָא
תּוֹרָתָא. דְּבִישוֹן לְמַחְזִי וְחִסְרִין בֶּסֶר. יֵת שִׁבַּע תּוֹרָתָא. דְּשְׁפִירוֹן לְמַחְזִי
וּפְטִימָתָא. וְאַתְעֵר פֶּרַעֲהָ: ה וַיִּישָׁן וַיַּחֲלֶם שְׁנִית וְהִנֵּה |
שִׁבַּע שְׂבָלִים עֲלֹת בְּקִנְיָה אֶחָד בְּרִיאוֹת
וְטָבוֹת: וּדְמוּד. וַיַּחֲלֶם תְּנִינוֹת. וְהָא שִׁבַּע שְׂבָלִין. סִלְקוֹן בְּקִנְיָא חַד

— רס"י —

ד יְפוֹת מִרְאָה. סִימָן הוּא לִימִי שׁוֹבַע. טִינְנִי"ש דלע"ז, לְשׁוֹן דָּק: ד וְתִאֲכַלְנָה. סִימָן שְׁתָּהָא כָּל שְׁמַחַת הַשׁוֹבַע נִשְׁכַּחַת בִּימֵי הָרַעֲב: כ בְּקִנְיָה אֶחָד. טוּדִי"ל דלע"ז: כִּמּוֹ (אִיב ס יא) יִשְׁגָּא אֶחָד: ג וְדָקוֹת בֶּשֶׂר. בְּרִיאוֹת. שִׁינִי"ש דלע"ז:

תפסיר רס"ג

(ו) וְכַאֲן סַבַּע סַנְבִּלְאֵת. דְּקִאָק מְשׁוֹבָה בְּרִיחַ אֱלֻקְבּוּל. קֹד נִבְתֵּן וְרֵאָהֶן: (ז) פְּבִלְעַת אֱלֻסְנִבִּלְאֵת אֱלֻדְקֵאָק. אֱלֻסְבַּע אֱלֻסְנִבִּלְאֵת. אֱלֻצ'כ'מֵאֵת אֱלֻמֵּלֵא. פֶּאֶסְתִּיקֵן' פֶּרַעוֹן פֶּאֶדִיא בַּה חֵלֶם: (ח) פִּלְמֵא כֶּאֱן בִּאֲלֻג'דֵאָה כֶּרֶבֶת רוּחָה. כֶּבַעַת' וְדַעֵא. בְּגִמִּיעַ עֲלֵמֵא מִצֵּר וְגִמִּיעַ חֲכַמִּימֵא. וְקִין עֲלֵיהֶם ר'וֹיָאָה (קרי: רֹאִיָּה). וְלֵם יִכֹּן מִן פֶּסְרֵהָא לֵּה:

פְּטִימֵן וְטָבִין: ^ו וְהִנֵּה שֶׁבַע
שְׂבָלִים דְּקוֹת וְשְׂדוּפָת
קָדִים עֲמָחוֹת אַחֲרֵיהֶן:
וְהָא שֶׁבַע שְׂבָלִין. לְקִין וְשְׂקִיפִין קָדוּם,
עֲמָחוֹן בְּתֵרֵיהֶן: ^ז וְתַבְלַעְנָה
הַשְּׂבָלִים הַדְּקוֹת אֵת
שֶׁבַע הַשְּׂבָלִים הַבְּרִיאוֹת
וְהַמְּלָאוֹת וַיִּקֶּץ פֶּרַעֲהָ

וְהִנֵּה חֲלוֹם: וּבִלְעָא שְׂבָלִיא לְקִינָא. יֵת שֶׁבַע שְׂבָלִיא.
פְּטִימָתָא וּמִלִּיתָא. וְאַתְעֵר פֶּרַעֲהָ וְהָא חֲלֵמָא: ^ח וַיְהִי בַבֹּקֶר
וְתַפְעֵם רוּחוֹ וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא אֶת-כָּל-חֲרָטְמֵי
מִצְרַיִם וְאֶת-כָּל-חֲכָמֶיהָ וַיְסַפֵּר פֶּרַעֲהָ לָהֶם
אֶת-חֲלֹמוֹ וַאֲיֵן-פּוֹתֵר אוֹתָם לְפֶרַעֲהָ: וְהָוּהּ בְּצַפְרָא
וּמְטָרְפָא רוּחִיהָ. וְשִׁלַּח. וְקָרָא. יֵת כָּל חֲרָשֵׁי מִצְרַיִם וְיֵת כָּל חֲכִימָהָ.
וְאַשְׁתַּעֲי פֶרַעֲהָ לְהוֹן יֵת חֲלִמִיהָ. וְלִית דְּפִשֵּׁר יִתְהוֹן לְפֶרַעֲהָ:

— רס"י —

וּשְׂדוּפָת. כַּסְלִידִי"ש זלע"ז וְשְׂקִיפִין קָדוּם, חֲבוּטוֹת לְשׁוֹן מְשֻׁקּוֹף הַחֲבוּט תַּמִּיד עַל יְדֵי הַדֶּלֶת הַמִּפְּנֵה עֲלֵיו: קָדִים. רוּחַ מְזֻרְחִית שְׂקוּרִין זיט"א: ^ז הַבְּרִיאוֹת. שִׁינִי"ש זלע"ז: וְהִנֵּה חֲלוֹם. וְהִנֵּה נִשְׁלֵם חֲלוֹם שְׁלֵם לְפָנָיו וְהַצֵּרֶף לְפּוֹתֵרִים: ח וְתַפְעֵם רוּחוֹ. וּמְטָרְפָא רוּחָהּ מְקַשְׁקֶשֶׁת בְּתוֹכָהּ כְּפַעֲמוֹן. וּבִנְבוּכַדְנֶצַּר הוּא אוֹמֵר (דניאל 3) וְתַתְּפֵעַם רוּחוֹ, לְפִי שְׁהִיוּ

וְזֶלֶק הַדְּקִדּוֹק: הַבְּרִיאוֹת וְהַמְּלָאוֹת. הַמ"ם דְּגוּשָׁה (מַהֲרִי"ב):

תפסיר רס"ג

ט) פתכלם ר'יס אלסקאה . בין ידיה וקאל. אני לאד'כר אליום כ'טא: י) ודאלד אנ פרעון פאן קד סכ'ט עלי עבדה. פ'צ'עהמא פי חפ'י. מנזל ר'יס אלסייפין. אנא ור'יס אלכ'באזין: יא) פראינא חלמא. פי לילה ואחדה אנא והו. ופאן רויא (קרי: רואיא) כל ואחד חסב תפסירה: יב) ופאן ת'ם מענא ג'לאם עבראני. עבדא לר'יס אלסייפין. פ'ק'צנאהא עליה. ופסרהא לנא. פסר לכל ואחד חסב רויאה (קרי: רואיה): יג) פכמא פסר לנא כד'אד

ט וַיִּדְבֹּר שֵׁר הַמִּשְׁקִים אֶת־
פִּרְעָה לֵאמֹר אֶת־חֲטָאִי
אֲנִי מִזְכִּיר הַיּוֹם: וּמִלִּיל רַב
שָׁקִי. עִם פִּרְעָה לְמִימְרִי. יֵת סוֹרְחָנִי. אֲנִי
מִדְּבַר יוֹמָא דִּין: י פִּרְעָה קָצַף
עַל־עַבְדָּיו וַיִּתֵּן אֹתִי
בְּמִשְׁמַר בֵּית שֵׁר הַטַּבָּחִים
אֹתִי וְאֵת שֵׁר הָאֲפִים: פִּרְעָה
רָגִיז עַל עַבְדֹּהִי. וַיִּהְיֶה יָתִי בְּמִשְׁרַת. בֵּית
רַב קְטוֹלִיא. יָתִי. וַיֵּת רַב נַחְתוּמִי:
יג וַנַּחֲלֵמָה חֲלוֹם בְּלִילָה
אֶחָד אֲנִי וְהוּא אִישׁ כְּפַתְרוֹן חֲלָמוֹ חֲלָמָנוּ:
וַחֲלָמְנָא חֲלָמָא. בְּלִילִיא חַד אֲנָא וְהוּא. גָּבֵר. כְּפִשְׁרֵן חֲלָמִיָּה חֲלָמְנָא:
יב וְשֵׁם אֶתְּנֵנוּ נֶעֱר עֲבָרִי עֶבֶד לְשֵׁר הַטַּבָּחִים
וְנִסְפֹּר־לוֹ וַיִּפְתָּר־לָנוּ אֶת־חֲלָמֵינוּ אִישׁ
כְּחֲלָמוֹ פִּתָּר: וַתִּמֶן עֲמָנָא עוֹלִים עֲבָרִי. עֲבָדָא לָרַב קְטוֹלִיא.
וְאַשְׁתַּעֲיָנָא לִיָּה. וּפִשְׁרֵן לָנָא יֵת חֲלָמְנָא. גָּבֵר כְּחֲלָמִיָּה פִּשְׁרֵן:
יג וַיְהִי כַּאֲשֶׁר פִּתָּר־לָנוּ כֵּן הָיָה אֹתִי הַשִּׁיב

• רס"י •

מוליד, שבע בנות אתה קובר: יא איש כפתרון חלומו. חלום הראוי לפתרון שנפתר לו ודומה לו: יב נער עברי עבד. ארורים הרשעים שאין טובתם שלמה. ולא לזבש בגדי שרים: איש כחלומו. לפי מוליד, שבע בנות אתה קובר: יא איש כפתרון חלומו. חלום הראוי לפתרון שנפתר לו ודומה לו: יב נער עברי עבד. ארורים הרשעים שאין טובתם שלמה. ולא לזבש בגדי שרים: איש כחלומו. לפי

שמך המור (י) ונספר-לו. המנהג הנפוץ להטעים הסמך, לא הנון.

תפסיר רס"ג

כאן. רדני אלמלך אלי' מרתבתי וצלב ד'אד: יד) פבעת' פרעון ודעא ביוסף. פחאצ'רו בה מן אלחבס. וחלק שעררה ובדל ת'אבה. ודכל אלי' פרעון. טו) קאל לה פרעון. קד ראית רויא (קרי: רואיא). וליס להא מפסר. וקד סמעת ענד. אנד אד'א סמעת רויא (קרי: רואיא) פסרתהא: טז) פאגאבה יוסף וקאל. מן ג'יר עלמי. אללה יגיב פרעון בסלאם:

על-פני ואתו תלה: והיה.
כמא דפשר לנא פן הוה. יתי. אתיב על
שמושי ויתיה צלב: וישלח
פרעה ויקרא את-יוסף
ויריעהו מן-הבור ויגלח
ויחלף שמלתיו ויבא אל-
פרעה: ושלח פרעה וקרא ית יוסף.
וארהטוהי מן בית אסירי. וספר ושני
בסותיה. ועל לות פרעה: (שני)

ויאמר פרעה אל-יוסף חלום חלמתי ופתר
אין אתו ואני שמעתי עליך לאמר תשמע
חלום לפתר אתו: ואמר פרעה ליוסף. חלמא חלמית. ופשר
לית ליה. ואנא. שמעית עלך למימר. דאת שמע חלמא ומפשר ליה:
ויען יוסף את-פרעה לאמר בלעדי אלהים
יענה את-שלוש פרעה: ואתיב יוסף ית פרעה. למימר לא
מן חכמתי. אלהין מן קדם יי. יתתב שלמא דפרעה:

— רס"י —

שבמקרא לשון גמא הוא. ואף אם אין בו
מים קרוי בור פוש"א זלע"ז: ויגלח. מפני כבוד
המלכות: טו תשמע חלום לפתר אתו.
תאזין ותבין חלום לפתר אתו: תשמע. לשון
הבנה והאזנה. כמו (לכל מז כג) שומע יוסף.
(דברים כח מט) אשר לא תשמע לשונו.
אינטינדר"א זלע"ז: טז בלעדי. אין החכמה
משלי אלא אלהים יענה. יתן עניה בפי

החלום וקרוי לענינו: יג השיב על פני. מי
שבדו להשיב. והוא פרעה הנזכר למעלה.
כמו שאמר (לעיל י) פרעה קצף על עבדיו.
הרי מקרא קצר ולא פרש מי השיב. לפי
שאין צריך לפרש מי השיב. וכן דרך כל
מקראות קצרים על מי שעליו לעשות הם
סותמים את הדבר: יד מן הבור. מן בית
הסוהר שהוא עשוי כמין גמא. וכן כל בור

תפסיר רס"ג

יז) תם כלמה פרעון וקאל
ראית. כאני ואקף עלי שאט
אלגיל: יח) וכאן קד צעדן מנה
סבע בקראת. צ'כ'מאת אללחם
חסנאת אלחליה. ורעת פי
אלקרט: יט) וכאן סבע בקראת
אכר קד צעדן וראתן. עגאף
קביחאת אלחליה ג'דא רקיקאת
אללחם. לם ארא מת'להא. פי
גמיע בלד מצר פי אלקבה:
כ) פאכלת אלבקראת,
אלרקאק אלקביחאת. אלסבע
אלבקראת אלאואיל
אלצ'כ'מאת: כא) פדכ'לת אלי
בטונהא. ולם יתבין אנה קד

וַיִּדְבֹּר פֶּרְעָה אֶל-יוֹסֵף
בְּחִלְמֵי הַנְּגִי עִמָּד עַל-

שֵׁפֶת הַיָּאֵר: וּמִלִּיל פֶּרְעָה עִם
יוֹסֵף. בְּחִלְמֵי. הָא אָנָּה קָאִים עַל בִּיף
נִהְרָא: וְהִנֵּה מִן-הַיָּאֵר עֹלֹת

שִׁבְע פָּרוֹת בְּרִיאוֹת בָּשָׂר
וַיִּפֹּת תֹּאֵר וַתִּרְעִינָה בָּאֲחוּ:

וְהָא מִן נִהְרָא. סִלְקֵן שִׁבְע תוֹרֵן. פְּטִימֵן
בָּשָׂר וְשִׁפְרֵן לְמַחְזִי. וְרַעֲזֵן בָּאֲחוּ:
וְהִנֵּה שִׁבְע פָּרוֹת

אַחֲרוֹת עֹלֹת אַחֲרֵיהֶן

דְּלוֹת וְרַעוֹת תֹּאֵר מְאֹד וְרִקּוֹת בָּשָׂר לֹא-

רִאִיתִי כַּהֲנָה בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם לָרַע: וְהָא. שִׁבְע
תוֹרֵן אַחֲרֵנִין סְלִיקָא בְּתִרְיָהוֹן. חֲסִיכֵן וּבִישׁוֹן לְמַחְזִי. לַחֲדָא וְחֲסִירֵן
בָּשָׂר. לֹא חֲזִיתִי דְּכּוֹתָהוֹן. בְּכָל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם לְבִישׁוֹ:

כ וַתֹּאכְלֵנָה הַפָּרוֹת הַרְקוֹת וְהַרְעוֹת אֵת שִׁבְע

הַפָּרוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת הַבְּרִיאוֹת: וְאָכְלָא תוֹרְתָא. חֲסִיכְתָּא

וּבִישְׁתָּא. יֵת שִׁבְע תוֹרְתָא. קְדִמִּיתָא פְּטִימְתָּא: כֵּא וַתִּבְאֵנָה

אֶל-קִרְפָּנָה וְלֹא נֹדַע כִּי-בָאוּ אֶל-קִרְפָּנָה

— רס"י —

לשלוש פרעה: יט דלות. כחושות, כמו ורקות בשר. כל לשון רקות שבמקרא
(ש"ז יג ד) מדוע אתה ככה דל, דאמנון: חסרי בשר, וכלע"ז כלע"ש:

וזלק הדקדוק: כֵּא וַתִּבְאֵנָה אֶל קִרְפָּנָה. בא הבי"ת בסגול שלא כמשפט:

תפסיר רס"ג

דכ'לת. ומנצ'רהא קבית. כמא
כאן או'לא. ת'ם אסת'קצ'ת:
(כב) ת'ם ר'אית. כ'אן סבע
סנבלת. קד נב'תן. פי קצבה
ואחודה מ'לא ג'יאר: (כג) ופ'אן
סבע סנבלת. צ'או'את דקאק
משוובה ב'ריח אלקבול. קד
נב'תן ורא'הן: (כד) פבלעת
אלסנבלאת אלד'קאק. אלסבע
אלסנבלאת אלג'יאר. וקלת
ד'אלד ללעלמא. ולם יכ'ברוני
ב'שי: (כה) קאל לה יוסף ר'וא
(קרי: רוא'א) פרעון ואחד.
אלד'י ס'צנעה אללה אוראה
פרעון: (כו) אלסבע אלב'קראת

ומראיהן רע באשר
בתחלה ואיקץ: ועלא למעיהון.
ולא אתידע ארי עלא למעיהון.
ומחזיהון ביש. כד בקדמיתא. ואתערית:
כב וארא בחלמי והנה |
שבע שבליים עלת בקנה
אחד מלאת וטבות: וחזית
בחלמי. והא שבע שכלין. סלקון. פקניא
חד מלין וטבון: כג והנה שבע
שבליים צנמות דקות

שדפות קדים צמחות אחריהם: והא שבע שכלין. נצן
לקין שקיפן קדום. צמחון בתריהון: כד ותבלען השבליים
הדקות את שבע השבליים הטבות ואמר אל
החרטמים ואין מגיד לי: ובלעא שכליא לקיתא. ית
שבע שכליא טבתא. ואמרית לחרשיא. ולית דמחוי לי:
כה ויאמר יוסף אל-פרעה חלום פרעה אחד
הוא את אשר האלהים עשה הגיד לפרעה:
ואמר יוסף לפרעה. חלמא דפרעה חד הוא. ית דיי. עתיד למעבד חוי
לפרעה: כו שבע פרת הטבת שבע שנים הנה

— רס"י —

אינן אלא שבע. ואשר נשנה החלום פעמים
לפי שהדבר מזמן. כמו שפרש לו בסוף
(פסוק לב) ועל השנות החלום וגו'. בשבע
שנים הטובות נאמר (פסוק כה) הגיד לפרעה.

כג צנמות. צונמא בלשון ארמי סלע. הרי הן
כעץ בלי לחלות. וקשות כסלע. ותרומו נצן
לקני. נצן אין בהן אלא הנץ לפי שנתרומנו
מן הוצע: כו שבע שנים, שבע שנים. בלן

תפסיר רס"ג

אלגיאד. ואלסבע אלסנבלאת
אלגיאד. הי סבע סנין כיר.
הדיא חלם ואחד: כז) ואלסבע
אלבקראת אלדקאק
אלקביחאת אלצאעדה וראהו.
ואלסבע אלסנבלאת
אלפארגיה. אלמשובה בריח
אלקבול. הי תפון סבע סנין גוע:
כח) הו אלכלאם אלדי קלתה
לפרעון. אלדי סיצנעה אללה
אראה לפרעון: כט) סתאטיפם
סבע סנין. יפון שבע כתייר פי
בלד מצר: ל) תים תואפיקם
סבע סנין גוע מן בעדהא.

ושבע השבלים הטבת

שבע שנים הנה חלום

אחד הוא: שבע תורתא טבתא.

שבע שניא אנין. ושבע שבליא טבתא.

שבע שניא אנין. חלמא חד הוא:

ושבע הפרות הרקות

והרעת העלת אחריהן

שבע שנים הנה ושבע

השבלים הרקות שדפות

הקדים יהיו שבע שני רעב:

ושבע תורתא. חסיכתא ובישתא דסליקא בתריהון. שבע שניא אנין.

ושבע שובליא לקיתא. דשקיפן קדום. יהיון. שבע שני כפנא:

כח) הוא הדבר אשר דברתי אל-פרעה אשר

האלהים עשה הראה את-פרעה: הוא פתגמא.

דמלילית עם פרעה. דיין. עתיד למעבד אחזי ית פרעה: כט) הנה

שבע שנים באות שבע גדול בכל-ארץ

מצרים: הא. שבע שניא אתין. שבועא רבא בכל ארעא דמצרים:

ל) וקמו שבע שני רעב אחריהן ונשכח כל-

השבע בארץ מצרים וכלה הרעב את-הארץ:

• רס"י •

לפי שהיה סמוך, ובשבע שני רעב נאמר מפלג ורחוק, נופל בו לשון מראה:
(פסוק כח) הראה את פרעה, לפי שהיה הדבר לנשכח כל השבע. הוא פתרון הבליעה:

שימו' המור (ו) וקמו. מלעיל והנעימה בקוף.

תפסיר רס"ג

פִּינְסָא גְמִיעַ אֶלְשָׁבַע אֶלְדִּי כָאן
 פִּי בֶלֶד מִצֵּר. וַיִּכְאֹד אֶלְגֹּוע
 אֵן יִפְנִי אַהֵל אֶלְבֶּלֶד: לֹא וְלֹא
 יִתְבַּיֵּן אֶתִּיר דִּיאֶלְד אֶלְשָׁבַע פִּי
 אֶלְבֶּלֶד. מִן קֶבֶל אֶלְגֹּוע אֶלְאֶתִי
 בַּעֲדָה. לֹאנָה עֲצִים גִּדָּא:
 לִב) וְאִמָּא אֶעֱאֹדָה אֶלְדִּיָּא
 (קרי: אֶלְדִּיָּא). עֲלִי פֶרְעֹון
 מִדִּיתִין. פֶּלֶאן אֶלְאֶמֶר תִּיאֲבֹת
 מִן עֲנֹד אֶלְלָה. וְהוּ מִסְרַע אֵן
 יִצְנַעְדָּה: לֵג) וְאֶלֶאן יִנְצִיר פֶרְעֹון.
 רָגֵלֹא פֶאֶהֶמָּא חִפְיָמָא. יוֹלִיה
 עֲלִי בֶלֶד מִצֵּר: לֹד) וַיִּטְלַק
 לָהּ. אֵן יוֹכֵל וְכֹלֵא עֲלִי
 אֶלְבֶּלֶד. חֲתִי יַעֲבֹן גִּלְהִי בֶלֶד
 מִצֵּר פִּי סַבַּע סְנִי אֶלְשָׁבַע:

וַיִּקְוֶן. שְׁבַע שְׁנֵי כַפָּא בְּתִרְיָהוּן. וַיִּתְנַשֵּׂי
 כָּל שְׁבַעֹא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם. וַיִּשְׁיַצִי
 כַּפָּא יָת עֲמָא דְּאַרְעָא: לֹא וְלֹא-
 יוֹדַע הַשְּׁבַע בְּאַרְץ מִפְּנֵי
 הָרָעָב הַהוּא אַחֲרֵי-כֵן
 כִּי-כָבֵד הוּא מְאֹד: וְלֹא
 יִתְיַדַע שְׁבַעֹא בְּאַרְעָא. מִן קָדָם. כַּפָּא
 הַהוּא דִּיהִי בְּתִר כֵּן. אֲרִי תִקְיִף הוּא
 לַחֲדָא: לֵב וְעַל הַשָּׁנוֹת הַחֲלוּם
 אֶל-פֶּרְעָה פַּעֲמִים כִּי-נִכּוֹן
 הַדָּבָר מֵעַם הָאֱלֹהִים
 וּמִמֶּהָר הָאֱלֹהִים לַעֲשׂתוֹ:

וְעַל דְּאֶתְנִי חֲלָמָא. לְפֶרְעָה תִרְתִּין וּמִנִּין. אֲרִי תִקִּין פִּתְגָמָא מִן קָדָם יי.
 וּמוֹחִי יי לְמַעֲבָדִיה: לֵג וְעַתָּה יִרְא פֶּרְעָה אִישׁ נָבוֹן
 וְחָכָם וַיִּשְׁיִתְהוּ עַל-אַרְץ מִצְרַיִם: וּכְעַן יַחְזִי פֶרְעָה.
 גִּבֹּר סוֹכְלָתָן וְחָפִים. וַיִּמְנִינִיה עַל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם: לֹד יַעֲשֶׂה
 פֶּרְעָה וַיִּפְקֹד פְּקָדִים עַל-הָאָרֶץ וְחֲמִשׁ אֶת-
 אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשֶׁבַע שְׁנֵי הַשְּׁבַע: יַעֲבִיד פֶּרְעָה. וַיִּמְנִי
 מִהִמְנִין עַל אֶרְעָא. וַיִּזְרֹזֶן יָת אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם. בְּשֶׁבַע שְׁנֵי שְׁבַעֹא:

• רס"י •

לֹא וְלֹא יוֹדַע הַשְּׁבַע. הוּא פִּתְרוֹן (פסוק כה) לֹד וְחֲמִשׁ. כְּתִרְגֹּמוֹ וַיִּזְרֹזֶן וְכֵן (שמות יג יח)
 וְלֹא נֹדַע כִּי בָּאוּ אֶל קִרְבָּנָה: לֵב נָבוֹן. מִזְמִין: וְחֲמוּשִׁים:

זֶלֶק הַדָּקְדוּק: לֵב וְעַתָּה יִרְא פֶּרְעָה. בָּאָה תִיבֵת יִרְא מִלְרַע שְׁלֹא כַּמְשַׁפֵּט. וְכַמּוּה וְתִרְא
 אוֹיִבְתִּי, וְתִרְא אֶשְׁקֹלֶן וְתִירְא (מהרי"ב בשם רד"ק):

תפסיר רס"ג

לה) ויגמעו. טעאם הד'ה סני
אלכיר אלא תיאת. ויכ'נן
בר'הא. תחת ידי וכלא פרעון.
ויחפצ'ו טעאמהא פי קראהא:
לו) ויפון ודיעה פיהא. לסבע
סני אלגוע. אלתי תכון פי בלד
מצר. ולא נקטע אהל אלבלד
מן אלגוע: לו) פחסן כלאמה
ענד פרעון. וענד גמיע קואדה:
לח) ת'ם קאל פרעון לקואדה.
הל נגד מת'ל הד'א. רגל פיה
רוח אללה עלמא: לט) ת'ם קאל
לה. בעד מא ערפך אללה כל

לָהּ וַיִּקְבְּעוּ אֶת-כָּל-אֹכֶל'
הַשָּׂנִים הַטּוֹבוֹת הַבָּאֹת
הָאֵלֶּה וַיַּעֲבְרוּ-בָר תַּחַת
יַד-פַּרְעֹה אֹכֵל בָּעָרִים
וַשְּׁמָרוּ: וַיִּכְנָשׁוּן. יָת כָּל עֲבוֹר שְׁנֵי
טַבָּתָא. דָּאֲתִין אֲלִין. וַיִּיצְרוּן עֲבוֹרָא.
תַּחוֹת יַד מְהִימְנֵי פַרְעֹה. עֲבוֹרָא בְּקֻרְיָא
וַיִּטְרוּן: לָהּ וְהִיא הָאֹכֶל
לְפִקְדוֹן לָאָרֶץ לְשֹׁבַע שָׁנֵי
הָרָעָב אֲשֶׁר תִּהְיֶין בָּאָרֶץ מִצָּרִים וְלֹא-תִכְרַת
הָאָרֶץ בְּרָעָב: וַיְהִי עֲבוֹרָא גָּנִיז לְעַמָּא דְּאָרְעָא. לְשֹׁבַע שָׁנֵי
כִּפְנָא. דִּיהֲוִין בָּאָרְעָא דְּמִצָּרִים. וְלֹא יִשְׁתַּיְצִי עַמָּא דְּאָרְעָא בְּכִפְנָא:
לָהּ וַיִּיטֹב הַדָּבָר בְּעֵינֵי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי כָל-עַבְדָּיו:
וַיִּשְׁפֹּר פֶּתֶגְמָא בְּעֵינֵי פַרְעֹה. וּבְעֵינֵי כָל עַבְדֹּהִי: ספרי תימן
לָהּ וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל-עַבְדָּיו הֲנִמְצָא כֹּזֶה אִישׁ
אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ: וַאֲמַר פַּרְעֹה לְעַבְדֹּהִי. הֲנִשְׁפַּח בְּדִין.
גִּבֹּר. דְּרוּחַ נְבוּאָה מִן קָדָם יְיָ בִּיה: (שלישי) לָהּ וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה

• רס"י •

לכ את כל אכל. שם דבר הוא, לפיכך
טעמו באל"ף ונקוד בפתח קטן, ואוכל שהוא
פועל, בגון (ויקרא 2 כב) פי כל אכל חלב.
טעמו למטה בכף ונקוד קמץ קטן: תחת יד

פרעה. ברשותו ובאוצרותיו: לו והיא
האכל. העבור בשאר פקדון הגנוז לקיום
הארץ: לח הנמצא כזה. הנשפך בדין, אם
גלף ונבקשונו הנמצא כמוהו. הנמצא לשון

וזלק הדקדוק: לח הנמצא כזה איש אשר. תיבת אשר כתביר:

תפסיר רס"ג

הד'ה אל'אמור. ל'ס פ'אחם
ח'פים מ'ת'ל'ך: (מ) אנת ת'כון ע'לי
ב'יתי. וע'לי אמר'ך י'נקאד ג'מיע
קומי. לא אש'רף ע'ליך אלא
באל'כרסי פ'קט: (מא) קאל לה
פ'רעון. אנצ'ר קד ו'לית'ך. ע'לי
ג'מיע ב'לד מ'צר: (מב) ת'ם נ'זע
פ'רעון כ'אתמ'ה מן י'דה.
וג'עלהא ע'לי י'ד יוס'ף. ואל'כסה

אל-יוסף אחרי הודיע
אלהים אותך את-כל-
זאת אין-נבון וחכם כמוד:
ואמר פרעה ליוסף. ב'תר ד'הודע י'. ית'ך
י'ת כ'ל ד'א. ל'ית סוכ'לתן וח'פים כ'ות'ך:
ב' את'ה ת'הי'ה ע'ל ב'יתי
וע'ל-פ'יך יש'ק כ'ל-עמי כ'ק

הפסא אגדל מ'מ'ך: את ת'הי מ'מנא ע'ל ב'יתי. וע'ל מ'מ'ך
י'ת'ן כ'ל עמי. ל'חוד פורסי מלכותא ה'דין אי'הי י'קיר מ'נ'ך:
מ'א ויאמר פ'רעה אל-יוסף ר'אה נ'תתי את'ך
ע'ל כ'ל-א'רץ מ'צ'רים: ואמר פרעה ליוסף. ח'זי ד'מניתי ית'ך.
ע'ל כ'ל ארעא ד'מ'צ'רים: מ'ב וי'סר פ'רעה את-טבע'תו
מ'על י'דו וי'ת'ן את'ה ע'ל-י'ד יוס'ף וי'ל'ב'ש את'ו
בג'די-ש'ש וי'ש'ם ר'בד ה'ז'ב ע'ל-צוא'רו: וא'עדי
פ'רעה י'ת עזק'ת'ה מ'על י'די'ה. וי'הב י'ת'ה ע'ל י'דא ד'יוסף. ואל'ביש י'ת'ה

• רס"י •

ל'שון נ'תינ'ה הוא, כ'מו (ד'זריס כו יט) ול'תת'ך
ע'ליון. ב'ין ל'גד'לה ב'ין ל'שפ'לות נופ'ל ל'שון
נ'תינ'ה ע'ליו, כ'מו (מלאכי ז ט) נ'תתי א'תכם
נבזים ושפ'לים: מ'ז וי'סר פ'רעה את
טבע'תו. נ'תינת טבע'ת הפ'לך הוא אות ל'מי
ש'נותנ'ה לו ל'היות ש'ני לו ל'גד'לה: בג'די
ש'ש. ד'בר ח'שיבות הוא ב'מ'צ'רים: ר'בד. ע'נק.
וע'ל ש'הוא ר'צוף ב'טבע'ות קרוי ר'ביד. וכן
(משלי ז טז) ר'בדתי ע'רשי, ר'צפתי ע'רשי
מ'רצפ'ות. ב'ל'שון מ'שנ'ה (מזוים א ט) מ'ק'ף ר'בדין

ת'מיה'ה, וכן כ'ל ה"א ה'משמ'שת בראש ת'ב'ה
ונ'קוד'ה ב'חט'ף פ'תח: ל'ט אין נבון וחכם
כ'מוד. ל'ב'קש אי'ש נבון וחכם ש'אמ'רת, לא
נ'מצא כ'מוד: מ' יש'ק. י'ת'ן, י'תפ'רנס. כ'ל צ'רכי
עמי י'היו נ'עשים ע'ל י'דך, כ'מו (לעיל טו ז) וכן
מ'שק ב'יתי, וכ'מו (ת'כליס ז יז) נ'שקו בר,
ג'רנישו"ן ז'לע"ז: רק הפסא. ש'יהיו קורין ל'י
מ'לך: פסא. ל'שון ש'ם ה'מלוכה כ'מו (מלכים א
א לו) וי'גדל את כסאו מ'כסא א'דני ה'מ'לך:
מ'א נ'תתי את'ך. מ'ניתי י'ת'ך, וא'ף ע'ל פי כ'ן

תפסיר רס"ג

לבושין דבוין. ושוין מניכא דדהבא

על צוריה: **מג וירכב אתו****במרפבת המשנה אשר-לו****ויקראו לפניו אברך ונתון****אתו על כל-ארץ מצרים:**

וארביב יתיה. ברתפא תנייתא דיליה.

ואכריו קדמוהי דין אבא למלכא. ומני

יתיה. על כל ארעא דמצרים:

מז ויאמר פרעה אל-יוסף**אני פרעה ובלעדיך לא-****ימים איש את-ידו ואת-רגלו בכל-ארץ****מצרים: ואמר פרעה. ליוסף אנא פרעה. ובר מממרך. לא ימים****גבר ית ידיה למיחר זיו. וית רגליה למרפב על סוסיא בכל ארעא****דמצרים: מז ויקרא פרעה שם-יוסף עפנת פענח****ויתן-לו את-אסנת בת-פוטפרע כהן אן**

ת'אב עשר. וצ'יר טוק מן
 ד'הב עלי' ענקת: מג) וארכב
 גניבתה. ונודי בין ידיה אלטריק
 [י"ג: בין ידיה אלצ'ריף] הד'א
 שריף אלמלך. וולאה עלי' גמיע
 בלד מצר: מד) ת'ם קאל לה
 ועלי' אני פרעון. פמן גיר
 ראיד. לא ימד אנסאן ידה פי
 קלם. ולא רגלה פי רכאב פי
 גמיע בלד מצר: מד) וסמאה
 מוצ'ה אלכ'פא'א. וזוגה
 באסנת. אבנה' פוטיפרע
 אמאם און. וכ'רג יוסף ואל'א

• רס"י •

ויוצאין תחת ידו, כענן שנאמר ונתון אותו
 וגו': מד **אני פרעה**. שיש יכולת בידי לגזור
 גזרות על מלכותי, ואני גזור שלא ימים איש
 את ידו: **ובלעדיך**. שלא ברשותך. דבר אחר
 אני פרעה אני אהיה מלך ובלעדיך וגו' וזהו
 דגמט (פסוק מ) רק הכסא: **את ידו ואת**
רגלו. כתרגומו: מכ **עפנת פענח**. מפרש
 הצפונות, ואין לפענח דמיון במקרא: **פוט**
פרע. הוא פוטיפר, ונקרא פוטיפרע על
 שנסתגר מאליו, לפי שלקח את יוסף

שלאבן, (יומא מג ז) על הרובד שבעזרה, והיא
 רצפה: **מג במרפבת המשנה**. השניה
 למרפבתו, המהלכת אצל שלו: **אברך**.
 כתרגומו דין אבא למלכא. רך בלשון ארמי
 מלך. בהשותפין (נבא נחמא ז ב) לא ריכא ולא
 בר ריכא. ובדברי אנדה דרש ר' יהודה
 אברך זה יוסף שהוא אב בחכמה ורך
 בשנים, אמר לו רבי יוסי בן דורמסקית עד
 מתי אתה מעות עלינו את הכתובים, אין
 אברך אלא לשון ברבים, שהכל היו נכנסין

תפסיר דס"ג

עלי גמיע בלד מצר: מו) ופאן
יוסף אבן ת'לא ת'ין סנה. חין
וקף בין ידי פרעון מלד מצר.
ולמא כ'רג מן בין ידיה. טאף
גמיע בלד מצר: מז) ואנבתת
אלארץ. פי סבע סני אלשבע.
מל אלמכ'אזין: מח) פגמע
באקי טעאם אלסבע אלסנין.
אלתי כאנת פי בלד מצר.
וגעלה פי קראתא. געל טעאם
צ'י'אע כל קריה אלתי תואליהא
פי וסטהא: מט) פגמע יוסף מן

לְאִשָּׁה וַיֵּצֵא יוֹסֵף עַל-
אֶרֶץ מִצְרַיִם: וְקָרָא פֶּרְעָה שׁוֹם
יוֹסֵף גְּבֵרָא דְּמִטְמָרן גְּלִין לִיה. וַיְהִי לִיה
יֵת אֶסְנַת. בֵּת פּוֹטִיפָרֵעַ. רַבָּא דְּאוֹן
לְאֵתוֹ. וּנְפֹק יוֹסֵף שְׁלִיט עַל אֶרְעָא
דְּמִצְרַיִם: מו) וַיּוֹסֶף בֶּן-שָׁלֹשִׁים
שָׁנָה בְּעֶמְדוֹ לִפְנֵי פֶּרְעָה
מֶלֶךְ-מִצְרַיִם וַיֵּצֵא יוֹסֵף
מִלִּפְנֵי פֶּרְעָה וַיַּעֲבֹר בְּכָל-

אֶרֶץ מִצְרַיִם: וַיּוֹסֶף בַּר תְּלָתִין שָׁנִין. בְּד קס. קָדָם פֶּרְעָה מֶלֶכָא
דְּמִצְרַיִם. וּנְפֹק יוֹסֵף מִן קָדָם פֶּרְעָה. וַעֲבַר בְּכָל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:
מז) וַתַּעַשׂ הָאָרֶץ בְּשִׁבְעַ שְׁנֵי הַשָּׁבַע

בספרי
תיטן

לְקַמְצִים: וּכְנָשׁוּ דְיִירֵי אֶרְעָא. בְּשִׁבְעַ שְׁנֵי שָׁבָעָא. עֲבוּרָא
לְאוּצְרִין: מח) וַיִּקְבֹּץ אֶת כָּל-אֹכֵל שִׁבְעַ שָׁנִים
אֲשֶׁר הָיוּ בָּאָרֶץ מִצְרַיִם וַיִּתֵּן-אֹכֵל בַּעֲרִים
אֹכֵל שְׂדֵה-הָעִיר אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיהָ נָתַן בְּתוֹכָהּ:
וּכְנָשׁ. יֵת כָּל עֲבוּר שָׁבַע שְׁנֵיָא. דְּהוּאָה בָּאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם. וַיְהִי עֲבוּרָא
בְּקִרְוֵיא. עֲבוּר חֻקֵּל קִרְתָּא. דְּבִסְחָרְנָהָ יְהִי בְּגוּה: מט) וַיַּעֲבֹר
יוֹסֵף בַּר כָּחֹל הַיָּם הָרַבָּה מֵאֵד עַד כִּי חָדַל

רש"י

בתוכה. שכל ארץ וארץ מעמדת פירותיה
ונוטנין בתבואה מעפר המקום ומעמיד את
התבואה מליקב: מט עד כי חדל לספר.
עד כי חדל לו הסופר לספר, והרי זה

למשכב וזכר: מז ותעש הארץ. בתרגומו.
ואין הלשון נעקר מלשון עשייה: לקמצים.
קומץ על קומץ, יד על יד היו אוצרים:
מח אכל שדה העיר אשר סביבותיה נתן

תפסיר רס"ג

אלבד. שביה כרמל אלבחר
 כתיר גדא. חתי אנתהי מן אן
 יחציה ממא לא אחצא לה:
 (נ) וולד ליוסף אבנאן. קבל אן
 תדכיל סנה אלגוע. אלדי
 ולדתהמא לה אסנת. אבנה
 פוטיפרע אמאם און: (נא) פסמי
 אלבכר מנשה. קאל אן אללה
 קד אנסאני גמיע שקאי. ומא
 כאן מנה פי בית אבי: (נב) וסמי
 אלתיאני אפרים. קאל אן
 אללה אנמאני פי בלד צעפי:
 (נג) תם פנית. סבע סני
 אלשבע. אלדי כאן פי בלד
 מצר: (נד) ובדאת סבע סני
 אלגוע אן תגי. כמא קאל יוסף.

לְסֹפֶר כִּי־אֵין מִסְפָּר: וּכְנֹשׁ
 יוֹסֵף עֲבוּרָא. כְּחָלָא דִּימָא סְגִי לַחֲדָא.
 עַד: דְּפִסֵּק מִלְמַמְנִי אָרִי לִית מְנִין:
 וְלִיוֹסֵף יֶלֶד שְׁנֵי בָנִים
 בְּטָרִם תְּבוּא שְׁנַת הָרֶעֱב
 אֲשֶׁר יִלְדֶה־לוֹ אֶסְנַת בַּת־
 פּוּטִיפְרֶע כְּהֵן אוֹן: וְלִיוֹסֵף
 אֶת־יֶלֶדוֹ תְּרִין בָּנִין. עַד לָא עֲלַת שְׁתָּא
 דְּכַפְנָא. דִּילִידַת לִיה אֶסְנַת. בַּת
 פּוּטִיפְרֶע רַבָּא דְּאוֹן: וַיִּקְרָא
 יוֹסֵף אֶת־שֵׁם הַבְּכוֹר
 מְנַשֶּׁה כִּי־נִשְׁנֵי אֱלֹהִים

אֶת־כָּל עַמְלִי וְאֶת כָּל־בֵּית אָבִי: וַיִּקְרָא יוֹסֵף. יֵת
 שׁוֹם בּוֹכְרָא מְנַשֶּׁה. אָרִי אֲנִישִׁי יֵת כָּל עַמְלִי. וְיֵת כָּל בֵּית אָבִי:
 וְאֵת שֵׁם הַשְּׁנִי קָרָא אֶפְרַיִם כִּי־הִפְרִנִי
 אֱלֹהִים בְּאֶרֶץ עֲנִי: וְיֵת. שׁוֹם תְּנִינָא קָרָא אֶפְרַיִם. אָרִי
 אֲפִשִׁי יֵת בְּאֶרֶע שְׁעִבוּדִי: (רביעי) וְתַכְלִינָה שְׁבַע שְׁנֵי
 הַשְּׁבַע אֲשֶׁר הָיָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: וּשְׁלִימָא. שְׁבַע שְׁנֵי
 שְׁבַע־אָה. דְּהוּאָה בְּאֶרֶע דְּמִצְרַיִם: וְתַחְלִינָה שְׁבַע שְׁנֵי
 הָרַעֲב לָבוֹא כְּאֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיְהִי רָעֲב בְּכָל

• רס"י •

מקרא קצר: כי אין מספר. לפי שאין מספר, שנת הרעב. מכאן שאסור לאדם לשמש
 ויהי כי משמש בלשון דהא: כ בטרם תבוא

תפסיר רס"ג

פֶּכָאן גֹוע פִי גְמִיע בְּלֹד מִצְר כָּאן טַעמָא:
 וּפִי גְמִיע בְּלֹד מִצְר כָּאן טַעמָא:
 נה) פֶּלֶמָא גֹאע אָהֵל בְּלֹד מִצְר.
 צֶרֶךְ אֱלֹקִים אֱלִי פֶרְעֹן בְּסֻבָּב
 אֱלֹטְעָאם. פֶּקֶאֵל לָהֶם אֱמִצִּי
 אֱלִי יוֹסֵף. מָא קֶאֵל לָכֶם
 אֲצַנְעוּדָה: נו) וְלִמָּא אֲנַבְסֵט
 אֲלֹגוּעַ עֲלִי וְגֹה אֲלֹאֲרִץ. פֶּתַח
 יוֹסֵף גְּמִיע מָא פִיָּה וְאִמָּאֵר
 אֲלִמִּצְרִיִן. וְאִשְׁתִּי אֲלֹגוּעַ פִּי
 גְּמִיע בְּלֹד מִצְר: נו) וְכִתְיִר מִן
 אָהֵל אֲלִבְלָדָאן גֹּאֵו אֱלִי מִצְר.

**הָאֲרָצוֹת וּבְכָל-אֶרֶץ
 מִצְרַיִם הָיָה לָחֶם: וְיִשְׂרָאֵל.
 שִׁבְעַת שָׁנִי כִפְנָא לְמִיתִי. כִּמָּא דְאִמֵּר
 יוֹסֵף. וְהָיָה כִפְנָא בְּכָל אֲרֻעָתָא. וּבְכָל
 אֲרֻעָא דְמִצְרַיִם הָיָה לָחֶם:
 וְתִרְעַב כָּל-אֶרֶץ מִצְרַיִם
 וַיַּעֲקֹק הָעַם אֶל-פֶּרְעָה
 לֶלֶחֶם וַיֹּאמֶר פֶּרְעָה לְכָל
 מִצְרַיִם לָכוּ אֶל-יוֹסֵף**

**אֲשֶׁר-יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ: וּכְפִינֶת כָּל אֲרֻעָא דְמִצְרַיִם.
 וְצֹחַ עֲמָא. קָדָם פֶּרְעָה עַל לָחֶם. וַאֲמַר פֶּרְעָה לְכָל מִצְרָאִי אִיזִילוּ
 לְיֹת יוֹסֵף. דִּימֵר לְכוֹן תַּעֲבֹדוּן: וְהִרְעִיב הָיָה עַל כָּל-פָּנֵי
 הָאֲרֻץ וַיִּפְתַּח יוֹסֵף אֶת-כָּל אֲשֶׁר בָּהֶם וַיִּשְׁבֹּר
 לְמִצְרַיִם וַיַּחֲזֹק הִרְעִיב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: וּכִפְנָא הָיָה.
 עַל כָּל אִפִּי אֲרֻעָא. וּפִתַּח יוֹסֵף. יֵת כָּל אוֹצְרֵיָא דְבִהוֹן עֲבוּרָא וְזִבִּין
 לְמִצְרָאִי. וְתַקִּיף כִּפְנָא בְּאֲרֻעָא דְמִצְרַיִם: וְכָל הָאֲרֻץ בָּאוּ**

— רס"י —

וְנִמּוּת: מִי עַל כָּל פָּנֵי הָאֲרֻץ. מִי הֵם פָּנֵי
 הָאֲרֻץ, אֵלֹו הַעֲשִׂירִים: אֵת כָּל אֲשֶׁר בָּהֶם.
 כְּתִרְגוּמוֹ דִּי בִהוֹן עֲבוּרָא: וַיִּשְׁבֹּר לְמִצְרַיִם.
 שְׁבֹר לְשׁוֹן מִכָּר וְלְשׁוֹן קִנְיָן הוּא. כָּאן מִשְׁמַשׁ
 לְשׁוֹן מִכָּר, (לכֵּן מִג 3) שְׁבֹרוֹ לָנוּ מַעֲט אִכְלָה
 לְשׁוֹן קִנְיָן. וְאַל תֹּאמַר אֵינִי כִי אִם
 בְּתִבּוּאָה, שְׁאֵף בִּינִין וְחֻלְב מִצִּינוֹ (יִשְׁעִיכ 6)
 וְלָכוּ שְׁבֹרוֹ בְּלֹא כֶסֶף וּבְלֹא מִחִיר יִין
 וְחֻלְב: מִי וְכָל הָאֲרֻץ בָּאוּ מִצְרִימָה לְשְׁבֹר

מִי וְתִרְעַב כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם. שְׁהִרְקִיבָה
 תִּבּוּאָתָם שְׁאֲצֵרוֹ חוּץ מִשְׁלִיִּיִסָּף: אֲשֶׁר יֹאמַר
 לָכֶם תַּעֲשׂוּ. לְפִי שְׁהִיָּה יוֹסֵף אוֹמֵר לָהֶם
 שְׁיִמּוּלוּ, וְכִשְׁבָּאוּ אֲצֵל פֶּרְעָה וְאוֹמְרִים כֹּף
 הוּא אוֹמֵר לָנוּ, אֲמַר לָהֶם לָמָּה לֹא צִבְרָתֶם
 בָּר, וְהָלֹא הִכְרִיז לָכֶם שְׁשָׁנִי הִרְעִיב בָּאִים,
 אֲמַרוּ לוֹ אֲסַפְנוּ הִרְבָּה וְהִרְקִיבָה, אֲמַר לָהֶם
 אִם כֵּן כָּל אֲשֶׁר יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ, הִרִי גִזֵּר
 עַל הַתִּבּוּאָה וְהִרְקִיבָה, מִדָּה אִם יִגְזֹר עֲלֵינוּ

תפסיר רס"ג

מִצְרַיִם לְשׁוֹר אֶל-יוֹסֵף**בִּי-חֵזֶק הָרַעַב בְּכָל-****הָאָרֶץ: וְכָל דִּירֵי אֶרֶץ אֶתוֹ****לְמִצְרַיִם. לְמִזְבֵּן עֲבוּרָא מִן יוֹסֵף. אָרִי****תִּקִּיף כַּפְנָא בְּכָל אֶרֶץ:****מִבּ וַיֵּרָא יַעֲקֹב בִּי יֵשׁ-****שׁוֹר בְּמִצְרַיִם וַיֹּאמֶר****יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִּתְּרָאוּ:****וַחֲזָא יַעֲקֹב. אָרִי אֵת עֲבוּר מִזְבֵּן****בְּמִצְרַיִם. וַאֲמַר יַעֲקֹב לְבָנָיו: לָמָּה תִּתְּחַזֹּן: וַיֹּאמֶר הִנֵּה****שָׁמַעְתִּי בִּי יֵשׁ-שׁוֹר בְּמִצְרַיִם רְדוּ-שָׁמָּה****וּשְׁבִירוּ-לָנוּ מִשָּׁם וְנַחֲיָה וְלֹא נָמוּת: וַאֲמַר. הֵא****שָׁמַעִית. אָרִי אֵת עֲבוּר מִזְבֵּן בְּמִצְרַיִם. חוּתוֹ לְתַמָּן וּזְבוּנוֹ לָנָא מִתַּמָּן.****וְנַחֲיִי וְלֹא נָמוּת: ג וַיֵּרְדּוּ אֲחֵי-יוֹסֵף עֲשָׂרָה לְשׁוֹר בָּר**

• רס"י •

נראה כפשוטו למה תתראה, למה יהיו הכל מצרים אל יוסף. אם תפרשהו כסדרו היה צריך לכתוב לשבור מן יוסף: **מב וירא יעקב בי יש שור במצרים.** ומיכן ראה, והלא לא ראה אלא שמע, שנאמר (לכנ מז ז) הנה שמעתי וגו', ומחו וירא, ראה באספקלריא שלקדש שעדין יש לו שור סבר במצרים. ולא היתה נבואה ממש להודיעו בפרוש שזה יוסף: למה **תתראה.** למה תראה עצמכם בפני בני שמעאל ובני עשו פאלו אתם שבעים, שבאותה שעה עדין היה להם תבואה. [ולי

אל יוסף. (סרסוה ופרשהו וכל הארץ באו מצרים אל יוסף). אם תפרשהו כסדרו היה צריך לכתוב לשבור מן יוסף:

מב וירא יעקב בי יש שור במצרים. ומיכן ראה, והלא לא ראה אלא שמע, שנאמר (לכנ מז ז) הנה שמעתי וגו', ומחו וירא, ראה באספקלריא שלקדש שעדין יש לו שור סבר במצרים. ולא היתה נבואה ממש להודיעו בפרוש שזה יוסף: למה **תתראה.** למה תראה עצמכם בפני בני שמעאל ובני עשו פאלו אתם שבעים, שבאותה שעה עדין היה להם תבואה. [ולי

תפסיר רס"ג

מצר: ד) ובנימין אחי יוסף. לם יבעתה יעקוב מע אכיותה. לאנה קאל. פילא תלחקה אלמנייה: ה) פלמא דכילו בני אסראיל. לימתארו פי מא בין אלדאכ'ליון. אד' כאן אלגוע פי בלד כנעאן: ו) ויוסף. הו סלטאן אלבלד. והו ממיר לגמיע קומה. פגאו אכיותה. פסגדו לה עלי וגוהם עלי אלארץ: ז) פראי יוסף. אכיותה ואת'בתהם. ותנפר עליהם ופלמיהם בצעובה. וקאל להם מן אין

ממצרים: ונחתו אחי יוסף עסרא.

למזבן עבדא ממצרים: ו **ואת-**

בנימין אחי יוסף לא-שלח

יעקב את-אחיו כי אמר

פן-יקראנו אסון: וית בנימין

אחיה דיוסף. לא שלח יעקב עם אחיה.

ארי אמר. דלמא יערעניה מותא:

ויבאו בני ישראל לשבר

בתוך הבאים כי-היה

הרעב בארץ כנען: ואתו בני ישראל. למזבן עבדא בגו

עליא. ארי הוה כפנא בארעא דכנען: ו **ויוסף הוא השליט**

על-הארץ הוא המשביר לכל-עם הארץ

ויבאו אחי יוסף וישתחוו-לו אפים ארצה: ויוסף.

הוא שליט על ארעא. הוא מזבין עבדא לכל עמא דארעא. ואתו אחי

יוסף. וסגידו ליה על אפיהון על ארעא: **וירא**

יוסף את-אחיו ויברם ויתנבר אליהם וידבר

— רס"י —

אביהם שלא יתראו בלם בפתח אחד אלא שיכנס כל אחד בפתחו, כדי שלא תשלט בהם עין הרע שבלם נאים וכלם גבורים: **נפי כיס כרענ.** מוסב על כסאים, כי כיס כרענ צלחן כנען וכיו צאים כרענ טירות משם: ו **וישתחוו לו אפים.** נשתטחו לו על פניהם, וכן כל השתחוואה פשוט ידים ורגלים היא: ו **ויתנבר אליהם.** נעשה להם כנכרי בדברים, לדבר קשות:

והלא כתיב (פסוק ז) ואת בנימין אחי יוסף לא שלח, אלא לענין האהדה היו חלוקין לעשרה, שלא היתה אהבת כלם ושנאת כלם שזה לו, אבל לענין לשבור בר כלם לב אחד להם: ד **פן יקראנו אסון.** ובבית לא יקראנו אסון, אמר רבי אלעזר בן יעקב מכאן שהשטן מקטרג בשעת הספדה: **בתוך הבאים.** מטמינין עצמן שלא יפירות, לפי שצוה להם

תפסיר רס"ג

גיתם. קאלו. מן בלד כנעאן
נמתאר טעמא: ח) ואת'בת
יוסף אכ'ותה מחקא. והם לא
ית'בתו: ט) ולמא ד'כר
אלאחלאם. אלתי ראחא להם.
קאל להם אנתם גואסיס.
ואנמא גיתם לתנצ'רו כ'כר
אלבלד: י) קאלו לה לא יא
סידי. יא) ונחן כלנא בני רגל
ואחד. ונחן ת'קאת. מא פאן

אתם קשות ויאמר אלהם
מאין באתם ויאמרו מארץ
כנען לשבר-אכל: וחזא יוסף.
ית אחוהי ואשתמודענון. וחשיב מא
דימליל עמהון ומליל עמהון קשיין.
ואמר להון מנן אתיתון. ואמרו. מארעא
דכנען למזבן עבדא: ח ויכר יוסף
את-אחיו והם לא הכרהו:

ואשתמודע יוסף ית אחוהי. ואנן לא אשתמודעיה: ט ויכר
יוסף את החלמות אשר חלם להם ויאמר
אלהם מרגלים אתם לראות את-ערוות הארץ
באתם: ואדכר יוסף. ית חלמיא. דהוה חלים להון. ואמר להון
אלילי אתון. למחזי. ית בדקה דארעא אתיתון: י ויאמרו אליו
לא אדני ועבדיך באו לשבר-אכל: ואמרו ליה לא
רבוני. ועבדך אתו למזבן עבדא: יא כלנו בני איש-אחד

רס"י

ח ויכר יוסף וגוי. לפי שהניחם חתומי זקן:
והם לא הכרהו. שויצא מאצלם בלא
חתומת זקן. ועכשיו בא בחתימת זקן. ומדרש
אגדה ויכר יוסף את אחיו כשנמסרו בידו
הכיר שהם אחיו ורחם עליהם. והם לא
הכירוהו כשנפל בידם לנהוג בו אחוה:
ט אשר חלם להם. עליהם. וידע שנתקיימו.
שהרי השתחוו לו: ערות הארץ. גלוי
הארץ. מהיכן היא נוחה לכבש. כמו

(ויקרא כ יח) את מקורה הערה. וכמו
(יחזקאל טז ז) ערום ועריה. וכן כל ערוה
שבמקרא לשון גלוי. ותרגום אנקלוס בדקא
דארעא. כמו (מלכים ז' יז ו) בידק הבית.
רעוע הבית. אבל לא דקדק לפרשו אחר
לשון המקרא: י לא אדני. לא תאמר בן.
שהרי עבדיך באו לשבר אכל: יא כלנו בני
איש אחד נחנו. נענצה בהם רוח הקדש
ובכלוהו עמהם שאף הוא בן אביהם:

תפסיר דס"ג

קט עבִידִךְ גִּוָּאֲסִיסָא: יב) קאל
לָהֶם לֹא. בל אנמא גיתם
לתנצרו כִּפְר אלפלד: יג)
קאלו נחן עבִידִךְ אַתִּיעַ עֶשֶׂר
אֲדִי. בְּנֵי רָגֵל וְאֶחָד פִּי בָלָד
פִּנְעָאן. וְאַצְגִּירְנָא אֱלִיּוֹם עֲנֹד
אַבִּינָא. וְאֶחָד מִפְּקוּדֵי: יד) קאל
לָהֶם יוֹסֵף. הוּא מֵא קָלֵת לָכֶם
אַנְכֶם גִּוָּאֲסִיס: טו) בְּהִדְיָה
אַלְכִּילָה תַּמְתַּחֲנוּן. חִידָה פִּרְעוֹן

נַחֲנוּ בָנִים אֲנַחְנוּ לֹא-הֵינּוּ
עֲבָדֶיךָ מְרַגְלִים: כוּלָּנָא. בְּנֵי
גִבְרָא חַד נַחֲנָא. פִּינְי אֲנַחְנָא. לֹא הוּא
עֲבָדֶךָ אֱלִילִי: יב וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם
לֹא בִי-עֲרוֹת הָאָרֶץ בָּאתֶם
לִרְאוֹת: וַאֲמַר לְהוֹן. לֹא. אֲלֵהֵן
בִּדְקָה דְּאַרְעָא אֶתִּיתוֹן לְמַחֲזִי:
יג וַיֹּאמְרוּ שְׁנַיִם עֶשְׂרֹ

עֲבָדֶיךָ אֲחִים | אֲנַחְנוּ בְּנֵי אִישׁ-אֶחָד בְּאָרֶץ
כְּנָעַן וְהִנֵּה הֶקְטַן אֶת-אַבְיֵנוּ הַיּוֹם וְהָאֶחָד
אֵינָנוּ: וַאֲמָרוּ. תִּרִי עֶסֶר עֲבָדֶיךָ אֲחִין אֲנַחְנָא. בְּנֵי גִבְרָא חַד בְּאַרְעָא
דְּכְנָעַן. וְהָא זְעִירָא עִם אַבּוּנָא יוֹמָא דִּין. וְחַד לִיתְוָהִי: יד וַיֹּאמֶר
אֲלֵהֶם יוֹסֵף הוּא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֲלֵכֶם לֵאמֹר
מְרַגְלִים אַתֶּם: וַאֲמַר לְהוֹן יוֹסֵף. הוּא. דְּמַלְלִית עִמָּכּוֹן.
לְמִימַר אֱלִילִי אַתּוֹן: טו בְּזֹאת תִּבְחָנוּ חֵי פִרְעֹה אִם-

— רס"י —

פשוטו. ומדרשו אמר להם ואלו מצאתם
אותו ויפסקו עליכם ממון הרבה תפדוהו.
אמרו לו הן. אמר להם ואם יאמרו לכם
שלא יחזירוהו בשום ממון מה תעשו. אמרו
לו לכך באנו להרוג או להרג. אמר להם
הוא אשר דברתי אליכם להרוג בני העיר
באתם מנחש אני בגביע שלי ששנים מכם
החריבו כרך גדול שלשכם: טו חי פרעה.
אם יחיה פרעה. שהיה נשבע לשקר, היה

בנים. אמתים, כמו (שמות י כט) בן דברת.
(דמדבר כז ז) בן בנות צלפחד דוברות, (ישעי
טו) ועברתו לא בן בדיו: יב כי ערות הארץ
באתם לראות. שהרי נכנסתם בעשרה
שערי העיר, למה לא נכנסתם בשער אחד:
יג ויאמרו שנים עשר עבדיך וגוי. ובשביל
אותו אחד שאיננו נתפזרנו בעיר לבקשו:
יד הוא אשר דברתי. הדבר אשר דברתי
שאתם מרגלים הוא האמת והנכון, והו לפי

תפסיר רס"ג

אן כ'רגתם מן ההנא. אלא במג' אכ'יכם אלא צ'ג'ר אלי' (הנא: טז) אבעתו ואחד מנכם יאתי באכ'יכם (נ"א: ישכ'צ"ה). ואנתם תחבסון. חת'י ימתחן פלאמכם. הל' אלחק מעכם. ואלא פחיוה' פרעון. אנכם גואסיס: יז) פצ'מדם אלי' אלחבס. ת'לאת'ה' איאם: יח) פקאל להם יוסף פי אליוס אלתאלת'. אצנעו כ'לה תחיו בהא. פאני אתקי אללה פיכם: יט) אן פנתם ת'קאת. פואחד מנכם. יחבס פי בית חפצ'כם.

**תֵּצְאוּ מִזֶּה כִּי אִם-בָּבוֹא
אֲחֵיכֶם הַקָּטָן הֵנָּה: בָּדֹא
תִּתְבַּחְרוּן. חַיִּי פֶרְעָה אִם תִּפְקֹון מִכָּא.
אֱלֹהִין בְּמִיתִי, אֲחוּכוֹן זַעֲרָא הִלְכָּא:
שְׁלַחוּ מִכֶּם אֶחָד וַיִּקַּח
אֶת-אֲחֵיכֶם וְאֶתֶם הָאֲסֻרוֹ
וַיַּבְחֲנוּ דְבָרֵיכֶם הָאֵמֶת
אֲתָכֶם וְאִם-לֹא חַי פֶּרְעָה
כִּי מְרַגְלִים אַתֶּם: שְׁלַחוּ מִנְכוֹן
חַד וַיְדַבֵּר יֵת אֲחוּכוֹן. וְאֶתוֹן תִּתְאֲסְרוּן.
וַיִּתְבַּחְרוּן פִּתְגָמִיכוֹן. הַקְּשׁוּט אֶתוֹן אֲמָרִין. וְאִם לֹא. חַיִּי פֶרְעָה, אָרִי
אֱלִילִי אֶתוֹן: וַיֹּאסֹף אֶתֶם אֶל-מִשְׁמַר שְׁלֹשֶׁת
יָמִים: וּכְנֹש יִתְהוֹן לְבֵית מִטְרָא, תִּלְתָּא יוֹמִין: וַיֹּאמֶר
אֲלֵהֶם יוֹסֵף בֵּינוֹם הַשְּׁלִישִׁי זֹאת עָשׂוּ וַחֲיוּ אֶת-
הָאֱלֹהִים אֲנִי יֵרָא: וְאָמַר לְהוֹן יוֹסֵף בְּיוֹמָא תִּלְיִתָּא. דָּא
עֲבִידוּ וְאֶתְקִימוּ. מִן קָדָם יֵי אֲנָא דְחִיל: חַמִּישִׁי יט אִם-כְּנִים
אַתֶּם אֲחֵיכֶם אֶחָד יֵאָסֵר בְּבֵית מִשְׁמָרְכֶם**

• רס"י •

נשבע בחיי פרעה: אם תצאו מזה. מן בלשון תמה. ואם לא תביאוהו, חי פרעה כי המקום הזה: טז האמת אתכם. אם אמת מרגלים אתם: יז משמר. בית האסורים: אתכם. לפיכך ה"א נקוד פתח שהוא כמו יט בבית משמרכם. שאתם אסורים בו

וז'לק הדקדוק: טז האמת אתכם. לחוד והה"א נקודה בפתח (מהר"ם). וצריך עיון: יז וַיֹּאסֹף אֶתֶם אֶל-מִשְׁמָר. אתם טפחא, משמר אתנחא, שלשת טפחא. כ"ה בכל התיגאן:

תפסיר רס"ג

ואנתם אמצו ודון. מירד' קות
מנאזלכם: (כ) ואיתו באכ"פם
אלאצג'ר אלי. חת'י יתחקק
כלאמכם ולא תהלכו. פצנעו
פד'אד: כא) ת'ם קאל בעצ'הם
לבעץ. לכנא את'מין פי
אכ'ינא. אלד'י רא'ינא נפסה פי
שד'ה. יתצ'דע אלינא ולם נקבל
מנה. לדאלד נאלתנא הד'ה
אלשד'ה: כב) פאגאבדם ראובן
קאילא. אלם אקל לכם לא

ואתם לכו הביאו שבר
רעבון בתיכם: אם פיוני אתון.
אחוכון חד. יתאסר בבית משרתכון.
ואתון איזילו אובילו. עבדא דחסיר
בביתכון: כ ואת אחיכם הקטן
תביאו אלי ויאמנו
דבריכם ולא תמותו
ויעשו כן: וית אחוכון ועירא תיתון

לותי. ויתקמנון פתגמיכון ולא תמותון. ועבדו כן: בא ויאמרו
איש אל-אחיו אבל אשמים | אנחנו על-אחינו
אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא
שמענו על-כן באה אלינו הצרה הזאת: ואמרו
גבר לאחיהי. בקושטא חייבין אנחנו על אחונא. דחזינא. בעקת
נפשיה. כד הוה מתחנן לנא ולא קבילנא מניה. על כן אתת לנא.
עקתא הדא: כב ויען ראובן אתם לאמר הלא
אמרתי אליכם | לאמר אל-תחטאו בילד ולא

— רס"י —

עכשיו: ואתם לכו הביאו. לבית אביכם: (מ"א ח כו) יאמן נא דברך: כא אבל. בתרגומו
שבר רעבון בתיכם. מה שקנייתם לרעבון בקושטא. וראיתי בבראשית רבה (לא ח)
אנשי בתיכם: כ ויאמנו דבריכם. יתאמנו ויתקמנו. כמו (במדבר כ כז) אמן אמן. וכמו
אלינו. טעמו בפי"ת, לפי שהוא בלשון עבר

זולק הדקדוק: כא בהתחננו אלינו. רפה הנו"ן והיה ראוי להדגש והוא קרוב לענין תחנה
ובקשה, והשוא שתחת הנו"ן נע (מהר"ב: כב אל תחטאו בילד. תרגום שלנו לא תחטון. שינה
כאן מהנהוג לתרגם לשון חטא חוב. כי לשון זה יש בו ג"כ לשון חטא כפשוטו. וכמו שמצינו
ג"כ בתרגום נקט לשון חטא דחיל חטאין. ויש בו ג"כ לשון חסרון כדרז"ל ודייקי צרת נפשו:

תפסיר רס"ג

שִׁמְעֶתֶם וְגַם-דָּמוֹ הִנֵּה**נִדְרָשׁ: וְאַתִּיב רְאוּבֵן יִתְּהוֹן לְמִימַר.**הָלֹא אֲמַרִית לְכוּן לְמִימַר. לֹא תַחֲטֹן
בְּעוֹלִימָא וְלֹא קַבִּילְתוּן. וְאַף דְּמִיָּה הָא**מִתְבָּעִי: כִּג וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי****שָׁמַע יוֹסֵף כִּי הַמַּלְיָן****בִּינְתָם: וְאַנּוּן לֹא יָדְעִין. אֲרִי שָׁמַע**

יוֹסֵף. אֲרִי מִתּוֹרָגְמָן הָיָה בִּינְיָהוֹן:

בְּ וַיֹּסֵב מַעְלֵיהֶם וַיִּבְךְ וַיֵּשֶׁב אֲלֵהֶם וַיְדַבֵּר**אֲלֵהֶם וַיִּקַּח מֵאֲתָם אֶת-שְׁמֻעוֹן וַיֹּאסֶר אוֹתוֹ****לְעֵינֵיהֶם: וְאַסְתָּחַר מִלּוֹתְהוֹן וּבִכָּא. וְתָב לּוֹתְהוֹן וּמִלִּיל עֲמַהוֹן.**

וַדַּבֵּר מִלּוֹתְהוֹן יֵת שְׁמֻעוֹן. וְאַסֵּר יִתִּיָּה לְעֵינֵיהוֹן: כִּג וַיֵּצֵן יוֹסֵף

וַיִּמְלֹאוּ אֶת-כְּלֵיהֶם בָּרֶ וְלִהְשִׁיב בְּסִפֵּיהֶם אִישׁ**אֶל-שִׁקּוֹ וּלְתַת לָהֶם צִדָּה לַדֶּרֶךְ וַיַּעַשׂ לָהֶם****כֵּן: וּפְקִיד יוֹסֵף. וּמָלוּ יֵת מְנִיָּהוֹן עֲבוּרָא. וּלְאַתְבָּא בְּסִפֵּיהוֹן גָּבֵר**

• רס"י •

הַמַּלְיָן. זֶה מְנֻשָּׁה: כִּד וַיֹּסֵב מַעְלֵיהֶם.

נִתְרַחֵק מַעְלֵיהֶם שְׁלֹא יִרְאוּהוּ בּוֹכֶה: וַיִּבְךְ.

לְפִי שֶׁשָּׁמַע שֶׁהָיוּ מִתְחַרְטִין: אֵת שְׁמֻעוֹן.

הוּא הַשְּׁלִיכּוֹ לְבוֹר, הוּא שְׁאֵמֵר לְלוֹי

(לַעֲלֵל לֹא יֵט) הִנֵּה בַּעַל הַחֲלוּמוֹת הַלְלוּהָ בָּא.

דְּבַר אַחֵר נִתְּכֵנּוּ יוֹסֵף לְהַפְרִידוֹ מִלּוֹי שְׁמָא

יִתְּנֵצֵנוּ שְׁנֵיהֶם לְהַרְוֵג אוֹתוֹ: וַיֹּאסֶר אוֹתוֹ

לְעֵינֵיהֶם. לֹא אָסְרוּ אֵלֶּא לְעֵינֵיהֶם, וּפִיּוֹן

שֶׁכֶּבֶר בָּאָה, וְתִרְגוּמוֹ אֶתֵּת לָנָא: כִּד וְגַם

דָּמוֹ. אֵתִין וְגַמִּין רַבּוּיִין, דָּמוֹ וְגַם דָּם הִזְקִין:

כִּג וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי שְׁמֻעַ יוֹסֵף. מִבִּין

לְשׁוֹנָם וּבִפְנֵי הָיוּ מְדַבְּרִים כֵּן: כִּי הַמַּלְיָן

בִּינְתָם. כִּי בְּשָׁהִיו מְדַבְּרִים עִמּוֹ הָיָה הַמַּלְיָן

בִּינְיָהֶם, הָיָה לְשׁוֹן עֲבָרִי וְלְשׁוֹן מִצְרִי, וְהָיָה

מִלְיָן דְּבָרֵיהֶם לְיוֹסֵף וְדְבָרֵי יוֹסֵף לָהֶם, לְכַף

הָיוּ סְבוּרִים שְׁאִין יוֹסֵף מִכִּיר בְּלִשׁוֹן עֲבָרִי:

וְזֶלֶק הַדְּקָדוֹק: כִּד וַיֹּאסֶר אוֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם. פ"א הַפֶּעַל בְּשׁוּא וּסְגוּל (מַהֲרִי"ב):

תפסיר רס"ג

פְּצִיתָהֶם כָּל רֶגֶל אֵלַי גּוֹלָקָה. וְאֶעֱטוּ זֹאדָא לְלִטְרִיק פִּלְמָא צָנַע בָּהֶם פְּדִיאָד: כו) חֲמָלוּ מִירְתָּהֶם עָלַי חֲמִירָהֶם. וּמִצִּי מִן תַּיִם: כז) תַּיִם פֶּתַח אֶחָד־מָא גּוֹלָקָה. לִיטְרַח קֵתָא. לְחִמְאָרָה פִּי אֶלְמִבִּית. פְּרָאִי פְּצִיתָה. פֶּאדִיא בָּהָא פִּי וְעֵאִיה: כח) פֶּקֶאֶל לְאֶכְזֹתָה קֹד רִדְתָּ פְּצִיתִי. וְאֶדִיא בָּהָא פִּי וְעֵאִי. פִּנְפֶּרֶת קְלוּבָהֶם. וְזַעְגוּ כָּל וְאֶחָד מִעַ אֶכְיָה קִאִילִין. מָא דִּיא צָנַע אֵלְלָה לְנָא: כט) וְגֵאֹו. אֵלַי יַעֲקֹוב אֲבִיהֶם אֵלַי בְּלֹד פִּנְעֵאן.

לְשָׁקִיָּה. וּלְמִתָּן לְהוֹן. זִוְדִין לְאֹורְחָא.

וְעֵבֶד לְהוֹן בֶּן: ❀ חֲמִירָהֶם בְּסִפְרֵי תִימָן ❀

כו וַיִּשְׂאוּ אֶת־שִׁבְרָם עַל־
חֲמִירָהֶם וַיִּלְכוּ מִשָּׁם: וַנִּטְלוּ
יָת עֲבוּרָהוֹן עַל חֲמִירָהוֹן. וַאֲזָלוּ מִתָּמָן:
כו וַיִּפְתַּח הָאֶחָד אֶת־שִׁקּוֹ
לְתֵת מִסְפּוֹא לְחֲמָרוֹ
בַּמָּלוֹן וַיֵּרָא אֶת־כֶּסֶפוֹ
וְהִנֵּה־הוּא בְּפִי אִמְתַּחְתּוֹ:
וּפְתַח חֹד יָת שָׁקִיָּה. לְמִתָּן
כֶּסֶּתָא. לְחֲמִירָה בְּבֵית מִבְתָּא. וְחִזָּא יָת

כֶּסֶפִּיָּה. וְהָא הוּא בְּפֹוס טוּעֵנִיָּה: כח וַיֹּאמֶר אֶל־אָחִיו הוֹשֵׁב
כֶּסֶּפִּי וְגַם הִנֵּה בְּאִמְתַּחְתִּי וַיַּעַז לִבָּם וַיִּחַרְדּוּ
אִישׁ אֶל־אָחִיו לֵאמֹר מַה־זֹּאת עָשָׂה אֱלֹהִים
לָנוּ: וַאֲמַר לְאָחוּהִי אֶתְתַּב כֶּסֶּפִּי. וְאָף הָא בְּטוּעֵנִי. וַנִּפֶּק מִדַּע לְבָהוֹן.
וּתְנוּהוּ. גִּבֵּר בְּאַחוּהִי לְמִימֵר. מָא דָּא. עֵבֶד יֵי לְנָא: כט וַיָּבֹאוּ אֶל־
יַעֲקֹוב אֲבִיהֶם אֶרְצָה כְּנָעַן וַיְגִידוּ לוֹ אֵת כָּל־
הַקֶּרֶת אֲתָם לֵאמֹר: וְאֵתוּ. לָוֶת יַעֲקֹוב אֲבוּהוֹן לְאֶרְעָא

• רס"י •

בְּאִמְתַּחְתִּי. גַּם הִפְסֹף בוֹ עִם הַתְּבוּאָה:
מַה זֹּאת עָשָׂה אֱלֹהִים לָנוּ. לְהִבְיָאֵנוּ
לְיַד עֲלִילָה זוֹ שְׁלֹא הוֹשֵׁב אֵלָא לְהִתְעוּלָל
עֲלֵינוּ:

שִׁנְיָאוּ הוֹצִיאוּ וְהֶאֱכִילוּ וְהִשְׁקָהוּ: כז וַיִּפְתַּח
הָאֶחָד. הוּא לְוִי שִׁנְשָׁאֵר יְחִיד מִשְׁמַעוֹן בֶּן
זִוְגוֹ: בַּמָּלוֹן. בְּמָקוֹם שְׁלֵנוּ בְּלִילָה:
אִמְתַּחְתּוֹ. הוּא שָׁק: כח וְגַם הִנֵּה

תפסיר רס"ג

פאכ'ברוה. בגמיע מא נאלהם קאילין: (ל) אן אלרגל סייד אלבלד כ'אטבנא בצעוובה. ואתהמנא בגסאסה' אלבלד: לא) פקלנא לה נחן ת'קאת. למ נכון קט גואסיס: לב) ונחן אתני עשר אד' בני אבינא. אחדנא מפקוד. ואלאצג'ר ענד אבינא. אליום פי בלד פנעאן: לג) פקאל לנא. בכ'לה אעלם. אנכם ת'קאת דעו ענדי ואחד מנכם. וכד' קות מנאזלכם ואמצ'ו: לד) ואיתוני באכ'יכם אלאצג'ר. חת'י אעלם אנכם ת'קאת וליס בגואסיס. ואעטיכם אכ'יכם. ואתגרו פי אלבלד:

דכנען. וחויאו ליה. ית. כל דערעא יתהון למימר: **דְּבַר הָאִישׁ אֲדֹנִי הָאָרֶץ אֲתָנוּ קָשׁוֹת וַיִּתֵּן אֲתָנוּ כַּמְרָגָלִים אֶת־הָאָרֶץ:** מליל. גוברא רבונה דארעא. עמנא קשיין. ויהב יתנא. כמאללי ארעא: **לֹא וַנֹּאמֶר אֱלֹהֵינוּ בָנִים אֲנַחְנוּ לֹא הֵינּוּ מְרָגָלִים:** ואמרנא ליה פיוני אנחנא. לא הוינא אלילי: **לֵב שְׁנַיִם־עָשָׂר אֲנַחְנוּ אַחִים בְּנֵי אָבִינוּ הָאֶחָד אֵינָנוּ וְהַקָּטָן הַיּוֹם אֶת־**

אָבִינוּ בָּאָרֶץ פְּנֵעַן: תרי עסר אנחנא. אחין בני אבונא. חד ליתוהי. וזעירא יומא דין. עם אבונא בארעא דכנען: **לֵב וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵינוּ הָאִישׁ אֲדֹנִי הָאָרֶץ בָּזָאת אִדַּע כִּי כָנִים אַתֶּם אַחֲיֵכֶם הָאֶחָד הִנֵּיחוּ אֹתִי וְאֶת־רַעְבּוֹן בְּתִיכֶם קָחוּ וּלְכוּ:** ואמר לנא. גוברא רבונה דארעא. ברא אדע. ארי פיוני אתון. אחוכון חד שבוקו לותי. וית עבדא דחסיר בבתיכון סבו ואיזילו: **לֵב וַהֲבִיאוּ אֶת־אַחֲיֵכֶם הַקָּטָן אֵלַי וְאִדַּעַה כִּי לֹא מְרָגָלִים אַתֶּם כִּי כָנִים אַתֶּם אֶת־אַחֲיֵכֶם אֲתָן לָכֶם**

תפסיר רס"ג

(לה) פִּבְנֵאֲהֶם יִפְרְגֹון
אוֹעִיתָהֶם. פִּאֲדֵא בְּצֶרֶה פְּצֵה'
כָּל רֶגֶל פִּי וְעֵאִיה. פִּלְמֵא רֵאו
פְּצֵצִ'הֶם הֶם וְאִבִּיהֶם פִּזְעו
(נ"א: פִּזְעָגוּ: לו) פִּקְאֵל לָהֶם
יַעֲקֹב אִבִּיהֶם אֶת־כָּל־תַּמּוּנֵי יוֹסֵף
מִפְקוּד וּשְׁמַעוֹן מִחֲבוּס. וּבְנֵי־מִן
מִטְלֹב. עֲלֵי אֲגַתְמַעַת הָדִיָּה
כָּל־הָא: לו) פִּקְאֵל לָהֶם רֵאוֹבֵן.
תַּת־כָּל אֲבִנִי. אֵן לֹם אֲגִיבָה
אֱלִיד. אַעֲטִינִיה. וְאֵנָּה אֲרִידָה
אֱלִיד: לה) קֵאל. לֹא יִנְחָדֵר

וְאֶת־הָאָרֶץ תִּסְחָרוּ: וְאִתּוּ.
יֵת אַחֻכּוֹן זַעִירָא לֹותִי. וְאִדַּע. אֲרִי לֹא
אֱלִילִי אֶתּוֹן. אֲרִי בִינִי אֶתּוֹן. יֵת אַחֻכּוֹן
אֶתִּין לְכוֹן. וְיֵת אֲרַעָא תַעֲבָדוֹן בַּה
סְחֻרְתָּא: לֹה וְיִהִי הֶם מְרִיקִים
שְׁקִיָּהֶם וְהִנֵּה־אִישׁ צָרוֹר־
כִּסְפּוֹ בְּשִׁקּוֹ וַיֵּרָאוּ אֶת־
צָרוֹת כִּסְפֵיהֶם הֵמָּה
וַאֲבִיָּהֶם וַיֵּרָאוּ: וְהָהּ. אֲנוֹן

מְרִיקִין סְקִיָּהוֹן. וְהָא גָבֵר צָרֵר כִּסְפִּיה בְּסִקִּיָּה. וְחֻזוֹ. יֵת צָרִי כִסְפִּיהוֹן.
אֲנוֹן וַאֲבוּהוֹן וּדְחִילוֹ: לֹה וַיֵּאמֶר אֱלֹהֶם יַעֲקֹב אֲבִיָּהֶם
אֶתִּי שְׁכַלְתֶּם יוֹסֵף אֵינָנו וְשְׁמַעוֹן אֵינָנו וְאֶת־
בְּנֵי־מִן תִּקְחוּ עָלֵי הָיוּ כָל־נָה: וַאֲמַר לָהוֹן יַעֲקֹב אֲבוּהוֹן.
יֵתִי אֶת־בִּילְתוֹן. יוֹסֵף לִיתוּהִי וְשְׁמַעוֹן לֹא הָוָה כָּא. וְיֵת בְּנֵי־מִן תַּדְבָּרוֹן.
עֲלֵי הוֹאָה כָּל־הוֹן: לֹה וַיֵּאמֶר רֵאוֹבֵן אֶל־אֲבִיו לֵאמֹר
אֶת־שְׁנֵי בְנֵי תַמִּית אִם־לֹא אֲבִיָּאֲנוּ אֱלִיד
תִּנֶּה אֶתּוֹ עַל־יָדֵי וְאֲנִי אֲשִׁיבָנוּ אֱלִיד: וַאֲמַר
רֵאוֹבֵן לְאֲבוּהִי לְמִימֵר. יֵת תִּרְיִן בְּנֵי תַמִּית. אִם לֹא אִיתִינִיה לָךְ. הֵב
יִתִּיָּה עַל יָדֵי. וְאֵנָּה אֲתִיבִינִיה לָךְ: לֹה וַיֵּאמֶר לֹא־יֵרֵד בְּנֵי

— רס"י —

לֹה וְאֶת הָאָרֶץ תִּסְחָרוּ. תִּסְוֹבְבוּ. וְכָל לְשׁוֹן
סוֹחָרִים וְסוֹחָרָה עַל שֵׁם שְׁמַחֲזִירִים וְסוֹבָבִים
אַחַר פִּרְקַמְטִיָּא: לֹה צָרוֹר כִּסְפּוֹ. קֶשֶׁר כִּסְפּוֹ:
לֹה אֶתִּי שְׁכַלְתֶּם. מִלְמֹד שְׁחָשְׁדֹן שְׁמָא
הַרְגוּהוּ אוֹ מְכַרְוּהוּ בְּיוֹסֵף: שְׁכַלְתֶּם.
כָּל מִי שְׁבָנִיו אֲבוּדִים קְרוֹי שְׁכּוּל:
לֹה לֹא יֵרֵד בְּנֵי עַמְכֶם. לֹא קֶבֶל דְּבָרִיו
שְׁלֹרְאוֹבֵן. אֲמַר בְּכוֹר שׁוֹטָה הוּא זֶה

תפסיר רס"ג

אבני מעבם. לאן אכילה קוד
מאת. ובקי הו וחדה. פאן
ואפתה אלמניה פי אלטריק
אלדי תמצון פיה. אנולתם
שיבתי. בחסרה אלי אליהי:
מג א) ואלגוע שדיד פי
אלבלד: ב) פלמא פרגי מן
אכל אלמירה. אלתי אתו בדה
מן מצר. קאל להם אבוהם.
ארגעו אמתארו לנא קלילא מן
אלטעאם: ג) קאל לה יהודה.
אן אלדגל נאשדנא וקאל לא

עמכם כי-אחיו מת והוא
לבדו נשאר וקראהו אסון
בדרך אשר תלכו-בה
והורדתם את-שיבתי ביגון
שאלה: ואמר. לא ייחות ברי
עמכון. ארי אחוהי מית והוא בלחודוהי
אשתאר. ויערעניה מותא באורחא
דתהכון בה. ותחתון ית סיבתי. ברונא
לשאל: **מג א** והרעב כבד

בארץ: וכפנא תקיף בארעא: **ב** ויהי כאשר כלו
לאכל את השבר אשר הביאו ממצרים
ויאמר אליהם אביהם שבו שברו-לנו
מעט-אכל: והוה. כד ספיקו למיכל ית עבדא. דאיתיאו
ממצרים. ואמר להון אבוהון. תובו זבנו לנא זעיר עבדא:
ג ויאמר אליו יהודה לאמר העד העד בנו
האיש לאמר לא-תראו פני בלתי אחיכם

— רס"י —

כאשר תם האכל הוא. ומתרגמין כד
שציאו: ג **העד העד**. לשון התראה, שסתם
התראה מתרה בו בפני עדים, וכן (ימיכו יא ז)
העדתי באבותיכם, (שמות יט כא) רד העד
בעם: לא תראו פני בלתי אחיכם
אתכם. לא תראוני בלא אחיכם אתכם.
ואנקלוס תרגם אלהין כד אחוכון עמכון, ושב
באור הדבר על אפנו ולא דקדק לתרגם אחר

הוא אומר להמית בניו, וכי בניו הם ולא
בני:

מג ז כאשר כלו לאכל. יהודה אמר להם
המתינו לזמן עד שתכלה פת מן הבית:
כאשר כלו. כד שציאו. והמתרגם כד
ספיקו, טועה כאשר כלו הגמלים לשתות
מתרגם כד ספיקו בששתו די ספוקם הוא
גמר שתייתם. אבל זה כאשר כלו לאכול,

תפסיר רס"ג

תָּרוּ וגו'. אלא ואֲכִיכֶם מעֲכֶם:
(ד) פֶּאֶן בַּעֲתֵת באֲכִינָא מעֲנָא.
אֶנְחֶדְרָנָא ואֶמְתֶּרְנָא לָךְ
טַעֲמִים: (ה) וְאֵן לִם תִּבְעֵתָה לֹא
נִנְחֶדֶר. לָאן אֶלְרָגֵל קֹאֵל לָנָא
לֹא תָרוּ וגו'. אלא ואֲכִיכֶם
מעֲכֶם: (ו) פֶּקֶאֵל אֶסְרָאִיל. וְלִם
אֶסְתֵּם לִי. ואֲכִיכֶם אֶלְרָגֵל.
אֵן קֹד בְּקִי לָכֶם אֲדָ: (ז) קֹאֵלוּ.
אֶנָּה סֹאֵל עֲנָא וְעַן תִּנְאִלְדִּנָּא
קֹאִילָא. הֵל עֲאֵד אֲבִיכֶם בְּאִקִּי

אֶתְכֶם: וְאָמַר לִיה. יְהוּדָה לְמִימַר.
אֶסְהֶדָא אֶסְהִיד בְּנָא גְבָרָא לְמִימַר לֹא
תַחזֹון אִפִּי. אֱלֹהִין בְּד אַחֻכּוֹן עִמְכּוֹן:
וְאִם-יִשְׁךָ מִשְׁלַח אֶת-
אֲחִינוּ אֶתְנוּ נִרְדָּה
וְנִשְׁבְּרָה לְךָ אֶכְל: אִם אִיתְךָ.
מִשְׁלַח יֵת אַחֻנָּא עִמָּנָא. נִיחֻתָּ. וְנִזְבִּין
לְךָ עֲבוּרָא: **וְאִם-אֵינְךָ**
מִשְׁלַח לֹא נִרְדָּה בִּי-הָאִישׁ

אָמַר אֵלֵינוּ לֹא-תֵרָאוּ פָנֵי בִלְתִּי אֲחִיכֶם
אֶתְכֶם: וְאִם לִיתְךָ מִשְׁלַח לֹא נִיחֻתָּ. אֲרִי גְבָרָא. אָמַר לָנָא לֹא
תַחזֹון אִפִּי. אֱלֹהִין בְּד אַחֻכּוֹן עִמְכּוֹן: **וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל לְמָה**
הִרְעַתֶּם לִי לְהַגִּיד לְאִישׁ הָעוֹד לָכֶם אֶח: וְאָמַר
יִשְׂרָאֵל. לְמָה אֲבִיאִישְׁתּוֹן לִי. לְחֻוָּאָה לְגְבָרָא. הָעוֹד לְכוֹן אֶחָא:
וַיֹּאמְרוּ שְׂאוּל שְׂאֵל-הָאִישׁ לָנוּ וְלְמוֹלְדֹתָנוּ
לֵאמֹר הָעוֹד אֲבִיכֶם חֵל הֵישׁ לָכֶם אֶח וְנִגְדָּה-לָּו
עַל-פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַיְדוּעַ גִּדַּע בִּי יֹאמֶר
הוֹרִידוּ אֶת-אֲחִיכֶם: וְאָמְרוּ. שְׂאֵלָא שְׂאִיל גְבָרָא. לָנָא

— רס"י —

לְשׁוֹן הַמִּקְרָא: ז לָנוּ וְלְמוֹלְדֹתָנוּ. הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. עַל פִּי שְׂאֵלוֹתָיו אֲשֶׁר
לְמִשְׁפָּחוֹתֵינוּ, וּמִדְּרָשׁוֹ אֶפִּילוּ עֲצֵי עֲרִיסוֹתֵינוּ
גָּלָה לָנוּ וְנִגְדָּה לָנוּ. שֵׁישׁ לָנוּ אֵב וְאָח: עַל פִּי
כִּי מִשְׁמֵשׁ בְּלִשׁוֹן אֵם, וְאִם מִשְׁמֵשׁ בְּלִשׁוֹן

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: וַיֹּאמְרוּ שְׂאוּל-הָאִישׁ. תִּיבַת שְׂאֵל מַלְעִיל שְׂלָא כַּמְנַהֵג (מַהֲרִ"ב):

תפסיר רס"ג

והל בקי לָכֶם אֲדָּ. פֶּאֶכְבְּרָנָה
עָלֵי סָבִיל הָדִיא אֶלְכֵּלָאִם. הַל
עֲלִמְנָא. אִנְה סִיקוּל. אַחֲדָרו
אֶכְאֶכֶם: ח) תִּם קֹאֵל יְהוּדָה
לְאִסְרָאִיל אֲבִיָּה אֲבַעֲתִ
אֶלְגֵּלָאִם. מַעֲנָא וְנִקּוּם וְנִמְצִי.
וְנִחִיא וְלֹא נִמּוּת. נֶחֱן וְאִנְת
וְאִסְפֵּאֲלֵנָא: ט) אִנְא אֲצִמְנָה.
מִן יָדִי תִטְלָבָה. אֵן לֹם אֲתִי בַּה
אֲלִיד וְאֲצִעָה בֵּין יָדִיד. כִּנְת
כִּאֲטִיא לָךְ טוּל אֶלְזִמָּאן:
י) לֹלֵא אִנְא תִלְבַּתִּנָּא. לִכְנָא
קֹד תִּרְדָּדִנָּא מִדִּתִּין: יא) קֹאֵל

וּלְיִלְדוּתָנָא לְמִימַר. הָעַד כְּעַן אֲבוּכּוֹן
קָיִים הָאִית לְכוֹן אַחָא. וְחִוּיָּנָא לִיָּה. עַל
מִימַר פִּתְגָמִיא הָאֲלִין. הַמִּידַע הָוִינָא
יָדְעִין. אָרִי יִימַר. אֲחִיתּוּ יָת אֲחוּכּוֹן:
וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל־יִשְׂרָאֵל
אֲבִיו שְׁלַח הַנֶּעַר אֵתִי
וְנִקּוּמָה וְנִלְכָּה וְנִחִיָּה וְלֹא
נִמּוּת גַּם־אֲנַחְנוּ גַּם־אֶתָּה
גַּם־טַפָּנוּ: וַאֲמַר יְהוּדָה לְיִשְׂרָאֵל

אֲבוּהִי. שְׁלַח עוֹלִימָא. עָמִי וְנִקּוּם וְנִיזִיל.
וְנִיחִי וְלֹא נִמּוּת. אָף אֲנַחְנָא אָף אֵת אָף

טַפְלָנָא: ט) אֲנָכִי אֶעֱרֹבְנוּ מִיָּדִי תִבְקִשְׁנוּ אִם לֹא
הִבִּיאֲתִיו אֲלֵיךְ וְהִצַּגְתִּיו לְפָנֶיךָ וְחִטָּאתִי לָךְ
כָּל־הַיָּמִים: אֲנָא מְעַרְבָנָא בִּיָּה. מִן יָדִי תִבְעִינִיָּה. אִם
לֹא אִיתִינִיָּה לָךְ וְאִקִּימִנִיָּה קְדָמְךָ. וְאִיָּה חָטִי לָךְ כָּל יוֹמִיא:
י) כִּי לֹלֵא הִתְמַהְמְהֵנוּ כִּי־עָתָה שְׁבָנוּ זֶה
כֶּעָמִים: אָרִי אֵלּוּ לֹא פֹון בְּדָא אֶתְעַכְבָּנָא. אָרִי כְעַן תִּבְנָא דִּנָּן
תִּרְתִּין זְמָנִין: טַפְלָנָא בְּסִפְרֵי תַיִסָּן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יִשְׂרָאֵל

— רס"י —

לֹא יִתְפֹּשׁ, וְאֵנוּ כְּלָנוּ מִתִּים בְּרַעַב אִם לֹא
גִּלְךָ, מוֹטָב שְׁתַּנִּיחַ אֶת הַסֶּפֶק וְתִתְפּוֹשׁ אֶת
הַדָּא: ט) וְהִצַּגְתִּיו לְפָנֶיךָ. שְׁלֹא אֲבִיאָנוּ
אֲלֵיךְ מֵת כִּי אִם חַי: וְחִטָּאתִי לָךְ כָּל
הַיָּמִים. לְעוֹלָם הָבֵא: י) לֹלֵא הִתְמַהְמְהֵנוּ.
עַל יָדֶךָ, כְּבָר הָיִינוּ שְׁבִים עִם שְׁמַעוֹן וְלֹא

אֲשֶׁר. הָרִי זֶה שְׁמוֹשׁ אֲחֹד מֵאֲרַבַּע לְשׁוֹנוֹתָיו
שְׁמִשְׁמֵשׁ כִּי, וְהוּא אִם, שְׁהָרִי כִי זֶה כְּמוֹ אִם,
כְּמוֹ עַד אִם דְּבָרְתִי דְּבָרִי (כד נג): ח) וְנִחִיָּה.
נִצְנָצָה בּוֹ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, עַל יָדִי הִלִּיכָה זֹו תַּחֲזִי
רוּחְךָ שְׁנֹאֲמַר (מכ כז) וְתַחֲזִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם:
וְלֹא נִמּוּת. בְּרַעַב. בְּנִימִין סִפֵּק יִתְפֹּשׁ סִפֵּק

תפסיר רס"ג

להם אֶסְרָאֵל אֲבִיהֶם. אֵן כָּאן
כְּדִי אֵךְ פִּאצְנֵעוּ כִּלְה. כִּדְיו מִן
פִּאכְהִי אֶלְבִּלְד פִּי אֹעִיתְכֶם.
וְאַחֲדֻרְהָא לְלֶדְגֵל הַדִּיִּיָּה קָלִיל
תְּרִיִּאק וְקָלִיל עֶסֶל. וְכִרְנוֹב
וְשִׂאֲהֶבְלוֹט. וּבִטְמָא וְלוֹזָא:
(יב) וְצִעְפָּא מִן אֶלְפִצִּיָּה כִדְיוֹה
מַעֲכֶם. וְאַלְפִצִּיָּה אֶלְמִרְדֻּדָּה פִי
פִּוֹאֵה' אֹעִיתְכֶם רִדְיוֹהָ מַעֲכֶם.
לְעֵל כָּאן סוּהָא: (יג) וְכִדְיו
אֶכְיָכֶם. וְקוֹמוּ אֶרְגְּעוּ אֵלַי
אֶלְדָּגֵל: (יד) וְאַלְטָאִיק אֶלְכָּאִפִּי.
יַעֲטִיכֶם רַחֲמָה בֵּין יְדִידָה. חֲתִי

אֲבִיהֶם אִם־כֵּן | אִפּוֹא זֹאת
עֲשׂוּ קָחוּ מִזֶּמֶרֶת הָאָרֶץ
בְּכֻלֵּיכֶם וְהוֹרִידוּ לְאִישׁ
מִנְחָה מֶעֶט צְרִי וּמֶעֶט
דְּבֶשׁ נִכְאֵת וְלֹט בְּטָנִים
וּשְׁקָדִים: וְאָמַר לְהוֹן יִשְׂרָאֵל
אָבוֹהוֹן. אִם כֵּן הוּא דָּא עֲבִידוּ. סְבוּ.
מִדְּמִשְׁבַּח בָּאֶרֶעָא בְּמִנִּיכּוֹן. וְאַחִיתוּ
לְגִבְרָא תִקְרֹבֶתָא. זְעִיר קִטָּף וְזְעִיר
דְּבֶשׁ. שְׁעָף וְלִטּוּס. בּוֹטְמִין וְשִׁגְדִין:

יב וְכִסְף מִשְׁנֶה קָחוּ בְיָדְכֶם וְאֶת־הַכֶּסֶף
הַמּוֹשָׁב בְּפִי אֲמַתְחַתֵּיכֶם תָּשִׁיבוּ בְיָדְכֶם אוֹלֵי
מִשְׁנֶה הוּא: וְכִסְפָּא עַל חֵד תִּרִין סְבוּ בְיָדְכּוֹן. וְיֵת בְּסָפָא.
דְּאַתְתָּב בְּפּוֹם טוֹעֲנִיכּוֹן תְּתִיבוּ בְיָדְכּוֹן. דְּלִמָּא שָׁלוּ הָוָה:
יג וְאֶת־אֲחֵיכֶם קָחוּ וְקוֹמוּ שׁוּבוּ אֶל־הָאִישׁ: וְיֵת
אֲחוּכּוֹן דְּבוּרוֹ. וְקוֹמוּ תִּיבוּ לֹות גִּבְרָא: יד וְאַל שְׂדֵי יִתֵּן לָכֶם

— רס"י —

מְכִיר רִאִיתִי פִּיטְטִי"ש [פִּיטְטוֹקִים] וְדוֹמָה לִי
שְׁהֶם אֶפְרָסְקִין: יז וְכִסְף מִשְׁנֶה. פִּי שְׁנִים
כְּרָאשׁוֹן: קָחוּ בְיָדְכֶם. לְשִׁבוֹר אוֹכֵל, שְׁמָא
הוֹקֵר הַשְׁעָר: אוֹלֵי מִשְׁנֶה הוּא. שְׁמָא
הַמְּמָנָה עַל הַבֵּית שְׁכָחוּ שׁוֹגֵג: יז וְאַל שְׂדֵי.
מַעֲתָה אֵינְכֶם חֲסָרִים כְּלוּם אֵלָא תִּפְלָה,
הַרְיִי מִתְּפִלָּל עֲלֵיכֶם: וְאַל שְׂדֵי. שְׂדֵי
בְּנִתְיִנָּת רַחֲמִי, וְכִדִּי הִיכּוֹלֵת בְּיָדוֹ לִתֵּן, יִתֵּן
לָכֶם רַחֲמִים, זְהוּ פִּשְׁטוֹ. וּמִדְּרָשׁוֹ מִי שְׁאִמֵּר

נִצְטַעֲרֵת כָּל הַיָּמִים הַלֵּלוֹ: יח אִפּוֹא. כָּל
לְשׁוֹן אִפּוֹא לְשׁוֹן יִתֵּר הוּא לְתַקּוֹן מְלָה
בְּלְשׁוֹן עֲבָרִי, אִם כֵּן אֲזִדְקֵק לַעֲשׂוֹת
שְׁאִשְׁלָחוּ עִמָּכֶם, צְרִיף אֲנִי לְחִזּוֹר וּלְבִקֵּשׁ
אִיָּה פֶה תִּקְנֶה וְעֵצָה לְהַשִּׁיאָכֶם, וְאֹמֵר אֲנִי
זֹאת עֲשׂוּ: מִזֶּמֶרֶת הָאָרֶץ. מִתְּרַגֵּם
מִדְּמִשְׁבַּח בָּאֶרֶעָא שְׁהַכֵּל מִזְמָרִים עָלָיו
כְּשֶׁהוּא בָּא לְעוֹלָם: נִכְאֵת. שְׁעוּה: בְּטָנִים.
לֹא יִדְעִתִּי מֶה הֵם וּבִפְרוּשֵׁי א' ב' שְׁלֹרְבֵי

תפסיר רס"ג

יט'לק ל'כם א'כ'י'כם א'ל'א'כ'ר מ'ע
ב'נ'י'מ'י'ן. ו'א'נ'א א'כ'י'ך. א'ן א'ת'כ'ל
כ'מ'א ת'כ'ל'ת: טו) פ'א'כ'ד'
א'ל'ק'ו'ם ת'ד'יה א'ל'ה'ד'י'יה. ו'צ'ע'פ'א
מ'ן א'ל'פ'צ'יה. א'כ'ד'ו'יה מ'ע'ה'ם
ו'ב'נ'י'מ'י'ן. ו'ק'א'מו ו'א'נ'ח'ד'רו א'ל'י
מ'צ'ר. ו'ו'ק'פו ב'י'ן י'ד'י י'ו'ס'ף:
טז) פ'ל'מ'א ר'א'י י'ו'ס'ף א'ן ב'נ'י'מ'י'ן
מ'ע'ה'ם. ק'אל ל'ח'א'ג'ב'ה. א'ד'כ'ל
א'ל'ק'ו'ם א'ל'י א'ל'ב'ית. ו'א'ד'ב'ח
ד'ב'ח'א ו'א'צ'ל'ח'ה. פ'א'ן א'ל'ק'ו'ם.
י'א'פ'לו'ן מ'ע'י פ'י א'ל'צ'ה'יר'ה:

רַחֲמִים לִפְנֵי הָאִישׁ וְשַׁלַּח
לָכֶם אֶת אַחֲיֵיכֶם אַחֵר וְאֶת־
בְּנֵימִין וְאֲנִי כַּאֲשֶׁר שָׁכַלְתִּי
שָׁכַלְתִּי: וְאֵל שַׂדִּי יִתֵּן לָכֹן רַחֲמִין
קָדָם גְּבָרָא. וְיִפְטָר לָכֹן. יֵת אַחוּכֹן
אַחֲרָנָא וְיֵת בְּנֵימִין. וְאֲנֵא. כַּמָּא דְתַכִּילִית
תַּכִּילִית: טו וְיִקְחוּ הָאֲנָשִׁים
אֶת־הַמִּנְחָה הַזֹּאת וּמִשְׁנֶה־
כֶּסֶף לִקְחוּ בִידָם וְאֶת־

בְּנֵימִין וְיִקְמוּ וַיֵּרְדּוּ מִצָּרִים וַיַּעֲמֵדּוּ לִפְנֵי יוֹסֵף:
וְנָסִיבוּ גֹבְרִיָּא יֵת תַּקְרוּבְתָּא הָדָא. וְעַל חַד תַּרְיִן כֶּסֶף. נָסִיבוּ בִידֵהוּן

וּדְבָרוּ יֵת בְּנֵימִין. וְקָמוּ וּנְחָתוּ לְמִצְרַיִם. וְקָמוּ קָדָם יוֹסֵף: (ששי)

וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת־בְּנֵימִין וַיֹּאמֶר לֵאמֹר
עַל־בֵּיתוֹ הֵבֵא אֶת־הָאֲנָשִׁים הַבֵּיתָה וּטְבַח
טֶבֶחַ וְהֵזֶן כִּי אֲתִי יֹאכְלוּ הָאֲנָשִׁים בַּצְּהָרִים:

— רס"י —

שָׁכַלְתִּי. מִבְּנֵימִין: טו וְאֵת בְּנֵימִין.
מִתַּרְגְּמִינָן וּדְבָרוּ יֵת בְּנֵימִין. לְפִי שְׁאִין לְקִיחָת
הַכֶּסֶף וּלְקִיחָת הָאֲדָם שׁוּה בְלִשׁוֹן אַרְמִי
בְּדָבָר הַנֶּקֶח בְּיַד מִתוֹרְגָם וְנָסִיב, וּדְבָר הַנֶּקֶח
בְּהִנְהֻגַת דְּבָרִים מִתַּרְגְּמִינָן וּדְבָר: טז וּטְבַח
טֶבֶחַ וְהֵזֶן. כִּמוֹ וְלִטְבוֹחַ טֶבֶח וְלִהְכִין, וְאִין
טְבוֹחַ לִשׁוֹן צוּוִי שְׁהִידָה לוֹ לֹמֵר וּטְבוֹחַ:
בַּצְּהָרִים. זֶה מִתוֹרְגָם בְּשִׁירֹתָא, שְׁהוּא
לִשׁוֹן סְעוּדָה רֵאשׁוּנָה בְלִשׁוֹן אַרְמִי, וְזִלְעִי
דִּישְׁנִי"ר [אַרְוֹחַת צְהָרִים], וְיֵשׁ הַרְבֵּה בַּתְלִמוּד

לְעוֹלָם דִּי יֹאמֵר דִּי לְצִרּוֹתֵי, שְׁלֹא שְׁקֻטֵי
מִנְעוּרֵי, צֶרֶת לָכֹן, צֶרֶת עֲשׂוֹ, צֶרֶת רַחֲלִי,
צֶרֶת דִּינָה, צֶרֶת יוֹסֵף, צֶרֶת שְׁמֵעוֹן, צֶרֶת
בְּנֵימִין: וְשַׁלַּח לָכֶם. וְיִפְטָר לָכֹן, תַּרְגוּמוֹ,
יִפְטָרְנוּ מֵאֲסוּרֵיהִי, לִשׁוֹן (שְׁמוֹת כ"א כ"ו) לְחַפְשִׁי
יִשְׁלַחְנוּ, וְאִינוּ נֹפֵל בַּתַּרְגוּם לִשׁוֹן וְיִשְׁלַח.
שְׁהִרֵי לָשֵׁם הֵם הוֹלְכִים אֲצִלּוֹ: אֶת אַחֲיֵיכֶם.
זֶה שְׁמֵעוֹן: אַחֵר. רוּחַ הַקֹּדֶשׁ נִזְרְקָה בּוֹ,
לְרַבּוֹת יוֹסֵף: וְאֲנִי. עַד שׁוֹבְכֶם אֲהִיָּה שְׁכוּל
מִסָּפֵק: כַּאֲשֶׁר שָׁכַלְתִּי. מִיוֹסֵף וּמִשְׁמֵעוֹן:

תפסיר רס"ג

יז) פִּצְנַע אֶלְדָּגֶל. כִּמָּא קֹאֵל יוֹסֵף. וְאֹדְכִ'לָּהֶם אֱלֹהֵי מְנוּלָה: יח) פִּכִּי־אֶפּוֹ אֶלְקוּם. אֲדִי אֹדְכִ'לוֹ אֱלֹהֵי מְנוּלָה יוֹסֵף. וְקֹאֵלוֹ. בְּסֻבָּב אֶלְפִצְיָה אֶלְדִּי רִדְתָּ פִי אֹעִיִּיתִנָּא בִּאלֹאֲבִתָּדָא. נַחֲן מִדְּכִ'לוֹן. לִיתִּסְבָּב עֲלִינָא וְיִתְגַּנָּא עֲלִינָא. וְיִאכִ'דִּנָּא עֲבִידָא וְחִמְרִנָּא מִלְכָּא: יט) פִּתְקִדְמוֹ אֱלֹהֵי חֲאֻגֵּב יוֹסֵף. וְכִלְמוּדָּה עֲנֵד בֵּאֵב אֶלְבִּית:

וְחִזָּא יוֹסֵף עֲמָהוֹן יָת בְּנִימִין. וְאָמַר לְדַמְמָנָא עַל בֵּיתִיהָ. אֲעִיל יָת גּוֹבְרִיָּא לְבֵיתָא. וְכּוֹס נִכְסָתָא וְאֶתְקִין. אָרִי עֲמִי. אֶכְלִין גּוֹבְרִיָּא בְּשִׁירוֹתָא: **וַיַּעַשׂ הָאִישׁ כְּאֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיָּבֵא הָאִישׁ אֶת־הָאֲנָשִׁים בֵּיתָהּ יוֹסֵף: וַעֲבַד גְּבָרָא. כִּמָּא דְאָמַר יוֹסֵף. וְאֲעִיל גּוֹבְרָא. יָת גּוֹבְרִיָּא לְבֵית יוֹסֵף: וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים**

כִּי הוֹבֵאוּ בֵּית יוֹסֵף וַיֹּאמְרוּ עַל־דְּבַר הַפֶּסֶף הֵשֵׁב בְּאַמְתַּחְתֵּינוּ בַּתְּחִלָּה אֲנַחְנוּ מוֹבָאִים לְהַתְּגַלֵּל עָלֵינוּ וּלְהַתְּנַפֵּל עָלֵינוּ וּלְקַחַת אֶתְנוּ לְעֲבָדִים וְאֶת־חֲמֻרֵינוּ: וְדַחִילוֹ גּוֹבְרִיָּא. אָרִי אֶתְעֵלוּ לְבֵית יוֹסֵף. וְאָמְרוּ. עַל עֵיֶסֶק כִּסְפָּא דְאֶתְתַּב בְּטוֹעֵנָא בְּקַדְמִיתָא. אֲנַחְנָא מִתְּעֵלִין. לְאֶתְרַבְּרָא עֲלָנָא וּלְאֶסְתַּקְפָּא עֲלָנָא. וּלְמִקְנֵי יִתְנָא. לְעַבְדִּין וּלְמַדְבַּר יָת חֲמֻרָנָא: **וַיַּגִּשּׁוּ אֶל־הָאִישׁ אֲשֶׁר עַל־בֵּית יוֹסֵף וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו פֶּתַח הַבַּיִת: וַקְרִיבוּ לוֹת גּוֹבְרָא. דְּמִמוֹנָא עַל בֵּית יוֹסֵף. וּמִלִּילוֹ עֲמִיָּה בְּתַרְע בֵּיתָא:**

— רס"י —

משמור: אֲנַחְנוּ מוֹבָאִים. אֶל תוֹף הַבַּיִת הַזֶּה: לְהַתְּגַלֵּל. לְהִיּוֹת מִתְּגַלְגֵּלָת עָלֵינוּ עֲלִילָת הַפֶּסֶף וְלְהִיּוֹתָהּ נוֹפֶלֶת עָלֵינוּ. וְאוֹנְקִלוֹס שֶׁתִּרְגֵּם וּלְאֶסְתַּקְפָּא עֲלָנָא. הוּא לְשׁוֹן לְהַתְּעוֹלֵל, בְּדַמְתִּירְגֻּמֵּינוּ (דְּכִרִים כז יד) עֲלִילָת דְּבָרִים תִּסְקוּפֵי מִלִּין, וְלֹא תִרְגְּמוּ אַחֵר לְשׁוֹן הַמִּקְרָא. וּלְהַתְּגַלֵּל שֶׁתִּרְגֵּם לְאֶתְרַבְּרָא הוּא

(סעטית יא ז) שְׂדָא לְכַלְבָּא שִׁירוֹתִיָּה, (כרכות לט ז) בָּצַע אֲכוּלָא שִׁירוֹתִיָּה. אָבֵל כָּל תִּרְגוּם שֶׁלְצִהָרִים טִיִּהָרָא: יח וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים. כְּתוּב בְּשֵׁנֵי יוֹדִין וְתִרְגוּמוֹ וְדַחִילוֹ: **כִּי הוֹבֵאוּ בֵּית יוֹסֵף.** וְאִין דֶּרֶךְ שְׁאָר הַבָּאִים לְשִׁבּוֹר בָּר לָלוֹן בְּבֵית יוֹסֵף, כִּי אִם בְּפִנְדְּקָאוֹת שְׂבָעִיר. וַיִּירָאוּ שְׂאִין זֶה אֵלָּא לְאַסְפֵּם אֶל

תפסיר רס"ג

(כ) וקאלו יא סיידי. אנא
אנחדרנא באלאבתדא
נמתאר טעאמא: כא) פלמא
צרנא אלי אלמבית. פתחנא
אוועיתנא. פאדא בפצ'ה כל
רגל פי ועאידה. פצ'תנא
בוננהא. פרדנאהא מענא:
כב) ופצ'ה אכרי. אחדרנאהא
מענא לנמתאר טעאמא. לם
נעלם. מן צייר פצ'תנא פי
אוועיתנא: כג) קאל סלאם לכם

ב ויאמרו בי אדני ירד
ירדנו בתחלה לשבר אכל:
ואמרו בבועו רבוני. מיחת נחתנא.
בקדמיתא למזבן עבדא: בא ויהי
כי-באנו אל-המלון ונפתחה
את אמתחתינו והנה כסף-
איש בפי אמתחתו כספנו
במשקלו ונשב אתו בידנו:

והוה כד אתינא לבית מבתא. ופתחנא ית טועננא. והא כסף גבר
בפום טועניה. כספנא במתקליה. ואתיבנא יתיה בידנא: כב) וכסף
אחר הורדנו בידנו לשבר-אכל לא ידענו מי-
שם כספנו באמתחתינו: וכספא אוחרנא. אחיתנא
בידנא למזבן עבדא. לא ידענא. מן שוי כספנא בטועננא:
כג) ויאמר שלום לכם אל-תיראו אלהיכם
ואלהי אביכם נתן לכם מטמון באמתחתים
כספכם בא אלי ויצא אלהם את-שמעון: ואמר
שלם לבון לא תדחלון. אלהכון. ואלהא דאבוכון יהב לבון סימן

• רס"י •

לשון (סבלת יז ו) גלת הנהב, (נמוס ז ח) והצב
גלתה העלתה, שהוא לשון מלכות:
כ בי אדני. לשון בעיא ותחנונים הוא.
ובלשון ארמי בייא בייא: ירד ירדנו. ורידה

וזלק הדקדוק: נתן לכם מטמון. תרגום שלנו סימן ולא סימא. ורמז להם כי כמו שמצאו
הכסף שכבר יצא מתחת ידם ונעלם מעיניהם כן ימצאו את יוסף אחר שנעלם מעיניהם וזהו
לשון סימן:

תפסיר רס"ג

לא תכ'אפו. אלאהם וא'לה
אביכם וזקכם כנזא פי
או'עיתכם. ואמא פצ'תכם פקד
צ'אר'ת אל'י. ת'ם אכ'רג א'להם
שמעון: כד) פלמא אדכ'ל
אל'רגל. אל'קום אל'י מנזל יוסף.
אעטא'הם מאא פג'סלו
ארג'להם. וטר'ח קתא לחמ'ירהם:
(כה) ו'ה'יו אל'ה'דייה. אל'י אן גא
יוסף פי אל'צ'ה'ירה. ל'אנ'הם
סמ'עו. אן ת'ם יאכלון טעאמא:
(כו) ולמא גא יוסף אל'י מנזלה.
אדכ'לו אל'ה'דייה אל'ד'י מע'הם
אל'יה. וסג'דו לה על'י אל'ארץ:
(כז) פסאל'הם ען סלאמת'הם.
וקאל. הל עאד אביכם
אלשיד' אל'ד'י קלתם באקי ו'הל

בטועניכון. בספכון אתא לותי. ואפיק

ל'ותהון ית שמעון: טביע'י בספרי תימן

כד ויבא האיש את האנשים
ביתו יוסף ויתן מים
וירחצו רגליהם ויתן
מספוא לחמריהם: ואעיל
גוברא. ית גוברא לבית יוסף. ויהב מיא
ואסחו רגליהון. ויהב פסתא לחמריהון:
כד ויבינו את המנחה עד-
בוא יוסף בצהרים כי
שמעו כי-שם יאכלו לחם:
ואתקינו ית תקרובתא. עד דעל יוסף

בשירותא. ארי שמעון. ארי תמן אכלין לחמא: כד ויבא יוסף
הביתה ויביאו לו את המנחה אשר-בידם
הביתה וישתחוו-לו ארצה: ועל יוסף לביתא. ואעילו
ליה. ית תקרובתא דבידהון לביתא. וסגידו ליה על ארעא:
כד וישאל להם לשלום ויאמר השלום אביכם
הזקן אשר אמרתם העודנו חי: ושאל להון לשלם.
ואמר. השלם. אבוכון סבא דאמרתון. העד כען קיים: כד ויאמרו

— רס"י —

לכם, נמשכו ובאו אחרינו: כד ויבינו. הזמינו.
עטרוה בבלים נאים: כד הביתה. מפרזודור
לטרקלין:

כד ויבא האיש. הבאה אחר הבאה, לפי
שהיו דוחפים אותו לחוץ עד שדברו אליו
פתח הבית, ומשאמר להם (פסוק כג) שלום

שמון המור (ט) ויביאו. האל"ף דגושה לתפארת הקריאה.

תפסיר רס"ג

שְׁלוֹם לְעַבְדְּךָ לְאֲבִינוּ**עוֹדְנֵנוּ חֵי וַיִּקְדּוּ** (כ' וישתחו)**וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:** וַאֲמָרוּ. שְׁלוֹם. לְעַבְדְּךָ

לְאֲבוֹנָא עַד פְּעֵן קַיִים, וּכְרַעוּ וּסְגִידוּ:

כֹּס וַיֵּשֶׂא עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת-**בְּנֵימִין אָחִיו בֶּן-אִמּוֹ****וַיֹּאמֶר הִזֶּה אֲחִיכֶם הַקָּטָן****אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם אֵלַי וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יַחֲנֹךְ בְּנִי:**

וַיִּקַּח עֵינוֹהִי. וַחֲזָא. יֵת בְּנֵימִין אַחוֹהִי בֶר אִמִּיהָ. וַאֲמָר. הִדִּין אַחוֹכּוֹן

וְעִירָא. דְּאִמְרַתּוֹן לִי. וַאֲמָר. מִן קָדָם יִי יִתְרַחֵם עָלְךָ בְּרִי: **(שְׁבִיעִי)****לְוִימָהָר יוֹסֵף כִּי-נִכְמְרוּ רַחֲמָיו אֶל-אָחִיו****וַיִּבְקֹשׁ לְבָבוֹת וַיָּבֹא הַחֲדָרָה וַיִּבֶךְ שָׁמָּה:** וְאוֹחִי

יוֹסֵף. אָרִי אֶתְגַּלְלוּ רַחֲמוֹהִי עַל אַחוֹהִי. וּבִעָא לְמַבְכִּי. וְעַל לְאִדְרוֹן

• רס"י •

בְּכָר שְׁהִיָּה בְּכוֹר לְאִמִּי. אֲשֶׁבֶל שְׁשָׁבָאוּ אֵל.
גְּרָא שְׁנַתְגִּיר בְּאֶכְסִנְיָא. וְנַעֲמָן. שְׁהִיָּה נָעִים
בִּיּוֹתָר. אָחִי וְרֹאשׁ אָחִי הִיָּה וְרֹאשִׁי הִיָּה.
מִפִּי מִפִּי אָבִיו לְמֹד. וְחָפִים שְׁלֹא רָאָה
חֲפִתִּי וְלֹא רִאִיתִי אֲנִי חֲפִתּוֹ. וְאָרְךְ שְׁיָרֵד
לְבִין הָאֲמוֹת, בְּדִאִיתָא בְּמַסְכַּת סוּטָה (לו ז)
מִיד נִכְמְרוּ רַחֲמָיו: **נִכְמְרוּ.** נִתְחַמְמוּ.
וּבְלִשׁוֹן מְשֻׁנָּה (צ"מ ע"ז 6) עַל הַכְמָר
שְׁלִיטִיתִים, וּבְלִשׁוֹן אֲרָמִי מִכְמָר בְּשָׂרָא.
וּבְמִקְרָא (איכ"ז כ י) עוֹרְנוּ כְּתוּרָה נִכְמְרוּ.
נִתְחַמְמוּ וְנִקְמְטוּ קִמְטִים קִמְטִים מִפְּנֵי
זְלַעְפוֹת רָעָב. כֵּן דֶּרֶךְ כָּל עוֹר בְּשִׁמְחָתָא מִמֵּין

כֹּס וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ. עַל שְׁאִילַת שְׁלוֹם. קִידָה
כְּפִיפֶת קִדְקֵד, הַשְׁתַּחֲוָאָה מִשְׁתַּטַּח לְאַרְצִי:
כֹּס אֱלֹהִים יַחֲנֹךְ בְּנִי. בְּשָׂאָר שְׁבָטִים שְׁמַעְנוּ
חֲנִינָה (לְעִיל לִג 5) אֲשֶׁר חָנַן אֱלֹהִים אֶת עַבְדְּךָ.
וּבְנֵימִין עֲדִין לֹא גָלָה, לְכַף בְּרִכּוֹ יוֹסֵף
בְּחִינָה: **לְכִי נִכְמְרוּ רַחֲמָיו.** שְׁאֵלָה יֵשׁ לָךְ
אֶחָ מֵאֵם, אָמַר לוֹ אֶחָ הִיָּה לִי וְאִינִי יוֹדֵעַ
הִיכֵן הוּא. יֵשׁ לָךְ בְּנִים, אָמַר לוֹ יֵשׁ לִי
עֲשָׂרָה, אָמַר לוֹ וּמָה שְׁמֵם, אָמַר לוֹ (לִכְלֵן מו 6)
בְּלַע וּבְכָר וּגוֹי, אָמַר לוֹ מָה טִיבֵן שְׁלִשְׁמוֹת
הַלֵּלָה, אָמַר לוֹ כָּלֵם עַל שֵׁם אָחִי וְהַצְרוֹת
אֲשֶׁר מִצְאוּהוּ, בְּלַע שְׁנִבְלַע בֵּין הָאֲמוֹת.

וְזָלַק הַדְּקָדוֹק: כֹּס אֱלֹהִים יַחֲנֹךְ. הִיָּה רֹאשִׁי לִהְיוֹת הַחִי"ת בְּקַמ"ץ וְהַנּו"ן דָּגֵשׁ לְחִסְרוֹן נו"ן

הַכּפַל אֵלָּא שְׁהוּקֵל וּנְפֵל הַדָּגֵשׁ וְהוּטְלָה תְּנוּעַת הַחִי"ת עַל הַיּו"ד (מַהֲרִ"ב):

תפסיר רס"ג

יבכּי. פִּדְכִּיל אֱלִי אֲלֹכִידֵר וּבְכֹא
 תִּם: (לא) תִּם גִּסֵּל וְגִהָה וְכִרְג.
 וְתִרְפֵּק. וְקֹאֵל קִדְמוֹ אֲלִטְעֵאם:
 (לב) פִּקְדְמוֹ לָהּ וְחֻדָּה וְלָהֶם
 וְחֻדָּהִם. וְלִלְמִצְרִיּוֹן. אֲלִדִּי
 יֵאֲכָלוֹן מְעָה וְחֻדָּהִם. לֹאֵן
 אֲלִמִּצְרִיּוֹן. לֹא יִסְתַּגִּיזוֹן אֵן
 יֵאֲכָלוֹן מֵעֵ אֲלִעֲבֵרֵאֲנִין
 טְעֵאמֵא. לֹאֵן טְעֵאמָהֶם מְכֻרָה
 עֲנִדָּהֶם: (לג) פִּאֲגִלְסָהֶם בֵּין יָדִיה.
 אֲלִכְפֵּר פִּי מִרְתַּבְתָּה. וְאֲלִצִּגִיר
 פִּי מִרְתַּבְתָּה. וְאֲבָהֶת אֲלִקֹּם
 בְּעִצָּהֶם אֱלִי בְּעֵץ: (לד) וְחִמֵּל
 זֵלֵאת. מִן בֵּין יָדִיה אֲלִיהֶם.

בֵּית מִשְׁכָּבָא וּבְכֹא תִמָּן: לֹא וִירְחִין
 פָּנָיו וַיֵּצֵא וַיִּתְּאֶפֶק וַיֹּאמֶר
 שִׁימוּ לַחֵם: וְאִסְחִי אֶפֹּהִי וּנְפִק.
 וְאִתְחַסֵּן. וְאָמַר שׁוּ לַחֲמָא:
 לֵב וַיִּשְׁימוּ לוֹ לִבְדּוֹ וְלָהֶם
 לִבְדֵּם וְלִמְצָרִים הָאֲכָלִים
 אֹתוֹ לִבְדֵּם כִּי לֹא יִכְלֹון
 הַמְצָרִים לֶאֱכֹל אֶת
 הָעֲבָרִים לַחֵם כִּי־תֹעֲבָה

הוא לְמִצְרִים: וְשׁוּיָאוֹ לִיה. בְּלַחֲדוּהִי וּלְהוֹן בְּלַחֲדוּהִיוֹן.
 וְלִמְצָרָאִי. דְּאֲכָלִין עֲמִיה בְּלַחֲדוּהִיוֹן. אֲרִי לֹא יְכָלִין מְצָרָאִי. לְמִיכָל עִם
 עֲבָרָאִי לַחֲמָא. אֲרִי בְּעִירָא דְּמְצָרָאִי דְּחָלִין לִיה עֲבָרָאִי אֲכָלִין:
 לֵב וַיֵּשְׁבוּ לְפָנָיו הַבָּכֹר בְּבִכּוֹרְתּוֹ וְהַצֶּעִיר
 בְּצִעֲרָתּוֹ וַיִּתְּמֵהוּ הָאֲנָשִׁים אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ:
 וְאִסְחֵרוּ קִדְמוּהִי. רָבָא פְּרִבִּיּוּתִיה. וְזַעֲרָא פְּזַעֲרִיוּתִיה. וְתוּהוּ גְבִרָא
 גִּבֹּר בְּחִבְרִיה: לֵב וַיֵּשָׂא מִשָּׂאת מֵאֵת פָּנָיו אֲלֵהֶם
 וַיִּתְּרֵב מִשָּׂאת בְּנִימָן מִמִּשָּׂאת כָּלֶם חֲמֵשׁ יָדוֹת

— רס"י —

אוֹתוֹ נִקְמֵט וְכוּן: לֹא וַיִּתְּאֶפֶק. נִתְאֶמַּן.
 וְהוּא לְשׁוֹן (אִיז יז כח) וּמְזִיחַ אֶפִּיקִים רְפָה,
 וְכֵן (אִיז מ"א ז) אֶפִּיקִי מְגִנִּים, חֹזֶק:
 לֵב כִּי תֹעֲבָה הוּא. דְּבִר שְׁנֵאוֹי הוּא
 לְמִצְרִים לֶאֱכֹל אֶת הָעֲבָרִים, וְאִוְקָלוֹס נִתֵּן
 טַעַם לְדָבָר: לֵב הַבָּכֹר בְּבִכּוֹרְתּוֹ. מִכָּה

בְּגִבֵּעַ וְקוֹרָא רְאוּבֵן שְׁמַעוֹן לִי וַיְהוּדָה
 יִשְׁשָׁכָר וְזִבְלוּן, בְּנֵי אִם אַחַת, הִסְבּוּ
 כְּסֻדֵּר הַזֶּה שֶׁהוּא סֻדֵּר תּוֹלְדוּתִיכֶם וְכֵן
 כָּלֶם, כִּינֹן שֶׁהִגִּיעַ לְבְנִימָן אָמַר זֶה אֵין
 לוֹ אִם וְאֵין אֵין לִי אִם יֵשֶׁב אֶצְלִי:
 לִי מִשָּׂאת. מְנוּת: חֲמֵשׁ יָדוֹת. חֲלָקוֹ

תפסיר רס"ג

פְּכֹאֲנֶת וְלֹאֲת בְּנִימִין. אֶפְתִּיר
מִן זֶלְאֲתָהֶם כְּמִסָּה אֶצִּיעָאָה.
וְשִׂרְבוּ מְעַה חֲתִי סְכָרוֹ:
מִד (א) תִּם אִמֵּר וּפִלִּה וְקָאָל.
אִמֵּל אוּעִיָּה אֱלֹקִים טַעֲמָא.
כְּמָא יִטְיִקוֹן חֲמִלָּה. וְצִיִּיר פְּצִיָּה
כָּל רֶגֶל פִּי וְעֵאִיָּה: (ב) וְגִאֲמִי
גֵּאֵם אֶלְפִּצִּיָּה. צִיִּירָהּ פִּי וְעֵא
אֶלְאֲצִגִּר. מַע פְּצִיָּה מִיִּרְתָּה.
פְּצִנַּע כְּמָא קָאָל לָהּ יוֹסֵף:
(ג) פְּלִמָּא אֶצִּיא אֶלְצִבָּאָה.
אֶטְלֵק אֱלֹקִים הֵם וְחֲמִירָהֶם:
(ד) פְּהֵם קִד כִּרְגִי מִן אֱלֹקֵרִיָּה

וַיִּשְׁכְּרוּ וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ: וְנָטַל
חֹלְקִין. מִן קְדָמוֹהִי לְקְדָמִיָּהוּן. וְסָגִי.
חֹלְקָא דְבְּנִימִין. מִחֹלְקֵי בְּלָהוֹן חֲמִישָׁה
חֹלְקִין. וְשִׁתִּיאָו וְדִוִּיאָו עִמִּיָּה:
מִד * וַיֵּצֵא אֶת-אֲשֶׁר עַל-
בֵּיתוֹ לֵאמֹר מַלֵּא אֶת-
אֲמַתְּחַת הָאֲנָשִׁים אֲכָל
כֶּאֱשֶׁר יוֹכְלוֹן שָׂאת וְשִׁים
כֶּסֶף-אִישׁ בְּפִי אֲמַתְּחָתוֹ:
וּפְקִיד. יֵת דְּמִמוֹנָא עַל בֵּיתִיָּה לְמִימֵר.

מְלִי. יֵת טוּעֵנִי גּוֹבְרִיא עֲבוּרָא. כְּמָא דִּיכְלִין לְמַטְעֵן. וְשׁוֹ כֶּסֶף גְּבֵר
בְּפֹם טוּעֵנִיָּה: * וְאֶת-גְּבִיעִי גְּבִיעַ הַכֶּסֶף תִּשִּׂים בְּפִי
אֲמַתְּחַת הַקִּטָּן וְאֶת כֶּסֶף שִׁבְרוֹ וַיַּעַשׂ כְּדִבְרֵי
יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר: וְיֵת פְּלִידִי פְּלִידָא דְכֶסֶף. תִּשְׁוִי בְּפֹם
טוּעֵנָא דוּעִירָא. וְיֵת כֶּסֶף זְבִינוֹהִי. וְעֵבֵד. כְּפִתְגָמָא דִּיוֹסֵף דְּמִלִּיל:
* הַבֶּקֶר אֹר וְהָאֲנָשִׁים שְׁלָחוּ הֵמָּה וְחֲמִירָהֶם:
צִפְרָא נֶהֱר. וְגּוֹבְרִיא אֶתְפִּטְרוּ. אֲנֹן וְחֲמִירָהוֹן: * הֵם יֵצְאוּ
אֶת-הָעִיר לֹא הִרְחִיקוּ וְיוֹסֵף אָמַר לֹאֲשֶׁר
עַל-בֵּיתוֹ קוֹם רֹדֵף אַחֲרֵי הָאֲנָשִׁים וְהִשְׁגָּתָם

— רס"י —

עִם אֲחָיו וּמִשְׁאֵת יוֹסֵף וְאֶסְנֵת וּמִנְשָׁה שְׁתֵּי זֵינ, וְלֹא הוּא שְׁתֵּה זֵין, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם שְׁתֵּה
וְאֶפְרַיִם: וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ. וּמִיּוֹם שֶׁמְכָרוּהוּ לֹא מִד * גְּבִיעַ. כּוֹס אֲרוֹן, וְקוֹרִין לוֹ מִדִּיכִי"א צִלַּע"ז:

וְזֶלֶק הִרְקִדוֹק: * מִלֵּא אֶת אֲמַתְּחַת הָאֲנָשִׁים. תִּיבַת מִלֵּא בִּאזְלָא בְּכָל הַתִּיגָאָן:

תפסיר רס"ג

וְלֹם יַבְעֵדוֹן. אֲדִי קֹאֵל יוֹסֵף
 לִכְפִּילָה קִם פֶּאֶכְלָבָהֶם. פֶּאֶדִיא
 לַחֲקֻתָּהֶם קָל לָהֶם. לֹם כֹּאפִיתָם
 שְׂרָא בְּדֵל כִּיר: (ה) אֵלִיס הֲדִיא.
 אֲלִדִי יִשְׂרָב בַּה מוֹלֵאִי. וְהוּ
 אֲנִמָּא אֲמִתְחַנְכֶם בַּה. לִקְדִי
 אֲסִאתָם פִּי מֵא צִנְעָתָם:
 (ו) פִּלְחָקָהֶם. וְכִלְמָהֶם בְּדִיאֲלִדִי:
 (ז) קֹאֵלוֹ לֵה. לֹא יִקוֹל סִיִּדִי
 הֲדִיא אֲלִכְלָאִם. אֵן עֲבִידִךְ
 מְעֹאדִין מִן אֵן יִצְנָעוֹן מֵתִל
 הֲדִיא אֲלֵאֲמֵר: (ח) הֲדִיא
 פְּצִיָּה. וְגִדְנָאֵהָ פִי פֹאֵה
 אֲוִעִיתָנָא. רִדְנָאֵהָ לִךְ מִן

וְאָמַרְתָּ אֱלֹהִים לָמָּה
 שְׁלַמְתָּם רָעָה תַּחַת

טוֹבָה: אֲנֹוֹן. נִפְקוּ מִן קִרְתָּא לֹא
 אֲרַחֲקוּ. וְיוֹסֵף אָמַר לְדַמְמוֹנָא עַל
 בִּיתִיָּה. קוֹם רְדוּף בְּתֵר גּוֹבְרִיא.
 וְתַדְבִּיקְנוֹן וְתִימַר לְהוֹן. לְמָא שְׁלִימְתוֹן
 בְּשִׁתָּא חֲלָף טָבְתָּא: הֵ הָלֹוא זֶה
 אֲשֶׁר יִשְׁתָּה אֲדֹנִי בּוֹ וְהוּא
 נַחֲשׁ יִנְחֹשׁ בּוֹ הֲרַעְתָּם
 אֲשֶׁר עָשִׂיתָם: הָלֹא דִין. דְּשִׁתִּי

רַבּוֹנִי בִּיָּה. וְהוּא. בְּדִקָּא מְבַדִּיק בִּיָּה. אֲבֵאִישְׁתוֹן דְּעִבְדְּתוֹן:
 וַיִּשְׁגֹּם וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:
 וַאֲדַבֵּיקְנוֹן. וּמִלִּיל עֲמַהוֹן. יֵת פִּתְגָּמִיָּא הָאֵלִין: זֵ וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו
 לָמָּה יְדַבֵּר אֲדֹנִי בַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה חֲלִילָה
 לַעֲבָדֶיךָ מַעֲשׂוֹת בַּדְּבָר הַזֶּה: וַאֲמָרוּ לִיָּה. לְמָא יִמְלִיל
 רַבּוֹנִי. כְּפִתְגָּמִיָּא הָאֵלִין. חֶס לַעֲבָדֶךָ. מִלְּמַעֲבַד כְּפִתְגָּמָא הָדִין: חֵ הֵן
 כֶּסֶף אֲשֶׁר מְצֹאנוּ בְּפִי אֲמִתְחַתִּינוּ הַשִּׁיבָנוּ
 אֵלֶיךָ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן וְאִיךָ נִגְנֹב מִבֵּית אֲדֹנֶיךָ

• רס"י •

וְשָׁלוֹם יֵשׁ בְּתַלְמוּד בְּלִשׁוֹן הַזֶּה: ח הֵן כֶּסֶף
 אֲשֶׁר מְצֹאנוּ. זֶה אֶחָד מֵעֲשָׂרָה קָל וְחֹמֶר
 הָאֲמוּרִים בַּתּוֹרָה. וְכֵלָן מְנוּיִין בְּבֵר' רַבּוֹה:

ז חֲלִילָה לַעֲבָדֶיךָ. חֲלִין הוּא לָנוּ לְשׁוֹן
 גָּנְאִי. וְתַרְגּוּם חֶס לַעֲבָדֶיךָ, חֶס מֵאֵת הַקִּדּוּשׁ
 בְּרוּךְ הוּא יְהִי עֲלֵינוּ מַעֲשׂוֹת זֹאת וְהַרְבֵּה חֶס
 וְזֶלֶק הַדִּקְדּוּק: וַיִּשְׁגֹּם. הוּי"ו בַּגֵּיָא (מַהֲרִ"ב):

תפסיר רס"ג

בלד כנעאן. פכף נסרק מן בית מולאד. פציה או דיהב: ט) מן וגד מעה. מן עבדד יקתל. ונחן איצא. נכון לס"די עבדא: י) קאל. אלאן כמא קלתם הו כד'אד. מן וגד מעה כאן לי עבדא. ואנתם תכוננו אבריא: יא) פאסרעו. וחט כל רגל ועאיה עלי אל'ארץ. ופתח כל רגל ועאיה: יב) פפתש. בדא באלאכבר ואנתהי אלי אל'אצג'ר. פוגד אל'גאם. פי ועא בנימין: יג) פכ'רקו תיאבהם. ושל כל רגל עלי

כֶּסֶף או זָהָב: הָא כֶּסֶף.

דאשכחנא בפום טועננא. אתיבנהי לך מארעא דכנען. ואיכדין. נגנוב מבית רבונך. מנין דכסף או מנין דזהב:

אֲשֶׁר יִמְצָא אֹתוֹ מֵעֲבָדֶיךָ

וּמֵת וְגַם-אֲנַחְנוּ נִהְיָה

לְאֲדֹנֵי לְעֲבָדִים: דִּישְׁתַּכַּח

עמיה. מעבדך יתקטיל. ואף אנחנו. נהי

לרבוני לעבדין: **וַיֹּאמֶר גַּם-**

עֲתָה כְּדַבְרֵיכֶם כֵּן-הוּא

אֲשֶׁר יִמְצָא אֹתוֹ יִהְיֶה-לִּי עֶבֶד וְאַתֶּם תִּהְיוּ

נָקִים: וַאֲמַר. אִף כָּעַן כְּפִתְגְּמִיכֹן כֵּן הוּא. דִּישְׁתַּכַּח עַמִּיָּה יְהִי לִי

עֲבָדָא. וְאַתּוֹן תִּהְיוּן זָכָאִין: וַיִּמְהָרוּ וַיּוֹרְדוּ אִישׁ אֶת-

אִמְתַּחְתּוֹ אֶרְצָה וַיִּפְתְּחוּ אִישׁ אִמְתַּחְתּוֹ:

ואוחיאנו. ואחיתנו. גבר ית טועניה לארעא. ופתחו גבר טועניה:

וַיַּחֲפֹשׂ בַּגְּדוֹל הַחֹל וּבִקְטָן כָּלָה וַיִּמְצָא הַגָּבִיעַ

בְּאִמְתַּחַת בְּנִימָן: וּבִלֵּשׁ. בְּרַבָּא שְׂרִי. וּבִזְעִירָא שִׁינִי. וַאֲשְׁתַּכַּח

כְּלִידָא. בְּטוּעֵנָא דְּבִנְיָמִין: וַיִּקְרְעוּ שְׂמֹלֹתָם וַיַּעֲמֹס

אִישׁ עַל-חֲמֹרוֹ וַיֵּשְׁבוּ הָעִירָה: וּבִזְעוּ לְבוּשֵׁיהוֹן.

• רס"י •

משורת הדין, אשר ימצא אותו יהיה לי עבד: יב בגדול החל. שלא ירגישו בו שהיה יודע היכן הוא: יג ויעמס איש על חמרו. בעלי זרוע היו ולא הצרכו לסיע זה את זה לטעון:

יג גם עתה כדבריכם. אף זו מן הדין, אמת כדבריכם כן הוא שכלכם חייבים בדבר, עשרה שנמצאת גנבה ביד אחד מהם כלם נתפשים, אבל אני אעשה לכם לפנים

תפסיר רס"ג

חמארה. ורגעו אלי אלקריה:
 (יד) פדכ'ל יהודה ואכ'יתה אלי
 בית יוסף. ועאדה ת'ם. פוקעו
 בין ידיה עלי אלארץ:
 (טו) קאל להם יוסף מא הד'יה
 אלצניע אלתי צנעתם. אמא
 עלמתם. אנה ומתחן רגל
 מת'לי: (טז) קאל יהודה. מא
 נקול ס'ידי. מא נתכלם ומא
 נחתג. אללה אוקע עבידך פי
 ד'נובהם. הא נחן עבידא

ורמו גבר על חמריה. ותבו לקרתא:
ויבא יהודה ואחיו ביתה
יוסף והוא עודנו שם ויפלו
לפניו ארצה: ועל יהודה ואחיו
 לבית יוסף. והוא עד כען תמן. ונפלו
 קדמוהי על ארעא: מפטיר ^{טז} **ויאמר**
להם יוסף מה המעשה
הזה אשר עשיתם הלא

ידעתם כי נחש ינחש איש אשר כמני: ואמר להון
 יוסף. מא עובדא הדין דעבדתון. הלא ידעתון. ארי בדקא מבדיק.
 גברא דכותי: ^{טז} **ויאמר יהודה מה נאמר לאדני**
מה נדבר ומה נצטדק האלהים מצא את עון
עבדיך הננו עבדים לאדני גם אנחנו גם אשר-
נמצא הגביע בידו: ואמר יהודה. מא נימר לרבוני.

• רס"י •

אבל מאת הקדוש ברוך הוא נהיתה להביא
 לנו זאת. מצא בעל חוב מקום לגבות שטר
 חובו: **ומה נצטדק.** לשון צדק, וכן כל תבה
 שתחלת יסודה צד"י והיא באה לדבר בלשון
 מתפעל או נתפעל נותן טי"ת במקום תי"ו,
 ואינה נתנת לפני אות ראשונה של יסוד
 התבה אלא באמצע אותיות העקר, כגון
 נצטדק מגזרת צדק, (זיאל ד ט) ויצטבע
 מגזרת צבע, (יכושט ט ז) ויצטירו מגזרת

וישבו העירה. מטרפולין היתה והוא אומר
 העירה, עיר כל שהיא, אלא שלא היתה
 חשוכה בעיניהם אלא כעיר בינונית
 שלעשרה בני אדם לעגן המלחמה: **יד עודנו**
שם. שהיה ממתין להם: **טו הלא ידעתם**
כי נחש ינחש וגו'. הלא ידעתם כי איש
 חשוב כמוני יודע לנחש ולדעת מדעת
 ומסברא ובינה כי אתם גנבתם הגביע:
טז האלהים מצא. יודעים אנו שלא סרחנו,

וזלק הרקדוק: ^{טז} **הננו עבדים.** בדגש שני הנוני"ן ובסגול הראשון. והמסורת ז' דגושין וזה
 אחד מהם:

תפסיר רס"ג

לְסִידֵי נַחַן וּמִן וְגַד אֶלְגָּאם פִּי
יְדָה: יז) קֹאֵל. אֲנִי מַעֲדִי מִן
אֵן אֶצְנַע הַדִּיא אֶלְאֶמֶר.
אֶלְדָּגֶל. אֶלְדִּי וְגַד אֶלְגָּאם פִּי
יְדָה. הוּ יִכּוֹן לִי עֲבָדָא. וְאַנְתָּם.
אֶצְעָדוּ בְּסִלָּאם אֵלֵי אֲבִיכֶם:

מֵא נִמְלִיל וּמָא נִזְכִּי. מִן קָדָם יִי. אֶשְׁתַּכַּח
חֻבָּא בְּעַבְדָּךְ. הָא אֲנַחְנָא עֲבָדִין לְרַבּוּנִי.
אֵף אֲנַחְנָא. אֵף דְּאֶשְׁתַּכַּח כְּלִידָא בִּידֵיהּ:

וַיֹּאמֶר חֲלִילָה לִי מִעֲשׂוֹת
זֹאת הָאִישׁ אֲשֶׁר נִמְצָא

הַגָּבִיעַ בְּיָדוֹ הוּא יִהְיֶה-לִּי עֶבֶד וְאַתֶּם עָלוּ
לְשָׁלוֹם אֶל-אֲבִיכֶם: וַאֲמַר. חָס לִי. מִלְּמַעְבַּד דָּא.
גְּבָרָא. דְּאֶשְׁתַּכַּח כְּלִידָא בִּידֵיהּ. הוּא יִהְיֶה לִי עֲבָדָא. וְאַתָּוֹן. סְקוּ לְשָׁלוֹם

לֹת אֲבִיכוֹן: ס ס ס

קָמֹו פִּיסוּקִים סִימָן יחזקיהו

— רש"י —

חֲקוֹת עֲמָרִי, מְגֻזֶּרֶת שְׁמֹר, (יִשְׁעִי נֵט טו) וְסָר
מִרְעַ מִשְׁתּוֹלָל, מְגֻזֶּרֶת (אִיוֹז יִז יז) מוֹלִיק
יִשְׁעִים שׁוֹלָל, (שְׁמוֹת ט יז) מִסְתּוֹלָל בְּעַמִּי
מְגֻזֶּרֶת (יִמִּיכ יִז טו) דְּרָךְ לֹא סְלֻלָה:

(מִשְׁלִי יִז יז) צִיר אֲמוּנִים, (יִכּוּשֶׁעַ ט יז) הַצִּיטְדָּנו
מְגֻזֶּרֶת (נִשְׁלִי מִז כֹּה) צִדָּה לְדָרְךְ. וְתִיבָה
שְׁתַּחֲלֻתָה סִמ"ךְ אִז שִׁי"ן כְּשֶׁהִיא מִתְפַּעֲלָת
הַתִּי"ו מִפְּרָדָת אֶת אוֹתִיוֹת הָעֶקֶר, כְּגוֹן (קִכְלֹס
יִז ה) וְיִסְתַּבֵּל הַחֲגָב, מְגֻזֶּרֶת סִבֵּל, (דִּינִיאל ז ח)
מִשְׁתַּבֵּל הוּיָת בְּקִרְנֵיא, (מִיכָה ו טז) וְיִשְׁתַּמֵּר

חסלת פרשת מקץ

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנִבְיָאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדַבְרֵיהֶם, הַנֶּאֱמָרִים בְּאַמֶּת. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנִבְיָאִי, הָאֱמֶת וְהַצֶּדֶק: (אֲמֵן)

הפטרה דוידה מקץ

במלכים א' סימן ג'

וַיִּקַּן שְׁלֹמֹה וְהִנֵּה חֵלֹם וַיָּבֹא יְרוּשָׁלַם וַיַּעֲמֵד | לִפְנֵי |
אֲרוֹן בְּרִית-אֲדֹנָי וַיַּעַל עֲלֹת וַיַּעַשׂ שְׁלָמִים וַיַּעַשׂ
מִשְׁתָּה לְכָל-עַבְדָּיו: וְאַתָּעַר שְׁלֹמֹה, וְהָא חֲלָמָא. וְאַתָּא לִירְשָׁלַם.

וְקָם, קָדַם אֲרוֹן קִימָא דִּי. וְאַסִּיק עֲלוֹן. וְנָפִיס, נִכְסֵת קִדְשִׁין. וְעַבְד מִשְׁתָּיָא,
 לְכָל עַבְדֵּיהִי: ^ב אִז תִּבְאֵנָה שְׁתֵּים נָשִׁים זָנוֹת אֶל-הַמֶּלֶךְ
 וְתַעֲמִדְנָה לְפָנָיו: בְּכִין אֶתְאָה. תִּרְתִּין נָשִׁין פִּנְדִּקוֹן, לְמִדּוֹן קָדַם מֶלֶכָא,
 וְקִמָּא, קִדְמוּהִי: ^ג וְתֹאמַר הָאִשָּׁה הָאֶחָת בִּי אֲדֹנִי אֲנִי וְהָאִשָּׁה
 הַזֹּאת יֹשֶׁבֶת בְּבֵית אֶחָד וְאֶלֶד עִמָּה בְּבֵית: וְאָמַרְת. אֶתְתָא
 חֲדָא, בְּכַעַר רְבוּנִי. אָנָּא, וְאֶתְתָא חֲדָא. יִתְבֹּן, בְּבֵיתָא חֲדָא. וְיִלְיִדִית עִמָּה,
 בְּבֵיתָא: ^ד וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְלִדְתִּי וְתֵלֵד גַּם-הָאִשָּׁה
 הַזֹּאת וְאֶנְחֵנוּ יַחְדָּו אֵין-זָר אֶתְנֹן בְּבֵית זִוְלַתִּי שְׁתֵּים-
 אֶנְחֵנוּ בְּבֵית: וְהָוָה. בְּיוֹמָא תִּלְיִתָאָה, לְמִילְדִי. וְיִלְיִדִת, אִף אֶתְתָא
 חֲדָא. וְאֶנְחֵנָא בְּחֲדָא. לִית נִכְרָאֵי עִמָּנָא, בְּבֵיתָא. אֱלֹהִין, תִּרְתִּין אֶנְחֵנָא,
 בְּבֵיתָא: ^ה וַיָּמָת בֶּן-הָאִשָּׁה הַזֹּאת לִילָה אֲשֶׁר שָׁכְבָה עֲלָיו:
 וּמִית. בַּר אֶתְתָא חֲדָא, בְּלִילְיָא, דְּשָׁכִיבַת, עֲלוּהִי: ^ו וְתִקַּם בְּתוֹךְ
 הַלֵּילָה וְתִקַּח אֶת-בְּנִי מֵאֶצְלִי וְאָמַתְךָ יִשְׁנָה וְתִשְׁכְּבִיבֶהּ
 בְּחִיקָה וְאֶת-בְּנָה הַמֵּת הַשְּׁכִיבָה בְּחִיקָי: וְקָמַת בְּגוֹ לִילְיָא,
 וְנִסִּיבַת יֵת בְּרִי מְלֻתִי. וְאָמַתְךָ, דְּמָכָא. וְאִשְׁכִּיבְתִּיהָ, לְוֹתָהָ. וְיֵת בְּרָה
 מִיתָא, אִשְׁכִּיבַת לְוֹתִי: ^ז וְאִקַּם בְּבֹקֶר לְהִינִיק אֶת-בְּנִי וְהֵנָּה-
 מֵת וְאֶתְבוֹנֵן אֵלָיו בְּבֹקֶר וְהֵנָּה לֹא-הָיָה בְּנִי אֲשֶׁר יִלְדִתִּי:
 וְקָמַת בְּצַפְרָא. לְאוֹנְקָא יֵת בְּרִי, וְהָא מִית. וְאִסְתַּכְּלִית בֵּיהָ, בְּצַפְרָא. וְהָא,
 לֹא הָוָה בְּרִי, דִּילִידִית: ^ח וְתֹאמַר הָאִשָּׁה הָאֶחָת לֹא כִי בְּנִי
 חָחִי וּבְנֵךְ הַמֵּת וְזֹאת אִמָּרְת לֹא כִי בְּנֵךְ הַמֵּת וּבְנִי חָחִי
 וְתִדְבַרְנָה לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ: וְאָמַרְת אֶתְתָא אַחֲרִנְתָא, לֹא כֵן. בְּרִי חָחִי,
 וּבְרִיד מִיתָא. וְדָא אִמָּרָא, לֹא כֵן. בְּרִיד מִיתָא, וּבְרִי חָחִי, וְדִינֵן, קָדַם
 מֶלֶכָא: ^ט וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ זֹאת אִמָּרְת זֶה-בְּנִי חָחִי וּבְנֵךְ הַמֵּת
 וְזֹאת אִמָּרְת לֹא כִי בְּנֵךְ הַמֵּת וּבְנִי חָחִי: וְאָמַר מֶלֶכָא. דָּא

וְזֶלֶק הַדְּקִדּוֹק: ^ט זֶה-בְּנִי. הַבִּי"ת דָּגֵשׁ כִּי הוּא דְחִיק:

אָמַר. דִּין בְּרִי חַיָּא, וּבְרִיךְ מִתָּא. וְדָא אָמַר, לָא כֹן. בְּרִיךְ מִתָּא, וּבְרִי חַיָּא: ^י וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ קָחוּ לִי-חֶרֶב וַיָּבִיאוּ הַחֶרֶב לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: וַאֲמַר מַלְכָּא, אֵיתוּ לִי חֶרֶב. וַאֲבִיתָאוּ חֶרֶב, לְוֹת מַלְכָּא: ^{יא} וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ גְּזֵרוּ אֶת-הַיֶּלֶד הַחַי לְשָׁנִים וּתְנוּ אֶת-הַחֲצִי לְאַחַת וְאֶת-הַחֲצִי לְאַחַת: וַאֲמַר מַלְכָּא. פְּסוּקוּ. יְת רַבִּינָא חַיָּא, לַתְרִין. וְהָבּוּ פְלָגִיָּה, לַחֲדָא. וּפְלָגִיָּה, לַחֲדָא: ^{יב} וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֲשֶׁר-בָּנָה הַחַי אֶל-הַמֶּלֶךְ כִּי-נִכְמְרוּ רַחֲמֶיהָ עַל-בָּנָהּ וַתֹּאמֶר | כִּי אֲדֹנִי תְנוּ-לָהּ אֶת-הַיֶּלֶד הַחַי וְהַמֵּת אֶל-תְּמִיתָהּ וְזֹאת אֲמַרְתָּ גַם-לִי גַם-לָךְ לָא יִהְיֶה גְזֵרוֹ: וַאֲמַרְתָּ אֶתָּא דְּבִרָה חַיָּא, לְמַלְכָּא. אֲרִי אֲתַגְּלִלוּ רַחֲמֶהָ, עַל בִּרָה. וַאֲמַרְתָּ, בְּבָעוּ רַבּוּנִי. הָבּוּ לָהּ, יְת רַבִּינָא חַיָּא. וּמִקְטֹל, לָא תִקְטְלֶנָּהּ. וְדָא אָמַר. אֲף דִּילִי אֲף דִּילִיךְ. לָא יְהִי, פְּסוּקוּ: ^{יג} וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר תְּנוּ-לָהּ אֶת-הַיֶּלֶד הַחַי וְהַמֵּת לָא תְּמִיתָהּ הִיא אִמּוֹ: וַאֲתִיב מַלְכָּא, וַאֲמַר. הָבּוּ לָהּ, יְת רַבִּינָא חַיָּא. וּמִקְטֹל, לָא תִקְטְלֶנָּהּ. הִיא, אִמִּיהָ: ^{יד} וַיִּשְׁמְעוּ כָּל-יִשְׂרָאֵל אֶת-הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר שָׁפַט הַמֶּלֶךְ וַיֵּדְאוּ מִפְּנֵי הַמֶּלֶךְ כִּי רָאוּ כִּי-חֲכָמָת אֱלֹהִים בְּקֶרְבוֹ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט: וַיִּשְׁמְעוּ כָּל יִשְׂרָאֵל. יְת דִּינָא, דִּדָּן מַלְכָּא. וּדְחִילוּ, מִן קִדְּם מַלְכָּא. אֲרִי חֲזוּ. אֲרִי חֲכָמָתָא, מִן קִדְּם יי. בְּמַעֲוָהּ, לְמַעַבְד דִּינָא: ^{טו} וַיְהִי הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ עַל-כָּל-יִשְׂרָאֵל: וְהָיָה, מַלְכָּא שְׁלֹמֹה. מַלְכָּא, עַל כָּל יִשְׂרָאֵל:

(גְּבַלְנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שִׁמּוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פִּרְקָנָא. יי צְבָאוֹת, שְׁמִיָּה. קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יַתְבָּרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלַם, וּלְעָלְמֵי עָלְמֵינָא:

וְזֶלֶק הַדְּקָדוּק: ^{טז} וְתֵנוּ אֶת הַחֲצִי לְאַחַת. בַּפֶּתַח וּמִסִּיר עָלֶיהָ ו' זָקָף וּפֶתַח:

תפסיר רס"ג

כח) פֶּעֶאשׁ יַעֲקֹב פִּי בְלִדִּי
מִצֵּר. סִבְעָה עֶשֶׂר סֵנָה.
פֶּצֶאֶר גְּמִיעַ עֲמִרָה סֵנִי
חִיּוּתָהּ. מֵאִיָּה וְסִבְעָה
וְאַרְבַּעִין סֵנָה: כט) וְלִמָּא
קָרַב אֶגֶל אִסְרָאֵל אֵן יְמוּת.
דִּעָא בְּאַבְנֵה יוֹסֵף. וְקֵאל לָהּ
אֵן וְגִדַּת חֲצִיאָא עֲנִידָד. אוּם
בִּידָד אֱלִי עֲהָדִי וְאַצְטָנַע
אֱלִי פֶּצֶלָא וְאַחֲסָאנָא בְּאֵן
לֹא תִדְפַּנְנִי בְּמִצֵּר: ל) בֵּל
אַדִּיא צִרְתִּי אֱלִי אֲבֵאִי.

ויחי יעקב

דגו לנחת שבת
ושני וחמישי

כח וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם שִׁבְעַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה
וַיְהִי יְמֵי-יַעֲקֹב שְׁנֵי חָיָיו
שִׁבְעַת שָׁנִים וְאַרְבָּעִים וּמֵאָה
שָׁנָה: וַחַיָּא יַעֲקֹב בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם.
שִׁבְעַת עֶסְרֵי שָׁנִין. וְהָוָה יוֹמֵי יַעֲקֹב
שְׁנֵי חִיּוּתָיָהּ מֵאָה וְאַרְבַּעִין וּשְׁבַע
שָׁנִין: כט וַיִּקְרָבוּ יְמֵי-יִשְׂרָאֵל

לְמוֹת וַיִּקְרָא לְבָנָו לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ אִם-נָא
מַצָּאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ שִׁים-נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי
וְעָשִׂיתָ עִמָּדִי חֶסֶד וְאַמֶּת אֶל-נָא תִקְבְּרֵנִי
בְּמִצְרַיִם: וּקְרִיבוּ יוֹמֵי יִשְׂרָאֵל לְמָמָת. וּקְרָא לְבָרִיָּהּ לְיוֹסֵף. וַאֲמַר
לִיָּהּ אִם כָּעַן אֲשַׁכַּחֲתִי רַחֲמִין בְּעֵינְךָ. שׁוּ כָּעַן יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי. וְתַעֲבִיד
עִמִּי טִיבוּ וּקְשׁוּט. לֹא כָּעַן תִּקְבְּרֵנִי בְּמִצְרַיִם: ד) וְשָׁכַבְתִּי עִם-

רס"י

שְׁבָעִים: וַיִּקְרָא לְבָנָו לְיוֹסֵף. לְמִי שְׁהִיָּה
יְכוּלָת בִּידָד לַעֲשׂוֹת: שִׁים נָא יָדְךָ. וְהַשְׁבָּע:
חֶסֶד וְאַמֶּת. חֶסֶד שְׁעוֹשִׁין עִם הַמֵּתִים הוּא
חֶסֶד שְׁלֹאֲמָת. שְׁאִינוּ מִצְפָּה לְתִשְׁלוּם גְּמוּלָה:
אֵל נָא תִקְבְּרֵנִי בְּמִצְרַיִם. סוּפָה לְהִיּוֹת
עֶפְרָה בָּנִים וּמְרַחֲשִׁין תַּחַת גּוּפִי וְשֹׁאִין מִתִּי
חוּצָה לְאַרְץ חַיִּים אֲלֵא בְּצֶעַר גִּלְגּוּל מְחֻלּוֹת.
וְשֹׁלֵא יַעֲשׂוּנִי מִצְרַיִם עֲבוּדָה זָרָה: ל) וְשָׁכַבְתִּי
עִם אֲבֹתִי. וַיֵּיזֵּז מִחֲבֵר לְמַעְלָה לְתַחֲלִיל

כח וַיְחִי יַעֲקֹב. לְמַדָּה פֶּרֶשָׁה זֹו סְתוּמָה, לְפִי
שְׁכִינָן שְׁנַפְטָר יַעֲקֹב אֲבִינוּ נִסְתָּמוּ עֵינֵיהֶם
וְלָבָם שְׁלִישְׁרָאֵל מִצְרַת הַשְׁעָבוּד שֶׁהִתְחִילוּ
לְשַׁעֲבָדָם. דְּבָר אַחֵר שְׁבָקֵשׁ לְגִלּוֹת אֶת הַקֶּץ
לְבָנָיו וְנִסְתָּם מִמֶּנּוּ: כט וַיִּקְרָבוּ יְמֵי יִשְׂרָאֵל
לְמוֹת. כָּל מִי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ קְרִיבָה לְמוֹת לֹא
הִגִּיעַ לְיָמֵי אֲבוֹתָיו. [יִצְחָק חֵי מֵאָה וּשְׁמוֹנִים
וְיַעֲקֹב מֵאָה אַרְבָּעִים וְשִׁבְעָה. בְּדוּד נֶאֱמַר
קְרִיבָה, אֲבִיו חֵי אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנִים וְהוּא חֵי

תפסיר רס"ג

אֲבֹתִי וּנְשָׁאֲתַנִּי מִמִּצְרַיִם
וּקְבֻרָתַנִּי בְּקִבְרָתָם וַיֹּאמֶר
אֲנֹכִי אֵעָשֶׂה כְּדִבְרֶךָ:
וַאֲשָׁכּוּב עִם אֲבֹהָי. וְתַטְלֶנֶנִּי מִמִּצְרַיִם.
וְתִקְבְּרֶנֶנִּי בְּקִבְרֵתְהוֹן. וַאֲמַר, אֲנִי
אֶעֱבִיד כְּפִתְגָמְךָ: לֹא וַיֹּאמֶר
הַשֶּׁבַע לִי וַיִּשְׁבַּע לוֹ
וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל עַל-רֹאשׁ

פֶּאֱחֻמְלָנִי מִן מִצְרָיִם. וַאֲדַפְנֵנִי פִי
מִקְבֻרָתָהֶם. קֹאֵל. אֲנִי אֶעֱנֶה
כְּמֵא קֹלְתִּי: לֹא קֹאֵל אֲחֻלָּהּ
לִי. פְּחֻלָּהּ לֹה. וְסִגְד אִסְרָאֵל
עָלַי. טָרַף אֶלְסָרִיר שְׁפָרָא:
מַח (א) וְלִמָּא כָּאן בַּעַד הַדִּיָּה
אֶלְאִמּוֹר. קִיל לְיוֹסֵף. אֵן אֶבְאֵד
מְרִיץ. פֶּאֱכִיד אֲבִינִיה מַעָּה.
מִנְשָׁה וְאַפְרַיִם: (ב) תִּים אֶכִּיבֵר
יַעֲקֹב. וְקִיל לֹה. הוֹדִיא אֲבִנָּךְ

הַמָּטָה: וַאֲמַר. קִיִּים לִי. וְקִיִּים לִיָּהּ. וְסִגִּיד יִשְׂרָאֵל עַל רִישׁ עֶרְסָא:
❖ טַבֵּר בִּסְפָרִי תִיטֵן ❖ מַח א וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה אָבִיד חֲלָה וַיִּקַּח אֶת-שְׁנֵי
בָנָיו עִמּוֹ אֶת-מְנַשֶּׁה וְאֶת-אֶפְרַיִם: וַהֲוָה. בְּתֵר
פִתְגָמֵיָהּ הָאֵלֶּין. וַאֲמַר לְיוֹסֵף. הֵא אֲבִיד מְרַע. וְדַבֵּר. יֵת תִּרִין בְּנוֹהִי
עֲמִיָּה. יֵת מְנַשֶּׁה וְיֵת אֶפְרַיִם: ❖ וַיִּגֵּד לְיַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִנֵּה

— רס"ג —

לְמַעַלָּה מִרְאשׁוֹתָיו שְׁלַחֲלָה. דְּבַר אַחֵר
עַל רֹאשׁ הַמָּטָה, עַל שְׁהִיָּתָהּ מִשְׁתּוֹ
שְׁלֵמָה שְׁאִין בָּהּ רִשְׁעָה, שְׁהִרִי יוֹסֵף מֶלֶךְ הוּא,
וְעוֹד שְׁנֵשְׁבָה לְבִין הַגּוֹיִם, וְהִרִי הוּא עוֹמֵד
בְּצִדְקוֹ:

מַח 6 וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף. אַחֵד מִן הַמַּגִּידִים, וְהִרִי
זֶה מִקְרָא קֶצֶר. וַיֵּשׁ אֲוִמְרִים אֶפְרַיִם הָיָה רָגִיל
לְפָנֵי יַעֲקֹב בְּתַלְמוּד, וְכִשְׁחֲלָה יַעֲקֹב בְּאַרְץ
גּוֹשֶׁן, הִלָּךְ אֶפְרַיִם אֶצֶל אָבִיו לְמִצְרַיִם וְהִגִּיד
לוֹ: וַיִּקַּח אֶת שְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ. כְּדִי שְׁיִבְרַכֵּם
יַעֲקֹב לְפָנֵי מוֹתוֹ: 3 וַיִּגֵּד. הַמַּגִּיד לְיַעֲקֹב, וְלֹא
פָּרַשׁ מִי, וְהִרְבָּה מִקְרָאוֹת קֶצֶר לְשׁוֹן:

הַמִּקְרָא (פְּסוּק כט) שִׁים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי
וְהַשְׁבַּע לִי, וְאֲנִי סוֹפִי לְשָׁכֵב עִם אֲבוֹתַי,
וְאַתָּה תִּשְׁאַנִּי מִמִּצְרַיִם. וַאֲנִי לֹאֲמַר וְשָׁכַבְתִּי
עִם אֲבוֹתַי, הַשְׁכִּיבֵנִי עִם אֲבוֹתַי בְּמַעְרָה,
שְׁהִרִי כְּתִיב אַחֲרָיו וּנְשָׁאֲתַנִּי מִמִּצְרַיִם
וּקְבֻרָתַנִּי בְּקִבְרָתָם. וְעוֹד, מְצִינֵנוּ בְּכִמָּה
מְקוֹמוֹת לְשׁוֹן שְׁכִיבָה עִם אֲבוֹתָיו הִיא
הַגִּיָּעָה, וְלֹא הַקְּבוּרָה, כְּמוֹ (מ"א ז י)
וַיִּשְׁכַּב דָּוִד עִם אֲבוֹתָיו, וְאַחֵר כֶּף וַיִּקְבֹּר בְּעִיר
דָּוִד: 6 וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל. תַּעֲלֵא בְּעִדְנִיָּה
סִגִּיד לִיָּהּ: עַל רֹאשׁ הַמָּטָה. הִפָּךְ עֲצָמוֹ
לְצַד הַשְׁכִּינָה, מִכָּאן אֲמָרוּ שְׁהִשְׁכִּינָה

תפסיר דס"ג

יוסף גאי אליך. פתקוי
אסראיל. וגלס עלי אלסריר:
(ג) פקאל יעקוב ליוסף. אעלם
אן אלטאיק אלכאפי. תגלא לי
פי לוז פי בלד כנעאן. פבארך
פיא: (ד) וקאל לי. האנא
מתמרך ומכת'רך. ואגעל מנד
גוק אמם. ואעטי הדיא אלבלד.
לנסלך בעדך חוז אלד'הר:
(ה) ואלאן. אבנאך אלמולודין
לך פי בלד מצר. אלי אן אתי

בנך יוסף בא אליך
ויתחזק ישראל וישב על-
המטה: וחי ליעקב. ואמר. הא.
ברך יוסף אתי לותך. ואתקף ישראל.
ויתב על ערסא: ^ג ויאמר יעקב
אל-יוסף אל שדי נראה-
אלי בלוז בארץ כנען
ויברך אתי: ואמר יעקב ליוסף.

אל שדי. אתגלי לי בלוז בארעא דכנען. וברך יתי: ^ד ויאמר
אלי הנני מפרך והרביתך ונתתיך לקהל
עמים ונתתי את הארץ הזאת לזרעך אחריך
אחזת עולם: ואמר לי. האנא מפיש לך ומסגי לך. ואתננך
לכנשת שבטין. ואתין. ית ארעא הדא. לבנך בתרך אחסנת עלם:
^ה ועתה שני-בניך הנולדים לך בארץ מצרים
עד-באי אליך מצרימה ליהם אפרים

• רש"י •

לי על בנימין. קהל גוים הרי שנים
לבד מבנימין. ושוב לא נלד לי בן. למדני
שעתיד אחד משבטי לחלק. ועתה אותה
מתנה אני נותן לך: כ הנולדים לך, עד
באי אליך. לפני בואי אליך, כלומר
שנלדו משפרשת ממני עד שבאתי אצלך:
לי הם. בחשבון שאר בני הם לטול חלק
בארץ איש כנגדו:

ויתחזק ישראל. אמר אף על פי שהוא בן,
מלך הוא ואחלוק לו כבוד. מכאן שחולקין
כבוד למלכות, וכן משה חלק כבוד למלכות
(שמות יא ח) וירדו כל עבדיך אלה אלי, וכן
אליהו (מ"א יח מו) וישנס מתניו וגו':
ו נתתיך לקהל עמים. בשרני שעתידים
לצאת ממני עוד קהל ועמים ואף על פי
שאמר לי (לעיל לב יא) גוי וקהל גוים, גוי אמר

תפסיר רס"ג

וּמִנְשֵׁה בְּרֹאוֹבֵן וְשִׁמְעוֹן

יְהוֹיָדָא: וּבְעֵן. תָּרִין בְּנֵי דְאִתְּלִידוּ

לָךְ בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם. עַד מִיתָא לְוֹתָךְ.

לְמִצְרַיִם דִּילִי אֲנוּן. אֲפֻרִים וּמִנְשֵׁה.

בְּרֹאוֹבֵן וְשִׁמְעוֹן יְהוֹן קִדְמִי:

וּמוֹלֶדֶתְךָ אֲשֶׁר-הוֹלֶדְתָּ

אֲחֵיהֶם לָךְ יְהוֹיָדָא עַל שֵׁם

אֲחֵיהֶם יִקְרְאוּ בְּנִחְלָתָם: וּבְנִין. דִּתּוֹלִיד בְּתֵרִיהוֹן דִּילָךְ

יְהוֹן. עַל שׁוֹם אֲחִיהוֹן. יתְקֹרֹן בְּאַחְסֶנְתְּהוֹן: ָ וְאֲנִי | בְּבֹאִי

מִפְּדֹן מִתָּה עָלִי רַחֵל בְּאַרְץ כְּנַעַן בְּדֶרֶךְ

בְּעוֹד כְּבֶרֶת-אַרְץ לְבֹא אֶפְרַתָּה וְאֶקְבְּרָה שֵׁם

בְּדֶרֶךְ אֶפְרַת הוּא בֵּית לָחֶם: וְאֲנִי בְּמִיתָא מִפְּדֹן.

— רס"י —

על גשמים מלהוליקה ולקברה בחברון, עת
הגיד היה, שהארץ חלולה ומנקבת כקברה:
ואקברה שם. ולא הולכתיה אפלו לבית
לחם להכניסה לארץ, וידעתי שיש בלבך
עלי [תרעומת], אבל דע לך שעל פי הדבור
קברתיה שם שתהא לעזרה לבניה בשוגלה
אותם ובזרעון, והיו עוברים דרך שם, וצאת
רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם
רחמים, שנאמר (יחזקאל לא יח) קול ברמה
נשמע רחל מבכה על בניה וגוי, והקדוש
ברוך הוא משיבה (יחזקאל לא טו) יש שכר
לפעלתך נאם ה' ושבבו בנים לגבולם.
ואונקלוס תרגם כרוב ארעא, כדי שעור
חרישת יום [הארץ]. ואומר אני שהיה להם
קצב שהיו קורין אותו כדי מחרשה אחת.

וּמוֹלֶדֶתְךָ וגוי, אם תוליד עוד לא יהיו
במנין בני אלא בתוך שבטי אפרים ומנשה
יהיו נכללים, ולא יהא להם שם בשבטים
לענין הנחלה, ואף על פי שנתחלקה הארץ
למנין גלגלתם בדכתיב (צמדז כו נד) לרב
תרבו נחלתו, וכל איש ואיש נטל בשוה חוץ
מן הבכורות, מכל מקום לא נקראו שבטים
אלא אלו [להטיל גורל הארץ למנין שמות
השבטים, ונשיא לכל שבט ושבט, ודגלים
לזה ולזה]: ָ וְאֲנִי בְּבֹאִי מִפְּדֹן וגוי, ואף על
פי שאני מטריח עליך להוליכני להקבר
בארץ כנען, ולא כך עשיתי לאמך, שהרי
סמוך לבית לחם מתה: כְּבֶרֶת אֶרֶץ. מדת
ארץ, והם אלפים אמה כמדת תחום שבת,
כדברי רבי משה הדרשן, ולא תאמר שעבבו

שימו' דמור (י) מתה עלי. המלה מתה והעולם טועים, וכן כתב בחה"ד בראשית ל' פס' א' שכתב: מתה
אנכי לחוד מלרע וכ"כ הגר"י צוברי צ"ל במסורת מדויקת. ואכמ"ל.

תפסיר רס"ג

מן אלמסאפה אלי' דכ"ול
אפרת. פדפנתהא ת"ם פי טריק
אפרת. הי בית לחם ולם יולד לי
בעד ד"אלך ש"י:א: ח) פלמא
ראי אסראיל בני יוסף. קאל מן
הולאי: ט) קאל לה יוסף. המא
אבניי. אלד'י רוקניהמא
אללה תהנא. קאל. קדמהמא
אלי' חתי אבארך פיהמא:
י) ופאנתא עינא אסראיל קוד
תקלתא מן אלשיכ"י:ה: לם
יטק אן ינצ'ר. פקדמהמא
אליה. פקבלהמא ועאנקהמא:
יא) קאל אסראיל ליוסף.
אלנצ'ר אלי' וגהד לם אמל
(קרי: אאמיל). והודיא קוד

מיתת עלי רחל. בארעא דכנען
באורחא. בעוד ברוב ארעא למיעל
לאפרת. וקברתה תמן באורח אפרת.
היא בית לחם: ה וירא ישראל
את בני יוסף ויאמר מי
אלה: וחזא ישראל ית בני יוסף.
ואמר מן אלין: ט ויאמר יוסף
אל-אביו בני הם אשר
נתן-לי אלהים בזה ויאמר
קחם-נא אלי ואברכם:
ואמר יוסף לאביוהי. בני אנון. דיהב לי יי

הבא. ואמר. קריבנון בען לותי ואברכנון: (שע) י ועיני
ישראל כבדו מזקן לא יוכל לראות ויגש
אתם אליו וישק להם ויחבק להם: ועיני ישראל
יקרא מסיבו. לא יכיל למחזי. וקריב יתהון לותיה. ונשיק להון וגפיי
להון: ❀ שרליטער ❀ בספרי תימן ❀ ויאמר ישראל אל-יוסף
ראה פניך לא פללתי והנה הראה אתי

— רש"י —

לברכה: ט בזה. [הראה לון שטר ארוסין
ושטר כתובה, ובקש יוסף רחמים על הדבר
ונחה עליו רוח הקדש: ויאמר קחם נא אלי
ואברכם. זהו שאמר הכתוב (כושע יא ג) ואנכי
תרגלתי לאפרים קחם על זרועותי, תרגלתי
רוחי ביצלב בשביל אפרים, עד שלקחן על
זרועותי: יא לא פללתי. לא מלאני לבי

קרוידי"א זלע"ז [מלוא מחרשה], בדאמרנון
(בבא מניעא קז ח) ברוב ותני, (יומא מג ז) כמה
דמסיק תעלא מבי ברבא: ח וירא ישראל
את בני יוסף. בקש לברכם ונסתלקה
שכינה מפנוה לפי שעתיד זרבעם ואחאב
לצאת מאפרים, ויהוא ובניו ממנשה: ויאמר
מי אלה. מהיכן יצאו אלו שאינן ראויין

תפסיר רס"ג

אוראני אללה איצא נסלד: (יב) תם אכרדמא יוסף מן ענד חגרה. וסגד עלי וגזה עלי אלארץ: (יג) תם אכרד' כלאהמא ותרד אפרים בימינה ען יסאר אסראיל ומנשה ביסארה ען ימין אסראיל. וקדממא אליה: (יד) פמד אסראיל ימינה. וגעלהא עלי ראס אפרים והו אלעצג'ר. ויסארה עלי ראס מנשה. אחכם ידיה כד'אד. עלי אן מנשה אלכפר: טו) ובארך פי

אלהים גם את זרעך: ואמר
ישראל ליוסף. מחזי אפך לא סברית.
והא אחזי יתי. יי אף ית בנך:
ויצא יוסף אתם מעם
ברכיו וישתחו לאפיו
ארצה: ואפיק יוסף. יתהון מן
קדמוהי. וסגיד על אפוהי על ארעא:
ויקח יוסף את-שניהם
את-אפרים בימינו משמאל
ישראל ואת-מנשה

בשמאלו מימין ישראל ויגש אליו: ודבר יוסף ית
תרויהון. ית אפרים בימינה משמאלא דישראל. וית מנשה
בשמאליה מימינא דישראל. וקריב לוֹתיה: וישלח
ישראל את-ימינו וישת על-ראש אפרים
והוא הצעיר ואת-שמאלו על-ראש מנשה
שכל את-ידיו כי מנשה הבכור: ואשיט ישראל ית
ימיניה. ושוי על רישא דאפרים והוא זעירא. וית שמאליה על רישא
דמנשה. אחכימנון לידוהי. ארי מנשה בוכרא: ויברך את-

— רס"י —

לחשב מחשבה שאראה פניך עוד. פללתי לשון מחשבה, כמו (ישעיה טז ג) הביאי עצה עשו פלילה: יב ויצא יוסף אתם. לאחר ששקם הוציאם יוסף מעם ברכיו כדי לישובם, זה לימין וזה לשמאל לסמוך ידיו עליהם ולברכם: וישתחו לאפיו. בשחזור לאחוריו מלפני אביו: יג את אפרים בימינו משמאל ישראל. הבא לקראת חברו ימינו בנגד שמאל חברו, וכיון שהוא הבכור מימין לברכה: יד שכל את ידיו. כתרגומו

תפסיר רס"ג

יוסף וקאל לה. אללה. אלדי
סאר אבאי פי טאעתה
אברהם ויצחק. הו אללה
אלדי רעאני. מנד' כנת אלי
הדיא אליוס: טז) במלך פכני
מן כל שר. הו יבארך פי הדין
אלג'לאמין. ויסמין באסמי.
ואסם אבאי אברהם ויצחק.
ונומון כת'רה פי אלארץ:
יז) פלמא רא' יוסף. אן אביה
קד געל ידה אלימני אלי ראס
אפרים סא דאלך ענדה.
פאסנדהא. לזילהא ען ראס
אפרים אלי ראס מנשה:

יוסף ויאמר האלהים אשר
התהלכו אבתי לפני
אברהם ויצחק האלהים
הרעה אתי מעודי עד-
היום הזה: וברוך ית יוסף ואמר. יי.
דפלו אבהתי קדמוהי אברהם ויצחק. יי
דזן יתי. מדאיתני עד יומא הדין:
טז) המלאך הגאל אתי
מפל-רע יברך את-
הנערים ויקרא בהם שמי

ושם אבתי אברהם ויצחק וידגו לרב בקרב
הארץ: מלאכא דפרק יתי מכל בישא. יברך ית עולימיא.
ויתקרי בהון שמי. ושום אבהתי אברהם ויצחק. וכנוני ימא יסגון בגו
בני אנשא על ארעא: פ' דבריער בספרי תימן (שלישי) ד' וירא יוסף
בי-ישית אביו יד-ימינו על-ראש אפרים וירע
בעינו ויתמד יד-אביו להסיר אתה מעל
ראש-אפרים על-ראש מנשה: וחזא יוסף. ארי שוי

רס"י

אחכמונו, בהשכל וחקמה השכיל את ידיו
(לכף, ומדעת), כי יודע היה כי מנשה
הבכור, ואף על פי כן לא שט ימינו עליו:
טז) המלאך הגאל אתי. מלאך הרגיל
להשתלח אלי בצרתי, כענן שנאמר (בראשית

לא יא. יג) ויאמר אלי מלאך האלהים בחלום
יעקב וגו' אנכי האל בית אל: יברך את
הנערים. מנשה ואפרים: וידגו. בדגים הללו
שפרים ורבים ואין עין הרע שולטת בהם:
יז) ויתמד יד אביו. הרימה מעל ראש בנו

תפסיר רס"ג

יח) פקאל לה לים כדא יא אבאה. אן הדא אלאכבר (נ"א: אלכבר). צ"ר ימינך עלי ראסה: יט) פאבי וקאל קד עלמת יא אבני. אן הדא יכת'ר איצ'א ותפון מנה אמה. ולכני אעלם. אן אכ'אה אלאצ'גר יכת'ר מנה. ויפון נסלה מל אלאמם שבהא: כ) פלמא בארד פיהם פי דיאלך אליום קאל. כך יתבארך בני אסראיל קאילין

אבוהי יד ימיניה. על רישא דאפרים ובאיש בעינוהי. וסעדה לידא דאבוהי. לאעדאה יתה. מעל רישא דאפרים לאנחותה על רישא דמנשה:

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אָבִיו

לֹא-כֵן אָבִי פִּי-זָה הַבֶּכֶר

שִׁים יְמִינִךָ עַל-רֹאשׁוֹ: וַאֲמַר

יוֹסֵף. לְאָבוּהִי לֹא כֵן אָבִא. אֲרִי דִין

בּוֹכְרָא. שׁוֹ יְמִינֶךָ עַל רִישִׁיהִ:

וַיִּמָּאן אָבִיו וַיֹּאמֶר

יָדַעְתִּי בְנִי יָדַעְתִּי גַם-הוּא יִהְיֶה-לָעַם וְגַם-

הוּא יִגְדֹל וְאוֹלָם אָחִיו הַקָּטָן יִגְדֹל מִמֶּנּוּ וְזָרְעוֹ

יִהְיֶה מְלֹא-הַגּוֹיִם: וְסָרִיב אָבוּהִי. וַאֲמַר יָדַעְנָא כָּרִי יָדַעְנָא.

אף הוא יהי לעם ואף הוא יסגי. וברם. אחוהי זעירא יסגי מניה. ובנוהי

יהון שלטין בעממא: כ) ויברכם ביום ההוא לאמור

בך יברך ישראל לאמר ישמך אלהים

באפרים וכמנשה וישם את-אפרים לפני

מנשה: וברכנון. ביוםא ההוא למימר. כך. יברך ישראל למימר.

— רס"י —

וְזָרְעוֹ יִהְיֶה מְלֹא הַגּוֹיִם. כָּל הָעוֹלָם יִתְמַלֵּא
בְּצֵאת שְׁמֵעוֹ כְּשִׁיעֲמִיד חֲמָה בְּגִבְעוֹן וְיָרֵחַ
בְּעֵמֶק אֵילָן: כ) כֶּךָ יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל. הָבֵא
לְבָרְךָ אֶת בְּנֵי, יִבְרַכְּם בְּבִרְכָתְם וַיֹּאמֶר אִישׁ
לְבָנוּ וְשִׁמְךָ אֱלֹהִים בְּאֶפְרַיִם וְכַמְנָשָׁה: וַיִּשֶׁם
אֶת אֶפְרַיִם. בְּבִרְכָתוֹ לִפְנֵי מְנַשֶּׁה, לְהַקְדִּימוֹ

וּתְמַכָּה בִּידוֹ: יט יָדַעְתִּי בְנִי יָדַעְתִּי. שְׁהוּא
הַבְּכוֹר: גַּם הוּא יִהְיֶה לָעַם וְגַם הוּא יִגְדֹל.
שְׁעֵתִיד גִּדְעוֹן לְצֵאת מִמֶּנּוּ שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא עוֹשֶׂה נֶס עַל יְדוֹ: וְאוֹלָם אָחִיו הַקָּטָן
יִגְדֹל מִמֶּנּוּ. שְׁעֵתִיד יְהוֹשֻׁעַ לְצֵאת מִמֶּנּוּ
שִׁינְחִיל אֶת הָאָרֶץ וּלְלַמֵּד תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל:

שִׁמְךָ הַמְּדוּר (כ) לֹא-כֵן. יש להפריד מעט בין התיבות דלא לישתמע לכן.

תפסיר דס"ג

בַּעֲזָן לְבַעֲזָן. יַעֲזִירָךְ אֱלֹהָ.
מֵתִיל אַפְרִים וּמְנַשֶּׁה. פְּקֻדִם
אַפְרִים עָלָי מְנַשֶּׁה: (כא) פְּקֻדֵּי
אַסְרָאִיל לְיוֹסֵף. הָאֲנָא מֵאִית.
וְיִכּוֹן אֱלֹהָ מַעֲכָם. וְיִרְדָּכֶם.
אֱלִי בְלָד אַבְרָם: (כב) וְאֲנָא
קֹד אַעֲשִׂיתִךְ. חֲצֵה זְאִידָא עָלָי
אַכְזִיתִךְ. אֱלֹדִי אַכְדִּיתָה מִן יַד
אַלְאָמֻרִין. בְּסִפִּי וְקוֹסִי:
מט א) ת'ם דַּעַא יַעֲקֹב בְּבִנְיָה.
וְקֹאֵל אֲגַתְמֵעוּ חֲתִי אַכְדִּירָכֶם.
מֵא יִוְאָפִיכֶם פִּי אַכִּיר אֱלֹאִיָּאם:

יְשׁוּיִנְךָ יי. בְּאִפְרַיִם וּבְמְנַשֶּׁה. וְשׁוּי יֵת
אַפְרַיִם קָדָם מְנַשֶּׁה: כֹּא וַיֹּאמֶר
יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף הִנֵּה
אֲנֹכִי מֵת וְהָיָה אֱלֹהִים
עִמָּכֶם וְהֵשִׁיב אֶתְכֶם אֶל-
אֶרֶץ אֲבֹתֵיכֶם: וַאֲמַר יִשְׂרָאֵל
לְיוֹסֵף. הָאֲנָא מָאִית. וְהָיָה מִימָרָא דִּי
בְּסַעֲדָכּוֹן. וְיָתִיב יִתְכּוֹן. לְאָרֶע אַבְהָתְכּוֹן:
כב וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ שָׂכָם אֶחָד

עַל-אֶחָד אֲשֶׁר לְקַחְתִּי מִיַּד הָאֲמֹרִי בְּחֶרֶבִי
וּבְקִשְׁתִּי: וְאֲנָא. יְהִיבִית לְךָ. חוֹלָק חַד יִתִּיר עַל אֶחָד. דְּנִסִּיבִית

מִיָּדָא דְאֲמֹרָאָה. בְּחֶרֶבִי וּבְקִשְׁתִּי: פ **חֲמִידָא** **בְּסִפִּי** **וְקוֹסִי** **(רביעי)**
מֵט וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל-בָּנָיו וַיֹּאמֶר הֵאסְפוּ
וְאֶגִּידָה לָכֶם אֵת אֲשֶׁר-יִקְרָא אֶתְכֶם בְּאַחֲרִית

— רס"י —

שְׁנֵי חֲלָקִים, וְשָׂכָם לְשׁוֹן חֲלָק הוּא, וְהֶרְבֵּה
יֵשׁ לוֹ דּוּמִים בְּמִקְרָא (תַּחֲלִים כֹּא יג) פִּי
תְּשִׁיתֻמוּ שָׂכָם, תְּשִׁית שׁוֹנָאִי לְפָנֵי לְחֲלָקִים,
(סס ס ח) אֲחֻלָּקָה שָׂכָם, (כּוּשֶׁט ו ט) דְּרֹךְ יִרְצָחוּ
שָׂכָמָה, אִישׁ חֲלָקוֹ, (פְּנִיכ ג ט) לְעַבְדּוֹ שָׂכָם
אֶחָד: אֲשֶׁר לְקַחְתִּי מִיַּד הָאֲמֹרִי. מִיָּד עֲשׂוּ
שְׁעִשָּׁה מַעֲשֵׂה אֲמֹרִי. דְּבַר אַחֵר שְׁהִיָּה צַד
אֲבִיו בְּאֲמֹרִי פִּי: בְּחֶרֶבִי וּבְקִשְׁתִּי. הִיא
חֲכָמָתוֹ וְתַפְלָתוֹ:

מֵט וַיִּקְרָא יַעֲקֹב לְכָם. בְּקֶשׁ לְגִלּוֹת אֵת הַקֶּץ
וְנִסְתַּלְקָה שְׂכִינָה מִמֶּנּוּ וְהִתְחִיל אֹמֵר דְּבָרִים

בְּדִגְלִים וּבְחֻנְכַּת הַנְּשִׂאִים: כב וַאֲנִי נָתַתִּי
לְךָ. לְפִי שְׂאֵתָה טוֹרַח לְהִתְעַסֵּק בְּקִבּוּרָתִי,
וְגַם אֲנִי נָתַתִּי לְךָ נְחֻלָּה שְׁתַּקְבֵּר בָּהּ, וְאִי זו,
זו שָׂכָם, שְׁנֹאֲמֹר (יִכּוּשֶׁט כז ג) וְאֵת עֲצָמוֹת
יוֹסֵף אֲשֶׁר הִעֲלֹוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם קָבְרוּ
בְּשָׂכָם: שָׂכָם אֶחָד עַל אֶחָד. שָׂכָם מִמֶּשׁ,
הִיא תַּהֲוִיָּה לְךָ חֲלָק אֶחָד יִתְרָה עַל אֶחָד:
בְּחֶרֶבִי וּבְקִשְׁתִּי. בְּשִׁהְרָגוֹ שְׁמַעוֹן וְלֹוִי אֵת
אֲנָשֵׁי שָׂכָם נִתְכַּנְּסוּ כָּל סְבִיבוֹתֵיהֶם לְהַזְדַּוֵּג
לָהֶם וְחָגַר יַעֲקֹב כְּלִי מִלְחָמָה בְּגִידוֹ. דְּבַר
אַחֵר שָׂכָם אֶחָד הִיא הַבְּכּוֹרָה שְׁיִטְלוּ בְנָיו

תפסיד רס"ג

(ב) אגתמעו ואסמעו ד'אלך יא
בני יעקוב. ואקבלו מן אסראיל
אביכם: (ג) יא ראובן אנת
בכרי. וקוותי ואול גילי. מפצל
פי אלשרף ומפצל פי אלעז:
(ד) ואלאן בנהלה מן מא לא
תפצל. אד' צעדת אלי' מצ'גע
אביד. חניד' ממא תבד'לת
פראשי תכ'לין: (ה) שמעון ולוי

הימים: וקרא יעקב לבנוהי. ואמר.
אתפנשו ואחוי לבון. ית. דיערע יתכון
בסוף יומיא: **הקבצו ושמעו**
בני יעקב ושמעו אל-
ישראל אביכם: אתפנשו
ושמעו בני יעקב. וקבילו אלפן מן
ישראל אבוכון: **ראובן בכרי**

אתה כחי וראשית אונני יתר שאת ויתר עז:
ראובן בכרי את. חילי וריש תיקפי. לך הוה חזי למסב תלתא
חולקין, בכירותא פהונתא ומלכותא: **פתחו במים אל-**
תותר פי עלית משבבי אביד אז חללת יצועי
עלה: (אין מתרגמין פסוק זה בציבור: על דאזלת לקביל אפך הא כמיא.
ברם לא אהניתא חולק יתיר לא תסב. ארי סליקתא בית משבבי
אבנד. בכין אחילתא לשיי ברי סליקתא: **פ שמעון ולוי**

רס"ד

אחרים: ג וראשית אונני. היא טפה ראשונה
שלו, שלא ראה קרי מימיו: **אונני.** בוחי, כמו
(כושט יז ט) מצאתי און לי (ישעי' מ כו) מרוב
אונים, (שס כט) ולאין אונים: **יתר שאת.** ראוי
היית להיות יתר על אחיך בכהנה, לשון
נשיאות בפנים: **ויתר עז.** במלכות, כמו
(ש"ס ז ט) ויתן עז למלכו. ומי גרם לך להפסיד
כל אלה: **פתחו במים.** הפחו והבהלה אשר
מהרת להראות בעסק, במים הללו
הממהרים למרוצתם, לך אל תותר. אל

וזלק הדקדוק: **ושמעו אל-ישראל אביכם.** ברוב התיגאן תיבת ושמעו במארכה ותיבת
ישראל בטפחא:

תפסיר דס"ג

אכיון. פי אלא את אלצ'לם
פרצ'תהמא: (ו) פי עצבתהם לם
תדכל נפסי ופי תגוקהם לם
תגתמע ד'אתי. לאן
בג'צ'בהמא קתלו אמה.
וברצ'אדם קלעו סורהא:

אחים כלי חמס

מכרתיהם: שמעון ולוי אחיו.

גוברין גברין בארע תותבותהון עבדו

גבורא: **בסדם אל-תבא**

נפשי בקהלם אל-תחד

בבדי כי באפם הרגו איש וברצנם עקרו-

שור: ברוהון לא הות נפשי. באתכנושיהון למחד לא נחתית מן

יקרי. ארי ברוגזהון קטלו קטול. וברעותהון תרעו שור סנאה:

— רש"י —

לשמעון, ולא כתב בן יעקב: **בקהלם**.
כשיקהל קרח שהוא משבטו שללוי את כל
העדה על משה ועל אהרן: **אל תחד בבדי**.
שם, אל יתחד עמהם שמי, שנאמר (זמזכר
טו 6) קרח בן יצהר בן קהת בן לוי, ולא
נאמר בן יעקב אבל בדברי הימים כשנתחסו
בני קרח על הדוכן, נאמר (דכ"א ו 33) בן קרח
בן יצהר בן קהת בן לוי בן ישראל:
אל תחד בבדי. כבוד לשון זכר הוא, ועל
קרח אתה צריך לפרש כמדבר אל הכבוד
ואומר אתה כבודי אל תתחד עמם, כמו
(ישעי' יד 3) לא תחד אתם בקבורה:
כי באפם הרגו איש. אלו חמור ואנשי
שכם, ואינם חשובין כלם אלא כאיש אחד
וכן הוא אומר בגדעון (שופטים ו טז) והכית את
מדין כאיש אחד, וכן במצרים (שמות טו 6)
סוס ורוכבו רמה בים, זהו מדרשו, ופשוטו
אנשים הרבה קורא איש, כל אחד לעצמו,
באפם הרגו כל איש שפעסו עליו, וכן (יחזקאל
יט ג) וילמד לטרף טרף אדם אכל: **וברצנם**
עקרו שור. רצו לעקר את יוסף שנקרא
שור, שנאמר (דברים לג יז) בכור שורו הדר לו.
עקרו אישיותו"ר זלע"ז [לכרות גידי השוק].

יצועי, (תהלים סג ז) אם זכרתיך על יצועי:
כ **שמעון ולוי אחים**. בעצה אחת על שכם
ועל יוסף. (לעיל לו יט. כ) ויאמרו איש אל אחיו
ועתה לכו ונהרגהו, מי הם, אם תאמר ראובן
או יהודה, הרי לא הסכימו בהריגתו, אם
תאמר בני השפחות, הרי לא היתה שונאתן
שלמה, שנאמר (שם 3) והוא נער את בני
בלהה ואת בני זלפה וגוי, יששכר וזבולן לא
היו מדברים בפני אחיהם הגדולים מהם, על
קרח שמעון ולוי הם, שקראם אביהם אחים:
כלי חמס. אמונות זו שלרציקה, חמס הוא
בידיהם, מברכת עשו היא, זו אמונות שלו
היא, ואתם חמסתם אותה חמנו:
מכרתיהם. לשון כלי זין, חסוף בלשון יוני
מכיר. דבר אחר מכרתיהם. בארץ מגורתם
נהגו עצמן בכלי חמס, כמו (יחזקאל טו ג)
מכרתיהם ומלדתיהם, וזה תרגום של-אונקלוס:
ובסדם אל תבא נפשי. זה מעשה זמרי,
כשנתקבצו שבטו שלשמעון להביא את
המדינית לפני משה, ואמרו לו זו אסורה או
מתרת, אם תאמר אסורה, בת יתרו מי
התירה לך, אל יזכר שמי בדבר, שנאמר
(זמזכר כה יד) זמרי בן סלוא נשיא בית אב

תפסיר רס"ג

אָרֹר אַפִּם כִּי עֹז
וְעִבְרָתָם כִּי קִשְׁתָּה
אַחֲלָקֶם בִּיעֶקֶב וְאַפִּיצֶם
בְּיִשְׂרָאֵל: לֵיט רוּגְזָהוּן אָרִי תִקִּיף.
וְחִימַתְהוּן אָרִי קִשְׂיָא. אַפְלָגְנוּן בִּיעֶקֶב.
וְאַבְדְּרָנוּן בְּיִשְׂרָאֵל: פּ הַ יְהוּדָה
אַתָּה יוֹדוּךָ אַחִיד יִדְךָ
בְּעָרְךָ אִיבִיד יִשְׁתַּחֲוּוּ לָךְ

(ז) פְּמִדִּמוֹם גִּצְבָהמָא מָא
אַעֲזָה. וְחִמִּיתְהָמָא מָא
אַעֲבָהמָא. אַקְסַמְהָמָא פִּי אַל
יַעֲקֹב. וְאַבְדְּהָמָא פִּי אַל
אַסְרָאִיל: (ח) וְאַנְתָּ יָא יְהוּדָה
יִסְיִדוּנְךָ אַכְוִתְךָ. וְיִדִּיד פִּי קַפָּא
אַעֲדִינְךָ. וְיִכְצֵעַ לָךְ בְּנֵי אֲבִיד:
(ט) תִּכּוֹן יָא יְהוּדָה כְּשִׁבְלֵ אַסְדָּה.
לְאַנְךָ כְּלִצַּת אֲבִי מִן אֱלֻקְתָּל.
אַלְדִּי אַדִּיא גְתִיא וּרְבִיץ.
כְּאַסְדָּה אִו לָבוּ מִן דִּיא יִתִּירָה:

בְּנֵי אֲבִיד: יְהוּדָה. אַתָּה אֲוִדִיתָא וְלֹא בְהִיתָתָא בְּךָ יוֹדוֹן אַחֲךָ.
יִדְךָ תִּתְקַף עַל בְּעָלֵי דְבִבְךָ יִתְבְּרוֹן סְנָאד. יְהוֹן מַחֲזִירֵי קְדָל קְדָמְךָ.
יְהוֹן מִקְדָּמִין לְמִשְׁאַל בְּשַׁלְמָךְ בְּנֵי אֲבִיד: ט גֹּזֵר אַרְיָה יְהוּדָה
מִטְרָךְ בְּנֵי עָלִית כְּרַע רַבִּץ כְּאַרְיָה וְכִלְבִּיא

רס"י

שְׁנָאֲמָר (ש"ז כז מ) וְאַוִּיבֵי תִתָּה לִי עָרְךָ: בְּנֵי
אַבִּיד. עַל שֵׁם שְׁהִיוּ מְנָשִׁים הִרְבָּה לֹא אָמַר
בְּנֵי אֲמָר. בְּדִרְךָ שְׁאֲמָר יִצְחָק (לעיל כז כט):
ט גֹּזֵר אַרְיָה. עַל דּוֹד נִתְנַבָּא בְּתַחֲלָה גֹזֵר
(שְׁמוּאֵל ז' כ ז) בְּהִיּוֹת שְׁאוּל מֶלֶךְ עָלִינוּ אַתָּה
הִייתָ הַמּוֹצִיא וְהַמְּבִיא אֶת יִשְׂרָאֵל, וְלִבְסוּף
אַרְיָה כְּשִׁהְיָה מְלִיכָהוּ עָלֵיהֶם, וְזֶהוּ שְׁתַּרְגֵּם
אוּנְקָלוֹס שְׁלֹטוֹן יְהוּא בְּשִׁרְיָא, בְּתַחֲלָתוֹ:
מִטְרָךְ. מִמָּה שְׁחָשְׁדְתִּיךָ (לעיל לז לג) בְּטִרְךָ
טִרְךָ יוֹסֵף חָיָה רָעָה אַכְלָתְהוּ, וְזֶהוּ יְהוּדָה
שְׁנִמְשַׁל לְאַרְיָה: בְּנֵי עָלִית. סִלְקַתְּ אֶת
עֲצָמָךְ, וְאַמְרַת (שס כו) מִהַ בָּצַע יוֹגִי, וְכֵן
מִהֲרִיגַת תִּמָּר שְׁהוּדָה (לעיל לח כו) צָדִיקָה
מִמֶּנִּי, לְפִיכָךְ כְּרַע רַבִּץ יוֹגִי בִימֵי שְׁלָמָה
(מ"א כ ט) אִישׁ תַּחַת גִּפְנוֹ וְגו':

לְשׁוֹן (יְבוֹשֶׁעַ י"א ו) אֶת סוֹסִיָּהֶם תַּעֲקֹר: ז אָרֹר
אַפִּם כִּי עֹז. אָפְלוּ בְּשַׁעַת תּוֹכְחָה לֹא קָלָל
אַלֵּא אַפִּם, וְזֶהוּ שְׁאֲמָר בְּלָעִם (צמדז כג ח)
מִהַ אֲקוּב לֹא קִבָּה אַל: אַחֲלָקֶם בִּיעֶקֶב.
אַפְרִידִם זֶה מִזֶּה שְׁלֹא יִהְיֶה לְוִי בְּמִנְיָן
הַשְּׁבָטִים, וְהָרִי הֵם חֲלוּקִים. דְּבַר אַחֲרֵי אֵין לָךְ
עֲנִיִּים וְסוֹפְרִים וּמִלְמָדִי תִינוּקוֹת אַלֵּא
מִשְׁמַעוֹן, כְּדִי שִׁהְיוּ נְפוּצִים, וְשִׁבְטוֹ שֶׁל־לְוִי
עָשָׂאוּ מַחֲזֹר עַל הַגְּרָנוֹת לְתַרּוּמוֹת
וּלְמַעֲשָׂרוֹת, נִתֵּן לוֹ תַפּוּצָתוֹ דְּרָךְ כְּבוֹד:
ח יְהוּדָה אַתָּה יוֹדוּךָ אַחִיד. לְפִי שְׁהוּכִיִּם
אֶת הָרִאשׁוֹנִים בְּקִנְטוּרִים הַתַּחֲלִיל יְהוּדָה
לְסוּג לְאַחֲזָרִיו (שְׁלֹא יוֹכִיחֻנוּ עַל מַעֲשֵׂה תִמָּר)
וְקִרְאוּ יַעֲקֹב בְּדִבְרֵי רְצוֹי יְהוּדָה לֹא אַתָּה
כְּמוֹתָם: יִדְךָ בְּעָרְךָ אִיבִיד. בִּימֵי דָוִד.

תפסיר דס"ג

(י) לא יזול קצ"ב אלמלך מן יהודה. ואלרסס מן תחת אמרה. אלי אן יגי אלדי הו לה. ואליה תגתמע אלשעוב: (יא) ראבטא ללגפן גחאשה. וללסריק בני אתאנה. ג'אסלא

מי יקימנו: שלטון יהי בשירויא ובסופא יתרבא מלכא מדבית יהודה. ארי מדין קטלא ברי נפשך סליקתא. ינוח ישרי בתקוף באריא. וכליתא ולית מלכו דתזעזעניה: **לא יסור**

שבט מיהודה ומחקק מבין

רגליו עד כי יבא שילה ולו יקהת עמים: לא יעדי עבד שולטן מדבית יהודה. וספרא מבני בנוהי עד עלמא. עד דייתי משיחא דדיליה היא מלכותא. וליה ישתמעון עממא: **אסרי לגפן עירה ולשרקה בני אתנו פבס ביין לבשו ובדם ענבים סותה:** יסחר ישראל

— רש"י —

דנהרדעא. ויכול היה לומר קהית עמים: **אסרי לגפן עירה.** נתנבא על ארץ יהודה שתהא מושכת זין כמעין, איש יהודה יאסר לגפן עיר אחד ויטענו מנפן אחת, ומשורק אחד בן אתון אחד: **שרקה.** ומורה ארבה, קורייד"א זלע"ז [עריס]: **פבס ביין.** כל זה לשון רבוי זין: **סותה.** לשון מין בגד הוא, ואין לו דמיון במקרא: **אסרי.** כמו אוסר, דוגמתו (תכליס קיג ז) מקימי מעפר דל, (שס כג ו) היושבי בשמים, וכן בני אתנו כענין זה. ואונקלוס תרגם במלך המשיח. גפן הם ישראל, עירה זו ירושלים. שורקה אלו ישראל (ירמיה כ כה) ואנכי נטעתיה שורק: **בני אתנו.** יבנון היכליה, לשון שער האיתון בספר יחזקאל (מ טו). ועוד תרגמו בפנים אחרים גפן אלו צדיקים. בני אתנו עבדי אורייתא באלפן, על שם (שופטים כ י) רוכבי אתונות צחורות. **פבס ביין.** יהא ארגון טב

י לא יסור שבט מיהודה. מדוד ואסף, אלו ראשי גליות שבבבל שרודים את העם בשבט שממנים על פי המלכות: **ומחקק מבין רגליו.** תלמידים, אלו נשיאי ארץ ישראל: **עד כי יבא שילה.** מלך המשיח שהמלוכה שלו, וכן תרגם אונקלוס. ומדרש אנדה שילו, שי לו, שנאמר (תכליס טו יז) יובילו שי למורה: **ולו יקהת עמים.** אסיפת עמים, שהיו"ד עיקר היא ביסוד, כמו (יחזקאל כח י) יפעתך, ופעמים שנופלת ממנו, וכמה אותיות משמשות בלשון זה והם נקראים עיקר נופל, כגון נוי"ן של-נוגף ושל-נושף ואל"ף (חיוז יג י) שבאחותי באוניכם, (יחזקאל כה כ) ושבאבחת חרב (מ"ז ד ז) ואסוף שמן. אף זה יקהת עמים, אסיפת עמים, שנאמר (ישעיהו יא י) אליו גוים ידרשו, ודומה לו (משלי ל י) עין תלעג לאב ותבז ליקהת אם, לקבוצ קמטים שבפנים מפני זקנתה. ובתלמוד (יבמות קו ז) דיתבי ומקדו אקהתא בשוקי

תפסיר רס"ג

באלכ'מר לבאסה. ובדם
אלענב כסותה: יב) מזור (בכ"י:
מזור) אלעינין אפת'ר מן
אלכ'מר ואביץ' אלסנאן
אפת'ר מן אלל'בן: יג) וזבולון
עלי סאחל אלפ'ר יס'כן. ופי
סאחלה ס'כן. וטרף תכ'מה אלי
צידא: יד) ויששכר כגסם
מנפ'רד. ראבץ' בין אלצ'פין:

לקרתיה, עמא יבנון היכליה. יהון
צדיקיא סחור סחור ליה, ועבדי אוריתא
באולפן עמיה. יהי ארגון טב לבושיה.
וכסותיה מילא מילא צבע זהורי
וצבענין: **יב חכלילי עינים מיין**
ולבן-שנים מחלב: יסמקון
טורוהי בכרמוהי, יטופון נעוהי בחמר.
יחורן בקעתיה בעבור ובעדרי עניה: **פ**

יב זבולן לחוף ימים ישכן
והוא לחוף אנ'ת וירכתו על-צידן: זבולון. על ספר
יממ'א ישרי. והוא יכביש מחוזין בספינן. וטוב ימא ייכול. ותחומיה
יהי מטי עד צידון: **פ יד יששכר חמר גרם רבץ בין**
המשפתיים: יששכר עתיר בנכסין. אחסנתיה בין תחומיא:

— רס"ג —

שנים לשון (ש"ס יד ז) שני הסלעים: יג זבולון
לחוף ימים. על חוף ימים תהיה ארצו. חוף
בתרגומו ספר, מרס"ס זלע"ז [זבולן] והוא יהיה
מצוי תדיר על חוף אגיוה. במקום הנמל,
שאגיוה מביאות שם פרקמטיא, שהיה זבולן
עוסק בפרקמטיא, וממציא מזון לשבט
יששכר והם עוסקים בתורה, הוא שאמר
משה (דברים לג יח) שמח זבולן בצאתך
ויששכר באהלך, זבולן יוצא בפרקמטיא
ויששכר עוסק בתורה באהלים: **וירכתו על**
צידן. סוף גבולו יהיה סמוך לצידון. ירכתו,
סופו, כמו (שמות כו כג) ולירכתי המשכן:
יד **יששכר חמור גרם.** חמור בעל עצמות,
סובל עול תורה בחמור חזק שמטעינין אותו
משאוי כבד: **רבץ בין המשפתיים.** בחמור
המהלך ביום ובלילה ואין לו לינה בבית

לבושה, דומה לזין, וצבעונין הוא לשון
סותה שהאשה לובשתן ומסיתה בהן את
הזכר לתן עיניו בה. ואף רבותינו פרשו
בתלמוד לשון הסתת שכרות במסכת
כתבות (דף ק"א ז) ועל הזין, שמא תאמר אינו
מורה, תלמוד לומר סותה: יז **חכלילי.** לשון
אדם בתרגומו וכן (משלי כג כט) למי חכלילות
עינים, שכן דרך שותי זין עיניהם מאדימין:
מחלב. מרוב חלב [שיהא בארצו מרעה
טוב לעדרי צאן, וכן פרוש המקרא אדם
עינים והא מרוב זין, ולבן שנים והא מרוב
חלב]. ולפי תרגומו עינים לשון הרים, שמשם
צופים למרחוק. ועוד תרגמו בפנים אחרות
לשון מעינות וקלוח ה'קבים. נעוהי, יקבים
שלו, ולשון ארמי הוא במסכת עבודה זרה
(דף ע"ז ז) נצא ארתחו. יחורן בקעתיה, תרגם

תפסיר רס"ג

(טו) ת'ם יר' אלאחזה מא
אגודהא. ואלארץ' מא
אנעמחה. פ'מד ענקה ללנקל.
ויציר כאלד'מה כ'אדמא: (טז)
ודן יחכם לקומה. כגמלה' סבט
מן בני אסראיל: (יז) ויפון דן
כאלת'עבאן עלי' אלטריק.
וכאלמטרון עלי' אלסכה.

טו וַיֵּרָא מְנוּחָה כִּי טוֹב וְאֶת-

הָאָרֶץ כִּי נַעֲמָה וַיֵּט שְׁכֻמוֹ

לְסֹבֵל וַיְהִי לְמַסַּע עֲבָד:

וְחֹזָא חוֹלְקָא אַרִי טב. וְיַת אַרְעָא אַרִי

מַעֲבָדָא פִּירִין. וַיִּכְבִּישׁ מְחוֹזֵי עַמְמֵיָא

וַיִּשְׁיִצֵי יַת דִּירֵיהוֹן. וְדִישְׁתֵּארוֹן בְּהוֹן יְהוֹן

לִיה פִּלְחִין וּמַסְקִי מַסִּין: **ס**

טז דָּן יָדִין עָמּוֹ כְּאַחַד שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל:

יַתְבַּחַר וַיִּקּוּם גּוֹבְרָא. בְּיוֹמוֹהִי יַתְפָּרִיק עַמִּיהָ. וּבִשְׁנוּהִי יִנּוּחוֹן כְּחֻדָּא

שְׁבִטָא דִּישְׂרָאֵל: **יז יְהִי-דָן נָחֵשׁ עַל־דָּרָךְ שְׁפִיפֹן**

עַל־אַרְחַת הַנָּשֶׁף עֲקֵבֵי-סוֹס וַיִּפֹּל רֹכְבוֹ אַחֲוֹר:

יְהִי גְבֵרָא דִּיתְבַּחַר וַיִּקּוּם מִדְּבִית דָּן. אִימְתִּיהָ תִתְרַמִּי עַל עַמְמֵיָא,

— רס"י —

טו דָּן יָדִין עָמּוֹ. יִנְקִם נִקְמַת עָמּוֹ מִפְּלִשְׁתִּים.
כְּמוֹ (דְּזֵרִיס לִז לו) כִּי יָדִין ה' עָמּוֹ: **כְּאַחַד**
שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל. כֹּל יִשְׂרָאֵל יִהְיוּ כְּאַחַד עָמּוֹ
וְאֶת כָּלֶם יָדִין, וְעַל שְׁמִשׁוֹן נָבֵא גְבוּאָה זֹ.
וְעוֹד יֵשׁ לְפָרֵשׁ כְּאַחַד שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל כְּמִיּוּחַד
שְׁבִשְׁבִטִים הוּא דוֹד שְׁבֵא מִיְהוּדָה: **יז שְׁפִיפֹן.**
הוּא נָחֵשׁ. וְאוֹמֵר אֲנִי שְׁקָרִי כֵּן עַל שֵׁם
שְׁהוּא נוֹשֵׁף, כְּמוֹ (זֵרֵאשִׁית ג טו) וְאַתָּה תִּשְׁוֹפֶנּוּ
עֲקֵב: **הַנָּשֶׁף עֲקֵבֵי סוֹס.** כֶּךָ דִּרְכּוֹ שְׁלִנְחָשׁ,
וְדִמְהוֹ לְנָחֵשׁ הַנּוֹשֵׁף עֲקֵבֵי סוֹס, וְנוֹפֵל רֹכְבוֹ
אַחֲוֹר שְׁלֵא נָגַע בוֹ. וְדוּגְמָתוֹ מְצִינוּ בְּשִׁמְשׁוֹן
(שׁוֹפְטִים טז כט) וַיִּלְפַּת שְׁמִשׁוֹן אֶת שְׁנֵי עַמּוּדֵי
הַתְּנוּף וְגו' וְשָׁעַל הִגָּג מִתּוֹ. וְאוֹנִקְלוֹס תִּרְגָּם
כְּחִיּוֹ חוֹרְמָן, שֵׁם מִין נָחֵשׁ, שְׁאִין רְפוּאָה
לְנִשְׁכָּתוֹ, וְהוּא צִפְעוֹנִי, וְקָרְוִי חוֹרְמָן עַל שֵׁם
שְׁעוֹשָׂה הַכֹּל חֶרֶם. וְכַפְתָּנָא, כְּמוֹ פִתָּן. יְכֻמוֹן,

וְכִשְׁהוּא רוּצָה לְנוּחַ רוּבֵץ לוֹ בֵּין הַתְּחוּמִין
בְּתַחוּמֵי הָעִירוֹת שְׁמוֹלִיק שֵׁם פְּרַקְמִטָּא:
טו וַיֵּרָא מְנוּחָה כִּי טוֹב. רָאָה לְחַלְקוֹ אֶרֶץ
מְבוֹרְכַת וְטוֹבָה לְהוֹצִיא פִירוֹת: **וַיֵּט שְׁכֻמוֹ**
לְסֹבֵל. עוֹל תוֹרָה: **וַיְהִי.** לְכֹל אֲחִיו יִשְׂרָאֵל:
לְמַסַּע עֲבָד. לְפִסּוֹק לָהֶם הוֹרָאוֹת שְׁלִתוֹרָה
וְסִדְרֵי עֲבוּרִין, שְׁנַאָמֵר (זכ"א יז לג) וּמִבְּנֵי
יִשְׁשָׁכָר יוֹדְעֵי בִינָה לְעֵתִים לְדַעַת מַה יַּעֲשֶׂה
יִשְׂרָאֵל רְאִישֵׁיהֶם מְאִתִּים, מְאִתִּים רְאִשֵׁי
סִנְהֶדְרָאוֹת הָעַמִּיד, וְכֹל אֲחִיהֶם עַל פִּיהֶם:
וַיֵּט שְׁכֻמוֹ. הַשְׁפִּיל שְׁכֻמוֹ כְּמוֹ (שְׁמוּאֵל ז' כז י)
וַיֵּט שְׁמִים (מַכְלִיס עַם א) הָטוּ אֲזַנָּכֶם. וְאוֹנִקְלוֹס
תִּרְגָּמוֹ בְּפָנִים אַחֲרִים וַיֵּט שְׁכֻמוֹ לְסֹבֵל
מִלְחָמוֹת וְלִכְבוּשׁ מְחוֹזוֹת שְׁהֶם יוֹשְׁבִים עַל
הַסֶּפֶר, וַיְהִי הָאוֹיֵב כְּבוּשׁ תַּחְתִּיו לְמַסַּע עוֹבָד:

וְזֶלֶק הַדְּקָדוּק: **יז הַנָּשֶׁף עֲקֵבֵי-סוֹס.** דָּגֵשׁ הַקו"ף לְתַפְאֶרֶת מִפְּנֵי הַשּׁוּא (מַהר"ם):

תפסיד רס"ג

אללאסע עקב אלפרס ויקע
ראכבה אלי ורא: יח) יקול
רגות ג'ותך יא רב: יט) וגד אי
כרדוס תכרדס עליה. והו יגד
אעקאבה: כ) ואשר טעאמה
סמין. והו יעטי מלאד' אלמלוד:

ומחתיה תתקף בפלשתאי. כחוי חורמן
ישרי על אורחא, וכפתנא יכמן על
שבילא. יקטיל גברי משרית
פלשתאי פרשין עם רגלאין. יעקר סוסון
ורתבין. וימגר רכביהון לאחרא:
לישועתך קויתי יהוה:

לפורקנך ספרית יי: **ס (חמישי)** יט **גד גדוד יגודנו והוא**
יגד עקב: דבית גד משרית מזינין. יעברון ית ירדנא קדם אחיהון
לקרבא. ובנכסין סגיאין יתובון לארעהון: **ס ב מאשר שמנה**
לחמו והוא יתן מעדני מלך: דאשר טבא ארעיה.

— רש"י —

לשוב יעקב אליו, (סס נח יז) משובב נתיבות.
יגודנו האמור כאן אינו לשון שיפעיל והו
אחרים, אלא כמו יגוד המנוה, כמו (ירמיה כ)
בני יצאנו, יצאו ממנו. גד גדוד יגודנו.
גדודים יגודו המנוה, שיעברו הירדן עם
אחיהם למלחמה כל הלוח עד שנכבשה
הארץ: **והוא יגוד עקב.** כל גדודיו ישובו
על עקבם לנחלתם שלקחו בעבר הירדן, ולא
יפקד מהם איש: **עקב.** בדרך ובמסלולותם
שהלכו ישובו, כמו (סכס טז כ) ועקבותיה לא
נודעו, וכן (שכ"ט ט ח) בעקבי הצאן, זלשן לע"י
סכ"ט [עקבות]: **כ מאשר שמנה לחמו.**
מאכל הבא מחלקו של אשר יהא שמן, שיהיו
זיתים מרבים בחלקו, והוא מושף שמן
כמעין. וכן ברכו משה (דברים לג כז) וטבל
בשמן רגלו, כמו ששנינו במנחות (דף פכ ז)
פעם אחת הצרכו אנשי לודקיא לשמן וכי:

יארוב: יח לישועתך קויתי ה'. נתנבא
שינקרו פלשתים את עיניו, וסופו לומר
(סופטים טז כח) זכרני נא וחקוני נא אף הפעם
וגי: יט **גד גדוד יגודנו.** כלם לשון גדוד הם,
וכף חברו מנחם, ואם תאמר אין גדוד בלא
שני דלתי"ן, יש לומר גדוד שם דבר צריך
שני דלתי"ן, שכן דרך תבה בת שתי אותיות
לכפול בסופה, ואין סודה אלא שתי אותיות,
וכן אמר (משלי כו ז) בצפור לגוד, מגזרת (איוז
ז ד) ושבעתי נודדים, (סופטים כ כז) שם נפל
שדוד, מגזרת (סכסס לא ו) ישוד צהרים, אף
יגוד, יגודנו, וגדוד, מגזרת אחת הם. וכשהוא
מדבר בלשון יפעל אינו כפול, כמו יגוד, יגוד,
ירום, ישוד, ישוב, וכשהוא מתפעל או
מפעיל אחרים הוא כפול, כמו יתגודד,
יתרומם, יתבולל, יתעודד. ובלשון מפעיל
(סלס קמו ט) יתום ואלמנה יעודד, (ישע' מט כ)

זולק הדקדוק: **לישועתך.** השי"ן בגעיא בכל ספרי תימן: **יתן מעדני מלך.** המ"ם בגעיא
בכל ספרי תימן:

שמן המור (יח) לישועתך. השו"א שבת"ו נע אף על פי שאין געיא בעי"ן.

תפסיד רס"ג

כא) ונפתלי כאילה מרסלה.
תרד אקנאל אלחסני: כב) ויוסף
אבן מתמר. כג' צן מתמר עלי
עין מא. לה ערוק. קד אמנת
עלי' סור: כג) פאמרוה וכתרו

והיא מרביא תפנוקי מלכין: ס
כא נפתלי אילה שלחה
הנתן אמרי-שפר: נפתלי
בארע טבא יתרמי עדביה. אחסנתיה
תהי מעבדא פירין. יהון מודן ומברכין

עליהון: ס כב בן פרת יוסף בן פרת עלי-עין
בנות צעדה עלי-שור: ברי דסגי יוסף ברי דאתברך.
בגופן דנציב על עינא דמיא. תרין שבטין יפקון מבנוה.
יקבלון חולקא ואחסנתא: כג וימררהו ורבו וישטמהו

— רס"י —

אגדה יש רבים, וזה נוטה לשוב המקרא:
פרת. תי"ו שבו הוא תקון הלשון, כמו (קבלת
ג יח) על דברת בני האדם: שור. כמו לשור:
עלי שור. בשביל לשור. ותרגום
של-אנקלוס בנות צעדה עלי שור תרין
שבטין יפקון מבנוהי וכו'. וכתב בנות על שם
בנות מנשה בנות צלפחד שנטלו חלק בשני
עברי הירדן. ברי דסגי יוסף פורת לשון
פריה ורביה. ויש מדרשי אגדה המתישבים
על הלשון בשעה שבא עשו לקראת יעקב.
בכלן קדמו האמהות ללכת לפני בניהם
להשתחוות, וברחל כתיב (ליל ג ז) נגש יוסף
ורחל וישתחוו. אמר יוסף רשע הזה עינו
רמה, שמא יתן עיניו באמי, יצא לפניה
ושרבב קומתו לכסותה, והוא שברכו אביו
בן פורת, הגדלת עצמך יוסף עלי עין
שלעשו, לפיכך זכית לגדלה: בנות צעדה
עלי שור. להסתכל בך בצאתך על מצרים.
ועוד דרשוהו לענין שלא תשלט בורעו עין
רעה, ואף בשברך מנשה ואפרים ברכם
בדגים שאין עין רעה שולטת בהם:
כג וימררהו ורבו. וימררהו אחיו, וימררהו

כא אילה שלחה. זו בקעת גנוסר שהיא
קלה לבשל פירותיה כאילה זו שהיא קלה
לרוץ. אילה שלוחה. אילה משלחת לרוץ:
הנתן אמרי שפר. בתרגומו. דבר אחר על
מלחמת סיסרא נתנבא (שופטים ד ו) ולקחת
עמר עשרת אלפים איש מבני נפתלי וגו',
והלכו שם בזריות, וכן נאמר שם לשון
שלוח (שופטים כ טו) בעמק שלח ברגליו:
הנתן אמרי שפר. על ידם שרו דבורה
וברק שירה. ורבותינו דרשוהו על יום
קבורת יעקב כשערער עשו על המערה,
במסכת סוטה (דף יג ב). ותרגומו: יתרמי
עדביה יפול חבלו, והוא יודה על חלקו
אמרים נאים ושבח: כב בן פרת. בן חן, והוא
לשון ארמי אפריון נמטייה לרבי שמעון
בסוף בבא מציעא (קט ב): בן פרת עלי
עין. חנו נטוי על העין הרואה אותו: בנות
צעדה עלי שור. בנות מצרים היו צועדות
על החומה להסתכל ביפיו. ובנות הרבה
צעדה, כל אחת ואחת במקום שתוכל
לראותו משם. עלי שור. על ראיתו, כמו
(במדבר כד י) אשורנו ולא קרוב. ומדרשי

תפסיר רס"ג

בְּעָלֵי חֲצִים: וְאֶת־מָרְרוֹ עֲמִיָּה
וְנִקְמוּהִי: וְאֶעֱקֹוּ לִיָּה גּוֹבְרִין גּוֹבְרִין בְּעָלֵי
פִּלְגּוּתִיָּה: כִּד וְתִשָּׁב בְּאִיתָן
קִשְׁתּוֹ וַיִּפְּזוּ זֶרְעֵי יָדָיו מִיָּדֵי
אָבִיר יַעֲקֹב מִשֵּׁם רָעָה

וְהַתְּדוּדָה אֶצְחָאב אֶלְסָהָאם:
(כד) פֶּת־בִּתָּת קוּסָה פִי צֶלְאָבָה.
וּפֶאזָא דִּרְאָעִיָּה מִן טֹאעִתָּה
גָּלִיל יַעֲקֹוב. וּמִן תִּים רָעָא
דִּאֶת אֶסְרָאִיל: (כה) אֶסְאֵל מִן
טֹאִיק אָבִיר אֵן יַעֲנִיד. וּמִן

אָבִן יִשְׂרָאֵל: וְתַבַּת בְּהוֹן נְבִיּוּתִיָּה, עַל דְּקִיִּים אוֹרִיתָא בְּסִתְרָא
וְשׁוּי תוֹקְפָא רוּחְצִנִּיָּה. בְּכֵן אֶתְרַמָּא דְּהַב עַל דְּרַעוּהִי. אַחֲסִין מַלְכוּתָא
וְתַקִּיף. דָּא הָוֵת לִיָּה מִן קָדָם אֵל תַּקִּיפָא דִּיעֲקֹב. דְּבִמִּמְרִיָּה זֶן אָבָהָן
וּבְנִין זֶרְעָא דִּישְׂרָאֵל: כִּד מֵאֵל אָבִיר וַיַּעֲזֹרְךָ וְאֵת שְׂדֵי

— רס"י —

אָבִן יִשְׂרָאֵל, עִיקְרָן שְׁלִישְׁרָאֵל לְשׁוֹן
(זכריה ד ז) הָאָבִן הָרֹאשָׁה לְשׁוֹן מַלְכוּת.
וְאוֹנְקְלוֹס אָף הוּא כָּף תַּרְגֻּמוֹ. וְתִשָּׁב. וְתַבַּת
בְּהוֹן נְבִיּוּתִיָּה, הַחֲלוּמֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם,
עַל דְּקִיִּים אוֹרִיתָא בְּסִתְרָא, תּוֹסַפֶּת הוּא וְלֹא
מִלְשׁוֹן עֲבָרֵי שְׁבַמְקָרָא, וְשׁוּי תוֹקְפָא
רוּחְצִנִּיָּה, תַּרְגֻּמוֹ שֶׁל בְּאִיתָן קִשְׁתּוֹ, וְכָף לְשׁוֹן
הַתַּרְגֻּמוֹ עַל הָעֲבָרֵי וְתִשָּׁב נְבוּאָתוֹ, בְּשִׁבִּיל
שְׁאִיתָנוּ שְׁלִי-הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִיתָה לוֹ
לְקִשְׁתִּי וְלִמְבָטָח. בְּכֵן יִתְרַמָּא דְּהַב עַל
דְּרַעוּהִי, לְכָף וַיִּפְּזוּ זֶרְעֵי יָדָיו, לְשׁוֹן פּוֹ: אָבִן
יִשְׂרָאֵל. לְשׁוֹן נוֹטְרִיקוֹן אָב וּבֵן, אָבָהָן וּבְנִין,
יַעֲקֹב וּבְנָיו. וְרַבּוּתֵנוּ דִּרְשׁוּ וְתִשָּׁב בְּאִיתָן
קִשְׁתּוֹ עַל כְּבִישֵׁת יֶצְרוּ בְּאֶשֶׁת אֲדוֹנִיו, וְקוֹרְאוֹ
קִשְׁתִּי עַל שֵׁם שְׁהוֹרַע יוֹרָה כַּחץ. וַיִּפְּזוּ זֶרְעֵי
יָדָיו, כְּמוֹ וַיִּפּוּצוּ. שְׂיָצָא הָזֶרַע מִבֵּין אֲצִבְעוֹת
יָדָיו: מִיָּדֵי אָבִיר יַעֲקֹב. שְׁנִרְאָתָה לוֹ דְּמוּת
דִּיקוֹנָה שְׁלִי-אָבִיו וְכִי כְּדֹאִיתָא בְּסוּטָה
(דף לו ז): כִּד מֵאֵל אָבִיר. הִיתָה לָךְ זֹאת
וְהוּא יַעֲזֹרְךָ: וְאֵת שְׂדֵי. וְעַם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא הִיָּה לְכָף, כְּשֶׁלֹּא שְׁמַעְתָּ לְדַבְּרֵי אֲדוֹנִיתָךְ

פּוֹטִיפָר וְאֶשְׁתּוֹ לְאֶסְרוֹ, לְשׁוֹן (שְׁמוֹת ט ז)
וְיִמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם: וְרַבּוּ. נַעֲשׂוּ לוֹ אֲחִיו אֲנָשֵׁי
רִיב. וְאִין הִלְשׁוֹן הָזֶה לְשׁוֹן פֶּעֱלָה, שְׂאָם כֵּן
הִיָּה לוֹ לְקַדְדִּי וְרַבּוּ, כְּמוֹ (צמזכר כ יג) הִפְּחָ מִי
מְרִיבָה אֲשֶׁר רַבּוּ וּגְיָ, וְאָף אִם לְשׁוֹן רַבִּית
חֲצִים הוּא, כָּף הִיָּה לוֹ לְהַנְקֵד. וְאִינוּ אֵלָא
לְשׁוֹן פֶּעֱלָה, כְּמוֹ שְׁמוֹ שְׁמִים (יִרְמִיָּה ז יג),
שְׁהוּא לְשׁוֹן הוֹשְׁמוֹ, וְכֵן (אִיוֹז כד כד) רוּמוֹ
מַעֲט, שְׁהוּא לְשׁוֹן הוֹרְמוֹ. אֵלָא שְׁלִישׁוֹן הוֹרְמוֹ
וְהוֹשְׁמוֹ עַל יָדֵי אַחֲרִים, וְלְשׁוֹן שְׁמוֹ, רַמּוֹ.
רַבּוּ, מֵאִלֵּיהֶם הוּא, מְשׁוּמָמִים אֶת עֲצָמָם,
נִתְרוֹמְמוּ מַעֲצָמָם, נַעֲשׂוּ אֲנָשֵׁי רִיב. וְכֵן
(יִשְׁעִי כג ז) דְּמוֹ יוֹשְׁבֵי אֵי, כְּמוֹ נְדָמוֹ. וְכֵן
תַּרְגֻּמוֹ אֲנִקְלוֹס וְנִקְמוּהִי: בְּעָלֵי חֲצִים.
שְׁלִישׁוֹנוֹם כַּחץ. וְתַרְגֻּמוֹ לְשׁוֹן (צמזכר לא לו)
וְתַחֲדֵי הַמְּחֻצָּה, אוֹרְתָן שְׁהִיוּ רְאוּיִם לְחֻלּוֹק עֲמוֹ
נִחְלָה: כִּד וְתִשָּׁב בְּאִיתָן קִשְׁתּוֹ. נִתְיַשְׁבָּה
בְּחֻזֵּק. קִשְׁתּוֹ, חֻזֵּק: וַיִּפְּזוּ זֶרְעֵי יָדָיו. זֶה הִיא
נִתְיַנֵּת טַבְעָתָה עַל יָדָהּ, לְשׁוֹן (מַלְכִּים טו יח) וְהַב
מוֹפֵז, זֹאת הִיתָה לוֹ מִיָּדֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
שְׁהוּא אָבִיר יַעֲקֹב, וּמִשֵּׁם עָלָה לְהִיּוֹת רָעָה

תפסיר דס"ג

אלכאפי אן יבארך עליך.
ברכאת אלסמא מן אלעל.
ברכאת אלג'מר אלדאבצ'ה
ספלא. ברכאת אלד'דאיא
ואלפטון: כו) וברכאת אביך,
תנצ'אף אלי ברכאת אלסלאפי.
ואלי מא אשתהי יפאע

וּבְרַכְךָ בְּרַכַּת שָׁמַיִם מַעַל
בְּרַכַּת תְּהוֹם רַבְּעַת תַּחַת
בְּרַכַּת שְׁדִים וְרַחֵם: מימר
אלהא דאבוך יהי בסעךך. וית שדי
ויברכךך. ברךך דנחתן מטלא דשמיא
מלעילא. ברךך דנגדן ממעמקי ארעא

מלרע. ברכתא דאבוך ודאמך: כו **בְּרַכַּת אָבִיךָ גִּבְרוּ**
עַל-בְּרַכַּת הוֹרֵי עַד-תְּאוֹת גִּבְעַת עוֹלָם תְּהִיִּין
לְרֹאשׁ יוֹסֵף וּלְקֶדֶד נְזִיר אַחִיו: ברכתא דאבוך.
יתוספן לך על ברכתא דלי בריכו אבהתי. דחמידו להון רברביא דמן
עלמא. יהוין כל אלין לרישא דיוסף. גוברא פרישא דאחוהי: כ

— רש"י —

וראה צפנה וגי, כי את כל הארץ אשר אתה
רואה לך אתננה, ולא הראהו אלא ארץ
ישראל בלבד, ליצחק אמר (שס כו ג) כי לך
ולורעך אתן את כל הארצות האל והקימותי
את השבועה וגי, והו שאמר ישעיה (נח יז)
והאכלתיך נחלת יעקב אביך, ולא אמר
נחלת אברהם: **תְּאוֹת**. שמו"ן זלע"ז [גבול].
כך חברו מנחם בן סרוק: **הוֹרֵי**. לשון הריון,
שהורוני במעי אמי, כמו (איו ג ג) הורה גבר:
עַד תְּאוֹת. עד קצות, כמו (זמדז לו י)
והתאוויתם לכם לגבול קדמה (שם לד ח)
תתאו לבא חמת: **תְּהִיִּין**. כלם לראש יוסף:
נְזִיר אַחִיו. פרישא דאחוהי, שגבדל מאחיו,
כמו (ויקרא כז ז) וינזרו מקדשי בני ישראל,
(ישעיה כז ד) נזרו אחור, ואונקלוס תרגם תאוות
גבעת עולם, לשון תאוה וחמדה, וגבעות

והוא יברכך: **בְּרַכַּת שְׁדִים וְרַחֵם**. ברכתא
דאבא ודאמא, כלומר יתברכו המולידיים
והיולדות, שיהיו הזכרים מזריעין טפה
הראויה להריון, והנקבות לא ישכלו את
רחם שלהן להפיל עבריהן: **שְׁדִים**. כמו
(שמו"ט יג) ירה יורה, דמתרגמינן אישתדאה
ישתדי, אף שדים כאן על שם שהורע יורה
בדחי: כו **בְּרַכַּת אָבִיךָ גִּבְרוּ** וגי. הברכות
שברכני הקדוש ברוך הוא גברו והלכו על
הברכות שברך את הורי: **עַד תְּאוֹת גִּבְעוֹת**
עוֹלָם. לפי שהברכות שלי גברו עד סוף
גבולי גבעות עולם, שנתן לי ברכה פרוצה
בלי מצרים, מגעת עד ארבע קצות העולם
שנאמר (לעיל כח יז) ופרצת ימה וקדמה וגי,
מה שלא אמר לאברהם אבינו וליצחק,
לאברהם אמר (שם יג יז) שא נא עיניך

זולק הרקדוק: כו **בְּרַכַּת אָבִיךָ**. השוא שברי"ש נע מפני הגעיא שבבי"ת וכן מפורש
במחברת הערבי. ובמקצת תיגאן אינו אולי סמכו על הכתוב במחברת:

תפסיר רס"ג

בְּנִימִין (ששי) כז

זֶאב יִטְרֹף בִּבְקָר יֹאכֵל עֵד

וְלַעֲרֹב יַחְלֹק שָׁלָל: בְּנִימִין

בְּאַרְעִיָּה תִשְׁרִי שְׂכִינְתָּא, וּבִאֲחֻסְנִיתִיָּה

יִתְבְּנִי מִקְדָּשָׁא. בְּצַפְרָא וּבַפְּנִיָּא יִהְיוּ

מְקַרְבִּין בְּהֵנִיָּא קוֹרְבָּנָא, וְלַעֲדֹן רִמְשָׁא

יִהְיוּ מְפַלְגִין מוֹתֵר חוֹלְקֵהוּן מִשְׁאָר

קוֹדֶשִׁיא: כח כָּל-אֱלֹהִים שְׁבִטִי

יִשְׂרָאֵל שְׁנַיִם עָשָׂר וְזֹאת אֲשֶׁר-דִּבֶּר לָהֶם

אֲבִיהֶם וַיְבָרֶךְ אוֹתָם אִישׁ אֲשֶׁר בִּבְרָכְתּוֹ בִּרְךְ

אֹתָם: כָּל אֱלֵין. שְׁבִטִיָּא דִּישְׂרָאֵל תְּרֵי עָסֶר. וְדָא דְמַלִּיל לְהוּן

— רס"י —

יחלקו את שלל הקמן, שנאמר (ספר ח"ז) הנה בית הקמן נתתי לאסתר. ואונקלוס תרגם על שלל הכהנים בקדשי המקדש: כח וזאת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם. והלא יש מהם שלא ברכם אלא קנטרן. אלא כך פרושו וזאת אשר דבר להם אביהם מה שנאמר בענין. יכול שלא ברך לראובן שמעון ולוי, תלמוד לומר ויברך אותם, כלם במשמע: איש אשר בברכתו ברכה העתידה לבא על כל אחד ואחד: ברך אותם. לא היה לו לומר אלא איש אשר בברכתו ברך אותו, מה תלמוד לומר ברך אותם, לפי שנתן ליהודה גבורתו של אריה, ולבנימין חטיפתו של זאב, ולנפתלי קלותו של איל, יכול שלא כללן בכל הברכות, תלמוד לומר ברך אותם:

לשון (שמואל א' ז' ח) מצוקי ארץ, שחמדתן אמו וזהו קיקתו לקבלם: כז בנימין זאב יטרף. זאב הוא אשר יטרף, נבא על שיהיו עתידין להיות חטפנין (שופטים כ"א כ"א) וחטפתם לכם איש אשתו, בפילגש בגבעה, ונבא על שאול שיהיה נוצח באויביו סביב, שנאמר (ש"ס י"ז מ"ז) ושואל לכד המלוכה וילחם וגוי במואב ובאדום ובכל אשר יפנה ירשיע: בבקר יאכל עד. לשון בזה ושלל המתורגם (צמדנר לא י"ב) עדא. ועוד יש לו דומה בלשון עברית (ישעיה לג כ"ג) אז חלק עד שלל מרבה, ועל שאול הוא אומר שעמד בתחלת פריחתו וזריחתו של ישראל: ולערב יחלק שלל. אף משתשקע שמשן של ישראל על ידי נבוכדנצר שיגלם לבבל, יחלק שלל. מרדכי ואסתר שהם מבנימין

זולק הרקדוק: כח וזאת אשר דבר להם אביהם. תיבת וזאת בתלשא שמאל בכל התיגאן:

תפסיר דס"ג

בארך עליהם: כט) ת'ם
אוצאהם. וקאל להם אנא
מנצ'ם אלי' קומי. אדפנוני מע
אבאי. פי אלמג'ארה. אלת' פי
צ'יעה' עפרון אלתת' (ל) הי
אלמג'ארה. אלת' פי אלצ'יעה
אלמ'צ'אעפה. בחצ'רה' ממרא
פי בלד פנעאן. אלת' שראהא
אברהים מן עפרון אלתת'
מקברה: לא) ת'ם דפנו
אברהים ושרה זוגתה. ת'ם
דפנו יצחק ורבקה זוגתה. ות'ם

אבוהון ובריד יתהון. גבר פברכתיה
בריד יתהון: כט ויצו אותם
ויאמר אלהם אני נאסף
אל-עמי קברו אתי אל-
אבתי אל-המערה אשר
בשדה עפרון החתי: ופקיד
יתהון. ואמר להון אנא מתפניש לעמי.
קבורו יתי לות אבהתי. במערתא.
דבחקל עפרון חתאה: ל במערה

אשר בשדה המכפלה אשר-על-פני ממרא
בארץ פנען אשר קנה אברהם את-השדה
מאת עפרון החתי לאחזת-קבר: במערתא. דבחקל
פפילתא. דעל אפי ממרא בארעא דכנען. דזבן אברהם ית חקלא.
מן עפרון חתאה לאחסנת קבורא: לא שמה קברו את-
אברהם ואת שרה אשתו שמה קברו את-
יצחק ואת רבקה אשתו ושמה קברתי את-
לאה: תמן קברו ית אברהם. וית שרה אתתיה. תמן קברו ית

• רש"י •

כט נאסף אל עמי. על שם שמכניסין (דכריס כגז) ואספתו אל תוך ביתה, (ויק' כג לט)
הנפשות אל מקום גניזתן, שיש אסיפה באספכם את תבואת הארץ, הכנסתם לבית
בלשון עברי שהיא לשון הכנסה, כגון מפני הגשמים, (שמות כג טו) באסף את
(שופטים יט טו) ואין איש מאסף אותם הביתה, מעשיך. וכל אסיפה האמורה במיתה אף

זולק הדקדוק: כט אני נאסף. נפעל עומד והוא קמוץ ענין התכנס (מהר"ם): לא ושמה קברתי
את לאה. תיבת ושמה בטפחא לא במארכה בתיגאן:

תפסיד רס"ג

יִצְחָק. וַיֵּת רַבְקָה אֶת־תִּיהָ. וַתֵּמֶן קְבֵרִית
 יֵת לֵאמֹר: לִבִּי מִקְנֶה הַשָּׂדֶה
 וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר בּוֹ מֵאֵת
 בְּנֵי־חֵת: וְבִנֵּי חֻלָּא. וּמַעֲרָתָא

דְּבִיה מִן בְּנֵי חֵת־אֵה: ❀ טַבִּינִי בַסְפִּיר תִּימֹן ❀

לִג וַיִּבֶל יַעֲקֹב לְצִנּוֹת אֶת־
 בָּנָיו וַיֵּאֲסֹף רַגְלָיו אֶל
 הַמִּטָּה וַיִּגְוַע וַיֵּאֲסֹף אֶל־

דְּפִנֵת לֵאמֹר: (לב) שָׂרָא
 אֶלְצִיעָה. וְאַלְמִגְאָרָה אֶלְתִּי
 פִּיהָ מִן בְּנֵי חֵת: (לג) פִּלְמָא
 פֶּרְגִי יַעֲקֹב מִן וְצִינָה לְבִנִּיהָ.
 צִים רַגְלֶיהָ אֶל־אֶלְסָרִיר. וְתִנְפִי
 וְצֵאֵר אֶל־קִוְמוֹה: (א) פֶּאֶנְכֵב
 יוֹסֵף עָלֶי וְגַה אֲבִיהָ. וּבְכָא
 עָלֶיהָ וְקָבְלָה: (ב) וְאָמַר עֲבִידָה
 אֶלְאֲטָבָא. אֵן יַחֲנֹטוּ אֲבִיהָ.
 פֶּחֲנֹטוּ אֶלְאֲטָבָא אֶסְרָאִיל:
 (ג) אֶל־אֵן כְּמֵל לֵה אַרְבַּעִין

עַמּוּיוֹ: וְשִׁיְצִי יַעֲקֹב לְפִקְדָא יֵת בְּנוֹהִי. וּכְנֵשׁ רַגְלוֹהִי לְעַרְסָא.
 וְאֶתְנַגִּיד וְאֶתְכְּנִישׁ לְעַמִּיהָ: ב א וַיִּפֹּל יוֹסֵף עַל־פְּנֵי אָבִיו
 וַיִּבְךְ עָלָיו וַיִּשְׁק־לוֹ: וּנְפֹל יוֹסֵף עַל אִפֵּי אָבִיוהִי. וּבְכָא עָלוֹהִי
 וְנִשְׁיֵק לִיהָ: ב וַיֵּצֵא יוֹסֵף אֶת־עַבְדָּיו אֶת־הַרְפָּאִים
 לַחֲנֹט אֶת־אָבִיו וַיַּחֲנֹטוּ הַרְפָּאִים אֶת יִשְׂרָאֵל:
 וּפִקִּיד יוֹסֵף יֵת עַבְדֹּהִי יֵת אֶסְוָתָא. לְמַחֲנֵט יֵת אָבִיוהִי. וְחֲנֹטוּ אֶסְוָתָא
 יֵת יִשְׂרָאֵל: ג וַיִּמָּלְאוּ־לוֹ אַרְבָּעִים יוֹם כִּי בֵן
 יִמָּלְאוּ יְמֵי הַחֲנֻטִּים וַיִּבְכּוּ אֹתוֹ מִצָּרִים שְׁבָעִים
 יוֹם: וּשְׁלִימוּ לִיהָ אַרְבָּעִין יוֹמִין. אֲרִי. בֵּן שְׁלֹמִין יוֹמֵי חֲנִיטָא.

רס"י —————

הוא: ג וַיִּמָּלְאוּ לוֹ. הַשְּׁלִימוּ לוֹ יְמֵי חֲנִיטָתוֹ
 עַד שְׁמָלְאוּ לוֹ אַרְבָּעִים יוֹם: וַיִּבְכּוּ אֹתוֹ
 מִצָּרִים שְׁבָעִים יוֹם. אַרְבָּעִים לַחֲנִיטָה,
 וְשִׁלְשִׁים לְבִכְיָהּ. לְפִי שְׁבָעָה לָהֶם בְּרָכָה
 לְרַגְלוֹ, שְׁפִלָּה הָרַעַב, וְהָיוּ מִי גִילּוֹס

הִיא לְשׁוֹן הַכְּנָסָה: אֵל אֲבוֹתֵי. עִם אֲבוֹתֵי:
 לִג וַיֵּאֲסֹף רַגְלָיו. הַכְּנִיס רַגְלָיו: וַיִּגְוַע וַיֵּאֲסֹף.
 וּמִיָּתָה לֹא נֶאֱמַרָה בּוֹ, וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוּם
 לְבִרְכָּה יַעֲקֹב אֲבִינוּ לֹא מָת:
 ב לַחֲנֹט אֶת אָבִיו. עֲנִין מְרַקַּחַת בְּשָׂמִים

תפסיר רס"ג

ובכו יתיה. מצראי שבעין יומין:

ויעברו ימי בכיתו וידבר

יוסף אל-בית פרעה

לאמר אם-נא מצאתי חן

בעיניכם דברו-נא באוני

פרעה לאמר: ועברו יומי

בכיתיה. ומליל יוסף. עם בית פרעה

למימר. אם פען אשכחית רחמין

בעיניכון. מלילו כען. קדם פרעה

למימר: אבי השביעני

לאמר הנה אנכי מת בקברי אשר פריתי לי

בארץ כנען שמה תקברני ועתה אעלה-נא

ואקברה את-אבי ואשובה: אבא קיים עלי למימר.

האנא מאית. בקברי. דאתקניית לי בארעא דכנען. תמן תקברנני.

וכען. אסק כען. ואקבר ית אבא ואתוב: ויאמר פרעה

עלה וקבר את אביך באשר השביעך:

יום. לאן כדאך פאנט תכמל
איאם אלמחנטיין. ופכו עליה.
אלמצריון סבעין יומא:
(ד) פלמא גאזת איאם בפאה.
כלם יוסף. אל פרעון קאילא.
אן וגדת חציאא ענדכם. כלמו
פרעון וקולו לה: (ה) אן אבי
כאן אסתחלפני וקאל לי. האנא
מאית. אדפנני בקברי. אלדי
כריתת לי פי בלד כנעאן.
ואלאן. אצעד אדפן אבי
וארגע: (ו) קאל פרעון. אצעד.
אדפן אבאך כמא חלפך:

רס"ד

חלקך במערה: ופאשר השביעך. ואם לא
בשביל השבועה לא הייתי מניחה. אבל ירא
לומר עבור על השבועה, שלא יאמר אם פן
אעבר על השבועה שגשבעתי לך שלא
אגלה על לשון הקדש שאני מכיר עודף על
שבעים לשון ואתה אינך מכיר בו, כדאיתא
במסכת סוטה (דף לו ז):

מתברכין: כ אשר פריתי לי. בפשוטו כמו
(שמות כח לג) כי יכרה איש. ומדרשו עוד
מתישב על הלשון, כמו אשר קניתי. אמר
רבי עקיבא כשהלכתי לפרכי הים היו קורין
למכירה בירה, ועוד מדרשו לשון פרי דגור,
שנטל יעקב כל כסף וזהב שהביא מבית לבן
ועשה אותו פרי, ואמר לעשו טול זה בשביל

זולת הדקדוק: הנה אנכי מת. כתב מהרי"ב כל אנכי בזרקא מלעיל ע"כ. ויפה כתב כי
כ"ה במסורת התאג על פסוק כי ערום אנכי:

תפסיד רס"ג

(ז) פצעד יוסף לידפן אבאה. וצעד מעה. גמיע קנאד פרעון ושייך' אלה. וגמיע שייך' בלד מצר: (ח) וגמיע אל יוסף ואכזתה ואל אביה. עדיא אטפאלהם וג'נמהם ובקרהם. תרבוהא פי בלד אלסדיר: (ט) וצעד מעה. אלכיל ואלפרסאן. ופאן אלעסכר עצים גדא: (י) פגאו אלי אנדר אלעוסג. אלדי פי עבר אלארדן. פנדבוה תים. נדב כפיר עצים גדא. וצנע לאביה. חזנא סבעה איאם: (יא) פראי סאכן אלבלד אלכנעאני

ואמר פרעה. סק. וקבר ית אבוך פמא דקיים עלד: ^ז ויעל יוסף לקבר את-אביו ויעלו אתו כל-עבדי פרעה וקני ביתו וכל זקני ארץ מצרים: וסליק יוסף למקבר ית אבוהי. וסליקו עמיה. כל עבדי פרעה סבי ביתיה. וכל סבי ארעא דמצרים: ^ח וכל בית יוסף ואחיו ובית אביו רק טפס וצאנם ובקרים עזבו

בארץ גשן: וכל בית יוסף. ואחיה ובית אבוהי. לחוד. טפלהון וענהון ותוריהון. שבקו בארעא דגשן: ^ט ויעל עמו גם-רכב גם-פרשים ויהי המחנה כבד מאד: וסליק עמיה. אף רתבין אף פרשין. והות משריתא סגיאא לחדא: ^י ויבאו עד-גרן האטד אשר בעבר הירדן ויספדו-שם מספד גדול וכבד מאד ויעש לאביו אבל שבעת ימים: ואתו עד בית אדרי דאטד. דבעברא דירדנא. וספדו תמן. מספד. רב ותקיף לחדא. ועבד לאבוהי. אבלא שבעא יומין: ^{יא} וירא יושב הארץ

רס"ד

י גרן האטד. מקף אטדין הנה. ורבותינו שליוסף תלוי בארנוו שליעקב. עמדו בלן ותלו בו כתריהם. והקיפוהו כתרים כגרן ונשיאי ושמעאל למלחמה. ופיון שראו כתרו

המקף סג שלקוצים:

תפסיר רס"ג

אלחון. פי אנדר אלעוסג.
פקאלו. הדיא חון עצימ
לאלמזריון. לילך סמי חון
אלמזריון. אלדי פי עבר
אלארדן: יב) וצנע בניה לה.
כגמיע מא אוצאדם:
יג) וחמלה בניה אלי בלד
כנעאן. ודפניה פי מג'ארה'
אלציעה אלמזאעפה. אלתי
שראהא אברהים מקברה. מן
עפרון אלחתי בחצ'רה' ממרא:
יד) ת'ם רגע יוסף אלי מצר הו
ואכ'ותה. וסאיר מן פאן צעד

הַכֵּנֶנִי אֶת־הָאֵבֶל בְּגֶרֶן
הָאֵטָד וַיֹּאמְרוּ אֵבֶל־כָּבֵד
זֶה לַמְצָרִים עַל־כֵּן קָרָא
שְׁמָהּ אֵבֶל מְצָרִים אֲשֶׁר

בְּעֶבֶר הִירְדֵּן: וְחֹזָא. יְתִיב אֶרֶע
כִּנְעֻנָּה יֵת אֲבֵלָא. בְּבֵית אֲדִיר דְּאֵטָד.
וַאֲמָרוּ. אֲבֵל תְּקִיף דִּין לַמְצָרָאִי. עַל כֵּן.
קָרָא שְׁמָהּ אֵבֶל מְצָרִים. דְּבִעְבְּרָא
דִּירְדְּנָא: יב) וַיַּעֲשׂוּ בָנָיו לוֹ כֵּן

כַּאֲשֶׁר צִוָּם: וַעֲבָדוּ בְּנוֹהֵי לֵיהּ. כֵּן

כַּמָּא דְּפִקִּידוֹנוֹ: יג) וַיִּשְׂאוּ אֹתוֹ בָּנָיו אֶרְצָה כְּנָעַן
וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בַּמֶּעֶרֶת שְׂדֵה הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר
קָנָה אֲבֹרָהֶם אֶת־הַשְּׂדֵה לְאַחֲזֵת־קֶבֶר מֵאֵת
עֶפְרֹן הַחֲתִי עַל־פְּנֵי מִמְרָא: וְנִטְלוּ יְתִיב בְּנוֹהֵי לְאֶרֶעָא
דְּכְנָעַן. וַקְבְּרוּ יְתִיב. בַּמֶּעֶרֶת חֲקֵל כְּפִילתָא. דְּזִבְן אֲבֹרָהֶם יֵת חֲקֵלָא
לְאַחֲסֹנֶת קְבוּרָא. מִן עֶפְרֹן חֲתָאָה עַל אִפִּי מִמְרָא: יד) וַיָּשָׁב
יוֹסֵף מִצְרִימָה הוּא וְאָחִיו וְכָל־הָעֲלִים אֹתוֹ

— רס"ג —

ויוסף לא ישא שְׂדֵה מִלָּה, מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם
יְהוּדָה וְלֵוִי וְיִזְחָר (כְּמִדְּבָר 33) אִישׁ עַל דְּגִלּוֹ
בְּאֵתָת, בְּאוֹת שְׁמִסֵּר לָהֶם אֲבִיהֶם לְשֵׁא
מִשְׁתּוֹ: יד) הוּא וְאָחִיו וְכָל הָעֲלִים אֹתוֹ.
בְּחֻזְרָתָן כָּאֵן הַקְדִּים אָחִיו לַמְצָרִים הָעוֹלָם
אֹתוֹ, וּבְהִלְכָתָן הַקְדִּים מְצָרִים לְאָחִיו,
שְׁנַאֲמֵר (לעיל פסוק ז) וַיַּעֲלוּ אֹתוֹ כָּל עַבְדֵי

יֵצֵא אֲשֶׁר צִוָּם. מִדְּהוּ אֲשֶׁר צִוָּם: יג) וַיִּשְׂאוּ
אֹתוֹ בָּנָיו. וְלֹא בָנֵי בָנָיו, שְׁכָף צִוָּם אֶל יִשְׂרָאֵל
מִשְׁתִּי, לֹא אִישׁ מְצָרִי, וְלֹא אֶחָד מִבְּנֵיכֶם
שְׁהֶם מִבְּנוֹת כְּנָעַן, אֲלֵא אֲתֶם, וְקִבְעוּ לָהֶם
מְקוֹם, שְׁלִשָּׁה לְמִזְרָח וְכֵן לְאַרְבַּע רוֹחוֹת,
וּכְסֻדְרָן לְמִסְעֵה מִחֻנָּה שְׁלִדְגִלִּים נִקְבְּעוּ כָּאֵן.
לִי לֹא יִשָּׂא שְׂדֵה עֲתִיד לְשֵׂאת אֶת הָאֶרֶץ.

תפסיר רס"ג

לְקַבֵּר אֶת־אָבִיו אַחֲרֵי

קָבְרוּ אֶת־אָבִיו: וְתָב יוֹסֵף

לְמַצְרִים הוּא וְאָחוֹהִי. וְכָל דֹּסְלִיקוֹ עֲמִיָּה

לְמִקְבֵּר יֵת אָבוֹהִי. בְּתֵר דְּקִבֵּר יֵת

אָבוֹהִי: טו וַיֵּרְאוּ אֲחֵי־יוֹסֵף

בִּי־מַת אֲבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ לוֹ

יִשְׁטַמְנוּ יוֹסֵף וְהָשֵׁב יָשִׁיב

לָנוּ אֶת כָּל־הָרָעָה אֲשֶׁר גָּמְלָנוּ אֹתוֹ: וְחָזוּ אֲחֵי

יוֹסֵף אֲרֵי מֵית אָבוֹהוֹן. וַאֲמָרוּ. דְּלִמָּא יֵטֵר לָנָא דְּבָבוּ יוֹסֵף. וְאַתְּבָא

יְתִיב לָנָא. יֵת כָּל בְּשִׁתָּא. דְּגַמְלָנָא יִתִּיה: טז וַיֵּצְאוּ אֶל־יוֹסֵף

לֵאמֹר אֲבִיךָ צִוָּה לִפְנֵי מוֹתוֹ לֵאמֹר: וּפְקִידוֹ. לְוֹת

יוֹסֵף לְמִימֵר. אָבוֹךְ פְּקִיד. קָדָם מוֹתִיָּה לְמִימֵר: יז כֹּה־תֹאמְרוּ

מַעַה לְיִדְפֵן אֲבָאָה. בְּעֵד מָא
דְּפִנָּה: טו) פְּלִמָּא רָאוּ אֲכִוְהִי
יוֹסֵף אֵן אֲבָאָהֶם קָד מָאָת.
קָאָלוּ. כָּלָא יִתְהַדְּנָא יוֹסֵף.
וּכְפִינָא. בְּדֵל אֱלֹשֶׁר אֱלֹדִי
אוֹלִינָאָה: טז) פֶּאֱמֵרוּ מִן קָאָל
לְיוֹסֵף. אֵן אֲבִיךָ אוֹצֵאנָא. קָבֵל
מוֹתָה קָאִילָא: יז) כְּדִיא קוֹלוֹ

רס"ד

כפּי. וַיֵּשׁ לוֹ מִשְׁמֵשׁ בְּלִשׁוֹן שְׁמָא לוֹ יִשְׁטַמְנוּ,
וְאִין לוֹ עוֹד דּוֹמָה בְּמִקְרָא, וְהוּא לִשׁוֹן אוֹלִי,
כְּמוֹ (לְעִיל כִּד לֹט) אוֹלִי לֹא תִלָּךְ הָאִשָּׁה אַחֲרֵי
לִשׁוֹן שְׁמָא הוּא, וַיֵּשׁ אוֹלִי לִשׁוֹן בְּקִשָּׁה כְּגוֹן
(שְׁמוֹ"צ טז יז) אוֹלִי יִרְאָה ד' בְּעִינֵי, (יְכוּשֵׁעַ יד יז)
אוֹלִי יָשִׁיב ד' אוֹתִי, הָרִי הוּא כְּמוֹ, (לְעִיל ל נד)
לוֹ יְהִי כְּדִבְרָךְ, וַיֵּשׁ אוֹלִי לִשׁוֹן אִם, (לְעִיל יח כד)
אוֹלִי יֵשׁ חֲמֻשִּׁים צְדִיקִים: טז וַיֵּצְאוּ אֶל
יוֹסֵף. כְּמוֹ (שְׁמוֹ"צ יג) וַיֵּצְאוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
צִוָּה לְמִשָּׁה וּלְאַהֲרֹן לְהִיּוֹת שְׁלוּחִים אֶל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל, אֵף זֶה וַיֵּצְאוּ אֶל שְׁלוּחִים לְהִיּוֹת שְׁלִיחִים
אֶל יוֹסֵף לִדְבַר לוֹ בֶּן. וְאַתְּ מִי צִוָּה, אֶת בְּנֵי
בְּלָהָה שְׁהִיוּ רִגְלִין אֲצִלוֹ, שְׁנֵאֲמָר (לְעִיל לו ז)
וְהוּא נִעַר אֶת בְּנֵי בְּלָהָה: אָבִיךָ צִוָּה. שְׁנוֹ
בְּדִבְרֵי מִפְּנֵי הַשְּׁלוֹם, כִּי לֹא צִוָּה יַעֲקֹב בֶּן

כְּרָעָה וְגו' וְאַחֲרֵי כֵךְ (שֵׁס ח) כָּל בֵּית יוֹסֵף
וְאַחֲרֵי, אֲלֵא לְפִי שְׁרָאוּ הַכְּבוֹד שְׁעָשׂוּ מַלְכֵי
כְּנָעַן שְׁתָּלוּ בְּתִרְיָהֶם בְּאַרְוֹנוֹ שְׁלִיעֶקֶב נִהְגוּ
בְּהֶם כְּבוֹד: טו וַיֵּרְאוּ אֲחֵי יוֹסֵף בִּי מַת
אֲבִיהֶם. מַהוּ וַיֵּרְאוּ, הַכִּירוּ בְּמִיתָתוֹ אֲצֵל
יוֹסֵף, שְׁהִיוּ רִגְלִים לְסֻעוֹד עֲמוֹ עַל שְׁלִחָתוֹ
שְׁלִיחֵי יוֹסֵף וְהִיָּה מִקְרָבֵן בְּשִׁבִּיל כְּבוֹד אָבִיו,
וּמִשְׁמַת יַעֲקֹב לֹא קָרְבָן: לוֹ יִשְׁטַמְנוּ. שְׁמָא
יִשְׁטַמְנוּ. לוֹ מִתְחַלֵּק לְעִנְיָנִים הַרְבֵּה, יֵשׁ לוֹ
מִשְׁמֵשׁ בְּלִשׁוֹן בְּקִשָּׁה וּלְשׁוֹן הַלְוָאִי, כְּגוֹן
(לְעִיל ל נד) לוֹ יְהִי כְּדִבְרָךְ, (שֵׁס כג יג) לוֹ שְׁמַעְנִי,
(יְכוּשֵׁעַ יז ז) וְלוֹ הוֹאֲלָנָה, (זְמַדְכָּר יד ז) לוֹ מִתְנַה.
וַיֵּשׁ לוֹ מִשְׁמֵשׁ בְּלִשׁוֹן אִם וְאוֹלִי, כְּגוֹן (דְּזִרִיס
לז כט) לוֹ חֲכָמוֹ, (יִשְׁעִיס מִח יח) לוֹא הַקְשָׁבָת
לְמִצְוֹתֵי, (שְׁמוּאֵל ז' יח יז) וְלוֹ אֲנָכִי שִׁקֵּל עַל

תפסיר דס"ג

לְיוֹסֵף. יֵא יוֹסֵף. אֲגִפֵּר דַּנֵּב
אֲכֻלְתֶּךָ וְכִטִּיתֶם פֶּקֶד אֹלֹךְ
שָׂרָא. וְאֵלֶּאן נִסְאֵלְךָ. אֵן תַּצַּפֹּח
דַּנֵּב עֲבִיד אֱלֹהֵי אֲבִיד. פֶּבְכָא
יוֹסֵף חֵין כְּלָמוּה בְּדִאֲלֶךָ:
(יח) וּמִצֵּי אֲכֻלְתָּה אִיצִיא.
וְזָקְעוּ בֵּין יָדֵיהּ. וְקֹאֲלוּ.
הוֹדִיא נַחֵן לֶךְ עֲבִיד: (יט) קֹאֲל
לָהֶם יוֹסֵף לֹא תִכְאֹפוּ. אֲנִי
אֶתְקִי (נ"א: אֲכֹאֵף) אֵלֶּלְהָ:
(כ) אֲנַתֶּם קִדְרַתֶּם עָלַי שָׂרָא.
וְאֵלֶּלְהָ קִדְרִי כִּירָא. לְקַבֵּל.
אֵן יַצְנַע מֵא תִרְוָה אֵלֵינוּ.
לִיחִי קוּמָא פְתִירִין:

לְיוֹסֵף אֲנִי שָׂא נָא לְפָשַׁע
אֲחִיד וְחִטָּאתִם בִּי־רָעָה
גַּמְלוֹךְ וְעַתָּה שָׂא נָא
לְפָשַׁע עַבְדִּי אֱלֹהֵי אֲבִיד
וַיִּבֶךְ יוֹסֵף בְּדַבָּרִם אֵלָיו:
כִּדִּין תִּימָרוּן לְיוֹסֵף. בְּבָעוּ. שְׂבוּק כָּעֵן.
לְחוּבֵי אֲחֶךָ וְלִחִטָּאִיהוֹן אֲרִי בִשְׂתָא
גַּמְלוֹךְ. וּכְעֵן שְׂבוּק כָּעֵן. לְחוּבֵי עַבְדִּי
אֱלֹהֵי דְאֲבוּךָ. וּבְכָא יוֹסֵף בְּמִלְלוֹתֶהוֹן
עֲמִיהָ: וַיִּלְכוּ גַם־אֲחִיו
וַיִּפְּלוּ לִפְנָיו וַיֹּאמְרוּ הִנֵּנוּ
לְךָ לַעֲבָדִים: וַאֲזָלוּ אֵף אֲחוּהִי. וּנְפְלוּ קִדְמוּהִי. וַאֲמָרוּ. הָא

אֲנַחְנָא לְךָ לַעֲבָדִין: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף אֵל־
תִּירָאוּ כִּי הִתַּחַת אֱלֹהִים אָנִי: וַאֲמַר לְהוֹן. יוֹסֵף לֹא
תִדְחִלוּן. אֲרִי דְחִלָּא דִּי אֲנִי: כִּי וְאַתֶּם חֲשַׁבְתֶּם עָלַי
רָעָה אֱלֹהִים חֲשַׁבָה לְטָבָה לְמַעַן עֲשֶׂה בְיוֹם
הַזֶּה לְהַחְיֵת עַם־רַב: וְאַתּוֹן. חֲשַׁבְתּוֹן עָלַי בִּישָׂא. מִן קִדָּם
יֵי אֶתְחַשִּׁיבֵת לְטָבָא. בְּדִיל. לְמַעַבְד. בְּיוֹמָא הַדִּין לְקִיָּמָא עִם סָגִי:

רש"י

שָׂא נָא לְפָשַׁע עַבְדִּי אֱלֹהֵי אֲבִיד. אֵם אֲבִיד מֵת אֱלֹהִיו קִים, וְהֵם עַבְדֵּיו: יֵם וַיִּלְכוּ גַם אֲחִיו. מוֹסֵף עַל הַשְּׁלִיחוֹת: יֵם כִּי הִתַּחַת אֱלֹהִים אָנִי. שָׂמָּה בְּמִקְוֵמוֹ אָנִי, בְּתַמִּיחָהּ, אִם הִיִּיתִי רוֹצֵה לְהָרַע לָכֶם, כָּלוּם אָנִי יָכוֹל, וְהִלָּא אַתֶּם בְּלָכֶם חֲשַׁבְתֶּם עָלַי רָעָה וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲשַׁבָה לְטוֹבָה, וְהִיאָף אָנִי לְבִדִּי יָכוֹל לְהָרַע

שָׂמָּה בְּמִקְוֵמוֹ (י) שָׂא נָא. יֵם לְהַפְרִיד מֵעַט בֵּין הַתִּיבּוֹת דְּלֹא לִישְׁתַּמֵּעַ שָׂנֵא. וְכֵן חֲבִירָתָהּ.

תפסיד רס"ג

(שביעי) בא ועתה אל-תִּירָאוּ

אֲנִי אֶכְלָל אֶתְכֶם

וְאֶת-טַפְכֶם וַיִּנַּחם אוֹתָם

וַיִּדְבֹּר עַל-לִבָּם: וַיִּכְעַן לֹא

תִּדְחִלּוּן. אֲנִי. אֲזוּן יִתְכּוֹן וַיִּתְּ טַפְלָכוֹן.

וַיִּנַּחֵם יִתְהוֹן. וּמִלִּיל תִּנְחוּמִין עַל לִבְהוֹן:

***וַיֵּשֶׁב יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם**

הוּא וּבֵית אָבִיו וַיְחִי יוֹסֵף

מֵאָה וָעֶשֶׂר שָׁנִים: וַיְתִיב יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם. הוּא וּבֵית אָבִיו.

וַיְחִי יוֹסֵף. מֵאָה וָעֶסֶר שָׁנִין: ***כָּג וַיֵּרָא יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם בְּנֵי**

שְׁלֹשִׁים גַּם בְּנֵי מָכִיר בֶּן-מְנַשֶּׁה יְלָדוֹ

עַל-בְּרָכִי יוֹסֵף: וַיְחִי יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם. בְּנֵין תְּלִיתַיִן. אֶף. בְּנֵי

מָכִיר בֶּר מְנַשֶּׁה. אֶת־יְלָדוֹ וְרָבִי יוֹסֵף: **מַפְעִיר כָּד וַיֹּאמֶר יוֹסֵף**

אֶל-אֲחָיו אֲנִי מֵת וְאֱלֹהִים פָּקֹד יִפְקֹד אֶתְכֶם

וְהָעֵלָה אֶתְכֶם מִן-הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶל-הָאָרֶץ

אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב:

כא) ואלאן לא תכ'אפו.

אנא אמונכם ואטפאלכם.

פעאזאזאם ודאראזאם:

כב) פאקאם יוסף במצר. הו

ואל אבית. ועאש. מאיה ועשר

סנין: כג) חתי ראי לאפרים.

בנין ת'ואלת'יא. ואיצ'א בני

מכיר אבן מנשה. ולדו פי

חגרה: כד) פקאל יוסף

לאכ'יתה. אנא מאית. ואללה

יש מתחילים מפסוק כב ויש מתחילים מפסוק כג ויש מתחילים מפסוק כד.

רש"י

לכם: כא וידבר על לבם. דברים המתקבלים על הלב, עד שלא ירדתם לפאן היו מרננים עלי שאני עבד, ועל ידיכם נודע שאני בן חורין, ואם אני הורג אתכם מזה הבריות אומרות כת שלבחרים ראה ונשתבח בהן, ואמר אחי הם ולבסוף הרג אותם, יש לה אח שהורג את אחיו. דבר אחר עשרה נרות לא יכלו לכבות נר אחד וכו': כג על ברכי יוסף. בְּתַרְגוּמוֹ, גִּדְלָן בֵּין בְּרָכָיו:

חסלת פרשת ויחי

תפסיר דס"ג

סיד' פרקם ויצעדכם מן הדיא
אלב'לה. אלי' אלב'לה. אלד'י
קסם אללה לאברהים ויצחק
ויעקוב: כה) ואחלה יוסף. בני
אסראיל קאילא. אד'א
ד' פרקם אללה. פאצעדו
בעצ'אמי מן ההני: כו) פמאת
יוסף אבן מאה ועשר סנין.
וחנטוה. וצייר פי צנדוק במצור:

ואמר יוסף לאחיה. אנא מאית. ויי מדבר
דכיר יתכון. ויסיק יתכון מן ארעא הדא.
לארעא. דקיים. לאברהם ליצחק
וליעקב: כה) וישבע יוסף את-
בני ישראל לאמר פקד
יפקד אלהים אתכם
והעלתם את-עצמתי מזה:
ואומי יוסף. ית בני ישראל למימר. מדבר

דכיר יי יתכון. ותסקון ית גרמי מכא: כו) וימת יוסף בן-
מאה ועשר שנים ויחנטו אתו וישם בארון
במצרים: ומית יוסף. בר מאה ועשר שנין. ויחנטו יתיה. וישמוה
בארונא במצרים:

פיה פיסוקים סימן ימלה

סכום הפיסוקים שלספר אלף וחמש מאות ושלשים וארבעה א"ך ל"ד סימן. וחציו
ועל חרבך תחיה. ופרשיותו י"ב. ז"ה שמי לעולם סימן. וסדריו מ"ג. ידידי"ה סימן.
ופרקיו ג' י חננו ל"ך קויט סימן. מנן הפתוחות מ"ג והסתומות מ"ח. הכל צ"א
פרשיות. צ"א אתה וכל העם אשר ברגלך סימן.

ברכה ראשונה שקודם ההפטרות

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. אשר בחר, בנביאים טובים. ורצה
בדבריהם, הנאמרים באמת. ברוך אתה יהוה. הבוחר בתורה,
במשה עבדו, וב'ישראל עמו. ובנביאי, האמת והצדק: (אמן)

הפטרות דוידהי

במלכים א' סימן ב'

ויקרבנו ימי-דוד למות ויצו את-שלמה בנו לאמר:
וקרבו ימי דוד, לממת. ופקיד. ית שלמה בריה, למימר:

ב אֲנֹכִי הֵלֵךְ בְּדֶרֶךְ כָּל-הָאָרֶץ וְחִזַּקְתָּ וְהֵייתָ לְאִישׁ: אֲנֹא
 אֲוִיל. בְּאוֹרֶחַ, כָּל אֶרֶעָא. וְתַתְּקַף, וְתִהְיֶה לְגִבֹּר דְּחִיל חֲטָאִין: ג וְשָׁמַרְתָּ
 אֶת-מִשְׁמֶרֶת | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֵלְכַת בְּדַרְכֵּיו לְשֹׁמֵר
 חֻקֹּתָיו מִצּוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְעֲדוּתָיו כִּפְתּוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה
 לְמַעַן תִּשְׁפִּיל אֶת כָּל-אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה וְאֵת כָּל-אֲשֶׁר
 תַּפְנֹה שָׁם: וְתִטֵּר. יֵת מִטֵּרֶת, מִימְרָא דִּי אֱלֹהֵךְ. לְמַהֵךְ בְּאוֹרְחֵן
 דְּתַקְנֵן קְדָמוֹהִי לְמִטֵּר קִימוֹהִי פְקוּדוֹהִי, וְדִינוֹהִי וְסִהְדוּתִיהּ. כְּמָא דְכַתִּיב,
 בְּאוֹרִיתָא דְּמֹשֶׁה. בְּדִיל דְּתַצְלַח. יֵת, כָּל דְּתַעֲבִיד. וְלָכֵל אֶתֶר, דְּתַתְּפְנִי
 לְתַמָּן: ד לְמַעַן יָקִים יְהוָה אֶת-דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר עָלַי
 לֵאמֹר אִם-יִשְׁמְרוּ בְנֶיךָ אֶת-דִּרְפָּם לֵלְכַת לְפָנַי בְּאַמֻּת
 בְּכָל-לִבָּבָם וּבְכָל-נַפְשָׁם לֵאמֹר לֹא-יִכָּרֵת לְךָ אִישׁ מֵעַל
 כֶּסֶּף יִשְׂרָאֵל: בְּדִיל דִּיקָיִים יִי, יֵת פְּתֻגְמוֹהִי. דְּמִלִּיל עָלַי, לְמִימַר. אִם
 יִטְרוּן בְּנֵךְ, יֵת אוֹרְחָהוֹן. לְמַהֵךְ קְדָמִי, בְּקִשּׁוּט. בְּכָל לְבָהוֹן, וּבְכָל
 נַפְשָׁהוֹן. לְמִימַר. לֹא יִפְסוּק לְךָ, גִּבֹּר. מֵעַל, בְּרִסִּי מַלְכוּתָא דְּיִשְׂרָאֵל:
 ה וְגַם אֶתָּה יִדְעָתָּ אֵת אֲשֶׁר-עָשָׂה לִי יוֹאָב בֶּן-צְרוּיָה
 אֲשֶׁר עָשָׂה לְשָׁנֵי-שָׁרִי עֲבָאוֹת יִשְׂרָאֵל לְאַבְנֵר בֶּן-נֵר
 וְלַעֲמָשָׂא בֶן-יֵתֶר וַיַּהֲרֹג וַיִּשֶׁם דְּמִי-מַלְחָמָה בְּשָׁלֵם
 וַיִּתֵּן דְּמִי מַלְחָמָה בַּחֲגֻרְתּוֹ אֲשֶׁר בְּמַתָּנוֹ וּבְנַעְלוֹ אֲשֶׁר
 בְּרַגְלָיו: וְאַף אֶת יִדְעָתָּ. יֵת דְּעַבְדִּי לִי, יוֹאָב בֶּן צְרוּיָה. דְּעַבְדִּי לְתַרִּין
 רַבֵּי חֵילוֹתָא דְּיִשְׂרָאֵל. לְאַבְנֵר בֶּן נֵר. וְלַעֲמָשָׂא בֶן יֵתֶר, דְּקִטְלִינוּן
 בְּעִרְמוּתִיהּ. וְדְמִי דְּמַתְּחָשִׁיב דְּמַהוֹן עֲלוֹהִי, כְּדָם תְּבִירִי קֶרְבָּא. וַיִּתֵּיב

זולק הדקדוק: גלשמר חקתיו מצותיו. הי"ג מצותיו בלא וי"ו, היפך קצת דפוסים, וכן הוא
 בכ"ד גדול ובכל ספרי תימן, וכן מוכח במוסרה דחשיב תיבות דנסיבין ומצותיו, ולא קחשיב
 הך בהדיהו, שמע מינה דתיבה זו בלא וי"ו כגירסתינו: וְעֲדוּתָיו. מסיר עלה, ה' מפקין וי"ו
 בלישנא ה' וּבְנַעְלוֹ. הוי"ו געז:

להון, בְּכִמְנַת שְׁלָמָא. וְאִשְׁד דְּמַהוֹן, בְּאַסְפְּנִיקי דְּבַחֲרִצִּיהָ. וְדָשׁ,
 בְּטָלְרִיתָא דְּבִרְגִלוֹהִי: וְעִשִׂית בְּחִכְמַתָּךְ וְלֹא-תוֹרֵד שִׁיבְתוּ
 בְּשָׁלֹם שְׁאֵל: וְתַעֲבִיד, בְּחִכְמַתָּךְ. וְלֹא תַחִית סִיבְתִּיהָ. בְּשָׁלָמָא,
 לְשֹׁאֵל: וְלִבְנֵי בְרִזְלֵי הַגְּלָעָדִי תַעֲשֶׂה-חֶסֶד וְהָיוּ בְּאַכְלֵי
 שְׁלַחְנָךְ כִּי-כֵן קָרְבוּ אֵלַי בְּבִרְחֵי מִפְּנֵי אֲבִשְׁלוֹם אָחִיד:
 וְלִבְנֵי בְרִזְלֵי גְלָעָדָה, תַעֲבִיד טִיבוּ. וְיִהוֹן, בְּאַכְלֵי פְתוֹרָךְ. אָרִי אֲנוּן,
 סוֹפִיקוּ צָרִפִּי. בְּמַעֲרָקִי מִן קָדָם, אֲבִשְׁלוֹם אָחוּד: וְהִנֵּה עֹמָךְ
 שְׁמַעִי בֶן-גֵּרָא בֶן-הַיְמִינִי מִבְּחָרִים וְהוּא קָלְלָנִי קָלְלָה
 נִמְרָצַת בְּיוֹם לְכֹתִי מַחֲנִים וְהוּא-יֵרֵד לְקָרְאֲתִי הֵי־דִין
 וְאַשְׁבַּע לוֹ בִּיהוָה לֵאמֹר אִם-אַמִּיתָךְ בְּחָרָב: וְהָא עֹמָךְ.
 שְׁמַעִי בֶר גֵּרָא בֶר שֶׁבֶט בְּנִימִין, מַעֲלָמַת. וְהוּא לְטָנִי, לִישׁוֹן מְרִירָן.
 בְּיוֹמָא, דְּאִזְלִית לְמַחֲנִים. וְהוּא נַחַת לְקַדְמוֹתִי, לִירְדָנָא. וְקִימִית לִיה
 בְּמִימְרָא דִּי, לְמִימַר. דְּלֹא אֶקְטְלָנָךְ, בְּחָרְבָא: וְעַתָּה אֶל-תִּנְקְהוּ
 כִּי אִישׁ חָכָם אֶתָּה וִידַעְתָּ אֵת אֲשֶׁר תַעֲשֶׂה-לוֹ וְהוֹרְדָתָ
 אֶת-שִׁיבְתוֹ בְּדָם שְׁאֹל: וְכַעַן, לֹא תִזְכְּיִנִיהָ. אָרִי גְבֵר חַכִּים, אֵת.
 וְתִדַּע, יָת דְּתַעֲבִיד לִיה. וְתַחִית יָת סִיבְתִּיהָ. בְּקַטְלָא, לְשֹׁאֵל:
 וְיִשְׁכַּב דָּוִד עִם-אַבְתָּיו וְיִקְבֵּר בְּעִיר דָּוִד: וְשָׁכִיב דָּוִד, עִם
 אֲבֹהָתוֹהִי. וְאַתְקַבֵּר, בְּקֶרְתָּא דְּדָוִד: וְהַיְמִים אֲשֶׁר מֶלֶךְ דָּוִד
 עַל-יִשְׂרָאֵל אַרְבַּעַם שָׁנָה בְּחִבְרוֹן מֶלֶךְ שְׁבַע שָׁנִים
 וּבִירוּשָׁלַם מֶלֶךְ שְׁלֹשִׁים וּשְׁלֹשׁ שָׁנִים: וְיוֹמָא. דְּמֶלֶךְ דָּוִד, עַל
 יִשְׂרָאֵל. אַרְבַּעִין, שָׁנִין. בְּחִבְרוֹן מֶלֶךְ, שְׁבַע שָׁנִין. וּבִירוּשָׁלַם מֶלֶךְ, תְּלָתִין
 וְתָלַת, שָׁנִין: וְשְׁלֹמֹה יָשָׁב עַל-כֶּסֶּא דָּוִד אָבִיו וְתִכֵּן

וְזֶלֶק הַדְּקָדוֹק: וְשִׁיבְתוֹ. בְּקֶצֶת מִסְפְּרֵי תִימָן מִצֵּאתִי הַשִּׁי"ן בְּגַעִיא, וְכֵן בְּדִין מִטַּעַם הַתְּבִיר,
 וְכֵן תְּנִייתָא דְּלִקְמָן פֶּס' ט': ה' קָלְלָנִי. הַקו"ף בְּגַעִיא וְהַשּׁוּא נַע, בְּרוּב הַתִּיגָאן הַמְדוּקְדָּוֹת:
 וְאַשְׁבַּע לוֹ. הַאֵל"ף בַּחִירָק בְּכָל סְפָרֵי תִימָן, לֹא בְּסָגוֹל:

מִלְכָּתוֹ מְאֹד: וּשְׁלֹמֹה. יְתִיב. עַל כְּרִסִּי, מַלְכוּתָא דְדָוִד אֲבוּהִי.
וְאַתְּ קִנַּת מַלְכוּתִיהָ, לַחֲדָא:

(גְּאֵלֵנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פְּרָקְנָא. יי צְבָאוֹת, שְׁמִיָּהּ, קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקַיָּמָא. מְבָרַךְ הוּא לְעַלְמֵס,
וּלְעַלְמֵי עֲלַמְיָא:

מפטיר לשבת וראש חודש

במדבר סימן כ"ח פסוקים ט - ט"ו

וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי כִבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֵלֶת
מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְנִסְכּוֹ: עֲלֹת שֵׁבֶת בְּשֵׁבֶתוֹ עַל־עֲלֹת הַתָּמִיד
וְנִסְכָּהּ: וּבְרֹאשֵׁי חֳדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר
שְׁנַיִם וְאֵיל אֶחָד כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם: וּשְׁלֹשָׁה
עֶשְׂרֹנִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לֶפָר הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים
סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְאֵיל הָאֶחָד: וְעֶשְׂרֹן עֶשְׂרֹן סֵלֶת
מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לֶכֶבֶשׁ הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ גִּיחַח אֲשֶׁה לַיהוָה:
וְנִסְפִיָּהֶם חֲצִי הַהֵין יִהְיֶה לֶפָר וּשְׁלִישִׁת הַהֵין לְאֵיל וּרְבִיעֶת הַהֵין
לֶכֶבֶשׁ יֵין זֹאת עֲלֹת חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה: וּשְׁעִיר עֲזִים
אֶחָד לַחֲטָאת לַיהוָה עַל־עֲלֹת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ:

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹשִׁיעָה אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנִבְיָאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדַבְרֵיהֶם, הַנְּאֻמִּים בְּאֵמֶת. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹשִׁיעָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנִבְיָאִי, הָאֵמֶת וְהַצֶּדֶק: (אָמֵן)

הפטרה דשבת וראש חודש

בישעיה סימן ס"ו

כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הַדָּם רַגְלִי
 אֵי-זֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ-לִי וְאֵי-זֶה מְקוֹם מְנוּחָתִי:
 כְּדָנֹן, אָמַר יי. שְׁמִיָּא, בְּרִסֵּי יְקָרִי. וְאַרְעָא, בִּיבֶשׁ קְדָמִי. אִידִין בֵּיתָא,
 דְּתַבְנוּן קְדָמִי, וְאִידִין הוּא אַתָּה, בֵּית אֲשֶׁרִיוֹת שְׂכִינָתִי:
 ב וְאַתָּה-כָּל-אֱלֹהֵי יָדֶי עָשִׂתָּה וַיְהִי כָל-אֱלֹהֵי נְאֻם-יְהוָה
 וְאַל-זֶה אֲבִיט אֶל-עֲנִי וְנִכְּחֵ-רוּחַ וְחָרַד עַל-דְּבָרִי: וְיֵת כָּל
 אֱלִין, גְּבוּרָתִי עֲבַדְתָּ. הֲלָא הָוָא כָּל אֱלִין, אָמַר יי. וּבְדִין רַעְוָא קְדָמִי,
 לְאַסְתָּכְלָא בֵּיהּ. בְּדַעְנוּתֶךָ, וּמִפִּיךָ רוּחַ, וּמִשְׁתִּוִּי, לְקַבִּיל פְּתֻגָּמִי:
 ג שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר מִכָּה-אִישׁ זֹבֵחַ הַשֶּׁה עֹוֹרֵף כָּלֵב מַעֲלָה
 מִנְחָה דִם-חֲזִיר מִזְכִּיר לְבָנָה מְבָרַךְ אֹוֹן גַּם-הֶמָּה בַּחֲרוּ
 בְּדַרְכֵיהֶם וּבִשְׁקוּצֵיהֶם נִפְשָׁם חֲפָצָה: נְכִיס תוֹר, בְּקָטִיל גִּבֹּר.
 דְּבַח אָמַר, כְּנָקִיף כָּלֵב. מְסִיק קֶרֶפֶן, דִּם חֲזִירָא. קֶרֶפֶן מִתְּנַתְּהוֹן, מִתְּנַת
 אֹוִיס. אֵף אֲנֹוֹן. אֶתְרַעִיָּא, בְּאוֹרְחַתְהוֹן, וּבִשְׁקוּצֵיהוֹן, נִפְשָׁהוֹן
 דְּאֶתְרַעִיָּאֵת: ד גַּם-אֲנִי אֶבְחַר בְּתַעֲלוּלֵיהֶם וּמִגּוֹרָתָם אָבִיא
 לָהֶם יַעַן קָרָאתִי וְאִין עֹוֹנָה דְּבִרְתִּי וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ
 הָרַע בְּעֵינֵי וּבְאֲשֶׁר לֹא-חֲפָצָתִי בַּחֲרוּ: אֵף אֲנָא, אֶעֱבִי
 בְּתַבְרָהוֹן. וּמִמָּא דִּי־עִיפֹו, לֹא יִשְׁתַּיְבוּן. חֲלָף דְּשַׁלְחִית נְבִי, וְלֹא תָבוּ.
 אֶתְנַבִּיאֹו, וְלֹא קִבִּילוּ. וַעֲבָדוּ דְּבִישׁ, קְדָמִי. וּבִדְלָא עֲבִינָא, אֶתְרַעִיָּאֹו:
 ד שָׁמְעוּ דְּבַר-יְהוָה הַחֲרָדִים אֶל-דְּבָרוֹ אָמְרוּ אֲחִיכֶם
 שְׁנֵאִיכֶם מְנַדִּיכֶם לְמַעַן שְׁמִי יִכְבֵּד יְהוָה וְנִרְאָה
 בְּשִׁמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ: קִבִּילוּ, פְּתֻגָּמָא דִּי. צְדִיקָא דְּמִשְׁתַּוֵּן,

זולק הדקדוק: ב ואל זה אביט: בכל ספרי תימן בשופר הולך: ג מכה-איש. צירי: עורף.
 מברך. ממוצע לא לעיל ולא לרע עיין ערוגת הכושם:

לְקַבִּיל פִּתְגָמֵי רַעוּתִיהָ. אֲמַרִין אַחִיכוֹן סְנַאיכוֹן, מְרַחֲקִיכוֹן. בְּדִיל שָׁמַי,
 יִסְגִי יִקְרָא דִיִּי, וְנַחֲזִי בְּחִדּוֹתֵכוֹן, וְאִנּוֹן יִבְהַתּוֹן: ^ו קוֹל שְׁאוֹן מַעִיר
 קוֹל מַהִיכַל קוֹל יְהוָה מְשַׁלֵּם גָּמוּל לְאִיבֵיו: קַל אֶתְרָגוּשָׁא,
 מִקְרָתָא יִרְשָׁלַם. קָלָא, מַהִיכָלָא. קַל מִימְרָא דִיִּי, דְּמִשְׁלִים גְּמֻלָּא,
 לְבַעֲלֵי דְבִבּוּהִי: ^ז בְּטָרָם תַּחֲלִיל יִלְדָּה בְּטָרָם יָבוֹא חֶבֶל לָהּ
 וְהַמְּלִיטָה זָכָר: עַד לֹא מִיִּתִי עָקָא לָהּ, תַּתְּפָּרִיק. וְעַד לֹא יִיִּתִי לָהּ,
 זִיעָה, כְּחַבְלִין עַל יִלְדָּא, יִתְגַּלִּי מַלְכָּה: ^ח מִי־שָׁמַע כְּזֹאת מִי רֹאֵה
 כְּאַלֶּה הַיּוֹחֵל אֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד אִם־יּוֹלֵד גּוֹי פַּעַם אַחַת
 כִּי־תֵלֶה גַם־יִלְדָּה צִיּוֹן אֶת־בְּנֵיהָ: מִן שָׁמַע כְּהָדָא, מִן חֲזָא,
 כְּאַלִּין. הָאִפְשָׁר דְּתַתְּעֵבִיד אֲרַעָא, בְּיוֹמָא חַד. אִם יִתְבָּרִי עֲמָה, וְזִמֵּן חֲדָא,
 אֲרִי עֲתִידָא דְּתַתְּנַחֵם צִיּוֹן וְתַתְּמַלִּי, מַעַם גְּלוּתָהָ: ^ט הֲאֲנִי אֲשַׁבֵּיר
 וְלֹא אוֹלִיד יֹאמֶר יְהוָה אִם־אֲנִי הַמוֹלִיד וְעֲצַרְתִּי אֲמַר
 אֱלֹהֶיךָ: אֲנִי אֱלֹהֵא בְּרִית עֲלָמָא מִבְּרֵאשִׁית, אֲמַר יִי. אֲנִי בְּרִית כָּל
 אֲנָשָׁא. אֲנִי בְּדִרִית יִתְהוֹן, לְבִינֵי עַמְּמִיָּא. אִף אֲנִי עֲתִיד לְכַנְשָׁא
 גְּלוּתֶיךָ, אֲמַר אֱלֹהֶיךָ: ^י שְׁמַחוּ אֶת־יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָּהּ כָּל־
 אֲהַבֵּיהָ שִׁישׁוּ אֶתְּהָ מְשׁוֹשׁ כָּל־הַמֵּתְאַבְּלִים עָלֶיהָ:
 חֲדוּ בִירְשָׁלַם. וּבִוְעוּ בָּהּ, כָּל רַחֲמָהָ. דּוּצוּ עֲמָה, דִּינֵץ, כָּל דְּהוּ מִתְאַבְּלִין,
 עֲלֶיהָ: ^{יא} לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׁבַעְתֶּם מִשָּׁד תִּנְחַמֶּיהָ לְמַעַן
 תִּמְצוּ וְהַתְּעַנְּגְתֶם מִזֵּי כְבוֹדָהּ: בְּדִיל דְּתַתְּפַנְקוֹן, וְתַסְבְּעוֹן.
 מִבְּזוּת, תִּנְחַמְהָ. בְּדִיל דְּתַשְׁתּוֹן, וְתַתְּרוֹן, מִחֲמַר יִקְרָה: ^{יב} כִּי־כֹה |
 אֲמַר יְהוָה הִנְנִי נֹטֶה־אֵלַיָּה כְּנֶהֱרָ שְׁלוֹם וּכְנַחֵל שׁוֹטֵף
 כְּבוֹד גּוֹיִם וַיִּנְקֹתֶם עַל־צַד תִּנְשְׂאוּ וְעַל־בְּרָכִים תִּשְׁעֲשַׁעוּ:

זולק הדקדוק: ^ז חבל. החי"ת בציר"י. וכ"ה במוסרה רבתא אות הקו"ף ערך קמץ:
^{יא} מִזֵּי כְבוֹדָהּ. התרגום בנוסחאות קדמוניות מדוקדקות הגירסא כך 'מחמר' ברי"ש, דומה
 למ"ש חז"ל 'חמר בשר' ודוק והוא מבואר:

אָרִי כְדָנָן, אָמַר יי. הָאֲנָא מִיִּתִּי לָהּ. כְּשַׁפְּעָה נָהָר פָּרַת, שָׁלֵם. וְכִנְחַל מְגֹבֵר.
 יָקָר עַמְּמִיָּא, וְתַתְּפִנְקוֹן. עַל גִּסְסִין, תַּתְּנִטְלוֹן. וְעַל רִבְבִין, תַּתְּרַבּוֹן:
 כִּי אִישׁ אֲשֶׁר אָמַר תִּנְחַמְנוּ בֵּן אֲנֹכִי אֲנַחְמָכֶם וּבִירוּשָׁלַם
 תִּנְחַמּוּ: כְּגֹבֵר. דְּאִמְיָה, מְנַחֵמָא לִיה. בֵּן מִימְרִי, יְנַחִים יִתְכּוֹן.
 וּבִירוּשָׁלַם, תַּתְּנַחֲמוּן: דִּי וּרְאִיתֶם וְשֵׁשׁ לְבָבְכֶם וְעֲצָמוֹתֵיכֶם
 כְּדִשָּׂא תִפְרַחְנָה וְנוֹדְעָה יְדִי־יְהוָה אֶת־עַבְדּוֹ וְזַעַם אֶת־
 אִיבּוֹ: וְתַחֲזוֹן, וְיַחְדִּי לְבָבְכֶם. וְגִיּוֹתְכֶם, כְּדַתְּאִין יוֹהֲרָן. וְתַתְּגְלִי גְבוּרְתָּא
 דִּי, לְאִישְׁבָּא לְעַבְדּוֹהִי צְדִיקָא. וְיִיתִי לוֹט, לְבַעְלִי דְּבִבּוּהִי: כִּי־
 הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבוֹא וְכִסּוּפָה מְרַכְּבָתוֹ לְהָשִׁיב בְּחִמָּה
 אִפּוֹ וְגַעַרְתּוֹ בְּלִהְבֵי־אֵשׁ: אָרִי הָא יי, בְּאִישְׁתָּא מַתְּגְלִי.
 וּכְעַלְעוּלִין, רַתְּכוּהִי. לְאַתְבָּא בְּתַקּוֹף, רְגִיזָה. וּמְזוּפִיתָה, בְּשִׁלְחוּבִית
 אִישְׁתָּא: כִּי בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט וּבְחֶרֶבּוֹ אֶת־כָּל־בָּשָׂר
 וְרַבּוֹ חֲלָלִי יְהוָה: אָרִי בְּאִישְׁתָּא, עֲתִיד יי לְמַדָּן. וּבְחֶרֶבִיָּה, יֵת כָּל
 בְּסָרָא. וְסִגְיָאִין קְטִילָא, קָדָם יי: דִּי הַמִּתְקַדְּשִׁים וְהַמְטַהֲרִים
 אֶל־הַגְּנוֹת אַחֵר (כ' אחד) אַחַת בְּתוֹךְ אֲכָלִי בָּשָׂר הַחֲזִיר
 וְהַשֶּׁקֶץ וְהַעֲכָבֵר יַחְדּוֹ יִסְפוּ נְאֻם־יְהוָה: דְּמוֹדְמִנִין וּדְמִדְכָּן,
 לְגִינְיָאד טְעוּתָא. סִיעָא, בְּתַר סִיעָא. אֲכָלִי, בְּסַר חֲזִירָא. וְשִׁקְצָא,
 וְעַכְבָּרָא. כְּחָדָא יְסוּפוֹן, אָמַר יי: וְאֲנֹכִי מַעֲשִׂיהֶם
 וּמַחֲשַׁבְתֵּיהֶם בָּאֵה לְקַבֵּץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשִׁנוֹת וּבָאוּ
 וְרָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי: וּקְדָמִי גִלְן. עוֹבְדֵיהוֹן, וְעִשְׁתּוּנִיהוֹן. עֲתִידְנָא.
 לְכַנְשָׂא יֵת כָּל עַמְּמִיָּא, אֲמִיָּא וְלִשְׁנִיָּא. וְיִיתוֹן, וְיַחֲזוֹן יֵת יְקָרִי:
 וְשִׁמְתִּי בָּהֶם אוֹת וְשִׁלַּחְתִּי מֵהֶם | פְּלִיטִים אֶל־הַגּוֹיִם

וזלך הדקדוק: יי ושש לבכם. בקמץ רחב: טו חללי. החי"ת געי והשוא נע: יי ובא. מארכה:
 וראו. טפחא בכל ספרי תימן:

תַּרְשִׁישׁ פּוֹל וְלוֹד מְשָׁכִי קִשְׁת־תָּבֵל וַיּוֹן הָאֵיִם הָרְחָקִים
 אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ אֶת־שְׁמִיעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ
 אֶת־כְּבוֹדִי בַּגּוֹיִם: וְאֲשׁוּי בַּהֹן, אֶתָּא. וְאֶשְׁלַח מִנְּהוֹן, מְשִׁיבִין.
 לְבִינִי עֲמַמְיָא. לְמַדִּינַת יִמָּא, פּוֹלָאִי וְלִדְאִי. דְּמַתְּחִין וּמַחֵן בְּקִשְׁתָּא,
 לְמַדִּינַת תּוֹבֵל וַיּוֹן. נִגּוּתָא רַחֲקִיָּא. דְּלֹא שָׁמְעוּ יְת שִׁימַע גְּבוּרְתִּי, וְלֹא
 חָזוּ יְת יִקְרִי, וַיַּחֲזוּ יְת יִקְרִי, בְּעֲמַמְיָא: כ וְהִבִּיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם
 מִכָּל־הַגּוֹיִם | מִנְּחָה | לַיהוָה בַּסּוּסִים וּבָרֶכֶב וּבַעֲצִים
 וּבַפָּרָדִים וּבַכַּרְפּוֹת עַל הָר קִדְשֵׁי יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה
 כֹּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכָלִי טָהוֹר בֵּית
 יְהוָה: וַיִּיתֶן יְת כָּל אֲחֵיכֶם מִכָּל עֲמַמְיָא, קֶרֶבְנָא קָדֵם יי. בְּסוּסוֹן.
 וּבִרְתִּכִּין. וּבְרַחֲלִין וּבְכוּדְנוֹן, וּבִתְשַׁבְּחָן. עַל טוֹרָא דְּקִדְשֵׁי יְרוּשָׁלַם, אָמַר
 יי. כִּמָּא דִּיִּיתֶן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְת מִנְּחָתָא. בְּמִן דְּכִי, לְבֵית מִקְדָּשָׁא דִּיִּי:
 כא וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לְלוֹיִם אָמַר יְהוָה: וְאִף מִנְּהוֹן
 אֶקְרִיב. לְמַהֲוִי כֹהֲנִיא לְיוֹאִי, אָמַר יי: כב כִּי כֹאֲשֶׁר הַשְׁמִים
 הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי
 נְאֻם־יְהוָה כֵּן יַעֲמֹד זִרְעֶכֶם וְשִׁמְכֶם: אֲרִי כִּמָּא דְּשִׁמְיָא חֲדָתִין.
 וְאַרְעָא חֲדָתָא. דְּאֲנָא עֲבִיד. קִימִין קְדָמִי, אָמַר יי. כג יְתִקִּים זִרְעֶכֶן,
 וְשׁוּמְכוֹן: כד וְהָיָה מִדִּי־חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ וּמִדִּי שַׁבָּת בְּשַׁבָּתוֹ
 יָבוֹא כָל־בֶּשֶׁר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אָמַר יְהוָה: וַיְהִי. כּוּזְמִן יִרְחַ,
 בִּירְחַ. וְכוּזְמִן שַׁבָּא, בְּשַׁבָּא. יִיתֶן כָּל בְּנֵי בְּסָרָא. לְמַסְגֵּד קְדָמִי, אָמַר יי:
 כה וַיֵּצְאוּ וְרָאוּ בַּפִּגְרִי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים בִּי כִי תוֹלַעְתָּם
 לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכָּפֶּה וְהָיוּ דְּרָאוֹן לְכָל־בֶּשֶׁר:
 וַיִּפְקֹן וַיַּחֲזוּ. בַּפִּגְרִי, גְּבִרְיָא חִיבִיָּא. דְּמַרְדּוּ, בְּמִימְרִי. אֲרִי נִשְׁמַתְהוֹן, לֹא
 יִמּוּתוּן. וְאִישְׁתַּהוֹן, לֹא תִטְפִּי. וַיְהוֹן מִדְּדָנִין רְשִׁיעִיָּא בְּגִיהֶנֶם עַד דִּיִּימְרוּן
 עֲלִיהוֹן צְדִיקִיָּא, מִסַּת חֲזִינָא:

נוהגין לחזור על פסוק זה

וְהָיָה מִדֵּי-חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שָׁבֹת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא כָּל-בָּשָׂר לַהֲשָׁתָחוֹת
לִפְנֵי אֱמֶר יְהוָה:

וְהָיָה מִיָּדֶיךָ וכו'. ארבעה ספרים אין מסיימין בהם אלא מלעיל. וסימנך, יתק"ק. ישעיה, תרי עשר, קהלת, קינות, עיין בסדור שלי הנקרא "עץ חיים" בס' ט"ב מה שכתבתי שם:

(גֹּאֲלֵנוּ יְהוָה עֲבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פֿרקנא. ייַ צבאות, שְׁמִיָּהּ, קדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יתְבַרְךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא, דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקַיָּמָא, מְבַרְךְ הוּא לְעַלְמֵ, וְלַעֲלָמִי עַלְמַי:

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנָבִיאִים טוֹבִים. וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם, הַנְּאֻמְרִים בְּאַמֶּת. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה, בַּמֶּשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנָבִיאֵי, הָאֱמֶת וְהַצְדִּיק: (אמן)

Figure 1 consists of three diagrams labeled (a), (b), and (c), each showing a sequence of Hebrew letters with arrows indicating the flow of the word structure. Diagram (a) shows a word boundary between two words, with a space between them. Diagram (b) shows a word boundary between a prefix and a root. Diagram (c) shows a word boundary between a suffix and a root.

בשמואל א' סימן כ'

וַיֹּאמֶר-לוֹ יְהוֹנָתָן מִחַר חֹדֶשׁ וּנְפִקְדָּתָ כִּי יִפְקֹד
 מוֹשְׁבֶדָּ: וַאֲמַר לִיהוֹנָתָן, מִחַר יִרְחָא. וְתַתְּבַעִי אֲרִי יְהִי
 מְרוֹחַ, בֵּית אֶסְחָרוֹתָךְ: ֹּ וְשִׁלְשֶׁת תִּירָד מָאֵד וּבָאֵת
 אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-נִסְתַּרְתָּ שָׁם בַּיּוֹם הַמַּעֲשֶׂה וּישְׁבֶת
 אֶעֱלֵ הָאֵבֶן הָאֵזוֹל: וּבְתִלְתוֹת יִרְחָא, תַּתְּבַעִי לַחֲדָא. וְתַהֲךְ לְאַתְרָא.
 דְּאַשְׁמַרְתָּא תַּמָּן, בַּיּוֹמָא דְחֵלָא. וְתַתִּיב. בְּסֵטֶר, אֵבֶן אַתָּא: ֹּ וְאַנִּי

וְזֶלֶק הַדִּקְדּוּק: וְנִפְקְדָתָּ. כ"ה בכל התיגאן הקו"ף בזקף גדול:

שְׁלֹשֶׁת הַחֲצִיִּים צָדָה אֹרֶה לְשַׁלַּח-לִי לְמִטְרָה: וְאַנָּה.
 תִּלְתָּה גְרִין, בְּקֶשֶׁת שָׂדֵי, לְמַמְחֵי לִי, לְפִלְגְלִיסָא: ׀ וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח
 אֶת-הַנֶּעֱר לָךְ מֵצֵא אֶת-הַחֲצִיִּים אִם-אָמַר אָמַר לַנֶּעֱר
 הִנֵּה הַחֲצִיִּים ׀ מִמֶּנָּה וְהִנֵּה קָחְנוּ וּבָאָה בִּי-שְׁלוֹם לָךְ וְאִין
 דְּבַר חֵי-יְהוָה: וְהָא, אֲשַׁלַּח יְת עוֹלִימָא. אִיזִיל, אִיתָא יְת גְּרִיָּא. אִם
 מִימָר אִימָר, לְעוֹלִימָא. הָא גְּרָא, מִנָּךְ וּלְכָא. סִבְהִי וְאִיתָא. אָרִי שְׁלָם לָךְ,
 וְלִית מְדַעַם בִּישׁ, קִיָּם הוּא יִי: ׀ וְאִם-כָּה אָמַר לְעֵלָם הִנֵּה
 הַחֲצִיִּים מִמֶּנָּה וְהִלָּאָה לָךְ בִּי שְׁלַחְךָ יְהוָה: וְאִם כְּדִין אִימָר,
 לְעוֹלִימָא. הָא גְּרָא, מִנָּךְ וּלְהִלָּאָה. אִיזִיל, אָרִי שִׁיזְבָּךְ, יִי: ׀ וְהַדְּבָר
 אֲשֶׁר דְּבַרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוָה בֵּינִי וּבֵינְךָ עַד-עוֹלָם:
 וּפְתַגְמָא. דְּמִלִּילָנָא, אָנָּה וְאַתָּה. הָא מִימָרָא דִּי, סְהִיד, בִּינָא וּבֵינְךָ, עַד
 עָלְמָא: ׀ וַיִּסְתַּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ
 (כ' על) אֶל-הַלֶּחֶם לֶאֱכֹל: וְאַטְמַר דָּוִד, בְּחַקְלָא. וְהוּא יִרְחָא.
 וְאַסְחַר מִלְכָּא, עַל לַחֲמָא, לְמִיכָל: ׀ וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל-מוֹשְׁבֹו
 בְּפַעַם ׀ בְּפַעַם אֶל-מוֹשֵׁב הַקִּיר וַיִּקָּם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אַבְנֵר
 מִצֵּד שְׂאוּל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד: וְאַסְחַר מִלְכָּא, עַל שִׁינְיָה. בְּזִמְנָה,
 בְּזִמְנָה, עַל שִׁינְיָא דְּמִתְקֵן לִיה, בְּסִטֵּר כְּתִלָּא. וְקָם, יְהוֹנָתָן. וְאַסְחַר אַבְנֵר,
 מִסִּטְרָא דְּשְׂאוּל. וְהוּא אֶתְרָא דְּדָוִד, מְרוּחַ: ׀ וְלֹא-דְבַר שְׂאוּל
 מְאוּמָה בֵּינֵם הָהוּא בִּי אָמַר מְקַרָּה הוּא בְּלִתִּי טְהוֹר
 הוּא בִּי-לֹא טְהוֹר: וְלֹא מִלִּיל שְׂאוּל. מְדַעַם, בִּיזְמָא הָהוּא. אָרִי
 אָמַר דְּלִמָּא עָרוּעַ הָוָה לִיה, וְלֹא דְבִי הוּא. אוּ דְלִמָּא לְאוֹרַח אֲזִיל
 וְאַנְחָנָא, לֹא זִמְנָה: ׀ וַיְהִי מִמַּחֲרַת הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפְקֹד
 מְקוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל-יְהוֹנָתָן בְּנוֹ מְדוּעַ לֹא-בָא

וְזֶלֶק הַדְּקָדִיק: ׀ שְׁלַחְךָ, הַשִּׁי"ן בְּגֵעִיא: ׀ אֶל-הַלֶּחֶם, כְּתִיב 'עַל' וְקָרִי 'אֶל': ׀ מִמַּחֲרַת, הַמ"ם
 הָרֵאשׁוֹנָה גֵעִי: ׀

בן-ישי גם-תמול גם-היום אל-הלחם: והוה. ביומא
 דבתרוהי, דהוא עבד ירחא תננא. והוה אתרא דדוד, מרוח. ואמר
 שאול, ליהונתן בריה. מדין. לא אתא בר ישי. אף תמלי אף יומא דין,
 ללחמא: ^א ויען יהונתן את-שאול נשאל נשאל דוד
 מעמדי עד-בית לחם: ואתיב יהונתן, ית שאול. אשתאלא
 אשתאיל דוד. מני, למיזל עד בית לחם: ^ב ויאמר שלחני נא בי
 זבח משפחה לנו בעיר והוא עוה-לי אחי ועתה
 אם-מצאתי חן בעיניך אמלטה נא ואראה את-אחי
 על-כן לא-בא אל-שלחן המלך: ואמר. שלחני בען. ארי שירו
 נכסת קדשיא לכל זרעיתא לנא, בקרתא. והוא פקיד לי, אחי. וכען. אם
 אשכחית רחמין, בעינד. אשתיב בען, ואחוי ית אחי. על כן לא על,
 לפתורא, דמלפא: ^ג ויחר-אף שאול ביהונתן ויאמר לו
 בן-נעות המרדות הלוא ידעתי כי-בחר אתה לבן-ישי
 לבשתך ולבשת ערות אמך: ותקיף רגזא דשאול, ביהונתן.
 ואמר ליה. בר סרבניתא, דמרדותה קשיא. הלא ידענא. ארי רעי את,
 בבר ישי. לבהתך. ולבהתת, קלן אמך: ^ד כי כל-הימים אשר
 בן-ישי חי על-האדמה לא תפון אתה ומלכותך ועתה
 שלח וקח אתו אלי כי בן-מות הוא: ארי כל יומיא. דבר ישי,
 קים על ארעא. לא תתקן, את ומלכותך. וכען. שלח ואיתיניה, לותי.
 ארי גבר חיב קטול, הוא: ^ה ויען יהונתן את-שאול אביו
 ויאמר אליו למה יומת מה עשה: ואתיב יהונתן. ית שאול,
 אבוהי. ואמר ליה. למא יתקטיל, מא עבד: ^ו ויטל שאול
 את-החנית עליו להפתו וידע יהונתן כי-כלה היא מעם

זולק הדקדוק: ^א שלח וקח אתו. בקצת תיגאן תיבת 'שלח' בטרס לא באזלא, וברובן באזלא
 ועיקר:

אָביו לְהַמִּית אֶת־דָּוִד: וְאִרִּים שְׂאוֹל יֵת מוֹרְנִיתָא. עֲלוּהִי,
לְמַמְחָהּ. וַיֵּדַע יְהוֹנָתָן. אֲרִי גְמִירָא הִיא. מִן אַבוּהִי, לְמַקְטֹל יֵת דָּוִד:
וַיִּקָּם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשְּׁלָחַן בַּחֲרֵי־אָף וְלֹא־אָכַל
בְּיוֹם־הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי לַחֵם כִּי נֶעְצַב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלָמוּ
אָבִיו: וְקָם יְהוֹנָתָן. מִן פְּתוּרָא, בְּתַקּוּף רִגְזוֹ. וְלֹא אָכַל. בְּיוֹם עֶבֶר יִרְחָא
תְּנִינָא, לַחֲמָא. אֲרִי אֶתְנַסִּים, עַל דָּוִד. אֲרִי אַכְלָמִיָּה, אַבוּהִי:
וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד דָּוִד וְנַעַר קָטָן
עִמּוֹ: וַהֲוֶה בַּצִּפְרָא. וּנְפַק יְהוֹנָתָן. לְחַקְלָא, לְזִמְנָא דְאָמַר לִיה דָּוִד. וַיְנִיק
זְעִיר, עֲמִיָּה: וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ רֵץ מְצָא נָא אֶת־הַחֲצִים
אֲשֶׁר אֲנֹכִי מוֹרָה הַנַּעַר רֵץ וְהוּא־יֵרָה הַחֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ:
וַאֲמַר לְעוֹלִימִיָּה. רַהוּט. אֵיתָא כְּעֵן, יֵת גְּרִיָּא. דְּאֵנָּא, שְׂדִי. עוֹלִימָא רַהוּט.
וְהוּא שְׂדָא גְּרָא, לְאֶעֱבְרוּתִיָּה: כִּי וַיָּבֹא הַנַּעַר עַד־מְקוֹם הַחֲצִי
אֲשֶׁר יֵרָה יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנַּעַר וַיֹּאמֶר
הֲלוֹא הַחֲצִי מִמֶּךָ וְהִלָּאָה: וְאֵתָא עוֹלִימָא, עַד אֲתֵר גְּרָא. דְּשְׂדָא,
יְהוֹנָתָן. וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן. בְּתֵר עוֹלִימָא, וַאֲמַר. הֲלֹא גְּרָא, מִנֶּךָ וְלִהְלָאָה:
כִּי וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנַּעַר מִהֲרָה חוּשָׁה אֶל־תַּעֲמֹד
וַיִּלְקֹט נַעַר יְהוֹנָתָן אֶת־ (כ' הַחֲצִי) הַחֲצִים וַיָּבֹא אֶל־אֲדָנָיו:
וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן, בְּתֵר עוֹלִימָא. אוֹחִי בַּפְּרִיעַ, לֹא תַתְּעַכֵּב. וְלִקִּיט. עוֹלִימָא
דִּיהוֹנָתָן, יֵת גְּרִיָּא. וְאֵתָא, לְוֵת רַבּוּנִיָּה: כִּי וְהַנַּעַר לֹא־יֵדַע
מֵאוּמָה אֵךְ יְהוֹנָתָן וְדָוִד יֵדְעוּ אֶת־הַדְּבָר: וְעוֹלִימָא, לֹא יֵדַע
מִדְּעַם. בְּרַם יְהוֹנָתָן, וְדָוִד. יֵדְעִין, יֵת פְּתַגְמָא: כִּי וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן
אֶת־כִּלָּיו אֶל־הַנַּעַר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הִבִּיא הָעִיר:
וַיֵּהב יְהוֹנָתָן, יֵת זִינִיָּה. לְעוֹלִימָא, דִּילִיָּה. וַאֲמַר לִיה. אִיזִיל, אוֹבְלָהִי
לְקִרְתָּא: כִּי הַנַּעַר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֲצֵל הַנֶּגֶב וַיִּפֹּל לְאַפּוֹ

אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶהוּ שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים וַיִּשְׁקֹוּ | אִישׁ אֶת־רַעְיָהוּ
וַיִּבְכוּ אִישׁ אֶת־רַעְיָהוּ עַד־דָּוָד הַגִּדְיָל: עוֹלִימָא, אַתָּא. וְדָוִד.
קָם מִסֵּטֶר אֲבָן אַתָּא, דְּלִקְבִיל דְּרוּמָא. וּנְפַל עַל אַפּוּהִי, עַל אַרְעָא.
וּסְגִיד, תִּלְתָּ זְמָנִין. וַנִּשְׁקֹוּ, גִּבְרַת יֵת חֲבֵרִיָּה. וּבְכוּ, גִּבְרַת יֵת חֲבֵרִיָּה. עַד
דְּדָוִד, אִסְגִּי: כֹּה וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה יִהְיֶה | בֵּינִי
וּבֵינְךָ וּבֵין זֵרַעִי וּבֵין זֵרַעֲךָ עַד־עוֹלָם: וַאֲמַר יְהוֹנָתָן. לְדָוִד,
אֵיזִיל לְשָׁלוֹם. דְּקִימָנָא תְרוּנָא, אֲנַחְנָא. בְּשֵׁמָא דִּי, לְמִימַר. מִימָרָא דִּי.
יְהִי סְהִיד, בֵּינָא וּבֵינְךָ. וּבֵין בְּנֵי. וּבֵין בָּנְךָ, עַד עָלְמָא:

זֶלְק הַדְּקָרוּק: כֹּה וַיִּשְׁקֹוּ. הוּי"ו גַּעֲי:

(גִּבְלָנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פִּרְקָנָא. יֵי צְבָאוֹת, שְׁמִיָּה. קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יִתְבָּרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חֵיא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלַם,
וּלְעָלְמֵי עָלְמָיָא:

מפסיד ליום ראשון שלראש השנה

במדבר סימן כ"ט פסוקים א' - ו'

וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ מִקְרָא־קֹדֶשׁ יְהוָה לָכֶם כָּל־מְלָאכֶת
עֲבָדָה לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה יְהוָה לָכֶם: וַעֲשִׂיתֶם עִלָּה לְרִיחַ נִיחַח
לִיהוָה פֶּר בֶּן־בָּקָר אֶחָד אֵיל אֶחָד כִּבְשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁבַעַה
תְּמִימִם: וּמִנְחָתָם סֹלֶת בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִינִים לִפָּר שְׁנֵי
עֶשְׂרִינִים לָאֵיל: וַעֲשֶׂרוֹן אֶחָד לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכִּבְשִׂים:
וּשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת לִכְפֹּר עֲלֵיכֶם: מִלֶּבֶד עֹלֹת הַחֹדֶשׁ
וּמִנְחָתָהּ וְעֹלֹת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֵּיהֶם כַּמִּשְׁפָּט לְרִיחַ נִיחַח
אֲשֶׁה לִיהוָה:

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנִבְיָאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדִבְרֵיהֶם, הַנְּאֻמִּים בְּאֵמֶת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמִשָּׁה עֲבָדוֹ, וּבִישָׁרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנִבְיָאִי, הָאֵמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרה דיום ראשון שלראש השנה

בשמואל א' סימן א'

וַיְהִי אִישׁ אֶחָד מִן־הָרִמָּתִים צוֹפִים מִהָר אֶפְרַיִם
וּשְׁמוֹ אֶלְקָנָה בֶּן־יִרְחָם בֶּן־אֵלִיהוּא בֶּן־תָּחוּ
בֶּן־צוּר אֶפְרַתִּי: וַהֲוָה גִּבְרָא חַד. מִרְמָתָא. מִתַּלְמִידֵי נְבִיִּיא, מִטּוֹרָא
דְּבֵית אֶפְרַיִם. וּשְׁמִיה. אֶלְקָנָה. בֶּר יִרְחָם בֶּר אֵלִיהוּא. בֶּר תָּחוּ בֶר צוּר
גִּבְרָא פְּלִיג חוּלָק בְּקֹדֶשִׁיא, בְּטוֹרָא דְּבֵית אֶפְרַיִם: ב וְלוֹ שְׁתֵּי נָשִׁים
שֵׁם אַחַת חַנָּה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית פְּנִנָּה וַיְהִי לְפָנִנָּה יִלָּדִים
וּלְחַנָּה אֵין יִלָּדִים: וְלִיה, תַּרְתִּין נָשִׁין. שׁוֹם חֲדָא, חַנָּה. וְשׁוֹם
תַּנְיִיתָא, פְּנִנָּה. וַהֲוָה לְפָנִנָּה, בְּנִין. וּלְחַנָּה, לִית בְּנִין: ג וְעַלָּה הָאִישׁ
הָהוּא מַעִירוֹ מִיָּמִים | יְמִימָה לְהַשְׁתַּחֲוֹת וּלְזַבַּח לַיהוָה
עֲבָאוֹת בְּשִׁלָּה וְשֵׁם שְׁנֵי בְנֵי־עָלִי חֲפְנִי וּפְנִנְחָם כְּהָנִים
לַיהוָה: וְסָלִיק גִּבְרָא הָהוּא מִקְרָתִיה, מִזְמָן מוֹעֵד לְמוֹעֵד. לְמַסְגָּד
וּלְדַבְּחָא. קָדָם יי עֲבָאוֹת, בְּשִׁלָּה. וְתַמָּן, תַּרְיִן בְּנֵי עָלִי. חֲפְנִי, וּפְנִנְחָם.
מִשְׁמָשִׁין, קָדָם יי: ד וַיְהִי הַיּוֹם וַיִּזְבַּח אֶלְקָנָה וְנָתַן לְפָנִנָּה
אֲשֶׁתּוֹ וּלְכָל־בָּנֶיהָ וּבְנוֹתֶיהָ מְנוֹת: וַהֲוָה, יוֹם מוֹעֵדָא. וְדַבַּח,
אֶלְקָנָה. וַיְהִי, לְפָנִנָּה אֶתְתִּיה. וּלְכָל בָּנָהָא. וּבְנִתָּהָ, חוּלָקִין: ה וּלְחַנָּה
יָתַן מִנָּה אַחַת אֶפְרַיִם כִּי אֶת־חַנָּה אָהֵב וַיְהִי סֵגֶר
רַחֲמָה: וְלְחַנָּה. יָהֵב. חוּלָק חַד, בְּחִיר. אֲרִי יַת חַנָּה, רַחֲמִים. וּמִן קָדָם יי,

אתמנע מנה ולד: ו ובעסתה צרתה גם פעם בעבור
הרעמה פי סגר יהוה בעד רחמה: ומצהבא לה ערתה, אף
מרגזא לה. בדיל, לאקניותה. ארי אתמנע מן קדם יי מנה, ולד: ו וכן
יעשה שנה בשנה מדי עלתה בבית יהוה כן תבעסנה
ותבכה ולא תאכל: וכן יעביד, שנה בשנה. בזמן מסקה, לבית
מקדשא דיי. כן, מרגזא לה. ובכיא, ולא אכלא: ח ויאמר לה
אלקנה אישה חנה למה תבכי ולמה לא תאכלי ולמה
ירע לבבך הלוא אנכי טוב לך מעשרה בנים: ואמר לה,
אלקנה בעלה. חנה, למא את בכיא. ולמא, לא אכלת. ולמא, באיש
ליך לביך. הלא רעותי, טבא לך. מעסרא, בנין: ט ותקם חנה
אחרי אכלה בשלה ואחרי שתה ועלי הפהן ישב
על-הכפסא על-מוזות היכל יהוה: וקמת חנה. בתר. דאכלת
בשילה, ובתר דשתיאו. ועלי כהנא. יתיב, על פרסיא. בסטר ספא,
דהיכלא דיי: ו והיא מרת נפש ותתפלל על-יהוה ובכה
תבכה: והיא, מרידא נפש. ומצליא קדם יי, ומבכא בכיא: י ותדר
נדר ותאמר יהוה עבאות אס-ראה תראה | בעני אמתך
וזכרתני ולא תשכח את-אמתך ונתתה לאמתך זרע
אנשים ונתתיו ליהוה כל-ימי חיו ומורה לא-יעלה
על-ראשו: וקיימת קים, ואמרת. יי עבאות. מגלא גלי קדמך, סגוף
אמתך. ויעול דכרני קדמך, ולא תרחיק ית אמתך. ותתין לאמתך בר,

זולק הדקדוק: ו ובעסתה. הה"א רפה בכל ספרי תימן ובירושלמיים: הרעמה. הרי"ש דגש
לתפארת והה"א דגש (רד"ק): ו ולא תאכל. הכ"ף בפתח בחשובי התיגאן ובדפוסים, וכן נראה
דעת המוסרה. ובקצתן הכ"ף בצירי: ט אכלה. לחוד חטף כי הוא מקור, ואין הה"א סימן נקבות,
וחד 'ואכלה מציד' (ברא' כז-יט) ועי' רש"י ורד"ק ומוסרה, והה"א רפה, ע"ש:

בגו בני אַנְשָׁא. וְאַמְסַרְנִיה דִּיהִי מִשְׁמִישׁ קָדָם יי, כָּל יוֹמֵי חַיֹּהִי. וּמְרוֹת
אֲנִשׁ, לֹא תְהִי עֲלוּהִי: יב וְהָיָה כִּי הִרְבַּתָּה לְהִתְפַּלֵּל לִפְנֵי
יְהוָה וְעָלִי שְׁמֵר אֶת־פִּיהָ: וְהָיָה, מִדְּאִסְגִּיאַת. לְעֲלָאָה, קָדָם יי.
וְעָלִי מוֹרִיךְ לֵהּ, עַד דְּתַפְסוּק: יג וְחֲנָה הִיא מְדַבֶּרֶת עַל־לִבָּהּ
רַק שְׁפָתֶיהָ נִעוֹת וְקוֹלָהּ לֹא יִשְׁמַע וַיַּחֲשֹׁבָה עָלִי
לְשֹׁכְרָה: וְחֲנָה, הִיא, מְצַלֶּא בְּלִבָּהּ. לְחוּד, סְפוּתָהּ נִידֹן. וְקִלָּהּ, לֹא
מִשְׁתַּמֵּעַ. וַיַּחֲשֹׁבָה עָלִי, כְּאַתָּא רֹוּא: יד וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ עָלִי
עַד־מָתִי תִשְׁתַּכְּרִין הָסִירִי אֶת־יַיִנְךָ מֵעַלְיָךְ: וַאֲמַר לֵהּ, עָלִי.
עַד אֲמַתִּי, אַתְּ מִשְׁתַּטֵּיא. הֲלֹא תִפְיִגִין יָת חֲמִרִיךְ, מִנִּיךְ: טו וְתֵעַן
חֲנָה וְתֹאמַר לֹא אֲדֹנִי אִשָּׁה קִשְׁת־רוּחַ אֲנֹכִי וַיִּין וְשֹׁכֵר
לֹא שְׁתִּיתִי וְאַשְׁפֹּךְ אֶת־נַפְשִׁי לִפְנֵי יְהוָה: וְאַתִּיבֶת חֲנָה
וְאַמְרַת, לֹא רְבוּנִי. אֲתַתָּא עֵיקַת רוּחַ, אֲנָא. וְחֲמַר חֲדַת וְעַתִּיק, לֹא
שְׁתִּיתִי. וְאַמְרִית עֲלֵבֵן נַפְשִׁי בְּעָלוּ, קָדָם יי: טז אֶל־תִּתֵּן
אֶת־אַמְתְּךָ לִפְנֵי בַת־בְּלִיעֵל כִּי מֵרַב שִׁיחִי וְכַעֲסִי
דִּבְרַתִּי עַד־הֵנָּה: לֹא תַכְלִים, יָת אֲמַתְךָ. קָדָם, בַּת רִשְׁעָא. אָרִי
מִסְגִּי אֶקְנִייתִי. וְאַרְגֻּזוֹתִי, אֲזִירִכִית בְּעָלוּ עַד בָּעַן: יז וַיַּעַן עָלִי וַיֹּאמֶר
לְכִי לְשָׁלוֹם וְאַלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יִתֵּן אֶת־שְׁלָתְךָ אֲשֶׁר שָׁאַלְתָּ
מִמֶּנּוּ: וְאַתִּיב עָלִי. וַאֲמַר, אִיזִילִי לְשָׁלָם. וְאַלְהָא דִּישְׂרָאֵל. יִתֵּן, יָת
בָּעוֹתִיךָ. דְּבַעִית, מִן קְדָמוּהִי: יח וְתֹאמַר תִּמְצָא שְׁפָחַתְךָ חֲזָן
בְּעֵינֶיךָ וְתִלְךְ הָאִשָּׁה לְדֶרֶכָּהּ וְתֹאכֹל וּפְנִיָּה לֹא־הָיוּ לָהּ
עוֹד: וְאַמְרַת. תִּשְׁכַּח אֲמַתְךָ רַחֲמִין, בְּעֵינְךָ. וְאַזְלַת אֲתַתָּא לְאֹרְחָהּ,
וְאַכְלַת. וְאַפִּין בִּישִׁין לֹא הָווּ לֵהּ, עוֹד: יט וַיִּשְׁכְּמוּ בִּבְקָר וַיִּשְׁתַּחֲווּ

וְזֶלְק הִדְקִדּוֹק: יח וּפְנִיָּה לֹא הָיוּ לֵהּ עוֹד. תִּיבַת 'וּפְנִיָּה' בְּמֵאֲרֹכָה לֹא בְּתִבִיר, בְּכָל סַת'':

לפני יהוה וישבו ויבאו אל-ביתם הרמתה וידע אלקנה
את-חנה אשתו ויזכרה יהוה: ואקדימו בצפרא. וסגידו, קדם יי.
ותבו. ואתו לביתהון, לרמתא. וידע אלקנה, ית חנה אתתיה, ועל
דכרנה, קדם יי: ב ויהי לתקפות הימים ותהר חנה ותלד בן
ותקרא את-שמו שמואל כי מיהוה שאלתיו: והוה, לזמן
משלם יומיא. ועדיאת חנה, וילידת בר. וקרת ית שמייה, שמואל. ארי
אמרת מן קדם יי, שאלתיה: בא ויעל האיש אלקנה וכל-ביתו
לזבח ליהוה את-זבח הימים ואת-גדרו: וסליק. גברא
אלקנה, וכל אנש ביתיה. לדבחא, קדם יי. ית דיבח מועדיא, ולשלמא
ית נדריה: כב וחנה לא עלתה כי-אמרה לאישה עד יגמל
הנער והבאתיו ונראה את-פני יהוה וישב שם
עד-עולם: וחנה, לא סליקת. ארי אמרת לבעלה. עד דיתחסיל
רבא, ואיתיניה. ויתחזי, קדם יי. ויתיב תמן, עד עלמא: כג ויאמר
לה אלקנה אישה עשי הטוב בעיניך שבי עד-גמלך
אתו אך יקם יהוה את-דברו ותשב האשה ותניק
את-בנה עד-גמלה אתו: ואמר לה אלקנה בעלה, עבידי דתקין
בעינכי. אוריכי, עד דתחסלין יתיה. ברס. יקיים יי, ית פתגמוהי.
ואוריכת אתתא, ואוניקת ית ברה. עד דחסלת, יתיה: כד ותעלהו
עמה כאשר גמלתו בפרים שלשה ואיפה אחת קמח
ונבל יין ותבאהו בית-יהוה שלו והנער נער: ואסיקתיה
עמה, כד חסלתיה. בתורין תלתא ומכילתא חדא דקמחא, וגרב דחמר.
ואיתיתיה לבית מקדשא די, לשילה. ורבא, הוה יניק: כה וישחטו
את-הפר ויבאו את-הנער אל-עלי: ונכסו, ית תורא, ואיתיאוו

זולק הרקדוק: יט ויזכרה. וי"ו געי: כב וישב שם. המארכה תחת היו"ד והיא מלעיל:

ית רביא, לות עלי: כו ותאמר בי אדני חי נפשך אדני אני
 האשה הנצבת עמכה בזה להתפלל אל-יהוה: ואמרת,
 בבועו רבוני. חי נפשך, רבוני. אנא אתתא. דאתעתדת עמך, הקא
 לצלאה, קדם יי: כו אל-הנער הזה התפללתי ויתן יהוה לי
 את-שאלתי אשר שאלתי מעמו: על רביא הדין, צליתי. ויהב
 יי לי, ית בעותי. דבעיתי, מן קדמוהי: כח וגם אנכי השאלתי
 ליהוה כל-הימים אשר היה הוא שאל ליהוה וישתחו
 שם ליהוה: ואף אנא. מסרתיה, דיהי משמיש קדם יי. כל יומין, דהוא
 קים. ישמיש, קדם יי. וסגיד תמן, קדם יי: כט ותתפלל חנה
 ותאמר עלן לבי ביהוה רמה קרני ביהוה רחב פי
 על-אויבי בי שמחתי בישועתך: וצליאת חנה ברוח נבואה,
 ואמרת. כבר שמואל ברי עתיד למהוי נביא, על ישראל. ביזמוהי
 יתפרקון מידא דפלשתא ועל ידוהי, יתעבדן להון נסין וגבורין. בבין
 תקיף לבי, בחולקא דיהב לי יי. ואף הימן בר יואל בר ברי שמואל
 דעתיד דיקום הוא, וארבעת עשר בנזיה. למהוי אמרין בשירא על ידי
 נבלין וכנרין עם אחיהון ליאי, לשבחא בבית מקדשא. בבין רימת
 קרני, במתנתא דמני לי יי. ואף על פרענות נסא דעתיד למהוי
 בפלשתא דעתידין דייתון ית ארזא בעגלתא חדתא, ועמיה קרבן
 אשמא. בבין תימר בנשתא דישראל אתפתח פמי למללא רברבן, על
 בעלי דבבי. ארי חדיתי, בפרקנך: ל איז-קדוש ביהוה בי-אין
 בלתך ואין צור באלהינו: על סנחריב מלכא דאתור, אתנביאת
 ואמרת. דעתיד דיסק הוא וכל חילותיה על ירשלם ונס סגי, יתעביד
 ביה. תמן יפלון, פגרי משריתיה. בבין יודון כל עממא, אמיא ולשניא.
 וימרון לית דקדיש אלא יי, ארי לית בר מנך, ועמך וימרון לית דתקיף,
 אלא אלהנא: לא אל-תרבו תדברו גבהה גבהה יצא עתק

מפיהם כי אל דעות יהוה (כ' ולא) ולו נתפנו עללות: על
 נבוכדנצר מלכא דבבל, אתנביאת ואמרת. אתון פסדאי וכל עממיא
 דעתידין למשלט בישראל לא תסגון, למללא רברבן רברבן. ולא יפקון
 גדופין, מפמכון. ארי אלהא ידע בולא, יי. ועל כל עבדוהי, מתיח דינא.
 ואף לכון עתיד לשלמא, פרענות חוביכון: לב קשת גברים חתים
 ונכשלים אזרו-חיל: על מלכות יון, אתנביאת ואמרת. קשתת
 דגברי יונאי, יתברן. ודבית חשמנאי דהו חלשין, יתעבדן להון גבורן:
 לב שבעים בלחם נשפרו ורעבים חדלו עד-עקרה ילדה
 שבעה ורבת בנים אמללה: על פנוהי דהמן, אתנביאת ואמרת.
 דהו סבעין בלחמא וגאן בעתרא וסגיין בממונא, אתמספנו. תבו
 לאתאגרא, בלחים מזון פמהון. מרדכי ואסתר דהו חשיכין עתרו,
 ואתנשיאו ית מספינותהון. תבו למהוי, בני חורין. בן ירשלם דהות
 באתא עקרא עתידא דתתמלי, מעס גלותהא. ורומי דמליא סגי עממיא
 יסופון משריתהא, תצדי ותחרוב: לב יהוה ממית ומחיה מוריד
 שאול ויעל: כל אלין גבורתא די דהוא שליט בעלמא ממית, ואמר
 לאחאה. מחית לשאול ואף עתיד לאסקא, בחיי עלמא: לב יהוה
 מוריש ומעשיר משפיל אף-מרומם: יי, ממספין ומעתר.
 משפיל, אף מרים: לב מקים מעפר דל מאשפת ירים אביון
 להושיב עם-נדיבים וכסא כבוד ינחלם כי ליהוה מצקי
 ארץ וישת עליהם תבל: מקים מעפרא, מספינא. מקלקלתא,
 מרים חשיכא. לאתבותהון עם צדיקיא, רברבי עלמא. וברסי יקרא,
 מחסין להון. ארי קדם יי, גלן עובדי בני אנשא. מלרע, אתקין גיהנם
 לרשיעיא. וצדיקיא עבדי רעותיה, שכליל להון תבל: לב רגלי
 (כ' חסידו) חסידיו ישמר ורשעים בחשך ידמו כי-לא בכח
 גבר-איש: גוית עבדוהי צדיקיא, יטר מגיהנם. ורשיעיא בגיהנם,

בַּחֲשׂוֹכָא יִדְדִנּוּן. לְהוֹדְעָא אַרְי לָא מִן דְּאִית בֵּיה חִילָא, זְכִי לְיוֹם דִּינָא:
 לַח יְהוָה יִחַתּוּ (כ' מריבו) מְרִיבֵיו (כ' עלו) עָלָיו בַּשָּׁמַיִם יִרְעֶם
 יְהוָה יִדִּין אֶפְסֵי-אַרְץ וְיִתֵּן-עֹז לְמַלְכּוֹ וְיִרְם קֶרֶן מְשִׁיחוֹ:
 יִי יִתְּבַר בְּעָלֵי דְבָבָא, דְּקִימִין לְאַבְאָשָׁא לְעַמִּיָּה. עֲלִיהוֹן מִן שָׁמַיָּא, בְּקֹל
 רִם יִשְׁקִיף. יִי יַעֲבִיד פְּרַעְנוֹת דִּין מְגוּג וּמִשְׁרִית עֲמָמִין חֲטוּפִין דְּאֵתֵן
 עַמִּיָּה, מִסִּיפֵי אַרְעָא. וְיִתֵּן תְּקַפָּא, לְמַלְכִּיָּה. וְיִרְבִּי, מַלְכוּת מְשִׁיחִיָּה:

(גְּאֻלָּנוּ יְהוָה עֲבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל):

(פְּרַקְנָא. יִי עֲבָאוֹת, שָׁמַיָּה. קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל):

על דא יתברך וישתבח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקַיָּמָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלַם,
 וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא:

מפטיר ליום שני של ראש השנה

במדבר סימן כ"ט פסוקים א' - ו'

וּבַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַחַד לַחֲדָשׁ מִקְרָא-קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל-מְלֹאכֶת
 עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם: וַעֲשִׂיתֶם עֲלֶיהָ לְרִיחַ נִיחֹחַ
 לַיהוָה פֶּר בֶּן-בֶּקָר אֶחָד אֵיל אֶחָד כִּבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה שְׁבַעַת
 תְּמִימִם: וּמִנְחָתָם סֶלֶת בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִינִים לִפְרָ שְׁנֵי
 עֶשְׂרִינִים לְאֵיל: וַעֲשֶׂרוֹן אֶחָד לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכִּבְשִׁים:
 וּשְׁעִיר-עִזִּים אֶחָד חֲטָאת לִכְפֹּר עֲלֵיכֶם: מִלֶּבֶד עֹלֹת הַחֹדֶשׁ
 וּמִנְחָתָהּ וְעֹלֹת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֵּיהֶם כַּמִּשְׁפָּט לְרִיחַ נִיחֹחַ
 אִשָּׁה לַיהוָה:

ברכה ראשונה שקורם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בַּגְּבִיאִים טוֹבִים. וְרָצָה
 בְּדַבְרֵיהֶם, הַנִּיאָמְרִים בְּאַמֶּת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
 בְּמִשָּׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבַגְּבִיאִי, הָאֶמֶת וְהַצֶּדֶק: (אָמֵן)

הפטרה דיום שני שלראש השנה

בירמיה סימן ל"א

כֹּה אָמַר יְהוָה מֵצֵא חֵן בְּמַדְבָּר עִם שְׂרִידֵי חֶרֶב
הַלּוֹךְ לְהַרְגִיעוֹ יִשְׂרָאֵל: כְּדָנָן, אָמַר יי. דִּיהַב רַחֲמִין
לְעָמָא דְאַפִּיק מִמַּצְרִים, סוֹפִיק צְרִיפִיהוֹן בְּמַדְבָּרָא. כִּד הוּוּ כִּד מְעַרְקִין, מִן
קָדָם דְּקִטְלִין בְּחֶרֶבָא. דְּבַר בְּמִימְרֵיהּ לְאַשְׁרָאָה בֵּית נִיחָא, יִשְׂרָאֵל:
ב מִרְחֹק יְהוָה נִרְאָה לִי וְאַהֲבַת עוֹלָם אֶהְבֵּתִיךָ עַל-כֵּן
מִשְׁכַּתִּיךָ חֹסֵד: אָמַרְת יְרִשְׁלָם מְלָקְדָמִין, יי אֶתְגְּלִי עַל אֲבִהֶתְנָא.
נְבִיא, אִימַר לְהוֹן. הָא רַחֲמַת עָלְמָא, רַחֲמִית יִתְכּוֹן. עַל כֵּן, דְּבִרִית
יִתְכּוֹן בְּטַבּוֹן: **ג עוֹד אֶבְנֶךָ וְנִבְנִית בְּתוֹלַת יִשְׂרָאֵל עוֹד**
תַּעֲדִי תַפִּיךָ וַיֵּצֵאת בְּמַחֹל מְשַׁחֲקִים: עוֹד אֶקְיַמְנִיךָ,
וְתַתְּקִימִין. כְּנִשְׁתָּא, דִּישְׂרָאֵל. עוֹד, תַּתְּקִנִין בְּתַקּוֹנְךָ. וְתַפְקִין, בְּסִיעַת
מְשַׁבְּחִין: **ד עוֹד תִּטְעִי כְרָמִים בְּהָרֵי שְׁמֶרֶן נִטְעוּ נִטְעִים**
וְחִלְלוּ: עוֹד, תַּעֲבִין כְּרָמִין. בְּטוֹרִי, שׁוֹמְרוֹן. צוּבו שְׁתִּלִּין, וְאַחִילוּ:
ה כִּי יֵשׁ-יוֹם קִרְאוּ נְצָרִים בְּהַר אֶפְרַיִם קוֹמוּ וְנַעֲלֶה צִיּוֹן
אֶל-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ: אָרִי אֵית אֲרִיכוֹת יוֹמִיא. וְסָגִי טוֹבָא דְעַתִּיד
לְמִיתִי לְצַדִּיקָא, דְּנִטְרו אֲוִרִיתִי מְלָקְדָמִין. חוֹלְקֵהוֹן, בְּאַרְעָא דִּישְׂרָאֵל.
דְּהוּ מַחְמָדִין, לִשְׁנֵי נְחֻמָּתָא דְאַתִּין. אֲמַרִין אֲמַתִּי נָקוּם, וְנִסְק לְצִיּוֹן.
וְנִתְחַזֵּי, קָדָם יי אֱלֹהֵנָא: **ו כִּי-כֹה אָמַר יְהוָה רָנּוּ לִיעֶקֶב**
שְׂמִיחָה וְצִהְלוּ בְּרֹאשׁ הַגּוֹיִם הַשְׁמִיעוּ הַלְלוּ וְאָמְרוּ הוֹשִׁעַ
יְהוָה אֶת-עַמּוֹךְ אֶת שְׂאֲרֵית יִשְׂרָאֵל: אָרִי כְּדָנָן, אָמַר יי. שְׁבַחוּ
דְּבִית יַעֲקֹב, בְּחֻדּוֹא. וְדוּצוּ בְּרִישׁ גְּלִי, לְעֵינֵי כָל עַמְמִיא. בְּשֻׁרוֹ שְׁבַחוּ,
וְאִימְרוּ. פֶּרֶק יי, יְת עֲמִיָּה. יְת, שְׂאֲרָא דִישְׂרָאֵל: **ז הִנְנִי מְבִיא אוֹתָם**

זולק הדקדוק: ג וְנִבְנִית. הו"ו געז: ו הַלְלוּ. הו"א געז והשווא נע:

מֵאַרְץ צִפּוֹן וּקְבָצִתִּים מִירְכַּת־אֶרֶץ בָּם עוֹר וּפֶסֶח הָרָה
וַיִּלְדֹת יַחְדּוֹ קָהֶל גָּדוֹל יָשׁוּבוּ הֵנָּה: הָאֲנָא מִיְּתִי לְהוֹן בְּגֵלְאִי,
מֵאַרְעַ צְפוֹנָא. וְאַבְנֵי־שָׁנוֹן, מְסִיפִי אֶרְעָא. דִּהּוּ בְּהוֹן, עוֹרִין וְחִגְרִין. יִסְגּוֹן
בְּהוֹן מְעַדִּין וַיִּלְדֹן, כַּחֲדָא. בְּמִשְׁרִין סְגִיָּאן, יְתוּבוֹן הֶלְכָא: ח בְּבִכִּי
יָבֹאוּ וּבִתְחִנוּנִים אוֹבִילִם אוֹלִיכִם אֶל־נַחֲלִי מִים בְּדֶרֶךְ
יֵשׁר לֹא יִפְשְׁלוּ בָּהּ כִּי־הֵייתִי לְיִשְׂרָאֵל לְאָב וְאַפְרִים
בְּכָרִי הוּא: בְּמַגְלִיהוֹן כֹּד הוּוּ בְּכוֹן, גָּלוּ. וּבִמְתַּבְּהוֹן מִפִּינִי גְלוּתִּיהוֹן
בְּרַחֲמֵין סְגִיָּאִין, אֶקְרִיבִנוֹן. אֲדַבְּרִנוֹן, עַל פְּצִידֵי מִיָּא. בְּאוֹרַח, תִּקְנָא. לֹא
יִתְקַלּוֹן, בָּהּ. אֲרִי הָוָה מִיִּמְרֵי לְיִשְׂרָאֵל, לְאָב. וְאַפְרִים, חֲבִיב הוּא קֳדָמִי:
ט שְׁמָעוּ דְּבַר־יְהוָה גּוֹלִים וְהִגִּידוּ בְּאֵיִם מִמֶּרְחָק וְאָמְרוּ
מִזְרָה יִשְׂרָאֵל יִקְבָּצְנוּ וְשִׁמְרוּ כְּרַעַה עֲדָרוֹ: קִבְּלוּ פִתְגָמָא
דֵּי, עֲמֻמִּיָּא. וְחוּז בְּנִגּוֹן, מִרְחִיק. וְאִימְרוּ. מִן דְּבִדְרִיהּ לְיִשְׂרָאֵל, יִכְנָשְׁנִיהּ.
וַיִּטְרַנִּיהּ, כְּרַעֲיָא לְעִדְרִיהּ: י כִּי־פָדָה יְהוָה אֶת־יַעֲקֹב וּגְאָלוֹ
מִיַּד חֲזָק מִמֶּנּוּ: אֲרִי פָּרַק יְיָ, יְת דְּבֵית יַעֲקֹב. וְשִׁיזִיבִנוֹן, מִיד,
דְּתַקִּיפִין מִנְּהוֹן: יא וּבֹאוּ וְרַנְּנוּ בְּמָרוֹם־צִיּוֹן וְנִהְרֹוּ אֶל־טוֹב
יְהוָה עַל־דָּגֵן וְעַל־תִּירֹשׁ וְעַל־יִצְהָר וְעַל־בְּנֵי־צֹאן וּבִקְרָא
וְהִיתָה נַפְשָׁם כְּגֵן רוּחַ וְלֹא־יוֹסִיפוּ לְדַאבָּה עוֹד: וַיִּיתֶן
וַיִּשְׁבְּחוּן, בְּטוֹר בֵּית מִקְדָּשָׁא דִּיתְבְּנִי בְּצִיּוֹן. וַיִּתְּפִנְקוּן, בְּטוֹבָא דִּיהֵב לְהוֹן
יְיָ. בְּעִבּוּרָא, וּבְחִמְרָא וּבְמִשְׁחָא. וּבְבִנֵּי עֵץ, וְתוֹרִין. וְתֵּהִי נַפְשָׁהוֹן מְלִיא
תְּפִנְקִין, כְּגִנַּת שְׁקִיא דְּמְרוּיָא. וְלֹא יִסְפּוֹן לְצַפָּא, עוֹד: יב אַז תִּשְׁמַח
בְּתוֹלָה בְּמַחֹל וּבְחָרִים וּזְקֵנִים יַחְדּוּ וְהִפְכֵּתִי אֲבָלָם
לְשִׁשׁוֹן וְנַחֲמָתִים וְשִׁמְחָתִים מִיְּגוֹנָם: כִּיֵּן יַחְדָּין כְּנִשְׁתָּא
דְּיִשְׂרָאֵל, כֹּד בְּחִנְגִּין. וְעוֹלִימִין וְסִבִּין, כַּחֲדָא. וְאַהֲפוֹךְ אֲבִלְהוֹן לְבִיעַ,

זֶלְק הִדְקָדוֹק: י אֶרֶץ. קִמֵץ בַּסְּגוּלָּתָא: ח וּבִתְחִנוּנִים. הוֹי"ו גַּע:

וְאַנְחִימִנוּן, וְאַחֲדֵינוּן, מִדְּוֹנְהוֹן: ^{יג} וְרוֹיְתִי נֶפֶשׁ הַכֹּהֲנִים דְּשֵׁן
 וְעַמִּי אֶת־טוֹבִי יִשְׁבְּעוּ נְאֻם־יְהוָה: וְאַסְבַּע. נֶפֶשׁ כְּהֵנְיָא,
 תַּפְנִקִין. וְעַמִּי בֵּית יִשְׂרָאֵל. יְת טוֹבִי דִּיהֵבִית לְהוֹן יִסְבְּעוֹן, אָמַר יי:
 כָּה | אָמַר יְהוָה קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמַע נְהִי בְּכִי תַמְרוּרִים
 רַחֵל מִבֶּכָה עַל־בְּנֵיהָ מֵאֲנָה לְהִנָּחֵם עַל־בְּנֵיהָ כִּי אֵינָנו:
 כְּדָנוּ, אָמַר יי. קָלָא בְרוּם עֲלָמָא אֲשַׁתְּמַעַּ בֵּית יִשְׂרָאֵל דְּבָכְן וּמִתְאַנְחִין,
 בְּתַר יִרְמְיָה נְבִיָּא. כִּד שְׁלַח יְתִיָּה נְבוּזַרְאֲדָן רַב קְטוּלִיָּא, מִרְמָתָא. אֵלִיָּא,
 וּדְבָכְן בְּמָרָר. יְרִשְׁלָם, בְּכִיָּא עַל בְּנֵהָ. מְסַרְבָּא. לְאַתְנַחְמָא עַל בְּנֵהָ,
 אָרִי גָלוּ: ^{טד} כָּה | אָמַר יְהוָה מִנְעִי קוֹלְךָ מִבְּכִי וְעֵינֶיךָ
 מִדְּמָעָה כִּי יֵשׁ שָׂכָר לַפְּעֻלָּתְךָ נְאֻם־יְהוָה וְשָׁבוּ מֵאֶרֶץ
 אוֹיֵב: כְּדָנוּ, אָמַר יי. מִנְעִי קִלְיךְ, מִלְּמִבְּכִי. וְעֵינְךָ, מִלְּשַׁגְרָא דְּמַעִין. אָרִי
 אֵית אָגַר לְעוֹבְדֵי אֲבֹהֶתְךָ צְדִיקָיָא, אָמַר יי. וִיתוּבוֹן, מֵאֶרֶע בְּעָלִי
 דְּבִיָּהוֹן: ^{טו} וַיִּשְׁתַּקְּנוּהָ לְאַחֲרִיתֶךָ נְאֻם־יְהוָה וְשָׁבוּ בָנִים
 לְגִבּוֹלָם: וְאֵית סְבוּר לְסוֹפִיד, אָמַר יי. וִיתוּבוֹן בְּנֵיָּא, לְתַחוּמֵהוֹן:
^{טז} שְׁמוֹעַ שְׁמַעְתִּי אֶפְרַיִם מִתְנוּדָד יִסְרָתְנִי וְאוּסָר בְּעֵגֶל
 לֹא לִמָּד הִשְׁבֵּנִי וְאַשׁוּבָה כִּי אֶתָּה יְהוָה אֱלֹהֵי: שְׁמִיעַ, וְגִלִּי
 קְדָמִי. בֵּית יִשְׂרָאֵל דְּבָכְן וּמִתְאַנְחִין, עַל דְּאַטְלִטְלוּ. אָמְרִין אֵיתִיתָא
 עֲלָנָא יְסוּרִין, וְלֹא אוֹלִיפְנָא. כְּעֵיגֶל, לֹא מִילָךְ. כִּדוּ אֶתִּיבְנָא לְפִלְחָנְךָ,
 וּנְתוּב. אָרִי אַתָּה, יי אֱלֹהֵנָא: ^{יז} כִּי־אַחֲרֵי שׁוֹבִי נִחַמְתִּי וְאַחֲרֵי
 הִוָּדְעִי סִפְקָתִי עַל־יָרֵךְ בִּשְׁתִּי וְגַם־נִכְלַמְתִּי כִּי נִשְׁאַתִּי
 חֲרַפְתָּ נְעוּרַי: אָרִי כִּד אֲנַחְנָא תִּיבִין לְאוּרִיתָא, מִתְרַחַם עֲלָנָא. וְכִדוּ
 דְּאַתְגְּלִי לָנָא, טַפְחָנָא עַל יִרְכָנָא. בְּהִיתָנָא, וְאַף אֶתְכַנְעָנָא. אָרִי קִבְּלָנָא
 חֲסוּדֵי חוּבְנָא, דְּמִלְּקַדְמִין: ^{יח} הִבֵּן יָקִיר לִי אֶפְרַיִם אִם יֶלֶד
 שְׁעִשׂוּעִים כִּי־מִדִּי דְּבָרִי בּוֹ זָכָר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד עַל־כֵּן הָמוּ

מֵעַי לֹא רַחֵם אֶרְחַמְנוּ נֶאֱמַר יְהוָה: הַכְּבֹר חֲבִיב קִדְמִי, יִשְׂרָאֵל.
הֵלֵא רַבִּי רַחִים, הוּא. אֲרִי בִזְמַן דְּמִשְׁוֵי פִתְגָמֵי אוֹרִיתִי עַל לִבִּיהָ,
לְמַעַבְדְּהוֹן. מְדַכֵּר דְּכִירָנָא לְאַיְטָבָא לִיהָ, עוֹד. עַל בֶּן. אֶתְגַּלְלֵהּ רַחֲמֵי,
עַל־יהוֹן. רַחֲמָא אֶרְחִים עַל־יהוֹן, אָמַר יי:

זֶלֶק הַדְּקֻדֹּק: יי אֶרְחַמְנוּ. הַאֲל"ף גַּעֲי:

(גִּאֲלֵנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פְּרַקְנָא. יי צְבָאוֹת, שְׁמִיהָ. קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעַלְמָא,
וּלְעַלְמֵי עַלְמֵי:

מפטיר לשבת ראשונה שלחנוכה

במדבר סימן ו' ז'

כשחל יום ראשון שלחנוכה בשבת

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה
תְּבָרְכוּ אֶת־בָּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: יְבָרְכֶךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יֵאָר
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנְךָ: יֵשָׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שָׁלוֹם:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בָּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

וַיְהִי בַיּוֹם בָּלוֹת מֹשֶׁה לְהַקִּים אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ
וְאֶת־כָּל־כְּלָיו וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כְּלָיו וַיִּמְשָׁחֵם וַיְקַדֵּשׁ אֹתָם:
וַיִּקְרִיבוּ נְשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל רֹאשֵׁי בֵּית אֲבֹתָם הֵם נְשִׂאֵי הַמִּטָּה הֵם
הָעֹמְדִים עַל־הַפְּקָדִים: וַיָּבִיאוּ אֶת־קֶרְבָּנָם לִפְנֵי יְהוָה שֵׁשׁ־עֶגְלֹת
צֹב וּשְׁנַי־עָשָׂר בָּקָר עֶגְלָה עַל־שְׁנֵי הַנְּשִׂאִים וְשׁוֹר לְאַחַד וַיִּקְרִיבוּ
אוֹתָם לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: קַח מֵאֹתָם וְהָיוּ
לְעֹבֵד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְנִתְּתָה אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם אִישׁ כְּפִי
עֲבֹדָתוֹ: וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הָעֶגְלֹת וְאֶת־הַבָּקָר וַיִּתֵּן אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם:

את | שְׁתֵּי הָעֲגֻלּוֹת וְאֵת אַרְבַּעַת הַבָּקָר נָתַן לִבְנֵי גֵרְשׁוֹן כְּפִי
עֲבֹדָתָם: וְאֵת | אַרְבַּע הָעֲגֻלּוֹת וְאֵת שְׁמֹנֶת הַבָּקָר נָתַן לִבְנֵי מְרָרִי
כְּפִי עֲבֹדָתָם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן: וּלְבְנֵי קָהָת לֹא נָתַן
כִּי־עֲבָדָת הַקֹּדֶשׁ עָלֵהֶם בַּבֵּיתָא: וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֶת חֲנֻכַּת
הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַמָּשָׁח אֹתוֹ וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֶת־קָרְבָּנָם לִפְנֵי
הַמִּזְבֵּחַ: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נָשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם נָשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם
יִקְרִיבוּ אֶת־קָרְבָּנָם לְחֻנּוּכַת הַמִּזְבֵּחַ:

וַיְהִי הַמִּקְרִיב בַּיּוֹם הַרְאִשׁוֹן אֶת־קָרְבָּנוֹ נְחֹשֶׁן בֶּן־עַמִּינָדָב לְמִטֵּה
יְהוּדָה: וְקָרְבָּנוֹ קֶעֱרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מְשֻׁקֶּלֶת מִזְרָק
אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיָהֶם | מִלֵּאִים סֵלֶת
בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן לְמִנְחָה: כֹּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מִלֵּאָה קְטֹרֶת: פָּר
אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לָעֹלָה: שְׁעִיר־עִזִּים
אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזִבַּח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֲתוּדִים
חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן נְחֹשֶׁן בֶּן־עַמִּינָדָב:

כשחל יום שני שלחנוכה בשבת

בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי הַקְּרִיב נִתְנָאֵל בֶּן־צֹוֹעֵר נָשִׂיא יִשָּׁשְׁכָר: הַקָּרֵב
אֶת־קָרְבָּנוֹ קֶעֱרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מְשֻׁקֶּלֶת מִזְרָק אֶחָד
כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיָהֶם | מִלֵּאִים סֵלֶת בְּלוּלָה
בְשֶׁמֶן לְמִנְחָה: כֹּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מִלֵּאָה קְטֹרֶת: פָּר אֶחָד
בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לָעֹלָה: שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד
לְחַטָּאת: וּלְזִבַּח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֲתוּדִים חֲמִשָּׁה
כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן נִתְנָאֵל בֶּן־צֹוֹעֵר:

כשחל יום שלישי שלחנוכה בשבת

בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי נָשִׂיא לִבְנֵי זְבוּלֹן אֱלִיאָב בֶּן־חֵלֹן: קָרְבָּנוֹ
קֶעֱרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מְשֻׁקֶּלֶת מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים
שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיָהֶם | מִלֵּאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן לְמִנְחָה:

כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד
כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת: וּלְזֶבַח
הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה
חֲמִשָּׁה זֶה קֶרְבֵּן אֱלִיאָב בֶּן־חֵלֹן:

כשחל יום רביעי שלחנוכה בשבת

בַּיּוֹם הַרְבִּיעִי נָשִׂיא לְבָנֵי רְאוּבֵן אֱלִיעֶזֶר בֶּן־שִׁדְיָאוּר: קֶרְבָּנוֹ
קָעֶרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מְשֻׁקֶּלֶת מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שְׁבַע־עִים
שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בִשְׁמֶן לְמִנְחָה:
כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד
כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת: וּלְזֶבַח
הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה
חֲמִשָּׁה זֶה קֶרְבֵּן אֱלִיעֶזֶר בֶּן־שִׁדְיָאוּר:

יום חמישי שלחנוכה לעולם לא יחול בשבת.

כשחל יום שישי שלחנוכה בשבת

בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי נָשִׂיא לְבָנֵי גַד אֱלִיסָף בֶּן־דְּעוּאֵל: קֶרְבָּנוֹ קָעֶרֶת־כֶּסֶף
אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מְשֻׁקֶּלֶת מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שְׁבַע־עִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בִשְׁמֶן לְמִנְחָה: כַּף אַחַת
עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד
בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר
שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה
קֶרְבֵּן אֱלִיסָף בֶּן־דְּעוּאֵל:

כשחל יום שביעי שלחנוכה בשבת

בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי נָשִׂיא לְבָנֵי אֶפְרַיִם אֱלִישָׁמֶע בֶּן־עַמִּיהוּד: קֶרְבָּנוֹ
קָעֶרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מְשֻׁקֶּלֶת מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שְׁבַע־עִים
שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בִשְׁמֶן לְמִנְחָה:
כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד

כְּבֶשֶׁת־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת: וּלְזֶבַח
הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה
חֲמִשָּׁה זֶה קֶרְבֵּן אֱלִישָׁמַע בֶּן־עַמִּיהוּד:

ברכה ראשונה שיקורם ההפטרה

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנִבְיָאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדַבְרֵיהֶם, הַנֶּאֱמָרִים בְּאַמֶּת. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמִשָּׁה עֲבָדוֹ, וּבִישָׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנִבְיָאִי, הָאֱמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרה דשבת ראשונה שלחננוכה

זכריה סימן ב'

רָנִי וְשִׂמְחִי בַת־צִיּוֹן כִּי הִנֵּנִי־בָא וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכְךָ
נְאֻם־יְהוָה: בּוֹעִי וּחְדָּא, בְּנִשְׁתָּא דְצִיּוֹן. אֲרִי הָאֲנָא מִתְגַּלִּי,
וְאֲשֶׁרִי שְׂכִינְתִּי בְּגוֹיךָ, אָמַר יי: ב וְנִלְוֹ גוֹיִם רַבִּים אֶל־יְהוָה
בְּיוֹם הַהוּא וְהָיוּ־לִי לְעָם וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכְךָ וִידַעְתָּ כִּי־יְהוָה
עֲבָאוֹת שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ: וְיִתְּסֶפֶן עַמּוּמִין סְגִיָּאִין עַל עַמִּיה דְּיִי,
בְּעֻדָּנָא הַהוּא. וְיִהְיוּ קְדָמִי, לְעָם. וְאֲשֶׁרִי שְׂכִינְתִּי, בְּגוֹיךָ. וְתִדְעִין, אֲרִי יי
עֲבָאוֹת, שְׁלַחְנִי לְאַתְנַבָּאָה לִיךָ: ג וְנַחֲלִי יְהוָה אֶת־יְהוּדָה חֶלְקוֹ
עַל אֲדַמַּת הַקֹּדֶשׁ וּבָחַר עוֹד בִּירוּשָׁלַם: וְיַחֲסִין יי לַדְּבִית
יְהוּדָה, חוֹלְקֵהוּן. עַל, אַרְעָא דְקֹדְשָׁא. וְיִתְרַעֵי עוֹד, בִּירוּשָׁלַם: ד הֵם כָּל
בָּשָׂר מִפְּנֵי יְהוָה כִּי גָעוֹר מִמַּעוֹן קָדְשׁוֹ: סָפוּ כָּל רְשִׁיעֵיָא, מִן
קֹדֶם יי. אֲרִי אֲתַגְלִי, מִמְּדוֹר קֹדְשִׁיה: ז וִירְאֵנִי אֶת־יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן
הַגָּדוֹל עֹמֵד לִפְנֵי מַלְאָךְ יְהוָה וְהַשְׁטָן עֹמֵד עַל־יְמִינוֹ
לְשַׁטְנוֹ: וְאַחֲזִינִי. יֵת יְהוֹשֻׁעַ, כְּהֵנָּא רַבָּא. קָאִים. קֹדֶם, מַלְאָכָא דְיִי.

זולק הדקדוק: ב והיו לי לעם. בטעם שופר וזקף: וְשָׁכַנְתִּי. טפחא: בְּתוֹכְךָ. אתנח:
ה את יְהוֹשֻׁעַ. בפשטא אחת, גם בירושלמיים:

וחטא קאים על ימיניה, לאסטנא ליה: ויאמר יהוה אל-השטן
 יגער יהוה בך השטן ויגער יהוה בך הבחר בירושלם
 הלוא זה אוד מצל מאש: ואמר יי, לחטא יגער יי בך, חטא.
 ויגער יי בך. דאתרעי לאשראה שכניתיה, בירשלם. הלא דין אוד,
 משיזב מיקודא: ויהושע היה לבוש בגדים צואים ועמד
 לפני המלאך: ויהושע. הוה ליה בנין דנסיבן להון נשין, דלא כשרן
 לכהנתא. וקאים, קדם מלאכא: ויען ויאמר אל-העמדים
 לפניו לאמר הסירו הבגדים הצאים מעליו ויאמר אליו
 ראה העברתי מעליך עונך והלבש אתך מחלצות:
 ואתיב ואמר. לדמשמשין קדמוהי, למימר. אימרו ליה ויפיק נשין דלא
 כשרן לכהנתא, מביתיה. ואמר ליה. חזי דאעדיתי מנך, חובך.
 ואלבישית יתך, זכון: ויאמר ישימו צניף טהור על-ראשו
 וישימו הצניף הטהור על-ראשו וילבשהו בגדים ומלאך
 יהוה עמד: ואמרית. שו. מצנפא דכיא, על רישיה. ושוואו מצנפא
 דכיא, על רישיה. ואסבוהי, אתתא דכשרא לכהנתא. ומלאכא די,
 קאים: ויעד מלאך יהוה ביהושע לאמר: ואסהיד, מלאכא
 די, ביהושע, למימר: כה-אמר יהוה צבאות אם-בדרכי
 תלך ואם את-משמרת תשמר וגם-אתה תדין את-
 ביתי וגם תשמר את-חצרי ונתתי לך מהלכים בין
 העמדים האלה: כדנן אמר, יי צבאות. אם באורחן דתקנן קדמי
 תהך, ואם ית מטרת מימרי תטר. ואף את, תדין לדמשמשין בבית
 מקדשי. ואף, תטר ית עזרת. ובאחיות מיתנא, אחינך. ואתין לך, רגלין
 מהלכין בין סרפיא, האלין: שמע-נא יהושע הפהן הגדול

זולק הדקדוק: יב שמע. השי"ן געי: יהושע. בפשטא אחת:

אֶתְּהָ וְרַעֲיָךְ הַיֹּשְׁבִים לְפָנֶיךָ כִּי־אֲנֹשִׁי מוֹפֶת הָמָּה
 כִּי־הִנֵּנִי מֵבִיא אֶת־עַבְדִּי צֶמַח: שָׁמַע כָּעַן. יְהוֹשֻׁעַ, כְּהֵנָּה רַבָּא.
 אֶת וְחִבְרָד, דִּיתְבִּין קִדְמָד. אָרִי גְבָרִין כְּשָׂרִין לְמַעַבְד לְהוֹן נָסָא, אֲנוּן.
 אָרִי הָאֲנָא מִיִּתִּי. יֵת עַבְדִּי מְשִׁיחָא, וְיִתְגַּלִּי: יג כִּי | הִנֵּה הָאֲבֹן
 אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶי יְהוֹשֻׁעַ עַל־אֲבֹן אַחַת שְׁבַעַה עֵינִים
 הִנֵּנִי מִפֶּתַח פֶּתַח נֶאֱמַר יְהוֹה עֲבָאוֹת וּמִשְׁתִּי אֶת־עוֹן
 הָאָרֶץ־הַזֹּאת בְּיוֹם אֶחָד: אָרִי הָאֲבָנָא. דִּיהֲבִית, קִדְם יְהוֹשֻׁעַ.
 עַל אֲבָנָא חֲדָא, שְׁבַעַה חֲזוֹן לֵה. הָאֲנָא, גְּלִי חֲזִיתָהּ. אָמַר, יי עֲבָאוֹת.
 וְאֶעֱדִי. יֵת חוֹב אֶרְעָא הַזֹּאת, בְּיוֹמָא חֵד: יד בְּיוֹם הַהוּא נֶאֱמַר יְהוֹה
 עֲבָאוֹת תִּקְרְאוּ אִישׁ לְרַעְהוּ אֶל־תַּחַת גִּפֹן וְאֶל־תַּחַת
 תְּאֲנָה: בְּעֵדְנָא הַהוּא. אָמַר, יי עֲבָאוֹת. תַּעֲרְעוֹן, גְּבַר לְחִבְרִיָּה, לְתַחֲת
 פִּירִי גִפְנוֹהִי וְלְתַחֲת, פִּירִי תִינוּהִי: טו וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ הַדְּבָר בִּי
 וַיַּעֲרֵנִי כְּאִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲזוֹר מִשְׁנָתוֹ: וְתַב. מֶלֶךְ אֲבָא, דִּי מִמְּלִיל
 עָמִי. וְאֶעֱרֵנִי כְּגִבְרָא, דְּמַתְעַר מִשְׁנִיתִיה: טז וַיֹּאמֶר אֵלַי מָה אַתָּה
 רֹאֶה (כ' וַיֹּאמֶר) וַאֲמַר רָאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב כְּלָה וְגִלָּה
 עַל־רֹאשָׁהּ וְשְׁבַעַה נִרְתִּיהָ עָלֶיהָ שְׁבַעַה וְשְׁבַעַה מוֹעֲצוֹת
 לַנִּירוֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁהּ: וַאֲמַר לִי. מָה אַתָּה חֲזִי. וַאֲמַרִית. חֲזִיתִי
 וְהָאֵל מְנוֹרַתָּא דְּדִהֲפָא כְּלָה, וְגִלְתָּהּ עַל רִישָׁהּ. וְשְׁבַעַה בּוֹצִינְהָא, דְּעֵלָה.
 שְׁבַעַה וְשְׁבַעַה, דְּמַרְיָקִין מְנוּחֹן מִשְׁחָא. לְבוֹצִינְיָא, דְּעַל רִישָׁהּ:
 ז' וּשְׁנַיִם זֵיתִים עָלֶיהָ אֶחָד מִיְמִין הַגִּלָּה וְאֶחָד
 עַל־שְׂמֹאלָהּ: וְתֵרִין זֵיתִין, דְּעֵלָה. חֵד, מִיְמִין גִּלְתָּא. וְחֵד, עַל
 שְׂמֹאלָהּ: יח וַאֲעֵן וַאֲמַר אֶל הַמֶּלֶךְ הַדְּבָר בִּי לֵאמֹר מָה

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: יא אֶתְהָ וְרַעֲיָךְ. תִּיבַת 'אתה' בטעם פשטא לא מהופך: יב תִּקְרְאוּ אִישׁ לְרַעְהוּ.
 ה"ג בסת"י, ול"ג תִּיבַת 'אל' גם בירושלמיים כן:

אלה אדני: ואתיבית, ואמרית. למלאכא. די ממליל עמי, למימר.
 מא אלין, רבוני: ויען המלאך הדבר בי ויאמר אלי
 הלוא ידעת מה המה אלה ואמר לא אדני: ואתיב.
 מלאכא. די ממליל עמי, ואמר לי. הלא ידעתא, מא אנון אלין.
 ואמרית, לא רבוני: ב ויען ויאמר אלי לאמר זה דבר יהוה
 אל-זרפבל לאמר לא בחיל ולא בכח כי אס-ברוחי
 אמר יהוה עבאות: ואתיב. ואמר לי, למימר. דין, פתגמא די. עם
 זרפבל, למימר. לא בחיל, ולא בגבורא. אלהין במימרי. אמר, יי
 עבאות: כא מי-אתה הר-הגדול לפני זרפבל למישור
 והוציא את-האבן הראשה תשאות תן תן לה: מא את
 חשיבא, מלכותא טפשתא. קדם זרפבל, הלא כמישרא. ויגלי ית
 משיחיה, דאמיר שמייה מלקדמין, וישלוט, בכל מלכותא: בב ויהי
 דבר-יהוה אלי לאמר: והוה פתגם נבואה מן קדם יי, עמי למימר:
 כג ידי זרפבל יסדו הבית הזה וידיו תבצענה וידעת
 כי-יהוה עבאות שלחני אלכם: ידי זרפבל. שריאה. למבני
 ביתא הדין, וידוהי תשכללניה. ותדעון. ארי יי עבאות, שלחני
 לאתנפאה לכון:

(גאלני יהוה עבאות שמו קדוש ישראל:)

(פרקנא. יי עבאות, שמייה. קדישא, דישראל:)

על דא יתפרך וישתבח, שמה רבא קדישא. די לעילא, חיא וקימא. מברך הוא לעלם,
 ולעלמי עלמיא:

מפטיר לשבת שניה שלחננוכה

במדבר סימן ז' פסוק נ"ד - סימן ח' פסוק ד'

כשחל יום שמיני שלחננוכה בשבת

ביום השמיני נשיא לבני מנשה גמליאל בן-פדהצור: קרבנו
קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים
שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה:
כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן-בקר איל אחד
בבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח
השלמים בקר שנים אילים חמשה עתדים חמשה בבשים בני-שנה
חמשה זה קרבן גמליאל בן-פדהצור:

ביום התשיעי נשיא לבני בנימן אבירן בן-גדעני: קרבנו
קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים
שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה:
כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן-בקר איל אחד
בבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח
השלמים בקר שנים אילים חמשה עתדים חמשה בבשים בני-שנה
חמשה זה קרבן אבירן בן-גדעני:

ביום העשירי נשיא לבני דן אחיעזר בן-עמישדי: קרבנו
קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים
שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה:
כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן-בקר איל אחד
בבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח
השלמים בקר שנים אילים חמשה עתדים חמשה בבשים בני-שנה
חמשה זה קרבן אחיעזר בן-עמישדי:

ביום עשתי עשר יום נשיא לבני אשר פגעיאל בן-עכרן: קרבנו
קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים
שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה:
כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן-בקר איל אחד

כִּבְש־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לָעֹלָה: שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת: וּלְזֶבַח
הַשְּׁלָמִים בֶּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה
חֲמִשָּׁה זֶה קֶרְבֵּן פְּגִיעֵי־אֵל בֶּן־עֶכְרֹן:

בְּיוֹם שְׁנַיִם עָשָׂר יוֹם נָשִׂיא לְבָנֵי נִפְתָּלִי אַחִירֵע בֶּן־עֵינָן: קֶרְבֵּנוֹ
קֶעֶרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים
שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מִלֵּאִים סֹלֶת פְּלוּלָה בִּשְׁמֹן לְמִנְחָה:
כֹּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מִלֵּאָה קִטְרֶת: פֶּר אֶחָד בֶּן־בֶּקָר אֵיל אֶחָד
כִּבְש־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לָעֹלָה: שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת: וּלְזֶבַח
הַשְּׁלָמִים בֶּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה
חֲמִשָּׁה זֶה קֶרְבֵּן אַחִירֵע בֶּן־עֵינָן:

זֹאת | חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הַמִּשָּׁח אֹתוֹ מֵאֵת נָשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל קֶעֶרֶת
כֶּסֶף שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה מִזְרָק־כֶּסֶף שְׁנַיִם עָשָׂר כִּפּוֹת זָהָב שְׁתֵּים
עֶשְׂרֵה: שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה הַקֶּעֶרֶת הָאֶחָת כֶּסֶף וְשִׁבְעִים הַמִּזְרָק הָאֶחָד
כָּל כֶּסֶף הַכֵּלִים אֲלֵפִים וְאַרְבַּע־מֵאוֹת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: כִּפּוֹת זָהָב
שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה מִלֵּאָה קִטְרֶת עֶשְׂרֵה עֶשְׂרֵה הַכֹּף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ
כָּל־זָהָב הַכִּפּוֹת עֶשְׂרִים וּמֵאָה: כָּל־הַבֶּקָר לָעֹלָה שְׁנַיִם עָשָׂר פָּרִים
אֵילִם שְׁנַיִם־עָשָׂר כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁנַיִם עָשָׂר וּמִנְחָתָם וְשְׁעִירֵי
עִזִּים שְׁנַיִם עָשָׂר לַחֲטָאת: וְכֹל בֶּקָר | זֶבַח הַשְּׁלָמִים עֶשְׂרִים
וְאַרְבָּעָה פָּרִים אֵילִם שְׁנַיִם עֶתְדִים שְׁנַיִם כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁנַיִם
זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי הַמִּשָּׁח אֹתוֹ: וּבָבֹא מֹשֶׁה אֶל־אֱהֱל־מוֹעֵד
לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיִּשְׁמַע אֶת־הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹוֹ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר
עַל־אֲרֹן הָעֵדֻת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרִבִּים וַיְדַבֵּר אֱלֹוֹ:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דִּבֵּר אֶל־אֱהֲרֹן וְאִמְרַת אֱלֹוֹ
בְּהִעָלֹתָ אֶת־הַנֹּרֹת אֶל־מוֹל' פְּנֵי הַמִּנְוָה יֹאֲרִו שִׁבְעַת הַנֹּרוֹת:
וַיַּעַשׂ בֶּן אֱהֲרֹן אֶל־מוֹל' פְּנֵי הַמִּנְוָה הָעֹלָה נֹרְתִיהָ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה: וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמִּנְוָה מִקְשָׁה זָהָב עַד־יִרְכָּה עַד־פֶּרֶתָהּ
מִקְשָׁה הִוא כַּמֶּרְאֶה אֲשֶׁר הִרְאָה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶּן עֶשְׂרֵה
אֶת־הַמִּנְוָה:

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנִבְיָאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדִבְרֵיהֶם, הַנִּאֲמָרִים בְּאַמֶּת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנִבְיָאִי, הָאֲמֵת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרה דשבת שניה שלחנוכה

במלכים א' סימן ז'

וַיַּעַשׂ חִירוֹם אֶת־הַפִּלֹת וְאֶת־הַיַּעֲוִים וְאֶת־הַמְזֻרְקוֹת
וַיְכַל חִירָם לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר
עָשָׂה לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה: וַעֲבַד חִירוֹם. יָת פִּיּוֹרִיא. וְיָת
מַגְרוּפִּיתָא, וְיָת מְזֻרְקִיא. וְשִׁיְצֵי חִירָם. לְמַעַבְד, יָת כָּל עֲבִידָתָא. דְּעַבְד,
לְמַלְכָא שְׁלֹמֹה, בֵּית מִקְדָּשָׁא דִּי: ב עֲמָדִים שְׁנַיִם וְגָלַת הַכְּתָרָת
אֲשֶׁר־עַל־רֹאשׁ הָעֲמָדִים שְׁתֵּים וְהַשְּׁבָכוֹת שְׁתֵּים לְכַסּוֹת
אֶת־שְׁתֵּי גָלוֹת הַכְּתָרָת אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ הָעֲמָדִים: עֲמוּדִיא
תְּרִין. וְאַגְנֵי קֶרְנֶתוֹן. דְּעַל רִישׁ עֲמוּדִיא, תְּרִיתִין. וְסְרִיגְתָּא תְּרִיתִין. לְכַסָּאָה.
יָת תְּרִיתִין, אֲגְנֵי קֶרְנֶתוֹן. דְּעַל, רִישׁ עֲמוּדִיא: ג וְאֶת־הַרְמָנִים אַרְבַּע
מֵאוֹת לְשְׁתֵּי הַשְּׁבָכוֹת שְׁנֵי־טוֹרִים רְמָנִים לְשִׁבְכָה הָאֶחָת
לְכַסּוֹת אֶת־שְׁתֵּי גָלוֹת הַכְּתָרָת אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָעֲמָדִים:
וְיָת רְמָנִיא. אַרְבַּע מֵאוֹת, לְתְּרִיתִין סְרִיגְתָּא. תְּרִין סְדְרִין דְּרְמָנִין, לְסְרִיגְתָּא
חֲדָא. לְכַסָּאָה. יָת תְּרִיתִין, אֲגְנֵי קֶרְנֶתוֹן. דְּעַל, אִפִּי עֲמוּדִיא:
ד וְאֶת־הַמְּכָנוֹת עֲשָׂה וְאֶת־הַפִּלֹת עֲשָׂה עַל־הַמְּכָנוֹת:
וְיָת בְּסִיסִיא, עֶסֶר. וְיָת פִּיּוֹרִיא עֶסֶר, עַל בְּסִיסִיא: ה וְאֶת־ הַיָּם
הָאֶחָד וְאֶת־הַבָּקָר שְׁנַיִם־עֲשָׂר תַּחַת הַיָּם: וְיָת יָמָא, חֲדָא. וְיָת
תּוֹרֵי תְּרֵי עֶסֶר, תַּחַת יָמָא: ו וְאֶת־הַסִּירֹת וְאֶת־הַיַּעֲוִים וְאֶת־
הַמְזֻרְקוֹת וְאֶת־כָּל־הַפְּלִים (כ' האהל) הָאֵלֶּה אֲשֶׁר עָשָׂה
חִירָם לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה נְחֹשֶׁת מְמֻרָט: וְיָת דִּוְדִיא וְיָת
מַגְרוּפִּיתָא, וְיָת מְזֻרְקִיא. וְיָת, כָּל מְנִיָּא הָאֵלֶּין. כְּעוֹבֵד מְנִי מִשְׁכָּנָא דְּעַבְד

מִשֶּׁה, בֶּן עֶבֶד חִירָם. לְמַלְכָּא שְׁלֹמָה, בֵּית מִקְדָּשָׁא דִּינָּה נְחָשׁ, טב:
 ז' בְּכֹכַר הִירְדֵּן יִצְקִים הַמֶּלֶךְ בְּמַעְבָּה הָאֲדָמָה בֵּין סְפוֹת
 וּבֵין צִרְתָּן: בְּמִישַׁר יִרְדְּנָא, אֲתִיכְנוֹן מֶלֶכָּא. בְּעוֹבֵי גְרִישְׁתָּא, בֵּין
 סְפוֹת, וּבֵין צִרְתָּן: ח' וַיֵּנַח שְׁלֹמָה אֶת־כָּל־הַפְּלִים מְרֹב מְאֹד
 מְאֹד לֹא נִחְקַר מִשְׁקַל הַנְּחָשֶׁת: וְאַצְנַע שְׁלֹמָה, ית כָּל מְנִיָּא.
 מִסְגִּי, לַחֲדָא לַחֲדָא. לִית סוּף, לְמַתְקַל נְחָשָׁא: ט' וַיַּעַשׂ שְׁלֹמָה אֶת
 כָּל־הַפְּלִים אֲשֶׁר בֵּית יְהוָה אֶת מִזְבַּח הַזֹּהֵב וְאֶת־הַשְּׁלֶחָן
 אֲשֶׁר עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים זָהָב: וְעֶבֶד שְׁלֹמָה, ית, כָּל מְנִיָּא. דְּבִבִּית,
 מִקְדָּשָׁא דִּינָּה, ית, מִדְּבָחָא דְּדִהָבָא. וְיֵת פְּתוּרָא. דְּעִלוּהִי לְחִים אֲפִיָּא,
 דְּהָבָא: י' וְאֶת־הַמְּנֹרוֹת חֲמִשׁ מִיָּמִין וְחֲמִשׁ מִשְּׂמָאל לִפְנֵי
 הַדְּבִיר זָהָב סָגוֹר וְהַפֶּרֶחַ וְהַנֵּרוֹת וְהַמְּלָקָחִים זָהָב: וְיֵת
 מְנֹרָתָא. חֲמִישׁ מִיָּמִינָא. וְחֲמִישׁ מִשְּׂמָאלָא. קֳדָם בֵּית כְּפוּרִי, דְּהָבָא טָבָא.
 וְשׁוֹשְׁנִיָּא וּבּוֹצִינִיָּא. וְצִיבְתִּיָּא, דְּהָבָא: יא' וְהַסְּפוֹת וְהַמְּזֻמָּרוֹת
 וְהַמְּזֻרְקוֹת וְהַפָּפוֹת וְהַמַּחֲתוֹת זָהָב סָגוֹר וְהַפְּתוֹת
 לְדִלְתוֹת הַבַּיִת הַפְּנִימִי לְקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים לְדִלְתֵי הַבַּיִת
 לְהִיכָל זָהָב: וְקִלְיָא. וּמִזְמָרִיָּא וּמִזְרָקִיָּא. וּבּוֹצִיָּא וּמַחֲתִיָּתָא, דְּהָבָא
 טָבָא. וּמַגְלִסִּיָּא. לְדִשִׁי בֵּיתָא גּוֹאֵה, לְקֹדֶשׁ קֹדֶשֶׁתָּא. לְדִשִׁי בֵּיתָא, לְהִיכָלָא,
 דְּהָבָא:

(גִּאֲלָנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קִדּוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פְּרָקְנָא. יי צְבָאוֹת, שְׁמִיָּהּ, קִדִּישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

על דא יתברך וישתבח, שְׁמָא רַבָּא קִדִּישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקַיָּמָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלָם,
 וּלְעָלְמֵי עָלְמֵיָּא:

זוֹלָק הַדְּקָדוּק: ז' צִרְתָּן. בְּכָל הַתִּיגָאן אֵין בְּצַד"י גַּעֲיָא וְהַשּׁוּא נַח וְכ"ה בִּירוּשְׁלַמִּיִּים, וְהַתִּי"ו
 רַפָּה. וְעִינִיךְ לְנוֹכַח יְבִיטוּ אוֹת וּמוֹפֶת בְּנִיקוֹד הַתִּרְגוּם שְׁבַתִּיגָאן שְׁכָן הוּא. (וְכֵן חִבְרוּ בְּסִפְר
 יְהוֹשֻׁעַ ס' ג'): י' וְהַמְּלָקָחִים. הַקו"ף בִּפְתַּח בְּכָל הַתִּיגָאן: יא' וְהַמְּזֻמָּרוֹת. הַה"א בְּגַעֲיָא וְהַשּׁוּא
 שְׁבַמ"ם נַע: לְדִלְתוֹת. לְדִלְתֵי. הַתוּי"ן רַפּוּיֹת:

תפסיר רס"ג

דגה <sup>למנחת שבת
ושני וחמישי</sup> ואלה שמות

א א (א) וְהָיָה אִסְמָא בְּנֵי
אֶסְרָאִיל. אֶלְדֵּאֲכִלִין אֱלִי
מִצֵּר. מֵע יַעֲקֹב. כָּל רֶגֶל וְאֵלֶּה
דְּכָלוּ: (ב) רֵאוּבֵן שִׁמְעוֹן, לֹוי
וַיהוּדָה: (ג) יִשְׁשַׁכָּר זְבוּלוֹן
וּבְנִימִין: (ד) דָּן וְנַפְתָּלִי גַד
וְאִשֶּׁר: (ה) פָּזָאן גְּמַלְהִי אֶלְנָפֹס.
אֶלְכֵּי־אֶרְגָּה מִן צֶלֶב יַעֲקֹב
סְבַעִין נַפְסָא. מֵע יוֹסֵף אֶלְדֵּי
כָּאן בְּמִצְרַיִם: (ו) פָּמָאֵת יוֹסֵף
וְגַמְיַע אֶכְוִתָּה. וְסַאִיר אֶחָל
דִּיאֶלְךְ אֶלְגִּיל: (ז) וּבְנֵי אֶסְרָאִיל.
אֶת־מִרְוֹ וְסַעֲרִי וְפִתְרִי וְעִצְמוֹ
וְנַפְתָּלִי גַד וְאִשֶּׁר: דָּן וְנַפְתָּלִי גַד וְאִשֶּׁר: ח וַיְהִי
כָּל־נֶפֶשׁ יִצְאֵי יֶרֶךְ־יַעֲקֹב שִׁבְעִים נֶפֶשׁ וַיּוֹסֶף
הָיָה בְּמִצְרַיִם: וְהָוָה. כָּל נֶפֶשׁ יֶרֶךְ־יַעֲקֹב שִׁבְעִין
נֶפֶשׁוֹן וַיּוֹסֶף דִּהְוָה בְּמִצְרַיִם: וַיִּמָּת יוֹסֵף וְכָל־אָחִיו וְכָל־
הַדּוֹר הַהוּא: וּמִית יוֹסֵף וְכָל אָחֻוֹהִי: וְכָל דָּרָא הַהוּא: ז וּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצֻמוּ בְּמֶאֱדָה מְאֹד
וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל. נִפְּיִשׁוּ וְאֶת־יִלְדוּ.

• רס"י •

וְהָיָה אִסְמָא בְּנֵי וְהָיָה אִסְמָא בְּנֵי וְהָיָה אִסְמָא בְּנֵי
לְמִנְדִּנָּה וְכִי לֹא הָיוּ בְּכָל־שָׁבָעִים, וּמִה בָּא
בְּמִצְרַיִם, אֶלֶּא לְהוֹדִיעַךְ צִדְקָתוֹ שֶׁל־יוֹסֵף.
הוּא יוֹסֵף הָרֹעֶה אֶת צֹאן אָבִיו, הוּא יוֹסֵף
שֶׁהָיָה בְּמִצְרַיִם וְנַעֲשֶׂה מֶלֶךְ וְעוֹמֵד בְּצִדְקוֹ:
[וְפָרוּ. שֶׁלֹּא הִפְּלִיזוּ נְשׁוֹתֵיהֶם וְלֹא מָתוּ]

א וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. אֵף עַל פִּי
שְׁמוֹנָאן בְּחֵידֵן בְּשְׁמוֹתֵן, חוֹר וּמִנְאָן בְּמִיתָתֵן
[אַחֵר מִיתָתֵן], לְהוֹדִיעַ חֲבָתֵן שְׁנוּמָשְׁלוֹ
לְכוֹכְבִּים, שְׁמוֹצִיאָן וּמִכְנִיסָן בְּמִסְפָּר
וּבְשְׁמוֹתֵם, שְׁנוּמָמֵר הַמוֹצִיא בְּמִסְפָּר צְבָאָם
לְכָל־שָׁם יִקְרָא כִּי וַיּוֹסֶף הָיָה בְּמִצְרַיִם.

וּסְגִיאוֹ וּתְקִיפוֹ לַחֲדָא לַחֲדָא, וְאַתְּמְלִיאת
אַרְעָא מִנְהוּן: **פ** וַיִּקַּם מֶלֶךְ-
חֲדָשׁ עַל-מִצְרַיִם אֲשֶׁר
לֹא-יָדַע אֶת-יוֹסֵף: וְקָם מֶלֶךְ
חֲדָתָא עַל מִצְרַיִם, דִּלְכָּא מְקַיִים גְּזִירַת
יוֹסֵף: **ט** וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ הִנֵּה
עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעַצוּם
מִמֶּנּוּ: וַאֲמַר לְעַמִּיתָּהּ. הֵא. עַמָּא בְנֵי
יִשְׂרָאֵל. סָגֵן וְתַקְפִּין מִנָּנָא: **י** הִבֵּה

תפסיד דס"ג
גדא גדא. חתי אמיתלא ד'אלך
אלבלד מנהם: (ח) וקאם מלך
גדיד עלי מצר. מא לם ישאחד
יוסף: (ט) פקאל לקומה. הודא
קום בני אסראיל. אכתי
ואעצ'ם מנא: (י) תעאלו נחתאל
להם. פלא יפתירון. ויכון אדיא
ואפאנא אלהרב אנציאפו הם
איציא עלי, אעדאינא
פיתארבונא ויהרבונא מן
אלבלד: (יא) פציירו עליהם

נִתְחַכְמָה לוֹ פֶּן-יִרְבֶּה וַיְהִי כִּי-תִקְרָאנָה
מִלְחָמָה וְנוֹסֵף גַּם-הוּא עַל-שְׂנְאֵינוּ וְנִלְחַם-בָּנוּ
וְעָלָה מִן-הָאָרֶץ: הָבוּ נִתְחַכֵּם לְהוֹן. דִּלְמָא יִסְגֹּן. וַיְהִי. אָרִי
יַעֲרַעֲנָא קָרַב וַיִּתְּסֶפּוּן אַף אֲנוּן עַל סְנַאנָא. וַיִּגִּיחוּן בְּנֵי קָרַב וַיִּסְקוּן מִן
אַרְעָא: **יא** וַיִּשְׁימוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עֲנֹתוּ

— רש"י —

בְּשָׂהֶם קְטָנִים: [וַיִּשְׁרְצוּ. שְׁהִיוּ יוֹלְדוֹת שֶׁשָּׂה
בְּכֵרֶס אֶחָד: **ח** וַיִּקַּם מֶלֶךְ חֲדָשׁ. רַב וְשִׁמּוּאֵל
חַד אֲמַר חֲדָשׁ מִמֶּשׁ. וְחַד אֲמַר, שְׁנַת־חֲדָשׁוֹ
גְּזִירָתוֹ: אֲשֶׁר לֹא יָדַע. עֲשָׂה עַצְמוֹ כְּאֵלוֹ
לֹא יָדַע: **י** הִבֵּה נִתְחַכְמָה לוֹ. כָּל הִבֵּה לְשׁוֹן
הַכְנָה וְהַזְמִנָּה לְדָבָר הוּא, כְּלוּמַר הַזְמִינוּ
עַצְמְכֶם לָפָּר: נִתְחַכְמָה לוֹ. לָעַם. נִתְחַכְמָה
מֵה לַעֲשׂוֹת לוֹ. וְרַבּוּתֵינוּ דְּרִשׁוּ נִתְחַכֵּם
לְמוֹשִׁיעַן שְׁלִי-יִשְׂרָאֵל לְדוֹנָם בְּמִים, שְׁכַבְר

וְזֶלֶק הַדִּקְדּוּק: וְנוֹסֵף גַּם הוּא. ב' פתח וסי' ונלחם בנו על נחלת המטה. וחד קמץ יש מפזר

ונוסף עוד (מהרי"ב):

תפסיר רס"ג

ולאה ד'מה. לקבל אן
יעד' בונתם בנקלהם. פבנו קרא
מכ'אזין לפרעון. פי אלפיוס ופי
עין שמס: יב) וכאן כל מא
עד' בודם. כדאך יכת'רון
ויסרון. חתא צ'גרו. מן קבל
בני אסראיל: יג) ואסתכ'דם
אלמצ'ריון. בני אסראיל
באקמא: יד) פאמרו חיותהם
בכ'דמה צעבה. באלטין ואלל'בן.
וסאיר אעמאל אלצ'חרא. גמיע
כ'דמתהם. אלד'י אסתכ'דמונהם
באקמא: טו) פקאל מלך מצר.
לאלקואבל אלעבראנייאת.

בסבלתם ויבן ערי מסכנות
לפרעה את-פתם ואת-

רעמסס: ומניאו עליהון שלטונין
מבאשין. בדיל לענואיהון בפולחנהון.
ובנו. קרוי בית אוצ'רי לפרעה. ית פיתוס
וית רעמסס: יב) וכאשר יענו
אתו בן ירבה וכן יפרץ
ויקצו מפני בני ישראל:
ובמא דמענון להון. בן סגן וכן תקפין.
ועקת למצ'ראי. מן קדם בני ישראל:
ויעבדו מצרים את-בני

ישראל בפרך: ואפלחו מצראי. ית בני ישראל בקשיו:
וימררו את-חייהם בעבדה קשה בחמר
ובלבנים ובכל-עבדה בשדה את-כל-עבדתם
אשר-עבדו בהם בפרך: ואמרו ית ח'יהון בפולחנא
קשיא. בטינא ובלבני. ובכל פולחנא בחקלא. ית כל פולחנהון.
דאפלחו בהון בקשיו: טו) ויאמר מלך מצרים למילדת

— רס"י —

פרץ. ומדרשו רוח הקדש אומרת בן אתם
אומרים פן ירבה, ואני אומר בן ירבה: ויקצו.
קצו בחייהם. ורבותינו דרשו בקוצים היו
בעיניהם: יג) בפרך. בעבדה קשה המפרכת
את הגוף ומשברתו: טו) למילדת. הוא לשון
מולידות, אלא שיש לשון קל ויש לשון כבד,
כמו שובר ומשבר, דובר ומדבר, כן מוליד

ערי מסכנות. כתרגומו. וכן לך בא אל
הסכן הזה, גזבר הממנה על האצרות:
את פתם ואת רעמסס. שלא היו ראויות
מתחלה לכה ועשאים חזקות ובצורות
לאוצר: יב) וכאשר יענו אתו. בכל מה שהם
נותנין לב לענות, בן לב הקדוש ברוך הוא
להרבות ולהפריץ: בן ירבה. בן רבה וכן

תפסיר דס"ג

אלד'י אסם אחדדמא שפרה.
ואלאכ'רי פועה: טז) קאל.
אדיא קבלתן אלעבראניא.
פאנצ'רן ענד אלמ'בר. אן
פאן אבנא פאקתלוה. ואן
פאנת אבנה פאסתבקוהא:
יז) פכיאפת אלקואבל אללה.
ולם יצנען כמא קאל להן מלך
מצר. ואסתבקין אלבנין:
יח) פדעא בהן מלך מצר. וקאל
להן. מא באלכן צנעתן הדא

העברית אשר שם האחת
שפרה ושם השנית פועה:
ואמר מלכא דמצרים. לחי'תא יהודיתא.
דשום חדא שפרה. ושום תנייתא פועה:
טז) ויאמר בילדכן את-
העבריות וראיתן על-
האבנים אם-בן הוא
והמתן אותו ואם-בת הוא
וחיה: ואמר. בד תהוין מילדן ית

יהודיתא. ותחזין על מתברא. אם בר'א הוא ותקטלן יתיה. ואם ברתא
היא תקימונה: יז) ותיראן המילדת את-האלהים
ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים
ותחיינן את-הילדים: ודחילא חיתא מן קדם יי. ולא
עבדא. כמא דמליל עמהון מלכא דמצרים. וקימא ית בניא:
יח) ויקרא מלך-מצרים למילדת ויאמר להן
מדוע עשיתן הדבר הזה ותחיינן את-הילדים:

ומילד: שפרה. זו יוכבד על שם שמשפרת
את הולד: פועה. זו מרים שפועה ומדברת
והוגה לולד בדרך הנשים המפיסות תינוק
הבוכה. פועה לשון צעקה, כמו ביולדה
אפעה: טז) בילדכן. כמו בהולידכן: על
האבנים. מושב האשה היולדת, ובמקום
אחר קוראו משבר, וכמוהו עשה מלאכה על
האבנים, מושב כלי אפנות יוצר חרס:
אם בן הוא וגוי. לא היה מקפיד אלא על

הזכרים, שאמרו לו אצטגנינו שעתיד להולד
בן המושיע אותם: וחי'ה. ותהיה: י) ותחיינן
את הילדים. מספקות להם מים ומזון.
תרגום הראשון וקיימא והשני וקיימתין, לפי
שלשון עברית לנקבות רבות, תיבה זו
וכיוצא בה, משמשת לשון פעלו ולשון
פעלתן, כגון ותאמרנה איש מצרי, לשון
עבר, כמו ויאמרו לזכרים, ותדברנה בפיהם
לשון דברתן, כמו ותדברו לזכרים. וכן

תפסיר רס"ג

וּקְרָא מִלְכָּא דְּמִצְרַיִם לְחִיתָא. וְאָמַר
לְהוֹן. מָא דִּין עֲבַדְתִּין פִּתְגָמָא הָדִין.
וְקִיִּמְתִּין יֵת בְּנִיָּא: יֵט וְתֹאמְרֵן
הַמִּילְדַת אֶל-פֶּרְעָה כִּי לֹא
כְנָשִׁים הַמִּצְרַיִת הָעִבְרִית
כִּי-חַיֹּת הָנָה בְּטָרִם תְּבוּא
אֶלֶּהֶן הַמִּילְדַת וְיִלְדוּ:
וְאָמְרָא חִיתָא לְפֶרְעָה. אָרִי לֹא
כְנָשִׁיא. מִצְרִיתָא יְהוּדִיתָא. אָרִי חֲפִימָן אֲנִין. עַד לֹא עֲלַת לְוֹתְהוֹן.
חִיתָא יִלְדוּ: כּ וְיִיטֹב אֱלֹהִים לְמִילְדַת וִירֵב הָעַם
וְיַעֲצֻמוּ מְאֹד: וְאֹשִׁיב יְיָ לְחִיתָא. וְסָגִי עִמָּא. וְתִקִּיפוּ לַחֲדָא:
כּ וְיִהְיֶה כִּי-יֵרְאוּ הַמִּילְדַת אֶת-הָאֱלֹהִים וְיַעֲשׂוּ

אלאמר. ואסתבקינתן אלבנין:
(יט) קאלתא לה. אן ליס
כאלנסא.
אלעבראניאת. בל הן
בציראת. קבל אן תדכיל
אליהן. אלקאבלה ילדו:
(כ) פאחסן אללה אלי
אלקואבל. פכתי' אלקום.
ועצמו גדא: כא) ולמא כאפת
אלקואבל אללה, צנע להן

רס"י

וּתְחַלְלָנָה אֹתִי אֵל עַמִּי, לְשׁוֹן עֵבֶר חֲלָלְתָן.
כְּמוֹ וְתְחַלְלוּ לְזִכְרִים: יֵט כִּי חַיֹּת הָנָה.
בְּקִיאוֹת כְּמִילְדוֹת. תַּרְגוּם מִילְדוֹת חִיתָא.
וְרִבּוֹתֵינוּ דְּרִשׁוּ הָרִי הֵן מְשׁוּלוֹת לְחַיֹּת
הַשָּׂדֶה שְׂאִינָן צְרִיכוֹת מִילְדוֹת. וְהִיכֵן
מְשׁוּלוֹת לְחַיֹּת, גּוֹר אֲרִיָּה (זִרְשִׁית מֵט ט), וְאַב
יִטְרֶף (שֵׁס כז), בְּכוֹר שׁוֹרוֹ (זִרְשִׁית לֵג יז), אֵילָה
שְׁלוּחָה (זִרְשִׁית מֵט כח), וּמִי שֶׁלֹּא נִכְתָּב בּוֹ
הָרִי הַכְּתוּב בְּלָלָן (זִרְשִׁית מֵט כח) וְיִבְרֶף
אוֹתָם, וְעוֹד בְּתִיב (יִמְחָאֵל יט ז) מִדָּה אֲמָךְ
לְבִיָּא: כּ וְיִיטֹב. הֵטִיב לָהֶם. וְזֶה חֲלוּק בְּתִיבָה
שֶׁיִסּוּדָה שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת וְנִתֵּן לָהּ יוֹ"ד
בְּרֵאשֶׁה, כְּשֶׁהִיא בָּאָה לְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן וַיַּפְעִיל
הוּא נִקּוּד הַיּוֹ"ד בְּצִיר"י שֶׁהוּא קִמ"ץ קָטָן.
כְּגוֹן וְיִיטֹב אֱלֹהִים לְמִילְדַת, וִירֵב בְּבֵת יְהוּדָה
(אִיכָּכ ז ט), הַרְבֵּה תִּאֲנִיָּה וְכֵן וַיִּגַּל הַשְּׂאֲרִית

(זכרי כימים ז' לו כ), דנבויוראדן הגלה את
השארית, ויפן ונב אל ונב (שופטים טו ד), הפנה
הנבבות זו לזו, כל אלו לשון הפעיל את
אחרים. וכשהוא מדבר בלשון ויפעל, הוא
נקוד היו"ד בחיר"ק, כגון (ויקרא י ט) וייטב
בעיניו, לשון הוטב, וכן וירב העם (פסוק ט),
נתרבה העם, ויגל יהודה (מלכים ז' ככ כח)
גלה יהודה, ויפן בזה וכה (ז יט), פנה לכאן
ולכאן. ואל תשיבני וילך, וישב, וירד, ויצא.
לפי שאינן מגזרתן שלאלו שהי"ד יסוד
בהן, ירד, יצא, ישב, ילך, היו"ד אות שלישית
בו: וייטב אלהים למילדת. מהו הטובה,
כה ויעש להם בתים. בתי כהנה ולויה
ומלכות שקרויין בתים. ויבן את בית ה' ואת
בית המקדש (מלכים ט' ט טו). כהנה ולויה
מיוכבד, ומלכות ממרזים, כדאיתא במסכת

זולק הודקדוק: יט המילדת וילדו. השוא נח כי אין מאריך:

תפסיד רס"ג

בְּיוֹתָא חֲגִבְהִין: (כב) פֶּאֱמֵר
פֶּרְעוֹן. גָּמִיעַ קִנְיָאֵיהּ קִאִילָא. כָּל
אֲבִן יוֹלֵד לָהֶם. אֶטְרַחוּהּ
בְּאַלְגִּיל. וְכָל אֲבִנָּה
אֶסְתַּבְּקוּהָ: (ב א) תָּם מִצִּי
רָגַל מִן אֵל לִוִּי. וַתִּזְוֹג אֲבִנָּהּ
לִוִּי: (ב) פְּחִמְלַת אֱלֹאֲמִרָא
וַיִּלְדֶּת אֲבִנָּא. פֶּלְמָא רֵאֲתָהּ
חֲסִנָּא. אֲכִפְתָּהּ תִּלְאֲתִיהּ
אֶשְׁהֶר: (ג) וְלֹם תִּטֵּיק עֶאֱד אֵן
תִּכְפִּיהּ. פֶּאֱכִדֶּת לָהּ תֵּאֲבִיתָא

לָהֶם בָּתִּים: וְהָיָה. כִּד דְּחִילָא
חִיתָא מִן קִדָּם יִי. וְעִבֵּד לְהוֹן בָּתִּין:
כָּב וַיֵּצֵן פֶּרְעֵה לְכָל-עַמּוֹ
לֵאמֹר כָּל-הַבֶּן הַיְּלֹוד
הַיָּאֲרָה תִּשְׁלִיכֶהוּ וְכָל-
הַבֶּת תַּחֲיִין: וּפְקִיד פֶּרְעֵה. לְכָל
עַמִּיהּ לְמִימֵר. כָּל בָּרָא דִּיתִילִיד
לִיהוּדָאִי. בְּנֵהָרָא תִרְמֹנִיהּ. וְכָל בָּרְתָא
תִּקְיָמוֹן: פ ספרי
עיסון ב א וַיֵּלֶךְ

אִישׁ מִבֵּית לִוִּי וַיִּקַּח אֶת-בֶּת-לִוִּי: וַאֲזַל גִּבְרָא
מִדְּבֵית לִוִּי. וְנָסִיב יָת בֶּת לִוִּי: ב וַתֵּהֶר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן
וַתֵּרָא אֹתוֹ כִּי-טוֹב הוּא וַתִּצְפְּנֶהוּ שְׁלֹשָׁה
יָרְחִים: וְעַדִּיאַת אֶתְתָּא וַיִּלְדֶּת בֶּר. וַחֲזַת יְתִיה אָרִי טָב הוּא.
וְאֶטְמַרְתִּיה תִּלְתָּא יֶרְחִין: ג וְלֹא-יָכֻלָּה עוֹד הַצְּפִינוֹ

רש"י

שְׁהֵלֶךְ בַּעֲצַת בְּתוֹ שְׁאֲמָרָה לֹא גִזְרֵתָךְ קִשָּׁה
מִשְׁלִפְרֵעָה, אִם פֶּרְעֵה גִזֵּר עַל הַזְּכָרִים, וְאֶתְתָּה
גַּם בֶּן עַל הַנְּקֻבוֹת. וְהַחֲזִירָה וְעָשָׂה כֵּה
לְקוּדִין שְׁנָיִים. וְאִם הִיא נִהְפְּכָה לְהִיּוֹת נַעֲרָה.
וּבֵת מֵאָה שְׁלֹשִׁים שָׁנָה הִיְתָה, שְׁנֵלְדָה
בְּבֹאָה לְמִצְרַיִם בֵּין הַחֻמוֹת, וּמֵאֲתָם וְעָשָׂר
שָׁנָה נִשְׁתַּהֲוֶה שֵׁם, וּכְשִׁינָא הִיְתָה מִשָּׁה בֶּן
שְׁמוֹנִים שָׁנָה. אִם בֶּן כְּשָׁנָתְעָבְרָה מִמֶּנּוּ הִיְתָה
בֵּת מֵאָה שְׁלֹשִׁים וְקוֹרָא אוֹתָהּ בֶּת לִוִּי: ז כִּי
טוֹב הוּא. כְּשֵׁנְלֵד נִתְמַלֵּא הַבֵּית כָּלֹא אוֹרָה:

סוּטָה (סוּטָה יא ז): כָּז לְכָל עַמּוֹ. אִם עֲלִיהֶם
גִּזֵּר. יוֹם שְׁנֵלְד מִשָּׁה אֲמָרוּ לֹא אֶצְטַגְנִינִי הַיּוֹם
נִוְלֵד מוֹשִׁיעֵן, וְאִין אֲנִי יוֹדְעִין אִם מִמִּצְרַיִם
אִם מִיִּשְׂרָאֵל, וְרוֹאִין אֲנִי שְׁסוּפֹ לְלִקּוֹת
בְּמִים, לְפִיכָךְ גִּזֵּר אוֹתוֹ הַיּוֹם אִם עַל
הַמִּצְרַיִם, שְׁנֵאֲמָר כָּל הַבֶּן הַיְּלֹוד, וְלֹא נֶאֱמָר
הַיְּלֹוד לְעִבְרִים, וְהֵם לֹא הָיוּ יוֹדְעִים שְׁסוּפֹ
לְלִקּוֹת עַל מִי מְרִיבָה:

ז וַיִּקַּח אֶת בֶּת לִוִּי. פְּרוּשׁ הִיְתָה מִמֶּנָּה
מִפְּנֵי גִזְרַת פֶּרְעֵה (וְחִזֵּר וּלְקַחָהּ. וְזִהוּ וַיֵּלֶךְ,

וְזָלַק הַדְּקָדוּק: וְלֹא יָכֻלָּה עוֹד הַצְּפִינוֹ. הַצִּדִּיק דָּגַשׁ לְתַפְאֶרֶת כַּדְּגַשׁ מִקְדָּשׁ יִי (מַהֲרִ"ב). וְעִיִּין
אֶת שְׁדוּחָה דְּבָרִי רַאב"ע דִּס"ל שֶׁהַצִּדִּיק רָפָה. וּבַעַל לִוִּית חֵן כָּתַב נ"ל שֶׁהַדְּגַשׁ מוֹרָה עַל חוּזֵק

תפסיר רס"ג

וּתְקַח-לוֹ תִּבְתָּ גָמָא
וּתְחַמְרָה בַּחֲמַר וּבִזְפָּת
וּתִשֶׂם בָּהּ אֶת-הַיֶּלֶד וּתִשֶׂם
בְּסוּף עַל-שִׁפְתַּי הַיָּאֵר: וְלֹא
יָכֹלֶת עוֹד לְאַטְמְרוּתֶיהָ. וְנִסִּיבֶת לִיהָ
תִּיבְתָא דְגוּמָא. וְחִפְתָּה בַּחֲמָרָא וּבִזְפָּתָא.
וְשׁוֹיֵאת בָּהּ יֵת רַבִּיאָ, וְשׁוֹיֵתָה בִּיעָרָא עַל
בִּיף נְהָרָא: וְתַתְּעֵב אַחְתּוֹ

מִן בְּרִדִי. וְקִפְרְתָּהּ בְּאַלְקָפָר
וְאַלְזָפָת. וְצִיִּירְתָּ פִּיהָ אֶלְצָבִי.
וְצִיִּירְתָּהּ פִּי אֶלְדִּיס עָלֶי
שְׂאִטִי אֶלְנִיל: (ד) פִּקְפָּת
אִכִּיתָה מִן בְּעִיד. לְתַנְצִיר מָא
יִצְנַע בָּהּ: (ה) פְּנִזְלָת אֲבִנְהָ
פִרְעוֹן לְתַגְסֵל פִּי אֶלְנִיל.
וְגוֹאֲרָהּ יִמְשִׁין עָלֶי שְׂאִטָה.
פִּרְאֵת אֶלְתְּאֲבוּת פִּי וְסֵט אֶלְדִּיס.
פְּמִדֵּת יִדְהָא וְאִכְדִּיתָהּ:

מֵרַחֵק לִידְעָה מַה-יַּעֲשֶׂה לוֹ: וְאַתְעֵתֶדֶת אַחְתֶּיהָ מֵרַחֵק.
לְמַדַּע, מָא יִתְעַבִּיד לִיהָ: וְתִרְדַּד בַּת-פִּרְעָה לְרַחֵן
עַל-הַיָּאֵר וְנַעֲרִיתָהּ הִלְכֶת עַל-יַד הַיָּאֵר וְתִרָא
אֶת-הַתִּבָּה בְּתוֹךְ הַסּוּף וּתְשַׁלַּח אֶת-אַמָּתָהּ
וּתְקַחְתָּהּ: וְנַחֲתַת בַּת פִּרְעָה לְמַסְחִי עַל נְהָרָא. וְעוֹלִימְתָהּ מְהִלְכִּין

רש"י

ג וְלֹא יָכֹלֶת עוֹד הַצִּפְיָנוּ. שְׂפִמְנוּ לָהּ
הַמְצָרִים מִיּוֹם שֶׁהִחְזִירָהּ, וְהִיא יִלְדָתָהּ
לְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים וְיוֹם אֶחָד, שֶׁהִיוּלְדָתָהּ לְשִׁבְעָה
יּוֹלָדֹת לְמִקְטָעֵין, וְהֵם בְּדָקוּ אַחֲרֶיהָ לְסוּף
תְּשַׁעֲהָ: גָמָא. גָּמִי בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה וְנִלְעָז יוֹי"ק
[גוּמָא]. וְדָבָר רַף הוּא, וְעוֹמֵד בְּפָנֵי רַף וּבְפָנֵי
קֶשֶׁה: בַּחֲמַר וּבִזְפָּת. זָפָת מִבְּחוּץ וְטִיט
מִבְּפָנִים, כְּדִי שְׁלֹא יֵרִיחַ אוֹתוֹ צָדִיק רִיחַ רָע
שֶׁל־זָפָת: וּתִשֶׂם בְּסוּף. הוּא לְשׁוֹן אָגִם
רוֹשִׁי"ל זֵלַע, וְדוּמָה לוֹ (יִשְׁעִיכ יט ו) קִנְהָ וְסוּף

זֶלֶק הַדְּקִדּוּק: הַפְּעוּלָה שֶׁהִצְפִּינָה אוֹתוֹ בַּמִּצְפּוֹנִי מִסְתָּרִים וְעַתָּה לֹא יִכְלֶה עוֹד הַצִּפְיָנוּ
כִּבְתַּחֲלָה. וְדָגֵשׁ מִקְדָּשׁ י"י, מוֹרָה עַל הַפְּלָגוֹת קְדוּשָׁתוֹ. דָּף י"ז ע"ב: וּתְחַמְרָה. בַּה"א הַכִּינוּי

נחה והיתה ראויה במפיק (מהר"ב):

תפסיד רס"ג

(ו) פִּתְחָת וְרִאֲתָהּ. פִּאֲדִיאָה צְבִי יִבְכִּי. פִּאֲשִׁפְקָת עָלֶיהָ. וְקֹאֲלָתָהּ. הִדִּיא מִן אוֹלָאֵד אֶלְעִבְרָאֲנִיין: (ז) קֹאֲלָתָהּ. אֲמַצִּי וְאֲדַעִי לָךְ בְּאִמְרָאָה מְרַצְעָה מִן אֶלְעִבְרָאֲנִיִּיאָתָה. תִּרְצָעָה לָךְ: (ח) קֹאֲלָתָהּ. אֲבִנְהָ פִּרְעוֹן אֲמַצִּי. פְּמִצִּית אֶלְגִּאֲרִיָּה. וְדַעַת בָּאֵם אֶלְצָבִי: (ט) פִּקֹּאֲלָתָהּ. אֲבִנְהָ פִּרְעוֹן. הֵא לָךְ הִדִּיא אֶלְצָבִי אֶרְצָעִיָּה לִי. וְאֲנָא אֲעִטִּיד אֲגִרְתָּךְ. פִּאֲכִדִּית אוֹלָאֲמִרָאָה. אֶלְצָבִי וְאֶרְצָעִיָּה:

עַל כִּי־נִהְיָא. וְחִזָּת יֵת תִּיבְתָּא בְּגוֹ יַעֲרָא. וְאוֹשִׁיטָת יֵת אֲמָתָהּ וְנִסִּיבְתָּהּ:
וְתִפְתַּח וְתִרְאֶהוּ אֶת־
הַיֶּלֶד וְהִנֵּה־נֶעַר בֶּכָה
וְתַחְמֹל עָלָיו וְתֹאמַר
מִי־לִדִּי הָעִבְרִים זֶה:
וְחִזָּת יֵת רַבִּיָּא. וְהֵא עוֹלִימָא בְּכִי. וְחִסַּת עֲלוּהִי. וְאָמַרְתָּ. מִבְּנֵי יִהוּדָאִי הוּא דִּין:
וְתֹאמַר אַחֲתוֹ אֶל־בֵּת־
פִּרְעֹה הַיֶּלֶד וְקִרְאֲתִי לָךְ
אִשָּׁה מִיִּנְקָת מִן הָעִבְרִית

וְתִינַק לָךְ אֶת־הַיֶּלֶד: וְאָמַרְתָּ אַחֲתִיָּה לְבֵת פִּרְעֹה. הַאִיזִיל.
וְאִקְרִי לִיד אַתְתָּא מִיִּנְקָתָא. מִן יִהוּדִיתָא. וְתוֹנִיק לִיד יֵת רַבִּיָּא:
וְתֹאמַר־לָהּ בֵּת־פִּרְעֹה לְכִי וְתִלָּךְ הָעֵלְמָה
וְתִקְרָא אֶת־אִם הַיֶּלֶד: וְאָמַרְתָּ לָהּ בֵּת פִּרְעֹה אִיזִיל.
וְאִזְלַת עוֹלִימָתָא. וְקִרְתָּ יֵת אִמִּיָּה דְרַבִּיָּא: ט וְתֹאמַר לָהּ בֵּת־
פִּרְעֹה הַיֶּלֶד לְכִי אֶת־הַיֶּלֶד הַזֶּה וְהִינִקְהוּ לִי וְאֲנִי
אֶתֵּן אֶת־שְׂכָרְךָ וְתִקַּח הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד וְתִנִּיקְהוּ:

• רס"י •

נֶעַר בֶּכָה. קוֹלֹ בְּנֵעַר: ז מִן הָעִבְרִית. מִלְּמַד שֶׁהַחֲזִירָתוֹ עַל מִצְרַיִם הַרְבֵּה לִינֵק וְלֹא יִנֵּק, לְפִי שֶׁהָיָה עֲתִיד לְדַבֵּר עִם הַשְׂכִּינָה: ט וְתִלָּךְ הָעֵלְמָה. הִלְכָה בְּזִרְיוֹת וְעֵלְמוֹת בְּעֵלָם: ט הַיֶּלֶד. נִתְנַבְּאָה וְלֹא יָדְעָה מִה נִתְנַבְּאָה

לְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ הָיָה לוֹ לְהִנָּקֵד אֲמָתָהּ מִ"ם דְּגוֹשָׁה. וְהֵם דְּרִשׁוּ אֶת אֲמָתָהּ אֶת יְדָהּ, שְׁנֵי שְׂרָבְבָה אֲמָתָהּ אֲמוֹת הַרְבֵּה: ו וְתִפְתַּח וְתִרְאֶהוּ. אֶת מִי רִאֲתָהּ, אֶת הַיֶּלֶד, וְהוּא פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְּרָשׁוֹ שֶׁרִאֲתָהּ עִמּוֹ שְׂכִינָה: וְהִנֵּה

תפסיר רס"ג

(י) ולמא כפר אלעבי. גאת בה
אלי אבנה פרעון. פצאר להא
כאבן. ואסמטה מוסי. קאלת.
לאני נשלחה מן אלמא:
(יא) ופאן פי תלך אלאים.
אן מוסי כפר וכרג אלי
אכ'ותה. ונצ'ר בנקלהם
פאדיא ברגל מצרי. יצ'רב
רגל עבראני מן אכ'ותה:

ואמרת לה בת פרעה. הליכי. ית רביא
הדין ואוניקיהו לי. ואנא אתין ית אגריך.
ונסיבת אתתא. רביא ואוניקתיה:
**ויגדל הילד ותבאהו
לבית-פרעה ויהי-לה לבן
ותקרא שמו משה ותאמר
כי מן-המים משיתוהו:** ורבא
רביא. ואיתיתיה לבת פרעה. והוה

לה לבר. וקרת שמה משה. ואמרת. ארי מן מיא שחלתיה: **(שלישי)**
**ויהי | בימים ההם ויגדל משה ויצא אל-אחיו
וירא בסבלתם וירא איש מצרי מכה איש-
עברי מאחיו:** והוה ביומא האנון. ורבא משה ונפק לות אחוהי.
וחזא בפולחנהון. וחזא גבר מצרי. מחי לגבר יהודאי מאחוהי:

— רס"י —

תבא היו"ד במקום ה"א כמו עשיתי בנית
פניתי צויתי: **ויגדל משה.** והלא כבר
כתיב ויגדל הילד (פסוק י) אמר רבי יהודה
ברבי אלעאי הראשון לקומה והשני לגדלה,
שמנהו פרעה על ביתו: **וירא בסבלתם.**
נתן עיניו ולבו להיות מצר עליהם:
איש מצרי. נוגש היה, ממנה על שוטרי
ישראל והיה מעמידם מקרות הגבר
למלאכתם: **מכה איש עברי.** מלקהו
ורודהו. ובעלה שלשלומית בת דברי היה,
ונתן בה עיניו, ובלילה העמידו והוציאו
מביתו, והוא חזר ונכנס לבית ובא על אשתו,
כסבורה שהוא בעלה, וחזר האיש לביתו
והרגיש בדבר, וכשראה אותו מצרי שהרגיש
בדבר, היה מכהו ורודהו כל היום:

הי שליכי: **משיתוהו.** שחלתיה והוא לשון
הוצאה בלשון ארמי, כמשחל ביניתא
מחלבא. ובלשון עברי משיתוהו לשון
הסירותיו, כמו (יכושט 6 ח) לא ימוש, לא משו
(צמדז יד מד), כך חברו מנחם. ואני אומר
שאינו ממחברת מש, וימוש, אלא מגזרת
משה ולשון הוצאה הוא, וכן (שמואל ב כז יז)
ימשני מפנים רבים, שאלו היה ממחברת מש,
לא יתכן לומר משיתוהו, אלא המישותיהו.
כאשר יאמר מן קם הקימותי, ומן שב
השיבותי, ומן בא הביאותי, או משתיהו, כמו
(זכריה ג ט) ומשתי את עון הארץ, אבל
משיתי אינו אלא מגזרת תיבה שפעל שלה
מיסד בה"א בסוף התבה. כגון משה, בנה,
עשה, צוה, פנה, כשיבא לומר בהם פעלותי,

תפסיד דס"ג

(יב) פאלתפת ימנה ויסרה. פראי אנה ליס אנסאן. פצירב אלמזרי פמאת. ודפנה פי אלדמל: יג) וק'רג פי אליוס אלתיאני. פאדי ברגלין עבראניין יתנאציאן. פקאל לאלציאלם מנהמא. למ תצירב צאחבד: יד) וקאל מן צירד. רגלא רייסא וחאכמא עלינא. אתריד אן תקתלני. כמא קתלת אלמזרי, פפוע מוסי וקאל. איקינא קד ערף אלכ'בר:

למא את מחי לחברך:
וַיֹּאמֶר מִי שְׁמֶךָ לְאִישׁ שָׂר וְשִׁפְט עֲלִינוּ
הַלְהִרְגֵנִי אַתָּה אָמַר כְּאִשֶּׁר הִרְגַת אֶת־הַמִּצְרִי
וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֲכֵן נֹדַע הַדָּבָר: וְאָמַר. מִן
שׂוֹדֵךְ. לַגִּבּוֹר רַב וְדִיּוֹן עֲלֵנָּא. הַלְמַקְטְלִי אֶת אָמַר. כְּמָא דְקַטְלָתָא יְת
מִצְרָאָה. וּדְחִיל מֹשֶׁה וְאָמַר. בְּקוּשְׁטָא אֶתִּידַע פִּתְגָמָא: טו) וַיִּשְׁמַע
פֶּרַעַה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וַיִּבְקֹשׁ לַהֲרֹג אֶת־מֹשֶׁה

— רש"י —

הַלְהִרְגֵנִי אַתָּה אָמַר. מִכָּאן אָנוּ לְמִדִּים שְׁהִרְגוּ בְּשֵׁם הַמְּפֹרָשׁ: וַיִּירָא מֹשֶׁה. כְּפִשּׁוּטוֹ. וּמִדְּרָשׁוֹ דְּאָג לֹא עַל שְׂרָאָה בִּישְׂרָאֵל רִשְׁעִים דְּלִטּוּרִין, אָמַר מֵעַתָּה שְׁמָא אֵינָם רְאוּיִין לְהִגָּאֵל: אֲכֵן נֹדַע הַדָּבָר. כְּמִשְׁמָעוֹ. וּמִדְּרָשׁוֹ נֹדַע לִי הַדָּבָר שְׁהִייתִי תְּמָה עֲלִיו, מָה חָטְאוּ יִשְׂרָאֵל מִכָּל שְׁבָעִים אַמּוֹת לְהִיּוֹת נִרְדִּים בְּעַבְדּוֹת פָּרָךְ, אֲבָל רוֹאֶה אָנִי שְׁהֵם

יִבְּרַח פֶּה וְכֹה. רָאָה מָה עָשָׂה לוֹ בְּבֵית וּמָה עָשָׂה לוֹ בְּשֻׁדָּה. וּלְפִי פִשּׁוּטוֹ כְּמִשְׁמָעוֹ: וַיִּירָא כִּי אֵין אִישׁ. עֲתִיד לְצֵאת מִמֶּנּוּ שְׁתַּגְּזִיר: יג שְׁנֵי אַנְשִׁים עֲבָרִים. דִּתֵּן וְאֲבִירָם הֵם שְׁהוֹתִירוּ מִן הַמֶּן: נְצִים. מְרִיבִים: לְמָה תִּכָּה. אִף עַל פִּי שְׁלֹא הִכְהוּ, נִקְרָא רִשָּׁע בְּהִרְמַת יָד: רִעַד. רִשָּׁע כְּמוֹתָךְ: יד מִי שְׁמֶךָ לְאִישׁ. וְהָרִי עוֹדֵךְ נַעֲר:

תפסיר רס"ג

וַיְבָרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פַרְעֹה**וַיָּשָׁב בְּאֶרֶץ־מִדְיָן וַיֵּשֶׁב****עַל־הַבְּאֵר:** ושמע פרעה ית

פתגמא הדין. ובעא למקטל ית משה.

וערק משה מן קדם פרעה. ויתיב

בארעא דמדן ויתיב על בירא:

וּלְכֹהֵן מִדְיָן שִׁבְעַת בָּנוֹת**וַתְּבָאנָה וַתְּדַלְּנָה וַתַּמְלִאנָה****אֶת־הָרֶהָטִים לְהַשְׁקוֹת צֹאן****אֲבִיהֶן:** ולרבא דמדן שבע בנן.

ואתא ודלאה. ומלאה ית רטיא. לאשקאה ענא דאבוהון:

וַיָּבֹאוּ הָרָעִים וַיַּגְרִשׁוּם וַיִּקַּם מֹשֶׁה וַיִּשְׁעֶן**וַיִּשְׁקֵן אֶת־צֹאנָם:** ואתו רעיא וטרדונין. וקם משה ופרקנין.ואשקי ית ענהון: **וַתְּבָאנָה אֶל־רַעְוִאל אֲבִיהֶן****וַיֹּאמֶר מִדְּוֵעַ מִהֲרַתֶּן בָּא הַיּוֹם:** ואתאה. לות רעואלאבוהון. ואמר. מדין. אוחיתין למיתי יומא דין: **וַיֹּאמְרוּ****אִישׁ מִצְרֵי הִצִּילָנוּ מִיַּד הָרָעִים וְגַם־דָּלָה דָּלָה**

טו) ולמא סמע פרעון בהדיא
אלכ'בר. טלב אן יקתל מוסי.
פהרב מוסי מן בין ידיה. וצאר
אלי בלד מדין וגלס עלי
אלביר: טז) וכאן לאמאם מדין
סבע בנאת. פגאת ודלאה.
ומלאה אלחיאין. לתסקי ג'נם
אביהן: יז) פגאו אלדעאה
וטרדוהן. פקאם מוסי
ואג'אתהן. וסקי ג'נמהן:
יח) פלמא גאת אלי רעואל
אביהן. קאל מא באלפן
אסרעון באלמגי אליום:
יט) פקאלא לה רגל מצרי.

— רס"י —

לשון ושיבה, למד מעקב שזוהי לו
זווגו על הבאר: טו ולכהן מדין. רב
שבהן ופירש לו מעבודה זרה ונידוהו
מאצלם: את הרהטים. את ברכות מרוצת
המים העשויות בארץ: יז ויגרשום. מפני
הנדי:

ראויים לכך: טו וישמע פרעה. הם הלשינו
עליו: ויבקש להרג את משה. מסרו
לקוסטינר להרגו, ולא שלטה בו החרב, הוא
שאמר משה (יח ז) ויצילני מחרב פרעה:
וישב בארץ מדין. נתעכב שם, כמו
(בראשית לו ב) וישב יעקב: וישב על הבאר.

תפסיד רס"ג

כִּלְצַנָּא מִן יֵד אֶלְדֵּעָא.
וְאִיצִיא דְּלֹא לָנָא מֵא. וְסָקִי
אֶלְגִּינָם: (כ) קֹאֵל לֶהֱן וְאִין הוּ.
לִם תִּרְכַּתֵּן אֶלְדֵּגֶל. אֲדַעוּה
יֹאכֵל טַעֲמָא: (כא) פִּלְמָא
אֲמַעֵן מוֹסִי פִי אֶלְמִקָּאם עֲנִיד
אֶלְדֵּגֶל. זִוּגָה בְּצַפּוּרָה אֲבִנְתָּה:
(כב) פִּוֹלְדֵת אֲבִנָּא. וְסַמָּא
גִּרְשׁוּם. לֹאֲנָה קֹאֵל. צֶרֶת
גִּרְיָבָא פִי בִלְד גִּרְבָּה:
(כג) וְכָאן אִיצִיא פִי תִלְד
אֶלְאִיָּאם אֶלְטוּיָלָה. אֵן מִלְד
מִצֵּר מֵאֵת. פִּתְנָהֵד בְּנִי
אֶסְרָאִיל. מִן כִּדְמִתָּהֶם
אֶלְצַעֲבָה וְצִרְכִּי. פִּצְעֵד

לָנוּ וַיִּשְׁק אֶת־הַצֵּאֲן: וַאֲמָרָ.
גּוֹבְרָא מִצְרָאָה. שִׁיזְבְּנָא מִיָּדָא דִּרְעִיָּא.
וְאִף מִדְּלָא דְּלֹא לָנָא. וְאִשְׁקִי יֵת עֲנָא:
ב וַיֹּאמֶר אֶל־בְּנֹתָיו וְאִין
לְמָה זֶה עֲזַבְתֶּן אֶת־הָאִישׁ
קִרְיָאן לוֹ וַיֹּאכֵל לֶחֶם: וַאֲמַר
לְבִנְתֵּיהָ וְאֵן הוּא. לְמָא דִּנֵּן שְׂבִיקְתִּין יֵת
גּוֹבְרָא. קִרְן לִיה וַיִּכּוֹל לַחֲמָא:
כא וַיֹּאֵל מֹשֶׁה לְשִׁבְתָּ אֶת־
הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת־צַפּוּרָה בְּתוֹ
לְמֹשֶׁה: וַצִּבִּי מֹשֶׁה לְמִתֵּב עִם גּוֹבְרָא.

וַיְהִי יֵת צַפּוּרָה בְּרִתִּיהָ לְמֹשֶׁה: כב וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת־
שְׁמוֹ גִּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נִכְרִיָּה:
וַיֵּלֶדֶת בֶּר. וַקְרָא יֵת שְׁמִיהָ גִרְשׁוּם. אֲרִי אָמַר. דִּיִּיר הָיִיתִי. בְּאֶרֶע
נוֹכְרָאָה: פ ספרי
בספרי
תנין כג וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם
וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֹּאנְחוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִן־
הָעֲבָדָה וַיַּעֲקוּ וַתַּעַל שׁוּעָתָם אֶל־הָאֱלֹהִים

רס"י

נִשְׁבַּע לוֹ שְׁלֹא יִזְוֹז מִמֶּדִּין כִּי אִם בְּרִשְׁוֹתוֹ:
כג וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם. שְׁהִיָּה מֹשֶׁה
גֵּר בְּמִדְיָן. וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַהֲצִרְכוּ יִשְׂרָאֵל
לְתַשׁוּעָה. וּמֹשֶׁה הָיָה רֹעֶה וְגו' (ג 6)
וּבָאֵת תַּשׁוּעָה עַל יָדוֹ, וּלְכַף נִסְמָכו פְּרָשִׁיּוֹת
הַלְלוּ: וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם. נִצְטָרַע וְהָיָה
שׁוֹחֵט תִּינוּקוֹת יִשְׂרָאֵל וְרוֹחֵץ בְּדָמָם:

כ לְמָה זֶה עֲזַבְתֶּן. הַפִּיר בּוֹ שְׁהוּא מְזַרְעוֹ
שְׁלִי־יַעֲקֹב, שְׁהִפְּיָם עוֹלִים לְקִרְאָתוֹ: וַיֹּאכֵל
לֶחֶם. שְׁמָא יִשָּׂא אַחַת מִכֶּם, כְּמָה דְּאֵת אָמַר
(כרָשִׁית לט ו) כִּי אִם הִלָּחֵם אֲשֶׁר הוּא אוֹכֵל:
כא וַיֹּאֵל. כְּתִרְגוּמוֹ. וְדוֹמָה לוֹ (סוֹפְטִים יט ו)
הוֹאֵל נָא וְלִין, (יְכוֹשֵׁעַ ז ז) וְלוֹ הוֹאֵלָנוּ, (כרָשִׁית
יח כז) הוֹאֵלָתִי לְדַבֵּר, וּמְדַרְשׁוֹ לְשׁוֹן אֱלֹהִי.

תפסיר רס"ג

תג'וותהם. אלי אללה מן
אלכ'דמה: כד) פסמע אללה
שהיקהם. וד'כר עהדה. אלדי
מע אברהים ויצחק ויעקוב:
כה) פנצ'ר אללה להם ורחמיהם:
ג א) וכאן מוסי. ירעא ג'נם
יתרו חמוה אמאם מדין.
פסאקהא אלי טרף אלבר'יה.
חתא גא אלי גבל אללה אלי
חריב: ב) פתגלא לה מלך
אללה. בצרים נאר מן וסט

מִן־הָעֲבֹדָה: וְהָיָה בְיוֹמָיָא סְגִיָאִיא

הָאֲנוּן. וּמִית מִלְכָּא דְמַצְרַיִם. וְאֶתְאֲנוּחוּ
בְנֵי יִשְׂרָאֵל. מִן פּוֹלְחָנָא דְהָיָה קָשִׁי
עֲלֵיהוֹן וְזַעֲיָקוֹ. וְסִלִּיקַת קְבִילַתְהוֹן. לְקֹדֶם

יִי מִן פּוֹלְחָנָא: כֹּד וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים

אֶת־נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים

אֶת־בְּרִיתוֹ אֶת־אַבְרָהָם

אֶת־יִצְחָק וְאֶת־יַעֲקֹב: וַשְּׁמִיעַ

קֹדֶם יִי יֵת קְבִילַתְהוֹן. וְדָכִיר יִי יֵת קִימִיָּה.

דְּעַם אַבְרָהָם דְּעַם יִצְחָק וְדְעַם יַעֲקֹב: כֹּד וַיֵּרָא אֱלֹהִים

אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹהִים: וְגַלִּי קֹדֶם יִי שְׁעִבּוּדָא

דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל. וְאָמַר בְּמִימְרִיהָ לְמַפְרָקְהוֹן יִי: ס

❖ רב'ע'ר בספרי
תיטן ❖

(רביעי) ג וּמִשָּׁה הָיָה רָעָה אֶת־צֹאן יִתְרוֹ חֹתְנֹו

כֹּהֵן מִדִּין וַיִּנְהַג אֶת־הַצֹּאן אַחֲרֵי הַמִּדְבָּר וַיָּבֹא

אֶל־הָרַ הָאֱלֹהִים חֲרָבָה: וּמִשָּׁה. הָיָה רָעִי. יֵת עֲנָא. דִּיתְרוֹ

חֲמוּהִי רַבָּא דְּמִדִּין. וְדָבַר יֵת עֲנָא לְאַתְר שְׁפָר רַעֲיָא לְמִדְבָּרָא. וְאַתָּא.

לְטוּרָא דְּאַתְגָּלִי עֲלוּהִי יִקְרָא דִּי לְחֹרֵב: ב וַיֵּרָא מִלֶּאךְ יִהְיֶה

אֵלָיו בְּלִבַּת־אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסִּנֵּה וַיֵּרָא וְהִנֵּה

— רס"י —

כד נַאֲקָתָם. צַעֲקָתָם, וכן (איו כד יז) מַעֲיִר ג אַחֲרֵי הַמִּדְבָּר. לְהִתְרַחֵק מִן הַגִּזְל שְׁלֹא

מִתִּים וַיִּנְאֲקוּ: אֶת בְּרִיתוֹ אֶת אַבְרָהָם. עַם יָרְעוּ בְּשָׂדוֹת אֲחֵרִים: אֵל הָרַ הָאֱלֹהִים. עַל

אַבְרָהָם: כֹּכ וַיֵּדַע אֱלֹהִים. נָתַן עֲלֵיהֶם לֵב שֵׁם הָעֵתִיד: ב בְּלִבַּת אֵשׁ. בְּשִׁלְהֶבֶת אֵשׁ

לְבֹ שְׁלֹאֵשׁ, כְּמוֹ (דכריס ד יח) לֵב הַשָּׁמַיִם, וְלֹא הָעֲלִים עֵינָיו: וְזֶלֶק הַדְּקֻדּוֹק: וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים וְכוּ' אֶת־אַבְרָהָם אֶת־יִצְחָק וְאֶת יַעֲקֹב. הַטְּפָחָא בְּתִיבַת

יִצְחָק בְּכָל הַתִּיגָאן הַמְדוּקְדָּקוֹת, לְחֹבֵר יִצְחָק סוּד הַפְּחָד אֵלָיו:

תפסיד דס"ג

אלסנא. פראי אלסנא משתעל
באלנאר. והו לים יחתרק:
(ג) פקאל מוסי. אמיל אלנא
ואנצ'ר. הדא אלמנצ'ר
אלעגיב. מא באל אלסנא לם
יחתרק: (ד) פעלם אללה אנה קד
מאל לינצ'ר. פנאדאה מן
אלסנא וקאל. יא מוסי יא
מוסי. קאל לביד: (ה) קאל לא
תתקדם אליי הנהא. אננע
נעליד ען רגליד פאן אלמוצע.
אלדיי אנת ואקף עליה מקודם:
(ו) תם קאל. אנא אללה אביד.

הַסֵּנָה בָּעַר בָּאֵשׁ וְהַסֵּנָה

אֵינָנוּ אֹכֵל: וְאֶתְגַּלִּי. מִלֹּאכָא דִּי

לִיָּה. בְּשִׁלְהוּבִית אִישְׁתָּא מְגוּ אֶסְנָא.

וְחִזָּא. וְהָא אֶסְנָא בָּעַר בְּאִישְׁתָּא. וְאֶסְנָא

לִיתוּהִי מִתְאַבִּיל: **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה**

אֶסְרֶה-נָּא וְאֶרְאֶה אֶת-

הַמֵּרְאֶה הַגָּדֹל הַזֶּה מִדּוּעַ

לֹא-יִבְעַר הַסֵּנָה: וַאֲמַר מֹשֶׁה.

אֶתְפְּנִי כְעֵן וְאַחֲזִי. יֵת חֲזוֹנָא רַבָּא הָדִין.

מָא דִּין לָא מִתּוֹקֵד אֶסְנָא: **וַיֵּרָא**

יְהוָה בִּי סֵר לְרֹאוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ

הַסֵּנָה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הִנְנִי: וְחִזָּא יֵי אֲרִי

אֶתְפְּנִי לְמַחֲזִי. וְקָרָא לִיָּה יֵי מְגוּ אֶסְנָא. וַאֲמַר מֹשֶׁה וַאֲמַר הָאֲנָא:

וַיֹּאמֶר אֶל-תִּקְרַב הָלֶם שֶׁל-נְעֻלִיד מַעַל

רִגְלִיד בִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עוֹמֵד עָלָיו

אֲדַמַּת-קֹדֶשׁ הוּא: וַאֲמַר לָא תִקְרַב הִלְכָּא. שְׂרִי סִינְךָ מַעַל

רִגְלֶךָ. אֲרִי אַתְרָא. דְּאֵת קָאִים עֲלוּהִי. אַתְר קִדִּישׁ הוּא:

וַיֹּאמֶר אָנֹכִי אֱלֹהִי אָבִיד אֱלֹהִי אַבְרָהָם

— כ"ט —

(שמואל ז יח יד) בלב האלה, ואל תתמה על

הת"ו, שיש לנו פיוצא בו (יחזקאל טז ל) מה

אמלה לבתך: מתוך הסנה. ולא אילן אחר,

משום עמו אנכי בצרה (ספרים נא טו):

אפל. נאכל, כמו (דברים כג ג) לא עבד בה,

אשר לקח משם (דברים ג כג): ג אסרה

נא. אסורה מכאן להתקרב שם: כ של.

שלוף והוצא, כמו (דברים יט ה) ונשל

הפרזל, (דברים כח מ) כי ישל ויתר:

אדמת קדש הוא. המקום:

תפסיר רס"ג

אלהם אברהים. יצחק. ויעקוב.
פסתר מוסי וגהה. אד' כ'אף.
אן ינצ'ר אלי' נור אלה:
(ז) וקאל. קד נצ'רת לצ'עף קומי
אלד'י במצר. וסמעת
צראכ'הם מן קבל גלאוזהם.
ועלמת באוגאע'הם: (ח) פתגלית.
לאכ'לצ'הם מן יד אלמצריון.
ואצעדהם מן ד'אלד אלבלד.
אלי' בלד גייד ואסע. בלד יפיץ
אללבן ואלעסל. אלי' מוצ'ע
אלכנעאנין ואלחתיין.
ואלאמוריין ואלפרזיין.
ואלחויין ואל'יבוסייין: (ט) ואלאן.
הנודי צראד' בני אסראיל קד

אלהי יצחק ואלהי יעקב
ויסתר משה פניו כי ירא
מהביט אל-האלהים: ואמר.
אנא אלהא דאבוד. אלהיה דאברהם.
אלהיה דיצחק ואלהיה דיעקב. וכבשנון
משה לאפיה. ארי דחיל. מלאסתכלא
בצית יקרא די: ויאמר יהוה
ראה ראיתי את-עני עמי
אשר במצרים ואת-
צעקתם שמעתי מפני
נגשיו כי ידעתי את-

מכאביו: ואמר יי. מגלא גלי קדמי. שעבוד עמי דבמצרים. וית
קבילתהון שמיע קדמי מן קדם מפלחיהון. ארי גלי קדמי כיביהון:
ווארד להצילו | מיד מצרים ולהעלותו מן-
הארץ ההוא אל-ארץ טובה ורחבה אל-ארץ
זבת חלב ודבש אל-מקום הפנעני והחתי
והאמרי והפריזי והחוי והיבוסיי: ואתגליתי.
לשיזבותהון מידא דמצראי. ולאסקותהון מן ארעא ההיא. לארע
טבא ופתא. לארע. עבדא חלב ודבש. לאתר פנענאי וחתאי.
ואמוראי ופרזאי. וחואי ויבוסאי: ועתה הנה צעקת

• רס"י •

ז כי ידעתי את מכאביו. כמו (לעיל ז כה) וידע אלהים, כלומר כי שמתי לב
להתבונן ולדעת את מכאוביו ולא העלמתי
עיני ולא אטום את אזני מצעקתם:

תפסיד דס"ג

וצל. אלי. וראית אלצ'גט.
אלדי אלמצריון צאג'טוהם:
(י) פתעאל אללאן אבעת' בך
אלי פרעון. ואכ'רג קומי בני
אסראיל מן מצר: (יא) קאל
מוסי' בין ידי אללה. מן אנא.
חתא אמצי' אלי פרעון.
ואכ'רג בני אסראיל מן מצר:
(יב) קאל אנא אכונן מעד.
והדיה לך איה. באני בעת'ת

**בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלַי
וְגַם־רָאִיתִי אֶת־הַלַּחֵץ
אֲשֶׁר מִצְרִים לַחֲצִים
אֹתָם: וּבָעֵן. הָא. קְבִילַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
עֲלֹת לְקַדְמִי. וְאִף גְּלִי קְדָמִי דוּחָקָא.
דְּמִצְרָאִי דְחָקִין לְהוֹן: **וְעַתָּה
לֵךְ וְאֶשְׁלַחְךָ אֶל־פַּרְעֹה****

**וְהוֹצֵא אֶת־עַמִּי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם: וּבָעֵן
אִיתָא. וְאֶשְׁלַחְנֶךָ לְוֹת פַּרְעֹה. וְאֶפִּיקָ יָת עַמִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:
וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים מִי אֲנֹכִי כִי
אֵלֶךְ אֶל־פַּרְעֹה וְכִי אוֹצִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מִמִּצְרַיִם: וַאֲמַר מֹשֶׁה קְדָם יי. מן אנא. אַרִי אֵיזִיל לְוֹת פַּרְעֹה.
וְאִרִי אֶפִּיקָ יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם: **וַיֹּאמֶר כִּי־אֱהִיָּה
עִמָּךְ וְזֶה־לְךָ הָאוֹת כִּי אֲנֹכִי שְׁלַחְתִּיךָ
בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת־הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן****

— רש"י —

משלי, כי אהיה עמך, וזה הפיראח אשר
ראית בסנה לך האות כי אנכי שלחתיך,
וכדאי אני להציל כאשר ראית הסנה עושה
שליחותי ואיננו אכל, כך תלך בשליחותי
ואינך נזקק. ושאלת מה זכות יש לישראל
שיצאו ממצרים, דבר גדול יש לי על הוצאת
זו, שהרי עתידים לקבל התורה על ההר
הזה לסוף שלושה חדשים שיצאו ממצרים.
דבר אחר כי אהיה עמך וזה שתצליח
בשליחותך לך האות על הבטחה אחרת

יועתי לך ואשלחך אל פרעה. ואם
תאמר מה תועיל, והוצא את עמי יועילו
דברך ותוציאם משם: **יֵא מִי אֲנֹכִי.** מה אני
חשוב לדבר עם המלכים: **וְכִי אוֹצִיא אֶת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.** ואף אם חשוב אני, מה זכו
ישראל שתעשה להם גם ואוציאם ממצרים
יֵא וַיֹּאמֶר כִּי אֱהִיָּה עִמָּךְ. השיבו על ראשון
ראשון ועל אחרון אחרון, שאמרת מי אנכי
כי אלך אל פרעה, לא שלך היא, כי אם

תפסיר רס"ג

אֶת־הָאֱלֹהִים עַל הָהָר

הַזֶּה: וַאֲמַר אֲרִי יְהִי מִימְרִי בְּסַעֲדָךְ.

וְדִין לְךָ אֶת־אֲרִי אֲנִי שְׁלַחְתָּךְ.

בְּאַפְקוֹתֶיךָ יָת עָמָא מִמְּצָרִים. תַּפְלִחוֹן

קָדָם יי: עַל טוֹרָא הָדִין: וַיֹּאמֶר

מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים הִנֵּה

אֲנִי בֶּאֱלֹהֵי־בְנֵי יִשְׂרָאֵל

וַאֲמַרְתִּי לָהֶם אֱלֹהֵי

אֲבוֹתֵיכֶם שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם

וַאֲמַרוּ־לִי מַה־שְּׁמוֹ מַה אֶמַּר אֲלֵהֶם: וַאֲמַר מֹשֶׁה

קָדָם יי: הֵא אֲנִי אֶתִּי לְוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וַאֲמַר לְהוֹן. אֱלֹהֵא דְאַבְהָתְכוֹן

שְׁלַחְנִי לְוֹתְכוֹן. וַיִּמְרוֹן לִי מִן שְׁמִיָּהּ. מָא אִימַר לְהוֹן: וַיֹּאמֶר

אֲלֵהִים אֶל־מֹשֶׁה אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה וַיֹּאמֶר

כֹּה תֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶהְיֶה שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם:

וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה. אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה. וַאֲמַר. כַּדָּנָן תִּימַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל.

אֶהְיֶה שְׁלַחְנִי לְוֹתְכוֹן: וַיֹּאמֶר עוֹד אֲלֵהִים אֶל־מֹשֶׁה

כֹּה תֹאמַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵי

בְּךָ. אֲדִיא אֲכִירְגַת אֱלֹקִים מִן
מִצְרַיִם. אֲעַבְדוּ אֱלֹהִים. עָלֵי הָרִיא
אֱלֹגְבִּל: יג) קֹאֵל מוֹסִי בֵּין יְדֵי
אֱלֹהִים. הָאֲנִי צִאִיר אֱלִי בְנֵי
אִסְרָאִיל. וְאִקוּל לָהֶם. אֱלֹהֵא
אֲבִיאִיכֶם בְּעֵתֵנִי אֵלֵיכֶם. פֶּאֶן
סְאִלוֹנִי מָא אִסְמַח. מָה אִקוּל
לָהֶם: יד) קֹאֵל לָהֶם. אֱלֹהֵי
אֱלֹדִי לֹא יוֹזֵל. תִּים קֹאֵל. כְּדִיא
קֹל לְבְנֵי אִסְרָאִיל. אֱלֹהֵי
בְּעֵתֵנִי אֵלֵיכֶם: טו) וְקֹאֵל לָהֶם
אִי־צִיא. כְּדִיא קֹל לְבְנֵי אִסְרָאִיל.

— רס"י —

חֲרָבָה מִפִּירוֹת וְאֲנִי אֲבָרָךְ הַסְפִּיחִים:
י אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה. אֶהְיֶה עִמָּם בְּצֶרֶה זֶה
אֲשֶׁר אֶהְיֶה עִמָּם בְּשַׁעְבּוֹד שְׁאֵר מַלְכִּיּוֹת.
אֲמַר לְפָנָיו רַבּוֹנוֹ שְׁלַעוֹלָם, מָה אֲנִי מִזְכִּיר
לָהֶם צֶרֶה אַחֲרֵת דִּים בְּצֶרֶה זֶה. אֲמַר לוֹ יָפָה
אֲמַרְתָּ, כֹּה תֹאמַר וְגו':

שְׁאֵנִי מִבְּטִיחָךְ, שְׁכִשְׁתוּצִיאִם מִמְּצָרִים
תַּעֲבֹדוֹן אוֹתִי עַל הָהָר הַזֶּה, שְׁתַּקְבְּלוּ
הַתּוֹרָה עָלֵינוּ וְהִיא הַזְכוּת הָעוֹמֶדֶת לְיִשְׂרָאֵל.
וְדוֹגְמַת לְשׁוֹן זֶה מְצִינוֹ (ישעיכ לז ט) וְזֶה לָךְ
הָאוֹת אֲכוּל הַשְּׁנָה סְפִיחַ וְגו', מִפְּלֵת סְנַחְרִיב
תִּהְיֶה לָךְ אוֹת עַל הַבְּטָחָה אַחֲרֵת שְׁאֲרָצְכֶם

תפסיד דס"ג

אללה אלאה אבאיכם. אלאה
אברהים. אלאה יצחק ואלאה
יעקב בעתני אליכם. הדיא
אסמי אלי אלדדד. והדיא
דכרי אלי גיל ואגנאל:
טז) אמר ואגמע שיוך בני
אסראיל. וקל להם. אללה
אלאה אבאיכם תגלא לי.
אלאה אברהים. יצחק ויעקב
קאילא. קד דכרתכם. ומא צנע
בכם במצר: יז) פקלת.
אצעדכם מן עדאב אלמצריון.

אֲבֹתֵיכֶם אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם
אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב
שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם זֶה-שְּׁמִי
לְעֹלָם וְזֶה זִכְרִי לְדֹר דֹּר:
וְאָמַר עוֹד יִי לְמֹשֶׁה. בְּדָנָן תִּימַר לְבָנֵי
יִשְׂרָאֵל. יִי אֱלֹהֵא דְאַבְרָהָם. אֱלֹהֵיהּ
דְּאַבְרָהָם. אֱלֹהֵיהּ דְּיִצְחָק. וְאֱלֹהֵיהּ
דְּיַעֲקֹב שְׁלַחְנִי לְוֹתְכוֹן. דִּין שְׁמִי
לְעֹלָם. וְדִין דְּוִכְרִי לְכָל דֹּר וְדֹר:

לך

(חמישי)

❖ חמשישי בספרי תימן ❖

וְאָסַפְתָּ אֶת-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם יְהוָה
אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נִרְאָה אֵלַי אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם
יִצְחָק וְיַעֲקֹב לֵאמֹר פֶּקֶד פְּקַדְתִּי אֶתְכֶם
וְאֶת-הָעָשׂוֹי לָכֶם בְּמִצְרַיִם: אִיזִיל וְתַכְנוּשׁ יַת סְבִי
יִשְׂרָאֵל. וְתִימַר לְהוֹן יִי. אֱלֹהֵא דְאַבְרָהָם אֶתְגְּלִי לִי. אֱלֹהֵיהּ
דְּאַבְרָהָם. יִצְחָק וְיַעֲקֹב לְמִימַר. מְדַכֵּר דְּכִירָנָא יִתְכוֹן. וְיַת דְּאֶתְעִבִיד
לְכוֹן בְּמִצְרַיִם: וְאָמַר אֶעֱלֶה אֶתְכֶם מִמִּצְרַיִם
אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי
וְהַחִוִּי וְהַיְבוֹסִי אֶל-אֶרֶץ זְבֹת חֶלֶב וְדִבְשׁ:
וְאָמַרְתָּ. אֲסִיק יִתְכוֹן מִשְׁעֶבוֹד מִצְרַאִי. לְאֶרֶע פְּנַעֲנָאִי וְחַתָּאִי.

— רש"י —

טו וזה שמי לעולם. חסר וי"ו, לומר
העלימהו, שלא יקרא בכתבו: וזה זכרי.
למדו היאך נקרא, וכן דוד הוא אומר (מכלים
קלס יג) ה' שמך לעולם ה' זכרך לדור ודור:
טז את זקני ישראל. מיוחדים לשיבה. ואם
תאמר זקנים סתם, היאך אפשר לו לאסוף

תפסיר רס"ג

אלי מוצע אלפנעאניין
ואלתתיו. ואלאמוריון
ואלפרויון. ואלחיוין ואליוסיון.
אלי בלד יפיץ לבנא ועסלא:
(יח) פאד"א קבלו מנד.
אדכל אנת ושיוך בני אסראיל
אלי מלך מצר. וקולו לה.
אללה אלאה אלעבראניין
ואפאנא אמרה. פאלאן. נסיר
מסאפה תלאתה איאם פי
אלבר. ונדבח ללה רבנא:
(יט) ואנא אעלם. אן מלך
מצר לא ידעכם אן תמצו.
ולא ביד ואחדה שדידה:

ואמוראי ופרזאי. וחואי ויבוסאי. לארע.

עבדא חלב ודבש: ושמעו

לקלך ובאת אתה וזקני

ישראל אל-מלך מצרים

ואמרתם אליו יהוה אלהי

העבריים נקרה עלינו

ועתה נלכה-נא דרך

שלשת ימים במדבר

ונזבחה ליהוה אלהינו:

ויקבלון מנד. ותייתי. את וסבי

ישראל לות מלכא דמצרים. ותימרון ליה יי. אלהא דיהודאי אתקרי

עלנא. וכען. ניזיל כען. מהלך תלתא יומין במדברא. ונדבח קדם יי

אלהנא: ויאני ידעתי כי לא-יתן אתכם מלך

מצרים להלך ולא ביד חזקה: וקדמי גלי. ארי. לא

ישבוק יתכון. מלכא דמצרים למיזל. ולא מן קדם דחיליה תקיף:

— רס"י —

הלום: יט לא יתן אתכם מלך מצרים
להלך. אם אין אני מראה לו ידי החזקה,
כלומר כל עוד שאין אני מודיעו ידי החזקה
לא יתן אתכם להלך: לא יתן. לא ישבוק,
כמו (נראשית כו) על פן לא נתינה. ולא נתנו
אלהים להרע עמדי, וכלן לשון נתינה הם.
ויש מפרשים ולא ביד חזקה ולא בשביל
שידו חזקה, כי מאז אשלח את ידי והכיתי
את מצרים וגוי, ומתרגמין אותו ולא מן קדם
דחיליה תקיף, משמו של-רבי יעקב ברבי

זקנים של-ששים רבוא: יח ושמעו לקלך.
מאליהם, מפיון שתאמר להם לשון זה
ישמעו לקולך, שכבר סימן זה מסור בידם
מייעקב ומיוסף שבלשון זה הם נגאלים. יעקב
אמר (נראשית כג) ואלהים פקד יפקד אתכם.
יוסף אמר להם (נראשית כה) פקד יפקד
אלהים אתכם: ואלהי העבריים. יו"ד
יתירה רמז לעשר מפות: נקרה עלינו.
לשון מקרה וכן (נמדנר כג ד) ויקר אלהים,
(סס טו) ואנכי אקרה בזה, אהא נקרה מאתו

תפסיד דס"ג

(כ) פֶּאֶבְעֵת' בְּגִמִּיעַ אֶפְאֲתִי
וְאֶצְרִיב אֶלְמִצְרִיּוֹן. בְּאֶעְגּוּבֵאֲתִי.
אֶלְדִּי אֶצְנַעְהָא פִּי מֵא בִּינְהֵם
וּבְעֵד דִּיאֶלְדִּי יִטְלֻקָּם:
(כא) וְאֶעֱטִי אֶלְקוּם חֲצִיאָא עֲנֵד
אֶלְמִצְרִיּוֹן. פֶּאֶדִיא מְצִיָּתָם. לֹא
תִמְצִיּוֹן פֶּרְגִּיא: (כב) בִּלְתַּסְתּוּהֵב
אֶלְאֶמְרָאָה מִן מְסֻאֲכֻנְתָּהָ
וּמִן גְּאֶרְתָּהָ. אֶנְיָה פְּצִיָּה.
וְאֶנְיָה דִּיהֵב וְתִיאָבֵא.
וְתִצְיִירוּהָ עֲלֵי בְּנִיכָם
וּבְנֵאֲתָכֶם. וְתִנְתְּסוּן אֶלְמִצְרִיּוֹן:

ב וּשְׁלַחְתִּי אֶת־יָדִי וְהִכִּיתִי
אֶת־מִצְרַיִם בְּכָל נִפְלְאוֹתַי
אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה בְּקִרְבּוֹ
וְאַחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם:
וְאֶשְׁלַח יָת מַחַת גְּבוּרָתִי וְאֶמְחִי יָת
מִצְרָאִי. בְּכָל פְּרִישְׁתִּי. דְּאֶעֱבִיד בִּינְיָהוֹן.
וּבְתֵר כֵּן יִשְׁלַח יְתִכּוֹן: כא וְנִתַּתִּי
אֶת־חֵן הָעַם־הַזֶּה בְּעֵינֵי
מִצְרַיִם וְהָיָה כִּי תֵלְכוּן לֹא

תֵּלְכוּ רִיקָם: וְאֶתִּין. יָת עֲמָא הָדִין לְרַחֲמִין בְּעֵינֵי מִצְרָאִי. וְהִי
אֲרִי תִהְכּוֹן. לֹא תִהְכּוֹן רִיקָנִין: כב וּשְׁאֲלָה אִשָּׁה
מִשְׁכַּנְתָּהּ וּמִגֶּרֶת בֵּיתָה כָּל־כֶּסֶף וְכָל־זָהָב
וּשְׁמָלֹת וּשְׂמֹתָם עַל־בְּנֵיכֶם וְעַל־בָּנֹתֵיכֶם
וְנִצַּלְתֶּם אֶת־מִצְרַיִם: וְתִשְׁאַל אֶתְּא מִשִּׁיבְבָתָהּ

— רש"י —

מִנְחָם נֶאֱמָר לִי: כז וּמִגֶּרֶת בֵּיתָה. מֵאוֹתָהּ
שְׁהִיא גֵרָה אֶתָּה בְּבֵית: וְנִצַּלְתֶּם. כְּתִרְגוּמוֹ
וְתִרְוֹקְנוֹן. וְכֵן (שְׁמוֹת יז לו) וְנִצַּלְוּ אֶת מִצְרַיִם,
(שְׁמוֹת לג ו) וְנִתְנַצְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֲדֵיכֶם,
וְהִנּוּן בּוֹ יִסּוּד. וּמִנְחָם חִבְרוּ בְּמִחְבְּרַת צִדִּי
עִם (צִרְאֲשִׁית לא ט) וְנִצַּל אֱלֹהִים אֶת מִקְנֶה
אֲבִיכֶם, (שְׁס טו) אֲשֶׁר הִצִּיל אֱלֹהִים מֵאֲבִינּוּ.
וְלֹא יֵאֱמָנוּ דְּבָרָיו, כִּי אִם לֹא הָיְתָה הִנּוּן
יִסּוּד וְהִיא נִקְוָדָה בְּחִירָ"ק, לֹא תִהְיֶה מִשְׁמֶשֶׁת
בְּלִשׁוֹן וּפְעֻלָּתָם אֵלָּא בְּלִשׁוֹן וּנְפֻעֻלָּתָם, כְּמוֹ

וְזֶלֶק הַדְּקִדּוּק: כא וְנִתַּתִּי אֶת חֵן הָעַם־הַזֶּה. כֵּתִב מֵהִרִי"ב כִּי תִיבַת הָעַם מִלְעִיל:

תפסיר רס"ג

ומקריבת ביתה. מניין דכסף. ומניין דדהב
ולבושין. ותשון. על פניכון ועל בנתכון.
ותרוקנון ית מצרים: ד א ויען
משה ויאמר והן לא-
יאמינו לי ולא ישמעו
בקלי כי יאמרו לא-נראה
אליך יהוה: ואתיב משה ואמר.
והא לא יהימנון לי. ולא יקבלון מני.

ד א) פאגאב מוסי וקאל.
לעלהם לא יומנון בי. ולא
יקבלון מני. בל יקולו. לם תגלא
לך אללה: ב) פקאל לה אללה
מנבהא מא דא בידך. קאל
עצא: ג) קאל אטרחהא עלי
אלארץ. פטרחהא וצארת
תעבאנא. פהרב מוסי מן בין
ידיה: ד) קאל אללה לה. מוד
ידך. ואמסד דעבה. פמוד ידה

ארי ימרון. לא אתגלי לך יי: ב ויאמר אליו יהוה (כ' מזה)
מה-זה בידך ויאמר מטה: ואמר ליה. יי מא דין בידך.
ואמר חוטא: ג ויאמר השליכהו ארצה וישלכהו
ארצה ויהי לנחש וינס משה מפניו: ואמר רמוהי
לארעא. ורמיה לארעא והוה לחויא. וערק משה מן קדמוהי:
ד ויאמר יהוה אל-משה שלח ידך ואחז
בזנבו וישלח ידו ויחזק-בו ויהי למטה בכפו:

רס"י

שחשדת בכשרים. ופשוטו פאדם שאומר
לחברו מודה אתה שזו שלפניך אכן היא.
אומר לו הן. אומר לו הריני עושה אותה עץ:
ג ויהי לנחש. רמז לו שספר לשון הרע על
ישראל ותפש אמנותו שלפנש: ד ויחזק בו.
לשון אחיזה הוא. והרבה יש במקרא (זראשית
יט טז) ויחזיקו האנשים בידו, (דברים כה יא)
והחזיקה במבשיו, (שמואל א יז לב) והחזיקתי
בזקנו. כל לשון חזק הדבוק לבית, לשון

ערלתכם. לכן אני אומר שזאת הנקודה
בחזיר"ק מן היסוד היא. ויסוד שם דבר נצול.
והוא מן הלשונות הכבדים, כמו דבור, כפור,
למוד, כשידבר בלשון ופעלתם ינקד
בחזיר"ק, כמו (זמזכר כ ח) ודברתם אל הסלע,
(יחזקאל מה כ) וכפרתם את הבית, (דברים יא יט)
ולמדתם אתם את בניכם:

ד ז מזה בידך. לפר נכתב תיבה אחת,
לדרוש מזה שבידך אתה חייב ללקות,

שמן המור (ז מזה-ה). יש להפריד בקריאה בין הדבקים דלא לישתמע מזה.

תפסיד דס"ג

ואמסכה, פצאר עצאא פי ידה: (ה) לפי יומנו. אן קד תגלא לך. אללה אללה אבאיהם. אללה אברהים יצחק ויעקוב: (ו) וקאל לה איצא. אדכל ידך אלי פמד. פאדכלהא. תם אכרגהא. פאדיא בהא ביצא כאלת'לג: (ז) פקאל. ארדד ידך אלי פמד. פארדדהא. תם אכרגהא. וקד עאדת כסאיר בדנה: (ח) פאן לם יומנון בך.

ואמר יי למשה. אושיט ידך. ואוחד בדנפיה. ואושיט ידה ואתקיף ביה. והוה לחוטא בידיה: **למען יאמינו כי נראה אליך יהוה אלהי אבותם אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב:** בדיל דיהימנון. ארי אתגלי לך. יי אלהא דאבהתהון. אלהיה דאברהם. אלהיה דיצחק ואלהיה דיעקב:

ויאמר יהוה לו עוד הבא-נא ידך בחיקך ויבא ידו בחיקו ויצאה והנה ידו מצרעת בשלג: ואמר יי ליה עוד. אעיל כען ידך בעטפך. ואעיל ידה בעטפיה. ואפקה. והא ידה חורא בתלגא: **ויאמר השב ידך אל-חיקך וישב ידו אל-חיקו ויצאה מחיקו והנה שבה כבשרו:** ואמר. אתיב ידך לעטפך. ואתיב ידה לעטפיה. ואפקה מעטפיה. והא תבת הות כבשריה: **והיה אם-לא יאמינו לך ולא ישמעו לקל האת הראשון והאמינו לקל האת האחרון:**

— רש"י —

שמדה טובה ממחרת לבא ממדת פרענות. שהרי בראשונה לא נאמר מחיקו: **והאמינו לקל האת האחרון.** משתאמר להם בשבילכם לקיתי על שספרתי עליכם לשון הרע יאמינו לך, שפבר למדו בכך שהמזדוגין להרע להם לוקים בנגעים, כגון

אחיזה הוא: **ומצרעת בשלג.** דרך צרעת להיות לבנה (ויקרא יג ז) ואם בחרת לבנה היא אף באות זה רמז שלשון הרע ספר באמרו (פסוק ט) לא יאמינו לי, לפיכך הלקדו בצרעת, כמו שלקתה מרים על לשון הרע: **ויצאה מחיקו והנה שבה כבשרו.** מפאן

תפסיר רס"ג

ויהי אם לא יהימנו לך. ולא יקבלון.
לקל אתא קדמא. ויהימנו. לקל אתא
בתראה: ^ט והיה אם לא
יאמינו גם לשני האותות
האלה ולא ישמעון לקולך
ולקחת ממימי היאר
ושפכת היבשה והיו הפנים
אשר תקח מן-היאר והיו

ולא יקבלון אלמיה אלמיה.
פיומנון באלמיה אלמיה:
(ט) פאן לם יומנון בהאתין
אלמיתין. ולם יקבלון מנך.
פכ'ד' מן מא אלמיל. ואצבבה
עלי אליבאס. פאנה ינקלב.
ויציר דמא פי אליבאס:
(י) פקאל מוסי' לרבה יא רבי.
ליס אנא ד'ו גטק. מן אמס
ומא קבלה. ולא מן חין
כ'אטבת עבדך. אני תיקיל

לדם ביבשת: ויהי אם לא יהימנו. אף לתרין אתיא האלין.
ולא יקבלון מנך. ותסב ממיא דבנהרא. ותשפוך ליבשתא. ויהון מיא
דתסב מן נהרא. ויהון לדמא ביבשתא: ^ז ויאמר משה אל-
יהוה בי אדני לא איש דברים אנכי גם
מתמול גם משלשם גם מאז דברך אל-עבדך
כי כבד-פה וכבד לשון אנכי: ואמר משה קדם יי
בבעו יי. לא גבר דמלול אנא. אף מאתמלי אף מדקמוהי. אף.

— רס"י —

דברך הרי שלשה, ושלשה גמין רבויין הם.
הרי ששה, והוא היה עומד ביום השביעי
כשאמר לו זאת עוד (לכלן פסוק יג) שלח נא
ביד תשלח, עד שחרה בו וקבל עליו. וכל זה,
שלא היה רוצה לטל גדלה על אהרן אחיו
שהיה גדול המנו ונביא היה, שנאמר (שמואל
6 ז כ) הנגלה נגליתי אל בית אביר בהיותם
במצרים, הוא אהרן. וכן ביחזקאל (כ ה)
ואודע להם בארץ מצרים וגו', (שס ז) ואמר
אליהם איש שקוצי עיניו השליכו, ואותה
נבואה לאהרן נאמרה: כבד פה. בכבדות

פרעה ואבימלך בשביל שרה: ט ולקחת
ממימי היאור. רמז להם שבמכה ראשונה
נפרע מאלהותם: והיו הפנים וגו'. והיו והיו
שתי פעמים. נראה בעיני, אלו נאמר והיו
הפנים אשר תקח מן היאור לדם ביבשת,
שומע אני שבידו הם נהפכים לדם ואף
כשירדו לארץ יהיו בהותן, אבל עכשיו
מלמדנו שלא יהיו דם עד שיהיו ביבשת:
י גם מתמול וגו'. למדנו שכל שבעה ימים
היה הקדוש ברוף הוא מפתה את משה
בסנה לילך בשליחותו מתמול שלשום מאז

תפסיר דס"ג

אלפס ואלסאן גמיעא: יא קאל
אללה לזה מן כילק נטק
לאלאנסאן. או מן יכילק
אלאכ'רס. או אלאצם. או
אלבציר או אלאעמא. אליס
אנא אללה: יב ואלאן אמץ'
ואנא אכון מע קולך. ואדלך
עלי' מא תתכלם בה: יג קאל
יא רבי. אבעת' במן אנת
באעת'ה: יד פאשת' וגד (נ"א:
ג'צ'ב) אללה עליה. וקאל אליס
חרון אכיד אלליואני. אנא

מעדן דמלילתא עם עבדך. ארי יקיר
ממלל. ועמיק לישן אנא: דא ויאמר
יהוה אליו מי שם פה
לאדם או מי-ישום אלם
או חרש או פקח או עור
הלא אנכי יהוה: ואמר יי ליה.
מן שוי פומא לאנשא. או מן שוי אלמא.
או חרשא. או פתיחא או עורא. הלא
אנא יי: דב ועתה לך ואנכי

אהיה עם-פיה וחריתיך אשר תדבר: וכען איזיל.
ומימרי יהא עם פומך. ואלפנך דתמליל: דג ויאמר בי אדני
שלח-נא ביד-תשלח: ואמר בבועו יי. שלח בען ביד מן
דכשר למשלח: דה ויחר-אף יהוה במשה ויאמר הלא
אהרן אחיך הלוי ידעתי כי-דבר ידבר הוא

— רש"י —

והוא אהרן. דבר אחר ביד אחר שתתקנה
לשלוח. שאין סופי להכניסם לארץ ולהיות
גואלים לעתיד. יש לך שלוחים הרבה:
יד ויחר אף. ר' יהושע בן קרחה אומר כל
חרון אף שבתורה נאמר בו רושם, וזה לא
נאמר בו רושם, ולא מצינו שבא עונש על
ידי אותו חרון. אומר לו רבי יוסי אף בזה
נאמר בו רושם, הלא אהרן אחיך הלוי,
שהיה עתיד להיות לוי ולא כהן, והכהונה

אני מדבר. וכלשון לעז כלל"א: יא מי שם פה וגו'.
מי למדך לדבר כשהיית גידון לפני פרעה על
המצרי: או מי ישום אלם. מי עשה פרעה
אלם שלא נתאמן במצות הריגתך, ואת
משרתיו חרשים, שלא שמעו בצוותו עליך,
ולאספקלטורין ההורגים מי עשאם עורים,
שלא ראו כשברחת מן הבימה ונמלטת:
הלא אנכי. ששמי ה' עשיתי כל זאת:
יד ביד תשלח. ביד מי שאתה רגיל לשלוח.

וזלך הדקדוק: יא מי שם פה. צריך הקורא להטעים השופר בשי"ן להרחיב הקמץ, שלא
להחליפו במקף:

תפסיר רס"ג

וְגַם הִנֵּה-הוּא יֵצֵא

לְקִרְאָתְךָ וְרֹאֶךָ וְשִׁמְח

בְּלִבּוֹ: וְתִקֵּיף רוּגְזָא דִּי בְּמִשָּׁה. וְאָמַר

הָלֹא אֶהְרֵן אַחִיךָ לִינְאָה. גְּלִי קְדָמִי. אֲרִי

מִלְלָא יִמְלִיל הוּא. וְאָף הָא הוּא נָפִיק

לְקַדְמוּתְךָ. וְיַחְזִינְךָ וְיַחְדֵּי בְּלִבִּיהָ:

וְדִבַּרְתָּ אֵלָיו וְשִׁמְתָּ אֶת-

הַדְּבָרִים בְּפִיו וְאַנְכִי אֶהְיֶה

עִם-פִּיךָ וְעִם-פִּיהוּ וְהוֹרִיתִי אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר

תַּעֲשֹׂון: וְתִמְלִיל עֲמִיה. וְתִשְׁוִי יָת פִּתְגָמִיָּא בְּפִוְמִיה. וּמִימְרֵי יְהִי

עִם פִּוְמְךָ וְעִם פִּוְמִיה. וְאֵלֶיךָ יִתְכוּן יָת דִּתְעַבְדּוֹן: טו וְדִבַּר-הוּא

לְךָ אֶל-הָעָם וְהָיָה הוּא יִהְיֶה-לְךָ לִפֶּה וְאַתָּה

תִּהְיֶה-לוֹ לְאֱלֹהִים: וּיִמְלִיל הוּא לְךָ עִם עַמָּא. וְיִהִי הוּא יְהִי

לְךָ לְמִתּוּרְגָמָן. וְאַתָּה תִּהְיֶה לִי לֶרֶב: יז וְאַתָּה-הַמַּטֶּה הַזֶּה

תִּקַּח בְּיָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה-בּוֹ אֶת-הָאֲתֹת:

וְיָת חוּטְרָא הַדִּין תִּסָּב בְּיָדְךָ. דִּתְעַבִּיד בִּיה יָת אֲתִיָּא: פ

אעלם באנה מתפלם. והודיא
הו יכרג תלקאך. פינציר אליך
ויסר פי קלבה: טו) פפלמה.
וצייר אלכלאם פי פאה. ואנא
אכון מע קולך וקולה. ואדלכם
עלי מא תצנעון: טז) פיכלם הו
לך אלקום. ויכון לך תרגמאנא.
ואנת תכון לה אסתאדא:
יז) וכד' תד' אלעצא פי ידך.
תצנע בהא אלמעגזאת:

• רס"ג •

שאתה עולה לגדלה. ומשם ובה אהרן לעדי
החשן הנתון על הלב: טו ודבר הוא לך.
בשבילך ידבר אל העם וזה יוכיח על כל לך
ולי ולו ולכם ולכם הסמוכים לדבור, שכלם
לשון על הם: יהיה לך לפה. למליך, לפי
שאתה כבד פה: לאלהים. לרב ולשר:

הייתי אומר לצאת ממך, מעתה לא יהיה בן,
אלא הוא יהיה כהן ואתה הלוי, שנאמר
(דברי הימים א' כג כד) ומשה איש האלהים בניו
יקראו על שבט הלוי: הנה הוא יצא
לקראתך. בשתלך למצרים: וראך ושמח
בלבך. לא בשאתה סבור שיהא מקפיד עליך

תפסיד דס"ג

יח) פְּמִצָּא מוֹסִי. וְרָגַע אֵלָי
יֵתֵר חֲמוּהָ. וְקָאֵל לָהּ אֲמִצָּי
וְאַרְגַּע. אֵלָי אֲכֹתִי אֶלְדִּין
בְּמִצֵּר. וְאַנְצִיר הֵל הֵם בְּאֶקוּן.
קָאֵל לָהּ יֵתֵרוֹ אֲמִין בְּסִלָּא:
יט) תִּם קָאֵל אֶלְלָה לְמוֹסִי
בְּמִדִּין. אֲמִין אֲרָגַע אֵלָי מִצֵּר.
פֶּאן קֵד מֵאֵת גְּמִיעַ אֶלְקוּם.
אֶלְטֵאֲלִבִּין קֵתֶלֶךְ: כ) פֶּאֲכִיד
מוֹסִי וְגִתָּה וּוְלִידָה. וְאַרְכִּבָּהֶם
עֲלֵי חֲמִיר וּבְעֵת בָּהֶם. וְרָגַע אֵלָי
בְּלִד מִצֵּר. וְאַכִּיד אֶלְעֶצָא אֶלְתִּי
אֲמִרָה אֶלְלָה בָּהָא פִי יִדָּה:

וַיֵּלֶךְ (ששי) בספרי
תיטן
מֹשֶׁה וַיָּשָׁב | אֶל-יֵתֵר
חֲתָנּוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ אֵלְכָה-נָּא
וְאֲשׁוּבָה אֶל-אֲחֵי אֲשֶׁר-
בְּמִצְרַיִם וְאַרְאֶה הָעוֹדִם
חַיִּים וַיֹּאמֶר יֵתֵרוֹ לְמֹשֶׁה
לֵךְ לְשָׁלוֹם: וַאֲזַל מֹשֶׁה. וְתָב לֹת
יֵתֵר חֲמוּהִי. וַאֲמַר לִיהּ אִיזִיל כְּעֵן.
וְאַתּוּב לֹת אֲחֵי דְבְּמִצְרַיִם. וְאַחֲזִי הָעַד

כְּעֵן קִימִין. וַאֲמַר יֵתֵרוֹ. לְמֹשֶׁה אִיזִיל לְשָׁלָם: יט) וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל-מֹשֶׁה בְּמִדִּין לֵךְ שָׁב מִצְרַיִם כִּי-מָתוּ
כָּל-הָאֲנָשִׁים הַמְּבַקְשִׁים אֶת-נַפְשְׁךָ: וַאֲמַר יי
לְמֹשֶׁה בְּמִדִּין. אִיזִיל תּוּב לְמִצְרַיִם. אֲרִי מִיתוּ כָּל גּוֹבְרִיא. דְּבִעוּ
לְמַקְטֶלֶךְ: ב) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-אִשְׁתּוֹ וְאֶת-בָּנָיו
וַיָּרֻכּוּם עַל-הַחֲמֹר וַיָּשָׁב אֶרְצָה מִצְרַיִם וַיִּקַּח
מֹשֶׁה אֶת-מִטָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדוֹ: וּדְבַר מֹשֶׁה יָת
אֶתְתִּיהּ וְיָת בָּנוֹהִי. וְאַרְכִּיבֵנוּן עַל חֲמֹרָא. וְתָב לְאַרְעָא דְּמִצְרַיִם. וְנִסִּיב

רש"י

יח) וַיָּשָׁב אֶל יֵתֵר חֲתָנּוֹ. לְטוֹל רְשׁוּת, שְׁחָרִי
נִשְׁבָּע לוֹ. וְשָׁבַע שְׁמוֹת הָיוּ לוֹ רְעוּאֵל, יֵתֵר,
יֵתֵרוֹ, קִינִי, חוּבָב, חָבֵר, פּוּטִיָּאֵל: יט) כִּי מָתוּ
כָּל הָאֲנָשִׁים. מִי הֵם, דִּתָּן וְאַבִּירָם. חַיִּים
וְזֶלְק הַדִּקְרוּק: יט) הַמְּבַקְשִׁים אֶת נַפְשְׁךָ. הַשּׁוֹא שְׁתַּחַת הַמַּיִם נַע (מִהֲרִי"ב): כ) וַיָּשָׁב אֶרְצָה. הַה"א
נוֹסֶפֶה כִּי הַמֶּלֶךְ מִלְעִיל (שם):

תפסיר רס"ג

כא) ת'ם קאל אללה לה. פי מציד ל'תרע אל'י מצר. אנצ'ר גמיע אל'בראהין אל'תי צייר'תהא פי ידך. אצנעהא בין ידי פרעון. ואנא אש'ד קלבה. ולא יט'לק אלקום: כב) וקל לה. כד'א קאל אללה משר'פא. אבני בכרי אסרא'יל: כג) פקלת לך. אט'לק אבני יעבדני. פאן אבית אן תט'לקה. האנא קאתל

מִשֶׁה. יְתַּחֲסֶרָא דְאַתְעֲבִידוּ בֵּיהּ נִסִּין מִן
קִדְם יי בִּידִיהּ: כא וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל-מֹשֶׁה בְּלִכְתְּךָ לָשׁוּב
מִצְרִימָה רֹאה כָּל-
הַמִּפְתִּים אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי
בְּיָדְךָ וַעֲשִׂיתָם לִפְנֵי פֶרְעָה
וְאֲנִי אֲחֻזֵּק אֶת-לְבָבוֹ וְלֹא

יִשְׁלַח אֶת-הָעָם: ואמר יי למשה. במהכך למתב למצרים.
חזי. כל מופת'א דש'ויתי בידך. ותעבדנ'ן קדם פרעה. ואנא את'ק'יף ית
לביה. ולא י'שלח ית עמא: כב ואמרת אל-פרעה כה
אמר יהוה בני בכרי ישרא'ל: ותימר לפרעה. כדנן
אמר יי. ברי בוכרי ישרא'ל: כג ואמר אליך שלח את-
בני יעבדני ותמאן לשלחו הנה אנכי ה'רג

רס"י

ואל תתמה על אשר בתיב אשר שמתי, שכן
משמעו כשתדבר עמו, כבר שמתי בידך:
כב ואמרת אל פרעה. כשתשמע שלבו חזק
וימאן לשלוח אמור לו בן: בני בכרי. לשון
גדלה, כמו (סכלס פט כח) אף אני בכור
אתגהו, זהו פשוטו. ומדרשו כאן חתם
הקדוש ברוך הוא על מכירת הבכורה שלקח
יעקב מעשו: כג ואמר אליך. בשליחותו
שלמקום: שלח את בני וגו' הנה אנכי ה'רג
וגו'. היא מכה אחרונה ובה התרהו תחלה
מפני שהיא קשה, וזה הוא שאמר (איוז לו כב)
הן אל ישגיב בכחו, לפיכך מי כמוהו מורה

(זכריה ט ט) עני ורוכב על חמור: וישב ארצה
מצרים ויקח משה את מטה וגו'. אין
מקדם ומאחר מדוקדקים במקרא:
כב בלכתך לשוב מצרימה וגו'. דע שעל
מנת בן תלך, שתהא גבור בשליחותי
לעשות כל מופתי לפני פרעה ולא תירא
ממנו: אשר שמתי בידך. לא על שלש
האותות האמורות למעלה, שהרי לא לפני
פרעה צוה לעשותם אלא לפני ישרא'ל,
שיאמינו לו, ולא מצינו שעשאם לפניו, אלא
מופתים שאני עתיד לשום בידך במצרים,
כמו (שמות ז ט) כי ידבר אליכם פרעה וגו'.

תפסיד דס"ג

אבנך בפרך: כד) ולמא
כאן באלטרין פי אלמבית.
פאגא ולדה מלך אללה.
פסלב קתלה: כה) פאכד'ת
צפורה צואנא. וקטעת קלפה
אבנהא. וקדמתה בין ידי.
וקאלת. כאד אלערוס אן יפון
מקתולא: כו) פכף ענה. חנינד'
(קרי: חנינדין) קאלת. צאר
אלערוס אלמקתול מכ'תונא:

אֶת־בְּנֶךָ בְּכֶרֶךְ: וְאָמַרְתָּ לְךָ.
שְׁלַח יָת בְּרִי וַיִּפְלַח קֶדְמִי. וּמִסְרִיב אֶת
לְשַׁלְּחוֹתֶיהָ. הִיא אֲנִי קָטִיל: יָת בְּרֶךְ
בּוֹכֶרְךָ: כִּי וַיְהִי בְּדֶרֶךְ בְּמִלּוֹן
וַיִּפְגְּשֶׁהוּ יְהוָה וַיִּבְקֹשׁ
הַמִּיתּוֹ: וַהֲוֶה בְּאוֹרְחָא בְּבֵית מִבְתָּא.
וְעָרַע בֵּיה מִלֵּאכָא דִּי. וּבִעָא לְמִקְטִילֶיהָ:
כִּי וַתִּקַּח צִפּוֹרָה צֹר

וַתְּכַרֵּת אֶת־עַרְלַת בְּנֶה וַתַּגַּע לְרִגְלָיו וַתֹּאמֶר
כִּי חֲתַן־דְּמִים אַתָּה לִי: וְנִסִּיבַת צִפּוֹרָה טַנְרָא. וּגְזַרְתָּ יָת
עַרְלַת בְּרָה. וְקָרִיבַת לְקַדְמוֹהִי. וְאָמַרְתָּ. בְּדָמָא דְּמַהוּלְתָּא הָדִין
אֶת־יְהִיב חֲתָנָא לְנָא: כִּי וַיִּרְף מִמֶּנּוּ אִזּוּ אִמְרָה חֲתַן
דְּמִים לְמוֹלַת: וְנַח מִנִּיהָ. בְּכֵן אָמַרְתָּ. אֱלֹוִלִי דְּמָא דְּמַהוּלְתָּא

— רס"י —

ובולעו מראשו ועד ירכיו וחוזר ובולעו
מרגליו ועד אותו מקום, הבינה צפורה
שבשביל המילה הוא: ככ וַתַּגַּע לְרִגְלָיו.
השליכתו לפני רגליו של-משה: וַתֹּאמֶר.
על בנה: כִּי חֲתַן דְּמִים אַתָּה לִי. אַתָּה
היית גורם להיות חתן שלי נרצח עליך,
הורג אישי אַתָּה לִי: כו וַיִּרְף. המלאך מִמֶּנּוּ.
אז הבינה שעל המילה בא להרגו: אִמְרָה
חֲתַן דְּמִים לְמוֹלַת. חתני הנה נרצח על
דבר המילה: לְמוֹלַת. על דבר המולות. שם
דבר הוא, והלמ"ד משמשת בלשון על, כמו
(שמות יד ג) וַאֲמַר פָּרְעָה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל.
ואונקלוס תרגם דמים, על דם המילה:

(אייז לו כז). בשר ודם המבקש להצנעם מחברו
מעלים את דבריו שלא יבקש הצלה, אבל
הקדוש ברוך הוא ישגיב בכחו ואין יכולת
להפליט מידו, כי אם בשובו אליו, לפיכך הוא
מורה ומתירה בו לשוב: כז וַיְהִי. משה בְּדֶרֶךְ
בְּמִלּוֹן: וַיִּבְקֹשׁ הַמִּיתּוֹ. המלאך למשה, לפי
שלא מל את אליעזר בנו, ועל שנתרשל
נענש מיתה. תניא אמר רבי יוסי חס ושלום
לא נתרשל, אלא אמר אמוול ואצא לדֶרֶךְ,
סבנה היא לתינוק עד שלשה ימים, אמוול
ואשהה שלשה ימים, הקדוש ברוך הוא צוני
(פסוק י"ט) לך שוב מצרים. ומפני מה נענש,
לפי שנתעסק במלון תחלה. במסכת גדרים
(דף לא ז). והיה המלאך נעשה כמין נחש

תפסיר רס"ג

כז) פקאל אללה להרון. אמר
תלקא מוסי אלי אלבר.
פמציא. וואפאה. פי גבל אללה
וקבלה: כח) פאכ'ברה מוסי.
בגמיע כלם אללה אלדי
אמרה: כט) פמציא מוסי
והרון. וגמעה. גמיע שיוך בני
אסראיל: ל) ופלמהם הרון.
בגמיע אלכלם אלדי כלם
אללה מוסי. וצנע אלמעגזאת
בחצרה' אלקום: לא) פאמן
אלקום. אד' סמעו. אן קד ד'פר
אללה בני אסראיל. ונציר
לצעפהם. פכ'רו וסגדו:

הדין אתחייב חתנא קטול: פ

בז ויאמר יהוה

אל-אהרן לך לקראת

משה המדברה וילך

ויפגשו בהר האלהים

וישק-לו: ואמר יי לאהרן. איזיל.

לקדמות משה למדברא. ואזל.

וערעיה. בטורא דאתגלי עלוהי יקרא די

ונשיק ליה: כח ויגד משה

לאהרן את כל-דברי יהוה

אשר שלחו ואת כל-האות אשר עוהו:

וחוי משה לאהרן. ית כל פתגמיה די דשלחיה. וית כל אתיא

דפקדיה: כט וילך משה ואהרן ויאספו את-כל-

זקני בני ישראל: ואזל משה ואהרן. וכנשו. ית כל סבי בני

ישראל: ל וידבר אהרן את כל-הדברים

אשר-דבר יהוה אל-משה ויעש האות לעיני

העם: ומליל אהרן. ית כל פתגמיה. דמליל יי עם משה. ועבד

אתיא לעיני עמא: לא ויאמן העם וישמעו כי-פקד

יהוה את-בני ישראל וכי ראה את-עניי

ויקדו וישתחוו: והימין עמא. ושמעו. ארי דכיר יי

ית בני ישראל. וארי גלי קדמוהי שעבודהון. וכרעו וסגדו:

תפסיד רס"ג

ה (א) ובעד ד'אלך. דכל מוסי' והרון. וקאלא לפרעון כד'א קאל אללה אלאה אסראיל. אטלק קומי. יחגון לי פי אלבר: (ב) קאל פרעון. מן אללה חתא אקבל מנה. ואטלק בני אסראיל. לם אערף אללה. ולא אטלק בני אסראיל איצ'א: (ג) קאלו. אלאה אלעבראנין ואפאנא אמרה. נמצ'י אלמן. מסאפה ת'לא ת'ה' איאם פי אלבר. ונדב'ח ללה רבנא. פילא יפאג'נא. בנבא או בסוף:

(שביעי) ה א ואחר באו משה

ואהרן ויאמרו אל-פרעה

כה-אמר יהוה אלהי

ישראל שלח את-עמי

ויחגו לי במדבר: ובתר בן.

עלו משה ואהרן. ויאמרו לפרעה. כדנן

אמר יי אלהא ד'ישראל. שלח ית עמי.

וייחגון קדמי במדברא: ב ויאמר

פרעה מי יהוה אשר אשמע

בקלו לשלח את-ישראל

לא ידעתי את-יהוה וגם את-ישראל לא

אשלח: ויאמר פרעה. שמא דיי לא אתגלי לי דאקביל למימריה.

לשלחא ית ישראל. לא אתגלי לי שמא דיי. ואף ית ישראל לא

אשלח: ג ויאמרו אלהי העברים נקרא עלינו

נלכה-נא דרך שלשת ימים במדבר ונזבחה

ליהוה אלהינו פן-יפגענו בדבר או בחרב:

ואמרו. אלהא ד'יהודאי אתקרי עלנא. ניזיל כען. מהלך תלתא יומין

במדברא. ונדב'ח קדם יי אלהנא. דלמא יערעננא. במות או בקטול:

— כס"י —

ה וואחר באו משה ואהרן וגוי. אבל (כד ז) ונגש משה לבדו והם לא יגשו. הזקנים נשמטו אחד אחד מאחרי משה ואהרן, עד שנשמטו כלם קודם שהגיעו לפלטיין, לפי שראו ללכת, ובסיני נפרע להם הזקנים לאחוריהם: ג פן יפגענו. פן יפגעך היו צריכים לומר, אלא שחלקו כבוד למלכות. פגיעה זו לשון מקרה מות היא:

תפסיר רס"ג

(ד) קאל להמא מלך מצר. למ
יא מוסי' ותרין. תגד'באן
אלקום מן אעמאלהם. אמצ'ו
לנקלם: (ה) תם קאל פרעון.
אמן כת'רה' אהל אלבלד. חתי
תעטלונגהם מן נקלם: (ו) פאמר
פרעון פי ד'אלך אליום.
גלאןזאת אלקום. וערפאהם
קאלא: (ז) לא תעאודו. אן
תעטו אלקום תבנא. לילבנון

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים מֶלֶךְ
מִצְרַיִם לְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
תִּפְרִיעוּ אֶת־הָעָם מִמַּעֲשֵׂיו
לָכוּ לְסִבְלֹתֵיכֶם: וַאֲמַר לַהּוֹן
מֶלֶכָּא דְּמִצְרַיִם. לְמֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן.
תְּבַטְלוּן יְת עֲמָא מַעֲבִידְתְּהוֹן. אִיזִילו
לְפִוְלַחְנִיכוֹן: וַיֹּאמֶר פֶּרְעֶה
הֵן־רַבִּים עִתָּה עַם־הָאָרֶץ

וְהַשְׁבֵּתֶם אֹתָם מִסִּבְלֹתָם: וַאֲמַר פֶּרְעֶה. הָאֵמְדִסְגִּיאִין בְּעֵן
עֲמָא דְאַרְעָא. וְתִבְטְלוּן יְתְּהוֹן מִפּוֹלַחְנִיחוֹן: וַיִּצְוּ פֶּרְעֶה בְּיָוִם
הַהוּא אֶת־הַנְּגִשִּׁים בָּעָם וְאֶת־שׁוֹטְרֵי לְאֹמֶר:
וּפְקִיד פֶּרְעֶה בְּיֹמָא הַהוּא. יְת שְׁלוֹטְנֵי עֲמָא. וְיְת סְרְכֹהֵי לְמִימַר:
לֹא תֵאֱסָפוֹן לָתֵת תְּבָן לָעַם לְלִבָּן הַלְּבָנִים
בְּתִמּוֹל שְׁלֹשׁ הֵם יִלְכוּ וְקִשְׁשׁוּ לָהֶם תְּבָן:

רס"י

ד תִּפְרִיעוּ אֶת הָעָם מִמַּעֲשֵׂיו. תבדילו
וְתִרְחִיקוּ אוֹתָם מִמְּלֹאכְתָּם, שְׁשׁוּמְעִין לָכֶם
וּסְבוּרִים לְנוֹחַ מִן הַמְּלֹאכָה. וְכֵן (משלי ד טו)
פֶּרְעֶהוּ אֶל תַּעֲבֹר בּוֹ, רַחֲקֵהוּ. וְכֵן (שס 6 כה)
וְתִפְרְעוּ כָּל עַצְתִּי, (שמות לז כה) כִּי פְרוּעַ הוּא.
נִרְחַק וְנִתְעַב: לָכוּ לְסִבְלֹתֵיכֶם. לָכוּ
לְמִלֹּאכְתְּכֶם שִׁישׁ לָכֶם לַעֲשׂוֹת בְּבִתְיֹכֶם.
אַבְל מְלֹאכֶת שַׁעֲבוֹד מִצְרַיִם לֹא הִיְתָה עַל
שִׁבְטוֹ שְׁלֹלִי, וְתִדַּע לָךְ שְׁהָרִי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
יוֹצְאִים וּבָאִים שְׁלֹא בְּרִשׁוֹת: כ הֵן רַבִּים
וְזֶלֶק הַדִּקְדּוּק: ה הֵן רַבִּים עִתָּה. תרגום אונקלוס הא מדסגיאין כען. ועיקר: וְקִשְׁשׁוּ. השוא

שבשי"ן נע (מהר"ב):

תפסיד דס"ג

אללפן מות'ל אמס ומא
קבלה. הם ימציון. ויקמשון
להם תבנא: ח) וצ'ראיב
אללפן. אלד'י פאנו יצגעון
אמס ומא קבלה. צייריהא
עליהם. לא תנקצון מנהא.
לאנהם מרפ'הוין. לד'אלד הם
יצרכיון ויקולון. נמצ'י נד'בח
לרבנא: ט) ית'קל אל'עמל. עלי
אלקום וישתג'לון. בה. ולא
ישתג'לון באמור באטלה:

לא תיספון. למתן תבנא לעמא. למרמי
לבנין כמאתמלי ומדקמוהי. אנון יי'לון.
ויגבון להון תבנא: ח ואת-
מתפנת הלבנים אשר הם
עשים תמול שלשם
תשימו עליהם לא תגרעו
ממנו כי-גרפים הם על-פן
הם צעקים לאמר גלכה

נזבחה לאלהינו: וית סכום לבניא. דאנון עבדין מאתמלי
ומדקמוהי תמנון עליהון. לא תמנעון מניה. ארי בטלנין אנון. על פן.
אנון מצוחין למימר. ניזיל נד'בח קדם אלהנא: ט תכבד
העבודה על-האנשים ויעשו-בה ואל-ישעו
בדברי-שקר: יתקף פולחנא. על גובריא ויתעסקון ביה. ולא

• רש"י •

ואשעה בקיף תמיד, (דברים כח ז) למשל
ולשנינה, מתרגמינן ולשועי, (בראשית כד סו)
ויספר ואשתעי. ואי אפשר לומר ישעו לשון
(בראשית ז ד) וישע ה' אל הבל וגו', (שם כ) ואל
קין ואל מנחתו לא שעה, ולפרש אל ישעו
אל יפגו. שאם כן היה לו לכתוב ואל ישעו
אל דברי שקר או לדברי שקר, כי כן גזרת
בלם (ישי"י ז) ישעה האדם על עשהו.
(שם לא ו) ולא שעו על קדוש ישראל, (שם יח ח)
ולא ישעה אל המזבחות, ולא מצאתי שמוש
שלבית סמוכה לאחריהם, אבל אחר לשון
דבור, כמתעסק לדבר בדבר נופל לשון
שמוש בי"ת, כגון (יחזקאל לג ו) הנדברים בך,

ח ואת מתפנת הלבנים. סכום חשבון
הלבנים שהיה כל אחד עושה ליום כשהיה
התבן נתן להם, אותו סכום תשימו עליהם
גם עתה, למען תכבד העבודה עליהם: כי
גרפים. מן העבודה הם, לכך לבם פונה אל
הבטלה וצועקים לאמר גלכה וגו': מתפנת.
ותוכן לבנים (פסוק יט), ולו נתבנו עלילות
(שמואל א' ז ג), את הכסף המתכן (מלכים ז' יז יז),
בלם לשון חשבון הם: גרפים. המלאכה
רפוייה בידם ועזובה מהם והם גרפים ממנה,
רעיי"ש זלע"ז: ט ואל ישעו בדברי שקר.
ואל יתנו וידברו תמיד בדברי רוח לאמר
גלכה נזבחה. ודומה לו (תהלים קיט קיז)

תפסיר רס"ג

(י) פֶּכְרָגוֹ. גְּלֹאנֹזָה אֱלֹקִים
וְעֶרְפָּאֲדָם. וְקָאֵלוּ לָהֶם. כְּדָא
קָאֵל פֶּרְעוֹן. לִיס אַעֲשִׂיכֶם
תַּבְּנָא: יא) אַנְתֶּם אֲמַצְיוֹ כִּדְיוֹ
לָכֶם תַּבְּנָא. מִן חֵית. תַּגְדִּי.
וְאַעֲלֵמוּ. אֵנָה לִיס יִנְקִין מִן
עַמְלָכֶם שִׁיֵּיא: יב) פֶּתְבַדֵּד
אֱלֹקִים פִּי גִמִּיעַ בְּלֹד מִצְרַיִם.
לִיקְמִשׁוֹ קִשָּׂא לְאַלְתֵּיבָן:
יג) וְאַלְגִּלְאֹנֹזָה מְלָחוֹן קִאִילִין.
כְּמִלּוֹ עַמְלָכֶם אֲמַר יוֹם בְּיוֹם.

יִתְעַסְקוֹן בְּפִתְגָמִין בְּטָלִין: וַיֵּצְאוּ
נְגִשֵׁי הָעָם וּשְׂטָרֵיו וַיֹּאמְרוּ
אֶל-הָעָם לֵאמֹר כֹּה אָמַר
פֶּרְעֹה אֵינֶנִּי נֹתֵן לָכֶם
תִּבְנִין: וּנְפָקוּ. שְׁלֹטוֹנֵי עַמָּא וְסִרְכּוּהִי.
וַיֹּאמְרוּ לְעַמָּא לְמִימַר. כְּדָנִן אָמַר פֶּרְעֹה.
לֵית אֲנָא יְהִיב לָכוֹן תַּבְּנָא: וְאַתֶּם
לָכוּ קַחוּ לָכֶם תִּבְנִין מֵאֲשֶׁר
תִּמְצְאוּ כִּי אֵין נִגְרַע

מֵעֲבַדְתְּכֶם דְּבָר: אֲתוֹן. אֵיזִילוּ סְבוּ לָכוֹן תַּבְּנָא. מֵאֲתַר
דְּתִשְׁכַּחוּן. אֲרִי לֹא יִתְמַנֵּעַ מְפֹלְחָנְכוֹן מִדְּעַם: וַיִּפֹּן הָעָם
בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם לְקִשְׁשׁ קֹשׁ לְתִבְנִין:
וְאַתְבַּדֵּד עַמָּא בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם. לְגִבְבָּא גְלִי לְתַבְּנָא:
וְהַנְּגִשִׁים אֲצִים לֵאמֹר כָּלוּ מַעֲשֵׂיכֶם
דְּבִרְיוֹם בְּיוֹמוֹ כֹּאֲשֶׁר בִּהְיוֹת הַתִּבְנִין: וּשְׁלֹטוֹנֵיא
דְּחִקִּין לְמִימַר. אֲשִׁלִּמוּ עֲבִידְתְּכוֹן פִּתְגָם יוֹם בְּיוֹמֵיהּ. כְּמָא דְהָיוּתוֹן

— רס"י —

מְכַל סְכוּם לְבָנִים שְׁהִייתֶם עוֹשִׂים לַיּוֹם
בְּהִיּוֹת הַתִּבְנִין נֹתֵן לָכֶם מְזֻמֵּן מִבֵּית הַמֶּלֶךְ:
יז) לְקִשְׁשׁ קֹשׁ לְתִבְנִין. לְאַסּוֹף אֲסִיפָה,
לְלָקוּט לְקִט לְצוֹרֵךְ תִּבְנִין הִטִּיט. קֹשׁ לְשׁוֹן
לְקוּט. עַל שֵׁם שְׁדָר הַמִּתְפַּזֵּר הוּא וְצָרִיף
לְקוּשְׁשׁוֹ, קָרוּי קֹשׁ בְּשָׂאָר מְקוֹמוֹת: יח) אֲצִים.
דוֹחֲקִים: דְּבִר יוֹם בְּיוֹמוֹ. חֲשׁבוֹן שְׁלָכַל יוֹם

(כמזכר יז א) וְהַתְּדַבֵּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמִשְׁחָה,
(זכריה ד א) הַמֶּלֶךְ הַדְּבָר בִּי, (זכריה יא יט)
לְדַבֵּר בָּם, (תכלים קיט מו) וְאַדְבָּרָה בְּעִדְתִּיךָ,
אֵף כֵּאֵן אֵל יִשְׁעוֹ בְּדַבְרֵי שְׁקָר אֵל יְהוִי
נְדַבְרִים בְּדַבְרֵי שׁוֹא וְהִבְאִי: יח) אֲתֶם לָכוּ
קַחוּ לָכֶם תִּבְנִין. וְצָרִיכִים אַתֶּם לִילָף
בְּזִרְיוֹת: כִּי אֵין נִגְרַע מֵעֲבַדְתְּכֶם דְּבָר.

תפסיד רס"ג

כִּמְאָ כָּאן פִּי וְקַת אַעֲטָא
אַלְתָּבִן: יד) פְּצִירָב עֲרָפָא בְּנִי
אַסְרָאִיל. אֶלְדִּי וְלֹאֲהֶם עֲלִיהֶם.
גְּלֹאזְזָה פֶּרְעוֹן וְקֹאֲלוֹ לָהֶם. מֵא
בְּאַלְכֶם לֹם תִּכְמְלוּ צִירָאִיבְכֶם
אַן תִּלְבְּנוֹן אֶלְלָבִן מִתִּיל אֲמַס
וּמֵא קִבְלָה. אֲמַס וְאַלִּיּוֹם:
טו) פִּגְאֹי עֲרָפָא בְּנִי אַסְרָאִיל
וְאַסְתַּגִּיאֲתוּ אֵלַי פֶּרְעוֹן קִיאִלִּין.
לֹם תִּצְנַע כְּדֵיאַ עֲבִידֶךָ: טז) תִּבֵּן
לֹם יִדְפַּע לְעֲבִידֶךָ. וִיקוּלוֹן לָנֵא

עֲבָדִין כִּד מִתִּיָּהִיב לְכוֹן תִּבְנָא:
יד) וַיָּכּוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר-שְׁמוֹ עֲלֵיהֶם נֹגְשֵׁי
פֶּרְעָה לֵאמֹר מִדּוּעַ לֹא
כִלִּיתֶם חֲקֵכֶם לְלִבָּן
כִּתְמוֹל שְׁלֹשׁ גַּם-תְּמוֹל
גַּם-הַיּוֹם: ולקו. סְרָכִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל.

דְּמִנְיָאוּ עֲלִיהוֹן. שְׁלֹטוֹנֵי פֶּרְעָה לְמִימַר.
מִדִּין. לֹא אֲשִׁלִּימַתּוֹן גְּזִירַתְכוֹן

לְמַרְמֵי לְבָנִין כִּמְאַתְמָלִי וּמִדְּקִמּוּזָהִי. אֶף תִּמְלִי אֶף יוֹמָא דִּין:
טו) וַיָּבֹאוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲקֹוּ אֶל-פֶּרְעָה
לֵאמֹר לְמָה תַּעֲשֶׂה כֹה לְעֲבָדֶיךָ: וְאַתָּה. סְרָכִי בְנֵי
יִשְׂרָאֵל. וַיִּצְחֹוּ קָדָם פֶּרְעָה לְמִימַר. לְמָה מִתַּעֲבִיד כִּדִּין לְעֲבָדֶךָ:
טז) תִּבֵּן אֵין נָתַן לְעֲבָדֶיךָ וּלְבָנִים אֲמָרִים לָנוּ

— רס"י —

הֵם זְקִנֵי הָעָם וְשׂוֹטְרֵיוֹ: וַיָּכּוּ שְׂטָרֵי בְנֵי
יִשְׂרָאֵל. אֲשֶׁר שְׁמוֹ נֹגְשֵׁי פֶּרְעָה אוֹתָם
לְשׂוֹטְרִים עֲלֵיהֶם לֵאמֹר מִדּוּעַ וְגו'. לְמָה וַיָּכּוּ.
שְׁהִיו אוֹמְרִים לָהֶם מִדּוּעַ לֹא כִלִּיתֶם גַּם
תְּמוֹל גַּם הַיּוֹם חֲקֵי הַקְּצוּב עֲלֵיכֶם לְלִבָּן
כִּתְמוֹל הַשְּׁלִישִׁי שֶׁהוּא יוֹם שְׁלֹפְנֵי אֲתִמּוֹל.
וְהוּא הָיָה בְּהִיּוֹת הַתִּבְּן נָתַן לָהֶם: וַיָּכּוּ. לְשׁוֹן
וַיַּפְעִלוּ הָכּוּ מִיַּד אַחֲרִים, הַנּוֹגְשִׁים הַכּוּסִים:
טו) וּלְבָנִים אֲמָרִים לָנוּ עָשׂוּ. כִּמְנִין
הִרְאִשׁוּ: וְחֲטָאת עֲמָךְ. אֵלֹו הָיָה נִקְוִד
פֶּתִיחַ הָיִיתִי אוֹמֵר שֶׁהוּא דְּבוּק, וְדָבָר זֶה

כִּלּוֹ בְּיוֹמוֹ, כְּאֲשֶׁר עָשִׂיתֶם בְּהִיּוֹת הַתִּבְּן מוֹכֵן:
יד) וַיָּכּוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. הַשׂוֹטְרִים
יִשְׂרָאֵלִים הָיוּ וְחֲסִים עַל חֲבֵרֵיהֶם מִלְּדַחְקָם,
וּכְשֶׁהָיוּ מִשְׁלִימִים הַלְּבָנִים לְנוֹגְשֵׁי שֵׁהֶם
מִצְרִיִּים, וְהָיָה חֶסֶר מִן הַסְּכּוּם, הָיוּ מִלְּקִין
אוֹתָם עַל שֶׁלֹּא דָּחְקוּ אֶת עוֹשֵׂי הַמְּלָאכָה,
לְפִיכָךְ וְכו' אוֹתָם שׂוֹטְרִים לְהִיּוֹת סִנְהֶדְרִין,
וְנֶאֱצַל מִן הָרוּחַ אֲשֶׁר עַל מִשְׁה, וְהוֹשֵׁם
עֲלֵיהֶם, שְׁנֶאֱמַר (בְּמִדְבָּר י"א טו) אֶסְפָּה לִּי
שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יֵדְעֶת,
מֵאוֹתָן שִׁידְעֶת הַטּוֹבָה שֶׁעָשׂוּ בְּמִצְרַיִם, כִּי

זוֹלָק הַדְּקָדוֹק: י"א אֲשֶׁר שְׁמוֹ עֲלֵהֶם. הַטַּעַם בְּשִׁי"ן וְהִיא מִלְּעִיל:

תפסיר רס"ג

עֲשׂוּ וְהָנֵה עֲבָדֶיךָ מִכִּים**וְחֹטְאֵת עֲמֹךְ: תִּבְנֶנָּה. לֹא****מִתִּיהִיב לְעַבְדְּךָ. וְלִבְנֵי־אֵל. אָמְרִין לָנֶא****עֲבִידוֹ. וְהָא עֲבָדְךָ: לָקֹן וְחֹטֵן עֲלֵיהוֹן****עֲמֹךְ: וַיֹּאמֶר נִרְפִּים אֲתָם****נִרְפִּים עַל־כֵּן אֲתָם אֲמָרִים****נִלְכָּה נִזְבַּחַה לִיהוָה: וַאֲמַר.****בְּטִלְנִין אֲתוֹן בְּטִלְנִין. עַל כֵּן אֲתוֹן****אָמְרִין: נִיזִיל נִדְבַח קֹדֶם יי: וְעַתָּה****לָכוּ עֲבָדוּ וְתָבֵן לֹא־יִנָּתֶן לָכֶם וְתָכֹן לְבָנִים****תִּתְּנוּ: וּכְעַן אִיזִילוּ פִלְחוּ. וְתִבְנֶנָּה לֹא יִתִּיהִיב לָכוֹן. וּסְכוּם לִבְנֵי־אֵל****תִּתְּנוּ: וַיֹּרְאוּ שְׂטָרֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲתָם בְּרַע****לֵאמֹר לֹא־תִגְרְעוּ מִלְּבָנִיכֶם דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ:****וְחִזּוּ. סָרְכֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. יִתְּהוֹן בְּבִישׁ לְמִימַר. לֹא תִמְנְעוּן מִלְּבָנִיכֶם****פִּתְגָם יוֹם בְּיוֹמִיה: כ וַיִּפְגְּעוּ אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן****נִצָּבִים לְקִרְאָתָם בַּצֵּאתָם מֵאֶת פֶּרְעֹה: וַעֲרְעוּ יֵת**

אֲצִרְבוּ לִבְנֵה. וְהוֹדִיא עֲבִידְךָ. מִצִּירְבוּן מִמָּא יִכְסִי עֲלֵיהֶם קוֹמֵךְ: יז) קֹאֵל אֲנִתֶם מִרְפָּהוֹן. לְדִיאֲלֶךְ תִּקְוִלוֹן נִמְצִי נִדְבַח לְרִבְנָה: יח) וְאֵלָאֵן אֲמִצִי אֲעִמְלוּ. וְתָבֵן לֹא יִטְלַק לָכֶם. וְצִירְאִיבְכֶם תִּנְפּוֹן: יט) וְנִצִיר עֲרַפָּא בְנֵי אִסְרָאֵל בְּשֹׁר קֹאֲלִיו. לֹא תִנְקְצוּ מִן לִבְנֶכֶם אֲמַר יוֹם בְּיוֹם: כ) פֶּפֶאגוּ מוֹסִי וְהִרוֹן. וְאִקְפִין תִּלְקֹאֲהֶם. עַנְד כִּירוֹגָהֶם מִן עַנְד פֶּרְעוֹן:

• רס"י •

וַיִּצְרוּ וַיִּמְנוּ אֶת הַכֶּסֶף: יט וַיִּרְאוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. אֶת חֲבֵרֵיהֶם הַנִּרְדִּים עַל יָדָם: בְּרַע. רָאוּ אוֹתָם בְּרַעַה וְצָרָה הַמוֹצֵאת אוֹתָם בְּהַכְּבִידִם הָעֲבוּדָה עֲלֵיהֶם לֵאמֹר לֹא תִגְרְעוּ וְגו': כ וַיִּפְגְּעוּ. אֲנָשִׁים מִיִּשְׂרָאֵל אֶת מֹשֶׁה וְאֶת אַהֲרֹן וְגו'. וְרַבּוֹתֵינוּ דִּרְשׁוּ כָּל נָצִים וְנִצָּבִים דִּתֵּן וְאֲבִירִם הָיָה שְׁנֵאֲמַר בָּהֶם

חֲטֹאת עֲמֹךְ הוּא, עֲכָשִׁיו שְׁהוּא קַמִּי, שֵׁם דְּבַר הוּא. וְכָפָּר פְּרוּשׁוֹ וְדְבַר זֶה מְבִיא חֲטֹאת עַל עֲמֹךְ, כְּאֵלּוּ כְּתוּב וְחֲטֹאת לְעֲמֹךְ, כְּמוֹ (רוֹת 6 יט) כְּבֹאֲנָה בֵּית לָחֶם, שְׁהוּא כְּמוֹ לְבֵית לָחֶם וְכֵן הִרְבֵּה: יח וְתָכֹן לְבָנִים. חֲשָׁבוֹן הַלְּבָנִים, וְכֵן (מַלְכִּים 3 יב יג) אֶת הַכֶּסֶף הַמִּתְכֵּן, הַמְּנוּי, כְּמוֹ שְׁאֲמַר בְּעֵינֵן (ס"ס י6)

וְזֶלֶק הַדִּקְדּוּק: טו וְחֲטֹאת עֲמֹךְ. נֵאמַר כִּי הוּא כְּמוֹ וְחֲטֹאת בַּחלוּף ה"א הַנִּקְבָּה בַּתִּי"ו וְהַרְפּוּת הָאֵל"ף וְכֵן בַּמִּשְׁקָל וְעֵשֶׂת אֶת הַתְּבוּאָה וְהוּא כִּינּוּי לַפְּרֵעָה דֶּרֶךְ מוֹסֵר (מַהֲרִ"ב):

תפסיד דס"ג

כא) פקאלו להמא. ינצ'ר אללה עליכם ויחכם. כמא אפסדתמא חאלנא. ענד פרעון וענד קואדה. חתא לו אן סיפא פי אידיהם לקתלונא: כב) פרגע מוסי. אלי אללה וקאל יא רבי. לם אבלית הולאי אלקום. ולמא ד'א בעת'ת בי: כג) ומן חין דכ'לת אלי פרעון. אכ'אטבה באסמך אסא אליהם. ולם תכ'לצתם מן ד'אלד: ו א) פקאל אללה למוסי

משה וית אהרן. קימין לקדמותהון. במפקהון מלות פרעה: כא ויאמרו אליהם ירא יהוה עליכם וישפט אשר הבאשתם את-ריחנו בעיני פרעה ובעיני עבדיו לתת-חרב בידם להרגנו: ואמרו להון יתגלי יי. עליכון ויתפרע. דאבאישתון ית ריחנא. בעיני פרעה ובעיני עבדוהי.

למתן חרבא בידהון למקטלנא: מפטיד כב וישב משה אל-יהוה ויאמר אדני למה הרעתה לעם הזה למה זה שלחתני: ותב משה לקדם יי ואמר. יי. למא אבאישתא לעמא הדין. למא דנן שלחתני: כג ומאז באתי אל-פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה והצל לא-הצללת את-עמך: ומעדן. דעלית לות פרעה למללא בשמך. אבאיש לעמא הדין. ושיזבא לא שייבתא ית עמך: ד ויאמר יהוה אל-משה עתה תראה אשר

רש"י

לא באברהם שאמרתי לו (בראשית כ"א י"ב) כי ביצחק יקרא לך זרע, ואחר כך אמרתי לו (שם כ"ב ז) העלהו לעולה, ולא הרהר אחרי לפיכך עתה תראה. העשוי לפרעה תראה, ולא העשוי למלכי שבועה אמות, כשאביאם

יצאו נצבים: כז למה הרעתה לעם הזה. ואם תאמר מזה אכפת לך, קובל אני על ששלחתני: כג הרע. לשון הפעיל הוא, הרבה רעה עליהם. ותרגמו אבאש:

ו ה עתה תראה וגוי. הרהרת על מדותי,

וזלק הדקדוק: כא ירא. ד' מלעיל וחד מלרע:

תפסיר רס"ג

אֶעֱשֶׂה לְפָרְעָה כִּי בִיד
חֲזָקָה יִשְׁלַחַם וּבִיד חֲזָקָה
יִגְרֹשֶׁם מֵאֶרְצוֹ: וְאָמַר יי לְמֹשֶׁה.
כָּעַן תַּחֲזִי. דְּאֶעֱבִיד לְפָרְעָה. אָרִי בִיד

אלאן תנצ'ר מא אצנע
בפרעון. אנה סיטלקהם ביד
שדידה. ויטרדהם מן בלדה ביד
שדידה:

תקיפא יִשְׁלַחֲנוּ. וּבִיד תְּקִיפֵא. יִתְּרִיכְנוּ מֵאֶרְעִיה: ס ס ס

קכז פיסוקים סימן מעד'ס

— רס"י —

לֶאֱרֹץ: כִּי בִיד חֲזָקָה יִשְׁלַחַם. מִפְּנֵי יָדֵי יִגְרֹשֶׁם, וְלֹא יִסְפִּיקוּ לַעֲשׂוֹת לָהֶם צִידָה. וְכֵן
הַחֲזָקָה שֶׁתִּחַזֵּק עָלָיו יִשְׁלַחַם: וּבִיד חֲזָקָה הוּא אֹמֵר (שְׁמוֹת יז לג) וְתִחַזֵּק מִצָּרִים עַל
יִגְרֹשֶׁם מֵאֶרְצוֹ. עַל כִּרְחֹם שְׁלִי-יִשְׂרָאֵל הָעַם לְמַהֵר לְשַׁלַּחֲם וְגו':

חסלת פרשת שמות

ברכה ראשונה שקודם ההפטר

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנִבְיָאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדַבְרֵיהֶם, הַנְּאֻמִּים בְּאֵמֶת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנִבְיָאִי, הָאֵמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטר דואלה שמות

ביחזקאל סימן ט"ז

א וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: וַיְהִי פֶתַח נְבוּאָה מִן קֶדֶם יי,
עָמִי לְמִימַר: בֶּן-אָדָם הוֹדַע אֶת-יְרוּשָׁלַם אֶת-
תוֹעֲבֹתֶיהָ: כִּי אָדָם, אוֹכַח יְתִבִּי יְרוּשָׁלַם וַחֲזִי לְהוֹךְ, יְתִי תוֹעֲבֹתֶיהָ:
ג וְאָמַרְתָּ כֹה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה לְיְרוּשָׁלַם מְכֹרֶתֶיךָ
וּמְלֹדֶתֶיךָ מֵאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי אֲבִיךָ הָאֹמֵר וְאָמַרְתָּ חֲתִיתִי:

ותימר. כדנן אמר יי אלהים, ליתבי ירשלים. תותבותכון, וילדותכון.
 מארע, כנענאי. תמן אתגליתי על אברהם אבוכון בין בתריא
 והודעתי, דאתון נחתין למצרים. ובדרע מרמס, אנא פריק יתכון.
 ובזכות אבהתכון אנא מתריך מן קדמיכון ית אמוראי, ומשיצי ית
 חתאי: ה ומולדותיך ביום הולדת אתך לא-כרת שרך
 ובמים לא-רחצת למשעי והמלח לא המלחת והחתל
 לא חתלת: ואף כד נחתו אבהתכון למצרים תותבין בארע לא
 דילהון, משעבדין ומענן. הות כנשתא דישראל דמיא לולדא דרטיש על
 אפי ברא, דלא אתפסיק שוריה. ובמיא לא אשתטיף, לאתנקדה.
 ובמלח, לא אתמלח, ובאסרין, לא אתאסר: ה לא-חסה עליך עין
 לעשות לך אחת מאלה לחמלה עליך ותשלכי אל-פני
 השדה בגעל נפשך ביום הולדת אתך: לא חסת עליכון,
 עינא דפרעה. למעבד לכון טבא חדא לאנחא לכון משעבודכון, לרחמא
 עליכון. וגזר עליכון גזירת גמירא למרמי דכוריוכון בנהרא, לאבדא
 יתכון. בעדן, דהויתון במצרים: ה ואעבר עליך ואראך
 מתבוססת בדמיך ואמר לך בדמיך חיי ואמר לך
 בדמיך חיי: ועל דכרן קים אבהתכון קדמי, ואתגליתי למפרקכון.
 ארי גלי קדמי, ארי אתון מענן בשעבודכון. ואמרית לכון בדמא
 דמהלתא, אחוס עליכון. ואמרית לכון בדם פסחיא, אפרוק יתכון:
 ה רבבה כצמח השדה נתתיך ותרבי ותגדלי ותבאי
 בעדי עדיים שדים נכנו ושערך צמח ואת ערם ועריה:
 רבות. כצמחי חקלא, יהבתכון. וסגיתון, ותקיפתון. והויתון, לזרעין
 ולשבטין. ובעובדי אבהתכון תקניא, עדן פרקן כנישתכון מטא, ארי
 אתון, משעבדין ומענן: ה ואעבר עליך ואראך והנה עתך עת

זולק הדקדוק: - והמלח. בפשטא אחת והיא מלרע:

דִּדִּים וְאַפְרָשׁ כְּנָפִי עָלַיָּךְ וְאַכְסָה עֲרוֹתְךָ וְאַשְׁבַּע לָךְ
וְאָבֹא בְּבִרְיֹת אֹתְךָ נָאִם אֲדֹנִי יְהוָה וְתִהְיֶי-לִי: וְאַתְּגִלִּיתִי
עַל מֹשֶׁה, בְּאַסְנָא. אָרִי גְלִי קִדְמִי, אָרִי מִטָּא זְמַן פִּרְקָנְכוֹן. וְאַגִּינִית
בְּמִימְרִי, עֲלִיכוֹן. וְאַעֲדִיתִי, חוֹבִיכוֹן. וְקִימִית בְּמִימְרִי לְמִפְרָק יִתְכוֹן,
כְּמָא דְקִימִית לְאַבְהָתְכוֹן. אָמַר, יִי אֱלֹהִים, לְמַהוֹיכוֹן עִם, מִשְׁמִישׁ
קִדְמִי: ט וְאַרְחָצֵךְ בַּמִּים וְאַשְׁטַף דְּמִיךְ מֵעָלֶיךָ וְאַסְכֵּךְ
בְּשָׁמֶן: וּפְרָקִית יִתְכוֹן, מִשְׁעָבוֹד מִצְרָאִי. וְאַעֲדִיתִי תְּקוּף מְרוֹתָא,
מִנְכוֹן. וְדַבְרִית יִתְכוֹן, בְּחִירוֹתָא: ז וְאַלְבִּשְׁךָ רִקְמָה וְאַנְעֵלְךָ
תַּחֲשׁ וְאַחֲבִשְׁךָ בִּשְׂשׁ וְאַכְסֵךְ מִשִּׁי: וְאַלְבִּישִׁית יִתְכוֹן לְבוּשִׁי
צִיּוּרִין, מִחֲמַדַּת סְנַאיכוֹן. וְיִהְיִית מִסֵּן דִּיקָר, בְּרַגְלִיכוֹן. וְקִדְיִשִׁית מִנְכוֹן
כְּהִנְיָא לְמַהוֹי מִשְׁמִשִּׁין קִדְמִי, בְּמִצְנָפֵן דְּבוּץ. וְיִת כְּהֵנָא רַבָּא, בְּלְבוּשִׁי
עֲבַעְנִין: יא וְאַעֲדֵךְ עָדִי וְאַתְנֶה עֲמִידִים עַל-יְדֶיךָ וְרָבִיד
עַל-גְּרוֹנְךָ: וְתִקְיִנִית יִתְכוֹן בְּתַקוֹן פְּתַגְמִי אוֹרִיתָא כְּתִיבִין, עַל תְּרִין
לוֹחֵי אֲבִנְיָא. וְיִהְיִבִין, עַל יְדֵי מֹשֶׁה, וּבְקִדְשֵׁת שְׁמִי רַבָּא, קִדְיִשִׁית יִתְכוֹן:
יב וְאַתָּן נָזִם עַל-אַפֵּךְ וְעִגְלִים עַל-אַזְנֶיךָ וְעֵטְרַת
תַּפְאֶרֶת בְּרֹאשְׁךָ: וְיִהְיִית אֲרוֹן קִימִי, בִּינִיכוֹן. וְעֵנִן יְקָרִי, מִטַּל
עֲלוֹיכוֹן. וּמִלֶּאךְ שְׁלִיחַ מִן קִדְמִי, מְדַבֵּר בְּרִישְׁכוֹן: יג וְתִעָדִי זֶהָב
וְכֶסֶף וּמִלְּבוּשֶׁךָ (כ' שש) שֶׂשׁ וּמִשִּׁי וְרִקְמָה סֶלֶת וְדָבָשׁ

זולק הדקדוק: ה וְתִהְיֶי-לִי. השוא נח אף שיש געיא כי אותיות אחה"ע לא ינועו כי אם בשוא
פתח וכ"כ בשרש יהודה בפירוש, וטעות נפל בפי ההמון:

י וְאַכְסֵךְ. כל ווי"ן דבענין קמץ זולתי וי"ו זה בפתח בתיגאן מדוקדקות ובירושלמיים ומסיר
עליה לחוד פתח. ושוב מצאתי כן להרב בעל לשון למודים שכתב כן בפירוש, וכ"כ הרד"ק
בשמואל-ב' פרק א' פסוק י' ואעמד עליו ואמתתהו. ונ"ל לתת טעם, והוא שיונתן תרגם 'וית
כהנא רבה' וקאי על אהרן קדוש ה' הכהן הגדול, ולפי שאהרן לא פסק תמיד משמוש אף
בעה"ב, כארז"ל על פס' 'שם מת אהרן וכו' דברים י-ו'. מה להלן עומד ומשמש, אף כאן עומד
ומשמש. א"כ יבוא על נכון הוי"ו בפתח כי הוא דבר שאין לו הפסק והוה תמיד. וע"ד מה
שפירשו ז"ל בפס' ואברכהו ישעיה נא-ב' שבא הוי"ו בפתח, שהקב"ה מברכו תמיד לאברהם
אבינו ע"ה:

וְשָׁמֹן (כ' אכלתו) אֶכְלָתָּ וְתִיפִי בְּמָאֵד מְאֹד וְתִצְלָחִי
לְמַלּוּכָהּ: וַיְהִי בֵּית מִשְׁכְּנִי בִּינִיכּוֹן, מִתְקֵן בְּדֶהֱב וּבְכֶסֶף. וַיִּרְעֶת בּוֹץ,
וַיַּעֲבֵעֵנִי וַיְצִירֵנִי. וּמָנָא דְטָב פְּסֻלַּת וְכַדְבֵּשׁ וְכַמֶּשֶׁח, אוֹכִילִית יִתְכּוֹן.
וַעֲתָרְתוֹן וְתִקִּיפְתוֹן, לַחֲדָא לַחֲדָא, וְאַצְלַחְתוֹן וּשְׁלִיטְתוֹן, בְּכָל מַלְכוּתָא:
וַיֵּצֵא לָךְ שֵׁם בְּגוֹיִם בִּיפְיֹךְ כִּי | פָּלִיל הוּא בְּהֲדָרִי
אֲשֶׁר-שָׁמְתִי עָלֶיךָ נָאִם אֲדֹנִי יְהוָה: וּנְפֹק לִיךְ שׁוֹם, בְּנִשְׁתָּא
דְּיִשְׂרָאֵל. בִּינִי עִמָּמִיא, בְּשַׁפְרִיךְ. אֲרִי, גְּמִיר הוּא. יְקָרִי, דְּשׁוּיְתִי עֲלֶךְ.
אֲמַר, יְיָ אֱלֹהִים:

(גֵּאֲלֵנוּ יְהוָה עֲבָאוֹת שְׁמוֹ קָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פֶּרֶקְנָא. יי עֲבָאוֹת, שְׁמִיָּהּ. קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

על דא יתברך וישתבח, שמה רבא קדישא, די לעילא, חיא וקימא. מברך הוא לעלם, ולעלמי עלמא:

למנחת שבת
ושני וחמישי

תפסיר דס"ג

(ב) תִּם כֻּלָּם אֱלֹהִים מוֹסִי. וְקֹאֵל
לֵה אֲנִי אֱלֹהִים: (ג) אֱלֹדִי
תַּגְלִית. לְאַבְרָהָם לִצְחָק וּלְיַעֲקֹב

ב וַיִּדְבֹּר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה
וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָה:
וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה. וַאֲמַר לִיה אָנָּה יְיָ:

וְאֵלֶּיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֶּיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֶּיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ

● ————— רש"י ————— ●

נִדְרַשׁ בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת אֲנִי ה' נֶאֱמָן לְפָרַע,
בְּשָׂהוּא אֲמֹר אֶצֶל עֹנֶשׁ, כְּגֹן (וַיִּקְרָא יט יז)
וַחֲלַלְתָּ אֶת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי ה'; וּבְשָׂהוּא
אֲמֹר אֶצֶל קִיּוֹם מִצְוֹת, כְּגֹן (וַיִּקְרָא כז לא)
וּשְׁמִרְתָּם מִצְוֹתַי וְעֲשִׂיתָם אוֹתָם אֲנִי ה';
נֶאֱמָן לִתֵּן שְׂכָר: **גּוֹאֲרָא.** אֵל הָאֲבוֹת:

וַיִּדְבֹּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה. דִּבֶּר אֶת־
מִשְׁפָּט עַל שֶׁהִקְשָׁה לְדַבֵּר וּלְזַמֵּר (לעיל כ כג)
לְמַה הִרְעוּתָה לְעַם הַזֶּה: וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה'.
נֶאֱמַן לְשֵׁלֶם שְׂכָר טוֹב לְמַתְּהִלָּכִים לְפָנַי. וְלֹא
לְחֹנֶם שְׁלַחְתִּיךָ כִּי אִם לְקִים דְּבָרֵי שְׂדִיבְרָתִי
לְאִבּוֹת הָרֵאשׁוֹנִים. וּבִלְשׁוֹן הַזֶּה מְצִינוּ שְׂהוּא

תפסיר רס"ג

**בְּאֵל שַׁדַּי וְשְׁמִי יְהוָה לֹא
נִודַעְתִּי לָהֶם: וְאַתְּ גִּלְתִּי.
לְאַבְרָהָם. לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב בְּאֵל שַׁדַּי.
וְשְׁמִי יי. לֹא הוֹדַעִית לְהוֹן: **וְגַם
הִקְמַתִּי אֶת-בְּרִיתִי אִתָּם
לִתֵּת לָהֶם אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן
אֶת אֶרֶץ מִגְרִיהֶם אֲשֶׁר-****

באלטאין אלכאפי. ואסמי
אללה פקט. לם אערפּהם:
(ד) ואיצא ת'בתת עהדי מעהם
לאעטיהם בלד כנעאן. בלד
סכנאהם אלדי סכנוה:
(ה) ואיצא קד סמעת שהיק בני
אסראיל. ממה אלמצריון
יסתכדמונהם. ודכרת עהדי:
(ו) לדיאלד קל לבני אסראיל

**גְּרוּ בָהֶ: וְאִף אֶקִּימִית יְת קִימִי עִמָּהוֹן. לְמַתֵּן לְהוֹן יְת אֶרְעָא
דְּכְנָעַן. יְת. אֶרֶע תּוֹתְבוּתְהוֹן דְּאַתּוּתְבוּ בָהֶ: **וְגַם | אֲנִי
שָׁמַעְתִּי אֶת-נֶאֱקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרַיִם
מַעֲבָדִים אַתֶּם וְאֶזְכָּר אֶת-בְּרִיתִי: וְאִף קָדְמִי שְׁמִיעַ.
יְת קְבִילַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. דְּמִצְרַיִם מִפְּלִחִין בְּהוֹן. וּדְכִירְנָא יְת קִימִי:
לְכֹן אָמַר לְבְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה וְהוֹצֵאתִי****

— רס"י —

האצרות האל והקומות את השבועה אשר
נשבעתי לאברהם, ואותה שבועה שנשבעתי
לאברהם באל שדי, אמרתי ליעקב (בראשית
לכ יא. יב) אני אל שדי פרה ורבה וגוי ואת
הארץ אשר וגוי, הרי שנדרתי להם ולא
קימתי: כ **וְגַם אֲנִי**. כמו שהצבתי והעמדתי
הברית יש עלי לקים, לפיכך שמעתי את
נאקת בני ישראל הנאקים: **אֲשֶׁר מִצְרַיִם
מַעֲבָדִים אַתֶּם וְאֶזְכָּר**. אותו הברית. כי
בברית בין הבתרים אמרתי לו (בראשית טו יד)
וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי: **וְלִכְּנֹן**. על
פי אותה השבועה: **אָמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי
ה' הנאמן בהבטחתי: וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם**. כי

בְּאֵל שַׁדַּי. הבטחות הבטחות ובכללן
אמרתי להם אני אל שדי: **וְשְׁמִי ה' לֹא
נִודַעְתִּי לָהֶם**. לא הודעתי אין פתיב כאן
אלא לא נודעתי לא נברתי להם במדת
אמתות שלי שעליה נקרא שמי ה' נאמן
לאמת דברי שהרי הבטחות ולא קימתי:
וְגַם הִקְמַתִּי אֶת בְּרִיתִי וְגַם
כשנראיתי להם באל שדי הצבתי והעמדתי
בריתי ביני וביניהם: **לִתֵּת לָהֶם אֶת אֶרֶץ
כְּנָעַן**. לאברהם בפרשת מילה נאמר (בראשית
יז ב) אני אל שדי וגוי, (בראשית יז ח) ונתתי לך
ולזרעך אחריך את ארץ מגוריה, ליעקב
(בראשית כו ג) כי לך ולזרעך אתן את כל

תפסיר רס"ג

אנא אללה. אקסמת לאכרגם
מן תחת נקל אלמצריון.
ואכלצכם מן כידמתהם.
ואפככם בד'ראע ממדוידה.
ואחכאם עצימה: ז) ואתכ'דכם
לי אמה. ואכון לכם אלאהא.
ותעלמון אני אללה רבכם.
אלמכ'רגכם מן תחת נקל
אלמצריון: ח) ואדכ'לכם אלי
אלבלד. אלד'י אקסמת באמרי.
אן אעטיה אבראמים יצחאק
ועקוב. פאעטיה לכם חווא.
אנא אללה אפי בדאלד:

אַתְּכֶם מִתַּחַת סְבִלֹת
מִצְרִים וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם
מֵעֲבֹדָתָם וְגִאלְתִּי אֶתְכֶם
בְּזִרְעִי נְטוּיָה וּבְשִׁפְטִים
גְּדֹלִים: בְּכֵן. אִימַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
אֲנִי יי. וְאִפִּיק יְתִכּוֹן. מִגּוֹ דְחֹזֶק פּוֹלְחֵן
מִצְרָאִי. וְאִשְׁיִיב יְתִכּוֹן מִפּוֹלְחֵנְהוּן.
וְאִפְרוֹק יְתִכּוֹן בְּדִרְעֵי מֶרֶם. וּבְדִינֵין
רַבְרְבִין: ז) וְלִקְחָתִי אֶתְכֶם לִי
לְעָם וְהִיִּיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים

וְיַדְעֶתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם
מִתַּחַת סְבִלֹת מִצְרִים: וְאִקְרִיב יְתִכּוֹן קֳדָמִי לְעָם. וְאִהְיֶה
לְכּוֹן לֵאלֹהֶי. וְתִדְעוּן. אֲרִי אֲנִי יי אֱלֹהֵכּוֹן. דֹּאפִיק יְתִכּוֹן. מִגּוֹ דְחֹזֶק
פּוֹלְחֵן מִצְרָאִי: ח) וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר
נִשְׁאַתִּי אֶת-יָדִי לָתֵת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
וּלְיַעֲקֹב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לָכֶם מִוְרֶשֶׁה אֲנִי יְהוָה:
וְאִעִיל יְתִכּוֹן לְאַרְעָא. דְּקִימִית בְּמִימָרִי. לְמַתֵּן יְתָה. לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
וּלְיַעֲקֹב. וְאִתֵּין יְתָה לְכּוֹן. יְרוּתָא אֲנִי יי: ט) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בֵּן
אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל-מֹשֶׁה מִקְצֶר

רס"ד

בן הבטחתיו (סס ט) ואחרי כן יצאו ברכוש גדול: סבלות מצרים. טורח משא מצרים: סנשאתי את ידי. הרימותיה להשבע בכסאי: ט ולא שמעו אל משה. לא קבלו תנחומין: מקצר רוח. כל מי שהוא מצר, רוחו ונשימתו קצרה ואינו יכול להאריך

תפסיר רס"ג

רוח ומעבדה קשה: ומליל
משה. בן עם בני ישראל. ולא קבילו מן
משה. מעיק רוח. ומפולחנא דהוה קשי
עליהון: פ וידבר יהוה אל-

משה לאמר: ומליל יי עם משה
למימר: בא דבר אל-

פרעה מלך מצרים וישלח

את בני ישראל מארצו: עול מליל. עם פרעה מלך

דמצרים. וישלח ית בני ישראל מארעיה: וב וידבר משה

לפני יהוה לאמר הן בני ישראל לא שמעו

אלי ואידך שמעני פרעה ואני ערל שפתים:

(ט) פכלם מוסי' בדיאלך בני
אסראיל. ולם יקבלו מנה. מן
צ"ק ארואתהם. ומן כ'דמתהם
אלצעבה: (י) תים כלם אללה
מוסי' תכלימא: (יא) אדכל כלם
פרעון מלך מצר. אן יטלק בני
אסראיל מן בלדה: (יב) קאל יא
רבי. הודיא בני אסראיל לם

• רס"י •

לנטות אהליו, ולא הרהרו אחר מדותי, ואתה
אמרת (כ כג) למה הרעתה. ואין המקורש
מתנישב אחר המקרא מפני כמה דברים
אחרת, שלא נאמר, ושמי ה' לא שאלו לי. ואם
תאמר לא הודיעם שפך שמו, הרי תחלה
כשנגלה לאברהם בין הבתרים נאמר
(בראשית טו ז) אני ה' אשר הוצאתיך מאור
כשדים. ועוד, הלא הסמיכה נמשכת
בדברים שהוא סומך לכאן (פסוק כ) וגם אני
שמעתי וגוי (פסוק ו) לכן אמר לבני ישראל.
לכה אני אומר יתישב המקרא על פשוטו
דבר דבור על אפניו, והדרשה תדרש,
שנאמר (ירמיה כג כט) הלא כה דברי פאש
נאם ה' וכפטיש יפוצץ סלע, מתחלק לכמה
ניצוצות: י ואידך שמעני פרעה. זה אחד
מעשרה קל וחמר שבתורה: ערל שפתים.
אטום שפתים. וכן כל לשון ערלה אני אומר

בנשימתו. קרוב לענין זה שמעתי פרשה זו
מרבי ברוך ברבי אליעזר, והביא לי ראיה
ממקרא זה (ישעי טז כח) בפעם הזאת אודיעם
את ידי ואת גבורתי וידעו כי שמי ה' למדנו
כשהקדוש ברוך הוא מאמן את דבריו אפילו
לפרענות מודיע ששמו ה' וכל שכן האמנה
לטובה. ורבותינו דרשוהו לענין שלמעלה,
שאמר משה (לעיל כ כג) למה הרעתה, אמר
לו הקדוש ברוך הוא חבל על דאבדין ולא
משתכחין. יש לי להתאוון על מיתת האבות,
הרבה פעמים נגליתי אליהם באל שדי ולא
אמרו לי מה שמך, ואתה אמרת (לעיל ג יג)
מה שמו מה אומר אליהם: וגם הקמותי וגוי.
וכשבקש אברהם לקבור את שרה לא מצא
קבר עד שקנה בדמים מרבים, וכן ביצחק
ערערו עליו על הבארות אשר חפר, וכן
ביעקב (בראשית לג יט) ויקן את חלקת השדה,

תפסיר דס"ג

יִקְבְּלוּ מִנִּי. פִּכְיָא יִקְבֵּל מִנִּי
פִּרְעוֹן. וְאַנָּה אֶלְתָּג' אֶלְפִים:
(יג) פִּכְלָם אֶלְלָה מוֹסִי וְהָרוֹן.
וְאוֹצֵאֶהֱמָא בְּסִבָּב בְּנֵי
אִסְרָאֵל. וּבְסִבָּב פִּרְעוֹן מֶלֶךְ
מִצְרַיִם: (יד) הוֹלָאֵי רוֹיְסָא בְּיוֹת
אֲבָאִיאֲדָם. בְּנֵי רֵאוּבֵן בְּכֹר
אִסְרָאֵל. חֲנוּךְ וּפְלוֹא חֲצֵרוֹן
וְכֹרְמִי. הִדְיָא עֲשָׂאִיר רֵאוּבֵן

וּמִלִּיל מֹשֶׁה. קָדָם יִי לְמִימֵר. הָא בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לֹא קִבְּלוּ מִנִּי. וְאִיכְדִין יִקְבֵּל
מִנִּי פִרְעָה. וְאַנָּה יִקִּיר מִמֶּלֶךְ: פ
וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה
וְאֶל-אַהֲרֹן וַיֹּצִיֵם אֶל-בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְאֶל-פִּרְעָה מֶלֶךְ
מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת-בְּנֵי-
יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

וּמִלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה וְלֹאֲהֲרֹן. וּפִקִּידְנוּן לְוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְלֹת פִּרְעָה
מִלְכָּא דְּמִצְרַיִם. לְאַפְקָא יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם: ס (שני)
וַיֹּצִיֵם אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל-פִּרְעָה מֶלֶךְ
מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: אֵלֶּיךָ רֵאשִׁי בֵּית-אֲבֹתָם בְּנֵי רֵאוּבֵן בְּכֹר
יִשְׂרָאֵל חֲנוּךְ וּפְלוֹא חֲצֵרוֹן וְכֹרְמִי אֵלֶּיךָ
מִשְׁפַּחַת רֵאוּבֵן: אֵלֶּיךָ רֵאשִׁי בֵּית אֲבֹתָהוֹן. בְּנֵי רֵאוּבֵן
בּוֹכְרִיָּה דִּישְׂרָאֵל. חֲנוּךְ וּפְלוֹא חֲצֵרוֹן וְכֹרְמִי: אֵלֶּיךָ זִרְעִית רֵאוּבֵן:

— רש"י —

וְאֵל פִּרְעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם. צוּם עָלֵיו לְחַלֵּק
לוֹ כְּבוֹד בְּדִבְרֵיהֶם, וְהוּא מְדַרְשׁוֹ. וּפְשׁוּטוֹ צוּם
עַל דְּבַר יִשְׂרָאֵל וְעַל שְׁלִיחוּתוֹ אֶל פִּרְעָה.
וְדָבָר הַצּוּרִי מִהוּ, מְפֹרָשׁ בְּפִרְשֵׁה שְׁנִיָּה
לְאַחַר סֵדֶר הַיַּחֲסָא, אֲלֵא מִתּוֹךְ שְׁהִזְכִּיר מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן הַפְּסִיק הָעֲנִין בְּאֵלֶּה רֵאשִׁי בֵּית
אֲבוֹתָם (פְּסוּק יז) לְלַמֵּדֵנוּ הֵיאָךְ נִלְדּוּ מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן וּבְמִי נִתְיַחֲסוּ: יֵי אֵלֶּה רֵאשִׁי בֵּית
אֲבֹתָם. מִתּוֹךְ שְׁהִזְכִּיק לַיַּחֲסָא שְׁבָטוֹ שְׁלֵלִי
עַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, בְּשִׁבְלֵי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן הִתְחִיל
לַיַּחֲסָא דְּרֵךְ תּוֹלְדוֹתָם מִרֵּאוּבֵן. וּבְפִסְקִיתָא
רַבְּתִי רֵאשִׁיתִי לְפִי שְׁקִנְטָרָם יַעֲקֹב אֲבִיהֶם
לְשִׁלְשָׁה שְׁבָטִים הִלְלוּ בְּשַׁעַת מוֹתוֹ, חֲזֹר

שְׁהוּא אָטוּם (יִרְמִיָּה ו י) עֲרָלָה אָזְנָם, אָטוּמָה
מִשְׁמוּעָה, (יִרְמִיָּה ט כז) עֲרָלִי לֵב, אָטוּמִים
מִדְּבִין, (חֲזָקִיָּה ז טז) שְׁתָּה גַם אֶתָּה וְהָעֲרָלָה,
וְהָאָטוּם מִשְׁכָּרוֹת כּוֹס הַקְּלָלָה. עֲרָלָת בָּשָׂר,
שְׁהִגִּיד אָטוּם וּמִכְסָּה בָּהּ. (וִיקָרָא יט כג)
וְעֲרָלְתָם עֲרָלְתוֹ, עָשׂוּ לוֹ אָטוּם וְכִסּוּי אָסוּר
שִׁיבְדִיל בְּפָנֵי אֲכִילְתוֹ, (סז) שְׁלֹשׁ שָׁנִים יָהִיָּה
לָכֶם עֲרָלִים, אָטוּם וּמִכְסָּה וּמִבְדֵּל מִלְּאֲכָלוֹ:
יג וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן. לְפִי
שְׁאֵמֵר מֹשֶׁה (פְּסוּק יז) וְאַנִּי עֲרָל שְׁפָתַיִם,
צִירָף לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אַהֲרֹן לְהִיּוֹת
לוֹ לְפִה וּלְמַלְיָץ: וַיֹּצִיֵם אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.
צוּם עֲלֵיהֶם לְהַנְהִיגֵם בְּנַחַת וּלְסַבּוֹל אוֹתָם:

תפסיר רס"ג

וּבְנֵי שְׁמֵעוֹן יְמוּאֵל וַיְמִין
וְאַהֲד וַיְכִין וְצַחַר וְשָׂאוּל
בֶּן-הַכְּנַעֲנִית אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת
שְׁמֵעוֹן: וּבְנֵי שְׁמֵעוֹן. יְמוּאֵל וַיְמִין
וְאַהֲד וַיְכִין וְצַחַר. וְשָׂאוּל בֶּר כְּנַעֲנִיתָא.
אֵלֶּין זִרְעֵית שְׁמֵעוֹן: וַיְמִין וְאַהֲד
שְׁמוֹת בְּנֵי-לֹוֹ לְתוֹלְדוֹתָם
גִּרְשׁוֹן וְקָהָת וּמֶרְרִי וּשְׁנִי
חַיִּי לֹוִי שִׁבְעַ וּשְׁלֹשִׁים

טו) ובני שמעון, ימואל וימין
ואהד ויכין וצחר. ושאוול אבן
אלכנעאנייה. האולי עשאייר
שמעון: טז) והולאי אסמא בני
לוי עלי תיאלידהם. גרשון.
וקהת ומררי. וסני חיוה' לוי.
מאיה וסבעה ות'לאותין סנה:
יז) בני גרשון. לבני ושמעי
לעשאיריהם: יח) ובני קהת.
עמרם ויצהר. וחברון ועזריאל.
וסני חיוה' קהת. מאיה
ות'לאותיה ות'לאותין סנה:
יט) ובני מררי מחלי ומושי.

וּמֵאֵת שְׁנָה: וְאֵלֶּין שְׁמֵהָת בְּנֵי לֹוִי לְתוֹלְדוֹתֵהוֹן. גִּרְשׁוֹן. וְקָהָת
וּמֶרְרִי. וּשְׁנִי חַיִּי לֹוִי. מֵאָה וּתְלָתִין וּשְׁבַע שָׁנִין: יב) בְּנֵי גִרְשׁוֹן
לְבָנֵי וְשִׁמְעִי לְמִשְׁפַּחַתָּם: בְּנֵי גִרְשׁוֹן. לְבָנֵי וְשִׁמְעִי
לְזִרְעֵיתֵהוֹן: יג) וּבְנֵי קָהָת עֶמְרָם וַיְצַחֵר וְחֶבְרוֹן
וְעִזִּיאֵל וּשְׁנִי חַיִּי קָהָת שָׁלֹשׁ וּשְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת
שְׁנָה: ובני קהת. עמרם ויצהר. וחברון ועזיאל. ושני חיי קהת. מאה
ותלתין ותלת שנין: יד) וּבְנֵי מֶרְרִי מַחֲלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּה

• רס"ד •

עמרם וגוי. מחשבון זה אנו למדים על מושב
בני ישראל ארבע מאות שנה שאמר הכתוב,
שלא בארץ מצרים לבדה היה אלא מיום
שנולד יצחק, שהרי קהת מיורדי מצרים היה,
חשוב כל שנותיו ושנות עמרם ושמון
של-משה לא תמצאם ארבע מאות שנה,
והרבה שנים נבלעים לבנים בשני האבות:

הכתוב ויחסם כאן לבדם לומר שחשובים
הם: טו) ושני חיי לוי וגוי. למה נמנו שנותיו
של-לוי, להודיע כמה ימי השעבוד, שכל זמן
שאחד מן השבטים קים לא היה שעבוד,
שנאמר (שמות 6 ו) וימת יוסף וכל אחיו, ואחר
כך (שם ח) ויקם מלך חדש, ולוי האריך ימים
על כלם: יח) ושני חיי קהת ושני חיי

תפסיר דס"ג

הולאי עשאייר אלליואניין עלי
תניאלידהם: כ) פתווג עמרם.
יכבד עמותה קבל אן תחציר
עליה. פולדת לה הרון ומוסי.
וכאן סני תיאתה מאיה וסבעה
ות'לאתיין סנה: כא) ובני יצהר.
קרח ונפג וזכרי: כב) ובני עזיאל.
מישאל ואלצפן וסתרי: כג)
פתווג הרון. אלישבע אבנה
עמינדב אכית נחשון. פולדת לה.
נדב ואביהוא. אלעזר ואיתמר:
כד) ובני קרח. אסיר ואלקנה
ואביאסף. הולאי עשאייר קרח:

משפחת הלוי לתלדתם:
ובני מררי מחלי ומושי. אלין. זרעית לוי
לתולדתהון: **ב ויקח עמרם**
את-יוכבד דדתו לו
לאשה ותלד לו את-
אהרן ואת-משה ושני חיי
עמרם שבע ושלושים
ומאת שנה: ונסיב עמרם. ית
יוכבד אחת אבוהי ליה לאתו. וילידת
ליה. ית אהרן וית משה. ושני חיי עמרם.

מאה ותלתין ושבע שניין: **כא ובני יצהר קרח ונפג**
וזכרי: ובני יצהר. קרח ונפג וזכרי: **כב ובני עזיאל**
מישאל ואלצפן וסתרי: ובני עזיאל. מישאל ואלצפן
וסתרי: **כג ויקח אהרן את-אלישבע בת-עמינדב**
אחות נחשון לו לאשה ותלד לו את-נדב
ואת-אביהוא את-אלעזר ואת-איתמר: ונסיב
אהרן. ית אלישבע בת עמינדב. אחתיה דנחשון ליה לאתו. וילידת
ליה. ית נדב וית אביהוא. ית אלעזר וית איתמר: **כד ובני קרח**
אסיר ואלקנה ואביאסף אלה משפחת
הקרחי: ובני קרח. אסיר ואלקנה ואביאסף. אלין זרעית קרח:

— רש"י —

כ יוכבד דדתו. אחת אבוהי בת לוי אחות קרח: כג אחות נחשון. מכאן למדנו הנזכר

תפסיר רס"ג

כה) ואלעזר אבן הרון. תזנוג באמראה מן בנאת פוטיאל. פולדת לה פינחס. הולאי רויסא אבא אלליואנין לעשאיריהם: כו) המא הרון ומוסי. אלדי קאל אללה להמא. אכירגא בני אסראיל. מן בלד מצר עלי גיושדהם: כז) המא אלמכאטבין פרעון מלך מצר. ליכירגא בני אסראיל מן מצר. המא מוסי והרון:

כה ואלעזר בן-אהרן לקח-
לו מבנות פוטיאל לו
לאשה ותלד לו את-
פינחס אלה ראשי אבות
הלויים למשפחתם: ואלעזר
בן אהרן. נסיב ליה מבנת פוטיאל ליה
לאתו. וילידת ליה ית פינחס. אלין.
רישי אבהת ליאי לזרעיתיהון:

כו הוא אהרן ומשה אשר אמר יהוה להם
הוציאו את-בני ישראל מארץ מצרים
על-עבאתם: הוא אהרן ומשה. דאמר יי להון. אפיקו. ית בני
ישראל. מארעא דמצרים על חיליהון: כז הם המדברים
אל-פרעה מלך-מצרים להוציא את-בני-
ישראל ממצרים הוא משה ואהרן: אנון. דממללין

רס"י

אשה צריך לבדוק באחיה: כה מבנות פוטיאל. מזרע יתרו שפטם עגלים לעבודה ורה. ומזרע יוסף שפטפט ביצרו: כו הוא אהרן ומשה. אלו שהזכרו למעלה, שילדה יוכבד לעמרם, הוא אהרן ומשה. יש מקומות שמקדים אהרן למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר לך ששקולין זולק הדקדוק: כז הם המדברים. במחברת בן אשר ז"ל המדברים, שוא שתחת המ"ם נח. ועל דקדוקו אנו סומכים. ובשאר המקרא נד (לשון מהר"ב): הוא משה ואהרן. בקצת תיגאן תיבת הוא בטפחא:

שמן המור (כ) הם המדברים. הה"א געי והשוא שבמ"מ נח כ"מ מחה"ד ממ"ש בשמואל א' פר' י"ח פס' ז'. המשחקות הה"א במאריך והשוא נח. ואכמ"ל.

תפסיד רס"ג

כח) ולמא כאן פי יום כ'אטב
אללה מוסי' פיה פי בלד מצר:
כט) קאל אללה למוסי' אנא
אללה. כלם פרעון מלך מצר.
בגמיע מא אמרה בה:
ל) פקאל בין ידיה. הודיא אנא
אלתג אלפם ופיף יסמע מני
פרעון: ז א) פקאל אללה
לה. אנצ'ר. קד געלעד
אסתאדא פי אמר פרעון.
והרון אכיד יפון תרגמאנד:

עם פרעה מלכא דמצרים. לאפקא ית
בני ישראל ממצרים. הוא משה ואהרן:
כה) ויהי ביום דבר יהוה
אל-משה בארץ מצרים:
והוה. ביומא דמליל יי. עם משה בארעא
דמצרים: ס (שלישי) כט) וידבר
יהוה אל-משה לאמר אני
יהוה דבר אל-פרעה מלך

מצרים את כל-אשר אני דבר אליך: ומליל יי. עם
משה למימר אנא יי. מליל. עם פרעה מלכא דמצרים. ית כל דאנא
ממליל עמד: ויאמר משה לפני יהוה הן אני
ערל שפתים ואיך ישמע אלי פרעה: ואמר משה
קדם יי. הא אנא יקיר ממלל. ואיכדין. יקביל מני פרעה: פ
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה רְאֵה נִתְּתִיךָ
אֱלֹהִים לַפְּרֹעֶה וְאַהֲרֹן אֲחִיךָ יִהְיֶה נְבִיאָךְ: וַאֲמַר
יְיָ לְמֹשֶׁה. חֲזִי. דמניתך רב לפרעה. ואהרן אחיך יהי מתורגמןך:

• רש"י •

הענין, וכך היא השטח כאדם האומר נחזור
על הראשונות:
ז) נתתיך אלהים לפרעה. שופט ורודה
לרדותו במכות ויסורין: יהיה נביאך.
בתרגומו מתורגמן, וכן כל לשון נבואה
אדם המכריז ומשמיע לעם דברי תוכחות,
והוא מגזרת (שע"כ ז יט) גיב שפתים,
(משלי י לא) יגוב חכמה, ויכל מהתנבות
דשמואל (א' י יג). וכלשן קוראין לו פריק"א:

כח) ויהי ביום דבר וגו'. מחבר למקרא
שלאחריו: כט) וידבר ה'. הוא הדבור עצמו
האמור למעלה (פסוק יא) בא דבר אל פרעה
מלך מצרים, אלא מתוך שהפסיק הענין כדי
ליחסם, חזר הענין עליו להתחיל בו: אני ה'.
בדאי אני לשלחך ולקיים דברי שליחותי:
וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִפְנֵי ה'. היא האמירה
שאמר למעלה (פסוק יב) הן בני ישראל לא
שמעו אלי, ושנה הפתוב כאן כיון שהפסיק

תפסיר רס"ג

ב אֶתְּהָ תִּדְבֹּר אֶת כָּל־
 אֲשֶׁר אֶצְוֶה וְאַהֲרֹן אֲחִידִי
 יִדְבֹּר אֶל־פַּרְעֹה וְשִׁלַּח
 אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְצוֹ:
 אֶת תַּמְלִיל. יֵת כָּל דְּאַפְקֹדֶנֶךָ. וְאַהֲרֹן
 אַחִידִי יַמְלִיל עִם פַּרְעֹה. וְיִשְׁלַח יֵת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְצָה: ג וְאֲנִי אֶקְשֶׁה
 אֶת־לֵב פַּרְעֹה וְהִרְבִּיתִי
 אֶת־אֲתֹתַי וְאֶת־מוֹפְתֵי

(ב) אַנְתָּ תִּכְלֹם הָרוֹן אֲכִידִי
 בְּגִמִּיעַ מֵאֵ אֲמִיד בַּה. וְהָרוֹן
 אֲכִידִי יִכְלֹם פַּרְעֹה. לִיטְלֹק בְּנֵי
 אִסְרָאֵל מִן בְּלָדָה: (ג) וְאֲנִי
 אֶצְעֵב קֶלֶב פַּרְעֹה. וְאַכְתִּיר
 אִי־אֲתִי. וּבְרָאֲהִינִי פִי בְּלָד מִצְרָ:
 (ד) וְלֹא יִקְבֹּל מִנְכֶם פַּרְעֹה. חֲתִי
 אַחֵל אֶפְתִּי בְּאַלְמִצְרִיּוֹן. וְאַכְרֵג
 גִּיּוּשִׁי. קוֹמִי בְּנֵי אִסְרָאֵל מִן
 בְּלָד מִצְרָ. בְּאַחְכָּאם עֲצִימָה:
 (ה) וְיַעֲלֻמוֹן אֲלִמְצִרִיּוֹן אֲנִי
 אֲלֹלָה. אֲדִיא אֲטִלְקֹת אֶפְאֲתִי

בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: וְאֲנִי אֶקְשֶׁה יֵת לִבָּא דְּפַרְעֹה. וְאַסְגִּי יֵת אֲתֹתַי.
 וְיֵת מוֹפְתֵי בְּאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם: ד וְלֹא־יִשְׁמַע אֲלֵכֶם פַּרְעֹה
 וְנָתַתִּי אֶת־יָדִי בְּמִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת־עַבְדֹּתִי
 אֶת־עַמִּי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשַׁפְטִים
 גְּדֹלִים: וְלֹא יִקְבִּיל מִנְכֹּן פַּרְעֹה. וְאַתִּין יֵת מַחַת גְּבוּרָתִי בְּמִצְרַיִם.
 וְאַפִּיק יֵת חִילִּי. יֵת עַמִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם. בְּדִינִין רַבְרַבִּין:
 ה וְיִדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּנֹטְתִי אֶת־יָדִי

• רס"י •

שְׁלֵחַ־הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבִיא פְּרָעֹנוֹת עַל
 הָאֲמוֹת עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה כְּדֵי שִׁישְׁמְעוּ
 יִשְׂרָאֵל וְיִירָאוּ, שְׁנֵאֲמַר (פִּסְי' ג' ו') הַכְרַתִּי
 גוֹיִם נִשְׁמוּ פְּנוֹתָם וְגו', (ש' ז') אֲמַרְתִּי
 אֵךְ תִּירָאִי אוֹתִי תִקְחִי מוֹסֵר, וְאַף עַל פִּי
 כֵּן בְּחֵמֶשׁ מִכּוֹת הָרָאוּשׁוֹנוֹת לֹא נֶאֱמַר
 וְיִחְזַק ה' אֶת לֵב פַּרְעֹה, אֲלֵא וְיִחְזַק לֵב
 פַּרְעֹה: כ אֶת יָדִי. יָד מִמֶּשׁ לְהַכּוֹת בָּהֶם:

ז אֶתְּהָ תִּדְבֹּר. פַּעַם אַחַת כָּל שְׁלִיחוֹת
 וְשְׁלִיחוֹת כְּפִי שִׁשְׁמְעֵתוּ מִפִּי, וְאַהֲרֹן אֲחִידִי
 יִמְלִיצֵנּוּ וְיַטְעִימֵנּוּ בְּאֶזְנֵי פַרְעֹה: ג וְאֲנִי
 אֶקְשֶׁה. מֵאַחַר שֶׁהִרְשִׁיעַ וְהִתְרִיס בְּגִגְדִי
 וְגִלּוֹי לִפְנֵי שְׂאִין נַחַת רוּחַ בְּאֲמוֹת עוֹבְדֵי
 עֲבוֹדָה זָרָה לְתַת לֵב שְׁלֵם לְשׁוֹב, טוֹב לִי
 שִׁיתְקַשֶּׁה לְבוֹ לְמַעַן הִרְבוֹת בּוֹ אוֹתוֹתִי
 וְתִפְרִירוּ אֶתְּם אֶת גְּבוּרוֹתִי. וְכֵן מִדְּתוֹ

תפסיר דס"ג

עליהם. ואכ'רגת בני אסראיל
מן בינהם. (ו) פצנע מוסי' וחרון.
כמא אמרהמא אללה כד'אך
צנעו: (ז) וכאן מוסי' אבן
ת'מאנן סנה. וחרון אבן
ת'לאת'ה ות'מאנן סנה. חין
פלמו פרעון: (ח) ת'ם קאל
אללה. למוסי' וחרון קאילא:
(ט) אד'א פלמכס פרעון. וקאל
אעטוני ברהאנא. פקל לחרון
כ'ד עצאך. ואטרחהא בין ידיה
תציר תנינא: (י) פדכ'ל מוסי'
וחרון אל'י פרעון. וצנעא
כד'אך כמא קאל אללה. וטרח
חרון עצאה. בין ידי פרעון

על-מצרים והוצאתי את-
בני-ישראל מתוכם: וידעון
מצראי ארי אנא יי. כד ארים ית מחת
גבורתי על מצרים. ואפיק ית בני
ישראל מביניהון: ויעש משה
ואהרן כאשר צוה יהוה
אתם בן עשו: ועבד משה ואהרן.
כמא דפקיד יי. יתהון בן עבדו:
ומשה בן-שמן שנה
ואהרן בן-שלש ושמנים
שנה בדברם אל-פרעה:

ומשה בר תמנן שנין. ואהרן. בר תמנן ותלת שנין. במללותהון עם
פרעה: פ פסוקי תיטון בספרי (רביעי) ויאמר יהוה אל-משה
ואל-אהרן לאמר: ואמר יי. למשה ולאהרן למימר: ט כי
ידבר אלכם פרעה לאמר תנו לכם מופת
ואמרת אל-אהרן קח את-מטך והשלך
לפני-פרעה יהי לתנין: ארי ימליל עמכון פרעה למימר.
הבו לכון אתא. ותימר לאהרן. סב ית חוטרך. ורמי קדם פרעה יהי
לתנינא: ויבא משה ואהרן אל-פרעה ויעשו-כן
כאשר צוה יהוה וישלך אהרן את-מטהו

• רס"י •

ט מופת. אות. להודיע שיש צורך במי ששולח אתכם: לתנין. נחש:

תפסיר רס"ג

לפני פרעה ולפני עבדיו**ויהי לתנין: ועל משה ואהרן לות****פרעה. ועבדו בן. כמא דפקיד יי. ורמא****אהרן ית חוטריה. קדם פרעה. וקדם****עבדוהי ויהוה לתנינא: ויקרא גם-****פרעה לחכמים ולמכשפים****ויעשו גם-הם חרטומי****מצרים בלהטיהם בן: וקרא****אף פרעה. לחכימא ולחרשיא. ועבדו אף אנון. חרשי מצרים.****בלחשיהון בן: ובליע מטה אהרן את-מטתם: ורמו גבר חוטריה.****והוה לתנינן. ובלע חוטרא דאהרן ית חוטריהון: ויחזק לב****פרעה ולא שמע אליהם כאשר דבר יהוה:****ואתקף לבא דפרעה. ולא קביל מנהון. כמא דמליל יי: ס****ויאמר יהוה אל-משה כבד לב****פרעה מאן לשלח העם: ואמר יי למשה. אתיקר לבא**

וקוואדה פצארת תנינא:
 (יא) תם דעא פרעון.
 באלחכמא ואלסחרה. וצנעו
 כדאד. עלמא מצר בכפיהם:
 (יב) טרח כל רגל עצאה.
 פצארת כאלתנאנין. פאבתלעת
 עצא הרון עציהם: (יג) פאשתד
 קלב פרעון. ולם יקבל מנהמא.
 כמא קאל אללה: (יד) פקאל
 אללה למוסי. קד תיקל קלב
 פרעון. ואבא אן וטלק אלקום:

❧ פתח ספר תימן ❧

• רס"י •

יח בלהטיהם. בלחשיהון ואין לו דמיון
 במקרא. ויש לדמות לו (בראשית ג כב) להט
 החרב המותהפכת, דומה שהיא מתהפכת על
 ידי לחש: יח ויבלע מטה אהרן. מאחר

וזלך הרקדוק: יח כבד לב פרעה. התרגום בנוסחאות ישנות אתיקר, ובדפוסים יש גורסין
 אתיקר וי"ג יקר. ובודאי שהגיהו כן ע"פ רש"י, ובאמת אין כוונת רש"י אל תרגום אונקלוס רק
 ר"ל שפירושו כן. ואין הכי נמי כיון לחלוק על תרגום אונקלוס. ויעויין ברא"ם דאע"פ שכבד
 הוא שם, מ"מ עבדינן מניה פועל עבר כמו זקן שהוא שם ועכ"ז עבדינן מניה פעולה, כמו ויהי
 כי זקן יצחק ע"ש:

תפסיר דס"ג

טו) אַמִּץ אֱלֹהִים בְּאַלְגִּידָהּ.
הוֹדִיָּאָה כִּי־אָרַג אֵלַי אֱלֹמָא.
וְקֹף תִּלְקָאָה עָלַי שְׂאֵטִי
אַלְגִּיל. וְאַלְעֶצָא. אֱלֹדִי
אַנְקֻלְבַּת תִּעֲבָאנָא כִּי־הָא
בִּידָד: טז) וְקָל לָהּ. אֱלֹלָה
אַלָּאָה אֱלַעֲבְרָאנִין בְּעֵתִי
אַלִּיד קִאִילָא. אֱטֻלָּק קוּמִי.
יַעֲבֻדוּנִי פִי אֱלֹבֵר. וְהוֹדִיָּאָד
לִם תִּקְבֵּל אֵלַי אֱלֹאֵן: יז) כִּדָּא
קֹאֵל אֱלֹלָה. בְּהִדָּה אֱלֹכִיָּה
תַּעֲלֵם. אֲנִי אֱלֹלָה אֱלִמְעָקָב.
הָאנָא צִי־רַב בְּאַלְעֶצָא
אַלְתִּי פִי יָדִי. אֱלֹמָא אֱלֹדִי
פִי אֱלֹגִיל פִּינְקֻלָּב דְּמָא:

דְּפִרְעָה. סָרִיב לְשַׁלְחָא עֲמָא: טז) לֵךְ
אַל־פִּרְעָה בִּבְקָר הֵנָּה יֵצֵא
הַמִּיָּמָה וְנִצְבֹּת לְקִרְאָתוֹ
עַל־שֹׁפֵת הַיָּאֵר וְהַמַּטֶּה
אֲשֶׁר־נִהְפָךְ לְנַחֲשׁ תִּקַּח
בִּידָד: אִיזִיל לֹות פִּרְעָה בְּצַפְרָא. הָא
נָפִיק לְמִיָּא. וְתַתְּעִתֵּד לְקַדְמוּתִיהָ עַל
כִּיף נִהָרָא. וְחוּטְרָא. דְּאֵתְהַפִּיךְ לְחוּיָא
תַּסֵּב בִּידָד: טז) וְאִמְרַת אֱלֹי
יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים
שְׁלַחְנִי אֱלִיד לְאֹמֵר שְׁלַח

אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי בַּמִּדְבָּר וְהֵנָּה לֹא־שָׁמַעְתָּ
עַד־כֹּה: וְתִימַר לִיה. יי. אֱלֹהָא דִּיהוּדָאִי שְׁלַחְנִי לְוֹתֵךְ לְמִימַר.
שְׁלַח יְת עַמִּי. וַיִּפְלְחוּן קַדְמִי בַּמִּדְבָּרָא. וְהָא לֹא קִבִּילְתָּא עַד כְּעֵן:
כ) אָמַר יְהוָה בְּזֹאת תִּדְעֵ כִּי אֲנִי יְהוָה הֵנָּה
אֲנֹכִי מִכָּה | בַּמַּטֶּה אֲשֶׁר־בְּיָדִי עַל־הַמִּים אֲשֶׁר
בַּיָּאֵר וְנִהְפְּכוּ לְדָם: כד) אָמַר יי. בְּדָא תִדְע. אָרִי אָנָא יי.
הָא אָנָא. מַחִי בְּחוּטְרָא דְּבִידִי. עַל מִיָּא. דְּבִנְהָרָא וְיִתְהַפְּכוּן לְדָמָא:

— רש"י —

טו הֵנָּה יֵצֵא הַמִּיָּמָה. לְנִקְבִי, שְׁהִיָּה עוֹשָׂה
עֲצָמוֹ אֱלֹהִים וְאֹמֵר שְׂאִינוּ צְרִיף לְנִקְבִי
וּמִשְׁכִּים וְיוֹצֵא לְגִילּוֹס וְעוֹשָׂה שֵׁם צְרִכִּי:
טז עַד כֹּה. עַד הֵנָּה וּמִדְּרָשׁוֹ עַד שֶׁתִּשְׁמַע
מִמֶּנִּי מִכָּת בְּכוֹרוֹת, שְׁאִפְתַּח בָּהּ בְּכֹה (יב ז)
כֹּה אָמַר ה' בְּחֻצוֹת הַלְלִילָה: יז וְנִהְפְּכוּ
לְדָם. לְפִי שְׂאִין גִּשְׁמִים יוֹרְדִים בְּמִצְרַיִם,
וְגִילּוֹס עוֹלָה וּמִשְׁקָה אֶת הָאָרֶץ, וּמִצְרַיִם

תפסיר רס"ג

יח ואלסמך אלדי פי אלנל,
 יתמאות ונתן אלנל. ויעז
 אלמזריון. אן ישרבון מאא מן
 אלנל: יט) תים קאל אללה
 למוסי. קל להרון. כיד' עצאד
 ומד ידך עלי מיות אלמזריון.
 ואנהארהם וכ'לגאנהם
 ואגאמהם וסאיר מלאם
 מיאדם פתציר דמא. ויכון דם
 פי גמיע בלד מצר. ופי אואני
 אלכ'שב ואלחגארה: כ) פצנע
 כד'אד מוסי' וחרון. כמא קאל
 תפסיר רס"ג
 יח ואלסמך אלדי פי אלנל,
 יתמאות ונתן אלנל. ויעז
 אלמזריון. אן ישרבון מאא מן
 אלנל: יט) תים קאל אללה
 למוסי. קל להרון. כיד' עצאד
 ומד ידך עלי מיות אלמזריון.
 ואנהארהם וכ'לגאנהם
 ואגאמהם וסאיר מלאם
 מיאדם פתציר דמא. ויכון דם
 פי גמיע בלד מצר. ופי אואני
 אלכ'שב ואלחגארה: כ) פצנע
 כד'אד מוסי' וחרון. כמא קאל
 על-מימי מצרים על-נהרתם | על-יאריהם
 ועל-אגמיהם ועל כל-מקוה מימיהם ויהיו-דם
 והיה דם בכל-ארץ מצרים ובעצים ובאבנים:
 ואמר יי למשה. אימר לאהרן. סב חוטרך וארים ידך על מִיַּא
 דמצראי. על נהריהון על ארתיהון ועל אגמיהון. ועל. כל בית כנישת
 מימיהון ויהיו דמא בכל ארעא דמצרים. ובמני אעא ובמני
 אבנא: פ ויעשו-בן משה ואהרן כאשר | צוה
 יהוה וירם במטה ויד את-המים אשר ביאר

— רס"י —

נגרים העשויות בידי אדם משפת
 הנהר לשדות, ונילוס מימיו מתברכים
 ועולה דרך היאורים ומשקה השדות:
אגמיהם. קבוצת מים שאינן נובעין
 ואינן מושכין, אלא עומדין במקום אחד,
 וקורין לו מיטני"ק: **בכל ארץ מצרים.** אף
 במרחצאות ובאמבטאות שבבתים: **ובעצים**
ובאבנים. מים שבכלי עץ ובכלי אבן:

עובדים לנילוס, לפיכך הלקה את יראתם
 ואחר כך הלקה אותם: יח ונלאו מצרים.
 לבקש רפואה למי היאור שיהיו ראויין
 לשמות: יט ואמר אל אהרן. לפי שהגין
 היאור על משה כשנשקף לתוכו, לפיכך לא
 לקה על ידו לא בדם ולא בצפרדעים, ולקה
 על ידי אהרן: **נהרתם.** הם נהרות המושכים
 כעין נהרות שלנו: **יאריהם.** הם ברכות

תפסיר דס"ג

אללה. ורפע אלעצא וצ'רב
אלמא אלדי פי אלגיל.
בחצ'רה פרעון וקנאודה.
פאנקלב גמיע אלמא אלדי פי
אלגיל דמא: כא) ואלסמך
אלדי פי אלגיל תמאות ונתן
אלגיל. ועגז אלמצריון. אן
ישרבו מנה מוא. פצאר אלדס
פי גמיע בלד מצר: כב) פצנע
כדיאך עלמא מצר בכ'פיהום
פאשתד קלב פרעון ולם
יקבל מנהמא כמא קאל
אללה: כג) תם ולא פרעון.
ודכיל אלי מנזלה ולם ירד
באלה אלי הדא איצא:

לְעֵינַי פֶּרַעַה וְלֵעֵינַי עֲבָדָיו
וַיַּהֲפֹכּוּ כָּל-הַמִּים אֲשֶׁר-
בִּיאָר לָדָם: וַעֲבָדוּ בֶן מִשֶּׁה וְאַהֲרֹן.
כָּמָא דַּפְקִיד יי. וְאָרִים בְּחוּטְרָא וּמַחָא יֵת
מִיָּא דְּבִנְהָרָא. לְעֵינַי פֶּרַעַה. וְלֵעֵינַי
עֲבָדוּהִי. וְאַתְּהִפִּיכוּ. כָּל מִיָּא דְּבִנְהָרָא
לְדָמָא: כָּא וְהִדְגָּה אֲשֶׁר-בִּיאָר
מִתָּה וַיִּבְאֵשׁ הַיָּאָר וְלֹא-
יָכִלוּ מִצְרַיִם לְשִׁתּוֹת מִים
מִן-הַיָּאָר וַיְהִי הַדָּם בְּכָל-

אָרֶץ מִצְרַיִם: וְנוֹנִי דְּבִנְהָרָא מִיתוּ

וסרי נהרא. ולא יכילו מצראי. למשתי מיא מן נהרא. והוה דמא בכל
ארעא דמצרים: כב ויעשו-בן חרטמי מצרים
בלטיהם ויחזק לב-פרעה ולא-שמע אליהם
כאשר דבר יהוה: ועבדו בן. חרשי מצרים בלחשיהון.
ואתקף לבא דפרעה ולא קביל מנהון. כמא דמליל יי: כג ויפן
פרעה ויבא אל-ביתו ולא-שת לבו גם-לזאת:
ואתפני פרעה. ועל לביתיה. ולא שוי לביה אף לדא:

• רש"י •

כז בלטיהם. לחש שאומרין אותו בלט
ובחשאי. ורבותינו אמרו בלטיהם מעשה
שדים, בלטיהם מעשה כשפים: ויחזק לב
פרעה. לומר על ידי מכשפות אתם עושים

בן, תבן אתם מכניסין לעפריים, עיר שבלה
תבן, אף אתם מביאין מכשפות למצרים
שבלה כשפים: כג גם לזאת. למופת
המשה, שנהפך לתנין ולא לזה שלדם:

תפסיר רס"ג

כָּל־מִצְרַיִם וַיַּחֲפְרוּ
 סְבִיבַת הַיָּאֵר מִיַּם לְשֹׁתוֹת
 כִּי לֹא יָכֻלוּ לְשֹׁתָת מִמֵּי
 הַיָּאֵר: וַחֲפְרוּ כָּל מִצְרָאִי סַחֲרָנוֹת
 נִהְרָא מֵיָּא לְמִשְׁתֵּי. אֲרִי לֹא יָכִילוּ
 לְמִשְׁתֵּי. מִמֵּיָּא דְּבִנְהָרָא: כֹּה וַיִּמְלֵא
 שִׁבְעַת יָמִים אַחֲרֵי הַכּוֹת־
 יְהוָה אֶת־הַיָּאֵר: וּשְׁלִימוּ שִׁבְעָא

כד) ואחפתפר גמיע אלמצריון.
 הואלי אלגיל אבארא לישרבו
 מנהא. אד' לם יטיקו אן
 ישרבו. מן מא אלגיל:
 כה) ולמא כמלת סבעה' איאם.
 בעד מא צ'רב אללה אלגיל
 בדאלד: כו) פקאל אללה
 למוסי'. אדכ'ל אלי פרעון.
 וקל לה. כד'א קאל אללה.
 אטלק קומי יעבדוני. כז) פאן
 אבית אן תטלקהום. האנא
 צאדם תכ'מך באלצ'פאדע:
 כח) ותסעי מן אלגיל

יִמִּין. בְּתַר דְּמַחָא יִי יֵת נִהְרָא: פ

כָּה וַיִּמְלֵא ❖ רַב־עַרְיָ בִּסְפָרִי תִּסְרִן ❖ כָּה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֵל־
 פְּרַעֲהַ וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח אֶת־
 עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי: וְאָמַר יִי לְמֹשֶׁה. עוֹל לֹות פְּרַעֲהַ. וְתִימַר לִיָּה.
 כְּדָנָן אָמַר יִי. שְׁלַח יֵת עַמִּי וַיִּפְלַחוּן קִדְמִי: כֹּה וְאִם־מָאֵן
 אַתָּה לְשַׁלַּח הִנֵּה אֲנֹכִי נִגַּף אֶת־כָּל־גְּבוּלְךָ
 בַּצִּפְרִדִּיעִים: וְאִם מְסָרִיב אֶת לְשַׁלַּחָא. הָא אָנָּא. מַחִי. יֵת כָּל
 תַּחֲוֹמְךָ בַּעֲוִרְדֵּעֵנִיָּא: כֹּה וַיִּשְׁרַץ הַיָּאֵר צִפְרִדִּיעִים וַעֲלוּ

• רס"י •

נגף את כל גבולך. מכה, וכן כל לשון
 מגפה אינו לשון מיתה אלא לשון מכה, וכן
 (שמות כא כז) ונגפו אשה הרד, אינו לשון
 מיתה, וכן (ירמיה יג טז) ובטרום יתנגפו
 רגליכם, (ספרי טז יז) פן תגוף באבן רגלך,
 (ישעיה ח יד) ולאבן נגף: כה ועלו. מן היאור:
 בביתך. ואחר כך בבתי עבדיך. הוא התחיל

כח וימלא. מנגן שבעת ימים, שלא שב
 היאור לקדמותו, שהיתה המכה משמשת
 רביע חדש ושלישה חלקים היה מעיד
 ומתרה בהם: כז ואם מאן אתה. ואם סרבן
 אתה. מאן כמו ממאן, מסרב, אלא כנה
 האדם על שם המפעל, כמו (איוב טז יז) שלח.
 (ירמיה מח יא) ושלקט, (מלכים א' כ מג) סר וזעף:

תפסיר דס"ג

אלצ'פאדע. וְתַצַּעַד וְתִדְכֹּל פִּי
בֵּיתְךָ. וְפִי כִדְר מִצְעָדךָ וְעָלִי
סְרִירְךָ. וְפִי תִנְאֲנִירְךָ וּמִעֲאֲגֻנְךָ:
(כט) וְפִי גִסְמֶךָ וְגִסְס קוּמְךָ
וְקוּאֲדֶךָ. תַּצַּעַד אֶלְצ'פֹּאדֶע:
ח א) פִּקְאֵל אֶלְלָה לְמוֹסִי. קֵל
לְהָרוֹן. מִד יֶדְךָ בְּעֶצֶאדְךָ. עָלִי
אֶלְאֲנֶהֶאֶר וְאֶלְכִּלְגֶּאן
וְאֶלְאֲגֶאֶם. וְאֶעֱעֵד אֶלְצ'פֹּאדֶע
עָלִי בְּלֹד מִצְרַיִם: (ב) פִּמֵּד הָרוֹן
יִדְהָ. עָלִי מִיֵּאֵת אֶלְמִצְרַיִן.
פִּצְעֵד אֶלְצ'פֹּאדֶע. וְגִטָּא בְּלֹד
מִצְרַיִם: (ג) וְצִנֵּעַ. כְּדֹאדְךָ אֶלְעִלְמָא

וּבָאוּ בְּבֵיתְךָ וּבַחֲדָר
מִשְׁכַּבְךָ וְעַל-מִטָּתְךָ
וּבְבֵית עֲבָדֶיךָ וּבַעֲמֶךָ
וּבַתְּנוּרֶיךָ וּבַמִּשְׁאֲרוֹתֶיךָ:
וַיִּרְבִּי נֹהֶרָא עוֹרֵדְעֵנִיָּא. וַיִּסְקוּן וַיִּיעֲלוּן
בְּבֵיתְךָ. וּבִאֲדָרוֹן בֵּית מִשְׁכַּבְךָ וְעַל
עֲרֹסֶתְךָ. וּבְבֵית עֲבָדְךָ וּבַעֲמֶךָ. וּבַתְּנוּרֶךָ
וּבִאֲצֻתְךָ: כט וּבִכָּה וּבַעֲמֶךָ
וּבְכָל-עֲבָדֶיךָ יַעֲלוּ

הַצִּפְרֵדְעִים: וְכָךְ וּבַעֲמֶךָ וּבְכָל

עֲבָדְךָ: יִסְקוּן עוֹרֵדְעֵנִיָּא: ח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה
אָמַר אֶל-אַהֲרֹן נִטָּה אֶת-יָדְךָ בְּמִטָּתְךָ עַל-
הַנִּהָרֹת עַל-הַיָּאֲרִים וְעַל-הָאֲגָמִים וְהָעַל אֶת-
הַצִּפְרֵדְעִים עַל-אַרְץ מִצְרַיִם: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶ�ה. אֵימַר
לְאַהֲרֹן. אֲרִים יָת יָדְךָ בַּחוּטְרֶךָ. עַל נֹהֲרֵיָא. עַל אֲרֵתֵיָא וְעַל אֲגָמֵיָא.
וְאִסִּיק יָת עוֹרֵדְעֵנִיָּא עַל אֲרֵעָא דְּמִצְרַיִם: כ וַיֵּט אֶהֱרֹן אֶת-
יָדוֹ עַל מִימֵי מִצְרַיִם וְהָעַל הַצִּפְרֵדְעִים וְהָכַס אֶת-
אַרְץ מִצְרַיִם: וְאֲרִים אֶהֱרֹן יָת יְדֵיהָ. עַל מִיָּא דְּמִצְרַיִם. וְסִלִּיקוּ
עוֹרֵדְעֵנִיָּא. וְחָפּוּ יָת אֲרֵעָא דְּמִצְרַיִם: ג וַיַּעֲשׂוּ-כֵן הַחֲרָטָמִים

• רש"י •

בְּעֶצֶה תְּחַלֵּה (שמות ח ט) וַיֹּאמֶר אֶל עֲמוֹ. ח ז וְהָעַל הַצִּפְרֵדְעִים. צִפְרֵדְעִים אֶחָת הָיְתָה
וּמִמֶּנּוּ הִתְחַלֵּה הַפְּרָעָנוּת: כט וּבִכָּה וּבַעֲמֶךָ. וְהָיוּ מִכֵּין אוֹתָהּ וְהָיָא מִתְּנוּת נְחִילִים נְחִילִים
בְּתוֹךְ מַעֲיָהֶם נִכְנָסִין וּמִקְרָקְרִין: וְהָיוּ מְדַרְשׁוֹ. וּפְשׁוּטוֹ יֵשׁ לִזְמֹר שְׂרוּץ

תפסיר רס"ג

בְּלִטְיָהֶם וַיַּעֲלוּ אֶת-

הַצִּפְרֹדָעִים עַל-אֶרֶץ

מִצְרַיִם: וַעֲבְדוּ בֶן חֲרָשִׁיא

בְּלִחְשִׁיהוֹן, וַאֲסִיקוּ יָת עוֹרֵד־עֲנִיָּא עַל

אַרְעָא דְּמִצְרַיִם: וַיִּקְרָא פִּרְעֹה

לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר

הֶעֱתִירוּ אֶל-יְהוָה וַיִּסַּר

הַצִּפְרֹדָעִים מִמֶּנִּי וּמִעַמִּי וַאֲשַׁלַּח אֶת-הָעַם

וַיִּזְבְּחוּ לַיהוָה: וַיִּקְרָא פִּרְעֹה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן. וַאֲמַר צֵלוּ קָדָם יִי.

וַיַּעֲדִי עוֹרֵד־עֲנִיָּא. מִנִּי וּמִעַמִּי. וַאֲשַׁלַּח יָת עַמָּא. וַיִּזְבְּחוּן קָדָם יִי:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפִרְעֹה הִתְפָּאֵר עָלַי לְמַתִּי |

אֶעֱתִיר לָךְ וְלַעֲבָדֶיךָ וְלַעֲמֹךָ לְהַכְרִית

הַצִּפְרֹדָעִים מִמֶּךָ וּמִבְּתֶיךָ רַק בִּיֹאֵר תִּשְׁאֲרָנָה:

וַאֲמַר מֹשֶׁה לְפִרְעֹה שְׂאֵל לָךְ גְּבוּרָא הֵב לָךְ זִמָּן. לְאַמְתִּי אֲצַלִּי

עֲלֶיךָ. וְעַל עַבְדְּךָ וְעַל עַמְּךָ. לְשִׁיצָאָה עוֹרֵד־עֲנִיָּא. מִנְּךָ וּמִבְּתֶיךָ.

בְּכִפְיָהוּם. וַאֲצַעְדוּ אֶלְצִפְרָדַע
עָלַי בְּלִד מִצְרַיִם: דְּפִדְעָא פִרְעוֹן
בְּמוֹסִי וְהָרוֹן. וְקָאֵל אֲשַׁפְעוּ
אֵלַי אֱלֹלָה. יִזִּיל אֶלְצִפְרָדַע.
עֲנִי וְעַן קוֹמִי. חֲתָא אֲטִלֵּק
אֱלֹקִים. וַיִּזְבְּחוּ לַיהוָה: (ה) קָאֵל לָהּ
מוֹסִי אֶתְקַרַּח עָלַי. מִתָּא תִּשְׂא
אֵן אֲשַׁפְעָ לָךְ. וְלִקְוָאֲדָךְ וְקוֹמֵךְ.
פִּינְקֻטֵּעַ אֶלְצִפְרָדַע. עַנְךָ וְעַן
מִנְּאֲלֶיךָ. וְתִבְקָא פִי אֱלֹלִיל פִּקֻּט:

• רס"י •

וְתִרְאָה אִם אֲשִׁלֵּם דְּבָרִי לְמוֹעֵד שְׁתִּקְבַּע לִי.
אֵלֹי נֹאמֶר מְתִי אֶעֱתִיר, הִנֵּה מִשְׁמַע מְתִי
אֶתְפַּלֵּל, עֲבָשִׁי שְׁנֹאמֶר לְמַתִּי מִשְׁמַע אֲנִי
הַיּוֹם אֶתְפַּלֵּל עָלֶיךָ שְׁיִכְרְתוּ הַצִּפְרֹדָעִים לְזִמָּן
שְׁתִּקְבַּע עָלַי, אֲמֹר לְאַיִזָּה יוֹם תִּרְצֶה
שְׁיִכְרְתוּ. אֶעֱתִיר, הֶעֱתִירוּ, וְהֶעֱתִירְתִּי, וְלֹא
נֹאמֶר אֶעֱתֵר עֲתִירוּ וְעֲתִירְתִּי, מִפְּנֵי שְׂכָל לְשׁוֹן
עֲתֵר הָרַבּוֹת פִּלֵּל הוּא, וְכֹאֲשֶׁר יֹאמֶר הָרַבּוֹ,
אַרְבֵּה, וְהָרַבִּיתִי לְשׁוֹן מִפְּעִיל, כֵּן יֹאמֶר,
אֶעֱתִיר, הֶעֱתִירוּ, וְהֶעֱתִירְתִּי דְּבָרִים, וְאַבֵּי

הַצִּפְרֹדָעִים קוֹרָא לְשׁוֹן יְחִידוֹת. וְכֵן (לכֵּן יי)
וְתִהִי הַכְּנָם, הָרַחֲשָׁה דְּוִילִיכ"ס זֵלֶנּוּ, וְאַף
וְתַעַל הַצִּפְרֹדָע גְּרִימִילִיכ"ס זֵלֶנּוּ [הָרַחֲשָׁה
צִפְרֹדָעִים]: כִּי הִתְפָּאֵר עָלַי. כְּמוֹ (יִשְׁטִיכ י טו)
הִתְפָּאֵר הִגְרִין עַל הַחֲצֵב בּוֹ, מִשְׁתַּבַּח לִזְמֹר
אֲנִי גְדוֹל מִמֶּךָ וְיִטְי"ר זֵלֶנּוּ [לְהִתְפָּאֵר]. וְכֵן
הִתְפָּאֵר עָלַי, הִשְׁתַּבַּח לְהִתְחַבֵּם וּלְשֹׂאוֹל
דְּבָר גְּדוֹל וְלִזְמֹר שְׂלֵא אוֹכַל לַעֲשׂוֹתוֹ: לְמַתִּי
אֶעֱתִיר לָךְ. אֵת אֲשֶׁר אֶעֱתִיר לָךְ הַיּוֹם עַל
הַכְּרַתֵּת הַצִּפְרֹדָעִים, לְמַתִּי תִרְצֶה שְׁיִכְרְתוּ.

תפסיר דס"ג

(ו) קאל ג'דא. קאל כמא קלת.
לפי תעלם. אנה לים מתל אללה
רבנא: (ז) אד' תזול אלצ'פאדע.
ענד וען מנאזלד וקואדד
וקומד. ותבקא פי אלגיל פקט:
(ח) פלמא כ'רג מוסי' וחרון מן
ענד פרעון דעי' מוסי' אלי'
אללה. בסבב אלצ'פאדע אלתי
אחלהא בפרעון: (ט) פצנע
אללה כמא קאל מוסי'.
פתמאות אלצ'פאדע. מן
אלביות ואלדור ואלצ'ימע:
(י) וגמעהא אנאבירא

לחוד דבנהרא ישתארון: **וַיֹּאמֶר**
לְמַחֵר וַיֹּאמֶר כְּדִבְרְךָ
לְמַעַן תֵּדַע כִּי־אִין פִּיהוּה
אַלֹּהֵינוּ: וַאֲמַר לְמַחֵר. וַאֲמַר
בְּפִתְגָמְךָ. בְּדִיל דְּתֵדַע. אָרִי לִית כִּי
אַלֹּהֵנָּה: **וְיִסְרוּ** **הַצִּפְרִדְעִים מִמֶּךָ וּמִבְּתִידְךָ**
וּמִעֲבָדֶיךָ וּמִעֲמֶךָ רַק בִּיֹאֵר
תִּשְׁאֲרֶנָּה: ויעדון עורדעניא. מנד

ומביתך. ומעבדך ומעמך. לחוד דבנהרא ישתארון: **וַיֵּצֵא**
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מֵעַם פְּרַעְה וַיֵּצֵעַק מֹשֶׁה אֶל־
יְהוָה עַל־דְּבַר הַצִּפְרִדְעִים אֲשֶׁר־שָׁם לְפַרְעֹה:
ונפק משה. ואהרן מלות פרעה. וצלי משה קדם יי. על עיסק
עורדעניא דשוי לפרעה: **וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה**
וַיָּמָתוּ הַצִּפְרִדְעִים מִן־הַבָּתִּים מִן־הַחֲצֹרֹת וּמִן־
הַשָּׂדֶת: ועבד יי בפתגמא דמשה. ומיתו עורדעניא. מן בתיא מן
דדתא ומן חקלתא: **וַיֵּצְבְּרוּ אַתֶּם חֲמָרָם חֲמָרָם**

• רש"י •

לכלם והעתרתם עלי דבריכם (יחזקאל לה יג). למחר: יחמרם חמרם. צבורים צבורים
הרבייתם: ויאמר למחר. התפלל היום בתרגומו דגורין- גלים: יא והכבד את לבו.
שיכרתו למחר: ויצא ויצעק. מיד שיכרתו לשון פעול הוא, כמו (זכרשית יז ט) הלוך
וזלק הדקדוק: ובי-אין כין אלהינו. בתיגאן הטפחא בתיבת כין, וכ"כ מהרי"ב
בתאג שלו:

תפסיר רס"ג

וּתְבַאֵשׁ הָאָרֶץ: וּבְנָשׁוּ יִתְהוֹן

דְּגֹרִין דְּגֹרִין: וּסְרִיאוּ עַל אֶרְעָא:

וַיֵּרָא פֶּרְעָה כִּי הִיְתָה

הָרוּחָה וְהַכְבֵּד אֶת-לְבֹ

וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאִשֶּׁר

דִּבֶּר יְהוָה: וַחֲזָא פֶּרְעָה. אֲרִי הָוֶת

רוּחָתָא. וַיִּקַּר יֵת לְבִיָּהּ. וְלֹא קִבִּיל מִנְהוֹן:

כְּמָא דְמַלְלִיל יי: ס וַיֹּאמֶר

יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה אָמַר אֶל-

אַהֲרֹן נָטָה אֶת-מִטְּךָ

וְהָדָא אֶת-עֵפֶר הָאָרֶץ וְהָיָה לְכֶנֶס בְּכָל-אֶרֶץ

מִצְרַיִם: וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה. אֵימַר לְאַהֲרֹן. אֲרִים יֵת חוּטְרֶךָ. וּמַחֵי יֵת

עֲפָרָא דְאֶרְעָא. וְהָיָה לְקִלְמָתָא בְּכָל אֶרְעָא דְמִצְרַיִם: וַיַּעֲשׂוּ-כֵן

וַיֵּט אַהֲרֹן אֶת-יָדוֹ בְּמִטְּהוֹ וַיִּדֹּף אֶת-עֵפֶר הָאָרֶץ

וְהָיָה הַכֶּנֶס בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה כָּל-עֵפֶר הָאָרֶץ

הָיָה כֶּנֶס בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם: וַעֲבָדוּ כֵן. וְאֲרִים אַהֲרֹן

יֵת יָדָיָה בְּחוּטְרִיָּה וּמַחֵא יֵת עֲפָרָא דְאֶרְעָא. וְהָוֶת קִלְמָתָא. בְּאַנְשָׁא

וּבַבְּעִירָא. כָּל עֲפָרָא דְאֶרְעָא. הָוֶת קִלְמָתָא בְּכָל אֶרְעָא דְמִצְרַיִם:

וְנָסוּעַ, וְכֵן (מַלְכִּים ז' ג כז) וְהַכּוֹת אֶת מוֹאָב,

וְנָסוּעַ (שְׁמוֹנִי כז ג) וְשָׂאוֹל לוֹ בְּאַלְהֵיִם, (מַלְכִּים ח' כ לו)

הַכָּה וּפָצַע: כְּאִשֶּׁר דִּבֶּר ה'. וְהִיכֵן דִּבֶּר

(שְׁמוֹת ז' ד) וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיכֶם פֶּרְעָה: יֵצֵא אָמַר

אֲנִיבִירָא. פִּנְתַּנְתָּ אֶל-אֶרֶץ

מִנְהָא: יֵא) פִּלְמָא רָאָא פֶּרְעוֹן.

אֵן אֶלְפֶּרְגָה קָד כְּאַנְתָּ. תִּקְלָ

קִלְבָּהּ. וְלֹם יִקְבֵּל מִנְהָמָא. כְּמָא

קָאֵל אֶלְלָה: יֵב) וְקָאֵל אֶלְלָה

לְמוֹסִי. קָל לְהֶרֶן. מִד עֲצָאֵךְ.

וְאַצְרִיב תִּרְאֵב אֶל-אֶרֶץ. יֵצִיר

קִמְלָא פִי גְמִיעַ בְּלֹד מִצְר:

יֵג) פִּצְנֵעוּ כְּדָאֵךְ. וּמִד הֶרֶן

יֵדָה בְּעֲצָאֵה פִּצְרִיב תִּרְאֵב

אֶל-אֶרֶץ. פִּצְאָר אֶלְקִמְל פִי

אַלְנָאס וְאַלְבָּהָאִים. גְּמִיעַ

תִּרְאֵב אֶל-אֶרֶץ. צָאֵר קִמְלָא

פִי גְמִיעַ בְּלֹד מִצְר:

אֶל אַהֲרֹן. לֹא הָיָה הָעֵפֶר כְּדָאֵי לְלִקּוֹת עַל

יְדֵי מֹשֶׁה לְפִי שְׁהֲגִין עָלָיו כְּשֶׁהֲרָג אֶת הַמִּצְרִי

וַיִּטְמְנֵהוּ בַּחֹל וְלָקָה עַל יְדֵי אַהֲרֹן: יֵג וְהָיָה

הַכֶּנֶס. הִרְחִישָׁה דוֹלִייר"א צִלְעוּ [רְחִישֵׁת כְּנָיִם]:

וְנָסוּעַ, וְכֵן (מַלְכִּים ז' ג כז) וְהַכּוֹת אֶת מוֹאָב,

וְנָסוּעַ (שְׁמוֹנִי כז ג) וְשָׂאוֹל לוֹ בְּאַלְהֵיִם, (מַלְכִּים ח' כ לו)

הַכָּה וּפָצַע: כְּאִשֶּׁר דִּבֶּר ה'. וְהִיכֵן דִּבֶּר

(שְׁמוֹת ז' ד) וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיכֶם פֶּרְעָה: יֵצֵא אָמַר

תפסיר רס"ג

(יד) פִּצְנַע כְּדִיאַךְ אֲלַעְלָמָא
בְּכִפְיָהוּם. לִכְרָגוֹ אֲלַקְמַל וְלִם
יִטְיָקוּ. פִּתְבַּת אֲלַקְמַל. פִּי
אֲלַנָּאס וְאֲלַבְהָאִים: טו) פִּקְאֵלֶת
אֲלַעְלָמָא לְפִרְעוֹן. הִדִּיא גְרִיחָה
מִן עֲנַד אֲלֵלָה. פִּאשְׁתִּיד קִלְבָּה
וְלִם יִקְבֵּל מִנְהֻמָּא. כְּמָא קֵאל
אֲלֵלָה: טז) וְקֵאל אֲלֵלָה לְמוֹסִי.
אֲדִלְגַּב בְּאֲלֵג־דָּאָה וְקָף בֵּין יְדֵי
פִרְעוֹן. הִנְדִּיאָה כִּיאֲרָג אֲלֵי
אֲלַמָּא. וְקָל לָהּ. כְּדִיא קֵאל
אֲלֵלָה. אֲטֵלֶק קוֹמִי יַעֲבֹדוּנִי:
יז) לֹאנְדָּ אֵן אֲבִית אֵן
תִּטְלֶק קוֹמִי. הֵאָנָא בִּאֲעֵת

וַיַּעֲשׂוּ-בֶן הַחֲרָטִמִּים
בְּלִטְיָהֶם לְהוֹצִיא אֶת-
הַבָּנִים וְלֹא יָכְלוּ וַתְּהִי
הַבָּנִים בְּאֶדָם וּבַהֲמָה:
וַעֲבָדוּ בֶן חָרָשִׁיא בְּלַחֲשִׁיהוֹן. לְאִפְקָא יֵת
קִלְמָתָא וְלֹא יָכִילוּ. וַהֲוֹת קִלְמָתָא:
בְּאִנְשָׁא וּבְבַעֲיָא: טז) וַיֹּאמְרוּ
הַחֲרָטִמִּים אֶל-פֶּרַעַה אַעֲבֶע
אֱלֹהִים הוּא וַיַּחֲזֶק לִב-
פֶּרַעַה וְלֹא-שָׁמַע אֱלֹהִים

כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: וַאֲמָרוּ חָרָשִׁיא לְפֶרַעַה. מַחָא מִן קָדָם יי
הִיא. וְאִתְקַף לְבָא דְפֶרַעַה וְלֹא קִבִּיל מִנְהוֹן. כְּמָא דְמִלִּיל יי: ס
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הֲשִׁבֶם
בְּבִקָּר וְהִתִּיצַב לִפְנֵי פֶרַעַה הִנֵּה יוֹצֵא הַמִּימָה
וַאֲמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח עַמִּי
וַיַּעֲבֹדְנִי: וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה. אֶקְדִּים בְּצַפְרָא וְאִתְעַתֵּד קָדָם פֶּרַעַה.
הָא נָפִיק לְמִיָּא. וְתִימַר לִיהּ. כְּדָנָן אָמַר יי. שְׁלַח עַמִּי וַיִּפְלְחוּן קָדְמִי:
כ) כִּי אִם-אֵינְךָ מְשַׁלַּח אֶת-עַמִּי הֲנִי מְשַׁלֵּיחַ

חמדיטיר בספרי
תיטון

— רס"י —

היא: כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה'. (ז) וְלֹא יִשְׁמַע
אֲלֵיכֶם פֶּרַעַה: י מְשַׁלֵּיחַ בְּךָ. מְגֵרָה בְּךָ, וְכֵן
(דברים לב כד) וְשֶׁן בְּהִמּוֹת אֲשַׁלַּח בָּם, לְשׁוֹן
שְׁסוּי אִינְלִיטִי"ר זִלְעוּ: אֵת הָעֶרֶב. כָּל מִינֵי

יִי לְהוֹצִיא אֶת הַבָּנִים. לְבִרְאָתָם מִמְּקוֹם
אֲחֵר: וְלֹא יָכְלוּ. שְׁאִין הַשֵּׁד שׁוֹלֵט עַל בְּרִיָּה
פְּחוּתָה מִכְשַׁעוֹרָה: טו אַעֲבֶע אֱלֹהִים הוּא.
מִכָּה זֶה אֵינָה עַל יְדֵי כְשָׁפִים, מֵאֵת הַמְּקוֹם

תפסיר רס"ג

עליך (י"ג אליך). ועלי קודאך
 וסאיר קומך. ומנאליך כלט
 אלוחש. חתא תמולי מנה ביות
 אלמצריון. ואלארץ אלדי הם
 עליהא: יח) ואבין פי דיאלך
 אליום בלד אלסדיר. אלדי
 קומי מקים בה. ללא יכון תם
 וחש. לכי תעלם. אני אללה
 מסלט עלי גמיע אלעאלם:
 יט) ואציר פדאא לקומי ממא
 יחל בקומך. גידא תכון תדיה
 אלאתיה: כ) פצנע אללה כדאך.

בְּךָ וּבְעַבְדֶיךָ וּבְעַמֶּךָ
 וּבְבִתֶיךָ אֶת־הָעֵרֶב וּמְלָאוֹ
 בָּתִּי מִצָּרִים אֶת־הָעֵרֶב
 וְגַם הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־הֵם

עָלֶיהָ: אֲרִי אִם לִיתֶךָ מְשַׁלַּח יָת עַמִּי.
 הֲאֵנָּה מְשַׁלַּח בְּךָ. וּבְעַבְדְּךָ וּבְעַמֶּךָ.
 וּבְבִתְךָ יָת עֲרוּבָא. וְיִתְמָלוֹן. בָּתִּי מִצָּרָאִי
 יָת עֲרוּבָא. וְאִף אֲרַעָא דְאַנּוֹן עֲלֶיהָ:
 וְהַפְלִיתִי בַיּוֹם הַהוּא

אֶת־אֶרֶץ גִּשְׁן אֲשֶׁר עָמְדָה עָלֶיהָ לְבִלְתִּי
 הָיִיתָ־שָׁם עֵרֶב לְמַעַן תִּדְּעַ כִּי אֲנִי יְהוָה בְּקֶרֶב

הָאֶרֶץ: וְאֶפְרַיִם בְּיוֹמָא הַהוּא יָת אֲרַעָא דְגִשְׁן. דְּעַמִּי שָׂרִי עֲלֶיהָ.
 בְּדִיל דְּלֹא לְמַהוּי תַּמָּן עֲרוּבָא. בְּדִיל דְּתִדְּעַ. אֲרִי. אֲנָא יְיָ שְׁלִיט בְּגוֹ

אֲרַעָא: [ששי] יט וְשִׁמְתִּי פֶדֶת בֵּין עַמִּי וּבֵין עַמֶּךָ

לְמַחֵר יִהְיֶה הָאֵת הַזֶּה: וְאֲשׁוּי פּוֹרְקוֹן לְעַמִּי. וְעַל עַמֶּךָ

אֵיתִי מִחָא. לְמַחֵר יִהְיֶה אֲתָא הַדִּין: כ וַיַּעַשׂ יְהוָה כֵּן וַיָּבֹא

• רש"י •

והומים וכו. כדאיתא במדרש רבי תנחומא:
 יח והפליתי. והפרשתי. וכן (שמות ט ז)
 והפלה ה' וכן (דברים ל יב) לא נפלאה היא
 ממך. לא מבדלת ומפרשת היא ממך: למען
 תדע כי אני ה' בקרב הארץ. אף על פי
 ששכינתי בשמים גזרתי מתקיימת בתחתונים:
 יט ושמת פדת. שיבדיל בין עמי ובין עמך:

חיות רעות ונחשים ועקרבים בערבוביא והיו
 משחיתים בהם. ויש טעם בדבר באגדה בכל
 מכה ומכה למה זו ולמה זו. בטכסיסי
 מלחמות מלכים בא עליהם. בסדר מלכות
 בשצרה על עיר. בתחלה מקלקל מעינותיה.
 ואחר כך תוקעין עליהם ומריעין בשופרות
 ליראם ולבהלם. וכן הצפרדעים מקרקרים

וזלק הדקדוק: "ומלאו בתי מצרים. תרגום כ"י מצרים:

תפסיר דס"ג

וְדָכַל וְחֹשׁ כְּתִיר. אֱלִי בֵּית
פֶּרַעוֹן וּבֵית קְנֹאֲדָה. וּגְמִיעַ בְּלֹד
מִצְרַיִם. אֲנַפְסָד מִן קָבֵל אֱלֹחֵשׁ:
(כא) פֶּדְעָא פֶּרַעוֹן בְּמוֹסִי וְהִרְוֹן.
וְקָאֵל. אֲמַצִּי אֲדַבְּחוּ לְרַבְּכֶם פִּי
אֱלֹבֶלֶד: (כב) קָאֵל מוֹסִי. לֹא
נָטִיק אִין נַעֲנַע דִּיאֲלֵךְ. לֹאִן מֵא
יִכְרָה אֱלֹמְצִרִיוֹן. נִדְבַּחָה לֵלָה
רַבְּנָא. פֶּהֶל נִדְבַּח מֵא יִכְרָהוֹנָה
אֱלֹמְצִרִיוֹן. בְּחֻצְרֵתְהוֹם וְלֹא
יִרְגְּמוּנָא: (כג) לֶכֶן מְסַאֲפֵה
תִּלְאֲתֵהּ אִיאָם. נָסִיר פִּי
אֱלֹבֶר. נִדְבַּח לֵלָה רַבְּנָא.

עָרַב כָּבֹד בֵּיתָה פֶּרַעָה
וּבֵית עֲבָדָיו וּבְכָל־אֶרֶץ
מִצְרַיִם תִּשְׁחַת הָאֶרֶץ
מִפְּנֵי הָעָרָב: וְעַבְדֵי יִי בֶן. וְאַתָּה
עָרוּבָא תִקִּיף. לְבֵית פֶּרַעָה וּלְבֵית
עַבְדֹּהִי. וּבְכָל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם.
אֶתְחַבֵּלֶת אֶרֶץ מִן קָדָם עָרוּבָא:
בא וַיִּקְרָא פֶּרַעָה אֶל־מֹשֶׁה
וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר לָכֵן זָבַחוּ
לְאֱלֹהֵיכֶם בָּאֶרֶץ: וַיִּקְרָא פֶּרַעָה.

לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן. וַיֹּאמֶר. אִיזִילוּ. דְּבַחוּ קָדָם אֱלֹהֵכֹן בָּאֶרֶץ:
כב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא נָכוֹן לַעֲשׂוֹת כֵּן כִּי תִוָּעֲבַת
מִצְרַיִם נִזְבַּח לִיהוָה אֱלֹהֵינוּ הֵן נִזְבַּח
אֶת־תִּוָּעֲבַת מִצְרַיִם לְעֵינֵיהֶם וְלֹא יִסְקָלְנוּ:
וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה. לֹא תִקִּין לְמַעַבְדֵי בֶן. אֲרִי בְּעִירָא דְּמִצְרַיִם דְּחָלִין לִיָּה,
מִיָּה אֲנַחְנָא נִסְבִּין. לְדְבַחָא קָדָם יִי אֱלֹהֵנָא. הָא נִדְבַּח. יֵת בְּעִירָא
דְּמִצְרַיִם דְּחָלִין לִיָּה. וְאַנּוֹן יְהוֹן חֲזֹן הָלֵא יִימְרוֹן לְמַרְגְּמָנָא: כג דִּרְךְ
שְׁלֹשֶׁת יָמִים גִּלְדָּ בַּמִּדְבָּר וּזְבַחְנוּ לִיהוָה

• רש"י •

כ תִּשְׁחַת הָאֶרֶץ. נִשְׁחַתָּה הָאֶרֶץ. עֲמוֹן, וְאַצֵּל יִשְׂרָאֵל קוֹרָא אוֹתָהּ תִּוָּעֲבָה.
אֶתְחַבֵּלֶת אֶרֶץ: כא זָבַחוּ לְאֱלֹהֵיכֶם וְעוֹד יֵשׁ לֹמֵר בְּלִשׁוֹן אַחֵר תִּוָּעֲבַת
בָּאֶרֶץ. בְּמִקוֹמְכֶם, וְלֹא תִלְכוּ בַּמִּדְבָּר:
כב תִּוָּעֲבַת מִצְרַיִם. יִרְאֵת מִצְרַיִם, כְּמוֹ
(מַלְכִּים ז' כג יג) וּלְמַלְכֶם תִּוָּעֲבַת בְּנֵי
עֲמוֹן, וְאַצֵּל יִשְׂרָאֵל קוֹרָא אוֹתָהּ תִּוָּעֲבָה.
וְעוֹד יֵשׁ לֹמֵר בְּלִשׁוֹן אַחֵר תִּוָּעֲבַת
מִצְרַיִם, דְּכֵר שְׁנָאוֹי הוּא לְמִצְרַיִם זְבִיחָה
שְׁאֵנוּ זֹבְחִים, שְׁהָרִי יִרְאֵתָם אֲנוּ זֹבְחִים:
וְלֹא יִסְקָלְנוּ. בְּתַמִּיחָה:

תפסיר רס"ג

אֱלֹהֵינוּ כְּאִשֶּׁר יֹאמַר

אֱלֹהֵינוּ: מֵהַלֵּךְ תִּלְתָּא יוֹמִין. נִיזִיל

בְּמִדְבָּרָא. וְנִדְבַח קָדָם יי אֱלֹהֵנָא. כְּמָא

דְּיִימַר לָנָא: כֹּה וַיֹּאמֶר פֶּרְעֹה

אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם

וּזְבַחְתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם

בְּמִדְבָּר רַק הֲרַחֵק לֹא-

תִּרְחִיקוּ לָלֶכֶת הָעֵתִירוּ

בְּעַדִּי: וַאֲמַר פֶּרְעֹה. אֲנָא. אֲשַׁלַּח

יִתְכוֹן וְתִדְבַּחוּן. קָדָם יי אֱלֹהֵכוֹן בְּמִדְבָּרָא. לְחוּד. אֲרַחֵקָא לֹא תִרְחִיקוֹן

לְמִיזִל. צִלוּ עָלַי: כֹּה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנֹכִי יוֹצֵא

מֵעַמְּךָ וְהָעֵתִירְתִּי אֶל-יְהוָה וְסָר הָעֶרְב מִפְּרֹעֶה

מֵעַבְדֵּי וּמֵעַמּוֹ מֵחָר רַק אֶל-יִסְף פֶּרְעֹה הָתֵל

לְבַלְתִּי שַׁלַּח אֶת-הָעָם לְזִבְחַ לַיהוָה: וַאֲמַר מֹשֶׁה.

הָא אֲנָא. נָפִיק מֵעַמְךָ וְאֶצְלִי קָדָם יי. וַיַּעֲדִי עָרוּבָא. מִפְּרֹעֶה. מֵעַבְדוּהִי

וּמֵעַמִּיהָ מֵחָר. לְחוּד. לֹא יוֹסִיף פֶּרְעֹה לְשַׁקְרָא. בְּדִיל דְּלֹא לְשַׁלַּח יָת

עַמָּא. לְדְבַחָא קָדָם יי: כֹּה וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פֶּרְעֹה

וַיַּעֲתֵר אֶל-יְהוָה: וַנִּפְק מֹשֶׁה מִלּוֹת פֶּרְעֹה. וְצִלִּי קָדָם יי:

כְּמָא יֹאמַרְנָא: כֹּה קָאֵל פֶּרְעֹה. אֲנָא אֲטַלְקֶם תִּדְבַּחוּ לָלֶה רַבְכֶּם פִּי אֲלַבֵּר. עֲדָא אֲבִאֲעֲדָא לֹא תִבְעֲדוֹן פִּי אֲלִמְסִיר. אֲשַׁפְעָא עֲנִי: כֹּה קָאֵל מוֹסִי. הָאֲנָא כִּי־אֲרַג מִן עֲנִידָא וְאֲשַׁפֵּעַ אֵלַי אֲלֵלָה. פִּיזִיל אֱלֹהֵשׁ. עַן פֶּרְעֹה וְקוֹאֲדִיה וְקוֹמִיה גִּידָא. עֲדָא אֲלִסְכְּרִייה לֹא יַעֲאֻדִּיהָ פֶרְעֹה. לֹא יִטְלַק אֱלֹקוֹם. יִדְבַּחוּן לָלֶה: כֹּה פִלְמָא כִּי־ג מִן עֲנִידָה שַׁפֵּעַ אֵלַי אֲלֵלָה:

• רש"י •

כֹּה הָתֵל. כְּמוֹ לְהָתֵל: כֹּה וַיַּעֲתֵר אֶל ה'. הָיָה יָכוֹל לֵאמֹר וּמִשְׁמַע וַיִּרְבֶּה בְּתַפְלָה, נִתְאַמֵּן בְּתַפְלָה, וְכֵן אִם בָּא לֵאמֹר, וַיַּעֲתִיר וְכִשְׁהוּא אֹמֵר בְּלִשׁוֹן וַיַּפְעֵל מִשְׁמַע וַיִּרְבֶּה

וְזָלַק הִדְקִדּוֹק: כֹּה אֵל יִסְף פֶּרְעֹה הָתֵל. עֵינֵי הַתִּיּוֹ לְהַדְגִּשׁ כִּי הוּא מְקוֹר מִהַדְגוּשׁ, וְכֵן הֵנַח תְּמוּרָתוֹ עֲנִין שֶׁקֶר (מַהֲרִ"ב):

תפסיר דס"ג

כז) פֿענע אללה קמא קאל מוסי. וזאל אלוחש. מן פרעון וקנאדה וקומה. לם יבק ואחד: כח) פתקל פרעון קלבה. הדיה אלמדה איצ"א. ולם יטלק אלקום: ט א) תים קאל אללה למוסי אדכ"ל אלי פרעון. וקל לה. כד"א קאל אללה אלאה אלעבראנין. אטלק קומי יעבדוני: ב) פאנד אן אבית אן תטלקהום. ועאדך פתמסד בהם: ג) פאן אפה אללה

כז ויעש יהוה כדבר משה ויסר הערב מפרעה מעבדיו ומעמו לא נשאר אחד: ועבד יי פפתגמא דמשה. ואעדי ערובא. מפרעה מעבדוהי ומעמיה. לא אשתאר חד: כח פרעה את-לבו גם בפעם הזאת ולא שלח את-

העם: ויקר פרעה ית לביה. אף בזמנא הדא. ולא שלח ית עמא: פ אל-פרעה ודברת אליו כה-אמר יהוה אליה העבדים שלח את-עמי ויעבדני: ואמר יי למשה. עול לות פרעה. ותמליל עמיה. כדנן אמר יי אלהא דיהודאי. שלח ית עמי ויפלחון קדמי: ב כי אם-מאן אתה לשלח ועודך מחזיק בם: ארי. אם מסריב את לשלחא. ועד כען את מתקוף בהון: ג הנה יד-יהוה הויה במקנך אשר בשדה בסוסים בחמרים בגמלים בבקר

ספרי תימן

רש"י

פ ז מחזיק בם. אוהו בם, כמו (דברים כב יא) והחזיקה במבשיו: ג הנה יד ה' הויה. לשון הויה, כי כן יאמר בלשון נקבה על שעבר היתה ועל העתיד תהיה ועל העומד הויה, כמו עושה, רוצה, רועה:

להתפלל: כז ויסר הערב. ולא מתו כמו שמתו הצפרדעים, שאם מתו הויה להם הנאה בעורות: כח גם בפעם הזאת. אף על פי שאמר (פסוק כד) אנכי אשלח אתכם, לא קים הבטחתו:

תפסיר רס"ג

וּבַצֵּאן דְּבַר כְּבֹד מֵאֵד:

הָא מִחָא מִן קִדְם יי הוּא. בְּבַעֲרִךְ
דְּבַחְקֵלָא. בְּסוּסוֹתָא בְּחִמְרֵי בְּגִמְלֵי.

בְּתוֹרֵי וּבַעֲנָא מוֹתָא סְגִי לַחֲדָא:

וְהַפְלָה יְהוָה בֵּין מְקַנְה

יִשְׂרָאֵל וּבֵין מְקַנְה מִצְרַיִם

וְלֹא יָמוּת מְכַל-לְבָנֵי

יִשְׂרָאֵל דְּבַר: וַיִּפְרִישׁ יי. בֵּין

בְּעִירָא דִּישְׂרָאֵל. וּבֵין בְּעִירָא דְּמִצְרָאִי.

וְלֹא יָמוּת מְכַלָּא לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל מִדְּעַם:

וַיִּשֶׁם יְהוָה מוֹעֵד לֵאמֹר

מִחֵר יַעֲשֶׂה יְהוָה הַדְּבַר

כְּאִינְה. פִּי מוֹאשִׁיד אֶלְתִּי פִי
אֶלְצַחְרָא. פִּי אֶלְכִּיל וְאֶלְחִמִּיר
וְאֶלְגִּמְאֵל. וְאֶלְבְּקֵר וְאֶלְגִּנֵּם
וְבֹא עֲצִים גִּדָּא: (ד) וַיִּבְיִין
אֶלְלָה. בֵּין מוֹאשִׁי בְּנֵי אִסְרָאֵל.
וּבֵין מוֹאשִׁי אֶלְמִצְרִיּוֹן. וְלֹא
יָמוּת. מִן גְּמִיעַ מָא הוּא לְבָנֵי
אִסְרָאֵל שְׂוִיָּא: (ה) וַצִּיר אֶלְלָה
וְקִתָּא קִאִילָא. גִּדָּא יַצְנַע
אֶלְלָה. הֲדִיא אֶלְאִמֵּר פִּי
אֶלְבְּלָד: (ו) פְּצַנַע אֶלְלָה הֲדִיא
אֶלְאִמֵּר מִן גִּד. וּמֵאֵת גְּמִיעַ
מוֹאשִׁי אֶלְמִצְרִיּוֹן. וּמִן מוֹאשִׁי
בְּנֵי אִסְרָאֵל לֹם יָמוּת וְאַחַד:
(ז) פְּבַעַת פִּרְעוֹן. פְּנִצִּיר. פִּאֲדִי
לֹם יָמוּת מִן מוֹאשִׁי בְּנֵי
אִסְרָאֵל וְאַחַד. פְּתִקֵּל קִלְבָּה.

הַזֶּה בְּאַרְיָן: וְשׁוּי יי זְמַנָּא לְמִימֵר. מִחֵר. יַעֲבִיד יי. פְּתַגְמָא הָדִין

בְּאַרְעָא: וַיַּעַשׂ יְהוָה אֶת-הַדְּבַר הַזֶּה מִמַּחֲרַת

וַיָּמָת כָּל מְקַנְה מִצְרַיִם וּמִמְקַנְה בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל

לֹא-מָת אֶחָד: וְעַבְד יי. יֵת פְּתַגְמָא הָדִין מִיּוֹמָא דְּבִתְרוּהִי.

וּמִית. כָּל בְּעִירָא דְּמִצְרָאִי. וּמִבְּעִירָא דְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא מִית חַד:

וַיִּשְׁלַח פִּרְעֹה וְהִנֵּה לֹא-מָת מִמְקַנְה יִשְׂרָאֵל

עַד-אֶחָד וַיִּכְבֹּד לֵב פִּרְעֹה וְלֹא שְׁלַח אֶת-

הָעָם: וּשְׁלַח פִּרְעֹה. וְהָא. לֹא מִית. מִבְּעִירָא דִּישְׂרָאֵל עַד חַד.

• רש"י •

ד וְהַפְלָה. וְהַבְדִּיל:

וְזֶלֶק הַדְּקִדּוּק: דְּבַר כְּבֹד מֵאֵד. כ"ה בַּמִּקְצֵת תִּיגָאן הַטְּפָחָא בְּתִיבַת כְּבֹד וּבִקְצָתָם בַּמֵּאֲרָכָה:

תפסיר דס"ג

ולם יטלק אלקום: ח) פקאל
אללה למוסי' וחרון. כ'ד'י לכם
מל חפניכמא. מן פיה אלאתון.
ויהוי בה מוסי'. פי אלהוי'
בחצ'רה' פרעון: ט) ויציר
ג'בארא. פי גמיע בלד מצר.
ויכון פי אלנאס ואלבהאים.
קרח נאבת מתנפט. פי גמיע
בלד מצר: י) פאכ'דיא מן פיה
אלאתון. ווקפא בין ידי פרעון.
והווא בה מוסי' פי אלהוא.

ואתיקר לבא דפרעה. ולא שלח ית
עמא: פ ח ואמר יהוה אל-
משה ואל-אהרן קחו לכם
מלא חפניכם פיה כבשן
וזרקו משה השמימה
לעיני פרעה: ואמר יי למשה
ולאהרן. סבו לבון מלי חופניכון. פיה
דאתונא. ויזרקניה משה. לצית שמיא
לעיני פרעה: ט והיה לאבק על

כל-ארץ מצרים והיה על-האדם ועל-
הבהמה לשחין פרח אבעבעת בכל-ארץ
מצרים: ויהי לאבקה. על כל ארעא דמצרים. ויהי על אנשא ועל
בעירא. לשחין סגי. אבעבועין בכל ארעא דמצרים: י ויקחו
את-פיה הכבשן ויעמדו לפני פרעה ויזרק
אתו משה השמימה ויהי שחין אבעבעת פרח
באדם ובבהמה: ונסיבו ית פיה דאתונא. וקמו קדם פרעה.

— רש"י —

שהלך האבק על כל ארץ מצרים: ט לשחין
פֶּרַח אֲבַעְבֻּעֵת. כְּתִרְגוּמוֹ לְשַׁחִין סָגִי
אֲבַעְבֻּעֵין, שְׁעַל יְדוֹ צוּמְחִין בְּהֵן בּוֹעוֹת:
שַׁחִין. לְשׁוֹן חֲמִימוֹת. וְהִרְבֵּה יֵשׁ בְּלִשׁוֹן
מִשְׁנָה (יומא נג ז) שְׁנָה שְׁחוּנָה: י בְּאָדָם
וּבַבְּהֵמָה. וְאִם תֹּאמַר מֵאֵין הָיוּ לָהֶם
הַבְּהֵמוֹת וְהָלֹא כָּבֵד נֶאֱמַר (פסוק ו) וַיָּמָת כָּל

ח מלא חפניכם. ילוויי"ש זלעז: פיה כבשן.
דבר הנפח מן הגחלים עמומים הנשרפים
בכבשן, וזלעז מולצי"ש. פיה לשון הפקה,
שהרוח מפיקה ומפריחה: וזרקו משה. כל
דבר הנזרק בכח אינו נזרק אלא ביד אחת.
הרי נסים הרבה, אחד שהחזיק קמצו
של-משה מלא חפנים שלו ושל-אהרן. ואחד

וזלק הדקדוק: ח השמימה לעיני פרעה. התרגום לעיני, כלשון המקרא:

תפסיר רס"ג

פֶּצַעַר קֶרַח מִתְנַפֵּט. נֹאכֶת פִּי
אֶלְנָאס וְאַלְבָּהָאִים: יֵא (וְלֹם
יִטְקוּ אֶלְעֶלְמָא. אֵן יִקְפוּ בֵּין יְדֵי
מוֹסִי מִן קֶלֶב אֶלְקֶרֶת. לֹאנָה
כֹּאן פִּיהוּם וּפִי סֹאִיר
אֶלְמֶצְרִיִּין: יב) וְשִׁדְדִי אֶלְלָה
קֶלֶב פֶּרְעוֹן. וְלֹם יִקְבֵּל מִנְהֶמָּא.
כְּמִי קֹאֵל אֶלְלָה לְמוֹסִי:
יג) וְקֹאֵל אֶלְלָה לְמוֹסִי. אֶדְלֹג
בִּאֶלְגִּידָאָה. וְקֹף בֵּין יְדֵי פֶּרְעוֹן.
וְקֹל לָהּ. כְּדִיא קֹאֵל אֶלְלָה
אֶלְאָה אֶלְעֶבְרָאֲנִיִּין. אֶטְלֹק
קוֹמִי יַעֲבֹדוּנִי: יד) לֹאנִי פִי

וּזְרַק יִתִּיָּה. מֹשֶׁה לְצִית שְׁמִיָּא. וְהוּהָ.
שְׁחִין אֶבְעוּעִין. סָגִי. בְּאַנְשָׁא וּבְבַעֲרָא:

וְלֹא-יָכֹלוּ הַחֲרָטִמִּים

לַעֲמֹד לִפְנֵי מֹשֶׁה מִפְּנֵי

הַשְּׁחִין כִּי-הָיָה הַשְּׁחִין

בַּחֲרָטִמָּם וּבְכָל-מִצְרַיִם:

וְלֹא יָכִילוּ חֲרָשֵׁיאָה. לְמַקָּם. קָדָם מֹשֶׁה מִן

קָדָם שְׁחִנָּא. אֲרִי הוּהָ שְׁחִנָּא. בַּחֲרָשֵׁיאָה

וּבְכָל מִצְרַיִם: יב וַיִּחַזַּק יְהוָה

אֶת-לֵב פֶּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע

אֱלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה: וַתִּקְרֹף יְיָ יָת

לְבָא דְּפֶרְעֹה. וְלֹא קִבִּיל מִנְהוּן. כְּמָא דְּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה: ס

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הַשָּׁכֵם

בַּבֶּקֶר וְהִתְיַצַּב לִפְנֵי פֶּרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו

כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַח אֶת-עַמִּי

יַעֲבֹדֵנִי: וְאָמַר יְיָ לְמֹשֶׁה. אֶקְדִּים בְּצַפְרָא. וְאֶתְעַתֵּד קָדָם פֶּרְעֹה.

וְתִימַר לִיָּהּ. כְּדָנֵן אָמַר יְיָ אֱלֹהֵא דִּיהוּדָאִי. שְׁלַח יָת עַמִּי וַיִּפְלְחוּן קְדָמִי:

כִּי | בַּפֶּעַם הַזֹּאת אֲנִי שְׁלַח אֶת-כָּל-מִגְפַּתִּי

מִקְנֵה מִצְרַיִם, אֶלָּא לֹא נִגְזְרָה גְזֵרָה אֶלָּא
עַל אוֹתָן שְׁבַשְׁדוֹת בְּלָבָד, שְׁנֶאֱמַר (פסוק ג)
בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה וְהִירָא אֶת דִּבְרֵי ה'
הֵנִיס אֶת מִקְנֵהוּ אֶל הַבָּתִּים. וְכֵן שְׁנִיָּה

זֶלֶק הַדְּקִדּוֹק: «בַּחֲרָטִמָּם וּבְכָל מִצְרַיִם. תַּרְגוּם שְׁלֹנִי, מִצְרַיִם:

מִקְנֵה מִצְרַיִם, אֶלָּא לֹא נִגְזְרָה גְזֵרָה אֶלָּא
עַל אוֹתָן שְׁבַשְׁדוֹת בְּלָבָד, שְׁנֶאֱמַר (פסוק ג)
בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה וְהִירָא אֶת דִּבְרֵי ה'
הֵנִיס אֶת מִקְנֵהוּ אֶל הַבָּתִּים. וְכֵן שְׁנִיָּה

זֶלֶק הַדְּקִדּוֹק: «בַּחֲרָטִמָּם וּבְכָל מִצְרַיִם. תַּרְגוּם שְׁלֹנִי, מִצְרַיִם:

מִקְנֵה מִצְרַיִם, אֶלָּא לֹא נִגְזְרָה גְזֵרָה אֶלָּא
עַל אוֹתָן שְׁבַשְׁדוֹת בְּלָבָד, שְׁנֶאֱמַר (פסוק ג)
בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה וְהִירָא אֶת דִּבְרֵי ה'
הֵנִיס אֶת מִקְנֵהוּ אֶל הַבָּתִּים. וְכֵן שְׁנִיָּה

זֶלֶק הַדְּקִדּוֹק: «בַּחֲרָטִמָּם וּבְכָל מִצְרַיִם. תַּרְגוּם שְׁלֹנִי, מִצְרַיִם:

מִקְנֵה מִצְרַיִם, אֶלָּא לֹא נִגְזְרָה גְזֵרָה אֶלָּא
עַל אוֹתָן שְׁבַשְׁדוֹת בְּלָבָד, שְׁנֶאֱמַר (פסוק ג)
בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה וְהִירָא אֶת דִּבְרֵי ה'
הֵנִיס אֶת מִקְנֵהוּ אֶל הַבָּתִּים. וְכֵן שְׁנִיָּה

זֶלֶק הַדְּקִדּוֹק: «בַּחֲרָטִמָּם וּבְכָל מִצְרַיִם. תַּרְגוּם שְׁלֹנִי, מִצְרַיִם:

תפסיר דס"ג

הדיא אלמדה. באעת' בכתיר
מן אפאתי פי קלפך. וקואדך
וקומך. לפי תעלם. אן לים
מת'לי פי גמיע אלעאלם:
(טו) לאני אלען לו
אטלקת אפאתי. לקתלתך
וקומך באלובא. ואגתחדת
מן אלבלד: (טז) ולכן בסבב
כלה בקיתך. לפי אוריד קויתי.
ולפי יקן אסמי פי גמיע
אלעאלם: (יז) ומתמאך מתרבץ'
בקומי. ללא תטלקהום:

אֶל-לִבְךָ וּבְעֲבֹדֶיךָ וּבְעֵמְךָ
בְּעָבוֹר תִּדְעֵנִי כִּי אֲנִי כְּמוֹנִי
בְּכָל-הָאָרֶץ: אֲרִי בְּזִמְנָא הָדָא.
אֲנָא שָׁלַח. ית כל מחתי בלפך. ובעבדך
ובעמך. בדיל דתדע. ארי לית דכותי
בכל ארעא: ^{טו} כִּי עֲתָה שְׁלַחְתִּי
אֶת-יָדִי וְאֶת אֹתְךָ וְאֶת-
עַמְּךָ בַּדָּבָר וּתְפַחַד מִן-

הָאָרֶץ: אֲרִי כַעַן קָרִיב קִדְמִי

דשלחית פון ית מחת גבורתי. ומחית יתך. וית עמך במותא.
ואשתיציתא מן ארעא: ^{טז} וְאֹלָם בְּעָבוֹר זֹאת
הַעֲמַדְתִּיךָ בְּעָבוֹר הִרְאֵתְךָ אֶת-כְּחִי וְלִמְעַן
סִפֵּר שְׁמִי בְּכָל-הָאָרֶץ: וּבָרַם. בְּדִיל דָּא קִיִּימַתְךָ. בְּדִיל
לאחזיותך ית חילי. ובדיל דיהון משתען גבורת שמי בכל ארעא:
עוֹדְךָ מִסְתַּלֵּל בְּעַמִּי לְבַלְתִּי שְׁלָחַם: (שביעי)
עד כַעַן כְּבִישַׁת לִיָּה לְעַמִּי. בְּדִיל דְלֹא לְשַׁלַּחְתִּיהוֹן:

• רש"י •

כבישא, וזלעז קלויי". וכבר פרשתי בסוף
ויחי משך כל תבה שתחלת יסודה סמ"ך
והיא באה לדבר בלשון מתפעל, נותן התי"ו
של-שמוש באמצע אותיות של-עיקר, כגון
זו וכגון (קבלת יז ט) ויסתכל החגב, מגזרת
סבל, (צמדז טז יג) כי תשתרר עלינו, מגזרת
שר ונגיד, (דניאל ז ט) משתכל היות:

טו כי עתה שלחתי את ידי וגוי. כי אלו
רציתי כשהיתה ידי במקנה שהפיתים בדבר
שלחתינה והפיתי אותך ואת עמך עם
ההבחות ותפחד מן הארץ, אבל בעבור זאת
העמדתיך וגוי: יז עודך מסתולל בעמי.
כתרגומו כבישת ליה לעמי, והוא מגזרת
(ישעי' יא טז) מסלה, דמתרגמינן אורח

וזלך הדקדוק: "עודך מסתולל בעמי. תרגום שלנו, כבישת ליה, בלמ"ד:

תפסיר רס"ג

יח הַנְּנִי מִמֵּטִיר כָּעֵת מֶחֶר
בְּרֹד כְּבֹד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא-
הִיָּה כְמוֹהוּ בְּמִצְרַיִם לְמֶן-
הַיּוֹם הַזֶּה הַיּוֹסֵדָה וְעַד-עֵתָהּ:
הָאֱנָא מַחִית בְּעֵדְנָא הַדִּין מֶחֶר. בְּרֹדָא
תְּקִיף לַחֲדָא. דְּלֹא הָוָה דְּכֻתִּיָּה בְּמִצְרַיִם.
לְמֶן יוֹמָא דְּאִשְׁתַּכְּלִלַת וְעַד כְּעַן:
יט וְעֵתָהּ שְׁלַח הָעֹז אֶת-
מִקְנֶךָ וְאֶת כָּל-אֲשֶׁר לְךָ
בְּשֹׂדָה כָּל-הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה
אֲשֶׁר-יִמְצָא בְּשֹׂדָה וְלֹא יֵאָסֶף הַבֵּיתָה וְיֵרֹד
עֲלֵיהֶם הַבְּרֹד וּמָתוּ: וכען. שְׁלַח כְּנוֹשׁ יָת בְּעִירְךָ. וְיָת כָּל
דְּלָךְ בְּחֻקְלָא. כָּל אֲנָשָׁא וּבַעֲיָרָא דִּישְׁתַּכַּח בְּחֻקְלָא. וְלֹא יִתְּנִישׁ
לְבֵיתָא. וַיִּיחֹזַת עֲלֵיהוֹן. בְּרֹדָא וַיִּמּוּתוּן: כ הִירָא אֶת-דְּבַר
יְהוָה מֵעַבְדֵי פֶרְעָה הַנֵּים אֶת-עַבְדָּיו וְאֶת-
מִקְנֵהוּ אֶל-הַבָּתִּים: דְּדַחִיל מִפְתַּגְמָא דִּי. מֵעַבְדֵי פֶרְעָה.
כא וְאֲשֶׁר לֹא-שֵׁם כְּנֶשֶׁ. יָת עַבְדֹּהִי וְיָת בְּעִירִיָּה לְבַתִּיא:

• רס"י •

יח **כָּעֵת מֶחֶר.** כָּעֵת הַזֹּאת לְמֶחֶר, שְׁרֵט לֹו שְׁרִיטָה בְּכֻתֵּל לְמֶחֶר בְּשִׁתְּגִיעַ חֲמָה לְכָאן יֵרֹד הַבְּרֹד: **הַיּוֹסֵדָה.** שְׁנִיתִסְדָּה וְכָל תְּבָה שְׁתַּחֲלַת יִסְדָּה יו"ד כְּגוֹן יִסְדָּה, יִלְדָּה, יִדְעָה, יִסְרָה, כְּשֶׁהִיא מִתְּפַעֲלַת תְּבָא הַיּו"ו בְּמִקּוֹם הַיּו"ד, כְּמוֹ הַיּוֹסְדָּה (כֹּשֶׁע ז ה) הַיּוֹלְדָה (אֶסְתֵר ז כה)

ויודע (זכאשית מו כ) ויולד ליוסף, בדברים לא יוסר עבד (משלי כט יט): יט **שְׁלַח הָעֹז.** כְּתִרְגוּמוֹ שְׁלַח כְּנוֹשׁ. וְכֵן (ישעיהו י לא) יִשְׁבִּי הַגְּבִים הָעִיזוּ, (ירמיהו ו ה) הָעִזוּ בְּנֵי בְנִימָן: **וְלֹא יֵאָסֶף הַבֵּיתָה.** לְשׁוֹן הַכְּנָסָה הוּא: **כ הַנֵּים.** הַבְּרִיחַ לְשׁוֹן (שמות ד ג) וַיִּנָּס מִשָּׁה:

תפסיר דס"ג

כלאם אללה. תרד עבדה
ומאשיתה פי אלצחרי:
כב) פקאל אללה למוסי. מו
ידד נחו אלסמא. יכון ברד פי
גמיע בלד מצר. עלי אלנאס
ואלבהאים. וגמיע עשב
אלצחרי פי בלד מצר:
כג) פמד מוסי עצאה נחו
אלסמא. פאעלן אללה
אצואתא וברדא. וסאר
אלנאר עלי אלארץ. ואמטר
אללה ברדא עלי בלד מצר:
כד) פכאן אלברד. ונאר
מתלכדה פי וסטה. עצים גרא.

לבו אל-דבר יהוה ויעזב
את-עבדיו ואת-מקנהו
בשדה: ודלא שוי. לביה לפתגמא
דיי. שבק ית עבדוהי וית בעיריה
בחקלא: פ כב ויאמר יהוה
אל-משה נטה את-ידך
על-השמים ויהי ברד
בכל-ארץ מצרים על-
האדם ועל-הבהמה ועל
כל-עשב השדה בארץ

מצרים: ואמר יי למשה. ארים ית ידך על צית שמיא. ויהי ברדא
בכל ארעא דמצרים. על אנשא ועל בעירא. ועל כל עסבא דחקלא
בארעא דמצרים: כג ויט משה את-מטהו על-
השמים ויהוה נתן קלת וברד ותהלך-אש
ארצה וימטר יהוה ברד על-ארץ מצרים:
וארים משה ית חוטריה על צית שמיא. ויי. יהב קלין וברד. ומהלכא
אישתא על ארעא. ואמטר יי ברדא על ארעא דמצרים: כד ויהי
ברד ואש מתלקחת בתוך הברד כבד מאד

— רש"י —

כז על השמים. לצד השמים, ומדרש
אגדה הגביהו הקדוש ברוך הוא למשה
למעלה מן השמים: כז מתלקחת בתוך
הברד. נס בתוך נס, האש והברד
מעורבין, והברד מים הוא, ולעשות רצון
קונם עשו שלום ביניהם:

תפסיר רס"ג

אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כִּמְהוּ
בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאִזְּ
הֵיטָה לְגוֹי: וְהָיָה בְּרָדָא. וְאִישָׁתָא.
מִשְׁתַּלְהָבָא בְּגוֹ בְּרָדָא. תְּקִיף לַחֲדָא.
דְּלֹא הָיָה דְּכֻתִּיָּה בְּכָל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם.
מַעֲדָן דְּהָתָה לְעַם: כֹּה וַיֵּךְ הַבָּרָד
בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶת
כָּל־אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה מֵאֲדָם
וְעַד־בְּהֵמָה וְאֶת כָּל־עֹשֶׁב
הַשָּׂדֶה הִכָּה הַבָּרָד וְאֶת

מֵא לָם יִכּוֹן מִתְּלָהּ פִּי גָמִיעַ
בְּלֵד מִצְרַיִם. מִד' צִאֲרֵת לְאִמָּה:
(כח) פְּעִרְב אֶלְבָּרַד פִּי גָמִיעַ
בְּלֵד מִצְרַיִם. גָּמִיעַ מֵא פִּי
אֶלְצַחְרִי. מִן אֲנִסְאֵן אֱלֹי
בְּהִימָה. וְצִרְב גָּמִיעַ עֲשִׁבָהּ.
וְכִפְסָר גָּמִיעַ שְׁגִרְהָא: (כו) עֲדָא
פִּי בְּלֵד אֶלְסִדִּיר. אֱלֹדִי תִּם בְּנִי
אֶסְרָאִיל. לָם יִכּוֹן בְּרָד:
(כז) פְּבַעַת' פִּרְעוֹן. וְדַעַא בְּמוֹסִי
וְהִרֹן. וְקֵאל לְהֵמָא קֹד
אֶכְסֵאת הַדָּה אֶלְמִרְה. אֶלְלָה
אֶלְעִדֵּל. וְאַנָּא וְקוֹמִי
אֶלְצִיאֶלְמִין: (כח) אֶשְׁפַּעַא אֱלֹי

כָּל־עֵץ הַשָּׂדֶה שֹׁבֵר: וּמָחָא בְּרָדָא בְּכָל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם. יֵת
כָּל דְּבַחְקָלָא. מֵאַנְשָׁא וְעַד בְּעִירָא. וְיֵת כָּל עֶסְבָּא דְּחִקְלָא מָחָא
בְּרָדָא. וְיֵת כָּל אֵילָנִי חִקְלָא תִּבְר: כֹּה רַק בְּאֶרֶץ גִּשְׁן
אֲשֶׁר־שָׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בְּרָד: לַחֹד בְּאֶרְעָא
דְּגִשְׁן. דְּתַמָּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. לֹא הָיָה בְּרָדָא: כֹּה וַיִּשְׁלַח פִּרְעֹה
וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם חֲטָאתִי
הַפַּעַם יִהְיֶה הַצִּדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי הָרָשָׁעִים: וַיִּשְׁלַח
פִּרְעֹה. וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן. וַיֹּאמֶר לְהוֹן חֲבִית זִמְנָא הָדָא. יֵי זַכָּאָה.
וְאַנָּא וְעַמִּי חֲיִבִּין: כֹּה הִעֲתִירוּ אֶל־יְהוָה וְרַב מִהֵיטָה

• רש"י •

כח ורב. די לו במה שהוריד בבר:

וזלך הדקדוק: כֹּה אֲשֶׁר לֹא הָיָה כִּמְהוּ. תִּיבַת אֲשֶׁר בְּתִלְשָׁא יִמִּין בְּכָל סְפָרִי תִימָן וְכ"כ א"ת:
כֹּה וְאֶת כָּל עֵץ הַשָּׂדֶה שֹׁבֵר. תִּיבַת וְאֵת בְּתִבִּיר וּבְצִירִי בְּכָל סְפָרִי תִימָן:

תפסיר דס"ג

אללה. וחסבנא מן אן תכון
אצואת אללה וברד עלינא.
חתא אטלקבם. ולא תעאודו אן
תקפו: כט) ת'ם קאל מוסי.
אדיא כ'רגת מן אלקריה.
אבסט ידיי אלי אללה. פתנתהי
אלאצואת. ואלברד לם יכון
איציא. לפי תעלם. אן אלארץ
ללה: ל) ואמא אנת וקואוד.
פאעלמו. קבל אן תכאפו מן
בין ידי אללה: לא) אן אלכתאן
ואלשעיר קד עטבא. לאן

קֹלֶת אֱלֹהִים וּבְרָד
וַאֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְלֹא
תִסְפּוּן לַעֲמֹד: צלו קדם יי. וסגי
קדמוהי רוח. דלא יהון עלנא. קלין
דלוט פאלין מן קדם יי וברד. ואשלח
יתכון. ולא תיספון לאתעכבא:
בט ויאמר אליו משה
בִּצְאתִי אֶת־הָעִיר אֶפְרַשׁ
אֶת־כַּפִּי אֶל־יְהוָה הַקְּלוֹת

יַחְדָּלוֹן וְהַבְּרָד לֹא יִהְיֶה־עוֹד לְמַעַן תִּדַּע
כִּי לַיהוָה הָאָרֶץ: ואמר ליה משה. כמפקי ית קרתא.
אפרוס ית ידי בצלו קדם יי. קליא יתמנעון. וברדא לא יהי עוד.
בדיל דתדע. ארי די ארעא: ל) ואתה ועבדיך ידעתי
כִּי טָרָם תִּירָאוֹן מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהִים: ואת ועבדך.
ידענא. ארי עד כען לא אתפנעתון. מן קדם יי אלהים:
לא והפשתה והשערה נפתה כי השערה אביב

• רש"י •

(מלכים 3 כג כט) פרעה נבה, (ישעיח טז ז) נבאים,
וכן (פסוק 33) לא נבו. ולא יתכן לפרשו לשון
הכאה, שאין נו"ן במקום ה"א לפרש נפתה
כמו הפתה, נבו כמו הכו, אלא הנו"ן שרש
פתחה והרי הוא מגזרת (איוז לג כה) ושפו
עצמותיו: כי השערה אביב. כבר בברה
ועומדת בקשיה ונשתברו ונפלו. וכן הפשתה
גדלה כבר והקשה לעמוד בגבעוליה:
השערה אביב. עמדה באביה, לשון

כט בציאתי את העיר. מן העיר, אבל בתוך
העיר לא התפלל, לפי שהיתה מלאה
גלולים: ל טרם תיראון. עדין לא תיראון.
וכן כל טרם שבמקרא עדין לא הוא, ואינו
לשון קודם, כמו (נראשית יט ז) טרם ישפבו,
עד לא שכיבו (שם 3 ה) טרם יצמח, עד לא
צמח, אף זה כן הוא ידעתי כי עדין אינכם
יראים ומשתהיה הרוחה תעמדו בקולקלכם:
לא והפשתה והשערה נפתה. נשברה לשון

תפסיר רס"ג

אלשעיר כאן פריכא. ואלכטאן
משלפא: לב) ואלחנטה
ואלפרסנה לם יעטבא.
לאנהמא אפלתאן: לג) ולמא
כ'רג מוסי' מן ענד פרעון ומן
קריתתה. בסט ידיה אלי' אללה.
פאנתהת אלאצואת ואלברד.
ולם נחל מטר עלי' אלארץ:
לד) פלמא ראת פרעון. אן קד
אנתהא אלמטר ואלברד.
ואלאצואת עאוד אלכ'טא.
פתקל קלבה הו וקואדה:

והפשתה גבעל: וכתנא וסערי
לקו. ארי סעריא אביב. וכתנא
גבעולין: לב **והחטה והכסמת**
לא נכו כי אפילת הנה:
וחטיא וכונתיא לא לקאה. ארי אפלתא
אנין: עפטיד לג **ויצא משה**
מעם פרעה את העיר
ויפרש בפיו אל יהוה
ויחדלו הקלות והברד

ומטר לא נתן ארצה: ונפק משה. מלות פרעה ית קרתא.
ופרס ידוהי בצלו קדם יי. ואתמנעו קליא וברדא. ומטרא דהוה נחית
לא מטא ארעא: לד **וירא פרעה כי חדל המטר**
והברד והקלות ויסף לחטא ויכבד לבו הוא
ועבדיו: וחזא פרעה. ארי אתמנע מטרא וברדא. וקליא ואוסיף
למחטי. ויקריה ללביה הוא ועבדוהי: לה **ויחזק לב פרעה**

— רש"י —

ואף אותן שהיו באויר לא הגיעו לארץ.
ודומה לו (דניאל ט יא) ונתת עלינו האלה
והשבועה, דעורא ותגיע עלינו. ומנחם בן
סרוק חברו בחלק (יחזקאל כג כג) בזהותו פסוק.
לשון יציקת מתכת, ורואה אני את דבריו.
בתרגומו ויצק (שמות לח כ) ואתיו, (שס כז)
לצקת לאתבא. אף זה לא נתן לארץ לא
הוצק

(שיר כסירס ו יא) באבי הנחל: לג כי אפילת
הנה. מאחרות, ועדין היו רבות ויכולות
לעמוד בפני קשה. ואף על פי שנאמר
(פסוק כה) ואת כל עשב השדה הכה הברד
יש לפרש פשוטו של מקרא בעשבים
העומדים בקלחם הראויים ללקות בברד.
ובמדרש רבי תנחומא יש מרבתינו שנחלקו
על זאת ודרשו כי אפילות פלאי פלאות
נעשו להם, שלא לקו: לג לא נתן. לא הגיע.

חסלת פרשת וארא

תפסיר דס"ג

לה) ואשתד קלב פרעון ולם
יטלקהום. כמא קאל אללה
למוסי:

וְלֹא שְׁלַח אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

בְּאִשֶּׁר דְּבַר יְהוָה בְּיַד-

מֹשֶׁה: וְאַתְּקַף לְבָא דְּפִרְעָה. וְלֹא

שְׁלַח יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כְּמֵא דְּמִלִּיל יִי בִידָא דְּמֹשֶׁה: פ פ פ

קכא פיסוקים סימן יעאל

ברכה ראשונה שקודם ההפטרות

ברוך אתה יהוה אלֵהינו מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנָבִיאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדִבְרֵיהֶם, הַנְּאֻמִּים בְּאֵמֶת. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנָבִיאֵי, הָאֵמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרות דוארא

ביחזקאל סימן כ"ח

וְלֹא-יְהִי עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל סֵלֹון מִמַּאִיר וְקוֹץ
מִכָּאָב מִכָּל סְבִיבָתָם הַשְּׂאֲטִים אוֹתָם וַיִּדְעוּ כִּי

אֲנִי אֲדֹנֵי יְהוָה: וְלֹא יְהִי עוֹד, לְבֵית יִשְׂרָאֵל. מֶלֶךְ מִבְּאִישׁ, וְשִׁלְטוֹן
מָעִיק. מִכָּל, סַחְרֵי הוֹן. דְּבִזְיוֹן, יְתִהוֹן. וַיִּדְעוּ. אֲרִי אֲנִי, יְיָ אֱלֹהִים:
כֹּה-אָמַר אֲדֹנֵי יְהוָה בְּקִבְצִי | אֶת-בֵּית יִשְׂרָאֵל
מִן-הָעַמִּים אֲשֶׁר נִפְצוּ בָם וְנִקְדָּשְׁתִּי בָם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם
וַיָּשׁוּבוּ עַל-אֲדָמָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדִּי לְיַעֲקֹב: כַּדָּנָן אָמַר,
יְיָ אֱלֹהִים. כִּד אֲכַנִּישׁ, יָת בֵּית יִשְׂרָאֵל. מִבְּנֵי עַמְּמִיָּא, דְּאִתְּבַדְרוּ בְּהוֹן.
וְאִתְּקַדַּשׁ בְּהוֹן, לְעֵינֵי עַמְּמִיָּא. וַיִּתְּבוּן, עַל אֲרַעְהוֹן. דִּיהֶבִית, לְעַבְדִּי
לְיַעֲקֹב: וַיָּשׁוּבוּ עָלֶיהָ לְבָטָח וּבְנוּ בָתִּים וְנָטְעוּ כִּרְמִים

וַיֵּשְׁבוּ לַבֶּטַח בַּעֲשׂוֹתַי שְׁפָטִים בְּכָל הַשָּׂאטִים אֹתָם
מִסְבִּיבוֹתָם וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: וַיִּתְּבוּן עֲלֶיהָ,
לְרַחֲצָן. וַיִּבְנוּן בְּתֵינָן, וַיַּצְבּוּן פֶּרֶמִּין. וַיִּתְּבוּן, לְרַחֲצָן. כַּד אַעֲבִיד, פֶּרַעְנוֹת
דִּינִין. מִכָּל דְּבִזְזִין יִתְּהוֹן, מִסְחָרְנִיהוֹן. וַיֵּדְעוּן, אֲרִי אֲנִי, יְיָ אֱלֹהֵהוֹן:
וּבַשָּׁנָה הָעֲשָׂרִית בַּעֲשָׂרֵי בָשָׁנִים עָשָׂר לַחֹדֶשׁ הָיָה
דְּבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: בִּשְׁתָּא, עֲסִירִיתָא. בַּעֲסִירָאָה. בְּתַרִּי עֶסֶר,
לִירְחָא. הָוָה פִּתְגָם נְבוֹאָה מִן קָדָם יְיָ, עָמִי לְמִימַר: הָ בֶן-אָדָם שָׁיִם
פָּנֶיךָ עַל-פֶּרַעַה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְהִנָּבֵא עָלָיו וְעַל-מִצְרַיִם
כָּלָהּ: כֹּר אָדָם. קָבִיל נְבוֹאָה. עַל פֶּרַעַה, מֶלֶכָא דְּמִצְרַיִם. וְאַתְנַבִּי
עֲלוּהִי. וְעַל מִצְרָאִי, כָּלָהוֹן: וְדִבֵּר וְאָמַרְתָּ כֹה-אָמַר יְיָ אֱלֹהֵי
יְהוָה הִנְנִי עָלֶיךָ פֶּרַעַה מֶלֶךְ-מִצְרַיִם הַתַּנִּים הַגְּדוֹל
הָרַבֵּץ בְּתוֹךְ יְאֹרָיו אֲשֶׁר אָמַר לִי יְאֹרִי וְאֲנִי עָשִׂיתִנִּי:
אַתְנַבִּי וְתִימַר. כַּדֵּן אָמַר, יְיָ אֱלֹהִים. הָאֲנִי שָׁלַח רִגְזִי עָלֶיךָ, פֶּרַעַה מֶלֶכָא
דְּמִצְרַיִם. דָּאֵת דְּמִי לְתַנִּינָא רַבָּא, דְּשָׂרִי בְּגוֹ נְהִירוֹתָא. דְּאָמַר. דִּילִי
מַלְכוּתָא, וְאֲנִי כַּבְשִׁית: וְנִתְּתִי (כ' חַחִיִּים) חַחִים בְּלַחֲיֶיךָ
וְהִדְבַקְתִּי דָגַת-יְאֹרֶיךָ בְּקִשְׁקֻשְׁתֶּיךָ וְהַעֲלִיתִיךָ מִתּוֹךְ
יְאֹרֶיךָ וְאֵת כָּל-דָּגַת יְאֹרֶיךָ בְּקִשְׁקֻשְׁתֶּיךָ תִּדְבֹּק: וְאַתִּין
שִׁירִין, בְּלִיסְתָּךְ. וְאַקְטִיל שְׁלֹטוֹנֵי תִקְפָּךְ, עִם גְּבָרְךָ. וְאַבְטַלְנָךְ,
מִמַּלְכוּתְךָ. וְיֵת, כָּל שְׁלֹטוֹנֵי תִקְפָּךְ, עִם גְּבָרְךָ, יִתְקַטְלוּ: וְנִטְשְׁתֶּיךָ
הַמְדַּבְּרָה אוֹתְךָ וְאֵת כָּל-דָּגַת יְאֹרֶיךָ עַל-פְּנֵי הַשָּׂדֶה
תִּפּוֹל לֹא תֵאָסֵף וְלֹא תִקָּבֵץ לַחֲיַת הָאָרֶץ וְלַעוֹף
הַשָּׁמַיִם נִתְּתִיךָ לְאֹכְלָהּ: וְאַרְטִשְׁנָךְ לְמַדְבָּרָא. יֵתְךָ, וְיֵת כָּל
שְׁלֹטוֹנֵי תִקְפָּךְ. עַל אִפִּי בָרָא, תִּתְרַמִּי נְבִילְתְךָ. לֹא תִתְכַּנֵּישׁ, וְלֹא
תִתְקַבֵּר. לַחֲיַת אֶרֶץ. וְלַעוֹפָא דְּשָׁמַיָא, מִסְרְתְךָ לְאַשְׁתִּיצָאָה:

ט וידעו כל-יִשְׁבֵי מִצְרַיִם כִּי אֲנִי יְהוָה יֵעָן הָיוּתָם
 מִשְׁעַנְתָּ קִנְיָה לְבֵית יִשְׂרָאֵל: וַיִּדְעוּ, כֹּל יְתֵבֵי מִצְרַיִם. אָרִי, אָנָּה
 יי. חֶלֶף דִּהוּן, סִמְךָ קִנְיָה רַעִיעָא, לְבֵית יִשְׂרָאֵל: דְּבַתְּפִשִׁם בְּךָ
 (כ' בכפד) בַּכֶּף תִּרְוִין וּבִקְעֵתָ לָהֶם כָּל-כֶּתֶף וּבִהֲשֻׁעֲנָם
 עָלֶיךָ תִּשָּׁבֵר וְהַעֲמַדְתָּ לָהֶם כָּל-מִתְנִיָּים: בְּאַתְכְּנִיּוּתִי הוּן בְּךָ
 בִּיד מֶלֶךְ תַּקִּיף, תַּתְמָסֵר. וַיִּיבֹד, בֵּית רַחֲצָנָהוּן. וּבִאֲסִתְמָכוּתִי הוּן עֲלֶךָ,
 תַּתְבַּר, וְלֹא תִהְיֶה לְהוּן, לְבֵית סִמְכָן: יא לֶכֶן כֹּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה
 הִנְנִי מֵבִיא עָלֶיךָ חֶרֶב וְהִכְרַתִּי מִמֶּנִּי אָדָם וּבְהִמָּה: בְּכִין.
 כִּדְנֹן אָמַר, יי אֱלֹהִים. הָאָנָּה מִיִּתִּי עֲלֶךָ, דְּקִטְלִין בְּחֶרְבָּא, וְאֲשִׁיעִי מִנִּיךְ,
 אֲנִשָּׂא וּבַעֲרָא: יב וְהִיתָה אֶרֶץ-מִצְרַיִם לְשִׁמְמָה וְחֶרְבָּה
 וַיִּדְעוּ כִּי-אֲנִי יְהוָה יֵעָן אָמַר יָאֵר לִי וְאֲנִי עָשִׂיתִי: וְתִהְיֶה
 אֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם, לְאַשְׁתְּמָמוֹ וְחֶרְבָּה. וַיִּדְעוּ, אָרִי אָנָּה יי. חֶלֶף דְּאָמַר,
 דִּילִי מַלְכוּתָא, וְאָנָּה כְּבִשִׁית: יג לֶכֶן הִנְנִי אֵלֶיךָ וְאֵל-יֵאֲרִיךְ
 וְנִתַּתִּי אֶת-אֶרֶץ מִצְרַיִם לְחֶרְבוֹת חֶרֶב שְׁמָמָה מִמְּגִדֹּל
 סוּנָה וְעַד-גְּבוּל כּוּשׁ: בְּכִין. הָאָנָּה שְׁלַח רַגְזִי עֲלֶךָ, וְעַל מַלְכוּתְךָ.
 וְאַתִּין, יֵת אֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם. לְחֹרֵב צָדוֹ, וְאַשְׁתְּמָמוֹ. מִמְּגִדֹּל סוּנָה, וְעַד
 תַּחוּם כּוּשׁ: יד לֹא תַעֲבֹר-בָּהּ רֶגֶל אָדָם וְרֶגֶל בְּהִמָּה לֹא
 תַעֲבֹר-בָּהּ וְלֹא תִשָּׁב אַרְבָּעִים שָׁנָה: לֹא תַעֲבֹר בָּהּ, רֶגֶל
 אֲנִשָּׂא. וְרֶגֶל בְּעִירָא, לֹא תַעֲבֹר בָּהּ, וְלֹא תִתִּיתְבּ, אַרְבַּעִין שָׁנִין:
 טו וְנִתַּתִּי אֶת-אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁמָמָה בְּתוֹךְ אֲרָצוֹת נִשְׁמוֹת
 וְעַרְיָה בְּתוֹךְ עָרִים מִחֶרְבוֹת תִּהְיֶינָּה שְׁמָמָה אַרְבָּעִים שָׁנָה
 וְהִפְצֵיתִי אֶת-מִצְרַיִם בְּגוֹיִם וְזִרְיָתִים בְּאֲרָצוֹת:
 וְאַתִּין יֵת אֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם, לְצָדוֹ. בְּגוֹ, מְדִינָן צָדִין. וְקִרְוָהָּ בְּגוֹ קְרוּין

זֶלֶק הִרְקָדוּק: יז הִנְנִי, תִּבְיֵר: וְהִכְרַתִּי מִמֶּנִּי, הַמִּ"ם בַּסְּגוּל, בַּסֵּת"י וּמְסִיר עֲלֶיהָ לַחֲדוּד:

דהואה חרבון, יהוין לצדו. ארבעין, שנין. ואגלי ית מצראי, לביני
 עממיא. ואבדרנון, במדינתא: טז כי כה אמר אדני יהוה מלך
 ארבעים שנה אקבץ את-מצרים מן-העמים אשר-נפצו
 שמה: ארי. כדנן אמר, יי אלהים. מסוף. ארבעין שנין, אכניש ית
 מצראי. מביני עממיא, דאתבדרו לתמן: יז ושבת לי את-שבות
 מצרים והשבתי אתם ארץ פתרוס על-ארץ מכורתם
 והיו שם ממלכה שפלה: ואתיב, ית גלות מצראי. ואתיב יתהון,
 לארע פתרוס. על ארע, תותבותהון. ויהון תמן, מלכו חלשא:
 יח מן-הממלכות תהיה שפלה ולא-תתנשא עוד
 על-הגוים והמעטותם לבלתי רדות בגוים: מן מלכותא,
 תהי חלשא. ולא תתררב עוד, על עממיא. ואזערנון. כדיל דלא יפלחון,
 בעממיא: יט ולא יהיה עוד לבית ישראל למבטח מזכיר
 עון בפנותם אחריהם וידעו כי אני אדני יהוה: ולא יהון
 עוד לבית ישראל לאתרצא עליהון, לאדכרא חובין. באתפניותהון,
 בתריהון. וידעון. ארי אנא, יי אלהים: כ ויהי בעשרים ושבע
 שנה בראשון באחד לחדש היה דבר-יהוה אלי לאמר:
 והוה. בעסרין ושבע, שנין. בקדמאה, בחד לירחא. הוה פתגם נבואה מן
 קדם יי, עמי למימר: כא בן-אדם נבוכדראצר מלך-בבל
 העביר את-חילו עבדה גדלה אל-צר כל-ראש מקרח
 וכל-פתף מרוטה ושכר לא-היה לו ולחילו מצר
 על-העבדה אשר-עבד עליה: בר אדם. נבוכדראצר מלפא
 דבבל. אפלח ית משריתיה. פלחן רב, על צור. כל סער ריש, נתר. וכל
 כתר, אתמריט. ואגר. לא הוה ליה ולמשריתיה, מצור. על פלחנא,
 דאפלח עליה: כב לכן כה אמר אדני יהוה הנני נתן

לְנִבּוֹכְדְרָאֶצֶר מֶלֶךְ-בָּבֶל אֶת-אֶרֶץ מִצְרַיִם וְנָשָׂא הַמֶּנֶּה
 וְשָׁלַל שְׁלָלָהּ וּבִזָּז בָּזָה וְהִיתָה שָׂכָר לְחִילוֹ: בְּכִין. כְּדָנָן
 אָמַר, יי אֱלֹהִים. הָאֲנֹא יְהִיב. לְנִבּוֹכְדְרָאֶצֶר מֶלֶךְ בָּבֶל, יֵת אֶרְעָא
 דְּמִצְרַיִם. וְיִשְׁבִּי אֶתְרִגּוּשְׁתָּהּ. וְיַעֲדִי עֲדָאָהּ, וְיַבּוּז בָּזָהּ, וְתִהִי אֲגַר,
 לְמִשְׁרִיתֶיהָ: בְּג פִּעֲלָתוֹ אֲשֶׁר-עֲבַד בָּהּ נִתְּתִי לוֹ אֶת-אֶרֶץ
 מִצְרַיִם אֲשֶׁר עָשׂוּ לִי נָאֻם אֲדֹנִי יְהוָה: אֲגִרִיהּ, דְּאֶפְלַח בָּהּ.
 יְהִיבִית לִיהּ, יֵת אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם. דְּחָבּוּ קֳדָמִי, לְאֶתְפָּרְעָא מִנְהוֹן. אָמַר, יי
 אֱלֹהִים: כִּד בִּינִים הָהוּא אֲעֲמִיחַ קֶרֶן לְבֵית יִשְׂרָאֵל וְלֶךְ
 אֲתֵּן פֶּתַח-חֹן-פֶּה בְּתוֹכָם וְיִדְעוּ כִּי-אֲנִי יְהוָה: בְּעֲדָנָא הָהוּא.
 אֲקִים פֶּרְקוֹן, לְבֵית יִשְׂרָאֵל. וְלֶךְ. אֲתֵּן מִפְתָּח פֶּמָּא בְּנִבּוּאָהּ, בִּינִיהוֹן.
 וְיִדְעוּן, אֲרִי אֲנֹא יי:

(גְּאֵלְנוּ יְהוָה עֲבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פֶּרְקָנָא. יי עֲבָאוֹת, שְׁמִיָּהּ. קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

על דא יתפרד וישתבח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חֵיא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלַם,
 וְלְעָלְמֵי עָלְמֵינָא:

תפסיר רס"ג

גגה לכונחת שבת
 ושני וחמישי כי אני הכבדתי (בא)

י א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה
 בא אֶל-פָּרְעָה כִּי-אֲנִי
 הַכְּבַדְתִּי אֶת-לְבּוֹ וְאֶת-לֵב
 עַבְדִּי לְמַעַן שְׁתִּי אֶתְתִּי אֵלֶּה בְּקִרְבּוֹ:

— רס"י —

י 6 וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה בא אֶל פָּרְעָה. וְהִתְרַחַב בּוֹ: שְׁתִּי. שִׁימִי, שְׁאֲשִׁית אֲנִי:

תפסיר רס"ג

(ב) ולפי תקין עלי אבנך ואבן אבנך. מא בטשת באלמעריון. ואפאתי אלתי אחללת בהם. ותעלמון אני אללה: (ג) פדכיל מוסי וחרון אלי פרעון. וקאלא לה. כדאי קאל אללה אלאה אלעבראנין. אלי כם אבית. אן תדען מן בין ידי. אטלק קומי ועבדוני: (ד) פאנך אן אבית אן תטלק קומי. האנא אתי באלג'דאה. אלגראד פי תכ'מד: (ה) פוג'טי עין אלארץ. ולא יטיק אחד אן

ואמר יי למשה. עול לות פרעה. ארי אנא. יקרית ית לביה וית לבא דעבדוהי. בדיל. לשואה. אתי אלין ביניהון: **וּלְמַעַן תִּסְפֹּר בְּאָזְנִי בְּנֶךְ וּבֶן-בְּנֶךְ אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלָתִי בְּמִצְרַיִם וְאֶת-אֶתְּתִי אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בָם וִידַעְתֶּם כִּי-אֲנִי יְהוָה:** ובדיל. דתשתעי קדם בך ובר בך. ית נסין דעבדית במצרים. וית אתותי דשויתי בהון. ותדעון ארי אנא יי:

וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-פַּרְעֹה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים עַד-מָתִי מֵאַנְתָּ לַעֲנֹת מִפְּנֵי שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי: וְעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לֹת פַּרְעֹה. וַיֹּאמְרוּ לֵיה. כַּדָּנָן אָמַר יי אֱלֹהֵא דִיהוּדָאִי. עַד אִמְתִּי מִסְרִיב אֶת. לְאַתְכְּנַע מִן קַדְמִי. שְׁלַח עַמִּי וַיִּפְלְחוּן קַדְמִי: **כִּי אִם-מֵאֵן אַתָּה לִשְׁלַח אֶת-עַמִּי הֲנִי מֵבִיא מִחַר אֲרֶבָּה בְּגִבְלֶךָ: ארי. אִם מִסְרִיב אֶת לִשְׁלַחָא ית עַמִּי. הָאֲנָא מִיִּתִּי מִחַר. גּוֹבֵא בְּתַחוּמְךָ: **וְכִסָּה אֶת-עֵין הָאָרֶץ וְלֹא****

• רס"י •

וּלְמַעַן תִּסְפֹּר. בתורה להודיע לדורות: **הִתְעַלְלָתִי.** שחקתי, כמו (צמדכ כז כט) כי התעללתי בי, (שמואל א' ו' ו') הלא באשר התעולל בהם, האמור במצרים. ואינו לשון פועל ומעללים, שאם כן היה לו לכתוב עוללתי, כמו (איכב 6 כז) ועולל למו באשר עוללתי לי, (שם כז) אשר עולל לי: **לַעֲנֹת.** בתרגומו לאתכנעא, והוא מגזרת עני, מאנת להיות עני ושפל מפני: **כִּי אִם-מֵאֵן אַתָּה לִשְׁלַחָא ית עַמִּי.** את מראה הארץ: **וְכִסָּה אֶת-עֵין הָאָרֶץ וְלֹא** יוכל וגו'. הרואה

תפסיר רס"ג

ינצ'ר אליהא. ויאכל באקו
אלפליתה. אלתי תבקות לכם מן
אלפרד. ויאכל גמיע אלשגר.
אלנאבת לכם מן אלצחרי:
(ו) תמתלי מנה ביותד. וביות
קואדד וביות סאיר אלמצריון.
מא לם ירא מת'לה אבאנד
ואבא אבאנד. מנד' כונגם
עלי אלארץ. אלי תדיא
אליום. ת'ם ולא וכ'רג מן ענד
פרעון: (ז) פקאל קואד פרעון
לה. אלי כם יכון תדיא לנא
והקא. אטלק אלקום. יעבדו
אללה רב'הם קבל אן תשאהד

יֹכַל לִרְאוֹת אֶת־הָאָרֶץ
וְאָכַל | אֶת־יֵתֶר הַפְּלִטָה
הַנִּשְׁאֶרֶת לָכֶם מִן־הַפֶּרֶד
וְאָכַל אֶת־כָּל־הָעֵץ הַצֵּמַח
לָכֶם מִן־הַשָּׂדֶה: וַיַּחֲפִי יְת עֵין
שִׁמְשָׁא דָּאֶרְעָא. וְלֹא יָכֹול לְמַחֲזִי יְת
אֶרְעָא. וַיִּיכֹול יְת שָׂאֵר שִׁינְבָתָא.
דְּאִשְׁתְּאַרְת לְכוּן מִן פֶּרְדָּא. וַיִּיכֹול יְת
כָּל אֵילָנָא. דְּאִצְמַח לְכוּן מִן חֻקְלָא:
וּמִלָּאוּ בָּתֵּיךְ וּבְתֵי כָל־
עֲבָדֶיךָ וּבְתֵי כָל־מִצְרִים

אֲשֶׁר לֹא־רָאוּ אֲבֹתֶיךָ וְאֲבֹת אֲבֹתֶיךָ מִיּוֹם
הַיּוֹתָם עַל־הָאָדָמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפֶּן וַיֵּצֵא
מֵעַם פְּרַעְיָה: וַיַּתְמָלוּן בְּתֶךְ. וּבְתֵי כָל עֲבָדֶיךָ וּבְתֵי כָל מִצְרָאִי.
דְּלֹא חֲזוּ אֲבָהֶתְךָ וְאֲבָהֶת אֲבָהֶתְךָ. מִיּוֹם. מִהוֹיְהוֹן עַל אֶרְעָא. עַד יוֹמָא
הַדִּין. וְאִתְפְּנִי וּנְפַק מְלֻת פְּרַעְיָה: וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פְרַעְיָה
אֵלָיו עַד־מָתַי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שִׁלַּח
אֶת־הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבְדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם
הַטֶּרֶם תִּדְּעַ כִּי אֲבָדָה מִצְרַיִם: וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פְרַעְיָה
לֵיה. עַד אִמְתִּי יְהִי דִין לָנָא לְתַקְלָא. שִׁלַּח יְת גּוֹבְרִיא. וַיִּפְלְחוּן קָדָם

— רס"י —

לראות את הארץ, ולשון קצרה דבר: הטרם תדע. העוד לא ידעת כי אבדה מצרים:

תפסיר רס"ג

מצר קוד באדת: ח) פארד מוסי וחרון אלי פרעון. וקאל. להמא אמצו אעבדו אללה רפכם. מן ומן אלמאציון: ט) קאל מוסי. בצבאננא ובשיוכנא נמצו. בבנינא ובבנאנא. בגנמנא ובקרנא נמצו. לאן חג אללה לנא: י) קאל להם. יכון כדאך אללה מעכם. כמא אטלקם

י אללהון. העד כען לא ידעתא. ארי אבדת מצרים: ה וישב את משה ואת אהרן אל פרעה ויאמר אליהם לכו עבדו את יהוה אלהיכם מי ומי ההלכים: ואתתב. ית משה וית אהרן לות פרעה. ואמר להון. איזילו פלחו קדם יי אללהכון. מן ומן אזלין:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּנֵעֲרֵינוּ וּבְזִקְנֵינוּ גֵלָד בְּבָנֵינוּ וּבְבָנוֹתֵנוּ בְּצֹאנֵנוּ וּבְבָקְרֵנוּ גֵלָד כִּי חֲגִי יְהוָה לָנוּ: וַאֲמַר מֹשֶׁה. בְּעוֹלִימָנָא וּבְסַבְנָא נִיזִיל. בְּבִנְנָא וּבְבִנְתָּנָא. בְּעִנְנָא וּבְתוֹרְנָא נִיזִיל. אַרִי חָגָא קָדָם יי לָנָא: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי כֵן יְהוָה עִמָּכֶם כַּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְאֶת־טַפְכֶם רְאוּ כִי רָעָה נִגַּד פְּנִיכֶם: וַאֲמַר לְהוֹן. יְהִי כֵעַן מִימְרָא דִּי בְּסַעֲדִכּוֹן. כַּד אֲשַׁלַּח יִתְכוֹן וִית טַפְלִכּוֹן. חוֹן. אַרִי בִישָׂא אַתּוֹן סְבִירִין

• רס"י •

ח וישב. הושבו על ידי שליח ששלחו אחריהם והשיבום אל פרעה: י כאשר אשלח אתכם ואת טפכם. אף כי אשלח גם את הצאן ואת הבקר כאשר אמרתם: ראו כי רעה נגד פניכם. בתרגומו. ומדרש אנגדה שמעתי בוכב אחד יש ששמו רעה. אמר להם פרעה רואה אני באיצטגנינות שלי אותו בוכב עולה לקראתכם במדבר, וזלק הדקדוק: ראו כי רעה נגד פניכם. בנוסח שלנו בישא אתון. ארי בישא דאתון סבירין

שימו' המור (י) ראו כי רעה נגד פניכם. תרגום שלנו: בישא אתון. בלא ד' לא דאתון.

תפסיר רס"ג

וְאֶטְפָּאֲלֶכֶם. הוֹדִי אֶרָא אֱלֹשֶׁר
חֲדִיא וְגוֹהֶכֶם: יא) לִיס כְּדִיאָךְ.
יִמְצִי אֱלֹהֵיךָ מִנְכֶם יַעֲבֹדוּ
אֱלֹהֵי. פֶּאֱנֶכֶם אֲנִימָא תִּטְלָבוּנָה.
וְטִרְדֶּהֶם מִן בֵּין יְדֵי פִרְעוֹן:
יב) וְקֹאֵל אֱלֹהֵי לְמוֹסִי. מִד
יִדָּךְ. עָלִי בְּלֹד מִצֵּר בְּסָבָב
אֱלֹהֵיךָ. פִּיִּצְעֵד עָלִי בְּלֹד
מִצֵּר וְיֹאכֵל גְּמִיעַ עֲשִׂיבָהָ.
גְּמִיעַ מֵא בְּקֹאֵה אֱלֹהֵיךָ:

למעבד לית קביל אפיכון לאסתחרא:
לא כֵּן לְכוּ־נָא הַגְּבֵרִים
וְעַבְדוּ אֶת־יְהוָה כִּי אַתָּה
אַתָּם מִבְּקָשִׁים וַיִּגְרֹשׁ אֹתָם
מֵאֶת פְּנֵי פִרְעֹה: לא כֵּן. איזילו
כֵּעַן גּוֹבְרִיא וּפְלַחוּ קָדָם יי. אֲרִי יְתָה
אַתּוֹן בָּעַן. וְתִרִיד יְתָהוֹן. מִן קָדָם פִּרְעֹה:
ס (שעי) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־

מֹשֶׁה נִטֵּה יָדְךָ עַל־ אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאַרְבֶּה
וַיַּעַל עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּאכֵל אֶת־כָּל־עֵשָׂב
הָאָרֶץ אֵת כָּל־אֲשֶׁר הִשְׁאִיר הַבָּרָד: וַאֲמַר יי
לְמֹשֶׁה. אֲרִים יָדְךָ. עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּתֵּי גּוֹבָא. וַיִּסַּק עַל אֶרֶץ
מִצְרַיִם. וַיִּיכֹל יְתָ כָּל עֵשָׂב אֶרֶץ. יְתָ. כָּל דְּאִשְׁאֵר בְּרֹדָא:

— רס"י —

מַעֲלִיכֶם שְׁחִיו אוֹמְרִים לָכֶם דָּם אָנוּ רוֹאִין
עֲלֵיכֶם בְּמִדְבָּר: יא לא כֵּן. כְּאֲשֶׁר אָמַרְתֶּם
לְהוֹלִיךְ הַטֶּף עִמָּכֶם אֲלֵא לְכוּ נָא הַגְּבֵרִים
וְעַבְדוּ אֶת ה': כִּי אַתָּה אַתָּם מִבְּקָשִׁים. כִּי
אוֹתָהּ בְּקִשְׁתֶּם עַד הַנָּה (שמות כ ט) נִזְבַּחַה
לְאֱלֹהֵינוּ, וְאִין דְּרָךְ הַטֶּף לְזִבּוּחַ: וַיִּגְרֹשׁ
אֹתָם. הָרִי זֶה לְשׁוֹן קֶצֶר וְלֹא פֶרֶשׁ מִי
הַמְּגִרָשׁ: יב בְּאַרְבֶּה. בְּשָׁבִיל מִכַּת הָאֲרֶבֶה:

וְזֶלֶק הַדְּקָרוֹק: למעבד לית קביל אפיכון לאסתחרא. הוסיף מלת לית, משום דקיימא לן דהוה
ליה למימר אל פניכם. והשתא דקאמר נגד פניכם, שמעינן דהרעה לא תקרב אליהם אך תהיה
מרוחקת ומסולקת מנגד ולא יגע בהם רע, וכן היה שאמר הש"י היום גלותי את חרפת מצרים
וכו' וניבא ולא ידע מה ניבא. כי פשט לשונו מורה דבר אחד ודקדוק לשונו מורה הפכו. אי נמי
המתרגם, לשון נקיה וכבוד נקט כלפי ישראל. ועוד י"ל דתיבת לית קביל וכו' נמשכת למעלה
כלומר אתם סבורים דלית קביל אפיכון פי' שלא תוסב הרעה אל פניכם, לא כן אלא תוסב הרעה
אל פניכם. ועוד י"ל דהאיי לית קביל מפרש לדיבור שקדם לו, ואמר כי הרעה שהם סבורים
לעשות הוא שלא יסבו עוד פניהם לחזור למצרים כי כוונתם לברוח ושלא לשוב עוד. וזהו לית
קביל אפיכון לאסתחרא מלשון סחרו [אל] ארץ, לשון סיבוב:

שמו דהמור (ט) לא כֵּן. יש להפריד מעט בין התיבות דלא לישתמע לָכֵן.

תפסיר רס"ג

יג) פמד מוסי' עצמה עלי' בלד מצר. וסאק אללה ריח אלקבול פי אלבלד. טול דאלד אלנהאר ולילה. פלמא כאנת אלג'דאה. חמל ריח אלקבול אלגראד: יד) פצעד אלגראד פי גמיע בלד מצר. ואסתקר פי גמיע תכמהא. עצים גדא. מא לם יכון קבלה גראד מתלה. ובעדה לא יכון כדאד: טו) פג'טא עין גמיע אלבלד חתי אצ'לם. ואכל גמיע עשבה. וגמיע תמר אלשגר. אלדי

וַיֹּט מֹשֶׁה אֶת־מִטָּהוּ

עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיְהִי־הָיָה נֶהָג

רוּחַ־קָּדִים בָּאֶרֶץ כָּל־הַיּוֹם

הַהוּא וְכָל־הַלַּיְלָה הַבֹּקֶר

הָיָה וְרוּחַ הַקָּדִים נָשָׂא

אֶת־הָאֲרֶבֶה: וְאֵרִים מֹשֶׁה יָת

חוּטְרִיהַ עַל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם. וַיִּי. דְּבִר רוח

קדומא בארעא. כל יומא ההוא וכל

ליליא. צפרא הוה. ורוח קדומא. נטל ית

גֹּבָא: וַיַּעַל הָאֲרֶבֶה עַל

כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיָּנַח בְּכָל־גְּבוּל מִצְרַיִם כְּבֹד

מְאֹד לְפָנָיו לֹא־הָיָה בֵּן אֲרֶבֶה כְּמֹהוּ וְאַחֲרָיו

לֹא יִהְיֶה־בֵּן: וּסְלִיק גֹּבָא. עַל כָּל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם. וּשְׂרָא. בְּכָל

תחום מצרים. תקיף לחדא. קדמוהי. לא הוה בן גובא דכותיה.

ובתרוהי לא יהי בן: טו) וַיִּכֶּם אֶת־עֵין כָּל־הָאֶרֶץ

וַתַּחֲשֹׁךְ הָאֶרֶץ וַיֹּאכַל אֶת־כָּל־עֵשֶׂב הָאֶרֶץ וְאֵת

כָּל־פְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר הוֹתִיר הַבֶּרֶד וְלֹא־נֹתֵר כָּל־

יֶרֶק בָּעֵץ וּבִעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

— רס"י —

העולם, למדנו שהיה כבוד משל־משה כי אותו של־יואל היה על ידי מינין הרבה שהיו יחד ארבה ילק חסיל גזם, אבל של־משה לא היה אלא של־מין אחד, וכמוהו לא היה ולא יהיה: טו כל ירק. עלה

יג ורוח הקדים. רוח מזרחית נשא את הארבה, לפי שבא כנגדו שמצרים בדרומית מערבית היתה, כמו שמפורש במקום אחר: יד ואחריו לא יהיה בן. ואותו שהיה בימי יואל, שנאמר (יואל ז) כמוהו לא נהיה מן

תפסיר רס"ג

בְּקִיָּה אֶלְבֶּרֶד. וְלֹם יִבְקֵי שִׁי מִן
אֶלְכֶצֶרֶה פִּי אֶלְשָׁגֶר. וְעֶשֶׁב
אֶלְצַחְרִי פִּי גְמִיעַ בְּלֹד מִצֵּר:
(טז) תִּים אֶסְרַע פֶּרְעוֹן. וְדַעִי
בְּמוֹסִי וְהָרוֹן. וְקֹאֵל. קֹד
אֶכְטָאֵת לֵלֶה רֶבֶכְמָא וְלֶכְמָא:
(יז) וְאֶלְאֵן פֶּאֶחְתָּמְלָא דְנָבִי
הִדִּיָּה אֶלְמֶרֶה. וְאֶשְׁפַּעֵא אֶלִי
אֶלְלֶה רֶבֶכְמָא. אֵן וְזִיל עֲנִי.
הִדִּיא אֶלְמוֹת אֶלְמַחֲזִי:
(יח) פֶּלְמָא כִּירְג מִן עֲנִידָה שְׁפַע
אֶלִי אֶלְלֶה: (יט) פֶּקֶלֶב אֶלְלֶה
רִיחָא גְרַבִּיָּא שְׁדִידָא גְדָא.

וְחָפָא. יֵת עֵין שְׁמֶשָׁא דְכָל אֶרְעָא
וְחִשׁוֹכַת אֶרְעָא. וְאֶכֶל יֵת כָּל עֶסְפָּא
דְּאֶרְעָא. וְיֵת כָּל פִּירִי אֵילָנָא. דְּאֶשְׁאֵר
בְּרִדָּא. וְלֹא אֶשְׁתָּאֵר כָּל יְרוֹק בְּאֵילָנָא.
וּבְעֶסְפָּא דְחֶקְלָא בְּכָל אֶרְעָא דְמִצְרַיִם:
וַיִּמָּהֵר פֶּרְעֹה לִקְרֹא
לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר
חֲטָאתִי לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם
וּלְכֶם: וְאוֹחִי פֶרְעֹה. לְמִקְרִי לְמֹשֶׁה
וּלְאַהֲרֹן. וַאֲמַר. חֲבִית. קָדָם יי אֶלְהֶכּוֹן
וּלְכוּן: **וַעֲתָה שָׂא נָא**

חֲטָאתִי אֵךְ הַפַּעַם וְהַעֲתִירוּ לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם
וַיֹּסֶר מֵעָלַי רַק אֶת־הַמוֹת הַזֶּה: וְכַעַן. שְׁבוּק בְּעֵן
לְחוּבֵי בָרַם זְמַנָּא הָדָא. וְצִלּוֹ קָדָם יי אֶלְהֶכּוֹן. וְיַעֲדִי מִנִּי. לְחוּד יֵת
מוֹתָא הָדִין: **וַיֵּצֵא מֵעַם פֶּרְעֹה וַיַּעֲתֵר אֶל־יְהוָה:**
וּנִפֵּק מִלּוֹת פֶּרְעֹה. וְצִלִּי קָדָם יי: **וַיַּהֲפֹךְ יְהוָה רוּחַ־יָם**
חֲזָק מְאֹד וַיִּשָּׂא אֶת־הָאֲרֶבֶּה וַיִּתְּקַעְהוּ יָמָה
סוּף לֹא נִשְׁאָר אֲרֶבֶּה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם:

— רס"י —

יְרוֹק וַיִּכְדּוּ"ס זַלְעָז: יֵת רוּחַ יָם. רוּחַ מַעֲרָבִי: לְאֶרְבֶּה בְּיָמָה סוּף בְּנִגְדּוֹ. וְכֵן מִצִּינוּ לְעֵנִין
יָמָה סוּף. אוֹמֵר אֲנִי שָׁיִם סוּף הִיָּה מִקְצָתוֹ תַּחְוּמִין שְׁהוּא פּוֹנֶה לְצַד מִזְרָח, שְׁנֹאֲמַר
בְּמַעֲרָב בְּנִגְד כָּל רוּחַ דְּרוּמִית וְגַם בְּמִזְרָח (שְׁמוֹת כג ל) מִיָּם סוּף וְעַד יָם פְּלִשְׁתִּים,
שְׁל־אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, לְפִיכָף רוּחַ יָם תִּקְעוּ מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב, שָׁיִם פְּלִשְׁתִּים בְּמַעֲרָב הִיָּה,
וְזֶלֶק הַדִּקְדּוּק: יי שָׂא נָא חֲטָאתִי. תִּיכַת חֲטָאתִי מִלְרַע (מַהֲרִי"ב):

שִׁמְךָ הַמְּדוּר (ח) שָׂא נָא. יֵשׁ לְהַפְרִיד מֵעַט כְּדִלְעִיל. דְּלֹא לִישְׁתַּמֵּעַ שְׁנָא.

תפסיר רס"ג

פחמל אלגראד. וצף בה בחר
אלקלזם. לם תבן גראדה
ואחדה. פי גמיע בלד מצר:
(כ) פשדד אללה קלב פרעון.
ולם יטלק בני אסראיל:
(כא) וקאל אללה למוסי' מד
ידד נחו אלסמא. יפון צ'לאם
עלי' גמיע בלד מצר. בעד זואל
צ'לאם אלליל: (כב) פמד מוסי'
ידה נחו אלסמא. פכאן צ'לאם

והפך יי רוח מערבא תקיף לחדא.
ונטל ית גובא. ורמחי לימא דסוף.
לא אשתאר גובא חד. בכל תחום
מצרים: כ ויחזק יהוה את-לב
פרעה ולא שלח את-
בני ישראל: ותקיף יי ית לבא
דפרעה. ולא שלח ית בני ישראל: פ
ויאמר יהוה

ספרי
תנין

אל-משה נטה ידך על-השמים ויהי חשך
על-ארץ מצרים וימש חשך: ואמר יי למשה. ארים
ידך על צית שמיא. ויהי חשוכא על ארעא דמצרים. בתר דיעדי קבל
ליליא: כב ויט משה את-ידו על-השמים ויהי
חשך-אפלה בכל-ארץ מצרים שלשת ימים:

רס"י

אחר ויהי חשך. ומדרש אנדה פותרו לשון
(דכיס כח כט) ממשש בצדקרים, שהיה כפול
ומכפל ועב עד שהיה בו ממש: כז ויהי חשך
אפלה וכי שלשת ימים וגוי. חשך שלאופל
שלא ראו איש את אחיו אותן שלשת
ימים. ועוד שלשת ימים אחרים חשך
מכפל על זה, שלא קמו איש מתחתיו.
יושב אין יכול לעמוד, ועומד אין יכול
לישב. ולמה הביא עליהם חשך, שהיו
בישראל באותו הדור רשעים, ולא היו
רוצים לצאת, ומתו בשלשת ימי אפלה
כדי שלא יראו מצרים במפלתם ויאמרו אף
הן לוקין כמונו. ועוד שחפשו ישראל וראו
את בליהם, וכשיצאו והיו שואלין מהן

שנאמר בפלשתים (פניי 3 כ) יושבי חבל
הים גוי כרתים: לא נשאר ארבה אחד.
אף המלוחים שמלחו מהם: כח וימש חשך.
ויחשיך עליהם חשך יותר מחשכו שללילה,
וחשך שללילה יאמיש ויחשיך עוד: וימש.
כמו ויאמיש יש לנו תיבות הרבה חסרות
אל"ף לפי שאין הברת האל"ף נפרת כל כך
אין הכתוב מקפיד על חסרונה, כגון (ישע' יג כ)
ולא יהל שם ערבי, כמו לא יאהל, לא יטה
אהלו. וכן (שמואל ב כז מ) ותזרני חיל, כמו
ותאזרני. ואונקלוס תרגם לשון הסדרה, כמו
(שמות יג כז) לא ימיש בתר דיעדי קבל ליליא.
כשיגיע סמוך לאור היום. אבל אין הדבר
מישב על הוי"ו של וימש, לפי שהוא כתוב

וזלק הדקדוק: כז ויט משה את ידו. תיבת משה בתביר לא במארכה בכל ספרי תימן:

תפסיר רס"ג

אפל. פי גמיע בלד מצר
תלאתה' איאם: כג) לם ירא
אנסאן צאחבה ולם יקום
אנסאן מן מכאנה תלאתה'
איאם. ולגמיע בני אסראל.
כאן נור פי מסאכנהם:
כד) פדעי' פרעון במוסי'. וקאל
אמצ'ו אעבדו אללה. לכן
ג'נמכם ובקרכם דעוהא.
ואטפאלכם תמצ'י מעכם:
כה) קאל לה מוסי'. בל אנת.
תעטינא ד'באיחא וצואעדא.
נקרבהא ללה רבנא:
כו) ומואשינא איצ'א תמצ'י
מענא. לא יבק מנהא צ'לה.

וארים משה. ית ידיה על צית שמיא.
והיה חשוד קבל. בכל ארעא דמצרים
תלתא יומין: כג) לא-ראו איש
את-אחיו ולא-קמו איש
מתחתיו שלשת ימים
ולכל-בני ישראל היה
אור במושבתם: לא חזו גבר
ית אחיה. ולא קמו. אנש מתחותיה
תלתא יומין. ולכל בני ישראל.
היה נהורא במותבניהון: (שלישי)

כד) ויקרא פרעה אל-משה

ויאמר לכו עבדו את-יהוה רק צאנכם
ובקרכם יצג גם-טפכם ילד עמכם: וקרא פרעה
למשה. ואמר איזילו פלחו קדם יי. לחוד. ענכון ותוריכון שבוקו. אף
טפלכון ייזיל עמכון: כה) ויאמר משה גם-אתה תתן
בידנו זבחים ועלת ועשינו ליהוה אלהינו:
ואמר משה. אף אתה תתין בידנא נכסת קודשין ועלון. ונעביר קדם יי
אלהנא: כד) וגם-מקננו ילד עמנו לא תשאר
פרסה בי ממנו נקח לעבד את-יהוה אלהינו

— רס"י —

וקיו אומרים אין בידינו כלום אמר לו
אני ראיתיו בביתך ובמקום פלוגי הוא:
שלשת ימים. שלוש של-ימים טיראיינ"א בלעז
וכן שבעת ימים בכל מקום שטיינ"א

של-ימים. כד יצג. יהא מצג במקומו:
כג גם אתה תתן. לא דין שמקננו ילד
עמנו. אלא גם משלך תתן: כד פרסה. פרסת
רגל פלנט"א בלעז:

תפסיר רס"ג

לֹאֵן מְנַהֵא נֶעְבֵּד אֱלֹהִים
רַבָּנָא וְנָחֵן לֹא נַעֲלֵם. כֹּס
מִקְדָּאָר מָא נֶעְבֵּד בֵּה אֱלֹהִים.
אֱלֹהִים אֵן נֶצִיר אֱלֹהִים תִּים:
כֹּז) פִּשְׁדִּיד אֱלֹהִים קִלְבָּה. וְלֹם
יִשָּׂא אִטְלֵאקָהֶם: כֹּח) קֹאֵל לֹה
פִּרְעוֹן אִמְרִי עֲנִי אֲחֻדִּיר אֵן
תַּעֲאֻד תִּרָּא וְגִהִי. פֶּאֶנְךָ פִּי יוֹם
תִּרָּא וְגִהִי תִקְתֵּל: כֹּט) קֹאֵל לֹה
מוֹסִי נַעֲמָא קִלְתִּי. לֹא אֲעֲאֻד
אֵן אֲרָא וְגִהִי: יֹא א) וְקֹאֵל
אֱלֹהִים לְמוֹסִי קֹד בְּקִי בְּלֹא
וְאֲחֻד אֲחֻלָּה בִּפְרַעוֹן

וַאֲנַחְנוּ לֹא-נִדְעַ מֶה-נֶּעֱבֹד

אֶת-יְהוָה עַד-בֵּאֲנוּ שָׁמָּה:

וְאִףּ בְּעִירְנָא יִיזִיל עֲמָנָא. לֹא נִשְׁאָר מִנִּיה
מִדְּעֵם. אֲרִי מִנִּיה אֲנַחְנָא נִסְבִּין. לְמַפְלַח
קֹדֶם יי אֱלֹהֵנָא. וְאֲנַחְנָא לִית אֲנַחְנָא
יְדַעִין. מָא נִפְלַח קֹדֶם יי. עַד מִיתְנָא

לְתַמָּן: כֹּז וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת-לֵב

פֶּרְעֹה וְלֹא אָבָה לְשַׁלְּחָם:

וַתִּקְרֹא יי יֵת לְבָא דְּפֶרְעָה. וְלֹא

אָבָא לְשַׁלְּחוֹתָהוֹן: כֹּח וַיֹּאמֶר-לוֹ

פֶּרְעֹה לֵךְ מֵעָלַי הַשָּׁמֶר לְךָ אֶל-תִּסְף רְאוֹת

פָּנַי כִּי בְּיוֹם רְאִיתְךָ פָּנַי תָּמוּת: וַאֲמַר לִיה פֶּרְעָה אֵיזִיל

מֵעָלָיו. אִסְתִּמֵּר לְךָ. לֹא תוֹסִיף לְמַחְזִי אִפִּי. אֲרִי. בְּיוֹמָא. דְּתַחֲזִי אִפִּי

תָּמוּת: כֹּט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בֵּן דְּבִרְתָּ לֹא-אִסְף עוֹד

רְאוֹת פָּנֶיךָ: וַאֲמַר מֹשֶׁה יָאוֹת מְלִילְתָּא. לֹא אוֹסִיף עוֹד לְמַחְזִי

אִפִּי: פ רַא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עוֹד נִגַּע

אֶחָד אָבִיא עַל-פֶּרְעָה וְעַל-מִצְרַיִם אַחֲרֵי-כֵן

יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה בְּשַׁלְּחוֹ כֹּלָה גֵרֶשׁ יִגְרֶשׁ

אֶתְכֶם מִזֶּה: וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה. עוֹד מִכְתָּש חַד אֵיתִי עַל פֶּרְעָה

וְעַל מִצְרַאִי. בְּתֵר בֵּן. יִשְׁלַח יִתְכוֹן מִכָּא. בְּשַׁלְּחוֹתִיהָ. גְּמִירָא.

• רס"י •

לֹא נִדְעַ מֶה נֶעֱבֹד. כֹּמָה תִּכְבֵּד וּבִזְמָנָא דְּבִרְתָּ, אָמַת שְׁלֹא אוֹסִיף עוֹד רְאוֹת
הַעֲבֹדָה שְׁמָא יִשְׁאָל מִמֶּנּוּ יוֹתֵר מִמָּה פָּנֶיךָ:

שִׁישׁ בִּידִינוּ: כֹּט בֵּן דְּבִרְתָּ. יִפָּה דְּבִרְתָּ יֹא ח בְּלָה. גְּמִירָא, (כֹּלָה) כֹּלִיל, כֹּלְכֶם יִשְׁלַח:

תפסיר רס"ג

ואלמִצְרִיּוֹן. בַּעַד דִּאֲלֹךְ
יִטְלַקְכֶם מִן הַהֵנָּה. וְעַנְדִּי
אֶטְלֶאֱקֶה. גְּמִלָּה. יִטְרַדְכֶם מִן
הַהֵנָּה: (ב) מִדֹּ אֱלֹקִים. בָּאֵן
יִסְתַּחֲבֶה אֶלְרָגֶל מִן צִאחֲבֵתָהּ.
וְאֵלֹא־מֵרָאָה מִן צִאחֲבֵתָהּ.
אֲנִיָּה פְצִיָּה וְאֲנִיָּה דִּי־הֵב:
(ג) פֶּאֶעֱטָא אֱלֹלָה אֱלֹקִים
חֲצִיָּא עַנְדִּי אֶלְמִצְרִיּוֹן. וְאֵמָּא
מוֹסִי אֶלְרָסוּל. פֶּעֲצִים גִּדָּא פִי
בְּלִד מִצֵּר. עַנְדִּי קִוְּאֵד פֶּרְעוֹן
וְעַנְדִּי אֱלֹקִים: (ד) פֶּקֶאֶל מוֹסִי.
כְּדִיא קֶאֶל אֱלֹלָה. שְׂבִיָּה
בְּנִצָּף אֱלֹלִיל. אֲנָא מִתְגָּלִי פִי
בְּלִד מִצֵּר: (ה) וַיְמֹת כָּל בְּכֹר

תִּרְכָּא. יִתְרִיךְ יִתְכֹּון מִכָּא: ב דְּכָר-
נָא בְּאִזְנֵי הָעַם וַיִּשְׁאַלֹּו
אִישׁ | מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאִשָּׁה
מֵאֵת רֵעוּתָהּ כְּלִי-כֶסֶף
וְכִלִּי זָהָב: מִלִּיל כְּעֵן קָדָם עֲמָא.
וַיִּשְׁאַלֹּון. גִּבֹּר מִן חֲבֵרִיָּה. וְאַתָּתָא מִן
חֲבֵרִתָּהּ. מָנִין דְּכֶסֶף וּמָנִין דְּדָהָב:
וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת-חֵן הָעַם
בְּעֵינֵי מִצְרַיִם גַּם | הָאִישׁ
מֹשֶׁה גָּדוֹל מְאֹד בָּאָרֶץ

מִצְרַיִם בְּעֵינֵי עֲבָדֵי-פֶרְעָה וּבְעֵינֵי הָעַם: וַיְהִי יי.
יֵת עֲמָא לְרַחֲמִין בְּעֵינֵי מִצְרַאִי. אִף גּוֹבְרָא מֹשֶׁה. רַב לַחֲדָא בָּאֶרְעָא

דְּמִצְרַיִם. בְּעֵינֵי עֲבָדֵי פֶרְעָה וּבְעֵינֵי עֲמָא: ס סְכִיכְרִיָּה בִּסְפִיר תִּימִין (רַבִּינִי)

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר יְהוָה כַּחֲצֵת הַלֵּילָה

אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם: וַאֲמַר מֹשֶׁה. כְּדָן אָמַר יי.

כְּפִלְגוֹת לַיְלִיא. אֲנָא מִתְגָּלִי בְּגוֹ מִצְרַיִם: ה וַיְמֹת כָּל-בְּכוֹר

— רס"י —

דְּכָר נָא. אֵין נָא אֱלָא לְשׁוֹן בְּקִשָּׁה, בְּבִקְשָׁה מִמֶּךָ הַזֶּהִירָם עַל כֶּף שְׁלֵא יֹאמֶר
אוֹתוֹ צְדִיק אֲבָרְהָם (נִרְאֵשִׁית טו יג) וְעַבְדּוֹם
וְעַנּוֹ אוֹתָם קִיָּם בְּהֶם, (סס יז) וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ
בְּרִכּוּשׁ גָּדוֹל לֹא קִיָּם בְּהֶם: ד וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
כֹּה אָמַר ה'. בְּעַמְדוֹ לִפְנֵי פֶרְעָה נֶאֱמָרָה לוֹ
נְבוֹאָה זוֹ שְׁחָרִי מִשְׁיָצָא מִלְּפָנָיו לֹא הוֹסִיף
רְאוֹת פָּנָיו: כַּחֲצֵת הַלֵּילָה. כַּהֲחֹלֵק הַלֵּילָה.

בְּחֻצוֹת, כְּמוֹ (מַלְכִּים ו' יט כס) בְּעֻלוֹת, (תַּחֲלִיס
קכז ג) בְּחֻרוֹת אֶפֶס בְּנוֹ, וְהוּא פִּשְׁטוֹ לִישְׁבוֹ
עַל אֶפְנִי, שְׁאִין חֻצוֹת שֵׁם דְּכָר
שְׁלִי-חֻצִי. וְרַבּוֹתֵינוּ דִּרְשׁוּהוּ כְּמוֹ בְּחֻצִי
הַלֵּילָה (שְׁמוֹת יז כט) וְאָמַר, שְׁאֲמַר מֹשֶׁה
בְּחֻצוֹת, דְּמִשְׁמַע סְמוּךְ לוֹ אוֹ לִפְנָיו אוֹ
לְאַחֲרָיו, וְלֹא אָמַר בְּחֻצוֹת, שְׁמָא יִטְעוּ
אֶצְטַגְנִי פֶרְעָה, וַיֹּאמְרוּ מֹשֶׁה בְּדָאִי הוּא:

תפסיר רס"ג

פי בלד מצר. מן בכר פרעון
אלגאלס עלי כרסיה. אלי בכר
אלאמה. אלתו ורא אלדחא.
וגמיע בכור אלבהאים: (ו) ויפון
צראד' עצים פי גמיע בלד
מצר. מא לם יפון מת'לה. ולא
יעאוד איצ'א: (ז) ולגמיע בני
אסראיל. לא ינבח כלב בפאה
פמא פוקה מן אלאד'א. מן
נסאדם אלי בהאימהם. לפי
תעלמון. מא יבין אללה. בין

בארץ מצרים מבכור
פרעה הישב על-כסאו עד
בכור השפחה אשר אחר
הרחים וכל בכור בהמה:
וימות כל בוכרא בארעא דמצרים.
מבוכרא דפרעה דעתיד למתב על
פורסי מלכותיה. עד בוכרא דאמתא.
דבבתר רחיא. וכל בוכרא דבעירא:
והיתה צעקה גדלה

בכל-ארץ מצרים אשר כמחו לא נהיתה
וכמחו לא תסף: ותהי צוחתא רבתא בכל ארעא דמצרים.
דכותה לא הות. ודכותה לא תוסיף: ולכל בני ישראל
לא יחרץ-כלב לשנו למאיש ועד-בהמה
למען תדעון אשר יפלה יהוה בין מצרים ובין
ישראל: ולכל בני ישראל. לא ינזיק כלבא בלישניה למבח.

רס"י

ברוך הוא נפרע מן האמה נפרע מאלהיה:
לא יחרץ כלב לשנו. אומר אני שהוא
לשון שנון, לא שנון, וכן (יכושט י כא) לא חרץ
לבני ישראל לאיש את לשנו, לא שנון, (שמו"ב
כ כד) אז תחרץ תשתנון, (ישעי מא טו) למורג
חרץ שנון, (משלי כא ה) מחשבות חרוץ, אדם
חרץ ושנון, (משלי י ז) ויד חרוצים תעשיר,
חריפים, סוחרים שנונים: אשר יפלה.

כ עד בכור השבי. (שמות יב כט) למח לקו
השבוים, כדי שלא יאמרו, יראתם תבעה
עלבונם והביאה פרענות על מצרים: מבכור
פרעה עד בכור השפחה. כל הפחותים
מבכור פרעה וחשובים מבכור השפחה היו
בכלל. ולמה לקו בני השפחות, שאף הם היו
משעבדים בהם ושמהים בצרתם: וכל בכור
בהמה. לפי שהיו עובדין לה, וכשהקדוש

א. כך בכל הדפוסים, אף שבפסוק זה לא נזכר בכור השבי אלא לקמן פרק י"ב פסוק כ"ט.

תפסיר רס"ג

אלמצריון ובין בני אסראיל:
(ח) פיציר אלוי גמיע עבדך
הולאי ויסגדון לי קאליון.
אכרג אנת וגמיע אלקום
אלדין מעד. ובעד דאלך
אכרג. תם כרג מן ענד פרעון
בשדה ג'צ'ב מנה: ט) תם
קאל אללה למוסי לא יקבל
(נ"י) ואנמי לא יסמע) מנכמא
פרעון. לפי תכת'ר בראהיני פי
בלד מצר: י) ומוסי וחרון.
צנעא גמיע הד'ה אלבראהין
בחצ'רה פרעון. פשדד אללה

למאנשא ועד בעירא. בדיל דתדעון.
דיפריש יי. בין מצראי ובין ישראל:
וירדו כל-עבדיך אלה
אלי והשתחווי לי לאמר
צא אתה וכל-העם אשר-
ברגליך ואחרי-כן אצא
ויצא מעם-פרעה בחר-
י. וייחתון כל עבדך אלין לותי
ויבעז מני למימר. פוק את וכל עמא
דעמד. ובתר בן אפוק. ונפק מלות

פרעה בתקוף רגז: ס ויאמר יהוה אל-משה לא-
ישמע אליכם פרעה למען רבות מופתי בארץ
מצרים: ואמר יי למשה. לא יקביל מנכון פרעה. בדיל. לאסגאה
מופתי בארעא דמצרים: וימשה ואהרן עשו את-כל-
המופתים האלה לפני פרעה ויחזק יהוה את-
לב פרעה ולא-שלח את-בני-ישראל מארצו:
ומשה ואהרן. עבדו. ית כל מופתיא האלין קדם פרעה. ותקיף יי

— רש"י —

בשגמר דבריו יצא מלפניו: בחר יי. על
שאמר לו (שמות י כח) אל תוסף ראות פני:
ט למען רבות מופתי. מופתי שנים, רבות
שלושה מפת בכורות וקריעת ים סוף ולנער
את מצרים: וימשה ואהרן עשו וגו'. כבר
כתב לנו זאת בכל המופתים, ולא שנאה כאן
אלא בשביל לסמכה לפרשה של אחריה:

ובדיל: וירדו כל עבדיך. חלק כבוד
למלכות שהרי בסוף ירד פרעה בעצמו אליו
בלילה (שמות יז 6) ויאמר קומו צאו מתוך
עמי ולא אמר לו משה מתחלה וירדת אלי
והשתחוית לי: אשר ברגליך. ההולכים
אחר עצתך והלוקך: ואחרי כן אצא. עם
כל העם מארצך: ויצא מעם פרעה.

תפסיר רס"ג

קלבה ולם יטלק בני אסראיל
מן בלדה: יב א) וקאל אללה
למוסי' וחרון. פי בלד מצר
קאילא: ב) הדיא אלשהר לכם
אוול אלשהור. וכוון לכם אוולא.
לשהור אלסנה: ג) כלמא
גמאעה' בני אסראיל קאילא.
פי אלעאשר מנה אן יתכידו
מנה כל פריק. ראס לביות

ית לבא דפרעה. ולא שלח ית בני

ישראל מארעיה: **ס** **פ** **דבריו** **בספר** **תימן**

יב * ויאמר יהוה אל-משה

ואל-אהרן בארץ מצרים

לאמר: ואמר יי למשה ולאהרן.

בארץ מצרים למימר: **ב** החדש

הזה לכם ראש חדשים

ראשון הוא לכם לחדשי השנה: ירחא הדין. לכוון

ריש ירחיא. קדמאי הוא לכוון. לירחי שתא: **ג** דברו אל-

כל-עדת ישראל לאמר בעשר לחדש הזה

ויקחו להם איש ששה לבית-אבת ששה לבית:

— רס"י —

ברקיע, ואמר לו כזה ראה וקדש. וכיצד
הראהו והלא לא היה מדבר עמו אלא ביום,
שנאמר (שמי' כח) ויהי ביום דבר ה' (ויק' ז' לח)
ביום צוותו, (צמדכ טו כג) מן היום אשר צוה
ה' והלאה, אלא סמוך לשקיעת החמה
נאמרה לו פרשה זו, והראהו עם חשכה:
ג דברו אל כל עדת. וכי אהרן מדבר
והלא כבר נאמר (שמות ז' ז) אתה תדבר, אלא
חולקין כבוד זה לזה ואומרים זה לזה למדני,
והדבור יוצא מבין שניהם, כאלו שניהם
מדברים: אל כל עדת ישראל וגי' בעשר
לחדש. דברו היום בראש חודש שיקחוהו
בעשור לחדש: הזה. פסח מצרים מקחו
בעשור, ולא פסח דורות: ששה לבית אבת.
למשפחה אחת, הרי שהיו מרבין יכול
שה אחד לכלן, תלמוד לומר ששה לבית:

יב ויאמר ה' אל משה ואל אהרן.
בשביל שאהרן עשה וטרח במופתים כמשה,
חלק לו כבוד זה במצוה ראשונה שכללו עם
משה בדבור: בארץ מצרים. חוץ לכרך, או
אינו אלא בתוך הכרך תלמוד לומר (לעיל ט כט)
בצאתי את העיר וגו', ומה תפלה קלה לא
התפלל בתוך הכרך דבור חמור לא כל שבן,
ומפני מה לא נדבר עמו בתוך הכרך, לפי
שהיתה מלאה גלולים: ז החדש הזה.
הראהו לבנה בחדשה ואמר לו בשהירח
מתחדש יהיה לך ראש חודש. ואין מקרא
יוצא מידי פשוט, על חודש ניסן אמר לו, זה
יהיה ראש לסדר מנן החדשים, שיהא אייר
קרוי שני, סיון שלישי: הזה. נתקשה משה
על מולד הלבנה באיזו שעור תראה ותהיה
ראויה לקדש, והראה לו באצבע את הלבנה

תפסיר רס"ג

אֲבֹתֵיהֶם רָאָה מְנַהֵא לְכָל
בֵּית: ד) פֶּאֶן קָל אַהֵל אֶלְבֵּית מִן
אֶלְתָּאגָה אֵלֵי רָאָה. פֶּלִיאֲכִיד
הוּ וְגֵאֲרָה. אֶלְאֶקֶרֶב אֵלֵי
מְנֻזָּלָה בְּמוֹאסָאָה מִן אֶלְנָפּוֹס.
כָּל אָמַר עָלֵי קֶדֶר טַעֲמָאָה
תַּתְּוֹאסוּה: ה) וְלִכְוֹן לָכֶם
רָאָה. צָחִיחָא דְכָרָא אֲבֹן
סְנִתָּה. מִן אֶלְצָאֵן וְאֶלְמָאֵעִז
תַּאכְדוּנָה: ו) יִכּוֹן עֲנִדְכֶם
מִחְפּוּצֵי־א. אֵלֵי יוֹם אֶרְבַּעָה

מִלִּילוֹ. עִם כָּל כְּנִשְׁתָּא דִּישְׂרָאֵל
לְמִימַר. בְּעִשְׂרָא לִירְחָא הָדִין. וְיִסְבּוֹן
לְהוֹן. גְּבֵר. אָמַר לְבֵית אָבִיא אֲמָרָא
לְבֵיתָא: **וְאִם יִמְעַט הַבֵּית**
מֵהֵיּוֹת מִשֶּׁה וְלֶקַח הוּא
וּשְׁכֵנוֹ הַקָּרֵב אֶל-בֵּיתוֹ
בְּמִכְסֵת נִפְשֹׁת אִישׁ לְפִי
אָכְלוֹ תִכְסּוּ עַל-הַשֶּׁה: וְאִם
יַעֲרִי בֵיתָא מִלְּאֵת־מִנָּה עַל אֲמָרָא.

וְיִסָּב הוּא. וְשִׁיבְבִיָּה. דְקָרִיב לְבֵיתִיה בְּמִנִּין נִפְשָׁתָא. גְּבֵר לְפִוֹס
מִיכְלִיָּה. תַּתְּמִנּוֹן עַל אֲמָרָא: **שֶׁה תָּמִים זָכָר בֶּן-שָׁנָה**
יִהְיֶה לָכֶם מִן-הַכֹּבָשִׁים וּמִן-הָעִזִּים תִּקְחוּ: אָמַר
שְׁלִים. דְּכָר בַּר שְׁתִּיָּה יְהִי לְכוֹן. מִן אֲמָרָא וּמִן בְּנֵי עִזִּיא תִסְבּוֹן:
וְהִיָּה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אֶרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם

— רס"י —

כ תָּמִים. בְּלֹא מוֹם: בֶּן שָׁנָה. כָּל שְׁנָתוֹ קָרִי
בֶּן שָׁנָה כְּלוֹמַר שְׁנֹלָד בְּשָׁנָה זוֹ: מִן הַכֹּבָשִׁים
וּמִן הָעִזִּים. אוֹ מִזֶּה אוֹ מִזֶּה שְׁאָף עִז קָרִיָּה
שֶׁה, שְׁנָאֲמַר (דְּזִרִּים יד ז) וְשֶׁה עִזִּים: וְהִיָּה
לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת. זֶה לְשׁוֹן בְּקוֹר שְׁטַעֲוִן
בְּקוֹר מִמוֹם אֶרְבַּעָה יָמִים קֹדֶם שְׁחִיטָה, וּמִפְּנֵי
מֵה הַקָּדִים לְקִיחָתוֹ לְשְׁחִיטָתוֹ אֶרְבַּעָה יָמִים
מֵה שְׁלֹא צָוָה כֵּן בְּפִסַּח דּוֹרוֹת, הִיָּה ר' מְתִיָּא
בֶּן חֲרָשׁ אוֹמַר הָרִי הוּא אוֹמַר (יִמְחָל טז ח)
וְאֶעְבּוֹר עָלֶיךָ וְאֶרְאֶה וְהִנֵּה עֲתִיד עֵת דְּדִים,
הִגִּיעָה שְׁבוּעָה שְׁנִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם שְׁאֲגָאֵל
אֶת בְּנֵי וְלֹא הָיוּ בְּיָדָם מִצְוֹת לְהִתְעַסֵּק בָּהֶם

ד וְאִם יִמְעַט הַבֵּית מֵהֵיּוֹת מִשֶּׁה. וְאִם
יְהִיו מוֹעֲטִין מֵהֵיּוֹת מִשֶּׁה אֶחָד שְׂאִין יְכוּלִין
לְאָכְלוֹ וְיָבֵא לִידֵי נֹתֵר, וְלֶקַח הוּא וּשְׁכֵנוֹ
וְגו' וְהוּ מְשַׁמְעוֹ לְפִי פְשׁוּטוֹ. וְעוֹד יֵשׁ בּוֹ
מִדְּרַשׁ לְלַמֵּד שְׁאֲחַר שְׁנִמְנֵנוּ עָלֵינוּ יְכוּלִין
לְהִתְמַעַט וּלְמִשׁוֹף יְדֵיהֶם הִמְנוּ וּלְהִמְנוֹת עַל
שֶׁה אֲחַר, אֵף אִם בָּאוּ לְמִשׁוֹף יְדֵיהֶם
וּלְהִתְמַעַט מֵהֵיּוֹת מִשֶּׁה, יִתְמַעְטוּ בְּעוֹד הַשֶּׁה
קָיָם בְּהִיּוֹתוֹ בְּחַיִּים, וְלֹא מִשְׁנִשְׁחָט: בְּמִכְסֵת.
חֲשׁוֹבִין וְכֵן (וִיקֹרָא כז כג) מִכְסֵת הָעֶרְכָּךְ: לְפִי
אָכְלוֹ. הָרִאשִׁי לְאָכִילָה פֶּרֶט לְחוּלָה וְזָקֵן
שְׂאִינֵן יְכוּלִין לְאָכּוֹל בְּזִית: תִּכְסּוּ. תַּתְּמִנּוֹן:

וְזָלַק הַדְּקָדוֹק: דְּלֶקַח הוּא וּשְׁכֵנוֹ. תִּיבַת וּלְקַח מִלְרַע:

תפסיר רס"ג

לַחֲדָשׁ הַזֶּה וְשַׁחֲטוּ אֹתוֹ
כָּל קָהָל עַד־תִּשְׁרָאֵל בֵּין
הָעֲרָבִים: וַיְהִי לַבּוֹן לַמִּטָּרָא. עַד
אַרְבַּעַת עֶסְרָא. יוֹמָא לִירְחָא הַדִּין.
וַיִּבְסֹן יִתְיָה. כָּל קָהָל בְּנִשְׁתָּא
דִּישְׁרָאֵל בֵּין שְׁמִשְׁיָא: וְלִקְחוּ מִן־

עֶשֶׂר מִן הַדֹּא אֱלֹשְׁהָר.
יִדְבָּחָה גְּמָאעָה גִּזְק בְּנִי
אַסְרָאִיל בֵּין אֱלֹגִירוּבִין:
(ז) וַיֹּאכְלוּ מִן דְּמָה. וַיִּגְעֲלוּנָה
עָלֵי כִדִּי אֱלֹבָאב וְאַלְמִטִּל.
עָלֵי אֱלֹבִיּוֹת. אֱלֹדִי יֹאכְלוּנָה
פִּיחָא: (ח) וַיֹּאכְלוּן לַחֲמָה פִּי תִלָּךְ

הָדָם וְנָתַנוּ עַל־שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וְעַל־הַמִּשְׁקוֹף
עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר־יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם: וַיִּסְבּוּן מִן דְּמָא.
וַיִּתְּנוּן. עַל תְּרִין סַפִּיָּא וְעַל שְׁקָפָא. עַל בַּתִּיָּא. דִּיִּיכְלוּן יִתְיָה בְּהוֹן:
וַיֹּאכְלוּ אֶת־הַבָּשָׂר בַּלֵּילָה הַזֶּה עָלֵי־אֵשׁ
וּמִצּוֹת עַל־מִרְרִים יֹאכְלֶהוּ: וַיִּכְלוּן יֵת בַּסָּרָא

— רס"י —

לַעֲרִיבַת הַלֵּילָה, עֲרִיבַת הַיּוֹם בַּתְּחִלַּת שְׁבַע
שָׁעוֹת מִכִּי יִנְטוּ צִלְלֵי עָרֵב (יִימִי 1 ו 7),
וְעֲרִיבַת הַלֵּילָה בַּתְּחִלַּת הַלֵּילָה. עָרֵב לְשׁוֹן
נֶשֶׁף וְחֹשֶׁף, כְּמוֹ (יִשְׁטִי כז יא) עָרֵבָה כָּל
שְׁמָחָה: וְלִקְחוּ מִן הָדָם. זוֹ קִבְּלַת הָדָם.
יְכוּל בֵּיד, תִּלְמוּד לֹמֵר (פְּסוּק כג) אֲשֶׁר בְּסָף:
הַמְּזוּזוֹת. הֵם הַקּוֹפּוֹת אַחַת מִכָּאן לַפֶּתַח
וְאַחַת מִכָּאן: הַמִּשְׁקוֹף. הוּא הָעֵלְיוֹן שֶׁהַדֶּלֶת
שׁוֹקֵף עָלָיו כְּשֶׁסּוֹגְרִין אוֹתוֹ לִינִי"ר זֵלַע וְלִשׁוֹן
שְׁקִיפָה. חֲבֻטָּה, כְּמוֹ (וִיקֵרָא כו לו) קוֹל עֹלָה
גִּדְף, טֶרֶפָא דִּשְׁקִיף, (שְׁמוֹת כא כב)
חֲבוּרָה. מִשְׁקוֹפִי: עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר יֹאכְלוּ
אוֹתוֹ בָּהֶם. וְלֹא עַל מִשְׁקוֹף וּמְזוּזוֹת שְׁבָבִית
הַתֵּבָן וּבִבִּית הַבֶּקֶר, שְׂאִין דְּרִין בְּתוֹכּוֹ: הָאֵת
הַבָּשָׂר. וְלֹא גִידִים וְעֶצְמוֹת: עַל מִרְרִים. כָּל
עֶשֶׂב מֵר נִקְרָא מִרּוֹר. וְצִוּם לֹאֲכֹל מִרּוֹר
זָכַר לְוִימְרָרוֹ אֶת חַיֵּיהֶם (שְׁמוֹת 6 יד):

כִּדִּי שְׁיִנְאָלָה, שְׁנֵאֲמַר (סס ז) וְאֵת עֲרוֹם וְעֲרִידָה,
וְנָתַן לָהֶם שְׁתֵּי מִצְוֹת דָּם פֶּסַח וְדָם מִיֵּלָה,
שְׁמָלוֹ בְּאוֹתוֹ הַלֵּילָה, שְׁנֵאֲמַר (סס ו)
מִתְּבוֹסֶסֶת בְּדָמֶיךָ, בְּשֵׁנֵי דָמִים, וְאֹמֵר (זכריה
ט יא). גַּם אֵת בָּדָם בְּרִיתְךָ שְׁלַחְתִּי אֲסִירֶיךָ
מִבּוֹר אֵין מִים בּוֹ, וְלִפִּי שְׁהִיוּ שְׁטוּפִים
בְּעִבּוּדָה וְרָה אֲמַר לָהֶם (פְּסוּק כא) מִשְׁכּוֹ וּקְחוּ
לָכֶם, מִשְׁכּוֹ יְדִיכֶם מִעִבּוּדָה וְרָה וּקְחוּ לָכֶם
צֹאן שְׁלִי־מִצְוָה: וְשַׁחֲטוּ אוֹתוֹ וּגִי. וְכִי בִלָּן
שׁוֹחֲטִין אֵלָּא מִכָּאן שְׁשִׁלּוּחוֹ שְׁלִי־אָדָם
כְּמוֹתוֹ: קָהָל עַד־תִּשְׁרָאֵל. קָהָל וְעִדָּה
וְיִשְׂרָאֵל. מִכָּאן אֲמַרְה פֶּסַחִי צְבוּר גְּשִׁחְטִין
בְּשִׁלָּשׁ כְּתוּת זוֹ אַחֵר זוֹ, נִכְנָסָה כֵת רֹאשׁוֹנָה
נִנְעָלוּ דִּלְתוֹת הָעִזְרָה וְכוּ, כְּדֹאִיתָא בְּפִסְחִים
(דף סד ו): בֵּין הָעֲרָבִים. מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת
וְלִמְעֵלָה קְרוּי בֵּין הָעֲרָבִים, שְׁהַשְׁמֵשׁ נוֹטָה
לְבֵית מְבוֹאוֹ לְעָרֹב. וְלִשׁוֹן בֵּין הָעֲרָבִים
נִרְאָה בְּעֵינֵי אוֹתָן שָׁעוֹת שְׁבִין עֲרִיבַת הַיּוֹם

תפסיר רס"ג

אללילה. שיא נאר ופסיר. מע
מראר יאכלונה: ט) לא תאכלו
מנה ניא. ולא טביד' מנצג
במא. אלא משוי באלנאר.
ראסה ואכארה וגופה: י) ולא
תבקן מנה שיא אלי
אלג'דאה. פאן יבקי מנה שיא.
אלי אלג'דאה אחרקה
באלנאר: יא) וכדא פכלוה
תפון אחקאנכם משדודה.

בליליא הדין. טוי נור ופסיר. על מרין
יכלוניה: ט) אל-תאכלו ממנו
נא ובשל מבשל במים כי
אם-צלי-אש ראשו על-
פרעיו ועל-קרבו: לא תיכלון
מניה כד חי. ואף לא כד בשלא מבושל
במאי. אלהין טוי נור. רישיה על פרעויה
ועל גויה: ד) ולא-תותירו ממנו

עד-בקר והנותר ממנו עד-בקר באש תשרפו:
ולא תשארון מניה עד צפרא. ודישתאר מניה עד צפרא בנורא
תיקדון: יא) וככה תאכלו אתו מתניכם חגרים
נעליכם פרגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם
אתו בחפזון פסח הוא ליהוה: וכדין תיכלון יתיה.

— רס"י —

מה תלמוד לומר עד בקר פסח שניה, לתן
בקר על בקר, שהבקר משמעו משעת הנץ
החמה, ובא הכתוב להקדים שאסור באכילה
מעלות השחר, והו' לפי משמעו. ועוד מדרש
אחר למד שאינו נשרף ביום טוב אלא
מפחית. וכך תדרשנו והנותר ממנו בבקר
ראשון עד בקר שני תעמוד ותשרפו:
יא) מתניכם חגרים. מזמנים לדרך: בחפזון.
לשון בדיקה ומחירות, כמו (שמואל א' כג כו)
ויהי דוד נחפו ללכת, (מלכים ב' ז טו) אשר
השליכו ארם בחפזם: פסח הוא לה.
הקרוב קרוי פסח על שם הדלוג והפסיחה
שהקדוש ברוך הוא הנה מדלג בתי ישראל

טאל תאכלו ממנו נא. שאינו צלוי כל
צרכו קראו נא בלשון ערבי: ובשל מבשל.
כל זה באזהרת אל תאכלו: במים. מניין
לשאר משקין, תלמוד לומר ובשל מבשל
מכל מקום: כי אם צלי אש. למעלה גזר
עליו במצות עשה וכאן הוסיף עליו לא
תעשה אל תאכלו ממנו כי אם צלי אש:
ראשו על פרעיו. צולחו בלו כאחד עם
ראשו ועם פרעיו ועם קרבו, ובני מעיו נותן
לתוכו אחר הדחתו. ולשון על פרעיו ועל
קרבו בלשון (שמות ו כו) על צבאותם, כמו
בצבאותם, כמות שהן, אף זה כמות שהוא.
כל בשרו משלם: והנותר ממנו עד בקר.

וזלך הדקדוק: יא) וככה. תרין. יהיה נעור. וקדמא מלרע ותניינא מלעיל (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

ונעאלכם פי ארגלכם. ועצייכם
פי אידיכם. וכלזה בחפז. הו
פסח ללה: יב) פאתגלא פי בלד
מצר פי תלד אללילה. ואקתל
כל בכר פיה. מן אנסאן אלי
בהימה. ובגמיע מעבודאת
אלמצריון. אצנע אחכאמא
אנא אללה אלואחד: יג) פיון
אלדם לכם עלאמה. עלי
אלביות אלדי אנתם פיהא.

חרציון יהון אסירין. מסניכון פרגליכון.
וחוטריכון בידכון. ותיכלון יתיה בבהילו.

פסחא הוא קדם יי: יב ועברתי
בארץ-מצרים בלילה הזה
והפיתי כל-בכור בארץ
מצרים מאדם ועד-בהמה
ובכל-אליהי מצרים אעשה
שפטים אני יהוה: ואתגלי

בארעא דמצרים בליליא הדין. ואקטול כל בוכרא בארעא דמצרים.
מאנשא ועד בעירא. ובכל טעות מצראי. אעביד דינין אנא יי:
והיה הדם לכם לאת על הבתים אשר אתם
שם וראיתי את-הדם ופסחתי עליכם ולא-יהיה
בכם נגף למשחית בהכתי בארץ מצרים:

— רס"י —

שליח: יי והיה הדם לכם לאת. לכם לאות
ולא לאחרים לאות מכאן שלא נתנו הדם
אלא מבפנים: וראיתי את הדם. הכל גלוי
לפניו, אלא אמר הקדוש ברוך הוא נותן אני
את עיני לראות שאתם עסוקים במצוותי
ופוסח אני עליכם: ופסחתי. והמלתי,
ודומה לו (ישעי' לא ס) פסח והמליט. ואני
אומר כל פסיחה לשון דלוג וקפיצה.
ופסחתי מדלג היה מבתי ישראל לבתי
מצרים, שהיו שרוים זה בתוך זה, וכן (מלכ'ס
א' יח כא) פסחים על שתי הסעפים, וכן כל
הפסחים הולכים בקופצים, וכן (ישעי' לא ס)
פסח והמליט, מדלגו וממלטו מבין
המומתים: ולא יהיה בכם נגף. אבל הוה
הוא במצרים הרי שהיה מצרי בביתו

מבין בתי מצרים וקופץ ממצרי למצרי,
וישראל אמצעי נמלט, ואתם עשו כל
עבודותיו לשם שמים. דבר אחר דרך דלוג
וקפיצה, זכר לשמו שקרוי פסח וגם פסק"ס
[פסח] לשון פסיעה: יב ועברתי. במלך
העובר ממקום למקום, ובהעברה אחת
וברגע אחד בלן לזקין: כל בכור בארץ
מצרים. אף בכורות אחרים והם במצרים,
ומנין אף בכורי מצרים שבמקומות אחרים,
תלמוד לומר (מלכ'ס קלו י) למפה מצרים
בבכוריהם: מאדם ועד בהמה. מי
שהתחיל בעברה ממנו מתחלת הפרענות:
ובכל אליהי מצרים. של-עץ נרקבת,
ושל-מתכת נמסת ונתכת לארץ: אעשה
שפטים אני ה'. אני בעצמי ולא על ידי

תפסיר רס"ג

אנצ'רה וארת'יא לָכֶם. וְלֹא יִחַל
בְּכֶם וּבֵא מִהֲלָךְ. אֲדִי צִרְבַּת
אֶחָל בְּלֹד מִצְרַיִם (יד) וַיִּכּוֹן הָיָא
אֱלֹהִים לָכֶם דִּכְרָא. תַּחְגּוּ פִּיה
חַג לֵילָה. לְאַגְיֹאֲלָכֶם. רִסִּם
אֶלְדֵּהר תַּחְגּוּנָה: טו) סִבְעָה
אֵימָם תֹּאכְלוּ פִּטְיָרָא. אִמָּא פִי
אֱלֹהִים אֶלְאִוּל. פִּעֲטָלוּ
אֶלְמִכְמִר מִן בִּיּוּתְכֶם. לֹאן כָּל
מִן אֶפֶל כִּמְיִר. יִנְקֹטַע דִּי־אֶלְדִּי
אֶלְאֲנִסָּאן מִן בֵּין אֶל אֶסְרָאִיל.

וַיְהִי דִמָּא לְכוּן לָאֵת. עַל בְּתִיָּא דִאֲתוֹן
תַּמָּן. וְאַחֲזִי יֵת דִּמָּא. וְאַחוּס עֲלִיכוּן. וְלֹא
יְהִי בְכוּן מוֹתָא לְחַפְלָא. בְּמַקְטָלִי
בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם: וְהָיָה הַיּוֹם
הַזֶּה לָכֶם לְזִכְרוֹן וְחֻגְתֶּם
אֹתוֹ חַג לַיהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם
חֻקַּת עוֹלָם תַּחְגְּהוּ: וַיְהִי יוֹמָא
הָדִין לְכוּן לְדוּכְרָנָא. וְתִיחְגּוּן יִתִּיה חַגָּא
קִדְם יִי. לְדִרְיִכוּן. קִיָּם עֲלִם תִּיחְגּוּנִיָּה:

**טו שְׁבַעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ אֶחָד בֵּינֵם
הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׁאֵר מִבְּתֵיכֶם כִּי | כָּל-אֶחָד
חֶמֶץ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם**

— רס"י —

הוא אומר (דברים טז ח) ששֶׁת יָמִים תֹּאכֵל
מִצּוֹת, לִמּוֹד עַל שְׁבִיעֵי שְׁלֹפְסָח שְׁאִינוּ חוּבָה
לְאָכּוֹל מִצָּה, וּבִלְבָד שְׁלֹא יֵאָכֵל חֶמֶץ. מִנֵּין
אִף שֶׁשָּׁה רְשׁוֹת תִּלְמוּד לֹמֵר שֶׁשֶׁת יָמִים. זו
מִדָּה בִּתְנוּרָה, דְּבָר שֶׁהָיָה בְּכָלֵל וְיָצָא מִן
הַכָּלֵל לְלִמּוֹד, לֹא לְלִמּוֹד עַל עֲצָמוֹ בְּלִבָּד יָצָא,
אֲלֵא לְלִמּוֹד עַל הַכָּלֵל בְּלוֹ יָצָא, מִדָּה שְׁבִיעֵי
רְשׁוֹת אִף שֶׁשָּׁה רְשׁוֹת, יָכוֹל אִף לֵילָה
הָרִאשׁוֹן רְשׁוֹת, תִּלְמוּד לֹמֵר (לכֵּן פֶּסוּק יח)
בְּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מִצּוֹת, הַכְּתוּב קִבְּעוּ חוּבָה:
אֶחָד בֵּינֵם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׁאֵר. מִעֶרֶב
יוֹם טוֹב, וְקִרְוֵי רִאשׁוֹן לְפִי שֶׁהוּא לְפָנֵי
הַשְּׁבַעָה, וּמִצִּינוּ מִקֵּדָם קִרְוֵי רִאשׁוֹן, כְּמוֹ
(אִיז טו ז) הָרִאשׁוֹן אָדָם תְּגִלָּה, הַלְּפָנֵי אָדָם
גִּלְדָּתָה, אוֹ אֵינוֹ אֵלֶּא רִאשׁוֹן שְׁלֹשְׁבַעָה,
תִּלְמוּד לֹמֵר (שְׁמוֹת לז כב) לֹא תִשְׁחַט עַל
חֶמֶץ, לֹא תִשְׁחַט הַפֶּסַח וְעֵדִין חֶמֶץ קִיָּם:

שְׁלִי-יִשְׂרָאֵל, יָכוֹל יִמְלֹט, תִּלְמוּד לֹמֵר וְלֹא
יְהִיָּה בְּכֶם נֶגֶף, אֶבֶל הָיָה בְּמִצְרַיִם שְׁבַבְתֵּיכֶם,
הָרִי שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל בְּבִיתוֹ שְׁלִי-מִצְרַיִם, שׁוֹמֵעַ
אֲנִי וְלָקַח כְּמוֹתוֹ, תִּלְמוּד לֹמֵר וְלֹא יְהִיָּה
בְּכֶם נֶגֶף: יי לְזִכְרוֹן. לְדוּרֹת: וְחֻגְתֶּם אֹתוֹ.
יוֹם שֶׁהוּא לֶף לְזִכְרוֹן אֶתְהָ חוּגְגוּ. וְעֵדִין לֹא
שְׁמַעְנוּ אִי זָהוּ יוֹם הַזִּכְרוֹן, תִּלְמוּד לֹמֵר
(שְׁמוֹת יג ג) וְכוּר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יָצִאתֶם,
לְמִדְנֵי שִׁיּוֹם הַיִּצִּיָּאָה הוּא יוֹם שְׁלִי-זִכְרוֹן.
וְאִיזָה יוֹם יָצָא, תִּלְמוּד לֹמֵר (זְמַדֵּר ג ג)
מִמִּחְרַת הַפֶּסַח יָצָא, הָיָה אֹמֵר יוֹם
חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר בְּנִיסָן הוּא שְׁלִי-יוֹם טוֹב,
שֶׁהָיָה לֵיל חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר אֶכְלוּ אֶת הַפֶּסַח
וְלִבְקָר יָצָאוּ: לְדֹרֹתֵיכֶם. שׁוֹמֵעַ אֲנִי מַעוֹט
דוּרֹת שְׁנִיָּם, תִּלְמוּד לֹמֵר חֻקַּת עוֹלָם
תַּחְגְּהוּ: טו שְׁבַעַת יָמִים. שְׁטִינִי"ס שְׁלִי-יָמִים:
שְׁבַעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ. וּבְמָקוֹם אַחֵר

תפסיר רס"ג

מן אלילים אלאוול אלי אלילים
אלסאבע: טז) ואלילים אלאוול.
אסם מקדס ואלילים אלסאבע.
אסם מקדס יכון לכם. ולא יצנע
פיהמא שייא מן אלצנאיע.
אלא מא יוכל לכל נפס. הו
וחדה יצנע לכם: יז) ואחפצו
אלפסיר. פאן פי דאית הדא
אלילים. אכרגת גיושכם מן
בלד מצר. ואחפצו הדא
אלילים. לאגיאלכם רסם אלדער:

הָרֵאשֹׁן עַד-יוֹם הַשְּׁבִיעִי:

שֶׁבַע יוֹמִין פִּטְרָא תִּכְלוֹן. בָּרִם בְּיוֹמָא
קדמא. תבטלון חמירא מבתיכון. ארי
כל דיכול חמיע. וישתיצי. אנשא ההוא
מישראל. מיומא קדמא עד יומא
שביעא:

מִקְרָא-קֹדֶשׁ וּבֵינֵם הַשְּׁבִיעִי

מִקְרָא-קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם

כָּל-מִלְאכָה לֹא-יַעֲשֶׂה

בָּהֶם אֵךְ אֲשֶׁר יֹאכַל לְכָל-נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ

יַעֲשֶׂה לָכֶם: וביומא קדמא מערע קדיש. וביומא שביעא.

מערע קדיש יהי לכון. כל עבידא לא יתעביד בהון. ברם מא

דמתאכיל לכל נפש. הוא בלחודוהי יתעביד לכון: ושמרתם

אֶת-הַמִּצְוֹת כִּי בְּעֵצָם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת-

עַבְדֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-הַיּוֹם

הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם: ותטרונו ית פטירא. ארי.

— רס"י —

הנפש ההוא. בשהיא בנפשה ובדעתה.
פרט לאנוס: מישראל. שומע אני תכרת
מישראל ותלך לה לעם אחר, תלמוד לומר
במקום אחר (ויקרא כג ג) מלפני בכל מקום
שהוא רשותי: טז) מקרא קדש. מקרא שם
דבר, קרא אותו קדש לאכילה ושתיה וכסות:
לא יעשה בהם. אפלו על ידי אחרים: הוא
לבדו. הוא ולא מכשיריו שאפשר לעשותן
מערב יום טוב: לכל נפש. אפלו לבהמה

יכול אף לנכרים, תלמוד לומר לכם:
ושמרתם את המצוות. שלא יבאו לידי
חמוץ מכאן אמרו תפח. תלטוש בצונן. רבי
יאשיה אומר אל תהי קורא את המצוות אלא
את המצוות בדרך שאין מחמיצין את
המצוה כך אין מחמיצין את המצוה אלא אם
באה לדרך עשה אותה מיד: ושמרתם את
היום הזה. מקלאכה: לדורתיכם חקת
עולם. לפי שלא נאמר דורות וחקת עולם

תפסיר רס"ג

יח) פי אלשהר אלאוול. פי יום ארבעה עשר מנה באלעשי. כלו פטירא. אלי יום ואחד ועשרין מנה באלעשי: יט) סבעה איאם. לא יוגד כימירא פי ביותכם. וכל מן אכל מכמרא. ינקטע דאלך אלאנסאן מן גמאעה אל אסראיל. מן אלגריב וצריח אלבלד: כ) שייא מן אלמכמר לא תאכלו. פי גמיע מסאכנכם.

בכרן יומא הדין. אפיקית ית חיליכון מארעא דמצרים. ותטרון. ית יומא הדין. לדריכון קים עלם: **הָאֵלֹהִים בָּרָא שֵׁן בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרְבַּ תֹּאכְלוּ מִצֶּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֵשָׂרִים לַחֹדֶשׁ בָּעֶרְבַּ:** בְּנִסָּן. בְּאַרְבַּעַת עֶסְרָא יוֹמָא לִירְחָא בְּרַמְשָׁא. תִּכְלוּן פְּטִירָא. עַד. יוֹמָא חַד וְעֶסְרִין. לִירְחָא בְּרַמְשָׁא:

שִׁבְעַת יָמִים שָׂאָר לֹא יִמְצָא בְּבִתְיָכֶם כִּי אֶל-אֵכָל מַחְמֶצֶת וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַדְתִּי יִשְׂרָאֵל בִּגְרַ וּבְאַזְרַח הָאָרֶץ: שִׁבְעָא יוֹמִין. חֲמִירָא. לֹא יִשְׁתַּכַּח בְּבִתְיָכֶם. אָרִי כָל דְּיִכּוֹל מַחְמָעָא. וְיִשְׁתִּיצִי. אֲנָשָׁא הַהִוא מִכְּנִשְׁתָּא דִּישְׂרָאֵל. בְּגִיורָא וּבִיצִיבָא דְאַרְעָא: **כֹּל-מַחְמֶצֶת לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם**

— רס"י —

מַחְמֶצֶת. לענוש פרת על השאור, והלא כבר ענש על החמץ, אלא שלא תאמר חמץ שראוי לאכילה ענש עליו, שאור שאינו ראוי לאכילה לא יענש עליו. ואם ענש על השאור ולא ענש על החמץ, הייתי אומר שאור שהוא מחמץ אחרים ענש עליו, חמץ שאינו מחמץ אחרים לא יענש עליו, לכך נאמרו שניהם: **בִּגְרַ וּבְאַזְרַח הָאָרֶץ.** לפי שהנס נעשה לישראל, הצריך לרבות את הגרים: **כֹּל מַחְמֶצֶת לֹא תֹאכְלוּ.** אזהרה על אכילת שאור: **כֹּל מַחְמֶצֶת.** להביא את תערובתו: **בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם תֹּאכְלוּ מִצֹּת.** זה בא

על המלאכה אלא על החגיגה, לכך חזר ושנאו באן, שלא תאמר אזהרה (לעיל טז) כל מלאכה לא יעשה, לא לדורות נאמרה, אלא לאותו הדור: **יח עד יום האחד ועשרים.** לפי נאמר, והלא כבר נאמר (לעיל טו) שבעת ימים, לפי שנאמר ימים, לילות מנין, תלמוד לומר עד יום האחד ועשרים וגו': **יט לא ימצא בבתים.** מנין לגבולין, תלמוד לומר (לכנ יג ז) בכל גבולך, מה תלמוד לומר בבתים, מה ביתך ברשותך אף גבולך שב ברשותך, יצא חמצו של נכרי שהוא אצל ישראל ולא קבל עליו אחריות: **כי כל אכל**

תפסיר רס"ג

כלו פטירא: כא) פדעא מוסי'. בגמיע שיוך בני אסראיל וקאל להם. אמתדו. וכידו לכם ג'נמא. לעשאירכם ואד'בחו אלפסח: כב) וכדו באקה מן צעתר. ואג'מסוהא פי אלהם אלד'י פי אלטסת. ואדנו עלי אלמטל וכדי אלבאב. מן דיאלד אלהם. ולא יכ'רג אנסאן מנפם. מן באב מנזלה

תֹּאכְלוּ מִצֹּת: כָּל מִחְמָעָא
לֹא תִיכְלוּ. בְּכָל מוֹתְבְּנִיכּוֹן. תִּיכְלוּ

פִּטִּירָא: פ **חֲמִישִׁי** בספרי
תיטן **(חמישי)**

**וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל-זִקְנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם
מִשְׁכּוֹ וּקְחוּ לָכֶם צֹאן
לְמִשְׁפַּחְתֵּיכֶם וְשַׁחֲטוּ**

הַפֶּסַח: וקרא משה. לכל סבי ישראל ואמר להון. אתנגידו. וסבו
לכון מן בני ענא. לזרעיתכון וכוסו פסחא: כב ולקחתם אגדת
אזוב וטבלתם בדם אשר-בסף והגעיתם אל-
המשקוף ואל-שתי המזוזות מן-הדם אשר
בסף ואתם לא תצאו איש מפתח-ביתו עד-
בקר: ותסבון אסרת איזובא. ותטבלון בדמא דבמנא. ותדון
לשקפא ולתרין ספיא. מן דמא דבמנא. ואתון. לא תפקון.

— רס"י —

ללמד שתהא ראוייה לאכל בכל מושבותיכם, פרט למעשר שני וחלות תודה: כא משכו. מי שיש לו צאן ומשוף משלו: וקחו. מי שאין לו יקח מן השוק: למשפחתכם. שה לבית אבות: כב אזוב. מין ירק שיש לו גבעולין: אגדת אזוב. שלשה קלחין קרויין אגדה: אשר בסף. בכלי כמו (מלכיס ז' יז) ספות כסף: מן הדם

וזלק הדקדוק: כא ושחטו הפסח. בא בפתח כי היה ראוי להיות תחת השי"ן חירק כמו שמרו, רק נרחב בעבור אות הגרון הבא אחריו כי כן משפטן. ספר צחות דף קל"ו:

תפסיר רס"ג

אלי אלג'דאה: כג) פיתגלא
אללה ליעדם אלמצריון. וינצ'ר
אלדם עלי אלמטל וכ'די
אלבאב. פירתי למן דאכלה.
ולא ידע אלמהלך. אן ידכיל
אלי ביותכם פיהלככם: כד)
ואחפצו הד'א אללאמר. רסם
לכם ולאגואלכם אלי אלדהר:
כה) ואדיא דכ'לתם אלי אלבלד.
אלד'י יעטיכם אללה כמא
ועד. פאחפצו הד'ה אלצנעה:
כו) ויכון אדיא קאלו לכם
בניכם. מא הד'ה אלצנעה לכם:

אנש מתרע ביתיה עד צפרא:

בג) ועבר יהוה לנגף את-
מצרים וראה את-הדם
על-המשקוף ועל שתי
המזוזות ופסח יהוה על-
הפתח ולא יתן המשחית
לבא אל-בתיכם לנגף:
ויתגלי יי לממחי ית מצראי. ויחזי ית
דמא על שקפא. ועל תרין ספריא. וייוחס
יי על תרעא. ולא ישבוק מחבלא.

למיעל לבתיכון לממחי: כד) ושמרתם את-הדבר הזה
לחק-לך ולבניך עד-עולם: ותטרונו ית פתגמא הדין.
לקים לך ולבנך עד עלמא: כה) והיה כי-תבאו אל-
הארץ אשר יתן יהוה לכם פאשר דבר
ושמרתם את-העבדה הזאת: ויהי ארי תיעלון לארעא.
דיתין יי. לבון כמא דמליל. ותטרונו ית פולחנא הדין: כו) והיה
כי-יאמרו אליכם בניכם מה העבדה הזאת
לכם: ויהי יימרון לבון בניכון. מא. פולחנא הדין לבון:

— רס"י —

כג) ופסח. והמל, ויש לומר ודלג: ולא יתן
המשחית. ולא יתן לו יכלת לבא, כמו
(בראשית לא ז) ולא נתנו אלהים להרע עמדי:
כד) והיה כי תבאו אל הארץ. תלה הכתוב
(שמות ו ט) והבאתי אתכם אל הארץ וגוי:

וזלק הדקדוק: כה) ושמרתם את-העבדה הזאת. הטפחא בתיבת העבודה בכל ספרי תימן:

תפסיר רס"ג

כז) קולו' הו' דבח ארת'א ללה. כמא ארת'א לביות בני אסראיל במצר. אד' צדס אלמצריון וכלין ביותנא. וכ'ד אלקום וסגדו: כח) פמצ'ו בני אסראיל וצנעו. כמא אמר אללה מוסי' וחרון כד'אד צנעו: כט) ולמא כאן פי גצף אלליל. קתל אללה כל בכר פי בלד מצר. מן בכר פרעון אלגאלס עלי' כרסיה. אלי' בכר אלסבי

וַאֲמַרְתֶּם זִבְח־פֶּסַח הוּא
לַיהוָה אֲשֶׁר פָּסַח עַל־בְּתֵי
בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם
בְּנִגְפוֹ אֶת־מִצְרַיִם וְאֶת־
בְּתֵינֵנוּ הִצִּיל וַיִּקַּד הָעָם

וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ: וַתִּמְרוּן. דִּיבַח חֲתָם הוּא
קָדֶם יי. דְּחָס. עַל בְּתֵי בְנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם. כַּד מָחָא יֵת מִצְרָאִי וַיֵּת
בְּתִנָּא שִׁינִיב. וּכְרַע עָמָא וּסְגִידוּ:

וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בֶּן עֲשׂוֹ: וַאֲזָלוּ וַעֲבָדוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל. כְּמָא

דְּפָקִיד יי. יֵת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בֶּן עֲבָדוּ: ס (ששי) כט וַיְהִי | בַּחֲצִי
הַלַּיְלָה וַיְהוֹה הִכָּה כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם
מִבְּכֹר פֶּרְעָה הַיֹּשֵׁב עַל־כִּסְאוֹ עַד בְּכוֹר הַשִּׁבְי
אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה:

רס"ד

ומהו' בן עשו' אף משה ואהרן בן עשו:
כט וד'. כל מקום שנאמר וד' הוא ובית דינו,
שהיו'ו לשון תוספת הוא כמו פלוני ופלוני:
הכה כל בכור. אף של־אמה אחרת והוא
במצרים: מבכר פרעה. אף פרעה בכור
היה ונשתיר מן הבכורות, ועליו הוא אומר
(שמות ט טז) בעבור הראותך את כחי, בים
סוף: עד בכור השבי. שהיו שמחין לאידם
של־ישראל. ועוד, שלא יאמרו יראתנו

על בשורת הגאלה וביאת
הארץ ובשורת הבנים שיהיו להם: כס וילכו
ויעשו בני ישראל. וכי בכר עשו, והלא
מראש חדש נאמר להם, אלא מפיון שקבלו
עליהם, מעלה עליהם כאלו עשו: וילכו
ויעשו. אף ההליכה מנה הכתוב, לתן שכר
להליכה ושכר לעשיה: כאשר צוה ה' את
משה ואהרן. להגיד שבחן של־ישראל.
שלא הפילו דבר מכל מצות משה ואהרן.

תפסיר רס"ג

אלד'י פי אלחבס. וגמיע בכור
אלבאנים: ל) פקאם פרעון
לילא. הו וגמיע עבדה וסאיר
אלמצריון. ופאן צראד' עצי'ם
במצר. אד' לים בית. לים פיה
מיית: לא) ודעא במוסי' וחרון
לילא. וקאל קומא אכ'רגא מן
בית קומי. אנתמא ובני
אסראיל. ואמצ'ו. אעבדו
אללה כמא קלתם: לב) ואיצ'א
ג'נמכם ובקרכם כ'דוהא. כמא

והוה בפלגות ליליא. וי קטל כל בוכרא
בארעא דמצרים. מבוכרא דפרעה
דעתיד למתב על פורסי מלכותיה. עד
בוכרא דשבאי. דבבית אסירי. וכל
בוכרא דבעירא: ל ויקם פרעה
לילה הוא וכל-עבדיו
וכל-מצרים ותהי צעקה
גדלה במצרים כי-אין
בית אשר אין-שם מת:

וקם פרעה בליליא. הוא וכל עבדוהי וכל מצראי. והות. צוחתא
רבתא במצרים. ארי לית ביתא תמן. דלא הוה ביה מיתא:
לא ויקרא למשה ולאהרן לילה ויאמר קומו
צאו מתוך עמי גם-אתם גם-בני ישראל ולכו
עבדו את-יהוה כדברכם: וקרא למשה ולאהרן
בליליא. ואמר קומו פוקו מגו עמי. אף אתון אף בני ישראל. ואזילו.
פלחו קדם יי כמא דהויתון אמרין: לב גם-צאנכם

— רס"י —

מזנות תחת בעליהן ויולדות מרוקים פנויים,
והיו להם בכורות הרבה, פעמים הם חמשה
לאשה אחת, כל אחד בכור לאביו: לא ויקרא
למשה ולאהרן לילה. מגיד שהיה מחזור
על פתחי העיר וצועק היכן משה שרוי היכן
אהרן שרוי: גם אתם. הגברים: גם בני
ישראל. השף: ולכו עבדו את ה'
כדברכם. הכול כמו שאמרתם, ולא כמו
שאמרתי אני, בטל (שמות כ ז) לא אשלח בטל
(שס י ח) מי ומי ההולכים בטל (שס כז) רק

הביאה הפרענות, ובכור השפחה בפלל
היה, שהרי מנה מן החשוב שבכלן עד
הפחות, ובכור השפחה חשוב מבכור השבי:
ל ויקם פרעה. ממשותו: לילה. ולא בדרך
המלכים בשלש שעות ביום: הוא. תחלה
ואחר כך עבדיו, מלמד שהיה הוא מחזור על
בתי עבדיו ומעמידן: כי אין בית אשר אין
שם מת. יש שם בכור מת. אין שם בכור,
גדול שבבית קרוי בכור, שנאמר (סנלים פט
כח) אף אני בכור אתנהו. דבר אחר מצריות

תפסיר רס"ג

גַּם-בְּקִרְכֶם קָחוּ כְּאִשֶּׁר
דִּבַּרְתֶּם וּלְכוּ וּבִרְכַתֶּם גַּם-

אֹתִי: אִף עֲנֹכֹן אִף תֹּוֹרִיכֹן דְּבוּרוֹ.

כְּמֵא דְמִלִּילָתוֹן וְאִיזִילוּ וְצִלוּ אִף עָלַי:

וּתְחִזֹּק מִצְרַיִם עַל-הָעַם

לְמַהֵר לְשַׁלַּחם מִן-הָאָרֶץ

כִּי אָמְרוּ כָלֵנוּ מֵתִים: וּתְקִיפוּ

מִצְרָאִי עַל עַמָּא. לְאוֹחָאָה לְשַׁלְּחוֹתָהוֹן

מִן אֶרֶעָא. אֲרִי אָמְרוּ כּוֹלָנָא מֵתִין:

וַיֵּשָׂא הָעַם אֶת-בִּצְקוֹ טָרֶם יַחְמִץ מִשְׁאַרְתָּם

צִרְרַת בְּשִׁמְלָתָם עַל-שִׁכְמָם: וְנָטַל עַמָּא. יָת לִישָׁהוֹן

עַד לֹא חֲמַעַ. מוֹתֵר אֶצְוֹתָהוֹן. צִרִיר בְּלִבּוֹשִׁיהוֹן עַל כְּתִפֵּיהוֹן:

וּבְנֵי-יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּדְבַר מֹשֶׁה וַיִּשְׂאֻהוּ

מִמִּצְרַיִם כָּלִי-כֶסֶף וְכָלִי זָהָב וּשְׁמָלָתָם: וּבְנֵי

יִשְׂרָאֵל עָבְדוּ כְּפִתְגָמָא דְּמֹשֶׁה. וַיִּשְׂאֻהוּ מִמִּצְרַיִם. מִנִּין דְּכֶסֶף. וּמִנִּין

דְּדָהָב וּלְבוֹשִׁין: לֵד וַיְהִיָּה נָתַן אֶת-חֵן הָעַם בְּעֵינָי

קִלְתָּם וְאִמְצִו וְאִגְעִלוֹנִי כִּי חָלִ:
לג) פְּשִׁדָּד אֱלִמְצִרִיוֹן עָלַי
אֱלֹקִים. לִי־סָרְעוּ יִטְלִקוֹנְהֶם מִן
אֱלִבְלָד. לְאִנְהֶם קִאלוּ כָלֵנָא
מֵאִיתִין: לֵד) פְּחִמֵל אֱלֹקִים.
עֲגִינְהֶם קִבֵּל אֵן יִכְתִּמֵר.
וְכִאֲנֵת מִעֲאֲגִנְהֶם. מִצְרוּרָה כִּי
תִי־אֲבָהֶם עָלַי אֲעִנְאֲקֵהֶם:
לֵה) וְצִנְעוּ בְּנֵי אִסְרָאֵל
חִינִיד' (קִרִי: חִינְאִדִין) כְּמֵא
אִמְרָהֶם מוֹסִי'. וְאִסְתִּוְהִבּוּ
מִן אֱלִמְצִרִיוֹן. אֲנִיָּה פְצִיָּה.
וְאֲנִיָּה דְיָהָב וְתִי־אֲבָא:

• רש"י •

אָחָד: לֵד טָרֶם יַחְמִץ. הַמִּצְרַיִם לֹא הִנִּיחוּם
לְשָׁהוֹת כְּדִי חֲמוּץ: מִשְׁאַרְתָּם. שְׁיָרֵי מִצָּה
וּמְרוֹר: עַל שִׁכְמָם. אִף עַל פִּי שְׂבָה־מוֹת
הַרְבֵּה הוֹלִיכוּ עִמָּהֶם מִחֻבָּבִים הָיוּ אֶת
הַמִּצְוָה: לֹא כַּדְבַר מֹשֶׁה. שֶׁאָמַר לָהֶם
בְּמִצְרַיִם (לַעֲלֵ יֵא 3) וַיִּשְׂאֻהוּ אִישׁ מֵאֵת רַעְהוּ:
וּשְׁמָלָתָם. אִף הֵן הָיוּ חֲשׂוֹבוֹת לָהֶם מִן הַכֶּסֶף
וּמִן הַזָּהָב, וְהַמְּאוֹחָר בַּפְּסוּק חֲשׁוֹב:

צִאנְכֶם וּבְקִרְכֶם יֵצֵג: לֹא גַם צִאנְכֶם גַּם
בְּקִרְכֶם קָחוּ. וּמֵהוּ כְּאִשֶּׁר דִּבַּרְתֶּם, גַּם אֲתָה
תִּתֵּן בְּיָדֵנוּ זְבָחִים וְעוֹלוֹת (שְׁמוֹת י כה): קָחוּ
כְּאִשֶּׁר דִּבַּרְתֶּם וּבִרְכַתֶּם גַּם אֹתִי.
הַתְּפַלְּלוּ עָלַי שְׁלֹא אָמוֹת, שְׁאֲנִי בְכוֹר:
לֹא כָלֵנוּ מֵתִים. אָמְרוּ לֹא כְגִזְרַת מֹשֶׁה הוּא,
שְׁהָרִי אָמַר (לַעֲלֵ יֵא ה) וּמֵת כָּל בְּכוֹר, וְכֵאֵן
אִף הַפְּשׁוּטִים מֵתִים חֲמִשָּׁה אוֹ עֶשְׂרֵה בְּבֵית

תפסיר רס"ג

לו) ואללה אעטא אלקום
 חציאא. ענד אלמציין
 פוהבוקא להם ואנתספו
 אלמציין: לו) תם רחל בני
 אסראיל מן עין שמש אלי
 סכות. שביה בסת מאיה' אלף
 רגל ראגל. מא כלא
 אלאטפאל: לח) ואיצא כלט
 כתיר צעד מעהם וגנם
 ובקר. מואשי עצימה גדא:
 לט) פאכ'תבזו אלעגין. אלדי
 אכ'גוה מן מצר. מלילא

מִצְרַיִם וַיִּשְׁאֲלוּם וַיֹּנְצֵלוּ

אֶת־מִצְרַיִם: וַיִּי. יְהִי ית עמא
 לרחמין. בעיני מצראי ואשאילונן.

ורוקינו ית מצרים: פ

וַיִּסְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל

מִרְעַמְסֵס סִכְתָּה בְּשֵׁשׁ־

מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי הַגְּבָרִים

לְבַד מִטָּף: ונטלו בני ישראל.

מרעמסס לסכות. בשית מאה אלפין

גוברא. רגלאה בר מטפלא: לח) וגם־ערב רב עלה אתם

וצאן ובקר מקנה כבד מאד: ואף נוכראין סגיאין

סליקו עמהון. וענא ותורי. בעירא סגי לחדא: לט) ויאפו

את־הבצק אשר הוציאו ממצרים עגת מצות

כי לא חמץ כי־גרשו ממצרים ולא יכלו

להתמהמה וגם־צדה לא־עשו להם: ואפו ית

לישא. דאפיקו ממצרים. גריצן פטירן ארי לא חמע. ארי אתרכו

— רס"י —

לט עגת מצות. חררה של־מצה בצק שלא
 החמיץ קרוי מצה: וגם צדה לא עשו להם.
 לדרך. מגיד שבחן של־ישראל, שלא אמרו
 היאך נצא למדבר בלא צדה, אלא האמינו
 והלכנו. הוא שמפורש בקבלה (ירמיה 33)
 וברתי לך חסד נעוריק אהבת כלולתיך
 לכתך אחרי במדבר בארץ לא ידועה, ומה

לו וישאלום. אף מה שלא היו שואלים מהם
 היו נותנים להם. אתה אומר אחד, טול שנים
 ולך: וינצלו. ורוקינו: לו מרעמסס סכתה.
 מאה ועשרים מיל היו ובאו שם לפי שעה,
 שנאמר (שמות י"ד) ואשא אתכם על כנפי
 נשרים: הגברים. מבן עשרים שנה ומעלה:
 לח ערב רב. תערובות אמות של־גרים:

תפסיר רס"ג

פְּטִירָא אֲדִי לֹם אֲכִיתֶּמֶר. לִמָּא
טְרִדוּ מִן מִצְרַיִם. וְלֹם יִטְיִקוּ אֵן
יִתְלַבְתּוּ. חֲתָא זֵאדָא לֹם יִצְנְעוּ
לָהֶם: (מ) וְכָאן מְקָאם בְּנֵי
אִסְרָאִיל. אֲלֹדִי אֲקָאמוּ פִי
אֲעֵמָאֵל מִצְרַיִם. אַרְבַּע מֵאֵה
וְתִלְאֲתִין סְנֵה: (מא) פְּלִמָּא כָאן
בְּעַד אַרְבַּע מֵאֵה וְתִלְאֲתִין
סְנֵה. פִּי דִיאֲתִי דִיאֲלֹךְ אֱלֹיִם.
כִּרְגוּ גְמִיעַ גְּיוֹשׁ אֱלֹלָה מִן בְּלָד
מִצְרַיִם: (מב) וְכָמָא כָאן לִיל חֲפִיץ

מִמִּצְרַיִם. וְלֹא יִכִּילוּ לְאֲתַעֲכָבָא. וְאִף
יִוְדִין לֹא עֲבָדוּ לְהוֹן: **וּמוֹשֶׁב בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָשְׁבוּ
בְּמִצְרַיִם שְׁלֹשִׁים שָׁנָה
וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה:** וּמוֹתָב
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. דִּיתִיבּוּ בְּמִצְרַיִם. אַרְבַּע
מֵאָה וְתִלְתִּין שָׁנִין: **וַיְהִי מִקֵּץ
שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע
מֵאוֹת שָׁנָה וַיְהִי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה יֵצְאוּ
כָּל-עֲבָאֹת יְהוָה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:** וְהוּהּ. מִסּוּף אַרְבַּע
מֵאָה וְתִלְתִּין שָׁנִין. וְהוּהּ. בְּכֻרָן יוֹמָא הַדִּין. נִפְקוּ. כָּל חִילִיָּא דִּי
מֵאֶרֶעָ דְּמִצְרַיִם: **מִלֵּיל שְׁמֵרִים הוּא לִיהוָה**

• רס"י •

אַרְבַּע מֵאוֹת לְבִיאַת מִצְרַיִם, וְהִזְקַת לִוְיִם
עַל כְּרִחָק, שְׂאֵף שְׂאֵר הַיְּשִׁיבוֹת נִקְרְאוּ גְרוֹת,
אִפְלוּ בְּחִבְרוֹן, שְׁנַאֲמֶר (זִכְרָשִׁית לֹכ כז) אֲשֶׁר גָּר
שָׁם אֲבִרָהֶם וַיִּצְחָק, וְאֹמֶר (שְׁמוֹת ו ז) אֵת
אֶרֶץ מִגְדִּירָהֶם אֲשֶׁר גָּרוּ בָּהּ, לְפִיכָךְ אֵתָהּ
צָרִיף לִוְיִם כִּי גָר יְהִיָּה וְרַעַף מִשְׁהִיָּה לוֹ זֶרַע.
וּכְשֶׁתִּמְנָה אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה מִשְׁנֵלֵד יִצְחָק,
תִּמְצָא מִבִּיאַתָּן לְמִצְרַיִם עַד יֵצִיאָתָן מֵאֵתִים
וְעֶשֶׂר שָׁנָה, וְזֶה אֶחָד מִן הַדְּבָרִים שֶׁשָּׁנוּ
לְתַלְמֵי הַמֶּלֶךְ: **מִלֵּיל שְׁמֵרִים שְׁלֹשִׁים שָׁנָה**
וְיִי וַיְהִי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה. מִגִּיד שְׁפִינָן
שֶׁהִגִּיעַ הַשָּׁן לֹא עָבְדוּ הַמְּקוֹם כְּדִרְפֵּי עֵין,
בְּחִמְשָׁה עֶשֶׂר בְּנִיסָן בָּאוּ מִלֵּאכֵי הַשָּׁרֵת אֲצֵל
אֲבִרָהֶם לְבִשְׁרוֹ, בְּחִמְשָׁה עֶשֶׂר בְּנִיסָן גִּלְד
יִצְחָק, וּבְחִמְשָׁה עֶשֶׂר בְּנִיסָן נִגְזְרָה גְזֵרַת בֵּין
הַבְּתָרִים: **מִלֵּיל שְׁמֵרִים.** שְׁהִיָּה הַקֶּבֶלָה

שְׁכָר מְפֹרָשׁ אַחֲרֵיו (שס ג) קִדְשׁ יִשְׂרָאֵל לָהּ
וְיִי: **מֵאֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם.** אַחֲרֵי שְׂאֵר
הַיְּשִׁיבוֹת שֶׁיָּשְׁבוּ גָרִים בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם:
שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. בֵּין
הַכָּל מִשְׁנֵלֵד יִצְחָק עַד עֲכָשִׁיו הָיוּ אַרְבַּע
מֵאוֹת שָׁנָה. מִשְׁהִיָּה לוֹ זֶרַע לְאֲבִרָהֶם נִתְקַיֵּם
(זִכְרָשִׁית טו יג) כִּי גָר יְהִיָּה וְרַעַף, וּשְׁלֹשִׁים
שָׁנָה הָיוּ מִשְׁנֵלֵד גְזֵרַת בֵּין הַבְּתָרִים עַד
שְׁנֵלֵד יִצְחָק. וְאִי אֲפֹשֶׁר לִוְיִם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם
לְבִדָּה, שְׁהִרִי קָהָת מִן הַבָּאִים עִם יַעֲקֹב הָיָה
צָא וְחָשׁוּב כָּל שְׁנוֹתָיו וְכָל שְׁנוֹת עַמְרָם בְּנוֹ
וּשְׁמוֹנִים שְׁלֹשִׁים מִשְׁנֵלֵד, לֹא תִמְצָאם כָּל כָּךְ, וְעַל
כֵּן הָרַחֵף הָרַבָּה שָׁנִים הָיוּ לְקָהָת עַד שֶׁלֹּא יָרַד
לְמִצְרַיִם, וְהָרַבָּה מִשְׁנוֹת עַמְרָם נִבְלָעִים
בְּשְׁנוֹת קָהָת וְהָרַבָּה מִשְׁמוֹנִים שְׁלֹשִׁים מִשְׁנֵלֵד
נִבְלָעִים בְּשְׁנוֹת עַמְרָם, הָרִי שֶׁלֹּא תִמְצָא

תפסיר רס"ג

ללה. לִיכְרָגָהֶם מִן בֶּלֶד מִצְרַיִם.
כְּדִיאֵךְ הָדִיא אֶלְלִיל. מִחִפּוּצֵיא
לְבָנִי אִסְרָאִיל לֹאֲגִיאִלָּהֶם:
(מג) תִּם קֹאֵל אֶלְלִיל לְמוֹסִי
וְהָרוֹן. הָדִיא רִסֶּם אֶלְפֶּסֶת. כָּל
אֲגָנְבִי לֹא יֵאֲכַל מִנֶּה: מִדּוּ וְכָל
עֶבֶד לֹאֲנִסָּאן מִשְׁתָּרָא בְּתִמָּן.
פֹּאכִיתְנָה. וְחִינִיד (קרי: וְחִינִאדִין)
יֵאֲכַל מִנֶּה: מִדּוּ וְאֶלְצִיף
וְאֶלְאָגִיר לֹא יֵאֲכַלָּן מִנֶּה:

לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
הוּא-הַלִּילָה הַזֶּה לִיהוֹה
שְׁמֵרִים לְכָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְדֹרֹתָם: לִילִי נָטִיר הוּא קָדֶם יי.
לְאִפְקוּתֵהוּן מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. הוּא
לִילִיא הָדִין קָדֶם יי. נָטִיר. לְכָל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לְדֹרֵיהוּן: פ מִג וַיֹּאמֶר
יְהוֹה אֶל-מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן

זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח כָּל-בֶּן-נָכָר לֹא-יֹאכַל בּוֹ:
וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. דָּא גִזְרֵת פֶּסַח. כָּל בֶּן יִשְׂרָאֵל דִּישְׁתַּמֵּד לֹא
יִיכּוֹל בֵּיה: מִדּוּ וְכָל-עֶבֶד אִישׁ מִקְנֵת-כֶּסֶף וּמִלְתָּה
אֹתוֹ אִזּוּ יֹאכַל בּוֹ: וְכָל עֶבֶד גֵּבֶר זָבִין כֶּסֶף. וְתַגְזֹר יִתִּיה.
בְּבִין יִיכּוֹל בֵּיה: מִדּוּ תוֹשֵׁב וְשָׂכִיר לֹא-יֹאכַל בּוֹ:

— רס"י —

שְׁתַּנְּכְרוּ מַעֲשֵׂיו לְאֲבִיו שְׁבַשְׁמִים. וְאַחַד נִכְרִי
וְאַחַד יִשְׂרָאֵל מִשְׁמֵד בְּמִשְׁמַע: מִי וּמִלְתָּה
אֹתוֹ אִזּוּ יֹאכַל בּוֹ. רַבּוֹ, מִגִּיד שְׁמִילַת עֶבְדִּיו
מִעֲבַבְתּוֹ מִלְּאָכּוֹל בְּפֶסֶח, דְּבָרִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ.
רַבִּי אֶלְעָזָר אֹמֵר אֵין מִילַת עֶבְדִּיו מִעֲבַבְתּוֹ
מִלְּאָכּוֹל בְּפֶסֶח, אִם בֶּן מִדָּה תִּלְמּוֹד לֹמֵר אִזּוּ
יֹאכַל בּוֹ, הָעֶבֶד: מִכּוּ תוֹשֵׁב. זֶה גֵר תוֹשֵׁב:
וְשָׂכִיר. זֶה הַנִּכְרִי. וּמִדָּה תִּלְמּוֹד לֹמֵר, וְהֵלֵא

שׁוֹמֵר וּמַעֲפָה לוֹ לְקִים הַבְּטָחָתוֹ לְהוֹצִיאֵם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: הוּא הַלִּילָה הַזֶּה לֵה. הוּא
הַלִּילָה שְׁאֵמֶר לְאַבְרָהָם בַּלִּילָה הַזֶּה אֲנִי
גּוֹאֵל אֶת בְּנֵיךְ: שְׁמֵרִים לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְדֹרֹתָם. מִשְׁמֵר וּבָא מִן הַמִּזְקִין, כְּעֵנָן
שְׁנֵאֲמֵר (פֶּסוֹק כג) וְלֹא יִתֵּן הַמִּשְׁחִית וּגִי:
מִג זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח. בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר בְּנִיסָן
נִאֲמָרָה לָהֶם פֶּרֶשָׁה זוֹ: כָּל בֶּן נִכְרִי.

וְזֶלֶק הַדִּקְדּוּק: מִלִּיל שְׁמֵרִים הוּא לִי"י. הַתְּרַגּוֹם לִילִי. לְפִי פִשּׁוּטוֹ נִקְט לְשׁוֹן חז"ל בַּמִּשְׁנָה,
לִילִי שֶׁבַת לִילִי פֶסַחִים. עֵיין תי"ט. וְאִפְשָׁר לֹמֵר דְּרַמְזוֹ לֵנוּ בְּזֶה לִיל י"ט שְׁנֵי שָׁל גִּלּוּת כִּי זֶה
הוּא הַתְּחִלַּת הַמוֹעֲדִים. וְאִ"נ רַמְזוֹ כִּי לִילָה זֶה לֹא לְבַד נַעֲשֶׂה בּוֹ נִס מִצְרַיִם כִּי מַעֲוֹתָה הוּא לְנִסִּים
כְּדִרְז"ל לִיל שְׁמוֹרִים וְכו'. זֶה הִיָּה בִּימֵי אֲבִרָהָם דְּכָתִיב וַיַּחֲלֵק עֲלֵיהֶם לִילָה. שְׁנִיָּה לֵה יִצִּיאַת
מִצְרַיִם זֶה לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. שְׁלִישִׁית בִּימֵי חֲזָקִיָּה וַיְהִי בַלִּילָה הַהוּא וַיֵּצֵא מִלֶּאךְ ה' זֶהוּ
הוּא הַלִּילָה הַזֶּה לֵה. רַבִּיעִית לַעֲתִיד לְבֹא ג'כ זֶהוּ שְׁמוֹרִים לְכָל בְּנֵי לְדוֹרוֹתָם לְסוּף דּוֹרוֹתָם:

תפסיר רס"ג

(מו) ופי מנזל ואחד יוכל. לא תכירגו מן אלבית. מן אללחם כיארגא. ועצים לא תכסרו מנה: (מו) פדיאך אכתיר גמאעה בני אסראיל יצנעונה: (מח) ואדיא דכל מעכם גריב. ואראד אן יצנע פסחא ללה. פלכיתתן כל דכר פי נאחיתתה. וחנינד' (קרי: וחנינאדין) יתקדם ליצנעה. אד' יציר כצריח אל' בלה. וכל אקלף לא יאכל מנה:

תותבא ואגירא לא ייכול ביה:
מז בבית אחד יאכל לא-
 תוציא מן-הבית מן-
 הבשר חוצה ועצם לא
 תשברו-בו: בבחורא חדא
 יתאכיל. לא תפקון מן ביתא. מן בשרא
 לברא. וגרמא לא תתברון ביה:
מז כל-עדת ישראל יעשו

אתו: כל פנשתא דישראל יעבדון
 יתיה: **מז** וכי-יגור אתך גר ועשה פסח ליהוה
 המול לו כל-זכר ואז יקרב לעשתו והיה
 באזרח הארץ וכל-ערל לא-יאכל בו: וארי
 יתגיר עמכון גיורא. ויעביד פסחא קדם יי. מגזר ליה כל דכורא. ובכנ
 יקרב למעבדיה. ויהי פיצבי ארעא. וכל ערלא לא ייכול ביה:

— רש"י —

יש בו משום שבירת עצם, אין עליו כוונת
 בשר אין בו משום שבירת עצם:
 מז כל עדת ישראל יעשו אתו. למה נאמר,
 לפי שהוא אומר בפסח מצרים (פסוק ג)
 שזה לבית אבות, שנמנו עליו למשפחות,
 יכול אף פסח דורות כן, תלמוד לומר כל
 עדת ישראל יעשו אותו: מה ועשה פסח.
 יכול כל המתגיר יעשה פסח מיד, תלמוד
 לומר והיה באזרח הארץ, מה אזור
 בארבעה עשר אף גר בארבעה עשר: וכל
 ערל לא יאכל בו. להביא את שמותו אחיו
 מחמת מילה שאינו משמך לערלות ואינו
 נלמד מבן נכר לא יאכל בו (פסוק מג):

ערלים הם, ונאמר (פסוק מח) וכל ערל
 לא יאכל בו, אלא כגון ערבי מהול וגבעוני
 מהול והוא תושב או שכיר: מז בבית אחד
 יאכל. בחבורה אחת, שלא יעשו הנמנין
 עליו שתי חבורות ויחלקוהו. אתה אומר
 בחבורה אחת, או אינו אלא בבית אחד
 כמשמעו, וללמד שאם התחילו והיו
 אוכלים בחצר וירדו גשמים שלא יכנסו
 לבית, תלמוד לומר (פסוק ז) על הבתים
 אשר יאכלו אותו בהם, מכאן שהאוכל אוכל
 בשני מקומות: לא תוציא מן הבית.
 מן החבורה: ועצם לא תשברו בו. הראוי
 לאכילה, כגון שיש עליו כוונת בשר

תפסיר רס"ג

מט) שריעה ואחודה. תכון
לאלצרות. ואלגריב אלדכיל
פי מא בינכם: נ) פצנעו בני
אסראיל. פמא אמר אללה
מוסי וחרון כדאך צנעו:
נא) ולמא כאן פי דאית דאלך
אליום. אכרג אללה בני
אסראיל. מן בלד מצר עלי
גיושדם: יג א) תם פלם אללה
מוסי תכלימא: ב) אקדס לי כל
בכר. פאתח כל בטן מן בני
אסראיל. מן אלנאס
ואלבהאים. לי הם: ג) פקאל
מוסי לאלקום. אדכרו הדיא

מט תורה אחת יהיה לאזרח

ולגר הגר בתוכם: אוריתא
חדא. תהי ליציביא. ולגיריא דיתגירון
ביניכון: ויעשו כל-בני
ישראל כאשר צוה יהוה
את-משה ואת-אהרן בן
עשו: ועבדו כל בני ישראל. כמא
דפקיד יי. ית משה וית אהרן בן עבדו:
ס ויהי בעצם היום הזה
הוציא יהוה את-בני

ישראל מארץ מצרים על-עבאתם: והוה. בכרן

יומא הדין. אפיק יי. ית בני ישראל. מארעא דמצרים על חיליהון: פ

לאמר: ומליל יי עם משה למימר: קדש-לי כל-בכור
פטר כל-רחם בבני ישראל באדם ובבהמה
לי הוא: אקדיש קדמי כל בוכרא. פתח כל ולדא בבני ישראל.

באנשא ובבעירא. דילי הוא: ויאמר משה אל-העם
זכור את-היום הזה אשר יצאתם ממצרים

לי הוא: אקדיש קדמי כל בוכרא. פתח כל ולדא בבני ישראל.

באנשא ובבעירא. דילי הוא: ויאמר משה אל-העם
זכור את-היום הזה אשר יצאתם ממצרים

לי הוא: אקדיש קדמי כל בוכרא. פתח כל ולדא בבני ישראל.

באנשא ובבעירא. דילי הוא: ויאמר משה אל-העם
זכור את-היום הזה אשר יצאתם ממצרים

רס"י

מט תורה אחת וגוי. להשוות גר לאזרח אף
לשאר מצות שבתורה:
יג ז פטר כל רחם. שפתח את הרחם
תחלה. כמו (משלי יז) פוטר מים ראשית
מדון, וכן (תכליס כז ח) יפטירו בשפה, ופתחו
שפתים: לי הוא. לעצמי קניתים על ידי
שהפיתי בכורי מצרים: ג זכור את היום
הזה. למד שמזכירין יציאת מצרים בכל יום:

תפסיר רס"ג

מִבֵּית עֲבָדִים כִּי בְחֹק יָד
הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם מִזֶּה
וְלֹא יֹאכַל חֶמֶץ: וְאָמַר מֹשֶׁה
לְעַמָּא. הֵוּ דְכִירִין. יֵת יוֹמָא הַדִּין
דְּנִפְקִתּוֹן מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדוֹתָא. אָרִי
בְּתַקּוּף יָד. אִפִּיק יֵי. יִתְכוֹן מִכָּא. וְלֹא
יִתְאַכִּיל חֶמֶץ: הַיּוֹם אַתֶּם
יֹצְאִים בְּחֹדֶשׁ הָאֲבִיב: יוֹמָא
דִּין אַתּוֹן נִפְקִין. בִּירְחָא דְאֲבִיבָא:

וְהָיָה כִּי-יָבִיאוּ יְהוָה אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי
וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַחִיטִּי וְהַיְבוֹסִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּע
לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְךָ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ
וְעַבְדָּתָא אֶת-הָעֶבְדָּה הַזֹּאת בְּחֹדֶשׁ הַזֶּה: וַיְהִי אָרִי
יַעֲלֹךְ יֵי. לְאֶרֶץ כְּנַעֲנָאִי. וְחִתָּאִי וְאֱמֹרָאִי וְחִזָּאִי וַיְבוֹסָאִי.

• רס"י •

וגוי, ובצחק הוא אומר (סס כו ג) גור בארץ
הזאת וגוי, ובצקב הוא אומר (סס כח יג)
הארץ אשר אתה שוכב עליה וגוי: זבת
חלב ודבש. החלב זב מן העזים והדבש זב
מן התמרים ומן התאנים: את העבדה
הזאת. שלפסח. והלא כבר נאמר למעלה
(יב כב) והיה כי תבאו אל הארץ וגוי, ולמה
חזר ושנאה, בשביל דבר שנתחדש בה.
בפרשה ראשונה נאמר (סס כו) והיה כי
יאמרו אליכם בניכם מזה העבודה הזאת
לכם, בבן רשע הכתוב מדבר שהוציא את
עצמו מן הכלל, וכאן (פסוק ט) והגדת לבנך,

ד בחדש האביב. וכי לא היו יודעין באיזה
חדש, אלא כך אמר להם, ראו חסד שגמלכם
שהוציא אתכם בחדש שהוא פשוט לצאת.
לא חמה ולא צנה ולא גשמים. וכן הוא
אומר (תהלים סח ז) מוציא אסירים בבושרות.
חדש שהוא פשוט לצאת: כאל ארץ
הכנעני וגוי. אף על פי שלא מנה אלא
חמשה עממין, כל שבועה גוים במשמע,
שבילן בכלל כנעני הם, ואחת ממשפחות
כנען היתה שלא נקרא לה שם אלא כנעני:
נשבע לאבתיך וגוי. באברהם הוא אומר
(בראשית טו יח) ביום ההוא פרת ה' את אברהם

תפסיר רס"ג

הד'ה אלצנעה פי הד'א
אלשהר: (ו) סבעה' איאם כל
פטירא. ואליום אלסאבע חג
ללה: (ז) ואד'א יוכל פטירא. פי
הד'ה אלסבעה' אללאיאם. פלא
ירא לך כ'מיר. ולא מכמר פי
גמיע תכ'מך: (ח) ואכ'בר אבנך.
פי ד'אלך אליום קאילא. הד'א
בסבב מא צנע אללה לי. פי
כ'רוגי מן מצר: (ט) וליכון לך
איה עלי' ידך. וד'כרא בין
עיניך. לכי תכון שריעה' אללה
פי פאך. לאן ביד שריעה'.
אכ'רגך אללה מן מצר:

דקיים לאבהתך למתן לך. ארע. עבדא
חלב ודבש. ותפלה. ית פולחנא הדא
בירחא הדין: **שבעת ימים**
תאכל מצת וביום
השביעי חג ליהוה: שבעא
יומין תיכול פטירא. וביומא שביעאה.
חגא קדם יי: **מצות יאכל את**
שבעת הימים ולא יראה
לך חמץ ולא יראה לך
שאר בכל-גבלך: פטירא
יתאכיל. ית שבעא יומין. ולא יתחוי

לך חמיע. ולא יתחוי לך. חמיר בכל תחומך: **והגדת לבנך**
ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה יהוה לי
בצאתי ממצרים: ותחוי לבך. ביומא ההוא למימר. בדיל
דא. עבד יי לי. במפקי ממצרים: **והיה לך לאות**
על-ידך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת
יהוה בפיה בי ביד חזקה הוצאת יהוה
ממצרים: ויהי לך לאת על ידך. ולדכרן בין עינך. בדיל. דתהי.

— רס"י —

בבן שאינו יודע לשאל, והכתוב מלמדך
שתפתח לו אתה בדברי אנדה המושכין את
הלב: **ס בעבור זה.** בעבור שאקים מצותיו.
בגון פסח מצה ומרור הללו: **עשה ה' לי.**
רמו תשובה לבן רשע לומר, עשה ה' לי ולא

לך, שאלו היית שם לא היית כדאי לגאלי:
ט והיה לך לאות. יציאת מצרים תהיה לך
לאות: **על ידך ולזכרון בין עיניך.**
שתכתוב פרשיות הללו ותקשרם בראש
ובזרוע: **על ידך.** יד שמאל, לפיכך ידכה

תפסיר רס"ג

אֲוִרִיתָא דִּי בְּפֻמְךָ. אֲרִי בִיד
תְּקִיפָא. אִפְקֹךְ יי מְמַצְרִים:

וְשִׁמְרָתָּ אֶת־הַחֻקָּה
הַזֹּאת לְמוֹעֵדָה מִיָּמִים

יְמִימָה: וְתִטֵּר. ית קִימָא הָדִין
בְּזִמְנֵיהּ. מְזִמֵּן לְזִמֵּן: פ

וְהָיָה כִּי־יִבְאֶךָ יְהוָה

אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָךְ וְלֹאֲבֹתֶיךָ

וְנִתְּנָה לָךְ: וְהָיָה אֲרִי יַעֲלֶנְךָ יי לְאֶרֶץ כְּנַעֲנָא. כְּמָא דְקִיָּים

לָךְ וְלֹאֲבֹתֶיךָ. וְנִתְּנָה לָךְ: יב וְהָעִבְרִית כָּל־פֶּטֶר־

רָחֶם לִיהוָה וְכָל־פֶּטֶר | שֹׁגֵר בְּהֵמָה אֲשֶׁר

יְהִי לָךְ הַזְכָּרִים לִיהוָה: וְתַעֲבֹר כָּל פֶּתַח וּלְדָא קָדָם יי.

וְכָל פֶּתַח וְלֹד בְּעִירָא. דִּיהוֹן לָךְ. דְּכָרִין תְּקַדִּישׁ קָדָם יי:

•————— רס"י —————•

וכן הוא אומר (צמדז כז ח) וְהָעִבְרִית אֶת
נַחֲלָתוֹ לְבֵתוֹ: שֹׁגֵר בְּהֵמָה. נָפַל שְׁשֻׁגְרָתוֹ
אִמּוֹ וְשִׁלְחָתוֹ בְּלֹא עֵתוֹ, וְלִמְדָךְ הַכְּתוּב
שֶׁהוּא קָדוֹשׁ בְּבִכּוּרָה לְפֶטֶר אֶת הַבָּא
אֲחֵרִיו. וְאִם שְׁאִינוּ נָפַל קְרוֹי שֹׁגֵר, כְּמוֹ (דְּזִיִּים
ז יג) שֹׁגֵר אֶלְפִיךָ. אֲבָל זֶה לֹא בָּא אֶלָּא לְלַמֵּד
עַל הַנֶּפֶל שֶׁהָיָה כְּבֵר פְּתִיב כָּל פֶּטֶר רָחֶם.
וְאִם תֹּאמַר אִם בְּכּוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה בְּמִשְׁמַע
בָּא וּפְרֵשׁ בְּמָקוֹם אֲחֵר (דְּזִיִּים טו יט) בְּבִקְרָךְ
וּבְצֹאנָךְ. לְשׁוֹן אֲחֵר יֵשׁ לְפָרֶשׁ וְהָעִבְרִית כָּל
פֶּטֶר רָחֶם, בְּבִכּוֹר אָדָם הַכְּתוּב מְדַבֵּר:

מֵלֵא בְּפֶרֶשָׁה שְׁנִיָּה (פסוק טז) לְדָרוֹשׁ בָּהּ, יֵד
שְׁהִיא בְּהָהּ: י מִיָּמִים יְמִימָה. מִשְׁנָה לְשָׁנָה:
יב וְהָיָה כִּי יִבְאֶךָ. יֵשׁ מִרְבּוֹתֵינוּ שְׁלִמְדוֹ
מִכָּאֵן שְׁלֹא קָדְשׁוֹ בְּכּוֹרוֹת הַנִּלְדִים בְּמִדְבָּר,
וְהָאִמֵּר שְׁקִדְשׁוֹ מִפְּרֵשׁ בִּיאָה זֶה לֹאִמֵּר אִם
תְּקִימוּהוּ בְּמִדְבָּר תִּזְכּוּ לִכְנֵס לְאֶרֶץ וּתְקִימוּהוּ
שֵׁם: נִשְׁבַּע לָךְ. וְהִכֵּן נִשְׁבַּע לָךְ, (שְׁמוֹת ו ח)
וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי וְגו':
וְנִתְּנָה לָךְ. תִּהְיֶה בְּעִינֶיךָ כְּאֵלּוֹ נִתְּנָה לָךְ בּוֹ
בְּיוֹם, וְאֵל תִּהְיֶה בְּעִינֶיךָ בִּירֵשֶׁת אֲבוֹתֶיךָ:
יג וְהָעִבְרִית. אִין וְהָעִבְרִית אֵלּא לְשׁוֹן הַפְּרֵשָׁה,

וְזֶלֶק הַדְּקִדּוּק: יד וְהָעִבְרִית כָּל־פֶּטֶר רָחֶם לִיִּי. תִּיבַת וְהָעִבְרִית בְּמֵאֲרָכָה לֹא בְּתַבִּיר בְּכָל סְפָרִי
תִּימָן, וְכ"ף דְּכָל רְפוּיָה וְכ"כ א"ת ז"ל:

תפסיד רס"ג

יג) ובכר אלחמיר אפדה בשאדה. ואן לם תפדה פאקפה. וכל בכר ד'כר. מן בניד פאפדה: יד) ואדיא סאלד אבנד. ג'דא קאילא מא הדיא. פקל לה. בשדה' יד. אכ'רגנא אללה. מן מצר מן בית אלעבודייה: טו) פלמא תצעב פרעון פי אן יטלקנא. קתל אללה כל בכר פי בלד מצר.

וְכָל-פֶּטֶר חֹמֶר תִּפְדֶּה
בְּשֶׁה וְאִם-לֹא תִפְדֶּה
וְעִרְפְּתוּ וְכָל בְּכוֹר אָדָם
בְּבִנְיָד תִּפְדֶּה: וְכָל בּוֹכְרָא
דְּחִמָּרָא תִּפְרוֹק בְּאַמָּרָא. וְאִם לֹא
תִּפְרוֹק וְתִקְפִּיָּה. וְכָל בּוֹכְרָא דְּאַנְשָׁא.
בְּבִנְיָד תִּפְרוֹק: מפטיד וְהִיא
כִּי-יִשְׁאַלְךָ בִּנְיָד מֶחֶר

לֵאמֹר מֶה-זֹּאת וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד
הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים: וְהִיא אֲרִי
יִשְׁאַלְנֶךָ בְּרֹד. מֶחֶר לְמִימַר מָא דָּא. וְתִימַר לִיה. בְּתִקּוּף יָד. אִפְקֵנָא יי.
מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדוֹתָא: טו וְהִיא כִּי-הִקְשָׁה פְּרַעֲה
לְשַׁלְּחָנוּ וַיַּהֲרֹג יְהוָה כָּל-בְּכוֹר בְּאַרְצָא מִצְרַיִם

— רס"י —

תפדה. חמש סלעים פדיונו קצוב במקום אחר: יד כי ישאלך בנד מחר. יש מחר שהוא עכשיו, ויש מחר שהוא לאחר זמן. כגון זה וכגון (יכושע כז כד) מחר יאמרו בניכם לבנינו, דבני גד ובני ראובן: מה זאת. זה תינוק טפש שאינו יודע להעמיק שאלתו וסותם ושואל מה זאת, ובמקום אחר הוא אומר (דברים ו כ) מה העדות והחקים והמשפטים וגו', הרי זאת שאלת בן חכם. דברה תורה כנגד ארבעה בנים, רשע

יג פטר חמר. ולא פטר שאר בהמה טמאה, וגזרת הכתוב היא לפי שנמשלו בכורי מצרים לחמורים. ועוד, שסיעו את ישראל ביציאתן ממצרים, שאין לה אחד מישראל שלא נטל הרבה חמורים טעונים מבספם ומזהבם של מצרים: תפדה בששה. נותן שה לבדן ופטר חמור מתר בהנאה והשה חלין ביד כהן: וערפתו. עורפו בקופיץ מאחוריו והורגו. הוא הפסיד ממונו שלכהן, לפיכך יפסיד ממונו: וכל בכור אדם בבניד

זולק הדקדוק: יג בבניד תפדה. התרגום תפרוק וכן כלהו בשורק. והעד בדניאל וחטאך בצדקה פרוק: טו ויהרג יי כל-בכור. אין כאן פסיק בין תיבת ה' ותיבת כל בכל ספרי תימן כי אם במהופך. ומה שנדגש הכ"ף הוא מפני היו"ד שהיא מפיק שקדמה לה:

תפסיר רס"ג

מן בכור אלנאס אלי בכור
אלבאנים. לדיאלך אנא
דיאבח ללה. כל פאתח בטן מן
בכור אלבאנים. וגמיע בכור
בני אפדיהם: טז) פתכון איה
עלי ידך. ומנשורא בין עיניך.
לאן בשדה יד. אכרגנא אללה
מן מצר:

מבכר אדם ועד-בכור
בהמה על-כן אני זבח
ליהוה כל-פטר רחם
הזכרים וכל-בכור בני

אפדיה: והוה. פד אקשי פרעה
לשלחותנא. וקטל יי כל בוכרא

בארעא דמצרים. מבוכרא דאנשא ועד בוכרא דבעירא. על כן אנא
דבח קדם יי. כל פתח ולד דכריא. וכל בוכרא דבני אפרוק:
והיה לאות על-ידכה ולטוטפת בין עיניך
כי בחזק יד הוציאנו יהוה ממצרים: ויהי לאת על
ידך. ולתפלין בין עינך. ארי בתקוף יד. אפקנא יי ממצרים: ס ס ס

ip פיסוקים סימן יהללאל

רש"י

ושאינו יודע לשאל והשואל דרך סתומה ומנחם חברו עם (יחזקאל כא ז) והטף אל
והשואל דרך חכמה: טז ולטוטפת. תפלין. דרום, (מכב ז ו) אל תטיפו, לשון דבור, כמו
ועל שם שהם ארבעה בתים קרוין טטפת. (לעיל פסוק ט) ולזכרון, שהרואה אותם
טט בכתפי שתים, פת באפריקי שתים. קשורים בין העינים וזכור הנס וידבר בו:

חסלת פרשת בא

ברכה ראשונה שקודם ההפטר

ברוך אתה יהוה אללהינו מלך העולם. אשר בחר, בנביאים טובים. ורצה
בדבריהם, הנאמרים באמת. ברוך אתה יהוה. הבוחר בתורה,
במשה עבדו, ובישראל עמו. ובנביאי, האמת והצדק: (אמן)

הפטרה דכי אני הכבדתי (בא)

בישעיה סימן י"ט

במקצת קהילות נוהגים לפתוח ההפטרה בתוספת פסוק זה:

בַּעֲתָהּ הָיָא יוֹבֵל-שָׁנִי לַיהוָה עֲבָאוֹת עִם מְשֻׁדָּה וּמוֹרָט וּמַעַם נוֹרָא
 מִן-הָיָא וְהִלָּאָה גִּזִּי | קוֹרְקוֹ וּמְבוֹסָה אֲשֶׁר בְּזָאוּ נְהָרִים אֲרִצֹּו אֶל-מְקוֹם
 שֵׁם-יְהוָה עֲבָאוֹת הִרְ-צִיּוֹן: בַּעֲדָנָא הָיִיא יִיתִינִיה בְּתַקְרַבְתָּא, לְקֶדָם יִי עֲבָאוֹת, לְעִמָּא
 אֲנִיסָא, וּבִזְיוֹא. וְלֹת עִמָּא, דִּיתְקַף מִבְּכִין וְלִהְלָאָה. עִמָּא אֲנִיסָא, וּבִזְיוֹא. דְּבִזְיוֹ עִמְמִיָּא, אֲרַעִיה.
 לְאַתְרָא, דְּאַתְקִרִי שְׁמָא דִּי עֲבָאוֹת דְּשִׁכְנִיתִיה, בְּטוֹרָא דְּצִיּוֹן:

מִשָּׁא מִצְרִים הִנֵּה יְהוָה רֹכֵב עַל-עֵב קַל וּבֹא מִצְרִים
 וְנָעוּ אֱלִילֵי מִצְרִים מִפָּנָיו וּלְבַב מִצְרִים יִמָּס

בְּקֶרְבּוֹ: מִטַּל כֶּסֶף דְּלוֹט, לְאַשְׁקָאָה יְת מִצְרָאִי. הָא יִי. מִתְגַּלִּי בַּעֲנָן
 יִקְרִיָּה, לְאַתְפָּרְעָא מִן מִצְרָאִי. וְיִתְבָּרֵן. טַעֲוֹת מִצְרָאִי, מִן קְדְמוֹהִי. וְלִבָּא
 דְּמִצְרָאִי, יִתְמָסִי בַּמַּעֲיָהוֹן: בִּ וְסִכְסִכְתִּי מִצְרִים בְּמִצְרִים
 וְנִלְחֲמוּ אִישׁ-בְּאַחֵיו וְאִישׁ בְּרֵעֵהוּ עִיר בְּעִיר מִמְּלָכָה
 בְּמִמְּלָכָה: וְאַגְרֵי מִצְרָאִי, בְּמִצְרָאִי. וְיִגִּיחוּן קֶרֶב גָּבֵר בְּאַחֵיו, וּגְבֵר
 בְּחִבְרִיָּה. קָרִי בְּקִרֵּי מַלְכוּ, בְּמַלְכוּ: גִּ וְנִבְקָה רֵוַח-מִצְרִים בְּקֶרְבּוֹ
 וְעֲצָתוֹ אֲבִלַע וְדִרְשׁוּ אֶל-הָאֱלִילִים וְאֶל-הָאֱטִים
 וְאֶל-הָאֲבוֹת וְאֶל-הַיְדֻעָנִים: וְתִתְמָסִי רוּחָא דְּמִצְרָאִי, בַּמַּעֲיָהוֹן.
 וְחִכְמִיָּהוֹן, אֲסַלְעִים. וְיִתְבָּעוֹן מִן טַעֲוֹן, וּמִן חֲרָשִׁין, וּמִן בְּדִין, וּמִן זְכוּרֵי:
 דִּ וְסִכְרִיתִי אֶת-מִצְרִים בְּיַד אֲדָנִים קִשָּׁה וּמִלָּךְ עֹז
 יִמְשַׁל-בָּם נֶאֱם הָאֲדוֹן יְהוָה עֲבָאוֹת: וְאַמְסֵר, יְת מִצְרָאִי. בְּיַד,
 רַבּוֹן קִשִּׁי. וּמִלָּךְ תְּקִיָּה, יִשְׁלוֹט בְּהוֹן. אֲמַר רַבּוֹן עֲלִמָּא, יִי עֲבָאוֹת:
 הִ וְנִשְׁתּוּ-מִים מֵהֵימָּן וְנִהָר יִחְרַב וְיִבָּשׁ: וְיִצְדוֹן מִיָּא, מִיָּמָא.
 וְנִהָרְהוֹן, יִחְרֹב וְיִבָּשׁ: וְהָאֲזִנִּיחוּ נְהָרוֹת דְּלָלוּ וְחִרְבוּ יִאֲרִי

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: בִּ וְנִלְחֲמוּ. בַּמֶּאֲרֵכָה לֹא בַתְּבִיר:

מִצֹּר קָנָה וְסוּף קָמְלוֹ: וַיַּצְדֹּן נַהֲרֹתָא. יִיבְשׁוּן וַיַּחֲרְבוּן, נַהֲרִיהוּן
עֲמִיקָיָא. קִנִּי וְגֹמָא, לֹא יִסְקוּן: ָ עֲרוֹת עַל-יָאוֹר עַל-פִּי יָאוֹר
וְכָל מִזְרַע יָאוֹר יִבֶּשׁ גִּדָּף וַאֲיִנְנוּ: יִיבֶשׁ רַבִּיָּה דְנַהֲרָא, וַיְהִי
כְּבִיפִיָּה. וְכָל, בֵּית מִזְרַע נַהֲרִיהוּן. יִיבֶשׁ יַחֲרוֹב, וְלֹא יִצְמַח: ַ וַאֲנִי
הַדִּיגִים וַאֲבָלוֹ כָּל-מִשְׁלִיכֵי בִיאוֹר חֶפֶה וּפְרָשֵׁי מִכְמֹרֶת
עַל-פְּנֵי-מַיִם אֲמָלְלוֹ: וַיַּצְדֹּן, צִידֵי נוּנִיָּא. וַיִּתְּאֲבָלוּן. כָּל דִּהּוּ רָמָן
בְּנַהֲרָא, חֲתָא. וּפְרָסֵי מִצְדָּן. עַל אִפִּי מִיָּא, יַצְדֹּן: ַ וּבִשׁוּ עֲבָדֵי
פְּשָׁתִים שְׂרִיקוֹת וְאַרְגִּים חוֹרִי: וַיַּבְהֲתוּן. פְּלָחֵי כְתָנָא, דְּסָרְקִין.
וּמַחֲנֵי מִנִּיָּה, מִצְדָּן: ַ וְהָיוּ שְׁתֵּיתָּהּ מְדַפְּאִים כָּל-עֲשֵׂי שֹׁכֵר
אַגְמֵי-נַפְשׁ: וַיְהוּן אֶתֶר בֵּית שְׁתֵּי מְהָא, כְּבִישִׁין. אֶתֶר דִּהּוּ עֲבָדִין
סִכְרָא וְכִנְשִׁין מִיָּא, גָּבֵר לְנַפְשִׁיה: ַ אֲדָ-אוֹלִים שְׂרִי צֵעֵן חֲכָמִי
יַעֲצִי פֶרְעָה עֲצָה נִבְעָרָה אִיד תֵּאמְרוּ אֶל-פֶּרְעָה
בֶּן-חֲכָמִים אֲנִי בֶן-מֶלֶךְ-קֶדֶם: בָּרַם אֶטְפָּשׁוּ, רַבְרָבֵי טַאנִּים.
חֲכִימָיָא, דְּמַלְכוּהִי לְפֶרְעָה. מִלֵּךְ, דְּטָעוּ. אִיכְדִין, תִּימְרוּן לְפֶרְעָה. בְּנֵי
חֲכִימִין אֲנַחְנָא וְאַתָּה, בֶּר מַלְכִין דְּמִלְקֶדְמִין: ַ אִים אִפּוֹא חֲכָמִיד
וַיִּגִּידוּ נָא לָךְ וַיִּדְעוּ מַה-יַּעֲזִיב יְהוָה עֲבָאוֹת עַל-מִצְרַיִם: אֵן
אֲנוּן, חֲכִימָד. וַיַּחֲוֹן כָּעֵן, לָךְ. וַיִּדְעוּן. מָא מֶלֶךְ. יַ עֲבָאוֹת, עַל מִצְרַיִם:
ַ נִּואֲלוּ שְׂרִי צֵעֵן נִשְׂאוּ שְׂרִי נָף הִתְעוּ אֶת-מִצְרַיִם פִּנְת
שְׁבָטִיָּה: אֶטְפָּשׁוּ, רַבְרָבֵי טַאנִּים. טָעוּ, אֲנָשׁ מִפִּיס. אֶטְעִיאוּ יֵת מִצְרָאִי,
רַבְנֵי פִלְכָּהָא: ַ יְהוָה מָסַךְ בְּקַרְבָּה רֹחַ עוֹנִים וְהִתְעוּ
אֶת-מִצְרַיִם בְּכָל-מַעֲשֵׂהוּ כְּהִתְעוֹת שְׂכוֹר בְּקִיאוּ: ַ. רָמָא
בִּינִיְהוּן, רֹחַ דְּטָעוּ. וַאֲטְעִיאוּ יֵת מִצְרָאִי, בְּכָל עוֹבְדִיהוּן. כְּמָא דְּטָעִי רֹיָא,

זֶלֶק הַדְּקִדּוּק: ַ קָמְלוֹ. הַלְמָ"ד רַפָּה בְּכָל סַת"י וְהִירוּשָׁלַיִם:

ומדשדש בתוביה: טו ולא־יהיה למצרים מעשה אשר יעשה
 ראש וזנב כפה ואגמון: ולא יהי למצראי, מלכא. דימלך עליהון.
 ריש והגמון, שלטון ואטרון: טז ביום ההוא יהיה מצרים פנשים
 וחרד | ופחד מפני תנופת יד־יהוה עבאות אשר־הוא
 מניף עליו: בעדנא ההוא. יהון מצראי, חלשין פנשיא. ויוועון,
 ויתברון. מן קדם, ארמות גבורתא דיי עבאות. דהוא, מרים עליהון:
 ז והיתה אדמת יהודה למצרים לחגא כל אשר יזכיר
 אתה אליו יפחד מפני עצת יהוה עבאות אשר־הוא
 יועץ עליו: ותהי. ארעא דבית יהודה למצרים, לדחלא. כל דידבר
 יתה. ליה, יזוע. מן קדם. מלכא, דיי עבאות. דהוא, מליך עליהון:
 ח ביום ההוא יהיו חמש ערים בארץ מצרים מדברות
 שפת פנען ונשבעות ליהוה עבאות עיר ההרס יאמר
 לאחת: בעדנא ההוא. יהוין חמיש קרוין, בארעא דמצרים. ממללן,
 ממלל פנענאי. ומקימן, בשמא דיי עבאות. קרתא בית שמש, דעתידא
 למחרב. יתאמר, היא חדא מנהון: טז ביום ההוא יהיה מזבח
 ליהוה בתוך ארץ מצרים ומצבה אצל־גבולה ליהוה:
 בעדנא ההוא. יהי מדבחא, מתקן קדם יי. בגו, ארעא דמצרים. וקמתא
 בסטר תחומה, קדם יי: ז והיה לאות ולעד ליהוה עבאות
 בארץ מצרים כִּי־יעקו אל־יהוה מפני לחצים וישלח
 להם מושיע ורב והצילים: ויהי לאת ולסהיד. קדם יי עבאות,
 בארעא דמצרים. ארי יצלון קדם יי, מן קדם דחקיהון. וישלח להון, פריק
 ודין, וישייבנון: כא ונודע יהוה למצרים וידעו מצרים

זולק הדקדוק: טז מזבח. בפשטא אחת והיא מלרע: כא גדר. במארכה לא בתביר:

אֶת־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וְעַבְדּוֹ זָבַח וּמִנְחָה וּנְדָרוֹ נָגַד
 לַיהוָה וּשְׁלָמוֹ: וְתַתְּגִלִּי גְבוּרָתָא דַּיְי, לְאַיְטְבָא לְמַצְרָאִי. וַיִּדְעוּ
 מִצְרָאִי. לְמַדְחַל מִן קָדָם יְי, בְּעֵדְנָא הַהוּא. וַיִּפְלְחוּ בְּנִכְסֵת קְדָשִׁין,
 וּבְקֶרְפְּנִין. וַיִּנְדְּרוּן נִדְרֵין קָדָם יְי, וַיִּשְׁלָמוּ: כַּ וְנָגַף יְהוָה
 אֶת־מִצְרַיִם נָגַף וּרְפוּאָה וּשְׁבוּ עַד־יְהוָה וְנַעֲתַר לָהֶם
 וּרְפָאֵם: וַיִּמְחִי יְי. ית מצראי, מִחָא וַיִּסְיִנוּן. וַיִּתּוּבוּן, לְפִלְחָנָא דַּיְי,
 וַיִּקְבִּיל צְלוֹתְהוֹן, וַיְסִי יתְהוֹן: כַּ בַּיּוֹם הַהוּא תִּהְיֶה מְסֻלָּה
 מִמִּצְרַיִם אֲשׁוּרָה וּבֹא־אֲשׁוּר בְּמִצְרַיִם וּמִצְרַיִם בְּאֲשׁוּר
 וְעַבְדּוּ מִצְרַיִם אֶת־אֲשׁוּר: בְּעֵדְנָא הַהוּא. תְּהִי אוֹרַח בְּבִישָׁא
 מִמִּצְרַיִם, לְאַתּוּר. וַיִּגִּחוּן אֶתּוּרָאִי בְּמִצְרָאִי, וּמִצְרָאִי בְּאַתּוּרָאִי. וַיִּפְלְחוּן
 מִצְרָאִי, ית אֶתּוּרָאִי: כַּ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יִשְׂרָאֵל שְׁלִישִׁיה
 לְמִצְרַיִם וּלְאֲשׁוּר בְּרֻכָּה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ: בְּעֵדְנָא הַהוּא. יְהִי
 יִשְׂרָאֵל, תְּלִיתָאִי. לְמִצְרָאִי, וּלְאַתּוּרָאִי. בְּרֻכָּא, בְּגוּה דְּאַרְעָא:
 כַּ אֲשֶׁר בִּרְכוּ יְהוָה עֲבָאוֹת לֵאמֹר בְּרוּךְ עַמִּי מִצְרַיִם
 וּמַעֲשֵׂה יְדֵי אֲשׁוּר וְנַחֲלָתִי יִשְׂרָאֵל: דְּבִרְכִּיה. יְי עֲבָאוֹת,
 לְמִימַר. בְּרִיךְ עַמִּי, דְּאַפִּיקִית מִמִּצְרַיִם. דְּעַל דְּחָבוּ קְדָמִי, אֲגִלִּיתִי יתְהוֹן
 לְאַתּוּר. וְכִדּוּ דְּתַבּוּ מִתְקַרְן עַמִּי וְאַחֲסַנְתִּי, יִשְׂרָאֵל:

(גְּאֻלָּנוּ יְהוָה עֲבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פְּרֻקְנָא. יְי עֲבָאוֹת, שְׁמִיה. קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יתְפַרְדַּךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקַיָּמָא. מְבָרַךְ הוּא לְעַלְמָא,
 וּלְעַלְמֵי עַלְמֵיָא:

זֶלְק הַדְּקָדִיק: כַּ וּבֹא־אֲשׁוּר. בְּמֵאֲרַכָּה:

גגד לזנחת שבת
ושני וחמישי

ויהי בשלח

תפסיר רס"ג

וַיְהִי בַשִּׁלַּח פְּרַעֲהָ אֶת־
הָעָם וּלֹא־נָחַם אֱלֹהִים
דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי
קָרֹב הוּא כִּי אָמַר
אֱלֹהִים פֶּן־יִנָּחֵם הָעָם
בְּרֹאֲתָם מִלַּחְמָה וְשָׁבוּ

(יז) פכאן למא אטלק פרעון
אלקום. אן אללה לם יסירהם
טריק בלד פלסטין. לאנה קריב.
לאן אללה קאל. פלא ינדם
אלקום. אדיא ראו אלחרב
פירגעו אלי מצר: יח) פאדארהם
אללה. טריק אלבר אלי בחר
אלקלום. ומתעבין. צעדו בני
אסראיל מן בלד מצר:

מִצְרִימָה: וַהֲוָה. כִּד שִׁלַּח פְּרַעֲהָ יָת עֲמָא. וְלֹא דִבְרִנּוּן יִי. אֹרַח
אַרְע פְּלִשְׁתִּי. אַרִי קָרִיבָא הִיא. אַרִי אָמַר יִי. דְלִמָּא יִזְוַעוּן עֲמָא.
בְּמַחֲזִיחֻן קָרְבָּא וִיתוּבוּן לְמִצְרַיִם: וַיֵּסֶב אֱלֹהִים |
אֶת־הָעָם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יַם־סוּף וַחֲמִשִּׁים עָלוּ
בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: וְאַסְחָר יִי יָת עֲמָא. אֹרַח
מִדְבָּרָא לִימָא דִסוּף. וּמִזְרִין סְלִיקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:

— רס"י —

הוא לשון אגם שגדלים בו קנים, כמו
(שמות ז ג) ותשם בסוף, (ישעיכ יט ו) קנה וסוף
קמלו: וחמשים. אין חמושים אלא מזינים. לפי
שהסבן במדבר גרם להם שעלו חמושים,
שאלו הסיבן דרך ישוב לא היו מחמשים
להם כל מה שצריכין, אלא פאדם שעובר
ממקום למקום ובדעתו לקנות שם מה
שיצטרך, אבל כשהוא פורש למדבר צריך
לזמן לו כל הצרף, ומקרא זה לא נכתב כי
אם לשבר את האזן, שלא תתמה במלחמת
עמלק ובמלחמות סיוון ועוג ומדין, מהיכן
היו להם כלי זין שהכום ישראל בחרב. וכן
הוא אומר (יחושע ו יד) ואתם תעבדו חמשים.
וכן תרגם אנקלוס מזרזין, כמו וירק את

י ויהי בשלח פרעה וגוי ולא נחם. ולא
נהגם, כמו (שמות לז לד) לך נחה את העם,
(משלי ו כז) בהתהלךך תנחה אותך: כי קרוב
הוא. ונחם לשוב באותו הדרך למצרים.
ומדרשי אגדה יש הרבה: בראתם מלחמה.
כגון מלחמת (זמזכ יז מ) וירד העמלקי
והפגעני וגוי. אם הלכו דרך ישר היו חוזרים,
ומה אם כשהקיפם דרך מעקם אמרו (זמזכ
יז ז) נתנה ראש ונשובה מצרימה, אם
הוליכם בפשוטה על אחת כמה וכמה: פן
ינחם. ויחשבו מחשבה על שיצאו ויתנו לב
לשוב: יח ויסב. הסבם מן הדרך הפשוטה
לדרך העקומה: ים סוף. כמו לים סוף. וסוף

תפסיר רס"ג

וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-עֲצָמוֹת
 יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבִּיעַ
 הַשִּׁבְיָע אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים
 אֶתְכֶם וְהָעֲלִיתֶם אֶת-
 עֲצָמוֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם: וַאֲסִיק

(יט) פֶּקֶד מוֹסִי. עֲצָמוֹת יוֹסֵף
 מֵעַד. לֵאמֹר כֵּאן אֶחָלֵף בְּנֵי
 אֶסְרָאֵל קִאִילָא. אֲדִיא (קרי:
 אֲדִין) דְּכִרְכֶּם אֱלֹהִים. פֶּאֶצְעֵדוּ
 בְּעֲצָמַי מִן הַהִנִּי מַעֲכֶם:
 (כ) פֶּלְמָא רְחֵלוּ מִן סָכוּת. נָזְלוּ
 פִּי אִיתֶם. פִּי טָרַף אֱלִבְרִיָּה:
 (כא) וְאֱלֹהִים סִאִיר בֵּין יְדֵיהֶם
 נְהֵאֲרָא. בְּעֲמוּד מִן גִּמְאִים

מֹשֶׁה. יֵת גְּרָמִי יוֹסֵף עִמִּיהָ. אֲרִי אוֹמְאָה
 אוֹמִי. יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימֶר. מְדָכָר דְּכִיר יֵי יִתְכוֹן. וְתִסְקוֹן יֵת גְּרָמִי.
 מִכָּא עִמְכוֹן: כַּ וַיִּסְעוּ מִסֹּכֶת וַיַּחֲנוּ בְּאֶתֶם בְּקֶצֶה
 הַמִּדְבָּר: וְנִטְלוּ מִסּוּכּוֹת. וּשְׂרוּ בְּאֶתֶם. דְּבִסְטֶר מִדְּבָרָא:
 כַּ וַיְהִי הַלַּיְלָה לְפָנֵיהֶם יוֹמָם בְּעֲמוּד עָנָן
 לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וּלְיָלָה בְּעֲמוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם
 לָלֶכֶת יוֹמָם וּלְיָלָה: וַיִּי. מִדְּבָר קְדָמִיהוֹן בִּימְמָא. בְּעֲמוּדָא
 דְּעֵנְנָא לְדְּבִרוֹתָהוֹן בְּאוֹרְחָא. וּבְלִילִיא. בְּעֲמוּדָא דְּאִישְׁתָּא לְאַנְהָרָא

רס"ד

בן, למדנו שאף עצמות כל השבטים העלו
 עִמָּהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר אִתְּכֶם: כַּ וַיִּסְעוּ מִסֹּכֶת.
 בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי, שֶׁהָרִי בְּרָאשׁוֹן בָּאוּ מִרְעַמְסֵס
 לְסֻכּוֹת: כַּ לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ. נִקְוֶה פִתְחָה,
 שֶׁהוּא כְּמוֹ לְהַנְחוֹתָם, כְּמוֹ (דְּזִירִס א לג)
 לְרֹאוֹתָם בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ בָּהּ, שֶׁהוּא כְּמוֹ
 לְהִרְאוֹתָם, אֵף כֵּאן לְהַנְחוֹתָם עַל יְדֵי שְׁלִיחַ.
 וּבְמִי הוּא הַשְּׁלִיחַ עֲמוּד הָעָנָן, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
 הוּא בְּכַבּוּדוֹ מוֹלִיכֵם לְפָנֵיהֶם. וּמִכָּל מְקוֹם אֵת
 עֲמוּד הָעָנָן הֵכִין לְהַנְחוֹתָם עַל יְדוֹ, שֶׁהָרִי עַל

חֲנִיכּוֹ (נִרְחֵשִׁית יֵד יֵד) וְנִרְיֵז. דְּכִר אַחֵר חֲמוּשִׁים
 אֶחָד מִחֲמִשָּׁה יִצְאוּ, וְאַרְבָּעָה חֲלָקִים מִתּוֹ
 בְּשִׁלְשֶׁת יָמֵי אֶפְלָה: יט הַשִּׁבְיָע הַשִּׁבְיָע.
 הַשִּׁבְיָעִים שֶׁיִּשְׁבְּעוּ לְבָנֵיהֶם. וְלָמָּה לֹא
 הַשִּׁבְיָע אֶת בְּנֵי שִׁשְׁאֹאוֹהוּ לְאַרְץ כְּנָעַן מִיָּד,
 כְּמוֹ שֶׁהַשִּׁבְיָעוּ יַעֲקֹב, אָמַר יוֹסֵף אֲנִי שְׁלִיט
 הָיִיתִי בְּמִצְרַיִם וְהִנֵּה סֹפֵק בְּיָדִי לַעֲשׂוֹת, אֲבָל
 בְּנֵי לֹא יִנְיָחוּם מִצְרַיִם לַעֲשׂוֹת, לְכַף הַשִּׁבְיָעִים
 לְכַשְׁיָגְאָלוֹ וַיִּצְאוּ מִשָּׁם שִׁשְׁאֹאוֹהוּ: וְהָעֲלִיתֶם
 אֶת עֲצָמוֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם. לְאַחֲרֵי הַשִּׁבְיָע

וְזֶלֶק הַרְקָדוֹק: כַּ לְנַחֲתָם. נִקְוֶה פִתְחָה שֶׁהוּא כְּמוֹ לְהַנְחוֹתָם (מִדְּרָ"ב):

תפסיר רס"ג

לִידְלָהֶם עָלַי אֶלְטָרִיק. וּפִי
אֶלְלִל בְּעֶמּוּד מִן נָאֵר לִי־צִי
לָהֶם. פִּסִּירוּ נְהֹאֲרָא וְלִילָא:
(כב) לֹא יִזּוּל עֶמּוּד אֶלְגִּמָּאם
נְהֹאֲרָא. וְעֶמּוּד אֶלְנָאֵר לִילָא.
מִן בֵּין יְדֵי אֶלְקֹום: יֵד (א) תִּים
כָּלֶם אֶלְלָה מוֹסִי תַכְלִימָא:
(ב) מֵר בְּנֵי אֶסְרָאִיל. אֵן יִרְגָּעוּן.
וְיִנְזָלוּן בֵּין יְדֵי פֶם אֶלְחִירוֹת. בֵּין
מַגְדוֹל וּבֵין אֶלְבָּחֵר. בֵּין יְדֵי
בַּעַל צָפוֹן. תִּיֹאֲלָה תִנְזָלוּן עָלַי
אֶלְבָּחֵר: (ג) חֲתִי יִקוֹל פֶּרְעוֹן עַן

לְהוֹן. לְמִיזִל בִּימָמָא וּבִלְיִלָא:
כב לֹא-יִמִּישׁ עֶמּוּד הָעֵנָן
יוֹמָם וְעֶמּוּד הָאֵשׁ לִילָה
לְפָנַי הָעֵם: לֹא עָדִי. עֶמּוּדָא
דְּעֵנְנָא בִּימָמָא. וְאִף לֹא עֶמּוּדָא
דְּאִישְׁתָּא בִּלְיִלָא. מִן קָדָם עֲמָא: פ
יד וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר: וּמִלִּיל יְיָ עִם
מֹשֶׁה לְמִימֵר: ב דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי

בספרי
תנין

יִשְׂרָאֵל וַיָּשָׁבוּ וַיַּחֲנוּ לְפָנַי פִּי הַחִירָת בֵּין מַגְדוֹל
וּבֵין הַיָּם לְפָנַי בַּעַל צָפוֹן נִכְחוּ תַחְנוּ עַל-הַיָּם:
מִלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וַיִּתּוּבוּן. וַיִּשְׂרוּן קָדָם פּוֹם חִירָתָא. בֵּין מַגְדוֹל
וּבֵין יָמָא. קָדָם בַּעִיל צָפוֹן. לְקַבְלִיָּה תִשְׂרוּן עַל יָמָא: ג וַאֲמַר
פֶּרְעֶה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִבְכִּים הֵם בָּאָרֶץ סָגֵר
עָלֵיהֶם הַמִּדְבָּר: וַיִּימַר פֶּרְעֶה עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. מְעוֹרְבִלִין אֲנֹנִן

רס"י

לְפָנַי פִּי הַחִירָת. הוּא פִּיתוּם. וְעַכְשִׁיו נִקְרָא
פִּי הַחִירָת עַל שֵׁם שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּנֵי חוֹרִין. וְהֵם
שְׁנֵי סָלְעִים גְּבוּהִים וְזָקוּפִים, וְהִנָּא שְׁבִינֵיהֶם
קְרוּי פִּי הַסָּלְעִים: לְפָנַי בַּעַל צָפוֹן. הוּא
נִשְׁאָר מִכָּל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם, כְּדִי לְהַטְעוֹתוֹן,
שִׁיאֲמָרוּ קִשָּׁה יִרְאָתוֹן. וְעָלִיו פֶּרֶשׁ אִיּוֹב (איוֹב
יז כג) מִשְׁגִּיא לְגוֹזִים וַיִּאֲבָדֶם: ג וַאֲמַר פֶּרְעֶה.
כְּשִׁישְׁמַע שְׂדֵהם שְׁבִים לְאַחֲרֵיהֶם: לְבְנֵי
יִשְׂרָאֵל. עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְכֵן (פסוק יז) ה'
יִלָּחֶם לָכֶם. עָלֵיכֶם, (בראשית כ יג) אֲמָרִי לִי

יְדֵי עֶמּוּד הָעֵנָן הֵם הוֹלְכִים, וְעֶמּוּד הָעֵנָן אֵינוֹ
לְאוֹרָה אֶלָּא לְהוֹרוֹתָם הַדֶּרֶךְ: כב לֹא יִמִּישׁ.
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת עֶמּוּד הָעֵנָן יוֹמָם
וְעֶמּוּד הָאֵשׁ לִילָה. מַגִּיד שֶׁעֶמּוּד הָעֵנָן
מִשְׁלִים לְעֶמּוּד הָאֵשׁ וְעֶמּוּד הָאֵשׁ מִשְׁלִים
לְעֶמּוּד הָעֵנָן, שֶׁעַד שֶׁלֹּא יִשְׁקַע זֶה עוֹלָה זֶה:
יד ז וַיָּשָׁבוּ. לְאַחֲרֵיהֶם לְצַד מִצְרַיִם הָיוּ
מִקְרָבִין כָּל יוֹם הַשְּׁלִישִׁי כְּדִי לְהַטְעוֹת אֶת
פֶּרְעֶה שִׁיאֲמַר תּוֹעִים הֵם בְּדֶרֶךְ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
(פסוק ג) וַאֲמַר פֶּרְעֶה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו': וַיַּחֲנוּ

תפסיר רס"ג

בארעא, אחד עליהון מדברא:

וְחִזַּקְתִּי אֶת־לֵב־פַּרְעֹה

וְרָדְף אַחֲרֵיהֶם וְאֶכְבְּדָה

בַּפְּרֹעָה וּבְכָל־חֵילוֹ וַיֵּדְעוּ

מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה

וַיַּעֲשׂוּ־בֶן: וְאֶתְקִיף יָת לְבָא דַּפְרֵעָה

וַיִּרְדּוּף בְּתַרְיֵהוּן. וְאֶתְיִקֵּר בַּפְּרֹעָה וּבְכָל

מִשְׁרִיתֶיהָ. וַיֵּדְעוּן מִצְרַאִי אֲרִי אָנָּה יי.

וַיַּעֲבֹדוּ בֶן: ה וַיַּגִּד לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעַם

וַיִּהְיֶה לִּבָּב פַּרְעֹה וַיַּעֲבֹדֵהוּ אֶל־הָעַם וַיֹּאמְרוּ

מִה־זֹּאת עֲשִׂינוּ כִּי־שַׁלַּחְנוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל

מֵעֲבָדֵנוּ: וְאֶתְחֹוּא לְמֶלֶכָּא דְּמִצְרַיִם. אֲרִי אָזֹל עֲמָא. וְאֶתְהַפִּיךְ.

לְבָא דַּפְרֵעָה וַעֲבֹדֵהוּ בְּעֲמָא. וַאֲמָרוּ מָא דָּא עֲבַדְנָא, אֲרִי שַׁלַּחְנָא

בני אסראיל. אנחם מתחירין פי אלבלד. ואן אלבר קד אנג'לק עליהם: ד) ואש'ד קלב פרעון ויכלבהם. ואתעצ'ם בפרעון וגמיע גנדה. ויעלם אלמצריון אני אללה. פצנעו כד'אד: ה) פאכ'בר מלך מצר. אן אלקום קד הרבו. אנקלב קלבה וקואדה אליהם. וקאלו מא ד'א צנענא. אד' אטלקנא בני אסראיל מן כ'דמתנא:

ועבדו בן: ה ויגיד למלך מצרים כי ברח העם ויהי לבב פרעה ויעבדו אל-העם ויאמרו מה-זאת עשינו כי-שלחנו את-ישראל מעבדנו: ואתחוא למלכא דמצרים. ארי אזול עמא. ואתהפוך.

לבא דפרעה ועבדוהי בעמא. ואמרו מא דא עבדנא, ארי שלחנא

— רס"י —

וַיַּעֲשׂוּ בֶן: ה וַיַּגִּיד שְׂבָחֻן שְׁשָׁמְעוּ לְקוֹל מֹשֶׁה, וְלֹא אָמְרוּ הֵיאֵךְ נִתְקַרַּב אֶל רוֹדְפֵינוּ, אָנוּ צְרִיכִים לְבְרוּחַ, אֲלֵא אָמְרוּ אֵין לָנוּ אֵלָא דְּבָרִי בֶן עֲמָרָם: כ וַיַּגִּד לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם. אֵיקְטוּרִין שְׁלַח עֲמָדָם, וּבִינָן שְׁהִגִּיעוּ לְשַׁלֶּשֶׁת יָמִים שְׁקִבְעוּ לֵילָךְ וְלָשׁוּב וְרָאוּ שְׁאִינָן חוּזְרִין לְמִצְרַיִם, בָּאוּ וְהִגִּידוּ לְפַרְעָה בְּיוֹם הָרְבִיעִי. בְּחִמְיָשִׁי וּבְשִׁשִּׁי רָדְפוּ אַחֲרֵיהֶם, וְלִיל שְׁבִיעִי יָרְדוּ לַיָּם, בְּשַׁחֲרִית אָמְרוּ שִׁירָה, וְהוּא יוֹם שְׁבִיעִי שְׁלִפְסָתָה, לְכֹן אָנוּ קוֹרִין הַשִּׁירָה בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי: וַיִּהְיֶה. נִהְפֵּךְ מִפְּדָה שְׁהִיָּה, שְׁהִרִי אָמַר לָהֶם (שְׁמוֹת יב 6) קוּמוּ צֵאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי, וְנִהְפֵּךְ לְבָב עֲבָדֵי, שְׁהִרִי לְשַׁעֲבֵר הָיוּ אֹמְרִים לוֹ (שְׁס י ז) עַד מָתִי יִהְיֶה זֶה לָנוּ

אָחִי הוּא. אָמְרִי עָלִי: נְבָכִים הֵם. בְּלוֹאִים וּמִשְׁקָעִים וְכַלְשֵׁי שִׁירִי"ן, כְּמוֹ (סְכִלִּיס פד ז) בְּעִמְקֵי הַבָּכָא, (אִיוֹז כח יא) מְבָכִי נִהְרֹות, (שְׁס לח טו) נְבָכִי יָם. נְבָכִים הֵם בְּלוֹאִים הֵם בְּמִדְבָּר, שְׁאִינָן יוֹדְעִין לְצֵאת מִמֶּנּוּ וּלְהִיכֵן יִלְכוּ: ד וְאֶכְבְּדָה בַּפְּרֹעָה. בְּשִׁתְּקֹדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְּנָקֵם בְּרִשְׁעִים שְׁמוֹ מִתְּגַדֵּל וּמִתְּכַבֵּד. וְכֹן הוּא אֹמֵר (יִחְזַקָּל לח כג) וְנִשְׁפָּטְתִּי אֹתוֹ וְגו', וְאַחֵר כֶּף (שְׁס כג) וְהִתְגַּדַּלְתִּי וְהִתְקַדְּשִׁיתִי וְנִדְעָתִי וְגו', וְאֹמֵר (סְכִלִּיס טו ז) שְׁמָה שְׁבֵר רִשְׁפִּי קִשֶׁת, וְאַחֵר כֶּף (שְׁס פסוק ג) נִדְעָה בִּיהוּדָה אֱלֹהִים, וְאֹמֵר (שְׁס ט יז) נִדְעָה ה' מִשְׁפָּט עֲשֵׂה: בַּפְּרֹעָה וּבְכָל חֵילוֹ. הוּא הִתְחִיל בְּעִבְרָה וּמִמֶּנּוּ הִתְחִילָה הַפְּרָעָנוּת:

תפסיר רס"ג

(ו) פֶּאֶסְרָג מִרְכָּבָה. וְאֶכֶד' קומה מעה: ז) וְאֶכֶד' סת מאיה' מִרְכָּבָא מִכְתָּאֲרָא. וְסֹאִיר מִרְכָּבָא אֶלְמִצְרִיּוֹן אֶלְדִּין כְּדִאֲד. וְקֹנָאֵד עֲלִי גְמִיעֵהֶם: ח) וְשִׁדֵּד אֶלְלָה. קֶלֶב פֶּרְעוֹן מֶלֶךְ מִצְרַיִם. וְכָלֵב בְּנֵי אִסְרָאֵל. וְכָלֵב אִסְרָאֵל. כִּי־אֲרָגִין בֶּיֶד רַפִּיעָה: ט) וְכָלֵבֻהֶם אֶלְמִצְרִיּוֹן. וְלִחְזֹקֵהֶם נֹאזְלִין

יֵת יִשְׂרָאֵל מִפְּלִחָנָא: וְיִאֲסֹר
אֶת־רֶכֶבּוֹ וְאֶת־עַמּוֹ לָקַח
עִמּוֹ: וְטָקִים יֵת רְתִבִּיהָ. וְיֵת עַמִּיהָ
דְּבֵר עַמִּיהָ: וְיִקַּח שֵׁש־מֵאוֹת
רָכָב בַּחֹר וְכָל רֶכֶב
מִצְרַיִם וְשָׁלֹשׁ עַל־כֶּלֹּ: וְדָבַר.
שֵׁית מֵאָה רְתִבִּין בַּחֲרִין. וְכָל
רְתִבִּי מִצְרָאִי. וְגִבְרִין מִמֶּנּוּ עַל פּוֹלְהוֹן:

וְיִחְזַק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרָעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם
וְיִרְדּוּ אַחֲרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יֵצְאוּ
בְּיַד רָמָה: וְתִקִּיף יי. יֵת לִבָּא דְּפִרְעָה מִלְּפָא דְּמִצְרַיִם. וְדָרָךְ.
בְּתֵר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִפְקִין בְּרִישׁ גְּלִי: (שני) וְיִרְדּוּ
מִצְרַיִם אַחֲרֵיהֶם וַיִּשְׁיֻגּוּ אוֹתָם חֲנִים עַל־הֵם

רש"י

זוה ה'יה בַּחֹר: וְכָל רֶכֶב מִצְרַיִם. וְעַמִּיהֶם
כָּל שְׂאֵר הָרֶכֶב וּמַהֲיָכָן הָיוּ הַבְּהֵמוֹת
הַלֵּלֹ, אִם תֹּאמַר מִשְׁלֵי־מִצְרַיִם, הָרִי נֹאמַר
(שמות ט ו) וַיִּמָּת כָּל מִקְנֵה מִצְרַיִם, וְאִם
תֹּאמַר מִשְׁלֵי־יִשְׂרָאֵל, וְהִלָּא נֹאמַר (שם י כו)
וְגַם מִקְנֵהוּ יָלַךְ עִמָּנוּ. מִשְׁלֵי־מִי הָיוּ,
מִן הָיִרָא אֶת דְּבַר ה' (שם ט כ). מִכָּאֵן הָיָה רַבִּי
שִׁמְעוֹן אוֹמֵר כִּשְׁר שְׁבַמְצֵרִים הָרוּג,
טוֹב שְׁבַמְצֵרִים רְצוּץ אֶת מוֹחֹ: וְשָׁלֹשׁ
עַל כֶּלֹ. שְׂרֵי צְבָאוֹת כְּתִירָגוֹמוֹ: וְיִחְזַק ה'
אֶת לֵב פְּרָעָה. שְׁהִיָּה תוֹלָה אִם
לְרִדּוֹף אִם לֹא. וְחֹזֵק אֶת לְבֹ לְרִדּוֹף:
בְּיַד רָמָה. גְּבוּרָה גְבוּרָה וּמִפְּרָסְמָת:

לְמוֹקֵשׁ, וְעִכְשָׁיו נִהְפְּכוּ לְרִדּוֹף אַחֲרֵיהֶם
בְּשָׁבִיל מִמּוֹנֵם שְׁהִשְׁאִילוּם: מִעֲבָדָנוּ. מִעֲבֹד
אוֹתָנוּ: וְיִאֲסֹר אֶת רֶכֶבּוֹ. הוּא בְּעַצְמוֹ:
וְאֶת עַמּוֹ לָקַח עִמּוֹ. מִשְׁכֶּם בְּדָבָרִים לְקִינוֹ
וְנִטְלוּ מִמּוֹנֵנוּ וְשִׁלְחוֹנוֹם, בּוֹאוּ עִמִּי וְאֲנִי לֹא
אֶתְנַהֵג עִמָּכֶם כִּשְׂאֵר מְלָכִים, דָּרָךְ שְׂאֵר
מְלָכִים עֲבָדִיו קוֹדֵמִין לוֹ בְּמִלְחָמָה, וְאֲנִי
אֶקְדִּים לְפָנֶיכֶם, שְׁנֹאמַר (פסוק י) וּפְרָעָה
הַקָּרִיב, הַקָּרִיב עִצְמוֹ וּמָהָר לְפָנֵי חִילוֹתָיו.
דָּרָךְ שְׂאֵר מְלָכִים לְטוֹל בְּזָה בְּרֹאשׁ כְּמוֹ
שִׁיבְחָר, אֲנִי אֲשׁוּהָ עִמָּכֶם בַּחֲלָק, שְׁנֹאמַר
(שמות טו ט) אֲחַלֵּק שְׁלָל: ז בַּחֹר. נִבְחָרִים,
בַּחֹר לְשׁוֹן יָחִיד כָּל רֶכֶב וְרֶכֶב שְׁבַמְצֵרִין

תפסיר רס"ג

כָּל-סוֹס רֶכֶב פִּרְעֹה וּפָרָשָׁיו
וַחֲיִלּוֹ עַל-פִּי הַחִירֹת לִפְנֵי

בַּעַל צִפּוֹן: וַרְדּוּ מִצְרָאִי בְּתִרְיָהּ.

וַאֲדַבִּיקוּ יְתֵהוֹן בַּד שָׁרֵן עַל יָמָא. כָּל

סוֹסוֹת רַתְּבֵי פִרְעֹה. וּפָרָשׁוֹהִי וּמִשְׁרֵיתֶיהָ.

עַל פֹּסֶם חִירְתָּא. דְּקָדָם בַּעִיל צִפּוֹן:

וּפִרְעֹה הִקְרִיב וַיִּשְׂאוּ בְנֵי-

יִשְׂרָאֵל אֶת-עֵינֵיהֶם וַהֲגִהָ

מִצְרַיִם | נִסַּע אַחֲרֵיהֶם

וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיִּצְעְקוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-יְהוָה:

וּפִרְעֹה קָרִיב. וּזְקָפוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל יָת עֵינֵיהוֹן. וְהָא מִצְרָאִי נָטְלִין

בְּתִרְיָהּ. וַדְחִילוּ לַחֲדָא. וַזְעִיקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל קָדָם יי: וַיֹּאמְרוּ

אֶל-מֹשֶׁה הַמַּבְלִי אֵין-קְבָרִים בְּמִצְרַיִם

לְקַחְתָּנוּ לָמוֹת בַּמִּדְבָּר מֵה-זֹּאת עֲשִׂיתָ לָנוּ

לְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם: וַאֲמָרוּ לְמֹשֶׁה. הַמְדִּלִית קְבָרִין בְּמִצְרַיִם.

דְּבִרְתָּנָא לְמַמַּת בַּמִּדְבָּרָא. מָא דָּא עֲבַדְתָּ לָנָא. לְאַפְקוּתָנָא מִמִּצְרַיִם:

עָלִי אֲלִבְחַר. גְּמִיעַ כִּיל מִרְאֲכָב
פִּרְעוֹן. וּפִרְאֲסָנָה וְגִנְדָּה. עָלִי
פֶּסֶם אֲלִחִירֹת. בֵּין יְדֵי בַעַל צִפּוֹן:
(י) פִּלְמָא קָרִב פִּרְעוֹן. שְׁלוֹ בְנֵי
אִסְרָאִיל עֵינֵיהֶם. פִּאֲדִיא
(קרי: פִּאֲדִין) בַּאֲלִמְצִרִין
רִאחֲלוֹן וְרִאחֲהֶם. פִּכִּיאָפוּ גִדָּא.
וְצִרְכֵּי אֱלִי אֲלֵהָ: יא) קֶאֱלוּ
לְמוֹסִי. אֲמֹן עֵדָם אֲלִקְבוֹר
בְּמִצְרָאִי. אֲכִידִתָּנָא לְנִמּוֹת פִּי
אֲלִבְרָא. מָא דָּא צִנְעַת בְּנָא.
אֲדִי אֲכִירְגִתָּנָא מִן מִצְרָאִי:

• כס"י •

תַּנְחוּמָא: וַיִּצְעְקוּ. תַּפְשׁוּ אֲמֹנוֹת אֲבוֹתָם.
בְּאֲבָרְהֶם הוּא אֹמֵר (נִרְאֵשִׁית יט כז) אֶל הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר עָמַד שָׁם, בְּיִצְחָק (שס כז סג) לְשׁוֹחַ
בְּשׁוּדָה, בְּיַעֲקֹב (שס כח יא) וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם:
יֵא הַמַּבְלִי אֵין קְבָרִים. וְכִי מִחֲמַת חֲסָרוֹן
קְבָרִים שְׂאִין קְבָרִים בְּמִצְרַיִם לְקַבֵּר שָׁם

יּוֹפִרְעֹה הִקְרִיב. הָיָה לוֹ לְכַתּוּב וּפִרְעֹה
קָרִב, מֵהוּ הִקְרִיב, הִקְרִיב עֲצָמוֹ וְנִתְאַמֵּץ
לְקָדָם לִפְנֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁהִתְנַה עִמָּהֶם:
נִסַּע אַחֲרֵיהֶם. בְּלֵב אֶחָד כְּאִישׁ אֶחָד. דְּבָר
אַחֵר וַהֲגִהָ מִצְרַיִם נִסַּע אַחֲרֵיהֶם, רָאוּ שֶׁר
שְׁלִי-מִצְרַיִם נִסַּע מִן הַשָּׁמַיִם לַעְזוֹר לְמִצְרַיִם.

זֶלֶק הַדְּקָדוֹק: יֵאֵל הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם. הָאֵל"ף בְּקִמְצָן. וְהָיָה רָאוּי לְהוֹצִיאָנוּ וְהוּא כְּמוֹ אֲנוּ בְּנוּ (מִהֲרִי"ב):

תפסיר רס"ג

(יב) אֵלִים הָיָא אֱלֹקִי. אֱלֹדִי קִלְנָא לְךָ בְּמִצְרָיִם קִלְנָא נְכִידִם אֱלִמְצִרִיִן. פֶּאֶן כִּדְמִתְנָא לָהֶם. אֲעֲלָה לָנָא מִן מוֹתְנָא פִי אֱלֹדִי: (יג) קִלְנָא מוֹסִי לְאֱלֹקִים לֹא תִכְאֹפּוּ. קִפּוּ וְאֲנַצְרוּ מִגִּיּוֹתֵיהִי אֱלֹלָה. אֱלֹדִי יִצְנַעְהָא לָכֶם אֱלִוִים. פֶּאֶנְכֶם כְּמֵא רִאִיתֶם אֱלִמְצִרִיִן אֱלִוִים. לֹא תַעֲאֹדּוּ אֵן תִּרְוּהֶם אֲבִדָּא (קִרִי: אֲבִדָּאן) אֱלִי אֱלֹדִי: (יד) אֱלֹלָה יִחַאֲרַב עֲנֶכֶם. וְאֲנַתֶּם פֶּאֶמְסִכּוּ:

יב הֲלֹא־זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר חֲדַל מִמֶּנּוּ וְנַעֲבֹדָה אֶת־מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ עֲבֹד אֶת־מִצְרַיִם מִמֶּתְנּוּ בַּמִּדְבָּר: הֲלֹא דִין פִּתְגָמָא. דְּמִלִּילָנָא עִמָּךְ בְּמִצְרַיִם לְמִימַר. שְׂבֹךְ מִנָּא וְנִפְלַח יְת מִצְרָאִי. אֲרִי טֹב לָנָא דְנִפְלַח יְת מִצְרָאִי.

מִדְּנִמּוֹת בַּמִּדְבָּרָא: **יג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַל־תִּירְאוּ הֵתִיצְבוּ וּרְאוּ אֶת־יְשׁוּעַת יְהוָה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רִאִיתֶם אֶת־מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפּוּ לִרְאֹתָם עוֹד עַד־עוֹלָם:** וְאָמַר מֹשֶׁה לְעַמָּא לֹא תִדְחִלּוּן. אֲתַעֲתִדּוּ. וְחִזּוּ יְת פּוֹרְקָנָא דִיִּי. דִּיעֲבִיד לְכוּן יוֹמָא דִין. אֲרִי. דְחִזִּיתוּן יְת מִצְרָאִי יוֹמָא דִין. לֹא תִסְפּוּן. לְמַחֲזִיחוּן עוֹד עַד עֲלָמָא: **יד יְהוָה יִלְחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תִּחַרְשׁוּן:** יי יִגִּיחַ לְכוּן קִרְבֵּי. וְאַתּוּן תִּשְׁתַּקּוּן: **פ**

— רס"י —

לְיָוִם קוֹמִי לְעַד, (דְּצִרִי כִימִיס צִי יוֹ כו) עַד שׁוּבִי בְּשָׁלוֹם, שְׁאָקוּם שְׁאָשׁוּב: יג **כִּי אֲשֶׁר רִאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם וְגוֹי.** מַה שְּׁרִאִיתֶם אוֹתָם אֵינוֹ אֶלָּא הַיּוֹם, הַיּוֹם הוּא שְּׁרִאִיתֶם אוֹתָם וְלֹא תוֹסִיפוּ עוֹד: יד **יְהוָה יִלְחֶם לָכֶם.** בְּשִׁבְלֵכֶם. וְכֵן (פִּסּוֹק כה) כִּי ה' נִלְחֵם לָהֶם, וְכֵן (לִיּוֹצֵי יג ח) אִם לֹאֵל תִּרְיִבוּן, וְכֵן (דְּרִאֲשִׁית כד ז) וְאֲשֶׁר דִּבַּר לִי וְכֵן (שׁוֹפְטִים ו לז) הָאֲתָם תִּרְיִבוּן לְבַעַל:

לְקִרְחָתְנּוּ מִשָּׁם. שׁ"י פו"ר פּוֹלְלָנָא דִי נו"ן פּוֹשִׁי"ש זַלְעָז: יב **אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם.** וְהִיכֵן דִּבְרוּ, (שְׁמוֹת כ כז) יִרְאֵה עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפּוֹט: **מִמֶּתְנּוּ.** מִאֲשֶׁר נִמּוֹת, וְאִם הָיָה נִקּוּד מִלֵּאפּוֹ"ם הָיָה נִבְאָר מִמִּיתְתְּנּוּ, עֲכָשִׁי שְׁנִקּוּד בְּשׁוּר־ק נִבְאָר מִאֲשֶׁר נִמּוֹת, וְכֵן (לִכְלֵן טז ג) מִי יִתֵּן מוֹתְנּוּ. שְׁנִמּוֹת, וְכֵן (שְׁמוֹאל צ יט ז) מִי יִתֵּן מוֹתִי, דְּאֲבִשְׁלוֹם. שְׁאֲמוֹת, כְּמוֹ (נִפְתִּיחַ ג ח)

תפסיר רס"ג

וַיֹּאמֶר (שלישי) בספרי תיטון טו

יְהוָה אֵל-מֹשֶׁה מֶה-תַּעֲשֶׂה
אֵלַי דְּבַר אֵל-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל

וַיִּסְעוּ: וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה. קְבִילִית
צְלוֹתְךָ. מִלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּטְלוּ:

וַאֲתָה הָרַם אֶת-מִטְנֶךָ
וְנָטָה אֶת-יָדְךָ עַל-הֵם

וּבִקְעָהוּ וַיָּבֹאוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל

בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבֶּשֶׁה: וְאַתָּה

טול ית חוטרך. וארים ית ידך. על ימא ובזעהי. וייעלון בני ישראל.

בְּגוֹ יִמָּא בַּיַּבֶּשֶׁתָּא: וְאַנִּי הִנְנִי מְחַזֵּק אֶת-לֵב

מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם וְאַכְבַּדָּהּ בַּפְּרָעָה

וּבְכָל-חֵילוֹ בָּרַכְבוֹ וּבַפְּרָשָׁיו: וְאַנָּה. הָאָנָּה מְתַקֵּיף ית

לְבָא דְּמִצְרָאִי. וַיִּיעֲלוּן בְּתִרְהוֹן. וְאַתִּיקַר בַּפְּרָעָה וּבְכָל מִשְׁרָתֶיהָ.

בְּרַתְכוּהִי וּבַפְּרָשׁוּהִי: וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי-אֲנִי יְהוָה

בְּהַכְבִּדִי בַּפְּרָעָה בָּרַכְבוֹ וּבַפְּרָשָׁיו: וַיִּדְעוּן מִצְרָאִי

אַרִי אָנָּה יי. בְּאַתִּיקְרוּתִי בַּפְּרָעָה. בְּרַתְכוּהִי וּבַפְּרָשׁוּהִי:

וַיִּסַּע מִלֵּאךְ הָאֱלֹהִים הֶהָלַךְ לִפְנֵי מַחֲנֶה

• רס"י •

לְהֵלֶךְ (ישעיה מכ יא) עַל בְּנֵי וְעַל פֶּעַל יְדִי
תַּצְוִי: דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ.
אֵין לָהֶם אֱלֹא לִסַּע שְׁאִין הֵם עוֹמְד
בְּפִנְיָהֶם. כְּדָאִי זְכוּת אַבּוּתִיהֶם וְהֵם וְהָאָמוּנָה
שְׁהָאֲמִינוּ בִּי וַיִּצְאוּ, לְקִרְוַע לָהֶם הֵם:

טו מֶה תַּעֲשֶׂה אֵלַי. לְמַדְנוּ שְׁהָיָה מֹשֶׁה
עוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
לֹא עַת עַתָּה לְהַאֲרִיךְ בְּתַפְלָה שְׁיִשְׁרָאֵל
נִתְוַנֵּן בְּצָרָה. דְּבַר אַחֵר מֶה תַּעֲשֶׂה אֵלַי
עָלִי הַדְּבַר תְּלוּי וְלֹא עָלִיךְ, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר

תפסיר רס"ג

בין ידי עסכר בני אִסְרָאֵל.
וְצֵאֵר וְרֵאֵהָם. וְרַחֵל עֲמוּד
אֶלְגִּמָּאָם מִן בֵּין יְדֵיהֶם. וְיִקְוָה
וְרֵאֵהָם: כ) פִּדְכִיל בֵּין עֲסֶכֶר
אֶלְמִצְרִיּוֹן. וּבֵין עֲסֶכֶר
אֶלְאִסְרָאֵלִיּוֹן. וּפֶאֶן אֶלְגִּמָּאָם
וְאֶלְצִילָאָם. פִּגְשִׁיא אֶלְלִיל. וְלֹם
יִתְקַדֵּם אֶחָדֶהָמָא. אֱלִי אֶלְאֶכֶר
טוֹל אֶלְלִיל: כא) פִּמֶד מוֹסִי יְדֵהָ
עֲלִי אֶלְבַּחֵר. וְסִיִּר אֶלְלִה
אֶלְבַּחֵר. בְּרִיח קָבֹול צַעֲבָה טוֹל

יִשְׂרָאֵל וַיֵּלֶךְ מֵאַחֲרֵיהֶם
וַיִּסַּע עֲמוּד הָעֲנָן מִפְּנֵיהֶם
וַיַּעֲמֵד מֵאַחֲרֵיהֶם: וְנָטַל
מִלֵּאכָא דִּי. דְּמִדְּבַר קָדָם מִשְׁרִיתָא
דִּישְׂרָאֵל. וְאַתָּא מִבְּתְרֵיהוֹן. וְנָטַל.
עֲמוּדָא דְעֲנָנָא מִן קְדָמֵיהוֹן. וּשְׂרָא
מִבְּתְרֵיהוֹן: ב) וַיָּבֵא בֵּין | מַחֲנֶה
מִצְרִים וּבֵין מַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל
וַיְהִי הָעֲנָן וַהֲחֹשֶׁךְ וַיֹּאֲרֶה

אֶת־הַלֵּילָה וְלֹא־קָרַב זֶה אֶל־זֶה כָּל־הַלַּיְלָה:
וְעַל. בֵּין מִשְׁרִיתָא דְּמִצְרָאִי. וּבֵין מִשְׁרִיתָא דִּישְׂרָאֵל. וַהֲוֵה עֲנָנָא
וְקַבְלָא לְמִצְרָאִי. וְלִישְׂרָאֵל נָהָר כָּל לַיְלָא. וְלֹא אֶתְקַרְבוּ דִּין. לְוֹת דִּין
כָּל לַיְלָא: כא) וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם וַיֵּלֶךְ
יְהוָה | אֶת־הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עֲזָה כָּל־הַלַּיְלָה:

— רס"י —

נָטַלוּ מִלְפָּנָיו וַנִּתְּנוּ לְאַחֲרָיו, בָּאוּ וְאָבִים
מֵאַחֲרָיו, נָתַנוּ לְפָנָיו, בָּאוּ לְסֻטִּים לְפָנָיו
וְאָבִים מֵאַחֲרָיו, נָתַנוּ עַל זְרוּעוֹ וְנִלְחַם בָּהֶם,
כָּךְ (כּוֹשֶׁעַ יֵאָדָּג) וְאֶנְכִי תִרְגְּלִתִּי לְאַפְרִים קָחִם
עַל זְרוּעוֹתָיו: וַיְהִי הָעֲנָן וַהֲחֹשֶׁךְ. לְמִצְרַיִם:
וַיֹּאֲרֶה. עֲמוּד הָאֵשׁ אֶת הַלַּיְלָה לִישְׂרָאֵל,
וְהוֹלֵךְ לְפָנֵיהֶם כְּדֶרֶךְוּ לְלֶכֶת כָּל הַלַּיְלָה,
וַהֲחֹשֶׁךְ שְׁלַעֲרָפֶל לְצַד מִצְרַיִם: וְלֹא קָרַב זֶה
אֶל זֶה. מַחֲנֶה אֶל מַחֲנֶה: כֹּה בְרוּחַ קָדִים
עֲזָה. בְּרוּחַ קָדִים שְׁהִיא עֲזָה שְׁבִרוּחוֹת, הִיא
הַרוּחַ שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּחַ הוּא נִפְרַע בָּהּ מִן
הָרָשָׁעִים, שְׁנֶאֱמַר (יִרְמִיָּה י"ח) בְּרוּחַ קָדִים
אֶפְיָצָם, (כּוֹשֶׁעַ יֵאָדָּט) יָבֵא קָדִים רוּחַ ה'.

יֵט וַיֵּלֶךְ מֵאַחֲרֵיהֶם. לְהַבְדִּיל בֵּין מַחֲנֶה
מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל, וְלִקְבֹּל חֲצִים
וּבְלִיסְטֵרָאוֹת שְׁלֵמִים. בְּכָל מְקוֹם הוּא
אוֹמֵר מִלֵּאךְ ה', וּפֶאֶן מִלֵּאךְ הָאֱלֹהִים, אֵין
אֱלֹהִים בְּכָל מְקוֹם אֵלָא דִּין, מִלְּמַד שְׁהִיוּ
יִשְׂרָאֵל נִתּוּנִין בְּדִין בְּאוֹתָהּ שְׁעָה אִם לְהַנְצִיל
אִם לְהַאֲבִיד עִם מִצְרַיִם: וַיִּסַּע עֲמוּד הָעֲנָן.
כְּשֶׁחֲשָׁכָה וַהֲשִׁלִּים עֲמוּד הָעֲנָן אֶת הַמַּחֲנֶה
לְעֲמוּד הָאֵשׁ, לֹא נִסְתַּלַּק הָעֲנָן כְּמוֹ שְׁהָיָה
רְגִיל לְהִסְתַּלַּק עֲרִבִית לְגִמְרִי, אֵלָא נִסַּע
וַהֲלַךְ לוֹ מֵאַחֲרֵיהֶם לְהַחֲשִׁיף לְמִצְרַיִם:
כ) וַיָּבֵא בֵּין מַחֲנֶה מִצְרַיִם. מִשָּׁל לְמַהֲלַךְ
בְּדֶרֶךְ וּבְנוֹ מִהֲלַךְ לְפָנָיו. בָּאוּ לְסֻטִּים לְשִׁבּוֹתוֹ,

תפסיר רס"ג

וַיִּשֶׁם אֶת־הַיָּם לַחֲרֹבָה

וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם: וַאֲרִים מֹשֶׁה יָת

יָדִיהָ עַל יַמָּא. וַדַּבֵּר יי יָת יַמָּא. בְּרוּחַ

קְדוּמָא תִקְיָף כָּל לִילִיָא. וְשׁוּי יָת יַמָּא

לִיבִשְׁתָּא. וְאֶת־בְּזָעוּ מִיָּא: כַּב וַיִּבְאוּ

בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם

בִּיבִשָּׁה וְהַמַּיִם לָהֶם חֹמָה

מִיַּמִּינָם וּמִשְׁמָאלָם: וְעָלוּ בְנֵי

יִשְׂרָאֵל. בָּגוּ יַמָּא בִּיבִשְׁתָּא. וּמִיָּא לְהוֹן שׁוּרִין. מִיַּמִּינְהוֹן וּמִשְׁמָאלְהוֹן:

כַּב וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיִּבְאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוּס

פָּרָעָה רֶכֶבָּו וּפִרְשָׁיו אֶל־תּוֹךְ הַיָּם: וּרְדְּפוּ מִצְרָאִי

וְעָלוּ בְּתִרְיָהוֹן. כָּל סוּסוֹת פָּרָעָה. רִתְבוּהִי וּפִרְשׁוּהִי. לָגוּ יַמָּא:

כַּד וַיְהִי בְּאַשְׁמֹרֶת הַבֹּקֶר וַיִּשְׁקֹף יְהוָה אֶל־

מַחֲנֵה מִצְרַיִם בְּעַמּוּד אֵשׁ וְעָנָן וַיִּהְיֶה אֵת מַחֲנֵה

מִצְרַיִם: וַיְהִי בַּמָּטָר צָפָרָא. וְאַסְתְּכִי יי לְמִשְׁרִיתָא דְּמִצְרָאִי.

אלליל. חתני ציירה גפאפא.
בעד מא אנשק אלמא:
כב) ודכילו בני אסראיל פי וסט
אלבחר פי אליבאס. ואלמא
להם אסוארא. ען ימינהם וען
יסארהם: כג) פכלבוהם
אלמצריון ודכילו וראהם. גמיע
כיל פרעון. ומראכבה
ופרסאנה. אלי וסט אלבחר:
כד) פלמא כאן פי נובה
אלגידאה. אטלע אללה עלי

— רס"י —

קרוי אשמורת, וזהו שתרגם אנקלוס במטרת:
וישקף. ויבט, כלומר פנה אליהם
להשחיתם, ותרגומו ואסתכי, אף הוא לשון
הבטה, כמו (במדבר כג יד) שדה צופים. חקל
סכותא: בעמוד אש וענן. עמוד ענן יורד
ועושה אותו כטיט ועמוד אש מרתיחו, וטלפי
סוסייהם משתמטות: ויהם. לשון מהומה,
אישטודישו"ן כלעז ערבבם, נטל סגנויות שלהם.
ושנינו בפרקי רבי אליעזר בנו של רבי יוסי
הגלילי כל מקום שנאמר בו מהומה, הרעמת

(יחזקאל כז כו) רוח הקדים שברך בלב ימים,
(ישעיה כז ח) הגה ברוחו הקשה ביום קדים:
ויבקעו המים. כל מים שבעולם: כג כל
סוס פרעה. וכי סוס אחד היה אלא מגיד
שאין כלם חשובין לפני המקום אלא כסוס
אחד: כז באשמורת הבקר. שלשת חלקי
הלילה קרוין אשמורות, ואותה שלפני
הבקר קורא אשמורת הבקר. ואומר אני לפי
שהלילה חלוק למשמרות שיר של־מלאכי
השרת, בת אחר בת לשלשה חלקים, לכה

תפסיר רס"ג

עספר אלמצריון. בעמוד מן נאר וג'מאם. פאקאמא: (כה) ואזאל לואלב מראכבהם. וסאקהם בענף חין קאל אלמצריון. נהרב בין ידי בני אסראיל. לאן אללה. יחארב ענהם אלמצריון: (כו) פקאל אללה למוסי. מד ידך עלי אלבחר. ירגע אלמא עלי אלמצריון. ומראכבה ופרסאנה: (כז) פמד מוסי ידה עלי אלבחר. פרגע. ענד

בעמודא דאישתא ועננא. ושיש. ית משריתא דמצראי: כה ויסר את אפן מרכבתיו וינהגהו בכבדת ויאמר מצרים אנוסה מפני ישראל כי יהיה נלחם להם במצרים: ואעדי. ית גלגלי רתפיהון. ומדברין להון בתקוף. ואמרו מצראי. נערוק מן קדם ישראל. ארי דא היא גבורתא דיי.

דעבד להון קרבין במצרים: פ ❖ רביעי ❖ בספר תוסן ❖ (דביעי) בו ויאמר יהוה אל-משה נטה את-ידך על-הים וישבו המים על-מצרים על-רכבו ועל-פרשיו: ואמר יי למשה. ארים ית ידך על ימא. ויתובון מיא על מצראי. על רתפיהון ועל פרשיהון: כה ויט משה את-ידו על-הים וישב הים לפנות בקר לאיתנו ומצרים נסים לקראתו וינער יהוה את-מצרים בתוך הים:

— רש"י —

בארץ מצרים, שבשם שאלו לוקים על הים, כף לוקים אותם שנשארו במצרים: כו וישבו המים. שוקופים ועומדים בחומה, ושובו למקומם ויכסו על מצרים: כז לפנות בקר. לעת שהבקר פונה לבא: לאיתנו. לתקפו הראשון: נסים לקראתו. שהיו מהממים ומטרפים ורצין לקראת המים: וינער ה'. כאדם שמנער את הקדרה והופך העליון למטה והתחתון למעלה, כף היו עולין

קול הוא, וזה אב לבלן (שמואל א' יז) וירעם ה' בקול גדול וגוי על פלשתים ויהם: כה ויסר את אפן מרכבתיו. מכח האש נשרפו הגלגלים והמרכבות נגררות, והיושבים בהם נעים ואיבריהן מתפרקין: וינהגהו בכבדת. בהנהגה שהיא כבדה וקשה להם, במדה שמדדו (שמות ט לד) וכבד לבו הוא ועבדיו, אף כאן וינהגהו בכבדות: נלחם להם במצרים. דבר אחר במצרים.

תפסיר רס"ג

אתגאח אלג'דאה לצעובתה. והם הארבין תלקאה. פג'דקהם אללה פי וסטה: כח) באן רגע אלמא. וג'טא אלמראכב ואלפרסאן. וסאיר גיוש פרעון. אלד'ל'ין וראדהם פי אלבחר. לם יבק מנהם ולא ואחד: כט) ובני אסראיל. סארו פי אליבאס פי וסט אלבחר. ואלמא להם אסוארא. ען ימינהם וען יסארהם: ל) ואג'את' אללה. פי ד'אלד' אליוס. בני אסראיל מן יד אלמצריון. וראו בני אסראיל אלמצריון אמואתא עלי' שאט אלבחר:

וארים משה ית ידיה על ימא. ותב ימא. לעדן צפרא לתוקפיה. ומצראי ערקין לקדמותיה. ושניק יי. ית מצראי בגו ימא: כח) וישבו המים ויכסו את הרכב ואת הפרשים לכל חיל פרעה הבאים אחריהם בים לא-נשאר בהם עד-אחד: ותבו מיא. וחפו ית רתפיא וית פרשיא. לכל משרית פרעה. דעלו בתריהון בימא. לא אשתאר בהון עד חד: כט) ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים והמים להם חמה מימינם ומשמאלם: ובני ישראל. הליכו ביבשתא בגו ימא. ומיא להון שורין. מימינהון ומשמאלהון: ל) וישע יהוה ביום ההוא את-ישראל מיד מצרים וירא ישראל את-מצרים מת על-שפת הים: ופרק יי. ביומא ההוא. ית ישראל, מידא דמצראי. וחזא ישראל, ית מצראי.

• כס"י •

תעשה נחשת, וכן (שס יט) לכל כלי המשכן בכל עבודתו, (כמזכר ד לב) ויתדוכם ומיתריהם לכל כליהם, ואינה אלא תקון לשון: לוירא ישראל את מצרים מת. שפלטן הים על שפתו, כדי שלא יאמרו ישראל בשם שאנו עולים מצד זה כך הם

ויורדין ומשתברין בים, ונתן הקדוש ברוך הוא בהם חיות לקבל היסורין: וינער. ושניק, והוא לשון טרוף בלשון ארמי והרבה יש במדרשי אגדה: כח) ויכסו את הרכב וגוי לכל חיל פרעה. כך דרך המקראות לכתוב למ"ד יתרה, כמו (לכל כג) לכל כליו

תפסיר רס"ג

(לא) פִּרְאוּ בְּנֵי אִסְרָאֵל אֶל־אֶפֶה
אֶל־עֲצִימָה. אֶל־תִּי אֶחָלָהָ
אֶל־לָהּ בְּאֶלְמִצְרַיִן. פְּכִי־אֶפֶה
אֶלְקֹם אֶל־לָהּ. וְאֶמְנִי בְּאֶל־לָהּ.
וּבְמוֹסִי (רְסוּלָהּ: טו א) חִינִידִי
(קרי: חִינְאִדִּין) סִבַּח מוֹסִי
וּבְנֵי אִסְרָאֵל. הִדָּה אֶלְתִּסְפָּחָה
לָלָה. וְקָאֵלוּ אֲגַמְעִין.
נִסְבַּח לָלָה אֶד־אֶקְתִּדֶּר
אֶקְתִּדֶּאֱרָא. אֶלְכִּיל וְרַכָּאֲבָהָ

מִיתִין, עַל פִּי יָמָא: לֹא וִירָא
יִשְׂרָאֵל אֶת־הַיָּד הַגְּדֹלָה
אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם
וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת־יְהוָה
וַיֹּאמְרֵם בִּיהוָה וּבַמֶּשֶׁה
עֲבָדוּ: וַחֲזָא יִשְׂרָאֵל, יֵת גְּבוּרַת יְדָא
רַבָּתָא. דְּעֵבֶר יֵי, בְּמִצְרַאִי. וּדְחִילוּ עֲמָא,

מִן קֶדֶם יֵי. וְהִימִינוּ, בְּמִימְרָא דִּיֵּי. וּבִנְבִיאוֹת מֹשֶׁה, עֲבָדִיה: פ
טו אֲזַי יִשִּׁיר־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה
הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אֲשִׁירָה לַיהוָה
כִּי־גָאָה גָאָה סוּס וְרָכְבוֹ רָמָה בָּיִם: בְּכֵן שִׁבַּח מֹשֶׁה

— רס"י —

שְׁבָקֶשׁ לְבָנוֹת וְלֹא בְּנָה. לְמַדְנוּ שְׁהִי"ד עַל
שֵׁם הַמִּחְשָׁבָה נֶאֱמָרָה, זֶהוּ לִישָׁב פְּשׁוּטוֹ.
אֲבָל מִדְּרָשׁוֹ אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְכַרְוֶנָם לְבָרְכָהּ,
מִכָּאֵן רָמְזוּ לְתַחֲזִית הַמַּתִּים מִן הַתּוֹרָה, וְכֵן
בְּכָלֵן חוּץ מִשְׁלֹשְׁלֻמָּה, שְׁפָרְשׁוּהוּ, בְּקֶשׁ
לְבָנוֹת וְלֹא בְּנָה. וְאֵין לֹאמַר וּלְישָׁב הַלְשׁוֹן
הַזֶּה כְּשֶׁאֵר דְּבָרִים הַנִּכְתָּבִים בְּלִשׁוֹן עֲתִיד
וְהֵן מִיד, כְּגוֹן (אִיּוֹט 6 ס) כְּכֹה יַעֲשֶׂה אִיּוֹב,
(צִמְדִּזֵּר ט כג) עַל פִּי ד' יִחַנּוּ, (שֵׁס 6) וַיֵּשׁ אֲשֶׁר
יִהְיֶה הָעֵנָן, לְפִי שֶׁהֵן דְּבַר הַדְּוָה תְּמִיד, וְנוֹפֵל
בּוֹ בֵּין לְשׁוֹן עֲתִיד בֵּין לְשׁוֹן עֶבֶר, אֲבָל זֶה
שֶׁלֹּא הָיָה אֵלָּא לְשַׁעֲרָה אֵינוֹ יָכוֹל לִישָׁבוּ
בְּלִשׁוֹן הַזֶּה: כִּי גָאָה גָאָה. שְׁנַתְּגָאָה עַל כָּל
גָּאָה כְּתִרְגוּמוֹ. דְּבַר אַחֵר בָּא הַכֶּפֶל לֹאמַר
שְׁעֵשֶׂה דְּבַר שְׂאִי אֶפְשָׁר לְבָשָׁר וְדָם לַעֲשׂוֹת,
כְּשֶׁהוּא גִלְחָם בְּחִבּוּרֵי וּמִתְגַּבֵּר עָלָיו מִפִּילוֹ
מִן הַסּוּס וְכֵאֵן סוּס וְרָכְבוֹ רָמָה בָּיִם וְכָל שְׂאִי

עוֹלִין מִצֵּד אַחֵר רְחוֹק מִמֶּנּוּ וְיִרְדְּפוּ אַחֲרֵינוּ:
לֹא אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה. אֶת הַגְּבוּרָה הַגְּדֹלָה
שְׁעֵשֶׂתָּה יְדוֹ שְׁלֹש־הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְהִרְבָּה
לְשׁוֹנוֹת נוֹפְלִין עַל לְשׁוֹן יֵד, וְכָלֵן לְשׁוֹן יֵד
מִמֶּשׁ הֵן, וְהַמְּפָרְשׁוֹ יִתְקַן הַלְשׁוֹן אַחֵר עֵנָן
הַדְּבָר:

טו אֲזַי יִשִּׁיר מֹשֶׁה. אֲזַי כְּשֶׁרָאָה הַנֶּס עֲלָה
בְּלָבוֹ שְׁיִשִּׁיר שִׁירָה, וְכֵן (יִכּוּשֵׁט י יז) אֲזַי יְדַבֵּר
יְהוֹשֻׁעַ, וְכֵן (מַלְכִּים ח' ז ח) וּבֵית יַעֲשֶׂה לְבַת
פְּרָעָה, חֲשַׁב בְּלָבוֹ שְׁיַעֲשֶׂה לָּהּ, אֵף כֵּאֵן
יִשִּׁיר, אָמַר לוֹ לָבוֹ שְׁיִשִּׁיר, וְכֵן עָשָׂה, וַיֹּאמְרוּ
לֵאמֹר אֲשִׁירָה לָּהּ. וְכֵן בִּיהוֹשֻׁעַ, כְּשֶׁרָאָה
הַנֶּס אָמַר לוֹ לָבוֹ שְׁיִדַּבֵּר וְכֵן עָשָׂה (יִכּוּשֵׁט י יז)
וַיֹּאמֶר לְעִינֵי יִשְׂרָאֵל, וְכֵן שִׁירַת הַבָּאָר שִׁפְתָּח
בָּהּ (צִמְדִּזֵּר כ"א יז) אֲזַי יִשִּׁיר יִשְׂרָאֵל, פֶּרֶשׁ
אַחֲרָיו עָלֵי בָאָר עֵנָן לָהּ. (מַלְכִּים י"א ז) אֲזַי יִבְנֶה
שְׁלֹמֹה בְּמָה, פֶּרֶשׁוֹ בּוֹ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל

תפסיר רס"ג

ובני ישראל. ית תושבחתא הדא, קדם

י. ואמרו, למימר. נשבח ונודי, קדם יי.

ארי אתגאי על גיותנניא, וגיאותא דיליה

היא. סוסיא ורכביה, רמא בימא:

עזי וזמרת יה ויהי לי

לישועה זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארמנהו:

רמא בהם פי אלבחר: (ב) עזי
ומגדי אלאזלי. אלדי כאן לי
גותיא. הדא טאיקי אוי
אליה. אלאה אבי ארפעה:

— רס"י —

ומרתי אלא וזמרת, וכלם סמוך להם ויהי לי
לישועה, לכך אני אומר לישב לשון המקרא.
שאין עזי כמו עזי, ולא וזמרת כמו וזמרת,
אלא עזי שם דבר הוא, כמו (שם קג ו) **היושביו בשמים**, (עזריה ו) **שוכני בחגי סלע**, (דברים לג טו) **שוכני סנה**, וזהו השבח עזי
וזמרת יה הוא הנה לי לישועה, וזמרת דבוק
הוא לתיבת ה', כמו (שופטים כ כג) **לעזרת ה'**,
(ישעי ט יח) **בעברת ה'**, (קבלה ג יח) **על דברת בני האדם**, ולשון וזמרת לשון (ויקרא כב ז)
לא תזמר, (ישעי כב ו) **זמר עריצים**, לשון
כסות וכריתה. עזי ונקמתו של אלהינו היה
לנו לישועה, ואל תתמה על לשון ויהי שלא
נאמר היה, שיש לנו כמה מקראות מדברים
בלשון זה, וזה דגמתו (מלכים ו כ) **את קירות הבית סביב להיכל ולדביר ויעש צלעות סביב**, היה לו לומר עשה צלעות סביב, וכן
בדברי הימים (דברי כימים ז י יז) **ובני ישראל היושבים בערי יהודה ומלך עליהם רחבעם**, היה לו לומר מלך עליהם רחבעם, (זמרי יז טו)
מבלתי יכולת ה' וגוי וישחטם, היה לו לומר שחטם, (שם לו לו) **והאנשים אשר שלח משה וגוי וימתו מתו היה לו לומר**, (שמות ט כא) **ואשר לא שם לבו אל דבר ה' ויעזב**, היה לו לומר עזב: **זה אלי**. בכבודו נגלה עליהם והיו מראין אותו באצבע, ראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים: **ואנוהו**. אנקלוס תרגם לשון נוה, (ישעי לג כ) **נוה שאנן**, (שם סכ י) **לנוה צאן**, דבר אחר ואנוהו לשון נוי, אספר נוי ושבחו לבאי עולם, כגון

אפשר לעשות על ידי זולתו נופל בו לשון גאות, כמו (ישעי יב ו) **כי גאות עשה, וכן כל השירה תמצא בפולה (פסוק ז) עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה (פסוק ג) ה' איש מלחמה ה' שמו, וכן כלם. דבר אחר כי גאה גאה על כל השירות, וכל מה שאקלס בו עוד יש בו תוספת, ולא כמדת מלך בשר ודם שמקלסין אותו ואין בו: **סוס ורכבו**. שניהם קשורין זה בזה והמים מעלין אותם לרום ומורדין אותם לעמק ואינן נפרדין: **רמה**. השליך וכן (דניאל ג ו) **יתרמא לגוא אתון נורא**, ומדרש אנדה כתוב אחד אומר רמה, וכתוב אחד אומר (פסוק ז) **ירה**, מלמד שהיו עולין לרום ויורדין לתהום, כמו (איוב לו ו) **מי ירה אבן פנתה**, מלמעלה למטה: **ז עזי וזמרת יה**. אנקלוס תרגם תוקפי ותושבחת. עזי כמו עזי בשור"ק, וזמרת כמו וזמרת. ואני תמה על לשון המקרא שאין לה כמוהו בנקדתו במקרא אלא בשלשה מקומות שהוא סמוך אצל וזמרת, וכל שאר מקומות נקוד שור"ק, (יחזקאל טו יט) **ה' עזי ומעזי**, (תהלים נט י) **עזי אליך אשמרה**, וכן כל תבה בת שתי אותיות הנקודה מלאפ"ם כשהיא מארכת באות שלישית ואין השניה בשו"א בחטף הראשונה נקודה בשור"ק כגון עז עזי, רק רקי, חק חקי, על עלו, יסור עלו (ישעי י כז), כל כלו ושלשים על כלו (לעיל יד ז), ואלו שלוש עזי וזמרת של-כאן, ושלישעיה (ישעי יב ז) **ושלתהלים (תהלים קיח יד) נקודים בחטף קמ"ץ**, ועוד אין באחד מהם כתוב**

תפסיר רס"ג

(ג) אללה ד'ו אלמלאחם. אללה
אסמיה: (ד) מראכב פרעון.
וגנדה ודא בהם פי אלבחר.
וכיאר קואדה ג'רקו פי בחר
אלקלזם: (ה) אלג'מר ג'טאהם.
פנולו פי אלקער כאלתגארה:

ותושבחת דחילא, יי. אמר
במימריה ויהו לי, לפריק. דין אליה,
ואבני ליה מקדש. אלהא דאבהתי,
ואפלח קדמוהי: **יהוה איש**
מלחמה יהוה שמו: יי, מארי

נצחן קרביא, יי, שמייה: **מרכבת פרעה וחילו**
ירה בים ומבחר שלשיו טבעו בים-סוף:
רתפי פרעה. ומשריתיה, שדי בימא. ומבחר גבורה, אטבעו
בימא דסוף: **תהמת יכסימו ירדו במצולות**
כמו-אבן: תהומיא, חפו עליהון. נחתו לעומקיא, כאבנא:

— רס"י —

אשתדאה ישותדי, והתי"ו משמשת באלו
במקום יתפעל: **ומבחר**. שם דבר, כמו (ויקרא
טו ט) מרכב, (סס ז) משכב, (שמות יב טז) מקרא
קדש: **טבעו**. אין טביעה אלא במקום טיט,
כמו (תהלים סט ג) טבעתי ביון מצולה,
(ירמיה לח ו) ויטבע ירמיהו בטיט, מלמד
שנעשה הים טיט לגמול להם כמדתם,
ששעבדו את ישראל בחומר ובלבנים:
כ **יכסימו**. כמו יכסום, והיו"ד האמצעית
יתרה בו, ודרך המקראות בכך, כמו
(דברים ח יג) ובקרך וצאנך ירבין, (תהלים לו ט)
ירבין מדשן ביתך, והיו"ד ראשונה שמשמעה
לשון עתיד כך פרשה, טבעו בים סוף כדי
שיחזרו המים ויכסו אותן. יכסימו אין דומה
לו במקרא בנקדתו, ודרךו להיות נקוד
יכסימו במלאפז"ם: **כמו אבן**. ובמקום אחר
(פסוק י) צללו בעופרת, ובמקום אחר
(פסוק ז) יאכלמו בקש, הרשעים בקש

(שיר כסיר כ ט. י) מה דורך מדוד דודי צח
ואדום, וכל הענין: **אלהי אבי**. הוא זה
וארומנהו. אלהי אבי, לא אני תחלת
הקדשה, אלא מחזקת ועומדת לי הקדשה
ואלהותו עלי מימי אבותי: ג'ה' **איש**
מלחמה. בעל מלחמות, כמו (רות ג ג) איש
נעמי, וכל איש ואיש מתרגמין בעל, וכן
(מלכים א' ז צ) וחקת והיית לאיש. לגבור:
ה' **שמו**. מלחמותיו לא בכלי וין, אלא בשמו
הוא נלחם, כמו שאמר דוד (שמואל א' יז מה)
ואנכי בא אליך בשם ה' צבאות. דבר אחר
ה' שמו אף בשעה שהוא נלחם ונוקם
מאויביו, אוהו הוא במדתו לרחם על ברואיו
ולזון את כל באי עולם, ולא כמדת מלכי
אדמה כשהוא עוסק במלחמה פונה עצמו
מכל עסקיו, ואין בו כח לעשות זו וזו:
ד **ירה בים**. שדי בימא. שדי לשון ירידה, וכן
הוא אומר (שמות יט יג) או ירה יירה או

זולק הולקדוק: **מרכבת פרעה**. המ"ם בפת"ח וסתם מרכבה ד' סוסים (מהרי"ב):

תפסיר רס"ג

יְמִינֶךָ יְהוָה נֶאֱדָרִי בַּכַּחֲ
 יְמִינֶךָ יְהוָה תִּרְעֵץ אוֹיֵב:
 יְמִינֶךָ יְיָ אֲדִירָא בַּחֲלֵא יְמִינֶךָ יְיָ
 תִּבְרַת סִנְאָה: וּבִרְבִּי גְאוּנֶךָ
 תִּהְרַס קִמִּיָּה תִּשְׁלַח חֲרֹנֶךָ
 יֹאכְלֵמוּ בַּקֶּשׁ: וּבִסְגִי תוֹקֶפֶךָ
 תִּבְרַתְנוֹן לְדַקְמוֹ עַל עַמֶּךָ. שְׁלַחַת רוּגְזֶךָ שִׁיִּצִּינוֹן בְּנוֹרָא לְקִשָּׁא:
 וּבִרְוַח אֶפִּיךָ נַעֲרָמוּ מִיָּם נִצְבּוּ כְּמוֹ-נֶד נְזִלִים

— כס"י —

לְיִשְׂרָאֵל: נֶאֱדָרִי. הַיּוֹד יִתְרָה, כְּמוֹ (אִיכָּה 6 א) רַבְתִּי עִם שָׂרְתִי בְּמִדְיָנוֹת, (זֵרֵכָה 14 לט) גִּבְרַתִּי יוֹם: תִּרְעֵץ אוֹיֵב. תָּמִיד הִיא רוּעָצָה וּמִשְׁבֶּרֶת הָאוֹיֵב, וְדוּמָה לוֹ (שׁוֹפְטִים י ח) וִירְעִצּוּ וִירֻצְצוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּשׁוֹפְטִים. דָּבָר אַחֵר יְמִינֶךָ הַנֶּאֱדָרֶת בַּכַּחֲ הִיא מִשְׁבֶּרֶת וּמִלְקָה אוֹיֵב: וּבִרְבִּי גְאוּנֶךָ. אִם הֵיךְ בְּלִבְךָ רוּעָצָה הָאוֹיֵב, כִּשְׁהוּא מְרוֹמֵם בְּרוֹב גְּאוּנוֹ, אֲזַי יִהְרַס קִמִּיָּה, וְאִם בְּרוֹב גְּאוּנוֹ לִבְךָ אוֹיֵבִיו נִהְרָסִים, קַל וְחֹמֶר כִּשְׁשִׁלַּח בָּם חֲרוֹן אַף יֹאכְלֵמוּ: תִּהְרַס. תָּמִיד אֵתָּה הוֹרֵס קִמִּיָּה הַקָּמִים נִגְדֶּךָ, וְכִי הֵם הַקָּמִים כְּנִגְדְּךָ, אֵלֹי הַקָּמִים עַל יִשְׂרָאֵל, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תְּהִלָּה 17 ג) כִּי הִנֵּה אוֹיֵבֶיךָ יִהְיִינָה, וּמִדָּה הִיא הַהֲמִיָּה, (שֵׁם 3) עַל עַמֶּךָ יַעֲרִימוּ סוּד, וְעַל זֶה קוֹרָא אוֹתָם אוֹיֵבִיו שְׁלֵמָקוֹם: וּבִרְוַח אֶפִּיךָ. הַיּוֹצֵא מִשְׁנֵי נְחִירִים שְׁלֵאָף, דָּבָר הַכְּתוּב כְּבִיכּוֹל בְּשִׁכְיָנָה דְּגִמַּת מֶלֶךְ בְּשֵׁר וְדָם, כְּדִי לְהַשְׁמִיעַ אֶזְזֵן הַבְּרִיּוֹת כְּפִי הַהוּא שִׁיּוּכְלוּ לְהִבִּין דְּבָר. כִּשְׁאֲדָם כּוֹעֵס יוֹצֵא רוּחַ מִנְחִירָיו, וְכֵן (תְּהִלָּה יח ט) עָלָה עֶשֶׂן בְּאַפּוֹ, וְכֵן (אִיכָּה 7 ט)

הוֹלֵכִים וּמִטְרָפִין עוֹלִין וְיוֹרְדִין, בִּינּוּנִים כְּאַבְנִי וְהַכְּשָׁרִים כְּעוֹפֶרֶת, שְׁנָחוּ מִיָּד: וְיְמִינֶךָ יְמִינֶךָ. שְׁתֵּי פְעָמִים, כִּשְׁיִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין אֶת רְצוֹנוֹ שֶׁל־מְקוֹם הַשְּׁמָאֵל נַעֲשִׂית יְמִין: יְמִינֶךָ ה' נֶאֱדָרִי בַּכַּחֲ. לְהַצִּיל אֶת יִשְׂרָאֵל וְיְמִינֶךָ הַשְּׁנִית תִּרְעֵץ אוֹיֵב. וְלִי נִרְאָה אוֹתָהּ יְמִין עֲצָמָה תִּרְעֵץ אוֹיֵב, מִדָּה שְׁאִי אֶפְשָׁר לְאָדָם לַעֲשׂוֹת שְׁתֵּי מְלָאכּוֹת בְּיָד אֶחָת, וּכְשׁוֹטוֹ שְׁלֵמָקָרָא יְמִינֶךָ הַנֶּאֱדָרֶת בַּכַּחֲ מִדָּה מְלָאכְתָּהּ, יְמִינֶךָ הִיא תִּרְעֵץ אוֹיֵב, וּכְמִדָּה מְקַרְאוֹת דְּגִמָּתוֹ (תְּהִלָּה 33 י) כִּי הִנֵּה אוֹיֵבֶיךָ ה' כִּי הִנֵּה אוֹיֵבֶיךָ יֹאבְדוּ, (תְּהִלָּה 17 ג) עַד מָתִי רְשָׁעִים ה' עַד מָתִי רְשָׁעִים יַעֲלִזוּ, (תְּהִלָּה 17 ג) נִשְׁאֲאוּ נְהָרוֹת ה' נִשְׁאֲאוּ נְהָרוֹת קוֹלָם, (תְּהִלָּה 17 ג) לֹא לָנוּ ה' לֹא לָנוּ, (כּוֹשֵׁט 3 כג) אֶעֱנֶה נָאִם ה' אֶעֱנֶה אֶת הַשְּׁמַיִם, (שׁוֹפְטִים 17 ג) אֲנֹכִי לָהּ אֲנֹכִי אֲשִׁירָהּ, (תְּהִלָּה 17 ג) לֹאִי ה' וְכִי לֹאִי ה' שְׁהִיָּה לָנוּ בְּקוֹם עֲלִינוֹ אָדָם, (שׁוֹפְטִים 17 ג) עוֹרֵי עוֹרֵי דְּבוּרָה עוֹרֵי עוֹרֵי דְּבָרִי שִׁיר, (יִשְׁעִי 17) תִּרְמָסְנָה רַגְלִי רַגְלִי עֲנִי, (תְּהִלָּה 17 ג) כֹּה, וְנָתַן אֶרְצָם לְנַחֲלָה וְכִי נִחֲלָה

זֶלֶק הַדְּקָדוֹק: וּבִרְבִּי גְאוּנֶךָ. הַשּׁוֹא שְׁתַּחֲת הַנּוֹ"ן נַע (שֵׁם):

תפסיר רס"ג

וגמדת אלג'מר פי קלב אלבחר:
(ט) ואד' קאל אלעדו. אכלבהם
פאלחקקם. ואקסם סלבהם.
תשתפי מנהם נפסי. אגרד סיפי.

קפאו תהמת בלב-ים:

ובמימר פומך, חכימו מיא. קמו בשור,
אזליא. קפו תהומי, בלבא דימא:

ט אמר אויב ארדף אשיג

אחלק שלל תמלאמו נפשי אריק חרבי

• רש"י •

במלאפ"ם, כמו (תכליס נ ט) שימה דמעת
בנאדך, (שופטים ד יט) את נאד ה'קלב: **קפאו**.
כמו (איז י י) וכנבנה תקפיאני, שהקשו
ונעשו פאבנים והמים זורקים את המצרים
על האבן בכח ונלחמים בהם בכל מיני קושי:
בלב ים. בחזק הים, ודרך המקראות לדבר
כן (דברים ז יא) עד לב השמים, (שמואל ב' יח יז)
בלב האלה, לשון עיקרו ותקפו שלדבר:
ט אמר אויב. לעמו כשפיתם בדברים,
ארדוף ואשיגם ואחלק שלל עם שרי ועבדי:
תמלאמו. תתמלא מהם: **נפשי**. רוחי
ורצוני. ואל תתמה על תבה המדברת
בשמים. תמלאמו תמלא מהם, יש הרבה
כלשון הזה (שופטים א טו) כי ארץ הנגב
נתתני, כמו נתת לי. (זרחיה לז ז) ולא יכלו
דברו לשלום, כמו דבר עמו. (ירמיה י ט) בני
יצאוני, כמו יצאו ממני. (איז לא לו) מספר
צעדי אגידנו, כמו אגיד לו, אף כאן תמלאמו.
תמלא נפשי מהם: **אריק חרבי**. אשלוף, ועל
שם שהוא מריק את התער בשליפתו ונשא
ריק נופל בו לשון הרקה, כמו (זרחיה מז לה)
מריקים שקיהם, (ירמיה מח יז) וכליו ריקו.
ואם תאמר אין לשון ריקות נופל על היוצא,
אלא על התיק ועל השק ועל הכלי שיצא
ממנה, אבל לא על החרב ועל היין, ולדחוק
ולפרש אריק חרבי, כלשון (זרחיה יז יז) וירק
את חניכיו. אודין בחרבי, מצינו הלשון מוסב
אף על היוצא (שיר כשייט א ג) שמן תורק,
(ירמיה מח יא) ולא הורק מפלי אל פלי, לא

ומרוח אפו יכלו, וזהו שאמר (ישעיה מח ט)
למען שמי אאריך אפי, כשזעפו נח נשמתו
ארכה, וכשהוא בועס, נשמתו קצרה, (שס)
ותהלתי אחטם לה, ולמען תהלתי אשים
חטם באפי לסתום נחירי בפני האף והרוח
שלא יצאו, לה בשבילה. אחטם כמו נאקה
בחטם במסכת שבת (דף נא ז) כך נראה
בעיני. וכל אף וחרון שבמקרא אני אומר כן,
(דברים ז ז) חרה אף, כמו (איז ל ט) ועצמי
חרה מני חרב, לשון שרפה ומוקד,
שהנחירים מתחממים ונחרים בעת הקצף,
וחרון מגזרת חרה, כמו רצון מגזרת רצה,
וכן חמה לשון חמימות, על כן הוא אומר
(ספר ש' א יז) וחרתו בערה בו, ובנוח החמה
אומר נחקרה דעתו: **נערמו מים**. אנקלוס
תרגם לשון ערמימות ולשון צחות המקרא,
כמו (שיר כשייט ג) ערמת חשים, ונצבו כמו
גד יוכיח. נערמו מים. ממוקד רוח שיצא
מאפיק יבשו המים והם נעשו כמין גלים
וכריות של-ערמה שהם גבוהים: **כמו גד**.
בתרגומו בשור, בחומה: **גד**. לשון צבור
וכנוס, כמו (ישעיה יא יא) גד קציר ביום נחלה,
(תכליס לג ז) פונס בגד, לא פתיב כנאד אלא
בגד, ואלו היה בגד כמו כנאד. וכנוס לשון
הכנסה, היה לו לכתוב מכנס כנאד מי הים,
אלא פונס לשון אוסף וצובר הוא, וכן (ישעיה
ג טז) קמו גד אהד, (שס יג) ויעמדו גד אהד,
ואין לשון קימה ועמידה כנאדות אלא
בחומות וצבורים, ולא מצינו נאד נקוד אלא

תפסיר רס"ג

תֹּרִישְׁמוּ יְדֵי: דְּהוּה אָמַר סְנָאָה.

אֶרְדּוּף אֲדִבִּיק, אֶפְלִיג בְּזָתָא. תִּסְבַּע מְנַהֵן נַפְשִׁי. אֶשְׁלוּף חֲרָבִי. תִּשְׁיַצִּינוּן,

יְדֵי: נִשְׁפָּת בְּרוּחָךְ בְּסָמּוּ

יָם צִלְלוּ בְּעוֹפֶרֶת בְּמִים

אֲדִירִים: אָמַרְתָּ בְּמִימָךְ, חָפָא

עֲלִיהוֹן יָמָא. אֶשְׁתַּקְעוּ, בְּאֶבְרָא. בְּמִיָּן,

תִּקְיִפִּין: **מִי־כִמְכָּה בְּאֵלִם**

יְהוָה מִי כִמְכָּה נֶאֱדָר בְּקֹדֶשׁ נֹרָא תְהִלָּת

עֲשֵׂה פֶלֶא: לִית בְּר מִנָּךְ אֵת הוּא אֱלֹהָא, יִי. לִית אֱלֹהֵי

אֱלֹהֵי אֵת, אֲדִיר בְּקוֹדֶשָׁא. דְּחִיל תּוֹשְׁבָחָךְ, עֲבִיד פְּרִישׁוֹן:

נְטִית יְמִינְךָ תִּבְלַעְמוּ אֶרֶץ: אֲרִימַת יְמִינְךָ, בְּלַעַתְנוּן,

אֶרְעָא: נְחִית בְּחֶסֶדְךָ עִם־זוּ גֵאלָתָּה נְהִלָּת

— רס"י —

לך דמיה תהלה: יִי נְטִית יְמִינְךָ. בְּשִׁתְּקוֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹטָה יְדוּ הֶרְשָׁעִים כְּלִים וְנוֹפְלִים, לְפִי שְׁהַכֵּל נְתוּן בְּיָדוּ נוֹפְלִים בְּהִטְיָתָהּ וְכֵן הוּא אוֹמַר (ישעי' לא ג) וְה' יִטָּה יְדוּ וְכָשַׁל עוֹזֵר וְנִפְלַע עֶזֶר. מְשַׁל לְכָלִי זְכוּכִית הַנְּתוּנִים בְּיַדִּי אָדָם, מִטָּה יְדוּ מַעֲט וְהֵן נוֹפְלִין וּמִשְׁתַּבְּרִין: **תִּבְלַעְמוּ אֶרֶץ.** מִכָּאן שָׁזְכוּ לְקַבֵּרָה בְּשֹׁכֵר שְׁאֲמָרוּ (לעיל ט כז) ה' הַצִּדִּיק: יִי נְהִלָּתָּה. לְשׁוֹן מְנַהֵל, וְאוּנְקָלוּס תַּרְגָּם לְשׁוֹן נוֹשָׂא וְסוֹבֵל, וְלֹא דִקְדָק לְפָרֵשׁ אַחֵר לְשׁוֹן הַעֲבָרִית:

הוֹרֵק הַכְּלִי אֵין כְּתִיב כָּאֵן אֵלֹא לֹא הוֹרֵק הֵינִן מִכְּלִי אֵל כְּלִי, מְצִינוּ הַלְשׁוֹן מוֹסֵב עַל הֵינִן. וְכֵן (יחזקאל כח ז) וְהִרְיָקוּ חֲרָבוֹתֵם עַל יָפִי חֲכָמְתְּךָ, דְּחִירָם: **תֹּרִישְׁמוּ.** לְשׁוֹן רִישׁוֹת וְדִלּוֹת, כְּמוֹ (שמואל א' ז ז) מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׂיר: **יִנְשָׁפָתָּה.** לְשׁוֹן הַפְּחָה, וְכֵן (ישעי' מ כד) וְגַם נִשַּׁף בָּהֶם: **צִלְלוּ.** שְׁקַעוּ, עָמְקוּ, לְשׁוֹן (תהלים סט ג) מִצּוֹלָה: **בְּעוֹפֶרֶת.** אֶבֶר פְּלוּס זַלְעוּ: יֹא בְּאֵלִם. בְּחֻזְקִים, כְּמוֹ (יחזקאל יז יג) וְאֵת אֵילֵי הָאֶרֶץ לָקַח, (תהלים כז כ) אֵילוֹתַי לְעֹזְרֹתַי חוֹשָׁה: **נֹרָא תְהִלָּתָּה.** יִרְאוּ מִלְּהֻגִיד תְהִלּוֹתָיו פֶּן יִמְעֻטוּ, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב (שם סב ז)

זֶלֶק הַדִּקְדּוּק: "נְחִית בְּחֶסֶדְךָ וְכו'" נְהִלָּתָּה בְּעוֹד. נְחִית וְנְהִלָּתָּה מִתְרַגְּמִין דְּבִרְהִי בִשְׁתִּיהֵן כִּי פִירוּשׁ אֶחָד לִשְׁתִּיהֵן:

תפסיר רס"ג

וסקתהם בעזר אלי מאוא
 קודסד: יד) סמעת אלאמם
 פרגזות. ואכ"ד אלטלק סכאן
 פלסטין: טו) חניד' (קרי:
 חניאדין) דהשו צנאדיד אדום.
 ואגלא מואב. אכ"ד תהם
 אלהעדה. ומאג גמיע סכאן
 כנעאן: טז) תקע עליהם
 אלהיבה ואלפוע. בעצם
 קודרתד יסקתון כאלחגארה.
 אלי אן יגוז שעבד יא רב.

בעזר אל-נוה קדשד:

דברהי בטבותך, לעמא דנן דפרקתא.

דברהי בתוקפך, לדירא דקודשד:

שמעו עמים ירגזון חיל

אחזו ישיבי פלשת: שמעו

עממא, וזעו. דחלא אחדתנון, לדחוו

יתבין, בפלשת: טו) אז נבהלו

אלופי אדום אילי מואב

יאחזמו רעד נמגו כל ישיבי כנען: בכן אתבהילו,

ברבי אדום. תקיפי מואב. אחדנון, רתיתא. אתברו, כל דחוו יתבין,

בכנען: טז) תפל עליהם אימתה ופחד בגדל

זרועד ידמו כאבן עד-יעבר עמד יהוה

עד-יעבר עם-זו קנית: תפול עליהן אימתא, ודחלתא.

בסגי תוקפך, ישתקון כאבנא. עד דיעבר עמד יי, ית ארנונא.

— רס"י —

כבודם של ישראל: נמגו. נמסו, כמו (סכלים
 סכ יא) ברביבים תמנגגה. אמרו עלינו הם
 באים לכלותינו ולירש את ארצנו: טז) תפל
 עליהם אימתה. על הרחוקים: ופחד. על
 הקרובים, כענן שנאמר (יחזקאל י) כי שמענו
 את אשר הוביש וגו': עד יעבר עד יעבר.
 בתרגומי: קנית. חבבת משאר אמות, כחפץ

יד ירגזון. מתרגזין: ישיבי פלשת. מפני
 שהרגו את בני אפרים שמהרו את הקץ
 ויצאו בהזקה, כמפורש בדברי הימים (דברי
 כימים א' ז כה) והרגום אנשי גת: טו) אלופי
 אדום אילי מואב. והלא לא היה להם
 לירא כלום, שהרי לא עליהם הולכים, אלא
 מפני אגנינות שהיו מתאוננים ומצטערים על

זולק הרקדוק: טז) תפל עליהם אימתה. תרגומו תפול כלשון המקרא כי הפחד מעצמו נפל
 עליהם מכח האותות שראו ואינו דרך בקשה. ותדע שאפילו בתיבת יאחזמו רעד תרגם
 אחדינון, וזה לך האות דלאו לשון בקשה הוא: ידמו כאבן. שרשו דמ"ם מן הכפולים. והיה
 ראוי ידמו בקמץ והקלו המלה כי הדגש שהוא בפ"א הפעל להכרה כי הוא לשון נפעל, ולכן
 סמכו על המבין והקלו המלה כמנהג (שם):

תפסיר רס"ג

עד דיעבר, עמא דנן דפרקתא, ית

ירדנא: **יִתְּבֹאמוּ וְתִטְעֻמוּ****בְּהַר נַחֲלַתְךָ מְכוֹן****לְשִׁבְתְּךָ פְּעֻלַּת יְהוָה****מִקְדָּשׁ אֲדֹנִי כוֹנֵנוּ יְדִיד:**

תעילנון, ותשרינון, בטורא דאחסנתך.

אתר לבית שבינתך, אתקינתא, יי.

מקדשא, יי, אתקנהי ידך: **יְהוָה****יִמְלֹךְ לְעֵלָם וָעַד:** יימלכותיה לעלמא ולעלמי עלמיא: **יְיָ כִּי בָא סוֹס פִּרְעֹה****בִּרְכָבוֹ וּבִפְרָשָׁיו בָּיִם וַיֵּשֶׁב יְהוָה עֲלֵהֶם****אֶת־מֵי הַיָּם וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בַּיַּבֶּשֶׁה בְּתוֹךְ****הַיָּם:** ארי עלו סוסות פרעה, ברתפוהי ובפרשוהי, בימא, ואתיב יי.עליהון, ית מי ימא, ובני ישראל, הליכו ביבשתא, בגו ימא: **פ****וַתִּקַּח מֵרִים הַנְּבִיאָה אַחֹת אֶהֱרֹן אֶת־הַתָּף**

• רס"י •

ואימתי יבנה בשתי ידים, בזמן שה' ימלך
לעלם ועד, לעתיד לבא שכל המלוכה שלו:
יח לעלם ועד. לשון עולמות הוא והוי"ו בו
יסוד לפיכך היא פתוחה, אבל (ירמיה כט כג)
ואנכי היודע ועד, שהוי"ו בו שמוש, קמוצה
היא: יט **כִּי בָא סוֹס פִּרְעֹה**, באשר בא:
כ **וַתִּקַּח מֵרִים הַנְּבִיאָה**, היכן נתנבאה
כשהיתה אחות אהרן, קדם שגלד משה,
אמרה עתידה אמי שתלד בן וכו', כדאיתא

הקנוי בדמים יקרים, שחביב על האדם:
י **יִתְּבֹאמוּ**, נתנבא משה שלא יכנס לארץ
לכך לא נאמר תביאנו: **מְכוֹן לְשִׁבְתְּךָ**,
מקדש שלמטה מכון כנגד כסא שלמעלה
אשר פעלת: **מִקְדָּשׁ**, הטעם עליו זקף גדול
להפרידו מתבת השם שלאחריו המקדש
אשר כוננו ידך ה', חביב בית המקדש
שהעולם נברא ביד אחת, שנאמר (ישעי מח יג)
אף ידי יסדה ארץ, ומקדש בשתי ידים.

תפסיר רס"ג

אכת הרון. דפא פי ידהא.
פכ'רג גמיע אלנסא וראהא.
בדפוף וטבול: כא) וגאנפתהון
מרים. סבחו ללה אד' אקתדר
אקתדארא. אלכיל ורכאבהא
רמא בדם פי אלבחר:
כב) ורחל מוסי' בני אסראיל
מן בחר אללקזם. וכ'רגו אלי'
ברייה' שור. וסארו ת'לאתה'
איאם. פי אלברייה ולם יגדו
מאא: כג) וגאו אלי' אלמ'ירה.
ולם יטיקו אן ישרבו מנהא

**בִּידָה וַתַּעֲאֵן כָּל־הַנָּשִׁים
אַחֲרֶיהָ בַּתָּפִים וּבַמַּחֲלֹת:**
וּנְסִיבַת מְרִים נְבִיאָתָא. אַחֲתִיָּה דְאַהֲרֹן.
יַת תּוּפָא בִּידָה. וּנְפָקָא כָּל נְשִׂיא
בְּתֵרָהָא. בְּתוּפִין וּבַחֲנִינִין: כֹּא וַתַּעֲן
לָהֶם מְרִים שִׁירוּ לַיהוָה
כִּי־גָאָה גָאָה סוּס וּרְכָבוֹ
רָמָה בַּיָּם: וּמַעֲנִיא לַהוֹן מְרִים.
שְׂבָחוּ וְאוּדוּ קָדָם יי, אֲדָרִי אֶתְגָּאִי עַל
גִּיּוֹתֵנִיא וְגִיּאוֹתָא דִּילִיָּה הִיא. סוּסִיא

וּרְכָבִיָּה רָמָא בַּיָּמָא: ס כֹּב וַיִּסַּע מֹשֶׁה אֶת־יִשְׂרָאֵל
מִיַּם־סוּף וַיַּעֲאֹן אֶל־מִדְבַּר־שׁוּר וַיִּלְכּוּ־שְׁלֹשֶׁת־
יָמִים בַּמִּדְבָּר וְלֹא־מַעֲאֹן מַיִם: וְאַטִּיל מֹשֶׁה יַת יִשְׂרָאֵל
מִיָּמָא דְסוּף. וּנְפָקוּ לְמִדְבָּרָא דְחֶגְרָא. וְאוּלוּ תִלְתָּא יוֹמִין. בַּמִּדְבָּרָא
וְלֹא אֲשַׁבְּחוּ מַיָּא: כג וַיָּבֹאוּ מֶרְתָּה וְלֹא יָכְלוּ לִשְׁתֹּת

— רס"י —

וגדולה היתה בות הים מבזת מצרים,
שנאמר (שיר כסויים 6 יא) תורי וזהב נעשה לך
עם נקדות הכסף, לפיכך הצרף להסיען בעל
כרחם: כג ויבאו מרתה. כמו למרה, ה"א
בסוף תבה במקום למ"ד בתחלתה, והתי"ו
היא במקום ה"א הנשרשת בתיבת מרה,
ובסמיכתה כשהיא נדבקת לה"א, שהוא
מוסיף במקום הלמ"ד, תהפך הה"א לשלשרש
לתי"ו, וכן כל ה"א שהיא שרש בתבה,
תתהפך לתי"ו בסמיכתה, כמו (שע"כ כז ד)
חמה אין לי, (אסתר 6 יב) וחמתו בערה בו,

בסוטה (דף יג 6). דבר אחר אחות אהרן לפי
שמסר נפשו עליה כשנצטרעה, נקראת על
שמו: את התף. כלי שלמיני זמר: בתפים
ובמחלות. מבטחות היו צדקניות שבדור
שהקדוש ברוך הוא עושה להם נסים
והוציאו תפים ממצרים: כה ותען להם
מרם. משה אמר שירה לאנשים, הוא אומר
והם ענין אחריו, ומרים אמרה שירה לאנשים:
כז ויסע משה. הסיען בעל כרחם שעטרו
מצרים סוסיהם בתכשיטי זהב וכסף ואבנים
טובות, והיו ישראל מוצאין אותם בים,

תפסיר רס"ג

מאמא. לאנה מר. ולדאלד
ספית אלמירה: כד) פתד'מר
אלקום. עלי מוסי קאלין מא
נשרב: כה) פדעא אלי אללה.
פדלה עלי שגרה. טרח מנהא
פי אלמא פחלא. תם צייר לה.
רסומא ואחכאמא ותם
אמתחנה: כו) וקאל אן קבלת
אמר אללה רבד. וצנעת
אלמסתקים ענדה. ואנצתת

מִים מִמָּרָה פִּי מָרִים הֵם
עַל־כֵּן קָרָא שְׁמָה מָרָה:
וְאֵתוּ לְמָרָה. וְלֹא יָכִילוּ. לְמִשְׁתֵּי מֵיָא
מִמָּרָה. אֲרִי מָרִירִין אֲנֹנִי. עַל כֵּן קָרָא
שְׁמָה מָרָה: כִּד וַיִּלְנוּ הָעָם עַל־
מֹשֶׁה לֵּאמֹר מַה־נִּשְׁתָּה:
וְאֶתְרַעְמוּ עִמָּא. עַל מֹשֶׁה לְמִימַר מָא
נִשְׁתִּי: כִּה וַיִּצַּעַק אֶל־יְהוָה
וַיֹּרָהוּ יְהוָה עֵץ וַיִּשְׁלַךְ אֶל־הַפִּימִם וַיִּמָּתְקוּ
הַפִּימִם שֵׁם שָׁם לוֹ חֶק וּמִשְׁפָּט וְשֵׁם נִסְהוּ: וְצִלִּי
קָדָם יִי. וְאַלְפִיָּה יִי אָעָא. וּרְמָא לְמֵיָא. וּבִסִּימוּ מֵיָא. תַּמָּן גִּזַּר לִיָּה. קָיָם
וְדִין וְתַמָּן נִסְיָה: כִּד וַיֹּאמֶר אִם־שָׁמוֹעַ תִּשְׁמָע לְקוֹל
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהֵיטֵךְ בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהֶאֱזִנְתָּ
לְמִצְוֹתָיו וְשָׁמַרְתָּ כָּל־חֻקָּיו כָּל־הַמְּחִלָּה

— רס"י —

הרי ה"א שלשרש נהפכת לתי"ו, מפני
שנסמכת אל הו"ו הנוספת, וכן (ויקרא כב מד)
עבד ואמה, (צדאשיט ל ג) הנה אמותי בלחה,
(שם ז ז) לנפש חיה, (איוז לג כ) וזהמתו חיתו
לחם, (שופטים ד כ) בין הרמה, (שמואל א' ז יז)
ותשובתו הרמתה: כד וילנו. לשון נפעל הוא
וכן התרגום לשון נפעל הוא ואתרעמו. בן
דרך לשון תלנה להסב הדבור אל האדם
מתלונן מתרועע, ולא אמר, לונן, רועע, וכן
יחמר כלועז דיקומפליינט ש"י, מוסב הדבור
אליו באמרו ש"י [עצמו]: כה שם שם לו.

שמו הבור (כ) שם שם. המנהג להפריד מעט בין שתי תיבות אלו.

תפסיר רס"ג

אלי וצאיתא. וחפצית גמיע
 רסומה. פגמיע אלאמראין.
 אלתי אחלתהא באלמצריון
 לא אחל פיד שייא מנהא. לאני
 אללה מעאפיד: כז) תים גאו
 אלי אילים. ותים אתני עשר
 עין מא וסבעין נכלה. פנזלו
 תים עלי אלמא: טז א) ורחלו
 מן אילים. וגאת גמאעה
 בני אסראיל אלי ברייה
 סין. אלדי בין אילים ובין
 סיני. מן אליום אלכ'מס
 עשר מן אלשהר אלתיאני.
 לכירוגהם מן בלד מצר:

אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בַּמִּצְרַיִם לֹא-

אֲשִׁים עֲלֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה

רַפְּאֵךְ: וְאָמַר אִם קָבָלָא תִקְבִּיל.

לְמִימְרָא דִּי אֶלְהָךְ. וּדְכָשֵׁר קְדָמוּהִי

תַּעֲבִיד. וְתַצִּית לְפָקוּדוּהִי. וְתִטֵּר כָּל

קִימוּהִי. כָּל מַרְעִין. דְּשׁוּיְתִי בַּמִּצְרַיִם לֹא

אֲשׁוּיִנוּן עֲלֶךְ. אֲרִי. אָנָּה יִי אֶסְךְ: ס

חמיושר בספרי
הפטח **ויבאו** (חמישי)

אֵילָמָה וְשֵׁם שְׁתֵּי עֶשְׂרֵה

עֵינַת מַיִם וְשִׁבְעִים תַּמָּרִים

וַיַּחֲנוּ-שָׁם עַל-הַמַּיִם: וְאֵתוּ לְאֵילִים. וְתַמָּן. תְּרִי עֶסֶר.

מִבּוּעֵין דְּמִיין וְשִׁבְעֵין דְּקִלִּין. וְשָׂרוּ תַמָּן עַל מַיָּא: טז א) וַיִּסְעוּ

מֵאֵילָם וַיָּבֹאוּ כָּל-עֵדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-

מִדְּבַר-סִין אֲשֶׁר בֵּין-אֵילָם וּבֵין סִינִי בַּחֲמִשָּׁה

עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

וַנִּטְלוּ מֵאֵלִים. וְאֵתוּ. כָּל פְּנִשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִדְבָּרָא דְּסִין.

• רס"י •

עשר שבטים נודמנו להם: ושבועים תמרים.

פנגד שבועים וקנים: טז ב) בחמשה עשר

יום. נתפרש היום שלחניה זו, לפי שבו ביום

כלתה התררה שהוציאו ממצרים והצרכו

למן, למדנו שאכלו משירי הבצק [משירי

המצות] ששים ואחת סעודות, וירד להם מן

בששה עשר באיר ויום ראשון בשבת היתה,

כדאיתא במסכת שבת (דף פז ט):

אדמה וכיוצא בהם: לא אשים עליך. ואם

אשים תרי היא בלא הושמה, כי אני ה'

רופאך, וזהו מדרשו. ולפי פשוטו כי אני ה'

רופאך ומלמדך תורה ומצות למען

תנצל מהם, כרופא הזה האומר לאדם אל

תאכל דבר זה פן יביאך לידי חולי זה וכן

הוא אומר (משלי ג ח) רפאות תהי לשרך:

כז שתיים עשרה עינת מים. פנגד שנים

תפסיר רס"ג

(ב) פתד'מר גמאעדה בני אסראיל. עלי' מוסי' ויהרן פי תלך אלבריה: (ג) וקאלו להם בני אסראיל. יא ליתנא מתנא באמר אללה פי בלד מצר. פי גלוסנא עלי' קדור אללהם. ואפלנא מן אלטעאם שבענא. אד' אכ'רגתמונא אלי' הד'ה אלבריה. לתקתלו גמיע הד'א אלגון פי אלגוע: (ד) פקאל אללה למוסי'. האנא מנזל לכם טעאמא מן אלסמא. יכ'רג

דבין אילם ובין סיני. בחמישת עשרא יומא לירחא תנינא. למפקהון מארעא דמצרים: ב (כ' וילינו) וילוננו כל- עדת בני-ישראל על-משה ועל-אהרן במדבר: ואתרעמו. כל כנשתא דבני ישראל. על משה ועל אהרן במדברא: ג ויאמרו אליהם בני ישראל מי-יתן מותנו ביד-יהוה בארץ מצרים בשבתנו על-סיר הבשר באכלנו לחם לשבע כי-הוצאתם אתנו אל-המדבר הזה להמית את-כל-הקהל הזה ברעב: ויאמרו להון בני ישראל. לוי דמיתנא קדם יי בארעא דמצרים. כד הוינא יתבין על דודי בשרא. כד הוינא אכלין לחמא וסבעין. ארי אפיקתון יתנא למדברא הדין. לקטלא. ית כל קהלא הדין בכפנא: ס ויאמר יהוה אל-משה הנני ממטיר לכם לחם מן-השמים ויצא העם ולקטו דבר-יום ביומו למען אנסנו הילך בתורתי אם-לא: ואמר יי למשה. האנא מחית לבון.

• רס"י •

ז וילוננו. לפי שכלה הלחם: ג מי יתן מותנו. שנמות, ואינו שם דבר כמו מותנו אלא כמו עשותנו. חנותנו, שובנו, לעשות אנחנו, לחנות אנחנו, למות אנחנו. ותרנומו לוי דמיתנא, כמו (צמדז יד ז) לו מתנו, הלואי

והיינו מתים: ז דבר יום ביומו. צורך אכילת יום ולקטו ביומו, ולא ולקטו היום לצורך מחר: למען אנסנו הילך בתורתי. אם ישמרו מצות התלויות בו, שלא יותירו ממנו ולא יצאו בשבת ללקוט:

תפסיר רס"ג

אלקום פילקטונה אמר יום
ביום. לקבל אן אמתחנהם.
אסירו פי שראיעי אם לא:
(ה) פאדיא כאן פי אליום
אלסאדס. יצלחון מא יאתון
בה. פאנה יפון צ'עף מא
ילקטון פי כל יום: ו) פקאל
מוסי' וחרון. לגמיע בני
אסראיל. באלעשא תעלמו.
אן אללה אכירגכם מן בלד
(מצר: ז) ובאלג'דאה תנצ'רו
פרם אללה. אד' סמע
תד'מרכם עליה. ונחן מן.

לחמא מן שמיא. ויפקון עמא וילקטון
פתגם יום ביומיה. בדיל דאנסינון.
היהכון באוריתי אם לא: ה והיה
ביום הששי והכינו את
אשר-יביאו והיה משנה
על אשר-ילקטו יום | יום:
ויהי ביום שתיא. ויתקנון ית דייתון.
ויהי על חד תרין. על דילקטון יום יום:
וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
אֶל-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֹרֵב

וידעתם כי יהוה הוציא אתכם מארץ מצרים:
ואמר משה ואהרן. לכל בני ישראל. פרמשא. ותדעון. ארי יי. אפיק
יתכון מארעא דמצרים: וּבִקֹּר וּרְאִיתֶם אֶת-כְּבוֹד
יְהוָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת-תְּלַנְתִּיכֶם עַל-יְהוָה וְנַחֲנוּ

— רס"י —

הוציא אתכם, שיגזו לכם את השליו:
וּבִקֹּר וּרְאִיתֶם. לא על הכבוד שנאמר
(לכל פסוק י) והנה כבוד ה' נראה בעינינו,
נאמר, אלא כן אמר להם ערב וידעתם כי
היכולת בידו לתן תאוותכם ובשר יתן, אך
לא בפנים מאירות יתננה לכם, כי שלא
פדוגן שאלתם אותו ומפרס מלאה, והלחם
ששאלתם לצורך, בירידתו לבקר תראו את
כבוד אור פניו שיורידהו לכם דרך חבה
בבקר, שיש שהות להכינו וטל מלמעלה וטל
מלמטה כמנח בקפסא: אֶת תְּלַנְתִּיכֶם עַל
ה'. כמו אשר על ה': וְנַחֲנוּ מָה. מה אנחנו
חשובין: כִּי תִלְיֵנוּ עָלֵינוּ. שתדעו עלינו

כ והיה משנה. ליום ולמחרת: משנה. על
שהיו רגילים ללקוט יום יום שלשאר ימות
השבוע. ואמר אני אשר יביאו והיה משנה,
לאחר שיביאו ימצאו משנה במדידה על
אשר ילקטו וימדו יום יום וזהו (לכל פסוק כג)
לקטו לחם משנה, בלקיטתו היה נמצא לחם
משנה. וזהו (לכל פסוק כט) על כן הוא נותן
לכם ביום הששי לחם יומים, נותן לכם
ברכה פישוין [שפע] בבית למלאות העמר
פעמים ללחם יומים: וְעֹרֵב. כמו לערב:
וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ
מצרים. לפי שאמרתם לנו כי הוצאתם
אותנו, תדעו כי לא אנחנו המוציאים אלא ה'

תפסיר רס"ג

אד' תתד' מרון עלינא: ח) ת'ם קאל מוסי' ד'אך באן יעטיכם אללה באלעשא לחמא תאכלונא. וטעאמא באלג'דאה תשבעונא. אד' סמע תד' מרכם אלד' תתד' מרו עליה. ונחן מן. ל'ס עלינא תד' מרכם בל עלי' אללה: ט) פקאל מוסי' ל'הרון. קל לגמאעה בני אסראיל. תקדמו בין ידי אללה. פאנה קד סמע תד' מרכם:

מָה כִּי (כ' תלוננו) תִּלְיֵנוּ עָלֵינוּ:
 ובצפרא. ותחזון ית יקרא דיי'. בדשמיען
 קדמוהי תורעמתכון על יי'. ונחנא מא.
 ארי מתרעמתון עלנא: ח) ויאמר
 מֹשֶׁה בְּתַת יְהוָה לָכֶם
 בָּעֶרְב בָּשָׂר לֶאֱכֹל וּלְחֶם
 בַּבֶּקֶר לְשִׁבְעַת בָּשָׂמַע יְהוָה
 אֶת־תִּלְנַתִּיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם
 מַלִּינִם עָלָיו וְנַחֲנוּ מָה לֹא־עָלֵינוּ תִּלְנַתִּיכֶם כִּי
 עַל־יְהוָה: ואמר משה. בדיתן יי לכון פרמשא בסרא למיכל.
 ולחמא בצפרא למסבע. בדשמיען קדם יי תורעמתכון. דאתון
 מתרעמין עלוהי. ונחנא מא. לא עלנא תורעמתכון אלהין על מימרא
 דיי': ט) ויאמר משה אל-אהרן אמר אל-כל-
 עַדְתִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קִרְבוּ לִפְנֵי יְהוָה כִּי שָׁמַע
 אֶת תִּלְנַתִּיכֶם: ואמר משה לאהרן. אימר. לכל כנשתא
 דבני ישראל. קרובו קדם יי'. ארי שמיען קדמוהי תורעמתכון:

רס"י

את הכל, את בניכם ונשיכם ובנותיכם וערב
 רב, ועל כרחי אני זקוק לפרש תלינו בלשון
 תפעילו מפני דגשותו וקרייתו, שאלו היה
 רפה הייתי מפרשו בלשון תפעלו, כמו (שמות
 יז ג) וילן העם על משה, או אם היה דגוש
 ואין בו יו"ד ונקרא תלוננו, הייתי מפרשו
 לשון תתלוננו, עכשיו הוא משמע תלינו את
 אחרים, כמו במרגלים (צמדזר יד לו) וילינו
 עליו את כל העדה: ח) בָּשָׂר לֶאֱכֹל. ולא

לשבע, למדה תורה דרך ארץ שאין אוכלין
 בשר לשבע, ומה ראה להוריד להם בבקר
 ובשר בערב, לפי שהלחם שאלו בהונן, שאי
 אפשר לו לאדם בלא לחם, אבל בשר שאלו
 שלא בהונן, שהרבה בהמות היו להם, ועוד,
 שהיה אפשר להם בלא בשר, לפיכך נתן
 להם בשעת טרח, שלא בהונן: אֲשֶׁר אַתֶּם
 מַלִּינִם עָלָיו. את האחרים השומעים אתכם
 מתלוננים: ט) קִרְבוּ. למקום שהענן ירד:

וזלך הדקדוק: כי תלינו עלינו. הלמ"ד בדגש תמורת הנח, להפריש בינו ובין ענין לינה (שם):

תפסיר רס"ג

(י) פִּכְמָא כָּלִם הָרוֹן בְּדִאֲלֹךְ
גְּמָאעָה בְּנֵי אִסְרָאִיל. אֶלְתַּפְתּוּ
אֱלִי אֲלֹכֶיךָ. פִּאֲדִיא בְּנוֹר
אֲלֵלָה. קֹד צִיָּהֵר פִּי אֲלֹגִ'מָא:
(יא) תִּם כָּלִם אֲלֵלָה מוֹסִי
תַּפְלִימָא: (יב) קֹד סְמַעַת תְּדִ'מֹר
בְּנֵי אִסְרָאִיל. קֹל לָהֶם בֵּין
אֲלֹגְרוֹבִין תֹּאכְלוֹן לַחֲמָא.
וּבִאֲלֹג־דָּאָה תִּשְׁבְּעוֹן טַעֲמָא.
וְתַעֲלִמוֹן אֲנִי אֲלֵלָה רִבְכֶּם:
(יג) פִּלְמָא כָּאֵן בִּאֲלַעֲשָׂא.
צָעֵד אֲלִסְלוֹא. פִּג־טָא
אֲלַעֲסִכֶּר. וּבִאֲלֹג־דָּאָה כָּאֵן
סִכְבִּי אֲלִטְל. תּוֹאֲלִי אֲלַעֲסִכֶּר:

וַיְהִי כַּדְבַר אֶהְרֹן אֶל-
כָּל-עַדְת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיִּפְנוּ
אֶל-הַמִּדְבָּר וְהִנֵּה כְבוֹד
יְהוָה נֹרְאָה בָּעֲנָן: וַהֲוָה. כִּד
מִלִּיל אֶהְרֹן עִם כָּל כְּנִשְׁתָּא דְּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל. וְאֶת־פְּנִיָּאוֹ לְמִדְבָּרָא. וְהָא יִקְרָא
דִּי. אֶתְגְּלִי בַּעֲנָנָא: פ ששי בספרי
תיטן

(ששי) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-
מֹשֶׁה לֵּאמֹר: וּמִלִּיל יְיָ עִם
מֹשֶׁה לְמִימֶר: שְׁמַעְתִּי אֶת-

תְּלוֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּבִר אֲלֵהֶם לֵאמֹר בֵּין
הָעֲרָבִים תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבִבְקָר תִּשְׁבְּעוּ-לָחֶם
וַיִּדְעֹתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: שְׁמִיעַ קְדָמִי. יֵת
תּוֹרַעְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. מִלִּיל עֲמָהוֹן לְמִימֶר. בֵּין שְׁמִשָּׂא תִיכְלוֹן
בְּסָרָא. וּבִצְפָרָא תִסְבְּעוֹן לַחֲמָא. וְתִדְעוֹן. אֲרִי. אֲנָא יְיָ אֱלֹהֵיכֶם:
וַיְהִי בָּעֶרֶב וַתַּעַל הַשָּׁלֹ וַתִּכַּס אֶת-הַמַּחֲנֶה
וּבִבְקָר הִיתָה שֹׁכֶבֶת הַטֹּל סָבִיב לַמַּחֲנֶה:
וְהוּא בְּרַמְשָׂא. וּסְלִיקַת שְׁלִי. וַחֲפַת יֵת מִשְׁרִיתָא. וּבִצְפָרָא.

— רס"י —

יג הַשָּׁלֹ. מִיֵּן עוֹף וְשִׁמְן מְאֹד: הִיתָה שֹׁכֶבֶת. הוּא אֹמֶר (במדבר יא ט) וּבִרְדַּת הַטֹּל וְגוֹי
הַטֹּל. הַטֹּל שׁוֹכֵב עַל הָמָן וּבְמָקוֹם אֲחֵר הַטֹּל יוֹרֵד עַל הָאָרֶץ וְהָמָן יוֹרֵד עָלָיו.

זֶלֶק הַדְּקָדוֹק: יִשְׁמַעְתִּי אֶת תְּלוֹנֹת. הַדְּגֵשׁ תְּמוּרַת הַנַּח כִּי הִיָּה רֵאשִׁי תְּלוֹנֹת עַל מִשְׁקַל
תְּכוֹנוֹת תְּשׁוּבוֹת (שם):

תפסיר רס"ג

הָיוּ נְחֹתֶת טֹלָא. סְחֹר סְחֹר לְמִשְׁרִיתָא:

יִתְעַל שְׁכַבְתָּ הַטֹּל וְהִנֵּה

עַל-פְּנֵי הַמִּדְבָּר דִּק

מַחֲסָפִס דִּק בְּכַפֵּר עַל-

הָאָרֶץ: וּסְלִיקַת נְחֹתֶת טֹלָא. וְהָא.

עַל אִפִּי מִדְבָּרָא דְעֵדֶק מְקַלָּף. דְּעֵדֶק

דְּגִיר בְּגִלְיָדָא עַל אֶרֶעָא: טו וַיֵּרְאוּ

בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו מִן הוּא כִּי

לֹא יָדְעוּ מֶה-הוּא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם הוּא

הַלֶּחֶם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם לֶאֱכֹלָה: וַחֲזוּ בְנֵי

יִשְׂרָאֵל. וַאֲמָרוּ. גִּבֹּר לְאַחֵיהֶם מִנָּא הוּא. אֲרִי לֹא יָדְעִין מֶה הוּא.

וַאֲמַר מֹשֶׁה לְהוֹן. הוּא לַחֲמָא. דִּיהֵב יִי. לָכֹן לְמִיכָל:

(יד) וְלִמָּא צַעֲד סַכַּב אֶלְטֵל. פֹּאדִיא עָלֵי וְגַה אֶלְבְּרִיָּה בְּשִׁי דְקִיק מִדְחָרְג. דְּקִיק כְּאֶלְרִמָּק עָלֵי אֶלְאָרֶץ: טו) פְּנִצְרֹוּה בְּנֵי אִסְרָאִיל. פִּקָּאֵל בַּעֲצֵיהֶם לְבַעֲץ הוּ מִן. לְאַנְדָּם לֹם יַעֲלִמוּ מָא הוּ. פִּקָּאֵל מוֹסִי לָהֶם. הוּ אֶלְטָעָאִם. אֶלְדִּי אַעֲטָה אֶלְלָה. לִכּוֹן לָכֶם מִאֶכְלָא:

— רס"י —

מְקַלָּף לְשׁוֹן (בְּרַשִׁית ל ז) מִחֲשׁוֹף הַלֶּבֶן: **בְּכַפֵּר**. כְּפֹר יִלִּיד"ס זִלְט"ז דְּעֵדֶק בְּגִיר (יִשְׁעִיכ כז ט) כְּאֶבְנֵי גִיר וְהוּא מִין צִבְע שְׁחֹר, בְּדִאֲמָרִינָן גְּבִי כְּסוּי הָדָם (חֻלִּין פח ז) הָגִיר וְהוֹרִינִי. דְּעֵדֶק בְּגִיר בְּגִלְיָדָא עַל אֶרֶעָא דִּק הִיָּה בְּגִיר וְשׁוֹכֵב מְגִלָּד בְּקָרַח עַל הָאָרֶץ. וְכֵן פְּרוּשׁ דִּק בְּכַפֵּר, שְׁטוּחַ קְלוּשׁ וּמִחְבֵּר בְּגִלְיָד. דִּק טִינָזִי"ט זִלְט, שְׁהִיָּה מְגִלָּד גִּלְד דִּק מְלַמְעָלָה. וּבְגִיר שְׁתַּרְגָּם אֲנָקְלוּס, תּוֹסַפֶּת הוּא עַל לְשׁוֹן הָעִבְרִית, וְאִין לֹא תִבָּה בְּפִסּוּק: טו מִן הוּא. הַכֶּנֶת מִזֶּן הוּא, כְּמוֹ (דִּינָל 6 ט) וְיִמֵּן לָהֶם הַמֶּלֶךְ: כִּי לֹא יָדְעוּ מֶה הוּא. שְׁיִקְרָאוּהוּ בְּשֵׁמוֹ:

וַחֲזוּ וַיֵּרְדוּ טַל עָלֵיו וְהָרִי הוּא כְּמִנְחָה בְּקַפְסָא: יִתְעַל שְׁכַבְתָּ הַטֹּל וְגוֹי. כְּשִׁהֲחִמָּה זֹרְחָת עוֹלָה הַטֹּל שְׁעַל הַמֶּן לְקִרְאָת הַחֲמָה, בְּדִרְרָף טַל עוֹלָה לְקִרְאָת הַחֲמָה, אָף אִם תִּמְלָא שְׁפּוֹפֶרֶת שְׁלִי-בִיצָה טַל, וְתִסְתָּוּם אֶת פִּיָּה וְתִנְיָחָה בַּחֲמָה, הִיא עוֹלָה מֵאֲלִיָּה בְּאִוִיר. וְרִבּוּתֵינוּ דְּרָשׁוּ שְׁהַטֹּל עוֹלָה מִן הָאָרֶץ בְּאִוִיר, וּכְעֻלּוֹת שְׁכַבְתָּ הַטֹּל נִתְגַּלָּה הַמֶּן וְרָאוּ וְהִנֵּה עַל פְּנֵי הַמִּדְבָּר וְגוֹי: דִּק. דְּבַר דִּק: **מַחֲסָפִס**. מְגִלָּה, וְאִין דּוּמָה לֹא בְּמִקְרָא. וְיִשׁ לְפָרֵשׁ מַחֲסָפִס לְשׁוֹן חֲפִיסָא וְדִלוּסְקָמָא שְׁבִלְשׁוֹן מִשְׁנָה. כְּשִׁנְתִּגְלָה מִשְׁכַּבְתָּ הַטֹּל רָאוּ שְׁהִיָּה דְּבַר דִּק מַחֲסָפִס בְּתוֹכּוֹ בֵּין שְׁתֵּי שְׁכָבוֹת הַטֹּל. וְאִוִּנְקְלוּס תַּרְגָּם

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: יִדְק בְּכַפֵּר. הַתְּרָגוּם דְּעֵדֶק דְּגִיר, בְּדִל"ת לֹא בְּכ"ף:

שְׁמוֹ דְּמִיר (ט) מִן הוּא. הַמִּנְהָג לְהַטְעִים אֶת הַמִּי"ם וְלִהְפִּיד מִעַט בֵּין הַתִּיכּוֹת.

תפסיר רס"ג

(טז) תִּדְא אֱלֹאֲמֵר אֱלֹדִי אֲמֹר
אֱלֹהִי בֹה. אֵן יִלְקֹטוּ מִנֶּה כָּל
רָגֶל עָלַי קֹדֶר עֵינֵי. מִרְזָבָן
לְכָל גִּמְגֻמָּה. עָלַי אֲחֻצָּא
אֲנַפְסָכֶם. כָּל רָגֶל יֵאָכֵד לְמֹן פִּי
בֵּיתָה: (יז) פִּצְנֵנו כְּדֹאֵךְ בְּנֵי
אִסְרָאֵל. וְלִקְטוּ. מִן כֶּתֶר וּמִן
קָלָל: (יח) פִּכְאֻלָּה בְּאֶלְמִרְזָבָן.
וְלֹם יִפְצִיל מִן כֶּתֶר וּמִן קָלָל לֹם
יִנְקָצָה. כָּל רָגֶל עָלַי קֹדֶר
עֵינֵי. לְקֹטוּ: (יט) פִּקְאֵל לָהֶם
מוֹסִי. לֹא יִבֶּק אֲנַסָּן מִנֶּה
שִׁיֵּא אֱלֹי אֱלֹג־דָּאָה: (כ) פִּלֵּם
יִקְבְּלוּ מִן מוֹסִי. וּבִקֹּן מִנֶּה

טז זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר עָוָה
יְהוָה לְקֹטוּ מִמֶּנּוּ אִישׁ לְפִי
אֲכָלוּ עֹמֶר לַגִּלְגָּלֹת
מִסֵּפֶר נַפְשֵׁיכֶם אִישׁ
לְאִשֶּׁר בָּאֵהֶל תִּקְחוּ: דִּין
פִּתְגָמָא דְּפִקִּיד יי. לְקֹטוּ מִנִּיה. גִּבֵּר
לְפֹם מִיכְלִיָּה. עוֹמְרָא לְגוֹלְגוּלְתָּא. מִנִּין
נַפְשֵׁתְכוֹן. גִּבֵּר לְדַבְּמִשְׁכְּנִיה תִּסְבוּן:
וַיַּעֲשׂוּ-כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיִּלְקְטוּ הַמֶּרְבֶּה וְהַמִּמְעִיט:

וַעֲבָדוּ כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וַלְקֹטוּ. דְּאִסְגִּי וּדְאִזְעֵר: יח
וְלֹא הָעֲדִיף הַמֶּרְבֶּה וְהַמִּמְעִיט לֹא הֶחֱסִיר אִישׁ
לְפִי-אֲכָלוּ לְקֹטוּ: וְכָלוּ בְּעוֹמְרָא. וְלֹא אוֹתֵר דְּאִסְגִּי. וּדְאִזְעֵר
לֹא חֶסֶר. גִּבֵּר לְפֹם מִיכְלִיָּה לְקֹטוּ: יט
אִישׁ אֶל-יוֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד-בִּקְרָ: וַאֲמֹר מֹשֶׁה לְהוֹן. אֲנִישׁ.
לֹא יִשְׁאֵר מִנִּיה עַד צִפְרָא: כ
וַיֹּתֵרוּ אֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ עַד-בִּקְרָ וַיִּרְם תּוֹלְעִים

רס"י

וּמִצְאֵו שְׁהַמֶּרְבֶּה לְלִקְטוֹ לֹא הָעֲדִיף עַל עֹמֶר
לַגִּלְגָּלֹת אֲשֶׁר בָּאֵהֶל. וְהַמִּמְעִיט לְלִקְטוֹ לֹא
מִצְאֵ חֶסֶר מִעוֹמֶר לַגִּלְגָּלֹת. וְזָהוּ נִסְ גְּדוֹל
שְׁנַעֲשָׂה בּוֹ: כ וַיֹּתֵרוּ אֲנָשִׁים. דִּתֵּן וַאֲבִירִם:
וַיִּרְם תּוֹלְעִים. לְשׁוֹן רַמְזָה: וַיִּבְאֵשׁ. הָרִי זֶה

טז עֹמֶר. שֵׁם מִדָּה: מִסֵּפֶר נַפְשֵׁיכֶם. כְּפִי
מִנִּין נַפְשׁוֹת שֵׁישׁ לְאִישׁ בָּאֵהֶל תִּקְחוּ עֹמֶר
לְכָל גִּלְגָּלֹת: יי הַמֶּרְבֶּה וְהַמִּמְעִיט. יֵשׁ
שְׁלִקְטוּ הַרְבֵּה וַיֵּשׁ שְׁלִקְטוּ מִעֵט וּכְשָׁבָאוּ
לְבֵיתָם וּמִדָּדוּ בְּעוֹמֶר, אִישׁ אִישׁ מָה שְׁלִקְטוּ.

שִׁמּוֹן הַמּוֹר (ס) וַיִּרְם. הַנְּעִימָה בִּי"ד. וְהַעוֹלָם טוֹעִים שְׁקוֹרָאִים מִלְרֵי.

מִקְרָא הַפּוֹר, שְׁתַּחֲלֶה הַבְּאִישׁ וּלְבִסּוֹף
הַתִּלְעִי, בְּעֶנְיָן שֶׁנֶּאֱמָר (פסוק כד) וְלֹא הַבְּאִישׁ
וְרָמָה לֹא הֵיטָהּ בּוֹ, וְכֵן דֶּרֶךְ כָּל הַמִּתְלַעִיִּים:
כֹּה וְחַם הַשֶּׁמֶשׁ וְנֶמֶס. הַנִּשְׁאָר בַּשָּׂדֶה נִמּוּחַ
(י"ג: נִמּוּחַ) וְנַעֲשֶׂה נְחָלִים, וְשׁוֹתִין מִמֶּנּוּ
אֵילִים וְצִבְאִים, וְאֲמוֹת הָעוֹלָם צָדִין מֵהֶם
וְטוֹעֲמִין בָּהֶם טַעַם מֶן, וְיוֹדְעִין מַה שֶּׁבָּחוּ
שֶׁלֹּא־יִשְׂרָאֵל. וְתִרְגּוּמוֹ שֶׁל נֶמֶס פֶּשֶׁר, לְשׁוֹן
פּוֹשְׁרִין, עַל יְדֵי הַשֶּׁמֶשׁ מִתְחַמֵּם וּמִפְּשִׁיר
דִּישְׁטִיפִי"י וְדִגְמָתוֹ בְּסִנְהֶדְרִין [סז] בְּסוֹף אַרְבַּע
מֵיתוֹת: כִּי לִקְטוֹ לֶחֶם מִשְׁנֶה. בְּשִׁמְדָּדוֹ אֶת
לְקִישְׁתָּם בְּאַהֲלֵיהֶם מִצְאוֹ כְּפָלִים שְׁנֵי הָעֵמֶר

תפסיר רס"ג

לֵלֶה גִּידָא מַא תְּרִידוּ אֵן
תַּכְּבִּזוּן אַכְבִּזוּ. וּמַא פִּצִּיל.
דְּעוּדָה לָכֶם מַחְפּוּצָא אֱלִי
אַלְגִּידָאָה: (כד) פּוֹדְעוּדָה אֱלִי
אַלְגִּידָאָה. כְּמַא אֲמַרְהֶם מוּסִי.
וְלִם יִנְתֵּן. וְרַמְה לִם תִּכּוֹן פִּיה:
(כה) פִּקְאֵל מוּסִי כְלוּדָה אֱלִיוֹם.
לֵאן אֱלִיוֹם סַבֵּת לֵלֶה. וְאֱלִיוֹם
לֹא תִגְדּוּדָה פִּי אֲלִצְחָרִי:
(כו) סַתְהִי אִיאִם תִּלְקִטוּנָה.

אֲשֶׁר-תֹּאפּוּ אִפּוּ וְאֵת
אֲשֶׁר-תִּבְשָׁלוּ בִשְׁלוּ וְאֵת
כָּל-הָעֵדָף הַנִּיחוּ לָכֶם
לְמִשְׁמֶרֶת עַד-הַבֹּקֶר: וְאָמַר
לְהוֹן. הוּא דְמַלִּיל יִי. שָׁבָא שִׁבְתָּא
קוּדְשָׁא. קָדָם יִי מִחֶר. יֵת דְּאֵתוֹן
עֲתִידִין לְמִיפָא אִיפּוּ. וְיֵת דְּאֵתוֹן עֲתִידִין
לְבִשְׁלָא בִשְׁלִי. וְיֵת כָּל מוֹתָרָא.

וַיִּנְיְחוּ אוֹתוֹ עַד-הַבֹּקֶר
כָּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא הִבָּאִישׁ וְרַמְה לֹא-
הִיָּתָה בּוֹ: וַאֲצַנְעוּ יָתִיהָ עַד צִפְרָא. כְּמַא דְּפִקִּיד מֹשֶׁה. וְלֹא סָרִי.
וְרַחֲשָׂא לָא הָוֶת בֵּיה: כְּמַא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכָלְהוּ הַיּוֹם
כִּי-שַׁבַּת הַיּוֹם לִיהוֹהִי הַיּוֹם לֹא תִמְצָאֻהוּ
בַּשָּׂדֶה: וְאָמַר מֹשֶׁה אֲכָלְהוּ יוֹמָא דִּין. אֲרִי שִׁבְתָּא יוֹמָא דִּין קָדָם
יִי. יוֹמָא דִּין. לֹא תִשְׁכַּחְוִינִיה בְּחֻקְלָא: כְּמַא שִׁשְׁתַּי יָמִים
תִּלְקִטְהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת לֹא יִהְיֶה-בּוֹ:

— רס"י —

וּשְׁאֲלוּהוּ מַהוּ לְצִאתָא, אָמַר לָהֶם שַׁבַּת הַיּוֹם.
רָאָה אוֹתָם דּוֹאָגִים שְׁמָא פִּסְק הֶמֶן וְלֹא יִרְדּוּ
עוֹד, אָמַר לָהֶם הַיּוֹם לֹא תִמְצָאֻהוּ. מַה
תִּלְמוּד לִזְמַן הַיּוֹם, הַיּוֹם לֹא תִמְצָאֻהוּ אֲבָל
מִחֶר תִּמְצָאֻהוּ: כּוּבִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת.
שַׁבַּת הוּא, הֶמֶן לֹא יִהְיֶה בּוֹ, וְלֹא בָּא הַכְּתוּב

מִמֶּנּוּ בַּיּוֹם, בִּשְׁלוּ הַיּוֹם. לְשׁוֹן אִפְיָה נּוֹפֵל
בְּלָחֶם, וְלְשׁוֹן בִּשְׁוֹל בְּתִבְשִׁיל: לְמִשְׁמֶרֶת.
לְגִנְזָה: כְּמַא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכָלְהוּ הַיּוֹם כִּי
שַׁבַּת הַיּוֹם. שְׁחִרִית שְׁהִיו רְגִילִים לְצִאתָא
וְלִלְקוּט, בָּאוּ לְשֹׂאוֹל אִם נִצָּא אִם לֹא, אָמַר
לָהֶם אֵת שְׁבִידְכֶם אֲכָלוּ. לְעֶרֶב חֲזְרוּ לְפָנָיו

וְזֶלֶק הַדְּקִדּוֹק: כְּמַא אֲשֶׁר תֹּאפּוּ אִפּוּ. לְשׁוֹן צוּרִי וְהָאֵלֶּף בְּצִירִי (מַהֲרִי"ב):

תפסיר רס"ג

ואלֹהִים אֱלֹסֶאבַע. סבת לא יכון
פיה: כז) פִּלְמָא כָאן פִּי אֱלֹהִים
אֱלֹסֶאבַע. כִּרְג אָנַס מִן
אֱלֹקִים לִילְתָקִטוֹן. פִּלְם יָגִדוּ
שִׁיָּא: כח) פִּקְאֵל אֱלֹלָה לְמוֹסִי.
אֱלִי כִם קֵד אֲבִיתָם. אֵן תַּחֲפִצוּ
יִצְאִיא וְיִשְׂרָאִיעִי: כט) אֲנִצְרִו.
אֵן אֱלֹלָה קֵד אַעֲטֹאכֶם שְׂרִיעָה
אֱלֹסֶבַת. לְדִאֲלֹךְ הוּ מַעֲטִיכֶם.
פִּי אֱלֹהִים אֱלֹסֶאבַדִּס טַעֲאִם
יוֹמִין, פִּלְגִלֶס כָּל אֲמִר מְכֹאנָה.
וְלֹא יִכְרֹג אַחַד מִן מוֹצְעָה פִּי
אֱלֹהִים אֱלֹסֶאבַע: ל) פִּאֲסֶבַת
אֱלֹקִים פִּי אֱלֹהִים אֱלֹסֶאבַע:

שָׁתָא יוֹמִין תִּלְקָטוּנִיָּה. וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה.
שָׁבַתָא לֹא יְהִי בֵּיה: כז) וַיְהִי בַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי יִצְאוּ מִן־הָעַם
לִלְקֹט וְלֹא מִצְאוּ: וְהָיָה בְיוֹמָא
שְׁבִיעָאָה. נִפְקוּ מִן עַמָּא לְמִלְקֹט. וְלֹא
אֲשַׁכְחוּ: ס) וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה עַד־אַנָּה מֵאַנְתֶּם
לִשְׁמֹר מִצְוֹתַי וְתוֹרֹתַי:
וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה. עַד אֲמַתִּי אֶתּוֹן מְסַרְבִּין.
לְמִטְר פְּקוּדֵי וְאוֹרִיתַי: כט) רְאוּ בִּי־
יְהוָה נָתַן לָכֶם הַשַּׁבָּת עַל־כֵּן הוּא נָתַן לָכֶם
בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לֶחֶם יוֹמִים שְׁבוּ | אִישׁ תַּחְתָּיו אֶל־
יִצְא אִישׁ מִמָּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי: חזו). אֲרִי יְיָ יְהִי לְכוֹן
שָׁבַתָא. עַל כֵּן. הוּא יְהִיב לְכוֹן. בְּיוֹמָא שְׁתִּיתָאָה לְחִים תִּרִין יוֹמִין.
תִּיבוּ אָנֹשׁ תַּחְתּוֹתָהּ. לֹא יִפּוֹק אָנֹשׁ. מֵאַתְרִיהָ בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה:
ל) וַיִּשְׁבְּתוּ הָעָם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי: וּשְׁבַתוּ עַמָּא בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה:

— רס"י —

אֵלָא לְרִבּוּת יוֹם הַכַּפּוּרִים וַיְמִים טוֹבִים: בְּכָל עֶרֶב שַׁבָּת לֵתַת לָכֶם לֶחֶם יוֹמִים:
כח) עַד אָנָּה מֵאַנְתֶּם. מִשְׁלַל הַדְּיוּט הוּא. בְּהַדְּי
הוֹצֵא לְקִי כְּרָבָא. עַל יְדֵי הַרְשָׁעִים מִתְגַּנֵּין
הַכְּשָׁרִין: כט) רְאוּ. בְּעֵינֵיכֶם כִּי ה' בְּכַבּוּדוֹ
מִזְהִיר אֶתְכֶם עַל הַשַּׁבָּת. שְׁהִירִי נִס נַעֲשֶׂה
זֶלְק הַרְקָדוֹק: וַיִּשְׁבְּתוּ הָעָם וכו'. הַגִּירָסָא בְּתַרְגּוּם כַּת"י וּשְׁבַתוּ עַמָּא. תַּרְגּוּם כֵּן וְלֹא תַּרְגּוּם
וְנַחוּ, לְהִיּוֹת כִּי יָדוּעַ כִּי כָל הָעָם שְׁבַמְקָרָא אִינוּ אֵלָא עֶרֶב רַב כְּאִז"ל וּבְעֶרֶב רַב לֹא יִצְדָּךְ לְשׁוֹן
מְנוּחָה רַק לְשׁוֹן בְּטִלָּה מִמְּלָאכָה וְכַעֲנִין שְׁבַתוֹן יִהְיֶה לְאַרְץ כִּי לֹא הִנְחִילוּ יֵת' לְמְנוּחָה
נַפְשִׁית רַק לְעַמּוּ יִשְׂרָאֵל. וּמִצְאָתִי לְרֹאשֵׁינִים קְדָמוֹנִינוּ ע"ה בְּפִירוּשׁ פְּרָקִי רַבִּינוּ הַקְדוּשׁ פְּרָק
הַשְּׁלִישָׁה וז"ל בְּלִשׁוֹן עֶרְבִית וְאַעֲלֵם אֵן מְנוּחַת שַׁבָּת מְכַאֲנָה לְמְנוּחַת חוֹל אִד פִּיה קְדוּשָׁה

תפסיר רס"ג

לא) וְסָמָא אֶל אִסְרָאִיל אֲסֻמָּה
אֱלֹמֶן. וְהוּ כַּבְּזָר אֶלְכַּבְּזָרָה
אֲבִינִי. וְטַעְמָה כְּקֻטְאִין בְּעֵסֶל:
לב) פֶּקֶדֶל מוֹסִי. הָדָא אֶלְאֻמֶּר
אֶלְדִּי אֶמֶר אֱלִלָה בַּה. מִל
אֶלְמֶרְזָבָאן מְנָה. יְכוֹן מַחְפּוּצָא
לְאִגִּיאלְכֶם. לְכִי יִנְצִירוֹן
אֶלְטַעָאם אֶלְדִּי אֲטַעְמַתְכֶם פִּי

לֹא וַיִּקְרָאוּ בֵּית-יִשְׂרָאֵל
אֶת-שְׁמוֹ מִן וְהוּא כְּזָרַע
גֹּד לֶבֶן וְטַעְמוֹ כְּצִפְיֹת
בְּדָבָשׁ: וקרו בית ישראל. ית שְׁמִיה
מִנָּא. וְהוּא. כְּכַר זָרַע גֹּדָא חִיּוֹר.
וְטַעְמִיה כְּאַסְקְרִיטוֹן בְּדָבָשׁ:

לב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר

אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה מִלֹּא הָעֹמֶר מִמֶּנּוּ לְמִשְׁמֶרֶת
לְדֹרֹתֵיכֶם לְמַעַן יֵרְאוּ אֶת-הֵלֶלֶם אֲשֶׁר
הָאֵכֵלְתִּי אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: וַאֲמַר מֹשֶׁה. דִּין פִּתְגָמָא דְּפִקִּיד יִי. מְלִי עוֹמְרָא
מִנִּיה. לְמַטָּרָא לְדִרְיֹכוֹן. בְּדִיל דִּיחֲזוֹן יֵת לַחֲמָא. דְּאוֹכִילִית יִתְכוֹן

• רש"י •

לְדֹרֹתֵיכֶם. בִּימֵי יִרְמְיָהוּ כְּשֶׁהָיָה יִרְמְיָהוּ
מוֹכִיחָם, לָמָּה אֵין אַתֶּם עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה
וְהֵם אוֹמְרִים נִגִּיחַ מִלֹּאכְתָּנוּ וְנַעֲסוֹק
בַּתּוֹרָה, מִהִיכָן נִתְפָּרְנָס, הוֹצִיא לָהֶם צִנְצָנֹת
הֶמֶן וְאָמַר לָהֶם (יִרְמִיָּה 3 לא) הַדּוֹר אַתֶּם רְאוּ
דָּבָר הַזֶּה, שָׁמְעוּ לֹא נֶאֱמַר אֲלֵא רְאוּ בְּזֹה
נִתְפָּרְנָסוּ אַבּוֹתֵיכֶם, הִרְבָּה שְׁלוּחִין יֵשׁ לוֹ
לְמָקוֹם לְהִכִּין מִזֶּן לִירְאָיו:

סוֹפְרִים, וַעֲיָקְרוּ שְׁלֻמְקָרָא עַל לֹקְטֵי הֶמֶן
נֶאֱמַר: לֹא וְהוּא כְּזָרַע גֹּד לֶבֶן. עֲשֹׁב שְׁשֻׁמוֹ
חֲלִימִדִּי"ס [כּוֹסְבָּר] וְזָרַע שְׁלוֹ עֲגוּל וְאִינוּ לֶבֶן,
וְהֶמֶן הָיָה לֶבֶן, וְאִינוּ נִמְשָׁל לְזָרַע גֹּד אֲלֵא
לְעִנְיָן הָעֲגוּל כְּזָרַע גֹּד הָיָה, וְהוּא לֶבֶן:
כְּצִפְיֹת. כְּצֶק שְׁמִטְגִּין אוֹתוֹ בְּדָבָשׁ
וְקוֹרִין לוֹ אֶסְקְרִיטוֹן בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה וְהוּא
תִּרְגוּם שֶׁל-אַנְקְלוֹס: לֹא לְמִשְׁמֶרֶת. לְגִנְיָה:

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: וּבִרְכָּה וְלֹא יִצְהַר עֵצֶם דַּאֲלָךְ אֵלְדָּה אֵלְא עַנֵּד אֶלְמִדְרַכִּין לְקוֹלָהֶם [תִּרְגוּם: וְדַע
שְׁמִנּוּחַת שְׁבַת נִבְדֵּלַת מִמִּנּוּחַת חוֹל מִשּׁוּם שִׁישׁ בַּה קְדוּשָׁה וּבִרְכָּה. וְלֹא יִתְגַּלֶּה גּוֹדֵל אוֹתוֹ
תַּעֲנוּג אֵלְא אֲצֵל הַמִּשְׁכִּילִים כְּאִמְרָם] וַיִּנּוּחוּ בָּם כֹּל יִשְׂרָאֵל אוֹהֲבֵי שְׁמִיךְ. עַכְ"ל מִכּוֹן לִמָּה
שְׁכַתְּבֵנוּ וְדוֹק, וְאִם יִחְלֹק הַחֹלֶק דְּלֹא מִיִּירֵי עַל הָעֶרֶב רַב, נִשְׁיִבְנוּ דְּכֹל הַמִּקְרָאוֹת מִתִּרְגוּם שְׁבַת
כְּלִשׁוֹן הַמִּקְרָא וְאִפִּילוּ הַכִּי שֵׁם אֵין לְהַקְפִּיד כִּי סִמוּךְ לוֹ שֵׁם הַשֵּׁם שְׁבַת לַה' אֱלֹהֶיךָ שְׁבַת לַה'.
וּבִפְסוּק שְׁבַת וַיִּנְפֹּשׁ תִּרְגוּם שְׁבַת וְנַח הִנֵּה מִבּוֹאֵר כִּי אֵין תִּרְגוּם וְנַח כִּי אִם עַל תִּיבַת וַיִּנְפֹּשׁ
שְׁבַת מִקְרָא. אֵיךְ שִׁיחִיה תִּיבַת שְׁבַת שׁוֹה בְּלִה"ק וּבִתְרִגוּם. וַעֲיִין בְּסִפְרָא עֲקִידָה פִּרְשֵׁת בְּרִאשִׁית
וּדְבָרֵינוּ יִסְפִּיק לְכֹל מַה שְׁכַתְּבֵנוּ וְדוֹק:

תפסיר רס"ג

אלפר. חין אכירגתכם מן בלד
מצר: לג) פקאל מוסי' להרון.
כיד ברנייה ואחדה. ואגעל
פיהא מל אלמרוזבאן מנא.
וצעה בין ידי אללה. מחפוצא
לאגיאלכם: לד) כמא אמר
אללה מוסי'. וצעה הרון. בין
ידי אלשהאדה מחפוצא:
לה) ובני אסראיל. אכלו אלמן
ארבעין סנה. אלי' דכילדם
אלי' בלד עאמר. אכלוה אלי'
דכילדם. אלי' טרף בלד

במדברא. באפקותי יתכון מארעא
דמצרים: לג) ויאמר משה
אל-אהרן קח צנצנת אחת
ותן-שמה מלא-העמר מן
והנח אתו לפני יהוה
למשמרת לדרתיהם: ואמר
משה לאהרן. סב צלוחית חדא. והב תמן
מלי עומרא מנא. ואצנע יתיה קדם יי.
למטרא לדריכון: לד) באשר צוה

יהוה אל-משה ויניחהו אהרן לפני העדת
למשמרת: כמא דפקיד יי למשה. ואצנעיה אהרן. קדם
סהדותא למטרא: לה) ובני ישראל אכלו את-המן
ארבעים שנה עד-באם אל-ארץ נושבת
את-המן אכלו עד-באם אל-קצה ארץ פנעו:
ובני ישראל. אכלו ית מנא ארבעין שנין. עד דעלו לארע יתיבתא.

• רס"י •

שאותה שבועבר הירדן מישבת וטובה,
שנאמר (דברים ג כב) אעברה נא ואראה את
הארץ הטובה אשר בעבר הירדן, ותרגום
של נושבת יתבתא, רצה לומר מישבת:
אל קצה ארץ פנעו. בתחלת הגבול, קדם
שעברו את הירדן, והוא ערבות מואב.
נמצאו מכחישין זה את זה, אלא בערבות
מואב בשמת משה בשבעה באדר פסק המן
מליד, ונסתפקו ממן שלקטו בו ביום עד
שהקריבו העמר בששה עשר בניסן, שנאמר

לג צנצנת. צלוחית של-חרס, בתרגומו:
והנח אתו לפני ה'. לפני הארון, ולא נאמר
מקרא זה עד שנבנה אהל מועד, אלא
שנכתב כאן בפרשת המן: לכ ארבעים שנה.
והלא חסר שלשים יום, שהרי בחמשה עשר
באדר ירד להם המן תחלה, ובחמשה עשר
בניסן פסק, שנאמר (יחזק כ יז) וישבת המן
ממחרת, אלא מגיד שהעונות שהוציאו
ישראל ממצרים טעמו בהם טעם מן:
אל ארץ נושבת. לאחר שעברו את הירדן

תפסיר רס"ג

פנעאן: לו) ופאן אלמורזבאן
 עשר אלויבה: יז א) תם רחל.
 גמאעה' בני אסראיל מן בריה'
 סין. פי מראחלהם עלי קול
 אלה. ונזלו פי רפידים. ולם
 יכון מאא ללקום לזשרבון:
 ב) פכיאצם אלקום מוסי.
 וקאלו אעטנא מאא ונשרב.
 קאל להם מוסי. מא
 תכיאצמוני. ומא תגרבון
 אלה: ג) ולמא עשש תם
 אלקום לאלמא. תד'מרו עלי
 מוסי. וקאלו לה. לם
 אצעדתנא מן מצר. לתקתלנא
 ובנינא ומואשינא באלעשש:

ית מנא אכלו. עד דאתו. לסיפי ארעא
 דכנען: לו **והעמר עשרית**

האיפה הוא: ועומר. חד מן

עשרא בתלת סאין הוא: פ **(שביעי)**

שביעי בספר תנ"ך א **ויסעו כל-**

עדת בני-ישראל ממדבר-

סין למסעיהם על-פי יהוה

ויחנו ברפידים ואין מים

לשתת העם: ונטלו. כל פנשתא

דבני ישראל ממדברא דסין. למטלניהון

על מימרא דיי. ושרו ברפידים. ולית

מיא למשתתי עמא: ב **וירב העם עם-משה ויאמרו**

תנו-לנו מים ונשתה ויאמר להם משה מה-

תריבון עמדי מה-תנסון את-יהוה: ונצא עמא עם

משה. ואמרו. הבו לנא מיא ונשתתי. ואמר להון משה. מא נצן אתון

עמי. מא מנסן אתון קדם יי: ג **ויצמא שם העם**

למים וילן העם על-משה ויאמר למה זה

העליתנו ממצרים להמית אתי ואת-בני

— רס"י —

ארבעים ושלש ביצים וחמש ביצה והוא
 שיעור לחלה ולמנחות:

ד ז מה תנסון. לומר היוכל לתת מים
 בארץ ציה:

(יכושט כ יא) ויאכלו מעבור הארץ ממחרת
 הפסח: לו עשרית האיפה. האיפה שלש
 סאין. והסאה ששה קבין והקב ארבעה לוגין
 והלוג שש ביצים נמצא עשירית האיפה

תפסיר רס"ג

וְאֶת־מִקְנִי בַּעֲמָא: וְצִהִי תִמָּן
עָמָא לְמִיָּא. וְאַתְרָעַם עָמָא עַל מֹשֶׁה.
וְאָמַר. לְמָא דִּנָּן אֲסִיקְתָּנָא מִמְּצָרִים.
לְקַטְלָא יְתִי. וְיָת בְּנֵי וְיָת בְּעִירִי
בְּצִהוּתָא: ^ה וַיַּצַּעַק מֹשֶׁה אֶל־
יְהוָה לֵאמֹר מָה אֲעֲשֶׂה
לְעַם הַזֶּה עוֹד מְעַט
וְסִקְלָנִי: וְצִלִּי מֹשֶׁה קָדָם יי לְמִיָּמַר.

ד) פִּצְרֵךְ מוֹסִי אֱלֹהֵי אֱלֹהֵי
קִאִילָא. מָא אֲצִנַּע בְּהוֹלָאֵי
אֱלֹקִים. עַן קִלִּיל וְרִגְמוּנֵי:
ה) פִּקְאֵל אֱלֹהֵי לֹה. מֶר בֵּין יְדֵי
אֱלֹקִים. וְכִד' מַעַד מִן
מְשִׁאֲכִידֵם. וְעֲצֹאךְ אֱלֹדִי
צִרְבַת בְּהָא אֱלִנִּיל. כְּדִהָא
בִּידֵךְ וְאַמִּי: ו) הָאֲנָא מוֹקֵף
דְּלִילָא בֵּין יְדִיד עֲלִי אֱלֻצְוָאן פִּי
חֲרִיב. פִּאֲצִרְבִּי אֱלֻצְוָאן. יכ' רִג
מִנָּה מָאָּא יִשְׁרָבוּה אֱלֹקִים.

מָא אֲעֵבִיד לְעָמָא הַדִּין. עוֹד זְעִיר פּוֹן
וְרִגְמוּנֵי: ^ה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם
וְקַח אִתְּךָ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמַטְּךָ אֲשֶׁר הִכִּיתָ בּוֹ
אֶת־הַיָּאֵר קַח בְּיָדְךָ וְהִלַכְתָּ: וְאָמַר יי לְמֹשֶׁה. עֲבֹר
קָדָם עָמָא. וּדְבַר עִמָּךְ מִסְבֵּי יִשְׂרָאֵל. וְחוֹטְרֵךְ. דְּמַחֲתִיתָא בֵּיה יָת נַהֲרָא.
סב בִּידֵךְ וְתִיזִיל: ^ה הִנְנִי עֹמֵד לִפְנֶיךָ שָׁם | עַל־הַצּוּר
בְּחֹרֵב וְהִכִּיתָ בַּצּוּר וַיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׁתָה
הָעָם וַיַּעַשׂ כֵּן מֹשֶׁה לְעֵינֵי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: הָאֲנָא
קָאִים קִדְמָךְ תִּמָּן עַל טַנְרָא בְּחֹרֵב. וְתַמְחִי בְּטַנְרָא. וַיִּפְקֹן מִנִּיהָ.

— רס"י —

הַיָּאֵר, אֱלָא שְׁהִיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים עַל הַמַּטָּה
שְׁאִינוּ מוֹכֵן אֱלָא לְפָרְעֻנוּת, בּוֹ לִקְה פִּרְעָה
וּמִצְרִים כַּמָּה מִכּוֹת בְּמִצְרִים וְעַל הַיָּם, לְכֵן
נֶאֱמַר אֲשֶׁר הִכִּיתָ בּוֹ אֶת הַיָּאֵר, וְרָאוּ עֲתָה
שְׂאֵף לְטוֹבָה הוּא מוֹכֵן: וְהִכִּיתָ בַּצּוּר. עַל
הַצּוּר לֹא נֶאֱמַר אֱלָא בַּצּוּר, מִכָּאן שֶׁהַמַּטָּה
הִזָּה שְׁלִמִין דְּבַר חֹזֶק וְשִׁמוֹ סִנְפְּרִינוֹן וְהַצּוּר

ז עוֹד מְעַט. אִם אֲמַתִּין עוֹד מְעַט וְסִקְלָנִי:
כ עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם. וְרָאָה אִם יִסְקָלוּךְ, לְמָה
הוֹצֵאתָ לָעוֹ עַל בְּנֵי: וְקַח אִתְּךָ מִזִּקְנֵי
יִשְׂרָאֵל. לְעֵדוֹת שְׁיִרְאוּ שְׁעַל יָדֶךָ הַמַּיִם
יוֹצְאִים מִן הַצּוּר, וְלֹא יֵאמְרוּ מַעֲשֵׂנוֹת הָיוּ שָׁם
מִיָּמֵי קָדָם: וּמַטְּךָ אֲשֶׁר הִכִּיתָ בּוֹ אֶת
הַיָּאֵר. מָה תִּלְמוּד לֹאמֹר אֲשֶׁר הִכִּיתָ בּוֹ אֶת

תפסיר רס"ג

פִּצְנַע כְּדִיאָךְ. בְּחִצְרָהּ שִׁיּוּךְ
אֶל אִסְרָאֵל: (ז) פֶּסֶם דִּיאָךְ
אֶלְמוּצֵעַ. דִּיז אֶלְמִחְנָה
וּאֶלְצִוּמָה. עֲלִי מָא כִּיאֶצֶם
בְּנֵי אִסְרָאֵל. וְאֶמְתַּחֲנוּ אֶלְלָה
קִאִילִין. הֵל מוּגוּד נֹר אֶלְלָה פִי
מָא בִּינָנָא אִם לֹא: (ח) תִּים גֵּא
עִמְלָךְ. וְחֶאֱרַב בְּנֵי אִסְרָאֵל פִי
רְפִידִים: (ט) פֶּקֶאֶל מוּסִי
לִיהוֹשֻׁעַ אֶכְתָּאֵר לָנָא רֶגְאֵלָא.
וְאֶכְרֶג חֶאֱרַב עִמְלָךְ. גִּידָא.

מִיָּא וַיִּשְׁתִּי עָמָא. וַעֲבַד בֶּן מֹשֶׁה. לְעִינֵי
סְבִי יִשְׂרָאֵל: **וַיִּקְרָא שֵׁם
הַמָּקוֹם מִסָּה וּמְרִיבָה עַל-
רִיב | בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל
נִסְתָּם אֶת-יְהוָה לֵאמֹר
הִישׁ יְהוָה בְּקִרְבָּנוּ אִם-
אֵין:** וקרא שְׁמִיה דְּאֶתְרָא. נְסִיתָא
וּמִצּוֹתָא. עַל דְּנִצּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְעַל
דְּנִסִּיאוּ קִדָּם יִי לְמִימְרָא. הָאִית שְׂכִינְתָא

דִּיִּי. בִּינָנָא אִם לֹא: **פ | וַיָּבֹא עִמְלָךְ וַיִּלָּחֶם
עִם-יִשְׂרָאֵל בְּרִפְיָדָם: וְאַתָּא עִמְלָךְ. וְאַגִּית קִרְבָּא עִם
יִשְׂרָאֵל בְּרִפְיָדָם: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-יְהוֹשֻׁעַ
בַּחֲר-לָנוּ אַנְשִׁים וַיָּצֵא הֵלָחֶם בְּעִמְלָךְ מִחֹר**

— רס"י —

וּכְבוֹד חֶבְרָךְ כְּמוֹרָא רִבָּךְ, מִנִּין שְׁנֵאֲמָר
(בְּמִדְבָּר יב יא) וַיֹּאמֶר אֶהְרֹן אֶל מֹשֶׁה בִּי אֲדֹנִי
וְהִלָּא אֶהְרֹן גְּדוֹל מֵאֲחִיו הָיָה וְעוֹשֶׂה אֶת
חֲבֵרֹךְ כְּרָבֹךְ. וּמוֹרָא רִבָּךְ כְּמוֹרָא שְׁמִים מִנִּין,
שְׁנֵאֲמָר (שס יא כח) אֲדֹנִי מֹשֶׁה כָּלֵאֲמָ, כָּלֵם מִן
הָעוֹלָם, חֲיִיבִין הֵם כָּלֵיה, הַמוֹרָדִים בָּךְ, כָּאֵלוּ
מִרְדּוֹ בְּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: **וַיָּצֵא הֵלָחֶם. יָצָא**
מִן הָעֵנָן וְהֵלָחֶם בּוֹ: **מִחֹר.** בַּעַת הַמִּלְחָמָה
אֲנָכִי נֶצֶב: **בַּחֲר לָנוּ אַנְשִׁים.** גְּבוּרִים וִירָאִי
חֲטָא שְׁתַּהֲא זְכוּתָן מְסִיעָתָן. דְּבַר אַחֵר בַּחֲר
לָנוּ אַנְשִׁים שִׁיּוּדְעִין לְבַטֵּל כְּשָׁפִים לְפִי שְׂבָנִי
עִמְלָךְ מְכַשְׁפִּין הִיוּ: **וַיִּמְשָׁה אֶהְרֹן וַחֲוֹר.**
מִכָּאן לַתַּעֲנִית שְׁעָרִיכִים שְׁלִשָּׁה לַעֲבוּר לְפָנֵי

נִבְקַע מִפְּנֵיו: **וַיָּבֹא עִמְלָךְ** וְגו'. סְמָךְ פְּרָשָׁה
זו לְמִקְרָא זֶה, לֹאמַר תְּמִיד אֲנִי בִּינִיכֶם וּמִזְמָן
לְכָל צָרְכֵיכֶם, וְאַתֶּם אוֹמְרִים (פסוק ז) הִישׁ ה' **ה'**
בְּקִרְבָּנוּ אִם אֵין, חֲיִיכֶם שְׁהַפְּלֵב בָּא וְנוֹשֶׁף
אֲתָכֶם וְאַתֶּם צוֹעֲקִים אֵלַי וְתַדְעוּן הִיכָן אֲנִי.
מִשָּׁל לְאָדָם שְׁהַרְפִּיב בְּנוֹ עַל כְּתָפוֹ וַיָּצֵא
לְדִרְךָ, הָיָה אוֹתוֹ הַבֶּן רוֹאֶה חֶפֶץ וְאוֹמֵר,
אָבָא טוֹל חֶפֶץ זֶה וְתֵן לִי, וְהוּא נוֹתֵן לוֹ, וְכֵן
שְׁנִיָּה וְכֵן שְׁלִישִׁית, פִּגְעוּ בְּאָדָם אֶחָד, אָמַר לוֹ
אוֹתוֹ הַבֶּן רְאִיתָ אֶת אָבָא. אָמַר לוֹ אָבִיו אֵינְךָ
יודֵעַ הִיכָן אֲנִי, הַשְׁלִיכוּ מֵעָלָיו וּבָא הַפְּלֵב
וַיִּשְׁכּוּ: **ט בַּחֲר לָנוּ.** לִי וְלָךְ, הַשְׁוֶהוּ לוֹ, מִכָּאן
אָמְרוּ יְהִי כְבוֹד תְּלִמִּידְךָ חֲבִיב עָלֶיךָ כְּשִׁלְךָ

תפסיר רס"ג

אֲנֹכִי נֹעַב עַל-רֹאשׁ
הַגִּבְעָה וּמִטָּה הָאֱלֹהִים

בְּיָדַי: וְאָמַר מֹשֶׁה לַיהוָה בְּחַר לָנָא

גּוֹבֵרִין. וּפֹק אֲגִיחַ קָרְבָּא בְּעַמְלָק. מַחֲר.
אֲנִי קָאִים עַל רִישׁ רַמְתָּא. וְחוּטְרָא
דְּאֶתְעִבִּידוּ בֵּיהּ נִסִּין מִן קֳדָם יי בְּיָדַי:

וַיַּעַשׂ יְהוָה כַּאֲשֶׁר

אָמַר-לוֹ מֹשֶׁה לְהַלָּחֵם

בְּעַמְלָק וּמֹשֶׁה אֶהְרֹן וְחוּר

עָלוּ רֹאשׁ הַגִּבְעָה: וַעֲבַד

יְהוָה. כְּמָא דְאָמַר לִיה מֹשֶׁה. לְאִגְחָא קָרְבָּא בְּעַמְלָק. וּמֹשֶׁה אֶהְרֹן

וְחוּר. סְלִיקוּ לְרִישׁ רַמְתָּא: וְהָיָה כַּאֲשֶׁר יֵרִים מֹשֶׁה

יָדוֹ וְגִבְרַת יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר יִנִּיחַ יָדוֹ וְגִבְרַת עַמְלָק:

וְהָיָה כִּד מָרִים מֹשֶׁה. יְדוּהִי מִתְגַּבְּרִין דְּבֵית יִשְׂרָאֵל. וְכִד מִנְחָה יְדוּהִי

מִתְגַּבְּרִין דְּבֵית עַמְלָק: וַיִּדֹּי מֹשֶׁה כְּבָדִים וַיִּקְחוּ-

אֶבֶן וַיִּשְׁיִמוּ תַּחְתָּיו וַיֵּשֶׁב עָלֶיהָ וְאֶהְרֹן וְחוּר

תַּמְכוּ בְּיָדָיו מִזֶּה אֶחָד וּמִזֶּה אֶחָד וַיְהִי יָדָיו

אֲנִי וְאִקְוָה עָלַי רֹאשׁ אֲלִיפָאע.
וְאֲלִעְצָא אֲלֵתִי אֲמַר אֱלֹהִי
בְּהָא פִי יָדַי יי פְּצִנֵּעַ יְהוָה.
כְּמָא קָאֵל לֵה מוֹסִי. אֵן יַחְאֲרַב
עַמְלָק. וּמוֹסִי וְהָרֹן וְחוּר. צְעִדוּ
אֲלֵי רֹאשׁ אֲלִיפָאע: יא פְּכָאֵן
מוֹסִי. כְּמָא יִרְפַּע יְדֵהּ יִגְלַב אֵל
אִסְרָאֵל. וְכְמָא יַחְטָא יִגְלַב
אֵל עַמְלָק: יב וְלִמָּא תִקְלָתָא
יָדַי מוֹסִי. אֲכִידוּ חָגֵר.
פְּצִיירֹתָא תַּחְתָּהּ וְגִלְסַת עֲלֶיהָ.
וְהָרֹן וְחוּר יִסְגִּדָּא יָדֵיהּ. אֶחָד
הֶמָּא יִמְנֶה וְאֲלֵאכִיר יִסְרֶה.

• כס"י •

הַתְּבָה, שְׂבַתְעִנִּית הָיוּ שְׂרוּיִם: חוּר. בְּנָה
שְׁלִי-מָרִים הָיָה וְכָלֵב בְּעִלָּה: יא כַּאֲשֶׁר יֵרִים
מֹשֶׁה יָדוֹ. וְכִי יָדָיו שְׁלִי-מֹשֶׁה נּוֹצְחוֹת הָיוּ
הַמְלָחָמָה וְכִי כְּדֵאִיתָא בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה (כט ט):
יז וַיִּדֹּי מֹשֶׁה כְּבָדִים. בְּשָׁבִיל שְׁנַתְעִצֵּל
בְּמִצְוֶה וּמִנְחָה אַחֲרֵי תַּחְתָּיו, נִתְיַקְרוּ יָדָיו:

וַיִּקְחוּ. אֶהְרֹן וְחוּר: אֶבֶן וַיִּשְׁיִמוּ תַּחְתָּיו.
וְלֹא יָשָׁב לוֹ עַל כֵּר וְכִסֵּת. אֲמַר יִשְׂרָאֵל
שְׂרוּיִין בְּצַעַר, אִף אֲנִי אֶהְיֶה עִמָּהֶם בְּצַעַר:
וַיְהִי יָדָיו אֲמוּנָה. וַיְהִי מֹשֶׁה יָדָיו בְּאֲמוּנָה
פְּרוֹשׁוֹת הַשָּׁמַיִם בְּתַפְלָה גְּאֻמָּה וְנִכְוָנָה:
עַד בֹּא הַשָּׁמֶשׁ. שְׁהָיוּ עֹמְלָקִים מְחַשְׁבִּין אֶת

תפסיר דס"ג

פכאנתא ידיה. מחצונתאן אלי
מגיב אלשומס: יג) פכדד
יהושע. עמלק וקומה בחד
אלסיף: יד) פקאל אללה למוסי.
אכתב הד'ה ד'כר פי כתאב.
ואתלה עלי יהושע. פאני
סאמחו ד'כר עמלק. מן תחת
אלסמא: טו) פכנא מוסי
מד'בחא. וסמאה אללה עלמי:

אמונה עד-בא השמש: וידי
משה יקרא. ונסיבו אבנא. ושויו
תחותיה ויתב עליה. ואהרן וחור סעידין
בידוהי. מכא חד ומכא חד. והואה
ידוהי. פריסן בצלו עד דעל שמשא:
ויחלש יהושע את-
עמלק ואת-עמו לפי-חרב:
ותבר יהושע. ית עמלק וית עמיה

לפתגם דחרב: **פ מפעיר** ויאמר יהוה אל-משה
כתב זאת זכרון בפספר ושים באזני יהושע
כי-מחה אמהך את-זכר עמלק מתחת
השמים: ואמר יי למשה. כתוב דא דוכרנא בספרא. ושו קדם
יהושע. ארי ממחא אמחי ית דוכרניה דעמלק. מתחות שמיא:
ויבן משה מזבח ויקרא שמו יהוה | נסי:
ובנא משה מדבחא. ופלח עלוהי קדם יי דעבד ליה נסין: *
ויאמר כי-יד על-בס יה מלחמה ליהוה

*גזרא אלף פסוקים

— רש"י —

את ישראל לארץ: כי מחה אמהך. לכך
אני מזהירך בן. כי חפץ אני למחות:
טו ויקרא שמו. שלמזבח: ה' נסי. הקדוש
ברוך הוא עשה לנו כן נס גדול, לא
שלמזבח קרוי ה', אלא המזכיר שמו
שלמזבח וזכר את הנס שעשה המקום, ה'
הוא נס שלנו: טו ויאמר. משה: כי יד על
בס יה. ידו של-הקדוש ברוך הוא הרמה
לשבע בבסאו להיות לו מלחמה ואיבה
בעמלק עולמית, ומחו בס, ולא נאמר בסא.

השעות באצטרולוגיאה באינו שעה הם
נוצחים, והעמיד להם משה חמה וערבב את
השעות: יג ויחלש יהושע. חתר ראשי
גבוריו ולא השאיר אלא חלשים שבהם ולא
הרגם כלם, מכאן אנו למדין שעשה על פי
הדבור שלשכניה: יד כתב זאת זכרון. שבא
עמלק להזדוג לישראל קדם לכל האמות:
ושים באזני יהושע. המכניס את ישראל
לארץ, שיצוה את ישראל לשלם לו את
גמולו, כאן נרמז לו למושה שיהושע מכניס

שימן המור (ט) בס יה. המנהג להפריד ביניהם.

תפסיר רס"ג

טז) קאל. אן אלאזלי אקסם
באלפרסי. אן תכון ללה חרב פי
עמלק. גיל בעד גיל:
דעתיד דיתגח קרבא קדם יי בדבית עמלק. לשיציותהון

מדר עמלק: פ פ פ

ק"ו פיסוקים סימן סנאה

רש"י

ואף השם נחלק לחציו, נשבע הקדוש ברוך
הוא שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד
שימחה שמו של-עמלק בלו, וכשימחה שמו
יהיה השם שלם והכסא שלם, שנאמר
(תהלים ט ז) האויב תמו חרבות לנצח, והו
עמלק שכתוב בו (עמוס ט יא) ועברתו שמרה
נצח, (תהלים טס) וערים נתשת אבד זכרם
המה, מהו אומר אחריו (תהלים ט ח) וה'
לעולם ישב, הרי השם שלם, (תהלים טס) פונו
למשפט כסאו, הרי כסאו שלם:

חסלת פרשת בשלח

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. אשר בחר, בנביאים טובים. ורצה
בדבריהם, הנאמרים באמת. ברוך אתה יהוה. הבוחר בתורה,
במשה עבדו, וב ישראל עמו. ובנביאי, האמת והצדק: (אמין)

הפטרה דויהי בשלח

בשופטים סימן ד'

ויכנע אלהים ביום ההוא את יבין מלך-כנען לפני
בני ישראל: ותבר יי, ביום ההוא. ית, יבין מלכא
דכנען, קדם, בני ישראל: ויתלך יד בני-ישראל הלך וקשה
על יבין מלך-כנען עד אשר הכריתו את יבין
מלך-כנען: ואזלת. יד בני ישראל, אזלא ותקפא. על, יבין מלכא
דכנען. עד דשיצאו, ית, יבין מלכא דכנען: ותשר דבורה וברק

בֶּן־אֲבִינָעַם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: וְשַׁבַּחַת דְּבֹרָה. וּבָרַק, בַּר
אֲבִינָעַם, בַּעֲדָנָא הַהוּא, לְמִימַר: ׀ בַּפֶּרַע פְּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל
בְּהַתְנַדֵּב עִם בָּרְכוּ יְהוָה: כַּד מָרְדוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּאוֹרִיתָא אֲתוּ
עֲלֵיהוֹן עֲמֻמָּיָא, וּטְרִדוֹנוֹן מִקְרוֹיְהוֹן. וְכַד תָּבוּ לְמַעַבְדַּ אֲוִרִיתָא אֲתַגְּבִרוּ
אֲנוֹן, עַל בְּעָלֵי דְבְּבִיְהוֹן. תְּרִיכוֹנוֹן, מַעַל תַּחוּם אֶרֶעָא דְיִשְׂרָאֵל. בְּכִין עַל
פְּרָעוֹת תִּבְרַר סִיסְרָא וּמִשְׁרִיתִיהָ וְעַל נָסָא וּפִרְקָנָא, דְּאֲתַעְבִּיד לְיִשְׂרָאֵל.
דְּתָבוּ חֲכִימָיָא לְמַתָּב בְּבִתִּי כְּנִישְׁתָּא בְּרִישׁ גִּלְיָ וְלֹאֲלָפָא יָת עֻמָּא,
פִּתְגָמֵי אוֹרִיתָא. בְּכִין בְּרִיכוּ וְאוֹדוּ, קָדָם יְיָ: ׀ שְׁמַעוּ מְלָכִים
הָאֲזִינוּ רִזְנִים אֲנָכִי לִיהוָה אֲנָכִי אֲשִׁירָה אֲזַמְּרָ לִיהוָה
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: שְׁמַעוּ מְלָכִיָּא. אֲצִיתוּ, שְׁלֹטוֹנִיָּא. אֲמַרָא דְּבֹרָה
בְּנְבוּאָה קָדָם יְיָ, אֲנָא מְשַׁבַּחָא. מוֹדִיָּא, וּמְבָרְכָא. קָדָם יְיָ, אֱלֹהֵא
דְיִשְׂרָאֵל: ׀ יְהוָה בַּעֲצֹתָךְ מִשְׁעִיר בַּעֲדָךְ מִשְׁדָּה אֲדוּם
אַרְץ רָעָשָׁה גַם־שָׁמַיִם נָטְפוּ גַם־עֵבִים נָטְפוּ מַיִם: אוֹרִיתָךְ
דִּיהֲבַת לַהוֹן לְיִשְׂרָאֵל כַּד עֲבָרִין עֲלֶיהָ, שְׁלֹטִין בְּהוֹן עֲמֻמָּיָא. וְכַד תִּיבִין
לָהּ מִתְּגַבְּרִין אֲנוֹן, עַל בְּעָלֵי דְבְּבִיְהוֹן. יְיָ. בַּיּוֹם אֲתַגְּלִיּוֹתְךָ לְמַתְנָה
מִשְׁעִיר בְּהוֹפְעוֹת יִקְרָךְ, עַל תַּחוּמֵי אֲדוּם. אֶרֶעָא זַעַת. אֲפִי שְׁמִיָּא, מְכוּ.
אַף עֲנִיָּיָא, נִגְדוּ מִטְרָא: ׀ הָרִים נָזְלוּ מִפְּנֵי יְהוָה זֶה סִינֵי מִפְּנֵי
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: טוֹרִיָּא זַעַת, מִן קָדָם יְיָ. דִּין סִינֵי, אֲתַרְגִּיף.
סֻלִּיק תַּנְנִיָּה, כְּתַנְנָא דְּאֲתוֹנָא. מִן קָדָם, דְּאֲתַגְּלִי עֲלוּהִי. יְיָ, אֱלֹהֵא
דְיִשְׂרָאֵל: ׀ בִּימֵי שְׁמֹגַר בֶּן־עֲנַת בִּימֵי יַעֲלֹ חֲדָלוּ אֲרָחוֹת
וְהִלְכֵי נְתִיבוֹת יִלְכוּ אֲרָחוֹת עֲקֻלְקֻלוֹת: כַּד חָבוּ בַּיּוֹמֵי שְׁמֹגַר
בַּר עֲנַת, בַּיּוֹמֵי יַעֲלֹ. פֶּסְקוּ, עַדִּי אֲוִרְחָן. וְדִהוּ מְהֻלְכִין, בְּשִׁבְלִיָּא. תָּבוּ
לְמַחֵי אֲזִלִּין, בְּאוֹרְחָן מְגַנְבִין: ׀ חֲדָלוּ פְּרִזּוֹן בְּיִשְׂרָאֵל חֲדָלוּ עַד
שְׁקֻמָּתִי דְּבֹרָה שְׁקֻמָּתִי אִם בְּיִשְׂרָאֵל: חֲרוּבָא, קְרוֹי פַּצְחִיָּא.
דְּהוּאָה יִתְבֹּן, בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל. צַדִּיָּאָה, וְאַטְלָטְלוּ דִּירִיְהוֹן. עַד
דְּאֲשַׁתְּלַחִית אֲנָא, דְּבֹרָה. אֲשַׁתְּלַחִית לְאֲתַנְבָּאָה, בְּגוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל:

יִבְחַר אֱלֹהִים חֲדָשִׁים אֶז לַחֵם שְׁעָרִים מִגֵּן אֶם-יִרְאֶה
וְלִמַּח בְּאַרְבָּעִים אֶלֶף בְּיִשְׂרָאֵל: כִּד אֶתְרַעִיאוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל
לְמַפְלַח לְטַעוֹתָא חֲדָתָן דְּמִקְרִיב אֶתְעִבִּידָא, דְּלֹא אֶתְעַסְקוּ בְּהוֹן
אֲבִהֵתְהוֹן. אֲתוּ עֲלִיהוֹן עֲמִמְיָא, וּטְרַדוֹנוֹן מִקְרוּיָהוֹן. וְכִדּוּ דִּתְבוּ
לְאוֹרִיתָא, לֹא יְכִילוּ לְהוֹן. דְּכִד אֶתָּא עֲלִיהוֹן סְנֵאָה, וְעַמִּיָּה אֶחָדִי תְרִיסִין
וְרַמְחִין. בְּאַרְבַּעִין אֶלְפִין, רִישֵׁי מִשְׁרָן. לֹא יְכִילוּ לְאַגְחָא קֶרְבָּא,
בְּיִשְׂרָאֵל: יא לְבִי לְחֻקֵּי יִשְׂרָאֵל הַמִּתְנַדְּבִים בְּעַם בְּרָכוֹ
יְהוָה: אֲמַרְה דְּבוּרָה בְּנִבּוּאָה אֲנָא שְׁלִיחָא לְשַׁבְחָא, לְסַפְרֵי יִשְׂרָאֵל.
דְּכִד הָוֹת עֲקֵתָא הֵהִיא, לֹא פִסְקוּ מִלְּמַדְרֵשׁ בְּאוֹרִיתָא. וְכִדּוּ יְאִי לְהוֹן
דִּתְבִּין בְּבִתִּי בְּנִישְׁתָּא בְּרִישׁ גִּלְיָ וּמִלְפִין יֵת עֲמָא, פִּתְגָמִי אוֹרִיתָא.
וּמִבְּרִין וּמוֹדֵן, קָדַם יי: יב רַכְבִּי אֶתְנֹת צַחֲרוֹת יֹשְׁבֵי עַל-מְדִין
וְהִלְכִי עַל-דֶּרֶךְ שִׁיחוֹ: דִּהּוּ מִבְּטָלִין עֲסָקִיָּהוֹן רַכִּיבִין עַל אֶתְנָן,
דִּחְשִׁיקֵן בְּמִינֵי צִיּוּרִין. וּמִהִלְכִין, בְּכָל תַּחֲסוּם אַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל. וּמִתְבַּחְרִין,
לְמַתֵּב עַל דִּינָא. יְהוֹן אֲזִלִין בְּאוֹרְחַתְהוֹן וּמִשְׁתַּעֵן עַל גְּבוּרָן, דְּאֶתְעִבִּידָא
לְהוֹן: יג מְקוֹל מְחַצְצִים בֵּין מִשְׁאַפִּים שָׁם יִתְנוּ צִדְקוֹת
יְהוָה צִדְקַת פְּרוּזוֹנוֹ בְּיִשְׂרָאֵל אֶז יִרְדּוּ לְשַׁעְרִים עִם-יְהוָה:
מֵאַתֵּר דִּהּוּ אֲנָסִין לְהוֹן, וְנָסְבִין מָא דְּבִידְהוֹן. בֵּית מִתּוֹבַת מוֹכְסִין,
וּמְכֻנַּת לִסְטִין. עַל גְּבִין, בֵּית שְׁקִיא דְּמִיָּא. תִּמְן יוֹדוֹן, עַל זְכוּתָא דִּי. עַל
זְכוּתִיָּה דִּיתִיב קְרוֹי פְּצַחִיָּא, בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל. בְּכִין נַחְתּוּ מִפְּרִכִי תִקְפֹּא
לְמַתֵּב בְּקִרְי פְּצַחִיָּא, עַמִּיָּה דִי: יד עוֹרֵי עוֹרֵי דְבוּרָה עוֹרֵי עוֹרֵי
דְּבְרֵי-שִׁיר קוּם בָּרֶק וְשִׁבְהָ שְׁבִיךְ בֶּן-אֲבִינוּעַם: שְׁבַחִי שְׁבַחִי,
דְּבוּרָה. שְׁבַחִי וְאוֹדָא, מְלִילִי תְשַׁבְּחָא. קוּם בָּרֶק, וְשְׁבִי שְׁבִיךְ, בֶּר אֲבִינוּעַם:
טו אֶז יִרְדּוּ שְׂרִיד לְאֲדִירִים עִם יְהוָה יִרְדּוּ-לִי בְּגִבּוֹרִים:

ז'לך ה'לקדוּק: יא ה'מתנַדְּבִים. המ"ם גע'י: יב רַכְבִּי אֶתְנֹת צַחֲרוֹת. התרגום 'על אתנן דִּחְשִׁיקוּ' מגזרת מחשקים כסף. (שמות כז-יז). ומתבַּחְרִין. כן היא הגירסא בישנות, והוא עד אמרם ז"ל, זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד וכו', ופשוט: יג מְחַצְצִים. החי"ת גע'י והשוא שבצד"י נע: יד עוֹרֵי עוֹרֵי וכו'. שנים הראשונים מלרע והאחרונים לעיל (רד"ק):

שמן המזר (י) עוֹרֵי עוֹרֵי. השתיים הראשונות מלרע והשניות מלעיל.

בְּכֵן נָחִית חֹד, מִמִּשְׁדֵּיתָא דִּישְׂרָאֵל. וְתִבְר, תִּקּוּף גְּבָרִי עִמְמִיָּא. הָא לָא
מִגְבוּרָא, הָוֵת דָּא. אֱלֹהִין יִי, תִּבְר קָדָם עֲמִיָּה, תִּקּוּף גְּבָרִי סְנְאִיָּהוּן:
סד מְנִי אֶפְרַיִם שְׂרָשֶׁם בְּעַמְלָק אַחֲרִיד בְּנִימִין בְּעַמְמִיד
מְנִי מְכִיר יִרְדּוּ מַחֲקִיקִים וּמִזְבוּלָן מְשָׁכִים בְּשִׁבְט סֹפֵר:
מִדְּבִית אֶפְרַיִם. קָם יְהוֹשֻׁעַ בֶּר נֹון קְדָמוּתָא אֲגִיחַ קֶרְבָּא, בְּדִבִּית עַמְלָק.
בְּתִרְוָהִי קָם מִלְכָּא שְׂאוּל מִדְּבִית בְּנִימִין קִטִּיל יֵת דְּבִית עַמְלָק, וְאֲגִיחַ
קֶרְבָּא בְּשֹׂאֵר עִמְמִיָּא. מִדְּבִית מְכִיר. נַחְתָּו, מְרִשְׁמִין בְּקֶרְבָּא. וּמִשִּׁבְט
זְבוּלוֹן. כְּתִבִּין, בְּקִלְמוֹס דְּסֹפֵר: ^ד וְשָׂרִי בִישְׁשָׁכָר עַם-דְּבִרְהָ
וְיִשְׁשָׁכָר כֵּן בָּרַק בְּעַמְק שְׁלַח בְּרָגְלִיו בְּפִלְגֹות רְאוּבֵן
גְּדֹלִים חֲקִיקֵי-לֵב: וְרִבְרִי יִשְׁשָׁכָר, מִשְׁתַּמְעִין לְמַלִּי דְּבוּרָה. וְשֹׂאֵר
שִׁבְטָא דִּישְׁשָׁכָר, מְשַׁמְשִׁין קָדָם בָּרַק. מִשְׁתַּלְחִין בְּקֶרְוִי מִיִּשְׂרָאֵל לְכָל
אַתֵּר דְּצִרִיד לְתַמּוֹן, בְּתִשְׁלַחְתִּיהָ. בְּזִרְעִית רְאוּבֵן. סְגִיִּיאִין, נִכְלִי לְבָא:
^ה לָמָּה יֹשְׁבֵת בֵּין הַמְּשַׁפְּתִים לְשִׁמְעַ שְׂרָקוֹת עֲדָרִים
לְפִלְגֹות רְאוּבֵן גְּדֹלִים חֲקִיקֵי-לֵב: לָמָּה תִּבְתְּנוֹן, מִמִּשְׁרִית
קֶרְבָּא. לְמַתֵּב בֵּין תַּחֲוּמִיָּא לְמִשְׁמַע בְּשׁוּרָא, דָּא מִן דָּא. לְבָרַק אֲתוֹן
אֲמִרִין, דִּילֵךְ אֲנַחְנָא. לְסִיסְרָא אֲתוֹן אֲמִרִין, דִּילֵךְ אֲנַחְנָא. לְמַדַּע אִידָא
הִיא מִשְׁרִיתָא נְצַחָא בְּקֶרְבָּא, לְמַחֲוִי עֲמָה. הַכְּדִין כְּשֵׁר לְכוֹן לְמַעְבַּד,
דְּבִית רְאוּבֵן. הֵלָא יִדְעָתוֹן. דְּקִדְמוּהִי גִלְיָן, מַחֲשַׁבֵּת לְבָא: ^ו גִּלְעָד
בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן שָׁכֵן וְדָן לָמָּה יַגִּיר אֲנִיּוֹת אֲשֶׁר יֹשֵׁב לְחוּף
יַמִּים וְעַל מְפָרְצֵיו יִשְׁכְּנוּ: דְּבִית גִּלְעָד. בְּעֵבֶר דִּירְדְנָא, שְׂרוֹ.
וּדְבִית דָּן. גִּזּוּ עֲבָרוּ, יֵת יִרְדְנָא. שְׁוִיִּאוּ נִכְסִיָּהוֹן, בְּסַפִּינִיָּא. דְּבִית אֲשֶׁר. עַל
סֹפֵר יִמְמִיָּא, שְׂרוֹ. קֶרְוִי עִמְמִיָּא דְּפִגְרוֹ תִּבּוּ בְּנִנּוֹן, וִיתִיבוּ בְּהוֹן: ^ז זְבֻלוֹן
עַם חֲרָף נִפְשׁוֹ לָמוֹת וְנִפְתָּלִי עַל מְרוֹמֵי שָׂדֶה: דְּבִית
זְבוּלוֹן. לְקִבִּיל עִמְמִיָּא דְּגִדִּיפּוֹ מְסֵרוּ נִפְשָׁהוֹן לְקִטְלָא, אֲנוֹן וּדְבִית נִפְתָּלִי.
יִשְׁכַּחוּנוֹנוֹן, כָּל יִתְבִּי אֶרְעָא: ^ח בָּאוּ מְלָכִים נִלְחָמוּ אִזּוּ נִלְחָמוּ

ז'לק הדקדוק: " חקיקי". הקופין רפויות והשווא נח, וכ"כ רש"י ז"ל בפירוש:

^ח המשפּתִים. הה"א בגעיא:

מִלְכִי כִנְעַן בְּתַעֲנֹךְ עַל־מִי מִגְדּוֹ בַּעַע כֶּסֶף לֹא לָקָחוּ:
 אֹתוֹ מִלְכִּיא, אֲגִיחוֹ קָרְבָּא. בְּכִין אֲגִיחוֹ, מִלְכִי כִנְעַן. בְּתַעֲנֹךְ הוּא שָׂרָן,
 וּמִטֵּן עַל מִי מִגְדּוֹ, מִמּוֹן דְּכֶסֶף, לֹא קִבִּילוּ: ^{כב} מִן־שָׁמַיִם נִלְחָמוּ
 הַפּוֹכְבִּים מִמְּסֻלוֹתֵם נִלְחָמוּ עִם־סִיסְרָא: מִן שָׁמַיָא, אֲתַגַּח
 עִמָּהוֹן קָרְבָּא. מֵאַתֵּר דְּנִפְקִין בּוֹכְבִּיא, מִכְּבִישֵׁי דְּבִרְיָהוֹן. תַּמָּן אֲתַגַּח
 קָרְבָּא, עִם סִיסְרָא: ^{כג} נַחֵל קִישׁוֹן גְּרָפָם נַחֵל קְדוּמִים נַחֵל
 קִישׁוֹן תִּדְרֹכִי נַפְשֵׁי עֹז: נַחֵל דְּקִישׁוֹן, תִּבְרַנּוֹן. נַחֵל דְּאֲתַעְבִּידוּ
 בֵּיה נָסִין וּגְבוּרִין לְיִשְׂרָאֵל מִלְּקַדְמִין, הוּא נַחֵל קִישׁוֹן. תַּמָּן דּוֹשִׁישַׁת
 נַפְשֵׁי, קְטִילִי גְּבִרְיָהוֹן בְּתַקּוּף: ^{כד} אֲזִי הִלְמוּ עֲקֵבֵי־סוּס מִדְּהָרוֹת
 דְּהָרוֹת אֲבִירָיו: בְּכִין אֲשַׁתְּלַפָּא, טַפְרֵי סוּסוֹתָהוֹן. פְּנוּכָא דְּהָוָה
 מִפְּנִיד, קָדַם רִתְּכִי גְּבִרוֹהִי: ^{כה} אֲזִי מִרוֹז אָמַר מִלְּאָךְ יְהוָה
 אֲרוֹ אֲרוֹר יִשְׁבִּיָּה כִּי לֹא־בָאוּ לְעִזְרַת יְהוָה לְעִזְרַת יְהוָה
 בְּגִבּוֹרִים: לוֹטוּ מִרוֹז. אָמַר, נָכִיא דִּי. לוֹטוּ וְתַבְרוּ, יֵת יִתְבָּהָא. אֲרִי
 לֹא אֹתוֹ, לְסַעוּדָן עֲמִיה דִּי. לְסַעוּדָן עֲמִיה דִּי כִּד אֲגִיחַ קָרְבָּא, בְּגִבְרִיא:
^{כו} תִּבְרַךְ מְנָשִׁים יַעַל אֲשֶׁת חֶבֶר הַקִּינִי מְנָשִׁים בָּאֵהָל
 תִּבְרַךְ: תִּתְבָּרַךְ, מִבְּרַכַת נְשִׂיא טְבָתָא. יַעַל. אֲתַת, חֶבֶר שְׁלֻמָּאָה.
 כְּחָדָא מְנָשִׂיא דְּמִשְׁמָשׁוֹן בְּבִתִּי מִדְּרָשִׁין, תִּתְבָּרַךְ: ^{כז} מִים שָׂאֵל חֶלֶב
 נִתְּנָה בְּסֶפֶל אֲדִירִים הַקְרִיבָה חֲמָאָה: מִיָּא שְׂאִיל יֵתָה,
 חֶלֶבָא אֲשַׁקִּיאֵת יֵתִיה. לְמַדַּע, אִם אֵית רַעִיוֹנוֹהִי עֲלוֹהִי. בְּפִילִי גְּבִרְיָא
 קְרִיבַת לְקַדְמוֹהִי, שָׁמֶן דְּגִבְנִין: ^{כח} יָדָה לִיתֵּד תִּשְׁלַחְנָה וַיְמִינָה
 לְהִלְמוֹת עֲמָלִים וְהִלְמָה סִיסְרָא מַחֲקָה רֹאשׁוֹ וּמַחֲצָה
 וְחִלְפָה רִקְתּוֹ: יָדָה, לְסַבְתָּא אוֹשִׁישַׁת. וַיְמִינָה לְאַרְזֻפְתָּא,
 וְזֶלֶק הִדְקִדּוֹק: ^{כט} בְּתַעֲנֹךְ. הַעִי"ן בְּשׁוּא פְּשׁוּט בְּכָל סַפְרֵי תִימָן וְהִירוּשָׁלַיִם וְהוּא נַח. וְהַנּוּ"ן
 בְּפִתַח: ^ל נַחֵל קִישׁוֹן גְּרָפָם. הַתְּרָגוֹם 'נַחֵל דְּקִישׁוֹן תִּבְרַנּוֹן'. פִּי' דֶּרֶךְ הַמִּים הַנִּגְרִים בְּמִוּרָד
 כְּשֶׁהֵן שׁוֹטְפִים וַיּוֹרְדִים בְּסַלְעִים הֵם מִשְׁתַּכְּרִים וּמִשְׁכָּרִים כָּל הַנִּשְׁטָף עִמָּהֶם, וּמִזֵּה יֵשׁ לְפָרֶשׁ
 הַהוּא דַּפ"ב דַּפְסָחִים, 'וְלֹא בְּמִים הַגְּרוּפִים' עֵינֵן ר"ן כַּדָּף רל"ט ע"א בַּהֲרִי"ף ז"ל: ^ל עֲקֵבֵי־סוּס.
 הַקוּ"ף דְּגֶשׁ: ^{לא} וּמַחֲצָה. הַתְּרָגוֹם בִּישְׁנוֹת פֻּעַת, וְכֵן גְּרִיס הָעֶרֶךְ:

למתבר רשיעין ואנוסין. מחתיה לסיסרא, תברת רישיה. פעת מוחיה,
 אעברת בצדעיה: **בט בין רגליה פרע נפל שכב בין רגליה**
פרע נפל באשר פרע שם נפל שדוד: בין רגלהא. פרע נפל,
 שכיב. בין רגלהא, פרע נפל. באתר דכרע. תמן נפל בזיזא, סיסרא:
ל בעד החלון נשקפה ותיבב אם סיסרא בעד האשנב
מדוע בשש רכבו לבוא מדוע אחרו פעמי מרכבותיו: מן
 חרפא, אסתכיא ומדיקא. אמיה דסיסרא, מביני אעיתא. אמרא מדין
 אוחרא ותכוהי דברי, למיתי. מדין אתעכבו, רהטיא. דהו מיתן לי,
 אגרת נצחנין: **לא חכמות שרותיה תעננה אף-היא תשיב**
אמריה לה: חכימת פרסתותהא, ענין לה. אף היא פחכמתה.
 מתיבא, למימר לה: **לב הלא ימצאו יחלקו שלל רחם**
רחמתים לראש גבר שלל צבעים לסיסרא שלל
צבעים רקמה צבע רקמתים לצוארי שלל: הלא
 מדימשבחין, מפלגין בזתא. יהבין גבר וביתיה, לכל חד וחד. בזא סגי,
 קדם סיסרא. בזת ציורי צבענין, על צוריה. נכסי עתיריא ומני חמודא,
 קדם גברוהי דבזו: **לג פן יאבדו כל-אויביך יהוה ואהבו**
בצאת השמש בגברתו ותשקט הארץ ארבעים שנה:
 בסיסרא. בין יידון כל סנאי עמד, יי. ורחמוהי. יהוה עתידין לאזהרא
 בזיהור יקריה על חד תלת מאה ארבעין ותלתא, במפק שמשא
 בגבורתיה. ושדוכת ארעא דישראל, ארבעין שנין:

(גאלנו יהוה צבאות שמו קדוש ישראל:)

(פרקנא. יי צבאות, שמייה. קדישא, דישראל:)

על דא יתברך וישתבח, שמה רבא קדישא. די לעילא, חיא וקמא. מברך הוא לעלם,
 ולעלמי עלמיא:

תפסיר רס"ג

דדד וישמע יתרו

למנחת שבת
ושני וחמישי

יח א וישמע יתרו כהן
מדין חתן משה את כל-
אשר עשה אלהים למשה
ול ישראל עמו כי הוציא
יהוה את ישראל ממצרים:

ושמע. יתרו רבא דמדן חמוהי דמשה. ית כל דעבד יי למשה.
ול ישראל עמיה. ארי אפיק יי ית ישראל ממצרים: ב ויקח יתרו
חתן משה את צפורה אשת משה אחר שלוחיה:
ודבר. יתרו חמוהי דמשה. ית צפורה אתת משה. בתר דשלחה:
ג ואת שני בניה אשר שם האחד גרשם כי
אמר גר הייתי בארץ נכריה: וית תרין בנהא.

• רס"י •

שנאמר (שמות ד יח) וישב אל יתרו חותנו:
למשה ול ישראל. שקול משה כנגד כל
ישראל: את כל אשר עשה. להם בירידת
המון ובבאר ובמלך: כי הוציא ה' וגו'. זו
גדולה על כלם: אחר שלוחיה. כשאמר
לו הקדוש ברוך הוא במדין (שמות ד יט) לך
שוב מצרים. (שס כ) ויקח משה את אשתו
ואת בניו גו' ויצא אהרן לקראתו. (שס כז)
ויפגשו בחר האלהים. אמר לו מי הם
הללו. אמר לו זו היא אשתי שנשאתי במדין
ואלו בני. אמר לו והיכן אתה מוליכן. אמר
לו למצרים. אמר לו על הראשונים אנו
מצטערים ואתה בא להוסיף עליהם. אמר
לה לכי אל בית אביך. נטלה שני בניה

יח 6 וישמע יתרו. מה שמועה שמע ובא.
קריעת ים סוף ומלחמת עמלק: יתרו. שבע
שמות נקראו לו רעואל, יתרו, חובב,
חבר, קני, פוטיאל. יתרו, על שם שיתר פרשה
אחת בתורה (לכלן פסוק כה) ואתה תחזה.
יתרו לכשנתגזר וקנים המצות הוסיפו לו אות
אחת על שמו. חובב שחבב את התורה.
וחובב הוא יתרו, שנאמר (שופטים ד יא) מבני
חובב חותן משה. ויש אומרים רעואל אביו
של יתרו הנה, ומה הוא אומר (שמות ז יח)
ותבאנה אל רעואל אביהן, שהתינוקות קורין
לאבי אביהן אבא. בספרי: חתן משה. כאן
הנה יתרו מתכבד במשה, אני חותן המלך
ולשעבר היה משה תולה הגדלה בחמיו.

תפסיר דס"ג

אחדהמא גרשום. לאנה קאל.
צרת גריבא פי בלד גרבה:
(ד) ואסם אלאכיר אליעזר.
לאנה קאל. אן אלאה אבי כאן
פי עוני. וכילצני מן סוף פרעון:
(ה) פגא יתרו חמו מוסי. ובניה
ונוגתה אליה. אלי אלבר.
אלדי הו נאזל תם אלי גבל
אללה: (ו) ובעת' במן קאל
למוסי ענה. אנא חמוד יתרו
גאי אליך. ונוגתך ואבניהא
מעהא: (ז) פכ'רג מוסי יתלקא

דשום חד גרשום. ארי אמר. דייר הויתי.

בארע נוכראה: וְשֵׁם הָאֶחָד

אֱלִיעֶזֶר בִּי-אֱלֹהֵי אָבִי

בְּעֶזְרִי וַיִּצְלַנִּי מִחֶרֶב

פְּרָעָה: וְשֵׁם חַד אֱלִיעֶזֶר. ארי

אלהיה דאבא הוה בסעדי. ושיזבני

מחרבא דפרעה: וַיָּבֹא יִתְרוֹ

חֹתֵן מֹשֶׁה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ

אֶל-מֹשֶׁה אֶל-הַמִּדְבָּר

אשר-הוא חנה שם תר האלהים: ואתא. יתרו

חמוהי דמשה. ובנוהי ואתתיה לות משה. למדברא. דהוא. שרי תמן

לטורא דאתגלי עלוהי יקרא די: וַיֹּאמֶר אֶל-מֹשֶׁה אֲנִי

חֹתְנְךָ יִתְרוֹ בֶּאֱלֹהֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּשְׁנֵי בָנֶיהָ עִמָּה:

ואמר למשה. אנא. חמוד יתרו אתי לותך. ואתתך. ותרין בנהא עמה:

וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לִקְרַאת חֹתְנּוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוּ וַיִּשָּׁק-לוֹ

וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ-לְרֵעֵהוּ לְשָׁלוֹם וַיָּבֹאוּ הָאֵהָלָה:

• כס"י •

חֹתְנְךָ יִתְרוֹ וגו'. אם אין אתה יוצא בגיני
צא בגין אשתך, ואם אין אתה יוצא בגין
אשתך צא בגין שני בניה: וַיֵּצֵא מֹשֶׁה.
כבוד גדול נתכבד יתרו באותה שעה, כיון
שיצא משה יצא אחרון נדב ואביהוא, ומי
הוא שראה את אלו יוצאין ולא יצא:
וַיִּשְׁתַּחֲוּ וַיִּשָּׁק לוֹ. איני יודע מי השתחוה
למי, כשהוא אומר איש לרעהו, מי הקרוי

והלכה לה: וַיִּצְלַנִּי מִחֶרֶב פְּרָעָה. כשגלו
דתן ואבירם על דבר המצרי ובקש להרג
את משה, נעשה צוארו כעמוד של-שיש:
כֹּאֵל הַמִּדְבָּר. אף אנו יודעין שבמדבר היו
אלא בשבחו של יתרו דבר הכתוב, שהיה
יושב בכבודו שלעולם ונדבו לבו לצאת אל
המדבר, מקום תהו, לשמוע דברי תורה:
וַיֹּאמֶר אֶל מֹשֶׁה. על ידי שליח: אַנִּי

תפסיר רס"ג

חמוה. פסגד ת'ם קבלה. וסאל
כל אמר ען סלאמה צאחבה.
ודכלא אלי אלכ'בא: ח) פקץ
מוסי עלי חמוה. גמיע מא
צנע אללה בפרעון ואלמצריון
בסבב בני אסראיל. וגמיע
אלמצובה אלתי נאלתהם פי
אלטריק. וכלצתהם אללה:
ט) פסד יתרו. בגמיע אלכ'יר.
אלדי צנעה אללה לבני
אסראיל. וכלצתהם מן יד
אלמצריון: י) וקאל יתרו.
תבארך אללה. אלדי כלצתכם.

ונפק משה לקדמות חמוהי. וסגיד ונשיק
ליה. ושאלו גבר לחבריה לשלם. ועלו
למשכנא: **וַיְסַפֵּר מֹשֶׁה**
לְחַתָּנוֹ אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה
יְהוָה לְפָרְעֹה וּלְמִצְרַיִם עַל-
אוֹדֶת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל-
הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מָצְאתָם
בְּדַרְךְ וַיַּצֵּל יְהוָה: וְאַשְׁתַּעִי
משה לחמוהי. ית כל דעבד יי לפרעה
ולמצראי. על עיסק ישראל. ית כל
עקתא דאשפחתנון באורחא. ושיזיבנון יי: ט **וַיַּחַד יִתְרוֹ עַל**
כָּל-הַטּוֹבָה אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
הֶצִּיל מִיַּד מִצְרַיִם: וַחֲדַי יִתְרוֹ. עַל כָּל טֹבָתָא. דַּעֲבַד יי
לְיִשְׂרָאֵל. דְּשִׁיזִיבְנוֹן מִיָּדָא דְּמִצְרַאִי: וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְּרוּךְ
יְהוָה אֲשֶׁר הֶצִּיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד

— רס"י —

חדודין, מצר על אבוד מצרים, הינו דאמרי
אינשי גיורא עד עשרה דרי לא תבוי
ארמאה באפיה: על כל הטובה. טובת המן
והבאר והתורה. ועל כלן אשר הצילו מיד
מצרים, עד עכשיו לא היה עבד יכול לברוח
ממצרים, שהיתה הארץ מסגרת, ואלו יצאו
ששים רבוא: **יֹאשֶׁר הֶצִּיל אֶתְכֶם מִיַּד**
מִצְרַיִם. אָמֵה קָשָׁה: וּמִיַּד פְּרָעָה. מְלַךְ קָשָׁה:

איש, זה משה, שנאמר (במדבר יז ג) והאיש
משה: ס **וַיְסַפֵּר מֹשֶׁה לְחַתָּנוֹ. לְמִשְׁוֹף אֵת**
לבו לקרבו לתורה: **אֵת כָּל הַתְּלָאָה. שְׁעַל**
הים ושל-עמלק: **הַתְּלָאָה. לַמִּדְּ אֶל־ף מִן**
היסוד של התבה והתי"ו הוא תקון ויסוד
הנופל ממנו לפרקים, וכן תרומה, תנופה,
תקומה, תנואה: ט **וַיַּחַד יִתְרוֹ. וַיִּשְׁמַח יִתְרוֹ,**
זהו פשוטו ומדרשו נעשה בשרו חדודין

וַיַּחַד יִתְרוֹ: וַיִּשְׁמַח יִתְרוֹ. כתב ר"י כי הוא ממשקל וישב ישמעאל ומפני שהח"י"ת גרונית
נפתחה. והראיה כי הדל"ת דגושה ושואית. עיין בחלק הדקדוק (מהרי"ב):

תפסיר דס"ג

מן יד אלמצריון ומן יד פרעון.
אלדי כליץ אלקום. מן תחת
נקל אלמצריון: יא) אלאן
עלמות. אן אלהא אכבר מן
גמיע אלמעבונדא. אדי
עאקבהם באלאמר אלדי
אתקחו בזה עליהם: יב) וקדם
יתרו חמו מוסי. צואעדא
וד' באיחא ללה. פגא הרון.
וגמיע שיוד' בני אסראיל.
ליאכלו מעה טעאמא בין ידי
אללה: יג) פלמא כאן מן ג'ד.

**פֶּרְעָה אֲשֶׁר הָעִיל אֶת־
הָעַם מִתַּחַת יַד־מִצְרַיִם:**
וַאֲמַר יִתְרוֹ. בֶּרֶךְ יְיָ. דְּשִׁיב יִתְכוֹן.
מִיָּדָא דְּמִצְרָאִי וּמִיָּדָא דְּפֶרְעָה. דְּשִׁיב
יֵת עִמָּא. מִתַּחַת מְרוֹת מִצְרָאִי:
**וְעַתָּה יָדַעְתִּי כִּי־גָדוֹל
יְהוָה מִכָּל־הָאֱלֹהִים כִּי
בִדְבָר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם:**
פֶּעַן יִדְעָנָא. אֲרִי רַב יְיָ וְלִית אֱלֹהַּ בָּר
מִנִּיה. אֲרִי בִּפְתִּיגָמָא. דְּחִשְׁבִּיבוּ מִצְרָאִי

למדן ית ישראל ביה דננון: יב ויקח יתרו חתן משה
עלה וזבחים לאלהים ויבא אהרן וכל זקני
ישראל לאכל-לחם עם-חתן משה לפני
האלהים: וקריב. יתרו חמוהי דמשה. עלון ונכסת קודשין קדם
י. ואתא אהרן. וכל סבי ישראל. למיכל לחמא. עם חמוהי דמשה
קדם י: ספרי (שני) ויחי ממחרת וישב משה

— רש"י —

(צראשית ככ כט) ויזד יעקב נזיד, בקדרה אשר
בשלו בזה, נתבשלו: יב עליה. כמשמעה
שהיא עולה כליל: וזבחים. שלמים:
ויבא אהרן וגוי. ומשה היכן הלה, והלא
הוא שיצא לקראתו וגרם לו את כל הכבוד,
אלא שהיה עומד ומשמש לפניו:
לפני האלהים. מכאן שהנהנה מסעודה
שתלמידי חכמים מסבין בזה כאלו נהנה מזיו
השכינה: יג ויהי ממחרת. מוצאי יום

מתחת יד מצרים. בתרגומו לשון רדוי
ומרות היד שהיו מכבידים עליהם, היא
העבודה: יא עתה ידעתי. מכירו הייתי
לשעבר ועכשיו ביותר: מכל האלהים.
מלמד שהיה מכיר בכל עבודה זרה
שבעולם שלא הניח עבודה זרה שלא עבדה:
כי בדבר אשר זדו עליהם. בתרגומו
במים דמו לאבדם והם נאבדו במים: אשר
זדו. אשר הרשיעו. ורבותינו דרשוהו לשון

וזלק הדקדוק: יג ויהי ממחרת. בא בקמץ ובתי"ו שלא בסמיכות (שם):

תפסיר רס"ג

לִשְׁפֹּט אֶת־הָעָם וַיַּעֲמֵד**הָעָם עַל־מֹשֶׁה מִן־הַבֶּקָר****עַד־הָעֶרֶב:** וַהֲיָה בַּיּוֹמָא דְּבִתְרוּהִי.

וַיִּתֵּיב מֹשֶׁה לְמַדֵּן יֵת עַמָּא. וְקָם עַמָּא

עֲלוּהִי דְּמֹשֶׁה. מִן צַפְרָא עַד רַמְשָׁא:

וַיֵּרָא חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת**כָּל־אֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה לָעָם****וַיֹּאמֶר מָה־הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה לָעָם****מִדּוּעַ אַתָּה יוֹשֵׁב לְבִדְדָךְ וְכָל־הָעָם נֹצֵב עָלֶיךָ****מִן־בֶּקָר עַד־עֶרֶב:** וַחֲזָא חֲמוּהִי דְּמֹשֶׁה. יֵת כָּל דְּהוּא

עֲבִיד לְעַמָּא. וַאֲמַר. מָא פִּתְגָמָא הָדִין דָּאֵת עֲבִיד לְעַמָּא. מְדִין. אֵת

יִתֵּיב בְּלַחֲדָךְ. וְכָל עַמָּא. קִימִין עֲלוֹךְ מִן צַפְרָא עַד רַמְשָׁא:

— רס"י —

הַכַּפּוּרִים הָיָה, כִּף שְׁנֵינִי בְּסַפְרִי, וּמֵהוּ
מִמִּמְחֶרֶת, לְמִמְחֶרֶת רִדְתּוֹ מִן הַהֶר. וְעַל כִּרְחֹף
אִי אִפְשָׁר לֹמֵר אֵלָּא מִמִּמְחֶרֶת יוֹם הַכַּפּוּרִים,
שְׁהָרִי קוֹדֵם מִתֵּן תּוֹרָה אִי אִפְשָׁר לֹמֵר
(פְּסוּק טז) וְהוֹדַעְתִּי אֶת חֻקֵּי וְגוֹי, וּמִשְׁנֹתָנָה
תּוֹרָה עַד יוֹם הַכַּפּוּרִים לֹא יוֹשֵׁב מֹשֶׁה
לְשַׁפֹּט אֶת הָעָם, שְׁהָרִי בְּשִׁבְעָה עֶשֶׂר בְּתַמּוּז
יָרַד וְשִׁבְרָא אֶת הַלֹּחֹת, וּלְמִמְחֶרֶת עָלָה
בְּהַשְׁכָּמָה וְשָׁהָה שְׁמוֹנִים יוֹם וַיָּרַד בַּיּוֹם
הַכַּפּוּרִים. וְאַיִן פֶּרֶשָׁה זֹאת בְּתוֹכָהּ כְּסֻדָּר, שֶׁלֹּא
נֶאֱמַר וַיְהִי מִמִּמְחֶרֶת עַד שְׁנֵה שְׁנֵה, אִף
לְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר וַיָּתְרוּ קֹדֵם מִתֵּן תּוֹרָה בָּא
שְׁלֹחֹה אֶל אֶרְצוֹ לֹא הָיָה אֵלָּא עַד שְׁנֵה
שְׁנֵה, שְׁהָרִי נֶאֱמַר כָּאֵן (פְּסוּק כז) וַיִּשְׁלַח
מֹשֶׁה אֶת חֹתְנוֹ וּמִצִּיגוֹ בְּמִסַּע הַדְּגָלִים שֶׁאִמַּר
לֹא מֹשֶׁה (בְּמִדְבָּר י כט) נוֹסְעִים אֲנַחְנוּ אֶל

הַמִּקּוֹם וְגוֹי, (שֵׁס לז) אֵל נָא תַעֲזוּב אוֹתָנוּ, וְאִם
זוֹ קֹדֵם מִתֵּן תּוֹרָה, מִשְׁשִׁלְּחוֹ וְהִלָּךְ הֵיכֵן
מִצִּיגוֹ שְׁחֹזֵר וְאִם תֹּאמַר שֵׁם לֹא נֶאֱמַר וַיָּתְרוּ
אֵלָּא חוֹבֵב, וּבְנֵי שְׁלִי־יָתְרוֹ הָיָה, הוּא חוֹבֵב
הוּא וַיָּתְרוּ, שְׁהָרִי בְּתֵיב (שׁוּפְטִים ז יז) מִבְּנֵי
חוֹבֵב חוֹתֵן מֹשֶׁה: **וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה וְגוֹי וַיַּעֲמֵד**
הָעָם. יוֹשֵׁב בְּמִלָּךְ וְכֵלֶן עוֹמְדִים, וְהִקְשָׁה
הַדָּבָר לִיָּתְרוֹ שְׁהָיָה מְזֻלָּל בְּכַבּוּדֵן
שְׁלִי־יִשְׂרָאֵל וְהוֹכִיחוֹ עַל כִּף, שֶׁנֶּאֱמַר (פְּסוּק יז)
מִדּוּעַ אַתָּה יוֹשֵׁב לְבִדְדָךְ וְכָלֵם נֹצֵבִים:
מִן הַבֶּקָר עַד הָעֶרֶב. אִפְשָׁר לֹמֵר כֵּן, אֵלָּא
כָּל דִּין שֶׁדִּין דִּין אִמַּת לְאִמְתּוֹ אִפְלוּ שַׁעֲה
אַחַת, מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כָּאֵלּוּ עוֹסֵק בְּתוֹרָה
כָּל הַיּוֹם, וּכְאֵלּוּ נַעֲשֶׂה שׁוֹתֵף לְהַקְדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא בְּמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ
(בְּרָאשִׁית ו ח ט) וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד:

תפסיר דס"ג

טו) קאל לה. אד' יגו אליי.
אלקום יטלבון אמר אללה:
טז) אן כאנת להם כ'צומה גאו
אליי. חכמת בין אלהגל
וצאחבה וערפתהם רסום אללה
ושראיעה: יז) קאל לה חמוה.
ליס אלאצלח הד'א אלאמר.
אלד'י אנת צאנעה: יח) כלא
תכל. אנת ואלקום אלד'ין מעד.
לאן אלאמר ת'קיל עליך. ולא
תטיק אן תצנעה וחדד:
יט) אלאן. אקבל מני מא אשיר

טו ויאמר משה לחתנו
פי-יבא אלי העם לדבר
אלהים: ואמר משה לחמוהי. ארי
אתן לותי. עמא למתבע אולפן מן קדם
י: פי-יהיה להם דבר
בא אלי ושפטתי בין איש
ובין רעהו והודעתי
את-חקי האלהים

ואת-תורתיו: כד הוי להון דינא

אתן לותי. ודאיננא. בין גוברא ובין חבריה. ומהודענא להון. ית
קימא די וית אוריתיה: ויאמר חתן משה אליו
לא-טוב הדבר אשר אתה עשה: ואמר. חמוהי
דמשה ליה. לא תקין פתגמא. דאת עבד: יח נבל תבל
גם-אתה גם-העם הזה אשר עמך פי-כבוד
ממך הדבר לא-תוכל עשהו לבדך: מלאה תלאי.
אף את. אף עמא הדין דעמך. ארי יקיר מנך פתגמא. לא תכול
למעבדיה בלחודך: יט עתה שמע בקלי איעצך

• רס"י •

לשון פמישה פלייטרי"ר בלעז. כמו (יכמ"ח יג)
והעלה נבל, (ישעי' לו ז) כנבול עלה מגפן
וגו, שהוא כמוש על ידי חמה ועל ידי קרח.
וכחו תש ונלאה: גם אתה. לרבות אחרון
וחור ושבעים זקנים: פי כבוד ממך. כבוד
רב יותר מפקך: יט איעצך ויהי אלהים

טו פי יבא. כמו פי בא, לשון הנה: לדבר
אלהים. כתרוממו למתבע אלפן, לשאול
תלמוד מפי הגבורה: טז פי יהיה להם דבר
בא. מי שיהיה לו דבר בא אלי: יז ויאמר
חתן משה. דרך כבוד קוראו הכתוב חתנו
שלמלך: יח נבל תבל. כתרוממו. ולשוננו

תפסיר רס"ג

בה עליך. ויכון אללה מעד. כן
אנת לאלקום מן גהה אללה.
תרפע אמורם אליה:
(כ) ותנדרם עלי אלדסום
ואלשראיע. ותעדפם אלשריק
אלדי יסלכן פיה. ואלעמל
אלדי יעמלונה: (כא) ואנת
פאנציר מן גמיע אלקום.
אנאס דיזי חיל אתקיא
אללה. דיזי חק שאניי אלטמע.
וילי עליהם רויסא אלוף

ויהי אלהים עמך יהיה אתה
לעם מול האלהים והבאת
אתה את הדברים אל-

האלהים: כען. קביל מני אמלכנך.

ויהי מימרא די בסעךך. הוי את לעמא.
תבע אולפן מן קדם יי. ותהי מיתי את.

ית פתגמיא לקדם יי: ב והזהרתה

אתהם את החקים ואת-

התורת והודעת להם את הדרך ילכו בה

ואת המעשה אשר יעשון: ותזהר יתהון. ית קימיא

וית אורייתא. ותהודע להון. ית אורחא דיהכון בה. וית עובדא

דיעבדון: כא ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל

יראי אלהים אנשי אמת שנאי בצע ושמת

עלהם שרי אלפים שרי מאות שרי חמשים

ושרי עשרות: ואת תחזי מכל עמא. גוברין דחילא דחיליא די.

גוברין דקשוט דסגן לקבלא ממון. ותמני עליהון. רבני אלפי

• רס"י •

עמד. בעצה, אמר לו צא המלך בגבורה:

היה אתה לעם מול האלהים. שליח

ומליץ בינותם למקום, ושואל משפטים

מאתו: את הדברים. דברי ריבותם:

כא ואתה תחזה. ברוח הקדש שעליך:

אנשי חיל. עשירים, שאין צריכין להחניף

ולתקיר פנים: אנשי אמת. אלו בעלי

הבטחה, שהם כדאי לסמוך על דבריהם.

שעל ידי כן יהיו דבריהם נשמעין:
שנאי בצע. ששונאין את ממונם בדין
בההיא דאמרינן כל דינא דמפקין ממונא
מניה בדינא לאו דינא הוא: שרי אלפים.
הם היו שש מאות שרים לשש מאות
אלף: שרי מאות. ששת אלפים היו:
שרי חמשים. שנים עשר אלף: ושרי
עשרות. ששים אלף:

תפסיר דס"ג

ומאמין. וכ' מסין ועשאר את: (כ) פ'חמון פי מא בין אלקום פי כל וקת. ויכון כל אמר עצים ירפעונה אליך. וכל אמר צג'יר יחכמון פיה הם. וכ'פף ען נפסד. ויחתמלון מעד: כג) אן אנת צנעת הד'א אלאמר. ואמרך אללה בה. אטקת אלקואם. ואיצ'א גמיע הד'א אלקום. אלי מוצ'עה יציר בסלאם: כד) פקבל מוסי' מן חמוה. וצנע גמיע מא אמרה: כה) פאכ'תאר מוסי' אנאס ד'וי חיל מן גמיע אל אסראיל. וולא'הם רויסא עליהם. רויסא

רַבִּנִי מֵאוֹתָא. רַבִּנִי חֲמִשִּׁין וְרַבִּנִי עֲשׂוּרִיתָא: כב וּשְׁפֹטוּ אֶת־הָעָם בְּכָל־עֵת וְהָיָה כָל־הַדָּבָר הַגָּדוֹל יָבִיאוּ אֵלֶיךָ וְכָל־הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפֹּטוּ־הֶם וְהָקַל מֵעֲלֶיךָ וְנִשְׂאוּ אֹתָךְ: וידינון ית עמא בכל עדן. ויהי. כל פתגם רב ייתון לוֹתך. וכל פתגם זעיר ידינון אנון. וייקלון מנך. ויסוברון עמך: כג אם את־הדבר הזה תַעֲשֶׂה וְצוֹךְ אֱלֹהִים ויכלת עמד וגם כל־העם הזה על־מקמו יבא בשלום: אם ית פתגמא הדין תעביד. ויפקדנך יי. ותכול למקם. ואף כל עמא הדין. על אתריה יהך בשלם: (שלישי) בד וישמע משה לקול חתנו ויעש כל אשר אמר: וקביל משה למימר חמוהי. ועבד. כל דאמר: כה ויבחר משה אנשי־חיל מכל־ישראל ויתן אתם ראשים על־העם שרי אלפים שרי מאות

— רש"י —

ויכלת עמד. הפלך בגבורה אם יצוה אותך לעשות כף תוכל עמוד, ואם יעב על ידך לא תוכל לעמוד: וגם כל העם הזה. אהרן נדב ואביהוא ושבעים וקנים הנלוים עתה

כז וּשְׁפֹטוּ. וידנון, לשון צווי: והקל מעליך. דבר זה להקל מעליך. והקל, כמו (שמות ח יא) והקבד את לבו, (מלכים ב ג כד) והפזות את מואב, לשון הנה: כג וְצוֹךְ אֱלֹהִים

תפסיר רס"ג

שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרֵת:

ובחר משה גֹבְרִין דְּחִילָא מִכָּל יִשְׂרָאֵל. וּמִנֵּי יִתְהוֹן. רִישֵׁין עַל עֲמָא. רַבְנֵי אֶלְפִי רַבְנֵי מְאוֹתָא. רַבְנֵי חֲמִשִּׁין וְרַבְנֵי

עֶשְׂרֵתָא: כו וּשְׁפֹטוּ אֶת־הָעָם**בְּכָל־עַתָּה אֶת־הַדָּבָר הַקָּשָׁה****יְבִיאֹון אֶל־מֹשֶׁה וְכָל־****הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפּוֹטוּ הֵם:**

וְדִינִין יֵת עֲמָא בְּכָל עֵדָן. יֵת פְּתָגָם קָשִׁי

מִיתָן לֹות מֹשֶׁה. וְכָל פְּתָגָם זְעִיר דִּינִין אַנוּן: כז וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה

אֶת־חֲתָנּוֹ וַיֵּלֶךְ לוֹ אֶל־אַרְצוֹ: וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה יֵת חֲמוּהִי.וְאֵזֶל לִיהּ לְאַרְעִיהּ: פ **וַיִּשְׁפֹּטוּ בְּיָמָיו** (רביעי) **יֵשׁ אַ בַּחֲדָשׁ****הַשְּׁלִישִׁי לַעֲצַאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאַרְבַּע מִצְרַיִם****בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְּבַר סִינַי:** בִּירְחָא תְּלִיתָא. לְמַפְק בְּנֵי

יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם. בִּיוֹמָא הַדִּין. אָתוּ לְמַדְבָּרָא דְּסִינַי:

וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ מִדְּבַר סִינַי וַיַּחֲנוּ

• רש"י •

משפחתו: יֵשׁ 6 בַּיּוֹם הַזֶּה. בְּרֵאשׁ חֲדָשׁ. לֹא הָיָה צָרִיךְ לְכַתּוֹב אֶלָּא בַּיּוֹם הַהוּא, מֵהוּ בַּיּוֹם הַזֶּה, שִׁיחִיו דְּבָרֵי תוֹרָה חֲדָשִׁים עָלֶיךָ בְּאֵלוּ הַיּוֹם נִתְּנָה: 3 וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים. לְמַה הֶעֱרַךְ לְחֻזּוֹר וּלְפָרֵשׁ מִהִיכָן נָסְעוּ, וְהֵלֵא כָּבֵד כְּתָב שְׁבָרְפִידִים הָיוּ חוֹנִים, בִּידוּעַ שְׁמִשָּׁם נָסְעוּ.

זולק הדקדוק: כו וְכָל הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפּוֹטוּ הֵם. תִּיבַת יִשְׁפּוֹטוּ מִלְרַע. וְכֵן הוּא בְּכָל הַתִּיגָאן וְכ"כ רמ"ל ז"ל. וְכ"כ מֵהַר"ב שֶׁהִטְפַּח בְּטִי"ת. וְכַמוּהָ לֹא תַעֲבֹרִי מִזֶּה. וְכֵן עוֹצוֹ עֲצָה וְתוֹפֵר, עוֹצוֹ וְדַבְּרוּ. עֵיין בַּחֲלָק הַדְּקָדוּק עכ"ל:

אלוף ומאין. וְכ'מסין וְעֶשְׂרֵתָא: כו) פְּצָארוּ יַחֲכִמוּן פִּי מֵא בֵּין אֱלֻקוֹם פִּי כָּל וְקָת. כָּל אָמַר צָעַב יִרְפְּעוּנָה אֱלִי מוֹסִי. וְכָל אָמַר צָגִיר יַחֲכִמוּן פִּיהּ הֵם: כז) פְּאֻטְלָק מוֹסִי חֲמוּהִי. וּמִצָּא אֱלִי בְּלִדָּה: יט א) פִּי אֱלֹשְׁהָר אֱלִיתֵּאלִת. לְכַרוּג בְּנֵי אִסְרָאִיל מִן בְּלָד מִצְרַיִם. פִּי דִּיאֲלָד אֱלִיוֹם. גָּאוּ אֱלִי בְּרִייהּ סִינַי: ב) אֲדָר רְחֵלוּ מִן רְפִידִים. וְגָאוּ אֱלִי בְּרִייהּ

תפסיר דס"ג

סיני. ונזלו פי אלבר. ונזל ת'ם
אסראיל תדיא אלגבל:
(ג) ומוסי צעד אלי אללה.
פנאדאה אללה מן אלגבל
קאילא. כדיא קל לאל יעקוב.
ואכבר בני אסראיל: (ד) אנתם
שאהדתם. מא צנעת
באלמצריון וחמלתכם שביה
עלי אגנחה אלנסור. ואתית
בכם אלי גבלי תדיא:

במדבר ויחן-שם ישראל

נגד החר: ונטלו מרפידים. ואתו
למדברא דסיני. ושרו במדברא. ושרא
תמן ישראל לקביל טורא: **ג ומשה**
עלה אל-האלהים ויקרא
אליו יהוה מן-ההר לאמר
כה תאמר לבית יעקב

ותגיד לבני ישראל: ומשה סליק לקדם יי. וקרא ליה יי מן
טורא למימר. כדנן תימר לבית יעקב. ותחוי לבני ישראל:
אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא
אתכם על-כנפי נשרים ואבא אתכם אלי:

— רש"י —

לכם, לא בעדים אני מעיד עליכם, אלא אתם
ראיתם אשר עשיתי למצרים. על כפה
עברות היו חזבין לי קדם שנודעו לכם, ולא
נפרעתי מהם אלא על ידכם: **ואשא אתכם.**
זה יום שבאו ישראל לרעמסס, שהיו ישראל
מפורזין בכל ארץ גושן, ולשעה קלה כשבאו
לסע ולצאת נקבצו כלם לרעמסס. ואונקלוס
תרגם ואשא, ונטלית יתכון, כמו ואסיע
אתכם, תקון את הדבר דרך כבוד למעלה:
על כנפי נשרים. כנשר הנושא גוזליו על
כנפיו, שכל שאר העופות נותנים את בניהם
בין רגליהם, לפי שמתיראין מעוף אחר
שפורח על גביהם, אבל הנשר הזה אינו
מתירא אלא מן האדם, שמא יזרוק בו חץ,
לפי שאין עוף אחר פורח על גביו, לכך נותנן

אלא להקיש נסיעתן מרפידים לביאתן
למדבר סיני, מה ביאתן למדבר סיני
בתשובה, אף נסיעתן מרפידים בתשובה:
ויחן שם ישראל. כאיש אחד בלב אחד,
אכל שאר כל החיות בתרעומת ובמחלוקת:
נגד החר. למורחו, וכל מקום שאתה מוצא
נגד פנים למורחו: **ג ומשה עלה.** ביום השני.
וכל עליותיו בהשפמה היו, שנאמר (שמות לד ד)
וישכם משה בבקר: **כה תאמר.** בלשון הזה
וכסדר הזה: **לבית יעקב.** אלו הנשים,
תאמר להן בלשון רכה: **ותגיד לבני**
ישראל. ענשין ודקדוקין פרש לזכרים.
דברים הקשין בגידיו: **אתם ראיתם.** לא
מסרת היא בידיכם, ולא בדברים אני משגר

זולק הדקדוק: **ג ותגיד לבני ישראל.** בצירי וביו"ד (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

(ה) ואלאן אן קבלתם אמרי. וחפצתם עהדי כנתם לי כיאצה מן גמיע אלשעוב. עלי אן לי גמיע אלעאלם: (ו) ואנתם תכוננו לי. מלוד ואייפה ושעבא מקדסא. הדיא אלכלאם. אלדי תקולד לבני אסראיל: (ז) פגא מוסי. ודעא שיוך אלקום. ותלא עליהם גמיע הדיא אלכלאם. אלדי אמרה אללה בה:

אתון חזיתון. דעבדית למצראי. ונטיילית יתכון כד על גדפי נשרין. וקריבית יתכון לפולחני: **וְעַתָּה אִם-שָׁמוּעַ תִּשְׁמָעוּ בְּקוֹלִי וְשִׁמַּרְתֶּם אֶת-בְּרִיתִי וְהָיִיתֶם לִי סֵגֻלָּה מִכָּל-הָעַמִּים כִּי-לִי כָל-הָאָרֶץ:** וכען. אם קבלא תקבלון למימרי. ותשרון ית קימי.

ותהון קדמי חביבין מכל עממיא. ארי דילי כל ארעא: **וְאַתֶּם תִּהְיוּ-לִי מִמְּלַכַת כְּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבֹּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:** ואתון תהון קדמי. מלכין כהנין ועם קדיש. אלין פתגמיא. דתמליל עם בני ישראל: **וְיָבֹא מֹשֶׁה וִיקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיֵּשֶׁם לִפְנֵיהֶם אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּהוּ יְהוָה:** ואתא משה. וקרא לסבי עמא.

• רס"י •

וסגלת מלכים, כלי יקר ואבנים טובות שהמלכים גוזזים אותם. כך אתם תהיו לי סגולה משאר אמות. ולא תאמרו אתם לבדכם שלי ואין לי אחרים עמכם, ומה יש לי עוד שתהא חבתכם נפרת: **כִּי לִי כָל הָאָרֶץ.** והם בעיני ולפני לכלום: **וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְּלַכַת כְּהֲנִים.** שרים כמה דאת אמר (שמואל ב' ח יח) ובני דוד כהנים היו: **אֵלֶּה הַדְּבָרִים.** לא פחות ולא יותר:

על כנפיו, אומר מוטב יפנס החץ בי, ולא בבני. אף אני עשיתי כן, (שמות יד יט) ויסע מלאך האלהים וגו' (שס כ) ויבא בין מחנה מצרים וגו', והיו מצרים זורקים חצים ואבני בליסטראות והענן מקבלם: **וַיָּבֹא אֲתָכֶם אֲלֵי.** כתרגומו: **כְּעַתָּה.** אם עתה תקבלו עליכם יערב לכם מכאן ואילך, שכל התחלות קשות: **וְשִׁמַּרְתֶּם אֶת בְּרִיתִי.** שאכרות עמכם על שמירת התורה: **סֵגֻלָּה.** אוצר חביב, כמו (קבלת ז ח)

תפסיר דס"ג

(ח) פאגאבונג אגמעין וקאלו.
גמיע מא קאל אללה נצנעה.
פרד מוסי פלאמהם אלי
אללה: (ט) חין קאל אללה לה.
האנא מתגלי לך בגמאם מן
סחאבי. לפי יסמע אלקום
מכאטבתי לך. וליומנו בך
אבדאן אלי אלדהר. פאכבר
מוסי בכלאם אלקום אללה:
(י) פקאל אללה לה אמין אלי

וסדר קדמיהון. ית כל פתגמיה האלין.
דפקדיה יי: ח ויענו כל העם
יחדו ויאמרו כל אשר דבר
יהוה נעשה וישב משה
את דברי העם אל יהוה:
ואתיבו כל עמא פחדא ואמרו. כל.
דמליל יי נעבד. ואתיב משה. ית
פתגמי עמא לקדם יי: ט ויאמר

יהוה אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן
בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך
יאמינו לעולם ויגד משה את דברי העם אל
יהוה: ואמר יי למשה. האנא מתגלי לך בעיבא דעננא. בדיל.
דישמע עמא במללותי עמך. ואף בך יהימנון לעלם. וחוי משה. ית
פתגמי עמא לקדם יי: חמדיש בספרי תימן ויאמר יהוה אל
משה לך אל העם וקדשתם היום ומחר

— רש"י —

ח וישב משה את דברי העם וגוי. ביום
המחרת, שהוא יום שלישי, שהרי בהשכמה
עלה. וכי צריך היה משה להשיב, אלא בא
הכתוב ללמדך דרך ארץ ממושה שלא אמר,
הואיל ויודע מי ששלחני, איני צריך להשיב:
ט בעב הענן. במעבה הענן וזהו ערפל: וגם
בך. גם בנביאים הבאים אחריך: ויגד משה.
וזלק הודקדוק: ויאמר יי אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן. בקדושין פ"ק דף ל',
כי אתא רב אחא בר אדא אמר במערבא פסקי ליה להאיי קרא לתלתא פסוקי (מהרי"ב):
וקדשתם היום ומחר. בקצת תיגאן הטפחא בתיבת היום, ובקצת תיגאן מדוקדקים הטפחא
בתיבת וקדשתם ותיבת היום שופר:

תפסיר רס"ג

אלקום. וטהרהם אליום וג'דא. ויג'סלון תיאבהם: יא) ויכוננו מסתעדין לליום אלת'אלת' פאן פיה יתגלא אללה. בחצרתהם עלי' גבל סיני: יב) ותלם אלקום תואליה וקל להם. אחד'רו מן אלצעוד אלי' אלגבל ואלדנו מן טרפה. וכל מן דנא בה פליקתל קתלא: יג) מן חית' לא תמסה יד. אלא

וכבסו שמלתם: ואמר יי למשה איזיל לות עמא. ותזמיננון יומא דין ומחר: ויחורון לבושיהון: והיו נכנים ליום השלישי כי ביום השלישי ירד יהוה לעיני כל-העם על-הר סיני: ויהוין זמינין ליומא תליתאה.

ארי ביומא תליתאה. מתגלי יי לעיני כל עמא על טורא דסיני: והגבלת את-העם סביב לאמר השמרו לכם עלות בהר ונגע בקצהו כל-הנגע בהר מות יומת: ותתחיס ית עמא סחור סחור למימר. אסתמרו לכון. מלמסק בטורא ולמקרב בסופיה. כל דיקרב בטורא אתקטלא יתקטיל: לא-תגע בו יד פי-סקול יסקל או-ירה יירה אס-בהמה אס-איש לא יחיה במשך היכל המה יעלו בהר: לא תקרב ביה יד. ארי

— רס"י —

היום ומחר: יא) והיו נכנים. מבדלים מאשה: ליום השלישי. שהוא ששה בחדש. ובחמישי בנה משה את המזבח תחת ההר ושתים עשרה מצבה, כל הענין האמור בפרשת ואלה המשפטים, (שמות כד ז) ואין מקדם ומאחר בתורה: לעיני כל העם. מלמד שלא היה בהם סומא, שנתרפאו כלם: יב) והגבלת. קבע להם תחומין לסימן, שלא יקרבו מן הגבול והלאה: לאמר. הגבול

אומר להם, השמרו מעלות מכאן והלאה, ואתה תזהירם על כך: ונגע בקצהו. אפלו בקצהו: יג) יירה יירה. מכאן לנסקלין שהם נדחין למטה מבית הסקילה, שהיה גבוה שתי קומות: יירה. ישלף למטה לארץ, כמו (שמות טו ז) יירה בים: במשך היכל. כשימשוך היוכל קול ארוך הוא סימן סלוק שכינה והפסקת הקול, וכיון שנסתלק הם רשאים לעלות: היכל. הוא שופר של-איל,

תפסיר דס"ג

ירגם רגמא או ינשב פיה
נשאבא. בהימה כאן אם
אנסאנא לא יחיא. ואדיא צרב
באלבוק. גאיו להם אן יצעדו
אלי אלגבל: יד פנזל מוסי. מן
אלגבל אלי אלקום. פטהרהם.
וגסלו תיאבהם: טו וקאל
להם. כונו מסתעדן לת' לאת'ה'
אזאם. לא תקרבו אמראה:
טז ולמא כאן פי אליום
אלתאלת' באלג'דאה. כאנת
אצואת וברוק. וג'מאם עציים
עלי אלגבל. וצות בוק שדיד

אתרגמא יתרגים או אשתדאה ישתדי.
אם בעירא אם אנשא לא יתקים. במיגד
שופרא. אנון מורשן למסק בטורא:

מן ה'הר אל-העם ויקדש
את-העם ויכבסו שמלתם:
ונחת משה. מן טורא לות עמא. וזמין ית
עמא. וחורו לבושיהון: טו ויאמר
אל-העם היו נכנים
לשלשת ימים אל-תגשו

ספרי
תוס' ספרי

אל-אשה: ואמר לעמא. הוו זמינין לתלתא יומין. לא תקרבו
לצד אתתא: טז ויהי ביום השלישי בהית הבקר
ויהי קלת וברקים וענן כבד על-ההר וקל
שפר חזק מאד ויחרד כל-העם אשר במחנה:
והוה ביומא תליתאה במהוי צפרא. והו קלין וברקין. ועננא תקיף

— רש"י —

ימים הללו כדי שיהיו הנשים טובלות ליום
השלישי ותהיינה טהורות לקבל תורה שאם
ישמשו תוך שלשת ימים, שמא תפלוט
האשה שכבת זרע לאחור טבילתה ותחזור
ותטמא, אבל מששהתה שלושה ימים כבר
הזרע מסריח ואינו ראוי להזריע וטהור
מלטמא את הפולטת: טז בהית הבקר.
מלמד שהקדים על ידם מה שאין דרך בשר
ודם לעשות כן, שיהא הרב ממתין לתלמיד,
וכן מצינו ביחזקאל (יחזקאל ג כג) קום צא אל
הבקעה וגו', (שם כג) ואקום ואצא אל הבקעה

שכן בערבא קורין לדברא יובלא, ושופר
של-אילו של-יצחק היה: יז מן ההר אל
העם. מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו
אלא מן ההר אל העם: טו היו נכנים
לשלשת ימים. לסוף שלשה ימים, הוא יום
רביעי שהוסיף משה יום אחד מדעתו,
כדברי רבי יוסי, ולדברי האומר בששה
בחדש נתנו עשרת הדברות לא הוסיף משה
כלום. לשלשת ימים, כמו (פסוק יא) ליום
השלישי: אל תגשו אל אשה. כל שלשת

תפסיר רס"ג

גִּדָּא. פֿזעג גמיע אלקום אלד"י
פי אלעסכר: יז) פֿאכ'רג מוסי'
אלקום. ליתלקון אמר אללה מן
אלעסכר. פֿוקפו אספל אלגבל:
יח) וגבל סיני מתדכ'ן בלה. מן
קבל מא תגלא עליה אללה
באלנאר. וצעד דכ'אנה
כדכ'אן אלאנתון. ותועזע
אלגבל גִּדָּא: יט) וכאן צות
אלבוק. כל מא מר אשתד

על טוֹרָא. וְקָל שׁוֹפְרָא תִּקְיָף לַחֲדָא. וְזַע
כָּל עָמָא דְּבַמִּשְׁרִיתָא: **וַיֵּיצֵא**
מֹשֶׁה אֶת־הָעָם לְקֶרְאֵת
הָאֱלֹהִים מִן־הַמַּחֲנֶה
וַיַּתְּיִצְבוּ בְּתַחֲתֵית הָהָר:
וַאֲפִיק מֹשֶׁה יָת עָמָא. לְקַדְמוֹת מִימְרָא
דִּי מִן מִשְׁרִיתָא. וְאֵתְעִתְדוּ בְּשׂוּלֵי
טוֹרָא: **וַהֲרָ סִינִי עֶשֶׂן כָּלוּ**
מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו יְהוָה בְּאֵשׁ וַיַּעַל עֶשֶׂנוּ
בְּעֶשֶׂן הַכֶּבֶשֶׂן וַיַּחֲרַד כָּל־הָהָר מְאֹד: וְטוֹרָא דְּסִינִי
תִּנָּן בּוֹלִיָּה. מִן קָדָם. דְּאֵתְגַּלִּי עֲלוּהִי. יי בְּאִישְׁתָּא. וְסִלִּיק תִּנְגִּיָּה כְּתִנְנָא
דְּאֵתְוֹנָא. וְזַע כָּל טוֹרָא לַחֲדָא: **וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ**
וַחֲזַק מְאֹד מֹשֶׁה יִדְבֹּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְּקוֹל:

— רס"י —

השמים. ומה תלמוד לומר לומר כבשן, לשפר את
האזן, מה שהיא יכולה לשמוע, נותן לבריות
סימן הנבר להם. פיוצא בו (כושע יא י) פֿאריה
ישאג, וכי מי נתן פח פֿארי, אלא הוא.
והכתוב מושלו פֿאריה, אלא אנו מכנין
ומדמין אותו לבריותיו, כדי לשפר את האזן
מה שיכולה לשמוע. וכיוצא בו (יחזקאל מג ז)
וקולו כקול מים רבים, וכי מי נתן קול למים,
אלא הוא. ואתה מכנה אותו לדמותו
לבריותיו, כדי לשפר את האזן: יט הולך
וְחֲזַק מְאֹד. מנהג הדיוט, כל זמן שהוא
מאריך לתקע קולו מחליש וכוהה, אבל כאן
הולך וְחֲזַק מְאֹד. ולמה כך, מתחלה לשפר

והנה שם כבוד ה' עומד: יז לקראת
הָאֱלֹהִים. מגיד שהשכינה יצאה לקראתם.
כחתן היוצא לקראת בלה, וזהו שְׂנֵאָמֶר
(דברים לג ז) ה' מסיני בא, ולא נאמר לסיני
בא: **בְּתַחֲתֵית הָהָר**. לפי פשוטו ברגלי
ההר. ומדרשו שנתלש ההר ממקומו ונכפה
עליהם בגיגית: יח **עֶשֶׂן כָּלוּ**. אין עשן זה שם
דבר, שהרי נקוד השי"ן פת"ח, אלא לשון
פעל, כמו אמר, שמר, שמע, לכך תרגומו
תנן בליה, ולא תרגם תננא, וכל עשן
שבמקרא נקודים קמ"ץ מפני שהם שם דבר:
הַכֶּבֶשֶׂן. של־סיד, יכול כבשן זה ולא יותר,
תלמוד לומר (דברים ז יא) בער באש עד לב

זולק הדקדוק: יח **עֶשֶׂן כָּלוּ**. כולו, פועל עבר כי חציו קמץ וחציו פתח (מהרי"ב):

תפסיר דס"ג

גִּדְא. וְכַאֵן מוֹסִי יִתְכַּלֵּם. וְאַלְלָהּ
יְגִיבָהּ בְּצוּת: (כ) אֲדִי תִגְלָה
אַלְלָהּ. עָלֵי גִבְל סִינֵי אֲלִי
רֹאסָה. פִּנְאָדָא בְּמוֹסִי מִן
רֹאסָה פִּצְעֵד: (כא) וְקֹאֵל אֲלָלָהּ
לָהּ. אֲנֹל נֹאשֵׁד אֲלִקוּם.
כָּלָה יִהְיֶמוּ אֲלִי נֹר אֲלָלָהּ
פִּנְצִרֹוה וְיִקַּע מְנַהֵם כְּתִירִין:
(כב) וְאִיצִיא אֲלֵאִמָּה.
אַלְמִקְרָבֹון אֲלִי אֲלָלָהּ יִתְקַדְסוּן.
לָלָה יִתְלֵם אֲלָלָהּ מְנַהֵם:

וְהָיָה קֵל שׁוֹפָרָא. אֲזִיל וְתִקִּיף לַחֲדָא.
מֹשֶׁה מִמַּלִּיל. וּמִן קָדָם יִי מִתְעַנִּי לִיָּה

בְּקֹל: ספרי
תוסף (ששי) ב ויִרְד

יְהוָה עַל-הָהָר סִינֵי אֶל-
רֹאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא יְהוָה
לְמֹשֶׁה אֶל-רֹאשׁ הָהָר

וַיַּעַל מֹשֶׁה: וְאַתְּגִלִּי יִי. עַל טוֹרָא
דְּסִינֵי לְרִישׁ טוֹרָא. וַיִּקְרָא יִי לְמֹשֶׁה.

לְרִישׁ טוֹרָא וּסְלִיק מֹשֶׁה: כא וַיֹּאמֶר

יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה יְד הָעֵד בְּעַם פֶּן-יִהְיֶסוּ

אֶל-יְהוָה לְרֹאוֹת וְנִפְל מִמֶּנּוּ רַב: וַאֲמַר יִי לְמֹשֶׁה.

חוֹת אֲסִהִיד בְּעַמָּא. דְּלִמָּא יִפְגְּרוּן קָדָם יִי לְמַחֲזִי. וַיְפֹּל מִנְהוֹן סְגִי:

כב וְגַם הַכֹּהֲנִים הַנִּגְשִׁים אֶל-יְהוָה יִתְקַדְּשׁוּ

פֶּן-יִפְרֹץ בָּהֶם יְהוָה: וְאִף כֹּהֲנֵיָא. דְּקָרִיבִין לְשִׁמְשָׁא קָדָם יִי

• ————— רש"י ————— •

וְהִצִּיעֵן עַל גְּבֵי הָהָר, כְּמַצֵּעַ עַל הַמִּטָּה, וַיִּרְד
כְּסֵא הַכְּבוֹד עֲלֵיהֶם: כא הָעֵד בְּעַם. הַתְּרָה
בָּהֶם שְׁלֵא לַעֲלוֹת בָּהֶר: כב פֶּן יִהְיֶסוּ וְגו'.
שְׁלֵא יִהְיֶסוּ אֶת מַצְבֵּם עַל יְדֵי שְׁתֵּאוֹתָם
אֶל ה' לְרֹאוֹת וַיִּקְרְבוּ לְצֵד הָהָר: וְנִפְל
מִמֶּנּוּ רַב. כָּל מִי שִׁיפּוֹל מִהֶם וְאִפְלוּ
הוּא יִחִידִי חֲשׁוֹב לְפָנֵי רַב: יִהְיֶסוּ. כָּל
הַרִיסָה מִפְּרֻדָּת אֲסִיפַת הַבְּנִין, אִף הַנִּפְרֻדִּין
מִמַּצְב אֲנָשִׁים הוֹרְסִים אֶת הַמַּצְב:
כג וְגַם הַכֹּהֲנִים. אִף הַכְּבוֹרוֹת שֶׁהַעֲבוּדָה
בָּהֶם: הַנִּגְשִׁים אֶל ה'. לְהִקְרִיב קִרְבָּנוֹת, אִף

אֲזִינֵיהֶם מִי שֶׁיִּכְוִלִין לְשִׁמּוּעַ: מֹשֶׁה יִדְבֵּר.
כְּשֶׁהָיָה מֹשֶׁה מְדַבֵּר וּמְשַׁמֵּיעַ הַדְּבָרוֹת
לְיִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה לֹא שָׁמְעוּ מִפִּי הַגְּבוּרָה אֲלָא
(שְ�מוֹת כ ג) אֲנֹכִי וְלֹא יִהְיָ לִי וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא מְסִיעֵנו לְתַת בּוֹ כַּח לְהִיּוֹת קוֹלוֹ מִגְּבִיר
וְנִשְׁמָע: יַעֲנֶנּוּ בְּקוֹל. יַעֲנֶנּוּ עַל דְּבַר הַקּוֹל,
כְּמוֹ (מַלְכִּים א' יח כד) אֲשֶׁר יַעֲנֶה בְּאֵשׁ, עַל
דְּבַר הָאֵשׁ לְהוֹרִידוֹ: כד וַיִּרְד ה' עַל הָהָר סִינֵי.
יְכוֹל יִרְד עָלָיו מִמֶּשׁ, תִּלְמוּד לֹמֵר (שְ�מוֹת כ
יט) כִּי מִן הַשָּׁמַיִם דְּבָרַתִּי עִמָּכֶם. מִלְּמוֹד
שֶׁהִרְבִּין שָׁמַיִם הָעֲלִיּוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים

תפסיר רס"ג

יתקדשון: דלמא יקטול בהון יי:

בג ויאמר משה אל-יהוה

לא-יוכל העם לעלת אל-

הר סיני כי-אתה העדתה

בנו לאמר הגבל את-ההר

וקדשתו: ואמר משה קדם יי. לא

יכול עמא. למסק לטורא דסיני. ארי

את. אסהידת בנו למימר. תחיס ית

טורא וקדישהי: בד ויאמר אליו

יהוה לד-רד ועלית אתה ואהרן עמד

והכהנים והעם אל-יהרסו לעלת אל-יהוה

פן-יפרץ-בם: ואמר ליה יי איזיל חות. ותסק את ואהרן עמד.

וכהניא ועמא. לא יפגרון. למסק לקדם יי דלמא יקטול בהון:

בד וירד משה אל-העם ויאמר אליהם: ונחת משה

לות עמא. ואמר להון: ס א וידבר אליהם את כל-

(ג) פקאל מוסי' ללה. לא יטיק
אלקום. אלצעוד אלי' גבל סיני.
לאנד נאשדתנא וקלת. תכ'ם
אלגבל וקדסה: כד) קאל לה
אמין אנזל. ת'ם אצעד אנת
והרון מעד. ואלא'מה וסאיר
אלקום. לא יהגמו. לאלצעוד
אלי' נור אללה ללא ית'לם
מנהם: כה) פנזל מוסי' אלי'
אלקום. וקאל להם דיאלד:
כ א) ת'ם פלמהם אללה.

— רש"י —

והכהנים. יכול אף הם עמא, תלמוד לומר
ועלית אתה. אמור מעתה, אתה מחצה
לעצמך ואהרן מחצה לעצמו והם מחצה
לעצמם. משה נגש יותר מאהרן, ואהרן יותר
מן הכהנים, והעם כל עיקר אל יהרסו את
מצבם לעלות אל ה': פן יפרץ בם. אף על
פי שהוא נקוד חטף קמ"ץ אינו זו מגזרתו, כף
דרך כל תבה שנקדטה מלאפ"ם כשהיא
סמוכה במקף משתנה הנקוד לחטף קמ"ץ:
ככ ויאמר אליהם. התראה זו:

הם אל יסמכו על חשיבותם לעלות:
יתקדשו. יהיו מזמנים להתניצב על עמדם:
פן יפרץ. לשון פרצה, יהרוג בהם ויעשה
בהם פרצה: כג לא יוכל העם. איני צריך
להעיד בהם שהרי מתרין ועומדין הם היום
שלשת ימים, ולא יוכלו לעלות שאין להם
רשות: כז לד רד. והעד בהם שנית, שמורזין
את האדם קדם מעשה, וחורזין ומורזין אותו
בשעת מעשה: ועלית אתה ואהרן עמד

תפסיר דס"ג

בגמיע הדיא אלכלאם קאילא:
(ב) אנא אללה רבך. אלדי
אכרגתך. מן בלד מצר מן בית
אלעבודייה: (ג) לא יכון לך
מעבוד אכר מן דוני. לא תצנע
לך פסלא ולא שבהא. ממא פי
אלסמא פי אלעלו. וממא פי

הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר:
וּמִלִּיל יי. ית. כל פתגמיא האלין
למימר: ס אנכי יהוה
אלהיך אשר הוצאתיך
מארץ מצרים מבית
עבדים: אנא, יי אלהך. דאפיקתך.
מארעא דמצרים, מבית עבדותא:

ג - לא יהיה לך אלהים אחרים על-פני

— רס"י —

השמים ומן הארץ. אל תאמרו רשויות הרבה
הן. ולמה אמר לשון יחיד, אלהיך. לתן
פתחון פה למשה ללמד סגוריא במעשה
העגל, וזהו שאמר (שמות לג יא) למה ה' יחרה
אפך בעמך, לא להם צוית, לא יהיה לכם
אלהים אחרים, אלא לי לבדי: **מבית**
עבדים. מבית פרעה שהייתם עבדים לו. או
אינו אומר אלא מבית עבדים, שהיו עבדים
לעבדים, תלמוד לומר (דברים יז ט) ויפדך
מבית עבדים מיד פרעה מלך מצרים, אמור
מעתה עבדים למלך היו ולא עבדים
לעבדים: **ג לא יהיה לך.** למה נאמר, לפי
שנאמר (פסוק ז) לא תעשה לך, אין לי אלא
שלא יעשה, העשוי כבר מנין שלא יקום,
תלמוד לומר לא יהיה לך: **אלהים אחרים.**
שאינן אלהות אלא אחרים עשואים אלהים
עליהם, ולא יתכן לפרש אלהים אחרים
זולתי, שגנאי הוא כלפי מעלה לקרוthem
אלהות אצלו. דבר אחר אלהים אחרים,
שהם אחרים לעובדיהם, צועקים אליהם
ואינן עונים אותם, ודומה פאלו הוא אחר
שאינו מפירו מעולם: **על פני.** כל זמן שאני
קים, שלא תאמר לא נצטוו על עבודה ורה

ב וידבר אלהים. אין אלהים אלא דין.
לפי שיש פרשיות בתורה שאם עשאו אדם
מקבל שבר, ואם לאו אינו מקבל עליהם
פרענות, יכול אף עשרת הדברות בן, תלמוד
לומר וידבר אלהים, דין לפרע: **את כל**
הדברים האלה. מלמד שאמר הקדוש
ברוך הוא עשרת הדברות בדבור אחד, מה
שאי אפשר לאדם לומר בן. אם בן מה
תלמוד לומר עוד אנכי ולא יהיה לך, שחזור
ופרש על כל דבור ודבור בפני עצמו:
לאמר. מלמד שהיו עונים על הן הן ועל לאו
לאו: **ז אשר הוצאתיך מארץ מצרים.**
כדאי היא ההוצאה שתהיו משעבדים לי.
דבר אחר לפי שנגלה בים כגבור מלחמה,
ונגלה כאן כזקן מלא רחמים, שנאמר (שמות
כד י) ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו
כמעשה לבנת הספיר, זו היתה לפניו בשעת
השעבוד, (ס) וכעצם השמים, משנגאלו,
הואיל ואני משתנה במראות אל תאמרו
שתי רשויות הן, אנכי הוא אשר הוצאתיך
ממצרים ועל הים. דבר אחר לפי שהיו
שומעין קולות הרבה, שנאמר, (לכנ פסוק טו)
את הקולות, קולות באין מארבע רוחות ומן

תפסיר רס"ג

אלארץ' פי אלספל וממא פי אלמא תחת אלארץ' לא תסגד להא ולא תעבדהא. לאני אללה רבך אלטאיקן אלמעאקב. מטאלב בדנוב אלעבא מע אלבנין. ואלת'ואלת' ואלד'ואבע לשאניי. וצאנע אלחסאן לאללוף. מן מחביי ותאפציי וצאנא: ז) לא תחלף באסם אללה רבך באטלא.

לֹא תַעֲשֶׂה-לְךָ פֶסֶל |
וְכָל-תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם |
מִמַּעַל | וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ |
מִתַּחַת | וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם |
מִתַּחַת | לָאָרֶץ לֹא- |
תִּשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם | וְלֹא |
תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה |
אֱלֹהֶיךָ אֵל קָנָא | פֶּקֶד עוֹן אָבֹת עַל-בָּנִים |
עַל-שְׁלֵשִׁים וְעַל-רִבְעִים לִשְׁנָאִי | וְעָשָׂה חֶסֶד |
לְאַלְפִים לְאַהֲבִי | וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתַי: | לֹא יְהִי לְךָ אֱלֹהֶ |
אַחֲרָי, בֶּר מִנִּי. | לֹא תַעֲבִיד לְךָ צִילִם, וְכָל דָּמוֹ. | דְּבַשְׁמִיָּא מְלַעִילָא, |
וְדַבְּאָרְעָא מְלָרַע. | וְדַבְּמִיָּא, מְלָרַע לְאָרְעָא. | לֹא תִסְגֹּד לְהוֹן, וְלֹא |
תִּפְלַחֲנִין. | אֲרִי אָנָּא. | יי אֱלֹהֶךָ, אֵל קָנָא. | מַסְעֵר. | חוּבֵי אֲבָהֶן עַל בָּנִין |
מְרַדִּין. | עַל דֶּר תְּלִיתִי וְעַל דֶּר רִבִּיעִי, לִסְנָאִי. | כֹּד מִשְׁלָמִין בְּנִיָּא |
לְמַחֲטִי, בְּתֵר אֲבָהֶתְהוֹן. | וְעַבִּיד טִיבוֹ, לְאַלְפֵי דְרִין. | לְרַחֲמִי, וּלְנִטְרִי |
פְּקוּדֵי: | ס | לֹא תִשָּׂא אֶת-שֵׁם-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא

רס"י

אלא אותו הדור: ד פסל. על שם שנפסל: אבותיהם בידיהם: וועשה חסד. נוצר חסד
וְכָל תְּמוּנָה. תמונת כל דבר אשר בשמים: שאדם עושה, לשלם שכר עד לאלפים דור,
כֵּאל קָנָא. מקנא לפרע ואינו עובר על נמצאת מדה טובה יתרה על מדת פרענות
מדתו למחול על עוון עבודה זרה, כל לשון קנא אינפרימיניט זלט, נותן לב לפרע:
לִשְׁנָאִי. בתרגומו, כשאוחזין מעשה בתרגומו) כמא דתימר (שזעות כט 6) אי זהו

זולק הדקדוק: לִשְׁוֹא. האל"ף תמורת ה"א למ"ד הפועל, והונחה כאל"ף חטא (מהר"ם):

שמך המור (1-3) אל קנא. המנהג להפריד ביניהם.

תפסיר רס"ג

לאן אללה לא יברי. מן יחלף
באסמה באטלא: ח) אד'כר יום
אלסבת וקד'סה. סתה' איאם
תעמל ותצנע גמיע צנאיעד.
ואליום אלסאבע. סבת ללה
רבד. לא תצנע שייא מן
אלצנאיע. אנת ואבנד
ואבנד. עבדד ואמתד
ובהאימד. וציפד אלדי פי
מחלד. לאן אללה כילק פי סת
איאם אלסמא ואלארץ.
ואלברח וגמיע מא פיה.

כִּי לֹא יִנָּקֶה יְהוָה אֶת
אֲשֶׁר-יִשָּׂא אֶת-שְׁמוֹ לִשְׁוֹא:
לֹא תִימִי. בְּשִׁמָּא דִּי אֱלֹהִי, לְמַגְנָא.
אַרִי לֹא יִזְכֹּר יְיָ. יְתָ דִּימִי בְּשִׁמְיָה,
לְשִׁקְרָא: פ ה-י זָכֹר אֶת-יוֹם
הַשַּׁבָּת לְקֹדֶשׁוֹ שֵׁשֶׁת
יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל-
מְלַאכְתֶּךָ וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
שַׁבָּת | לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא

תַּעֲשֶׂה כָל-מְלַאכָּה אֹתָהּ וּבִנְךָ-וּבִתֶּךָ עֲבָדְךָ
וְאִמְתֶּךָ וּבַהֲמֹתֶךָ וּגְרֶדְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ כִּי
שֵׁשֶׁת-יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-
הָאָרֶץ אֶת-הַיָּם וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר-בָּם וַיִּנַּח בַּיּוֹם

— רס"י —

תנו לב לזכור תמיד את יום השבת, שאם
נודמן לך חפץ יפה תהא מזמינו לשבת:
ט וְעָשִׂיתָ כָּל מְלַאכְתֶּךָ. כְּשֶׁתְּבֹא שַׁבָּת,
יְהֵא בְּעֵינֶיךָ כְּאֵלֹו מְלַאכְתֶּךָ עֲשִׂיָה, שְׁלֹא
תַהַרְהֵר אַחֵר מְלַאכָה: י אֹתָהּ וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ.
אלו קטנים. או אינו אלא גדולים, אִמְרַת הָרִי
כָּבֵד מְזֻהָרִים הֵם, אֵלֹא לֹא בָּא אֵלֹא לְהַזְהִיר
גְּדוּלִים עַל שְׁבִיתַת הַקְטָנִים, וְזוֹ שְׁשֻׁנִּינוּ
(שנח קכא 6) קטן שְׂבֹא לְכַבּוֹת אֵין שׁוּמְעִין לוֹ,
מִפְּנֵי שְׁשֻׁבִיתָתוֹ עֲלֶיךָ: יא וַיִּנַּח בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי. כְּבִיכּוֹל הַכְּתִיב בְּעֶצְמוֹ מְנוּחָה
לְלִמּוּד הַמָּנוֹחַ קֵל וְדוּמָר לְאָדָם, שְׁמִלְאכְתּוֹ
בְּעֶמֶל וּבִיגִיעָה, שְׁיָהָא נַח בְּשַׁבָּת:

שְׁבוּעַת שְׁוֹא, נִשְׁבַּע לְשָׁנוֹת אֶת הַיָּדוּעַ, עַל
עֲמֹוד שְׁלֹ-אֶבֶן שְׁהוּא שְׁלֹ-זָהָב. (הָרִאשׁוֹן לְשׁוֹן
מִנֵּן, כְּתָרְגוּמוֹ) זֶה הַנִּשְׁבַּע לְחַנּוּם וְלִהְבֵּל, עַל
שְׁלֹ-עֵץ עֵץ וְעַל אֶבֶן אֶבֶן: ח זָכֹר. זָכֹר
וְשִׁמּוֹר בְּדַבּוּר אֶחָד נֶאֱמָרוּ. וְכֵן (שְׁמוֹת לא יד)
מִחֻלְלִיָּה מוֹת יוֹמָת, (זְמַדְזֵר כח ט) וּבַיּוֹם
הַשַּׁבָּת שְׁנֵי כְּבָשִׁים, וְכֵן (דְּזָרִים כז יא) לֹא
תִלְבַּשׁ שַׁעֲטָנָו, (שס יז) גְּדִילִים תַּעֲשֶׂה לָּךְ, וְכֵן
(ויקרא יח טז) עֲרוֹת אִשָּׁת אַחִיךָ, (דְּזָרִים כה ה)
יִבְמָה יִבֹּא עָלֶיךָ, הוּא שְׁנֶאֱמָר (תְּכָלִים סז יז)
אֶחָת דְּבָר אֱלֹהִים שְׁתִּים זוֹ שְׁמַעְתִּי. זָכֹר
לְשׁוֹן פְּעוּל הוּא, כְּמוֹ (יִשְׁעִי כז יג) אָבּוֹל
וְשִׁתּוֹ, (שְׁמוֹאל ב ג טז) הָלוֹךְ וּבִכְהָ, וְכֵן פְּתֻרוֹנוֹ

תפסיר רס"ג

הַשְּׁבִיעִי עַל-כֵּן בִּרְדּוֹ יְהוָה**אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ:**

הוּא דְּכִיר יֵת יוֹמָא דְּשַׁבְּתָא, לְקַדְּשׁוּתֵיהּ.

שְׁתָּא יוֹמִין תַּפְלָח, וְתַעֲבִיד כָּל עַבְדֵּיךָ.

וְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה. שַׁבְּתָא, קָדֵם יְיָ אֱלֹהֶךָ.

לֹא תַעֲבִיד כָּל עַבְדָּא. אֵת וּבִרְדּוֹ

וּבִרְתָּךְ. עַבְדְּךָ וְאִמְתָּךְ, וּבַעֲרֶיךָ. וְגִיּוֹרְךָ,

דְּבִקְרוּךְ. אֲרִי שְׁתָּא יוֹמִין עַבְד יְיָ, יֵת

שְׁמִיָּא וְיֵת אֶרְעָא. יֵת יוֹמָא, וְיֵת כָּל דְּבַהּוֹן. וְנָח, בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה. עַל

כֵּן. בְּרִיד יְיָ. יֵת יוֹמָא דְּשַׁבְּתָא, וְקַדְּשִׁיהּ: **ס** **כַּבֵּד****אֶת-אֲבִיךָ וְאֶת-אִמְךָ לְמַעַן יֵאָרְכוּן יְמֶיךָ עַל****הָאָדָמָה אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:** יִקָּר יֵת אָבוּךָ,

וְיֵת אִמְךָ. בְּדִיל, דְּיֵירְכוּן יוֹמְךָ. עַל אֶרְעָא, דְּיֵי אֱלֹהֶךָ, יִהִיב לָךְ:

ס **לֹא תִרְצָח:** לֹא, תִקְטוֹל נֶפֶשׁ: **ס** **לֹא תִנְאַף:** לֹא,תִּגְוֹף: **ס** **לֹא תִגְנוֹב:** לֹא, תִגְנוֹב: **ס** **לֹא-תַעֲנֶה בְרַעְךָ****עַד שָׁקָר:** לֹא תִסְהִיד בְּחִבְרֶךָ, סְהִידוּתָא דְּשָׁקָרָא: **ס** **לֹא****תַּחֲמֹד בֵּית רֵעֶךָ** **ס** **לֹא-תַחֲמֹד אִשְׁת רֵעֶךָ**

• רס"י •

הַמְּנַאֲפָת תַּחַת אִישָׁה תִּקְחָ אֶת זָרִים: לֹא
תִּגְנוֹב. בְּגוֹנֵב נִפְשׁוֹת הַכְּתוּב מְדַבֵּר. לֹא
 תִּגְנוֹבוּ (ויקרא יט יא) בְּגוֹנֵב מְמוֹן. אוֹ אֵינוֹ
 אֱלָא זֶה בְּגוֹנֵב מְמוֹן, וְלִהְלֹץ בְּגוֹנֵב נִפְשׁוֹת,
 אִמְרַת דְּבִר הַלְּמֹד מַעֲנִינוּ, מַה לֹּא תִרְצָח, לֹא
 תִנְאַף, מְדַבֵּר בְּדִבְרֵי שְׁחִיבִין עֲלֵיהֶם מִיתַת
 בֵּית דִּין, אִף לֹא תִגְנוֹב דְּבִר שְׁחִיב עֲלֵיו
 מִיתַת בֵּית דִּין:

בִּרְדּוֹ, וַיְקַדְּשֵׁהוּ. בִּרְכוּ בְּמִן לְכַפְּלוֹ בְּשִׁשִּׁי
 לְחֵם מִשְׁנֶה, וְקַדְּשׁוּ בְּמִן שְׁלֹא הָיָה יוֹרֵד בּוֹ:
 יֵת לְמַעַן יֵאָרְכוּן יְמֶיךָ. אִם תִּכְבֵּד יֵאָרְכוּן,
 וְאִם לֹא יִקְצְרוּן, שְׁדִבְרֵי תוֹרָה נוֹטְרִיקוֹן הֵם
 נִדְרָשִׁין מִכָּלֵל הֵן לֹא וּמִכָּלֵל לֹא הֵן:
 יֵת לֹא תִנְאַף. אֵין נִיאוּף אֱלָא בְּאִשְׁת אִישׁ.
 שְׁנֵאָמֵר (ויקרא כ י) מוֹת יוֹמַת הַנּוֹאֵף
 וְהַנּוֹאֲפָת, וְאוֹמֵר (יחזקאל טז לב) הָאִשָּׁה

שִׁמְרֵי הַבְּיֹר (י) וְאֶת-אִמְךָ. הוּא"ו בְּלֹא גַעַי

תפסיר דס"ג

(יד) לא תתמן מנזל צאחבד. לא תתמן זוגתה. ועבדה ואמתה ותזרה וחמארה. וגמיע מאלה: (טו) וגמיע אלקום ינצ'רון אלצואת ואלפלאל. וצות אלבוק. ואלגבל מתדכין. פלמא ראו ד'אלך זעגו. ווקפו מן בעיד: (טז) וקאלו למוסי. פלמנא אנת נסמע מנד. ולא יפלמנא אללה פלא נהלך: (יז) פקאל מוסי לאלקום לא

ועבדו ואמתו ושורו וחמרו וכל אשר לרעה: לא תחמיד, בית חברך. לא תחמיד, אתת חברך. ועבדיה ואמתיה, ותזריה וחמריה. וכל, דלחברך: **פ** (שביעי) **וְכָל-הָעַם רֹאִים אֶת-הַקּוֹלֹת וְאֶת-הַלְפִידִם וְאֵת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת-הָהָר עָשָׁן**

וירא העם וינעו ויעמדו מרחק: וכל עמא חזן ית קליא וית בעוריא. וית קל שופרא. וית טורא דתנן. וחזא עמא וזעו. וקמו מרחיק: **וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה דִּבֶּר-אַתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאֶל-יְדִבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּן-נָמוּת: וַיֹּאמְרוּ לְמֹשֶׁה. מַלִּיל אַתָּה עִמָּנָה וְנִקְבִּיל. וְלֹא יִתְמַלֵּל עִמָּנָה. מִן קִדְּם יי דלמא נמות: **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעַם אֵל-תִּירְאוּ כִּי לִבְעֹבוֹר נִסּוֹת אֶתְכֶם בָּא הָאֱלֹהִים וּבְעֹבוֹר****

— רש"י —

היוצאין מפיו הגבורה: וינעו. (שס) אין נוע אלא זיע: ויעמדו מרחק. היו נרתעין לאחוריהם שנים עשר מיל פאורף מחניהם ומלאכי השרת באין ומסייעין אותן להחזירם, שנאמר (תהלים סח יג) מלכי צבאות ידדון ידדון: **לִבְעֹבוֹר נִסּוֹת אֶתְכֶם.** לגדל אתכם בעולם שיצא לכם שם באמות שהוא

טו וכל העם ראים. מלמד שלא היה בהם אחר סומא. ומנין שלא היה בהם אדם, תלמוד לומר (שמות יט ח) וינענו כל העם. ומנין שלא היה בהם חרש, תלמוד לומר (שמות כז ז) נעשה ונשמע: **רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת.** רואין את הנשמע, שאי אפשר לראות במקום אחר: **אֶת הַקּוֹלֹת.** (מכילתא בחדש פ"ט)

וזלק הדקדוק: **נִסּוֹת אֶתְכֶם.** מקור מבנין פעל הדגוש ושרשו נסה (מהר"ב):

שמך המור (ט) ואת-הלפידים. הוא"ו בלא גע.

תפסיר רס"ג

תִּהְיֶה יְרֵאתוֹ עַל־פְּנֵיכֶם
לִבְלֹתִי תַחֲטְאוּ: וַאֲמַר מֹשֶׁה
לְעֹמָא לֹא תִדְחִלּוּן. אֲרִי. בְּדִיל לְנִסְאָה
יִתְכוֹן. אֲתַגְלִי לְכוֹן יִקְרָא דִּי. וּבְדִיל.
דִּתְהִי דִּחְלִיתִי. עַל אִפִּיכוֹן בְּדִיל דִּלֹּא
תַּחֲוִיבוּן: וַיַּעֲמֵד הָעָם מֵרַחֵק
וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל־הָעֶרְפֶּל
אֲשֶׁר־שָׁם הָאֱלֹהִים: וְקָם עֹמָא

תכאפון. פאן לפי ימתחנכם.
תגלא לכם נור אלה. ולפי
תכון תקותה. פי קלובכם ללא
תכטון: יח) פוקף אלקום מן
בעיד. ומוסי' תקדם אלי
אלצ'באב. אלד' ת'ם נור
אללה: יט) פקאל אלה למוסי'.
כדיא קל לבני אסראיל. אנתם
שאהדתם. אני מן אלסמא
כ'אטבתכם: כ) לא תצנעו מעי.

מֵרַחֵק. וּמֹשֶׁה קָרִיב לְצַד אֲמִשְׁתָּא. דִּתְמֵן יִקְרָא דִּי: **ס מפעיר**
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אַתֶּם רְאִיתֶם בִּי מִן־הַשָּׁמַיִם דְּבִרְתִּי
עִמָּכֶם: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה. בְּדִנְן תִּימַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל. אַתּוֹן חֲזִיתוּן.
אֲרִי מִן שָׁמַיָא. מְלִילִית עִמָּכוֹן: **כ** לֹא תַעֲשׂוּן אֵתִי אֱלֹהִי

• רס"י •

רואה למה שאחרים משיחין לו, שמה
שאחרים משיחין לו פעמים שלבו חלוק
מלהאמין: **בי מן השמים דברתי.** וכתוב
אחד אומר וירד ה' על הר סיני, בא הכתוב
השלישי והכריע ביניהם (דברים ז לו) מן
השמים השמייעך את קולו ליסרף ועל הארץ
הראך את אשו הגדולה, כבודו בשמים ואשו
וגבורתו על הארץ. דבר אחר הרבין שמים
ושמי השמים והציען על הקר, וכן הוא
אומר (תכליס יח י) ויט שמים וירד: **כ לא**
תעשון אתי. לא תעשון דמות שמישי
המשמשים לפני בפרום: **אלהי כסף.** בא

בכבודו נגלה עליכם: **נסות.** לשון הרמה
וגדלה, כמו (ישעיה סז י) הרימו נס, ארים נסי
(ישעיה מט כז), וכנס על הגבעה (ישעיה ל, יז).
שהוא זקוף: **ובעבור תהיה יראתו.** על ידי
שראיתם אותו יראוי ומאיים, תדעו כי אין
זולתו ותיראו מפניו: **יח נגש אל הערפל.**
לפנים משלש מחיצות, חשך ענן וערפל
שנאמר (דברים ז יא) והדר בוער באש עד לב
השמים חשך ענן וערפל, ערפל הוא עב
הענן, שנאמר לו (שמות יט ט) הנה אנכי בא
אליך בעב הענן: **יט כה תאמר.** בלשון הזה:
אתם ראייתם. יש הפרש בין מה שאדם
זולק הרקדוק: **יח אל הערפל.** בסגול, והוא החשך העבה. ובקבוץ ובכינוי תדגש הלמ"ד (שם):

תפסיר דס"ג

מעבודאָת מן פֿצ'ה ומעבודאָת
מן ד'הב. לא תצנעוהא לָכֶם:
(כא) מִדְּבַח עָלִי אֱלֹאֲרִי'
תצנעה לִי. וְאִדְּבַח עָלֶיהָ.
צֹאֲעֵדָד וְדַבְּאִית סְלֵאֲמִתָּד. מן
גִּנְמִד וּבִקְרָד פִּי כָּל מוֹצִיעַ
אִדְּכָר אֲסִמִּי. אֲתַגְלֵא לָךְ
וְאִבְאָרְדָּד פִּיד: (כב) וְאֵן צָנַעַת לִי
מִדְּבַחָא מן חֲגָאֲרָה. פֿלא

כָּסֶף וְאֱלֹהֵי זָהָב לֹא
תַעֲשׂוּ לָכֶם: לֹא תַעֲבֹדוּן קִדְמִי.
דַּחְלֹן דְּכֶסֶף וְדַחְלֹן דְּזָהָב. לֹא תַעֲבֹדוּן
לְכוּן: כא מִזְבֵּחַ אֲדָמָה
תַעֲשֶׂה-לִּי וְזִבְחַת עָלָיו
אֶת-עֹלֹתֶיךָ וְאֶת-שְׁלָמֶיךָ
אֶת-צֹאנְךָ וְאֶת-בְּקָרְךָ

בְּכָל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶזְכִּיר אֶת-שְׁמִי אָבוֹא
אֵלֶיךָ וּבִרְכָתֶיךָ: מִדְּבַח אֲדַמְתָּא תַעֲבִיד קִדְמִי. וְתֵהִי דְּבַח
עֲלוּהִי. יֵת עֲלֹתְךָ וְיֵת נִכְסֵת קוֹדֶשְׁךָ. מִן עֲנָךְ וּמִן תוֹרְךָ. בְּכָל אֲתֵר
דְּאֲשֵׁרִי שְׂכִינָתִי. לְתַמָּן אֲשַׁלַּח בִּרְכָתִי לָךְ וְאֶבְרַכְנֶךָ:
כב וְאִם-מִזְבֵּחַ אֲבָנִים תַעֲשֶׂה-לִּי לֹא-תִבְנֶה

— רש"י —

אֱלֹהֵיךָ, וְאֵין שְׁחִיטָה בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ: אֵת
עֹלֹתֶיךָ וְאֵת שְׁלָמֶיךָ. אֲשֶׁר מִצֵּאנְךָ
וּמִבְּקָרְךָ. אֵת צֹאנְךָ וְאֵת בְּקָרְךָ, פְּרוֹשׁ לְאֵת
עֹלֹתֶיךָ וְאֵת שְׁלָמֶיךָ: בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר
אֶזְכִּיר אֶת שְׁמִי. אֲשֶׁר אֶתֵּן לָךְ רְשׁוֹת
לְהֹזְכִיר שֵׁם הַמִּפְרָשׁ שְׁלִי, שֵׁם אָבִא אֵלֶיךָ
וּבִרְכָתֶיךָ אֲשֶׁרָה שְׂכִינָתִי עָלֶיךָ מִכָּאֵן אֲתֵה
לְמַד שְׁלֹא נִתֵּן רְשׁוֹת לְהֹזְכִיר שֵׁם הַמִּפְרָשׁ
אַלֵּא בְּמָקוֹם שֶׁהַשְׂכִּינָה בָּאָה שָׁם, וְזֵהוּ בֵּית
הַבְּחִירָה. שֵׁם נִתֵּן רְשׁוֹת לְכֹהֲנִים לְהֹזְכִיר שֵׁם
הַמִּפְרָשׁ בְּנִשְׂאֵת כַּפִּים לְבָרֵךְ אֶת הָעָם:
כז וְאִם מִזְבֵּחַ אֲבָנִים. רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל אוֹמֵר
כָּל אֵם וְאִם שֶׁבִּתּוּרָה רְשׁוֹת, חוּץ מִשְׁלֹשָׁה
וְאִם מִזְבֵּחַ אֲבָנִים תַעֲשֶׂה לִּי, הָרִי אִם זֶה
מִשְׁמֵשׁ בְּלִשׁוֹן כַּאֲשֶׁר, כַּאֲשֶׁר תַעֲשֶׂה לִּי
מִזְבֵּחַ אֲבָנִים לֹא תִבְנֶה אֶתְּהֵן גְּזִית שְׁהָרִי

לְהֹזְכִיר עַל הַכְּרוֹבִים, שְׁאֵתָה עוֹשֶׂה לְעַמּוּד
אֲתִי, שְׁלֹא יִהְיֶה שְׁלֹכֶסֶף, שְׁאֵם שְׁנִיתָם
לְעֲשׂוֹתָם שְׁלֹכֶסֶף הָרִי הֵן לְפָנַי כְּאֵלֶהוּת:
וְאֱלֹהֵי זָהָב. בָּא לְהֹזְכִיר שְׁלֹא יוֹסִיף עַל
שְׁנִים, שְׁאֵם עֲשִׂית אֲרֻבָּעָה, הָרִי הֵן לְפָנַי
כְּאֱלֹהֵי זָהָב: לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם. לֹא תֹאמַר
הָרִינִי עוֹשֶׂה כְּרוֹבִים בְּבִתִּי כְּנִסְיוֹת וּבְבִתִּי
מִדְּרֹשׁוֹת כְּדָרְךָ שְׁאֵנִי עוֹשֶׂה בְּבִית עוֹלָמִים,
לָכֵן נֹאמַר לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם: כא מִזְבֵּחַ אֲדָמָה.
מִחֲבָר בְּאֲדָמָה, שְׁלֹא יִבְנֶנוּ עַל גְּבִי עַמּוּדִים
אוֹ עַל גְּבִי כַּפִּים. דְּבָר אַחֵר שֶׁהִיָּה מִמֶּלֶא אֵת
חֲלָל מִזְבֵּחַ הַנִּחָשֶׁת אֲדָמָה בְּשַׁעַת הַנִּיחָתוֹ:
תַעֲשֶׂה לִּי. שְׁתֵּהָא תַחֲלַת עֲשִׂיתוֹ לְשְׁמִי:
וְזִבְחַת עָלָיו. אֲצַלּוּ, כְּמוֹ (זמזכר ז כ) וְעָלָיו
מִטָּה מְנֻשָּׁה. אוֹ אֵינוֹ אֵלֹא עָלָיו מִפֹּשׁ, תִּלְמוּד
לֹאִמַר (דברים יז כז) הַבֶּשֶׂר וְהָדָם עַל מִזְבֵּחַ ה'

תפסיר רס"ג

תבנהא מנהדמא (י"ג: מנהדמה).
לאנד אן תרבת תדידך עליהא
בדלתהא: כג) ולא תצעד
במראקי עלי מד'בחי. ללא
תכשף סוודך עליהא:

אתהן גזית כי חרבך

הנפת עליה ותחללה:

ואם מדבח אבנין תעביד קדמי. לא
תבני יתהון פסילן. דלמא תרים חרבך.

עלה ותחלנה: כג) ולא תעלה

במעלת על-מזבחי אשר לא-תגלה ערותך

עליו: ולא תסק בדרגין על מדבחי. דלא תתגלי עריתך

עלוהי: פ פ פ

עב פיסוקים סימן אליאל

רש"י

מדברות על ידי שמטילות שלום אמרה
תורה לא תניף עליהם ברזל, המטיל שלום
בין איש לאשתו, בין משפחה למשפחה, בין
אדם לחברו, על אחת כמה וכמה שלא
תבואהו פרענות: כג) ולא תעלה במעלות.
כשאתה בונה כבש למזבח, לא תעשהו
מעלות מעלות חסיקלוג"ש בלעז [מדרגות] אלא
חלק יחא ומשופע: אשר לא תגלה
ערותך. שעל ידי המעלות אתה צריך
להרחיב פסיעותיך, ואף על פי שאינו גלוי
ערוה ממנו, שהרי בתיב (שמות כח מז) ועשה
להם מכנסי בד, מכל מקום הרחבת
הפסיעות קרוב לגלוי ערוה הוא, ואתה נוהג
בהם מנהג בזיון. והרי דברים קל וחומר ומה
אבנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על
בזיון אמרה תורה הואיל ויש בהם צורה,
לא תנהג בהם מנהג בזיון, חבךך שהוא
בדמות יוצר, ומקפיד על בזיונו, על אחת
כמה וכמה: חסלת פרשת יתרו

חובה עליך לבנות מזבח אבנים, שנאמר
(דברים כז ו) אבנים שלמות תבנה, וכן (שמות
כז כד) אם כסף תלוח, חובה הוא, שנאמר
(דברים טו ח) ודעבט תעביטנו, ואף זה משמש
בלשון באשר וכן (ויקרא ז יד) ואם תקריב
מנחת בפורים זו מנחת העמר, שהיא חובה,
ועל כרחך אין אם הללו תלויין, אלא ודאין,
ובלשון באשר הם משמשים: גזית. לשון
גזיזה שפוסלן ומסתתן בברזל: כי חרבך
הנפת עליה. הרי כי זה משמש בלשון פן,
שהוא דילמא, פן תניף חרבך עליה:
ותחללה. הא למדת, שאם הנפת עליה
ברזל חללת, שהמזבח נברא להאריך ימיו
של-אדם, והברזל נברא לקצר ימיו
של-אדם, אין זה בדין, שיוגף המקצר על
המאריך. ועוד, שהמזבח מטיל שלום בין
ישראל לאביהם שבשמים, לפיכך לא יבא
עליו כזרת ומחבל. והרי דברים קל וחומר
ומה אבנים שאינם רואות ולא שומעות ולא

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנִבְיָאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדִבְרֵיהֶם, הַנִּצְאָרִים בְּאַמֶּת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנִבְיָאִי, הָאֱמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרה דוישמע יתרו

בישעיה סימן ו'

בְּשָׁנֹת-מוֹת הַמֶּלֶךְ עֲזִיָּהוּ וְאַרְאָה אֶת-אֲדֹנָי יֵשֶׁב
עַל-כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא וְשׁוֹלֵיו מְלָאִים אֶת-

הַהִיכָל: בְּשָׁתָא דְאַתְנַגַּע בֵּהּ, מֶלֶכָא עֲזִיָּה. אָמַר נְבִיא. חֲזִיתִי, יְת
יְקָרָא דִּי. שְׂרִי עַל בְּרִסֵּי רָם וּמִנְטֵל, בְּשָׁמִי מְרוּמָא. וּמִזִּי יְקָרִיָּה, אֶתְמַלִּי
הִיכְלָא: בְּשָׂרְפִים עֲמָדִים מִמַּעַל לֹו שֵׁשׁ כְּנָפִים שֵׁשׁ
כְּנָפִים לְאַחַד בְּשָׂתִים. יְכֶסֶה כְּנָפֵי וּבְשָׂתִים יְכֶסֶה רַגְלֵי
וּבְשָׂתִים יַעֲוֹפֵר: שְׁמִשִּׁין קְדִישִׁין בְּרוּמָא, קְדָמוּהִי. שְׁתָּא גִפִּין. שְׁתָּא
גִּפִּין, לְחַד. בְּתַרִּין מְכִסֵּי אַפּוּהִי, דִּילָא חֲזִי. וּבְתַרִּין, מְכִסֵּי גִוִּיתִיָּה. דִּילָא
מִתְחֲזִי, וּבְתַרִּין מְשִׁמִּישׁ: וְקָרָא זֶה אֶל-זֶה וְאָמַר קְדוּשׁ |
קְדוּשׁ קְדוּשׁ יְהוָה עֲבָאוֹת מְלָא כָּל-הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:
וּמִקְבְּלִין דִּין מִדִּין, וְאָמְרִין. קְדִישׁ בְּשָׁמִי מְרוּמָא, בֵּית שְׁכִינְתִּיָּה. קְדִישׁ
עַל אַרְעָא, עוֹבֵד גְּבוּרְתִּיָּה. קְדִישׁ בְּעָלָם עֲלָמִיא, יְיָ עֲבָאוֹת. מְלִיא כָּל
אַרְעָא, זִי יְקָרִיָּה: וַיִּנְעוּ אַמּוֹת הַסָּפִים מִקּוֹל הַקּוֹרָא
וְהַבֵּית יִמְלָא עֲשָׂן: וַיִּזְעוּ, אֱלֹת סָפֵי הִיכְלָא. מִקָּל, מְלִילָא. וּבֵית
מִקְדָּשָׁא, אֶתְמַלִּי אֲמַטָּא: וְאָמַר אוֹי-לִי כִי-נִדְמִיתִי כִּי אִישׁ
טָמֵא-שְׁפָתַיִם אֲנִכִּי וּבְתוֹךְ עַם-טָמֵא שְׁפָתַיִם אֲנִכִּי יֵשֶׁב
כִּי אֶת-הַמֶּלֶךְ יְהוָה עֲבָאוֹת רָאוּ עֵינָי: וְאָמַרְתִּי, וַיִּלִּי אֲרִי

זולק הדקדוק: ה' כִּי אֶת הַמֶּלֶךְ. תיבת 'כִּי' ברביע גם בירושלמיים:

חבית. ארי גבר חיב לאוכחא, אָנא. ובגו עמא דמגעל בְּחובין, אָנא יתיב. ארי ית יקר, שְׂכִינַת מֶלֶךְ עֲלֵמִיָּא. יי צבאות, חֲזָא עֵינִי: ֶ וַיַּעַף אֵלַי אֶחָד מִן־הַשָּׂרָפִים וּבִידּוֹ רִצְפָה בְּמִלְקָחִים לָקַח מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ: וְאֶשְׁתּוּי לְוֹתִי. חד, מן שְׁמִשְׂיָא. ובפמיה, מִמֶּלֶל. דְּקִבִּיל מִן קָדָם דְּשִׁכְנִיתִיה עַל בְּרָסִי יִקְרָא, בְּשִׁמִּי מְרוּמָא. עיל, מן מִדְּבַחָא: ֶ וַיִּגַּע עַל־פִּי וַיֹּאמֶר הִנֵּה נִגַּע זֶה עַל־שִׁפְתֵיךָ וְסֹר עֲוֹנֶךָ וְחֲטֹאתֶךָ תִּכְפֹּר: וסדר בפמי. ואמר. הא שויתי פתגמי נבואתי, בפמד. ויעדון חובך, וחטאך, יתכפרון: ֶ וַאֲשַׁמֵּעַ אֶת־קוֹל אֲדֹנִי אֹמֵר אֶת־מִי אֶשְׁלַח וּמִי יֵלֶךְ־לָנוּ וַאֲמַר הִנְנִי שְׁלַחְנִי: ושמעית. ית קל מימרא די, דאמר. ית מן אשליח לאתנבאה, ומן ייזיל לאלפא. ואמרית, האנא שלח יתי: ֶ וַיֹּאמֶר לֵךְ וְאִמְרַתְּ לָעַם הַזֶּה שְׁמָעוּ שְׁמוֹעַ וְאַל־תִּבְיִנוּ וְרָאוּ רָאוּ וְאַל־תִּדְּעוּ: ואמר. איזיל ותימר, לעמא הדין. דשמעין משמע, ולא מסתפלין. וחזון מחזא, ולא ידעין: ֶ הַשָּׁמַן לִב־הָעָם הַזֶּה וְאֲזַנּוֹ הַכֶּבֶד וְעֵינָיו הֲשַׁע פֶּן־יֵרְאֶה בְּעֵינָיו וּבְאֲזַנּוֹ יִשְׁמָע וּלְבָבוֹ יִבִּין וְשֵׁב וּרְפָא לוֹ: טפיש, לביה דעמא הדין. ואדנוהי יקר, ועינוהי טמטים. דלמא יחזון בעיניהון, ובאדניהון ישמעון. ובלבהון יסתפלון. ויתובון, וישתביק להון: ֶ וַאֲמַר עַד־מָתִי אֲדֹנִי וַיֹּאמֶר עַד אֲשֶׁר אִם־שָׂאוּ עָרִים מֵאִין יוֹשֵׁב וּבָתִּים מֵאִין אָדָם וְהָאָדָמָה תִּשָּׂאָה שְׁמָמָה: ואמרית. עד אמת, יי. ואמר. עד דיצדין קרויָא, מבלי יתיב. ובתיָא, מבלי אָנְשָׂא. וארעא, תחרוב ותצדי: ֶ וְרַחֲקַי הִוָּה אֶת־הָאָדָם וְרַבָּה הָעֲזוּבָה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ: וירחיק יי, ית

וזלק הדקדוק: ֶ וּבְמִלְקָחִים. הקו"ף פתח בכל ספרי תימן: ֶ שְׁמָעוּ שְׁמוֹעַ. בפשטא אחת והיא מלרע:

בְּנֵי אִנְשָׁא וְתִסְגִּי צְדִיּוֹתָא, בְּגוּה דְאַרְעָא: וְג' וְעוֹד בְּה עֲשִׂירֶיהָ
 וְשִׁבְה וְהִיתָה לְבָעֵר כְּאֵלָה וְכֹאֲלוֹן אֲשֶׁר בְּשִׁלְכָתָּ מִצִּבְתָּ
 בָּם זֶרַע קָדֹשׁ מִצִּבְתָּהּ: וְיִשְׁתְּאֲרוֹן בְּה, חַד מִן עֶסְרָא. וְיִתּוּבוֹן, וְיִהְיוֹן
 לְצִרְבָּא. כְּבִטְמָא, וְכַבְּלוּטָא. דְּבִמְתֵּר טְרַפִּיהוֹן דְּמִן לִיבִישִׁין וְעַד כְּעֵן אֲנוֹן
 רְשִׁיבִין, לְקִימָא מְנַהוֹן זֶרַעָא. כֵּן גְּלוּתָא דִּישְׂרָאֵל, יִתְכַּנְשׁוֹן וְיִתּוּבוֹן
 לְאַרְעֵהוֹן. אֲרִי זֶרַעָא דְקָדְשָׁא, נִצְבְּתָהוֹן: דְּ כִי-יֵלֵד יֶלֶד-לָנוּ בֶּן
 נָתַן-לָנוּ וְהָיָה הַמְּשֻׁרָה עַל-שִׁכְמוֹ וְיִקְרָא שְׁמוֹ פִּלָּא יוֹעֵץ
 אֵל גְּבוּר אָבִי-עַד שַׁר-שְׁלוֹם: אָמַר נְבִיא, לְבֵית דָּוִד. אֲרִי רַבִּי,
 אֲתִילִיד לָנָא. בַּר, אֲתִיְהִיב לָנָא. וְקָבִיל אוֹרִיתָא עֲלוּהִי, לְמִטְרָה.
 וְאַתְקִרִי שְׁמִיָּה. מִן קָדָם מִפְּלִיא עֵיצָה אֱלֹהָא גְּבֵרָא, קִים עֲלִמְיָא. מְשִׁיחָא
 דְּשִׁלְמָא יִסְגִּי עֲלָנָא, בְּיוֹמוֹהִי: טו (כ' לִסְרַבָּה) לְמַרְבֵּה הַמְּשֻׁרָה
 וּלְשְׁלוֹם אֵין-קֵץ עַל-כֹּסֶא דָּוִד וְעַל-מַמְלַכְתּוֹ לְהָכִין
 אֶתָּה וּלְסַעְדָּהּ בְּמִשְׁפָּט וּבְצִדְקָה מַעֲתָהּ וְעַד-עוֹלָם
 קִנְאָתָה יִהְיֶה צְבָאוֹת תַּעֲשֶׂה-זֹּאת: סְגִי רַבּוֹ לְעַבְדֵי אוֹרִיתָא
 וּלְנִטְרֵי שְׁלָמָא, לִית סוּף. עַל בְּרִסֵּי דָּוִד, וְעַל מַלְכוּתִיָּה. לְאַתְקִנָּא יְתָהּ,
 וּלְמַבְנָה. בְּדִינָא, וּבִזְכוּתָא. מִכְּעֵן, וְעַד עֲלִמָּא. בְּמִימְרָא דִּי צְבָאוֹת,
 תַּתְּעִבִיד דָּא:

(גְּאֵלָנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פִּרְקָנָא. יי צְבָאוֹת, שְׁמִיָּה. קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעֵלָם,
 וּלְעֵלְמֵי עֲלִמְיָא:

זֶלְקָה הַדְּקִדּוּק: טו וּלְסַעְדָּהּ. הוֹרִי"ו גַּעֲי:

תפסיר רס"ג

גגה ואלה המשפטים

למנוחת שבת
ושני וחמישי

כא ואלה המשפטים

אשר תשים לפניהם:

ואלין דיניא דתסדר קדמיהון:

כי תקנה עבד עברי שש

שנים יעבד ובשבעת יצא לחפשי חנם: ארי תזבן

עבדא בר ישראל. שית שנין יפלא. ובשביעיתא. יפוק לבר חורין מגן:

אם בגפו יבא בגפו יצא אם בעל אשה הוא

כא (א) והדיא אלאחפאם.
אלתי תתלוהא עליהם: (ב) קל
להם אדיא אבתעת עבדא
עבראניה. פליכדמד סת סנין.
ופי אלסאבעה. יכרג חדא
מגאנא: (ג) אן דכל עזבא כרג

— רש"י —

ואיבינו פלילים, כשאויבינו פלילים וזהו
עדות לעלוי יראתם: כי תקנה עבד
עברי. עבד שהוא עברי, או אינו אלא עבדו
של-עברי, עבד כנעני שלקחתו מישראל,
ועליו הוא אומר שש שנים יעבד, ומה אני
מקיים (ויקרא כז טו) והתנחלתם אתם, בלקוח
מן הגוי, אבל בלקוח מישראל יצא בשש,
תלמוד לומר (דברים יז יב) כי ימכר לך אחיך
העברי, לא אמרתיו אלא באחיק: כי תקנה.
מיד בית דין שמכרוהו בגנבתו כמו שנאמר
(שמות כג ז) אם אין לו ונמכר בגנבתו. או אינו
אלא במוכר עצמו מפני דחקו, אבל מכרוהו
בית דין לא יצא בשש, כשהוא אומר (ויקרא
כז טז) וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך, הרי
מוכר עצמו מפני דחקו אמור, ומה אני מקיים
כי תקנה, בנמכר בבית דין: לחפשי. לחרות:
ג אם בגפו יבא. שלא היה נשוי אשה
בתרגומו אם בלחודוהי. ולשון בגפו בכנפו,

כא ואלה המשפטים. כל מקום שנאמר
אלה פסל את הראשונים, ואלה מוסף על
הראשונים, מה הראשונים מסיני, אף אלו
מסיני. ולמה נסמכה פרשת דנין לפרשת
מזבח, לומר לך שתשים סנהדרין אצל
המקדש [המזבח]: אשר תשים לפניהם.
אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה לא תעלה
על דעתך לומר אשנה להם הפרק וההלכה
ב' או ג' פעמים עד שתהא סדורה בפיהם
כמשנתה, ואיני מטריח עצמי להבינם טעמי
הדבר ופירושו, לך נאמר אשר תשים
לפניהם, בשלחן הערוך ומוכן לאכול לפני
האדם: לפניהם. ולא לפני גוים, ואפילו
ידעת בדין אחד שהם דנין אותו כדיני
ישראל, אל תביאהו בערפאות שלהם,
שהמביא דיני ישראל לפני גוים מחלל את
השם ומניקש שם עבודה זרה להחשיבה,
שנאמר (דברים לז לב) כי לא כצורנו צורם

וזלך הדקדוק: לחפשי. פירש רש"י לחרות, ואונקלוס תרגם לבר חורין. ויש נפקותא בין
שני הפירושים. דלדעת רש"י אינו נמכר פעם שנית על גניבה אחרת. ולתרגום אונקלוס נמכר
פעם שנית וזהו לבר חורין לומר יוצא פעם שנית לימכר לבר חורין. עיין עץ החיים: חנם.
שרשו חנן והמ"ם נוספת כתיבת ריקם (רד"ק): ג אם בגפו. נבלע הנח שבגוף בדגש וכנהו בלשון

זכר כמו בגופו (מהר"ב):

תפסיר דס"ג

עזבא. ואן כאן ד'ו זוגה. כ'רגת
זוגתה מעה: ד) ואן זוגה
מולאה באמראה. פולדת לה
בנין או בנאת. פאלאמראה
ואולאדהא. יפוננו למולאהא.
והו יכ'רג' עזבא: ה) ואן קאל
אלעבד. קד אחבבת מולאי.
וזוגתי ובניי. לא אכ'רג' חרא:
ו) פליקדמה מולאה אלי
אלחאכם. ויקדמה אלי

**וַיֵּצֵא אֱשֶׁתוֹ עִמּוֹ: אִם
בְּלַחְדוּהִי יֵעוֹל בְּלַחְדוּהִי יפֹק. אִם
בְּעִיל אֶתְתָּא הוּא. וְתִפּוֹק אֶתְתִּיה עִמֶּיהָ:
אִם-אֲדָנִיו יִתֵּן-לוֹ אִשָּׁה
וַיִּלְדֶּה-לוֹ בָּנִים אוֹ בָנוֹת
הָאִשָּׁה וַיִּלְדֶּיהָ תִּהְיֶה
לְאֲדֹנֶיהָ וְהוּא יֵצֵא בְּגִפּוֹ:
אִם רַבּוּנֶיהָ יִתֵּן לִיהָ אֶתְתָּא. וְתִלִּיד לִיהָ**

בנין או בנן. אתתא ובנהא. תהי לרבונה. והוא יפוק בלחודוהי:
**וְאִם-אָמַר יֹאמֵר הָעֶבֶד אֶהְבֵּתִי אֶת-אֲדָנִי
אֶת-אִשְׁתִּי וְאֶת-בְּנֵי לֹא אֵצֵא חִפְשִׁי: וְאִם מִיָּמֶר
יֵימֶר עֲבָדָא. רַחֲמִנָּא יֵת רַבּוּנִי. יֵת אֶתְתִּי וְיֵת בְּנֵי לֹא אִפּוֹק בֶּר חוּרִין:
וְהִגִּישׁוּ אֲדָנָיו אֶל-הָאֱלֹהִים וְהִגִּישׁוּ אֶל-
הַדֹּלֶת אוֹ אֶל-הַמְּזוּזָה וְרָצַע אֲדָנִיו אֶת-אָזְנוֹ**

— רס"י —

בשש, ואפילו לפני שש אם הביאה סימנין
יוצאה, שנאמר (דברים טו יב) אחיך העברי או
העבריה, מלמד, שאף העבריה יוצאה בשש:
כ את אשתו. השפחה: ואל האלהים.
לבית דין, צריך שימלוך במוכריו שמכרוהו
לו: אל הדלת או אל המזוזה. יכול שתהא
המזוזה פשרה לרצוע עליה, תלמוד לומר
(דברים טו י) ונתתה באזנו ובדלת, בדלת ולא
במזוזה, הא מה תלמוד לומר או אל המזוזה,
הקיש דלת למזוזה מה מזוזה מעומד אף
דלת מעומד: ורצע אדניו את אזנו
במרצע. הימנית. או אינו אלא שלשמאל,
תלמוד לומר און, און לגזרה שוה נאמר כאן

שלא בא אלא כמות שהוא, יחידי, בתוך
לבושו בכנף בגדו: בגפו יצא. מגיד שאם
לא היה נשוי מתחלה, אין רבו מוסר לו
שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים:
אם בעל אשה הוא. ישראלית: ויצאה
אשתו עמו. וכי מי הכניסה שתצא אלא
מגיד הכתוב, שהקונה עבד עברי חייב
במזונות אשתו ובניו: ד אם אדניו יתן לו
אשה. מכאן שהרשות ביד רבו למסור לו
שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים. או אינו
אלא בישראלית, תלמוד לומר האשה
וילדיה תהיה לאדוניה, הא אינו מדבר אלא
בכנענית, שהרי העבריה אף היא יוצאה

תפסיר רס"ג

בַּמִּרְצֵעַ וְעַבְדוֹ לְעֵלָם:וַיִּקְרַבְנִיהָ רַבּוֹנִיָּה לְקֹדֶם דִּינִיָּא. וַיִּקְרַבְנִיהָ
לְזוֹת דִּשָּׁא. אוֹ דְלֹת מְזוֹזָתָא. וַיִּרְצֵעַ
רַבּוֹנִיָּה יָת אוֹדִנִיָּה בַּמִּרְצֵעָא. וַיְהִי לִיהָ
עֶבֶד פֶּלַח לְעֵלָם: **ס ז וְכִי־יִמְכֹּר****אִישׁ אֶת־בִּתּוֹ לְאִמָּה****לֹא תֵצֵא בְּצֵאת הָעֶבְדִּים:** וְאִרִי יִזְבִּין גֹּבֵר. יָת בִּרְתִּיָּהלְאִמָּהּ. לֹא תִפּוֹק בְּמִפְקָנוֹת עֶבְדִּיָּא: **ח אִם־רָעָה****בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אֲשֶׁר־ (כ' לא) לוֹ יַעֲדָה וְהִפְדָּה**

— רס"י —

מִדְבַּר. יְכוּל אֶפְלוּ הַבִּיָּאָה סִימָנִים. אִמְרַת קַל
וְחִמְר וּמָה מְכוּרָה קֹדֶם לְכֹן יוֹצֵאָה בְּסִימָנֵי.
כְּמוֹ שְ�נָאִמְר (פִּסּוּק יא) וַיִּצְאָה חָנָם אִין כְּסָף.
שְׁאֵנִי דוֹרְשִׁים אוֹתָן לְסִימָנֵי נְעוּרֹת, שְׁאִינָה
מְכוּרָה אִינוּ דִין שְׁלֹא תִמְכֹּר: **לֹא תֵצֵא**
בְּצֵאת הָעֶבְדִּים. בְּצֵאתָ עֶבְדִּים בְּנֵעָנִים
שְׁיוֹצְאִים בְּשֵׁן וְעִין, אֲבָל זֹו לֹא תֵצֵא בְּשֵׁן
וְעִין, אֲלֵא עוֹבְדַת שֵׁשׁ אוֹ עַד הַיּוֹבֵל, אוֹ עַד
שְׁתַּבִּיא סִימָנֵי, וְכָל הַקּוֹדֶם קֹדֶם לְחִירוּתָהּ
וְנוֹתֵן לָהּ דְּמִי עֵינָהּ אוֹ דְּמִי שְׁנָהּ, אוֹ אִינוּ
אֲלֵא לֹא תֵצֵא בְּצֵאת הָעֶבְדִּים בְּשֵׁשׁ וּבִיּוֹבֵל,
תִּלְמוּד לֹאִמְר (דְּזִרִּים טו יב) כִּי יִמְכֹּר לָךְ אַחִיךָ
הָעֶבְרִי אוֹ הָעֶבְרִיָּה, מִקִּישׁ עֶבְרִיָּה לְעֶבְרִי
לְכָל יִצְאוֹתֶיהָ מִה עֶבְרִי יוֹצֵא בְּשֵׁשׁ וּבִיּוֹבֵל,
אִף עֶבְרִיָּה יוֹצֵאָה בְּשֵׁשׁ וּבִיּוֹבֵל, וּמָהוּ לֹא
תֵצֵא בְּצֵאת הָעֶבְדִּים, לֹא תֵצֵא בְּרָאשֵׁי
אֲבָרִים בְּעֶבְדִּים בְּנֵעָנִים. יְכוּל הָעֶבְרִי יוֹצֵא
בְּרָאשֵׁי אֲבָרִים, תִּלְמוּד לֹאִמְר הָעֶבְרִי אוֹ
הָעֶבְרִיָּה, מִקִּישׁ עֶבְרִי לְעֶבְרִיָּה מִה הָעֶבְרִיָּה
אִינָה יוֹצֵאָה בְּרָאשֵׁי אֲבָרִים, אִף הוּא אִינוּ
יוֹצֵא בְּרָאשֵׁי אֲבָרִים: **ח אִם רָעָה בְּעֵינֵי**
אֲדֹנֶיהָ. שְׁלֹא נִשְׂאָה חֹן בְּעֵינֵי לְכַנְסָהּ:

וַיִּרְצֵעַ אֲדֹנֶיהָ אֶת אֹנּוּ, וְנִצְאִמְר בְּמִצְוֶרַע (וַיִּקְרַע
יֵד יוֹ) תִּנּוּף אֹנּוּ הַמִּשְׁהָר הַיִּמְנִית, מִה לְהִלָּן
הַיִּמְנִית, אִף כָּאֵן הַיִּמְנִית. וּמָה רָאָה אֹנּוּ
לְהִרְצֵעַ מִכָּל שְׁאֵר אֲבָרִים שְׁבִגוּף, אִמְר רַבִּי
יִזְחָנָן בֶּן זְכַאי (קִידוּשִׁין כג ע"ג) אֹנּוּ זֹאת
שְׁשֻׁמְעָה עַל הָר סִינִי לֹא תִגְנוֹב, וְהִלָּף וְגִבֵּב,
תִּרְצֵעַ. וְאִם מוֹכֵר עֲצָמוֹ, אֹנּוּ שְׁשֻׁמְעָה עַל הָר
סִינִי (וַיִּקְרַע כג יב) כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֶבְדִּים,
וְהִלָּף וְקָנָה אֲדוֹן לְעֲצָמוֹ, תִּרְצֵעַ. ר' שְׁמַעוֹן
הָיָה דוֹרֵשׁ מִקְרָא זֶה כְּמִין חִמְר מִה נִשְׁתַּנּוּ
דְּלֹת וּמְזוֹזָה מִכָּל כְּלִים שְׁבִיבִית, אִמְר הַקְּדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא דְלֹת וּמְזוֹזָה שְׁהִיוּ עֲדִים בְּמִצְרַיִם
כְּשִׁפְסָחְתִּי עַל הַמִּשְׁקוֹף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוֹזוֹת
וְאִמְרַתִּי כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֶבְדִּים, עֶבְדֵי הֵם
וְלֹא עֶבְדִּים לְעֶבְדִּים, וְהִלָּף זֶה וְקָנָה אֲדוֹן
לְעֲצָמוֹ, יִרְצֵעַ בְּפִנְיָהֶם: **וְעַבְדוֹ לְעֵלָם.** עַד
הַיּוֹבֵל. אוֹ אִינוּ אֲלֵא לְעוֹלָם כְּמִשְׁמַעוֹ, תִּלְמוּד
לֹאִמְר (וַיִּקְרַע כג י) וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תִּשׁוּבוּ,
מִגִּיד שְׁחֻמְשִׁים שְׁנָה קְרוּיִים עוֹלָם, וְלֹא
שְׁיָהָא עוֹבְדוֹ כָּל חֻמְשִׁים שְׁנָה, אֲלֵא עוֹבְדוֹ
עַד הַיּוֹבֵל בֵּין סְמוּךְ בֵּין מְפֻלָּג: **ז וְכִי יִמְכֹּר**
אִישׁ אֶת בִּתּוֹ לְאִמָּה. בְּקִטְנָה הַכְּתוּב

תפסיר רס"ג

פליפדהא. ולבעץ אלקום
גריב. לא יתסלט אן יביעהא
אד' ג'דר בהא: ט) ואן זונגהא
לאבנה. פכסירה אלפנאת
יצנע בהא: י) ואן תזונג
באכ'רא. פטעאמהא. ופסותהא
ואוקאתהא. לא ינקצהא:
יא) ואן לם יצנע בהא ואחדה

לעם נכרי לא-ימשל

למכרה בבגדו-בה: אם בישת.

בעיני רבונה. דיקימה ליה ויפרקנה.
לגבר אחרן. לית ליה רשו לזבונה

במשלטיה בה: ט) ואם לבנו

ייעדנה כמשפט הבנות

יעשה-לה: ואם לבריה יקיימנה. כהלכת בנת ישראל יעביד

לה: ז) אם-אחרת יקח-לו שארה כסותה וענתה

לא יגרע: אם אוחרנתא יסב ליה. זיונה. כסותה וענתה לא ימנע:

יא) ואם-שלש-אלה לא יעשה לה ויצאה חנם

— רס"י —

לאחר, לא האדון ולא האב: בבגדו בה. אם
בא לבגד בה, שלא לקים בה מצות ייעוד,
וכן אביה, מאחר שבגד בה ומכרה לזוה:
ט) ואם לבנו ייעדנה. האדון. מלמד, שאף
בנו קם תחתיו ליעדה, אם ירצה אביו, ואינו
צריך לקדשה קדושין אחרים. אלא אומר לה
הרי את מיועדת לי בכסף שקבל אביו
בדמיו: כמשפט הבנות. שאר, כסות
ועונה: יא) אם אחרת יקח לו. עליה: שארה
כסותה וענתה לא יגרע. מן האמה שיעד
לו כבר: שארה. מזונות: כסותה. כמשמעו:
ענתה. תשמיש: יא) ואם שלש אלה לא
יעשה לה. אם אחת משלש אלה לא יעשה
לה, ומה הן השלש, ייעדנה לו, או לבנו, או
יגרע מפדיונה ותצא, וזה לא יעדה לא לו

אשר לא יעדה. שהיה לו ליעדה
ולתכניסה לו לאשה, וכסף קנייתה הוא כסף
קדושיה. כאן רמז לך הכתוב שמצוה ביעוד
ורמז לך שאינה צריכה קדושין אחרים:
והפדה. יתן לה מקום להפדות ולצאת,
שאף הוא מסיע בפדיונה ומה הוא מקום
שנותן לה, שמגרע מפדיונה כמספר השנים
שעשתה אצלו, כאלו היא שכורה אצלו.
ביצה, הרי שקנאה במנה ועשתה אצלו שתי
שנים אומרים לו יודע היית שעתידיה לצאת
לסוף שש, נמצא שקנית עבודת כל שנה
ושנה בששית המנה, ועשתה אצלו שתי
שנים, הרי שלישית המנה, טול שתי
שלישיות המנה ותצא מאצלו: לעם נכרי
לא ימשל למכרה. אינו רשאי למכרה

וזלך הדיקדוק: ה) לעם נכרי. פתח שהוא בסמוך (שם):

שימו' המור' (ה) לעם נכרי. המנהג להטעים העין.

תפסיר רס"ג

מִן הַדֵּי' אֶלֶת־לֹאֶת. פִּלְתִּכְרָג
מִגֵּאנָא בְּלֹא תִמּוֹן יב) וּמִן
צִירֵב אֲנִסָּאן וְקִתְלָה פִּלְקִתֵּל
קִתְלָא: יג) וְאֵן לֹם יַעֲתִמֵּד. אֵן
אִלְלָה אֹוצֵל פִּי אִמְרָה. אֲנִי
אֶתְקַטְלָא יִתְקַטִּיל: יד)
אֵין כֶּסֶף: וְאִם תִּלֵּת אֵלִין. לֹא
יַעֲבִיד לָהּ. וְתַפּוּק מִגֵּן דְּלֹא כֶּסֶף: ס
יב מִכָּה אִישׁ וּמֵת מוֹת
יוֹמָת: דִּימְחִי לְאַנְשֵׁי וְיִקְטְלֵיהּ
וְאֲשֶׁר לֹא צִדָּה וְהָאֱלֹהִים אָנָּה

— רס"י —

תלמוד לומר מכה איש, אינו חייב עד שיכה
בן קניא ראויה להיות איש: יג וְאֲשֶׁר לֹא
צִדָּה. לא ארב לו ולא נתפון: צִדָּה. לשון
ארב, וכן הוא אומר (שמואל א כד יא) וְאַתָּה
צִדָּה אֶת נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ, ולא יתכן לומר
צִדָּה לשון הצד ציד (נראשית כו לג), שצידת
חיות אין נופל ה"א בפועל שלה, ושם דבר
בה ציד, וזה שם דבר בו צדיה ופועל שלו
צודה, וזה פועל שלו צד. ואומר אני פתרוננו
בתרגומנו ודלא כמן ליה. ומנחם חפרו בחלק
צד ציד, ואין אני מודה לו. ואם יש לחפרו
באחת מפתולקת של-צד, נחברנו בחלק
(ישעי' סו יב) על צד תנשאו, (שמואל א כ כ)
צדה אורה, (דניאל ז כב) ומלין לצד עלאה
ימלל. אף כאן אשר לא צדה לא צדד למצוא
לו שום צד מיתה, ואף זה יש להרהר עליו.
סוף דבר לשון אורב הוא: וְהָאֱלֹהִים אָנָּה
לִידוֹ. ופן לידו, לשון (פסלים נא י) לא תאנה
אליך רעה, (משלי יב כא) לא יאנה לצדיק כל
און, (מלכים ב' כ ז) מתאנה הוא לי, מודפן
למצא לי עלה: וְהָאֱלֹהִים אָנָּה לִידוֹ. ולמה
תצא זאת מלפניו, הוא שאמר דוד (שמואל א'
כד יג) באשר יאמר משל הקדמוני מרשעים
יצא רשע, ומשל הקדמוני היא התורה,
שהיא משל הקדוש ברוך הוא שהוא קדמונו
שלעולם. והיכן אמרה תורה מרשעים יצא
רשע, והאלהים אנה לידו. במה הפתוב
מדבר, בשני בני אדם, אחד הרג שונג ואחד

ולא לבנו, והיא לא היה בידה לפדות את
עצמה: וְיִצְאָה חֲנָם. רבה לה יציאה לזו
יותר ממה שרבה לעבדים, ומה היא
היציאה, ללמדך שתצא בסימנין ותשקה
עמו עד שתביא סימנין. ואם הגיעו שש שנים
קודם סימנין, כבר למדנו שתצא שְׁנָאֲמָר
(דברים טו יב) העברי או העבריה ועבדך שש
שנים, ומהו האמור כאן וְיִצְאָה חֲנָם, שאם
קדמו סימנים לשש שנים תצא בְּהֵן, או אינו
אומר שתצא אלא בבגרות תלמוד לומר אין
כסף לרבות יציאת בגרות ואם לא נאמרו
שניהם הייתי אומר וְיִצְאָה חֲנָם זו בגרות,
לכך נאמרו שניהם, שלא לתן פתחון פה
לבעל הדין לחלוק: יב מִכָּה אִישׁ וּמֵת. במה
בתובים נאמרו בפרשת רוצחין, ומה שבני
לפרש למה באו בלם, אפרש: מִכָּה אִישׁ
וּמֵת. למה נאמר, לפי שְׁנָאֲמָר (ויקרא כד יז)
ואיש כי יכה כל נפש אדם מות יומת, שומע
אני בהכאה בלא מיתה, תלמוד לומר מכה
איש ומת, אינו חייב אלא בהכאה של-מיתה.
ואם נאמר מכה איש, ולא נאמר ואיש כי
יכה, הייתי אומר אינו חייב עד שיכה איש,
הכה את האשה ואת הקטן מנין, תלמוד
לומר כי יכה כל נפש אדם, אפלו קטן ואפילו
אשה. ועוד אלו נאמר מכה איש, שומע אני,
אפלו קטן שהכה והרג יהא חייב, תלמוד
לומר ואיש כי יכה, ולא קטן שהכה. ועוד, כי
יכה כל נפש אדם, אפלו נפלים במשמע,

תפסיר רס"ג

אֲצִייר לְךָ מוֹצָעָא. יִהְרַב אֱלֹהִים:
(יד) וְאֵן אֶתְקַח אֲנִסְאָן. עָלִי
צִאחְבָּה פִּקְתִּלָּה בְּכַבְתִּי. חֲתִי
מִן עֲנֵד מִדְּבַחִי כִדָּה וְאֶקְתִּלָּה:
(טו) וּמִן צִרְבִּי אֲבִיָּה וְאֶמָּה
פִּלְקִתִּל קִתְּלָא: (טז) וּמִן סָרֵק
נִפְסָא מִן בְּנֵי אִסְרָאִיל פִּבְאָעָה.
אוּ וְגַד בִּידָה פִּלְקִתִּל קִתְּלָא:

לִידוֹ וְשִׁמְתִּי לְךָ מָקוֹם
אֲשֶׁר יָנוֹס שָׁמָּה: וּדְלָא בְּמִן
לִיָּה. וּמִן קָדָם יִי אֶתְמָסֵר לִידָהָ. וְאֲשׁוּי
לְךָ אֶתֶר. דִּיעֲרוֹק לְתַמָּן: ס
וְכִי־יִזֵּד אִישׁ עַל־רַעְהוּ
לְהַרְגוֹ בְּעֶרְמָה מֵעַם

מִזְבְּחִי תִקְחֶנּוּ לְמוֹת: וְאִרִּי יִרְשַׁע גִּבֹּר. עַל חֲבֵרִיָּה לְמַקְטִלָּה
בְּנִכִּילוֹ. מִן מִדְּבַחִי. תִּדְבַּרְנִיָּה לְמַקְטִל: ס וּמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ
מוֹת יוֹמָת: וְדִמְחִי לְאֲבוּהִי. וְלֹאֲמִיָּה אֶתְקַטְּלָא יִתְקַטִּיל: ס
וְגִנְבִי אִישׁ וּמָכְרוֹ וְנִמְצָא בִידוֹ מוֹת יוֹמָת:

— רס"י —

לְעֲבוֹד עֲבוּדָה, תִּקְחֶנּוּ לְמוֹת: טו וּמִכָּה אָבִיו
וְאִמּוֹ. לְפִי שְׁלֵמִדְנוּ עַל הַחוּבֵל בַּחֲבֵרוֹ שְׁהוּא
בְּתִשְׁלֹמִין וְלֹא בְּמִיתָה, הִצְרָף לֹמֶר עַל
הַחוּבֵל בְּאָבִיו שְׁהוּא בְּמִיתָה, וְאִינוּ חֵיב אֵלָּא
בְּהַכָּאָה שְׁיֵשׁ בָּהּ חֲבוּרָה: אָבִיו וְאִמּוֹ. אוּ זֶה
אוּ זֶה: מוֹת יוֹמָת. בְּחֻקִּי: טז וְגִנְבִי אִישׁ
וּמָכְרוֹ. לְמָה נֶאֱמַר, לְפִי שְׁנֶאֱמַר (דְּכִרִּיס כד ז)
כִּי יִמְצָא אִישׁ גֹּנֵב נֶפֶשׁ מֵאֲחִיו, אֵין לִי אֵלָּא
אִישׁ שְׁגֵנֵב נֶפֶשׁ, אִשָּׁה אוּ טוֹמְטוֹם אוּ
אֲנִדְרוּגִינוֹס שְׁגֵנֵבוּ מִנִּין, תִּלְמוּד לֹמֶר וְגִנְבִי
אִישׁ וּמָכְרוֹ. וְלְפִי שְׁנֶאֱמַר כָּאֵן וְגִנְבִי אִישׁ, אֵין
לִי אֵלָּא גֹנֵב אִישׁ, גֹּנֵב אִשָּׁה מִנִּין, תִּלְמוּד
לֹמֶר (ס) גֹּנֵב נֶפֶשׁ, לְכָף הִצְרָכּוֹ שְׁנִידָם,
מָה שְׁחָסֵר זֶה גִּלְהָ זֶה: וְנִמְצָא בִידוֹ.
שְׁרָאוּהוּ עֲדִים שְׁגֵנֵבוּ וּמָכְרוּ וְנִמְצָא בִידוֹ כְּבָר
קָדָם מְכִירָה: מוֹת יוֹמָת. בְּחֻקִּי, כָּל מִיתָה
הָאֲמוּרָה בְּתוֹרָה סֵתֵם חֻקִּי הִיא. וְהַפְסִיק
הַעֲנִין וְכַתֵּב וְגִנְבִי אִישׁ, בֵּין מִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ

הַרְג מְזִיד, וְלֹא הָיוּ עֲדִים בְּדָבָר שְׁיַעֲרִידוּ, זֶה
לֹא נִהְרַג וְזֶה לֹא גִלְהָ, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
מְזַמֵּן לְפָנֶיךָ אֶחָד, זֶה שְׁהָרַג בְּמִזִּיד יוֹשֵׁב
תַּחַת הַסֵּלֶם, וְזֶה שְׁהָרַג שׁוֹגֵג עוֹלָה בְּסֵלֶם
וְנוֹפֵל עַל זֶה שְׁהָרַג בְּמִזִּיד וְהוֹרָגוּ, וְעֲדִים
מְעִידִים עָלָיו וּמְחִיבִים אוֹתוֹ לְגִלְתוֹ, נִמְצָא
זֶה שְׁהָרַג בְּשׁוֹגֵג גּוֹלָה, וְזֶה שְׁהָרַג בְּמִזִּיד
נִהְרַג: וְשִׁמְתִּי לְךָ מָקוֹם. אֵף בְּמִדְּבָר, שְׁיִנּוּס
שָׁמָּה, וְאִיזָה מָקוֹם קוֹלְטוֹ, זֶה מִחֲנֵה לְוִיָּה:
יִי וְכִי יִזֵּד. לְמָה נֶאֱמַר, לְפִי שְׁנֶאֱמַר מִכָּה
אִישׁ וְגִי שׁוֹמֵעַ אֲנִי אֶפִּילוֹ גּוֹי, וְהָרֹפֵא שְׁהָרַג
וְשָׁלַיִם בֵּית דִּין שְׁהִמִּית בְּמִלְקוֹת אֲרָבָעִים,
וְהָאֵב הַמִּכָּה אֶת בְּנוֹ, וְהָרַב הָרוּדָה אֶת
תִּלְמִידוֹ, וְהַשׁוֹגֵג תִּלְמוּד לֹמֶר וְכִי יִזֵּד וְלֹא
שׁוֹגֵג עַל רַעְהוּ וְלֹא עַל גּוֹי. לְהַרְגוֹ בְּעֶרְמָה.
וְלֹא שָׁלַיִם בֵּית דִּין וְהָרֹפֵא וְהָרוּדָה אֶת בְּנוֹ
וְתִלְמִידוֹ, שְׁאֵף עַל פִּי שְׁהֵם מְזִידִין אֵין
מְעִרִמִין: מֵעַם מִזְבְּחִי. אִם הָיָה כֹּהֵן וְרוּצָה

תפסיר רס"ג

וּדִיגְנוּב נַפְשָׁא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּזְבְּנִיָּהּ.

וַיִּשְׁתַּכַּח בִּידֵיהּ אֶת־קַטְלָא יִתְקַטִּיל: ס

וּמִקְלָל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת

יּוֹמָת: וְדִילוּט אָבוּהִי: וְאִמִּיהּ

אֶת־קַטְלָא יִתְקַטִּיל: ס וְכִי־

יְרִיבֵן אֲנָשִׁים וְהִכָּה־אִישׁ

אֶת־רֵעֵהוּ בְּאֶבֶן אוֹ בְּאֶגְרֹף וְלֹא יָמוּת וְנָפַל

לְמִשְׁכָּב: וְאִרִי יִנְצוֹן גּוֹבְרִין. וַיִּמְחִי גֹבֵר יֵת חֲבֵרִיהּ. בְּאֶבְנָא אוֹ

בְּכוּרִמִּיזָא. וְלֹא יָמוּת וַיִּפּוֹל לְבוֹטְלָן: יט אִם־יִקּוּם וְהִתְהַלֵּךְ

בַּחַיִּץ עַל־מִשְׁעָנָתוֹ וְנָקָה הַמֶּכֶה רַק שְׁבֻתוֹ יִתֵּן

— רס"י —

לֹא לְמַדְנוּ אֵלָא דְּמִי אֲבָרִיו, אֲבָל שְׁבֻת וְרַפּוּי
לֹא לְמַדְנוּ, לְכַף נְאֻמְרָה פְּרָשָׁה זֹאת:
וְנָפַל לְמִשְׁכָּב. כְּתָרְגוּמוֹ וַיִּפֹּל לְבוֹטְלָן,
לְחֻלִּי שְׁמִבְטָלוֹ מִמְּלָאכְתּוֹ: יט עַל מִשְׁעָנָתוֹ.
עַל בּוֹרִיו וְכַחוֹ: וְנָקָה הַמֶּכֶה. וְכִי תַעֲלֶה
עַל דַּעְתָּךְ שִׁיְהִירְגֵהּ זֶה שְׁלֹא הִרְגֵהּ, אֲלֵא לְמַדְרֵךְ
כָּאֵן שְׁחוּבָשִׁים אוֹתוֹ, עַד שֶׁנִּרְאָה אִם יִתְרַפֵּא
זֶה, וְכֵן מִשְׁמַעוֹ כְּשֶׁקָם זֶה וְהוֹלֵךְ עַל מִשְׁעָנָתוֹ
אִז נָקָה הַמֶּכֶה, אֲבָל עַד שְׁלֹא יָקוּם זֶה לֹא
נָקָה הַמֶּכֶה: רַק שְׁבֻתוֹ. בְּטוֹל מְלָאכְתּוֹ
מִחֻמַּת הַחֻלִּי, אִם קָטַע יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ, רוֹאִין
בְּטוֹל מְלָאכְתּוֹ מִחֻמַּת הַחֻלִּי כְּאֵלּוֹ הוּא
שׁוֹמֵר קְשׁוּאִין, שְׁהִירֵי אֵף לְאַחַר הַחֻלִּי אֵינּוּ
רְאוּי לְמְלָאכְתּוֹ יָד וְרַגְלֵהּ, וְהוּא כְּבָר נָתַן לוֹ

לְמִקְלָל אָבִיו וְאִמּוֹ, וְנִרְאָה לִי הֵיכָּן פְּלוּגָתָא,
דְּמֵר סִבְר מְקַשְׁנֵן הִכָּאָה לְקַלְלָהּ, וְכֵר סִבְר
לֹא מְקַשְׁנֵן: יז וּמִקְלָל אָבִיו וְאִמּוֹ. לְמַדָּה
נְאֻמְרָה, לְפִי שְׁהוּא אוֹמֵר (וַיִּקְרָא כ ט) אִישׁ אִישׁ
אֲשֶׁר יִקְלַל אֶת אָבִיו, אֵין לִי אֵלָא אִישׁ שְׁקַלְלָהּ
אֶת אָבִיו, אֲשֶׁה שְׁקַלְלָהּ אֶת אָבִיהּ מִנִּין,
תְּלַמּוּד לֹאֵר וּמִקְלָל אָבִיו וְאִמּוֹ סִתָּם בֵּין
אִישׁ וּבֵין אֲשֶׁה. אִם כֵּן לְמַדָּה נְאֻמְרָה אִישׁ אֲשֶׁר
יִקְלַל, לְהוֹצִיא אֶת הַקֶּטֶן: מוֹת יּוֹמָת.
בְּסִקִּילָהּ, וְכָל מְקוֹם שֶׁנְאֻמְרָה דְּמִיו בּוֹ, בְּסִקִּילָהּ
וּבְנֵן אֲב לְכָלִם (וַיִּקְרָא כ ז) בְּאֶבֶן יִרְגְּמוּ אוֹתָם
דְּמִיָּהִם בָּם, וּבְמִקְלָל אָבִיו וְאִמּוֹ נְאֻמְרָה (וַיִּקְרָא
כ ט) דְּמִיו בּוֹ: יח וְכִי יְרִיבֵן אֲנָשִׁים. לְמַדָּה
נְאֻמְרָה, לְפִי שֶׁנְאֻמְרָה (פְּסוּק כז) עֵין תַּחַת עֵין,

וְזֶלֶק הוֹדְקוֹק: יט רַק שְׁבֻתוֹ יִתֵּן. כֵּן הוּא בְּקִצַּת תִּיגָאן בְּתִיבַת רַק וּבְקִצַּתָּן בְּמֵאֲרַכָּה
וְכֵן הוּא בְּדְפוּסִים:

שְׁמוֹ דְּמִיָּהִם: (יט) רַק שְׁבֻתוֹ יִתֵּן. כֵּן הִמְנַהֵג לְקִרְא כְּדַעַה הַשְׁנִיָּה שֶׁבְּחֻלֵּק הַדְּקָדוּק. וְכֵן כְּתַב הַרְשִׁי"ה.

תפסיר רס"ג

אלצארב. עדא עטלחה. יעטיה
ועלאגא יעאלגה: (כ) ואן צ'רב
אנסאן עבדה. או אמתה
בקציב. ומאת תחת ידה.
פליקאד בה: (כא) ואן אקאם
יום או יומין. פלא יקאד בה
לאנה מאלה: (כב) ואן תנאצא
אנאס. פצדמו אמראה חאמל

וּרְפָא יִרְפָּא: אם יקום. ויהליך
בברא. על ברייה ויהי זכא מחיא. לחוד
בוטלניה. יתין ואגר אסיא ישלים: **ס**
[שעי] **וְכִי־יִכֶּה אִישׁ אֶת־**
עַבְדּוֹ אוֹ אֶת־אִמּוֹ בַּשָּׁבֶט
וּמֵת תַּחַת יָדוֹ נָקָם יִנָּקֶם:

וארי ימחי גבר ית עבדיה. או ית אמתיה בשולטן. וימות תחות ידיה.
אתדנא יתדן: כא **אִךְ אִם־יּוֹם אוֹ יוֹמִים יַעֲמֹד לֹא**
יָקָם כִּי כֶסֶף הוּא: ברם אם יומא. או תרין יומין יתקיים. לא
יתדן. ארי כספיה הוא: ס **וְכִי־יִנְצוּ אַנְשִׁים וְנִגְפוּ**

— רס"י —

חייב עליו. אלא אם כן הקהו בדבר שיש בו
כדי להמית, ועל אבר שהוא כדי למות
בהכאה זו, עבד הקל לא כל שכן: **נָקָם**
יִנָּקֶם. מיתת סייף וכן הוא אומר (ויקרא כו כה)
חֲרֹב נֹקְמֹת נָקָם בְּרִית: כא **אִךְ אִם יוֹם אוֹ**
יוֹמִים יַעֲמֹד לֹא יָקָם. אם על יום אחד הוא
פטור, על יומים לא כל שכן, אלא יום שהוא
כיומים, ואיזה, זה מעת לעת: **לֹא יָקָם כִּי**
כֶסֶף הוּא. הא אחר שהכהו, אף על פי
ששהה מעת לעת קדם שמת, חייב: כב **וְכִי**
יִנְצוּ אַנְשִׁים. זה עם זה, ונתבון להכות את
חברו והכה את האשה: **וְנִגְפוּ.** אין נגיפה
אלא לשון דחיפה והכאה, כמו (תכלים לא יב)
פֶּן תִּגּוֹף בְּאֶבֶן רִגְלֶךָ, (יירמיה יג טז) וּבִטְרָם
יִתְנַגְּפוּ רִגְלֵיכֶם, (ישעיה ס יד) וּלְאֶבֶן נִגְּף:

מחמת נזקו דמי ידו ורגלו, שנאמר (פסוק כד)
יד תחת יד רגל תחת רגל: **וּרְפָא יִרְפָּא.**
כתרגומו, ישלם שכר הרופא: כ **וְכִי יִכֶּה**
אִישׁ אֶת עַבְדּוֹ אוֹ אֶת אִמּוֹ. בעבד
כנעני הכתוב מדבר. או אינו אלא בעברי,
תלמוד לומר כי כספו הוא, מה כספו קנוי לו
עולמית, אף עבד הקנוי לו עולמית. והרי
היה בכלל (פסוק יב) מִכָּה אִישׁ וּמֵת, אלא בא
הכתוב והוציאו מן הכלל, להיות גידון בדין
יום או יומים, שאם לא מת תחת ידו ושהה
מעת לעת פטור: **בַּשָּׁבֶט.** כשיש בו כדי
להמית הכתוב מדבר. או אינו אלא אפלו אין
בו כדי להמית, תלמוד לומר בִּישְׂרָאֵל (צמדז)
לכ יי) ואם באבן יד אשר ימות בה הכהו,
והלא דברים קל וחומר מה ישראל חמור אין

זוֹלָק הַדִּקְדּוּק: ירפא ירפא. יוצא לשלישי. ומזה למדו רז"ל שאם רצה לרפאת עצמו אין
שומעין לו וכו':

תפסיר רס"ג

אִשָּׁה הָרָה וַיֵּצְאוּ יְלָדֶיהָ
וְלֹא יִהְיֶה אִסּוֹן עָנוּשׁ יַעֲנֹשׁ
בְּאִשֶּׁר יִשִּׁית עָלָיו בֶּעַל
הָאִשָּׁה וְנָתַן בְּפִלְלִים: וְאִרִי
יִנְצוֹן גּוֹבְרִין. וַיִּמְחוּן. אֶתְתָּא מַעֲדִיא
וַיִּפְקוּן וְלִדְהָא. וְלֹא יְהִי מוֹתָא. אֶתְגַּבְּאָה
יִתְגַּבִּי. כְּמָא דִישׁוּי עֲלוּהִי בַעֲלָה

וְכִי־רָג אִוְלָא־דִּהָא. וְלֹם תִּכּוֹן
מִנִּיָּה. פְּלִיגְרָם אִלְצָא־דָם כְּמָא
יְלֻזְמָה בַּעֲלָהָא. וַיַּעֲטִיה
בְּאַנְצָאָה: (כג) וְאִן תִּכּוֹן מִנִּיָּה.
וְאִגְעַל נִפְסָא בְּדִל נִפְסָא:
כד) וְדִיָּה עֵין בְּדִל עֵין. וְסֵן בְּדִל
סֵן. וְיִד בְּדִל יִד. וְרָגַל בְּדִל רָגַל:
כה) וְכִי בְּדִל כִּי. וְשִׁגָּה בְּדִל
שִׁגָּה. וְגִרָא־חָה בְּדִל גִּרָא־חָה:

דְּאֶתְתָּא. וַיִּתֵּן מִמֵּימַר דִּינִיָּא: כג
נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ: וְאִם מוֹתָא יְהִי. וְתִתֵּן נֶפֶשׁא חֶלְף נֶפֶשׁא:
כד עֵין תַּחַת עֵין שֵׁן תַּחַת שֵׁן יִד תַּחַת יִד רָגַל
תַּחַת רָגַל: עֵינָא חֶלְף עֵינָא. שֵׁנָא חֶלְף שֵׁנָא. יִדָּא חֶלְף יִדָּא.
רָגְלָא חֶלְף רָגְלָא: כה כֹּוִיָּה תַּחַת כֹּוִיָּה פִּצְעַת תַּחַת

— רס"י —

שְׁפָחְתוּ דְּמִיּוּ לְמִכְּר בְּשׁוּק, וְכֵן בְּלָם, וְלֹא
נְטִילַת אֶבֶר מִמֶּשׁ, כְּמוֹ שְׁדָרְשׁוּ רַבּוּתֵינוּ
בְּפֶרֶק הַחֹבֵל (כגא קמא פד 6): כֹּוִיָּה תַּחַת
כֹּוִיָּה. מִכּוֹת אִשׁ, וְעַד עֲכָשׁוּי דְּכָר בְּחֻבְלָה
שֵׁישׁ בְּהַ פָּחַת דְּמִיּוֹם, וְעֲכָשׁוּי בְּשִׁאִין בְּהַ פָּחַת
דְּמִיּוֹם, אֲלֵא צַעַר, כְּגוֹן כְּוָאוּ בְּשִׁפּוֹד עַל
צִפְרָנוּ אוֹמְדִים כְּמָה אָדָם כִּיּוֹצָא בְּזֶה רוּצָה
לְטַל לְהִיּוֹת מִצְטַעַר כְּךָ: פִּצְעַת. הִיא מִכָּה
הַמוֹצִיאָה דָם, שְׁפָצַע אֶת בְּשָׂרוֹ, נִכְדוּז"א
זֵלַע, הַכֹּל לְפִי מָה שְׁהוּא אִם יֵשׁ בּוֹ פָּחַת
דְּמִיּוֹם נוֹתֵן נֹק, וְאִם נָפַל לְמִשְׁכָּב נוֹתֵן שְׁבֵת
וְרַפּוּי וּבִשְׁת וְצַעַר. וּמִקְרָא זֶה יִתֵּר הוּא,
וּבְהַחֹבֵל דְּרִשׁוּהוּ רַבּוּתֵינוּ לְחַיִּיב עַל הַצַּעַר
אֲפִלּוּ בְּמִקּוֹם נֹק, שְׁאֵף עַל פִּי שְׁנוֹתֵן לוֹ דְּמִי
יְדוּ, אֵין פּוֹטְרִין אוֹתוֹ מִן הַצַּעַר לֹא־מֵר הוּאִיל

וְלֹא יִהְיֶה אִסּוֹן. בְּאִשָּׁה: עָנוּשׁ יַעֲנֹשׁ.
לְשֵׁלָם דְּמִי וְלָדוֹת לַבַּעַל שְׁמִין אוֹתָהּ, כְּמָה
הָיְתָה רְאוּיָה לְמִכְּר בְּשׁוּק לְהַעֲלוֹת בְּדִמְיָה
בְּשָׁבִיל הָרִיוּזָה: עָנוּשׁ יַעֲנֹשׁ. וְגַבּוּ מִמּוֹן
מִמּוֹנוֹ, כְּמוֹ (דְּזִרִּים כז יט) וְעָנְשׁוּ אוֹתוֹ מֵאָה
כֶּסֶף: בְּאִשֶּׁר יִשִּׁית עָלָיו וְגוֹי. בְּשִׁיתְבָּעֵנוּ
הַבַּעַל בְּבֵית דִּין לְהַשִּׁית עָלָיו עוֹנֵשׁ עַל כְּךָ:
וְנָתַן. הַמִּכָּה דְּמִי וְלָדוֹת: בְּפִלְלִים. עַל פִּי
הַדִּינִים: כג וְאִם אִסּוֹן יִהְיֶה. בְּאִשָּׁה: וְנָתַתָּה
נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ. רַבּוּתֵינוּ חוֹלְקִין בְּדָבָר. יֵשׁ
אוֹמְרִים נֶפֶשׁ מִמֶּשׁ, וְיֵשׁ אוֹמְרִים מִמּוֹן, אֲבָל
לֹא נֶפֶשׁ מִמֶּשׁ, שְׁהַמִּתְכּוֹן לְהַרְג אֶת זֶה וְהַרְג
אֶת זֶה פְטוֹר מִמִּיתָה וּמִשְׁלָם לְיֹרְשָׁיו דְּמִיּוֹ.
כְּמוֹ שְׁהָיָה נִמְכָּר בְּשׁוּק: כד עֵין תַּחַת עֵין.
סְמָא עֵין חֲבָרוּ נוֹתֵן לוֹ דְּמִי עֵינוּ, כְּמָה

תפסיר רס"ג

(כו) ואן צ'רב אנסאן עין עבדה. או עין אמתה פאד'הבהא. פליטלקה חרא בדל עינה: (כו) ואן טרח סן עבדה. או סן אמתה. פליטלקה חרא בדל סנה: (כח) ואן נטח תור. רגל או אמראה וקתלה. פלירגם אלת'ור. ולא יוכל

פִּצַּע חֲבוּרָה תַּחַת חֲבוּרָה:
בֹּאֵה חֶלֶף בֹּאֵה. פִּדְעָא חֶלֶף פִּדְעָא.
מִשְׁקוּפִי. חֶלֶף מִשְׁקוּפִי: **ס בּוּ וְכִי־**
יָבֵה אִישׁ אֶת־עֵין עֲבָדוֹ
אוֹ־אֶת־עֵין אִמְתּוֹ וְשַׁחַתָּה
לַחֲפָשִׁי יִשְׁלַחְנוּ תַּחַת

עֵינוֹ: וְאֵרִי יִמְחִי גֹבֵר. יֵת עֵינָא דְעַבְדִּיה. אוֹ יֵת עֵינָא דְאִמְתִּיה
וְיַחְבְּלָנָה. לְבַר חוּרִין יִפְטָרְנִיה חֶלֶף עֵינִיה: **כּוּ וְאִם־שֵׁן עֲבָדוֹ**
אוֹ־שֵׁן אִמְתּוֹ יִפֹּל לַחֲפָשִׁי יִשְׁלַחְנוּ תַּחַת שֵׁנוֹ:
וְאִם שֵׁנָא דְעַבְדִּיה. אוֹ שֵׁנָא דְאִמְתִּיה יִפֹּל. לְבַר חוּרִין יִפְטָרְנִיה חֶלֶף
שְׁנִיה: **פ** ספרי תימן **כח וְכִי־יִגַּח שׂוֹר אֶת־אִישׁ אוֹ**
אֶת־אִשָּׁה וּמֵת סָקוֹל יִסָּקֵל הַשׂוֹר וְלֹא יֵאָכֵל

— רס"י —

הגויה, שהוא גיד האמה. ולמה נאמר שן ועין, שאם נאמר עין ולא נאמר שן, הייתי אומר מה עין שנברא עמו אף כל שנברא עמו, וחרי שן לא נברא עמו, ואם נאמר שן ולא נאמר עין, הייתי אומר אפלו שן תינזק שיש לה חליפין, לכך נאמר עין: **כח וְכִי יִגַּח שׂוֹר.** אחד שור ואחד כל בהמה וחיה ועוף אלא שדבר הכתוב בהנה: **וְלֹא יֵאָכֵל אֶת בְּשָׂרוֹ.** ממשמע שנאמר סקול יסקל השור, איני יודע שהוא נבלה, ונבלה אסורה באכילה, אלא מה תלמוד לומר ולא יאכל את בשרו, שאפלו שחטו לאחר שנגמר דינו, אסור באכילה. בהנאה מנין, תלמוד לומר: **וּבֵעַל הַשׂוֹר נָקִי.** באדם האומר לחברו יצא פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהם הנאה

וקנה ידו יש עליו לחתכה בכל מה שירצה, אלא אומרים יש לו לחתכה בסם, שאינו מצטער כל כך, וזה חתכה בברזל וצער: **חבורה.** היא מכה שהדם נצרך בה ואינו יוצא, אלא שמאדים הבשר כנגדו ולשון חבורה [טי"א] זלעז [כתם], כמו (ירמ"א יג כג) ונמר חבברותיו ותרגומו משקופי, לשון חבטה צדור"א זלעז, וכן ושדופת קדים (זכא"ט מא ו) שקיפן קדום, חבוטות ברות, וכן על המשקוף (לעיל יז כג) על שם שהדלת נושק עליו: **כו אֶת עֵין עֲבָדוֹ.** כנעני, אבל עברי אינו יוצא בשן ועין, כמו שאמרנו אצל לא תצא כצאת העבדים (פסוק ז): **תחת עינו.** וכן בעשרים וארבע ראשי אברים אצבעות הידים והרגלים. ושתי אונות והחוטם וראש

תפסיר רס"ג

אֶת-בְּשׂוֹר וּבְעַל הַשּׂוֹר

נָקִי: וְאִרִי יֵגַח תּוֹר יֵת גּוֹבְרָא. אוֹ יֵת
אֶתְתָּא וימות. אֶתְרַגְמָא יִתְרַגִּים תּוֹרָא.
וְלֹא יִתְאָכִיל יֵת בְּסִרְיָהּ. וּמְרִיָּה דְתּוֹרָא
יְהִי זָכָא: כִּי **וְאִם שׂוֹר נֵגַח הוּא**

מִתְמַל שְׁלֹשִׁים וְהוֹעֵד
בְּבַעְלֵיו וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ וְהִמִּית

אִישׁ אוֹ אִשָּׁה הַשּׂוֹר יִסָּקֵל וְגַם-בְּעַלָּיו יוּמָת:
וְאִם. תּוֹר נֵגַח הוּא מֵאֶתְמָלִי וּמִדְקֻמוּהִי. וְאֶתְסַהֵד בְּמְרִיָּהּ וְלֹא נִטְרִיָּה.

וְיִקְטוּל גְּבֵר אוֹ אֶתְתָּא. תּוֹרָא יִתְרַגִּים. וְאִף מְרִיָּה יִתְקַטִּיל: **לֹא-אִם-**

כֹּפֶר יוֹשֶׁת עָלָיו וְנָתַן פְּדִיּוֹן נַפְשׁוֹ כָּכָל אֲשֶׁר-יוֹשֶׁת

עָלָיו: אִם מִמּוֹן יִשְׁוֹן עָלוּהִי. וְיִתִּין פּוֹרֶקֶן נַפְשִׁיָּהּ. כָּכָל דִּישׁוֹן עָלוּהִי:

לֹא אוֹ-בֶן יֵגַח אוֹ-בֵת יֵגַח כִּמְשַׁפֵּט הַזֶּה יַעֲשֶׂה לוֹ:

אוֹ לְבַר יִשְׂרָאֵל יֵגַח תּוֹרָא אוֹ לְבֵת יִשְׂרָאֵל יֵגַח. כְּדִינָא הָדִין יִתְעַבִּיד לִיה:

— רס"י —

יומית המכה רוצח הוא, על רציחתו אתה
הורגו, ואי אתה הורגו על רציחת שורו:
לֹא אִם כֹּפֶר יוֹשֶׁת עָלָיו. "אם" זה אינו תלוי,
והרי הוא כמו (לקמן כז כז) אם כסף תלונה,
לשון אשר זה משפטו, שישיתו עליו בית דין
כופר: וְנָתַן פְּדִיּוֹן נַפְשׁוֹ. דמי נזק, דברי רבי
ישמעאל, רבי עקיבא אומר דמי מדיק: לא אוֹ
בֶן יֵגַח. בן שהוא קטן: או בֵת. שהיא קטנה.
לפי שנאמר והמית איש או אשה, יכול אינו
חייב אלא על הגדולים, תלמוד לומר או בן
יגח וגוי, לחייב על הקטנים בגדולים:

שלכלום, זהו מדרשו, ופשוטו כמשמעו לפי
שנאמר במועד וגם בעליו יומית, הצריך לומר
בתם ובעל השור נקי: כִּי מִתְמַל שְׁלֹשִׁים.
הרי שלש נגיחות: וְהוֹעֵד בְּבַעְלֵיו. לשון
התראה בעדים, כמו (בראשית מג ג) הוֹעֵד
העיד בנו האיש: וְהִמִּית אִישׁ וְגו'. לפי
שנאמר וכי יגח, אין לי אלא שהמיתו
בנגיחה, המיתו בנשיכה, דחיפה, רביצה,
בעיטה מנין, תלמוד לומר והמית [מכל
מקום]: וְגַם בְּעַלָּיו יוּמָת. בידי שמים. יכול
בידי אדם, תלמוד לומר (צמדזר לכ כה) מות

תפסיר דס"ג

לב) פאן נטח עבד או אמה.
פליעט מולאה תלאתין
מתקאל פצה. וירגם אלתזור:
לג) ואן כשף אנסאן בירא. או
פרא בירא ולם יג'טיה. פוקע
פיה תזור או חמאר: לד) פליג'רם
צאחב אלביר ת'מנה. וירדה
אלי רבה. ואלמית זכון לה:
לה) ואן צדם תזור אנסאן.

לִב אִם-עֶבֶד יִגַּח הַשּׁוֹר או
אִמָּה בָּסָף וְשָׁלָשִׁים שְׁקָלִים
יִתֵּן לְאֹדֹנָיו וְהַשּׁוֹר יִסְקָל:
אם לעבדא. יגח תורא או לאמתא.
בספא תלתין סלעין. יתין לרבוניה.
ותורא יתרגים: ס לג וכי-יפתח
איש בור או פי-יכרה איש

בֹר וְלֹא יִכְסֶּנּוּ וְנִפְל־שְׁמָה שׁוֹר או חֲמוֹר: וְאִרִי
יִפְתַּח גֹּבֶר גּוֹב. או. אִרִי יִכְרִי גֹבֶר. גּוֹב וְלֹא יִכְסִינֶיהָ. וְיִפּוֹל תִּמְן תּוֹרָא
או חמרא: לד בעל הבור ישלם בסף ישיב לבעליו
והמת יהיה-לו: מריה דגובא ישלים. בספא יתיב למרוה.
ומיתא יהי דיליה: ס לה וכי-יגף שור-איש את-שור

— רש"י —

בהמה וחייה בשור. שהרי נאמר במקום אחר
וכל בהמתך (דברים כ יג) אף כאן, כל בהמה
והיה בשור, ולא נאמר שור וחמור אלא שור,
ולא אדם, חמור, ולא כלים: לו בעל הבור.
בעל התקלה, אף על פי שאין הבור שלו,
שעשאו ברשות הרבים, עשאו הכתוב בעליו
להתחייב עליו בנזקיו: בסף ישיב לבעליו.
ישיב, לרבות שזה כסף, ואפלו סבין:
והמת יהיה לו. לנזק, שמין את הנבלה
ונוטלה בדמים ומשלם לו המזיק עליה
תשלומי נזק: לכ וכי יגף. ודחוף, בין בקרניו
בין בגופו, בין ברגליו, בין שנשכו בשניו,
כלן בכלל נגיפה הם, שאין נגיפה אלא
לשון מכה: שור איש. שור של-איש:

לִב אִם עֶבֶד, או אִמָּה. כנעניים: שלשים
שקלים יתן. גזרת הכתוב הוא, בין שהוא
שנה אלה זוג, בין שאינו שנה אלא דינר.
והשקל משקלו ארבעה זהובים שהם חצי
אונקיא למשקל הישר של-קולוניא: לג וכי
יפתח איש בור. שהיה מבסה וגלהו: או פי
יכרה. למה נאמר, אם על הפתיחה חזב, על
הכריה לא כל שכן, אלא להביא כורה אחר
כורה שהוא חזב: ולא יכסנו. הא אם פסהו,
פטור, ובחופר ברשות הרבים דבר הכתוב:
שור או חמור. הוא הדין לכל בהמה וחייה,
שבכל מקום שנאמר שור וחמור, אנו למדין
אותו שור שור משבת, שנאמר למען ינוח
שורך וחמורך (שמות כג יז) מה להלן כל

וזלק הדקדוק: לג ונפל-שמה שור. תיבת ונפל מלעיל:

תפסיר רס"ג

תזיר צאחבה ומאת. פליביעו
אלתזיר אלתי ויקתסמו ת'מנה.
ואיצא אלמית ויקתסמונה:
לו) פאן ערף. אנה תזיר נטאח
מן אמס ומא קבלה. ולם
יחפצה צאחבה. פליסלם תזירא
בדל תזירה. ואלמית יכון לה:

רעהו ומת ומכרו את-
השור החי וחצו את-כספו
וגם את-המת יחצו: וארי
יגוף תזיר דגבר. ית תזירא דחבריה וימות.
ויזבנון. ית תזירא חיא ויפלגון ית כספיה.
ואף ית דמי מיתא יפלגון: לו) או
נודע כי שור נגח הוא מתמול שלשם ולא
ישמרנו בעליו שלם ישלם שור תחת השור
והמת יהיה-לו: או אתידע. ארי. תזיר נגח הוא מאתמלי

— רס"י —

דמי שור הנזק, ואם אמרת כן, הרי תם חמור
ממועד, על כרחך לא דבר הכתוב אלא
בשזין. ולמדך שהתם משלם חצי נזק, ומן
השזין תלמד לשאין שזין, שהמשתלם חצי
נזקו שזין לו את הנבלה, ומה שפחתו דמיו
בשביל המיתה, נוטל חצי הפחת והולך,
ולמה אמר הכתוב בלשון הזה ולא אמר
ישלם חציו, ללמד שאין התם משלם אלא
מגופו, ואם נגח ומת, אין הנזק נוטל אלא
הנבלה, ואם אינה מגעת לחצי נזקו, יפסיד.
או שור שנה מנה שנגח שור שנה חמש מאות
זוז, אינו נוטל אלא את השור, שלא נתחייב
התם לחייב את בעליו לשלם מן העליה:
לו) או נודע. או לא היה תם, אלא נודע כי
שור נגח הוא היום, ומתמול שלשום, הרי
שלש נגיחות: שלם ישלם שור. נזק שלם:

ומכרו את השור וגוי. בשזים הכתוב
מדבר, שור שנה מאתים שהמית שור שנה
מאתים, בין שהנבלה שנה הרבה, בין שהיא
שנה מעט, כשנוטל זה חצי החי וחצי המת,
וזה חצי החי וחצי המת, נמצא כל אחד
מפסיד חצי נזק שהזיקה המיתה, למדנו
שהתם משלם חצי נזק, שזין השזין אתה
למד לשאין שזין, כי דין התם לשלם חצי
נזק לא פחות ולא יותר. או יכול אף בשאין
שזין בדמיהן כשהן חיים, אמר הכתוב וחצו
את שניהם, אם אמרת כן, פעמים שמוזיק
משתפר הרבה, כשהנבלה שנה למכר
לנכרים הרבה יותר מדמי שור המזיק, ואי
אפשר שיאמר הכתוב, שיהא המזיק נשכר.
או פעמים שהנזק נוטל הרבה יותר מדמי נזק
שלם, שחצי דמי שור המזיק שזין יותר מכל

וזלך הדקדוק: וחצו את-כספו. בחרגם הדפוס ויפלגון ית כספיה, היו"ד בחירק הכוונה
על החלוקה לחצאין. ובספרים קדמונים שלנו הפ"א בפתח ויפלגון בכולהו, הכוונה לא לבד
שני החצאין אלא חלקים רבים. ורמז לנו הדין שאם נתייקרה אח"כ דמי הנבלה הם חולקים מה
שעלה בשוה גם כן ולא לבד שחולקים דמי הנבלה לבד אלא גם מה שנתייקרה חולקים. ועיין
לקח טוב:

תפסיר רס"ג

לו) ואן סרק אנסאן תור או
שאה. פד'בחה או באעה.
פליסלם בידל אלתיור כ'מסה.
ובידל אלשאה ארבעה:
כב א) ואן וגד אלסארק פי
אלנקב וצרב וקתל. פלא תבל
לה: ב) ואן אשרקת עליה
אלשמס פתבל לה. וליסלם
מא סרק. ואן לם יכון לה.

ומדקמוהי. ולא נטריה מריה. שלמא
ישלים תורא חלף תורא. ומיתא יהי
דיליה: **ס לו כי יגנב איש שור**
או-שה וטבח או מכו
חמשה בקר ישלם תחת
השור וארבע-עאן תחת
השה: ארי יגנוב גבר תור או אמר.

ויבסניה או יזבנניה. חמשא תורין. ישלים חלף תורא. וארבע ענא חלף
אמרא: **כב א אם במחתרת ימצא הגנב והפה**
ומת אין לו דמים: אם במחתרתא. ישתכח גנבא ויתמחי
וימות. לית ליה דם: **ב אם זרחה השמש עליו דמים**
לו שלם ישלם אם-אין לו ונמכר בגנבתו:

— רס"י —

הוא כמת מעיקרו. כאן למדתך תורה אם
בא להרגך, השכם להרגו, וזה להרגך בא
שהרי יודע הוא, שאין אדם מעמיד עצמו
ורואה שנוטלין ממנו בפניו ושותק, לפיכך
על מנת כן בא, שאם יעמוד בעל הממון
כנגדו ויהרגנו: **ז אם זרחה השמש עליו.**
אין זה אלא כמן משל אם ברור לך הדבר
שיש לו שלום עמך, כשמש הוזה שהוא
שלום בעולם, כך פשוט לך שאינו בא
להרוג, אפילו יעמוד בעל הממון כנגדו, כגון
אב החותר לגנוב ממון הבן, בידוע שרחמי
האב על הבן, ואינו בא על עסקי נפשות:
דמים לו. כחי הוא חשוב ורציחה היא, אם
יהרגהו בעל הבית: **שלם ישלם.** הגנב ממון
שגנב, ואינו חייב מיתה, ואונקלוס שתרגם אם

והמת יהיה לו. לנזק, ועליו ישלים המזיק עד
שישתלם נזק כל נזק: **ז חמשה בקר וגוי.**
אמר רבן יוחנן בן זבאי חס המקום על כבודן
שלבריות, שור שהולך ברגליו ולא נתבזה בו
הגנב לנשאו על כתפו, משלם חמשה, שה
שנשאו על כתפו, משלם ארבעה הואיל
ונתבזה בו. אמר רבי מאיר בא וראה כמה
גדולה כחה שלמלאכה, שור שבטלו
ממלאכתו משלם חמשה, שה שלא בטלו
ממלאכתו ארבעה: **תחת השור, תחת**
השה. שנאן הכתוב לומר, שאין מדת
תשלומי ארבעה וחמשה נוהגת אלא בשור
ושה בלבד:

כב א אם במחתרת. כשהיה חותר את
הבית: **אין לו דמים.** אין זו רציחה, הרי

וזלק הדקדוק: **לו כי יגנב איש.** נשאר החולם עם המקף מפני המאריך שנשתתף עמו (מהרי"ב):

תפסיר רס"ג

פליבאע בסריקתה: (ג) ואן וגדת אלסרקה פי ידה. מן תזיר אלי חמאר. אלי שאה ודם אחיא. פליסלם בידל אלואחד אתנין: (ד) ואן ארעא אנסאן ציעה או פרם לה. פאטלק בהימתה. ורעת פי ציעה אכרי. פליסלם מן אגוד ציעתה או פרמה:

אם עינא דסהדיא. נפלת עלוהי דמא ליה. שלמא ישלים. אם לית ליה. ויזבן בגנובתיה: **אם המצא תמצא בידו הגנבה משור עד חמור עד ששה חיים שנים ישלם:** אם אשתכחא תשתכח בידיה גנובתא. מתור עד חמר. עד אמר אנון חיינ. על חד תרין ישלים: **ס (שלישי) ד כי**

יבער-איש שדה או-כרם ושלח את-בעירה ובער בשדה אחר מיטב שדהו ומיטב פרמו ישלם: ארי יוכל גבר חקל או כרם. וישלח ית בעירה. ויכול בחקל אחר. שפר חקליה. ושפר פרמיה ישלים: **ס ד כי-תצא אש ומצאה קצים ונאכל גדיש או הקמה או**

— רס"י —

ובער. כלם לשון בהמה, כמו (במדבר כ ז) אנהנו ובעירנו: **כי יבער.** יוליך בהמותיו בשדה וכרם של-חברו ויזיק אתו באחת משתי אלה או בשלוח בעירה, או בבעור. ופירשו רבותינו שלוח הוא נזקי מדרף כף רגל, ובער הוא נזקי השן האוכלת ומבערת: **בשדה אחר.** בשדה של-איש אחר: **מיטב שדהו ישלם.** שמין את הנזק, ואם בא לשלם לו קרקע דמי נזק, ישלם לו ממיטב שדותיו אם היה נזקו סלע יתן לו שנה סלע מעדית שיש לו. למדרף הכתוב, שהנזקין שמין להם בעדית: **כי תצא אש.** אפילו מעצמה: **ומצאה קוצים.** קרדוניש בלעז: **ונאכל גדיש.** שליחכה בקוצים עד שהגיעה

עינא דסהדיא נפלת עלוהי, לקח לו שטה אחרת, לומר שאם מצאוהו עדים קדם שבא בעל הבית, וכשבא בעל הבית נגדו, התירו בו, שלא יהרגו. דמים לו, חייב עליו אם הרגו, שאחר שיש רואים לו, אין הגנב הזה בא על עסקי נפשות, ולא יהרוג את בעל המקום: **אם המצא תמצא בידו.** ברשותו, שלא טבח ולא מכר: **משור עד חמור.** כל דבר בכלל תשלומי כפל בין שיש בו רוח חיים בין שאין בו רוח חיים, שהרי נאמר במקום אחר (פסוק ח) על שדה על שלמה על כל אבדה וגוי ישלם שנים לרעהו: **חיים שנים ישלם.** ולא ישלם לו מתים, אלא חיים או דמי חיים: **ד כי יבער.** את בעירה

תפסיר רס"ג

(ה) ואן כ'רגת נאר. פוגדת שופא ואחרקת כ'דיסא. או סנבלא קאימא או סאיר מא פי אלצ'ימע. פליסלם מא יגב פיה. אלמשעל אלמשעאל: (ו) ואן דפע אנסאן לצאחבה. ורק או אנזה ל'חפצה לה. פסרק ד'אלד מן מנזלה. אן וגד אלסארק סלם את'נין: (ז) ואן לם יוגד אלסארק. תקדם מולא אלמנזל אלי אלחאפם. וחלף אנה לם ימד ידה אלי מאל צאחבה: (ח) עלי כל אמר יגחדה. מן תיור אלי חמאר. אלי שאה ואלי תיוב ואלי כל צאלה. אן יקול תדיא הו.

השדה שלם שלם

המבער את-הבערה: ארי

יתפק נור. וישפח בובין ויכול גדישין. או קמא או חקל. שלמא ישלים. דאדליק

ית דליקתא: ס

כי-יתן איש אל-רעהו

כסף או-כלים לשמור וגנב

מבית האיש אם-ימצא

הגנב ישלם שנים: ארי יתן

גבר לחבריה. כסף או מנין למטר.

ויתגנבון מבית גוברא. אם ישתכח גנבא

ישלים על חד תריין: אם-לא

ימצא הגנב ונקרב בעל-הבית אל-האלהים

אם-לא שלח ידו במלאכת רעהו: אם לא ישתכח

גנבא. ויתקרב מריה דביתא לקדם דינא. אם לא אושיט. ידיה במא

דמסר ליה חבריה: על-כל-דבר-פשע על-שור

על-חמור על-שה על-שלמה על-כל-אבדה

אשר יאמר כי-הוא זה עד האלהים יבא

רס"י

מבית האיש. לפי דבריו: אם ימצא הגנב. ישלם הגנב שנים לבעלים: אם לא ימצא הגנב. ובא השומר הזה שהוא בעל הבית: ונקרב. אל הדין לידן עם זה ולשבע לו שלא שלח ידו בשלח: ס על כל דבר פשע. שימצא שקרן בשבועתו, שיעידו עדים שהוא

לגדיש או לקמה המחרת לקרקע: או השדה. שליחכה את גירו וצריך לגיר אותה פעם שניה: שלם ישלם המבער. אף על פי שהדליק בתוך שלו והיא יצאה מעצמה על ידי קוצים שמצאה חייב לשלם. לפי שלא שמר את גחלתו שלא תצא ותזיק: וגנב

תפסיר רס"ג

דְּבַר-שְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר יִרְשִׁיעַן**אֱלֹהִים יִשְׁלַם שְׁנַיִם****לְרַעְהוּ: עַל כָּל פֶּתָגָם דָּחוּב. עַל****תוֹר. עַל חֲמַר. עַל אִמְרַ עַל כָּסוּ עַל כָּל****אֲבִידָתָא. דִּימַר אַרִי הוּא דִין. לְקַדָּם****דִּינִינִיא. יִיעוֹל דִּין תַּרְוִיהוֹן. דִּיחִיבֹון****דִּינִינִיא. יִשְׁלִים עַל חַד תַּרִין לְחַבְרִיה: ס****כִּי-יִתֵּן אִישׁ אֶל-רַעְהוּ חֲמֹר אוֹ-שׁוֹר אוֹ-****שֶׁה וְכָל-בְּהֶמָּה לְשֹׁמֵר וּמֵת אוֹ-נֹשֶׁבֶר אוֹ-****נֹשֶׁבֶה אֵין רֹאֶה: אַרִי יִתֵּן גֹּבֵר לְחַבְרִיה. חֲמַר אוֹ תוֹר אוֹ****אִמְרַ. וְכָל בְּעִירָא לְמִטְרַ. וּמֵיתַ. אוֹ אֲתַבֵּר אוֹ אֲשַׁתְּבִי לִית דְּחִזִּי:****שִׁבְעַת יְהוָה תִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵיהֶם אִם-לֹא שָׁלַח**

פִּאֲלִי אֶלְחַאכֶם יִרְפַּע
אִמְרַהֲמַא. פִּמֹן צִלְמָה
אֶלְחַאכֶם. סִלָּם אֲתִינִן
לְצַחֲבָה: (ט) וְאֵן דִּפַּע אֲנִסְאן
לְצַחֲבָה. חֲמַר אוֹ תוֹר אוֹ
שֶׁה. אוֹ שִׁי מִן סִאִיר
אֶלְבְּהֵאִים לְיַחֲפָצָה. פִּמֵּאֲתַ. אוֹ
אֲנַכְסֵר אוֹ סִבִּי בְּגִיר בִּינָה:
(י) פִּימִין אֶלְלָה תַּפְצֹל פִּי מַא

— רס"י —

עצמו גנבו, וירשיעוהו אלהים על פי העדים: **יִשְׁלַם שְׁנַיִם לְרַעְהוּ.** למדך הכתוב, שהטוען בפקדון לומר נגנב המנו, ונמצא שהוא עצמו גנבו, משלם תשלומי כפל. ואימתי בזמן שנשבע ואחר כך באו עדים, שפך דרשו רבותינו זכרונם לברכה ונקרב בעל הבית אל האלהים, קריבה זו שבועה היא. אתה אומר לשבועה, או אינו אלא לדין, שפיון שבא לדין וכפר לומר נגנבה, מיד יתחייב כפל, אם באו עדים שהוא בידו. נאמר כאן שליחות יד, ונאמר למטה שליחות יד (פסוק י) שבועת ה' תהיה בין שניהם אם לא שלח ידו, מה להלן שבועה אף כאן שבועה: **אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה.** לפי פשוטו אשר יאמר העד כי הוא זה שנשבעת עליו הרי הוא אצלך. עד הדין יבא דבר שניהם ויחקרו את העדים, ואם כשרים הם

וירשיעוהו לשומר זה, ישלם שנים, ואם ירשיעו את העדים, שנמצאו זוממין, ישלמו הם שנים לשומר. ורבותינו זכרונם לברכה דרשו כי הוא זה, ללמד שאין מחזיקין אותו שבועה אלא אם כן הודה במקצת לומר כך וכך אני חייב לך, והמותר נגנב מפני: **ט כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רַעְהוּ חֲמֹר אוֹ שׁוֹר.** פרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם, לפיכך פטר בו את הגנבה, כמו שנאמר (פסוק ו) ונגנב מבית האיש, אם לא ימצא הגנב ונקרב בעל הבית לשבועה, למדת שפוטר עצמו בשבועה זו. ופרשה זו אמורה בשומר שכר, לפיכך אינו פטור אם נגנבה, כמו שכתוב (פסוק יא) אם גנב יגנב מעמו יִשְׁלַם, אבל על האונס, כגון מת מעצמו, או נשבר או נשבה בחזקה על ידי לסטים, ואין רואה שיעיד בדבר: **יִשְׁבְּעַת ה' תִּהְיֶה.** ישבע שכן הא

תפסיר דס"ג

בינהמא אנה לם ימד ידה אלי
מאל צאחבה. ויקבלהא
אלצאחב ולא יסלם שייא:
(יא) ואן סרק מן ענדה סלם לה:
(יב) ואן אפתרס פליאת
בשאהד. ולא יסלם אלפריסה:
(יג) ואן אסתעאר אנסאן. שיא
מן צאחבה פאנקסר או מאת.
וליס רבה מעה פליג'רמה:
(יד) ואן פאן רבה מעה פלא
יג'רמה. ואן פאן אגירא.

ידו במלאכת רעהו ולקח
בעליו ולא ישלם: מומתא די.
תהי בין תרויהון. אם לא אושיט. ידיה
במא דמסר ליה חבריה. ויקביל מריה
מניה מומתא ולא ישלם:
ואם-גנב יגנב מעמו
ישלם לבעליו: ואם אתגנבא
יתגניב מעמיה. ישלם למרוה:
אם-טרף יטרף יבאהו

עד הטרפה לא ישלם: אם אתברא יתבר ייתי סהדין.
דתביר לא ישלם: פ וכי-ישאל איש מעם רעהו
ונשבר או-מת בעליו אין-עמו שלם ישלם:
וארי ישאל גבר. מן חבריה ויתבר או ימות. מריה לית עמיה שלמא
ישלם: אם-בעליו עמו לא ישלם אם-שכיר
הוא בא בשכרו: אם מריה עמיה לא ישלם. אם אגירא הוא.

— רש"י —

ושביה שאין יכול להציל: יג וכי ישאל.
בא ללמדך על השואל שחייב באונסין:
בעליו אין עמו. אם בעליו שלשור אינו עם
השואל במלאכתו: יד אם בעליו עמו. בין
שהוא באותה מלאכה, בין שהוא במלאכה
אחרת, הנה עמו בשעת שאלה, אינו צריך
להיות עמו בשעת שבירה ומיתה:
אם שכיר הוא. אם השור אינו שואל אלא
שכור, בא בשכרו. ליד השוכר הנה ולא
בשאלה, ואין כל הנאה שלו, שהרי על ידי
שכרו נשתמש, ואין לו משפט שואל
להתחייב באנסין. ולא פרש מה דינו, אם

בדבריו, והוא לא שלח בה יד להשתמש בה
לעצמו, שאם שלח בה יד, ואחר כך נאנסה,
חייב באנסים: ולקח בעליו. השבועה: ולא
ישלם. לו השומר כלום: יד אם טרף יטרף.
על ידי חיה רעה: יבאהו עד. יביא עדים
שנטרפה באונס, ופטור: הטרפה לא ישלם.
אינו אומר טרפה לא ישלם, אלא הטרפה,
יש טרפה שהוא משלם ויש טרפה שאינו
משלם. טרפת חתול ושוועל וגמיה משלם.
טרפת זאב, ארי ודב ונחש אינו משלם. ומי
לחשף לדון כן, שהרי כתיב ומת או נשבר או
נשבה, מה מיתה שאין יכול להציל, אף שבר

תפסיר רס"ג

עַל בְּאִגְרִיהֶ: ס רַב־עֵצִי בְּסִפְרִי תִטֵּן טו וְכִי־
יִפְתָּה אִישׁ בְּתוּלָה אֲשֶׁר
לֹא־אֲרָשָׁה וְשָׁכַב עִמָּה
מִהָרַץ יִמְהַרְנָה לוֹ לְאִשָּׁה:
וְאִרִי יִשְׁדִּיל גָּבֵר. בְּתוּלָתָא. דְּלֹא
מְאַרְסָא וְיִשְׁכּוּב עִמָּה. קְיִימָא. יְקִימְנָה
לִיה לְאִתּוּ: טז אִם־מֵאֵן יֵמָאן
אֲבִיהָ לְתַתָּה לוֹ כֶּסֶף

פְּקִיד מִדְּבִאגְרִיתָה: טו) וְאֵן
כִּידְע רְגֵל גִּאֲרִיה בְּכֵר. מֵא לֹם
תְּמִלְך פְּצִאגְעָהא. פְּלִימְהִרְהֵא
וְתִכּוֹן לֵה זִוְגָה: טז) וְאֵן אֲבֵא
אֲבִיהֵא אֵן יִזְוֹגָהא מְנָה. פְּלִיזִין
לֵה מִן אֱלֹדֶק. כְּמִהָר
אֱלֵאבְכָאֵר: יז) וְאֱלֵסֵאחֵר פְּלֵא
תִסְתַּבְּקָה: יח) וּמִן צִאגְע שִׁיִּיא
מִן אֱלִבְהָאִים פְּלִיקְתֵּל קִתְּלֵא:
יט) וּמִן דְּיִבַּח לְאֱלִמְעִבֻדָּאֵת
פְּלִיתָלָה אֱלֵא לְאִסֵּם אֱלֵלָה וְחִדְיָה:

יִשְׁקַל כְּמִהָר הַבְּתוּלָתָ: אִם מִצָּבֵא לֹא יֵצֵבִי. אֲבוּהָא
לְמִתְנָה לִיה. כֶּסֶף אֵתְקוּל. כְּמוֹהֵרִי בְּתוּלָתָא: ס מִכְשָׁפָה
לֹא תַחֲיָה: חֲרָשָׁא לֹא תַחֲיִי: יח כָּל־שָׁכַב עִם־בְּהֵמָה
מוֹת יוּמָת: כָּל דְּיִשְׁכּוּב עִם בְּעִירָא אֵתְקִטְלָא יִתְקַטִּיל: ס
זִבְח לַאלֹהִים יֵחָרֵם בְּלִתִּי לִיהוּה לְבָדוּ: טז

— רס"י —

הַכְּתוּב בְּהוּה שְׁהַנְשִׁים מְצוּיִת מְכַשְׁפוֹת:
יח כָּל שׁוֹכֵב עִם בְּהֵמָה מוֹת יוּמָת.
בְּסִקְלָה, רוֹבֵעַ פְּנִרְבַּעַת, שְׁכָתוּב בְּהֵן
(וִיקְרָא טז) דְּמִיָּהֵם בָּם: יט לְאֱלֹהִים. לְעִבּוּדָה
זָרָה. אֱלֹהִיָּה נְקוּד לְאֱלֹהִים הָיָה צְרִיף לְפָרֶשׁ
וְלִכְתָּב אַחֲרֵים, עֲכָשִׁיו שְׁאֲמֹר לְאֱלֹהִים, אֵין
צְרִיף לְפָרֶשׁ אַחֲרֵים, שְׁכָל לְמַד וּבֵית
הַמְשָׁמִשׁוֹת בְּרֵאשׁ הַתְּבָה אִם נְקוּדָה בְּחֻטָּף
כְּגוֹן לְמִלָּה, לְמִדְבָּר, לְעִיר, צְרִיף לְפָרֶשׁ
לְאִיזָה מְלָה, לְאִיזָה מְדָבָר, לְאִיזָה עִיר, וְכֵן
לְמִלְכִּים, לְרִגְלִים צְרִיף לְפָרֶשׁ לְאִיזָה, וְאִם
אִינוּ מְפָרֶשׁ, כָּל מְלָכִים בְּמִשְׁמַע, וְכֵן לְאֱלֹהִים
כָּל אֱלֹהִים מְשָׁמַע, אֲפֵלֹ קֹדֶשׁ, אֲבָל כְּשֶׁהִיא
נְקוּדָה פַת־ח, כְּמוֹ לְמִלָּה, לְמִדְבָּר, לְעִיר נֹדֵעַ

כְּשׁוֹמֵר חֲנָם אִו כְּשׁוֹמֵר שָׂכָר, לְפִיכָף נְחָלְקוּ
בּו חֲכָמִי וְשָׂרָאֵל, שׁוֹכֵר כִּי־צֵד מְשָׁלֵם, רַבִּי
מֵאִיר אֹמֵר כְּשׁוֹמֵר חֲנָם. רַבִּי יוֹחָנָן אֹמֵר
כְּשׁוֹמֵר שָׂכָר: טו וְכִי יִפְתָּה. מְדַבֵּר עַל לְבָה
עַד שְׁשׁוּמַעַת לוֹ, וְכֵן תְּרַגּוּמוֹ וְאִרִי יִשְׁדִּיל.
שְׁדוּל בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי כְּפִתּוּי בְּלִשׁוֹן עֵבְרִי:
מִהָרַץ יִמְהַרְנָה. יְפִסּוֹק לֵה מִהָר כְּמִשְׁפֵּט אִישׁ
לְאִשְׁתּוֹ, שְׁכּוֹתֵב לֵה כְּתִבָּה וְיִשְׁאַנָּה:
טז כְּמִהָר הַבְּתוּלָתָ. שְׁהוּא קְצוּב חֲמִשִּׁים
כֶּסֶף אֲצֵל הַתּוֹפֵס אֵת הַבְּתוּלָה וְשׁוֹכֵב עִמָּה
בְּאוֹנֵס שְׁנָאֲמֹר (דְּזִירִים כז כט) וְנָתַן הָאִישׁ
הַשׁוֹכֵב עִמָּה לְאִבֵּי הַנְּעָר חֲמִשִּׁים כֶּסֶף:
יז מִכְשָׁפָה לֹא תַחֲיָה. אֱלֵא תוּמַת בְּבֵית
דִּין, וְאַחַד זָכָרִים וְאַחַד נְקֻבוֹת, אֱלֵא שְׁדִּבְר

תפסיר רס"ג

(כ) ואלג'ריב פלא תג'בנה ולא תצ'גטה. פטאל מא כנתם ג'רבא פי בלד מצר: כא) וכל ארמלה ויתים לא תצ'למון: כב) פאנד אן צ'למתה. וצ'רד' אליי. אגבתה ען צראכ'ה: כג) באן ישתד' ג'צ'בי. ואקתלכם

דידבח לטעות עממא יתקטיל. אלהין לשמא דיי בלחודוהי: כ ויגר לא-תונה ולא תלחצנו בי-גרים הייתם בארץ מצרים: ולגירא לא תונן ולא תעיקון. ארי דיירין הויתון בארעא

דמצרים: כא כל-אלמנה ויתום לא תענון: כל ארמלא וייתם לא תענון: כב אם-ענה תענה אתו כי אם-צעק יצעק אלי שמע אשמע צעקתו: אם ענאה תעני יתיה. ארי אם מקבל יקבל קדמי. קבלה אקביל קבילתיה: כג וחרה אפי וחרגתי אתכם בחרב והיו נשיכם

— רס"י —

והאכלתי את מונק את בשרם: ולא תלחצנו. בגזלת ממון: כי גרים הייתם. אם הוניתו, אף הוא יכול להונותו ולומר לך אף אתה מגרים באת, מום שבר אל תאמר לחברך. כל לשון גר, אדם שלא גלד באותה מדינה, אלא בא ממדינה אחרת לגור שם: כה כל אלמנה ויתום לא תענון. הוא הדין לכל אדם, אלא שדבר הכתוב בהווה, לפי שהם תשושי כח ודבר מצוי לענותם: כז אם ענה תענה אתו. הרי זה מקרא קצר, גזם ולא פרש ענשו, כמו (בראשית ז טו) לכן כל הרג קין גזם ולא פרש ענשו אף כאן אם ענה תענה אתו, לשון גזום, כלומר סופר לטול את שלך, למה, כי אם צעק יצעק אלי וגוי: כח והיו נשיכם אלמנות. ממשמע שנאמר וחרגתי אתכם, איני יודע שנשיכם אלמנות ובניכם יתומים, אלא הרי זו קללה אחרת, שיהיו הנשים צרות אלמנות חיות, שלא

באיזה מלך, באיזו מדבר ובאיזה עיר מדבר, וכן לאלהים, לאותן שהזוהרתם עליהם במקום אחר, כיוצא בו (סכלס פו ח) אין כמוך באלהים, לפי שלא פרש הצרף לנקד פתח: יחרם. יומת. ולמה נאמר יחרם, והלא כבר נאמר בו מיתה במקום אחר (דברים יז כ) והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא וגוי, אלא לפי שלא פרש על איזו עבודה חייב מיתה, שלא תאמר כל עבודות במיתה, בא ופרש לך כאן זבח לאלהים יחרם, לומר לך, מה זביחה עבודה הנעשית בפנים לשמים, אף אני מרבה המקטיר והמנסף והמשתחוה, שהן עבודת בפנים וחיבים עליהם לכל עבודה וזה בין שדרכה לעבודה בפה, בין שאין דרכה לעבודה בפה, אבל שאר עבודות, כגון המכבד והמרבץ והמגפף והמנשק, אינו במיתה, אלא באזהרה: כ ויגר לא תונה. אונאת דברים, קונטרס"ר בלעז [לקנטר], כמו (ישעיה מט כו)

תפסיר רס"ג

אַל־מִנּוֹת וּבְנִיכֶם יִתְּמִים:
וַיִּתֶּקֶף רֹגְזִי. וְאַקְטוּל יִתְּכֹן בְּחֶרֶבָא.
וַיִּהְיוּ נְשִׁיכֹן אֶרְמָלָן. וּבְנִיכֹן יִתְּמִין: **פ**
אִם־כֶּסֶף תִּלְוֶה אֶת־עַמִּי
אֶת־הָעֹנִי עִמָּךְ לֹא־תִהְיֶה
לוֹ בְּנִשָּׁה לֹא־תִשְׁיָמוֹן עָלָיו

באלסוף. פתציר נסאכם
אראמלא. ובניכם יתאמא:
כד) ואן אקרצ'ת בעץ' קומי
ורקא. לצ'עוף מעד. פלא תכון
לה פאלג'רים. ולא תציר עליה
עיינה: כה) ואן אסתרנהת תיוב
צאחבד. פענד מגיב אלשמס
רדה עליה: כו) אן כאנת הי

נִשֶּׁךְ: אִם כֶּסֶף תִּזְוִיף בְּעַמִּי. לְעֹנִיָּא דְעִמָּךְ. לֹא תִהְיֶה לִיָּה בְּרִשְׁיָא.
לֹא תִשְׁוֹן עָלוּהִי חִיבולִיָּא: כה **אִם־חֶבֶל תַּחְבֹּל שְׁלֵמַת**
רֵעֶךָ עַד־בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ תִּשְׁיָבְנוּ לוֹ: אם משכונא תסב
בְּסוּתָא דְחֶבֶרְךָ. עַד מִיעַל שְׁמֶשָׁא תִתִּיבְנִיה לִיָּה: כו **כִּי הוּא**

— רס"י —

נחש, שנושא חבורה קטנה ברגלו ואינו
מרגיש, ופתאום הוא מבצבץ ונופח עד
קדקדו, כך רבית, אינו מרגיש ואינו נכר עד
שהרבית עולה ומחסרו ממון הרבה:
כז **אם חבל תחבל**. כל לשון חבלה אינו
משכון בשעת הלואה, אלא שממשכנין את
הלואה, כשמגיע הזמן ואינו פורע. חבל
תחבול כפל לה בחבלה, עד כמה פעמים,
אמר הקדוש ברוך הוא כמה אתה חוב לי,
והרי נפשך עולה אצלי כל אמש ואמש
ונותנת דין וחשבון ומתחייבת לפני, ואני
מחזירה לך, אף אתה טול והשב טול והשב:
עד בא השמש תשיבנו לו. כל היום
תשיבנו לו עד בא השמש, וכבוא השמש
תחזור ותטלנו, עד שיבא בקר של־מחר,
ובכסות יום הכתוב מדבר, שאין צריך לה
בלילה: כז **כי הוא כסותה**. זו טלית:

יהיו עדים למיתת בעליהן ותהיינה אסורות
להנשא והבנים יהיו יתומים, שלא יניחום
בית דין לירד לנכסי אביהם לפי שאין
יודעים אם מתו אם נשבו: כז **אם כסף**
תלוה את עמי. רבי ישמעאל אומר כל אם
ואם שבתורה רשות, חוץ משלשה וזה אחד
מהן: **את עמי**. עמי וגוי, עמי קדם. עני
ועשיר, עני קדם. עני עירך ועני עיר אחרת,
עני עירך קודמין. וזה משמעו אם כסף
תלוה, את עמי תלוהו, ולא לגוי ולא יזה
מעמי, את העני ולא יזה עני לאותו שעמך.
דבר אחר את העני, שלא תנהג בו מנהג
בזיון בהלואה, שהוא עמי: **את העני עמך**.
הוי מסתכל בעצמך כאלו אתה העני:
לא תהיה לו בנשה. לא תתבענו בחוקה,
אם אתה יודע שאין לו, אל תהי דומה עליו
כאלו הליתו, אלא כאלו לא הליתו, כלומר
לא תכלימהו: **נשך**. רבית שהוא כנשיכת

תפסיר רס"ג

כסותה וחדהא. או הי תיב
בדנה. פבמא דא ינצ'גע.
פאנה אן צ'רד' אלי. סמעת לה
אני ראוף: כז) לא תשתמן
חאכמא. ושריף פי קומד לא
תלענה: כח) וסלאפתד ורשתד
לא תוכל'רהמא. (קרי:
תאכל'רהמא) ובכור בניד
תעטיניהם: כט) כדאד תצנע
בבקרד וג'נמד. יקים סבעה

כסותה לבדה הוא
שמלתו לערו במה ישלב
והיה כי-יעקק אלי
ושמעת כי-חנון אני: ארי
היא כסותיה בלחודה. היא תותביה
למשביה. במא ישוב. ויהי ארי יקבל
קדמי. ואקביל קבילתיה ארי חננא
אנא: ס

(רביעי)

ספר שמות
תימן

אלהים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאר:
דינא לא תקיל. ורבא בעמך לא תלוט: כח
לא תאחר בכור בניד תתן-לי: בבכור ודמעך לא
תאחר. בוכרא ובנך תפריש קדמי: כט
לצאנך שבעת ימים יהיה עם-אמו ביום
השמיני תתנו-לי: כן תעביד לתורך לענך. שבעה יומין יהי

* אתה הספר

— רש"י —

מה בכור אדם לאחר שלשים יום פודהו
שנאמר (צמדנ יח טז) ופדויו מבן חדש תפדה,
אף בכור בהמה דקה [גסה] מטפל בו
שלשים יום ואחר כך נותנו לכהן: שבעת
ימים יהיה עם אמו. זו אזהרה לכהן, שאם
בא למחר את הקרבתו, לא ימחר קדם
שמונה, לפי שהוא מחסר זמן: ביום השמיני
תתנו לי. יכול יהא חובה לבו ביום, נאמר
כאן שמיני, ונאמר להלן (ויקרא כז כז) ומיום
השמיני והלאה ירצה, מה שמיני האמור
להלן להכשיר משמיני ולהלן, אף שמיני
האמור כאן להכשיר משמיני ולהלן,
וכן משמעו וביום השמיני אתה רשאי

שמלתו. זו חלוק: במה ישלב. לרבות
את המצע: כי אלהים לא תקלל. הרי זו
אזהרה לברכת השם, ואזהרה לקללת דין:
כח מלאכתך. חובה המטלת עליך פשתתמלא
תבואתך להתבשל, והם בכורים: ודמעך.
התרומה, ואיני יודע מהו לשון דמע:
לא תאחר. לא תשנה סדר הפרשתו, לאחר
את המקדש ולהקדים את המאחר, שלא
יקדים תרומה לבכורים ומעשר לתרומה:
בכור בניד תתן לי. לפדותו בחמש סלעים
מן הכהן. והלא כבר צוה עליו במקום אחר,
אלא כדי לסמוך לו כט כן תעשה לשורד.

תפסיר רס"ג

עם אִמִּיהָ בְּיוֹמָא תְּמִינָאָה תִּפְרֹשְׁנִיהָ

קִדְמִי: לְ וְאֲנָשֵׁי־קֹדֶשׁ תִּהְיוּ

לִי וּבֶשֶׁר בַּשָּׂדֶה טֹרֶפָה לֹא

תֹּאכְלוּ לִפְלֹב תִּשְׁלֹכוּ

אֹתוֹ: וְאֲנָשִׁין קִדְּשִׁין תִּהְיוּ קִדְמִי.

וּבֶשֶׁר תִּלְיֵשׁ מִן חֵיוָא חֵיוָא לֹא תִיכְלוּ.

לְכַלְבָּא תִרְמוֹן יִתִּיהָ: ס כֹּג א לֹא תִשָּׂא שִׁמְעָ שׂוֹא

אֶל־תִּשֶׁת יִדְדָּ עַם־רִשָּׁע לִהְיוֹת עַד חֲמִס: לֹא

תִּקְבִּיל שִׁימַע דְּשִׁקֵּר. לֹא תִשׁוּי יִדְדָּ עַם חֵיִיבָא. לְמַהוּי לִיָּה סְהִיד שִׁקֵּר:

ב לֹא־תִהְיֶה אַחֲרֵי־רַבִּים לְרַעַת וְלֹא־תַעֲנֶה

— רס"י —

(שמות יא ז) וְלִכְלֹב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחְרֹץ כְּלָב

לְשׁוֹנוֹ, אָמַר הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא תִּנּוּ לוֹ שִׁכְרוֹ:

כֹּג א לֹא תִשָּׂא שִׁמְעָ שׂוֹא. כְּתִרְגוּמוֹ לֹא

תִּקְבִּיל שִׁמְעָ דְּשִׁקֵּר, אֲזִיזָה לְמִקְבֵּל לְשׁוֹן

הָרַע, וְלִדְּוִן, שְׁלֹא יִשְׁמַע דְּבָרֵי בַעַל דִּין עַד

שִׁיבָא בַעַל דִּין חֲבֵרוֹ: אֶל תִּשֶׁת יִדְדָּ עַם

רִשָּׁע. הַטּוֹעֵן אֶת חֲבֵרוֹ תְּבִיעֵת שִׁקֵּר,

שֶׁהִבְטִיחָהוּ לִהְיוֹת לוֹ עַד חֲמִס: ב לֹא תִהְיֶה

אַחֲרֵי רַבִּים לְרַעַת. יֵשׁ בְּמִקְרָא זֶה מִדְּרָשִׁי

חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל, אֲבָל אֵין לְשׁוֹן הַמִּקְרָא מִיֵּשֶׁב

בְּהֵן עַל אֲפֻנִיו. מִכָּאן דְּרָשׁוּ שְׂאִין מִטִּין

לְחֻבָּה בְּהַכְרַעַת דִּין אֶחָד, וְסוֹף הַמִּקְרָא

דְּרָשׁוּ אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטּוֹת, שְׂאֵם יֵשׁ שְׁנַיִם

בְּמַחְזִיבִין יוֹתֵר עַל הַמְּזַכִּין, הֵטָה הַדִּין עַל

פִּיָּהֶם לְחֻבָּה וּבְדִינֵי נִפְשׁוֹת הַכְּתוּב מִדְּבַר,

וְאַמְצַע הַמִּקְרָא דְּרָשׁוּ וְלֹא תַעֲנֶה עַל רַב, עַל

אִיָּאִם מִעַ אִמִּיהָ. וְאֵלִיוֹם

אֶל־תִּיָּאֵמֶן תַּעֲטִינִיהָ: (ל) וְאֵנָאִס

מִקְדָּסִין כּוֹנֵן לִי. וְחִיוָאֵן מִפְתָּרִס

פִּי אֶל־צַחֲרִי לֹא תִאֲכֹלוּ. בֹּל

לֹא־לִפְלֹב אֶטְרַחֲוִה: כֹּג א) וְלֹא

תִּקְבִּיל כִּי־רָא זֹורָא וְלֹא

תִּכְאִלְטֵן צִיאֲלִמָא. לְתִכּוֹן לֹה

לְתִנּוּ לִי: לְ וְאֲנָשֵׁי קֹדֶשׁ תִּהְיוּ לִי. אִם אֲתֵם

קְדוּשִׁים וּפְרוּשִׁים מִשְׁקִיצֵי נִבְלוֹת וְטֹרְפוֹת

הָרִי אֲתֵם שְׁלִי, וְאִם לֹא אִינוּכֶם שְׁלִי: וּבֶשֶׁר

בַּשָּׂדֶה טֹרֶפָה. אִף בְּבִית כֹּן, אֲלֹא שְׂדֵבֶר

הַכְּתוּב בַּהֲוָה, מְקוֹם שְׂדֵבֶר בְּהִמּוֹת לְטֹרֶף

וְכֵן (דְּכִי כֹז) כִּי בַשָּׂדֶה מִצָּאָה, וְכֵן (סֵס כֹּג יֵא)

אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה טְהוֹר מִקְרָה לְלִילָה, הוּא הַדִּין

מִקְרָה יוֹם, אֲלֹא שְׂדֵבֶר הַכְּתוּב בַּהֲוָה.

וְאִינוּקְלוּס תִּרְגָּם וּבֶשֶׁר תִּלְיֵשׁ מִן חֵיוָא חֵיוָא,

בֶּשֶׁר שְׁנַתְלֵשׁ עַל יְדֵי טֹרֶפֶת זָאב אוֹ אֶרֶי, מִן

חֵיהָ כְּשֶׁרָה אוֹ מִבְּהֵמָה כְּשֶׁרָה בְּחֵיָה: לְכַלְבָּ

תִּשְׁלֹכוּ אֹתוֹ. אִף הִגּוּי בְּכַלְבָּ, אוֹ אִינוּ אֲלֹא

כְּלָב כְּמִשְׁמַעוֹ, תִּלְמוּד לֹמֵר בְּנִבְלָה

(דְּכִי יֵא) אוֹ מִכָּר לְנִכְרִי, קֵל וְחִמֵּר לְטֹרֶפָה

שְׁמַתָּרָת בְּכָל הַנָּאוֹת. אִם כֵּן מָה תִּלְמוּד

לֹמֵר לְכַלְבָּ, לְמִדְּרָה הַכְּתוּב שְׂאִין הַקֹּדֶשׁ

בְּרוּךְ הוּא מְקַפֵּחַ שִׁכְרָא כָּל בְּרִיָּה, שְׁנַאֲמַר

זֶלֶק הַדְּקִדּוּק: ב לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵי רַבִּים לְרַעַת. כ"ה בַּקְצַת תִּיגָאן תִּיבַת תִּהְיֶה בַתְּבִיר,

וּבַקְצַתֵּן בַּמֶּאֲרָכָה וּתִיבַת אַחֲרֵי בַמֶּקֶף:

שִׁמּוֹן הַמּוֹדֵר: (א) לֹא־תִהְיֶה אַחֲרֵי־רַבִּים לְרַעַת. כֵּן הַמְּנַהֵג לְקִרְוֹא כַּדְעָה הַשְּׁנִיָּה שֶׁבַחֲלֵק הַדְּקִדּוּק, וְכֵן כָּתַב הַרְשִׁי"ה.

תפסיר רס"ג

שאהד צ'לם: ב) לא תכון
תבע אלפ'תיר לאלשר. ולא
תגיב פי כ'צומה לתמיילאה. בל
ורא אלאכתר פמל: ג) ולא
תחאבי אלפקור פי כ'צומתה:
ד) ואדיא פאגית תיור עדונוד.
או חמארה צ'לא. פרדה עליה
ר'א: ה) ואדיא ראיית חמאר
שאניד. ראבציא תחת חמלה.
פאנתה ען תרכה כדאד. בל

על-רב לנטת אחרי רבים
להטת: לא תהי בתר סגיא
לאבאשא. ולא תתמנע מלאלפא מא
דבעינך על דינא. בתר סגיא שלים
דינא: ודל לא תהדר
בריבו: ועל מספנא. לא תרחם
בדיניה: ס כ' תפגע שור
איבד או חמרו תעה השב

תשיבנו לו: ארי תערע. תורא דסנאד. או חמריה דטעי. אתבא
תתיבניה ליה: ס כ' תראה חמור שנאד רב
תחת משאו וחדלת מעזב לו עזב תעזב עמו:

— רס"י —

לנטות לצד אחד ולסלק עצמו מן הריב,
אלא הוי דן אותו לאמתו ואני אומר לישבו
על אפניו כפשוטו, כן פתרונו: לא תהיה
אחרי רבים לרעת. אם ראית רשעים משין
משפט, לא תאמר הואיל ורבים הם, הנני
נוטה אחריהם: ולא תענה על רב לנטת
וגוי. ואם ישאל הנדון על אותו המשפט אל
תעננו על הריב דבר הנוטה אחרי אותן
רבים להטות את המשפט מאמתו אלא
אמור את המשפט כאשר הוא, וקלר יהא
תלוי בצואר הרבים: ג לא תהדר. לא
תחלוק לו כבוד לזכותו בדין ולומר דל הוא,
אזכנו ואכבדנו: ס כ' תראה חמור שנאד
וגוי. הרי כי משמש בלשון דלמא, שהוא
מארבע לשונות של-שמושי כי וכה פתרונו
שמא תראה חמורו רובץ תחת משאו:
וחדלת מעזב לו. בתמיהה: עזב תעזב עמו.

רב, שאין חולקין על מפלא שבבית דין,
לפיכך מתחילין בדיני נפשות מן הצד,
לקטנים שבהן שואלין תחלה, שיאמרו את
דעתם. לפי דברי רבותינו כן פתרון המקרא
לא תהיה אחרי רבים לרעות לחייב מיתה
בשביל דין אחד, שירבו המחיבין על המזכין
ולא תענה על הרב לנטות מדבריו, ולפי
שהוא חסר יו"ד דרשו בו כן. אחרי רבים
להטת ויש רבים שאמה נוטה אחריהם,
ואימתי, בזמן שהן שנים המכריעין במחיבין
יותר מן המזכין, וממשמע שנאמר לא תהיה
אחרי רבים לרעות שומע אני אבל היה
עמדם לטובה, מכאן אמרו דיני נפשות משין
על פי אחד לזכות ועל פי שנים לחובה.
ואונקלוס תרגם לא תתמנע מלאלפא מה
דבעינך על דינא, ולשון העברי לפי
התרגום, כן הוא נדרש לא תענה על ריב
לנטת אם ישאלך דבר למשפט, לא תענה

תפסיר רס"ג

אֲרִי תַחֲזִי חֲמָרָא דְסִנְאָךְ. רַבִּיעַ תַּחֲזֹת
טוּעֵנִיָּה. וְתַתְּמַנֵּעַ מִלְּמִשְׁקַל לִיָּהּ. מִשְׁבֵּק
תִּשְׁבּוּק מָא דְבִלְבָךְ עֲלוּהִי וּתְפָרִיק

עֲמִיָּה: ס   (חַעֲמִיָּי)

לֹא תִטָּה מִשְׁפֵּט אֲבִינֶךָ

בְּרִיבּוֹ: לֹא תַעֲלֶיךָ דִּין מִסְפִּינֶךָ

בְּדִינִיָּה: מְדַבֵּר-שֶׁקֶר תִּרְחַק

וְנָקִי וְצַדִּיק אֶל-תִּהְרֹג כִּי לֹא-אֲצַדִּיק רָשָׁע:

מִפְתַּגְמָא דְשִׁקְרָא הוּי רַחִיק. וְדוֹכִי וְדַנְפֵּק דְּכִי מִן דִּינָא לֹא תִקְטוּל.

אֲרִי לֹא אֲזַכִּי חַיִּיבָא: וְשֹׁחַד לֹא תִקַּח כִּי הַשֹּׁחַד

יַעֲזֹר פְּקָחִים וַיִּסְלַף דְּבָרֵי צַדִּיקִים: וְשׁוֹחַדָּא לֹא

תִּקְבִּיל. אֲרִי שׁוֹחַדָּא מַעֲזֵר עֵינֵי חַפְיָמִין. וּמִקְלָקִיל פְּתַגְמִין תִּרְיָצִין:

— רס"י —

בְּבֵית דִּין, מִכָּל מְקוֹם נָקִי הוּא מִדִּין מִיָּתָהּ,
שְׁהָרִי יֵשׁ לָךְ לְזִכּוֹתוֹ. וּמִנֵּינן לְיוֹצֵא מִבֵּית דִּין
זָכָאִי וְאָמַר אֶחָד יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו חֻבָּה,
שְׁאִין מְחַזְרִין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין לְחִיבּוֹ תִלְמוּד
לִזְמַר וְצַדִּיק אֶל תִּהְרֹג, וְזֶה צַדִּיק הוּא.
שְׁנַצְטֵדֵק בְּבֵית דִּין: כִּי לֹא אֲצַדִּיק רָשָׁע.
אִין עָלֶיךָ לְהַחְזִירוֹ, כִּי אֲנִי לֹא אֲצַדִּיקְנוּ בְּדִינִי,
אִם יָצָא מִיָּדְךָ זָכָאִי, יֵשׁ לִי שְׁלוּחִים הִרְבָּה
לְהַמִּיתוֹ בְּמִיתָה שְׁנַתְּחִיב בּוֹ: וְשׁוֹחַד לֹא
תִקַּח. אֲפִלּוֹ לְשִׁפּוֹט אָמַת, וְכָל שָׂכֵן בְּדִי
לְהַטּוֹת הַדִּין, שְׁהָרִי בְּדִי לְהַטּוֹת אֶת הַדִּין
נֶאֱמַר כָּבֵר לְעִיל לֹא תִטָּה מִשְׁפֵּט: יַעֲזֹר
פְּקָחִים. אֲפִלּוֹ חֲכָם בְּתוֹרָה וְנוֹטֵל שֹׁחַד, סוֹף
שֶׁתִּשְׁרַף דַּעְתּוֹ עָלָיו, וַיִּשְׁתַּכַּח תִּלְמוּדוֹ, וַיִּכְהֶה
מֵאֹר עֵינָיו: וַיִּסְלַף. בְּתַרְגּוּמוֹ וּמִקְלָקִיל דְּבָרֵי
צַדִּיקִים. דְּבָרִים הַמְצַדִּיקִים, מִשְׁפָּטִי אָמַת,
וְכֵן תִּתְּגַמֵּן פְּתַגְמִין תִּרְיָצִין. יִשְׁרִים:

עֲזִיבָה זֶה לְשׁוֹן עֲזָרָה, וְכֵן (דְּנִיִּים לִז' לו) עֲצוֹר
וְעֻזּוֹב, וְכֵן (נַחֲמִיִּים ג' ח) וַיַּעֲזֹבוּ יְרוּשָׁלַם עַד
הַחוּמָה, מִלְּאוּהָ עֶפֶר לְעֻזּוֹב וּלְסִיעַ אֶת חוּזֶק
הַחוּמָה. כִּיּוֹצֵא בּוֹ (דְּנִיִּים ז' יז) כִּי תֹאמַר
בְּלִבְבְּךָ רַבִּים הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִמֶּנִּי וְגוֹי, שְׁמָא
תֹאמַר כֵּן, בְּתַמִּיּהָ, לֹא תִירָא מֵהֶם.
וּמִדְּרָשׁוֹ, כִּף דְּרָשׁוֹ רַבּוּתֵינוּ כִּי תִרָאָה וְחִדְלָתָהּ
פְּעָמִים שְׁאֵתָה חִדְלָה וּפְעָמִים שְׁאֵתָה עֲזָרָה.
הָא כִּי צַד, זָקֵן וְאִינוּ לָפִי כְבוֹדוֹ, וְחִדְלָתָהּ, אוֹ
בְּהַמַּת נִכְרִי וּמִשְׁאֵי יִשְׂרָאֵל, וְחִדְלָתָהּ:
עֻזּוֹב תַּעֲזֹב עֲמוֹ. לְפָרֵק הַמִּשְׁאֵל מִלְּמִשְׁקַל
לִיָּהּ, מִלְּטוֹל מִשְׁאֵי מִמֶּנּוּ: וְאֲבִינֶךָ. לְשׁוֹן
אוֹכָה, שְׁהוּא מְדוּלְדֵּל וְתֹאב לְכָל טוֹבָה:
ז' וְנָקִי וְצַדִּיק אֶל תִּהְרֹג. מִנֵּינן לְיוֹצֵא מִבֵּית
דִּין חֵיב וְאָמַר אֶחָד יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו זָכָה,
שְׁמַחְזִירִין אוֹתוֹ, תִּלְמוּד לִזְמַר לִזְמַר וְנָקִי אֶל תִּהְרֹג
וְזֶה אֵף עַל פִּי שְׁאִינוּ צַדִּיק, שְׁלֹא נִצְטַדֵּק

זֶלֶק הַדִּקְרוּק: יַעֲזֹר פְּקָחִים. בְּקִלּוֹת הַקוֹ"ף (ש):

תפסיר דס"ג

(ט) וְלֹא תִצְגֹּט גִּירִיבָא. פֻּאָנְתִּים תַּעֲרֹפּוֹן נֶפֶס אֱלֹגִירִיב. וְטֹאֵל מֵא פִּנְתִּים גִּירִיבָא פִּי בְּלֹד מִצֵּר: (י) סֵת סָנִין תִּזְרַע אֶרֶץ. וְתִגְמַע גִּלְתָּהּ: (יא) וְאִסְאֲבַע תִּסְיִיבֶהּ וְתִדְרָהּ. וְיֹאכֵל מִנֶּהָ מִסֵּאכִין קוֹמֵךְ. וּפִאֲצִלָּהֶם יֹאכֵלָה חִיוֹאן אֶלְצִחֲרִי: (יב) סֵת אִיָּאם תִּצְנַע צִנְאִיעַ. וְאֵלִיוֹם אֶלְסִאֲבַע

ט וְגַר לֹא תִלְחֹץ וְאַתָּם יִדְעֻתֶם אֶת־נַפְשׁ הַגֵּר כִּי־גֵרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: וְלִגְיוֹרָא לֹא תַעֲיָקוֹן. וְאַתּוֹן יִדְעֻתּוֹן יֵת נַפְשָׁא דִּגְיוֹרָא. אֲרִי דִּיִּירִין הֵוִיתּוֹן בְּאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם: וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע אֶת־אֶרֶץךָ

וְאַסְפֹּת אֶת־תְּבוֹאָתָהּ: וְשִׁית שְׁנִין תִּזְרַע יֵת אֶרֶץךָ. וְתִכְנוֹשׁ יֵת עַל־לִתָּהּ: וְהַשְׁבִּיעַת תִּשְׁמַטָּנָה וְנִטְשָׁתָה וְאָכְלוּ אֲבִינִי עִמָּךְ וְיִתְרֶם תֹּאכֵל חֵית הַשָּׂדֶה בֶּן־תַּעֲשָׂה לְכַרְמְךָ לְזִיתְךָ: וְשִׁבְעִיתָ תִשְׁמַטָּנָה וְתִרְטַשְׁנָה. וְיִיכְלוֹן מִסְפִּינֵי עִמָּךְ. וְשִׁאֲרֵהוֹן. תִּיכּוֹל חֵית בְּרָא. בֶּן תַּעֲבִיד לְכַרְמְךָ לְזִיתְךָ: וְשֵׁשׁ יָמִים תַּעֲשָׂה מַעֲשֶׂיךָ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ

— רס"י —

אֲבִיוֹנִים אוֹכְלִים בְּלֹא מַעֲשֵׁר, מִכָּאן אָמְרוּ אֵין מַעֲשֵׁר בְּשִׁבְעִית: בֶּן תַּעֲשָׂה לְכַרְמְךָ. וְתַחֲלַת הַמִּקְרָא בְּשָׂדֶה הַלֶּבֶן, כְּמוֹ שֶׁאָמַר לְמַעַלָּה הַמִּנּוֹ תִזְרַע אֶת אֶרֶץךָ: יֵב וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת. אִף בְּשָׁנָה הַשְּׁבִיעִית לֹא תַעֲקֹר שְׁבֹת בְּרֵאשִׁית מִמִּקְוֶמָּה, שְׁלֹא תֹאמַר הוֹאִיל וְכָל הַשָּׁנָה קְרוּיָה שְׁבֹת, לֹא תִנְהַג בָּהּ שְׁבֹת בְּרֵאשִׁית: לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ. תֵּן לוֹ נִיחַ לְהַתִּיר שְׂיָהָא תוֹלֵשׁ וְאוֹכֵל עֲשָׂבִים מִן הַקֶּרֶקַע. אוֹ אֵינּוּ אֵלֹא יַחְבְּשֻׁן בְּתוֹךְ הַבַּיִת, אָמְרִת אֵין זֶה נִיחַ אֵלֹא צַעַר:

ט וְגַר לֹא תִלְחֹץ. בְּהִרְבֵּה מְקוֹמוֹת הִזְהִירָה תוֹרָה עַל הַגֵּר מִפְּנֵי שְׁסוּרוֹ רַע: אֶת נַפְשׁ הַגֵּר. כְּמָה קָשָׁה לוֹ כְּשִׁלּוּחִצִּים אוֹתוֹ: וְאַסְפֹּת אֶת תְּבוֹאָתָהּ. לְשׁוֹן הַכֶּנֶסֶה לְבַיִת, כְּמוֹ (דְּזִיִּס כִּז ז) וְאַסְפֹּתוֹ אֶל תוֹךְ בֵּיתךָ: יֵא תִשְׁמַטָּנָה. מַעֲבֹדָה: וְנִטְשָׁתָה. מֵאֲכִילָה אַחֵר זְמַן הַבַּעוּר. דְּבַר אַחֵר תִּשְׁמַטָּנָה מַעֲבֹדָה גְּמוּרָה, כְּגוֹן חֲרִישָׁה וְזִרְיָעָה. וְנִטְשָׁתָה מִלּוּבֵל וּמִלְקִשְׁקֵשׁ: וְיִתְרֶם תֹּאכֵל חֵית הַשָּׂדֶה. לְהַקִּישׁ מֵאֲכֵל אֲבִיוֹן לְמֵאֲכֵל חֵיהָ מִה חֵיהָ אוֹכְלַת בְּלֹא מַעֲשֵׁר, אִף

תפסיר רס"ג

וַיִּנָּפֶשׂ בֶּן-אֲמָתֶיךָ וְהַגֵּר:

שְׁתֵּא יוֹמִין תַּעֲבִיד עוֹבְדֶךָ. וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָא תַנּוּחַ. בְּדִיל דִּינוּחַ. תוֹרֶךְ וּחִמְרֶךְ. וַיִּשְׁקוּט בֶּר אֲמָתֶךָ וְגִיּוֹרָא:

וּבְכָל אֲשֶׁר-אִמַּרְתִּי**אֵלֶיכֶם תִּשְׁמְרוּ וְשֵׁם****אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִזְכִּירוּ****לֹא יִשְׁמַע עַל-פִּידִי: וּבְכָל.**

דְּאִמַּרְתִּי לְכוּן תַּסְתַּמְרוּן. וְשׁוּם טָעוֹת עִמְמִיא לֹא תִדְכְּרוּן. לֹא יִשְׁתַּמַּע עַל

פּוֹמְכוֹן: **שְׁלֹשׁ רַגְלִים תַּחַג לִי בַשָּׁנָה: תֵּלֶת זְמַנִּין.****תִּיחַגוּן קִדְמִי בַשָּׁתָא: אֶת-תַּחַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר****שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת כַּאֲשֶׁר צִוִּיתֶךָ****לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי-בּוֹ יֵצֵאת מִמִּצְרַיִם****וְלֹא-יֵרָאוּ פָנַי רִיקָם: יֵת חָגָא דְּפִטְרִיא תִטֵּר. שִׁבְעָא יוֹמִין**

תַּסַּבַּת. לְכִי יִסְתַּרִּיחַ תוֹרֶךְ וּחִמְרֶךְ. וַיִּקֵּר אַבְנֵי אֲמָתֶךָ וְאֶלְגִּירִיב מַעַד: יג) וְגַמִּיעַ מֵא קֶלֶת לְכֶם אַחֲפָצוּ. וְאַסֵּם מַעֲבֻדָּאת אַכִּיר לֹא תִדְכְּרוּן. וְלֹא יִסְמַע מִן פֶּאֶד: יד) תִּלְאֵת מִרְאָר. תִּיחַג לִי בַּאֲלִסְנָה: טו) וְחַג אֶלְפִטִּיר אַחֲפָצָה סַבְעָה אֵימָם תֹּאכַל פִּטְרִיא כַּמָּא אִמַּרְתֶּךָ. פִּי וְקַת שְׁהַר אֶלְפִרִיד. לֵאנֹךְ פִּיה כִּרְגַת מִן מִצֵּר וְלֹא תַחֲצִירוּ בֵּין

— רס"י —

וְהַנִּזְהָר בֵּה כְּשׁוֹמֵר אֶת בְּלִין: לֹא יִשְׁמַע. מִן הַגּוֹי: עַל פִּידִי. שְׁלֹא תַעֲשֶׂה שְׁתַּפּוֹת עִם נְכָרִי וַיִּשְׁבַּע לָךְ בְּעַבְדָּה וְרָה שְׁלֹו נִמְצָאתָ שְׁאֵתָה גוֹרֵם שְׁיִזְכֹּר עַל יָדֶךָ: יז) רַגְלִים. פְּעָמִים וְכֵן (צִמְדָּז כֶּכ כח) כִּי הִכִּיתָנִי וְהָ שְׁלֹשׁ רַגְלִים: טו) חֹדֶשׁ הָאָבִיב. שְׁהַתְּבוּאָה מִתְּמַלְאֵת בּוֹ בְּאִבִּיהָ. לְשׁוֹן אַחֵר אָבִיב, לְשׁוֹן אָב, בְּכוֹר וְרֵאשׁוֹן לְבִשְׁל פְּרוֹת: וְלֹא יֵרָאוּ פָנַי רִיקָם. כְּשִׁתְּבֹאוּ לְרֵאוֹת פָּנַי בְּרַגְלִים, הִבִּיאוּ לִי עוֹלוֹת:

בֶּן אֲמָתֶךָ. בַּעֲבֹד הָעֵרֶל הַכְּתוּב מִדְּבַר: וְהַגֵּר. גֵּר תּוֹשֵׁב: יג) וּבְכָל אֲשֶׁר אִמַּרְתִּי אֵלֶיכֶם תִּשְׁמְרוּ. לַעֲשׂוֹת כָּל מִצְוֹת עֲשֵׂה בְּאִזְהָרָה, שְׁכָל שְׁמִירָה שְׁבִתוֹרָה אִזְהָרָה הִיא בְּמִקּוֹם לֹאוֹ: לֹא תִזְכִּירוּ. שְׁלֹא יֵאמֹר לוֹ שְׁמוֹר לִי בְּצֵד עַבְדָּה וְרָה פְּלוֹנִית אוֹ תַעֲמֹד עִמִּי בְּיוֹם עַבְדָּה וְרָה פְּלוֹנִית. דְּבַר אַחֵר וּבְכָל אֲשֶׁר אִמַּרְתִּי אֵלֶיכֶם תִּשְׁמְרוּ וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִזְכִּירוּ לְלַמְדֶּךָ שְׁשִׁקוּלָה עַבְדָּה וְרָה כְּנֶגֶד כָּל הַמִּצְוֹת בְּלִין.

תפסיר רס"ג

יְדֵי פֶּאֶרְגָּא: טז) וְחָג אֶלְחֻצְאָד
בְּכוֹר עֲמֹלָךְ. אֶלְדִּי תִזְרְעָה פִי
אֶלְצַחְרִי. וְחָג אֶלְגָּמֶעַ עֲנַד
כִּירוֹג אֶלְסִנָּה. וְגִמְעָד אֶעֱמַלְךָ
מִן אֶלְצַחְרִי: יז) תִּלְאֲתִי מִרְאֵר
פִי אֶלְסִנָּה. יַחְצִיר גָּמִיעַ רְגָאֲלָךְ.
בֵּין יְדֵי אֶלְסִייד אֶלְלָה: יח) וְלֹא
תַדְבִּיחַ פִּסְחִי עָלַי כִּמִּיר. וְלֹא
תַבְיִית שְׁחוּם חָגִי אֶלִּי
אֶלְגִּדָּאָה: יט) וְאֶזְאִיל בְּכוֹר

תִּיכּוֹל פִּטְיָרָא כְּמָא דְּפִקִּידְתָּךְ. לִזְמַן
יִרְחָא דְּאֶבִּיבָא. אֶרִי בִּיה נִפְקֵתָא
מִמְצָרִים. וְלֹא יִתְחַזֵּן קִדְמִי רִיקְנִין:
**סד) וְחָג הַקֶּצִיר בְּכוֹרֵי
מַעֲשֵׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה
וְחָג הָאֶסְף בַּעֲצַת הַשָּׁנָה
בְּאֶסְפְּךָ אֶת־מַעֲשֵׂיךָ מִן־
הַשָּׂדֶה:** וְחָגָא דְּחֻצְאָד בְּכוֹרֵי עוֹבְדָךְ.

דְּתִזְרַע בְּחֻקְלָא. וְחָגָא דְּכִנְשָׁא בְּמִפְקָה דְּשִׁתָּא. בְּמִכְנָשְׁךָ יֵת עוֹבְדָךְ מִן
חֻקְלָא: **ד) שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זְכוּרְךָ
אֶל־פְּנֵי הָאֵדֶן | יְהוָה:** תִּלְתָּ זְמַנִּין בַּשָּׁתָא. יִתְחַזֵּן כָּל דְּכוּרְךָ.
קִדְם רַבּוֹן עֲלֵמָא יי: **יד) לֹא־תִזְבַּח עַל־חֲמִץ דָּם־זִבְחִי
וְלֹא־יֵלִין חֶלֶב־חָגִי עַד־בִּקְרָ:** לֹא תִבּוֹס עַל חֲמִיעַ דָּם
פִּסְחִי. וְלֹא יִבִּיתוֹן בָּר מִמְדַּבְּחָא. תִּרְבִּי נִכְסֵת חָגָא עַד צִפְרָא:
יט) רֵאשִׁית בְּכוֹרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה

— רס"י —

הַזֹּכְרִים שָׁבָר: יח) לֹא תִזְבַּח עַל חֲמִץ וְגוֹי.
לֹא תִשְׁחַט אֶת הַפֶּסַח בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר בְּנִיסָן
עַד שֶׁתִּבְעַר הַחֲמִץ: וְלֹא יֵלִין חֶלֶב חָגִי וְגוֹי.
חוּץ לַמִּזְבֵּחַ: עַד בִּקְרָ. יָכוֹל אֵף עַל הַמַּעֲרֵכָה
יִפְסֹל בְּלִינָה, תִּלְמוּד לֹמֵר (ויקרא ו ז) עַל
מוֹקֵדָה עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלֵּילָה: וְלֹא יֵלִין. אֵין
לִינָה אֱלָא בְּעִמּוּד הַשְּׁחָר שְׁנֶאֱמָר עַד בִּקְרָ,
אֲבָל כָּל הַלֵּילָה יָכוֹל לְהַעֲלוֹתוֹ מִן הָרֶצֶף
לַמִּזְבֵּחַ: יט) רֵאשִׁית בְּכוֹרֵי אֲדָמָתְךָ. אֵף
הַשְּׂבִיעִית חִיבָת בְּבְכוֹרִים, לִכְךָ נֶאֱמָר אֵף
כָּאֵן בְּכוֹרֵי אֲדָמָתְךָ. כִּיצַד, אָדָם נִכְנָס לְתוֹךְ

טז) וְחָג הַקֶּצִיר. הוּא חָג שְׁבוּעוֹת: בְּכוֹרֵי
מַעֲשֵׂיךָ. שְׁהוּא זְמַן הַבָּאָת בְּכוֹרִים, שְׁשִׁיתִי
הַלְחָם הַבָּאִים בַּעֲצֶרֶת הָיוּ מִתִּירִין הַחֲדָשׁ
לַמִּנְחוֹת וּלְהִבִּיא בְּכוֹרִים לַמִּקְדָּשׁ, שְׁנֶאֱמָר
(צמדז כח כו) וּבַיּוֹם הַבְּכוֹרִים וְגוֹי: וְחָג
הָאֶסְף. הוּא חָג הַסְּכוּת: בְּאֶסְפְּךָ אֶת
מַעֲשֵׂיךָ. שְׁכָל יְמוֹת הַחֲמָה הַתְּבוּאָה
מִתְּנִיבָשֶׁת בַּשָּׂדוֹת וּבְחָג אוֹסְפִים אוֹתָהּ אֶל
הַבַּיִת מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים: יז) שְׁלֹשׁ פְּעָמִים וְגוֹי.
לְפִי שְׁהַעֲנִין מִדְּבַר בַּשְּׂבִיעִית הַצֶּרֶךְ לֹמֵר
שֶׁלֹא יִסְתָּרְסוּ רְגָלִים מִמְּקוֹמָן: כָּל זְכוּרְךָ.

תפסיר רס"ג

אלהיך לא-תבשל גדי

בחלב אמו: ריש. בפורי ארעך.

תיתי. לבית מקדשא דיי אלהך. לא

תיכלון בשר בחלב: פ סביעי בספר תיטן

(ששי) ב הנה אנכי שלח

מלאך לפניך לשמרך

בדרך ולהביאך אל-המקום אשר הכנתי: הא

אנא. שלח מלאכא קדמך. למטרך באורחא. ולאעלותך. לאתרא

דאתקניית: כא השמר מפניו ושמע בקלו אל-תמר

בו כי לא ישא לפשעכם כי שמי בקרב:

אסתמר מן קדמוהי. וקביל למימריה לא תסריב לקבליה. ארי לא

ארצ'ך. תאתי בהא אלי בית
אללה רבך. ולא תטבד' לחמא
בלבן: כ) האנא באעת' במלך
בין ידיך. יחפצך פי אלטריק.
ויתתי בך. אלי אלמוצע אלדי
אצלחתה לך: כא) פאחד'רה.
ואקבל אמרה ולא תכאלפה.
פאנה לא יצפח גרמכם. ועלי

— רש"י —

(שמות לג ג) כי לא אעלה בקרבך: אשר
הכנתי. אשר זמנתי לתת לכם, וזה פשוטו
ומדרשו אל המקום אשר הכינתי כבר
מקומי נבר כנגדו, וזה אחד מן המקראות
שאומרים, שבית המקדש שלמעלה מכון
כנגד בית המקדש שלמטה: כא אל תמר
בו. לשון המראה, כמו (יחזקאל יח) אשר
ימרה את פיר: כי לא ישא לפשעכם. אינו
מלמד בך, שהוא מן הכת שאין חוטאין,
ועוד שהוא שליח ואינו עושה אלא
שליחותו: כי שמי בקרב. מחבר לראש
המקרא, השמר מפניו כי שמי משתף בו,
ורבותינו אמרו זה מטטרו"ן ששמו בשם רבו.
מטטרו"ן בגימטריא שדי:

שדה, וראה תאנה שבכרה, בורך עליה גמי
לסימן ומקדישה, ואין בכורים אלא משבעת
המינין האמורים במקרא (דברים ח ט) ארץ
חטה ושעורה וגו': לא תבשל גדי. אף עגל
וכבש בכלל גדי, שאין גדי אלא לשון ולד
ר, ממה שאתה מוצא בכמה מקומות
בתורה שכתוב גדי, והוצרך לפרש אחריו
עזים, כגון (צדקיהו יז) אנכי אשלח גדי
עזים, (שם שם כ) את גדי העזים, (שם כז ט) שני
גדיי עזים, ללמדך, שכל מקום שנאמר גדי
סתם, אף עגל וכבש במשמע. ובשלושה
מקומות נכתב בתורה אחד לאסור אכילה,
ואחד לאסור הנאה, ואחד לאסור בשול:
כ הנה אנכי שלח מלאך. כאן נתבשרו
שעתידין לחטוא, ושכינה אומרת להם

והלך הדקדוק: כ לשמרך בדרך. ככל התיגאן אין במ"ם מאריך והקמץ חטף והשו"א שברי"ש
נח:

יִשְׁבּוֹק לְחֹבִיכֹן. אֲרִי בִשְׁמִי מִיִּמְרִיהָ:

כב כִּי אִם-שְׁמוֹעַ תִּשְׁמַע

בְּקִלּוֹ וְעָשִׂיתָ כֹּל אֲשֶׁר

אֲדַבֵּר וְאִיבִיתִי אֶת-אִיבֶיךָ

וְיָצַרְתִּי אֶת-עֲרֻרֶיךָ: אֲרִי אִם

קָבָלָא תִקְבִּיל לְמִימְרֶיהָ. וְתַעֲבִיד. כֹּל

דְּאִמְלִיל. וְאִסְגִּי יָת סְנַאךָ. וְאֶעִיק

לְדַמְעִיקִין לָךְ: **כג** כִּי-יִלְךְ

מִלֵּאכִי לִפְנֶיךָ וְהִבִּיאֲךָ

אֶל-הָאֱמֹרִי וְהַחֲתִי וְהַפְּרוֹזִי

וְהַכְּנַעֲנִי הַחֹזִי וְהַיְבוּסִי

וְהַכְּתֻדִּתִּיו: אֲרִי יֶהֱךָ מִלֵּאכִי קְדָמְךָ. וְיַעֲלִנְךָ. לֹת אֲמֹרָאִי

וְחַתָּאִי. וּפְרוֹזָאִי וּכְנַעֲנָאִי. חֹזָאִי וַיְבוּסָאִי. וְאִשִּׁיצִינוֹן:

כד לֹא-תִשְׁתַּחֲוֶה לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם וְלֹא

תַּעֲשֶׂה כַּמַּעֲשִׂיהֶם כִּי הָרֹס תִּהְרָסִם וְשִׁבְר

תִּשְׁבֵּר מִצַּבְתֵּיהֶם: לֹא תִסְגֹּד לְטַעוֹתֵהוֹן וְלֹא תִפְלַחֲנִין. וְלֹא

תַּעֲבִיד כְּעֹבְדֵיהוֹן. אֲרִי פִגְרָא תִפְגְּרוֹן. וְתִבְרָא תִתְבַּר קִמְתָּהוֹן:

כה וְעַבַּדְתֶּם אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּבִרְךָ אֶת-

לַחֲמֶךָ וְאֶת-מִימֶיךָ וְהִסְרִיתִי מִחֲלָה מִקֶּרְבְּךָ:

תפסיר דס"ג

אן אסמי מעה: כב) פאנך אן

קבלת אמרה. וצנעת גמיע מא

אקולה. עאדית מעאדיך.

וציאררת מצ'ארריך: כג) ואדא

סאר מלכי בין ידיך. ואדך'לך.

אלי אל'אמורין ואל'חתיין.

ואלפרזין ואלכנעאניין.

אל'חויין ואל'יבוסין.

ואגחדתהם: כד) לא תסגד

למעבדא'תהם ולא תעבדהא.

ולא תעמל כ'אעמאל'הם.

כל ה'דמהא ה'דמא. ופסר

מדי'אבחהם תפסירא:

כה) ואעבדו אללה רב'כם.

ויבארך פי טעאמך ושראבך.

ויזיל אל'אמראך' ענד:

— רש"י —

אבנים שהם מציבין להשתחוות להם:

כב ויצרתי. כתרוממו ואעיק: כד הרס תהרסם. לאותם אלהות: מעבדותיהם.

תפסיר רס"ג

וּתְפַלְחֶנּוּ. קָדָם יי אֱלֹהֵינוּ. וַיְבָרֶךְ יְיָ
מִכָּלֶּךָ וַיֵּת מִשְׁתֵּיךָ. וְאַעֲדִי מִרְעִין בִּישִׁין
מִבִּינְךָ: **ס (שביעי)** כֹּה לֹא תִהְיֶה
מִשְׁכְּלָה וְעֵקְרָה בְּאַרְעֶךָ
אֶת-מִסְפַּר יָמֶיךָ אֲמַלֵּא: לֹא
תִהְיֶה. תִּכְלֹא וְעֵקְרָא בְּאַרְעֶךָ. יְיָ מִנִּין
יוֹמְךָ אֲשֵׁלִים: כֹּה אֶת-אִימַתִּי

כו) לא תכון מתכל ועאקר פי
בלדך. ואחצא איאמד אכמלהא:
כז) ואבעת' בהיבתי בין ידיך.
ואהים גמיע אלקום. אלד'ין
תציר אליהם. ואגעל אעדאך.
בין ידיך מדברין: כח) ואבעת'
באלעאהה בין ידיך. פתטרד
אלח'וין ואלכנעאנ'וין.
ואלח'ת'וין מן בין ידיך:

אֲשַׁלַּח לְפָנֶיךָ וְהִמַּתִּי אֶת-כָּל-הָעָם אֲשֶׁר
תָּבֹא בָהֶם וְנָתַתִּי אֶת-כָּל-אִיבֶיךָ אֵלֶיךָ עֶרְף:
יְיָ אִימַתִּי אֲשַׁלַּח קִדְמָךְ. וְאַשְׁגִּישׁ יְיָ כָּל עָמָא. דָּאֵת אֲתִי לְאַגְחָא
בְּהוֹן קָרֵב. וְאַמְסֵר יְיָ כָּל בְּעָלֵי דְבָבְךָ. קִדְמָךְ מַחֲזִירִי קִדְל:
וְשַׁלַּחְתִּי אֶת-הַצֵּרְעָה לְפָנֶיךָ וְגִרְשָׁה
אֶת-הַחוּי אֶת-הַכְּנַעֲנִי וְאֶת-הַחִתִּי מִלְּפָנֶיךָ:

— רס"י —

שלה בפת"ח, ולא מ"ם שלו מדגשת, ולא
נקודה מלאפום, אלא והמת, כגון (זמל' יד טו)
והמתה את העם הזה, והת"ו מדגשת, לפי
שתבא במקום ב' תו"ן, האחת נשרשת, לפי
שאין מיתה בלא ת"ו, והאחרת משמשת,
כמו אמרת, חטאתי עשיתי, וכן ונתת,
הת"ו מדגשת, שהיא באה במקום שתים,
לפי שהיה צריך שלש תו"ן, שתים ליסוד,
כמו (יכושט י יז) ביום תת ה', (קכלט ג יג)
מתת אלהים היא, והשלישית לשמוש:
ערה. שניסו מפניך ויהפכו לך ערפם:
כח הצרעה. מן שרץ העוף, והיתה מכה
אותם בעיניהם ומטילה בהם ארס והם
מתים, והצרעה לא עברה את הירדן, והחתי
והכנעני הם ארץ סיחון ועוג, לפיכך מכל

כו לא תהיה משכלה. אם תעשה רצוני:
משכלה. מפלת נפלים או קוברת את בניה,
קרויה משכלה: כז והמת. כמו והמתתי
ותרגמו ואשגש. וכן כל תבה שפעל שלה
בכפל האות האחרונה, כשתהפוך לדבר
בלשון פעלת, יש מקומות שנוטל אות
הכפולה ומדגיש את האות ונוקדו במלאפום,
כגון והמותי מגזרת (ישטיכ כח כח) והמם גלגל
עגלתו, (קכלט ז כ) וסבותי, מגזרת (שמו"א ז טו)
וסבב בית אל, (סכליס קטו ו) דלותי, מגזרת
(ישטיכ יט ו) דללו וחרבו, (שס מט טז) על בפים
חקותיך, מגזרת (שופטיס כ טו) חקקי לב,
(שמו"א יז ג) את מי רצותי, מגזרת (איז כ יט)
רצץ עזב דלים. והמתרגם והמותי ואקטל,
טועה הוא, שאלו מגזרת מיתה היה, אין ה"א

תפסיר רס"ג

(כט) לא אטרדהם מן בין ידיך
פי סנה ואחדה. כלא יציר
אלבלד וחשא. ויכתיר עליך
חיואן אלצתרא: (ל) לכן קלילא
קלילא. אטרדהם מן בין ידיך.
אלי אן תנמו. ותחוז אלבלד:
(לא) ואגעל תכ'מד. מן בחר
אלקלזם אלי בחר פלסטין. ומן
אלבר אלי אלפראת. באן
אסלם פי אידיכם סכאן אלבלד.
ותטרדהם מן בין ידיך:
(לב) לא תעחד מעהם.
ומע מעבודאתהם עהדא:

ואשלח ית ערעיתא קדמד. ותתריך. ית
חואי ית פנענאי. וית חתאי מן קדמד:
כט לא אגרשנו מפניך
בשנה אחת פן-תהיה
הארץ שממה ורבה עליך
חית השדה: לא אתריכנון. מן
קדמד בשתא חדא. דלמא תהי ארעא
צדיא. ותסגי עלך חית ברא: ל מעט
מעט אגרשנו מפניך עד
אשר תפרה ונחלת את-

הארץ: זעיר זעיר. אתריכנון מן קדמד. עד דתסגי. ותחסין ית
ארעא: לא ושתי את-גבלך מים-סוף ועד-ים
פלשתים וממדבר עד-הנהר פי | אתן
בידכם את ישובי הארץ וגרשתמו מפניך:
ואשווי ית תחומך. מימא דסוף ועד ימא דפלשתאי. וממדברא
עד פרת. ארי אמסר בידכון. ית יתבי ארעא. ותתריכנון
מן קדמד: לב לא-תכרת להם ולאליהם ברית:

— רס"י —

ושבע אמות לא מנה כאן אלא אלו. וחוי
אף על פי שהוא מעבר הירדן והלאה
שנו רבותינו במסכת סוטה (סוטה לו 6) על
שפת הירדן עמדה וזרקו בהם מרה:
כט שממה. ריקנית מבני אדם, לפי שאתם
מעט ואין בכם כדי למלאות אותה:
ורבה עליך. ותרבה עליך: לעד אשר
תפרה. תרבה, לשון פרי, כמו פרו ורבו:
לא ושתי. לשון השתה, והת"ו מדגשת מפני
שבאה תחת שמים, שאין שיתה בלא ת"ו.
והאחת לשמוש: עד הנהר. פרת:
וגרשתמו. ותגרשם:

תפסיר רס"ג

לג) ולא יקימון פי בלדד. ללא יכ'טונך לי. באן תעבד מעבודאתם. פכוננו לך וזקא: כד א) ת'ם קאל למוסי' אצער אלי' אללה. אנת וחרון נדב ואביהוא. וסבעין מן שיוך' בני אסראיל. ואסגדו מן בעיד: ב) ויתקדש מוסי' וחדה אלי' אללה. והם לא יתקדמו. ואלקום. לא יצעדו מעה: ג) פגא מוסי'. וקץ עלי' אלקום גמיע כלאם אללה. וגמיע

לא תגזר להון. ולטעותהון קים: לג לא ישובו בארצך פן יחטיאו אתך לי כי תעבד את-אלהיהם פי-יהיה לך למוקש: לא יתבון בארעך. דלמא יחייבון יתך קדמי. ארי תפלח ית טעותהון. ארי יהון לך לתקלא: פ כד * ואל-משה אמר עליה

אל-יהוה אתה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל והשתחיתם מרחק: ולמשה אמר סק לקדם יי. את ואהרן נדב ואביהוא. ושבעין מסבי ישראל. ותסגדון מרחיק: ב ונגש משה לבדו אל-יהוה והם לא יגשו והעם לא יעלו עמו: ויתקרב משה בלחודוהי לקדם יי. ואנון לא יתקרבון. ועמא. לא יסקון עמיה: ג ויבא משה ויספר לעם את כל-דברי יהוה ואת כל-

— רס"י —

נאמרה קדם עשרת הדברות, ובארבעה בסיון נאמר לו עליה: ז ונגש משה לבדו. אל הערפל: ג ויבא משה ויספר לעם. בו ביום: את כל דברי ה'. מצות פרישה והגבלה: ואת כל המשפטים. שבע מצות שצטוו בני נח. ושבת וכבוד אב ואם ופרה אדמה ודינין שנתנו להם במרה:

לג כי תעבד, פי יהיה לך למקש. הרי אלו פי משמשין במקום אשר, וכן בכמה מקומות, וזהו לשון אי, שהוא אחד מארבע לשונות שהפי משמש. וגם מצינו בהרבה מקומות אם משמש בלשון אשר, כמו (ויקרא ז יד) ואם תקריב מנחת בכורים, שהיא חובה: כד * ואל משה אמר עליה. פרשה זו

וזלק הדקדוק: * אתה ואהרן. תיבת אתה בפשטא בכל התיגאן לא במהופך:

תפסיר רס"ג

אלֹא־חֲכָאִם. פִּאֲגָאִבָּה גְּמִיעַ
 אֱלֹקִים. בְּצוֹת וְאֶחָד וְקָאִלוּ.
 גְּמִיעַ אֱלֹכֵלָאִם. אֱלֹדִי אִמֵּר
 אֱלֹלָה נִצְנָעָה: (ד) פִּכְתָּב מוֹסִי
 גְּמִיעַ כִּלָּאִם אֱלֹלָה. וְאֱדִלָּג
 בְּאֱלֹג־דָּאָה וּבִנָּא מִדְּבַח פִּי
 תַּחַת אֱלֹגְבֵּל. וְאַתְנִי עֲשֵׂר דִּפָּה.
 בְּאִזָּא אֲתִנִּי עֲשֵׂר אִסְבָּאִט
 אִסְרָאִיל: (ה) וּבְעֵת בְּפוֹר בְּנֵי
 אִסְרָאִיל. וְקִרְבוּ צֹאֲעָדָא.
 וְדִבְחוּ דִּבְאִית סְלֵאֲמָה. לֵלָה
 מִן אֱלֹבְקָר: (ו) פִּאֲכִד־מוֹסִי
 בְּעֵץ אֱלֹדִם. וְגַעֲלָה פִּי אֲגָאֲגִין

**הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל־
 הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ
 כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר
 יְהוָה נַעֲשֶׂה: וְאַתָּה מֹשֶׁה.
 וְאַשְׁתַּעֵי לְעַמָּא יֵת כָּל פִּתְגָמִיָּא דִּיִּי. וְיֵת
 כָּל דִּינִיָּא. וְאַתִּיב כָּל עַמָּא. קָלָא חַד
 וַאֲמָרוּ. כָּל פִּתְגָמִיָּא דְּמִלִּיל יֵי נַעֲבִיד:
 וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת
 כָּל־דְּבָרֵי יְהוָה וַיִּשְׁכֹּם
 בְּבֹקֶר וַיְבִן מִזְבֵּחַ תַּחַת**

**הַהָר וּשְׁתֵּים עָשָׂרָה מִצְבֵּה לְשָׁנִים עָשָׂר שְׁבִטֵי
 יִשְׂרָאֵל: וְכָתַב מֹשֶׁה יֵת כָּל פִּתְגָמִיָּא דִּיִּי. וְאַקְדִּים בְּצִפְרָא. וּבִנָּא
 מִדְּבַחָא בְּשָׁפוּלִי טוֹרָא. וְתַרְתָּא עֲשֵׂרִי קָמָא. לְתַרִּי עֲשֵׂר שְׁבִטֵיָּא
 דִּי־יִשְׂרָאֵל: וַיִּשְׁלַח אֶת־נְעָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ
 עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים לַיהוָה פָּרִים: וּשְׁלַח.
 יֵת בְּכוֹרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. וְאַסִּיקוּ עֲלוֹן. וְנִפִּיסוּ. נִכְסַת קוֹדֶשִׁין. קָדֶם יֵי
 תוֹרִין: וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם וַיִּשֶׁם בְּאַגְנֹת וַחֲצִי**

— רס"י —

ד וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה. מִבְּרָאשִׁית וְעַד מֵתֵן תּוֹרָה, וְכָתַב מִצּוֹת שְׁנַצְטוּוּ בְּמֶרְה: וַיִּשְׁכֹּם בְּבֹקֶר. בְּחֻמְשָׁה בְּסִין: כ אֶת נְעָרֵי. הַבְּכוֹרוֹת: וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם. מִי חֲלָקוּ, מִלְּאָךְ בָּא וְחֲלָקוּ: בְּאַגְנֹת. שְׁנֵי אֲגָנוֹת אֶחָד לְחֲצִי דָם עוֹלָה וְאֶחָד לְחֲצִי דָם שְׁלָמִים לְהִזּוֹת אוֹתָם עַל הָעָם. וּמִכָּאֵן לְמִדּוּ רַבּוּתֵינוּ שְׁנִכְנָסוּ אֲבוּתֵינוּ לְבְרִית בְּמִלָּה וּטְבִילָה וְהִרְצָאת דָּמִים שְׁאִין הוֹצָאָה בְּלֹא טְבִילָה:

וַיִּשֶׁם בְּאַגְנֹת. הַבִּי"ת בַּמֶּאֱרִיךְ:

שְׁמוֹ הַמּוֹר (ג) כָּל־הַדְּבָרִים. הַמְנַהֵג הַמְּפֹרָס לַהֲטָעִים הַה"א.

תפסיר רס"ג

הַדָּם זָרַק עַל-הַמִּזְבֵּחַ: ונסיב

מִשֶּׁה פִּלְגוֹת דָּמָא. וְשׁוּי בְּמִזְרְקִיא.

וּפִלְגוֹת דָּמָא. זָרַק עַל מִדְּבָחָא: ^ז וַיִּקַּח**סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנוֹ****הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר-****דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע:**

וּנְסִיב סֵפֶרָא דְקִימָא. וַיִּקְרָא קֹדֶם עָמָא.

וַאֲמָרוּ. כָּל דְּמִלִּיל יִי נַעֲבִיד וְנִקְבִּיל:

^ח וַיִּקַּח מִשֶּׁה אֶת-הַדָּם**וַיִּזְרַק עַל-הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה****דַּם-הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם עַל****כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:** ונסיב מִשֶּׁה יָת דָּמָא. וַיִּזְרַק עַל

מִדְּבָחָא לְכַפָּרָא עַל עָמָא. וַאֲמָר. הָא דַּם קִימָא דְגִזֹּר יִי עִמָּכֶם.

עַל כָּל פִּתְגָמֵיָא הָאֵלִין: ^ט וַיַּעַל מִשֶּׁה וְאַהֲרֹן נָדָב**וְאַבִּיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל:** וסליק מִשֶּׁה וְאַהֲרֹן.נָדָב וְאַבִּיהוּא. וְשִׁבְעִין מִסְבֵּי יִשְׂרָאֵל: ^י וַיֵּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי**יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רַגְלָיו כַּמַּעֲשֶׂה לְבִנְתָּהּ הַסִּפִּיר**

וּדְפִנָּה וּבִאֲקִיָּה רִשָּׁה עָלֵי
אֶלְמִדְּבָחָא: (ז) וַאֲכִיד' כְּתֹאב
אֶלְעָהֶד. וַיִּקְרָאָה עָלֵי אֶלְקֹם.
וַיִּקְאֵלוּ גָמִיעַ מָא אִמֵּר אֱלִלָּה
נִקְבִּלָּה וְנִצְנָעָה: (ח) וַאֲכִיד'
מוֹסִי מִן אֱלֹדֶם. וְרִשָּׁה עָלֵי
אֶלְקֹם. וַיִּקְאֵל. הִדִּיא דַּם
אֶלְעָהֶד אֱלִדִּי עֲהִידָה אֱלִלָּה
מַעֲכָם. עָלֵי גָמִיעַ הִדִּיא
אֶלְאֲחַכָּאִם: (ט) תִּם צַעֲד מוֹסִי
וְהָרוּן. נָדָב וְאַבִּיהוּא. וְסִבְעִין
מִן שִׁיּוּד' בְּנֵי אִסְרָאֵל:
(י) פִּנְצִירוּ נֹר אֱלֹאָה אִסְרָאֵל.
וּמִן דִּוְנָה. כִּצְנָעָה בִּיאֵין

— רס"י —

לְנָדָב וְאַבִּיהוּא עַד יוֹם חֲנֻכַּת הַמִּשְׁכָּן.
וְלִזְקָנִים עַד, (כמזכר י"א 6) וַיְהִי הָעָם
כְּמִתְאַוִּנִים וְגִי וַתִּבְעֵר בָּם אֵשׁ ה' וַתֹּאכַל
בְּקֶצֶה הַמִּחֲנֶה, בְּקִצְיָנִים שְׂבִמְחָנָה: **כַּמַּעֲשֶׂה**
לְבִנְתָּהּ הַסִּפִּיר. הִיא הַיִּתָּה לְפָנָיו בְּשַׁעַת
הַשְׁעָבוּד לְזָכוֹר צִרְתָּן שְׁלִי-יִשְׂרָאֵל, שְׁהִיו

^ז **סֵפֶר הַבְּרִית.** מִבְּרֵאשִׁית וְעַד מִתֵּן תּוֹרָה
וּמִצְוֹת שְׁנִצְטוּ בְּמִרְה: ^ח וַיִּזְרַק. עֲנִין הַזֹּאת,
וְתִרְגֹּמוֹ וַיִּזְרַק עַל מִדְּבָחָא לְכַפָּרָא עַל עָמָא:
^י **וַיֵּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל.** נִסְתַּכְּלוּ וְהִצִּיצוּ
וְנִתְחַיְּבוּ מִיָּתָה, אֵלָּא שְׁלֹא רָצָה הַקָּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא לְעַרְבֵב שְׂמֵחַת הַתּוֹרָה, וְהִמָּתִין

תפסיר דס"ג

אלמדיא ופד'את אלסמא פי אלנקא: יא) ועלי נקבא בני אסראיל. לם יבעת' אפתה. פנצ'רו נור אללה ועאשו. ואכלו ושרבו: יב) פקאל אללה למוסי'. אצעד אליי אלי אלגבל וקם ת'ם. אעטיד לוחי אלגוהר. ואלשראיע ואלוצא'יא. אלד'י כתבתהא לאדל'הם בהא: יג) פקאם מוסי' ויהושע

ובעצם השמים לטהר: ויחזו. ית יקר אלהא ד'שראל. ותחות פורסי יקריה. בעובד אבן טבא. וכמחוי שמ'יא לברירו: יא) ואל-אצילי בני ישראל לא שלח ידו ויחזו את-האלהים וישתו: ולרבבני בני ישראל. לא הוה נוקא. ויחזו ית יקרא ד'י. והו' חדן בקורבניהון דאתקבלו פאלו אכלין ושתן: ס) ויאמר יהוה אל-משה עלה אלי ההרה והיה-שם ואתנה לך את-לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורתם: ואמר יי למשה. סק לקדמי. לטורא והוי תמון. ואתין לך ית לוחי אבנא. ואוריתא ותפקידתא. דכתבתי לאלופיהון: ג) ויקם משה ויהושע משרתו ויעל

— רש"י —

ויאצל מן הרוח, (יחזקאל מא ח) שש אמות אצילה: י) ויאמר ה' אל משה. לאחר מתן תורה: עלה אלי ההרה והיה שם. ארבעים יום: את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורתם. כל שש מאות ושלש עשרה מצות בכלל עשרת הדברות הן, ורבנו סעדיה פרש באזהרות שישד לכל דבור ודבור מצוות התלויות בו: יג) ויקם משה ויהושע משרתו. לא ידעתי מה טיבו שליהושע כאן. ואומר אני, שהיה

משעבדים במעשה לבנים: ובעצם השמים לטהר. משונגאלו היה אור וחדוה לפניו: ובעצם. כתרגומו, לשון מראה: לטהר. לשון ברור וצלול: יא) ואל אצילי. הם נדב ואביהוא והזקנים: לא שלח ידו. מפלל שהיו ראויים להשתלח בהם יד: ויחזו את האלהים. היו מסתכלין בו בלב גס מתוך אכילה ושתיה, כף מדרש תנחומא. ואונקלוס לא תרגם בן. אצילי לשון גדולים, כמו (ישעי' מא ט) ומאציליה קראתיך, (זמדנר יא כב)

וזלק הדקדוק: י) והיה-שם. להרד"ק הה"א בשוא וסגול. עיין בחלק הדקדוק (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

מֹשֶׁה אֶל-הָהָר הָאֱלֹהִים: וְקָם
מֹשֶׁה. וַיְהִי שֶׁעַ מְשֻׁמֶּשֶׁנִּיהָ. וּסְלִיק מֹשֶׁה
לְטוֹרָא דְּאַתְגָּלִי עֲלוּהִי יִקְרָא דִּי:
וְאֶל-הַזִּקְנִים אָמַר שְׁבוּ-
לָנוּ בָּזָה עַד אֲשֶׁר-נָשׁוּב
אֵלֵיכֶם וְהִנֵּה אֶהְרֵן וְחֹר
עִמָּכֶם מִי-בַעַל דְּבָרִים יִגְשׁ

כ'אדמוה. וצעד מוסי' אלי' גבל
אללה: יד) וקאל לאלשיוד'
אגלסו לנא הקנא. אלי' אן
נרגע אליכם. והודי' הרון וחור
מעכם. מן כאן לה אמר תקדם
אליהם: טו) פצעד מוסי' אלי'
אלגבל. פג'טא אלג'מאם
אלגבל: טז) וסכן נור אללה
עלי' גבל סיני. וג'טאה

אֵלֵהֶם: וּלְסַבֵּיא אָמַר אֹרִיכוּ לָנָא הָכָא. עַד דְּנָתוּב לְוָתְכוֹן.
וְהָא אֶהְרֵן וְחֹר עִמָּכוֹן. מִן דְּאִית לִיה דִּינָא יִתְקַרֵּב לְקַדְמֵיהוֹן:

★ וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל-הָהָר וַיְכַסּ הָעֲנָן אֶת-הָהָר:

וּסְלִיק מֹשֶׁה לְטוֹרָא. וְחָפָא עֲנָנָא יָת טוֹרָא: **מַפְטִיר** טז וַיֵּשְׁכֶן
כְּבוֹד-יְהוָה עַל-הָהָר סִינִי וַיְכַסֵּהוּ הָעֲנָן שְׁשַׁת
יָמִים וַיִּקְרָא אֶל-מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִתּוֹךְ
הָעֲנָן: וַיִּשְׂרָא יִקְרָא דִּי עַל טוֹרָא דְּסִינִי. וְחָפָהי עֲנָנָא שְׁתָּא יוֹמִין.

— רש"י —

כלב את אפרת ותלד לו את חור (דברי הימים
א' ז יט). אפרת זו מרים, כדאיתא בסוטה
(יא ט: ג) מי בעל דברים. מי שיש לו דין:
טו ויכסהו הענן. רבותינו חולקין בדבר. יש
מהם אומרים אלו ששה ימים שפראש חדש
עד עצרת יום מתן תורה: ויכסהו הענן.
להר: ויקרא אל משה ביום השביעי.
לומר עשרת הדברות, ומשה וכל בני ישראל
עומדים, אלא שחלק הכתוב כבוד למשה,
ויש אומרים ויכסהו הענן למשה ששה ימים
לאחר עשרת הדברות, והם היו בתחלת

התלמיד מלזה לרב עד מקום הגבלת תחומי
ההר, שאינו ראוי לילך משם והלאה, ומשם
ויעל משה לבדו אל הר האלהים, ויהושע
נטה שם אהלו ונתעכב שם כל ארבעים יום,
שכן מצינו, כשירד משה (לקמן לז יז) וישמע
יהושע את קול העם ברעה, למדנו שלא
היה יהושע עמהם: יד ואל הזקנים אמר.
בצאתו מן המחנה: שבו לנו בזה. והתעכבו
כאן עם שאר העם במחנה להיות נכונים
לשפוט לכל איש ריבו: חור. בנה של-מרים
היה, ואביו כלב בן יפנה, שנאמר ויקח לו

תפסיר דס"ג

אלג'מאם סת איאם. ודעא
במוסי. פי אליום אלסאבע מן
וסט אלג'מאם: יז) ופאן רויא
(קרי: רואיא) נור אללה. כנאר
אפאלה פי ראס אלגבל.
בחצ'רה' בני אסראיל: יח) אד'
דכ'ל מוס' פי וסט אלג'מאם.
למא צעד אלי אלגבל. אקאם
פיה ארבעין יום. וארבעין
לילה:

מִשֶּׁה בָּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לֵילָה:
וְעַל מִשֶּׁה. בָּגוּ עֲנָנָא וּסְלִיק לְטוֹרָא. וְהָיָה מִשֶּׁה בְּטוֹרָא. אַרְבָּעִין יָמִין.

וארבעין לילון: פ פ פ

Qiz פיסוקים סימן עזאל

— רש"י —

ארבעים יום שעלה משה לקבל הלוחות. כמין עשן הוא. ועשה לו הקדוש ברוך הוא
ולמדו, שכל הנכנס למחנה שכינה טעון
פרשה ששה ימים: ים בתוך הענן. ענן זה
חסלת פרשת משפטים

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנִבְיָאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדַבְרֵיהֶם, הַנִּצָּמְרִים בְּאַמֶּת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמִשֶּׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנִבְיָאִי, הָאֱמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרה דואלה המשפטים

בירמיה סימן ל"ד

הַדְּבָר אֲשֶׁר-הָיָה אֶל-יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה אַחֲרֵי כֵּן:
הַמֶּלֶךְ צִדְקִיָּהוּ בְּרִית אֶת-כָּל-הָעָם אֲשֶׁר

בִּירוּשָׁלַם לְקָרָא לָהֶם דְּרוֹר: פִּתְגָם נְבוּאָה. דְּהוּה עִם יִרְמְיָה, מִן
 קֳדָם יי. בְּתֵר. דְּגִזֹּר מִלְכָּא צִדְקְיָה, קִים. עִם כָּל עַמָּא, דְּבִירְשָׁלַם. לְמַקְרִי
 לְהוֹן, חִירוֹ: 3 לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת-עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת-שִׁפְחָתּוֹ
 הָעֶבְרִי וְהָעֵבְרִיָּה חֲפָשִׁים לְבִלְתִּי עֲבַד-בָּם בִּיהוּדִי
 אֲחִיהוּ אִישׁ: לְשַׁלְחָא. גִּבֹּר יֵת עֲבִדְיָה. וּגְבֹר יֵת אֲמַתִּיָּה. בֵּר יִשְׂרָאֵל
 וּבֵת יִשְׂרָאֵל, בְּנֵי חוֹרִין. בְּדִיל דְּלֹא יִפְלָחוּן, בְּהוֹן. גִּבֹּר בְּאַחוּהִי, יְהוּדָאָה:
 4 וַיִּשְׁמְעוּ כָּל-הַשָּׂרִים וְכָל-הָעָם אֲשֶׁר-בָּאוּ בְּבֵרִית
 לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת-עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת-שִׁפְחָתּוֹ חֲפָשִׁים
 לְבִלְתִּי עֲבַד-בָּם עוֹד וַיִּשְׁמְעוּ וַיִּשְׁלָחוּ: וַיִּשְׁמְעוּ כָּל רַבְרַבֵּי
 וְכָל עַמָּא, דְּעָלוּ בְּקִימָא. לְשַׁלְחָא. גִּבֹּר יֵת עֲבִדְיָה. וּגְבֹר יֵת אֲמַתִּיָּה, בְּנֵי
 חוֹרִין. בְּדִיל דְּלֹא יִפְלָחוּן בְּהוֹן, עוֹד. וְקִבְּלוּ, וְשַׁלְחוּ: 5 וַיָּשׁוּבוּ
 אַחֲרֵי-כֵן וַיָּשִׁיבוּ אֶת-הָעֶבְדִּים וְאֶת-הַשִּׁפְחוֹת אֲשֶׁר
 שָׁלְחוּ חֲפָשִׁים (כ' וּכְבִישׁוּם) וַיִּכְבְּשׁוּם לְעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת:
 וְתָבוּ, בְּתֵר כֵּן. וְאַתִּיבוּ. יֵת עֲבִדְיָא, וְיֵת אֲמַתָּא. דְּפִטְרוּ, בְּנֵי חוֹרִין.
 וּכְבִישׁוֹנוֹן, לְעֲבָדִין וּלְאַמְהָן: 6 וַיְהִי דְּבֵר-יְהוָה אֶל-יִרְמְיָהוּ
 מֵאֵת יְהוָה לֵאמֹר: וְהוּה פִּתְגָם נְבוּאָה מִן קֳדָם יי, עִם יִרְמְיָה. מִן
 קֳדָם יי, לְמִימֵר: 7 כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲנֹכִי כָרַתִּי
 בְּרִית אֶת-אֲבוֹתֵיכֶם בְּיוֹם הוֹצֵאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
 מִבֵּית עֲבָדִים לֵאמֹר: כִּדְנֹן אָמַר יי, אֱלֹהֵא דִישְׂרָאֵל. אֲנָא. גְּזִרִית
 קִים, עִם אֲבֹהֵתְכוֹן. בְּיוֹמָא דְּאַפִּיקִית יְתְּהוֹן, מֵאֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם. מִבֵּית
 עֲבָדוֹתָא, לְמִימֵר: 8 מִקֵּץ שִׁבְעֵי שָׁנִים תִּשְׁלַחוּ אִישׁ אֶת-אָחִיו
 הָעֶבְרִי אֲשֶׁר יִמְכַר לָךְ וְעֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וְשַׁלַּחְתּוֹ חֲפָשִׁי
 מֵעַמְּךָ וְלֹא-שָׁמְעוּ אֲבוֹתֵיכֶם אֵלַי וְלֹא הִטּוּ אֶת-אָזְנָם:
 מִסּוּף שִׁבְעֵי שָׁנִין. תִּשְׁלָחוּן. גִּבֹּר יֵת אֲחוּהִי בֵּר יִשְׂרָאֵל, דְּיִזְדַּבֵּן לָךְ.

וְזֶלֶק הִדְקָדוֹק: 9 תִּשְׁלָחוּ. תי"ו גְּעִי גַם בִּירוּשָׁלַם:

ויפֿלֿחֿנָךְ, שִׁית שְׁנִין. וְתִפְטְרֶנִּיהָ בַּר חֹרִין, מֵעַמְךָ. וְלֹא קִבִּילוּ אֲבֹהֵתְכוֹן,
 לְמִימְרִי. וְלֹא אֲרַכִּנוּ, יְת אֲדִנְהוֹן: ^ה וְתִשְׁבּוּ אֹתָם הַיּוֹם וְתַעֲשׂוּ
 אֶת־הַיִּשָּׁר בְּעֵינֵי לִקְרֹא דְרוֹר אִישׁ לְרַעְהוּ וְתִכְרְתוּ
 בְרִית לְפָנַי בַּבֵּית אֲשֶׁר־נִקְרָא שְׁמִי עָלָיו: וְתִבְתּוֹן אֲתוֹן,
 יוֹמָא דִּין. וְעִבְדִּתוֹן, יְת דְּכָשָׁר קְדָמִי. לְמִקְרֵי חִירוֹ, גִּבְר לְחִבְרִיָּה. וְגִזְרִתוֹן
 קִים, קְדָמִי. בְּבֵיתֵא: דְּאֵתְקֵרִי שְׁמִי, עֲלוּהִי: ^ט וְתִשְׁבּוּ וְתַחֲלָלוּ
 אֶת־שְׁמִי וְתִשְׁבּוּ אִישׁ אֶת־עֲבָדוֹ וְאִישׁ אֶת־שִׁפְחָתוֹ
 אֲשֶׁר־שָׁלַחְתֶּם חֲפָשִׁים לְנַפְשָׁם וְתִכְבְּשׂוּ אֹתָם לְהִיּוֹת
 לָכֶם לְעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת: וְתִבְתּוֹן, וְאִחִילְתּוֹן יְת שְׁמִי. וְאִתִּיבְתּוֹן.
 גִּבְר יְת עֲבִידִיהָ, וְגִבְר יְת אֲמִתִּיָּה. דְּפִטְרִתוֹן בְּנֵי חֹרִין, לְנַפְשָׁהוֹן. וְכִבְשִׁתּוֹן
 יְתֵהוֹן. לְמַהוּי לְכוֹן: לְעֲבָדִין, וְלֹאֲמַהֲקִין: ^י לִכְן כֹּה־אָמַר יְהוָה אֹתָם
 לֹא־שָׁמַעְתֶּם אֵלַי לִקְרֹא דְרוֹר אִישׁ לְאֶחָיו וְאִישׁ לְרַעְהוּ
 הִנְנִי קֹרֵא לָכֶם דְרוֹר נְאֻם־יְהוָה אֶל־הַחֶרֶב אֶל־הַדָּבָר
 וְאֶל־הָרָעָב וְנָתַתִּי אֹתְכֶם ^(כ' לזוּעָה) לְזַעֲזָה לְכָל מַמְלָכוֹת
 הָאָרֶץ: בְּכִין, כְּדָנָן אָמַר יי. אֲתוֹן, לֹא קִבִּילְתּוֹן לְמִימְרִי. לְמִקְרֵי חִירוֹ.
 גִּבְר לְאֶחָוִיהָ, וְגִבְר לְחִבְרִיָּה. הָאֲנָא מְכַלִּי לְכוֹן חִירוֹ, אָמַר יי. מִן חֲרָפָא,
 מִן מוֹתָא וּמִן כְּפָנָא. וְאֲתִין יְתִכּוֹן, לְזַעֲזָה לְכָל, מַלְכוֹת אֲרַעָא:
^{יא} וְנָתַתִּי אֶת־הָאֲנָשִׁים הָעֲבָרִים אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר לֹא־
 הִקִּימוּ אֶת־דְּבָרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרְתוּ לְפָנַי הָעֵגֹל אֲשֶׁר
 כָּרְתוּ לְשָׁנִים וַיַּעֲבְרוּ בֵּין בְּתָרֵיו: וְאֲתִין יְת גִּבְרִיָּא. דְּעִבְרוּ, עַל
 קִימִי. דְּלֹא קִיִּימוּ, יְת פְּתִגְמֵי קִימָא. דְּגִזְרוּ, קְדָמִי. עֵגֹלֵא, דְּפִסְקוּ לְתִרְיָן.
 וְעִבְרוּ, בֵּין פְּלִגּוּהִי: ^{יב} שְׂרִי יְהוּדָה וְשְׂרִי יְרוּשָׁלַם הַסָּרְסִים
 וְהַכְּהֻנִּים וְכָל עַם הָאָרֶץ הָעֲבָרִים בֵּין בְּתָרֵי הָעֵגֹל: רַבְרָבִי
 יְהוּדָה, וְרַבְרָבִי יְרוּשָׁלַם. רַבְרָבִיָּא, וְכִהְנִיָּא. וְכָל, עַמָּא דְּאֲרַעָא. דְּעִבְרוּ,
 בֵּין, פְּלִגִּי עֵגֹלֵא: ^{יג} וְנָתַתִּי אוֹתָם בְּיַד אֲבִיָּהֶם וּבְיַד מְבַקְשֵׁי

נֶפֶשׁ וְהִיתָה נְבִלְתָם לְמֹאכָל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבִהֲמֹת
הָאָרֶץ: וְאָמַסְר יִתְהוֹן, בִּיד בְּעָלֵי דְבִיּהוֹן. וּבִיד, דְּבָעֵן לְמִקְטִלְהוֹן.
וְתִי נְבִילְתְהוֹן, מִשְׁגָּרָא לְמִיכָל. לְעוֹפָא דְשִׁמְיָא, וּלְבִיעִידָא דְאַרְעָא:
וְאַתְּ צִדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ-יְהוּדָה וְאַתְּ-שָׂרְיָו אֶתְּןָ בִּיד
אֲבִיָּהֶם וּבִיד מִבְקָשֵׁי נֶפֶשׁ וּבִיד חֵיל מֶלֶךְ בְּכָל הָעָלָם
מֵעַלֵיכֶם: וְיָת צִדְקִיָּה מֶלֶךְ שְׁבֻטָּא דְבֵית יְהוּדָה, וְיָת רַב־רְבֻנְהִי. אָמַסְר,
בִּיד בְּעָלֵי דְבִיּהוֹן. וּבִיד, דְּבָעֵן לְמִקְטִלְהוֹן. וּבִיד. מִשְׁרִית, מִלְכָּא דְבָבֶל.
דְּאַסְתִּילְקָא, מִנְכּוֹן: טו הִנְנִי מְצִיָּה נֶאֱם-יְהוָה וְהַשְׁבֹּתִים אֶל-
הָעִיר הַזֹּאת וְנִלְחֲמוּ עָלֶיהָ וּלְכֻדוּהָ וּשְׂרַפְּהָ בָאֵשׁ וְאַתְּ-
עָרֵי יְהוּדָה אֶתְּןָ שְׁמִמָּה מֵאִין יֹשֵׁב: הָאֲנָא מִפְּקִיד, אָמַר יי.
וְאַתְּ יִבְנוּן. עַל קִרְתָּא הָדָא, וְיִגִּיחוּן קִרְבָּא עֲלֶיהָ. וְיִכְבְּשֻׁנָּה, וְיִקְדְּנָה בְּנוֹרָא.
וְיָת קְרוּיָא דְבֵית יְהוּדָה, אֶתְּיִן לְצֻדּוּ, מִבְּלֵי יְתִיב: טו הִדְבֵּר אֲשֶׁר-
הִיָּה אֶל-יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה בִּימֵי יְהוֹזָקִים בֶּן-יֹאשִׁיָּהוּ
מֶלֶךְ יְהוּדָה לֵאמֹר: פִּתְגָם נְבוּאָה. דִּהּוּהָ עִם יִרְמְיָה, מִן קֳדָם יי.
בִּיּוֹמֵי, יְהוֹזָקִים בַּר יֹאשִׁיָּה. מֶלֶךְ שְׁבֻטָּא דְבֵית יְהוּדָה, לְמִימְרֵי: טו הָלוֹךְ
אֶל-בֵּית הָרִכָּבִים וּדְבַרְתָּ אוֹתָם וְהִבֵּאתָם בֵּית יְהוָה
אֶל-אַחַת הַלְּשָׁכוֹת וְהִשְׁקִית אוֹתָם יין: אִיזִיל, לָוֹת בְּנֵי בֵית
רִכָּב. וְתַמְלִיל עֲמָהוֹן. וְתַעֲלִינוּן, לְבֵית מִקְדָּשָׁא דִּי. לְחָדָא, מִן לְשַׁכְתָּא.
וְתִשְׁקִי יִתְהוֹן, חֲמָרָא: טו וְאֶקַּח אֶת-יֹאזָנִיָּה בֶן-יִרְמְיָהוּ
בֶן-חֲבַצְנִיָּה וְאַתְּ-אֲחִיו וְאַתְּ-כָּל-בָּנָיו וְאַתְּ כָּל-בֵּית
הָרִכָּבִים: וּדְבַרְתָּ. יָת יֹאזָנִיָּה בַר יִרְמְיָה, בַּר חֲבַצְנִיָּה. וְיָת אַחֻהִי, וְיָת
כָּל בְּנוֹהִי, וְיָת, כָּל בְּנֵי בֵית רִכָּב: טו וְאָבֵא אֹתָם בֵּית יְהוָה אֶל-
לְשַׁכַּת בְּנֵי חֲנָן בֶּן-יְגִדְלִיָּהוּ אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר-אָצֵל
לְשַׁכַּת הַשָּׂרִים אֲשֶׁר מִמַּעַל לְלְשַׁכַּת מַעֲשִׂיָּהוּ בֶן-שָׁלֹם

שִׁמְרֵהּ הַסֵּף: וְאֵעִילִית יְתָהוּן, לְבֵית מִקְדָּשָׁא דִּי. לְלִשְׁכַּת. בְּנִי. חָנָן בַּר
 יִגְדְּלִיה, נְבִיאָא דִּי. דְּבִסְטָר, לְשַׁכַּת רַבְרַבִּיא. דְּמַעַל. לְלִשְׁכַּת. מַעֲשִׂיה בַר
 שְׁלוֹם, אֲמַרְכָּלָא: כ וְאַתָּן לְפָנַי | בְּנֵי בֵית־הָרִכָּבִים גְּבַעִים
 מְלָאִים יִין וְכִסּוֹת וְאִמְרֵהֶם שְׁתוּ־יִין: וַיְהִי־בֵית. קָדָם, בְּנֵי
 בֵּית רֶכֶב. פְּלִידִין. מֶלֶן חֲמָרָא, וְכִסִּין. וְאִמְרִית לְהוּן, שְׁתוּ חֲמָרָא:
 כא וַיֹּאמְרוּ לֹא נִשְׁתֶּה־יִין כִּי יוֹנָדָב בֶּן־רֶכֶב אָבִינוּ צוּה
 עָלֵינוּ לֵאמֹר לֹא תִשְׁתוּ־יִין אַתֶּם וּבְנֵיכֶם עַד־עוֹלָם:
 וַאֲמָרוּ, לֹא נִשְׁתִּי חֲמָרָא. אָרִי יוֹנָדָב בַּר רֶכֶב, אָבוּנָא. פְּקִיד עֲלָנָא,
 לְמִימַר. לֹא תִשְׁתוּן חֲמָרָא. אַתּוּן וּבְנֵיכּוֹן, עַד עֲלָמָא: כב וּבֵית לֹא־
 תִּבְנוּ וְזָרַע לֹא־תִזְרְעוּ וְכָרֶם לֹא־תִטְעוּ וְלֹא יִהְיֶה לָכֶם
 כִּי בִּאָהָלִים תִּשְׁבּוּ כָּל־יְמֵיכֶם לְמַעַן תַּחֲיוּ יָמִים רַבִּים
 עַל־פָּנַי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם גָּרִים שָׁם: וּבֵיתָא לֹא תִבְנוּן.
 וְזָרַע לֹא תִזְרְעוּן, וְכָרֶם לֹא תִטְעוּן. וְלֹא יִהְיֶה, לָכּוֹן. אָרִי. בְּמִשְׁכְּנֵין
 תִּתְּבוּן, כָּל יוֹמֵיכּוֹן. בְּדִיל דְּתַתְּקִימוּן. יוֹמִין סְגִיאִין, עַל אִפִּי אֲרַעָא.
 דְּאַתּוּן, דִּירִין תַּמּוֹן: כג וְנִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוֹנָדָב בֶּן־רֶכֶב אָבִינוּ
 לְכָל אֲשֶׁר צֻוּנוּ לַבְּלָתִי שְׁתוֹת־יִין כָּל־יְמֵינוּ אֲנַחְנוּ נְשִׁינוּ
 בְּנֵינוּ וּבְנֹתֵינוּ: וְקִבִּילָנָא. לְמִימַר יְהוֹנָדָב בַּר רֶכֶב, אָבוּנָא. לְכָל,
 דְּפִקְדָּנָא. בְּדִיל דְּלֹא לְמִשְׁתִּי חֲמָרָא, כָּל יוֹמָנָא. אֲנַחְנָא נִשְׁנָא. בְּנָנָא,
 וּבְנֹתָנָא: כד וּלְבָלָתִי בָנוֹת בָּתִּים לְשִׁבְתָּנוּ וְכָרֶם וְשָׂדֶה
 וְזָרַע לֹא יִהְיֶה־לָּנוּ: וּבְדִיל. דְּלֹא לְמִבְנֵי בָתִּין, לְמִתְּבָנָא. וְכָרֶמִין
 וְחֻקְלִין, וְזָרַע, לֹא יִהְיֶה לָּנָא: כה וְנִשְׁבַּ בִּאָהָלִים וְנִשְׁמַע וְנַעֲשֶׂה
 כָּל אֲשֶׁר־צֻוּנוּ יוֹנָדָב אָבִינוּ: וַיִּתִּיבָנָא, בְּמִשְׁכְּנֵין. וְקִבִּילָנָא
 וַעֲבַדָּנָא. כָּל דְּפִקְדָּנָא, יוֹנָדָב אָבוּנָא: כו וַיְהִי בַּעֲלוֹת
 נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל אֶל־הָאָרֶץ וַנֹּאמֶר בָּאוּ וְנָבֹא

וְזָרַע הוּיָו בְּקִמְץ לֹא בִשּׁוּא וְהָכִי מוֹכַח בְּמוֹסְרָה:

יְרוּשָׁלַם מִפְּנֵי חֵיל הַפְּשָׁדִים וּמִפְּנֵי חֵיל אָרֶם וְנָשָׁב
 בִּירוּשָׁלַם: וְהָיָה. בְּמִסְק נְבוּכַדְרֶצַּר מֶלֶכָא דְבָבֶל, עַל אַרְעָא. וְאִמְרָא.
 אִיתוּ, וְנִיעוּל לִירֻשָׁלַם. מִן קָדָם, מִשְׁרֵית פְּסָדָא. וּמִן קָדָם, מִשְׁרֵית אָרֶם.
 וַיִּתִּיבְנָא, בִּירֻשָׁלַם: כִּי וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֶל-יִרְמְיָהוּ לֵאמֹר:
 וְהָיָה פִתְגָם נְבוּאָה, מִן קָדָם יי. עִם יִרְמְיָה, לְמִימַר: כַּח כַּה-אֲמַר
 יְהוָה עֲבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִלְךְ וְאִמְרַת לְאִישׁ יְהוּדָה
 וּלְיֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם הֲלוֹא תִקְחוּ מוֹסֵר לְשִׁמְעַ אֶל-דְּבָרִי
 נְאֻם-יְהוָה: כְּדָנָן אֲמַר. יי עֲבָאוֹת, אֱלֹהֵא דִישְׂרָאֵל. אִיזִיל וְתִימַר,
 לְאַנְשׁ יְהוּדָה. וּלְיִתְבִּי, יְרֻשָׁלַם. הֲלֹא תִקְבְּלוּן אֶלְפֹן. לְקַבְּלָא לְפִתְגָמִי,
 אֲמַר יי: כִּי הוּקַם אֶת-דְּבָרִי יְהוֹנָדָב בֶּן-רִכְבַּ אֲשֶׁר-צִוָּה
 אֶת-בָּנָיו לְבַלְתִּי שְׁתוֹת-יַיִן וְלֹא שָׁתוּ עַד-הַיּוֹם הַזֶּה כִּי
 שָׁמְעוּ אֶת מִצְוֹת אֲבִיהֶם וְאֲנֹכִי דִבַּרְתִּי אֲלֵיכֶם הַשָּׁמַיִם
 וְדִבַּר וְלֹא שָׁמַעְתֶּם אֵלַי: אֲתַקִּימוּ. פִּתְגָמִי יְהוֹנָדָב בֶּר רִכְבַּ.
 דְּפָקִיד יֵת בְּנוּהִי, בְּדִיל דְּלֹא לְמִשְׁתִּי חֲמָרָא. וְלֹא שְׁתִּיאוּ, עַד יוֹמָא הַדִּין.
 אֲרִי קַבִּילוּ. יֵת, תִּפְקִידָתָא דְאַבּוּהוֹן. וְאַנָּא. מְלִילִית עֲמֹכּוֹן, מִקְדִּים
 וּמִמְלִיל. וְלֹא קַבִּילְתוּן, לְמִימָרִי: וְאֶשְׁלַח אֲלֵיכֶם אֶת-כָּל-
 עַבְדֵי הַנְּבִיאִים | הַשָּׁמַיִם וְשָׁלַח | לֵאמֹר שְׁבוּ-נָא אִישׁ
 מִדֶּרְכּוֹ הָרָעָה וְהִיטִיבוּ מַעַלְלֵיכֶם וְאֶל-תֵּלְכוּ אַחֲרֵי
 אֱלֹהִים אֲחֵרִים לְעַבְדָּם וּשְׁבוּ אֶל-הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-נָתַתִּי
 לָכֶם וְלֹאֲבֹתֵיכֶם וְלֹא הִטִּיתֶם אֶת-אֲזְנוֹכֶם וְלֹא שָׁמַעְתֶּם
 אֵלַי: וּשְׁלַחִית לְוֹתְכוֹן יֵת כָּל עַבְדֵי נְבִיאֵא, מִקְדִּים וּמִשְׁלַח לְמִימַר. תּוּבוּ
 כְּעֵן. גָּבַר מְאֹרְחִיָּה בִשְׁתָּא, וְאֲתַקִּינוּ עוֹבְדִיכוֹן. וְלֹא תִהְיוּ. בְּתַר טְעוֹת
 עֲמֻמָּא, לְמַפְלַחְהוֹן. וְתִיבוּ, עַל אַרְעָא. דִּיהִבִּית לְכוֹן, וְלֹאֲבַהֲתְכוֹן. וְלֹא
 אֲרִפִּינְתוּן, יֵת אֲדִנְכוֹן. וְלֹא קַבִּילְתוּן, לְמִימָרִי: לֹא כִּי הִקְיִמוּ בְּנֵי

וְזֶלֶק הַדְּקָדוֹק: וְהִיטִיבוּ מַעַלְלֵיכֶם. הַשּׁוּא שְׁבַלְמ'ד נח:

יְהוֹנָדָב בֶּן־רֵכָב אֶת־מִצּוֹת אֲבִיהֶם אֲשֶׁר צִוּם וְהָעָם הָיָה
 לֹא שָׁמְעוּ אֵלָיו: אֲרִי אֶקִּימוּ. בְּנִי, יְהוֹנָדָב בֶּרֶךְ רֵכָב. יֵת תַּפְקִידָתָא
 דְּאַבוּהוֹן, דְּפַקִּידָנוּן. וְעָמָא הָדִין. לֹא קִבִּילוּ, לְמִימְרִי: לֵב לִכֵּן כֹּה־
 אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי עֲבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי מֵבִיא אֶל־
 יְהוּדָה וְאֵל כָּל־יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם אֶת כָּל־הָרַעָה אֲשֶׁר
 דִּבַּרְתִּי עֲלֵיהֶם יַעַן דִּבַּרְתִּי אֲלֵיהֶם וְלֹא שָׁמְעוּ וְאַקְרָא
 לָהֶם וְלֹא עָנוּ: בְּכִין. כְּדָנָן אָמַר יי. אֱלֹהֵי עֲבָאוֹת, אֱלֹהֵא דִישְׂרָאֵל.
 הָאֲנָא מִיתִי, עַל אָנֶשׁ יְהוּדָה. וְעַל כָּל יִתְבִּי, יְרוּשָׁלַם. יֵת כָּל בִּשְׁתָּא.
 דְּגִזְרִית, עֲלֵיהוֹן. חֲלָף דְּשִׁלְחִית לְוֹתְהוֹן יֵת כָּל עֲבָדֵי נְבִיָא, וְלֹא קִבִּילוּ.
 וְאַתְנַפִּיאוּ לְהוֹן, וְלֹא תָבוּ: לֵב וּלְבִית הָרֵכָבִים אָמַר יְרֻמִּיהוּ
 כֹּה־אָמַר יְהוָה עֲבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יַעַן אֲשֶׁר שָׁמְעֶתֶם
 עַל־מִצּוֹת יְהוֹנָדָב אֲבִיכֶם וְתִשְׁמְרוּ אֶת־כָּל־מִצּוֹתָיו
 וְתַעֲשׂוּ כָכָל אֲשֶׁר־צִוָּה אֶתְכֶם: וְלִבְנֵי בֵית רֵכָב, אָמַר יְרֻמִּיהוּ.
 כְּדָנָן אָמַר. יי עֲבָאוֹת, אֱלֹהֵא דִישְׂרָאֵל. חֲלָף דְּקִבִּילְתוֹן. לְתַפְקִידָת, יְהוֹנָדָב אֲבוּכּוֹן. וְנִטְרֶתוֹן, יֵת כָּל פְּקוּדוּהִי. וְעִבְדָתוֹן. כָּכָל, דְּפַקִּיד יִתְכוּן:
 לֵב לִכֵּן כֹּה אָמַר יְהוָה עֲבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֹא־יִכָּרֵת
 אִישׁ לְיֹנָדָב בֶּן־רֵכָב עֹמֵד לִפְנֵי כָל־הַיָּמִים: בְּכִין. כְּדָנָן
 אָמַר. יי עֲבָאוֹת, אֱלֹהֵא דִישְׂרָאֵל. לֹא יִפְסוּק גָּבֵר. לְיֹנָדָב בֶּרֶךְ רֵכָב.
 מְשַׁמֵּישׁ קִדְמִי, כָּל יוֹמִיא:

(גְּאֵלָנוּ יְהוָה עֲבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פִּרְקָנָא. יי עֲבָאוֹת, שְׁמִיָּהּ קְדִישָׁא, דִישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חֵיא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלַם,
 וְלְעָלְמֵי עָלְמִיא:

תפסיר רס"ג

הדז ויקחו לי תרומה

למנוחת שבת
ושני וחמישי

כה א וידבר יהוה אל-

משה לאמר: ומליל יי עם משה

למימר: ב דבר אל-בני

ישראל ויקחו לי תרומה

מאת כל-איש אשר ידבנו

לבז תקחו את-תרומתי:

מליל עם בני ישראל. ויפרשון קדמי אפרשותא. מן כל גבר דיתרעי

לביה. תסבון ית אפרשותי: ג וזאת התרומה אשר

תקחו מאתם זהב וכסף ונחשת: ודא אפרשותא.

דתסבון מנהון. דהבא וכסףא ונחשא: ד ותכלת וארגמן

ותולעת שני ושש ועזים: ותכלא וארגנא. וצבע זהרי

ובוץ ומעזי: ה וערת אילם מאדמים וערת תחשים

• רס"י •

כה ז ויקחו לי תרומה. לי לשמי: תרומה. הפרשה, יפרישו לי מממונם נדבה: ידבנו לבז. לשון נדבה, והוא לשון רצון טוב, פרישני"ט זלט: תקחו את תרומתי. אמרו רבותינו שלש תרומות אמורות כאן, אחת תרומת בקע לגלגלת, שנעשו מהם האדנים, כמו שמפורש באלה פקודי (שמות לח כו, כז), ואחת תרומת המזבח בקע לגלגלת לקפות לקנות מהן קרבנות צבור, ואחת תרומת המשכן נדבת כל אחד ואחד. שלשה עשר דברים האמורים בענין כלם הצרכו למלאכת המשכן או לבגדי כהונה.

כשתקדקד בהם: ג זהב וכסף ונחשת וגוי. כלם באו בנדבה, איש איש מה שנדבו לבז, חוץ מן הכסף שבא בשוה מחצית השקל לכל אחד, ולא מצינו בכל מלאכת המשכן, שהצרך שם כסף יותר, שנאמר (שמות לח כו, כז) וכסף פקודי העדה וגוי בקע לגלגלת וגוי, ושאר הכסף הבא שם בנדבה עשאוה לכלי שרת: ד ותכלת. צמר צבוע בדם חלזון, וצבעו ירוק: וארגמן. צמר צבוע ממין צבע ששמו ארגמן: ושש. הוא פשתן: ועזים. נוצה של-עזים, לכף תרגם אנקלוס ומעזי, הבא מן העזים, ולא עזים עצמם, שתרגום

תפסיר רס"ג

אלסנט: ו) וידהן לאלאצ'אה.
ואטיאב לדהן אלמסת. ובכ'ור
אלצ'מוג: ז) חגארה' בל'ור.
וחגארה' נציאם. לאלצ'דרה
ולאלבדנה: ח) ויצנעו לי מן
גמיע ד'אלד מקדסא. אסכן
נורי פי מא בינהם: ט) כגמיע
מא אנא מוריד. מן שכל
אלמסכן, ושכל גמיע אניתה.

וַעֲצִי שְׁטִים: ומשכי דדכרי
מסומקי. ומשכי ססגונא ואעי שטין:
שֶׁמֶן לַמָּאָר בְּשָׂמִים
לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת
הַסָּמִים: משחא לאנהרותא.
בוסמ'א למשח רבותא. ולקטרת
בוסמ'א: **אֲבִנֵי-שֹׁהַם וְאֲבִנֵי**

מִלֵּאִים לְאָפֹד וְלַחֹשֶׁן: אבני בורלא. ואבני אשלמותא.
לשקעא באיפודא ובחושנא: **וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֹתַי**
בְּתוֹכָם: ויעבדון קדמי מקדש. ואשרי שכינתי ביניהון: **כָּל**
אֲשֶׁר אֲנִי מֵרָאָה אוֹתְךָ אֵת תְּבִנֹת הַמִּשְׁכָּן
וְאֵת תְּבִנֹת כָּל-כֵּלָיו וְכֵן תַּעֲשׂוּ: ככל. דאנא מחזי

• רס"י •

בכל ערב ובקר, כמו שמפורש בואתה תצוה
(שמות ל ז, ח) ולשון קטרת העלאת קטור
ותמורות עשן: **אֲבִנֵי שֹׁהַם.** שתים הצרכו
שם לצורך האפוד האמור בואתה תצוה
(שמות כח יז): **מִלֵּאִים.** על שם שעושין להם
בזהב מושב כמין גמא ונותנין האבן שם
למלאות הגמא קרויים אבני מלאים, ומקום
המושב קרוי משבצות: **לְאָפֹד וְלַחֹשֶׁן.**
אבני השם לאפוד, ואבני המלאים לחשן,
וחשן ואפוד מפורשים בואתה תצוה, והם
מיני תכשיט: **וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ.** ועשו
לשמי בית קדשה: **כָּל אֲשֶׁר אֲנִי מֵרָאָה**
אוֹתְךָ. כאן את תבנית המשכן. המקרא הזה
מחבר למקרא שלמעלה הפנו ועשו לי

של-עזים עזיא: **כִּמְאֹדָמִים.** צבועות היו
אדום לאחר עבודתן: **תַּחֲשִׁים.** מין חייה, ולא
היתה אלא לשעה והרבה גונים היו לה, לכך
מתרגם ססגונא, ששש ומתפאר בגונין שלו:
וַעֲצִי שְׁטִים. מאין היו להם במדבר, פרש
רבי תנחומא יעקב אבינו צפה ברוח הקדש,
שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר,
והביא ארזים למצרים ונטעם, וצוה לבניו
לטלם עמהם, כשיצאו ממצרים:
וְשֶׁמֶן לַמָּאָר. שמן זית וף להעלות נר
תמיד: **בְּשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה.** שנעשה
למשוח כלי המשכן והמשכן לקדשו, והצרכו
לו בשמים כמו שמפורש בכי תשא (שמות ל
כג, כד): **וְלִקְטֹרֶת הַסָּמִים.** שהיו מקטירין

תפסיר רס"ג

יִתֶּךָ. יֵת דְּמוֹת מִשְׁפָּנָא. וְיֵת דְּמוֹת כָּל
מְנוּהִי. וְכֵן תַּעֲבֹדוּן: **ס** וְעָשׂוּ
אַרְזֵן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים
וְחֲצֵי אֲרָכּוֹ וְאַמָּה וְחֲצֵי
רַחְבּוֹ וְאַמָּה וְחֲצֵי קִמְתּוֹ:
וְיַעֲבֹדוּן אֲרוֹנָא דְּאָעִי שִׁטִּין. תַּרְתִּין אֲמִין
וּפְלָגָא אֲוִרְפִּיָּה. וְאַמָּתָא וּפְלָגָא פּוֹתִיָּה.

כְּדִיאָד תַּצְנֵעוּ: (י) וְיִצְנֵעוּן
צְנִידִיקָא מִן כִּישָׁב אֶלְסָנִט.
דִּירָאעִין וְנִצָּף טוּלָה. וְדִירָאע
וְנִצָּף עֲרִצָּה. וְדִירָאע וְנִצָּף
סִמְכָה: (יא) וְגִישָׁה בְּדִיָּהב
כִּיאֶלֶץ. מִן דְּאֶכֶל וּמִן כִּיאֶרְג
וְאֶצְנֵע עָלֶיהָ. זִיגָא מִן דִּיָּהב
מִסְתַּדִּירָא: (יב) וְצָג לָהּ אֶרְבַּע
חֻלָּק מִן דִּיָּהב. וְאֶגְעֶלְהָא פִּי

וְאַמָּתָא וּפְלָגָא רומיָה: **יג** וְצִפִּית אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר
מִבֵּית וּמִחוּץ תִּצְפֹּנוּ וְעָשִׂיתָ עָלָיו זָר זָהָב
סָבִיב: וְתַחֲפִי יִתִּיָּה דְּהָב דְּכִי. מִגִּי וּמִבְּרָא תַּחֲפִינִיָּה. וְתַעֲבִיד
עָלוּהִי. זִיר דְּדִהָב סָחֹר סָחֹר: **יד** וְיִצְקָתָ לּוֹ אֲרָבַע טַבַּעֲת
זָהָב וְנָתַתָּה עַל אֲרָבַע פַּעֲמָתָיו וְשָׁתִי טַבַּעֲת

• רס"י •

שִׁפְתוֹ הַעֲלִינָה בְּזָהָב, נִמְצָא מִצָּפָה מִבֵּית
וּמִחוּץ: זִר זָהָב. כִּמִּין כְּתֹר מִקִּיף לֹא סָבִיב
לְמַעַלָּה מִשְׁפָּתוֹ, שְׁעָשָׂה הָאָרוֹן הַחִיצוֹן גְּבוּהָ
מִן הַפְּנִימִי עַד שְׁעָלָה לְמוֹל עוֹבֵי הַכְּפוּרֹת
וּלְמַעַלָּה הִמְנוּ מִשְׁדּוֹ, וּכְשֶׁהַכְּפוּרֹת שׁוֹכְבִּים עַל
עוֹבֵי הַכְּתָלִים, עוֹלָה הַזֶּה לְמַעַלָּה מִכָּל עוֹבֵי
הַכְּפוּרֹת כָּל שְׁהוּא, וְהוּא סִימֵן לְכַתֵּר תוֹרָה:
יז וְיִצְקָתָ. לְשׁוֹן הַתְּכָה כְּתִירָגוֹמוֹ: **פַּעֲמָתָיו.**
כְּתִירָגוֹמוֹ וְיִתִּיָּה. וּבְחִיּוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת סְמוּךְ
לְכַפֶּרֶת הָיוּ נְתוּנוֹת שְׁתֵּים מִכָּאן וְשְׁתֵּים
מִכָּאן לְרַחְבּוֹ שֶׁלְּאָרוֹן, וְהַבָּדִים נְתוּנִים בָּהֶם,
וְאֲרָכּוֹ שֶׁלְּאָרוֹן מִפְּסִיק בֵּין הַבָּדִים, אֲמָתִים
וְחֲצִי בֵּין בֶּד לְבֶד, שִׁיְהִיו שְׁנֵי בְנֵי אָדָם,
הַנוֹשְׂאִים אֶת הָאָרוֹן, מְהֻלָּכִין בִּיְנֵיהֶם, וְכֵן
מְפוֹרָשׁ בַּמִּנְחוֹת בְּפָרֶק שְׁתֵּי הַלֶּחֶם (נח ז)

מִקְדָּשׁ כָּל אֲשֶׁר אָנִי מֵרָאָה אוֹתָךְ: וְכֵן
תַּעֲשׂוּ. לְדוֹרוֹת אִם יֵאָבֵד אֶחָד מִן הַכְּתָלִים אוֹ
כְּשֶׁתַּעֲשׂוּ לִי כְּלֵי בֵּית עוֹלָמִים, כְּגוֹן שְׁלֹחַנוֹת
וּמִנְזוֹרוֹת וּכְיֹרֹת וּמִכְנוֹת שְׁעָשָׂה שְׁלֹמֹה,
כְּתִבְנִית אֵלָיו תַּעֲשׂוּ אוֹתָם. וְאִם לֹא הָיָה
הַמִּקְרָא מְחַבֵּר לְמַעַלָּה הִמְנוֹ, לֹא הָיָה לוֹ
לְכַתּוֹב וְכֵן תַּעֲשׂוּ אֵלָּא כֵּן תַּעֲשׂוּ, וְהָיָה מְדַבֵּר
עַל עֲשִׂית אֹהֶל מוֹעֵד וְכִלְיֵי: **י וְעָשׂוּ אֲרוֹן.**
כִּמִּין אֲרוֹנוֹת שְׁעוֹשִׂים בְּלֹא רִגְלִים, עֲשׂוּיִם
כִּמִּין אֲרָגוֹ שְׁקוּיִן אִיִּסְקְרִיִּין זֵלֵעַ, יוֹשֵׁב עַל
שׁוּלְיוֹ: **יב מִבֵּית וּמִחוּץ תִּצְפֹּנוּ.** שְׁלֹשָׁה
אֲרוֹנוֹת עָשָׂה בְּצִלָּא, שְׁתֵּים שֶׁל־זָהָב וְאֶחָד
שֶׁל־עֵץ, וְאֲרָבַע כְּתָלִים וְשׁוּלִים לְכָל אֶחָד
וּפְתוּחִים מִלְּמַעַלָּה, נָתַן שְׁלֹשָׁה בְּתוֹךְ
שֶׁל־זָהָב וְשֶׁל־זָהָב בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה, וְחֻפָּה

תפסיר רס"ג

ארבע גהאנתה. חלקותין פי
גאנבה אלוואחד. וחלקותין פי
גאנבה אלת'אני: יג) ואצנע
דהוקא מן כ'שב אלסנט
וג'שהא ב'ד'הב: יד) ואדכ'ל
אל'הוקא פי אלחלק. עלי גאנבי
אלצנדוקא פי חלק אלצנדוק. לא
תזול מנה: טז) ואגעל פי
אלצנדוק. אלשהאדה אלת'
אעטיפהא: יז) ואצנע ג'שאא
מן ד'הב כאלין. ד'ראעין ונצף

על-צלעו האחת ושת'
טבעת על-צלעו השנית:
ותתיד ליה. ארבע עזקן דדהב. ותתין.
על ארבע זותיה. ותרתין עזקן. על
סטריה חד. ותרתין עזקן. על סטריה
תנינא: דג) ועשית בדי עצי
שטים ועפית אתם זהב:
ותעביד אריחי דאעי שטין. ותחפי יתהון
דהבא: דה) והבאת את-

הבדים בטבעת על צלעת הארץ לשאת את-
הארץ בהם: ותעיל ית אריחיא בעזקתא. על סטרי ארונא.
למטל ית ארונא בהון: טו) בטבעת הארץ יהיו הבדים
לא יסרו ממנו: בעזקת ארונא. יהון אריחיא. לא יעדון מניה:
ונתת אל-הארץ את העדת אשר אתן
אליך: ותתין בארונא. ית סהדותא. דאתין לד: (שעי)
ועשית כפרת זהב טהור אמתים וחצי
ארפה ואמה וחצי רחבה: ותעביד כפורתא דדהב דכי.

— רס"י —

טו ונתת אל הארץ. כמו בארון: העדות.
התורה שהיא לעדות ביני וביניכם, שצויתי
אתכם מצות הכתובות בה: יז כפרת. כסוי
על הארון שהיה פתוח מלמעלה ומניחו עליו
כמין דף: אמתים וחצי ארפה. בארפו
שלארון, ורחבה כרחבו שלארון, ומנחת על

ושת' טבעות על צלעו האחת. הן הן
הארבע טבעות שבתחלת המקרא, ופרש לך
היכן היו, והיו' זו יתרה היא ופתרונו כמו
שתי טבעות, ויש לך לישבה בן ושתים מן
הטבעות האלו על צלעו האחת: צדו:
יג בדי. מוטות: טו לא יסרו ממנו. לעולם:

תפסיר רס"ג

טולה. וד'ראע ונצף ערצה:
 יח) ואצנע כרובין מן ד'הב.
 מצמתין תצנעהמא. מן טרפי
 אלג'שא: יט) ואצנע כרובא מן
 הדיא אלטרף. מן נפס
 אלג'שא. תצנע אלכרובין מן
 טרפיה: כ) ויכונא אלכרובין
 באסטין אגנחתהמא אלי' פוק.
 ומצ'ללין בהא עלי' אלג'שא.
 ווגוהמא אלו אחד אלי'

תרתין אמין ופלגא אורבה. ואמתא
 ופלגא פותיה: **וְעָשִׂיתָ שְׁנַיִם
 כְּרֻבִּים זָהָב מְקֻשָּׁה תַעֲשֶׂה
 אֹתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכַּפֹּרֶת:
 וְתַעֲבִיד. תָּרִין כְּרוּבִין דְּדָהָב. נָגִיד תַעֲבִיד
 יְתִהוֹן. מִתָּרִין סְטָרִי כְּפֹרֶתָא:
 וְעָשִׂה כְּרוּב אֶחָד מִקְצֵה
 מִזֶּה וּכְרוּב אֶחָד מִקְצֵה**

**מִזֶּה מִן־הַכַּפֹּרֶת תַעֲשֶׂוּ אֶת־הַכְּרֻבִּים עַל־שְׁנֵי
 קְצוֹתָיו: וְעַבִּיד. כְּרוּבָא חַד מִסְטָרָא מְכָא. וּכְרוּבָא חַד מִסְטָרָא
 מְכָא. מִן כְּפֹרֶתָא תַעֲבִידוּן יְת כְּרוּבִיא עַל תָּרִין סְטְרוֹהֵי:
 כ) וְהָיוּ הַכְּרֻבִּים פְּרָשֵׁי כְנָפִים לְמַעַלָּה סִבְכִּים
 בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכַּפֹּרֶת וּפָנִיהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו
 אֶל־הַכַּפֹּרֶת יִהְיוּ פָנֵי הַכְּרֻבִּים: וִיהוֹן כְּרוּבִיא פְּרִיסִין
 גִּדְפִיהוֹן לְעִילָא. מְטִלֵן בְּגִדְפִיהוֹן עַל כְּפֹרֶתָא. וְאַפִּיהוֹן חַד לְקַבִּיל חַד.**

— רס"י —

נקשין: קצות הכפורת. ראשי הכפורת:
 יט) ועשה כרוב אחד מקצה. שלא תאמר
 שנים כרובים לכל קצה וקצה, לכך הצריך
 לפרש כרוב אחד מקצה מזה: מן הכפורת.
 עצמה תעשו את הכרובים. והיו פרושו
 של־מקשה תעשה אותם, שלא תעשה בפני
 עצמם ותחברם לכפורת: כ פְּרָשֵׁי כְנָפִים.
 שלא תעשה כנפיהם שוכבים, אלא פרושים
 וגבוהים למעלה אצל ראשיהם, שיהא
 עשרה טפחים בחלל בין הכנפים לכפורת.
 כדאיתא בסבכה (דף כ ז):

עובי הכתלים ארבעתם, ואף על פי שלא
 נתן שעור לעביה, פרשו רבותינו שהיה
 עביה טפח: יח כְּרֻבִּים. דמות פרצוף תינוק
 להם: מקשה תעשה אתם. שלא תעשה
 בפני עצמם ותחברם בראשי הכפורת לאחר
 עשייתם כמעשה צורפים, שקורין שולדיין
 [מלחמים] אלא הטל זהב הרבה בתחלת
 עשיית הכפורת והכה בפטיש ויבקרנס
 באמצע, וראשין בולטין למעלה וצ'יר
 הכרובים בבליטת קצותיו: מקשה. צטידיין
 בלעז [עשוי בהכאה]. כמו (דניאל כ ו) דא לְדָא

תפסיר רס"ג

אלאכ"ר. ואל"י אלג'שא. תפון וגוהמא: כא) ואגעל אלג'שא. עלי אלצנדוק מן פוק. בעד מא תגעל פי אלצנדוק. אלשהאדה אלד"י אעטיפהא: כב) פאחאצ'רד הנאד. ואכיאטבד מן פוק אלג'שא. מן בין אלכרובין. אלד"י עלי צנדוק אלשהאדה. בגמיע מא אמרד אל"י בני אסראיל: כג) ואצנע מאידה מן כ'שב אלסנט. ד'ראעין טולהא

לִקְבִיל כְּפֹרֶתָא. יְהוֹן אִפִּי כְּרוּבִיא:

כא וְנָתַתָּ אֶת־הַכֹּפֶרֶת עַל־

הָאָרֶן מְלֻמָּעָה וְאֶל־

הָאָרֶן תִּתֵּן אֶת־הָעֵדֻת

אֲשֶׁר אִתָּךְ אֱלֹיִךְ: וְתִתֵּן

יָת כְּפֹרֶתָא. עַל אַרְוֹנָא מְלַעִילָא.

וּבְאַרְוֹנָא. תִּתֵּן יָת סְהָדוּתָא.

דְּאִתִּין לָךְ: כב וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שֵׁם

וְדִבַּרְתִּי אֵתְךָ מֵעַל הַכֹּפֶרֶת

מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרוּבִים אֲשֶׁר עַל־אֲרֹן הָעֵדֻת אֵת

כָּל־אֲשֶׁר אֲצִוֶּה אוֹתְךָ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ואזמין

מימרי לך תמן. ואמליל עמך מעלוי כפורתא. מבין תרין כרוביא.

דעל ארונא דסהדותא. ית כל דאפקיד. יתך לות בני ישראל: פ

כג וְעָשִׂיתָ שְׁלַחַן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתַיִם

❧ טַבַּרְבַּר בַּסְפָּרִי תִּשְׁטֹן ❧

כג

— רס"י —

וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר, זה המשכן מחוץ לפרכת, נמצאו שני כתובים מכחישים זה את זה, בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם (זמדנר 2 פט) ובבא משה אל אהל מועד וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת וגו', משה היה נכנס למשכן וכיון שבא בתוך הפתח, קול יורד מן השמים לבין הכרובים, ומשם יוצא ונשמע למשה באהל מועד: ואת כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל. הרי וי' זו יתרה וטפלה, וכמוהו הרבה במקרא, וכה תפתר ואת אשר אדבר עמך שם, את כל אשר אצוה אותך

כא ואל הארן תתן את העדות. לא ידעתי למה נכפל, שהרי כבר נאמר (פסוק טז) ונתת אל הארון את העדות. ויש לומר שבא ללמד, שבעודו ארון לבדו בלא כפרת, יתן תחלה העדות לתוכו, ואחר כך יתן את הכפרת עליו. וכן מצינו בשהקים את המשכן נאמר (שמות מ ט) ויתן את העדות אל הארון, ואחר כך ויתן את הכפורת על הארון מלמעלה: כב ונועדתי. בשאקבע מועד לך לדבר עמך, אותו מקום אקבע למועד שאבא שם לדבר אליך: ודברתי אתך מעל הכפורת. ובמקום אחר הוא אומר (ויקרא 6)

תפסיר רס"ג

אֲרָכּוּ וְאַמָּה רָחְבוּ וְאַמָּה**וְחֲצִי קִמְתּוֹ: וְתַעֲבִיד פְּתוּרָא דְאַעִי****שְׁטִין. תַּרְתִּין אַמִּין אֹרְפִיָּה וְאַמְתָּא****פּוּתִיָּה. וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רֹמִיָּה:****כְּ וְעִפִּית אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר****וְעָשִׂיתָ לוֹ זָרָהָב סָבִיב:****וְתַחֲפִי יָתִיה דְּהָב דְּכִי. וְתַעֲבִיד לִיָּה זִיר****דְּדָהָב סְחֹר סְחֹר: כְּ וְעָשִׂיתָ לוֹ****מִסְגָּרָת טַפַּח סָבִיב וְעָשִׂיתָ****זֶרֶזָהָב לְמִסְגָּרָתוֹ סָבִיב: וְתַעֲבִיד לִיָּה גְדִנְפָא. רֹמִיָּה****פּוּשְׁפָא סְחֹר סְחֹר. וְתַעֲבִיד זִיר דְּדָהָב. לְגִדְנִפִיָּה סְחֹר סְחֹר:****כְּ וְעָשִׂיתָ לוֹ אַרְבַּע טַבַּעַת זָהָב וְנָתַתָּ אֶת־****הַטַּבַּעַת עַל אַרְבַּע הַפְּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע****רַגְלָיו: וְתַעֲבִיד לִיָּה. אַרְבַּע עֶזְקוֹן דְּדָהָב. וְתַתִּין יָת עֶזְקָתָא. עַל****אַרְבַּע זְוִיָּתָא. דְּלֶאֱרַבַּע רַגְלוֹהִי: כְּ לְעֵמֶת הַמִּסְגָּרָת תַּהֲיִין****הַטַּבַּעַת לְבָתִּים לְבָדִים לְשֹׂאת אֶת־הַשְּׁלֶחָן:**

— רס"י —

בְּאַרְבַּע רוֹחוֹת הַשְּׁלֶחָן, וְדָף הַשְּׁלֶחָן שׁוֹכֵב
עַל אוֹתָהּ מִסְגָּרָתָא: וְעָשִׂיתָ זֶרֶזָהָב
לְמִסְגָּרָתוֹ. הוּא זֶרֶזָהָב לְמַעְלָה, וּפְרָשׁ
לָךְ כָּאֵן שְׁעַל הַמִּסְגָּרָת הִיָּתָה: כְּ לְעֵמֶת
הַמִּסְגָּרָת תַּהֲיִין הַטַּבַּעִיָּת. בְּרַגְלִים
תַּקּוּעוֹת כְּנָגֵד רִאשֵׁי הַמִּסְגָּרָת: לְבָתִּים
לְבָדִים. אוֹתָן הַטַּבַּעוֹת יִהְיוּ בָתִּים לְהַכְנִיס
בָּהֶן הַבָּדִים: לְבָתִּים. לְצוּרָה בָתִּים: לְבָדִים.

אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא: כְּ קִמְתּוֹ. גֹּבֵה רַגְלָיו
עִם עֹבֵי הַשְּׁלֶחָן: כְּ זֶרֶזָהָב. סִימֵן לְכַתֵּר
מַלְכוּת, שֶׁהַשְּׁלֶחָן שֵׁם עוֹשֶׁר וְגִדְלָה, כְּמוֹ
שְׁאוּמְרִים שְׁלֶחָן מַלְכִּים: כְּ מִסְגָּרָתָא.
כְּתַרְגוּמוֹ גְּדִנְפָא, וְנִחְלָקוּ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל בְּדָבָר
יֵשׁ אוֹמְרִים, לְמַעְלָה הִיָּתָה סָבִיב לְשְׁלֶחָן,
כְּמוֹ לְבָזְזִין שְׁבִשְׁפַת שְׁלֶחָן שָׂרִים, וְיֵשׁ
אוֹמְרִים, לְמַטָּה הִיָּתָה תַּקּוּעָה מִרְגַּל לְרַגְלֵי

תפסיר רס"ג

אלחלק. מכאנא לאלהוק.
לתחמל בהא: כח) ואצנע
אללהוק מן כ'שב אלסנט.
וג'שחא בד'הב. לתחמל בהא
אלמאידה: כט) ואצנע
קצאעהא ודרווגהא. ומדאהנהא
ומלאעקהא. אלד'י תג'שחא בהא.

לקביל גדנפא. יהוין עזקתא.
לאתרא לאריחיא. למטל ית פתורא:
כח ועשית את הבדים עצי
שטים ועפית אתם זהב
ונשאבם את השלחן:
ותעביד ית אריחיא דאעי שטין. ותחפי

יתהון דהבא. ויהון נטלין בהון ית פתורא: כט ועשית קערתי
וכפתיו וקשותיו ומנקיותיו אשר יסד בהן

— רס"י —

ומבדילין בין לחם ללחם כדי שתכנס הרוח
ביניהם ולא יתעפשו, ובלשון ערבי כל דבר
חלול קרוי קסו"ה: ומנקיותיו. תרגומו
ומכילתיה, הן סניפים, כמין יתדות זהב
עומדין בארץ וגבוהים עד למעלה מן
השלחן הרבה כנגד גובה מערכת הלחם,
ומפצלים ששה פצולים זה למעלה מזה,
וראשי הקנים שבין לחם ללחם סמוכין על
אותן פצולין, כדי שלא יכבד משא הלחם
העליונים על התחתונים וישברו ולשון
מכילתיה, סובלותיו, כמו (ימיו ו יא) גלאיתי
הכיל, אבל לשון מנקיות איני יודע, איך נופל
על סניפין. ויש מחכמי ישראל אומרים
קשותיו אלו סניפין, שמקשין אותו ומחזיקין
אותו שלא ישבר, ומנקיותיו אלו הקנים
שמנקין אותו שלא יתעפשו, אבל אונקלוס
שתרגם ומכילתיה הוה שונה בדברי האומר
מנקיות הן סניפין: אשר יסד בהן. אשר
יבסד בהן, ועל קשותיו הוא אומר אשר יסד,
שהיו עליו כמין סכך וכסוי, וכן במקום אחר
הוא אומר (צמדז ד ז) ואת קשות הנסך וזה

בתרגומו אתרא לאריחיא: כח ונשאבם.
לשון נפעל, ויהיה נשאבם את השלחן:
כט ועשית קערתי וכפתיו. קערתי זה
הדפוס שהיה עשוי בדפוס הלחם, והלחם
היה עשוי כמין תבה פרוצה משתי רוחותיה,
שולים לו למטה וקופל מכאן ומכאן כלפי
מעלה כמין בתלים, ולכך קרוי לחם הפנים,
שיש לו פנים רואין לכאן ולכאן לצדי הבית
מזה ומזה, ונותן ארכו לרחבו של-שלחן,
ובתליו זקופים כנגד שפת השלחן, ויהיה
עשוי לו דפוס זהב ודפוס ברזל, בשלברזל
הוא נאפה וכשמוציאו מן התנור נותנו
בשל-זהב עד למחר בשבת שמסדרו על
השלחן, ואותו הדפוס קרוי קערה: וכפתיו.
בזכין שנותנים בהם לבונה, ושתיים היו לשני
קמצי לבונה שנותנין על שתי המערכות,
שנאמר (ויקרא כז ז) ונתת על המערכת
לבונה ופה: וקשותיו. הן כמין חצאי קנים
חלולים הנסדקין לארפן דגמתן עשה
של-זהב ומסדר שלשה על ראש כל לחם,
שישב לחם האחד על גבי אותן הקנים

זולק הורקדוק: כט ועשית קערתי. בשוא הקו"ף שלא כמשפט כי דינה בפתח כמו קערת כסף

והע"ן בגעיא והיא מלרע כמו סירותיו (מהר"ב בשם רד"ק):

תפסיר רס"ג

זֶה בַּטְהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם:

וְתַעֲבִיד מְגֹסְהִי וּבִזְכוּהִי. וְקִסּוֹתֶיהָ

וּמְכִילֶתֶיהָ. וְיִתְנַסֵּךְ בְּהוֹן. וְדָהָב דְּבִי

תַּעֲבִיד יִתְהוֹן: ל וְנָתַתָּ עַל-

הַשְּׁלֹחַן לֶחֶם פָּנִים לִפְנֵי**תַּמִּיד:** וְתִתֵּן עַל פְּתוּרָא. לֶחִים אֲפִיא

מִן דְּהָב כִּי אֵלֶּךְ תַּצְנַעְתָּהּ:

(ל) וְאֶגְעַל עָלַי אֱלֹמֵאֲיָדָהּ.

כִּי בֹזֵא מוֹגָהָא בֵּין יְדֵי דְאִמָּא:

(לא) וְאֶצְנַע מִנְאֲרָה מִן דְּהָב

כִּי אֵלֶּךְ. מִצְמַתָּה תַּצְנַעְתָּהּ

אֲרֻגְלָהּא וְקֻצְבָּהּא. וְגִאֲמֵאֲתָהּא.

וְתַפְאִיחָהּא וְסוּאֲסָנָהּא

קִדְמֵי תְּדִירָא: פ **טִרְיָנָא** **בְּסִפְרֵי תִּסְנֹן** **(שְׁלִישִׁי)** **לֹא** **וְעָשִׂיתָ מְנֹרֶת****זֶה בַּטְהוֹר מְקֻשָּׁה תַּעֲשֶׂה הַמְּנֹרָה יִרְכָּה וְקָנָה****גְּבִיעֶיהָ בַּפְּתָרִיָּה וּפְרָחֶיהָ מִמֶּנָּה יִהְיוּ:**

— רס"י —

וְהָיָה יִסְדָּהּ וְהִנְסָהּ, לְשׁוֹן סֶכֶף וְכִסּוּיָּהּ: ל **לֶחֶם פָּנִים**. שֵׁשׁ לוֹ פָּנִים כְּמוֹ שִׁפְרֵשְׁתִּי, וּמִנְּהֵן הַלֶּחֶם וְסִדֵּר מַעֲרֻכּוֹתָיו מְפֹרָשִׁים בְּאִמּוֹר אֶל הַכֹּהֲנִים: **לֹא מְקֻשָּׁה תַּעֲשֶׂה הַמְּנֹרָה**. שְׁלֹא יַעֲשֶׂנָּה חֲלִיּוֹת, וְלֹא יַעֲשֶׂה קָנִיָּה וְנִרְוֹתֶיהָ אֵיבָרִים אֵיבָרִים, וְאַחֲרֵי כֵן יִדְבִּיקֶם בְּדֶרֶךְ הַצּוּרִפִּין, שְׁקוּרִין שׁוֹלֵדִי"י זֵלֵעַ אֵלֶּא בְּלֹא בָּאָה מִחֲתִיכָה אַחֲתָהּ, וּמְקִישׁ בְּקֶרֶן וְחֻתָּךְ בְּכָלִי הָאֲמָנוֹת וּמִפְרִיד הַקָּנִים אֶלְךָ וְאֶלְךָ: **מְקֻשָּׁה**. תִּרְגוּמוֹ נְגִיד, לְשׁוֹן הַמְשָׁכָה שֶׁמִּמְשִׁיף אֶת הָאֵיבָרִים מִן הָעֵשֶׂת לְכָאן וּלְכָאן בְּהַקְשַׁת הַקֶּרֶן, וּלְשׁוֹן מְקֻשָּׁה מִכַּת קֶרֶן, זֵטִידִי"ן זֵלֵעַ [עֲשׂוּי בְּהַכָּאָה] כְּמוֹ (דִּינֵאֵל כ ו) דָּא לְדָא נְקֻשָּׁן: **תַּעֲשֶׂה הַמְּנֹרָה**. מֵאֲלִיָּהּ, לְפִי שֶׁהִיא מִשָּׁה מִתְקַשָּׁה בָּהּ, אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַשְּׁלֵף אֶת הַכֶּכֶר לְאוֹר וְהִיא נַעֲשִׂית מֵאֲלִיָּהּ, לְכָף לֹא נִכְתָּב תַּעֲשֶׂה: **יִרְכָּה**. הוּא הַרְגֵּלֶשׁ לְמִטָּה הָעֲשׂוּי כְּמִין תְּבָהּ, וְשִׁלְשָׁה

רְגֵלִים יוֹצְאִין הַמֶּנָּה וְלִמְטָה: וְקָנָה. הַקָּנָה הָאֲמָצְעִי שֶׁלָּהּ הָעוֹלָה בְּאֲמָצַע הַיָּרֵךְ וְקוּף כְּלָפִי מַעֲלָה, וְעָלָיו נִרְ הָאֲמָצְעִי עֲשׂוּי כְּמִין בְּזִיף לְצוּק הַשָּׁמֶן לְתוֹכוֹ וְלִתַּת הַפְּתִילָה: **גְּבִיעֶיהָ**. הֵן כְּמִין כּוֹסוֹת שְׁעוֹשִׁין מְזֻכָּכִית אֲרָכִים וְקָצָרִים, וְקוּרִין לְכֶס מִדִּינִי"ש זֵלֵעַ [גְּבִיעִים], וְאֵלֶּו עֲשׂוּיִין מְזֻהָב וּבֹלְטִין וְיוֹצְאִין מִכָּל קָנָה וְקָנָה כְּמִנְּהֵן שְׁנֵתֵן בָּהֶם הַכְּתוּב, וְלֹא הָיוּ בָּהּ אֵלֶּא לְנוֹי: **בַּפְּתָרִיָּה**. כְּמִין תַּפּוּחִים עָגוּלִין סְבִיב, בּוֹלְטִין סְבִיבוֹת הַקָּנָה הָאֲמָצְעִי, בְּדֶרֶךְ שְׁעוֹשִׁין לְמְנוֹרוֹת שְׁלֹפְנֵי הַשָּׂרִים וְקוּרִין לְכֶס פּוּמִיל"ש זֵלֵעַ [בַּפְּתוּרִים], וּמִנְּהֵן שְׁלֵחֶם כְּתוּב בַּפְּרָשָׁה, כְּמָה בַּפְּתוּרִים בּוֹלְטִין מִמֶּנָּה, וְכְמָה חֶלֶק בֵּין בַּפְּתוּרִים לְכַפְּתוֹר: **וּפְרָחֶיהָ**. צִיּוּרִין עֲשׂוּיִין בָּהּ כְּמִין פְּרָחִים: **מִמֶּנָּה יִהְיוּ**. הַכָּל מְקֻשָּׁה יוֹצֵא מִתּוֹךְ חֲתֻכַּת הָעֵשֶׂת, וְלֹא יַעֲשֶׂם לְבָדִים וְיִדְבִּיקֶם:

זֶלֶק הַדְּקָדוֹק: לֹא מְקֻשָּׁה תַּעֲשֶׂה. בְּסִפְרֵי הַרְמְזִים וְז"ל, תַּעֲשֶׂה חֶסֶד יו"ד, תַּעֲשֶׂה מִתְקָרִי מִלֹּא יו"ד ע"כ. נִרְאָה מִדְּבָרָיו שֶׁהוּא מִלֹּא בְּקִרְיָאָה לֹא בְּכַתִּיבָה (שם):

תפסיר רס"ג

מנהא יכוננו: לב) סת קצבאת.
כיארגאת מן גאנביהא.
ת'לאת' קצבאת מן גאנביהא
אלואחד. ות'לאת' קצבאת. מן
גאנביהא אלת'אני: לג) ת'לאת
גאמאת. מלוןזאת. פי כל קצבה
תפאחה וסוסנה. כד'אך לאלסת
אלקצבאת. אלכיארגאת
מנהא: לד) ופי אלמנארה
ארבע גאמאת. מלוןזאת.
ותפאפיהא וסואסנהא:

ותעביד מנרתא דדהב דכי. נגיד.
תתעביד מנרתא שדה וקנה. פלידהא.
חזורהא ושושנהא מנה יחון:

לב וְשֵׁשׁ קָנִים יֵצְאִים
מִצִּדֵּיהַ שְׁלֹשָׁה | קִנֵּי מִנְרָה
מִצִּדֵּיהַ הָאֶחָד וּשְׁלֹשָׁה קִנֵּי
מִנְרָה מִצִּדֵּיהַ הַשֵּׁנִי: וְשֵׁתָא
קִנֵּין. נִפְקִין מִסְטֵרְהָא. תִּלְתָּא קִנֵּי
מִנְרָתָא. מִסְטֵרָה חַד. וְתִלְתָּא קִנֵּי

מִנְרָתָא. מִסְטֵרָה תַנְיָנָא: לג
בַּקֶּנֶה הָאֶחָד פֶּתֶר וּפֶרֶחַ וּשְׁלֹשָׁה גִבְעִים
מִשְׁקָדִים בַּקֶּנֶה הָאֶחָד פֶּתֶר וּפֶרֶחַ כֵּן לְשֵׁשֶׁת
הַקָּנִים הַיֵּצְאִים מִן־הַמִּנְרָה: תִּלְתָּא כְּלִידִין. מִצִּירִין.
בַּקֶּנֶיָא חַד חֲזוֹר וְשׁוֹשֵׁן. וְתִלְתָּא כְּלִידִין. מִצִּירִין. בַּקֶּנֶיָא חַד חֲזוֹר
וְשׁוֹשֵׁן. כֵּן לְשֵׁתָא קִנֵּין. דְּנִפְקִין מִן מִנְרָתָא: לד וּבַמִּנְרָה
אַרְבַּעַה גִבְעִים מִשְׁקָדִים כִּפְתֻרֶיהָ וּפֶרֶחֶיהָ:

— רס"י —

וּשְׁלֹשָׁה גִבְעִים. בּוֹלְטִין מִכָּל קֶנֶה וְקֶנֶה:
כִּפְתֻר וּפֶרֶחַ. הֵיכָּה לְכָל קֶנֶה וְקֶנֶה: לוּבַּמִּנְרָה
אַרְבַּעַה גִבְעִים. בְּגוֹפָה שְׁלִמְנוּרָה הִיוּ
אַרְבַּעַה גִבְעִים אֶחָד בּוֹלֵט בָּהּ לְמִטָּה מִן
הַקָּנִים, וְהַשְׁלֵשָׁה לְמַעְלָה מִן יֵצִיאַת הַקָּנִים
הַיֵּצְאִים מִצִּדֵּיהָ: מִשְׁקָדִים כִּפְתֻרֶיהָ
וּפֶרֶחֶיהָ. זֶה אֶחָד מִחֲמִשָּׁה מִקְרָאוֹת שְׁאִין
לָהֶם הִכְרַע, שְׁאִין יָדוּעַ אִם גִּבְעִים
מִשְׁקָדִים אוֹ מִשְׁקָדִים כִּפְתֻרֶיהָ וּפֶרֶחֶיהָ:

לז יֵצְאִים מִצִּדֵּיהָ. לְכָאן וּלְכָאן בְּאַלְכִסּוֹן.
נִמְשָׁכִים וְעוֹלִין עַד כְּנֶגֶד גְּבֻהָה שְׁלִמְנוּרָה,
שְׁהוּא קֶנֶה הָאֲמֻצֵּי, וְיוֹצְאִין מִתּוֹךְ קֶנֶה
הָאֲמֻצֵּי זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה, הַתַּחֲתוֹן אַרְוֶה,
וְשְׁלִמְעֵלָה קֶצֶר הַמָּנֹה וְהָעֵלִיזִין קֶצֶר הַמָּנֹה, לְפִי
שְׁהִיָּה גּוֹבֵה רֹאשִׁיהוֹן שְׁוֹה לְגִבְהוֹ שְׁלִקְנָה
הָאֲמֻצֵּי הַשְּׁבִיעִי, שְׁמִמְנוֹ יוֹצְאִים שֵׁשֶׁת
הַקָּנִים: לג מִשְׁקָדִים. כִּתְרָגוּמוֹ, מִצִּירִים הִיוּ
כְּדָרָךְ שְׁעוֹשִׁין לְכָלִי כֶסֶף וְזָהָב שְׁקוּרִין יִילִיִּי:

תפסיר רס"ג

ובמנרתא ארבעה בלידין. מצירין.

חזורהא וששנהא: לה וכפתר

תחת שני הקנים ממנה

וכפתר תחת שני הקנים

ממנה וכפתר תחת שני

הקנים ממנה לששת הקנים היצאים מן-

המנרה: וחזר. תחות תריין קנין דמנה. וחזר תחות תריין קנין

דמנה. וחזר. תחות תריין קנין דמנה. לששת קנין. דנפקין מן מנרתא:

לו כפתריהם וקנתם ממנה יהיו כלה מקשה

אחת זהב טהור: חזריהון וקניהון מנה יהון. כולה.

— רש"י —

כנגד גבהה שלמנורה וטפחיים חלק, נשתירו שם שלשה טפחים, שבהם שלשה גביעים וכפתור ופרח. נמצאו גביעים עשרים ושנים שמונה עשר לששה קנים, שלשה לכל אחד ואחד, וארבעה בגופה שלמנורה, הרי עשרים ושנים, ואחד עשר כפתורים ששה בששת הקנים, ושלשה בגופה שלמנורה, שהקנים יוצאים מהם, ושנים עוד במנורה, שנאמר משקדים כפתוריה, מעוט כפתורים שנים האחד למטה אצל הירף, והאחד בשלשת טפחים העליונים עם שלשת הגביעים, ותשעה פרחים היו לה ששה לששת הקנים, שנאמר (פסוק לג) בקנה האחד כפתור ופרח, ושלשה למנורה, שנאמר משקדים כפתוריה ופרחיה, ומיעוט פרחים שנים, ואחד האמור בפרשת בהעלותך (דמדכר ח ז) עד ירכה עד פרחיה, ואם תדקדק במשנה זו הכתובה למעלה, תמצאם כמנינם איש איש במקומו:

לכ וכפתור תחת שני הקנים. מתוך הכפתור היו הקנים נמשכים משני צדיה אלף ואלף. כך שנינו במלאכת המשכן (פרק י) גבהה שלמנורה שמונה עשר טפחים, הרגלים והפרח שלשה טפחים, הוא הפרח האמור בירף, שנאמר (דמדכר ח ז) עד ירכה עד פרחיה, וטפחיים חלק, וטפח שבו גביע מהארבעה גביעים, וכפתור ופרח משני כפתורים ושני פרחים האמורים במנורה עצמה, שנאמר משקדים כפתוריה ופרחיה, למדנו שהיו בקנה שני כפתורים ושני פרחים לבד מן השלשה כפתורים, שהקנים נמשכין מתוכן, שנאמר וכפתור תחת שני הקנים, וגוי וטפחים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אלף ואלף נמשכים ועולים כנגד גבהה שלמנורה, וטפחיים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו, וטפחיים חלק וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו ונמשכים ועולים

תפסיר רס"ג

לו) ואצנע להא סבע סרג.
פאד'י תסרג סרגהא. תצ'י אל'י
גהה' וגההא: לח) וכלבאתהא
ומגאמרהא מן ד'הב
כאלץ: לט) מן בדריה ד'הב
כאלץ יצנעהא וגמיע
הדיה אלאניה: מ) ואנצ'ר
דאלד ואצנע כשכלה. אלד'י
אנת מורא פי אלגבל:

נגידא חדא דדהב דכי: לו) ועשית
את-נרתיה שבעה והעלה
את-נרתיה והאיר על-
עבר פניה: ותעבד ית
בוצינהא שבעה. ותדליק ית בוצינהא,
ויהו מנהרין לקביל אפהא:
לח) ומלקחיה ומחתתיה

זהב טהור: וציבתהא ומחתתהא דדהב דכי: לט) כפר זהב
טהור יעשה אתה את כל-הכלים האלה:
כפרא. דדהבא דכיא יעבד יתה. ית כל מניא האלין:
ב) וראה ועשה בתבניתם אשר-אתה מראה
בקהר: וחזי ועבד. בדמותהון. דאת מתחזי בטורא: ס

— רס"י —

לט) כפר זהב טהור. שלא יהיה משקלה עם
כל בליה אלא כפר, לא פחות ולא יותר,
והכפר שלחול ששים מנה ושלקדש היה
כפול, מאה עשרים מנה, והמנה הוא ליטרא
ששוקלין בה כסף למשקל קולוני"א והם
מאה זהובים, עשרים וחמשה סלעים והסלע
ארבעה זהובים: וראה ועשה. ראה כאן
בהר תבנית שאני מראה אותה, מגיד
שנתקשה משה במעשה המנורה, עד
שהראה לו הקדוש ברוך הוא מנורה
של-אש: אשר אתה מראה. בתרגומו דאת
מתחזי בטורא, אלו היה נקוד מראה בפת"ח,
היה פתרונו אתה מראה לאחרים, עכשו
שנקוד חטף קמ"ץ, פתרונו דאת מתחזי,
שאחרים מראים לה, שהנקוד מפריד בין
עשה לנעשה:

ל) את נרתיה. כמין בזבין שנותנין בתוכם
השמן והפתילות: והאיר על עבר פניה.
עשה ששת הנרות שבראשי הקנים,
היוצאים מצדיה, מסבים כלפי האמצעי, כדי
שיהיו הנרות כשתדליקם מאירים אל עבר
פניה, מוסב אורם אל צד פני הקנה האמצעי,
שהוא גוף המנורה: למלקחיה. הם
הצבתים העשוין לקח בהם הפתילה מתוך
השמן לישבן ולמשכן בפי הנרות, ועל שם
שלוקחים בהם קרויים מלקחים. וצבתהא
שתרגם אנקלוס, לשון צבת, טייליי"א זלעז:
ומחתתיה. הם כמין בזבין קטנים, שחותה
בהן את האפר שבנר בבקר בבקר, כשהוא
מטיב את הנרות מאפר הפתילות, שדלקו
הלילה וכבו, ולשון מחתה פויסידורי"א זלעז
[יעה], כמו (ישעיה ל יז) לחתות אש מיקוד:

תפסיר רס"ג

כֹּה אֵל וְאֵת־הַמִּשְׁכָּן

בְּרֵית־הַכֹּהֵן
בְּסֻדְרֵי
תִּיטֹן

תַּעֲשֶׂה עֶשֶׂר יְרִיעֹת שֵׁשׁ

מִשֹּׁר וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן

וּתְלַעַת שְׁנֵי כָּרָבִים מַעֲשֶׂה

חֹשֶׁב תַּעֲשֶׂה אֹתָם: וְיֵת

מִשְׁכָּנָא תַעֲבִיד עֶשֶׂר יְרִיעֹן. דְּבוּץ שְׁזִיר.

וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְצִבְעֵי זָהָרִי. צוֹרֵת

כְּרוּבִין. עוֹבֵד אוֹמֵן תַעֲבִיד יִתְהוֹן:

אֲרֹךְ | הִירִיעָה הָאֶחָת

שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאֲמָה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאֲמָה

הִירִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְכָל־הִירִיעֹת:

אוֹרְכָא דִירִיעֵתָא חֲדָא. עֶשְׂרִין וְתַמְנֵי אַמְיִן. וּפּוֹתֵיא אַרְבַּע אַמְיִן.

דִירִיעֵתָא חֲדָא. מִשְׁחָתָא חֲדָא לְכָל יְרִיעֵתָא: חֲמִשׁ הִירִיעֹת

תִּהְיֶינָה חִבְרֹת אִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ וְחֲמִשׁ יְרִיעֹת

חִבְרֹת אִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ: חֲמִישׁ יְרִיעֹן. יִהְיוּן מְלֻפְּפִין.

— רס"י —

מִחֹט, אֵלָא בְּאַרְיֵגָה בְּשְׁנֵי כְּתָלִים, פְּרָצוּף
אֶחָד מִכָּאן וּפְרָצוּף אֶחָד מִכָּאן, אָרִי מִצַּד זֶה
וְנֶשֶׁר מִצַּד זֶה, וּכְמוֹ שְׁאוּרֵגִין חֲגוּרוֹת
שֶׁל־מִשִּׁי, שְׁקוּרִין זֵלַעַז פִּישִׁי"ש: גִּתְהֵיִין
חִבְרֹת. תּוֹפְרֵן בְּמִחֹט זֶה בְּצַד זֶה, חֲמִשׁ
לְכָד וְחֲמִשׁ לְכָד: אִשָּׁה אֶל אֶחָתָהּ.
כֶּף דֶּרֶךְ הַמִּקְרָא לְדַבֵּר בְּדַבֵּר שְׁהוּא
לְשׁוֹן נִקְבָּה. וּבְדַבֵּר שְׁהוּא לְשׁוֹן זָכָר אוֹמֵר
אִישׁ אֶל אֶחָיו, כְּמוֹ שְׁנֹאמֵר בְּכַרְוּבִים
(שְׁמוֹת כ"ב ט) וּפְנִיָּהֶם אִישׁ אֶל אֶחָיו:

כֹּה וְאֵת הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֶשֶׂר יְרִיעֹת.
לְהִיזֹת לוֹ לָגֵג וְלִמְחֻצוֹת מִחוּץ לְקִרְשֵׁים
שֶׁהִירִיעֹת תְּלִיזוֹת מֵאַחֲרֵיהֶן לְכִסּוֹתָן: שֵׁשׁ
מִשֹּׁר וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וּתְלַעַת שְׁנֵי. הָרִי
אַרְבַּע מִיָּנִין יָחַד בְּכָל חוּט וְחוּט אֶחָד
שֶׁל־כְּשֻׁתִּים וּשְׁלֹשָׁה שֶׁל־צֶמֶר, וְכָל חוּט
וְחוּט כְּפֹל שְׁשֶׁה הָרִי אַרְבַּעַה מִיָּנִין, כְּשֶׁהֵן
שְׁזוּרִין יָחַד, עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע כְּפָלִים לְחוּט:
כְּרָבִים מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב. כְּרוּבִים הֵיוּ מְצוּיָרִין
בָּהֶם בְּאַרְיֵגָתָן, וְלֹא בְּרִקְמָה שְׁהוּא מַעֲשֶׂה

תפסיר רס"ג

(ד) ואצנע ערי מן אסמאנגון.
פי חאשיה' אלשקה אלואתדה.
אלטרפא אלמתאלפה וכד'אך
אצנע פי חאשיה' אלשקה
אלמתאלפה אלת'אניה:
(ה) כ'מסין ערוה. תצנע פי
אלשקה אלואתדה וכ'מסין
ערוה. תצנע פי טרף אלשקה.

חדא עם חדא. וחמיש יריען מלפפן.
חדא עם חדא: ד ועשית ללאת
תכלת על שפת היריעה
האחת מקצה בחברת וכן
תעשה בשפת היריעה
הקיצונה במחברת

השנית: ותעביד ענובין דתכלא. על ספתא דיריעתא חדא.
מסטרא בית לופי. וכן תעביד בספתא דיריעתא. בסטרא
בית לופי תנינא: ד חמשים ללאת תעשה ביריעה
האחת וחמשים ללאת תעשה בקצה היריעה
אשר במחברת השנית מקבילת הללאת

— רס"י —

עשרים ושמונה ורחבן ארבע, וכשחבר חמש
יריעות יחד, נמצא רחבן עשרים, וכן
החוברת השנית. והמשכן ארבו שלשים מן
המזרח למערב, שנאמר עשרים קרש לפאת
נגבה תימנה (פסוק יח) וכן לצפון, וכל קרש
אמה וחצי האמה, הרי שלשים מן המזרח
למערב. רוחב המשכן מן הצפון לדרום עשר
אמות. שנאמר (כו כג) ולירפתי המשכן
ימה וגוי, ושני קרשים למקצעות הרי עשר.
ובמקומם אפרשם למקראות הללו. נותן
היריעות ארכן לרחבו של-משכן, עשר
אמות אמצעיות לגג חלל רוחב המשכן,
ואמה מכאן ואמה מכאן לעובי ראשי
הקרשים שעבין אמה, נשתירו שש עשרה
אמה, שמונה לצפון ושמונה לדרום מכסות

ד ללאת. לול"ש בלעז [שורכים] וכן תרגם
אנקלוס ענובין, לשון עניבה: מקצה
בחברת. באותה יריעה שבסוף החבור,
קבוצת חמשת היריעות קרויה חוברת: וכן
תעשה בשפת היריעה הקיצונה
במחברת השנית. באותה יריעה שהיא
קיצונה, לשון קצה, כלומר לסוף החוברת:
כ מקבילת הללאת אשה אל אחותה.
שמור שתעשה הלולאות במדה אחת מכונת
הבדלתן זו מזו, וכמדתן ביריעה זו כן יהא
בחברתה, כשתפרוש חוברת אצל חוברת,
יהיו הלולאות של-יריעה זו מכונות כנגד
לולאות של-זו. וזהו לשון מקבילות זו כנגד
זו. תרגמו של נגד, קביל. היריעות ארכן

זולק הדקדוק: ד ועשית ללאת תכלת. השוא שבלמ"ד נע מפני הגעיא שקדם לו וכ"ה בכל
התיגאן וברוב הדפוסים ושרשו לול והאל"ף נוספת:

תפסיר רס"ג

אִשָּׁה אֶל-אַחֲתָהּ: חֲמִשִּׁיןעֲנוּבִין. תַּעֲבִיד בִּירֵיעָתָא חֲדָא. וְחֲמִשִּׁין
עֲנוּבִין. תַּעֲבִיד בְּסִטְרָא דִּירֵיעָתָא. דְּבֵית
לוֹפִי תַנְיָנָא. מְכוּנָן עֲנוּבִיָּא. חֲדָא לְקַבִּיל**חֲדָא: וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים קָרְסִי****זָהָב וְחִבְרַתְּ אֶת-הִירֵיעָת****אִשָּׁה אֶל-אַחֲתָהּ בִּקְרָסִים****וְהָיָה הַמִּשְׁכָּן אֶחָד: וְתַעֲבִיד.**

חֲמִשִּׁין פּוּרְפִין דְּדֶהָב. וְתַלְפִיף יָת

יִרְיעָתָא. חֲדָא עִם חֲדָא בְּפּוּרְפִיָּא. וְיִהִי מִשְׁכְּנָא חָד: **פ** וְעָשִׂיתָ**יִרְיעָת עֲזִים לְאַהֲל עַל-הַמִּשְׁכָּן עֲשִׂיתִי-עֲשִׂיָּה****יִרְיעָת תַּעֲשֶׂה אַתֶּם: וְתַעֲבִיד יִרְיעָן דְּמַעֲזִי. לַפָּרָסָא עַל****מִשְׁכְּנָא. חֲדָא עֲשִׂרִי יִרְיעָן תַּעֲבִיד יְתֵהוּן: אָרְדָּה | הִירֵיעָה****הָאֲחֹת שְׁלֹשִׁים בָּאֲמָה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאֲמָה**

• רס"י •

הַמִּזְבֵּחַ, וְתִשַּׁע אֲמוֹת תְּלוּיֹת אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן,
וְהַכְּתוּב מְסִייעֵנוּ וְנִתַּת אֶת הַפְּרוֹכֶת תַּחַת
הַקְּרָסִים, וְאִם כְּדַבְּרֵי הַבְּרִייתָא הַזֹּאת,
נִמְצְאוּ פְּרוֹכֶת מְשֻׁכָּה מִן הַקְּרָסִים וְלִמְעַרְב
אֲמָה: וְקָרְסֵי זָהָב. פִּירֵמִיילִין זַלְזָא וּמְכַנְיִסִין
רֹאשֵׁן אֶחָד בְּלוּלָאוֹת שְׁבָחוּכָתָא זֹו וְרֹאשֵׁן
אֶחָד בְּלוּלָאוֹת שְׁבָחוּכָתָא זֹו וּמִחְבְּרָן בְּהִין:
יִרְיעוֹת עֲזִים. מְנוּצָה שְׁלֹשִׁים: לְאַהֲל
עַל הַמִּשְׁכָּן. לְפָרוֹשׁ אוֹתָן עַל הִירֵיעוֹת
הַתְּחִתּוֹנוֹת: שְׁלֹשִׁים בָּאֲמָה. שְׁכִשְׁנוֹתָן
אֶרְכָן לְרוֹחַב הַמִּשְׁכָּן, כְּמוֹ שֶׁנִּתֵּן אֶת
הָרִאשׁוֹנוֹת, נִמְצְאוּ אֵלּוּ עוֹדֵפוֹת אֲמָה מִכָּאן

קוֹמַת הַקְּרָסִים שְׁגִבְהָן עֶשֶׂר, נִמְצְאוּ שְׁתֵּי
אֲמוֹת הַתְּחִתּוֹנוֹת מְגֻלּוֹת. רֹחַבָן שְׁלִירֵיעוֹת
אַרְבָּעִים אֲמָה, כְּשֶׁהָן מְחַבְּרוֹת עֲשָׂרִים אֲמָה
לְחֻבְרָתָא, שְׁלֹשִׁים מִזָּן לְגַג חֲלָל הַמִּשְׁכָּן
לְאַרְכוֹ וְאֲמָה כְּנֶגֶד עוֹבֵי רֹאשֵׁי הַקְּרָסִים
שְׁבַמְעָרְב, וְאֲמָה לְכִסּוֹת עוֹבֵי הָעֲמוּדִים
שְׁבַמְעָרְב, שְׁלֹשִׁים קְרָסִים בְּמִזְרָח אֵלָּא
אַרְבָּעָה עֲמוּדִים, שֶׁהִמְסָךְ פָּרוֹשׁ וְתִלּוּי בְּוִין
שְׁבָהָן כְּמִין וִילּוֹן. נִשְׁתִּירוּ שְׁמוֹנֶה אֲמוֹת
הַתְּלוּיִין עַל אַחֲרֵי הַקְּרָסִים שְׁבַמְעָרְב וְשְׁתֵּי
אֲמוֹת הַתְּחִתּוֹנוֹת מְגֻלּוֹת. זֹו מִצְאָתִי בְּבִרְיִיתָא
דְּאַרְבָּעִים וְתִשַּׁע מִדּוֹת. אֲבָל בְּמִסְכַּת שַׁבַּת
(נח ז) אֵין הִירֵיעוֹת מְכֻסּוֹת אֶת עֲמוּדֵי

תפסיר רס"ג

ארבעה אד"רע. מסאחה
ואחדה. לאחד' עשר אלשקה:
(ט) וכ"יט אלכ'מס אלשקאק
עלי' חדה. ואלסת אלשקאק
עלי' חדה ואת'ני אלשקה
אלסאדסה. אלי' מא ילי וגה
אלכ'בא: (י) ואצנע כ'מסין
ערוה. פי חאשיה' אלשקה.
אלטרפא אלמתאלפה. וכ'מסין
ערוה פי חאשיה' אלשקה.
אלמתאלפה אלת'אניה:
(יא) ואצנע כ'מסין שצ'ץ' מן
נחאס. ואדכ'ל אלשצ'ץ' פי
אלערי. וולף. (קרי' ואלף)
אלכ'בא ויציר ואחדה:

**הִירִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת
לְעִשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה יָרִיעֹת:
אוּרְבָא דִירִיעָתָא חָדָא. תִּלְתִּין אַמִּין.
וּפּוּתָא אַרְבַּע אַמִּין. דִירִיעָתָא חָדָא.
מִשְׁחָתָא חָדָא. לְחָדָא עֶשְׂרֵי יָרִיעֹן:
ט וְחִבְרָתָא אֶת־חֲמִשׁ
הִירִיעֹת לְבָד וְאֶת־שֵׁשׁ
הִירִיעֹת לְבָד וְכַפְלֹת
אֶת־הִירִיעָה הַשְּׁשִׁית
אֶל־מוֹל פְּנֵי הָאֹהֶל: וּתְלָפִיף.**

ית חמיש יריען לחוד. וית שית יריען
לחוד. ותעיף ית יריעתא שתיתיתא. לקביל אפי משכנא:
וְעִשְׂתֵּי חֲמִשִּׁים לֵלָאֵת עַל־שַׁפַּת הִירִיעָה
הָאֶחָת הַקִּיצָנָה בַּחֲבֵרֹת וְחֲמִשִּׁים לֵלָאֵת עַל־
שַׁפַּת הִירִיעָה הַחֲבֵרֹת הַשְּׁנִית: וְתַעֲבִיד חֲמִשִּׁין
עֲנוּבִין. עַל סַפְתָּא דִירִיעָתָא חָדָא. בְּסַטְרָא בֵּית לֹפִי. וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין.
עַל סַפְתָּא דִירִיעָתָא. דְּבֵית לֹפִי תַנְיָנָא: וְעִשְׂתֵּי קָרְסִי
נַחֲשֵׁת חֲמִשִּׁים וְהִבֵּאת אֶת־הַקָּרְסִים בַּלֵּלָאֵת

— רס"י —

הִירִיעָה הַשְּׁשִׁית. העודפת באלו העליונות
יותר מן התחתונות: אל מול פני האהל.
חצי רחבה הנה תלוי וכפול על המסך
שבמזרח כנגד הפתח. דומה לכלה צנועה
המכסה בצעיף על פניה:

ואמה מכאן לכסות אחת מהשתי אמות,
שנשארו מגלות מן הקרשים, והאמה
התחתונה שלקשר, שאין היריעה מכסה
אותו היא האמה התחובה בנקב האדן,
שהאדנים גבהן אמה: ט וכפלת את

תפסיר רס"ג

וּחִבֵּרְתָּ אֶת־הָאֹהֶל וְהָיָה

אֶחָד: וְתַעֲבִיד. פּוֹרֶפֶין דְּנַחֲשׁ חֲמִשִּׁין.

וְתַעֲלֵל יֵת פּוֹרֶפֶיָא בְּעֻנּוּבֵיָא, וְתַלְפִּיף יֵת

מִשְׁכָּנָא וְיִהְיֶה חֵד: יב וְסִרְחַת הָעֹדֶף

בִּירֵיעַת הָאֹהֶל חֲצִי

הִירֵיעָה הָעֹדֶפֶת תִּסְרַח

עַל אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן: וְסִרְחָא

דִּיתִיר. בִּירֵיעַת מִשְׁכָּנָא. פִּלְגוּת יִרְיעַתָא דִּיתִירָא. תִּסְרַח. עַל אַחֲרֵי

מִשְׁכָּנָא: יג וְהָאֵמָה מִזָּה וְהָאֵמָה מִזָּה בְּעֹדֶף

בְּאַרְךָ יִרְיעַת הָאֹהֶל יִהְיֶה סְרוּחַ עַל־צִדֵּי

הַמִּשְׁכָּן מִזָּה וּמִזָּה לְכִסְתּוֹ: וְאִמְתָּא מִכָּא. וְאִמְתָּא מִכָּא

בְּדִיתִיר. בְּאַרְךָ יִרְיעַת מִשְׁכָּנָא. יִהְיֶה סְרִיחַ. עַל סְטְרֵי מִשְׁכָּנָא. מִכָּא

וּמִכָּא לְכִסְיוֹתֶיהָ: יד וְעָשִׂיתָ מִכְסֶּה לָאֹהֶל עֹרֹת

יב) וְאִסְבֵּל אֶלְפִּאצִּיל. מִן שְׁקֵאֲקֵן אֶלְכִּיבָא. וְהוּ נִצֵּף אֶלְשִׁקָה אֶלְפִּאצִּילָה תִּסְבֵּלָהָ אֶלִי מוֹכֵר אֶלְמִסְכָּן: יג) וְדִירָאע מִן הִהֵנָּה. וְדִירָאע מִן הִהֵנָּה אֶלְפִּאצִּיל. מִן טוֹל אֶלְשִׁקֵּאֲקֵן. יכֹּון מִסְבֵּלָא עַלִי גֵאנְבִי אֶלְמִסְכָּן. מִן יִמְנָה וְיִסְרָה לְגִ'שִׁיה: יד) וְאִצְנַע גִּטָּא

• רס"י •

הָאֹהֶל. שֶׁהֵן עוֹדְפוֹת עַל אוֹרֶךְ יִרְיעוֹת הַמִּשְׁכָּן שְׁתֵּי אַמּוֹת: יִהְיֶה סְרוּחַ עַל צִדֵּי הַמִּשְׁכָּן. לְצִפּוֹן וּלְדָרוֹם, כְּמוֹ שֶׁפִּירִשְׁתִּי לְמַעַלָּה. לְמִנְחָה תוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ שִׁיחָא אָדָם חָס עַל הַיָּפֶה: אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן. הוּא צִד מַעֲרָבִי, לְפִי שֶׁהִפְתַּח בְּמִזְרָח שֶׁהֵם פָּנָיו, וְצִפּוֹן וּדְרוֹם קְרוּיִין צִדְדִין לְיָמִין וּלְשֹׁמְאֵל: יז מִכְסֶּה לָאֹהֶל. לְאוֹתוֹ גַּג שֶׁל־יִרְיעוֹת עוֹיִם עָשָׂה עוֹד מִכְסֶּה אֶחָד שֶׁל־עוֹרוֹת אֵילָם מְאֻדָּמִים, וְעוֹד לְמַעַלָּה מִמֶּנּוּ מִכְסֶּה עוֹרוֹת תַּחְשִׁים, וְאוֹתָן מִכְסָּאוֹת לֹא הָיוּ מִכְסִּין אֲלָא אֶת הַגָּג, אֶרְכָּן שְׁלֹשִׁים וּרְחָבָן עֶשֶׂר, אֵילוּ דְבָרֵי רַבִּי נַחֲמֵיה, וּלְדְבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה מִכְסֶּה

יז וְסִרְחַת הָעֹדֶף בִּירֵיעַת הָאֹהֶל. עַל יִרְיעוֹת הַמִּשְׁכָּן. יִרְיעוֹת הָאֹהֶל הֵן הָעֲלִיּוֹנוֹת שֶׁל־עוֹיִם שֶׁקְרוּיִים אֹהֶל, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּהֵן (פֶּסוּק ז') לָאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן, וְכָל אֹהֶל הָאֲמוֹר בְּהֵן אֵינוֹ אֲלָא לְשׁוֹן גַּג, שֶׁמֵּאֲהִילוֹת וּמִסְכָּכוֹת עַל הַתַּחְתּוֹנוֹת, וְהֵן הָיוּ עוֹדְפוֹת עַל הַתַּחְתּוֹנוֹת חֲצִי הִירֵיעָה לְמַעֲרָב, שֶׁהַחֲצִי שֶׁל־יִרְיעָה אַחַת עָשְׂרָה הִיתְרָה, הָיָה נִכְפֵּל אֶל מוֹל פָּנֵי הָאֹהֶל, וְשָׂאֲרוּ שְׁתֵּי אַמּוֹת רוּחַב חֲצִיָּה עוֹדֶף עַל רוּחַב הַתַּחְתּוֹנוֹת: תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן. לְכִסּוֹת שְׁתֵּי אַמּוֹת שֶׁהָיוּ מְגֻלּוֹת בְּקֶרְשִׁים: יג וְהָאֵמָה מִזָּה וְהָאֵמָה מִזָּה. לְצִפּוֹן וּלְדָרוֹם: בְּעֹדֶף בְּאַרְךָ יִרְיעַת

תפסיר רס"ג

לאלמסקן. גלוד כבאש אדים.
וגטאא. מן גלוד דארש מן
פוק; טו) ואצנע אלתכ'אתג
לאלמסקן. מן כ'שב אלסנט
קאימא: טז) טול כל תכ'תגה
עשרה' אד'רע. וד'ראע ונצף
ערצ'הא: יז) וזהא ציראן
מלסנאן. אחדהמא באיזא

**אֵילִם מֵאֲדָמִים וּמִכֶּסֶה
עֶרְתַּת תַּחֲשִׁים מְלֻמָּעָה:^{טו}
וְתַעֲבִיד חוּפָאָה לְמִשְׁכָּנָא. דְּמִשְׁכֵּי דְכָרִי
מְסוּמְקִי. וְחוּפָאָה. דְּמִשְׁכֵּי סִסְגוֹנָא
מְלַעֲיָלָא: פ * (רביעי) טז וְעֵשִׂית
אֶת־הַקֶּרְשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲצֵי**

איש גורמים כאו חמישי בספר חינוך

**שִׁטִּים עֹמְדִים: וְתַעֲבִיד יָת דְּפִיָּא לְמִשְׁכָּנָא. דְּאֵעִי שְׁטִין קִימִין:
עֶשֶׂר אַמּוֹת אַרְךָ הַקֶּרֶשׁ וְאַמָּה וַחֲצִי הָאַמָּה
רֹחַב הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד: עֶשֶׂר אַמִּין אֹרְכָא דְדָפָא. וְאַמָּתָא
וּפְלָגוֹת אַמָּתָא. פּוֹתִיָּא דְדָפָא חָד: דְּ שְׁתֵּי יָדוֹת לְקֶרֶשׁ
הָאֶחָד מְשֻׁלָּבֹת אִשָּׁה אֶל־אַחַתָּה בֵּין תַּעֲשֶׂה**

— רס"י —

הקרשים לגובה הכתלים קרש על קרש:
טו עשר אמות ארך הקרש. למדנו שגובהו
של משכן עשר אמות: ואמה וחצי האמה
רחב. למדנו ארכו של משכן לעשרים
קרשים, שהיו בצפון ובדרום מן המזרח
למערב, שלשים אמה: י שתי ידות לקרש
האחד. היה חורץ את הקרש מלמטה,
באמצעו בגובה אמה, מניח רביע רחבו מכאן
ורביע רחבו מכאן, והן הן הידות, והחריץ
חצי רוחב הקרש באמצע, ואותן הידות
מכניס באדנים שהיו חלולים, והאדנים גבהן
אמה ויושבים רצופים ארבעים זה אצל זה,
וידות הקרש, הנכנסים בחלל האדנים,
חרוצות משלשת צדיהן, רוחב החריץ כעובי
שפת האדן, שיכסה הקרש את כל ראש
האדן, שאם לא כן נמצא רוח בין קרש

אחד היה, חציו של עורות אילים מאדמים,
וחציו של עורות תחשים: טו ועשית את
הקרשים. היה לו לומר ועשית קרשים,
כמה שנאמר בכל דבר ודבר, ומזהו הקרשים,
מאותן העומדין ומיחדין לכף. יעקב אבינו
צפה ברוח הקדש ונטע ארזים במצרים,
וכשמת צוה לבניו להעלותם עמהם כשיצאו
ממצרים, אמר להם, שעתיד הקדוש ברוך
הוא לצוות אתכם לעשות משכן במדבר
מעצי שטים, ראו שיהיו מזמנים בידכם. הוא
שיסד הבבלי בפיוט שלו טס מטע מזוזים
קורות בתינו ארזים, שנגדרו להיות מוכנים
בידם מקדם לכן: עצי שטים עומדים.
אישטניצי"ט זלטו שיהא אורך הקרשים וקוף
למעלה בקירות המשכן, ולא תעשה
הכתלים בקרשים שוכבים להיות רוחב

תפסיר רס"ג

אלאכיר. כדאיך תצנע. בגמיע
תכיתג אלמסכן: יח) ואצנע
תכיתג אלמסכן. עשרין
תכיתגה. מן גהה' מזהב אלגנוב:
יט) וארבעין קאעדה מן פציה.
תצנעהא תחת עשרין
אלתכיתגה. קאעדתין תחת כל
תכיתגה לציראהא: כ) ולגאנב
אלמסכן אלתיאני. מן גהה'
מזהב אלשמאל. עשרין
תכיתגה: כא) ולהא ארבעין
קאעדה מן פציה. קאעדתאן

לכל קרשי המשכן: תרין

צירין. לדפא חד. משולבין. חד לקביל
חד. פן תעבד. לכל דפי משכנא:

ועשית את הקרשים

למשכן עשרים קרש

לפאת נגבה תימנה: ותעבד

ית דפיה למשכנא. עשרין דפין. לרוח

עיבר דרומא: ווארבעים

אדני-כסף תעשה תחת

עשרים הקרש שני אדנים תחת הקרש

האחד לשתי ידותיו ושני אדנים תחת הקרש

האחד לשתי ידותיו: וארבעין סמכין דכסף. תעבד. תחות

עשרין דפין. תרין סמכין. תחות דפא חד לתרין צירוהי. ותרין סמכין.

תחות דפא חד לתרין צירוהי: ולצלע המשכן השנית

לפאת צפון עשרים קרש: ולסטר משכנא. תנינא לרוח

צפונא. עשרין דפין: כא ווארבעים אדניהם כסף שני

— רס"י —

קריציהם שוים, זו כמדת זו, כדי שלא
יהיו שתי ידות זו משוכה לצד פנים וזו
משוכה לצד חוץ בעובי הקרש שהוא
אמה. ותרגום של-ידות צירין, לפי שדומות
לצירי הדלת הנכנסים בחורי המפתח:
יס לפאת נגבה תימנה. אין פאה זו לשון
מקצוע, אלא כל הרוח קרויה פאה,
בתרגומו לרוח עבר דרומא:

לקרש בעובי שפת שני האדנים שיפסיקו
ביניהם, וזהו שנאמר (לקמן כז) והיו תאמים
מלמטה, שיחרוץ את צדי הידות, כדי
שיתחברו הקרשים זה אצל זה: משלבת.
עשויות כמין שליבות סלם, מבדלות זו מזו
ומשפין ראשיהם לכנס בתוך חלל האדן
כשליבה, הנכנסת בנקב עמודי הסלם:
אשה אל אחתה. מכונות זו כנגד זו, שיהיו

תפסיר רס"ג

תחת כל תכיתגה: כב) ופי
מוכר אלמסכן ג'רפא. תצנע
סת תכיתג: כג) ותכיתגתאן
תצנע. פי רפני אלמסכן. פי
אלזאוייתין: כד) ותכון מעתדלה
מן אספל. וגמיעא תכון
מעתדלה מן פוק. בחלקה
ואחדה. כדאך יכון לאלרפנין

**אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד
וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ**

הָאֶחָד: וארבעין סמכיהון דכסף.
תרין סמכין. תחות דפא חד. ותרין
סמכין. תחות דפא חד:
כב וְלִירְכָתִי הַמִּשְׁכָּן יִמָּה

תַּעֲשֶׂה שְׁשֶׁה קֶרְשִׁים: ולסיפי משכנא מערבא. תעביד
שתא דפין: **כג וּשְׁנֵי קֶרְשִׁים תַּעֲשֶׂה לַמִּקְצֹעַת
הַמִּשְׁכָּן בִּירְכָתָיִם:** ותרין דפין תעביד. לזוית משכנא.
בסופהון: **כד וְיִהְיוּ תְּאֵמֹם מִלְּמַטָּה וַיַּחֲדּוּ יִהְיוּ
תָּמִים עַל-רֹאשׁוֹ אֶל-הַטֹּבַעַת הָאֶחָת בֶּן יִהְיֶה**

— רס"י —

הקשר בולט לצדיו חוץ ליד הקשר לכסות
את שפת האדן, וכן הקשר שאצלו, ונמצאו
תואמים זה לזה. וקשר המקצוע שבסדר
המערב חרוץ לרחבו בעביו כנגד חרוץ
של צד קרש הצפוני והדרומי, כדי שלא
יפרידו האדנים ביניהם: **וַיַּחֲדּוּ יִהְיוּ תָּמִים.**
כמו תואמים: **עַל רֹאשׁוֹ.** שלקשר: **אֶל**
הַטֹּבַעַת הָאֶחָת. כל קרש וקרש היה חרוץ
למעלה ברחבו שני חריצין בשני צדיו כדי
עובי טבעת, ומכניסו בטבעת אחת, נמצא
מתאים לקרש שאצלו. אבל אותן טבעות לא
ידעתי אם קבועות הן אם מטולטלות.
ובקשר שבמקצוע היה טבעת בעובי הקרש
הדרומי והצפוני, וראש קרש המקצוע
שבסדר מערב נכנס לתוכו, נמצאו שני
הכתלים מחברים: **בֶּן יִהְיֶה לְשֵׁנֵיהֶם.** לשני
הקרשים שבמקצוע, לקרש שבסוף צפון

כב וְלִירְכָתִי. לשון סוף, כתרומתו ולסיפי,
ולפי שהפתח במזרח, קרוי המזרח פנים,
והמערב אחורים, וזהו סוף, שהפנים הוא
הראש: **תַּעֲשֶׂה שְׁשֶׁה קֶרְשִׁים.** הרי תשע
אמות רוחב: כג וּשְ�נֵי קֶרְשִׁים תַּעֲשֶׂה
לַמִּקְצֹעַת. אחד למקצוע צפונית מערבית
ואחד למערבית דרומית, כל שמונה קרשים
בסדר אחד הן, אלא שאצלו השנים אינן
בחלל המשכן, אלא חצי אמה מזה וחצי אמה
מזה נראות בחלל להשלים רחבו לעשר,
והאמה מזה והאמה מזה באות כנגד אמת
עובי קרשי המשכן, הצפון והדרום, כדי
שיהא המקצוע מבחוץ שוה: כד וְיִהְיוּ. כל
הקרשים תואמים זה לזה מלמטה שלא
יפסיק עובי שפת שני האדנים ביניהם
להרחיקם זו מזו. וזה שפרשתי (לעיל י) שיהיו
צירי הידות חרוצים מצדיהן, שיהא רוחב

תפסיר רס"ג

לְשִׁיָּהֶם לְשִׁנֵּי הַמִּקְצֵעַת

וַיְהִיו: ויהיו מכונין מלרע. וּבחדא. יהון מכונין על רישיהון. לעזקתא חדא. פן יהי לתרויהון. לתרתין זוין יהון: **וְהָיוּ שְׂמֹנֶה קָרָשִׁים**

כְּלִיחַמָּא: (כה) פְּתִיצִיר תִּמְאָן תְּכִיאַתַּג. וְקוֹאעֲדֵהָא מִן פְּצִיָּה. סְתִי עֶשֶׂר קֹאעֲדֵה. קֹאעֲדֵתָאן תַּחַת כָּל תְּכִיאַתַּגָּה: (כו) וְאֶצְנַע אִמְהָאג מִן כִּישָׁב אֶלְסָנִט. כִּימְסָה. לְתִכִּיאַתַּג גֵּאנָב

וְאֲדָנִיָּהֶם כֶּסֶף שֶׁשָּׁה עֶשֶׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ

הָאֶחָד: ויהון תמניא דפיין. וְסְמִכִיָּהוֹן דְּכֶסֶף. שְׁתֵּת עֶשֶׂר סְמִכִין. תִּרִין סְמִכִין. תַּחֲוֹת דְּפֵא חַד. וְתִרִין סְמִכִין. תַּחֲוֹת דְּפֵא חַד: **וַעֲשִׂיתָ בְּרִיחִם עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה לְקָרְשֵׁי צֶלַע הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָד:** וְתַעֲבִיד עֲבָרֵי דְאָעִי שְׁטִין. חֲמִשָּׁא.

— רס"י —

נְפָרְדִּים זֶה מְזֵה, שְׁנַאָמֶר (פסוק כד) וְהָיוּ תוֹאֲמִים מְלֻמָּשָׁה וְגו'. כֶּף הִיא הַמִּשְׁנָה, וְהַפְּרוֹשׁ שְׁלֹה הַצִּעֲתִי לְמַעַלָּה בְּסֹדֶר הַמִּקְרָאוֹת: כו בְּרִיחִם. בְּתַרְגוּמוֹ עֲבָרִין וְזִלְטוֹ אִישׁ צִי"ט: חֲמִשָּׁה לְקָרְשֵׁי צֶלַע הַמִּשְׁכָּן. אֵלֹו חֲמִשָּׁה שְׁלֹשָׁה הֵן, אֵלֹא שֶׁהַבְּרִיחַ הָעֶלְיוֹן וְהַתַּחְתּוֹן עֲשׂוּי מִשְׁתֵּי חֲתֻבוֹת, זֶה מְבָרִיחַ עַד חֲצִי הַכֶּתֶל זֶה מְבָרִיחַ עַד חֲצִי הַכֶּתֶל זֶה נִכְנָס בְּטַבְעַת מִצַּד זֶה, עַד שְׁמֹנִיעִין זֶה לָזֶה, נִמְצָאוּ שְׁעָלִיוֹן וְתַחְתּוֹן שְׁנַיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע, אֲבָל הָאֲמִצְעִי אֲרָבֹו כְּנֶגֶד כָּל הַכֶּתֶל וּמְבָרִיחַ מִקְצֵה הַכֶּתֶל וְעַד קֶצֶהוּ, שְׁנַאָמֶר (פסוק כח) וְהַבְּרִיחַ הַתִּיכוֹן וְגו' מְבָרִיחַ מִן הַקְצֵה אֶל הַקְצֵה, שֶׁהָעֶלְיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים הָיוּ לָהֶן טַבְעוֹת בְּקָרְשֵׁים לְהַכְנִס לְתוֹכָן שְׁתֵּי טַבְעוֹת לְכָל קָרֶשׁ, מִשְׁלֵשִׁים בְּתוֹךְ עֶשֶׂר אֲמוֹת שֶׁל־גֹּבֵה הַקָּרֶשׁ, חֶלֶק אֶחָד מִן הַטַּבְעַת הָעֶלְיוֹנָה וְלְמַעַלָּה וְחֶלֶק

וְלִקְרֶשׁ הַמַּעֲרָבִי וְכֵן לְשִׁנֵּי הַמִּקְצֵעוֹת: ככ וְהָיוּ שְׂמֹנֶה קָרָשִׁים. הֵם הָאֲמוּרִים לְמַעַלָּה (פסוקים כג, כד) תַּעֲשֶׂה שֶׁשָּׁה קָרָשִׁים וְשְׁנֵי קָרָשִׁים תַּעֲשֶׂה לְמִקְצֵעוֹת, נִמְצָאוּ שְׂמֹנֶה קָרָשִׁים בְּסֹדֶר מַעֲרָבִי. כֶּף שְׁנוּיָה בְּמִשְׁנַת מַעֲשֶׂה סֹדֶר הַקָּרָשִׁים בְּמִלְאֲכַת הַמִּשְׁכָּן (פסוק 6) הָיָה עוֹשֶׂה אֶת הָאֲדָנִים חֲלוּלִים, וְחוֹרֵץ אֶת הַקָּרֶשׁ מְלֻמָּשָׁה רַבִּיעַ מִכָּאן וְרַבִּיעַ מִכָּאן, וְהַחֲרִיץ חֲצִיו בְּאֲמִצְעוֹ, וְעָשָׂה לוֹ שְׁתֵּי יְדוֹת כְּמִין שְׁנֵי חֲמוּקִין וְלִי נִרְאָה שֶׁהַגֶּרְסָא כְּמִין שְׁנֵי חֲמוּקִין, כְּמִין שְׁתֵּי שְׁלִיבוֹת סֶלֶם הַמּוֹבְדָלוֹת זֶה מִזוֹ וּמִשְׁפּוֹת לְהַכְנִס בְּחֻלָּל הָאֲדָן בְּשְׁלִיבָה, הַנִּכְנָסֶת בְּקֶבַע עֲמוּד הַסֶּלֶם, וְהוּא לְשׁוֹן מִשְׁלָבוֹת, עֲשׂוּיוֹת כְּמִין שְׁלִיבָה, וּמְכַנְּסִין לְתוֹךְ שְׁנֵי אֲדָנִים, שְׁנַאָמֶר (פסוק יט) שְׁנֵי אֲדָנִים וְשְׁנֵי אֲדָנִים, וְחוֹרֵץ אֶת הַקָּרֶשׁ מְלֻמָּשָׁה אֲצַבַּע מִכָּאן וְאֲצַבַּע מִכָּאן וְנוֹתֵן לְתוֹךְ טַבְעַת אַחַת שֶׁל־זֶהָב כְּדֵי שֶׁלֹא יִהְיוּ

תפסיר רס"ג

אלמסכן אלואחד: (כז) וכ'מסה' אמיהאג. לתכ'אתג גאנב אלמסכן אלת'אני. וכ'מסה' אמיהאג לתכ'אתג גאנב אלמסכן. לאלזאוי'תין פי אלג'רב: (כח) ואלמהג אל'אוסט פי גוף אלתכ'אתג. נאפד'. מן אלטרף אלי' אלטרף: (כט) וגש' אלתכ'אתג בד'הב. ואצנע חלקהא מן ד'הב. מכאנא

לדפי סטר משפנא חד: כז וְחֲמִשָּׁה
בְּרִיחֹם לְקִרְשֵׁי צֹלַע-
הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית וְחֲמִשָּׁה
בְּרִיחֹם לְקִרְשֵׁי צֹלַע
הַמִּשְׁכָּן לִירְכָתַיִם יְמֵה:
וְחֲמִשָּׁה עֲבָרִין. לְדָפִי סֹטֵר מִשְׁפָּנָא
תַּנְיָנָא. וְחֲמִשָּׁה עֲבָרִין לְדָפִי סֹטֵר
מִשְׁפָּנָא. לְסוּפְהוֹן מַעֲרָבָא:

כח וְהַבְּרִיחַ הַתִּיכֹן בְּתוֹךְ הַקִּרְשִׁים מִבֶּרֶחַ
מִן-הַקֶּצֶה אֶל-הַקֶּצֶה: וְעֲבָרָא מְצִיעָאָה בְּגוֹ דְּפִיָּא. מַעֲבָרָא
מִן סִיפֵי לְסִיפֵי: כט וְאֶת-הַקִּרְשִׁים תַּצְפֶּה זָהָב
וְאֶת-טַבְעֹתֵיהֶם תַּעֲשֶׂה זָהָב בְּתִים לְבְּרִיחֹם
וְצִפִּית אֶת-הַבְּרִיחֹם זָהָב: וְיֵת דְּפִיָּא תַּחְפִּי דְּהַבָּא.

— רס"י —

במלאכת המשכן (פרק 6): כט בְּתִים לְבְּרִיחֹם. הטבעות, שתעשה בהן, יהיו בְּתִים לְהַכְנִיס בהן הברִיחים: וְצִפִּית אֶת הַבְּרִיחֹם זָהָב. לא שהיה הזהב מדבק על הברִיחים, שאין עליהם שום צפוי, אלא בקרש היה קובע כמין שני פיפיות של-זהב כמין שני סדקי קנה חלול, וקובען אצל הטבעות לכאן ולכאן אֶרְכֹן מִמֶּלֶא אֶת רוֹחַב הַקֶּרֶשׁ מִן הַטַּבַּעַת לְכָאן וּמִמֶּנָּה לְכָאן וְהַבְּרִיחַ נִכְנָס לְתוֹכוֹ וּמִמֶּנּוּ לַטַּבַּעַת וּמִן הַטַּבַּעַת לְפָה הַשְּׁנִי, נִמְצָאוּ הַבְּרִיחִים מְצֻפִּין זָהָב, כְּשֶׁהֵן תְּחוּבִין בְּקִרְשִׁים, וְהַבְּרִיחִים הִלְלוּ מִבְּחוּץ הָיוּ בּוֹלְטוֹת וְהַטַּבְעוֹת וְהַפִּיפִיּוֹת לֹא הָיוּ נִרְאוֹת בְּתוֹךְ הַמִּשְׁכָּן אֲלֹא כָּל הַכֹּתֵל חֵלֶק מִבְּפָנָיִם:

אחד מן התחתונה ולמשה, וכל חלק הוא רביע אורך הקרש, ושני חלקים בין טבעת לטבעת, כדי שיהיו כל הטבעות מכונות זו כנגד זו. אבל לברִיחַ התיכון אין טבעות, אלא הקרשים נקובין בעבִיין והוא נכנס בהם דרך הנקבים שהם מכונין זה מול זה, וזהו שנאמר בְּתוֹךְ הַקִּרְשִׁים. הברִיחים העליונים והתחתונים שבצפון ושבדרום אורך כל אחת חמשה עשר אמה, והתיכון אֶרְכוֹ שְׁלֹשִׁים אמה, וזהו מן הקצה אל הקצה, מן המזרח ועד המערב, וחמשה בְּרִיחִים שבמערב אורך העליונים והתחתונים שש אמות והתיכון אֶרְכוֹ שְׁתֵּים עָשָׂרָה כְּנָגֵד רוֹחַב שְׁמוֹנֶה קִרְשִׁים, כִּךְ הִיא מִפְרָשֶׁת

תפסיר רס"ג

לֹא־לֹא־מֵהָאֵג וְגִשׁ אֶל־מֵהָאֵג
אֵי־צִיא בְּדִיהַב: (ל) וְאֵנֶצֶב
אֶל־מִסְכֵּן. כִּדְיֹאתָה אֶלְתִּי
אוֹרִיתָהּא פִּי אֶל־גְּבֹל: (לא)
וְאֶצְנַע סִגְפָא. מִן אֶסְמָאֲנִגּוֹן
וְאֶרְגּוֹאֵן. וְצִבְג' קֶרְמִז וְעֶשֶׂר
מִשְׁזֹּזֹר. צִנְעָה חֲאֲדִיק. יִצְנַעָה
צֹרָא: (לב) וְעֶלְקָה. עֲלִי
אַרְבַּעַה עֶמֶד מִן סֵנֶט.

וַיֵּת עֲזָקְתָּהוֹן תַּעֲבִיד דְּהָפָא. אֶתְרָא
לְעִבְרִיא. וְתַחֲפִי יֵת עִבְרִיא דְּהָפָא:
לְוַהֲקֻמַּת אֶת־הַמִּשְׁכָּן
כַּמִּשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הָרְאִיתָ
בְּהָרִ: וְתַקִּים יֵת מִשְׁכָּנָא. בְּהִלְכֶּתִיָּהּ.

דְּאֶתְחַזִּיתָא בְּטוֹרָא: ס

❖ חֲמִישִׁי ❖
בספרי
תיבין

לֹא וְעֲשִׂיתָ פֶּרֶכֶת
תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזֹּר
מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב יַעֲשֶׂה אֹתָהּ כְּרֻבִּים: וְתַעֲבִיד פְּרוּכְתָּא.
דְּתַכְלָא וְאַרְגּוֹנָא. וְצִבְעֵה זְהוּרִי וּבוּץ שְׁזִיר. עוֹבֵד אוֹמֵן. יַעֲבִיד יֵתָה צוּרַת
כְּרוּבִין: לֵב וְנִתְתָּה אֹתָהּ עַל־אַרְבַּעַה עֲמוּדֵי
שְׁטִים מִצָּפִים זָהָב וְוִיהֶם זָהָב עַל־אַרְבַּעַה
אֲדָנֵי־כֶסֶף: וְתִתִּין יֵתָה. עַל אַרְבַּעַה עֲמוּדֵי שְׁטִין. מְחוּפֵן דְּהָפָא.

• — רס"י — •

שראש הפרוכת כרוף בזה, והאונקליות הן
הוויין, שהרי כמין ווין הן עשויים, והפרכת
ארבה עשר אמות לרחבו שלמשכן, ורחבה
עשר אמות בגבהן שלקרשים, פרוסה
בשלישית שלמשכן, שיהא המנה ולפנים
עשר אמות, והמנה ולחוץ עשרים אמה,
נמצא בית קדשי הקדשים עשר על עשר,
שנאמר ונתת את הפרכת תחת הקרשים,
המחברים את שתי חוברות של־יריעות
המשכן, ורוחב החוברת עשרים אמה,
וכשפרשה על גג המשכן מן הפתח למערב,
כלתה בשני שלישי המשכן, והחוברת
השניה כסתה שלישו של משכן, והמותר
תלוי לאחוריו לכסות את הקרשים:

לוהקמת את המשכן. לאחר שיגמר
הקימה: הראית בהר. קדם לכן, שאני
עתידי ללמדך ולהראותך סדר הקמתו:
לא פרכת. לשון מחצה הוא, ובלשון חכמים
פרגוד, דבר המבדיל בין המלך ובין העם:
תכלת וארגמן. כל מין ומין היה כפול,
בכל חוט וחוט ששה חוטיין: מעשה חשב.
כבר פרשתי שזו היא אריגה שלשני קירות,
והצוירין שמשני עבריה אינן דומין זה לזה:
כרובים. צוירין של־בריות יעשה בזה:
לז ארבעה עמודי שטים. תקועים בתוך
ארבעה אדנים ואונקליות קבועין בהן
עקומים למעלה להושיב עליהן כלונס

תפסיר רס"ג

מג'שאה ד'הב. וזראפינהא
ד'הב. עלי' ארבעה קואעד מן
פצ'ה: לג) ועלק אלסגף תחת
אלשצ'ץ. ואדכיל הנאך מן
דאכיל אלסגף. צנדוק
אלשהאדה. ויפצל אלסגף לכס.
בין אלקדס. ובין כאין
אלאקדאס: לד) ואגעל אל
ג'שא. עלי' צנדוק אלשהאדה.
פי כאין אלאקדאס:
לה) ואגעל אלמאידה כארג
אלסגף. ואלמנארה בתיאלהא.
אלי' גאנב אלמסכן אלג'נובי.
ואלמאידה. אגעלהא אלי' גאנב
אלשמאל: לו) ואצנע סתרא

ווייהון דהבא. על ארבעה סמכין דכסף:
לג) ונתתה את-הפרכת
תחת הקרסים והבאת
שמה מבית לפרכת את
ארון העדות והבדילה
הפרכת לכם בין הקדש
ובין קדש הקדשים: ותתין
ית פרוכתא תחות פורפיא. ותעיל
לתמן מגיו לפרוכתא. ית ארונא
דסהדותא. ותפריש פרוכתא לכוון. בין
קודשא. ובין קדש קודשיא: לד) ונתת

את-הפרכת על ארון העדת בקדש הקדשים:
ותתין ית פרוכתא. על ארונא דסהדותא. בקדש קודשיא:
לה) ושמת את-השלחן מחוץ לפרכת ואת-
המנרה נכח השלחן על צלע המשכן תימנה
והשלחן תתן על-צלע צפון: ותשוי ית פתורא מברא
לפרוכתא. וית מנרתא לקביל פתורא. על סטר משכנא דרומא.
ופתורא. תתין על סטר צפונא: לו) ועשית מסך לפתח

— רש"י —

לכ ושמת את השלחן. שלחן בצפון, משוף
מן הכתל הצפוני שתי אמות ומחצה. ומנורה
בדרום משוכה מן הכתל הדרומי שתי אמות
ומחצה. ומנבח הזהב נתון כנגד אייר שבין
שלחן למנורה, משוף קמעא כלפי המנורה.

וזלק הדקדוק: לג) והבדילה הפרכת. תיבת והבדילה מלרע שלא כמשפט (מהר"ם):

תפסיר רס"ג

הָאֵהָל תִּכְלֶת וְאַרְגָּמָן

וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזֹר

מַעֲשֵׂה רֶקֶם: וְתַעֲבִיד פָּרָסָא

לְתָרַע מִשְׁכָּנָא. תִּכְלָא וְאַרְגָּמָנָא. וְצִבְע

זָהָרִי וּבּוּץ שָׁזִיר. עֹבֵד צִיִּיר:

וְעֹשִׂית לַמִּסָּךְ חֲמִשָּׁה

עֲמוּדֵי שְׁטִים וְצִפִּית אֹתָם

זָהָב וְוִיהֶם זָהָב וְיִצְקָת

לָהֶם חֲמִשָּׁה אֲדָנֵי נְחֹשֶׁת:

וְתַעֲבִיד לַפָּרָסָא. חֲמִשָּׁא עֲמוּדֵי שְׁטִין.

וְתַחֲפִי יִתְהוֹן דֶּהֲפָא. וְוִיהוֹן דֶּהֲפָא. וְתַתִּיךְ לְהוֹן. חֲמִשָּׁא סְמִכִין דִּנְחֹשָׁא:

ס שש בספר טיטן (ששי) כֹּז * וְעֹשִׂית אֶת־הַמִּזְבֵּחַ

עֲצֵי שְׁטִים חֲמִשׁ אַמּוֹת אֶרֶךְ וְחֲמִשׁ אַמּוֹת

רָחֵב רְבֹועַ יִהְיֶה הַמִּזְבֵּחַ וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת קָמָתוֹ:

וְתַעֲבִיד יֵת מִדְּבַחָא דְאֵעֵי שְׁטִין. חֲמִישׁ אַמִּין אֹרְכָא וְחֲמִישׁ אַמִּין

פּוֹתֵיא. מְרֹבַע יִהְיֶה מִדְּבַחָא. וְתִלֵּת אַמִּין רֹמִיָּה: ^ב וְעֹשִׂית

קֶרְנָתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵיתָיו מִמָּנוּ תִּהְיֶינָה קֶרְנֹתָיו

— רס"י —

(אייז 6 י) שְׁכֶתָּה בַּעֲדוֹ, לְשׁוֹן מִגֹּן: קוֹמָתוֹ. דְּבָרִים כִּכְתָּבָן, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר נֶאֱמַר כָּאֵן רְבֹועַ, וְנֶאֱמַר בַּפְּנִימֵי רְבֹועַ, מִדָּה לְהֵלֶן גָּבְהוּ פִּי שְׁנַיִם כְּאַרְכּוֹ, אֵף כָּאֵן גָּבְהוּ פִּי שְׁנַיִם כְּאַרְכּוֹ. וּמִדָּה אֵנִי מְקַיֵּם וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת קוֹמָתוֹ, מִשְׁפַּת סוֹבֵב וּלְמַעַלָּה: ^ב מִמָּנוּ תִּהְיֶינָה קֶרְנֹתָיו. שְׁלֹא יַעֲשֶׂם לְבָדָם וַיַּחֲבִרֵם בּוֹ:

מַעֲשֵׂה רֶקֶם. הַצּוּרוֹת עֲשׂוּיֹת בּוֹ מַעֲשֵׂה מַחֲטָה, כְּפָרְצוּף שְׁלֵעֶבֶר זֶה כֶּף פָּרְצוּף שְׁלֵעֶבֶר זֶה: רֶקֶם. שֵׁם הָאֶמֶן, וְלֹא שֵׁם הָאֶמְנוּת, וְתִרְגּוּמוֹ עֹבֵד צִיר. מִדַּת הַמִּסָּךְ כְּמִדַּת הַפְּרוֹכֵת, עֶשֶׂר אַמּוֹת עַל עֶשֶׂר אַמּוֹת: כֹּז * וְעֹשִׂית אֶת הַמִּזְבֵּחַ וְגוֹ' וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת

תפסיר רס"ג

ארכאנה וג'שה בנחם:
ג) ואצנע צנאנה לרמאדה.
ומג'ארפה וכ'ראנבה ומנאשלה
ומג'אמרה. וג'מיע אניתה
אצנעהא מן נחאס: ד) ואצנע
לה סרדא. עלי צנעה'
אלשבכה מן נחאס. ואצנע
עלי אלשבכה. ארבע חלק מן
נחאס. פי ארבע אטראפהא.

וַעֲפִית אֹתוֹ נְחֹשֶׁת: וְתַעֲבִיד
קַרְנוֹהִי. עַל אַרְבַּע זְוִיתֶיהָ. מִנִּיה יְהוֹיָן
קַרְנוֹהִי. וְתַחֲפִי יִתִּיה נְחֹשֶׁא:
וְעָשִׂית סִירְתִּיו לְדִשְׁנוֹ
וַיַּעֲיוֹ וּמִזְרְקָתִיו וּמִזְלָגָתִיו
וּמַחְתָּתִיו לְכָל-כֵּלֵי תַעֲשֶׂה
נְחֹשֶׁת: וְתַעֲבִיד פְּסַכְתֵּי רֹתִיָּה לְמַסְפִּי

קטמיה. ומג'רופיתיה ומזרקוהי. וצנוריתיה ומחתיתיה. לְכָל מְנוּהִי
תַעֲבִיד נְחֹשֶׁא: **וְעָשִׂית לוֹ מִכְבָּר מַעֲשֶׂה רִשֶׁת**
נְחֹשֶׁת וְעָשִׂית עַל-הָרִשֶׁת אַרְבַּע טַבַּעַת
נְחֹשֶׁת עַל אַרְבַּע קְצוֹתָיו: וְתַעֲבִיד לִיה סְרָדָא. עוֹבָד
מִצְדָּתָא דְנְחֹשֶׁא. וְתַעֲבִיד עַל מִצְדָּתָא. אַרְבַּע עֲזָקָן דְנְחֹשֶׁא.

— רס"י —

הקדירה של-מתכת דק ולו בית יד, וצלע
וידיו: ומזרקתיו. לקבל בהם דם הזבחים:
ומזלגתיו. כמין אנקליות כפופים, ומכה
בהם בבשר ונתחבים בו ומתפך בהן על
גחלי המערכה שיהא ממחר שרפתן וצלע
קרוני"ש [אנקולים] ובלשון חכמים צנוריות:
ומחתתיו. בית קבול יש להם לטול בהן
גחלים מן המזבח לשאתם על מזבח הפנימי
לקטרת, ועל שם חתיתן קרויים מחתות,
כמו (שעיכ ל יד) לחותת אש מיקוד, לשון
שאיבת אש ממקומה, וכן (משלי כז) היתה
איש אש בחיקו: לְכָל כֵּלֵי. כמו כל כליו:
ד מכבד. לשון כבדה, שקורין קריבל"א כמין
לבוש עשוי לו למזבח, עשוי חורין חורין
כמין רשת. ומקרא זה מסודר ובה פתרונו
ועשית לו מכבד נחשת מעשה רשת:

וַעֲפִית אֹתוֹ נְחֹשֶׁת. לכפר על עזות מצח,
שנאמר (שעיכ מח ז) ומצחק נחושה:
ג סירתיו. כמין יורות: לְדִשְׁנוֹ. להסיר דשנו
לתוכם, והוא שתרגם אנקלוס למספי
קטמיה, לספות הדשן לתוכם, כי יש מלות
בלשון עברית מלה אחת מתחלפת בפתרון
לשמש בגין וסתירה, כמו (סכליס פ י) ותשרש
שרשיה, (איוז כ ג) אגיל משריש. וחלופו (שס
לא יז) ובכל תבואתי תשרש. וכמוהו (שעיכ יז)
בסעיפיה פריה, וחלופו (שס י לג) מסעף
פארה, מפשח סעיפיה, וכמוהו (יכמיכ נ יז)
וזה האחרון עצמו, שפר עצמיו, וכמוהו
(מל"א כג יג) ויסקלדו באבנים, וחלופו (שעיכ סז י)
סקלו מאבן, הסירו אבניה, וכן (שס כ ז).
ויעקדו ויסקלדו, אף כאן לְדִשְׁנוֹ להסיר
דשנו וצלע אישנדר"י: וַיַּעֲיוֹ. בתרגומו,
מג'רופות שנוטל בהם הדשן, והן כמין כסוי

תפסיר רס"ג

על ארבעה סטרוהי: ה ונתתה

אתה תחת כרכב המזבח

מלמטה והיתה הרשת עד

חצי המזבח: ותתין יתה. תחות.

סוביבא דמדבחא מלרע. ותהי

מצדתא. עד פלגות מדבחא: וועשית בדים למזבח בדי

עצי שטים וצפית אתם נחשת: ותעביד אריחא

למדבחא. אריחי דאעי שטיין. ותחפי יתהון נחשא:

והובא את-בדיו בטבעת והיו הבדים

(ה) ואגעלהא. תחת שרגב אלמד'בח מן אספל. פתבלג אלי נצפה: (ו) ואצנע דהוקא לאלמד'בח מן כ'שב אלסנט. וג'שהא בנחאס: (ז) ואדכיל אלדהוק פי אלחלק. ותפון עלי

מצדתא. עד פלגות מדבחא: וועשית בדים למזבח בדי עצי שטים וצפית אתם נחשת: ותעביד אריחא למדבחא. אריחי דאעי שטיין. ותחפי יתהון נחשא: והובא את-בדיו בטבעת והיו הבדים

— רס"י —

אמה, והוא היה סימן לחצי גבהו להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים. וכנגדו עשו למזבח בית עולמים חגורת חוט הסקרא באמצעו. וכבש שהיו עולין בו אף על פי שלא פרושו בענין זה, כבר שמענו בפרשת (לעיל כ כ) מזבח אדמה תעשה לי (לעיל כ כז) ולא תעלה במעלות, לא תעשה לי מעלות בכבש שלו אלא כבש חלק למדנו שהיה לו כבש, כך שנינו במכילתא. ומזבח אדמה הוא מזבח הנחשת שהיו ממלאין חללו אדמה במקום חגיתן. והכבש היה בדרום המזבח מבדל מן המזבח מלא חוט השערה, ורגליו מגיעין עד אמה סמוך לקלעי החצר שבדרום, כדברי האומר עשר אמות קומתו. וכדברי האומר דברים ככתבן שלש אמות קומתו לא היה אורך הכבש אלא עשר אמות, כך מצאתי במשנת מ"ט מדות, וזה שהיה מבדל מן המזבח מלא החוט, במסכת זבחים (סז ב) למדוה מן המקרא: **בטבעת**.

בארבע טבעות שנעשו למכבר:

כ **כרכב המזבח**. סובב, כל דבר המקיף סביב בעגול קרוי כרכוב, כמו ששנינו בהכל שוחטין (חולין כז ב) אלו הן גלמי כלי עץ, כל שעתידי לשוף ולכרכב, והוא כמו שעושין חריצין עגולין בקרשי דפני התבות וספסלי העץ, אף למזבח עשה חריץ סביבו והיה רחבו אמה בדפנו לנוי והוא לסוף שש אמות של-גבהו, כדברי האומר גבהו פי שנים כארכו, הא מה אני מקים ושלש אמות קומתו, משפת סובב ולמעלה. אבל סובב להלוי הכהנים לא היה למזבח הנחשת אלא על ראשו לפנים מקרנותיו, וכן שנינו בזבחים (סז ב) איזהו כרכוב, בין קרן לקרן ולפנים מהן אמה של-הלוי רגלי הכהנים, ושתי אמות הללו קרויים כרכוב. ודקדקנו שם והכתיב תחת כרכוב המזבח מלמטה, למדנו שהכרכוב בדפנו הוא ולבוש המכבר תחתיו. ותירץ המתרגם תרי הוה, חד לנוי וחד לפנהנים דלא ישתרגו. זה שבדופן לנוי היה ומתחתיו הלבשו המכבר והגיע רחבו עד חצי המזבח. נמצא שהמכבר רחב

תפסיר רס"ג

גאנבי אלמד'בַּח אַדִּיא חמל: ח) ואצנעה אלואחא מגוּפּה. כמא אורית פי אלגבל כד'אך יצנעו: ט) ואצנע צראדק אלמסכן. מן גהה' מִהב אלגנוב. קלוע לאלצראדק מן עשר משזור. מאיה' דראע טולאה. פי אלגהה אלואחדה: י) ועמדהא עשרין. וקואעדהא עשרין מן נחאס. וזראפין

עַל-שְׁתֵּי צִלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ
בְּשֵׂאת אֹתוֹ: וַיַּעֲלֵ יֵת אֲרִיחוֹהִי
בְּעֻזְקָתָא. וַיְהוֹן אֲרִיחִיא. עַל תְּרִין. סְטִירִי
מִדְּבַחָא בְּמִטָּל יִתִּיה: ח נָבוֹב
לַחַת תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ כַּאֲשֶׁר
יִרְאֶה אֶתְךָ בְּהָר בֵּן
יַעֲשׂוֹ: חליל לוחין תַּעֲבִיד יִתִּיה.

כמא דאחוי יתך. בטורא בן יעבדון: ס **שְׁבִיעִי** בספרי תיטן **(שביעי)**
וַעֲשִׂיתָ אֶת חֹצֵר הַמִּשְׁכָּן לַפֶּאת נֶגְב־תִּימָנָה
קִלְעִים לַחֹצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזֹר מֵאָה בֶּאֱמָה אֶרְךָ
לַפֶּאת הָאַחַת: וְתַעֲבִיד. יֵת דֶּרֶת מִשְׁכָּנָא. לְרוּחַ עֵיבֵר דְּרוּמָא.
סְרְדִי לְדֶרֶתָא דְּבוּץ שְׁזִיר. מֵאָה אַמִּין אֹרְכָא. לְרוּחָא חָדָא:
וְעַמְדֵּי עֲשָׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְוִי

— רס"י —

הארץ והעמודים תקועים לתוכן הנה עושה
כמין קונדסין שקורין פל"ש זלעו ארכן ששה
טפחים ורחבן שלשה וטבעת נחשת קבועה
בו באמצעו, וכורך שפת הקלע סביבו
במיתרים כנגד כל עמוד ועמוד, ותולה
הקונדס דרך טבעתו באונקליות שבעמוד
העשוי כמין ו"ו, ראשו וקוף למעלה וראשו
אחד תקוע בעמוד, כאותן שעושין להציב
דלתות שקורין גומי"ש זלעו ורחב הקלע תלוי
מלמטה, והיא קומת מחיצות הקצר:
ווי העמודים. הם האונקליות:

ח נָבוֹב לַחַת. בתרגומו חליל לוחין. לוחות
עצי שטים מכל צד והחלל באמצע, ולא יהא
כלו עץ אחד שיהא עביו חמש אמות על
חמש אמות כמין סדן: ט קִלְעִים. עשוין
כמין קלעי ספינה נקבים ונקבים מעשה
קליעה ולא מעשה אורג ונתרגומו סרדין
בתרגומו שלמכבר המתורגם סרדא לפי
שחן מנקבין ככברה: לַפֶּאת הָאַחַת. כל
הרוח קרוי פאה: יוְעַמְדֵּי עֲשָׂרִים. חמש
אמות בין עמוד לעמוד: וְאַדְנִיָּהֶם. של-
עמודים נחשת, האדנים יושבים על

וזלק הדקדוק: בְּשֵׂאת אֹתוֹ. בא בשוא להקל על קריאת האל"ף כי משפטו על משקל
האחרים חסרי הפ"א. שאת על משקל גשת (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

הַעֲמִידִים וְחֲשִׁיקֵיהֶם כֶּסֶף:וְעִמּוּדֵיהֶם עֲשִׂרִין. וְסִמְכֵיהֶן עֲשִׂרִין
דְּנַחֲשָׁא. וְוִי עִמּוּדֵיָא. וְכַבּוּשִׁיהֶן כֶּסֶף:**וְכֵן לַפֶּאֶת צִפּוֹן בָּאֲרֶךְ****קִלְעִים מֵאָה אַרְבֶּּ** (כ' ועמדו)**וְעִמּוּדֵי עֲשָׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם****עֲשָׂרִים נַחֲשֶׁת וְוִי הַעֲמִידִים****וְחֲשִׁיקֵיהֶם כֶּסֶף:** וְכֵן לְרוּחַ צִפּוֹנָא

בְּאוּרְכָא. סְרָדִי מֵאָה אוּרְכָא. וְעִמּוּדֵיהֶם

עֲשִׂרִין. וְסִמְכֵיהֶן עֲשִׂרִין דְּנַחֲשָׁא. וְוִי

וְרֹחַב הַחֲצֵר לַפֶּאֶת-יָם**קִלְעִים חֲמִשִּׁים אֹמֶה עֲמִדֵיהֶם עֲשָׂרָה וְאַדְנִיָּהֶם****עֲשָׂרָה:** וּפּוֹתֵיָא דְדִרְתָּא לְרוּחַ מַעְרָבָא. סְרָדִי חֲמִשִּׁין אֲמִין. עִמּוּדֵיהֶן**וְרֹחַב הַחֲצֵר לַפֶּאֶת קִדְמָה****מִזְרָחָה חֲמִשִּׁים אֹמֶה:** וּפּוֹתֵיָא דְדִרְתָּא. לְרוּחַ קִדְמָא**וְחֲמִשׁ עֲשָׂרָה אֹמֶה קִלְעִים**

אלעמד. וטלאהא פציה.
 (יא) וכדיאך פי גהה אלשמאל
 פי אלטול. קלוע טולהא מאיה
 דיראע. ועמדהא עשרין.
 וקואעדהא עשרין מן נחאס.
 וזראפין אלעמד. וטלאהא
 פציה: (יב) וערץ אלצראדק מן
 גהה אלגירב. קלוע כ'מסין
 דיראע. עמדהא עשרה.
 וקואעדהא עשרה: (יג) וערץ
 אלצראדק. מן גהה אלשרק
 כ'מסין דיראע: (יד) מנהא
 כ'מסה עשר דיראע קלוע

עמדיא. וכבושיהון כסף: יב

קלעים חמשים אמה עמדיהם עשרה ואדניהם

עשרה: ופותיא דדרתא לרוח מערבא. סרדי חמשים אמין. עמודיהן

עשרא. וסמכיהון עשרא: יג

מזרחא חמשים אמה: ופותיא דדרתא. לרוח קדומא

מזרחא חמשים אמין: יד

• רס"י •

אנקלוס (דכ"ס יא כז) הים האחרון ימא
 מערבא: חמשים אמה. אותן חמשים
 אמה לא היו סתומים כלם בקלעים, לפי
 ששם הפתח, אלא חמש עשרה אמה
 קלעים לכתף הפתח מכאן, וכן לכתף
 השנית, נשאר רחב חלל הפתח בינותם
 עשרים אמה וזה שנאמר (פסוק טז) ולשער
 החצר מסך עשרים אמה, וילון למסך כנגד
 הפתח עשרים אמה ארך ברחב הפתח:

וְחֲשִׁיקֵיהֶם. מקפין היו העמודים בחוטי כסף
 סביב. ואיני יודע אם על פני כלן, אם
 בראשם, אם באמצעם. אך יודע אני שחשוק
 לשון חגורה, שכן מצינו בפילגש בגבעה
 (סופטים יט יז) ועמו צמד חמורים חבושים,
 תרגומו חשוקים: יג לַפֶּאֶת קִדְמָה מִזְרָחָה.
 פני המזרח קרוי קדם, לשון פנים. אחר לשון
 אחרים, לפיכך המזרח קרוי קדם שהוא
 פנים, ומערב קרוי אחר, כמו דתרגם

תפסיר רס"ג

לאלכם. עמדהא ת'לא ת'ה.
 וקואעדהא ת'לא ת'ה:
 טו) ולא לכם אלת'אני. קלוע
 כ'מסה' עשר ד'ראע. עמדהא
 ת'לא ת'ה. וקואעדהא ת'לא ת'ה:
 טז) ולבאב אלצראדק. סתר
 טולה עשרין ד'ראע. מן
 אסמאנגון וארגואן. וצבג'
 קרמז. ועשר משזור. צנעה'
 ראקם. ולה עמד ארבעה.
 וקואעדהא ארבעה: יז) גמיע
 עמד אלצראדק מסתדירא
 מטליה פציה. וזראפינהא
 פציה. וקואעדהא מן נחאס:

לַכֹּתֶף עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה
 וְאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה: וְחֹמֶשׁ עֲשָׂרִי
 אַמִּין. סְרָדִי לְעֵבְרָא. עַמּוּדֵיהוֹן תִּלְתָּא.
 וְסַמְכֵיהוֹן תִּלְתָּא: טו' וְלַכֹּתֶף
 הַשֵּׁנִית חֹמֶשׁ עֲשָׂרָה
 קָלָעִים עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה
 וְאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה: וְלֵעֵבְרָא
 תִּנְיָנָא. חֹמֶשׁ עֲשָׂרִי סְרָדִין. עַמּוּדֵיהוֹן
 תִּלְתָּא. וְסַמְכֵיהוֹן תִּלְתָּא:
 טז' וְלִשְׁעַר הַחֲצָר מִסָּד |

עֲשָׂרִים אַמָּה תִּכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי
 וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֶׂה רֶקֶם עַמֻּדֵיהֶם אַרְבָּעָה
 וְאֲדָנֵיהֶם אַרְבָּעָה: וְלִתְרַע דִּרְתָּא. פָּרְסָא עֲשָׂרִין אַמִּין.
 דִּתְכֻלָּא וְאַרְגָּמָנָא. וְצִבְעֵ זְהוּרִי. וּבּוּץ שִׁזִּיר עוֹבֵד צִיִּיר. עַמּוּדֵיהוֹן
 אַרְבָּעָה. וְסַמְכֵיהוֹן אַרְבָּעָה: טז' כָּל-עַמּוּדֵי הַחֲצָר
 סָבִיב מִחֻשָּׁקִים כֶּסֶף וְוִיָּהֶם כֶּסֶף וְאֲדָנֵיהֶם
 נְחֹשֶׁת: כָּל עַמּוּדֵי דִרְתָּא סְחֹר סְחֹר מְכוּבָּשִׁין כֶּסֶף. וְוִיָּהוֹן כֶּסֶף.

— רס"י —

יד עמדיהם שלשה. חמש אמות בין
 עמוד לעמוד, בין עמוד שבראש הדרום
 העומד במקצוע דרומית מזרחית עד
 עמוד שהוא מן השלשה שבמזרח חמש
 אמות וממנו לשני חמש אמות, ומן
 השני לשלישי חמש אמות, וכן לכתף

השנית, וארבעה עמודים למסך, הרי עשרה
 עמודים למזרח כנגד עשרה למערב:
 י כל עמודי החצר סביב ויני. לפי שלא
 פרש ויין וחשוקים ואדני נחשת אלא לצפון
 ולדרום, אבל למזרח ולמערב לא נאמר ויין
 וחשוקים ואדני נחשת, לכך בא ולמד כאן:

תפסיר רס"ג

וּסְמָכִיהוֹן דְּנַחֲשָׁא: יח אֶרֶךְ הַחֲצֵר^q

מָאָה בָּאֵמָה וְרוּחַב |

חֲמִשִּׁים בְּחֲמִשִּׁים וְקֹמָה

חֲמִשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מִשְׁזֹר

וְאֲדָנִיהֶם נְחֹשֶׁת: אורכא

דְּדִרְתָּא מָאָה אַמִּין. ופותיא חמשים

בְּחֲמִשִּׁין. וְרוּמָא. חֲמִשׁ אַמִּין דְּבוּץ שְׁזִיר. וּסְמָכִיהוֹן דְּנַחֲשָׁא: יט לְכָל

כָּלִי הַמִּשְׁכָּן בְּכָל עֲבֹדָתוֹ וְכָל־יִתְדוֹתָיו וְכָל־

יִתְדֵת הַחֲצֵר נְחֹשֶׁת: לְכָל מְנִי מִשְׁפָּנָא. בְּכָל פְּלַחְנִיָּה. וְכָל

סְבוּהֵי. וְכָל סָבִי דִרְתָּא דְּנַחֲשָׁא: ס ס ס

✻ צו פיסוקים סימן סלוא ✻

— רס"י —

יח אֶרֶךְ הַחֲצֵר. הַצֶּפוֹן וְהַדָּרוֹם שָׁמֶן הַמִּזְרָח
לַמַּעֲרָב מָאָה בָּאֵמָה: וְרוּחַב חֲמִשִּׁים
בְּחֲמִשִּׁים. חֲצֵר שְׁבַמְזֹרַח הִיְתָה מְרַבֶּעַת
חֲמִשִּׁים עַל חֲמִשִּׁים, שֶׁהַמִּשְׁכָּן אָרְכוֹ שְׁלֹשִׁים
וְרוּחְבוֹ עֶשֶׂר, הָעֶמִיד מִזְרָח פְּתִיחוֹ בְּשֵׁפֶת
חֲמִשִּׁים הַחִיצוֹנִים שֶׁל־אֶרֶךְ הַחֲצֵר נִמְצָא
כָּלוּ בְּחֲמִשִּׁים הַפְּנִימִיִּים, וְכָלֵה אָרְכוֹ לְסוֹף
שְׁלֹשִׁים נִמְצָאוּ עֲשָׂרִים אֵמָה רוּחַ לְאַחֲרָיו
בֵּין הַקְּלָעִים שְׁבַמְעָרָב לִירֵיעוֹת שֶׁל־אַחֲרָיו
הַמִּשְׁכָּן, וְרוּחַב הַמִּשְׁכָּן עֶשֶׂר אַמּוֹת בְּאֻמְצָע
רוּחַב הַחֲצֵר, נִמְצָאוּ לוֹ עֲשָׂרִים אֵמָה רוּחַ
לְצֶפוֹן וְלַדָּרוֹם מִן קַלְעֵי הַחֲצֵר לִירֵיעוֹת
הַמִּשְׁכָּן, וְכֵן לַמַּעֲרָב, וְחֲמִשִּׁים עַל חֲמִשִּׁים
חֲצֵר לְפָנָיו: וְקֹמָה חֲמִשׁ אַמּוֹת. גֹּבֵהַ
מִחֲצוֹת הַחֲצֵר, וְהוּא רוּחַב הַקְּלָעִים:

וְאֲדָנִיהֶם נְחֹשֶׁת. לְהֵבִיא אֲדָנֵי הַמִּסָּף, שֶׁלֹּא
תֹאמַר לֹא נִאֲמְרוּ אֲדָנֵי נְחֹשֶׁת אֵלָא לְעִמּוּדֵי
הַקְּלָעִים, אֲבָל אֲדָנֵי הַמִּסָּף שֶׁל־מִּין אַחֵר הָיוּ.
כִּי נִרְאָה בְּעֵינַי, שֶׁלִּכְּךָ חֹזֵר וְשׁוֹנֵאן: יט לְכָל
כָּלִי הַמִּשְׁכָּן. שֶׁהָיוּ צָרִיכִין לְהַקְמִתּוֹ
וְלְהוֹרְדוֹתוֹ, כְּגוֹן מִקְבּוֹת לְתַקּוּעַ יִתְדוֹת
וְעִמּוּדִים: יִתְדוֹת. כְּמִין נִגְרֵי נְחֹשֶׁת עֲשׂוּיִין
לִירֵיעוֹת הָאֹהֶל וְלַקְלָעֵי הַחֲצֵר, קְשׁוּרִים
בְּמִיתָרִים סָבִיב סָבִיב בְּשִׁפּוּלִיהֶן, כְּדֵי שֶׁלֹּא
תִּהְיֶה הָרוּחַ מִגְבִּיהֶתָּן. וְאֵינִי יוֹדֵעַ, אִם תְּחוּבִין
בְּאַרְץ אוֹ קְשׁוּרִין וְתִלְוִיִין וְכַבֵּדִין מִכְּבִיד
שִׁפּוּלֵי הִירֵיעוֹת, שֶׁלֹּא יִגְעוּ בָּרוּחַ. וְאֹמַר אֲנִי
שֶׁשָּׁמֶן מוֹכִיחַ עֲלֵיהֶם שֶׁהֵם תְּקוּעִין בְּאַרְץ,
לִכְךָ נִקְרְאוּ יִתְדוֹת, וּמִקְרָא זֶה מְסִיעֵנִי (יִשְׁעִיכּוּ
לֵג כ) אֹהֶל בָּל יִצְעָן בָּל יִסַּע יִתְדוֹתָיו לְנִצּוֹחַ:

חסלת פרשת תרומה

ברכה ראשונה שקודם ההפטרות

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. אשר בחר, בנביאים טובים. ורצה בדבריהם, הנאמרים באמת. ברוך אתה יהוה. הבוחר בתורה, במשה עבדו, וב ישראל עמו. ובנביאי, האמת והצדק: (אמן)

הפטרות דויקהו לי תרומה

במלכים א' סימן ה'

וַיְהִי־נָתַן חֲכֻמָּה לְשִׁלְמָה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר-לוֹ וַיְהִי שָׁלֹם בֵּין חִירָם וּבֵין שְׁלֹמֹה וַיִּכְרְתוּ בְרִית שְׁנֵיהֶם: וַיִּי. יֵהֱב חֲכֻמָּתָא, לְשִׁלְמָה. כַּמָּא דְמַלִּיל, לִיה. וַהֲוָה שְׁלָמָא. בֵּין חִירָם, וּבֵין שְׁלֹמָה. וּגְזֵרוּ קִים, תְּרוּיָהוּן: ב וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמָה מִסַּלְמָה לְיִשְׂרָאֵל וַיְהִי הַמָּס שְׁלֹשִׁים אֶלֶף אִישׁ: וּמִנִּי מִלְכָּא שְׁלֹמָה. מִסְקֵי מִסִּין, מִכָּל יִשְׂרָאֵל. וַהֲוּ מִסְקֵי מִסִּין. תְּלָתִין אֶלְפִין, גְּבֵרָא: וַיִּשְׁלַחֵם לְבִנְיָנָה עֲשָׂרַת אֲלָפִים בַּחֹדֶשׁ חֲלִיפֹת חֹדֶשׁ יִהְיוּ בִלְבָנֹן שְׁנַיִם חֲדָשִׁים בְּבֵיתוֹ וְאֲדָנִירָם עַל-הַמָּס: וַיִּשְׁלַחֵם לְלִבְנֹן. עֶסְרָא אֶלְפִין בִּירְחָא, מִשְׁתַּנֵּן. יִרְחָא, הֹון בִּלְבָנֹן. תְּרִין יִרְחִין, גְּבֵר בְּבֵיתֵיהֶם. וְאֲדָנִירָם, מִמְנָא עַל מִסְקֵי מִסִּין: ד וַיְהִי לְשִׁלְמָה שְׁבַעִים אֶלֶף נֶשֶׂא סָבֵל וּשְׁמַנִּים אֶלֶף חֲצֵב בָּהָר: וַהֲוָה לְשִׁלְמָה. שְׁבַעִין אֶלְפִין, דִּנְטָלִין בְּכַתְפָּא. וְתַמְנֵן אֶלְפִין, דִּפְסָלִין בְּטוֹרָא: ד לִבְד מִשְׁרֵי הַנֶּעֱצָבִים לְשִׁלְמָה אֲשֶׁר עַל-הַמֶּלָּאכָה שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת הָרָדִים בָּעֵם הָעֹשִׂים בַּמֶּלָּאכָה: בֵּר. מִרְבְּנֵי אֶסְטְרִיגִיָּא, דִּמְמָנֵן עַל עֲבִידָתָא דְלְשִׁלְמָה. תְּלָתָא אֶלְפִין, וְתָלַת מֵאָה. דִּמְפִּלְחִין בְּעַמָּא. דְּעִבְדִּין, בְּעִבְדָּתָא: ו וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ וַיִּסְעוּ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת אֲבָנִים יְקָרוֹת לְיִסֹד הַבַּיִת אֲבָנֵי גִזִּית: וּפְקִיד מִלְכָּא. וַעֲקֵרוּ אֲבָנִין רַבְרָבֹן. אֲבָנִין טָבֹן.

וְזֶלֶק הַדְּקָדוֹק: ו לִיסֹד הַבַּיִת. ד' קמץ, וכל אתנח וסוף פסוק כוונתיה:

לְשַׁכְּלָלָא בֵּיתָא, אַבְנִין פְּסִילִן: ^א וַיִּפְסְלוּ בְנֵי שְׁלֹמֹה וּבְנֵי חִירֹם
 וְהַגְבִּלִים וַיְכִינוּ הָעֵצִים וְהָאֲבָנִים לְבָנוֹת הַבַּיִת: וּפְסְלוּ.
 אַרְדִּיכְלִי שְׁלֹמֹה. וְאַרְדִּיכְלִי חִירֹם, וְאַרְגֹּזְכְּלִיא. וְאַתְקִינוּ אָעִיא וְאַבְנִיא,
 לְמַבְנֵי בֵּיתָא: ^ב וַיְהִי בִשְׁמוֹנִים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה
 לְצֵאת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ-מִצְרַיִם בַּשָּׁנָה הָרְבִיעִית
 בַּחֹדֶשׁ זֶה הוּא הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לְמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה עַל-יִשְׂרָאֵל
 וַיֵּבֶן הַבַּיִת לַיהוָה: וַהּוּה בְּאַרְבַּע מָאָה וּתְמָנָן שָׁנִין. לְמַפֵּק בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם בְּשֵׁתָא רְבִיעִיתָא, בִּירַח זִיו נְצֻנְיָא. הוּא, יֶרְחָא
 תַּנְיָנָא. לְמַמְלַךְ שְׁלֹמֹה, עַל יִשְׂרָאֵל. וּבְנָא בֵּיתָא, קֳדָם יְיָ: ^ג וְהַבַּיִת
 אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לַיהוָה שְׁשִׁים-אַמָּה אֶרְכּוֹ
 וְעֶשְׂרִים רָחְבוֹ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ: וּבֵיתָא. דְּבְנָא. מִלְפָּא
 שְׁלֹמֹה, קֳדָם יְיָ. שְׁתֵּין אַמִּין אֶרְפִּיה, וְעֶסְרִין פְּתִיָּה. וּתְלָתִין אַמִּין, רוּמִיה:
^ד וְהָאוֹלָם עַל-פְּנֵי הַיֵּכָל הַבַּיִת עֶשְׂרִים אַמָּה אֶרְכּוֹ
 עַל-פְּנֵי רָחֵב הַבַּיִת עֶשְׂרִי בְּאַמָּה רָחְבוֹ עַל-פְּנֵי הַבַּיִת:
 וְאוֹלְמָא. עַל אַפִּי, הַיֵּכָלָא דְּבֵיתָא. עֶסְרִין אַמִּין, אֶרְפִּיה. עַל אַפִּי, פְּתִיָּא
 דְּבֵיתָא. עֶסֶר אַמִּין, פְּתִיָּה, עַל אַפִּי בֵּיתָא: ^ה וַיַּעַשׂ לַבַּיִת חֲלוֹנֵי
 שְׁקָפִים אֶטְמִים: וְעָבַד לְבֵיתָא. כּוּיִן פְּתִיחָן מְלָגִיו, וּסְתִימָן מְלָבְרָא.
 וְחַפִּין, כְּלוֹנְסָא. בֵּית אֲבָהֶת, רִישֵׁי שְׁרִית אַרְזִיא: ^ו וַיֵּבֶן עַל-קִיר
 הַבַּיִת (כ' יצוע) יִצְיַע סָבִיב אֶת-קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב לְהֵיכָל
 וּלְדָבִיר וַיַּעַשׂ צִלְעוֹת סָבִיב: וּבְנָא עַל כְּתִלֵי בֵּיתָא זִיזָא, סְחֹר
 סְחֹר. אֶקִּיף יָת כְּתִלֵי בֵּיתָא, סְחֹר סְחֹר. לְהֵיכָלָא, וּלְבֵית כְּפֹרִי. וְעָבַד
 מִחְצִיא, סְחֹר סְחֹר: ^ז (כ' היצוע) הִיצִיעַ הַתְּחַתְּנָה חֲמִשׁ בְּאַמָּה
 רָחֲבָה וְהַתִּיכְנָה שֵׁשׁ בְּאַמָּה רָחֲבָה וְהַשְּׁלִישִׁית שֶׁבַע

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: ^א וַיִּפְסְלוּ. הו"ו געזי: ^ב חֲלוֹנֵי שְׁקָפִים. הַטְּפָחָא בְּתִיבַת שְׁקָפִים בְּתִיגָאן:

בַּאֲמָה רַחֲבָה כִּי מִגֶּרְעוֹת נָתַן לַבַּיִת סָבִיב חוּצָה לְבֵלְתִּי
אֲחֹז בְּקִירוֹת הַבַּיִת: מִחֲצֵתָא אֲרַעִיתָא, חֲמִישׁ אֲמִין פְּתִיָּה.
וּמִצִּיעִיתָא, שִׁית אֲמִין פְּתִיָּה. וּתְלִיתִיתָא, שִׁבְעַת אֲמִין, פְּתִיָּה. אַרְבִּי.
נִפְקָתָא עֲבַד לְבֵיתָא סְחוּר סְחוּר לָגִיו, וּלְבָרָא מִן מִחֲצִיָּא. לְמַהוּי רִישִׁי
שְׂרִיתָא, נִיחָן עַל זִיזִיָּא. וְלֹא יְהוֹנָן שְׂרִיתָא, מַעֲבָרָן בְּכַתְּלֵי בֵיתָא:
וְהַבַּיִת בְּהַפְּנֹתוֹ אֲבֹן-שְׁלֹמָה מִסַּע נִבְנָה וּמִקְבּוֹת
וְהַגִּרְזֹן כָּל-כָּלִי בְרוֹזָל לֹא-נִשְׁמַע בַּבַּיִת בְּהַפְּנֹתוֹ: וּבֵיתָא,
בְּאַתְבְּנוּיָתֶיהָ. אֲבָנִין שְׁלֹמֹן מִטָּקֶס, אֶתְבְּנִי. וְאַרְזוּבִין וְחֹלִילִין, כָּל מִן
דְּבִרוֹזָל. לֹא אִשְׁתַּמַּע בְּבֵיתָא, בְּאַתְבְּנוּיָתֶיהָ: כִּי פֶתַח הַצֵּלַע
הַתִּיכְנָה אֶל-כֶּתֶף הַבַּיִת הַיְמָנִית וּבְלוּלִים יַעֲלוּ
עַל-הַתִּיכְנָה וּמִן-הַתִּיכְנָה אֶל-הַשְּׁלֵשִׁים: תִּרְעָא. דְּמִחֲצֵתָא
אֲרַעִיתָא. פְּתִיחַ לְעִיבֵר בֵּיתָא, מִיַּמִּינָא. וּבְמִסְבָּתָא. סָלְקִין מִן אֲרַעִיתָא,
לְעִלִּיתָא. בְּאוֹרַח, מִצִּיעִיתָא: כִּי וַיִּבֶן אֶת-הַבַּיִת וַיְכַלֵּהוּ וַיִּסְפֹּן
אֶת-הַבַּיִת גִּבִּים וּשְׁדֵרֶת בְּאַרְזִים: וּבְנָא יֵת בֵּיתָא, וְשַׁכְלִילָהּ.
וְטָלִיל יֵת בֵּיתָא, בְּהִנְתָּפִין. וְעִילָא מִנְהוֹן סֹדְרָא דְרַכְפֶּת דְּמָרִישׁ, אֲעִי
אַרְזִיָּא: כִּי וַיִּבֶן אֶת- (כ' הַיָּצוּעַ) הַיָּצִיעַ עַל-כָּל-הַבַּיִת חֲמִשׁ
אַמּוֹת קוֹמָתוֹ וַיֵּאָחֶז אֶת-הַבַּיִת בַּעֲצֵי אֲרָזִים: וּבְנָא יֵת
תִּיקָא, עַל כָּל בֵּיתָא. חֲמִישׁ אֲמִין, רוּמִיָּה. וְטָלִיל יֵת בֵּיתָא, בְּאַעִי
אַרְזִיָּא: כִּי וַיְהִי דְבִרְיָהּ אֶל-שְׁלֹמָה לֵאמֹר: וַהֲוָה פִּתְגָם
נְבוּאָה, מִן קָדָם יי. עִם שְׁלֹמָה, לְמִימֵר: כִּי הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר-אַתָּה
בֹּנֶה אִם-תִּלְלָךְ בְּחֻקְתִּי וְאַתָּה מְשַׁפְּטִי תַעֲשֶׂה וְשָׁמַרְתָּ
אֶת-כָּל-מִצְוֹתַי לִלְכֹּת בָּהֶם וְהִקְמַתִּי אֶת-דְּבָרִי אֲתָךְ
אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל-דָּוִד אָבִיךָ: בֵּיתָא הָדִין, דָּאֵת בְּנִי. אִם תִּהְדֹּךְ

וְזֶלְק הַדְּקָדוֹק: כִּי אֲבֹן שְׁלֹמָה מִסַּע. תִּיבַת שְׁלֹמָה בְּמֵאֲרָכָה, וְתִיבַת מִסַּע בְּטַפְחָא בְּכָל
הַתִּיגָאן: כִּי וּבְלוּלִים. הַלְמ"ד דָּגֵשׁ בְּכָל סְפָרֵי תִימָן: כִּי וַיֵּאָחֶז. לֹא מִפִּיק אֶל"ף בְּכָל הַתִּיגָאן:

בְּקִימִי, וְיֵת דִּינִי תַעֲבִיד. וְתִטֵּר יֵת כָּל פְּקוּדֵי, לְמַהֲךְ בְּהוֹן. וְאִקִּים יֵת
פִּתְגָמִי, עִמָּךְ. דְּמִלִּילִית, עִם דָּוִד אֲבוֹךְ: כ וּשְׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶעֱזֹב אֶת-עַמִּי יִשְׂרָאֵל: וְאֲשֶׁרִי שְׁכִינְתִּי. בְּגוֹ, בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל. וְלֹא אֲרַחֵק, יֵת עַמִּי יִשְׂרָאֵל:
(גְּאֻלָּנוּ יְהוָה עֲבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל):
(פִּרְקָנָא. יי עֲבָאוֹת, שְׁמִיָּה. קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל):
עַל דָּא יִתְבָּרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חֵיא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלְמָא,
וּלְעָלְמֵי עָלְמֵיָא:

וְאֵתְּהָ תַצְוֶה

זדג
למנחת שבת
ושני וחמישי

תפסיר רס"ג

כ וְאֵתְּהָ תַצְוֶה | אֶת-בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן
זֵית זָךְ כִּתִּית לַמָּאֹר
לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד: וְאֵת.
תַּפְקִיד יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וַיִּסְבוּן לָךְ. מִשַּׁח זֵיתָא דְּכִיָּא. כִּתִּישָׁא
לְאִנְהָרָא. לְאִדְלָקָא בּוֹצִינָא תְדִירָא: כ א בְּאֵהָל מוֹעֵד
מַחוּיץ לַפְּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל-הָעֵדוּת יַעֲרֹךְ אֹתוֹ

(כ) וְאֵתְּהָ תַצְוֶה בְּנֵי אִסְרָאֵל. אֵן
יִתְבָּרַךְ בְּדִתְּךָ זֵית צִאָּה. מִדְּקוּן
לְאִלְאִצִּיאָה. לְתַסְרָג פִּיהָ אִלְסָרָג
דְּאִימָא: (כא) פִּי כִּבָּא
אִלְמַחְצִיר פִּי כִּיָּרָג אִלְסָרָג

— רש"י —

כִּתִּית לַמָּאֹר: לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד. מִדְּלִיק
עַד שְׁתַּדָּא שְׁלֵהֶבֶת עוֹלָה מֵאִלְיָה: תָּמִיד.
כָּל לֵילָה וְלֵילָה קְרוֹי תָּמִיד, כְּמוֹ שְׁאֵתְהָ
אוֹמֵר (צִמְדָּר כח ו) עוֹלֵת תָּמִיד, וְאִינְהָ
אֵלָא מִיּוֹם לְיוֹם. וְכֵן בְּמִנְחָת חֲבִיתִין גְּאָמֵר
(ויקרא יג) תָּמִיד, וְאִינְהָ אֵלָא מִחֲצִיתָהּ בְּבִקְרָא
וּמִחֲצִיתָהּ בְּעָרְבָא. אֲבָל תָּמִיד הָאֵמֹר בְּלָחָם

כ וְאֵתְּהָ תַצְוֶה, זָךְ. בְּלִי שְׁמָרִים, כְּמוֹ
שְׁשִׁינְיוֹ בְּמִנְחָת (פס"ו) מְגִרְגְּרוֹ בְּרֹאשׁ הַיּוֹת וְכוּ:
כִּתִּית. הַיּוֹתִים הָיָה כּוֹתֵשׁ בְּמִכְתָּשֶׁת, וְאִינוּ
טוֹחֲנִין בְּרִיחִים, כְּדִי שְׁלֹא יְהוּ בּוֹ שְׁמָרִים,
וְאַחֵר שְׁהוֹצִיא טָפָה רֹאשׁוֹנָה מִכְּנִסֵּן לְרִיחִים
וְטוֹחֲנִין, וְהַשְׁמֵן הַשְּׁנִי פָּסוּל לְמִנְחָה וְכִשְׁר
לְמִנְחָת, שְׁנֵאֵמֵר כִּתִּית לַמָּאֹר, וְלֹא

זֶלֶק הַדְּקֻדּוּק: כ שֶׁמֶן זֵית זָךְ. בְּקִמָּץ (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

גגה <sup>למנחת שבת
ושני וחמישי</sup> כי תשא

וידבר יהוה אל-משה

לאמר: ומליל יי עם משה למימר:

כי תשא את-ראש

בני-ישראל

ונתנו איש כפר נפשו

ליהוה בפקד אתם

ולא-יהיה בהם נגף בפקד אתם: ארי תקביל. ית

חושבן בני ישראל למניניהון. ויתנון. גבר פורקן נפשיה. קדם יי פד

תמני יתהון. ולא יהי בהון מותא פד תמני יתהון: זה יתנו

כל-העבר על-הפקדים מחצית השקל בשקל

הקדש עשרים גרה השקל מחצית השקל

תרומה ליהוה: דין יתנון. כל דעבר על מניניא. פלגות סלעא

(יא) ת'ם כלם אללה מוסי
תכלימא: (יב) אדי חצלת גמלה
בני אסראיל עלי עדדהם.
פליעט כל רגל פדא נפסה. ללה
אדיא אחציתתהם. ולא יחל בהם
ובא ענד ד'אלד: (יג) תדי מא
יעט. כל מן גאז עליה אלעדד.
נצף מתקאל במתקאל
אלקדס. עשרין דאנק
אלמתקאל. נצפה רפיעה ללה:

— רש"י —

יב כי תשא. לשון קבלה, כתרנומו, כשתחפוץ לקבל סכום מנינם לדעת כמה הם, אל תמנם לגלגולת, אלא יתנו כל אחד מחצית השקל ותמנה את השקלים ותדע מנינם: ולא יהיה בהם נגף. שהמנין שולט בו עין הרע והדבר בא עליהם, כמו שמצינו בימי דוד: יג זה יתנו. הראה לו כמין מטבע של-אש, ומשקלה מחצית השקל, ואמר לו כזה יתנו: העבר על הפקודים. דרך המנין מעבירין את הנמנין זה אחר זה, וכן לשון (ויקרא כז לב) כל אשר יעבור תחת השבט, וכן (ירמיה לג יג) תעבורנה הצאן על ידי מונה:

מחצית השקל בשקל הקדש. במשקל השקל שקצבתי לך לשקול בו שקלי הקדש, כגון שקלים האמורין בפרשת ערכין ושדה אחזה: עשרים גרה השקל. עכשיו פרש לך כמה הוא: גרה. לשון מעה, וכן בשמואל (שמואל ו' ז לו) יבוא להשתחות לו לאגורת פסף וכפר לחם: עשרים גרה השקל. השקל השלם, שהשקל ארבעה זוזים, והזוז מתחלקתו חמש מעות, אלא באו והוסיפו עליו שתות והעלוהו לשש מעה פסף, ומחצית השקל הזה, שאמרתי לך, יתנו תרומה לה:

תפסיד רס"ג

(יד) כל מן גאז עליה אלעדה. מן
אבן עשרין סנה פצאעדה.
יעטי רפיעה ללה: טו) אלמוסר
לא יפתר. ואלפקיר לא יקלל.
מן נצף מתקאל. פאעטו
רפיעה ללה. וכפרו ען אנפסכם:
טז) וכד' פצה' אלגפראן. מן
בני אסראיל. ואצרפה פי

בסלעי קודשא. עשרין מעין סלעא.
פלגות סלעא. אפרשותא קדם יי:
כָּל הָעֵבֶר עַל-הַפְּקָדִים
מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה
יִתֵּן תְּרוּמַת יְהוָה: כָּל דֹּעֵבֶר
עַל מַנִּינְיָא. מִבֶּר עֶשְׂרִין שָׁנִין וּלְעִילָא.

יִתֵּן אֶפְרָשׁוּתָא קָדָם יי: טז **הָעֶשְׂרִי**

לֹא-יִרְבֶּה וְהִדִּל לֹא יִמְעִיט מִמִּחְצִית הַשֶּׁקֶל
לִתֵּת אֶת-תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל-נַפְשֹׁתֵיכֶם:
דעתיר לא יסגי. ודמספין לא יזער. מפלגות סלעא. למתן ית
אפרשותא קדם יי. לכפרא על נפשתיכון: טז **וְלִקְחַתְּ אֶת-**
כֶּסֶף הַכֹּפָרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתְּ אֹתוֹ

— רס"י —

לקנות מהן קרבנות צבור של-כל שנה
ושנה, והשוו בהם עניים ועשירים, ועל אותה
תרומה נאמר לכפר על נפשותיכם,
שהקרבנות לכפרה הם באים. והשלישית
היא תרומת המשכן, כמו שנאמר (שמות לח כז)
כל מרים תרומות כסף ונחשת, ולא היתה יד
כלם שוה בה, אלא איש איש מה שנדבו
לבו: טז **וְנָתַתְּ אֹתוֹ עַל עֲבֹדַת אֹהֶל**
מוֹעֵד. למדת שנצטוה למנותם בתחלת
נדבת המשכן אחר מעשה העגל, מפני
שנכנס בהם מגפה, כמו שנאמר (שמות לז לה)
ויגוף ה' את העם. משל לצאן החביבה על
בעליה, שנפל בה דבר, ומשפסק אמר לו
לרועה בבקשה ממך, מנה את צאני ודע
כמה נותרו בהם, להודיע שהיא חביבה עליו.
ואי אפשר לומר, שהמנין הזה הוא האמור

י מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה. למדת כאן,
שאין פחות מִבֶּן עֶשְׂרִים יוצא לצבא ונמנה
בכלל אנשים: טו **לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם.**
שלא תנגפו על ידי המנין. דבר אחר לכפר
על נפשותיכם, לפי שרמז להם כאן שלש
תרומות, שנכתב כאן תרומת ה' שלש
פעמים אחת תרומת אדנים, שמנאן
כשהתחילו בנדבת המשכן ונתנו כל אחד
ואחד מחצית השקל, ועלה למאת כפר,
שנאמר (שמות לח כז) וכסף פקודי העדה מאת
כפר, ומקם נעשו האדנים, שנאמר (שמות לח כז)
ויהי מאת כפר הכסף וגוי. והשנית אף היא
על ידי מנין שמנאן, משהוקם המשכן, הוא
המנין האמור בתחלת חמש הפקודים
(במדבר 6 6) באחד לחודש השני בשנה
השנית, ונתנו כל אחד מחצית השקל, והן

תפסיר רס"ג

כִּדְמָה' כִּבָּא אֶלְמַחְצִיר. וַיִּכּוֹן
לְבָנֵי אִסְרָאֵל דִּכְרָא בֵּין יְדֵי
אֱלֹהִים. וְכַפָּאָרָה עֵן אֲנַפְסָכֶם:
(יז) תָּם כָּלֶם אֱלֹהִים מוֹסִי
תַּכְלִימָא: (יח) וְאַצְנַע חוּץ
מִן נְחָאס. וּמִקְעֵדָה מִן
נְחָאס לֹאֲלֻגְסִל. וְאַגְעֵלָה בֵּין
כִּבָּא אֶלְמַחְצִיר וְאַלְמִדְבָּח.

**עַל-עֲבֹדַת אֱהֹל מוֹעֵד
וְהָיָה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן
לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל-**

נַפְשֹׁתֵיכֶם: וְתָסַב יָת כֶּסֶף כַּפֹּרֶיָא.

מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְתִתִּין יִתְיָה. עַל פּוֹלְחָן
מִשְׁכַּן זִמְנָא. וְהָיָה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹנָא

קָדָם יי. לְכַפֵּרָא עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם: פ

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמִלִּיל יי עִם מֹשֶׁה

לְמִימַר: וַעֲשִׂיתָ כִּיֹּר נְחֹשֶׁת וְכֹנֹ נְחֹשֶׁת

לְרַחֲצָה וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין-אֱהֹל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ

— רס"י —

הָיוּ שְׁתֵּי שָׁנִים, לְפִי שְׁלִיצִיאת מִצְרַיִם מוֹעֵד
מִנִּיסָן, כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ בְּמִסְכַּת רֹאשׁ הַשָּׁנָה (ז:).
וּבְנִגְדָה הַמִּשְׁכָּן בְּרֹאשׁוֹנָה וְהוּקַם בְּשָׁנִיָּה
שְׁנִיתִיָּה שָׁנָה בְּאַחַד בְּנִיסָן, אֲבָל שְׁנוֹת
הָאֲנָשִׁים מִנִּיסָן לְמִנִּיסָן שְׁנוֹת עוֹלָם הַמִּתְחַלְלִין
מִתְשָׁרִי, נִמְצְאוּ שְׁנֵי הַמִּנְיָנִים בְּשָׁנָה אֶחָת
הַמִּנְיָן הָרִאשׁוֹן הָיָה בְּתִשְׁרִי לְאַחַר יוֹם
הַכַּפֹּרִים, שְׁנִיתִיָּה הַמִּקּוֹם לְיִשְׂרָאֵל לְסִלּוֹחַ
לָהֶם, וְנִצְטָווּ עַל הַמִּשְׁכָּן, וְהַשָּׁנִי בְּאַחַד בְּאִיר:
עַל עֲבֹדַת אֱהֹל מוֹעֵד. הֵן הָאֲדָנִים
שֶׁנַּעֲשׂוּ בּוֹ: יח **כִּיֹּר**. כְּמִין דּוֹד גְּדוּלָּה וְלָה
יָדִים הַמִּרְיָקִים בְּפִיָּהֶם מִיָּם: וְכֹנֹ. כְּתִרְגוֹמוֹ
וּבְסִיסִיָּה, מוֹשָׁב מִתְקָן לְכִיֹּר: **לְרַחֲצָה.** מוֹסֵב
עַל הַכִּיֹּר: וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ. מִזְבֵּחַ הָעוֹלָה
שֶׁכְּתוּב בּוֹ, שֶׁהוּא לְפָנֵי פֶתַח מִשְׁכָּן אֱהֹל
מוֹעֵד, וְהָיָה הַכִּיֹּר מִשּׁוֹר קִמְעָא וְעוֹמֵד כְּנֶגֶד
אֹיֵר שְׁבִין הַמִּזְבֵּחַ וְהַמִּשְׁכָּן, וְאִינוּ מִפְסִיק
כָּלֹל בְּנִתִּים, מִשּׁוֹם שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת מ כט) וְאֵת
מִזְבֵּחַ הָעוֹלָה שֵׁם פֶּתַח מִשְׁכָּן אֱהֹל מוֹעֵד,

בְּחוֹמֵשׁ הַפְּקוּדִים, שֶׁהָיָה נֶאֱמַר בּוֹ (זְמַדְרָא ח א)
בְּאַחַד לְחֹדֶשׁ הַשָּׁנָה, וְהַמִּשְׁכָּן הוּקַם בְּאַחַד
לְחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת מ ז) בְּיוֹם
הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַחַד לְחֹדֶשׁ תִּקְוִים וְגו',
וּמִהַמִּנְיָן הַזֶּה נַעֲשׂוּ הָאֲדָנִים מִשְׁקָלִים שְׁלֹו,
שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת לח כז) וַיְהִי מֵאֵת כֶּסֶף הַכֶּסֶף
לְצִקָּת וְגו', הָא לְמִדָּת שְׁתֵּים הָיוּ אֶחָת
בְּתַחֲלִית נִדְבָתָן אַחֲרָ יוֹם הַכַּפֹּרִים בְּשָׁנָה
רִאשׁוֹנָה, וְאַחֲרָ בְּשָׁנָה שְׁנִיָּה בְּאִיר מִשְׁהוּקָם
הַמִּשְׁכָּן, וְאֵם תֵּאֱמַר, וְכִי אִפְשָׁר שֶׁבְּשָׁנִיָּהֶם
הָיוּ יִשְׂרָאֵל שׁוּיִם שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת
אֲלָפִים וְחֲמִשָּׁה מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים, שֶׁהָיָה בְּכֶסֶף
פְּקוּדֵי הָעֵדָה נֶאֱמַר כֵּן, וּבְחוֹמֵשׁ הַפְּקוּדִים אֵף
בּוֹ נֶאֱמַר כֵּן (זְמַדְרָא ח מו) וַיְהִי כָּל הַפְּקוּדִים
שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְחֲמִשָּׁה מֵאוֹת
וְחֲמִשִּׁים, וְהָלֹא בְּשְׁתֵּי שָׁנִים הָיוּ, וְאִי אִפְשָׁר
שֶׁלֹא הָיוּ בְּשַׁעַת מִנְיָן הָרִאשׁוֹן בְּנֵי תִשְׁעַ
עֶשְׂרֵה שָׁנָה שֶׁלֹא נִמְנוּ וּבְשָׁנִיָּה נַעֲשׂוּ בְנֵי
עֶשְׂרִים. תְּשׁוּבָה לְדַבֵּר, אֲצַל שְׁנוֹת הָאֲנָשִׁים
בְּשָׁנָה אֶחָת נִמְנוּ, אֲבָל לְמִנְיָן יְצִיאת מִצְרַיִם

תפסיר רס"ג

ואגצל פיה מאא: יט) ויג'סל
הרון ובניה מנה. אידיהם
וארגלהם: כ) פי דכולהם אלי
כ'בא אלמחצר. יג'סלון
באלמא ולא יהלפון. ופי
תקד'מהם אלי אלמד'בח
ליכ'דמו. ויקתרו (י"ג: ויקרבו)
קרפאן ללה. כא) יג'סלון
אידיהם וארגלהם ולא יהלפון
ויפון ד'אלד להם רסם אלד'הר.
לה ולבניה לאגיאלהם:

ונתת שמה מים: ותעבד.
ב'יורא דנחשא. ובסיסיה דנחשא
לקדוש. ותתין יתיה. בין משפן זמנא
ובין מדבחא. ותתין תמן מ'א:
ורחצו אהרן ובניו ממנו
את ידיהם ואת רגליהם:
ויקדשון. אהרן ובנוהי מ'ניה. ית ידיהון
ות רגליהון: כ **בבאם אל-אהל**
מועד ורחצו-מים ולא

ימתו או בגשתם אל-המזבח לשרת להקטיר
אשה ליהוה: במיעלהון. למשפן זמנא. יקדשון מ'א ולא
ימותון. או במקרבהון למדבחא לשמשא. לאסקא קורבנא קדם יי:
ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימתו והיתה
להם חק-עולם לו ולזרעו לדורתם: ויקדשון. ידיהון
ורגליהון ולא ימותון. ותהי להון קים עלם. ליה ולבנוהי לדריהון: כ

— רס"י —

כלומר מזבח לפני אהל מועד ואין ביור לפני
אהל מועד, הא כיצד, משוף קמעא כלפי
הדרום, כך שנויה בזבחים (ט 6): יט **את**
ידיהם ואת רגליהם. בבת אחת היה
מקדש ידיו ורגליו, וכך שנינו בזבחים (יט 3)
כיצד קדוש ידים ורגלים, מניח ידו
הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו
השמאלית על גבי רגלו השמאלית, ומקדש:
כ **בבאם אל אהל מועד.** להקטיר קטרת
וזלק הדקדוק: כ **או בגשתם אל המזבח.** תיבת המזבח בפשטא אחת והיא מלרע בכל ספרי
תימן והירושלמיים, והיא שיטת ר"מ לונזאנו ז"ל:

תפסיר רס"ג

כב וידבר יהוה אל-משה

לאמר: ומליל יי עם משה למימר:

כג ואתה קח-לך בשמים

ראש מר-דרור חמש מאות

וקנמן בשם מחציתו

חמשים ומאתים וקנה-

בשם חמשים ומאתים: ואת

סב לך בוסמין רישא. מירא דכיא מתקל

חמש מאה. וקנמן בשם פלגותיה מתקל

מאתן וחמשים. וקני בוסמא מתקל מאתן וחמשים: כד וקדה

חמש מאות בשקל הקדש ושמן זית היין:

וקציעתא. מתקל חמיש מאה בסלעי קודשא. ומשח זיתא מלי הינא:

כה ועשית אתו שמן משחת-קדש רקח מרקחת

(כב) ת'ם פלם אללה מוסי' תכלימא: (כג) ואנת פכ'ד' לך מן רוס אל'אטיאב. מן אלמסד אלכ'אלין כ'מס מאיה' מתקאל. ומן אלעוד אלטייב נצפה מאיתין וכ'מסין מתקאל. ומן קצב אלד'רירה מאיתין וכ'מסין: (כד) ומן אלקסט. כ'מס מאיה' מתקאל במתקאל אלקדס. ומן דהן אלזיתון מל אלקסט: (כה) ואצנע ד'אלד' דהן מסח אלקדס. עטרא מעטרא

— רש"י —

שם שרש עשב, ובלשון חכמים קציעה: היין. שנים עשר לוגין, ונחלקו בו חכמי ישראל רבי מאיר אומר בו שלקו את העקרון. אמר לו רבי יהודה והלא לסוף את העקרון אינו ספק, אלא שראים במים, שלא יבלעו את השמן, ואחר כך הציפו עליהם השמן עד שקלט הריח וקפחו לשמן מעל העקרון: כה רקח מרקחת. רקח שם דבר הוא, והטעם מוכיח שהוא למעלה, והרי הוא כמו רקח, רגע, ואינו כמו (ישעיה נא טו) רגע הים, וכמו (ישעיה ו מז כ) רקע הארץ, שהטעם למטה, וכל דבר המעורב בחרבו, עד שזה קופח מזה או ריח או טעם קרוי מרקחת:

כג בשמים ראש. חשובים: וקנמן בשם. לפי שהקנמן קליפת עץ הוא, יש שהוא טוב ויש בו ריח טוב וטעם, ויש שאינו אלא כעץ, לכו הערך לומר קנמן בשם, מן הטוב: מחציתו חמשים ומאתים. מחצית הבאתו תהא חמשים ומאתים, נמצא בלו חמש מאות, כמו שיעור מר דרור, אם כן, למה נאמר בו חצאין, גזרת הכתוב היא להביאו לחצאין, להרבות בו שתי הכרעות, שאין שוקליו עין בעין, וכן שנויה בכריתות (דף כ 6): וקנה בשם. קנה של-בשם לפי שיש קנים שאינן של-בשם, הערך לומר בשם: חמשים ומאתים. סף משקל בלו: כד וקדה.

תפסיד דס"ג

צנעה' עטאר. כד'אך יפון דהן
מסח אלקדס: כו) ואמסח מנה
כ'בא אלמחצ'ר. וצנדוק אל
שהאדה: כז) ואלמאידה וגמיע
אניתהא. ואלמנארה ואניתהא.
ומד'בח אלב'כור: כח) ומד'בח
אלצעידה וגמיע אניתה.
ואלחוי' ומקעידה: כט) וקדסה.
ליכוננו לי מן כ'צאץ אלאקדאס.
כל מן דנא בהם תקדס:

מַעֲשֵׂה רֶקַח שָׁמֶן מִשְׁחַת-

קֹדֶשׁ יְהוָה: וְתַעֲבִיד יְתִיָּה. מִשַּׁח
רְבוֹת קוֹדֶשָׁא. בּוֹסֶס מְבוֹסֶס עוֹבֵד
בוֹסְמֵנוּ. מִשַּׁח רְבוֹת קוֹדֶשָׁא יְהוָה:
כּו **וּמִשְׁחַת בּוֹ אֶת-אֶהֱלִי**
מוֹעֵד וְאֵת אֲרוֹן הָעֵדוּת:
וּתְרַבִּי בִּיה יֵת מִשְׁכַּן זְמַנָּא. וְיֵת אֲרוֹנָא
דְּסִדְּהוּתָא: כּז **וְאֶת-הַשִּׁלְחָן**

וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו וְאֶת-הַמִּנְרָה וְאֶת-כָּלֶיהָ וְאֵת

מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת: וְיֵת פִּתּוּרָא וְיֵת כָּל מְנוּחֵי. וְיֵת מִנְרָתָא וְיֵת

מְנַהָא. וְיֵת מַדְבַּחָא דְּקִטְרַת בּוֹסְמֵיָא: כח **וְאֶת-מִזְבַּח הָעֹלָה**

וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו וְאֶת-הַכִּיֹּר וְאֶת-כַּנּוֹ: וְיֵת מַדְבַּחָא

דְּעֹלָתָא וְיֵת כָּל מְנוּחֵי. וְיֵת כִּיּוֹרָא וְיֵת בְּסִיסֵיהָ: כט **וְקֹדֶשֶׁת**

אַתֶּם וְהָיוּ קֹדֶשׁ קְדָשִׁים כָּל-הַנִּגְעַ בָּהֶם יִקְדָּשׁ:

וּתְקַדִּישׁ יְתֵהוּן. וְיֵהוּן קֹדֶשׁ קוֹדָשִׁין. כָּל דִּיקְרַב בָּהוּן יִתְקַדָּשׁ:

— רש"י —

שאינו ראוי להם אין מקדשין. ושנויה היא
משנה שלמה אצל מזבח, מתוך שנאמר
(שמות כט לו) כל הנגע במזבח יקדש. שומע
אני בין ראוי בין שאינו ראוי, תלמוד לומר
בבשים, מה בבשים ראויים אף כל ראוי. כל
משיחת משכן וכהנים ומלכים מתורגם לשון
רבו, לפי שאין צורך משיחתן אלא לגדלה,
כי כן יסד המלה, שזה חנוף גדלתו, ושאר
משיחות בגון (שמות כט ז) ריקין משוחין,
(עמוס ו ו) וראשית שמנים ומשח, לשון

רקח מרקחת. רקח העשוי על ידי אמנות
ותערובות: מעשה רוקח. שם האמן בדבר:
כו **וּמִשְׁחַת בּוֹ.** כל המשיחות כמין כי יונית,
חוץ משלמלכים שהן כמין גור: כט **וְקֹדֶשֶׁת**
אַתֶּם. משיחה זו מקדשתם להיות קדש
קדשים, ומה היא קדשתם, כל הנגע יגוי, כל
הראוי לכלי שרת משונכנס לתוכו קדוש
קדשת הגוף לפסל ביוצא ובלינה ובטבול
יום, ואינו נפדה לצאת לחליו, אבל דבר

תפסיר רס"ג

ל וְאֶת־אֶהֱרֹן וְאֶת־בָּנָיו
תַּמְשִׁחַ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם
לְבִהֵן לִי: וְיֵת אֶהֱרֹן וְיֵת בָּנוֹהִי
תִרְבִּי, וְתִקְדִּישׁ יִתְהוֹן לְשִׁמְשָׁא קֹדְמִי:
לֹא וְאֶל־בָּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹּר
לֵאמֹר שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ
יְהִי זֶה לִי לְדֹרֹתֵיכֶם: וְעַם
בָּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּמְלִיל לְמִימֶר. מִשְׁחַת. רְבוּת
קֹדֶשׁא יְהִי דִין, לִי לְדֹרִיכֹן: לֵב עַל־

(ל) וְאֶמְסַח הָרוֹן וּבְנֵיהּ. וְקֹדֶשְׁהֶם
לְיֵאמֹר לִי: (לא) וְיֵמֶר בָּנֵי
אִסְרָאִיל קִאִילֵא. יְכוֹן הִדְרָא
לָכֶם. דִּיֵּהֶן מִסַּח אֱלֹקִדָּס
לְאַגְיֵאִלָּכֶם: (לב) עַלִּי בְדֹן אִי
אֲנִסָּאן לֹא יֵדֵהֶן מְנָה. וּכְהִיֵּאֲתָהּ
לֹא תַצְנָעוֹן מִתְלִיָּה. וְכִמָּא הוּ
קֹדֶס. כְּדִיאֵד קֹדֶסא יְכוֹן לָכֶם:
(לג) אִי אֲנִסָּאן תַּעֲטֹר בְּמִתְלִיָּה.
אוּ גַעַל מְנָה עַלִּי אֲגַבִּי. וְנִקְטַע
מִן קוֹמָה: (לד) וְקִאֵל אֱלִלָּה

בְּשָׂר אָדָם לֹא יִיסָף וּבְמִתְכַּנְתּוֹ לֹא תַעֲשׂוּ
כְּמָהוּ קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ יְהִיָּה לָכֶם: עַל בְּשָׂרָא דְאַנְשָׁא
לֹא יִתַּסֵּךְ. וּבְדַמּוּתִיָּה. לֹא תַעֲבֹדוֹן בְּוִתִּיָּה. קֹדֶשׁא הוּא. קֹדֶשׁא יְהִי
לְכוֹן: לֵב אִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח כְּמָהוּ וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ
עַל־זֶר וְנִכְרַת מַעֲמִיו: גִּבֹּר דִּיבֶסֶס דְּכּוֹתִיָּה. וּדִיתִין מְנִיָּה
עַל חִילוֹנֵי וְיִשְׁתִּיצִי מַעֲמִיָּה: ס לֵד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה

— רס"י —

הִלְלוּ לְפִי מַעֲדַת הֵינן שֶׁמֶן, אֲבָל אִם פָּחַת
אוּ רְבָה סְמָמִינִן לְפִי מַעֲדַת הֵינן שֶׁמֶן מִתֵּר,
וְאִף הָעֲשׂוֹי בְּמִתְכַּנְתּוֹ שֶׁל־זֶה, אֵין הִסָּף
מִמֶּנּוּ חַיִּב אֵלֹא הִרְוִקְחוּ: וּבְמִתְכַּנְתּוֹ.
לְשׁוֹן חֲשָׁבוֹן, כְּמוֹ (שְׁמוֹת כ ח) מִתְכַּנֵּת הַלְבָנִים,
וְכֵן בְּמִתְכַּנְתּוֹהָ שֶׁלְקִטּוֹרֶת: לֵב וְאֲשֶׁר יִתֵּן
מִמֶּנּוּ. מֵאוֹתוֹ שֶׁל־מֹשֶׁה: עַל זֶר. שְׁאִינוּ
צוֹרֵךְ כְּהִנָּה וּמִלְכוּת:

אֲרָמִית בְּהֵן בְּלִשׁוֹן עֵבְרִית: לֹא לְדֹרֹתֵיכֶם.
מִכָּאן לְמַדּוּ רְבוּתֵינוּ לֹאמֹר שֶׁכֵּלּוּ קָיָם לְעִתִּיד
לְבֹא: זֶה. בְּגִימְטְרִיָּה תִרְיִסֶר לֹאֲגִין הוּא:
לֵב לֹא יִיסָף. בְּשִׁנֵּי יוֹדִי"ן, לְשׁוֹן לֹא יַפְעֵל,
כְּמוֹ (דְּבָרִים כ טו) לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ: עַל בְּשָׂר
אָדָם לֹא יִיסָף. מִן הַשֶּׁמֶן הַזֶּה עֲצָמוֹ:
וּבְמִתְכַּנְתּוֹ לֹא תַעֲשׂוּ כְּמָהוּ. בְּסִכּוּם
סְמָמִיו לֹא תַעֲשׂוּ אַחֵר כְּמוֹהוּ בְּמִשְׁקַל סְמָמִין

תפסיד דס"ג

למוסי' כ"ד לך צמוג'א. מנהא
עוד בלסאן ואציפאר טיב
ומאיעה. צמוג' מע לבאן ד'כי.
אגזא מתסאוויה: לה) ואצנעה
בכ"ז. עטר צנעה' עטאר.
מטרא מטרא מקדסא:
לו) ותסתק מנהא דקיקא.
ואגעלה חדיא אלשהאדה פי

קח-לך סמים נטף |
ושחלת וחלבנה סמים
ולבנה זפה בד בבר יהיה:
ואמר יי למשה סב לך בוסמין. נטופא
וטופרא וחלבונתא. בוסמין ולבונתא
דכיתא. מתקל במתקל יהי:
לה ועשית אתה קטרת

רקח מעשה רוקח ממלח טהור קדש: ותעביד
יתה קטרת בוסמין. בוסס עובד בוסמין. מערב דכי לקודשא:
ושחקת ממנה הדק ונתתה ממנה לפני

— רש"י —

ברשינה אינו נקטר אלא בו שפין את
הצפורן ללבנה שתהא נאה: בד בבר יהיה.
אלו הארבעה הנזכרים כאן יהיו שווין משקל
במשקל, כמשקלו של זה כף משקלו של זה,
וכן שנינו (כחיות ו 6) הצרי והצפורן,
החלבנה והלבנה משקל שבעים שבעים
מנה. ולשון בד נראה בעיני שהוא לשון
יחיד, אחד באחד, יהיה זה כמו זה:
לכ ממלח. בתרגומו מעורב, שיערב שחיקתו
יפה יפה זה עם זה. ואומר אני שדומה לו
(יונה 6 ב) ויראו המלחים, (יחזקאל כז כז) מלחיו
וחבליה, על שם שמהפכין את המים
במשוטות, כשמנהיגים את הספינה, כאדם
המהפך בכף ביצים טרפות לערבן עם המים,
וכל דבר שהאדם רוצה לערב יפה יפה,
מהפכו באצבע או בבוך: ממלח טהור
קדש. ממלח יהיה וטהור יהיה וקדש יהיה:
לוי ונתתה ממנה וגו'. היא קטרת שבכל יום
ויום שעל מזבח הפנימי, שהוא באהל מועד:

לד נטף. הוא צרי, ועל שאינו אלא שרף
הנוסף מעצי הקטף קרוי נטף וכלנו גומ"א.
והצרי קורין לו תיכ"א: ושחלת. שרש
בשם חלק ומצהיר בצפורן, ובלשון המשנה
קרוי צפורן, וזהו שתרגם אנקלוס וטופרא:
וחלבנה. בשם שריחו רע וקורין לו גלבנא,
ומנאה הכתוב בין סמני הקטורת, ללמדנו
שלא יקל בעינינו לצרף עמנו באגדת
תעניותינו ותפלותינו את פושעי ישראל
שיהיו נמנין עמנו: סמים. אחרים: ולבנה
זפה. מכאן למדו רבותינו אחד עשר סמנין
נאמרו לו למשה בסיני מעוט סמים שנים,
נטף ושחלת וחלבנה שלשה, הרי חמשה,
סמים, לרבות עוד כמו אלו, הרי עשרה,
ולבנה הרי אחד עשר ואלו הן הצרי
והצפורן, החלבנה והלבנה, מור וקציעה,
שבולת נרד וכרכם, הרי שמונה, שהשבולת
ונרד אחד, שהנרד דומה לשבולת, הקושט
והקלופה והקנמון הרי אחד עשר. בורית

תפסיר רס"ג

הַעֲדַת בְּאֵהָל מוֹעֵד אֲשֶׁר

אוֹעֵד לָךְ שְׁמָה קֹדֶשׁ

קֹדָשִׁים תִּהְיֶה לָּכֶם: וְתִשְׁחֹק

מִנָּה וְתִדְּיֶק. וְתִתֵּן מִנָּה. קֹדֶם סְהַדוּתָא

בְּמִשְׁכַּן זִמְנָא. דְּאִזְמִין מִימְרֵי לָךְ תִּמְנָן

קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין תִּהְיֶה לָּכֶם: וְהַקְטָרֶת

אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּמִתְכַנְתָּהּ

לֹא תַעֲשֶׂוּ לָכֶם קֹדֶשׁ

תִּהְיֶה לָךְ לַיהוָה: וְקִטְרֶת

בּוֹסְמִין דְּתַעֲבִיד. בְּדַמּוּתָהּ. לֹא תַעֲבִדוּן

לָכֶם. קוֹדֶשׁא. תִּהְיֶה לָךְ קֹדֶם יְיָ: לֹא אִישׁ אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה

כְּמוֹתָ לְהָרִיחַ בָּהּ וְנִכְרַת מַעֲמָיו: גִּבְרָה. דִּי־עֲבִיד

דְּכּוּתָהּ לְאַרְחָא בָּהּ. וַיִּשְׁתַּיְצִי מַעֲמִיהָ: ס לֹא אֶ וַיְדַבֵּר יְהוָה

אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר: וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימֶר: ב רָאָה

קִרְאֵתִי בְּשֵׁם בְּצִלְאֵל בֶּן-אוּרִי בֶן-חֹר לְמִטָּה

יְהוּדָה: חֲזִי דְרַבִּיתִּי בְּשׁוֹם. בְּצִלְאֵל. בֶּר אוּרִי בֶר חֹר לְשִׁבְטָא

דִּיהוּדָה: ג וַאֲמַלֵּא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחֻכְמָהּ

כ'בא אלמחצ'ר. חית'

אחאצ'רד הנאד. ויכון לכם מן

כ'ואץ אלאקדאס: לז) ואלפכור

אלד'י תצנעה. כהיאתה לא

תצנעו לכם. קודסא יכון לכם.

כמא הו ללה: לח) אי אנסאן

צנע מתלה ליתבכ'ר בה.

ינקטע מן קומה: לא א) ת'ם

כלם אללה מוסי תכלימא:

ב) אנצ'ר קד שרפת אסם

בצלאל. אבן אורי אבן חור מן

סבט יהודה: ג) ואכמלת פיה

עלם מן ענד אללה. בחכמה.

— רס"י —

אֲשֶׁר אוֹעֵד לָךְ שְׁמָה. כָּל מוֹעֲדֵי
 דְּבוּר שְׁאֵקְבַע לָךְ. אֲנִי קוֹבְעִים לְאוֹתוֹ
 מְקוֹם: לֹא בְּמִתְכַנְתָּהּ. בְּמִנְיָן סְמִינִיָּה:
 קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָךְ לַה'. שְׁלֹא תַעֲשֶׂנָּה אֲלֵא
 לְשָׁמִי: לֹא לְהָרִיחַ בָּהּ. אֲבָל עוֹשֶׂה אֶתָּה
 בְּמִתְכַנְתָּהּ מְשַׁלֵּךְ בְּדִי לְמִסְרָהּ לְצַבּוּר:
 לֹא כְּקִרְאֵתִי בְּשֵׁם. לַעֲשׂוֹת מְלֹאכְתִּי. אֶת
 בְּצִלְאֵל: ג בְּחֻכְמָהּ. מִה שְׁאֵדֶם שׁוֹמֵעַ
 מְאַחֲרִים וְלִמּוֹד: וּבְתִבּוּנָהּ. מִבֵּין דְּבַר מְלָבוֹ.
 מִתּוֹךְ דְּבָרִים שְׁלֵמִד: וּבְדַעַת. רוּחַ הַקֹּדֶשׁ:

תפסיר דס"ג

וּפְהֵם וּמַעֲרֵפָה בְּגִמְיֵעַ
 אֶלְצָנָאִיעַ: (ד) חֲאֲדָק בְּאַלְמִיָּה.
 בְּצִנְעָה' אֶלְדִּיָּהב וְאַלְפִּיצָה
 וְאַלְנָחֲאֶס. (ה) וּבִכְרִט אֶלְגֻּוֹהֶר.
 לְאַלְנָצִיאַם וְנָגֵר אֶלְכִּישָׁב. וְעֵמֶל
 סִאִיר אֶלְצָנָאִיעַ: (ו) וְאַנָּא פִּקֵּד
 צִמְמַת אֵלִיה. אֶהְלִיאֵב אֶבֶן
 אַחִיסַמֵּךְ מִן סִבֵּט דִּין. וְפִי קֶלֶב
 כָּל חֲכִים קֵד גְּעֻלַּת חֲכָמָה. אֵן
 יִצְנֻעוּ גִמְיֵעַ מֵא אֶמְרֵתֵךְ:
 (ז) כִּיבֵּא אֶלְמַחְצִיר וְצִנְדֻּק
 אֶלְשֶׁהֲאֲדָה. וְאַלְגִּישָׁא אֶלְדִּי
 עֵלִיה. וְסִאִיר אֶנְיָה' אֶלְכִּישָׁב:

וּבִתְבוּנָה וּבִדְעַת וּבְכָל-

מְלָאכָה: וְאַשְׁלִימִית עֲמִיה רוּחַ

מִן קָדָם יי. בְּחֻמָּהּ וּבְסוּכְלָתָנּוּ

וּבְמַדַּע וּבְכָל עֲבִידָא: דַּ לַּחֲשָׁב

מַחֲשַׁבֵּת לַעֲשׂוֹת בְּזָהָב

וּבַכֶּסֶף וּבִנְחָשֶׁת: לְאַלְפָּא

אוּמָנּוֹן. לְמַעַבְדַּ בְּדֶהֱבָא וּבַכֶּסֶף

וּבִנְחָשָׁא: דַּ וּבִבְחֵרֶשֶׁת אֶבֶן

לְמִלָּאָה וּבִבְחֵרֶשֶׁת עֵץ

לַעֲשׂוֹת בְּכָל-מְלָאכָה: וּבְאוּמָנוּת אֶבֶן טָבָא. לְאַשְׁלֵמָא

וּבִנְגֻרוֹת אֶעָא. לְמַעַבְדַּ בְּכָל עֲבִידָא: דַּ וְאַנִּי הִנֵּה נֹתְתִי

אֹתוֹ אֶת אֶהְלִיאֵב בֶּן-אַחִיסַמֵּךְ לְמִטָּה-דִּין

וּבִלְבָּב כָּל-חֲכָמֵי-לֵב נֹתְתִי חֲכָמָה וְעָשׂוּ אֶת כָּל-

אֲשֶׁר צִוִּיתִךְ: וְאַנָּא הָא יְהִיבִית עֲמִיה. יֵת אֶהְלִיאֵב. בֶּר אֶחֱיַסְמֵךְ

לְשִׁבְטָא דִּין. וּבִלְבָּב כָּל חֲכָמִי לָבֵא יְהִיבִית חֲכָמָתָא. וְיַעֲבִדוּן. יֵת כָּל

דְּפִקִּידָתֵךְ: דַּ אֶת | אֶהְלֵ מוֹעֵד וְאֶת-הָאָרֶץ לְעֵדֻת

וְאֶת-הַכֹּהֲנֵת אֲשֶׁר עָלְיוֹ וְאֶת כָּל-כְּלֵי הָאֹהֶל:

— רש"י —

ד לַחֲשָׁב מַחֲשַׁבֵּת. אֶרִיגַת מַעֲשֵׂה חֲשָׁב: כ וּבִבְחֵרֶשֶׁת. לְשׁוֹן אֶמְנוּת, כְּמוֹ (יִשְׁעִי כ מ כ)
 חֲרֵשׁ חֲכָם, וְאוּנְקִלוֹס פִּרְשׁ וְשִׁנָּה בְּפִירוּשָׁן, שְׁחֲרֵשׁ אֶבְנִים קְרוֹי אֶמֶן, וְחֲרֵשׁ עֵץ קְרוֹי נָגֵר:
 לְמִלָּאָה. לְהוֹשִׁיבָה בְּמַשְׁבָּצַת שְׁלֵה בְּמִלּוּאָה, לַעֲשׂוֹת הַמַּשְׁבָּצַת לְמִדַּת מוֹשֵׁב
 הָאֶבֶן וְעֵבְיָה: וּבִלְבָּב כָּל חֲכָם לֵב וְגוֹי. וְעוֹד
 שְׁאֵר חֲכָמֵי לֵב יֵשׁ בְּכֶם, וְכָל אֲשֶׁר נֹתְתִי בּוֹ
 חֲכָמָה וְעָשׂוּ אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוִּיתִיךְ:
 וְאֶת הָאָרֶץ לְעֵדֻת. לְצוּרָה לְחוֹת הָעֵדוּת:

תפסיר רס"ג

יֵת מִשְׁפֵּן זִמְנָא. וְיֵת אֲרוֹנָא לְסִהְדוּתָא.
וְיֵת כְּפֻרְתָּא דְעִלוּהִי. וְיֵת כָּל מְנִי
מִשְׁכָּנָא: ^ח וְאֶת־הַשִּׁלְחָן וְאֶת־
כִּלָּיו וְאֶת־הַמִּנְרָה הַטְּהֹרָה
וְאֶת־כָּל־כֵּלֶיהָ וְאֶת מִזְבַּח
הַקְּטֹרֶת: וְיֵת פֶּתוּרָא וְיֵת מְנוּהִי.
וְיֵת מִנְרָתָא דְכִיתָא וְיֵת כָּל מְנֵהָ.
וְיֵת מִדְבַּחָא דְקֹטֶרֶת בּוֹסִמְיָא:
^ט וְאֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־

(ח) ואלמאידה ואניתהא
ואלמנארה אלטאהרה
וגמיע אניתהא. ומד'בח
אלבכור: (ט) ומד'בח אלצעידה
וגמיע אניתהא. ואלחוי'
ומקעדה: (י) ותיאב אלוישי.
ותיאב אלקידס להרון
אלאמאם ותיאב בניה
לאלאמאמה: (יא) ודהן אלמסח.
ובכור אלצמוג' לאלקידס.
כגמיע מא אמרתך יצנעון:

כָּל־כִּלָּיו וְאֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כַּנּוֹ: וְיֵת מִדְבַּחָא דְעֻלְתָּא
וְיֵת כָּל מְנוּהִי. וְיֵת כִּיּוֹרָא וְיֵת בְּסִיסִיהּ: ^י וְאֶת בִּגְדֵי הַשָּׂרָד
וְאֶת־בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בִּגְדֵי בָנָיו
לְכַהֵן: וְיֵת לְבוּשֵׁי שְׂמוּשָׂא. וְיֵת לְבוּשֵׁי קוֹדֶשׁא לְאַהֲרֹן כְּהֵנָּא. וְיֵת
לְבוּשֵׁי בְנוֹהִי לְשִׁמְשָׂא: ^{יא} וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת־
קֹטֶרֶת הַסַּמִּים לְקֹדֶשׁ כָּל־אֲשֶׁר־צוֹיֵתךָ יַעֲשׂוּ:

— רס"י —

בגדי שרד לשרת בקדש, ולא הזכיר שש
עמיהם, ואם בבגדי כהנה מדבר, לא
מציינו באחד מהם ארגמן או תולעת שני
בלא שש: בגדי השרד. יש מפרשים לשון
עבודה ושרות, כתרגומו לבושי שמושא,
ואין לו דמיון במקרא. ואני אומר,
שהוא לשון ארמי, כתרגום שלקלעים,
ותרגום שלמכבר, שהיו ארוגים במחט
עשויים נקבים נקבים לזיזין זלעז [רשת]:
יא ואת קטרת הסמים לקדש. לצרף
הקטרת ההיכל שהוא קדש:

ח הטהרה. על שם זהב טהור: י ואת בגדי
השרד. אומר אני לפי פשוטו של־מקרא אי
אפשר לומר שבבגדי כהנה מדבר, לפי
שנאמר אצלם ואת בגדי הקדש לאהרן
הכהן ואת בגדי בניו לכהן, אלא אלו בגדי
השרד, הם בגדי התכלת והארגמן ותולעת
שני, האמורין בפרשת מסעות (זמזכר ז יז)
ונתנו עליו בגד תכלת, (שס יג) ופרשו עליו
בגד ארגמן, (שס ח) ופרשו עליהם בגד
תולעת שני. ונראין דברי שנאמר (שמות נט ח)
ומן התכלת והארגמן ותולעת השני עשו

תפסיד דס"ג

(יב) וקאל אללה למוסי קאילא:
 (יג) ואנת פמר בני אסראיל וקל
 להם. אמא סבותי פאחפצוהא.
 לאנהא עלאמה. ביני ובינכם
 לאגיאלכם. לתעלמו. אני אללה
 מקדסכם: (יד) ואחפצו אלסבת.
 פאנהא מקדסה לכם.
 ובאד'להא יקתל קתלא. וכל מן
 יעמל פיהא עמלא. ינקטע
 דאלד אללאנסאן מן קומה:
 (טו) סתה' איאם תצנע

וית משחא דרבותא. וית קטרת בוסמיא
 לקודשא. ככל דפקידתך יעבדון:

❖ טיב בספרי תימן ❖ יב ויאמר יהוה

אל-משה לאמר: ואמר יי

למשה למימר: יג ואתה דבר

אל-בני ישראל לאמר אך

את-שבתתי תשמרו כי

אות הוא ביני וביניכם

לדרתיכם לדעת כי אני יהוה מקדשכם: ואת.

מליל עם בני ישראל למימר. ברם ית יומי שפיא דילי תטרונו. ארי
 את היא. בין מימרי וביניכון לדריכון. למדע. ארי. אנא יי מקדשכון:

ד ושמרתם את-השבת כי קדש הוא לכם

מחלליה מות יומת כי כל-העשה בה

מלאכה ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמיה:

ותטרונו ית שבתא. ארי. קודשא היא לבון. דיחלנה אתקטלא

יתקטיל. ארי. כל דייעבד בה עבדתא. וישתיצי. אנשא ההוא מגו

עמיה: טו ששת ימים יעשה מלאכה וביום

— רש"י —

המשכן: כי אות הוא ביני וביניכם. אות
 גדולה היא בינינו שפחרתי בכם, בהנחילי
 לכם את יום מנוחתי למנוחה: לדעת.
 האמות [בה] כי אני ה' מקדשכם:
 יד מות יומת. אם יש עדים והתראה:
 ונכרתה. בלא התראה: מחלליה.
 הנוהג בה חול בקדשתה:

יג ואתה דבר אל בני ישראל. ואתה, אף
 על פי שהפקדתיך לצוותם על מלאכת
 המשכן, אל יקל בעיניך לדחות את השבת
 מפני אותה מלאכה: אך את שבתתי
 תשמרו. אף על פי שתהיו רדופין וזריון
 בזריות מלאכה שבת אל תדחה מפניה. כל
 אבין ורקין מיעוטיין, למעט שבת ממלאכת

אֶלְצִנְאִיעַ. וְפִי אֱלִיּוֹם אֶלְסֶאבַּע.
עֲטִלָּה הִי סִבֵּת מְקַדְסָה לָלֶה.
וְכָל מִן עֲמֵל עֲמֵלָא פִּיהָא יִקְתַּל:
(טז) וַיַּחֲפְצוּ בְנֵי אִסְרָאֵל.
אֶלְסִבֵּת וַיִּקְיֻמוּ בְּהָא.
לְאִגִּיאלָהֶם עֶהָד אֶלְדֵּהָר:
(יז) אֲדָ' הִי עֲלֵאמָה בֵּינִי וּבֵין
בְנֵי אִסְרָאֵל. לֶאֱנָן פִּי סִתְה'
אִיאַם. עֲנַע אֱלִלָּה אֶלְסִמְאֻאֶת
וְאֶלְאֶרֶץ. וְפִי אֱלִיּוֹם אֶלְסֶאבַּע.
עֲטִלָּהָ וְאֶרְאֻחָהָ: (יח) תִּים
דִּפַּע אֱלִי מוֹסִי. חִין פֶּרַג' מִן

[illegible]

קִדְּשָׁתָהּ לְשָׁמִי וּבִמְצוֹתַי: י וַיִּנְפֹּשׁ. בְּתַרְגוּמוֹ
וְנָח, וְכָל לְשׁוֹן נּוֹפֵשׁ וְהוּא לְשׁוֹן נָפֵשׁ, שְׁמִשִּׁיב
נִפְשׁוֹ וּנְשִׁימָתוֹ בְּהַרְגִּיעוֹ מִטּוֹרַח הַמְּלָאכָה.
וּמִי שִׁכְתוֹב בּוֹ (יִשְׁעִי מ כח) לֹא יִיעֵף וְלֹא
יִיָּגַע, וְכָל פְּעָלוֹ בְּמֵאֲמָר, הִכְתִּיב מְנוּחָה
לְעַצְמוֹ, לְשַׁבֵּר הָאֵן מִה שֶׁהִיא יְכוּלָה
לְשִׁמּוֹעַ: יח וַיִּתֵּן אֵל מֹשֶׁה וְגו'. אֵין מִקְדָּם
וּמֵאַחֵר בַּתּוֹרָה. מַעֲשֵׂה הַעֲגָל קוֹדֵם לְצוּוֵי
מִלֹּאכֶת הַמִּשְׁכָּן יָמִים רַבִּים הָיָה, שֶׁהָרִי

טו שֶׁבַת שֶׁבִּתּוֹן. מְנוּחַת מְרֻגָּע וְלֹא מְנוּחַת עֲרֵאִי: שֶׁבַת שֶׁבִּתּוֹן. לִפְנֵי כָּפְלוֹ הַכְּתוּב לֹמֵר שְׁאִסּוּר בְּכָל מְלָאכָה, אֲפִלּוֹ אוֹכֵל וְנֹשֵׂא, וְכֵן יוֹם הַכַּפּוּרִים שְׁנֹאמְרָ בּוֹ (ויקרא כג 13) שֶׁבַת שֶׁבִּתּוֹן הוּא לָכֶם, אִסּוּר בְּכָל מְלָאכָה, אֲבָל יוֹם טוֹב לֹא נֶאֱמַר בּוֹ כִּי אִם בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן שֶׁבִּתּוֹן וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי שֶׁבִּתּוֹן (שם) אִסּוּרִים בְּכָל מְלָאכָת עֲבוּדָה, וּמִתְרִים בְּמִלְאכָת אוֹכֵל וְנֹשֵׂא: קֹדֶשׁ לָהּ. שְׁמִירַת

תפסיד רס"ג

מכאטבתה עלי גבל סיני.
לוחי אלשהאדה. לוחי גוהר.
מכתובין בקודרה אללה:
לב א) ולמא ראי אלקום. אן
מוסי קד אבטא אן ינול מן
אלגבל. תגווק אלקום עלי
הרון. וקאלו לה קם אצנע לנא
מעבודא. יסיר בין ידינא. פאן
דאלד אלרגל מוסי. אלדי
אצעדנא מן בלד מצר. למ

לְדַבֵּר אֹתוֹ בְּהַר סִינִי שְׁנֵי
לַחַת הָעֵדֻת לַחַת אֶבֶן
כְּתָבִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים:
וַיֵּהָב לְמֹשֶׁה. כִּד שִׁינִי לְמַלְלָא עֲמִיָּה
בְּטוֹרָא דְסִינִי. תְּרִין לוחי סְהָדוּתָא. לוחי
אֲבִנָּא. כְּתִיבִין בְּאֶצְבָּעָא דִּי:
לֵב וַיֵּרָא הָעַם כִּי־בִשְׁשׁ
מֹשֶׁה לָרֶדֶת מִן־הָהָר

וַיִּקְהַל הָעָם עַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם |
עֲשֵׂה־לָּנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי־זֶה |
מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא

— רש"י —

בְּשַׁבְעָה עֶשֶׂר בְּתַמּוּז נִשְׁתַּבְּרוּ הַלִּוּחוֹת, וּבָיִים
הַכְּפוּרִים נִתְרַצָּה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל,
וּלְמַחֲרַת הַתְּחִילוֹ בְּנִדְבַת הַמִּשְׁכָּן וְהוֹקֵם
בְּאֶחָד בְּנִיסָן: כְּכֹלָתוֹ. כְּכֹלָתוֹ כְּתִיב חֶסֶד,
שְׁנִמְסְרָה לוֹ תוֹרָה בְּמַתָּנָה כְּכֹלָה לְחֻתָּן,
שֶׁלֹא הָיָה יָכוֹל לְלַמּוֹד כֻּלָּה בְּזֶמֶן מוֹעֵט כֵּן.
דְּבַר אַחֵר מֵהַ כֻּלָּה מִתְקַשֵּׁט בְּעֶשְׂרִים
וְאַרְבָּעָה קְשׁוּטִין, הֵן הָאֲמוּרִים בְּסִפְרֵי יִשְׁעִיָּה
(יִשְׁעִיכָּ ג יח. כד) אֵף תִּלְמִיד חֶכֶם צָרִיף לִהְיוֹת
בְּקִי בְּעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה סְפָרִים: לְדַבֵּר אֹתוֹ.
הַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים שְׁבוּאֵלָה הַמִּשְׁפָּטִים:
לְדַבֵּר אֹתוֹ. מִלְּמֹד שֶׁהָיָה מֹשֶׁה שׁוֹמֵעַ מִפִּי
הַגְּבוּרָה וְחוֹזְרִין וְשׁוֹנִין אֶת הַהִלְכָה שְׁנִיָּהם
יחד: לַחַת. לַחַת כְּתִיב שֶׁהָיוּ שְׁתֵּיהֶם שׁוֹתִים:
לֵב 6 כִּי בִשְׁשׁ מֹשֶׁה. כְּתַרְגוּמוֹ, לְשׁוֹן אַחֵר,
וְכֵן בִּשְׁשׁ רַכְבּוֹ, (שׁוֹפְטִים כ כח), וַיִּחִלּוּ עַד בּוֹשׁ
(שם ג כה) כִּי בִשְׁעֵלָה מֹשֶׁה לָּהָר אָמַר לָהֶם
לְסוֹף אֲרַבְעִים יוֹם אָנִי בָּא בְּתוֹךְ שֵׁשׁ שָׁעוֹת.

בְּסִבּוּרִים הֵם, שְׁאוֹתוֹ יוֹם שֶׁעָלָה מִן הַמִּנְּהָן
הוּא, וְהוּא אָמַר לָהֶם שְׁלָמִים, אֲרַבְעִים יוֹם
וְלִילּוֹ עֲמוֹ, וְיוֹם עֲלִיתוֹ אֵין לִילּוֹ עֲמוֹ, שֶׁהָרִי
בִּשְׁבָּעָה בְּסִינִי עָלָה, נִמְצָא יוֹם אֲרַבְעִים
בִּשְׁבָּעָה עֶשֶׂר בְּתַמּוּז. בִּשְׁשָׁה עֶשֶׂר בָּא הַשֵּׁטָן
וְעָרַבֵב אֶת הָעוֹלָם וְהִרְאָה דְמוּת חֹשֶׁךְ
וְאֶפְלָה וְעָרְבוּבִיָּא לֹמַר וְדָאִי מֵת מֹשֶׁה, לְכֹךְ
בָּא עָרְבוּבִיָּא לְעוֹלָם. אָמַר לָהֶם מֵת מֹשֶׁה,
שֶׁכֶּבֶר בָּאוּ שֵׁשׁ שָׁעוֹת וְלֹא בָּא וְכוּ', כְּדֹאִיתָא
בְּמִסְכַּת שִׁבְתָּ (דף פט). וְאִי אֲפֹשֶׁר לֹמַר שֶׁלֹּא
טַעַם אֵלָּא בְּיוֹם הַמִּנְּהָן בֵּין קוֹדֶם חֲצוֹת בֵּין
לְאַחֵר חֲצוֹת, שֶׁהָרִי לֹא יָרַד מֹשֶׁה עַד יוֹם
הַמַּחֲרַת, שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּשְׁכְּמוּ מִמַּחֲרַת וַיַּעֲלוּ
עוֹלוֹת: אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ. אֱלֹהִים הִרְבָּה
אֹזֵן לָהֶם: כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ. כְּמִין דְּמוּת
מֹשֶׁה הִרְאָה לָהֶם הַשֵּׁטָן, שְׁנוּשָׁאִים אוֹתוֹ
בְּאֹזֵר רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם: אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם. וְהָיָה מוֹרָה לָנוּ דְרָךְ, אֲשֶׁר נִעְלָה

תפסיר רס"ג

ידענו מה-היה לו: וחזא עמא.

ארי אחר משה למיחת מן טורא.
 ואתכניש עמא על אהרן. ואמרו ליה
 קום עבד לנא דחלן. דיהכון קדמנא.
 ארי דין משה גוברא. דאסקנא מארעא
 דמצרים. לא ידענא מא הוה ליה:

ב ויאמר אליהם אהרן
 פרקו נזמי הזהב אשר

באזני נשיכם בניכם ובנותיכם והביאו אלי:
 ואמר להון אהרן. פריקו קדשי דדהבא. דבאודני נשיכון. בניכון

ובנתכון. ואיתו לותי: ג ויתפרקו כל-העם את-נזמי

הזהב אשר באזניהם וביאו אל-אהרן: ופריקו
 כל עמא. ית קדשי דדהבא דבאודניהון. ואיתיאו לות אהרן:

ד ויקח מידם ויצר אתו בחרט ויעשהו

נעלם מא פאן מן אמרה:
 (ב) פקאל להם הרון. פכו
 אשנאף אלד'הב. אלתי פי
 אדיאן נסאכם. בניכם
 ובנאתכם. ואיתוני בהא:
 (ג) פפך גמיע אלקום. אשנאף
 אלד'הב אלתי פי אדיאנהם.
 ואתו בהא אלי הרון:
 (ד) פאכיד' דיאלד מנהם. ואמר

— רש"י —

ד ויצר אותו בחרט. יש לתרגמו בשני פנים
 האחד, ויצר לשון קשירה, בחרט לשון סודר,
 כמו (ישעי' ג כז) והמטפחות והחריטים,
 (מלכ'ס ז כ כג) ויצר כפרים כסף בשני
 חריטים. והשני, ויצר לשון צורה, בחרט כלי
 אמנות הצורפין, שחורצין וחורטין בו צורות
 בזהב כעט סופר החורט אותיות בלוחות
 ופנקסין, כמו (ישעי' ס 6) וכתב עליו בחרט
 אנוש. וזהו שתרגם אנקלוס וצר יתיה בזיפא.
 לשון זיוף הוא כלי אמנות שחורצין בו בזהב

בה, עתה צריכין אנו לאלהות, אשר ילכו
 לפנינו: ז באזני נשיכם. אמר אהרן בלבו
 הנשים והילדים חסים על תכשיטיהן, שמא
 יתעפב הדבר, ובתוף כך יבא משה, והם לא
 המתינו ופרקו מעל עצמן: פרקו. לשון צווי,
 מגזרת פרק ליחיד, כמו ברכו, מגזרת ברך:
 ג ויתפרקו. לשון פריקת משא, כשנטלו
 מאזניהם נמצאו הם מפורקים מנזמייהם,
 דשקריי"ר זלעז: את נזמי. כמו מנזמי, כמו
 (שמות ט כט) כצאתי את העיר, מן העיר:

וזלק הדקדוק: ב פרקו נזמי הזהב. הפ"א בקמץ רחב והשווא שברי"ש נע מפני המאריך
 שבפ"א, והוא על משקל והנה חרבו פני האדמה. ועיין רד"ק שרש חרב. וכן דעת רש"י שכתב
 שהוא על משקל ברכו לרבים ברך ליחיד ודו"ק. ון' מלך בירמיה סימן ב' הביא משם המוסרה
 והמדקדקים כמ"ש רד"ק ג"כ ע"ש:

תפסיד דס"ג

מן צוֹרָה בְּקֶאֱלֶב. וְצִנְעָה עֲגֵלָא
מִסְבּוּכָא. וְקָאֵלוּ הִדִּיא רַבִּיד יֵא
אַל אֶסְרָאִיל. אֱלֹדִי אֲצַעֲדֵךְ מִן
בְּלִיד מִצְרַיִם (ה) פִּלְמָא רָאָא הִרֹן
דִּיאֲלֵךְ. בְּנָא מִדְּבַחָא בִין יְדִיה.
וְנֶאֱדָא וְקָאֵל. חֲגֵל לֵלָה גִידָא:
(ו) פֶּאֲדֻלְגֹּו בִּאֲלֻג־דָּאָה. וְקִרְבּוֹ
צִוְאָעֵדָא. וְדִבְחֹו דִּבְאִיחַ
סְלֵאמָה. וְגִלְס אֱלֻקֹּם לִיאֲכֵלוּ

עֲגֹל מִסְכָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה
אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
הֶעֱלֹוךָ מִמִּצְרַיִם:
וְנָסִיב מִיַּדְהוֹן. וְצָר יִתִּיָּה בְּזִיפָא. וְעֵבְדִּיה
עֲיָגֵל מִתְּכָא. וַאֲמָרוּ. אֵלֵין דְּחִלְתָּךְ
יִשְׂרָאֵל. דִּיאֲסָקוּךָ מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:
וַיֵּרָא אֶהֱרֹן וַיְבִן מִזְבֵּחַ

לִפְנֵיו וַיִּקְרָא אֶהֱרֹן וַיֹּאמֶר חֲגֵל לִיהוָה מִחֹר:
וַחֲזָא אֶהֱרֹן. וּבְנָא מִדְּבַחָא קְדָמוֹהִי. וַקְרָא אֶהֱרֹן וַאֲמָר. חֲגֵא קְדָם יי
מִחֹר: וַיִּשְׁכְּבוּ מִמִּחֲרָת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּגְשׁוּ
שְׁלָמִים וַיֵּשֶׁב הָעָם לֶאֱכֹל וּשְׁתוֹ וַיִּקְמוּ לְצַחֲקָא:

— רש"י —

הָיָה לוֹ פֶּה לְדַחוּתָם לְגַמְרֵי: וַיְבִן מִזְבֵּחַ.
לְדַחוּתָם: וַיֹּאמֶר חֲגֵל לַה' מִחֹר. וְלֹא הָיוּ,
שָׁמָּא יָבֵא מִשָּׁה קוֹדֶם שֶׁיַּעֲבֹדוּהוּ, וְהוּא פְּשׁוּטוֹ.
וּמִדְּרָשׁוֹ בְּוִיקְרָא רַבָּה (י, ג) דְּבָרִים הִרְבֵּה
רָאָה אֶהֱרֹן, רָאָה חוּר בֶּן אֲחֻתוֹ, שֶׁהָיָה
מוֹכִיחָם וְהִרְגִּיזוֹ, וְהוּא וַיְבִן מִזְבֵּחַ לִפְנֵיו. וַיְבִן
מִזְבֵּחַ לִפְנֵיו. וְעוֹד רָאָה וַאֲמָר מוֹטֵב שֶׁיִּתְּלָה
בִּי הַסֵּרְחוֹן וְלֹא בָּהֶם, וְעוֹד רָאָה וַאֲמָר אִם
הֵם בּוֹגִים אוֹתוֹ הַמִּזְבֵּחַ, זֶה מְבִיא צָרוֹר וְזֶה
מְבִיא אֲבָן, וְנִמְצְאָת מְלֹאכְתָּן נַעֲשִׂית בְּבֵת
אֲחֵת, מִתְּנוֹף שְׁאֲנִי בּוֹנֶה אוֹתוֹ וּמִתְּעַצֵּל
בְּמִלְאכְתִּי, בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף מִשָּׁה בָּא:
חֲגֵל לַה'. בְּלָבוֹ הָיָה לְשָׁמַיִם, בְּטוֹחַ הָיָה שֶׁיָּבֵא
מִשָּׁה, וַיַּעֲבֹדוּ אֶת הַמָּקוֹם: וַיִּשְׁכְּבוּ. הַשֵּׁטֶן
זָרוֹם כְּדִי שֶׁיִּחְטְאוּ: לְצַחֲקָא. יֵשׁ בְּפִשְׁמֵה הָיָה
גִּלְוֵי עֲרִיזוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (זכַּרְיָה לט ז) לְצַחֲקָא
בִּי, וְשִׁפְיֻכּוֹת דְּמִיָּם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (שְׁמוּאֵל ז' ז יז)

אוֹתִיּוֹת וְשִׁקְדִים, שְׁקוּרִין בְּלֵטוֹ נִיאִי"ל וּמִזְוִיפִין עַל
יְדוֹ חוֹתֶמֶת: עֲגֹל מִסְכָּה. בֵּינָן שֶׁהִשְׁלִיכוּ
לְכוּר, בָּאוּ מִכְשָׁפֵי עֶרֶב רַב שֶׁעָלוּ עִמָּהֶם
מִמִּצְרַיִם וַעֲשָׂאוּהוּ בִּכְשָׁפִים וַיֵּשׁ אוֹמְרִים
מִיכָּה הָיָה שֵׁם שֶׁיֵּצֵא מִתְּנוֹף דְּמוֹסִי בְּנֵן
שֶׁנִּתְמַעֵף בּוֹ בְּמִצְרַיִם, וְהָיָה בִּידוֹ שֵׁם, וְטַס
שֶׁכְּתֹב בּוֹ מִשָּׁה עֲלָה שׁוֹר, עֲלָה שׁוֹר,
לְהַעֲלוֹת אֲרוֹנוֹ שֶׁל־יוֹסֵף מִתְּנוֹף גִּילּוֹס,
וְהִשְׁלִיכוּ לְתוֹף הַכוּר וַיֵּצֵא הָעֲגֹל: מִסְכָּה.
לְשׁוֹן מִתְּכָת. דְּבַר אַחֵר מֵאָה עֶשְׂרִים וְחֲמִשָּׁה
קִנְטָרִין וְהֵב הָיָה בּוֹ, כְּגִימְטְרִיא שֶׁל־מִסְכָּה:
אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ. וְלֹא נֶאֱמָר אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ,
מִכָּאן שֶׁעֶרֶב רַב שֶׁעָלוּ מִמִּצְרַיִם, הֵם שֶׁנִּקְהָלוּ
עַל אֶהֱרֹן, וְהֵם שֶׁעֲשָׂאוּהוּ, וְאַחֵר כֶּף הִטְעִנוּ
אֶת יִשְׂרָאֵל אַחֲרָיו: כ' וַיֵּרָא אֶהֱרֹן. שֶׁהָיָה בּוֹ
רוּחַ חַיִּים, שֶׁנֶּאֱמָר (סְכֵלִים קו כ) בְּתַבְּנִית שׁוֹר
אוֹכֵל עֵשֶׂב, וְרָאָה שֶׁהִצְלִיחַ מַעֲשֵׂה שֵׁטֶן, וְלֹא

תפסיר רס"ג

וַיִּשְׁרְבוּ. וְקִאֲמוּ לִילְעָבוּ: (ז) פִּקְאָל אֱלֹלָה לְמוֹסִי אֲמִי' אֲנֹל. פֶּאֶן קֵד אֶפְסֵד קוֹמֵד. אֲלֹדִין אֶצְעֵדְתֶּם מִן בִּלְדִּי מִצֵּר: (ח) וְאֵלֹי סְרִיעָא. עֵן אֲלִטְרִיק אֲלֹדִי אֲמִרְתֶּם בֵּה. וְצִנְעוּ לָהֶם עֲגֵלָא מְסִבּוּפָא. וְסִגְדוּ לֹה וְדִבְחוּ לֹה. וְקִאֲלוּ. הִדִּיא רַבֵּךְ יֵא אֵל אֶסְרָאִיל. אֲלֹדִי אֶצְעֵדֵךְ מִן בִּלְדִּי מִצֵּר: (ט) וְקִאֲלֵה אֱלֹלָה לְמוֹסִי. קֵד עֲלִמֵת. אֵן הוֹלֵאִי אֱלִקוֹם צִעָאב אֶלְרָקֵאב: (י) וְאֵלֶאֱן אֵן כְּפֹאת

וַאֲקִדְיָמוּ בְיוֹמָא דְּבִתְרוּהִי. וְאֶסִּיקוּ עֲלֹן. וְקִרְיָבוּ נִכְסָן. וְאֶסְחָר עֲמָא לְמִיכָל וּלְמִשְׁתֵּי. וְקִמוּ לְחִיּיכָא: **פ** וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּךְ-רֹד בִּי שַׁחַת עַמֶּךָ אֲשֶׁר הָעֵלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה. אִיזִיל חוֹת. אֲרִי חֲבִיל עַמֶּךָ. דְּאֶסִּיקְתָּא מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם: **ה** סָרוּ מִהֵר מִן-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם עֲשׂוּ לָהֶם עֲגֹל מִסֵּכָה וַיִּשְׁתַּחֲוּ-לוֹ וַיִּזְבְּחוּ-לוֹ וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָעֵלֵנוּךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: סָטוּ בְּפִרְיעַ. מִן אוֹרְחָא דְּפִקִּידְתָּנוּן. עֲבָדוּ לְהוֹן. עֵיגֵל מִתְכָּא. וְסִגְדוּ לִיה וְדִבְחוּ לִיה. וְאֹמְרוּ. אֵלֵינוּ דְּחִלְתָּךְ יִשְׂרָאֵל. דְּאֶסְקוּךְ מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם: **ו** וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה רְאִיתִי אֶת-הָעַם הַזֶּה וְהִנֵּה עִם-קִשָּׁה-עָרְף הוּא: וְאָמַר יְיָ לְמֹשֶׁה. גְּלִי קִדְמִי עַמָּא הַדִּין. וְהֵא עִם קִשִּׁי קִדְל הוּא: **ז** וְעַתָּה הִנֵּיחָה לִּי

— רס"י —

יְקוּמוּ נָא הַנְּעָרִים וַיִּשְׁחָקוּ לְפָנֵינוּ, אָף כָּאֵן נִהְרַג חוֹר: **ז** וַיִּדְבֹּר. לְשׁוֹן קוֹשִׁי הוּא, כְּמוֹ (בְּרֵאשִׁית מ"ז ז) וַיִּדְבֹּר אֲתֶם קִשׁוֹת: **לך רד**. מִגְדִּלְתָּה, לֹא נִתְּתִי לָךְ גְּדִלָה אֵלֶּא בְּשִׁבְלִים. בְּאוֹתָהּ שְׁעָה נִתְּנָה מִשָּׁה מִפִּי בֵּית דִּין שְׁלֹמֶעֱלֵה: **שַׁחַת עַמֶּךָ**. שַׁחַת הָעַם לֹא נֶאֱמַר

וְזֶלֶק הַדְּקִדּוֹק: **ז** אֲשֶׁר הָעֵלִיתָ. קִדְמָא צִירִי תַנְיִנָא חִירָק, וְסִימֵן אֲחִי:

תפסיר רס"ג

עַן אֶלְתִּשְׁפֹּעַ. אֲשֶׁתֵּד גִּצְיָבִי
עֲלֵיהֶם וְאֶפְנִיתָהֶם. וְאֶצְנַע מִנֶּדַךְ
אִמָּה עֲצִימָה: יא) פֶּאֶבְתָּהֶל
מוֹסִי אֵלַי אֱלֹלָה רַבָּה. וְקֹאֵל
יֵא רַב. לֹא יִשְׁתַּד גִּצְיָבֵךְ עֲלֵי
קוֹמֵךְ. אֱלֹדִי אֲכִירָגְתָּהֶם מִן
בֶּלֶד מִצְרַיִם. בְּקוֹוֹתָ עֲצִימָה וּבִיד
שִׁדְיָה: יב) וְלֹא יִקוֹל
אֱלֹמִצְרִיִּים. אֲנִי אֲכִירָגְתָּהֶם בְּשֵׁר
לִקְוֹתָלָהֶם פִּי מֵא בֵּין אֱלֹגְבָּאֵל.
וְיִפְנִיָהֶם עַן וְגַה אֱלֹאֲרִי.
אֲרָגַע עַן שִׁדְיָה גִצְיָבֵךְ.
וְאֶצְפַּח עַן אֱלֹבְלִיָּה לְקוֹמֵךְ:

וַיַּחַר-אִפִּי בָהֶם וַאֲכַלֵּם
וַאֲעַשֶׂה אוֹתְךָ לְגוֹי גָּדוֹל:
וּכְעַן אֲנִי בְּעוֹתֶךָ מִן קִדְמִי. וַיִּתְקַף רוּגְזִי
בְּהוֹן וַאֲשִׁיזִינוֹן. וַאֲעֲבִיד יְתֶךָ לְעַם סְגִי:
וַיַּחַל מֹשֶׁה אֶת-פָּנָיו
יְהוָה אֱלֹהֵיו וַיֹּאמֶר לְמָה
יְהוָה יַחַרְה אִפְךָ בְּעַמֶּךָ
אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם בְּכַח גָּדוֹל וּבִיד

חֲזָקָה: וְצִלִּי מֹשֶׁה. קָדָם יי אֱלֹהֵיהָ.

וַאֲמַר. לְמָא יי יִתְקַף רוּגְזְךָ בְּעַמֶּךָ. וְאֶפִּיקְתָּא מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם. בְּחִיל
רַב וּבִיד תִּקְיָא: יב לְמָה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לְאֹמֶר
בְּרַעַה הוֹצִיאָם לְהַרְגָּם אֹתָם בְּהָרִים וּלְכַלֵּתָם
מֵעַל פָּנָיו הָאֲדָמָה שׁוּב מִחֲרוֹן אִפְךָ וְהִנָּחָם
עַל-הָרַעַה לְעַמֶּךָ: לְמָא יימְרוּן מִצְרַיִם לְמִימַר. בְּבִישָׂא

— רש"י —

לִי אֵלָא כָּאֵן פֶּתַח לוֹ פֶּתַח וְהוֹדִיעוּ, שְׁהִדְבָּר חָכָם בְּחָכְמָה. גְּבוּרָה בְּגִבּוּר: יז וְהִנָּחָם. הִתְעַשְׂתָּ
תְּלוּי בּוֹ, שָׂאֵם יִתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶם לֹא יָכֻלִּים: מִחֲשָׁבָה אַחֲרֵת לְהַטִּיב לָהֶם: עַל הָרַעַה.
יֵא לְמָה ה' יַחַרְה אִפְךָ. כְּלוּם מִתְקַנָּא אֵלָא אֲשֶׁר חֲשַׁבְתָּ לָהֶם:

וְזֶלֶק הִרְקָדוֹק: יי וְהִנָּחָם עַל הָרַעַה. גִּירַסַת הַקְדָּמוֹנִים וְכָל הַדְּפוּסִים וְאֵתִיב, כִּי הוּא פוֹעֵל
יּוֹצֵא לְאַחֵר. וְלִזָּה תִּיקֵן הַלְשׁוֹן כִּי פוֹעֵל אָדָם יִשְׁלַם לוֹ הַכוּוֹנָה, הַפוֹעֵל עֲצָמוֹ מִשְׁלָם לוֹ. כִּי
בְּמַעֲשֵׂה הָרַע נִבְרָא מִשְׁחִית וְהוּא מִיִּסְרוֹ וְכֵן אָמַר הַנְּבִיא תִּסְרֹךְ רַעַתְךָ, וְכֵן אֵיתָא בְּזוּהָר גַּם ה'
הַעֲבִיר חֲטָאתְךָ, אַעֲבִר לִי מִקְמִיָּה כִּי מִפִּי עֲלִיּוֹן לֹא תֵצֵא הָרַעוֹת. וְאֵל יִקְשֶׁה לְךָ אֲמָרוֹ
דְּמִלִּילְתָּא, כִּי הַכוּוֹנָה בּוֹ גִּזִּירַת הַגּוֹזֵר בְּרוּךְ הוּא שְׁגוֹר שְׁגוּלָל אֲבָן אֵלָיו תִּשׁוּב וְכַעֲנִין תִּמּוֹת
רַשָּׁע רַעַה. וְהַמְהַפֵּךְ לְתִרְגוּם טוֹב, מִהַפֵּךְ הַכוּוֹנָה וּמַגְדֵּף. וְעַד נִאֲמַן לִזָּה מָה שֶׁתִּרְגַּם יוֹנָתָן בִּיוֹנָה
וּמִתִּיב מִיִּמְרִיהָ מִלֵּאִיתָאָה בִּישָׂא:

תפסיר רס"ג

(ג) ואד'כר לאברהם ויצחק ואסראל עבדך. אלדי אקסמת להם באסמך. וקלת להם. אכת'ר נסלכם. ככואכב אלסמא. וגמיע אלבלד אלדי אקסמת. אעטיה לנסלכם. ויחזונה אלי אלד'הר: (יד) פצפה אללה. ען אלבל'ייה. אלתי קאל אן יחלהא בקומה:

אפיקנון לקטלא יתהון ביני טוריא. ולשיציותהון. מעל אפי ארעא. תוב מתקוף ריגזך. ואתיב מן בשתא דמלילתא למעבד לעמד:

זכר לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך אשר נשבעת להם בך ותדבר אלם ארבה את-זרעכם ככוכבי השמים וכל-

הארץ הזאת אשר אמרתי אתן לזרעכם ונחלו לעלם: אדבר. לאברהם ליצחק ולישראל עבדך. דקימתא להון במימרך. ומלילתא עמהון. אסגי ית בניכון. ככוכבי שמיא. וכל ארעא הדא דאמרית. אתין לבניכון. ויחסנון לעלם: וינחם יהוה על-הרעה אשר דבר לעשות לעמו: ותב יי. מן בשתא. דמליל למעבד לעמיה: פ

— רש"י —

של-שלש רגלים אינו עומד לפניך בשעת בעסך, קל וחמר לכסא של-רגל אחת: אשר נשבעת להם בך. לא נשבעת להם בדבר שהוא כלה, לא בשמים ולא בארץ לא בקרים ולא בגבעות, אלא בך, שאתה קים ושבועתך קימת לעולם, שנאמר (צ"א' כז טז) בי נשבעתי נאם ה', וליצחק נאמר (ס"ו כו ג) והקימותי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם אביר, וליעקב נאמר (ס"ז ל"א י"א) אני אל שדי פרה ורבה, נשבע לו באל שדי:

יג זכר לאברהם. אם עברו על עשרת הדברות, אברהם אביהם נתנסה בעשרה נסיונות ועדין לא קבל שכרו, תנהו לו, ויצאו עשרה בעשרה: לאברהם ליצחק ולישראל. אם לשרפה הם, זכור לאברהם שסטר עצמו לשרף עליך באור כשדים. אם להריגה, זכור ליצחק שפשט צנארו לעקידה. אם לגלות, זכור ליעקב שגלה לחרן, ואם אינן נצולין בזכותן, מה אתה אומר לי (פסוק י) ואעשה אותך לגוי גדול, ואם כסא

תפסיד דס"ג

טו) ת'ם ולא מוסי' ונזל מן אלגבל. ולוחי אלשהאדה בידה. לוחין מכתובין מן גאנביהמא. מן דאכל ומן כ'ארג: טז) ואללוחין המא צנעה' אללה. ואלפתאב הו כתאב אללה. מחפור עליהמא: יז) פסמע יהושע. צות אלקום פי תגליבהם פקאל למוסי'. צות חרב פי אלעספר: יח) וקאל. לים הו צות ידל עלי צ'פר. ולא צות ידל עלי הזימה.

❖ דבעי בספרי תיטן ❖ טו ויפן וירד

מֹשֶׁה מִן־הָהָר וּשְׁנֵי לַחַת
הַעֲדַת בִּידוֹ לַחַת פְּתָבִים
מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה
הֵם פְּתָבִים: וְאֶת־פָּנָיו. וּנְחַת מֹשֶׁה
מִן טוֹרָא. וּתְרִין לוחי סְהֻדוֹתָא בִּידֵיהּ.
לוחי. פְּתִיבִין מִתְרִין עֲבָרֵיהוֹן. מָכָא
וּמָכָא אֲנוֹן פְּתִיבִין: טז וְהִלַּחַת
מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הִמָּה

וְהַמְכָּתָב מִכְּתָב אֱלֹהִים הוּא חֲרוּת עַל־

הַלַּחַת: ולוחיא. עובדא דיי אנון. וכתבא. כתבא דיי הוא. מפרש
על לוחיא: ז' וישמע יהושע את-קול העם ברעה
ויאמר אל-משה קול מלחמה במחנה: ושמע
יהושע. ית קל עמא פד מיבבין. ואמר למשה. קל קרבא במשריתא:
ז' ויאמר אין קול ענות גבורה ואין קול ענות
חלושה קול ענות אנכי שמע: ואמר. לא קל
גברין דנצחין בקרבא. ואף לא קל חלשין דמתברין. קל דמחיבין.

— רש"י —

חרת וחרט אחד הוא, שניהם לשון חקוק
אנטיילי"ר בלעז: י' ברעה. בהריעו, שהיו
מריעים ושמחים וצוחקים: י"א אין קול ענות
גבורה. אין הקול הזה נראה קול ענית
גבורים הצועקים נצחון ולא קול חלשים
שצועקים וי או ניסה: קול ענות. קול חרופין

טו משני עבריהם. היו האותיות נקראות
ומעשה נסים היה: טז מעשה אלהים המה.
במשמעו הוא בכבודו עשאן. דבר אחר
באדם האומר לחברו כל עסקיו שלפלוני
במלאכת פלונית, כך כל שעשועיו
של-הקדוש ברוף הוא בתורה: חרות. לשון

תפסיר רס"ג

בל צות צ'וצ'א. אנא סאמע: (יט) פלמא קרב מן אלעסכר. ראוי אלעגל וטבול. פאשית' ג'צ'ב מוסי. וטרח אללוחין מן ידיה. ופסרהמא אספל אלגבל: (כ) פאכ'ד' אלעגל אלד'י צנעו ואחרקה באלנאר. ובדדה באלמברד אלי' אן דק. וד'ראה עלי' וגה אלמא וסקא בני אסראיל אבאחה: (כא) וקאל מוסי' להרון. מא צנע בך הולאי אלקום. אד' גלבת עליהם

אֲנִי שָׁמַעַ: יְיָ וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב
אֶל-הַמִּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת-
הָעֵגֹל וּמַחֲלֹת וַיַּחֲרֹאֲף
מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַךְ (כ' מידו) מִיָּדוֹ
אֶת-הַלֶּחֶת וַיִּשְׂבֵּר אֹתָם
תַּחַת הָהָר: וַהֲוָה. כִּד קָרִיב
לְמִשְׁרִיתָא. וַחֲזָא ית עגלא וַחֲנֻגִּין. וַתִּקֵּי
רוּגְזָא דְמֹשֶׁה. וּרְמָא מִיָּדוֹהִי ית לִוְחֵיָא.
וַתִּבֵּר יתְהוֹן בְּשָׂפוּלִי טוֹרָא: כ וַיִּקָּח

אֶת-הָעֵגֹל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרָף בָּאֵשׁ וַיִּטְחֵן עַד
אֲשֶׁר-דָּק וַיֹּרֶעַל פָּנָיו הַמַּיִם וַיִּשָּׂק אֶת-בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: וַנְּסִיב. ית עגלא דְעַבְדוֹ וַאֲזִקִּיד בְּנוֹרָא. וַשָּׁף
עַד דְּהָוָא דְקִיק. וַדָּרָא עַל אִפִּי מֵיָא. וַאֲשָׁקִי ית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
(חמשה הפסוקים הבאים, אין מתרגמין בציבור) כֹּא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-
אַהֲרֹן מַה-עָשָׂה לָךְ הָעַם הַזֶּה כִּי-הִבֵּאתָ עָלֶיךָ

— רס"י —

בה דגן וקטניות: וַיִּשָּׂק אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.
נתפנו לברדן כסוטות. שלש מיתות נדונו שם
אם יש עדים והתראה בסיני, כמשפט אנשי
עיר הנדחת שהן מרבים, עדים בלא התראה
במגפה, שנאמר (פסוק לב) וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם,
לֹא עַדִּים וְלֹא הִתְרָאָה בְּהִרְדּוֹקָן, שְׂבָדָקוּם
הַמַּיִם וַצְבוּ בְּטִנְיָהֶם: כֹּא מַה עָשָׂה לָךְ הָעָם
הַזֶּה. כְּמָה יִסּוּרִים (סבלת) שְׂסִירוֹף [סבלת].

וגדופין המענין את נפש שומען כשנאמרין
לו: יט וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ וְגו'. אמר מה פסח
שהיא אחת מן המצות, אמרה תורה
(שמות יז מג) כֹּל בֶּן נָכָר לֹא יֹאכֵל בּוֹ, התורה
כלה כאן, וכל ישראל משמדים ואתגנה
להם: תַּחַת הָהָר. לרגלי ההר: כ וַיֹּרֶעַל. לשון
נפוך, וכן (איוז יט טו) יִזְרָה עַל גִּזְיוֹ גְּפְרִית,
וכן (משלי ו יז) כִּי חָנָם מְזוֹרָה הִרְשֵׁת, שזורין

תפסיד רס"ג

כִּטְיִיָּה עֲצִימָה: (כב) קֹאֵל. לֹא
יִשְׁתַּד גִּצִּיב סִינִי. אֲנִת עֲאֵלִם
בְּאֵלְקֹום. אֲנֵהֶם שְׂרִירִין:
(כג) פִּקְאֵלוּ לִי אֲצַנֵּעַ לָנָא
מַעֲבֹדָא. יִסִּיר בֵּין יְדִינָא. פֶּאֶן
דִּיאֵלֶךְ אֶלְדָּגֶל מוֹסִי. אֶלְדִּי
אֲצַעֲדָנָא מִן בִּלְדִּי מִצֵּר. לֹם
נַעֲלֵם מֵא פֶאֶן מִן אֲמֵרָה:
(כד) פִּקְלֵת לָהֶם לָמֹן דִּיהֵב.
פִּפְכּוּה וְאֲתוּנִי בַּהּ פִּטְרַחְתָּהּ פִּי
אֶלְנָאֵר. וְכִרְגִּי הַדִּי אֶלְעָגֶל:
(כה) פִּלְמָא רֵאִי מוֹסִי אֶלְקֹום.
אֲנֵהֶם מַכְשׁוּפִין. אֲדִי כֶּשֶׁף הָרוּן.
דִּי אֶלְשִׁין מִן מְקַאֲמִיָּהם:

חֲטָאָה גְּדֹלָה: (וְאָמַר מֹשֶׁה
לְאַהֲרֹן. מָא עֲבַד לָךְ עֲמָא הָדִין.
אֲרִי אִיתִיתָא עֲלוּהִי חוּבָא רַבָּא:
כב וַיֹּאמֶר אֶהְרֹן אֶל־יִחִיר
אֶף אֲדֹנִי אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת־
הָעָם כִּי בָרַע הוּא: (וְאָמַר
אַהֲרֹן. לֹא יִתְקַף רוּגְזָא דְרַבּוּנִי. אֶת
יָדַעְתָּ יְיָ עֲמָא אֲרִי בְּבִישׁ הוּא:
כג וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה־לָנוּ
אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ

**כִּי־זֶה | מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מָה־הָיָה לוֹ:** (וְאָמְרוּ לִי. עֶבֶד לָנָא
דְּחֻלָּן. דִּיהֲכֹון קְדַמָּנָא. אֲרִי דִין מֹשֶׁה גּוֹבְרָא. דְּאֶסְקְנָא מֵאֶרְעָא
דְּמִצְרַיִם. לֹא יָדַעְנָא מָא הָוָה לִיָּה: כד וַאֲמַר לָהֶם לְמִי זֶהב
הַתִּפְרָקוּ וַיִּתְּנוּ־לִי וְאֶשְׁלַכְהוּ בְּאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֶגְלָה
הַזֹּה: (וְאָמְרִית לְהוֹן לָמֵן דִּהֲבָא. פִּרְיָקוּ וַיְהִיבוּ לִי. וּרְמִיתִיָּה בְּנוּרָא.
וּנִפֵּק עֲגֻלָּא הָדִין: כה וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם כִּי פָרַע
הוּא כִּי־פָרַעַה אֶהְרֹן לְשִׁמְעָה בְּקַמִּיָּהם:

— רס"ג —

וַיִּתְּנוּ לִי: וְאֶשְׁלַכְהוּ בְּאֵשׁ. וְלֹא יָדַעְתִּי שִׁיֵּצֵא
הָעֶגְלָה הַזֹּה וַיֵּצֵא: ככ פָּרַעַה. מְגֻלָּה. נִתְגַּלָּה
שְׁמֻצוֹ וּקְלוֹנוֹ, כְּמוֹ (צִמְדָּר כ יח) וּפָרַע אֶת
רֹאשׁ הָאִשָּׁה: לְשִׁמְעָה בְּקַמִּיָּהם. לְהִיּוֹת

עַד שֶׁלֹּא תָבִיא עֲלֵיהֶם חֲטָא זֶה: כג כִּי בָרַע
הוּא. בְּדֶרֶךְ רַע הֵם הוֹלְכִין תָּמִיד וּבְנִסְיוֹנוֹת
לִפְנֵי הַמָּקוֹם: כד וַאֲמַר לָהֶם. אֲמַרְתִּי לָהֶם
דְּבַר אֶחָד לְמִי זֶהב לָבֹד, וְהֵם מִהֲרִי וְהִתְפָּרְקוּ

תפסיר רס"ג

(כו) פִּקֹּק מוֹסִי בַּבֶּאֱב
אֶלְעֶסְכֶּר. וְקֹאֵל. מִן לֵלָה יִקְבֹּל
אֱלֹהֵי. פֶּאֱגַתְמֵע אֱלִיה גְּמִיע בְּנִי
לוֹי: (כו) פֶּקֶאֵל לָהֶם. כְּדֹא קֹאֵל
אֱלֹהֵי אֱלֹהֵי אִסְרָאִיל. יִתְקַלֵּד
כָּל רֶגֶל מִנְכֶם סִיפָה. וְאִמְצִי
וְאֶרְגְּעוּ. מִן בֶּאֱב אֱלֹהֵי בֶּאֱב פִי
אֶלְעֶסְכֶּר. וְיִקְתֵּל כָּל רֶגֶל. חֲתִי
אֲכִיָּה וְצִאֲחֻבָּה וְקִרְיָבָה:
(כח) פֶּצְנֵעוּ בְּנֵי לוֹי כְּמֹא
אִמְרָהֶם מוֹסִי. פִּקֹּק מִן אֱלֹקִים
פִי דִּיאֲלֹךְ אֱלִיִּים. שְׂבִיה
בְּתִלְאֲתִיה אֱלֹאֶף רֶגֶל:
(כט) פֶּקֶאֵל לָהֶם מוֹסִי. אֲכַמְלוּ

(וַחֲזָא מֹשֶׁה יֵת עִמָּא. אֲרִי בְטִיל הוּא.
אֲרִי בְטִילִנֹן אֶהְרֹן. לְאַסְבוּתֵהוֹן שׁוֹם
בִּיש לְדִרְיָהוֹן:) (עד כאן אין מתרגמין בצינור)
כִּי וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בַּשַּׁעַר
הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לִיהוָה
אֱלֹהֵי וַיֵּאסְפוּ אֱלֹהֵי כָל-בְּנֵי
לוֹי: וְקָם מֹשֶׁה בְּתֵרַע מִשְׁרִיתָא. וַאֲמַר.
מִן דְּחִלְיָא דִּי יִיתֹן לֹתִי. וְאֶתְכְּנִישׁוּ
לֹתִיה כָּל בְּנֵי לוֹי: כִּי וַיֹּאמֶר לָהֶם
כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ אִישׁ-חֶרְבּוֹ עַל-יָרְכוֹ עֲבְרוּ
וְשׁוּבוּ מִשַּׁעַר לַשַּׁעַר בַּמַּחֲנֶה וְהִרְגוּ אִישׁ-
אֶת-אֲחִיו וְאִישׁ אֶת-רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת-קָרְבּוֹ:
וַאֲמַר לְהוֹן. כְּדִנֵּן אָמַר יְיָ אֱלֹהֵי דִישְׂרָאֵל. שׁוּ גִבֵּר חֲרַבְיָה עַל יִרְבִּיָּה.
עִיבְרוּ וְתוֹבֵנו. מִתֵּרַע לְתֵרַע בְּמִשְׁרִיתָא. וְקִטְלוּ גִבֵּר יֵת אֲחֻוּהִי. וְגִבֵּר יֵת
חֲבֵרִיה וְאַנְשׁ יֵת קִרְיָבִיה: כִּי וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי-לוֹי כְּדִבַּר מֹשֶׁה
וַיָּפֹל מִן-הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא כֶּשֶׁלֶשֶׁת אֲלָפֵי
אִישׁ: וַעֲבְדוּ בְנֵי לוֹי בְּפִתְגָמָא דְּמֹשֶׁה. וַנִּפֹּל מִן עִמָּא בִּיּוֹמָא הַהוּא.
כִּי וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מַלְאֹי יְדְכֶם

— רס"י —

לָהֶם הַדְּבָר הַזֶּה לַגָּנוֹת בְּפִי כָל הַקָּמִים וְהִיכֵן אָמַר, (שמות כז יט) זֹכֶר לְאֱלֹהִים יִחְרָם,
עֲלֵיהֶם: כִּי מִי לֹה' אֱלֹהֵי. יְבֵא אֱלֹהֵי כָל בְּנֵי
לוֹי. מִכָּאן שֶׁכָּל הַשִּׁבְט כָּשֶׁר: כִּי כֹה אָמַר וְגו'. מִיִּשְׂרָאֵל: כִּי מַלְאֹי יְדְכֶם. אֵתֶם הַהוֹרְגִים

תפסיד רס"ג

ואגבכם אליום ללה. כל רגל
חתי באבנה ואכיה. ותחל
עליכם אליום ברכה: (ל) ולמא
פאן מן ג'ד. קאל מוסי
לאלקום. אנתם אכטאתם
כטייה עצימה. ואלאן אצעד
אלי אללה. לעל אסתג'פר ען
כטייתכם: (לא) פרגע מוסי.
אלי אללה וקאל. יא רב. קד
אכטא הולאי אלקום כטייה
עצימה. וצנעו להם מעבודא
מן ד'הב: (לב) ואלאן אן
ג'פרת כטייתכם. ואלא

היום ליהוה כי איש בבנו
ובאחיו ולתת עליכם היום
ברכה: ואמר משה. קריבו ידיכון
יומא דין קורבנא קדם יי. ארי. גבר
בבריה ובאחיה. ולאיתאה עליכון.
יומא דין ברכן: ל ויהי ממחרת
ויאמר משה אל-העם
אתם חטאתם חטאה
גדלה ועתה אעלה אל-

יהוה אולי אכפרה בעד חטאתכם: והוה ביומא
דבתרוהי. ואמר משה לעמא. אתון חבתון חובא רבא. וכען אסק
לקדם יי. מאים אכפר על חוביכון: לא וישב משה אל-
יהוה ויאמר אנא חטא העם הזה חטאה גדלה
ויעשו להם אלהי זהב: ותב משה. לקדם יי ואמר. בבועו.
חב. עמא הדין חובא רבא. ועבדו להון דחלן דדהב: לב ועתה
אם-תשא חטאתם ואם-אין מחני נא מספרך

— רס"י —

שהיה מאכיל ומשקה את בנו ומקשטו
ותולה לו כיס בצנארו ומעמידו בפתח בית
זונות, מה יעשה הבן שלא יחטא: לב ועתה
אם תשא חטאתם. הרי טוב, איני אומר
לך מחני. ואם אין, מחני, וזה מקרא קצר, וכן
הרבה: מספרך. מכל התורה בלה, שלא
יאמרו עלי, שלא הייתי כדאי לבקש עליהם

אותם, בדבר זה תתחנכו להיות כהנים
למקום: כי איש. מכם ימלא ידו בבנו
ובאחיו: לא אכפרה בעד חטאתכם. אשים
כפר וקנוח וסתימה לנגד חטאתכם, להבדיל
ביניכם ובין החטא: לא אלהי זהב. אתה הוא
שגרמת להם, שהשפעת להם זהב וכל
חפצם, מה יעשו שלא יחטאו. משל למלך

תפסיר רס"ג

אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ: ובען אם שִׁבְקַת
לְחֻבִּיהוֹן. וְאִם לֹא. מְחִינִי כַעֲנֹן. מִסְפָּרָךְ
דְּכַתְּבַתָּ: **לֹא וַיֹּאמֶר יְהוָה**
אֶל-מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר
חָטָא-לִי אֶמְחֶנּוּ מִסְפָּרֵי:
וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה. מִן דְּחָב קִדְמִי. אֶמְחִינֶיהָ
מִסְפָּרֵי: **דָּר וְעַתָּה לְךָ | נָתַתִּי**
אֶת-הָעַם אֶל אֲשֶׁר-דִּבַּרְתִּי
לְךָ הִנֵּה מִלֵּאכִי יִלְךְ
לִפְנֶיךָ וּבְיוֹם פִּקְדֵי וּפְקֻדֹתַי

פִּאֲמַחֲנִי. מִן דִּיּוֹאֲנֵךְ אֵלְדִי
כְּתַבְתָּה פִּאֲסִתְרִיחַ: (לג) פִּקְאֵל
לֹא אֵלְלָה. אֵלְדִי אֶכְשָׁא לִי.
אֶמְחֶנּוּ מִן דִּיּוֹאֲנִי: (לד) וְאֵלְאֵן
פִּאֲמִיךְ סִייר אֵלְקוֹם. אֵלְי
אֵלְמוֹצֵי אֵלְדִי קִלְתִּי לְךָ.
הוֹדִי מִלְכִּי יִסִּיר בֵּין יְדִידִי. וְפִי
יוֹם מִטְּאֵלְבָתִי. אֵטְאֵלְבָתִּי
בְּכִטְאֵי־אֵתִּי: (לה) פִּצְדִּים
אֵלְלָה מִן אֵלְקוֹם. עֲלִי מֵא
אֶצְטַנְעוּ אֵלְעַגְל. אֵלְדִי צִנְעָה
הִרֹן: (לג א) פִּקְאֵל אֵלְלָה
לְמוֹסִי. אֶמְיִךְ אֶצְעֵד מִן
הֶהָנָא. אֶנְתִּי וְאֵלְקוֹם.

עֲלֵיהֶם חֲטָאתָם: ובען. אֵיזִיל דְּבַר יֵת עֲמָא. לְאַתֵּר דְּמִלִּילִית
לְךָ. הָא מִלֵּאכִי יִהְיֶה קִדְמָךְ. וּבְיוֹם אֶסְעָרוּתִי. וְאֶסְעַר עֲלֵיהוֹן חֻבִּיהוֹן:
וַיִּגַּף יְהוָה אֶת-הָעַם עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת-
הָעֵגֹל אֲשֶׁר עָשָׂה אֹהֶרֶן: (פסוק זה אין מתרגמין בציבור) (ומחא יי
יֵת עֲמָא. עַל דְּאֶשְׁתַּעֲבָדוּ לְעַגְלָא. דְּעָבַד אֹהֶרֶן:) **ס לָג א וַיִּדְבֹּר**
יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּךְ עֲלֶיהָ מִזֶּה אֵתָּה וְהָעַם

— רס"י —

בָּאָה עַל יִשְׂרָאֵל שְׂאִין בָּהּ קֶצֶת מִפְּרִעוֹן עוֹן
הָעֵגֹל: לֹא וַיִּגַּף ה' אֶת הָעַם. מִיֵּתָה בִּידֵי
שְׂמִיָּם, לְעֵדִים בְּלֹא הִתְרָאָה:
לָג ב לְךָ עֲלֶיהָ מִזֶּה. אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גְּבוּלָהָ
מִכָּל הָאֲרָצוֹת, לָכֵן נֹאמַר עֲלֶיהָ, דְּבַר אַחֵר
כְּלָפִי שְׂאֵמַר לֹא בְּשַׁעַת הַכַּעַס (שְׁמוֹת לז ז) לְךָ
רַד, אֶמַר לֹא בְּשַׁעַת רָצוֹן לְךָ עֲלֶיהָ:

רַחֲמִים: לֹא אֵל אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לְךָ. יֵשׁ כָּאֵן
לְךָ אֶצֶל דְּבוּר בְּמָקוֹם אֵלְיָךְ, וְכֵן (מל"א ז יט)
לְדַבֵּר לֹא עַל אֲדוֹנֵיהּ: **הִנֵּה מִלֵּאכִי.** וְלֹא
אֲנִי: **וּבְיוֹם פִּקְדֵי וּגְוִי.** עַתָּה שְׂמַעְתִּי אֵלְיָךְ
מִלְּכֻלֹּתֵם יְחִיד, וְתַמִּיד תַּמִּיד כְּשֶׁאֶפְקֹד
עֲלֵיהֶם עוֹנוֹתֵיהֶם וּפְקֻדֹתֵי עֲלֵיהֶם מְעַט מִן
הָעוֹן הַזֶּה עִם שְׂאֵר הָעוֹנוֹת, וְאִין פְּרַעְנוֹת

תפסיד דס"ג

אלדי אצעדוהם מן מצר.
אלי אלבלד. אלדי אקסמת.
לאברהים ויצחק ויעקוב
קאילא. לנסלכם אעטיה:
(ב) ואבעת' בין ידיך מלכא.
אטרד בה אלפנעאניין
ואלאמורין. ואלחתין
ואלפרזין. ואלחזין ואלבוסין:
(ג) אלי בלד יפיץ לבנא
ועסלא. לאני לא אצעד נורי פי
מא בינכם. לאנכם קום צעאב
אלרקאב. כלא אפניכם פי
אלטריק: (ד) פלמא סמע
אלקום. הדיא אלכבר אלסו

אשר העלית מארץ
מצרים אל-הארץ אשר
נשבעתי לאברהם ליצחק
וליעקב לאמר לזרעך
אתננה: ומליל יי עם משה איזיל
סק מפא. את ועמא. דאסיקתא מארעא
דמצרים. לארעא. דקיימית. לאברהם
ליצחק וליעקב למימר. לבנך אתננה:
ב ושלחתי לפניך מלאך
וגרשתי את-הפנעני

האמרי והחתי והפרזי החוי והיבוסני: ואשלח
קדמך מלאכא. ואטרד. ית פנענאי אמוראי. וחתאי ופרזאי. חואי
ויבוסאי: א-ארץ זבת חלב ודבש כי לא
אעלה בקרבך כי עם-קשה-עורף אתה פן-
אכלך בדרך: לארע. עבדא חלב ודבש. ארי לא אסליק
שכינתי מבינך. ארי עם קשי קדל את. דלמא אשצינך באורחא:
ד וישמע העם את-הדבר הרע הזה ויתאבלו

— רס"י —

אתה והעם. כאן לא נאמר ועמר: לכה אני אומר לך ושלחתי לפניך מלאך:
ז וגרשתי את הפנעני וגוי. שש אמות הן. שש אמות הן. שש אמות הן.
והגרשתי עמד ופנה מפניהם מאליו: בקרבכם ואתם ממרים בי מרבה אני
ג אל ארץ זבת חלב ודבש. אני אומר עליכם ועם: אכלך. לשון כליון: ד הדבר
לך להעלותם: כי לא אעלה בקרבך. הרע. שאין השכינה שורה ומהלכת עמם:

וזלק הדקדוק: פן אכלך בדרך. בא בפתח קטן תחת פתח גדול ומשפטו אכלך בפתח הכ"ף
ודגש הלמ"ד. והוקל כמו אחרך שמע לי (מהרי"ב):

תפסיר רס"ג

וְלֹא־שָׁתוּ אִישׁ עֵדִיו עָלָיו:
 וּשְׁמַע עָמָא. יֵת פִּתְגָמָא בִּישָׁא. הָדִין
 וְאֶתְאֲבִלוּ. וְלֹא שׁוּוּ. גִּבֹּר תִּקּוּן זִינִיה
 עֲלוּהִי: ה' וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
 מֹשֶׁה אָמַר אֶל־בְּנֵי־
 יִשְׂרָאֵל אַתֶּם עִם־קִשָּׁה־
 עִרְרָ רָגַע אֶחָד אֲעֵלֶה
 בְּקִרְבְּךָ וּבְלִיתֶיךָ וְעַתָּה
 הוֹרֵד עֵדֶיךָ מֵעֲלֶיךָ וְאִדְעָה

חֲזִנוּ וְלֹם יִגְעַל כָּל אָמַר זִינִיה
 עֲלוּהִי: ה) פִּקְאֵל אֲלֵלָה לְמוֹסִי.
 קָל לְבִנֵי אִסְרָאֵל אַנְתֶּם קוּם
 צָעֵאב אֲלִרְקָאב. פִּלּוּ אֲנִי
 אֲצַעֲדַת נֹרִי פִי מָא בִּינְכֶם.
 טִרְפָּה וְאַחֲדָה אֲפִנִיתְכֶם.
 וְאַלְאָן. אֲדִימוּ עָלַי נֹזַע זִינְכֶם.
 חֲתִי אֲעֲרַפְכֶם מָא אֲצַנַע בְּכֶם:
 ו) פִּקְאֵדָא בְּנֵי אִסְרָאֵל. עָלַי
 נֹזַע זִינְהֶם מִן גִּבֹּל חֲרִיב:
 ז) וְכָאן מוֹסִי. יֹאכִיד' אֲלִכְבָּא.
 פִּיצְרָבָה כִּי־אֲרַג אֲלַעֲסֶכָּר
 בְּעִידָא מִנָּה. וְיִסְמִיָּה מִצְרָב

מָה אֲעֲשֶׂה־לָּךְ: וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה. אֵימַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֹּנוּ עִם
 קִשִּׁי קָדָל. שְׁעָה חֲדָא. אֲסַלִּיק שְׂכִינָתִי מִבִּינְךָ וְאֲשַׁצִּינְךָ. וּכְעֵן. אַעֲד
 תִּקּוּן זִינְךָ מִנְךָ. גְּלִי קָדְמִי מָא אֲעֵבִיד לָךְ: ו) וְיִתְנַצְלוּ בְּנֵי־
 יִשְׂרָאֵל אֶת־עֲדִים מִהַר חוֹרֵב: וְאֶעֱדוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל. יֵת
 תִּקּוּן זִינְהוֹן מִשְׁוֹרָא דְחוֹרֵב: ו) וּמֹשֶׁה יִקַּח אֶת־הָאֹהֶל
 וְנָטָה־לוֹ | מִחוּץ לַמַּחֲנֶה הָרְחֹק מִן־הַמַּחֲנֶה

— רס"י —

עֲדִיכֶם מֵעֲלִיכֶם: וְאִדְעָה מָה אֲעֲשֶׂה לָּךְ.
 בְּפִקְדֵי שְׁאָר הָעוֹן. אֲנִי יוֹדַע מָה שְׂבֻלְבִי
 לַעֲשׂוֹת לָךְ: וְאַתְּ עֲדִים מִהַר חוֹרֵב. אַתְּ
 הָעֲדִי שְׁהִיָּה בִּידֶם מִהַר חוֹרֵב: ו) וּמֹשֶׁה.
 מֵאוֹתוֹ עוֹן וְהִלָּאָה: יִקַּח אֶת הָאֹהֶל. לְשׁוֹן
 הוֹהָ הוּא. לֹקֶחַ אֹהֶלוֹ וְנוֹטָהוּ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה.
 אָמַר מִנְדָּה לָרֵב. מִנְדָּה לַתְלָמִיד: הָרְחֹק.
 אֲלָפִים אַמָּה. כְּעֵנֶן שְׁנֵאֲמַר (יְכוֹשֶׁעַ ג' ז') אֶף

אִישׁ עֵדִיו. בְּתָרִים שְׁנִתְּנוּ לָהֶם בְּחוֹרֵב.
 כְּשִׁאֲמָרוּ נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע: כ' רָגַע אֶחָד אֲעֵלֶה
 בְּקִרְבְּךָ וּבְלִיתֶיךָ. אִם אֲעֵלֶה בְּקִרְבְּךָ, וְאַתֶּם
 מִמָּרִים בִּי בְּקִשּׁוֹת עֲרַפְכֶם, אֲזַעֵם עֲלֵיכֶם
 רָגַע אֶחָד, שֶׁהוּא שִׁיעוֹר וְעֵמֹ, שְׁנֵאֲמַר (יִשְׁעִי
 כו כ) חֲבִי כְּמַעַט רָגַע עַד יַעֲבֹר זַעַם, וְאֲכַלֶּה
 אֶתְכֶם, לְפִיכָךְ טוֹב לָכֶם שֶׁאֲשַׁלַּח מִלֶּאֲךָ:
 וְעַתָּה. פִּרְעֻנוֹת זֹו תִּלְקֹוּ מִיָּד, שְׁתוֹרִידוּ

זֶלֶק הַדְּקָרוֹק: וְלֹא שָׁתוּ. ד' בִּטְעָם מִלְעִיל (שס):

תפסיד דס"ג

אלוועיד. ופאן כל מן טלב
עלמא מן ענד אללה. זכ'רג
אל' מצ'רב אלוועיד. אלד'י
כ'ארג אלעספר: ח) ופאן מוסי
אד'י כ'רג אל'י אלכ'בא. יקום
גמיע אלקום. וינתצבון. כל
אמר ענד באב כ'באיה.
וילתפתון ורא מוסי. אל'י
דכ'ולה אל'י אלכ'בא: ט) ופאן
מוסי אד'י דכל אלכ'בא. ונזל
עמוד אלג'מאם. ויקף על'י

וְקָרָא לוֹ אֶהְיֶה מוֹעֵד וְהָיָה
כָּל־מִבְקֶשׁ יְהוָה יֵצֵא אֵל־
אֶהְיֶה מוֹעֵד אֲשֶׁר מְחַוֶּה
לְמַחֲנֶה: וּמֹשֶׁה נָסִיב יָת מִשְׁכָּנָא.
וּפְרִסִּיה לִיה מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא. אֲרַחֵיק
מִן מִשְׁרִיתָא. וְקָרִי לִיה מִשְׁכַּן בֵּית
אוֹלְפָנָא. וְהוּי כָּל דְּתַבַּע אוֹלְפֵן מִן קָדָם
יִי. נָפִיק לְמִשְׁכַּן בֵּית אוֹלְפָנָא. דְּמִבְּרָא
לְמִשְׁרִיתָא: וְהָיָה כִּצְאָת

מֹשֶׁה אֶל־הָאֶהָל יִקְוֹמוּ כָּל־הָעָם וְנִצְּבוּ אִישׁ
פֶּתַח אֹהֱלוֹ וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד־בֹּאוֹ
הָאֹהֶלָה: וְהוּי. כַּד נָפִיק מֹשֶׁה לְמִשְׁכָּנָא. קִימִין כָּל עַמָּא.
וּמַתְעַתְּדִין. גָּבַר בְּתַרְע מִשְׁכְּנִיה. וּמִסְתַּכְּלִין אַחֲרֵי מֹשֶׁה. עַד דְּעָלִיל
לְמִשְׁכָּנָא: וְהָיָה כִּבָּא מֹשֶׁה הָאֹהֶלָה יֵרֵד עֲמוּד
הָעֵנָן וְעָמַד פֶּתַח הָאֶהָל וְדִבֶּר עִם־מֹשֶׁה: וְהוּי.
כַּד עָלִיל מֹשֶׁה לְמִשְׁכָּנָא. נָחִית עֲמוּדָא דְּעֵנָנָא. וְקָאִים בְּתַרְע מִשְׁכָּנָא.

— רס"י —

מִן הַמִּחֲנֶה לְלֶכֶת אֶל הָאֶהָל: יִקְוֹמוּ כָּל
הָעָם. עוֹמְדִים מִפְּנֵי וְאִין יוֹשְׁבִין עַד
שְׁנֵיתִּכְסָּה מֵהֶם: וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה.
לְשִׁבְחָה אֲשֶׁרִי יְלוּד אִשָּׁה שְׂכָר מִבְּטָח.
שְׁהִשְׁכִּינָה תִּכְבֹּס אַחֲרֵי לְפֶתַח אֹהֱלוֹ: ט) וְדִבֶּר
עִם מֹשֶׁה. כִּמוֹ וּמְדַבֵּר עִם מֹשֶׁה. תִּגְוֹמוּ
וּמִתְמַלֵּל עִם מֹשֶׁה שְׁהוּא כְּבוֹד שְׁכִינָה, כִּמוֹ
(צמדצ 2 פט) וְיִשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹוִי.
וְאִינוּ קוֹרָא מִדְּבַר אֱלֹוִי. כְּשִׁהוּא קוֹרָא מִדְּבַר

רְחוֹק וְהָיָה בִּינֵיכֶם וּבִינָיו כְּאַלְפִים אַמָּה
בְּמִנְדָּה: וְקָרָא לוֹ. וְהָיָה קוֹרָא לוֹ אֶהְיֶה מוֹעֵד.
הוּא בֵּית וְעַד לְמִבְקֶשִׁי תוֹרָה: כָּל מִבְקֶשׁ
ה'. מִכָּאן לְמִבְקֶשׁ פְּנִי זָקֵן כְּמִקְבֵּל פְּנִי
הַשְׁכִּינָה: יֵצֵא אֵל אֶהְיֶה מוֹעֵד. כִּמוֹ יוֹצֵא.
דְּבַר אַחֲרֵי וְהָיָה כָּל מִבְקֶשׁ ה' אֶפְלוּ מִלְּאֲכִי
הַשֶּׁרֶת כְּשִׁהוּי שׁוֹאֲלִים מְקוֹם שְׁכִינָה.
חֲבָרִיהֶם אוֹמְרִים לָהֶם הָרִי הִיא בְּאֹהֱלוֹ
שֶׁל־מֹשֶׁה: וְהָיָה. לְשׁוֹן הוֹדָה: כִּצְאָת מֹשֶׁה

תפסיר רס"ג

וּמִתְמַלֵּל עִם מֹשֶׁה: **וְרָאָה כָּל-**
הָעַם אֶת-עַמּוּד הָעֲנָן עֹמֵד
פֶּתַח הָאֹהֶל וְקָם כָּל-הָעַם
וַהֲשִׁתָּחוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֱלוֹ:
 וְחֹזֵן כָּל עַמָּא יֵת עַמּוּדָא דְעֲנָנָא. קָאִים
 בְּתַרְע מִשְׁכְּנָא. וְקִימִין כָּל עַמָּא וְסֻגְדִין.
וְדִבֶּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה פָּנִים
אֶל-פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ וְשָׁב
אֶל-הַמִּחֲנֶה וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נּוּן נֶעַר לֹא
יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל: וּמִמַּלִּיל יֵי עִם מֹשֶׁה מִמַּלֵּל עִם מִמַּלֵּל.

בֵּאב אֱלֹכֵיבֵּא. וַיְכַלֵּם אֱלֹהִי
 מוֹסִי: (י) פֶּאֲדִיא רֵאִי גְמִיעַ
 אֱלֹקִים עַמּוּד אֱלֹגִמָּאם. וְאִקָּף
 עָלָי בֵּאב אֱלֹכֵיבֵּא. קָאִמוּ
 אֲגַמְעִין. וְסֻגְד כָּל אֲמַר עָלָי
 בֵּאב כִּיבֵּאִיה: (יא) וַיְכַלֵּם אֱלֹהִי
 מוֹסִי שְׁפִאֲהֵא. כְּמָא יְכַלֵּם
 אֱלֹמֶר צִאחֲבֵה. וַיִּרְגַע אֱלִי

— רש"י —

נֶאֱמַר לוֹ (שמות לו ז) וְעָלִית בַּבֶּקֶר אֶל הָרִי
 סִינִי, לִקְבֹּל לִחוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת, וְעֲשֵׂה שֵׁם
 אֲרֻבָּעִים יוֹם. שְׁנָאֲמַר בְּהֵם (דברים י י) וְאֲנֹכִי
 עֹמְדִתִּי בְּהָר כְּיָמִים הָרִאשׁוֹנִים וְגוֹי, מִה
 הָרִאשׁוֹנִים בְּרִצּוֹן אֶף הָאֲחֵרוֹנִים בְּרִצּוֹן.
 אֲמֹר מַעֲתָה אֲמַצְעִיִּים הָיוּ בְּכַעַס. בְּעֲשֻׁרָה
 בְּתִשְׁרֵי נִתְרַצָּה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל
 בְּשִׁמְחָה וּבְלֵב שָׁלֵם, וְאָמַר לוֹ לְמֹשֶׁה סִלְּחֵנִי
 בְּדִבְרִי, וּמִסֵּר לוֹ לִחוֹת אֲחֵרוֹנוֹת. וַיֵּרֵד
 וַהֲתַחִיל לְצִוּוֹתָם עַל מְלָאכֶת הַמִּשְׁכָּן
 וְעֲשֹׂאֵהוּ עַד אֶחָד בְּנִיסָן, וּמִשְׁהוּקָם לֹא נִדְּבַר
 עִמּוֹ עוֹד אֲלָא מֵאֹהֶל מוֹעֵד: **וְשָׁב אֶל**
הַמִּחֲנֶה. תִּרְגּוּמוֹ וְתֵב לְמִשְׁרֵיתָא, לְפִי שֶׁהוּא
 לְשׁוֹן הוֹדָה, וְכֵן כָּל הָעֲנִיָּן. וְרָאָה כָּל הָעַם,
 וְחֹזֵן. וְנִצְבּוּ וְקִימִין. וְהִבִּיטוּ, וּמִסְתַּכְּלִין.

פִּתְרוֹנוֹ הַקּוֹל מְדַבֵּר בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ,
 וְהַדְּיוֹט שׁוֹמֵעַ מֵאֲלִיּוֹ, וְכִשְׁהוּא קוֹרֵא
 מְדַבֵּר מִשְׁמַע שְׁהַמְלִיךְ מְדַבֵּר עִם הַהֲדִיוֹט:
וַהֲשִׁתָּחוּ. לְשִׁכְנָה: **יֵא וְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה**
פָּנִים אֶל פָּנִים. וּמִתְמַלֵּל עִם מֹשֶׁה:
וְשָׁב אֶל הַמִּחֲנֶה. לְאַחַר שְׁנִדְּבַר עִמּוֹ, הָיָה
 מֹשֶׁה שָׁב אֶל הַמִּחֲנֶה וּמִלְּמִד לְזֻקְנִים מִה
 שֶׁלְּמַד. וְהִדְּבַר הַזֶּה נִהְיָ מֹשֶׁה מִיּוֹם הַכַּפּוּרִים
 עַד שֶׁהוּקָם הַמִּשְׁכָּן וְלֹא יוֹתֵר, שֶׁהָרִי בְּשִׁבְעָה
 עֶשְׂרֵי בְּתַמּוֹ נִשְׁתַּבְּרוּ הַלִּחוֹת, וּבְשִׁמּוֹנָה
 עֶשְׂרֵי שָׁרָף אֶת הָעֵגֹל וְדָן אֶת הַחוּטָאִים,
 וּבְתִשְׁעָה עֶשְׂרֵי עָלָה, שְׁנָאֲמַר (שמות לג ט) וַיְהִי
 מִמִּחֲרַת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעַם וְגוֹי, עֲשֵׂה שֵׁם
 אֲרֻבָּעִים יוֹם וּבְקֵשׁ רַחֲמִים, שְׁנָאֲמַר (דברים ט יח)
 וְאַתְּנַפֵּל לִפְנֵי ה' וְגוֹי, וּבְרָאשׁ חֹדֶשׁ אֱלֹהִי

וְזָלַק הַדִּקְדּוּק: **וְשָׁב אֶל הַמִּחֲנֶה.** הַתִּרְגּוּם וְתֵאֵיב וְלֹא וְתֵב, כִּי הוּא דִּבְרַ הוּוֹה תַּמִּיד וְכָל
 הוּוֹה מִשְׁמַשׁ עֵבֶר וְעֵתִיד וְכִמּוֹ שְׁפִירֵשׁ רִש"י בַּפְּסוּק כִּכָּה יַעֲשֵׂה אִיּוֹב. וְאֵל תִּקְשָׁה מִלְשׁוֹן
 הַמִּקְרָא דִּנְקֻט וְשָׁב, כִּי הוּי"ו שֶׁבְּרָאשׁ מֵהַפְּכוֹ לַעֲתִיד. וְלֹא כֵן אֵתָּה אֹמֵר בְּתִרְגּוּם כִּי דִּרְכוֹ
 לִפְרֹשׁ:

תפסיד רס"ג

אלעסכר. ופאן כאדמה.
יהושע אבן נון שאבא. לא יזול
מן אלכ'בא : יב) פקאל מוסי
ללה. אנת עאלם באנד קלת לי
אצעד הולאי אלקום. ואנת
פלם תערפני. במן תבעת' מעי.
ואנת פקד קלת לי אני קד
שרפת אסמך. ווגדת חציאא
ענדי: יג) ואלאן. אן וגדת
חציאא ענדי. ערפני סיירך.
חתי אערף בך. לקבל אן אגד
חציאא ענדי. ואנציר לשעבך

במא דימליל גוברא עם חבריה. ותאיב
למשריתא. ומשומשניה. יהושע בר נון

עולימא. לא עדי מגו משכנא: פ

❧ המדעני ❧ בספרי תימן ❧ (שלישי) ❧ רב ויאמר

משה אל-יהוה ראה אתה
אמר אלי העל את-העם
הזה ואתה לא הודעתני
את אשר-תשלח עמי
ואתה אמרת ידעתיה

בשם וגם-מצאת חן בעיני: ואמר משה קדם יי. חזי.
דאת. אמר לי אסק ית עמא הדין. ואת לא הודעתני. ית דתשלח
עמי. ואת אמרת רביתך בשום. ואף אשפחתא רחמין קדמי:
ועתה אם-נא מצאתי חן בעיניך הודעני נא
את-דרכך ואדעך למען אמצא-חן בעיניך
וראה כי עמך הגוי הזה: וכען. אם פען אשפחית רחמין

— רש"י —

הענן וגי' וגם בך יאמינו לעולם: יג ועתה.
אם אמת שמצאתי חן בעיניך הודיעני נא את
דרכך, מה שכר אתה נותן למוצאי חן
בעיניך: ואדעך למען אמצא חן בעיניך.
ואדע בזו מדת תגמולך מה היא מציאת חן
שמצאתי בעיניך, ופתרון למען אמצא חן.
למען אביר כמה שכר מציאת החן: וראה
כי עמך הגוי הזה. שלא תאמר ואעשה
אותך לגוי גדול, ואת אלה תעזוב, ראה כי
עמך הם מקדם, ואם בהם תמאס, איני סומך

והשתחוה, וסגדין. ומדרשו ודבר ה' אל משה
שישוב אל המחנה, אמר לו אני בכעס ואתה
בכעס, אם כן מי יקרבים: יג ראה אתה
אומר אלי. ראה, תן עיניך ולבך על דבריך.
אתה אומר אלי וגי' ואתה לא הודעתני וגי',
ואשר אמרת לי (שמות כג ט) הנה אנכי שולח
מלאך, אין זו הודעה, שאין אני חפץ בה:
ואתה אמרת ידעתיה בשם. הכרתיך
משאר בני אדם בשם חשיבות, שהרי אמרת
לי (שמות יט ט) הנה אנכי בא אליך בעב

תפסיר רס"ג

הד'ה אלאמה: יד) קאל לה. נורי יסיר מעד אלי' אן אקדד: טו) קאל. אן לם יסיר נורד מענא מן אלאן. פלא תצעדנא מן ההני: טז) ובמא ד'א יערף אלאן. אן קד וגדת חציאא ענדד אנא וקומד. אלא במסיר נורד מענא (י"ז: מן אלאן). פנבין אנא וקומד. מן גמיע אלקום. אלד'י עלי' וגה אלארץ: יז) פקאל אללה למוסי. הד'א אלומר אלד'י

קדמך. הודעני כען ית אורח טובך. ואדע רחמך. בדיל דאשכח רחמין קדמך. וגלי קדמך. ארי עמד עמא הדין: **וַיֹּאמֶר פָּנִי יִלְכוּ וְהִנַּחְתִּי לָךְ:** **וַיֹּאמֶר שְׂכִינְתִּי תִהְיֶה וְאֲנִי לָךְ:** **וַיֹּאמֶר אֵלִיו אִם-אֵין פָּנֶיךָ הַלָּכִים אֶל-תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה:** **וַיֹּאמֶר קְדַמוּהִי. אִם לִית שְׂכִינְתְּךָ מִהֲלָכָא בֵּינָא, לָא תִסְקַנְנָא מִכָּא:** **וּבִמָּה | יוֹדַע אִפּוּא כִּי-**

מַצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעַמֶּךָ הָלוֹא בְּלִבְתָּךְ עַמָּנוּ וְנַפְלִינוּ אֲנִי וְעַמֶּךָ מִכָּל-הָעַם אֲשֶׁר עַל-

פָּנֶי הָאֲדָמָה: ובמא יתידע הקא. ארי אשכחית רחמין קדמך אנא ועמך. הלא במהך שכינתך עמנא. ויתעבדן לנא פרישן לי

ולעמך. משוני מכל עמא. דעל אפי ארעא: **פ** כפרי תימן (רביעי)

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה גַּם אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה

— רס"י —

הלא בלבכתך עמנו. ועוד דבר אחר אני שואל ממך שלא תשרה שכינתך [עוד] על אמות העולם: **וְנַפְלִינוּ אֲנִי וְעַמֶּךָ.** ונהיה מבדלים בדבר הזה מכל העם, כמו (שמות ט ז) והפלה ה' בין מקנה ישראל וגוי: **גַּם אֶת הַדָּבָר הַזֶּה.** שלא תשרה שכינתי עוד על אמות העולם, אעשה, ואין דבריו של בלעם על ידי שרית שכינה, אלא נופל וגלוי עינים, כגון (איוז ד יב) ואלי דבר יגנב, שומעין

על היוצאים מכלצי שיתקיימו, ואת תשלום השכר שלי בעם הזה תודיעני, ורבותינו דרשוהו במסכת ברכות (דף 61 ב) ואני לישוב המקראות על אפניהם ועל סדרם באתי: **יִדְּוֹאֹמֶר פָּנִי יִלְכוּ.** כתרגומו, לא אשלח עוד מלאך, אני בעצמי אלך, כמו (שמו"ב יז יב) ופניך הולכים בקרב: **טו וַיֹּאמֶר אֵלִיו.** בזו אני חפץ, כי על ידי מלאך אל תעלנו מזה: **טז וּבִמָּה יוֹדַע אִפּוּא.** יודע מציאות החן,

תפסיד רס"ג

סאלתה אצנעה איצ'א. לאנד
קד וגדת חצי'אא ענדי. ושוּרפת
אסמך: (יח) קאל. אוריני נורד
איצ'א: (יט) קאל. אנא אמר
גמיע נורי בחצ'רתך. ואנאדי
באסם אללה בין ידיך. וארוף
מן ארוף. וארחם מן ארחם:
(כ) קאל. לא תטיק אן תרא נורי.
לאנה לא יראה אנסאן פ'חיא.

אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֲעֲשֶׂה כִּי-
מֵצֵאתָ חֵן בְּעֵינַי וְאֲדַעְךָ
בְּשֵׁם: וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה. אֵף יֵת
פִּתְגָמָא הָדִין. דְּמַלִּילְתָּא אֶעְבִּיד. אֲרִי
אֲשַׁפְחֲתָא רַחֲמִין קְדָמִי. וְרַבִּיתְךָ בְּשׁוֹם:
וַיֹּאמֶר הָרְאֵנִי נָא אֶת-
כְּבוֹדְךָ: וַאֲמַר. אַחֲזִינִי כְּעַן יֵת יְקַדְךָ:

וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעְבִּיר כָּל-טוֹבִי עַל-
פָּנֶיךָ וְקִרְאתִי בְשֵׁם יְהוָה לִפְנֶיךָ וַחֲנַנְתִּי אֶת-
אֲשֶׁר אֲחֹן וְרַחֲמֹתִי אֶת-אֲשֶׁר אֲרַחֵם: וַאֲמַר. אֲנִי
אֶעְבֵּר כָּל טוֹבִי עַל אַפְךָ. וְאֶקְרִי בְּשֵׁמָא דִּי קְדָמְךָ. וְאַחֲזִין לְמִן דְּאַחֲזִין.
וְאַרְחִים עַל מִן דְּאַרְחִים: **כ** וַיֹּאמֶר **לֹא תוּכַל לִרְאוֹת**
אֶת-פָּנַי כִּי לֹא-יִרְאֵנִי הָאָדָם וַחֲיִי: וַאֲמַר. לֹא תָכּוּל
לְמַחֲזִי יֵת אִפִּי שְׂכִינְתִּי. אֲרִי. לֹא יַחֲזִינִי אִנְשָׁא וַיִּתְקִיִּים:

— רס"י —

זכות אבות, וכסדר זה שאתה רואה אותי
מעשך וקורא שלש עשרה מדות הוי מלמד
את ישראל לעשות כן, ועל ידי שזכירו לפני
רחום וחנן יהיו נענין כי רחמי לא כלים:
וחנתי את אשר אחזן. אותן פעמים
שארצה לחון: **ורחמתי.** עת שאחפוז לרחם.
עד כאן לא הבטיחו אלא עתים אענה עתים
לא אענה, אבל בשעת מעשה אמר לו (שמות
לז י) הנה אנכי בורח ברית, הבטיחו שאני
חוזרות ריקם: **כ ויאמר לא תוכל וגו'.** אף
כשאעביר כל טובי על פניך איני נותן לך
רשות לראות את פני:

על ידי שליח: **יט ויאמר הראני נא את**
כבודך. ראה משה שהיה עת רצון ודבריו
מקבלים, והוסיף לשאול להראותו מראית
כבודו: **יט ויאמר אני אעביר וגו'.** הגיעה
שעה, שתראה בכבודי מדה שארשה אותך
לראות, לפי שאני רוצה וצריך ללמדך סדר
תפלה, שפשוט צרכך לבקש רחמים על
ישראל, הזכרת לי זכות אבות, כסבור אתה,
שאם תמה זכות אבות אין עוד תקנה, אני
אעביר כל מידת טובי לפניך על הצור, ואתה
צפון במערה: **וקראתי בשם ה' לפניך.**
ללמדך סדר בקשת רחמים אף אם תכלה

תפסיר רס"ג

כא וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה מָקוֹם**אתי ונעבדת על-הצור:** וַאֲמַר

יְיָ. הֵא אֶתֶר מְתוּקִין קִדְמִי, וְתַתְּעִתְךָ עַל

טנרא: כב וְהָיָה בְּעֵבֶר כְּבֹדִי**ושמתיך בנקרת הצור****ושכתי כפי עליך עד-עברי:**

וַיְהִי בַּמַּעֲבָר יִקְרִי, וְאֲשׁוּיֶנְךָ בַּמַּעֲרָת

טנרא. וַאֲגִין בְּמִימְרִי, עַלְךָ עַד דָּאֶעֱבֹר: כג וְהִסְרֹתִי אֶת-כְּפִי**וראית את-אחרי ופני לא יראו:** וְאֶעֱדִי יָת דְּבַרְת

יִקְרִי. וְתַחֲזִי יָת דְּבַתְרִי, וְדִקְדַּמִּי לָא יִתְחַזֹּן: פ

לד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה פֶּסֶל-לְךָ (חמישי)

דְּבַרְת יִקְרִי, כְּשֶׁאֶסְלַק הַנִּהַגְת כְּבֹדִי מִנֶּגֶד
פְּנֵיךָ לְלֶכֶת מֹשֶׁה וְלַהֲלֹךְ: וְרֹאִית אֶת אַחֲרִי.
הִרְאָהוּ קֶשֶׁר שֶׁל-תְּפִלִּין:

לד פסל לך. הִרְאָהוּ מִחֻצָּב סַנְפִּירִינוֹן
מִתּוֹךְ אֶהְלוֹ, וְאָמַר לוֹ הַפְּסוּלֶת יִהְיֶה שְׁלֶךְ,
וּמֹשֶׁה נִתְּעָשֶׁר מֹשֶׁה הִרְבָּה: פֶּסֶל לָךְ. אֵתָה
שִׁבְרֶת הִרְאִישׁוֹנוֹת, אֵתָה פֶּסֶל לָךְ אַחֲרוֹת.
מִשַּׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהֵלֶךְ לְמִדְיָנַת הַיָּם וְהַנִּיחַ
אֲרוֹסָתוֹ עִם הַשְּׁפָחוֹת, מִתּוֹךְ קִלְקוּל הַשְּׁפָחוֹת
יֵצֵא עֲלֶיהָ שֵׁם רַע, עֲמֵד שׁוֹשְׁבִינָה וְקָרַע
כְּתֻבָּתָהּ, אָמַר אִם יֹאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהִרְגָּהּ אֹמַר
לוֹ עֲדִיין אֵינָה אֲשֶׁתְּךָ. בְּדֹק הַמֶּלֶךְ וּמֵצֵא
שֶׁלֹּא הָיָה הַקִּלְקוּל אֲלֵא מִן הַשְּׁפָחוֹת, נִתְּרָצָה
לָהּ. אָמַר לוֹ שׁוֹשְׁבִינָה כְּתוּב לָהּ כְּתֻבָּה
אַחֲרֶת, שֶׁנִּקְרָעָה הִרְאִישׁוֹנָה. אָמַר לוֹ הַמֶּלֶךְ
אֵתָה קָרַעְתָּ אוֹתָהּ, אֵתָה קָנָה לָךְ גֵּיר אַחֲרִי,

כֹּה הִנֵּה מָקוֹם אֵתִי. בְּהֵרָאֵשׁ אֲנִי מְדַבֵּר
עִמָּךְ תָּמִיד, יֵשׁ מָקוֹם מוֹכֵן לִי לְצַרְפֹּךְ
שֶׁאֲטָמִינְךָ שֵׁם שְׁלֹא תִזְוֶק, וּמֹשֶׁה תִּרְאֶה מֵה
שֶׁתִּרְאֶה, זֶהוּ פִּשְׁטוֹ. וּמִדְּרָשׁוֹ עַל מָקוֹם
שֶׁהִשְׁכִּינָה שֵׁם מְדַבֵּר וְאֹמֵר הַמָּקוֹם אֵתִי,
וְאֵינוֹ אֹמֵר אֲנִי בַּמָּקוֹם, שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
מָקוֹמוֹ שֶׁלְעוֹלָם וְאֵין עוֹלָמוֹ מָקוֹמוֹ: כג בְּעֵבֶר
כְּבֹדִי. כְּשֶׁאֶעֱבֹר לְפָנֶיךָ: בְּנִקְרַת הַצּוּר.
כְּמוֹ (בְּמִדְבָּר טו יז) הָעֵינִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקֶר,
(מִשְׁלִי ל יז) וְקִרְוָה עוֹרְבֵי נֶחֱל, (מִלְכִּיס ז' יט כז)
אֲנִי קִרְתִּי וְשִׁתִּיתִי מִיָּם, גִּזְרָה אַחַת לָהֶם,
נִקְרַת הַצּוּר כְּרִית הַצּוּר: וְשִׁכְתִּי כְּפִי. מִכָּאן
שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוּת לְמַחְבְּלִים לְחַבֵּל, וְתִרְגּוֹמוֹ
וְאֲגִין בְּמִימְרִי, כְּנוֹי הוּא לְדֶרֶךְ כְּבוֹד
שֶׁלְמַעֲלָה, שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְסוּכָךְ עָלָיו בְּכַף
מִמֶּשׁ: כג וְהִסְרֹתִי אֶת כְּפִי. וְאֶעֱדִי יָת

שִׁמּוֹ הַמּוֹד (6) פֶּסֶל-לָךְ. הַמְנַהֵג לַהֲטָעִים הַסֵּמ"ך וְלַהֲפִיד בִּינִיחֵם.

תפסיד דס"ג

לוחי גוהר כאלאווילין. חתי
אכתב עליהמא. גמיע אלכלאם.
אלדי כאן. עלי אללוחין
אלאווילין אלדי פסרתהמא:
(ב) וכן מסתעדא לאלג'דאה.
ואצעד פי אלג'דאה אלי גבל
סיני. וקף לי ת'ם עלי ראס
אלגבל: (ג) ואנסאן לא יצעד
מעד. ולא ירא אנסאן פי שיי
מן אלגבל. חתי אלג'נם
ואלבקר לא ירעון. ממא יליה:
(ד) פנחת לוחי גוהר כאלאווילין.
ואדלג מוסי' באלג'דאה וצעד
אלי גבל סיני. כמא אמרה

שְׁנֵי-לַחַת אֲבָנִים כְּרָאשֵׁי
וּכְתַבְתִּי עַל-הַלַּחַת אֶת-
הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל-
הַלַּחַת הָרָאשִׁים אֲשֶׁר
שִׁבַּרְתָּ: וְאָמַר יי לְמֹשֶׁה. פֶּסֶל לָךְ.
תֵּרִין לוחי אבניא פְּקַדְמַי. וְאֶכְתּוּב עַל
לוּחֵיָא. ית פתגמִיָא. דְּהוּן. עַל לוּחֵיָא
קַדְמַי דְּתִבְרַתָּא: ב וְהָיָה נֶכּוֹן
לְבַקֵּר וְעַלִּית בְּבִקְרֵי אֶל-
הָרֹם סִינִי וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם

עַל-רֹאשׁ הָהָר: וְהוּא זְמִין לְצַפְרָא. וְתִסַּק בְּצַפְרָא לְטוּרָא
דְּסִינִי. וְתַתְּעִיד קְדָמִי. תִּמְן עַל רִישׁ טוּרָא: ג וְאִישׁ לֹא-יַעֲלֶה
עִמָּךְ וְגַם-אִישׁ אֶל-יָרֵא בְּכָל-הָהָר גַּם-
הַצֵּאן וְהַבֶּקֶר אֶל-יָרְעוּ אֶל-מוֹל הָהָר הַהוּא:
וְאִנֹּשׁ לֹא יִסַּק עִמָּךְ. וְאִף אִנֹּשׁ לֹא יִתְחַזֵּי בְּכָל טוּרָא. אִף עֲנָא
וְתוּרֵי לֹא יָרְעוּן. לְקַבִּיל טוּרָא הַהוּא: ד וַיִּפְסֹל שְׁנֵי-לַחַת
אֲבָנִים כְּרָאשֵׁי וַיִּשְׁכֵּם מֹשֶׁה בְּבִקְרֵי וַיַּעַל
אֶל-הָרֹם סִינִי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ

— רש"י —

וְאִנִּי אֶכְתּוּב לָהּ בְּכַתֵּב יָדִי, כֵּן הִמְלִיךְ זֶה
הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הַשְׁפָּחוֹת אֵלֹהֵי עֶרֶב רַב,
וְהַשּׁוֹשְׁבִין זֶה מֹשֶׁה, אֲרוֹסְתּוֹ שֶׁל-הַקְדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא אֵלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, לְכַף נֶאֱמַר פֶּסֶל לָךְ:
נֶכּוֹן. מִזְמָן: ג וְאִישׁ לֹא יַעֲלֶה עִמָּךְ.
הָרָאשִׁימוֹת עַל יְדֵי שְׁהִיּוֹ בְּתִשְׁוֹאוֹת
וְקוֹלוֹת וְקַהֲלָה, שְׁלֹטָה בְּהֵן עֵין רְעָה, אֵין
לָךְ מִדָּה יִפָּה מִן הַצְנִיעוּת:

תפסיר רס"ג

אללה. ואכ"ד' מעה לוחי
אלגור: (ה) פתגלא אללה
באלג'מאם. ואוקף נורה מעה
הנאד. ונאדא באסם אללה:
(ו) פלמא מר נור אללה בין
ידיה. נאדא אללה. אללה
אלטאיק אלדחום אלדאוף.
טויל אלמדה. כתיר אלפצל
ואלאחסאן: (ז) תאפץ' אלפצל
לאוף. גאפר אלדנב ואלגרם
ואלכטייה. וברי ולא יברי.

שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים: ופסל. תרין
לוחי אבניא בקדמאי. ואקדים משה
בצפרא וסליק לטורא דסיני. כמא
דפקיד יי יתיה. ונסיב בידיה. תרין לוחי
אבניא: **וַיִּרְדּוּ יְהוָה בַּעֲזָן**
וַיִּתְּיָצֵב עִמּוֹ שֵׁם וַיִּקְרָא
בְּשֵׁם יְהוָה: ואתגלי יי בעננא.
ואתעתד עמיה תמן. וקרא בשמא דיי:
וַיַּעֲבֹר יְהוָה | עַל-פָּנָיו

וַיִּקְרָא יְהוָה | יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם
וְרַב-חֶסֶד וְאֱמֶת: ואעבר יי שכניתיה על אפיה וקרא. יי יי.
אלהא רחמנא ורחמנא. מרחיק רגז ומסגי למעבד טבון וקשוט: **נִצֵּר**
חֶסֶד לְאֵלִים נָשָׂא עֹז וּפִשֵּׁעַ וְחַטָּאָה וְנִקְהָ
לֹא יִנְקָה פֶקֶד | עֹז אָבוֹת עַל-בָּנִים וְעַל-בָּנֵי

— רס"י —

טוב לעושי רצונו: **נִצֵּר חֶסֶד**. שהאדם
עושה לפניו: **לְאֵלִים**. לשני אלפים דורות:
עֹז וּפִשֵּׁעַ. עונות אלו הדונות. פשעים אלו
המרדים, שאדם עושה להכעיס: **וְנִקְהָ לֹא**
יִנְקָה. לפי פשוטו משמע, שאינו מותר על
העון לגמרי, אלא נפרע ממנו מעט מעט.
ורבותינו דרשו מנקה הוא לשבים ולא ינקה
לשאינן שבים: **פֶקֶד עֹז אָבוֹת עַל בָּנִים**.
כשאוחזים מעשה אבותיהם בידיהם, שפבר

כ **וַיִּקְרָא בְשֵׁם ה'.** מתרגמין וקרא בשמא
דה' וה' ה'. מדת הרחמים היא, אחת קדם
שיחטא, ואחת אחר שיחטא וישוב: **אֵל**. אף
זו מדת רחמים, וכן הוא אומר (תהלים כג ז)
אלי אלי למה עזבתני, ואין לומר למדת הדין
למה עזבתני כך מצאתי במכילתא: **אֶרֶךְ**
אַפַּיִם. מאריך אפו ואינו ממחר לפרע, שמא
יעשה תשובה: **וְרַב חֶסֶד**. לצריכים חסד,
שאינן להם זכויות כל כך: **וְאֱמֶת**. לשלם שכר

וזלק הדקדוק: **נִצֵּר חֶסֶד לְאֵלִים**. למ"ד השמוש בקמץ וכל שאר לאלפים בפתח (מהרי"ב):

שמן המור (י) אל רחום. המנהג להפריד ביניהם.

תפסיד דס"ג

מטאלב בְּדִנוֹב אֱלֹהִים
 מִעַל אֱלֹהִים. וְאֵלֶּיךָ וְאֵלֶּיךָ
 וְאֵלֶּיךָ וְאֵלֶּיךָ (ח) פֶּאֶסְרֵעַ מוֹסִי.
 וְכִי עָלֶיךָ אֱלֹהִים וְסָגֵד:
 (ט) קֹאֵל. אֵן וְגִדֵּת חֲצִימָא
 עֲנֻדָּךְ יֵא רֶב. יִסִּיר נִוְרָךְ פִּי מֵא
 בִּינָנָא. אֲדִי הֵם קוֹם צִעֲאב
 אֱלֹהִים. פֶּאֶסְרֵעַ דְּנִוְבָנָא
 וְכִימָאִימָא וְאֶצְטָפְנָא: (י) קֹאֵל.
 הָאֵנָּה עֲאֲדָה עֲהֵדָא. וְחֵדָא
 גְּמִיעַ קוֹמֵךְ אֶצְנַע אֶעֱגִיבָאֵת.
 מֵא לֹם יִכְלֹק מֵתִלְהָא. פִּי גְמִיעַ

בָּנִים עַל-שְׁלֵשִׁים וְעַל-

רַבְעִים: נָטִיר טִיבוּ לְאֶלְפֵי דָרִין.
 שָׁבִיק לְעוֹיָן. וְלִמְרוֹד וְלִחֻבִּין. סֶלַח
 לְדִתִּיבִין לְאוֹרִיתִיה וְלִדְלָא תִּיבִין לֹא
 מִזִּכְרִי. מִסַּעַר חֻבִּי אֲבָהֵן. עַל בָּנִין וְעַל
 בָּנֵי בָנִין מִרְדִּין. עַל דָּר תִּלִּיתֵי אֵי וְעַל דָּר
 רַבִּיעֵי: **וַיִּמָּהֵר מֹשֶׁה וַיִּקְדֹּ**
אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ: וְאוֹחֵי מֹשֶׁה.
 וְכִרַּע עַל אֶרֶץ וְסִגִּיד: **וַיֹּאמֶר**

אִם-נָא מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ

אֲדֹנִי יִלְךְ-נָא אֲדֹנִי בְּקִרְבְּנוּ כִּי עִם-קִשָּׁה-עֲרָף
הוּא וְסִלַּחַת לְעוֹנֵנוּ וְלִחְטָאתֵנוּ וְנַחֲלִיתָנוּ: וַיֹּאמֶר.
 אִם כֹּעַן אֲשַׁבַּחִית רַחֲמֵיךָ קִדְמָךְ יי. תִּהְיֶה כֹּעַן שְׂכִינְתָּא דִּי בִּינָנָא. אֲרִי

עִם קִשִּׁי קִדְל הוּא. וְתִשְׁבּוּק. לְחֻבָּנָא וְלִחְטָאֵנָא וְתַחֲסִנְנָא: **(שִׁישִׁי)**
וַיֹּאמֶר הִנֵּה אֲנִכִּי כֹרֶת בְּרִית נֶגֶד כָּל-עַמְּךָ
אֲעִשֶׂה נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר לֹא-נִבְרְאוּ בְּכָל-הָאָרֶץ

— רש"י —

פֶּרֶשׁ בְּמִקְרָא אַחֲרֵי (שְׁמוֹת כ ז) לְשׁוֹנָאִי:
וְעַל רַבְעִים. דוֹר רַבִּיעִי, נִמְצָאת מִדָּה טוֹבָה
 מִרְבָּה עַל מִדַּת פְּרָעֻנוֹת אַחַת לְחִמְשׁ מֵאוֹת.
 שְׁבַמִּדָּה טוֹבָה הוּא אוֹמֵר נוֹצֵר חֶסֶד לְאֶלְפִים:
וַיִּמָּהֵר מֹשֶׁה. כְּשֶׁרָאָה מֹשֶׁה שְׂכִינָה
 עוֹבֶרֶת וְשָׁמַע קוֹל הַקְּרִיאָה, מִיָּד וַיִּשְׁתַּחוּ:
 טִילָךְ נָא ה' בְּקִרְבְּנוּ. כְּמוֹ שֶׁהִבְטַחְתָּ.
 וְזֶלֶק הַדִּקְדּוּק: וַיֹּאמֶר הִנֵּה אֲנִכִּי. הִנֵּה עֵינֶיךָ בְּמִסּוֹרֶת הַתִּיגָאן פֶּרֶשֶׁת בְּרִאשִׁית
 פֶּסוּק כִּי עֵרוֹם אֲנִכִּי וְכֵן בְּפֶרֶשֶׁת וַיְחִי פֶּסוּק הִנֵּה אֲנִכִּי מֵת:

תפסיר רס"ג

אלעאלם ופי מא בין אללמם.
 וינציר גמיע אללום. אלדי
 אנת פי מא בינהם. צנע אללה
 אנה מכיף. אלדי אנא צאנעה
 מעד: יא) פאחפי' מא אנא
 אמרד ביה אליום. האנא טארד
 מן בין ידיד. אללמורין
 ואלפנעאניין. ואלחתיין
 ואלפרזיין. ואלחויין ואליוסין:
 יב) אחדיר אן תעהד עהדא
 לאהל אלבלד. אלדי אנת
 צאיר אליה. כלא יכוננו ודקא
 פי מא בינד: יג) כל מדאבהם
 פאנקציו. ודכאבהם פכסרו.

ובכל־הגוים וראה כל־
 העם אשר־אתה בקרבֹּ
 את־מעשה יהוה פי־נורא
 הוא אשר אני עשה עמך:
 ואמר. הא אנא גזר קים. קדם כל עמך
 אעביר פרישן. דלא אתפריאו בכל
 ארעא ובכל עממיא. ויחזי כל עמא.
 דאנת ביניהון. ית עובדא דיי ארי דחיל
 הוא. דאנא עביר עמך:
 שמר־לך את אשר

אנכי מצוה היום הנני גרש
 מפניך את־האמרי והכנעני והחתי והפריזי
 והחוי והיבוסים: טר לך. ית דאנא מפקדך יומא דין. האנא
 מתריך מן קדמך. ית אמוראי וכנענאי. וחתאי ופרזאי. וחואי ויבוסאי:
 השמר לך פן־תכרת ברית ליושב הארץ
 אשר אתה בא עליה פן־יהיה למוקש
 בקרבך: אסתמר לך. דלמא תגזר קים ליתיב ארעא. דאנת עליל
 עליה. דלמא יהי לתקלא בינד: יג) כי את־מזבחַתם
 תתצון ואת־מצבתם תשברון ואת־אשריו
 תכרתון: ארי ית איגוריהון תתרעון. וית קמתהון תתברון.

— רס"י —

מבדלים בזו מכל האמות, שלא תשרה אמות יש כאן, כי הגרגשי עמד ופנה
 שכינתי עליהם: יא) את האמרי וגוי. שש מפניהם: יג) אשריו. הוא אילן שעובדים

תפסיד דס"ג

וסואריהם תגדעון: יד) ולא תסגד למעבוד אכ"ר. לאן אללה אסמה אלמעאקב. והו יקדר עלי' אן יעאקב: טו) כלל תעדה עדהא מע אהל אלבלד. פיטג'ון פי תבע מעבודאדתהם. ויד'בחון להא. וידעון בך. פתאכל מן ד'בחה: טז) ותזווג בנך מן בנאדתהם. פתטגי' בנאדה פי תבע מעבודאדתהם. ותטגי' בנך איצ"א: יז) ומעבודא מסבוכא לא תצנע לך: יח) וחג אלפטיר אחפצה. סבעה' איאם תאכל פטירא כמא אמרתך. פי וקת

וית אשיריהון תקצצון: יד כי לא תשתחוה לאל אחר כי יהוה קנא שמו אל קנא הוא: ארי. לא תסגוד לטעות עממא. ארי יי קנא שמייה אל קנא הוא: טו פן-תכרת ברית ליושב הארץ וזנו | אחרי אלהיהם וזבחון לאלהיהם וקרא לך ואכלת מזבחון: דלמא תגזר קים ליתבי ארעא. ויטעון בתר טעותהון. וידבחון לטעותהון.

ויקרוז לך. ותיכול מדבחיהון: טז ולקחת מבנותיו לבניך וזנו בנותיו אחרי אלהיהן והזנו את-בניך אחרי אלהיהן: ותסב מבנתהון לבנך. ויטעון בנתהון. בתר טעותהון. ויטעין ית בנך. בתר טעותהון: יח אלהי מסכה לא תעשה-לך: דחלן דמתכא לא תעביד לך: יח את-חג המצות תשמך שבעת ימים תאכל מצות אשר צויתך למועד חדש האביב כי בחדש

— רש"י —

אתה שאין עונש באכילתו, ואני מעלה עליך כמורה בעבודתם, שמתוך כך אתה בא ולוקח מבנותיו לבניך: יח חדש האביב.

אותו: יד קנא שמו. מקנא להפרע ואינו מותר, וזהו כל לשון קנאה, אוסר בנצחונו ופורע מעוזביו: טו ואכלת מזבחון. כסבור

תפסיר רס"ג

האָבִיב יֵצֵאת מִמִּצְרַיִם:יֵת חָגָא דְּפִטְרִיא תִּטְר. שְׁבַעא יוֹמִין.
תִּיכּוֹל פִּטְרִיא דְּפִקִּידתָךְ. לִזְמַן יִרְחֵא
דְּאַבִּיבֵא. אָרִי בִּירְחֵא דְּאַבִּיבֵא. נִפְקֵתֵא**מִמִּצְרַיִם: וְכָל-פֶּטֶר רָחֵם לִי****וְכָל-מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר פֶּטֶר שׁוֹר****וְשֶׁה: כָּל פֶּתַח וְלֶדָא דִּילִי הוּא. וְכָל****בְּעִירְךָ דְּכִרִין תִּקְדִּישׁ. בְּכוֹר תּוֹר וְאַמֵּר:****וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְּשֶׁה****וְאַם-לֹא תִפְדֶּה וְעֵרְפָתוֹ כָּל בְּכוֹר בְּנֶיךָ תִּפְדֶּה****וְלֹא-יֵרָאוּ פָנֵי רִיקָם: וּבּוֹכְרָא דְּחִמְרָא תִּפְרוֹק בְּאַמְרָא. וְאַם****לֹא תִפְרוֹק וְתִקְפִּיה. כָּל בּוֹכְרָא דְּבִנְךָ תִּפְרוֹק. וְלֹא יִתְחַזּוּן קֳדָמִי****רִיקָנִין: כֹּא שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי****תִּשְׁבֹּת בַּחֲרִישׁ וּבִקְצִיר תִּשְׁבֹּת: שְׁתֵּא יוֹמִין תִּפְלַח.**

שְׁהַר אֶלְפִּרִיד. לֹאנְךָ כִּרְגַת פִּיה
מִן מִצְרַיִם: יֵט וְכָל אֲוִל בֶּטֶן פִּהוּ
לִי. וּמֵא דְּכִרְתָּהּ מֵאשִׁיתָךְ. מִן
אֲוִאִיל אֶלְבָּקֶר וְאַלְגִּנִּם:
(כ) וּבִכֹּר אֶלְחִמִיר אִפְדֶּה
בְּשֶׁהָהּ. וְאַן לֹם תִּפְדֶּה פֶּאֶקְפֶּה.
וְגִמִּיעַ בְּכוֹר בְּנֶיךָ תִּפְדִּיהֶם. וְלֹא
יִחַצְרוּ בֵּין יְדֵי פִרְגִּיא:
(כא) סִתְהִי אִיאִם תִּכְדֵּם. וּפִי
אֲלִיּוֹם אֶלְסֵאבַע אִסְבֵּת. חֲתִי
וְקֵת אֶלְחֵרֶת וְאַלְחֵצֵאד תִּסְבֵּת:

— רס"י —

חֲדָשׁ הַבְּכוֹר, שֶׁהַתְּבוּאָה מִבְּכֹרֶת בְּבִשּׁוּלָהּ:
יֵט כָּל פֶּטֶר רָחֵם לִי. בְּאַדָּם: וְכָל מִקְנֶךָ
תִּזְכֹּר וּגִי. וְכָל מִקְנֶךָ אֲשֶׁר תִּזְכֹּר בְּפֶטֶר שׁוֹר
וְשֶׁה, אֲשֶׁר יִפְטוֹר זָכֹר אֶת רַחֲמָה: פֶּטֶר.
לְשׁוֹן פְּתִיחָה, וְכֵן (מִשְׁלִי יו יז) פֶּטֶר מִיָּם
רֵאשִׁית מְדוּן. תִּי"ו שֶׁל תִּזְכֹּר לְשׁוֹן נִקְבָּה
הִיא, מוֹסֵב עַל הַיּוֹלָדֹת: כּוּפֶטֶר חֲמוֹר. וְלֹא
שְׁאֵר בְּהֵמָה טְמֵאָה: תִּפְדֶּה בְּשֶׁה. נוֹתֵן שֶׁה
לְכֹהֵן, וְהוּא חֲלִין בְּיַד כֹּהֵן, וּפֶטֶר חֲמוֹר מִתֵּר
בְּעִבּוּדָה לְבַעֲלִים: וְעֵרְפָתוֹ. עוֹרְפוֹ בְּקוֹפִיין,
הוּא הַפְּסִיד מִמּוֹן כֹּהֵן, לְפִיכָךְ יִפְסַד מִמּוֹנוֹ:
כָּל בְּכוֹר בְּנֶיךָ תִּפְדֶּה. חֲמִשָּׁה סְלָעִים

פְּדִיוֹנוֹ קָצוּב, שְׁנֵאמַר (צמזכ יח טז) וּפְדִיוֹ מִכֵּן
חֲדָשׁ תִּפְדֶּה: וְלֹא יֵרָאוּ פָנֵי רִיקָם. לְפִי
פְּשׁוּטוֹ שְׁלִמְקֵרָא דְּבֵר בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ הוּא, וְאִינוּ
מוֹסֵב עַל הַבְּכוֹר, שְׁאִין בְּמִצְוֹת בְּכוֹר רֵאשִׁית
פְּנִים, אֲלֵא אֲזִהְרָה אַחֲרֵת הִיא וּבִשְׁתַּעֲלוּ
לְרָגֶל לְרֵאוֹת לֹא יֵרָאוּ פָנֵי רִיקָם, מִצְוָה
עֲלֵיכֶם לְהִבִּיא עוֹלֹת רֵאשִׁית פְּנִים, וּלְפִי מִדְּרַשׁ
בְּרִייתָא מִקְרָא יֵתֵר הוּא, וּמִפְּנֵה לְגִזְרָה שְׁוֹה,
לְלַמֵּד עַל הַעֲנֻקָתוֹ שְׁלֵעָבֵד עֲבָרִי שְׁהִיא
חֲמִשָּׁה סְלָעִים מִכָּל מִין וּמִין, כְּפִדְיוֹן בְּכוֹר,
בְּמִסְכַּת קְדוּשִׁין (דף יז 6): כֹּא בַּחֲרִישׁ וּבִקְצִיר
תִּשְׁבֹּת. לָמָּה נִזְכֹּר חֲרִישׁ וְקָצִיר, יֵשׁ
מִרְבוּתֵינוּ אוֹמְרִים עַל חֲרִישׁ שְׁלֵעָרֵב

תפסיד רס"ג

(כב) וְחָג אֱלֹאֲסָאֲבִיעַ תַּצְנֶעָה לָךְ. וְקֵת בַּכּוֹר חֲצֵאֲד אֱלֹחֲנִטָּה. וְחָג אֱלֹגְמֵעַ. פִּי נְהֵאִיָּה אֱלֹסְנָה: (כג) תִּלְאֲת מְרָאֵר פִּי אֱלֹסְנָה. יַחְצִיר גְּמִיעַ רְגָאֲלָךְ. בֵּין יְדֵי אֱלֹסִיִּיד אֱלֹלָה אֱלֹאָה אֱסֶרְאִיל: (כד) פֶּאֱנִי אַקְרָץ אֱמָמָא מִן בֵּין יְדֵיךְ. וְאוֹסַע תַּכְמִּיד. וְלֹא יִגְעֵב אַחַד שְׂוִיא מִן אֶרֶץ. אֲדִי צַעֲדַת לֹאֲלֹחֲצוֹר בֵּין יְדֵי אֱלֹלָה רַבָּךְ. תִּלְאֲת מְרָאֵר פִּי אֱלֹסְנָה:

וביומא שביעאה תנוח. בזרעא ובחצדא

תנוח: כב וְחָג שְׁבַעַת תַּעֲשֶׂה

לָךְ בַּכּוֹרִי קֶצִיר חֹטִים וְחָג

הָאֲסִיף תִּקּוּפַת הַשָּׁנָה:

וְחָגָא דְשַׁבּוּעִיָּא תַעֲבִיד לָךְ. בַּכּוֹרִי חֲצֵד

חֹטִין. וְחָגָא דְכַנְשָׁא. בְּמַפְקָה דְשַׁתָּא:

כג שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה

יֵרָאָה כָּל-זְכוּרְךָ אֶת-פָּנֶי

הָאֲדָן | יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

תלת זמנין בשתא. יתחזון

כד בִּי-אוֹרִישׁ

גוֹיִם מִפְּנֶיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת-גְּבֻלְךָ וְלֹא-יִחַמְדּוּ

אִישׁ אֶת-אֶרְצְךָ בְּעֶלְתָּךְ לִרְאוֹת אֶת-פָּנֶי יְהוָה

אֱלֹהֶיךָ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה: אֲרִי אֶתְרִיד עֲמָמִין מִן

— רס"ג —

שהיא מנחה ראשונה הבאה מן החדש שלחטים למקדש, כי מנחת העמר הבאה בפסח מן השעורים היא: וְחָג הָאֲסִיף. בזמן שאתה אוסף תבואתך מן השדה לבית. אסיפה זו לשון הכנסה לבית, כמו (דברים כג 3) וְאֶסְפְּתוּ אֵל תוֹךְ בֵּיתְךָ: תִּקּוּפַת הַשָּׁנָה. שהיא בחזרת השנה, בתחלת השנה הבאה: תִּקּוּפַת. לשון מסבה והקפה: כג כָּל זְכוּרְךָ. כל הזכרים שבה. הרבה מצות בתורה נאמרו ונכפלו, ויש מהם ששלוש פעמים נאמרו, לחייב ולענוש על מנן לאוין שבהם ועל מנן עשה שבהם: כד אוֹרִישׁ. בתרגומו אֶתְרִיד, וכן (דברים ז לא) הִחַל רָשׁ, וכן

שביעית הנכנס לשביעית, וקציר שלשביעית היוצא למוצאי שביעית, ללמדך שמוסיפין מחול על הקדש. וכן משמעו, ששת ימים תעבד וביום השביעי תשבת ועבודת ששת הימים שהתרת לך יש שנה שהחריש והקציר אסור, ואין צריך לומר חריש וקציר שלשביעית, שהרי כבר נאמר (ויקרא כג 7) שָׂדֶךְ לֹא תזַרַע וְגו' ויש מהם אומרים, שאינו מדבר אלא בשבת, וחריש וקציר שהזכר בו, לומר לך מה חריש רשות אף קציר רשות, יצא קציר העמר, שהוא מצודה ודוחה את השבת: כג בַּכּוֹרִי קֶצִיר חֹטִים. שאתה מביא בו שתי הלחם מן החטים: בַּכּוֹרִי.

תפסיר רס"ג

קָדַמְךָ. וְאֶפְתִּי יָת תַּחֲוֹמֶךָ. וְלֹא יִחְמִיד
אִנֹּשׁ יָת אֶרֶץ. בְּמִסְקֶךָ. לְאַתְחַזָּא קָדָם
” אֱלֹהֶיךָ. תֵּלֶת זְמַנִּין בְּשֵׁתָא:

בַּה **לֹא-תִשָּׁחַט עַל-חֲמִץ**
דִּם-זִבְחִי וְלֹא-יִלִּין לִבְקָר

זִבַּח חֲגֵי הַפֶּסַח: לֹא תִבּוֹס עַל
חֲמִיעַ דִּם פֶּסַחִי. וְלֹא יִבִּיתוּן לְצַפְרָא.
תַּרְבִּי נִכְסֵת חֲגָא דְפֶסַחָא:

כַּר **רֹאשִׁית בְּכוֹרֵי אֲדַמְתְּךָ**

תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא-תִבְשַׁל גְּדִי בַחֲלָב

אֱמוֹ: רִישׁ. בְּכוֹרֵי אֶרֶץ. תִּיתִי. לְבֵית מִקְדָּשָׁא דִּי אֱלֹהֶיךָ. לֹא

תִּיכְלוֹן בְּשַׁר בַּחֲלָב: **פ (שביעי)** כַּר **וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה**

כְּתַב-לְךָ אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל-פִּי |

הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אֶתְּךָ בְּרִית וְאֶת-יִשְׂרָאֵל:

— רס"י —

(דברים ח ט) אֶרֶץ חֲטָה וְשִׁעוּרָה וְגִפֶּן וְתַאֲנֶה
וְרִמּוֹן, אֶרֶץ זֵית שֶׁמֶן וְדִבְשׁ, הוּא דִּבְשׁ
תְּמָרִים: **לֹא תִבְשַׁל גְּדִי.** אֲזִהְרָה לְבָשָׁר
בַּחֲלָב, וְשִׁלֵּשׁ פְּעָמִים כְּתוּב בַּתּוֹרָה אֶחָד
לְאַכִּילָה, וְאֶחָד לְהִנָּאָה, וְאֶחָד לְאַסוּר בְּשׂוּל:
גְּדִי. כָּל וְלֹד רַךְ בְּמִשְׁמַע וְאַף עַגֹּל וְכֶבֶשׂ.
מִמֶּה שֶׁהֻצְרַךְ לְפָרֵשׁ בְּכֻמָּה מְקוּמוֹת (זִרְזָאִית
לח י) גְּדִי עֲזִים, לְמִדַּת שְׁגִי סָתָם כָּל יוֹנָקִים
בְּמִשְׁמַע: **בַּחֲלָב אֱמוֹ.** פָּרַט לַעֲוֹף שָׁאִין לוֹ
חֲלָב אִם, שָׁאִין אֲסוּרוֹ מִן הַתּוֹרָה אֲלֵא
מִדְּבָרֵי סוּפְרִים: כִּי **אֵת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה.**
וְלֹא אֵתָּה רִשְׁאֵי לְכַתּוּב תּוֹרָה שְׂבָעֵל פֶּה:

(במדבר כח לב) וַיֹּרֶשׁ אֶת הָאֲמֹרִי, לְשׁוֹן
גְּרוּשִׁין: **וְהִרְחַבְתִּי אֶת גְּבֻלְךָ.** וְאֵתָּה רְחוּק
מִבֵּית הַבְּחִירָה וְאִינֶךָ יָכוֹל לִרְאוֹת לְפָנֶי
תְּמִיד, לְכַף אֲנִי קוֹבֵעַ לְךָ שְׁלֹשׁ רִגְלִים הַלְלוּ:
כִּי **לֹא תִשָּׁחַט וְגו'.** לֹא תִשָּׁחַט אֶת הַפֶּסַח
וְעִדּוֹן חֲמִץ קִיָּם, אֲזִהְרָה לְשׁוֹחֵט אוֹ לְזוֹרֵק אוֹ
לְאַחַד מִבְּנֵי הַחֲבוּרָה: **וְלֹא יִלִּין.** כְּתִירוֹמוֹ.
אִין לִינָה מוֹעֵלֶת בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, וְאִין לִינָה
אֲלֵא בְּעִמּוּד הַשֹּׁחַר: **זִבַּח חֲגֵי הַפֶּסַח.**
אִימֹרִיו, וּמִכָּאן אֵתָּה לְמַד לְכָל הַקָּטָר חֲלָבִים
וְאִבְרִים: כִּי **רֹאשִׁית בְּכוֹרֵי אֲדַמְתְּךָ.**
מִשְׁבַּעַת הַמִּינִין הָאֲמֹרִים בְּשִׁבְחָא אֶרֶץ

תפסיד רס"ג

כח) פִּאָקָאָם תִּם עֲנֵד אֱלֹהִים.
אַרְבַּעִין יוֹמָא וְאַרְבַּעִין לַיְלָה.
לֹא יֵאָכֵל טַעֲמָא וְלֹא יִשְׁרַב
מֵאָא. וְכִתְבֵּי לֵה עָלַי אֱלֹהִים.
כָּלֵאָם אֲלַעֲהֵד. וְהִי אֲלַעֲשֵׁר
אֲלִכְלֵמָאָת: כט) פִּלְמָא נָזַל
מוֹסִי מִן גִּבְלֵ סִינִי. וְלֹחִי
אֲלִשְׁהֲאֵדָה פִּי יֵדָה. פִּי נִזְוֵלָה מִן
אֲלִגְבֵּל. וְמוֹסִי לֹא יַעֲלֵם. אֲנֵה
קֹד בֶּין נֹר וְגִהֹה. חִין כָּלֵמָה
אֱלֹהִים: לו) פִּרְאִי הָרוֹן. וְסִאִיר
בְּנֵי אִסְרָאִיל מוֹסִי. פִּאָדִי קֹד

וְאָמַר יְיָ לְמֹשֶׁה. כָּתוּב לְךָ יְתַּ פִּתְגָּמִיָּא
הָאֵלִין. אֲרִי. עַל מִימַר פִּתְגָּמִיָּא הָאֵלִין.
גִּזְרִית עִמָּךְ. קִים וְעַם יִשְׂרָאֵל:

כח וַיְהִי-שֵׁם עִם-יְהוָה
אַרְבַּעִים יוֹם וְאַרְבַּעִים
לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַל וּמִים
לֹא שָׁתָה וַיִּכְתֹּב
עַל-הַלְחָת אֶת דְּבָרֵי
הַבְּרִית עֲשֶׂת הַדְּבָרִים:

וְהָיָה תִּמְן קָדָם יְיָ. אַרְבַּעִין יָמִין וְאַרְבַּעִין לַיְלָוִן. לַחֲמָא לֹא אָכַל.
וּמִיָּא לֹא שָׁתָה. וְכָתַב עַל לֹחֲמֵיָּא. יְתַּ פִּתְגָּמִיָּא קִימָא. עֲשֶׂרָא פִּתְגָּמִין:
כט וַיְהִי בְּרִדַּת מֹשֶׁה מִהָר סִינִי וּשְׁנֵי לַחֲת
הַעֲדָת בִּיד-מֹשֶׁה בְּרִדָּתוֹ מִן-הָהָר וּמֹשֶׁה
לֹא-יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אֹתוֹ: וַהֲוָה. כֹּד
נָחַת מֹשֶׁה מִטּוֹרָא דְּסִינִי. וְתָרִין לֹחִי סְהִדוּתָא בִּידָא דְּמֹשֶׁה. בְּמִיחֲתִיָּה
מִן טּוֹרָא. וּמֹשֶׁה לֹא יָדַע. אֲרִי סִינִי. וְיִי יִקְרָא דְּאִפּוּהִי בְּמִלְלוּתִיָּה עֲמִיָּה:
ל וַיֵּרָא אֶהָרֹן וְכָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-מֹשֶׁה וְהִנֵּה
קָרַן עוֹר פָּנָיו וַיֵּירָאוּ מִגִּשֶׁת אֱלֹהִים: וַחֲזָא אֶהָרֹן.

— רס"ג —

כט וַיְהִי בְּרִדַּת מֹשֶׁה. כְּשֶׁהִבִּיא לֹחֲוֹת אֲחֵרוֹנוֹת בְּיוֹם הַכַּפּוֹרִים: כִּי קָרַן. לְשׁוֹן קֶרֶן, שֶׁהָאֹר מִבְּהִיק וּבֹלֵט כְּמִין קָרַן. וּמִהִיכָן זָכָה מֹשֶׁה לְקֶרְנֵי הַהוֹד, רְבוּתִינוּ אֲמָרוּ מִן הַמַּעֲרָה, שֶׁנֶּתַן הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא יְדוּ עַל פָּנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת לג כג) וְשַׁכַּתִּי כַּפִּי: לְוַיֵּירָאוּ מִגִּשֶׁת אֱלֹהִים. בֹּא וּרְאֵה, כִּמְהָ גְדוּלָּה כֹּחָה שְׁלַעֲבָרָה, שְׁעַד שְׁלֹא פִּשְׁטוּ יְדֵיהֶם בְּעִבְרָה, מִהוּ אֹמֵר (שְׁמוֹת כד יז) וּמִרְאָה כְבוֹד ה' כָּאֵשׁ אוֹכֵלֶת בְּרֹאשׁ הַהָר לְעֵינֵי בְנֵי

זֶלֶק הַדִּקְדּוּק: כט וּשְׁנֵי לַחֲת הַעֲדָת בִּיד מֹשֶׁה. תִּיבַת וּשְׁנֵי בִּאזְלָא וּכ"ה בְּדִפּוּסִים:

תפסיר רס"ג

בין נור וגדה. פכאפו אן
יתקדמו אליה: לא) חתי דעא
בהם מוסי'. פרגעו אליה. הרון
וסאיר אשראף אלגמאעה.
פכלמהם מוסי': לב) ובעד
דאלך תקודם סאיר בני
אסראיל. פאמרהם. בגמיע מא
כלמה אללה בהא פי גבל סיני:
לג) פלמא פרג' מוסי' מן
מכאטבתהם. געל עלי וגדה
ברקעא: לד) וכאן מוסי'. אדיא

וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת מֹשֶׁה. וְהָא סְגִי זִי
יִקְרָא דְאַפּוֹהִי. וּדְחִילוּ מְלֶאֶת קֶרְבָּא
לְוֹתִיָּה: **לֹא וִיקְרָא אֱלֹהִים**
מֹשֶׁה וַיֵּשְׁבוּ אֵלָיו אַהֲרֹן
וְכָל-הַנְּשָׂאִים בַּעֲדָה וַיְדַבֵּר
מֹשֶׁה אֲלֵהֶם: וּקְרָא לְהוֹן מֹשֶׁה.
וְתָבוּ לְוֹתִיָּה. אַהֲרֹן וְכָל רַבְרֵבֵי־א
בְּכַנְשָׁתָא. וּמְלִיל מֹשֶׁה עֲמָהוֹן:
לִב וְאַחֲרֵי-כֵן נִגְשׂוּ כָל-בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיַּצִּיֵּם אֵת כָּל-אִשְׁרֵי דְבָר יְהוָה אֹתוֹ
בְּהָר סִינַי: וּבִתֵּר בֵּן אֶתְקַרְבוּ כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּפְקִידְנוֹן. יָת כָּל
דְּמִלִּיל יי. עֲמִיָּה בְּטוֹרָא דְסִינַי: **לִג וַיְכַל מֹשֶׁה מִדְּבַר**
אֲתָם וַיִּתֵּן עַל-פָּנָיו מִסּוּהָ: וְשִׁיִּצִי מֹשֶׁה. מְלִמְלָלָא
עֲמָהוֹן. וַיֵּהָב עַל אַפּוֹהִי בֵּית אִפִּי: **לד וּבָבֹא מֹשֶׁה לְפָנָיו**

— רס"ג —

מֹשֶׁה, נְכַנְסוּ בְּנֵי, שְׁנָה לָהֶם מֹשֶׁה פֶּרְקָם,
נְסִתְלָקוּ הֵם, יֵשֵׁב אֶלְעֶזֶר לִימִין מֹשֶׁה וְאִיתְמַר
לְשִׁמְאֵל אַהֲרֹן, נְכַנְסוּ זְקֵנִים, שְׁנָה לָהֶם מֹשֶׁה
פֶּרְקָם, נְסִתְלָקוּ זְקֵנִים יֵשְׁבוּ לְעֶדְדִין, נְכַנְסוּ כָּל
הָעָם שְׁנָה לָהֶם מֹשֶׁה פֶּרְקָם, נִמְצָא בֵּיד כָּל
הָעָם אַחֲד, בֵּיד הַזְקֵנִים שְׁנִים, בֵּיד בְּנֵי אַהֲרֹן
שְׁלֹשָׁה, בֵּיד אַהֲרֹן אַרְבָּעָה וְכִי כְּדֹאִיתָא
בְּעִירֻבִין (נד ז): **לג וַיִּתֵּן עַל פָּנָיו מִסּוּהָ.**
כְּתִרְגוּמוֹ בֵּית אִפִּי, לְשׁוֹן אֶרְמִי הוּא בְּתִלְמוּד
סוֹי לְבָא וְעוֹד בְּכִתְבּוֹת (ס 6) הוּא קֵא מְסוּהָ

יִשְׂרָאֵל, וְלֹא יִרְאִים וְלֹא מְזַדְעָזְעִים; וּמִשְׁעָשׂוּ
אֵת הָעֶגְלָה, אִף מִקְרָנֵי הוֹדוֹ שְׁלִי-מֹשֶׁה הָיוּ
מִרְתִּיעִים וּמְזַדְעָזְעִים: **לד הַנְּשָׂאִים בַּעֲדָה.**
כְּמוֹ נְשִׂאֵי הָעֵדָה: **וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵיהֶם.**
שְׁלִיחוֹתוֹ שְׁלִמְקוֹם, וְלִשׁוֹן הוּא הוּא כָּל הָעֶגְלָה
הַזֶּה: **לז וְאַחֲרֵי כֵן נִגְשׂוּ.** אַחֲרֵי שְׁלִמְד
לְזְקֵנִים, חֲזָר וּמְלִמְד הַפֶּרֶשָׁה אוֹ הַהִלְכָה
לְיִשְׂרָאֵל. תִּנּוּ רַבֵּנָן כִּיצַד סֵדֶר הַמִּשְׁנָה, מֹשֶׁה
הָיָה לִזְמַד מִפִּי הַגְּבוּרָה, נְכַנְס אַהֲרֹן, שְׁנָה לוֹ
מֹשֶׁה פֶּרְקוֹ, נְסִתְלָק אַהֲרֹן וַיֵּשֶׁב לוֹ לְשִׁמְאֵל

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: **לז וַיְכַל מֹשֶׁה.** תִּיבַת מֹשֶׁה בִּזְקָף וּכ"כ אֹר תוֹרָה:

תפסיד דס"ג

דכל בין ידי אללה לזכאטבה.
 ינוע אלברקע אלי כ'רוגה. ת'ם
 יכ'רג ויכלם בני אסראיל.
 בגמיע מא יומר בה: לה) חתי
 ינצ'ר בני אסראיל וגה מוסי.
 אן קד בץ נור וגהה. ת'ם ירד
 אלברקע עלי וגהה. אלי וקת
 ד'כ'ולה לזכאטבה:

יְהוָה לְדָבָר אֹתוֹ יִסִּיר
 אֶת־הַמִּסֹּהֶ עַד־צֵאתוֹ
 וַיֵּצֵא וּדְבַר אֶל־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר יֵצְוֶה: וְכֵן
 עָלִיל מֹשֶׁה. לְקֹדֶם יִי לְמַלְלָא עֲמִיָּה.
 מַעֲדֵי יֵת בֵּית אַפִּי עַד מִפְקִיָּה. וְנִפְיָק.
 וּמַמְלִיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. יֵת דְּמַת־פֶּקֶד:

לָהּ וַרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פְּנֵי מֹשֶׁה כִּי קָרָן עוֹר
 פְּנֵי מֹשֶׁה וַהֲשִׁיב מֹשֶׁה אֶת־הַמִּסֹּהֶ עַל־פְּנָיו
 עַד־בֹּאוֹ לְדָבָר אֹתוֹ: וַחֲזֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת אַפִּי מֹשֶׁה. אָרִי
 סָגִי. וַיּוֹ יִקְרָא דְאַפִּי מֹשֶׁה. וּמַתִּיב מֹשֶׁה יֵת בֵּית אַפִּי עַל אַפּוֹהִי. עַד

דעליל למללא עמיה: ס ס ס

קלט פיסוקים סימן חנאל

— רש"י —

מסוה: לז ודבר אל בני ישראל. וראו קרני
 ההוד בפניו. וכשהוא מסתלק מהם:
 לכ והשיב משה את המסוה על פניו עד
 באו לדבר אתו. וכשבא לדבר אתו נוטלו
 מעל פניו:

חסלת פרשת כי תשא

לאפה, לשון הבטה, היה מסתכל בה, אף
 כאן מסוה בגד הנתן כנגד הפרצוף ובית
 העינים, ולכבוד קרני ההוד שלא יזונו הכל
 מהם היה נותן המסוה כנגדן ונוטלו בשעה
 שהיה מדבר עם ישראל, ובשעה שהמקום
 נדבר עמו עד צאתו, ובצאתו יצא בלא

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. אשר בחר, בנביאים טובים. ורצה
 בדבריהם, הנאמרים באמת. ברוך אתה יהוה. הבוחר בתורה,
 במשה עבדו, וב'ישראל עמו. ובנביאי, האמת והצדק: (אמן)

הפטרה דבי תשא

במלכים א' סימן י"ח

וַיְהִי יָמִים רַבִּים וּדְבַר־יְהוָה הָיָה אֶל־אֱלֹהֵיוּ בַּשָּׁנָה
הַשְּׁלִישִׁית לֵאמֹר לְךָ הִרְאָה אֶל־אַחֲאָב וְאַתָּנָה

מִטֵּר עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה: וַהֲוָה, לְזִמְנָן יוֹמִין סְגִיאיִן. וּפְתָגִם נְבוּאָה, מִן
קִדְם יי. הוּה, עִם אֱלֹהֵה. בַּשָּׁתָא תְּלִיתִיתָא, לְמִימְרָ. אִיזִיל, אֶתְחַזִּי
לְאַחֲאָב. וְאַתִּין מִטְרָא, עַל אִפִּי אַרְעָא: ב וַיִּלְךָ אֱלֹהֵיוּ לְהִרְאֹת
אֶל־אַחֲאָב וְהִרְעֵב חֲזָק בַּשְּׁמֶרֶן: וְאִזֵּל, אֱלֹהֵה. לְאַתְחַזֵּאָה,
לְאַחֲאָב. וְכַפְנָא, תְּקִיף בַּשְּׁמֶרֶן: ג וַיִּקְרָא אַחֲאָב אֶל־עֹבַדְיָהּ
אֲשֶׁר עַל־הַבַּיִת וְעֹבַדְיָהּ הָיָה יָרָא אֶת־יְהוָה מְאֹד: וַקְרָא
אַחֲאָב. לְעֹבַדְיָה, דְּמִמְנָא עַל בֵּיתָא. וְעֹבַדְיָה. הוּה דְּחִיל חֲטָאִין. מִן קִדְם
יי, לַחֲדָא: ד וַיְהִי בְּהַכְרִית אִיזָבֵל אֶת נְבִיאֵי יְהוָה וַיִּקַּח
עֹבַדְיָהּ מֵאָה נְבִיאִים וַיַּחֲבִיאֵם חֲמִשִּׁים אִישׁ בַּמַּעְרָה
וּכְלָפִלָם לֶחֶם וּמַיִם: וַהֲוָה, כִּד קִטִּילַת אִיזָבֵל. ית, נְבִיאֵי דַיִי. וּדְבַר
עֹבַדְיָה, מֵאָה נְבִיאִין. וְאַטְמַרְנוּן. חֲמִשִּׁין גְּבָרָא, בַּמַּעְרָתָא. וְסוֹבְרָנוּן,
בְּלַחְמָא וּבמַיָא: ה וַיֹּאמֶר אַחֲאָב אֶל־עֹבַדְיָהּ לֵךְ בָּאָרֶץ
אֶל־כָּל־מַעֲיָנֵי הַפִּיִּם וְאֵל כָּל־הַנְּחָלִים אוֹלִי | נִמְצָא
חֲצִיר וּנְחִיָּה סוּס וּפָרָד וְלֹא נִכְרִית (כ' מן־בהמה)
מִהַבְהֶמָה: וְאָמַר אַחֲאָב, לְעֹבַדְיָה. הֲלִיךְ בָּאַרְעָא, עַל כָּל מְבוּעֵי
מַיָא. וְעַל, כָּל נְחָלֵיָא. מָאָם, נִשְׁכַּח עֶסְבָּא. וְנִקְיִים, סוּסוֹן וְכוֹדְנוֹן. וְלֹא
נִפְסוּק, מִבְּעִירָא: ו וַיַּחֲלִקוּ לָהֶם אֶת־הָאָרֶץ לְעֵבֶר־בֵּה
אַחֲאָב הֵלֶךְ בְּדֶרֶךְ אֶחָד לְבָדּוֹ וְעֹבַדְיָהּ הֵלֶךְ בְּדֶרֶךְ־אֶחָד
לְבָדּוֹ: וּפְלִיגּוֹ לְהוֹן. ית אַרְעָא, לְמַעַבְר בֵּה. אַחֲאָב. הֲלִיךְ בָּאוּרְחָא
חֲדָא, בְּלַחֲדוּהִי. וְעֹבַדְיָה. הֲלִיךְ בָּאוּרְחָא חֲדָא, בְּלַחֲדוּהִי:

וְזֶלֶק הַדְּקָדוֹק: ד וְהִרְעֵב חֲזָק. הַטְּפָא בְּתִיבַת 'חֲזָק' גַּם בַּכ"ד גְּדוּל: ד וַיַּחֲבִיאֵם. הוּי"ו גְּעִי:

וַיְהִי עֲבֹדִיָּהּ בַּדֶּרֶךְ וַהֲנֶה אֵלֶיהָ לְקִרְאָתוֹ וַיִּכְרְהוּ
וַיִּפֹּל עַל-פָּנָיו וַיֹּאמֶר הַאֲתָה זֶה אֲדֹנִי אֵלֶיהָ: וַהֲ עוֹבְדִיהָ,
אֲזִיל בְּאוֹרְחָא. וְהָא אֵלֶיהָ, לְקִדְמוּתֶיהָ. וְאַשְׁתְּמוּדְעִיהָ, וַנִּפֹּל עַל אִפּוֹהִי.
וַאֲמַר, הַאֲת דִּין, רַבּוֹנִי אֵלֶיהָ: וַיֹּאמֶר לוֹ אֲנִי לָךְ אֹמֵר
לְאֲדֹנֶיךָ הֲנֶה אֵלֶיהָ: וַאֲמַר לִיהָ, אָנָּא. אֲזִיל, אִימַר לְרַבּוֹנֶךָ, הָא
אֵלֶיהָ: וַיֹּאמֶר מָה חֲטָאתִי כִּי-אֲתָה נִתַּן אֶת-עֲבֹדְךָ
בִּיד-אֲחָאָב לְהַמִּיתָנִי: וַאֲמַר, מָה חֲבִית. אָרִי אֶת. מָסַר יָת עֲבֹדְךָ.
בִּידָא דְאֲחָאָב, לְמַקְטְלִי: וְחִי. יְהוֹה אֱלֹהֶיךָ אִם-יִשְׁ-גְּוִי
וּמַמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא-שָׁלַח אֲדֹנִי שָׁם לְבַקְשָׁךְ וַאֲמָרוּ אִין
וְהַשְׁבִּיעַ אֶת-הַמַּמְלָכָה וְאֶת-הַגְּוִי כִּי לֹא יִמְצָאָכָה: קִים
הוּא, יי אֱלֹהֶךָ. אִם אֵית עִם וּמַלְכוֹ. דְּלֹא שָׁלַח רַבּוֹנִי לְתַמָּן, לְמַבְעָךְ.
וַאֲמָרוּ, לֹא הוּא כָּא. וּמוֹמִי יָת מַלְכוּתָא, וְיָת עֲמָא. אָרִי, לֹא מִשְׁכַּח לָךְ:
וְעַתָּה אַתָּה אֹמֵר לָךְ אֹמֵר לְאֲדֹנֶיךָ הֲנֶה אֵלֶיהָ: וּכְעֵן,
אֶת אֹמֵר. אֲזִיל, אִימַר לְרַבּוֹנֶךָ, הָא אֵלֶיהָ: וְהִיא אֲנִי. אֱלֹהֶךָ
מֵאֲתָךְ וְרוּחַ יְהוֹה. יִשְׁאָךְ עַל אֲשֶׁר לֹא-אֲדַע וּבִאתִי
לְהַגִּיד לְאֲחָאָב וְלֹא יִמְצָאָךְ וְהִרְגֵנִי וְעֲבֹדְךָ יִרָא
אֶת-יְהוֹה מְנַעֲרִי: וַיְהִי. עַד דְּאָנָּא, אֲזִיל מְלוּתְךָ. וְרוּחָא מִן קָדָם יי
יִשְׁלַנֶּךָ, לְאַתֵּר דְּלֹא אֲדַע. וְאַתְךָ, לְחֻזָּא לְאֲחָאָב. וְלֹא יִשְׁכַּחְנֶךָ,
וְיִקְטְלֶנִי. וְעֲבֹדְךָ, דְּחִיל חֲטָאִין מִן קָדָם יי, מְנַעֲרִי: וְהָא-הֲגֵד
לְאֲדֹנִי אֶת אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי בְּהִרְגִי אִיזָבֵל אֶת נְבִיאֵי יְהוֹה
וְאֲחָבָא מְנַבִּיאֵי יְהוֹה מֵאָה אִישׁ חֲמִשִּׁים חֲמִשִּׁים אִישׁ
בְּמַעְרָה וְאֲכָלְכֵלֶם לֶחֶם וּמִים: הָלֹא אֶתְחִוָּא לְרַבּוֹנִי, יָת
דְּעֲבָדִית. כִּד קִטִּילַת אִיזָבֵל. יָת, נְבִיאֵי דִי. וְאַטְמַרִית מְנַבִּיאֵי דִי, מֵאָה
גְּבָרָא. חֲמִשִּׁין חֲמִשִּׁין גְּבָרָא, בְּמַעְרָתָא. וְסוֹבְרִתְנוֹן, בְּלַחְמָא וּבִמְיָא:

וְעַתָּה אֲתָה אֹמֵר לָךְ אֹמֵר לְאֹדְנִיךָ הִנֵּה אֵלֶיךָ
וְהִרְגֵנִי: וּכְעַן, אֵת אֹמֵר. אִיזִיל. אִמֵּר לְרַבּוֹנְךָ, הֵא אֵלֶיךָ. וְיִקְטֹלֵנִי:
וַיֹּאמֶר אֵלֶיךָ חֵי יְהוָה עֲבָאוֹת אֲשֶׁר עֲמַדְתִּי לְפָנָיו כִּי
הַיּוֹם אֶרְאֶה אֵלָיו: וַאֲמַר אֵלֶיךָ. קִיָּם הוּא, יֵי עֲבָאוֹת. דְּמִשְׁמִישָׁנָא,
קְדָמוּהִי. אֲרִי יוֹמָא דִּין, אֶתְחִי לֵיהּ: ^{טז} וַיֵּלֶךְ עֲבָדֶיךָ לְקִרְאָת
אֲחָאב וַיַּגִּד-לוֹ וַיֵּלֶךְ אֲחָאב לְקִרְאָת אֵלֶיךָ: וַאֲזַל עוֹבְדִיָּה.
לְקַדְמוֹת אֲחָאב, וְחֹוֵי לֵיהּ. וַאֲזַל אֲחָאב, לְקַדְמוֹת אֵלֶיךָ: ^{יז} וַיְהִי
כִּרְאוֹת אֲחָאב אֶת-אֵלֶיךָ וַיֹּאמֶר אֲחָאב אֵלָיו הֲאֵתָה זֶה
עֹבֵד יִשְׂרָאֵל: וְהוּא. כִּד חֲזָא אֲחָאב, יֵת אֵלֶיךָ. וַאֲמַר אֲחָאב, לֵיהּ.
הֲאֵת דִּין, עֹבְדִיָּה דִּישְׂרָאֵל: ^{יח} וַיֹּאמֶר לֹא עֲכָרְתִּי אֶת-יִשְׂרָאֵל
כִּי אִם-אֲתָה וּבֵית אָבִיךָ בְּעֻזְבְּכֶם אֶת-מִצְוֹת יְהוָה וְתִלְךָ
אַחֲרֵי הַבְּעָלִים: וַאֲמַר. לֹא עֲכָרְתִּי, יֵת יִשְׂרָאֵל. אֱלֹהִין אַתָּה, וּבֵית
אָבִיךָ. בְּדִשְׁבַּקְתוֹן, יֵת פְּקוּדֵיָא דִּי. וַאֲזַלְתוֹן, בְּתֵר בְּעֻלָּא: ^{יט} וְעַתָּה
שְׁלַח קֶבֶץ אֵלַי אֶת-כָּל-יִשְׂרָאֵל אֶל-הָהָר הַכְּרָמֶל וְאֶת-
נְבִיאֵי הַבַּעַל אַרְבַּע-מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים וּנְבִיאֵי הָאֱשֵׁרָה
אַרְבַּע מֵאוֹת אֲכָלִי שְׁלַחן אִיזִבֵּל: וּכְעַן. שְׁלַח בְּנוֹשׁ לְוָתִי. יֵת
כָּל יִשְׂרָאֵל, לְטוֹר כְּרָמְלָא. וְיֵת נְבִיאֵי בְּעֻלָּא, אַרְבַּע מֵאָה וְחֲמִשִּׁין. וּנְבִיאֵי
אֲשִׁירָתָא, אַרְבַּע מֵאָה. אֲכָלִי, פְּתוּרָא דְּאִיזִבֵּל: ^כ וַיִּשְׁלַח אֲחָאב
בְּכָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבֹּץ אֶת-הַנְּבִיאִים אֶל-הָהָר הַכְּרָמֶל:
וַיִּשְׁלַח אֲחָאב, בְּכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּכְנֵשׁ יֵת נְבִיאֵי שְׁקָרָא, לְטוֹר כְּרָמְלָא:
^{כא} וַיֵּגֶשׁ אֵלֶיךָ אֶל-כָּל-הָעָם וַיֹּאמֶר עַד-מָתַי אַתֶּם
פֹּסְחִים עַל-שְׁתֵּי הַסַּעֲפִים אִם-יְהוָה הָאֱלֹהִים לָכֹן
אַחֲרָיו וְאִם-הַבַּעַל לָכֹן אַחֲרָיו וְלֹא-עָנּוּ הָעָם אֹתוֹ דְּבַר:
וּקְרִיב אֵלֶיךָ, לְוָת כָּל עַמָּא. וַאֲמַר, עַד אֲמַתִּי. אַתּוֹן פְּלִיגִין, לְתַרְתִּין

פִּלְגֹן. הֲלֹא יי הוא אֱלֹהִים, פִּלְחוּ קְדֻמוֹהִי בְּלַחֲדוּהִי. וּלְמֹא אֶתּוֹן טָעַן
 בְּתֵר בַּעֲלָא, דְּלִית בִּיהַ צְרוּךְ. וְלֹא אֶתִּיבּוּ עִמָּא. יְתִיָּה, פִּתְגָם:
 כב וַיֹּאמֶר אֵלֵיהּ אֶל-הָעָם אֲנִי נֹתַרְתִּי נִבִּיא לִיהוֹה
 לְבִדִּי וְנִבִּיאִי הַבֹּעַל אַרְבַּע-מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים אִישׁ: וַאֲמַר
 אֵלֵיהּ, לְעִמָּא. אָנָּא. אִשְׁתְּאֲרִית נִבִּיא. קָדָם יי, בְּלַחֲדִי. וְנִבִּי בַּעֲלָא.
 אַרְבַּע מֵאָה וַחֲמִשִּׁין, גִּבְרָא: כג וַיִּתְּנוּ-לָנוּ שָׁנִים פָּרִים וַיִּבְחָרוּ
 לָהֶם הַפֶּר הָאֶחָד וַיִּנְתְּחֻהוּ וַיְשִׁימוּ עַל-הָעֵצִים וְאִשׁ לֹא
 יִשְׁימוּ וְאֲנִי אֶעֱשֶׂה | אֶת-הַפֶּר הָאֶחָד וְנִתְתִּי עַל-הָעֵצִים
 וְאִשׁ לֹא אֲשִׁים: וַיִּתְּיִבּוּן לָנָא, תְּרִין תּוֹרִין. וַיִּבְחָרוּן לְהוֹן תּוֹרָא חַד,
 וַיְהַדְמִיָּה. וַיִּשְׁוֹן, עַל אֶעֱיָא. וְאִשְׁתָּא, לֹא יִשְׁוֹן. וְאָנָּא. אֶעֱבִיד, ית תּוֹרָא
 חַד. וְאֶתִּין, עַל אֶעֱיָא. וְאִשְׁתָּא, לֹא אֲשִׁין: כד וַקִּרְאֲתֶם בְּשֵׁם
 אֱלֹהֵיכֶם וְאֲנִי אֶקְרָא בְּשֵׁם-יְהוֹה וְהִיא הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר-
 יַעֲנֶה בְּאִשׁ הוּא הָאֱלֹהִים וַיַּעַן כָּל-הָעָם וַיֹּאמְרוּ טוֹב
 הַדְּבָר: וַתִּקְרוּן, בְּשׁוֹם טְעוּתְכוֹן. וְלֹא תַתְּעֲנוּן, מִן קָדָם דְּלִית בְּהוֹן
 צְרוּךְ. בְּרַם אָנָּא אֶצְלִי, בְּשִׁמָּא דִּי. וַיִּשְׁלַח מִיִּמְרִיהּ, וַיַּחֲתִּי אִשְׁתָּא. אָרִי
 יי, הוּא אֱלֹהִים. וְאֶתִּיב כָּל עִמָּא, וַאֲמַרוּ, תְּקִין פִּתְגָמָא: כה וַיֹּאמֶר
 אֵלֵיהּ לְנִבִּיאִי הַבֹּעַל בְּחָרוּ לָכֶם הַפֶּר הָאֶחָד וַעֲשׂוּ
 רִאשֹׁנָה כִּי אַתֶּם הָרַבִּים וְקִרְאוּ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאִשׁ לֹא
 תִשְׁימוּ: וַאֲמַר אֵלֵיהּ, לְנִבִּי בַּעֲלָא. בְּחָרוּ לָכוֹן. תּוֹרָא חַד, וַעֲבִידוּ
 קְדֻמוּתָא. אָרִי אֶתּוֹן, סְגִיִּין. וַתִּקְרוּן, בְּשׁוֹם טְעוּתְכוֹן. וְאִשְׁתָּא, לֹא
 תִשְׁוֹן: כו וַיִּקְחוּ אֶת-הַפֶּר אֲשֶׁר-נָתַן לָהֶם וַיַּעֲשׂוּ וַיִּקְרְאוּ
 בְּשֵׁם-הַבֹּעַל מִהַבְּקָר וְעַד-הַצִּהָרִים לֵאמֹר הַבֹּעַל עֲנֵנוּ
 וְאִין קוֹל וְאִין עֲנָה וַיִּפְסְחוּ עַל-הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה: וְנִסִּיבוּ.
 ית תּוֹרָא דִּיהַב לְהוֹן, וַעֲבִדוּ. וְקִרוּ בְּשׁוֹם בַּעֲלָא. מַצְפָּרָא וְעַד עַדן טִיְהָרָא

וְזֶלֶק הַדְּקָדוֹק: כז הַצִּהָרִים. הַה"א בְּגַעִיא וְכֵן כָּלְהוּ בְּצִהָרִים, הַצִּהָרִים, דְּכוּוּתִיָּה:

למימר, בעלא ענינא. ולית קל, ולית דעני. ומשתטן. על איגורא,
 דעבר: כו ויהי בצהרים ויהתל בהם אליהו ויאמר קראו
 בקול גדול כי אלהים הוא כי שית וכי שיג לו וכי דרך
 לו אולי ישן הוא ויקץ: והוה בעדן טיהרא, וחייד בהון אליה.
 ואמר קרו בקל רב ארי אתון אמרין, דחלא הוא. דלמא שועי ליה, או
 אשתדפא אשתדיר. או אורת, הוה ליה. או דלמא דמוך הוא, ויתער:
 כח ויקראו בקול גדול ויתגדדו כמשפטם בחרבות
 וברמחים עד שפך דם עליהם: וקרו, בקל רב. ואתהממו,
 כנמוסיהון. בסיפין, וברמחין. עד דאשתפיד דמא, עליהון: כט ויהי
 כעבר הצהרים ויתנבאו עד לעלות המנחה ואין קול
 ואין ענה ואין קשב: והוה, כמעבר טיהרא. ואשתטיאו. עד, למסק
 מנחתא. ולית קל ולית דעני, ולית דמצית: ל ויאמר אליהו לכל-
 העם גשו אלי וגשו כל-העם אליו וירפא את-מזבח
 יהוה ההרוס: ואמר אליה לכל עמא, קרובו לותי. וקריבו כל עמא,
 לותיה. ובנא, ית מדבחא דיי, דהוה מפגר: לא ויקח אליהו שתים
 עשרה אבנים כמספר שבטי בני-יעקב אשר היה דבר-
 יהוה אליו לאמר ישראל יהיה שמך: ונסיב אליה. תרתא
 עסרי, אבניא. כמנין, שבטי בני יעקב. דהוה פתגמא דיי עמיה, למימר,
 ישראל, יהי שמך: לב ויבנה את-האבנים מזבח בשם יהוה
 ויעש תעלה כבית סאתים זרע סביב למזבח: ובנא ית
 אבניא. מדבחא, בשמא דיי. ועבר מזקתא. כבית, סאתן זרעא. סחור
 סחור, למדבחא: לג ויערך את-העצים וינתח את-הפר
 וישם על-העצים: וסדר, ית אעיא. והדים, ית תורא. ושוני, על
 אעיא: לד ויאמר מלאו ארבעה כדים מים ויצקו על-
 זלק הדקדוק: ֿ ויצקו, בגעיא, והשוא נע:

הַעֲלֶה וְעַל-הָעֵצִים וַיֹּאמֶר שָׁנוּ וַיִּשְׁנוּ וַיֹּאמֶר שְׁלֹשׁ
וַיִּשְׁלֹשׁ: וַאֲמַר. מָלוּ אַרְבָּעָא כַּדִּין, מִיָּא. וְאַרְיִקוּ עַל עֲלָתָא, וְעַל
אַעִיָּא. וַאֲמַר תְּנוּ, וְתִנּוּ. וַאֲמַר תְּלִיתוּ, וְתִלִּיתוּ: לָהּ וַיִּלְכוּ הַמִּים
סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ וְגַם אֶת-הַתְּעֹלָה מִלֵּא-מִים: וַאֲזָלוּ מִיָּא. סְחֹר
סְחֹר, לַמִּדְבָּחָא. וְאַף יָת מִזְקָתָא, מִלֵּא מִיָּא: לָהּ וַיְהִי | בַּעֲלוֹת
הַמִּנְחָה וַיִּגַּשׁ אֱלֹהֵהּ הַנְּבִיא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם
יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל הַיּוֹם יוֹדַע כִּי-אַתָּה אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וְאֲנִי
עֲבָדְךָ (כ' וּבְדַבְרֶיךָ) וּבְדַבְרְךָ עָשִׂיתִי אֶת כָּל-הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה: וַיְהוּה, בְּמַסַּק מִנְחָתָא. וַקְרִיב. אֱלֹהֵי נְבִיא, וַאֲמַר. יי. אֱלֹהֵיהֶּ
דְּאַבְרָהָם, יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל. יוֹמָא דִּין יִתִּידַע. אָרִי אֶת יי. דְּשִׁכְנִיתְךָ שְׂרָיָא
בְּיִשְׂרָאֵל, וְאַנָּא עֲבָדְךָ. וּבַפִּתְגָּמְךָ עֲבָדִית. יָת כָּל פִּתְגָּמִיָּא, הָאֵלִין:
לָהּ עֲנִי יְהוָה עֲנִי וַיִּדְעוּ הָעַם הַזֶּה כִּי-אַתָּה יְהוָה
הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הִסַּבְתָּ אֶת-לִבָּם אַחֲרֵנִית: קָבִיל צְלוֹתִי
יי בְּאִשְׁתָּא, קָבִיל צְלוֹתִי בְּמִטְרָא. וַיִּדְעוּ עַמָּא הַדִּין, בְּמַעֲבָדְךָ
לְהוֹן נִסָּא. אָרִי אֶת, יי אֱלֹהִים. וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ יִתְהוֹן מִשְׁתָּאִיל לְהוֹן
בְּמִימְרֶךָ, לְאַתְּבוֹתְהוֹן לְדַחֲלֶיךָ. וְאַנּוּן. יִהְיוּ יָת לְבָהוֹן, פְּלִיג:
לָהּ וְתַפֵּל אִישׁ-יְהוָה וְתֹאכַל אֶת-הָעֹלָה וְאֶת-הָעֵצִים וְאֶת-
הָאֲבָנִים וְאֶת-הָעֶפֶר וְאֶת-הַמִּים אֲשֶׁר-בַּתְּעֹלָה לַחֲכָה:
וּנְפִלַת אִשְׁתָּא, מִן קָדָם יי. וְאֶכְלַת יָת עֲלָתָא, וְיָת אַעִיָּא. וְיָת אֲבָנִיָּא,
וְיָת עֶפְרָא. וְיָת מִיָּא דְּבִמְזֻקָתָא, לַחֲכִיכַת: לֹט וַיֵּרָא כָּל-הָעָם וַיִּפְּלוּ
עַל-פָּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים יְהוָה הוּא
הָאֱלֹהִים: וַחֲזָא, כָּל עַמָּא. וּנְפִלוּ, עַל אִפְּהוֹן. וַאֲמָרוּ. יי, הוּא אֱלֹהִים.
יי, הוּא אֱלֹהִים: מַ וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵהּ לָהֶם תַּפְּשׁוּ | אֶת-נְבִיאֵי
הַבַּעַל אִישׁ אֶל-יִמְלִיט מֵהֶם וַיִּתְּפֹשׂוּם וַיִּזְרְדֵם אֱלֹהֵהּ

וְזֶלֶק הַדִּקְדּוּק: מַ וַיִּתְּפֹשׂוּם. הוּי"ו בַּגְעִיָּא:

אֶל־נַחַל קִישׁוֹן וַיִּשְׁחָטֵם שָׁם: וַאֲמַר אֵלֶיהָ, לְהוֹן. אַחֲדוּדוֹ, יַת נְבִיִּי
בַעֲלָא. אָנֹשׁ. לֹא יִשְׁתַּיֵּב מִנְהוֹן, וְאַחֲדוּנֹן. וְאַחִיתַנּוֹן אֵלֶיהָ, לְנַחֲלָא
דְּקִישׁוֹן. וְנְכִיסְנֹן, תַּמָּן: מַא וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ לְאַחָאב עֲלֵה אֲכַל
שְׂתָה בִּי־קוֹל הַמּוֹן הַגָּשָׁם: וַאֲמַר אֵלֶיהָ, לְאַחָאב. סָק, אֲכוּל
וְאִישֵׁת. אֲרִי קָל, אֶתְרַגּוּשֶׁת מִטְּרָא: מַב וַיַּעֲלֶה אַחָאב לֶאֱכֹל
וּלְשִׁתּוֹת וְאֵלֶיהָ עָלָה אֶל־רֹאשׁ הַכְּרָמִל וַיִּגְהַר אֶרְצָה
וַיֵּשֶׁם פָּנָיו בֵּין (כ' בִּרְכוֹ) בְּרַכְיוֹ: וּסְלִיק אַחָאב, לְמִיכַל וּלְמִשְׁתֵּי.
וְאֵלֶיהָ. סְלִיק לְרִישׁ כְּרַמְלָא, וּגְחִין עַל אֶרְעָא. וְשׁוּי אַפּוּהִי, בֵּין כְּרַפּוּהִי:
מַג וַיֹּאמֶר אֶל־נַעֲרוֹ עֲלֵה־נָא הַבֵּט דְּרַדְּיִם וַיַּעַל וַיִּבֹט
וַיֹּאמֶר אֵין מְאוּמָה וַיֹּאמֶר שֶׁב שְׁבַע פְּעָמִים: וַאֲמַר
לְעוֹלִימִיָּה. סָק בָּעֵן סָבִי, לְאוֹרַח מַעֲרָבָא. וּסְלִיק, וּסְבָא. וַאֲמַר, לִית
מִדְּעָם. וַאֲמַר, תוּב, שְׁבַע זְמַנִּין: מַד וַיְהִי בִשְׁבַעִית וַיֹּאמֶר הִנֵּה־
עַב קִטְנָה כְּכַף־אִישׁ עָלָה מִים וַיֹּאמֶר עָלָה אָמַר אֶל־
אַחָאב אֲסֹר וְרָד וְלֹא יַעֲצֹרְכָה הַגָּשָׁם: וַהּוּה, בְּזִמְנָא
שְׁבִיעִיתָא. וַאֲמַר, הָא עֲנָנָא. זַעֲרָא כְּפֶסֶת יַד גְּבַר, סְלָקָא מִמַּעֲרָבָא.
וַאֲמַר, סָק אֵימַר לְאַחָאב, אֲזֻדְרוּ וְחוֹת. וְלֹא יַעֲכַבְנָךְ, מִטְּרָא:
מַה וַיְהִי | עַד־כֹּה וְעַד־כֹּה וְהַשְּׁמַיִם הִתְקַדְּדוּ עָבִים וְרוּחַ
וַיְהִי גָשָׁם גָּדוֹל וַיִּרְבַּב אַחָאב וַיִּלָּךְ יִזְרַעְאֵלָה: וַהּוּה, עַד
דְּמִזְדְּרוּ וְנַחֲתִית. וּשְׁמִיָּא אֶתְחַפִּיאוּ, עֲנָנִין וְרוּחָא. וַהּוּה מִטְר, סָגִי. וּרְכִיב
אַחָאב, וְאֹזֶל לִיזְרַעְאֵל:

(גִּאֲלֵנוּ יְהוָה עֲבָדֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פֶּרֶקנָא יי צבאות, שְׁמִיָּה קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

על דא יתברך וישתבח, שמו רבא קדישא. די לעילא, חיא וקימא. מברך הוא לעלם, ולעלמי עלמא:

זולק הרקדיוק: מה התקדירו. הה"א געי:

תפסיר דס"ג

ויקהל

גדג לזנחת שבת
ושני וחמישי

לה א) ת'ם גמע מוסי'.
גמאעה' בני אסראיל וקאל
להם. הד'ה אלמור. אלד'י
אמר אללה אן תצנע: ב) סת'ה
א'אם תצנע אלצנא'יע ופי
אליום אלסאבע. יפון ל'ם
קודסא. עטלה הי סבת ללה. כל
מן עמל פיהא עמלא פליקתל:
ג) לא תשעלו אלנאר. פי גמיע
מסאכנ'ם. פי יום אלסבת:
ד) פקאל מוסי' לגמאעה' בני
אסראיל קאילא. הד'א
אלמור. אלד'י אמר אללה בה:

לה א ויקהל משה את-
כל-עדת בני ישראל
ויאמר אליהם אלה
הדברים אשר-צוה יהוה
לעשות אתם: וכנש משה. ית כל
בנשתא. דבני ישראל ואמר להון. אלין
פתגמ'א. דפקיד יי למעבד יתהון:
ב ששת ימים תעשה
מלאכה וביום השביעי

יהיה לכם קדש שבת שבתון ליהוה כל-העשה
בו מלאכה יומת: שתא יומין תתעביד עבידתא. וביומא
שביעאה. יהי לבון קודשא. שבא שבתא קדם יי. כל די'עביד ביה.
עבידתא יתקטיל: ג לא-תבערו אש בכל משבתיכם
ביום השבת: לא תבערון אישתא. בכל מותבניכון. ביומא
דשבתא: פ ויאמר משה אל-כל-עדת בני-
ישראל לאמר זה הדבר אשר-צוה יהוה לאמר:

— רש"י —

המשכן, לומר שאינה דוחה את השבת:
ג לא תבערו אש. יש מרבתינו
אומרים הבערה ללאו יצאת, ויש אומרים
לחלק יצאת: ד זה הדבר אשר צוה ה'.
לי לאמר ל'ם:

לה ויקהל משה. למחרת יום הכפורים
כשירד מן ההר, והוא לשון הפעיל, שאינו
אוסף אנשים בידים, אלא הן נאספים על פי
דבורו, ותרגומו ואכנש: ז ששת ימים.
הקדים להם אזחרת שבת לצווי מלאכת

תפסיר רס"ג

(ה) איתו מן ענדכם ברפיעה ללה. כל מן סכית נפסה. יאתי ברפיעה ללה. ד'הב וורק ונחאס: (ו) ואסמאנגון וארגואן. וצבג' קרמז ועשר ומרעזא: (ז) וגלוד כבאש אדים. וגלוד דארש וכשב אלסנט: (ח) ודהן לאלאצ'אה. ואטיאב לדהן אלמסת. ובכזר אלצמוג: (ט) וחגארה בלור. וחגארה נצ'אם. לאלצדרה ולאלפדנה: (י) וכל חפים פיכם. וגו ויצנעו. גמיע מא אמר אללה בה: (יא) אלמסכן וכ'באיה וג'טאה.

ואמר משה. לכל פנשתא דבני ישראל למימר. דין פתגמא. דפקיד יי למימר: **קחו מאתכם תרומה ליהוה כל נדיב לבו יביאה את תרומת יהוה זהב וכסף ונחשת: סבו מנכון אפרשותא קדם יי. כל דיתרעי לביה. ייתי. ית אפרשותא קדם יי. דהבא וכסףא ונחשא: ויתכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים: ותכלא וארגנא. וצבע זהרי ובזי ומעזי: וערת אילם מאדמים וערת תחשים ועצי שטים: ומשכי דדכרי מסומקי. ומשכי ססגונא ואעי שטין: ושמן למאור ובשמים לשמן המשחה ולקטרת הסמים: ומשחא לאנהרותא. ובוסמיא למשח רבותא. ולקטרת בוסמיא: ואבני-שהם ואבני מלאים לאפוד ולחשן: ואבני בורלא. ואבני אשלמותא. לשקעא באיפודא ובחושנא: וכל-חכם-לב בכם יבאו ויעשו את כל-אשר צוה יהוה: וכל חפימי לבא דבכון. ייתון ויעבדון. ית כל דפקיד יי: את-המשכן את-אהלו ואת-מכסהו את-**

— רס"י —

כ נדיב לבו. על שם שלבו נדבו קרוי נדיב לב. כבר פרשתי נדבת המשכן ומלאכתו במקום צואתו: יא את המשכן. וריעות לגג: ואת מכסהו. מכסה עורות האילים

התחתונות הנראות בתוכו קרויים משכן: את אהלו. הוא אהל וריעות עזים העשוי

תפסיר דס"ג

ושצ'צ'ה. ותכ'אתגה
 ואמ'תאגה. ועמ'דה וק'ואע'דה:
 (יב) ואלצ'נדוק ודהוקה
 ואלג'שא. ואלסגף אלמסתור:
 (יג) ואלמ'אידה ודהוקהא וכל
 אנ'יתהא. ואלכ'בו אלמ'וגה:
 (יד) ומנ'ארה אלצ'אה.
 ואנ'יתהא וסרג'הא. ודהן
 אלצ'אה: (טו) ומד'בח
 אלכ'כור ודהוקה. ודהן
 אלמסת. ובכ'ור אלצ'מוג.
 וסתר באב כ'בא אלמסקן:

קָרְסִיוֹ וְאֶת־קֶרְשָׁיו אֶת־

בְּרִיחָיו אֶת־עַמֻּדָיו

וְאֶת־אֲדָנָיו: יֵת מִשְׁכָּנָא. יֵת

פְּרִסְיָה וְיֵת חוּפְאִיָּה. פּוּרְפוּהִי דְפּוּהִי.

עֲבֹרוּהִי עַמּוּדוּהִי וְסַמְכוּהִי: יֵב אֶת־

הָאָרֶץ וְאֶת־בְּדָיו אֶת־

הַכַּפֹּרֶת וְאֶת פֶּרֶכֶת הַמָּסָךְ:

יֵת אֲרוֹנָא וְיֵת אֲרִיחּוּהִי יֵת כְּפֹרֶתָא. וְיֵת

פְּרוּכְתָא דְּפֶרְסָא: יֵג אֶת־הַשֻּׁלְחָן

וְאֶת־בְּדָיו וְאֶת־כָּל־כְּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים:

יֵת פֶּתוּרָא וְיֵת אֲרִיחּוּהִי וְיֵת כָּל מְנוּהִי. וְיֵת לֶחֶם אַפִּיָּא:

יֵב וְאֶת־מִנְרֶת הַמֶּאֱוֹר וְאֶת־כְּלִיָּהּ וְאֶת־נֶרְתִּיהָ

וְאֶת שֶׁמֶן הַמֶּאֱוֹר: וְיֵת מִנְרֶתָא דְּאִנְהוּרִי. וְיֵת מְנָהָא וְיֵת

בוֹצִינְהָא. וְיֵת מִשְׁחָא דְּאִנְהוּרֶתָא: טו וְאֶת־מִזְבֵּחַ הַקֹּטֶרֶת

וְאֶת־בְּדָיו וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קֶטֶרֶת

הַסָּמִים וְאֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לַפֶּתַח הַמִּשְׁכָּן:

— רש"י —

ומחתות: נרת'יה. לוי"ט זלעז בזכ'ים שהשמן
 והפתילות נתונין בהן: ואת שמן המאור.
 אף הוא צריך חכמי לב, שהוא משנה משאר
 שמנים, כמו שמפורש במנחות (דף פ"ו א)
 מגרגרו בראש היות, והוא בתית ון:
 טו מסך הפתח. וילון שלפני המזרח שלא
 היו שם לא קרשים ולא יריעות:

והתחשים: יז ואת פר'כת המסך. פרוכת
 המנחה. כל דבר המנין בין מלמעלה בין
 מכנגד, קרוי מסך וסכך, וכן (איו"ב א' ס') שכת
 בעדו, (כושע ז' ט) הנני שף את דרכך: יג לחם
 הפנים. כבד פרשתי (שמות כ"ב כח) על שם
 שהיו לו פנים לפאן ולכאן, שהוא עשוי כמין
 תבנה פרוצה: יז ואת כליה. מלקחים

תפסיר רס"ג

(טז) ומד'בח אלקראבין. ואלסרד אלנחאס אלד'י לה. ודהוקה וגמיע אניתה. ואלחוז' ומקעדה: יז) וקלוע אלצראדק. ועמדה וקואעדה. וסתר באבה: יח) ואותאד אלמסכן. ואותאד אלצראדק ואטנבהא: יט) ות'יאב אל'ושי. לאלכ'דמה פי אלקדס. ות'יאב אלקדס להרון אלאמאם. ות'יאב בניה לאלאמאמה:

וַיַּת מַּדְבָּחָא דְקַטְרַת בּוֹסֻמְיָא וַיַּת
אַרְיִחוּהִי. וַיַּת מִשְׁחָא דְרַבּוּתָא. וַיַּת
קַטְרַת בּוֹסֻמְיָא. וַיַּת פְּרָסָא דְתַרְעָא
לְתַרְע מִשְׁכָּנָא: ^{טז} אֵת | מִזְבֵּחַ
הָעֹלָה וְאֵת-מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת
אֲשֶׁר-לוֹ אֵת-בִּדְיוֹ וְאֵת-
כָּל-כְּלָיו אֵת-הַכִּיֹּר וְאֵת-

כִּנּוֹ: יַת מַדְבָּחָא דְעֹלֹתָא. וַיַּת סִרְדָּא
דְנַחְשָׂא דִילִיָּה. יַת אַרְיִחוּהִי וַיַּת כָּל

מְנוּהִי. יַת כִּיֹּרָא וַיַּת בְּסִיסִיָּה: ^{יז} אֵת קַלְעֵי הַחֲצֵר
אֵת-עַמּוּדָיו וְאֵת-אֲדָנֶיהָ וְאֵת מִסְדֵּי שַׁעַר
הַחֲצֵר: יַת סִרְדֵּי דִרְתָּא. יַת עַמּוּדוּהִי וַיַּת סְמִכָּהָ. וַיַּת פְּרָסָא
דְתַרְע דִרְתָּא: ^{יח} אֵת-יִתְדֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֵת-יִתְדֹת
הַחֲצֵר וְאֵת-מִיתְרֵיהֶם: יַת סִפֵּי מִשְׁכָּנָא. וַיַּת סִפֵּי דִרְתָּא
וַיַּת אֲטוּנִיָּהוֹן: ^{יט} אֵת-בִּגְדֵי הַשָּׂרָד לְשָׂרְת בַּקֹּדֶשׁ
אֵת-בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֵת-בִּגְדֵי בָנָיו
לְכַהֵן: יַת לְבוּשֵׁי שְׂמוּשָׂא לְשִׁמְשָׂא בְּקוֹדֶשׁ. יַת לְבוּשֵׁי קוֹדֶשׁ

— רס"י —

שנאמר (שמות כז יד) ובמש עשרה אמה קלעים לבתף: יח יתדות. לתקוע ולקשור בהם סופי היריעות בארץ שלא ינועו ברוח: מיתריהם. חבלים לקשור: יט בגדי השרד. לכסות הארון והשלחן, והמנורה והמזבחות בשעת סלוק מסעות:

יח אֵת עַמּוּדָיו וְאֵת אֲדָנֶיהָ. הרי חצר קרוי כאן לשון זכר ולשון נקבה, וכן דברים הרבה: וְאֵת מִסְדֵּי שַׁעַר הַחֲצֵר. וילון פרוש לצד המזרח עשרים אמה אמצעיות שלרוחב החצר, שהיה חמשים רחב, וסתומין המנו לצד צפון חמש עשרה אמה וכן לדרום.

תפסיד דס"ג

(כ) פִּכְרֵג גְּמָאעָה בְּנֵי אִסְרָאִיל
מִן בֵּין יְדֵי מוֹסִי: (כא) וְאֵתָנוּ כָּל
רֶגֶל סְכִית נִפְסָה. וְכָל מִן רֹאִי
רֹאִיָּה. בְּרַפִּיעָה לֵּלָה. לְצַנְעָה
כִּבָּא אֶלְמַחְצִיר וּגְמִיעַ עֲמִלָּה.
וְתִיָּאב אֶלְקָדָס: (כב) אֵתָא
בְּדֹאֲלָךְ אֶלְדָּגָאֵל מַעַ אֶלְנָסָא.
וּמִן כָּאן סְכִיָּא מְנָהֵם. אֵתָא
חֲתִי בְּשִׁסְתִּינָק וְשִׁנְף. וְכִי־אֵתָם
וְחִקָּאב וְסֹאִיר אֲנִיָּה אֶלְדָּיָהב.
וְכָל מִן עֲזֹל עֲזֹלָא מִן אֶלְדָּיָהב
לֵּלָה: (כג) וְכָל מִן וְגֵד
עֲנִידָה. אֶסְמֵאֲנָגוֹן וְאֶרְגָּאן.
וְצַבְגִּי קֶרְמִז וְעֶשֶׂר וּמֶרְעִזָּא.

לְאַהֲרֹן כֹּהֵנָא. וְיֵת לְבוּשֵׁי בְנוֹהֵי
לְשִׁמְשָׁא: ב וַיֵּצְאוּ כָּל-עַדָּת
בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה:
וַנִּפְקוּ. כָּל כְּנֻשֵׁתָא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן קָדָם
מֹשֶׁה: (שני) כֹּא וַיָּבֹאוּ כָּל-אִישׁ
אֲשֶׁר-נִשְׂאוֹ לְבוֹ וְכָל אֲשֶׁר
נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ
אֶת-תְּרוּמַת
לְמַלְאכַת אֹהֶל מוֹעֵד
וְלְכָל-עֲבֹדָתוֹ וְלַבְּגָדֵי

הַקֹּדֶשׁ: וְאֵתָנוּ. כָּל גִּבֹּר דְּאֶתְרַעֵי לִבִּיהָ. וְכָל. דְּאֶשְׁלִימַת רוּחִיהָ
עֲמִיָּה. אֵיתִיָּאוּ. יֵת אֶפְרָשׁוּתָא קָדָם יֵי. לְעֵבִידַת מִשְׁכַּן זְמָנָא וְלְכָל
פּוֹלְחָנִיָּה. וְלַלְבוּשֵׁי קוֹדֶשׁ: כֹּא וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל-
הַנָּשִׁים כָּל | נָדִיב לֵב הֵבִיאוּ חָח וְנָזִם וְטַבַּעַת
וְכוֹמָז כָּל-כָּלִי זָהָב וְכָל-אִישׁ אֲשֶׁר הֵנִיף
תְּנוּפֶת זָהָב לַיהוָה: וּמִיתָן גִּבְרִיָּא עַל נְשִׂיאָא. כָּל דְּאֶתְרַעֵי
לִבִּיהָ. אֵיתִיָּאוּ. שִׁירִין וְשִׁבִּין. וְעֲזֻקָּן וּמַחוּךְ כָּל מִן דְּדָהָב. וְכָל גִּבֹּר.
דְּבָאִרִים. אֶרְמוֹת דְּהָבָא קָדָם יֵי: כֹּא וְכָל-אִישׁ אֲשֶׁר-נִמְצָא
אֹתוֹ תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים

— רש"י —

כֹּא עַל הַנָּשִׁים. עִם הַנָּשִׁים וְסִמּוּכִין אֵלֵיהֶם: נָתַן כְּנָגֵד אוֹתוֹ מְקוֹם לְאִשָּׁה. וְרַבּוּתֵינוּ פִּרְשׁוּ
חָח. הוּא תְּכָשִׁיט שְׁלֹזָהָב עָגוּל נָתַן עַל שֵׁם כּוֹמָז כָּאן מְקוֹם זָמָה: כֹּא וְכָל אִישׁ אֲשֶׁר
הָדוּרָע, וְהוּא הַצִּמִּיד: וְכוֹמָז. כָּלִי זָהָב הוּא נִמְצָא אֹתוֹ. תְּכֵלֶת אוֹ אֶרְגָּמָן אוֹ תוֹלַעַת

תפסיר רס"ג

וְעֹרֹת אֵילָם מֵאֲדָמִים

וְעֹרֹת תְּחָשִׁים הֵבִיאוּ: וְכָל

גִּבֹר דָּאֲשַׁתְּכַח עֲמִיָּה. תִּכְלָא וְאַרְגֹנָא.

וְצִבְעֵ זְהוּרִי וּבוּץ וּמַעֲזִי. וּמִשְׁכֵּי דְדִכְרִי

מִסּוּמְקִי. וּמִשְׁכֵּי סֶסְגֹנָא אֵיתִיאוּ:

כְּ כָל-מֵרִים תִּרְוֹמַת כֶּסֶף

וּנְחֹשֶׁת הֵבִיאוּ אֵת תִּרְוֹמַת

יְהוָה וְכָל אֲשֶׁר נִמְצָא אֹתוֹ

עֲצֵי שִׁטִּים לְכָל-מְלָאכֶת

הָעֲבֹדָה הֵבִיאוּ: כָּל דְּאָרִים.

אַרְמוֹת כֶּסֶף וּנְחֹשֶׁת. אֵיתִיאוּ. יֵת אֶפְרָשׁוּתָא קֳדָם יי. וְכָל. דָּאֲשַׁתְּכַח

עֲמִיָּה. אָעִי שִׁטִּין. לְכָל עֲבִידַת פּוֹלְחָנָא אֵיתִיאוּ: כְּ וְכָל-אִשָּׁה

חֲכַמַּת-לֵב בִּידֶיהָ טוֹן וַיִּבְיֹאוּ מִטּוֹה

אֶת-הַתְּכֵלֶת וְאֶת-הָאַרְגָּמָן אֶת-תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי

וְאֶת-הַשֵּׁשׁ: וְכָל אֲתָתָא חֲכִימַת לְבָא בִידֶיהָ עֲזָלָא. וּמִיתֵן כְּ

עֲזָל. יֵת תִּכְלָא וְיֵת אַרְגֹנָא. יֵת צִבְעֵ זְהוּרִי וְיֵת בּוּצָא:

כְּ וְכָל-הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נִשְׂא לְבֶן אֲתָנָה בְּחֲכָמָה

טוֹן אֶת-הָעֵצִים: וְכָל נִשְׂיָא. דָּאֲתָרְעִי לְבָחוּן. עֲמָחוּן בְּחֲכָמָא.

עֲזָלֵן יֵת מַעֲזִיָּא: כְּ וְהַנִּשְׂאִים הֵבִיאוּ אֵת אַבְנֵי הַשֹּׁהַם

וְגִלּוּד כְּבֹאֲשׁ אֲדָיִם. וְגִלּוּד
דְּאֲרֵשׁ אֲתוֹ בַּהּ: כְּ (כְּ) וְכָל מִן
רִפְעֵה רִפְעֵה לֵּלָה. מִן אֲלִפְצִיָּה
וְאֲלִנְחָאֵס. אֲתָא בַּהּ לֵּלָה. וְכָל
מִן וְגִד עֲנִידָה. כִּשְׁבִּי סִנֵּט.
לְגִמִּיעַ צִנְעָה אֲלִעְמֵל אֲתָא בַּהּ:
(כְּ) וְכָל אֲמִרָאָה בְּצִירָה אֵן
תִּגְזֹל בִּידֶיהָ. אֲתִין מִגִּזְזִילָא.
בְּאַלְאִסְמָאֲגֹון וְאַלְאֲרֹגֹון.
וְאַלְצִבְגִּי אֲלִקְרִמִּין וְאַלְעִשֶׁר:
(כְּ) וְכָל אֲמִרָאָה בִּלְגִי מִן
בְּצִירָהָ. גִּזְזִילִין אֲלִמְרִעִזָּא:
(כְּ) וְאַלְאֲשִׁרָאָה אֲתוֹ. בְּחֲגָאֲרָה

— רס"י —

שְׁנֵי או עוֹרוֹת אֵילִים או תְּחָשִׁים כָּלֶם הֵבִיאוּ: אֲמַר ר' נִתָּן מִה רָאוּ נִשְׂיָאִים
כִּי טוֹן אֶת הָעֵצִים. הִיא הִיתָה אֲמִנוֹת יִתְרָה. לְהַתְנִיב בְּחִנְכָּת הַמִּזְבֵּחַ בְּתַחֲלָה, וּבְמִלְאכֶת
שִׁמְעֵל גְּבִי הָעֵצִים טוֹיִן אוֹתָן: כִּי וְהַנִּשְׂאִים הֵבִיאוּ אֵת אַבְנֵי הַשֹּׁהַם

תפסיר דס"ג

אלבֿלור. וְחִגְאֲרָהּ אֶלְנִצֵּאִם.
לֹאֲלִצְדָּרָה וְלֹאֲלִבְדָּנָה:
(כח) וְאֶלְטִיב וְאֶלְדָּהָן.
לֹאֲלִצְאָהָ. וְדָהָן אֶלְמִסְחָ.
וּבְכִיזֵר אֶלְצִמוּגִי: (כט) כְּדִיאָד
כָּל רָגֵל וְאֶמְרָאָה. סְכִית
אֶנְפִּסְתָּם. אֵן יֵאֲתוּ בְּשִׁי לְגִמִּיעַ
אֶלְצִנְעָה. אֶלְתִּי אֶמֶר אֶלְלָה
בְּהָא. אֵן תִּצְנַע בְּיַד מוֹסִי. אֶתוּ
בְּהָא בְּנֵי אֶסְרָאִיל. תְּבַרְעָא
(ל) לָלֶה: ל) פְּקָאֵל מוֹסִי לְבְנֵי
אֶסְרָאִיל. אֶנְצִירוּ אֵן אֶלְלָה קֹד
שֶׁרֶף אֶסֶם בְּצִלְאֵל. אֶבְן אוּרִי
אֶבְן חוּר מִן סִבְט יִהוּדָה:

וְאֵת אֲבֹנֵי הַמִּלֵּאִים
לְאִפּוֹד וְלַחֹשֶׁן: וְרִבְרִבְיָא
אִיתִיאוּ. יֵת אֲבֹנֵי בּוֹרְלָא. וְיֵת אֲבֹנֵי
אֶשְׁלִמוֹתָא. לְשִׁקְעָא בְּאִפּוֹדָא
וּבְחוֹשֶׁנָּא: כח וְאֵת-הַבָּשָׂם
וְאֵת-הַשֶּׁמֶן לְמָאֹר וּלְשֶׁמֶן
הַמִּשְׁחָה וּלְקִטְרֹת הַסַּמִּים:
וְיֵת בּוֹסְמָא וְיֵת מִשְׁחָא. לְאֶנְהָרוֹתָא.
וְלִמִּשַׁח רְבוּתָא. וְלִקְטֹרֶת בּוֹסְמִיָּא:
כט כָּל-אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר
נָדַב לִבָּם אֹתָם לְהִבְיֹא

לְכָל-הַמִּלֵּאכָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת
בְּיַד-מֹשֶׁה הִבִּיאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל נְדָבָה לַיהוָה: כָּל
גִּבּוֹר וְאֶתָּא. דְּאֶתְרַעִי לְבַהוֹן עֲמַהוֹן. לְאִיתָּאָה לְכָל עֲבִידָתָא. דְּפִקִּיד יִי.
לְמַעַבְד בְּיָדָא דְּמֹשֶׁה. אִיתִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל. נְדַבְתָּא קָדָם יִי: פ
❖ שְׁנִי בְּסִפְרֵי תַיִסָּר ❖ (שְׁלִישִׁי) (שְׁנִי כַּשֶּׁהן מְחֻבְּרוֹת) ❖ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא יְהוָה בְּשֵׁם בְּצִלְאֵל בֶּן-
אוּרִי בֶן-חוּר לְמִטָּה יְהוּדָה: וַאֲמַר מֹשֶׁה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל.
חֲזוּ. דְּרַבִּי יִי בְּשׁוּם. בְּצִלְאֵל. בֶּר אוּרִי בֶר חוּר לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה:

נְשִׂאִים יִתְנַדְּבוּ צְבוּר מַה שְׁמִתְנַדְּבִין, וּמַה
שְׁמִחְסִירִים אֲנִי מְשִׁלִּמִין אוֹתוֹ. בִּינוֹן
שְׁהַשְׁלִימוֹ צְבוּר אֶת הַכֹּל, שְׁנִיאָמֶר (שְׁמוֹת לו ז)
וְהַמִּלֵּאכָה הִזְיָתָה דִּים, אֲמָרוּ נְשִׂאִים מַה
עֲלִינוּ לַעֲשׂוֹת, הִבִּיאוּ אֶת אֲבֹנֵי הַשֹּׁהַם וְגוֹי,
לְכָף הִתְנַדְּבוּ בְּחִנְכַּת הַמִּזְבֵּחַ תְּחִלָּה. וְלִפִּי
שְׁתַּעֲצְלוּ מִתְחִלָּה נְחֻסְרָה אוֹת מִשְׁמָם
וְהַנְּשִׂאִים כְּתִיב: לַחוּר. בְּנָה שְׁלִמְרִים הִזְיָה:

תפסיר רס"ג

לֹא וַיִּמְלֵא אֶת־רוּחַ אֱלֹהִים
בְּחִכְמָה בְּתַבּוּנָה וּבִדְעָה
וּבְכָל־מְלָאכָה: וְאֲשֵׁלִים עָמִיה
רוּחַ מִן קֹדֶם יי. בְּחִכְמָהּ בְּסוּכְלָתָנוּ
וּבַמִּדֶּע וּבְכָל עֲבִידָא: לֵב וְלַחֲשָׁב
מַחֲשַׁבְתָּ לַעֲשֹׂת בִּזְהָב
וּבְכֶסֶף וּבְנַחֲשָׁת: וְלֹאֲלָפָא
אוּמָנוֹן. לְמַעַבְדָּ בְּדֶהָבָא וּבְכֶסֶף
וּבְנַחֲשָׁא: לֵב וּבְחֶרֶשֶׁת אֶבֶן
לְמַלְאָת וּבְחֶרֶשֶׁת עֵץ
לַעֲשׂוֹת בְּכָל־מְלָאכָת

לא) ואפמל פיה עלמא מן ענד
אללה. בחכמה. ופהם ומערפה
בגמיע אלצנאיע: לב) וחאד'ק
באלמ'הן. בצנעה' אלד'הב
ואלפצ'ה ואלנחאס: לג) ובכ'רט
אלג'והר. לאלנצ'אם ונגר
אלכ'שב. ועמל סאיר צנאיע
אלמ'הן: לד) ולאלת'עלים געל פי
ידה. חו ואהליאב אבן אחיסמך
מן סבט דן: לה) אפמל פיהמא
עלם אלחכמה. אן יצנעו כל
צנעה' אסתאד' וחאד'ק.
וראקם באלאסמאנגון ואל
ארגואן. ואלצבג' אלקרמז. ואל
עשר וחאיד. פיהמא צאנעאן
כל צנעה. וחאד'קאן באלמ'הן:

מַחֲשַׁבְתָּ: וּבְאוּמָנוֹת אֶבֶן טָבָא. לְאֲשֵׁלְמָא וּבְנִגְרוֹת אָעָא. לְמַעַבְדָּ
בְּכָל עֲבִידָת אוּמָנוֹן: לֵד וְלַהֲזֹרֶת נָתַן בְּלִבּוֹ הוּא
וְאֶהְיָא בֶן־אֲחִיסְמֶךָ לְמִטָּה־דָּן: וְלֹאֲלָפָא יֵהָב
בְּלִבִּיה. הוּא. וְאֶהְיָא בֶר אֲחִיסְמֶךָ לְשִׁבְטָא דָּדָן: לֵה מְלֵא
אַתֶּם חֻכְמַת־לֵב לַעֲשׂוֹת כָּל־מְלָאכָת חֶרֶשׁ
וְחִשָּׁב וְרָקִם בַּתְּכֵלֶת וּבְאַרְגָּמָן בְּתוֹלַעַת הַשָּׁנִי
וּבִשְׁשׁ וְאַרְגַּ עֲשִׂי כָל־מְלָאכָה וְחִשְׁבִּי מַחֲשַׁבְתָּ:

— רש"י —

והוא מגדולי השבטים, לקים מה
שנאמר (ויז לז יט) ולא נפר שוע לפני
דל:

לד ואהליאב. משבט דן, מן הירודין
שבשבטים מבני השפחות, והשנהו
המקום לבצלאל למלאכת המשכן.

תפסיר דס"ג

לו א) פליצנעו דם וסאיר
אלחכמא. מן געל אללה פיהם
חכמה ופהם. אן יערפו ויעמלו
גמיע צנעה עמל אלקודס כמא
אמר אללה בה: ב) פנאדא
בהם מוסי' ובסאיר אלחכמא.
מן געל אללה פיהם חכמה. כל
מן ראא ראייה. אן יתקדם אלי'
אלצנאעה ליצנעהא: ג) פקבצו
מן בין ידי מוסי'. גמיע
אלדפיעה אלתי גאו בהא בני
אסראיל. ליצנעה עמל אלקודס
לתעמל מנהא. ועאד אלקום
יאתונה. בבראעה פי כל גידאה:

אשלים עמהון חכימות לבא. למעבד
כל עבדת נגר ואומן. וצייר
בתכלא ובארגונא. בצבע זהרי.
ובבוץא ומחי. עבדי כל עבדא.
ומלפי אומנון: לו א) ועשה
בצלאל ואהליאב וכל
איש חכם-לב אשר נתן
יהוה חכמה ותבונה
בהמה לדעת לעשת את-
כל-מלאכת עבדת הקדש
לכל אשר-צוה יהוה:

ועבד בצלאל ואהליאב. וכל גבר חכים לבא. דיהב יי. חכמתא
וסוכלתנותא בהון. למדע למעבד. ית כל עבדת פולחן קודשא. לכל
דפקיד יי: ב) ויקרא משה אל-בצלאל ואל-
אהליאב ואל כל-איש חכם-לב אשר נתן
יהוה חכמה בלבם כל אשר נשאו לבו לקרבה
אל-המלאכה לעשת אתה: וקרא משה. לבצלאל
ולאהליאב. ולכל גבר חכים לבא. דיהב יי. חכמתא בלביה. כל
דאתרעי לביה. למקרב לעבדתא למעבד יתה: ג) ויקחו
מלפני משה את כל-התרומה אשר הביאו בני
ישראל למלאכת עבדת הקדש לעשת אתה
והם הביאו אליו עוד נדבה בבקר בבקר:

תפסיד רס"ג

(ד) חתתי אתי גמיע אלחכמא. אלצאנעין גמיע צנעה' אלקודס. כל אמר מן פן צנעתה אלדי הם יצנעון: (ה) פקאלו למוסי. הודיא אלקום מכת'רין אן יאתו. באפצ'ל מן כפאיה' עמל אלצנאעה. אלדי אמר אללה אן תעמל: (ו) פאמר מוסי. ונודא בצות פי אלעספר. יקול. כל רגל ואמראה. לא יאת בשי בעד הדיא מן רפיעה' אלקודס. פאנקטע אלקום מן אלמגי בשיי: (ז) פכאן מא אתו בה.

ונסיבו מן קדם משה. ית כל אפרשותא דאיתיאו בני ישראל. לעבדת. פולחן קודשא למעבד יתה. ואנון. מיתן ליה עוד. נדבתא בצפר בצפר:

ויבאו כל-החכמים

העשים את כל-מלאכת

הקדש איש-איש ממלאכתו

אשר-המה עשים: ואתו כל

חכמיא. דעבדין. ית כל עבדת קודשא.

גבר גבר מעבדתיה דאנון עבדין:

ויאמרו אל-משה לאמר

מרבים העם להביא מדי העבדה למלאכה

אשר-צוה יהוה לעשת אתה: ואמרו למשה למימר.

מסגן עמא לאיתאה. מסת פולחנא לעבדתא. דפקיד יי למעבד יתה:

ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר איש

ואשה אל-יעשו-עוד מלאכה לתרומת הקדש

ויכלא העם מהביא: ופקיד משה. ואעברו פרוז במשריתא

למימר. גבר ואתא. לא יעבדון עוד. עבדא לאפרשות קודשא. ופסק

עמא מלאיתאה: **והמלאכה היתה דים לכל-**

— רס"י —

לו כ מדי העבדה. יותר מכדי צורך היתה דים לכל המלאכה. ומלאכת העבודה: ויכלא. לשון מניעה: והמלאכה

זולק הרקדוק: ויאמרו אל-משה לאמר מרבים וכו'. אמרו לו להכריז כן וכן עשה, ויצו משה (נ"ל): ויעבירו קול במחנה לאמר. כן היה נוסח הכרוז:

שמו המור (ז) איש-איש. המנהג להפסיק מעט ביניהם.

תפסיד דס"ג

כפאיה. לגמיע אלצנאעה אן
תעמל מנהא. ופאצ'לא:
(ח) פצנע כל חכים מן אלצנאיע.
נפס אלמסכן עשר שקאק.
מן עשר משזור. ואסמאנגון
וארגואן וצבג' קרמו.
צוורא. צנעה' חאד'ק צנעהא:
(ט) טול כל שקא. ת'מאניה
ועשרין ד'ראע. וערצ'הא
ארבעה' אד'רע. מסאחה
ואחדה לגמיע אלשקאק:
(י) וכי'ט כל כ'מס שקאק.
אלואחדה מע אלכ'רי:

הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ

וְהוֹתֵר: וְעִבְדָּתָא. הָוֹת מִסֵּת. לְכָל

עִבְדָּתָא לְמַעַבְד יְתָהּ. וִיתֵרֵת: ס (דביעי)

ס' ט'ל'ט'ר' בספרי תימן שני כשהן מחוברות בסת"י

ח וַיַּעֲשׂוּ כָל-חֲכָם-לֵב

בַּעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה אֶת-

הַמִּשְׁכָּן עֲשֶׂר יֵרִיעֵת שֵׁשׁ

מִשׁוֹר וְתִכְלֵת וְאַרְגָּמָן

וְתוֹלַעַת שָׁנִי כָרִבִּים

מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב עָשָׂה אַתֶּם: וְעִבְדוּ כָל חֲפִימֵי לְבָא. בַּעֲבָדִי

עִבְדָּתָא. יֵת מִשְׁכָּנָא עֲשֶׂר יֵרִיעֵן. דְּבוּן שִׁזִּיר.

וְתִכְלָא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְע זְהוּרִי. צוֹרֵת כְּרוֹבִין. עוֹבֵד אוֹמֵן עִבְד יִתְהוֹן:

ט אֶרֶץ הִירִיעָה הָאֶחָת שִׁמְנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאִמָּה

וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאִמָּה הִירִיעָה הָאֶחָת מֵדָה אֶחָת

לְכָל-הִירִיעֹת: אורכא דִּירִיעֹתָא חָדָא. עֲשְׂרִין וְתַמְנֵי אַמִּין.

וּפּוֹתֵיא אַרְבַּע אַמִּין. דִּירִיעֹתָא חָדָא. מִשְׁחָתָא חָדָא לְכָל יִרִיעֹתָא:

ד וַיַּחֲבֵר אֶת-חֲמִשׁ הִירִיעֹת אֶחָת אֶל-אֶחָת

וְחֲמִשׁ יִרִיעֹת חֲבֵר אֶחָת אֶל-אֶחָת: וְלִפִּי יֵת

חֲמִישׁ יִרִיעֵן. חָדָא עִם חָדָא. וְחֲמִישׁ יִרִיעֵן לִפִּי. חָדָא עִם חָדָא:

— רש"י —

לְכָל הַמְּלָאכָה. שְׁלֹמֹשְׁכֵן לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ. וְהוֹתֵר: וְהוֹתֵר. כְּמוֹ (שמות ס יב) וְהַכְבֵּד אֶת
לְבוֹ, (מלכים ב' ג כד) וְהַכּוֹת אֶת מוֹאָב:

תפסיד רס"ג

וַיַּעַשׂ לַלֵּאָה תְּכֵלֶת עַל
שֵׁפֶת הַיְרִיעָה הָאֶחָת
מִקְצֵה בַּמַּחְבֶּרֶת כֵּן עָשָׂה
בְּשֵׁפֶת הַיְרִיעָה הַקִּיצוֹנָה
בַּמַּחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית: וְעָבַד עֲנוּבִין
דְּתַכְלָא. עַל סַפְתָּא דִּירִיעָתָא חֲדָא.
מִסְטָרָא בֵּית לֹפִי. כֵּן עָבַד בְּסַפְתָּא
דִּירִיעָתָא. בְּסְטָרָא בֵּית לֹפִי תַנְיָנָא:
וַיַּעַשׂ חֲמִשִּׁים לַלֵּאָה עָשָׂה
בִּירִיעָה הָאֶחָת וְחֲמִשִּׁים
לַלֵּאָה עָשָׂה בִּקְצֵה
הַיְרִיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחְבֶּרֶת
הַשֵּׁנִית מִקְבִּילַת הַלֵּלָאָה

יא) וַיַּעַשׂ עֲרִי מִן אֶסְמַאנְגוֹן.
פי חַאשִׁידָא אֶלְשִׁקָה אֶלְוַאחֲדָה.
פי אֶלְטָרָף אֶלְמֹלָף.
קרי: אֶלְמֹלָף) וְכַד־אֶלְדָּ צָנַע
פי טָרָף אֶלְחַאשִׁידָה. אֶלְטָרָפָא.
אֶלְמֹלָפָה (קרי: אֶלְמֹאֶלְפָה)
אֶלְתִּיאֲנִיה: יב) וַיַּעַנֶּה כִּמְסִין
עֲרוּהָ פי אֶלְשִׁקָה אֶלְוַאחֲדָה.
וְכִמְסִין עֲרוּהָ פי טָרָף אֶלְשִׁקָה.
אֶלְמֹלָפָה (קרי: אֶלְמֹאֶלְפָה)
אֶלְתִּיאֲנִיה. וְגַעַל אֶלְעֲרִי
מִתְקַאבְלָה. אֶלְוַאחֲדָה מִעַ
אֶלְאֲכִרִי: יג) וַיַּעַנֶּה כִּמְסִין
שְׁצִיץ מִן דִּיהָב. וְוֹלָף
(קרי: וְאֶלְף) אֶלְשִׁקָאָה. וְאֶחֲדָה
מִעַ אֶלְאֲכִרִי בְּאֶלְשִׁצִיץ.
פְּצָאָר אֶלְמִסְכָּן וְאֶחֲדָה:
יד) וַיַּעַנֶּה שְׁקָאָה מִן מִרְעֻזָּא.
כִּבְאָא עֲלֵי אֶלְמִסְכָּן. אֶחֲדִי

אֶחָת אֶל-אֶחָת: חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין. עָבַד בִּירִיעָתָא חֲדָא. וְחֲמִשִּׁין
עֲנוּבִין. עָבַד בְּסְטָרָא דִּירִיעָתָא. דְּבֵית לֹפִי תַנְיָנָא. מִכּוֹנֵן עֲנוּבִיָּא.
חֲדָא לְקָבִיל חֲדָא: יג) וַיַּעַשׂ חֲמִשִּׁים קָרְסִי זָהָב וַיַּחְבֵּר
אֶת-הַיְרִיעָת אֶחָת אֶל-אֶחָת בְּקָרְסִים וַיְהִי
הַמִּשְׁכָּן אֶחָד: וְעָבַד. חֲמִשִּׁין פּוֹרְפִין דְּדָהָב. וְלָפִיף יַת יְרִיעָתָא.
חֲדָא עִם חֲדָא בְּפּוֹרְפִיָּא. וְהָוָה מִשְׁכְּנָא חָד: פ) וַיַּעַשׂ יְרִיעָת
עֲזִים לְאֶהָל עַל-הַמִּשְׁכָּן עֲשֵׂתִי-עֲשֵׂרָה יְרִיעָת

וְזֶלֶק הַדִּקְדּוּק: וַיַּעַשׂ לַלֵּאָה. הַשּׁוּא נַע בַּעֲבוּר הַמַּאֲרִיךְ:

תפסיר דס"ג

עשר שקה צנעהא: טו) טול כל שקה תלאתין דיראע. וערציהא ארבעה אדרע. מסאחה ואחדה. לאחדוי עשר שקה: טז) וכייט כ'מס שקאק עלי חדה וסת שקאק עלי חדה: יז) וצנע כ'מסין ערוה. פי חאשיה אלשקה. אלטרפא אלמולפה. (קרי: אלמולפה) וכ'מסין ערוה פי חאשיה אלשקה. אלמולפה (קרי: אל מולפה) אלת'אניה: יח) וצנע כ'מסין שצ'ץ מן נחאס. ליוסף (קרי: ליאלף) אלכ'בא ליציר ואחדא: יט) וצנע ג'טאא לאלכ'בא. מן גלוד כבאש אדים. וג'טאא. מן גלוד דארש

עשה אתם: ועבד יריען דמעזי. לפרסא על משכנא. חדא עשרי יריען עבד יתהון: טו) ארך היריעה האחת שלשים באמה וארבע אמות רחב היריעה האחת מדה אחת לעשתי עשרה יריעת: אורכא דיריעתא חדא. תלתין אמין. וארבע אמין. פותיא דיריעתא חדא. משחתא חדא. לחדא עשרי יריען: טז) ויחבר את-חמש היריעות לבד ואת-שש היריעות לבד: ולפי. ית

חמיש יריען לחוד. וית שית יריען לחוד: יז) ויעש ללאת חמשים על שפת היריעה הקיצנה במחברת וחמשים ללאת עשה על-שפת היריעה החברת השנית: ועבד ענובין חמשים. על ספתא דיריעתא. בסטרא בית לופי. וחמשים ענובין. עבד על ספתא דיריעתא. דבית לופי תננא: יח) ויעש קרסי נחשת חמשים לחבר את-האהל להיות אחד: ועבד. פורפין דנחש חמשים. ללפפא ית משכנא למהוי חד: יט) ויעש מכסה לאהל ערת אילם מאדמים ומכסה ערת תחשים

תפסיד רס"ג

מן פוק; כ) וצנע אלתכ'אתג
לאלמסכן. מן כ'שב אלסנט
קאימא: כא) עשרה' אד'רע
טול כל תכ'תגה. וד'ראע ונצף
ערצ'הא: כב) וזהא ציראן
מלסנאן. אחדהמא באזא
אלאכ'ר. כד'אך צנע. לגמיע
תכ'אתג אלמסכן: כג) וצנע
לאלמסכן עשרין תכ'תגה. מן
גזה' מזהב אלגנוב: כד) וצנע
ארבעין קאעדה מן פצ'ה. תחת
אלעשרין אלתכ'תגה. קאעדתי
תחת כל תכ'תגה לציראהא:

מלמעלה: ועבד חופאה למשכנא.
דמשכי דכרי מסומקי. וחופאה. דמשכי
ססגונא מלעילא: **ס (חמישי) כ** ויעש
**את-הקרשים למשכן עצי
שטים עמודים:** ועבד ית דפיא
למשכנא. דאעי שטין קימין: **כא** עשר
**אמת ארך הקרש ואמה
וחצי האמה רחב הקרש
האחד:** עשר אמין אורפא דדפא.

ואמתא ופלגות אמתא. פותיא דדפא חד: **כב** שתי ידת
לקרש האחד משלבת אחת אל-אחת בן
עשה לכל קרשי המשכן: תרין צירין. לדפא חד.
משולבין. חד לקביל חד. בן עבד. לכל דפי משכנא: **כג** ויעש
**את-הקרשים למשכן עשרים קרשים לפאת
נגב תימנה:** ועבד ית דפיא למשכנא. עשרין דפין. לרוח עיבר
דרומא: **כד** וארבעים אדני-כסף עשה תחת
עשרים הקרשים שני אדנים תחת-הקרש
האחד לשתי ידתיו ושני אדנים תחת-
הקרש האחד לשתי ידתיו: וארבעין סמכין דכסף.
עבד. תחות עשרין דפין. תרין סמכין. תחות דפא חד לתרין צירוהי.
ותרין סמכין. תחות דפא חד לתרין צירוהי:

תפסיר דס"ג

כד) ולגאנב אלמסכן אלתיאני.
 מן גהדי מיהב אלשמאל. צנע
 עשרין תכיתגה: כו) ולהא
 ארבעין קאעדה מן פציה.
 קאעדתאן תחת כל תכיתגה:
 כז) ולמוכר אלמסכן גרבא.
 צנע סת תכיתגה:
 כח) ותכיתגתין צנעהמא. לרפני
 אלמסכן. פי אלזאיתין:
 כט) פכנאת מעתדלה מן אספל.
 וגמיע פנאת מעתדלה מן פוק.
 בחלקה ואחדה. כדאד צנע
 לאלרפנין כליהמא: ל) פצארת
 תימאן תכיתג וקואעדהא מן
 פציה. סתה עשר קאעדה.
 קאעדתאן תחת כל תכיתגה:

כד ולצלע המשכן השנית
 לפאת צפון עשה עשרים
 קרשים: ולסטר משכנא. תנינא
 לרוח צפונא. עבד עשרין דפין:
 כו וארבעים אדניהם כסף
 שני אדנים תחת הקרש
 האחד ושני אדנים תחת
 הקרש האחד: וארבעין סמכיהון
 דכסף. תרין סמכין. תחות דפא חד.
 ותרין סמכין. תחות דפא חד:
 כז ולירכתי המשכן ימה

עשה ששה קרשים: ולסיפי משכנא מערבא. עבד שתא
 דפין: כח ושני קרשים עשה למקצעת המשכן
 בירכתיים: ותרין דפין עבד. לזוית משכנא. בסופהון: כט והיו
 תואמם מלמטה ויחדו יהיו תמים אל-ראשו
 אל-הטבעת האחת בן עשה לשניהם לשני
 המקצעת: והיו מכונין מלרע. וכחדא. הוו מכונין ברישיהון.
 לעזקתא חדא. בן עבד לתרויהון. לתרתין זוין: ל והיו שמנה
 קרשים ואדניהם כסף ששה עשר אדנים שני
 אדנים שני אדנים תחת הקרש האחד: והיו תמניא
 דפין. וסמכיהון דכסף. שתת עשר סמכין. תרין סמכין ותרין סמכין:

תפסיד רס"ג

לא) וְצָנֶע אַמְהָאג מִן כִּשְׁב
אַלְסָנִט. כְּמִסָּה. לְתַכֵּי אַתָּג גֵּאנָב
אַלְמִסְכָּן אַלְוֹאֲחִיד: לָב) וְכִמְסָה
אַמְהָאג. לְתַכֵּי אַתָּג גֵּאנָב
אַלְמִסְכָּן אַלְתֵּי אֲנִי. וְכִמְסָה
אַמְהָאג לְתַכֵּי אַתָּג אַלְמִסְכָּן. פִּי
מוֹכֵרָה גִרְבָּא: לָג) וְצָנֶע
אַלְמִהָג אַלְאֹסִט. מְנָה. נֶאֱפָד'
פִּי גוֹף אַלְתַּכֵּי אַתָּג. מִן אַלְטָרָף
אַלִּי אַלְטָרָף: לָד) וְאַלְתַּכֵּי אַתָּג
גִּשְׁאָהָא בְּדִיָּהֵב. וְצָנֶע חֲלָקָהָא
מִן דִּיָּהֵב. מְכַאנָא לֹאֲלֹאֲמִהָאג.
וְגִישָׁא אַלְאֹאֲמִהָאג אִיצִיא
בְּדִיָּהֵב: לָה) וְצָנֶע אַלְסָגָף. מִן
אַסְמִאֲנָגוֹן וְאַרְגֹּאֲן. וְצָבָג'
קֶרְמִז וְעֶשֶׂר מִשְׁזוֹר. צָנֶעָה
חֲאָדִיק צָנֶעָה צוֹרָא:

תַּחֲתֵּי דְפָא חָד: לָא וַיַּעַשׂ בְּרִיחִי
עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה לְקִרְשֵׁי
צֶלַע-הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָת: וְעֶבֶד
עֲבָרִי דְאֵעִי שִׁטִּין. חֲמִשָּׁא. לְדָפִי סֵטֶר
מִשְׁכָּנָא חָד: לָב וְחֲמִשָּׁה בְּרִיחִים
לְקִרְשֵׁי צֶלַע-הַמִּשְׁכָּן
הַשֵּׁנִית וְחֲמִשָּׁה בְּרִיחִים
לְקִרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן לִירְכַתִּים
יָמָה: וְחֲמִשָּׁא עֲבָרִין. לְדָפִי סֵטֶר
מִשְׁכָּנָא תַנִּינָא. וְחֲמִשָּׁא עֲבָרִין לְדָפִי
מִשְׁכָּנָא. לְסוֹפְהוֹן מַעֲרָבָא: לָג וַיַּעַשׂ
אֶת-הַבְּרִיחַ הַתִּיכֹן לְבָרַחַ
בְּתוֹךְ הַקִּרְשִׁים מִן-הַקֶּצֶה אֶל-הַקֶּצֶה: וְעֶבֶד יֵת
עֲבָרָא מְצִיעָאָה. לְאֶעֱבָרָא בָּגוּ דְפִיָּא. מִן סִיפֵי לְסִיפֵי: לָד וְאֶת-
הַקִּרְשִׁים צִפָּה זָהָב וְאֶת-טַבַּעְתָּם עָשָׂה זָהָב
בָּתִּים לְבְּרִיחִים וַיַּצֵּף אֶת-הַבְּרִיחִים זָהָב: וְיֵת דְפִיָּא
חֲפָא דִּהֲבָא. וְיֵת עֲזֻקְתָּהוֹן עֶבֶד דִּהֲבָא. אֶתְרָא לְעֲבָרִיא. וְחֲפָא יֵת
עֲבָרִיא דִּהֲבָא: לָה וַיַּעַשׂ אֶת-הַפְּרֹכֶת תְּכֵלֶת
וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזוֹר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב
עָשָׂה אֹתָהּ כְּרִבִּים: וְעֶבֶד יֵת פְּרוּכְתָּא. דְּתַכְלָא וְאַרְגָּמָן.

וזלך הדקדוק: לָב לְבָרַחַ בְּתוֹךְ הַקִּרְשִׁים. תִּיבֵת לְבָרַחַ בְּפִשְׁטָא אַחַת בְּתִיגָאן וְהִיא מְלָרַע:

תפסיר רס"ג

לז) וְצָנַע לָהּ אַרְבַּעַּה עָמִיד מִן
סֵנֶט. וְגִשָּׂאָהּ בְּדִיָּהּ.
וְזִרְאִפִּינָהּ דִּיָּהּ. וְצִאָּהּ לָהּ.
אַרְבַּע קִנְאָעַד מִן פְּצָה:
לז) וְצָנַע סִתְרָא לְבָאב
אַלְכִיבָא. מִן אֶסְמָאֲנִגוֹן
וְאַרְגֻּמָּאן. וְצִבְגִּי קִרְמִז וְעִשֵּׂר
מִשְׁזֹר. צִנְעָהּ רִאָּקָם: לז)
וְעִמְדָּהּ כִּמְסָה וְזִרְאִפִּינָהּ.
וְגִשָּׂא רִוְסָהּ. וְטִלְאָהּ דִּיָּהּ.
וְקִנְאָעִדָּהּ כִּמְסָה מִן נְחָאֶס:
לז א) וְצָנַע בְּצִלְאֵל אֶלְצִנְדִּיק
מִן כִּשָּׁב אֶלְסֵנֶט. דִּרְאֵעִין וְנִצָּף
טוֹלָה. וְדִרְאֵע וְנִצָּף עֲרִצָּה.
וְדִרְאֵע וְנִצָּף סִמְכָה:

וְצָבַע זָהוּרִי וּבּוּץ שְׁזִיר. עוֹבֵד אוֹמֵן. עֶבֶד
יְתֵה צוֹרֶת כְּרוֹבִין: לז וַיַּעַשׂ לָהּ
אַרְבַּעַּה עָמִידִי שְׁטִים
וַיַּצֵּם זָהָב וְוִיָּהֶם זָהָב
וַיַּצֵּק לָהֶם אַרְבַּעַּה אֲדָנִי-
כֶסֶף: וְעֶבֶד לָהּ. אַרְבַּעַּה עָמִידִי שְׁטִין.
וְחִפְנֹן דִּהָבָא. וְוִיָּהוֹן דִּהָבָא. וְאַתִּיךְ לָהוֹן.
אַרְבַּעַּה סְמִכִין דְּכֶסֶף: לז וַיַּעַשׂ
מִסְךְ לִפְתַּח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת
וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ
מִשְׁזֹר מַעֲשֵׂה רִקָּם: וְעֶבֶד

פָּרְסָא לְתִרְעַ מִשְׁכָּנָא. דְּתַכְלָא וְאַרְגָּמָן. וְצָבַע זָהוּרִי וּבּוּץ שְׁזִיר. עוֹבֵד
צִיִּיר: לז וְאֶת-עָמִידֵי חֲמֹשָׁה וְאֶת-וִיָּהֶם וְצִפָּה
רִאֲשֵׁיהֶם וְחֲשִׁקֵּיהֶם זָהָב וְאֲדָנִיָּהֶם חֲמֹשָׁה
נְחֹשֶׁת: וְיָת עַמּוּדֵיהִי חֲמֹשָׁה וְיָת וְוִיָּהוֹן. וְחִפִּי רִישִׁיהוֹן. וְכַבּוּשִׁיהוֹן

דִּהָבָא. וְסִמְכֵיהוֹן חֲמֹשָׁה דִּנְחָשָׁא: פ שְׁלִישִׁי כְּשֶׁדֶן מַחֻבְּרוֹת בְּסֵת"י

רַבִּיעִי בְּסֵפֶרִי תִימֹן לז א וַיַּעַשׂ בְּצִלְאֵל אֶת-הָאָרֶן עֲצֵי
שְׁטִים אֲמָתִים וְחִצֵּי אַרְכּוֹ וְאִמָּה וְחִצֵּי רַחְבּוֹ וְאִמָּה
וְחִצֵּי קִמְתּוֹ: וְעֶבֶד בְּצִלְאֵל. יָת אֲרוֹנָא דְּאֵעִי שְׁטִין. תִּרְתִּין אֲמִין
וּפְלָגָא אֲוִרְכִּיָּה. וְאִמָּתָא וּפְלָגָא פּוֹתִיָּהּ. וְאִמָּתָא וּפְלָגָא רִוְמִיָּה:

— רס"י —

לז 6 וַיַּעַשׂ בְּצִלְאֵל. לפי שנתן נפשו על המלאכה יותר משאר חכמים, נקראת על שמו:

תפסיר רס"ג

(ב) וג' שאה ב' דהב כ' אלץ. מן דאכל ומן כ' ארג. וצנע לה. זיגא מן ד' דהב מסתדירא: (ג) וצאג' לה ארבע חלק מן ד' דהב. וגעלהא פי ארבע גהאנתה. חלקתין מן גאנבה אלואחד. וחלקתין מן גאנבה אלתיאני: (ד) וצנע דהוקא מן כ' שב אלסנט. וג' שאהא ב' דהב: (ה) ואדכיל אלדהוק פי אלחלק. עלי גאנבי אלצנדוק ליחמל ב' דהב: (ו) וצנע ג' שאה מן ד' דהב כ' אלץ. ד' ראעין ונצף טולה. וד' ראע ונצף ערצה: (ז) וצנע כ' רובין מן ד' דהב. מצמתין צנעהמא. מן טרפי אלג' שא:

**וַיַּצְפֹּהוּ זָהָב טָהוֹר מִבֵּית
וּמִחוּץ וַיַּעַשׂ לוֹ זֶר זָהָב
סָבִיב: וַחֲפָהִי דָהָב דְּכִי מִגִּזְיוֹ וּמִפָּרָא.
וַעֲבַד לַיהוָה זֶר דְּדָהָב סָחוֹר סָחוֹר:
וַיַּצֵּק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲת
זָהָב עַל אַרְבַּע פַּעֲמֹתָיו
וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל-צִלְעוֹ
הָאֶחָת וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת
עַל-צִלְעוֹ הַשְּׁנִיית: וְאֶתִיד לַיהוָה.
אַרְבַּע עֶזְקֹן דְּדָהָב. עַל אַרְבַּע זְוִיתֶיהָ.
וְתַרְתִּין עֶזְקֹן. עַל סְטֵרֶיהָ חֹד. וְתַרְתִּין
עֶזְקֹן. עַל סְטֵרֶיהָ תַּנְיָנָא: וַיַּעַשׂ**

**בְּדִי עֲצֵי שִׁטִּים וַיַּצֵּף אֹתָם זָהָב: וַעֲבַד אֲרִיחֵי דְאֲעִי
שִׁטִּין. וַחֲפָא יְתֵהוּן דְּהַבָּא: וַיָּבֵא אֶת-הַבָּדִים בְּטַבַּעֲת
עַל צִלְעֹת הָאָרֶץ לְשֵׂאת אֶת-הָאָרֶץ: וְאֵעִיל יְת
אֲרִיחָא בְּעֶזְקָתָא. עַל סְטֵרֵי אֲרוֹנָא. לְמַטְל יְת אֲרוֹנָא: וַיַּעַשׂ
כַּפֹּרֶת זָהָב טָהוֹר אֲמָתַיִם וַחֲצִי אַרְכָּהּ וְאִמָּה
וַחֲצִי רַחְבָּהּ: וַעֲבַד כְּפֹרֶתָא דְּדָהָב דְּכִי. תַּרְתִּין אֲמִין וּפְלָגָא
אוֹרְכָהּ. וְאִמָּתָא וּפְלָגָא פּוֹתִיָּה: וַיַּעַשׂ שְׁנֵי כְרָבִים זָהָב
מְקֻשָּׁה עָשָׂה אֹתָם מִשְׁנֵי קִצּוֹת הַכַּפֹּרֶת: וַעֲבַד.
תַּרְיִן כְּרוּבִין דְּדָהָב. נָגִיד עַבַּד יְתֵהוּן. מִתַּרְיִן סְטֵרֵי כְּפֹרֶתָא:**

תפסיר רס"ג

(ח) אחדתמא מן גאנבה
אלאמון. ואלאכיר מן גאנבה
אלאסר. מן נפס אלג'שא.
צנעהמא מן טרפיה: (ט) פכאנא
אלכרובין באסטין אגנחתמא
אלי פוק. ומצ'ללין ב'הא עלי
אלג'שא. וגוהמא אלואחד
אלי אלכיר. ואלי אלג'שא
כנאת וגוהמא: (י) וצנע
אלמאידה מן כ'שב אלסנט.
ד'ראעין טול'הא וד'ראע
ערצ'הא. וד'ראע ונצף
סמפ'הא: (יא) וגש'הא בד'הב
כאלין. וצנע ל'הא. זיגא מן
ד'הב מסת'דירא: (יב) וצנע ל'הא
חאפה. מקדאר קבצ'ה
מסת'דירא. וצנע ל'הא זיגא מן
ד'הב. לחאפתהא מסת'דירא:

ח כְּרוֹב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה
וּכְרוֹב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה
מִן־הַכַּפֹּרֶת עֲשֵׂה אֶת־
הַכָּרִבִּים מִשְׁנֵי (כ' קצוותיו)

קְצוֹתָיו: כְּרוֹבָא חַד מִסְטָרָא מְבֹא.
וּכְרוֹבָא חַד מִסְטָרָא מְבֹא. מִן כְּפֹרֶתָא.
עֲבַד יֵת כְּרוֹבִיָּא מִתְרִין סְטְרוֹהֵי:
ט וַיְהִיו הַכָּרִבִּים פְּרָשֵׁי
כְּנָפִים לְמַעַל סִכְכִּים
בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכַּפֹּרֶת
וַפְּנֵיהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־
הַכַּפֹּרֶת הָיוּ פְּנֵי הַכָּרִבִּים:

והוּ כְּרוֹבִיָּא פְּרִיסִין גְּדִפִּיהוֹן לְעִילָא. מְטֹלִין בְּגִדְפִיהוֹן עַל כְּפֹרֶתָא.
וַאֲפִיהוֹן חַד לְקָבִיל חַד. לְקָבִיל כְּפֹרֶתָא. הוּ אַפִּי כְּרוֹבִיָּא:
אֶמְתִּים אֲרָכוּ וְאַמָּה רָחֲבוּ וְאַמָּה וַחֲצִי קִמְתּוּ:
וְעֲבַד יֵת פְּתוּרָא דְאַעִי שְׁטִין. תַּרְתִּין אַמִּין אֹרְפִיָּה וְאַמְתָּא פּוּתִיָּה.
וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רּוּמִיָּה: דא וַיַּצֵּף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וַיַּעַשׂ
לוֹ זָר זָהָב סָבִיב: וְחָפָא יִתִּיָּה דְהָב דְּכִי. וְעֲבַד לִיָּהּ זִיר דְּדָהָב
סְחֹר סְחֹר: דב וַיַּעַשׂ לוֹ מִסְגֶּרֶת טַפַּח סָבִיב וַיַּעַשׂ
זֶר־זָהָב לְמִסְגֶּרֶתוֹ סָבִיב: וְעֲבַד לִיָּהּ גְּדִנְפָא.

ס' ד'מ'ד'ט'ד' בספרי
תיטן

תפסיר רס"ג

יג) וְצִאגִי לְהָא אַרְבַּע חֵלֶק מִן דִּיהֶב. וְגַעַל אֶלְחֵלֶק פִּי אַרְבַּע גִּהֲאֲתִהָא. אֱלֹתִי לְאַרְבַּע אַרְגֻּלְהָא: יד) אֲמַאם אֶלְחֲאִפָּה. כְּנֹאת אֶלְחֵלֶק. מְכַאנָא לְאַלְדֵּהוּק. לְתַחְמֵל בְּהָא אֶלְמֵאִידָה: טו) וְצִנַּע אֶלְדֵּהוּק מִן כִּשְׁב אֶלְסִנֵּט. וְגִשְׁאֲהָא בְּדִיהֶב. לְתַחְמֵל בְּהָא אֶלְמֵאִידָה: טז) וְצִנַּע אֶלְאֲנִה אֱלֹדִי עֲלִיהָא. אֶלְקִצְאֵע וְאַלְדֵּרוּג וְאַלְמֵלְאֵעַק וְאַלְמֵדֵאֲהִין. אֱלֹדִי תַּגִּשְׁא בְּהָא. מִן דִּיהֶב כִּי־אֵלֶּךְ: יז) וְצִנַּע אֶלְמֵנֶאֲרָה מִן דִּיהֶב כִּי־אֵלֶּךְ.

רומיה פושכא סחור סחור. ועבד זיר דדהב. לגדנפיה סחור סחור: יג) וַיִּצַק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעַת זָהָב וַיִּתֵּן אֶת־הַטַּבַּעַת עַל אַרְבַּע הַפָּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו: וְאֵתִיד לִיהָ. אַרְבַּע עֲזָקָן דִּדְהֶב. וַיִּהֶב יֵת עֲזָקְתָּא. עַל אַרְבַּע זְוִיתָא. דְּלְאַרְבַּע רַגְלוֹהִי: יד) לְעִמַּת הַמִּסְגָּרָת הָיוּ הַטַּבַּעַת בֵּתִים לַבַּדִּים לְשֵׂאת אֶת־הַשְּׁלֶחָן: לְקַבִּיל גְּדִנְפָא. הוּאֵה עֲזָקְתָּא. אֶתְרָא לְאַרְיִחְיָא.

למטל ית פתורא: טו) וַיַּעַשׂ אֶת־הַבַּדִּים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצֹף אֹתָם זָהָב לְשֵׂאת אֶת־הַשְּׁלֶחָן: ועבד ית אַרְיִחְיָא דְאֵעִי שִׁטִּין. וְחָפָא יִתְהוֹן דִּדְהָבָא. לְמַטֵּל יֵת פְּתוּרָא: טז) וַיַּעַשׂ אֶת־הַכֵּלִים | אֲשֶׁר עַל־הַשְּׁלֶחָן אֶת־קַעֲרֹתָיו וְאֶת־כַּפֹּתָיו וְאֶת מְנַקֵּיתָיו וְאֶת־הַקְּשׁוֹת אֲשֶׁר יִסֹּךְ בָּהֶן זָהָב טָהוֹר: ועבד. ית מְנִיָּא דְעַל פְּתוּרָא. ית מְגִסוּהִי וְיֵת בְּזִכּוּהִי וְיֵת מְכִילְתִּיהָ. וְיֵת קְסוּתָא.

דיתנפך בהון. דדהב דכי: פ) (ששי) (שלישי כשהן מחוברות)

ד) וַיַּעַשׂ אֶת־הַמִּנְרָה זָהָב טָהוֹר מְקֻשָּׁה עֲשֵׂה

זולק הדקדוק: טז) וְאֵת מְנַקֵּיתָיו. תיבת ואת בפשטא ובצירי:

תפסיר רס"ג

מִצְמִתָּה צְנַעְתָּה אֲרָגְלָהּ
וְקִצְבָתָהּ. וְגִאֲמַתְתָּהּ.
וְתַפְאִיחָהּ וְסֹאסְנָהּ מְנָה
כְּנָאת: (יח) וְסֵת קִצְבָתָה.
כִּי־אֲרָגְתָּ מִן גִּאֲנִיָּהּ.
תִּלְאֲתִי קִצְבָתָה מִן גִּאֲנִיָּהּ
אֱלֹאֲחִיד. וְתִלְאֲתִי קִצְבָתָה מִן
גִּאֲנִיָּהּ אֱלֹתֵי־אֲנִי: (יט) תִּלְאֲתִי
גִאֲמַת מְלֹוֹזָתָה. פִּי כָל קִצְבָה
תִּפְאָחָה וְסֹסְנָה. כְּדִיאֵךְ
צָנַע לֹאֲסֵת אֱלֻק־צְבָתָה.
אֲלִכִּי־אֲרָגְתָּ מְנָה: (כ) וּפִי נֶפֶס
אֱלִמְנָרָה אַרְבַּע גִּאֲמַת.
מְלֹוֹזָתָה. וְתַפְאִיחָהּ
וְסֹאסְנָהּ: (כא) וְתִפְאָחָה
תַּחַת כָּל קִצְבָתֶיךָ מְנָה.
כְּדִיאֵךְ לֹאֲסֵת אֱלֻק־צְבָתָה.

אֶת־הַמִּנְרָה יִרְכֶּה וְקִנָּה
גְּבִיעֶיהָ כַּפְתָּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ
מִמִּנָּה הָיוּ: וְעִבַד יֵת מִנְרָתָה דְּדֶהֱבָ
דְּכִי. נָגִיד. עִבַד יֵת מִנְרָתָה שְׂדֵה וְקִנָּה.
כְּלִידָהּ. חֲזִירָהּ וְשׁוֹשְׁנָהּ מִנָּה הָיוּ:
וְשֵׁשֶׁת קָנִים יִצְאִים
מִצִּדֵּיהָ שְׁלֹשָׁה | קָנֵי מִנְרָה
מִצִּדֵּיהָ הָאֶחָד וְשְׁלֹשָׁה קָנֵי
מִנְרָה מִצִּדֵּיהָ הַשֵּׁנִי: וְשֵׁתָה
קָנִין. נִפְקִין מִסְטָרָהּ. תִּלְתָּה קָנֵי
מִנְרָתָה. מִסְטָרָה חֵד. וְתִלְתָּה קָנֵי
מִנְרָתָה. מִסְטָרָה תִּנְיָנָה: וְשֵׁתָה

גְּבָעִים מִשְׁקָדִים בַּקִּנָּה הָאֶחָד כַּפְתָּר וּפְרָח
וְשְׁלֹשָׁה גְּבָעִים מִשְׁקָדִים בַּקִּנָּה אֶחָד כַּפְתָּר
וּפְרָח בֵּין לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֹּצְאִים מִן־הַמִּנְרָה:
תִּלְתָּה כְּלִידִין. מְצִירִין. בַּקִּנָּה חֵד חֲזִיר וְשׁוֹשֵׁן. וְתִלְתָּה כְּלִידִין.
מְצִירִין. בַּקִּנָּה חֵד חֲזִיר וְשׁוֹשֵׁן. בֵּין לְשֵׁתָה קָנִין. דְּנִפְקִין מִן מִנְרָתָה:
בְּ וּבַמִּנְרָה אַרְבָּעָה גְּבָעִים מִשְׁקָדִים כַּפְתָּרֶיהָ
וּפְרָחֶיהָ: וּבַמִּנְרָתָה אַרְבָּעָה כְּלִידִין. מְצִירִין. חֲזִירָהּ וְשׁוֹשְׁנָהּ:
כֹּא וּכְפְתָר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנָּה וּכְפְתָר
תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנָּה וּכְפְתָר תַּחַת־שְׁנֵי

תפסיר רס"ג

אלכיארגאת מנהא:
 (כב) תפאפיתחא וקצבהא
 מנהא כנאת. כלהא מצמתה
 ואחדה מן דיהב כאלין:
 (כג) וצנע להא סבעה סרג.
 וכלבאתהא ומגאמרהא מן
 דיהב כאלין: (כד) מן בדרה
 דיהב כאלין צנעהא. הי וגמיע
 אניתהא: (כה) וצנע מד'בח
 אלככור מן כישב אלסנט.
 טולה דיראע וערציה דיראע
 מרבעא. וסמכה דיראעין. מנה
 ארפאנה: (כו) וג'שאה בד'יהב
 כאלין. סטחה וח'טאנה.
 מסתדירא וארפאנה וצנע לה.
 זיגא מן דיהב מסתדירא:

הַקָּנִים מִמֶּנָּה לְשֵׁשֶׁת

הַקָּנִים הַיְצְאִים מִמֶּנָּה:

וְחִזּוֹר. תַּחֲוֹת תְּרִין קִנִּין דְּמִנָּה. וְחִזּוֹר
 תַּחֲוֹת תְּרִין קִנִּין דְּמִנָּה. וְחִזּוֹר. תַּחֲוֹת
 תְּרִין קִנִּין דְּמִנָּה. לְשֵׁשֶׁת קִנִּין. דְּנִפְקִין
 מִנָּה: כב כפפתריהם וקנתם

מִמֶּנָּה הָיוּ כֹּלָה מְקֻשָּׁה

אַחַת זָהָב טָהוֹר: חִזּוֹרִיהוֹן

וּקְנִיָּהוֹן מִנָּה הָיוּ. כֹּלָה. נְגִידָא חֲדָא דְדָהָב

דְּכִי: כג ויעש את נרתיה

שִׁבְעָה וּמִלְּקָחֶיהָ וּמִחֲתָתֶיהָ

זָהָב טָהוֹר: וְעָבַד יָת בּוֹצִינָהָא

שִׁבְעָא. וְצִיבְתָּהָא וּמִחֲתָתָהָא דְדָהָב דְּכִי: כד כפר זהב טהור

עָשָׂה אֹתָהּ וְאֵת כָּל־כְּלִיָּהּ: כִּפְרָא. דְּדָהָבָא דְּכִיָּא עָבַד

יָתָהּ. וְיָת כָּל מִנָּהָא: פ

☪ שטיי ☪ רביעי כשהן מחוברות בסת"י

כח ויעש את מזבח הקטרת עצי שטים אמה

ארכו ואמה רחבו רבוע ואמתיים קמתו ממנו

היו קרנתיו: ועבד. ית מדבחא דקטרת בוסמיא דאעי שטין.

אמתיא אורביה ואמתיא פותיה מרובע. ותרתיין אמין רומיה. מניה

הואה קרנוה: כו ויצף אותו זהב טהור את גגו

ואת קירתי סביב ואת קרנתיו ויעש לו זר

זהב סביב: וחפא יתיה דהב דכי. ית אגריה וית פותלוהי.

תפסיר רס"ג

כז) וחלקתין מן דיהב צנעהמא
 לה תחת זיגה. פי גהתיה.
 כד'אך עלי גאנפיה מ'פאנא
 לאלד'הוק. ליחמל ב'הא:
 כח) וצנע אלד'הוק. מן כ'שב
 אלסנט. וג'שאהא ב'דיהב:
 כט) וצנע דהן אלמסח מקד'סא.
 ובכ'זר אלצמוג' מ'טהרא.
 צנעה ע'סאר: לח א) וצנע
 מדי'בח אלצעידה מן כ'שב
 אלסנט. כמסה אדירע טולה.
 וכמסה אדירע ערצ'ה מ'ר'פ'עא.
 ות'לאת'ה אדירע סמכ'ה:
 ב) וצנע ארפאנה. פי ארבע

סחור סחור וית קרנוהי. ועבד ליה. זיר
 דדהב סחור סחור: כז ונשת
 טבעת זהב עשה-לו |
 מתחת לזרו על שתי
 צלעותיו על שני צדיו
 לבתים לבדים לשאת אתו
 בהם: ותרתינ עזקן דדהב. עבד ליה
 מלרע לזיריה. על תרתין זותיה. על
 תרין סטרוהי. לאתרא לאריחיא. למטל
 יתיה בהון: כח ויעש את-

הבדים עצי שטים ויצר אתם זהב: ועבד ית
 אריחיא דאעי שטין. וחפא יתהון דהבא: כט ויעש את-שמן
 המשחה קדש ואת-קטרת הסמים טהור
 מעשה רקח: ועבד. ית משחא דרבותא קודשא. וית קטרת

בוסמ'א דבי. עובד בוסמנו: ס (שביעי) (רביעי כשהן מחוברות)

לח ויעש את-מזבח העלה עצי שטים חמש
 אמות ארכו וחמש-אמות רחבו רבוע ושלש
 אמות קמתו: ועבד. ית מדבחא דעלתא דאעי שטין. חמיש
 אמין אורפיה. וחמיש אמין פותיה מרובע. ותלת אמין רומיה:
 ב ויעש קרנתיו על ארבע פנתיו ממנו היו

תפסיד רס"ג

גְּהֵאֲתָהּ. וּפְנֹאת אֶרְפָּאנָה מְנָה. וְגִישָׁאָה בְּנַחֲאֶס: ג) וְצָנַע גְּמִיעַ אֲנִיתָהּ. אֶלְצָנָן וְאֶלְמִגְ'אֶרְף וְאֶלְמִנָאשֶׁל וְאֶלְמִגְ'אֶמֶר. גְּמִיעַ דִּיאֶלְךָ צָנַע מִן נַחֲאֶס: ד) וְצָנַע לֵה סְרָדָא. עָלִי צָנַעְהָ אֶלְשִׁבְכָה מִן נַחֲאֶס. דוֹן שְׂרָגְבָה. מִן אֶסְפֵּל אֱלִי נְצִפָה: ה) וְצָאג' אֶרְבַּע חֶלֶק. פִּי אֶרְבַּע אֶלְאֶטְרָאף לְסֶרֶד אֶלְנַחֲאֶס. מִכָּאנָא לֶאֱלֹדְהוּק: ו) וְצָנַע אֶלְדְּהוּק מִן כִּשְׁב אֶלְסֶנֶט. וְגִישָׁאָה בְּנַחֲאֶס: ז) וְאֶדְכִּיל אֶלְדְּהוּק פִּי אֶלְחֶלֶק. אֱלִי גֵאנְבִי אֶלְמִדְּבַח. לִיחְמֵל בְּהָא. אֶלְוֹאחָא מְגוּפָא צָנַעְהָ:

קִרְנָתִיו וַיִּצַּף אֹתוֹ נְחֹשֶׁת:

וְעֶבֶד קִרְנוּהִי. עַל אֶרְבַּע זְוִיתֶיהָ.

מִנִּיהָ הָוָאָה קִרְנוּהִי. וַחֲפָא יִתִּיהָ

נְחָשָׁא: ^ג וַיַּעַשׂ אֶת-כָּל-כְּלִי

הַמְזִבֵּחַ אֶת-הַסִּירָת וְאֶת-

הַיָּעִים וְאֶת-הַמְזִרְקָת אֶת-

הַמְזִלְגָת וְאֶת-הַמַּחְתָּת כָּל-

כְּלָיו עָשָׂה נְחֹשֶׁת: וְעֶבֶד יֵת כָּל

מְנִי מִדְּבָחָא. יֵת פְּסַכְתִּירֻתָא וְיֵת

מִגְרוּפִיתָא וְיֵת מְזִרְקִיא. יֵת צְנוּרִיתָא וְיֵת

מַחְתִּיתָא. כָּל מְנוּהִי עֶבֶד נְחָשָׁא:

וַיַּעַשׂ לַמְזִבֵּחַ מִכְּבָר

מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת תַּחַת כַּרְכָּבוֹ מִלְמָטָה עַד-

חֲצִיו: וְעֶבֶד לַמְדְּבָחָא סְרָדָא. עוֹבֵד מְצֻדָּתָא דְנַחֲשָׁא. תַּחְוֹת סוּבִיבִיָּה.

מִלְרַע עַד פְּלִגִּיָּה: ^ה וַיִּצַּק אֶרְבַּע טַבְּעוֹת בְּאֶרְבַּע

הַקְּצוֹת לַמִּכְבָּר הַנְּחֹשֶׁת בָּתִּים לַבָּדִים: וְאֶתִיד.

אֶרְבַּע עֶזְקוֹן. בְּאֶרְבַּע זְוִיתָא לְסְרָדָא דְנַחֲשָׁא. אֶתְרָא לְאַרִּיחָיא:

וַיַּעַשׂ אֶת-הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצַּף אֹתָם נְחֹשֶׁת:

וְעֶבֶד יֵת אֶרִיחָיא דְאָעִי שִׁטִּין. וַחֲפָא יֵתְהוֹן נְחָשָׁא: ^ז וַיָּבֵא אֶת-

הַבָּדִים בַּטַּבְּעוֹת עַל צִלְעוֹת הַמְזִבֵּחַ לְשֵׂאת אֹתוֹ

זֶלֶק הַדְּקֻדּוּק: ^ד וַיַּעַשׂ לַמְזִבֵּחַ מִכְּבָר. תִּיבַת לַמְזִבֵּחַ בַּפְּשֻׁטָא אַחַת בְּכָל הַתִּיגָאן וְהִיא מִלְרַע. וְעִיין בַּפְּרָשָׁת לֶךְ מָה שִׁכְתְּבִנוּ שֵׁם:

תפסיר רס"ג

(ח) וַיִּצְנַע אֶלְחֹוֹץ. ומקצוה מן נחאס. מן מראיא אלנסא. אלמתגיישאת ענד באב כ'בא אלמחציר: ט) וַיִּצְנַע אֶלְצֶרָאֲדֶק מן גהה' מיהב אלגנוב. קלוע אלצראדק מן עשר משזור. מאיה ד'ראע: י) עמדהא עשרין. וקואעדהא עשרין מן

בָּהֶם נָבוֹב לַחַת עָשָׂה אֹתוֹ:
וְאֵעִיל יֵת אֲרִיחִיא בְּעֻקְתָּא. על סטרי מדבחא. למטל יתיה בהון. חליל לוחין עבד יתיה: **ס** וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְאֶת בָּנוֹ נְחֹשֶׁת בְּמִרְאֵת הַעֲבָאֹת

אֲשֶׁר עָבְאוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד: וְעַבְד. ית כיורא דנחשא. וית בסיסיה דנחשא. במחזית נשיא. דאתין לצלאה. פתרע משכן ומנא: **ס** שְׂבִיעִי בַסְפָּרִי תִּסְתֵּן וַיַּעַשׂ אֶת-הַחֲצֵר לַפֶּאֱתָא | נָגַב תִּימְנָה קִלְעֵי הַחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזֹר מֵאָה בָּאַמָּה: וְעַבְד ית דרתא. לרוח עיבר דרומא. סרדי דרתא דבוץ שזיר. מאה אמין: **י** עֲמֻדֵיהֶם עֲשֹׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם

— רס"י —

ומתוך כך מביאות לבעליהן לידי תאוה ונזקקות להם, ומתעברות ויולדות שם, שנאמר (שיר כס"ח ס) תחת התפוח עוררתני, וזהו שנאמר במראות הצובאות. ונעשה הכיור מהם, שהוא לשום שלום בין איש לאשתו, להשקות ממים שבתוכו את שקנא לה בעלה ונסתרה, ותדע לה, שהן מראות ממש, שהרי נאמר (שמות לח כט ל) ונחשת התנופה שבעים ככר וגו', ויעש בזה וגו', וכיור וכנו לא הזכירו שם, למדת שלא היה נחשת שלכיוור מנחשת התנופה, כך דרש רבי תנחומא, וכן תרגום אנקלוס במחזית נשיא, והוא תרגום שלמראות מיריווי"ש בלעז, וכן מצינו בישעיה (ישעי' ג כג) והגליונים, מתרגמן ומחזינא: **אֲשֶׁר עָבְאוּ.** להביא נדבתו:

לַחַת נָבוֹב לַחַת. נבוב הוא חלול, וכן (ירמיה נב, כ) וַעֲבִיז אַרְבַּע אַצְבָּעוֹת נָבוֹב: **נָבוֹב לַחַת.** הלוחות שלעצי שטים לכל רוח והחלל באמצע: **ס** **בְּמִרְאֵת הַעֲבָאֹת.** בנות ישראל היו בידן מראות, שרואות בהן כשהן מתקשטות, ואף אותן לא עכבו מלהביא לנדבת המשכן, והיה מואס משה בהן, מפני שעשויים ליצר הרע, אמר לו הקדוש ברוך הוא קבל, כי אלו חביבין עלי מן הכל, שעל ידיהם העמידו הנשים צבאות רבות במצרים. כשהיו בעליהם יגיעים בעבודת פרך, היו הולכות ומוליכות להם מאכל ומשתה ומאכילות אותם ונוטלות המראות, וכל אחת רואה עצמה עם בעלה במראה ומשדלתו בדברים, לומר אני נאה ממך.

תפסיר רס"ג

עֲשִׂים נַחֲשֶׁת וַיִּ

הַעֲמִידִים וַחֲשִׁיקֵהֶם כֶּסֶף:

עֲמִידֵיהוֹן עֲשִׂין. וְסִמְכֵיהוֹן עֲשִׂין
דְּנַחֲשָׁא. וַיִּ עֲמִידֵיאָ וְכַבּוּשִׁיהוֹן כֶּסֶף:

וּלְפֶאת צִפּוֹן מֵאָה

בְּאַמָּה עֲמִידֵיהֶם עֲשִׂים

וְאַדְנִיֵּיהֶם עֲשִׂים נַחֲשֶׁת

וַיִּ הַעֲמִידִים וַחֲשִׁיקֵהֶם

כֶּסֶף: וּלְרוּחַ צִפּוֹנָא מֵאָה אַמִּין.

עֲמִידֵיהוֹן עֲשִׂין. וְסִמְכֵיהוֹן עֲשִׂין
דְּנַחֲשָׁא. וַיִּ עֲמִידֵיאָ וְכַבּוּשִׁיהוֹן כֶּסֶף:

וּלְפֶאת-יָם קִלְעִים

חֲמִשִּׁים בְּאַמָּה עֲמִידֵיהֶם עֲשִׂה וְאַדְנִיֵּיהֶם

עֲשִׂה וַיִּ הַעֲמִידִים וַחֲשִׁיקֵהֶם כֶּסֶף: וּלְרוּחַ

מַעֲרָבָא. סְדֵי חֲמִשִּׁין אַמִּין. עֲמִידֵיהוֹן עֲשִׂה. וְסִמְכֵיהוֹן עֲשִׂה. וַיִּ

עֲמִידֵיאָ וְכַבּוּשִׁיהוֹן כֶּסֶף: וּלְפֶאת קִדְמָה מִזְרָחָה

חֲמִשִּׁים אַמָּה: וּלְרוּחַ קִדְמָא מִדְּנָחָא חֲמִשִּׁין אַמִּין:

קִלְעִים חֲמִש-עֶשְׂרֵה אַמָּה אֶל-הַכֶּתֶף

עֲמִידֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנִיֵּיהֶם שְׁלֹשָׁה: סְדֵי חֲמִש

עֲשִׂי אַמִּין לְעִבְרָא. עֲמִידֵיהוֹן תִּלְתָּא וְסִמְכֵיהוֹן תִּלְתָּא:

וּלְכֶתֶף הַשְּׁנִית מִזָּה וּמִזָּה לְשַׁעַר הַחֲצֵר

קִלְעִים חֲמִש עֶשְׂרֵה אַמָּה עֲמִידֵיהֶם שְׁלֹשָׁה

נחאס. וְזֵרָאפִין אֲלַעֲמִיד
וְטִלְאָהָא פְצִיה: יא) וְמִן גְּהֵה
אֲלִשְׁמַאל מֵאִיָּה דִּירָאע.
עֲמִידָהָא עֲשִׂין. וְקִוְאֲעִידָהָא
עֲשִׂין מִן נחאס. וְזֵרָאפִין
אֲלַעֲמִיד וְטִלְאָהָא פְצִיה: יב) וְמִן
גְּהֵה מִהֵב אֲלִגְרֵב. קִלּוּע
טִלְאָהָא כִּמְסִין דִּירָאע. עֲמִידָהָא
עֲשִׂה. וְקִוְאֲעִידָהָא עֲשִׂה.
וְזֵרָאפִין אֲלַעֲמִיד וְטִלְאָהָא
פְצִיה: יג) וְמִן גְּהֵה אֲלִשְׁרָק
כִּמְסִין דִּירָאע: יד) מִנְהָא
קִלּוּע. כִּמְסִי עֲשִׂר דִּירָאֲעָא
לְאַלְכֶם. עֲמִידָהָא תִּלְאֲתִיה.
וְקִוְאֲעִידָהָא תִּלְאֲתִיה:
טו) וְלֹאֲלֶכֶם אֱלֹתֵי אֲנִי. יִמְנֵה
וְיִסְרֵה לְבָאֵב אֲלִצְרָאֲדִק.

תפסיר רס"ג

קלוע טולתא כמסה עשר
 דיראע ועמדהא תילאתיה.
 וקואעדהא תילאתיה: טז) גמיע
 קלוע אלצראדק. מסתדירא מן
 עשר משזור: יז) וקואעד
 אלעמד מן נחאס. וזראפין
 אלעמד וטלאהא פציה. וגישא
 רוסהא איצא. כמא אן
 גמיעהא מטלייה פציה:
 יח) וסתר באב אלצראדק
 צנעה ראקם. מן אסמאנגון
 וארגואן. וצבג קרמז ועשר
 משזור. וטולה עשרין דיראע.
 וסמכה אלדי הו ערציה
 כמסה אדירע. באזא
 קלוע אלצראדק: יט) ועמדהא
 ארבעה. וקואעדהא ארבעה

ואדניהם שלשה: ולעברא
 תנינא. מכא ומכא לתרע דרתא. סרדי.
 חמש עשרי אמין. עמודיהון תלתא.
 וסמכיהון תלתא: טז כל-קלעי
 החצר סביב שש משזר:
 כל סרדי דרתא. סחור סחור דבון שזיר:
 והאדנים לעמדים נחשת
 ווי העמודים וחשוקיהם
 פספס וצפוי ראשיהם
 פספס והם מחשקים פספס
 כל עמדי החצר: וסמכיא
 לעמודיא דנחשא. ווי עמודיא.
 וכבושיהון פספס. וחפוי רישיהון פספס. ואנון מכובשין פספס. כל עמודי

דרתא: עפטי ומסד שער החצר מעשה רלם
 תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר
 ועשרים אמה ארך וקומה ברחב חמש אמות
 לעמדת קלעי החצר: ופרסא. דתרע דרתא עובד צייר.
 דתכלא וארגנא. וצבע זהורי ובון שזיר. ועשרין אמין אורכא. ורומא
 בפותיא חמש אמין. לקביל סרדי דרתא: טז ועמדיהם
 ארבעה ואדניהם ארבעה נחשת וויהם פספס

— רש"י —

חסלת פרשת ויקהל

יח לעמדת קלעי החצר. כמדת קלעי החצר:

תפסיר רס"ג

וְעַפּוֹי רְאִישֵׁיהֶם וְחֲשִׁיקֵיהֶם

מִן נְחָאס. וְזֵרָא פִינְהָא פְּצִיָּה.
וְגִישָׁא רוֹסְהָא. וְטִלְאָהּא פְּצִיָּה:
(כ) וְגִמִּיעַ אוֹתָאד אֶלְמִסְכָּן
וְאַלְצֵרָאדִק. מִסְתִּדִירָא מִן
נְחָאס:

בְּסָף: וְעַמּוּדֵיהוֹן אַרְבַּעָא.

וְסִמְכֵיהוֹן אַרְבַּעָא דְנַחֲשָׁא. וְוִיהוֹן בְּסָף.
וְחַפּוֹי רִישֵׁיהוֹן. וְכַבּוּשֵׁיהוֹן בְּסָף:

בְּ וְכָל-הִיתָדָת לְמִשְׁכָּן

וְלַחֲצֵר סָבִיב נַחֲשֶׁת: וְכָל סָבִיא. לְמִשְׁכָּנָא וְלַדְרָתָא. סְחֹר

סְחֹר דְנַחֲשָׁא: ס ס ס

קִזְבִּי פִּסְוָקִים סִימָן סְנֵאָה

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנָבִיאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדַבְרֵיהֶם, הַנִּאֲמָרִים בְּאֵמֶת. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמִשְׁה עֲבָדוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנָבִיאֵי הָאֵמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמין)

הפטרה דויקהל

במלכים א' סימן ז'

א וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַיִּקַּח אֶת-חִירָם מִצֹּר: וַיִּשְׁלַח,

מִלְכָּא שְׁלֹמֹה. וּדְבַר יֵת חִירָם, מִצֹּר: ב בֶּן-אִשָּׁה

אֶלְמָנָה הוּא מִמַּטֵּה נִפְתָּלִי וְאָבִיו אִישׁ-צֹרִי חֲרָשׁ נַחֲשֶׁת

וַיִּמְלֵא אֶת-הַחֲכָמָה וְאֶת-הַתְּבוּנָה וְאֶת-הַדַּעַת לַעֲשׂוֹת

כָּל-מְלָאכָה בְּנַחֲשֶׁת וַיָּבֹא אֶל-הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַיַּעַשׂ

אֶת-כָּל-מְלָאכָתּוֹ: כַּר אֶתְתָּא אַרְמִלְתָּא הוּא, מִשְׁבָּטָא דְּבֵית

נִפְתָּלִי. וְאָבוּהִי גִבֹר צוּרִי, אִמֶּן בְּעֵבִידַת נַחֲשָׁא. וְאֶתְמַלִּי. יֵת חֲכָמָתָא וְיֵת

סְכִלְתָּנוּתָא, וְיֵת דַּעְתָּא. לְמַעַבְד כָּל עֲבִידָא, בְּנַחֲשָׁא. וְאֶתָּא, לְוֹת מִלְכָּא

וְזֶלֶק הַדְּקָדוּק: א וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וכו': כַּאֲן תַּחֲלַת פִּסְקָא: ב בֶּן אִשָּׁה אֶלְמָנָה הוּא בְּטַעַם
אֲזִיל וְאֵתִי בְּכָל סְפָרֵי תִימָן:

שְׁלֹמֹה, וְעֶבֶד, יְת כָּל עֲבִידָתִיהֶ: ג וַיַּעַר אֶת־שְׁנֵי הָעֲמוּדִים
 נְחֹשֶׁת שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה אַמָּה קוֹמַת הָעַמּוּד הָאֶחָד וְחוּט
 שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה אַמָּה יָסַב אֶת־הָעַמּוּד הַשֵּׁנִי: וְצָר. יְת תִּרְיִן
 עַמּוּדָיָא, דְּנִחְשָׂא. תַּמְנָא עֶסְרִי, אַמִּין. רֹמְיָה, דְּעַמּוּדָא חָד. וְחוּט מִשַּׁח
 תַּרְתָּא עֶסְרִי אַמִּין, מִקָּר לִיָּהּ, וְכֵן, לְעַמּוּדָא תַּנְיָנָא: ד וּשְׁתֵּי כְּתָרֹת
 עָשָׂה לָתֵת עַל־רָאשֵׁי הָעַמּוּדִים מִצֶּק נְחֹשֶׁת חֲמִשׁ
 אַמּוֹת קוֹמַת הַכְּתָרֹת הָאֶחָת וְחֲמִשׁ אַמּוֹת קוֹמַת
 הַכְּתָרֹת הַשֵּׁנִית: וְתַרְתִּין קֶרְנֵתָן, עֶבֶד. לְמַתָּן. עַל רִישֵׁי עַמּוּדָיָא,
 מִתָּךְ נְחֹשֶׁא. חֲמִישׁ אַמִּין. רֹמְיָה, דְּקֶרְנֵתָא חָדָא. וְחֲמִישׁ אַמִּין, רֹמְיָה,
 דְּקֶרְנֵתָא תַּנְיָיָא: ה שְׁבָכִים מַעֲשֶׂה שְׁבָכָה גְּדִלִים מַעֲשֶׂה
 שְׂרָשְׁרוֹת לַכְּתָרֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ הָעַמּוּדִים שְׁבָעָה
 לַכְּתָרֹת הָאֶחָת וְשְׁבָעָה לַכְּתָרֹת הַשֵּׁנִית: סְרִיגִין, עוֹבֵד
 סְרִיגוֹ. קְלִיעִין, עוֹבֵד גְּדִילוֹ. לְקֶרְנֵתָן. דְּעַל, רִישׁ עַמּוּדָיָא. שְׁבָעָא,
 לְקֶרְנֵתָא חָדָא. וְשְׁבָעָה, לְקֶרְנֵתָא תַּנְיָיָא: ו וַיַּעַשׂ אֶת־הָעַמּוּדִים
 וּשְׁנֵי טוֹרִים סָבִיב עַל־הַשְּׁבָכָה הָאֶחָת לְכֶסֶת אֶת־
 הַכְּתָרֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ הָרְמוֹנִים וְכֵן עָשָׂה לַכְּתָרֹת
 הַשֵּׁנִית: וְעֶבֶד, יְת עַמּוּדָיָא. וְתִרְיִן סְדֵרִין סָחוֹר סָחוֹר, עַל סְרִיגָתָא
 חָדָא. לְכֶסֶתָּה יְת קֶרְנֵתָן, דְּעַל רִישׁ רְמוֹנָיָא. וְכֵן עֶבֶד, לְקֶרְנֵתָא,
 תַּנְיָיָא: ז וְכְתָרֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ הָעַמּוּדִים מַעֲשֶׂה שׁוֹשֵׁן
 בָּאוּלָם אַרְבַּע אַמּוֹת: וְקֶרְנֵתָן. דְּעַל, רִישׁ עַמּוּדָיָא. עוֹבֵד
 שׁוֹשְׁנָתָא, לְקִיט בָּאוּלָמָא. אַרְבַּע, אַמִּין: ח וְכְתָרֹת עַל־שְׁנֵי
 הָעַמּוּדִים גַּם־מִמַּעַל מְלַעֲמַת הַבֶּטֶן אֲשֶׁר לְעֶבֶר
 (כ' שְׁבָכָה) הַשְּׁבָכָה וְהָרְמוֹנִים מֵאֲתֵים טָרִים סָבִיב עַל

וְזֶלֶק הַדִּקְדּוּק: ד מִצֶּק. אֵין בְּצַד"י דָּגֶשׁ וְהוּא רִפְּהָ, כִּי רָאוּי הִיָּה לְהִיּוֹת מְלָא:

הַפֶּתַח הַשְּׁנִית: וְקִרְנָתָן. עַל תֵּרִין, עֲמוּדָיָא. אֶף מְלֵעִילָא, מְלֻקָּבִיל דְּבִקָּא. דְּלַעִיבֵר, סְרִיגָתָא. וְרִמּוֹנֵיָא מֵאתָן סְדְרִין עֲבִידִין לָהּ, סְחֹר סְחֹר. עַל, קִרְנָתָא תַּנּוּיָתָא: ^ט וַיִּקֶּם אֶת־הָעֲמֻדִים לְאֵלֶם הַהֵיכָל וַיִּקֶּם אֶת־הָעֲמֻד הַיְּמָנִי וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יָכִין וַיִּקֶּם אֶת־הָעֲמֻד הַשְּׂמָאלִי וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ בָּעֻז: וְאֵקִים, יֵת עֲמוּדָיָא. לְאוֹלָמָא, דְּהֵיכְלָא. וְאֵקִים יֵת עֲמוּדָא, מִיְּמִינָא. וַיִּקְרָא יֵת שְׁמִיָּה, יָכִין. וְאֵקִים יֵת עֲמוּדָא, מִסְּמָאלָא. וַיִּקְרָא יֵת שְׁמִיָּה, בָּעֻז: ^י וְעַל רֹאשׁ הָעֲמֻדִים מַעֲשֵׂה שׁוֹשָׁן וְתֵתָם מְלֶאכֶת הָעֲמֻדִים: וְעַל. רִישׁ עֲמוּדָיָא, עוֹבֵד שׁוֹשְׁנָתָא. וְשְׁלִימָתָא, עֲבִידַת עֲמוּדָיָא:

(גִּבְלָנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פִּרְקָנָא. יי צְבָאוֹת, שְׁמִיָּה. קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יִתְבָּרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקַיָּמָא. מְבָרַךְ הוּא לְעַלְמֵם, וְלְעַלְמֵי עַלְמַיָּא:

גהד ^{לכנחת שבת ושני וחמישי} אלה פקודי

תפסיר רס"ג
כא **אלה פקודי המשכן**
העדת אשר פקד על-פי משה עבדת הלוים ביד

כא) הדיא ערד מא דכיל פי אלמסכן מסכן אלשהאדה. אלדי עד באמר מוסי. כידמה אלליואנין. עלי יד

— רס"י —

כא **אלה פקודי**. בפרשה זו נמנו כל משקלי נדבת המשכן, לפסוף ולזהב ולנחשת, ונמנו כל פליו לכל עבודתו: **המשכן משכן**. שני פעמים, רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבנין על עונותיהן של ישראל: **משכן העדת**. עדות לישראל שותר להם הקדוש ברוך הוא על מעשה העגל, שהרי השרה שכנתו ביניהם: **עבדת הלוים**. פקודי המשכן וכליו היא עבודה המסורה ללוים במדבר, לשאת ולהוריד להקים איש

תפסיר רס"ג

איתמר. אבן הרון אלאמאם:
 (כב) אלדי צנעה בצלאל. אבן
 אורי אבן חור מן סבט יהודה.
 עלי גמיע מא אמר אלה בה
 מוסי: (כג) ומעה אהליאב. אבן
 אחיסמך. מן סבט דן אסתאד'
 וחדיק. וראקם באלאסמנגון
 ואלארגואן. ואלצבג' אלקרמו
 ואלעשר: (כד) אמא אלד'הב.
 אלדי עמל פי אלצנאעה.
 לגמיע צנאעה' אלקדס. פכאן
 גמלה ד'הב אלדפיעה תסעה
 ועשרין בדרה. וסבע מאיה

אִיתָמַר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן:

אֵלֶּיךָ מִנִּי מִשְׁכָּנָא מִשְׁכָּנָא דִּסְהֻדוּתָא.
 דְּאִתְמַנְיָאוּ עַל מִמְרָא דְּמֹשֶׁה. פּוֹלְחִין
 לִיֻּאִי. בִּידָא דְּאִיתָמַר. בֶּר אֶהֱרֹן כֹּהֵנָא:

וּבְצִלְאֵל בֶּן־אֹרִי

בֶּן־חֹר לְמֹשֶׁה יְהוּדָה

עָשָׂה אֶת כָּל־אֲשֶׁר־צִוָּה

יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: וּבְצִלְאֵל. בֶּר

אֹרִי בֶר חֹר לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה. עֲבַד יְת

כָּל דְּפִקִּיד יְת מֹשֶׁה:

וְאֵתוּ אֶהֱלִיאָב בֶּן־אֲחִיסָמֶךְ לְמֹשֶׁה־דָּן חֹרֶשׁ

וְחֹשֶׁב וְרֹקֵם בַּתְּכֵלֶת וּבְאַרְגָּמָן וּבַתּוֹלְעַת

הַשָּׁנִי וּבִשְׁשִׁי: וְעַמִּיָּה. אֶהֱלִיאָב. בֶּר אֲחִיסָמֶךְ. לְשִׁבְטָא דְּדָן נָגִיד

וְאוֹמֶן. וְצִיר. בַּתְּכֵלָא וּבְאַרְגָּמָא. וּבְצִבְעָא זְהוּרִי וּבְבוּצָא: ס כָּד כָּל־

הַזֶּהָב הָעָשׂוּי לְמִלְאכָה בְּכָל מְלָאכַת הַקֹּדֶשׁ

וַיְהִי | זֶהָב הַתְּנוּפָה תִּשְׁעָ וְעֶשְׂרִים כֹּכָר וּשְׁבַע

— רס"י —

תחלה כלים ואחר כך משכן, אמר לו
 בצלאל מנהג עולם לעשות תחלה בית
 ואחר כך משים כלים בתוכו. אמר לו כך
 שמעתי מפי הקדוש ברוך הוא. אמר לו
 משה בצל אל היית, כי בודאי כך צוה לי
 הקדוש ברוך הוא. וכן עשה המשכן תחלה
 ואחר כך עשה הכלים: כז **כָּכָר**. ששים מנה,
 ומנה שלקדש כפול היה, הרי הככר מאה
 ועשרים מנה, והמנה עשרים וחמשה סלעים,

איש למשאו המפקד עליו, כמו שאמרו
 בפרשת נשא (נמדזר ז): **בִּיד אִיתָמַר**. הוא
 היה פקיד עליהם למסור לכל בית אב
 עבודה שעליו: כז **וּבְצִלְאֵל בֶּן אֹרִי וְגו'**
עָשָׂה אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה.
 אשר צוה משה אין פתיב כאן, אלא כל
 אשר צוה ה' את משה, אפלו דברים שלא
 אמר לו רבו, הסכימה דעתו למה שנאמר
 למשה בסיני, כי משה צוה לבצלאל לעשות

תפסיר רס"ג

מאות ושלשים שקל

בשקל הקדש: כל דהבא.

דאתעבד לעבדתא. בכל עבדת קודשא. והוה דהב ארמותא. עשרין ותשע פברין. ושבע מאה ותלתין. סלעין

בסלעי קודשא: כה וכסף פקודי

העדה מאת כפר ואלף

ושבע מאות וחמשה

ושבעים שקל בשקל

הקדש: וכסף. מניני פנשתא מאה

פברין. ואלף ושבע מאה. ושבעין

וחמיש. סלעין בסלעי קודשא: כה בקע לגלגלת מחצית

השקל בשקל הקדש לכל העבר על-הפקדים

מבין עשרים שנה ומעלה לשש-מאות אלף

ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים: תקלא

לגולגולתא. פלגות סלעא בסלעי קודשא. לכל דעבר על מניניא.

מבר עשרין שנין ולעילא. לשית מאה ותלתא אלפין. וחמיש מאה

וחמשים: כה ויהי מאת כפר הכסף לצקת את

ותלאתין. מתקאל במתקאל אלקודס: כה) ואמא אלפציה. פכאן גמלה מא חצל מן מעדודי אלגמאעה מאיה בדרה. ואלף וסבע מאיה וכמסה וסבעין. מתקאל במתקאל אלקודס: כה) מנשקה לכל גמגמה. נצף מתקאל במתקאל אלקודס. לכל מן גאז עלי אלעדד. מן אבן עשרין סנה פצאעדא. לסת מאיה אלף ותלאתיה אלף. וכמס מאיה וכמסין: כה) פכאן מן מאיה בדרה אלורק. מא ציג

— רס"י —

הרי כפר שלקדש שלשת אלפים שקלים, לפיכך מנה בפרוטרוט כל השקלים שפחותין במנינם משלשת אלפים שאין מגיעין לכפר: כה בקע. הוא שם משקל שלמחצית השקל: לשש מאות אלף וגוי. כה היו ישראל, וכך עלה מנינם אחר שהוקם המשכן בספר במדבר. ואף עתה בנדבת

המשכן כה היו. ומנין חצאי השקלים שלש מאות אלף עולה מאת כפר, כל אחד שלשלשת אלפים שקלים, כיצד, שש מאות אלף חצאין הרי הן שלש מאות אלף שלמים, הרי מאת כפר, והשלשת אלפים וחמש מאות וחמשים חצאין עולין אלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקלים:

תפסיר רס"ג

מנהא. קואעד אלקדס. וקואעד
אלסגף. ודאלד מאיה קאעדה.
מן מאיה בדרה. כל קאעדה
מן בדרה: כח) ואלאלף
ואלסבע אלמאיה ואלכ'מסה
ואלסבעין אלמתיקאל. צנע
מנהא זראפין לאלעמוד. וג'שא
רוסהא וטלאהא: כט) ואמא
נחאס אלעזל פבלג' סבעין
קנטאר. ואלפין וארבע מאיה
מתיקאל: ל) פצנע מנה. קואעד
באב כ'בא אלמחציר. ומד'בח
אלנחאס. ואלסרד אלנחאס
אלדי לה. וגמיע אניתה:

**אֲדֹנִי הַקֹּדֶשׁ וְאֵת אֲדֹנֵי
הַפְּרֻכָּת מֵאֵת אֲדֹנִים
לְמֵאֵת הַכֹּכָב כֹּכָב לְאֲדֹן:
וְהוּא. מֵאָה כִּכְרֵי כֶסֶף. לְאַתְכָּא. יֵת
סְמִכֵי קוּדְשָׁא. וְיֵת סְמִכֵי פְרוּכְתָּא. מֵאָה
סְמִכִין. לְמֵאָה כִּכְרִין כֹּכָא לְסְמִכָּא:
כח) **וְאֵת-הָאֵלֶף וְשִׁבְעַת
הַמֵּאוֹת וְחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים
עָשָׂה וְוִים לְעִמּוּדִים וְצִפָּה
רְאִשֵּׁיהֶם וְחֲשֵׁק אֹתָם: וְיֵת****

אלף. ושבוע מאה ושבועין וחמש. עבד ווין לעמודיא. וחפי רישיהון
וכביש יתהון: כט) **וְנַחֲשֶׁת הַתְּנוּפָה שִׁבְעִים כֹּכָב
וְאֵלֶפִים וְאַרְבַּע-מֵאוֹת שָׁקָל: וְנַחֲשׁ אֲרֻמוֹתָא שִׁבְעִין
כִּכְרִין. ותרין אלפין וארבע מאה סלעין: ל) **וַיַּעַשׂ בָּהּ
אֶת-אֲדֹנִי פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת מִזְבֵּחַ
הַנֶּחֱשֶׁת וְאֶת-מִכְבַּר הַנֶּחֱשֶׁת אֲשֶׁר-לוֹ וְאֵת
כָּל-כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ: וְעִבַּד בָּהּ. יֵת סְמִכֵי תִרַע מִשְׁכַּן זִמְנָא. וְיֵת
מִדְבָּחָא דִּנְחָשָׁא. וְיֵת סְרָדָא דִּנְחָשָׁא דִּילֵיהּ. וְיֵת כָּל מְנִי מִדְבָּחָא:****

— רס"י —

כז) **לְצִקְתָּ. כְּתִרְגוּמוֹ לְאַתְכָּא: אֵת אֲדֹנִי** וכל שאר האדנים נחשת כתיב בהם:
הַקֹּדֶשׁ. שְׁלֻקְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן. שְׁהֶם אֲרָבַעִים כח) וְצִפָּה רְאִשֵּׁיהֶם. שלעמודים, מהן,
ושמנה קרשים ולהם תשעים וששה שבבלן כתיב וצפה ראשיהם ונחשוקיהם
אדנים, ואדני פרכת ארבעה, הרי מאה

וזלק הדקדוק: כח) **וְאֵת-הָאֵלֶף.** בתאג אחד מצאתי הוי"ו געי:

תפסיר רס"ג

וְאֶת־אֲדָנִי הַחֲצֵר סָבִיב
וְאֶת־אֲדָנִי שַׁעַר הַחֲצֵר
וְאֶת כָּל־יְתֹדֹת הַמִּשְׁכָּן
וְאֶת־כָּל־יְתֹדֹת הַחֲצֵר

סָבִיב: וְיָת סָמְכֵי דְדִרְתָּא סְחֹר
סְחֹר. וְיָת סָמְכֵי תִרְעָה דְדִרְתָּא. וְיָת
כָּל סָבִי מִשְׁכָּנָא. וְיָת כָּל סָבִי דְדִרְתָּא
סְחֹר סְחֹר: לֹט א וּמִן־הַתְּכֵלֶת
וְהָאֲרָגְמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי
עָשׂוּ בְּגָדֵי־שָׂרָד לְשָׂרֵת

בְּקֹדֶשׁ וַיַּעֲשׂוּ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: וּמִן תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָא וְצִבְע
זָהָרִי. עֲבָדוּ לְבוּשֵׁי שְׂמוּשָׁא לְשִׁמְשָׁא בְּקוֹדֶשׁא. וְעֲבָדוּ יָת לְבוּשֵׁי

קוֹדֶשׁא דְלֹא־הָרֹן. כְּמָא דְפִקִּיד יי יָת מֹשֶׁה: פ ⲙⲓⲛⲓⲣ ⲙⲓⲛⲓⲣ ⲙⲓⲛⲓⲣ (שני)

וַיַּעַשׂ אֶת־הָאֵפֹד זָהָב תְּכֵלֶת
וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזֹר: וְעֲבָד יָת אֵיפֹדָא.

— רס"י —

הַיָּאָר הָיוּ טוֹוִין אֶת הַזָּהָב עִם הַחוּטִין
מִרְדִּינִין הַטָּסִין דִּקִּין וְקוֹצִיצִין מִהֶן פְּתִילִים
לְאוֹרָךְ הַטָּס, לַעֲשׂוֹת אוֹתָן פְּתִילִים
מְעוֹרְבִין עִם כָּל מִין וּמִין בַּחֲשׁוֹן וְאֵפֹד
שְׂנָאֵמֶר בְּהֵן זָהָב, חוּט אֶחָד שְׁלֹזָהָב עִם שֵׁשׁ
חוּטִין שְׁלֹתְכֵלֶת, וְכֵן עִם כָּל מִין וּמִין. שְׁכָל
הַמִּינִים חוּטִין כְּפֹל שֵׁשׁ, וְהַזָּהָב חוּט שְׁבִיעִי
עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד:

לֹט 6 וּמִן הַתְּכֵלֶת וְהָאֲרָגְמָן וְגו'. שֵׁשׁ לֹא
נִאֲמַר כָּאן, וּמִכָּאן אֲנִי אוֹמֵר, שְׂאִין בְּגָדֵי שָׂרָד
הִלְלוּ בְּגָדֵי כְּהֻנָּה, שְׁכָבִיבֵי כְּהֻנָּה הָיָה שֵׁשׁ,
אֵלָּא הֵם בְּגָדִים שְׂמֻכְסִים בְּהֵם כָּלִי הַקֹּדֶשׁ
בְּשַׁעַת סְלוּק מִסְּעוֹת, שְׁלֹא הָיָה בְּהֵם שֵׁשׁ:
ג וַיִּרְקְעוּ. כְּמוֹ (מַחֲלִים קִלּוֹ) לְרוֹקַע הָאֲרָץ,
כְּתִרְגוּמוֹ וְדִידוֹ טָסִין הָיוּ מִרְדִּינִין מִן הַזָּהָב,
אִישׁטִימִדִּר"ס בִּלְשׁוֹן, טָסִין דִּקִּין. כָּאן הוּא מְלַמֵּד,

תפסיר רס"ג

(ג) וְדִאלֶךְ בָּאן אֶרְקוֹ אֶלְצָפְאִיחַ אֶלְדִּי־הֵב וְקִצוֹתָא סְלוֹכָא. וְגִזְלוֹתָא מֵעַ אֶלְאֶסְמַאֲנִגוֹן וְאֶלְאֶרְגוֹאן. וְאֶלְצָבִגְ אֶלְקֶרְמוֹ וְאֶלְעֶשֶׂר. צִנְעָה חֲאֲדָיקָה; (ד) וְצִנְעוּ לָהּ גִיבָאן מְכִי־טָאן. כִּי־טוֹהֲמָא פִי טֶרְפִּיָּה; (ה) וְשִׁפְשֵׁג אֶלְצִדְרָה אֶלְדִּי עֲלִיָּה. מִתְּלָה כְּצִנְעָתָהּ. מִן דִּי־הֵב וְאֶסְמַאֲנִגוֹן וְאֶרְגוֹאן. וְצָבִגְ קֶרְמוֹ וְעֶשֶׂר מִשְׁזוֹר. כְּמָא אֶמֶר אֱלֹלָה מוֹסִי: (ו) וְצִנְעוּ חֲגָאֲרִי אֶלְבְּלוֹר. יְחִיט בְּהָא עֵינִן מִן דִּי־הֵב. מִנְקוּשׁ עֲלִיָּהּ כְּנִקֹּשׁ אֶלְכִּי־אֶתֶם. אֶסְמָא בְּנֵי אֶסְרָאִיל: (ז) וְגַעֲלֵהֶם עֲלֵי גִיבֵי אֶלְצִדְרָה.

דִּהְבָּא. תַּכְלָא וְאֶרְגוֹנָא. וְצָבִעַ זְהוּרִי וּבּוּץ שְׁזִיר: ^ג וַיִּרְקְעוּ אֶת־פְּתֵי הַזָּהָב וְקִצִּין פְּתִילִם לַעֲשׂוֹת בֶּתוֹךְ הַתְּכֵלֶת וּבֶתוֹךְ הָאֲרָגְמָן וּבֶתוֹךְ תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבֶתוֹךְ הַשֵּׁשׁ מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב: וְרִדְדוּ יֵת טָסִי דִּדְהָבָא וְקִצִּיצוּ חוּטִין. לְמַעַבְדָּהּ. בְּגוֹ תַּכְלָא וּבְגוֹ אֶרְגוֹנָא. וּבְגוֹ. צָבִעַ זְהוּרִי וּבְגוֹ בּוּצָא. עוֹבֵד אוֹמֵן: ^ד כְּתִפְתַּת עֲשׂוּ־לוֹ חֲבֵרֶת עַל־שָׁנֵי

(כ' קצוותיו) קִצוֹתָיו חֲבֵר: כְּתִפִּין. עֲבְדוּ לִיה מְלַפְפִּין. עַל תְּרִין סְטְרוֹהֵי מְלַפֵּף: ^ה וַחֲשָׁב אֶפְדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו מִמֶּנּוּ הוּא כְּמַעֲשֵׂהוּ זָהָב תְּכֵלֶת וְאֲרָגְמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזוֹר כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: וְהַמִּין תְּקוּנִיָּה דְעֲלוּהִי. מִנִּיָּה הוּא כְּעוֹבְדוּהִי. דִּהְבָּא. תַּכְלָא וְאֶרְגוֹנָא. וְצָבִעַ זְהוּרִי וּבּוּץ שְׁזִיר. כְּמָא דְפִקִּיד יֵי יֵת מֹשֶׁה: ^ס וַיַּעֲשׂוּ אֶת־אֲבְנֵי הַשֹּׁהַם מִסִּבַּת מִשְׁבִּצַּת זָהָב מִפְתַּחַת פְּתוּחֵי חוּתָם עַל־שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְעֲבְדוּ יֵת אֲבְנֵי בּוֹרְלָא. מְשַׁקְעֵן מְרַמְצֵן בְּדִהְבָּא. גְּלִיפֵן כְּתָב מְפָרֵשׁ. עַל שְׁמֹהֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^פ וַיִּשֶׂם אֹתָם עַל כְּתִפְתַּת הָאֶפֶד

וְזֶלֶק הַדִּקְדּוּק: דְּכְתִיבָת עֲשׂוּ לוֹ חֲבֵרֶת. תִּיבַת כְּתִפַּת בְּתִבִיר בְּכָל הַתִּיגָאן:

תפסיר רס"ג

חגגאר ד'כר לבני אסראיל.
כמא אמר אללה מוסי: (ח)
וצנע אלבדנה. צנעה תאדק
כצנעה אלצדרה. מן ד'הב
ואסמאנגון וארגואן. וצב'ג
קרמו וצשר משזור: (ט) ופאנת
אד' צנעוהא מרבעה
מצאעפה. טולהא שבר
וערצ'הא שבר: (י) ונצ'מו פיהא
ארבעה סטור מן אלגוהר.
אלסטר אללוול יאקות אחמר.
וזמרד ואצפר: (יא) ואלסטר
אלת'אני. כחלי ומקא
ובהרמאן: (יב) ואלסטר
אלת'אלת'. גזע וסבג ופירונג:
(יג) ואלסטר אלדאפע. אזרק
ובלור ויסף. יחיס בהא עיון מן

אֲבִנֵי זָכְרוֹן לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־
מֹשֶׁה: וְשׁוּי יִתְּהוֹן. עַל כְּתָפֵי אֵיפֻדָּא.
אֲבִנֵי דּוֹכְרָנָא לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל. כַּמָּא דְּפִקִּיד

יִתְּ מֹשֶׁה: פ טליתות בספר תימן

וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֹשֶׁן מַעֲשֵׂה
חֹשֶׁב כַּמַּעֲשֵׂה אֶפֶד זָהָב
תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת
שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר: וַעֲבַד יֵת
חוּשְׁנָא. עוֹבֵד אוּמָן כְּעוֹבֵד אֵיפֻדָּא.
דְּהַבָּא. תְּכֵלָא וְאַרְגָּמָא. וְצִבְעֵ זְהוּרֵי וּבוּץ
שְׁזִיר: ט רְבֹועַ הִיָּה כְּפֹול

עָשׂוּ אֶת־הַחֹשֶׁן זָרֶת אַרְבֹּעַ וְזָרֶת רַחְבּוֹ כְּפֹול:
מְרֻבַּע הָיָה. עֵיף עָבְדוּ יֵת חוּשְׁנָא. זָרֶתָא אֹרְכִיהָ. וְזָרֶתָא פּוֹתֵייהָ עֵיף:
וַיִּמְלְאוּ־בּוֹ אַרְבַּעַה טוֹרֵי אַבְנֵי טוֹר אָדָם
פִּטְדָּה וּבִרְקַת הַטּוֹר הָאֶחָד: וְאַשְׁלִימוּ בֵּיהָ. אַרְבַּעַה
סְדָרִין דְּאַבְנֵי טָבָא. סְדָרָא קְדָמָאָה. סְמָקוֹן יֶרֶקוֹן וּבִרְקוֹן. סְדָרָא חֲדָ:
וְהַטּוֹר הַשֵּׁנִי נֶפֶךְ סַפִּיר וִיהִלִּם: וְסְדָרָא תַּנְיָנָא.
אֲזִמְרָגְדִּין שְׁבִיזִי וְסַבְהִלוֹם: וְהַטּוֹר הַשְּׁלִישִׁי לְשֵׁם
שָׁבוּ וְאַחֲלָמָה: וְסְדָרָא תְּלִיתָאָה. קְנִפִּירִי טְרַקִּיא וְעֵין עֲגֻלָּא:
וְהַטּוֹר הָרְבִיעִי תְּרִשִׁישׁ שֵׁהֶם וַיִּשְׁפֹּה מוֹסַבֶּת

זולק הדקדוק: י. תרשיש שהם וישפה. הפ"א רפה בכל התיגאן וכן משפטה דוק:

תפסיר רס"ג

ד'הב פי נציאמהא: יד) ופאן
עלי אלהגארה אסמא בני
אסראיל. לאנהא אתני עשר
נצייר אסמאיהם. כנקש
אלכיאתם אסם כל ואחד עלי
חגר. כד'אך לאתני עשר סבט:
(טו) וצנעו עלי אלבדנה.
סלסלתין מעתדלין צנעה צ'פר.
מן ד'הב. וחלקתין מן ד'הב.
וגעלו אלחלקתין. פי טרפי
אלבדנה: יז) ועלקו אלצ'פירתין
פי אלחלקתין. פי טרפי אל
בדנה: יח) וטרפי אלצ'פירתין
אלאכ'רתין עלקוהא עלי
אלעיון. וגעלוהא. עלי גיבי
אלצדרה מן מקדמהא:

משבצת זהב במלאותם:
וסדרא רביעאה. כרום ימא ובורלא
ופנתירי. משקען. מרמץן בדהב
באשלמותהון: יד) והאבנים על-
שמת בני-ישראל הנה
שתים עשרה על-שמותם
פתוחי חתם איש על-שמו
לשנים עשר שבט: ואבניא.
על שמהת בני ישראל אנין. תרתא
עשרי על שמהתהון. כתב מפרש בגלף
דעזקא גבר על שמה. לתרי עשר
שבטין: טו) ויעשו על-החשן

שרשרת גבלת מעשה עבת זהב טהור: ועבדו
על חושנא. תפין מתחמן עובד גדיל. דדהב דבי: טז) ויעשו
שתי משבצת זהב ושתי טבעת זהב ויתנו
את-שתי הטבעת על-שני קצות החשן: ועבדו.
תרתין מרמץן דדהב. ותרתין עזקן דדהב. ויהבו. ית תרתין עזקתא.
על תרין סטרי חושנא: יז) ויתנו שתי העבתת הזהב
על-שתי הטבעת על-קצות החשן: ויהבו. תרתין
גדילן דדהב. על תרתין עזקתא. על סטרי חושנא: יח) ואת שתי
קצות שתי העבתת נתנו על-שתי המשבצת
ויתנם על-כתפת האפד אל-מול פניו:

תפסיר רס"ג

יט) וצנעו איציא חלקתין מן דיהב. וצירוקמא פי טרפי אלבדנה. פי חאשיתתא. אלי גאנב אלצדרה מן דאכל: כ) תם צנעו איציא חלקתין מן דיהב וגעלוקמא. באיזא גיב אלצדרה מן אספל מן מקדמתא. אמאם תאליפקא. פוק שפשגהא: כא) וחבכו אלבדנה. מן חלקהא אלי חלק אלצדרה בסלך (י"ג מן) אסמאנגון. לתפון פוק שפשגהא. ולא תזול מנהא. כמא אמר אללה מוסי:

וַיִּתְּ תַרְתִּין גְּדִילָן דְּעַל תַּרְיִן סְטְרוֹהִי.
יִהְיוּ עַל תַּרְתִּין מְרַמְצָתָא. וַיִּהְיוּנִין.
עַל כְּתָפֵי אִיפּוּדָא לְקַבִּיל אַפּוּהִי:
וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבְעֹת זָהָב
וַיִּשְׂמוּ עַל-שְׁנֵי קְצוֹת
הַחֹשֶׁן עַל-שִׁפְתּוֹ אֲשֶׁר
אֶל-עֵבֶר הָאֶפֶד בֵּיתָה:
וַעֲבָדוּ. תַרְתִּין עֲזָקָן דְּדִהָב. וַשּׁוּיָאוּ.
עַל תַּרְיִן סְטְרֵי חוּשְׁנָא. עַל סַפְתֵּיהָ.
דְּלַעֲבָרָא דְּאִיפּוּדָא לְגִי: כ) וַיַּעֲשׂוּ

שְׁתֵּי טַבְעֹת זָהָב וַיִּתְּנֵם
עַל-שְׁתֵּי כְתֹפֶת הָאֶפֶד מִלְמָטָה מִמּוֹל פָּנָיו
לְעֹמֶת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל לְחֹשֶׁב הָאֶפֶד:
וַעֲבָדוּ תַרְתִּין עֲזָקָן דְּדִהָב. וַיִּהְיוּנִין. עַל תַּרְתִּין כְּתָפֵי אִיפּוּדָא מְלָרַע
מִלְקַבִּיל אַפּוּהִי. לְקַבִּיל בֵּית לֹפִי. מַעְלֹי. לְהַמִּין אִיפּוּדָא:
כא) וַיִּרְכְּסוּ אֶת-הַחֹשֶׁן מִטַּבְעֹתָיו אֶל-
טַבְעֹת הָאֶפֶד בְּפִתִּיל תְּכֵלֶת לְהִית' עַל-
חֹשֶׁב הָאֶפֶד וְלֹא-יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד
כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: וַאֲחָדוּ יֵת חוּשְׁנָא.
מַעְזָקְתִּיהָ לְעֹזֶקֶת אִיפּוּדָא בְּחוּטָא דְּתַכְיִלָּתָא. לְמַהֲוִי עַל הַמִּין
אִיפּוּדָא. וְלֹא יִתְפָּרֵק חוּשְׁנָא. מַעְלֹי אִיפּוּדָא. כְּמָא דְּפָקִיד יֵת מֹשֶׁה:

וזלך הרקדוק: כ) על שתי כתפת. הפ"א רפה:

שימון המור (יט) על-שפתו. המנהג להטעים בעי"ן ולהפריד ביניהם.

תפסיר דס"ג

(כב) וַצַּנַע מִמֶּטֶר אֶלְצִדְרָה
צַנְעָה חֲאִיד. גְּמֻלָּתָה (י"ג מן)
אֶסְמֵאֲנִגּוֹן: (כג) וְכָאן רֵאסָה פִי
וְסִטָּה כֶּפֶס אֶלְדִּרְע. וְחֲאִשִּׁיָּה
תַּחֲטִיט בְּפֶאֶה לֵּלֵא יִכְתֹּרְקִ:
(כד) וַצַּנְעוּ פִי דִילָה רִמְאֲמִין.
מִן אֶסְמֵאֲנִגּוֹן וְאֶרְגֹּאֵן וְצַבְג'
קֶרְמוֹ וְעֶשֶׂר מִשְׁזוֹר: (כה) וַצַּנְעוּ
גְּלֶאגֶּל מִן דִּהֶב כִּי־אֶלֶץ.
וְגַעֲלֵדָה פִי מֵא בִין
אֶלְדִּמְאֲמִין. פִי דִיל אֶלְמִמֶּטֶר
מִסְתִּדִירָא. פִי מֵא בִין
אֶלְדִּמְאֲמִין: (כו) גְּלֶגֶל וְרִמְאָנָה
גְּלֶגֶל וְרִמְאָנָה. פִי דִיל
אֶלְמִמֶּטֶר מִסְתִּדִירָא. לִיכִידִם
בָּה. כְּמֵא אֲמֵר אֵלִילָה מוֹסִי:
(כז) וַצַּנְעוּ אֶלְתֹּאֲנִי מִן עֶשֶׂר

פ (שלישי) (שישי כשהן מחוברות)

רבינו יצחק בספרו תימן שש' כשד' מהנבחרת בסת"י

בב ויעש את-מעיל האפד
מעשה ארג כליל תכלת:
ועבד. ית מעיל איפודא עובד מחי. גמיר
תכלא: כ ופי-המעיל בתוכו
כפי תחרא שפה לפיו
סביב לא יקרע: ופומיה
דמעילא כפיל לגויה כפוס שרין. תורא
מקף לפומיה. סחור סחור דלא יתבוע:
כד ויעשו על-שולי המעיל
רמוני תכלת וארגמן
ותולעת שני משזר:

וְעָבְדוּ עַל שְׂפוּלֵי מַעֲיֵלָא. רַמְזוֹנִי. תִּבְלָא וְאַרְגָּוָנָא וְצִבְעַ זְהוּרִי. שְׁזִיר:

בְּ וַיַּעֲשׂוּ פַעַמַּי זֶהב טָהוֹר וַיִּתְּנוּ אֶת־
הַפַּעַמַּיִם בְּתוֹךְ הָרַמְּמִים עַל־שׁוּלֵי הַמַּעִילִי

סָבִיב בְּתוֹךְ הָרַמְנִים: וְעָבְדוּ זֶמֶן בְּדֶהֱבָה דְּכִי. וְיִהְיוּ יָת זִגְיָא

בְּגוֹ רְמוּנִיָּא. עַל שְׁפּוּלֵי מַעֲלָא סְחֹר סְחֹר. בְּגוֹ רְמוּנִיָּא:

פֶּעַמָּה וָרִמּוֹן פֶּעַמָּה וָרִמּוֹן עַל-שׁוּלֵי הַמַּעִיל

סִבִּיב לְשֶׁרֶת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

זָגָא וִרְמוֹנָא זָגָא וִרְמוֹנָא. עַל שְׂפּוּלֵי מַעֲיֵלָא סְחֹר סְחֹר. לְשִׁמְשָׁא.

כָּמָא דְּפִקִּיד יֵי יֵת מִשָּׁה: ס בְּ וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַכֶּתֶנֶת שֵׁשׁ

תפסיר רס"ג

צנעה' חאנד. להרון ולבניה:
 כח) ואלעמאמה מן עשר.
 ואלקלאנס אלפאכ'רה מן
 עשר. ואלסראויל מן עשר
 משזור: כט) ואלזנאר מן עשר
 משזור. ואסמאנגון וארגואן.
 וצבג' קרמז צנעה' ראקם.
 כמא אמר אללה מוסי:
 ל) וצנעו עצאבה' תאג אלקודס
 מן ד'הב כ'אלץ. ונקשו עליהא
 כתאב כנקש אלכ'אתם. קדש
 לוי: לא) ועלקוהא בסלך
 אסמאנגון. לתוציע עלי
 אלעמאמה פוק אלגבהה. כמא

מעשה ארג לאהרן

ולבניו: ועבדו. ית פתונין דבוצא

עובד מחי. לאהרן ולבנוהי: כח ואת

המצנפת שש ואת-פארי

המגבעת שש ואת-מכנסי

הבד שש משזור: וית מצנפתא

דבוצא. וית שבח קובע'א דבוצא. וית

מכנסי בוצא דבוץ שזור:

כט ואת-האבנט שש משזור

ותכלת וארגמן ותולעת

שני מעשה רקם פאשר צוה יהוה את-משה:

וית המינא דבוץ שזור. ותכלא וארגנא. וצבע זהורי עובד ציר. כמא

דפקיד יי ית משה: ס) ויעשו את-ציץ נזר-הקדש

זהב טהור וכתבו עליו מכתב פתוחי חותם

קדש ליהוה: ועבדו. ית ציצא פלילא דקודשא דדהב דבי.

וכתבו עלוהי כתב מפרש. קדש לוי: לא) ויהנו עליו פתיל

תכלת לתת על-המצנפת מלמעלה פאשר

— רש"י —

כח ואת פארי המגבעות. תפארת המגבעות, המגבעות המפוארות: לא לתת על המצנפת מלמעלה. ועל ידי הפתילים היה מושיבו על המצנפת כמין פתור, ואי אפשר לומר הציץ על מצנפת שזורי בשחיסת קדשים שנינו (זכחים יט ה) שער

היה נראה בין ציץ למצנפת, ששם מניח תפלין, והציץ היה נתון על המצנפת. הרי המצנפת למעלה והציץ למטה, ומחו על המצנפת מלמעלה, ועוד הקשיתי בזה, פאן הוא אומר ויהנו עליו פתיל תכלת, ובענין הצנאזה הוא אומר (שמות כח לו) ושמרת אותו

תפסיר רס"ג

אמר אלה מוסי: לב) פכמלת.
גמיע צנעה אלמסכן כ'בא
אלמחצ'ר. וצנעו בני אסראיל.
כגמיע מא אמר אלה מוסי
כדיאך צנעו: לג) פאתו
באלמסכן אלי מוסי. אלכ'בא
וגמיע אניתה. שצ'צ'ה.

צוה יהוה את-משה: ויהבו
עלוהי חוטא דתכילתא. למתן על
מצנפתא מלעילא. כמא דפקיד יי ית
משה: **ס לב ותכל כל-עבדת**
משכן אהל מועד ויעשו
בני ישראל ככל אשר

צוה יהוה את-משה בן עשו: ושל'מת. כל עבדת
משכנא משכן זמנא. ועבדו בני ישראל. ככל. דפקיד יי ית משה בן
עבדו: **פ** **חמדיט** **בספרי** **תיסין** **(רביעי)** **לג ויביאו את-המשכן**
אל-משה את-האהל ואת-כל-כליו קרסיו
קרשיו (כ' בריחו) **בריתיו ועמדיו ואדניו:** ואית'או ית
משכנא לות משה. ית משכנא וית כל מנוהי. פורפוהי דפוהי.

— רש"י —

החשן היו שתי טבעות החשן, ובשתי כתפות
האפוד היו שתי טבעות האפוד שפגגן, ולפי
דרך קשירה ארבע חוטין היו, ומכל מקום
פחות משנים אי אפשר: **לז ויעשו בני**
ישראל. את המלאכה ככל אשר צוה ה' וגוי:
לג **ויביאו את המשכן וגוי.** שלא היו
יכולין להקימו, ולפי שלא עשה משה שום
מלאכה במשכן, הניח לו הקדוש ברוך הוא
הקמתו, שלא היה יכול להקימו שום אדם
מחמת כובד הקרשים, שאין כח באדם
לזקפן, ומשה העמידו. אמר משה לפני
הקדוש ברוך הוא איך אפשר הקמתו על ידי
אדם, אמר לו עסוק אתה בדרך נראה
במקימו, והוא נזקף וקם מאליו, והוא שנאמר
(שמות מ יז) הוקם המשכן, הוקם מאליו.
מדרש רבי תנחומא:

על פתיל תכלת. ואומר אני פתיל תכלת זה
חוטין הן לקשרו בהן במצנפת, לפי שהצין
אינו אלא מאוזן לאוזן, ובמה יקשרנו במצחו,
והיו קבועין בו חוטי תכלת לשני ראשיו
ובאמצעיתו, שבהן קושרו ותולהו במצנפת
כשהוא בראשו, ושני חוטין היו בכל קצה
וקצה אחד ממעל ואחד מתחת לצד מצחו,
וכן באמצעו, שבהן הוא נוח לקשור, ואין דרך
קשירה בפחות משני חוטין, לכך נאמר (שמות
כז ז) על פתיל תכלת, ועליו פתיל תכלת,
וקשר ראשיהם השנים כלם יחד מאחוריו
למול ערפו, ומושיבו על המצנפת. ואל
התבמה שלא נאמר פתילי תכלת, הואיל
ומרבין הן, שהרי מצינו בחשן ואפוד וירכסו
את החשן וגוי בפתיל תכלת, ועל כרחך
פחות משנים לא היו, שהרי בשתי קצות

תפסיר רס"ג

וְתִכְיָאתָגָה וְאִמְתָּאגָה וְעִמְדָה
 וְקִנְיָעֵדָה: (לד) וְגִטָּא אֶלְגָּלוּד
 אֶלְכָּבֶאֶשׁ אֶלְאָדִים. וְגִטָּא
 אֶלְגָּלוּד אֶלְדָּאֶרֶשׁ. וְאֶלְסָגָה
 אֶלְמִסְתֹּר (לה) וְצִנְדִּיק
 אֶלְשִׁתָּאֲדָה וְדִהוּקָה. וְאֶלְגִּישָׁא:
 (לו) וְאֶלְמִאֲיִדָה וְגִמִּיעַ אֲנִיתָהָ.
 וְאֶלְכִּבְזֵי אֶלְמוּוֹגָה: (לז) וְאֶל־
 מְנָאֶרָה אֶלְכִּיאֶלְצָה (י"ט: אֶל־
 טִאֶהֱרָה) וְסִרְגָּהָ. סִרְגֵּי אֶלְנִצִּיד
 וְגִמִּיעַ אֲנִיתָהָ. וְדִהֶן
 אֶלְאֶצִּיאָה: (לח) וּמִדִּבְכַּח
 אֶלְדִּיָּהֶב. וְדִהֶן אֶלְמִסְתָּ. וּבְכִיֹר
 אֶלְצִיֹּמוֹג. וְסִתֵּר בֶּאֱבֵי אֶלְכִּבָּא:
 (לט) וּמִדִּבְכַּח אֶלְנֶחָאֶס וְאֶלְסִרְד
 אֶלְנֶחָאֶס אֶלְדִּי לָהּ. וְדִהוּקָה

עֲבֹרָהּ וְעִמְדוּהָ וְסִמְכוּהָ:

וְאֶת־מִכְסֶּה עוֹרֹת

הָאֵילִם הַמֵּאֲדָמִים וְאֶת־

מִכְסֶּה עֹרֹת הַתַּחֲשִׁים וְאֶת־

פְּרֻכַּת הַמָּסָךְ: וְיָת חוּפָאָה.

דְּמִשְׁכֵּי דְכִרֵּי מְסוּמְקִי. וְיָת חוּפָאָה

דְּמִשְׁכֵּי סִגְוֹנָא. וְיָת פְּרוּכְתָּא דְּפִרְסָא:

וְאֶת־אֲרוֹן הָעֵדֻת וְאֶת־

בִּדְיוֹ וְאֶת הַכַּפֹּרֶת: יָת אֲרוֹנָא

דְּסִהְדוּתָא וְיָת אֲרִיחֻהִי. וְיָת כְּפֹרֶתָא:

וְאֶת־הַשְּׁלֶחָן אֶת־כָּל־

כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים:

יָת פְּתוּרָא יָת כָּל מְנוּהִי. וְיָת לֶחֶם אֲפִיא: וְאֶת־הַמִּנְרָה

הַטְּהֹרָה אֶת־נֶרְתִּיהָ נֶרְתַּת הַמַּעֲרֵכָה וְאֶת־

כָּל־כֵּלֶיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמֵּאֹר: יָת מְנִרְתָּא דְּכִיתָא יָת

בּוּצִינָהָ. בּוּצִינִי. סִדְרָא וְיָת כָּל מְנָהָ. וְיָת מִשְׁחָא דְּאֶנְהֶרוּתָא:

וְאֶת מִזְבַּח הַזֹּהֵב וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת

קִטְרֹת הַסַּמִּים וְאֶת מָסַךְ פֶּתַח הָאֹהֶל:

וְיָת מִדְּבַחָא דְּדִהָבָא. וְיָת מִשְׁחָא דְּרִבּוּתָא. וְיָת קִטְרֹת בּוּסְמִיָּא. וְיָת

פְּרִסָּא דְּתִרְעַ מִשְׁכָּנָא: לֹט אֵת | מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת־

מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ אֶת־בִּדְיוֹ וְאֶת־כָּל־

וְזֶלֶק הַדִּקְדּוּק: עוֹרֹת הָאֵילִם הַמֵּאֲדָמִים. אֵין מֵאֲרִיךְ בַּה"א וְהַשּׁוֹא שְׁבַמ"ם נח:

תפסיר רס"ג

וגמיע אניתה. ואלחוי' ומקעדה: (מ) וקלוע אלצראדק ועמדהא וקואעדנהא. וסתר באבהא ואטנאבהא ואותאדה. וסאיר אניה עמל אלמסכן לכ'בא אלמחצ'ר: (מא) ותיאב אלוישי לאלכ'דמה פי אלקודס. ותיאב אלקודס להרון אלמאם. ותיאב בניה לאלמאמה: (מב) כגמיע מא אמר אללה מוסי. כד'אך צנעו בני אסראיל. גמיע אלעמל: (מג) פלמא ראא מוסי גמיע אלעמל. ואדיא בהם קוד צנעוהא. כמא אמר אללה. בארד עליהם מוסי:

כִּלְיוֹ אֶת־הַפִּיר וְאֶת־כְּנוֹ:
יֵת מִדְּבַחַא דְּנַחֲשָׁא. וְיֵת סִרְדָּא דְּנַחֲשָׁא
דִּילִיָּה. יֵת אֲרִיחֻהִי וְיֵת כָּל מְנוּהִי. יֵת
כִּיּוֹרָא וְיֵת בְּסִיסִיה: **מ** אֶת קִלְעִי
הַחֲצֵר אֶת־עֲמֻדֶיהָ וְאֶת־
אֲדָנֶיהָ וְאֶת־הַמָּסָךְ לְשַׁעַר
הַחֲצֵר אֶת־מִיתָרֶיו
וְיִתְּדֶיהָ וְאֶת כָּל־כְּלִי
עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן לְאַהֲלֵ
מוֹעֵד: יֵת סִרְדֵי דֶרְתָּא יֵת עֲמוּדֶהָ
וְיֵת סִמְכָהָ. וְיֵת פָּרָסָא לְתֹרַע דֶּרְתָּא.
יֵת אֲטוּנוּהִי וְסִפָּהָ. וְיֵת כָּל מִנִּי.

פולחן משכנא למשכן זמנא: **מא** אֶת־בִּגְדֵי הַשָּׂרָד
לְשָׂרָת בִּקְדָּשׁ אֶת־בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן
וְאֶת־בִּגְדֵי בָנָיו לְכַהֵן: יֵת לְבוּשֵׁי שְׂמוּשָׁא לְשִׁמְשָׁא
בְּקוֹדֶשׁ. יֵת לְבוּשֵׁי קוֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן כְּהֵנָּה. וְיֵת לְבוּשֵׁי בְנוֹהִי לְשִׁמְשָׁא:
מב כָּל־אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֵּן עָשׂוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־הָעֲבֹדָה: כָּל־דְּפָקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה. בֵּן
עֲבָדוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. יֵת כָּל פּוֹלְחָנָא: **מג** וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת־
כָּל־הַמְּלָאכָה וְהִנֵּה עָשׂוּ אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה בֵּן עָשׂוּ וַיְבָרֶךְ אֹתָם מֹשֶׁה: וַחֲזָא מֹשֶׁה יֵת כָּל

שמן המזר (ד) והעלית מלרע. כי הטעם בתי"ו.

תפסיר רס"ג

(ו) תִּים אֲגַעֵל מִדִּבַּח
 אֶלְקָרָאֲבִין. בֵּין יְדֵי כִּבָּא
 אֶלְמַחְצִיר: (ז) תִּים אֲגַעֵל
 אֶלְחֹוֹץ. בֵּין כִּבָּא אֶלְמַחְצִיר
 וְאֶלְמִדְּבַח. וְאֲגַעֵל פִּיה מֵאָא:
 (ח) תִּים אֶצִּירֵב אֶלְצִרְאֲדִק
 מִסְתִּדִּירָא. וְעֵלֶק סֵתֵר בְּאִבָּה:
 (ט) תִּים כִּיד מִן דִּהֵן אֶלְמִסַּח.
 וְאֶמְסַח אֶלְמִסְכָּן וְגָמִיעַ מֵא
 פִּיה. וְקִדְשָׁהּ. (י) וְגָמִיעַ אֲנִיתָה
 וְיִצִּיר קִדְסָא: (י) וְאֶמְסַח מִדִּבַּח
 אֶלְצִעִידָה וְגָמִיעַ אֲנִיתָה.
 וְקִדְשָׁהּ. וְיִצִּיר מִן כִּוְאֵץ
 אֶלְאֶקְדָּאס: (יא) וְאֶמְסַח
 אֶלְחֹוֹץ. וּמִקְעֵדָה. וְקִדְסָהּ מֵא:

וְנִתְּתָה אֶת מִזְבַּח הָעֹלָה
 לִפְנֵי פֶתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל-
 מוֹעֵד: וְתִתִּין יֵת מִדְּבָחָא דְעֹלָתָא.
 קִדְם תִּרַע מִשְׁכָּנָא מִשְׁכַּן זְמָנָא:
 וְנִתְּתָה אֶת-הַכִּיֹּר בֵּין-
 אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ
 וְנִתְּתָה שֵׁם מִים: וְתִתִּין יֵת
 כִּיֹּרָא. בֵּין מִשְׁכַּן זְמָנָא וּבֵין מִדְּבָחָא.
 וְתִתִּין תַּמָּן מֵיָא: וְשִׁמַּת אֶת-
 הַחֹצֵר סָבִיב וְנִתְּתָה אֶת-
 מִסַּךְ שַׁעַר הַחֹצֵר: וְתִשְׁוִי יֵת

דִּרְתָּא סְחֹור סְחֹור. וְתִתִּין יֵת פִּרְסָא דִּתְרַע דִּרְתָּא: וְלִקְחָתָּ
 אֶת-שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִשְׁחָתָּ אֶת-הַמִּשְׁכָּן וְאֶת-
 כָּל-אֲשֶׁר-בּוֹ וְקִדְשָׁתָּ אֹתוֹ וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו וְהָיָה
 קֹדֶשׁ: וְתִסַּב יֵת מִשְׁחָא דִּרְבוּתָא. וְתִרְבִּי יֵת מִשְׁכָּנָא וְיֵת כָּל דְּבִיָּה.
 וְתִקְדִּישׁ יִתְיָהּ. וְיֵת כָּל מְנוּהֵי וְיִהִי קוֹדֶשׁ־אֵל: וּמִשְׁחָתָּ
 אֶת-מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו וְקִדְשָׁתָּ אֶת-
 הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קִדְשִׁים: וְתִרְבִּי יֵת
 מִדְּבָחָא דְעֹלָתָא וְיֵת כָּל מְנוּהֵי. וְתִקְדִּישׁ יֵת מִדְּבָחָא. וְיִהִי מִדְּבָחָא
 קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין: וּמִשְׁחָתָּ אֶת-הַכִּיֹּר וְאֶת-כַּנּוֹ
 וְקִדְשָׁתָּ אֹתוֹ: וְתִרְבִּי יֵת כִּיֹּרָא וְיֵת בְּסִיסִיָּהּ. וְתִקְדִּישׁ יִתְיָהּ:

תפסיר רס"ג

(יב) וְקָדָם הָרוֹן וּבְנִיָּה אֵלִי בָאב
כִּבְא אֶלְמַחְצִיר. וְתַגְסִלָּהֶם
בְּאֶלְמָא: (יג) וְאֶלְבֶּס הָרוֹן
תִּיֵאב אֶלְקָדֶס. וְאֶמְסַחָה
וְקָדְסָה לִיִּי אִם לִי: (יד) וְקָדָם
בְּנִיָּה. וְאֶלְבֶּסְדָּם תְּוֹאנִיָּא:
(טו) וְאֶמְסַחָהֶם כְּמֵא מְסַחָה
אֲבִיָּהֶם. לִיֵּאמֹו לִי. וְיִכּוֹן מְסַחָהֶם
דִּיאָד לָהֶם. אֶמְאָמְהִי אֶלְדָּהֶר
לִאֲגִיָּאֲלָהֶם: (טז) וְצִנֵּעַ מוֹסִי.
כְּגִמִּיעַ מֵא אֶמְרָה אֶלְלָה בָּה:
(יז) תִּים אֲנָה לְפִיא כְּאֵן
פִּי אֶלְשָׁהֶר אֶלְאֻוֹל. מֵן
אֶלְסָנָה אֶלְתִּיאָנִיָּה פִּי אֶלְיוֹם
אֶלְאֻוֹל מְנָה. נְצַב אֶלְמֶסְכֵּן:
(יח) פֶּאֻוֹל מֵא נְצַבָּה מוֹסִי.

יב וְהִקְרַבְתָּ אֶת־אֹהֲרֹן
וְאֶת־בָּנָיו אֶל־פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד וְרַחַצְתָּ אֹתָם בַּמִּים:
וּתְקַרִּיב יֵת אֹהֲרֹן וְיֵת בָּנוּהִי. לְתַרְע
מִשְׁכָּן זִמְנָא. וְתַסְחִי יֵתְהוֹן בְּמִיָּא:
יג וְהִלְבַּשְׁתָּ אֶת־אֹהֲרֹן אֶת־
בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ וּמִשְׁחַת אֹתוֹ
וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ וְכִהֵּן לִי:
וְתִלְבִּישׁ יֵת אֹהֲרֹן. יֵת לְבוּשֵׁי קוֹדֶשׁא.
וְתַרְבִּי יֵתִיָּה. וְתַקְדִּישׁ יֵתִיָּה וְיִשְׁמִישׁ
קֹדְמִי: יד וְאֶת־בָּנָיו תְּקַרִּיב
וְהִלְבַּשְׁתָּ אֹתָם כִּתְנֹת: וְיֵת

בְּנוּהִי תְקַרִּיב. וְתִלְבִּישׁ יֵתְהוֹן כִּתְוִנִין: טו וּמִשְׁחַת אֹתָם
כְּאֶשֶׁר מִשְׁחַת אֶת־אֲבִיָּהֶם וְכִהֲנוּ לִי וְהִיְתָה
לְהִיְתָ לָהֶם מִשְׁחַתָּם לְכִהֲנֹת עוֹלָם לְדֹרֹתָם:
וְתַרְבִּי יֵתְהוֹן. כְּמֵא דְרַבִּיתָא יֵת אֲבוּהוֹן. וְיִשְׁמִשׁוֹן קֹדְמִי. וְתִהִי. לְמַהוּ
לְהוֹן רְבוּתְהוֹן. לְכִהֲנֹת עָלִם לְדֹרִיָּהוֹן: טז וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּכֹל
אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ בֵּן עָשָׂה: וְעָבַד מֹשֶׁה. כְּכֹל.
דְּפִקִּיד יֵי. יֵתִיָּה בֵּן עָבַד: ס ❀ שִׁבְעִי בְּסִפְרִי תִימֵן ❀ (שִׁישִׁי) דְּ וַיְהִי
בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ
הַיּוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן: וְהָיָה. בִּירְחָא קֹדְמָאָה. בְּשַׁתָּא תַנְיִיתָא בְּחַד
לִירְחָא. אֶתְקַם מִשְׁכָּנָא: זח וַיִּקָּם מֹשֶׁה אֶת־הַמִּשְׁכָּן

תפסיר רס"ג

וְצִיעַ קוֹאֲעֵדָה. וְרִכֵּב עָלֶיהָ
תִּכְיָאֲתָגָה. וְצִיעַ פִּיהָ אֲמִתָּאֲגָה.
וְאִוְקַף עֲמֻדָּה: יט) תִּים בִּסֵּט
אֲלֹכִיבָא עָלֶיהָ. וְצִייר אֲלֹגִ'טָא
עָלֶיהָ מִן פּוֹק. כִּמְאָ אֲמִרָה
אֲלֵלָה: כ) תִּים אֲכִידִי
אֲלִשְׁתֵּאֲדָה. וְצִיעָהָ פִי
אֲלִצִּנְדוּק. וְצִייר עָלֶיהָ
אֲלִדִּהוּק. וְגַעַל אֲלֹגִ'שָׁא עָלֶיהָ
מִן פּוֹק: כא) תִּים אֲדִכִּילָה אֲלִי
אֲלִמִּסְכָּן. וְעֵלֶק אֲלִסְגָּה
אֲלִמִּסְתוֹר. וְסִתְרָה עָלֶיהָ. כִּמְאָ
אֲמִרָה אֲלֵלָה: כב) תִּים גַּעַל

וַיִּתֵּן אֶת-אֲדָנָיו וַיִּשֶׂם אֶת-
קִרְשָׁיו וַיִּתֵּן אֶת-בְּרִיחָיו
וַיִּקֶּם אֶת-עַמּוּדָיו: וַאֲקִים מֹשֶׁה
יָת מִשְׁכְּנָא. וַיֵּהֱב יָת סְמִכּוּהִי. וְשׁוּי יָת
דְּפּוּהִי. וַיֵּהֱב יָת עֲבְרוּהִי: וַאֲקִים יָת
עַמּוּדוּהִי: יט) וַיִּפְרֹשׁ אֶת-
הָאֹהֶל עַל-הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם
אֶת-מִכְסֵּה הָאֹהֶל עָלָיו
מִלְמַעְלָה בָּאֲשֶׁר צִוָּה

יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: וּפָרַס יָת פָּרְסָא עַל מִשְׁכְּנָא. וְשׁוּי. יָת חוּפָּאָה
דְּמִשְׁכְּנָא. עֲלוּהִי מִלְּעִילָא. כִּמְאָ דְּפִקִּיד יִי יָת מֹשֶׁה: ס) וַיִּקַּח
וַיִּתֵּן אֶת-הָעֵדוּת אֶל-הָאָרֶץ וַיִּשֶׂם אֶת-הַבַּדִּים
עַל-הָאָרֶץ וַיִּתֵּן אֶת-הַכַּפֹּרֶת עַל-הָאָרֶץ
מִלְמַעְלָה: וְנָסִיב. וַיֵּהֱב יָת סִהָדוּתָא בְּאַרְוֹנָא. וְשׁוּי יָת אֲרִיחָא
עַל אֲרֹנָא. וַיֵּהֱב יָת כְּפֹרֶתָא. עַל אֲרֹנָא מִלְּעִילָא: כא) וַיָּבֵא
אֶת-הָאָרֶץ אֶל-הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת פְּרֻכַּת
הַמִּסָּךְ וַיִּסֶּךְ עַל אֲרֹן הָעֵדוּת בָּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: וַאֲעִיל יָת אֲרֹנָא לְמִשְׁכְּנָא. וְשׁוּי. יָת
פְּרוּכְתָא דְּפָרְסָא. וַאֲטִיל. עַל אֲרֹנָא דְּסִהָדוּתָא. כִּמְאָ דְּפִקִּיד יִי יָת
מֹשֶׁה: ס) וַיִּתֵּן אֶת-הַשְּׁלֶחַן בְּאֹהֶל מוֹעֵד

יט) וַיִּפְרֹשׁ אֶת הָאֹהֶל. הֵן יִרְעוּת הָעַיִם: כא) אֶת הָעֵדוּת. הַלְלוּת:

תפסיר רס"ג

עַל יָרֵךְ הַמִּשְׁכָּן צִפְנָה

מִחוּץ לַפְּרָכֶת: וַיֵּהָב יְת פְּתוּרָא

בְּמִשְׁכָּן זִמְנָא. עַל שָׂדָא דְּמִשְׁכָּנָא צִפּוּנָא.

מִבְּרָא לְפָרוּכְתָּא: כַּג וַיַּעֲרֹךְ עָלָיו

עָרֹךְ לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה

כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה

אֶת־מֹשֶׁה: וְסִדֵּר עֲלוּהִי. סְדֵרִין

דְּלַחִים קָדָם יי. כְּמָא דְּפִקִּיד יי יְת מֹשֶׁה:

ס בְּר וַיִּשֶׂם אֶת־הַמִּנְחָה

בְּאַהֲל מוֹעֵד נֹכַח הַשְּׁלֶחֶן

עַל יָרֵךְ הַמִּשְׁכָּן נִגְבָּה: וְשׂוּי יְת מִנְרָתָא בְּמִשְׁכָּן זִמְנָא.

לְקַבִּיל פְּתוּרָא. עַל שָׂדָא דְּמִשְׁכָּנָא דְּרוּמָא: כַּה וַיַּעַל הַנֵּרֹת

לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: וְאֵדְלִיק

בּוֹצִינָא קָדָם יי. כְּמָא דְּפִקִּיד יי יְת מֹשֶׁה: ס בְּר וַיִּשֶׂם

אֶת־מִזְבֵּחַ הַזֹּהֵב בְּאַהֲל מוֹעֵד לִפְנֵי הַפְּרָכֶת:

וְשׂוּי. יְת מִדְּבַחָא דְּדַהֲבָא בְּמִשְׁכָּן זִמְנָא. קָדָם פְּרוּכְתָּא: כַּה וַיִּקְטֹר

עָלָיו קֹטֶרֶת סָמִים כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־

מֹשֶׁה: וְאִקְטֹר עֲלוּהִי קֹטֶרֶת בּוֹסְמִין. כְּמָא דְּפִקִּיד יי יְת מֹשֶ�ה: ס

— רס"י —

כַּה עַל יָרֵךְ הַמִּשְׁכָּן צִפּוּנָה. בְּחֻצֵי הַצִּפּוּנִי כַּה וַיִּקְטֹר עָלָיו. אַהֲרֹן: קֹטֶרֶת. שְׁחִירֵית
שְׁלֹרֶחֶב הַבֵּית: יָרֵךְ. כְּתִרְגוּמוֹ צִדָּא. וְעִרְבִיתָהּ. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת ל ז) בִּבְקָר בִּבְקָר
בְּיָרֵךְ הַזֶּה שֶׁהוּא בְּצִדּוֹ שֶׁל־אָדָם: בְּהִיטִיבוֹ אֶת הַנְּרוֹת וְגו':

תפסיר רס"ג

(כח) ת'ם עלקן. סתר אלבאב
עלי אלמספן: (כט) וצייר מד'בח
עלי באב כיבא אלמחציר.
וקרב עליה. אלצעידה
ואלהדייה. כמא אמרה אללה:
(ל) ת'ם צייר אלחויץ. בין כיבא
אלמחציר ואלמד'בת. וגעל פיה
מאא לאלג'סל: (לא) פיג'סל
מנה. מוסי וחרון ובניה.
אידיהם וארגלהם: (לב) פי
דכ'וללהם אלי כיבא אלמחציר.
פי דכוללהם אלי אלמד'בח

כח וישם את-מסך (שביעי)

הפתח למשכן: וישוי ית פראס
דתרעא למשכנא: כט ואת מזבח
העלה שם פתח משכן
אהל-מועד ויעל עליו
את-העלה ואת-המנחה
באשר צוה יהוה
את-משה: וית מדבחא דעלתא.

שווי. בתרע משכנא משכן זמנא. ואסיק עלוהי. ית עלתא וית מנחתא.
כמא דפקיד יי ית משה: ס וישם את-הפיר בין-אהל
מועד ובין המזבח ויתן שמה מים לרחצה:
ושווי ית פירא. בין משכן זמנא ובין מדבחא. ויהב תמן. מ'א לקדוש:
לא ורחצו מפניו משה ואהרן ובניו את-ידיהם
ואת-רגליהם: ומקדשין מניה. משה ואהרן ובנוהי. ית ידיהון
וית רגליהון: לב בבאם אל-אהל מועד ובקרבתם
אל-המזבח ורחצו באשר צוה יהוה את-
משה: במיעלהון למשכן זמנא. ובמקרבהון. למדבחא מקדשין.

— רש"י —

שנאמר (שמות כט מ) ועשרן סלת בלול
בשמן וגוי: לא ורחצו מפניו משה ואהרן
ובניו. יום שמיני למלואים הוששו בלם
לכהנה, ותרגומו ומקדשין מניה, בו ביום
קדש משה עמהם: לב ובקרבתם. כמו
ובקרבתם כשיקרב:

כט ויעל עליו וגוי. אף ביום השמיני
למלואים, שהוא יום הקמת המשכן, שמש
משה והקריב קרבנות צבור, חוץ מאותן
שנצטוו בו ביום, שנאמר (ויקרא ט ז) קרב אל
המזבח וגוי: את העלה. עולת התמיד: ואת
המנחה. מנחת נסכים שלתמיד, כמו

תפסיר רס"ג

יג'סלון. כמא אמר אלה
מוסי: (לג) תם צ'רב
אלצראדק. חואלי אלמסכן
ואלמד'בת. ועלק סתר באבה.
ואכמל מוסי גמיע אלצנאעה:
לד) תם ג'שא אלג'מאם כ'בא
אלמחצ'ר. ונור אלה מלא
אלמסכן: לה) ולם יטיק מוסי.
אן ידכל אלי כ'בא אלמחצ'ר.
ממא סכן עליה אלג'מאם. ונור
אללה מלא אלמסכן: לו) וכאן
אלג'מאם אדיא ארתפע ען
אלמסכן. ירחל בני אסראיל.
אלי גמיע מראחלהם: לז) ואן
לם ירתפע לם ירחלון. אלא יום
ירתפע (י"נ: ארתפאעה):

כמא דפקיד יי ית משה: ס לג ויקם
את-החצר סביב למשכן
ולמזבח ויתן את-מסד
שער החצר ויכל משה
את-המלאכה: ואקים ית דרתא.
סחור סחור למשכנא ולמדבחה. ויהב.
ית פרסא דתרע דרתא. ושיצי משה ית
עבדתא: פ מפעיד לד ויבס הענן
את-אהל מועד וכבוד
יהיה מלא את-המשכן:
וחפא עננא ית משכן ומנא. ויקרא דיי.
אתמלי ית משכנא: לה ולא-יכל

משה לבוא אל-אהל מועד פי-שכן עליו
הענן וכבוד יהיה מלא את-המשכן: ולא יכל
משה למיעל למשכן ומנא. ארי שרא עלוהי עננא. ויקרא דיי.
אתמלי ית משכנא: * לד ובהעלות הענן מעל המשכן
יסעו בני ישראל בכל מסעיהם: ובאסתלקות עננא
מעלוי משכנא. נטלין בני ישראל. בכל מטלניהון: דז ואם-לא
יעלה הענן ולא יסעו עד-יום העלתו:

* יינח מתחילים מפעיד מכאן

— רש"י —

לכ ולא יכל משה לבוא אל אהל מועד. ביניהם, כי שכן עליו הענן, אמור מעתה כל וכתוב אחד אמר (במדבר ז פט) ובבא משה אל אהל מועד, בא הכתוב השלישי והקריע

בניהם, כי שכן עליו הענן, אמור מעתה כל זמן שהיה עליו הענן לא היה יכול לבא, נסתלק הענן נכנס ומדבר עמו:

תפסיר רס"ג

לח) לאן ג'מאם מן ענד אללה
עלי אלמסכן נהארא. ונארא
תפון פיה לילא. בתצ'רה' בני
אסראיל פי גמיע מראחלהם:

ואם לא מסתלק עננא. ולא נטלין. עד
יום אסתלקותיה: לח **כי ענן יהוה**
על-המשכן יומם ואש
תהיה לילה בו לעיני

כל-בית-ישראל בכל-מסעיהם: ארי ענן יקרא די
על משכנא ביממא. וחיו אישתא. הוי בליליא ביה. לעיני כל בית

ישראל בכל מטלניהון: פ פ פ

⦿ צב פיסוקים סימן עניה ⦿

סבום הפיסוקים שלספר אלף ומאתים ותשעה אר"ט סימן. וחציו אלהים לא תקלל.
ופרשיותיו י"א, א"י זה בית אשר תבנו לי סימן. וסדריו כ"ט, לילה ללילה יחז"ה
דעת סימן. ופרקיו מ', תורת אלהיו בלב"ו סימן. מען הפתוחות תשע וששים,
והסתומות חמש ותשעים, והכל מאה וששים וארבע פרשיות, ישלח עורך מקדש
ומציון יסעד"ך סימן.

— רש"י —

לח לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם. קרוי מסע, וכן (זרמית יג ג) וילך למסעיו, וכן
בכל מסע שהיו נוסעים היה הענן שוכן (במדבר לג 6) אלה מסעי לפי שממקום התניה
במקום אשר יחנו שם. מקום חנינתן אף הוא חזרו ונסעו, לפר נקראו בלן מסעות:

חסלת פרשת פקודי

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. אשר בחר, בנביאים טובים. ורצה
בדבריהם, הנאמרים באמת. ברוך אתה יהוה. הבוחר בתורה,
במשה עבדו, וב ישראל עמו. ובנביאי האמת והצדק: (אמן)

הפטרה דאלה פקודי

במלכים א' סימן ז

ויעש חירום את-הפירות ואת-היעים ואת-המזרקות
ויכל חירם לעשות את-כל-המלאכה אשר

עָשָׂה לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה: וְעָבַד חִירֹם. יֵת פִּיּוּרְיָא. וְיֵת
מַגְרוּפִּיתָא, וְיֵת מִזְרְקִיָּא. וְשִׁיְצֵי חִירֹם. לְמַעְבֵּד, יֵת כָּל עֲבִידָתָא. דְּעָבַד,
לְמַלְכָּא שְׁלֹמֹה, בֵּית מִקְדָּשָׁא דִּי: 3 עֲמֻדִים שְׁנַיִם וְגִלְת
הַכְּתָרֹת אֲשֶׁר-עַל-רֹאשׁ הָעֲמֻדִים שְׁתֵּים וְהַשְּׁבָכוֹת
שְׁתֵּים לְכַסּוֹת אֶת-שְׁתֵּי גִלּוֹת הַכְּתָרֹת אֲשֶׁר עַל-רֹאשׁ
הָעֲמֻדִים: עֲמֻדִיָּא תְרִין. וְאַגְנֵי קִרְנַתָּוֹן. דְּעַל רִישׁ עֲמֻדִיָּא, תִּרְתִּין.
וּסְרִיגְתָּא תִּרְתִּין. לְכַסָּאָה. יֵת תִּרְתִּין, אַגְנֵי קִרְנַתָּוֹן. דְּעַל, רִישׁ עֲמֻדִיָּא:
4 וְאֶת-הָרִמְנִים אַרְבַּע מֵאוֹת לְשְׁתֵּי הַשְּׁבָכוֹת שְׁנֵי-
טוֹרִים רִמְנִים לַשְּׁבָכָה הָאֶחָת לְכַסּוֹת אֶת-שְׁתֵּי גִלְת
הַכְּתָרֹת אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָעֲמֻדִים: וְיֵת רִמּוֹנִיָּא. אַרְבַּע מֵאָה,
לְתִרְתִּין סְרִיגְתָּא. תְּרִין סִדְרִין דְּרִמּוֹנִין, לְסְרִיגְתָּא חֲדָא. לְכַסָּאָה. יֵת
תִּרְתִּין, אַגְנֵי קִרְנַתָּוֹן. דְּעַל, אִפִּי עֲמֻדִיָּא: 5 וְאֶת-הַמְּכָנוֹת עֶשֶׂר
וְאֶת-הַפִּירֹת עֶשְׂרֵה עַל-הַמְּכָנוֹת: וְיֵת בְּסִיסִיָּא, עֶסֶר. וְיֵת
פִּיּוּרְיָא עֶסְרָא, עַל בְּסִיסִיָּא: 6 וְאֶת-הַיָּם הָאֶחָד וְאֶת-הַבָּקָר
שְׁנַיִם-עֶשְׂרֵה תַּחַת הַיָּם: וְיֵת יָמָא, חֵד. וְיֵת תּוֹרֵי תְּרֵי עֶסֶר, תַּחַת
יָמָא: 7 וְאֶת-הַסִּירֹת וְאֶת-הַיָּעִים וְאֶת-הַמְּזֻרְקוֹת וְאֶת
כָּל-הַפְּלִים (כ' הַאֲהֵל) הָאֵלֶּה אֲשֶׁר עָשָׂה חִירֹם לַמֶּלֶךְ
שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה נְחֹשֶׁת מְמֻרָּט: וְיֵת דּוּדִיָּא וְיֵת מַגְרוּפִּיתָא, וְיֵת
מִזְרְקִיָּא. וְיֵת, כָּל מְנִיָּא הָאֵלֵּין. בְּעוֹבֵד מְנֵי מִשְׁכָּנָא דְּעָבַד מֹשֶׁה, בֶּן עָבַד
חִירֹם. לְמַלְכָּא שְׁלֹמֹה, בֵּית מִקְדָּשָׁא דִּי. נְחֹשֶׁת, טָב: 8 בְּכַפֵּר הִירְדֵּן
יֵצֶקֶם הַמֶּלֶךְ בְּמַעְבָּה הָאֲדָמָה בֵּין סָפוֹת וּבֵין צִרְתָּוֹ:
בְּמִישַׁר יִרְדְּנָא, אֶתִּיכְנוֹן מַלְכָּא. בְּעוֹבֵי, גְּרִגִּישְׁתָּא. בֵּין סָפוֹת, וּבֵין צִרְתָּוֹ:

זולק חֲדָקִדּוֹק: 1 צִרְתָּוֹן. בכל התיגאן אין בצד"י געיא והשווא נח, וכ"ה בירושלמיים, והתי"ו
רפה, ועיניך לנוכח יביטו אות ומופת בניקוד התרגום שבתגאן שכן הוא. (וכן חבירו בס'
יהושע סי' ג')

וַיֵּנַח שְׁלֹמֹה אֶת-כָּל-הַפְּלִים מְרַב מְאֹד מְאֹד לֹא נִחְקַר
 מִשְׁקַל הַנְּחֹשֶׁת: וַאֲצַנֵּע שְׁלֹמֹה, יָת כָּל מְנִיָּא. מִסְּגִי, לַחֲדָא לַחֲדָא.
 לִית סוּף, לְמַתְקַל נְחָשָׁא: וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֶת כָּל-הַפְּלִים
 אֲשֶׁר בֵּית יְהוָה אֶת מִזְבֵּחַ הַזֶּהב וְאֶת-הַשְּׁלֶחָן אֲשֶׁר
 עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים זָהָב: וַעֲבַד שְׁלֹמֹה, יָת, כָּל מְנִיָּא. דְּבִבִּית,
 מִקְדָּשָׁא דִּי. יָת, מִדְּבָחָא דְדִּהָבָא. וְיָת פְּתוּרָא. דְּעִלּוּהִי. לְחִים אַפִּיָּא,
 דְּהָבָא: וְאֶת-הַמְּנֹרוֹת חֲמִשׁ מִיָּמִין וְחֲמִשׁ מִשְּׂמָאל לִפְנֵי
 הַדְּבִיר זָהָב סָגוֹר וְהַפֶּרֶחַ וְהַנֶּרֶת וְהַמְּלָקָחִים זָהָב: וְיָת
 מִנְרֵתָא. חֲמִישׁ מִיָּמִינָא. וְחֲמִישׁ מִשְּׂמָאלָא. קֳדָם בֵּית כְּפֹרִי, דְּהָבָא טָבָא.
 וְשׁוֹשְׁנֵיָא וּבֹצֵינֵיָא. וְצִיְבֵתֵיָא, דְּהָבָא: וְהַסְּפוֹת וְהַמְּזֻמְרוֹת
 וְהַמְּזֻרְקוֹת וְהַכְּפּוֹת וְהַמַּחֲתוֹת זָהָב סָגוֹר וְהַפְּתוֹת
 לְדִלְתוֹת הַבַּיִת הַפְּנִימִי לְקֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים לְדִלְתֵי הַבַּיִת
 לְהִיכָל זָהָב: וְקִלְיָא. וּמִזְמָרִיָּא וּמִזְרָקִיָּא. וּבִזְכִּיָּא וּמַחֲתִיָּתָא, דְּהָבָא
 טָבָא. וּמַגְלִסִּיָּא. לְדִשִּׁי בֵּיתָא גִּוָּאָה, לְקֹדֶשׁ קֹדֶשֶׁיָּא. לְדִשִּׁי בֵּיתָא.
 לְהִיכָלָא, דְּהָבָא:

(גְּאֵלָנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פְּרָקְנָא. יְיָ צְבָאוֹת, שְׁמִיָּה. קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יִתְבָּרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חֵיא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלָם,
 וּלְעָלְמֵי עָלְמֵיָא:

מפטיר דשבת וראש חודש

במדבר סימן כ"ח פסוקים ט - ט"ו

וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי-כִבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת
 מִנְחָה בַּלֵּילָה בִּשְׁמֶן וְנִסְכּוֹ: עֹלֹת שַׁבָּת בִּשְׁבָּתוֹ עַל-עֹלֹת הַתָּמִיד

וְזֶלֶק הַדִּקְדּוּק: וְהַמְּלָקָחִים. הַקּוּרִי בַּפֶּתַח בְּכָל הַתִּיגָאן: וְהַמְּזֻמְרוֹת. הַה"א בַּגְּעִיָּא וְהַשּׁוּא
 שְׁבַמ"ם נַע: לְדִלְתוֹתָא. לְדִלְתֵי. הַתוּרִי"ן רַפּוּיּוֹת:

וְנִסְכָּה: וּבְרָאשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בָּנִי-בָקָר שְׁנָיִם
וְאֵיל אֶחָד כִּבְשִׁים בָּנֵי-שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם: וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת
מִנְחָה בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לַפָּר הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בָּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן לְאֵיל הָאֶחָד: וְעֶשְׂרֹן עֶשְׂרוֹן סֹלֶת מִנְחָה בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן
לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחָח אִשָּׁה לַיהוָה: וְנִסְפִיהֶם חֲצִי הֵהִין יִהְיֶה
לַפָּר וּשְׁלִישִׁת הֵהִין לְאֵיל וּרְבִיעֶת הֵהִין לִכְבֹּשׁ יֵין זֹאת עֹלֶת חֹדֶשׁ
בְּחֹדְשׁוֹ לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה: וּשְׁעִיר עֲזִים אֶחָד לַחֲטָאת לַיהוָה עַל-עֹלֶת
הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ:

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנִבְיָאִים טוֹבִים. וּרְצָה
בְּדַבְרֵיהֶם, הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמֶת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנִבְיָאֵי, הָאֵמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרה דשבת וראש חודש

בישעיה סימן ס"ו

כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הַדָּם רַגְלִי
אֵי-זֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ-לִי וְאֵי-זֶה מְקוֹם מִנוּחָתִי:
כְּדָנוּ, אָמַר יי. שְׁמִיָּא, כְּרִסֵּי יְקָרִי. וְאַרְעָא, כִּיבֵשׁ קְדָמִי. אִידִין בֵּיתָא,
דְּתַבְנוּן קְדָמִי. וְאִידִין הוּא אַתָּה, בֵּית אֲשֵׁרִיּוֹת שְׁכִינָתִי:
ב וְאַתָּה-כָּל-אֱלֹהֵי יָדִי עֲשֵׂתָה וַיְהִי כָל-אֱלֹהֵי נְאֻם-יְהוָה
וְאַל-זֶה אֲבִיט אֶל-עֲנִי וְנִכְה-רוּחַ וְחָרָד עַל-דְּבָרִי: וְיֵת כָּל
אֱלִין, גְּבוּרָתִי עֲבָדָת. הֲלֹא הָוָה כָּל אֱלִין, אָמַר יי. וּבִדִּין רַעְוָא קְדָמִי,
לְאַסְתָּפְלָא בֵּית. בְּדַעְנוּתָן, וּמִכִּיד רוּחַ. וּמִשְׁתַּוִּי, לִקְבִיל פְּתֻגָּמִי:
ג שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר מִכָּה-אִישׁ זֹבַח הַשֶּׁה עוֹרָף פֶּלֶב מַעֲלָה
מִנְחָה דֶס-חֲזִיר מִזְכִּיר לְבָנָה מְבָרָךְ אֲוֹן גַּם-הֵמָּה בְּחָרוּ

זולק הדקדוק: ב ואל זה אביט. בכל ספרי תימן בשופר הולך: ג מכה-איש. צירי: עורף.
מברך. ממוצע לא לעיל ולא לרע עיין ערוגת הברושם:

בְּדַרְכֵיהֶם וּבִשְׁקוּצֵיהֶם נִפְשָׁם חִפְצָה: נָכִיס תּוֹר, כְּקִטִּיל גֶּבֶר.
 דְּבַח אָמַר, כְּנָקִיף כְּלָב. מְסִיק קֶרֶפֶן, דִּם חֲזִירָא. קֶרֶפֶן מִתְנַתְּהוֹן, מִתְנַת
 אוֹנִיס. אָף אָנּוּן. אֶתְרַעִיאוּ, בְּאוֹרְחַתְהוֹן. וּבִשְׁקוּצֵיהוֹן, נִפְשָׁהוֹן
 אֶתְרַעִיאת: ^א גַּם-אֲנִי אֶבְחַר בְּתַעֲלוּלֵיהֶם וּמְגוּרָתָם אֲבִיא
 לָהֶם יַעַן קָרָאתִי וְאֵין עוֹנָה דְּבִרְתִּי וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ
 הָרַע בְּעֵינַי וּבִאֲשֶׁר לֹא-חִפְצָתִי בַּחֲרוּ: אָף אָנָּא, אֶצְבִּי
 בְּתַבְרָהוֹן. וּמִמָּא דִּיצִיפּוּ, לֹא יִשְׁתַּיְבּוּן. חֲלָף דְּשִׁלְחִית נְבִיִּי, וְלֹא תָבוּ.
 אֶתְנַבִּיאוּ, וְלֹא קִבְּלוּ. וְעַבְדּוּ דְּבִישׁ, קִדְמִי. וּבִדְלָא צְבִינָא, אֶתְרַעִיאוּ:
^ב שָׁמְעוּ דְּבֵר-יְהוָה הַחֲרָדִים אֶל-דְּבָרוֹ אָמְרוּ אֲחֵיכֶם
 שְׁנֵאֵיכֶם מְנַדִּיכֶם לְמַעַן שָׁמִי יִכְבֵּד יְהוָה וְנִרְאָה
 בְּשִׁמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ: קִבְּלוּ, פִּתְגָמָא דִּיִּי. צְדִיקָיָא דְּמִשְׁתַּנּוּן,
 לְקִבִּיל פִּתְגָמֵי רַעוּתִיָּה. אָמְרִין אֲחֵיכוֹן סְנְאִיכוֹן, מִרְחֻקִּיכוֹן. בְּדִיל שָׁמִי,
 יִסְגִּי יִקְרָא דִּיִּי. וְנַחֲזִי בְּחֻדוֹתִיכוֹן, וְאָנּוּן יִבְהַתְנוּ: ^א קוֹל שְׁאוֹן מַעִיר
 קוֹל מַהִיכָל קוֹל יְהוָה מְשַׁלֵּם גָּמוּל לְאֵיבּוֹ: קָל אֶתְרַגּוּשָׁא,
 מִקְרָתָא יִרְשָׁלַם. קָלָא, מַהִיכָלָא. קָל מִימְרָא דִּיִּי. דְּמִשְׁלִים גָּמְלָא,
 לְבַעֲלֵי דְּבִבּוּהִי: ^א בְּטָרָם תַּחֲלִיל יִלְדָּה בְּטָרָם יָבוֹא חֶבֶל לָהּ
 וְהַמְּלִיטָה זָכָר: עַד לֹא מִיתִי עָקָא לָהּ, תַּתְּפָּרִיק. וְעַד לֹא יִיתִי לָהּ,
 זִיעָה. כְּחַבְלִין עַל יִלְדָּא, יִתְגַּלִּי מַלְפָּה: ^ב מִי-שָׁמַע כְּזֹאת מִי רָאָה
 כְּאַלֶּה הַיּוֹחֵל אֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד אִם-יּוֹלֵד גּוֹי פַּעַם אַחַת כִּי-
 חָלָה גַּם-יִלְדָּה צִיּוֹן אֶת-בְּנֵיהָ: מִן שָׁמַע כְּהָדָא. מִן חָזָא, כְּאַלִּין.
 הָאִפְשָׁר דְּתַתְּעֵבִיד אֶרְעָא, בְּיוֹמָא חַד. אִם יִתְבָּרִי עֲמָה, זְמַן חֲדָא. אָרִי
 עֲתִידָא דְּתַתְּנַחֵם צִיּוֹן וְתַתְּמָלִי, מַעַם גְּלוּתָהָ: ^ט הָאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא
 אוֹלִיד יֹאמַר יְהוָה אִם-אֲנִי הַמּוֹלִיד וְעַצְרָתִי אָמַר אֱלֹהֵיָּהּ:

זולק הורקדוק: חבל. החי"ת בציר"י. וכ"ה במוסרה רבנא אות הקו"ף ערך קמץ:

אָנא אֱלֹהָא בְּרִית עֲלָמָא מִבְּרֵאשִׁית, אָמַר יי. אָנא בְּרִית כָּל אָנְשָׂא.
אָנא בְּדִרִית יְתָהוֹן, לְבִינֵי עַמְמִיָּא. אַף אָנא עֲתִיד לְכַנְשָׂא גְלוּתֵיךְ, אָמַר
אֱלֹהֵיךְ: **וְשָׂמַח אֶת־יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָּהּ כָּל־אַהֲבֵיהָ שִׁישׁוּ**
אֶתְּהָ מְשׁוֹשׁ כָּל־הַמִּתְאַבְּלִים עָלֶיהָ: חָדוּ בִּירְשָׁלַם. וּבֹעֲזוּ בָּהּ,
כָּל רַחֲמֵהָא. דּוּצוּ עִמָּהּ, דִּינֵן. כָּל דִּהּוּ מִתְאַבְּלִין, עֲלֶיהָ: **וְלִמְעַן**
תִּינָקוּ וּשְׁבַעְתֶּם מִשֹּׁד תִּנְחַמֶּיהָ לְמַעַן תִּמְצֹו וְהַתְּעַנְגֶּתֶם
מִיּוֹז כְּבוֹדָהּ: בְּדִיל דִּתְתַּפְּנִקוּן, וְתִסְבָּעוּן. מִבְּזוּת, תִּנְחַמֶּהָא. בְּדִיל
דִּתְשַׁתּוֹן, וְתִתְרוּוֹן, מִחֲמַר יְקָרָהּ: **וְכִי־כֹה | אָמַר יְהוָה הִנְנִי**
נֹטֶה־אֵלֶיהָ כְּנֹהַר שָׁלוֹם וְכִנְחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וַיִּנְקֹתֶם
עַל־צַד תִּנְשָׂאוּ וְעַל־בְּרָכִים תִּשְׁעֲשָׂעוּ: אָרִי כְּדָנָן, אָמַר יי.
הָאָנָא מִיָּתִי לָהּ. כְּשַׁפַּע נֹהַר פָּרַת, שָׁלוֹם. וְכִנְחַל מִגְבֵּר. יְקָר עַמְמִיָּא,
וְתִתְתַּפְּנִקוּן. עַל גְּסָסִין, תִּתְנַטְלוּן. וְעַל רַבְּבִין, תִּתְרַבּוּן: **וְכִי־כֹה אָמַר יְהוָה**
אֲמֹו תִּנְחַמְנוּ בֶּן אֲנָכִי אֲנַחְמְכֶם וּבִירְשָׁלַם תִּנְחַמְנוּ: כְּגַבְר.
דְּאִמִּיָּה, מִנְחָמָא לִיָּהּ. בֶּן מִימְרֵי, יִנְחִים יִתְכוּן. וּבִירְשָׁלַם, תִּתְנַחַמְנוּ:
וְרִאִיתֶם וְשִׂשׁ לְבָבְכֶם וְעֲצֻמוֹתֵיכֶם כִּדְשָׂא תִּפְרַחְנָהּ
וְנוֹדַעַה יַד־יְהוָה אֶת־עַבְדֵּי וְזַעַם אֶת־אִיְבָיו: וְתַחֲזוּן, וְיַחֲדִי
לְבָבוֹן. וְגוּיְתָכוֹן, כְּדַתְאִין יִזְהָרֵן. וְתַתְּגְלִי גְבוּרְתָּא דִּי, לְאִיטְבָּא לְעַבְדֵּיהּ
צְדִיקִיָּא. וְיִיתִי לוֹט, לְבַעֲלֵי דְבְבוּהִי: **כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבוֹא**
וְכִסּוּפָה מִרְכַּבָּתִּי לְהִשָּׁיב בְּחִמָּה אָפוּ וְגַעַרְתּוּ
כָּל־הַבִּי־אֵשׁ: אָרִי הָא יי, בְּאִישְׁתָּא מִתְּגְלִי. וּכְעַלְעוּלִין, רְתַפּוּהִי.
לְאִתְבָּא בְּתַקּוּף, רְגִזִּיָּהּ. וּמִזּוּפִיתִיָּהּ, בְּשִׁלְהוּבִית אִישְׁתָּא: **כִּי בָאֵשׁ**
יְהוָה נִשְׁפָּט וּבְחָרְבוּ אֶת־כָּל־בָּשָׂר וּרְבוּ חֲלָלֵי יְהוָה: אָרִי

וזלך הדקדוק: **מִיּוֹז כְּבוֹדָהּ**. התרגום בנוסחאות קדמוניות מדוקדקות הגירסא כך 'מחמר'
בר"ש, דומה למ"ש חז"ל 'חמר בשר' ודוק והוא מבואר: **וְשִׂשׁ לְבָבְכֶם**. בקמץ רחב:

בְּאִשְׁתָּא, עֲתִיד יי לַמִּדָּן. וּבַחֲרִבִּיה, יֵת כָּל בְּסָרָא. וְסִגְיָאִין קְטִילָא, קָדָם
 יי: **הַמִּתְקַדְּשִׁים וְהַמְטַהֲרִים אֶל-הַגָּנוֹת אַחֵר** (כ' אחד)
 אַחַת בַּתְּנֹךְ אֲכָלִי בֶשֶׂר הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהַעֲכָבֵר יַחְדָּו
 יִסְפוּ נֶאֱסִי-יְהוָה: דְּמוֹדְמָנִין וּדְמִדְבָּן, לְגַנְיָאךְ טַעוֹתָא. סִיעָא, בַּתֵּר
 סִיעָא. אֲכָלִי, בְּסֵר חֲזִירָא. וְשִׁקְצָא, וְעַכְבָּרָא. בַּחֲדָא יִסּוּפוּן, אָמַר יי:
 יי: **וְאַנְכִי מַעֲשִׂיהֶם וּמַחֲשַׁבְתֵּיהֶם בָּאָה לְקַבֵּץ**
אֶת-כָּל-הַגּוֹיִם וְהַלְשָׁנוֹת וּבֹאוּ וְרֹאוּ אֶת-כְּבוֹדִי וּקְדָמִי גִלְן.
 עוֹבְדֵיהוֹן, וְעִשְׁתוֹנִיהוֹן. עֲתִידְנָא. לְכַנְשָׂא יֵת כָּל עַמְמָא, אֲמִיָּא וְלִשְׁנִיָּא.
 וַיִּיתֹן, וַיַּחֲזֹן יֵת יְקָרִי: יי: **וְשִׁמְתִּי בָהֶם אוֹת וְשַׁלַּחְתִּי מֵהֶם |**
פְּלִיטִים אֶל-הַגּוֹיִם תִּרְשִׁישׁ פּוּל וְלֹוד מִשְׁכֵּי קֶשֶׁת תַּבַּל
וַיּוֹן הָאֲרָמִים הַרְחִיקִים אֲשֶׁר לֹא-שָׁמְעוּ אֶת-שְׁמִיעִי
וְלֹא-רֹאוּ אֶת-כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ אֶת-כְּבוֹדִי בַּגּוֹיִם: וְאֲשֹׁי בְּהוֹן,
 אֲתָא. וְאֶשְׁלַח מִנְּהוֹן, מְשִׁיזְבִּין. לְבִינִי עַמְמָא. לְמַדִּינַת יִמָּא, פּוּלָאִי
 וְלֹודָאִי. דְּמַתְּחִין וּמַחֲן בְּקִשְׁתָּא, לְמַדִּינַת תּוּבַל וַיּוֹן. נְגוּתָא רַחֲיקָא. דְּלֹא
 שָׁמְעוּ יֵת שִׁימַע גְּבוּרְתִּי, וְלֹא חָזוּ יֵת יְקָרִי. וַיַּחֲזֹן יֵת יְקָרִי, בְּעַמְמָא:
 כ **וְהִבִּיאוּ אֶת-כָּל-אַחֵיכֶם מִכָּל-הַגּוֹיִם | מִנְחָה | לַיהוָה**
בַּסּוּסִים וּבַרְכָב וּבַעֲצִים וּבַפָּרָדִים וּבַכֶּרְפֹּרוֹת עַל-הַר
קֹדֶשׁ יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה כֹּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
אֶת-הַמִּנְחָה בְּכָלִי טָהוֹר בֵּית יְהוָה: וַיִּיתֹן יֵת כָּל אֲחֵיכֶם מִכָּל
 עַמְמָא, קֶרְבָּנָא קָדָם יי. בְּסוּסוֹן. וּבִרְתִּפִּין. וּבִרְחִילוֹן וּבַכּוֹדְנוֹן, וּבִתְשַׁבְּחָן.
 עַל טוֹרָא דְּקֹדֶשׁ. יְרוּשָׁלַם, אָמַר יי. כֹּמָא דְּיִיתוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת מִנְחָתָא.
 בְּמִן דְּבִי, לְבֵית מִקְדָּשָׁא דִּי: כֹּא **וְגַם-מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לְלוֹיִם**
אָמַר יְהוָה: וְאִף מִנְּהוֹן אֶקְרִיב, לְמַהוּי כְּהִנְיָא לְיוֹאִי, אָמַר יי:

זולק הדקדוק: טו חללי. החי"ת געי והשוא נע: יי ובא. מארכה: ורא. טפחא בכל ספרי תימן:

בב כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני
עשה עמדים לפני נאם-יהוה בן יעמד זרעכם ושמכם:
ארי במא דשמיא חדתין. וארעא חדתא. דאנא עבד. קימין קדמי, אמר
יי. בן. יתקים זרעכון, ושומכון: כג והיה מדי-חדש בחדשו ומדי
שבת בשבתו יבוא כל-בשר להשתחות לפני אמר
יהוה: ויהי. בזמן ירח, בירח. וכזמן שבא, בשבא. ייתון כל בני בסרא.
למסגד קדמי, אמר יי: כד ויצאו וראו בפגרי האנשים
הפשעים בי כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה
והיו דראון לכל-בשר: ופקון ויחזון. בפגרי, גבריא חיביא.
דמרדו, במימרי. ארי נשמתהון, לא ימותון. ואישתהון, לא תטפי. ויהון
מדדנן רשיעיא בגיהנם עד דיימרון עליהון צדיקיא, מסת חזינא:

נוהגין לחזור על פסוק זה:

והיה מדי-חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל-בשר להשתחות
לפני אמר יהוה:

(גאלנו יהוה צבאות שמו קדוש ישראל:)

(פרקנא. יי צבאות, שמיא, קדישא, דישראל:)

על דא יתברך וישתבח, שמא רבא קדישא. די לעילא, תיא וקימא. מברך הוא לעלם,
ולעלמי עלמיא:

זלק הדקדוק: כ והיה מדי-חדש וכו'. ארבעה ספרים אין מסיימין בהם אלא מלעיל.
וסימנך, יתק"ק. ישעיה, תרי עשר, קהלת, קינות, עיין בסדור שלי הנקרא "עץ חיים" בס' ט"ב
מה שכתבתי שם:

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנָבִיאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדַבְרֵיהֶם, הַנְּאֻמִּים בְּאֵמֶת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בַּמֶּשֶׁה עֲבָדוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנָבִיאִי, הָאֵמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרה דמחר חודש

בשמואל א' סימן כ'

א וַיֹּאמְרוּ לוֹ יְהוֹנָתָן מִחֵר חֹדֶשׁ וּנְפִלְדָּתָּ בִּי יִפְקֹד
מוֹשְׁבֶךָ: וַאֲמַר לִיהוֹנָתָן, מִחֵר יִרְחָא. וְתִתְבַּעֲיָ אָרִי יְהִי
מִרוֹחַ, בֵּית אֶסְחָרוֹתְךָ: ב וּשְׁלֹשֶׁת תֵּרֶד מְאֹד וּבָאת
אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-נִסְתַּרְתָּ שָׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה וּיִשְׁבֹּת
אֶצֶּל הָאָבֶן הָאֵזוֹל: וּכְתִלְתוּת יִרְחָא, תִּתְבַּעֲיָ לַחֲדָא. וְתִהְיֶה לְאַתְרָא.
דְּאִטְמַרְתָּא תַּמּוֹן, בְּיוֹמָא דְּחִלָּא. וְתִתִּיב. בְּסִטֵּר, אָבֶן אַתָּא: ג וְאֲנִי
שְׁלֹשֶׁת הַחֲצִים צָדָה אֹרְחָה לְשַׁלַּח-לִי לְמַטְרָה: וְאֲנִי.
תִּלְתָּא גְרִין, בְּקֶשֶׁת שְׂדֵי, לְמַמְחִי לִי, לְפִלְגְלִיסָא: ד וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח
אֶת-הַנֶּעֱר לָךְ מֵצֵא אֶת-הַחֲצִים אִם-אָמַר אָמַר לְנֶעֱר
הִנֵּה הַחֲצִים | מִמֶּנָּה וְהִנֵּה קַחְנוּ וּבָאָה בִּי-שָׁלוֹם לָךְ וְאִין
דְּבֵר חֵי-יְהוָה: וְהָא, אֲשַׁלַּח יְת עוֹלִימָא. אִיזִיל, אֵיתָא יְת גְּרִיָּא. אִם
מִימָר אִימָר, לְעוֹלִימָא. הָא גְּרָא, מִנָּךְ וּלְכָא. סְבָהִי וְאֵיתָא. אָרִי שָׁלֵם לָךְ.
וְלִית מַדְעָם בִּישׁ, קִים הוּא יִי: ה וְאִם-כֹּה אָמַר לְעֵלָם הִנֵּה
הַחֲצִים מִמֶּנָּה וְהִלָּאָה לָךְ בִּי שְׁלַחְךָ יְהוָה: וְאִם כְּדִין אִימָר,
לְעוֹלִימָא. הָא גְּרָא, מִנָּךְ וְלִהְלָאָה. אִיזִיל, אָרִי שִׁיזְבֵּךְ, יִי: ו וְהַדְּבָר
אֲשֶׁר דְּבַרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוָה בֵּינִי וּבֵינָךְ עַד-עוֹלָם:
וּפְתַגְמָא. דְּמַלְלִנָּא, אָנָּא וְאַתָּה. הָא מִימָרָא דִּי, סְהִיד. בֵּינָא וּבֵינָךְ, עַד
עֲלָמָא: ז וַיִּסְתַּר דָּוִד בַּשּׂדֶּה וַיְהִי חֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ

וְזֶלֶק הַדְּקָרוֹק: א וּנְפִלְדָּתָּ. כ"ה בכל התיגאן הקו"ף בזקף גדול: ה שְׁלַחְךָ. השי"ן בגעיא:

(כ' על) אֶל-הַלֶּחֶם לֶאֱכֹל: וְאֵטֶמֶר דָּוִד, בַּחֲקָלָא. וְהָיָה יִרְחָא. וְאֶסְחָר מִלֶּבָא, עַל לַחֲמָא, לְמִיכָל: וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל-מוֹשְׁבֹו בַּפַּעַם | בַּפַּעַם אֶל-מוֹשֵׁב הַקִּיר וַיֵּקֶם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אַבְנֵר מִצֵּד שְׂאוּל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד: וְאֶסְחָר מִלֶּבָא, עַל שְׂוִיָּה. בְּזִמְנָא, עַל שְׂוִיָּא דְמִתְקֵן לִיה, בְּסִטֵּר כְּתִלָא. וְקָם, יְהוֹנָתָן. וְאֶסְחָר אַבְנֵר, מִסִּטְרָא דְשְׂאוּל. וְהָיָה אֶתְרָא דְדָוִד, מְרוֹחַ: וְלֹא-דָבָר שְׂאוּל מְאוּמָה בֵּינֵם הָיָה כִּי אָמַר מְקַרָּה הוּא בְּלִתִּי טְהוֹר הוּא כִּי-לֹא טְהוֹר: וְלֹא מִלִּיל שְׂאוּל. מִדַּעַם, בְּיוֹמָא הַהוּא. אָרִי אָמַר דְּלִמָּא עֲרוּעַ הָיָה לִיה, וְלֹא דְכִי הוּא. אוּ דְלִמָּא לְאוֹרַח אֹזַל וְאַנְחָנָא, לֹא זִמְנָהּ: וַיְהִי מִמַּחֲרַת הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל-יְהוֹנָתָן בְּנֹו מַדּוּעַ לֹא-בָא בֶן-יִשְׁי גַּם-תִּמּוֹל גַּם-הַיּוֹם אֶל-הַלֶּחֶם: וְהָיָה. בְּיוֹמָא דְכַתְרוּהִי, דְּהוּא עֲבוּר יִרְחָא תִנְנֵנָא. וְהָיָה אֶתְרָא דְדָוִד, מְרוֹחַ. וַאֲמַר שְׂאוּל, לִיהוֹנָתָן בְּרִיה. מַדִּין. לֹא אֶתָּא בֶר יִשְׁי. אִף תִּמְלִי אִף יוֹמָא דִּין, לְלַחֲמָא: וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת-שְׂאוּל נִשְׂאָל נִשְׂאָל דָּוִד מִעַמָּדִי עַד-בֵּית לָחֶם: וְאֶתִּיב יְהוֹנָתָן, יָת שְׂאוּל. אֲשֶׁתְּאֵלָא אֲשֶׁתְּאֵיל דָּוִד. מִנִּי, לְמִיזֵל עַד בֵּית לָחֶם: וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי נָא כִּי זָבַח מִשְׁפָּחָה לָנוּ בָּעִיר וְהוּא עֲוָה-לִי אָחִי וְעַתָּה אִם-מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אִמְלִטָה נָא וְאַרְאֶה אֶת-אָחִי עַל-כֵּן לֹא-בָא אֶל-שְׁלַחַן הַמֶּלֶךְ: וַאֲמַר. שְׁלַחֲנִי כָעֵן. אָרִי שִׁירוּ נְכִסְתָּ קֹדֶשִׁיא לְכָל זִרְעִיתָא לָנָא, בְּקִרְתָּא. וְהוּא פִקִּיד לִי, אָחִי. וּכְעֵן. אִם אֲשַׁבְּחִית רַחֲמִין, בְּעֵינֶךָ. אֲשֶׁתִּיזֵב כָּעֵן, וְאַחֲזִי יָת אָחִי. עַל כֵּן לֹא עָלָא לְפִתְוּרָא, דְּמִלֶּבָא: וַיִּחַר-אַף שְׂאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ בֶּן-נְעוּת הַמְּרִדּוֹת הֲלוֹא יָדַעְתִּי כִּי-בָחַר אֶתָּה לְבֶן-יִשְׁי

וְזֶלֶק הַדִּקְדּוּק: וְאֶל-הַלֶּחֶם. כְּתִיב 'עַל' וְקִרִי 'אֶל': מִמַּחֲרַת. הַמָּוֶם הָרִאשׁוֹנָה גַעֲזִי:

לְבַשְׁתֶּךָ וּלְבַשְׁתָּ עֲרוֹת אֲמָדִי: וּתְקִיף רִגְזָא דְשָׂאוּל, בִּיהוֹנָתָן.
 וְאָמַר לִיה. בַּר סָרְבְּנִיתָא, דְּמַרְדּוּתָה קְשִׁיא. הֲלֹא יָדַעְנָא. אָרִי רָעִי אַתָּה,
 בְּבֵר יִשִּׁי. לְבַהֲתֶךָ, וּלְבַהֲתֵת, קֶלֶן אֲמָדִי: ^י כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר
 בָּן־יִשִּׁי חַי עַל־הָאָדָמָה לֹא תִכּוֹן אַתָּה וּמַלְכוּתְךָ וְעַתָּה
 שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ אֵלַי כִּי בֶן־מוֹת הוּא: אָרִי כָל יוֹמִיָא. דְּבֵר יִשִּׁי,
 קָיָם עַל אַרְעָא. לֹא תִתְקַן, אַתָּה וּמַלְכוּתְךָ. וּכְעַן. שְׁלַח וְאִיתִינִיה, לְוֹתִי.
 אָרִי גְבֵר חַיִּב קְטוֹל, הוּא: ^{טו} וְיַעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׂאוּל אָבִיו
 וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְמָה יוֹמֵת מָה עָשָׂה: וְאַתִּיב יְהוֹנָתָן. יֵת שָׂאוּל,
 אָבוּהִי. וְאָמַר לִיה. לְמָא יִתְקַטִּיל, מָא עָבַד: ^{טז} וַיִּטֵּל שָׂאוּל אֶת־
 הַחֲנִית עָלָיו לְהַכּוֹתוֹ וַיֵּדַע יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הִיא מַעַם
 אָבִיו לְהַמִּית אֶת־דָּוִד: וְאָרִים שָׂאוּל יֵת מוֹרְנִיתָא. עֲלוּהִי,
 לְמַמְחָהִי. וַיֵּדַע יְהוֹנָתָן. אָרִי גְמִירָא הִיא. מִן אָבוּהִי, לְמַקְטֵל יֵת דָּוִד:
^{יז} וַיִּקָּם יְהוֹנָתָן מַעַם הַשְּׁלָחַן בַּחֲרִי־אָף וְלֹא־אָכַל בְּיוֹם־
 הַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי לֶחֶם כִּי נִעְצַב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלָמוּ אָבִיו:
 וְקָם יְהוֹנָתָן. מִן פְּתוּרָא, בְּתַקּוּף רִגְזוֹ. וְלֹא אָכַל. בְּיוֹם עֲבוּר יִרְחָא תַנְיָנָא,
 לַחֲמָא. אָרִי אַתְנָסִיס, עַל דָּוִד. אָרִי אַכְלִמִּיה, אָבוּהִי: ^{יח} וַיְהִי בַּבֹּקֶר
 וַיֵּיצֵא יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד דָּוִד וְנָעַר קָטָן עִמּוֹ: וְהָיָה
 בְּצַפְרָא. וּנְפִק יְהוֹנָתָן. לְחַקְלָא, לְזַמְנָא דְאָמַר לִיה דָּוִד. וַיִּנִּיק זַעִיר, עִמִּיה:
^{יט} וַיֹּאמֶר לְנָעָרוֹ רֵץ מָצָא נָא אֶת־הַחֲצִים אֲשֶׁר אָנֹכִי
 מוֹרָה הַנָּעַר רֵץ וְהוּא־יֵרָה הַחֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ: וְאָמַר לְעוֹלִימִיה.
 רְהוּט. אִיתָא כְּעַן, יֵת גְּרִיָא. דְאֵנָּא, שְׂדִי. עוֹלִימָא רְהוּט. וְהוּא שְׂדָא גְרָא,
 לְאֻעֲבְרוּתִיה: ^כ וַיָּבֹא הַנָּעַר עַד־מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יֵרָה
 יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנָּעַר וַיֹּאמֶר הֲלֹא הַחֲצִי

. וְזֶלֶק הַדְּקָדוּק: ^י שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ. בַּקְצָת תִּיגָאן תִּיבַת 'שְׁלַח' בְּטֵרַס לֹא בִּאזְלָא, וּבְרוּבִין
 בִּאזְלָא וְעִיקָר:

מִמֶּנָּה וְהִלָּאָה: וְאַתָּא עוֹלִימָא, עַד אֲתֵר גְּרָא. דְּשָׂא, יְהוֹנָתָן. וְקָרָא
 יְהוֹנָתָן. בְּתֵר עוֹלִימָא, וְאָמַר. הֲלֵא גְרָא, מִנָּךְ וְלִהְלָאָה: כֹּא וְיִקְרָא
 יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעַר מִהֲרָה חוּשָׁה אֶל-תַּעֲמֹד וְיִלְקֹט נֶעַר
 יְהוֹנָתָן אֶת- (כ' החצי) הַחֲצִים וַיָּבֹא אֶל-אֲדָנָיו: וְקָרָא יְהוֹנָתָן,
 בְּתֵר עוֹלִימָא. אוּחִי בִפְרִיעַ, לֹא תִתְעַכֵּב. וְלִקִּיט. עוֹלִימָא דִּיהוֹנָתָן, יֵת
 גְּרִיָּא. וְאַתָּא, לֹות רְבוּנִיָּה: כֹּא וְהַנֶּעַר לֹא-יֵדַע מֵאוּמָה אֶךְ
 יְהוֹנָתָן וְדוֹד יֵדְעוּ אֶת-הַדְּבָר: וְעוֹלִימָא, לֹא יֵדַע מִדְּעַם. בְּרַם
 יְהוֹנָתָן וְדוֹד, יֵדְעִין, יֵת פִּתְגָמָא: כֹּא וַיֵּתֵן יְהוֹנָתָן אֶת-כֶּלָּיו
 אֶל-הַנֶּעַר אֲשֶׁר-לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הִבֵּיָא הָעִיר: וַיֵּהֱב יְהוֹנָתָן,
 יֵת זִינִיָּה. לְעוֹלִימָא, דִּילִיָּה. וְאָמַר לִיָּה. אֵיזִיל, אוּבְלֵהִי לְקִרְתָּא:
 כֹּד הַנֶּעַר בֹּא וְדוֹד קָם מֵאֶצֶל הַנָּגֵב וַיִּפֹּל לְאַפּוֹ אֶרְצָה
 וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים וַיִּשְׁקוּ | אִישׁ אֶת-רַעְהוּ וַיִּכְפּוּ אִישׁ
 אֶת-רַעְהוּ עַד-דְּדוֹד הִגְדִּיל: עוֹלִימָא, אֲתָא. וְדוֹד. קָם מִסֵּטֶר אֲבָן
 אֲתָא, דְּלִקְבִיל דְּרוּמָא. וַנִּפֹּל עַל אַפּוּהִי, עַל אֶרְעָא. וַסְּגִיד, תִּלְתָּ זְמַנִּין.
 וַנִּשְׁקוּ, גָּבֵר יֵת חֲבֵרִיָּה. וַכּוּ, גָּבֵר יֵת חֲבֵרִיָּה. עַד דְּדוֹד, אִסְגִּי:
 כֹּד וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדוֹד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ
 אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה יִהְיֶה | בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין
 זִרְעֵי וּבֵין זִרְעֶךָ עַד-עוֹלָם: וְאָמַר יְהוֹנָתָן. לְדוֹד, אֵיזִיל לְשָׁלוֹם.
 דְּקִימָנָא תְרוּנָא, אֲנַחְנָא. בְּשֵׁמָא דֵּי, לְמִימַר. מִימָרָא דֵּי. יְהִי סְהִיד,
 בֵּינָא וּבֵינֶךָ. וּבֵין בְּנֵי וּבֵין בָּנֶךָ, עַד עֲלָמָא:
 (גְּאֵלָנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל):
 (פְּרָקְנָא. יֵי צְבָאוֹת, שְׁמִיָּה. קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל):
 עַל דָּא יִתְבָּרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקַיָּמָא. מְבָרַךְ הוּא לְעֵלָם,
 וְלְעָלְמֵי עֲלָמָא:

וְזִלְק הַדְּקִדּוּק: כֹּד וַיִּשְׁקוּ. הוּי"ו גַּעֲי:

מפטיר דשבת שקלים

שמות סימן ל פסוקים י"א - ט"ז

וידבר יהוה אל-משה לאמר: כי תשא את-ראש בני-ישראל
 לפקדיהם ונתנו איש כפר נפשו ליהוה בפקד אתם ולא-יהיה בהם
 נגף בפקד אתם: זה | יתנו כל-העבר על-הפקדים מחצית השקל
 בשקל הקדש עשרים גרה השקל מחצית השקל תרומה ליהוה:
 כל העבר על-הפקדים מבן עשרים שנה ומעלה יתן תרומת יהוה:
 העשיר לא-ירבה והדל לא ימעט ממחצית השקל לתת את-
 תרומת יהוה לכפר על-נפשתיכם: ולקחת את-כסף הפקדים מאת
 בני ישראל ונתת אתו על-עבדת אהל מועד והיה לבני ישראל
 לזכרון לפני יהוה לכפר על-נפשתיכם:

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. אשר בחר, בנביאים טובים. ורצה
 בדבריהם, הנאמרים באמת. ברוך אתה יהוה. הבוחר בתורה,
 במשה עבדו, ובisrael עמו. ובנביאי, האמת והצדק: (אמן)

הפטרה דשבת שקלים

במלכים ב' סימן י"ב

א בן-שבע שנים הואש במלכו: בר שבע שנים, הואש בד
 מלך: ב בשנת-שבע ליהוא מלך הואש וארבעים
 שנה מלך בירושלם ושם אמו עביה מבאר שבע: בשנת
 שבע ליהוא, מלך הואש. וארבעין שנים. מלך, בירושלם. ושום אמה.
 עביה, מבאר שבע: ויעש הואש הישר בעיני יהוה
 כל-ימיו אשר הורהו יהוידע הכהן: ועבד הואש דכשר. קדם
 יי, כל יומוהי. דאלפיה. יהוידע, כהנא: ד רק הבמות לא-סרו

עוד העם מזבחים ומקטרים בבמות: לְחוּד בַּמִּתָּא, לֹא
עָטָרָא. עד כֵּעַן עָמָא מְדַבְּחִין וּמִסְקִין בְּסֻמִּין, עַל בַּמִּתָּא: ^ה וַיֹּאמֶר
יְהוֹאָשׁ אֶל-הַכֹּהֲנִים כֹּל כֶּסֶף הַקִּדְשִׁים אֲשֶׁר יוּבֹא
בֵּית-יְהוָה כֶּסֶף עוֹבֵר אִישׁ כֶּסֶף נִפְשׁוֹת עָרְפוֹ כֹּל-כֶּסֶף
אֲשֶׁר יַעֲלֶה עַל לֵב-אִישׁ לְהָבִיא בֵּית יְהוָה: וַאֲמַר יְהוֹאָשׁ,
לְכֹהֲנָיָא. כֹּל כֶּסֶף קִדְשָׁיָא. דִּמְתַּעַל לְבֵית מִקְדָּשָׁא דִּי כֶסֶף תִּקְלִיָּא,
דְּעֵבֶר עַל מִנֵּין גְּבִרְיָא. כֶּסֶף, פִּרְקֵן נִפְשָׁתָא. דִּמִּיתָן, גְּבֵר פִּרְקֵן נִפְשִׁיָּה.
אִף כֹּל כֶּסֶף. דִּמְתַּנְדָּב, גְּבֵר בְּלִפְיָהּ. לְאִיתָאָהּ, לְבֵית מִקְדָּשָׁא דִּי:
וַיִּקְחוּ לָהֶם הַכֹּהֲנִים אִישׁ מֵאֵת מִפְּרוֹ וְהֵם יַחֲזִקוּ
אֶת-בֶּדֶק הַבַּיִת לְכֹל אֲשֶׁר-יִמְצֵא שָׁם בֶּדֶק: יִסְבּוּן לְהוֹן,
כֹּהֲנָיָא. גְּבֵר, מִן מַכְרִיָּה. וְאֲנוּן. יִתְקַפּוּן, יֵת בִּדְקָא דְּבִיתָא. לְכֹל אֲתֵר
דִּישְׁתַּבַּח תַּמָּן, בִּדְקָא: ^ז וַיְהִי בַשָּׁנָה עֲשָׂרִים וְשָׁלֹשׁ שָׁנָה
לְמֶלֶךְ יְהוֹאָשׁ לֹא-חֲזָקוּ הַכֹּהֲנִים אֶת-בֶּדֶק הַבַּיִת: וַהֲוָה.
בַּשָּׁנָה עֶסְרִין וּתְלָת. שְׁנִין, לְמַלְכָּא יְהוֹאָשׁ. לֹא תִקְיֹפוּ כֹהֲנָיָא, יֵת בִּדְקָא
דְּבִיתָא: ^ח וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ יְהוֹאָשׁ לַיהוֹדָע הַכֹּהֵן וּלְכֹהֲנִים
וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מַדּוּעַ אֵינְכֶם מְחַזְּקִים אֶת-בֶּדֶק הַבַּיִת
וְעַתָּה אֶל-תִּקְחוּ-כֶּסֶף מֵאֵת מַכְרִיכֶם כִּי-לְבֶדֶק הַבַּיִת
תִּתְנָהוּ: וַקְרָא מַלְכָּא יְהוֹאָשׁ. לַיהוֹדָע כֹּהֲנָא, וּלְכֹהֲנָיָא. וַאֲמַר לְהוֹן.
מִדִּין. לִיתִּיכּוֹן מִתְקַפִּין, יֵת בִּדְקָא דְּבִיתָא. וּכְעַן. לֹא תִסְבּוּן כִּסְפָּא, מִן
מַכְרִיכּוֹן. אֲלֵהִין לְבִדְקָא דְּבִיתָא, תִּתְנִיָּה: ^ט וַיֹּאֲתוּ הַכֹּהֲנִים
לְבִלְתִּי קַחַת-כֶּסֶף מֵאֵת הָעָם וּלְבִלְתִּי חֲזֹק אֶת-בֶּדֶק
הַבַּיִת: וַאֲטַפְּסוּ, כֹּהֲנָיָא. בְּדִיל דְּלֹא לְמַסֵּב כִּסְפָּא, מִן עָמָא. וּבְדִיל דְּלֹא
לְתַקְפָּא, יֵת בִּדְקָא דְּבִיתָא: ^י וַיִּקָּח יְהוֹדָע הַכֹּהֵן אֲרוֹן אֶחָד

וְזֶלֶק הַדְּקִדּוֹק: ^י וּמִקְטָרִים. הו"ו געי:

וַיִּקַּב חֹר בְּדִלְתּוֹ וַיִּתֵּן אֹתוֹ אֶצֶל הַמְּזִבֵּחַ (כ' בימיו) מִיָּמִין
בָּבּוּא־אִישׁ בֵּית יְהוָה וְנִתְּנוּ־שָׁמָּה הַפְּהָנִים שְׁמֵרֵי הַסֶּף
אֶת־כָּל־הַכֶּסֶף הַמּוֹבָא בֵּית־יְהוָה: וְנָסִיב. יְהוֹדֵעַ כְּהֵנָּא, אֲרוֹנָא
חֹד. וְנָקַב חוֹרָא, בְּדִשְׁיָה. וַיְהִי בְּסֹטֵר מִדְּבָחָא, מִיָּמִינָא. בְּמִיעַל
גְּבָרָא, לְבֵית מִקְדָּשָׁא דִּי. וַיְהִינן תַּמָּן כְּהֵנָּא, אִמְרַכְלִיָּא. יֵת כָּל כֶּסֶף, אֶת־
דְּמַתְעַל לְבֵית מִקְדָּשָׁא דִּי: וַיְהִי כִּרְאוֹתָם כִּי־רַב הַכֶּסֶף
בְּאֲרוֹן וַיַּעַל סֹפֵר הַמֶּלֶךְ וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וַיֵּצְרוּ וַיִּמְנוּ
אֶת־הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בֵּית־יְהוָה: וְהוּא, כֹּד חֲזוּ. אֲרִי סְגִי כֶסֶף, אֲרוֹנָא.
וְסָלִיק סִפְרָא דְּמִלְכָּא, וְכֵהֵנָּא רַבָּא. וַיֵּצְרוּ וַיִּמְנוּ. יֵת כֶּסֶף, דְּאִשְׁתַּכַּח
בְּבֵית מִקְדָּשָׁא דִּי: וַיְהִינן אֶת־הַכֶּסֶף הַמִּתְכַּן עַל־
(כ' יד) יְדֵי עֹשֵׂי הַמִּלָּאכָה (כ' הַפְּקָדִים) הַמְּפָקְדִים בֵּית יְהוָה
וַיִּצְיֹאֻהוּ לְחַרְשֵׁי הָעֵץ וּלְבָנִים הָעֹשִׂים בֵּית יְהוָה: וַיְהִינן,
יֵת כֶּסֶף דְּמִטְקָס. עַל יְדֵי, עֲבָדֵי עֲבִידְתָּא. דְּמִמְנוֹ, בְּבֵית מִקְדָּשָׁא דִּי.
וּמִפְקִין לֵיה. לְנִגְרֵי אֲעִיָּא, וּלְאֲרִיכְלִיָּא. דְּעֲבָדִין, בֵּית מִקְדָּשָׁא דִּי:
וְלִגְדָרִים וּלְחֻצְבֵי הָאֵבֶן וּלְקִנּוֹת עֵצִים וְאֲבָנֵי מַחְצֵב
לְחֻזַּק אֶת־בֵּדֶק בֵּית־יְהוָה וּלְכָל אֲשֶׁר־יֵצֵא עַל־הַבֵּית
לְחֻזְקָה: וּלְאֲרוֹגְבִלִּיָּא, וּלְפִסְלֵי אֲבָנִיָּא. וּלְמִזְבֵּן אָעִין, וְאֲבָנִין פְּסִילִין.
לְתַקְפָּא, יֵת בֵּידֶק בֵּית מִקְדָּשָׁא דִּי. וּלְכָל, דִּיפּוֹק עַל בֵּיתָא, לְתַקְפוּתֵיה:
וְאֵךְ לֹא יַעֲשֶׂה בֵּית יְהוָה סִפּוֹת כֶּסֶף מְזֻמָּרוֹת מְזֻרְקוֹת
חֲצֻצְרוֹת כָּל־כְּלֵי זָהָב וְכָל־כֶּסֶף מִן־הַכֶּסֶף הַמּוֹבָא
בֵּית־יְהוָה: כִּרְס לֹא מִתְעַבֵּיד, בֵּית מִקְדָּשָׁא דִּי. קָלִין דְּכֶסֶף מְזֻמָּרִיא
מְזֻרְקִיא, חֲצוּצְרָתָא. כָּל מִן דְּדִהֵב, וּמִן דְּכֶסֶף. מִן כֶּסֶף, דְּמַתְעַל לְבֵית
מִקְדָּשָׁא דִּי: כִּי־לְעֹשֵׂי הַמִּלָּאכָה יִתְּנֵהוּ וְחֻזְקוֹ־בּוֹ

וְזֶלֶק הַדְּקֻדָּק: יֵת הַמִּתְכַּן. כְּרֹב הַתִּיגָאן הַמְּדוּקְדָּקִים אֵין כַּה־א מֵאֲרִיךְ וְא־כ הַשּׁוֹא נַח:

אֶת־בֵּית יְהוָה: אֲרִי לְעַבְדִּי עֲבִידְתָּא, יְהִבִּין לִיהּ, וּמִתְקַפִּין בֵּיהּ, יֵת
 בֵּית מִקְדָּשָׁא דִּי: וְלֹא יַחֲשָׁבוּ אֶת־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִתְּנוּ
 אֶת־הַכֶּסֶף עַל־יָדָם לַתָּת לְעֹשֵׂי הַמְּלָאכָה כִּי בְּאִמְנָה
 הֵם עֹשִׂים: וְלֹא מִחֲשָׁבִין עִם גְּבֵרִיא. דִּיהִבִּין יֵת כֶּסֶף, עַל יְדֵהוּן.
 לְמַתָּן, לְעַבְדִּי עֲבִידְתָּא. אֲרִי בְּהִימְנוּתָא, אֲנוּן עֲבָדִין: כִּי כֶּסֶף אֲשֶׁם
 וְכֶסֶף חֲטָאוֹת לֹא יוֹבֵא בֵּית יְהוָה לְפָהֳגִים יֵהִיוּ: כֶּסֶף
 אֲשָׁמָא, וְכֶסֶף חֲטוֹתָא. לֹא מִתְעַל, לְבֵית מִקְדָּשָׁא דִּי. לְכַהֲנִיא, יְהִבִּין
 לִיהּ:

(גְּאֵלָנוּ יְהוָה עֲבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פִּרְקָנָא. יי עֲבָאוֹת, שְׁמִיָּה. קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יִתְבָּרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקַיָּמָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלָם,
 וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא:

מפטיר דשבת זכור

דברים סימן כ"ה פסוקים י"ז - י"ט

זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה לָךְ עַמְּלֶךְ בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם: אֲשֶׁר
 קָרָךְ בְּדֶרֶךְ וַיִּזְנֶב בְּךָ כָּל־הַנַּחֲשִׁים אֲחֵרֶיךָ וְאַתָּה עָיַף וַיִּגַע וְלֹא יָרָא
 אֱלֹהִים: וְהָיָה בְּהִנִּיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ | לָךְ מִכָּל־אִיְבֶיךָ מִסָּבִיב בְּאַרְצֵךְ
 אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחֶה אֶת־זִכְרֵ עַמְּלֶךְ
 מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח:

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנָבִיאִים טוֹבִים. וְרָצָה
 בְּדַבְרֵיהֶם, הַנְּאֻמִּים בְּאַמֶּת. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
 בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנָבִיאִי, הָאֱמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמין)

הפטרה דשבת זכור

בשמואל א' סוף סימן י"ד

וְהָיָה הַמֶּלֶכְמָה חֲזָקָה עַל-פְּלִשְׁתִּים כָּל יְמֵי שְׁאוּל
 וְרָאָה שְׁאוּל כָּל-אִישׁ גִּבּוֹר וְכָל-בֶּן-חַיִּל
 וַיֹּאסֶפֶהוּ אֵלָיו: וַהֲוָה קָרְבָּא, תַּקִּיף עַל פְּלִשְׁתָּאִי. כָּל יְמֵי שְׁאוּל.
 וְחָזִי שְׁאוּל. כָּל גִּבּוֹר גִּבּוֹר, וְכָל גִּבּוֹר עֲבִיד קָרַב. וְכָנִישׁ לִיה, לְוַתִּיה:
 וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-שְׁאוּל אֲתִי שְׁלַח יְהוָה לְמִשְׁחָךְ
 לְמֶלֶךְ עַל-עַמּוֹ עַל-יִשְׂרָאֵל וְעַתָּה שְׁמַע לְקוֹל דְּבָרִי
 יְהוָה: וְאָמַר שְׁמוּאֵל, לְשְׁאוּל. יְתִי שְׁלַח יְיָ, לְרַבִּיּוּתְךָ לְמַהוּ מַלְפָּא. עַל
 עַמִּיה, עַל יִשְׂרָאֵל. וּכְעַן קִבִּיל. לְמִימַר, פְּתַגְמָא דִּי: כֹּה אָמַר יְהוָה
 צְבָאוֹת פְּקֹדֶתִי אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה עִמָּלְךָ לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-
 שָׁם לוֹ בְּדָרְךָ בַּעֲלֹתוֹ מִמִּצְרַיִם: כְּדָן אָמַר, יְיָ צְבָאוֹת. דְּכִירְנָא.
 יְת דַּעֲבַד עִמָּלְךָ, לְיִשְׂרָאֵל. דְּכַמֵּן לִיה, בְּאוֹרְחָא. בְּמִסְקִיָּה, מִמִּצְרַיִם:
 עַתָּה לֹךְ וְהַפִּיתָה אֶת-עִמָּלְךָ וְהַחֲרַמְתָּם אֶת-כָּל-
 אֲשֶׁר-לוֹ וְלֹא תַחֲמֹל עָלָיו וְהִמַּתָּה מֵאִישׁ עַד-אִשָּׁה
 מִעוֹלָל וְעַד-יוֹנֵק מִשּׁוֹר וְעַד-שֶׁה מִגָּמֹל וְעַד-חֲמוֹר: כְּעַן
 אֵיזִיל וְתַמְחִי, יְת דְּבֵית עִמָּלְךָ. וְתַגְמַר, יְת כָּל דִּילְהוֹן. וְלֹא תַחוּס,
 עַל־הוֹן. וְתַקְטוּל, מִגִּבּוֹר עַד אֶתָּא. מִעוֹלִים, וְעַד יָנִיק. מִתּוֹר וְעַד אָמַר.
 מִגָּמֹל, וְעַד חֲמָר: וַיִּשְׁמַע שְׁאוּל אֶת-הָעָם וַיִּפְקְדֵם
 בְּטֹלָאִים מֵאֲתָיִם אֶלְף רַגְלִי וְעֶשְׂרֵת אֲלָפִים אֶת-אִישׁ
 יְהוּדָה: וּכְנֵשׁ שְׁאוּל, יְת עַמָּא. וּמִנְנוּן, בְּאֲמָרִי פִסְחָא. מֵאֲתָן אֲלָפִין,
 גִּבּוֹר רַגְלָאִי. וְעַסְרָא אֲלָפִין, יְת אֲנָשׁ יְהוּדָה: וַיָּבֹא שְׁאוּל עַד-עִיר

וְזֶלֶק הַדְּקָדוֹק: כֹּה לְמִשְׁחָךְ לְמֶלֶךְ. הַחִי"ת שׁוּא קִמְץ כִּי כֵן דִּינָה וְכ"כ רד"ק ז"ל. וְכֵן נִמְסַר
 בְּתִיגָאן לַחֹדֶר שׁוּא קִמְץ עַל חִי"ת: הַ וַיִּפְקְדֵם. הו"ו גַּעֲיָא:

עֲמַלְק וַיִּרְבּ בַּנְּחָלִי: וְאַתָּא שְׂאוּל, עַד קִרְתָּא דְּבֵית עֲמַלְק.
 וְטָקִים מִשְׁרִיתֶיהָ, בַּנְּחָלִי: ^ז וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל-הַקִּינִי לָכוּ סְרוּ
 רָדוּ מִתּוֹךְ עֲמַלְקִי פֶן-אֶסְפְּדָּ עִמּוֹ וְאַתָּה עֲשִׂיתָה חֹסֵד
 עִם-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעִלּוֹתָם מִמִּצְרִים וַיִּסֵּר קִינִי מִתּוֹךְ
 עֲמַלְק: וַאֲמַר שְׂאוּל, לְשִׁלְמָאָה. אֵיזִיל זֹור אֶתְפָּרֶשׁ, מִגּוֹ עֲמַלְקָאָה.
 דְּלִמָּא אֲשִׁיצִינָךְ, עֲמִיָּה. וְאַתָּה עֲבַדְתָּ טִיבוֹ, עִם כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. בְּמִסְקָהוֹן,
 מִמִּצְרַיִם. וְאַתְפָּרֶשׁ שִׁלְמָאָה, מִגּוֹ עֲמַלְקָאָה: ^ח וַיֵּךְ שְׂאוּל
 אֶת-עֲמַלְק מִחֻיִּלָּה בּוֹאֶךְ שׁוֹר אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי מִצְרַיִם:
 וּמָחָא שְׂאוּל, יֵת דְּבֵית עֲמַלְק. מִחֻיִּלָּה, מַעֲלָנָא דְּחִגְרָא. דְּעַל, אִפִּי
 מִצְרַיִם: ^ט וַיִּתְּפֹשׂ אֶת-אַגַּג מֶלֶךְ-עֲמַלְק חַי וְאֶת-כָּל-הָעָם
 הַחֲרִים לְפִי-חֲרָב: וְאַחֲרֵי. יֵת אַגַּג מֶלֶךְא דְּבֵית עֲמַלְק, כִּד חֵי. וַיִּתְּ
 כָּל עָמָא, גָּמַר לְפִתְגָם דְּחֲרָב: ^י וַיַּחְמַל^א שְׂאוּל וְהָעָם עַל-אַגַּג
 וְעַל-מִיטֵב הַצֹּאֵן וְהַבֶּקֶר וְהַמִּשְׁנֵים וְעַל-הַכֶּרִים וְעַל-כָּל-
 הַטּוֹב וְלֹא אָבוּ הַחֲרִימָם וְכָל-הַמִּלָּאכָה נִמְבָּזָה וְנִמָּס
 אֶתְהָ הַחֲרִימוֹ: וְחָס שְׂאוּל וְעָמָא, עַל אַגַּג. וְעַל שְׁפָר עָנָא וְתוֹרִי
 וְשִׁמְיָנָא וּפְטִימָיָא, וְעַל כָּל דְּטָב. וְלֹא אָבוּ, לְגַמְרוּתֶהוֹן. וְכָל מִדְּעָם,
 דְּשִׁיט וְדִבְסִיר, יִתִּיהָ גָמְרוֹ: ^{יא} וַיְהִי דְּבֶר-יְהוָה אֶל-שְׁמוּאֵל
 לֵאמֹר: וְהוּא פִתְגָם נְבוֹאָה, מִן קָדָם יְיָ. עִם שְׁמוּאֵל, לְמִימָר:
^{יב} נִחַמְתִּי כִּי-הִמְלַכְתִּי אֶת-שְׂאוּל לְמֶלֶךְ כִּי-שָׁב מֵאַחֲרֵי
 וְאֶת-דְּבָרֵי לֹא הִקֵּים וַיַּחֲרֹ לְשְׁמוּאֵל וַיִּזְעַק אֶל-יְהוָה כָּל-
 הַלַּיְלָה: תַּבִּית בְּמִימְרֵי. אֲרִי אֲמַלִּיכִית יֵת שְׂאוּל, לְמַהוּי מֶלֶכָא. אֲרִי
 תָב, מִבְּתָר פִּלְחָנִי. וַיִּתְּ פִּתְגָמִי, לֹא קִיָּים. וְתַקִּיף לְשְׁמוּאֵל. וְצִלִּי קָדָם יְיָ,

זֶלֶק הַדְּקָדוֹק: ^ז לָכוּ סְרוּ. הַסִּמ"ךְ דָּגֵשׁ בְּכָל סְפָרִי תִימָן: אֶסְפְּדָּ. הַמֶּלֶךְ בַּאֲל"ף וְהַשּׁוּא
 שִׁבְפ"א נַח: ^ט אֶת אַגַּג מֶלֶךְ. כָּל דְּסִמִּיךְ לַמ"ם פִּתְחָ סְגוּל:

כָּל לַיְלִיא: ^{יג} וַיִּשְׁכַּם שְׁמוּאֵל לְקִרְאת שָׁאוּל בַּבֹּקֶר וַיֵּגֶד
לְשְׁמוּאֵל לֵאמֹר בֹּא-שָׁאוּל הַכְרַמְלָה וְהִנֵּה מַצִּיב לוֹ יָד
וַיִּסֹּב וַיַּעֲבֹר וַיֵּרֶד הַגִּלְגָּל: וְאַקְדִּים שְׁמוּאֵל. לְקַדְמוֹת שָׁאוּל,
בְּצַפְרָא. וְאַתְחִיָּא לְשְׁמוּאֵל, לְמִימַר. אַתָּא שָׁאוּל לְכַרְמֵלָא וְהָא מַתְקִין
לִיה תַּמָּן אַתָּר, לְפִלְגָא בֵּיה בְּזִתָּא. וְאַסְתַּחֲר, וַעֲבַר, וּנְחַת, לְגִלְגָּלָא:
^{יד} וַיָּבֹא שְׁמוּאֵל אֶל-שָׁאוּל וַיֹּאמֶר לוֹ שָׁאוּל בְּרוּךְ אַתָּה
לִיהוָה הִקִּימְתִּי אֶת-דְּבַר יְהוָה: וְאַתָּא שְׁמוּאֵל, לוֹת שָׁאוּל.
וַאֲמַר לִיה שָׁאוּל. בְּרִיךְ אַתָּה, קָדִם יי. קִיַּמְתִּי, יְת פִּתְגָמָא דַּיִי:
^{טו} וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וּמָה קוֹל-הַצֶּאֱזָן הַזֶּה בְּאָזְנִי וְקוֹל הַבֹּקֶר
אֲשֶׁר אֲנֹכִי שֹׁמֵעַ: וַאֲמַר שְׁמוּאֵל. וְאַלֹו קִיַּמְתָּא וּמָה קֹל עֲנָא הַדִּין,
בְּאַדְנִי. וְקוֹל תּוֹרִיא. דְּאַנָּא, שֹׁמֵעַ: ^{טז} וַיֹּאמֶר שָׁאוּל מַעֲמִלְקִי
הַבִּיאוּס אֲשֶׁר חָמַל הָעָם עַל-מִיטֵב הַצֶּאֱזָן וְהַבֹּקֶר לְמַעַן
זִבַּח לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאַתָּה הֵיטֵר הַחֶרֶם: וַאֲמַר שָׁאוּל,
מַעֲמִלְקָאָה אֵיתִיאוּנוֹן. דְּחָס עָמָא, עַל שְׁפָר עֲנָא וְתוֹרִי. בְּדִיל לְדַבְּחָא,
קָדִם יי אֶלְהֶךָ. וְיֵת מוֹתָרָא, גְּמַרְנָא: ^{יז} וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-שָׁאוּל
הֶרֶף וְאַגִּידָה לְךָ אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי הַלִּילָה
(כ' וַיֹּאמְרוּ) וַיֹּאמֶר לוֹ דְּבַר: וַאֲמַר שְׁמוּאֵל, לְשָׁאוּל. אֲוִרִיךְ, וְאַחֲוִי
לְךָ. יְת דְּאַתְמַלֵּל מִן קָדִם יי. עָמִי, בְּלִילִיא. וַאֲמַר לִיה, מְלִיל:
^{יח} וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲלוֹא אִם-קָטָן אַתָּה בְּעֵינֶיךָ רֹאשׁ
שְׁבִטִי יִשְׂרָאֵל אַתָּה וַיִּמְשַׁחֲךָ יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל-יִשְׂרָאֵל:
וַאֲמַר שְׁמוּאֵל. הֲלֹא מִן שִׁירֵי־יֹתֵךְ הָיִיתָ שֵׁיט וְחִלָּשׁ, בְּעֵינֵי נַפְשֶׁךָ.
בְּרַם זְכוֹת שְׁבִטָא דְּבִנְיָמִין אַבּוּךָ, הִיא גְּרַמַת לְךָ. דְּבַעָא לְמַעַבְר בִּימָא,
קָדִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. בְּדִיל בֶּן, רַבִּיךָ יי. לְמַהוּי מַלְכָּא, עַל יִשְׂרָאֵל:

וְזֶלֶק הַדְּקָדוֹק: ^{יח} וַאֲגִידָה לְךָ הַלְמ"ד דְּגִשׁ: ^{יח} הֲלוֹא אִם קָטָן. אֲזֵלָא בְּלִמ"ד לֹא בְּרַבִּיעַ בְּכָל
הַתִּיגָאן:

יט וַיִּשְׁלַחְךָ יְהוָה בְּדֶרֶךְ וַיֹּאמֶר לְךָ וְהַחֲרַמְתָּה
 אֶת-הַחֲטָאִים אֶת-עַמְלֶק וְנִלְחַמְתָּ בּוֹ עַד פְּלוּתָם אֹתָם:
 וְשִׁלַּחְךָ יי, בְּאוֹרְחָא. וַאֲמַר. אֵיזִיל וּתְגַמֵּר. יְת חִיבִיא, יְת דְּבֵית עַמְלֶק.
 וּתְגִיחַ קֶרְבָּא, בְּהוֹן. עַד דְּתִשְׁיִצִי, יְתִהוֹן: כ וְלִמָּה לֹא-שָׁמַעְתָּ
 בְּקוֹל יְהוָה וְתַעֲטֹ אֶל-הַשָּׁלָל וְתַעֲשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה:
 וְלָמָּה לֹא קִבִּילְתָּא, לְמִימְרָא דִּי. וְאַתְפְּנִיתָא, עַל בְּזִיתָא. וְעַבְדְּתָא
 דְּבִישׁ, קָדָם יי: כא וַיֹּאמֶר שָׂאוּל אֶל-שָׁמוּאֵל אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי
 בְּקוֹל יְהוָה וְאַלְךָ בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר-שָׁלַחְנִי יְהוָה וְאָבִיא
 אֶת-אַגַּג מֶלֶךְ עַמְלֶק וְאֶת-עַמְלֶק הַחֲרַמְתִּי: וַאֲמַר שָׂאוּל,
 לְשָׁמוּאֵל. דְּקִבִּילִית, לְמִימְרָא דִּי. וְאַזְלִית. בְּאוֹרְחָא, דְּשִׁלַּחְנִי יי.
 וְאַיִתִּיתִי. יְת אַגַּג, מֶלֶךְא דְּבֵית עַמְלֶק. וְיְת דְּבֵית עַמְלֶק, גְּמַרִית:
 כב וַיִּקַּח הָעָם מִהַשָּׁלָל צֹאן וּבָקָר רַאשֵׁית הַחֶרֶם לְזִבְחַ
 לַיהוָה אֱלֹהֵיהֶם בְּגִלְגָּל: וְאַפְרִישׁ עֹמָא מִן בְּזִיתָא. עֵן וְתוֹרִין, קָדָם
 דִּיחֲרָמוֹן. לְדַבְּחָא. קָדָם יי אֱלֹהֶךָ, בְּגִלְגָּל: כג וַיֹּאמֶר שָׁמוּאֵל
 הַחֲפֵץ לַיהוָה בְּעֵלוֹת וּזְבָחִים כְּשֹׁמֵעַ בְּקוֹל יְהוָה הִנֵּה
 שָׁמַעַ מְזִבַּח טוֹב לְהַקְשִׁיב מִחֲלָב אֵילִים: וַאֲמַר שָׁמוּאֵל.
 הֲרַעְוָא קָדָם יי, בְּעֵלּוֹן וְנִכְסֵת קִדְשִׁין. בְּקַבְלָא, לְמִימְרָא דִּי. הָא קִבְלָא
 לְמִימְרֵיהּ, מִנְכֵּסֶת קִדְשִׁין טָב. לֹאֲצַתָּא לְמַלִּי נְבִיזָה, מִתְּרַב פְּטִימִין:
 כד כִּי חֲטָאתָ-קֶסֶם מָרִי וְאַנּוֹן וּתְרַפִּים הִפְעַר יַעַן מֵאֲסַתָּ
 אֶת-דְּבַר יְהוָה וַיִּמָּאֲסֶךָ מִמֶּלֶךְ: אָרִי כְּחוּבַת גְּבִרָא דְשָׂאֲלִין
 בְּקִסְמָא בְּן חוּבַת כָּל גְּבַר, דְּמִסְרִיב עַל פְּתַגְמֵי אוֹרִיתָא. וּכְחוּבֵי עֹמָא
 דְּטַעַן בְּתַר טַעֲוִתָּא בְּן חוּבַת כָּל אָנָּשׁ, דְּבָצַר וּמוֹסִיף עַל מַלִּי נְבִיזָא.

זולק הדקדוק: יט וַיִּשְׁלַחְךָ. למ"ד בפתח בכל ספרי תימן ומסיר עליה 'לחוד פתח' וכן
 בירושלמיים: כב מִהַשָּׁלָל. המ"ם גע' כג הנה שָׁמַעַ. בפשטא אחת בכל התיגאן והיא מלרע:
 כד וַיִּמָּאֲסֶךָ. בכל התיגאן המאריך ביו"ד, ובאל"ף אין שם מאריך. וא"כ הקמץ חטוף והשוא
 שבסמ"ך נח לפי הדקדוק, וכן תנייטא דלקמן (פס' כו'):

חלף. דקצתא, בפתגמא דיי, ורחקך, מלמהוי מלפא: כה ויאמר
שׂאול אֶל-שְׁמוּאֵל חֲטָאתִי כִי-עָבַרְתִּי אֶת-פִּי-יְהוָה
וְאֶת-דְּבָרֶיךָ כִּי יֵרָאֵת אֶת-הָעַם וְאֶשְׁמַע בְּקוֹלָם: וְאָמַר
שׂאול לְשְׁמוּאֵל, חֲבִית. אַרִי עֲבָרִית עַל מִימְרָא דִּי, וּבִסְרִית עַל פִּתְגָמְךָ.
אַרִי דְחִילִית, מִן עֲמָא וְקִבִּילִית, לְמִימְרֵהוּן: כו וְעַתָּה שָׂא נָא
אֶת-חֲטָאתִי וְשׁוּב עִמִּי וְאַשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה: וּכְעַן, שְׂבוּק בְּעֵן,
לְחֻבִּי. וְתוּב עִמִּי וְאַסְגֹּד, קֳדָם יי: כז וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-שׂאול
לֹא אֲשׁוּב עִמָּךְ כִּי מָאַסְתָּה אֶת-דְּבַר יְהוָה וַיִּמָּאֲסֶךָ
יְהוָה מִהָיוֹת מֶלֶךְ עַל-יִשְׂרָאֵל: וְאָמַר שְׁמוּאֵל, לְשׂאול. לֹא
אֲתוּב, עִמָּךְ. אַרִי קִצְתָּא, בְּפִתְגָמָא דִּי, וְרַחֲקָךְ יי, מִלְּמַהוּי מִלְפָּא, עַל
יִשְׂרָאֵל: כח וַיִּסֹּב שְׁמוּאֵל לָלֶכֶת וַיַּחֲזֹק בְּכַנָּף-מְעִילוֹ
וַיִּקְרַע: וְאַסְתַּחֲר שְׁמוּאֵל, לְמִיזַל, וְאַתְקִיף בְּכַנָּף מְעִילִיה, וְאַתְבּוֹע:
כט וַיֹּאמֶר אֵלָיו שְׁמוּאֵל קִרְע יְהוָה אֶת-מַמְלְכוֹת יִשְׂרָאֵל
מֵעַלְיֶיךָ הַיּוֹם וּנְתָנָה לְרֹעֶךָ הַטּוֹב מִמֶּךָ: וְאָמַר לִיה, שְׁמוּאֵל.
אֲעֵדִי יי. ית מלכותא דִּישְׂרָאֵל. מִנָּךְ, יוֹמָא דִּין. וַיְהִיבָה, לְחִבְרָךְ, דְּתַקְנִין
עוֹבְדוֹהִי מִנָּךְ: ל וְגַם נִצַּח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקַר וְלֹא יִנָּחֵם כִּי
לֹא אָדָם הוּא לְהִנָּחֵם: וְאִם תִּימַר אֲתוּב מִחֻבִּי וַיִּשְׁתַּבֵּיך לִי בְּדִיל
דְּאֲעִבִּיד מַלְכוּ אֲנָא וּבְנֵי עַל יִשְׂרָאֵל, לְעֵלָם. כָּבֹר גְּזִיר עַלְךָ מִן קֳדָם מְרִי
נִצְחָנִיה דִּישְׂרָאֵל דְּלִית קֳדָמוּהִי שְׁקַר, וְלֹא תַיִיב מִמָּא דְאָמַר. אַרִי לֹא
כַּבְנֵי אֲנָשָׁא הוּא, דְּאָמְרִין וּמַכְדִּבִּין, גְּזִרִין, וְלֹא מְקִימִין: לא וַיֹּאמֶר
חֲטָאתִי עַתָּה כִּבְדֵּנִי נָא נִגְדִּי-זָקְנִי עִמִּי וְנִגְדִּי יִשְׂרָאֵל וְשׁוּב
עִמִּי וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ: וְאָמַר חֲבִית. בְּעֵן. יִקְרַנִּי בְּעֵן.

זולק הדקדוק: כו וְאַשְׁתַּחֲוֶה. האל"ף גע: כז וַיַּחֲזֹק בְּכַנָּף-מְעִילוֹ וַיִּקְרַע. סימן זה מסר בידו מי
שעתיד לקרוע כנף מעילו הוא שימלוד, ולזה אמר שאול לדוד כשכרת כנף מעילו 'ידעתי כי
מלודך תמלוד'. הכי איתא באגדה, ומביאו רד"ק ז"ל:

קָדֶם סָבִי עַמִּי, וְקָדֶם יִשְׂרָאֵל. וְתוֹב עַמִּי. וְאַסְגֹּד, קָדֶם יי אֱלֹהֶיךָ:
 לָב וַיֵּשֶׁב שְׁמוּאֵל אַחֲרַי שְׁאוּל וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שְׁאוּל לַיהוָה: וְתַב
 שְׁמוּאֵל, בְּתֵר שְׁאוּל. וּסְגִיד שְׁאוּל, קָדֶם יי: לָב וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל
 הִגִּישׁוּ אֵלַי אֶת־אַגֵּג מֶלֶךְ עַמְלָק וַיִּלְךָ אֵלָיו אַגֵּג מֵעַדְנָת
 וַיֹּאמֶר אַגֵּג אֲכֶן סָר מֵר־הַמּוֹת: וְאָמַר שְׁמוּאֵל. קְרִיבוּ לֹתִי, יֵת
 אַגֵּג מִלֶּכָּא דְּבֵית עַמְלָק. וְאַתָּא לֹתִיָּה. אַגֵּג, מִפְּנֵקָא. וְאָמַר אַגֵּג:
 בְּבָעוּ רַבּוֹנִי, מָרִיר מוֹתָא: לָד וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל כֹּאֲשֶׁר שְׂפָלָה
 נָשִׁים חֲרָפָךְ בֶּן־תְּשָׁפֵל מִנְּשִׁים אִמָּךְ וַיִּשְׁסֹף שְׁמוּאֵל
 אֶת־אַגֵּג לִפְנֵי יְהוָה בַּגְּלָגָל: וְאָמַר שְׁמוּאֵל. כִּמָּא דְּאַתְּכִילֵת
 נְשִׂיא, חֲרָפְךָ. בֶּן תִּתְּפֵל מִנְּשִׂיא, אִמָּךְ. וּפִשְׁח שְׁמוּאֵל יֵת אַגֵּג. קָדֶם יי,
 בַּגְּלָגָל:

(גִּאֲלֵנוּ יְהוָה עֲבָאוֹת שְׁמוֹ קָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פֶּרֶקנָא. יי עֲבֹאוֹת, שְׁמִיָּהּ. קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יתְבַרְךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקִימָא. מְבַרְךְ הוּא לְעָלַם,
וְלַעֲלָמִי עַלְמִי:

פרד רשע מפידי

במדבר סימן י"ט פסוקים א' - כ"ב

וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־
צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר דִּבֶּר | אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדָמָה
תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין־בָּהּ מוֹם אֲשֶׁר לֹא־עָלָה עָלֶיהָ עַל: וּנְתַתֶּם אֹתָהּ
אֶל־אֱלֻעֶזֶר הַכֹּהֵן וְהוֹצִיא אֹתָהּ אֶל־מַחֲוֵיךָ לַמַּחֲנֶה וּשְׂחַט אֹתָהּ
לִפְנֵינוּ: וּלְקַח אֱלֻעֶזֶר הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאַצְבָּעוֹ וְהָזָה אֶל־נֶכֶח פְּנֵי אֹהֶל־
מוֹעֵד מִדָּמָהּ שֶׁבַע פְּעָמִים: וּשְׂרַף אֶת־הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת־עֹרָהּ וְאֶת־
בָּשָׂרָהּ וְאֶת־דָּמָהּ עַל־פְּרִשֶׁה יִשְׂרָאֵל: וּלְקַח הַכֹּהֵן עֵץ אֲרֻזִּים וְאֲזֹב וּשְׁנֵי
תוֹלַעַת וְהִשְׁלִיךְ אֶל־תּוֹךְ שִׂרְפַת הַפָּרָה: וּכְבֹּס בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וּרְחַץ

בְּשָׂרוֹ בַּמִּים וְאַחֲרָיָהּ אֶל־הַמַּחֲנֶה וְטָמֵא הִכְהִין עַד־הָעֶרֶב: וְהַשְׂרִף
 אֹתָהּ יִכְבֶּס בְּגִדָיו בַּמִּים וְרַחֵץ בְּשָׂרוֹ בַּמִּים וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב: וְאִסַּף
 אִישׁ טְהוֹר אֶת־אֶפֶר הַפֶּרֶה וְהֵנִיחַ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה בְּמָקוֹם טְהוֹר
 וְהִיתָה לְעֹדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת לְמִי נֹדֶה חֲטָאתָ הוּא: וְכִבֶּס
 הָאִסָּף אֶת־אֶפֶר הַפֶּרֶה אֶת־בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב וְהִיתָה לְבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל וְלִגֵּר הִגֵּר בְּתוֹכְכֶם לַחֲקֹת עוֹלָם: הִנֵּגַע בְּמַת לְכָל־נֶפֶשׁ אָדָם
 וְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים: הוּא יִתְחַטֵּא בּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
 יִטְהַר וְאִם־לֹא יִתְחַטֵּא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא יִטְהַר:
 כָּל־הִנֵּגַע בְּמַת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר־יָמוּת וְלֹא יִתְחַטֵּא אֶת־מִשְׁפָּן
 יִהְיֶה טָמֵא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מִי נֹדֶה לֹא־זָרַק עָלָיו
 טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טָמֵאֲתוּ בּוֹ: זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי־יָמוּת בְּאֶהֱלָ כָל־
 הָבָא אֶל־הָאֶהֱלָ וְכָל־אֲשֶׁר בְּאֶהֱלָ יִטָּמֵא שִׁבְעַת יָמִים: וְכָל־כְּלִי
 פָּתוּחַ אֲשֶׁר אֵין־צֶמֶד פָּתִיל עָלָיו טָמֵא הוּא: וְכָל־אֲשֶׁר־יָגַע עַל־פְּנֵי
 הַשָּׂדֶה בַּחֲלָל־חֶרֶב אוֹ בְּמַת אוֹ־בַעֲצָם אָדָם אוֹ בַקֶּבֶר יִטָּמֵא שִׁבְעַת
 יָמִים: וְלִקְחוּ לְטָמֵא מֵעֵפֶר שִׂרְפַת הַחֲטָאת וְנָתַן עָלָיו מִים חַיִּים
 אֶל־כְּלִי: וְלָקַח אֶזּוֹב וְטָבַל בַּמִּים אִישׁ טְהוֹר וְהִזָּה עַל־הָאֶהֱלָ וְעַל־
 כָּל־הַכֵּלִים וְעַל־הַנֶּפֶשׁוֹת אֲשֶׁר הֵיוּ־שָׁם וְעַל־הִנֵּגַע בַּעֲצָם אוֹ בַּחֲלָל
 אוֹ בְּמַת אוֹ בַקֶּבֶר: וְהִזָּה הַטְּהַר עַל־הַטָּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם
 הַשְּׁבִיעִי וְחִטָּאוּ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכִבֶּס בְּגִדָיו וְרַחֵץ בַּמִּים וְיִטְהַר בָּעֶרֶב:
 וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִטָּמֵא וְלֹא יִתְחַטֵּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִתּוֹךְ הַקָּהָל
 כִּי אֶת־מִקְדָּשׁ יְהוָה טָמֵא מִי נֹדֶה לֹא־זָרַק עָלָיו טָמֵא הוּא: וְהִיתָה
 לָהֶם לַחֲקֹת עוֹלָם וּמִזֶּה מִי־הַנֶּדֶה יִכְבֶּס בְּגִדָיו וְהִנֵּגַע בְּמִי הַנֶּדֶה
 יִטָּמֵא עַד־הָעֶרֶב: וְכָל־אֲשֶׁר־יָגַע־בּוֹ הַטָּמֵא יִטָּמֵא וְהַנֶּפֶשׁ הִנֵּגַעַת
 תִּטָּמֵא עַד־הָעֶרֶב:

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנִבְיָאִים טוֹבִים. וְרָצָה
 בְּדִבְרֵיהֶם, הַנִּאֲמָרִים בְּאַמֶּת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַפּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
 בְּמִשְׁה עֲבָדוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנִבְיָאִי, הָאֱמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמין)

הפסרה דשבת פרה

ביחזקאל סימן ל"ו

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: וַהֲוֵה פִתְגָם נְבוּאָה מִן קִדְּם יי,
 עָמִי לְמִימַר: ב בֶּן־אָדָם בֵּית יִשְׂרָאֵל יֹשְׁבִים עַל־
 אֲדָמָתָם וַיִּטְמְאוּ אוֹתָהּ בְּדֶרֶכָם וּבַעֲלִילוֹתָם כְּטִמְאַת
 הַנִּדָּה הִיטָה דֶּרֶכָם לִפְנֵי: בֶּר אָדָם. בֵּית יִשְׂרָאֵל, יִתְבִּין עַל
 אֲרַעְהוֹן. וְסָאִיבו יִתָּה. בְּאוֹרְחַתְהוֹן, וּבַעֲוֹבְדֵיהוֹן. כְּסוּאָבַת, אֶתָּא טִמְאַה.
 הָוֵת אוֹרְחַהוֹן, קִדְּמִי: ג וְאֶשְׁפֹּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם עַל־הַדָּם אֲשֶׁר־
 שָׁפְכוּ עַל־הָאָרֶץ וּבְגִלּוֹלֵיהֶם טִמְאוּהָ: וּשְׁפָכִית חֲמָתִי, עֲלֵיהוֹן.
 עַל דָּם זָכָא, דְּאֶשְׁדּוּ עַל אֲרַעָא. וּבַפִּלְחָן טַעֲוִתְהוֹן, סֶאֱבִידָא: ד וְאֶפְיִן
 אֶתְם בְּגוֹיִם וַיִּזְרוּ בְּאֲרָצוֹת כְּדֶרֶכָם וּבַעֲלִילוֹתָם
 שְׁפִטְתִּים: וְאֶגְלִיתִי יִתְהוֹן, לְבִינִי עֲמֻמְיָא. וְאֶת־בִּדְרוֹ, בְּמִדְיָנָא.
 בְּאוֹרְחַתְהוֹן בִּישְׁתָּא וּבַעֲוֹבְדֵיהוֹן מְקַלְקְלִיָּא, אֶת־פְּרַעִית מְנַהוֹן: ה וַיָּבֹא
 אֶל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁם וַיַּחֲלִלוּ אֶת־שֵׁם קִדְּשִׁי בְּאֹמֶר
 לָהֶם עִם־יְהוָה אֱלֹהֵ וּמֶאֱרָצוֹ יֵצְאוּ: וְעָלוּ. לְבִינִי עֲמֻמְיָא,
 דְּאֶתְגַּלִּיאוּ לְתַמָּן. עַל דְּאֶחֱלוּ, יֵת שְׁמָא דְקִדְּשִׁי. בְּדֹאמְרִין לְהוֹן, אִם
 עָמִיָּה דִּי אֵלִין, וְאִיכְדִין מֶאֱרַע בֵּית שְׁכִינְתִּיה, גָּלוּ: ו וְאֶחְמֹל
 עַל־שֵׁם קִדְּשִׁי אֲשֶׁר חֲלָלוּהוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּגוֹיִם אֲשֶׁר־
 בָּאוּ שָׁמָּה: וַחֲסִית, עַל שְׁמָא דְקִדְּשִׁי. דְּאֶחֱלוּהִי, בֵּית יִשְׂרָאֵל.
 בִּינִי עֲמֻמְיָא, דְּאֶתְגַּלִּיאוּ לְתַמָּן: ז לָכֵן אָמַר לְבֵית־יִשְׂרָאֵל כֹּה
 אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי
 אִם־לְשֵׁם־קִדְּשִׁי אֲשֶׁר חֲלָלְתֶם בְּגוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאתֶם שָׁם:
 בְּכִין, אִימַר לְבֵית יִשְׂרָאֵל. כְּדָנָן אָמַר, יי אֱלֹהִים. לֹא בְדִילְכוֹן. אֲנָא

עבד, בית ישראל. אלהין לשמא דקדשי, דאחילתון. ביני עממיא,
 דאתגליתון לתמן: ^ה וקדשתי את-שמי הגדול המכלל
 בגוים אשר חללתם בתוכם וידעו הגוים כי-אני יהוה
 נאם אדני יהוה בהקדשי בכם לעיניהם: ואקדיש, ית שמי
 רבא. דאתחל, ביני עממיא. דאחילתון, ביניהון. וידעון עממיא, ארי
 אנא יי. אמר, יי אלהים, בד אתקדש בכון, לעיניהון: ^ט ולקחתי
 אתכם מן-הגוים וקבעתי אתכם מפל-הארצות והבאתי
 אתכם אל-אדמתכם: ואקריב יתכון, מביני עממיא. ואבניש
 יתכון, מפל מדינתא. ואעיל יתכון, לארעכון: ^ד וזרקתי עליכם
 מים טהורים וטהרתם מפל טמאותיכם ומפל-גלוליכם
 אטהר אתכם: ואשבוק לחוביכון. כמא דמדפן במי אדיותא ובקטם
 תורתא דחטאתא, ותדפון. מפל סואבתכון. ומפל פלחן טעותכון, אדפי
 יתכון: ^ז ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן
 בקרבכם והסרתי את-לב האבן מבשרכם ונתתי לכם
 לב פשר: ואתין לכון, לב דחול. ורוח דחלא, אתין במעיכון. ואתבר
 ית לבא דרשעא דהוא תקיף פאבנא, מבסרכון. ואתין לכון לב דחול
 קדמי, למעבד רעותי: ^{יב} ואת-רוחי אתן בקרבכם ועשיתי
 את אשר-בחקי תלכו ומשפטי תשמרו ועשיתם: וית רוח
 קדשי, אתין במעיכון. ואעבד. ית דבקמי, תהכון. ודיני תטרון,
 ותעבדון: ^{יג} וישבתם בארץ אשר נתתי לאבותיכם והייתם
 לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלהים: ותתבון בארעא.
 דיהבית, לאבדתכון. ותהון קדמי, לעם. ואנא, אהוי לכון, לאלה:

וזלק הדקדוק: ^ה בהקדשי בכם לעיניהם. 'לעיניהם' בה"א לא בכ"ף בכל ספרי תימן. וכן יש
 בירושלמיים:

וְהוֹשַׁעְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל טְמֵאוֹתֵיכֶם וְקִרְאתִי אֶל-הַדָּגָן
וְהִרְבִּיתִי אֹתוֹ וְלֹא-אֶתֶן עֲלֵיכֶם רָעָב: וְאֶפְרוֹק יִתְכוֹן. מִכָּל,
סוֹאֲבֵתְכוֹן. וְאֶבְרִיד יַת עֲבוּדָא, וְאֶסְגִּי יִתְיָהּ. וְלֹא אֶתֵּן עֲלֵיכֶם, כִּפְנָא:
וְהִרְבִּיתִי אֶת-פְּרִי הָעֵץ וְתִנּוּבַת הַשָּׂדֶה לְמַעַן אֲשֶׁר
לֹא תִקְחוּ עוֹד חֶרֶפֶת רָעָב בְּגוֹיִם: וְאֶסְגִּי יַת פִּירֵי אֵילָנָא.
וְעַלְלַת, חִקְלָא. בְּדִיל. דְּלֹא תִקְבְּלוֹן עוֹד, חֲסוּדֵי כִפְנָא, בִּינֵי עַמְמֵי:
וְזִכְרְתֶם אֶת-דִּרְכֵיכֶם הָרָעִים וּמַעַלְלֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא-
טוֹבִים וְנִקְטַטֶּם בְּפָנֵיכֶם עַל עֲוֹנֹתֵיכֶם וְעַל תּוֹעֲבֹתֵיכֶם:
וְתִדְכְּרוּן, יַת אֹרַחְתְּכוֹן בִּישְׁתָּא. וְעוֹבְדֵיכֶם, דְּלֹא תִקְנִין. וְתִדְנַקוּן, וְתִהוֹן
חֲזוֹן. עַל, חוֹבֵיכֶם. וְעַל, תּוֹעִיבְתְּכוֹן: דְּ לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי-עוֹשֶׂה
נֶאֱם אֲדָנִי יְהוָה יוֹדַע לִבְכֶם בּוֹשׁוֹ וְהַכְלִמוֹ מִדִּרְכֵיכֶם בֵּית
יִשְׂרָאֵל: לֹא בְדִילְכוֹן אֲנָא עָבִיד. אֲמַר, יְיָ אֱלֹהִים. יִתִּידַע, לְכוֹן.
בְּהִיתוֹ, וְאֶתְכַנְעוּ. מֵאֹרַחְתְּכוֹן, בֵּית יִשְׂרָאֵל: דְּ כֹה אָמַר אֲדָנִי
יְהוָה בְּיוֹם טַהֲרִי אֶתְכֶם מִכָּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם וְהוֹשַׁבְתִּי אֶת-
הָעָרִים וְנִבְנְוּ הַחֲרָבוֹת: כְּדִן אֲמַר, יְיָ אֱלֹהִים. בְּיוֹמָא, דְּאֲדָבִי
יִתְכוֹן. מִכָּל, חוֹבֵיכֶם. וְאִיתִיב, יַת קְרוֹיָא. וְיִתְבַּנֵּן, חֲרַבְתָּא: דְּ וְהָאָרֶץ
הַנִּשְׁמָה תַעֲבֹד תַּחַת אֲשֶׁר הִיתָה שְׂמֵמָה לְעֵינַי כָּל-
עוֹבֵר: וְאֶרְעָא דְּהוֹת צְדִיא, תִּתְפַּלַּח. חֲלָף, דְּהוֹת צְדוּ, לְעֵינַי, כָּל דְּעָדִי:
בְּ וְאֶמְרוּ הָאָרֶץ הַלְלוּ הַנִּשְׁמָה הִיתָה כְּגוֹן-עֵדוֹן וְהָעָרִים
הַחֲרָבוֹת וְהַנִּשְׁמֹת וְהַנְּהַרְסוֹת בְּצוּרוֹת יִשְׁבוּ: וְיִמְרוּן.
אֶרְעָא דְּכֵן דִּישְׂרָאֵל, דְּהוֹת צְדִיא. תִּבֵּת לְמַהוּ, כְּגֻנְתָּא דְּעֵדוֹן.
וְקְרוֹיָא חֲרַבְתָּא. וְצְדִיתָא וּמִפְגָּרְתָּא, כְּרִכִּין תִּקִּיפִין יִתִּיבוּ:
כֹּא וְיִדְעוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יִשְׁאָרוּ סְבִיבוֹתֵיכֶם כִּי | אֲנִי יְהוָה

בְּנִיתִי הַנְּהַרְסוֹת נִטְעָתִי הַנְּשֻׁמָּה אֲנִי יְהוָה דְּבַרְתִּי
וְעָשִׂיתִי: וַיִּדְעוּן עַמִּמִּיא. דִּישְׁתְּאָרוֹן, סַחְרִיכּוֹן. אַרִי, אֲנָא יִי. בְּנִיתִי,
מִפְגָּרְתָּא. קִיִּימִית, צְדִיתָּא. אֲנָא יִי, גִּזְרִית בְּמִימְרִי וְאִקְיִים:

(גִּבְלֵנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פִּרְקָנָא. יִי צְבָאוֹת, שְׁמִיהָ קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

על דא יתברך וישתבח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חֵיא וְקִימָא, מְבָרַךְ הוּא לְעָלַם,
וּלְעָלְמֵי עָלְמִיא:

מפסיר דשבת החודש

שמות סימן י"ב פסוקים א' - כ'

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: הַחֹדֶשׁ הַזֶּה
לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רֹאשׁוֹן הוּא לָכֶם לַחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה: דְּבַרוּ אֶל-
כָּל-עַדְתִּי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה
לְבֵית-אִבְתָּה שֶׁה לְבֵית: וְאִם-יִמְעֹט הַבֵּית מִהֵיוֹת מֹשֶׁה וְלָקַח הוּא
וּשְׁכֵנוֹ הַקָּרֵב אֶל-בֵּיתוֹ בְּמִכְסַת נִפְשָׁת אִישׁ לְפִי אֲכָלוּ תִכְסּוּ עַל-
הַשֶּׁה: שֶׁה תָּמִים זָכַר בֶּן-שָׁנָה יִהְיֶה לָכֶם מִן-הַכֹּבָשִׁים וּמִן-הָעוֹצִים
תִּקְחוּ: וְהִיָּה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבַּעַה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה
וּשְׁחֲטוּ אוֹתוֹ כָּל קָהֵל עַדְתִּי-יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֶרְבִים: וְלָקְחוּ מִן-הָדָם
וְנָתְנוּ עַל-שְׁתֵּי הַמְּזוֹזוֹת וְעַל-הַמַּשְׁקוֹף עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר-יֹאכְלוּ אוֹתוֹ
בָּהֶם: וְאֲכָלוּ אֶת-הַבָּשָׂר בַּלֵּילָה הַזֶּה צָלִי-אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל-מִרְרִים
יֹאכְלֶהוּ: אֶל-תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבָשָׂל מְבָשָׂל בַּמִּים כִּי אִם-צָלִי-אֵשׁ
רֹאשׁוֹ עַל-פְּרָעִיו וְעַל-קֶרְבּוֹ: וְלֹא-תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר וְהִנֵּתָם
מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ: וְכִכָּה תֹאכְלוּ אוֹתוֹ מִתְּנִיכֶם חֲגָרִים
נֹעֲלִיכֶם בְּרִגְלֵיכֶם וּמִקְלָכֶם בְּיָדְכֶם וְאֲכַלְתֶּם אוֹתוֹ בַּחֲפֹזוֹן פֶּסַח הוּא
לִיהוָה: וְעַבְרָתִי בְּאֶרֶץ-מִצְרַיִם בַּלֵּילָה הַזֶּה וְהַבֵּיתִי כָל-בְּכוֹר בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד-בְּהֵמָה וּבְכָל-אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֲעֲשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי
יְהוָה: וְהִיָּה הָדָם לָכֶם לָאֵת עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אַתֶּם שֹׂם וּרְאִיתִי

אֶת־הָדָם וּפְסַחְתִּי עֲלֵכֶם וְלֹא־יִהְיֶה בָכֶם נֶגֶף לְמִשְׁחִית בְּהַכֹּתִי
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכְרוֹן וְחַגְתֶּם אֹתוֹ חֵג לַיהוָה
לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּחְגְּלוּ: שְׁבַעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ אֹךְ בַּיּוֹם
הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שָׂאֵר מִבֵּיתֵיכֶם כִּי | כָּל־אֹכֵל חֶמֶץ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ
הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד־יוֹם הַשְּׁבִיעִי: וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן
מִקְרָא־קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֹאכָה
לֹא־יַעֲשֶׂה בָהֶם אֹךְ אֲשֶׁר יֹאכֵל לְכָל־נֶפֶשׁ הוּא לְבָדוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם:
וּשְׁמֵרְתֶּם אֶת־הַמִּצּוֹת כִּי בְעֵצָם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת־עַבְדֹּתֵיכֶם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּשְׁמֵרְתֶּם אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם:
בְּרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַ עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב תֹּאכְלוּ מִצֹּת עַד יוֹם
הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב: שְׁבַעַת יָמִים שָׂאֵר לֹא יִמְצָא
בְּבֵיתֵיכֶם כִּי | כָּל־אֹכֵל מִחֶמֶץ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מַעֲדַת
יִשְׂרָאֵל בְּגֵר וּבְאֻזְרַח הָאָרֶץ: כָּל־מִחֶמֶץ לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל־
מוֹשְׁבֵיתֵיכֶם תֹּאכְלוּ מִצּוֹת:

ברכה ראשונה שקורבם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בַּנְּבִיאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדַבְרֵיהֶם, הַנְּאֻמִּים בְּאֵמֶת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמִשְׁה עֲבָדוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבַנְּבִיאִי, הָאֵמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרה דשבת החודש

ביחזקאל סימן מ"ה

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה רַב־לָכֶם נְשִׂאִי יִשְׂרָאֵל חֲמֵס
וְשָׂד הִסִּירוּ וּמִשְׁפָּט וְצִדְקָה עָשׂוּ הָרִימוּ גְרִשְׁתֵּיכֶם
מֵעַל עַמִּי נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה: כְּדָנָן אָמַר, יְיָ אֱלֹהִים. סְגִי לְכוֹן,
רַבְרְבֵי יִשְׂרָאֵל. חֲטָפָא וּבָזָא, אַעֲדוּ. וְדִין דְּקִשׁוּט וְזָכוּ, עֲבִידוּ. סְלִיקוּ
תַּקְלֵתְכוֹן, מְגוּ עַמִּי: אָמַר, יְיָ אֱלֹהִים: בִּמְאֻזְנֵי־צִדְקָה וְאִיפַת־צִדְקָה
וּבֵת־צִדְקָה יְהִי לָכֶם: מוֹנֵנוֹן דְּקִשׁוּט, וּמְכִילָן דְּקִשׁוּט. וּבֵיתִין דְּקִשׁוּט,

יהוֹן לְכוֹן: ^א הָאִיפָה וְהִבַּת תִּכְן אֶחָד יִהְיֶה לְשֹׂאת מַעֲשֵׁר
 הַחֹמֶר הַבַּת וְעִשְׂיֶרֶת הַחֹמֶר הָאִיפָה אֶל-הַחֹמֶר יִהְיֶה
 מִתְּכַנְתּוֹ: מְכִילָתָא וּבִתָּא. טִיקֶס חֹד, יְהִי. סְכוּם, תִּלְתָּ סָאִין. לְמַסָּב
 מַעֲשֵׁר כּוּרָא בְּמִכִּילַת רְטִיבָא, בִּתָּא. וְעֶסֶר כּוּרָא יְבִישָׁא, מְכִילָתָא. מִן
 כּוּרָא, הָוִי טְקוּסִיָּה: ^ב וְהַשְּׁקֹל עֶשְׂרִים גֵּרָה עֶשְׂרִים שְׁקָלִים
 חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים שְׁקָלִים עֲשָׂרָה וְחֲמִשָּׁה שְׁקֹל הַמָּנֶה
 יִהְיֶה לָכֶם: וְסֻלְעָא, עֶסְרִין מָעִין. תִּלְתּוֹת מָנִיָּא, עֶסְרִין סֻלְעִין. מָנִי
 כֶּסֶפָא, עֶסְרִין וְחֲמִישׁ סֻלְעִין. רַבְעוֹת מָנִיָּא, חֲמִישׁ עֶסְרִי סֻלְעִין. בְּלִהוֹן,
 שְׁתִּין. מָנִיָּא רַבָּא. מָנִי קֹדֶשָׁא, יְהִי לְכוֹן: ^ג זֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר
 תָּרִימוּ שְׁשִׁית הָאִיפָה מִחֹמֶר הַחֲטִיִּם וְשְׁשִׁיתָם הָאִיפָה
 מִחֹמֶר הַשְּׁעָרִים: דָּא אִפְרָשׁוּתָא, דְּתַפְרָשׁוֹן. חֹד מִן שְׁתָּא
 בְּמִכִּילָתָא, מְכוֹר חֲטִין. וְחֹד מִן שְׁתָּא, בְּמִכִּילָתָא. מְכוֹר, סְעָרִין: ^ד וְחֹק
 הַשֶּׁמֶן הַבַּת הַשֶּׁמֶן מַעֲשֵׁר הַבַּת מִן-הַכֹּר עֲשֶׂרֶת הַבָּתִּים
 חֹמֶר כִּי-עֲשֶׂרֶת הַבָּתִּים חֹמֶר: וּדְחֹזִי לְמַסָּב מִן מִשְׁחָא, בְּמִכִּילַת
 רְטִיבָא. מַעֲסָרָא בִּתָּא, מִן כּוּרָא. חֹד מִן עֶסְרָא הָוִיָּא בִּתָּא, מִן כּוּרָא. אָרִי
 עֲשֵׁר בִּתִּין, כּוּרָא: ^ה וְשֵׁה-אַחַת מִן-הָעֶזְאֵן מִן-הַמֵּאֲתָיִם
 מִמִּשְׁקָה יִשְׂרָאֵל לְמִנְחָה וּלְעוֹלָה וּלְשִׁלְמִים לְכַפֵּר
 עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר אֲדָנִי יְהוָה: וְאָמַר חֹד מִן עֶזְא מִן מֵאֲתָן, דְּחֹזִי לְמַסָּב
 מִפְּטָמָא דִּישְׂרָאֵל. לְמִנְחָתָא וּלְעֻלָּתָא, וּלְנִכְסֵת קֹדֶשִׁיא. לְכַפֵּרָא עֲלֵיהוֹן.
 אָמַר, יְיָ אֱלֹהִים: ^ו כָּל הָעַם הָאָרֶץ יִהְיוּ אֶל-הַתְּרוּמָה הַזֹּאת
 לְנִשְׂיָא בִּישְׂרָאֵל: כָּל, עַמָּא דְּאָרְעָא. יְהוֹן עֲבָדִין, יֵת אִפְרָשׁוּתָא
 הָדָא. לְרַבָּא, בִּישְׂרָאֵל: ^ז וְעַל-הַנְּשִׂיָא יִהְיֶה הָעוֹלוֹת וְהַמִּנְחָה
 וְהַנִּסְךְ בַּחֲגִים וּבַחֲדָשִׁים וּבַשַּׁבָּתוֹת בְּכָל-מוֹעֲדֵי בֵּית
 יִשְׂרָאֵל הוּא-יַעֲשֶׂה אֶת-הַחֲטָאֹת וְאֶת-הַמִּנְחָה וְאֶת-

וְזֶלֶק הַדִּקְדּוּק: ^ח וְהַנִּסְךְ. הַנּוֹרָן בְּצִירִי:

הַעֲזֹלָה וְאֶת־הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בְּעַד בֵּית־יִשְׂרָאֵל: וְעַל רַבָּא
תְּהִי. עֲלֵתָא וּמִנְחָתָא, וְנִסְכֵּיָא. בְּחֻגֵּיָא וּבִירְחֵיָא, וּבְשַׁבְּיָא. בְּכָל מוֹעֲדֵי,
בֵּית יִשְׂרָאֵל. הוּא יַעֲבִיד, יֵת חֲטָאתָא וְיֵת מִנְחָתָא. וְיֵת עֲלֵתָא, וְיֵת נִכְסֵת
קֹדְשִׁיָא. לְכַפֵּרָא, עַל בֵּית יִשְׂרָאֵל: **וְכֹה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה**
בְּרֵאשׁוֹן בָּאֶחָד לַחֹדֶשׁ תִּקַּח פֶּרֶךְ־בֶּן־בָּקָר תָּמִים וְחֲטָאתָ
אֶת־הַמִּקְדָּשׁ: כְּדָנָן אָמַר, יְיָ אֱלֹהִים. בְּקֹדְמָאָה, בְּחֹד לִירְחָא. תִּסַּב
תוֹר בֶּר תוֹרִי, שְׁלִים. וְתִרְבִּי, יֵת מִקְדָּשָׁא: **וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם**
הַחֲטָאת וְנָתַן אֶל־מְזוֹזֹת הַבַּיִת וְאֶל־אַרְבַּע פְּנֹת הָעֲזָרָה
לְמִזְבֵּחַ וְעַל־מְזוֹזֹת שַׁעַר הַחֲצֵר הַפְּנִימִית: וְיִסַּב כְּהֵנָא,
מִדָּמָא דְחֲטָאתָא. וְיִתִּין, עַל סִקְפַּת בֵּיתָא. וְעַל אַרְבַּע. זֵוִית מִסְמָתָא,
לְמִדְבָּחָא. וְעַל סִקְפַּת. תִּרַּע, דִּירְתָא גְּוִיתָא: **וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשַׁבְּעָה**
בַּחֹדֶשׁ מֵאִישׁ שִׁגָּה וּמִפֶּתִי וּכְפָרְתָם אֶת־הַבַּיִת: וְכֵן תַּעֲבִיד,
בְּשַׁבְּעָא בִירְחָא. מִגְּבַר דְּמִשְׁתַּלִּי, וּמִטַּפְשֵׁי. וְתַכְפְּרוּן, עַל בֵּיתָא:
וְכֵן בְּרֵאשׁוֹן בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם הַפֶּסַח
חֹג שִׁבְעוֹת יָמִים מִצּוֹת יֵאָכֵל: בְּנִיסָן. בְּאַרְבַּעַת עֶסְרָא יוֹמָא,
לִירְחָא. יְהִי לְכוֹן, פֶּסַחָא. חֲגָא. שַׁבְּעָא יוֹמִין. פֶּטִירָא, יִתְאַכִּיל:
וַעֲשֶׂה הַנָּשִׂיא בַּיּוֹם הַהוּא בַּעֲדוֹ וּבְעַד כָּל־עַם הָאָרֶץ
פֶּר חֲטָאת: וְיַעֲבִיד רַבָּא, בִּיּוֹמָא הַהוּא. חֲלִיפוּהִי. וְחֻלְף, כָּל עָמָא
דְּאַרְעָא. תוֹרָא, דְּחֲטָאתָא: **וְשַׁבְּעַת יְמֵי־הַחֹג יַעֲשֶׂה עֲזֹלָה**
לִיהוֹה שַׁבְּעַת פָּרִים וְשַׁבְּעַת אֵילִים תְּמִימִם לַיּוֹם שַׁבְּעַת
הַיָּמִים וְחֲטָאת שְׁעִיר עִזִּים לַיּוֹם: וְשַׁבְּעָא יוֹמֵי חֲגָא, יַעֲבִיד
עֲלֵתָא קֹדֶם יְיָ. שַׁבְּעָא תוֹרִין. וְשַׁבְּעָא דְּכִרִין שְׁלֵמִין, לְיוֹמָא. שַׁבְּעָא,
יוֹמָיָא. וְחֲטָאתָא. צִפִּיר בֶּר עֲזִין, לְיוֹמָא: **וּמִנְחָה אֵיפָה לֶפֶר**
וְאֵיפָה לָאֵיל יַעֲשֶׂה וְשֶׁמֶן הֵין לְאֵיפָה: וּמִנְחָתָא. מְכִילְתָא
לְתוֹרָא. וּמְכִילְתָא לְדַכְרָא, יַעֲבִיד. וּמִשְׁחָא, מְלִי הֵינָא לְמְכִילְתָא:

בְּשִׁבְעֵי בַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בַּחֹג יַעֲשֶׂה כֹּאֲלֶה
שִׁבְעַת הַיָּמִים כַּחֲטָאת פְּעֻלָּה וְכַמִּנְחָה וְכַשָּׁמֶן: בְּשִׁבְעָה.
בַּחֲמִישַׁת עֶסְרָא יֻמָּא לִירְחָא, בַּחֲגָא. יַעֲבִיד כְּאֵלֵין, שְׁבַעַא יֻמָּיָא.
כַּחֲטָאתָא, פְּעֻלָּתָא, וְכַמִּנְחָתָא, וְכַמִּשְׁחָא: דְּכֹה־אָמַר אֲדֹנִי יְהוֹה
שְׁעַר הַחֲצַר הַפְּנִימִית הַפְּנִי קָדִים יְהִי סָגוֹר שֵׁשֶׁת יָמִי
הַמַּעֲשֶׂה וּבַיּוֹם הַשַּׁבָּת יִפְתָּח וּבַיּוֹם הַחֹדֶשׁ יִפְתָּח: כְּדִן
אָמַר, יְיָ אֱלֹהִים. תִּרְעָא. דְּדִרְתָּא גְּוִיתָא, דְּפִתִּיחַ לְמַדְנָחָא. יְהִי אַחֲדִי.
שְׁתָּא, יוֹמֵי חֵלָא. וּבַיּוֹמָא דְּשַׁבָּתָא, יְהִי פִתִּיחַ. וּבַיּוֹמָא דִּירְחָא, יְהִי פִתִּיחַ:
וּבֵּא הַנְּשִׂיא דְּרַךְ אֹלָם הַשְּׁעַר מִחוּץ וְעָמַד עַל־מְזוּזַת
הַשְּׁעַר וַעֲשׂוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־עוֹלָתוֹ וְאֶת־שְׁלָמֹו וְהַשְׁתַּחֲוִה
עַל־מִכְתָּן הַשְּׁעַר וַיֵּצֵא וְהַשְּׁעַר לֹא־יִסָּגֵר עַד־הָעֶרֶב:
וַיַּעֲזוֹל רַבָּא. בְּאוֹרַח אֹלָמָא דְּתִרְעָא, מִלְּבָרָא. וַיְקוּם, עַל סִקְפַּת תִּרְעָא.
וַיַּעֲבִדוּן כְּהֻנָּיָא. יֵת עֲלִיתִיָּה, וַיֵּת נִכְסֵּת קֹדֶשׁוֹהִי. וַיִּסְגֹּד. עַל סִקְפַּת תִּרְעָא,
וַיְפֻק. וְתִרְעָא לָא יִתְאַחַד, עַד רַמְשָׁא: כְּ וְהַשְׁתַּחֲוִו עַם־הָאָרֶץ
פִּתְּחַ הַשְּׁעַר הַהוּא בְּשַׁבָּתוֹת וּבַחֲדָשִׁים לִפְנֵי יְהוֹה:
וַיִּסְגְּדוּן, עָמָא דְּאִרְעָא. בְּמַעְלָנָא, דְּתִרְעָא הַהוּא. בְּשִׁבְעָא, וּבִירְחָיָא.
קֹדֶם, יְיָ: כֹּה וְהָעֵלָה אֲשֶׁר־יִקְרַב הַנְּשִׂיא לִיהוֹה בַּיּוֹם
הַשַּׁבָּת שְׁשֶׁה כְּבָשִׂים תְּמִימִם וְאֵיל תְּמִים: וְעֲלָתָא. דִּיקְרִיב
רַבָּא, קֹדֶם יְיָ. בַּיּוֹמָא דְּשַׁבָּתָא. שְׁתָּא אֲמִרִין. שְׁלָמִין, וּדְכַר שְׁלִים:
כְּ וּמִנְחָה אֵיפָה לְאֵיל וּלְכְּבָשִׂים מִנְחָה מִתַּת יָדוֹ וְשָׁמֶן
הֵין לְאֵיפָה: וּמִנְחָתָא, מִכִּילְתָּא לְדְכָרָא. וּלְאֲמִרָא מִנְחָתָא, דְּתִדְבִּיק
יָדִיָּה. וּמִשְׁחָא, מְלִי הֵינָא לְמִכִּילְתָּא: כְּ וּבַיּוֹם הַחֹדֶשׁ פֶּר בֶּן־בָּקָר
תְּמִימִם וְשֵׁשֶׁת כְּבָשִׂים וְאֵיל תְּמִימִם יִהְיוּ: וּבַיּוֹמָא דִּירְחָא.
תּוֹר בֶּר תּוֹרִי, שְׁלָמִין. וְשְׁתָּא אֲמִרִין. וּדְכַר, שְׁלָמִין יְהוֹן: כְּ וְאֵיפָה
לְפָר וְאֵיפָה לְאֵיל יַעֲשֶׂה מִנְחָה וּלְכְּבָשִׂים כֹּה־אֲשֶׁר תִּשְׁגִּי

יְדוּ וְשֹׁמֵן הֵינּוּ לְאִיפָה: וּמְכִילָתָא לְתוֹרָא. וּמְכִילָתָא לְדַכְרָא, יַעֲבִיד מִנְחָתָא. וְלֹאֲמַרְיָא. בְּמָא דְתַדְבִּיק, יְדִיהָ. וּמִשְׁחָא, מְלִי הֵינָא לְמְכִילָתָא: כֹּה וּבָבֹא הַנְּשִׂיא דְרֶךְ אֹלָם הַשְּׁעַר יָבֹא וּבְדַרְכּוֹ יֵצֵא: וּבְמִיעַל רַבָּא. בְּאוֹרַח אֹלָמָא דְתַרְעָא, יִיעוּל. וּבְאוֹרַחִיהָ, יְפֹק: כֹּו וּבָבֹא עִם-הָאָרֶץ לְפָנַי יְהוֹה בְּמוֹעֲדִים הֵבָא דְרֶךְ שְׁעַר צָפוֹן לְהַשְׁתַּחֲוֹת יֵצֵא דְרֶךְ-שְׁעַר נֹגֵב וְהֵבָא דְרֶךְ-שְׁעַר נֹגֵב יֵצֵא דְרֶךְ-שְׁעַר צָפוֹנָה לֹא יָשׁוּב דְרֶךְ הַשְּׁעַר אֲשֶׁר-בָּא בּוֹ כִּי נָכְחוּ (כ' יצאו) יֵצֵא: וּבְמִיעַל עָמָא דְאַרְעָא. לְמַסְגַּד קָדָם יִי, בְּמוֹעֲדִיָּא. דְּעָלִיל. בְּאוֹרַח תַּרְעָא צָפוֹנָא, לְמַסְגַּד. יְפֹק, בְּאוֹרַח תַּרְעָא דְרוֹמָא. וְדְעָלִיל, בְּאוֹרַח תַּרְעָא דְרוֹמָא. יְפֹק, בְּאוֹרַח תַּרְעָא צָפוֹנָא. לֹא יִתּוּב. בְּאוֹרַח תַּרְעָא, דְּעָל בֵּיהָ. אָרִי לְקַבְלִיהָ, יְפֹק: כֹּו וְהַנְּשִׂיא בְּתוֹכָם בְּבֹאֵם יָבֹא וּבְדַרְכָּם יֵצֵאוּ: וְרַבָּא. בִּינִיהוֹן בְּמִיעַלְהוֹן, יִיעוּל. וּבְמַפְקָהוֹן, יְפִקוּן: כֹּה וּבְחֻגִים וּבְמוֹעֲדִים תִּהְיֶה הַמִּנְחָה אִיפָה לְפָר' וְאִיפָה לְאִיל וְלִכְבָּשִׁים מִתַּת יְדוּ וְשֹׁמֵן הֵינּוּ לְאִיפָה: וּבְחֻגִיָּא וּבְמוֹעֲדִיָּא. תִּהִי מִנְחָתָא מְכִילָתָא לְתוֹרָא, וּמְכִילָתָא לְדַכְרָא. וְלֹאֲמַרְיָא, דְתַדְבִּיק יְדִיהָ. וּמִשְׁחָא, מְלִי הֵינָא לְמְכִילָתָא:

(גְּאֵלָנוּ יְהוֹה עֲבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פְּרָקְנָא. יִי עֲבָאוֹת, שְׁמִיָּהּ קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יִתְבָּרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חֵיא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלָם, וּלְעָלְמֵי עָלְמֵיָא:

זֶלְק' הַדְּקָדוֹק: כֹּו וְהַנְּשִׂיא. הוּי"ו גְעִי: וּבְדַרְכָּם יֵצֵאוּ. בְּדַפּוּסִים: 'ובצאתם' ובכל ס"ת 'ובדרכם' ועיקר. וכלפי שאמר תחלה בנשיא ובדרכו יצא שאין מותר לו לעשות קפנדריא אמר כאן 'ובדרכם יצאו' כלומר בדרך העם שהם מצווים לעשותו קפנדריא, אף הוא מצווה לעשותו קפנדריא עמהם וכמותם, וכן ראיתי לה"ר אברהם קדמון מחכמי צנעא יע"א בפירוש כת"י ע"ש:

מפטיר ליו"ט ראשון שלפסח

במדבר סימן כ"ח פסוקים ט"ז - כ"ה

וּבַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ פֶּסַח לַיהוָה: וּבַחֲמִשָּׁה
 עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה חֹג שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת יֵאָכֵל: בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן
 מִקְרָא-קֹדֶשׁ כָּל-מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה עִלָּה
 לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי-בָקָר שְׁנַיִם וְאֵיל אֶחָד וְשִׁבְעָה כִּבְשִׂים בְּנֵי שָׁנָה
 תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם: וּמִנְחַתָּם סֹלֶת בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִינִים
 לִפָּר וּשְׁנֵי עֶשְׂרִינִים לְאֵיל תַּעֲשׂוּ: עֶשְׂרֹן עֶשְׂרֹן תַּעֲשֶׂה לַכֹּפֶשׁ
 הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכִּבְשִׂים: וְשַׁעִיר חַטָּאת אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם: מִלֶּבֶד
 עַלֹת הַבָּקָר אֲשֶׁר לְעֹלֹת הַתְּמִיד תַּעֲשׂוּ אֶת-אַלְהָה: כְּאֵלֶּה תַּעֲשׂוּ
 לַיּוֹם שִׁבְעַת יָמִים לַחֵם אִשָּׁה רֵיחַ-נִיחֹחַ לַיהוָה עַל-עֹלֹת הַתְּמִיד
 יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא-קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל-מְלֹאכֶת
 עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנִבְיָאִים טוֹבִים. וְרָצָה
 בְּדַבְרֵיהֶם, הַנְּאֻמִּים בְּאֵמֶת. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
 בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנִבְיָאִי, הָאֵמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרה דיו"ט ראשון שלפסח

ביושע סימן ה'

בַּעֲתָהּ הָיָא אָמַר יְהוָה אֶל-יְהוֹשֻׁעַ עֲשֵׂה לָךְ חֲרָבוֹת
 צָרִים וְשׁוּב מִלְּאֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל שְׁנִית: בְּעֶדְנָא
 הָהוּא. אָמַר יְיָ לַיהוֹשֻׁעַ. עֲבִיד לָךְ, אִזְמִילֹן חֲרִיפִין. וְתוֹב, גִּזֵּר יְת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל, תַּנְיָנוֹת: בַּ וַיַּעַשׂ-לוֹ יְהוֹשֻׁעַ חֲרָבוֹת צָרִים וַיִּמָּל'
 אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל-גְּבַעַת הָעֵרְלוֹת: וַעֲבַד לִיהָ יְהוֹשֻׁעַ,

וְזֶלַק הַדִּקְדּוּק: בַּ חֲרָבוֹת. בחי"ת בגעיא. והשוא שברי"ש נע על משקל 'ערבות וכן כולו:

אוֹמִילֹן חֲרִיפִין. וְגִזֹּר יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּגִבְעָתָא. וּקְרָא לֵהּ, גִּבְעַת
 עֲרֻלָּתָא: ^ג וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר-מֶלֶךְ יְהוֹשֻׁעַ כָּל-הָעָם הֵיכָא
 מִמְּצָרִים הִזְכָּרִים כָּל | אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה מָתוּ בַּמִּדְבָּר
 בַּדֶּרֶךְ בְּעֹאֲתָם מִמְּצָרִים: וְדִין פִּתְגָמָא, דְּגִזֹּר יְהוֹשֻׁעַ. כָּל עָמָא
 דְּנִפְקוּ מִמְּצָרִים דְּכִרְיָא. כָּל, גְּבֵרֵי מְגִיחֵי קֶרְבָּא. מִיתוּ בַּמִּדְבָּרָא,
 בְּאוֹרְחָא. בְּמַפְקָהוֹן, מִמְּצָרִים: ^ד כִּי-מָלִים הָיוּ כָּל-הָעָם הֵיכָא
 וְכָל-הָעָם הַיְלָדִים בַּמִּדְבָּר בַּדֶּרֶךְ בְּעֹאֲתָם מִמְּצָרִים
 לֹא-מָלוּ: אֲרִי גִזִּירִין הָווּ. כָּל עָמָא, דְּנִפְקוּ. וְכָל עָמָא, דְּאֵתִילְדוּ
 בַּמִּדְבָּרָא, בְּאוֹרְחָא. בְּמַפְקָהוֹן מִמְּצָרִים, לֹא גִזֹּרוּ: ^ה כִּי | אַרְבַּעִים
 שָׁנָה הָלְכוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר עַד-תָּם כָּל-הַגָּזִי אֲנָשֵׁי
 הַמִּלְחָמָה הֵיכָא מִמְּצָרִים אֲשֶׁר לֹא-שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לָהֶם לְבָלְתִּי הֲרֹאוֹתָם אֶת-הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לֹאבוֹתָם לָתֵת לָנוּ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב
 וּדְבָשׁ: אֲרִי, אַרְבַּעִין שָׁנִין. הָלִיכוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל, בַּמִּדְבָּרָא. עַד דְּסָף כָּל
 עָמָא. גְּבֵרֵי מְגִיחֵי קֶרְבָּא, דְּנִפְקוּ מִמְּצָרִים. דְּלֹא קִבִּילוּ, לְמִימְרָא דִּי.
 דְּקִיָּים יֵי, לְהוֹן. בְּדִיל דְּלֹא לֵאחֲזִיזוּתְהוֹן, יֵת אֶרְעָא. דְּקִיָּים יֵי לֵאבְהִתְהוֹן,
 לְמַתָּן לָנָא. אֶרֶע, עֲבָדָא חֶלֶב, וּדְבָשׁ: ^ו וְאֶת-בְּנֵיהֶם הֵקִים
 תַּחְתָּם אֹתָם מֶלֶךְ יְהוֹשֻׁעַ כִּי-עֲרֵלִים הָיוּ כִּי לֹא-מָלוּ
 אוֹתָם בַּדֶּרֶךְ: וְיֵת בְּנֵיהוֹן, דְּקָמוּ בְּאַתְרֵהוֹן. יְתֵהוֹן, גִּזֹּר יְהוֹשֻׁעַ. אֲרִי
 עֲרֻלִין הָווּ. אֲרִי, לֹא גִזֹּרוּ יְתֵהוֹן, בְּאוֹרְחָא: ^ז וַיְהִי כַּאֲשֶׁר-תַּמּוּ
 כָּל-הַגָּזִי לְהַמּוֹל וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם בְּמַחֲנֶה עַד חַיֹּתָם: וַהֲוֵה.
 כִּד שְׁלִימוּ כָּל עָמָא, לְמַגֹּזֵר. וַיִּתִּיבוּ בְּאַתְרֵהוֹן, בְּמִשְׁרִיתָא, עַד דְּאֵתְסִיאוּ:
^ח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-יְהוֹשֻׁעַ הַיּוֹם גָּלוּתִי אֶת-חֲרַפַּת מִצְרַיִם
 מֵעַלֵיכֶם וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא גִלְגָּל עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

וַאֲמַר יי, לַיהוֹשֻׁעַ. יוֹמָא דִּין. אַעֲדִיתִי. ית חסודי מצראי, מִנְכּוֹן. וקרא.
 שְׁמִיָּה דְאַתְרָא הָהוּא, גִּלְגָּלָא. עַד, יוֹמָא הַדִּין: ט וַיַּחֲנוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
 בְּגִלְגָּל וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַפֶּסַח בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ
 בְּעָרֵב בְּעָרְבוֹת יְרִיחוֹ: ושרו בני ישראל, בְּגִלְגָּלָא. וַעֲבָדוּ ית
 פֶּסַחָא. בְּאַרְבַּעַת עֶסְרָא יוֹמָא, לִירְחָא. בְּרַמְשָׁא, בְּמִישְׁרֵי יְרִיחוֹ:
 וַיֹּאכְלוּ מִעֵבֹר הָאָרֶץ מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח מִצּוֹת וקלוי
 בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַהוּא: וַאֲכָלוּ. מִעֵבֹרָא דְאַרְעָא. מִבֶּתֶר פֶּסַחָא, פֶּטִיר
 וקליא. בְּכֹרֹן, יוֹמָא הַדִּין: יא וַיִּשְׁבֹּת הַמָּן מִמַּחֲרַת בְּאַכְלָם
 מִעֵבֹר הָאָרֶץ וְלֹא־הָיָה עוֹד לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן וַיֹּאכְלוּ
 מִתְּבוּאֹת אֶרֶץ כְּנָעַן בַּשָּׁנָה הַהִיא: ופסק מנא, בְּיוֹמָא
 דְּבִתְרוּהִי. בְּמִיכְלָהוֹן, מִעֵבֹרָא דְאַרְעָא. וְלֹא הָיָה עוֹד. לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל,
 מִנָּא. וַאֲכָלוּ. מַעֲלָלַת, אֶרְעָא דְכְּנָעַן. בַּשָּׁתָא, הַהִיא: יב וַיְהִי בַּהֲיוֹת
 יְהוֹשֻׁעַ בִּירִיחוֹ וַיֵּשָׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהָיָה־אִישׁ עֹמֵד לִנְגָדוֹ
 וַחֲרָבּוֹ שְׁלוֹפָה בִּידּוֹ וַיֵּלֶךְ יְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ הֲלָנוּ
 אַתָּה אִם־לְעָרִינוּ: וְהָיָה. כִּד הָיָה יְהוֹשֻׁעַ, בִּירִיחוֹ. וזקף עֵינוֹהִי, וְחָזָא.
 וְהָא גְבָרָא, קָאִים לְקַבְלָיָהּ. וַחֲרָבִיָּה שְׁלִיפָא, בִּידֵיהּ. וַאֲזַל יְהוֹשֻׁעַ לְוִתִּיָּהּ,
 וַאֲמַר לִיָּהּ. הֲלִמְסַעֲדָנָא אַתִּיתָא, אִם לְבַעֲלִי דְבִבְנָא: יג וַיֹּאמֶר | לֹא
 כִּי אֲנִי שַׂר־צָבָא־יְהוָה עֲתָה בָאתִי וַיִּפֹּל יְהוֹשֻׁעַ אֶל־פָּנָיו
 אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה וַיֹּאמֶר לוֹ מָה אֲדֹנִי מְדַבֵּר אֶל־עַבְדּוֹ:
 וַאֲמַר, לֹא. אֲנִי מֵלָאךְ שְׁלִיחַ מִן קָדָם יי, כְּעַן אַתִּיתִי. ונפל יְהוֹשֻׁעַ
 עַל אַפּוֹהִי עַל אֶרְעָא, וסגיד. וַאֲמַר לִיָּהּ. מָה רְבוּנִי, מִמְּלִיל עִם עַבְדִּיָּהּ:
 יד וַיֹּאמֶר שַׂר־צָבָא יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ שַׁל־נַעֲלֶךְ מֵעַל

זֶלֶק הַדְּקָדוֹק: יא מִמַּחֲרַת. מ"ם ראשונה לבד געי, וכן תיבת 'ממחרת' השנייה (פס' יב):

יב בַּהֲיוֹת יְהוֹשֻׁעַ. כִּי"ת געי:

רָגַלְדָּ בִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עֹמֵד עָלָיו קֹדֶשׁ הוּא וַיַּעַשׂ
יְהוֹשֻׁעַ כֵּן: וַאֲמַר מִלֵּאבָא דְשְׁלִיחַ מִן קָדָם יְיָ, לִיהוֹשֻׁעַ. שְׂרִי סִינָה,
מֵעַל רִגְלְךָ. אֲרִי אֶתְרָא. דָּאת קָאִים עֲלוּהִי, קֹדִישׁ הוּא: וְעַבְדֵּי יְהוֹשֻׁעַ, כֵּן:
וִירִיחוֹ סָגְרָת וּמִסְגָּרָת מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֵין יוֹצֵא וְאֵין
בָּא: וִירִיחוֹ, אֶחֱידָא וּמִתְקַפָּא. מִן קָדָם, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לִית מְנַחוֹן, נָפִיק
וְעָלִיל: וַיְהִי יְהוָה אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וַיְהִי שְׁמֵעוֹ בְּכָל־הָאָרֶץ:
וְהוּא מִימְרָא דֵינִי, בְּסַעְדִּיהּ דִּיהוֹשֻׁעַ. וְהוּא שְׁמַעִיהּ, סְגִי בְּכָל אַרְעָא:

(גֵּאֲלֵנוּ יְהוָה עֲבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פֶּרֶקְנָא. יי עֲבָאוֹת, שְׁמִיָּהּ. קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יתְבַרְךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקַיָּמָא. מְבַרְךְ הוּא לְעַלְמֵי, וְלְעַלְמֵי עַלְמֵי:

פסוקים:

במדבר סימן כ"ח פסוקים י"ט - כ"ה

וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה עֲלֶהּ לַיהוָה פְּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנָיִם וְאֵיל אֶחָד
וְשִׁבְעָה כִּבְשִׁים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם: וּמִנְחָתָם סֹלֶת בָּלוּלָה
בַּשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לֶפֶר וּשְׁנַיִ עֶשְׂרֹנִים לְאֵיל תַּעֲשׂוּ: עֶשְׂרוֹן
עֶשְׂרוֹן תַּעֲשֶׂה לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכִּבְשִׁים: וּשְׁעִיר חַטָּאת אֶחָד
לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם: מִלִּבְדַּ עֹלֹת הַבָּקָר אֲשֶׁר לְעֹלֹת הַתָּמִיד תַּעֲשׂוּ
אֶת־אֱלֹהֵי: כֹּאֵלֶּה תַעֲשׂוּ לַיּוֹם שִׁבְעַת יָמִים לֶחֶם אִשָּׁה רֵיחַ־גִּיחַח
לַיהוָה עַל־עֹלֹת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ
יִהְיֶה לָכֶם כַּל־מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:

וְהָלַק הַדְּקָדוֹק: וַיִּשְׁתַּחֲוּ. הַתִּי"ו קִמֵּץ בְּזִקְף קֶטֶן וּמִסִּיר עֲלִיָּה תְּרִיז: **וַיַּעֲלֶה**. הַנּו"ן גִּעִי:

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹשִׁיעַנוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנִבְיָאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדִבְרֵיהֶם, הַנִּאֲמָרִים בְּאַמֶּת. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹשִׁיעַנוּ. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמִשְׁחַ עֲבָדוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנִבְיָאִי, הָאֲמֵת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרה דשבת חוה"מ פסח

ביחזקאל ל"ו

כֹּה אָמַר אֲדֹנִי יְיָ הוֹה עוֹד זֹאת אֲדַרְשׁ לְבֵית-יִשְׂרָאֵל
לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֲרֵבָה אַתֶּם כְּצֶאֱן אָדָם: כְּדָנָן אָמַר, יְיָ
אֱלֹהִים. עוֹד. דָּא. אֲשֶׁת־אֵיל בְּמִמְרֵי לְבֵית יִשְׂרָאֵל, לְמַעַבְדַּ לְהוֹן.
אֲסִיגִנוּן, בְּאִנְשָׁא. וְאֶצְלַחְנוּן, בְּבַעֲרָא: בְּצֶאֱן קִדְשִׁים כְּצֶאֱן
יְרוּשָׁלַם בְּמוֹעֲדֵיהָ כֵּן תִּהְיֶינָה הָעָרִים הַחֲרֻבוֹת מְלֹאוֹת
צֶאֱן אָדָם וַיֵּדְעוּ כִּי-אֲנִי יְיָ הוֹה: כְּעֵמָא קְדִישָׁא. כְּעֵמָא דְּמִדְּכָן
וְאֵתָן לְיִרְשָׁלַם, בּוֹמָן מוֹעֲדֵי פִסְחָיָא. כֵּן יִהְיוּ קְרוֹי אֶרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל,
דְּהוּאָה חֲרָבָן. מְלִין אִנְשָׁא, עֵמָא בֵּית יִשְׂרָאֵל. וַיֵּדְעוּ, אֲרִי אֲנָא יְיָ:
הִיתָה עָלַי יַד-יְיָ הוֹה וַיּוֹצִיאֵנִי בְּרוּחַ יְיָ הוֹה וַיְנִיחֵנִי בְּתוֹךְ
הַבִּקְעָה וְהִיא מְלֵאָה עֲצָמוֹת: שָׂרַת עָלַי, רוּחַ נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ.
וַאֲפָקֵנִי, בְּרוּחַ נְבוּאָה. דְּשָׂרַת עָלַי, מִן קֳדָם יְיָ. וַאֲשִׁירֵנִי, בְּגוֹ בִקְעָתָא.
וְהִיא מְלֵאָה, גִּרְמֵי אִנְשָׁא: וְהִעֲבִירֵנִי עֲלֵיהֶם סָבִיב | סָבִיב
וְהִנֵּה רַבּוֹת מְאֹד עַל-פְּנֵי הַבִּקְעָה וְהִנֵּה יִבְשׁוֹת מְאֹד:
וַאֲעַבְרֵנִי עֲלֵיהוֹן, סָחוּר סָחוּר. וְהִיא סְגִיאִין לַחֲדָא, עַל אִפִּי בִקְעָתָא. וְהִיא,
יִבְשִׁין לַחֲדָא: וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן-אָדָם הִתְחַיֵּינָה הָעֲצָמוֹת
הָאֵלֶּה וַאֲמַר אֲדֹנִי יְיָ הוֹה אַתָּה יִדְעָתָ: וַאֲמַר לִי, בֶּר אָדָם.
הִיִּיחֹן, גִּרְמֵיָא הָאֵלִין. וַאֲמַרִית, יְיָ אֱלֹהִים, אַתָּה גָּלִי קֳדָמְךָ: וַיֹּאמֶר
זֶלֶק הַלְקָדוֹק: בְּצֶאֱן יְרוּשָׁלַם. בְּפִשְׁט אֶחָד וְהִיא מִלְרַע:

אֵלֵי הַנְּבִיא עַל-הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם הָעֲצָמוֹת
הַיְּבִשּׁוֹת שָׁמְעוּ דְּבַר-יְהוָה: וְאָמַר לִי. אֶתְנַבֵּי, עַל גְּרַמְיָא הָאֲלִין.
וְתִימַר לְהוֹן. גְּרַמְיָא, יְבִישְׁיָא. קְבִילוּ, פִּתְגָמָא דִּי: כֹּה אָמַר אֲדָנִי
יְהוָה לָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה הִנֵּה אֲנִי מְבִיא בְכֶם רוּחַ וְחַיִּיתֶם:
כְּדָנָן אָמַר, יְיָ אֱלֹהִים. לְגְרַמְיָא, הָאֲלִין. הָאֲנָא. מַעִיל בְּכוֹן. רוּחָא,
וְתִיחוּן: וְנָתַתִּי עֲלֵיכֶם גִּידִים וְהַעֲלֵתִי עֲלֵיכֶם בָּשָׂר
וְקִרְמַתִּי עֲלֵיכֶם עוֹר וְנָתַתִּי בְכֶם רוּחַ וְחַיִּיתֶם וִידַעְתֶּם
כִּי-אֲנִי יְהוָה: וְאֶתִּין עֲלֵיכוֹן גִּידִין, וְאֶסִּיק עֲלֵיכוֹן בְּסָרָא. וְאֶקְרוֹם
עֲלֵיכוֹן, מִשְׁכָּא. וְאֶתִּין בְּכוֹן. רוּחָא, וְתִיחוּן. וְתִדְעוּן, אֲרִי אֲנָא יְיָ:
וְנִבְאָתִי כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי וַיְהִי-קוֹל כֹּהֲנֵבְאִי וְהִנֵּה-רָעַשׁ
וְהִתְקַרְבוּ עֲצָמוֹת עֵצִים אֶל-עֲצָמוֹ: וְאֶתְנַבִּיתִי, כְּמָא דְאֶתְפַּקְדִּית.
וְהוּהָ קֵל כְּאֶתְנַבִּייתִי, וְהָא זִיעָא. וְקָרִיבוּ גְרַמְיָא, גְּרַמָּא לְוֹת חֲבֵרִיה:
וְרָאִיתִי וְהִנֵּה-עֲלִיהֶם גִּידִים וּבָשָׂר עָלָה וִיקָרֶם עֲלֵיהֶם
עוֹר מִלְמַעְלָה וְרוּחַ אֵין בָּהֶם: וְחַיִּית. וְהָא עֲלִיהוֹן גִּידִין, וּבְסָרָא
סָלִיק. וִיקָרֶם עֲלִיהוֹן. מִשְׁכָּא, מִלְעִילָא. וְרוּחָא, לִית בְּהוֹן: וַיֹּאמֶר
אֵלֵי הַנְּבִיא אֶל-הָרוּחַ הַנְּבִיא בֶן-אָדָם וְאָמַרְתָּ אֶל-הָרוּחַ
כֹּה-אָמַר | אֲדָנִי יְהוָה מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בָּאִי הָרוּחַ וּפְתִי
בְּהָרוּגִים הָאֵלֶּה וַיִּחְיוּ: וְאָמַר לִי. אֶתְנַבֵּי, עַל רוּחָא. אֶתְנַבֵּי בֶר
אָדָם. וְתִימַר לְרוּחָא. כְּדָנָן אָמַר, יְיָ אֱלֹהִים. מֵאַרְבַּע רוּחָא, אֵיתָא רוּחָא.
וְעוּלִי. בְּקִטְלִיָּא הָאֲלִין, וַיִּיחוּן: וְהִנֵּבְאָתִי כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי וְתִבּוֹא
בָּהֶם הָרוּחַ וַיִּחְיוּ וַיַּעֲמְדוּ עַל-רַגְלֵיהֶם חֵיל גָּדוֹל
מְאֹד-מְאֹד: וְאֶתְנַבִּיתִי, כְּמָא דְפַקְדָנִי. וְעַלֹת בְּהוֹן רוּחָא, וַיִּחְיוּ. וְקָמוּ,

זֶלֶק הַדְּקָדוֹק: הַ וְהַעֲלֵתִי עֲלֵיכֶם. הו"ו געז: וְהִתְקַרְבוּ עֲצָמוֹת. במארכה וטפחא בכל ספרי
תימן:

על רגליהון. משרין, סגיאן לחדא לחדא: ^{דג} ויאמר אלי בן-אדם
העצמות האלה כל-בית ישראל המה הנה אמרים
יבשו עצמותינו ואבדה תקותנו נגזרנו לנו: ואמר לי. בר
אדם. גרמא האלין. כל בית ישראל, אנון. האנון אמרין. יבישו גרמנא.
פסק סבורנא, אבדנא לנא: ^{דד} לכן הנבא ואמרת אליהם
כה-אמר אדני יהוה הנה אני פתח את-קברותיכם
והעליתי אתכם מקברותיכם עמי והבאתי אתכם
אל-אדמת ישראל: בכין אתנפי ותימר, להון. כדנן אמר, יי
אלהים. האנא פתח, ית קבריכון. ואסיק יתכון. מקבריכון, עמי. ואעיל
יתכון, לארעא דישראל: ^{דו} וידעתם כי-אני יהוה בפתחי
את-קברותיכם ובהעלותי אתכם מקברותיכם עמי:
ותדעון, ארי אנא יי. כד אפתח, ית קבריכון. וכד אסיק יתכון.
מקבריכון, עמי: ^{דז} ונתתי רוחי בכם וחיייתם והנחתני אתכם
על-אדמתכם וידעתם כי-אני יהוה דברתי ועשיתי
נאם-יהוה: ואתין רוחי בכון, ותיחון. ואשרי יתכון, על ארעכון.
ותדעון. ארי אנא יי. גזרית במימרי ואקיים, אמר יי:

(גאלנו יהוה עבאות שמו קדוש ישראל:)

(פרקנא. יי עבאות, שמייה. קדישא, דישראל:)

על דא יתברך וישתבח, שמה רבא קדישא. די לעילא, חיא וקימא. מברך הוא לעלם,
ולעלמי עלמא:

מפטיר לשביעי שלפסח

במדבר סימן כ"ח פסוקים י"ט - כ"ה

והקרבתם אשה עלה ליהוה פרים בני-בקר שנים ואיל אחד
ושבעה כבשים בני שנה תמימם יהיו לכם: ומנחתם סלת בלולה
בשמן שלשה עשרנים לפר ושני עשרנים לאיל תעשו: עשרון
עשרון תעשה לפכש האחד לשבעת הכבשים: ושעיר חטאת אחד
לכפר עליכם: מלבד עלת הפקר אשר לעלת התמיד תעשו
את-אלה: כאלה תעשו ליום שבעת ימים לחם אשה רית-ניחח
ליהוה על-עולת התמיד יעשה ונסכו: וביום השביעי מקרא-קדש
יהיה לכם כל-מלאכת עבדה לא תעשו:

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. אשר בחר, בנביאים טובים. ורצה
בדבריהם, הנאמרים באמת. ברוך אתה יהוה. הבוחר בתורה,
במשה עבדו, וב ישראל עמו. ובנביאי, האמת והצדק: (אמן)

הפטרה דשביעי שלפסח

בשמואל ב' סימן כ"ב

וידבר דוד ליהוה את-דברי השירה הזאת ביום
הציל יהוה אתו מכף כל-איביו ומכף שאול:
ושבח דוד בנבואה, קדם יי. ית פתגמי תשבחתא, הדא. על כל יומיא.
דשיזיב יי. ית ישראל, מיד כל פעלי דבביהוה. ואף לדוד, מחרבא
דשאול: ויאמר יהוה סלעי ומצדתי ומפלטי-לי: ואמר. יי.
תקפי ורחצני, ומשיזיב יתי: אלהי צורי אחסה-בו מגני וקרן
ישעי משגבי ומנוסי משעי מחמם תשעני: אלהי דאתרעי
בי, קרבני לדחלתיה. תקפי דמן קדמוהי מתיהיב לי תקוף ופרקו,
לאתגברא על פעלי דבבי. רחצני דעל מימריה אנא רחמי, בעדן עקא.
חלק הדקדוק: סלעי. לרע:

מגין עלי מבְּעָלִי דְּבָבִי וְאָמַר, לְאַרְמָא קִרְנִי בְּפִרְקָנִיה. סְמַכְנִי דְּהוּה
 מִימְרִיה סֶמֶךְ לִי, כִּד הוּיְתִי עָרִיק מִן קֳדָם רִדְפִי. פִּרְקָנִי, מִבְּעָלִי דְּבָבִי.
 וְאִף מִיַּד כָּל חֲטוּפִין, שִׁיזִיב יְתִי: ־ **מִהֲלֵל אֶקְרָא יְהוָה וּמֵאִיבִי**
אוֹשָׁע: אָמַר דּוֹד בְּתִשְׁבָּחָא, אָנָּא מְצִלִי קֳדָם יֵי. דְּבָכֵל עֲדָן מִבְּעָלִי
 דְּבָבִי, פִּרִּיק יְתִי: ־ **כִּי אֶפְּנִי מִשְׁבְּרֵי-מוֹת נַחֲלִי בְּלִיעֵל**
יִבְעֲתָנִי: אֲרִי אֶקִּיפְתָּנִי, עָקָא. כְּאַתָּא דִּיתְבָּא עַל מִתְבָּרָא, וְחִיל
 לִית לָהּ לְמִילְדָּה. וְהִיא, מְסַכְנָא לְמַמְתָּה. סִיעַת חִיבִין, בְּעִיתַת יְתִי:
 ־ **חֲבָלִי שְׂאוּל סִבְנִי קֳדָמִנִי מִקְשֵׁי-מוֹת:** מִשְׁרִית רִשִּׁיעִין,
 אֶקְפּוֹנִי. קֳדָמוֹנִי, דְּמִזְיָנִין בְּמִנִּי קְטוּל: ־ **בַּצֹּר-לִי אֶקְרָא יְהוָה**
וְאֶל-אֱלֹהֵי אֶקְרָא וַיִּשְׁמַע מֵהִיכָלֹו קוֹלִי וְשׁוּעָתִי בְּאֲזִנּוֹ:
 אָמַר דּוֹד כִּד עִיקָא לִי, אָנָּא מְצִלִי קֳדָם יֵי. וְקֳדָם אֱלֹהֵי, אָנָּא מִתְחַנֵּן.
 וּמִקְבִּיל מֵהִיכָלִיה, עֲלוּתִי. וּבָעוּתִי, קֳדָמוּהִי מִתְעַבְדָּא: ־ (כ' וְתַגְעֵשׁ)
וַיִּתְגַּעֵשׁ וַתִּרְעֵשׁ הָאָרֶץ מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגְּזוּ וַיִּתְגַּעֲשׂוּ
כִּי-תָרָה לוֹ: וְאַתְרֵגִּיפַת וְאַתְרֵגִּישַׁת, אֲרַעָא. שְׂכִלּוּלִי שְׂמִיָּא, זְעוּ.
 וְאַתְרֵכִינוּ, אֲרִי תִקִּיף רִגְזִיה: ־ **עָלָה עֲשָׂן בְּאַפּוֹ וְאֵשׁ מִפּוֹ**
תֹּאכַל גַּחְלִים בְּעֶרְוִי מִמֶּנּוּ: סְלִיק זְדוּנִיה דְּפִרְעָה, כְּתַנָּנָא קֳדָמוּהִי.
 בְּכִין שְׁלַח רִגְזִיה כְּאִישָׁא בְּעָרָא, דְּמִן קֳדָמוּהִי מְשִׁיזָּיָא. מְזוּפִיתִיה כְּגִמְרִין
 דְּנוּר, דְּלָקָא מִמִּימְרִיה: ־ **וַיֵּט שָׁמַיִם וַיִּרְדּוּ וַעֲרַפֵּל תַּחַת רַגְלָיו:**
 וְאַרְפִּין שְׂמִיָּא, וְאַתְגָּלִי יְקָרִיהָ. וְעֲנֵן אֲמַטָּתָא, כִּיבִשׁ קֳדָמוּהִי:
 ־ **וַיִּרְכַּב עַל-כְּרוֹב וַיַּעֲף וַיֵּרָא עַל-כְּנָפֵי-רוּחַ:** וְאַתְגָּלִי
 כְּגִבּוּרְתִּיהָ, עַל כְּרוֹבִין קְלִילִין. וְדַבֵּר בְּתַקּוּף, עַל כְּנָפֵי רוּחָא:
 ־ **וַיֵּשֶׁת חֲשֹךְ סְבִיבֹתָיו סָפוֹת חֲשֶׁרֶת-מִים עָבִי שְׁחָקִים:**
 אֲשֶׁרִי שְׂכִינִתִּיהָ, בְּעַרְפֵּלָא. עֲנֵן יְקָר, סְחוּר סְחוּר לִיהָ. מַחִית מִן תִּקִּיפִין

זֶלֶק הַדְּקָדוֹק: ־ חֲשֶׁרֶת. הַחִי"ת גַּעַי וְהַשּׁוֹא נַח מִפְּנֵי טַעַם הַמֶּקֶף, וְכ"ה בִּירוּשְׁלַמִּיִּם:

מרכפת עננין קלילין, ברום עלמא: יג מנגה נגדו בערו
 גחלי-אש: מזו יקריה, מבהקין שמי שמיא, מזופיתיה פגמרין דנור,
 דלקא ממימריה: יד ירעם מן-שמים יהוה ועליון יתן קולו:
 אכלי מן שמיא, יי, ועלאה, ארים מימריה: טו וישלח חצים
 ופיצם פרק (כ' ויהמם) ויהם: ושלח מחתיה פגריין, ובדרנון, פרקין,
 ושגישנון: טז ויראו אפיקי ים יגלו מסדות תבל בגערת
 יהוה מנשמת רוח אפוי: ואתחזיא, עמקי ימא. אתגליאו, שכלולי
 תבל. במזופיתא, מן קדם יי, ממימר, תקוף רגזיה: יז וישלח ממרום
 יקחני ימשני ממים רבים: שלח נביוהי מלך תקיף דיתבי בתקוף
 רומא, דברני, שיזבני, מעממין סגיאין: יח יצילני מאיבי עז
 משנאי כי אמצו ממני: שיזבני, מסנאי, ארי תקפוני, מבועלי
 דבבי, ארי אתגברו, עלי: יט יקדמני ביום אידי ויהי יהוה
 משען לי: יקדמוני, ביום טלטולי. והוה מימרא די, סמד, לי:
 כ ויצא למרחב אתי יחלצני כי-חפץ בי: ואפיק לרוחא, יתי,
 שיזבני, ארי אתרעי בי: כא יגמלני יהוה בצדקתי ככר ידי
 ישיב לי: אמר דוד ישלמנני יי, פזכותי, פברירות ידי, יתיב לי:
 כב כי שמרתי דרכי יהוה ולא רשעתי מאלהי: ארי נטרית,
 אורחן דתקנון קדם יי, ולא הליכית ברשע, קדם אלהי: כג כי כל-
 (כ' משפט) משפטיו לנגדי וחקתיו לא-אסור ממנה: ארי כל
 דינוהי גלן לקבלי, למעבדהון, וקמוהי, לא עדית מנהון: כד ואהיה
 תמים לו ואשתמרה מעוני: והוית שלים, בדחלתיה, והוית נטר

וזלק הדקדוק: י' ימשני. הי"ד געי, וכ"ה בירושלמיים:

נפשי, מחובין: כה וישב יהוה לי בצדקתי בברי לגג עיניו:
 ואתיב יי. לי, בכותי. בבריותי, קדם מימריה: כו עם-חסיד
 תתחסד עם-גבור תמים תתמם: אברהם דאשתכח חסיד
 קדמך בבין אסגיתא למעבד חסדא, עם זרעיה, יצחק דהוה שלים
 בדחלתך בבין אשלימתא מימר רעותך, עמיה: כז עם-נבר תתבר
 ועם-עקש תתפל: יעקב דהליך בבריותא קדמך בחרתא בנוהי,
 מכל עממא. אפרישתא זרעיה, מכל פסולא, פרעה ומצראי דחשיבו
 מחשבון על עמך בלפילתנון, במחשבתהון: כח ואת-עם עני
 תושיע ועיניך על-רמים תשפיל: וית עמא בית ישראל
 דמתקנן בעלמא הדין עם חשיך, את עתיד למפרק, ובמימרך תקיפא
 דמתגברין עליהון, תמאיך: כט כי-אתה נירי יהוה ויהוה יגיה
 חשפי: ארי את הוא מריה נהוריה דישראל, יי. ויי יפקנני מחשוכא
 לנהורא ונחניני בעלמא, דעתיד למיתי לצדיקא: ל פי בכה ארון
 גוד באלהי אדלג-שור: ארי במימרך, אסגי משרין, במימר
 אלהי, אכביש כל פרכין תקיפין: לא האל תמים דרבו אמרת
 יהוה צרופה מגן הוא לכל החסים בו: אלהא, דכונא
 אורחיה. אוריתא די, בחירא היא. תקוף הוא, לכל, דמתרחצין על
 מימריה: לב כי מי-אל מבלעדי יהוה ומי צור מבלעדי
 אלהינו: בבין על נסא ופרקנא דתעביד למשיחך ולשארא
 דעמך דישתארון יודון כל עממא, אמיא ולשניא. ויימרון לית אלה
 אלא יי, ארי לית בר מנך, ועמך יימרון לית דתקיף, אלא אלהנא:
 לג האל מעוני חיל ויתר תמים (כ' דרכו) דרפי: אלהא, דסעיד

זולק הדקדוק: כה ועיניך על-רמים תשפיל. תיבת 'ועיניך' במארכה לא בטפחא ותיבת
 'רמים' בטפחא. ובה ניחא דחוזר תשפיל 'ארמים', משא"כ אם תהיה הטפחא בתיבת 'ועיניך'
 דחוזר 'תשפיל' אתיבת 'ועיניך', והוא היפך הכוונה. וכן מוכח התרגום:

לי בחילא, ומתקין שלים, אורחי: **לד משונה** (כ' רגליו) **רגלי**
כאילות ועל במתי יעמידני: משני רגלי, קלילין פאילתא, ועל
 בית תקפי, יקימני: **לד מלמד ידי למלחמה ונחת קשת-**
נחושה זרעתי: מליף ידי, למעבד קרבא, ומתקיף בקשת נחשא,
 דרעי: **לד ותתן לי מגן ישעך וענתך תרפני:** ויהבת לי תקוף,
 פרקתני, ובמימרך, אסגיתני: **לד תרחיב צעדי תחתני ולא**
מעדו קרסלי: אסגיתא פסעתי, תחותי, ולא אודעזעא, רכבתי:
לד ארדפה איבי ואשמידם ולא אשוב עד-פלתם: רדפית
 סנאי, ושיציתנן, ולא תבית, עד דגמרתנן: **לט ואכלם ואמחצם**
ולא יקומון ויפלו תחת רגלי: ושיציתנן וגמרתנן, ולא יכילו
 למקם, ונפלו קטילין, תחות פרסת רגלי: **מ ותזרני חיל למלחמה**
תכריע קמי תחתני: וסעדתני בחילא, למעבד קרבא, תברתא
 עממיא דקימין לאבאשא לי, תחותי: **מא ואיבי תתה לי ערף**
משנאי ואצמיתם: וסנאי, תברתא קדמי, מחזרי קדל, פעלי דבבי,
 ושיציתנן: **מב ישעו ואין מושיע אל-יהוה ולא-ענם:** בען
 סעיד, ולית להון פריק, ומצלן קדם יי, ולא מתקבלא צלותהון:
מג ואשחקם בעפר-ארץ פטיט-חוצות אדקם ארקעם:
 ודושישתנן, בעפרא דארעא, פסין שוקין בעטית בהון, רפסתנן:

זלך הדקדוק: **מ ותזרני** הזי"ן דגושה גם ברוב הדפוסים. והודגשה הזי"ן לחסרון האל"ף,
 כמו 'ותאזרני' וכמו ויבשהו נחום א' כמו וייבשהו וכ"כ בס' ערוגת הבשם דף נ"ז ע"א. ואל
 יקשה בעיניך אמרם ז"ל בגמ' שבת, דרש ר"ח בר פפא, מאי דכתיב 'ארחי ורבעי זרית וכו'
 כדרכי אבהו, דרבי אבהו רמי כתיב 'ותזרני' חיל וכתיב 'ותאזרני' אמר דוד לפני הקב"ה
 רבש"ע זריתני וזרזרתני, ע"כ. דהתם דריש למסורת דכתי' חסר אל"ף לא מכח הקריאה, ולזה
 תמצא שכ' רש"י עלה ותזרני חסר אל"ף לשון מזרה זריתני. הרי לך כפי' דמכח חסרון האל"ף
 דרשו כך לבד, שאם מפני הקריאה אם הזי"ן רפויה מלתא דפשיטא היא שהיא ל' זרייה ולא
 בעי לפרושה ודו"ק:

מִדֹּד וְתַפְלִיטָנִי מִרִיבֵי עַמִּי תִשְׁמְרֵנִי לְרֹאשׁ גּוֹיִם עִם
 לֹא־יִדְעָתִי יַעֲבֹדֵנִי וְתִשְׁיַבְּנֵנִי מִפְּלָגָת, עֲמָא. תִּמְנִינֵנִי רִישָׁא,
 לְעַמְּמִיָּא. עִם דְּלֹא יִדְעִית, יַפְלַחְנֵנִי: מִדֹּד בְּנֵי נֶכֶד יִתְכַחֲשׁוּ־לִי
 לְשִׁמוּעַ אֲזֵן יִשְׁמְעוּ לִי: בְּנֵי עַמְּמִיָּא, יִתְכַדְּבוּן לִי. לְשִׁימַע
 אוֹדֶן, יִשְׁתַּמְעוּן לִי: מִדֹּד בְּנֵי נֶכֶד יִבְלוּ וַיִּחְגְּרוּ מִמִּסְגְּרוֹתָם:
 בְּנֵי עַמְּמִיָּא יְסוּפוּן, וַיִּזְוְעוּן, מִבִּירְנִיתָהוֹן: מִדֹּד חֵי־יְהוָה וּבְרוּךְ צוּרֵי
 וַיֵּרָם אֱלֹהֵי צוּר יִשְׁעֵי: בְּכִין עַל נֶסֶא וּפְרָקְנָא דְעַבְדָּתָא לְעַמִּי
 אוֹדִיָּאוּ וְאִמְרוּ, קָיָם הוּא יְיָ. וּבְרִיךְ תְּקִיפָא דְמִן קְדָמוּהִי מִתִּיב לָנָא,
 תְּקוּף וּפְרָקוֹן. וּמִרְמָס, אֱלֹהֵי, תְּקוּף פְּרָקְנָא: מִדֹּד הָאֵל הַנִּתֵּן נִקְמָת
 לִי וּמִרִיד עַמִּים תַּחֲתֵנִי: אֱלֹהֵא. דְּעֵבִיד פְּרַעְנוּתָא, לִי. וְתִבְר
 עַמְּמִיָּא דְקִימִין לְאַבְאָשָׁא לִי, תַּחֲוִיתִי: מִדֹּד וּמוֹצִיָּאִי מֵאִיבֵי וּמִקְמֵי
 תְּרוּמָמִנִי מֵאִישׁ חֲמָסִים תַּצִּילֵנִי: וּפְרָקִי, מִסְּנָאִי. וְעַל דְּקִימִין
 לְאַבְאָשָׁא לִי, תִּגְבְּרֵנִי. מִגּוֹג וּמִשְׁרָת עַמְּמִין חֲטוּפִין דְּעַמִּיָּה, תִּשְׁיַבְּנֵנִי:
 ַּעַל־כֵּן אוֹדֶךָ יְהוָה בְּגוֹיִם וּלְשִׁמְךָ אֲזַמְּרָ: עַל כֵּן. אוֹדִי קְדָמְךָ
 יְיָ, בְּעַמְּמִיָּא. וּלְשִׁמְךָ, אֵימֵר תִּשְׁבַּחָא: ַּאֲ (כ' מַגְדִּיל) מַגְדֹּל יִשׁוּעוֹת
 מִלְּכּוֹ וְעִשָּׂה־חֶסֶד לְמִשִּׁיחוֹ לְדוֹד וּלְזֶרְעוֹ עַד־עוֹלָם: מִסְּגִי
 לְמַעַבְד פְּרָקוֹן, עִם מַלְכִּיָּה. וְעֵבִיד טִיבוֹ, לְמִשִּׁיחִיָּה. לְדוֹד וּלְזֶרְעִיָּה, עַד
 עֲלָמָא:

(גְּאֵלָנִי יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פְּרָקְנָא. יְיָ צְבָאוֹת, שְׁמִיָּה. קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יִתְבָּרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חֵיא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלַם,
 וּלְעָלְמֵי עֲלָמִיָּא:

מפטיר דיו"ט ראשון של שבועות

במדבר סימן כ"ח פסוקים כ"ו - ל"א

וּבַיּוֹם הַפְּנוּיִם בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיהוָה בְּשִׁבְעַתִּיכֶם
מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מִלְאכַת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: וְהִקְרַבְתֶּם
עוֹלָה לְרִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם אִיל אֶחָד שִׁבְעָה
כִּבְשִׂים בְּנֵי שָׁנָה: וּמִנְחָתָם סֹלֶת בָּלוּלָה בִּשְׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים
לִפְרֵי הָאֶחָד שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לְאִיל הָאֶחָד: עֶשְׂרוֹן עֶשְׂרוֹן לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד
לְשִׁבְעַת הַכִּבְשִׂים: שְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לִכְפֹּר עֲלֵיכֶם: מִלֶּבֶד עַל־ת
הַתָּמִיד וּמִנְחָתוֹ תַעֲשׂוּ תָמִיד יִהְיוּ־לָכֶם וְנִסְפִיהֶם:

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנִבְיָאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדִבְרֵיהֶם, הַנְּאֻמִּים בְּאֵמֶת. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ. הַפּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנִבְיָאִי, הָאֵמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרה דיו"ט ראשון של שבועות

ביחזקאל סימן א'

וַיְהִי | בְּשָׁלְשִׁים שָׁנָה בְּרַבִּיעִי בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ וָאֲנִי
בַּתּוֹךְ־הַגּוֹלָה עַל־נְהַר־כְּבָר נִפְתָּחוּ הַשָּׁמַיִם
וַאֲרָאָה מֵרָאוֹת אֱלֹהִים: וַהֲוָה, בַּתְּלָתִין שָׁנִין. לִזְמַן דְּאִשְׁכַּח
חִלְקִיָּה כְּהֵנָּא רַבָּא סְפָרָא דְּאוּרִיתָא, בְּבֵית מִקְדָּשָׁא. בְּעֶזְרָתָא, תְּחוֹת
אוּלְמָא דְּהִיכְלָא. בְּפִלְגוֹת לִילִיָּא, בְּתַר מַעְלַנִי סִיְהָרָא. בְּיוֹמֵי יֵאֻשִׁיָּה בַר
אֲמוֹן, מֶלֶךְ שְׁבַטָא דְּבֵית יְהוּדָה. בְּתַמּוּז, בַּחֲמִשָּׁא לִירְחָא. אָמַר נְבִיאָא
וָאֲנָא בְּגֻז בְּנֵי גְלוּתָא, עַל נְהַר כְּבָר. אֶתְפָּתְחוּ, שְׁמַיָּא. וַחֲזִית בְּחִיזוֹ נְבוּאָה
דְּשָׂרַת עַלִּי חִיזוֹ יִקָּר, שְׂכִינְתָא דִּיִּי:

מקצת קהילות נוהגים לקרוא תוספתא זו בהמשך לתרגום פסוק הראשון:

וַהֲוָה בְּסוּף אַרְבַּע מָאָה, וּתְלָתִין שָׁנִין. לִזְמַן דְּאִשְׁכַּח חִלְקִיָּה כְּהֵנָּא רַבָּא יֵת סְפָרָא
דְּאוּרִיתָא, בְּבֵית מִקְדָּשָׁא. בְּעֶזְרָתָא, תְּחוֹת אוּלְמָא דְּהִיכְלָא. בְּרַבִּיעָא בְּתַמּוּז,
בְּפִלְגוֹת לִילִיָּא. בְּיוֹמֵי יֵאֻשִׁיָּה בַר אֲמוֹן, מֶלֶךְ שְׁבַטָא דְּבֵית יְהוּדָה. אִשְׁכַּח חִלְקִיָּה

כהנא רבא ית ספרא דאורייתא, בבית מקדשא. ויהביה, לשפן ספרא. וקרהי שפן
 ספרא, קדם מלכא יאשיה. וכד שמע מלכא יאשיה, ית פתגמי ספרא דאורייתא.
 דהבין פתיב ביה יגלי יי יתך וית מלכך דתקים עלך, לעם דלא ידעתא את
 ואבהתך. ותפלח תמן לעממיא פלחי טעותא, אעא ואבנא. בשעתא ההיא, בוע
 לבושהי. ואזל ותבר, ית רשע לבא דישראל. ואתיבנון, לפתגמי אורייתא. מן קדם
 דלא אתמסרת קרתא ירשלם, ביד נבוכדנצר כסדאה. דהוה, משתבח בטעותיה.
 מתיב ואמר הלא היא דא קרתא ירשלם דאלהא עלאה, דאמרין לית בותיה מסוף
 עלמא ועד סופיה. עתידיא לאתמסרא בידי ואנא אחריב יתה, ואקלי ית בית
 מקדשא בנורא. ואגלי ית עמא דבה, למדינת טעותי. ובתר בן אסק לשמי שמיא,
 ואחריב מדורין עלאין. ואגית קרבא, עם קדישי עליונין. ואשוי פרסי מלכותי, עיל
 מן פרוביא. דהבין פתיב אעלה על במתי עב, אדמה לעליון. בההיא שעתא
 מתיבא יתיה רוח קדשא, וכן אמרת ליה. רשיעא בר רשיעא, בר בריה דנמרוד
 רשיעא. דאמרין עלי, כל עלמא בליה. וכמה חילותך וכמה חילא אית בידך,
 וכמה יומי שני חיד. דאת אמרת אסק לשמי מרומא, ואחריב מדורין עלאין. והלא
 מן ארעא לשמיא, מהלך חמש מאה שנין. וסמפיה דשחקים, מהלך חמש מאה
 שנין. ומן שחקים לזבול, מהלך חמש מאה שנין. וסמפיה דזבול, מהלך חמש מאה
 שנין. ומן זבול למעון, מהלך חמש מאה שנין. וסמפיה דמעון, מהלך חמש מאה
 שנין. ומן מעון למכון, מהלך חמש מאה שנין. וסמפיה דמכון, מהלך חמש מאה
 שנין. ומן מכון לערבבות, מהלך חמש מאה שנין. וסמפיה דערבבות, מהלך חמש
 מאה שנין. וכקביל שבעא רקיעין, וכסמכותהון. ובתר בן מתחזן רגליהון דחיותא
 דאנון רמן, כמארעא לרום שמיא. וכקביל שבעא רקיעין, וכסמכותהון. ובתר בן
 מתחזן קרסלי חיותא דאנון רמן, כמארעא לברום שמיא. וכקביל שבעא רקיעין,
 וכסמכותהון. ובתר בן מתחזן רגלי חיותא דאנון רמן, כמארעא לרום שמיא. וכן
 רכביהון, וכן מעיהון. וכן גפיהון, וכן גדפיהון. וכן אפיהון וכן טרפיהון, וכן קרגיהון
 וכן רישיהון. דאנון רמן, כמארעא לרום שמיא. וכקביל שבעא רקיעין,
 וכסמכותהון. ובתר בן מתגלי פרסיא דמלך מלכיא בריך הוא יהא שמייה רבא
 מברך, לעלם ולעלמי עלמייא. דאנון רמן, כמארעא לרום שמיא. ומהדרין לברסיא
 דמלך מלכיא בריך הוא, לעלם ולעלמי עלמין. אלף אלפין ורבוא רבון, מלאכי
 רגזא. דאנון רמן, כמארעא לרום שמיא. ובתר בן מתחזן תמני מאה רקיעין
 לעילא, דממנא עליהון מי"ט טי"ת שרא רבא. דאם לא רחמנותיה דאלהא עלאה,
 מתקלי עלמא בליה בנורא. ואת אמרת אסק לשמי מרומא, ואחריב מדורין
 עלאין. ואגית קרבא, עם קדישי עליונין. בעז אנא אחית יתך, לשבעא מדורין
 תתאין. ואלין שמהתהון. גיהנם שאול ובור שחת ודומה וארקא וטיט היון, ואבדון
 עולם. עולם דלית שמשא וסיהרא זרחין תמן ופרסת רגלי בני אנשא, לא משתמע

בֵּיהּ. וְתִהְיֶה נִפְשָׁךְ מִשְׁתַּלְהָבָא בְּגוּ גִיהֶנֶם, עַד דְּיִמְטִי יוֹם דִּינָא רַבָּא. דְּהֵכִין כְּתִיב אֵךְ אֶל שְׂאוֹל תּוֹרֵד, אֶל יִרְכָּתִי בּוֹר. בְּהֵהִיא שְׁעָתָא אֲתַמְנִיאוּ עֲלוּהִי, תְּרִין מַלְאָכִין אֲכַזְרְאִין. חֲבִילוֹ וְאַחִיתוֹ יִתִּיה, לְאַבְדּוֹן עוֹלָם. אֲתֵר דְּסִנְחָרִיב מַלְכָּא דְאַתּוּר, שָׂרָא תַמָּן. וְהוּוּ תְּרוּיָהוּן, מְהֻלְכִין בְּחִשּׁוּכָא. אֲתֵיב סִנְחָרִיב וְאָמַר לִיה לִנְבוּכַדְנֶצַּר, מִן אַתְּ. עֲנִי נְבוּכַדְנֶצַּר וְאָמַר לִיה אֲנָא נְבוּכַדְנֶצַּר כְּסֻדָּא, דְּמִרְדִּית בְּאַלְהָא עֲלָאָה דִּיהוּדָאִי. וְאַחֲרִיבִית קֶרְתָּא דִּירְשָׁלַם וְאַגְלִיתִי עֲמָא דְבָהּ, לְמַדִּינַת טְעוּתִי. עֲנִי סִנְחָרִיב, וְאָמַר לִיה לִנְבוּכַדְנֶצַּר. רְשִׁיעָא בְּרִי רְשִׁיעָא הָלֹא בְּעִינְךָ חֲזִיתָא, וּבְאַדְנֶךָ שְׁמַעְתָּא. מָא דְעֵבֵד עֲמִי אֲלָהָא דִּיהוּדָאִי דְשָׂרִי וְאַסִּיק יִתִּי, לְקֶרְתָּא דִּירְשָׁלַם. וַיְדִי, לֹא אוֹשִׁיטִית בְּגוּה. וּנְפַק חַד מִן שְׁלֵהוּבּוּהִי, וְאוֹקִיד יֵת מִשְׁרָתִי בְּנוּרָא. וְלֹא אֲשַׁתָּאֵר לִי, אֲלֹא אֲנָא בְּלַחוּדִי. וְאַתְּ מָא הִיא עֲצָתְךָ, לוֹת יְהוּדָאִי. עֲנִי נְבוּכַדְנֶצַּר, וְאָמַר לִיה. בְּעֵן אִם יִשְׁבּוּק יִתִּי אֲלָהָא דִּיהוּדָאִי אִיזִיל וְאַבְנִי יִתִּיה, בְּאַבְנִין טְבָן וּמִרְגְּלִין. עֲנִי סִנְחָרִיב, וְאָמַר לִיה לִנְבוּכַדְנֶצַּר. רְשִׁיעָא, שְׁטִיָּא דְבַעֲלָמָא כְּלִיה. הָלֹא שְׁמַעְתָּא, מָא דְמַתְּלִין יְהוּדָאִי לְמִימֵר. מִן דְּלֹא תַקִּין בְּמַעֲלֵי שְׁבָתָא, מָא יִיכּוֹל בְּשְׁבָתָא. בְּשְׁעָתָא הָהִיא, אֲשַׁתְּלַחוּ עֲלוּהִי מַלְאָכִין אֲכַזְרְאִין. חֲבִילוֹ וְאַחִיתוֹ יִתִּיה, לְאַבְדּוֹן עוֹלָם. דְּהֵכִין כְּתִיב, וּמִפְּרֹשׁ לְעִיל:

בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ הַיָּהּ הַשְּׁנֵה הַחֲמִישִׁית לְגָלוּת הַמֶּלֶךְ יוֹיָכִין: בַּחֲמִשָּׁה לִירְחָא. הִיא, שְׁתָּא חֲמִישִׁיתָא. לְגָלוּת, מַלְכָּא יוֹיָכִין: **הָיָה הָיָה דְבַר-יְהוָה אֶל-יְחִזְקָאֵל בֶּן-בוּזִי הַכֹּהֵן בְּאֶרֶץ כַּשְׂדִּים עַל-נְהַר-כְּבָר וְתִהְיֶה עָלָיו שֵׁם יְד־יְהוָה:** מְהוּה הָוָה פִּתְגָם נְבוּאָה, מִן קָדָם יי. עִם יְחִזְקָאֵל בְּרִי בּוּזִי כְּהֵנָא, בְּאַרְעָא דִּישְׂרָאֵל. תָּב תְּנִינּוֹת וְאַתְמַלֵּל עֲמִיָּה בְּמַדִּינַת אֶרֶץ כַּשְׂדָּאִי, עַל נְהַר כְּבָר. וּשְׁרַת עֲלוּהִי. תַמָּן, רוּחַ נְבוּאָה מִן קָדָם יי: **וְאָרָא וְהִנֵּה רוּחַ סַעְרָה בָּאָה מִן-הַצָּפוֹן עָנָן גָּדוֹל וְאִשׁ מִתְּלַקַּחַת וְנִגְהָ לּוֹ סָבִיב וּמִתּוֹכָהּ בָּעִין הַחֲשָׁמַל מִתּוֹךְ הָאִשׁ:** וְחֲזִית. וְהָא רוּחַ עֲלֵעוּלָא, אֲתִי מִן צְפוּנָא. עָנָן רַב, וְאִישְׁתָּא מִשְׁתַּלְהָבָא. וַיִּהְיֶה רָא לִיה, סְחוּר סְחוּר. וּמִגּוֹ עֲנָנָא, וּמִגּוֹ עֲלֵעוּלָא. בָּעִין חֲשָׁמְלָא, מִגּוֹ אִישְׁתָּא: **וּמִתּוֹכָהּ דְּמֹות אַרְבַּע חֵית וְזֶה מֵרָאִיָּהֶן דְּמֹות אָדָם לְהִנָּה:** וּמִגּוּה.

וזלך הדקדוק: - עָנָן גָּדוֹל. אין כאן פסיק גם בירושלמיים:

דְּמוֹת, אַרְבַּע בְּרִין. וְדִין, חֲזוּיָהוֹן. דְּמוֹת אֲנָשָׁא, לְהוֹן: **וְאַרְבַּעַת**
פְּנִים לְאַחַת וְאַרְבַּע פְּנִים לְאַחַת לָהֶם: וְאַרְבַּעַת אֲפִין,
 לְחֻדָּא. וְאַרְבַּעַת אֲפִין, לְכָל חֹד וְחֹד. שְׁתַּת עֶסֶר אֲפִין, לְבְרִיתָא חֻדָּא. הוּי
 מִנֵּן אֲפִיא דְאַרְבַּע בְּרִין, שְׁתֵּין וְאַרְבַּעַת אֲפִין. וְאַרְבַּעַת גְּפִין, לְחֻדָּא.
 וְאַרְבַּעַת גְּפִין, לְכָל חֹד וְחֹד. שְׁתַּת עֶסֶר גְּפִין, לְכָל אָפָא וְאָפָא. שְׁתֵּין
 וְאַרְבַּעַת גְּפִין, לְבְרִיתָא חֻדָּא. הוּי מִנֵּן גְּפִיא דְאַרְבַּע בְּרִין מֵאֲתָן וְחֲמִשִּׁין,
 וְשְׁתָּא גְּפִין: **וְרַגְלֵיהֶם רַגְלֵי יִשְׂרָאֵל וְכַף רַגְלֵיהֶם כַּכָּף רַגְלֵי**
עֵגֹל וְנִצְצִים כְּעֵין נְחֹשֶׁת קָלִיל: וְרַגְלֵיהוֹן, רַגְלֵין כְּזִינֵן. וּפְרִסְתָּ
 רַגְלֵיהוֹן. כְּפְרִסְתָּ, רַגְלֵין סְגֻלָּגִלִין. וּמִזִּיעֵן עֲלֵמָא, בְּמַהֲכָהוֹן. וּמִנְצִצֵן, כְּעֵין,
 נְחֹשֶׁת מְצֻלָּה: **וְיָדֵי אָדָם מִתַּחַת פְּנֵיהֶם עַל**
אַרְבַּעַת רַבְעֵיהֶם וּפְנֵיהֶם וְכַנְפֵיהֶם לְאַרְבַּעַתָּם: וְיָדֵין, כִּידֵי
 אֲנָשָׁא. עֲבִיד לְהוֹן, מִתַּחַת גְּפִיהוֹן. עַל, אַרְבַּעַת סְטֵרִיהוֹן. לְמַחְתִּי בְּהוֹן
 גְּמָרִין דְּאִישָׁא מִבִּינֵי כְּרוּבִיא מִתַּחַת רְקִיעָא, דְּעַל רִישֵׁיהוֹן. לְמַתָּן עַל
 חֲפִי סְרִפִּיא לְמִזְרָק עַל אֲתֵר רְשִׁיעִיא, לְאַבְדָּא חִיבִיא עֲבָרִי מִימְרֵיהָ.
 וְאַפִּיהוֹן וְגְפִיהוֹן שׁוֹן, לְאַרְבַּעַתִּיהוֹן: **חֲבֵרַת אִשָּׁה אֶל-אַחֻתָּהּ**
כַּנְפֵיהֶם לֹא-יִסְבּוּ בְּלִכְתָּן אִישׁ אֶל-עֵבֶר פָּנָיו יֵלְכוּ: מְכוּנֵן.
 חֻדָּא לְקָבִיל חֻדָּא, גְּפִיהוֹן. לֹא מִתַּחֲזֹרֵן, בְּמִזְלָהוֹן. בְּרִיא, לְקָבִיל אֲפָהָא,
 אִזְלָא: **וְדְמוֹת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם וּפְנֵי אֲרִיָּה אֶל-הַיָּמִין**
לְאַרְבַּעַתָּם וּפְנֵי-שׁוֹר מִהַשְׂמָאוֹל לְאַרְבַּעַתָּן וּפְנֵי-נֶשֶׁר
לְאַרְבַּעַתָּן: וְדְמוֹת אֲפִיהוֹן, אֲפִי אֲנָשָׁא. וְאַפִּי אֲרִיא עֲבִיד מִימִינָא,
 לְאַרְבַּעַתִּיהוֹן. וְאַפִּי תוֹרָא עֲבִיד מִסְמָאלָא, לְאַרְבַּעַתִּיהוֹן. וְאַפִּי נֶשֶׁרָא,
 לְאַרְבַּעַתִּיהוֹן: **וּפְנֵיהֶם וְכַנְפֵיהֶם פְּרָדוֹת מְלֻמָּעָה לְאִישׁ**
שְׁתֵּים חֹבְרוֹת אִישׁ וּשְׁתֵּים מְכַסּוֹת אֵת גְּוִיתֵיהֶנָּה:
 וְאַפִּיהוֹן. וְגְפִיהוֹן פְּרִיסִין, מְלַעֲלָא. לְחֻדָּא. תַּרְתִּין, מְכוּנֵן חֻדָּא. וְתַרְתִּין
 מְכַסִּין. יָת, גְּוִיתָהוֹן: **וְאִישׁ אֶל-עֵבֶר פָּנָיו יֵלְכוּ אֶל אֲשֶׁר**

יְהִי־שָׁמָּה הָרוּחַ לִלְכֹת יִלְכוּ לֹא יִסְבוּ בְּלִכְתָּן: וּבְרִיא.
 לִקְבִיל אִפְּהָא, אֲזִלָּא. לְאַתֵּר דִּהּוּי תַּמָּן רַעֲוָא לְמִיזֵל, אֲזִלָּן. לֹא מִתְחַזְּרִין,
 בְּמִיזְלָהוֹן: ^ג וּדְמוּת הַחַיִּית מֵרְאִיָּהֶם בְּגַחֲלֵי־אֵשׁ בְּעֵרוֹת
 כְּמֵרְאָה הַלְּפָדִים הִיא מִתְהַלֶּכֶת בֵּין הַחַיִּית וְנִגָּה לְאֵשׁ
 וּמִן־הָאֵשׁ יוֹצֵא בָּרֶק: וּדְמוּת בְּרִיתָא, חֲזוּיָהוֹן בְּגִמְרִין דְּאִישָׁא.
 בְּעֵרָן, בְּחִיזוּ בְּעוֹרֵיא. אִישְׁתָּא. מִשְׁתַּלְהָבָא, בֵּין בְּרִיתָא. וְזִיְהוּרָא
 לְאִישְׁתָּא. וּמִן אִישְׁתָּא, נָפִיק בְּרִקָּא: ^ד וְהַחַיִּית רַעֲוָא וְשׁוּב
 כְּמֵרְאָה הַבִּזָּק: וּבְרִיתָא בְּאַשְׁתְּלוּחִיָּהוֹן לְמַעַבְד רַעוּת רַבּוּנָהוֹן
 דְּאִשְׁרֵי שְׂכִינְתָּיהָ בְּמִרוּמָא, עִילָא מְנַהֵן. בְּאַנְפָּא עֵינָא לְמַחֲזִי חֲזָרָן וּמִקְפָּן
 יֵת עֲלֵמָא, וְתִיבָן בְּרִית חֲדָא. וְקִלְיָן, בְּחִיזוּ בְּרִקָּא: ^ה וְאַרְא הַחַיִּית
 וְהִנֵּה אֹפֶן אֶחָד בְּאַרְצֵי אֵצֶל הַחַיִּית לְאַרְבַּעַת פָּנָיו:
 וְחַיִּית, בְּרִיתָא. וְהָא גִלְגַּל חֵד מִשְׁתַּוִּי, כְּמִלְרַע לְרוּם שְׁמִיא. בְּסִטֵּר
 בְּרִיתָא, לְאַרְבַּעַת אַפּוּהִי: ^ו מֵרְאָה הָאֹפְנִים וּמַעֲשֵׂיהֶם בְּעֵין
 תַּרְשִׁישׁ וּדְמוּת אֶחָד לְאַרְבַּעַתָּן וּמֵרְאִיָּהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם
 כְּאִשֶּׁר יִהְיֶה הָאֹפֶן בְּתוֹךְ הָאֹפֶן: חִיזוּ גִלְגַּלְיָא וְעוּבְדֵיהוֹן, בְּעֵין
 אֶבֶן טָבָא. וּדְמוּת חֵד, לְאַרְבַּעַתֵיהוֹן. וְחֲזוּיָהוֹן, וְעוּבְדֵיהוֹן. כְּמָא דִּהּוּי
 גִלְגַּל, בְּגוּ גִלְגַּל: ^ז עַל־אַרְבַּעַת רַבְעֵיהוֹן בְּלִכְתָּם יִלְכוּ לֹא
 יִסְבוּ בְּלִכְתָּן: עַל אַרְבַּעַת סְטֵרִיהוֹן, בְּמִיזְלָהוֹן אֲזִלָּן. לֹא מִתְחַזְּרִין,
 בְּמִיזְלָהוֹן: ^ח וְגִבְיָהוֹן וְגִבָּה לָהֶם וִירְאָה לָהֶם וְגִבְתָּם מִלֵּאת
 עֵינַיִם סָבִיב לְאַרְבַּעַתָּן: וְגִבְיָהוֹן שׁוֹן, לְקַבְּלָא רִקִּיעָא. וְרוּמָא לָהוֹן,
 וּדְחִילָן אֲנוּן. וְגִבְיָהוֹן. מְלֵן עֵינִין. סְחֹר סְחֹר, לְאַרְבַּעַתֵיהוֹן: ^ט וּבְלִכְתָּ
 הַחַיִּית יִלְכוּ הָאֹפְנִים אֲצֵלָם וּבִהְנֵשָׂא הַחַיִּית מֵעַל

זֶלֶק הוֹדְקָדוּק: ^י יִהְיֶה הָאֹפֶן. בִּפְתַח גַּם בִּקְצֵת דְּפּוּסִים:

הָאָרֶץ יִנָּשְׂאוּ הָאוֹפָנִים: וּבַמִּיּוֹל, בְּרִיתָא. אֲזֵלִין גִּלְגָּלִיא,
 לְקַבְּלָהוֹן. וּבִאֲתָרְמָא בְּרִיתָא, כְּמַלְרֵע לְרוּם שְׁמִיָּא. מִתְרַמִּין, גִּלְגָּלִיא:
 כ על אֲשֶׁר יִהְיֶה-שֵׁם הָרוּחַ לִלְכַּת יִלְכוּ שְׂמָה הָרוּחַ
 לִלְכַּת וְהָאוֹפָנִים יִנָּשְׂאוּ לְעַמְתָּם כִּי רוּחַ הַחַיָּה בָּאוֹפָנִים:
 על אֲתַר דְּהוּי תַּמָּן רַעְוָא לְמִיּוֹל, אֲזֵלִין. לְתַמָּן, רַעְוָא לְמִיּוֹל. וּגִלְגָּלִיא.
 מִתְרַמִּין, לְקַבְּלָהוֹן. אֲרִי, כְּרוּחַ בְּרִיתָא, בְּגִלְגָּלִיא: כא בְּלַכְתָּם יִלְכוּ
 וּבְעַמְדָם יַעֲמְדוּ וּבִהַנְּשָׂאָם מַעַל הָאָרֶץ יִנָּשְׂאוּ הָאוֹפָנִים
 לְעַמְתָּם כִּי רוּחַ הַחַיָּה בָּאוֹפָנִים: בְּמִיּוֹלָהוֹן אֲזֵלִין. וּבְמַקְמָהוֹן,
 קִימִין. וּבִאֲתָרְמִיָּהוֹן, כְּמַלְרֵע לְרוּם שְׁמִיָּא. מִתְרַמִּין גִּלְגָּלִיא, לְקַבְּלָהוֹן.
 אֲרִי, כְּרוּחַ בְּרִיתָא, בְּגִלְגָּלִיא: כב וּדְמוֹת עַל-רֵאשֵׁי הַחַיָּה רָקִיעַ
 כְּעֵין הַקֶּרֶחַ הַנּוֹרָא נָטוּי עַל-רֵאשֵׁיהֶם מְלַמְעָלָה: וּדְמוֹת.
 עַל רֵשֵׁי בְּרִיתָא, רָקִיעָא. כְּעֵין, גִּלְד חֲסִין. מְרַבֵּן עַל רֵשֵׁיהוֹן, מְלַעֲלָא:
 כג וְתַחַת הָרָקִיעַ בְּנִפְיָהֶם יִשְׁרוֹת אִשָּׁה אֶל-אַחֻתָּהּ
 לְאִישׁ שְׂתִים מְכַסּוֹת לְהִנָּה וּלְאִישׁ שְׂתִים מְכַסּוֹת לְהִנָּה
 אֵת גּוֹיְתֵיהֶם: וְתַחַת רָקִיעָא. גְּפִיָּהוֹן מְכַנָּן. חָדָא, לְקַבִּיל חָדָא.
 לְחָדָא. תַּרְתִּין מְכַסִּין, לְהוֹן. וְלְחָדָא. תַּרְתִּין מְכַסִּין, לְהוֹן. ית, גּוֹיְתֵיהוֹן:
 כד וַאֲשַׁמֵּעַ אֶת-קוֹל בְּנִפְיָהֶם כְּקוֹל מַיִם רַבִּים כְּקוֹל-שִׁדִּי
 בְּלַכְתָּם קוֹל הַמֶּלֶךְ כְּקוֹל מַחְנֶה בְּעַמְדָם תִּרְפִּינָה
 כְּנִפְיָהֶן: וּשְׁמַעִית, ית קל גְּפִיָּהוֹן. כְּקל מִין סְגִיָּאִין כְּקָלָא מִן קָדָם שִׁדִּי,
 בְּמַהֲבָהוֹן. קל מְלֻלָּהוֹן כְּד מוֹדִין וּמְבָרְכִין ית רַבּוּנָהוֹן קִימָא, מְלַךְ
 עֲלִמָּיָא. כְּקל מְשֻׁרֵּית, מְלַאכֵי מְרוּמָא. בְּמַקְמָהוֹן, מְשֻׁתָּקוֹן גְּפִיָּהוֹן:
 כה וַיְהִי-קוֹל מַעַל לְרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל-רֵאשֵׁם בְּעַמְדָם

זֶלֶק הַדְּקָדוֹק: כו וּבִהַנְּשָׂאָם. הו"ו בגעיא גם בירושלמיים:

תַּרְפִּינָה כְּנִפְיָהּ: וּבִזְמַן דְּהוּי רַעְוָא קְדָמוּהִי לְאַשְׁמַעְא קַל דְּבוּרָא
 לְעַבְדוּהִי נְבִיִּי יִשְׂרָאֵל, הוּי קָלָא. וּמִשְׁתַּמַּע מַעְלֵוִי רְקִיעָא, דְּעַל רִישִׁיהוּן.
 בְּמִקְמָהוּן מִשְׁתַּקֵּן גְּפִיָּהוּן, מִן קָדָם דְּבוּרָא: כּוּ וּמִמַּעַל לָרְקִיעַ אֲשֶׁר
 עַל-רֹאשָׁם בְּמִרְאָה אֲבָן-סַפִּיר דְּמוּת בְּסָא וְעַל דְּמוּת
 הַבְּסָא דְּמוּת בְּמִרְאָה אָדָם עָלְיוּ מְלַמְעָלָה: וּמַעְלֵוִי רְקִיעָא,
 דְּעַל רִישִׁיהוּן. בְּחִיזוּ אֲבָן טָבָא, דְּמוּת בְּרִסְיָא. וְעַל, דְּמוּת בְּרִסְיָא. דְּמוּת.
 בְּמִרְאָה אָדָם, עֲלוּהִי, מְלַעִילָא: כּוּ וְאֵרָא | בְּעֵין חֲשָׁמַל
 בְּמִרְאָה-אֵשׁ בֵּית-לָהּ סָבִיב מְמִרְאָה מִתְנִיּוּ וּלְמַעְלָה
 וּמְמִרְאָה מִתְנִיּוּ וּלְמַטָּה רְאִיתִי בְּמִרְאָה-אֵשׁ וְנִגָּה לֹו
 סָבִיב: וְחִזִּית, בְּעֵין חֲשָׁמַלָא. בְּחִיזוּ אִישְׁתָּא מְגִיּוּ לָהּ, סְחֹר סְחֹר. חִיזו
 יְקָר דְּלָא יְכָלָא עֵינָא לְמַחֲזִי וְלָא אִפְשָׁר לְאַסְתַּכְּלָא בֵּיהּ, וּלְעִילָא. וְחִיזו
 יְקָר דְּלָא יְכָלָא עֵינָא לְמַחֲזִי וְלָא אִפְשָׁר לְאַסְתַּכְּלָא בֵּיהּ, וּלְרַע. חִזִּיתִי,
 בְּחִיזוּ אִישְׁתָּא וְזִיהוּרָא לִיהּ, סְחֹר סְחֹר: כּוּ בְּמִרְאָה הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר
 יְהִיָּה בְּעֵנָן בְּיוֹם הַגֶּשֶׁם כֵּן מִרְאָה הַנִּגָּה סָבִיב הוּא
 מִרְאָה דְּמוּת כְּבוֹד-יְהוָה וְאֵרָא וְאֵפֶל עַל-פְּנֵי וְאַשְׁמַע
 קוֹל מְדַבֵּר: בְּחִיזוּ קִשְׁתָּא. דְּהוּי בְּעֵנָא, בְּיוֹמָא דְּמִטְרָא. כֵּן חִיזו
 זִיהוּרָא, סְחֹר סְחֹר. הוּא. חִיזו, דְּמוּת יְקָרָא דִּי. וְחִזִּית, וְאַשְׁתַּטַּחֲתִּית עַל
 אֲפִי. וּשְׁמַעִית, קַל דְּמִתְמַלְל: כּוּ וַיֹּאמֶר אֵלֵי בֶן-אָדָם עֲמֹד
 עַל-רִגְלֶיךָ וְאִדְבַּר אֶתְךָ: וַאֲמַר לִי. בֶּר אָדָם, קוּם עַל רִגְלֶךָ.
 וַאֲמַלִּיל, עֲמֹךְ: וַ וְתָבֵא בִי רוּחַ כַּאֲשֶׁר דְּבַר אֵלֵי וְתַעֲמִדְנִי
 עַל-רִגְלֵי וְאַשְׁמַע אֶת מְדַבֵּר אֵלֵי: וְעַלֹת בִּי רוּחָא. כֹּד מְלִיל,
 עֲמִי. וַאֲקִימְתַּנִּי, עַל רִגְלֵי. וּשְׁמַעִית, יֵת דְּמִתְמַלְל, עֲמִי: לֹא וְתִשְׁאַנִּי

בַּמִּשְׁפָּט: וְשַׁעֲרֵי-עֲזִים אֶחָד חֲטָאת מַלְבֵּד עֲלֵת הַתְּמִיד מִנִּחָתָהּ
וְנִסְכָּה:

וּבַיּוֹם הַחֲמִישִׁי פָּרִים תִּשְׁעָה אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה אַרְבַּעַה
עֶשֶׂר תְּמִימִם: וּמִנִּחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לְפָרִים לְאֵילִם וּלְכִבְשִׁים בַּמִּסְפָּר
בַּמִּשְׁפָּט: וְשַׁעֲרֵי חֲטָאת אֶחָד מַלְבֵּד עֲלֵת הַתְּמִיד וּמִנִּחָתָהּ וְנִסְכָּה:

כשחל יו"ט ראשון של סוכות ביום שני, בא"י מפטירים וביום השישי.
ובחו"ל מפטירים וביום החמישי וביום השישי

וּבַיּוֹם הַחֲמִישִׁי פָּרִים תִּשְׁעָה אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה אַרְבַּעַה
עֶשֶׂר תְּמִימִם: וּמִנִּחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לְפָרִים לְאֵילִם וּלְכִבְשִׁים בַּמִּסְפָּר
בַּמִּשְׁפָּט: וְשַׁעֲרֵי חֲטָאת אֶחָד מַלְבֵּד עֲלֵת הַתְּמִיד וּמִנִּחָתָהּ וְנִסְכָּה:
וּבַיּוֹם הַשֵּׁשִׁי פָּרִים שְׁמֹנֶה אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה אַרְבַּעַה
עֶשֶׂר תְּמִימִם: וּמִנִּחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לְפָרִים לְאֵילִם וּלְכִבְשִׁים בַּמִּסְפָּר
בַּמִּשְׁפָּט: וְשַׁעֲרֵי חֲטָאת אֶחָד מַלְבֵּד עֲלֵת הַתְּמִיד מִנִּחָתָהּ
וְנִסְכָּה:

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בַּנְּבִיאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדִבְרֵיהֶם, הַנִּאֲמָרִים בְּאֵמֶת. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבַנְּבִיאִי, הָאֵמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרה דשבת חוה"מ סוכות

ביחזקאל סימן ל"ח

וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: וַיְהִי פֶתַח נְבוּזָאד נָכוֹן מִן קֶדֶם יְיָ,
עָמִי לְמִימַר: בֶּן-אָדָם שִׁים פָּנֶיךָ אֶל-גּוֹג אֶרֶץ
הַמָּגוּג נְשִׂיא רֹאשׁ מֶשֶׁךְ וְתַבַּל וְהַנְּבָא עֲלָיו: כִּי אָדָם. קָבִיל
נְבוּזָאד, עַל גּוֹג אֶרֶץ מָגוּג. רַב. יֵשׁ, מֶשֶׁךְ וְתַבַּל. וְאֶתְנַבֵּי, עֲלוֹהֵי:

ג ואמרת כה אמר אדני יהוה הנני אליך גוג נשיא ראש
 משך ותבל: ותימר. כדנן אמר, יי אלהים. האנא שלח רגזי עלך,
 גוג. רב. ריש, משך ותוכל: ד ושובבתיך ונתתי חתים בלחיך
 והוצאתי אותך ואת כל-חילך סוסים ופרשים לבשי
 מכלול כלם קהל רב צנה ומגן תפשי חרבות כלם:
 ואתבבנד. ואתין שירין, בליסתך. ואפיק יתך וית כל משריתך, סוסון
 ופרשין. לבושי גמר, בלהון. משרין סגיאן, דמזינין בעגילין ותריסין.
 אחדי סיפין, בלהון: ה פרס פוש ופוט אתם כלם מגן וכובע:
 פרסאי. פושאי ופוטאי, עמהון. בלהון מזינין, בעגילין וקולסין: ו גמר
 וכל-אגפיה בית תוגרמה ירכתי צפון ואת כל-אגפיו
 עמים רבים אתך: גומר, וכל משריתא. מדינת, גרממא. סיפי
 צפונא, וית כל משריתא. עממין סגיאין, דעמד: ז הכן והבן לך
 אתה וכל-קהלך הנקהלים עליך והיית להם למשמר:
 אזדרו, ואתקן לך. את. וכל משריתך, דאתפנישו עלך. ותהי להון,
 למטרא: ח מימים רבים תפקד באחרית השנים תבוא
 אל-ארץ | משובבת מחרב מקבצת מעמים רבים על
 הרי ישראל אשר-היו לחרבה תמיד והיא מעמים
 הוצאה וישבו לבטח כלם: מיומין סגיאין, תמני משריתך. בסוף
 שניא. תהך על ארעא, דתבו עמה מקטולי חרבא. דאתפנישו, מעממין
 סגיאין. על, טורי ארעא דישראל. דהון לחרבא, תדידא. ואנון, מביני
 עממא אתגליאו. ויתיבו לרחצן, בלהון: ט ועלית בשואה תבוא
 בענן לכסות הארץ תהיה אתה וכל-אגפיה ועמים
 רבים אותך: ותסק, באתרגושא תיתי. בעננא. דסליק וחיפי ארעא,
 תהי. את, וכל משריתך. ועממין סגיאין, דעמד: י כה אמר אדני

יִהְיֶה וְהָיָה | בַּיּוֹם הַהוּא יַעֲלוּ דְבָרִים עַל-לִבְכֶּךָ וְחֻשְׁבַּת
 מַחֲשַׁבֶּת רָעָה: כְּדָנָן אָמַר, יְיָ אֱלֹהִים. וַיְהִי, בַּעֲדָנָא הַהוּא. יִסְקֹון
 הַרְהוּרִין, עַל לִבְךָ. וְתַחֲשִׁיב, מַחֲשָׁבָן בִּישׁוֹן: ^י וְאִמְרַתְּ אֲעֲלֶה
 עַל-אָרֶץ פְּרָזוֹת אָבוֹא הַשְׁקָטִים יֹשְׁבֵי לְבָטַח כָּל־
 יֹשְׁבִים בְּאֵין חוֹמָה וּבְרִיחַ וּדְלָתִים אֵין לָהֶם: וְתִימַר. אֶסֶק
 עַל אֶרֶעָא, דִּיתְבָּא קְרוֹי פְּצַחִיא. אֶהְדֵּךְ עַל עֲמָא, דְשִׁקְטִין וְשָׂרֹן לְרַחֲצֹן.
 כְּלַחוּן. יְתַבִּין, בְּלֹא שׁוּרָא. וְעִבְרִין וְדָשִׁין, לִית לְהוֹן: ^{יב} לְשָׁלַל שְׁלַל
 וּלְבֹז בֹּז לְהַשִּׁיב יָדְךָ עַל-חַרְבוֹת נוֹשְׁבוֹת וְאֶל-עַם
 מְאֹסָף מְגוּלִים עֲשֵׂה מְקַנָּה וְקִנְיָן יֹשְׁבֵי עַל-טְבוֹר הָאָרֶץ:
 לְמַבּוּזָא, וּלְמַעֲדֵי עֲדָאָה. לְכַנְשָׁא מִשְׁרִיתְךָ, עַל חַרְבַּתָּא דְאִתְיַתְבָּא.
 וְעַל עֲמָא, דְאִתְפַּנְשׁוּ מִבִּינֵי עַמְמֵיא. אֶצְלַחוּ, בְּנִכְסִין וְקִנְיָן. יְתַבִּין, עַל
 תְּקִפָּא דְאֶרֶעָא: ^{יג} שְׂבָא וְדָדָן וְסַחֲרֵי תַרְשִׁישׁ וְכָל-כְּפִירְיָהּ
 יֹאמְרוּ לָךְ הִלְשָׁלָּךְ שְׁלַל אֶתְהָ בָּא הִלְבֹּז בֹּז הַקְהֵלְתָּ
 קְהֵלְךָ לְשָׂאת | כֶּסֶף וְזָהָב לְקַחַת מְקַנָּה וְקִנְיָן לְשָׁלַל
 שְׁלַל גָּדוֹל: שְׂבָא. וְדָדָן. וְתַגְרִי יִמָּא וְכָל פְּלִפְקָא, יִימְרוּן לָךְ. הִלְמַבּוּ
 בָּזָא, אֵת אֶתִּי. הִלְמַעֲדֵי עֲדָאָה, כְּנִישְׁתָּא מִשְׁרִיתְךָ. לְמַסֵּב, כֶּסֶף וְדֶהָב.
 לְמַשְׁבִּי, נִכְסִין וְקִנְיָן. לְמַעֲדֵי, עַדִּי סָגִי: ^{יד} לִכְן הִנְבָּא בֶן-אָדָם
 וְאִמְרַת לְגֹוג כֹּה אָמַר אֲדֹנִי יִהְיֶה הַלּוֹא | בַּיּוֹם הַהוּא
 בְּשַׁבַּת עַמִּי יִשְׂרָאֵל לְבָטַח תִּדְעֶ: כִּכִּין, אֶתְנַבִּי בֶר אָדָם. וְתִימַר
 לְגֹוג. כְּדָנָן אָמַר, יְיָ אֱלֹהִים. הֲלֹא, בַּעֲדָנָא הַהוּא. כִּד יְתַבּוֹן עַמִּי יִשְׂרָאֵל,
 לְרַחֲצֹן. תִּדְעֶ, פְּרַעְנוֹת גְּבוּרְתִּי: ^{טו} וּבֹאֵת מִמְּקוֹמָךְ מִירְכַּתִּי צִפּוֹן
 אֶתְהָ וְעַמִּים רַבִּים אֶתְךָ רִכְבִּי סוּסִים כָּל־קְהֵל גָּדוֹל

זולק הדקדוק: "הקהלת קהלך". יש קו רפה בקו"ף בכל ספרי תימן. גם בירושלמיים יש קו
 על הקו"ף, כי התי"ן הוא מאותיות השורש. שוב ראיתי במסורה רבתא שבסוף הכ"ד גדול שזו
 היא דעת בן אשר. ע"ש בפלוגתייהו:

וְחִיל רַב: וְתֵהָךְ מֵאַתְרֵךְ, מִסִּיפֵי צְפוֹנָא. אַתָּה. וְעַמּוּמִין סְגִיָּאִין, דְּעַמְךָ.
 רַכְבֵּי סוּסוֹן, בְּלִהוֹן. מִשְׁרִין סְגִיָּאִין, וְעַם סְגִי: ^{טו} וְעַלִּיתָ עַל-עַמִּי
 יִשְׂרָאֵל כְּעֶנֶן לְכֶסֶת הָאָרֶץ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים תִּהְיֶה
 וְהִבְאוּתֶיךָ עַל-אַרְצִי לְמַעַן דַּעַת הַגּוֹיִם אֹתִי בְּהַקְדָּשִׁי
 בְּךָ לְעֵינֵיהֶם גּוֹג: וְתִסַּק, עַל עַמִּי יִשְׂרָאֵל. כְּעֶנְנָא, דְּסָלִיק וְחָפִי
 אֶרְעָא. בְּסוֹף יוֹמִיא, תִּהְיֶה. וְאִיתִינְךָ, עַל אֶרֶע בֵּית שְׁכִינְתִּי. בְּדִיל דִּידְעוּן
 עַמּוּמִיא, פִּרְעָנוֹת גְּבוּרְתִּי. כִּד אֶתְקַדַּשׁ בְּךָ. וִיהוֹן חֲזוֹן בְּפִרְעָנוֹתְךָ, גּוֹג:
^{טז} כֹּה-אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה הָאֵתָה-הוּא אֲשֶׁר-דִּבַּרְתִּי בְּיָמִים
 קְדָמוֹנִים בְּיַד עֲבָדֵי נְבִיאֵי יִשְׂרָאֵל הַנִּבְּאִים בְּיָמִים הָהֵם
 שְׁנִים לְהַבִּיא אֹתְךָ עֲלֵיהֶם: כִּדְנָן אָמַר, יְיָ אֱלֹהִים. הָאֵת הוּא
 דְּמַלְלִית, בְּיוֹמֵי קֹדֶם. בְּיַד עֲבָדֵי, נְבִיאֵי יִשְׂרָאֵל. דָּאֵתִנְבִּיאָו. בְּיוֹמִיא
 הָאֲנוּן מִלְּקַדְמַת דְּנָא, שְׁנִין סְגִיָּאִין. לְאִיתָאָה יִתְךָ, עֲלֵיהוֹן: ^{יז} וְהִיָּה |
 בְּיוֹם הַהוּא בְּיוֹם בּוֹא גּוֹג עַל-אַדְמַת יִשְׂרָאֵל נָאִם אֲדֹנִי
 יְהוָה תִּעֲלֶה חֲמָתִי בָאֶפֶס: וְהִי, כְּעֶדְנָא הַהוּא. בְּיוֹם מִיתֵי גּוֹג, עַל
 אֶרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל. אָמַר, יְיָ אֱלֹהִים. יִדְלַק רִגְזִי, וְחֲמָתִי: ^{יח} וּבִקְנָאתִי
 בְּאֵשׁ-עֲבָרְתִּי דִּבַּרְתִּי אִם-לֹא | בְּיוֹם הַהוּא יִהְיֶה רַעַשׁ
 גָּדוֹל עַל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל: וּבִאתָגְלָאָה פִּרְעָנוֹתִי בְּמִדְלַק אִישָׁת
 רִגְזִי, גְּזִרִית בְּמִימְרִי. אִם לֹא, בְּיוֹמָא הַהוּא. יְהִי, זִיעַ סְגִיָּא, עַל, אֶרְעָא
 דְּיִשְׂרָאֵל: כִּד וְרַעְשׁוֹ מִפְּנֵי דְגִי הַיָּם וְעוֹף הַשָּׁמַיִם וְחַיַּת
 הַשָּׂדֶה וְכָל-הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׁ עַל-הָאֲדָמָה וְכָל הָאָדָם אֲשֶׁר
 עַל-פְּנֵי הָאֲדָמָה וְנִהְרְסוּ הַהָרִים וְנִפְּלוּ הַמְּדִרְגּוֹת
 וְכָל-חֹמֶה לְאֶרֶץ תִּפּוֹל: וַיִּזְעוּן מִן קֳדָמִי. נוֹנִי יִמָּא וְעוֹפָא
 דְּשָׁמַיָא, וְחַיַּת בְּרָא. וְכָל רַחֲשָׂא, דְּרַחֲשִׁישׁ עַל אֶרְעָא. וְכָל אֲנָשָׂא. דְּעַל,

זֶלֶק הוֹקְדוֹק: ^{יט} בְּיַד עֲבָדֵי. תִּיבַת 'בִּיד' בַּפִּשְׁטָא בַּכ"ה:

אפי ארעא. ויתפגרון טוריא. ויתלשון, מגדליא. וכל שור רם, לארעא
 יתחמר: כּ וקראתי עליו לכל-הרי חרב נאם אדני יהוה
 חרב איש באחיו תהיה: ואזמניה למפל בחרבא, על טורי עמי.
 אמר, יי אלהים, חרב גבר, באחיו תהי: כּ ונשפטתי אתו בדבר
 ובדם וגשם שוטף ואבני אלגביש אש וגפרית אמטיר
 עליו ועל-אגפיו ועל-עמם רבים אשר אתו: ואתפרע
 מניה, במותא ובקטלא. ומטר מגבר ואבני אלגביש, אישתא וגפריתא.
 אמטר עלוהי, ועל משרתיה, ועל עממין סגיאין, דעמיה:
 כּ והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי לעיני גוים רבים
 וידעו כי-אני יהוה: ואתרבי, ואתקדש. ואגלי גבורתי. לעיני,
 עממין סגיאין. וידעון, ארי אנא יי:

(גאלנו יהוה עבאות שמו קדוש ישראל:)

(פרקנא. יי עבאות, שמיא, קדישא, דישראל:)

על דא יתברך וישתבח, שמא רבא קדישא. די לעילא, תיא וקמא, מברך הוא לעלם,
 ולעלמי עלמאי:

ברכה ראשונה שקורבם ההפטרה

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. אשר בחר, בנביאים טובים. ורצה
 בדבריהם, הנאמרים באמת. ברוך אתה יהוה. הבוחר בתורה,
 במשה עבדו, וב ישראל עמו. ובנביאי, האמת והצדק: (אמן)

הפטרה דמנחת תשעה באב

בהושע סימן י"ז

א שובה ישראל עד יהוה אלהיך כי כשלת
 בעונך: תוב, ישראל. לדחלתא, די אלהך. ארי
 אתקילתא, בחובך: ב קחו עמכם דברים ושובו אל-יהוה

וַאֲמָרוּ אֵלָיו כָּל־תִּשָּׂא עוֹן וְקַח־טוֹב וְנִשְׁלַמָּה פְּרִים
שְׁפָתֵינוּ: קָרִיבוּ עִמָּכֹן, פִּתְגָּמִין דְּאִתְדַּאֲה. וְתוּבוּ, לְפִלְחָנָא דִּי.
וַאֲמָרוּ קְדָמוּהִי. קָרִיב קְדָמְךָ לְמִשְׁבֵּק עַל עֵינִי, נִתְקַבֵּל הָא כְּטָבִין. וַיהוֹן
מְלִי סְפוֹתָנָא, מִתְקַבֵּל קְדָמְךָ. פְּתוּרִין לְרַעָא, עַל מִדְבָּחְךָ: ^ג אֲשׁוּר |
לֹא יוֹשִׁיעֵנוּ עַל־סוֹס לֹא נִרְכָּב וְלֹא־נֹאמַר עוֹד אֱלֹהֵינוּ
לְמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ אֲשֶׁר־בְּךָ יִרְחַם יְתוֹם: מְלִכִי אֲתוּר, לֹא
יִפְרָקֵנָא. עַל רִכְבֵי סוֹסוֹן, לֹא נִתְרַחֵץ. וְלֹא נִימַר עוֹד. אֱלֹהֵנָא, לְעוֹבְדֵי
יְדָנָא. דָּמֵן קְדָמְךָ מִתְרַחַם עַל אֲבָהָתָנָא דִּהּוּ בְּמַצְרִים, הָא כִּיתְמִין:
^ד אֲרַפֵּא מְשׁוֹבָתָם אֲהֵבִם נִדְבָה כִּי שָׁב אִפִּי מִמֶּנּוּ:
אֲקַבִּילָנוּן בְּתִבְתָּהוֹן, אֲשַׁבּוֹק לְחֻבִּיהוֹן. אֲרַחֵימֶנּוּ, כִּד יְתוּבוּן בְּנִדְבָא.
אֲרִי. תֵּב רִגְזִי, מִנְהוֹן: ^ה אֲהִיָּה כֹטֵל לְיִשְׂרָאֵל יִפְרַח בְּשׁוֹשְׁנָה
וַיֵּךְ שְׂרָשָׁיו בְּלִבָּנוֹן: יְהִי מִימָרִי כֹטֵל, לְיִשְׂרָאֵל. יִזְהָרוּ, בְּשׁוֹשְׁנֵיָא.
וַיִּתְּבוּן, עַל תְּקוּף אֲרַעְהוֹן. כְּאֵילָן לִבָּנוֹן, דְּמִשְׁלַח עוֹבְרֵתִיה: ^ו יִלְכוּ
יּוֹנְקוֹתָיו וַיְהִי כִזִּית הוֹדוֹ וְרִיחַ לוֹ בְּלִבָּנוֹן: יִסְגוּן, בְּנִין וּבָנוּ.
וַיְהִי כִזִּי מְנַרֵת קֹדֶשָׁא, זִיזְהוֹן. וְרִיחָהוֹן, כְּרִיחַ קְטוֹרֶת בְּסַמֵּיָא: ^ז יִשְׁבוּ
יִשְׁבֵּי בְּעָלוֹ יַחֲדָא דָּגָן וַיִּפְרָחוּ כִּגְפָן זָכְרוּ כִּיֵּין לִבָּנוֹן:
יִתְּבַשּׁוּן מִבְּיַי גְּלוּתָהוֹן, וַיִּתְּבוּן בְּטַלֵּל מְשִׁיחָהוֹן. יִיחֹן מִיתֵיָא, וַיִּסְגִּי
טוֹבָא בְּאַרְעָא. יְהִי דְכֶרֶן טְבוּתָהוֹן, עָלִיל וְלֹא פְסִיק. כְּדִכְרוּ, יִבְבוּת
חֲצוּצָרְתָא. עַל חֲמַר עֲתִיק, דְּמִתְנַסֵּךְ בְּבֵית מִקְדָּשָׁא: ^ח אֲפֹרִים
מִה־לִּי עוֹד לְעַצְבִּים אֲנִי עֲנִיתִי וְאֲשׁוּרֵנוּ אֲנִי כְּבָרוּשׁ
רַעֲנָן מִמֶּנִּי פִּרְיֵךְ נִמְצָא: יִימְרוּן בֵּית יִשְׂרָאֵל, מָא לָנָא עוֹד
לְמִפְלַח לְטָעוֹתָא. אֲנָא בְּמִימָרִי אֲקַבִּיל צְלוּתִיה דְּיִשְׂרָאֵל, וְאַרְחִים
עֲלוּהִי. בְּמִימָרִי אַעֲבֹדְנִיה, כְּבִירָיוֹן שְׁפִיר. דָּמֵן קְדָמוּהִי סְלִיחַ, לְתִבְתָּהוֹן

זולק הוֹקְדוֹק: ד וַאֲמָרוּ אֵלָיו. בִּסְתִי בוי"ו. ח לְעַצְבִּים. הִלְמ"ד בִּקְמִין:

מִשְׁתַּכְחָא: ט מִי חֲכָם וַיִּבֶן אֱלֹה נִבּוֹן וַיִּדְעַם כִּי־יִשְׂרָאֵל
 דְּרַכֵּי יְהוָה וַעֲדָקִים יִלְכוּ בָם וּפְשָׁעִים יַכְשִׁילוּ בָם: מִן חֲכָמִים,
 וַיִּסְפֹּר אֲלֵיָן. סִכְלָתָן, וַיִּדְעֵנִין. אַרִי תִקְנֶן, אֲזַרְחָתָא דִּי. וַעֲדִיקָא דְהִלִּיכוּ
 בַּהוֹן, יִיחוּן בַּהוֹן בַּחֲיֵי עֲלָמָא. וְרִשְׁעִיָּא יִתְמַסְרוֹן לְגִיהֶנָם, עַל דְּלֹא הִלִּיכוּ
 בַּהוֹן:

ומנהג השאמי להוסיף פסוקים אלו:

י מִי־אֵל כְּמוֹד נִשָּׂא עוֹן וְעִבֵּר עַל־פֶּשַׁע לְשֹׂאֲרֵית נַחֲלָתוֹ לֹא־הֶחְזִיק
 לְעַד אֲפֹ כִי־חֲפִץ חֶסֶד הוּא: לִית בְּר מִנָּךְ, אֵת הוּא אֱלֹהָא. שְׂבִיק לַעֲוֹן, וּמַעֲבֵר עַל
 חֻבִּין. לְשֹׂאֲרָא, דְּאֶחְסְנִיתִיה. לֹא מוֹרִיד לְעֵלְמִין, רְגִזִּיה. אַרִי רְעִי לְאִיטְבָּא, הוּא: יֵא יִשׁוּב
 יִרְחֲמֵנוּ יִכְבֹּשׁ עֲוֹנֵינוּ וְתִשְׁלִיךְ בְּמַצְלוֹת יָם כָּל־חַטָּאתָם: יְתוּב מִימְרִיהָ,
 לְרַחֲמָא עֲלֵנָא. יִשְׂבּוּק עַל חֻבֵּנָא, בְּרַחֲמֵתִיהָ. וְיִרְמִי לְעַמְקֵי יַמָּא, כָּל חַטָּאי יִשְׂרָאֵל: יֵב תִּתֵּן אֲמַת
 לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתֵּינוּ מִימֵי קֹדֶם: תִּתֵּן קִשְׁטֵי יַעֲקֹב
 לְבִנוֹהִי, כְּמָא דְקִיַּמְתָּא לִיה בְּבֵית אֵל. טְבוֹת אַבְרָהָם לְזִרְעִיה בְּתִירוֹהִי, כְּמָא דְקִיַּמְתָּא לִיה בֵּין
 בְּתִרְיָא. תִּדְכֹּר לָנָא עֲקִידַת יִצְחָק דְּאֶתְעַקֵּד עַל מִדְּבָחָא, קְדָמְךָ. תַּעֲבִיד עֲמָנָא, טְבוֹן: דְּקִיַּמְתָּא
 לְאַבְרָהָמָא, מִיּוֹמֵי קֹדֶם:

(גְּאֵלֵנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פִּרְקָנָא. יֵי צְבָאוֹת, שְׁמִיָּה. קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יִתְבָּרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקַיָּמָא. מְבָרַךְ הוּא לְעַלְמָא,
 וּלְעֵלְמֵי עֲלָמָא:

תפסיר רס"ג

דהד ויקרא

למנוחת שבת
ושני וחמישי

א א) תים דעא אללה במוסי. וביאטבה. מן כיבא אלמחציר קאילא: ב) כיאטב בני אסראיל וקל להם. אי אנסאן קרב מנפם

ויקרא אל-משה וידבר יהוה אליו מאהל מועד לאמר: וקרא למשה. ומליל יי עמיה.

ממשפן זמנא למימר: דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם אדם פי-יקריב מכם קרבן ליהוה

— רס"י —

הקול (סס), מהו הקול, הוא הקול המפורש בתהלים (כט ז: ס) קול ה' בפתח קול ה' בהדר, קול ה' שובר ארזים, אם פן למה נאמר מאהל מועד, מלמד שהיה הקול נפסק. פיוצא בו (יחזקאל י ס) וקול פני הכרובים נשמע עד החצר החיצונה, יכול (מפני) שהקול נמוך, תלמוד לומר (סס) בקול אל שדי בדברו, אם פן למה נאמר עד החצר החיצונה, שפיון שמוגיע שם היה נפסק: מאהל מועד לאמר. יכול מכל הבית, תלמוד לומר מעל הכפורת. יכול מעל הכפורת בלה, תלמוד לומר מבין שני הכרובים: לאמר. צא ואמר להם דברי פבושים, בשבילכם הוא נדבר עמי, שפן מצינו שכל שלשים ושמונה שנה שהיו ישראל במדבר כמגדים, מן המרגלים ואלה, לא נתיחד הדבור עם משה, שנאמר (ד' ז טו) ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות וידבר ה' אלי לאמר, אלי היה הדבור. דבר אחר צא ואמר להם דברי והשיבני אם יקבלום, כמו שנאמר (שמות יט ח) וישב משה את דברי העם וגו': צא אדם פי יקריב מכם. כשיקריב, בקרבנות נדבה דבר הענין: אדם. למה נאמר, מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל, שהכל היה שלו, אף אתם

א ויקרא אל משה. לכל דברות ולכל אמירות ולכל צווים קדמה קריאה, לשון חבה, לשון שמלאכי השרת משתמשים בו, שנאמר (ישעי' ו ג) וקרא זה אל זה, אבל לנביאי אמות העולם נגלה עליהן בלשון עראי וטמאה, שנאמר (זמזכר כג ז) ויקר אליהם אל בלעם: ויקרא אל משה. הקול הולך ומגיע לאזניו, וכל ישראל לא שומעין. יכול אף להפסקות היתה קריאה, תלמוד לומר וידבר, לדבור היתה קריאה, ולא להפסקות. ומה היו הפסקות משמשות, לתן רוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין, קל וחומר להדיוט הלומד מן ההדיוט: אליו. למעט את אהרן. ר' יהודה בן בתירא אומר שלשה עשר דברות נאמרו בתורה למשה ולא אהרן, וכנגדן נאמרו שלשה עשר מיעוטין, ללמדך שלא לאהרן נאמרו אלא למשה שיאמר לאהרן. ואלו הן שלשה עשר מיעוטין לדבר אתו, מדבר אליו, וידבר אליו, ונועדתי לך, כלן בתורת כהנים. יכול שמעו את קול הקריאה, תלמוד לומר קול לו, קול אליו (זמזכר ז פט), משה שמע, וכל ישראל לא שמעו: מאהל מועד. מלמד שהיה הקול נפסק ולא היה יוצא חוץ לאהל. יכול מפני שהקול נמוך, תלמוד לומר את

תפסיר רס"ג

קרבאנא ללה. מן אל־האִים.
פִּמֹן אֶלְבֶּקֶר וְאַלְגִּיִּם תִּקְרְבוּנָה:
(ג) אֵן פֶּאן קֶרְבֵּאנָה צְעִידָה מִן
אֶלְבֶּקֶר. פֶּדְכֶר צְחִיח יִקְרְבָה.
פִּלְקִידְמָה אֵלִי בֶּאֱב כִּבֵּא
אֶלְמַחְצִיר. עֲלִי מֵא יִרְתָּצִיא
עֲנָה בִּין יְדֵי אֵלְלָה: (ד) וְסִנְד
יִדָּה עֲלִי רֵאסָה. וְיִרְצִיא עֲנָה

מִן־הַבְּהֵמָה מִן־הַבֶּקֶר
וּמִן־הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת־

קִרְבָּנְכֶם: מִלֵּיל. עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְתִימֹר לַהּוֹן. אָנֹשׁ. אָרִי יִקְרִיב מִנְכוֹן.
קוֹרְבָּנָא קָדֵם יִי. מִן בְּעִירָא. מִן תּוֹרֵי וּמִן
עֲנָא. תִּקְרְבוּן יֵת קוֹרְבָּנְכוֹן:

אִם־עֹלָה קִרְבָּנוֹ מִן

הַבֶּקֶר זָכָר תָּמִים יִקְרִיבוּ אֶל־פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד יִקְרִיב אֹתוֹ לִרְצֹנוֹ לִפְנֵי יְהוָה: אִם עֹלָתָא
קוֹרְבָּנִיה מִן תּוֹרֵי. דְּכֶר שְׁלִים יִקְרְבֶנִיה. לְתִרַּע מִשְׁכֵּן זִמְנָא יִקְרִיב
יְתִיָּה. לִרְעוּא לִיה קָדֵם יִי: ד וְסִמֵּךְ יָדוֹ עַל־רֹאשׁ הָעֹלָה

— רס"י —

מהו אומר יקריב יקריב. אפלו נתערכה
עולת ראובן בעולת שמעון. יקריב כל אחת
לשם מי שהוא. וכן עולה בחלין. ימכרו
החלין לצרכי עולות. ויהי הן בלן עולות
ותקרב כל אחת לשם מי שהוא. יכול אפלו
נתערכה בפסולין או בשאינו מינו. תלמוד
לומר יקריבו: יקריב אותו. מלמד שבפין
אותו. יכול בעל כרחו. תלמוד לומר לרצונו.
הא כיצד בפין אותו עד שיאמר רוצה אני:
לפני ה' וסמך. אין סמיכה בבמה:
ועל ראש העולה. להביא עולת חובה
לסמיכה ולהביא עולת הצאן: העלה. פרט
לעולת העוף: ונרצה לו. על מה הוא מרצה
לו. אם תאמר על כריתות ומיתות בית דין
או מיתה בידי שמים או מלקות. הרי ענשן

לא תקריבו מן הגזל: הבמה. יכול אף תיה
בכלל. תלמוד לומר בקר וצאן: מן הבמה.
ולא בלה. להוציא את הרובע ואת הנרבע:
מן הבקר. להוציא את הנעבד: מן הצאן.
להוציא את המקצה: ומן הצאן. להוציא
את הנוגח שהמית. כשהוא אומר למטה מן
הענין (פסוק ג) מן הבקר. שאין תלמוד לומר
להוציא את הטרפה: תקריבו. מלמד
ששנים מתנדבים עולה בשותפות:
קרבנכם. מלמד שהיא באה נדבת צבור.
היא עולת קיץ המזבח הבאה מן המותרות:
ג זכר. ולא נקבה. כשהוא אומר זכר למטה
שאין תלמוד לומר. זכר ולא טומטום
ואנדרוגינוס: תמים. בלא מום: אל פתח
אהל מועד. מטפל בהבאתו עד העזרה.

וזלך הדקדוק: אל פתח אהל מועד. תיבת פתח באזלא בכל התיגאן לא בטרס:

שימור המור (ג) מן הבמה. המנהג להטעים זה"א הראשונה.

תפסיר רס"ג

וַיִּגְפָּר לָהּ: (ה) וַיִּדְבַּח אֶלֶרֶת בֵּין יָדַי אֱלֹהִים וַיִּקְרַב בְּנֵי הָרוֹן אֲלֵאֵיפָה אֲלֵדָם. וַיִּרְשׁוּהָ עָלַי אֲלֵמִדְבַּח מִסְתַּדִּירָא. אֲלֵדִי עֲנֵד בָּאֵב כִּבָּא אֲלִמְחִצִּיר: (ו) וַיִּסְלַךְ אֲלֵצְעִידָה וַיַּעֲצִיחָא אַעֲצִיאָא: (ז) וַיִּשְׁעֲלוֹן (י"ב) וַיִּגְעֲלוֹן בְּנֵי הָרוֹן אֲלֵאֵמָאם.

וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו: וַיִּסְמֹךְ יָדָיָהּ עַל רִישׁ עֲלֵתָא. וַיִּתְרַעֵי לִיהָ לְכַפֵּרָא עֲלוּהִי: וַיִּשְׁחַט אֶת־בְּנֵי הַבָּקָר לִפְנֵי יְהוָה וְהַקְרִיבוּ בְנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת־הַדָּם

עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: וַיָּפֹס יֵת בַּר תּוֹרֵי קָדָם יִי. וַיִּקְרְבוּן. בְּנֵי אֶהֱרֹן כָּהֲנֵיָא יֵת דְּמָא. וַיִּזְרְקוּן יֵת דְּמָא עַל מִדְבַּחָא סְחֹר סְחֹר. דְּבִתְרַע מִשְׁכָּן זְמַנָּא: וְהַפְּשִׁיט אֶת־הָעֵלָה וְנָתַח אֹתָהּ לְנִתְחִיָּה: וַיִּשְׁלַח יֵת עֲלֵתָא. וַיִּפְלִיג יֵתָה לְאַבְרָהָא: וְנָתַנּוּ בְנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים אֵשׁ

רס"י

לְמִטָּה מִחוּט הַסִּיקְרָא כְּנָגַד הַזְּוִיּוֹת, לְכַפֵּר נְאֻמָּר סָבִיב, שְׂיָהָא הָדָם נָתַן בְּאַרְבַּע רוּחוֹת הַמִּזְבֵּחַ. אוּ יְכוּל יְקִיפֵנוּ כְחוּט, תִּלְמוּד לומר וְזָרְקוּ, וְאִי אִפְשָׁר לְהַקִּיף בְּזִרְיָקָה. אִי וְזָרְקוּ יְכוּל בְּזִרְיָקָה אַחַת, תִּלְמוּד לומר סָבִיב, הָא פִּיצֵד נוֹתֵן שְׁתֵּי מִתְּנוֹת שְׁתֵּן אַרְבַּע: אֲשֶׁר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד. וְלֹא בְזִמָּן שְׁהוּא מְפֹרָק: וְהַפְּשִׁיט אֶת הָעֵלָה. מֵה תִלְמוּד לומר הָעֵלָה, לְרִבּוּת אֶת כָּל הָעוֹלוֹת לְהַפְשִׁיט וְנִתְחִיָּה: אֹתָהּ לְנִתְחִיָּה. וְלֹא נִתְחִיָּה לְנִתְחִיָּה: וְנָתַנּוּ אֵשׁ. אֵף עַל פִּי שְׁהָאֵשׁ יוֹרֶדֶת מִן הַשָּׁמַיִם, מִצְוָה לְהַבִּיא מִן הַדִּיּוּט: בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים, כְּשֶׁהוּא בְּכַחוּנוֹ, הָא אִם עֶבֶד בְּבִגְדֵי כֹהֵן הַדִּיּוּט, עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה:

אָמור, הָא אֵינוּ מִרְצָה אֵלָא עַל עֲשֵׂה וְעַל לֹא שְׁנִתְק לַעֲשֵׂה: כִּי וַיִּשְׁחַט, וְהַקְרִיבוּ, הַכֹּהֲנִים. מִקְבֵּלָה וְאַלְף מִצְוֹת כְּהִנֵּה, לְפִד עַל הַשְׁחִיטָה שְׁפָשְׂרָה בְּזֵר: לִפְנֵי ה'. בְּעִזְרָה: וְהַקְרִיבוּ. זֶה קִבְּלָה שְׁהִיא הָרֵאשׁוֹנָה וּמִשְׁמָעָה לְשׁוֹן הוֹלְכָה, לְמַדְנֵי שְׁשִׁתִּיהֶן בְּבִנֵי אֶהֱרֹן: בְּנֵי אֶהֱרֹן. יְכוּל חֲלָלִים, תִּלְמוּד לומר הַכֹּהֲנִים: אֶת הָדָם וְזָרְקוּ אֶת הָדָם. מֵה תִלְמוּד לומר דָּם דָּם שְׁתֵּי פְעָמִים, לְהַבִּיא אֶת שְׁנֵי עֲרֵב בְּמִינוֹ אוּ בְשִׂאֵינוּ מִינוֹ. יְכוּל אֵף בְּפִסּוּלִים אוּ בְחֻטָּאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת אוּ בְחֻטָּאוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת, שְׁאֵלוֹ לְמַעַלָּה וְהִיא לְמִטָּה, תִּלְמוּד לומר בְּמִקּוֹם אַחֵר אֶת דָּמוֹ: וְזָרְקוּ. עוֹמֵד לְמִטָּה וְזָרַק מִן הַכֹּלִי לְכַתֵּל הַמִּזְבֵּחַ

זוֹלָק הַדִּקְדּוּק: וְנִרְצָה לוֹ. תִּיבַת לוֹ בְּזִקְף קָטָן בְּתִיגָאן הִישְׁנוֹת: הַיְהִיבָנוּ. הַנְעִימָה עַל הַרִי"ש (מִהֲרִי"ב): וְזָרְקוּ אֶת הָדָם עַל הַמִּזְבֵּחַ. תִּיבַת הַמִּזְבֵּחַ בְּפִשְׁטָא אַחַת בְּכָל סִי"י וְהִיא מִלְרַע:

תפסיר רס"ג

נארא עלי אלמד'בת. וינצ'דון
עליהא חטבא: ח) וינצ'ד בני
הרון אלמ'פח. אלמ'עצא
ואלראס ואלקצבה. עלי
אלחטב אלד'י עלי אלנאר.
אלד'י עלי אלמד'בת: ט) וגופה
ואפארעה יג'סלהא באלמא.
ויקתר אלמאם אלכל עלי
אלמד'בת. צעידה קרבאן
מקבול מרצ'י ללה: י) ואן פאן
קרבאנה מן אלג'נם. פמן
אלצאן או מן אלמאעז צעידה

עַל-הַמִּזְבֵּחַ וְעֲרֹכוֹ עֵצִים
עַל-הָאֵשׁ: וַיִּתְּנוּ. בְּנֵי אֶהֱרֹן כֹּהֲנָא.
אִישְׁתָּא עַל מִדְבַּחָא. וַיִּסְדְּרוּן אֲעִיָּא עַל
אִישְׁתָּא: ח) וְעֲרֹכוֹ בְּנֵי אֶהֱרֹן
הַכֹּהֲנִים אֶת הַנִּתְחִים אֶת-
הָרֹאשׁ וְאֶת-הַפֶּדֶר עַל-
הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל-הָאֵשׁ
אֲשֶׁר עַל-הַמִּזְבֵּחַ: וַיִּסְדְּרוּן. בְּנֵי
אֶהֱרֹן כֹּהֲנֵיָא. ית אבריא. ית רישא

וַיִּתְּ תִרְבָּא. עַל אֲעִיָּא דְעַל אִישְׁתָּא. דְעַל מִדְבַּחָא: ט) וְקִרְבּוֹ
וּכְרָעֵיו יִרְחֹץ בַּמֵּיִם וְהַקִּטֹּרֶת הַכֹּהֵן אֶת-הַכֹּל
הַמִּזְבֵּחַ עָלֶיהָ אִשָּׁה רִיח־נִיחּוֹחַ לִיהוָה: וְגוֹיָה
וּכְרָעוּהִי יַחֲלִיל בְּמִיָּא. וַיִּסִּיק כֹּהֲנָא יֵת כּוֹלָא לְמִדְבַּחָא. עֲלִתָּא. קוֹרְבָן
דְּמַת־קַבֵּל בְּרַעְוָא קָדֵם יי: ס) וְאִם-מִן-הָעֶזְאוֹן קִרְבָּנוֹ מִן-
הַבָּשִׂים אוֹ מִן-הָעֵזִים לְעֹלָה זָכַר תָּמִיד יִקְרִיבוּ:

— רס"י —

ט) עֹלָה. לָשֵׁם עוֹלָה וְקִטִּירָנוֹ: אִשָּׁה.
כְּשִׁישְׁחָטְנוּ יֵהָא שׁוֹחֲטוֹ לָשֵׁם הָאֵשׁ. וְכָל אִשָּׁה
לְשׁוֹן אֵשׁ פּוֹיִסֵּד"ס זַלֵּע"י: נִיחּוֹחַ. נַחַת רוּחַ
לְפָנֶי שְׁאֲמֶרְתִּי וְנַעֲשֶׂה רְצוֹנִי: י) וְאִם מִן
הָעֶזְאוֹן. וַיִּי מוֹסִיף עַל עֲנִין רֹאשׁוֹן. וְלָמָּה
הַפְּסִיק לִתֵּן רוּחַ לְמִשְׁחָה לְהַתְּבוֹנֵן בֵּין פְּרָשָׁה
לְפְרָשָׁה: מִן הָעֶזְאוֹן מִן הַבָּשִׂים אוֹ מִן
הָעֵזִים. הָרִי אֱלוֹי שְׁלִשָּׁה מִיעוּטִין פֶּרֶט לְזֶקֶן.
לְחוֹלָה וְלִמְזוּחָם:

ח) בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים. כְּשֶׁהֵם בְּכֹהוֹנָם, הָא
כֹּהֵן הַדְּיוּט שְׁעָבֵד בְּשִׁמוּנָה בְּגָדִים, עֲבוֹדָתוֹ
פְּסוּלָה: אֶת הַנִּתְחִים אֶת הָרֹאשׁ. לְפִי
שְׁאִין הָרֹאשׁ בְּכָלֵל הַפֶּשֶׁט, שְׁכָבֵר הָתֵן
בְּשִׁחִיטָה, לְפִיכָף הַצָּרֵף לְמִנּוּתוֹ לְעַצְמוֹ: וְאֶת
הַפֶּדֶר. לְמָה נֶאֱמַר, לְלַמֶּדֶף שְׁמַעְלָהוּ עִם
הָרֹאשׁ וּמִכְסָּה בּוֹ אֶת בֵּית הַשְּׁחִיטָה, וְזֶהוּ
דָּרֵךְ כְּבוֹד שְׁלִמְעָלָה: אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ.
שְׁלֵא יֵהִיו הַגְּזוּרִין יוֹצְאִין חוּץ לְמַעְרְכָּה:

תפסיר רס"ג

פליקרבא ד'כרא צחיהא: (יא) וידבחה עלי גאנב אלמד'בת. שמאלייא בין ידי אללה. וירש בני הרון אלאימה דמה. עלי אלמד'בת מסתדירא: (יב) ויעציה אעצ'אא. וראסה וקצבתה. ונצ'דהא אלאמאם. עלי אלחטב אלד'י עלי אלנאר. אלד'י עלי אלמד'בת: (יג) ואלגוף (י"ז) ואלבטן) ואלאכארע וג'סלהא באלמא. ויקדם אלאמאם אלכל ויקתרה עלי אלמד'בת. הו צעידה. קרבאן מקבול מרצ'י ללה: (יד) ואן פאן קרבאנה מן

ואם מן ענא קורבניה מן אמריא. או מן בני עזיא לעלתא. דכר שלים יקרבניה: **וְשַׁחַט אֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה לְפָנַי יִהְיֶה וּזְרָקוֹ בְּנִי אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־דָּמוֹ עַל־ הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:** ויכוס יתיה. על שדא דמדבחה. צפונא קדם יי. ויזרקון. בני אהרן כהנא ית דמיה. על מדבחה סחור סחור: **וְנָתַח אֹתוֹ לְנֹתָחַיו וְאֶת־רֹאשׁוֹ וְאֶת־ פָּדְרוֹ וְעַרְךָ הַפֶּהֶן אֲתֶם עַל־**

הַעֲצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ: ויפליג יתיה לאברוהי. וית רישיה וית תרביה. ויסדר כהנא יתהון. על אעיא דעל אישתא. דעל מדבחה: **וְהִקְרִיב וְהִכְרִיעַ יָרְחָן בַּמִּים וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ עָלֶיהָ הוּא אִשָּׁה רֵיחַ נִיחָח לַיהוָה:** וגוא וכרעיא יחליל במיא. ויקריב כהנא ית כולא ויסיק למדבחה. עלתא הוא. קורבן דמתקבל ברעוא קדם יי: **פ (שעי)** **וְאִם מִן־הָעוֹף עָלָה קָרְבָּנוֹ לַיהוָה וְהִקְרִיב מִן־**

— רס"י —

יא על ירך המזבח. על צד המזבח: צפנה לפני ה'. ואין צפון בכמה: יד מן העוף. ולא כל העוף. לפי שנאמר (ויקרא כג יט) תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים, תמות וזכרות

תפסיר דס"ג

אלטאיר צעידה ללה, פליקרה
מן אלשפאנין. או מן פראד
אלחמאם: (טו) ויקדמה
אלחמאם אלי אלמד'בת.
ויפצל ראסה. תם יקתרה עלי
אלמד'בת. וימצי דמה. עלי
חאיט אלמד'בת: (טז) וינזע
חוצלתה מע קאנצתה.

הַתָּרִים אוֹ מִן־בְּנֵי הַיּוֹנָה

אֶת־קֶרְבָּנוֹ: וְאִם מִן עוֹפֹא. עֲלֹתָא

קורבניה קדם יי. ויקריב מן שפניניא. או
מִן בְּנֵי יוֹנָה יֵת קורבניה:

טו וְהַקְרִיבוּ הַכֹּהֵן אֶל־

הַמִּזְבֵּחַ וּמֶלֶךְ אֶת־רֹאשׁוֹ

וְהַקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ וְנִמְצָה דָּמוֹ עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ:

ויקרבניה כהנא למדבחה. וימלוק ית רישיה. ויסיק למדבחה. ויתמצי

דמיה. על כותל מדבחה: טז וְהִסִּיר אֶת־מִרְאֲתוֹ

בְּנִצָּתָהּ וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶמָה

— רש"י —

ופשוטו של מקרא מסודרס הוא ומלק והקטיר,
וקדם הקטרה, ונמצה דמו כפר: טו מִרְאֲתוֹ.
מקום הרעי וזה הזפק: בְּנִצָּתָהּ. עם בני
מעיה. ונוצה לשון דבר המאוס, כמו כי נצו
גם נעו (איכב ד טו) וזה שתרגם אנקלוס
באובליה. וזהו מדרשו שלאבא יוסי בן חנן,
שאמר נוטל את הקרקבן עמה. ורבותינו
זכרונם לברכה אמרו קודר סביב הזפק
בספין כעין ארבה ונוטלו עם הנוצה שעל
העור. בעולת בהמה, שאינה אוכלת אלא
באבוס בעליה, נאמר (פסוק יג) וְהִקְרַב
וְהִכְרִיעַ יָרְחָץ בְּמִים וְהַקְטִיר, ובעוף, שגזון
מן הגזל, נאמר וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ הַמַּעֲשִׂים, שאכל
מן הגזל: אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶמָה. במזרחו של
כבש: אֶל מְקוֹם הַדָּשָׁן. מקום שנותנין שם
תרומת הדשן בכל בקר ודשון מזבח הפנימי
והמזורה. וכלם נבלעים שם במקומן:

בבהמה, ואין תמות וזכרות בעופות, יכול אף
מחסר אבר, תלמוד לומר מן העוף: הַתָּרִים.
גדולים ולא קטנים: בְּנֵי הַיּוֹנָה. קטנים ולא
גדולים: מִן הַתָּרִים אוֹ מִן בְּנֵי הַיּוֹנָה. פרט
לתחלת הצהוב, שבזה ושבזה שהוא פסול,
שגדול הוא אצל בני יונה וקטן אצל תורים:
טו וְהַקְרִיבוּ. אפלו פרידה אחת יביא: הַכֹּהֵן
וּמֶלֶךְ. אין מליקה בכלי אלא בעצמו
שלכהן. קוצץ בצפרנו ממול העורף וחותך
מפרקתו עד שמגיע לסימנין וקוצצן: וְנִמְצָה
דָּמוֹ. לשון מיץ אפים (משלי ל ג), כי אפס
הפחץ (ישעי טז ז), כובש בית השחיטה על
קיר המזבח והדם מתמצה ויורד: וּמֶלֶךְ,
וְהַקְטִיר, וְנִמְצָה. אפשר לומר בן, מאחר
שהוא מקטיר הוא מוצה, אלא מה הקטרה
הראש בעצמו והגוף בעצמו, אף מליקה בן.

וזלך הדקדוק: וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ. תיבת המזבח בפשטא אחת והיא מלרע:

תפסיר רס"ג

וַיִּטְרַחֲמָא לֹזֶק אֱלֹמִדְבַּח
 שִׁרְקִיָּא. פִּי מוֹצִיעַ מִטְרַח
 אֱלֹמִדְמַאד: (יז) וַיַּפְצִלָהּ מִן
 אֲגַנְחַתָּה וְלֹא יִפְרֹזָה. תִּים
 יִקְתָּרָה אֱלֹמִמַּאם עָלֶי
 אֱלֹמִדְבַּח. עָלֶי אֱלֹמִדְבַּח
 אֱלֹמִדְבַּח. עָלֶי אֱלֹמִדְבַּח
 קִרְבָּאן מִקְבֹּל מִרְצִי לֵלָה:
 ב (א) וְאִי אֲנִסְאן קִרְבִּי קִרְבָּאן
 הַדִּיָּה לֵלָה. וְכִאן קִרְבָּאָה
 סְמִדָּא. פְּלִיָּצָב עָלֶיהָ

אל-מקום הדשן: ויעדי ית

זִפְקִיָּה בְּאוֹכְלִיָּה. וַיִּרְמִי יִתִּיָּה. בְּסִטֵּר
 מִדְּבַחָא קִדּוּמָא. בְּאַתֵּר דְּמִקְרִין קִטְמָא:

וְשִׁסַּע אֶתְּוּ בְּכִנְפֵּי לֹא

יִבְדִּיל וְהִקְטִיר אֶתְוּ הַכֹּהֵן

הַמִּזְבֵּחַ עַל-הָעֵצִים אֲשֶׁר

עַל הָאֵשׁ עָלָה הוּא אִשָּׁה

רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: וַיִּפְרִיק יִתִּיָּה

בְּכִנְפוֹהִי לֹא יִפְרִישׁ. וַיִּסִּיק יִתִּיָּה כְּהֵנָּא

לְמִדְּבַחָא. עַל אֲעִיָּא דְעַל אִישְׁתָּא. עָלְתָא הוּא. קוֹרְבָן דְּמִתְקַבֵּל

בְּרַעְוָא קִדְּם יִי: ס ❁ שְׁנֵי בְּסִפְרֵי תִיטָן ❁ ב א וְנִפְשׁ כִּי-תִקְרִיב

קִרְבָּן מִנְחָה לַיהוָה סֶלֶת יִהְיֶה קִרְבָּנֹו וַיִּצַּק

עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְנָתַן עָלֶיהָ לְבִנְהָ: וְאֵנֶשׁ. אֲרִי יִקְרִיב.

— רס"י —

לְהַתְנַדֵּב מִנְחָה. עָנִי. אֲמִר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
 מַעֲלָה אֲנִי עָלֶי כְּאֵלֹו הַקְרִיב נִפְשׁוֹ: סֶלֶת
 יִהְיֶה קִרְבָּנֹו. הָאֲמִר הָרִי עָלֶי מִנְחָה סֶתֶם,
 מִבִּיא מִנְחָת סֶלֶת. שְׁהִיא הָרִאשׁוֹנָה
 שֶׁבְּמִנְחוֹת וְנִקְמָצָת כְּשֶׁהִיא סֶלֶת, כְּמוֹ
 שֶׁמֶפֹּרֶשׁ בְּעֵנִין. לְפִי שְׁנֵאֲמָרוּ כְּאֵן חֲמִשָּׁה
 מִיָּנִי מִנְחוֹת, וְכֵלָן בָּאוֹת אֲפִוּיוֹת קוֹדֶם קְמִיָּצָה
 חוּץ מִזֶּה, לְכָף קְרוּיָה מִנְחָת סֶלֶת: סֶלֶת. אֵין
 סֶלֶת אֱלֹא מִן הַחֲטִיָּין, שְׁנֵאֲמָר (שְׁמוֹת כט ז)
 סֶלֶת חֲטִיָּים, וְאֵין מִנְחָה פְּחוּתָה מִעֲשָׂרוֹן,
 שְׁנֵאֲמָר (וִיק' יז כה) וְעֲשָׂרוֹן סֶלֶת לְמִנְחָה,
 עֲשָׂרוֹן לְכָל מִנְחָה: וַיִּצַּק עָלֶיהָ שֶׁמֶן. עַל
 בְּלֹה: וְנָתַן עָלֶיהָ לְבִנְהָ. עַל מִקְצָתָה, מִנִּיחַ
 קָמִין לְבִנְהָ עָלֶיהָ לְצַד אֶחָד. וְכִי רָאִיתָ

י וְשִׁסַּע. אֵין שְׁסוּעַ אֱלֹא בִּיד, וְכֵן הוּא אֲמִר
 בְּשִׁמְשׁוֹן (שׁוֹפְטִים יד ו) וַיִּשְׁסַעְהוּ כְּשִׁסַּע הַגִּדִּי:
 בְּכִנְפֵּי. עִם כְּנָפֵי, אֵינוֹ צָרִיךְ לְמִרוֹט כְּנָפֵי
 נוֹצָתוֹ: בְּכִנְפֵּי. נוֹצָה מִמֶּשׁ. וְהֵלֵא אֵין לָךְ
 הַדִּיּוֹט שֶׁמֶרִיחַ רֵיחַ רַע שְׁלִכְנָפִים נִשְׂרָפִים
 וְאֵין נִפְשׁוֹ קָצָה עָלֶי, וְלִמָּה אֲמִר הַכְּתוּב
 וְהִקְטִיר, כִּדִּי שְׁיָהָא הַמִּזְבֵּחַ שְׁבַע וּמִהֲדָר
 בְּקִרְבָּנֹו שְׁלֵעָנִי: לֹא יִבְדִּיל. אֵינוֹ מִפְּרָקוֹ
 לְגִמְרֵי לִשְׁתֵּי חֲתֻבוֹת, אֱלֹא קוֹרְעוֹ מִגְּבוֹ.
 נֵאֲמָר בְּעוֹף רֵיחַ נִיחֹחַ, וְנֵאֲמָר בְּבִהֶמָה רֵיחַ
 נִיחֹחַ, לֹאִר לָךְ אֶחָד הַמִּרְבָּה וְאֶחָד
 הַמִּמְעִיט, וּבִלְבָד שִׁיכּוֹן אֶת לְבוֹ לִשְׁמִיָּם:

ב א וְנִפְשׁ כִּי תִקְרִיב. לֹא נֵאֲמָר נִפְשׁ בְּכָל
 קִרְבָּנוֹת נִדְבָה אֱלֹא בְּמִנְחָה, מִי דִרְכּוֹ

תפסיר רס"ג

דהנא. ויגעל עליהא לבאנא:
(ב) ויאתי בהא. אלי' בעץ בני
הרון אלאייפה. ויקבץ מל'
קבצ'תה. מן סמדהא ודהנהא.
מע גמיע לבאנהא. ויקתר
פיתחא עלי' אלמד'בת.
קרבאן מקבול מרצ'י ללה:

קורבן מנחתא קדם יי. סלתא יהי
קורבניה. ויריק עליה משחא. ויתין עליה
לבונתא: **ב ויהביאה אל-בני
אהרן הכהנים וקמץ משם
מלא קמצו מסלתה
ומשמנה על כל-לבנתה**

**והקטיר הכהן את-אזכרתה המזבחה אשה
ריח ניחח ליהוה: וייתנה. לות בני אהרן כהניא. ויקמוץ
מתמן מלי קומציה. מסלתה וממשחה. על כל לבונתה. ויסיק כהנא.
ית אזכרתה למדבחה. קורבן דמתקבל ברעוא קדם יי:
והנותרת מן-המנחה לאהרן ולבניו קדש**

— רש"י —

(ויק' ו ח) והרים ממנו בקמצו. אין לה כשר
אלא מה שבתוך הקומץ. אי בקמצו יכול
חסר, תלמוד לומר מלא. הא כיצד, חופה
שלש אצבעותיו על פס ידו, וזהו קומץ
במשמע לשון העברית: **על כל לבנתה.**
לבד כל הלבונה יהא הקומץ מלא: **לבנתה
והקטיר.** אף הלבונה בהקטרה: **מלא קמצו**
מסלתה ומשמנה. הא אם קמץ ועלה בידו
גרגיר מלח או קורט לבונה פסולה:
אזכרתה. הקומץ העולה לגבוה הוא זכרון
המנחה, שבו נזכר בעליה לטובה ולנחת
רוח: **ג לאהרן ולבניו.** כהן גדול נוטל חלק
בראש שלא במחלוקת, וההדיוט במחלוקת:
קדש קדשים. היא להם: **מאשי ה'.** אין
להם חלק בה אלא לאחר מתנות האשים:

לומר כן, שאין רבוי אחר רבוי בתורה אלא
למעט. דבר אחר שמן על בלה, מפני שהוא
נבלל עמה ונקמץ עמה, כמו שנאמר (פסוק ז)
מסלתה ומשמנה, ולבונה על מקצתה,
שאינה נבללת עמה ולא נקמצת עמה,
שנאמר (פסוק ז) על כל לבנתה, שלאחר
שקמץ מלקט את הלבונה בלה מעליה
ומקטירה: **ויצק, ונתן, ויהביאה.** מלמד
שיצקה ובלילה כשרים בור: **ז הכהנים
וקמץ.** מקמיצה ואלף מצות כהנה: **וקמץ
משם.** ממקום שרגלי הור עומדות, ללמדך
שהקמיצה כשרה בכל מקום בעזרה, אף
באחת עשרה אמה שלמקום דריסת רגלי
ישראל: **מלא קמצו.** יכול מבורץ, מבצבץ
ויוצא לכל צד, תלמוד לומר במקום אחר

וזלק הדקדוק: והקטיר הכהן את אזכרתה המזבחה. תיבת הכהן בטעם אתי לא בשופר
מהופך וכ"ה בכל התיגאן:

תפסיר רס"ג

(ג) ואלפאציל מנהא. להרון
ובניה. מן כ'אץ אלפאקדאס מן
קראבין אללה: (ד) ואן קרב
הדייה מן כ'בו אלתנור. פלתכון
גראדק סמד פטיר מלתותה
בדהן. ורקאק פטיר מלתותה
בדהן ורקאק פטיר ממסוחה
בדהן: (ה) ואן כאן קרבאנד
הדייה עלי אלטאבק. פלתכון
פטירא מן סמד מלתותה בדהן:
(ו) ואת'רדהא ת'רדא. וצב

קדשים מאשי יהוה: ודישתאר
מן מנחתא. לאהרן ולבנוהי קדש
קודשין מקרבניא די: ס וכי
תקרב קרבן מנחה מאפה
תנור סלת חלות מצת
בלולת בשמן ורקיקי מצות
משחים בשמן: וארי תקריב.
קורבן מנחתא מאפה תנור. סולת

גריצן פטירן דפילן במשח. ואספוגין פטירין דמשיחין במשח: **ס**
וואם-מנחה על-המחבת קרבנד סלת בלולה
בשמן מצה תהיה: ואם מנחתא על מסריתא קורבנד.
סלתא. דפילא במשח פטיר תהי: ופתות אתה פתים
ויצקת עליה שמן מנחה הוא: בצע יתה בצועין.

— רס"י —

והאמור בה רקיקין. באה עשרה רקיקין:
כ ואם מנחה על המחבת. שאמר הרי עלי
מנחת מחבת. וכלי הוא שהיה במקדש,
שאופין בו מנחה על האור בשמן, והכלי אינו
עמוק אלא צף ומעשה המנחה שבתוכו
קשין, שמתוך שהיא צפה, האור שורף את
השמן. וכלן טעונות שלש מתנות שמן,
יציקה, ובלילה, ומתן שמן בכלי קודם
עשיתן: **סלת בלולה בשמן. מלמד**
שבוללן בעודן סלת: ופתות אתה פתים.
לרבות כל המנחות, הנאפות קודם קמיצה,
לפיתתה: **ויצקת עליה שמן מנחה הוא.**
לרבות כל המנחות ליציקה. יכול אף מנחת

ד **וכי תקרב וגוי.** שאמר הרי עלי מנחת
מאפה תנור, ולמד הכתוב שביא או חלות
או רקיקין, החלות בלולות, והרקיקין משוחין.
ונחלקו רבותינו במשיחתן יש אומרים,
מושחן וחוזר ומושחן עד שיקלה כל השמן
שבולג, שכל המנחות טעונות לוג שמן. ויש
אומרים מושחן כמין כי יונית ושאר השמן
נאכל בפני עצמו לכהנים. מה תלמוד לומר
בשמן בשמן שתי פעמים, להכשיר שמן שני
ושלישי היוצא מן היתים, ואין צריך שמן
ראשון אלא למנורה, שנאמר בו (שמות כז כ)
ו. ושנינו במנחות (עו 6) כל המנחות
האפויות לפני קמיצתן ונקמצות על
ידי פתיתתה, כלן באות עשר עשר חלות.

תפסיר רס"ג

עליהא דהנא. כדאך מא יפון
הדייה: ז) ואן כאן קרבאנד
הדייה מן צנעה אלטנגיר.
פלתעמל סמך בדהן: ח) פאית
באלהדייה. אלתי קד עמלת מן
אתדי הדיה ללה. ויקדמהא
אלי אלמאם. ויקדמהא אלי
אלמדיבת: ט) וירפע מנהא
פיהא. ויקתרה עלי אלמדיבת.
קרבאנא מקבולא מרציא
ללה: י) ואלפאציל מנהא. להרון
ובניה. מן כיואץ אלמאנדאס מן
קראבין אללה: יא) גמיע
אלהדיא. אלתי תקרבוהא

ותריק עליה משחא. מנחתא היא: ס

וְאִם־מִנְחַת

(שלישי)

מִרְחֹשֶׁת קֶרֶבֶן סֹלֶת

בִּשְׁמֵן תַּעֲשֶׂה: וְאִם מִנְחַת־
רֹדֶתָּא קֶרֶבֶן. סֹלֶת בִּמְשַׁח תִּתַּעֲבִיד:

וְהִבֵּאתָ אֶת־הַמִּנְחָה

אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מֵאֵלֶּה לַיהוָה

וְהַקְרִיבָה אֶל־הַכֹּהֵן

וְהִגִּישָׁה אֶל־הַמִּזְבֵּחַ: וְתִיתִי

יָת מִנְחָתָא. דתתעבד. מאלין לקדם יי.

וְיִקְרְבֶנָּה לְכַהֲנָא. וְיִקְרְבֶנָּה לְמִדְבָּחָא: ט

הַמִּנְחָה אֶת־אֲזִכְרֹתֶיהָ וְהַקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ אִשָּׁה

רִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: וְיִפְרִישׁ כַּהֲנָא מִן מִנְחָתָא יָת אֲדָכְרֹתֶיהָ.

וְיִסִּיק לְמִדְבָּחָא. קורבן דמתקבל ברעוא קדם יי: ד וְהִנּוֹתֶרְתָּ

מִן־הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים מֵאִשֵּׁי

יְהוָה: וְדִישְׁתָּאָר מִן מִנְחָתָא. לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו. קֹדֶשׁ קֹדָשִׁין

מקורבניא די: דא כָּל־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַיהוָה

— רס"י —

כל דבר רף על ידי משקה נראה ברוחש
ומנענע: ס אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מֵאֵלֶּה. מאחד
מן המינים הללו: וְהַקְרִיבָה. בעליה
אל הכהן: וְהִגִּישָׁה. הכהן: אֶל הַמִּזְבֵּחַ.
מגישה לקרן דרומית מערבית שלמזבח:
ט אֶת אֲזִכְרֹתֶיהָ. היא הקומץ:

מאפה תנור כן. תלמוד לומר עליה,
אוציא את החלות ולא אוציא את הרקיקין.
תלמוד לומר היא: מִרְחֹשֶׁת. כלי הוא
שהיה במקדש עמוק, ומתוך שהיא עמוקה
שמנה צביר ואין האור שורפו, לפיכך
מעשה מנחה העשוין לתוכה רוחשין.

תפסיד רס"ג

ללה. לא תעמל כמירא. לאן כל כמיר וכל עסל. לא תקרב מנה. קרבאנא ללה: יב) לכן קרבאן אוול. תקרבוהא ללה. ואלי אלמדבא לא תצעד לקבול מרצי: יג) וגמיע קרבאן הדיאנאך אמלחה במלח. ולא תעטל (י"ב: תבטל) אלמלח. לאנה עהד רבד מן הדייתד. ומע סאיר קראבנד תקרב מלחא: יד) ואן קרבת הדייה בכור ללה. פפריד מקלי באלנאר. גריש מן אלהרף

לא תעשה חמץ פי כל-
שאר וכל-דבש לא-

תקטירו ממנו אשה

ליהוה: כל מנחתא. דתקרבון קדם

י. לא תתעבד חמיע. ארי כל חמיר

וכל דבש. לא תסקון מניה. קורבנא קדם

י: יב קרבן ראשית תקריבו

אתם ליהוה ואל-המזבח

לא-יעלו לריח ניחח: קורבן

קדמאי. תקרבון יתהון קדם י:

ולמדבא לא יתסקון לאתקבלא ברעוא: יג וכל-קרבן

מנחתך במלח תמלח ולא תשבית מלח

ברית אלהיך מעל מנחתך על כל-קרבנדך

תקריב מלח: וכל קורבן מנחתך במלחא תמלח. ולא תבטיל.

מלח קים אלהך. מעל מנחתך. על כל קורבנדך תקריב מלחא: ס

י: ואם-תקריב מנחת בכורים ליהוה אביב

— רס"י —

במזבח במלח, ונסוף הפנים בוח: על כל קרבנדך. על עולת בהמה ועוף ואימורי כל הקדשים בלן: יז ואם תקריב. הרי אם משמש בלשון כי, שהרי אין זה רשות, שהרי במנחת העומר הכתוב מדבר, שהיא חובה, וכן (צמדז לו ז) ואם יהיה היובל וגו': מנחת בכורים. במנחת העומר הכתוב מדבר, שהיא באה אביב בשעת בשול התבואה, ומן

יא וכל דבש. כל מתיקת פרי קריה דבש: יב קרבן ראשית תקריבו. מה יש לך להביא מן השאור ומן הדבש קרבן ראשית שתי הלחם שלעצרת הבאים מן השאור, שנאמר (ויק' כג יז) חמץ תאפינה, ובכורים מן הדבש, כמו בכורי תאנים ותמרים: יג מלח ברית. שהברית ברוחה למלח מששת ימי בראשית, שהבטחו הפנים התחתונים לקרב

תפסיר רס"ג

קרבנהא: טו) ואגעל עליהא
דהנא. וצייר עליהא לבאנא.
כידאך מא תכון הדינה:
טז) ויקתר אלאמאם פיתהא.
מן גרישהא ודהנהא. מע גמיע
לבאנהא. קרבאנא ללה:
ג א) ואן פאן קרבאנה דיבח
סלאמה מן אלפקר. דיפר או
אנת'י. פליקובה צחיתא בין ידי
אללה: ב) ויסנד ידה עלי ראס
קרבאנה. וידבחה. ענד באב

קָלוֹי בָּאֵשׁ גֵּרֶשׁ בְּרָמֶל
תִּקְרִיב אֶת מִנְחַת

בְּפוֹרֶיךָ: וְאִם תִּקְרִיב. מִנְחַת בְּפוֹרֶיךָ
קָדָם יי. אָבִיב. קָלִי בְּנוֹר פִּירוֹכָן רִפִּיכָן.

תִּקְרִיב. יֵת מִנְחַת בְּפוֹרֶיךָ: טו וְנָתַתָּ

עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְשֶׁמֶת עָלֶיהָ

לְבַנָּה מִנְחָה הִוא: וְתִתֵּן עֲלֶהָ

מִשְׁחָא. וְתִשְׁוִי עֲלֶהָ לְבוֹנָתָא. מִנְחָתָא

היא: טז וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת-אִזְכָּרְתָּהּ מִגֵּרֶשָׁהּ

וּמִשְׁמֶנָּה עַל כָּל-לְבִנְתָּהּ אִשָּׁה לַיהוָה: וַיִּסִּיק

כֹּהֵנָא יֵת אִזְכָּרְתָּהּ. מְגֻרְסָהּ וּמִמִּשְׁחָהּ. עַל כָּל לְבוֹנָתָהּ. קוֹרְבָנָא קָדָם יי:

פ טו וְנָתַתָּ עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְשֶׁמֶת עָלֶיהָ (רביעי) ג א וְאִם-זָבַח שְׁלָמִים קָרְבָּנוֹ

אִם מִן-הַבָּקָר הִוא מִקְרִיב אִם-זָכָר אִם-נִקְבָּה

תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ לִפְנֵי יְהוָה: וְאִם נִכְסֵת קוֹדֶשֶׁת קוֹרְבָנֶיהָ.

אִם מִן תּוֹרֵי הִוא מִקְרִיב. אִם דָּכָר אִם נִקְבָּה. שְׁלָמִים יִקְרִיבֶנָּה קָדָם יי:

ב וְסָמַךְ יָדוֹ עַל-רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וְשַׁחֲטֹו פֶתַח אֹהֶל

— רס"י —

(איכס ג טו) ויגסר בַּחֲצֵץ, וכן גֵּרֶסָה נִפְשִׁי
(תכליס קיט ט: כ) בְּרָמֶל. בְּעוֹד הַכֹּהֵן מְלֹא,
שֶׁהַתְּבוּאָה לַחָהּ וּמְלֹאָהּ בַּקֶּשֶׁן שְׁלֵהּ, וְעַל כֵּן
נִקְרָאִים הַמְּלִילוֹת בְּרָמֶל, וְכֵן (מלכס ז' ז מו)
וְכִרְמֶל בְּצִקְלוֹנוֹ:

ג א שְׁלָמִים. שְׁמִטִּילִים שְׁלוֹם בְּעוֹלָם. דָּכָר
אַחֵר שְׁלָמִים שֵׁשׁ בָּהֶם שְׁלוֹם לַמִּזְבֵּחַ

השְׁעוֹרִים הִיא בָּאָה. נֶאֱמַר כָּאן אָבִיב, וְנֶאֱמַר
לְחֹלֶן (שמוט ט לא) כִּי הִשְׁעוֹרָה אָבִיב:
קָלוֹי בָּאֵשׁ. שְׁמִינִשִּׁין אוֹתָהּ עַל הָאוֹר
בְּאֵבוֹב שְׁלִקְלָאִים, שְׁאֵלֻלִי כֵן אֵינָה נִטְחָנָת
בְּרִיחִים, לְפִי שֶׁהִיא לַחָהּ: גֵּרֶשׁ בְּרָמֶל.
גְּרוֹסָה בְּעוֹדָה לַחָהּ: גֵּרֶשׁ. לְשׁוֹן שְׁבִירָה
וּשְׁחִינָה, גְּרוֹסָה בְּרִיחִים שְׁלִגְרוֹסוֹת, כְּמוֹ

תפסיר רס"ג

כִּיבֹא אֶלְמַחְצִיר. וירשו. בְּנֵי
הָרוֹן אֲלֵאִימָה אֲלֵדָם. עֲלֵי
אֶלְמִדְבַּח מִסְתַּדִּירָא: ג) ויקרב
מִן דִּבְח אֶלְסִלְאָמָה קֶרְבָּאנָא
לְלָה. אֶלְתִּירַב אֶלְמִגִּישִׁי אֶלְגֹּף.
וְסִאִיר אֶלְשַׁחַם. אֶלְדִּי עֲלֵי
אֶלְגֹּף: ד) וְאֶלְכְּלוּתִין וְאֶלְשַׁחַם
אֶלְדִּי עֲלֵי־הָמָא. אֶלְדִּי עֲלֵי
אֶלְאֲחֻשָׁא. וְזִיאָדָה אֶלְכְּבִד. מִע
אֶלְכְּלִי יִנְזַעְהָ: ה) ויקתרו
דִּיאֶלְדִּי בְּנֵי הָרוֹן עֲלֵי אֶלְמִדְבַּח.
עֲלֵי אֶלְצִעִידָה. אֶלְתִּי עֲלֵי

מוֹעֵד וְזִרְקוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן
הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם עַל־
הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: וְיִסְמוֹךְ יָדָיָה עַל
רִישׁ קוֹרְבָנֶיהָ. וְיִכְסֶּנִּיהָ. בְּתֹרַע מִשְׁפָּן
זִמְנָא. וְיִזְרְקוּן. בְּנֵי אֶהֱרֹן כֹּהֲנֵי יִתְּ דָּמָא.
עַל מִדְבַּחָא סָחֹר סָחֹר: ג) וְהִקְרִיב
מִזְבֵּחַ הַשְּׁלָמִים אִשָּׁה
לִיהוָה אֶת־הַחֹלֶב הַמְּכֻסָּה
אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־כָּל־הַחֹלֶב

אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב: וְיִקְרִיב מִנְכֶּסֶת קוֹדֶשִׁיא. קוֹרְבָּנָא קָדָם יִי.
יִתְּ תִרְבָּא דְּחָפִי יִתְּ גֹּא. וְיִתְּ כָּל תִּרְבָּא. דְּעַל גֹּא: ד) וְאֶת־שְׁתֵּי
הַכְּלִיֹּת וְאֶת־הַחֹלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל־
הַכֶּסֶּלִים וְאֶת־הִיתָרֹת עַל־הַכְּבִיד עַל־הַכְּלִיֹּת
יִסִּירָנָה: וְיִתְּ תִרְתִּין כּוֹלִין. וְיִתְּ תִרְבָּא דְּעַלִּיהוֹן. דְּעַל גֶּסְסִיא. וְיִתְּ
חֲצָא דְּעַל כְּבִידָא. עַל כּוֹלִיתָא יַעֲדִינָה: ה) וְהִקְטִירוּ אוֹתוֹ
בְּנֵי־אֶהֱרֹן הַמִּזְבֵּחַ עַל־הָעֹלָה אֲשֶׁר עַל־הָעֵצִים

רס"ד

הַבֶּשֶׂר חוֹפָה: הִיתָרֹת. הוּא דוֹפֶן הַמִּסָּף.
שְׁקוּרִין לִיזִרִי"ש וּבְלָשׁוֹן אֶרְמִי חֲצָא דְכְּבִידָא:
עַל הַכְּבִיד. שְׁיטוֹל מִן הַכְּבִיד עֲמָה מַעֲט.
וּבְמִקּוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר (וִיק' ט י) וְאֶת
הִיתָרֹת מִן הַכְּבִיד: עַל הַכְּבִיד עַל הַכְּלִיֹּת.
לְבִד מִן הַכְּבִיד וּלְבִד מִן הַכְּלִיֹּת יִסִּירָנָה לְזוֹ:
כ) עַל הָעֹלָה. מְלִבֵּד הָעֹלָה. לְמַדְנֵי שְׁתִּיקוּדִים
עוֹלֹת תָּמִיד לְכָל קָרְבָּן עַל הַמִּעֲרָכָה:

וְלִכְהֹנִים וְלִבְעָלִים: ג) וְאֶת כָּל הַחֹלֶב וְגו'.
לְהִבִּיא חֹלֶב שְׁעַל הַקֶּבֶד, דְּבָרִי רַבִּי
יִשְׁמַעֲאֵל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר לְהִבִּיא חֹלֶב
שְׁעַל הַדִּקְלִין: ד) הַכֶּסֶּלִים. פִּלְגִּי"ש זַלְעִי"ז.
שְׁהַחֹלֶב שְׁעַל הַכְּלִיֹּת, כְּשֶׁהִבְהִמָּה הָיָה, הוּא
בְּגוֹבָה הַכֶּסֶּלִים וְהֵם מְלִמְשָׁה, וְזֶהוּ הַחֹלֶב
שֶׁתַּחַת הַמִּתְנִים, שְׁקוּרִין זַלְעִי"ז לִזְכִּיל"ש, לִזְכֹּן
הַנֶּרְאָה לְמַעַלָּה בְּגוֹבָה הַכֶּסֶּלִים, וּבִתְחִילָתוֹ

תפסיר רס"ג

אלחטב אלדי עלי אלנאר.
קרפאן מקבול מרצי ללה:
(ו) ואן פאן קרבאנה מן
אלג'נם. דיבח סלאמה ללה.
דיבר או אנת'י. פליקרבא
צחיחא: (ז) פאן פאן קרבאנה
חמלא. פליקרבא בין ידי אללה:
(ח) ויסנד ידה עלי ראס
קרפאנה. ויד'בחה בין ידי
כ'בא אלמחצ'ר. וירשו בני
הרון דמה. עלי אלמד'בח
מסתדירא: (ט) ויקרב מן דיבח
אלסלאמה קרבאנא ללה.
אלת'רב ואלאל'ה צחיחה.

**אֲשֶׁר עַל-הָאֵשׁ אִשָּׁה רִיחַ
נִיחַח לַיהוָה: וַיִּסְקֹן יְתִיָּה בְּנִי
אֶהְרֹן לְמִדְבַּחַא. עַל עֲלֹתָא. דְּעַל אֶעֱיָא
דְּעַל אִשְׁתָּא. קוּרְבַּן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעְוָא
קָדָם יי: פ וְאִם-מִן-הַצֹּאֵן
קָרְבָּנוֹ לְזִבְח שְׁלָמִים לַיהוָה
זָכָר או נִקְבָּה תָּמִים
יִקְרִיבֵנוּ: וְאִם מִן עֶגְזָא קוּרְבָּנִיָּה.
לְנִכְסֵת קוּדְשִׁיָּא קָדָם יי. דְּכָר או נִקְבָּא.
שְׁלִים יִקְרִיבֵנִיָּה: אִם-כֶּשֶׁב הוּא**

**מִקְרִיב אֶת-קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיב אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה:
אִם אָמַר. הוּא מִקְרִיב יֵת קוּרְבָּנִיָּה. וַיִּקְרִיב יְתִיָּה קָדָם יי: וְסָמַךְ
אֶת-יָדוֹ עַל-רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וְשָׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי
אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אֶהְרֹן אֶת-דָּמֹו
עַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: וַיִּסְמֹךְ יֵת יְדִיָּה עַל רִישׁ קוּרְבָּנִיָּה. וַיִּכּוֹס
יְתִיָּה. קָדָם מִשְׁכַּן זִמְנָא. וַיִּזְרְקוּן. בְּנֵי אֶהְרֹן יֵת דְּמִיָּה. עַל מִדְבַּחַא סְחוּר
סְחוּר: וְהִקְרִיב מִזִּבְח הַשְּׁלָמִים אִשָּׁה לַיהוָה
חֶלְבֹו הָאֵלִיָּה תְּמִימָה לְעֹמֶת הָעֶצֶה יִסְרְנָה**

— רס"י —

אם כֶּשֶׁב. לפי שיש באימורי הכֶּשֶׁב מה ואינו נותן באצבע אלא חטאת:
שאין באימורי העז, שהכֶּשֶׁב אליתו קרבה, ט חלבו. המבחר שבו. ומהו זה האליה
לכך נחלקו לשתי פרשיות: ס וזרקו. שתי תמימה: לְעֹמֶת הָעֶצֶה. למעלה מן הכליות
מתנות שהן ארבע, ועל ידי הכלי הוא זורק, היועצות:

שמך המור. (ו) אם כֶּשֶׁב. כן המנהג להעמיד מלת כֶּשֶׁב בתביר, וכן הוא בכמה תיגאן.

תפסיר רס"ג

אמאם אלעצען ינועהא.
 ואלתרב אלמגשי אלגוף.
 וסאיר אלשחם. אלדי עלי
 אלגוף: י) ואלכלותין. ואלשחם
 אלדי עלימא. אלדי עלי
 אלחשוא. וזיאהא אלכבד. מע
 אלכלי ינועהא: יא) ויקתר
 דיאלד אלמאם עלי
 אלמד'בת. קרבאן מקבול
 ללה: יב) ואן פאן קרבאנה
 מן אלמאעז. פליקרבא
 בין ידי אללה: יג) ויסנד
 ידה עלי ראסה. ויד'בחה.
 בין ידי כ'בא אלמחציר.
 וירשון. בני תרון דמה. עלי
 אלמד'בת. קרבאנא מסתדירא:

וְאֶת־הַחֶלֶב הַמִּכֶּסֶה אֶת־
 הַקֶּרֶב וְאֶת כָּל־הַחֶלֶב
 אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב: וַיִּקְרִיב
 מִנְכַּסֶּת קוֹדֶשֶׁת קוֹרְבָּנָא קָדֵם יי. תרביה
 אליתא שלמתא. לקביל שזרתא
 יעדינה. וית תרפא דחפי ית גוא. וית כל
 תרפא. דעל גוא: ד ואת שתי
 הכלית ואת החלב אשר
 עלהן אשר על-הפסלים
 ואת-היתרת על-הכבד
 על-הכלית יסירנה: וית

תרתיין פולין. וית תרפא דעליהון.
 דעל גססיא. וית חצרא דעל כבדא. על פוליתא יעדינה:
 וְהַקְטִירוּ הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַ לַחֵם אִשָּׁה לַיהוָה:
 וַיִּסְקְנֶיהָ כֹהֵנָא לְמִדְבָּחָא. לַחִים קוֹרְבָּנָא קָדֵם יי: פ יב ואם-עז
 קרבנו והקריבו לפני יהוה: ואם מן בני עזיא קורבניה.
 ויקרבניה קדם יי: דג וסמך את-ידו על-ראשו ושחט
 אתו לפני אהל מועד וזרקו בני אהרן את-דמו
 על-המזבח סביב: ויסמוך ית ידה על רישיה. ויפוס יתיה.
 קדם משפן זמנא. ויזרקון. בני אהרן ית דמיה. על מדבחא סחור סחור:

— רס"י —

יא לַחֵם אִשָּׁה לַה. לחמו שלאש לשם
 גבוה: לַחֵם. לשון מאכל, וכן (ירמיו יא יט) לשחוק עושים לַחֵם:
 נשחיתה עץ בלחמו, (זיאל כ 6) עבד לַחֵם רב.

תפסיר דס"ג

(יד) ויקרב מנה קרבאנא ללה.
 אלת־רב אלמג'טי אלגוף.
 וסאיר אלשחם. אלד'י עלי
 אלגוף: (טו) ואלכלותין. ואלשחם
 אלד'י עליהמא. אלד'י עלי
 אלאחשא. וזאדה' אלכבד. מע
 אלכל'י ינזעהא: (טז) ויקתרהא
 אלאמאם עלי אלמד'בת.
 קרבאנא מתדקא מרצ'י מקבול.
 כל שחם כד'אך ללה: (יז) רסם
 אלהר עלי מר אגיאלכם.
 פי גמיע מסאכנכם. כל שחם
 וכל דם לא תאכלו: ד א תים
 כלם אלה מוסי תכלימא:

וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ קֶרְבָּנוֹ
אִשָּׁה לַיהוָה אֶת-הַחֶלֶב
הַמִּכֶּסֶה אֶת-הַקֶּרֶב וְאֵת
כָּל-הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל-הַקֶּרֶב:
וַיִּקְרִיב מִנִּיהָ קֹורְבָּנִיהָ. קֹורְבָּנָא קָדָם יי.
יֵת תִּרְבָּא דְחָפִי יֵת גִּזָּא. וְיֵת כָּל תִּרְבָּא
דְּעַל גִּזָּא: טו
וְאֵת שְׁתֵּי הַבָּלִית
וְאֶת-הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל־הֶזֶן
אֲשֶׁר עַל הַכְּסָלִים וְאֶת-
הַיִּתְרֹת עַל-הַכֶּבֶד עַל

הַפִּלִית יִסְיָנָהּ: וְיַת תַּרְתִּין פּוֹלִין. וְיַת תַּרְבָּא דְּעַלְיָהּוֹן. דְּעַל
גִּסְסִיָּא. וְיַת חֲצָא דְּעַל פִּבְדָּא. עַל פּוֹלִיתָא יַעֲדִינָהּ: **וְהַקְטִירֶם**
הַכֶּהֱן הַמִּזְבֵּחַ לֶחֶם אִשָּׁה לְרִיחַ נִיחָח כָּל־
חֶלֶב לַיהוָה: וַיִּסְיָקוּן פָּהֲגָא לְמַדְבָּחָא. לֶחִים קוֹרְבָנָא
לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעְוָא. כָּל תַּרְבָּא קָדֶם יִי: **חֲקַת עוֹלָם**
לְדֶרֶתִיכֶם בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם כָּל־חֶלֶב וְכָל־דָּם
לֹא תֹאכְלוּ: קָיִם עָלֶם לְדִרְיֹכּוֹן. בְּכָל מוֹתְבְּנִיכּוֹן. כָּל תַּרְבָּא וְכָל
דְּמָא לֹא תִיכְלוּן: **פ** **דְּבִרְתֵּי דְּבִסְפָּרִי**
וַיִּדְבֵּר **דְּ(חַמִּישִׁי)** **וַיִּדְבֵּר** **וַיִּדְבֵּר** **וַיִּדְבֵּר** **וַיִּדְבֵּר**
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: וּמַלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:

● ————— רש"י ————— ●

י חֲקַת עוֹלָם. יִפָּה מְפוֹרָשׁ בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים כָּל הַפְּסוּק הַזֶּה:

שמו דמור (6) **אל-משה לאמר.** המנהג להפריד בקריאה בין **משה** ובין **לאמר**. וכן בכל התורה כולה.

תפסיר רס"ג

(ב) מר בני אסראיל קאילא. אי
אנסאן אכ"טא בסהו מן פראיין
אללה. אלהי לא תעמל. פעמל
וחדה מנהם: ג) אן אכ"טא
אלאמאם אלמסוח. עלי
סביל כ"טא אלנאס. פליקרב.
עלי כ"טייתה אלהי אכ"טא.
רת"א מן אלפקר צחיחא.
ללה ד"פוח: ד) ויאתי באלדת.
אלי באב כ"בא אלמחציר
בין ידי אללה. ויסגד ידה עלי
ראסה. ויד"בחה בין ידי אללה:

דְּבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר נֶפֶשׁ כִּי-תַחַטָּא
בְּשִׁגְגָה מִכָּל מִצְוֹת יְהוָה
אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָה וְעָשָׂה
מֵאַחַת מֵהֵנָּה: מִלִּיל. עִם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לְמִימֶר. אָנֹכִי. אֲרִי יָחוּב בְּשָׁלוֹ
מִכָּל פְּקוּדֵי דִי. דְּלֹא כְּשָׂרִין לְאַתְעָבְדָּא.
וְיַעֲבִיד. מִן חַד מִנְהוֹן: ג) אִם הִכְהֵן
הַמְּשִׁיחַ יַחַטָּא לְאַשְׁמַת
הָעָם וְהִקְרִיב עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא פֶּר בֶּן-
בָּקָר תָּמִים לִיהוָה לְחַטָּאת: אִם כֹּהֵנָּא רַבָּא. יָחוּב
לְחוּבַת עָמָא. וְיִקְרִיב. עַל חוּבַתִּיה דְּחָב. תוֹר בֶּר תוֹרֵי שְׁלִים. קָדָם יי
לְחַטָּתָא: ד) וְהֵבִיא אֶת-הַפָּר אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד
לִפְנֵי יְהוָה וְסָמַךְ אֶת-יָדוֹ עַל-רֹאשׁ הַפָּר וְשָׁחַט
אֶת-הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה: וַיִּיתֵי יָת תוֹרָא. לְתַרְע. מִשְׁכֵּן זִמְנָא
לְקָדָם יי. וְיִסְמוֹךְ יָת יְדִיה עַל רִישׁ תוֹרָא. וְיִפּוֹס יָת תוֹרָא קָדָם יי:

— רס"י —

שנאמר לאשמת העם ונעלם דבר מעיני
הקהל ועשו (פסוק יג). ופשוטו לפי אנגדה,
כשכיהן גדול חוטא, אשמת העם הוא זה,
שהן תלויין בו לכפר עליהם ולהתפלל
בעדם, ונעשה מקלקל: פר. יכול זקן, תלמוד
לומר בן, אי בן יכול קטן, תלמוד לומר פר,
הא כיצד, זה פר בן שלש:

ד) מכל מצות ה'. פרשו רבותינו אין
חטאת באה אלא על דבר שזדונו לאו וכרת
(ושגגתו חטאת): מאחת מהנה. ממקצת
אחת מהן, כגון הכותב בשפת שם משמעון,
נח מנחור, דין מדניאל: ג) אם הכהן המשיח
יחטא לאשמת העם. מדרשו אינו חייב
אלא בהעלם דבר עם שגגת מעשה, כמו

תפסיר רס"ג

(ה) וַיֹּאכֵד' אֱלֹאֲמָאם אֱלִמְסוּחַ מִן דְּמָה. וַיִּדְכֹּלָה אֱלִי כִּבְא אֱלִמְחֻצִּיר: (ו) וַיִּנְצַח מְנָה. סָבַע מְרָאָר בֵּין יְדֵי אֱלִלָה. קִבְּאִלָּה סָגָף אֱלִקְדָּס: (ז) תִּים יִצַּע אֱלֹאֲמָאם מִן אֱלִדָּם. עֲלִי אֲרִכָּאן מִדְּבַח בְּכִיּוֹר אֱלִצְמוּג' בֵּין יְדֵי אֱלִלָה. אֱלִדִּי פִי כִּבְא אֱלִמְחֻצִּיר. וּבִאֲקִי אֱלִדָּם. יִצִּיבָה עֲנֹד אֱסֵאס מִדְּבַח אֱלִצְעִידָה אֱלִדִּי עֲנֹד בִּאֲב כִּבְא אֱלִמְחֻצִּיר: (ח) וַגְּמִיעַ שַׁחַם רִת' אֱלִדִּכּוּה יִנְעָה מְנָה. אֱלִתִּירֵב

ה וְלִקַּח הַכֹּהֵן הַמִּשִּׁיחַ
מִדָּם הַפֶּר וַהֲבִיֵּא אֹתוֹ
אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד: וַיֹּסֶב כָּהֵנָּה.
רָבָא מִדְּמָא דִּתְוֹרָא. וַיַּעֲלֵל יִתְיָה לְמִשְׁכַּן
זְמָנָא: וַיִּטְבֹּל הַכֹּהֵן אֶת
אֶצְבָּעוֹ בְּדָם וַהֲזָה מִן-הַדָּם
שִׁבְעַ פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה
אֶת-פָּנָיו פֶּרֶכֶת הַקֹּדֶשׁ:
וַיִּטְבֹּל כָּהֵנָּה. יֵת אֶצְבָּעִיה בְּדָמָא.

וַיְדִי מִן דְּמָא. שִׁבְעַ זְמָנִין קָדָם יי. קָדָם פְּרוּכְתָּא דִּקְוֹדִשָּׁא:
וַנָּתֵן הַכֹּהֵן מִן-הַדָּם עַל-קֶרְנוֹת מִזְבֵּחַ קִטְוֶרֶת
הַסָּמִים לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת |
כָּל-דָּם הַפֶּר יִשְׁפֹךְ אֶל-יִסּוּד מִזְבֵּחַ הָעֹלָה
אֲשֶׁר-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: וַיִּתֵּן כָּהֵנָּה מִן דְּמָא. עַל קֶרְנֵת.
מִדְּבַחָא דִּקְטוֹרֶת בְּסִמְיָא דִּקְדָּם יי. דְּבִמְשַׁכֵּן זְמָנָא. וַיֵּת כָּל דְּמָא
דִּתְוֹרָא. יִשְׁפּוֹךְ לִיסוּדָא דְּמִדְּבַחָא דְּעֻלְתָּא. דְּבִתְרַע מִשְׁכַּן זְמָנָא:
וְאֵת-כָּל-חֵלֶב פֶּר הַחֲטָאֹת יָרִים מִמֶּנּוּ אֶת-

— רס"י —

כ אֶל אֹהֶל מוֹעֵד. לְמִשְׁכָּן, וּבִבִּית עוֹלָמִים הָיוּ נוֹגְעִים דְּמִים בְּפֶרֶכֶת, וְאִם נִגְעוּ נִגְעוּ:
לְהִיכֹל: וְאֵת פָּנָיו פֶּרֶכֶת הַקֹּדֶשׁ. כְּנִגְדַּי וְאֵת כָּל דָּם. שְׁנֵי הַדָּם: וְאֵת כָּל חֵלֶב
מִקּוֹם קִדְשֻׁתָּהּ, מִכּוֹן כְּנִגְדַּי בֵּין הַבָּדִים, וְלֹא פֶר. חֵלְבוֹ הָיָה לוֹ לֹמֶר, מִדָּה תִּלְמוֹד לֹמֶר

וְזֶלֶק הַדִּקְדּוּק: וְלִקַּח הַכֹּהֵן הַמִּשִּׁיחַ. וְלִקַּח מֵאֲרִיךְ, הַכֹּהֵן תְּבִיר, הַמִּשִּׁיחַ טַפְחָא:

שִׁמּוֹן הַמּוֹר (כ) וְלִקַּח הַכֹּהֵן הַמִּשִּׁיחַ. וְלִקַּח, מֵאֲרִיךְ. הַכֹּהֵן תְּבִיר. הַמִּשִּׁיחַ טַפְחָא. וְכֵן אֵנוּ נוֹהֲגִים. רִשִּׁי"ה.

תפסיר רס"ג

**הַחֲלָב הַמִּכֶּסֶה עַל-הַקָּרֵב
וְאֵת כָּל-הַחֲלָב אֲשֶׁר עַל-**

הַקָּרֵב: וְיֵת כָּל תֵּרֵב. תוֹרָא דְחֻטָּאת
יִפְרִישׁ מִנִּיה. יֵת תֵּרֵבָא דְחֻפִּי עַל גִּוָּא. וְיֵת
כָּל תֵּרֵבָא. דְעַל גִּוָּא: ט **וְאֵת שְׁתֵּי
הַכִּלִּיֹּת וְאֵת-הַחֲלָב אֲשֶׁר
עֲלִיהֶן אֲשֶׁר עַל-הַכִּסְלִים
וְאֵת-הִיתָרֹת עַל-הַכֶּבֶד**

אַלְמָגִ'טִי אַלְגוֹף. וְסֵאִיר
אַלְשָׁחַם. אֶלְדִּי עֲלִי אַלְגוֹף:
(ט) וְאַלְכְלוּתִין. וְאַלְשָׁחַם אֶלְדִּי
עֲלִיהֶמָּא. אֶלְדִּי עֲלִי אֶלְאַחֲשָׁא.
וְזִיאֲדָה אֶלְכֶבֶד. מַע אֶלְכִּלִי
יִנְזַעְהָ: י) כְּמָא יִרְפַּע. מִן תִּיֹר
דִּיבַח אֶלְסִלְאַמָּה. וְיִקְתָּרָה עֲלִי
מִדִּיבַח אֶלְצַעֲיִידָה: יא) וְגִלְד
אַלְתִּיֹר וְגִמִּיע לַחֲמָה. מַע
רֵאסָה וְאַפְאַרְעָה. וּבִטְנָה
וּפִרְתָּה: יב) וְיִכְרֵג גִּמִּיע דִּיאֶלְדִּי.

עַל-הַכִּלִּיֹּת יִסְרְנָה: וְיֵת תֵּרֵתִין כּוֹלִין. וְיֵת תֵּרֵבָא דְעֲלִיהֶן.
דְעַל גִּסְסִיָּא. וְיֵת חֲצָרָא דְעַל כְּבִדָּא. עַל כּוֹלִיתָא יַעֲדִינָה: ד **כָּאֲשֶׁר
יּוֹרֵם מִשּׁוֹר זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְהַקְטִירִם הַכֹּהֵן עַל
מִזְבֵּחַ הָעֹלָה:** כְּמָא דְמִתְפַּרֵּשׁ. מִתּוֹר נִכְסֵת קוֹדֶשִׁיָּא. וְיִסְיִקְנוּן
כְּהֵנָּא. עַל מִדְּבָחָא דְעֹלָתָא: יא **וְאֵת-עֹר הַפָּר וְאֵת כָּל-
בָּשָׂרוֹ עַל-רֹאשׁוֹ וְעַל-כְּרָעָיו וְקִרְבּוֹ וּפְרָשׁוֹ:
וְיֵת מִשַּׁךְ תּוֹרָא וְיֵת כָּל בִּסְרִיה. עַל רִישִׁיה וְעַל כְּרָעוֹהִי. וְגִוִּיָּה וְאַכְלִיָּה:
יב וְהוֹצִיא אֶת-כָּל הָפָר אֶל-מַחוּץ לַמִּחֲנֶה**

— רס"י —

לְשָׁלָמִים מִה שְׁלָמִים לְשָׁמֶן, אָף זֶה לְשָׁמוֹ.
וּמִה שְׁלָמִים שְׁלוֹם לְעוֹלָם, אָף זֶה שְׁלוֹם
לְעוֹלָם. וּבִשְׁחִיטָת קֹדְשִׁים מִצְרִיכוֹ לְלִמּוֹד
הַכֹּהֵן, שְׂאִין לְמִדִּין לְמַד מִן הַלְּמִיד בְּקֹדְשִׁים,
בְּפֶרֶק אֵיזֶהוּ מְקוֹמָן [זִמְחִים מִט]: **עַל הַכֶּבֶד עַל
הַכִּלִּיֹּת, יא עַל רֹאשׁוֹ וְעַל כְּרָעָיו.**
כֵּלָן לְשׁוֹן תּוֹסֶפֶת הֵן, כְּמוֹ מִלְּבָד:

פֶּר, לְרֵבּוֹת פֶּר שְׁלִיֹם הַכְּפוּרִים לְכִלִּיֹּת
וְלַחֲלָבִים וְלִיֹּתֵרֹת: **הַחֻטָּאת.** לְהִבְיָא שְׁעִירִי
עֲבוּדָה זֶרָה לְכִלִּיֹּת וְלַחֲלָבִים וְיִוְתָרֹת: **יָרִים
מִמֶּנּוּ.** מִן הַמִּחְבֵּר, שְׁלֵא יִנְתַּחֲנוּ קוֹדֶם הַסֵּרֶת
חֲלָבוֹ, [מִ"כ]: **י כָּאֲשֶׁר יוֹרֵם.** מֵאוֹתָן אֵימּוּרִין
הַמְּפֹרָשִׁין בְּשׁוֹר זֶבַח הַשְּׁלָמִים. וְכִי מִה פֶּרֶשׁ
בְּזֶבַח הַשְּׁלָמִים שְׁלֵא פֶּרֶשׁ כָּאֵן, אֶלָּא לְהַקִּישׁוֹ

תפסיר דס"ג

אלי כ'ארג אלעסכר. אלי מוציע טאהר אלי מטרח אלדמאד. ויחלקה עלי חטב באלנאר. פי מוציע מטרח אלדמאד יתק: יג) ואן סהי גמע מן גמיע אל אסראיל. וג'בי אמר מן עיון אלגוק. פעמלו. ואחודה מן פראיץ אללה. אלתי לא תעמל פאתמו: יד) תים ערפת אלכטייה. אלתי אכטו בהא. פליקרב אלגוק. דתיא מן אלבקר לאלד'פוח. ויאתו בה. אלי באב כ'בא אלמחצר:

אל-מקום טהור אל-
שפך הדשן ושרף אתו
על-עצים באש על-שפך
הדשן ושרף: ויפיק ית כל תורא.
למברא למשריתא. לאתר דכי לאתר
בית מישד קטמא. ויוקיד יתיה. על
אציא באישתא. על אתר בית מישד
קטמא יתוקד: פ ואם כל
עדת ישראל ישגו ונעלם
דבר מעיני הקהל ועשו

אחת מכל-מצות יהוה אשר לא-תעשינה

ואשמו: ואם כל בנישחא ד'ישראל ישתלון. ויהא מכוסא פתגמא.
מעני קהל. ויעבדון. חר מכל פקודיא דיי. דלא כשרין לאתעבדא
ויחובון: ונודעה החטאת אשר חטאו עליה
והקריבו הקהל פר בין-בקר לחטאת והביאו
אתו לפני אהל מועד: ותתידע חובתא. דחבו עליה.
ויקרבון קהל. תור פר תורי לחטאת. וייתון יתיה. לקדם משפן ומנא:

— רש"י —

אל שפך הדשן. מקום ששופכין בו הדשן
המסלק מן המזבח. כמו שנאמר (ויקרא ו ז)
והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה: על
שפך הדשן ושרף. שאין תלמוד לומר אלא
ללמד, שאפלו אין שם דשן: יג עדת ישראל.
אלו סנהדרין: ונעלם דבר. טעו להורות
באחת מכל פריטות שבתורה שהוא מתר:

יז אל מקום טהור. לפי שיש מחוץ לעיר
מקום מוכן לטמאה להשליך אבנים מנגעות
ולבית הקברות, הוצרך לומר מחוץ למחנה,
זה שהוא חוץ לעיר, שיהא המקום טהור:
מחוץ למחנה. חוץ לשלש מחנות, ובבית
עולמים חוץ לעיר, כמו שפרששו רבותינו
במסכת יומא (סח ב) ובסנהדרין (מז ג):

תפסיר רס"ג

טו) ויסגד. שיוך' אלגמאעה
אידיהם. עלי' ראס אלתיור בין
ידי אללה. וידבחה בין ידי
אללה: טז) וידכיל. אלמאם
אלממסוח מן דמיה. אלי' כ'בא
אלמחצ'ר: יז) ויג'מס אצבעה
פיה. וינצח מנה. סבע מראר
בין ידי אללה. קבאלה' אלסגף:
יח) ומנה. יצע עלי' ארפאן
אלמד'ב. אלד' בין ידי אללה.
אלד' פי כ'בא אלמחצ'ר.
ובאקיה יצבה ענד אסאס
מד'בא אלצעידה. אלד' ענד
באב כ'בא אלמחצ'ר:

טו) ויסגדו זקני העדה את-
ידיהם על-ראש הפר לפני
יהוה ושחט את-הפר לפני
יהוה: ויסמכון. סבי פנשתא ית
ידיהון. על ריש תורא קדם יי. ויפוס ית
תורא קדם יי: טז) והביא הכהן
המשיח מדם הפר אל-אהל
מועד: ויעיל כהנא. רבא מדמא
דתורא. למשפן זמנא: יז) וטבל
הכהן אצבעו מן-הדם והזה
שבע פעמים לפני יהוה את פני הפרכת:
ויטבול כהנא. אצבעיה מן דמא. וידי. שבע זמנין קדם יי. קדם
פרוכתא: יח) ומן-הדם יתן | על-קרנת המזבח
אשר לפני יהוה אשר באהל מועד ואת כל-
הדם ישפך אל-יסוד מזבח העלה אשר-פתח
אהל מועד: ומן דמא. יתין על קרנת מדבחה. דקדם יי.

— רס"ד —

הקהל ועשו. שעשו צבור על פיהם: יח) את
פני הפרכת. ולמעלה הוא אומר את פני
פרוכת הקדש. משל למלך שסרחה עליו
מדינה, אם מיעוטה סרחה, פמליא שלו
מתקיימת, ואם בלה סרחה, אין פמליא שלו
זולק הדקדוק: טו) והביא הכהן המשיח מדם הפר. תיבת והביא בדרגא. ותיבת הכהן בתביר,
לחבר ההבאה לכהן:

תפסיד רס"ג

(ט) וגמיע שחמיה ירפעה מנה.
ויקתרה עלי אלמד'בת:
(כ) ויעמל בה כמא עמל ברת'
אלד'כזה. כד'אך יעמל בה
ויסתג'פר ענהם. אלאמאם
ויג'פר להם: כא) ויכ'רג גמיע
אלת'זור אלי כ'ארג אלעס'כר.
ויחרקה. כמא אתרק אלתי'זור
אלאונ'ל. הו ד'כזה אלג'וק:
(כב) ואן אכ'טא שר'ף. ועמל
ואתדה מן פרא'יץ אללה רבה.

דבמשפן זמנא. וית כל דמא. ישפוך
ליסודא דמדב'חא דעלתא. דבתרע
משפן זמנא: וית ואת כל-חלב
ירים ממנו והקטיר
המזבחה: וית כל תרביה יפריש
מניה. ויסיק למדב'חא: כ ועשה
לפר כאשר עשה לפר
החטאת כן יעשה לו

וכפר עליהם הכהן ונסלח להם: ויעבד לתורא. כמא
דעבד לתורא דחטאת. כן יעבד ליה. וכפר עליהון. כהנא וישתביק
להון: כ והוציא את-הפר אל-מחוי' למחנה
ושרף אתו כאשר שרף את הפר הראשון
חטאת הקהל הוא: ויפיק ית תורא. למברא למשריתא.

ויקיד יתיה. כמא דאוקיד. ית תורא קדמאה. חטאת קהל לא הוא: כ

חמישי בספרי תיטן כב אשר נשיא יחטא ועשה אחת
מכל-מצות יהוה אלהיו אשר לא-תעשינה

— רש"י —

שפרש שם מה שלא פרש כאן. ולכפול
במצות העבודות, ללמד שאם חסר אחת
מכל המתנות פסול, לפי שמצינו בנתינין על
המזבח החיצון שנתנו במתנה אחת כפר,
הצריך לומר כאן שמתנה אחת מהן מעכבת:
כב אשר נשיא יחטא. לשון אשרי אשרי
הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא כפרה
על שגגתו, קל וחומר שמתחרט על ודונותיו:

יט ואת כל חלב ירים. אף על פי שלא
פרש כאן יותרת ושתי כליות, למדין הם
מועשה לפר כאשר עשה וגו'. ומפני מה לא
נתפרשו בו, תנא דבי ר' ישמעאל (זכיס מה 3)
משל למלך שזעם על אוהבו ומעט
בסרחונו מפני חבתו: כ ועשה לפר. זה
כאשר עשה לפר החטאת, כמו שמפורש
בפר בהן משיח, להביא יותרת ושתי כליות

תפסיר רס"ג

אֱלֹתֵי לֹא תַעֲמֹל. סְהוּא פִּאֲתִימוֹ: (כג) תִּים עֲלֵם בְּכִטְיִיתָה אֱלֹדִי אֲכִטָּא. פִּלִּיאת בְּקִרְבָּאנָה. עֲתוּד מִן אֱלִמָּאעִז דְּכִכְר צָחִית: (כד) וְיִסְנֵד יִדָּה עֲלֵי רֵאסָה. וְיִדְּבַחַהּ. פִּי מוֹצִיעַ יִדְּבַח אֱלֻצְעִידָה בֵּין יָדֵי אֱלִלָּה. כְּדִיאָךְ מָא יָפוֹן דְּכִפּוּה: (כה) וְיִאכְדִי אֱלִאמָאם מִן דְּמָה בְּאַצְבָּעָה. וְיִגְעֵל. עֲלֵי אֲרַכָּאן מִדְּבַח אֱלֻצְעִידָה. וְסֵאִיר דְּמָה. יִצְבָּה עֲנֵד אֲסֵאסָה: (כו) וְגִמִּיעַ שְׁחִמָּה יִקְתָּרָה עֲלֵי אֱלִמְדִּיבַח. כְּשִׁחַם דְּבַח אֱלִסְלָאמָה.

בְּשִׁגְגָה וְאִשָּׁם: אִם רָבָא יָחוּב. וְיַעֲבִיד. חַד מִכָּל פְּקוּדֵי דִּי אֱלֹהִיהָ. דְּלֹא כְּשָׂרִין לְאַתְעָבְדָּא. בְּשָׁלוֹ וְיָחוּב: כג אוֹ-הוֹדַע אֱלֹיו חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא בָּהּ וְהֵבִיא אֶת-קִרְבָּנוֹ שְׁעִיר עִזִּים זָכָר תָּמִים: אוֹ אֶת־יָדָע לִיה חוֹבָתִיהָ. דְּחָב בָּהּ. וְיִיתִי יָת קוֹרְבָּנִיהָ. צִפִּיר בֶּר עִזִּין דְּכָר שְׁלִים: כד וְסָמַךְ יָדוֹ עַל-רֹאשׁ הַשְּׁעִיר וְשָׁחַט אֹתוֹ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִשְׁחַט אֶת-הָעֹלָה לִפְנֵי יְהוָה חֲטָאת הוּא: וְיִסְמֹךְ יָדֵיהָ עַל רִישׁ צִפִּירָא. וְיָכֹס יָתִיהָ. בְּאַתְרָא. דְּיָכֹס יָת עֲלָתָא קִדָּם יי. חֲטָתָא הוּא: כה וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הַחֲטָאתָ בְּאַצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל-קֶרְנֹת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת דָּמוֹ יִשְׁפֹּךְ אֶל-יִסּוּד מִזְבֵּחַ הָעֹלָה: וְיִסֵּב כְּהֵנָּא. מִדָּמָא דְּחֲטָתָא בְּאַצְבָּעִיהָ. וְיִתִּין. עַל קֶרְנֹת מִדְּבַחָא דְּעֲלָתָא. וְיִת דָּמִיהָ יִשְׁפֹּךְ. לִיסוּדָא דְּמִדְּבַחָא דְּעֲלָתָא: כו וְאֶת-כָּל-חֲלָבוֹ יִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַה כְּחֵלֶב זֶבַח הַשְּׁלָמִים

— רס"י —

כד בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת הָעֹלָה. בְּצִפּוֹן, שֶׁהוּא מְפֹרָשׁ בְּעוֹלָה: חֲטָאת הוּא. לְשִׁמוֹ כְּשֶׁר, שְׁלֹא לְשִׁמוֹ פִּסּוּל: כה וְאֶת דָּמוֹ. שְׁנֵי הַדָּם: כו כְּחֵלֶב זֶבַח הַשְּׁלָמִים. כְּאוֹתָן אֵימורִין הַמְּפֹרָשִׁים בְּעִז הָאִמּוֹר אֶצֶל שְׁלָמִים:

כג אוֹ הוֹדַע. כְּמוֹ אִם הוֹדַע. הִרְבָּה אוֹ יֵשׁ שְׁמִשְׁמִשִּׁין בְּלִשׁוֹן אִם, וְאִם בַּמָּקוֹם אוֹ, וְכֵן אוֹ נוֹדַע כִּי שׁוֹר נִגָּח הוּא (שְׁמוֹת כ"א ל'): הוֹדַע אֱלֹיו. כְּשִׁחַטָּה הָיָה סְבוּר שֶׁהוּא הִתֵּר, וְלֵאחֶר מִכָּאן נוֹדַע לוֹ שֶׁאֵסוּר הָיָה:

תפסיר דס"ג

וַיִּסְתַּגֵּפֶר עֲנָה אֱלֹאֲמָאָם. מִן
כִּטְיִיתָהּ אֶלְדִּי אֲכִישָׁא וַיִּגְפֹּר
לָהּ: כֹּז) וְאֵן אֲכִישָׁא אֲנִסְאָן
וְאַחַד מִן עֲנָאָם אֶלְבֹּלֵד סְהוּא.
פְּעֵמֶל. וְאַחַדָּה מִן פְּרֵאִיץ
אֶלְלָה. אֶלְתִּי לֹא תַעֲמֹל פְּאֵתִים:
כח) תִּים עֶרְף. בְּכִטְיִיתָהּ אֶלְדִּי
אֲכִישָׁא. פְּלִיאַת בְּקֶרְבָּאֲנָה.
שָׂאָה מִן אֱלֹמָאֲעֻ צְחִיחָה
אֲנִתִּי. עֲלִי כִטְיִיתָהּ אֶלְדִּי
אֲכִישָׁא: כט) וַיִּסְנֹד יִדָּה
עֲלִי רֵאֶסְהָא. וַיִּדְּבַחָהּ. פִּי
מִוִּצֵעַ אֶלְצַעֲיִדָּה: ל) וַיֹּאכֹדִי
אֱלֹאֲמָאָם מִן דְּמָהּ בְּאַצְבָּעָה.
וַיִּגְעֵל. עֲלִי אֶרְכָּאָן מִדְּבַח
אֶלְצַעֲיִדָּה. וְסֵאִיר דְּמָהּ
יִצְבָּה. עֲנֵד אֶסְאָס אֱלִמְדִּבַּח:

וּכְפָר עָלָיו הִכָּהֵן מַחֲטָאתוֹ
וְנִסְלַח לוֹ: וַיֵּת כָּל תְּרִבִּיָּה יִסִּיק
לְמַדְבָּחָא. כְּתִרְבַּ נְכֶסֶת קוֹדֶשִׁיא. וַיִּכְפֹּר
עָלֹהִי כְּהֵנָּא. מַחֲבִיתָהּ וַיִּשְׁתַּבֵּיק לִיהָ:
פ (שִׁישִׁי) כֹּז) וְאִם-נֶפֶשׁ אַחַת
תַּחֲטָא בְּשִׁגְגָה מֵעַם הָאָרֶץ
בְּעִשְׂתָּהּ אַחַת מִמִּצּוֹת
יְהוָה אֲשֶׁר לֹא-תַעֲשֶׂינָהּ
וְאָשָׁם: וְאִם אָנֹשׁ חָד. יַחֲוֹב בְּשָׁלוֹ
מֵעַמָּא דְּאַרְעָא. בְּמַעֲבָדֶיהָ. חָד מִפְּקוּדֵיָּא
דִּי. דְּלֹא כְּשָׂרִין לְאַתְעֵבְדָּא וַיַּחֲוֹב:
כח) אוֹ הוֹדַע אֵלָיו חֲטָאתוֹ

אֲשֶׁר חָטָא וַיְהִיָּא קֶרְבָּנוֹ שְׂעִירַת עֲזִים
תְּמִימָה נִקְבָּה עַל-חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא: אוֹ אֶתִּידַע
לִיהָ. חוֹבִיתָהּ דְּחָב. וַיִּיתִי קוֹרְבָּנֶיהָ. צְפִירַת עֲזִי שְׁלָמָא נּוֹקְבָּא. עַל
חוֹבִיתָהּ דְּחָב: כט) וְסָמַךְ אֶת-יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַחֲטָאת
וַשְׁחֹט אֶת-הַחֲטָאת בַּמָּקוֹם הָעֶלְיָה: וַיִּסְמוֹךְ יָת
יְדֵיהָ. עַל רִישׁ חֲטָתָא. וַיִּפּוֹס יָת חֲטָתָא. בְּאַתְרָא דְּעֵלְתָּא:
ל) וּלְקַח הִכָּהֵן מִדְּמָהּ בְּאַצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל-קֶרְנֹת
מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת-כָּל-דְּמָהּ יִשְׁפֹּךְ אֶל-יִסּוּד
הַמִּזְבֵּחַ: וַיִּסֹּב כְּהֵנָּא מִדְּמָה בְּאַצְבָּעֶיהָ. וַיִּתֵּן. עַל קֶרְנֹת
מִדְּבָחָא דְּעֵלְתָּא. וַיֵּת כָּל דְּמָהּ יִשְׁפֹּךְ. לִיִּסּוּדָא דְּמַדְבָּחָא:

תפסיר רס"ג

לא) וגמיע שחמא ינזעה. כמא נזע שחם אלמאעז מן דיבח אלסלאמה. ויקתרה אלמאם עלי אלמד'בח. עלי קראבין אללה. ויסתג'פר ענה. אלמאם ויג'פר לה: לב) ואן הו גאב קרבאנא מן אלצ'אן לאלד'כונה. פליאת ב'ה אנתי צחיחה: לג) ויסנ'ד ידה עלי ראסה. ויד'בחה לאלד'כונה. פי מוצע אלצעידה: לד) ויאכ'ד מן דמה באצבעה. ויצע. עלי ארפאן מד'בח אלצעידה. וסאיר דמה יצ'בה. ענד אסאסה:

וְאֵת כָּל-חֶלְבָּה יִסֹּר
בְּאֵשׁ הוֹסֵר חֶלֶב מֵעַל-
זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְהַקְטִיר
הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַ לְרִיחַ נִיחֹחַ
לִיהוָה וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן
וְנִסְלַח לוֹ: וְיֵת כָּל תְּרֵבָה יַעֲדִי. כְּמֵא
דְּאֵת עֵדָא תֵּרֵב מֵעַל נִכְסֵת קוּדְשִׁיא. וְיִסִּיק
כְּהֵנָּא לְמִדְבָּחָא. לְאֵת קִבְלָא פְּרַעְוָא קָדָם
יְיָ. וְיִכְפֹּר עֲלוּהִי. כְּהֵנָּא וְיִשְׁתַּבֵּיך לִיה: פ
לֵב) וְאִם-כֶּבֶשׂ יָבִיא קֶרְבָּנוֹ

לְחֹטֵאת נִקְבָּה תְּמִימָה יְבִיאָנָה: וְאִם אִמֵּר. יִיתִי
קוֹרְבָנִיה לְחֹטֵאתָ. נוקבא שלמא יית'ניה: לג) וְסָמַךְ אֶת-יָדוֹ
עַל רֹאשׁ הַחֹטֵאת וְשָׁחַט אֹתָהּ לְחֹטֵאת בְּמָקוֹם
אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת-הָעֹלָה: וְיִסְמוֹךְ יָת יְדִיה. עַל רִישׁ חֹטֵאתָ.
וְיִכּוֹס יָתָהּ לְחֹטֵאתָ. בְּאֵתְרָא. דִּיכּוֹס יָת עֲלֵתָא: לד) וְלָקַח הַכֹּהֵן
מִדָּם הַחֹטֵאת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל-קֶרְנֵת מִזְבֵּחַ
הָעֹלָה וְאֶת-כָּל-דָּמָה יִשְׁפֹּךְ אֶל-יִסּוּד הַמִּזְבֵּחַ:
וְיִסֵּב כְּהֵנָּא. מִדָּמָא דְּחֹטֵאתָ בְּאֶצְבָּעִיה. וְיִתִּין. עַל קֶרְנֵת
מִדְבָּחָא דְּעֲלֵתָא. וְיֵת כָּל דָּמָה יִשְׁפּוֹךְ. לִיסוּדָא דְּמִדְבָּחָא:

— רס"י —

לא) בְּאֵשׁ הוֹסֵר חֶלֶב מֵעַל זֶבַח לֵב) וְשָׁחַט אֹתָהּ לְחֹטֵאתָ. שְׁתָּדָא שְׁחִיטָתָהּ
הַשְּׁלָמִים. כאימורי עז האמורים בשלמים: לשם חטאת:

תפסיר דס"ג

לה) וגמיע שחמיהא ינזעה. כמא ינזע שחם אלצ'אן מן דיבא אלסלאמה. ויקתרהא אלמאם עלי אלמד'בת. עלי קראבין אללה. ויסתג'פר ענה אלמאם. ען כטייתה אלדיי אכ'טא פ'ג'פר לה: ה א) ואי אנסאן אכ'טא. באן סמע צות חרג. והו שאהד. או ראי דיאלד או עלם בה. ולם יכ'בר פקד חמל וזרה: ב) ואי אנסאן. דנא בשי מן אלמאור אלנגסה או בגבילה וחש נגס. או

לָהּ וְאֶת־כָּל־חֻלְבָּהּ יֹסֵר כַּאֲשֶׁר יוֹסֵר חֶלֶב־הַכֶּשֶׁב מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים וְהַקְטִיר הִכִּיחוּ אֹתָם הַמִּזְבֵּחַ עַל אִשֵּׁי יְהוָה וְכִפֹּר עָלָיו הִכִּיחוּ עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא וְנִסְלַח לוֹ: וְיֵת כָּל תְּרִבָּה יַעֲדִי. כְּמָא דְמִתְעַדָּא תְּרַב אֲמַר מִנְכֶּסֶת קוּדְשִׁיא. וְיִסִּיק כְּהֵנָּא יִתְהוֹן לְמִדְבָּחָא. עַל קוּרְבָּנֵי דִי. וְיִכְפֹּר עֲלוּהִי כְּהֵנָּא.

על חובתיה דחב וישתביק ליה: פ ❖ טיטיר בספרי תימן ❖ ה א ונפש כִּי־תִחַטָּא וְשָׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים וְהָיָה עֹד אוֹ רָאָה אוֹ יָדַע אִם־לֹא יִגִּיד וְנָשָׂא עוֹנוֹ: וְאִנֹּשׁ אֲרִי יְחִיב. וְיִשְׁמַע קוֹל מוֹמִי. וְהָיָה סָהִיד. אוֹ חָזָא אוֹ יָדַע. אִם לֹא יִחוּי וְיִקְבִּיל חוֹבִיָּה: ב אוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל־דָּבָר טָמֵא אוֹ בְּנִבְלַת חַיָּה טָמְאָה אוֹ בְּנִבְלַת בְּהֵמָה טָמְאָה אוֹ בְּנִבְלַת שָׂרֵץ טָמֵא וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ

— רש"י —

שהשביעוהו שבועה שאם יודע לו בעדות, שיעיד לו: ז או נפש אשר תגע וגוי. ולאחר הטמאה הזו יאכל קדשים, או יכנס למקדש, שהוא דבר שזדונו כרת. במסכת שבועות (יד ז) נדרש כן: ונעלם ממנו. הטמאה: ואשם. באכילת קדש או בביאת מקדש:

לכ כאשר יוסר חלב הכשב. שנתרבו אימוריו באליה, אף חטאת, כשהיא באה כשבה, טעונה אליה עם האימורין: על אשׁי ה'. על מדורות האש העשויות לשם פואילי"ש צלע"ז [מדורות]:

ה ושמעה קול אלה. בדבר שהוא עד בו.

תפסיר רס"ג

בְּנִבְלָהּ בְּהִימָה נִגְסָה. או
בְּנִבְלָהּ שִׁי מִן אֲלֻדִּיב אֲלֻנָּס.
וְגִ'בִּי דִּיאֲלֹךְ עֵנָה. וְהוּ נִגְס
פְּאִתִּים: ג) או דָּנָא בְּנִגְאָסָה
אֲנִסָּאן. בְּשִׁי מִן נִגְאָסָתָה. מִמָּא
סְבִילָה אֵן יִנְגָס בְּהָא. פְּגִ'בִּי
עֵנָה. פְּאִתִּימוּ וְהוּ עֲאֵלִם בְּמָא
פְּעֵל: ד) וְאִי אֲנִסָּאן. חֲלָף בְּלִפְיָ
שְׁפִתֶיהָ. לְאִסָּאָה או אֲחִסָּאן.
עֲלִי גְמִיעַ מָא יִלְפִין אֲלֵאֲנִסָּאן.
בְּיָמִין וְגִ'בִּי דִּיאֲלֹךְ עֵנָה. תִּים
עֵלִם בְּמָא פְּעֵל. וְאִתִּים
בּוֹאֲתִידָה מִן הִדִּיָּה: ה) פְּאִדִּיָּא
אִתִּים בּוֹאֲתִידָה מִן הִדִּיָּה.
תִּים אֲקֵר בְּמָא אֲכִיטָא:

וְהוּא טָמֵא וְאִשָּׁם: או אָנָּשׁ.
דִּיקָרֵב בְּכָל מַדְעָם מִסָּאֵב. או בְּנִבְלָת
חִיתָא מִסָּאֲבָתָא. או בְּנִבְלָת פְּעִירָא
מִסָּאֲבָא. או. בְּנִבְלָת רְחִישׁ מִסָּאֵב.
וְיִהִי מְכוּסָא מִנִּיהָ. וְהוּא מִסָּאֵב וְחָב:
או כִּי יִגַּע בְּטִמְאַת אָדָם
לְכָל טִמְאַתּוֹ אֲשֶׁר יִטְמָא
בָּהּ וְנִעְלָם מִמֶּנּוּ וְהוּא יֵדַע
וְאִשָּׁם: או אָרִי יִקָּרֵב בְּסוֹאֲבַת אֲנָשָׁא.
לְכָל סוֹאֲבַתִּיהָ. דִּיסְתָּאֵב בָּהּ. וְיִהִי מְכוּסָא
מִנִּיהָ. וְהוּא יֵדַע וְחָב: או נֶפֶשׁ כִּי
תִּשְׁבַּע לְבִטָּא בְּשִׁפְתֵּיהֶם
לְהִרְעוֹ | או לְהִיטִיב לְכָל אֲשֶׁר יִבְטָא הָאָדָם
בְּשִׁבְעָה וְנִעְלָם מִמֶּנּוּ וְהוּא יֵדַע וְאִשָּׁם לְאַחַת
מֵאֵלָה: או אָנָּשׁ. אָרִי יִקָּיִים לְפָרָשָׁא בְּשִׁפּוֹן. לְאַבְאָשָׁא או
לְאִיטְבָּא. לְכָל. דִּיפְרִישׁ אֲנָשָׁא. בְּקִיּוֹם וְיִהִי מְכוּסָא מִנִּיהָ. וְהוּא יֵדַע
וְחָב לְחֻדָּא מֵאֵלִין: וְהִיא כִּי־יֹאשֶׁם לְאַחַת מֵאֵלָה
וְהִתּוּדָה אֲשֶׁר חָטָא עָלֶיהָ: וְיִהִי אָרִי יִחֻב לְחֻדָּא מֵאֵלִין.

רס"ד

ג בְּטִמְאַת אָדָם. זו טִמְאַת מֵת: לְכָל
טִמְאַתּוֹ. לְרִבּוֹת טִמְאַת מִגַּע זָבִין וְזָבוֹת:
אֲשֶׁר יִטְמָא. לְרִבּוֹת הַנוֹגַע בְּבוֹעַל נָדָה: בָּהּ.
לְרִבּוֹת בּוֹלֵעַ נְבִלָת עוֹף טְהוֹר: וְנִעְלָם. וְלֹא
יֵדַע. (נ"ו: וְהוּא יֵדַע) שֶׁשָּׂכַח הַטִּמְאַת: וְאִשָּׁם.
בְּאֲכִילַת קֹדֶשׁ או בְּבִיאַת מִקְדָּשׁ: ד בְּשִׁפְתֵּיהֶם.

וְלֹא בְּלֵב: לְהִרְעוֹ. לְעֲצֻמוֹ: או לְהִיטִיב. לְעֲצֻמוֹ,
כְּגוֹן אוֹכֵל וְלֹא אוֹכֵל אִישָׁן וְלֹא אִישָׁן: לְכָל
אֲשֶׁר יִבְטָא. לְרִבּוֹת לְשַׁעֲבֵר: וְנִעְלָם מִמֶּנּוּ.
וְעָבַר עַל שְׁבוּעָתוֹ, כָּל אֵלָה בְּקִרְבָּן עוֹלָה
וְיִזְרָה, כְּמִפּוֹרֶשׁ כָּאן, אֲבָל שְׁבוּעָה שֵׁישׁ בָּהּ
כְּפִירַת כְּמוֹן אֵינָה בְּקִרְבָּן זֶה אֵלָא בְּאִשָּׁם:

תפסיר רס"ג

(ו) פליאת בקרבאנה ללה. עלי כִּטְאָה אֶלְדִּי אִכִּטְאָה. אַנְתִּי מִן אֶלְגִּינִם נַעְגָה. או שֶׁאֵה מִן אֶלְמִאעִז לֹאֲלִדְכֹוה. וְיִסְתַּגִּיפֶר עֲלֶיהָ. אֶלְמִאָם מִן כִּטְאִיהָ: (ז) וְאֵן לֹם תִּנְאֵל יִדָּה מְקֻדָּאר שֶׁאֵה. פִּלְיָת בְּקֻרְבָּאנָה עֲלִי מֵא אִכִּטְאָה. שְׁפִנִּינִן או פִּרְכִּי חֲמָם לִלָּה. אֶחָדָהמָא לֹאֲלִדְכֹוה וְאֶלְאִכִּיר לֹאֲלִצְעִידָה: (ח) פֶּאֲדִי אֶתִּי בְּהִמָּא אֶלִּי אֶלְמִאָם. פִּלְיָקֻרְבָּ. אֶלְדִּי לֹאֲלִדְכֹוה אֹוֹלָא. וְיַפְצֵל רֹאסָה. מִמָּא יִלִּי קִפָּאָה וְלֹא יִפְרֹזָה:

וַיִּוְדִי דְחָב עֲלֶיהָ: וַיְהִי אֵת-
אֲשָׁמוֹ לִיהוָה עַל חַטָּאתוֹ
אֲשֶׁר חָטָא נִקְבָּה מִן-הַצֹּאֵן
בְּשֹׁבָה אוֹ-שְׁעִירַת עֲזִים
לְחַטָּאת וּכְפָר עָלָיו הַכֹּהֵן
מִחַטָּאתוֹ: וַיִּיתֵי יְת אֲשָׁמֶיהָ לְקֹדֶם
יֵי. עַל חֻבֹּתֶיהָ דְחָב. נֹוֹקְבָא מִן עֲנָא
אִמְרָתָא. או צְפִירַת עֲזִי לְחַטָּתָא. וּכְפָר
עֲלוּהִי. כְּהֵנָּא מִחֻבֹּתֶיהָ: וְאִם-לֹא
תִּגִּיעַ יְדוֹ דִּי שֶׁה וַיְהִי אֵת-

אֵת-אֲשָׁמוֹ אֲשֶׁר חָטָא שְׁתֵּי תָרִים אוֹ-שְׁנֵי בָנִי-
יוֹנָה לִיהוָה אֶחָד לְחַטָּאת וְאֶחָד לְעִלָּה: וְאִם לֹא
תִּמְטִי יְדֶיהָ כְּמִסַּת אִמְרָא. וַיִּיתֵי יְת חֻבֹּתֶיהָ דְחָב. תִּרִין שְׁפִנִּינִין. או
תִּרִין בָּנֵי יוֹנָה לְקֹדֶם יֵי. חֵד לְחַטָּתָא וְחֵד לְעִלָּתָא:
וַיְהִי אֵתֶם אֶל-הַכֹּהֵן וַיִּקְרִיב אֵת-אֲשֶׁר
לְחַטָּאת רֹאשׁוֹנָה וּמֶלֶךְ אֵת-רֹאשׁוֹ מִמּוֹל
עֶרְפוֹ וְלֹא יִבְדִּיל: וַיִּיתֵי יְתָהוֹן לֹות כְּהֵנָּא. וַיִּקְרִיב. יְת
דְלִחַטָּתָא קְדָמוֹתָא. וַיִּמְלֹק יְת רִישִׁיָּה. מִקְבִּיל קְדָלִיָּה וְלֹא יִפְרִישׁ:

— רס"י —

אֵינוּ מוֹלֵק אֶלָּא סִימֵן אֶחָד. עֶרֶף הוּא
גֹּבֶה הָרֹאשׁ הַמְּשֻׁפָּע לְצַד הַצֹּאֵר. מוֹל
עֶרֶף. מוֹל הָרֹאשׁ אֵת הָעוֹרֶף וְהוּא אֹוֹרֶף
כָּל אַחֲרֵי הַצֹּאֵר:

מִן הַקְּרִיב אֵת אֲשֶׁר לְחַטָּאת רֹאשׁוֹנָה.
חַטָּאת קוֹדֶמֶת לְעוֹלָה. לְמַד הַדָּבָר
דוֹמָה לְפִרְקָלִיט שְׁנִכְנִס לְרִצּוֹת, רִצָּה
פִּרְקָלִיט נִכְנֵס דוֹרוֹן אַחֲרָיו: וְלֹא יִבְדִּיל.

תפסיר רס"ג

ט) וינציח מן דמה עלי תאניט
אלמד'בת. ואלפאצ'ל מן
אלדם. ומציה עלי אסאסה.
כד'אך מא יכון ד'כזה:
י) ואלתאני. ועמלה צעידה
כאלסירה. ויסתג'פר ענה
אלאמאם. מן כטייתה
אלדי אכ'טא ויג'פר לה:
יא) ואן לם תנאל ידה תימן
שפנינין. או פרכי חמאם.
פלאת בקרבאנה עלי מא
אכ'טא. עשר אלויבה סמד
לא'לד'כזה. לא יצב עליהא
דהנא. ולא יגעל עליהא
לבאנא. לאנהא ד'כזה:
יב) פיאתי ב'הא אלי

ט וְהָיָה מִדָּם הַחֲטָאתָ עַל
קִיר הַמִּזְבֵּחַ וְהַנֶּשֶׂאֵר בַּדָּם
יִמָּצֶה אֶל-יִסּוּד הַמִּזְבֵּחַ
חֲטָאת הוּא: וַיִּדִּי. מִדָּמָא דְחֲטָתָא
עַל כּוֹתֵל מִדְּבָחָא. וְדִישְׁתָּאֵר בְּדָמָא.
יִתְמָצִי לִיסּוּדָא דְּמִדְּבָחָא. חֲטָתָא הוּא:
וְאֶת-הַשְּׂנִי יַעֲשֶׂה עֲלֶיהָ
בְּמִשְׁפָּט וּכְפָר עָלָיו הַכֹּהֵן
מִחֲטָאתוֹ אֲשֶׁר-חֲטָא
וְנִסְלַח לוֹ: וְיָת תַּנְיֵנָא. יַעֲבִיד עֲלֶתָא
בְּדַחְזִי. וּיְכַפֵּר עֲלוּהִי בְּהֵנָּא. מִחוּבְתִּיהָ דְּחָב
וַיִּשְׁתַּבֵּיך לִיה: ס (שביעי) וְאִם-לֹא תִשָּׂיג יָדוֹ לְשֹׁתֵי
תַרְסִים אוֹ לְשֹׁנֵי בְנֵי-יוֹנָה וְהִבִּיא אֶת-קֶרְבָּנוֹ
אֲשֶׁר חֲטָא עֲשִׂירַת הָאֵפֶה סֶלֶת לְחֲטָאת לֹא-
יֵשִׁים עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְלֹא-יִתֵּן עָלֶיהָ לְבָנָה כִּי
חֲטָאת הוּא: וְאִם לֹא תִדְבִּיק יָדֶיהָ לְתֵרִין שְׂפִינִין. או לְתֵרִין בְּנֵי
יוֹנָה. וְיִיתִי יָת קוֹרְבָנֶיהָ דְּחָב. חַד מִן עֶסְרָא בְּתִלְתָּ סְאִין. סֶלֶתָא
לְחֲטָתָא. לֹא יִשּׁוּי עֲלֶיהָ מִשְׁחָא. וְלֹא יִתֵּן עֲלֶיהָ לְבוֹנָתָא. אֲרִי חֲטָתָא
הִיא: יב וְהִבִּיאָהּ אֶל-הַכֹּהֵן וְקִמָּץ הַכֹּהֵן אֶל מִמֶּנָּה

— רס"י —

פסולה: י כְּמִשְׁפָּט. כֶּדֶת הָאָמּוֹר בְּעוֹלָת
הַעוֹף שְׁלֵנְדָּבָה בְּרֹאשׁ הַפְּרָשָׁה: יא כִּי
חֲטָאת הוּא. ואין בדין שיהא קרבנו
מהדר:

ט וְהָיָה מִדָּם הַחֲטָאתָ. בְּעוֹלָה לֹא הִטְעִין
אֵלָּא מִצוּי, וּבְחֲטָאת הַזֹּאת וּמִצוּי. אוֹחֻז
בְּעוֹרָף וּמִתִּיז, וְהֵדֶם נָתַן וְהוֹלֵךְ לְמִזְבֵּחַ:
חֲטָאת הוּא. לְשִׁמָּה בְּשֶׁרֶה, שְׁלֹא לְשִׁמָּה

תפסיר רס"ג

אלאמאם. פיקבין מנהא
אלאמאם. מל קבצית. מן
פיקהא עלי אלמדיבת. מע
קראבין אללה. כדאך מא
תציר דכונה: יג) יסתגפר ענה
אלאמאם. ען כטייתתה אלדי
אכטא. בואתדה מן הדיה
פיגפר לה. ותציר לאלאמאם
כסאיר אלהדאניא: יד) תים כלם
אללה מוסי' תכלימא: טו) אי
אנסאן נפת' נכתיא. ואכטא

מלוא קמצו את-אזכרתה
והקטיר המזבחה על אשי
יהוה חטאת הוא: וייתנה לות
כהנא. ויקמוץ כהנא מנה. מלי קמציה.
ית אדכרתה ויסיק למדבחה. על
קורבניא דיי. חטאת היא: יג) וכפר
עליו הפהן על-חטאתו
אשר-חטא מאחת מאלה

ונסלח לו והיתה לפהן כמנחה: וכפר עלוהי כהנא.
על חובתיה דחב. מחדא מאלין וישתביק ליה. ותהי לכהנא כמנחתא:
ס ❖ טביעו בספרו תימן ❖ וידבר יהוה אל-משה לאמר:
ומליל יי עם משה למימר: טו) נפש כי-תמעל מעל
וחטאה בשגגה מקדשי יהוה והביא את-אשמו

— רס"י —

בעשירות או בדלות או בדלי דלות. ומה
תלמוד לומר, שיכול החמורין שבהם יהיו
ככשבה או שעירה, והקלין יהיו בעוף
והקלין שבקלין יהיו בעשירית האיפה,
תלמוד לומר מאחת מאלה, להשוות קלין
לחמורין לכשבה ושעירה אם השיגה ידו,
ואת החמורין לקלין לעשירית האיפה בדלי
דלות: והיתה לפהן כמנחה. ללמד על
מנחת חוטא שהיו שיריה נאכלין, והו לפי
פשוטו. ורבותינו דרשו והיתה לפהן כמנחה,
ואם חוטא זה כהן הוא, תהא לו כשאר
מנחת נדבת כהן, שהיא בכליל תהיה לא
תאכל (ויקרא ו טו): טו) כי תמעל מעל. אין
מעילה בכל מקום אלא שנוי, וכן הוא אומר

יז חטאת הוא. נקמצה ונקטרה לשמה
כשרה, שלא לשמה פסולה: יג) על חטאתו
אשר חטא. כאן שנה הכתוב, שהרי
בעשירות ובדלות נאמר (פסוק י) מחטאתו,
וכאן בדלי דלות נאמר על חטאתו, דקדקו
רבותינו (כריתות כז ב) מכאן, שאם חטא
כשהוא עשיר והפריש מעות לכשבה או
שעירה והעני, יביא ממקצתן שתי תורים.
הפריש מעות לשתי תורים והעני יביא
ממקצתן עשירית האיפה [לכך נאמר
מחטאתו]. הפריש מעות לעשירית האיפה
והעשיר, יוסיף עליהן ויביא קרבן עשיר, לכך
נאמר כאן על חטאתו: מאחת מאלה.
מאחת משלש כפרות האמורות בענין, או

תפסיר רס"ג

סדוא. בְּשִׁי מִן אֱקֹדָס אֱלִלָה. פִּלְאֵת בְּקֶרְבָּנָה לִלָּה כִּבֵּשׁ צָחִיח מִן אֱלִגְנִם. בְּקִימָתָה מִתִּיאֲקִיל פִּיצָה בְּמִתִּקְאֵל אֱלִקֹדֶס לֹאֱלִקְרָבָאן: טז) וְאֵלֶדִי אֲכִטָּא פִּיה מִן אֱלִקֹדֶס יִסְלֵם מִתִּלָּה. וְיִזִּיד עֲלֶיהָ כְּמִסָּה. וְיַעֲטִיהָ לֹאֱלִמָּאם. וְיִסְתַּגֵּפֶר עֲנָה. בְּכִבֵּשׁ אֱלִקְרָבָאן וְיִגְפֶר לָהּ: יז) וְאִי אֲנִסָּאן אֲכִטָּא. פְּעֻמֵּל. וְאַחַדָּה מִן פְּרָאִיץ. אֱלִלָה. אֱלִתִּי לֹא תַעֲמֵל. וְלֵם יַעֲלֵם בְּאֵנָה קֹד אֲתִים

לִיהוָה אֵיל תָּמִים מִן-
הַצֹּאן בְּעֶרְכָּךְ כֶּסֶף-שְׁקָלִים
בְּשֵׁקֶל-הַקֹּדֶשׁ לְאַשָּׁם: אֲנִשׁ
אֲרִי יִשְׁקֶר שְׁקֶר. וַיַּחֲבֹב בְּשָׁלוֹ. מְקוֹדֶשִׁיא
דִּי. וַיִּיתֵי יֵת אֲשָׁמִיהָ לְקֹדֶם יִי דְכַר שְׁלִים
מִן עֲנָא. בְּפֹרֶסְנִיהָ. כֶּסֶף סִלְעִין בְּסִלְעִי
קוֹדֶשָׁא לְאַשָּׁמָא: טז) וְאֵת אֲשֶׁר
חָטָא מִן-הַקֹּדֶשׁ יִשְׁלֵם וְאֵת-
חֲמִישְׁתּוֹ יוֹסֵף עָלָיו וְנָתַן
אֹתוֹ לַכֹּהֵן וְהַכֹּהֵן יַכְפִּיר

עָלָיו בְּאֵיל הָאֲשָׁם וְנִסְלַח לוֹ: וְיֵת דְּחָב מִן קוֹדֶשָׁא
יִשְׁלִים. וְיֵת חוֹמִשִּׁיהָ יוֹסִיף עָלֶיהָ. וְיִתֵּינ יֵתִיהָ לַכֹּהֵנָא. וְכַהֲנָא. יַכְפִּיר
עָלֶיהָ. בְּדִכְרָא דְאַשָּׁמָא וְיִשְׁתַּבֵּיק לִיהָ: פ) וְאִם-נֶפֶשׁ כִּי
תִּחְטָא וְעָשְׂתָה אַחַת מִכָּל-מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר
לֹא תַעֲשֶׂינָהּ וְלֹא-יָדַע וְאֲשָׁם וְנִשָּׂא עֹנֹו:

— רס"ד —

אֵיל. לְשׁוֹן קִשָּׁה, כְּמוֹ (יִמְחָסֵל יז יג) וְאֵת אֵילִי
הָאֲרִץ לְקַח, אֵף כָּאֵן קִשָּׁה, בֵּן שְׁתֵּי שָׁנִים:
בְּעֶרְכָּךְ כֶּסֶף שְׁקָלִים. שְׁיָהָא שְׁוָה שְׁתֵּי
סִלְעִים: טז) וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן הַקֹּדֶשׁ
יִשְׁלֵם. קֶרֶן וְחוֹמֶשׁ לְהַקְדֵּשׁ: יז) וְלֹא יָדַע
וְאֲשָׁם... וְהִבִּיא. הָעֲנִין הַזֶּה מְדַבֵּר בְּמִי שֶׁבֹא
סֶפֶק בְּרַת לִידוֹ וְלֹא יָדַע אִם עֶבֶר עָלָיו אִם
לֹא, כְּגֹוֹן חֶלֶב וְשׁוֹמֵן לְפָנָיו, וְכִסְבוֹר שִׁשְׁתִּיָּהּ
הַתֵּר, וְאִכָּל אֵת הָאֲחֻת. אֲמָרוּ לוֹ אַחַת
שְׁלַחֲלָב הִיתָה, וְלֹא יָדַע אִם זֶה שְׁלַחֲלָב אִכָּל,
הָרִי זֶה מְבִיא אֲשָׁם תְּלוּי וּמִגִּין עָלָיו כָּל זֶמֶן

(דכ"ח כ כה) וְיִמְעֵלוּ בְּאֵלֶיהִי אֲבוֹתֵיהֶם וְיִזְנוּ
אֲחֵרֵי אֱלֹהֵי עַמִּי הָאֲרִץ, וְכֵן הוּא אֹמֵר
בְּסוּטָה (נִמְדָּכָר כ יז) וְיִמְעֵלָהּ בּוֹ מַעַל: וְחָטָאָהּ
בְּשִׁגְגָה מִקְדָּשִׁי ה'. שְׁנֵהֲנָה מִן הַהַקְדָּשׁ.
וְהִיכֹן הַזֶּה, נֶאֱמָר כָּאֵן חָטָא וְנֶאֱמָר לְהֵלֶן
חָטָא בְּתִרְוּמָה (וַיִּקְרָא כג ט) וְלֹא יִשְׁאוּ עָלָיו
חָטָא מִזֶּה לְהֵלֶן הַזֶּה, אֵף כָּאֵן הַזֶּה. אִי
מִזֶּה לְהֵלֶן לֹא הַזֶּה אֱלָא עַל הָאוֹכֵל, אֵף
כָּאֵן לֹא הַזֶּה אֱלָא עַל הָאוֹכֵל, תִּלְמוּד
לֹאִמַר תִּמְעוֹל מַעַל, רְבָה: מִקְדָּשִׁי ה'.
הַמִּיּוֹחָדִים לְשָׁם, יֵצְאוּ קֹדֶשִׁים קָלִים:

תפסיר רס"ג

וְחָמַל וְזָרָה: יח) פְּלִיאַת בְּכַבֵּשׁ
צָחִיח מִן אֲלֻגִּים. בְּקִימָתָהּ
לֹאֲלֻקְרָבָאן אֵלֵי אֱלֹאֲמָא.
וְיִסְתַּגֵּפֶר עֲנָה אֱלֹאֲמָא.
עַן סְהוּתָה אֱלֹדִי סְהָא. וְהוּ
לִם יַעֲלֵם וְיִגְפֶר לָהּ:
יט) וְהוּ קִרְבָּאן אֱלֹאֲמָתִים. עַן
אֲתִמָּה אֱלֹדִי אֲתִים לָלֶה:

וְאִם אָנֹשׁ אֲרִי יָחֹב. וְיַעֲבִיד. חֵד מִכָּל
פְּקוּדֵיָא דִּי. דְּלֹא כְּשָׂרִין לֵאֲתַעְבְּדָא.
וְלֹא יָדַע וְחָב וְיִקְפִּיל חוֹבִיָּה:
וְהָבִיָּא אֵיל תַּמִּים מִן-
הַצֹּאן בְּעֶרְכָּךְ לְאִשָּׁם אֵל-
הַכֹּהֵן וּכְפָר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל
שִׁגְגָתוֹ אֲשֶׁר-שָׁגָג וְהוּא לֹא-

יָדַע וְנִסְלַח לוֹ: וַיִּיתֵי. דְּכַר שְׁלִים מִן עֲנָא. בְּפִרְסָנִיה לְאִשָּׁמָא
לְוֹת כְּהֵנָא. וּכְפָר עָלוּהִי כְּהֵנָא. עַל שְׁלוּתִיה דְּאִשְׁתְּלִי. וְהוּא לֹא יָדַע
וַיִּשְׁתְּבִיק לִיה: **יִשׁ אִשָּׁם הוּא אִשָּׁם אִשָּׁם לִיהוָה:**
אִשָּׁמָא הוּא. עַל חוֹבִיתִיה דְּחָב אִשָּׁמָא יִקְרִיב קֹדֶם יִי: **פ**

— רס"י —

בְּיוֹצֵא בְּאֵלֵי לְעִנְיָן עֲנֵשׁ וְהוֹמָה. אִם כֹּךְ עֲנֵשׁ
הַכְּתוּב לְנִטְפֵּל לְעוֹבְרֵי עֲבָרָה כְּעוֹבְרֵי עֲבָרָה,
עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה שְׁיִשְׁלֵם שְׂכָר טוֹב
לְנִטְפֵּל לְעוֹשֵׁי מִצְוָה כְּעוֹשֵׁי מִצְוָה. רַבִּי
אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר כִּי תִקְצֹר קִצְיָרָךְ
בְּשֹׁדֶךְ וְשִׁכְחָתָה עֲמָר בְּשֹׁדֶךְ (דְּזִיִּים כִּי יֵט), הָרִי
הוּא אוֹמֵר (דְּזִיִּים כִּי יֵט) לְמַעַן יִבְרַכְךָ וְגוֹ',
קִבַּע הַכְּתוּב בְּרָכָה לְמִי שֶׁבָּאָתָה עַל יְדוֹ מִצְוָה
בְּלֹא יָדַע, אֲמֹר מַעֲתָה הִיָּתָה סִלַּע צְרוּרָה
בְּכַנְפָּיו וְנִפְלָה הַמְנוֹ וּמִצָּאָה הָעֵנִי וְנִתְפָּרְגַּס
בָּהּ, הָרִי הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא קוֹבֵעַ לוֹ בְּרָכָה:
יִשׁ בְּעֶרְכָּךְ לְאִשָּׁם. בְּעֶרְךָ הָאֲמֹר לְמַעַלָּה
(פְּסוּק טו'): **אִשָּׁר שָׁגָג וְהוּא לֹא יָדַע.** הָא אִם
יָדַע לְאַחֵר וְכֵן, לֹא נִתְכַּפֵּר לוֹ בְּאִשָּׁם זֶה עַד
שֶׁיָּבִיָּא חֲטָאָתָה. הָא לְמָה זֶה הוֹמָה לְעִגְלָה
עֲרוּפָה שְׁנִיתֶרְפָּה וְאַחֵר כֹּךְ נִמְצָא הַחוּרָג.
הָרִי זֶה יִהְיֶה: יִשׁ **אִשָּׁם הוּא אִשָּׁם אִשָּׁם.**
הָרִאשׁוֹן כִּלּוֹ קִמְץ שֶׁהוּא שֵׁם דְּבָר, וְהָאֲחֵרוֹן
חֲצִי קִמְץ וְחֲצִי פֶתַח שֶׁהוּא לְשׁוֹן פֶּעַל. וְאִם
תֹּאמַר מִקְרָא שְׁלֹא לְצוּרָךְ הוּא, כִּבְר נִדְרָשׁ

שְׁלֹא נִדְרַע לוֹ שְׁוֹדָאֵי חֲטָא, וְאִם נִדְרַע לוֹ
לְאַחֵר וְכֵן יָבִיָּא חֲטָאָתָה: **וְלֹא יָדַע וְאִשָּׁם**
וְנִשְׂא עוֹנוֹ. ר' יוֹסִי הַגָּלִילִי אוֹמֵר הָרִי
הַכְּתוּב עֲנֵשׁ אֶת מִי שְׁלֹא יָדַע, עַל אַחַת כְּמָה
וְכְמָה שְׁיַעֲנִישׁ אֶת שִׁדְעוֹ. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר אִם
נִפְשָׁךְ לִידַע מִתֵּן שְׂכָרְךָ שְׁלֹצְדִיקִים, צֹא וּלְמַד
מֵאֲדָם הָרִאשׁוֹן, שְׁלֹא נִצְטוּה אֲלֵא עַל מִצְוֹת
לֹא תַעֲשֶׂה וְעֵבֶר עֲלֶיהָ, רְאֵה כְּמָה מִיתוֹת
נִקְנְסוּ עָלָיו וְלְדוֹרוֹתָיו. וְכִי אִיזוֹ מִדָּה מְרַבָּה,
שְׁלֹטוּבָה אוֹ שְׁלִפְרַעְנוּת, הָיִי אוֹמֵר מִדָּה
טוֹבָה. אִם מִדַּת פְּרַעְנוּת הַמְעוּטָה רְאֵה כְּמָה
מִיתוֹת נִקְנְסוּ לוֹ וְלְדוֹרוֹתָיו, מִדָּה טוֹבָה
הַמְרַבָּה, הִיִּשְׁב לוֹ מִן הַפְּגוּלִין וְהַנּוֹתְרוֹת
וְהַמְתַּעֲנָה בְּיוֹם הַכְּפוּרִים, עַל אַחַת כְּמָה
וְכְמָה שְׁיִזְכֶּה לוֹ וְלְדוֹרוֹתָיו וְלְדוֹרוֹת דּוֹרוֹתָיו
עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר הָרִי
הוּא אוֹמֵר (דְּזִיִּים יו) עַל פִּי שְׁנַיִם עֲדִים אוֹ
שְׁלֹשָׁה עֲדִים וְגוֹ', אִם מִתְקַיֶּמֶת הָעֲדוּת
בְּשְׁנַיִם, לְמָה פֶּרַט לָךְ הַכְּתוּב שְׁלֹשָׁה, אֲלֵא
לְהָבִיָּא שְׁלִישִׁי לְהַחֲמִיר עָלָיו וְלַעֲשׂוֹת דִּינוֹ

תפסיר רס"ג

(כ) תם כלם אללה מוסי תכלימא: (כא) אי אנסאן אכטא. ונכתי נכתיא באללה פגחד צאחבה ודיעה או מעאמלה. או גיצב או גישם צאחבה: (כב) או וגד ציאלה. פגחדהא וחלף עלי באטל. עלי אי כילה. מן גמיע מא יעמל אללאנסאן פוכטי בדהא: (כג) פאדא הו אכטא ואתים. פלירד אלגיצב אלדי גיצבה. או אלגישם אלדי גישמה.

ב וידבר יהוה אל-משה לאמר: ומליל יי עם משה למימר:

כא נפש כי תחטא ומעלה מעל ביהוה וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את-עמיתו: אנש ארי יחוב. וישקר שקר קדם יי. וכדיב בחבריה בפקדונא. או בשותפות ידא או בגזלא. או עשק ית חבריה:

כב או-מצא אבדה וכחש בה ונשבע על-שקר על-אחת מכל אשר-יעשה האדם לחטא

בהנה: או אשכח אבידתא. וכדיב בה ואשתבע על שקרא. על

חדא. מכל. דייעביד אנשא למחב בהון: **כג והיה כי-יחטא**

ואשם והשיב את-הגזלה אשר גזל או את-

העשק אשר עשק או את-הפקדון אשר הפקד

— רס"י —

אצל חברו אינו רוצה שתדע בו נשמה אלא שלישי שביניהם, לפיכך כשהוא מכחש, מכחש בשלישי שביניהם: **בתשומת יד.** ששם בידו ממון להתעסק או במלואה: או **בגזל.** שגזל מידו כלום: או **עשק.** הוא שכר שכיר: כז **וכחש בה.** שפפר על אחת מכל אלה אשר יעשה האדם לחטוא ולהשבע על שקר לכפירת ממון: כג **כי יחטא ואשם.**

הוא בתורת כהנים. **אשם אשם.** להביא אשם שפחה חרופה שיהא איל (בן שתי שנים) שנה שתי סלעים. יכול שאני מרבה אשם נזיר ואשם מצורע, תלמוד לומר הוא: כה **נפש כי תחטא.** אמר ר' עקיבא מה תלמוד לומר ומעלה מעל בה, לפי שכל המלוא והלוא והנושא והנותן אינו עושה אלא בעדים ובשטר, לפיכך בזמן שהוא מכחש מכחש בעדים ובשטר, אבל המפקיד

וזלק הדיקדוק: כה או **בתשומת יד.** כתב רד"ק המ"ם בסגול שלא כמנהג בפתח כי משקלו תמונה ובסמוך תמונת כל, ובהללי הוא בפתח ע"כ:

תפסיר דס"ג

או אלצאלה אלתי וגדהא:
 (כד) או מא סוי דאלך. ממא
 סבילה אן יחלף עליה פאטלא.
 פלירדה בראסה. וייד עליה
 אכמאסה. ויעטי אלדי הו לה.
 פי יום אעטרפה בדינבה:
 (כה) פליאת בקרבאנה ללה.
 פבש צחיה מן אלגנם.
 בקימתה לאלקרבאן אלי
 אלמאם: (כו) ויסתגר ענה
 אלמאם. בין ידי אללה ויגפר
 לה. עלי אצית כילה. מן גמיע
 מא יעמל פיותם בהא:

אתו או את-האבדה אשר

מצא: ויהי ארי יחטי ויחוב. ויתייב ית
 גזלא דגזל. או ית עושקא דעשק. או ית
 פקדונא. דאתפקד לוֹתיה. או ית
 אבידתא דאשכח: **מפטיד** כד או
מכל אשר-ישבע עליו
לשקר ושלם אתו בראשו
וחמשתיו יסף עליו לאשר
הוא לו יתננו ביום אשמתו:

או. מכולא. דישתבע עלוהי לשקרא. וישלים יתיה ברישיה. וחמשוהי
 יוסיף עלוהי. לדהוא דיליה. יתנניה ביומא דחובתיה:
כה ואת-אשמו יביא ליהוה איל תמים מן-
הצאן בערבה לאשם אל-הכהן: וית אשמיה ייתי
 לקדם יי. דבר שלים מן ענא. בפרסניה לאשמא לוֹת כהנא:
כו וכפר עליו הכהן לפני יהוה ונסלח לו
על-אחת מכל אשר-יעשה לאשמה בה:
 ויכפר עלוהי כהנא. קדם יי וישתביק ליה. על חדא. מכל דייעבד

למחב בה: **פ פ פ** קי"א פיסוקים סימן דעואל

— רש"י —

כשיכיר בעצמו לשוב בתשובה, ולדעת כחומר חומש ויהיה חומש. וכן מוסיף והולך עד שיתמעט
 הקרן ראש הממון: וחמשתיו. רבנה תורה הקרן שנשבע לו פחות משנה פרוטה:
 חמשות הרה לקרן אחת, שאם כפר לאשר הוא לו. למי שהממון שלו:

חסלת פרשת ויקרא

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנָבִיאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדַבְרֵיהֶם, הַנְּאֻמִּים בְּאֵמֶת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנָבִיאִי, הָאֵמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרה דויקרא

בישעיה סימן מ"ג

אֵם-זֹו יִצְרַתִּי לִי תִהְלֹתִי יִסְפְּרוּ: עֲמָא דִין, אֶתְקִינִית
לְפָלְחָנִי. בְּתִשְׁבַּחְתִּי, יְהוֹן מִשְׁתַּעֲן: ב וְלֹא-אֶתִי קָרָאת
יַעֲקֹב בִּי-יִגְעַת בִּי יִשְׂרָאֵל: אָמִיר עַל יְדֵי נְבִיאָא וְלֹא בְּפִלְחָנִי
עֲרַעְתּוֹן, דְּבֵית יַעֲקֹב. אֲרִי לְאִיתוֹן בְּאַלְפֵן אוֹרִיתִי, יִשְׂרָאֵל:
ג לֹא-הֵבִיאת לִי שָׁה עֲלִיתִךְ וּזְבַחִיךְ לֹא כַּבְּדֹתָנִי לֹא
הֶעֱבַדְתִּיךְ בְּמִנְחָה וְלֹא הוֹגַעְתִּיךְ בְּלִבּוֹנָה: לֹא אִיתִיתָא
קְדָמִי, אֲמִרִין לַעֲלֹא. וְנִכְסַת קִדְשְׁךָ, לֹא יִקְרָתָא קְדָמִי. לֹא אִסְגִּיתִי עֲלֶךָ,
בְּקִרְבָּנִין. וְלֹא אֶתְקִיפִית עֲלֶךָ, בְּלִבּוֹנָתָא: ד לֹא-קִנִּית לִי בַכֶּסֶף
קִנְיָה וְחֵלֶב זְבַחִיךְ לֹא הִרְוִיתָנִי אֲךָ הֶעֱבַדְתָּנִי בְּחִטָּאוֹתֶיךָ
הוֹגַעְתָּנִי בְּעוֹנֹתֶיךָ: לֹא זְבִינְתָא קְדָמִי בַכֶּסֶף, קִנִּי בָסֶם. וְתִרְבַּ נִכְסַת
קִדְשְׁךָ, לֹא דְהִינְתָא עַל מִדְּבַחִי. בָּרֶם. אִסְגִּיתָא קְדָמִי, בְּחוּבְךָ.
אֶתְקִיפְתָא קְדָמִי, בְּעוֹתֶיךָ: ה אֲנֹכִי אֲנֹכִי הוּא מִחָה פְּשַׁעֶיךָ
לְמַעַנִי וְחִטָּאתֶיךָ לֹא אֶזְכֹּר: אֲנָא אֲנָא הוּא. שְׂבִיק לְחוּבְךָ, בְּדִיל
שְׁמִי. וְחִטָּאךָ, לֹא יִדְכּוֹן: ו הַזְכִּירָנִי נִשְׁפָּטָה יַחַד סִפְרָא אֶתָּה
לְמַעַן תִּצְדֹּק: אִימֵר בָּעוֹן, נִדִּין כְּחָדָא. אִשְׁתַּעֲי אֶת, אִם תִּכּוֹל וְתוֹזִי:
ז אֲבִיךָ הִרְאֵשׁוֹן חִטָּא וּמְלִיצִיךָ פְּשַׁעוֹ בִּי: אַבּוּךָ קְדָמָא, חִטָּא.
וּמִלְפָּךָ, מִרְדּוֹ בְּמִימְרִי: ח וְאַחֲלִל שְׂרִי קִדְשְׁךָ וְאַתָּנָה
לְחֵרֶם יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל לְגִדּוּפִים: וְאַפִּיס, רַבְרָבִי קְדָשָׁא.

ד הוֹגַעְתָּנִי. הַתִּי"ו קִמָּץ וּמְסִיר עֲלִיהָ לַחֲדוּד קִמָּץ: ה וְאַחֲלִל. הוּי"ו פֶּתַח גַּם בִּירוּשְׁלַמִּיִּם, וְכ"כ רַשִׁי לְבִס' כְּלִי פֶז (וְרַד"ק): לְחֵרֶם. הַלַּמ"ד פֶּתַח גַּם בִּירוּשְׁלַמִּיִּם וְכ"ד גְּדוּל' וּמְסִיר עֲלִיהָ לַחֲדוּד':

ואמסר לקטלא, יעקב. וישראל, לחסודין: ט ועתה שמע יעקב
 עבדי וישראל בחרתי בו: וכען שמע, יעקב עבדי. וישראל,
 דאתרעיתי ביה: ז כה-אמר יהוה עשך ויצרך מבטן יעורך
 אל-תירא עבדי יעקב וישרון בחרתי בו: כדנן אמר, יי
 דעבדך. ודאתקנד ממעין, יסעדנד. לא תדחל, עבדי יעקב. וישראל,
 דאתרעיתי ביה: חא כי אצק-מים על-צמא ונוזלים
 על-יבשה אצק רוחי על-זרעך וברכתי על-צאצאיך:
 ארי כמא דמתיבהין מיא, על ארע בית צהונא. ומתנגדין, על יבשתא.
 כן אתין רוח קדשי, על בנד. וברכתי, על בני בנד: יב וצמחו בבין
 חציר בערבים על-יבלי-מים: יג ויתרבו צדיקיא רפיכין ומפנקין,
 כלכלבי עשב. כאילן דמשלח שרשוהי, על נגדין דמין: יד וזה יאמר
 ליהוה אני וזה יקרא בשם-יעקב וזה יכתב ידו ליהוה
 ובשם ישראל יבנה: יו ימר, מדחליא די אגא. ודין, יצלי בשום
 יעקב. ודין, יקריב קרבניה, קדם יי. ובשמא דישראל, יתקרב:
 יז כה-אמר יהוה מלך-ישראל וגאלו יהוה צבאות אני
 ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים: כדנן אמר יי,
 מלכא דישראל. ופרקיה, יי צבאות. אגא הוא אגא הוא דמלקדמין אף
 עלמי עלמיא, דילי אנון. ובר מני, לית אלה:

(גאלנו יהוה צבאות שמו קדוש ישראל:)

(פרקנא. יי צבאות, שמיא. קדישא, דישראל:)

על דא יתברך וישתבח, שמא רבא קדישא. די לעילא, חיא וקימא. מברך הוא לעלם,
 ולעלמי עלמיא:

תפסיר רס"ג

גגה

למנחת שבת
ושני וחמישי

צו את אהרן

ו' וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה
לֵאמֹר: וּמִלִּיל י' עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:
ב צו אֶת-אַהֲרֹן וְאֶת-בָּנָיו
לֵאמֹר זֹאת תֹּרַת הָעֹלָה
הוא הֵעֵלָה עַל מִזְבֵּחַ
עַל-הַמִּזְבֵּחַ כָּל-הַלֵּילָה
עַד-הַבֹּקֶר וְאִשׁ הַמִּזְבֵּחַ

ו (א) תִּים כָּלֵם אֵלֶּלָה מוֹסִי
תַּכְלִימָא: (ב) מֶר הָרוֹן וּבְנִיָּה
קִאִילָא. הַדִּיה שְׂרִיעָה
אַלְעֵידָה. תוֹצִיעַ עָלֶי וְקִיד
עָלֶי אֶלְמִדְבַּח טוֹל אֶלְלִיל אֶלֶי
אַלְגִּדָּה. וְנֶאֱרַר אֶלְמִדְבַּח
תַּתְּקִיד עָלֶיהָ: (ג) וְיִלְבֹּס
אַלְאִמָּאם קִמִּין מִן עֶשֶׂר.
וְסִרְאִוִּיל מִן עֶשֶׂר יִלְבֹּס
עָלֶי בְּדִנָּה. וְיִרְפַּע אֶלְדִּמָּאד
אַלְתִּי תֹאכֵל נֶאֱרַר אֶלְעֵידָה

תֹּקֵד בּוֹ: פִּקִּיד יֵת אַהֲרֹן וְיֵת בְּנוֹהֵי לְמִימַר. דָּא אֲוִרִיתָא
דְּעֻלְתָּא. הִיא עֻלְתָּא. דְּמִתְוֹקְדָא עַל מִדְבַּחָא כָּל לֵילִיא עַד צִפְרָא.
וְאִישְׁתָּא דְּמִדְבַּחָא תְּהִי יִקְדָּא בֵּיהּ: ג וְלִבֶּשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בֹד
וּמִכְנָסֵי-בֹד יִלְבֹּשׁ עַל-בְּשָׂרוֹ וְהָרִים אֶת-הַדָּשָׁן
אֲשֶׁר תֹּאכֵל הָאִשׁ אֶת-הָעֹלָה עַל-הַמִּזְבֵּחַ
וְשָׂמוּ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ: וְיִלְבֹּשׁ כֹּהֵנָא לְבוּשֵׁין דְּבוּץ.

— רס"י —

וכיוצא בהן, שלא יהיה פסולין בקדש, שנפסלו
קודם שבאו לעזרה: ג מדו בד. היא הכתנת.
ומה תלמוד לומר מדו, שתהא כמדתו:
על בשרו. שלא יהא דבר חוצץ בנתיים:
והרים את הדשן. היה חותה מלא מחתה
מן המאכלות הפנימיות ונותנן במזרחו
שלכבש: הדשן אשר תאכל האש את
העלה. ועשאתה דשן, מאותו דשן ירים
תרומה ושמו אצל המזבח: על המזבח.
מצא אברים שעדין לא נתעכלו, מחזירין על

ו צו את אהרן. אין צו אלא לשון זרז
מיד ולדורות. אמר ר' שמעון ביותר צריך
הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כִּיס: זאת
תורת העלה וגי'. הרי הענין הזה בא ללמד
על הקטר חלבין ואיברים שיהא כשר כל
הלילה, וללמד על הפסולין איזה אם עלה
יִרְד, ואיזה אם עלה לא יִרְד, שכל תורה
לרבות הוא בא, לומר תורה אחת לכל
העולים, ואפלו פסולין, שאם עלו לא יִרְדו:
הוא העלה. למעט את הרובע ואת הנרבע

תפסיר דס"ג

עלי אלמדיבת. ויגעלה לזק
אלמדיבת: ד) תם יסלד
תיאבה. וילבס תיאב אכר.
ויכרג אלדמאד אלי כירג
אלעסכר. אלי מוציע טאהר:
(ה) ואלנאר אלדי עלי
אלמדיבת תקד פיה לא תטפא.
וישעל עליהא אלאמאם. חטבא
פי כל גידאה. וינציד עליהא
אלצעידה. ויקתר עליהא שחום
דיבת אלסלאמה: ו) ופדאד
אלנאר דאימא. תקד

ומכנסין דבון ילבש על בסריה. ויפריש
ית דשנא. דתיכול אישתא. ית עלתא
על מדבחה. וישויניה. בסטר מדבחה:
**וּפִשֵׁט אֶת־בְּגָדָיו וְלִבֵּשׁ
בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיא
אֶת־הַדָּשָׁן אֶל־מִחוּץ
לַמִּחֲנֶה אֶל־מָקוֹם טָהוֹר:**
וישלח ית לבושוהי. וילבש לבושין
אחרנין. ויפיק ית דשנא למברא
למשריתא. לאתר דבי: **וְהָאֵשׁ**

**עַל הַמִּזְבֵּחַ תִּוקַד־בוּ לֹא תִכָּפֶה וּבֵעֵר עָלֶיהָ
הַכֹּהֵן עֹצִים בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר וְעֶרְךָ עָלֶיהָ הָעֹלָה
וְהַקָּטִיר עָלֶיהָ חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים:** ואישתא על מדבחה
תהי יקדא ביה לא תטפי. ויבער עלה כהנא. אעין בצפר בצפר. ויסדר
עלה עלתא. ויסיק עלה תרבי נכסת קודשיא: **וְאֵשׁ תִּמִּיד**

— רש"י —

כאן יקידות הרבה על מוקדה, ואש המזבח
תוקד בו, והאש על המזבח תוקד בו, אש
תמיד תוקד על המזבח, כלן נדרשו במסכת
יומא (מג 3) שנולקו רבותינו במגן
המערכות שהיו שם: **וְעֶרְךָ עָלֶיהָ הָעֹלָה.**
עולת תמיד היא תקדים: **חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים.**
אם יביאו שם שלמים. ורבותינו למדו מכאן
עליה, על עולת הבקר השלם כל הקרבנות
כלם. מכאן שלא יהא דבר מאוחר לתמיד
שלבין הערבים: **וְאֵשׁ תִּמִּיד.** אש שנאמר
בה תמיד, היא שמדליקין בה את הנרות.

המזבח, לאחר שחתה גחלים אלף ואלף
ונטל מן הפנימיות, שנאמר את העלה על
המזבח: **וּפִשֵׁט אֶת בְּגָדָיו.** אין זו חובה
אלא דרך ארץ, שלא ילכלך בהוצאת הדשן
בגדים שהוא משמש בהן תמיד. בגדים
שבשל בהן קדרה לרבו אל ימוג בהן כוס
לרבו, לפר ולבש בגדים אחרים פחותין מהן:
וְהוֹצִיא אֶת הַדָּשָׁן. העבור בתפוח, כשהוא
רבה ואין מקום למערכה, מוציאו משם. ואין
זה חובה בכל יום, אבל התרומה חובה בכל
יום כ **וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תִּוקַד בּוּ.** רבה

תפסיר רס"ג

תוקד על-הַמִּזְבֵּחַ לֹא**תִּכְבֶּה: אִישָׁתָא. תִּדְרֹא. תִּהִי יִקְדָּא**על מדבֿחא לא תטפֿי: ס בספרי תימן**וְזֹאת תֹּרַת הַמִּנְחָה****הַקֹּרֵב אֹתָהּ בְּנֵי אֶהְרֹן לִפְנֵי****יְהוָה אֶל-פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ: וְדָא**

אוריִתָּא דַּמִּנְחָתָא. דִּיקָרְבוּן יְתָה בְּנֵי אֶהְרֹן קָדָם יי. לְקָדָם מַדְבַּחָא:

וְהָרִים מִמֶּנּוּ בְּקִמְצוֹ מִסֹּלֶת הַמִּנְחָה**וּמִשְׁמֶנָּה וְאֵת כָּל-הַלְבָנָה אֲשֶׁר עַל-הַמִּנְחָה****וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ רֵיחַ נִיחֹחַ אֲזַכְּרֶתָהּ לִיהוָה:**

וַיִּפְרִישׁ מִנֶּיהָ בְּקִמְצֶיהָ. מִסֹּלֶתָא דַּמִּנְחָתָא וּמִשְׁמָחָהּ. וְיֵת כָּל לְבוֹנְתָּא.

דַּעַל מִנְחָתָא. וַיִּסִּיק לְמַדְבַּחָא. לְאֵתִיקְבֵּלָא בְּרַעְוָא. אֲדַכְרֶתָהּ קָדָם יי:

וְהִנּוֹתֶרֶת מִמֶּנָּה יֹאכְלוּ אֶהְרֹן וּבָנָיו מִצֹּתעל־אלמד־בֿח לא תטפֿא:
(ז) וְהִדְיָה שְׂרִיעָהי אֱלֹהֵיִיהָ. אֵן
יִקְדִּמָּהא בְּנֵי הָרוֹן בֵּין יְדֵי
אֱלֹלָהּ. בֵּין יְדֵי אֱלִמְדִּבֿח:
(ח) וַיִּרְפַּע מִנְהָא בְּקִבְצִיתָהּ. מֵן
סְמִדָּהא וְדִהֲנָהא. וַיִּקְתֵּר פִּיחָהא
על־י אֱלִמְדִּבֿח. קִבּוּל מִרְצִי
לָלָה: (ט) וְאֶלְפִּאצִּיל מִנְהָא.
יֹאכְלָה הָרוֹן וּבָנֶיהָ. פִּטִּירָא

— רס"י —

שְׁנֵאמֵר בָּהּ (שמות כז ט) לְהַעֲלוֹת נֵר תָּמִיד, אִף
הִיא מַעַל הַמִּזְבֵּחַ הַחַיּוֹן תּוֹקֵד: לֹא תִכְבֶּה.
הַמִּכְבֶּה אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ עוֹבֵר בְּשָׁנֵי לְאוּיִן:
וְזֹאת תֹּרַת הַמִּנְחָה. תּוֹרָה אַחַת לְכָלֵן
לְהַטְעִינָן שָׁמֶן וּלְבוֹנָה הָאֻמּוּרִין בְּעִנְיָן. שֶׁיִּכּוֹל
אֵין לִי טַעֲוֹנוֹת שָׁמֶן וּלְבוֹנָה אֵלָּא מִנְחַת
יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא נִקְמָצֶת, מִנְחַת כֹּהֲנִים שֶׁהִיא
כִּלִּיל מִנְיָן, תִּלְמוּד לומר תּוֹרַת: הַקֹּרֵב
אֹתָהּ. הִיא הִגְשָׁה בְּקֶרֶן מַעֲרִבִית דְּרוֹמִית:
לִפְנֵי ה'. הוּא מַעֲרֵב שֶׁהוּא לְצֵד אֹהֶל מוֹעֵד:
אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ. הוּא הַדְּרוֹם, שֶׁהוּא פְּנֵי

שְׁלִמְזִבֿחַ, שֶׁהַכֶּבֶשׂ נִתּוֹן לְאוּתוֹ הָרוֹחַ:
וְהָרִים מִמֶּנּוּ. מִהַמְּקוֹבֵר, שֶׁיִּהְיֶה עֶשְׂרוֹן
שָׁלֹם בְּבֵת אַחַת בְּשַׁעַת קְמִיצָה: בְּקִמְצוֹ.
שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה מִדָּה לְקוֹמָץ: מִסֹּלֶת הַמִּנְחָה
וּמִשְׁמֶנָּה. מִכָּאֵן שֶׁקוֹמֵץ מִמְּקוֹם שֶׁנִּתְרַבֶּה
שְׁמֶנָּה: הַמִּנְחָה. שֶׁלֹּא תִהְיֶה מְעוֹרֶבֶת
בְּאַחֶרֶת: וְאֵת כָּל הַלְבָנָה אֲשֶׁר עַל
הַמִּנְחָה וְהִקְטִיר. שֶׁמֶלֶקֶט אֵת לְבוֹנְתָּהּ
לְאַחֵר קְמִיצָה וּמִקְטִירוֹ. וּלְפִי שֶׁלֹּא פִּרַּשׁ בֵּין
אֵלָּא בְּאַחַת מִן הַמִּנְחוֹת בְּוִיקְרָא (ז, ט. ג),
הִצָּרָךְ לְשָׁנוֹת פִּרְשָׁה זֶה, לְכַלּוֹל כָּל

תפסיר דס"ג

תוכל פי מוציע מקדש. פי צחן
כ'בא אלמחציר יאכלהא:
(י) לא תכ'בו כ'מירא. געלטהא
קסמיהם מן קראביני. מן כ'ואץ
אלאקדאס הי. פאלד'כוד
וקרבאן אלאתם: יא) כל ד'כר
מן בני הרון יאכלהא. רסם
אלדהר לאגיאלכם. מן קראבין
אללה. כל מן לאמסהא תקדש:
(יב) תם פלם אללה מוסי
תכלימא: יג) הדיא קרבאן הרון
ובניה אלד'י יקרבא ללה. מן

**תֹּאכַל בַּמָּקוֹם קֹדֶשׁ בַּחֲצֵר
אֹהֶל-מוֹעֵד יֹאכְלוּהָ:**
וּדְשֵׁתָאֵר מִנֶּה. יִכְלוּן אֹהֶרֶן וּבְנוֹהֵי.
פִּטִּיר תִּתְּאֲכִיל בְּאֶתֶר קֹדֶשׁ בְּדֶרֶת
מִשְׁכַּן זִמְנָא יִכְלוּנֶה: **לֹא תֹאפֶה
חֶמֶץ חֶלֶקֶם נֹתַתִּי אֹתָהּ
מֵאֲשֵׁי קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים הִוא
בַּחֲטָאֵת וּכְאֲשֶׁם: לֹא תִתְּאֲפִי
חֲמִיעַ. חוֹלְקָהוֹן. יִהְיֶית יְתֵה מְקַרְבָּנִי.**

קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין הִיא. בַּחֲטָאֵת וּכְאֲשֶׁמָּא: **כָּל-זֶכֶר בְּבִנֵי
אֹהֶרֶן יֹאכְלֶנָה חֶק-עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם מֵאֲשֵׁי
יְהוָה כָּל אֲשֶׁר-יֵגַע בָּהֶם יִקְדָּשׁ: כָּל דְּכוּרָא. בְּבִנֵי אֹהֶרֶן
יִכְלֶנָה. קִים עָלֶם לְדֹרֵיכוֹן. מְקוֹרְבָּנִיא דִּי. כָּל דִּיקְרַב בְּהוֹן יִתְקַדֵּשׁ:
**פ * אֵל שְׁלוֹשֵׁי בַסְפָּרִי תִיטוֹן (שני) יב וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה
לֵאמֹר: וּמִלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר: זֶה קָרְבַּן אֹהֶרֶן
וּבְנָיו אֲשֶׁר-יִקְרִיבוּ לַיהוָה בְּיוֹם הַמִּשָּׁח אֹתוֹ****

*ישי גורסם כא שני בספרי חזיו

— רש"י —

מום. למה נאמר, אם לאכילה הרי כבר
אמור להם אלהיו מקדשי הקדשים וגוי, אלא
לרבות בעלי מומין למחלוקת: **כל אשר יגע**
וגוי. קדשים קלים או חליץ שיגעו בה ויב'לעו
ממנה: **יקדש**. להיות כמות, שאם פסולה
יפסלו, ואם כשרה יאכלו כחומר המנחה:
יג זה קרבן אהרן ובניו. אף ההדיוטות

המנחות כמשפטן: ט **במקום קדש**. ואיזהו
בחצר אהל מועד: **לא תאפה חמץ**
חלקם. אף השירים אסורים בחמץ:
בחטאת וכאשם. מנחת חוטא הרי היא
בחטאת, לפיכך קמצה שלא לשמה פסולה.
מנחת נדבה הרי היא כאשם, לפיכך קמצה
שלא לשמה כשרה: יא **כל זכר**. אכלו בעל

וזלך הדקדוק: **לא תאפה חמץ**. כתב הר"ר יעקב בן אלעזר כי בספר הללי אשר בטוליטולא
מצאה ציר"י. וכתב רד"ק ולא מצאנוהו אנחנו כן בספרים המדויקים (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

עֲשִׂיתָ הָאִפָּה סֵלֶת מִנְחָה
תָּמִיד מִחֲצִיתָהּ בַּבֶּקֶר
וּמִחֲצִיתָהּ בָּעֶרֶב: דִּין. קוֹרְבָּנָא
דְּאַהֲרֹן וְדַבְנוּהִי דִיקְרָבוֹן קָדָם יי.
בְּיוֹמָא דִּירְבוֹן יִתִּיה. חַד מִן עֶסְרָא
בְּתַלְת סָאִין סֵלְתָא. מִנְחָתָא תְּדִירָא.
פְּלִגּוּתָהּ בְּצִפְרָא. וּפְלִגּוּתָהּ בְּרַמְשָׁא:
עַל מַחְבַּת בִּשְׁמֹן תַּעֲשֶׂה
מִרְבֶּכֶת תְּבִיאֶנָּה תְּפִינִי
מִנְחַת פִּתִּים תִּקְרִיב רִיח־

(י"ג: פי) יום מסת. עשר אלויה
 סמך. הדייה דאימא. נצפהא
 באלג'דאה. ונצפהא באלעשא:
 (יד) עלי' טאבק בדיהן תעמל.
 סתותייה תאתי ביהא רפכ'ה
 (י"ג: רביכ'ה תירדא) תכון.
 תקרבהא מקבולא מרצ'ייה
 לל'ה: (טו) וכדיאך אל'אמאם
 אל'מסתכל'ה בעדה. מן בניה
 יצנעהא. רסם אלהר. לל'ה
 גמלה תקתר: (טז) וסאיר
 הדאיא אל'אמאם. תקתר
 גמלה ולא תוכל: (יז) תים
 כלם אללה מוסי' תכלימא:

נִיחַח לִיהוָה: עַל מִסְרִיתָא. בְּמִשַּׁח. תִּתְעַבֵּיד רְבִיכָא תִּיתִינָה.
תּוֹפִינִי מִנְחַת בְּצוּעִין. תִּקְרִיב לְאַתְקַפְלָא בְּרַעְוָא קָדָם יי:
וְהִכֵּהֶן הַמְּשִׁיחַ תַּחֲתֵיו מִבְּנָיו יַעֲשֶׂה אֹתָהּ
חֶק-עוֹלָם לִיהוָה כָּלִיל תִּקְטֹר: וְכִהְנָא דִּיתִרְבָּא
תַּחֲתוֹהִי. מִבְּנוֹהִי יַעֲבִיד יִתֵּה. קִים עֲלֵם. קָדָם יי גְּמִיר תַּתְּסִק:
וְכָל-מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֹאכֹל:
וְכָל מִנְחָתָא דִּכִּהְנָא. גְּמִיר תִּהְיֶה לֹא תֹאכִיל: פ
וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר: וּמִלִּיל יי עִם

❖ רבועי בספרי תימן ❖

• רש"י •

וחזור ומטגנה במחבת: מנחת פתים. מלמד
 שטעונה פתיתה: טו המשיח תחתיו מבניו.
 המשיח מבניו תחתיו: כליל תקטר. אין
 נקמצת להיות שיריה נאכלין אלא בלח
 כליל. וכן כל מנחת כהן של נדבה כליל
 תהיה טו כליל. בלח שזה לגבוה:

מקריבין עשירית האפה ביום שהן מתחנכין
 לעבודה, אבל כהן גדול בכל יום, שנאמר
 מנחה תמיד וגו' והכהן המשיח תחתיו מבניו
 וגו' חק עולם וגו' (פסוק טו) יד מרבכת.
 חלוטה ברותחין כל צרבה: תפיני. אפיה
 אפיות הרבה, שאחר חליטתה אופה בתנור

תפסיר דס"ג

(יח) קל להרון ובניה קאילא.
הדיה שריעה' אלד'כנה. פי
מוציע תד'בח אלד'כנה.
תד'בח אלד'כנה בין ידי אללה.
מן כ'ואץ אלד'כנה:
(ט) אלד'כנה אלד'כנה ב'הא
ואפל'הא. ופי מוציע מקדס
תוכל. פי צחן כ'בא אלד'כנה:
(כ) כל מן דנא בלחמ'הא תקדס.
ואן אנת'צ'ח מן דמ'הא. אלד'כנה
ינצ'ח מנה עלי ת'וב. פליג'סל
פי מוציע מקדס: כא) ואנא
אלד'כנה. אלד'כנה תסבד' פיה

משה למימר: **דבר אל-אהרן
ואל-בניו לאמר זאת
תורת החטאת במקום
אשר תשחט העלה
תשחט החטאת לפני יהוה
קדש קדשים הוא: מליל עם
אהרן ועם בנותי למימר. דא אנ'יתא
דחט'תא. באתרא. דתתנכיס עלתא.
תתנכיס חט'תא קדס יי. קדש קודשין**

היא: **הכהן המחטא אתה יאכלנה במקום
קדש תאכל בחצר אהל מועד: כהנא. דמכפר בדמה
יאכלנה. באתר קדיש תתאכיל. בדרת משכן ומנא: כ כל אשר-
יגע בבשרה יקדש ואשר יזה מדמה על-
הבגד אשר יזה עליה תכבס במקום קדש: כל.
דיקרב בבשרה יתקדש. ודידי מדמה על לבושא. דידי עלה. תתור
באתר קדיש: כא וכלי-חרש אשר תבשל-בו ישבר**

— רש"י —

ממנה: יקדש. להיות כמות, אם פסולה
תפסל, ואם היא בשרה תאכל כחמור שבה:
ואשר יזה מדמה על הבגד. ואם הזה
מדמה על הבגד, אותו מקום דם הבגד אשר
יזה עליה, תכבס בתוך העזרה: אשר יזה.
יהא נזה, כמו (לוי טו כט) ולא יטה לארץ
מגלם, יהא נטוי: כא ישבר. לפי שהבליעה
שנבלעת בו נעשה נותר, והוא הדין

יט המחטא אתה. העובד עבודותיה שהיא
נעשית חטאת על ידו: המחטא אתה
יאכלנה. הראוי לעבודה, יצא טמא בשעת
זריקת דמים שאינו חולק בבשר, ואי אפשר
לומר שאוסר שאר כהנים באכילתה חוץ מן
הזורק דמה, שהרי נאמר למשה (פסוק כג) כל
זכר בכהנים יאכל אתה: כ כל אשר יגע
בבשרה. כל דבר אוכל אשר יגע ויבלע

תפסיר רס"ג

יפסר. ואן טבכית פי אנא
נחאס. פלידלך ויגסל באלמא:
(כ) כל ד'כר מן אלאיימה
יאכלה. אד' הי מן כזאץ
אלאקדאס: (ג) וכל דכזה.
ידכל מן דמהא. אלי כ'בא
אלמחצר. ליסתג'פר פי אלקדס
פלא תוכל. בל תחדק באלנאר:
ז א) ודא שריעה קרבאן
אלאתם. הו איציא מן כזאץ
אלאקדאס: (ב) פי מוציע
תדיבך אלצעידה. יד'בך
קרבאן אלאתם. ודמה ירש
עלי אלמד'בך מסתדירא:

וּאִם-בְּכָלִי נִחַשְׁתָּ בִשְׁלָה
וּמִרְקָ וּשְׁטָף בַּמִּים: וּמִן דְּחֶסֶף.
דְּתַתְּבִשְׁל בִּיה יתְבַר. וְאִם בְּמָנָא דְּנַחֲשָׁא
תַתְּבִשְׁל. וְיִתְמָרִיק וְיִשְׁתַּטִּיף בַּמֵּיא:
כָּל-זֶכֶר בִּכְהָנִים יֹאכֵל
אֹתָהּ קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הִוא: כָּל
דְּכוּרָא בִּכְהָנִיא יִיכֹל יְתָהּ. קֹדֶשׁ קֳדָשִׁין
הִיא: כָּל וְכָל חֲטָאת אֲשֶׁר
יֹבֵא מִדְּמָה אֶל-אֵהָל
מוֹעֵד לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ לֹא

תֹּאכֵל בְּאֵשׁ תִּשְׂרֹף: וְכָל חֲטָא. דִּיתְעַל מִדְּמָה. לְמִשְׁכַּן
זְמָנָא. לְכַפֵּרָא בַּקֹּדֶשׁ לֹא תִתְאַכִּיל. בְּנוֹרָא תִתּוּקֵד: פ

* חֲמִיטִי תִיטֹן בִּסְפָרִי * וְזֹאת תֹּרַת הָאֱשֶׁם קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים
הִוא: וְדָא אֹרִיתָא דְּאִשְׁמָא. קֹדֶשׁ קֳדָשִׁין הִוא: בְּמִקּוֹם
אֲשֶׁר יִשְׁחַטּוּ אֶת-הָעֹלָה יִשְׁחַטּוּ אֶת-הָאֱשֶׁם
וְאֶת-דָּמּוֹ יִזְרֹק עַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: בְּאֶתְרָא. דִּיכֶסֶן
יֵת עֲלֵתָא. יִכֶסֶן יֵת אִשְׁמָא. וְיֵת דְּמִיהּ. יִזְרוֹק עַל מִדְּבַחָא סְחֹר סְחֹר:

* וְזֹאת תֹּרַת הָאֱשֶׁם קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים

— רס"י —

שְׂאִינוּ רְאִיוֹ לְחֻטִּי: כָּל וְכָל חֲטָאת וְגו'. שְׂאִם
הַכְּנִיס מִדָּם חֲטָאת הַחִיצוֹנָה לְפָנִים פְּסוּלָה:
וְכָל. לְרֵבּוֹת שְׂאֵר קֳדָשִׁים:
ז א קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הִוא. הוּא קָרֵב וְאִין
תְּמוּרָתוֹ קָרְבָה: ז יִשְׁחַטּוּ. רְבָה לָנוּ שְׁחִיטוֹת
הַרְבֵּה, לְפִי שְׂמִצְנוּ אִשְׁם בְּעֶבֶר, נֶאֱמַר
יִשְׁחַטּוּ רַבִּים. וְתִלָּאוּ בְּעוֹלָה לְהִבְיֵא עוֹלָת

לְכָל הַקֳּדָשִׁים: וּמִרְקָ. לְשׁוֹן תְּמָרוּקִי הַנָּשִׁים
(אסתר ז' יז) אִישְׁקוּרִימִי"ט זלע"ז [נְקוּי]: וּמִרְקָ
וּשְׁטָף. לְפָלוּט אֶת בְּלִיעָתוֹ, אֲבָל כָּלִי חָרָס
לְמִדָּה הַכְּתוּב בָּאן שְׂאִינוּ יוֹצֵא מִיַּדִּי דְּפִיו
לְעוֹלָם: כָּל זֶכֶר בִּכְהָנִים יֹאכֵל אֹתָהּ.
הָא לְמִדָּת שְׁהִמְחִטָא אוֹתָהּ הָאֱמוּר לְמַעְלָה
לֹא לְהוֹצִיא שְׂאֵר הַכְּהָנִים, אֲלֵא לְהוֹצִיא אֶת

תפסיר דס"ג

(ג) וגמיע שחמה ירפע מנה. אלאליה ואלתירב אלמג'טי אלגוף: (ד) ואלפל'ותין. ואלשחם אלד'י עליהמא. אלד'י עלי אלאחשא. וזיאדה אלכבד. מע אלפל'י ינועהא: (ה) ויקתרהא אלאמאם עלי אלמד'בת. קרבאנא ללה. כדאך מא יציר קרבאן אלאות'ם: (ו) כל ד'כר מן אלא'ימה יאכלה. פי מוציע מקדס יוכל. לאנה מן כ'ואץ אלאקדאס: (ז) קרבאן אלאות'ם

וְאֵת כָּל-חֲלָבוֹ יִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֵת הָאֵלִיָּה וְאֵת הַחֵלֶב הַמִּכֶּסֶה אֶת-הַקֶּרֶב: וְיֵת כָּל תַּרְבִּייה יִקְרִיב מִנֶּיהָ. יֵת אֱלִיתָא, וְיֵת תַּרְבָּא דְחָפִי יֵת גִּזָּא: ד וְאֵת שְׁתֵּי הַכִּלִּית וְאֵת-הַחֵלֶב אֲשֶׁר עָלֶיהֶן אֲשֶׁר עַל-הַכֹּסֶלִים וְאֵת-הִיתָרְת' עַל-

הַכֶּבֶד עַל-הַכִּלִּית יִסִּירָנָה: וְיֵת תַּרְתִּין כּוֹלִין. וְיֵת תַּרְבָּא דְעַלִּיהוֹן. דְעַל גִּסְסִיָּא. וְיֵת חֲצָא דְעַל כֶּבֶדָּא. עַל כּוֹלִיתָא יַעֲדִינָה: וְהַקֵּטִיר אַתֶּם הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַ אִשָּׁה לִיהוָה אֲשֶׁם הוּא: וְיִסִּיק יִתְהוֹן כְּהֵנָּא לְמִדְבָּחָא. קוֹרְבָנָא קָדֵם יי. אֲשָׁמָּה הוּא: ד כָּל-זֶכֶר בִּכְהָנִים יֹאכְלֵנוּ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ יֹאכֵל קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הוּא: כָּל דְּכוּרָא בִּכְהֵנָּא יִכְלֵנִיה. בְּאַתֵּר קָדִישׁ יִתְאָכִיל. קוֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין הוּא: ז כַּחֲטָאת' כַּאֲשֶׁם

— כט"י —

לְהִיּוֹת דְּמִיּוֹ עוֹלָה לְקִיץ הַמִּזְבֵּחַ. אִם שְׁחָטוּ סִתָּם. אִינוּ כָּשֶׁר לְעוֹלָה קוֹדֵם שְׁנִיתָק לְרַעֲיָה. וְאִינוּ בָּא לְלַמֵּד עַל הָאֲשֶׁם שְׂחָא פִּסּוּל שְׁלֵא לְשִׁמּוֹ. כִּמּוֹ שְׁדָרְשׁוּ הוּא. הַכְּתוּב בַּחֲטָאת. לְפִי שְׁאֲשֶׁם לֹא נֶאֱמַר בּוֹ אֲשֶׁם הוּא. אֲלֹא לְאַחַר הַקְּטֹרֶת אֲמֹרִין, וְהוּא עֲצָמוֹ שְׁלֵא הַקְּטֹרֶת אֲמֹרִיו כָּשֶׁר: ו קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הוּא. בְּתוֹרַת כְּהֵנִים הוּא נִדְרָשׁ:

עֲבוּר לְעִפּוֹן: ג וְאֵת כָּל חֲלָבוֹ וְגו'. עַד כָּאן לֹא נִתְפָּרְשׁוּ אֲמֹרִין בְּאֲשֶׁם, לְכָךְ הֶעֱרָךְ לְפָרֶשֶׁם כָּאן, אֲבָל חֲטָאת כָּבֵד נִתְפָּרְשׁוּ בָּהּ בְּפִרְשֵׁת וִיקְרָא (פִּרְק ז'): אֵת הָאֵלִיָּה. לְפִי שְׁאֲשֶׁם אִינוּ בָּא אֲלֹא אֵיל אוֹ כֶּבֶשׂ, וְאֵיל וְכֶבֶשׂ נִתְרַבּוּ בְּאֵלִיָּה: כ אֲשֶׁם הוּא. עַד שְׁנִיתָק שְׁמוֹ מִמֶּנּוּ. לְמַד עַל אֲשֶׁם שְׁמִיתוּ בְּעֵלְיוֹ אוֹ שְׁנִיתָכֶפְרוּ בְּעֵלְיוֹ, אִף עַל פִּי שְׁעוּמִד

תפסיר רס"ג

כאלד' כוה. שריעה ואחודה
להמא. אלאמאם. אלד' יכפר
בה לה יכון: ח) ואלאמאם.
אלמקרב צעידה ען אמר.
פגלדהא בעד תקריבהא יכון
לה: ט) וכל הדייה. ממא יכ'בו
פי אל'תנור. או יעמל פי טנגיר
או עלי' טאבק אלאמאם
אלמקרב'תא תכון לה: י) וכל
הדייה. מלתותה בדהן או
גאפה. לגמיע בני הרון תכון.
אלואחד כאלאכ'ר: יא) והדיא
שריעה ד'בח אלסלאמה.

תורה אחת להם הפהן
אשר יכפר-בו לו יהיה:
פחשתא פן אשמא. אוריתא חדא להון.
כהנא. דיכפר ביה דיליה יהי:
והפהן המקריב את-
עלת איש עור העלה אשר
הקריב לפהן לו יהיה:
וכהנא. דמקריב ית עלת גבר. משך
עלתא דיקריב. לכהנא דיליה יהי:
וכל-מנחה אשר תאפה
בתנור וכל-נעשה במרחשת ועל מחבת
לפהן המקריב אתה לו תהיה: וכל מנחתא.
דתאפי בתנורא. וכל דתתעביד ב'דנתא ועל מסריתא. לכהנא.
דמקריב יתה דיליה תהי: וכל-מנחה בלולה בשמן
וחרבה לכל-בני אהרן תהיה איש באחיו: וכל
מנחתא דפילא במשח ודלא פילא. לכל בני אהרן. תהי גבר באחיו:
פ * שש"ד בספרי תימן (שלישי) וזאת תורת זבח השלמים

— רש"י —

יכול לו לבדו. תלמוד לומר לכל בני אהרן
תהיה. יכול לכלן. תלמוד לומר לפהן
המקריב. הא פיצד לבית אב שלאותו יום
שמקריבין אותה: בלולה בשמן. זו מנחת
נדבה: וחרבה. זו מנחת חוטא ומנחת קנאות
שאין בהן שמן:

תורה אחת להם. בדבר זה: הפהן אשר
יכפר בו. הראוי לכפרה חולק בו. פרט
לטבול יום ומחטר כפורים ואונן: ח עור
העלה אשר הקריב לפהן לו יהיה. פרט
לטבול יום ומחטר כפורים ואונן שאינן
חולקים בעורות: ט לפהן המקריב אתה וגו'.

וזלך הדקדוק: וחרבה. קמץ תחת הבי"ת (מהר"ב):

תפסיר דס"ג

אלדי יקרב ללה: יב) אן
קרב על שפר. פיקרב מעה.
גראדק מלתותה בדה: יג) מע
גראדק כ'בו כ'מיר. יקרב
קרבאנה. מע ד'בח שפר
סלאמתה: יד) פליקרב מן
ד'אלד רג'פא ואחדא מן כל
קרבאן. רפיעה ללה.
לאלאמאם. אלדי נצ'ח מן דם

אֲשֶׁר יִקְרִיב לַיהוָה: וְדָא
אוֹרֵיתָא דְנִכְסֵת קוּדְשִׁיא. דִּיקְרִיב קָדָם
יְיָ: אִם עַל-תּוֹדָה יִקְרִיבֵנוּ
וְהִקְרִיב | עַל-זֶבַח הַתּוֹדָה
חֲלוֹת מִצּוֹת בְּלוֹלֹת בְּשֶׁמֶן
וּרְקִיקֵי מִצּוֹת מְשֻׁחִים
בְּשֶׁמֶן וְסֹלֶת מְרֻבֶּכֶת חֲלוֹת

בְּלוֹלֹת בְּשֶׁמֶן: אִם עַל תּוֹדָתָא יִקְרַבְנִיה. וְיִקְרִיב עַל נִכְסֵת
תּוֹדָתָא. גְּרִיצָן פִּטְיוֹן דְּפִילָן בְּמִשָּׁח. וְאַסְפּוּגִין פִּטְיִין דְּמִשְׁחִין בְּמִשָּׁח.
וְסֹלֶת רְבִיכָא. גְּרִיצָן דְּפִילָן בְּמִשָּׁח: רג' עַל-חֲלוֹת לֶחֶם חֲמִץ
יִקְרִיב קִרְבָּנוּ עַל-זֶבַח תּוֹדָת שְׁלָמִיו: עַל גְּרִיצָן
דְּלָחִים חֲמִיע. יִקְרִיב קוּרְבָּנִיה. עַל נִכְסֵת תּוֹדָת קוּדְשׁוֹהִי:
וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶחָד מִכָּל-קִרְבָּן תְּרוּמָה
לַיהוָה לַכֹּהֵן הַזֶּה אֶת-דָּם הַשְּׁלָמִים לוֹ יִהְיֶה:
וְיִקְרִיב מִנֶּה חֵד מִכָּל קוּרְבָּנָא. אַפְרָשׁוּתָא קָדָם יְיָ. לְכַהֲנָא. דִּיזְרוּק.

— רש"י —

וכתיב (פסוק יג) על חלות לחם חמץ וגוי, וכל
מין ומין עשר חלות, כך מפורש במנחות
(עז ב). ושעורן חמש סאין ירושלמיות שהן
שש מדבריות, עשרים עשרון: **מְרֻבֶּכֶת**. לחם
חלוט ברותחין כל צרכו יג' **יִקְרִיב קִרְבָּנוּ**
עַל זֶבַח. מגיד שאין הלחם קדוש קדשת
הגוף להפסל ביוצא וטבול יום ומלצאת
לחלין בפדיון, עד שישחט הזבח: יד **אֶחָד**
מִכָּל קִרְבָּן. לחם אחד מכל מין ומין וטול
תרומה לכהן העובד עבודתה, והשאר נאכל

יז **אִם עַל תּוֹדָה יִקְרַבֵּנוּ**. אם על דבר
הודאה על גס שנעשה לו, כגון יורדי תים
והולכי מדברות וחבושי בית האסורים
וחולה שנתרפא שהם צריכין להודות
שכתוב בהן (מלכים ב' כג) יודו לה' חסדו
ונפלאותיו לבני אדם ויזבחו זבחי תודה. אם
על אחת מאלה נדר שלמים הללו, שלמי
תודה הן, וטעונות לחם האמור בענין, ואינן
נאכלין אלא ליום ולילה, כמו שמפורש כאן:
וְהִקְרִיב עַל זֶבַח הַתּוֹדָה. ארבעה מיני לחם
חלות, ורקיקין, ורבוכה, שלשה מיני מצה,

תפסיר רס"ג

אלסלאמה לה יפון: טו) ולחם
דבח שפר אלסלאמה. פי יום
קרבאנה יוכל לא יפקי מנה
אלי אלג'דאה: טז) ואן פאן
דבח קרבאנה. נדרא או
תברעא. פליוכל פי יום תקריבה
לה. ומן גיד. מא פציל מנה
יוכל: יז) ואלפאציל מן לחם
אלדבח. פי אליוס אלתיאלת.
פליחרק באלנאר: יח) ואן אכל
אכלא. מן לחם דבח
אלסלאמה. פי אליוס
אלתיאלת פלא ירתצא.

ית דם נכסת קודשיא דיליה יהי:
ובשר זבח תודת שלמיו
ביום קרבנו יאכל לא יניח
ממנו עד בקר: ובשר. נכסת
תודת קודשוהי. ביום קורבניה יתאכיל.
לא יצנע מניה עד צפרא: טז) ואם
נדר | או נדבה זבח קרבנו
ביום הקריבו את זבחו
יאכל וממחרת והנותר

ממנו יאכל: ואם נדרא או נדבתא. נכסת קורבניה. ביומא.
דיקריב ית נכסתיה יתאכיל. וביומא דבתרוהי. ודישתאר מניה
יתאכיל: יז) והנותר מבשר הזבח ביום השלישי
באש ישרף: ודישתאר מבשר נכסתא. ביומא תליתאה. בנורא
יתוקד: יח) ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו
ביום השלישי לא ירצה המקריב אתו לא

— רס"י —

העברה: טו) ואם נדר או נדבה. שלא
הביאה על הודאה שלנס, אינה טעונה לחם
ונאכלת לשני ימים, כמו שמפורש בענין:
וממחרת והנותר ממנו. בראשון יאכל.
וי"ו זו יתרה היא, ויש כמות הרבה במקרא,
כגון (בראשית לו כד) ואלה בני צבעון ואיה
וענה, (דניאל ח יג) תת וקדש וצבא מרמס:
יח) ואם האכל יאכל וגוי. במחשב בשחיטה
לאכלו בשלישי הכתוב מדבר. יכול אם אכל
ממנו בשלישי יפסל למפרע, תלמוד לומר

לבעלים ובשרה לבעלים, חוץ מחזה ושוק
שבה, כמו שמפורש למטה (פסוקים כט. לז)
תנופת חזה ושוק בשלמים. והתודה קרינה
שלמים: טו) ובשר זבח תודת שלמיו. יש
כאן רבויין הרבה, לרבות חטאת ואשם ואיל
נזיר וחגיגת ארבעה עשר, שיהיו נאכלין
ליום ולילה: ביום קרבנו יאכל. וכזמן
בשרה זמן לחמה: לא יניח ממנו עד בקר.
אבל אוכל הוא כל הלילה, אם פן למה
אמרו עד חצות, כדי להרחיק אדם מן

תפסיר דס"ג

ואלמקרב לה. לא יחשב לה בל
יכון כאלאכיס. ואי אנסאן.
אכל מנה פקד חמל וזרה:
(יט) ולחם אלמקדאס. אן דנא
בשי מן אלנגאסאת פלא יוכל.
בל יחרק באלנאר. ואלטאהר
מנה. פלא יאכלה אלא טאהר:
(כ) ואי אנסאן אכל לחמא. מן
ד'בח אלסלאמה אלד'י ללה.
ונגאסתה עליה. פינקטע ד'אלד

יחשב לו פגול יהיה
והנפש האכלת ממנו עונה
תשא: ואם אתאכלא יתאכיל.
מבשר נכסת קודשוהי. ביומא תליתאה
לא יהי לרעוא. דמקריב יתיה. לא
יתחשיב. ליה מרחק יהי. ואנש דייכול
מניה חוביה יקביל: **והבשר**
אשר יגע בכל-טמא לא
יאכל באש ישרף והבשר כל-טהור יאכל

בשר: ובשר קודשא. דיקרב בכל מסאב לא יתאכיל. בנורא
יתוקד. ובשר קודשא. כל דידבי לקודשא ייכול בשר קודשא:
והנפש אשר-תאכל בשר מזבח השלמים
אשר ליהוה וטמאתו עליו ונכרתה הנפש
ההוא מעמיה: ואנש דייכול בשרא. מנכסת קודשיא דקדם יי.

— רש"י —

כלומר כל מה שאסרתי לך בחטאת ואשם,
שאם יצאו חוץ לקלעם אסורין, כמו שכתוב
(ו ט) בחצר אהל מועד יאכלוה, בבשר זה
אני אומר לך כל טהור יאכל בשר אכלו בכל
העיר: כו **וטמאתו עליו**. בטמאת הגוף
הכתוב מדבר, אבל טהור שאכל את הטמא,
אינו ענוש פרת, אלא באזהרה והבשר אשר
יגע בכל טמא וגוי (פסוק יט). ואזהרת טמא
שאכל את הטהור אינה מפורשת בתורה,
אלא חכמים למדוה בגזרה שנה. שלש
פרישות אמורות באוכלי קדשים בטמאת
הגוף, ודרשוה רבותינו בשבועות (ז 6) אחת

המקריב אותו לא יחשב, בשעת הקרבה הוא
נפסל, ואינו נפסל בשלישי. וכן פרושו בשעת
הקרבתו לא תעלה זאת במחשבה, ואם חשב
פגול יהיה: **והנפש האכלת ממנו**. אכלו
בתוך הזמן עונה תשא: **והבשר**. שלקדש
שלמים אשר יגע בכל טמא לא יאכל:
והבשר. לרבות אבר שיצא מקצתו, שהפנימי
מתר: **כל טהור יאכל בשר**. מה תלמוד
לומר, לפי שנאמר (דברים יז כז) ודם ובחיוך
ישפך וגוי והבשר תאכל, יכול לא יאכלו
שלמים אלא הבעלים, לכך נאמר כל טהור
יאכל בשר: **והבשר כל טהור יאכל בשר**.

תפסיר רס"ג

אלאנסאן מן בין קומה: (כא) ואי אנסאן לאמס שייא מן אלנגאסא. בנגאסה אנסאן או בבהימה נגסה או בשי מן אלדביב אלנגס. ואכל מן לחם דיבח אלסלאמה אלדי ללה. פינקטע דאלד אלאנסאן מן קומה: (כב) תים פלם אללה מוסי תפלימא: (כג) מר בני אסראיל קאילא. כל שחם בקר וצאן. ומאעז לא תאכלו: (כד) ושחם אלנבילה ואלסקימה. אסתעמולה פי כל צנעה. ואכל לא תאכלוה: (כה) פאן כל מן יאכל שחמא.

וסאובתיה עלוהי. וישתיצי. אנשא ההוא מעמיה: בא ונפש כי-תגע בכל-טמא בטמאת אדם או | בבהמה טמאה או בכל-שקץ טמא ואכל מבשר-זבח השלמים אשר ליהוה ונכרתה הנפש ההוא מעמיה: ואנש ארי יקרב בכל מסאב. בסואבת אנשא או בבעירא מסאבא. או בכל שקיץ מסאב. ויכול. מבשר נכסת קודשיא דקדם יי.

וישתיצי. אנשא ההוא מעמיה: פ * כב וידבר יהוה אל-משה לאמר: ומליל יי עם משה למימר: כג דבר אל-בני ישראל לאמר כל-חלב שור וכשב ועז לא תאכלו: מליל. עם בני ישראל למימר. כל תרב תור ואמר. ועז לא תיכלון: כד וחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל-מלאכה ואכל לא תאכלו: ותרב נבילא ותרב תבירא. יתעבד לכל עבדא. ומיכל לא תיכלוניה: כה כי כל-אכל חלב מן הבהמה אשר יקריב

איש גורמים כאן המישי בספרי תנמי

— רס"י —

ואכל לא תאכלו. אמרה תורה יבוא אסור נבלה וטרפה ויחול על אסור חלב. שאם אכלו, יתחייב אף על לאו שלנבלה, ולא תאמר אין אסור חל על אסור:

לכלל ואחת לפרט ואחת ללמד על קרבן עולה ויזרה, שלא נאמר אלא על טמאת מקדש וקדשיו: כד יעשה לכל מלאכה. בא ולמד על החלב שאינו מטמא טמאת נבלות:

תפסיר דס"ג

מִן אֲלֹהֵי־אִים. אֲלֵתִי יִקְרַב
מִנְהָא. קִרְבָּאנָא לִלָּה. יִנְקֹטֶע
ד'אַלֶּךְ אֲלֵאֲנִסָּאן מִן בֵּין קוֹמָה:
(כו) וְכָל דָּם לֹא תֹאכְלוּ. פִּי
גִמִּיעַ מִסֹּאכְנֵכֶם. מִן אֲלֹטֵאִיר
וְאֲלֹהֵי־אִים: (כו) אִי אֲנִסָּאן אֲכַל
שִׁיִּיא מִן אֲלֹדִם. יִנְקֹטֶע ד'אַלֶּךְ
אֲלֵאֲנִסָּאן מִן בֵּין קוֹמָה:
(כח) תִּים פִּלָּם אֲלֵלָה מוֹסִי
תַּכְלִימָא: (כט) כִּיאֲטֵב בְּנִי
אֲסִרָאִיל וְקָל לָהֶם. אֲלִמְקִרֵב
ד'בַּח אֲלִסְלָאמָה לִלָּה. הוּא אֲלֵדִי
יֵאֲתִי בְּקִרְבָּאנָה. לִלָּה מִן ד'בַּח
סְלֵאמָתָה: (ל) יִדָּאָה תַּחֲמֹל
קִרְאֵבִין אֲלֵלָה. אֲלִשְׁחֵם מִעַ

מִמְנָה אִשָּׁה לִיהוָה
וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת
מֵעַמִּיהָ: אֲרִי כָּל דִּיכּוֹל תִּרְבָּא. מִן
בְּעִירָא. דִּיקְרִבּוֹן מִנְהָ. קוֹרְבָּנָא קָדָם
יְיָ. וְיִשְׁתַּיְצִי. אֲנָשָׁא דִּיכּוֹל מֵעַמִּיהָ:
כֹּד וְכָל-דָּם לֹא תֹאכְלוּ
בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם לְעוֹף
וְלַבְּהֵמָה: וְכָל דָּמָא לֹא תִיכְלוּ.
בְּכָל מוֹתְבְּנִיכוֹן. דְּעוֹפָא וְדַבְּעִירָא:
כֹּד כָּל-נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל

כָּל-דָּם וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמִּיהָ: כָּל אֲנָשׁ
דִּיכּוֹל כָּל דָּם. וְיִשְׁתַּיְצִי. אֲנָשָׁא הַהוּא מֵעַמִּיהָ: כֹּד וְיִדְבֹּר יִהְיֶה
אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר: וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימֵר: כֹּד וְיִדְבֹּר
אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הַמִּקְרִיב אֶת-זִבְחַ
שְׁלָמָיו לִיהוָה יִבֵּיא אֶת-קִרְבָּנוֹ לִיהוָה מִזִּבְחַ
שְׁלָמָיו: מִלִּיל. עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימֵר. דְּמִקְרִיב. יֵת נִכְסֵת
קוֹדֶשׁוֹהִי קָדָם יְיָ. יִיתִי יֵת קוֹרְבָּנִיהָ. לְקָדָם יְיָ מִנִּכְסֵת קוֹדֶשׁוֹהִי:
לִ יָדָיו תִּבְיָאִינָה אֶת אִשִּׁי יִהְיֶה אֶת-הַחֶלֶב

— רש"י —

וְחֻגְבִּים: לִ יָדָיו תִּבְיָאִינָה וְיָוִי. שְׁתִּהֵא יָד
הַבְּעָלִים מִלְמַעְלָה וְהַחֶלֶב וְהַחֲזוֹת נְתוּנִין בָּהֶן
וְיָד בָּהֶן מִלְמַשָּׁה וּמִנִּיפֹן: אֶת אִשִּׁי ה'. וּמָה
הֵן הָאִשִּׁים. אֶת הַחֶלֶב עַל הַחֲזוֹת יִבְיָאִנוּ.

כֹּד בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם. לְפִי שְׁהִיא חוֹבֶת הַגּוֹף
וְאִינָה חוֹבֶת קֶרֶקֶ, נוֹהֶגֶת בְּכָל מוֹשְׁבוֹת.
וּבְמִסְכַּת קְדוּשִׁין בְּפָרֶק א' (ו) מִפְּרֵשׁ לְמָה
הַצָּרָה לֹמֵר: לְעוֹף וְלַבְּהֵמָה. פִּרְט לָדָם דָּגִים

תפסיר רס"ג

על-החזה יביאנו את**החזה להניף אתו תנופה****לפני יהוה: ידוהי ייתן. ית****קורבניא דיי. ית תרפא על חדיא****ייתנייה. ית חדיא. לארמא יתיה. ארמא****קדם יי: לא והקטיר הכהן****את-החלב המזבחה והיה****החזה לאהרן ולבניו: ויסיק****כהנא. ית תרפא למדבחא. ויהי חדיא. לאהרן ולבנוהי:****לב ואת שוק הימין תתנו תרומה לפהן מזבחי****שלמיכם: וית שקא דימינא. תתנון אפר שותא לכהנא. מנכסת****קודשיכון: לג המקריב את-דם השלמים ואת-****החלב מבני אהרן לו תהיה שוק הימין****למנה: דמקריב. ית דם נכסת קודשיא. וית תרפא מבני אהרן.**

אלקין יאתי מעה. פיתרפה
תחריכא בין ידי אללה:
לא ויקתר אלאמאם. אלשחם
עלי אלמד'בת. ויציר אלקין.
להרון ובניה: לב ואלסאק
אלאימן. אעטוד רפיעה לאל
אמאם. מן ד'באיה סלאמתכם:
לג אלמקרב דם אלסלאמה.
ואלשחם מן בני הרון. לה
יפון. סאק אלאימן נציבא:

— רס"י —

אותו הוא מביאו, ולא שיהא הוא מן האשים.
לפי שנאמר את אשי ה' את החלב על
החזה, יכול שיהא אף החזה לאשים, לכך
נאמר את החזה להניף וגו': לא והקטיר
הכהן את החלב. ואחר כך והיה החזה
לאהרן, למדנו שאין הבשר נאכל בעוד
שהאמורים למטה מן המזבח: לז שוק. מן
הפרק שלארבעה הנמכרת עם הראש עד
הפרק האמצעי, שהוא סובך שלרגל:
לז המקריב את דם השלמים וגו'. מי
שהוא ראוי לזריקתו ולהקטיר חלבו, יצא

כשמביאו מבית המטבחים נותן החלב על
החזה, וכשנותנו ליד הכהן המניף נמצא
החזה למעלה והחלב למטה, וזהו האמור
במקום אחר (ויק' י טו) שוק התרומה וחזה
התנופה על אשי החלבים יביאו להניף וגו',
ולאחר התנופה נותנו לכהן המקטיר, ונמצא
החזה למטה, וזהו שנאמר (ויק' ט ט) וישימו
את החלבים על החזות ויקטר החלבים
המזבחה. למדנו ששלשה כהנים וקוקין לה,
כך מפורש במנחות (סז ב): את החלב על
החזה יביאנו. ואת החזה לקמה מביא, להניף

תפסיר דס"ג

לד) לאן קיין אלטערדיך וסאק
אלדפיעה. אכידתהא מן
בני אסראיל. מן דיבאיה
סלאמתהם. ואעטיתהא להרון
אלאמאם ובניה. רסם
אלדהר מן בני אסראיל:
לה) הד'ה חצה' הרון ובניה.
מן קראבין אללה. פי יום
קדמו. ליאמו ללה: לו) אלדי
אמר אללה בהא אן יעטוהא.
פי יום מסחהם. מן בני
אסראיל. רסם אלדהר
לאגיאלהם: לו) הד'ה אלשריעה
לאלצעידה ואלהדייה.
ואלד'כזה וקרבאן אלאת'ם.
וללכמאל. ולד'בח אלסלאמה:

דיליה תהי. שקא דימינא לחלק:
כ' **אֶת־חֹה הַתְּנוּפָה**
וְאֵת | שׁוֹק הַתְּרוּמָה
לְקַחְתִּי מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
מִזְבְּחִי שְׁלֵמִיהֶם וְאֶתֶּן
אֹתָם לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וּלְבָנָיו
לְחֶק־עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: ארי ית חדיא דארמוותא.
וית שקא דאפרשותא. נסיבית מן בני
ישראל. מנכסת קודשיהון. ויהבית
יתהון. לאהרן כהנא ולבנוהי לקים עלם.

מן בני ישראל: ד' **זֹאת מִשְׁחַת אֶהְרֹן וּמִשְׁחַת בָּנָיו**
מֵאִשִּׁי יִהְיֶה בְיוֹם הַקָּרִיב אֹתָם לְכַהֵן לַיהוָה:
דא רבות אהרן ורבות בנוהי. מקורבניא די. ביומא דיקריב יתהון.
לשמשא קדם יי: כ' **אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לָתֵת לָהֶם בְּיוֹם**
מִשְׁחוֹ אֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֶקֶת עוֹלָם
לְדֹרֹתָם: דפקיד יי למתן להון. ביומא דירבון יתהון. מן בני
ישראל. קים עלם לדריהון: כ' **זֹאת הַתּוֹרָה לַעֲלֹה לַמִּנְחָה**
וּלְחֹטֵאת וְלֹאֲשָׁם וּלְמִלּוּאִים וּלְזִבְח הַשְּׁלָמִים:

— רש"י —

טמא בשעת זריקת דמים או בשעת הקטר התרומה. מוליך ומביא. מעלה ומוריד
חלבים, שאינו חולק בבשר לו התנופה, ולמלוואים. ליום חנוף הכהונה:

תפסיר רס"ג

לח) אֶלְתִּי אָמַר אֱלֹלָה בְּהָא מוֹסִי פִי גָבַל סִינִי. פִּי וְקֵת אָמַר בְּנִי אִסְרָאִיל. אֵן יִקְרְבוּ קִרְאִינָהֶם. לֵלָה פִי בְרִיִּיהִ סִינִי ח א) תִּים כָּלֶם אֱלֹלָה מוֹסִי תַכְלִימָא: ב) קֹדֶם הָרוֹן וּבְנִיה מַעַה. וְאֶלְתִּי־אֵב וְדָהֵן אֶלְמִסוֹתִיִּיה. וְרִתִּי אֶלְדִּי־כֹה. וְאֶלְכַבְּשִׁין וְסֵל אֶלְפִטִּיר: ג) וְגוֹזֶק אֶלְגַּמֶּע. אֱלִי בָאב כִּבָּא אֶלְמַחְצִיר: ד) פֶּעַמִּל מוֹסִי. כְּמָא אָמַרָה אֱלֹלָה.

דָּא אֲזִרִיתָא. לַעֲלֹתָא לְמִנְחָתָא. וּלְחַטָּתָא וּלְאַשְׁמָא. וּלְקוֹרְבָּנִיא. וּלְנִכְסֵת קוֹדֶשִׁיא: לַח אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בְּהָר סִינִי בְּיוֹם צִוְּתוֹ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהִקְרִיב אֶת־קִרְבָּנֵיהֶם לַיהוָה בְּמִדְבַּר סִינִי: דְּפִקִּיד יי. ית מֹשֶׁה בְּטוֹרָא דְּסִינִי. בְּיוֹמָא דְּפִקִּיד ית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. לְקַרְבָּא ית

קוֹרְבָּנֵהוּן. קֹדֶם יי בְּמִדְבָּרָא דְּסִינִי: פ * טַבִּינְיָא בְּסַפְרֵי תִיטָן (רַבִּיעִי)

ח א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: וּמִלִּיל יי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר: ב קַח אֶת־אֹהֶרֶן וְאֶת־בָּנָיו אֹתוֹ וְאֵת הַבָּגָדִים וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֵת פֶּר הַחֹטָאֹת וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִים וְאֵת סֵל הַמִּצּוֹת: קַרִּיב ית אֹהֶרֶן וְיֵת בְּנוֹהֵי עַמִּיה. וְיֵת לְבוּשֵׁיא. וְיֵת מִשְׁחָא דְּרַבּוּתָא. וְיֵת תּוֹרָא דְּחַטָּתָא. וְיֵת תְּרִין דְּכַרִּין. וְיֵת סֵלָא דְּפִטִּירִיא: ג וְאֵת כָּל־הָעֵדָה הַקֹּהֵל אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: וְיֵת כָּל בְּנֵשֶׁתָא בְּנוֹשׁ. לְתַרַע מִשְׁכָּן זְמָנָא: ד וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה

אֵינִי גוֹרֵסִים כֹּאן שְׁנֵי בְּסַפְרֵי דְּיוֹמָא

• רַס"י •

ח ז קַח אֶת אֹהֶרֶן. פֶּרֶשָׁה זֹו נֶאֱמַרָה שְׁבַעַת יָמִים קוֹדֶם הַקָּמַת הַמִּשְׁכָּן. שְׁאִין מְקַדֵּם וּמֵאֲחֶר בְּתוֹרָה: קַח אֶת אֹהֶרֶן. קַחֵנוּ בְּדָבָרִים וּמִשְׁכָּהוּ: וְאֵת פֶּר הַחֹטָאֹת וְגוֹי. אֱלִי הָאֲמוּרִים בְּעֵנִין צִוְּתָא הַמְלוֹאִים בְּוֹאֲתָה תַצְוָה. וְעַכְשִׁיו בְּיוֹם רֵאשׁוֹן לְמַלּוּאִים חֲזוֹר וְזָרוּ בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה: ג הַקֹּהֵל אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד. זֶה אֶחָד מִן הַמְקוֹמוֹת שֶׁהַחֲזוּק

תפסיר דס"ג

פִּתְגוּוֹק אֶלְגִּמֶע. אֵלִי בֹאב
כִּבֵּא אֶלְמַחְצִיר: (ה) פִּקְאֵל
מוֹסִי לָהֶם. הִדֵּא אֶלְאִמֶר.
אֶלְדִּי אִמֶר אֵלֵלָה אֵן תַּעֲמִלוּ
(י"ג: יַעֲמִל: ו) פִּקְדֵם מוֹסִי הָרוֹן
וּבְנִיָּה. וְגִסְלָהֶם בֹּאֲלִמָּא:
(ז) וְגַעַל עֲלֵיהֶם אֶלְתוֹנִיָּה. וְקִלְדָּה
בֹּאֲלִזְנָאֶר. וְאֶלְבִּסָּה אֶלְמִמִּטֶּר.
וְגַעַל עֲלֵיהֶם אֶלְצִדְדָּרָה. וְשִׁדְדָּה
בְּהִמְיָאֲנָהָא. וְצִדְדָּרָה בְּהָא:
(ח) וְצִיר עֲלֵיהֶם אֶלְבִּדְנָה. וְגַעַל

יְהוָה אֹתוֹ וְתִקְהָל הָעֵדָה
אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

וַעֲבַד מֹשֶׁה. כְּמָא דְּפִקִּיד יִי יְתִיָּה.
וְאֶת־כְּנִישֵׁת כְּנִשְׁתָּא. לְתַרְע מִשְׁכַּן זְמָנָא:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעֵדָה

זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה

לַעֲשׂוֹת: וַאֲמַר מֹשֶׁה לְכַנְשֵׁתָא. דִּין

פִּתְגִּמָּא. דְּפִקִּיד יִי לְמַעֲבַד:

וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו וַיִּרְחַץ

אֹתָם בַּמַּיִם: וַקְרִיב מֹשֶׁה. יְת אַהֲרֹן וְיְת בְּנוֹהֵי. וְאַסְחִי יְתֵהוּן

בַּמַּיָּא: וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־הַכֹּתֶנֶת וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ

בְּאַבְנֵט וַיִּלְבֹּשׂ אֹתוֹ אֶת־הַמְּעִיל וַיִּתֵּן עָלָיו

אֶת־הָאֵפֹד וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ בְּחֹשֶׁב הָאֵפֹד וַיֵּאֲפֹד לוֹ

בֹּו: וַיֵּהָב עֲלוֹהֵי יְת כְּתוֹנָא. וְזָרִיז יְתִיָּה בְּהִמְיָא. וְאַלְבִּישׁ יְתִיָּה יְת

מְעִילָא. וַיֵּהָב עֲלוֹהֵי יְת אֵפֹדָא. וְזָרִיז יְתִיָּה. בְּהִמְיָן אֵפֹדָא. וְאַתְקִין לִיָּה

בִּיָּה: * וַיִּשֶׂם עָלָיו אֶת־הַחֹשֶׁן וַיִּתֵּן אֶל־הַחֹשֶׁן

אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־הַתְּמִיִּם: וְשׁוּי עֲלוֹהֵי יְת חוּשְׁנָא.

— רש"י —

מוֹעֵט אֶת הַמְּרִבָּה: כִּזֶּה הַדָּבָר. דְּבָרִים וְלִכְבוֹד אַחֵי אֲנִי עוֹשָׂה. כָּל הָעֲנִין הַזֶּה
שֶׁתְּרָאוּ שְׂאֵנִי עוֹשָׂה לְפָנֶיכֶם צוּנֵי הַקֹּדֶשׁ פִּרְשָׁתִּי בְּזִאתָה תְּצוּה: * אֵת הָאוּרִים. כְּתָב
בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת, וְאַל תֹּאמְרוּ לְכָבוֹד שְׁלֹשָׁם הַמְּפֹרָשׁ:

וְזֶלֶק הַדִּקְדּוּק: וַיֵּאֲפֹד לוֹ בֹּו. הַפ"א דְּגוּשָׁה בְּכָל הַתִּיגָאן וְכֵן צָרִיךְ לִהְיוֹת כְּפִי הַדִּקְדּוּק. וַיֵּשׁ
הַרְבֵּה בַּמִּקְרָא דּוּמּוֹת לֵה, נֹאדְרִי בְּכַח, נֹאדְרִי בְּקֹדֶשׁ, אִם יֹאדִימוּ כְּתוּלַע, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר.
וַיַּעֲוִיין בַּסֵּפֶר יִסּוֹד הַנִּיקוּד:

* חצי התורה בפסוקים

תפסיר רס"ג

פיהא. אלאנאר ואלצחאיה: (ט) וציר אלעמאמה עלי ראסה. וגעל דונקא ממה ילי וגהה. עצאבה אלדיהב תאג אלקדס. כמא אמר אללה מוסי: (י) ואכיד מוסי דהן אלמסותיה. ומסח מנה אלמסכן וגמיע מא פיה. וקדסה: (יא) ונצח מנה. עלי אלמדבח סבע מראר. ומסח אלמדבח וגמיע מא פיה. ואלחוץ ומקעדה וקדסה: (יב) וצב מן דהן אלמסותיה. עלי ראס הרון. ומסחה וקדסה:

ויהב בחושנא. ית אוריא וית תומיא:

וַיִּשֶׂם אֶת-הַמְצֻנֶּפֶת

עַל-רֹאשׁוֹ וַיִּשֶׂם עַל

הַמְצֻנֶּפֶת אֶל-מֹול פָּנָיו אֶת

צִיץ הַזָּהָב נֹזֵר הַקֹּדֶשׁ

כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-

מֹשֶׁה: וַשּׁוּי ית מצנפתא על רישיה.

וַשּׁוּי עַל מְצֻנֶּפֶת לְקָבִיל אִפּוּהִי. ית

צִיצָא דְדֶהבא כְּלִילָא דְקֹדֶשׁא. כְּמָא

דְּפָקִיד יי ית משה: וַיִּקַּח מֹשֶׁה

אֶת-שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּמָּשַׁח אֶת-הַמִּשְׁכָּן וְאֶת-

כָּל-אֲשֶׁר-בּוֹ וַיִּקְדֹּשׁ אֹתָם: ונסיב משה ית משחא

דרבותא. ורבי ית משכנא וית כל דביה. וקדיש יתהון: וַיִּז

מִמֶּנּוּ עַל-הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבַע פְּעָמִים וַיִּמָּשַׁח אֶת-

הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו וְאֶת הַכִּיֹּר וְאֶת-כַּנּוֹ

לְקֹדֶשִׁם: וַאֲדִי מִנִּיה. על מדבחא שבע ומנין. ורבי ית מדבחא וית

כל מנוהי. וית כיורא. וית בסיסיה לקדשותהון: וַיִּצַק מִשְׁמֶן

הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ אֶהֱרֹן וַיִּמָּשַׁח אֹתוֹ לְקֹדֶשׁוֹ:

— רס"י —

ט וַיִּשֶׂם עַל הַמְצֻנֶּפֶת. פתילי תכלת המצנפת. לא ידעתי היכן נצטוה בהנאות הקבועים בציון נתן על המצנפת, נמצא העצם: יצ ויצק, וימסח. בתחלה יוצק על ראשו, ואחר כך נותן בין ריסי עיניו ומושך העצם תלוי במצנפת: יא ויז ממנו על

תפסיר דס"ג

(ג) וקרוב מוסי' בני הרון.
ואלפסיהם תואנא וקלדיהם
בזנאניר. וצ' מדיהם בקלאנס.
כמא אמר אללה מוסי' (יד)
תים קדם רת' אלדכונה. ואסנד
הרון ובניה. אידיהם עלי
ראסה: (טו) פד' בחה ואכדי
מוסי' מן דמה וגעל. עלי
ארפאן אלמד' בח מסתדירא
באצבעה. וד' כאה. ובאקי
אלדים. צפה ענד אסאסה.
וקדסה ואסתגפר ענה:

ואריק ממשתחא דרבותא. על רישא
דההרן. ורבי יתיה לקדשותיה:
וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי
אֶהֱרֹן וַיִּלְבָּשֶׁם כְּתֹנֶת
וַיַּחְגֹּר אֹתָם אֲבִנֹט וַיַּחְבֹּשׁ
לָהֶם מִגְבָּעוֹת כַּאֲשֶׁר צֻוְּהָ
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: וקרוב משה ית
בני אהרן. ואלבישנן כתונין וזריז יתהון
המינין. ואתקין להון קובעין. כמא
דפקיד יי ית משה: (חמישי) וַיִּגָּשׁ

אֶת־פֶּרֶךְ הַחֹטָאֹת וַיִּסְמֹךְ אֶהֱרֹן וּבְנָיו אֶת־
יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ פֶּרֶךְ הַחֹטָאֹת: וקרוב. ית תורא
דחטא. וסמך אהרן ובנוהי ית ידיהון. על ריש תורא דחטא:
וַיִּשְׁחָט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם וַיִּתֵּן
עַל־קֶרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב בְּאֶצְבָּעוֹ וַיַּחְטֵא אֶת־
הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הַדָּם יָצַק אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ
וַיִּקְדָּשׁוּ לְכַפֵּר עֲלָיו: ונסים. ונסים משה ית דמא ויהב.
על קרנת מדבחא סחור סחור באצבעיה. ודכי ית מדבחא. וית
דמא. אריק ליסודא דמדבחא. וקדשיה לכפרא עלוהי:

— רש"י —

באצבעו מזה לזה: יג ויחבש. לשון קשירה:
טו ויחטא את המזבח. חטאו וטהרו
מזרות להפגס לקדשה: ויקדשוהו. בעבודה
זו: לכפר עליו. מעתה כל הכפרות:

שמך המור (ט) וישחט. שלש. הראשון רביע, השני אתנח, והשלישי שלשלת. וסימנך רא"ש. (ר"ח) ויש בזה טעם
נפלא ואכמ"ל.

תפסיר רס"ג

טז) ואכיד גמיע אלתירב
אלדי עלי אלגוף. וזאודה
אלכבד. ואלכלותין ושחמהמא.
וקתרה עלי אלמדבה:
יז) ואלדת מע גלדה ולחמה
מע פרטה אחרקה באלנאר.
כארג אלעסכר. כמא אמר
אללה מוסי: יח) תם קדם כבש
אלצעידה. פאסנד הרון ובניה.
אידיהם עלי ראסה:
יט) פדבה. ונציה מוסי
אלדם. עלי אלמדבה
מסתדירא: כ) ועצא מוסי
אלכבש אעצאא. וקתר
אלדאס. ואלאעצא ואלקצבה:

וַיִּקַּח אֶת-כָּל-הַחֵלֶב
אֲשֶׁר עַל-הַקֶּרֶב וְאֵת יִתְרֵת
הַכֹּהֵן וְאֵת-שְׁתֵּי הַכֹּלִיֹּת
וְאֵת-חֲלִבֵּהֶן וַיִּקְטֹר מִשֶּׁה
הַמִּזְבֵּחַ: וְנָסִיב. יֵת כָּל תְּרֵבָא
דְּעַל גֵּזָא. וְיֵת חֲצֵר כְּבֻדָּא. וְיֵת תְּרֵתִין
כּוֹלִין וְיֵת תְּרֵבָהוֹן. וְאַסִּיק מִשֶּׁה
לְמַדְבָּחָא: יז) וְאֵת-הַפֶּר וְאֵת-
עֲרוֹ וְאֵת בִּשְׂרוֹ וְאֵת-פֶּרְשׁוֹ
שָׂרָף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמִּחֲנֶה
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה:
וְיֵת תּוֹרָא וְיֵת מִשְׁבִּיָּה וְיֵת בִּשְׂרִיָּה וְיֵת אוֹכְלִיָּה. אוֹקִיד בְּנוֹרָא. מִבְּרָא
לְמִשְׁרִיתָא. כְּמָא דְּפִקִּיד יי יֵת מִשֶּׁה: יח) וַיִּקְרֹב אֶת אֵיל
הָעֹלָה וַיִּסְמְכוּ אַהֲרֹן וּבְנָיו אֶת-יְדֵיהֶם עַל-
רֹאשׁ הָאֵיל: וְקָרִיב. יֵת דְּכָרָא דְּעֵלְתָא. וְסִמְכוּ. אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי. יֵת
יְדֵיהֶן עַל רִישׁ דְּכָרָא: יט) וַיִּשְׁחֹט וַיִּזְרֹק מִשֶּׁה אֶת-הַדָּם
עַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: וְנָכַס. וַיִּזְרֹק מִשֶּׁה יֵת דְּמָא. עַל מַדְבָּחָא
סָחוּר סָחוּר: כ) וְאֵת-הָאֵיל גִּתַּח לְנִתְחִיו וַיִּקְטֹר
מִשֶּׁה אֶת הָרֹאשׁ וְאֵת-הַנֶּתְחִים וְאֵת-הַפֶּדֶר:

איש גורמים כאן שבועי בספרי חנוכי

— רש"י —

טז) ואת יתרת הכבד. על הכבד (שמות כט יג) לבד הכבד, שהיה נוטל מעט מן הכבד עמו:

תפסיר דס"ג

כא) ואלבטן ואלאכארע
ג'סלהא באלמא. וקתר מוסי
גמיע אלכבש עלי אלמד'בח.
הו צעידה מקבול מרצי
קרבאן הו ללה. כמא אמר
אללה מוסי: כב) ת'ם קדם
אלכבש אלתיאני. כבש
אלכמאל. ואסנד הרון ובגניה.
אידיהם עלי ראסה:
כג) פד'בחה מוסי. ואכיד מן
דמיה וגעל. עלי שחמה אדן
הרון אלימני. ועלי אבהאם
ידה אלימני. ואבהאם רגלה
אלימני: כד) ת'ם קדם בני הרון.

וַיֵּת דְּכָרָא. פְּלִיג לְאַבְרוּהִי. וְאַסִּיק מֹשֶׁה
יֵת רִישָׁא. וַיֵּת אֲבָרְיָא וַיֵּת תַּרְבָּא:
כא וַאֲת־הֶקְרֵב וַאֲת־
הַפְּרָעִים רַחֵן בַּמִּים וַיִּקְטֹּר
מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הָאֵיל
הַמִּזְבְּחָה עֲלָה הוּא לְרִיח־
נִיחַח אִשָּׁה הוּא לִיהוָה
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:
וַיֵּת גִּזָּא וַיֵּת כְּרַעֲיָא חֲלִיל בַּמִּיָּא. וְאַסִּיק
מֹשֶׁה יֵת כָּל דְּכָרָא לְמַדְבָּחָא. עֲלֵתָא
הוּא לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעְוָא קוֹרְבָּנָא הוּא

קדם יי. כמא דפקיד יי ית משה: (שישי) כב וַיִּקְרַב אֶת־הָאֵיל
הַשְּׁנִי אֵיל הַמִּלֻּאִים וַיִּסְמְכוּ אֹהֶרֶן וּבְנָיו אֶת־
יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל: וְקָרִיב יֵת דְּכָרָא תַנְגָּנָא. דְּכָר
קוֹרְבָּנָא. וּסְמֻכּוֹ. אֹהֶרֶן וּבְנוֹהֵי יֵת יְדִיהוֹן עַל רִישׁ דְּכָרָא:
*כג וַיִּשְׁחָט | וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִדָּמּוֹ וַיִּתֵּן עַל־תַּנּוּךְ
אֹזֶן אֹהֶרֶן הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל
בֶּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית: וּנְכֹס, וּנְסִיב מֹשֶׁה מִדָּמֶיהָ. וַיִּהַב. עַל רוֹם
אוֹדָנָא דְּאֹהֶרֶן דַּיְמִינָא. וְעַל אֵלִיוֹן יְדֶיהָ דַּיְמִינָא. וְעַל אֵלִיוֹן רַגְלֶיהָ
דַּיְמִינָא: כד וַיִּקְרַב אֶת־בְּנֵי אֹהֶרֶן וַיִּתֵּן מֹשֶׁה

*כג וַיִּשְׁחָט | וַיִּקַּח מִדָּמּוֹ וַיִּתֵּן עַל־תַּנּוּךְ

— רש"י —

כב אֵיל הַמִּלֻּאִים. אֵיל הַשְּׁלָמִים. שְׁמֻלֻּאִים לְשׁוֹן שְׁלָמִים, שְׁמֻמְלָאִים וּמְשָׁלִימִים אֶת
הַכֹּהֲנִים בְּכֻהֲנָתָם:

וזלך הדקדוק: כא לריח ניחח. תיבת ניחח בפשטא אחת בכל סת"י והיא מלרע:

תפסיר רס"ג

וגעל מן אלהם עלי שחמאת
אדיאנהם אלאימון. ועלי
אבהאם אידיהם אלאימון.
ואבהאם ארגלהם אלאימון.
ורש מוסי אלהם. עלי
אלמד'בח מסתדירא: כה) ואכ'ד'
אלתרב ואלאליה. וגמיע
אלשחם אלד'י עלי אלגוף.
וזיאדה אלכבד. ואלפלותין
ושחממא. ואלסאק אלאימון:
כו) ומן סל אלפסיר. אלד'י בין
ידי אללה. אכ'ד' גרדקה
ואתדה. וצייר דאלד' עלי
אלשחום. ואלסאק אלאימון:

מִן־הַדָּם עַל תְּנוּךְ אֹזְנָם
הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֶן יָדָם
הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֶן רַגְלָם
הַיְמָנִית וַיִּזְרֹק מִשֶּׁה
אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ

סָבִיב: וְקָרִיב יָת פְּנֵי אֹהֶרֶן. וַיִּהַב
מִשֶּׁה מִן דָּמָא עַל רוּם אוֹדְנָהוֹן דִּימִינָא.
וְעַל אֲלִיּוֹן יִדְהוֹן דִּימִינָא. וְעַל אֲלִיּוֹן
רַגְלָהוֹן דִּימִינָא. וַיִּזְרֹק מִשֶּׁה יָת דָּמָא. עַל
מִדְבָּחָא סְחֹר סְחֹר: כֹּה וַיִּקַּח אֶת־

הַחֵלֶב וְאֶת־הָאֵלֶיָּה וְאֶת־כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־
הַקָּרֶב וְאֶת יִתְרָת הַכֹּהֵן וְאֶת־שְׁתֵּי הַכִּלִּית
וְאֶת־חֵלְבֵהֶן וְאֶת שׁוֹק הַיְמִינִי: וְנָסִיב יָת תַּרְבָּא
וְיָת אֲלִיתָא. וְיָת כָּל תַּרְבָּא דְעַל גּוּא. וְיָת חֲצֵר כַּבְדָּא. וְיָת תַּרְתִּין
כּוֹלִין וְיָת תַּרְבֵּהוֹן. וְיָת שָׂקָא דִימִינָא: כֹּה וּמִסַּל הַמִּצּוֹת
אֲשֶׁר | לִפְנֵי יְהוָה לָקַח חֲלֵת מִצֶּה אַחַת
וְחֲלֵת לֶחֶם שֶׁמֶן אַחַת וְרָקִיק אֶחָד וַיִּשֶּׂם
עַל־הַחֲלָבִים וְעַל שׁוֹק הַיְמִינִי: וּמִסָּלָא דִפְטִירֵיא.
דְקָדָם יי. נָסִיב. גְּרִיצָתָא פְטִירָתָא חָדָא וּגְרִיצָתָא דְלַחִים מִשָּׁח.
חָדָא וְאַסְפּוּג חָד. וְשׁוּי עַל תַּרְבִּיא. וְעַל שָׂקָא דִימִינָא:

— רש"י —

כו וְחֲלֵת לֶחֶם שֶׁמֶן. היא רבוכה, שהיה מרבה בה שֶׁמֶן כנגד החלות והרקיקין, כך מפורש
במנחות (ע"ה):

תפסיר דס"ג

כז) וגעל אלכל. עלי ידי הרון.
ועלי ידי בניה. ותרפהא
תחריכא בין ידי אללה: כח) תים
אכידהא מוסי מן פוק ידיהם.
וקתרהא עלי אלמד'בח מע
אלצעידה. לאנהא קרבאן
כמאל ללה. מקבול מרצי:
כח) תים אכיד מוסי אלקין.
ותרפה תחריכא בין ידי אללה.
וכאן למוסי נציבא. מן כבש
אלכמאל. כמא אמרה אללה:
ל) תים אכיד מוסי מן דהן
אלמסותייה. ומן אלדס אלדי

בז ויתן את-הכל על פפי
אהרן ועל פפי בניו וינף
אתם תנופה לפני יהוה:
ויהב ית בולא. על ידי אהרן. ועל ידי
בנוהי. וארים יתהון. ארמא קדם יי:
כח ויקח משה אתם מעל
פפיהם ויקטר המזבח
על-העלה מלאים הם
לריח ניחח אשה הוא

ליהוה: ונסיב משה יתהון מעל ידהון. ואסיק למדבחא על עלתא.

קורבנא אנון לאתקבלא ברעוא. קורבנא הוא קדם יי: כט ויקח
משה את-החזה ויניפהו תנופה לפני יהוה
מאיל המלאים למשה היה למנה כאשר צוה

יהוה את-משה: ונסיב משה ית חדיא. וארימיה ארמא קדם
יי. מדבר קורבניא. למשה הוה לחלק. כמא דפקיד יי ית משה:

(שביעי) ל ויקח משה משמן המשחה ומן-הדם
אשר על-המזבח ויז על-אהרן על-בגדיו ועל-
בניו ועל-בגדי בניו אתו ויקדש את-אהרן
את-בגדיו ואת-בניו ואת בגדי בניו אתו:

— רש"י —

כח ויקטר המזבח. משה שמש כל שבעת העלה. ולא מצינו שוק שלשלמים קרב
ימי המלוואים בחלוק לבן: על העלה. אחר
בכל מקום חוץ מזה:

תפסיר רס"ג

עלי' אלמדיבת. פנצ'ה עלי' הרון ותיאבה. ובניה. ותיאב בניה מעה. פקדסה ותיאבה. ובניה. ותיאב בניה מעה: לא) וקאל מוסי' להרון ובניה. אטככו הדי' אללחם ענד באב כ'בא אלמחצ'ר. ותים איצ'א פכלוה. מע אלכ'בו אלדי' פי סל אלכמאל. כמא אמרת וקלת. הרון ובניה יאכלונה: לב) ומא פציל מן אללחם ואלכ'בו. אחרקה באלנאר: לג) ומן באב כ'בא אלמחצ'ר. לא תכ'רגו סבעה' איאם. אלי'. יום פראג'. איאם כמאלכם. פאן סבעה' איאם. תפמל ואגבתכם: לד) כמא עמל בכם

ונסיב משה ממשחא דרבותא. ומן דמא דעל מדבחא. ואדי על אהרן על לבושוהי. ועל בנוהי. ועל לבושי בנוהי עמיה. וקדיש ית אהרן ית לבושוהי. וית בנוהי. וית לבושי בנוהי עמיה:

לא ויאמר משה אל-אהרן

ואל-בניו בשלו את-הבשר

פתח אהל מועד ושם

תאכלו אתו ואת-הלחם

אשר בסל המלאים

באשר צויתי לאמר אהרן

ובניו יאכלהו: ואמר משה

לאהרן ולבנוהי. בשילו ית בשרא פתרע

משכן זמנא. ותמן תיכלון יתיה. וית לחמא. דבסל קורבניא. כמא

דפקידית למימר. אהרן ובנוהי ייכלוניה: לב) והנותר בבשר

ובלחם באש תשרפו: ודישתאר בבשרא ובלחמא. בנורא

תיקדון: לג) ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת

ימים עד יום מלאת ימי מלאיכם פי שבעת

ימים ימלא את-ידכם: ומתרע משכן זמנא. לא תפקון

שבועא יומין. עד יום משלם. יומי קורבנכון. ארי שבועא יומין. יתקרב

קורבנכון: לד) באשר עשה ביום הזה צוה

מפער

— רס"י —

לו צוה ה' לעשת. כל שבעת הימים. מעשה פרה. לכפר. זה מעשה יום הכפורים. ורבותינו זכרונם לברכה דרשו לעשות. זה וללמד שכהן גדול טעון פרישה קודם יום

תפסיר דס"ג

אליוס. כד'אך אמר אללה. אן
יעמל ויסתג'פר ענכס: לה) וענד
באב כ'בא אלמחצ'ר. תגלסו
לילא ונהארא סבעה' אייאם.
ותחפצ'ו חפץ' אללה ולא
תחלכו לאן כד'א אמרת:
לו) ועמל הרון ובניה. בגמיע
אלאמור. אלתי אמר אללה
מוסי:

**יְהוָה לַעֲשֹׂת לְכַפֵּר
עֲלֵיכֶם: כִּמָּא דְעֵבֶד בְּיוֹמָא הָדִין.
פְּקִיד יי' לְמַעַבְד לְכַפֵּרָא עֲלֵיכוֹן:
לָהּ וּפְתַח אֶהֱל מוֹעֵד תִּשְׁבוּ
יוֹמָם וּלְיָלָה שְׁבַעַת יָמִים
וּשְׁמֵרְתֶּם אֶת מִשְׁמֶרֶת
יְהוָה וְלֹא תָמוּתוּ בְּיַכֵּן**

**צִוִּיתִי: וּבִתְרַע מִשְׁכֵּן זְמָנָא. תִּתְּבוּן יִימָם וּלְיָלִי שְׁבַעַת יוֹמִין.
וּתְשֻׁרוּן. יֵת מִטְרַת מִימְרָא דִּי וְלֹא תָמוּתוּן. אָרִי בֵּן אֶתְפַּקְדִּית:
לֹא וַיַּעַשׂ אֶהֱרֹן וּבָנָיו אֶת כָּל־הַדְּבָרִים
אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: וַעֲבַד אֶהֱרֹן וּבָנוּהִי. יֵת כָּל**

פִּתְגָמִיָּא: דְּפַקִּיד יי' בִּידָא דְּמֹשֶׁה: ס ס ס

ס' פ'סוקים ס'מן עבדיהו

— רש"י —

הכפורים שבעת ימים, וכן הכהן השורף את כן, הרי אתם חייבים מיתה: לו ויעש אהרן
הפירה: לו ולא תמותו. הא אם לא תעשו ובניו. להגיד שבהן שלא הטו ימין ושמואל:

חסלת פרשת לו

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

**ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. אשר בחר, בנביאים טובים. ורצה
בדבריהם, הנאמרים באמת. ברוך אתה יהוה. הבוחר בתורה,
במשה עבדו, וב ישראל עמו. ובנביאי, האמת והצדק: (אמן)**

הפסרה דעו את אהרן

בירמיה סימן ז'

כֹּה אָמַר יְהוָה עֲבָדֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עֲלֹתֵיכֶם סָפוּ
עַל־זִבְחֵיכֶם וְאָכְלוּ בָשָׂר: כִּדְנֹן אָמַר. יִי עֲבָדֹת, אֱלֹהֵא
דְּיִשְׂרָאֵל. עֲלֹתְכֹן, אוֹסִיפוּ עַל נִכְסֵת קִדְשִׁיכֹן, וְאָכְלוּ בִסְרָא:
כִּי לֹא־דִבַּרְתִּי אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם וְלֹא עֲוִיתִים בְּיוֹם
(כ' הוציא) הוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־דִּבְרֵי עוֹלָה
וְזִבְחָ: אֲרִי. לֹא מַלְּלִית עִם אֲבֹהֶתְכֹן, וְלֹא פִקִּידְתִּנּוּן. בְּיוֹמָא.
דְּאִפִּיקִית יְתָהוֹן, מֵאֶרֶעא דְּמִצְרַיִם, עַל עֲסָקִי עֲלֹן, וְנִכְסֵת קִדְשִׁי:
כִּי אִם־אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה עֲוִיתִי אוֹתָם לֵאמֹר שְׁמָעוּ
בְּקוֹלִי וְהִיִּיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי לְעַם
וְהִלַּכְתֶּם בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֶצְוֶה אֲתָכֶם לְמַעַן יֵיטֵב
לָכֶם: אֱלֹהִין, יֵת פִּתְגָמָא דְּדִין. פִּקִּידִית יְתָהוֹן לְמִימַר, קִבִּילוּ לְמִימַרִי.
וְאֵהוּי לְכֹן, לְאַלְהָ. וְאַתָּהוֹן, תִּהְיוֹן קִדְמִי לְעַם. וְתִהְיוֹן. בְּכָל אוֹרְחָא,
דְּאִפִּקִּיד יִתְכֹן. בְּדִיל, דְּיֵיטֵב לְכֹן: ׀ וְלֹא שְׁמָעוּ וְלֹא־הָטוּ
אֶת־אָזְנָם וַיִּלְכוּ בְּמַעֲצוֹת בְּשָׂרֹת לְפָנֵם הָרַע וַיִּהְיוּ
לְאַחֹר וְלֹא לְפָנִים: וְלֹא קִבִּילוּ, וְלֹא אֲרַפִּינוּ יֵת אֲדִנְהוֹן. וְהִלִּיכוּ,
בְּעִיצָתְהוֹן. בְּהִרְהוּר, לְבָהוֹן בִּישָׂא. וְאַחֲזֵרוּ בְּפִלְחָנִי, קִדְלָהּ. וְלֹא שְׁוִיאוּ
דַּחֲלָתִי, לְקִבִּיל אִפִּיהוֹן: ׀ לְמֶן־הַיּוֹם אֲשֶׁר יֵצְאוּ אֲבוֹתֵיכֶם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד הַיּוֹם הַזֶּה וְאֶשְׁלַח אֲלֵיכֶם
אֶת־כָּל־עֲבָדֵי הַנְּבִיאִים יוֹם הַשָּׁבָע וְשָׁלַח: לְמֶן יוֹמָא. דְּנִפְקוּ
אֲבֹהֶתְכֹן, מֵאֶרֶעא דְּמִצְרַיִם. עַד, יוֹמָא דְּדִין. וְשִׁלַּחִית לְוֹתְכֹן, יֵת כָּל
עֲבָדֵי נְבִיאָא. בְּכָל יוֹם, מִקְדִּים וּמְשַׁלַּח: ׀ וְלֹא שְׁמָעוּ אֵלַי וְלֹא

הטו את-אזנם ויקשו את-ערפם הרעו מאבותם: ולא
 קבילו, למימרי. ולא ארפינו, ית אדנהון. ואקשיאו, ית קדלהון.
 אבאישו, מאבקהון: ודברת אליהם את-כל-הדברים
 האלה ולא ישמעו אליך וקראת אליהם ולא יענוכה:
 ותמליל עמהון, ית כל פתגמיה האלין. ולא יקבלון, מנך: ותתנבי להון,
 ולא יתיבנך: ואמרת אליהם זה הגוי אשר לוא-שמעו
 בקול יהוה אלהיו ולא לקחו מוסר אבדה האמונה
 ונכרתה מפיהם: ותימר להון. דין עמא, דלא שמעו. למימרא, די
 אלהון. ולא קבילו, אלפן. פסקת, הימנותא. ואתמנעת, מפמהון:
 כה | אמר יהוה אל-יתהלל חכם בחכמתו
 ואל-יתהלל הגבור בגבורתו אל-יתהלל עשיר בעשרו:
 כדון, אמר יי. לא ישתבח חכימא, בחכמיה. ולא ישתבח גברא,
 בגבורתיה. לא ישתבח עתירא, בעתריה: כי אם-בזאת יתהלל
 המתהלל השכל וידע אותי כי אני יהוה עשה חסד
 משפט וצדקה בארץ כי-באלה חפצתי נאם-יהוה:
 אלהין בדא, ישתבח ומשתבח. דחכים, ומילף למדע דחלתי. ארי, אנא
 יי. עבידנא חסדא. ודין דקשוט וזכו, בארעא. ארי באלין רעוא קדמי,
 אמר יי:

(גאלנו יהוה צבאות שמו קדוש ישראל:)

(פרקנא. יי צבאות, שמייה. קדישא, דישראל:)

על דא יתברך וישתבח, שמה רבא קדישא. די לעילא, חיא וקימא. מברך הוא לעלם,
 ולעלמי עלמאי:

תפסיר רס"ג

דגג ויהי ביום השמיני

למנחת שבת
ושני וחמישי

ט וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי
קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו
וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: וַהֲוָה בַּיּוֹם
תְּמִינָאָה. קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו
וּלְסָבִי יִשְׂרָאֵל: ב וַיֹּאמֶר אֶל-
אַהֲרֹן קַח-לָךְ עֵגֶל בֶּן-בָּקָר
לְחֹטָאת וְאֵיל לְעֹלָה
תְּמִימִם וְהִקְרַב לִפְנֵי יְהוָה:
וַאֲמַר לְאַהֲרֹן סֵב לָךְ. עֵגֶל בֶּר תֹּדִי
לְחֹטָתָא. וּדְכַר לְעֹלֹתָא שְׁלָמִין וְקָרִיב קָדָם יי: ג וְאֶל-בָּנָיו
יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹּר לֵאמֹר קָחוּ שְׁעִיר-עִזִּים
לְחֹטָאת וְעֵגֶל וּכְבֹּשׁ בְּנֵי-שָׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה:
וְעַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּמַלִּיל לְמִימַר. סִבּוּ צִפִּיר בֶּר עֲזִין לְחֹטָתָא. וְעֵגֶל
וַאֲמַר בְּנֵי שָׁנָה שְׁלָמִין לְעֹלֹתָא: ד וְשׁוֹר וְאֵיל לְשִׁלְמִים
לְזִבְחַ לִפְנֵי יְהוָה וּמִנְחָה בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן כִּי
הַיּוֹם יִהְיֶה נִרְאָה אֱלֵיכֶם: וְתוֹר וּדְכַר לְנִכְסֹת קוֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל.

ט א) פִּלְמָא כָּאן פִּי אֱלִיִּים
אֶלְתִּיאָמֶן. דְּעָא מוֹסִי בְּהֶרֶן
וּבְנִיָּה. וַאֲשִׁיֶּאֱד' בְּנֵי אִסְרָאֵל:
ב) וְקָאֵל לְהֶרֶן. כִּד' עֵגֶל מִן
אֶלְבָּקָר לְאֶלְדִּיָּכֹה. וְכַבִּשָּׂא
לְאֶלְצִעִידָה צְחִיחָאן. וְקִרְבָּה־מָא
בֵּין יְדֵי אֱלֹהִים: ג) וּמִר בְּנֵי
אִסְרָאֵל קָאֵילָא. כִּדִּי עֲתוּדָא
מִן אֶלְמָעֵז לְאֶלְדִּיָּכֹה. וְעֵגֶל
וְכִרּוּפָא אֲבָנִי סָנָה. צְחִיחָאן
לְאֶלְצִעִידָה: ד) וְתִיּוֹרָא וְכַבִּשָּׂא
לְאֶלְסִלָּמָה. יְדִי־בַחָאן בֵּין יְדֵי
אֱלֹהִים. וְהִדְיָה מִלְתּוּתָה בְּדִהֶן.
לֹאֵן אֱלִיִּים. אֱלֹהִים יִתְגַּלָּא לְכֶם:

רס"ד

ט וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי. שְׁמִינִי לְמַלּוּאִים. הוּא רֵאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן, שֶׁהוּקָם הַמִּשְׁכָּן בּוֹ בַּיּוֹם וְנִטַּל עֶשֶׂר עֶטְרוֹת הַשְּׁנוּיֹת בְּסֹדֶר עוֹלָם (פֶּסֶח ז): וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל. לְהַשְׁמִיעֵם שֶׁעַל פִּי הַדְּבוּר אַהֲרֹן נִכְנָס וּמִשְׁמֵשׁ בְּכֹהֵנָה זֶלֶק הַדְּקָדוּק: וְשׁוֹר וְאֵיל וְכו'. תִּיבַת לְזִבְחָה בַּפֶּשֶׁט אַחַת בְּכָל הַתִּיגָאן וְהִיא מִלְרַע:

תפסיר דס"ג

(ה) פקדמו מא אמר בה מוסי'.
אלי' באב כ'בא אלמחצ'ר.
ותקדם גמיע אלגמע. ווקפו בין
ידי אללה: (ו) וקאל מוסי' הדי'
אלאמר. אלדי' אמרם
אללה בה אעמלוה. ויתגלא
לכם כרם אללה: (ז) וקאל
להרון. תקדם אלי' אלמד'בח
ואעמל. ד'כותד וצ'עידתד.
ואסתג'פר ענד וען אלקום.
ואעמל קרבאנהם ואסתג'פר
ענהם. כמא אמר אללה:
(ח) פתקדם הרון אלי' אלמד'בח.
פד'בח עגל אלד'כנה אלדי' לה:

לדבחא קדם יי. ומנחתא דפילא במשח.
ארי יומא דין. יקרא די' מתגלי לכון:
וַיִּקְחוּ אֶת אֲשֶׁר צִוָּה
מֹשֶׁה אֶל-פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד
וַיִּקְרְבוּ כָל-הָעֵדָה וַיַּעֲמֵדוּ
לפְנֵי יְהוָה: וקריבו. ית דפקיד
משה. לקדם משכן זמנא. וקריבו כל
בנשתא. וקמו קדם יי: וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר-צִוָּה
יְהוָה תַּעֲשׂוּ וַיֵּרָא אֲלֵיכֶם

כבוד יְהוָה: ואמר משה. דין פתגמא. דפקיד יי תעבדון. ויתגלי
לכון יקרא די': וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן קִרְב אֶל-
הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת-חַטָּאתְךָ וְאֶת-עֹלֹתְךָ וְכִפֹּר
בַּעֲדֶךָ וּבַעֲד הָעָם וַעֲשֵׂה אֶת-קֶרְבַּן הָעָם וְכִפֹּר
בַּעֲדָם כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: ואמר משה לאהרן. קרב
למדבחא ועבד. ית חטתך וית עלתך. וכפר עלך ועל עמא. ועבד.
ית קורבן עמא וכפר עליהון. כמא דפקיד יי: וַיִּקְרַב אַהֲרֹן
אֶל-הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחֹט אֶת-עֵגֶל הַחַטָּאת אֲשֶׁר-לוֹ:

— רש"י —

באין חובה ליום זה: ז קרב אל המזבח. עגל בן בקר: ואת עלתך. איל: קרבן העם.
שהיה אהרן בוש וירא לגשת. אמר לו משה שער עזים ועגל וכבש. כל מקום שנאמר
למה אתה בוש, לכך נבחרת: את חטאתך. עגל, בן שנה הוא, ומכאן אתה למד:

וזלך הדקדוק: וקרב אל המזבח. תיבת המזבח בפשטא אחת בכל התיגאן והיא מלרע:

תפסיר רס"ג

ט) פקדם בני הרון אליה אלהם.
 פג'מס אצבעה פיה. וגעל עלי
 ארפאן אלמד'בת. ובאקי
 אלהם. צבה ענד אסאסה:
 י) ואלתרב ואלכלי. וזואדה
 אלכבד מן אלדכזה. קתר
 דאלך עלי אלמד'בת. כמא
 אמר אלה מוסי: יא) ולחמה
 וגלדה. אחרקה באלנאר.
 כארג אלעספר: יב) תם
 דיב אלעעידה. ובלג' בני
 הרון אלהם אליה. ורשה
 עלי אלמד'בת מסתדירא:
 יג) ובלג' אליה. אעציא

וקרב אהרן למדבחה. ונכס. ית עגלא
 דחטתא דיליה: ט ויקרבו בני
 אהרן את הדם אליו
 ויטבל אצבעו בדם ויתן
 על-קרנות המזבח ואת-
 הדם יצק אל יסוד המזבח:
 וקריבו. בני אהרן ית דמא ליה. וטבל
 אצבעיה בדמא. ויהב על קרנת מדבחה.
 וית דמא אריק. ליסודא דמדבחה:
 ואת-החלב ואת-הכלית
 ואת-היתרת מן-הכבד

מן-החטאת הקטיר המזבחה כאשר צוה
 יהוה את-משה: וית תרפא וית כוליתא. וית חצרא מן
 כבדא מן חטתא. אסיק למדבחה. כמא דפקיד יי ית משה:
 ואת-הבשר ואת-העור שרף באש מחוץ
 למחנה: וית בשרא וית משכא. אוקיד בנורא. מברא למשריתא:
 וישחט את-העלה וימצאו בני אהרן אליו
 את-הדם ויזרקו על-המזבח סביב: ונכס ית
 עלתא. ואמטיאו. בני אהרן ליה ית דמא. וזרקיה על מדבחה סחור
 סחור: ואת-העלה המציאו אליו לנתחיה

— רס"י —

ובלן על פי הדבור: יז וימצאו. לשון
 הושטה והזמנה:

יז ואת הבשר ואת העור וגו'. לא מצינו
 חטאת חיצונה נשרפת אלא זו ושלמלאים,

תפסיר דס"ג

אלצעידה מע אלראס. וקתר
דאלך עלי אלמד'בח:
(יד) וג'סל אלגוף ואלאכארע.
וקתר דאלך עלי אלמד'בח:
(טו) תים קדם קרבאן אלקום.
ואכ'ד עתוד אלד'כזה אלד'י
להם. פד'בחה וד'כא בה
כאלאוויל: (טז) תים קדם
אלצעידה. ועמלהא כאלסירה:
(יז) תים קדם אלד'ייה. ומלא
כפה מנהא. וקתר דאלך עלי
אלמד'בח. מא כלא צעידה
אלג'דאה: (יח) וד'בח אלתיור
ואלכבש. ד'בח אלסלאמה
אלד'י לאלקום. ובלג' בני הרון

וְאֶת־הָרֹאשׁ וַיִּקְטֹרַעַל־

הַמִּזְבֵּחַ: וְיֵת עֲלֵתָא. אַמְטִיאוּ לִיה.

לְאַבְרָהָא וְיֵת רִישָׁא. וְאַסִּיק עַל מִדְבָּחָא:

וַיִּרְתֵּן אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־

הַפְּרָעִים וַיִּקְטֹרַעַל־הָעֵלָה

הַמִּזְבֵּחַ: וְחֲלִיל יֵת גִּזָּא וְיֵת

פְּרָעִיָּא. וְאַסִּיק עַל עֲלֵתָא לְמִדְבָּחָא:

וַיִּקְרַב אֶת קֶרְבֵּן הָעַם

וַיִּקַּח אֶת־שְׁעִיר הַחַטָּאת

אֲשֶׁר לָעַם וַיִּשְׁחָטְהוּ

וַיַּחַטְּאֵהוּ כְּרֹאשׁוֹן: וְקָרִיב. יֵת

קורבן עמא. ונסיב. ית צפירא דחטאת דלעמא. ונכסיה וכפר בדמיה

בְּקִדְמָאָה: וַיִּקְרַב אֶת־הָעֵלָה וַיַּעֲשֶׂה כַּמִּשְׁפָּט:

וְקָרִיב יֵת עֲלֵתָא. וְעַבְדָּה בְּדַחֲוִי: שעי וַיִּקְרַב אֶת־הַמִּנְחָה

וַיִּמְלֵא כַּפּוֹ מִמֶּנָּה וַיִּקְטֹרַע עַל הַמִּזְבֵּחַ מִלֶּבֶד

עַל־ת הַבֶּקֶר: וְקָרִיב יֵת מִנְחָתָא. וּמִלָּא יְדִיָּה מִנָּה. וְאַסִּיק עַל

מִדְבָּחָא. בְּר מַעֲלַת צִפְרָא: וַיִּשְׁחָט אֶת־הַשּׁוֹר וְאֶת־

הָאֵיל זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לָעַם וַיִּמָּצְאוּ בְּנֵי

— רס"י —

י וַיַּחַטְּאֵהוּ. עֲשֶׂהוּ כַּמִּשְׁפָּט חַטָּאת:
כְּרֹאשׁוֹן. כַּעֲגֵל שְׁלוֹ: טו וַיַּעֲשֶׂה כַּמִּשְׁפָּט.
הַמְּפֹרֵשׁ בַּעֲוֹלַת נִדְבָה בְּוִיקְרָא (פִּרְק 6):
י וַיִּמְלֵא כַּפּוֹ. הִיא קְמִיצָה: מִלֶּבֶד
עַל־ת הַבֶּקֶר. כָּל אֵלָה עֲשֶׂה אַחֵר עוֹלַת
הַתְּמִיד:

טו וַיַּחַטְּאֵהוּ. עֲשֶׂהוּ כַּמִּשְׁפָּט חַטָּאת:
כְּרֹאשׁוֹן. כַּעֲגֵל שְׁלוֹ: טו וַיַּעֲשֶׂה כַּמִּשְׁפָּט.
הַמְּפֹרֵשׁ בַּעֲוֹלַת נִדְבָה בְּוִיקְרָא (פִּרְק 6):

תפסיר רס"ג

אלהם אליה. ורשה עלי
אלמדיבח מסתדירא: יט) ואל
שחום מן אלתזר. ומן אלכבש.
אלאליה ואלמגטי אלגוף
ואלכלותין. וזיאדה אלכבד:
(כ) וצוירו אלשחם מע אלקצוץ.
וקתר אלשחום עלי אלמדיבח:
(כא) ואלקצוץ. ואלסאק אל
אימן. תדכא הרון. תחריכא
בין ידי אללה. כמא אמר
מוסי: (כב) תים של הרון ידיה.
אלי אלקום ובארך עליהם.
בעד אן גזל מן עמל אלדכזה.
ואלצעידה ודכח אלסלאמה:

אָהֲרֹן אֶת־הַדָּם אֵלָיו

וַיִּזְרְקֵהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

ונכס ית תזרא וית דכרא. נכסת קודשיא
דלעמא. ואמטיאו. בני אהרן ית דמא
ליה. וזרקיה על מדבחא סחור סחור:

וְאֶת־הַחֲלָבִים מִן־הַשֹּׁרֶרֶט

וּמִן־הָאֵיל הָאֵלִיָּה וְהַמִּכְסָּה

וְהַכֹּלִיֹּת וַיִּתֵּרֶת הַכֶּבֶד: וַיֵּת

תרביא מן תזרא. ומן דכרא. אליתא
וחפי גוא וכוליתא. וחצר כבדא:

וַיִּשִׂמוּ אֶת־הַחֲלָבִים

עַל־הַחֲזוֹת וַיִּקְטֹר הַחֲלָבִים הַמִּזְבָּחָה: וַשִּׁיאוּ יֵת

תרביא על חדותא. ואסיק תרביא למדבחא: כא) ואת החזות

וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין הַנִּיף אֶהְרֹן תִּנּוּפָה לִפְנֵי יְהוָה

כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה: וַיֵּת חֲדוֹתָא. וַיֵּת שְׁקָא דִּימִינָא. אַרִיס

אהרן. ארמא קדם יי. כמא דפקיד משה: כב) וישא אהרן

אֶת־יָדָיו אֶל־הָעֵם וַיְבָרֶכֶם וַיֵּרֶד מֵעֲשֹׂת

הַחֲטָאֹת וְהָעֲלָה וְהַשְׁלָמִים: וְאַרִיס אֶהְרֹן יֵת יְדוּהִי.

לעמא ובריכנון. ונחת. מלמעבד חטא. ועלתא ונכסת קודשיא:

— רש"י —

יט) והמכסה. חלב המכסה את הקרב: להקטירם. נמצאו העליונים למטה:
כ) וישמו את החלבים על החזות. לאחר
התנופה נתנו כהן המניף לכהן אחר
כ) ויברכם. ברכת כהנים וברכה, יאר, ישא:
וירד. מעל המזבח:

תפסיר דס"ג

(כג) פִּדְכִיל מוֹסִי וְהָרוֹן אֱלִי
כִּיבֹא אֶלְמַחְצִיר. וְכִרְגָא.
וּבִאֲרָפֹא עָלִי אֱלֹקִים. פִּתְגָלֹא
לְהֵם פֶּרֶם אֱלִלָה: כִּד) בָּאן
כִּרְגָת נֶאֱרָא מִן עֲנֵד אֱלִלָה.
פִּאֲכִלֶת עָלִי אֶלְמִדְבַּח.
אֶלְצַעֲיִידָה וְאֶלְשָׁחוּם. פִּנְצִיר
דֶּאֱלִיד אֱלֹקִים וְרִנָּה. וְנִקְעוּ עָלִי
וְגוֹהָקֵם: י (א) תִּים אֶכִּיד בְּנִי
הָרוֹן. נִדָּב וְאֲבִיהוּא כָּל וְאֶחָד

בג ויבא משה
ואהרן אל-אהל מועד
ויצאו ויברכו את-העם
וירא כבוד-יהוה אל-כל-
העם: ועל משה ואהרן למשכן זמנא.
ונפקו. וברכו ית עמא. ואתגלי יקרא די
לכל עמא: (שלישי) בד ותצא איש

מלפני יהוה ותאכל על-המזבח את-העלה
ואת-החלבים וירא כל-העם וירנו ויפלו על-
פניהם: ונפקת אישתא מן קדם יי. ואכלת על מדבחה. ית עלתא
וית תרביא. וחזא כל עמא ושבח. ונפלו על אפיהון: י ויקחו
בני-אהרן נדב ואביהוא איש מחתתו ויתנו

— רש"י —

נכנס משה עמו ובקשו רחמים וירדה שכינה
לישראל: ויצאו ויברכו את העם. אמרו
ויהי נועם ה' אלהינו עלינו (תהלים 5 י), ויהי
רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם. לפי
שכל שבעת ימי המלואים, שהעמידו משה
למשכן ושמש בו ופרקו בכל יום, לא שרתה
בו שכינה, והיו ישראל נכלמים ואומרים
למשה, משה רבנו, כל הטורח שטרוננו,
שתשרה שכינה בינינו ונדע שנתכפר לנו עון
העגל. לכך אמר להם זה הדבר אשר צוה ה'
תעשו וירא אליכם כבוד ה' (פסוק ו), אהרן
אחי כדאי וחשוב ממני שעל ידי קרבנותיו
ועבודתו תשרה שכינה בכם ותדעו שהמקום
בחר בו: כד וירנו. בתרגומו:

כג ויבא משה ואהרן וגוי. למה נכנסו,
מצאתי בפרשת מלאים בברייתא הנוספת על
תורת כהנים שלנו למה נכנס משה עם
אהרן, ללמדו על מעשה הקטרת. או לא
נכנס אלא לדבר אחר, הריני דן וירדה
וביאה טעונות ברכה, מזה וירדה מעין
עבודה, אף ביאה מעין עבודה, הא למדת
למה נכנס משה עם אהרן, ללמדו על מעשה
הקטרת. דבר אחר בין שראה אהרן שקרבו
כל הקרבנות ונעשו כל המעשים ולא ירדה
שכינה לישראל, היה מצטער ואמר יודע אני
שפעס הקדוש ברוך הוא עלי ובשבילי לא
ירדה שכינה לישראל. אמר לו למשה, משה
אחי כך עשית לי, שנכנסתי ונתבשתי. מיד

תפסיר רס"ג

מגמרה. וגעלא פיהמא נארא. וצירא עליהמא בכורא. וקרבא בין ידי אללה נארא גריבא. מא לם יאמרם בהא: (ב) פכרגת נאר מן ענד אללה פאכלתהמא. ומאתא בין ידי אללה: (ג) פקאל מוסי להרון. הו מא קאל אללה אני אתעצם באלמקרבין אליי ובחצרה גמיע אלקום אתקדס (י"נ: אתכרם) פסכת הרון:

בֶּהֱן אִשׁ וַיִּשְׁימוּ עָלֶיהָ
קִטְרֶת וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי יְהוָה
אִשׁ זֶרֶה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה
אֹתָם: וַנְּסִיבוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן.
נָדָב וַאֲבִיהוּא
גִּבֹּר מַחֲתִיתִיָּה. וַיִּהְיוּ בֶּהֱן אִישָׁתָא.
וַשׁוּיֵּאוּ עָלֶיהָ קִטְרֶת בְּסִמִּין. וַקְּרִיבוּ קֹדֶם יי
אִישָׁתָא נֹכְרִיתָא. דְּלֹא פִקִּיד יְתֵהוֹן:
וַתֵּצֵא אִשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה
וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיָּמָתוּ לִפְנֵי

יְהוָה: וַנִּפְקֹת אִישָׁתָא. מִן קֹדֶם יי וַאֲכַלְתָּ יְתֵהוֹן. וַמִּיתוּ קֹדֶם יי:
וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אֶהֱרֹן הוּא אֲשֶׁר-דִּבֶּר
יְהוָה | לֵאמֹר בְּקִרְבִּי אֶקְדָּשׁ וְעַל-פָּנֶי כָל-הָעָם
אֶכְבֹּד וַיִּדָּם אֶהֱרֹן: וַאֲמַר מֹשֶ�ה לְאֶהֱרֹן. הוּא דְמַלִּיל יי
לְמִימַר בְּקִרְבִּי אֶתְקַדָּשׁ. וְעַל אִפִּי כָּל עַמָּא אֶתִּיקֶר. וּשְׁתִּיק אֶהֱרֹן:

— רס"י —

שלמקום והייתי סבור או בי או בך, עכשיו
רואה אני שהם גדולים ממני וממך:
וידם אהרן. קבל שכר על שתיקתו. ומה
שכר קבל שנתחוד עמו הדבור, שנאמרה
לו לבדו פרשת שתויי יין: בקרבי. בבחירי:
ועל פני כל העם אכבד. כשהקדוש
ברוך הוא עושה דין בצדיקים מתירא
ומתעלה ומתקלס, אם כן באלו כל
שכן ברשעים, וכן הוא אומר (תהלים סו לו)
נורא אלהים ממקדשיך, אל תקרא
ממקדשיך אלא ממקדשיך:

י וַתֵּצֵא אִשׁ. רבי אלעזר אומר לא מתו
בני אהרן אלא על ידי שהורו הלכה בפני
משה רבן. רבי ישמעאל אומר שתויי יין
נכנסו למקדש, תדע שאחר מיתתן הוזהיר
הנותרים שלא יכנסו שתויי יין למקדש.
משל למלה שהיה לו בן בית וכו', כדאיתא
בויקרא רבה: ג הוא אשר דבר וגוי. היכן
דבר ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש
בכבודי (שמות כט מג). אל תקרי בכבודי אלא
במכבדי. אמר לו משה לאהרן, אהרן אחי
יודע הייתי שיתקדש הבית במידעיו

וזלק הדקדוק: ויקריבו לפני יי אש זרה. תיבת ויקריבו באזלא בכל התיגא:

תפסיר דס"ג

(ד) ת'ם דעא מוסי'. במישאל ואלצפן. בני עזיאל עם הרון. פקאל להמא. תתקדמא אחמלא אכזותכמא מן בין ידי אלקדס. אלי' כיארג אלעסכר: (ה) פתקדמא ותמלאהמא בתואניהמא. אלי' כיארג אלעסכר. כמא אמר מוסי': (ו) וקאל מוסי' להרון. ולא לעזר ולאיתמר בניה. רוסכם לא תשעו ותציאבכם לא תמזקו ולא תהלכו. ועלי' גמיע אלגמע

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-מִישָׁאֵל וְאֶל-אֶלְצָפָן בְּנֵי עֲזִיָּאֵל דָּד אֹהֶרֶן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם קִרְבוּ שָׂאוּ אֶת-אֲחֵיכֶם מֵאֵת פְּנֵי-הַקֹּדֶשׁ אֶל-מַחֲוֶיךָ

למחנה: וקרא משה. למישאל ואלצפן. בני עזיאל אחבוי דאהרן. ואמר להון. קרובו. טולו ית אחיכון מן קדם קודשא. למברא למשריתא:

וַיִּקְרְבוּ וַיִּשָּׂאם בְּכַתְּנֹתָם אֶל-מַחֲוֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה: וקריבו. ונטלונין בכתניהון. למברא למשריתא. כמא דמליל משה: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אֹהֶרֶן וְלֶאֱלֶעָזָר וְלֵאִיתָמָר בָּנָיו רַאשֵׁיכֶם אֶל-תִּפְרְעוּ | ובגדיכם לא-תפרמו ולא תמתו ועל כל-העדה יקצף ואחיהם כל-בית ישראל

— רש"י —

ד דד אהרן. עזיאל אחי עמרם היה, שנאמר (שמות ו יח) ובני קהת וגו': שָׂאוּ אֶת אֲחֵיכֶם וגו'. באדם האומר לחברו העבר את המט מלפני הפלה, שלא לערוב את השמחה: כ בכתנתם. שלמתיים. מלמד שלא נשרפו בגדיהם אלא נשמתיים, כמין שני חוטין זולק הדקדוק: וַיִּשָּׂאם בְּכַתְּנֹתָם. בכל התיגאן התי"ו בשוא קמץ דלא כמהרי"ב ז"ל: וְלֵאֱלֶעָזָר וְלֵאִיתָמָר בָּנָיו. אין כאן פסיק בין תיבת ולאיתמר לתיבת בניו בכל התיגאן:

שמך המור (י) קרבנו. בשני טעמים מלמד ששני פעמים אמר להם לפי שהיו יראים ליקרב לכך עליו שני טעמים בקריאתו עכ"ל (מד' לקח טוב). והנעימה בבית.

תפסיר רס"ג

יִבְכוּ אֶת־הַשָּׂרֶפָה אֲשֶׁר

שָׂרָף יְהוָה: וַאֲמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן.

וְלֹא־לְעֹזֵר וְלֹא־יִתְמָר בְּנוֹהֵי. רִישִׁיכֹּן לֹא
תִּרְבֹּן פְּרוּעַ וּלְבוֹשִׁיכֹּן לֹא תִבְזְעֹן וְלֹא
תָמוּתוֹן. וְעַל כָּל כְּנֻשָּׁתָא יְהִי רוּגְזָא.
וְאַחִיכֹּן כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל. יִבְכוּ יֵת
יְקִידָתָא דְּאֹקִיד יי: וּמִפְתַּח

אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצֵאוּ

פֶּן־תָּמֹתוּ כִּי שֶׁמֶן מִשְׁחַת

יְהוָה עֲלֵיכֶם וַיַּעֲשׂוּ כַּדְבָר

מֹשֶׁה: וּמִתְרַע מִשְׁפַּן זְמָנָא. לֹא תִפְקֹן דְּלִמָּא תָמוּתוֹן. אַרִי מִשָּׁח.

רְבוּתָא דִּי עֲלִיכֹן. וְעִבְדוּ כְּפִתְגָמָא דְּמֹשֶׁה: פ

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: וּמִלִּיל יי: עִם אַהֲרֹן

לְמִימַר: ט יֵין וְשֹׁכֵר אֶל־תִּשָּׁת | אֲתָה | וּבְנִיךָ אֲתָךְ

בְּבֹאֲכֶם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וְלֹא תָמוּתוּ חֻקַּת עוֹלָם

לְדֹרֹתֵיכֶם: חֲמַר וּמְרוֹי. לֹא תִשָּׁתִי אֶת וּבִנְךָ עִמָּךְ. בְּמִיעֲלֹכֹן.

— רס"י —

הכל להתאבל בה: ט יין ושכר. יין דרור שְׂכָרוֹתוֹ: בְּבֹאֲכֶם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד. אין לי אלא בבואם להיכל, בגשתם למזבח מניין, נאמר כאן ביאת אהל מועד, ונאמר בקדוש ימים ורגלים ביאת אהל מועד, מה להלן עשה גישת מזבח כביאת אהל מועד, אף כאן עשה גישת מזבח כביאת אהל מועד:

וזלך הדקדוק: וְאֲשֶׁר שָׂרָף יי. הטפחא בתיבת אשר בכל התיגאן גם בדפוסים הקדמונים כולם, ואין לחוש למשמעות אחר ח"ו דזה אינו דומה להנהו דאזהירו בהו רבנן דוק ותשכח כי הפעלים ישתנו לפי פעליהם ומקומותיהם. ועיין בפרשת כי תבוא בפסוק יתנך יי וכו' ודוק:

יפון סכ"ט. ואכילתכם גמיע בני אסראיל. יבכון עלי אלתריק. אלדי אחרקה אללה: (ז) ומן באב כ'בא אלמחצר. לא תכ'רגו ללא תהלכו. לאן דהן מסותייה אללה עליכם. פעמלו (י"נ: פצנעו) כמא אמר מוסי: (ח) תים כלם אללה הרון תפלימא: (ט) כ'מר ומסכר. לא תשרב אנת ובניך מעד. פי דכולכם אלי כ'בא אלמחצר ולא תהלכו. רסם אלדהר עלי מר אגילכם:

בספרי
תימן

תפסיר רס"ג

(י) ולתפצלו. בין אלקדס
ואלבדיל. ואלטאהר ואלנגס:
(יא) ולתפתון בני אסראיל.
בגמיע אלדסום. אלדי אמר
אללה בהא עלי יד מוסי:
(יב) תם קאל מוסי להרון.
כידו אלהדייה. אלפאצ'לה
מן קראבין אללה. וכלוהא
פסירא לזק אלמד'בת. לאנהא
מן כוצאן אללקדאס:

למשכן זמנא ולא תמותון. קים עלם
לדריכון: **וּלְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ
וּבֵין הַחֹל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין
הַטָּהוֹר:** ולאפרשא. בין קודשא ובין
חולא. ובין מסאבא ובין דכיא:
**וּלְהוֹרֹת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אֵת כָּל־הַחֻקִּים אֲשֶׁר דִּבֶּר
יְהוָה אֲלֵיהֶם בְּיַד־מֹשֶׁה:**

ולאלפא ית בני ישראל. ית כל קימא. דמליל יי. להון בידא דמשה:
פ רביעין בספרי תימן (רביעי) **וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן
וְאֵל אֶלְעָזָר וְאֶל־אִיתָמָר בְּנֵי הַנּוֹתָרִים קָחוּ
אֶת־הַמִּנְחָה הַנּוֹתֶרֶת מֵאֲשֵׁי יְהוָה וְאִכְלוּהָ
מִצֹּת אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ כִּי קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הוּא:
וּמִלִּיל מֹשֶׁה עִם אַהֲרֹן. וְעִם אֶלְעָזָר. וְעִם אִיתָמָר בְּנוֹהֵי דְאִשְׁתָּאֲרוּ.**

— רש"י —

השמדה אלא כלוי בנים, שנאמר (עמוס 3 ט)
ואשמיד פריז מפעל, ותפלתו שלמשה
בטלה מחצה, שנאמר (דברים 3 ט) ותפלת
גם בעד אהרן בעת ההיא: קחו את
המנחה. אף על פי שאתם אונין וקדשים
אסורים לאונין: את המנחה. זו מנחת
שמיני ומנחת נחשון: ואכלוה מוצות. מה
תלמוד לומר, לפי שהיא מנחת צבור ומנחת
שעה ואין כיוצא בה לדורות, הצריך לפרש
בה דין שאר מנחות:

וּלְהַבְדִּיל. כדי שתבדילו בין עבודה
קדושה למחללת, הא למדת שאם עבד,
עבודתו פסולה: יוּלְהוֹרֹת. למד שאסור
שכור בהוראה. יכול יהא חייב מיתה, תלמוד
לומר אתה ובניך אתה ולא תמותו (פסוק ט),
כהנים בעבודתם במיתה, ואין חכמים
בהוראתם במיתה: יוּלְהוֹרֹתִים. מן המיתה.
מלמד שאף עליהם נקנסה מיתה על
עון העגל, הוא שנאמר (דברים 3 ט) וְאִין
ובאהרן התאנף ה' מאד להשמידו, ואין

זולק הרקדוק: ואל אלעזר ואל איתמר בניו. אין כאן פסיק בין תיבת איתמר לתיבת בניו
בכל ספרי תימן:

תפסיר רס"ג

יג) וגאיוז אן תאפלוהא פי מוציע מקדס. אד' הי רזקד ורזק בניד. מן קראבין אללה. לאן כדא אמרת: יד) ואמא קץ אלתחריד וסאק אלדפיעה. פכלוהמא פי מוציע טאהר. אנת ובניד ובנאתך מעד. פאנהא רזקד ורזק בניד קד אעטיתמודא. מן ד'באית סלאמה בני אסראיל: טו) סאק אלדפיעה וקץ אלתחריד. מע קראבין אלשחום יאתו בהא. פיתרכהא תחריכא בין ידי

סבו ית מנחתא. דאשתארת מקורבניא די. ואכלוהא פטיר בסטר מדבחה. ארי.

קדש קודשין היא: **וְאִכְלֹתֶם**

אֶתָּהּ בַּמָּקוֹם קָדוֹשׁ כִּי

חֻקְךָ וְחֻק־בְּנִיךָ הוּא מֵאֲשִׁי

יְהוָה כִּי־כֵן צִוִּיתִי: וְתִכְלוּן

יְתָהּ בְּאַתֵּר קדִישׁ. ארי חולקך וחולק

בנך היא. מקורבניא די. ארי כן

אתפקדית: **וְאֵת חֲזָה**

הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק

הַתְּרוּמָה תֹאכְלוּ בַּמָּקוֹם טָהוֹר אֶתָּה וּבְנִיךָ

וּבְנֹתֶיךָ אִתְּךָ כִּי־חֻקְךָ וְחֻק־בְּנִיךָ נִתְּנוּ מִזִּבְחֵי

שְׁלָמִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְיֵת חֲדָא דְאַרְמוּתָּא. וְיֵת שְׁקָא

דְּאַפְרָשׁוּתָּא. תִּכְלוּן בְּאַתֵּר דְּכִי. אַתָּה. וּבְנֶךָ וּבְנֹתְךָ עִמָּךְ. ארי חולקך

וחולק בנך אתיהיבו. מנכסת קודשיא דבני ישראל: **שׁוֹק**

הַתְּרוּמָה וְחֲזָה הַתְּנוּפָה עַל אֲשִׁי הַחֲלָבִים

— רש"י —

נאכלין בכל העיר: אַתָּה וּבְנִיךָ וּבְנֹתֶיךָ. אַתָּה וּבְנִיךָ בְּחֻלְקֵךְ, אֲבָל בְּנֹתֶיךָ לֹא בְּחֻלְקֵךְ, אֲבָל אִם תִּתְּנוּ לָהֶן מִתְּנוּת, רִשְׁאוֹת הֵן לֵאכֹל בְּחֻזָּה וְשׁוֹק. אוֹ אֵינֻן אֲלֵא אֵף הַבְּנוֹת בְּחֻלְקֵךְ, תִּלְמֹד לֹמֵר כִּי חֻקְךָ וְחֻק־בְּנִיךָ נִתְּנוּ חֻק לַבָּנִים וְאֵין חֻק לַבְּנוֹת: טו) שׁוֹק הַתְּרוּמָה וְחֲזָה הַתְּנוּפָה. לְשׁוֹן אֲשֶׁר הוּנָף וְאֲשֶׁר הוּרָם. תְּנוּפָה מוֹלִיף וּמִבִּיא, תְּרוּמָה מַעֲלָה וּמוֹרִיד. וְלָמָּה חֲלָקוֹן הַכְּתוּב, תְּרוּמָה בְּשׁוֹק

י וְחֻק־בְּנִיךָ. אֵין לַבְּנוֹת חֻק בְּקֹדְשִׁים: כִּי כֵן צִוִּיתִי. בְּאֵינֻנוֹת יֹאכְלוּהָ: יז) וְאֵת חֲזָה הַתְּנוּפָה. שְׁלֹשְׁלָמִי צְבוּר: תֹּאכְלוּ בַּמָּקוֹם טָהוֹר. וְכִי אַתָּה הִרְאִשׁוּנִים אֲכָלוּ בַּמָּקוֹם טָמֵא. אֲלֵא הִרְאִשׁוּנִים שְׁהֵם קֹדְשֵׁי קֹדְשִׁים הִזְקָקָה אֲכִילָתָם בַּמָּקוֹם קָדוֹשׁ, אֲבָל אֵלֹו אֵין צָרִיכִים תוֹךְ הַקְּלָעִים, אֲבָל צָרִיכִים הֵם לְהֵאכֹל תוֹךְ מַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא טָהוֹר מִלִּכְנֵס שֵׁם מִצּוֹרְעִים. מִכָּאן שֶׁקֹּדְשִׁים קָלִים

תפסיר דס"ג

אללה. פתכון לך. ולבניך מעד
רסם אלדהר. כמא אמר אללה:
טז) ואלתמס מוסי. עתוד
אלד'כנה פאד'אה קד אחרק.
פסכ'ט עלי אלעזר ואיתמר בני
הרון. אלבאקיון קאילא: יז) מא
באלכם לם תאכלו אלד'כנה פי
מוצ'ע מקדס. לאנהא מן
כ'ואץ אלאקדאס. ואללה קד
אעטאכם איאהא. לתחמלו וזר

יבִּיאוּ לְהִנִּיף תְּנוּפָה לִפְנֵי
יְהוָה וְהָיָה לָךְ וּלְבָנֶיךָ
אֶתֶּךָ לְחֶק-עוֹלָם כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה: שָׁקֵא דַּאֲפָרִשׁוּתָא
וְחִדְיָא דַּאֲרְמוּתָא. עַל קוֹרְבָנֵי תִרְבִּיָּא
יִתִּיתוּן. לְאֲרָמָא אֲרָמָא קִדְּשׁ יִי. וְיִהִי לָךְ.
וּלְבָנְךָ עִמָּךְ לְקִים עֲלֵם. כַּמָּא דַּפְקִיד יִי:
(חֲמִישִׁי) וְאֵת | שְׁעִיר הַחֲטָאת

דִּרְשׁ * דִּרְשׁ מִשָּׁה וְהִנֵּה שֶׁרָף וַיִּקְצֹף עַל-
אַלְעָזָר וְעַל-אִיתְמָר בְּנֵי אֶהֱרֹן הַנּוֹתָרִם לֵאמֹר:
וְיֵת צִפְרָא דַּחֲטָאתָא. מִתְּבַע תְּבַעִיה. מִשָּׁה וְהָא אֶתְוֹקֵד. וּרְגִיזוּ. עַל
אַלְעָזָר וְעַל אִיתְמָר בְּנֵי אֶהֱרֹן. דַּאֲשִׁתְּאֲרוּ לְמִימַר: ^ד מִדּוּעַ
לֹא-אֲכַלְתֶּם אֶת-הַחֲטָאתָא בְּמָקוֹם הַקֹּדֶשׁ כִּי
קֹדֶשׁ קִדְּשִׁים הוּא וְאֵתָה | נָתַן לָכֶם לַשָּׂאתָא

אֶתְוֹקֵד בְּתַבְעִיה

— רש"י —

במנחה (פסוק יז) ואכלוה מצות: דִּרְשׁ דִּרְשׁ.
שְׁתֵּי דְרִישׁוֹת הִלְלוּ מִפְּנֵי מַה נִּשְׂרָף זֶה, וּמִפְּנֵי
מַה נֶּאֱכָלוּ אֵלּוּ. כִּי הוּא בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים: עַל
אַלְעָזָר וְעַל אִיתְמָר. בְּשִׁבִּיל כְּבוֹדוֹ
שְׁלֵאֲהֶרֶן הִפָּךְ פָּנָיו כִּנְגֵד הַבָּנִים וְכַעַס:
לֵאמֹר. אֲמַר לָהֶם, הִשִּׁיבוּנִי עַל דְּבָרִי:
י מִדּוּעַ לֹא אֲכַלְתֶּם אֶת הַחֲטָאתָא בְּמָקוֹם
הַקֹּדֶשׁ. וְכִי חוּץ לְקֹדֶשׁ אֲכַלְוּהָ, וְהִלָּא
שֶׁרְפוּהָ, וּמַה הוּא אוֹמֵר בְּמָקוֹם הַקֹּדֶשׁ, אֵלּוּ
אֲמַר לָהֶם שְׁמָא חוּץ לְקִלְעִים יֵצֵא וְנִפְסָלָה:
כִּי קֹדֶשׁ קִדְּשִׁים הוּא. וְנִפְסָלָת בְּיוֹצֵא, וְהֵם

וּתְנוּפָה בְּחֻזָּה, לֹא יִדְעֻנָּה שְׁשִׁנִּיהֶם בְּהִרְמָה
וְהִנֵּפָה: עַל אִשֵּׁי הַחֲלָבִים. מִכָּאן שֶׁהַחֲלָבִים
לְמִטָּה בְּשַׁעַת תְּנוּפָה, וְיָשׁוּב הַמִּקְרָאוֹת שֶׁלֹּא
יִכְחִישׁוּ זֶה אֶת זֶה, כִּי פִרְשִׁיתִי שְׁלִשְׁתָּן בְּצוֹ
אֶת אֶהֱרֹן (י ז): טז שְׁעִיר הַחֲטָאתָא. שְׁעִיר
מוֹסְפִי רֹאשׁ חֹדֶשׁ. וְשִׁלְשָׁה שְׁעִירֵי חֲטָאוֹת
קָרְבוּ בּוֹ בְּיוֹם שְׁעִיר עֲזִים, וְשְׁעִיר גִּחְשׁוֹן
וְשְׁעִיר רֹאשׁ חֹדֶשׁ, וּמִכָּלֵן לֹא נִשְׂרָף אֵלּוּ זֶה.
וְנִחְלָקוּ בְּדָבָר חֲכָמִי יִשְׂרָאֵל יֵשׁ אוֹמְרִים, מִפְּנֵי
הַטְּמֵאָה שְׁנֵגְעָה בּוֹ נִשְׂרָף. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, מִפְּנֵי
אֲנִינּוֹת נִשְׂרָף, לְפִי שֶׁהוּא קֹדֶשׁ דּוֹרוֹת, אֲבָל
בְּקֹדֶשׁ שְׁעָה סְמָכוּ עַל מִשָּׁה שְׁאִמַּר לָהֶם

תפסיר רס"ג

אֶת-עֹן הָעֵדָה לְכַפֵּר**עֲלֵיהֶם לִפְנֵי יְהוָה: מִדִּין.**

לֹא אֲכַלְתֹּן יֵת חֲטָאתָ בְּאַתֵּר קוֹדֶשָׁא.

אַרִי. קוֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין הִיא. וְיִתָּה יְהִי

לְכוֹן. לְסַלְחָא עַל חוּבֵי כְּנִשְׁתָּא.

לְכַפֵּרָא עֲלֵיהוֹן קָדֶם יִי: יְהִי הֵן לֹא-

הוּבָא אֶת-דָּמָה אֶל-הַקֹּדֶשׁ**פְּנִימָה אָכֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ בַּקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר****צִוִּיתִי: הֵא לֹא אֶתְעַל מִדָּמָה. לְבֵית קוֹדֶשָׁא גִּזְאָה. מִיכָל תִּיכְלוּן****יִתָּה. בְּקוֹדֶשָׁא כְּמָא דְּפִקִּידִית: יִי וַיְדַבֵּר אֶהְרֹן אֶל-מֹשֶׁה****הֵן הַיּוֹם הִקְרִיבוּ אֶת-חַטָּאתָם וְאֶת-עֹלֹתָם****לִפְנֵי יְהוָה וַתִּקְרָאנָה אֹתִי כַּאֲלֵה וְאֲכַלְתִּי**

אלגממע. וְתַסְתַּגִּירוּ עֲנָהֶם בֵּין יְדֵי אֱלֹהִים: יִי) וְאִיצֵא הַיּוֹדִיא לֹם יִדְכֹּל מִן דְּמִתָּא. אֱלִי אֱלֹקֶדֶס אֱלֹגֻוּאֵנִי. פִּקֵּד כַּאֲן יִגַּב אֲן תִּאכְלוּהָ. פִּי אֱלֹקֶדֶס כְּמָא אֲמַרְתְּכֶם: יִי) פִּקֵּאל לֵה הַרְוֹן. הַיּוֹדִיא אֱלִיִּים. קִרְבּוּ פִּיה דְּכִוְתָהֶם וְצַעֲדִידָתָהֶם בֵּין יְדֵי אֱלֹהִים. וְוַאֲפִתִּנִי מִתִּיל הַדִּיה

— רס"י —

אִתְמַר, וְאֶהְרֹן מְדַבֵּר, הָא יִדְעַת שְׁלֹא הָיִיתָה אֵלָא מְדַרְךָ כְּבוֹד. אֲמַרוּ אִינוּ בְּדִין שְׁיִהֵא אֲבִינוּ יוֹשֵׁב וְאִינוּ מְדַבְּרִים לִפְנֵי, וְאִינוּ בְּדִין שְׁיִהֵא תִלְמִיד מְשִׁיב אֶת רְבוּ. יָכוֹל מִפְּנֵי שְׁלֹא הָיָה בְּאֶלְעֶזֶר לְהָשִׁיב, תִּלְמוּד לֹאֻמֵּר (כְּמַדְכֵּר לֹא כֹ) וַיֹּאמֶר אֶלְעֶזֶר הִכְהֵן אֶל אֲנָשִׁי הַצָּבָא וְגוֹי, הָרִי כְּשֶׁרְצָה, דְּבַר לִפְנֵי מֹשֶׁה וְלִפְנֵי הַנְּשִׂאִים, זֶה מִצְאָתִי בְּסַפְרֵי שְׁלִפְנִים שְׁנֵי: הֵן הַיּוֹם הִקְרִיבוּ. מִהוּ אֹמֵר, אֵלָא אֲמַר לְהֶם מֹשֶׁה שְׁמָא זִרְקִיתֶם דְּכִמָּה אוֹנָנִים, שְׁהָאוֹנֵן שְׁעֵבֵד חֲלָל. אֲמַר לוֹ אֶהְרֹן וְכִי הֵם הִקְרִיבוּ, שְׁהֵם הַדִּיוֹטוֹת, אֲנִי הַקְּרִבְתִּי, שְׁאֲנִי כְּהֵן גְּדוֹל וּמִקְרִיב אוֹנֵן: וַתִּקְרָאנָה אֹתִי כַּאֲלֵה. אֲפִלוּ לֹא הָיוּ הַמִּתִּים בְּנֵי אֵלָא שְׁאֵר קְרוֹבִים שְׁאֲנִי חֵיב לְהִיּוֹת אוֹנֵן עֲלֵיהֶם כַּאֲלֵה, כְּגוֹן כָּל

אֲמַרוּ לוֹ לֹאֻ. אֲמַר לְהֶם הוֹאִיל וּבִמְקוֹם הַקֹּדֶשׁ הָיִיתָה, מִדּוּעַ לֹא אֲכַלְתֶּם אוֹתָהּ: וְאֹתָהּ נָתַן לְכֶם לְשֹׂאת וּגוֹי. שְׁהַכְהֵנִים אוֹכְלִים וּבְעֵלִים מִתְּכַפְּרִים: לְשֹׂאת אֶת עֹן הָעֵדָה. מִכָּאן לְמַדְנֵי שְׁשֻׁעִיר רֹאשׁ חֹדֶשׁ הָיָה, שְׁהוּא מְכַפֵּר עַל עֹן טְמֵאת מִקְדֶּשׁ וְקֹדֶשִׁי, שְׁחַטָּאת שְׁמִינִי וְחַטָּאת נֶחֱשׁוֹן לֹא לְכַפֵּרָה בָּאוּ: יִי הֵן לֹא הוּבָא וּגוֹי. שְׁאֵלוּ הוּבָא הָיָה לְכֶם לְשֹׁרְפָה, כְּמוֹ שְׁנִיאָמַר (וַיִּקְרָא וְכֵן) וְכָל חַטָּאת אֲשֶׁר יוּבָא מִדָּמָה וּגוֹי: אֲכַל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ. הָיָה לְכֶם לְאֲכִלָּה אַף עַל פִּי שְׁאֲתֶם אוֹנָנִים: כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי. לְכֶם בְּמִנְחָה: יִי וַיְדַבֵּר אֶהְרֹן. אִין לְשׁוֹן דְּבּוּר אֵלָא לְשׁוֹן עַז, שְׁנִיאָמַר (כְּמַדְכֵּר כֹּה ס) וַיְדַבֵּר הָעַם וּגוֹי. אֲפֻשֶׁר מֹשֶׁה קִצֵּף עַל אֶלְעֶזֶר וְעַל

תפסיר רס"ג

אלמציאב. פלו אכלת אלדכנה
אליום. הל כאן דאלד חסנא
ענד אללה: (כ) פלמא סמע
דאלד מוסי. חסן ענדה:
יא (א) פכלם אללה מוסי
והרון וקאל להמא: (ב) פלמא
בני אסראיל וקולא להם.
הדא אלחיואן אלדי וגוז
אן תאכלה. מן גמיע
אלבהאים אלתי עלי אלארץ:

חטאת היום הייטב בעיני

יהוה: ומליל אהרן עם משה. הא
יומא דין. קריבו ית חטותהון וית
עלותהון קדם יי. וערעא יתי עקן
כאלין. אלו פון אכלית חטתא יומא דין.

התקין קדם יי: כ וישמע משה

וייטב בעיניו: ושמע משה. ושפר

בעינוהי: פ ספרי תימן ספרי תימן (שישי)

ידבר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר

אלהם: ומליל יי. עם משה ולאהרן למימר להון: **ידברו**

אל בני ישראל לאמר זאת החיה אשר

תאכלו מכל הבהמה אשר על הארץ: מלילו.

עם בני ישראל למימר. דא חיתא דתיכלון. מכל בעירא דעל ארעא:

— רש"י —

כלם השנה להיות שלוחים בדבר זה, לפי
שהשוו בדמימה וקבלו עליהם גזרת המקום
באהבה: **זאת החיה.** לשון חיים, לפי
שישראל דבוקים במקום וראויין להיות חיים,
לפיכך הבדילים מן השמא וגזר עליהם
מצות, ולאמות העולם לא אסר כלום. משל
לרופא שנקנס לבקר את החולה וכו',
כדאיתא במדרש רבי תנחומא: **זאת החיה.**
מלמד שהיה משה אוהב בחיה ומראה אותה
לישראל, זאת תאכלו וזאת לא תאכלו: **את**
זה תאכלו וגי'. אף בשרצי המים אחז מכל
מין ומין והראה להם. וכן בעוף ואת אלה
תשקצו מן העוף. וכן בשרצים וזה לכם
השמא: **זאת החיה מכל הבהמה.** מלמד

האמורים בפרשת כהנים שהכהן מטמא
להם: **ואכלתי חטאת.** ואם אכלתי
הייטב וגי'. היום. אכל אגנות לילה מתר,
שאין אוגן אלא יום קבורה: **הייטב בעיני**
ה'. אם שמעת בקדשי שעה אין לך להקל
בקדשי דורות: **כ וייטב בעיניו.** הודה ולא
בוש לומר לא שמעתי:

א אל משה ואל אהרן. למשה אמר
שיאמר לאהרן: **לאמר אליהם.** אמר
שיאמר לאלעזר ולאייתמר, או אינו אלא
לאמר לישראל, כשהוא אומר דברו אל בני
ישראל, הרי דבור אמור לישראל, הא מה
אני מקים לאמר אליהם, לבניו לאלעזר
ולאייתמר: **ידברו אל בני ישראל.** את

תפסיר רס"ג

כָּל | מִפְּרִסַּת פִּרְסָה
וְשִׁסְעַת שִׁסַּע פִּרְסַת
מַעֲלַת גֵּרָה בְּבִהְמָה אֹתָהּ
תֹאכְלוּ: כָּל דֹּסְדִיקָא פִּרְסָתָהּ.
וּמִטְלָפִין טְלָפִין פִּרְסָתָהּ. מִסְקָא פִּשְׁרָא
בְּבַעֲרָא. יְתָה תִּיכְלוּן: ה' אֵךְ אֶת-
זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי
הַגֵּרָה וּמִמִּפְּרִסֵּי הַפִּרְסָה
אֶת-הַגָּמֶל כִּי-מַעֲלָה גֵּרָה

(ג) כל מצ'לפה בצ'לף. ומפרק צ'לפה תפריקא. ומצעדה אגתראר מן אלבהאים. פכ'להא: (ד) ואמא הד'א פלא תאכלוה מן אלמצעדי אל אגתראר. ואלמפרק אלצ'לף. אלגמל פאנה מצעד אגתראר. גיר מצ'לף בצ'לף. והו נגס לכם: (ה) ואלובר פאנה מצעד אגתראר. גיר מצ'לף בצ'לף. והו נגס לכם: (ו) ואלארנב. פאנהא מצעדה אגתראר. והי גיר מצ'לפה. והי נגסה לכם:

הוּא וּפִרְסָה אֵינָנּוּ מִפְּרִיס טִמָּא הוּא לָכֶם: בְּרִם
יֵת דִּין לֹא תִיכְלוּן. מִמִּסְקֵי פִּשְׁרָא. וּמִדֹּסְדִיקֵי פִּרְסָתָא. יֵת גָּמֶלֹא. אֲרִי
מִסִּיק פִּשְׁרָא הוּא. וּפִרְסָתִיהָ לֹא סְדִיקָא. מִסָּאב הוּא לְכוּן: ה' וְאֶת-
הַשֹּׁפֶן כִּי-מַעֲלָה גֵּרָה הוּא וּפִרְסָה לֹא יִפְרִיס
טִמָּא הוּא לָכֶם: וְיֵת טְבֹאָא. אֲרִי מִסִּיק פִּשְׁרָא הוּא. וּפִרְסָתִיהָ
לֹא סְדִיקָא. מִסָּאב הוּא לְכוּן: וְאֶת-הָאֲרֻנָּב כִּי-מַעֲלַת
גֵּרָה הוּא וּפִרְסָה לֹא הִפְרִיסָה טִמָּאָה הוּא לָכֶם:

— רס"י —

אותו לתוף פיה לכתשו ולטחנו הדק: גרה. כך שמו. ויתכן להיות מגזרת מים הנגרים (שמואל ז יד יד), שהוא נגזר אחר הפה. ותרגומו פשרא שעל ידי הגרה האוכל נפשר ונמוח: בבהמה. תיבה זו יתרה היא לדרשה, להחזיר את השליל הנמצא במעי אמו: אותה תאכלו. ולא בהמה טמאה. והלא באזהרה

שהבהמה בכלל חיה: ג מפרסת. בתרגומו סדיקא: פרסה. פלאנט"ס זלט"ז [כף רגל]: ושסעת שסע. שמבדלת מלמעלה ומלמטה בשתי צפונין, בתרגומו ומטלפא טלפין, שיש שפרסותיו סדוקות מלמעלה ואינן שסועות ומבדלות לגמרי, שמלמטה מחברות: מעלת גרה. מעלה ומקיאה האוכל ממעיה ומחזרת

תפסיר דס"ג

(ז) ואלכניזר פאנה מצילף
בצילף. וצילפה מפרדק תפריקא.
והו אגתראר לא יגתר. פהו
נגס לכם: ח) מן לחומה לא
תאכלו. ובנבאלהא לא תדנו.
כדאך הי נגסה לכם: ט) הדיא
מא יגוז אן תאכלוה. מן גמיע
מא פי אלמא. כל מא לה
אגנחה ופלוס פי אלמא. פי
אלבחאר ואלאודיה פכלוה:
(י) וכל מא ליס לה אגנחה

וית ארנבא. ארי מסקא פשרא היא.
ופרסתה לא סדיקא. מסאבא היא לכו:
וּאֶת־הַחִזִּיר כִּי־מִפְּרִים
פֶּרֶסָה הוּא וְשֵׁסַע שֵׁסַע
פֶּרֶסָה וְהוּא גֵרָה לֹא־יִגַּר
טָמֵא הוּא לָכֶם: וית חזירא. ארי
סדיק פרסתא הוא. ומטלפן טלפין
פרסתיה. והוא פשרא לא פשר. מסאב
הוא לכו: * ח מבשרם לא

עבר מאן אלה פיסוקים

תֹּאכְלוּ וּבְנַבְלָתָם לֹא תִגְעוּ טָמֵאִים הֵם לָכֶם:
מבשרהון לא תיכלון. ובנבילתהון לא תקרבון. מסאבין אנון לכו:
אֶת־זֶה תֹּאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בַּיָּמִים כָּל אֲשֶׁר־
לוֹ סַנְפִּיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּיָּמִים וּבְנַחְלִים
אַתֶּם תֹּאכְלוּ: ית דין תיכלון. מכל דבמיא. כל דליה ציצין
וקלפין במיא. ביממיא. ובנחליא יתהון תיכלון: י וכל אֲשֶׁר
איין־לוֹ סַנְפִּיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּיָּמִים וּבְנַחְלִים מִכָּל־

— רש"י —

(ויקרא כא ט) כהנים מזהרין ואין ישראל
מזהרין. קל וחומר מעתה ומה טמאת מת
חמורה, לא הזהיר בה אלא כהנים, טמאת
נבלה קלה לא כל שבן. ומה תלמוד לומר
לא תגעו ברגל. והו שאמרו חייב אדם לטהר
עצמו ברגל: ט סנפיר. אלו ששט בהם:
קשקשת. אלו קלפים הקבועים בו. כמו
שנאמר (שמואל א יז כ) ושריון קשקשים הוא
לבוש: י שרין. בכל מקום משמעו דבר נמוך

היא, אלא לעבור עליה בעשה ולא תעשה:
ח מבשרם לא תאכלו. אין לי אלא אלו
שאר בהמה טמאה שאין לה שום סימן
טהרה מניין, אמרת קל וחומר ומה אלו שיש
בהן קצת סימני טהרה אסורות וכי:
מבשרם. על בשרם באזהרה, ולא על
עצמות וגידין וקרנים וטלפים: ובנבילתם
לא תגעו. יכול יהו ישראל מזהרים על מגע
נבלה, תלמוד לומר אמור אל הכהנים וגו'

תפסיר רס"ג

שֶׁרֶץ הַמַּיִם וּמִכָּל נֶפֶשׁ**הַחַיָּה אֲשֶׁר בַּמַּיִם שֶׁקֵץ הֵם****לָכֶם:** וְכָל דְּלִית לִיהָ צִיצִין וְקִלְפִין.

בִּימְמִיא וּבִנְחֻלִּיא. מִכָּל רַחֲשָׁא דְמִיא.

וּמִכָּל. נֶפֶשׁא חֵיתָא דְבִמְיָא. שֶׁקֶצָא אֲנוּן

לָכֹון: יֵאָדָם וְשֶׁקֶץ יִהְיוּ לָכֶם**מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וְאֶת-****נִבְלָתָם תִּשְׁקְצוּ:** וְשֶׁקֶצָא יִהְיוּ

לָכֹון. מִבְּשָׂרָהוֹן לֹא תִיכְלוּ. וְיֵת נִבְלַתְהוֹן

תִּשְׁקְצוּ: **כָּל אֲשֶׁר אֵין-לוֹ****סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּמַּיִם שֶׁקֵץ הוּא לָכֶם:** כָּל דְּלִיתלִיהָ. צִיצִין וְקִלְפִין בִּמְיָא. שֶׁקֶצָא הוּא לָכֹון: **יֵאָדָם וְאֶת-אֵלֶּה****תִּשְׁקְצוּ מִן-הָעוֹף לֹא יֹאכְלוּ שֶׁקֵץ הֵם אֶת-****הַנֶּשֶׁר וְאֶת-הַפֶּרֶס וְאֶת הָעֶזְנִיָּה:** וְיֵת אֵלֶין תִּשְׁקְצוּן מִןעוֹפָא. לֹא יִתְאֲכְלוּן שֶׁקֶצָא אֲנוּן. נֶשֶׂרָא וְעֶר וְעִזִּיא: **יֵאָדָם וְאֶת-****הַדָּאָה וְאֶת-הָאִיָּה לְמִינָהּ:** וְדִיתָא. וְטִרְפִּיתָא לְזִנָּה:

— רס"י —

וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּמַּיִם, הָא אִם הָיוּ לוֹ בַּמַּיִם אֵף עַל
פִּי שֶׁהִשְׁרִין בְּעִלְיָתוֹ מִתֵּר: יֵאָדָם וְאֶת-
לְחִיב אֶת הַמֵּאֲכִילִין לְקִטְנִים. שֶׁכֶּךָ מִשְׁמְעוּ
לֹא יִהְיוּ נֹאכְלִים עַל יָדָהּ. אוֹ אֵינוּ אֵלֶּה
לְאָסְרוֹ בְּהִנָּאָה, תִּלְמוּד לֹמֵר (דְּכִרִּים יז יג) לֹא
תֹאכְלוּ, בְּאֵכִילָה אֲסוּרִין בְּהִנָּאָה מִתֵּרִין. כָּל
עוֹף שֶׁנֶּאֱמָר בּוֹ לְמִינָהּ, לְמִינָהּ, לְמִינָהּ יֵשׁ
בְּאוֹתוֹ הַמִּין שְׂאִין דּוֹמִין זֶה לָזֶה, לֹא
בְּמִרְאֵיהֶם וְלֹא בְּשִׁמוֹתֶם, וְכֵלֶן מִין אֶחָד:

שְׂרוּחַשׁ וְנֶעַ וְנָד עַל הָאָרֶץ: יֵאָדָם וְשֶׁקֶץ יִהְיוּ.
לְאָסְרָא אֶת עִירוּבִיָּהּ, אִם יֵשׁ בּוֹ בְּנוֹתֵן טַעֵם:
מִבְּשָׂרָם. אֵינוּ מְזוּהָר עַל הַסִּנְפִירִים וְעַל
הָעֶצְמוֹת: **וְאֶת נִבְלָתָם תִּשְׁקְצוּ.** לְרִבּוֹת
יְבֻחוּשִׁין שֶׁסֶנֶן. יְבֻחוּשִׁין מוֹשְׁקִירוֹנִי"ש דְּנֶעֱ"ז:
יֵאָדָם וְשֶׁקֶץ אֵין לוֹ וְגוֹי. מִדָּה תִּלְמוּד לֹמֵר,
שֶׁיִּכּוֹל אֵין לִי שִׁיָּהּ מִתֵּר אֵלֶּה הַמַּעֲלָה
סִימְנִין שְׁלוֹ לִיבִשָּׁה, הַשִּׁירִין בַּמַּיִם מִנִּין.
תִּלְמוּד לֹמֵר כָּל אֲשֶׁר אֵין לוֹ סִנְפִיר

תפסיר דס"ג

(טו) וגמיע אלג'ראביב
באצנאפהא: (טז) ואלנעאמה.
ואלכ'טאף ואלטאף. ואלבאז
לאצנאפה: (יז) ואלבום ואלזמג
ואלבאשק: (יח) ואלשאהין
ואלקוק ואלרכים: (יט) ואלצקר
ואלבג'בגיה באצנאפהא.
ואלהדהד ואלכ'פאש: (כ) וגמיע
דביב אלטאיר. אלסאלך עלי
ארבע. רגס הוא לךם:
(כא) והדיא מא יגוז אן

טו **את כל-ערב למינו:**
ית כל עורבא לזניה: טז **ואת בת**
היענה ואת-התחמס ואת-
השחף ואת-הנץ למינהו:
וית בת נעמיתא. וציצא וצפר
שחפא. ונצא לזניה: יז **ואת-הכוס**
ואת-השלך ואת-הינשוף:
וקדיא ושליוננא וקפופא: יח **ואת-**

התנשמת ואת-הקאת ואת-הרחם: ובותא וקתא
וירקריקא: יט **ואת החסידה האנפה למינה ואת-**
הדוכיפת ואת-העטלף: וחריתא. ואבו לזניה. ונגר טורא
ועטלפא: כ **כל שרץ העוף ההלך על-ארבע**
שרץ הוא לךם: כל רחשא דעופא. דמהליך על ארבע.
שקצא הוא לבון: כא **אך את-זה תאכלו מכל שרץ**

— רש"י —

חסידה, שעושה חסידות עם חברותיה
במזונות: **האנפה.** היא דיה רגנית. ונלכ לי
שזו היא שקורין לה בייחוד: **הדוכיפת.** תרגול
הבר וכרבלתו כפולה וזלע"ז כיופ"א, ולמה
נקרא שמו דוכיפת, שהודו כפות, וזו היא
כרבלתו. תרגום אנקלוס ונגר טורא נקרא על
שם מעשיו, כמו שפרשו רבותינו במסכת
גטין בפרק מי שאחזו (דף סח ב): כ **שרץ**
העוף. הם הדקים הנמוכים הרוחשין על
הארץ, כגון ובובים וצרעין ויתושין וחגבים:

טו **הנץ.** אישפרוי"י: יז **השלך.** פרשו רבותינו
זה השולח דגים מן הים. וזהו שתרגם
אנקלוס ושליוננא: **כוס וינשוף.** הם נאטי"ש
הצועקים בלילה ויש להם לסתות כאדם.
ועוד אחר דומה לו שקורין יצ"ן [לילית]:
יח **התנשמת.** היא קלז"א שוריי"ן [עטלף]
ודומה לעכבר ופורחת בלילה. ותנשמת
האמורה בשרצים היא דומה לה, ואין לה
עינים וקורין לה טלפ"א [חפרפרת]: יט **החסידה.**
זו דיה לבנה ליגוי"כ. ולמה נקרא שמיה

תפסיר רס"ג

תאכלוהו. מן גמיע דביב אלטאיר. אלטאלד עלי ארבע. מא לה פראעין פוק רגליה. ליתב בהמא עלי אלארץ: (כב) הדא מא תאכלוה מנהא. אלגראד וצנופה. ואלדבא וצנופה. ואלחרגל וצנופה. ואלגנדב וצנופה: (כג) וסאיר דביב אלטאיר. אלדי לה ארבע ארגל. פהו רגס לכס: (כד) ומן הדא פאנגסו. כל מן דנא בנבאיליהם. יגסל תיאבה וינגס אלי אלמגיב:

הַעוֹף הַהֵלֵךְ עַל-אַרְבַּע
אֲשֶׁר- (כתיב: לא) לוֹ כַּרְעִים
מִמַּעַל לְרַגְלָיו לִנְתֵר בָּהֶן
עַל-הָאָרֶץ: בָּרַם יְת דִּין תִּיכְלוּן.
מִכָּל רֹחֶשָׁא דְעוֹפָא. דְּמַהֲלִיךְ עַל אַרְבַּע.
דְּלִיָּה קַרְסוּלִין מַעֲלֵי רַגְלוּהִי. לְקַפְצָא
בָּהֶן עַל אַרְעָא: כִּב אֶת-אֱלֹהִי
מֵהֶם תֹּאכְלוּ אֶת-הָאֲרֵבָה
לְמִינֵהּ וְאֶת-הַסֹּלֶעַם לְמִינֵהּ

וְאֶת-הַחֲרָגֵל לְמִינֵהּ וְאֶת-הַחֲגָב לְמִינֵהּ: יְת
אֲלִין מִנְהוֹן תִּיכְלוּן. יְת גּוּבָא לִזְנִיָּה. וְיְת רְשׁוּנָא לִזְנִיָּה. וְיְת חֲרָגָלָא
לִזְנִיָּה. וְיְת חֲגָבָא לִזְנִיָּה: כִּב וְכָל שֶׁרֶץ הָעוֹף אֲשֶׁר-לוֹ
אַרְבַּע רַגְלִים שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם: וְכָל רֹחֶשָׁא דְעוֹפָא.
דְּלִיָּה אַרְבַּע רַגְלִין. שְׁקָצָא הוּא לְכוּן: כִּד וְלֹאֱלֹהִי תִטְמָאוּ
כָּל-הַנִּגְעַת בְּנִבְלָתָם יִטְמָא עַד-הָעֶרֶב: וְלֹאֲלִין
תִּסְתַּאבּוּן. כָּל דִּיקְרָב בְּנִבְלַתְהוֹן יְהִי מִסָּאב עַד רַמְשָׁא:

— רס"י —

כרעים הכתובים כאן, וכןפיו חופין את רבו. וכל סימנים הללו מצויין באותן שבינותינה. אבל יש שראשן ארוך ויש שאין להם זנב וצריך שיהא שמו חגב, וכןה אין אנו יודעים להבדיל ביניהם: כג וכל שרץ העוף וגו'. בא ללמד שאם יש לו חמש טהור: כי ולאֱלֹהִי. העתידין להאמר למטה בענין: תִּטְמָאוּ. כלומר בנגיעתם יש טמאה:

כא על ארבע. על ארבע רגלים: ממעל לרגליו. סמוך לצוארו יש לו כמין שתי רגלים לבד ארבע רגליו, וכשרוצה לעוף ולקפוץ מן הארץ מתחזק באותן שתי כרעים ופורת, ויש הרבה מהם במקומנו בינותינה. פחותן שפורין לנגושט"א, אבל אין אנו בקיאים בהן, שארבעה סימני טהרה נאמרו בהם ארבע רגלים, וארבע כנפים, וקרסלין אלו

תפסיר דס"ג

כה) וְכָל מִן חִמְל מִן נִבְאִילָהֶם.
גִּסְל תִּי־אִבָּה וִינָגֶס אֱלִי
אֱלִמְגִּיב: כו) מִן גְּמִיע
אֱלִבְהָאִים. אֱלִתִּי הִי מִצִּלָּפָה
בְּצִלָּה. וְתִפְרִיק לִיסְהָא מִפְּדָקָה.
וְאִגְתָּרָאֵר לִיסְהָא מִצַּעֲדָה. פְּהִי
נָגֶסָה לָכֶם. כָּל מִן דְּנָא
בְּהָא יִנָּגֶס: כז) וְכָל סֵאלֶךְ עֲלִי
כְּפִיָּה. מִן גְּמִיע אֱלִוּחִשׁ
אֱלִסְאֶלֶךְ עֲלִי אַרְבַּע. פְּהִי נָגֶס
לָכֶם. כָּל מִן דְּנָא בְּנִבְאִילָהֶם
יִנָּגֶס אֱלִי אֱלִמְגִּיב: כח) וּמִן
חִמְל מִן נִבְאִילָהֶם. יִגִּסְל
תִּי־אִבָּה וִינָגֶס אֱלִי אֱלִמְגִּיב.
כְּדִאֲךָ הִי אֲנָגָס לָכֶם:

לִיתְהָא מִסְקָא. מִסְאָבִין אֲנוּן לְכוּן. כָּל דִּיקְרָב בְּהוּן יְהִי מִסְאָב:
כד) וְכָל | הוֹלֶךְ עַל-כַּפָּיו בְּכָל-הַחַיָּה הַהֹלֶכֶת
עַל-אַרְבַּע טְמֵאִים הֵם לָכֶם כָּל-הַנִּגְעַ
בְּנִבְלָתָם יִטְמָא עַד-הָעֶרֶב: וְכָל דְּמַהֲלִיד עַל יְדוּהִי. בְּכָל
חֵיתָא דְּמַהֲלִכָא עַל אַרְבַּע. מִסְאָבִין אֲנוּן לְכוּן. כָּל דִּיקְרָב בְּנִבְלָתָהוּן
יְהִי מִסְאָב עַד רַמְשָׁא: כה) וְהַנֶּשֶׂא אֶת-נִבְלָתָם יִכְבֹּס
בְּגָדָיו וְטָמָא עַד-הָעֶרֶב טְמֵאִים הֵמָּה לָכֶם:

— רש"י —

למטה היא מחברת. כאן למדך שנבלת
בהמה טמאה מטמאה, ובענין שבסוף
הפרשה פרש על בהמה טהורה:
כז על כפיו. כגון כלב ודב וחתול: טמאים
הם לכם. למגע:

כה) וְכָל-הַנֶּשֶׂא מִנִּבְלָתָם
יִכְבֹּס בְּגָדָיו וְטָמָא עַד-
הָעֶרֶב: וְכָל דִּישׁוּל מִנִּבְלָתָהוּן, יִצַּבַּע
לְבוּשׁוֹהִי וְיִהְיִי מִסְאָב עַד רַמְשָׁא:
כד) לְכָל-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הוּא
מִפְּרִסֶּת פִּרְסָה וְשִׁסַּע |
אֵינָנָה שִׁסַּעַת וְגִרָה אֵינָנָה
מַעֲלָה טְמֵאִים הֵם לָכֶם
כָּל-הַנִּגְעַ בָּהֶם יִטְמָא:
לְכָל בְּעִירָא. דִּהִיא סְדִיקָא פִּרְסָתָה.
וְטִלְפִין לִיתְהָא מִטְלָפָא. וּפְשָׂרָא
לִיתְהָא מִסְקָא. מִסְאָבִין אֲנוּן לְכוּן. כָּל דִּיקְרָב בְּהוּן יְהִי מִסְאָב:
כד) וְכָל | הוֹלֶךְ עַל-כַּפָּיו בְּכָל-הַחַיָּה הַהֹלֶכֶת
עַל-אַרְבַּע טְמֵאִים הֵם לָכֶם כָּל-הַנִּגְעַ
בְּנִבְלָתָם יִטְמָא עַד-הָעֶרֶב: וְכָל דְּמַהֲלִיד עַל יְדוּהִי. בְּכָל
חֵיתָא דְּמַהֲלִכָא עַל אַרְבַּע. מִסְאָבִין אֲנוּן לְכוּן. כָּל דִּיקְרָב בְּנִבְלָתָהוּן
יְהִי מִסְאָב עַד רַמְשָׁא: כה) וְהַנֶּשֶׂא אֶת-נִבְלָתָם יִכְבֹּס
בְּגָדָיו וְטָמָא עַד-הָעֶרֶב טְמֵאִים הֵמָּה לָכֶם:
כז) וְכָל מִן חִמְל מִן נִבְאִילָהֶם. יִגִּסְל
תִּי־אִבָּה וִינָגֶס אֱלִי אֱלִמְגִּיב. כְּדִאֲךָ
הִי אֲנָגָס לָכֶם:

כז וכל הנשא מנבלתם. כל מקום
שנאמרה טמאת משא, חמורה מטמאת
מגע, שהיא טעונה כבוס בגדים:
כו מפרסת פרסה ושסע איננה שסעת.
כגון גמל שפרסתו סדוקה למעלה, אבל

תפסיר רס"ג

כט) וְהָיָא לָכֶם אֲלֶנְגָס. מִן
אֲלֹדְבִיב אֲלֹדָאב עָלִי אֲלֹאֲרִץ.
אֲלֹכִילָד וְאֲלֹפָאֵר וְאֲלֹצִיב
וְאֲצִנָּאִפָּה: ל) וְאֲלֹרֵל וְאֲלֹחֲרֹדֹן
וְאֲלֹעֲצִיָּאִיה וְאֲלֹחֲרָבָא
וְאֲלֹסְמִבְרִץ. לא) הָיָא אֲלֶנְגָסָה
לָכֶם מִן גָּמִיעַ אֲלֹדְבִיב. כָּל מִן
דָּנָא בָּהָא. פִּי חָאֵל מוֹתָהָא יִנְגָס
אֲלִי אֲלִמְגִיב: לב) וְכָל מִן וְקַע
עָלִיהָ מְנָהָא בְּעַד מוֹתָהָא יִנְגָס.
מִן גָּמִיעַ אֲנִיהָ אֲלֹכִישִׁב אוֹ
תִּזְבֹּ אוֹ גִּלְד אוֹ מִסָּח. וְכָל
אֲנִיהָ יַעֲמַל בָּהָא צִנָּאִעָה. יִדְכֵּל

וְדִישׁוּל יֵת נְבִילַתְהוֹן. יִצְבָּע לְבוּשׁוֹהִי וְיִהִי
מִסָּאֵב עַד רִמְשָׂא. מִסָּאֲבִין אֲנוֹן לָכוֹן:

ס ספרי תימן כט וְזֶה לָכֶם

הַטָּמֵא בַּשָּׂרִץ הַשָּׂרִץ עַל-

הָאָרֶץ הַחֹלֵד וְהַעֲכָר

וְהַעֲב לְמִינָהוּ: וְדִין לָכוֹן דְּמִסָּאֵב.

בְּרַחֲשָׂא דְרַחֲשִׁישׁ עַל אֲרָעָא. חוֹלְדָא

וְעַכְבָּרָא וְצָבָא לְזוֹנָהִי: ל וְהָאֲנָקָה

וְהַכֹּחַ וְהַלְטָאָה וְהַחֲמָט

וְהַתְנַשְּׁמָת: וְיֵלָא וְכוּחָא וְהַלְטָתָא.

וְחוֹמָטָא וְאֲשׁוּתָא: לא) אֵלֶּה הַטָּמֵאִים לָכֶם בְּכָל-הַשָּׂרִץ

כָּל-הַנִּגַּע בָּהֶם בְּמָתָם יִטְמָא עַד-הָעֶרֶב: אֲלִין.

דְּמִסָּאֲבִין לָכוֹן בְּכָל רַחֲשָׂא. כָּל דִּיקְרָב בָּהוֹן. בְּמוֹתָהוֹן יִהִי מִסָּאֵב עַד

רִמְשָׂא: לב) וְכָל אֲשֶׁר-יִפֹּל עָלָיו מֵהֶם בְּמָתָם

יִטְמָא מִכָּל-כָּלִי-עֵץ אוֹ בֶּגֶד אוֹ-עוֹר אוֹ שֶׁקַּ

כָּל-כָּלִי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מֵלֶאכָה בָּהֶם בַּיָּמִים יוֹבֵא

— רס"י —

ל וְהָאֲנָקָה. כִּימִינִין [קפוד]: וְהַלְטָאָה. לִישַׁרְדִּיכ:
וְהַחֲמָט. לִימִיכ [חלזון]: וְהַתְנַשְּׁמָת. טלפ"ח
[חפרפרת]: לז בַּיָּמִים יוֹבֵא. וְאֵף לְאַחַר
טְבִילָתוֹ טָמֵא הוּא לְתַרוּמָּה עַד הָעֶרֶב, וְאַחַר
כֶּךָ וְטָהֵר בְּהָעֶרֶב הַשְּׁמֶשׁ:

כט וְזֶה לָכֶם הַטָּמֵא. כָּל טָמְאוֹת הַלְלוֹ אִינִן
לְאַסוּר אֲכִילָה אֲלֵא לְטָמְאָה מִמֶּשׁ, לְהִיּוֹת
טָמֵא בְּמִנְעֵן וְנֶאֱסַר לְאֲכוֹל תְּרוּמָה וְקֹדֶשִׁים
וְלִכְנֹס בְּמִקְדָּשׁ: הַחֹלֵד. מוֹשְׁטִילִיכ [גמיה]:
וְהַעֲב. פְּרִוִּיט [קרפדה] שְׂדוּמָה לְצַפְרָדַע:

זֶלֶק הַדְּקָדוֹק: לב) וְכָל אֲשֶׁר יִפֹּל עָלָיו מֵהֶם בְּמָתָם. בְּדַפּוּסִים יֵשׁ כֹּאן פָּסִיק וְכ"ה בְּכ"ד גָּדוֹל
בְּאוֹת הָעִי"ן בְּפָסִיקָתָא. וּבְכָל הַתִּיגָאן אֵין כֹּאן פָּסִיק:

תפסיר רס"ג

פי אלמא. וינגס אלי' אלמגיב
 ויטהר: לג) וכל אנא כזף. יקע
 מנהא שיא אלי' דאכילה. כל
 מא פי דאכילה. ינגס ואיזאה
 פאכסרו: לד) מן גמיע
 אלטעאם אלד' יוכל. ממא
 ידכילה אלמא ינגס. וגמיע
 אלשראב אלד' ישרב. פי כל

וְטָמֵא עַד-הָעֶרֶב וְטָהָר: וְכָל
דִּיפּוּל עֲלוּהִי מִנְהוֹן בְּמוֹתְהוֹן יְהִי מִסָּאב.
מִכָּל מִן דָּאֶע אוּ לְבוּשׁ אוּ מִשָּׁךְ אוּ שָׁק.
כָּל מִן. דִּיתְעִבִיד עֲבִידְתָּא בְּהוֹן. בְּמִיָּא
יִתְעַל. וְיְהִי מִסָּאב עַד רַמְשָׁא וְיִדְבִּי:
וְכָל כְּלִי-חֶרֶשׁ
אֲשֶׁר-יִפֹּל מֵהֶם אֶל-תּוֹכוֹ

(שבועי)

כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא וְאִתּוֹ תִּשְׁבְּרוּ: וְכָל מִן
דְּחֶסֶף. דִּיפּוּל מִנְהוֹן לְגוּיָה. כָּל דְּבִגְוִיָּה. יִסְתָּאב וְיִתִּיָּה תִּתְבְּרוּ:
לְד מִכָּל-הָאֹכֵל אֲשֶׁר יֹאכֵל אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו
מִים יִטְמָא וְכָל-מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל-כְּלִי
יִטְמָא: מִכָּל מִיכָל דְּמִתְאֲכִיל. דִּיעוֹל עֲלוּהִי. מִיָּא יְהִי מִסָּאב.

— רס"י —

מכאן, שאין ולד הטמאה מטמא כלים, שכן
 שנינו יכול יהיו כל הכלים מטמאין מאויר
 כלי חרס, תלמוד לומר כל אשר בתוכו
 יטמא מכל האוכל, אוכל מטמא מאויר כלי
 חרס, ואין כל הכלים מטמאין מאויר כלי
 חרס, לפי שהשרץ אב הטמאה והכלי,
 שנטמא ממנו, ולד הטמאה, לפיכך אינו חוזר
 ומטמא כלים שבתוכו. ולמדנו עוד, שהשרץ
 שנפל לאויר תנור והפת בתוכו, ולא נגע
 השרץ בפת, התנור ראשון והפת שניה, ולא
 נאמר רואין את התנור כאלו מלא טמאה
 ונתהא הפת תחלה, שאם אתה אומר כן לא
 נתמעטו כל הכלים מלהטמא מאויר כלי
 חרס, שהרי טמאה עצמה נגעה בהן מגבן.
 ולמדנו עוד על ביאת מים, שאינה מכשרת
 ירעים אלא אם כן נפלו עליהן משנתלשו,
 שאם אתה אומר מקבלין הכשר במחבר, אין

לג אל תוכו. אין כלי חרס מטמא אלא
 מאוירו: כל אשר בתוכו יטמא. הכלי חוזר
 ומטמא מה שבאוירו: ואתו תשברו. למד
 שאין לו טהרה במקוה: לִד מכל האכל
 אשר יאכל. מוסב על מקרא העליון, כל
 אשר בתוכו יטמא, מכל האכל אשר יאכל
 אשר יבא עליו מים והוא בתוך כלי חרס
 הטמא, יטמא. וכן כל משקה אשר ישתה
 בכל כלי, והוא בתוך כלי חרס הטמא, יטמא.
 למדנו מכאן דברים הרבה. למדנו שאין
 אוכל מכשר ומתקן לקבל טמאה עד שיבאו
 עליו מים פעם אחת, ומשבאו עליו מים פעם
 אחת מקבל טמאה לעולם ואפלו נגוב. והיין
 והשמן וכל הנקרא משקה מכשיר ורעים
 לטמאה כמים. שכן יש לדרוש המקרא, אשר
 יבא עליו מים או כל משקה אשר ישתה
 בכל כלי יטמא האוכל. ועוד למדו רבותינו

תפסיר רס"ג

אנא ינגס: לה) וכל מא וקע מן
נבאילהם עליה ינגס. מן תנור
ומסתוקד. פאנקצ'יהמא
לאנהא נגסה. ופד'אד הי לכם
אנגאס: לו) אמא אלמען
ואלביר. ומלאם אלמא פיון
טאהרא. ומן דנא בנבאילהא
פיהא ינגס: לו) ואן וקע מן
נבאילהא. עלי' שי מן אלנבאית
ואלחב אלד' יזרע. פהו טאהר:
לח) פאן געל מא עליהא. ווקע

וכל משקיא דישתתי. בכל מן יהי
מסאב: לה) וכל אשר-יפל
מנבלתם עליו יטמא תנור
וכירים יתן טמאים הם
וטמאים יהיו לכם: וכל. דיפול
מנבילתהון עלוהי יהי מסאב. תנור
וכירים. יתרעון מסאבין אנון. ומסאבין
יהון לבון: לו) אף מעין ובור

מקוה-מים יהיה טהור ונגע בנבלתם יטמא:
ברם מעין וגוב. בית פנישת מ'א יהי דכי. ודיקרב בנבילתהון יהי
מסאב: לו) וכי יפל מנבלתם על-כל-זרע זרוע
אשר יזרע טהור הוא: וארי יפול מנבילתהון. על כל בר
זרע זרוע דיזדרע. דכי הוא: לה) וכי יתן מים על-זרע

— רס"י —

מים. המדברים לקרקע, אין מקבלין טמאה.
ועוד יש לה ללמוד יהיה טהור הטובל בהם
משמאתו: ונגע בנבלתם יטמא. אפלו הוא
בתוך מעין ובור ונוגע בנבלתם יטמא. שלא
תאמר קל וחומר אם מטהר את הטמאים
משמאתם, קל וחומר שיציל את הטהור
מלשפוא, לפי נאמר ונוגע בנבלתם יטמא:
לזרע זרוע. זריעה שלמיני זרעונין. זרוע
שם דבר הוא, כמו ויתנו לנו מן הזרועים:
(דניאל 6 יב) טהור הוא. למדך הכתוב שלא
הכשר ונתקן לקרות אוכל לקבל טמאה, עד
שיבואו עליו מים: לה) וכי יתן מים על זרע.
לאחר שנתלש, שאם תאמר יש הכשר

לה שלא באו עליו מים, ומהו אומר אשר
יבוא עליו מים, משנתלשו. ולמדנו עוד שאין
אוכל מטמא אחרים אלא אם כן יש בו
כביצה, שנאמר אשר יאכל, אוכל הנאכל
בבת אחת, ושערו חכמים אין בית הבליעה
מחזיק יותר מביצת תרנגולת: לה) תנור
וכירים. כלים המטלטלין הם, והם שלחריס
ויש להן תוף, ושופת את הקדרה על נקב
החלל ושניהם פיהם למעלה: יתן. שאין
לכלי חרס טהרה בטבילה: וטמאים יהיו
לכם. שלא תאמר מצוה אני לנתצם, תלמוד
לומר וטמאים יהיו לכם, אם רצה לקומן
בטמאתן רשאי: לו) אף מעין ובור מקוה

תפסיר רס"ג

מִן נִבְאִילָהּא עֲלֶיהָ. פֶּהוּ נָגַס
לָכֶם: לֹט) וְאָדִיא מֵאֵת מִן
אֱלֹחֵיוֹאֵן. אֱלֹדִי הוּ טֹלֵק לָכֶם
אֵן תִּאֲכֹלֶה. מִן דָּנֵא בְּנִבְלִיתָהּ
פִּינָגַס אֱלִי אֱלִמְגִיב: (מ) וּמִן
אֲכַל מְנַהֵא. יִגְסֵל תִּיֵּאבֶה
וְיִנָּגַס אֱלִי אֱלִמְגִיב. וּמִן חִמֵּל
מְנַהֵא. יִגְסֵל תִּיֵּאבֶה וְיִנָּגַס
אֱלִי אֱלִמְגִיב: (מא) וְגִמִּיעַ
אֱלֹדִיבִיב אֱלֹדִיבִיב עֲלִי אֱלֹדִיבִיב.

וְנָפַל מִנְבִּילָתָם עָלָיו טִמָּא
הוּא לָכֶם: וְאָרִי יִתְיַבֵּן מִיָּא עַל
בַּר זֶרַעַא. וְיִפּוֹל מִנְבִּילָתָהוּן עֲלֹהֵי.
מִסָּאב הוּא לָכֶן: ס **שְׁבִיעִי** בְּסִפְרֵי
לֹט) וְכִי יָמוּת מִן־הַבְּהֵמָה
אֲשֶׁר־הִיא לָכֶם לֶאֱכֹלָהּ
הִנֵּגַע בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד־

הָעֶרֶב: וְאָרִי יָמוּת מִן בְּעִירָא. דִּהִיא לָכֶן לְמִיכַל. דִּיקָרַב בְּנִבְלָתָהּ
יְהִי מִסָּאב עַד רִמְשָׁא: מ' וְהָאֲכַל מִנְבִּילָתָהּ יִכָּבֵס בְּגִדָיו
וְטִמָּא עַד־הָעֶרֶב וְהַנָּשָׂא אֶת־נִבְלָתָהּ יִכָּבֵס
בְּגִדָיו וְטִמָּא עַד־הָעֶרֶב: וְדִיכֹל מִנְבִּילָתָהּ. יִצָּבַע לְבוּשֹׁהִי
וְיְהִי מִסָּאב עַד רִמְשָׁא. וְדִישׁוּל יֵת נִבְלָתָהּ. יִצָּבַע לְבוּשֹׁהִי וְיְהִי מִסָּאב
עַד רִמְשָׁא: מ"א וְכָל־הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל הָאָרֶץ שָׂקֵץ

— רס"י —

מִנְבִּילָתָהּ. יְכֹל תִּטְמָאֵנוּ אֲכִילָתוֹ, כְּשֶׁהוּא
אוֹמֵר בְּנִבְלָת עוֹף טְהוֹר (ויקרא כז ט) נִבְלָה
וְטִרְפָּה לֹא יֵאָכֵל לְטִמְאָה בָּהּ, אוֹתָהּ מְטַמְּאָה
בְּגָדִים בְּאֲכִילָתָהּ, וְאֵין נִבְלָת בְּהֵמָה מְטַמְּאָה
בְּגָדִים בְּאֲכִילָתָהּ בְּלֹא מִשָּׂא, כְּגוֹן אִם תִּתְּכֶהּ
לֹא חִבְרוּ בְּבֵית הַבְּלִיעָה, אִם כֵּן מִזֶּה תִּלְמֹד
לֹאֵר הָאֲכִיל, לִתֵּן שְׁעוֹר לְנוֹשָׂא וְלִנְוֹגַע בְּדִי
אֲכִילָה וְהוּא כְּוִית: וְטִמָּא עַד הָעֶרֶב. אָף
עַל פִּי שְׂטֵבֵל צִרִיף הָעֶרֶב שְׂמֵשׁ: מ"א הַשָּׂרֵץ
עַל הָאָרֶץ. לְהוֹצִיא אֶת הַיִּתְּוֹשִׁין שְׂבִכְלִיסִין
וְשְׂבִכְלִיסִין וְאֵת הַיִּזְוִין שְׂבִכְלִיסִים, שְׂהִירֵי לֹא
שָׂרְצוּ עַל הָאָרֶץ אֲלֹא בְּתוֹךְ הָאוֹכֵל, אֲבָל
מִשְׂרָצָאוֹ לְאוֹרֵר וְשָׂרְצוּ הָרִי נֶאֱסָרוּ:

בְּמִחְבָּר, אֵין לָךְ זֶרַע שְׂלֵא הַכָּשֵׁר: מִים עַל
זֶרַע. בֵּין מִים בֵּין שְׂאֵר מִשְׁקִין, בֵּין נָפְלוּ הֵם
עַל הַזֶּרַע, בֵּין הַזֶּרַע נָפַל לְתוֹכָן, הַכֹּל נִדְרָשׁ
בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים: וְנָפַל מִנְבִּילָתָם עָלָיו. אָף
מִשְׁנֵגֶב מִן הַמִּים, שְׂלֵא הַקִּפִּידָה תוֹרָה אֲלֹא
לְהִיּוֹת עָלָיו שֵׁם אוֹכֵל, וּמִשְׁרֵד עָלָיו הַכָּשֵׁר
קִבֵּלָת טִמְאָה פַּעַם אַחַת, שׁוֹב אֵינוֹ נִעְקָר
הַמָּנוֹ: לֹט בְּנִבְלָתָהּ. וְלֹא בְּעֶצְמוֹת וְגִידִים וְלֹא
בְּקֶרְנִים וְטִלְפִּים וְלֹא בְּעוֹר: מ' וְהַנָּשָׂא אֶת
נִבְלָתָהּ. חֲמוּרָה טִמְאָת מִשָּׂא מְטַמְּאָת מִגֵּעַ,
שֶׁהַנוֹשָׂא מְטַמָּא בְּגָדִים, וְהַנוֹגֵעַ אֵין בְּגִדָיו
טִמְאִין, שְׂלֵא נֶאֱמַר בּוֹ יִכָּבֵס בְּגִדָיו: וְהָאֲכַל

תפסיר רס"ג

הוא לא יאכל: וכל רחשא
דרחיש על ארעא. שקצא הוא לא
יתאכיל: ^{מב} כל הולך על-

גחון וכל | הולך על-ארבע
עד כל-מרב רגלים לכל-

השרץ השרץ על-הארץ
לא תאכלום כי-שקץ הם:

כל דמהליך על מעוהי. וכל דמהליך
על ארבע. עד כל סגיות רגלין. לכל

רחשא דרחיש על ארעא. לא תיכלוננון ארי שקצא אנון:

^{מב} אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ

השרץ ולא תטמאו בהם ונטמאתם בם: לא

תשקצון ית נפשתיכון. בכל רחשא דרחיש. ולא תסתאבון בהון.

ותסתאבון פון בהון: ^{מד} כי אני יהוה אלהיכם

והתקדשתם והייתם קדשים כי קדוש אני

פהו רגס לא יוכל: מב) וכל
סאלך עלי צדחה. וכל סאלך
עלי ארבע. למא כתררה
ארגלה. מן גמיע אלדביב
אלדאב עלי אלארץ. לא
תאכלונתם פאנתם ארגאס:
מג) ולא תרגסו אנפסכם. בשי
מן אלדביב אלדאב ולא
תתנגסו בהם. פתעצוני
בדאלך: מד) לאני אלה
רבכם. פתקדסו וכונו מקדסין.
פאני קדוס. ולא תנגסו

חצי התורה באותיות

— רס"י —

לא יאכל. לחיב על המאכיל באוכל. ואין
קרוי שרץ אלא דבר נמוך קצר רגלים, שאינו
נראה אלא כרוחש ונד: מב הולך על גחון.
זה נחש, ולשון גחון שחיה, שהולך שח ונופל
על מעיו: כל הולך. להביא השלשולין ואת
הדומה לדומה: הולך על ארבע. זה עקרב:
כל. להביא את החפושית אישקנזו"ט זלע"י
ואת הדומה לדומה: מרב רגלים. זה נדל,
שרץ שיש לו רגלים מראשו ועד זנבו לפאן

וזלק הדקדוק: מב עד כל מרב רגלים. בינוני מהפעול דבסמוך בצירי (מהר"ב):

תפסיר דס"ג

אנפסכם. בשי מן אלדביב
אלדאב עלי אלארץ:
(מה) לאני אלה. אלמצעדכם
מן בלד מצר. לאכון לכם
אלאהא. פכוננו מקדסין. לאני
אלקדוס: מו) הדיא שריעה
אלבהאים ואלטאיר. וגמיע
נפוס אלחיה. אלדאבה פי
אלמא. וסאיר אלנפוס
אלדאבה עלי אלארץ:
(מז) תפרו. בין אלנגס

וְלֹא תִטְמְאוּ אֶת-נַפְשֹׁתֵיכֶם
בְּכָל-הָשָׂרָץ הָרֹמֵשׁ עַל-

הָאָרֶץ: אֲרִי אָנָּה יי אֱלֹהֵכֶן.
וְתִתְקַדְּשׁוּן וְתִהְיוּן קִדִּישִׁין. אֲרִי קִדִּישׁ
אָנָּה. וְלֹא תִסָּאֲבוּן יֵת נַפְשֹׁתְכֶן. בְּכָל

רַחֲשָׁא דְרַחֲשִׁישׁ עַל אַרְעָא: מפטיד

מִי | אֲנִי יְהוָה הַמַּעֲלֶה

אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם

לִהְיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים וְהִיִּיתֶם קִדְּשִׁים מִי קִדּוֹשׁ

אֲנִי: אֲרִי אָנָּה יי. דְּאָסִיק יִתְכֹּן מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם. לְמַהוּ לְכֹן

לְאֱלֹהִי. וְתִהְיוּן קִדִּישִׁין. אֲרִי קִדִּישׁ אָנָּה: מו) זֹאת תּוֹרַת

הַבְּהֵמָה וְהָעוֹף וְכָל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הָרֹמֶשֶׁת בַּמִּים

וְלִכְל-נֶפֶשׁ הַשֹּׂרֶצֶת עַל-הָאָרֶץ: דָּא אוֹרִיתָא דְּבַעֲיָא

וְדַעוּפָא. וְדָכַל נֶפֶשׁא חֵיתָא. דְּרַחֲשָׁא בְּמִיָּא. וְדָכַל נֶפֶשׁא דְּרַחֲשָׁא עַל

אַרְעָא: מז) לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר וּבֵין

הַחַיָּה הַנֹּאכֶלֶת וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר לֹא תֹאכֵל:

— רש"י —

וכאן בתיב המעלה, תנא דבי רבי ישמעאל
אלמלי לא העלתי את ישראל ממצרים אלא
בשביל שאין מטמאין בשרצים בשאר אמות,
דיים, ומעליותא היא גבייהו, והו לשון מעלה:
מז) להבדיל. לא בלבד השונה, אלא שתהא
יודע ומפיר ובקי בהן: בין הטמא ובין
הטהור. צריך לומר בין חמור לפרה והלא

וְלֹא תִטְמְאוּ וְגו'. לַעֲבוֹר עֲלֵיהֶם בְּלֹאיוֹן
הַרְבֵּה. וְכָל לֹא מִלְּקוֹת, וְהוּ שְׁאֲמָרוּ בְּתַלְמוּד
[מכות טז] אֲכָל פּוֹטִיתָא לֹקָה אַרְבַּע,
נִמְלָה לֹקָה חֲמִשָּׁה, צִרְעָה לֹקָה שֵׁשׁ: מִכּ מִי
אֲנִי ה' הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם. עַל מְנַת שְׁתַּקְּבִלוּ
מִצּוֹתֵי הָעֲלִיתִי אֶתְכֶם. דְּבַר אַחֵר מִי אֲנִי
ה' הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם, בְּכָלֶן בְּתִיב וְהוֹצֵאתִי

תפסיר רס"ג
 לאפרשא. בין מסאבא ובין דכיא. ובין
 חיתא דמתאכלא. ובין חיתא. דלא
 יוכל. ואלדאי לא יוכל:
 מתאכלא: פ פ פ

צא פיסוקים סימן עבדיה

— רש"י —

כבר מפורשים הם, אלא בין טמאה לך צבי לערוד, והלא כבר מפורשים הם, אלא
 לטהורה לך, בין נשחט חציו שלקנה לנשחט בין שגלדו בה סימני טרפה בשרה, לגלדו
 רבו: ובין החיה הנאכלת. צריך לומר בין
 בה סימני טרפה פסולה:
 חסלת פרשת שמיני

ברכה ראשונה שיקדים ההפטרה

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. אשר בחר, בנביאים טובים. ורצה
 בדבריהם, הנאמרים באמת. ברוך אתה יהוה. הבוחר בתורה,
 במשה עבדו, וב ישראל עמו. ובנביאי, האמת והצדק: (אמן)

הפטרה דויה ביום השמיני

בשמואל ב' סימן ו'

וַיִּסַּף עוֹד דָּוִד אֶת-כָּל-בְּחֹר בְּיִשְׂרָאֵל שְׁלֹשִׁים אָלֶף:
 ואוסיף עוד, דוד. למכנש ית כל בחירי ישראל, תלתין
 אלפין: ב ויקם | וילך דוד וכל-העם אשר אתו מבעלי
 יהודה להעלות משם את ארון האלהים אשר-נקרא
 שם שם יהוה עבאות ישב הכרבים עליו: וקם, ואזל דוד.
 וכל עמא, דעמיה. מקרויא, דבית יהודה. לאסקא מתמן. ית, ארונא דיי.
 דאתקרי שמה. שמה, דיי עבאות. דשכינתיה שריא עיל מן פרוביא,
 עלוהי: ג וירכבו את-ארון האלהים אל-עגלה חדשה
 זולק הדקדוק: ב מבעלי. המ"ם געיא:

וַיִּשְׁאַהֲוּ מִבֵּית אַבִּינָדָב אֲשֶׁר בַּגְּבֻעָה וַעֲזָא וְאַחִיו בְּנֵי
 אַבִּינָדָב נְהָגִים אֶת־הָעֹלָה חֲדָשָׁה: וְאַחִיתוּ יֵת אַרְוֹנָא דִּינִי,
 בַּעֲלָתָא חֲדָתָא. וְנִטְלוּהִי מִבֵּית אַבִּינָדָב, דְּבִגְבֻעָתָא. וַעֲזָא וְאַחִיו. בְּנֵי
 אַבִּינָדָב. מְדַבְּרִין, יֵת עֲלָתָא חֲדָתָא: ִ וַיִּשְׁאַהֲוּ מִבֵּית אַבִּינָדָב
 אֲשֶׁר בַּגְּבֻעָה עִם אַרְוֹן הָאֱלֹהִים וְאַחִיו הִלֵּךְ לִפְנֵי הָאֲרֹן:
 וְנִטְלוּהִי מִבֵּית אַבִּינָדָב, דְּבִגְבֻעָתָא. עִם, אַרְוֹנָא דִּינִי. וְאַחִיו. אֲזִיל, קָדָם
 אַרְוֹנָא: ִ וְדָוִד | וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל מְשַׁחֲקִים לִפְנֵי יְהוָה
 בְּכָל עֲצֵי בְרוּשִׁים וּבְכַנָּרוֹת וּבְנִבָּלִים וּבַתְּפִים
 וּבַמִּנְעִנְעִים וּבַצִּלְצָלִים: וְדָוִד, וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל. מְשַׁבְּחִין, קָדָם יי.
 בְּכָל, אֲעֵי בִירוֹן. וּבְכַנָּרִין וּבְנִבָּלִין, וּבַתְּפִין. וּבְרַב־יָעִין, וּבַצִּלְצָלִין:
 וַיָּבֹאוּ עַד־גֶּרֶן נָכוֹן וַיִּשְׁלַח עֲזָא אֶל־אַרְוֹן הָאֱלֹהִים
 וַיֹּאחֲזוּ בּוֹ כִּי שִׁמְטוּ הַבֶּקֶר: וְאַתּוּ, עַד אֲתֵר מִתְקָן. וְאוֹשִׁיט עֲזָא,
 יֵת יְדִיהָ. בְּאַרְוֹנָא דִּינִי, וְאַחַד בֵּיהָ. אֲרִי מְרוּגָה, תּוֹרִיא: ִ וַיַּחֲר־אֲף
 יְהוָה בְּעֲזָא וַיַּכּוּהוּ שֵׁם הָאֱלֹהִים עַל־הַשֵּׁל וַיָּמַת שֵׁם עִם
 אַרְוֹן הָאֱלֹהִים: וּתְקִיף רְגֵזָא דִּינִי, בְּעֲזָא. וּמַחֲהִי תַמָּן. מִימְרָא דִּינִי, עַל
 דְּאַשְׁתָּלִי. וּמִית תַּמָּן, עִם, אַרְוֹנָא דִּינִי: ִ וַיַּחֲר לְדָוִד עַל אֲשֶׁר
 פָּרַץ יְהוָה פָּרִץ בְּעֲזָא וַיִּקְרָא לַמָּקוֹם הַהוּא פָּרִץ עֲזָא עַד
 הַיּוֹם הַזֶּה: וּתְקִיף לְדָוִד. עַל דְּתַרְעָא יי. תַרְעָתָא, בְּעֲזָא. וַיִּקְרָא. לְאַתְרָא
 הַהוּא, אֲתֵרָא דְּמִית בֵּיהָ עֲזָא. עַד, יוֹמָא הַדִּין: ִ וַיִּרָא דָּוִד

זולק הדקדוק: וַיִּשְׁלַח עֲזָא אֶל־אַרְוֹן וכו'. הכי גרסינן, ולא גרסינן 'את ידו' וטעות נפל
 בקצת קובץ ההפטירות והוסיפו את ידו. וסרכא דדברי הימים (דה"א' יג-ט') אטעינהו. אי
 נמי אטעינהו לשון התרגום דמתרגם 'ידיה' מה שלא נזכר בפסוק אפשר שהוא תוספת ביאור.
 או אפשר להתרגום היה גורס 'ידו' בפסוק, והקדמונים מעתיקי התרגום בהפטירות השנה, לא
 רצו לשנות גירסתו איך שיהיה:

אֶת־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וַיֹּאמֶר אֵיךְ יָבוֹא אֵלַי אֲרוֹן יְהוָה:
וּדְחִיל דָּוִד. מִן קֳדָם יי, בְּיוֹמָא הַהוּא. וַאֲמַר. אֵיכְדִין. יִעוֹל לְלוֹתִי, אֲרוֹנָא
דִּי: ׀ וְלֹא־אָבָה דָּוִד לְהַסִּיר אֵלָיו אֶת־אֲרוֹן יְהוָה עַל־עֵיר
דָּוִד וַיֵּטְהוּ דָּוִד בֵּית עֲבַד־אָדָם הַגָּתִי: וְלֹא אָבָא דָּוִד.
לְאַפְנָא לְלוֹתִיָּה. יְת אֲרוֹנָא דִּי, לְקִרְתָּא דְּדָוִד. וְאַפְנִיָּה דָּוִד, לְבֵית עוֹבַד
אָדָם, גִּתָּאָה: ׀ וַיֵּשֶׁב אֲרוֹן יְהוָה בֵּית עֲבַד אָדָם הַגָּתִי
שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים וַיִּבְרַךְ יְהוָה אֶת־עֲבַד אָדָם
וְאֶת־כָּל־בֵּיתוֹ: וּשְׂרָא אֲרוֹנָא דִּי. בֵּית עוֹבַד אָדָם. גִּתָּאָה, תִּלְתָּא
יֶרֶחִין. וּבְרִיךְ יי. יְת עוֹבַד אָדָם, וְיֵת כָּל בֵּיתִיָּה: ׀ וַיֵּגֵד לְמַלְכָּ דְּדָוִד
לֵאמֹר בֵּרַךְ יְהוָה אֶת־בֵּית עֲבַד אָדָם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ
בְּעִבּוֹר אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיֵּלֶךְ דָּוִד וַיַּעַל אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים
מִבֵּית עֲבַד אָדָם עֵיר דָּוִד בְּשִׂמְחָה: וְאֶת־חַוּא. לְמַלְכָּא דָּוִד,
לְמִימַר. בֵּרִיךְ יי. יְת בֵּית עוֹבַד אָדָם, וְיֵת כָּל דְּלִיָּה. בְּדִיל, אֲרוֹנָא דִּי.
וְאֶזֶל דָּוִד. וְאַסִּיק, יְת אֲרוֹנָא דִּי. מִבֵּית עוֹבַד אָדָם. לְקִרְתָּא דְּדָוִד,
בְּחֻדָּא: ׀ וַיְהִי כִּי צָעְדוּ נְשָׂאֵי אֲרוֹן־יְהוָה שְׁשָׁה צָעָדִים
וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמָרִיא: וְהוּא. כַּד נָטְלוּ. נָטְלִי אֲרוֹנָא דִּי, שְׁתָּא זִוְגִין.
וּנְכֹס תוֹר, וּפְטִים: ׀ וְדָוִד מְכַרְכֵּר בְּכָל־עֵז לִפְנֵי יְהוָה וְדָוִד
חָגוֹר אֶפֶוד בָּד: וְדָוִד. מְשַׁבַּח בְּכָל תְּקוּף, קֳדָם יי. וְדָוִד, אֲסִיר,
כַּרְדּוּט דְּבוּץ: ׀ וְדָוִד וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל מַעֲלִים אֶת־אֲרוֹן
יְהוָה בְּתִרְוּעָה וּבִקְוֹל שׁוֹפָר: וְדָוִד, וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל. מְסַקִּין, יְת
אֲרוֹנָא דִּי. בִּיבְבָא, וּבְקַל שׁוֹפָרָא: ׀ וַהֲיָה אֲרוֹן יְהוָה בָּא עֵיר
דָּוִד וּמִיכָל בַּת־שָׁאוּל נִשְׁקָפָה | בְּעַד הַחֲלוֹן וְהִתְרָא

אֶת־הַמֶּלֶךְ דָּוִד מִפֶּהּ וּמִכְרַבּוֹ לִפְנֵי יְהוָה וַתִּבְּזוּ לוֹ
 בְּלִבָּהּ: וַהֲוָה, אֲרוֹנָא דִּי. אֲתָא, לְקִרְתָּא דְדָוִד. וּמִיכַל בַּת שָׁאוּל.
 אֶסְתִּכְיָאתָ, מִן חֲרָבָא. וַחֲזוּת יֵת מַלְכָּא דָּוִד מְרַקִיד וּמִשְׁבַּח, קֳדָם יי.
 וּבִסְרַת עֲלוּהִי, בְּלִבָּהּ: וַיָּבֹאוּ אֶת־אֲרוֹן יְהוָה וַיַּצְגּוּ אֹתוֹ
 בְּמִקְוָמוֹ בְּתוֹךְ הָאֹהֶל אֲשֶׁר נָטָה־לוֹ דָּוִד וַיַּעַל דָּוִד עֲלוֹת
 לִפְנֵי יְהוָה וּשְׁלָמִים: וַאֲעִילוּ, יֵת אֲרוֹנָא דִּי. וַאֲקִימוּ יִתְיָה,
 בְּאַתְרִיהָ. בְּגוֹ מִשְׁכְּנָא. דְּפִרְס לִיָּה, דָּוִד. וַאֲסִיק דָּוִד עֲלֹן, קֳדָם יי, וּנְכַסֶּת
 קִדְשִׁין: וַיְכַל דָּוִד מִהֶעֱלוֹת הָעוֹלָה וְהַשְׁלָמִים וַיְבָרֶךְ
 אֶת־הָעָם בְּשֵׁם יְהוָה צְבָאוֹת: וְשִׁיעִי דָּוִד. מִלְּאֶסְקָא עֲלֵתָא,
 וּנְכַסֶּת קִדְשִׁיא. וּבְרִיךְ, יֵת עֲמָא. בְּשִׁמָּא, דִּי צְבָאוֹת: וַיַּחֲלֵק
 לְכָל־הָעָם לְכָל־הַמּוֹן יִשְׂרָאֵל לְמֵאִישׁ וְעַד־אִשָּׁה לְאִישׁ
 חֶלֶת לֶחֶם אַחַת וְאַשְׁפֹּר אֶחָד וְאַשִּׁישָׁה אַחַת וַיֵּלֶךְ
 כָּל־הָעָם אִישׁ לְבֵיתוֹ: וּפְלִיג לְכָל עֲמָא. לְכָל הַמּוֹנָא דִּישְׂרָאֵל,
 לְמַגְבֵּר וְעַד אֲתָא. לְגַבְר. גְּרִיצָתָא דְלַחִים, חֲדָא. וּפְלִיג חֲד. וּמִנְתָּא חֲדָא.
 וַאֲזַל כָּל עֲמָא, גָּבַר לְבֵיתִיהּ: ב וַיָּשָׁב דָּוִד לְבָרֶךְ אֶת־בֵּיתוֹ
 וַתֵּצֵא מִיכַל בַּת־שָׁאוּל לְקִרְיַת דָּוִד וַתֹּאמֶר מִה־נִּכְבְּד
 הַיּוֹם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר נִגְלָה הַיּוֹם לְעֵינַי אֲמָהוּת עַבְדִּי
 כְּהַגְלוֹת נִגְלוֹת אֶחָד הָרָקִים: וַתֵּב דָּוִד, לְבָרְכָא יֵת אֲנָשׁ בֵּיתִיהּ.
 וּנְפַקֶּת. מִיכַל בַּת שָׁאוּל, לְקִדְמוֹת דָּוִד. וַאֲמַרְת. מָא אַתִּיקָר יוֹמָא דִּין,
 מַלְכָּא דִּישְׂרָאֵל. דְּאַתְגְּלִי יוֹמָא דִּין, לְעֵינַי אֲמָהֶת עַבְדוּהִי. כְּמָא דְחֲלִיץ
 וּמִתְגְּלִי, חֲד מִן סְרִיקָא: כֹּא וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־מִיכַל לִפְנֵי יְהוָה
 אֲשֶׁר בָּחַר־בִּי מֵאֲבִיךָ וּמִכָּל־בֵּיתוֹ לְצֹוֹת אֹתִי נִגִּיד

עַל-עַם יְהוָה עַל-יִשְׂרָאֵל וְשַׁחֲקֵתִי לִפְנֵי יְהוָה: וְאָמַר דָּוִד,
לְמִיכָל. קָדָם יי. דָּאֲתָרְעִי בִי מֵאֲבוֹד, וּמִכָּל בֵּיתִיהָ. לְפָקֶדָא יָתִי, לְמַהוּי
מִלְכָּא. עַל עַמָּא דִּי, עַל יִשְׂרָאֵל. וְשִׁבְחִית, קָדָם יי: כַּב וּנְקִלְתִּי עוֹד
מִזֹּאת וְהֵייתִי שָׁפֵל בְּעֵינֵי וְעַם-הָאֲמָהוּת אֲשֶׁר אָמַרְתָּ
עַמָּם אֲכַבְדָּהּ: וְזַעֲרָנָא עוֹד, מָדָא. וְאִיהִי מִכִּיד בְּעֵינֵי נַפְשִׁי, מִכִּין.
וְעַם אֲמָהָתָא, דָּאֲתָא אֲמָרָא. בְּעֵינֵיהוֹן, אִיהִי יָקִיר: כַּב וּלְמִיכָל
בֶּת-שָׁאוּל לֹא-הָיָה לָּהּ יֶלֶד עַד יוֹם מוֹתָהּ: וּלְמִיכָל, בֶּת
שָׁאוּל. לֹא הָיָה לָּהּ, יֶלֶד, עַד, יוֹם מוֹתָהּ: כַּב וְיִהְיֶה כִּי-יֹשֵׁב הַמֶּלֶךְ
בְּבֵיתוֹ וַיְהוֶה הִנֵּיחַ-לוֹ מִסָּבִיב מִכָּל-אִיבּוֹ: וְהָיָה. כַּב יִתִּיב
מִלְכָּא, בְּבֵיתִיהָ. וַיִּי. אֲנִיחַ לִיה מִסְּחוֹר סְחוֹר, מִכָּל בְּעָלֵי דְבָבוּהִי:
כַּב וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל-נָתָן הַנָּבִיא רְאֵה נָא אֲנֹכִי יוֹשֵׁב
בְּבֵית אַרְזִים וְאֶרְוֹן הָאֱלֹהִים יֹשֵׁב בְּתוֹךְ הִירִיעָה: וְאָמַר
מִלְכָּא, לְנָתָן נְבִיא. חֲזִי כְעֵן. דְּאֲנָא יִתִּיב בְּבֵיתָא, דְּמִטְלֵל בְּכִיּוּרֵי אַרְזֵיא.
וְאֶרְוֹנָא דִּי. שָׂרִי בְּמִשְׁכָּנָא, בְּגוֹ יִרְיעָתָא: כַּב וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל-הַמֶּלֶךְ
כָּל אֲשֶׁר בִּלְבָבְךָ לַךְ עֲשֵׂה כִּי יְהוָה עִמָּךְ: וְאָמַר נָתָן,
לְמִלְכָּא. כָּל דְּבִלְבָךְ, אִיזִיל עֲבִיד, אֲרִי מִימְרָא דִּי, בְּסַעֲדָךְ:

(גְּאֵלָנוּ יְהוָה עֲבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פְּרָקְנָא. יי עֲבָאוֹת, שְׁמִיָּה, קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יִתְבָּרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקַיָּמָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלָם,
וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא:

זוּלָּק הַדְּקָדוֹק: כַּב יֶלֶד. ה"ג כְּתִיב וְקָרִי לְמַעְרָאֵי דְּהִלְכְּתָא כּוּוּתִיָּהּ וְעִיקָר. וְעִיין בְּרַאב"ע
בְּפִירוּשׁ 'שִׁיר הַשִּׁירִים' וּבְאֹר תוֹרָה ז"ל:

דדה ^{למנחת שבת ושני וחמישי} אשה כי תזריע

תפסיר רס"ג

יב א) תים כלם אללה מוסי תפלימא: ב) מר בני אסראיל קאילא. אייה אמראה עלקת. פולדת ד'פרא. פלתנגס סבעה איאם. כאיאם בעד חיציתהא יכון חכם נגאסתהא: ג) ופי אליום אלתיאמן. תכיתן קלפה אחילה: ד) ותילאתיה ותילאתין יומא. תקים פי דם אלטהר. ולא תלאמס שייא מן

יב א וידבר יהוה אל-משה לאמר: ומליל יי עם משה למימר: ב דבר אל-בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים כימי נדת דותה

תטמא: מליל. עם בני ישראל

למימר. אתתא ארי תעדי. ותליד דבר. ותהי מסאבא שבעא יומין. כיומי. ריחוק סאובתה תהי מסאבא: ג וביום השמיני ימול בשר ערלתו: וביומא תמינאה. יתגזר בשרא דעורלתיה: ד ושלשים יום ושלשת ימים תשב בדמי טהרה בכל-קדש לא-תגע ואל-המקדש לא תבא עד-מלאת ימי טהרה: ותלתין ותלתא יומין.

— רס"י —

בלא דם: דותה. לשון דבר הוב מגופה. לשון אחר לשון מדנה וחולי, שאין אשה רואה דם שלא תחלה (י"ג: תחלה) ראשה ואבריה כבדין עליה: ז תשב. אין תשב אלא לשון עכבה, כמו (דברים 6 מו) ותשבו בקדש, וישב באלני ממרא (דברים יג יח): בדמי טהרה. אף על פי שרואה דם טהורה. בדמי טהרה לא מפיק ה"א, והוא שם דבר, כמו טוהר: ימי טהרה.

וזלק הדקדוק: טהרה. שם והה"א אינה מפיק ואינה סימן הנקבה הנסתרת אך הוא שם לבדו: ימי טהרה. במפיק הה"א והוא סימן לנקבה הנסתרת כי השם הנפרד ממנו טוהר (מהרי"ב):

יב א אשה כי תזריע. אמר ר' שמלאי בשם שיצירתו שלאדם אחר כל בהמה חיה ועוף במעשה בראשית, כך תורתו נתפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף: כי תזריע. לרבות שאפלו ילדתו מחוי, שגמחה ונעשה בעין זרע, אמו טמאה לידה: כימי נדת דותה תטמא. כסדר כל טמאה האמורה בנדח מטמאה בטמאת לידה, ואפלו נפתח הקבר

תפסיר רס"ג

אלאקדאס. ולא תדכל אלי
אלקדס. אלי כמאל איאם
טהרהא: (ה) פאן ולדת אנת'.
פלתנגס אסבועין כחכם
חיצ'תהא. וסתה וסתין יומא.
תקים עלי דם אלטהר: (ו) וענד
תמאם איאם טהרהא. לאבן
כאן או אבנה. תאתי בכירוף
אבן סנתה לאלצעידה. ופרד'
חמאם או שפנינא לאלד'כזה.
אלי באב כיבא אלמחצר.
אלי אלמאם: (ז) ויקרבה בין ידי
אללה ויסתג'פר ענהא. ותטהר
מן נביע דמהא. הד'ה שריעה
אלואלדה. ד'כר או אנת':

תתיב בדם דכו. בכל קודשא לא
תקרב. ולמקדשא לא תיעול. עד משלם
יומי דכותה: ה ואם נקבה תלד
וטמאה שבעים כנדתה
וששים יום וששת ימים
תשב על-דמי טהרה: ואם
נוקבתא תלד. ותהי מסאבא ארבעת
עשר כריחוקה. ושתין ושתא יומין.
תתיב על דם דכו: ו ובמלאה
ימי טהרה לבן או לבת
תביא כבש בן-שנתו
לעלה ובן-יונה או-תר לחטאת אל-פתח
אהל-מועד אל-הכהן: ובמשלם יומי דכותה. לברא או
לברתא. תיתי. אמר בר שתיה לעלתא. ובר יונה או שפנינא לחטאת.
לתרע משפן זמנא לות כהנא: ו והקריבו לפני יהוה
וכפר עליה וטהרה ממקור דמיה זאת תורת
הילדת לזכר או לנקבה: ויקרבניה. לקדם יי וכפר עליה.
ותדפי מסואבת דמהא. דא אוריתא דילידתא. לדכר או לנוקבא:

— רס"י —

ביבמות (טו 6): וזהקריבו. למדך שאין
מעבבה לאכול בקדשים אלא אחד מהם. ואי
זה הוא, זה חטאת, שנאמר וכפר עליה הכהן
וטהרה, מי שהוא בא לכפר, בו הטהרה
תלויה: וטהרה. מכלל שעד כאן קרויה
טמאה:

מפיק ה"א, ימי טוהר שלה: בכל קדש וגוי.
לרבות את התרומה, לפי שזו טבולת יום
ארוך, שטבלה לסוף שבועה ואין שמשה
מעריב לטהרה עד שקיעת החמה שליום
ארבעים, שלמחר תביא את כפרת טהרתה:
לא תגע. אזהרה לאוכל, כמו ששנויה

תפסיר רס"ג

(ח) ואן לם תנאל ידהא מקדאר שאה. פלתיאכיד שפנינין. או פרכי חמאם. אחדמא לאלצעידה ואלאכיר לאלד'כוח. ויסתג'פר ענהא. אלאמאם ותטהר: יג א) תים כלם אללה. מוסי' וחרון תכלימא: ב) אי אנסאן כאן פי גלד בדנה שאמה או עארציה או בקעה. או צאר פי גלד בדנה בלא ברץ. פליותא בזה אלי' חרון אלאמאם. או אלי' אחד מן בגיה אלאימה: ג) פינציר אלאמאם אלבלא פי

וְאִם-לֹא תִמְצָא יָדָהּ דִּי שֵׁה וְלִקְחָה שְׁתֵּי-תָרִים או שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה אֶחָד לְעֵלָה וְאֶחָד לְחֹטָאת וְכִפֹּר עָלֶיהָ הִפְהִן וְטָהְרָה: וְאִם לֹא תִשָּׁבַח יָדָהּ כְּמִסַּת אִמְרָא. וְתִסָּב תְּרִין שְׁפָנִינִין. או תְּרִין בְּנֵי יוֹנָה. חֵד לְעֵלְתָא וְחֵד לְחֹטָתָא. וְיִכְפֹּר עָלֶיהָ. כְּהֵנָּה וְתִדְבֹּק: פ

ספרי תימן

וְאִם לֹא תִמְצָא יָדָהּ דִּי שֵׁה וְלִקְחָה שְׁתֵּי-תָרִים או שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה אֶחָד לְעֵלָה וְאֶחָד לְחֹטָאת וְכִפֹּר עָלֶיהָ הִפְהִן וְטָהְרָה: וְאִם לֹא תִשָּׁבַח יָדָהּ כְּמִסַּת אִמְרָא. וְתִסָּב תְּרִין שְׁפָנִינִין. או תְּרִין בְּנֵי יוֹנָה. חֵד לְעֵלְתָא וְחֵד לְחֹטָתָא. וְיִכְפֹּר עָלֶיהָ. כְּהֵנָּה וְתִדְבֹק: פ

וְאִם לֹא תִמְצָא יָדָהּ דִּי שֵׁה וְלִקְחָה שְׁתֵּי-תָרִים או שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה אֶחָד לְעֵלָה וְאֶחָד לְחֹטָאת וְכִפֹּר עָלֶיהָ הִפְהִן וְטָהְרָה: וְאִם לֹא תִשָּׁבַח יָדָהּ כְּמִסַּת אִמְרָא. וְתִסָּב תְּרִין שְׁפָנִינִין. או תְּרִין בְּנֵי יוֹנָה. חֵד לְעֵלְתָא וְחֵד לְחֹטָתָא. וְיִכְפֹּר עָלֶיהָ. כְּהֵנָּה וְתִדְבֹק: פ

ומליל יי. עם משה ולאחרון למימר: אדם כי יהיה בעור-בשרו שאת או-ספחת או בהרת והיה בעור-בשרו לנגע צרעת והיבא אל-אחרון הפהן או אל-אחד מבניו הפהנים: אנש. ארי יהי במשך בשריה עמקא או עדיא או בהרא. ויהי במשך בשריה למכתש סגירו. ויתיתי לות אחרון כהנא. או לות חד מבנוהי כהניא: וראה הפהן את-

רס"י

ח אחד לעלה ואחד לחטאת. לא הקדימה הכתוב אלא למקראה, אבל הקרבת חטאת קודם לעולה, כך שנינו בזבחים בפרק כל התמיד (זח"ט 5):

יג ז שאת או ספחת וגו'. שמות נגעים הם ולבנות זו מזו: בהרת. חברבורות טי"א זלע"ז [כתם] וכן (איוז לו כה) בהיר הוא בשחקים: אל אחרון וגו'. גזרת הכתוב היא

זלע"ז הדקדוק: או אל אחד מבניו. בא כולו בפתח גם בלא סמיכות כי אין על המ"ם סמיכות (שם): וראה הפהן את הנגע בעור הבשר. אין כאן פסיק בין תיבת הכהן לתיבת את בכל התיגאן:

תפסיר רס"ג

גלד אלבדן. פאן כאן פיה שער
קד אנקלב אביצא. ומנציר
אלבלא עמיק מן גלד בדנה.
פהו בלא ברץ. פאדרי ראה
כדיאד פלינגסה (ד) ואן כאנת
בקעה ביצא פי גלד בדנה.
וליס מנצירהא עמיק מן
אלגלה. ושערהא לס ינקלב
אביצא פליוקפה סבעה איאם:
(ה) תים ינצירה פי אליום
אלסאבע. פאן וקף אלבלא

הַנִּגַּע בְּעוֹר-הַבָּשָׂר וְשֹׁעַר
בְּנִגַּע הַפֶּה | לֵבָן וּמְרֹאֶה
הַנִּגַּע עִמָּק מֵעוֹר בְּשָׂרוֹ
נִגַּע צִרְעַת הוּא וְרֹאֵהוּ
הַכֹּהֵן וְטָמֵא אֹתוֹ: וַיַּחֲזִי כִּהְנֵא
יָת מִכְתָּשָׂא בְּמִשַּׁךְ בְּשָׂרָא. וְשֹׁעַרָא
בְּמִכְתָּשָׂא אֶתְהַפִּיךְ לְמַחֹר. וּמַחֲזִי
מִכְתָּשָׂא עִמִּיק מִמִּשַּׁךְ בְּשָׂרִיָּה. מִכְתָּשׁ
סְגִירוֹתָא הוּא. וַיַּחֲזִינֶיהָ כִּהְנֵא וַיִּסְאִיב
יָתִיָּה: ׀ וְאִם-בִּהְרֹת לְבָנָהּ הוּא בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ
וְעִמָּק אֵין-מְרֹאֶה מִן-הָעוֹר וְשֹׁעַרָה לֹא הַפֶּה
לֵבָן וְהַסִּגִּיר הַכֹּהֵן אֶת-הַנִּגַּע שִׁבְעַת יָמִים: וְאִם
בִּהְרֹא חוֹרָא הִיא בְּמִשַּׁךְ בְּשָׂרִיָּה. וְעִמִּיק לִית מַחוּזָּה מִן מִשְׁפָּא.
וְשֹׁעַרָה לֹא אֶתְהַפִּיךְ לְמַחֹר. וַיִּסְגֹּר כִּהְנֵא יָת מִכְתָּשָׂא שִׁבְעָא יוֹמִין:
׀ וְרֹאֵהוּ הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהִנֵּה הַנִּגַּע עָמַד
בְּעֵינָיו לֹא-פָשָׂה הַנִּגַּע בְּעוֹר וְהַסִּגִּיר הַכֹּהֵן

— רס"י —

שאין טמאת נגעים וטהרתן אלא על פי כהן:
ג וְשֹׁעַר בְּנִגַּע הַפֶּה לֵבָן. מתחלה שחור
והפה ללבן בתוף הנגע, ומעוט שער שנים:
עִמָּק מֵעוֹר בְּשָׂרוֹ. כל מראה לבן עמק
הוא, כמראה חמה עמוקה מן הצל: וְטָמֵא

זולק הרקדוק: ג וְשֹׁעַר בְּנִגַּע. תיבת ושער אזלא, בנגע אתי: הַפֶּה | לֵבָן. פסיק אחר תיבת
הפה בכל התיגאן. וז"ל מהרי"ב ס"א בלי פסיק והמדוייקים פסיק עכ"ל: וְשֹׁעַרָה לֹא הַפֶּה לֵבָן.
קדמאה לא מפיק ותניינא מפיק וכ"כ רד"ק ומהר"י ן' מלך. וז"ל מהרי"ב ה"א הכינוי נחה
והיתה ראוייה במפיק, והתי"ט פ"ד דנגעים בשם מהר"ם כתב דשמא חז"ל ילפי מיעוט שיער
שנים ממאי דכתיב ושערה לא מפיק ה"א, ואי בשיער אחד סגי היה לו להיות מפיק ה"א ע"ש:

תפסיר רס"ג

בעינה, ולם יתפש פי אלגלד.
 פליוקפה סבעה איאם תיאניה:
 (ו) תים ינצירה פי אליום
 אלסאבע תיאניה, פאן כבא
 ולם יתפש פי אלגלד, פליטורה
 פאנהא עארציה, ויגסל
 תיאבה ויטהר: (ז) ואן תפשת
 אלעארציה פי אלגלד, בעד מא
 אורי' לאלאמאם פטהרה.
 פליורא לה תיאניה: (ח) פאדיא
 ראהא לאלאמאם, קד תפשת פי
 גלדה, פלינגסה פאנהא ברץ:

שבעת ימים שנית: ויחזינה

כהנא ביומא שביעאה. והא מכתשא קם
 כד הוה. לא אוסיף מכתשא במשפא.
 ויסגרניה כהנא, שבעא יומין תנינות:

(שע) וראה הכהן אתו

ביום השביעי שנית והנה

כהה הנגע ולא-פשה הנגע

בעור וטהרו הכהן

מספחת הוא וכבס בגדיו

וטהר: ויחזי כהנא יתיה. ביומא שביעאה תנינות. והא

עמא מכתשא. ולא אוסיף מכתשא במשפא. וידיניה כהנא

עדיתא היא. ויצבע לבושהי וידיני: וואם פשה תפשה

המספחת בעור אחרי הראתו אל-הכהן

לטהרתו ונראה שנית אל-הכהן: ואם אוסף תוסיף

עדיתא במשפא. בתר דיתחזי. לכהנא לדכותיה. ויתחזי תנינות

לכהנא: וראה הכהן והנה פשתה המספחת

בעור וטמאו הכהן צרעת הוא: ויחזי כהנא. והא.

אויספת עדיתא במשפא. ויסאבניה כהנא סגירותא היא: פ

— רש"י —

ובשיעורו הראשון: והסגירו שנית. הא אם
 פשה בשבוע ראשון טמא מחלט: ובהה.
 הבהה מראיתו, הא אם עמד במראיתו או
 פשה טמא: מספחת. שם נגע טהור: וכבס
 בגדיו וטהר. הואיל ונזקק להסגר נקרא
 טמא וצריך טבילה: וטמאו הכהן.
 ומשטמאו הרי הוא מחלט וזקוק לצפרים
 ולתגלחת ולקרבן האמור בפרשת זאת
 תהיה: צרעת הוא. המספחת הזאת:
 צרעת. לשון נקבה: נגע. לשון זכר:

תפסיר רס"ג

(ט) פאדיא כאן באנסאן בלא ברץ. פיותא בה אלי אלאמאם: (י) פינצר אלאמאם. פאדיא בשאמה ביציא פי גלדה. וקד אקלבת אלשער אביציא. או גז מן אללחם נקי פי אלשאמה: (יא) ברץ עתיק הו פי גלד בדנה. פלינגסה אלאמאם. ולא יוקפה. אד' הו נגס: (יב) ואן אנתשר אלברץ פי אלברדן. חתי גיטא גמיע גלד אלמבתלא. מן ראסה אלי רגליה. גמיע מנציר עיני אלאמאם:

ט נגע צרעת כי תהיה באדם והובא אל-הכהן: מכתש סגירו. ארי תהי באנשא. ויתיתי לות כהנא: **ויראה הכהן והנה שאת-לבנה בעור והיא הפכה שער לבן ומחית בשר חי בשאת:** ויחוי כהנא. והא עמקא חורא במשפא. והיא. הפכת שער למהור. ורשם. בשר חי בעמיקתא: **וא צרעת נושנת**

הוא בעור בשרו וטמאו הכהן לא יסגרנו כי טמא הוא: סגירות עתיקא היא במשך בשריה. ויסאבניה כהנא. לא יסגרניה. ארי מסאב הוא: **וב ואם פרוח תפרח הצרעת בעור וכסתה הצרעת את כל-עור הנגע מראשו ועד-רגליו לכל-מראה עיני הכהן:** ואם מסגא תסגי סגירותא במשפא. ותחפי סגירותא. ית כל משך מכתשא. מרישיה ועד רגלוהי. לכל חיזו עיני כהנא:

— רס"י —

נושנת הוא. מכה ישנה היא תחת המהיה, וחבורה זו נראית בריאה מלמעלה ותחתיה מלאה לחה, שלא תאמר הואיל ועלתה מחיה אטהרנה: **יד מראשו.** שלאדם ועד רגליו: **לכל מראה עיני הכהן.** פרט לכהן שחשף מאורו:

יומחית. שימיני"ט זלט"ז [רפוי], שנהפך מקצת הלובן שבתוך השאת למראה בשר, אף הוא סימן טמאה, שער לבן בלא מחיה ומחיה בלא שער לבן, ואף על פי שלא נאמרה מחיה אלא בשאת, אף בכל המראות ותולדותיהן הוא סימן טמאה: **יא צרעת**

זללק הדקדוק: ומוזית. המ"ם מועמדת בגעיא בכל ספרי תימן:

תפסיר רס"ג

(יג) פלינצ'ר אללאמאם. פאדא קוד ג'טא אלברץ גמיע ב'דנה. פליטהרה. אד' קוד אנקלב כ'לה אביצ'א פ'הו טאהר: יד) ואי יום צ'הר פ'ה לחם נקי פלינגסה: טו) באן ירא אללאמאם. אללחם אלנקי פינגסה. לאן גז מן אללחם אלנקי מע אלברץ נגס הו: טז) ואן רגע אללחם אלנקי ואנקלב אביצ'א. פליגי אלי אללאמאם: יז) פאדא נצ'ר אללאמאם. אן אלבלא קוד

וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהָיָה כִּסְתָּהּ
הַצֵּרַעַת אֶת-כָּל-בְּשָׁרוֹ
וְטָהַר אֶת-הַנֶּגַע כָּלֹּו הַפֶּדָּה
לִבָּן טָהוֹר הוּא: וַיִּחְזִי כֹהֵנָא. וְהָא
חֲפַת סְגִירוּתָא יֵת כָּל בְּשָׂרֶיהָ. וַיִּדְבִּי יֵת
מִכְתָּשָׂא. כְּלִיָּהּ. אֶתְהַפִּיךְ לְמַחֲוֹר דְּבִי
הוּא: **וּבִיּוֹם הָרְאוֹת בּוֹ**
בֶּשֶׂר חַי יִטְמָא: וּבִיּוֹמָא דִּיתְחַזִּי
בִּיהּ. בִּשְׂרָא חַיָּא יְהִי מְסָאב: **וְרָאָה**

הַכֹּהֵן אֶת-הַבֶּשֶׂר הַחַי וְטִמְּאוּ הַבֶּשֶׂר הַחַי
טָמֵא הוּא צִרַעַת הוּא: וַיִּחְזִי כֹהֵנָא. יֵת בִּשְׂרָא חַיָּא
וַיִּסְאַבְנִיהּ. בִּשְׂרָא חַיָּא. מְסָאב הוּא סְגִירוּתָא הוּא: **אוֹ כִּי**
יָשׁוּב הַבֶּשֶׂר הַחַי וְנִהְפָּדָה לִלְבָּן וּבָא אֶל הַכֹּהֵן:
אוֹ אֲרִי יָתוּב. בִּשְׂרָא חַיָּא וַיִּתְהַפִּיךְ לְמַחֲוֹר. וַיִּיָּתִי לֹות כֹּהֵנָא:
וְרָאָהּ הַכֹּהֵן וְהָיָה נִהְפָּדָה הַנֶּגַע לִלְבָּן וְטָהַר
הַכֹּהֵן אֶת-הַנֶּגַע טָהוֹר הוּא: וַיִּחְזִינִיהּ כֹּהֵנָא. וְהָא.

— רס"י —

רחב ונראית בו המחיה, למדנו הכתוב שתטמא: **וביום**. מה תלמוד לומר, ללמד יש יום שאתה רואה בו ויש יום שאין אתה רואה בו, מכאן אמרו חתן נותנין לו כל שבועת ימי המשטה לו ולכסותו ולביתו, וכן פרגל נותנין לו כל ימי הרגל: **טו צרעת הוא**. הבשר ההוא. בשר לשון זכר:

י וביום הראות בו בשר חי. אם צמחה בו מחיה הרי כבר פרש שהמחיה סימן טמאה, אלא הרי שהיה הנגע באחד מעשרים וארבעה ראשי אברים שאין מטמאין משום מחיה, לפי שאין נראה הנגע כלל באחד ששופע אלף ואלף, וחזר ראש האבר ונתגלה שפועו על ידי שמן, כגון שהבריא ונעשה

תפסיר רס"ג

אנקלג אביצא. פליטקרה אנה טאהר: יח) ואי אנסאן. פאן פי גלד בדנה קרת. פברא: יט) וצאר פי מוצעה שאמה ביצא או בקעה ביצא מחמרה. פלירא לאלאמאם: כ) פאדיא רא' אלאמאם. מנצירהא מתספל (י"ג: מסתספל) מן אלגלד. ושערהא קד אנקלג אביצא. פלינגסה. לאנהא פלא ברץ קד אנתשר פי אלקרת: כא) ואן הו ינצירהא. ולם יכון פיהא שער אביץ. וליסת מתספלה (י"ג: מסתספלה) מן אלגלד. פל כאביה. פליוקפה סבעה איאם:

אתהפיד מכתשא למחור. וידפי כהנא.

ית מכתשא דכי הוא: פ (שלישי)

אין שלישית בספר תימן שני כשרון מחוברות בסת"י

ובשר כי יהיה בו בערו

שחין ונרפא: ואנש. ארי יהי ביה

במשיכה שחנא. ויתסי: יט) והיה

במקום השחין שאת

לבנה או בהרת לבנה

אדמדמת ונראה אל הפה:

ויהי. באתר שחנא עמקא חורא. או

בהרא חורא סמקא. ויתחוי לכהנא:

ויראה הפה והנה מראה שפל מן העור

ושערה הפך לבן וטמאו הפה נגע צרעת

הוא בשחין פרחת: ויחוי כהנא. והא מחזהא מפיד מן

משפא. ושערה אתהפיד למחור. ויסאבניה כהנא. מכתש סגירותא

היא בשחנא סגיאת: כא) ואם | יראה הפה והנה

אין-בה שער לבן ושפלה איננה מן העור

והיא כהה והסגירו הפה שבעת ימים:

— רס"י —

יח) שחין. לשון חמום, שנתחמם הבשר בלקוי הבא לו מחמת מכה, שלא מחמת האור: ונרפא. השחין העלה ארוכה ובמקומו העלה נגע אחר: יט) או בהרת

לבנה אדמדמת. שאין הנגע לבן חלק אלא פתוך ומעורב בשתי מראות לובן ואודם: כ) מראה שפל. ואין ממש שפל, אלא מתוך לבנוניתו הוא נראה שפל ועמוק.

זולק הרקדוק: והנה מראה. תיבת מראה בפשטא אחת בכל התיגאן והיא מלרע:

שמן המור (יח) בובערין. המנהג להפריד ביניהם.

תפסיר רס"ג

כב) ואן הי תפשות פי אלגלד. פלינגסה פאנהא בלא: כג) פאן וקפת מפאנהא ולם תתפש. פהי מן אתיר אלקרת. פליטהרה אלמאם: כד) אי אנסאן פאן פי גלדה כי נאר. תים צאר גז אלפי. בקעה ביציא מחמרה או ביציא פקט: כה) פלינצ'רהא אלמאם. פאן אנקלב אלשער אביציא ופאן מנצ'רהא עמין מן אלגלד. פהו ברץ אנתשר

ואם יחזינה כהנא. והא לית בה שער חיור. ומכיא ליתתהא. מן משכא והיא עמיא. ויסגרניה כהנא שבעא יומין: **כב ואם-פשה תפשה בעור וטמא הבהן אתו נגע הוא:** ואם אוספא תוסיף במשכא. ויסאב כהנא. יתיה מכתשא היא: **כג ואם-תחתיה תעמד הבהרת לא פשתה צרבת השחין**

הוא וטהרו הבהן: ואם באתרה. קמת בהרתא לא אוסיפת.

רושם שחנא היא. וידביניה כהנא: **ס (דביעי) (שני כשהן מחוברות)**

כד או בשר כי-יהיה בערו מכות-אש והיתה מחית המכוה בהרת לבנה אדמדמת או לבנה: או אנש. ארי יהי במשפיה פואה דנור. ויהי רושם פואה. בהרא. חורא סמקא או חורא: **כה וראה אתה הבהן והנה נהפך שער לבן בבהרת ומראה עמק מן-העור צרעת הוא במכוה פרחת**

— רש"י —

כמראה חמה עמוקה מן הצל: כז נגע הוא. מחמת חמום, כמו (יחזקאל כא ג) ונצרב בזה השאת הזאת או הבהרת: כח תחתיה. כל פנים, ריטוי"ר זלט"ז: צרבת. ריטויימי"ט במקומה: צרבת השחין. כתרגומו רושם שחנא, אינו אלא רושם החמום הנכר בבשר. כל צרבת לשון רגיעת עור הנרגע חלק הדקדוק: כו והיתה. הוי"ו געיא: מחית. מאריך במ"ם: כז ומראה עמק. תיבת ומראה בפשטא אחת בכל התיגאן והיא מלרע:

תפסיר רס"ג

פי אלפי. פלינגסה אלאמאם:
 (כו) פאן ראחא אלאמאם. וליס
 פיה שער אביץ. וליסת
 מַתְסַפְלָה (י"ג: מַתְסַפְלָה) מן
 אלגלד. בל כאביה. פליוקפה
 סבעה איאם: (כז) פינצירהא
 פי אליום אלסאבע. פאן תפשת
 פי אלגלד. פלינגסה פאנהא
 בלא ברץ: (כח) ואן וקפת
 מכאנהא. לם תתפש פי אל
 גלד וחי כאביה. פחי מן אתיר
 אלפי. פליטהרה אלאמאם.
 פאנהא תשייט אלפי

וּטְמֵא אֹתוֹ הַכֹּהֵן נִגַּע

צִרְעַת הָוָא: וַיַּחְזִי יָתֵהּ כְּהֵנָּה. וְהָא
 אֶתְהִפִּיךְ שַׁעֲרָא לְמַחֹר בְּבִהְרֵתָּא.
 וּמַחֲזִיחָא עֲמִיק מִן מִשְׁכָּא. סְגִירוּתָא הִיא.
 בְּכוּאָה סְגִיאת. וַיִּסְאִיב יָתֵיהּ כְּהֵנָּה.
 מִכְתָּשׁ סְגִירוּתָא הִיא: כֹּה וְאִם |

**יֵרָאָה הַכֹּהֵן וְהֵנָּה אֵין־
 בְּבִהְרֵת שַׁעַר לֶבֶן וְשִׁפְלָה
 אֵינָנָה מִן־הָעוֹר וְהוּא כֹהֵה
 וְהִסְגִּירוּ הַכֹּהֵן שִׁבְעַת**

יָמִים: וְאִם יַחְזִינָה כְּהֵנָּה. וְהָא לִית בְּבִהְרֵתָּא שַׁעַר חִיּוֹר. וּמִכִּיכָא
 לִיתָהּ. מִן מִשְׁכָּא וְהִיא עֲמִיָּא. וַיִּסְגְּרִינָהּ כְּהֵנָּה שִׁבְעָא יוֹמִין:
 כֹּה וְרָאָהּ הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אִם־פֶּשֶׁה תִּפְשֶׁה
 בָּעוֹר וּטְמֵא הַכֹּהֵן אֹתוֹ נִגַּע צִרְעַת הָוָא: וַיַּחְזִינָהּ
 כְּהֵנָּה בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה. אִם אוֹסְפָא תוֹסִיף בְּמִשְׁכָּא. וַיִּסְאִיב כְּהֵנָּה
 יָתֵיהּ. מִכְתָּשׁ סְגִירוּתָא הִיא: כֹּה וְאִם־תַּחֲתִיָּהּ תַּעֲמֹד
 הַבִּהְרֵת לֹא־פִשְׁתָּהּ בָּעוֹר וְהוּא כֹהֵה שְׂאֵת
 הַמְכוּהָ הוּא וְטִהְרוּ הַכֹּהֵן כִּי־צִרְבַת הַמְכוּהָ
 הוּא: וְאִם בְּאַתְרָהּ קָמַת בִּהְרֵתָּא. לֹא אוֹסִיפַת בְּמִשְׁכָּא וְהִיא עֲמִיָּא.
 עֵמֶק כְּוָאָה הִיא. וַיִּדְבִּינָהּ כְּהֵנָּה. אָרִי רוּשֶׁם כְּוָאָה הִיא: פ

— רש"י —

וסימני שחין שונים הם, ולמה חלקן הכתוב. גריס בשחין וחצי גריס במכוה לא ידנו
 לומר שאין מצטרפין זה עם זה, גלד חצי כגריס:

תפסיר רס"ג

(כט) ואי רגל או אמראה. פאן
בה בלא ברין. פי ראסה או פי
לחיתה: (ל) פלינצירה אלמאם.
פאן פאן מנצירה עמיק מן
אלגלד. ופיה שער אצהב דקיק.
פלינגסה אלמאם פאנה כלה.
והו ברין אלדאס או אללחיה:
(לא) ואדיא ראה. וליס מנצירה
עמיק מן אלגלד. וליס פיה שער
אסוד. פלינקפה סבעה איאם:
(לב) תים ינצירה פי אליום
אלסאבע. פהו אן לם יתפש.

❧ חמישיי בספרי תימן ❧ שלישי בשון מחברות בסת"י

(חמישיי) כט ואיש או אשה כי-

יהיה בו נגע בראש או

בזקן: וגבר או אתא. ארי יהי ביה

מכתשא. פריש או בדקן: ל וראה

הכהן את-הנגע והנה

מראהו עמק מן-העור ובו

שער צהב דק וטמא אתו

הכהן נתק הוא צרעת הראש או הזקן הוא:

יחזי כהנא ית מכתשא. והא מחזוהי עמיק מן משפא. וביה. שער

סומק דעדק. ויסאיב יתיה כהנא נתקא הוא. סגירות רישא. או דקנא

הוא: לא וכי-יראה הכהן את-נגע הנתק והנה

אין-מראהו עמק מן העור ושער שחר אין בו

והסגיר הכהן את-נגע הנתק שבעת ימים:

וארי יחזי כהנא ית מכתש נתקא. והא לית מחזוהי עמיק מן משפא.

ושער אפס לית ביה. ויסגר כהנא. ית מכתש נתקא שבעא יומין:

לב וראה הכהן את-הנגע ביום השביעי והנה

— רס"י —

כט בראש או בזקן. בא הכתוב לחלק בין נגע שבמקום שער לנגע שבמקום בשר, שזה סימנו בשער לבן וזה סימנו בשער צהוב: לובו שער צהב. שנהפך שער שחור שבו לצהוב: נתק הוא. כך שמו שלנגע, שבמקום שער: לא ושער שחר אין

טמא:

שימן דמור (כט) ואיש או אשה. המנהג להפריד ביניהם. וכן בפסוק לח וכן בכל מקום.

תפסיר רס"ג

וְלֹא יֵצֵר פִּיהָ שֵׁעַר אֲצֵהָב. וּמִנְצִירָה לִּיס עֲמִיק מִן אֶלְגָּלֶד: (לג) פִּיחֶלֶק שְׁעֵרָה. סוּא מוֹצִיעַ אֶלְכִּילָף. וְיוֹקֶפֶה סִבְעָה אִיָּאם תִּיאֲנִיה: (לד) תִּים יִנְצִירָה פִּי אֱלִיִּים אֶלְסֵאֲבַע. פֶּאֶן הוּא לֹא יִתְפֹּשׁ פִּי אֶלְגָּלֶד. וּמִנְצִירָה מֵעַד דִּיאֵךְ לִיס עֲמִיק מִן אֶלְגָּלֶד. פִּלְטִיטֶה־רָה אֶלְאִמָּאם. וְיִגְסֵל תִּיאֲבָה לִיטֶה־רָ: (לה) וְאֵן תִּפְשֵׁא אֶלְכִּילָף פִּי בְדִנָּה. בַּעַד טֶה־רָה:

לֹא-פֶשֶׁה הַנֶּתֶק וְלֹא-הִיָּה
בּוֹ שֵׁעַר צֵהָב וּמִרְאֵה
הַנֶּתֶק אֵין עֶמֶק מִן-הָעוֹר:
וְיִחְזִי כִּהְנָא יֵת מִכְתָּשָׂא בְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה.
וְהָא לֹא אוֹסִיף נִתְקָא. וְלֹא הָוָה בֵּיהָ
שֵׁעַר סוּמָק. וּמִחְזִי נִתְקָא. לִית עֲמִיק מִן
מִשְׁכָּא: לָג וְהִתְגַּלַּח וְאֶת-
הַנֶּתֶק לֹא יִגְלַח וְהִסְגִּיר
הַכֹּהֵן אֶת-הַנֶּתֶק שְׁבַעַת

יָמִים שְׁנִית: וְיִגְלַח סַחְרָנִי נִתְקָא. וְדַעַם נִתְקָא לֹא יִגְלַח. וְיִסְגֵּר
כִּהְנָא יֵת נִתְקָא. שְׁבַעַת יוֹמִין תִּנְנִינֹת: לָד וְרָאָה הַכֹּהֵן
אֶת-הַנֶּתֶק בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהִנֵּה לֹא-פֶשֶׁה
הַנֶּתֶק בָּעוֹר וּמִרְאֵהוּ אֵינְנוּ עֶמֶק מִן-הָעוֹר
וְטֶה־רָ אֹתוֹ הַכֹּהֵן וְכִבֵּס בְּגָדָיו וְטֶה־רָ: וְיִחְזִי כִּהְנָא יֵת
נִתְקָא בְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה. וְהָא. לֹא אוֹסִיף נִתְקָא בְּמִשְׁכָּא. וּמִחְזִיָּה.
לִיתוּהִי עֲמִיק מִן מִשְׁכָּא. וְיִדְכִּי יִתִּיה כִּהְנָא. וְיִצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיִדְכִּי:
לָד וְאִם-פֶּשֶׁה יִפְשֵׁה הַנֶּתֶק בָּעוֹר אַחֲרֵי
טֶה־רָתּוֹ: וְאִם אוֹסְפָא יוֹסֵף. נִתְקָא בְּמִשְׁכָּא. בְּתֵר דְּכּוּתִיָּה:

— רס"י —

לג וְהִתְגַּלַּח. סְבִיבוֹת הַנֶּתֶק: וְאֶת הַנֶּתֶק לֹא
יִגְלַח. מִנִּיחַ שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת סְמוּךְ לוֹ סְבִיב, כְּדִי
שְׂיָהָא נֶכֶר אִם פֶּשֶׁה, שְׂאֵם יִפְשֵׁה וְעֵבֶר
הַשְׁעֵרוֹת וְיִצֵּא לְמָקוֹם הַגָּלוּת, טִמָּא:
לכ אַחֲרֵי טֶה־רָתּוֹ. אֵין לִי אֶלָּא פּוֹשֶׁה
לְאַחֵר הַפִּטּוֹר, מִנִּיחַ אֵף בְּסוּף שְׁבוּעַ
רֵאשׁוֹן וּבְסוּף שְׁבוּעַ שְׁנִי, תִּלְמוּד לִזְמַר
פֶּשֶׁה יִפְשֵׁה:

תפסיר רס"ג

לו) פינצ'רה אלמאם. קוד
תפשא פי אלגלד. פלא יפחץ ען
אלשער אלמאם. בברחאן
אנה נגס: לו) ואן הו זקף
בעינה. ונבת פיה שער אסוד.
פקד ברא והו טאהר. פליטהרה
אלמאם: לח) ואי רגל או
אמראה. כאן פי גלד בדנה
בקע בקע ביץ: לט) פינצ'ר
אלמאם. פאדיא פי גלוד
אבדאנהם. בקע כאפיה פי
ביאציהא. פהו בהק. אנתשר
פי אלגלד והו טאהר:

לו וראהו הפהן והנה פשה
הנתק בעור לא יבקר הפהן
לשער הצהב טמא הוא:
ויחזיניה כהנא. והא. אוסיף נתקא
במשפא. לא יבקר כהנא. לשער סומק
מסאב הוא: לו) ואם בעיניו
עמד הנתק ושער שחר
צמח בו נרפא הנתק
טהור הוא וטהרו הפהן:
ואם כד הוה קם נתקא. ושער אפם

צמח ביה. אתסי נתקא דכי הוא. וידביניה כהנא: ס

רביעי כשהן מחוברות בסת"י

בעור-בשרם בהרת בהרת לבנת: וגבר או אתא.
ארי יהי במשך בשרהון בהרן. בהרן חורן: לט) וראה הפהן
והנה בעור-בשרם בהרת פהות לבנת בהק
הוא פרח בעור טהור הוא: ויחזי כהנא. והא במשך
בשרהון. בהרן עמין חורן. בהקא הוא. סגי במשפא דכי הוא: ס

— רס"י —

לט פהות לבנת. שאין לוכן שלחן עז אלא
בהק: בהק. כמין לוכן הנראה בבשר אדם
אדם, שקוין כו"ס [אדמוני]. בין
חברבורות אדמימותו, קרוי בהק, כאיש
עדשן שבין עדשה לעדשה מבחיק
הבשר בלובן צח:

לו ושער שחר. מנין אף הירוק והאדום
שאינו צהוב, תלמוד לומר ושער.
ולמה צהוב דומה, לתבנית הוזהב, צהוב,
כמו וזהב אורזל"א זלע"ז [זהוב]: טהור הוא
וטהרו הפהן. הא טמא שטהרו הפהן,
לא טהור: לח) בהרת. חברבורות:

תפסיר רס"ג

(שישי) (שלישי כשהן מחוברות)

מ ואיש כי ימרט ראשו**מ קרח הוא טהור הוא:** וגבר.**מ ארי יתר שער רישיה:** קריח הוא דכי**מ הוא:** **מ ואם מפאת פניו****מ ימרט ראשו גבחת הוא****מ טהור הוא:** ואם מקביל אפוחי.**מ יתר שער רישיה:** גליש הוא דכי הוא:**מ וכי יהיה בקרחת או****מ בגבחת נגע לבן אדמדם צרעת פרחת הוא****מ בקרחתו או בגבחתו:** וארי יהי בקרחתו או בגלישותא.**מ מכתש חיר סמוק:** סגירות סגיא היא בקרחתיה או בגלישותיה:**מ וראה אתו הפה והנה שאת הנגע לבנה****מ אדמדם בקרחתו או בגבחתו כמראה צרעת****מ עור בשר:** ויחוי יתיה כהנא. והא עומק מכתשא חיר סמוק.

— רס"י —

לומר נגע: מן פמראה צרעת עור בשר. פמראה הצרעת האמור בפרשת עור בשר (פסוק 3) אדם כי יהיה בעור בשרו. ומה אמור בו, שמטמא בארבע מראות ונדון בשני שבועות, ולא פמראה צרעת האמור בשחין ומכונה, שהוא נדון בשבוע אחד, ולא פמראה נתקין של מקום שער שאין מטמאין בארבע מראות שאת ותולדתה, בהרת ותולדתה:

מ קרח הוא טהור הוא. טהור משמאת נתקין, שאינו נדון בסימני ראש וזקן, שהם מקום שער, אלא בסימני נגע עור בשר בשער לבן, מדינה ופשוט: מן ואם מפאת פניו. משפוע קדקד כלפי פניו קרוי גבחת, ואף הצדעין שמכאן ומכאן בכלל. ומשפוע קדקד כלפי אחוריו, קרוי קרחת: מן נגע לבן אדמדם. פתוח. מנין שאר הפראות, תלמוד

זילק הדקדוק: מן נגע לבן אדמדם. בתיגאן שראיתי מהם הרבה נגע במארכה לבן בטפחא:

(מ) ואי אנסאן אנתתף שער. פהו אלאצלע והו טאהר (מא) ואן אנתתף מן גחה וגחה. פהו אלאגלח והו טאהר: (מב) פאן פאן פי אלצלעה או פי אלגלחה. בלא ביאץ' מחמר. פימכן אן יפון ברץ. קד אנתשר פי צלעתה או פי גלחתה: (מג) פלינציר אלאמאם. אן כאנת שאמה' אלבלא ביצא מחמרה. פי צלעתה או פי גלחתה. עלי סביל מנאציר ברץ סאיר גלד אלבדן

תפסיר רס"ג

ואחכאמיהא: (מד) פהו רגל
אברץ והו נגס. פלינגסה
אלאמאם תנגיסא פאן בלאה
פי ראסה: (מה) ואלאברץ
אלד' בה אלבלא. יגב אן תכון
תיאבה ממזקה וראסה יפון
שעתא. ויתלתים עלי שארבה.
וינאדי אלנגס אלנגס: (מו) טול
מא אקאם פיה אלבלא. ינגס
פאנה נגס. פליגלס פרדא.
כארג אלעספר יפון מקאמה:
(מז) ואי תיוב פאן פיה בלא
ברץ. מן תיוב צוף או פתאן:

בקרחתיה או בגלישותיה. במחזי סגירות
משך בשרא: **מד איש-צרוע הוא**
טמא הוא טמא יטמאנו
הכהן בראשו נגעו: גבר סגיר
הוא מסאב הוא. סאבא יסאבניה.
כהנא ברישיה מכתשיה: **מה והצרוע**
אשר-בו הנגע בגדיו יהיו
פרמים וראשו יהיה פרוע
ועל-שפם יעטה יטמא

טמא יקרא: וסגירא דביה מכתשא. לבושוהי. יהון מבועין
ורשייה יהי פריע. ועל שפם כאבילא יתעטר. ולא תסתאבו ולא
תסתאבו יקרי: **מד כל-ימי אשר הנגע בו יטמא**
טמא הוא בדרך ישב מחוץ למחנה מושבו: כל
יומין. דמכתשא ביה. יהי מסאב מסאב הוא. בלחודוהי יתיב. מברא
למשריתא מותביה: **ס ❀ שביעתי בספרי ❀ מה והפגד כי-יהיה**
בו נגע צרעת בפגד צמר או בפגד פשתים:

— רש"י —

משמיע שהוא טמא ויפרשו ממנו: **מד בדרך**
ישב. שלא יהיו שאר טמאים יושבים
עמו. ואמרו רבותינו מה נשתנה משאר
טמאים לישב בדרך, הואיל והוא הבדיל
בלשון הרע בין איש לאשתו ובין איש
לרעהו, אף הוא יבדל: **מחוץ למחנה.**
חוץ לשלש מחנות:

מד בראשו נגעו. אין לי אלא נתקין, מנזן
לרבות שאר המנגעים, תלמוד לומר
טמא יטמאנו, לרבות את כלן. על כלן הוא
אומר בגדיו יהיו פרומים וגו': **מכ פרמים.**
קרועים: **פרוע.** מגדל שער: **ועל שפם**
יעטה. כאבל: **שפם.** שער השפתים גימיון
כלע"ז [שפם]: **וטמא טמא יקרא.**

וזלק הדקדוק: **מה וטמא טמא יקרא.** אין כאן פסיק בכל ספרי תימן:

תפסיר רס"ג

מח) או סדא או לחמה. מן
כתאן וצוף. או פי גלד. או
ממא צנע מנה: מט) ופאן
אלבלא. אכיצרא או אחמרא.
פי אלת'וב או אלגלד. או
אלסדא או אללחמה או פי שי
מן אנא אלגלוד. פדיאלד. הו
בלא ברין. פליורא לאלאמאם:
(נ) פאדיא ראה אוקפה סבעה
איאם: נא) תים ינצירה פי
אליום אלסאבע. פאן תפשא
אלבלא. פי אלת'וב או אלסדא
או אללחמה או פי אלגלד.
וסאיר מא יעמל מן אלגלוד

ולבושא. ארי יהי ביה מכתש סגירו.
בלבוש עמר. או בלבוש פתן: מח או
בשתי או בערב לפשתים
ולצמר או בעור או בכל-
מלאכת עור: או בשתיא או
בערבא. לכתנא ולעמרא. או במשפא.
או בכל עבדת משך: מט והיה
הנגע ירקרק | או אדמדם
בבגד או בעור או בשתי
או בערב או בכל-כלי-עור

נגע צרעת הוא והראה את-הכהן: ויהי מכתשא.
ירוק או סמוק. בלבושא או במשפא. או בשתיא או בערבא או
בכל מאן דמשך. מכתש סגירותא הוא. ויתחזי לכהנא: נ והראה
הכהן את-הנגע והסגיר את-הנגע שבעת
ימים: ויתחזי כהנא ית מכתשא. ויסגר ית מכתשא שבעא יומין:
נ והראה את-הנגע ביום השביעי פי-פשה
הנגע בבגד או בשתי או בערב או בעור לכל
אשר-יעשה העור למלאכה צרעת ממארת

— רש"י —

מח לפשתים ולצמר. שלפשתים או שנעשה בו מלאכה: מט ירקרק. ירוק
שלצמר: או בעור. זה עור שלא נעשה בו שבירקין: אדמדם. אדם שבאדמים: נא צרעת
מלאכה: או בכל מלאכת עור. זה עור ממארת. לשון סלון ממאיר (יחזקאל כח כד).

וזלק הדקדוק: מח או בשתי. בלא פתח השוא (מהרי"ב):

תפסיר רס"ג

מצנועא. פדיאך בלא ברץ
מאחק וְהוּ נָגַס: נב) פליחרק
אלתיוב. או אלסדא או
אללחמה. כאן מן צוף או
פתאן. או גמיע אניה אלגלוד.
אלד"י יכון פיהא אלבלא. פאנה
ברץ מאחק. לדיאלד יחרק
באלנאר: נג) ואן ראה
אלאמאם. פאדיאה לם יתפש
פי אלתיוב. או אלסדא או
אללחמה. או גמיע אניה
אלגלוד: נד) פליאמר בגסלה.
ויקפה סבעה איאם תיאניה:

הַנֶּגַע טָמֵא הוּא: וַיִּחְיִי יֵת
מִכְתָּשָׁא בְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה. אָרִי אוֹסִיף
מִכְתָּשָׁא בְּלִבוֹשָׁא. או בִּשְׂתִּיָּא או
בְּעֶרְבָּא או בְּמִשְׁכָּא. לְכָל. דִּיתְעֵבִיד
מִשְׁכָּא לְעִבְדָּתָא. סְגִירוֹת מְחֻסָּרָא.
מִכְתָּשָׁא מְסָאב הוּא: נב) וְשָׂרָף
אֶת־הַבָּגָד או אֶת־הַשְּׂתִי |
או אֶת־הָעֶרֶב בַּצֹּמֶר או
בַּפְּשָׁתִים או אֶת־כָּל־כְּלִי
הָעוֹר אֲשֶׁר־יְהִיָּה בּוֹ הַנֶּגַע

כִּי־צִרְעַת מִמָּאֶרֶת הוּא בְּאֵשׁ תִּשְׂרָף: וַיִּזְקִיד יֵת
לְבוֹשָׁא. או יֵת שְׂתִּיָּא או יֵת עֶרְבָּא. בְּעֶמְקָא או בְּכֶתֶנָּא. או יֵת כָּל
מָאן דְּמִשְׁךְ. דִּיהִי בִיה מִכְתָּשָׁא. אָרִי סְגִירוֹת מְחֻסָּרָא הִיא. בְּנוֹרָא
תַּתְּוֹקֵד: נג) וְאִם יִרְאֶה הַכֹּהֵן וְהָיָה לֹא־פֶשֶׁע הַנֶּגַע
בַּבָּגָד או בַּשְּׂתִי או בְּעֶרֶב או בְּכָל־כְּלִי־עוֹר:
וְאִם יִחְיִי כֹהֵנָא. וְהָא לֹא אוֹסִיף מִכְתָּשָׁא. בְּלִבוֹשָׁא. או בִּשְׂתִּיָּא או
בְּעֶרְבָּא. או בְּכָל מָאן דְּמִשְׁךְ: נד) וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְכִבְּסוּ אֶת
אֲשֶׁר־בּוֹ הַנֶּגַע וְהִסְגִּירוּ שְׁבַעֶת יָמִים שְׁנִית: וַיִּפְקִיד
כֹּהֵנָא. וַיַּחֲרוֹן. יֵת דְּבִיה מִכְתָּשָׁא. וַיִּסְגְּרֵיהָ שְׁבַעֶת יוֹמִין תְּנִינּוֹת:

— רס"י —

תלמוד לומר לומר בצמר או בפשתים, להוציא
את האימרויות שבו, שהן ממין אחר.
אימרויות לשון שפה, כמו אימרא:
יד את אשר בו הנגע. יכול מקום הנגע
בלבד, תלמוד לומר את אשר בו הנגע. יכול
כל הבגד כלו טעון כבוס, תלמוד לומר

פוייני"ט בלע"ז [דוקר]. ומדרשו תן בו מארה
שלא תהנה המנו: נב בצמר או בפשתים.
של צמר או שלפשתים, והו פשוטו. ומדרשו
יכול יביא גזי צמר ואניצי פשתן וישרפם
עמו, תלמוד לומר היא באש תשרף.
אניה צריכה דבר אחר עמה. אם כן מה

תפסיר רס"ג

(שביעי) (רביעי כשהן מחוברות) **וְרָאָה**

הַכֹּהֵן אַחֲרָי | הַכֹּהֵן אֶת-
הַנֶּגַע וְהֵנָּה לֹא-הָפֵךְ הַנֶּגַע
אֶת-עֵינוֹ וְהַנֶּגַע לֹא-פָשָׁה
טָמֵא הוּא בְּאִשׁ תִּשְׂרָפוּ
פְּחֻתָּהּ הוּא בְּקִרְחָתוֹ אוֹ

נה) תים ינצירה בעד מא
 גסל. פאן פאן לם ינקלב
 לונה ולם יתפש. פהו נגס.
 פליחרק באלנאר. ודי מהלפה
 פאנת פי סחקתה או פי
 זיברתה: נו) ואן ראה קד כבי
 בעד מא גסל. פליכרקה
 מן אלתיוב או אלגלד. ויקטעה
 מן אלסדא או אללחמה:

בַּגְבְּחָתוֹ: וַיִּחַזֵּי כְהֵנָּא. בְּתֵר דְּחִירוֹ יֵת מִכְתָּשָׂא. וְהָא. לָא שָׁנָא
מִכְתָּשָׂא מִן כֹּד הָוָה וּמִכְתָּשָׂא לָא אוֹסִיף. מְסֻאֵב הוּא. בְּנוֹרָא
תִּיקְדִּינָה. תִּבְרָא הִיא. בְּשַׁחֲיוֹתֶיהָ אוֹ בְּחֻדְתּוֹתֶיהָ: וְאִם רָאָה
הַכֹּהֵן וְהֵנָּה כִּהְיָה הַנֶּגַע אַחֲרָי הַכֹּהֵן אֹתוֹ וְקָרַע
אֹתוֹ מִן-הַבֶּגֶד אוֹ מִן-הָעוֹר אוֹ מִן-הַשֹּׁתִי אוֹ מִן-
הָעֶרְב: וְאִם חָזָא כְהֵנָּא. וְהָא עָמָא מִכְתָּשָׂא. בְּתֵר דְּחִירוֹ יֵתִיה.
וַיִּבֹעַ יֵתִיה. מִן לְבוּשָׂא אוֹ מִן מִשְׁכָּא. אוֹ מִן שְׂתִיָּא אוֹ מִן עֶרְבָא:

— רס"י —

הנגע. הא פיצד, יכבס מן הבגד עמו:
 נכ אחרי הכבס. לשון העשות: לא הפך
 הנגע את עינו. לא הכהה ממראיתו: והנגע
 לא פשה. שמענו שאם לא הפך ולא פשה
 טמא, ואין צריך לומר לא הפך ופשה. הפך
 ולא פשה איני יודע מה יעשה לו, תלמוד
 לומר והסגיר את הנגע, מכל מקום, דברי
 רבי יהודה, וחכמים אומרים וכו', בדאיתא
 בתורת כהנים, ורמזתיה כאן לישוב המקרא
 על אפניו: פחתת היא. לשון גמא, כמו
 (שמואל ב' י"ט) באחת הפחתים, כלומר שפלה
 היא, נגע שמראיו שוקעין: בקרחתו או
 בגבחתו. בתרגומו בשחיקותיה או

בחדתותיה: קרחתו. שחקים ישנים, ומפני
 המדרש שהצריך לגזרה שזה מניין לפריחה
 בבגדים שהיא טהורה, נאמרה קרחת וגבחת
 באדם, ונאמרה קרחת וגבחת בבגדים, מה
 להלן פרח בכלו טהור, אף כאן פרח בכלו
 טהור, לכך אחז הכתוב לשון קרחת וגבחת.
 ולענין פרושו ותרגומו זהו משמעו קרחת
 לשון ישנים, וגבחת לשון חדשים, כאלו
 נכתב באחריתו או בקדמותו, שהקרחת לשון
 אחריים והגבחת לשון פנים, כמו שכתוב
 (פסוק מא) ואם מפאת פניו וגוי, והקרחת כל
 ששופע ויורד מן הקדקד ולאחריו, כך
 מפורש בתורת כהנים: ויקרע אתו. יקרע
 מקום הנגע מן הבגד וישרפנו:

תפסיר רס"ג

(נז) ואן צִהֲרַת זִיאָדָה פִּי
אלתִּיב. או אלסִדָּא או
אללחמָה או גִמִיע אַנְיָה
אלגלוד. פִּהִי אלמִנְתִּשרָה.
פִּלתִחֲרָק באלנָאר. אלתִּיב
אלדִי פִי אלבִּלָּא: נח) ואלתִּיב.
או אלסִדָּא או אללחמָה או
גִמִיע אַנְא אלגלוד אן גִּסְלָת.
וואל ענְהָא אלבִּלָּא. פִּלתִגְסִל
תִּיאנְיָה וְתִטְהָר: נט) הִדִּיה
שְׂרִיעָה בִּלָּא אלפִּרְץ. אלכִּאִין
פִי תִיב צוֹף או כְּתָאן. או סִדָּא
או לִחְמָה. או שִי מן אַנְא
אלגלוד. לִיטְהָר או יִגָּס:

מפער וְאִם-תִּרְאֶה עוֹד
בְּבֶגֶד או בִּשְׂתִי או-בְּעָרֵב
או בְּכָל-כְּלִי-עוֹר פֶּרַחַת
הוּא בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפֶנּוּ אֶת
אֲשֶׁר-בּוֹ הִנֵּגְעָה: וְאִם תִּתְחַזִּי עוֹד.
בְּלִבוֹשָׁא. או בִּשְׂתִיָּא או בְּעָרְבָא או בְּכָל
מָאן דְּמִשָּׁךְ. סְגִיָּא הִיא. בְּנוֹרָא תִּיקְדִּנְיָה.
יֵת דְּבִיָּה מִכְתָּשָׂא: **וְהַבֶּגֶד**
או-הַשְּׂתִי או-הָעָרֵב או-כָּל-
כְּלִי הָעוֹר אֲשֶׁר תִּכְבֶּס וְסָר

מֵהֶם הִנֵּגְעָה וְכִבֶּס שְׁנִית וְטָהָר: ולבושא. או שְׂתִיָּא או
עָרְבָא. או כָּל מָאן דְּמִשָּׁךְ דִּתְחַזֵּר. וְיַעֲדִי מִנְהוֹן מִכְתָּשָׂא. וְיִצְטַבַּע
תְּנִינֹת וְיִדְבִּי: **בְּזֹאת תוֹרַת נֶגַע-עֲרֵעַת בֶּגֶד**
הַצֹּמֵר | או הַפְּשָׁתִים או הַשְּׂתִי או הָעָרֵב או
כָּל-כְּלִי-עוֹר לְטָהָרוּ או לְטַמְּאוּ: דָּא. אוֹרִיתָא
דְּמִכְתָּשׁ סְגִירוּ. לְבוֹשׁ עֹמֵר או כְּתָנָא. או שְׂתִיָּא או עָרְבָא. או כָּל מִן

דְּמִשָּׁךְ. לְדַפְּאוּתִיָּה או לְסַפְּאוּתִיָּה: **פ פ פ** פִּיטוֹקִים סִימָן בַּעֲהָ

— רש"י —

נ פֶּרַחַת הוּא. דְּבָר הַחֲזוֹר וְצוּמָה: בָּאֵשׁ
תִּשְׂרֹפֶנּוּ. אֶת כָּל הַבֶּגֶד: נח וְסָר מֵהֶם
הִנֵּגְעָה. אִם כְּשֶׁכִּבְסוּהוּ בְּתַחֲלָה עַל פִּי כְּהֵן.
סָר מִמֶּנּוּ הִנֵּגְעָה לְגִמְרִי: וְכִבֶּס שְׁנִית. לְשׁוֹן

חסלת פרשת תזריע

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנִבְיָאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדִבְרֵיהֶם, הַנִּאֲמָרִים בְּאַמֶּת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנִבְיָאִי, הָאֲמֵת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרה דאשה כי תזריע

במלכים ב' סימן ד'

וַאִישׁ בָּא מִבַּעַל שָׁלֹשָׁה וַיָּבֹא לְאִישׁ הָאֱלֹהִים לֶחֶם
בְּפוּרִים עֲשָׂרִים-לֶחֶם שְׁעָרִים וְכַרְמֶל בְּצִקְלָנוּ
וַיֹּאמֶר תֵּן לָעָם וַיֹּאכְלוּ: וַגְּבִרָא אֶתָּא, מֵאַרְעֵ דְרוּמָא. וַאִתִּי
לְנִבְיָא דִּי. לְחִים בְּפוּרִין, עֶסְרִין טַלְמִין דְּלַחִים שְׁעָרִין. וּפִירוּכָן, בְּלִבְשִׁיָּה.
וַאֲמַר. הֵב לְעָמָא, וַיִּכְלוּ: ב וַיֹּאמֶר מִשְׁרָתוֹ מַה אֵתָּן זֶה לִפְנֵי
מֵאָה אִישׁ וַיֹּאמֶר תֵּן לָעָם וַיֹּאכְלוּ כִּי כֹה אָמַר יְהוָה
אֲכֹל וְהוֹתֵר: וַאֲמַר, מִשְׁמִשְׁנִיָּה. מָא, אֵתִין דִּין. קָדָם, מֵאָה גְּבִרָא.
וַאֲמַר. הֵב לְעָמָא, וַיִּכְלוּ. אַרִי כְּדָנָן, אָמַר יי. יִכְלוּ, וַיֹּתְרוּ: ג וַיִּתֵּן
לִפְנֵיהֶם וַיֹּאכְלוּ וַיֹּתְרוּ כְּדִבְרֵי יְהוָה: וַיֵּהֱב קַדְמִיָּהוֹן. וַאֲכָלוּ
וַאֲשֹׁאֲרוּ, כְּפִתְגָמָא דִּי: ד וְנִעְמָן שַׂר-צָבָא מֶלֶךְ-אַרְם הָיָה
אִישׁ גָּדוֹל לִפְנֵי אֲדֹנָיו וְנִשְׂא פָנִים כִּי-בֹ נָתַן-יְהוָה
תְּשׁוּעָה לְאַרְם וְהָאִישׁ הָיָה גִבּוֹר חֵיל מְצָרַע: וְנִעְמָן. רַב
חֵילָא דְּמִלְכָּא דְאַרְם. הוּא גְּבַר רַב קָדָם רַבּוּנִיָּה, וְנָסִיב אִפִּין. אַרִי עַל
יְדוּהִי. עַבְדִּי נִצְחָנָא, לְאַנֶּשׁ אַרְם. וַגְּבִרָא. הוּא, גְּבַר חֵילָא. וְהוּא לְקִי,
בְּסִגְרוּתָא: ה וְאַרְם יֵצְאוּ גְּדוּדִים וַיֵּשְׁבוּ מֵאַרְץ יִשְׂרָאֵל
נִעְרָה קִטְנָה וְתֵּהִי לִפְנֵי אִשְׁתִּי נִעְמָן: וַאֲנֵשׁ אַרְם, נִפְקוּ
בְּמִשְׁרָין. וּשְׁבוּ. מֵאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל, עוֹלִימְתָא זְעִירְתָא. וְהוּא מִשְׁמִשְׁנִיָּה.
קָדָם, אֵתִת נִעְמָן: ו וַתֹּאמֶר אֶל-גְּבִרְתָּהּ אַחֲלִי אֲדֹנִי לִפְנֵי
הַנְּבִיא אֲשֶׁר בְּשֹׁמְרוֹן אֲזִי יֵאָסֵף אֹתוֹ מִצָּרְעָתוֹ:

ואמרת, למרתה. טובי רבוני, אם ייזיל. לקדם נביא, דבשומרון. בבין.
 יסי יתיה, מסגירותיה: ^ז ויבא ויגד לאדניו לאמר כזאת
 וכזאת דברה הנערה אשר מארץ ישראל: ואתא. וחוי
 לרבניה, למימר. פדין וכדין, מלילת עולימתא. דמארעא, דישראל:
^ח ויאמר מלך-ארם לך-בא ואשלחה ספר אל-מלך
 ישראל וילך ויקח בידו עשר כפרי-כסף וששת אלפים
 זהב ועשר חליפות בגדים: ואמר מלכא דארם, איזיל איתא.
 ואשדר אגרתא, לות מלכא דישראל. ואזל ונסיב בידיה, עשר כפרין
 דכסף. ושתא אלפין דינרין, דדהב. ועשרא, אצטלון דלבושא: ^ט ויבא
 הספר אל-מלך ישראל לאמר ועתה כבוא הספר הזה
 אליך הנה שלחתי אליך את-נעמן עבדי ואספתו
 מצרעתו: ואיתי אגרתא. לות מלכא דישראל למימר, וכן כתיב בה.
 ובען. כמיתי אגרתא דא, לותך. הא שדרית לותך, ית נעמן עבדי.
 ותסיניה, מסגירותיה: ^י ויהי כקרא מלך-ישראל את-הספר
 ויקרע בגדיו ויאמר האלהים אני להמית ולהחיות
 כי-זה שלח אלי לאסף איש מצרעתו כי אד-דעו-נא
 וראו כי-מתאנה הוא לי: והוה. כד קרא מלכא דישראל ית
 אגרתא, ובזע לבושוהי. ואמר. הצרוך אית בי מן קדם יי, למקטל
 ולאחאה. ארי דין, שלח לי. לאסאה גבר, מסגירותיה. ארי ברם דעו
 כען, וחזו. ארי תסקפא הוא בעי, לאתגראה בי: ^{יא} ויהי כשמע
 אלישע איש-האלהים כי-קרע מלך-ישראל את-בגדיו
 וישלח אל-המלך לאמר למה קרעת בגדיך יבא-נא
 אלי וידע כי יש נביא בישראל: והוה. כד שמע אלישע, נביא
 דיי. ארי בזע מלכא דישראל, ית לבושוהי. ושלח לות מלכא, למימר.

זולק הדקדוק: האלהים אני. הה"א בפתח וגעיא: ולהחיות. הוי"ו געין:

למא בועתא, לבושך. ייתי כען, לותי. וידע. דאית נביא, בישראל:
יב ויבא נעמן (כ' בסוסו) **בסוסיו וברכבו ויעמד פתח-הבית**
לאלישע: ואתא נעמן, בסוסוהי וברתכוהי. וקם בתרע ביתא,
 דלאלישע: **יג וישלח אליו אלישע מלאך לאמר הלוך**
ורחצת שבע-פעמים בירדן וישב בשרך לך וטהר: ושלח
 לותיה. אלישע, אזגדא למימר. איזיל. ותטבול שבע זמנין, בירדנא.
 ויתוב בסרך, לך, ואתסי: **יד ויקצף נעמן וילך ויאמר הנה**
אמרתי אלי יצא יצוא ועמד וקרא בשם-יהוה אלהיו
והניף ידו אל-המקום ואסף המצורע: ורגיו נעמן, ואזל.
 ואמר, הא הויתי אמר. דלותי, יפוק מפק. ויקום ויצלי, בשמא די
 אלהיה. וירם ידיה. על אתר בית מחתא, ותתסי סגירותא: **טו הלא**
טוב (כ' אבנה) **אמנה ופרפר נהרות דמשק מכל מימי**
ישראל הלא-ארחק בהם וטהרתי ויפן וילך בחמה:
 הלא. טבין אמנה ופרפר, נהרי דמשק. מכל, מי ארעא דישראל. הלא
 אטבול בהון, ואתסי. ואתפני, ואזל ברגו: **טז ויגשו עבדיו וידברו**
אליו ויאמרו אבי דבר גדול הנביא דבר אליך הלווא
תעשה ואף כי-אמר אליך רחץ וטהר: וקריבו עבדוהי,
 ומלילו עמיה. ואמרו. מרי, אלו פתגמא רבא. נביא. מליל עמד, הלא
 תעביד. ואף אלהין דאמר לך, טבל ואתסי: **יז ויכרד ויטבל בירדן**
שבע פעמים כדבר איש האלהים וישב בשרו כבשר
נער קטן ויטהר: ונחת. וטבל בירדנא, שבע זמנין. בפתגמא,
 דנביא די. ותב בסריה. כבשר. יניק זעיר, ואתסי: **יח וישב אל-איש**
האלהים הוא וכל-מחנהו ויבא ויעמד לפניו ויאמר

זולק הדקדוק: יג מלאך לאמר. האלף בקמץ: יז ויכרד. בקצת חשובי התיגאן באזלא.
 (לא ברביע):

הִנֵּה-נָא יִדְעָתִי כִּי אֵין אֱלֹהִים בְּכָל-הָאָרֶץ כִּי אִם-
 בְּיִשְׂרָאֵל וְעַתָּה קָח-נָא בְרָכָה מֵאֵת עֲבָדָךְ: וְתֵב לֹת נְבִיא
 דִּי, הוּא וְכָל מִשְׁרֵיתֶיהָ. וְאַתָּא, וְקָם קְדָמוּהִי. וְאָמַר. הָא כְּעַן יִדְעָנָא. אָרִי
 לִית אֱלֹה קַיָּם, בְּכָל אַרְעָא. אֱלֹהִין, בְּיִשְׂרָאֵל. וְכַעַן, קִבִּיל כְּעַן
 תִּקְרַבְתָּא, מִן עֲבָדָךְ: יט וַיֹּאמֶר חִי-יְהוָה אֲשֶׁר-עֲמַדְתִּי לִפְנֵיו
 אִם-אֶקַּח וַיַּפְצֵר-בּוֹ לִקְחַת וַיִּמָּאן: וְאָמַר. קַיָּם הוּא יי.
 דְּמִשְׁמִישְׁנָא קְדָמוּהִי, אִם אֶקֱבִיל. וְאַתְקִיף בֵּיה לִקְבִּלָא, וְלֹא אָבֵא:
 כ וַיֹּאמֶר נַעֲמָן וְלֹא יִתֵּן-נָא לְעֲבָדָךְ מִשָּׂא עֲמַד-פְּרָדִים
 אֲדָמָה כִּי לֹא-יַעֲשֶׂה עוֹד עֲבָדָךְ עֲלֶה וְזָבַח לָאֱלֹהִים
 אֲחֵרִים כִּי אִם-לַיהוָה: וְאָמַר נַעֲמָן. וְלֹא. יִתְּיָיב כְּעַן, לְעֲבָדָךְ.
 טעון זוג בודנן, מעפר אדמתא. אָרִי לֹא יַעֲבִיד עוֹד, עֲבָדָךְ. עֲלֹא וּדְבַח,
 לְטַעוֹת עַמְמִיָּא. אֱלֹהִין, לְשִׁמָּא דִּי: כא לְדַבֵּר הִזָּה יִסְלַח יְהוָה
 לְעֲבָדָךְ בְּבוֹא אֲדָנִי בֵּית-רִמּוֹן לְהַשְׁתַּחֲוֹת שָׁמָּה וְהוּא |
 נִשְׁעֵן עַל-יָדָי וְהַשְׁתַּחֲוִיתִי בֵּית רִמּוֹן בְּהַשְׁתַּחֲוִיתִי בֵּית
 רִמּוֹן יִסְלַח- (כתיב נא ולא קרי) יְהוָה לְעֲבָדָךְ בְּדַבֵּר הִזָּה:
 לְפַתְגָּמָא הָדִין. יִשְׁבּוּק יי, לְעֲבָדָךְ. בְּמִיעַל רְבוּנִי לְבֵית רִמּוֹן, לְמַסְגֵּד
 תַּמּוֹן. וְהוּא, סְמִיד עַל יָדָי. וְאַסְגוּד, בְּבֵית רִמּוֹן. בְּמַסְגֵּדִי, בֵּית רִמּוֹן.
 יִשְׁבּוּק יי לְעֲבָדָךְ, בְּפַתְגָּמָא הָדִין: כב וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ לְשָׁלוֹם
 וַיֵּלֶךְ מֵאֵתוֹ כְּבָרֶת-אַרְיָן: וְאָמַר לִיה, אֵיזִיל לְשָׁלָם. וְאַזֵּל מְלוֹתֶיהָ,
 כְּרֹב אַרְעָא:

(גאָלנו יְהוָה עֲבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פִּרְקָנָא. יי עֲבָאוֹת, שְׁמִיָּהּ קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יִתְבָּרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקַיָּמָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלָם,
 וּלְעָלְמֵי עָלְמֵיָא:

זֶלְק הַדְּקָדוּק: כג בְּהַשְׁתַּחֲוִיתִי. בַּפֶּשֶׁט א' וְכֵן הוּא בִירוּשְׁלַמִּיִּם, וְהִיא מְלָרַע:

תפסיר רס"ג

הדר

למנוחת שבת
ושני וחמישי

זאת תהיה

חמישי כשהן מחוברות בספרי תימן

יד א וידבר יהוה אל-משה
לאמר: ומליל יי עם משה למימר:
זאת תהיה תורת
המצרע ביום טהרתו
והובא אל-הכהן: דא תהי
אזייתא דסגירא. ביוםא דדכותיה.
ויתיתי לות כהנא: ג ויצא הכהן
אל-מחונ למחנה וראה
הכהן והנה נרפא נגע-הצרעת מן-הצרוע:
ויפוק כהנא. למברא למשריתא. ויחזי כהנא. והא אתסי מכתש
סגירותא מן סגירא: ד וצוה הכהן ולקח למטהר
שתי-צפרים חיות טהרות ועץ ארז ושני
תולעת ואזב: ויפקיד כהנא. ויסב לדמדפי. תרתין צפרין חיון
דכין. ואעא דארזא. וצבע זהרי ואיזובא: ה וצוה הכהן
ושחט את-הצפור האחת אל-כלי-חרש

יד א) תים כלם אללה מוסי
תפלימא: ב) הדא תפון
שריעה אללברין. פי וקת
טהרה. אן יותא בכיברה אלי
אלאמאם: ג) ויכרג אללמאם
אלי כיארג אלעספר. פאדיא
ראי אן אללברין קד אשפא
מן בלא אללברין. אמר פיה
במא יגב: ד) פיאמר אללמאם.
ויאכיד לאלמתטהר. עצפורין
טההרין. ועוד ארז. ותיר
קרמז וצעתר: ה) תים יאמר
אללמאם בד'בא אחדהמא. פי

— רס"י —

יד זאת תהיה תורת המצרע ביום
טהרתו. מלמד שאין מטהרין אותו בלילה:
ג אל מחונ למחנה. חונ לשלש מחנות
שנשתלח שם בימי חלוטו: ד חיות. פרט
לטרפות: טהרות. פרט לעוף טמא. לפי
שהנגעים באין על לשון הרע, שהוא מעשה

פטופטי דברים, לפיכך הוקקו לטהרתו
צפרים, שמפטפטין תמיד בצפצוף קול: ועץ
ארז. לפי שהנגעים באין על גסות הרוח:
ושני תולעת ואזב. מה תקנתו ויתרפא.
ישפיל עצמו מגאותו, כתולעת וכאזב:
עץ ארז. מקל שלארז: ושני תולעת. לשון

תפסיר רס"ג

אנא מן כִּזְף עלי מא מן נביע:
(ו) וליאכִיד אלעצפור אלחי.
ואלעוד אלארז. וחריר
אלקרמז ואלצעתר. ויגִמס
דיאלד מע אלעצפור אלחי.
בדם אלעצפור אלמדִבוח. עלי
אלמא אלדִי מן נביע: (ז) וינציח
עלי אלמתסחר. מן אלברץ
סבע מראר. ויטהרה. ויטלק
אלעצפור אלחי עלי וגה
אלצחרִי: (ח) תם יגִסל
אלמתסחר תיאבה ויחלק גמיע
שערה. וירחץ באלמא ויטהר.

על־מים חיים: ויפקיד כהנא.
ויבוס ית צפרא חדא. למן דחסף על מי
מבוע: **את־הצפור החיה**
יקח אתה ואת־עץ הארז
ואת־שני התולעת ואת־
האזב וטבל אותם ואת
הצפור החיה בדם הצפור
השחטה על המים החיים:
ית צפרא חיתא יסב יתה.

וית אעא דארזא. וית צבע זהורי וית איזובא. ויטבול יתהון. וית
צפרא חיתא. בדםא דצפרא דנכיסתא. על מי מבוע: **וזהה על**
המטהר מן־הצרעת שבע פעמים וטהרו
ושלח את־הצפור החיה על־פני השדה: וידי. על
דמדבי. מן סגירותא שבע זמנין. וידביניה. וישלח. ית צפרא חיתא
על אפי חקלא: **וכבס המטהר את־בגדיו וגלח**
את־כל־שערו ורחץ במים וטהר ואחר יבוא
אל־המחנה וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים:

• ——— רס"י ——— •

שנאמר ואת עץ הארז ואת שני התולעת
ואת האזוב. קיחה אחת לשלשתן. יכול בשם
שאינה בכלל אגדה פן לא תהא בכלל
טבילה. תלמוד לומר וטבל אותם ואת
הצפור החיה. החזיר את הצפור לכלל
טבילה: **וישב מחוץ לאהלו.** מלמד

שלצמר צבוע וזהרית: **על מים חיים.**
נותן אותם תחלה בכלי כדי שיהא דם צפור
נפר בהם. וכמה הם רביעית: **ואת הצפור**
החיה יקח אתה. מלמד שאינו אגדה
עמהם, אלא מפרישה לעצמה, אבל העץ
והאזוב פרוקים יחד בלשון הזהרית, כענין

תפסיר רס"ג

ובעד ד'אלך ידכיל אלי
אלעספר. ויקים כ'ארג מנזלה
סבעה איינאם: ט) פאדא פאן
פי אליוס אלסאבע יחלק גמיע
שערה. ראסה ולחיתה וחואגב
עיניה. מע סאיר שערה. ויג'סל
תיאבה. וירחץ בדנה באלמא
ויטהר: י) ופי אליוס אלסאמן
יקדם כ'רופין צחיחין. ורכלה
אבנה סנתהא צחיחה.
ות'לאתה' עשור סמד. הדייה
מלתותה בדהן. ולג דהן:
יא) ויוקף אלסאמאם אלמטהר.
אלרגל אלמטטהר והם. בין ידי

ויצבע דמדפי ית לבושוהי ויגלח ית כל
שעריה. ויסחי במיא וידפי. ובתר כן
ייעול למשריתא. ויתלב. מברא
למשכניה שבועא יומין: ט' והיה
ביום השביעי יגלח את-
כל-שערו את-ראשו ואת-
זקנו ואת גבת עינו ואת-
כל-שערו יגלח וכבס את-
בגדיו ורחץ את-בשרו
במים וטהר: ויהי כיומא

שביעאה יגלח ית כל שעריה. ית רישיה וית דקניה וית גביני עינוהי.
וית כל שעריה יגלח. ויצבע ית לבושוהי. ויסחי ית בשריה. במיא
וידפי: וביום השמיני יקח שני כבשים
תמימם וכבשה אחת בת-שנתה תמימה
ושלשה עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן
ולג אחד שמן: וביומא תמינאה. יסב תרין אמרין שלמין.
ואמרתא חדא. בת שתה שלמתא. ותלתא עשרונין. סולתא מנחתא
דפילא במשח. ולוגא חד דמשחא: ד' והעמיד הכהן
המטהר את האיש המטהר ואתם לפני יהוה

— רס"י —

שאסור בתשמיש המטה: ט) את כל שערו וגוי.
כלל ופרט וכלל. להביא כל מקום בנוס
שער ונראה: י) וכבשה אחת. לחטאת:
ושלשה עשרנים. לנסכי שלשה כבשים
הללו. שחטאתו ואשמו שלמצורע טעונין
נסכים: ולג אחד שמן. להזות עליו שבע
ולתן ממנו על תנוף אָזו ומתן בהונות:
יס לפני ה'. בשער נקנור. ולא בעצרה

תפסיר רס"ג

אללה. ענד באב כ"בא
אלמחציר: יב) ויאכיד
אלאמאם אחד אלכ'רופין.
ליקרב'ה ען אלאתם ואלג
אלדהן. ויתרכהא תחריכא בין
ידי אללה: יג) ת'ם יד'בחה. פי
אלמוצ'ע אלד'י יד'בחה
אלד'כונה. ואלצ'עידה פי מוצ'ע
אלקוד'ס. לאן קרבאן אלאתם.
הו כאלד'כונה לאלאמאם. מן
כ'וצאן אללקוד'ס: יד) ת'ם
יאכיד מן דמה. ויגעל עלי

פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: וַיִּקִּים כֹּהֵנָא
דְּמִדְבִּי. ית. גוברא דְּמִדְבִּי וַיִּתְּהוֹן. קדם
י: בְּתֵרַע מִשְׁכַּן זִמְנָא: יב וַלָּקַח
הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּבֶשׂ הָאֶחָד
וְהִקְרִיב אֹתוֹ לְאַשֵׁם וְאֶת־
לֶג הַשֶּׁמֶן וְהִנִּיף אֹתָם
תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה: וַיֹּסֵב כֹּהֵנָא
יֵת אֹמְרָא חַד. וַיִּקְרִיב יְתִיָּה. לְאַשְׁמָא וַיֵּת
לוֹגָא דְּמִשְׁחָא. וַיִּרִים יֵתְהוֹן. אֲרֻמָּא קֳדָם

י: (שע"י) וַיִּשְׁחַט אֶת־הַכֹּבֶשׂ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט
אֶת־הַחֲטָאֹת וְאֶת־הָעֹלָה בְּמָקוֹם הַקֹּדֶשׁ כִּי
בַּחֲטָאֹת הָאֲשֵׁם הוּא לִכְהֵן קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הוּא:
וַיִּכּוֹס יֵת אֹמְרָא. בְּאַתְרָא. דִּיכּוֹס יֵת חֲטָאֹת. וַיֵּת עֲלֵתָא בְּאַתְר
קוּדְשָׁא. אַרִי. בַּחֲטָאֹת. אֲשָׁמָא הוּא לְכֹהֵנָא. קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין הוּא:
וַלָּקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הָאֲשֵׁם וְנָתַן הַכֹּהֵן עַל־תְּנוּפָה:

— רש"י —

ישחט וגו': **כִּי בַחֲטָאֹת.** כִּי בְּכָל הַחֲטָאוֹת:
הָאֲשֵׁם. הַזֶּה: **הוּא לִכְהֵן.** בְּכָל עֲבוּדוֹת
הַתְּלִיּוֹת בְּכֹהֵן הַשּׁוֹה אֲשֶׁם זֶה לַחֲטָאֹת, שְׁלֹא
תֹאמַר הוּאִיל וַיֵּצֵא דָמוֹ מִכָּלל שְׁאֵר אֲשָׁמוֹת
לְנִתֵּן עַל תְּנוּפָה וּבְהוֹנוֹת, לֹא יִהְיֶה טַעוֹן מִתֵּן
דָּמִים וְאִימּוּרִים לְגַבִּי מִזְבֵּחַ, לְכַף נֶאֱמַר כִּי
בַחֲטָאֹת הָאֲשֵׁם הוּא לִכְהֵן. יָכוֹל יִהְיֶה דָמוֹ נָתַן
לְמַעַלָּה בַחֲטָאֹת, תִּלְמוּד לֹמַר וְכִי, בְּתוֹרַת
כֹּהֲנִים: **יֵת תְּנוּפָה.** גִּדְרָא אֲמַצְעֵי שְׁבָאוֹן. וְלִשּׁוֹן
תְּנוּפָה לֹא נִוְדַע לִי. וְכַפּוֹתִים קוֹרִים לוֹ טַנְדְּרוֹ"ס:

עצמה, לפי שהוא מחסר כפורים: **יֵת וְהִקְרִיב**
אֹתוֹ לְאַשֵׁם. יקריבנו לתוף העֹזְרָה לְשֵׁם
אֲשֵׁם: **וְהִנִּיף.** שהוא טעון תְּנוּפָה חִי: **וְהִנִּיף**
אֹתָם. אֵת הָאֲשֵׁם וְאֵת הַלֹּג: **יֵת בְּמָקוֹם**
אֲשֶׁר יִשְׁחַט וגו'. על ירך המזבח בצפון.
ומה תלמוד לומר, והלא כבר נאמר בתורת
אֲשֵׁם בְּפֶרֶשֶׁת צו אֵת אֶהְיֶן שְׁהָאֲשֵׁם טַעוֹן
שְׁחִיטָה בְּצִפּוֹן, לְפִי שִׁיֵּצֵא זֶה מִכָּלל אֲשָׁמוֹת
לְדוֹן בְּהַעֲמָדָה, יָכוֹל תִּהְיֶה שְׁחִיטָתוֹ בְּמָקוֹם
הַעֲמָדָתוֹ, לְכַף נֶאֱמַר וְשָׁחַט בְּמָקוֹם אֲשֶׁר

תפסיר רס"ג

שחמה' אדן אלמתטהר
 אלימני ועלי אבהאם ידה
 אלימני ואבהאם רגלה אלימני:
 טו) ויאכיד אלמאם מן לג
 אלדון ויצב עלי כפה אלסרי:
 טז) ויגמס אצבעה אלימני מן
 אלדון אלדי עלי ידה
 אלסרי וינציח מנה באצבעה.
 סבע מראר בין ידי אללה:
 יז) תם יציע מן באקיה עלי
 שחמה' אדן אלמתטהר
 אלימני ועלי אבהאם ידה
 אלימני ואבהאם רגלה אלימני.
 עלי דם קרבאן אלאתם:
 יח) ואלפאציל מנה יציעה עלי

אֶזֶן הַמִּטְהָר הַיְמָנִית וְעַל-
 בִּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל-בִּהֶן

רַגְלוֹ הַיְמָנִית: וַיִּסֹּב כְּהֵנָּה מִדָּמָא
 דְּאַשְׁמָא. וַיִּתֵּן כְּהֵנָּה. עַל רוּם. אוֹדְנָא
 דְּמַדְבִּי דִּימִינָא. וְעַל אֲלִיּוֹן יְדִיה דִּימִינָא.
 וְעַל אֲלִיּוֹן רַגְלִיה דִּימִינָא: טו וְלָקַח

הַכֹּהֵן מֶלֶג הַשֶּׁמֶן וַיִּצַק
 עַל-כַּף הַכֹּהֵן הַשְּׂמָאלִית:

וַיִּסֹּב כְּהֵנָּה מִלֹּגָא דְּמִשְׁחָא. וַיִּרְיֶק. עַל
 יָדָא דְּכֵהֵנָּה דְּשְׂמָאלָא: טז וְטָבַל

הַכֹּהֵן אֶת-אֶצְבָּעוֹ הַיְמָנִית

מִן-הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל-כַּפוֹ הַשְּׂמָאלִית וְהִזָּה

מִן-הַשֶּׁמֶן בְּאֶצְבָּעוֹ שִׁבְעַת פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה:

וַיִּטְבֹּל כְּהֵנָּה יָת אֶצְבָּעִיה דִּימִינָא. מִן מִשְׁחָא. דְּעַל יְדִיה דְּשְׂמָאלָא.

וַיִּדִּי מִן מִשְׁחָא בְּאֶצְבָּעִיה. שִׁבְעַת זְמַנִּין קָדָם יי: ז' וּמִיֶּתֶר הַשֶּׁמֶן

אֲשֶׁר עַל-כַּפוֹ יִתֵּן הַכֹּהֵן עַל-תְּנוּדָא אֶזֶן

הַמִּטְהָר הַיְמָנִית וְעַל-בִּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית

וְעַל-בִּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית עַל דָּם הָאֲשָׁם: וּמִשְׁחָא

מִשְׁחָא דְּעַל יְדִיה. יִתֵּן כְּהֵנָּה עַל רוּם. אוֹדְנָא דְּמַדְבִּי דִּימִינָא. וְעַל

אֲלִיּוֹן יְדִיה דִּימִינָא. וְעַל אֲלִיּוֹן רַגְלִיה דִּימִינָא. עַל דָּמָא דְּאַשְׁמָא:

וְהַנּוֹתָר בַּשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל-כַּף הַכֹּהֵן יִתֵּן

— רס"י —

בִּהֶן. גְּדִל: טז לִפְנֵי ה'. כְּנָגֵד בֵּית קֹדְשֵׁי הַקֹּדֶשִׁים:

תפסיר רס"ג

ראס אלמטטהר. ויסתג'פר ענה
בין ידי אללה: יט) ת'ם יעמל
אלאמאם אלד'פיה. ויסתג'פר
ען אלמטטהר מן נגאסתה.
ובעד ד'אלך יד'בח אלצ'עידה:
(כ) ת'ם יצעד אלצ'עידה
ואלהדייה עלי' אלמד'בח.
ויסתג'פר ענה אלאמאם
ויטהר: כא) ואן כאן פק'רא.
לם תנאל ידה ד'אלך. פלקרב
כ'רופא ואחדא קרבאן
אלאת'ם. לאלתחר'ך ל'סתג'פר
ענה. ועשר מן סמד מלתות
ב'דהן. הדייה ולג דהן:
(כב) ושפנינין. או פרכ'י חמאם.

על-ראש המטהר וכפר
עליו הפהן לפני יהוה:
ודישתאר. במשחא דעל ידא דכהנא.
יתין על רישא דמדפי. וכפר עלוהי.
כהנא קדם יי: יט) ועשה הפהן
את-החטאת וכפר על
המטהר מטמאתו ואחר
ישחט את העלה: ויעבד
כהנא ית חטא. וכפר. על דמדפי
מסאובתיה. ובתר בן יבוס ית עלתא:
כ) והעלה הפהן את-העלה

ואת-המנחה המזבחה וכפר עליו הפהן
וטהר: ויסיק כהנא. ית עלתא וית מנחתא למדבחא. וכפר

עלוהי. כהנא וידפי: ס ספרי תימן (שלישי) (חמישי כשהן מחוברות)

כא) ואם דל הוא ואין ידו משגת ולקח כבש
אחד אשם לתנופה לכפר עליו ועשרון סלת
אחד בלול בשמן למנחה ולג שמן: ואם מספין
הוא. ולית ידיה מדבקא. ויסב. אמר חד אשמא. לארמא לכפרא
עלוהי. ועשרונא סולתא. חד דפיל במשח. למנחתא ולוגא דמשחא:
כב) ושתי תרים או שני בני יונה אשר תשיג ידו

— רס"י —

כ) ואת המנחה. מנחת נסכים שלבהמה: אחד יביא עשרון אחד לנסכיו: ולוג
כ) ועשרון סלת אחד. לכבש זה שהוא שמן. לתת ממנו על הבהונות ושמן

תפסיר רס"ג

עלי' מא תנאל ידה. פִּיכּוֹן
אֲחֻדָּהּמָא דִּכּוּה. וְאַלְאֲכִיד
צְעִידָה: כּג) פְּלִיאַת בְּהֵמָא. פִּי
אַלְיוֹם אֱלֹת־אֱמֹן. מֶן אֲוֹל
טְהֵרָה אֱלִי אֱלֵאמָאם. אֱלִי
בֶאֱב כִּבָּא אֱלֻמְחֻצִּיר בֵּין יְדֵי
אַלְלָה: כּד) וְיֹאכִיד אֱלֵאמָאם.
כִּירוֹף קֶרְבָּאן אֱלֵאמָתִים וְאַלְלָג
אַלְדֵּהן. וְיִתְרַכְהָא אֱלֵאמָאם
תַּחֲרִיכָא בֵּין יְדֵי אֱלֵלָה:
כּה) תִּים יִדְבַּחַה. וְיֹאכִיד מֶן
דְּמָה וְיַצַּע. עֲלִי שַׁחֲמָה אֲדִין
אַלְמִתְטְהֵר אֱלִימְנִי. וְעֲלִי
אַבְהָאם רַגְלָה אֱלִימְנִי: כּו) וּמֶן
אַלְדֵּהן יַצַּב (י"ב אֱלֵאמָאם).
פִּי כַּפָּה אֱלִיסְרִי:

וְהִיָּה אֶחָד חֲטָאת וְהָאֶחָד
עֲלֶיהָ: וְתָרִין שְׁפָנִינִין. אִו תָּרִין בְּנֵי
יֹנָה. דְּתַדְבִּיק יְדִיהָ. וְהִי חַד חֲטָאָה וְחַד
עֲלֶתָא: כּג) וְהִבִּיא אֲתָם בַּיּוֹם
הַשְּׁמִינִי לְטַהֲרָתוֹ אֶל-
הַכֹּהֵן אֶל-פֶּתַח אֹהֶל-מוֹעֵד
לִפְנֵי יְהוָה: וַיִּתֵּי יְתֵהוּן. בַּיּוֹמָא
תַּמְיָנָאָה. לְדִכּוּתִיהָ לְוֹת כְּהֵנָּא. לְתַרְע
מִשְׁכָּן וּמִנָּא לְקִדְּם יִי: כּד) וְלָקַח
הַכֹּהֵן אֶת-כֶּבֶשׂ הָאִשָּׁם
וְאֶת-לֶג הַשֶּׁמֶן וְהֵנִיף אֹתָם

הַכֹּהֵן תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה: וַיִּסֵּב כְּהֵנָּא. יֵת אֲמָרָא
דְּאִשְׁמָא וְיֵת לֹגָא דְּמִשְׁחָא. וַיִּרִם יְתֵהוּן כְּהֵנָּא. אֲרָמָא קִדְּם יִי:
כּה) וְשַׁחַט אֶת-כֶּבֶשׂ הָאִשָּׁם וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם
הָאִשָּׁם וְנָתַן עַל-תְּנוּף אֶזְן-הַמִּטְהָר הַיְּמָנִית
וְעַל-בֶּהֱן יָדוֹ הַיְּמָנִית וְעַל-בֶּהֱן רַגְלוֹ הַיְּמָנִית:
וַיְבוֹס יֵת אֲמָרָא דְּאִשְׁמָא. וַיִּסֵּב כְּהֵנָּא מִדָּמָא דְּאִשְׁמָא. וַיִּתֵּין. עַל רוֹם
אוֹדְנָא דְּמִדְּבִי דִּימִינָא. וְעַל אֲלִיוֹן יְדִיהָ דִּימִינָא. וְעַל אֲלִיוֹן רַגְלִיהָ
דִּימִינָא: כּד) וּמִן-הַשֶּׁמֶן יַצַּק הַכֹּהֵן עַל-כָּף הַכֹּהֵן
הַשְּׂמֵאלִית: וּמִן מִשְׁחָא יִרִיק כְּהֵנָּא. עַל יָדָא דְּכְהֵנָּא דְּשִׁמְאָלָא:

— רס"י —

לְצַפְרִים וּלְהַזָּאת עַץ אֶרֶז וְאֶזֶב וּשְׁנֵי
תּוֹלְעֵת:

שְׁלֹסְפֵי הַמִּנְחָה לֹא הִזְקַק הַכֶּתוּב לְפָרֵשׁ:
כּג בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי לְטַהֲרָתוֹ. שְׁמִינִי

תפסיר רס"ג

כו) וְנִצַּח בְּאַצְבָּעוֹ אֱלֹמִנִי מִן
דִּיאֲלֹךְ אֱלֹדִיהוֹ. אֱלֹדִי עָלַי כִּפָּה
אֱלִיסְרִי. סִבַּע מְרָאֵר בֵּין יָדַי
אֱלֹלָה: כח) תִּם יִצֵּעַ מִן אֱלֹדִיהוֹ
אֱלֹדִי פִי כִפָּה. עָלַי שְׁחֻמָּה
אֲדִין אֱלִמְתִּטְהֵר אֱלִמִּנִי. וְעָלַי
אֲבִהָאִם יִדָּה אֱלִמִּנִי. וְעָלַי
אֲבִהָאִם רִגְלָה אֱלִמִּנִי. עָלַי
מִוִּצֵּעַ דָּם קֶרְבָּאֵן אֱלֹאֲתִים:
כט) וּבִאֲקִיָּה יִצְבָּה עָלַי רֹאס
אֱלִמְתִּטְהֵר. וְיִסְתַּגֵּפֶר עֲנָה בֵּין
יָדַי אֱלֹלָה: ל) תִּם יַעֲמֹל וְאֶחָד
מִן אֱלִשְׁפָּאֲנִין. אוּ מִן פְּרָכִי
אֱלִחְמָאִם. עָלַי מָא תִנְאֵל יִדָּה:
לא) מַעַ מָא תִנְאֵל יִדָּה.

וְהָיָה הַכֹּהֵן בְּאַצְבָּעוֹ
הַיְמָנִית מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר
עַל־כַּפּוֹ הַשְּׂמֹאלִית שִׁבַּע
פַּעֲמִים לִפְנֵי יְהוָה: וַיְדִי כֹהֵנָא
בְּאַצְבָּעֵיהָ דִּימִינָא. מִן מִשְׁחָא. דְּעַל יְדֵיהָ
דְּשְׂמֹאלָא. שִׁבַּע זְמָנִין קָדַם יי:
וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן־הַשֶּׁמֶן |
אֲשֶׁר עַל־כַּפּוֹ עַל־הַתְּנוּךְ
אֶזְן הַמִּטָּהר הַיְמָנִית וְעַל־
בֶּהֱן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֱן

רָגְלוֹ הַיְמָנִית עַל מְקוֹם דָּם הָאֲשָׁם: וַיִּתֵּן כֹּהֵנָא.
מִן מִשְׁחָא דְּעַל יְדֵיהָ. עַל רוּם. אוּדְנָא דְּמִדְּבִי דִּימִינָא. וְעַל אֵלִיּוֹן יְדֵיהָ
דִּימִינָא. וְעַל אֵלִיּוֹן רִגְלֵיהָ דִּימִינָא. עַל אֲתֵר דְּמָא דְּאֲשָׁמָא:
כט) וְהִנּוֹתָר מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל כַּף הַכֹּהֵן יִתֵּן
עַל־רֹאשׁ הַמִּטָּהר לְכַפֵּר עָלָיו לִפְנֵי יְהוָה:
וּדְיִשְׁתָּאֵר. מִן מִשְׁחָא דְּעַל יָדָא דְּכֹהֵנָא. יִתֵּן עַל רִישָׁא דְּמִדְּבִי:
לְכַפֵּרָא עֲלוּהִי קָדַם יי: ל' וַעֲשֵׂה אֶת־הָאֶחָד מִן־
הַתָּרִים אוּ מִן־בְּנֵי הַיּוֹנָה מֵאֲשֶׁר תִּשְׁיֵג יָדוֹ:
וַיַּעֲבִיד יֵת חַד מִן שְׁפָנִינָא. אוּ מִן בְּנֵי יוֹנָה. מִדְּתִדְּבִיק יְדֵיהָ:
לא) אֶת אֲשֶׁר־תִּשְׁיֵג יָדוֹ אֶת־הָאֶחָד חֲטָאֵת

— רס"י —

כח על מקום דם האשם. אפלו נתקנח הדם, למד שאין הדם גורם אלא המקום גורם:
וזלק הדקדוק: מאשר תשיג ידו. תיבת מאשר בטפחא בכל התיגאן:

תפסיר רס"ג

וְאֶת־הָאֶחָד עָלָה עַל־
הַמִּנְחָה וְכִפֶּר הַכֹּהֵן עַל
הַמִּטְהָר לִפְנֵי יְהוָה: יֵת
דְּתַדְבִּיק יְדֵיהֶּ. יֵת חֹד חֲטָאָה. וְיֵת חֹד
עֲלָתָה עַל מִנְחָתָה. וְיִכְפֹּר כֹּהֲנָא. עַל
דְּמַדְבִּי קָדָם יי: לֵב זֹאת תֹּרֹת
אֲשֶׁר־בּוֹ נִגַּע עָרַעַת אֲשֶׁר
לֹא־תִשָּׁג יָדוֹ בְּטַהֲרָתוֹ:
דָּא אֲוִרִיתָא. דְּבִיה מַכְתֵּשׁ סְגִירוֹ.

אֶחָד־מֵא דִּכְוָה. וְאֶל־אֶחָד
צְעִידָה מֵע אֱלֹהֵי־יָהּ. וְיִסְתַּגֵּי־פֹר
עֵנָה בֵּין יְדֵי אֱלֹהֵי: (לֵב) תִּדְרָה
שְׂרִיעָה מִן כָּאן בַּה בְּלֹא בְּרִיךְ.
וְלֹם תִּנְאֵל יָדָה פִּי וְקָת שְׁהִרָה:
(לֵב) תִּם כֹּלֵם אֱלֹהֵי מוֹסִי
וְהָרֹן תִּכְלִימָא: (לֵב) אֲדִיא
דְּכִלְתֵּם אֱלִי בְּלֹד כְּנַעֲנָא.
אֲלֹדִי אֲנָא מְעִטִּיכִמּוּדָא חוּזָא.
פִּאחֲלִלֵת בְּלֹא בְּרִיךְ. פִּי בְּעֵץ
בִּיּוֹת אֲרִיץ חוּזָם: (לֵב) פְּלִיאַת
אֲלֹדִי לֵב אֱלִבִּית. וְיִכְפֹּר

דָּלָא תַדְבִּיק יְדֵיה בְּדִכּוּתֵיה: פ (רביעי) (שישי כשהן מחוברות)

⌘ שְׁלֹשִׁשׁ תִּסְתֵּן ⌘ שְׁשִׁי כְּשֶׁהֵן מְחוּבְּרוֹת בְּסִתָּי ⌘ וַיִּדְבֹּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: וּמִלִּיל יי. עִם מֹשֶׁה
וְלֹא־אַהֲרֹן לְמִימֵר: לֵב כִּי תִבְאוּ אֶל־אֲרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר
אֲנִי נֹתֵן לָכֶם לְאַחֲזָה וְנָתַתִּי נִגַּע עָרַעַת בְּבֵית
אֲרֶץ אַחֲזַתְכֶּם: אֲרִי תִיעֲלוּן לְאֲרֶעָא דְּכְנַעַן. דְּאֲנָא. יְהִיב לְכוּן
לְאַחֲסָנָא. וְאַתִּין מַכְתֵּשׁ סְגִירוֹ. בְּבֵית אֲרֶע אַחֲסָנְתְּכוּן: לֵב וּבֹא
אֲשֶׁר־לוֹ הַבֵּית וְהִגִּיד לְכֹהֵן לֵאמֹר כְּנָגַע
נִרְאָה לִי בַּבֵּית: וַיִּתֵּי דְדִילִיָּה בֵּיתָא. וַיַּחֲוִי לְכֹהֲנָא לְמִימֵר.

— רש"י —

יְדֵי הַנִּגַּע נֹתֵן הַבֵּית וּמוֹצֵאן: לֵב כְּנָגַע נִרְאָה
לִי בַּבֵּית. אֲפֹלוּ תִלְמִיד חֲכָם שְׂוִידַע שְׁהוּא
נִגַּע וְדָאִי לֹא יִפְסֹק דְּבַר בְּרוּר לֹמֵר נִגַּע
נִרְאָה לִי, אֲלֹא כְּנָגַע נִרְאָה לִי:

לֵב וְנָתַתִּי נִגַּע עָרַעַת. בְּשׂוּרָה הִיא לָהֶם
שְׁהַנְגָעִים בָּאִים עֲלֵיהֶם, לִפִּי שְׁהַטְמִינוּ
אֲמוּרָיִים מִטְּמוּנִיּוֹת שְׁלֹזָהב בְּקִירוֹת בְּתִיקָהֶם
כֹּל אֲרָבָעִים שָׁנָה שְׁהִיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר, וְעַל

תפסיר רס"ג

אלאמאם קאילא. קד צ'הר לי
פי אלבית שבה בלא:
(לו) פיאמר אלאמאם וינגלו
אלבית. קבל אן ידכיל לינציר
אלבלא. ולא ינגיס גמיע מא
פיה. ובעד דאלך ידכיל
וינציר אליה: (לו) פאן ראוי
אלבלא. פאדיאה פי חישאן
אלבית. כטוט מיכצרה. או
מחמרה. ומנצירן מסתפל
(י"נ: מסתספל) פי אלחאיט:
(לח) פלכרג מן אלבית אלי
באבה. ויוקפה סבעה איימא:

כַּמִּכְתָּשָׂא אֶתְחַזִּי לִי בְּבֵיתָא: לִי וְצִוְיָה
הַכֶּהֶן וּפָנָו אֶת־הַבֵּית
בְּטָרִם יָבֹא הַכֶּהֶן לִרְאוֹת
אֶת־הַנֶּגַע וְלֹא יִטְמֵא כָּל־
אֲשֶׁר בַּבֵּית וְאַחֵר כֵּן יָבֹא
הַכֶּהֶן לִרְאוֹת אֶת־הַבֵּית:
וַיִּפְקִיד כְּהֵנָּה וַיִּפְנוֹן יֵת בֵּיתָא. עַד לֹא
יִיעוֹל כְּהֵנָּה לְמַחְזִי יֵת מִכְתָּשָׂא. וְלֹא
יִסְתָּאב כָּל דְּבַבֵּיתָא. וּבְתֵר כֵּן יִיעוֹל
כְּהֵנָּה לְמַחְזִי יֵת בֵּיתָא:

לִי וְרֵאָה אֶת־הַנֶּגַע וְהֵנָּה הַנֶּגַע בְּקִירַת
הַבֵּית שְׁקַעְרוּרַת יִרְקַרְקַת אוֹ אֲדַמְדָּמַת
וּמֵרֵאִיָּהּ שְׁפַל מִן־הַקִּיר: וַיִּחַזִּי יֵת מִכְתָּשָׂא. וְהָא
מִכְתָּשָׂא בְּכוֹתְלֵי בֵיתָא. פַּחְתִּין יִרְקָן. אוֹ סַמְקָן. וּמַחְזִיָּהוֹן מִפִּיד מִן
כּוֹתֵלָא: לִי וַיֵּצֵא הַכֶּהֶן מִן־הַבֵּית אֶל־פֶּתַח
הַבֵּית וְהִסְגִּיר אֶת־הַבֵּית שְׁבַעַת יָמִים:
וַיִּפּוֹק כְּהֵנָּה מִן בֵּיתָא לְתֵרַע בֵּיתָא. וַיִּסְגֵּר יֵת בֵּיתָא שְׁבַעַת יוֹמִין:

— רס"י —

אם על כלי שטף, וטבילם ויטהרו, ואם על
אוכלין ומשקין, יאכלם בימי טמאתו, הא לא
חסה התורה אלא על כלי חרס, שאין להם
טהרה במקוה: לִי שְׁקַעְרוּרַת. שוקעות
במראיהן:

לִי בְּטָרִם יָבֹא הַכֶּהֶן וגו'. שכל זמן שאין
כהן נזקק לו, אין שם תורת טמאה:
וְלֹא יִטְמֵא כָּל אֲשֶׁר בַּבֵּית. שאם לא
יפגהו ויבא הכהן ויראה הנגע, נזקק להסגר,
וכל מה שבתוכו יטמא. ועל מה חסה התורה,

זולק הדקדוק: וּמֵרֵאִיָּהּ שְׁפַל מִן הַקִּיר. תיבת ומראיהן בטפחא בכל התיגאן:

תפסיר רס"ג

לֹט וְיָשָׁב הַכֹּהֵן בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי וּרְאָה וְהִנֵּה פֶשֶׁה
הַנֶּגַע בְּקִרְתֵּי הַבַּיִת: וַיָּתוּב
כֹּהֵנָא בְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה. וַיַּחְזִי. וְהָאֵ
אוֹסִיף מִכְתָּשָׁא בְכוֹתֵי לִי בֵיתָא:
וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן וַחֲלָצוּ
אֶת־הָאֲבָנִים אֲשֶׁר בָּהֶן
הַנֶּגַע וַהֲשִׁיכּוּ אֶתְהֶן
אֶל־מַחוּץ לָעִיר אֶל־מָקוֹם

לט) ת'ם ירגע פי אל'יום
אלסאבע. פאן רא'י אלבלא קד
תפשא פי חיסאן אלבית:
מ) פלאמר אלמאם.
ותכלע אלחגארה. אלד'י פיהן
אלבלא. וירמון אל'י כ'ארג
אלקריה. אל'י מוצע נגס:
מא) ויקשר אלבית מן דאכיל
מסתדירא. וירמו אלטרב
אלד'י קשרוה. כ'ארג אלקריה
פי מוצע נגס: מב) ויאכדו
חגאר אכר. וידכלוהא מוצע
תלך אלחגארה. ותרב

טָמֵא: וַיִּפְקֵד כֹּהֵנָא. וַיִּשְׁלֹפּוּן יָת אֲבָנֵיָא. דְּבַהוֹן מִכְתָּשָׁא. וַיִּרְמוּן
יְתְהוֹן לְמַבְרָא לְקִרְתָּא. לְאַתֵּר מְסָאב: ^{מא} וְאֶת־הַבַּיִת
יִקְצַע מִבַּיִת סָבִיב וְשִׁפְכוּ אֶת־הָעֵפֶר אֲשֶׁר
הִקְצֹו אֶל־מַחוּץ לָעִיר אֶל־מָקוֹם טָמֵא: וַיֵּת
בֵּיתָא. יִקְלְפוּן מַגִּיז סְחֹר סְחֹר. וַיִּרְמוּן. יָת עֲפָרָא דְקִלְיָפוּ. לְמַבְרָא
לְקִרְתָּא לְאַתֵּר מְסָאב: ^{מב} וְלִקְחוּ אֲבָנִים אַחֲרוֹת
וְהִבִּיאוּ אֶל־תַּחַת הָאֲבָנִים וְעֵפֶר אַחֲרֵי יִקַּח

— רס"י —

מ וַחֲלָצוּ אֶת הָאֲבָנִים. כְּתִירָגוֹמוּ וַיִּשְׁלֹפּוּן.
יִשְׁלוּם מִשֵּׁם, כְּמוֹ (דְּזִרִיס כֹּס ט) וַחֲלָצָה נִעְלָו.
לְשׁוֹן הִסְרָה: אֶל מָקוֹם טָמֵא. מָקוֹם שְׂאִין
טְהוֹרוֹת מִשְׁתַּמְשׁוֹת שֵׁם, לְמִדָּה הַכְּתוּב
שְׁהָאֲבָנִים הִלְלוּ מִטְּמָאוֹת מָקוֹמָן בְּעוֹדָן בּוֹ:
מא יִקְצַע. כּוּדוּוּיִי"ר זַלַּע"י. וּבְלִשׁוֹן מִשְׁנָה יִשׁ
הַרְבֵּה: מִבַּיִת. מִבְּפָנִים: סָבִיב. סְבִיבוֹת
הַנֶּגַע. בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים נִדְרָשׁ כֵּן, שִׁיקְלוּף הִטִּיחַ
שְׁסָבִיב אֲבָנֵי הַנֶּגַע: הִקְצֹו. לְשׁוֹן קִצָּה, אֲשֶׁר
קִצְעוּ בְּקִצּוֹת הַנֶּגַע סָבִיב:

וזלק הדקדוק: מא אל מחוץ לעיר אל־מָקוֹם טָמֵא. תיבת לעיר בטפחא ותיבת מָקוֹם במארכה
וכ"ה בכל התיגאן:

תפסיר רס"ג

אכיר. יוכיד' ויטין אלבית:
(מג) ואן עאד אלבלא ואנתשר
פי אלבית. בעד מא כלעת
אלהגארה. ובעד מא קשר
אלבית וטין: (מד) פדכיל
אלאמאם. פנציר. פאדא קד

**וְטַח אֶת־הַבֵּית: וַיִּסְבּוּן אַבְנֵיָן
אַחֲרָיו. וַיַּעֲלוּן בְּאֶתֶר אַבְנֵיָא. וַעֲפֹר
אַחֲרָיו. יִסֹּב וַיִּשׁוּעַ יֵת בֵּיתָא: מַגּ וְאִם־
יָשׁוּב הִנֵּגַע וּפָרַח בַּבֵּית
אַחֲרֵי חֲלִץ אֶת־הָאֲבָנִים**

**וְאַחֲרֵי הַקְּצוֹת אֶת־הַבֵּית וְאַחֲרֵי הַטּוֹחַ:
וְאִם יִתּוּב מִכְתָּשָׁא וַיִּסְגִּי בְּבֵיתָא. בְּתֵר דְּשִׁלְפוּ יֵת אַבְנֵיָא. וּבְתֵר,
דְּקִלְפוּ יֵת בֵּיתָא וּבְתֵר דְּאֶתְשָׁע: מַדּ וּבֹא הַכֶּהֱן וְרָאָה
וְהִנֵּה פָשָׁה הִנֵּגַע בַּבֵּית צִרְעַת מִמַּאֲרַת הוּא**

— רס"י —

בשני ומה יעשה לו, יכול יתצנו, כמו שסמך
לו ונתן את הבית, תלמוד לומר ושב הכהן
ובא הכהן, נלמד ביאה משיבה, מה שיבה
חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע, אף ביאה
חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע, ואם חוזר,
נותן. לא חוזר, טהור. ומנין שאם עמד בזה
ובזה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע,
תלמוד לומר ובא ואם בא יבא, במה הכתוב
מדבר, אם בפושע בראשון הרי כבר אמר,
אם בפושע בשני הרי כבר אמר, הא אינו
אומר [ובא], ואם בא יבא, אלא את שבא
בסוף שבוע ראשון ובא בסוף שבוע שני
וראה והנה לא פשה. זה העומד מה יעשה
לו, יכול יפטר וילך, כמו שכתוב כאן וטהר
את הבית, תלמוד לומר פי נרפא הנגע, לא
טהרתי אלא את הרפאוי, מה יעשה לו,
ביאה אמורה למעלה וביאה אמורה למטה,
מה בעליונה חולץ וקוצה וטח ונותן לו
שבוע, דגמר לה זהו שיבה זהו ביאה, אף
בתחתונה כן וכי, כדאיתא בתורת כהנים.
גמרו של דבר אין נתיצה אלא בנגע החוזר

מג הקצות. לשון העשות וכן הטוח, אבל
חלץ את האבנים מוסב הלשון אל האדם
שחלצן והוא משקל לשון כבד, כמו כפר,
דבר: ואם ישוב הנגע וגוי. יכול חוזר בו
ביום יהא טמא, תלמוד לומר ושב הכהן ואם
ישוב, מה שיבה האמורה להלן לסוף שבוע,
אף שיבה האמורה כאן בסוף שבוע: מד ובא
הכהן וראה והנה פשה. יכול לא יהא
החוזר טמא אלא אם כן פשה, נאמר צרעת
ממארת בבתים ונאמר צרעת ממארת
בבגדים, מה להלן טמא את החוזר אף על פי
שאינו פושע, אף כאן טמא את החוזר אף על
פי שאינו פושע, אם כן מה תלמוד לומר
והנה פשה, אין כאן מקומו של מקרא זה,
אלא ונתן את הבית הזה לו לכתוב אחר
ואם ישוב הנגע וראה והנה פשה, הא לא בא
ללמד אלא על נגע העומד בעיניו בשבוע
ראשון ובא בסוף שבוע שני ומצאו שפשה,
שלא פרש בו הכתוב למעלה כלום בעומד
בעיניו בשבוע ראשון, ולמדו כאן בפשיון זה
שאינו מדבר אלא בעומד בראשון ופשה

תפסיר רס"ג

תפשא אלבלא פי אלבית. פהו
ברץ מאחק. פי אלבית והו נגס:
מה) פלינקצה. מן תגארה
וכישבה וגמיע תראבה. וירמי
דאלך אלי כ'ארג אלקרית.
אלי מוצע נגס: מו) ומן דכיל
אלי אלבית. טול אלמאם
אלדי אוקף פיהא. פלינגס אלי
אלמגיב: מז) ומן אנצגע פיה
פליגסל תיאבה. וכדלך כל מן
אכל פיה. פליגסל תיאבה:
מח) פאן דכיל אלמאם פנצ'ר.

בְּבֵית טָמֵא הוּא: ויעול כהנא.
ויחזי. והא. אוסיף מכתשא בביתא.
סגירות מחסרא היא. בביתא מסאב
הוא: מה **ונתן את-הבית**
את-אבניו ואת-עציו ואת
כל-עפר הבית והוציא
אל-מחוץ לעיר אל-מקום
טָמֵא: ויתרע ית ביתא. ית אבנוהי
וית אעוהי. וית כל עפר ביתא. ויפיק
למברא לקרתא. לאתר מסאב: מה **והבא אל-הבית כל-**
ימי הסגיר אתו יטמא עד-הערב: ודיעול לביתא.
כל יומין דיסגר יתיה. יהי מסאב עד רמשא: מה **והשכב בבית**
יכבס את-בגדיו והאכל בבית יכבס את-
בגדיו: ודישכוב בביתא. יצבע ית לבושוהי. ודיכול בביתא. יצבע
ית לבושוהי: מה **ואם-בא יבא הכהן וראה והנה**

— רס"י —

לומר כל ימי: יטמא עד הערב. מלמד
שאין מטמא בגדים, יכול אפלו שהה
בבדי אכילת פרס, תלמוד לומר והאכל
בבית יכבס את בגדיו. אין לי אלא אכל,
שכב מנין, תלמוד לומר והשוכב. אין לי
אלא אוכל ושוכב, לא אוכל ולא שוכב
מנין, תלמוד לומר יכבס יכבס, רבה. אם כן
למה נאמר אוכל ושוכב, לתן שיעור לשוכב
בדי אכילת פרס: מה ואם בא יבא. לסוף
שבוע שני: וראה והנה לא פשה. מקרא זה
בא ללמד בעומד בעיניו בראשון ובשני מה

אחר חליצה וקציע וטיחה ואין החזור צריך
פשוט. וסדר המקראות כך הוא ואם ישוב,
ונתן, והבא אל הבית, והאכל בבית, ובא
הכהן וראה והנה פשה. ודבר הכתוב בעומד
בראשון שנותן לו שבוע שני להסגרו, ובסוף
שבוע שני להסגרו בא וראהו שפשה, ומה
יעשה לו, חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע.
חזר, נותן. לא חזר, טעון צפרים, שאין
בנגעים יותר משלשה שבועות: מה כל ימי
הסגיר אתו. ולא ימים שקלף את נגעו, יכול
שאני מוציא המוחלט שקלף את נגעו, תלמוד

תפסיר רס"ג

פֶּאֱדִי לֹם יתפש אלבלא פי
אלבית בעד מא טיין.
פליטקרה. פֶּאֶן אלבלא קד
ברא: מט) ויאכִד' לתד'כיתה
עצפורין. ועוד ארז. וחריר
קרמז וצעתר: ג) ויד'בח
אחדהמא. פי אנא כִּיזף מע מא
מן נביע: נא) ויאכִד' עוד
אלארז ואלצעתר. וחריר
(י"ג: וצבג') אלקרמז ואלעצפור
אלחי. ויג'מסהא פי דם
אלעצפור אלמד'בות.
ואלמא אלד' מן נביע. וינצ'חה
עלי אלבית סבע מראר:

לֹא פֶשֶׁה הִנֵּגַע בְּבֵית
אַחֲרֵי הַטֵּחַ אֶת־הַבֵּית
וְטָהַר הַכֹּהֵן אֶת־הַבֵּית כִּי
נִרְפָּא הִנֵּגַע: וְאִם מִיֵּעַל יַעוֹל
כֶּהֱנָא. וַיַּחֲזִי וְהָא. לֹא אוֹסִיף מִכְתָּשָׁא
בְּבֵיתָא. בְּתַר דְּאִתְשַׁע יַת בֵּיתָא. וַיִּדְבִּי
כֶּהֱנָא יַת בֵּיתָא. אֲרִי אִתְסִי מִכְתָּשָׁא:
מִט' וְלָקַח לְחֹטָא אֶת־הַבֵּית
שְׁתֵּי צִפְרִים וְעֵץ אֲרִז וּשְׁנֵי
תוֹלַעַת וְאִזּוּב: וַיִּסֹּב. לְדַכָּאָה יַת

בֵּיתָא תַרְתִּין צִפְרִין. וְאָעָא דְּאֲרִזָּא. וְצִבְעֵ זְהוּרִי וְאִיזוּבָא: ג' וְשָׁחַט
אֶת־הַצִּפֹּר הָאֶחָת אֶל־כְּלִי־חָרָשׁ עַל־מִים
חַיִּים: וַיְפֹס יַת צִפְרָא חָדָא. לְמָאן דְּחָסַף עַל מִי מִבּוּע:
ז' וְלָקַח אֶת־עֵץ־הָאֲרִז וְאֶת־הָאִזּוּב וְאֶת | שְׁנֵי
הַתוֹלַעַת וְאֶת הַצִּפֹּר הַחִיָּה וְטָבַל אֹתָם בְּדָם
הַצִּפֹּר הַשְּׁחוּטָה וּבַמִּים הַחַיִּים וְהִזָּה אֶל־
הַבֵּית שִׁבְעַ פַּעַמִּים: וַיִּסֹּב יַת אָעָא דְּאֲרִזָּא. וְיַת אִיזוּבָא.

— רס"י —

נדרש ואם בא יבא בשני וראה והנה לא
פשה וטיחנו. ואין טיחה בלא חלוץ וקצוי.
ואחרי הטוח את הבית וטהר הכהן את
הבית אם לא חזר לסוף השבוע. כי
נרפא הנגע. ואם חזר כבר פרש על החוזר
שטעון נתיצה:

יעשה לו. יכול וטהרנו כמשמעו
שלמקרא וטהר הכהן את הבית. תלמוד
לומר כי נרפא הנגע. לא טהרתי אלא את
הרפאוי. ואין רפוי אלא הבית שהקצה
והוטח ולא חזר הנגע. אבל זה טעון חליצה
וקצוי וטיחה ושבוע שלישי. וכן המקרא

תפסיר רס"ג

(גב) ויד־כיה בדם אלעצפור
אלמד־בות. ואלמא אלנביע.
ואלעצפור אלחי. ואלעוד
אלארז ואלעעתר וחריר
אלקרמז: (נג) ויטלק אלעצפור
אלחי. כארג אלקרזה אלי וגה
אלעחרי. ויסתגפר ען מא פי
אלבית ויטהר: (נד) תדיה
שריעה גמיע בלא אלברץ
ואלכלף: (נה) וברץ אלתיאב
ואלבוית: (נו) ואלשאמה
ואלעארצה ואלבקעה: (נז) תדל
עלי וקת אלתנגיס ווקת
אלתטהיר. וכלהא שראיע
אלברץ: טו א) תים כלם אללה

וית צבע זהורי. וית צפרא חיתא. ויטבול
יתהון. בדמא דצפרא דנכיסתא. ובמי
מבוע. וידי לביתא שבע זמני:
וְחִטָּא אֶת־הַבֵּית בְּדָם
הַצֹּפֹר וּבְמִים הַחַיִּים
וּבְצֹפֹר הַחִיָּה וּבְעֵץ הָאֲרֹז
וּבְאֵזֹב וּבְשָׁנִי הַתּוֹלַעַת:
וַיִּדְכֵּי יֵת בֵּיתָא. בְּדִמָּא דְצֹפְרָא. וּבְמִי
מִבּוּעַ. וּבְצֹפְרָא חִיתָא. וּבִאֲעָא דְאֲרֹזָא.
וּבְאֵיזֹבָא וּבְצִבְעַ זְהוּרִי: וְשָׁלַח
אֶת־הַצֹּפֹר הַחִיָּה אֶל־מִחוּץ
לְעִיר אֶל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה וּכְפָר

עַל־הַבֵּית וְטָהַר: וַיִּשְׁלַח. יֵת צֹפְרָא חִיתָא. לְמִבְרָא לְקִרְתָּא
לְאַפִּי חֻקְלָא. וַיְכַפֵּר עַל בֵּיתָא וַיִּדְכֵּי: (חמישי) זֶה זֶה זֶה
לְכָל־נֶגַע הַצָּרְעָת וּלְנִתְקָה: דָּא אֲוִרִיתָא. לְכָל מִכְתָּשׁ
סְגִירוּתָא וּלְנִתְקָא: וּלְצָרְעַת הַבֶּגֶד וּלְבֵיתָא: וּלְסִגִּירוּת
לְבוּשָׁא וּלְבֵיתָא: וּלְשִׂאת וּלְסַפְּחַת וּלְבִהָרַת:
וּלְעֻמָּקָא וּלְעֻדִּיא וּלְבִהָרָא: לְהוֹרֹת בְּיוֹם הַטָּמֵא
וּבְיוֹם הַטָּהָר זֶה זֶה זֶה תּוֹרַת הַצָּרְעָת: לְאַלְפָּא. בְּיוֹם
מִסְאָבָא וּבְיוֹם דְּכִיָּא. דָּא אֲוִרִיתָא דְסִגִּירוּתָא: פ
שביעי כשהן מחוברות בסת"י טו א וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
בספרי תימן

— רש"י —

ז' להורת ביום הטמא. איזה יום מטהרו ואיזה יום מטמאו:

תפסיר רס"ג

מוסי' והרון תכלימא:
(ב) כלמא בני אסראיל וקולא
להמא. אי רגל פאן דאיבא מן
אחלילה. פדיובה דיאך הו נגס:
(ג) ותדיה צפה דיובה אלדי
תפון בה נגאסתה. אמא אן
יגעל אחלילה אלדיוב
פאלריאל. או ינכיתם מנה.
פתלך נגאסתה: (ד) וחכמה אן
יכון כל מצאע ינצאע עליה

וְאֶל-אֶהֱרֹן לֵאמֹר: וּמִלִּיל יִי:

עם משה ולא־הרן למימר: בְּדִבְרוֹ

אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתֶּם

אֱלֹהִים אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה

זֹב מִבְּשָׂרוֹ זֹבּוֹ טָמֵא הוּא:

מלילו עם בני ישראל. ותימרון להון.

גִּבְר גִּבְר. ארי יהי דאיב מבשריה. דוביה

מִסָּאב הוּא: ג וְזֹאת תִּהְיֶה טָמְאָתוֹ בְּזֹבּוֹ רֹר

בְּשָׂרוֹ אֶת-זֹבּוֹ אוֹ-חֲתִים בְּשָׂרוֹ מִזֹּבּוֹ

טָמְאָתוֹ הוּא: וְדָא. תהי סאובתיה בדוביה. ריר בשריה ית

דוביה. או חתים בשריה מדוביה. סאובתיה היא:

כָּל-הַמְּשָׁכָב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו הֵזֵב יִטְמָא

וְכָל-הַפְּלִי אֲשֶׁר-יֵשֶׁב עָלָיו יִטְמָא: כָּל מִשְׁכָּבָא.

— רס"י —

או חתים. שיוצא עב וסותם את פי האמה
ונסתם בשרו מטפת זובו, זהו פשוטו. ומדרשו
מנה הכתוב הראשון ראיות שתיים וקראו
טמא. שנאמר זב מבשרו זובו טמא הוא.
ומנה הכתוב השני ראיות שלש וקראו טמא.
שנאמר טמאתו בזובו רר בשרו את זובו או
החתים בשרו מזובו טמאתו היא. הא ביצד,
שתיים לטמאה והשלישית מזקיקתו לקרבן:
כָּל הַמְּשָׁכָב. הראוי למשכב, יכול אפלו
מיוחד למלאכה אחרת, תלמוד לומר אשר
ישכב, אשר שכב לא נאמר, אלא אשר
ישכב, המיוחד תמיד לכף, יצא זה שאומרים
לו עמוד ונעשה מלאכתנו: אֲשֶׁר יֵשֶׁב. ישב

טו ז כִּי יִהְיֶה זֹב. יכול זב מכל מקום יהא
טמא. תלמוד לומר מבשרו ולא כל בשרו.
אחר שחלק הכתוב בין בשר לבשר זכיתי
לדון, טמא בזב וטמא בזבה, מה זבה ממקום
שהיא מטמאה טמאה קלה, נדה, מטמאה
טמאה חמורה, ויבה, אף הזב ממקום
שמטמא טמאה קלה, קרי, מטמא טמאה
חמורה, ויבה: זֹבּוֹ טָמֵא. למד על הטפה
שהיא מטמאה. זוב דומה למי בצק
שלשעורין ודחוי, ודומה ללובן ביצה
המוזרת. שכבת זרע קשור כלובן ביצה
שאונה מוזרת: גִּבְר. לשון ריר שזב את
בשרו: אֶת זֹבּוֹ. כמו ריר שיוצא צלול:

שמן המור (ג) איש איש. המנהג להפריד ביניהם.

תפסיר רס"ג

ינגס. וכל אנה יגלס עליה ינגס:
(ה) ואי אנסאן דנא מן מצאעה.
פליגסל תיאבה. וירחץ
באלמא וינגס אלי אלמגיב:
(ו) ומן גלס עלי אלמא. אלדי
יגלס עליה אלדיאב. פליגסל
תיאבה. וירחץ באלמא וינגס
אלי אלמגיב: (ז) ומן דנא
בגסמה. פליגסל תיאבה.
וירחץ באלמא וינגס אלי
אלמגיב: (ח) ואדיא בצק
אלדיאב עלי אלטאהר.
פליגסל תיאבה. וירחץ
באלמא וינגס אלי אלמגיב:
(ט) וכל מרכוב. אלדי ירכב

דישכוב עלוהי. דובנא יהי מסאב. וכל
מנא. דיתייב עלוהי יהי מסאב:
**וְאִישׁ אֲשֶׁר יֵגַע בְּמִשְׁכְּבוֹ
יִכְבֵּס בְּגָדָיו וְרַחֵץ בַּמִּים
וְטָמֵא עַד-הָעֶרְב׃** וגבר. דיקרב
במשכביה. יצבע לבושוהי. ויסחי במי
ויהי מסאב עד רמשא: **וְהָיָשָׁב
עַל-הַכִּלִּי אֲשֶׁר-יֵשֵׁב עָלָיו
הֹזֵב יִכְבֵּס בְּגָדָיו וְרַחֵץ
בַּמִּים וְטָמֵא עַד-הָעֶרְב׃**
ודיתייב על מנא. דיתייב עלוהי דובנא.
יצבע לבושוהי. ויסחי במי ויהי מסאב

עד רמשא: * **וְהַנֶּגַע בַּבֶּשֶׂר הֹזֵב יִכְבֵּס בְּגָדָיו
וְרַחֵץ בַּמִּים וְטָמֵא עַד-הָעֶרְב׃** ודיקרב בבשר דובנא.
יצבע לבושוהי. ויסחי במי ויהי מסאב עד רמשא: **וְכִי-יֵרָק
הֹזֵב בַּטָּהוֹר וְכִבֵּס בְּגָדָיו וְרַחֵץ בַּמִּים וְטָמֵא
עַד-הָעֶרְב׃** וארי ירוק דובנא בדכיא. ויצבע לבושוהי. ויסחי
במי ויהי מסאב עד רמשא: **וְכָל-הַמֵּרְכָב אֲשֶׁר**

— רס"י —

על הכלי. אפלו לא נגע, אפלו עשרה פלים
זה על זה, כלן מטמאין משום מושב וכן
במשכב: **וְכִי יֵרָק הֹזֵב בַּטָּהוֹר.** ונגע בו או
נשא, שדורק מטמא במשא: **וְכָל
הַמֵּרְכָב.** אף על פי שלא ישב עליו כגון
התפוס שלסרגא שקורין מרז"ן [שלד האפן]

לא נאמר אלא אשר ישב עליו הוזב, במיוחד
תמיד לכה: **כִּי אִישׁ אֲשֶׁר יֵגַע בְּמִשְׁכְּבוֹ.**
למד על המשכב שחמור מן המגע, שזה
נעשה אב הטמאה לטמא אדם לטמא בגדים,
והמגע שאינו משכב אינו אלא ולד הטמאה,
ואינו מטמא אלא אוכלין ומשקין: **וְהָיָשָׁב**

תפסיר רס"ג

עליה אלדאיב ינגס: י) ומן דנא
בשי מן מא יפון תחתה. ינגס
אלי אלמגיב. ומן חמל שי
מנהא. יגסל תיאבה. ורחץ
באלמא וינגס אלי אלמגיב:
יא) וכל מן (י: מא) דנא בה
אלדאיב. ודיאתה לם יגסל
באלמא. פליגסל תיאבה.
ורחץ באלמא וינגס אלי
אלמגיב: יב) ואי אנא כיוף.
דנא בה אלדאיב פליכסר. ואי
אנא כישב. פליגסל באלמא:
יג) פאדא הו טהר מן דיובה.

יִרְכָּב עָלָיו הֶזֶב יִטְמָא: וְכָל
מִרְכָּבָא. דִּירְכָּב עֲלוּהִי. דּוּבְנָא יְהִי
מִסָּאב: וְכָל-הַנִּגַּע בְּכָל
אֲשֶׁר יִהְיֶה תַּחְתָּיו יִטְמָא
עַד-הָעֶרֶב וְהַנוּשָׂא אוֹתָם
יִכָּבֶס בְּגָדָיו וְרַחֵץ בַּמַּיִם
וְטָמֵא עַד-הָעֶרֶב: וְכָל דִּיקְרָב.
בכל דיהי תחותיה. יהי מסאב עד
רמשא. ודיטול יתהון. יצבע לבושהי.

וְיִסְחִי בְּמִיָּא וְיְהִי מִסָּאב עַד רַמְשָׂא: וְכָל
הֶזֶב וַיִּדְּיוּ לֹא-שָׁטָף בַּמַּיִם וְכָבֶס בְּגָדָיו וְרַחֵץ
בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד-הָעֶרֶב: וְכָל דִּיקְרָב בִּיה דּוּבְנָא. וַיְדוּהִי
לֹא שָׁטִיף בְּמִיָּא. וַיַּצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי. וְיִסְחִי בְּמִיָּא וְיְהִי מִסָּאב עַד רַמְשָׂא:
וְכָל-י-חֲרָשׁ אֲשֶׁר-יַגַּע-בּוֹ הֶזֶב יִשְׁבֵּר וְכָל-
כָּלִי-עֵץ יִשְׁטָף בַּמַּיִם: וּמֵאֵן דַּחֲסָף. דִּיקְרָב בִּיה דּוּבְנָא
יִתְבֵּר. וְכָל מָאֵן דָּאֶע. יִשְׁתַּטִּיף בְּמִיָּא: וְכִי יִטְהַר הֶזֶב

רס"ד

מטמאתו, ואפלו פסק מזובו וספר שבעה
ומחסר טבילה, מטמא בכל טמאותיו. וזה
שהוציא הכתוב טבילת גופו שלזב בלשון
שטיפת ידים, ללמדך שאין בית הסתרים
טעון ביאת מים, אלא אבר הגלוי כמו
הידים: יז וכלי חרש אשר יגע בו הזב.
יכול אפלו נגע בו מאחוריו וכי, כדאיתא
בתורת כהנים, עד איזהו מגעו שהוא בכל
הוי אומר זה הסיטו: יח וכי יטהר. כשיפסוק:

טמא משום מרכב. והאף, שפורין אלו"ט טמא
טמאת מושב: יז וכל הנגע בכל אשר יהיה
תחתיו. שלזב. בא ולמד על המרכב, שיהא
הנוגע בו טמא ואין טעון כבוס בגדים, והוא
חמר במשקב בממרכב: והנושא אותם. את
כל האמור בענין הזב, זובו ורקו ושכבת ורעו
ומימי רגליו והמשקב והמרכב והמושב,
שיהא משאן מטמא אדם לטמא בגדים:
יח וידיו לא שטף במים. בעוד שלא טבל

תפסיר רס"ג

פלחין סבעה אייזאם לטהרה
 ויגסל תיזאבה. וירחץ בדנה.
 במא מן נביע ויטהר: יד) ופי
 אליוס אלתאמן. יאתי
 בשפנינין. או פרכי חמאם.
 ויאתי בין ידי אללה. אלי באב
 כ'בא אלמחצר. ויסלמהא אלי
 אלמאם: טו) ויעמל אלמאם
 אחדמא ד'כרה. ואלאכיר
 צעידה. ויסתגר ענה בין ידי
 אללה מן ד'זבה: טז) ואיי רגל
 כ'רגת מנה נטפה אנסאל.
 פליגסל גמיע בדנה באלמא.
 וינגס אלי אלמגיב: יז) ואיי
 תיזב או גלד. צאר עליה מנה

מזובו וספר לו שבעת
 ימים לטהרתו וכבס בגדיו
 ורחץ בשרו במים חיים
 וטהר: וארי ידפי דובנא מדוביה.
 וימני ליה. שבעא יומין. לדכותיה ויצבע
 לבושהי. ויסחי בשריה. במי מבוע
 וידפי: יד) וביום השמיני יקח
 לו שתי תרים או שני בני
 יונה ובא | לפני יהוה אל-
 פתח אהל מועד ונתנם
 אל-הכהן: וביומא תמינא. יסב

ליה תרין שפנינין. או תרין בני יונה. וייתי לקדם יי. לתרע משפן
 זמנא. ויתנינון לכהנא: טו) ועשה אתם הכהן אחד
 חטאת והאחד עלה וכפר עליו הכהן לפני
 יהוה מזובו: ויעבד יתהון כהנא. חד חטתא. וחד עלתא. וכפר
 עלוהי כהנא. קדם יי מדוביה: ס) * (שישי) (שבעי כשהן מחוברות)

וְאִישׁ כִּי־תֵצֵא מִמֶּנּוּ שֹׁכֶבֶת־זֶרַע
 וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת־כָּל־בְּשָׁרוֹ וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב:
 וגבר. ארי תפוק מניה שכבת זרעא. ויסחי במיא. ית כל בשריה ויהי
 מסאב עד רמשא: יז) וְכָל־בְּגָד וְכָל־עוֹר אֲשֶׁר־יְהִי

— רס"י —

שבעת ימים לטהרתו. שבעת ימים טהורים מטמאת זיבה, שלא יראה זוב, וכלן רצופין:

תפסיר רס"ג

שי. פליגסל באלמא וינגס אלי
אלמגיב: יח) ואיה אמראה
ציאגעהא רגל בנטפה.
פלירחצא באלמא. וינגסא
אלי אלמגיב: יט) איה
אמראה פאנת דאיבה. והו אן
יכון אלדס ינחל מן פרגהא.
פלתקים סבעה אייאם פי
חיציתהא. וכל מן דנא בהא
ינגס אלי אלמגיב: כ) וגמיע
מא תנציגע עליה פי חיציתהא
ינגס. וגמיע אלמאנא אלדי
תגלס עליה ינגס: כא) וכל מן
דנא במציגעהא. יגסל

עֲלִיו שְׁכַבְתָּ-זָרַע וְכַבֵּס
בְּמִים וְטָמֵא עַד-הָעֶרֶב: וְכָל
לְבוּשׁ וְכָל מִשָּׁךְ. דִּיהִי עֲלוּהִי שְׁכַבְתָּ
זָרַע. וְיִצְטָפֶע בְּמִיָּא וְיִהִי מְסָאב עַד
רַמְשָׁא: יח) וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יִשְׁכַּב
אִישׁ אִתָּה שְׁכַבְתָּ-זָרַע
וְרָחֲצוּ בְּמִים וְטָמְאוּ עַד-

הָעֶרֶב: וְאִתָּתָא. דִּישְׁכּוּב גָּבֵר. יתה
שְׁכַבְתָּ זָרַע. וְיִסְחֹזן בְּמִיָּא. וְיִהְיוּ מְסָאבִין

עַד רַמְשָׁא: כ) שְׁכַבְתָּ בְּמִים

וְאִשָּׁה פִּי-תִהְיֶה זֹכָה דָּם יִהְיֶה זֹכָה בְּבִשְׂרָהּ
שְׁבַעַת יָמִים תִּהְיֶה בְּנִדְתָּהּ וְכָל-הַנִּגָּע בָּהּ
יִטְמָא עַד-הָעֶרֶב: וְאִתָּתָא אֲרִי תִהִי דִּיבָא. דָּם. יְהִי דִּזְבָּה
בְּבִשְׂרָהּ. שְׁבַעַת יָמִין תִּהִי בְּרִיחֻקָּהּ. וְכָל דִּיקְרַב בָּהּ יִהִי מְסָאב עַד
רַמְשָׁא: כ) וְכָל אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו בְּנִדְתָּהּ יִטְמָא
וְכָל אֲשֶׁר-תִּשָּׁב עָלָיו יִטְמָא: וְכָל דִּתְשְׁכּוּב עֲלוּהִי.
בְּרִיחֻקָּהּ יְהִי מְסָאב. וְכָל דִּתְתִּיב עֲלוּהִי יְהִי מְסָאב:
כא) וְכָל-הַנִּגָּע בְּמִשְׁכָּבָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחֵץ

— רס"י —

מקור דמיה. אין דם מטמא אלא הפא מן
המקור: דם יהיה זכה בבשרה. אין זכה
קרוי זכב לטמא אלא אם כן הוא אדום:
בנדה. כמו (איוז יח יח) ומתבל ינדה.
שהיא מנדה ממגע כל אדם: תהיה בנדה.

יס ורחצו במים. גזרת מלך היא שתטמא
האשה בביתה. ואין הטעם משום נוגע
בשכבת זרע, שהרי מגע בית הסתרים הוא:
יס פי תהיה זכה. יכול מאחד מכל איבריה,
תלמוד לומר (ויקרא כ יח) והיא גלתה את

תפסיר רס"ג

בַּמִּים וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב:

וְכָל דִּיקָרָב בְּמִשְׁכָּבָהּ יִצָּבַע לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְחִי בְּמִיָּא וְיִהְיִי מִסָּאב עַד רַמְשָׁא:

כָּב וְכָל־הַנִּגְעַב בְּכָל־כָּלִי**אֲשֶׁר־תִּשָּׁב עָלָיו יִכָּבֵס****בַּגָּדָיו וְרַחֵץ בַּמִּים וְטָמֵא****עַד־הָעֶרֶב:** וְכָל דִּיקָרָב בְּכָל מָנָא

דִּתְתִיב עָלוּהִי יִצָּבַע לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְחִי

בְּמִיָּא וְיִהְיִי מִסָּאב עַד רַמְשָׁא: כָּב וְאִם

עַל־הַמִּשְׁכָּב הוּא אֹו עַל־הַכָּלִי אֲשֶׁר־הוּא**יִשָּׁב־עָלָיו בְּנִגְעוֹ־בּוֹ וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב:** וְאִם עַל

מִשְׁכָּבָהּ הוּא אֹו עַל מָנָא דִּהִיא יִתְבָּא עָלוּהִי בְּמִקְרָבִיהָ בִּיהָ יִהְיִי

מִסָּאב עַד רַמְשָׁא: כָּב וְאִם שָׁכַב יִשָּׁבֵב אִישׁ אֹתָהּ

וְתִהְיִי נִדְתָּהּ עָלָיו וְטָמֵא שְׁבַעַת יָמִים וְכָל־**הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר־יִשָּׁב עָלָיו יִטָּמָא:** וְאִם מִשְׁכָּב

יִשְׁכּוֹב גָּבֵר יִתָּהּ וְתִהְיִי רִיחֻקָּהּ עָלוּהִי וְיִהְיִי מִסָּאב שְׁבַעַת יוֹמִין.

— רס"י —

בְּנִגְעוֹ בּוֹ יִטָּמָא. וְאִינוּ טַעוֹן כַּבּוֹס בְּגָדִים שֶׁהַמִּרְכָּב אֵין מְנַעוֹ מִטָּמֵא אָדָם לְטָמֵא בְּגָדִים: כִּי וְתִהְיִי נִדְתָּהּ עָלָיו. יָכוֹל יַעֲלֶה לְרַגְלָהּ, שְׂאֵם בָּא עָלֶיהָ בְּחִמְיָשִׁי לְנִדְתָּהּ לֹא יִטָּמָא אֲלֵא שְׁלֹשָׁה יָמִים כְּמוֹתָהּ, תִּלְמוּד לֹמֵר וְטָמֵא שְׁבַעַת יָמִים. וּמָה תִּלְמוּד לֹמֵר וְתִהְיִי נִדְתָּהּ עָלָיו, מָה הִיא מִטָּמֵא אָדָם וְכָלִי

אֲפֹלוֹ לֹא רָאָתָה אֲלֵא רָאִיָּה רֹאשׁוֹנָה: כָּב וְאִם עַל הַמִּשְׁכָּב הוּא. הַשּׁוֹכֵב אֹו הַיּוֹשֵׁב עַל מִשְׁכָּבָהּ אֹו עַל מוֹשְׁבָהּ, אֲפֹלוֹ לֹא נִגַּע בָּהּ, אִף הוּא בְּדַת טָמֵאָה הָאֲמוּרָה בְּמִקְרָא הָעֲלִיּוֹן שֶׁטַעוֹן כַּבּוֹס בְּגָדִים: עַל הַכָּלִי. לְרִבּוֹת אֵת הַמִּרְכָּב: בְּנִגְעוֹ בּוֹ יִטָּמָא. אִינוּ מְדַבֵּר אֲלֵא עַל הַמִּרְכָּב שֶׁנִּתְרַבָּה מֵעַל הַכָּלִי:

וְזֶלֶק הַדִּקְדּוּק: כָּב אֲשֶׁר הוּא יִשְׁבַת עָלָיו. כ"ה בְּכָל הַתִּיגָאן בְּמֵאֲרִיךְ לֹא בַתְּבִיר:

תפסיר רס"ג

(כה) ואיזה אמר'ה פאץ' דמ'הא אי'אמא כ'תירה. פי ג'יר וקת חיצ'תהא או בעקבה. פגמיע אי'אם פיץ' נגאסתהא. פל'תכון פיהא כא'י'אם חיצ'תהא נגסה: כו) וגמיע אלמ'צ'גע. אלד'י תנצ'גע עליה טול אי'אם פיץ'הא. פל'תכון להא פמ'צ'גע חיצ'תהא. וגמיע אל'אנא אלד'י תגלס עליה. פל'תכון נגסא. כנגאסתה פי חיצ'תהא: כז) וכל מן דנא בשי מנהא ינגס. פיגסל תיאבה.

וכל משכבא. דישכוב עלוהי יהי מסאב:

ס **א** **שביעי** **בספרי** **תוסין** **א** **כ** **ה** **ואשה כי**

יזוב **זוב דמה ימים רבים**
בלא **עת-נדתה או כי**
תזוב על-נדתה כל-ימי זוב
טמאתה פימי נדתה תהיה
טמאה הוא: **ואתתא. ארי ידוב**
דוב דמה יומין סגיאין. בלא עדן ריחוקה.
או ארי תדוב על ריחוקה. כל יומי דוב
סאובתה. פיומי ריחוקה. תהי מסאבא

היא: כז **כל-המשכב אשר-תשכב עליו כל-ימי**
זובה כמשכב נדתה יהיה-לה וכל-הכלי
אשר תשכ עליו טמא יהיה כטמאת נדתה:
כל משכבא. דתשכוב עלוהי כל יומי דזבה. כמשכב ריחוקה
יהי לה. וכל מנא דתתיב עלוהי. מסאב יהי. כסאבת ריחוקה:
כז **וכל-הנוגע בם יטמא וכבס בגדיו ורחץ**
במים וטמא עד-הערב: **וכל דיקרב בהון יהי מסאב.**

— רס"י —

וקרבן, והנדה אינה טעונה ספירת שבועה נקיים, אלא שבעת ימים תהיה בנדתה בין רואה בין שאינה רואה, ודרשו רבותינו בפרשה זו, אחד עשר יום יש בין סוף נדה לתחלת נדה, שכל שלשה רצופין שתראה באחד עשר יום הלל, תהא זבה:

חרס, אף הוא מטמא אדם וכלי חרס: כז ימים רבים. שלשה ימים: בלא עת נדתה. אחר שיצאו שבעת ימי נדתה: או כי תזוב. את שלשת הימים הללו: על נדתה. מפלג מנדתה יום אחד, זו היא זבה ומשפטה חרוץ בפרשה זו, ולא כדת הנדה, שזו טעונה ספירת שבועה נקיים

תפסיר רס"ג

וירחץ באלמא וינגס אלי
אלמגיב: כח) פאן טהרת מן
פיציהא. פלתיחן סבעה אימאם
ובעד דאלך תטהר: כט) ופי
אליוס אלתיאמן. תאכיד
שפנינין. או פרכי חמאם.
ותאתי בהמא אלי אלמאם.
אלי באב כ'בא אלמחציר:
ל) ויעמל אלמאם אחדהמא
דכופה. ואלאכיר צעידה.
ויסתגפר ענהא בין ידי אללה.
מן פיץ נגאסתהא: לא) פיגב
אן תגאנבא בני אסראיל מן
נגאסתהם. ולא יהלכון
בנגאסתהם. אד' הם נגסו
מספני אלדי פי מא בינהם:

ויצבע לבושוהי. ויסחי במי'א ויהי מסאב
עד רמשא: כח) ואם-טהרה
מזובה וספרה-לה שבעת
ימים ואחר תטהר: ואם
דכיאת מדובה. ותמני לה. שבעה יומין
ובתר בן תדפי: (שביעי) כט) וביום
השמיני תקח-לה שתי
תרס או שני בני יונה
והביאה אותם אל-הכהן
אל-פתח אהל מועד:

ובימא תמינאה. תסב לה תרין
שפנינין. או תרין בני יונה. ותייתי יתהון לות כהנא. לתרע משפן
זמנא: ל) ועשה הכהן את-האחד חטאת ואת-
האחד עלה וכפר עליה הכהן לפני יהוה
מזוב טמאתה: ויעבד כהנא ית חד חטא. וית חד עלתא.
ויכפר עלה כהנא קדם יי. מדוב סאובתה: מפעיר לא) והזרתם
את-בני-ישראל מטמאתם ולא ימתו
בטמאתם בטמאם את-משכני אשר בתוכם:
ותפרשון ית בני ישראל מסואבתהון. ולא ימותון בסואבתהון.

• רש"י •

נזיר אָחיו: ולא ימתו בטמאתם. הרי
הפּרת שֶׁל מטמא מקדש קרוי מיתד:

לא והזרתם. אין נזירה אלא פרישה, וכן
(ישעיהו 67) נזורו אֲחֹר, וכן (בראשית מט כו)

תפסיר רס"ג

(לב) הָדִידָה שְׁרִיעָהּ אֶל־אֵיבִי
וּמִן תִּכְרֹג מִנָּה נִטְפָּה
לֹא־לִתְנֶגֶס בָּהָא: (לג) וְאֶל־חֲאִיץ
פִּי טָמֵאתָּהּ. וְאֶל־פִּאִיץ, פִּי
דִּיבֹבָה מִן דְּכִפֵּר וְאֵנְתִּי. וְרָגִל
יִצְאָגַע נִגְסָה:

בְּסֹאבִיחוֹן יָת מִשְׁכְּנִי דְּבִינִיהוֹן:
 לֵב זֹאת תּוֹרַת הַזֶּבֶב וְאֶשֶׁר
 תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שְׂכֵבֶת זֶרַע
 לְטִמְאָה־בָּה: דָּא אֲזִרְיָא
 דְּדוֹבָנָא וּדְתַפּוּק מִנִּיהּ שְׂכֵבֶת זֶרַע

לְאַסְתָּאבָּא בַּהּ: ^לוְהִדּוּהַ בְּנִדְתָּהּ וְהִזְבֹּ אֶת־זוֹבּוֹ
לְזִכָּר וּלְנִקְבָּהּ וּלְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עִם־טְמֵאָה:
וּלְדִסְאוּבָתָהּ פְּרִיחוּקָהּ. וּלְדִדְאִיב יֵת דּוּבִיָּהּ. לְדִכָּר וּלְנִקְבָּא. וּלְגִבְרָ.

דִּישְׁכּוּב עִם מְסֻאֲבֵתָא: פ פ פ

ז' פ'סח:ק'ם ס'מ'ן י'עדו

● ————— רש"י ————— ●

לכּ זאת תּוֹרַת הָהוּב. בַּעַל רֵאֵיָה אַחַת, וּמַהּוּ
תּוֹרָתוֹ, וְאֲשֶׁר תִּצָּא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַּת זֶרַע.
הָרִי הוּא בַּבַּעַל קָרִי טִמָּא טִמְאַת עֶרֶב:

לכּ וְהָיָב אֵת זֹכּוֹ. בַּעַל שְׁתֵּי רֵאֵיּוֹת וּבַעַל
שְׁלֹשׁ רֵאֵיּוֹת, שֶׁתּוֹרָתָן מִפּוֹרְשֵׁת לְמַעַלְהָ:

חִסְלַת פֶּרֶשׁ מִזֹּרַע

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹאֲדֵה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנָבִיאִים טוֹבִים. וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם, הַנְּאֻמְרִים בְּאַמֶּת. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹאֲדֵה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה, בַּמֶּשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנָבִיאֵי, הָאֶמֶת וְהַצְדִּק: (אמן)

במלכים ב' סימן ז'

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים שְׁמְעוּ דְבַר-יְהוָה כֹּה | אָמַר יְהוָה
בַּעַת מַחֲרֹס־אֶה-סֵלֶת בְּשָׁקֶל וּסְאֵתִים שְׁעָרִים

הזלך הדקדוק: * פעת מחר. אין כאן פסיק בכל ספרי תימן ובירושלמיים:

בְּשֹׁקֶל בְּשַׁעַר שְׁמֶרֶן: וַאֲמַר אֱלִישֶׁע. קְבִילוּ, פִּתְגָמָא דִּי. כְּדָנָן,
אָמַר יִי. כְּעִדְנָא הָדִין מַחֲר, סָאָה סִלְתָּא בְּסִלְעָא. וְסִאתָן שְׁעָרִין. בְּסִלְעָא,
בְּתַרְעָא דְשֹׁמְרוֹן: ב וַיַּעַן הַשְּׁלִישׁ אֲשֶׁר-לְמֶלֶךְ נִשְׁעַן עַל-יָדוֹ
אֶת-אִישׁ הָאֱלֹהִים וַיֹּאמֶר הִנֵּה יְהוָה עֹשֶׂה אַרְבּוֹת
בְּשָׁמַיִם הִיְהִיָּה הַדָּבָר הַזֶּה וַיֹּאמֶר הַנִּכְה רֹאֵה בְּעֵינֶיךָ
וּמִשָּׁם לֹא תֹאכֵל: וְאַתִּיב גְּבָרָא. דְּמִלְכָּא סְמִיד עַל יְדִיָּה. ית נְבִיא
דִּי, וַאֲמַר. אֱלוֹ יִי. פִּתַּח כּוּיִן וּמַחֲיִית טוֹבָא, מִן שְׁמִיא. הִיְהִי, כְּפִתְגָמָא
הָדִין. וַאֲמַר. הָא אֶת חֲזִי, בְּעֵינְךָ. וּמַתְמָן, לֹא תִיכּוֹל: ג וְאַרְבַּעַה
אֲנָשִׁים הָיוּ מִצָּרְעִים פִּתַּח הַשַּׁעַר וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ
מָה אֲנַחְנוּ יֹשְׁבִים פֹּה עַד-מָתָנוּ: וְאַרְבַּעַה גְּבָרִין. הָיוּ סְגִירִין,
יְתִבִּין בְּמַעְלָנָא דְתַרְעָא. וַאֲמָרוּ, גְּבַר לְחֻבְרִיָּה. מָא. אֲנַחְנָא, יְתִבִּין כָּא,
עַד דְּנִמּוּת: ד אִם-אֲמָרְנוּ נָכוֹא הָעִיר וְהָרַעַב בָּעִיר וּמָתָנוּ
שָׁם וְאִם-יִשְׁבְּנוּ פֹה וּמָתָנוּ וְעַתָּה לָכוּ וּנְפֹלָה אֶל-מַחְנֶה
אַרְם אִם-יַחֲיֶינוּ נַחֲיָה וְאִם-יָמִיתָנוּ וּמָתָנוּ: אִם נִימַר נִיעוֹל
לְקֶרְתָּא. וְכַפְנָא בְּקֶרְתָּא, וּנְמּוּת תַּמָּן. וְאִם נִתִּיב הָכָא, וּנְמּוּת. וְכַעַן. אִיתּוּ
וְנִשְׁתַּמְעוּ, לְמִשְׁרֵית אַרְם. אִם יַחֲיוּנָנָא נִיחִי. וְאִם יִקְטֻלְנָנָא, וְנִתְקַטִּיל:
ה וַיִּקּוּמוּ בְּנִשְׁף לָבוֹא אֶל-מַחְנֶה אַרְם וַיָּבֹאוּ עַד-קִצְחָה
מַחְנֶה אַרְם וְהִנֵּה אִין-שָׁם אִישׁ: וְקִמּוּ בְּקַבְלָא. לְמִיעַל,
לְמִשְׁרֵית אַרְם. וְאִתּוּ. עַד סִיפִי, מִשְׁרֵית אַרְם. וְהָא לִית תַּמָּן, אֲנָשׁ:
ו וַאֲדָנִי הַשְּׁמִיעַ אֶת-מַחְנֶה אַרְם קוֹל רֶכֶב קוֹל סוּס
קוֹל חֵיל גָּדוֹל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו הִנֵּה שָׁכַר-עָלִינוּ
מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶת-מַלְכֵי הַחֲתָיִם וְאֶת-מַלְכֵי מִצְרַיִם לָבוֹא
עָלֵינוּ: וּמִן קָדָם יִי. אֲשַׁתְּמַע, לְמִשְׁרֵית אַרְם. קַל רִתְּכִין, קַל סוּסָן.

זולק הדקדוק: ב אשר לְמֶלֶךְ. בתלשא ימין: ו קול סוס. בלא וי"ו בסת"י ובירושלמיים וכ"ה
בקצת דפוסים חדשים מוגהים:

קל, משרין סגיאן. ואמרו, גבר לאחיה. הא אגר עלנא, מלפא דישראל.
 ית מלכי חתאי. וית מלכי מצרים, למיתי עלנא: ז ויקומו וינוסו
 בנשף ויעזבו את-אחיהם ואת-סוסיהם ואת-חמריהם
 המחנה באשר-היא וינוסו אל-נפשם: וקמו, וערקו בקבלא.
 ושבקו ית משכניהון. וית סוסותהון, וית חמריהון. משריתא, כמא דהיא.
 וערקו, לשיזבא נפשהון: ח ויבאו המצרעים האלה עד-קצה
 המחנה ויבאו אל-אהל אחד ויאכלו וישתו וישאו משם
 כסף וזהב ובגדים וילכו ויטמנו וישבו ויבאו אל-אהל
 אחר וישאו משם וילכו ויטמנו: ואתו סגיריא האלני, עד ספי
 משריתא. ועלו. למשכנא דחד, ואכלו ושתאו. ונסיבו מתמן. כספא
 ודהבא, ולבושין. ואזלו, ואטמרו. ותבו. ועלו, למשכנא אחרנא. ונסיבו
 מתמן. ואזלו, ואטמרו: ט ויאמרו איש אל-רעהו לא-בן |
 אנחנו עשים היום הזה יום-בשרה הוא ואנחנו מחשים
 וחפינו עד-אור הבקר ומצאנו עוון ועתה לכו ונבאה
 ונגידה בית המלך: ואמרו, גבר לחבריה. לא כשר, מא דאנחנו
 עבדין. יומא הדין, יום בשרה הוא. ואלו אנחנו שתקין. ומורכין. עד
 ניהור צפרא, ויערענא חובא. וכען, איתו ונתמטי. ונחוי, בית מלפא:
 י ויבאו ויקראו אל-שער העיר ויגידו להם לאמר באנו
 אל-מחנה ארם והנה אין-שם איש וקול אדם כי
 אם-הסוס אסור והחמור אסור ואהלים באשר-המה:
 ואתו. וקרו, לנטרי תרע קרתא. וחויאו להון, למימר. אתינא, למשרית
 ארם. והא לית תמן. גבר, וקל אנש. אלהין סוסון אסירין, וחמרין
 אסירין. ומשכנין, כמא דאנון: יא ויקרא השערים ויגידו בית
 המלך פנימה: וקרו, נטרי תרעיא. וחויאו, בית מלפא, לגיו:
 יב ויקם המלך לילה ויאמר אל-עבדיו אגידה-נא לכם

אֶת אֲשֶׁר-עָשׂוּ לָנוּ אֲרָם יִדְעוּ בִּי-רַעֲבִים אֲנַחְנוּ וַיֵּצְאוּ
 מִן-הַמַּחֲנֶה לְהַחֲבֶה (כ' בהשדה) בַּשָּׂדֶה לֵאמֹר בִּי-יֵצְאוּ מִן-
 הָעִיר וְנִתְּפָשׂוּ חַיִּים וְאֶל-הָעִיר נָבֵא: וְקָם מִלִּפְּא, בְּלִילִיָּא.
 וְאָמַר לְעַבְדֹּהִי. אַחֲוֵי כָּעַן לְכוּ. יֵת דַּעֲבָדוּ לָנָא, אֲנָשׁ אֲרָם. יִדְעִין, אָרִי
 כְּפָנִין אֲנַחְנָא. וְנִפְקוּ מִן מִשְׁרִיתָא לְאַטְמָרָא בְּחַקְלָא, לְמִימַר. אָרִי יִפְקוּן
 מִן קֶרְתָּא, וְנִחְיִידְנוּן כַּד חִיִּין. וְלִקְרֶתָא, נִיעוּל: ^{דג} וַיַּעַן אֶחָד מֵעַבְדֵּי
 וַיֹּאמֶר וַיִּקְחוּ-נָא חֲמִשָּׁה מִן-הַסּוּסִים הַנִּשְׂאָרִים אֲשֶׁר
 נִשְׂאָרוּ-בָּהּ הֵנָּם כָּכָל- (כ' החמון) הַמֶּזֶן יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
 נִשְׂאָרוּ-בָּהּ הֵנָּם כָּכָל-הַמֶּזֶן יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-תָּמוּ וְנִשְׁלַחַה
 וְנִרְאָה: וְאַתִּיב חַד מֵעַבְדֹּהִי, וְאָמַר. וַיְדַבְּרוּן כָּעַן. חֲמִשָּׁא מִן סוּסוֹתָא,
 שְׂאָרָא דְאַשְׁתָּארוּ בָּהּ. הָא אֲנוּן. כָּכָל הַמֶּזֶן דְּיִשְׂרָאֵל, דְּאַשְׁתָּארוּ בָּהּ.
 וְאִם יִיבְדוּן, הָא אֲנוּן. כָּכָל הַמֶּזֶן דְּיִשְׂרָאֵל, דְּסָפּוּ. וְנִשְׁלַחַה, וְנַחֲוִי:
^{דד} וַיִּקְחוּ שְׁנֵי רַכְבִּי סוּסִים וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ אַחֲרֵי מַחֲנֶה-
 אֲרָם לֵאמֹר לְכוּ וּרְאוּ: וּדְבֵרוּ. תִּרְיִן, רַכְבֵּי סוּסוֹן. וְשִׁלַּח מִלִּפְּא.
 בְּתַר מִשְׁרִית אֲרָם. לְמִימַר, אִיזִילוּ וַחֲזוּ: ^{דד} וַיִּלְכוּ אַחֲרֵיהֶם עַד-
 הַיַּרְדֵּן וְהִנֵּה כָל-הַדֶּרֶךְ מְלֵאָה בְּגָדִים וְכֵלִים אֲשֶׁר-
 הִשְׁלִיכוּ אֲרָם (כ' בהחפזם) בַּחֲפֹז וַיֵּשְׁבוּ הַמְּלָאכִים וַיִּגְדּוּ
 לַמֶּלֶךְ: וַאֲזָלוּ בְּתִרְיָהוֹן, עַד יַרְדֵּנָא. וְהָא כָּל אֹרְחָא. מְלֵיא לְבוּשִׁין,
 וּמִנִּין. דְּרָמוּ אֲנָשׁ אֲרָם, בְּאַתְבָּעוֹתִיהוֹן לְמַעַרְק. וְתַבּוּ, אֲזַגְדִּיא. וְחִיָּאָא,
 לְמִלִּפְּא: ^{דד} וַיֵּצֵא הָעָם וַיִּבְּזוּ אֶת מַחֲנֶה אֲרָם וַיְהִי סֵאָה
 סֵלַת בְּשָׁקָל וְסֵאָתִים שְׁעָרִים בְּשָׁקָל כְּדָבָר יְהוָה: וְנִפְק
 עֲמָא. וּבְזוּ. יֵת, מִשְׁרִית אֲרָם. וְהוּא סֵאָה סֵלַתָא, בְּסִלְעָא. וְסֵאָתִין שְׁעָרִין.
 בְּסִלְעָא, כְּפַתְגָּמָא דִּי: ^{דד} וְהַמֶּלֶךְ הִפְקִיד אֶת-הַשְּׁלִישׁ אֲשֶׁר-
 נִשְׁעַן עַל-יָדוֹ עַל-הַשָּׁעַר וַיִּרְמָסֶהוּ הָעָם בַּשָּׁעַר וַיִּמָּת
 כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּרַדְתַּת הַמֶּלֶךְ אֵלָיו:

ומלכא מני ית גברא. דסמיד על ידיה, על תרעא. ודשוהי עמא.
 בתרעא, ומית. כמא דמליל, נביא די. דמליל. בד נחת מלכא, לותיה:
 ויהי בדבר איש האלהים אל-המלך לאמר סאתים
 שערים בשקל וסאה-סלת בשקל יהיה פעת מחר
 בשער שמרון: והוה בד מליל, נביא די. עם מלכא, למימר. סאתן
 שערים, בסלעא. וסאה סלתא, בסלעא. יהי בעדנא הדין, מחר. בתרעא,
 דשומרון: ויען השליש את-איש האלהים ויאמר והנה
 יהוה עשה ארבות בשמים היהיה כדבר הזה ויאמר
 הנך ראה בעיניך ומשם לא תאכל: ואתיב גברא. ית נביא
 די, ואמר. ואלו יי. פתח פוין ומחית טובא, מן שמיא. היהי, בפתגמא
 הדין. ואמר. הא את חזי, בעינך. ומתמן, לא תיכול: כ ויהי-לו פן
 וירמסו אתו העם בשער וימת: והוה ליה, פן. ודשו יתיה עמא.
 בתרעא, ומית: כא ויחן יהוה אתם וירחמם ויפן אליהם
 למען בריתו את-אברהם יצחק ויעקב ולא אבה
 השחיתם ולא-השליכם מעל-פניו עד-עתה: וחס יי עליהון
 ורחים עליהון ואתפני במימריה, לאיטבא להון. בדיל קימיה. דעם
 אברהם, יצחק ויעקב. ולא אבא, לחבלותהון. ולא אגלינון מארע בית
 שכינתיה, עד כען:

(גאלנו יהוה עבאות שמו קדוש ישראל:)

(פרקנא. יי עבאות, שמיא. קדישא, דישראל:)

על דא יתברך וישתבח, שמא רבא קדישא. די לעילא, חיא וקימא. מברך הוא לעלם,
 ולעלמי עלמיא:

זולק הדקדוק: יי ויהי כדבר. ויהי בפשט: וסאה סלת. השוא נח. ואף אם ימצא באיזה ספר
 געיא בוא"ר, יען שהתיבה במקף: כא ויחן. החי"ת בפתח ברוב התיגאן המדוקדקות:

תפסיר רס"ג

גגה למנוחת שבת ושני וחמישי

אחרי מות

שז א) אן כלם אללה מוסי'. בעד מות אבני הרון. אד' תקדמא בין ידי אללה עלי מא בין פמאתא: ב) וקאל לה. מר הרון אכיד. באן לא ידכיל פי כתיר. מן אלאוקאת אלי אלקדס. מן דאכל אלסגף. מן חצירה אלגשא. אלדי עלי אלצנדוק ללא ימות. לאני מתגלי באלגמאם פוק אלגשא: ג) בהדיא אלאמור ידכיל הרון אלי אלקדס. באן

שז וידבר יהוה אל-
משה אחרי מות שני בני
אהרן בקרבם לפני-
יהוה וימתו: ומליל יי עם משה.
בתר דמיתו. תרין בני אהרן. בקרוביהון
אישתא נוכריתא קדם יי ומיתו:
ויאמר יהוה אל-משה
דבר אל-אהרן אחיך ואל-
יבא בכל-עת אל-הקדש מבית לפרכת אל-
פני הכפרת אשר על-הארן ולא ימות פי בענן
אראה על-הכפרת: ואמר יי למשה. מליל עם אהרן אחיך.
ולא יהי עלי כל עדן לקודשא. מגיו לפרוכתא. לקדם פפורתא.
דעל ארונא ולא ימות. ארי בעננא. אנא מתגלי על בית כפורי:
בזאת יבא אהרן אל-הקדש בפר בין-בקר
לחטאת ואיל לעלה: בדא. יהי עלי אהרן לקודשא.

— רס"י —

אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבא.
שלא ימות בדרך שמתו בניו: ולא ימות.
שאם בא הוא מת: פי בענן אראה. פי
תמיד אני נראה שם עם עמוד ענני. ולפי
שגלוי שכינתי שם. וזהר שלא ירגיל לבא.
זהו פשוטו. ומדרשו לא יבא פי אם בענן
הקטרת ביום הכפורים: ג בזאת. גימטריא
שלו ארבע מאות ועשר, רמז לבית ראשון:

שז וידבר ה' אל משה אחרי מות שני
בני אהרן וגו'. מה תלמוד לומר, היה רבי
אלעזר בן עזריה מושלו משל לחולה שנקנס
אצלו רופא. אמר לו אל תאכל צונן ואל
תשכב בטחב. בא אחר ואמר לו אל תאכל
צונן ואל תשכב בטחב שלא תמות בדרך
שמת פלוני. זה ורזו יותר מן הראשון, לכן
נאמר אחרי מות שני בני אהרן: ז ויאמר ה'

תפסיר רס"ג

יחצ'ר ר'ת'א מן אלבקר.
לא'לד'כ'וה ופבשא לאלצ'עידה:
(ד) ואן ילפס תונ'ה מן עשר
מקודסה. בעד אן יפון עלי
בדנה סראויל מן עשר.
ויתקלד בזנאר מן עשר מחץ
ויתעמם בעמאמה מת'ל ד'אלד
פ'הד'ה ה' ת'יאב אל'קודס. יג'סל
בדנה באלמא וילבס'הא:
(ה) וליאכ'ד' מן גמאעה
בני אסראיל. עתודין מן
אלמאעז לאלד'כ'וה. ופבשא
לאלצ'עידה: (ו) פ'בתדי אוולא.
ויקדם דת' אלד'כ'וה אלד'י
לה. ויסתג'פר ענה וען אלה:

בתור בר תורי. לחטתא ודכר לעלתא:
פְתַנְתָּ בַד קֹדֶשׁ יִלְבַּשׁ
וּמִכְנָסֵי-בֶד יִהְיוּ עַל-בָּשָׂרוֹ
וּבִאֲבִנָט בַּד יַחְגֹּר
וּבְמִצְנֶפֶת בַּד יַעֲנֹף בְּגִדֵי-
קֹדֶשׁ הֵם וְרַחֵן בְּמִים
אֶת-בָּשָׂרוֹ וּלְבָשָׁם: פתונא
דבוצא דקודשא ילבש. ומכנסין דבוץ
יהון על בשריה. והמינא דבוצא ייסר.
ומצנפתא דבוצא יחית ברישיה. לבושי
קודשא אנון. ויסחי במיא. ית בשריה
וילבשנון: **וּמֵאֵת עֵדֶת בְּנֵי**

יִשְׂרָאֵל יִקַּח שְׁנֵי-שְׁעִירֵי עִזִּים לְחַטָּאת וְאֵיל
אֶחָד לְעֹלָה: ומן פנשתא דבני ישראל. יסב. תרין צפירי עזי
לחטתא. ודכר חד לעלתא: **וְהִקְרִיב אֶהָרֹן אֶת-פֶּרֶ**
הַחַטָּאת אֲשֶׁר-לוֹ וּכְפָר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ:

— רש"י —

כמו (כחשית לט טז) ותנח בגדו ואחזתתיה:
וְרַחֵן בְּמִים. אותו היום טעון טבילה בכל
חליפותיו. וחמש פעמים ה'יה מחליף
מעבודת פנים לעבודת חוץ ומחוץ לפנים,
ומשנה מבגדי זהב לבגדי לבן ומבגדי לבן
לבגדי זהב, ובכל חליפה טעון טבילה ושני
קדושי ידים ורגלים מן הכיור: וְאֵת פֶּרֶ
הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ. האמור למעלה. ולמדה
כאן שמשלו הוא בא, ולא משלצבור:

בזאת יבא אהרן וגוי. ואף זו לא בכל עת,
כי אם ביום הכפורים, כמו שמפורש בסוף
הפרשה (פסוק כט) בחדש השביעי בעשור
לחדש: ד פתנת בד וגוי. מגיד שאינו משמש
לפנים בשמונה בגדים שהוא משמש בהם
בחוץ, שיש בהם זהב, לפי שאין קטגור
נעשה סגור, אלא בארבעה ככהן הדיוט,
וכלן שלבוץ: קדש ילבש. שהיו משלקדש:
יענף. פתרגומו יחית ברישיה, יניח בראשו.

תפסיר רס"ג

וַיִּקְרִיב אֶהָרֹן. יֵת תֹּזְרָא דְחֻטָּאת דִּילִיָּהּ.
וַיִּכְפֹּר עֲלוֹהֵי וְעַל אַנְשׁ בֵּיתִיהָ:

וַיִּלָּקַח אֶת-שְׁנֵי

בספרי
תיטן

הַשְּׁעִירִים וְהַעֲמִיד אֹתָם
לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל

מוֹעֵד: וַיֹּסֶב יֵת תְּרִין צְפִירִין. וַיִּקִּים
יִתְהוֹן קֳדָם יי. בְּתֵרַע מִשְׁפָּן זְמָנָא:

וַנִּתֵּן אֶהָרֹן עַל-שְׁנֵי

הַשְּׁעִירִים גְּרָלוֹת גּוֹרֵל אֶחָד לִיהוָה וְגּוֹרֵל אֶחָד
לְעֻזָּאוֹל: וַיִּתֵּן אֶהָרֹן. עַל תְּרִין צְפִירִין עַדְבִּין. עַדְבָּא חַד לְשִׁמָּא

דִּי. וְעַדְבָּא חַד לְעֻזָּאוֹל: וְהִקְרִיב אֶהָרֹן אֶת-הַשְּׁעִיר

אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל לִיהוָה וַעֲשָׂהוּ חֲטָאתָ:
וַיִּקְרִיב אֶהָרֹן יֵת צְפִירָא. דְּסִלִּיק עֲלוֹהֵי. עַדְבָּא לְשִׁמָּא דִּי. וַיַּעֲבֹדְנִיהָ

חֲטָאתָ: וְהַשְּׁעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל

לְעֻזָּאוֹל יַעֲמִד-חֵי לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלַּח

אֹתוֹ לְעֻזָּאוֹל הַמִּדְבָּרָה: וַצְפִירָא. דְּסִלִּיק עֲלוֹהֵי עַדְבָּא

— רס"י —

גזרה, חתוכה: ט וַעֲשָׂהוּ חֲטָאתָ. בְּשִׁמּוֹנִים
הַגּוֹרֵל עָלָיו קוֹרָא לוֹ שֵׁם וְאוֹמֵר לֵה' חֲטָאתָ:
יַעֲמִד חֵי. כְּמוֹ יַעֲמִד חֵי עַל יְדֵי אַחֲרִים,
וְתִרְגְּמוֹ יִתְקַם כֹּד חֵי. מֵה תִלְמוּד לומר חֵי,
לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר לְשַׁלַּח אֹתוֹ לְעֻזָּאוֹל, וְאִינִי יוֹדֵעַ
שְׁלוּחוֹ אִם לְמִיתָה אִם לְחַיִּים, לְכֹף נֶאֱמַר
יַעֲמִד חֵי, עֲמִידָתוֹ חֵי עַד שִׁישְׁתַּלַּח, מִכָּאן
שֶׁשְׁלוּחוֹ לְמִיתָה: לְכַפֵּר עָלָיו. שְׁוִתוּדָה

וְכַפֵּר בְּעָדוֹ וּבְעָד בֵּיתוֹ. מִתּוּדָה עָלָיו
עֲוֹנוֹתָיו וְעֲוֹנוֹת בֵּיתוֹ: וְנִתֵּן אֶהָרֹן עַל שְׁנֵי
הַשְּׁעִירִים גְּרָלוֹת. מַעֲמִיד אֶחָד לְיָמִין וְאֶחָד
לְשִׁמָּאל, וְנִתֵּן שְׁתֵּי יְדָיו בְּקִלְפֵי וְנוֹטֵל גּוֹרֵל
בְּיָמִין וְחִבְרוֹ בְּשִׁמָּאל, וְנִתֵּן עֲלֵיהֶם, אֶת
שְׁכֵתוֹב בּוֹ לְשֵׁם הוּא לְשֵׁם, וְאֶת שְׁכֵתוֹב בּוֹ
לְעֻזָּאוֹל מִשְׁתַּלַּח לְעֻזָּאוֹל: עֻזָּאוֹל. הוּא הָר עֵז
וְקִשָּׁה, צוּק גְּבוּהָ, שֶׁנֶּאֱמַר (פסוק כז) אֶרֶץ

תפסיר רס"ג

בין ידי אללה לִיסְתַּגֵּפֶר עֲנֻדָּה. תִּים יִטְלָקָה. פִּי גִבֹּל עֲזֹאוּ פִּי אֲלֵבֶר: יא) וַיִּקְדָּם הָרוֹן תִּיאֲנִיה. רַתִּי אֲלֵדִיכָה אֲלֵדִי לֹה. וַיִּסְתַּגֵּפֶר עֲנֻדָּה וְעַן אֱלֹהִי. תִּים יִדְבָּחָה: יב) תִּים יִאֲכִיד מֶלֶ אֲלִמְגִמְרָה. גִּמֶר נָאֵר. מֶן פִּזֶּק אֲלִמְדִּיבַח מֶן בֵּין יְדֵי אֱלֹהִי. וּמֶלֶ חֲפִנִיה. מֶן בְּכִיזֶר אֲלִצְמוּגִי אֲלִמְדִּקוּק. וַיִּדְכֹּל אֲלִגְמִיעֵי אֱלִי דִאֲכִיל אֲלִסְגָּף: יג) וַיִּלְקִי דִאֲלִךְ אֲלֵבֶכִיזֶר. עֲלִי אֲלִנָּאֵר בֵּין יְדֵי אֱלֹהִי. חֲתִי יִגִּטִּי עֲבָאֵב

לְעֻזָּאזֵל. יִתְקַם כֹּד חִי. קָדָם יִי לְכַפֵּרָא
עֲלוּהִי. לְשִׁלְחָא יִתִּיהָ. לְעֻזָּאזֵל לְמִדְבָּרָא:
וְהַקָּרִיב אֶהְרֹן אֶת־פֶּרֶךְ
הַחֹטָאֹת אֲשֶׁר־לוֹ וּכְפֹר
בָּעֲדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ וּשְׁחַט
אֶת־פֶּרֶךְ הַחֹטָאֹת אֲשֶׁר־לוֹ:
וַיִּקְרִיב אֶהְרֹן. יֵת תֹּזָרָא דְחֹטָאֹת דִּילִיָּה.
וַיִּכְפֹּר עֲלוּהִי וְעַל אֹנָשׁ בֵּיתִיהָ. וַיִּבֹס. יֵת
תֹּזָרָא דְחֹטָאֹת דִּילִיָּה: סלסל סלסל סלסל בספרי
תימן

וְלִקַּח מִלֵּא־הַמִּחֹתָה

גַּחְלִי־אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִלִּפְנֵי יְהוָה וּמִלֵּא
חֲפָזָיו קִטְרֹת סַמִּים דִּקָּה וְהֵבִיא מִבֵּית
לְפָרֹכֶת: וַיִּסֵּב מְלִי מַחֲתִיתָא. גִּומְרִין דִּאִישָׁא. מֵעַלְוֵי מִדְבָּחָא מֶן
קָדָם יִי. וּמְלִי חוֹפְנוֹהִי. קִטְרֹת בּוֹסֻמִּין דִּקִּיקִין. וַיַּעֲלֵל מִגִּזֵּי לְפָרוּכְתָּא:
וְנָתַן אֶת־הַקִּטְרֹת עַל הָאֵשׁ לִפְנֵי יְהוָה
וּכְסָה | עֲנֵן הַקִּטְרֹת אֶת־הַכֹּפֶרֶת אֲשֶׁר־עַל־

— רס"י —

עֲלִיו. בְּכַתִּיב (פסוק כח) וְהִתְנַדָּה עָלָיו וְגו':
יֵא וּכְפֹר בָּעֲדוֹ וְגו'. וְדוּי שְׁנֵי עָלָיו וְעַל אֶחָיו
הַכֹּהֲנִים, שְׁהֵם כָּלָם קְרוּיִים בֵּיתוֹ, שְׁנֵאֲמָר
(ספרי סלס יט) בֵּית אֶהְרֹן בְּרַכּוֹ אֶת ד' וְגו',
מִכָּאֵן שְׁהַכֹּהֲנִים מִתְכַּפְּרִים בּוֹ, וְכָל כְּפֻרְתָּן
אֵינָה אֵלָּא עַל טְמֵאֹת מִקְדָּשׁ וְקִדְשִׁי, כְּמוֹ
שְׁנֵאֲמָר (פסוק טז) וּכְפֹר עַל הַקִּדְשׁ מִטְּמֵאוֹת וְגו':

וְזֶלֶק הַדִּקְדּוּק: גַּחְלִי אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ. תִּיבַת הַמִּזְבֵּחַ בַּפִּשְׁטָא אַחַת בְּכָל הַתִּיגָאן וְהִיא
מִלְרַע:

תפסיר רס"ג

אלבכור. אלג'שא. אלד'י עלי
אלצנדוק פאנה לא ימות:
(יד) תם יאכד' מן דם אלת:
ונוצ'ח מנה באצבעה. קבאלה'
אלג'שא שרקניא מרה ואחדה.
תם ונוצ'ח בין ידיה מנה סבע
מראר: טו) תם יד'בח עתוד
אלד'כנה אלד'י לאלקום. וידכל
מן דמה אל'י דאכל אלסגף.
ונוצ'ח בה. כמא צנע בדם
אלדת'. ונוצ'ח מנה. קבאלה'
אלג'שא ובין ידיה:
טז) ויסתג'פר פי אלקודס. ען
מעאצי בני אסראיל. וגרומהם

הַעֲדוֹת וְלֹא יָמוּת: וַיִּתֵּן יְת

קִטְרֶת בּוֹסֶמֶיָא. עַל אִשְׁתָּא קֹדֶם יִי.

וַיַּחֲפִי עֲנַן קְטוֹרֶתָא. יְת כְּפּוֹרֶתָא. דְּעַל

סְהָדוּתָא וְלֹא יָמוּת: יִי וְלִקְח מִדָּם

הַפָּר וְהִזָּה בְּאַצְבָּעוֹ עַל-

פָּנָי הַכַּפָּרֶת קֹדֶמָה וּלְפָנָי

הַכַּפָּרֶת יִזָּה שִׁבְע־פַּעֲמִים

מִן־הַדָּם בְּאַצְבָּעוֹ: וַיִּסֵּב מִדָּמָא

דְּתוֹרָא. וַיִּדִּי בְּאַצְבָּעִיהָ. עַל אִפִּי

כְּפּוֹרֶתָא קֹדוּמָא. וּקֹדֶם כְּפּוֹרֶתָא. יִדִּי

שִׁבְעַ זְמַנִּין. מִן דָּמָא בְּאַצְבָּעִיהָ:

וְשָׁחַט אֶת־שְׁעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעֹם

וַהֲבִיֵּא אֶת־דָּמּוֹ אֶל־מִבֵּית לַפָּרֹכֶת וַעֲשֵׂה

אֶת־דָּמּוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדָם הַפָּר וְהִזָּה אֹתוֹ

עַל־הַכַּפָּרֶת וּלְפָנָי הַכַּפָּרֶת: וַיֹּסֶס. יְת צְפִירָא דְּחַטָּאתָא

דְּלַעֲמָא. וַיַּעֲיֵל יְת דָּמִיהָ. לְמַגִּיו לְפָרוּכְתָּא. וַיַּעֲבִיד לְדָמִיהָ. כְּמָא

דְּעֵבֶד לְדָמָא דְּתוֹרָא. וַיִּדִּי יְתִיהָ. עַל כְּפּוֹרֶתָא וּקֹדֶם כְּפּוֹרֶתָא:

וּכְפָר עַל־הַקֹּדֶשׁ מִטְמֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

טז) וְשָׁחַט אֶת־שְׁעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעֹם

וַהֲבִיֵּא אֶת־דָּמּוֹ אֶל־מִבֵּית לַפָּרֹכֶת וַעֲשֵׂה

אֶת־דָּמּוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדָם הַפָּר וְהִזָּה אֹתוֹ

עַל־הַכַּפָּרֶת וּלְפָנָי הַכַּפָּרֶת: וַיֹּסֶס. יְת צְפִירָא דְּחַטָּאתָא

דְּלַעֲמָא. וַיַּעֲיֵל יְת דָּמִיהָ. לְמַגִּיו לְפָרוּכְתָּא. וַיַּעֲבִיד לְדָמִיהָ. כְּמָא

דְּעֵבֶד לְדָמָא דְּתוֹרָא. וַיִּדִּי יְתִיהָ. עַל כְּפּוֹרֶתָא וּקֹדֶם כְּפּוֹרֶתָא:

וּכְפָר עַל־הַקֹּדֶשׁ מִטְמֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

וְלֹא יָמוּת. הָא אִם לֹא עֲשָׂאָה כְּתִקְנָה, חַיִּב
מִיתָה: יִי וְהִזָּה בְּאַצְבָּעוֹ. הַזָּה אַחַת
בְּמִשְׁמַע: וּלְפָנָי הַכַּפָּרֶת יִזָּה שִׁבְעַ. הָרִי
אַחַת לְמַעְלָה וְשִׁבְעַ לְמַטָּה: טו) אֲשֶׁר לָעֹם.
מִה שְׁהֶפֶר מְכַפֵּר עַל הַכֹּהֲנִים מְכַפֵּר הַשְּׁעִיר

עַל יִשְׂרָאֵל, וְהוּא הַשְּׁעִיר שְׁעֵלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל
לְשֵׁם: כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדָם הַפָּר. אַחַת
לְמַעְלָה וְשִׁבְעַ לְמַטָּה: טז) מִטְמֵאת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל. עַל הַנִּכְנָסִין לְמִקְדָּשׁ בְּטִמְאָה וְלֹא
נוֹדַע לָהֶם בְּסוּף, שְׁנֵאֲמַר לְכָל חַטָּאתָם,

• רס"י •

תפסיר רס"ג

וגמיע ד'נובהם. ופד'אלך יצנע
 פי אלדמוין. פי כ'בא
 אלמחצ'ר. אלד'י הו סאכן
 מעהם. פי מא בין מעאציהם:
 (ז) ולא יכון אחד מן אלנאס פי
 כ'בא אלמחצ'ר. חין יד'כל
 ל'סתג'פר פי אל'קדס אל'י אן
 יכ'רג. וקד אסתג'פר ענה וען
 אלה. וען גמיע גוק אל
 אסראיל: (ח) ת'ם יכ'רג אל'י
 אלמד'בת. אלד'י בין ידי אללה
 פ'סתג'פר ענה. באן יאכ'ד' מן
 דם אלד'ת' ומע דם אלע'תוד

ומפשיעיהם לכל-חטאתם
 וכן יעשה לאהל מועד
 השכן אתם בתוך טמאתם:
 וכפר על קודשא. מסואבת בני ישראל.
 וממרדיהון לכל חטאיהון. וכן יעבד
 למשכן זמנא. ד'שרי עמהון בגו
 סואבתהון: וכל-אדם לא-
 יהיה | באהל מועד בבאו
 לכפר בקדש עד-צאתו
 וכפר בעדו ובעד ביתו

ובעד כל-קהל ישראל: וכל אנש. לא יהי במשכן זמנא.
 במיעליה. לכפרא בקודשא עד מפקיה. וכפר עלוהי ועל אנש ביתיה.

ועל כל קהל ישראל: ❧ רבועי בספרי ❧ שני כשהן מחוברות בסת"י

(שני) ויצא אל-המזבח אשר לפני-יהוה
 וכפר עליו ולקח מדם הפר ומדם השעיר

— רס"י —

וחטאת היא שוגג: ומפשיעיהם. אף הנכנסין
 מזיד בטמאה: וכן יעשה לאהל מועד.
 כשם שהזה משניהם בפנים אחת למעלה
 ושבע למטה, כך מזה על הפרוכת מבחוץ
 משניהם אחת למעלה ושבע למטה:
 השכן אתם בתוך טמאתם. אף על פי
 שהם טמאים שכינה ביניהם: יס אל המזבח

וזלק הדקרוק: השכן אתם בתוך טמאתם. כ"ה בכל התיגאן המדוקדקות [תיבת אתם
 בטפחא] לא בתביר:

שמן המור. (י) וכל-אדם. המנהג להפריד בין התיבות.

תפסיד רס"ג

מגמועין. ויצע עלי ארפאנה
מסתדירא: יט) ונצח עלי
סטחה מנה. באצבעה סבע
מראר. ויטהרה ויקדסה מן
מעאצי בני אסראיל: כ) פאדיא
פרג' מן אלאסתג'פאר פי
אלקדס. ופי כ'בא אלמחצר
וענד אלמד'בת. יקדם אלעתוד
אלחי: כא) ויסנד ידה עלי
ראסה. ויקר בד'נוב בני

ונתן על-קרנות המזבח

סביב: ויפוק. למדבחה. דקדם יי
ויכפר עלוהי. ויסב. מדמא דתורא
ומדמא דצפירא. ויתין. על קרנת
מדבחה סחור סחור: יט) והזה עליו
מן-הדם באצבעו שבע
פעמים וטהרו וקדשו
מטמאת בני ישראל: וידי

עלוהי מן דמא. באצבעיה שבע זמנין. וידביניה ויקדשניה. מסואבת
בני ישראל: כ) וכלה מכפר את-הקדש ואת-אהל
מועד ואת-המזבח והקריב את-השעיר החי:
וישיצי מלכפרא על קודשא. ועל משכן זמנא ועל מדבחה. ויקריב ית
צפירא חי: כא) וסמך אהרן את-שתי ידיו
על-ראש השעיר החי והתודה עליו את-כל-
עונת בני ישראל ואת-כל-פשעיהם לכל
חטאתם ונתן אתם על-ראש השעיר ושלח
ביד-איש עתי המדברה: ויסמוך אהרן ית תרתיין ידוהי.
על ריש צפירא חי. וידי עלוהי. ית כל עונת בני ישראל.

— רש"י —

יט) והזה עליו מן הדם. אחר שנתן מתנות גגו: וטהרו. ממה שעבר: וקדשו. לעתיד
באצבעו על קרנותיו, מזה שבע הזאות על לבא: כא) איש עתי. המוכן לכה מיום אתמול:

וזלק הדקדוק: כ) את השעיר החי. לפי שהחיות קמוצה מפני ההפסק לפיכך הה"א בסגול,
וכשתהיה הה"א פתוחה, ג"כ החי"ת פתוחה על ראש השעיר החי (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

אסראיל. וגרומדם וגמיע
כִּטְאִיָּאָהֶם. פֶּאֲדִיא תִּלְאָהֶא
עַנְדָּא רֵאס אֲלֵעֲתוּדָא. בַּעֲתִי בֹה
מֵע רָגֵל מְעַד בֹּה אֱלִי אֲלֹפֶר:
(כב) פֶּהוּ יַחְמֵל אֲלֵעֲתוּדָא עָלִי
עֲנֻקָּה. עַן גָּמִיע דִּנְוִבָּהֶם אֱלִי
אַרְצִי מְנַקְטָעָה. תִּים יִטְלָקָה פִּי
אֲלֹפֶר: (כג) תִּים יִדְכִּיל הָרוֹן אֱלִי
כִּבְא אֲלִמְחֲצִיר. פִּיכֶרְג אֲלִי
מַגְמָרָה. תִּים יִנְזַע תִּיֵּאָב אֲלִי
עֶשֶׂר. אֲלֹדִי לְבַסְהָא פִּי דְכִיּוּלָּה
אֱלִי אֲלֵקָדֶס. וַיִּדְעָהָ הֵנָּאד:
(כד) תִּים יִגְסֵל בְּדִנָּה בְּאַלְמָא פִּי

וַיֵּת כָּל מַרְדִּיָּהוֹן לְכָל חֲטָאִיָּהוֹן. וַיֵּתֵן
יְתָהוֹן עַל רֵישׁ צִפְרָא. וַיִּשְׁלַח בְּיַד גִּבֹר
דְּזִמִּין לַמֶּהָךְ לְמַדְבָּרָא: כַּב וְנִשָּׂא
הַשָּׁעִיר עָלָיו אֶת-כָּל-
עֹנֹתֶם אֶל-אַרְץ גִּזְרָה
וְשִׁלַּח אֶת הַשָּׁעִיר בַּמִּדְבָּר:
וַיִּטּוֹל צִפְרָא עָלוּהִי. יֵת כָּל חֻבִּיָּהוֹן
לְאַרְעָא דְלֹא יִתְבָּא. וַיִּשְׁלַח יֵת צִפְרָא
בַּמִּדְבָּרָא: כַּב וּבֹא אֶהְרֹן אֶל-
אֶהֱל מוֹעֵד וּפִשֵּׁט אֶת בִּגְדֵי

הַבֵּד אֲשֶׁר לְבָשׁ בְּבֹאוֹ אֶל-הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיתָם
שָׁם: וַיַּעֲוֹל אֶהְרֹן לְמִשְׁכַּן זִמְנָא. וַיִּשְׁלַח יֵת לְבוּשֵׁי בּוֹצָא. דְּלִבֵּשׁ
בְּמִיעָלִיָּה לְקוּדְשָׁא. וַיַּצְנַעְנוּן תַּמָּן: כַּד וַרְחֵן אֶת-בִּשְׁרוֹ

— רס"י —

לָבֹן, וְאֵילֹו וְאֵיל הָעֵם וּמִקְצַת הַמוֹסָפִין בְּבִגְדֵי
זָהָב, וְהוֹצֵאת כָּף וּמִחֻתָּה בְּבִגְדֵי לָבֹן, וְשִׁירֵי
הַמוֹסָפִין וְתַמִּיד שְׁלִבִין הָעֶרְבִים וְקִטּוֹרֶת
הַהִיכָל שֶׁעַל מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי בְּבִגְדֵי זָהָב. וְסִדֵּר
הַמִּקְרָאוֹת לְפִי סִדֵּר הָעֲבוֹדוֹת כֹּף הוּא וְשִׁלַּח
אֶת הַשָּׁעִיר בַּמִּדְבָּר, וַרְחֵן אֶת בִּשְׁרוֹ בְּמִים
וְגוֹ' וַיַּצָּא וַעֲשֶׂה אֶת עוֹלָתוֹ וְגוֹ' וְאֵת חֶלֶב
הַחֻטָּאת וְגוֹ'. וְכָל הַפֶּרֶשָׁה עַד וְאַחֲרֵי כֵן יָבֹא
אֶל הַמִּנְחָה, וְאַחֵר כֹּף וּבֹא אֶהְרֹן: וְהִנִּיתָם
שָׁם. מִלְּמַד שְׁטַעוֹנִין גְּנִיזָה, וְלֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ
בְּאוֹתָן אֲרֻכָּעָה בְּגָדִים לְיוֹם כְּפוּרִים אַחֵר:
כִּי וַרְחֵן אֶת בִּשְׁרוֹ וְגוֹ'. לְמַעַלְה לְמַדְנֹו
מִוְרָחֵן אֶת בִּשְׁרוֹ וְלִבְשָׁם (פֶּסוֹס ז), שְׂכִשְׁהוּא
מִשְׁנָה מִבְּגֵדֵי זָהָב לְבִגְדֵי לָבֹן טַעוֹן טְבִילָה,

כַּב וּבֹא אֶהְרֹן אֶל אֶהֱל מוֹעֵד. אָמְרוּ
רְבוּתֵינוּ, שָׂאִין זֶה מְקוֹמוֹ שְׁלִמְקָרָא זֶה, וְנִתְּנוּ
טַעַם לְדְבָרֵיהֶם בְּמִסְכַּת יוֹמָא (דף לב 6) וְאָמְרוּ
כָּל הַפֶּרֶשָׁה כְּלָה אֲמוּרָה עַל הַסֵּדֶר, חוּץ
מִבִּיאָה זֶה, שֶׁהִיא אַחֵר עֲשִׂית עוֹלָתוֹ וְעוֹלַת
הָעֵם וְהַקִּטְרֹת אִימּוּרֵי פֶר וְשָׁעִיר שְׁנַעֲשִׂים
בְּחוּץ בְּבִגְדֵי זָהָב, וְטוֹבֵל וּמִקְדֵּשׁ וּפּוֹשֵׁטִין
וְלֹבֵשׁ בְּגֵדֵי לָבֹן: וּבֹא אֶל אֶהֱל מוֹעֵד.
לְהוֹצִיא אֶת הַכֹּף וְאֵת הַמִּחֻתָּה שֶׁהַקִּטְרִיר בֹּה
הַקִּטְרֹת לְפָנָי וּלְפָנֵים: וּפִשֵּׁט אֶת בִּגְדֵי
הַבֵּד. אַחֵר שְׁהוֹצִיאָם וְלֹבֵשׁ בְּגֵדֵי זָהָב
לְתַמִּיד שְׁלִבִין הָעֶרְבִים. וְזֶהוּ סִדֵּר הָעֲבוֹדוֹת
תַּמִּיד שְׁלִשְׁחֹר בְּבִגְדֵי זָהָב, וְעֲבוֹדַת פֶּר
וְשָׁעִיר הַפְּנִימִיִּים וְקִטְרֹת שְׁלִמְחֻתָּה בְּבִגְדֵי

תפסיר דס"ג

מוציע מקדש. וילבס תיאבה
אלמעלומה. תים זכרג. ויקרב
צואעדה וצואעד אלקום.
ווסתגפר ענה וענהם:
כה) וסחום אלד'כואת יקתרהא
עלי אלמד'בת: כו) ואלמטלק
אלעתוד פי גבל עזאז.
יגסל תיאבה. וירחין בדנה
באלמא. ובעד דאלד ידכל
אלי אלעספר: כז) ואמא דת'
אלד'כנה ועתוד אלד'כנה.

**בַּמִּים בַּמָּקוֹם קָדוֹשׁ וְלִבָּשׁ
אֶת־בְּגָדָיו וַיַּצֵּא וַעֲשֶׂה
אֶת־עֲלָתוֹ וְאֶת־עֹלֹת הָעָם:
וְכִפֹּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד הָעָם:
וַיִּסְחִי יָת בִּשְׂרִיָּה בְּמִיָּא בְּאַתֵּר קָדִישׁ.
וְלִבָּשׁ יָת לְבוּשׁוֹהִי. וַיְפֹק. וַיַּעֲבִיד יָת
עֲלָתִיהָ וְיָת עֹלֹת עֲמָא. וְכִפֹּר עֲלוֹהִי וְעַל
עֲמָא:** (שלישי) (שני כשהן מחוברות)

❖ חמיוטי בספרי תימן ❖

**כֹּה וְאֵת חֶלֶב הַחֲטָאֹת יִקְטִיר
הַמִּזְבֵּחַ: וְיָת. תַּרְבִּי חֲטָאֹת יִסִּיק לְמִדְבָּחָא: כו) וְהַמִּשְׁלַח
אֶת־הַשָּׁעִיר לְעִזְאֵז לְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרַחֵן
אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמִּים וְאַחֲרֵי־כֵן יָבֹא אֶל־הַמִּחְנָה:
וּדְמוּבִיל יָת צְפִירָא לְעִזְאֵז. יַצְבֵּעַ לְבוּשׁוֹהִי. וַיִּסְחִי יָת בִּשְׂרִיָּה בְּמִיָּא.
וּבִתֵּר כֵּן יִיעוֹל לְמִשְׁרִיתָא: כז) וְאֵת פֶּרֶךְ הַחֲטָאֹת וְאֵת |
שָׁעִיר הַחֲטָאֹת אֲשֶׁר הוּבָא אֶת־דָּמָם לְכִפֹּר**

— רש"י —

וַעֲשֶׂה אֵת עֲלָתוֹ. אֵיל לְעוֹלָה הָאֲמוֹר
לְמַעַלָּה (פסוק ג) בְּזֹאת יָבֹא אֶהְרֶן וְגו':
וְאֵת עֹלֹת הָעָם. וְאֵיל אֶחָד לְעוֹלָה הָאֲמוֹר
לְמַעַלָּה (פסוק ד) וּמֵאֵת עֶדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו':
כֹּה וְאֵת חֶלֶב הַחֲטָאֹת. אֵימּוֹרֵי פֶרֶךְ וְשָׁעִיר:
יִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ. עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, דָּאֵלוֹ
בְּפָנִימֵי פְתִיב (שמות ל ט) לֹא תַעֲלֶה עָלָיו
קִטְרֹת וְרֵחַ וְעוֹלָה וּמִנְחָה: כז) אֲשֶׁר הוּבָא
אֶת דָּמָם. לְהִיכָל וּלְפָנֵי וּלְפָנִים:

שְׂבָאוֹתָה טְבִילָה פֶּשֶׁט בְּגָדֵי זָהָב שֶׁעָבַד בְּהֵן
עֲבוֹדַת תְּמִיד שֶׁלִּשְׁחַר וְלִבָּשׁ בְּגָדֵי לָבָן
לְעֲבוֹדַת הַיּוֹם, וְכֵן לְמַדְנֵי שֶׁפִּשְׁהוּא מִשְׁנֵה
מִבְּגָדֵי לָבָן לְבְּגָדֵי זָהָב טְעוֹן טְבִילָה:
בַּמָּקוֹם קָדוֹשׁ. הַמִּקְדָּשׁ בְּקִדְשֵׁת עֲזָרָה וְהִיא
הִיטָה בְּגַג בֵּית הַפָּרוּה, וְכֵן אַרְבַּע טְבִילוֹת
הַבָּאוֹת חוּבָה לַיּוֹם, אֲבָל הָרֵאשׁוֹנָה הִיטָה
בְּחוּל: וְלִבָּשׁ אֶת בְּגָדָיו. שְׁמוֹנֶה בְּגָדִים
שֶׁהוּא עוֹבֵד בְּהֵן כָּל יְמֹת הַשָּׁנָה: וַיַּצֵּא. מִן
הַהִיכָל אֶל הַחֲצֵר שְׁמוֹנֶה הָעוֹלָה שָׁם:

תפסיר רס"ג

אלדי אדכיל מן דמאקמא
לא לאסתג'פאר פי אלקדס.
פליכ'רגהא אלי' כארג
אלעספר. ויחרקו באלנאר.
גלוד'הא ולחומקא ופרת'המא:
כה) ואלמחרקמא. יגסל
תי'אבה. וירחץ' בדנה באלמא.
ובעד דאלד ידכיל אלי'
אלעספר: כט) פיון דאלד לכם
רסם אלד'הר. פי אליוס
אלעאשר. מן אלשהר
אלסאבע תגיעו אנפסכם. ושיי
מן אלעמאל לא תעמלו.
אלצ'רית. ואלג'ריב אלדכיל פי
מא בינכם: ל) ופי ה'דא אליוס.
יסתג'פר ענכם ליטהרכם כמא
ביינת. פמן גמיע כ'טא'אכם.
בין ידי אללה תטהרונ:

**בְּקֹדֶשׁ יוֹצִיא אֶל-מִחוּץ
לְמַחֲנֶה וְשָׂרְפוּ בָאֵשׁ אֶת-
עֲרֹתָם וְאֶת-בְּשָׂרָם וְאֶת-
פְּרָשָׁם: וְיָת תּוֹרָא דְחֻטָּא. וְיָת
צִפְרָא דְחֻטָּא. דְּאִתְעַל מִדְּמִהוֹן
לְכַפָּרָא בְּקוּדְשָׁא. יתפקון לְמַבְרָא
לְמִשְׁרִיתָא. וְיוֹקְדוֹן בְּנוֹרָא יָת מִשְׁכְּהוֹן
וְיָת בְּשָׂרְהוֹן וְיָת אוֹכְלָהוֹן:
**וְהִשְׂרֹף אֹתָם יַכְבֵּם
בַּגָּדִיו וְרִחָן אֶת-בְּשָׂרוֹ
בַּמַּיִם וְאַחֲרֵי-כֵן יָבֹוא אֶל-
הַמִּחֲנֶה: וְדִמוֹקִיד יִתְהוֹן. יַצְבַּע
לְבוּשׁוֹהִי. וְיִסְחִי יָת בְּשָׂרִיה בַּמַּיָּא.****

ובתר פן ייעול לְמִשְׁרִיתָא: כט) וְהִיתָה לָכֶם לְחֻקַּת
עוֹלָם בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ תַּעֲנוּ
אֶת-נַפְשֹׁתֵיכֶם וְכָל-מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ
הָאֲזֹרָח וְהַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם: וְתִהִי לָכֹון לְקִים עָלֶם.
בִּירְחָא שְׁבִיעָא. בַּעֲשָׂרָא לִירְחָא תַעֲנוּן יָת נַפְשְׁתְּכוֹן. וְכָל עֲבִידָא
לֹא תַעֲבִדוֹן. יַצִּיבִיא וְגִיּוֹרִיא דִּיתְגִּירוֹן בִּינִיכוֹן: ל) **כִּי-בֵיוֹם
הַזֶּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם לְטָהָר אֶתְכֶם מִכָּל
חַטָּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה תִּטְהָרוּ: אֲרִי בִיוֹמָא הַדִּין.
יִכְפֹּר עֲלֵיכוֹן לְדַפָּאָה יִתְכוֹן. מִכָּל חוֹבִיכוֹן קָדָם יְיָ תִדְבּוֹן:**

תפסיר רס"ג

לא) וסבת הי עטלה לכם. אד' תגיעון אנפסכם. רסם אלדור: לב) וכדיאלך יסתגפר אלמאם אלד' ומסת. ויפמל ואגבה. ליאם מכאן אביה. פלילבס תיאב אלעשר תיאב אלקדס: לג) ויסתגפר פי כואץ' אלמאקדאס. ופי כ'בא אלמחצר. וענד אלמד'בת. יסתגפר פיהא. ען אלאימה וען סאיר אלגוק: לד) פתכון תדיה לכם רסם אלדור. אן יסתגפר

**לֹא שִׁבְתָּ שִׁבְתוֹן הִיא לָכֵם
וְעֲנִיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם
חֻקַּת עוֹלָם: שָׁבָא שִׁבְתָּא הִיא
לְכוֹן. וְתַעֲנוּן יֵת נַפְשָׁתְכוֹן. קִים עָלֶם:
לִבְּ וְכִפָּר הִכְהֵן אֲשֶׁר־יִמְשַׁח
אֹתוֹ וְאֲשֶׁר יִמְלֹא אֶת־יָדוֹ
לְבִהֵן תַּחַת אָבִיו וְלִבְשׁ
אֶת־בְּגָדֵי הַכֹּהֵן בְּגָדֵי**

**הַקֹּדֶשׁ: וְיִכְפֹּר כְּהֵנָּא דִּירְבִּי יִתִּיה. וְדִיקָרִיב יֵת קוֹרְבָּנִיה. לְשִׁמְשָׁא
תַּחֲוֹת אָבוּהִי. וְיִלְבֹּשׁ יֵת לְבוּשֵׁי בּוֹצָא לְבוּשֵׁי קוֹדֶשׁא:
לִג וְכִפָּר אֶת־מִקְדָּשׁ הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד
וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ יִכְפֹּר וְעַל הַכֹּהֲנִים וְעַל־כָּל־עַם
הַקֹּהֶל יִכְפֹּר: וְיִכְפֹּר עַל מִקְדָּשׁ קוֹדֶשׁא. וְעַל מִשְׁכַּן זִמְנָא. וְעַל
מִדְבָּחָא יִכְפֹּר. וְעַל כְּהֵנֵיא. וְעַל כָּל עַמָּא דִּיקְהֵלֵא יִכְפֹּר:
דִּהִיתָה־זֹאת לָכֵם לְחֻקַּת עוֹלָם לְכִפָּר עַל־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל־חַטָּאתָם אַחַת בַּשָּׁנָה וַיַּעַשׂ
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה: וְתִהִי דָא לְכוֹן לִקִּים עָלֶם.**

רס"ד

תלמוד לומר ואשר ימלא את ידו וגוי, והם כל הכהנים הגדולים שעמדו מיאשיהו ואילף, שבנימיו נגנזה צלוחית שלשמן המשחה: לכהן תחת אביו. ללמד שאם בנו ממלא את מקומו הוא קודם לכל אדם: לז' ויעש כאשר צוה ה' וגוי. כשהגיע יום

לז' וכפר הכהן אשר ימשח וגוי. בפרה זו שליום הכפורים אינה כשרה אלא בכהן גדול, לפי שנאמרה כל הפרשה באהרן, הצרף לומר בכהן גדול הבא אחריו שיהא כמותו: ואשר ימלא את ידו. אין לי אלא המשוח בשמן המשחה, מרבה בגדים מניין.

תפסיר רס"ג

כְּדִיאֵד. עַן בְּנֵי אִסְרָאֵל מִן
גְּמִיעַ כִּסְאֵיהֶם. מֵרָה וְאַחֲרָה
פִּי אֶלְסָנָה. פִּצְנַע כָּמָא אָמַר
אֱלֹלָה מוֹסִי: יִז (א) תִּים כָּלֶם
אֱלֹלָה מוֹסִי תַכְלִימָא: (ב) מֵר
הָרוֹן וּבְנִיה וְסֹאִיר בְּנֵי
אִסְרָאֵל. וְקָל לָהֶם. הִדָּא
אֱלֹאֲמַר אֱלֹדִי אָמַר בַּה אֱלֹלָה:
(ג) אִי רָגַל מִן בְּנֵי אִסְרָאֵל.
יִדְבַח תִּיּוֹרָא אוֹ כַּבְשָׂא. אוֹ
עֲנֹא פִי אֶלְעֶסְכֶּר. אוֹ פִי
כִיאֲרָגָה: (ד) וְלֹם יֵאֲתִי בַּה אֱלִי
בָּאֵב כִּיבָא אֶלְמַחְצִיר. פִּיקְרָבָה
אֲדִי הוּא קֶרְבָּאֵן לָלָה בֵּין יְדֵי

לְכַפָּרָא. עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל חוֹבִיהוֹן.

חֲדָא בְּשִׁתָּא. וְעַבְדָּ. כָּמָא דְּפִקִּיד יִי

יֵת מֹשֶׁה: פ (רביעי) ❧ טיטיר בספרי תימן ❧

שְׁלוֹשִׁי כְּשֶׁהוּא מְחֻבְּרוֹת בְּסֵת"י

יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

וּמִלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר: ב דְּבַר

אֶל-אַהֲרֹן וְאֶל-בָּנָיו וְאֶל

כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ

אֲלֵיהֶם זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר

עָשָׂה יְהוָה לֵאמֹר: מִלִּיל עִם

אַהֲרֹן וְעִם בְּנוֹהֵי. וְעִם כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְתִימַר לְהוֹן. דִּין פִּתְגָמָא.

דְּפִקִּיד יִי לְמִימַר: ג אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר

יִשְׁחֹט שׁוֹר אוֹ-כֶּשֶׂב אוֹ-עֵז בַּמִּחֲנֶה אוֹ אֲשֶׁר

יִשְׁחֹט מִחוּץ לַמִּחֲנֶה: גִּבֹּר גִּבֹּר מִבֵּית יִשְׂרָאֵל. דִּיבּוֹס. תּוֹר

אוֹ אָמַר. אוֹ עֵז בַּמִּשְׁרִיתָא. אוֹ דִּיבּוֹס. מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא:

וְאֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֵבִיאוּ לְהַקְרִיב

קֶרְבֶּן לַיהוָה לְפָנָי מִשְׁכֵּן יְהוָה דָּם יַחֲשֹׁב

— רס"י —

הַכַּפּוּרִים עָשָׂה כַּסְדֵּר הַזֶּה, וְלַהֲגִיד שְׁבָחוֹ הַכְּתוּב מְדַבֵּר, שְׁנֵאֲמַר לְהַקְרִיב קֶרְבֶּן:
שְׁלֹאֲהֲרֹן שְׁלֹא הָיָה לוֹבֶשֶׁן לְגִדְלָתוֹ, אֲלֹא בַּמִּחֲנֶה. חוּץ לַעֲזָרָה: דָּם יַחֲשֹׁב. כְּשׁוֹפֵר
בְּמִקְדָּשׁ גִּזְרַת הַמִּלָּךְ: דָּם הָאָדָם שְׁמִתְחַיֵּיב בְּנִפְשׁוֹ: דָּם שְׁפָף.

יִי גִ אֲשֶׁר יִשְׁחֹט שׁוֹר אוֹ כֶּשֶׂב. בְּמִקְדָּשִׁין לְרִבּוֹת אֶת הַזֹּרֵק דָּמִים בַּחוּץ:

שִׁמּוֹן הַמּוֹר (א) אִישׁ אִישׁ. הַמְנַהֵג לַהֲפִירֵד בִּינֵיהֶם. וְכֵן לַהֲלֹךְ פֶּסוֹק ח' וּפֶסוֹק י', וְכֵן בַּפֶּסוֹק י"ג, וְכֵן בְּכָל מְקוֹם.

תפסיר דס"ג

מסכנה. פהו יחסב עליה כמן
קוד ספד' דם אנסאן. וינקטע
דיאלד אללאנסאן מן בין קומה:
(ה) לפי יאתון בני אסראיל.
בד'באיהם אלתי לעלהם אן
יד'בחונהא עלי' וגה אלצחרא.
פיגו ב'הא בין ידי אללה. אלי'
באב כ'בא אלמחצ'ר אלי'
אלאמאם. פיד'בחונהא ד'באיה
סלאמה ללה: (ו) וירש אללאמאם
דמהא עלי' מד'בח אללה.
אלד'י ענד באב כ'בא
אלמחצ'ר. ויקתר שחמהא.
מקבולא מרצ'י'א ללה: (ז) ולא
יד'בחו אבדאן ד'באיהם.
לאלשיאטין. אלד'י הם יטגון פי
תבעהא. פיכון דיאלד להם.

לְאִישׁ הַהוּא דָּם שָׂפָךְ
וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מִקֶּרֶב
עַמּוֹ: וְלִתְרַע מִשְׁכָּן זִמְנָא לֹא אִיתִיָּה.
לְקִרְבָּא קוֹרְבָנָא קָדָם יי. קָדָם מִשְׁכָּנָא
דיי. דְּמָא יִתְחַשֵּׁיב. לְגוֹבְרָא הַהוּא דְּמָא
אַשְׁד. וְיִשְׁתַּיְצִי. אֲנָשָׁא הַהוּא מְגוֹ עֲמִיָּה:
לְמַעַן אֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת־זִבְחֵיהֶם אֲשֶׁר
הֵם זֹבְחִים עַל־פְּנֵי הַשֹּׁדֶה
וְהַבִּיִּאם לִיהוָה אֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד אֶל־הַכֹּהֵן
וְזָבְחוּ זֹבְחֵי שְׁלָמִים לִיהוָה

אוֹתָם: בְּדִיל דִּיִּיתוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. יֵת דְּבַחִיהוֹן דְּאֲנוֹן דְּבַחִין עַל אֲפִי
חַקְלָא. וְיִיתוֹנוֹן לְקָדָם יי. לִתְרַע. מִשְׁכָּן זִמְנָא לֹות כְּהֵנָּא. וְיִכְסוֹן.
נְכֶסֶת קוֹדְשִׁין. קָדָם יי יִתְהוֹן: וְזָרַק הַכֹּהֵן אֶת־הַדָּם
עַל־מִזְבֵּחַ יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְטִיר
הַחֶלֶב לְרִיחַ נִיחַח לִיהוָה: וְיִזְרוֹק כְּהֵנָּא יֵת דְּמָא עַל
מִדְּבָחָא דיי. בִּתְרַע מִשְׁכָּן זִמְנָא. וְיִסִּיק תִּרְבָּא. לְאֶתְקַבְּלָא בְּרַעְוָא
קָדָם יי: וְלֹא־יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת־זִבְחֵיהֶם לְשָׁעִירָם
אֲשֶׁר הֵם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם חֲקַת עוֹלָם תִּהְיֶה־

— רש"י —

כ אֲשֶׁר הֵם זֹבְחִים. אֲשֶׁר הֵם רְגִילִים לְזִבְחָם: לְשָׁעִירָם. לְשָׁדִים, כְּמוֹ (ישעי' יג כח) וּשְׁעִירִים
יִרְקְדוּ שָׁם:

תפסיר רס"ג

רסם אלהר לאגיאלהם:
(ח) וקל להם. אי רגל מן בני
אסראיל. ומן אלגריב אלדכיל
פי מא בינדם. יחרק צעידה או
ד'בחא: ט) ואלי באב כ'בא
אלמחצ'ר לם יאתי בה. ליקרבה
כדיאך ללה. פינקטע דיאלך
אלאנסאן מן קומה: י) ואי רגל
מן אל אסראיל. ומן אלגריב
אלדכיל פי מא בינדם. יאכל
שייא מן אלהם. אחללת ג'צ'בי
פיה. וקטעתה מן בין קומה:

זאת להם לדרתם: ולא
ידבחו עוד ית דבחהון. לשידין. דאנון
טען בתריהון. קים עלם. תהי דא להון
לדריהון: (חמישי) (שלישי כשהן מחוברות)
וְאֵלֵהֶם תֹּאמַר אִישׁ אִישׁ
מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר
אֲשֶׁר יָגוּר בְּתוֹכְכֶם אֲשֶׁר־
יַעֲלֶה עִלָּה או־זִבַּח: ולהון
תימר. גבר גבר מבית ישראל. ומן
גיריא דיתגירון ביניהון. דיסיק עלתא

או נכסת קודשיא: ט) **וְאֵל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא**
יִבְיֹאֲנוּ לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ לִיהוּזָה וְנִכְרַת הָאִישׁ
הַהוּא מֵעַמּוּי: ולתרע משפן ומנא לא ייתניה. למעבד יתיה
קדם יי. וישתיצי. אנשא ההוא מעמיה: ד) **וְאִישׁ אִישׁ מִבֵּית**
יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם אֲשֶׁר יֹאכֵל כָּל־
דָּם וְנָתַתִּי פָנָי בַּנֶּפֶשׁ הַאֲכִלָּת אֶת־הַדָּם
וְהִכְרַתִּי אֹתָהּ מִקֶּרֶב עַמָּה: וגבר גבר מבית ישראל.
ומן גיריא דיתגירון ביניהון. דיכול כל דם. ואתין רוגזי.
באנשא דיכול ית דמא. ואשיצי יתיה מגז עמיה:

— רס"י —

שנאמר בנפש וכפר, יכול לא יהא חזב אלא
על דם המקדשים, תלמוד לומר כל דם:
וְנָתַתִּי פָנָי. פנאי שלי, פונה אני מכל עסקי
ועוסק בו:

ח אשר יעלה עלה. לחזב על המקטיר
איברים בחזן כשוחט בחזן, שאם שחט
אחד והעלה חברו שניהם חזבין: ט ונכרת.
ורעו נכרת וימיו נכרתין: י כל דם. לפי

תפסיר דס"ג

(יא) לאן נפס גמיע אלבשריון
אלדס מסכנהא. ולדאלד
געלטה לכם עלי אלמד'בת.
ל'סתג'פר בה ען אנפסכם. לאן
אלדס יכפר ען אלנפס:
(יב) ולדאלד קלת לבני
אסראיל. כל אנסאן מנפס לא
יאכל דמא. חתי אלג'ריב
אלדכיל פי מא בינכם לא יאכל
דמא: (יג) ואי רגל מן בני
אסראיל. ומן אלג'ריב אלדכיל
פי מא בינכם. אצטאד צידא
מן אלוחוש או מן אלטאיר
אלד'י אכלה חלאל. פליצב
דמיה. ויארזיה באלתראב:
(יד) לאן נפס גמיע אלבשריון.

**כִּי־נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר בְּדָם
הוּא וְאֲנִי נֹתְתִיו לָכֶם
עַל־הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל־
נַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי־הֵדֶם הוּא
בַּנֶּפֶשׁ יִכָּפֵר: אֲרִי נֶפֶשׁ בִּשְׂרָא
בְּדָמָא הִיא. וְאֲנֵא. יְהַבְתִּיהָ לְכוֹן עַל
מִדְבָּחָא. לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתְכוֹן. אֲרִי
דְּמָא הוּא עַל נֶפֶשׁ מִכָּפֵר:
עַל־כֵּן אִמְרָתִי לְבָנֵי
יִשְׂרָאֵל כָּל־נֶפֶשׁ מִכֶּם לֹא
תֹאכַל דָּם וְהִגַּר הִגַּר
בְּתוֹכְכֶם לֹא־יֹאכַל דָּם:**

על כן אמרית לבני ישראל. כל אנש מנכון לא ייכול דם. וגיור'א.
ד'יתג'רון ביניכון לא ייכלון דם: **וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם אֲשֶׁר יֵצֹד צִיד
חַיָּה אוֹ־עוֹף אֲשֶׁר יֹאכַל וְשִׁפְךָ אֶת־דָּמוֹ
וְכִסְהוּ בַּעֲפָר: וְגִבֹר גִּבֹר מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּמִן גִּיּוֹרֵא דִּיתִגְרוֹן
בִּינִיהוֹן. דִּיעוֹד. צִידא חִיתָא. או עוֹפֵא דִּמְתֹאכִיל. וְיִישׁוֹד יֵת דִּמְיָה.
וּכְסִינָה בַּעֲפָרָא: כִּי־נֶפֶשׁ כָּל־בָּשָׂר דָּמוֹ בַּנֶּפֶשׁוֹ**

— רש"י —

אזין ותרגולין מנין, תלמוד לומר ציד ציד מכל
מקום. אם כן למה נאמר אשר יצוד, שלא
יאכל בשר אלא בהזמנה הזאת: **אֲשֶׁר יֹאכַל.**
פרט לטמאים: יד דמו בנפשו הוא. דמו
הוא לו במקום הנפש, שהנפש תלויה בו:

יח כי נפש הבשר. שלכל בריה בדם היא
תלויה, ולפיכך נתתיו על המזבח לכפר על
נפש האדם. תבוא נפש ותכפר על הנפש:
יֵת כָּל נֶפֶשׁ מִכֶּם. לחזהיר גדולים על
הקטנים: **יֵת אֲשֶׁר יֵצֹד.** אין לי אלא ציד,

תפסיר רס"ג

כל ואחד פי דמו. ולאני קלת לבני אסר'איל. דם כל בשרי לא תאכלו. אד' נפש כל בשרי אדם מסכנהא. וכל מן אכלה ינקטע: טו) ואי אנסאן אכל גבילה או סקימה. מן אלצריח ואלג'ריב. פליג'סל תיאבה. וירחץ באלמא. וינגס אלי אלמגיב ויטהר: טז) פאן הו לם יג'סלה. או לם ירחץ בדנה. פקד חמל וזרה: יח א) תים כלם אללה מוסי תפלימא: ב) מר בני אסר'איל.

הוא ואמר לבני ישראל
דם כל-בשר לא תאכלו
כי נפש כל-בשר דמו הוא
כל-אכליו יפרת: ארי נפש כל
בשרא. דמיה בנפשיה הוא. ואמרית
לבני ישראל. דם כל בשרא לא תיכלון.
ארי נפש כל בשרא דמיה היא. כל
דיכלניה ישתיעי: טו) וכל-נפש
אשר תאכל גבילה וטרפה
באזרח ובגר וכבס בגדיו

ורחץ במים וטמא עד-הערב וטהר: וכל אִנְשׁ
דִּיכּוּל גבילה ותבירה. ביציביא ובגיריא. ויצבע לבושוהי. ויסחי
במִיָּא. ויהי מסאב עד רמשא וידבי: טו) ואם לא יכבס
ובשרו לא ירחץ ונשא עונו: ואם לא יצבע. ובשריה

לא יסחי. ויקביל חוביה: פ) ספרי תימן רבועי כשהן מהוברות בסת"י

יח א) וידבר יהוה אל-משה לאמר: ומליל יי עם
משה למימר: ב) דבר אל-בני ישראל ואמרת

— רס"י —

וכן שנינו יכול תהא גבלת עוף טמא מטמאה
בבית הבליעה, תלמוד לומר לומר טרפה, מי שיש
במינו טרפה, יצא עוף טמא שאין במינו טרפה:
טו) ונשא עונו. אם יאכל קדש או יכנס למקדש
חייב על טמאה זו ככל שאר טמאות: ובשרו
לא ירחץ ונשא עונו. על רחיצת גופו ענוש
כרת ועל כבוס בגדים במלקות:

כי נפש כל בשר דמו הוא. הנפש היא
הדם. דם ובשר לשון זכר, נפש לשון נקבה:
טו) אשר תאכל גבילה וטרפה. בגבלת עוף
טהור דבר הכתוב, שאין לה טמאה אלא
בשעה שנבלעת בבית הבליעה, ולמדה כן
שטמאה באכילתה, ואינה מטמאה במגע.
וטרפה האמורה כן לא נכתבה אלא לדרוש.

תפסיר רס"ג

וקל להם. אנא אללה רבכם:
(ג) כצנאיע אהל בלד מצר.
אלדי אקמתם פיה לא תצנעו.
וכצנאיע אהל בלד פנעאן.
אלדי אנא מדכילכם הנאך לא
תצנעו. וברסומהם לא תסירו:
(ד) אחפאמי פאצנעו. ורסומי
אחפצו וסירו בהא. אנא אללה
רבכם אגאזיכם כירא:

אלהם אני יהוה אלהיכם:
מליל עם בני ישראל. ותימר להון.
אנא יי אלהכון: כמעשה
ארץ-מצרים אשר
ישבתם-בה לא תעשו
וכמעשה ארץ כנען אשר
אני מביא אתכם שמה

לא תעשו ובחקתיהם לא תלכו: פֿעוּבְדִי עֲמֵא
דִּארְעֵא דְמִצְרַיִם. דִּיתִיבְתוּן בֵּה לֹא תַעֲבֹדוּן. וּכְעוּבְדִי עֲמֵא
דִּארְעֵא דְכְנַעֵן. דִּאֲנֵא מַעִיל יִתְכוּן לְתַמָּן לֹא תַעֲבֹדוּן. וּבְנִמוּסֵיהוֹן
לֹא תִהְיוּ: **את-משפטי תעשו ואת-חקתי**
תשמרו ללכת בהם אני יהוה אלהיכם: יִתְּ דִּינִי
תַעֲבֹדוּן. וְיִתְּ קִימִי תַטְרוּן לְהִלְכָא בְּהוֹן. אֲנֵא יי אֱלֹהֵכוֹן:

— רס"י —

אלא אלו נמוסות שלחן, דברים הנקוקין
להם, כגון טרטיאות ואצטדיאות. רבי
מאיר אומר אלו דרכי האמורי שמו
חכמים: **את משפטי תעשו.** אלו דברים
האמורים בתורה במשפט, שאלו לא נאמרו,
היו כדאי לאמרו: **ואת חקתי תשמרו.**
דברים שהם גזרת המלך, שיצר הרע משיב
עליהם, למה לנו לשמרן, ואמות העולם
משיבין עליהם, כגון אכילת חזיר ולבישת
שעטנז וטהרת מי חטאת, לכך נאמר אני ה'
גזרתי עליכם, אי אתם רשאים להפטר:
ללכת בהם. אל תפטר מתוכם, שלא
תאמר למדתי חכמת ישראל אלה ואלמד
חכמת האמות:

אני ה' אלהיכם. אני הוא שאמרתי
בסיני (שמות כ ז) אנכי ה' אלהיך, וקבלתם
עליכם מלכותי, מעתה קבלו גזרותי.
רבי אומר גלוי וידוע לפניו שסופן לנתק
בעריות בימי עזרא, לפיכך בא עליהם
בגזרה אני ה' אלהיכם, דעו מי גזר עליכם,
דין להפרע ונאמן לשלם שכר: **כמעשה**
ארץ מצרים. מגיד שמעשיהם שלמצרים
ושלפנעניים מקלקלים מכל האמות,
ואותו מקום שישבו בו ישראל מקלקל מן
הכל: **אשר אני מביא אתכם שמה.**
מגיד שאותן עממין שכבשו ישראל
מקלקלים יותר מכלם: **ובחקתיהם**
לא תלכו. מה הניח הכתוב שלא אמר

תפסיר רס"ג

(ה) פֶּאֶחֶפְצוֹ רְסוּמִי וְאֶחָפְאִמִּי.
פֶּאֶחֶ גִּזָּא אִי אֲנִסְאֵן עֵמֶל בְּהָא.
אֵן יִחִיא אֱלֹהִימָה אֱלֹדִיאִימָה.
אֲנָא אֱלֹלָה דְּאִים אֱלֶבְקָא: (ו) כָּל
רְגֵל מְנַכֵּם אֵלַי נָסִיב דִּיאֲתָה.
לֹא יִתְקַדֵּם לְכַשֵּׁף סוּתָהּ. אֲנָא
אֱלֹלָה נְהִיתְכֶם עַן דִּיאֲלֹד:
(ז) סוּת אֲבִיד. וְסוּת אֲמִיד לֹא
תַכְשֵׁף. אֲמִיד וְקֹלֶת סוּת אֲמִיד
פְּהִי אֲמִיד נַפְסָהּ. לֹא תַכְשֵׁן
סוּתָהּ: (ח) וְאֲמִיד סוּת אֲבִיד
פְּהִי זִוְגָה אֲבִיד. לֹא תַכְשֵׁן
סוּתָהּ: (ט) וְסוּת אֲכִיד

וּשְׁמִרְתֶּם אֶת-חֻקֹּתַי
וְאֶת-מִשְׁפָּטַי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
אַתֶּם הָאָדָם וְחִי בָהֶם אֲנִי
יְהוָה: וְתִטְרוּן יָת קִימִי וְיָת דִּינִי. דָּאִם
יַעֲבִיד יִתְהוֹן. אֲנִשָּׂא יִיחִי בְּהוֹן בְּחִי
עֲלֵמָא. אֲנָא יִי: ס (שִׁישִׁי) אִישׁ
אִישׁ אֶל-כָּל-שָׂאֵר בְּשָׂרוֹ
לֹא תִקְרְבוּ לְגִלּוֹת עֲרוּה
אֲנִי יְהוָה: גִּבֹּר גִּבֹּר לְכָל קָרִיב

בְּשָׂרִיהָ. לֹא תִקְרְבוּן לְגִלְאָה עֲרִיא. אֲנָא יִי: ס ז עֲרוֹת אֲבִיד
וְעֲרוֹת אֲמִיד לֹא תִגְלֶה אֲמִיד הוּא לֹא תִגְלֶה
עֲרוֹתָהּ: עֲרִית אֲבִיד. וְעֲרִית אֲמִיד לֹא תִגְלִי. אֲמִיד הִיא. לֹא תִגְלִי
עֲרִיתָהּ: ס ח עֲרוֹת אִשְׁת-אֲבִיד לֹא תִגְלֶה עֲרוֹת
אֲבִיד הוּא: עֲרִית אֲתַת אֲבִיד לֹא תִגְלִי. עֲרִיתָא דְּאֲבִיד הִיא:
ס ט עֲרוֹת אֲחוֹתֶךָ בֵּת-אֲבִיד אוֹ בֵּת-אֲמִיד

— רס"י —

לְכָךְ נֶאֱמַר לְשׁוֹן רַבִּים: אֲנִי ה'. נֶאֱמָן לְשִׁלָּם
שְׂכָר: ז עֲרוֹת אֲבִיד. זוֹ אִשְׁת אֲבִיד, אוֹ אִינוּ
אֱלָא בְּמִשְׁמְעוֹ, נֶאֱמַר כָּאֵן עֲרוֹת אֲבִיד,
וְנֶאֱמַר לְהֵלֶן (וִיקֹרָא כ יא) עֲרוֹת אֲבִיד גִּלְהָ, מִזֶּה
לְהֵלֶן אִשְׁת אֲבִיד, אֵף כָּאֵן אִשְׁת אֲבִיד: וְעֲרוֹת
אֲמִיד. לְהֵבִיא אֲמִיד שְׂאִינָה אִשְׁת אֲבִיד:
ח עֲרוֹת אִשְׁת אֲבִיד. לְרַבּוֹת לְאַחַר מִיתָה:
ט בֵּת אֲבִיד. אֵף בֵּת אֲנוּסָה בְּמִשְׁמְעוֹ:

כ וּשְׁמִרְתֶּם אֶת חֻקֹּתַי וְגוֹי. לְרַבּוֹת שְׂאֵר
דְּקֹדוּקֵי הַפְּרָשָׁה, שְׂלֵא פֶּרֶט הַכְּתוּב בָּהֶם.
דְּבָר אַחֵר לְתֵן שְׁמִירָה וְעֲשִׂיָּה לְחֻקִּים
וּשְׁמִירָה וְעֲשִׂיָּה לְמִשְׁפָּטִים, לְפִי שְׂלֵא נִתֵּן
אֱלָא עֲשִׂיָּה לְמִשְׁפָּטִים וּשְׁמִירָה לְחֻקִּים: וְחִי
בָּהֶם. לְעוֹלָם הַבָּא, שְׂאֵם תֵּאֲמַר בְּעוֹלָם הַזֶּה,
וְהֵלֵא סוּפּוֹ הוּא מֵת: אֲנִי ה'. נֶאֱמָן לְשִׁלָּם
שְׂכָר: ו לֹא תִקְרְבוּ. לְהִזְהִיר הִנָּקְבָה בְּזִכָּר,

שִׁמּוֹן הַמּוֹר (ו) אִישׁ אִישׁ. הַמְנַהֵג לְהַפְרִיד בִּינֵיהֶם.

תפסיר רס"ג

מוֹלֶדֶת בֵּית אוּ מוֹלֶדֶת

חוּץ לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָיו:

עֲרִית אֶחָתָךְ בֵּת אָבוֹךְ אוּ בֵּת אִמְךָ.
דִּילִידָא מִן אָבוֹךְ מִן אִתָּא אוּחֲרִי. אוּ מִן
אִמְךָ מִן גָּבֵר אַחֲרֶיךָ. לֹא תִגְלִי עֲרִיתֶהוּן:

ס עֲרוֹת בֵּת בִּנְךָ אוּ בֵּת-

בִּתְךָ לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָיו כִּי

עֲרוֹתֶיךָ הֵנָּה: עֲרִית בֵּת בְּרַךְ אוּ

בֵּת בִּרְתֶּךָ. לֹא תִגְלִי עֲרִיתֶהוּן. אֲרִי

עֲרִיתְךָ אֲנִין: **ס** **עֲרוֹת בֵּת**

אִשָּׁת אָבִיךָ מוֹלֶדֶת אָבִיךָ אַחֲוֹתֶיךָ הֵנָּה לֹא

תִּגְלֶה עֲרוֹתֶיהָ: עֲרִית בֵּת אִתָּא אָבוֹךְ דִּילִידָא מִן אָבוֹךְ.

אֶחָתָךְ הִיא. לֹא תִגְלִי עֲרִיתָהּ: **ס** **עֲרוֹת אַחֲוֹת-אָבִיךָ**

לֹא תִגְלֶה שְׂאֵר אָבִיךָ הֵנָּה: עֲרִית אֶחָת אָבוֹךְ לֹא

תִּגְלִי. קָרִיבֵת אָבוֹךְ הִיא: **ס** **עֲרוֹת אַחֲוֹת-אִמְךָ לֹא**

תִּגְלֶה כִּי-שְׂאֵר אִמְךָ הֵנָּה: עֲרִית אֶחָת אִמְךָ לֹא תִגְלִי.

אֲרִי קָרִיבֵת אִמְךָ הִיא: **ס** **עֲרוֹת אַחֲוֹת-אָבִיךָ לֹא**

אִבְנָה אָבִיךָ אוּ אִבְנָה אִמְךָ.
אֶלְמוֹלִידָה דְּאִכְלָא אוּ
כִּי אִרְגָּא. לֹא תִכְשֹׁפֶן סוּוֹתֶהֱמָא:
(י) וְסוּוֹת אִבְנָה אָבִיךָ אוּ
אִבְנָה אֶבְנֶתְךָ. לֹא תִכְשֹׁפֶהֱמָא.
לֹא אִנְהֵמָא סוּוֹתֶהֱמָא: (יא) וְסוּוֹת
אִבְנָה זִוְגָה אָבִיךָ אֶלְמוֹלִידָה
מִן אָבִיךָ. הִיא אֶלְתִּי בִּינֵת אִנְהָא
אִכְלָתְךָ. לֹא תִכְשֹׁפֶן סוּוֹתֶהֱמָא:
(יב) וְסוּוֹת אִכְלָת אָבִיךָ פִּלָּא
תִכְשֹׁף. לֹא אִנְהֵמָא נְסִיבָה אָבִיךָ:
(יג) וְסוּוֹת אִכְלָת אִמְךָ פִּלָּא
תִכְשֹׁף. לֹא אִנְהֵמָא נְסִיבָה אִמְךָ:
(יד) וְסוּוֹת עִמְךָ לֹא תִכְשֹׁף.

— רס"ד —

עֲרוֹת בֵּת בִּנְךָ. קָל וְחֹמֶר לְבִתְךָ, אֵלֶּא
לְפִי שְׂאִין מְזִהִירִין מִן הַדִּין לְמִדּוּהָ מְגֻזְרָה
שְׂוָה בְּמִסְכַּת יְבָמוֹת (ג 6): **יב עֲרוֹת בֵּת**
אִשָּׁת אָבִיךָ. לְפָדָה שְׂאִינוּ חַיִּב עַל אַחֲוֹתָיו
מִשְׁפָּחָה וְנִכְרִית לְכָף נֶאֱמַר בֵּת אִשָּׁת אָבִיךָ
בְּרִאוּיָהּ לְקִדּוּשִׁין: **יד עֲרוֹת אַחֲוֹת אָבִיךָ לֹא**
תִּגְלֶה. וְכֵן הִיא עֲרוֹתָיו, אֵל אִשָּׁתוֹ לֹא תִקְרַב:

מוֹלֶדֶת בֵּית אוּ מוֹלֶדֶת חוּץ. בֵּין
שְׂאוּמֵרִים לוֹ לְאָבִיךָ קִים אֶת אִמָּהּ וּבֵין
שְׂאוּמֵרִים לוֹ לְאָבִיךָ הוֹצֵא אֶת אִמָּהּ, כְּגוֹן
מִמּוֹרֶת אוּ נִתְיָנָה: **י עֲרוֹת בֵּת בִּנְךָ.** בְּבִתּוֹ
מִאֲנוּסָתוֹ הַכְּתוּב מְדַבֵּר, וּבִתּוֹ וּבֵת בִּתּוֹ
מִאֲנוּסָתוֹ אֵינוֹ לְמִדּוּן מִעֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא
תִגְלֶה, בֵּין שֶׁהִיא מִמֶּנּוּ וּבֵין שֶׁהִיא מֵאִישׁ אַחֵר:

תפסיר רס"ג

וְדִאֲלֹךְ אֵין לֹא תִתְקַדֵּם אֵלַי
 זֹוגְתָהּ. אֲדֹ' הִי כְעִמְתָּךְ:
 טו) וְסוּת כְּנֶתֶךְ פִּלֵּא תִכְשֹׁף.
 וְהִי זֹוגָה' אֲבִנָּךְ. לֹא תִכְשֹׁף
 סוּתָהּ: טז) וְסוּת זֹוגָה' אֲכִיֶּךְ
 פִּלֵּא תִכְשֹׁף. אֲדֹ' הִי כְסוּת
 אֲכִיֶּךְ: יז) וְסוּת אֲמִרָאָה
 וְאֲבִנְתָּהּ לֹא תִכְשֹׁף. וְכִדְאֲלֹךְ
 אֲבִנָּה' אֲבִנָּהּ אֲבִנָּה' וְאֲבִנָּה'
 אֲבִנְתָּהּ. לֹא תִתְכַּד' לְתִכְשֹׁף
 סוּתָהּ: מא) אֲדֹ' הֵן נִסְאִיב וְהִי
 פִּאֲחֶשֶׁה: יח) וְאֲמִרָאָה טַע
 אֲכִיָּתָהּ לֹא תִתְכַּד'. לְתִכּוֹן

תְּגִלָּה אֶל-אִשְׁתּוֹ לֹא
 תִקְרַב דִּדְתָךְ הוּא: ערית
 אֲחִיבֹךְ לֹא תִגְלִי. לְאִתְתִּיהָ לֹא תִקְרַב:
 אֶתֶּת אֲחִיבֹךְ הִיא: ס טו עֲרוֹת
 כִּלְתָךְ לֹא תִגְלֶה אִשְׁתְּ
 בְנֶךְ הוּא לֹא תִגְלֶה
 עֲרוֹתָהּ: ערית כִּלְתָךְ לֹא תִגְלִי.
 אֶתֶּת בֶּרֶךְ הִיא. לֹא תִגְלִי עֲרוֹתָהּ: ס
 טז עֲרוֹת אִשְׁתְּ-אֲחִיֶּךְ לֹא

תְּגִלָּה עֲרוֹת אֲחִיֶּךְ הוּא: ערית אֶתֶּת אֲחִיבֹךְ לֹא תִגְלִי:
 עֲרוֹתָהּ דִּאֲחִיבֹךְ הִיא: ס טז עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּה לֹא
 תִגְלֶה אֶת-בֵּת בְּנָה וְאֶת-בֵּת-בִּתָּה לֹא תִקַּח
 לְגִלּוֹת עֲרוֹתָהּ שְׂאֲרָה הִנָּה זִמָּה הוּא: ערית
 אֶתֶּתָהּ. וּבִרְתָּהּ לֹא תִגְלִי. יֵת בֵּת בְּרָה וְיֵת בֵּת בִּרְתָּהּ. לֹא תִסָּב
 לְגִלְאָה עֲרוֹתָהּ. קָרִיבִין אֲנִין עֲצַת חֲטִין הִיא: יח וְאִשָּׁה
 אֶל-אֲחִתָּהּ לֹא תִקַּח לְעֶזֶר לְגִלּוֹת עֲרוֹתָהּ
 עָלֶיהָ בְּחַיָּיהָ: וְאֶתֶּתָה עִם אֲחִתָּהּ לֹא תִסָּב. לְאֶעְקָא לָהּ.

— רס"י —

אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אִשָּׁה וְאֶת אִמָּהּ (ויקרא כ יד).
 לְשׁוֹן קִיחָה, אֲבָל אֵינֶם אִשָּׁה מִתֵּר לְשֵׁא בִתָּה:
 שְׂאֲרָה הִנָּה. קְרוֹבוֹת (הן) זו לְזוֹ: זִמָּה. עֲצָה
 כְּתִרְגוּמוֹ עֲצַת חֲטִינָה, שְׂיִצְרָךְ יוֹעֲצֶךְ לְחֲטוּא:
 יח אֶל אֲחִתָּהּ. שְׂתִיחָה כְּאֲחִתָּה: לְעֶזֶר. לְשׁוֹן

טו אִשְׁתְּ בְנֶךְ הִיא. לֹא אֲמִרָתִי אֵלֹא בְּשִׁישׁ
 לְבִנְךָ אִישׁוֹת בָּהּ, פֶּרֶט לְאֲנוּסָה וְשִׁפְחָה
 וְנִכְרִית: י עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּה. לֹא אִסֵּר
 הַכְּתוּב אֵלֹא עַל יְדֵי נְשׁוּאֵי הָרֵאשׁוֹנָה, לְכָף
 נֶאֱמַר לֹא תִקַּח לְשׁוֹן קִיחָה, וְכֵן לְעִנְיָן הָעֶנְשׁ

תפסיר רס"ג

צִיִּארְתִּין. לְתַכְשֵׁף סוּוֹתָהּ. מַעֲהָא פִי חִיִּיִּתָּהּ: יט) וְאֵלֵי אִמְרָאָה פִי חִיִּיִּתָּהּ נִגְאִסְתָּהּ. לֹא תִתְקַדֵּם. לְתַכְשֵׁף סוּוֹתָהּ: כ) וּמַעַ זִוְגָהּ צִיִּיִּתָּהּ. לֹא תִגְעַל מִצִּיִּיִּתָּהּ לֹאֲנִסָּא. וְלֹא לֹאֲנִסָּא בְּהָא: כא) וְלֹא תִעַס מִן נִסְלִיךְ לֹאֲנִסָּא לֹאֲנִסָּא. וְלֹא תִבְדִּיל אִסָּם רַבִּי. אֲנִי אֲלֹהָהּ אֲלִמְעָאָה: כב) וְאֵלֵי־כֹר פִּלָּא תִצִּיִּתָּהּ עָלֵי צִיִּיִּתָּהּ מִצִּיִּיִּתָּהּ אֲלִנְסָא. פִּאֲנָהּ כִּרְיָהּ. כג) וּמַעַ שִׁי מִן אֵלֵי בְּהָאִים. לֹא תִגְעַל מִצִּיִּיִּתָּהּ לֹאֲנִסָּא בְּהָא. וּכְדִיִּיִּתָּהּ

לְגִלְאָה עֲרִיִּתָּהּ. עֲלֵהּ בְּחִיִּיִּתָּהּ: יט) וְאֵלֵי־אִשָּׁה בְּנִדָּת טִמְאָתָהּ לֹא תִקְרַב לְגִלְוֹת עֲרִיִּתָּהּ: וּלֹאֲנִסָּא בְּרִיחִיק סִיִּיִּתָּהּ. לֹא תִקְרַב לְגִלְאָה עֲרִיִּתָּהּ: כ) וְאֵלֵי־אִשָּׁה עֲמִיתָּהּ לֹאֲנִסָּא שְׂכִיבָתָּהּ לְזִרְע לְטִמְאָה בָּהּ: וּבִאֲתָת חֲבֵרָהּ. לֹא תִתִּין שְׂכִיבָתָּהּ לְזִרְעָהּ. לֹאֲנִסָּא בְּהָא: כא) וּמִזִּרְעָהּ לֹאֲנִסָּא לְהַעֲבִיר לְמֶלֶךְ:

וְלֹא תִחַלֵּל אֶת־שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה: וּמִזִּרְעָהּ לֹא תִתִּין לְאִעֲבָרָה לְמֶלֶךְ. וְלֹא תִחַלֵּל יֵת שְׁמָא דְאֱלֹהֶיךָ אֲנִי: (שְׂבִיעִי) (רַבִּיעִי כִשְׁחָן מְחֻבְּרוֹת) כב) וְאֵת־זָכָר לֹא תִשְׁכַּב מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה תוֹעֵבָה הִוא: וְיֵת דְּכֹרָא. לֹא תִשְׁכַּב מִשְׁכְּבֵי אִתָּהּ. תוֹעֵיבָה הִיא: כג) וּבְכָל־בְּהֵמָה לֹאֲנִסָּא שְׂכִיבָתָּהּ לְטִמְאָה בָּהּ וְאִשָּׁה לֹאֲנִסָּא לְפָנֵי בְּהֵמָה לְרִבְעָה תִבֵּל הִוא:

רס"י

הָאִשָּׁה: לֹא תִתִּין. זוֹ הִיא מְסִירָתוֹ לְכּוֹמְרִים: לְהַעֲבִיר לְמֶלֶךְ. זוֹ (הִיא) הַעֲבָרָת הָאִשָּׁה: כג) תִּבֵּל הִוא. לְשׁוֹן קֹדֶשׁ וְעֶרְוָה וְנִאֻף. וְכֵן וְאִפִּי עַל תִּבְלִיתָם (יִשְׁעִי י כב). דְּבַר אַחֵר תִּבֵּל הִוא לְשׁוֹן בְּלִילָה וְעֶרְבּוּב. וְרַע אָדָם וְרַע בְּהֵמָה:

צָרָה לְעִשׂוֹת אֶת זֶה צָרָה לְזֶה: בְּחִיִּיִּתָּהּ. לְמֶדֶךְ שְׁאֵם גִּרְשָׁה לֹא יִשָּׂא אֶת אֲחֻתָּה כָּל זְמַן שֶׁהִיא בְּחַיִּים: כב) לְמֶלֶךְ. עֲבֹדָה זָרָה הִיא שְׁמִמָּה מוֹלָה. וְזוֹ הִיא עֲבֹדָתָהּ שְׁמוֹסָר בְּנוֹ לְכּוֹמְרִים וְעוֹשִׁין שְׁתֵּי מְדוּרוֹת גְּדוּלוֹת וּמַעֲבִירִין אֶת הַבֵּן בְּרִגְלָיו בֵּין שְׁתֵּי מְדוּרוֹת

שְׁמוֹן דְּמִיִּי (כג) לְרִבְעָה תִבֵּל הִוא. לְחֹד מִפִּיק ה"א. וְהִיא דְּפִרְשֵׁת קְדוּשִׁים לֹא מִפִּיק ה"א.

תפסיר רס"ג

אלאמראה לא תקף. בין ידי
בהימה לתנוחה פאנהא
דאחיה: כד) לא תעצוני בשי
מן הד'ה. לאן במת'להא עצאני
אלאמם. אלד'י אנא טארדהם
מן בין ידיכם: כה) פלמא נגס
אהל אלבלד. טאלבתהם
בד'נובהם. פשתת אלבלד
אהל: כו) פאחפצו אנתם
רסומי ואחכאמי. ולא תצנעו
שייא מן הד'ה אלמכארה.
אלצריה. ואלג'ריב אלדכיל פי
מא בינכם: כז) אד' גמיע הד'ה
אלמכארה. צנעקא אהל
אלבלד אלד'י מן קבלכם. חתא
נגס: כח) ללא ישתתכם אלבלד

ובכל בעירא. לא תתין שבובתך
לאסתאבא בה. ואתתא. לא תקום.
קדם בעירא. למשלט בה תבלא הוא:
כד אל-תטמאו בכל-אלה
כי בכל-אלה נטמאו
הגוים אשר-אני משלח
מפניכם: לא תסתאבון בכל אליו.
ארי בכל אליו אסתאבו עממיא. דאנא
מגלי מן קדמיכון: כה ותטמא
הארץ ואפקד עונה עליה
ותקא הארץ את-ישביה:
ואסתאבת ארעא. ואסעריה חובה

עלה. ורוקינת ארעא ית יתבהא: כו ושמרתם אתם
את-חקתי ואת-משפטי ולא תעשו מכל
התועבת האלה האזרח והגר הגר בתוכם:
ותטרונו אתון. ית קימי וית דיני. ולא תעבדון. מכל תועיבת האליו.
יציביא. וגיריזא דיתגירון ביניכון: כז כי את-כל-התועבת
האל עשו אנשי הארץ אשר לפניכם ותטמא
הארץ: ארי ית כל תועיבתא האליו. עבדו אנשי ארעא
דקדמיכון. ואסתאבת ארעא: כח ולא-תקיא הארץ

— רס"י —

כח ולא תקיא הארץ אתכם. משל לבן
מלך שהאכילוהו דבר מאוס. שאין עומד
במעיו אלא מקיאו. כך ארץ ישראל אינה
מקימת עוברי עברה. ותרגומו ולא תרוקין.

תפסיר דס"ג

אֶלְדִּי נִגְסַתְמוּדָה. כְּמֵא שְׁתַּת
אֵלֵאמֶם אֶלְדִּין מִן קִבְלָכֶם:
(כֵּס) וְאֶעֱלְמוּ אֵן כֹּל מִן יִצְנַע
שִׁיֵּיא מִן גְּמִיעַ הֶדְדָּה
אֶלְמִכְאָרָה. תִּנְקֹטַע תֵּלֶךְ
אֶלְנֶפֶס אֶלְצִאנְעֵאת מִן בֵּין
קוּמָהָ: (ל) וְאַחֲפָצוּ מֵא
אַסְתַּחֲפַצְתְּכֶם. לֵאלֹא תַצְנֻעוּ. מִן
רְסוּם אֶלְמִכְאָרָה אֶלְתִּי צִנְעַת
מִן קִבְלָכֶם. וְלֹא תַעֲצוּנִי בְּהָא.
אֲנֵא אֵלֵלָה רַבְכֶּם אֲגֵאזִיכֶם
כִּיֵּרָא:

אֶתְכֶם בְּטִמְאֹתֵיכֶם אֶתְּהַגִּיז
אֲשֶׁר לְפָנֵיכֶם וְלֹא תִרְוֶקֶן
אֶרְעָא יִתְכּוֹן בְּסֹאבִיכּוֹן יִתְּה. בְּמֵא
דְּרוֹקִינֵתָ יִתְ עֲמִמִּיא דְקִדְמִיכּוֹן בְּטִ
כָּל-אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מְכַל
הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ
הַנַּפְשׁוֹת הָעֹשֹׂת מִקְרֵב

עַמָּם: אָרִי כָּל דִּיעֲבִיד. מִכָּל תּוֹעִיבָתָא הָאֵלִין. וַיִּשְׁתַּיְצוּן. נִפְשָׁתָא
דִּיעֲבָדָן מִגּו עֲמָהוּן: וּשְׁמֵרְתֶּם אֶת־מִשְׁמֵרְתִּי
לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת מַחֲקוֹת הַתּוֹעֵבֹת אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ
לְפָנֶיכֶם וְלֹא תִטְמְאוּ בָּהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
וְתִשְׁרֹן יָת מִשְׁרַת מִימְרִי. בְּדִיל דְּלֹא לְמַעֲבַד. מִנְמוּסֵי תּוֹעִיבָתָא
דְּאֵת עֲבִידָא קְדָמִיכּוֹן. וְלֹא תִסְתַּאבּוֹן בְּהוּן. אֲנֵא יי אֱלֹהִיכּוֹן: פ פ פ

פִּי־סוּקִים סִימָן עֵדוּ

● ————— רש"י ————— ●

הָאֵם תִּשְׁמָאוּ, אֲנִי אֶלְהִיכֶם, וְאַתֶּם
נִפְסָלִים מֵאַחֲרִי, וּמִה הִנָּאָה יֵשׁ לִי בְכֶם,
וְאַתֶּם מְתַחֲבִים כְּלִיָּהּ, לְכֹף נֶאֱמָר אֲנִי
ה' אֶלְהִיכֶם:

לְשׁוֹן רִקוּן, מְרִיקָה עֶצְמָה מֵדָם: כֵּט הַנִּפְשׁוֹת
הָעֵשֶׂת. הַזֶּכֶר וְהַנְּקֵבָה בַּמִּשְׁמַע: לֹא וּשְׁמֵרָתָם
אֶת מִשְׁמֵרָתִי. לְהַזְהִיר בֵּית דִּין עַל כָּף:
וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם.

חסלת פרשת אחרי מות

ברכה ראשונה שיקורם ההפטרה

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. אשר בחר, בנביאים טובים. ורצה בדבריהם, הנאמרים באמת. ברוך אתה יהוה. הבוחר בתורה, במשה עבדו, וב ישראל עמו. ובנביאי, האמת והצדק: (אמן)

הפטרה דאחרי מות

ביחזקאל סימן כ"ב

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: וַיְהִי פֶתַח נְבוּאָה מִן קֶדֶם יְיָ, עָמִי לְמִימַר: ^א וְאַתָּה בֶן־אָדָם הַתְּשֹׁפֵט הַתְּשֹׁפֵט אֶת־עֵיר הַדָּמִים וַהּוֹדְעָתָה אֶת כָּל־תּוֹעֲבֹתֶיהָ: וְאַתָּה בֶן־אָדָם. הַתּוֹכַח הַתּוֹכַח, יְתִי קִרְתָּא דְאַשְׁדִּי דִּם זָכָא בְּגוּה. וְחַי לֵה. יְתִי, כָּל תּוֹעִיבֹתֶיהָ: ^ב וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה עֵיר שְׂפֹכֶת דָּם בְּתוֹכָהּ לָבוֹא עִתָּהּ וַעֲשֵׂתָה גְלוּלִים עָלֶיהָ לְטִמְאַהּ: וְתִימַר. בְּדָנָן אָמַר, יְיָ אֱלֹהִים. קִרְתָּא דְאַשְׁדִּי דִּם זָכָא, בְּגוּה. מְטָא, עֵדָן תִּבְרָה. וּדְפִלְחִין לְטַעוֹתָא, בְּגוּה, בְּדִיל לְסַאֲבוֹתָהּ: ^ג בְּדָמָךְ אֲשֶׁר־שְׂפֹכֶת אֲשָׁמָתְךָ וּבְגִלּוּלֶיךָ אֲשֶׁר־עָשִׂיתָ טִמְאַת וּתְקַרִּיבִי יְמִיךָ וּתָבוֹא עַד־שְׁנוֹתֶיךָ עַל־כֵּן נִתְּתִיךָ חֲרָפָה לְגוֹיִם וְקִלְסָה לְכָל־הָאָרְצוֹת: בַּחוּבַת דָּם זָכָא דְאַשְׁדִּית, חֲבַת. וּבְפִלְחִין טַעוֹתֶיךָ דְּפִלְחַת, אִסְתָּאֲבַת. וְקַרִּיב, יוֹם תִּבְרִיךְ. וּמְטָא, עֵדָן בְּשִׁתֶּיךָ. עַל כֵּן. יִהְיֶיךָ חֲסוּדִין, לְעַמְּמִיָּא. וְלַעִיב, לְכָל מְדִינָתָא: ^ד הַקְרָבוֹת וְהַרְחָקוֹת מִמֶּךָ יִתְקַלְּסוּ־בְךָ טִמְאַת הַשֵּׁם רַבַּת הַמְּהוּמָה: דְּקַרִּיבָן. וּדְרַחֲקִין מְנִיךָ, יִתְלַעְבֵּן בִּיד. סְאוּבַת שְׁמָא. דְּסִגְיָאן, אֶתְרִגּוֹשְׁתָּהּ: ^ה הִנֵּה נְשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ לְזִרְעוֹ הָיוּ בְּךָ לְמַעַן שְׂפֹךְ־דָּם: הָא, רַבְרָבִי יִשְׂרָאֵל. גָּבַר לְתַקְפִּיה, הָוּ בִיד. בְּדִיל, לְמַשְׁפַּךְ דָּם זָכָא: ^ו אָב וְאִם הִקְלוּ בְךָ לִגְרַע עָשׂוּ בַעֲשָׁק

וזלך הדקדוק: בַּעֲשָׁק. הבי"ת פתח גם בירושלמיים, וכן חברתה דלקמן (פס' יב):

בַּתּוֹכֶךָ יְתוֹם וְאַלְמָנָה הֹנוּ בְּךָ: אָבָא וְאַמָּא, אֶקִּילוּ בִיד.
 לְגִיזְרָא. אָנְסוּ אָנְסָא, בְּגוּיךָ. יִתְמִין וְאַרְמָלָן, אֹנִיאוּ בִיד: ה' קִדְּשִׁי
 בָּזִית וְאֶת־שִׁבְתֹּתַי חִלֵּלְתָּ: עַל קִדְּשִׁי, בִּסְרַתָּ, וְיֵת יוֹמֵי שְׂפִיָּא
 דִּילִי, אַחִילַת: ט' אֲנָשִׁי רָכִיל הָיוּ בְּךָ לְמַעַן שְׂפָד־דָּם
 וְאַל־הֶהָרִים אָכְלוּ בְּךָ זִמָּה עָשׂוּ בַּתּוֹכֶךָ: גְּבֵרֵי אֶכְלֵי קֶרֶצָא.
 הוּוּ בִיד, בְּדִיל לְמִשְׁפַּךְ דָּם זָפֵאי. וּבִטּוּרִיא, פִּלְחוּ בִיד לְטַעֲוֹתָא. עֵיצַת
 חֲטִין, עֲבָדוּ בְּגוּיךָ: י' עֲרוֹת־אָב גָּלַה בְּךָ טִמְאַת הַנִּדָּה
 עֲנוּ־בְךָ: עֲרִית אָבָא, גָּלִיאוּ בִיד. אֶתָּא טִמְאַה, עֲנִיאוּ בִיד: י"א וְאִישׁ |
 אֶת־אִשְׁתִּי רָעָהוּ עָשָׂה תוֹעֵבָה וְאִישׁ אֶת־כַּלְתּוֹ טִמְא
 בְּזִמָּה וְאִישׁ אֶת־אַחֲתּוֹ בַּת־אָבִיו עָנָה־בְּךָ: וְגֵבֵר, יֵת אֶתָּת
 חֲבֵרִיה. עֲבַד, תוֹעִיבָא. וְגֵבֵר יֵת כַּלְתִּיה, סָאִיב בְּעֵיצַת חֲטִין. וְגֵבֵר, יֵת
 אַחֲתִיה בַּת אָבוּהִי, עֲנִי בִיד: י"ב שָׁחַד לְקַחוּ־בְךָ לְמַעַן שְׂפָד־דָּם
 נָשׁוּף וְתִרְבִּית לְקַחַת וּתְבַצְעִי רַעִיף בְּעֵשֶׂק וְאִתִּי שְׂכַחַת
 נָאִם אֲדֹנִי יְהוָה: שְׁחָדָא קִבִּילוּ בִיד, בְּדִיל לְמִשְׁפַּךְ דָּם זָפֵאי.
 חִיבְלִיא וְרַבִּיתָא, נְסִיבַת. וְאַהֲנִית רַחֲמֵךְ, בְּאָנְסָא. וּפְלַחְנִי שְׂבַקְתָּ, אָמַר,
 יי אֱלֹהִים: י"ג וְהִנֵּה הִפֵּיתִי כָפִי אֶל־בְּצַעַךְ אֲשֶׁר עָשִׂית
 וְעַל־דָּמֶךָ אֲשֶׁר הָיוּ בַּתּוֹכֶךָ: וְהָא אִיתִיתִי פְּרַעְנוּתִי, עַלְךָ. בְּחוּבֵי
 מָמוֹן אָנְסִיךָ, דְּאָנְסַת. וְעַל דָּם זָפֵאי. דְּאִשְׁתַּפִּיךָ, בְּגוּיךָ: י"ד הִיעָמִיד
 לְבָבְךָ אִם־תִּחְזַקְנָה יָדֶיךָ לַיָּמִים אֲשֶׁר אָנִי עֹשֶׂה אוֹתְךָ אָנִי
 יְהוָה דְּבִרְתִּי וְעָשִׂיתִי: הִיתַקֵּף לְבִיד, אִם יִתְחַסְּנָן יָדָךְ. לְיוֹמִיא.
 דְּאָנָא, עֲתִיד לְמַעַבְד עֲמִיד. אָנָא יי, גִּזְרִית בְּמִימְרֵי וְאֶקְיִים:
 ט"ו וְהִפִּיצוֹתִי אוֹתְךָ בַּגּוֹלָם וְזִרְתִּיךָ בְּאַרְצוֹת וְהִתְמַתִּי
 טִמְאַתְךָ מִמֶּךָ: וְאֶגְלִי יִתִּיד, לְבִינֵי עֲמִמִּיא. וְאַבְדְּרִנִּיךָ, בְּמַדִּינְתָּא.

וְאָסִיף סְאוּבְתִיד, מִנִּיד: טוּ וְנִחַלְתָּ בְּךָ לְעֵינַי גּוֹיִם וַיִּדְעַתָּ כִּי־
אֲנִי יְהוָה: וְאֶת־קֹדֶשׁ בֵּיךְ, לְעֵינַי עֲמִמְיָא: וְתִדְעִין, אֲרִי אָנָּא יי:

(גאָלנז יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פֶּרֶקנא יי צְבָאוֹת, שְׁמִיָּהּ קֹדֶשׁ, דִּישְׂרָאֵל:)

על דא יתברך וישתבח, שְׁמָא רַבָּא קֹדֶשׁ. די לעילא, חַיָּא וקַיָּמָא. מְבָרַךְ הוּא לְעַלְמֵי,
וּלְעַלְמֵי עֲלָמָא:

קדשים

גגד לזנחת שבת
ושני וחמישי

תפסיר דס"ג

חמישי כשהו מחוברות בספרי תימן

יט א) תִּים כָּלֵם אֱלֹלָה מוֹסִי
תְּכַלִּימָא: (ב) מֶר גְּמֵאעָה
בְּנֵי אִסְרָאִיל. וְקֹל לָהֶם
כּוֹנֵנוֹ מִקְדָּסִין. לֹאֲנִי אֱלֹלָה
רַבָּכֶם אֱלֹקָדוֹס: (ג) לִיכָאף
כָּל אֲנָסָאן אִמָּה וְאִבִּיהָ.

יט א וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר: וּמַלִּיל יי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:
ב דִּבֶּר אֶל־כָּל־עֵדֶת בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם

קֹדְשִׁים תִּהְיוּ כִּי קֹדֶשׁ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
מַלִּיל. עִם כָּל פְּנִשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל. וְתִימַר לְהוֹן קֹדִישִׁין תְּהוֹן. אֲרִי
קֹדִישׁ. אָנָּא יי אֱלֹהֵכֶן: ג אִישׁ אָמוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ

— רש"י —

יט ז דִּבֶּר אֶל כָּל עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. ה' מְקַדְּשׁוֹ (וויקרא כא טו) קֹדְשִׁים יִהְיוּ אִשָּׁה
מִלְמַד שְׁנֵאמְרָה פִּרְשָׁה זו בְּהַקְהֵל, מִפְּנֵי
שְׂרֹב גּוֹפֵי תוֹרָה תְּלוּיִין בָּהּ: קֹדְשִׁים תִּהְיוּ.
הָיוּ פְּרוּשִׁים מִן הָעֲרִיּוֹת וּמִן הָעֵבֶרֶה, שְׂכָל
מְקוֹם שְׁאֵתָה מוֹצֵא גֹדֶר עֲרֻה אֶתָּה מוֹצֵא
קֹדְשָׁה, אִשָּׁה זֹנָה וְחֻלְלָה יֹגִי אֲנִי ה'
מִקְדָּשְׁכֶּם, (וויקרא כא ז ט) וְלֹא יְחַלֵּל יִרְעוּ אֲנִי

תפסיר רס"ג

וְאֵת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ אֲנִי**יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:** גִּבֹּר מִן אֲמִיָּהוּמִן אֲבוֹהֵי תַהוֹן דְּחִלִין. וְיֵת יוֹמֵי
שְׁבִיָּא דִילִי תִטְרוּן. אֲנֵא יי אֱלֹהִיכֹן:**אֶל־תִּפְנוּ אֶל־הָאֱלִילִים****וְאֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשׂוּ****לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:**

לֹא תִתְפָּנוּן בְּתַר טַעוֹן. וְדַחֲלֹן דְּמִתְכָּא. לֹא תַעֲבִדוּן לְכוּן. אֲנֵא יי

אֱלֹהִיכֹן: וְכִי תִזְבְּחוּ זֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה**לִרְצֹנְכֶם תִּזְבַּחְהוּ:** וְאֵרִי תִפְסוּן. נִכְסֵת קוּדְשִׁין קָדֵם יי:**בַּיּוֹם זֶבַחְכֶּם יֹאכַל וּמִמַּחֲרַת**

וְאַחֲפָצִי סְבוּתֵי. אֲנֵא אֱלֹהֵי
רַבְכֶּם אֲגַאזִיכֶם כִּי־רָא: ד) לֹא
תִּנְלוּ אֱלֹהֵי אֱלֹאֹתֵאן.
וּמַעֲבִידָאֵת מִסְבוּכָה. לֹא
תַצְנֵעוּ לָכֶם. אֲנֵא אֱלֹהֵי רַבְכֶּם
אֱלֹאֲחִיד: ה) וְאֵדָא דִּבְחָתֶם
דִּבְחַ סְלָאמָה לִלָּה. פְּעִלִי מֵא
יִרְתַּצִּיא מִנְכֶּם אֲדִבְחוּה: ו) אֵן
יִכּוֹן יוֹכַל פִּי יוֹם דִּבְחָכֶם וּמִן

— רס"י —

לַעֲשׂוֹתֵן אֱלֹהוֹת: לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם. לֹא
תַעֲשׂוּ לְאַחֲרִים וְלֹא אַחֲרִים לָכֶם. וְאֵם תֹּאמַר
לֹא תַעֲשׂוּ לַעֲצֻמְכֶם אֲבָל אַחֲרִים עוֹשִׂין לָכֶם,
הָרִי כִּבְר נֶאֱמַר (שְׁמוֹת כ ג) לֹא יִהְיֶה לָּךְ, לֹא
שִׁלְךָ וְלֹא שְׁלֵאֲחֲרִים: כִּי כִי תִזְבְּחוּ וּגוֹי. לֹא
נֶאֱמַרְהָ פִּרְשָׁה זֹו אֵלֵא לְלַמֵּד שְׁלֵא תִהְיֵא
זְבִיחָתֵן אֵלֵא עַל מִנֵּת לְהֹאכַל בְּתוֹךְ הַזֶּמֶן
הַזֶּה, שְׁאֵם לְקַבּוּעַ לָהֶם זֶמֶן אֲכִילָה, הָרִי כִּבְר
נֶאֱמַר (ויקרא י טז) וְאֵם נִדֵּר אֹו נִדְּבָה זֶבַח
קֶרְבָּנוּ וּגוֹי: לִרְצֹנְכֶם תִּזְבַּחְהוּ. תַּחֲלִילַת
זְבִיחָתוֹ תִּהְיֵא עַל מִנֵּת נִחַת רוּחַ שְׁיִהְיֵא לָכֶם
לִרְצוֹן, שְׁאֵם תַּחֲשֹׁבוּ עַלְיוֹ מַחֲשַׁבֶּת פִּסּוּל לֹא
יִרְצֶה עֲלֵיכֶם לִפְנֵי: לִרְצֹנְכֶם. אִפְּיִימִי"ט [פִּיּוּס].
זְהוּ לִפְּי פִּשּׁוּטוֹ. וְרַבּוּתִּינוּ לְמַדּוֹ (מולין יג 6),
מִכָּאן לְמִתְעַסֵּק בְּקִדְשִׁים שְׁפִסּוּל, שְׁצִרִיף
שְׁיִתְכּוֹן לְשִׁחוּט: וּבַיּוֹם זֶבַחְכֶּם יֹאכַל.
כִּשְׁתִּזְבַּחְהוּ, תִּשְׁחַטְהוּ עַל מִנֵּת לְאָכְלוֹ בַּזֶּמֶן

אֲמוּ וְאֲבִיו תִּירָאוּ. כָּאֵן הַקָּדִים אִם לֹאֲב,
לִפִּי שְׁגָלוֹי לִפְנֵי שְׁהִבֵּן יִרָא אֶת אֲבִיו יוֹתֵר
מֵאֲמוּ, וּבְכַבּוּד הַקָּדִים אֲב לֹאֲב, לִפִּי שְׁגָלוֹי
לִפְנֵי שְׁהִבֵּן מִכְבֵּד אֶת אֲמוּ יוֹתֵר מֵאֲבִיו,
מִפְּנֵי שְׁמִשְׁדָּלְתוֹ בְּדִבְרִים: וְאֵת שַׁבְּתֹתַי
תִּשְׁמְרוּ. סִמּוֹן שְׁמִירַת שַׁבָּת לְמוֹרָא אֲב,
לִזְמִיר אֶף עַל פִּי שְׁהִזְהִרְתִּיךְ עַל מוֹרָא אֲב,
אִם יֹאמַר לָךְ חֲלַל אֶת הַשַּׁבָּת אֵל תִּשְׁמַע לוֹ.
וְכֵן בְּשֹׁאֵר כָּל הַמִּצְוֹת: אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם.
אֵתָה וְאֲבִיר חֲזִיבִים בְּכַבּוּדִי, לִפְיָךְ לֹא
תִשְׁמַע לוֹ לְבַטֵּל אֶת דְּבָרִי. אִיזְהוּ מוֹרָא, לֹא
יֵשֵׁב בְּמִקְוֹמוֹ וְלֹא יִדְבֵּר בְּמִקְוֹמוֹ וְלֹא יִסְתּוֹר
אֶת דְּבָרָיו. וְאִיזְהוּ כְּבוֹד, מֵאֲכִיל וּמִשְׁקָה,
מִלְּבִישׁ וּמִנְעִיל, מִכְּנִיס וּמוֹצִיא: ז אֵל תִּפְנוּ
אֶל הָאֱלִילִים. לַעֲבָדֵם. אֱלִילִים לְשׁוֹן אֵל,
כִּלֵּא הוּא חֲשׁוֹב: וְאֱלֹהֵי מִסְכָּה. תַּחֲלִילַת
אֱלִילִים הֵם, וְאֵם אֵתָה פּוֹנֶה אַחֲרֵיהֶם, סוֹפֵף

תפסיר דס"ג

ג'ד. ופא בקי אלי' אליוס
אלת'אלת'. פליחרק באלנאר: ז)
ואן אפל מנה שי פי אליוס
אלת'אלת'. פהו פאלאכ'ס לא
יקבל: ח) ואכלה פקד חמל
וזרה. לפא בד'ל קדס אללה.
וינקטע ד'אלד אללאנסאן מן
בין קומה: ט) ואדא חצדחם
זרע בלאדכס. פלא תסתקן
טרה' צ'יעתד פתחצדהא.
ולקוט זרעד פלא תלקטה:
י) וכרמך פלא תמושה. וכפרוט

והנותר עד-יום השלישי
באש ישרף: ביוםא דיתנבים.
יתאכיל וביומא דבתרוהי. ודישתאר
עד יומא תליתאה. בנורא יתוקד:
וּאִם הָאָכַל יֹאכַל בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי פְּגוּל הוּא לֹא
יִרְצֶה: וּאִם. אַתְּאָכְלָא יִתְאָכִיל בַּיּוֹמָא
תְּלִיתָאָה. מְרַחֵק הוּא לֹא יְהִי לְרַעוּא:
וְאֹכְלֵיוּ עֹנֵוּ יֵשָׂא כִּי-אֶת-

קדש יהוה חלל ונכרתה הנפש ההוא מעמיה:
ודיכליניה חוביה יקביל. ארי ית קודשא די אחיל. וישתיצי. אנשא
ההוא מעמיה: ט ובקצרכם את-קציר ארצכם לא
תכלה פאת שדך לקצר ולקט קצירך לא
תלקט: ובמחצדכון ית חצדא דארעכון. לא תשיצי. פתא דחקלך
למחצד. ולקטא דחצדך לא תלקיט: י וכרמך לא תעולל

— רש"י —

בנותר גמור הכתוב מדבר ואינו עגוש כרת
על הנשחט חוץ למקומו שפבר מיעטו
הכתוב. וזהו בנותר גמור מדבר. ובמסכת
פרייתות (כ ט) למדוהו מגזרה שנה: ט לא
תכלה פאת שדך. שנייח פאה בסוף
שדהו: ולקט קצירך. שבליס הנושרים
בשעת קצירה אחת או שתיים, אבל שלש
אינן לקט: י לא תעולל. לא תטל עוללות
שבה ודון נכרות. איזהו עוללות כל שאין לה

שקבעתי לכם כפר: ז ואם האכל יאכל וגוי.
אם אינו ענין לחוץ לזמנו, שהרי כפר נאמר
(ויקרא ז יח) ואם האכל יאכל מבשר זבח
שלמינו וגוי, תנהו ענין לחוץ למקומו. יכול
זהו חייבין כרת על אכילתו, תלמוד לומר
(שם) והנפש האכלת ממנו עונה תשא, ממנו
ולא מחברו, יצא הנשחט במחשבת חוץ
למקומו: פגול. מתועב, כמו (ישעיה סד ז)
ומרק פגולים בליהם: ח ואכליו עונו ישא.

וזלק הדקדוק: כי-את קדש י"י חלל. תיבת כי במקף לא בתביר בכל ספרי תימן וכ"כ ר"מ
לונזאנו ז"ל:

תפסיר רס"ג

כרמך פלא תלקטה. כל אתרפהא לאלציעף ואלג'ריב. אנא אללה רבכם אגאזיכם כירא: יא) לא תסרקו. ולא יגחד ולא ינפת' כל אמר בצאחבה: יב) ולא תחלפו באסמי באטלא. פאנד אד'א בד'לת אסם רבד. אנא אללה אלמעאקב: יג) לא תג'שם צאחבך ולא תג'צ'בה. ולא תבית אגרה' אלאגיר. ענדך אלי' אלג'דאה:

וּפְרִט כְּרֶמֶךָ לֹא תִלְקֹט
לְעֵנִי וּלְגֵר תַּעֲזֹב אַתָּם אֲנִי
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: וְכֶרֶךְ לֹא
תַעֲלִיל. וְנִתְּרָא דְכֶרֶךְ לֹא תִלְקִיט.
לְעֵנִי וּלְגֵיזְרֵי תִשְׁבּוּק יִתְּהוּן. אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶן: ❀ שְׁבִי בִסְפָרִי תִימֹן ❀ לֹא תִגְנְבוּ
וְלֹא-תִכְחֲשׂוּ וְלֹא-תִשְׁקְרוּ
אִישׁ בְּעַמִּיתוֹ: לֹא תִגְנְבוּן. וְלֹא

תִּכְדְּבוּן וְלֹא תִשְׁקְרוּן אֲנִשׁ בְּחִבְרִיה: יב) וְלֹא-תִשְׁבְּעוּ בִשְׁמִי
לִשְׁקֹר וְחִלְלַת אֶת-שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה: וְלֹא
תִשְׁתַּבְּעוּן בִּשְׁמִי לִשְׁקָרָא. וְתַחֲלִיל יְת שְׁמָא דְאֱלֹהֶךְ אֲנִי יי
לֹא-תַעֲשֹׂק אֶת-רֵעֶךָ וְלֹא תִגְזֹל לֹא-תִלִּין
פַּעֲלַת שְׂכִיר אֹתְךָ עַד-בִּקְרָא: לֹא תַעֲשׂוּק יְת חִבְרֶךְ
וְלֹא תִינּוֹס. לֹא תִבִּית. אֲגִרָא דְאֲגִירָא. לְוֹתְךָ עַד צַפְרָא:

— רס"י —

ונשבע על שקר, ישלם קרן וחומש. למדנו עונש, אזהרה מנין, תלמוד לומר ולא תשקרו: לא תגנבו ולא תכחשו ולא תשקרו ולא תשבועו. אם גנבת, סופך לכחש, סופך לשקר, סופך להשבע לשקר: יז) ולא תשבועו בשמי. למה נאמר, לפי שנאמר (שמות כ ז) לא תשא את שם ה' אלהיך לשון, יכול לא יהא חייב אלא על שם המיוחד, מנין לרבות כל הכנויין, תלמוד לומר ולא תשבועו בשמי לשקר, כל שם שיש לי: יג) לא תעשק. זה הכובש שכר שכיר: לא תלין. לשון נקבה מוסב על הפעולה:

לא כתף ולא נטף: ופרט כרמך. גרגרי ענבים הנושרים בשעת בציורה: אני ה' אלהיכם. דין להפרע ואיני גובה מכם אלא נפשות, שנאמר (משלי כג כג) אל תגזל דל וגוי כי ה' יריב ריבם וגוי: יא) לא תגנבו. אזהרה לגונב ממון, אבל לא תגנבו (שמות כ יג) שבעשרת הדברות, אזהרה לגונב נפשות, דבר הלמד מענינו, דבר שחייבין עליו מיתת בית דין: ולא תכחשו. לפי שנאמר (ויקרא כ כז) וכחש בה, משלם קרן וחומש. למדנו עונש, אזהרה מנין, תלמוד לומר ולא תכחשו: ולא תשקרו. לפי שנאמר (שם

תפסיר דס"ג

(יד) לא תשתם אצמא. ובין ידי אצמא. לא תצויר מעת'רא. וכף רבך אנא אללה אלמעאקב: טו) לא תצנעו גורא פי אלחכם. ולא תחאבון פקירא. ולא תבתהגון גלילא. בל אחכם פי מא בין קומך באלעדל: טז) לא תמץ מאהל לא

יד לא תקלל חרש ולפני עור לא תתן מכשל ויראת מאלהיך אני יהוה: לא תלוט דלא שמע. וקדם דלא חזי. לא תשים תקלא. ותדחל מאלהך אנא יי: (שני) (חמישי כשהן עחוברות) טז לא-

תעשו עול במשפט לא תשא פני-דל ולא תהדר פני גדול בצדק תשפט עמיתך: לא תעבדון שקר בדין. לא תסב אפי מספינא. ולא תהדר אפי רבא. בקושטא תדיניה לחברך: טז לא תלך רכיל בעמיה

— רש"י —

לפיכך נאמר בו ויראת מאלהיך המכיר מחשבותיו. וכן כל דבר המסור ללב שאלאדם העושהו ואין שאר הבריות מכירות בו. נאמר בו ויראת מאלהיך: טו לא תעשו עול במשפט. מלמד שהדין המקלל את הדין קרוי עול, שנאוי ומשקץ, חרם ותועבה. שהעול קרוי תועבה, שנאמר (דברים כ טו) כי תועבת ה' וגוי כל עשה עול, והתועבה קרויה שקץ וחרם, שנאמר (ס"ז כו) ולא תביא תועבה אל ביתך והיית חרם כמוהו שקץ תשקצצו וגוי: לא תשא פני דל. שלא תאמר עני הוא זה והעשיר חייב לפרנסו, אצננו בדין, ונמצא מתפרנס בנקיות: ולא תהדר פני גדול. שלא תאמר עשיר הוא זה בן גדולים הוא זה, היאך אבישנו ואראך בבשתו, עונש יש בדרך, לכך נאמר ולא תהדר פני גדול: בצדק תשפט עמיתך. כמשמעו. דבר אחר הוי דן את חברך לכך זכות: טז לא תלך רכיל. אני אומר על שם

עד בקר. בשכיר יום הכתוב מדבר, שיציאתו משקעיה החמה, לפיכך זמן גבוי שברו כל הלילה. ובמקום אחר הוא אומר (דברים כ טו) ולא תבוא עליו השמש, מדבר בשכיר לילה, שהשלמת פעלתו משיעלה עמוד השחר, לפיכך זמן גבוי שברו כל היום, לפי שנתנה תורה זמן לבעל הבית עונה לבקש מעות: יד לא תקלל חרש. אין לי אלא חרש, מנין לרבות כל אדם, תלמוד לומר (שמות כז כז) בעמך לא תאר, אם כן למה נאמר חרש, מה חרש מיוחד שהוא בחיים אף כל שהוא בחיים, יצא המות שאינו בחיים: ולפני עור לא תתן מכשל. לפני הסומא בדרך לא תתן עצמה שאינה הוגנת לו, אל תאמר מכור שדך וקח לך חמור, ואתה עוקף עליו ונוטלה הפנוי: ויראת מאלהיך. לפי שהדרך הזה אינו מסור לבריות לידע אם דעתו שלזה לטובה או לרעה, ויכול להשמיט ולומר לטובה נתכוננתי,

תפסיר רס"ג

לֹא תַעֲמֹד עַל-דָּם רֵעֶךָ

אֲנִי יְהוָה: לֹא תִיכּוֹל קוֹרְצִין

בְּעַמֶּךָ. לֹא תִקּוֹם עַל דָּמָא דְחִבְרָךְ. אֲנִי

יְיָ: לֹא-תִשָּׂא אֶת-אֲחִיךָ

בְּלִבְבְּךָ הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת-

עַמִּיתְךָ וְלֹא-תִשָּׂא עָלָיו חֲטָא: לֹא תִשָּׂא יֵת אַחֲוֶיךָ

בְּלִבְבְּךָ. אֲוִכְחָא תּוֹכַח יֵת חִבְרָךְ. וְלֹא תִקְבִּיל עַל דִּילִיָּה חוֹבָא:

לֹא-תִקָּם וְלֹא תִשָּׂא אֶת-בְּנֵי עַמֶּךָ וְאֶהְבֵּת

לְרֵעֶךָ כַּמּוֹד אֲנִי יְהוָה: לֹא תִקָּם וְלֹא תִשָּׂא אֶת-בְּנֵי עַמֶּךָ.

בְּקוֹמָךְ. וְלֹא תִקָּם עָלָי דָּם
צִאחֲבָךְ. אֲנִי אֱלֹהִים אֱלִמְעֵאקָב:
(יז) לֹא תִשָּׂא אֶת-כִּיךָ פִּי קִלְבְּךָ. בִּל
עֲצִיָּה וְעֲצִיָּה. וְלֹא תִחַמֵּל עֲנָה
וְזָרָא: יֵת) לֹא תִקָּם וְלֹא תִחַמֵּל
עָלָי קוֹמָךְ. וְאֶחָבְבְּ לְצִאחֲבָךְ

— רס"י —

בִּי מִלְכָּא (צִרְכּוֹת נח טו). נִרְאָה בְּעֵינֵי שְׁהִיָּה
מִשְׁפָּטָם לְאָכּוֹל בְּבֵית הַמִּקְבֵּל דְּבִרְיָהֶם שׁוֹם
הַלְעֵטָה, וְהוּא גָמַר חֲזוּק, שְׁדִבְרֵיו מְקִימִים
וְעֵמִידָם עַל הָאֲמָת, וְאוֹתָהּ הַלְעֵטָה נִקְרָאת
אֲכִילַת קָרְצִין, לְשׁוֹן קוֹרְצִין בְּעֵינֵינוּ (מַשְׁלִי ו יג),
שֶׁכֵּן דְּרָךְ כָּל הוֹלְכֵי רְכִיל לְקוֹרְצִין בְּעֵינֵיהֶם
וְלִרְמוֹז דְּבָרֵי רְכִילוֹתָן, שְׁלֹא יִבְיֵנוּ שְׂאֵר
הַשּׁוֹמְעִים: לֹא תַעֲמֹד עַל דָּם רֵעֶךָ. לְרֵאוֹת
בְּמִיתָתוֹ וְאַתָּה יָכוֹל לְהַצִּילוֹ, כְּגוֹן טוֹבֵעַ
בְּנֶהֱרָ, וְחִיָּה אוֹ לְסָטִים בָּאִים עָלָיו: אֲנִי ה'.

נִאֲמָן לְשִׁלְשָׁם שְׂכָר, וְנִאֲמָן לְהַפְרֵעַ: יֵת וְלֹא
תִשָּׂא עָלָיו חֲטָא. לֹא תִלְבִּין אֶת פְּנֵי
בְּרָבִים: יֵת לֹא תִקָּם. אָמַר לוֹ הַשְׂאִילֵנִי
מִגְלָף. אָמַר לוֹ לֹא. לְמַחֵר אָמַר לוֹ הַשְׂאִילֵנִי
קֶרְדָּמָךְ. אָמַר לוֹ אֲנִי מִשְׂאִילָךְ כְּדָרְךָ שְׁלֹא
הַשְׂאִילְתָּנִי, זֶה הָיָא נְקִימָה. וְאִיזוֹ הָיָא נְטִירָה,
אָמַר לוֹ הַשְׂאִילֵנִי קֶרְדָּמָךְ. אָמַר לוֹ לֹא.
לְמַחֵר אָמַר לוֹ הַשְׂאִילֵנִי מִגְלָף. אָמַר לוֹ הָא
לָךְ וְאֲנִי כְּמוֹתָךְ, שְׁלֹא הַשְׂאִילְתָּנִי. זֶה הָיָא
נְטִירָה, שְׁנוֹטֵר הָאִיכָּה בְּלִבּוֹ אֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ
נוֹקָם: וְאֶהְבֵּת לְרֵעֶךָ כַּמּוֹד. אָמַר רַבִּי

שְׁכָל מִשְׁלַחֵי מִדְּנִים וּמִסְפָּרֵי לְשׁוֹן הָרַע
הוֹלְכִים בְּבֵתִי רַעֲיָהֶם לְרַגֵּל מַה יִּרְאוּ רַע אוֹ
מַה יִּשְׁמְעוּ רַע לְסִפּוֹר בְּשׁוֹק, נִקְרָאִים הוֹלְכֵי
רְכִיל, הוֹלְכֵי רְגִילָה אֲשֶׁר־יִמְנִי"ט זלע"ז [רַגּוּל].
וְרֵאזִיָּה לְדְבָרֵי שְׁלֹא מְצִינוּ רְכִילוֹת שְׂאִין
כְּתוּב בְּלִשׁוֹן הַלִּיכָה לֹא תִלָּךְ רְכִיל, הוֹלְכֵי
רְכִיל נִחַשְׁתָּ וּבִרְזֵל (יִמְיִי ו כח), וְשְׂאֵר לְשׁוֹן
הָרַע אֵין כְּתוּב בּוֹ הַלִּיכָה מְלִשְׁנֵי בְּסִתֵּר
רַעֲהוּ (תַּכְלִיס קא ט), לְשׁוֹן רְמִיָּה (שס קד ט).
לְשׁוֹן מְדַבֵּרַת גְּדוּלוֹת (שס יז ז), לְכַף אֲנִי
אוֹמֵר שְׁלִשׁוֹן רְכִיל לְשׁוֹן הוֹלָךְ וּמְרַגֵּל,
שְׁהַכֵּ"ף נִחַלְפָת בְּגִימָ"ל, שְׁכָל הָאוֹתִיוֹת
שְׁמוֹצֵאֵיהֶם מִמְּקוֹם אֶחָד מִתְחַלְפוֹת זֶה בְּזֶה,
בִּי"ת בְּפִ"א וּבְנִי"ו, גִּימָ"ל בְּפִ"ף וְקו"ף, נו"ן
בְּלמ"ד, וְרִי"ש נו"ן בְּצד"י וְכֵן (ש"ז יט כח)
וְרַגֵּל בְּעֵבֶדְךָ, רַגֵּל בְּמִרְמָה לֹמֵר עָלֶי רַעֲהוּ,
וְכֵן (תַּכְלִיס טו ג) לֹא רַגֵּל עַל לְשׁוֹנוֹ, וְכֵן רוֹכֵל
הַסּוֹחֵר וּמְרַגֵּל אַחֵר כָּל סְחוּרָה, וְכָל הַמוֹכֵר
בְּשָׂמִים לְהַתְקַשֵּׁט בָּהֶם הַנְּשִׂים, עַל שֵׁם
שְׁמִחוֹר תְּמִיד בְּעֵירוֹת נִקְרָא רוֹכֵל, לְשׁוֹן
רוֹגֵל, וְתַרְגוּמוֹ לֹא תִיכּוֹל קָרְצִין, כְּמוֹ (דִּינֵאל ג ח)
וְאָכְלוּ קָרְצִיהוֹן דִּי יְהוּדִיָּא, אֲכָל בֵּיה קָרְצָא

תפסיר דס"ג

מת'ל נפסד. אָנא אללה
אָגאזיד כ'רא: יט) רסומי
פאָחפצ'והא. בָּהאִמָּךְ לא
תנזוהא מן נועין. וצ'יאעד לא
תזרעהא מן נועין. ות'וב מן
נועין מלחמין. לא יעלו עליך:
(כ) ואי רגל צ'אגע אמראה
מ'צ'אגעה' אנסאל. והי אמה
מכ'טובה לאי רגל פאן. ופדא
לם תפדא. ועתקאה לם ידפע

ותרחמיה לחברך בְּוֶתֶךָ. אָנא יי:

יט אֶת-חֻקְתֵּי

בספרי
תיטן

תִּשְׁמְרוּ בְּהִמָּתֶךָ לֹא-

תִּרְבִּיעַ כְּלָאִים שְׂדֶךָ לֹא-

תִּזְרַע כְּלָאִים וּבִגְד כְּלָאִים

שֶׁעָטְנָו לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ: יֵת

קִימֵי תִטְרוֹן. בְּעִירְךָ לֹא תִרְבִּיב עִירֻבִין.

חֻקְךָ לֹא תִזְרַע עִירֻבִין. וּלְבוּשׁ עִירֻבִין

שֶׁעָטְנִיָּא. לֹא יִסַּק עָלֶךָ: ב' וְאִישׁ כִּי-יִשְׁכַּב אֶת-אִשָּׁה

שְׁכִבַת-זָרַע וְהוּא שֹׁפְחָה נִחְרַפָּת לְאִישׁ

וְהַפְּדָה לֹא נִפְדָּתָה אוֹ חֲפָשָׁה לֹא נִתְּנָה-לָהּ

בְּקָרָת תִּהְיֶה לֹא יוֹמָתוֹ כִּי-לֹא חֲפָשָׁה:

וּגְבֵר. אֲרִי יִשְׁכּוֹב יֵת אֶתְתָּא שְׁכִבַת זָרַע. וְהִיא אִמָּא אַחֲדָא לְגֵבֵר.

— רש"י —

שחציה שפחה וחציה בת חורין המאורסת
לעבד עברי שמתר בשפחה. הכתוב מדבר:
והפדה לא נפדתה. פדויה ואינה פדויה
וסתם פדיון בכסף: או חפשה. בשטר:
בקרת תהיה. היא לוקה ולא הוא. יש על בית
דין לבקר את הדבר שלא לחיבה (י"ג: לחיבו)
מיתה: כי לא חפשה. ואין קדושה קדושין
גמורין. ורבותינו למדו מכאן שמי שהוא
במלקות יהא בקריאה שהדינים המלקין
קורין על הלוקה (דברים כח נח, נט) אם לא
תשמר לעשות וגו' והפלא ה' את מבורך וגו':
כי לא חפשה. לפיכך אין חיב עליה מיתה,
שאין קדושה קדושין, הא אם חפשה,
קדושה קדושין וחיב מיתה:

עקיבא זה כלל גדול בתורה: יט את חקתי
תשמרו. ואלו הן בהמתך לא תרביע כלאים
וגו', חקים אלו גזרות מלך שאין טעם לדבר:
ובגד כלאים. למה נאמר, לפי שנאמר לא
תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו (דבר כג יב).
יכול לא ילבש גיז צמר ואניצי פשתן,
תלמוד לומר בגד. מניין לרבות הלכדים,
תלמוד לומר שעטנז, דבר שהוא שוע טווי
ונז. ואומר אני נז לשון דבר הנמלל ושזור
זה עם זה לחברו, מיט"י זלע"ז [לערבב].
כמו (מועד קטן יב ז) חזין לגאזי דאית בהון,
שאנו מפרשין לשון כמוש פליסטר"א. ולשון
שעטנז פרש מנחם, מחברת צמר ופשתים:
נחירפת לאיש. מיועדת ומיוחדת לאיש,
ואיני ידע לו דמיון במקרא. ובשפחה כנענית

תפסיר רס"ג

אליהא. פלתיכון מחדוודה. ולא יקתלא אד' לם תעתק: (כא) פליאת בקרבאנה ללה. אלי באב כ'בא אלמחציר. כבשא לקרבאן אלאתם: (כב) פיסתג'פר ענה אלאמאם בין ידי אללה. ען כ'טייתה אלדי אכ'טא. פיג'פר לה ד'אלד: (כג) ומד' תדכ'לון אלי אלבלד. פתג'רסון כל שגר מטעם. פתח'רמו ת'מרה תחרימא. ת'לאת' סנין. יפון עליכם מחרמא לא יוכל: (כד) ופי אלסנה אלדאבעה. יפון גמיע ת'מרה. מקדסא

ואתפּרְקא לא אתפּרִיקת בְּכֶסֶף. או חירותא לא אתִּיהִיבת לה בשטר. בקורתא תְּהִי בָהּ. לא ימותון אֲרִי לֹא אתחררת: בא וְהִבִּיא אֶת־אִשְׁמוֹ לַיהוָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֵיל אֲשָׁם: וַיִּיתִי יְת אֲשָׁמִיה לְקֹדֶם יי. לתרע משפן זמנא. דכרא לאשמא: כב וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן בְּאֵיל הָאֲשָׁם לִפְנֵי יְהוָה עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְנִסְלַח לוֹ מִחַטָּאתוֹ

אֲשֶׁר חָטָא: ויכפר עלוהי כהנא. בדכרא דאשמא קדם יי. על

חובתיה דחב. וישתביק ליה. מחובתיה דחב: פ * ❀ רביעין ❀ בספרי תימן

(שלישי) כג וְכִי־תִבְאוּ אֶל־הָאָרֶץ וְנִטְעַתֶּם כָּל־עֵץ מֵאֵכֹל וְעִרְלָתֶם עִרְלָתוֹ אֶת־פְּרִיו שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֵרְלִים לֹא יֵאָכֵל: וְאַרְי תִּיעֲלוֹן לָאֲרָעָא. וְתַעֲבֹן כָּל אֵילָן דְּמִיכָל. וּתְרַחֲקוּן רַחֲקָא יְת אַבִּיָּה. תֵּלֶת שָׁנִין. יְהִי לְכוֹן מְרַחֵק לְאַבְדָּא לֹא יִתְאַכִּיל: כד וּבִשְׁנָה הָרְבִיעִת יִהְיֶה כָּל־פְּרִיו קֹדֶשׁ הִלּוּלִים לַיהוָה:

— רס"י —

ערלים. מאימתי מונה לו. משעת נטיעתו. יכול אם הענינו, לאחר שלש שנים יהא מתר, תלמוד לומר יהיה, בהיותו יהא: כד יהיה כל פרי קדש. כמעשר שני כג וְנִסְלַח לוֹ מִחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא. לרבות את המזיד בשוגג: כג וְעִרְלָתֶם עִרְלָתוֹ. וְאַטְמַתֶּם אֲטִימַתּוֹ, יהא אטום וְנִסְתָּם מְלִיחָנוֹת מִמֶּנּוּ: שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם

תפסיר דס"ג

מִוֹהֵלָא לָלֵה: כה) וְפִי אֵלֶסְנָה
אֵלֶכִי־מִסָּה. תֹּאכְלוּ תִמְרָה.
פֶּאֱנִי אֵלֶלָה רִבְכֶּם אֲזִיד לָכֶם פִּי
גִ'לֵתָה: כו) לֹא תֹאכְלוּ עָלֵי
אֲלֵדִם. לֹא תִתְטִיִּירוּ וְלֹא
תִתְפַּאֲוִלוּ: כז) וְלֹא תִחַדְקוּ
בְּזֹאֲנֵי רוֹסֶכֶם. וְלֹא תִסְתַּאֲצֵל
וְזֹאֲנֵי לִחְיֹתְדִ: כח) וְכִדְשָׁא עָלֵי
מִיִּית. לֹא תִגְעֲלוּ פִי אֲבִידָנָכֶם.

ובשתא רביעיתא. יהי כל אביה. קודש
תושבחן קדם יי: **בה ובשנה**
החמישת תאכלו את-פריו
להוסיף לכם תבואתו אני
יהוה אלהיכם: ובשתא
חמישיתא. תיכלון ית אביה. לאוספא
לכון עללתיה. אנא יי אלהכון: **כו לא**

תאכלו על-הדם לא תנחשו ולא תעוננו: לא
תיכלון על דמא. לא תנחשון ולא תענון: **כז לא תקפו פאת**
ראשכם ולא תשחית את פאת זקנד: לא תקפון.
פתא דרישכון. ולא תחביל. ית פתא דדקנד: **כח ושרט לנפש**
לא תתנו בבשרכם וכתבת קעקע לא תתנו

— רש"י —

ואזהרה לאוכל מבהמת חלין טרם שתצא
נפשה, ועוד הרבה: **לא תנחשו.** כגון אלו
המנחשין בחלדה ובעופות, פתו נפלה מפיו,
צבי הפסיקו בדרך: **ולא תעוננו.** לשון
עונות ושעות, שאומר יום פלוני יפה
להתחיל מלאכה, שעה פלונית קשה לצאת:
כז **לא תקפו פאת ראשכם.** זה הפשוטה
צדעיו לאחורי אָנוּ וּלפִּדְחָתוּ, וּנְמָצָא הֶקֶף
ראשו עגל סביב, שעל אחורי אָנוּ עֲקָרִי
שֶׁעָרָו לְמַעַלָּה מִצְדָּעֵי הַרְבֵּה: **פאת זקנד.**
סוף הזקן וגבוליו. והן חמש שתיים בכל לחי
ולחי למעלה אצל הראש שהוא רחב ויש בו
שתי פאות, ואחת למטה בסנטרו מקום חבור
שני הלחיים יחד: כח **ושרט לנפש.** כן דרפן
של אַמּוּרִיִּים להיות משרטין בשרם בשמת

שבתוב בו (ויקרא כז ט) וכל מעשר הארץ וגי'
קדש לה'. מה מעשר שני אינו נאכל חוץ
לחומת ירושלים אלא בפדיון, אף זה כן.
ודבר זה הלולים לה' הוא, שנושאו שם
לשבתם ולהלל לשמים: ככ **להוסיף לכם**
תבואתו. המצוה הזאת שתשמרו תהיה
להוסיף לכם תבואתו, שבשכרה אני מברך
לכם פרות הנטיעות. היה רבי עקיבא אומר
דברה תורה כנגד יצר הרע, שלא יאמר
אדם הרי ארבע שנים אני מצטער בו הנם,
לפיכך נאמר להוסיף לכם תבואתו: **אני ה'.**
אני ה' המבטיח על כך ונאמן לשמור
הבטחתו: כו **לא תאכלו על הדם.** להרבה
פנים נדרש בסנהדרין (סג ט) אזהרה שלא
יאכל מבשר קדשים לפני זריקת דמים,

תפסיר רס"ג

וּפְתַאבְהּ וְשֵׁם. לֹא תִגְעַלּוּ
פִּיכֶם. אֲנִי אֱלֹהִים אֱלֹמְעַאקֵב:
(כט) וְלֹא תִבְדִּיל אֲבִנְתֶךָ
לְאַלְפִגּוֹר. כָּלֹא יִפְגֵּר אֶהֱל
אֲלֵאֲרִץ. פְּתִמְתִּילי פְּוֹאֲחֶשָׁא:
(ל) סְבוּתִי פֶאֱחַפְצִי'וּדֵא. וּמִקֻּדְסִי
פְּהֶאֱבֹדָה. אֲנִי אֱלֹהִים
שְׂדֵפְתִּהֶמָּא: (לא) וְלֹא תִוָּלוּ אֵלַי
אֱלֹמְשִׁעוּדִין וְאַלְעֵדֶאפִין. וְלֹא
תִטְלֹבוּ אֵן תַּעֲצוֹנִי בְּהָא. אֲנִי
אֱלֹהִים רַב־כֶּם עֵאלֶם אֱלֹגִיב:

בְּכֶם אֲנִי יְהוָה: וְחַבּוּל עַל מִית.
לֹא תִתְּנוּן בְּבִשְׂרֹכּוֹן. וְרוּשְׁמִין חֲרִיתִין.
לֹא תִתְּנוּן בְּכּוֹן. אֲנִי יי: כֹּט **אֶל-**
תַּחֲלִל אֶת-בֵּיתְךָ לְהִזְנוֹתָהּ
וְלֹא-תִזְנֶה הָאָרֶץ וּמִלֵּאָה
הָאָרֶץ זִמָּה: לֹא תַחֲלִיל יֵת בֵּיתְךָ
לְאַטְעִיוֹתָהּ. וְלֹא תִטְעִי אֶרֶעָא. וְתַתְּמִלִי
אֶרֶעָא עֵצַת חֲטִיין: ל **אֶת-שִׁבְתִּי**

תִּשְׁמְרוּ וּמִקֻּדְשֵׁי תִירָאוּ אֲנִי יְהוָה: יֵת יוֹמֵי שְׁבִי'א
דִּילִי תִשְׁרוֹן. וּלְבֵית מִקֻּדְשֵׁי תִהוֹן דְּחִלִין. אֲנִי יי: **אֶל-תִּפְנוּ**
אֶל-הָאֲבֹת וְאֶל-הַיְדֵעָנִים אֶל-תִּבְקְשׁוּ לְטִמְאָה
בָּהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: לֹא תִתְּפֹנוֹן בְּתַר בְּדִין וּזְכוּרוּ.
לֹא תִתְּבָעוֹן לְאַסְתָּאבָא בְּהוֹן. אֲנִי יי: **אֱלֹהֵיכֶם:** לֵב **מִפְּנֵי שִׁיבָה**

— רס"י —

תִּירָאוּ. לֹא יִכְנֹס בְּהַר הַבַּיִת לֹא בְּמִקְלוֹ וְלֹא
בְּמִנְעָלוֹ וּבְאַפּוֹנְדָתוֹ וּבְאַבְקָ שְׁעֵל רִגְלָיו. וְאַף
עַל פִּי שְׁאֲנִי מוֹדִירְכֶם עַל הַמִּקְדָּשׁ, אֶת
שְׁבוּתִי תִשְׁמְרוּ אֵין בְּגִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
דְּזִמָּה שְׁבַת: לֹא **אֶל תִּפְנוּ אֶל הָאֲבֹת.**
אֲזִהְרָה לְבַעַל אוֹב וְיִדְעוּנִי. בְּעַל אוֹב זֶה
פִּיתוּם הַמְדַּבֵּר מִשְׁחִיו. וְיִדְעוּנִי מְכַנִּים עֲצָם
חַיָּה שְׁשֻׁמָּה יָדוּעַ לְתוֹף פִּיו וְהַעֲצָם מְדַבֵּר:
אֶל תִּבְקְשׁוּ. לְהִיּוֹת עֲסוּקִים בָּם, שְׁאֵם
תַּעֲסִקוּ בָם אֲתֶם מִטְּמְאִין לְפָנֵי וְאַנִּי מִתְּעַב
אֲתֶכֶם: **אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם.** דְּעוּ אֶת מִי אֲתֶם
מִחְלִיפִין בְּמִי: לֵב **מִפְּנֵי שִׁיבָה תִקּוּם.** יְכוּל

לְהֵם מִת: וּבְתַבְתָּ קַעְקַע. בְּתַב הַמִּקְדָּה
וְשִׁקוּעַ שְׁאִינוּ נִמְחַק לְעוֹלָם שְׁמִקְעָקְעוּ בְּמַחַט
וְהוּא מִשְׁחִיר לְעוֹלָם: **קַעְקַע.** לְשׁוֹן (כַּד' כֶּה ד)
וְהוּקַע אוֹתָם, (שְׁמוּל ז כֶּה ו) וְהוּקַעְנוּם.
תוֹחֲבִין עַץ בְּאֲרֵץ וְתוֹלִין אוֹתָם עֲלֵיהֶם
וְנִמְצְאוּ מִחֻקִּין וְתוֹחֲבִין בְּשִׁרְקַע, פּוֹרְפוּיִיט
זִלְעִי: [נְעוּץ]: כֹּט **אֶל תַּחֲלִיל אֶת בֵּיתְךָ**
לְהִזְנוֹתָהּ. בְּמוֹסַר בְּתוֹ פְּנוּיָה לְבִיָּאָה שְׁלֵא
לְשֵׁם קְדוּשָׁתָהּ: **וְלֹא תִזְנֶה הָאָרֶץ.** אִם אֲתָה
עוֹשָׂה בֵּן הָאֲרֵץ מִזְנֶה אֶת פִּירוּתִיהָ לְעִשְׂוֹתָהּ
בְּמִקּוּם אַחֵר וְלֹא בְּאֲרֵצְכֶם. וְכֵן הוּא אוֹמֵר
(יִרְמִיָּה ג ג) וְיִמְנְעוּ רַב־בָּיִם וְגו': ל **וּמִקֻּדְשֵׁי**

תפסיר רס"ג

(לב) מן בין ידי ד'ו אלשיבה
פקם ואבתהג וגה אלשיד'. וקף
רבד אנא אללה: לג) ואדא ספן
מעכס ג'ריב פי בלדכס. פלא
תצ'הדוה: לד) וליכון מעכס
כצ'ריח מנכס. אלג'ריב אלדכ'יל
פי מא בינכס. ואחבב לה
כנפסד. לאנה טאל מא כנתס
ג'רבא פי בלד מצר. אנא
אללה רבכס אגמעין: לה) לא
תצנעו ג'שא פי אלחכס. ולא פי

תִּקְוֹם וְהִדְרַת פְּנֵי זָקֵן
וַיֵּרֶאֶת מֵאֲלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה:
מִן קֹדֶם דְּסִבֵּר בְּאוֹרֵיתָא תִּקְוֹם. וְתִהְיֶה
אִפִּי סָבָא. וְתִדְחַל מֵאֲלֹהֶךָ אֲנָא יי: ס

ס' חבדטי' בספרי תימן ס' שטי כשהו מחוברות בסת"י

(רביעי) (שישי כשהן מחוברות) לג וְכִי-
יָגוּר אֶתְּךָ גֵּר בְּאַרְצְכֶם לֹא
תוֹנוּ אֹתוֹ: וְאֵרִי יִתְגַּיֵּר עִמָּכֹן. גִּיּוֹרָא

בְּאַרְעִיכֹן. לֹא תוֹנוּן יִתִּיָּה: לֹד בְּאַזְרַח מִכֶּם יִהְיֶה לָכֶם
הַגֵּר | הֵגֵר אֶתְכֶם וְאַהֲבַת לוֹ כַּמּוֹד פִּי-גֵרִים
הֵייתֶם בְּאַרְץ מִצְרַיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
כִּי-יָבֹא מִנְכֹן יְהִי לָכֹן. גִּיּוֹרָא דִּיתְגַּיֵּר עִמָּכֹן. וְתִרְחַס לִיה כְּוֹתְךָ. אֵרִי
דִּירִין הֵוִיתוֹן בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם. אֲנָא יי אֱלֹהֵיכֹן: לֹד לֹא-תַעֲשׂוּ
עוֹל בְּמִשְׁפָּט בְּמִדָּה בְּמִשְׁקָל וּבְמִשׁוּרָה:

— רס"י —

ואלהיו אני: לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל בְּמִשְׁפָּט.
אם לדין, הרי כָּבֵר נֶאֱמַר לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל
בְּמִשְׁפָּט (פסוק טו), ומדו מִשְׁפָּט הַשְּׁנוּי כֵּאן,
הוא הַמִּדָּה וְהַמִּשְׁקָל וְהַמִּשׁוּרָה. מִלְּמַד
שֶׁהַמּוֹדֵד נִקְרָא דִּין, שָׁאם שָׁקֵר בְּמִדָּה הָרִי
הוא כְּמִשְׁקָל אֶת הַדִּין וְקִרְוֵי עוֹל, שְׂנֵאוֹי,
וּמִשְׁקָן, חֶרֶם וְתוֹעֵבָה. וְגוֹרֵם לְחִמּוּשָׁה
דְּבָרִים הָאֲמוּרִים בְּדִין מִטְּמֵא אֶת הָאֶרֶץ,
וּמַחֲלֵל אֶת הַשֵּׁם, וּמְסַלֵּק אֶת הַשְּׂכִינָה, וּמְפִיל
אֶת יִשְׂרָאֵל בְּחָרֵב, וּמַגְלָה אוֹתָם מֵאַרְצָם:
בְּמִדָּה. זוֹ מִדַּת הָאֶרֶץ: בְּמִשְׁקָל. כְּמִשְׁמָעוֹ:
וּבְמִשׁוּרָה. הִיא מִדַּת הַלֵּחַ וְהַיָּבֵשׁ:

זָקֵן אֲשֶׁמָּא, תִּלְמוּד לומר זָקֵן, אֵין זָקֵן אֵלָא
שְׂקִנָּה חֲכָמָה: וְהִדְרַת פְּנֵי זָקֵן. אֵיזְהוּ הַדּוּר,
לֹא יֵשֵׁב בְּמִקְוָמוֹ וְלֹא יִדְבֵּר בְּמִקְוָמוֹ וְלֹא
יִסְתּוֹר אֶת דְּבָרָיו. יְכוֹל יַעֲצִים עֵינָיו כְּמִי שֶׁלֹּא
רָאָהוּ, לְכַף נֶאֱמַר וַיֵּרֶאֶת מֵאֲלֹהֶיךָ, שְׁהָרִי
דְּבֵר זֶה מְסוּר לְלִבּוֹ שְׁלַעוּשָׁהוּ, שְׁאֵין מִכִּיר
בּוֹ אֵלָא הוּא, וְכָל דְּבֵר הַמְסוּר לְלִבּוֹ נֶאֱמַר בּוֹ
וַיֵּרֶאֶת מֵאֲלֹהֶיךָ: לֹא לֹא תוֹנוּ. אוֹנָאת דְּבָרִים.
לֹא תֹאמַר לוֹ אֲמַשׁ הָיִיתָ עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה
וְעַכְשִׁיו אַתָּה בָּא לְלִמּוּד תּוֹרָה שְׁנִתְּנָה מִפִּי
הַגְּבוּרָה: לֹד כִּי גֵרִים הֵייתֶם. מוֹם שְׂבָךְ אֵל
תֹּאמַר לְחִבְרָה: אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. אֱלֹהֶיךָ

תפסיר רס"ג

אלמסאחה ואלזון ואלמכניאל:
 (לו) בל מואזין עאדלה וצנגאאת
 עאדלה. ואכניאל עאדלה.
 ואקסאט עאדלה תפון לכם.
 אנא אללה רבכם אלעדל.
 אלמכ'רגכם מן בלד מצר:
 (לו) ואחפצו גמיע רסומי
 ואחכאמי. ואעמלו בהא. אנא
 אללה אגאזיכם כ'רא:
 כ (א) תם כלם אללה מוסי
 תכלימא: (ב) ומר בני אסראיל
 וקל להם. אי אנסאן (י"ג: רגל)
 מן בני אסראיל. ומן אלג'ריב

לא תעבדון שקר בדין. במשחתא.

במתקלא ובמכילתא: לו מאזני

צדק אבני-צדק איפת צדק

והיו צדק יהיה לכם אני

יהוה אלהיכם אשר-הוצאתי

אתכם מארץ מצרים: מזון

דקשוט מתקלין דקשוט. מכילן

דקשוט. והינין דקשוט יהיו לבון.

אנא " אללהבון. דאפיקית יתבון

מארעא דמצרים: לו ושמרתם

את-כל-חקתי ואת-כל-משפטי ועשיתם אתם

אני יהוה: ותטרונו ית כל קימי וית כל דיני. ותעבדון יתהון.

אנא י: פ שניידר תימן בספרי שיעור כשרון מחוברות בספרי תימן (חמישי)

כ וידבר יהוה אל-משה לאמר: ומליל יי

עם משה למימר: ב ואל-בני ישראל תאמר איש

איש מבני ישראל ומן-הגזר | הגזר בישראל

אשר יתן מזרעו למלך מות יומת

— רש"י —

לו אבני צדק. הם המשקולות ששוקלין
 כנגדן: איפת. היא מדת היבש: הין. זו היא
 מדת הלח: אשר הוצאתי אתכם. על מנת
 כן. דבר אחר אני הבחנתי במצרים בין טפה
 שלבכור לטפה שאינה שלבכור, ואני הנאמן

שימן המזר (ג) איש איש. המנהג להפריד ביניהם.

להפרע ממי שטומן משקולותיו במלח
 להונות את הבריות שאין מכירים בהם:
 כ ואל בני ישראל תאמר. ענשין על
 האזהרות: מות יומת. בבית דין, ואם אין
 כח לבית דין עם הארץ מסייעין אותן:

תפסיר דס"ג

אלד'כיל פי מא בינהם. יעטי מן נסלה לאלצנם פליקתל קתלא. ודו אן ירגמוה אהל אלבלד באלחגארה: ג) ואנא אהל ג'צ'בי בדאלד אלאנסאן. פאקטעה מן בין קומה. אד' אעטא מן נסלה לאלצנם. לפי ינגס מקדסי. ויבדיל אסמי אלמקדס: ד) ואן תגאפל אהל אלבלד תגאפלא ען דאלד אלרגל. מע אעטאיה מן נסלה לאלצנם. ולם יקת'לוה: ה) אחללת אנא ג'צ'בי.

עם הארץ ירגמהו באבן:
ולבני ישראל תימר. גבר גבר מבני ישראל. ומן גיוריא דיתגירון בישראל. דיתין מזרעיה. למלך אתקטלא יתקטיל. עמא בית ישראל ירגמוניה באבנא: **ג ואני אתן את-פני באיש ההוא והכרתי אתו מקרב עמו כי מזרעו נתן למלך למען טמא את-מקדשי ולחלל את-שם קדשי:**

ואנא. אתין ית רוגזי באנשא ההוא. ואשיצי יתיה מגז עמיה. ארי מזרעיה ירב למולך. בדיל. לסאבא ית מקדשי. ולאחלא ית שמא דקודשי: **ד ואם העלם יעלימו עם הארץ את-עיניהם מן-האיש ההוא בתתו מזרעו למלך לבלתי המית אתו: ואם מכבש יכבשון עמא בית ישראל. ית עיניהון מן גוברא ההוא. בדיהב מזרעיה למולך. בדיל דלא למקטל יתיה: ה ושמותי אני את-פני באיש**

— רש"י —

פסול מנין, תלמוד לומר בתתו מזרעו למלך: למען טמא את מקדשי. את בנסת ישראל, שהיא מקדשת לי, כלשון (ויקרא כא כג) ולא יחלל את מקדשי: **ו ואם העלם יעלימו.** אם העלימו בדבר אחד, סוף שיעלימו בדברים הרבה. אם העלימו סנהדרי קטנה, סוף שיעלימו סנהדרי גדולה:

עם הארץ. עם שבגינו נבראת הארץ. דבר אחר עם שעתידין לירש את הארץ על ידי מצות הללו: **ג אתן את פני.** פנאי שלי, פונה אני מכל עסקי ועוסק בו: **באיש.** ולא בצבור, שאין כל הצבור נכרתין: **כי מזרעו נתן למלך.** לפי שנאמר מעביר בנו ובתו באש (דברים יא י), בן בנו ובן בתו מנין, תלמוד לומר כי מזרעו נתן למלך. ורע

תפסיר רס"ג

בדִּיאֲלֹךְ אֱלֹאֲנִסָּאן וּבִמְגֹאֲנִסִּיהָ.
 וְקִטְעֵתָהּ. וְגִמִּיעַ אֱלִטְאֲגִיוֹן
 תִּבְעֵהָ וְרָא אֲלֻצָּנִם מִן בֵּין
 קוֹמָהֶם: (ו) וְאִי אֲנִסָּאן וְלֹא אֱלִי
 אֱלִמְשֻׁעִידִין וְאֱלֵעֲרֵאפִין.
 לִיטְגִי אֲלֵנָּאס פִּי תִבְעֵהָ.
 אֲחֻלֵּת גִּצְבִי בְּדִיאֲלֹךְ אֱלִי
 אֲנִסָּאן. וְקִטְעֵתָהּ מִן בֵּין קוֹמָה:
 (ז) פִּתְקֻדְסוֹ וְכוֹנֵנוֹ מִקְדָּשִׁין. לֹאֲנִי
 אֲלֵלָה רַבָּכֶם אֱלֻקְדוֹס:
 (ח) וְאֲחַפְצִי רְסוּמִי וְאֲעֻמְלוֹ
 בְּהָא. לֹאֲנִי אֲלֵלָה מִקְדָּסְכֶם:
 (ט) אִי אֲנִסָּאן לְעַן אֲבִידָה וְאִמָּה.

הֵהוּא וּבִמְשַׁפְּחָתוֹ וְהִכְרַתִּי
 אֹתוֹ וְאֵת | כָּל־הַזִּנִּים
 אַחֲרָיו לְזִנוֹת אַחֲרֵי הַמִּלֻּךְ
 מִקְרָב עַמָּם: וְאֲשׁוּי אֲנִי יֵת
 רוּגְזִי. בְּאֲנָשָׁא הֵהוּא וּבִסְעֻדָּהּ.
 וְאֲשִׁיצִי יְתִיָּה. וְיֵת כָּל דְּטָעֵן בְּתִירוּהָ.
 לְמַטְעִי בְּתֵר מוֹלֵךְ מִגּוֹ עֲמָהוֹן:
 וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תִּפְנֶה אֶל־
 הָאֲבֹת וְאֶל־הַיְדֻעִנִּים לְזִנֹּת
 אַחֲרֵיהֶם וְנָתַתִּי אֶת־פָּנַי

בְּנֶפֶשׁ הֵהוּא וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ מִקְרָב עַמּוֹ: וְאֲנִשׁ.
 דִּיתְפָּנִי בְּתֵר בְּדִין וּזְכוּרוֹ. לְמַטְעִי בְּתִירוּהוֹן. וְאֲתִין יֵת רוּגְזִי בְּאֲנָשָׁא
 הֵהוּא. וְאֲשִׁיצִי יְתִיָּה מִגּוֹ עֲמִיָּה: וְהִתְקַדְּשִׁיתֶם וְהִיִּיתֶם
 קְדָשִׁים כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: וְתִתְקַדְּשׁוּן. וְתִהְיוּן

קְדִישִׁין. אֲרִי. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: * (שִׁישִׁי) (שְׁבִיעִי כֶּשֶׁהן עֲחֻבֹּרוֹת)

וְשִׁמְרֶתֶם אֶת־חֻקֹּתַי וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה
 מִקְדָּשְׁכֶם: וְתִטְרוּן יֵת קִימִי. וְתַעֲבֹדוּן יְתִהְיוּן. אֲנִי יְיָ מִקְדָּשְׁכֶם:

כִּי־אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יִקְלָל

⌘ טַבִּיעִי בִסְפָרִי ⌘
 תִּיטֵן

— כ"י —

כ וּבִמְשַׁפְּחָתוֹ. אָמַר ר' שְׁמַעוֹן וְכִי מִשְׁפָּחָה
 מִה חֲטָאָה, אֵלֹא לְלַמֶּדֶף שְׁאִין לָךְ מִשְׁפָּחָה
 שִׁישׁ בָּהּ מוֹכֵס שְׁאִין כָּלָם מוֹכְסִין, שְׁכָלָם
 מִחֻפִּין עָלָיו: וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ. לָמָּה נֹאמַר, לְפִי
 שְׁנֹאמַר וּבִמְשַׁפְּחָתוֹ, יָכוֹל יִהְיֶה כָּל הַמִּשְׁפָּחָה
 בְּהִכְרַת, תִּלְמוּד לֹמַר אֹתוֹ. אֹתוֹ בְּהִכְרַת
 וְלֹא כָּל הַמִּשְׁפָּחָה בְּהִכְרַת, אֵלֹא בִּיטוּרִין:
 לְזִנוֹת אַחֲרֵי הַמִּלֻּךְ. לְרִבּוֹת שְׁאֵר עֲבוּדָה
 זָרָה שְׁעֲבָדָה בְּכָף, וְאִפְלוּ אִין זֹו עֲבוּדָתָה:
 וְהִתְקַדְּשִׁיתֶם. זֹו פְּרִישׁוֹת עֲבוּדָה זָרָה:

שְׁמֹן הַמִּזְבֵּחַ (ט) אִישׁ אִישׁ. הַמְנַהֵג לַהֲפִירִיד בִּינְיָהֶם. וְכֵן בְּכָל מָקוֹם

תפסיר דס"ג

פליקתל קתלא. למא לען אביה
ואמה. פקד חל דמה: י ואי
רגל זנא בזוגה רגל או
זנא באמראה צאחבה.
פליקתל אלזאן ואלזאניה
קתלא: יא ואי רגל צאגע
זוגה אביה. פקד כסף סוזה
אביה. פליקתלא גמיעא פקד
חלת דמאמא בדאלד:
יב ואי רגל צאגע פנתה.
פליקתלא גמיעא. ולמא צנעא
דאניה פקד חל דמאמא:

**אֶת-אָבִיו וְאֶת-אִמּוֹ מוֹת
יוֹמַת אָבִיו וְאִמּוֹ קָלִל דָּמִיו
בּוֹ: אֲרִי גֹבֵר גֹּבֵר. דִּילוּט יֵת אֲבוּהִי. וְיֵת
אִמִּיהָ אֶתקַטְלָא יֵתקִטִּיל. אֲבוּהִי וְאִמִּיהָ
לֹט קַטְלָא חֵיב: וְאִישׁ אֲשֶׁר
יִנְאַף אֶת אִשְׁתּוֹ אִישׁ אֲשֶׁר
יִנְאַף אֶת-אִשְׁתּוֹ רֵעֵהוּ מוֹת-
יוֹמַת הֵנָּאף וְהֵנָּאפֶת: וּגְבֵר.
דִּיגוּף יֵת אֶתֶת גֹּבֵר. דִּיגוּף יֵת אֶתֶת**

**חֲבֵרִיהָ. אֶתקַטְלָא יֵתקִטִּיל גִּיפָא וְגִיפָתָא: וְאִישׁ אֲשֶׁר
יִשְׁכַּב אֶת-אִשְׁתּוֹ אָבִיו עֲרוֹת אָבִיו גִּלָּה מוֹת-
יוֹמַתוֹ שְׁנֵיהֶם דְּמִיהֶם בָּם: וּגְבֵר. דִּישְׁכּוֹב יֵת אֶתֶת
אֲבוּהִי. עֲרִיתָא דְּאֲבוּהִי גִלָּה. אֶתקַטְלָא יֵתקִטִּיל תְּרוּיָהוּן קַטְלָא חֵיבִין:
יב וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת-כַּלְתּוֹ מוֹת יוֹמַתוֹ
שְׁנֵיהֶם תִּבֵּל עָשׂוּ דְּמִיהֶם בָּם: וּגְבֵר. דִּישְׁכּוֹב יֵת
כַּלְתִּיהָ. אֶתקַטְלָא יֵתקִטִּיל תְּרוּיָהוּן. תִּבֵּלָא עֲבָדוּ קַטְלָא חֵיבִין:**

— רש"י —

לאשת קטן. למדנו שאין לקטן קדושין.
ועל איזו אשת איש היבתי לה: אשר
ינאף את אשת רעהו. פרט לאשת גוי.
למדנו שאין קדושין לגוי: מות יומת
הנאף והנאפֶת. כל מיתה האמורה
בתורה סתם אינה אלא חנק: יב תבֵּל עָשׂוּ.
גנאי. לשון אחר מבבלין זרע האב
בזרע הבן:

ט אביו ואמו קלל. לרבות לאחר מיתה:
דמיו בו. זו סקילה וכן כל מקום
שנאמר דמיהם בם. ולמדנו מאוב וידעוני
שנאמר בהם באבן ירגמו אותם דמיהם בם
(פסוק כז). ופשוטו של מקרא, כמו דמו בראשו
(יכושע ב יט), אין נענש על מיתתו אלא הוא.
שהוא גרם לעצמו שיהרג: י ואיש. פרט
לקטן: אשר ינאף את אשת איש. פרט

תפסיר רס"ג

וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־
זָכָר מִשְׁכָּבִי אִשָּׁה תוֹעֵבָה
עָשׂוּ שְׁנֵיהֶם מוֹת יוּמָתוֹ
דְּמֵיהֶם בָּם: וּגְבַר. דִּישְׁכּוּב יֵת
דְּכוּרָא מִשְׁכָּבִי אֶתָּא. תוֹעֵיבָא עֲבָדוּ
תַרְוִיהוּן. אֶתְקַטְלָא יִתְקַטְלוּן קַטְלָא
חִיבִין: וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח
אֶת־אִשָּׁה וְאֶת־אִמָּהּ זָמָה
הוּא בְּאִשׁ יִשְׁרְפוּ אֹתוֹ

יג) וְאִישׁ רָגֵל צִיּאָגַע דִּכְרָא עֲלֵי
פִן מִצִּיאָגַעֵהּ אֶלְנִסָּא. פְּקֻדָּה
צִנְעָא גְמִיעָא כְּרִיזָה. פְּלִיקְתָּלָא
קַתְלָא פְּקֻדָּה חַל דְּמֵאֶהֱמָא:
יד) וְאִישׁ רָגֵל אֶתְכִידִי אִמְרָאָה
וְאִמָּהּ פְּתֻלָּה פִּאחֻשָּׁה. פְּלִיחֻרְקָה
בְּאַלְנָר הוּא וְהוּן עֲלֵי אֶלְבָּדֵל.
וְלֹא תִכּוֹן פִּאחֻשָּׁה פִּי מֵא
בִּינָפִם: טו) וְאִישׁ רָגֵל גַּעַל
מִצִּיאָגַעֵתָהּ. מֵע בְּהִימָה
פְּלִיקְתָּלָא קַתְלָא. וְאַלְבְּהִימָה
אִיצִיא פִּאקְתְּלוּהָ: טז) וְאִישׁ
אִמְרָאָה. תְּקַדְמֵת אֲלֵי בְּהִימָה

וְאֶתְהֵן וְלֹא תִהְיֶה זָמָה בְּתוֹכָכֶם: וּגְבַר. דִּישְׁכַּב יֵת
אֶתְתָּא. וְיֵת אִמָּה עֵצַת חֲטִיין הִיא. בְּנוּרָא. יוֹקְדִין יְתִיָּה וְיִתְהוּן. וְלֹא
תִּהְיֶי עֵצַת חֲטִיין בִּינִיכּוֹן: טז) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן שְׁכָבְתּוֹ
בְּבִהְמָה מוֹת יוּמָת וְאֶת־הַבְּהֵמָה תַּהַרְגוּ: וּגְבַר.
דִּיתִין שְׁכּוּבְתִּיָּה. בְּבַעֲרָא אֶתְקַטְלָא יִתְקַטִּיל. וְיֵת בְּעִירָא תְּקַטְלוּן:
טז) וְאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרַב אֶל־כָּל בְּהֵמָה לְרַבְעָה

— רס"ד —

שְׁבָאָה לְאָדָם תִּקְלָה עַל יְדֵהּ. לְפִיכָף אָמַר
הַכְּתוּב תִּסְקַל. קַל וְחֹמֶר לְאָדָם שְׂוִידַע
לְהַכְחִין בֵּין טוֹב לְרָע וְגוֹרֵם רָעָה לְחִבְרוֹ
לְעִבּוֹר עֲבָרָה. כִּיּוֹצֵא בְּדִבְרֵי אֶתָּה אֹמֵר
(דְּכִרִיס יב ז) אֲבִד תִּאבְדּוֹן אֶת כָּל הַמְּקוֹמוֹת.
הָרִי דְּבָרִים קַל וְחֹמֶר, מֵה אֵילָנוֹת שְׂאִינָן
רוֹאִין וְאִינָן שׁוֹמְעִין עַל שְׁבָאָה תִּקְלָה עַל
יָדָם אִמְרָה תוֹרָה הַשְׁחַת, שְׁרוּף וְכֻלָּה, הַמִּשָּׁה
אֶת חִבְרוֹ מִדֶּרֶךְ חַיִּים לְדֶרֶךְ מִיתָה עַל אַחַת

יג מִשְׁכָּבִי אִשָּׁה. מַכְנִיס כְּמַכְחֹל בְּשׂוּפּוֹפֶרֶת:
יד יִשְׁרְפוּ אֹתוֹ וְאֶתְהֵן. אִי אֶתָּה יָכוֹל לֹמַר
אֲשֶׁתוֹ הִרְאִשׁוּנָה יִשְׁרְפוּ, שְׁהָרִי נִשְׁאָה בְּהִתֵּר
וְלֹא נִאֲסָרָה עֲלֵיהּ, אֲלֵא אִשָּׁה וְאִמָּה הַכְּתוּבִין
כָּאן, שְׁתִּיחֵן לְאִסּוּר, שְׁנִשְׂאָ אֶת חֲמוֹתוֹ וְאִמָּה.
וְיֵשׁ מִרְבוּתֵינוּ שְׂאוּמָרִים, אִין כָּאן אֲלֵא
חֲמוֹתוֹ. וּמֵהוּ אֶתְהֵן, אֶת אַחַת מֵהֶן, וְלִשׁוֹן יְוֹנִי
הוּא הֵן אַחַת: טו וְאֶת הַבְּהֵמָה תַּהַרְגוּ. אִם
אָדָם חָטָא בְּהֵמָה מֵה חֲטָאָה, אֲלֵא מִפְּנֵי

תפסיר דס"ג

לתנזוהא. פאקתל אלאמראה
ואלבהימה. למא צנעא דאיה
פקוד חל דמאהמא בדאלד:
(יז) ואי רגל אתכיד' אכיתה.
אבנה' אביה או אבנה' אמה.
פנצ'ר אלי סוותרא. ונצ'רת
אלי סוותרא פדאלד עאר.
פינקטעאן מן חצ'רה' קומהם.
למא פשף סוזה' אכיתה פקוד
חמל וזרה: (יח) ואי רגל צאגע
אמראה חאיץ'. פכשף סוותרא
וערא נביעהא. וחי איצ'א
פשפת נביע דמאהא. פינקטעאן
גמיעא מן בין קומהם:

**אֹתָהּ וְהִרְגֵתָּ אֶת־הָאִשָּׁה
וְאֶת־הַבְּהֵמָה מוֹת יוֹמָתוֹ
דְּמִיָּהֶם בָּם: וְאֶתָּתָא. דְּתִקְרַב לָוֶת
כָּל בְּעִירָא לְמִשְׁלַט בָּהּ. וְתִקְטוּל יֵת
אֶתָּתָא וְיֵת בְּעִירָא. אֶת־קִטְלָא יִתְקַטְלוּ
קִטְלָא חֵיבִין: ^ד וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִקַּח
אֶת־אֲחֻתּוֹ בֶּת־אָבִיו אוֹ
בֶּת־אָמּוֹ וְרָאָה אֶת־עֲרוֹתֶיהָ
וְהָיָא תִּרְאָה אֶת־עֲרוֹתָו
חֶסֶד הוּא וְנִכְרְתוֹ לְעֵינֵי**

**בְּנֵי עַמִּם עֲרוֹת אֲחֻתּוֹ גִּלְתָּה עוֹנוֹ יִשָּׂא: וְגִבֹּר דִּי־סַב
יֵת אֲחֻתִּיהָ. בֶּת אָבוּהִי אוֹ בֶּת אִמִּיהָ. וְיַחְזִי יֵת עֲרִיתָהּ. וְהָיָא תַּחְזִי יֵת
עֲרִיתִיהָ קִלְנָא הוּא. וְיִשְׁתִּיצוּן. לְעֵינֵי בְּנֵי עַמְהוֹן. עֲרִית אֲחֻתִּיהָ. גְּלִי
חֻבִּיהָ יִקְבִּיל: ^ד וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִשְׁכַּב אֶת־הָאִשָּׁה דְּזָה
וְגִלְתָּה אֶת־עֲרוֹתֶיהָ אֶת־מְקַרְהָ הָעֵרָה וְהָוָא
גִּלְתָּה אֶת־מְקוֹר דְּמִיָּה וְנִכְרְתוֹ שְׁנֵיהֶם מִקְרַב
עַמָּם: וְגִבֹּר. דִּישְׁכּוּב יֵת אֶתָּא טוּמְאָה. וְיִגְלִי יֵת עֲרִיתָהּ יֵת קִלְנָה
גְּלִי. וְהָיָא. תְּגִלִּי יֵת סוֹאֲבֶת דְּמָהָא. וְיִשְׁתִּיצוּן תַּרְוִיהוֹן מִגּוֹ עַמְהוֹן:**

— רש"י —

והיו"ו יורדת בתבה לשם דבר, כמו ועדה,
מגזרת (אסתר כ ט) ולא קם ולא זע, וכן אחזה
מגזרת אח. והערה זו נחלקו בה רבותינו,
יש אומרים זו נשיקת שמש, ויש אומרים זו
הכנסת עטרה:

כמה וכמה: י' חסד הוא. לשון ארמי חרפה
(כראשית לד יד) חסודא. ומדרשו אם תאמר קין
נשא אחותו, חסד עשה המקום לבנות עולמו
ממנו, שנאמר (סכלים פט ג) עולם חסד יבנה:
י' הערה. גלה. וכן כל לשון ערה גלוי הוא.

תפסיר רס"ג

יט וְעֲרוֹת אָחוֹת אִמָּךְ

וְאָחוֹת אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה

כִּי אֶת־שְׂאֵרוֹ הָעֵרָה עֹנֶם

יִשְׂאוּ: וְעֲרִית אַחַת אִמְךָ. וְאַחַת אָבִיךָ

לֹא תִגְלִי. אֲרִי יֵת קָרִיבְתִּיהָ גְלִי חֹבֶהוֹן

יִקְבְּלוֹן: ב וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב

אֶת־דֹּדָתוֹ עֲרוֹת דָּדוֹ גְּלֶה

חֲטָאִם יִשְׂאוּ עֲרִירִים יָמָתוֹ:

וגבר. דִּישָׁכּוֹב יֵת אֶתֶּת

אֲחֻבָּהּ. עֲרִיתָא דְאֲחֻבָּהּ גְּלִי חֹבֶהוֹן יִקְבְּלוֹן דִּלָּא וְלֹד יָמָתוֹן:

כא וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אִשְׁתּוֹ אֲחִיו נָדָה הוּא

עֲרוֹת אֲחִיו גְּלֶה עֲרִירִים יִהְיוּ: וגבר. דִּישָׁכַב. יֵת אֶתֶּת

אֲחֻבָּהּ מִרְחָקָא הִיא. עֲרִיתָא דְאֲחֻבָּהּ גְּלִי דִלָּא וְלֹד יִהְיוּ:

כב וּשְׁמֵרְתֶּם אֶת־כָּל־חֻקֹּתַי וְאֶת־כָּל־מִשְׁפָּטַי

וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תִקִּיאוּ אֶתְכֶם הָאָרֶץ אֲשֶׁר

אֲנִי מֵבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה לְשֹׁבֶת בָּהּ: וְתִטְרוֹן יֵת כָּל

יט) וְסוּדָה' כִּי אֶלְתֵּד וְעִמְתֵּד לֹא תִכְשֹׁף. פֶּאֶן מִן עֵרָא נְסִיבָה פֶּקֶד חֲמֵל וְזֵרָה: כ) וְאִי רִגְל צִיאָגַע וְזֵגָה' עִמָּה. פֶּקֶד כִּשְׁף סוּדָה' עִמָּה. וּמִמָּא חֲמֵלָא וְזֵרָה מֵא יָמוּתָאן עֲקִימָאן: כא) וְאִי רִגְל אֶתְכִיד' וְזֵגָה' אֲכִיָּה. אֶלְתִּי הִי מִבְּעֵדָה מִנָּה. פֶּלְמָא כִּשְׁף סוּדָה' אֲכִיָּה יִפּוֹנָאן עֲקִימָאן: כב) וְאַחֲפָצוּ גְמִיע רְסוּמִי וְאַחֲכָאמִי. וְאַעֲמִלוּ בָהּ. וְלֹא יִשְׁתַּתְּכֶם אֶלְבִּלָד. אֶלְדִּי אֲנָא מִדְכִּלְכֶם הֵנָּאךְ לְתַחֲוֹזָה:

— רס"י —

לֹא בָנִים קוֹבְרִין, אֵין לֹא בָנִים מֵת בְּלֹא בָנִים, לְכָף שְׁנָה בְּשָׁנִי מִקְרָאוֹת אֵלֹו עֲרִירִים יָמוּתוּ עֲרִירִים יִהְיוּ. עֲרִירִים יָמוּתוּ, אִם יִהְיוּ לֹא בְּשַׁעַת עֲבָרָה, לֹא יִהְיוּ לֹא בְּשִׁימוֹת לְפִי שְׁקוֹבְרִין בְּחַיִּיו. עֲרִירִים יִהְיוּ, שָׁאִם אֵין לֹא בְּשַׁעַת עֲבָרָה, יִהְיֶה כָּל יָמָיו כְּמוֹ שֶׁהוּא עֲכָשׁוּ: כא נָדָה הוּא. הַשְׁכִּיבָה הַזֹּאת מִנְּדָה הִיא וּמֵאֻסָּה. וְרִבּוֹתֵינוּ דְרָשׁוּ לְאַסוֹר הָעֲרָאָה בָּהּ בְּנָדָה, שֶׁהָעֲרָאָה מְפֹרֶשֶׁת בָּהּ (פסוק יח)

יט וְעֲרוֹת אָחוֹת אִמָּךְ וגו'. שְׁנָה הַפְּתוּב בְּאַזְהָרְתָּן, לֹמַר שֶׁהִזְהֵר עֲלֵיהֶן בֵּין עַל אָחוֹת אָבִיו וְאִמּוֹ מִן הָאֵב בֵּין עַל אֲחִיוֹתֵיהֶן מִן הָאֵם, אֲבָל עֲרוֹת אִשְׁתּוֹ אֲחִי אָבִיו לֹא הִזְהֵר אֲלֵא עַל אִשְׁתּוֹ אֲחִי אָבִיו מִן הָאֵב: כ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת דֹּדָתוֹ. הַמִּקְרָא הַזֶּה בֹּא לְלַמֵּד עַל כֶּרֶת הָאֻמּוֹר לְמַעַלָּה, שֶׁהוּא בְּעֵנֶשׁ הַלִּיכַת עֲרִירִי: עֲרִירִים. כְּתִירוֹמוֹ בְּלֹא וְלֹד, וְדוּמָה לֹא (זכרשים טו ז) וְאֲנֹכִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי. יִשׁ

תפסיר דס"ג

(כג) ולא תסירו פי רסום
אלאמם. אלד'י אנא טארדהם
מן בין ידיכם. פאנהם למא
צנעו גמיע הד'ה אקליתיהם:
(כד) וקלת לפם חאכמא. אנתם
תחוזון בלדהם. ואנא אעטיה
לפם תחוזוה. בלד יפיץ' אללפן
ואלעסל. לאני אללה רבכם.
אלד'י אפרותכם מן גמיע
אלאמם: (כה) פמילזו אלבהימה
אלטאדירה מן אלנגסה.
ואלטאיר אלנגס מן אלטאדיר.

קמי וית כל דיני. ותעבדון יתהון. ולא
תרקון יתכון ארעא. דאנא. מעיל יתכון.
לתמן למתב בה: **(שבועי)** בג **ולא**
תלכו בחקת הגוי אשר-
אני משלח מפניכם כי את-
כל-אלה עשו ואקין בם:
ולא תהכון בנימוסי עממיא. דאנא מגלי
מן קדמיכון. ארי ית כל אלין עבדו.
ורחיק מימרי יתהון: **כד ואמר לכם**

אתם תירשו את-אדמתם ואני אתננה לכם
לרשת אתה ארץ זבת חלב ודבש אני יהוה
אלהיכם אשר-הבדלתי אתכם מן-העמים:
ואמרית לכון. אתון תירתון ית ארעהון. ואנא. אתננה לכון למירת
יתה. ארע. עבדא חלב ודבש. אנא יי אלהכון. דאפרישית יתכון מן
עממיא: **(כז) כה והבדלתם בין-הבהמה הטהרה**
לטמאה ובין-העוף הטמא לטהר ולא-
תשקצו את-נפשותיכם בבהמה ובעוף ובכל
אשר תרמש האדמה אשר הבדלתי לכם
לטמא: ותפרשון. בין בעירא דכיא למסאבא. ובין עופא מסאבא

— רס"י —

בין פרה לחמור, שהרי מבדלין ונפרין הם,
אלא בין טהורה לף לטמאה לף, בין שגשחט
רבו שלסימן לגשחט חציו. וכמה בין רבו
לחציו, מלא שעה: אשר הבדלתי לכם

את מקורה הערה (לעיל יח): כג ואקין. לשון
מיואס, כמו (בראשית כז מו) קצתי בחיי, כאדם
שהוא קץ במזונו: כה והבדלתם בין
הבהמה הטהרה לטמאה. אין צריך לומר

תפסיר רס"ג

וְלֹא תִרְגְּסוּ אֶנְפֹסְכֶם בְּאֵלֵי
בְּהֵמָה וְאֶל־טִיֹּור. וְסֹאִיר מֵאֵי יָדֵב
עָלַי אֶל־אֶרֶץ. אֶל־דִּי אֶפְרֹזְתָה
לָכֶם לֹא־תִנְגִּיס: (כו) וְכֹנֹנוּ לִי
מִקֹּדֶסִין. לֹא־נִי אֱלֹהֵי אֱלֹקִדֹס.
אֶפְרֹזְתֶּכֶם מִן אֱלֹא־מִם לְתִכּוֹנוּ
לִי כִי־אֶצֶה: (כז) וְאִי רֶגֶל אוֹ
אִמְרָא. כֹּאן מִנְהִמָּא
מִשְׁעוּדָא. אוֹ עֲרֹא־פֹא פִלִּיקְתָּלָא
קִתְלָא. וּבִאֲלֹחֶגְאָרָה יִרְגְּמוּהִמָּא
פִּקְדֵּי חֵלֶת דְּמֹאֲדִמָּא:

לְדַכֵּיא. וְלֹא תִשְׁקֻצוּן יָת נַפְשְׁתְּכוֹן
בְּבַעֲיָרָא וּבַעֲוֹפָא. וּבְכָל דְּתִרְחִישׁ אֶרְעָא.
דְּאֶפְרִישִׁית לְכוֹן לְסֹאֲבָא: כו וְהֵייתֶם
לִי קְדָשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי
יְהוָה וְאֲבַדְלֶם אֶתְכֶם מִן־
הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי: וְתִהְיוּן קְדָמִי
קְדִישִׁין. אֲרִי קְדִישׁ אֲנִי יי. וְאֶפְרִישִׁית
יְתְּכוֹן: מִן עַמֻּמִּיָּא לְמַהוּי פִּלְחִין קְדָמִי:
כו וְאִישׁ אוֹ-אִשָּׁה כִּי-יְהִיָּה בָהֶם אוֹב אוֹ יִדְעֹנִי
מוֹת יוֹמָתוֹ בְּאֶבֶן יִרְגְּמוּ אֹתָם דְּמִיָּהֶם בָּם: וְגִבֹּר
אוֹ אֶתָּא. אֲרִי יְהִי בְּהוֹן בְּדִין. אוֹ זְכוּרוּ אֶתְקַטְלָא יְתִקְטְלוֹן. בְּאֶבְנָא.
יִרְגְּמוּן יְתִהוֹן קִטְלָא חִיבִין: פ פ פ

סד פיסוקים סימן ונה

— רס"י —

לְהִיּוֹת לִי, שְׁתַּחֲוֶה הַבְּדִלְתְּכֶם מֵהֶם לְשִׁמִּי,
פֹּרֶשׁ מִן הָעֵבֶרָה וּמִקַּבֵּל עָלָיו עוֹל מַלְכוּת
שָׁמַיִם: כו כִּי יְהִיָּה בָהֶם אוֹב וְגוֹי. כֹּאן נֶאֱמַר
בָּהֶם מִיתָה וְלִמְעֵלָה כֶּרֶת. עֲדִים וְהִתְרָאָה
בְּסִקִּילָה, מִזִּיד בְּלֹא הִתְרָאָה בְּהִכְרֵת וְשִׁנְגָּתָם
חֲטָאת, וְכֵן בְּכָל חִיבֵי מִיתוֹת שְׁנֵאֲמַר בָּהֶם
כֶּרֶת:

חַסְלַת פֶּרֶשׁת קְדָשִׁים

לְטִמָּא. לְאֶסוּר: כו וְאֲבַדְלֶם אֶתְכֶם מִן
הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי. אִם אַתֶּם מְבַדְּלִים מֵהֶם
הָרִי אַתֶּם שְׁלִי, וְאִם לֹא הָרִי אַתֶּם
שְׁלֹנְבוֹכְדִנְצֶר וְחִבְרִיו. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה
אוֹמֵר מִנֵּין שְׁלֵא יֹאמַר אָדָם נִפְשִׁי קִצָּה
בְּבֶשֶׂר חֲזִיר, אִי אִפְשִׁי לְלִבּוֹשׁ בְּלָאִים, אֲבָל
יֹאמַר אִפְשִׁי, וּמָה אֶעֱשֶׂה וְאֲבִי שְׁבַשְׁמִים גָּזֹר
עָלַי, תִּלְמוּד לֹמַר וְאֲבַדְלֶם אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים

שִׁמְרֵי הַמִּזְבֵּחַ (ס) וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה. הַמְנַהֵג לְהַפְרִיד בֵּין אוֹ לְאִשָּׁה.

בִּרְכַּה רֵאשִׁוֹנָה שִׁקּוּדִים הַחֲפִטְרָה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנִבְיָאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדַבְרֵיהֶם, הַנְּאֻמִּים בְּאֵמֶת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמִשְׁה עֲבָדוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנִבְיָאִי, הָאֵמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמין)

הפטרה דקדשים

ביחזקאל סימן כ'

וַיְהִי | בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית בַּחֲמִשִּׁי בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בָּאוּ
 אֲנָשִׁים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל לְדֶרֶשׁ אֶת־יְהוָה וַיֵּשְׁבוּ
 לִפְנֵי: וַהֲוָה, בִּשְׁתָּא שְׁבִיעִיתָא. בַּחֲמִישָׁא, בְּעֶסְרָא לִירְחָא. אָמַר
 נְבִיא. אֲתוּ גְבֵרִין. מִסְבֵּי יִשְׂרָאֵל, לְמַתְבַּע אֲלָפֵן מִן קָדָם יי. וַיְתִיבוּ,
 קָדָמִי: וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: וַהֲוָה פִּתְגָם נְבוּאָה מִן קָדָם
 יי, עָמִי לְמִימַר: בֶּן־אָדָם דִּבֵּר אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרַת
 אֱלֹהִים כֹּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה הַלְדֶּרֶשׁ אֹתִי אַתֶּם בָּאִים
 חִי־אֲנִי אִם־אֲדֶרֶשׁ לָכֶם נָאִם אֲדֹנִי יְהוָה: בַּר אָדָם. אֲתַנְבִּי.
 לְסִבֵּי יִשְׂרָאֵל, וְתִימַר לְהוֹן. כְּדָנָן אָמַר, יי אֱלֹהִים. הַלְמַתְבַּע אֲלָפֵן מִן
 קָדָמִי, אֲתוֹן אֲתוֹן. קִים אָנָּא, אִם אֲשַׁתְּאִיל לְכוֹן בְּמִימְרִי. אָמַר, יי
 אֱלֹהִים: הַתְּשַׁפֹּט אַתֶּם הַתְּשַׁפֹּט בֶּן־אָדָם אֶת־תוֹעֵבַת
 אֲבוֹתֶם הוֹדִיעֶם: הַתּוֹכַח יְתַהוֹן. הַתּוֹכַח, בַּר אָדָם. יֵת תוֹעֵבַת
 אֲבֹתֵהוֹן, הוֹדַעְנוּ: וְאָמְרַת אֲלֵיהֶם כֹּה־אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה
 בְּיוֹם בַּחֲרִי בְּיִשְׂרָאֵל וְאִשָּׁא יָדִי לְזֹרַע בֵּית יַעֲקֹב וְאוֹדַע
 לָהֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאִשָּׁא יָדִי לָהֶם לֵאמֹר אֲנִי יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם: וְתִימַר לְהוֹן. כְּדָנָן אָמַר, יי אֱלֹהִים. בְּיוֹמָא, דְּאֲתַרְעִיתִי
 בְּיִשְׂרָאֵל. וְקִיִּמִּית בְּמִימְרִי. לְזֹרְעָא, דְּבֵית יַעֲקֹב. וְאֲתַגְלִיתִי לְמַפְרָקֵהוֹן,
 בְּאֶרֶעַ דְּמִצְרַיִם. וְקִיִּמִּית בְּמִימְרִי לְהוֹן, לְמִימַר. אָנָּא, יי אֱלֹהֵינוּ:
 בְּיוֹם הַהוּא נִשְׁאֲתִי יָדִי לָהֶם לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
 אֶל־אֶרֶץ אֲשֶׁר־תִּתְּנִי לָהֶם זֶבֶת חֶלֶב וְדִבְשׁ עֲבִי הִיא
 לְכָל־הָאֲרָצוֹת: בְּיוֹמָא הַהוּא. קִיִּמִּית בְּמִימְרִי, לְהוֹן. לְאַפְקוּתֵהוֹן,
 מֵאֶרֶעַ דְּמִצְרַיִם. לְאֶרֶעַא, דִּיהִבִּית לְהוֹן. עֲבָדָא חֶלֶב, וְדִבְשׁ.

וְזֶלְקָן הִדְקִדּוּק: וְאָמְרַת אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר. בַּפְּשֻׁטָא, לֹא בִזְרָקָא בְּכָל סְפָרֵי תִימָן:

תִּשְׁבַּחַא הִיא, לְכָל מְדִינָתָא: ^ז וְאָמַר אֲלֵיהֶם אִישׁ שְׁקוּצִי עֵינָיו
 הִשְׁלִיכוּ וּבְגָלוּלֵי מִצְרַיִם אֶל־תִּטְמְאוּ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
 וְאִמְרִית לְהוֹן. גִּבֹּר שְׁקוּצוֹהִי, אֲרַחֲקוּ מִקְבִּיל עֵינוֹהִי. וּבְפִלְחָן טָעוֹת
 מִצְרָאִי, לֹא תִסְתַּאֲבוּן. אֲנֹא, ^י אֱלֹהֵכֹן: ^ח וַיֹּמְרוּ־בִי וְלֹא אָבוּ
 לִשְׁמַע אֵלַי אִישׁ אֶת־שְׁקוּצִי עֵינֵיהֶם לֹא הִשְׁלִיכוּ וְאֶת־
 גִּלוּלֵי מִצְרַיִם לֹא עָזְבוּ וְאָמַר לִשְׁפָךְ חַמְתִּי עֲלֵיהֶם
 לְכָלוֹת אֶפֶי בָהֶם בְּתוֹךְ אֶרֶץ מִצְרַיִם: וְסָרִיבוּ עַל מִימְרִי. וְלֹא
 אָבוּ, לְקַבֵּל לִנְבִיִי. גִּבֹּר יֵת שְׁקוּצִי עֵינֵיהוֹן, לֹא אֲרַחֲקוּ. וְיֵת פִּלְחָן טָעוֹת
 מִצְרָאִי, לֹא שָׁבְקוּ. וְאִמְרִית, לְמִשְׁפַּךְ חַמְתִּי עֲלֵיהוֹן. דִּיחֹל רִגְזִי, בְּהוֹן.
 בְּגוֹ, אֲרַעֵא דְּמִצְרַיִם: ^ט וְאָעֵשׂ לְמַעַן שָׁמִי לְבַלְתִּי הִחַל לְעֵינֵי
 הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־הֵמָּה בְּתוֹכָם אֲשֶׁר נֹדַעְתִּי אֲלֵיהֶם לְעֵינֵיהֶם
 לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: וְעַבְדִּית, בְּדִיל שָׁמִי. בְּדִיל דְּלֹא יִתְחַל.
 לְעֵינֵי עַמִּמְיָא, דְּאֲנוּן בִּינֵיהוֹן. דְּאֵתְגִּלִּיתִי לְמַפְרָקְהוֹן, לְעֵינֵיהוֹן.
 לְאַפְקוֹתְהוֹן, מֵאֲרַעֵא דְּמִצְרַיִם: ^י וְאֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
 וְאֲבֹאֵם אֶל־הַמִּדְבָּר: וְאַפִּיקְתָּנוּן, מֵאֲרַעֵא דְּמִצְרַיִם. וְאַעֲלִיתָנוּן,
 לְמִדְבָּרָא: ^{יא} וְאֵתְּנָן לָהֶם אֶת־חֻקוֹתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטֵי הַדִּעְתִּי
 אוֹתָם אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וְחֵי בָהֶם: וְיִהְיֶינָם לְהוֹן, יֵת
 קִימִי. וְיֵת דִּינִי, הַדִּעִית יִתְהוֹן. דָּאֵם יַעֲבִיד יִתְהוֹן. אֲנִשָּׂא, יִיחִי בְּהוֹן בְּחֵי
 עֲלֵמָא: ^{יב} וְגַם אֶת־שַׁבְתוֹתַי נָתַתִּי לָהֶם לְהִיּוֹת לְאוֹת בִּינִי
 וּבִינֵיהֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם: וְאִף יֵת יוֹמֵי שְׁבִיָּא
 דִּילִי, יִהְיֶינָם לְהוֹן. לְמַהוּי לָאֵת. בֵּין מִימְרִי, וּבִינֵיהוֹן. לְמַדַּע. אֲרִי. אֲנֹא יִי,
 מְקַדְּשֵׁהוֹן: ^{יג} וַיֹּמְרוּ־בִי בֵּית־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר בְּחֻקוֹתַי לֹא־
 הָלְכוּ וְאֶת־מִשְׁפָּטֵי מֹאֲסוֹ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וְחֵי
 בָהֶם וְאֶת־שַׁבְתוֹתַי חָלְלוּ מְאֹד וְאָמַר לִשְׁפָךְ חַמְתִּי
 עֲלֵיהֶם בַּמִּדְבָּר לְכָלוֹתָם: וְסָרִיבוּ עַל מִימְרִי בֵּית יִשְׂרָאֵל,

במדברא. בקימי לא הליכו, וית דיני קצו. דאם יעביד יתהון אנשא, ייחי בהון בתי עלמא. וית יומי שביא דילי, אחילו לחדא. ואמרית. למשפך חמתי עליהון. במדברא, לשיציותהון: **וַאֲעֲשֶׂה לְמַעַן שָׁמַי לְבַלְתִּי הַחֹל לְעֵינַי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִים לְעֵינֵיהֶם: וְעַבְדִּית, בְּדִיל שָׁמַי. בְּדִיל דְּלֹא יִתְחַל, לְעֵינַי עַמְּמִיא. דַּאֲפִיקְתַּנּוּן, לְעֵינֵיהוֹן: וְגַם-אֲנִי נִשְׁאֲתִי יָדִי לָהֶם בַּמִּדְבָּר לְבַלְתִּי הָבִיא אוֹתָם אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-נָתַתִּי זִבְתָּ חֶלֶב וּדְבַשׁ עָבִי הִיא לְכָל-הָאֲרָצוֹת: וְאִי אֲנִי. קַיִּמִּית בְּמִימְרִי. לְהוֹן, בַּמִּדְבָּר. בְּדִיל דְּלֹא לֹאֲעֵלָא יִתְהוֹן, לָאֲרַעָא דִּיהִבִּית. עֲבָדָא חֶלֶב, וּדְבַשׁ. תִּשְׂבַּחָא הִיא, לְכָל מְדִינָתָא:**

ומנהג השאמי להוסיף פסוקים אלו:

יְעֹן בְּמִשְׁפָּטִי מָאֲסוּ וְאֶת-חֻקוֹתַי לֹא-הִלְכוּ בָּהֶם וְאֶת-שְׁבֻתוֹתַי חָלְלוּ כִּי אַחֲרֵי גְלוּלֵיהֶם לִבָּם הִלְךְ: חֲלָה, דְּבַדְנִי קִצּוֹ. וְיִת קִימִי, לֹא הִלְכוּ בְּהוֹן. וְיִת יוֹמֵי שְׂבִיָּא דִּילִי, אַחִילוּ. אֲרִי, בְּתַר פִּלְחֹן טַעֲוִתְהוֹן, לְבַהוֹן טַעֲוִי: וְתַחַס עֵינַי עֲלֵיהֶם מִשְׁחָתָם וְלֹא-עָשִׂיתִי אוֹתָם כֹּלָה בַּמִּדְבָּר: וְחִסַּת עֵינַי. עֲלִיהוֹן, מִלְּחַבְלוֹתְהוֹן. וְלֹא עַבְדִּית עִמְהוֹן, גְּמִירָא, בַּמִּדְבָּר: וְאָמַר אֶל-בְּנֵיהֶם בַּמִּדְבָּר בְּחוּקֵי אֲבוֹתֵיכֶם אֶל-תִּלְכוּ וְאֶת-מִשְׁפָּטֵיהֶם אֶל-תִּשְׁמְרוּ וּבְגְלוּלֵיהֶם אֶל-תִּטְמְאוּ: וְאִמְרִית לְבְנֵיהוֹן, בַּמִּדְבָּר. בְּגִזְרֵת אֲבֹהֵיכֹן, לֹא תִהְיוּ. וְיִת נְמוּסֵיהוֹן, לֹא תִשְׁרוּן. וּבְפִלְחֹן טַעֲוִתְהוֹן, לֹא תִסְתַּאֲבוּן: וְאֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּחֻקוֹתַי לִכּוּ וְאֶת-מִשְׁפָּטֵי שְׁמְרוּ וְעָשׂוּ אוֹתָם: אֲנִי, יְיָ אֱלֹהֵיכֹן. בְּקִימִי, הִלְכוּ. וְיִת דִּינִי טְרוּ, וְעַבְדִּי יִתְהוֹן: כִּי וְאֶת-שְׁבֻתוֹתַי קִדְּשׁוּ וְהָיוּ לְאוֹת בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: וְיִת יוֹמֵי שְׂבִיָּא דִּילִי, קְדִישׁוּ. וְהוֹן לֵאמֹר, בֵּין מִימְרִי וּבֵינֵיכֹן. לְמַדַּע. אֲרִי, אֲנִי, יְיָ אֱלֹהֵיכֹן:

(גְּאֵלָנוּ יְהוָה עֲבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פִּרְקָנָא. יְיָ עֲבָאוֹת, שְׁמִיָּהּ, קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

על דא יתברך וישתבח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חֵיא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלַם, וּלְעָלְמֵי עָלְמִיא:

וזלק הדקדוק: יט ואת משפטי שמרו. תביר: ועשו. טפחא. ובדפוסים תיבת 'שמרו' בטפחא:

תפסיר רס"ג

הדו ^{למנחת שבת ושני וחמישי} אמר אל הכהנים

כא ויאמר יהוה אל-

משה אמר אל הכהנים

בני אהרן ואמרת להם

לנפש לא-יטמא בעמיו:

ואמר יי למשה. אימר לכהניא בני

אהרן. ותימר להון. על מית לא יסתאב

בעמיה: ^ב כי אם-לשאריו

הקרוב אליו לאמו ולאביו ולבנו ולבתו ולאחיו:

אלהין לקריביה. דקריב ליה. לאמיה ולאבוי. ולבריה ולברתיה

ולאחוי: ^ג ולאחתו הבתולה הקרובה אליו אשר

לא-היתה לאיש לה יטמא: ולאחתיה בתולתא

דקריבא ליה. דלא הות לגבר. לה יסתאב: ^ד לא יטמא בעל

בעמיו להחלו: לא יסתאב ברבא בעמיה. לאחלוותיה:

לא- ^ה (כ' יקרח) יקרחו קרחה בראשם ופאת

רש"י

כא 6 אמר אל הכהנים. אמר ואמרת. להזכיר גדולים על הקטנים: בני אהרן. יכול חללים, תלמוד לומר הכהנים: בני אהרן. אף בעלי מומין במשמע: בני אהרן. ולא בנות אהרן: לא יטמא בעמיו. בעוד שהמת בתוך עמיו, יצא מת מצודה: כי אם לשאריו. אין שארו אלא אשתו: ג הקרובה. לרבות את הארוסה: אשר לא

זולק הדקדוק: לא יקרחה. תיבת יקרחו בה"א לרמוז הדין שאמרו במשנה הקורח חמש

קריחות על מת אחד או קרחה אחת על חמשה מתים (שפתי ישנים קי"ב ע"א):

היתה לאיש. למשכב: לה יטמא. מצודה: ד לא יטמא בעל בעמיו להחלו. לא יטמא לאשתו פסולה שהוא מחלל בה בעודה עמו. וכן פשוטו של מקרא לא יטמא בעל בשארו בעוד שהוא בתוך עמיו, שיש לה קוברין, שאינה מת מצודה, ובאיזה שאר אמרת, באותו שהוא להחלו, להתחלל הוא מכהנתו: כ לא יקרחו קרחה. על מת. והלא אף

תפסיר רס"ג

וְזָנָה לְחֹתֶנְיָהּ לֹא יִחְלָקוּהָ.
וְכִי יִשְׁרָטוּ אֶתְּכֶם. לֹא יִכְדְּשׁוּן
כִּדְשָׁא: (ו) וְלִכְנוּ מִקְדָּשִׁין
לְרִבְהֶם. וְלֹא יִבְדְּלוּ אִסָּם
רִבְהֶם. פֶּאֱנָהֶם לִמָּא הֵם
מִקְרָבִין קְרָאִין אֵלֶּה רִבְהֶם
אֵלֶּה אִמָּה יִכְנוּ מִקְדָּשִׁין:
(ז) בְּאִמְרָא פֶּאֱנָה וּמִבְדִּילָה
לֹא יִתְזַוְּגוּ. וּבְאִמְרָא מְטַלְקָה
מִן בְּעִלְהָ לֹא יִתְזַוְּגוּ. פֶּאֱנָ כָּל

**זָקֵנִים לֹא יִגְלָחוּ וּבְשָׂרָם
לֹא יִשְׁרָטוּ שְׂרָטָתָם: לֹא יִמְרְטוּ
מִרְט בְּרִישָׁהוּן. וּפְתָא דְדִקְנָהוּן לֹא
יִגְלָחוּ. וּבְשָׂרָהוּן לֹא יִחְבְּלוּן חֲבֹל:
קְדָשִׁים יִהְיוּ לֹאֲלֵהֶם
וְלֹא יִחְלָלוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם
כִּי אֶת-אֲשֵׁי יְהוָה לֶחֶם**

**אֱלֹהֵיהֶם הֵם מִקְרִיבִם וְהֵיוּ קְדָשִׁים: קְדִישִׁין יִהְיוּ קָדָם
אֱלֹהֵהוּן. וְלֹא יִחְלוּן. שְׂמָא דְאֱלֹהֵהוּן. אֲרִי יֵת קוֹרְבָנִיא דִּי. קוֹרְבָן
אֱלֹהֵהוּן. אֲנוּן מִקְרָבִין וְיִהְיוּ קְדִישִׁין: אִשָּׁה זֹנָה וְחִלְלָה
לֹא יִקְחוּ וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִשָּׁה לֹא יִקְחוּ**

— רס"י —

שְׂאִינוּ חֵיב אֵלָּא עַל דְּבַר הַקְּרִי גִלּוּחַ וְיֵשׁ בּוֹ
הַשְׁחָתָה, וְזֶהוּ תַעֲרָ: **וּבְשָׂרָם לֹא יִשְׁרָטוּ**
שְׂרָטָתָם. לְפִי שְׂנַאֲמָר בִּישְׂרָאֵל (ויקרא טז כח)
וְשָׂרָט לְנֶפֶשׁ לֹא תִתְּנוּ, יִכּוֹל שְׂרָט חֲמִשׁ
שְׂרִיטוֹת לֹא יִהְיֶה חֵיב אֵלָּא אַחַת. תִּלְמֹד
לִזְמַר לֹא יִשְׁרָטוּ שְׂרָטָתָם, לְחֵיב עַל כָּל
שְׂרִיטָה וְשְׂרִיטָה. שְׂתִיבָה זֹו יִתְּרָה הִיא
לְדְרוֹשׁ, שְׂתִיבָה לֹא לְכַתּוּב לֹא יִשְׁרָטוּ וְאִנִּי
יִדְעֶה שְׂתִיבָה שְׂרָטָתָם: **וְקְדָשִׁים יִהְיוּ.** עַל
כְּרָחִים יִקְדִּישׁוּם בֵּית דִּין בְּכָף: **זֹנָה.**
שְׂנַבְעֵלָה בְּעִלְתָּ יִשְׂרָאֵל הָאָסוּר לָהּ, כְּגוֹן

יִשְׂרָאֵל הִזְקִירוּ עַל כָּף, אֵלָּא לְפִי שְׂנַאֲמָר
בִּישְׂרָאֵל (דברים יד ט) בֵּין עֵינֵיכֶם, יִכּוֹל לֹא
יִהְיֶה חֵיב עַל כָּל הָרָאשׁ, תִּלְמֹד לִזְמַר
בְּרָאשָׁם, וְלִמְדוּ יִשְׂרָאֵל מִהַכְּהֵנִים בְּגִזְרָה
שְׁנֵה, נֶאֱמָר כָּאן קְרָחָה וְנֶאֱמָר לְהֵלֶן בִּישְׂרָאֵל
קְרָחָה, מִה כָּאן כָּל הָרָאשׁ אֵף לְהֵלֶן כָּל
הָרָאשׁ בְּמִשְׁמַע, כָּל מְקוֹם שִׁקְרָח בְּרָאשׁ.
וּמִה לְהֵלֶן עַל מֵת, אֵף כָּאן עַל מֵת: **וּפֶאֱתָת**
זָקֵנִים לֹא יִגְלָחוּ. לְפִי שְׂנַאֲמָר בִּישְׂרָאֵל
(ויקרא יט כז) וְלֹא תִשְׁחָתוּ, יִכּוֹל לְקַטּוֹ בְּמִלְקָט
וּבְרִישָׁתָהּ יִהְיֶה חֵיב, לְכָף נֶאֱמָר לֹא יִגְלָחוּ.

וְזָלֶק הַדְּקִדּוּק: **וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִשָּׁה לֹא יִקְחוּ.** הַתְּרָגוּם וְאִתְּתָא דְּמִתְרַכָּא, הַדְּלִ"ת בַּחֲרִיק
וְהַתִּי"ו רְפִי וְכֵן כְּלָהוּ שְׁבַתְרָגוּם הַנִּיקוּד בְּכָלֶם כֵּן הוּא, מִתְרַכָּא הַמ"ם בְּשׂוּא, דְּמִתְרַכָּא הַדְּלִ"ת
בַּחֲרִיק, וּמִתְרַכָּא הַוִּי"ו שׁוּרֵק וְאִין בְּמ"ם חִירֵק וְהַתִּי"ו רְפָה. וְכ"ה בְּכָל הַקְּדֻמוֹנוֹת גַּם בְּדְפוּסִים.
וּמִלְמַדִּי תִינוּקוֹת שְׁלֹא יִדְעוּ דְּקִדּוּק הַלְשׁוֹן עֲווּתוֹ שְׁלֹא כִדָּת. וּמִה שְׁתְּרָגַם כָּאן וְחִלְלָה וּמִחֲלָא
וְלִקְמָן גְּבִי כֵהֵן גְּדוֹל תְּרָגַם חִלְלָה חִלְלָא, פִּירְשׁוּ הָרָאשׁוֹנִים כִּי הַחִלְלָה יֵשׁ בָּהּ שְׁנֵי סוּגִים הָאֶחָד
שְׂנַבְעֵלָה לְפִסּוּל לָהּ שְׁנַעֲשִׂית חִלָּל וְהַשְּׁנִי שְׁתִּיהִיָּה בַת חִלָּל:

תפסיר רס"ג

ואחד מנהם מקדש לרבה:
(ח) וקדשה באלוזהם. לאנה
יקרב קרבאן רבך אלהים.
פליכון לך מקדסא. כמא אני
אללה מקדסכם: (ט) ואיי אבנה
רגל אמאם. תבדילת פפגרת.
פקד פציחת אביהא. פלתחרק
באלנאר: (י) ואלאמאם אלכפיר
מן אכיותה. אלדי יצב עלי
ראסה דהן אלמסח ויכמל

כִּי־קֹדֶשׁ הוּא לְאֱלֹהִיוֹ:
אֶתְתָּא מַטְעִיא וּמַחְלָא לָא יִסְבוּן.
וְאֶתְתָּא. דְּמַתְרָכָא מִבְּעִלָּה לָא יִסְבוּן.
אַרִי קֹדִישׁ הוּא קֹדֶם אֱלֹהִיָּה:
וְקֹדְשָׁתּוּ כִּי־אֶת־לֶחֶם
אֱלֹהִיךָ הוּא מִקְרִיב קֹדֶשׁ
יְהִי־לְךָ כִּי קֹדֶשׁ אֲנִי
יְהוָה מְקֹדְשִׁכֶּם: וּתְקַדְּשֵׁנִיָּה.

אַרִי יְת קורבן אלהך הוא מקריב. קדיש יהי לך. ארי קדיש. אָנָּא יי
מקדשכון: **ט** ובת איש כהן כי תחל לזנות את־
אביה היא מחללת באש תשרף: ובת גבר כהן. ארי
תתחל למטעי. מקדושת אבוהא היא מתחלא. בנורא תתוקד: **ס**
והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על־ראשו |
שמן המשחה ומלא את־ידו ללבש את־
הבגדים את־ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרס:

— רס"י —

חִיבֵי כְּרִתּוֹת או נתין או ממזר: חללה.
שגלדה מן הפסולים שבכהנה, כגון בת
אלמנה מכהן גדול או בת גרושה וחלוצה
מכהן הדיוט, וכן שנתחללה מן הכהנה
על ידי ביאת אחד מן הפסולים לכהנה:
ח וקדשתו. על כרחו, שאם לא רצה לגרש,
תלקחו ויטרהו עד שיגרש: קדש יהיה לך.
נהוג בו קדשה לפתוח ראשון בכל דבר

ולברך ראשון בסעודה: **ט** כי תחל לזנות.
כשתתחלל על ידי זנות, שהיתה בה זיקת
בעל וזנותה או מן האירוסין או מן הנשואין.
ורבותינו נחלקו בדבר, והכל מודים שלא
דבר הכתוב בפניה: **את אביה היא**
מחללת. חללה ובזתה את כבודו, שאומרים
עליו ארור שזו ילד, ארור שזו גדל:
י לא יפרע. לא יגדל פרע על אבל. ואיזהו

זולק הדקדוק: **כי־את לחם אלהיך.** תיבת כי במקף וגעיא בכל התיגאן לא בתביר וכ"כ
ר"מ לונזאנו ז"ל: **אשר יוצק.** האל"ף געז:

תפסיר רס"ג

ואגבה בלבס אלת־יֵאב. פֿלא
ישלֶת ראסה. ותִּיאבה לא
יִמְזַקֶּהא: יא) וְעָלִי אִי אֲנִסְאן
מִיִּית לֹא יִדְכָּל. חתא בִּאֲבִיה
ואמֶה לֹא יִנָּס: יב) וּמִן
אֶלְמִקְדָּשׁ לֹא יִכְרַג וְרִאֲהֵמֵא.
וְלֹא יִבְדִּיל קֹדֶשׁ (י"ג: תִּקְדִּישׁ)
רַבָּה. לֹאֵן לִמָּא תֵאג דְּהֵן מִסַּח
רַבָּה עָלֶיהָ. אֲנֵא אֵלֶּה שְׂדֵפְתָה:
יג) וְהוּ פֿלא יִתְזוּוג אֵלֵא
בִּאֲמִרָא בְּכֶר: יד) אֲמֵא
אֶרְמִלָּה אוּ מְטִלְקָה וּמִבְדִּילָה
וּפִאגְרָה. פֿלא יִתְזוּוג בִּאֲחֻדִּי
מִן הוּלָאִי. אֵלֵא בִּאֲמִרָא בְּכֶר
מִן קוּמָה יִתְזוּוג: טו) וְלֹא יִבְדִּיל

וְכִהְנֵא דִּיתְרַבֵּא מֵאֲחֻזָּה. דִּיתְרַק עַל
רִישִׁיה מִשְׁחָא דְרִבּוּתָא וְדִיקָרִיב יִת
קוּרְבָנִיה. לְמַלְבֵּשׁ יִת לְבוּשִׁיא. יִת רִישִׁיה
לֹא יִרְבִּי פְרוּעַ. וּלְבוּשׁוֹהִי לֹא יִבְזֶע:
וְעַל כָּל־נִפְשֹׁת מֵת לֹא
יֵבֵא לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא
יִטְמָא: וְעַל כָּל נִפְשֹׁת מֵיתָא לֹא
יִיעוֹל. לְאָבוּהִי וּלְאִמִּיה לֹא יִסְתַּאב:
וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא
וְלֹא יַחֲלִל אֶת מִקְדָּשׁ
אֱלֹהִיו כִּי נֹזֵר שֶׁמֶן מִשְׁחַת

אֱלֹהִיו עָלָיו אֲנִי יְהוָה: וּמִן מִקְדָּשָׁא לֹא יִפּוֹק. וְלֹא
יַחֲלִל. יִת מִקְדָּשָׁא דְאֱלֹהִיהָ. אֲרִי. כָּלִיל. מִשְׁח רִבּוּתָא דְאֱלֹהִיהָ. עֲלוּהִי
אֲנֵא יי: וְהוּא אִשָּׁה בְּבִתּוּלִיָּה יִקַּח: וְהוּא. אֶתְתָּא
בְּבִתּוּלָהָ יִסֵּב: וְאֶלְמָנָה וְגִרּוּשָׁה וְחִלְלָה זֹנָה אֶת־
אֱלֹהִי לֹא יִקַּח כִּי אִם־בְּתוּלָה מַעֲמִיו יִקַּח אִשָּׁה:
אֶרְמִלָּה וּמִתְרַבָּא וְחִלְלָה מִטְעִיא. יִת אֵלִין לֹא יִסֵּב. אֱלֹהִין:
בְּתוּלָתָא מַעֲמִיהָ יִסֵּב אֶתְתָּא: טו) וְלֹא־יַחֲלִל זֶרְעוֹ בְּעַמּוֹ

— רס"י —

רִבּוּתֵינוּ שְׂכֵהֵן גְּדוֹל מִקָּרִיב אוּגֵן. וְכֵן מִשְׁמַעוּ.
אִף אִם מֵתוּ אָבִיו וְאִמּוֹ אֵינוּ צָרִיךְ לִצְאֵת מִן
הַמִּקְדָּשׁ אֲלֵא עוֹבֵד עֲבוּדָה: וְלֹא יַחֲלִל אֶת
מִקְדָּשׁ. שְׂאִינוּ מְחַלֵּל בְּכָךְ אֶת הָעֲבוּדָה
שֶׁהִתִּיר לוֹ הַכְּתוּב, הֵא כֹהֵן הַדְּיוּט שֶׁעֲבַד
אוּגֵן חֲלָל: יי וְחִלְלָה. שְׂגִלְדָה מִפְּסוּלֵי כְּהֻנָּה:

גְּדוֹל פְּרַע, יוֹתֵר מִשְׁלֹשִׁים יוֹם: יא וְעַל כָּל
נִפְשֹׁת מֵת וְגוֹי. בְּאֲחֵל הַמֵּת: נִפְשֹׁת מֵת.
לְהִבִּיא רְבִיעִית דָּם מִן הַמֵּת שְׂמִטְמֵא בְּאֲחֵל:
לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטְמָא. לֹא בֵּא אֵלֵא
לְהִתִּיר לוֹ מֵת מִצֻּחַ: יז וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא
יֵצֵא. אֵינוּ הוֹלֵךְ אַחֵר הַמִּשְׁחָה. וְעוֹד מִכָּאֵן לְמִדּוֹ

תפסיר רס"ג

נסלה בסואהא מן קומה לאני
אללה מקדסה: טז) תים כלם
אללה מוסי תכלימא: יז) מר
הרון וקל לה. אי רגל מן נסלך
עלי מר אגאלהם. יכון פיה
עיב. לא יתקדם. ליקרב קרבאן
רבה: יח) לאן כל רגל פיה עיב
לא יתקדם. פמן דיאלך
אלאעמא ואלאזמן. ואלאכרם
ואלכאמע: יט) או רגל יכון
פיה פסר רגל. או פסר יד:
כ) או אחרב או אכפש. או

כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשׁוֹ: וְלֹא
יַחֲלִי זִרְעִיהָ בְּעַמִּיהָ. אֲרִי. אֲנָא יי
מְקַדְּשִׁיהָ: ס (שעי) וַיִּדְבֹּר יְהוָה
אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר: וּמִלִּיל יי עִם
מֹשֶׁה לְמִימֶר: דִּבֶּר אֶל-אַהֲרֹן
לֵאמֹר אִישׁ מִזֶּרְעֶךָ
לְדֹרֹתָם אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוֹם
לֹא יִקְרָב לְהִקְרִיב לַחֵם

אֱלֹהֵיוֹ: מִלִּיל עִם אַהֲרֹן לְמִימֶר. גִּבֹּר מִבְּנֵךְ לְדִרְיָהוֹן. דִּיהִי בִיה
מוֹמָא. לֹא יִקְרָב. לְקִרְבָּא קוֹרְבָנָא קָדִים אֱלֹהִיהָ: יח כִּי כָל-אִישׁ
אֲשֶׁר-בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרָב אִישׁ עוֹר או פִּסָּח או
חֲרָם או שְׂרוּעַ: אֲרִי כָל גִּבֹּר. דִּבִּיה מוֹמָא לֹא יִקְרָב. גִּבֹּר עוֹר
או חֲגִיר. או חֲרִים או שְׂרִיעַ: יט או אִישׁ אֲשֶׁר-יִהְיֶה בּוֹ
שֹׁבֵר רֶגֶל או שֹׁבֵר יָד: או גִּבֹּר. דִּיהִי בִיה תִּבְר רֶגֶלָא. או
תִּבְר יָדָא: כ או-גִּבֹּן או-דָק או תִּבְלָל בְּעֵינָיו או

— רס"י —

או שְׂרוּעַ. שְׂאָחַד מאיבריו גדול מחברו, עינו
אחת גדולה ועינו אחת קטנה, או שוקו אחת
ארכה מחברתה: כ או גִּבֹּן. שורילוי"ש זלע"ז
[בעל גבות ארוכות] שגביני עיניו שערן
ארוך ושוכב: או דָק. שיש לו בעיניו דוק
סקורין טיל"א [קרום], כמו (ישטיכ מ כז) הנזטה
כדוק: או תִּבְלָל. דבר המבלבל את העין.
כגון חוט לבן הנמשך מן הלבן ופוסק בסירא.

טו וְלֹא יַחֲלִל זִרְעוֹ. הא אם נשא אחת מן
הפסולות, זרעו המנה חלל מדין קדשת
כהנה: יז לַחֵם אֱלֹהֵיוֹ. מאכל אֱלֹהֵיוֹ, כל
סעודה קרויה לַחֵם, כמו (דניאל כ 6) עבד לַחֵם
רב: יח כִּי כָל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם לֹא
יִקְרָב. אינו דין שיקרב, כמו (מלאכי ח ח)
הקריבהו נא לפחתה: חרם. שחטמו שקוע
בין שתי העינים, שבוהל שתי עיניו באחת:

תפסיר רס"ג

כְּתִיב פִּי עֵינֶה. אוּ בִּה גֵרֵב אוּ
חֲזָאוּ. אוּ אֲדָר: כּא) כְּדֹאֲךָ כָּל
רָגִל פִּיהָ עֵיב. מִן נִסְל הָרוֹן
אֲלֵאמָאם. לֹא יִתְקַדֵּם לִיקְרֵב
קֶרְבָּאן אֱלֹהִי. וּמִהֵמָּה דִּיאֲלֹךְ
אֲלַעֵיב פִּיהָ. פֶּקֶרְבָּאן רַבָּה. לֹא
יִתְקַדֵּם לִיקְרֵבָה: כּב) לֹאכֵן רוֹק
רַבָּה. מִן כִּזְאֵץ אֲלֵאקִדָּאס.
וְעוֹאמָהָ יֹאכֵל: כּג) אִמָּא אֱלִי
אֲלִסְגָּף פֶּלֶא יִדְכֵּל. וְאֵלִי

**גֵרֵב אוּ יִלְפֶת אוּ מְרוֹחַ
אֲשָׁד: אוּ גִבִּין אוּ דִקָּא. אוּ חֲלִין
בְּעֵינוֹהִי. אוּ גֵרֵבִין אוּ חֲזִין. אוּ מְרִיס
פַּחְתִּין: כּא כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר-בּוֹ
מוֹם מִזְרַע אֶהְרֹן הַכֹּהֵן לֹא
יֵגֶשׁ לְהִקְרִיב אֶת-אֲשֵׁי יְהוָה
מוֹם בּוֹ אֶת לֶחֶם אֱלֹהִיו לֹא**

**יֵגֶשׁ לְהִקְרִיב: כָּל גֵּבֵר דְּבִיָּה מוֹמָא. מִזְרַע דִּיאֶהְרֹן כְּהֵנָּא.
לֹא יִקְרֵב. לְקֶרְבָּא יֵת קוֹרְבָנֵי דִּי. מוֹמָא בִּיָּה. יֵת קוֹרְבִין אֱלֹהִיהָ.
לֹא יִקְרֵב לְקֶרְבָּא: כּב לֶחֶם אֱלֹהִיו מִקֹּדְשֵׁי הַקֹּדְשִׁים
וּמִן-הַקֹּדְשִׁים יֹאכֵל: קוֹרְבִין אֱלֹהִיהָ. מִקֹּדְשֵׁי קוֹדֶשֶׁיָּא.
וּמִן קוֹדֶשֶׁיָּא יִיכּוֹל: כּג אֵךְ אֶל-הַפֶּרֶכֶת לֹא יִבֹּא**

— רס"י —

שְׁפַחְדִּין מְרַסְסִים, שְׂבִיצִים שְׁלוֹ כְּתוּתִין.
פַּחְדִּין כְּמוֹ (אִיז מ י) גִּידֵי פַחְדוֹ וְשׁוֹרְגוֹ:
כּא כָּל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם. לְרַבּוֹת שְׁאָר
מוֹמִין: מוֹם בּוֹ. בְּעוֹד מוֹמוֹ בּוֹ פְּסוּל, הָא אִם
עֶבֶר מוֹמוֹ כְּשֶׁר: לֶחֶם אֱלֹהִיו. כָּל מֵאֲכָל
קִרְיָ לֶחֶם: כּג מִקֹּדְשֵׁי הַקֹּדְשִׁים. אֵלֹ קֹדְשֵׁי
הַקֹּדְשִׁים: וּמִן הַקֹּדְשִׁים יֹאכֵל. אֵלֹ קֹדְשִׁים
קָלִים. וְאִם נֶאֱמָרוּ קֹדְשֵׁי הַקֹּדְשִׁים לְכֹהֵן
נֶאֱמָרוּ קֹדְשִׁים קָלִים, אִם לֹא נֶאֱמָרוּ הֵייתִי
אוֹמֵר בְּקֹדְשֵׁי הַקֹּדְשִׁים יֹאכֵל בְּעַל מוֹם,
שְׂמִצֵּינוּ שְׁהִתְרוּ לָזֶר, שְׂאֵכֵל מִשָּׁה בְּשֶׁר
הַמְּלוֹאִים, אֲבָל בְּחֻזָּה וְשׁוֹק שְׁלֵקֶדְשִׁים קָלִים
לֹא יֹאכֵל, שְׁלֹא מִצֵּינוּ זֶר חוֹלֵק בְּהוֹן, לְכֹהֵן
נֶאֱמָרוּ קֹדְשִׁים קָלִים. כֹּה מְפֹרֵשׁ בְּזִבְחִים (סא):
כּג אֵךְ אֶל הַפֶּרֶכֶת. לְהוֹזֵת שְׂבַע הַזֹּאוֹת

שְׁהוּא עוֹגֵל הַמְקִיף אֶת הַשְּׁחוֹר, שְׁקוֹרָאִים
פְּרוּוֹלִ"א [אִישׁוֹן], וְהַחוּט הַזֶּה פּוֹסֵק אֶת הָעוֹגֵל
וְנִכְנָס בְּשַׁחֲרֹר. וְתִרְגוּם תְּבַלֵּל חֲלִין, לְשׁוֹן
חֲלִזוֹן, שְׁהוּא דוֹמָה לְתוֹלַעַת אוֹתוֹ הַחוּט, וְכֵן
כְּנֻחֵהוּ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל בְּמוֹמֵי הַבְּכוֹר חֲלִזוֹן נָחַשׁ
עֵינָב (זְכוּרֹת לז 6): **גֵרֵב וְיִלְפֶת**. מִיָּנִי שְׁחִין
הֵם: גֵּרֵב, זֶה הַחֶרֶס. שְׁחִין הֵיבֵשׁ מִבְּפָנִים
וּמִבְּחוּץ: יִלְפֶת, הִיא חֲזוּזִית הַמְצִירִית. וְלָמָּה
נִקְרָאת יִלְפֶת שְׂמִלְפֶת וְהוֹלֶכֶת עַד יוֹם
הַמִּיתָה, וְהוּא לֶחַ מִבְּחוּץ וְיֵבֵשׁ מִבְּפָנִים.
וּבְמִקוֹם אַחֵר קוֹרָא לְגֵרֵב שְׁחִין, הַלֵּחַ מִבְּחוּץ
וְיֵבֵשׁ מִבְּפָנִים, שְׁנֶאֱמַר (דְּזִירִים כז) וּבִגְרֵב
וּבְחֶרֶס, כְּשֶׁסָּמוּךְ גֵּרֵב אֲצֵל חֶרֶס קוֹרָא לִילְפֶת
גֵּרֵב, וְכִשְׁהוּא סָמוּךְ אֲצֵל יִלְפֶת קוֹרָא לְחֶרֶס
גֵּרֵב, כֹּה מְפֹרֵשׁ בְּבִכּוֹרוֹת (מא 6):
מְרוֹחַ אֲשָׁד. לְפִי הַתִּרְגוּם מְרִיס פַּחְדִּין.

תפסיר רס"ג

אלמד'בת. פלא יתקדם אד' פיה עיב. ולא יבדל מקדסי. לאני אללה מקדסהמא: (כד) פאמר מוסי בדאלד הרון ובניה. וסאיר בני אסראיל: כב א) תם כלם אללה מוסי תכלימא: ב) מר הרון ובניה. באן יגאנבו אקדאס בני אסראיל. ולא יבדלו מא ספיתתה קדסא. ממא הם מקדסיה לי. אנא אללה שרפתתה: ג) קל להם. אי רגל מן נסלכם

וְאֶל-הַמִּזְבֵּחַ לֹא יֵגַשׁ כִּי-
מוֹם בּוֹ וְלֹא יַחֲלִיל אֶת-
מִקְדָּשִׁי כִּי אֲנִי יְהוָה
מִקְדָּשִׁים: בָּרִם לְפָרוּכָתָא לֹא יֵעוֹל.
וּלְמַדְבָּחָא. לֹא יִקְרַב אֲרִי מוֹמָא בִּיה.
וְלֹא יַחֲלִיל יֵת מִקְדָּשִׁי. אֲרִי. אָנָּה יי
מִקְדָּשֶׁהוּן: כָּד וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה אֶל-
אֶהֱרֹן וְאֶל בָּנָיו וְאֶל-כָּל-

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וּמִלִּיל מֹשֶׁה. עִם אֶהֱרֹן וְעִם בְּנוֹהֵי. וְעִם כָּל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: פ ספרי תימן כָּב * וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה
לֵאמֹר: וּמִלִּיל יי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר: כ דָּבַר אֶל-אֶהֱרֹן
וְאֶל-בָּנָיו וַיִּנְזְרוּ מִקְדָּשִׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא
יַחֲלִלוּ אֶת-שֵׁם קֹדֶשִׁי אֲשֶׁר הֵם מִקְדָּשִׁים לִי
אֲנִי יְהוָה: מִלִּיל עִם אֶהֱרֹן וְעִם בְּנוֹהֵי. וַיִּפְרֹשׁוּן מִקְדָּשִׁי
דְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל. וְלֹא יַחֲלוּן יֵת שְׁמָא דְקוֹדֶשִׁי. דְּאֲנוּן מִקְדָּשִׁין.
קִדְמִי אָנָּה יי: ג אָמַר אֱלֹהִים לְדֹרֹתֵיכֶם כָּל-אִישׁ |

— רס"י —

אומר (יחזקאל יד ז) וינזרו מאחרי, (ישעיהו ח ז) נזורו אחור, ופרשו מן הקדשים בימי טמאתן. דבר אחר: וינזרו מן הקדשים בני ישראל אשר הם מקדשים לי ולא יחללו את שם קדשי. סרס המקרא ודרשהו, אשר הם מקדשים לי ולא יחללו את שם קדשי: אשר הם מקדשים לי. לרבות קדשי כהנים עצמן: ג כל איש

שעל הפרכת: ואל המזבח. החיצון. ושניהם הצרכו להכתב, ומפורש בתורת כהנים: ולא יחלל את מקדשי. שאם עבד, עבודתו מחללת להפסל: כד וידבר משה. המצוה הזאת: אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל. להזהיר בית דין על הכהנים: כב ז וינזרו. אין נזירה אלא פרישה, וכן הוא

תפסיר רס"ג

עליו מר אגיאלכם. תקדם אלי
אלאקדאס אלדי יקדשהא בני
אסראיל ללה. והו פי חד נגס
ילזמה פתכ'תרם תלך אלנפס
מן עאלמי. אנא אללה
אלמעאקב: ד) אי רגיל מן נסל
הרון. פי מא הו אברץ או
דיאיב. פלא יאכיל מן
אלאקדאס. אלי' אן יטהר. ומן

**אֲשֶׁר-יִקְרַב מִכָּל-זֶרַעְכֶם
אֶל-הַקֹּדְשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ
בְנֵי-יִשְׂרָאֵל לַיהוָה וְטִמְאַתּוּ
עָלָיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא
מִלִּפְנֵי אֲנִי יְהוָה: אִמַּר לְהוֹן.
לְדַרְכּוֹן. כָּל גִּבֹּר דִּיקְרַב מִכָּל זֶרַעְכּוֹן.
לְקוֹדְשִׁיא דִּיקְדִּישׁוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קָדִם יִי.**

וסאובתיה עלוהי. וישתיצי. אנשא ההוא. מן קדמי אנא יי:
**אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אֲהֶרֶן וְהוּא עָרוּעַ אוּ זָב
בַּקֹּדְשִׁים לֹא יֹאכֹל עַד אֲשֶׁר יִטְהַר וְהִנֵּגַע**

— רס"י —

מדבר, וטמאתו שלבשר עליו, ובטהור
שאכל את השמא הכתוב מדבר, הרי כבר
נאמר (ויק' ז יט) והבשר אשר יגע בכל טמא
לא יאכל, אלא על כרחך ממשמעו אתה
למד, במי שטמאתו פורחת ממנו הכתוב
מדבר, והו האדם שיש לו טהרה בטבילה:
וְנִכְרְתָה וְגו'. יכול מצד זה לצד זה, יכרת
ממקומו ויתישב במקום אחר, תלמוד לומר
אני ה', בכל מקום אני: **[ז מִזֶּרַע אֲהֶרֶן.]**
אין לי אלא זרעו, גופו מנין, תלמוד לומר
והוא צרוע, שיכול הואיל ומקריב אוגן יקריב
צרוע וזב, תלמוד לומר והוא: **עַד אֲשֶׁר יִטְהַר.**
ביאת השמש, או אינו אלא טבילה, נאמר
כאן וטהר, ונאמר למטה וטהר (פסוק ז)
ובא השמש וטהר, מה להלן ביאת שמש, אף
כאן ביאת שמש: כל זה אינו צרכו דפוסים.]

אֲשֶׁר יִקְרַב. אין קריבה זו אלא אכילה, וכן
מצינו שנאמרה אזהרת אכילת קדשים
בטמאה בלשון נגיעה בכל קדש לא תגע
(ויקרא יב ז), אזהרה לאוכל, ולמדות רבותינו
מגזרה שוה. ואי אפשר לומר שחייב על
הנגיעה, שהרי נאמר כרת על האכילה בצו
את אהרן (ויקרא ז כ ט) שתי בריתות זו אצל
זו, ואם על הנגיעה חייב לא הצריך לחיבו על
האכילה, וכן נדרש בתורת פהנים וכי יש
נוגע חייב, אם כן מה תלמוד לומר יקרב,
משויכשר לקרב, שאין חייבין עליו משום
טמאה, אלא אם כן קרבו מתיריו. ואם תאמר
שלוש בריתות בטמאת פהנים למה, כבר
נדרשו במסכת שבועות אחת לכלל ואחת
לפרט וכי (שזועות ז ט): **וְטִמְאַתּוּ עָלָיו.**
וטמאת האדם עליו, יכול בבשר הכתוב

זולק הדקדוק: **וְהִנֵּגַע בְּכָל טִמְאָה נֶפֶשׁ.** תיבת והנגע בפשטא אחת בכל התיגאן וזוהי שיטת
ר"מ לונזאנו והירושלמיים והיא מלרע:

שמן המור (ז) איש איש. המנהג להפריד ביניהם.

תפסיר רס"ג

**בְּכָל-טָמֵא-נֶפֶשׁ אֹו אִישׁ
אֲשֶׁר-תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שְׂכֶבֶת-**

זָרַע: גִּבֹר גִּבֹר מִזְרֵעַ דֹּאֲהָרָן. וְהוּא
סָגִיר אֹו דֹאִיב. בְּקוֹדֶשִׁיּא לֹא יִיכּוֹל.
עַד דִּידְבִּי. וּדִיקְרַב בְּכָל טָמִי נִפְשָׁא.
אֹו גִּבֹר. דְּתַפּוֹק מִנִּיה שְׂכֶבֶת זָרַע:
ה אֹו-אִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל-
שֶׁרֶץ אֲשֶׁר יִטְמָא-לוֹ אֹו
בָּאָדָם אֲשֶׁר יִטְמָא-לוֹ לְכָל

מִסְ נָגִיס בְּמִיּוּת. אֹו כִדְגָת מִנְה
נִטְפָּה' אֲנִסְאָל: (ה) וְאִי רָגִל
דְּנָא. בְּכָל דְּבִיב סְבִילָה אֹן יִנְגַס
מִנְה. אֹו בְּאֲנִסְאָן סְבִילָה אֹן
יִנְגַס מִנְה. עֲלִי צִרּוּב נִגְאָסְתָּה:
(ו) פֹּאִי אֲנִסְאָן דְּנָא בְּשִׁי מִן
דִּיאֲלָךְ. פִּלִּינְגַס אֲלִי אֲלִילִל. וְלֹא
יֵאכֹל מִן אֲלִאֲקִדָּאס. אֲלֹא אֹן
גִּסֵּל בְּדִנְה בְּאֲלִמָּא: (ז) פֹּאֲדִיא
גִּיבָת אֲלִשְׁמַס פִּקֹּד טָהָר.
וּבַעַד דִּיאֲלָךְ יֵאכֹל מִן
אֲלִאֲקִדָּאס. לְאִנְה טַעֲמָה:
(ח) וְאֲלִנְבִילָה וְאֲלִסְקִימָה. לֹא

טְמֵאתוּ: אֹו גִבֹר דִּיקְרַב. בְּכָל רַחֲשָׁא דִּיסְתָּאב לִיה. אֹו בְּאֲנִשָּׁא
דִּיסְתָּאב לִיה. לְכָל סְאוּבְתִיָּה: **ו** נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע-בּוֹ
וְטֵמְאָה עַד-הָעֶרֶב וְלֹא יֵאכֹל מִן-הַקֹּדְשִׁים כִּי
אִם-רָתַן בְּשָׂרוֹ בְּמִים: אֲנִשׁ דִּיקְרַב בִּיָּה. וִיְהִי מִסָּאב עַד
רַמְשָׁא. וְלֹא יִיכּוֹל מִן קוֹדֶשִׁיּא. אֲלִהִין. אִסְחִי בְּשִׂרְיָה בְּמִיָּא:
ז **וּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהָר וְאַחַר יֵאכֹל מִן-הַקֹּדְשִׁים**
כִּי לַחֲמוֹ הוּא: וּכְמִיעַל שְׁמֵשׁא וִידְבִּי. וּבִתֵּר כֵּן יִיכּוֹל מִן
קוֹדֶשִׁיּא. אֲרִי לַחֲמִיָּה הוּא: **ח** **נִבְלָה וְטֵרֶפֶה לֹא יֵאכֹל**

— רס"ג —

הַטְּמֵאִים הַלֵּלוֹ: **ז** וְאַחַר יֵאכֹל מִן הַקֹּדְשִׁים.
נִדְרֵשׁ בִּיבְמוֹת בְּתִירוּמָה, שְׁמִתֵּר לְאֲכָלָה
בְּהָעֶרֶב הַשֶּׁמֶשׁ: מִן הַקֹּדְשִׁים. וְלֹא כָל
הַקֹּדְשִׁים: מִנְבִּלָה וְטֵרֶפֶה לֹא יֵאכֹל
לְטֵמְאָה בָּה. לְעִנְיֵן הַטְּמֵאָה הַזֹּהִיר כָּאן,
שְׁאִם אֲכָל נִבְלָת עוֹף טְהוֹר, שְׁאִין לֵה טְמֵאָת

בְּכָל טָמֵא נֶפֶשׁ. בְּמִי שְׁנִטְמָא בְּמִת: כ בְּכָל
שֶׁרֶץ אֲשֶׁר יִטְמָא לוֹ. בְּשַׁעוֹר הָרְאוּי
לְטֵמְאָה, בְּכַעֲדֻשָּׁה: אֹו בָּאָדָם. בְּמִת: אֲשֶׁר
יִטְמָא לוֹ. כְּשִׁיעוּרוֹ לְטֵמְאָה, וְזִהוּ כְּפִיָּת: לְכָל
טְמֵאָתוֹ. לְרִבּוֹת נוֹגַע בְּזָב וְזֹבָה, נִדָּה וְיוֹלָדָת
וּבְמִצְוֹרַע: וְנֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בּוֹ. בְּאַחַד מִן

תפסיר רס"ג

יאכלהא פיעציני בהא. אנא אללה אלמעאקב: ט) פליחפצו מא אסתחפצ'תדם. ולא יחמלו ענה וזרא. פיהלפון אד' הם תבד'לוה. לאני אללה מקדסהם בד'אלד: י) וכל אגנבי לא יאכל קדסא חתא צ'יף אלאמאם ואגירה לא יאכל קדסא: יא) ואי אמאם אשתרא אנסאן שראא במאלה. פהו יאכל מנה. וכד'אלד תיאליד ביתה. הם יאכלון מן טעאמה: יב) ואייה' אבנה' אמאם. תנווגת

לְטִמְאָה-בָּהּ אֲנִי יְהוָה:
נְבִילָא וּתְבִירָא. לָא יִיכּוֹל לְאַסְתָּאבָא
בָּהּ. אֲנָא יי: וְשִׁמְרוּ אֶת-
מִשְׁמֶרֶתִי וְלֹא יִשְׁאוּ עָלָיו
חֲטָא וּמָתוּ בּוֹ כִּי יַחֲלִלְהוּ
אֲנִי יְהוָה מִקְדָּשָׁם: וַיִּטְרוּן יַת
מִטְרַת מִימְרִי. וְלֹא יִקְבְּלוּן עֲלוֹהֵי חוּבָא.
וַיָּמוּתוּן בֵּיהּ אֲרִי יַחֲלוּנִיהּ. אֲנָא יי
מִקְדָּשֶׁהוּן: וְכָל-זָר לֹא-יֹאכֹל

קֹדֶשׁ תּוֹשֵׁב כֹּהֵן וְשֹׂכֵר לֹא-יֹאכֹל קֹדֶשׁ: וְכָל
חֵילוֹנִי לֹא יִיכּוֹל קוֹדֶשָׁא. תּוֹתָבָא דְכֹהֲנָא. וְאֲגִירָא לָא יִיכּוֹל קוֹדֶשָׁא:
וְכֹהֵן כִּי-יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיָן בְּסָפּוֹ הוּא יֹאכֹל
בּוֹ וַיֵּלֶיד בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ בְּלַחְמֹו: וְכֹהֵן. אֲרִי יִקְנֵי
נֶפֶשׁ קִנְיָן בְּסָפִיהּ. הוּא יִיכּוֹל בֵּיהּ. וַיֵּלֶיד בֵּיתִיהּ. אֲנֹנִי יִקְבְּלוּן בְּלַחְמִיהּ:
וּבֵת-כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר הוּא בְּתֵרוּמַת

— רס"י —

נקוד פתח. לפי שהוא דבוק. ואיזהו תושב, זה נרצע שהוא קנוי לו עד היובל, ואיזהו שכיר, זה קנוי קנין שנים, שיוצא בשש, בא הכתוב ולמדך כאן שאין גופו קנוי לאדוניו לאכול בתרומתו: יא וכהן כי יקנה נפש. עבד פנעני שקנוי לגופו: ויליד ביתו. אלו בני השפחות. ואשת כהן אוכלת בתרומה מן המקרא הזה, שאף היא קנין כסף. ועוד למד ממקרא אחר (צמדצ יא יא) כל טהור בביתך וגו' בספרי: יז לאיש זר. ללוי ולזשראל:

מגע ומשא אלא טמאת אכילה בבית הבליעה, אסור לאכול בקדשים. וצריך לומר וטרפה, מי שיש במינו טרפה, יצא נבלת עוף טמא שאין במינו טרפה: ט ושמרו את משמרת. מלאכול תרומה בטמאת הגוף: ומתו בו. למדנו שהיא מיתה בידי שמים: י לא יאכל קדש. בתרומה הכתוב מדבר, שכל הענין דבר בה: תושב כהן ושכיר. תושבו של כהן ושכירו, לפיכך תושב זה זולק הדקדוק: תושב כהן. לחוד בפתח כי הוא סמוך והוא תואר (מהרי"ב):

תפסיר רס"ג

רגלא אנגביא. פהי לא תאכל
מן רפאיע אלאקדאס:
(יג) ואייה' אבנה' אמאם צארת
ארמלה או מטלקה. ולא נסל
להא. פלתעוד אלי' בית אביהא
כחכם צבאיהא. ומן טעאמה
תאכל. וסאיר אלאנגבין לא
יאכלו מנה: יד) ואי אנסאן
אכל שיא מן אלאקדאס
סחוא. פליזיד עליה מתיל
כמסה. וידפעה אלי' אלאמאם
ען אלקודס: טו) ולא יבדלו
אקדאס בני אסראיל. ומא
ירפעונה ללה: טז) פוחלו
ענהא דנובא ואתאמא. אד"א

הַקֹּדֶשִׁים לֹא תֹאכַל: ובת

כָּהֵיִן. אָרִי תִּהְיֶה לַגִּבֹּר חִילוּנִי. הִיא
בְּאַפְרָשׁוֹת קוֹדֶשִׁיא לֹא תִיכּוֹל:

וּבֵת-כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה

אֶלְמֶנָה וּגְרוּשָׁה וְזָרַע אִין

לָהּ וְשִׁבָּה אֶל-בֵּית אָבִיהָ

בְּנִעוּרֶיהָ מִלֶּחֶם אָבִיהָ

תֹּאכַל וְכָל-זֶר לֹא-יֹאכַל

בוֹ: ובת כָּהֵיִן אָרִי תִּהְיֶה אֶרְמָלָא

וּמִתְרַבָּא. וְכִר לִית לָהּ. וּתְנוּבָא. לְבֵית

אָבוּהָא כְּרַבִּיּוּתָהּ. מִלֶּחֶמָא דְּאָבוּהָא

וְאִישׁ כִּי-יֹאכַל קֹדֶשׁ

בְּשִׁגְגָה וְיִסַּף חֲמִשִּׁיתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת-

הַקֹּדֶשׁ: וּגִבֹּר. אָרִי יִיכּוֹל קוֹדֶשָׁא בְּשָׁלוּ. וְיִוְסִיף חוֹמְשִׁיהָ עָלוּהָ:

וַיִּתֵּן לְכֹהֵנָא יֵת קוֹדֶשָׁא: טו) **וְלֹא יַחֲלִלּוּ אֶת-קֹדֶשִׁי בְנֵי**

יִשְׂרָאֵל אֶת אֲשֶׁר-יָרִימוּ לִיהוָה: וְלֹא יַחֲלוּן. יֵת קוֹדֶשִׁיא

דְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל. יֵת דִּיפְרָשׁוֹן קָדֵם יִי: טז) וְהִשְׁיֵאוּ אוֹתָם עֹון

— רס"י —

לַכֹּהֵן אֶת הַקֹּדֶשׁ. דְּכֵר הָרָאוי לְהִיּוֹת קֹדֶשׁ.
שְׂאִינוּ פּוֹרַע לוֹ מַעוֹת אֵלָא פִּירוֹת שְׁלֵחֻלִין.
וְהֵן נַעֲשִׂין תְּרוּמָה: טו) **וְלֹא יַחֲלִלּוּ** וּגוֹי.
לְהַאֲכִילֵם לְזָרִים: טז) **וְהִשְׁיֵאוּ אוֹתָם.** אֶת
עַצְמָם יִטְעֲנוּ עֹון בְּאֲכָלֵם אֶת קֹדֶשִׁיהֶם.
שְׁהַבְדִּלוּ לְשֵׁם תְּרוּמָה וְקֹדֶשׁ וְנֶאֱסְרוּ עֲלֵיהֶם.

יג) **אֶלְמֶנָה וּגְרוּשָׁה.** מִן הָאִישׁ הַזֶּה: וְזָרַע
אִין לָהּ. מִמֶּנּוּ: וְשִׁבָּה. הִיא אִם יֵשׁ לָהּ זָרַע
מִמֶּנּוּ אֲסוּרָה בְּתִרוּמָה כָּל זֶמֶן שֶׁהוֹרַע קָיָם:
וְכָל זֶר לֹא יֹאכַל בוֹ. לֹא בָּא אֵלָא לְהוֹצִיא
אֶת הָאוֹנָן שֶׁמִּתֵּר בְּתִרוּמָה. וְרוֹת אֲמַרְתִּי לָךְ.
וְלֹא אֲנִיּוֹת: יד) **כִּי יֹאכַל קֹדֶשׁ.** תְּרוּמָה: וְנָתַן

תפסיר דס"ג

אכלו כדאיך אקדאסדעם. לאני
אללה מקדסדעם: יז) תים כלם
אללה מוסי' תכלימא: מר הרון
ובניה. וסאיר אל אסראיל:
יח) וקל להם. אי רגל מן אל
אסראיל או מן אלג'רבא
אלדאכלין פיהם. שא אן יקרב
קרבאנא עלי צ'רוב מן
נדורם ותברעדם. אלתי
יקרבונהא ללה צעידה:
יט) פלמרתצ'א מנכם. אן יפון
ד'פרא צחיחא מן אלבקר

אֲשַׁמָּה בְּאֹכְלֶם אֶת־

קֹדְשֵׁיהֶם כִּי אֲנִי יְהוָה

מִקְדָּשָׁם: וַיִּקְבְּלוּ עָלֵהוּן עֵינַי

וְחֹבִיין. בְּמִיכְלֵהוּן בְּסוֹאֲבָא יֵת קוֹדְשֵׁיהוּן.

אֲרִי. אָנָּה יי מִקְדָּשֵׁהוּן: פ (שלישי)

שְׁלֹשִׁים בְּסִפְרֵי תִיטָן

אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: וּמַלִּיל יי עִם

מֹשֶׁה לְמִימַר: דִּבֶּר אֶל־אֱהֲרֹן

וְאֶל־בָּנָיו וְאֶל כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם

אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל

אֲשֶׁר יִקְרִיב קִרְבָּנוֹ לְכָל־נְדָרֵיהֶם וּלְכָל־

נְדָבוֹתָם אֲשֶׁר־יִקְרִיבוּ לַיהוָה לַעֲלֹה: מַלִּיל עִם

אֱהֲרֹן וְעִם בָּנוּהִי. וְעִם כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְתִימַר לְהוּן. גִּבֹּר גִּבֹּר מִבֵּית

יִשְׂרָאֵל וּמִן גֵּיּוֹרֵיָא בְּיִשְׂרָאֵל. דִּיקְרִיב קוֹרְבָּנִיהָ לְכָל נְדָרֵיהוּן וּלְכָל

נְדָבָתֵהוּן. דִּיקְרִיבוּן קָדָם יי לַעֲלֹתָא: יט לְרֹצְנֵכֶם תָּמִים זָכָר

בְּבֹקֶר בִּכְשָׁבִים וּבְעֵזִים: לְרַעֲוָא לְכוּן. שְׁלִים דִּבֶּר.

— רש"י —

יס נְדָרֵיהֶם. הרי עלי: נְדָבָתָם. הרי זו:
יט לְרֹצְנֵכֶם. הביאו דִּבֶּר הָרָאוּי לְרֹצוֹת
אֲתֹכֶם לְפָנַי שִׁיחָא לְכֶם לְרֹצוֹן אִפִּימִינִי"ט
זלט"י. וְאִיזְהוּ הָרָאוּי לְרֹצוֹן תָּמִים זָכָר
בְּבֹקֶר בִּכְשָׁבִים וּבְעֵזִים. אָבֵל בְּעוֹלֹת
הַעוֹף אֵין צָרִיךְ תַּמּוּת וְזָכוּת, וְאִינוּ נִפְסָל
בְּמוֹם אֵלָא בְּחֹסְרוֹן אֲבָר:

וְאִנְקֻלוֹס שֶׁתִּרְגֵּם בְּמִיכְלֵהוּן בְּסוֹאֲבָא שְׁלֵא
לְצוּרָף תִּרְגֵּמוּ כֵּן: וְהַשִּׁיאוּ אוֹתָם. זֶה אֶחָד
מִשְׁלֹשָׁה אֲתִים שְׁהִיָּה רַבִּי יִשְׁמַעֲאֵל דּוֹרֵשׁ
בְּתוֹרָה שְׁמַעְדָּבְרִים בְּאֶדָם עֲצָמוֹ, וְכֵן (זמ' ו יג)
בְּיוֹם מְלֹאֵת יְמֵי נִזְרוֹ יָבִיא אֹתוֹ, הוּא יָבִיא
אֶת עֲצָמוֹ. וְכֵן (דְּזֵרִיס לז ו) וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּגִיָּא.
הוּא קִבֵּר אֶת עֲצָמוֹ, כִּךְ נִדְרֵשׁ בְּסִפְרֵי:
שִׁמּוֹן דְּמוֹר (יט) אִישׁ אִישׁ. הַמְנַהֵג לַהֲפִיד בִּינֵיהֶם.

תפסיר רס"ג

ואלצאן ואלמאעז: (כ) וכל מא פיה עיב לא תקרבוה. פאנה לא ירתצא מנכס: (כא) ופדאלד אי אנסאן שא אן יקרב ד'ב סלאמה ללה. תסויג' נדרא או תברעא. מן אלפקר או מן אלג'נמ. פאלצחיה הו אלמרתצא מנה. לא יפון פיה שי מן אלעיוב: (כב) מן עורא או מכסורה או מפתורה או ד'את תאלול. או בה גרב או חזאן. פלא תקרבוהא ללה. ולא תגעלו מנהא קרבאנא עלי מד'ב אללה: (כג) ואי תזר או שאה פאנת גאמזה או

בתוריא. באמריא ובעזיא: כ כל אשר-בו מום לא תקריבו כי-לא לרצון יהיה לכם: כל. דביה מומא לא תקרבון. ארי לא לרעוא יהי לכון: כא ואיש כי-יקריב זבח שלמים ליהוה לפלא-נדר או לנדבה בבקר או בעזאן תמים יהיה לרצון כל-מום לא יהיה-בו: וגבר. ארי יקריב נכסת קודשיא קדם יי. לפרשא נדרא או לנדבתא. בתורי או בענא. שלים יהי לרעוא. כל מומא לא יהי ביה: כב עורת או שבור או-חרוץ או-יפלת או גרב או ילפת לא-תקריבו אלה ליהוה ואשה לא-תתנו מהם על-המזבח ליהוה: עזיר או תביר או פסיק או יבלן. או גרבן או חזון. לא תקרבון אלין קדם יי. וקורבנא. לא תתנון מנהון. על מדבחא קדם יי: כג ושור ושה שרוע וקלוט נדבה תעשה אתו

— רס"י —

כמו (שופטים טז כט) וילפת שמשון, שאחונה בו עד יום מיתתו, שאין לה רפואה: לא תקריבו. שלש פעמים, להזהיר על הקדשן ועל שחיטתן ועל זריקת דמן: ואשה לא תתנו. אזהרת הקטרת: כג שרוע. אבר גדול מחברו: וקלוט. פרסותיו קלוטות:

כא לפלא נדר. להפריש בדבורו: כב עורת. שם דבר שלמים עזרון בלשון נקבה, שלא יהא בו מום שלעורת: או שבור. לא יהיה: חרוץ. ריס שלעין שנסדק או שנגמם, וכן שפתו שנסדקה או נפגמה: יפלת. ויח"ס בלע"ז: גרב. מין חזוית וכן ילפת. ולשון ילפת.

תפסיר רס"ג

מדמג'ה. פאצנעה עלי ג'הה
אלתברע. ואמא עלי ג'הה
אלנד'ר פלא ירתצ'א:
(כד) ואלמרוס ואלמדוקן
ואלמנצול ואלמקטוע. פלא
תקרבוהא ללה. ופי בלדאנכם
לא תצנעוהא: (כה) ומן יד
אלאמם, לא תקרבני קרבאן
רבכם אלאים ופיה שייא מן
הד'א אלעיוב. לאן פסאדהא
מענהא והו אלעיב אלד'י פיהא.
פלא תרתצ'א מנכם:

וּלְנֹדָר לֹא יִרְצֶה: וְתוֹר וְאֹמֶר
יִתִּיר וְחֹסִיר. נִדְבָתָא תַעֲבִיד יִתְיָה.
וּלְנֹדָר לֹא יִתְרָעִי: כֹּד וּמַעֲוֹף
וְכַתּוּת וְנִתּוּק וְכָרוּת לֹא
תִקְרִיבוּ לַיהוָה וּבְאַרְצְכֶם
לֹא תַעֲשׂוּ: וְדַמִּיִּם וְדַרְסִים
וְדִשְׁלִיף וְדִגְזִיר. לֹא תִקְרְבוּן קִדְּם יִי.
וּבְאַרְעֲכֶן לֹא תַעֲבִדוּן: כֹּה וּמִיד בֶּן־
נֹכַר לֹא תִקְרִיבוּ אֶת־לֶחֶם

אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־אֱלֹהֵי כִי מִשְׁחַתֶּם בָּהֶם מוֹם בָּם
לֹא יִרְצוּ לָכֶם: וּמִיד בַּר עַמְּמִין. לֹא תִקְרְבוּן. יֵת קוֹרְבַן אֱלֹהֵכֶן
מִכָּל אֲלִין. אֲרִי חֲבוּלָהוֹן בְּהוֹן מוֹמָא בְּהוֹן. לֹא לִרְעוּא יִהוֹן לְכוּן: ס

— רש"י —

לְסַרְס שוֹם בְּהִמָּה וְחִיָּה וְאֶפְלוּ טִמְאָה, לְכָף
נֶאֱמַר בְּאַרְצְכֶם, לְרִבּוֹת כָּל אֲשֶׁר בְּאַרְצְכֶם,
שְׂאֵי אֶפְשָׁר לֹמַר לֹא נִצְטוּי עַל הַסְרוֹס אֲלֵא
בְּאַרְץ, שְׁהָרִי סְרוֹס חֹבֶת הַגּוֹף הוּא, וְכָל
חֹבֶת הַגּוֹף נוֹהֶגֶת בֵּין בְּאַרְץ בֵּין בְּחוּצָה
לְאַרְץ: כֹּה וּמִיד בֶּן־נֹכַר. נֹכְרִי שֶׁהֵבִיא קֶרֶבֶן
בֵּיד כֹּהֵן לְהִקְרִיבוֹ לְשִׁמִּים לֹא תִקְרִיבוּ לוֹ
בְּעַל מוֹם. וְאִם עַל פִּי שְׂלֵא נֶאֱסָרוּ בְּעַלִּי
מוֹמִין לְקֶרֶבֶן בְּנֵי נָח אֲלֵא אִם בֶּן מִחֻסְרֵי
אֲבָר, זֹאת נוֹהֶגֶת בְּבִמָּה שְׁבִשְׁדוֹת, אֲבָל עַל
הַמִּזְבֵּחַ שְׁבִמִּשְׁכָּן לֹא תִקְרִיבוּהָ, אֲבָל תִּמְיָמָה
תִּקְבְּלוּ מִדָּם, לְכָף נֶאֱמַר לְמַעַל אִישׁ אִישׁ
(לַעִיל פֶּסוּק יח), לְרִבּוֹת אֶת הַנֹּכְרִים שְׁנוֹדְרִים
נֹדְרִים וְנִדְבּוֹת כִּישְׂרָאֵל: מִשְׁחַתֶּם. חֲבוּלָהוֹן:

נִדְבָה תַעֲשֶׂה אֹתוֹ. לְכָדֵק הַבֵּית: וּלְנֹדָר.
לְמִזְבֵּחַ: לֹא יִרְצֶה. אִיזְהוּ הַקֹּדֶשׁ בָּא לְרִצּוֹת,
הוּא אֹמֶר זֶה הַקֹּדֶשׁ הַמִּזְבֵּחַ: כֹּד וּמַעֲוֹף
וְכַתּוּת וְנִתּוּק וְכָרוּת. בְּבִיצִים אוֹ בְּגִיד:
מַעֲוֹף. בִּיצִי מַעֲוִין בֵּיד: כַּתּוּת. כַּתּוּשִׁים
יֹתֵר מִמַּעֲוֹף: נִתּוּק. תְּלוּשִׁין בֵּיד עַד שְׁנִפְסָקוּ
חוּטִים שְׁתִּלוּיִים בְּהֵן, אֲבָל נִתּוּנִים הֵם בְּתוֹךְ
הַכִּיס, וְהַכִּיס לֹא נִתְּלָשׁ: וְכָרוּת. כְּרוּתִין
בְּכָלִי וְעוֹדֵן בְּכִיס: וּמַעֲוֹף. תִּרְגוּמוֹ וְדַמִּיִּם,
זֶה לְשׁוֹנוֹ בְּאַרְמִית, לְשׁוֹן כְּתִישָׁה: וְכַתּוּת.
תִּרְגוּמוֹ וְדַרְסִים, כְּמוֹ (עֲמוֹס ו' 6) הַבֵּית הַגָּדוֹל
רְסִיסִים, בְּקִיעוֹת דִּקּוֹת, וְכֵן (שֹׁפְטִים פ' 3) קָנָה
הַמֶּרְסָס: וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ. דְּבַר זֶה,

זֶלֶק הַדִּקְדּוּק: כֹּה כִי מִשְׁחַתֶּם. שֵׁם בַּחֲטָף קִמְץ (שם):

תפסיר דס"ג

וַיֹּדֶבֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה

לֵאמֹר: וּמִלֵּיל י' עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:

נֶשֶׁר אוֹ-כִּשָׁב אוֹ-עֵז כִּי

יִלְד וְהָיָה שְׁבַע יָמִים

תַּחַת אֲמוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי

וְהָלֹאֵה יִרְעֶה לְקֶרְבֵּן אִשָּׁה

לִיהוָה: תֹּר אוֹ אֲמַר אוֹ עַז אֲרִי

יְתִילִיד. וַיְהִי. שִׁבְעָא יוֹמִין בְּתֵר אֲמִיָּה.

וּמִיּוֹמָא תַּמִּינָאָה וּלְהֵלָאָה יִתְרַעֵי לְקִרְבָּא קוֹרְבָּנָא קִדְּם יִי:

בַּחֹדֶשׁ יִשְׁוֹר אֶת-יְשֻׁעָה אֶתְּמוֹ וְאֶת-בָּנָיו לֹא תִשְׁחָטוּ בַּיּוֹם

אַחַד: וְתוֹרָתָא אִוּ סִיטָא. לֵה וְלִבְרָהּ. לֹא תִפְסוֹן בְּיוֹמָא חַד:

וְכִי־תִזְכְּרוּ וְזִכְרוֹתֵינוּ לֵיהוָה לְרַעְיוֹנֵכֶם

תַּזְכָּחוּ: וְאֵרִי תַּבְסִּין נִכְסֵי תוֹדָתָא קֳדָם יי. לְרַעְוָא לְכוּן תַּבְסִּין:

בַּיּוֹם הַהוּא יֵאָכֵל לֹא-תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד-

בְּקֶרְאִי יְהוָה: בְּיוֹמָא הַהוּא יִתְאַבֵּיל. לֹא תִשְׁאַרֶז מִנִּיה

(כו) תָּם כָּלֶם אֱלֹהָ מוֹסִי
תַּפְּלִימָא: (כז) וְאִי עֶגְל אוֹ חִמְל
אוֹ גְּדִי אֲדִיא יוֹלֵד. פְּלִיקֶם
סַבְעָה אֵיִיאֵם מַע אַמְהָ. וּמִן
אֱלֹיִים אֶלְתֵּאֲמִן פְּצֵאעְדָא.
יִרְתַּצֵּא אֵן יִקְרֵב קִרְבָּנָא
לְלָה: (כח) וְאַלְבָּקֶרָה וְאַלְנַעְגָה.
הִי וּוּלְדָהָא. לֹא תִדְבָּחוּקֵמָא פִּי
יּוֹם וְאַחַד: (כט) וְאַדִּיא ד'בַּחְתֵּם
ד'בַּח שְׁכֵר לְלָה. פְּעִלִי מָא
יִרְתַּצֵּא מִנְכֶם אֲד'בָּחוּה: (ל) אֵן
יִכְּל פִּי ד'אַלְדֵּי אֱלֹיִים פִּקֵּט לֹא

● ————— רש"י ————— ●

תִּשְׁחַטְוֵהוּ עַל מִנֶּת לֶאֱכֹלוֹ לְמִחָר, שְׂאֵם
תִּחְשְׁבוּ בּוֹ מִחֻשְׁבֶּת פֶּסוּל לֹא יִהְיֶה לָכֶם
לְרִצּוֹן. דִּבֶּר אַחֲרֵי לְרִצּוֹנְכֶם, לְדַעְתְּכֶם, מִכָּאֵן
לְמִתְעַסֵּק שֶׁפֶּסוּל בְּשִׁחִיתֵת קִדְשִׁים, וְאַף עַל
פִּי שֶׁפֶּרֶט בְּנֵאֲכָלִים לִשְׁנֵי יָמִים, חֲזוֹר וּפִרְט
בְּנֵאֲכָלִין לְיוֹם אֶחָד שֶׁתִּהְיֶה וּבִיחְתֵּן עַל מִנֶּת
לֶאֱכֹל בְּזִמְנָן: **לִבִּים הֵהוּא יֹאכֵל**. לֹא בָּא
לְהִזְהִיר אֵלָּא שֶׁתִּהְיֶה שְׁחִיטָה עַל מִנֶּת בֶּן,
שֶׁאֵם לִקְבֹּעַ לוֹ זְמַן אֲכִילָה, כִּבְר בְּתוֹב

לֹא יִרְצוּ לָכֶם. לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם: כִּי יוֹלֵד.
פָּרַט לְיוֹצֵא דוֹפָן: כִּי אֹתוֹ וְאֵת בָּנוֹ. נוֹהֵג
בְּנִקְבָּה, שְׁאֲסוּר לְשָׁחוּט הָאֵם וְהַבֵּן אִם הַבֵּת,
וְאֵינִי נוֹהֵג בְּכֻרִים, וּמִתֵּר לְשָׁחוּט הָאֵב וְהַבֵּן
אִם הָאֵב וְהַבֵּת: אֹתוֹ וְאֵת בָּנוֹ. אֵף בָּנוֹ וְאֹתוֹ
בְּמִשְׁמַע: כֵּט לְרִיצְנֶכֶם תִּזְבָּחוּ. תַּחֲלִיל
וּבִיחַתְכֶם הַזֹּהָרִי שֶׁתִּהְיֶה לְרִצּוֹן לָכֶם. וּמִהוּ
הַרְצוֹן, בַּיּוֹם הַהוּא יֵאָכֵל. לֹא בֹא לְהַזְהִיר
אֶלֶּא שֶׁתִּהְיֶה שְׁחִיטָה עַל מִנַּת כּוֹן, אֶל

תפסיר רס"ג

יבקן מנה אלי' אלג'דאה.
אנא אללה אמרת בדיאלד:
(לא) פאחפצו וצאיאי. ואעמלו
בהא. אנא אללה אגאזיכם
כירא: לב) ולא תבדילו אסם
קודסי. בל אתקדס פי מא בין
בני אסראיל. אנא אללה
מקדסכם: לג) אלמכ'רגכם מן
בלד מצר. לאכון לכם אלאהא.
אנא אללה אלמעאקב:
כג א) תם כלם אללה מוסי'
תכלימא: ב) מר בני אסראיל
וקל להם. אעיאד אללה. אלתי

עד צפרא. אנא יי: לא ושמרתם
מצותי ועשיתם אתם אני
יהוה: ותשרון פקודי. ותעבדון יתהון.
אנא יי: לב) ולא תחללו את-
שם קדשי ונקדשתי בתוך
בני ישראל אני יהוה
מקדשכם: ולא תחלון ית שמא
דקודשי. ואתקדש. בגו בני ישראל. אנא
יי מקדשכון: לג) המוציא אתכם

מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני
יהוה: דאפיק יתכון מארעא דמצרים. למהוי לכון לאלה. אנא יי:
פ ❧ רבינו בספרי תימן ❧ (רביעי) כג א וידבר יהוה אל-משה
לאמר: ומליל יי עם משה למימר: ב דבר אל-בני
ישראל ואמרת אליהם מועדי יהוה אשר-

— רס"י —

מישאל ועזריה שלא מסרו עצמן על מנת
הנס, שנאמר (דניאל ג יח) והן לא, ידיע להוא
לך מלכא די לאלקה לא איתנא פלחין וגוי,
מציל ולא מציל, ידיע להוא לך וגוי:
לג המוציא אתכם. על מנת בן: אני ה'.
נאמן לשלם שכר: כג ד דבר אל בני
ישראל וגוי מועדי ה'. עשה מועדות שיהיו
ישראל מלמדין בהם, שמעברים את השנה
על גליות שנעקרו ממקומם לעלות לרגל
ועדן לא הגיעו לירושלים:

(ויקרא ז טו) ובשר זבח תודת שלמיו וגוי: אני
ה'. דע מי גזר על הדבר ואל וקל בעיניך:
לא ושמרתם. זו המשנה: ועשיתם. זה
המעשה: לב) ולא תחללו. לעבור על דברי
מזידין. ממשמע שנאמר ולא תחללו, מה
תלמוד לומר ונקדשתי, מסור עצמך וקדש
שמי. יכול ביהיד, תלמוד לומר בתוך בני
ישראל, וכשהוא מוסר עצמו, ומסור עצמו
על מנת למות, שכל המוסר עצמו על מנת
הנס, אין עושין לו נס, שכן מצינו בחגיגה

תפסיר דס"ג

יָגֵב אֵן תִּסְמוּדָא בְּאַסְמָא
כִּיאַצְה. הִדְיָה הִי אַעִיאַדִּי:
(ג) סַתְה' אַיִיִּאם תַּצְנַע
אַלְצָנִאִיע. וְפִי אֱלֹוִים אִלְסֶאבַּע
עֲטִלָּה הִי סַבַּת אַסֶּם מְקֻדָּס. כָּל
צִנְאָעָה לֹא תַעֲמִלוּ. כְּדִיאַךְ הִי
סַבַּת לָלֶה. פִּי גָמִיע מְסֶאכְנָכִים:
(ד) הִדְיָה אַעִיאַד אֱלֹלָה. אֱלֹתִי
אַסְמֵאָהָ כִּיאַצְה. אֱלֹתִי יָגֵב
אֵן תִּסְמוּדָא פִּי אֱוֹקֶאֱתָהָ:
(ה) פִּי אֱלִשְׁהֵר אֱלֹאֹוֹל. פִּי
אֱלֹוִים אֱלִרֶאבַּע עֶשֶׂר מִנָּה בֵּין
אֱלִגְרוּבִין. פִּסְחָא לָלֶה: (ו) וְפִי
אֱלֹוִים אֱלִכִיאַמֶּס עֶשֶׂר מִן

תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ

אֱלֹהֵהֶם מוֹעֲדֵי: מַלְיָל. עִם בְּנֵי

יִשְׂרָאֵל וְתִימָר לְהוֹן. מוֹעֲדֵיָא דִּיִּי.

דִּתְעָרְעוּן יִתְהוּן מְעָרְעֵי קְדִישׁ. אֱלִין אֲנוּן

מוֹעֲדֵי: שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה

מִלֵּאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי

שַׁבָּת שַׁבָּתוֹן מִקְרָא-קֹדֶשׁ

כל-מלאכה לא תעשו

שַׁבָּת הוּא לִיהוָה בְּכָל

מוֹשְׁבַּת יְכָם: שְׁתָּא יוֹמִין תַּתְעֵבִיד

עֲבִידָתָא. וּבִיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה. שְׁבַּא שְׁבַתָּא מְעָרַע קְדִישׁ. כּל עֲבִידָא

לֹא תַעֲבֹדוּן. שִׁבְתָּא הִיא קֹדֶם יי. בְּכֹל מוֹתְבִיכֹן: פּ אֱלֹה

מוֹעֵדִי יִהְיֶה מִקְרָאִי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר-תִּקְרְאוּ אֹתָם

בְּמוֹעֵדָם: אֵלַיִן מוֹעֲדִיא דִּי. מְעָרַעִי קְדִישׁ. דִּתְעָרְעוֹן יִתְהוֹן

בְּזִמְנֵיהוּ: הַ בַּחֲדָשׁ הָרֵאשׁוֹן בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר

לַחֲדָשׁ בֵּין הָעֲרָבִים פֶּסַח לִיהוָה: בִּירְחָא קְדָמָא.

בְּאַרְבַּעַת עָשָׂרָה לִירְחָא בֵּין שְׁמִשְׁיָא פִּסְחָא קֹדֶם יי:

וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה תִּגְּמְצוּת

● ————— רש"י ————— ●

ג שֵׁשֶׁת יָמִים. מִה עָנִין שַׁבָּת אַצֵּל מוֹעֲדוֹת, לְלַמֵּדוֹ שֶׁכָּל הַמִּחְלָל אֶת הַמוֹעֲדוֹת מַעֲלִין עָלָיו כְּאֵלוֹ חִלָּל אֶת הַשַּׁבָּתוֹת. וְכָל הַמְקָמִים אֶת הַמוֹעֲדוֹת, מַעֲלִין עָלָיו כְּאֵלוֹ קִים אֶת הַשַּׁבָּתוֹת: וְאֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה'. לְמַעַלְה מְדַבֵּר בְּעֵבֶר שְׁנֵה, וְכֵאן מְדַבֵּר בְּקִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ: כ בֵּין הָעֲרֻפִּים. מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַעַלְה: פֶּסַח לֵה. הַקֶּרֶבֶת קֶרֶבֶן שְׁשֵׁמוֹ פֶּסַח:

תפסיר דס"ג

הדיא אלשהר. חג אלפסיר
ללה. סבעה אייזאם תאכלו
פסירא: ז) פי אליום אלאוול
מנה. אסם מקודס יכון לכם. כל
צנעה מפסב לא תעמלו:
ח) וקרבנו קרבאנא ללה. פי
הדיא אלסבעה אלאיזאם. ופי
אליום אלסאבע אסם מקודס.
כל צנעה מפסב לא תעמלו:
ט) תים כלם אללה מוסי
תפלימא: י) מר בני אסראיל
וקל להם. אדי תדכילון אלי
אלבלה. אלדי אנא מעטיכם.

לִיהוּה שְׁבַעַת יָמִים מִצֹּת

תֹּאכְלוּ: וּבַחֲמִישַׁת עֶשְׂרָא יוֹמָא

לִירְחֵא הַדִּין. חָגָא דְּפִטִּירֵא קָדָם יי

שְׁבַעַא יוֹמִין פִּטִּירֵא תִיכְלוּן: ז בִּיּוֹם

הָרֵאשׁוֹן מִקְרֵא-קֹדֶשׁ יִהְיֶה

לָכֶם כָּל-מְלֶאכֶת עֲבֹדָה

לֹא תַעֲשׂוּ: בְּיוֹמָא קְדָמָא. מְעָרַע

קֹדִישׁ יְהִי לְכוּן. כָּל עֲבִידַת פּוֹלְחֵן לָא

תַּעֲבֹדוּן: ח וְהַקִּרְבָּתָם אִשָּׁה

לִיהוּה שְׁבַעַת יָמִים בִּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרֵא-

קֹדֶשׁ כָּל-מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: וּתְקַרְבוּן

קוּרְבָנָא. קָדָם יי שְׁבַעַא יוֹמִין. בְּיוֹמָא שְׁבִיעָא מְעָרַע קֹדִישׁ. כָּל

עֲבִידַת פּוֹלְחֵן לֹא תַעֲבֹדוּן: פ חמשה עשר בספרי תימן וַיְדַבֵּר יְהוָה

אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר: וּמִלִּיל יי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר: ז דִּבֶּר

אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי-תָבֹאוּ אֶל-

הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם וּקְצַרְתֶּם אֶת-

— כס"י —

רצופים] וכן כל לשון שמונת, ששת, חמשת,
שלשת: מלאכת עבודה. אפלו מלאכות
החשובות לכם עבודה וצורה, שיש חסרון
כיס בבטלה שלהן, כגון דבר האבד. כך
הבנתי מתורת כהנים, דקתני יכול אף חלו
של מועד יקא אסור במלאכת עבודה וכו':
יראשית קצירכם. שתקא ראשונה לקציר:
עמר. עשירית האיפה, כך היתה שמה, כמו

והקרבתם אשה וגוי. הם המוספין
האמורים בפרשת פנחס ולמה נאמרו כאן,
לומר לך שאין המוספין מעבדין זה את זה:
והקרבתם אשה לה. מכל מקום, אם אין
פרים הבא אילים, ואם אין פרים ואילים,
הבא כבשים: שבעת ימים. כל מקום
שנאמר שבעת שם דבר הוא, שבוע של
ימים, שטיינ"ח דלע"ז [קבוצה של שבועה ימים

תפסיר רס"ג

קִצְרָה וְהִבַּאתֶם אֶת-עֹמֶר רֵאשִׁית קִצְרֹכֶם אֶל-

הַכֹּהֵן: מַלִּיל. עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִימָר
לְהוֹן. אֲרִי תִיעֲלוֹן לְאַרְעָא. דְּאָנָא יְהִיב
לְכוֹן. וְתַחֲצִדוֹן יֵת חֲצִדָּה. וְתִיתוֹן יֵת
עוֹמֶר. רִישׁ חֲצִדְכוֹן לְוֹת כְּהֵנָּא:
וְהִנִּיף אֶת-הָעֹמֶר לִפְנֵי
יְהוָה לְרִצְוֹנְכֶם מִמַּחֲרַת
הַשַּׁבָּת יִנִּיפְנוּ הַכֹּהֲנִים: וִירִים יֵת

פֶּאֶחֶצְדוֹ מִן זֶרְעָהָא. וְאִיתֵּנוּ
בְּגִמְרָא. אֲוֹל חֲצִאֲדֹכֶם אֵלַי
אֲלֵאמָא: (יא) פִּתְרִכָּה בֵּין יְדֵי
אֲלֵלָה. עֲלֵי מָא יִרְתַּצִּיא מִנְכֶּם.
וְלִיכּוֹן תַּחֲרִיכָה לָהּ. מִן גִּיד
אֲלֵעֲטָלָה: (יב) וְקָרְבוּ פִי יוֹם
תַּחֲרִיכְכֶם לָהּ. חֲמֵלָא צְחִיחָא
אֲבָן סְנֵתָה. צְעִידָה לָלָה:
(יג) וּמִעֵד מִן אֲלֵפֶר. עֲשִׂרִין
סָמִיד מִלְתּוֹת בְּדִהֵן. קֶרְבָּאֲנָא
מִקְבּוּלָא מִרְצִיָּא לָלָה. וּמִזְאָגָה
מִן אֲלֵכִימָר רַבַּע קֶסֶט:

עוֹמֶרָא. קָדָם יֵי לְרִעּוּא לְכוֹן. מִבְּתָר יוֹמָא טָבָא. יְרִימְנִיָּה כְּהֵנָּא:
וְעִשִּׂיתֶם בְּיוֹם הַנִּיפֹכֶם אֶת-הָעֹמֶר כֶּבֶשׂ
תָּמִים בֶּן-שָׁנָתוֹ לְעֹלָה לַיהוָה: וְתַעֲבִדוּן. בְּיוֹם
אֲרִמוֹתְכוֹן יֵת עוֹמֶרָא. אֲמַר שְׁלִים בֶּר שְׁתִּיָּה. לְעֹלָתָא קָדָם יֵי:
וּמִנְחָתוֹ שְׁנֵי עֶשְׂרִים סֹלֶת בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן
אִשָּׁה לַיהוָה רֵיחַ נִיחֹחַ (כ' וְנִסְכָּה) וְנִסְכּוֹ יֵין

— רס"י —

(שמות טז יח) וַיִּמְדּוּ בַעֲמֶר: יֵא וְהִנִּיף. כָּל
תְּנוּפָה מוֹלִיף וּמִבִּיא. מַעֲלָה וּמוֹרִיד. מוֹלִיף
וּמִבִּיא לְעֶצוֹר רוּחוֹת רַעוֹת. מַעֲלָה וּמוֹרִיד
לְעֶצוֹר טָלִים רַעִים: **לְרִצְוֹנְכֶם.** אִם תִּקְרִיבוּ
כְּמִשְׁפֵּט זֶה. יִהְיוּ לְרִצּוֹן לָכֶם: **מִמַּחֲרַת**
הַשַּׁבָּת. מִמַּחֲרַת יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁלִּפְסָה.

זֶלֶק הַדְּקָדוֹק: מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת. כָּל מַחֲרַת דְּסִמִּיךְ לַה"א פֶּתַח (שם): יֵי וְנִסְכּוֹ יֵין. תִּיבַת וְנִסְכּוֹ
בַּה"א לְרִמּוֹז מ"ש בְּמִשְׁנָה מֵאִין הִיוּ מִבִּיאִין יֵין לְנִסְכִּים קְרוּחִים וְחִתּוּלִים וְכו'. שֶׁהֵם חֲמֵשׁ
אֲרִצּוֹת וְזֶהוּ וְנִסְכָּה בַּה"א שֶׁהֵם הַמּוֹבַחֲרִים. וְקָרִינָן וְנִסְכּוֹ לְרִמּוֹז מ"ש בְּמִשְׁנָה שֶׁכָּל הָאֲרִצּוֹת

היו כשרות (שפת"י ק"ב ע"א):

שֶׁמֶן הַמִּזְבֵּחַ (י) וְנִסְכָּה יֵין. הַמִּנְהַג לַהֲפִיד בִּינִיחֶם.

תפסיר רס"ג

(יד) וכבזא וסויקא ופריכא לא תאכלו. אלי' ד'את הד'א אליוס. אלי' אן תאתו בקרבאן רבכם. רסם אלדדר עלי' מור אגיאלקם. פי גמיע מסאפנכם: (טו) ואחצו לכם מן ג'ד אלעטלה. מן יום גיתם בג'מר אלתחריד. סבעה' אסאביע תאמה תכון: (טז) ואלי' ג'ד אלסבוע אלסאבע. פ'כון גמלה' מא תחצונה כ'מסין

רביעת הקיץ: ומנחתיה תרין עשרונין. סולתא דפילא במשח. קורבנא קדם יי' לאתקבלא ברעוא. ונספיה חמרארבעות הינא: **יד וְלֶחֶם וְקָלִי וְכֶרֶם לֹא תֹאכְלוּ עַד-עֵצֶם הַיּוֹם הַזֶּה עַד הֵבִיאֲכֶם אֶת-קֶרְבֶּן אֱלֹהֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכָל**

משבתיכם: ולחים וקלי ופירוכן לא תיכלון. עד כרן יומא הדין. עד איתואיכון. ית קורבנא דאלהכון. קים עלם לדריכון. בכל מותבניכון: **ס וְסִפְרֹתֶם לָכֶם מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם הֵבִיאֲכֶם אֶת-עֹמֶר הַתְּנוּפֶה שִׁבְעַת שַׁבָּתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה:** ותמנון לכון מבתר יומא טבא. מיום איתואיכון. ית עומרא דארמותא. שבע שבוען שלמן יהיון: **טז עַד מַמְחֶרֶת הַשַּׁבָּת הַשְּׂבִיעִת תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם וְהַקֶּרְבָּתִם מִנְּחָה חֲדָשָׁה לַיהוָה:**

— רס"י —

תהיינה. מלמד שמתחיל ומונה מב'ערב. שאם לא כן אינן תמימות: **טז השבת השביעת.** בתרגומו שבועתא שביעתא: **עד ממחרת השבת השביעת תספרו.** ולא עד בכלל, והן ארבעים ותשעה יום: **חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה'.** ביום החמשים תקריבוה. ואומר אני זהו מדרשו, אבל פשוטו עד ממחרת השבת השביעית.

יד וקלי. קמח עשוי מכרמל רך שמניבשין אותו בתנור: **וכרמל.** הן קליות שקורין גרניד"ש [שבליים]: **בכל משבתיכם.** נחלקו בו חכמי ישראל, יש שלמדו מכאן שהחדש נוהג בחוצה לארץ, ויש אומרים לא בא אלא ללמד שלא נצטוו על החדש אלא לאחר ירשה וישיבה, משכבשו וחלקו: **טו ממחרת השבת.** ממחרת יום טוב: **תמימות**

תפסיר רס"ג

יומא. וקרבנו. קרבאנא גדידא
 ללה: יז) אן תאתו מן מסאכנכם
 בכ'בו לאלתחריד. רגיפין מן
 עשרין. סמדיא יכונאן. וכ'מירא
 יכ'בזאן. המא בכור ללה:
 יח) וקרבנו מע אלרגיפין. סבעה
 חמלאן צחאחא בני סנה.
 ות'ורא מן אלפקר ופבשין
 יכונאן צעידה ללה. ובר'המא
 ומזאג'המא. קרבאן מקבול
 מרצ'י ללה: יט) וקרבנו איצ'א
 עתוד מן אלמאעזו לאלד'פיה.

עד מבתר שבועתא שביעיתא. תמנון
 חמשין יומין. ותקרבון. מנחתא חדתא
 קדם יי: ממושבתיכם
 תביאו | לחם תנופה
 שתיים שני עשרנים סלת
 תהיינה חמץ תאפינה
 בכורים ליהוה: ממותבניכון.

תיתון לחים ארמותא. תרתין גריצן
 תרין עשרונין. סולתא יהוין. חמיע
 יתאפין. בכורין קדם יי: והקרבתם על-הלחם
 שבעת כבשים תמימם בני שנה ופר בן-בקר
 אחד ואילים שנים יהיו עלה ליהוה ומנחתם
 ונספיהם אשה ריח-ניחח ליהוה: ותקרבון על
 לחמא. שבעא אמרין שלמין בני שנא. ותור בר תורי. חד ודכרין
 תרין. יהוין עלתא קדם יי. ומנחתהוין ונספיהוין. קורבן דמתקבל
 ברעוא קדם יי: ועשיתם שעיר-עזים אחד

— רס"ד —

שהוא יום חמשים, תספרו. ומקרא מסורס
 הוא: מנחה חדשה. היא המנחה הראשונה
 שהובאה מן החדש. ואם תאמר, הרי קרבה
 מנחת העומר, אינה כשאר כל המנחות,
 שהיא באה מן השעורים: י ממושבתיכם.
 ולא מחוצה לארץ: לחם תנופה. לחם
 תרומה המורם לשם גבוה, וזו היא המנחה
 החדשה האמורה למעלה: בכורים.
 ראשונה לכל המנחות, אף למנחת קנאות

הבאה מן השעורים, לא תקרב מן החדש
 קודם לשתי הלחם: יח על הלחם. בגלל
 הלחם, חובה ללחם: ומנחתם ונספיהם.
 כמשפט מנחה ונסכים המפורשים בכל
 בהמה בפרשת נסכים (צמדז טו ד. י) שלשה
 עשרונים לפר ושני עשרונים לאיל ועשרון
 לכבש, זו היא המנחה. והנסכים חצי ההין
 לפר ושלישית ההין לאיל ורביעית ההין
 לכבש: יט ועשיתם שעיר-עזים. יכול

שמך המור (י) תביאו. האלף דגושה לתפארת הקריאה.

תפסיר רס"ג

וְחַמְלִין אַבְנֵי סֵנֶה לְדִבַּח
 אֶל־סְלָאמָה: (כ) פִּיחֹרֶךְ מֵאֵי יָגֵב
 מִנְהָא אֶל־אֲמָא. מֵעֵ רְגִיפִי
 אֶל־כּוֹר תַּחֲרִיכָא בֵּין יָדַי אֶל־לֵה.
 עָלַי אֶל־חֲמִלִין. וְלִתְכּוֹן קֹדֶסָא
 לֵה. תִּדְפַּע אֵלַי אֶל־אֲמָא:
 (כא) וְאִסְמוּ דִּיאַת דִּיאֲלֹךְ
 אֲלִיּוֹם. אִסְמָא מְקֹדֶסָא יִכּוֹן
 לָכֶם. כָּל צִנְעָה מְכַסֵּב
 לֹא תִצְנְעוּ. רִסֵּם אֶל־דְּהֵר
 פִּי גְמִיעַ מְסַאכְנָם. עָלַי מִד
 אֲגִיאֲלָכֶם: (כב) וְאִדִּיא חֲצִדְתָּם
 זֶרַע רִיאֲצָכֶם. פִּלֵּא תִסְתַּקֵּן
 טְרָה צִיעֵתָךְ פִּי חֲצִאֲדָךְ.
 וְנִתִּיר זֶרַע פִּלֵּא תִלְקֻטָּה.
 בֹּל לֹאֲלִצְעִיף וְאֲלֹג־רִיב

**לַחֲטָאת וּשְׁנֵי כִבְשִׁים בְּנֵי
 שָׁנָה לְזִבַּח שְׁלָמִים: וְתַעֲבֹדוּ.
 צִפִּיר בֶּר עֲזִין חֹד לַחֲטָתָא. וְתֵרִין אֲמָרִין:
 בְּנֵי שָׁנָה לְנִכְסֵת קוֹדֶשֶׁיָא: כ וְהִנֵּיף
 הִכֵּהֶן | אֹתָם עַל לֶחֶם
 הַבִּכּוֹרִים תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה
 עַל־שְׁנֵי כִבְשִׁים קֹדֶשׁ יְהִי
 לַיהוָה לִכְהֵן: וִירִים כְּהֵנָּה יִתְהוֹן.
 עַל לַחֲמָא דְּכַוּרִיא אֲרָמָא קֹדֶם יי. עַל
 תֵּרִין אֲמָרִין. קוֹדֶשֶׁא יְהוֹן קֹדֶם יי
 לְכֵהֵנָּה: כא וּקְרֹאתֶם בְּעֵצִים |**

**הַיּוֹם הַזֶּה מִקְרָא־קֹדֶשׁ יְהִיָּה לָכֶם כָּל־
 מִלֵּאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת עוֹלָם בְּכָל־
 מוֹשְׁבֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם: וְתַעֲרֹעוּ. בְּכֹרֵן יוֹמָא הַדִּין. מְעָרַע
 קוֹדֶשׁ יְהִי לְכוּן. כָּל עֲבִידַת פּוֹלְחֵן לֹא תַעֲבֹדוּ. קִים עֲלֵם. בְּכָל
 מוֹתְבִנִּיכוֹן לְדִרִּיכוֹן: כב וּבְקִצְרְכֶם אֶת־קִצִּיר אֲרֻצְכֶם
 לֹא־תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֵךְ בְּקִצְרְךָ וְלִקַּט קִצִּירְךָ**

— רס"י —

תלמוד לומר על שני כבשים: קדש יהיו.
 לפי ששלמי יחיד קדשים קלים, הִזְקַק לומר
 בשלמי צבור שהם קדשי קדשים:
 כב ובקצרכם. חזר ושנה לעבור עליהם
 בשני לאוין. אמר רבי אבדימי ברבי יוסף מה
 ראה הכתוב לתנה באמצע הרגלים, פסח
 ועצרת מכאן וראש השנה ויום הכפורים

שבעת הכבשים והשעיר האמורים כֵּאֵן הֵם
 שבעת הכבשים והשעיר האמורים בחומש
 הפקודים, כשאתה מגיע אצל פרים ואילים
 אינן הם, אמור מעתה אלו לעצמן ואלו
 לעצמן, אלו קרבו בגלל הלחם ואלו
 למוספין: כ והנִיף הִכֵּהֶן אֹתָם תְּנוּפָה.
 מלמד שטעונין תנופה מחיים, יכול כלם,

תפסיר רס"ג

אתרפהמא אנא אללה רבכם
אגאזיכם כ"רא: כג) תם כלם
אללה מוסי' תפלימא כד) מר
בני אסראיל קאילא. פי אליום
אלאוו' מן אלשהר אלסאבע.
יפון לכם עטלה. ותבויק גלבה
אסמא מקדסא: כה) כל
ענאעה' מכסב לא תעמלו.
וקרבו קרבאנא זאידא ללה:
כו) תם כלם אללה מוסי'
תפלימא: כז) אמא פי אליום
אלעאשר מן הדיא אלשהר

לא תלקט לעני ולגר
תעזב אתם אני יהוה

אלהיכם: ובמחצדכון ית חצדא
דארעכון. לא תשיצי. פתא דחקלך
בחצדך. ולקטא דחצדך לא תלקיט.
לעניי ולגירי תשבוק יתהון. אנא יי

אלהכון: פ ספרי תימן (חנישי)

כג וידבר יהוה אל-משה
לאמר: ומליל יי עם משה למימר:

כד דבר אל-בני ישראל לאמר בחדש
השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון

זכרון תרועה מקרא-קדש: מליל. עם בני ישראל
למימר. בירחא שביעאה בחד לירחא. יהי לכון נחא. דוכרן יבבא

מערע קדיש: כה כל-מלאכת עבדה לא תעשו

והקרבתם אשה ליהוה: כל עבדת פולחן לא תעבדון.

ותקרבון קורבנא קדם יי: ס כו וידבר יהוה אל-משה

לאמר: ומליל יי עם משה למימר: כז אך בעשור

— רש"י —

זכרונות ופסוקי שופרות, לזכור לכם עקידת
יצחק שקרב תחתיו איל: כו והקרבתם
אשה. המוספים האמורים בחומש הפקודים:
כו אך. כל אפיו ורקין שבתורה מיעוטין.
מכפר הוא לשבים ואינו מכפר על שאינם
שבים:

והחג מכאן, למקדף שכל הנותן לקט שכחה
ופאה לעני פראוי, מעלין עליו כאלו בנה
בית המקדש והקריב קרבנותיו בתוכו:
תעזב. הנח לפניהם והם ילקטו ואין לה
לסיע לאחד מהם: אני ה' אלהיכם. נאמן
לשלם שכר: כז זכרון תרועה. זכרון פסוקי

תפסיר רס"ג

אלסאבע והו יום אלג'פראן.
אסמא מקדסא יכון לכם.
ואגיעו אנפסכם. וקרבו
קרבאנא ואידא ללה: כח) וכל
עמל לא תעמלו. פי דאית הדא
אליום. לאנה יום ג'פראן לכם.
יסתג'פר פיה ענכם. בין ידי
אללה רבכם: כט) וכל אנסאן
באלג'. למ יצום פי דאית הדא
אליום. ינקטע מן קומה: ל) וכל
אנסאן יצנע שיא מן
אלצנאיע. פי דאית דאלך
אליום. אביד דאלך אלאנסאן
מן בין קומה: לא) וכל צנאעה

לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה יוֹם
הַכֹּפְרִים הוּא מִקְרָא קֹדֶשׁ
יְהִי לָכֶם וְעֲנִיתֶם אֶת־
נַפְשֹׁתֵיכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה
לִיהוָה: בָּרִם. בַּעֲשָׂרָה לִירְחָא
שְׁבִיעָאָה הַדִּין יוֹמָא דְכַפּוּרָא הוּא.
מַעְרַע קְדִישׁ יְהִי לָכּוֹן. וְתַעֲנוּן יֵת
נַפְשְׁתְּכוֹן. וְתִקְרְבוּן קוֹרְבָנָא קָדָם יי:
כח) וְכָל־מְלֹאכָה לֹא תַעֲשׂוּ
בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה כִּי יוֹם

כֹּפְרִים הוּא לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לַפָּנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
וְכָל עֲבִידָא לֹא תַעֲבִדוּן. בְּכֹרֵן יוֹמָא הַדִּין. אַרִי יוֹמָא דְכַפּוּרָא הוּא.
לְכַפֵּרָא עֲלֵיכּוֹן. קָדָם יי אֱלֹהֵכּוֹן: כט) כִּי כָל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר
לֹא־תַעֲנֶה בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרְתָה מֵעַמִּיהָ:
אַרִי כָל אִנֶּשׁ דִּלָּא יִתְעַנִּי. בְּכֹרֵן יוֹמָא הַדִּין. וְיִשְׁתִּיצִי מֵעַמִּיהָ:
ל) וְכָל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָל־מְלֹאכָה בַעֲצֵם
הַיּוֹם הַזֶּה וְהֶאֱבַדְתִּי אֶת־הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקְרַב
עַמּוּהָ: וְכָל אִנֶּשׁ. דִּיעֲבִיד כָּל עֲבִידָא. בְּכֹרֵן יוֹמָא הַדִּין. וְאֹבִיד. יֵת
אִנֶּשָׁא הַהוּא מִגּוֹ עַמִּיהָ: לא) כָּל־מְלֹאכָה לֹא תַעֲשׂוּ

• ————— רס"י ————— •

לַהֲאֲבַדְתִּי. לְפִי שְׁהוּא אֹמֵר כֶּרֶת בְּכָל מִקּוֹם וְאִינִי יוֹדֵעַ מַה הוּא. בְּשְׁהוּא אֹמֵר וְהֶאֱבַדְתִּי, לְמַד עַל הַכֶּרֶת שְׁאִינוּ אֵלָא אֲבָדִין:
לֹא כָּל מְלֹאכָה וְגוֹי. לְעִבּוֹר עֲלִיו בְּלֹאִין הַרְבֵּה, אוֹ לְהוֹחִיר עַל מְלֹאכֶת לִלְחָה בְּמִלְאכֶת יוֹם:

תפסיר רס"ג

לא תעמלו. רסם אלדהר עלי
 מר אגיאלכם. פי גמיע
 מסאכנכם: לב) עטלה חי סבת
 לכם. ותגיעו אנפסכם. מן
 עשייה' אלתאסע פי הד'י
 אלשהר. אלי' אלעשי אלת'אני
 תעטלו עמלכם: לג) ת'ם כלם
 אללה מוסי' תפלימא: לד) מר
 בני אסראיל קאילא. פי אליום
 אלכאמס עשר מן אלשהר
 אלסאבע. חג אלמציאל. סבעה'
 איאם ללה: לה) פי אליום
 אלאוול אסם מקדס. כל
 צנאעה' מכסב לא תעמלו:
 לו) ופי הד'ה אלסבעה'
 אלאיאם. תקרבו קרבאנא

חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם
 בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם: כָּל עֲבִידָא
 לֹא תַעֲבֹדוּן. קִיָּם עָלֶם לְדָרִיכוֹן. בְּכָל
 מוֹתְבְּנִיכוֹן: לב שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן
 הוּא לָכֶם וְעֲנִיתֶם אֶת־
 נַפְשֹׁתֵיכֶם בַּתְּשָׁעָה לַחֹדֶשׁ
 בְּעָרֹב מִעָרֹב עַד־עָרֹב
 תִּשְׁבֶּתוּ שַׁבַּתְכֶּם: שָׁבָא
 שַׁבָּתָא הוּא לָכוֹן. וְתַעֲנוּן יֵת נַפְשָׁתְכוֹן.
 בַּתְּשָׁעָה לִירְחָא בְּרַמְשָׁא. מִרְמָשָׁא עַד
 רַמְשָׁא. תַּנּוּחוֹן נִיחָכוֹן: פ (שישי)

לג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
 לְמִימַר: לד דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֲמִשָּׁה
 עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חַג הַסֻּכּוֹת
 שִׁבְעַת יָמִים לַיהוָה: מליל. עם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר.
 בַּחֲמִישֵׁת עֶשְׂרָא יוֹמָא. לִירְחָא שְׁבִיעָאָה הַדִּין. חָגָא דַּמְטְלִיא. שִׁבְעָא
 יוֹמִין קָדָם יְיָ: לה בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל
 מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: ביומא קדמאָה מערע
 קדיש. כל עבִידת פולחן לֹא תַעֲבֹדוּן: לו שִׁבְעַת יָמִים
 תִּקְרִיבוּ אִשָּׁה לַיהוָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי מִקְרָא

— רס"י —

לכ מקרא קדש. קדשהו בכסות נקיה ובתפלה, ובשאר ימים טובים במאכל

תפסיר רס"ג

ללה. ופי אליוס אלת'אמן. אסם
מקדס יכון לכם. וקרבני
קרבאנא ללה. ופי אליוס
אלת'אמן. אסם מקדס יכון
לכם. וקרבני קרבאנא ואידא
ללה ואמכתו פי קדסה. וכל
צנאעה' מכסב לא תעמלו:
(לו) תד'ה אעיאד אללה. אלתי
יגב אן תסמוהא באסמא
כ'אצה. ותקרבני פיהא
קראבינא ללה. מן צעידה ובר.
ודבח ומזאג ואגב כל יום פי
יומה: (לח) מא כ'לא סבות
אללה. ומא כ'לא עטאיאכם.
ונדורכם ותברעכם. אלדי

קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְהִקְרַבְתֶּם
אִשָּׁה לַיהוָה עֶצְרַת הוּא
כָּל-מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא
תַעֲשׂוּ: שִׁבְעָא יוֹמִין. תִּקְרְבוּ
קוֹרְבָנָא קָדֶם יי. בְּיוֹמָא תְּמִינָאָה. מְעַרְע
קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם. וְתִקְרְבוּ קוֹרְבָנָא קָדֶם יי
כְּנִישֵׁין תְּהוֹן. כָּל עֲבִידַת פּוֹלְחֵן לֹא
תַעֲבֹדוּ: לֹא אֵלָה מוֹעֲדֵי יְהוָה
אֲשֶׁר-תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי
קֹדֶשׁ לְהִקְרִיב אִשָּׁה
לַיהוָה עֲלֶיהָ וּמִנְחָה זֶבַח

וְנִסְכִּים דְּבֵר-יוֹם בְּיוֹמוֹ: אֵלִין מוֹעֲדֵי דִי. דִּתְעַרְעוּ
יְתֵהוּן מְעַרְעֵי קֹדֶשׁ. לְקִרְבָּא קוֹרְבָנָא קָדֶם יי. עֲלֵתָא וּמִנְחָתָא. נִכְסֵת
קוֹדֶשׁ וְנִסְכֵּין פִּתְגָם יוֹם בְּיוֹמֵיהָ: לֹא מִלְּבַד שַׁבָּתַת יְהוָה
וּמִלְּבַד מִתְּנוּתֵיכֶם וּמִלְּבַד כָּל-נְדָרֵיכֶם
וּמִלְּבַד כָּל-נְדָבָתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַיהוָה: כָּר
מִשְׁבִּיא דִי. וְכָר מִמִּתְנַתְּכוֹן. וְכָר מִכָּל נְדָרֵיכוֹן וְכָר מִכָּל נְדָבָתְכוֹן.

— רס"י —

עבודת לכם, שאם לא תעשוה יש חסרון פיס
בדבר: לא תעשו. יכול אף חלו שלמועד
יהא אסור במלאכת עבודה, תלמוד לומר
היא: לו עלה ומנחה. מנחת נסכים הקרבה
עם העולה: דבר יום ביומו. חק הקצוב
בחומש הפקודים: דבר יום ביומו. הא אם

ובמשתה ובכסות נקיה ובתפלה: לו עצרת
הוא. עצרתי אתכם אצלי כמלך שומן את
בניו לסעודה לכף וכו' ימים, כיון שהגיע
זמן להפטר אמר בני בבקשה מכם, עבדו
עמי עוד יום אחד, קשה עלי פרידתכם: כל
מלאכת עבודה. אפלו מלאכה שהיא

תפסיר רס"ג

תעטוהא ללה: לט) אמא פי אליום אלכיאמס עשר מן אלשהר אלסאבע. פי אואן גמעכם גלה אלארץ. תחגו חג ללה סבעה איאם. פי אליום אלאוול מנהא עטלה. ופי אליום אלתיאמן עטלה: (ט) וקידו לכם פי אליום אלאוול. מן תמר שגר אלאתרגג ומן לב אלנכל. ומן אגצאן עוד אלס עלי צנעה אלצפר. ומן גרב אלואד. ואפרחו בה. בין ידי אללה רבכם סבעה איאם: (מא) וחגו דאלך חג ללה.

וְתִתְּנוּן קָדָם יי: לִפְי אֵךְ בַּחֲמִשָּׁה
עֶשֶׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי
בְּאַסְפְּכֶם אֶת תְּבוּאת
הָאָרֶץ תַּחֲגוּ אֶת-חַג-יְהוָה
שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן
שִׁבְתוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי

שִׁבְתוֹן: בָּרַם. בַּחֲמִישַׁת עֶשְׂרָא יוֹמָא
לִירְחָא שְׁבִיעָאָה. בְּמַכְנִשְׁכוֹן יֵת עַלְלִתָא
דְּאַרְעָא. תִּיחַגוּן יֵת חַגָא קָדָם יי שְׁבַע
יוֹמִין. בַּיּוֹמָא קַדְמָאָה נִיחָא. וּבַיּוֹמָא

תְּמִינָאָה נִיחָא: וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי
עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וְעֶנְף עֵץ-עָבֹת וְעַרְבֵי-
נַחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת
יָמִים: וְתִסְבוֹן לְכוֹן בַּיּוֹמָא קַדְמָאָה. פִּירִי אֵילָנָא אֶתְרוּגִין לוֹלִבִּין.
וְהַדְסִין וְעַרְבִין דְּנַחַל. וְתַחֲדוֹן. קָדָם יי אֱלֹהֵכוֹן שְׁבַע יוֹמִין:
וְחַגְתֶּם אֹתוֹ חַג לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּשָּׁנָה

— רס"ג —

חגיגה: שִׁבְעַת יָמִים. אם לא הביא בזה
יביא בזה. יכול יהא מביאן כל שבעה,
תלמוד לומר וחגתם אותו, יום אחד במשמע,
ולא יותר. ולמה נאמר שבעה, לתשלומין:
מ פרי עץ הדר. עץ שטעם עזו ופריו שונה:
הדר. הדר באילנו משנה לשנה, וזהו
אתרוג: כַּפֹּת תְּמָרִים. חסר וי"ו, למד
שאניה אלא אחת: וְעֶנְף עֵץ עָבֹת. שענפיו

עבר יומו בטל קרבנו: לט אֵךְ בַּחֲמִשָּׁה עֶשֶׂר
יוֹם... תַּחֲגוּ. קרבן שלמים לחגיגה. יכול
תדחה את השבת, תלמוד לומר אף, הואיל
ויש לה תשלומין כל שבעה: בְּאַסְפְּכֶם אֶת
תְּבוּאת הָאָרֶץ. שיהא חודש שביעי זה בא
בזמן אסיפה, מכאן שנצטוו לעבר את
השנים, שאם אין העבור, פעמים שהוא בא
באמצע הקיץ או החורף: תַּחֲגוּ. שלמי

תפסיר רס"ג

סבעה' איינאם פי אלסנה. רסם
אלדהר עלי' מר אגיאלקם. פי
אלשהר אלסאבע תחגונה:
(מב) ואגלסו פי אלמצאל
סבעה' איינאם לאמרי. וכל
צריח מן אל אסראיל. יגלסו פי
אלמצאל: (מג) לפי יעלם
אגיאלקם. אני אללה רבכם.
אגלסת בני אסראיל פי צלאל
מן ג'מאמי. חין אכ'רגתהם מן
בלד מצר. אנא אללה רבכם
צאדק אלועד: (מד) פכ'אטב
מוסי' באעיאד אללה בני
אסראיל: כד (א) תים כלם
אללה מוסי' תכלימא: (ב) אויך
בני אסראיל. אן יאתוד בדהן

**חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם
בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי תַחֲגוּ**

אֹתוֹ: וְתִחַגּוּן יִתִּיחַ חֲגָא קָדֶם יי.
שבעא יומין בשתא. קים עלם לדריכון.
בירחא שביעאה תיחגון יתיה:

**מִבַּּסְכַּת תִּשְׁבוּ שִׁבְעַת
יָמִים כָּל־הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל**

יִשְׁבוּ בַּסְכַּת: במטליא תתבון
שבעא יומין. כל יציביא בישראל. יתבון

במטליא: ^{מג} **לְמַעַן יָדְעוּ**

דֹּרֹתֵיכֶם כִּי בַּסְכּוֹת

הוֹשַׁבְתִּי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם

מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: בדיל די'דעון
דריכון. ארי במטלת ענני. אוטיבית ית בני ישראל. באפקותי יתהון

מארעא דמצרים. אנא יי אלהכון: **מֵד וַיֹּדֶבֶר מֹשֶׁה**

אֶת־מַעַדִּי יְהוָה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ומליל משה. ית

סדר מועדיא דיי. ואליפנון לבני ישראל: **פ**

כֹּד * וַיֹּדֶבֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ומליל יי עם

משה למימר: **ב** **עו אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ**

— רס"י —

בישראל. לרבות את הגרים: מג פי
בסכות הושבתי. ענני כבוד:

קלועים בעבותות וכחבלים, וזהו הדס
העשוי כמין קליעה: מז האזרח. זה אורח:

תפסיר רס"ג

שֶׁמֶן זֵית זָךְ פְּתִית לַמָּאֹר

לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד: פִּקִּיד יֵת

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וַיִּסְבּוּן לָךְ. מִשַּׁח זֵיתָא

דְּכִיָּא. פְּתִישָׁא לְאַנְהָרָא. לְאַדְלָקָא

בּוֹצִינְיָא תְּדִירָא: מַחֲוִין

לְפָרֶכֶת הָעֵדֻת בְּאֶהֱל

מוֹעֵד יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אֶהְרֹן

מִמֶּרְבַּע עַד-בֶּקֶר לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד חֻקַּת עוֹלָם

לְדֹרֹתֵיכֶם: מִבְּרָא לְפָרוּכְתָּא דְּסִדְּוֹתָא בְּמִשְׁכַּן זִמְנָא. יִסְדֵּר

יְתִיה אֶהְרֹן. מִרְמָשָׁא עַד צִפְרָא. קָדָם יֵי תְּדִירָא. קָדָם עָלָם לְדִרְיֹכּוֹן:

עַל הַמִּנְחָה הַטְּהֵרָה יַעֲרֹךְ אֶת-הַנִּירוֹת לִפְנֵי

יְהוָה תָּמִיד: עַל מִנְחָתָא דְּכִיָּתָא. יִסְדֵּר יֵת בּוֹצִינְיָא. קָדָם יֵי

תְּדִירָא: פִּי וְלִקְחַת סֹלֶת וְאִפִּית אֹתָהּ שְׂתִים

עֲשֶׂרָה חֲלוֹת שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים יִהְיֶה הַחֹלֶה

הָאֶחָת: וְתִסַּב סוּלָתָא. וְתִיפִי יְתָה. תִּרְתָּא עֲשָׂרִי גְרִיצָן.

— רס"י —

דְּרָשׁוּ עַל נֵר מִמֶּרְבַּע, שְׁהוּא עֲדוּת לְכָל בְּנֵי
עוֹלָם שֶׁהַשְׂכִּינָה שׁוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל, שְׁנוֹתֵן בְּהַ
שֶׁמֶן בְּמִדַּת חֲבֵרוֹתֶיהָ וּמִמֶּנָּה הָיָה מִתְחִיל
וּבְהַ הָיָה מְסִים: יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אֶהְרֹן מִמֶּרְבַּע
עַד בֶּקֶר. יַעֲרֹךְ אֹתוֹ עֲרִיכָה הָרְאוּיָה לְמִדַּת
כָּל הַלֵּילָה, וְשַׁעֲרוֹ חֲכָמִים חֲצִי לֹג לְכָל נֵר
וְנֵר, וְהֵן כְּדָאֵי אֶף לְלֵילִי תִקּוּפַת טִבָּת, וּמִדָּה
זוֹ הִקְבָּעָה לָהֶם: וְהַמִּנְחָה הַטְּהֵרָה. שְׁהִיא
זָהָב טָהוֹר. דְּבֵר אֶחָד עַל טְהוּרָה שְׁלֵמִנְחָה,
שֶׁמֶטְהֵרָה וּמִדְּשָׁנָה תִּחְלָה מִן הָאֶפֶר:

כִּד נַצֵּו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. זוֹ פִּרְשֵׁת מִצְוֹת
הַנִּירוֹת. וּפִרְשֵׁת וְאִתָּה תִּצְוָה לֹא נִאֲמָרָה אֲלָא
עַל סֵדֶר מְלָאכָת הַמִּשְׁכָּן לְפָרֹשׁ צוּרָה
הַמִּנְחָה. וְכֵן מִשְׁמַע, וְאִתָּה סוּפָה לְצוּת אֶת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל כֵּן: שֶׁמֶן זֵית זָךְ. שְׁלִשָּׁה
שְׁמָנִים יוֹצְאִים מִן הַזֵּית, הָרְאשׁוֹן קְרוּי זָךְ,
וְהֵן מְפוֹרָשִׁים בְּמִנְחוֹת (פֶּט 6) וּבִתְוֹרַת כְּהֻנִּים:
תָּמִיד. מְלִילָה לְלֵילָה, כִּמּוֹ עוֹלַת תָּמִיד
שְׁאִינָה אֲלָא מִיּוֹם לְיוֹם: גְּלִפְרֶכֶת הָעֵדֻת.
שְׁלִפְנֵי הָאֶרֶן, שְׁהוּא קְרוּי עֲדוּת. וְרִבּוֹתֵינוּ

תפסיר רס"ג

אתנא עשר גרדקה. ולתכון כל
גרדקה מן עשרין: (ו) וצירהמא
צפין. סתה פי כל צף. עלי
אלמאידה אלטאהרה בין ידי
אללה: (ז) ואגעל עלי כל צף
לבאנא דכייא. וליתון ען
אלכ'בו פיתא. מקרבא ללה:
(ח) ופי כל יום סבת. יצפהא בין
ידי אללה דאימא. מן ענד בני
אסראיל עהד אלדהר: (ט) תם
ידפע אלי הרון ובניה. ואכלונה
פי מוצע מקדס. לאנה
להם מן כזאץ אלאנדאס. מן
קראבין אללה רסס אלדהר:

תרינ עשרונין. תהי הויא גריצתא חדא:
וְשַׁמֶּת אֹתָם שְׁתֵּים
מַעֲרֻכֹת שֵׁשׁ הַמַּעֲרֻכֹת
עַל הַשְּׁלַחַן הַטָּהוֹר לִפְנֵי
יְהוָה: ותשוי יתהון. תרתין סדרין
שית סדרא. על פתורא דכיא קדם יי:
וְנָתַתָּ עַל-הַמַּעֲרֻכֹת
לֶבְנָה זָכָה וְהִיתָה לֶלֶחֶם
לְאֻזְכָּרָה אִשָּׁה לַיהוָה: ותתין
על סדרא לבונתא דכיתא. ותהי ללחים

לאדכרא. קורבנא קדם יי: **בַּיּוֹם הַשִּׁבְעִת בַּיּוֹם הַשִּׁבְעִת**
יַעֲרֻכְנוּ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד מֵאֵת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל
בְּרִית עוֹלָם: ביומא דשבתא ביומא דשבתא. יסדרניה. קדם יי
תדירא. מן בני ישראל קים עלם: **וְהִיתָה לְאֻזְכָּרָן**
וּלְבָנָיו וְאָכְלָהּ בַּמָּקוֹם קֹדֶשׁ כִּי קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים
הוּא לוֹ מֵאִשֵּׁי יְהוָה חֹק-עוֹלָם: ותהי לאהרן ולבנוהי.

— רס"י —

לאזכרה. שאין מן הלחם לגבוה בלום, אלא
הלבונה נקטרת בשמשלקין אותו בכל שבת
ושבת. והיא לזכרון ללחם, שעל ידה הוא
נוכר למעלה, בקומץ שהוא אזכרה למנחה:
ט והיתה. המנחה הזאת, שכל דבר הבא מן
התבואה בכלל מנחה הוא: **וְאָכְלָהּ**. מוסב
על הלחם, שהוא לשון זכר:

ושש המערכות. שש חלות המערכה
האחת: השלחן הטהור. שלזהב טהור. דבר
אחר על טהרו שלשלחן, שלא יהיו הסניפין
מגביהין את הלחם מעל גבי השלחן: **וְנָתַתָּ**
עַל הַמַּעֲרֻכֹת. על כל אחת משתי
המערכות היו שני בוכי לבונה, מלא קומץ
לכל אחת: **וְהִיתָה**. הלבונה הזאת: **לֶלֶחֶם**

תפסיר רס"ג

וַיְכַלּוּנִיָּה בְּאַתֵּר קִדִּישׁ. אָרִי.
 קוֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין הוּא לִיָּהּ. מְקוֹר־בְּנִיָּא
 דִּי קִים עָלֵם: ס וַיֵּצֵא בֶן־
 אִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִית וְהוּא
 בֶּן־אִישׁ מִצְרִי בְּתוֹךְ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וַיִּנָּצוּ בַּמַּחֲנֶה
 בֶּן הַיִּשְׂרָאֵלִית וְאִישׁ

(י) פְּכִירָג אֲבֹן אִמְרָא
 אִסְרָאִילִיָּה. וְהוּ אֲבֹן רָגֵל
 מִצְרִי. פִּי מֵא בֵּין בְּנֵי אִסְרָאִיל.
 פְּתִנָּאֲצוּ פִּי אֲלַעֲסָכֶר. הָדִיא
 אֲבֹן אֲלֵאִסְרָאִילִיָּה. וְאֲלֵרָגֵל
 אֲלֵאִסְרָאִילִי: יא) פֶּסֶב אֲבֹן
 אֲלֵאִמְרָאֵה אֲלֵאִסְרָאִילִיָּה
 אֲלֵאִסֶּם וְשִׁתְּמָה. פֶּאֱתוּ בַּה
 אֲלִי מוֹסִי. וְכָאֵן אִסֶּם אִמְהָ.

הַיִּשְׂרָאֵלִי: וּנִפְק בֶּר אֶתְתָּא בֵּת יִשְׂרָאֵל. וְהוּא בֶּר גָּבֵר מִצְרִי.
 בְּגוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל. וְאֶתְנָצִיאוּ בְּמִשְׁרִיתָא. בֶּר אֶתְתָּא בֵּת יִשְׂרָאֵל.
 וְגוֹבְרָא בֶּר יִשְׂרָאֵל: יא וַיִּקָּב בֶּן־הָאִשָּׁה הַיִּשְׂרָאֵלִית
 אֶת־הַשֵּׁם וַיִּקְלָל וַיָּבִיאוּ אֹתוֹ אֶל־מֹשֶׁה
 וְשֵׁם אָמּוֹ שְׁלֹמִית בֵּת־דְּבָרִי לְמַטֵּה־דָן:

— רס"י —

בַּמַּחֲנֶה. עַל עֶסְקִי הַמַּחֲנֶה: וְאִישׁ
 הַיִּשְׂרָאֵלִי. זֶה שְׂכַנְגְדוֹ, שְׁמֹחָה בּוֹ מִשְׁע
 אֶהְלוֹ: יא וַיִּקָּב. כְּתִרְגוּמוֹ וּפְרָשׁ, שְׁנָקֵב שֵׁם
 הַמִּיּוֹחָד וְגִדְף, וְהוּא שֵׁם הַמְּפֹרָשׁ שְׁשֹׁמֶע
 מִסִּינִי: וְשֵׁם אָמּוֹ שְׁלֹמִית בֵּת דְּבָרִי. שְׁבָחֹן
 שְׁלִישְׁרָאֵל שְׁפָרְסָמָה הַכְּתוּב לְזוֹ, לֹמֶר,
 שְׁהִיא לְבִדָּה הִיתָה זֹנָה: שְׁלֹמִית. דְּהִתּוּת
 פְּטָפְטָה שְׁלָם עֲלָהּ, שְׁלָם עֲלָהּ, שְׁלָם עֲלִיכּוֹן,
 מְפִטְפִט בְּדָבָרִים שׁוֹאֲלֵת בְּשָׁלוֹם הַכֹּל:
 בֵּת דְּבָרִי. דְּבָרִית הִיתָה מְדַבֶּרֶת עִם כָּל
 אָדָם, לְפִיכָךְ קִלְקִלָהּ: לְמַטֵּה דָן. מְגִיד
 שְׁהִרְשַׁע גּוֹרֵם גְּנָאִי לוֹ גְּנָאִי לְאָבִיו גְּנָאִי
 לְשִׁבְטוֹ, כִּיּוֹצֵא בּוֹ (שְׁמוֹת לא ו) אֶהְלִיאֵב בֶּן

י וַיֵּצֵא בֶּן אִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִית. מַהִיכֵן יֵצֵא.
 רַבִּי לִזִּי אֹמֵר מֵעוֹלָמוֹ יֵצֵא. רַבִּי בְּרַכְיָה
 אֹמֵר מִפְּרִשָּׁה שְׁלֹמַעֲלָה יֵצֵא. לְגִלְגַּל וְאֹמֵר
 בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יַעֲרֹכְנָה דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ לְאָכּוֹל פֶּת
 חֲמָה בְּכָל יוֹם, אוֹ שְׁמָא פֶת צוֹנְנַת שְׁלֹת־שַׁעֲהָ
 יָמִים, בְּתַמִּיּהָ. וּמִתְנִיתָא אִמְרָה מִבֵּית דִּינּוֹ
 שֶׁל מֹשֶׁה יֵצֵא מִחֻיב. כָּא לִשְׁעֵי אֶהְלוֹ בְּתוֹךְ
 מַחֲנֶה דָן, אִמְרוּ לוֹ מַה טִּיפְךָ לְכָאֵן, אִמְר
 לְהֵם מִבְּנֵי דָן אָנִי. אִמְרוּ לוֹ (בְּמִדְבָר ז) אִישׁ
 עַל דְּגָלוֹ בְּאֶתְתָּ לְבֵית אָבוֹתָם כְּתִיב. נִכְנָס
 לְבֵית דִּינּוֹ שְׁלֹמֹשָׁה וַיֵּצֵא מִחֻיב, עֲמִד וְגִדְף:
 בֶּן אִישׁ מִצְרִי. הוּא הַמִּצְרִי שְׁהִרְגוּ מֹשֶׁה:
 בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. מִלְּמַד שְׁנִתְגַּדֵּר: וַיִּנָּצוּ

זֶלֶק הַדִּקְדּוּק: וַיִּנָּצוּ בַּמַּחֲנֶה. כֶּתֵב מֵהִרִ"ב ב' מִתְחַלְפִּין בְּטַעַמָא, וַיִּנָּצוּ בַּמַּחֲנֶה מִלְּעִיל, וַיִּנָּצוּ
 שְׁנִיָּהם מִלְּרַע. ע"כ. וּבִסְפָר א"ת כֶּתֵב שְׁהִיא מִלְּרַע מִטַּעַם כִּי אֵין בְּתִיבָה זֹר רַק פֶּשֶׁטָא אַחַת ע"ש:

תפסיר רס"ג

שלושית אבנה דברי מן סבט
 דן: יב) פוצ'עוה פי אלחבס.
 ליבין להם אמרה ען קול
 אללה: יג) ת'ם כלם אללה מוסי'
 תכלימא: יד) אכ'רג אלשאתם
 אלי' כ'ארג אלעספר. ויסנד
 כל מן סמעה אידיהם עלי'
 ראסה. ולי'רגמוה גמיע אהל
 אלמחצר רגמא: טו) ומד בני
 אסראיל וקל להם. אי אנסאן
 שתם רבה פקוד חמל וזרה:

ופריש. בר אתתא בת ישראל ית שמא
 וארגיו. ואיתאיו יתיה לות משה. ושום
 אמיה. שלומית בת דברי לשבטא דדן:
ויניחהו במשמר לפרש
להם על-פי יהוה: ואסרוהי
 בבית מטרא. עד דיתפרש להון על
 גזירת מימרא דיי: **פ** **וידבר**
יהוה אל-משה לאמר:

ומליל יי עם משה למימר: **הוצא**

את-המקל אל-מחונן למחנה וסמכו כל-
השמעים את ידיהם על-ראשו ורגמו אתו
כל-העדה: אפיק ית דארגיו. למברא למשריתא. ויסמכו
 כל דשמעו. ית ידיהון על רישיה. וירגמון יתיה כל כנשתא:
ואל-בני ישראל תדבר לאמר איש איש
כיי-קלל אלהיו ונשא חטאו: ועם בני ישראל תמליל
 למימר. גבר גבר. ארי ירגיו קדם אלהיה ויקביל חוביה:

— רס"י —

שלא היו יודעים אם חייב מיתה אם
 לאו: **יד השמעים.** אלו העדים: **כל.**
 להביא את הדינים: **את ידיהם.** אומרים
 לו דמך בראשך ואין אנו נענשים
 במיתתך שאתה גרמת לך: **כל העדה.**
 במעמד כל העדה. מכאן ששלוcho שלאדם
 כמותו: **טו ונשא חטאו.** בכרת, כשאין
 התראה:

אחיסמך למטה דן, שבח לו שבח
 לאביו שבח לשבטו: **יד וניחהו.** לבדו, ולא
 הניחו מקושש עמו, ששניהם היו בפרק
 אחד. ויודעים היו שהמקושש במיתה,
 שנאמר (שמות לא יד) מוחלליה מות יומת
 אבל לא פרש להם באיזו מיתה, לכן
 נאמר (צמדז טו לד) כי לא פרש מה יעשה
 לו. אבל במקלל הוא אומר לפרוש להם.

שימן המור (טו) איש איש. המנהג להפריד ביניהם.

תפסיר רס"ג

טז) ומן סבה כדאך פליקתל קתלא. לירגמוה גמיע אהל אלמחצר רגמא. אלדכיל כאלצריח סוא. איהמא סב אלסס פליקתל: יז) ואי אנסאן קתל ואחדה מן נפוס אלסס פליקתל: יח) ומן קתל בהימה פליסלם מתלהא. ראסא בדל ראס: יט) ואי אנסאן געל עיבא פי אחד מן אמתה. פליצנע בה כמא צנע: כ) לאלפסר בדל אלפסר. ולאלעין בדלהא ולאלסן בדלהא. כמא יגעל עיבא פי אנסאנא. כדאך יגעל עליה: כא) ומן צירב בהימה

וְנִקְבַּ שֵׁם־יְהוָה מוֹת
יוֹמַת רָגוֹם יִרְגְּמוּ־בּוֹ כָּל־
הָעֵדָה בָּגֵר כְּאֶזְרוֹחַ בְּנִקְבוֹ־
שֵׁם יוֹמַת: וְדִיפְרִישׁ שָׂמָּה דִּי־
אֶתְקַטְלָא יִתְקַטִּיל. מִרְגָּם יִרְגְּמוּן בִּיה
כָּל בְּנִשְׁתָּא. גִּיּוֹרָא בִּיְצִיבָא. בְּפִרְשׁוּתִיה
שָׂמָּה יִתְקַטִּיל: וְאִישׁ כִּי יִכֶּה
כָּל־נֶפֶשׁ אָדָם מוֹת יוֹמַת:
וּגְבֵר. אֲרִי יִקְטוֹל כָּל נֶפֶשׁ דְּאֶנְשָׁא.
אֶתְקַטְלָא יִתְקַטִּיל: וּמִכָּה
נֶפֶשׁ־בְּהֵמָה יִשְׁלַמְנָה נֶפֶשׁ

תַּחַת נֶפֶשׁ: וְדִי־קְטוֹל נֶפֶשׁ בְּעִירָא יִשְׁלַמְנָה. נֶפֶשׁא חֵלְף נֶפֶשׁא:
וְאִישׁ כִּי־יִתֵּן מוֹם בְּעַמִּיתוֹ כְּאֶשֶׁר עָשָׂה בֵּן
יַעֲשֶׂה לוֹ: וּגְבֵר. אֲרִי יִתֵּן מוֹמָא בְּחִבְרִיה. כְּמָא דְעֵבֵד. בֵּן
יִתְעַבִּיד לִיה: כְּשֹׁבֵר תַּחַת שֹׁבֵר עֵין תַּחַת עֵין שֹׁן
תַּחַת שֹׁן כְּאֶשֶׁר יִתֵּן מוֹם בְּאָדָם בֵּן יִנָּתֵן בּוֹ:
תִּבְרָא חֵלְף תִּבְרָא. עֵינָא חֵלְף עֵינָא. שִׁנָּא חֵלְף שִׁנָּא. כְּמָא דִּיהִב
מוֹמָא בְּאֶנְשָׁא. בֵּן יִתְיַהֵב בִּיה: עפטי כֵּא וּמִכָּה בְּהֵמָה

— רס"י —

תלמוד לומר כל נפש אדם: כ כן ינתן בו.
פרשו רבותינו, שאינו נתינת מום ממש אלא
תשלומי ממון, שמין אותו כעבד, לכך כתוב
בו לשון נתינה, דבר הנתון מיד ליד:
כא ומכה בהמה ישלמנה. למעלה דבר

טז ונקב שם. אינו חייב עד שיפרש את השם,
ולא המקלל בכנוי: ונקב. לשון קללה, כמו
(במדבר כג ח) מזה אקב: י ואיש כי יכה. לפי
שנאמר (שמות כא יב) מכה איש ומת, אין לי
אלא שהרג את האיש, אשה וקטן מבין.

ברכה ראשונה שיקורם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנִבְיָאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדִבְרֵיהֶם, הַנְּאֻמִּים בְּאַמֶּת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמִשָּׁה עֲבָדוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנִבְיָאִי, הָאֻמֶּת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרת דאמור אל הכהנים

ביחזקאל סימן מ"ד

וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם בְּנֵי צְדוֹק אֲשֶׁר שָׁמְרוּ אֶת־
מִשְׁמַרְתּוֹ מִקֹּדְשֵׁי בְּתָעוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
מֵעָלַי הֵמָּה יִקְרְבוּ אֵלַי לְשָׁרְתָנִי וְעִמְדוּ לִפְנֵי לְהַקְרִיב לִי
חֶלֶב וְדָם נָאִם אֲדַנִּי יְהוָה: וְכִהְנִיָּא לִיֹּאֵי, בְּנֵי צְדוֹק. דְּנִטְרוּ. יֵת
מִטְרַת מִקֹּדְשֵׁי בְּמִטְעֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מִבְּתֵר פִּלְחָנִי. אֲנֹן. יִתְקַרְבוּ
לְפִלְחָנִי, לְשִׁמְשָׁא קְדָמִי. וְיִשְׁמְשׁוּן עַל מִדְּבָחִי. לְקַרְבָּא קְדָמִי, תֵּרֵב וְדָם
נִכְסֵת קֹדְשִׁין. אָמַר, יי אֱלֹהִים: הֵמָּה יָבֹאוּ אֶל־מִקֹּדְשֵׁי וְהֵמָּה
יִקְרְבוּ אֶל־שְׁלַחָנִי לְשָׁרְתָנִי וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמַרְתִּי: אֲנֹן,
יֵיעֲלוּן לְמִקֹּדְשֵׁי. וְאֲנֹן. יִתְקַרְבוּן לְפָתוֹר לַחִים אֲפִיָּא דִּילִי, לְשִׁמְשָׁא
קְדָמִי. וְיִטְרוּן, יֵת מִטְרַת מִימְרִי: וְהִיא בְּבֹאֵם אֶל־שַׁעְרֵי
הַחֲצֵר הַפְּנִימִית בְּגִדֵי פְשָׁתִים יִלְבָּשׁוּ וְלֹא־יֵעֲלֶה עֲלֵיהֶם
אָמַר בְּשָׂרְתָם בְּשַׁעְרֵי הַחֲצֵר הַפְּנִימִית וּבֵיתָה: וְיֵהִי.
בְּמִיעֲלֵהוֹן, לְתַרְעֵי דְרֵתָא גְּוִיתָא. לְבוּשֵׁי בּוּצָא, יִלְבָּשׁוּן. וְלֹא תִּהְיִי
עֲלֵיהוֹן, כְּסוּת עֶמֶר. בְּשִׁמְשׁוֹתֵהוֹן. בְּתַרְעֵי. דְרֵתָא גְּוִיתָא, וּלְגִיו: פֶּאֶרִי
פְּשָׁתִים יִהְיוּ עַל־רֹאשָׁם וּמִכְנָסֵי פְּשָׁתִים יִהְיוּ עַל־
מִתְּנֵיהֶם לֹא יַחְגְּרוּ בִּיעֵ: קוֹבְעֵין דְּבוּץ, יֵהוּן עַל רִישֵׁיהוֹן. וּמִכְנָסִין
דְּבוּץ. יֵהוּן, עַל חֲרִצִּיהוֹן. לֹא יִסְרוּן עַל חֲרִצִּיהוֹן, עַל לְבָהוֹן יִסְרוּן:
וּבִצְאָתָם אֶל־הַחֲצֵר הַחִיצוֹנָה אֶל־הַחֲצֵר הַחִיצוֹנָה
אֶל־הָעַם יִפְשְׁטוּ אֶת־בְּגָדֵיהֶם אֲשֶׁר־הֵמָּה מִשְׁרָתָם בָּם

וְהִנִּיחוּ אוֹתָם בְּלִשְׁכַּת הַקֹּדֶשׁ וּלְבָשׁוּ בְּגָדִים אַחֲרֵים
וְלֹא-יִקְדְּשׁוּ אֶת-הָעַם בְּבִגְדֵיהֶם: וּבַמִּפְקָהוֹן. מִדֶּרֶתָא דְקֹדֶשׁא.
לְדֶרֶתָא בֵּיתָא, לְאֶתְעָרְבָא עִם עַמָּא. יִשְׁלַחוּן, יֵת לְבוּשֵׁיהוֹן. דְּאֲנוּן,
מִשְׁמָשִׁין בְּהוֹן. וַיַּחֲתוּן יִתְהוֹן, בְּלִישְׁכַּת קֹדֶשׁא. וּלְבָשׁוּן, לְבוּשֵׁין אַחֲרֵינִין.
וְלֹא יִתְעָרְבוּן עִם עַמָּא, בְּלְבוּשֵׁיהוֹן: ֶ וְרֹאשָׁם לֹא יִגְלִחוּ וּפְרַע
לֹא יִשְׁלַחוּ כְּסוּם יִכְסְמוּ אֶת-רֹאשֵׁיהֶם: וְרִישֵׁהוֹן, לֹא יִגְלִחוּן.
וּפִירֹעַ, לֹא יִרְבוּן. סִפְרָא יִסְפְּרוּן, יֵת שְׁעַר רִישֵׁיהוֹן: ֶ וַיֵּין לֹא-יִשְׁתּוּ
כָּל-כֹּהֵן בְּבוֹאָם אֶל-הַחֲצֵר הַפְּנִימִית: וְחֹמֶר לֹא יִשְׁתּוּן, כָּל
כֹּהֵין. בְּמִיעֲלֵהוֹן, לְדֶרֶתָא גְּוִיתָא: ֶ וְאַלְמָנָה וְגִרְוֶשָׁה לֹא-יִקְחוּ
לָהֶם לְנָשִׁים כִּי אִם-בְּתוּלֹת מְזֻרַע בֵּית יִשְׂרָאֵל
וְהַאֲלֻמָּנָה אֲשֶׁר תִּהְיֶה אֲלֻמָּנָה מִכֹּהֵן יִקְחוּ: וְאַרְמְלָא,
וּמִתְרָכָא. לֹא יִסְבוּן לְהוֹן, לְנָשִׁין. אֱלֹהֵין בְּתוּלָתָא. מְזֻרַעָא, דְּבֵית
יִשְׂרָאֵל. וְאַרְמְלָתָא, דְּתֵהִי אַרְמְלָתָא. שְׂאָר כֹּהֲנֵיא, יִסְבוּן:
ט וְאֶת-עַמִּי יוֹרוּ בֵּין קֹדֶשׁ לְחָל וּבֵין-טָמֵא לְטָהוֹר
יּוֹדְעִים: וְיֵת עַמִּי יִלְפוּן. בֵּין קֹדֶשׁא, לְחָלָא. וּבֵין מְסַאבָא לְדְכִיא,
יְהוֹדְעוֹנְנוּן: ֶ וְעַל-רִיב הֵמָּה יַעֲמְדוּ (כ' לשפּט) לְמִשְׁפָּט
בְּמִשְׁפָּטִי (כ' ושפּטהו) יִשְׁפָּטֵהוּ וְאֶת-תּוֹרָתִי וְאֶת-חֻקֹּתִי
בְּכָל-מוֹעֲדֵי יִשְׁמְרוּ וְאֶת-שַׁבָּתוֹתִי יִקְדְּשׁוּ: וְעַל פְּלִגַּת דִּינָא.
אֲנוּן, יְקוּמוּן לְמִדָּן. בְּדִינֵי רַעוּתִי, יְדִינוּנוּן. וְיֵת אוֹרֵיתִי וְיֵת קִימִי, בְּכָל
מוֹעֲדֵי יִטְרוּן. וְיֵת יוֹמֵי שַׁבָּיָא דִּילִי, יִקְדְּשׁוּן: ֶ וְאַל-מַת אָדָם לֹא
יָבוֹא לְטָמְאָה כִּי אִם-לְאָב וּלְאִם וּלְבֶן וּלְבַת לְאַח
וּלְאֶחָת וְאֲשֶׁר-לֹא-הִיָּתָה לְאִישׁ יִטְמָאוּ: וְעַל מִיתָא דְאַנְשָׁא.
לֹא יִיעוּל, לְאַסְתָּאבָא. אֱלֹהֵין לְאָב. וּלְאִם. וּלְבֶר וּלְבָרַת, לְאֶת. וּלְאֶחָת.
דְּלֹא הָוֵת לְגַבְר, יִסְתָּאבוּן: ֶ וְאַחֲרֵי טַהָרְתּוֹ שְׁבַעַת יָמִים

יִסְפְּרוּ-לוֹ: וּבִתְרִי, דְּכוּתִיָּהּ, שְׁבַעַא יוֹמִין, יִמְנוֹן לִיה: ^{דג} וּבִיּוֹם בָּאוּ
 אֶל-הַקֹּדֶשׁ אֶל-הַחֹצֵר הַפְּנִימִית לְשָׁרֵת בְּקֹדֶשׁ יִקְרִיב
 חֲטָאתוֹ נֶאֱמַר אֲדֹנִי יְהוָה: וּבִיּוֹם מִיַּעֲלֶיהָ לְקֹדֶשׁ. לְדֶרֶתָא גְּוִיתָא,
 לְשִׁמְשָׁא בְּקֹדֶשׁ. יִקְרִיב, חֲטָאתֶיהָ. אָמַר, יְיָ אֱלֹהִים: ^ד וְהִיטָה לָהֶם
 לְנַחֲלָה אֲנִי נִחַלְתֶּם וְאַחֲזָה לֹא-תִתְּנוּ לָהֶם בְּיִשְׂרָאֵל אֲנִי
 אֲחֻזָּתֶם: וְתֵהִי לְהוֹן, לְחֶלֶק. מוֹתֵר קֶרְבְּנִי, חוֹלְקֵהוֹן. וְאַחֲסָנָא. לֹא
 תִתְּנוּן לְהוֹן, בְּיִשְׂרָאֵל. מִתְּנִן דִּיהֲבִית לְהוֹן, אֲנִין אַחֲסָנְתֵּהוֹן:
^{טו} הַמִּנְחָה וְהַחֲטָאתָ וְהָאֵשֶׁם הֵמָּה יֹאכְלוּם וְכָל-תֶּרֶם
 בְּיִשְׂרָאֵל לָהֶם יִהְיֶה: מִנְחָתָא, וְחֲטָאתָא וְאֵשֶׁמָּא. אֲנוֹן, יִכְלוּנְנוֹן.
 וְכָל חֶרְמָא בְּיִשְׂרָאֵל, דִּילְהוֹן יְהִי: ^{טז} וְרֹאשִׁית כָּל-בְּפוּרֵי כָּל
 וְכָל-תְּרוּמַת כָּל מִכֶּל תְּרוּמוֹתֵיכֶם לִפְהֵינִים יִהְיֶה
 וְרֹאשִׁית עֲרִיסוֹתֵיכֶם תִּתְּנוּ לִפְהֵן לְהַנִּיחַ בְּרֻכָּה
 אֶל-בֵּיתְךָ: וְרִישׁ כּוֹלָא בְּפוּרֵי כּוֹלָא, וְכָל אֲפֻרְשׁוֹת כּוֹלָא. מִכֶּל,
 אֲפֻרְשׁוֹתֵיכֶן. לִכְהֲנִיָּא, יְהִי. וְרִישׁ אֲצוֹתֵיכֶן, תִּתְּנוּן לִכְהֲנָא. לֹא שְׂרָאָה
 בְּרֻכָּתָא, בְּבֵיתְךָ: ^{יז} כָּל-נְבִלָה וְטִרְפָּה מִן-הָעוֹף וּמִן-הַבְּהֵמָה
 לֹא יֹאכְלוּ הַכֹּהֲנִים: כָּל נְבִילָא, וְתַבִּירָא. מִן עוֹפָא, וּמִן בְּעִירָא. לֹא
 יִכְלוּן, כְּהֲנִיָּא:

(גְּאֵלְנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פִּרְקָנָא. יְיָ צְבָאוֹת, שְׁמִיָּהּ, קֹדֶשׁ, דִּישְׂרָאֵל:)

על דא יתברך וישתבח, שְׁמָא רַבָּא קֹדֶשׁ. דִּי לְעִילָא, חֵיא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלַם,
 וּלְעָלְמֵי עָלְמֵיָא:

וְזֶלֶק הַדִּקְדּוּק: ^{יח} לְנַחֲלָה. הַלַּמ"ד גַּעַי: ^{יט} וְכָל-תְּרוּמַת כָּל. תִּיבַת 'וְכָל' בְּקִמְצָא וְלֹא בַחּוּלָם,
 וּבִמְקָף. וְכ"ה בְּקִצַּת דְּפוּסִים:

תפסיר רס"ג

בהר סיני

גדג לנחת שבת
ושני וחמישי

כה א) ת'ם קאל אללה למוסי'.
פי טור סיני תכלימא: (ב) מר
בני אסראיל וקל להם. אדא
דכילתם אלי אלבלד אלדי
אנא מעטיכם. פעטלו אלארץ
עטלה ללה: ג) אן תכון סת סנין
תזרע ציעתך. וסת סנין תרפק
פרמך. ותגמע ג'לתהא: ד) ופי
אלסנה אלסאבעה עטלה
לאארץ. הי סבת ללה
(י"נ: עטלה הי סבת ללה. והי
סבת לאארץ). לא תזרע

כה א וידבר יהוה אל-
משה בהר סיני לאמר:
ומליל י' עם משה. בטורא דסיני למימר:
ב דבר אל-בני ישראל
ואמרת אליהם כי תבאו
אל-הארץ אשר אני נתן
לכם ושבתה הארץ שבת
ליהוה: מליל. עם בני ישראל ותימר

להון. ארי תיעלון לארעא. דאנא יהיב לבון. ותשמיט ארעא.
שמטתא קדם יי: ג שש שנים תזרע שדך ושש
שנים תזמר פרמך ואספת את-תבואתה: שית
שנין תזרע חקלך. ושית שנין תכסח פרמך. ותכנוש ית עללתה:
ד ובשנה השביעת שבת שבתון יהיה לארץ
שבת ליהוה שדך לא תזרע וכרמך לא
תזמר: ובשנת שביעיתא. נח שמטתא יהי לארעא.

— רס"י —

במשנה תורה, למדנו שכללותיה ופרטותיה
כלן נאמרו מסיני, ובא הכתוב ולמד כאן על
כל דבור שנדבר למשה שמסיני היו כלם
כללותיהן ודקדוקיהן, וזוהי ונשנו בערבות
מואב: 3 שבת לה'. לשם ה' כשם שנאמר
בשבת בראשית: ד יהיה לארץ. לשדות
ולכרמים: לא תזמר. שקוצצין ומורותיה.

כה 6 בהר סיני. מה ענין שמטה אצל הר
סיני, והלא כל המצות נאמרו מסיני, אלא
מה שמטה נאמרו כללותיה ופרטותיה
ודקדוקיה מסיני, אף כלן נאמרו כללותיהן
ודקדוקיהן מסיני, כך שנויה בתורת כהנים.
ונראה לי שכך פרושה לפי שלא מצינו
שמטת קרקעות שנשנית בערבות מואב

תפסיר רס"ג

צִיָּעֲתָךְ. וְלֹא תִרְפֹּק כִּרְמֶךָ:
(ה) וְכִלְיָ זֶרַעךָ פֶּלֶא תַחֲצֹדָה.
וְאַל־פֶּרֶאד מִן עֲנֹבְךָ פֶּלֶא
תַקְטֹפֶה. לֹא־נָהָא סָנֵה עֲטֹלָה
לֹא־לָאֲרֶץ: (ו) וְלִיכּוֹן מֵא יִנְבֹת
מִן אֶל־אֲרֶץ אֱלֹמְעֵטִלָה לָכֶם
מֵאִפְלֵא. לָךְ וְלַעֲבָדְךָ וְלֹא־מִתָּךְ.
וְלֹא־גִירְךָ וְלִצִּיפְךָ. אֱלֹמְקִימִין
מֵעַד: (ז) וְלִבְהֹאֲמִימְךָ. וְלֹא־לֹחֶשׁ
אֱלֹדִי פִי אֲרִצְךָ. תִּכּוֹן גְּמִיעַ

דַּת־שְׁמִיט קָדֶם יִי. חֻקְלָךְ לֹא תִזְרַע;
וְכִרְמֶךָ לֹא תִכְסֹס: **ה** אֵת סְפִיחַ
קִצִּירְךָ לֹא תִקְצֹר וְאֶת־
עֲנֹבֶי נִזִּירְךָ לֹא תִבְצֹר
שְׁנַת שְׁבַתוֹן יִהְיֶה לָאֲרֶץ:
יֵת פְּתִי חֲצָדְךָ לֹא תַחֲצֹד. וְיֵת עֲנֹבֵי
שִׁבְקְךָ לֹא תִקְטֹף. שְׁנַת שְׁמִטָּה יִהְיֶה
לָאֲרֶעָא: **וְהִיטָה שְׁבַת**

הָאֲרֶץ לָכֶם לֹא־כֹלָה לָךְ וְלַעֲבָדְךָ וְלֹא־מִתָּךְ
וְלִשְׁכִּירְךָ וְלִתּוֹשְׁבְךָ הַגֵּרִים עִמָּךְ: וְתִהְיֶה שְׁמִיטַת
אֲרֶעָא לְכוֹן לְמִיכָל. לָךְ וְלַעֲבָדְךָ וְלֹא־מִתָּךְ. וְלֹא־גִירְךָ וְלִתּוֹתְבְךָ.
דְּדִירִין עִמָּךְ: **וְלִבְהֹמֶתְךָ וְלַחֲיָה אֲשֶׁר בְּאֲרִעָךְ**
תִּהְיֶה כָל־תְּבוּאָתָהּ לֹא־כֹל: וְלִבְעִירְךָ. וְלַחֲיָה דְּבֹאֲרֶעָךְ.

— רס"י —

שׁוּיִם בְּהֵ, אֶתְהָ וְשִׁכִּירְךָ וְתוֹשְׁבְךָ: **שְׁבַת**
הָאֲרֶץ לָכֶם לֹא־כֹלָה. מִן הַשְּׁבוּת אֶתְהָ
אוֹכֵל, וְאִי אֶתְהָ אוֹכֵל מִן הַשְּׁמוּר: לָךְ
וְלַעֲבָדְךָ וְלֹא־מִתָּךְ. לְפִי שְׁנֹאֲמֶר (שְׁמוֹת כג יא)
וְאֶכְלוּ אֲבִיוֹנֵי עִמָּךְ, יָכוֹל יִהְיֶה אֲסוּרִים
בְּאֶכִּילָה לְעִשְׂרִים, תִּלְמוּד לומר לָךְ וְלַעֲבָדְךָ
וְלֹא־מִתָּךְ, הָרִי בְּעֵלִים וְעֲבָדִים וְשִׁפְחוֹת
אֲמוּרִים כָּאֵן: וְלִשְׁכִּירְךָ וְלִתּוֹשְׁבְךָ. אֵף
הַגֵּוִים: **וְלִבְהֹמֶתְךָ וְלַחֲיָה.** אִם חִיָּה אוֹכֵלָת
בְּהֵמָה לֹא כָל שָׁכֵן, שְׁמוֹנוֹתִיָּה עֲלֶיךָ, מֵהָ
תִּלְמוּד לומר וְלִבְהֹמֶתְךָ, מִקִּישׁ בְּהֵמָה לַחֲיָה,
כָּל זֶמֶן שְׁחִיָּה אוֹכֵלָת מִן הַשְּׁדָה הָאֶכֵּל

וְתִרְגּוּמוֹ לֹא תִכְסֹס, וְדוּמָה לוֹ (ישעיכ לג יב)
קוֹצִים כְּסוּחִים, (תְּכִלִּים פ יז) שְׁרָפָה בָּאֵשׁ
כְּסוּחָה: **כֵּן אֵת סְפִיחַ קִצִּירְךָ.** אֶפְלוּ לֹא
זֶרַעְתָּה וְהִיא צְמִיחָה מִן הַזֶּרַע שְׁנֹפֵל בְּהָ בַּעַת
הַקִּצִּיר, הוּא קְרוֹי סְפִיחַ: **לֹא תִקְצֹר.** לַחֲיָה
מִחֻזִּיק בּוֹ בְּשֹׁאֵר קִצִּיר, אֵלֹא הַפֶּקֶר יִהְיֶה
לְכָל: **נִזִּירְךָ.** שְׁהִנֹּרֶת וְהַפְּרִשָּׁת בְּנֵי אָדָם
מֵהֶם וְלֹא הַפְּקָרָתָם: **לֹא תִבְצֹר.** אוֹתָם אֵינְךָ
בּוֹצֵר, אֵלֹא מִן הַמִּפְקָר: **וְהִיטָה שְׁבַת**
הָאֲרֶץ וְגוֹי. אֵף עַל פִּי שְׁאֲסֻרִּים עֲלֶיךָ, לֹא
בְּאֶכִּילָה וְלֹא בְּהִנָּאָה אֲסֻרִּים, אֵלֹא שְׁלֹא
תִנְהוּג בָּהֶם כְּבַעַל הַבֵּית, אֵלֹא הַכֹּל יִהְיֶה

וְזֶלֶק הַדְּקֻדּוֹק: **וְאֵת עֲנֹבֶי.** דָּגֵשׁ הַנּו"ן לַתְּפֹאֶרֶת (מִהֲרִי"ב):

תפסיר רס"ג

ג'לתהא מאפלא: ח) ת"ם אחץ
סבע סנין עטלה. ודאלך
אלסבע אלסנין סבע מראר.
פיציר גמלה דאלך תסעה
וארבעין סנה: ט) ואצרב בבוק
מגלב. פי אליום אלעאשר מן
אלשהר אלסאבע, והו יום
אלג'פראן. אצרב פיה
באלבוק פי גמיע בלאדכם:
י) וקדסו הד'ה סנה אלסלאק.

תהי כל עללתה למיכל: ס

וּסְפַרְתָּ לָךְ שִׁבְעַת שַׁבָּתוֹת
שָׁנִים שִׁבְעַת שָׁנִים שִׁבְעַת
פְּעָמִים וְהָיוּ לָךְ יָמֵי שִׁבְעַת
שַׁבָּתוֹת הַשָּׁנִים תִּשְׁעַת
וָאַרְבָּעִים שָׁנָה: וְתִמְנִי לָךְ שִׁבְעַת
שָׁמֶטָן דְּשָׁנִין. שִׁבְעַת שָׁנִין שִׁבְעַת זְמַנִּין. וְהָיוּ
לָךְ יָמֵי שִׁבְעַת שָׁמֶטָן דְּשָׁנִין, אַרְבָּעִין

וְתִשְׁעַת שָׁנִין: ט וְהָעֵבֶרֶת שׁוֹפָר תְּרוּעָה בַּחֹדֶשׁ
הַשְּׁבַעִי בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים תַּעֲבִירוּ
שׁוֹפָר בְּכָל אֲרָצְכֶם: וְתַעֲבֹר. שׁוֹפָר יִבְבֵּא בִּירְחָא שְׁבִיעָאָה.
בַּעֲשָׂרָא לִירְחָא. בְּיוֹמָא דְּכַפּוּרָא. תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָרָא בְּכָל אֲרָעֵכוֹן:
וְקִדְשְׁתֶּם אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וּקְרַאתֶם
דְּרוֹר בָּאָרֶץ לְכָל-יֹשְׁבֵיהָ יוֹבֵל הוּא תִּהְיֶה

— רס"י —

ממשמע שפאמר ביום הכפורים איני יודע
שהוא בעשור לחדש, אם כן למה נאמר
בעשור לחדש, אלא לומר לך תקיעת עשור
לחדש דוחה שבת בכל ארצכם, ואין תקיעת
ראש השנה דוחה שבת בכל ארצכם, אלא
בבית דין בלבד: י וקדשתם. בכניסתה
מקדשין אותה בבית דין ואומרים מקדשת
השנה: וקראתם דרור. לעבדים, בין נרצע,
בין שלא כלו לו שש שנים משונמכר. אמר ר'
יהודה מהו לשון דרור, כמדיר בי דירא
ומסחר בכל מדינה וכו', שדר בכל מקום
שהוא רוצה ואינו ברשות אחרים:

לבהמתך מן הבית, כלה לחיה מן השדה
כלה לבהמתך מן הבית: ח שבת שנים.
שמיטות שנים. יכול יעשה שבע שנים
רצופות שמיטה ויעשה יובל אחריהם, תלמוד
לומר שבע שנים שבע פעמים, הוי אומר כל
שמיטה ושמיטה בזמנה: והיו לך ימי שבע וגי'.
מגיד לך שאף על פי שלא עשית
שמיטות עשה יובל לסוף ארבעים ותשע
שנה. ופשוטו של מקרא יעלה לך חשבון
שנות השמיטות למספר ארבעים ותשע:
ט והעברת. לשון (שמות לו ו) ויעבירו קול
במחנה, לשון הכרזה: ביום הכפורים.

תפסיר רס"ג

ונאדו בעתק פי אלבלד לגמיע
אהלה. פתכון לכם אטלאקא.
ירגע פיהא כל אמר אלי חוזה
ואלי עשירתה: (יא) ומן שרוט
הדיה סנה' אלאטלאק סנה'
אלכ'מסין. אן לא תזרעו פיהא.
ולא תחצדו כ'לפהא. ולא
תקטפו פראדהא: (יב) לאנהא
סנה' אטלאק. תכון לכם
מקדסה. ומן אלצחרא.
תאכלו ג'לתהא מבאחא:
(יג) ופי הדיה סנה' אלאטלאק.

לכם וּשְׁבַתְּם אִישׁ אֶל-

אֶחָתוֹ וְאִישׁ אֶל-מִשְׁפַּחְתּוֹ

תָּשֻׁבוּ: וּתְקַדְּשׁוּן. יְת שְׁנַת

חֲמִשִּׁין שָׁנִין. וְתִקְרֹן חִירוּתָא. בְּאַרְעָא

לְכָל יְתִבְהָא. יוֹבֵלָא הִיא תְּהִי לְכוֹן.

וּתְתוּבוֹן. גִּבְר לְאַחֲסָנִיתִיהָ. וּגְבַר

לְזִרְעִיתִיהָ תְּתוּבוֹן: יוֹבֵל

הוּא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה

תְּהִיָּה לָכֶם לֹא תִזְרְעוּ וְלֹא

תִּקְצְרוּ אֶת-סְפִיחֶיהָ וְלֹא תִבְצְרוּ אֶת-נִזְרֶיהָ:

יוֹבֵלָא הִיא. שְׁנַת. חֲמִשִּׁין שָׁנִין תְּהִי לְכוֹן. לֹא תִזְרְעוּן.

וְלֹא תִחְצְדוּן יְת כְּתִהָא. וְלֹא תִקְטְפוּן יְת שְׁבַקְהָא: יב כִּי יוֹבֵל

הוּא קֹדֶשׁ תְּהִיָּה לָכֶם מִן-הַשָּׂדֶה תֹּאכְלוּ אֶת-

תְּבוּאָתֶיהָ: אַרִי יוֹבֵלָא הִיא. קוּדְשָׁא תְּהִי לְכוֹן. מִן חֲקֵלָא.

תִּיכְלוּן יְת עֲלִלְתֶּיהָ: יג בַּשָּׁנָה הַיּוֹבֵל הַזֹּאת

רס"ד

בוצר אתה מן המפקרים, כשם שנאמר
בשביעית כף נאמר ביובל, נמצאו שתי שנים
קדושות סמוכות זו לזו, שנת ארבעים ותשע
שמטה ושנת החמשים יובל: יז קדש תהיה
לכם. תופסת דמיה כהקדש. יכול תצא היא
לחלין, תלמוד לומר תהיה, בהיותה תהא:
מן השדה תאכלו. על ידי השדה אתה
אוכל מן הבית, שאם כלה לחיה מן השדה
אתה צריך לבער מן הבית, כשם שנאמר

יובל הוא. שנה זאת מבדלת משאר שנים
בנקיבת שם לה לבדה. ומה שמה, יובל
שמה, על שם תקיעת שופר: וּשְׁבַתְּם אִישׁ
אֶל אֶחָתוֹ. שהשדות חוזרות לבעליהן:
וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשֻׁבוּ. לרבות את
הנרצע: יח יובל הוא שנת החמשים שנה.
מה תלמוד לומר, לפי שנאמר וקדשתם וגו',
כדאיתא בראש השנה (ח ז) ובתורת כהנים:
את נזריה. את הענבים המשמרים. אבל
זולק הדקדוק: יז מן השדה. הה"א באזלא בכל התיגאן:

תפסיר רס"ג

ירגע כל אמר אלי חוזה:
(יד) ואדיא בעת ביעא
לצאחבד. או אבתעת מנה.
פלא יג'בן כל ואחד אכ'אה:
(טו) באחצא סנין מן בעד סנה
אלאטלאק. תשתרי מן צאחבד.
ובאחצא סני ג'לתהא יביעד
(הו: טז) פ'עלי קדר כתר'ת

תִּשְׁבוּ אִישׁ אֶל-אֶחָזְתּוֹ:
בְּשִׁתָּא דְיֻבְלָא הָדָא. תְּתֻבּוּן. גְּבֵר
לְאַחֲסָנְתִּיה: (שעי) וְכִי-תִמְכְּרוּ
מִמֶּכֶר לְעַמִּיתְךָ אוֹ קִנְיָה
מִיַּד עַמִּיתְךָ אֶל-תּוֹנוֹ אִישׁ
אֶת אֶחָיו: וְאִרִי תֻזְבִּין וְזִבִּין
לְחִבְרָךְ. אוֹ תֻזְבִּין מִיַּד חִבְרָךְ. לֹא תוֹנוּן

גְּבֵר יֵת אַחֲוָה: טו **בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחֲרֵי הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה**
מֵאֵת עַמִּיתְךָ בְּמִסְפַּר שָׁנֵי-תְבוּאָת יִמְכַר-לָךְ:
בְּמִנִּין שְׁנִיָּא בְּתֵר יוֹבְלָא. תֻזְבִּין מִן חִבְרָךְ. בְּמִנִּין שְׁנֵי עַלְלָתָא יֻזְבִּין
לָךְ: טז **לְפִי | רֹב הַשָּׁנִים תִּרְבֶּה מְקֻנָּתוֹ וּלְפִי**
מַעֲט הַשָּׁנִים תִּמְעִיט מְקֻנָּתוֹ כִּי מִסְפַּר

— רס"י —

סופו להחזירה לו בשנת היובל. ואם יש
שנים מועטות וזה מוכרה בדרמים יקרים הרי
נתאנה לוקח, ואם יש שנים מרבות ואכל
מפנה תבואות הרבה ולקחה בדרמים מועטים
הרי נתאנה מוכר, לפיכך צריך לקנותה לפי
הזמן. וזהו שנאמר במספר שני תבואות
ימכר לך, לפי מנין שני התבואות שתהא
עומדת ביד הלוקח תמפור לו. ורבותינו
דרשו מכאן, שהמוכר שדהו אינו רשאי
לגאול פחות משתי שנים, שתעמוד שתי
שנים ביד הלוקח מיום ליום, ואפלו יש שלש
תבואות באותן שתי שנים, כגון שמכרה לו
בקמותיה. ו"שני" אינו יוצא מפשוטו, כלומר
מספר שנים שלתבואות, ולא שלשדפון,
ומעוט שנים שנים: טו **תִּרְבֶּה מְקֻנָּתוֹ.**
תמכרנה ביקר: **תִּמְעִיט מְקֻנָּתוֹ.** תמעט
בדמיה:

בשביעית כך נאמר ביובל: **יג תִּשְׁבוּ אִישׁ**
אֶל אֶחָזְתּוֹ. והרי כבר נאמר (פסוק י)
ושבתם איש אל אחותו, אלא לרבות המוכר
שדהו ועמד בנו וגאלה שחזרת לאביו
ביובל: **יד וְכִי תִמְכְּרוּ** וגוי. לפי פשוטו
כמשמעו. ועוד יש דרשה מנין כשאתה
מוכר, מכור לישראל חברך, תלמוד לומר
וכי תמכרו ממכר לעמיתך מכור, ומנין שאם
באת לקנות קנה מישראל חברך, תלמוד
לומר או קנה מיד עמיתך: **אל תונו.** זו
אונאת ממון: טו **בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחֲרֵי הַיּוֹבֵל**
תִּקְנֶה. וזהו פשוטו לישב מקרא על אפניו על
האונאה בא להזהיר, כשתמפור או תקנה
קרקע דע כמה שנים יש עד היובל. ולפי
השנים ותבואות השדה שהיא ראיה
לעשות ימכור המוכר ויקנה הקונה, שהרי

תפסיר רס"ג

תְּבוֹאֹת הוּא מִכָּר לָךְ: לְפֹם
סְגִיּוֹת שְׁנִיָּא. תַּסְגִּי זְבִינוּהִי. וּלְפֹם
זְעִירוֹת שְׁנִיָּא. תַּזְעַר זְבִינוּהִי. אָרִי מִנִּין
עֲלִלְתָּא. הוּא מְזִבִּין לָךְ: ִוּלֹא
תּוֹנוֹ אִישׁ אֶת-עַמִּיתוֹ
וַיֵּרֶאֶת מֵאֱלֹהִים כִּי אֲנִי
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: וְלֹא תוֹנוּן גִּבֹּר
יֵת חֲבֵרִיהִי. וְתִדְחַל מֵאֱלֹהִים. אָרִי. אֲנִי יי
אֱלֹהִים: ִוּעֲשִׂיתֶם אֶת-חֻקֹּתִי
וְאֶת-מִשְׁפָּטִי תִשְׁמְרוּ

אלסנין. יגב אן תפסיר לה
 אלתימן. ועלי קדר קלתהא.
 יגוז אן תקל לה. לאנה
 אנמא יביעד ג'לאת מחצאה:
 (ז) ולא יגבן כל ואחד
 צאחבה. וכף רבך. פאני
 אללה רבכם אלמעאקב:
 (ח) ואעמלו רסומי ואחפאמי
 אחפצוהא ואעמלו בהא.
 ואסכנו אלבלד ואת'קין בי:
 (ט) תכ'רג לכס אלארץ
 ת'מרהא. פתאכלוה הנייא.
 ותקיוון בהא ואת'קין:

וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם וַיִּשְׁבַּתֶּם עַל-הָאָרֶץ לְבַטָּח:
וְתַעֲבֹדוּן יֵת קִימִי. וַיֵּת דִּינִי תִטְרוּן וְתַעֲבֹדוּן יֵתְהוֹן: וְתִתְּבוּן עַל אֶרְעָא
לְרַחֲצָן: (שלישי) (שני כשהן מחוברות) ִוּנִתְּנָה הָאָרֶץ
פְּרִיָּה וְאֶכְלֶתֶם לְשִׁבְעַ וַיִּשְׁבַּתֶּם לְבַטָּח עָלֶיהָ:
וְתִתִּין אֶרְעָא אֲבָה. וְתִיכְלוּן לְמִשְׁבַּע. וְתִתְּבוּן לְרַחֲצָן עָלֶיהָ:

— רס"י —

י וַיִּשְׁבַּתֶּם עַל הָאָרֶץ לְבַטָּח. שְׁבַעוֹן
 שְׁמִטָּה יִשְׂרָאֵל גּוֹלִים, שְׁנֵאֲמֹר (ויקרא כו לו) אֲזַ
 תִּרְצָה הָאָרֶץ אֶת שְׁבַתְתֶּיהָ וְהִרְצַת אֶת
 שְׁבַתְתֶּיהָ, וְשִׁבְעִים שָׁנָה שְׁלָלוֹת בְּבָל, כְּנֶגֶד
 שְׁבַעִים שְׁמִטּוֹת שְׁבַטְלָה, הִיוּ: יט וְנִתְּנָה
 הָאָרֶץ וְגו' וַיִּשְׁבַּתֶּם לְבַטָּח עָלֶיהָ. שְׁלֹא
 תִדְאָגוּ מִשְׁנֵת בְּצוּרַת: וְאֶכְלֶתֶם לְשִׁבְעַ. אֶף
 בְּתוֹךְ הַמַּעֲסִים תִּהְיֶה בּוֹ בְּרִכָּה:

י וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עַמִּיתוֹ. כִּי אֲנִי הוֹדִיר
 עַל אוֹנָאֵת דְּבָרִים, שְׁלֹא יִקְנִיט אִישׁ אֶת חֲבֵרוֹ
 לֹא יִשְׁאֲנוּ עֲצָה שְׁאִינָה הוֹנֶנֶת לוֹ לְפִי דְרָכּוֹ
 וְהִנָּאֲתוֹ שְׁלִיזְעִין. וְאִם תֹּאמַר, מִי יוֹדֵעַ אִם
 נִתְּבוֹנְתִי לְרַעָה, לְכָךְ נֵאֱמַר וַיֵּרֶאֶת מֵאֱלֹהִים,
 הַיּוֹדֵעַ מִחֻשְׁבוֹת הוּא יוֹדֵעַ. כֹּל דְּבָר
 הַמִּסְטוֹר לִלְב, שְׁאִין מִפִּיר אֵלֹא מִי
 שְׁהִמְחִשְׁבָה בְּלִבּוֹ, נֵאֱמַר בּוֹ וַיֵּרֶאֶת מֵאֱלֹהִים:

וְזֶלֶק הַדִּקְדּוּק: ִוּ הוּא מִכָּר לָךְ. תִּיבַת הוּא בְּטַפְחָא לֹא בְּמֵאֲרַכָּה בְּכָל הַתִּיגָאן:

תפסיר רס"ג

(כ) פֶּאֶן קִלְתֶּם. מֵא נֹאכַל פִּי
אֶלְסֶנָה אֶלְסֶאֱבָעָה. אֲדִי לֹא
נִזְרַע. וְלֹא נִגְמַע גִּלְתָּנָא: (כא)
פֶּאֶמֶר בְּבִרְכָתִי לָכֶם. פִּי אֶלְסֶנָה
אֶלְסֶאֱדָסָה. פֶּתַח־כַּפֵּיכֶם גִּלְתָּהָ
תִּלְאֲתִי סִנִּין: (כב) וְאִזְרְעוּ פִּי
אֶלְסֶנָה אֶלְתִּיאֲמִנָה. וְאִנְתֶּם
תִּאכְלוּן מִן גִּלְתָּהָ עֵתִיקָא.
אֱלִי אֶלְסֶנָה אֶלְתִּאֲסַעָה. אֱלִי
מִגִּי גִלְתָּהָ. תִּאכְלוּן עֵתִיקָא:
(כג) וְאֶלְאֲרֵץ פְּלֹא תִבָּאֵעַ

כ וְכִי תֹאמְרוּ מִה־נֹּאכַל
בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת הֵן לֹא
נִזְרַע וְלֹא נִאָּסַף אֶת־
תְּבוּאֹתֵינוּ: וְאֵרִי תִימְרוּן. מֵא נִיכּוֹל
בְּשֹׂתָא שְׁבִיעִיתָא. הָא לֹא נִזְרַע. וְלֹא
נִכְנוּשׁ יֵת עַלְלִתָּנָא: כֹּא וְצוּרִיתִי
אֶת־בְּרִכְתִּי לָכֶם בַּשָּׁנָה
הַשְּׁשִׁית וְעָשִׂתָּ אֶת־

הַתְּבוּאָה לְשִׁלֹּשׁ הַשָּׁנִים: וְאֶפְקִיד יֵת בְּרִכְתִּי לְכוּן.
בְּשֹׂתָא שְׁתִּיתִיתָא. וְתַעֲבִיד יֵת עַלְלִתָּא. לְתִלְתַּת שָׁנִין:
כב וְזִרְעֹתֶם אֶת הַשָּׁנָה הַשְּׁמִינִת וְאֶכְלֹתֶם מִן־
הַתְּבוּאָה יִשֹּׁן עַד | הַשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִת עַד־בּוֹא
תְּבוּאֹתָהּ תֹּאכְלוּ יִשֹּׁן: וְתִזְרְעוּן. יֵת שְׂתָא תְּמִינִיתָא.
וְתִכְלוּן מִן עַלְלִתָּא עֵתִיקָא. עַד שְׂתָא תְּשִׁיעִיתָא. עַד מִיעַל עַלְלִתָּהּ.
תִּכְלוּן עֵתִיקָא: כג וְהָאֲרֵץ לֹא תִמְכַּר לְצִמְתָּת

— רס"י —

הָאֲסִיף לְבֵית. וּפְעָמִים שְׁהִיְתָה צְרִיכָה
לְעִשּׂוֹת לְאֶרְבַּע שָׁנִים, בְּשִׁשִּׁית שְׁלֹפְנִי
הַשְּׁמִטָה הַשְּׁבִיעִית, שְׁהֵן בְּטִלִּין מַעֲבֹדֹת
קֶרֶקַע שְׁתֵּי שָׁנִים רְצוּפוֹת הַשְּׁבִיעִית וְהַיּוֹבֵל,
וּמִקְרָא זֶה נֹאמֶר בְּשָׂאֵר הַשְּׁמִטוֹת כָּלִין:
כג וְהָאֲרֵץ לֹא תִמְכַּר. לְתֵן לֹא עַל חֲזֹרַת
שְׁדוֹת לְבַעֲלִים בַּיּוֹבֵל, שְׁלֹא יִהְיֶה הַלּוֹקֵחַ
בּוֹבֵשׁ: לְצִמְתָּת. לְפִסִּיקָה, לְמַכִּירָה פְּסוּקָה
עוֹלָמִית: כִּי לִי הָאֲרֵץ. אֵל תִּרַע עֵינְךָ בָּהּ

כ וְלֹא נִאָּסַף. אֶל הַבֵּית: אֶת תְּבוּאֹתֵינוּ.
כָּגוֹן זֵין וּפְרוֹת הָאֵילָן וְסִפְיָחִין הַבָּאִים
מֵאֲלֵיהֶם: כֹּא לְשִׁלֹּשׁ הַשָּׁנִים. לְמַקְצַת
הַשְּׁשִׁית מִנִּסָּן וְעַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְלַשְּׁבִיעִית
וְלַשְּׁמִינִית, שִׁזְרְעוּ בְּשִׁמְיִנִית בְּמִרְחָשׁוֹן
וְיִקְצְרוּ בְּנִסָּן: כג עַד הַשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִת. עַד
חֹג הַסִּכּוֹת שְׁלִתְשִׁיעִית, שְׁהִיא עַת בֹּא
תְּבוּאֹתָהּ שְׁלִשְׁמִינִית לְתוֹךְ הַבֵּית, שְׁכָּל יְמוֹת
הַקִּיץ הָיוּ בְּשָׂדֶה בְּגִרְנוֹת, וּבִתְשָׁרִי הוּא עַת

תפסיר רס"ג

כִּי־לִי הָאָרֶץ כִּי־גֵרִים**וְתוֹשְׁבִים אִתְּכֶם עַמִּי:**

וְאַרְעָא. לֹא תוֹדֹבֵן לַחֲלוּטִין. אֲרִי דִילִי

אַרְעָא. אֲרִי דִירִין וְתוֹתְבִין. אֶתְוִן קִדְמִי:

וּבְכָל אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם**גֹּאֲלָהּ תִּתְּנוּ לָאָרֶץ:** וּבְכָל

אַרְעֵי אֲחֻסְנַת־כּוֹן. פּוֹרְקָנָא תִתְּנוּן

לָאָרְעָא: ס (רביעי)ספרי
תוס' **וְתוֹשְׁבִים****כִּי־יִמּוֹךְ****אֶחָיד וּמָכַר מֵאֲחֻזָּתוֹ וּבָא גֹאֲלוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו****וּגֹאֲלֵ אֶת מִמָּכָר אָחִיו:** אֲרִי יתמסכן אֶחָד. וַיִּזְבֵּן

מֵאֲחֻסְנַתִּיהָ. וַיִּיתֵי פְרִיקִיָּה דְקָרִיב לִיהָ. וַיִּפְרוֹק. ית זביני אֶחָוָה:

וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה־לוֹ גֹּאֵל וְהִשְׁגָּה יָדוֹ**וּמָצָא בְדִי גֹאֲלָתוֹ:** וּגְבַר. אֲרִי. לֹא יִהְיֶה לִיהָ פְרִיקָה. וְתַדְבִּיק**יָדֶיהָ וַיִּשְׁפַּח בְּמִסַּת פּוֹרְקָנֶיהָ: כז****וַחֲשַׁב אֶת־שְׁנֵי מִמָּכָרוֹ**

— רס"י —

הַלּוֹקֵחַ יָכוֹל לַעֲקֹב: כו וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה לוֹ
גֹּאֵל. וְכִי יֵשׁ לָהּ אָדָם בְּיִשְׂרָאֵל שְׂאִין לוֹ
 גּוֹאֲלִים, אֵלֶּא גּוֹאֵל שְׂוִיכָל לְגֹאֲלֵ מִמָּכָרוֹ:
 כז וַחֲשַׁב אֶת שְׁנֵי מִמָּכָרוֹ. כַּמָּה שָׁנִים הָיוּ
 עַד הַיּוֹבֵל, כָּךְ וְכָךְ. וּבְכַמָּה מִכְרָתֶיהָ לָהּ בְּכָךְ
 וְכָךְ. עֲתִיד הָיִיתָ לְהַחְזִירָהּ בַּיּוֹבֵל, נִמְצָאתָ
 קוֹנָה מִסֵּפֶר הַתְּבוּאוֹת כְּפִי חֲשׁוֹבֹן שְׁלָכָל
 שָׁנָה. אֲכַלְתָּ אוֹתָהּ שְׁלֹשׁ שָׁנִים אוֹ אַרְבַּע
 הוּצָא אֶת דְּמִיתָיו מִן הַחֲשׁוֹבֹן וְטוֹל אֶת
 הַשָּׂאָר, וְזֶהוּ וְהִשִּׁיב אֶת הָעֶדֶף. בְּדָמֵי הַמִּקְחָהּ

שְׂאִינָה שְׁלָהּ: כז וּבְכָל אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם.
 לְרֵבּוֹת בָּתִּים וְעֶבֶד עֲבָרִי, וְדָבָר זֶה מִפּוֹרֶשׁ
 בְּקִדּוּשֵׁין בְּפֶרֶק רִאשׁוֹן (דף כ"א ב'). וְלִפִּי פֶשׁוּטוֹ
 סִמּוּךְ לְפִרְשָׁה שְׁלֹאֲחֶרֶי, שֶׁהַמּוֹכֵר אֲחֻזָּתוֹ
 רָשָׁא לְגֹאֲלָהּ לְאַחַר שְׁתֵּי שָׁנִים אוֹ הוּא אוֹ
 קְרֹבּוֹ, וְאִין הַלּוֹקֵחַ יָכוֹל לַעֲקֹב: ככ כִּי יִמּוֹךְ
אֶחָיד וּמָכַר. מִלְּמַד שְׂאִין אָדָם רָשָׁא
 לְמַכּוֹר שְׂדֵהוּ אֵלֶּא מִחֲמַת דְּחָק עוֹנִי:
מֵאֲחֻזָּתוֹ. וְלֹא בְּלֹה, לְמַד דֶּרֶךְ אֶרֶץ שִׁישִׁיר
 שְׂדֵה לַעֲצֻמוֹ: וּגֹאֵל אֶת מִמָּכָר אָחִיו. וְאִין

תפסיר דס"ג

אלפאצ'ל אלי אלרגל אלדי
 באעה. וירגע אלי חוזה:
 (כח) ואן לם תנאל ידה מקדאר
 מא ירדה עליה. פליבק ביעה.
 פי יד אלמשתרי מנה. אלי
 סנה' אללאטלאק. ויכ'רג פיהא
 וירגע אלי חוזה: (כט) ואי רגל
 באע ביתא מסכנא פי קריה
 להא סור. פליכון באלכ'יאר.
 אלי אנקצ'א סנה מן יום
 ביעה. פליכון פכאפה חולא:
 (ל) פאן לם יפתכה. אלי אן

וְהָשִׁיב אֶת הָעֵדֹף לְאִישׁ
 אֲשֶׁר מָכַר-לוֹ וּשְׁב
 לְאַחֲזָתוֹ: וַיַּחְשִׁיב יָת שְׁנֵי זְבִינוֹהִי.
 וַיִּתֵּיב יָת מוֹתָרָא. לַגֹּבֵר דְּזִבִּין לִיהָ. וַיְתוּב
 לְאַחֲסָנְתִּיהָ: כֹּה וְאִם לֹא-מַצָּאָה
 יָדוּ דִּי הָשִׁיב לוֹ וְהָיָה
 מִמָּכְרוֹ בְּיַד הַקֹּנֶה אֹתוֹ עַד
 שְׁנַת הַיּוֹבֵל וַיֵּצֵא בְּיָבֵל
 וּשְׁב לְאַחֲזָתוֹ: וְאִם לֹא אֲשַׁכַּחַת

ידיה. כמסת דיתבי ליה. ויהי זבינוהי. ביד דזבין יתיה. עד שתא
 דיובילא. ויפוק ביובילא. ויתוב לאחסנתיה: ס ❧ רביעין בספרי תימן ❧

(חעישי) (שלישי כשהן עחוברות) כט וְאִישׁ כִּי-יִמְכַר בֵּית-
 מוֹשָׁב עִיר חוֹמָה וְהָיְתָה גְּאֻלָּתוֹ עַד-תָּם שְׁנַת
 מִמָּכְרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גְּאֻלָּתוֹ: וַגֹּבֵר. אָרִי יִזְבִּין בֵּית מוֹתָב
 קֶרְתָּא מִקָּפֹא שׁוּר. וְהָי פּוֹרְקָנִיה. עַד מְשָׁלִם שְׁתָּא דְּזִבִּינוֹהִי. עַדן בְּעֵדן
 יְהִי פּוֹרְקָנִיה: ל וְאִם לֹא-יִגְאָל עַד-מְלֹאת לוֹ

— רס"י —

לפי שנאמר בשדה שיכול לגאלה משתי
 שנים ואלף כל זמן שירצה ובתוף שתי שנים
 הראשונים אינו יכול לגאלה, הצרך לפרש
 בזה שהוא חלוף, שאם רצה לגאול בשנה
 ראשונה גאלה, ולאחר מכאן אינו גאלה:
 והיתה גאלתו. שלבית: ימים. ימי שנה
 שלמה קרויים ימים, וכן (נראה כד נה) תשב
 הנצרה אתנו ימים:

על האכילה שאכלה, ויתנם ללוקח: לאיש
 אשר מכר לו. המוכר הזה שבא לגאלה:
 כה די השיב לו. מכאן שאינו גואל לחצאין:
 עד שנת היובל. שלא יבנס לתוף אותה
 שנה בלום, שהיובל משמט בתחלתו: כט בית
 מושב עיר חומה. בית בתוף עיר המקפת
 חומה מימות יהושע בן נון: והיתה גאלתו.

תפסיר רס"ג

כמלת לה סנה תאמה. פקוד
ת'בת אל'בית אל'די פי אל'קריה
אל'תי להא סור. בת'אתא
ל'משתרי ולא'גילה. לא יכ'רג
פי סנה' אל'אטלאק: לא) וב'יות
אל'ארבא'ץ. אל'תי ליס להא
סור יח'ט בהא. פ'כמתל צ'י'אע
אל'אר'ץ תח'סב. אן יכ'ון להא
ול'איה. ות'כ'רג פי סנה'
אל'אטלאק: לב) וא'מא קרי'
אל'ליו'אנין וב'יות קרי' חו'זהם.
פ'להם אן יפת'כ'הא אב'דא:

שנה תמימה וקם הבית
אשר-בעיר אשר- (כ' לא) לו
חמה לצמיתת לקנה אתו
לדרתיו לא יצא ביבל: ואם
לא יתפריק. עד משלם ליה שתא
שלמתא. ויקום. ביתא דבקרתיא דליה
שורא. לחלוטין. לדובן יתיה לדרוהי.
לא יפוק ביובלא: לא ובתי
החצרים אשר אין-להם

חמה סביב על-שדה הארץ יחשב גאלה
תהיה-לו וביבל יצא: ובתי פצחיא. דלית להון שור מקף
סחור סחור. על חקל ארעא יתחשבון. פורקנא יהי להון. וביובלא
יפקון: לב וערי הלויים בתי ערי אחוזתם גאלת
עולם תהיה ללויים: וקרוי ליואי. בתי קרוי אחסנתהון.

רס"י

ובקטירותם: על שדה הארץ יחשב. הרי הן
כשדות הנגאלים עד היובל ויוצאין ביובל
לבעלים אם לא נגאלו: גאלה תהיה לו.
מיד אם ירצה. וכו' יפה כחו מכח שדות,
שהשדות אין נגאלות עד שתי שנים: וביבל
יצא. בחנם: לז'וערי הלויים. ארבעים
ושמנה עיר שנתנו להם: גאלת עולם. גואל
מיד אפלו לפני שתי שנים, אם מכרו שדה
משדותיהם הנתונות להם באלפים אמה
סביבות הערים, או אם מכרו בית
בעיר חומה, גואלין לעולם, ואינו חלוט לסוף
שנה:

לוקם הבית וגוי לצמיתת. יצא מכחו
שלמוכר ועומד בכחו שלקונה: אשר לא
חמה. לו קרינו, אמרו רבותינו זכרונם
לברכה אף על פי שאין לו עכשיו, הואיל
והיתה לו קודם לכן. ועיר נקבה היא והערף
לכתוב לה, אלא מתוך שערף לכתוב לא
בפנים, תקנו לו במסרת, זה נופל על זה: לא
יצא ביבל. אמר רב ספרא אם פגע בו יובל
בתוך שנתו לא יצא: לא ובתי החצרים.
כתרגומו פצחין, עירות פתוחות מאין חומה.
ויש הרבה בספר יהושע (יכושע יג כח) הערים
והחצירות, (נראשית כב טז) בחצירותיהם

תפסיר רס"ג

(ג) ומן ישתרי ד'אלך מנהם. פליכ'רג כל בית מביוע. וקרי' חוז לאייהם כאן פי סנה' אלאטלאק. לאן ביותהם וקראהם. הי חוזתם פי מא בין בני אסראיל: לד) ואמא צ'ימע פנא קראהם לא תבאע בתה. לאנהא חוז אלד'הר להם: לה) ואד'א תמאהן אכ'יד. פמאלת ידה מעד. פאשד'דה. באן יפון לד סאכנא וצ'יפא.

פורקן עלם יהי לליאי: לג ואשר יגאל מן הלויים ויצא ממכר בית ועיר אחותו ביבל כי בתי ערי הלויים הוא אחותם בתוך בני ישראל: ודיפרוק מן ליאי. ויפקון וביני ביתא. וקרוי אחסנתיה ביובילא. ארי בתי קרוי ליאי. אנין אחסנתהון.

בגו בני ישראל: לד וישדה מגרש עריהם לא ימכר כי אחות עולם הוא להם: וחקל. רוח קרויהון לא יזדבן. ארי אחסנת עלם הוא להון: ס חמדישי בספרי תימן לה וכי ימוך אחיד ומטה ידו עמד והחזקת בו גר

— רס"י —

ואינו נחלט לסוף שנה בבית שלישראל: כי בתי ערי הלויים הוא אחותם. לא היה להם נחלת שדות וכרמים אלא ערים לשבת ומגרשיהם, לפיכך הם להם במקום שדות, ויש להם גאולה בשדות, כדי שלא תפקע נחלתם מהם: לי וישדה מגרש עריהם לא ימכר. מכר גזבר, שאם הקדיש בן לוי את שדהו ולא גאולה ומכרה גזבר, אינה יוצאה לכהנים ביוביל, כמו שנאמר ב'ישאל (ויק' כז) ואם מכר את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד, אבל בן לוי גואל לעולם: לה והחזקת בו. אל תניחחו שירד ויפול ויהיה קשה

לג ואשר יגאל מן הלויים. ואם יקנה בית או עיר מהם: ויצא ביבל. אותו ממכר שלבית או שלעיר וישוב ללוי שמכרו, ולא יהיה חלוט בשאר בתי ערי חומה של ישראל. וגאולה זו לשון מכירה. דבר אחר לפי שנאמר (פסוק ז), גאלת עולם תהיה ללויים, יכול לא דבר הכתוב אלא בלוקח ישראל שקנה בית בערי הלויים, אבל לוי שקנה מלוי יהיה חלוט, תלמוד לומר ואשר יגאל מן הלויים, אף [לוי] הגואל מיד לוי גואל גאלת עולם: ויצא ממכר בית. הרי זו מצוה אחרת, ואם לא גאולה יוצאה ביוביל,

וזלק הדקדוק: כי אחות עולם הוא להם. תיבת עולם בטפחא לא בתביר ברוב התיגאן המדוקדים:

תפסיר רס"ג

וְתוֹשֵׁב וְחִי עִמָּךְ: וְאִרִי יִתְמַסְכֵּן**אֶחָד. וְתִמּוּט יָדֶיהָ עִמָּךְ. וְתִתְקִיף בִּיהָ.****יָדוֹר וְיִתְּנָתְךָ. וְיִיחִי עִמָּךְ: לֹא אֵל-****תִּקַּח מֵאִתּוֹ נֶשֶׁךְ וְתִרְבִּית****וְיִרְאֵת מֵאֱלֹהֶיךָ וְחִי****אִתְּךָ עִמָּךְ: לֹא תִסֵּב מִנֶּיהָ****חִיבוּלִיָּה וְרִבִּיתָא. וְתִדְחַל מֵאֱלֹהֶיךָ.****וְיִיחִי אֶחָד עִמָּךְ: לֹא אֶת-פִּסְפֶּךָ לֹא-תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁךְ****וּבִמְרִבִּית לֹא-תִתֵּן אֶכְלָךְ: יֵת פִּסְפֶּךָ. לֹא תִתֵּן לִיהָ****בְּחִיבוּלִיָּה. וּבִרְבִּיתָא לֹא תִתֵּן מִיכְלָךְ: לֹא אֲנִי יְהוָה****אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר-הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם****לָתֵת לָכֶם אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן לְהִיּוֹת לָכֶם****לְאֱלֹהִים: אֲנִי. יְיָ אֱלֹהֵיכֶם. דֹּאפִיקִית יִתְכוֹן מֵאֶרֶעָ דְּמִצְרַיִם.****לְמַתָּן לְכוֹן יֵת אֶרֶעָ דְּכְנַעַן. לְמַהוּי לְכוֹן לְאֱלֹהִים: ס**

— רס"י —

לומר ויראת מאלהיך. או התולדה מעותיו
בנכרי, כדי להלוותם לישראל ברבית, הרי
זה דבר המסור ללב של אדם ומוחשבתו,
לכך הצרך לומר ויראת מאלהיך: לא אשר
הוצאתי וגו'. והבנתני בין בכור לשאינו
בכור, אף אני יודע ונפרע מן המלוה מעות
לישראל ברבית ואומר שלנכרי הם. דבר
אחר אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים על
מנת שתקבלו עליכם מצותי אפלו הן כבדות
עליכם: לתת לכם את ארץ כנען. בשכר
שתקבלו מצותי: להיות לכם לאלהים. שכל

להקימו, אלא חזקה משעת מוטת היד. למה
זה דומה, למשאווי שעל החמור, עודהו על
החמור אחד תופס בו ומעמידו, נפל לארץ,
חמשה אין מעמידין אותו: גר ותושב. אף
אם הוא גר או תושב, ואיזהו תושב, כל
שקבל עליו שלא לעבוד עבודה זרה, ואוכל
נבלות: לו נשך ותרבית. חד שוינהו רבנן,
ולעבוד עליו בשני לאוין: ויראת מאלהיך.
לפי שדעתו שלאדם נמשכת אחר הרבית
וקשה לפרוש המנו ומורה לעצמו החר
בשביל מעותיו שהיו בטלות אצלו, הצרך

תפסיר רס"ג

(לט) ואד"א תמאמן אכ"ד מעד. פבאע נפסה לך. לא תסתכדמה כדמה' אלעביד: (ט) בל כאגיר או צ"ף יכון מעד. ואל"י סנה' אלאלאלאק יכדמך: (מא) ת"ם יכרג מן ענדך. הו ובניה מעה. וירגע אל"י עשירתה. ואל"י חוז אביה: (מב) לאנהם עבידי. אלד"י אכרגתהם מן בלד מצר. פלא יבאעו ביע אלעביד: (מג) ולא תסתולו עליה באקמא. וכ"ף רבד:

ספרי תימן סלישי כשהן מחוברות בסת"י

(שישי) (רביעי כשהן מחוברות) לט וכי-

ימוך אחיך עמך ונמכר-
לך לא תעבד בו עבדת

עבד: וארי יתמספן אחוך. עמך
ויזבן לך. לא תפלה ביה פולחן עבדין:

ב פשכיר כתושב יהיה
עמך עד-שנת היבל יעבד

עמך: באגידא פתותבא יהי עמך. עד

שתא דיובילא יפלה עמך: מא ויצא מעמך הוא ובניו

עמו ושב אל-משפחתו ואל-אחות אבתיו

ישוב: ויפוק מעמך. הוא ובנוהי עמיה. ויתוב לזרעיתיה. ולאחסנת

אבהתוהי יתוב: מב כי-עבדי הם אשר-הוצאתי

אתם מארץ מצרים לא ימכרו ממכרת עבד:

ארי עבדי אנון. דאפקית יתהון מארעא דמצרים. לא יזדבנון זבון

עבדין: מג לא-תרדה בו בפרך ויראת מאלהיך:

— רש"י —

עמו. אמר רבי שמעון אם הוא נמכר בנ"ו מי מכרן, אלא מכאן שרבו חייב במזונות בנ"ו: ואל אחות אבתיו. אל פבוד אבותיו, ואין לזלזלו בכה: אחות. חזקת: מז כי עבדי הם. שטרי קודם: לא ימכרו ממכרת עבד. בהכרזה פאן יש עבד למכור, ולא יעמידנו על אבן הלכה: מז לא תרדה בו בפרך. מלאכה שלא לצורך, כדי לענותו. אל תאמר

הדר בארץ ישראל אני לו לאלהים, וכל היצא ממנה כעובד עבודה זרה: לט עבדת עבד. עבודה שלגנאי, שיהא נכר בה כעבד, שלא יוליד פליו אחרי לביית המרדן ולא ינעול לו מנעליו: מ פשכיר כתושב. עבדות קרקע ומלאכת אמונות כשאר שכירים התנהג בו: עד שנת היבל. אם פגע בו יובל לפני שש שנים, היובל מוציאו: מה הוא ובניו

תפסיר רס"ג

(מד) ועבדך ואמתך אלדאי וכונו לך. פמן אלמם אלדאין הואליכם. מנהם תקנתון עביד ואמא: מה) ואיצא מן בני אלספאן. אלמקימין מעפם תשתרון מנהם. ומן עשירתהם אלמולודין פי בלדכם. פיכונו לכם חוצא: מו) תודתונם לבניכם מן בעדכם כמיראת' אלחיו. ותסתכדמונהם אבדא. ואמא אכזתכם בני אסראיל

לא תפליח ביה בקשיו. ותדחל מאלהך:

מד ועבדך ואמתך אשר

יהיו לך מאת הגוים אשר

סביבתיכם מהם תקנו

עבד ואמה: ועבדך ואמתך דיהון

לך. מן עממיא. דבסחרניכון. מנהון

תקנון עבדין ואמהן: מה וגם מבני

התושבים הגרים עמכם

מהם תקנו וממשפחתם אשר עמכם אשר

הולידו בארצכם והיו לכם לאחזה: ואף. מבני

תותביא ערליא. דדירין עמכון מנהון תקנון. ומזרעיתהון דעמכון.

דאתילדו בארעכון. ויהון לכון לאחסנא: מה והתנחלתם

אתם לבניכם אחריכם לרשת אחזה לעלם

בהם תעבדו ובאחיקם בני-ישראל איש

— רס"י —

כל נשמה: מכ וגם מבני התושבים. שבאו מסביבותיכם לשא נשים בארצכם וילדו להם. הבן הולך אחר האב, ואינו בכלל לא תחיה, אלא אתה מתר לקנותו בעבד: מהם תקנו. אותם תקנו: מו והתנחלתם אתם לבניכם. החזיקו בהם לנחלה לצורך בניכם אחריכם. ולא יתכן לפרש הנחילים לבניכם, שאם כן היה לו לכתוב והנחלתם אותם לבניכם. והתנחלתם, כמו והתחזקתם: איש באחיו. להביא נשיא בעמיו ומלך במשרתיו שלא לרדות בפרך:

לו חם לי את הכוס הזה, והוא אינו צריך, עדור תחת הגפן עד שאבא. שמא תאמר אין מכיר בדבר אם לצורך אם לאו, ואומר אני לו שהוא לצורך, הרי הדבר הזה מסור ללב, לך נאמר ויראתי: מד ועבדך ואמתך אשר יהיו לך. אם תאמר אם כן במה אשתמש. בעבדי איני מושל, באמות איני נוחל, שהרי הזהרתני (דברים כ טז) לא תחיה כל נשמה, אלא מי ושמשני: מאת הגוים. הם יהיו לך לעבדים: אשר סביבתיכם. ולא שבתוך גבול ארצכם, שהרי בהם אמרתי לא תחיה

תפסיר רס"ג

פֶּכֶל וְאַחַד לֹא יִסְתּוּלִי עָלָיו
אֲכִיָּה בְּאַקְמָא: (מז) וְאֵן נֹאֲלַת
יָד גִּרְיָב אוֹ סֹאכֵן מַעַד.
וְתַמְאָהֵן אֲכִיד מַעַה. פֶּבֶאע
נִפְסָה לְגִרְיָב אוֹ סֹאכֵן מַעַד. אוֹ
לֹאֲצֵל עֲשִׂירָה אֱלִגְרִיב:
(מח) פֶּבֶעַד מֵא אַנְבֵּאעַ זְכוֹן לֹה
פֶּכֶאָךְ. וְאַחַד מִן אֲכִיָּה
יִפְתָּכָה: (מט) אוֹ עֲמָה אוֹ אֲבֵן
עֲמָה יִפְתָּכָה. אוֹ מִן נָסִיב
דִּיאָתָה. מִן עֲשִׂירָה יִפְתָּכָה. אוֹ
נֹאֲלַת יִדָּה פֶּפֶךְ נִפְסָה:
(נ) פִּלְחֵאסֵב מִשְׁתָּרִיה. כֹּס מִן

בְּאַחֲיוֹ לֹא תִרְדֶּה בּוֹ

בְּפֶרֶךְ: וְתַחֲסִנּוֹן יִתְהוֹן. לְבִנִּיכּוֹן
בְּתִרְיִכּוֹן לִירוֹתַת אַחֲסָנָא. לְעֵלֶם בְּהוֹן
תִּפְלָחוֹן. וּבְאַחֲיוֹן בְּנִי יִשְׂרָאֵל גִּבֵּר
בְּאַחוּהִי. לֹא תִפְלַח בֵּיה בְּקִשְׁיוֹ: ס

ספרי תימן רביעי כשהן מחוברות בסת"י

(שביעי) מִי וְכִי תִשִּׁיג יָד גֵּר

וְתוֹשָׁב עִמָּךְ וּמָךְ אֲחִיד
עִמּוֹ וְנִמְכָּר לְגֵר תוֹשָׁב

עִמָּךְ אוֹ לְעֶקֶר מִשְׁפַּחַת גֵּר: וְאִרִי תִדְבִּיק. יָד עֵרֶל
וְתוֹתֵב דְּעִמָּךְ. וְיִתְמַסְכֵּן אַחוּךְ עִמִּיָּה. וְיִזְדָּבֵן. לְעֵרֶל תוֹתֵב דְּעִמָּךְ. אוֹ
לְאַרְמָא מִזְרַעִית גִּיּוֹרָא: מִי אֲחֵרִי נִמְכָּר גֵּאֲלָה
תִּהְיֶה-לוֹ אֶחָד מֵאֲחֵיו יִגְאָלֵנוּ: בְּתֵר דְּאִזְדָּבֵן. פּוֹרְקָנָא
יְהִי לִיה. חַד מֵאַחוּהִי יִפְרָקְנִיה: מִי אוֹ-דָדוֹ אוֹ בֶן-דָדוֹ
יִגְאָלֵנוּ אוֹ-מִשְׁאֵר בְּשָׂרוֹ מִמִּשְׁפַּחַתּוֹ יִגְאָלֵנוּ
אוֹ-הַשִּׁיגָה יָדוֹ וְנִגְאָל: אוֹ אַחֲבּוּהִי. אוֹ בֵר אַחֲבּוּהִי
יִפְרָקְנִיה. אוֹ מִקְרִיב בְּשָׂרִיה. מִזְרַעִיתִיה יִפְרָקְנִיה. אוֹ דִּתְדָבִיק יָדִיה
וְיִתְפָּרִיק: וְחֹשֶׁב עִם-קִנְיָהּ מִשְׁנַת הַמִּכְרָו לּוֹ

— כס"י —

מִי יָד גֵּר וְתוֹשָׁב. גֵּר וְהוּא תוֹשָׁב, בְּתִרְגוּמוֹ
עֵרֶל תוֹתֵב, וְסוּפּוֹ מוֹכִיחַ וְנִמְכָּר לְגֵר תוֹשָׁב:
וְכִי תִשִּׁיג יָד גֵּר וְתוֹשָׁב עִמָּךְ. מִי גֵרִם לּוֹ
שְׂעִירִי, דְּבּוֹקוֹ עִמָּךְ: וּמָךְ אֲחִיד עִמּוֹ.
מִי גֵרִם לּוֹ שְׂעִמוֹךְ, דְּבּוֹקוֹ עִמּוֹ, עַל יָדִי

שְׁלֵמִד מִמַּעֲשֵׂיו: מִשְׁפַּחַת גֵּר. וְהוּא הַגּוֹי.
כִּשְׁהוּא אוֹמֵר לְעֶקֶר זֶה הַנִּמְכָּר לְעַבְדָּה וְזֶה
עֲצָמָה לְהִיּוֹת לָהּ שְׂמִשׁ, וְלֹא לְאַלְהוּת, אֲלֵא
לְחֻטּוֹב עֲצִים וְלִשְׂאוֹב מִיָּם: מִסִּגְאָלָה
תִּהְיֶה לּוֹ. מִיָּד, אֵל תִּנְיָחָהּ שְׂעִמָּע:

תפסיר רס"ג

סנה' אנבאע לה. אלי' סנה' אלאטלאק. פיסקט ת'מן ביעה עלי' אחצא אלסנין. וליכון מעה פיהא כא'יאם אלאגיר: (נא) פאן בקי מן אלסנין כתיר. פעלי' קדרהא ירד פכאכה. מנסובא מן ת'מן שראה: (נב) ואן בקי מן אלסנין קליל. אלי' סנה' אלאטלאק פליחאסבה. ועלי' קדרהא ירד פכאכה: (נג) ובאלגמלה כאגיר סנה בסנה יכון מעה. לא יסתולי עליה באקמא בחצ'רתד:

**עַד שְׁנַת הַיָּבֵל וְהָיָה
בְּסֹף מִמָּכְרוֹ בְּמִסְפַּר שָׁנִים
בְּיָמֵי שָׂכִיר יִהְיֶה עִמּוֹ:**
ויחשיב עם זבניה. משתא דאזדבן ליה.
עד שתא דיובילא. ויהי. בסף זבניה
במנין שניא. ביומי אגרא יהי עמיה:
**אִם-עוֹד רַבּוֹת בַּשָּׁנִים
לְפִיָּהֶן יֵשֵׁב גְּאֻלָּתוֹ מִכֶּסֶף
מִקְנָתוֹ:** אם עוד סגיות בשניא.
לפומהון יתיב פורקניה. מכסף זבניה:

**וְאִם-מֵעַט נִשְׂאָר בַּשָּׁנִים עַד-שְׁנַת הַיָּבֵל
וַחֲשַׁב-לוֹ כְּפִי שָׁנָיו יֵשֵׁב אֶת-גְּאֻלָּתוֹ:**
ואם זעיר. אשתאר בשניא. עד שתא דיובילא ויחשיב ליה. כפום
שנוהי. יתיב ית פורקניה: **כְּשָׂכִיר שָׁנָה בַּשָּׁנָה
יִהְיֶה עִמּוֹ לֹא-יִרְדְּנוּ בַּפֶּרֶךְ לְעֵינֶיהָ:** כאגיר שניא.
בשניא יהי עמיה. לא יפלח ביה בקשיו לעינד:

— רס"י —

נ עד שנת היובל. שהרי כל עצמו לא קנאו אלא לעבדו עד היובל, שהרי ביובל יצא, כמו שנאמר למטה (פסוק נד) ויצא בשנת היובל. ובגוי שתחת ידך הכתוב מדבר ואף על פי כן לא תבא עליו בעקיפין, מפני חלול השם, אלא בשבא לגאל ידקדק בחשבון לפי המגיע בכל שנה ושנה ונבדל לו הגוי מן דמיו, אם היו עשרים שנה משוממר עד היובל וקנאו בעשרים מנה, נמצא שקנה

הגוי עבודת שנה במנה, ואם שהה זה אצלו חמש שנים ובא לגאל, ונבדל לו חמשה מנים ויתן לו העבד חמש עשרה מנים, וזהו: **וְהָיָה בְּסֹף מִמָּכְרוֹ בְּמִסְפַּר שָׁנִים, בְּיָמֵי שָׂכִיר יִהְיֶה עִמּוֹ.** חשבון המגיע לכל שנה ושנה יחשב כאלו נשכר עמו כל שנה במנה וינבדל לו: **אִם עוֹד רַבּוֹת בַּשָּׁנִים.** עד היובל: **לְפִיָּהֶן.** הכל כמו שפרשתי: **נָּ לֹא יִרְדְּנוּ בַּפֶּרֶךְ לְעֵינֶיהָ.** כלומר ואתה רואה:

תפסיר רס"ג

נד) ואן לם יפתך בהדיא
אלאמור. פליכ'רג פי סנה' אל'
אטלאק. הו ובניה מעה: נה) לאן
בני אסראיל עביד לי. אד' הם
עבידי. אלד'י אכ'רגתהם מן
בלד מצר. אנא אללה רבכם
אעבדוני: כו א) לא תצנעו
לכם אות'אנא. ומנחותה ונצבה
לא תקימו לכם. וחגר מזכ'רפא.
לא תצנעו פי בלאדכם. לתסגדו
לה. אנא אללה רבכם אלו'אחד:

וְאִם-לֹא יִגָּאֵל בְּאֵלָה
וַיֵּצֵא בְּשָׁנָת הַיָּבֵל הוּא
וּבְנָיו עִמּוֹ: וְאִם לֹא יִתְּפָרִיק בְּאֵלֶיךָ.
וַיִּפּוֹק בְּשָׂתָא דִּיבִילָא. הוּא וּבְנוֹהֵי עִמּוּהָ:
מפטיר ב' כִּי-לִי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל
עֲבָדִים עֲבָדֵי הֵם אֲשֶׁר-
הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

ארי דילי בני ישראל עבדין. עבדי אנון. דאפיקית יתהון מארעא
דמצרים. אנא יי אלהכון: כו א) לא-תעשו לכם אלילים
ופסל ומצבה לא-תקימו לכם ואבן משפית
לא תתנו בארצכם להשתחות עליה כי אני
יהוה אלהיכם: לא תעבדון לכון טעון. וצילים וקמא לא

רש"י

חמד ממון ונחשד על השביעית סופו למכור
משלט'ליו. לכך סמך לה וכי תמכרו ממכר
(ויקי כו יז). מזה פתיב ביה או קנה מיד
עמיתך (שס). דבר הנקנה מיד ליד. לא חזר
בו, סוף מוכר אחרתו. לא חזר בו, סוף מוכר
את ביתו. לא חזר בו, סוף לזה ברבית. כל
אלו האחרונות קשות מן הראשונות. לא חזר
בו, סוף מוכר את עצמו. לא חזר בו, לא דיו
לישראל אלא אפלו לגוי: ואבן משפית.
לשון כסוי, כמו (שמות לג כג) ושבתי כפי,
שמכסין הקרקע ברצפת אבנים: להשתחות
עליה. אפלו לשמים, לפי שהשתחו'אה
בפשוט ידים ורגלים היא, ואסרה תורה

וְאִם לֹא יִגָּאֵל בְּאֵלָה. באלה הוא נגאל.
ואינו נגאל בשש: הוא ובניו עמו. הנכרי
חייב במזונות בניו בישראל: נכ כי לי בני
ישראל עבדים. שטרי קודם: אני ה'
אלהיכם. כל המשעבדן מלמטה באלו
משעבדן מלמעלה:

כו א) לא תעשו לכם אלילים. כנגד זה
הנמכר לגוי, שלא יאמר הואיל ורבי מגלה
עריות אף אני כמותו, הואיל ורבי עובד
עבודה זרה אף אני כמותו, הואיל ורבי
מחלל שבת אף אני כמותו, לכך נאמרו
מקראות הללו. ואף הפרשיות הללו נאמרו
על הסדר, בתחלה הזהיר על השביעית, ואם

תפסיר רס"ג

תְּקִימוֹן לְכוֹן. וְאַבֵּן סִגְדָא. לֹא תִתְּנוּן
בְּאַרְעֵכוֹן. לְמִסְגֵּד עֲלֶיהָ. אֲרִי.
אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵכוֹן: בְּ אֶת־שַׁבְּתֹתַי

(ב) סְבוּתִי פֶּאֶחֶפְצִי וְהָא. וּמִקֻּדְסִי
פְּהֶאֱבוּהָ. אֲנִי אֱלֹהֵי אֲגֵאזִיכֶם
כִּי־רָא:

תִּשְׁמְרוּ וּמִקֻּדְשֵׁי תִירָאוּ אֲנִי יְהוָה: יֵת יוֹמֵי שְׁבִיָּא
דִּילִי תִשְׁרוּן. וּלְבֵית מִקֻּדְשֵׁי תִהוֹן דְּחִלִין. אֲנִי יְיָ: פ פ פ

נז פיסוקים סימן לאחזוזה

— רש"י —

לַעֲשׂוֹת בֶּן חוּץ מִן הַמִּקְדָּשׁ: ז אֲנִי ה'. נֶאֱמַן לְשֵׁלֶם שְׁכָר:

חסלת פרשת זכר

ברכה ראשונה שקורבם ההפטרות

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנִבְיָאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדַבְרֵיהֶם, הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמֶת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמִשְׁחַ עֲבָדוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנִבְיָאִי, הָאֵמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרות דברה סיני

בירמיה סימן ט"ז

יְהוָה עָזִי וּמַעֲזִי וּמְנוּסִי בְּיוֹם צָרָה אֵלֶיךָ גּוֹיִם יִבְאוּ
מֵאֲפִסֵּי־אֲרֶץ וַיֹּאמְרוּ אֶךְ־שָׁקֵר נִחְלוּ אֲבוֹתֵינוּ
הַבֵּל וְאִין־בָּם מוֹעִיל: יְיָ. תִקְפִי וְרַחֲצֵנִי. וּמְשִׁיבִי, בְּעֶדֶן עָקָא.
לְשִׁימַע גְּבוּרָתְךָ. עִמָּמִין יִיתוֹן, מְסִיפִי אֲרַעָא. וַיִּמְרוּן. בָּרַם לְשָׁקְרָא,
פְּלַחוּ אֲבֹהֵתְנָא. לְלִמָּא, וְלִית בְּהוֹן הִנָּאָה: בְּ הִיעֲשָׂה־לּוֹ אָדָם
אֱלֹהִים וְהִמָּה לֹא אֱלֹהִים: הָאִפְשָׁר דִּיעֲבִיד לִיהָ אֲנָשָׁא, דְּחָלָה.
וְאֲנוּן טָעוֹן, דְּלִית בְּהוֹן צְרוּךְ: גְּ לִכֵּן הִנְנִי מוֹדִיעֶם בַּפֶּעַם הַזֹּאת
אוֹדִיעֶם אֶת־יָדִי וְאֶת־גְּבוּרָתִי וַיִּדְּעוּ כִּי־שָׁמִי יְהוָה:

בכין, הא אנא מחוי להון. בזמנא הדא. אחונון ית פרענותי, וית מחת
 גבורתי. וידעון, ארי שמי יי: **חטאת יהודה כתובה בעט
 ברזל בצפרן שמיר חרושה על-לוח לבם ולקרנות
 מזבחותיכם:** חובי בית יהודה. פתיבין. בעט דברזל, בטפר שמיר.
 חריתין, על לוח לבהון. ולקרנת, איגוריון: **כזכר בניהם
 מזבחותם ואשריהם על-עין רענן על גבעות הגבהות:**
 באדכרא בניהון, איגוריהון. ואשריהון, תחות כל אילן עבוף, על, רמתא
 מנטלתא: **הררי בשדה חילך כל-אוצרותיך לבז אתן
 במתיך בחטאת כל-גבוליך:** על דפלחתון על טוריא, בחקלא.
 נכסיכון כל בית גנויכון, לבזא אמסר. בחובין דהויתון פלחין לטענותא,
 בכל תחומיכון: **ושמטתה ובך מנחלתך אשר נתתי לך
 והעבדתיך את-איכך בארץ אשר לא-ידעת כי-אש
 קדחתם באפי עד-עולם תוקד:** ואיתי סנאה על ארעכון, ותהי
 צדיא פשמטתא. ובכין אעביד פרענות דינין עד דאגלי יתכון
 מאחסנתכון, דיהבית לכון. ותשתעבדון, לבעלי דבביכון. בארעא, דלא
 ידעתון. ארי קדום תקיף באישא. נפק מן קדמי פרגו, עד עלמא יחול:
**כה | אמר יהוה ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם
 בשׂר זרעו ומן-יהוה יסור לבו:** אמן, אמר יי. ליט גברא,
 דיתרחין באנשא. וישוי בסרא, רחצניה. ומן מימרא די, יעדי לביה:
**והיה פערער פערבה ולא יראה פי-יבוא טוב ושכן
 חררים במדבר ארץ מלחה ולא תשב:** ויהי, פעפוביתא
 במישרא. ולא יחזי, ארי ייתי טובא. וישרי דלא ולד, במדברא.

וזלק הדקדוק: בחטאת כל-גבוליך. הכי גרסינן, ול"ג 'וכל' בבי"ת בכל ספרי תימן, היפך
 הדפוסים:

בְּאַרְעֵ סְדוֹם, דְּלֹא אֶתְיַתְּבַת: ^י בְּרוּךְ הַגִּבֹּר אֲשֶׁר יִבְטַח בִּיהוָה
וְהָיָה יְהוָה מִבְּטָחוֹ: בְּרִיךְ גְּבָרָא. דִּיתְרַחֲמִין, בְּמִימְרָא דִּי. וְהָיָה
מִימְרָא דִּי, רַחֲצִינִיה: ^{יא} וְהָיָה כְּעֵץ | שְׁתּוּל עַל-מַיִם
וְעַל-יּוֹבֵל יִשְׁלַח שָׁרְשָׁיו וְלֹא (כ' ירא) יֵרָאֶה כִּי-יָבֵא חֶם
וְהָיָה עָלָיו רַעַנָּן וּבִשְׁנַת בַּעֲרַת לֹא יִדָּאָג וְלֹא יִמָּישׁ
מַעֲשׂוֹת פְּרִי: וְהָיָה כְּאֵילָן, דְּשִׁתִּיל עַל מַבּוּעַ דְּמִין. וְעַל נִגְדִין, יִשְׁלַח
שָׁרְשָׁהּ. וְלֹא יַחֲזִי, אֲרִי יִיתִי חוּמָא. וְהוּן טְרַפּוּהִי, עֲבוּף. וּבִשְׁנַת בַּעֲרַתָּא,
לֹא יִתֵּר. וְלֹא יִפְסוּק, מִלְּמַעְבַּד פִּירִין: ^{יב} עֵקֶב הַלֵּב מִכָּל וְאִנְשׁ
הוּא מִי יִדְעֵנוּ: נָכִיל לְבָא. מְכּוּלָא, וְתַקִּיף הוּא. מִן, יִדְעִינִיה: ^{יג} אֲנִי
יְהוָה חֲקֹר לֵב בַּחֲן כְּלִיּוֹת וְלֹתֵת לְאִישׁ (כ' כדרכו) כְּדַרְכּוֹ
כְּפָרִי מַעֲלָלָיו: אֲנִי יי. חֲקֹר לְבָא, בַּחֲר פּוֹלִיטָא. וּלְמַתָּן לְאַנְשׁ,
כְּאוֹרַחְתִּיה. כְּפִירִי, עוֹבְדוּהִי: ^{יד} קָרָא דָּגֵר וְלֹא יֵלֵד עֲשֵׂה עֲשׂוֹר
וְלֹא בְּמִשְׁפָּט בַּחֲצִי (כ' ימו) יָמָיו יַעֲזֹבֵנוּ וּבִאֲחֵרִיתּוֹ יְהִיָּה
נָבֵל: הָא כְּקוֹרָא דְּמַכְנִישׁ בִּיעִין, דְּלֹא דִילִיה. וּמִשְׁחִין אֲפֹרֹחִין,
דְּבַתְרוּהִי לֹא יִהְיוּ. כֵּן כָּל גְּבֵר רָשִׁיעַ דְּקֵנִי נִכְסִין, בְּלֹא בְדִינָא. בְּפִלְגוֹת
יּוֹמוֹהִי, שְׂבִיק לְהוּן. וּבִסּוּפִיה, מִתְקָרִי רְשִׁיעָא: ^{טו} כִּסָּא כְבוֹד מְרוֹם
מִרְאשׁוֹן מְקוֹם מְקַדְשָׁנוּ: פֻּרְעָנוּתָא, תַּתְעֲבִיד מְנִיָּה. מִן קֳדָם
דְּשִׁכְנִיתִיה עַל פְּרָסִי יִקְרָא בְּשֵׁמִי מְרוּמָא, עֵיל מִן אוּלָא. מְקַבִּיל, אֶת־
בֵּית מְקַדְשָׁנָא: ^{טז} מְקוֹה יִשְׂרָאֵל יְהוָה כָּל-עֲזָבִיד יִבְשׁוּ

זֶלְק הוֹקְדוֹק: מִבְּטָחוֹ. הִטִּית בַּפֶּתַח מִמִּשְׁקַל מַפְעֵל. וְכַתֵּב בַּעַל לֶחֶם חֲמוּדוֹת בְּדָף פ"ח
ע"ב וז"ל, ויש מזה המשקל בדגש בקבוץ ובכינוי, מן משמן, אכלחו משמנים (עזרא-נחמיה
ח-י') במשמניו רזון. ומן משגב, משגבי ומנוסי (שמואל-ב' כב-ג') ומן מבטח, מבטחי
מנעורי (תהלים עא-ה') והיה ה' מבטחו (כאן) ולהורות שהיתה החי"ת ראויה להדגש, הטי"ת
פתוחה, עכ"ל. פי' כפי הכלל שאותיות אחה"ע לא ידגשו:

(כ' יסורי) וְסוּרֵי בָאָרֶץ יִכְתְּבוּ כִּי עֲזָבוּ מְקוֹר מַיִם־חַיִּים
 אֶת־יְהוָה: סְבוּר יִשְׂרָאֵל, יִי. כָּל דֹּשְׁבָקוֹ פִּלְחָנָךְ, יִבְהַתּוֹן. וְרָשִׁיעֵי־א
 דַּעֲבְרוּ עַל מִמָּרְדֶּךָ בְּגִיהָנָם, אֲנֹן עֲתִידִין לִמְפֹּל. אֲרִי שְׂבָקוֹ פִּלְחָנָךְ, יִי.
 דְּבִדִּילִיה אֶת מִיתִי עֲלִיהוֹן יִקְרָא, כִּמְבוּעַ דְּמִיָּן: דְּלֹא פָסְקִין, מוֹהִי:
 דִּרְפָּאנִי יְהוָה וְאַרְפָּא הוֹשִׁיעֲנִי וְאוֹשַׁעַה כִּי תִהְלֹתִי
 אֶתָּה: אֲסִינִי יִי, וְאַתָּסִי. פְּרוּקְנִי, וְאַתְּפְּרִיק: אֲרִי תִשְׁבַּחְתִּי, אֶתָּה:

(גְּאֻלָּנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פְּרֻקְנָא, יִי צְבָאוֹת, שְׁמִיהּ קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

על דא יתפרד וישתבח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקַיָּמָא. מְבָרַךְ הוּא לְעַלְמָא,
 וּלְעַלְמֵי עַלְמַיָּא:

גדד למנוחת שבת
ושני וחמישי

אם בחקתי

תפסיד רס"ג

חמישי כשהן מחוברות בספרי תימן

(ג) אלא אן סרתם פי רסומי.
 וחפצתם וצאיאי. ועמלתם
 בהא: (ד) נזלת אגזאתכם פי
 אוקאתהא. ואכרגת אלארץ
 אדאהא. ושגר אלצחרא

אִם־בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ וְאֶת־
 מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם
 אֹתָם: אִם בְּקִימֵי תִהְיוּ. וְיֵת פְּקוּדֵי

תִּשְׁרוּן. וְתַעֲבֹדוּן יְתֵהוּן: וְנָתַתִּי גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם
 וְנָתַנָּה הָאָרֶץ יְבוּלָה וְעֵץ הַשָּׁדֶה יִתֵּן פְּרִיָּו: וְאֶתִּין
 מִטְרִיכוֹן בְּעֵדְנָהוֹן. וְתִתִּין אֶרְעָא עֲלֵלְתָהּ. וְאֵילָן חֻקְלָא יִתֵּן אֲבִיָּה:

— רס"י —

לשמור ולקיים, כמו שנאמר (דברים כ' 6)
 ולמדתם אתם ושמרתם לעשותם: ד בְּעֵתָם.
 בשעה שאין דרך בני אדם לצאת, כגון
 בלילי שבתות ובלילי רביעיות: וְעֵץ הַשָּׁדֶה.
 הן אילני סרק, ועתידין לעשות פרות:

ג אם בחקתי תלכו. יכול זה קיום המצוות.
 כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו, הרי קיום
 המצוות אמור, הא מה אני מקיים אם בחקתי
 תלכו, שתהיו עמלים בתורה: וְאֶת מִצְוֹתַי
 תִּשְׁמְרוּ. הוו עמלים בתורה על מנת

תפסיר רס"ג

יכ'רג תמרה: ה) חתי' ידרך
לכם אלוס אלקטאף.
ואלקטאף ידרך אלפדאר.
ותאכלון טעאמכם הנניא.
ותקימון ואתיקון פי בלדכם:
ו) ואגעל לכם אלסלאמה פי
אלבלד. פתנצ'געון וליס מזעג.
ואעטל שר אלחיואן אלמפסד
מן אלארץ. וסיף לא ימר פי
בלדכם: ז) ואדא כלבתם
אעדאיכם. וקעו בין אידיכם
תחת סיופכם: ח) חתי' וכלב
מנכם אלכ'מסה מאיה.
ואלמאיה תכלב רבוה. ויקע

וְהִשִּׁיג לָכֶם דִּישׁ אֶת־
בָּצִיר וּבָצִיר יִשִּׁיג אֶת־זֶרַע
וְאָכְלֹתֶם לַחֲמֻכֶּם לְשֹׁבַע
וַיִּשְׁבַּתֶּם לְבָטָח בְּאַרְצְכֶם:
וַיַּעַרְע לָכֹן דִּישָׁא לְקַטָּפָא. וְקַטָּפָא יַעַרְע
לְאַפּוּקִי בַר זֶרַעַא. וְתִיכְלוּן לַחֲמֻכֹּן
לְמִשְׁבַּע. וְתִתְּבוּן לְרוּחָצֹן בְּאַרְעֻכֹּן:
וְנָתַתִּי שִׁי בְּסִפְרֵי תִימֹן וְנָתַתִּי

שָׁלוֹם בְּאַרֶץ וּשְׁבַתֶּם
וְאֵין מַחְרִיד וְהִשְׁבַּתִּי חִיָּה
רָעָה מִן־הָאָרֶץ וְחָרֵב לֹא־תַעֲבֹר בְּאַרְצְכֶם:
וְאֵתִין שְׁלָמָא בְּאַרְעָא. וְתִשְׁרוּן וְלִית דְּמַנִּיד. וְאַבְטִיל. חִיתָא בִּשְׁתָּא
מִן אַרְעָא. וְדִקְטָלִין בְּחֶרֶבָא לֹא יַעֲדוּן בְּאַרְעֻכֹּן: וְרַדְפֹּתֶם
אֶת־אִיבֵיכֶם וְנִפְּלוּ לִפְנֵיכֶם לְחָרֵב: וְתִרְדְּפוּן יָת
בְּעָלֵי דְבִיכֹן. וְיִפְּלוּן קֳדָמִיכֹן לְחָרֵבָא: וְרַדְּפוּ מִכֶּם
חֲמִשָּׁה מֵאָה וּמֵאָה מִכֶּם רַבְּבָה יִרְדְּפוּ וְנִפְּלוּ

— רס"י —

אומר עושה שלום ובורא את הכל: וחרב
לא תעבר בארצכם. אין צריך לומר שלא
יבאו למלחמה, אלא אפלו לעבור דרך
ארצכם ממדינה למדינה: ז לפניכם לחרב.
איש בחרב רעהו: ח ורדפו מכם. מן
החלשים שבכם, ולא מן הגבורים שבכם:
חמשה מאה ומאה מכם רבבה. וכי כך
הוא החשבון, והלא לא היה צריך לומר אלא

כ והשיג לכם דיש את בציר. שיהא הדיש
מרה ואתם עסוקים בו עד הבציר, ובבציר
תעסקו עד שעת הזרע: ואכלתם לחמכם
לשבוע. אוכל קמח והוא מתברך במעיו:
ונתתי שלום. שמא תאמרו הרי מאכל
והרי משתה, אם אין שלום אין פלוג, תלמוד
לומר אחר כל זאת ונתתי שלום בארץ.
מכאן שהשלום שקול כנגד הכל. וכן הוא

תפסיר דס"ג

אעדאִיכֶם. בֵּין אִידִיכֶם תַּחַת
 סִיפֶכֶם: ט) וְאֶקְבַּל אֵלֵיכֶם.
 וְאֶת־מִרְכָּם וְאֶכְתִּירְכֶם. וְאִפִּי
 בְּעֵהְדִי לָכֶם: י) וְתֹאכְלוּן
 אֶלְעֵתִיק אֶלְמַעְתִּיק. וְתִכְרְגוּן
 אֶלְעֵתִיק מִן חֲצִרְהִי אֶלְחֻדִּיתִי:
 יא) וְאֶגְעַל מִסְכְּנִי פִי מֵא
 בֵּינְכֶם. וְלֹא אֶקְלָאכֶם:

אִי־בִיכֶם לִפְנֵיכֶם לַחֲרֹב:
 וִירְדְּפוּן מִנְכוֹן חֲמָשָׁא לְמֵאָה. וּמֵאָה מִנְכוֹן
 לְרִבּוֹתָא יַעֲרְקוּן. וְיִפְלוּן בְּעָלֵי דְבִיכוֹן.
קְדַמִּיכוֹן לַחֲרָבָא: ט) וּפְנִיתִי
אֵלֵיכֶם וְהִפְרִיתִי אֶתְכֶם
וְהִרְבִּיתִי אֶתְכֶם וְהִקִּימֹתִי

אֶת־בְּרִיתִי אִתְכֶם: וְאֶתְפְּנִי בְּמִימְרִי לְאוֹטָבָא לְכוֹן. וְאֶפִּישׁ

יְתִיכוֹן. וְאֶסְגִּי יְתִיכוֹן. וְאֶקִּים יְתִי קִימִי עִמְכוֹן: ספרי בספר
תנ"ך (שלישי)

(חמישי כשהן מחוברות) **וְאֶכְלֹתֶם יֵשֶׁן נוֹשָׁן וְיֵשֶׁן מִפְּנֵי**

חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ: וְתִיכְלוּן עֵתִיקָא דְעֵתִיק. וְעֵתִיקָא מִן קֶדֶם חֲדָתָא

תִּפְנוּן: (חמישי כשהן מחוברות) **וְנָתַתִּי מִשְׁכְּנִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא־תִגְעַל**

נַפְשִׁי אִתְכֶם: וְאֶתִּין מִשְׁכְּנִי בִּינְיִכוֹן. וְלֹא יִרְחִיק מִימְרִי יְתִיכוֹן:

• רש"י •

בְּרִית חֲדָשָׁה לֹא כְּבָרִית הָרֵאשׁוֹנָה:
 וְאֶכְלֹתֶם יֵשֶׁן נוֹשָׁן. הַפְּרוֹת יִהְיוּ
 מִשְׁתַּמְרִין וְטוֹבִים לְהַתְּיֵשֶׁן. שִׁיְהָא יֵשֶׁן הַנוֹשָׁן
 שֶׁלֹּשְׁלֹשׁ שָׁנִים יָפֶה לְאָכּוֹל מִשְׁלֹאֲשֶׁתֶּקֶד:
 וְיֵשֶׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ. שִׁיְהָא הַגִּרָּנוֹת
 מִלְּאוֹת חֲדָשׁ וְהַאֲצֻרוֹת מִלְּאוֹת יֵשֶׁן.
 וְצָרִיכִים אֲתֶם לִפְנוֹת הַאֲצֻרוֹת לְמָקוֹם אַחֵר
 לְתַת הַחֲדָשׁ לְתוֹכָן: יא וְנָתַתִּי מִשְׁכְּנִי. זֶה
 בֵּית הַמִּקְדָּשׁ: וְלֹא תִגְעַל נַפְשִׁי. אֵין רוּחִי
 קָצָה בְּכֶם. כָּל גְּעִילָה לְשׁוֹן פְּלִיטַת דְּבָר
 הַבְּלוּעַ בְּדָבָר אַחֵר, כְּמוֹ (שְ�מוֹאל ב' 6 כ) כִּי
 שָׁם נִגְעַל מִגֵּן גְּבוּרִים, לֹא קִבֵּל הַמְּשִׁיחָה
 שְׁמוּשָׁחִין מִגֵּן שְׁלֵעוֹר בְּחֻלָּב מִבְּשָׁל, כִּדִּי

מֵאָה מִכֶּם שְׁנֵי אֲלָפִים יִרְדְּפוּ, אֲלֹא אֵינוֹ
 דּוּמָה מוֹעֲטִין דְּעוֹשִׁין אֶת הַתּוֹרָה לְמַרְבִּין
 דְּעוֹשִׁין אֶת הַתּוֹרָה: וְנִפְּלוּ אִי־בִיכֶם וְגו'.
 שִׁיְהָא נּוֹפְלִין לִפְנֵיכֶם שְׁלֹא בְּדֶרֶךְ הָאָרֶץ:
 ט וּפְנִיתִי אֵלֵיכֶם. אֶפְּנֶה מִכָּל עֶסְקִי לְשָׁלֵם
 שְׂכָרְכֶם, מִשָּׁל לְמָה הִדְּבַר דּוּמָה, לְמַלְךְ
 שְׂשֹׁכֵר פּוֹעֲלִים וְכִי, כְּדֹאִיתָא בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים:
 וְהִפְרִיתִי אֶתְכֶם. בְּפִרְיָה וּרְבִיָּה: וְהִרְבִּיתִי
 אֶתְכֶם. בְּקוּמָה וְקוּפָה: וְהִקִּימֹתִי אֶת
 בְּרִיתִי אִתְכֶם. בְּרִית חֲדָשָׁה, לֹא כְּבָרִית
 הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁהִפְרַתֶּם אוֹתָהּ, אֲלֹא בְּרִית
 חֲדָשָׁה שְׁלֹא תוֹפֵר, שְׁנֶאֱמַר (יִרְמִיָּה ל"ו)
 וְכָרַתִּי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶת בֵּית יְהוּדָה

זֶלֶק הַדְּקֻדּוֹק: ט וְהִקִּימֹתִי אֶת בְּרִיתִי אִתְכֶם. תִּיבַת וְהִקִּימֹתִי מִלְרַע:

תפסיר רס"ג

יב) ואסיר נורי פי מא בינכם. ואכון לכם אלאהא. ואנתם תכוננו לי שעבא כ'אצה: יג) אנא אללה רבכם. אלדי אכ'רגתכם מן בלד מצר. מן אן תכוננו להם עבידא. וכסרת קראביס אצרכם. וסירתכם אחרארא: יד) ואן למ תסמעו לי ותסיעו. ולם תעמלו. בגמיע הד'ה אלוצא'א:

יב וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם
וְהִיִּיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וְאַתֶּם
תִּהְיוּ-לִי לְעָם: וְאֲשֵׁרִי שְׂכִינָתִי
בִּינִיכֹן. וְאֶהְיֶה לָכֹן לֵאלֹהֶהָ. וְאַתֶּן
תִּהְיוּ קְדָמִי לְעָם: יג אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי
אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
מִהֵיטָת לָהֶם עֲבָדִים וְאֲשַׁבֵּר מַטְּתָא עֲלֵיכֶם

וְאוֹלֶךְ אֶתְכֶם קוֹמְמוֹת: אָנָּה יי אֱלֹהִיכֹן. דאפיקית יתכון
מארעא דמצרים. מלמהוי להון עבדין. ותברית ניר עממיא מנכון.
ודברית יתכון בחירותא: פ ❧ רבדערי בספרי תימן ❧ יד וְאִם-לֹא
תִשְׁמָעוּ לִי וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל-הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה:
וְאִם לֹא תִקְבְּלוּן לְמִימָרִי. וְלֹא תַעֲבֹדוּן. ית כל פקודיא האלין:

— רס"י —

קוממיות. בקומה וקופה: יד וְאִם לֹא תִשְׁמָעוּ לִי. להיות עמלים בתורה, לדעת מדרש חכמים. יכול לקיים המצוות, כשהוא אומר ולא תעשו וגו', הרי קיים מצוות אמור, הא מה אני מקיים ואם לא תשמעו לי, להיות עמלים בתורה, ומה תלמוד לומר לי, אין לי אלא זה המקור את רבוננו ומתכונן לקרוד בו, וכן בנמרוד (נכאשית י ט) גבור ציד לפני ה', שמכירו ומתכונן לקרוד בו, וכן באנשי סדום (סס יג) רעים וחסאים לה' מאד, מכירים את רבונם ומתכוננים לקרוד בו: וְלֹא תַעֲשׂוּ. משלא תלמדו לא תעשו הרי שתי עברות:

להחליק מעליו מכת חץ או חנית, שלא יקוב העור: יב וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם. אטייל עמכם בגן עדן באחד מכם, ולא תהיו מודעין עמכם ממני. יכול לא תיראו ממני, תלמוד לומר וְהִיִּיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים: יג אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. כדאי אני שתאמינו בי שאני יכול לעשות כל אלה, שהרי הוצאתי אתכם מארץ מצרים ועשיתי לכם נסים גדולים: מַטְּתָא. כמין יתד [התחובת] בשני ראשי העול המעקבים המוסרה שלא תצא מראש השור ויתיר הקשר, כמו (ירמיה כז ז) עשה לך מוסרות ומוטות קוניינגל"א זלע"ז [רצועת העול]:

תפסיר דס"ג

(טו) בל זְהַדְתֶּם פִּי רְטוּמִי.
וּאֶקְלָאת אֲנַפְסְכֶם אַחְכָּאמִי
לֹלָא תַעֲמְלוּ וְצִיאִי. וְתַפְסְכוּ
עַהְדִּי: (טז) אָנָּה אִיצִ"א אֲצַנַע
בְּכֶם הַדָּה אֲלַעֲקוּבֶאת. פֶּאֻכֵּל
בְּכֶם עָלִי סַרְעָה מִן חֲמָא אֲלִסֵּל
וּאֲלַחֲאֲדָה. מָא תִשְׁכֵּן עֵיוֹנְכֶם
וְתִדְבֹּל נְפֻשְׁכֶם. וְתִזְרַעוּן
זֶרַעְכֶם לֹאֲפֶרָאג'. וְיִאֲכַלְוּנָה
אֲעֻדְאִיכֶם: (יז) וְאֶחָל גִּצְבִי

וְאִם-בְּחֻקֹּתַי תִּמְאָסוּ וְאִם
אֶת-מִשְׁפָּטִי תִגְעַל נַפְשְׁכֶם
לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת-כָּל-
מִצְוֹתַי לְהַפְרֹכֶם אֶת-
בְּרִיתִי: וְאִם בְּקִימֵי תִקְוִיצוּן. וְאִם יֵת
דִּינִי תִרְחִיק נַפְשְׁכוֹן. בְּדִיל דְּלֹא לְמַעַבְד
יֵת כָּל פְּקוּדֵי. לְאֲשֻׁנְיוֹתְכוֹן יֵת קִימִי:

אֲף-אֲנִי אֶעֱשֶׂה-זֹאת לָכֶם וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם
בַּהֲלָה אֶת-הַשַּׁחֲתָה וְאֶת-הַקְדָּחַת מְכֻלֹּת
עֵינִים וּמְדִיבַת נֶפֶשׁ וּזְרַעְתֶּם לָרִיק זֶרַעְכֶם
וְאֶכְלָהוּ אִיבֵיכֶם: אֲף אָנָּה אֶעֱבִיד דָּא לְכוֹן. וְאִסְעַר עֲלִיכוֹן
בִּיהוּלְתָּא שַׁחֲתָא וְקִדְחָתָא. מַחֲשָׁכֵן עֵינִין וּמִפְחָן נֶפֶשׁ. וְתִזְרַעוּן
לְרִיקָנוּ זֶרַעְכוֹן. וְיִכְלֻנִיה בְּעָלִי דְבִבִּיכוֹן: **וְנָתַתִּי פָנַי בְּכֶם**

— רש"י —

שַׁחֲתָה. חוֹלִי שְׁמִשְׁחָף אֶת הַבָּשָׂר, אֲנַפְסִי
זַלְטָא [בועות], דוֹמָה לְנִפְחָן שְׁהוּקְלָה נְפִיחָתוֹ
וּמִרְאִית פָּנָיו זְעוּפָה: **קִדְחָת.** חוֹלִי שְׁמִקְדִּיחַ
אֶת הַגּוֹף וּמְחַמְמוֹ וּמְבַעֵירוֹ, כְּמוֹ (דְּזַיִס לִז כִּז)
כִּי אֵשׁ קִדְחָה בְּאִפִּי: **מְכֻלֹּת עֵינִים וּמְדִיבַת**
נֶפֶשׁ. הָעֵינִים צוֹפוֹת וְכֻלּוֹת לְרֹאוֹת שִׁינֵּל
וְיִרְפָּא וְסוֹף שְׁלֹא יִרְפָּא, וְיִדְאָבוּ הַנְּפֻשׁוֹת
שְׁלִמְשִׁפְחָתוֹ בְּמוֹתוֹ. כָּל תַּאֲוָה שְׂאִינָה בְּאֵה
וְתוֹחֲלֵת מְשֻׁכָּה קְרוּיָה בְּלִיּוֹן עֵינִים:
וּזְרַעְתֶּם לָרִיק. תִּזְרַעוּ וְלֹא תַצְמַח, וְאִם
תַּצְמַח וְאֶכְלָהוּ אוֹיְבֵיכֶם: **וְנָתַתִּי פָנַי.**
פָּנָאִי שְׁלִי, פּוֹנֶה אֲנִי מִכָּל עֲסָקִי לְהִרְעֵ לָכֶם:

וְאִם בְּחֻקֹּתַי תִּמְאָסוּ. מוֹאֵס בְּאַחֲרִים
הָעוֹשִׂים: **מִשְׁפָּטִי תִגְעַל נַפְשְׁכֶם.** שׁוֹנָא
הַחֲכָמִים: **לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת.** מוֹנֵעַ אֶת אַחֲרִים
מַעֲשׂוֹת: **אֶת כָּל מִצְוֹתַי.** כּוֹפֵר [בְּמִצְוֹת]
שְׁלֹא צִוִּיתִים, לְכַף נֶאֱמַר אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְלֹא
נֶאֱמַר אֶת כָּל הַמִּצְוֹת: **לְהַפְרֹכֶם אֶת**
בְּרִיתִי. כּוֹפֵר בְּעִיקַר הָרִי שְׁבַע עֲבֵרוֹת,
הָרֵאשׁוֹנָה גִּרְרַת הַשְּׂנִיָּה, וְכֵן עַד הַשְּׁבִיעִית
וְאֵלּוּ הֵן: לֹא לְמַד, וְלֹא עֲשֵׂה, מֵאֵס בְּאַחֲרִים
הָעוֹשִׂים, שׁוֹנָא אֶת הַחֲכָמִים, מוֹנֵעַ אֶת
הָאַחֲרִים, כּוֹפֵר בְּמִצְוֹת, כּוֹפֵר בְּעִיקַר:
וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם. וְצִוִּיתִי עֲלֵיכֶם:

תפסיר רס"ג

וּנְגַפְתֶּם לִפְנֵי אֵיבֵיכֶם וְרָדוּ**בְּכֶם שְׂנְאֵיכֶם וְנִסְתֶּם****וְאִין־רָדָף אֶתְכֶם: וְאֶתִּין רוּגְזִי****בְּכֹן. וְתַתְּבִירוֹן קָדָם בְּעָלִי דְבִיכֹן.****וְיִרְדּוֹן בְּכֹן סְנְאֵיכֹן. וְתַעֲרִקוֹן וְלִית דְּרָדִיף יִתְכֹן: וְאִם־עַד־****אֱלֹה לֹא תִשְׁמָעוּ לִי וְיִסְפְּתִי לִי־סֶרָה אֶתְכֶם****שִׁבְעַ עַל־חַטָּאתֵיכֶם: וְאִם עַד אֲלִין. לֹא תִקְבְּלוֹן לְמִימְרִי.**

בְּכֶם. פִּתְנָצְדִּמוֹן בֵּין יָדֵי
אֲעֵדֵאִיכֶם. וְיִסְתּוּלִי עֲלֵיכֶם
שְׂאֵנִיכֶם. פִּתְפְּרוֹן וְלֹא כֹאֲלָב
לְכֶם: יח) וְאִין לֹא תִקְבְּלוּ מִנִּי מַעַ

— רס"י —

אֶשְׁתַּקֵּד. דְּבַר אַחֵר וְזֶרַעְתֶּם לְרִיק וְרַעְכֶם,
כְּנֶגֶד הַבָּנִים וְהַבָּנוֹת הַכְּתוּב מְדַבֵּר, שְׁאֵתָה
עֲמַל בְּדָם וּמִגְדֹּלָן, וְהַחֲטָא בָּא וּמִכְלָה אוֹתָם,
שְׂנְאָמֶר (אִיכָּכ ז כז) אֲשֶׁר טַפְחָתִי וְרַבִּיתִי
אוֹיְבֵי כָלָם: וְנִתַּתִּי פָנַי בְּכֶם. כְּמוֹ שְׂנְאָמֶר
בְּטוֹבָה וּפְנִיתִי אֲלֵיכֶם, כִּי נֶאֱמַר בְּרַעְיָה
וְנִתַּתִּי פָנַי. מִשְׁלוֹ מִשָּׁל, לְמַלְךְ שְׂאֵמֶר לְעַבְדּוֹ
פּוֹנֶה אֲנִי מִכָּל עֶסְקִי וְעוֹסֵק אֲנִי עִמָּכֶם
[לְרַעְדָּה]: וּנְגַפְתֶּם לִפְנֵי אֵיבֵיכֶם. שְׂיָהָא
הַמּוֹת הוֹרֵג אֶתְכֶם מִבְּפָנִים וּבְעָלִי דְבִיכֹן
מְקִיפִין אֶתְכֶם מִבְּחוּץ: וְרָדוּ בְּכֶם שְׂנְאֵיכֶם.
שְׂאֵינִי מַעֲמִיד שׁוֹנְאִים אֵלָּא מִכֶּם וּבְכֶם,
שְׂבִשְׂעָה שְׂאֵמוֹת הָעוֹלָם עוֹמְדִים עַל יִשְׂרָאֵל
אֵינָם מְבַקְּשִׁים אֵלָּא מַה שְׂבַגְלוֹי, שְׂנְאָמֶר
(שׁוֹפְטִים ו ג. ז) וְהִיָּה אִם זֶרַע יִשְׂרָאֵל וְעֹלָה
מִדִּין וְעַמְלָק וּבְנֵי קָדָם יוֹגִי וַיַּחֲנוּ עֲלֵיהֶם
וַיִּשְׁחִיתוּ אֶת יְבוֹל הָאָרֶץ, אֲבָל בְּשַׁעָה
שְׂאֵעֲמִיד עֲלֵיכֶם מִכֶּם וּבְכֶם, הֵם מַחֲפָשִׁים
אַחֵר הַמְטְמוֹנוּת שְׂלָכֶם, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (מִיכָה
ג א) וְאֲשֶׁר אֲכָלוּ שְׂאֵר עַמִּי וְעוֹרֶם מַעֲלִיהֶם
הַפְּשִׁיטוּ וְגו': וְנִסְתֶּם. מִפְּנֵי אֵימָה: וְאִין רָדָף
אֶתְכֶם. מְבַלִּי כַּח: יח) וְאִם עַד אֱלֹה. וְאִם
בְּעוֹד אֱלֹה הַמַּכּוֹת עִמָּכֶם לֹא תִשְׁמָעוּ:
וְיִסְפְּתִי. עוֹד יִסּוּרִין אַחֲרֵיהֶם: שִׁבְעַ עַל

וְרָדוּ בְּכֶם שְׂנְאֵיכֶם. כְּמִשְׁמָעוֹ יִשְׁלֹטוּ בְּכֶם:
אֲנִידָת תּוֹרַת כְּהֻנִּים מִפְּרָשָׁה זו, אִף אֲנִי
אֶעֱשֶׂה זֹאת. אֵינִי מְדַבֵּר אֵלָּא בְּאִף, וְכֵן
וְהִלְכָתִי אִף אֲנִי עִמָּכֶם בְּקָרִי (פִּסּוֹק כד):
וְהַפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם. שְׂיָהָי הַמַּכּוֹת פּוֹקְדוֹת
אֶתְכֶם מִזֹּו לְזֹו, עַד שְׁהִרְאִשׁוֹנָה פְּקוּדָה
אֲעֲלֶכֶם אֲבִיא אַחֲרַת וְאֶסְמְכְנָה לָהּ: בְּהִלָּה.
מַכָּה הַמַּבְהִילָת אֶת הַבְּרִיּוֹת, וְאִיזוֹ, זוֹ מַכַּת
מוֹתָן: אֵת הַשְׁחָפָת. יֵשׁ לָךְ אָדָם שְׁהוּא
חוֹלָה וּמִטָּל בְּמִשָּׁה אֲבָל בְּשָׂרוֹ שְׂמוּר עָלָיו,
תִּלְמוּד לומר שְׂחָפָת, שְׁהוּא נִשְׁחָף. אוֹ עֵתִים
שְׁהוּא נִשְׁחָף אֲבָל נוֹחַ וְאִינוּ מְקַדִּיחַ, תִּלְמוּד
לומר וְאֵת הַקְּדוּחַת, מְלַמֵּד שְׁהוּא מְקַדִּיחַ. אוֹ
עֵתִים שְׁהוּא מְקַדִּיחַ אֲבָל סְבוּר הוּא בְּעַצְמוֹ
שְׂיָהָי, תִּלְמוּד לומר מְכֻלּוֹת עֵינָיִם. אוֹ הוּא
אִינוּ סְבוּר בְּעַצְמוֹ שְׂיָהָי אֲבָל אַחֲרֵיהֶם
סְבוּרִים שְׂיָהָי, תִּלְמוּד לומר וּמְדִיבוֹת נֶפֶשׁ:
וְזֶרַעְתֶּם לְרִיק זֶרַעְכֶם. זֶרַעָה וְאִינָה
מַצְמַחַת, וּמַעֲתָה מַה אוֹיְבֵיכֶם בָּאִים
וְאוֹכְלִים, וּמַה תִּלְמוּד לומר וְאֶכְלוּהוּ
אוֹיְבֵיכֶם, הֵא בִיצָד, זֶרַעָה שְׂנָה רִאשׁוֹנָה
וְאִינָה מַצְמַחַת, שְׂנָה שְׂנָה מַצְמַחַת וְאוֹיְבִים
בָּאִים וּמוֹצָאִים תְּבוּאָה לִימֵי הַמְצוֹר,
וְשְׂבָפָנִים מִתִּים בְּרַעַב, שְׁלֹא לִקְטוּ תְּבוּאָה

תפסיר דס"ג

הד'ה. ודעתכם פי אלתאדיב.
סבע עלי' כטאיאכם:
(ט) ואכסר אקתדאר עזכם.
ואגעל סמאכם פאלחדיד.
וארצכם כאלנחאס: (כ) פיפנא
קואכם פראגיא. ולא תכ'רג
ארצ'כם אדאחא. ושגר
אלצחרא לא יכ'רג ת'מרה:
(כא) ואן סלכתם מ'עי לגאגא.
ולם תשו אן תסמ'עו לי ודעתכם

ואוסיף למרדי יתכון. שבע על חוביכון:
וְשִׁבַּרְתִּי אֶת-גְּאוֹן עֲזֹכֶם
וְנָתַתִּי אֶת-שְׁמִיכֶם בַּבְּרוֹל
וְאֶת-אַרְעֶכֶם בְּנֶחֱשָׁה: ואתבר
ית יקר תוקפכון. ואתין ית שמיא
דעלויכון תקיפין בברולא מלאחתא
מטרא. וארעא דתחותיכון חסינא
בנחשא מלמעבד פירין: **כ וְתִם**

לָרִיק בְּחֶכֶם וְלֹא-תִתֶּן אֶרְצְכֶם אֶת-יְבוּלָהּ
וְעֵץ הָאָרֶץ לֹא יִתֵּן פְּרִיָּו: ויסוף לריקנו חילכון. ולא
תתין ארעכון ית עללתה. ואילן חקלא. לא יתין אביה:
כא וְאִם-תֵּלְכוּ עִמִּי קָרִי וְלֹא תֵאבְּו לְשִׁמְעַ
לִי וְיִסְפְּתִי עֲלֵיכֶם מִכָּה שֶׁבַע בְּחִטָּאתֵיכֶם:

— רש"י —

הרי אדם שלא עמל שלא חרש שלא זרע
שלא נכש שלא כסח שלא עדר ובשעת
הקציר בא שדפון ומלקה אותו, אין בכך
כלום, אבל אדם שעמל וחרש וזרע ונכש
וכסח ועדר ובא שדפון ומלקה אותו, הרי
שניו שלזה קדוה: **ולא תתן ארצכם את**
יבולה. אף מה שאתה מוביל לה בשעת
הזרע: **ועץ הארץ.** אפלו מן הארץ יהא
לקוי, שלא יחניט פירותיו בשעת החנטה:
לא יתן. משמש למעלה ולמטה אעץ
ואפרי: **לא יתן פרי.** כשהוא מפרה משיר
פירותיו, הרי שתי קללות, ויש כאן שבע
פרענויות: **כא ואם תלכו עמי קרי.** רבותינו
אמרו עראי, במקרה, שאינו אלא לפרקים, בן

חטאתיכם. שבע פרענויות על שבע
העברות האמורות למעלה: **יט ושבירתי את**
גאוון עזכם. זה בית המקדש, וכן הוא אומר
(יחזקאל כד כא) הנני מחלל את מקדשי גאוון
עזכם: **ונתתי את שמיכם בברול ואת**
ארצכם בנחשה. זו קשה משלמשה, ששם
הוא אומר (דברים כג כג) והיו שמיך אשר על
ראשך נחשת וגו', שיהיו השמים מזיעין
בדרך שהנחשת מזיעה והארץ אינה מזיעה
בדרך שאין הברול מזיע והיא משמרת
פירותיה, אבל כאן השמים לא יהיו מזיעין
בדרך שאין הברול מזיע ויהא חורב בעולם
והארץ תהא מזיעה בדרך שהנחשת מזיעה
והיא מאבדת פירותיה: **כ וְתִם לָרִיק בְּחֶכֶם.**

תפסיר רס"ג

צ'רבה. הי סבע עלי
 כטאיאכס: כב) ואטלק פיכס.
 חיואן אלצחרא פית'כל מנכס.
 ויקטע מן בהאימכס. ויקלל
 עדדכס. ותתוחש טרקאתכס:
 כג) ואן לס תתאדבו לי בתד'ה
 אלעקובאת וסלפתם מעי
 לגאגא: כד) סרת אנא איצ'א
 מעכס עלי אללגאג. וצ'רבתכס
 בסבע עלי כטאיאכס:
 כה) ואג'יכס סיפא. מנתקמא

ואם תהכון קדמי בקשיו. ולא תיבון
 לקבלא למימרי. ואוסיף לאיתאה
 עליכון מחא. שבע כחוביכון:
**והשלחתי בכם את-חית
 השדה ושבלה אתכם
 והכריתיה את-בהמתכם
 והמעיטה אתכם ונשמו
 דרכיכם:** ואגרי בכון. ית חית פרא
 ותתפיל יתכון. ותשיצי ית בעירכון.

ותזער יתכון. ויצדין אורחתכון: כג **ואם-באלה לא תוסרו
 לי והלכתם עמי קרי:** ואם באלין. לא תתדון למימרי.
 ותהכון קדמי בקשיו: כד **והלכתי אף-אני עמכם בקרי
 והפיתי אתכם גם-אני שבע על-חטאתיכם:
 ואהך אף אנא. עמכון בקשיו. ואלקי יתכון אף אנא. שבע על חוביכון:
 והבאתי עליכם חרב חקמת נקם-ברית**

רס"י

עפר. מה אלו נושכין וממיתין, אף אלו
 נושכין וממיתין. כבר היו שנים בארץ
 ישראל חמור נושף וממית, ערוד נושף
 וממית: **ושבלה אתכם.** אלו הקטנים:
והכריתיה את בהמתכם. מבחור:
והמעיטה אתכם. מבפנים: **ונשמו
 דרכיכם.** שבילים גדולים ושבילים קטנים,
 הרי שבע פרעניות, שן בהמה, ושן חיה,
 חמת זחלי עפר, ושבלה, והכריתיה, והמעיטה,
 ונשמו: כג **לא תוסרו לי.** לשוב אלי:
 כה **נקם ברית.** ויש נקם שאינו בברית כדרך
 שאר נקמות, וזהו סמוי עיניו של צדקיהו.

תלכו עראי במצות. ומנחם פרש לשון
 מניעה, וכן (משלי כז י) חקר רגלך, וכן יקר
 רוח (משלי יז כז), וקרוב לשון זה לתרגומו
 שלאנקלוס לשון קושי, שמקשים לבם
 להמנע מהתקרב אלי: **שבע כחטאתיכם.**
 שבע פרעניות אחרים במספר שבע
 כחטאתיכם: כד **והשלחתי.** לשון גרוי:
ושבלה אתכם. אין לי אלא חיה משבלת
 שדרכה בכף, בהמה שאין דרכה בכף מנין,
 תלמוד לומר (דברים לז כד) וישן בהמות אשלח
 בם, הרי שתיים. ומנין שתהא ממיתה
 בנשיכתה, תלמוד לומר (שם) עם חמת זחלי

תפסיד רס"ג

נקמה' אלעדה. פתגתמעון אלי' קראכם. ואבעת' באלובא פי מא בינכם. ותסלמון פי יד אלעדו: כו) ואכסר לכם מעין אלטעאם. פוכבו כתיר מן אלנסא טעאמכם פי תנור ואחד. וירדונה באלמיזאן ותאכלון ולא תשבועון: כז) ואן לם תסמעו לי ותטיעו. בהד'יה אלעקובאת. וסלכתם מעי לגאגא: כח) סרת אנא איציא

וְנִאֲסַפְתֶּם אֶל-עֲרִיכֶם וּשְׁלַחְתִּי דָבָר בְּתוֹכְכֶם וְנִתַּתֶּם בְּיַד-אוֹיֵב: וְאִתִּי עֲלִיכֹן דְּקָטְלִין בְּחַרְבָּא. וְיִתְּפָרְעוּ מִנְּכֹן פּוֹרְעָנוּתָא עַל דְּעִבְרָתוֹן עַל אוֹרִיתָא. וְתִתְּפַנְשׁוּן לְקִרְוִיכֹן. וְאֶגְרִי מוֹתָנָא בְּיַנְיִכֹן. וְתִתְּמַסְרוּן בְּיַד סָנְאָה: כו) בְּשִׁבְרֵי לָכֶם מִטָּה-לָּחֶם וְאִפּוּ עֶשֶׂר נָשִׁים לַחֲמֻכֶּם

בְּתַנּוּר אֶחָד וְהִשִּׁיבוּ לַחֲמֻכֶּם בַּמִּשְׁקָל וְאָכַלְתֶּם וְלֹא תִשְׁבְּעוּ: בְּדַא תִּבְר לְכֹן סְעִיד מִיכְלָא. וְיִפְּן. עֶסֶר נָשִׁין לַחֲמֻכֹן בְּתַנּוּרָא חֵד. וְיִתִּיבֹן לַחֲמֻכֹן בְּמַתְקָלָא. וְתִיכְלוּן וְלֹא תִשְׁבְּעוּ: ס) כו) וְאִם-בּוֹאֵת לָא תִשְׁמָעוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי בְּקָרִי: וְאִם בְּדָא. לָא תִקְבְּלוּן לְמִימְרִי. וְתִהְיוּן קָדְמִי בְּקִשְׁיוֹ: כז) וְהִלַּכְתִּי עִמָּכֶם בְּחִמַּת-קָרִי

— רס"י —

מסעד אוכל, והם חצי רעב: ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד. מחוסר עצים: והשיבו לחמכם במשקל. שתהא התבואה נרקבת ונעשית פת נפולה ומשתבבת בתנור, והן יושבות ושוקלות את השברים לחלקם ביניהם: ואכלתם ולא תשבועו. זו מארה בתוך המעים. הרי שבע פרעניות חרב, מצור, דבר, שבר מטה לחם, חוסר עצים, פת נפולה, מארה במעים. ונתתם (פסוק כח) אינה מן המנגן, שהיא החרב:

דבר אחר נקם ברית נקמת בריתי אשר עברתם. כל הבאת חרב שבמקרא היא מלחמת חילות אויבים: ונאספתם. מן החוץ אל תוך הערים מפני המצור: ושלחתי דבר בתוכם. ועל ידי הדבר ונתתם ביד האויבים הצרים עליכם, לפי שאין מלינים את המות בירושלים, וכשהם מוציאים את המות לקברו, נתנים ביד אויב: כו) מטה לחם. לשון משען, כמו (יחמיק מח יז) מטה עז: בשברי לכם מטה לחם. אשבור לכם כל

תפסיר רס"ג

מעכם בעקובאת אללגאג.
ואדבתכם בסבע עלי' כטאיאכם:
כט) חתי' תאכלון לחום
בניכם ובנאתכם: (ל) ואנפד
ביעכם. ואקטע אנדאדכם.
ואלקי אגסאדכם. עלי'
אגסאד טואגיתכם. ואקלאכם:
(לא) ואגעל קראכם כראבא.
ואוחש מקאדסכם. ולא אקבל
ולא ארצא קראבניכם:

וַיִּסְרֹתִי אֶתְכֶם אֶף-אֲנִי

שִׁבַּע עַל-חַטֹּאתֵיכֶם: וְאֶדְדָּךְ

עמכון בתקוף רגז. וארדי יתכון אף
אנא: שבע על חוביכון:

כֹּס וְאָכַלְתֶּם בָּשָׂר בְּנִיכֶם

וּבָשָׂר בְּנֹתֵיכֶם תֹּאכְלוּ:

ותיכלון בשר בניכון. ובשר בנותכון

תיכלון: **וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת-**

בְּמַתֵּיכֶם וְהִכְרַתִּי אֶת-חַמְּנֵיכֶם וְנָתַתִּי אֶת-

פְּגִרְיֶכֶם עַל-פְּגִרִי גְלוּלֵיכֶם וְגַעַלְהָ נַפְשִׁי

אֶתְכֶם: ואשיצי ית במתכון. ואקצץ ית חנסנסיכון. ואתינ ית

פגריכון. על פיגור טעותכון. וירחיק מימרי יתכון: **לֹא וְנָתַתִּי**

אֶת-עֲרִיכֶם חֲרָפָה וְהִשְׁמֹתִי אֶת-מִקְדָּשֵׁיכֶם

וְלֹא אֲרִיחַ בְּרִיחַ נִיחָחְכֶם: ואתינ ית קרויכון חרפא.

וְאֶצְדִּי יָת מִקְדָּשֵׁיכֶם. וְלֹא אֶקְבִּיל בְּרַעְוָא. קורבן פנישתכון:

— רס"י —

אומר ולא אריח הרי קרבנות אמורים, הא
מה אני מקים והשמותי את מקדשיכם, מן
הגדודיות, שירות של ישראל שהיו
מתקדשות ונועדות לבא שם. הרי שבע
פרעניות אכילת בשר בנים ובנות, והשמדת
במות, הרי שתים. פריית חמנים אין פאן
פרענות אלא על ידי השמדת הפירניות יפלו
החמנים שבראשי הגגות ויפרתו. ונתתי את
פגריכם וגוי הרי שלש. סלוק שכינה ארבע.
חרבן ערים, שממון מקדש מן הגדודיות, ולא
אריח קרבנות, הרי שבע:

ל **בְּמַתֵּיכֶם**. מגדלים ובירניות: **חַמְּנֵיכֶם**. מין
עבודה זרה שמעמידין על הגגות. ועל שם
שמעמידין בחמה קרויין חמנים: **וְנָתַתִּי אֶת**
פְּגִרְיֶכֶם. תפוחי רעב היו, ומוציאים יראתם
מחיקם ומנשקים אותם, וכרסו נבקעת ונופל
עליה: **וְגַעַלְהָ נַפְשִׁי אֶתְכֶם**. זה סלוק
שכינה: **לֹא וְנָתַתִּי אֶת עֲרִיכֶם חֲרָפָה**. יכול
מאדם, כשהוא אומר והשמותי אני את
הארץ (פסוק לז) הרי אדם אמור, הא מה אני
מקים חרפה מעובר ושב: **וְהִשְׁמֹתִי אֶת**
מִקְדָּשֵׁיכֶם. יכול מן הקרבנות, כשהוא

תפסיד רס"ג

לב) ואוחש אנא אלבלד מנכס. ויסתוחש מנהא אעדאיכס. אלמקימין בהא: לג) ואדריכס פי מא בין אלמס. ואגרד אלסיף וראכס. פתציר ארצכס וחשה. וקראכס. כראבא: לד) חנאדיין תסתופי אלארין עטלהא. טול איילאם וחשתהא. ואנתם פי בלד אעדאיכס. חנאדיין תתסיב אלארין.

לֵב וְהִשְׁמַתִּי אֹנִי אֶת־הָאָרֶץ
וְשִׁמְמוּ עָלֶיהָ אִיבֵיכֶם
הַיֹּשְׁבִים בָּהּ: וְאֶצְדִּי אָנֹכִי יָת
אַרְעָא. וַיַּצְדֹּן עָלָהּ בְּעָלִי דְבִבְיָכוֹן.
דִּיתְבִּין בָּהּ: לֵג וְאַתְכֶם אֲזִרָה
בְּגוֹיִם וְהָרִיקֵתִי אַחֲרֵיכֶם
חֶרֶב וְהִיתָה אֶרְצְכֶם

שְׁמָמָה וְעָרִיכֶם יִהְיוּ חֲרָבָה: וַיִּתְכוֹן אַבְדָּר בִּינֵי עַמְמֵיָא.
וְאֶגְרִי בְּתַרְיָכוֹן דְּקַטְלִין בְּחֶרְפָּא. וְתֵהִי אֶרְעָכוֹן צָדִיָּא. וְקַרְיָכוֹן יִהְיוּ
חֲרָבָא: לֵד אִז תִּרְצָה הָאָרֶץ אֶת־שַׁבְּתֹתֶיהָ כֹּל
יְמֵי הַשְּׁמָמָה וְאַתֶּם בְּאֶרֶץ אִיבֵיכֶם אִז תִּשְׁבֹּת
הָאָרֶץ וְהָרַצְתָּ אֶת־שַׁבְּתֹתֶיהָ: בְּכִין תִּרְעִי אַרְעָא יָת
שְׁמַטָּהָ. כֹּל יוֹמִין דְּצָדִיָּאת. וְאַתּוֹן בְּאַרְעַ בְּעָלִי דְבִבְיָכוֹן.

אחריכם אינה חוזרת מהר, כאדם שמריק את המים ואין סופן לחזור: והיתה ארצכם שְׁמָמָה. שלא תמהרו לשוב לתוכה ומתוך כך עריכם יהיו חֲרָבָה, נראות לכם חרבות שבשעה שאדם גולה מביתו ומכרמו ומעירו וסופו לחזור כאלו אין כרמו וביתו חרבים, כך שנויה בתורת כהנים: לו אז תִּרְצָה. תפייס את כעס המקום שכעס על שמתותיה: והרצת. למלך את שבתותיה:

לז והשמתי אני את הארץ. זו מדה טובה לישראל שלא ימצאו האויבים נחת רוח בארצם, שתהא שוממה מיושביה: לג ואתכם אֲזִרָה בְּגוֹיִם. זו מדה קשה, שבשעה שבני מדינה גולים למקום אחר רואים זה את זה ומתנחמין, וישראל נזרו כבמזדה, כאדם הזורה שעורים בנפה ואין אחת מהן דבוקה בחברתה: והריקתי. כששולף החרב מתרוקן הנדן. ומדרשו חרב הנשמטת

זולק הרקדוק: לג ואתכם אֲזִרָה בְּגוֹיִם. בא האל"ף בשוא סגול והראוי בשוא פתח כמו אגלה (מהרי"ב): לז כֹּל יְמֵי הַשְּׁמָמָה. השי"ן דגושה בכל התיגאן שראיתי וכן תנייתא דלקמן וכן ראיתי בפירוש למהרי"ב:

תפסיר רס"ג

ותסתופי עטלֹהא: לה) וסבב
טול אייאם וחשתהא אן
תתעטל. כמא לם תעטלונהא פי
עטלכם פי מקאמכם בהא:
לו) ואלפאקיון מנכם אדכיל
אלגבן פי קלובדם. פי בלדאן
אעדאיהם. חתיי אנה לו לחמקם

בבין תשמיט ארעא, ותרעי ית שמיטהא:

לה כל-ימי השמה תשבת

את אשר לא-שבתה

בשבת־יכם בשבת־כם

עליה: כל יומין דצידיאת תשמיט.

ית דלא שמיטת. בשמיטכון פד הויתון

יתבין עליה: לו והנשארים בכם והבאתי מרד

בלבכם בארצת איביהם ורדף אתם קול

עליה נדף ונסו מנסת-חרב ונפלו ואין רדף:

— רס"י —

שנה, דכתיב ויעש אשרה באשר עשה
אחאב (מלכים ז' כ"ג) ואחאב מלך עשרים
ושנים שנה, כמו שאמרו באגדת חלק
(סכדיין ק"ג ב) ושלאמון שנים, ואחת עשרה
ליהויקים, וכנגדן לצדקיהו. צא וחשוב
לארבע מאות ושלשים ושש שנה שמיטין
ויובלות שבהם, והם שש עשרה למאה,
ארבע עשרה שמיטין ושני יובלות, הרי
לארבע מאות שנה ששים וארבע. לשלשים
ושש שנה חמש שמיטות, הרי שבעים חסר
אחת, ועוד שנה יתרה שנקנסה בשמיטה
המשלמת לשבעים. ועליהם נגזר שבעים
שנה שלמים. וכן הוא אומר בדברי הימים
(דכ"ז לו כ"ב) עד רצתה הארץ את שבתותיה
למלאות שבעים שנה: לו והבאתי מרד. פחד
ורף לבב. מ"ם שלמורף יסוד נופל הוא, כמו
מ"ם שלמועד ושלמוקש: ונסו מנסת חרב.
כאלו רודפים הורגים אותם: עליה נדף.
שהרוח דוחפו ומכחו על עליה אחר ומקשקש

לו כל ימי השמה. לשון העשות ומ"ם דגש
במקום כפל שממה: את אשר לא שבתה.
שבעים שנה של גלות בכל הן היו כנגד
שבעים שנות השמיטה ויובל שהיו בשנים
שהכעיסו ישראל בארצם לפני המקום
ארבע מאות ושלשים שנה. שלש מאות
ותשעים היו שני עונם משנקנסו לארץ עד
שגלו עשרת השבטים, ובני יהודה הכעיסו
לפניו ארבעים שנה משגלו עשרת השבטים
עד חרבות ירושלים, הוא שנאמר ביחזקאל
(יחזקאל ד' ז' ו) ואתה שכב על צדך השמאלי
וגו' וכלית את אלה ושכבת על צדך הימני
שנית ונשאת את עון בית יהודה ארבעים
יום. ונבואה זו נאמרה ליחזקאל בשנה
החמישית לגלות המלך יהויכין. ועוד עשו
שש שנים עד גלות צדקיהו, הרי ארבעים
ושש. ואם תאמר, שנות מנשה חמשים
וחמש היו, מנשה עשה תשובה שלשים
ושלש שנה וכל שנות רשעו עשרים ושתים

זולק הרקדוק: לה כל ימי השמה תשבת. השי"ן דגושה:

תפסיר רס"ג

צות ורקה מנדפעה, ותרבו
כאלהארב מן אלסיף, ווקעו מן
גיר כאלב: לו) ויעתר בעצהם
בבעז'. כמא יפון מן קבל
אלסיף מן גיר כאלב, ולא יפון
לכם קואם. בין ידי אעדאיכם:
לח) ויביד מנכם פי מא בין
אלאמם. ויפניכם בלד
אעדאיכם: לט) ואלבאקיון
מנכם. יכסעון בד'נובהם. פי
בלדאן אעדאיכם. ואיצא
בד'נוב אבאיהם אלד'ין מעהם
יכסעון: מ) פאן אקרו
בד'נובהם וד'נוב אבאיהם.

ודישתארון בכון. ואעיל תברא בלבהון.
בארעתא דסנאיהון. וירדוף יתהון. קל
טרפא דשקיף. ויערקון מערק בד מן
קדם דקטלין בחרבא. ויפלון ולית
דרדיף: לו) וכשלו איש-באחיו
במפני-חרב ורדף אין ולא-
תהיה לכם תקומה לפני
איביכם: ויתקלון גבר באחיה. בד
מן קדם דקטלין בחרבא ורדיף לית. ולא
תהי לכון תקומה. קדם בעלי דבביכון:
לח) ואבדתם בגוים ואכלה

אתכם ארץ איביכם: ותיבדון ביני עממיא. ותגמר יתכון.
ארע בעלי דבביכון: לט) והנשארים בכם ימקו בעונם
בארצת איביכם ואף בעונת אבתם אתם
ימקו: ודישתארון בכון. יתמסון בחוביהון. בארעתא
דסנאיהון. ואף. בחובי אבהתהון בישא דאחידין בידהון יתמסון:
מ) והתודו את-עונם ואת-עון אבתם במעלם

— רס"י —

רודפם. ומדרשו וכשלו איש באחיו, זה נכשל
בעונו שלזה, שכל ישראל ערבין זה לזה:
לח) ואבדתם בגוים. כשתהיו פוזרים תהיו
אבודים זה מזה: ואכלה אתכם. אלו
המתים בגולה: לט) בעונת אבתם אתם.
כשאוחזים מעשה אבותיהם בדיהם: ימקו.
לשון המסדה, כמו ימסו, וכמו (זכריה יז יב)
תמקנה בחוריהן, (מכילי לח ו) נמקו חבורתי:

ומוציא קול, וכן תרגומו קל טרפא דשקיף.
לשון חבטה, שדופות קדים (נראשית מה ו)
שקיפן קדום, לשון משקוף, מקום חבטת
הדלת, וכן תרגומו שלחבורה (שמות כה כה)
משקופי: לו) וכשלו איש באחיו. כשירצו
לנוס, ופשו לו זה בזה, כי יבדלו לרוץ: במפני
חרב. כאלו בורחים מלפני הורגים, שיהא
בלבבם פחד וכל שעה סבורים שאדם

תפסיר רס"ג

בנכת'הם אלד'י נפתו בי. ומא סלכו מעי לגאגא ולם יתובון: מא) אנא איצ'א אסיר מעהם עלי אללגאג. ואדכ'להם אלי בלדאן אעדאיהם אכ'רין. או אלי אן ינהזם קלבהם אלג'אש. או אלי אן יסתופון ד'עובדהם: מב) ואד'כר להם עהדי אלד'י מע יעקוב. ואיצ'א עהדי אלד'י מע יצחק. ואיצ'א עהדי אלד'י מע אברהם. אד'כרה להם ולנסלהם: מג) ואלארץ אלד'י תרפת מנהם ואסתופת עטלהא.

אֲשֶׁר מֵעַל־בִּי וְאֵף אֲשֶׁר-
הֵלְכוּ עִמִּי בְּקָרִי: וַיּוֹדֶון יֵת
חֻבִּיהוֹן וַיֵּת חֻבִּי אֲבֹהֵתְהוֹן. בְּשִׁקְרָהוֹן
דְּשִׁקְרוּ בְּמִימְרִי. וְאֵף, דְּהֵלִיכוּ קֳדָמִי
בְּקִשְׁיוֹ: מֵא אֶף-אֲנִי אֵלֶךְ עִמָּם
בְּקָרִי וְהִבֵּאתִי אֹתָם בְּאֶרֶץ
אִי־בִיהֶם אוֹ-אֲזִי יִכְנַע לְבָבָם
הָעָרֹל וְאֲזִי יִרְעוּ אֶת-עֹנָם:
אֶף אֲנִי. אֲהֶךְ עֲמָהוֹן בְּקִשְׁיוֹ. וְאֵעִיל
יִתְהוֹן. בְּאֶרֶע בְּעָלִי דְּבִבִּיהוֹן. או בְּכֵן
יִתְבַּר. לְבָהוֹן טַפְשָׁא. וּבְכֵן יִרְעוּן יֵת

חֻבִּיהוֹן: מֵב וּזְכַרְתִּי אֶת-בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאֵף אֶת-
בְּרִיתִי יִצְחָק וְאֵף אֶת-בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֶזְכֹּר
וְהָאֶרֶץ אֶזְכֹּר: וּדְכִירְנָא יֵת קִימִי דְּעָם יַעֲקֹב. וְאֵף יֵת קִימִי דְּעָם
יִצְחָק. וְאֵף יֵת קִימִי דְּעָם אַבְרָהָם. אֲנָא דְּכִיר וְאֶרְעָא אֲנָא דְּכִיר:
מֵג וְהָאֶרֶץ תַּעֲזֹב מֵהֶם וְתֵרֶץ אֶת-שַׁבְתֹּתֶיהָ

— רס"י —

ביסוריהם: מ) וזכרתי את בריתי יעקוב. בחמשה מקומות נכתב מלא, ואלהו חסר בחמשה מקומות. יעקב נטל אות משמו של אלהו ערבון שיבא ויבשר גאלת בניו: וזכרתי את בריתי יעקוב. למה נמנו אבות אחורנית, לומר כדאי הוא יעקב הקטן לכה, ואם אינו כדאי הרי יצחק עמו, ואם אינו כדאי, הרי אברהם עמו, שהוא כדאי. ולמה לא נאמרה זכירה ביצחק, אלא אפרו של יצחק נראה לפני צבור ומנח על המזבח:

מ) והבאתי אתם. אני בעצמי אביאם, זו מדה טובה לישראל, שלא יהיו אומרים, הואיל וגלינו בין האמות נעשה כמעשיהם, אני איני מניחם, אלא מעמיד אני את נביאי ומחזירין לתחת כנפי, שנאמר (יחזקאל כ לב. לג) והעולה על רוחכם היו לא תהיה וגו' הו' אני וגו' אם לא ביד חזקה וגו': או אז יכנע. כמו (שמות כו לו) או נודע כי שור נגח הוא, אם אז יכנע. לשון אחר אולי שמא אז יכנע לבבם וגו': ואז ירעו את עונם. יכפרו על עונם

תפסיר דס"ג

בַּאֲסִתּוֹחֲאִשָּׁהּ מִנֶּהֱמָם. וְהֵם
אֲסִתּוֹפּוֹ דְּנוֹבָהֶם. גִּזְאֵהֶם וּמִן
גִּזְאֵהֶם. אֲד' וְהָדוּ פִּי אַחֲכָאֲמִי.
וְרִסּוּמִי אַקְלֵאתָהּ אֲנַפְסָהֶם:
(מִד') וְאִיצִיא מֵעַ הֲדִיָּה
אֲלֵאֲמֹר. מֵעַ כּוֹנֵהֶם פִּי בִלְדָאן
אֲעֵדֵאִיהֶם. לֹא אֲזַהֵד פִּיהֶם וְלֹא
אֲקֵלֵאֵהֶם לֵאֲפַנְאֵהֶם. וְלֹא
אֲפַסְדִּי עֲהָדִי מֵעַהֶם. לֹאֲנִי
אֲלֵלָה רַבָּהֶם: (מִד') וְאֲדַכֵּר לָהֶם
עֲהָדִי אֲלֵאֲוִלִין. אֲלֵדִין
אֲכִרְגֵתָהֶם מִן בִּלְדִּי מִצֵּר
בְּחִצְרָה אֲלֵאֲמֵם. לֹאֲכֹון לָהֶם

בְּהִשְׁמָהּ מֵהֶם וְהֵם יִרְצוּ
אֶת-עֹנֶם יַעַן וּבִיעַן
בְּמִשְׁפָּטִי מֵאִסּוֹ וְאֶת-
חֻקֹּתַי גִּיעֵלָה נַפְשָׁם: וְאֵרְעָא
תַּתְרִישִׁישׁ מִנְהוֹן וְתִרְעִי יֵת שְׁמִטָּהּ.
בְּדַצְדִּיאַת מִנְהוֹן. וְאֲנֹון יִרְעוֹן יֵת חוֹבִיהוֹן.
לְוִטִין חֶלֶף בְּרָכֹן אִיתִי עֲלִיהוֹן דְּבִדְנִי
קִצּוֹ. וְיֵת קִימִי רַחֲמִיקַת נַפְשָׁהוֹן: מִד' וְאֵרְ
גַּם-זֹאת בְּהִיּוֹתָם בְּאַרְץ
אֹיְבֵיהֶם לֹא-מֵאֲסִתִּים וְלֹא-

גִּעְלָתִים לְכַלּוֹתָם לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתָּם כִּי אֲנִי
יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: וְאֵרְ בְּרַם דָּא. בְּמַהוֹיְהוֹן בְּאַרְעַ בְּעֵלִי דְּבִבִּיהוֹן.
לֹא אֲרִטּוֹשְׁנוֹן וְלֹא אֲרַחֲמִיקִנוֹן לְשִׁינִיּוֹתֵהוֹן. לֹאֲשִׁנְאָה קִימִי עֲמַהוֹן. אֲרִי
אֲנִי יי אֱלֹהֵהוֹן: מִד' וְזִכַּרְתִּי לָהֶם בְּרִית רָאשֵׁנִים
אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי-אֹתָם מֵאַרְץ מִצְרַיִם לְעֵינִי
הַגּוֹיִם לְהִיּוֹת לָהֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה: וּדְכִירְנָא
לְהוֹן קִיִּם קִדְמָאִי. דְּאִפִּיקִית יִתְהוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם לְעֵינִי עֲמַמִּיא.

— רש"י —

מג יַעַן וּבִיעַן. גִּמּוּל וּבְגִמּוּל אֲשֶׁר בְּמִשְׁפָּטִי בְּהִיּוֹתָם בְּאַרְץ אֹיְבֵיהֶם, לֹא אֲמַאֲסֵם
מֵאִסּוֹ: מִד' וְאֵרְ גַּם זֹאת. וְאֵרְ אֲפִלּוּ אֲנִי עוֹשֶׂה לְכַלּוֹתָם וּלְהַפֵּר בְּרִיתִי אֲשֶׁר אִתָּם:
עֲמַהֶם זֹאת הַפְּרָעָנוֹת אֲשֶׁר אֲמַרְתִּי מִכ בְּרִית רָאשֵׁנִים. שְׁלִשְׁבָּטִים:

וְזֶלֶק הַדְּקָדוּק: מג בְּהִשְׁמָהּ מֵהֶם. ז"ל מֵהֵרִי"ב נִהפֵךְ הַקִּמִּי"ץ חֹטֵף בְּבִי"ת לְהַקֵּל וְהֵ"א הַנִּקְבָּה
רַפָּה וְדִינָה בַּמִּפְיָק. עוֹד כֶּתֶב וְדִין הֵ"א רֵאשׁוֹנָה בַּמִּפְיָק וְהֵאָחֳרוֹנָה רַפִּי עַכ"ל. וְעֵינִי לְקַמֵּן בְּמַה
שֶׁמֶסֶר פֶּרֶשֶׁת בְּהַעֲלֵתָךְ עַל פְּדִיחוֹתָ ע"ש:

תפסיר רס"ג

אלא-הא. אנא אללה צאדק
אלועד: מו) תד'ה אלסום
ואלא-חכאם ואלדלאיל. אלתי
געלהא אללה. בינה ובין בני
אסראיל. עלי טור סיני עלי יד
מוסי: כז א) תם כלם אללה
מוסי תכלימא: ב) מר בני
אסראיל וקל להם. אי אנסאן
סווג נדרא. מן אלנפוס ללה:
ג) פכונ קימה אלדכר. מן אבן
עשרין סנה. ואלי אבן סתין
סנה. פלכונ קימתה. כ'מסין

למהוי להון. לאלה אנא יי:
אלה החקים והמשפטים
והתורת אשר נתן יהוה
בינו ובין בני ישראל בהר
סיני ביד-משה: אלן. קימא
ודינא ואוריתא. דיהב יי. בין מימריה.
ובין בני ישראל. בטורא דסיני בידא

דמשה: פ (רביעי) (שישי כשהן מחוברות)

❧ חמישי בספרי ❧ שישי כשהן מחוברות בסת"י

כז א וידבר יהוה אל-משה לאמר: ומליל יי עם
משה למימר: ב דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם
איש כי יפלא נדר בערבך נפשת ליהוה:
מליל. עם בני ישראל ותימר להון. גבר. ארי יפריש נדר. בפורסן
נפשתא קדם יי: ג והיה ערבך הזכר מבן עשרים
שנה ועד בן-ששים שנה והיה ערבך חמשים
שקל-כסף בשקל הקדש: ויהי פורסניה דדכורא.
מבר עשרין שנין. ועד בר שתין שנין. ויהי פרסניה.

— רס"י —

מ'והתורת. אחת בכתב ואחת בעל פה.
מוגיד שכלם נתנו למשה בסיני:
כז ז כי יפלא. יפריש בפיו: בערבך נפשת.
לתן ערך נפשו לומר ערך דבר שנפשו
תלויה בו עלי: ג והיה ערבך וגוי. אין ערך
זה לשון דמים. אלא בין שהוא יקר בין שהוא
זול. כפי שניו הוא הערך הקצוב עליו
בפרשה זו: ערבך. כמו ערך. וכפל הכפ"ץ
זולק הדקדוק: חמשים שקל כסף בשקל הקדש. תיבת חמשים במארכה לא בתביר בכל
התיגאן:

תפסיר דס"ג

מתקאל פצ'ה במתקאל
אלקדס: ד) ואן כאנת אנת'א.
פקימהא ת'לאתי'ן: ה) ואן
כאן מן אבן כ'מס סנין. ואלי
אבן עשרין סנה. פקימה
אלד'כר עשרין מתקאל.
ואלאנת'א עשרה: ו) ואן כאן
מן אבן שחר. ואלי אבן כ'מס
סנין. פקימה אלד'כר כ'מסה
מתקאל פצ'ה. ואלאנת'א
ת'לאתי'ן: ז) ואן כאן מן
אבן סתין סנה פצאעדא.
פקימה אלד'כר כ'מסה עשר
מתקאל. ואלאנת'א עשרה:

חמשין סלעין דכסף בסלעי קודשא:
וְאִם-נִקְבָּה הָיָה וְהָיָה
עֶרְכָּךְ שְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל: וְאִם
נוֹקְבָתָא הִיא, וְיִהְיֶה פֻרְסָנָה תְּלָתִין סֻלְעִין:
וְאִם מִבֶּן-חֲמִשׁ שָׁנִים
וְעַד בֶּן-עֶשְׂרִים שָׁנָה וְהָיָה
עֶרְכָּךְ הַזָּכָר עֶשְׂרִים
שֶׁקֶלִים וְלַנְּקֵבָה עֶשְׂרֵת
שֶׁקֶלִים: וְאִם מִבֶּר חֲמִשׁ שָׁנִין. וְעַד
בֶּר עֶשְׂרִין שָׁנִין. וְיִהְיֶה פֻרְסָנָה. דְּדִכּוּרָא
עֶשְׂרִין סֻלְעִין. וְלַנוֹקְבָתָא עֶשֶׂר סֻלְעִין:

וְאִם מִבֶּן-חֲדָשׁ וְעַד בֶּן-חֲמִשׁ שָׁנִים וְהָיָה
עֶרְכָּךְ הַזָּכָר חֲמִשָּׁה שֶׁקֶלִים כֶּסֶף וְלַנְּקֵבָה
עֶרְכָּךְ שְׁלֹשֶׁת שֶׁקֶלִים כֶּסֶף: וְאִם מִבֶּר יֶרְחָא. וְעַד בֶּר
חֲמִשׁ שָׁנִין. וְיִהְיֶה פֻרְסָנָה דְּדִכּוּרָא. חֲמִשׁ סֻלְעִין דְּכֶסֶף. וְלַנוֹקְבָתָא
פֻרְסָנָה. תְּלָת סֻלְעִין דְּכֶסֶף: וְאִם מִבֶּן-שְׁשִׁים שָׁנָה
וְמֵעַלָּה אִם-זָכָר וְהָיָה עֶרְכָּךְ חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר
שֶׁקֶל וְלַנְּקֵבָה עֶשְׂרֵה שֶׁקֶלִים: וְאִם מִבֶּר שְׁתֵּין שָׁנִין

— רס"י —

האשה קרובה להחשב כאיש, לפיכך האיש
פוחת בהודקנו יותר משליש בערפו, והאשה
אינה פוחתת אלא שליש בערפה, דאמרי
אנשי, סבא בביתא, פחא בביתא, סבתא
בביתא, סימא בביתא וסימנא טבא בביתא:

לא ידעתי מאיזה לשון הוא: כ וְאִם מִבֶּן
חֲמִשׁ שָׁנִים. לא שיהא הנודר קטן, שאין
בדברי קטן כלום, אלא גדול שאמר ערך קטן
זה, שהוא בן חמש שנים, עלי: ז וְאִם מִבֶּן
שְׁשִׁים שָׁנָה וגו'. כשמגיע לימי הזקנה

תפסיר רס"ג

(ח) ואן פאן מדינא מן אלקימה. פליוקף בין ידי אלאמאם. ויקימה חסב מא תנאל יד אלנאדיר. פדאך יקימה אלאמאם: (ט) ואן כאנת בהימה. יצלח אן יקרב מנהא קרבאנא ללה. פכל מא יגעל מן דאלך ללה יכון קדסא בעינה: (י) לא יבדלה ולא יגירה גייד ברדי ולא רדי בגייד. פאן גייר בהימה בבדימה. פקד צאר הו ובדילה קדסא:

ולעילא אם דכורא. ויהי פורסגיה. חמיש
עשר סלעין. ולנוקבתא עשר סלעין:
וְאִם-מֶדֶד הוּא מְעַרְכָּךְ
וְהָעֶמִידוּ לִפְנֵי הַכֹּהֵן
וְהָעֶרִיךְ אֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל-פִּי
אֲשֶׁר תִּשָּׁיג יַד הַנָּדָר
יַעֲרִיכֵנוּ הַכֹּהֵן: וְאִם מִסְפֵּן הוּא
מִפּוֹרֶסְגִיָּה. וְיִקְיֶמְנָה קָדָם כֹּהֵנָא. וְיִפְרוֹס
יְתִיָּה כֹהֵנָא. עַל פּוֹם. דְּתַדְבִּיק יַד נָדָרָא.

יפרסגיה כהנא: ס ספרי תימן שבועי כשהן מחוברות בסת"י

וְאִם-בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָּן
לַיהוָה כֹּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ לַיהוָה יִהְיֶה-קֹּדֶשׁ:
וְאִם בְּעִירָא. דִּיקְרִבֹּן מִנָּה. קוֹרְבָּנָא קָדָם יי. כֹּל דִּיתִין מִנִּיהָ קָדָם יי
יְהִי קוֹדֶשׁ: ד לֹא יִחְלִיפֻנוּ וְלֹא-יִמִּיר אֹתוֹ טוֹב
בְּרַע אֹרֶרַע בְּטוֹב וְאִם-הֵמֶר יִמִּיר בְּהֵמָה
בְּבֵהֶמָה וְהִיָּה-הוּא וְתִמּוֹרָתוֹ יִהְיֶה-קֹּדֶשׁ:
לֹא יִחְלִפְנִיה. וְלֹא יַעֲבֹר יְתִיָּה. טב בְּבִישׁ אוּ בִישׁ בְּטַב. וְאִם חֲלָפָא
יִחְלִיף בְּעִירָא בְּבִישׁ. וְיִהִי הוּא וְחֲלוּפִיָּה יְהִי קוֹדֶשׁ:

— רס"י —

היה חמר, משאיר לו חמורו: ט כל אשר יתן
ממנו. אמר רגלה שלזו עולה, דבריו קימין,
ותמכר לצרכי עולה ודמיה חלין, חוץ מדמי
אותו האבר: י טוב ברע. תם בבעל מום: או
רע בטוב. וכל שכן טוב בטוב ורע ברע:

ח ואם מדד הוא. שאין ידו משגת לתן הערך
הזה: והעמידו. לערך לפני הכהן ועריכנו
לפי השגת ידו שלמעריך: על פי אשר
תשיג. לפי מה שיש לו יסדרנו ונשאיר לו
כדי חייו מטה כר וכסת וכלי אמנות, אם

תפסיד דס"ג

יא) וְאִן פֿאַנט בִּהְיִמָּה נִגְסָה. או
מא לא יִקְרַב מִנְהָא. קִרְבָּאנָא
לְלָה. פֿלִתוּקָף בִּין יְדֵי אֱלֹאֲמָאם:
יב) פִּיקִימָהא אֱלֹאֲמָאם. עֲלִי
קֹדֶר גּוֹדֶתֶהא או רִדֶּאֶתֶהא.
פֿלִיכּוֹן אֱלֹאֲגָב כְּמָא קִים
אֱלֹאֲמָאם: יג) פֿאַן שא
פֿכֶּאכֶהא. פֿלִיזִיד עֲלִי אֱלִיקִימָה
כְּמִסְהָא: יד) וְאִי רָגַל אֶקְדָּם
בֵּיתָה קֹדֶסָא לְלָה. פֿלִיקִימָה
אֱלֹאֲמָאם. עֲלִי גּוֹדֶתֶהא או
רִדֶּאֶתֶהא. כְּמָא יִקִּימָה כְּדֹאֲד
יגב: טו) פֿאַן שא אֱלִיקִימָה

וְאִם כָּל-בְּהֵמָה טְמֵאָה
אֲשֶׁר לֹא יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה
קִרְבָּן לַיהוָה וְהָעֶמִיד אֶת-
הַבְּהֵמָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן: וְאִם כָּל
בְּעִירָא מִסְּאֵבָא. דְּלֹא יִקְרִיבוּ מִנָּה.
קִירְבָּנָא קֹדֶם יי. וְיָקִים יֵת בְּעִירָא קֹדֶם
כְּהֵנָּא: יב וְהָעֶרִיד הַכֹּהֵן אֶת־
בֵּין טוֹב וּבֵין רָע בְּעֶרְכָּךְ
הַכֹּהֵן בֵּין יְהִיָּה: וְיִפְרוֹס כְּהֵנָּא
יְתָה. בֵּין טָב וּבֵין בִּישׁ. כְּפֹרֶסֶן כְּהֵנָּא

כָּן יְהִי: יג וְאִם-גָּאֵל יִגְאֹלְנָה וְיִסַּף חֲמִישָׁתוֹ עַל-

עֶרְכָּךְ: וְאִם מִפְּרָק יִפְרֹקְנָהּ: וְיִסִּיף חֲמִישִׁיהָ עַל פּוֹרְסָנֶיהָ:

⌘ טְבִיעִיד בִּסְפָרִי תִיטוֹן ⌘ וְאִישׁ כִּי-יִקְדֹּשׁ אֶת-בֵּיתוֹ קֹדֶשׁ

לַיהוָה וְהָעֶרִיכוּ הַכֹּהֵן בֵּין טוֹב וּבֵין רָע כְּאֲשֶׁר

יַעֲרִיד אֹתוֹ הַכֹּהֵן בֵּין יָקוֹם: וּגְבַר. אֲרִי יִקְדִּישׁ יֵת בֵּיתִיהָ

קֹדֶשָׁא קֹדֶם יי. וְיִפְרֹסְנֶיהָ כְּהֵנָּא. בֵּין טָב וּבֵין בִּישׁ. כְּמָא דִּיפְרוֹס יְתִיָּה.

כְּהֵנָּא בֵּין יָקוֹם: טו וְאִם-הַמְּקֹדֶשׁ יִגְאֹל אֶת-בֵּיתוֹ

— רש"י —

לְקֹנֶתֶה מִיַּד הַקֹּדֶשׁ: יג וְאִם גָּאֵל יִגְאֹלְנָה.
בְּבַעֲלִים הַחֲמִיר הַכְּתוּב לְהוֹסִיף חֲמִישׁ, וְכֵן
בְּמִקְדִּישׁ בֵּית וְכֵן בְּמִקְדִּישׁ אֶת הַשְּׂדֶה וְכֵן
בְּכִדּוֹן מַעֲשֵׂר שְׁנֵי הַבְּעִלִּים מוֹסִיפִין חֲמִישׁ,
וְלֹא שְׂאֵר כָּל אֲדָם:

יִאִם כָּל בְּהֵמָה טְמֵאָה. בְּבַעֲלֵת מוֹם
הַכְּתוּב מִדְּבַר, שְׂהִיָּא טְמֵאָה לְהַקְרִיבָהּ,
וְלִמְדוֹד הַכְּתוּב שְׂאִין קֹדֶשִׁים תְּמִימִים יוֹצְאִין
לְחֵלִין בְּכִדּוֹן אֲלֹא אִם כֵּן הִמָּמוּ: יב בְּעֶרְכָּךְ
הַכֹּהֵן בֵּין יְהִיָּה. לְשֹׂאֵר כָּל אֲדָם הַבָּא

זוֹלָק הַדְּקָדוֹק: טו וְאִם הַמְּקֹדֶשׁ. הַח"א באזלא:

תפסיר רס"ג

פכאך מנזלה פליזיד עלי
קימיתה כ'מסהא ויכון לה:
(טז) ואן אקדס אנסאן ללה
שייא מן ציעה' חוזה. פלתפון
אלקימה עלי קדר בדירה. כל
מבדר כור מן שעיר. בכ'מסין
מתקאל פציה: יז) פאן אקדס
ציעתה מן סנה' אלאטלאק.
פאלקימה ת'אפתה בחאלהא:
(יח) ואן אקדסהא בעד סנה'
אלאטלאק. פליחסב לה

וַיֹּסֶף חֲמִישִׁית בְּכֶסֶף-עֶרְכָּךְ

עָלָיו וְהָיָה לוֹ: וְאִם דְּאֶקְדִּישׁ.

יִפְרוֹק יָת בֵּיתָהּ. וַיֹּסֶף. חוֹמֶשׁ בְּכֶסֶף
פּוֹרֶסְנִיהָ. עֲלוּהִי וַיְהִי לִיהָ: (חמיי)

(שביעי כשהן עחוברות) טז ואם

מִשְׁדָּה אַחֲזָתוֹ יֶקְדִּישׁ אִישׁ

לִיהוָה וְהָיָה עֶרְכָּךְ לְפִי

זָרְעוֹ זָרַע חֲמֵר שְׁעָרִים

בְּחַמְשִׁים שֶׁקֶל בְּכֶסֶף: וְאִם מִחֻקַּל אַחֲסָנִיתָהּ. יֶקְדִּישׁ גִּבֹּר

קָדָם יי. וַיְהִי פּוֹרֶסְנִיהָ לְפֹם זָרְעִיהָ. בֵּית זָרַע כּוֹר שְׁעָרִין. בְּחַמְשִׁין

סלעין דכסף: ד) אִם-מִשְׁנֵת הַיָּבֵל יֶקְדִּישׁ שְׂדֶהוּ

בְּעֶרְכָּךְ יָקוּם: אִם מִשְׁתָּא דִּיּוֹבֵלָא יֶקְדִּישׁ חֻקְלִיהָ. כּפּוֹרֶסְנִיהָ

יָקוּם: ז) וְאִם-אַחֲרֵי הַיָּבֵל יֶקְדִּישׁ שְׂדֶהוּ וְחֻשְׁב־לוֹ

הַכֹּהֵן אֶת-הַכֶּסֶף עַל-פִּי הַשָּׁנִים הַנּוֹתָרֹת עַד

— רס"י —

המשפט האמור במקדיש שדה. ועכשיו
אפרשנו על סדר המקראות: י) אִם מִשְׁנֵת
הַיָּבֵל יֶקְדִּישׁ וגו'. אם משעברה שנת היובל
מיד הקדישה ובא לגאלה מיד: בְּעֶרְכָּךְ
יָקוּם. כערך הזה האמור יהיה, חמשים כסף
יתן: יז) וְאִם אַחֲרֵי הַיָּבֵל יֶקְדִּישׁ. וכן אם
הקדישה משנת היובל ונשתנה ביד גזבר
ובא זה לגאלה אחר היובל: וְחֻשְׁב־לוֹ הַכֹּהֵן
אֶת הַכֶּסֶף עַל פִּי הַשָּׁנִים הַנּוֹתָרֹת. כפי
חשבון. כיצד, הרי קצב דמיה של ארבעים
ותשע שנים חמשים שקל, הרי שקל לכל

ט) וְהָיָה עֶרְכָּךְ לְפִי זָרְעוֹ. ולא כפי שניה.
אחת שדה טובה ואחת שדה רעה, פדיון
הקדשן שנה, בית כור שעורים בחמשים
שקלים, כך גזרת הכתוב. והוא שבא לגאלה
בתחלת היובל, ואם בא לגאלה באמצעו,
נותן לפי החשבון סלע ופונדיון לשנה, לפי
שאינה הקדש אלא למנן שני היובל, שאם
נגאלה הרי טוב, ואם לאו הגזבר מוכרה
בדמים הללו לאחר ועומדת ביד הלוקח עד
היובל כשאר כל השדות המכורות, וכשהיא
יוצאה מידו חוזרת לכהנים שלאותו משמר
שהיובל פוגע בו ומתחלקת ביניהם, והו

תפסיד דס"ג

אלאמאם אלדראהם. עלי קדר
אלסנין אלבאקנאת. אלי סנה
אלאטלאק. וינקץ מן אלקימה:
(יט) ואן שא אלדגל אלמקדס
אלציעה אן יפתכהא. פלזיד
עלי אלקימה כ'מסהא. ותגב
לה: (כ) ואן לם יפתכהא.
ובאעהא אלמין לרגל אכר.
פלא תפתך אבדא (קרי: אבדא):
(כא) ותפון ענד כ'רוגהא.
מן יד אלמשתרי פי
סנה' אלאטלאק. קדסא ללה

שַׁנַּת הַיָּבֵל וְנִגְרַע מֵעֶרְכָּךְ:
וְאִם בָּתֵּר יוֹבִילָא יִקְדִּישׁ חֻקְלֵיהּ. וַיַּחֲשִׁיב
לִיהּ בְּהֵנָּה יָת כִּסְפָּא. עַל פּוֹם שְׁנִיָּא
דְּאִשְׁתְּאַרָּא. עַד שִׁתָּא דְּיוֹבֵלָא. וַיִּתְּמַנַּע
מִפּוֹרְסָנִיהּ: **וְאִם-גָּאֵל יִגְאֹל**
אֶת-הַשָּׂדֶה הַמִּקְדָּישׁ אֹתוֹ
וְיֹסֵף חֲמִשִּׁית כֶּסֶף עֶרְכָּךְ
עָלָיו וְקָם לוֹ: וְאִם מִפָּרֶק יִפְרוֹק
יָת חֻקְלָא. דְּאִקְדִּישׁ יְתִיהּ. וְיֹסֵף. חֹמֶשׁ
כֶּסֶף פּוֹרְסָנִיהּ. עֲלוּהִי וַיְקוּם לִיהּ:

וְאִם-לֹא יִגְאֹל אֶת-הַשָּׂדֶה וְאִם-מָכַר אֶת-
הַשָּׂדֶה לְאִישׁ אַחֵר לֹא יִגְאֹל עוֹד: וְאִם לֹא יִפְרוֹק יָת
חֻקְלָא. וְאִם זָבִין יָת חֻקְלָא לְגַבֵּר אַחֲרָיו. לֹא יִתְּפָרִיק עוֹד: **כֹּא וְהָיָה**
הַשָּׂדֶה בְּעֵצָתוֹ בַּיָּבֵל קֹדֶשׁ לַיהוָה כְּשָׂדֶה
הַחֹרֶם לִפְתָּן תִּהְיֶה אֲחֻזָּתוֹ: וַיְהִי חֻקְלָא בְּמִפְקִיָּה בְּיוֹבִילָא.

— רש"י —

מכר. הגזבר: את השדה לאיש אחר לא
יגאל עוד. לשוב ליד המקדיש: כה והיה
השדה בעצאתו ביבל. מיד הלוקחו מן
הגזבר, בדרך שאר שדות היוצאות מיד
לוקחיהם ביובל: **קדש לה.** לא שישוב
להקדש ביד הבית ליד הגזבר אלא כשדה
החרם הנתון לכהנים, שנאמר (צמדז יח יז)
כל חרם בישראל לך יהיה, אף זו תתחלק
ביובל לכהנים שלאונם משמר, שיום
הכפורים שליובל פוגע בו:

שנה, ושקל יתר בין בלן, והשקל ארבעים
ושמנה פונדיוני, הרי סלע ופונדיון לשנה
אלא שחסר פונדיון אחד לבלן, ואמרו
רבננו שאותו פונדיון קלבון לפרוטרוט,
והבא לגאול יתן סלע ופונדיון לכל שנה
לשנים הנותרות עד שנת היובל: **ונגרע**
מערכך. מנזן השנים שמשנת היובל עד
שנת הפדיון: **יט ואם גאל יגאל.** המקדיש
אותו, יוסיף חמש על הקצבה הזאת: **כ ואם**
לא יגאל את השדה. המקדיש: **ואם**

תפסיר רס"ג

כְּצִיָּאע אלצואפי. וְתִצִּיר
לְאֵלֵאמָאם: (כב) וְאֵן אֶקְדָּס
צִיָּעָה אֲשֶׁתְּרֵאָהָא. וְלִיסֵת לָהּ
בְּחוּז: (כג) פְּלִיחְסָב לָהּ אֵלֵאמָאם
תַּקְסִיט אֶלְקִימָה. מִן סִנְתָה אֵלֵי
סְנָה' אֵלֵאטְלֵאק. וְיִדְפַּעְהָא פִּי
דִּיאֵלֶךְ אֵלִיּוֹם קֹדֶסָא לְלָהּ:
(כד) וְתִרְגַּע אֶלְצִיָּעָה פִּי סְנָה'
אֵלֵאטְלֵאק. לְאֵלְבֹאִיע אֶלְדִּי
אֲשֶׁתְּרֵאָהָא מְנָה. אֶלְדִּי לָהּ
רִקְבָה' אֵלֵאֲרִיץ: (כה) וְגִמִּיע
קִימֵתֵד. תִּכּוֹן בְּמֵתִקְאֵל אֵלִי
קֹדֶס. כָּל מֵתִקְאֵל עֲשֵׂרִין דִּאֲנָק:

קודשא קדש יי פחקל חרמא. לכהנא
תהי אחסנתיה: (שישי) כב ואם את-
שדה מקנתו אשר לא
משדה אחוזתו יקדיש
ליהוה: ואם ית חקל זבינוהי. דלא
מחקל אחסנתיה. יקדיש קדש יי:
כג וחשב-לו הכהן את
מכסת הערבה עד שנת
היבל ונתן את-הערבה

ביום ההוא קדש ליהוה: ויחשיב ליה כהנא. ית נסיב
פורסניה. עד שתא דיובילא. ויתן ית פורסניה ביומא ההוא. קודשא
קדש יי: כד בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו
מאתו לאשר-לו אחוזת הארץ: בשתא דיובילא יתוב
חקלא. לדזבניה מניה. לדדיליה אחסנת ארעא: כה וכל-ערבה
יהיה בשקל הקדש עשרים גרה יהיה השקל:

• רש"י •

קנהו הלוקח הנה האחרון מאתו, וזהו הגזבר,
לכך הערף לומר לאשר לו אחוזת הארץ
(פסוק כד), מירשת אבות, וזהו בעלים
הראשונים שמכרוה למקדיש: ככ וכל ערבה
יהיה בשקל הקדש. כל ערבה שכתוב בו
שקלים יהיה בשקל הקדש: עשרים גרה.
עשרים מעות. כך היו מתחלה ולאחר מכן
הוסיפו שתות. ואמרו רבותינו שש מעה כסף
דינר, עשרים וארבע מעות לסלע:

כב ואם את שדה מקנתו וגוי. חלוק יש בין
שדה מקנה לשדה אֲחֻזָּה, ששדה מקנה לא
תתחלק לכהנים ביובל, לפי שאינו יכול
להקדישה אלא עד היובל, שהרי ביובל
היתה עתידה לצאת מידו ולשוב לבעלים,
לפיכך אם בא לגאלה, יגאל בדמים הללו
הקצובים לשדה אֲחֻזָּה. ואם לא יגאל
וימכרנה גזבר לאחר, או אם לא יגאל הוא,
בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו
מאתו, אותו שהקדישה. ופן תאמר לאשר

תפסיר דס"ג

כו) אַמא בכר. יבכר ללה מן אל־בְּהָאִים. פֿלא יחַתֵּאג אן יק־דֵּסֶה אַנְסֵאנֵא. אן פֿאן מן אל־בְּקֶר אָו מן אל־גִּנֵּם. פֿהו ללה: כז) וְאָן אַק־דֵּס שׂוּיֵא מן אל־בְּהָאִים אַל־נִגְסֶה. פֿלִיפ־דֵּהֵא בְּקִימֶתֶה. וַיִּזִּיד עֲלִיהֵא כִּמְסֶהֵא. וְאָן לֵם יפֿתֶּכֶה פֿלִיבֶאע בְּקִימֶתֶה: כח) וְאַמֵּא פֿל צֹאף. יגַעֲלֶה אַל־אַנְסֵאן ללה מן גִּמִּיע מֵאלֶה. מן עֲבִיד וּבְהָאִים וְצִיעֵה חוּזֶה. פֿלא יבֶּאע וְלֵא

וְכָל פּוֹרְסָנִיהּ. יְהִי בְּסֻלְעֵי קוּדְשָׁא. עֲשֵׂרִין מְעִין יְהִי סֻלְעָא: כו **אֲדָּ-בְכוֹר** **אֲשֶׁר יִבְכֶּר לַיהוָה בְּבִהְמָה** **לֹא-יִקְדִּישׁ אִישׁ אֶתוֹ אִם-שׂוֹר אִם-שֶׁה לַיהוָה הוּא:** בְּרִם בּוֹכְרָא. דִּיתִּבְכֶּר קָדֵם יי בִּבְעִירָא. לֹא יִקְדִּישׁ גְּבֵר יְתִיָּה. אִם תּוֹר אִם אִמֶּר: דִּי הוּא: כז **וְאִם בְּבִהְמָה הַטְּמֵאָה וּפְדָה בְּעֶרְכָּךְ וַיִּסֹּף**

חֲמִשָּׁתוֹ עָלָיו וְאִם-לֹא יִגְאֹל וְנִמְכַּר בְּעֶרְכָּךְ: וְאִם בִּבְעִירָא מְסֻאָבָא וַיִּפְרוֹק בְּפוֹרְסָנִיהּ. וַיִּוְסִיף חוּמְשִׁיהּ עֲלוּהִי. וְאִם לֹא יתִּפְרִיק וַיִּזְדַּבֵּן בְּפוֹרְסָנִיהּ: כח **אֲדָּ כָּל-חֶרֶם אֲשֶׁר יִחְרֹם אִישׁ לַיהוָה מִכָּל-אֲשֶׁר-לוֹ מֵאָדָם וּבְבִהְמָה וּמִשְׁדָּה אַחֲזָתוֹ לֹא יִמָּכֵר וְלֹא יִגְאֹל**

— רש"י —

לֹא חֲרָמִים: כח אֲדָּ כָּל חֶרֶם וּגְוִי. נִחְלָקוּ רַבּוּתֵינוּ בְּדִבְרֵי יֵשׁ אוֹמְרִים סֶתֶם חֲרָמִים לְהַקְדִּישׁ, וּמֵה אֲנִי מְקַיֵּם (בַּמִּדְבָּר יח יז) כָּל חֶרֶם בִּישְׂרָאֵל לָךְ יְהוָה, בְּחֲרָמֵי כְּהֻנִּים שְׁפָרַשׁ וְאָמַר הָרִי זֶה חֶרֶם לִכְהֹן, וַיֵּשׁ שְׁאֵמְרוּ סֶתֶם חֲרָמִים לִכְהֻנִּים: לֹא יִמָּכֵר וְלֹא יִגְאֹל. אֲלֵא יִנָּתֵן לִכְהֹן. לְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר סֶתֶם חֲרָמִים לִכְהֻנִּים, מִפְּרֵשׁ מִקְרָא זֶה בְּסֶתֶם חֲרָמִים, וְהָאוֹמֵר סֶתֶם חֲרָמִים לְבִדֵּק הַבַּיִת, מִפְּרֵשׁ מִקְרָא זֶה בְּחֲרָמֵי כְּהֻנִּים, שֶׁהַכֹּל מוֹדִים שֶׁחֲרָמֵי כְּהֻנִּים אֵין לָהֶם פְּדִיוֹן עַד שְׂבִיבֵאוּ לֵיד כְּהֹן, וְחֲרָמֵי גְבוּהַ נִפְדִּים:

כו לֹא יִקְדִּישׁ אִישׁ אֶתוֹ. לְשֵׁם קֶרְבָּן אַחֵר, לְפִי שְׂאֵינוּ שְׁלוֹ: כז וְאִם בְּבִהְמָה הַטְּמֵאָה וּגְוִי. אֵין הַמִּקְרָא הַזֶּה מוֹסֵב עַל הַבְּכוֹר, שְׂאֵין לוֹמֵר בְּבְכוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה וּפְדָה בְּעֶרְכָּךְ. וְחֲמוֹר אֵין זֶה, שֶׁהָרִי אֵין פְּדִיוֹן פֶּטֶר חֲמוֹר אֲלֵא טָלָה, וְהוּא מִתְּנָה לִכְהֹן וְאֵינוּ לְהַקְדִּישׁ, אֲלֵא הַכְּתוּב מוֹסֵב עַל הַהַקְדֵּשׁ. שֶׁהַכְּתוּב שְׁלֹמֶעֱלָה (פֶּסוֹק יח) דִּבֶּר בְּפִדְיוֹן בְּהֵמָה טְהוֹרָה שֶׁהוּמָמָה, וְכֵאן דִּבֶּר בְּמִקְדִּישׁ בְּהֵמָה טְמֵאָה לְבִדֵּק הַבַּיִת: וּפְדָה בְּעֶרְכָּךְ. כְּפִי מֵה שְׂעִירִכְנָה הַכְּהֹן: וְאִם לֹא יִגְאֹל. עַל יְדֵי בְּעָלִים: וְנִמְכַּר בְּעֶרְכָּךְ.

תפסיר רס"ג

כָּל-חֵרֶם קֹדֶשׁ-קֳדָשִׁים
הוא ליהוה: בָּרֶם כָּל חֶרֶמָא.
 דִּיחֲרִים גְּבֵר קָדֶם יי מְכַל דְּלִיה. מֵאֲנָשָׁא
 וּבְעִידָא וּמַחֲקֵל אַחֲסָנְתִּיה. לֹא יִזְדָּבֵן
 וְלֹא יִתְפָּרִיק. כָּל חֶרֶמָא קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין
הוא קָדֶם יי: (שביעי) כֹּס כָּל-חֵרֶם
אֲשֶׁר יִחְרֶם מִן-הָאָדָם לֹא

יפתך. בל יכון מן כ'ואץ
 אלאקדאס ללה: כט) וכל
 מתלוף אסתחק אלתלף. מן
 אלנאס פלא יפדא. בל יקתל
 קתלא: ל) וגמיע עשור אל-
 ארץ. מן חבהא ומן ת'מר אל-
 שגר. פהו ללה קדסא: לא) פאן
 אפתך אנסאן שייא מן עשורה.
 פליזיד עליה כ'מס ת'מנה:

יפדה מות יומת: כָּל חֶרֶמָא דִּיתְחֶרֶם. מִן אֲנָשָׁא לֹא יִתְפָּרִיק.

אתקטלא יתקטיל: * ל וְכָל-מַעֲשֵׂר הָאָרֶץ מִזֶּרַע
 הָאָרֶץ מִפְּרִי הָעֵץ לִיהוָה הוא קֹדֶשׁ לִיהוָה:
 וְכָל מַעֲשֵׂר אֶרֶץ. מִזֶּרַע דְּאֶרֶץ מִפְּרִי אֵילָנָא. דִּיִּי הוּא. קוּדְשָׁא
 קָדֶם יי: לֹא וְאִם-גָּאֵל יִגָּאֵל אִישׁ מִמַּעֲשָׂרוֹ

חֲמִשִּׁיתוֹ יוֹסֵף עָלָיו: וְאִם מִפְּרֶק יִפְרוֹק. גְּבֵר מִמַּעֲשָׂרִיהָ.
חומשיה יוסיף עלוהי: **מפטיר** לִב וְכָל-מַעֲשֵׂר בָּקָר וְצֹאן

— רש"י —

דמים ולא ערף: ל וְכָל מַעֲשֵׂר הָאָרֶץ.
 במעשר שני הכתוב מדבר: מִזֶּרַע הָאָרֶץ.
 דגן: מִפְּרִי הָעֵץ. תירוש ויצהר: לה' הוא.
 קנאו השם ומשלחנו צוה לך לעלות
 ולאכלו בירושלים. כמו שנאמר (דברים יד כג)
 ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך
 תירושך וגוי: לא מִמַּעֲשָׂרוֹ. ולא ממעשר
 חברו, הפודה מעשר של חברו אין מוסיף
 חומש. ומה היא גאלתו, כדי להתירו
 באכלה בכל מקום. והמעות יעלה ויאכל
 בירושלים, כמו שנאמר (דברים יד כד) ונתת
 בבסוף וגוי:

כָּל חֵרֶם קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הוא. האומר סתם
 חרמים לבדק הבית מביא ראיה מכאן.
 והאומר סתם חרמים לכהנים מפרש כל
 חרם קדש קדשים הוא לה', ללמד שחרמי
 כהנים חלים על קדשי קדשים ועל קדשים
 קלים, ונותן לכהן, כמו ששנינו במסכת
 ערכין (כח ב) אם נדר נותן דמיהם, ואם נדבה
 נותן את טובתה: מֵאֲדָם. כגון שהחרים
 עבדיו ושפחותיו הכנענים: כט כָּל חֵרֶם
 אֲשֶׁר יִחְרֶם וגוי. היוצא להרג ואמר אחד
 ערכו עלי, לא אמר כלום: מוֹת יוֹמָת. הרי
 הולך למות, לפיכך לא יפדה אין לו לא

תפסיר דס"ג

(לב) וגמיע עשור אלבקר
ואלג'נם. מא יגוז תחת אלעצא.
פאלעאשר יכון קדסא ללה:
(לג) לא יפתח ענה. בין גייד
לרדי ולא יג'ירה. פאן ג'ירה
פקד צאר הו ובדילה. קדסא
לא יפתח: (לד) תד'ה אלוצאניא.
אלתי אמר אללה בהא מוסי.
אלי בני אסראיל פי גבל סיני:

**כָּל אֲשֶׁר-יַעֲבֹר תַּחַת
הַשֹּׁבֵט הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה-קֹדֶשׁ
לַיהוָה: וְכָל מַעֲשֵׂר תּוֹרִין וְעֵן. כָּל
דִּיעֵבֶר תַּחֲוֹת חוּטְרָא. עֲשִׂירָאָה. יְהִי
קוּדְשָׁא קָדִים יי: לֹא יִבְקֹר בֵּין-
טוֹב לָרַע וְלֹא יִמִּירְנוּ וְאִם-
הֵמָּר יִמִּירְנוּ וְהִיָּה-הוּא**

**וּתְמוּרְתּוֹ יִהְיֶה-קֹדֶשׁ לֹא יִגְאָל: לֹא יִבְקֹר. בֵּין טוֹב
לְבִישׁ וְלֹא יַחֲלִפְנִיה. וְאִם חֲלָפָא יַחֲלִפְנִיה. וְיְהִי הוּא וְחֲלוּפִיָּה. יְהִי
קוּדְשָׁא לֹא יִתְפָּרִיק: לֹא יֵלֶךְ הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת-מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהָר סִינַי: אֵלֶּיךָ
פְּקוּדֵיָא. דְּפָקִיד יי. ית משה לות בני ישראל. בטורא דסיני: פ פ פ**

ענח פיסוקים סימן עזא

סכום הפיסוקים ש'לספר שמונה מאות וחמשים ותשעה. נט"ף סימן. וחציו והנגע
בבשר הזב. ופרשיותו עשר. ב"א ג"ד סימן. וסדריו כ"ג. ובתורתו יהג"ה יומם ולילה
סימן. ופרקיו כ"ז ואח"ה עמד ואברכך סימן. מנין הפתוחות שנים וחמשים והסתומות
שש וארבעים, הכל שמנה ותשעים פרשיות, דודי צ"ח ואדום סימן.

— רש"י —

שיהא נתן לכהנים: לֹא יִבְקֹר וגו'. לפי
שנאמר (שס יז יא) וְכָל מִבְחָר נִדְרִיכֶם, וְכָל
יָהּא בּוֹרֵר וּמוֹצִיא אֶת הַיָּפֶה, תִּלְמוּד לומר
לֹא יִבְקֹר בֵּין טוֹב לָרַע, בֵּין תָּם בֵּין בַּעַל מוֹם,
חָלָה עָלָיו קֹדֶשׁ, וְלֹא שִׁיקָרֵב בַּעַל מוֹם,
אַלֹּא יֵאָכֵל בְּתוֹרַת מַעֲשֵׂר וְאִסּוּר לִגְזוֹ וְלַעֲבֹד:

חסלת פרשת בחקתי

לז תחת השבט. כשבא לעשרן מוציאן
בפתח זה אחר זה, והעשירי מכה בשבט
צבוע בסיקרא להיות נכר שהוא מעשר, בן
עושה [לגד'ים] לטלאים ולעגלים שלכל שנה
ושנה: יִהְיֶה קֹדֶשׁ. לקרב למזבח דמו
ואמוריו, והבשר נאכל לבעלים, שהרי לא
נמנה עם שאר מתנות כהנה, ולא מצינו

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹשִׁיעַנוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנִבְיָאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדִבְרֵיהֶם, הַנִּצְמָרִים בְּאַמֶּת. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹשִׁיעַנוּ. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנִבְיָאִי, הָאֱמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרה דבחקתי

ביחזקאל סימן ל"ד

וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: וְהָיָה פֶתֶגֶם נִבְּוָאָה מִן קֶדֶם יי,
עַמִּי לְמִימַר: בֶּן-אָדָם הִנָּבֵא עַל-רֹעֵי יִשְׂרָאֵל
הִנָּבֵא וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם לְרָעִים כֹּה-אָמַר | אֲדֹנָי יְהוִה הוּא
רֹעֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיוּ רָעִים אוֹתָם הֲלוֹא הֵצֵאנִי יָרְעוּ
הָרָעִים: בַּר אָדָם. אֶתְנַבֵּי, עַל פְּרִנְסֵי יִשְׂרָאֵל. אֶתְנַבֵּי וְתִימַר לְהוֹן,
לְפִרְנָסְיָא. בְּדִנְן אָמַר, יי אֱלֹהִים. וי, עַל פְּרִנְסֵי יִשְׂרָאֵל. דְּהוּ, מְפִרְנָסִין
נִפְשָׁהוֹן. הֲלֹא לְפִרְנָסָא עָמָא. אֶתְמַנְיָא, פְּרִנְסְיָא: ג אֶת-הַחֶלֶב
תֹּאכְלוּ וְאֶת-הַצֶּמֶר תִּלְבָּשׁוּ הַבְּרִיָּאָה תִּזְבַּחוּ הֵצֵאנִי לֹא
תִרְעֹז: ית טוֹבָא אֶתוֹן אֲכָלִין, וְעֶמֶר נָקִי אֶתוֹן לִבְשִׁין. פְּטִימְיָא, אֶתוֹן
נִכְסִין. עָמָא, לִיתִּיכּוֹן מְפִרְנָסִין: ד אֶת-הַנְּחִלֹת לֹא חִזְקֹתֶם
וְאֶת-הַחֹלֶה לֹא-רִפִּיתֶם וְלִנְשַׁבֶּרֶת לֹא חִבַּשְׁתֶּם וְאֶת-
הַנִּדְחֹת לֹא הִשְׁבַּתֶּם וְאֶת-הָאֲבֹדֹת לֹא בִקְשַׁתֶּם וּבְחִזְקָה
רַדִּיתֶם אַתֶּם וּבְפָרֶךְ: ית פֶּאֶבְיָא לֹא תִקִּיפְתוּן, וְלִמְרִיעִיָּא לֹא
אִסִּיתוּן. וְלִתְבִירְיָא, לֹא צִמְדְתוּן. וְיֵת דְּאִטְלִטְלוּ, לֹא אֶתִּיבְתוּן. וְיֵת
דְּאִבְדּוּ, לֹא בָעִיתוּן. וּבִתְקַפָּא, אֶפְלַחְתוּן בְּהוֹן, וּבִקְשִׁיו: ד וְתִפּוּצִינָה
מִבְּלִי רָעָה וְתִהְיִינָה לְאֹכְלָה לְכָל-חַיַּת הַשָּׂדֶה וְתִפּוּצִינָה:
וְאֶתְבְּדּוּ, מִבְּלִי פְרִנָּס. וְאֶתְמָסְדוּ, לְאִשְׁתִּיצָאָה. לְכָל מַלְכוּת עַמְמִיָּא,
וְאִטְלִטְלוּ: ו יִשְׁגּוּ צֹאנִי בְּכָל-הַהָרִים וְעַל כָּל-גִּבְעָה רִמָּה

וְעַל כָּל-פְּנֵי הָאָרֶץ נִפְצוּ צֹאנֵי וְאִין דּוֹרֶשׁ וְאִין מִבְקֶשׁ:
טָעוּ עַמִּי, בְּכָל טוּרֵיָא. וְעַל, כָּל רִמָּא מְנַטְלָא. וְעַל כָּל אַפֵּי אַרְעָא,
אֶתְבְּדְרוּ עַמִּי. וְלִית דְּתַבַּע, וְלִית דְּבַעִי: ^ז לָכֵן רָעִים שְׂמָעוּ
אֶת-דְּבַר יְהוָה: בְּכִין פִּרְנְסֵיָא, קִבִּילוּ, יֵת פִּתְגָמָא דִּיִּי: ^ח חִי-אַנִּי
נָאִם | אֲדַנִּי יְהוָה אִם-לֹא יַעַן הָיִית-צֹאנִי | לָבֹז וְתַהֲיִינָהּ
צֹאנִי לְאֹכְלָה לְכָל-חַיַּת הַשָּׂדֶה מֵאִין רָעָה וְלֹא-דְרָשׁוּ
רָעִי אֶת-צֹאנִי וַיִּרְעוּ הָרָעִים אוֹתָם וְאֶת-צֹאנִי לֹא רָעוּ:
קִים אָנָּא. אָמַר, יְיָ אֱלֹהִים. אִם לֹא חָלַף דְּהוּ עַמִּי, לְבָזָא. וְאֶתְמַסְרוּ עַמִּי,
לְאַשְׁתִּיצָאָה. לְכָל מַלְכוּת עַמְמֵיָא, מִבְּלִי פִרְנָס. וְלֹא תַבַּעוּ פִּרְנָסִי, יֵת
עַמִּי. וּפִרְנִיסוּ פִּרְנְסֵיָא, נִפְשְׁהוֹן. וְיֵת עַמִּי, לֹא פִרְנִיסוּ: ^ט לָכֵן הָרָעִים
שְׂמָעוּ דְּבַר-יְהוָה: בְּכִין פִּרְנְסֵיָא, קִבִּילוּ, פִּתְגָמָא דִּיִּי: ^י כֹּה-אָמַר
אֲדַנִּי יְהוָה הִנְנִי אֶל-הָרָעִים וְדִרְשָׁתִּי אֶת-צֹאנִי מִיָּדָם
וְהַשְׁבַּתִּים מִרְעוֹת צֹאן וְלֹא-יִרְעוּ עוֹד הָרָעִים אוֹתָם
וְהַצַּלְתִּי צֹאנִי מִפִּיָּהֶם וְלֹא-תַהֲיִין לָהֶם לְאֹכְלָה: כִּדְנֹן
אָמַר, יְיָ אֱלֹהִים. הָא אָנָּא שָׁלַח רִגְזִי עַל פִּרְנְסֵיָא, וְאֶתְבַּע יֵת עַמִּי מִיִּדְהוֹן.
וְאַבְטִילֵנוּן, מִלְּפִרְנָסָא עַמָּא. וְלֹא יִפְרְנְסוּן עוֹד. פִּרְנְסֵיָא, נִפְשְׁהוֹן. וְאַשְׁיִיב
עַמִּי, מִיִּדְהוֹן. וְלֹא יִתְמַסְרוּן בְּיִדְהוֹן, לְאַשְׁתִּיצָאָה: ^{יא} כִּי כֹה אָמַר
אֲדַנִּי יְהוָה הִנְנִי-אַנִּי וְדִרְשָׁתִּי אֶת-צֹאנִי וּבִקְרָתִים: אַרִי.
כִּדְנֹן אָמַר, יְיָ אֱלֹהִים. הָא אָנָּא מִתְגַּלִּי, וְאֶתְבַּע יֵת עַמִּי, וְאַבְקִרְנוּן:
^{יב} בְּבִקְרַת רָעָה עֲדָרוּ בְּיוֹם-הָיִיתוּ בְּתוֹךְ צֹאנֹו נִפְרָשׁוֹת
כֹּן אֲבִקֵּר אֶת-צֹאנִי וְהַצַּלְתִּי אֹתָהֶם מִכָּל-הַמְּקוֹמֹת
אֲשֶׁר נִפְצוּ שָׁם בְּיוֹם עָנָן וְעַרְפָּל: כִּמָּא דְּמִבְקֵר רָעִיָא עֲדִרְיָה.
בְּיוֹמָא דְּהוּי בְּגוּ עֲנִיָּה, וּמִפְרִישׁ לְהוֹן. כֹּן, אֲבִקֵּר יֵת עַמִּי. וְאַשְׁיִיב יִתְהוֹן.

וְזֶלֶק הַדְּקָדוּק: וְדִרְשָׁתִּי הוּי"ו גַּעִי:

מִכָּל אֶתְרָא, דְּאֵתְבִידְרוּ לְתַמָּן. בְּיוֹם עֲנָנָא, וְאִמְשָׁתָא: ^{דג} וְהוֹצֵאתִים מִן-הָעַמִּים וְקִבְּעֵתִים מִן-הָאָרְצוֹת וְהִבִּיאוֹתִים אֶל-אֲדָמָתָם וְרַעִיתִים אֶל-הָרִי יִשְׂרָאֵל בְּאִפְיָקִים וּבְכָל מוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ: וְאִפְיָקוֹן, מִבִּינֵי עַמֻּמְיָא. וְאַכְנִישָׁנוֹן, מִן מְדִינָתָא. וְאַעִילָנוֹן, לְאַרְעֵהוֹן. וְאַפְרַנִּיסָנוֹן, עַל טוּרֵי יִשְׂרָאֵל. בְּפַצִּידִיָּא, וּבְכָל מוֹתְבֵי אֶרֶא: ^{דד} בְּמַרְעָה-טוֹב אֶרֶעָה אוֹתָם וּבְהָרֵי מְרוֹם-יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה נֹהֵם שֵׁם תְּרַבְּעָנָה בְּנוֹה טוֹב וּמַרְעָה שְׁמֹן תְּרַעִינָה אֶל-הָרִי יִשְׂרָאֵל: בְּפִרְנוֹס טָב, אֶפְרַנִּיס יִתְהוֹן. וּבִטּוֹר קִדְשָׁא דִּישְׂרָאֵל, יְהִי בֵּית מִשְׁרֵי־הוֹן. תַּמָּן יִשְׂרוּן, בְּאַתְרֵי דִיָּאִי. וּפִרְנוֹס טָב, יִתְפִּרְנָסוֹן, עַל טוּרֵי יִשְׂרָאֵל: ^{דה} אֲנִי אֶרֶעָה צֹאנִי וְאֲנִי אֶרְבִּיעֵם נֶאֱם אֲדָנִי יְהוָה: אֲנָא אֶפְרַנִּיס עַמִּי, וְאֲנָא אֲשֵׁרִינוֹן לְרַחֲצָן. אָמַר, יי אֱלֹהִים: ^{דו} אֶת-הָאֲבֹדֶת אֲבַקֵּשׁ וְאֶת-הַנִּדְחָת אֲשִׁיב וְלִנְשֻׁבְרַת אֲחַבֵּשׁ וְאֶת-הַחוּלָה אֲחַזֵּק וְאֶת-הַשְּׁמֵנָה וְאֶת-הַחֲזָקָה אֲשַׁמִּיד אֶרֶעָנָה בְּמִשְׁפָּט: יֵת דְּאֲבָדוּ אֶתְפַּע, וְיֵת דְּאֶטְלָטְלוּ אֶתִּיב. וְלִתְבִירָא, אֲצַמּוּד. וְלִמְרִיעֵיָא, אֲסוּבֵר. וְיֵת חֲטָאֵיָא וְיֵת חִיבֵיָא, אֲשִׁיעִי, אֶפְרַנִּיס עַמִּי בְּדִינָא: ^{די} וְאַתְנָה צֹאנִי כֹה אָמַר אֲדָנִי יְהוָה הִנְנִי שֹׁפֵט בֵּין-שָׂה לְשָׂה לְאֵילִים וְלַעֲתוּדִים: וְאַתְנוֹן עַמִּי. כְּדָנָן אָמַר, יי אֱלֹהִים. הָאֲנָא דִּיאִין, בֵּין גָּבֵר לְגָבֵר. לְחֲטָאֵיָא, וְלִחִיבֵיָא: ^{דכ} הִמְעַט מִכֶּם הַמַּרְעָה הַטוֹב תִּרְעוּ וְיִתְרִ מַרְעִיכֶם תִּרְמָסוּ בְּרַגְלֵיכֶם וּמִשְׁקַע-מִים תִּשְׁתּוּ וְאֶת הַנּוֹתָרִים בְּרַגְלֵיכֶם תִּרְפֹּשׁוּ: הַזְעִיר לְכוֹן. דְּפִרְנוֹס טָב, אֲתָנוֹן מִתְפִּרְנָסִין. וּמוֹתֵר, פִּרְנוֹסִיכוֹן. אֲכָלִין, שְׁמִשִּׁיכוֹן. וּמִשְׁתִּי מִתְקֹן, אֲתָנוֹן שְׁתֵּן. וְיֵת מוֹתָרָא, שְׁמִשִּׁיכוֹן, שְׁתֵּן: ^{דל} וְצֹאנִי מִרְמָס רַגְלֵיכֶם

וְזָלַק הַדְּקָדוֹק: ^ד בְּמַרְעָה טוֹב. הַטִּי"ת דָּגֵשׁ גַּם בִּירוּשְׁלַמִּיִּם. וְכֵן בְּנוֹה טוֹב. דָּגֵשׁ:

תִּרְעִינָה וּמִרְפֵּשׁ רַגְלֵיכֶם תִּשְׁתַּיְנָה: וְעַמִּי. מוֹתֵר מִיכַל
 שְׁמַשְׁכּוֹן, אֲכָלִין. וּמוֹתֵר מִשְׁתֵּי שְׁמַשְׁכּוֹן, שְׁתֵּן: כ לָכֵן כֹּה אָמַר
 אֲדֹנִי יְהוָה אֱלֹהֵם הִנֵּנִי-אֲנִי וְשַׁפְטִי בֵּין-שָׁה בְרִיָּה וּבֵין
 שָׁה רָזָה: בְּכִין. כְּדָנִן אָמַר. יי אֱלֹהִים, לְהוֹן. הָאֲנָא מִתְגַּלִּי. וְאֲדוֹן, בֵּין
 גָּבֵר עֲתִיר, וּבֵין גָּבֵר, מִסְכִּין: כא יַעֲזֹב בְּעַד וּבִכְתָּף תִּתְּחַלְּפוּ
 וּבִקְרָנֵיכֶם תִּנְגָּחוּ כָּל-הַנְּחָלוֹת עַד אֲשֶׁר הִפְּצוּתֶם
 אוֹתָנָה אֶל-הַחוּצָה: חֲלָף. דְּבִרְשָׁע וּבִדְרָע, דְּחִקְתוֹן. וּבִתְקַפְכוֹן
 תִּבְרִיתוֹן, כָּל כְּאֲבִיא. עַד דְּבִדְרִיתוֹן יִתְּהוֹן, לְבִינִי מְדִינְתָא:
 כב וְהוֹשַׁעְתִּי לְעַאֲנִי וְלֹא-תִהְיֶינָה עוֹד לָבוֹ וְשַׁפְטִי בֵּין
 שָׁה לְשָׁה: וְאֶפְרוֹק לְעַמִּי. וְלֹא יִתְּמַסְרוֹן עוֹד, לְבִזָּא. וְאֲדוֹן, בֵּין גָּבֵר,
 לְגִבֹּר: כג וְהִקְמַתִּי עֲלֵיהֶם רָעָה אֶחָד וְרָעָה אֶתְּהוֹן אֶת
 עַבְדֵּי דָוִיד הוּא יִרְעָה אוֹתָם וְהוּא-יִהְיֶה לָהֶן לְרָעָה:
 וְאֶקִּים עֲלֵיהוֹן. פְּרָנִס חַד, וּפְרָנִס יִתְּהוֹן. ית, עַבְדֵּי דָוִד. הוּא, וּפְרָנִס
 יִתְּהוֹן. וְהוּא יְהִי לְהוֹן, לְפְרָנִס: כד וְאֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵי לָהֶם
 לְאֱלֹהִים וְעַבְדֵּי דָוִד נִשְׂיָא בְּתוֹכֶם אֲנִי יְהוָה דְּבִרְתִּי:
 וְאֲנָא יי אֶהְיֶה לְהוֹן, לְאֱלֹהֵי. וְעַבְדֵּי דָוִד, מִלְכָּא בִּינִיהוֹן, אֲנָא יי, גְּזִרִית
 בְּמִימְרִי: כה וְכִרְתִּי לָהֶם בְּרִית שְׁלוֹם וְהִשְׁבַּתִּי חַיֵּה-רָעָה
 מִן-הָאָרֶץ וְיִשְׁבּוּ בַּמִּדְבָּר לְבִטָּח וְיִשְׁנוּ (כ' ביעורים) בַּיַּעֲרִים:
 וְאֶגְזֹר לְהוֹן, קִיָּם שְׁלָם. וְאֶבְטִיל חֵיתָא בִּשְׁתָּא, מִן אֶרֶעָא. וְיִתְּבוֹן
 בַּמִּדְבָּרָא, לְרַחֲצוֹן. וְיִתְּעַתְּקוֹן, בְּחַרְשֵׁיא: כו וְנָתַתִּי אוֹתָם וּסְבִיבוֹת
 גְּבַעְתִּי בְּרָכָה וְהוֹרַדְתִּי הַגֶּשֶׁם בְּעֵתוֹ גְּשָׁמִי בְּרָכָה יִהְיוּ:
 וְאֶשְׂרִי יִתְּהוֹן. וּסְחוֹר סְחוֹר לְבֵית מִקְדָּשִׁי, וְיִהוֹן מְבָרְכִין. וְאַחִית לְהוֹן מִטֵּר
 בְּפִיר, בְּעַדְנִיָּה. מִטְרִין דְּבִרְכָּא, יִהוֹן: כז וְנָתַן עֵץ הַשֹּׁדֶה אֶת-פְּרִיֹו
 וְהָאָרֶץ תִּתֵּן יְבוּלָהּ וְהָיוּ עַל-אֲדָמָתָם לְבִטָּח וְיִדְעוּ

וְזֶלֶק הַדְּקָדוֹק: כז וְיִדְעוּ כִּי אֲנִי יי. הוֹי"ו גְּעִי:

פִּי־אֲנִי יְהוָה בְּשִׁבְרִי אֶת־מִטּוֹת עֲלֵם וְהִצַּלְתִּים מִיַּד הָעֶבְדִּים בָּהֶם: וַיִּתֵּן אֵילָן חֻקָּא, יָת אֲבִיהַ. וְאַרְעָא, תַּתִּין עַל־לַתְהָ. וַיְהִי עַל אֲרַעְהוֹן, לְרַחֲצוֹן. וַיִּדְעוּן, אֲרִי אֲנִי יְיָ. כִּד אֶתְפַּר, יָת גִּיר תִּקְפֹּהוֹן. וְאַשְׁיִיזִיבְנוֹן. מִיַּד, דְּמַפְלַחִין בְּהוֹן:

(גִּאֲלֵנוּ יְהוָה עֲבָדוֹת שְׁמוֹ קָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פֿרקנא. ייַ צבאות, שְׁמִיָּהּ. קִדִּישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יתְבַרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקַיָּמָא. מְבַרַךְ הוּא לְעָלַם,
וְלְעָלְמֵי עָלְמֵי:

הַיְּשׁוּבָה **רֵאשִׁית** **מִכְסֵּיר**

במדבר סימן כ"ח פסוקים ט' - ט"ו

וּבַיּוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כִבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת
מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וְנִסְכּוֹ: עֹלֹת שַׁבָּת בַּשַּׁבָּתוֹ עַל־עֹלֹת הַתָּמִיד
וְנִסְפָּה: וּבְרֹאשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם
וְאֵיל אֶחָד כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם: וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת
מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לַפָּר הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה
בַשֶּׁמֶן לְאֵיל הָאֶחָד: וְעֶשְׂרֹן עֶשְׂרֹן סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן
לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה: וְנִסְפִיהֶם חֲצִי הֶהָיִן יִהְיֶה
לַפָּר וּשְׁלִישִׁת הֶהָיִן לְאֵיל וּרְבִיעֶת הֶהָיִן לַכֶּבֶשׂ יֵינן זֹאת עֹלֹת חֲדָשׁ
בַּחֲדָשׁוֹ לַחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה: וּשְׁעִיר עֲזִים אֶחָד לַחֲטָאת לַיהוָה עַל־עֹלֹת
הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ:

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹדֵנוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנִבְיָאִים טוֹבִים. וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם, הַנְּאֻמִּים בְּאַמֶּת. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹדֵנוּ. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה, בַּמֶּשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנִבְיָאֵי, הָאֶמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמין)

הפטרה דשבת וראש חודש

בישעיה סימן ס"ו

כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הַדָּם רִגְלִי
 אֵי-זֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ-לִי וְאֵי-זֶה מְקוֹם מְנוּחָתִי:
 כְּדָנֹן, אָמַר יי. שְׁמִיָּא, בְּרִסֵּי יְקָרִי. וְאַרְעָא, בִּיבֶשׁ קְדָמִי. אִידִין בֵּיתָא,
 דְּתַבְנוּן קְדָמִי. וְאִידִין הוּא אַתָּה, בֵּית אֲשֶׁרִיּוֹת שְׂכִינָתִי:
 ב וְאַתָּה כָּל-אֱלֹהֵי יָדֶי עֲשֵׂתָהּ וַיְהִי כָל-אֱלֹהֵי נְאֻם-יְהוָה
 וְאַל-זֶה אֶבִּיט אֶל-עֲנִי וְנִכְהָרוֹת וְחָרָד עַל-דְּבָרֵי: וְיָת כָּל
 אֱלִין, גְּבוּרָתִי עֲבָדָת. הֲלֹא הָוָה כָּל אֱלִין, אָמַר יי. וּבְדִין רַעְוָא קְדָמִי,
 לְאַסְתַּכְּלָא בֵּיהּ. בְּדַעְנוּתָן, וּמִפִּיךָ רוּחַ, וּמִשְׁתִּי, לְקַבֵּיל פְּתֻגָּמִי:
 ג שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר מִכַּה-אִישׁ זֹבַח הַשֶּׁה עוֹרָף כָּלֵב מַעֲלָה
 מִנְחָה דָם-חֲזִיר מִזְכִּיר לְבָנָה מִבְּרַךְ אֹזֶן גַּם-הֶמָּה בַּחֲרוּ
 בְּדַרְכֵיהֶם וּבְשִׁקּוּצֵיהֶם נִפְשָׁם חִפְצָה: נָכִיס תוֹר, כְּקָטִיל גִּבּוֹר.
 דָּבַח אָמַר, כְּנָקִיף כָּלֵב. מְסִיק קֶרֶפֶן, דָּם חֲזִירָא. קֶרֶפֶן מִתְנַתְּהוֹן, מִתְנַת
 אוֹנִיס. אִף אֲנֹן. אֶתְרַעִיאוּ, בְּאוֹרְחַתְהוֹן. וּבְשִׁקּוּצֵיהוֹן, נִפְשָׁהוֹן
 אֶתְרַעִיאת: ד גַּם-אֲנִי אֶבְחַר בְּתַעֲלוּלֵיהֶם וּמִגּוֹרָתָם אֶבִּיא
 לָהֶם יַעַן קָרָאתִי וְאִין עֲוֹנָה דְּבִרְתִּי וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ
 הֲרַע בְּעֵינֵי וּבְאַשֶׁר לֹא-חִפְצָתִי בַּחֲרוּ: אִף אֲנָא, אֶצְבִּי
 בְּתַבְרָהוֹן. וּמִמָּא דִּי צִיפּוּ, לֹא יִשְׁתַּיִּבּוּן. חֲלָף דְּשִׁלְחִית נְבִיִּי, וְלֹא תָבוּ.
 אֶתְנַבִּיאוּ, וְלֹא קִבִּילוּ. וְעַבְדּוּ דְּבִישׁ, קְדָמִי. וּבִדְלָא צְבִינָא, אֶתְרַעִיאוּ:
 ה שָׁמְעוּ דְּבַר-יְהוָה הַחֲרָדִים אֶל-דְּבָרוֹ אָמְרוּ אֲחִיכֶם
 שְׁנֵאִיכֶם מְנַדִּיכֶם לְמַעַן שָׁמִי יִכְבֹּד יְהוָה וְנִרְאָה
 בְּשִׁמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ: קִבִּילוּ, פְּתֻגָּמָא דִּי. צְדִיקָא דְּמִשְׁתַּנוּן,

זֶלְק הַדְּקָדוּק: ד ואל זה אביט. בכל ספרי תימן בשופר הולך: ג מכה-איש. צירי: עורף.
 מְבָרַךְ. ממוצע לא לעיל ולא לרע עיין ערוגת הבושם:

לְקַבִּיל פִּתְגָמֵי רְעוּתֶיהָ. אֲמַרִין אַחִיכוֹן סְנַאיכוֹן, מְרַחֲקִיכוֹן. בְּדִיל שָׁמַי,
 יִסְגִי יִקְרָא דִי. וְנַחֲזִי בְּחִדּוֹתֵכוֹן, וְאִנּוּן יִבְהַתּוּן: ^ו קוֹל שְׁאוֹן מַעִיר
 קוֹל מַהִיכַל קוֹל יְהוָה מְשַׁלֵּם גָּמוּל לְאִיבֵיו: קַל אֶתְרָגוּשָׁא,
 מִקְרָתָא יִרְשָׁלַם. קָלָא, מַהִיכָלָא. קַל מִימְרָא דִי. דְּמַשְׁלִים גְּמֻלָּא,
 לְבַעֲלֵי דְבִבּוּהֵי: ^ז בְּטָרָם תַּחֲלִיל יִלְדָּה בְּטָרָם יָבוֹא חֶבֶל לָהּ
 וְהַמְלִיטָה זָכָר: עַד לֹא מִיִּתִי עָקָא לָהּ, תַּתְּפָּרִיק. וְעַד לֹא יִיִתִי לָהּ,
 זִיעָ. כְּחַבְלִין עַל יִלְדָּא, יִתְגַּלִּי מַלְכָּה: ^ח מִי־שָׁמַע כְּזֹאת מִי רָאָה
 כְּאַלֶּה הַיּוֹחֵל אֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד אִם־יִוָּלֵד גּוֹי פַּעַם אַחַת
 כִּי־תֵלֶה גַם־יִלְדָּה צִיּוֹן אֶת־בְּנֵיהָ: מִן שָׁמַע כְּהָדָא. מִן חָזָא,
 כְּאַלִּין. הָאֲפָשָׁר דְּתַתְּעֵבִיד אֶרְעָא, בְּיוֹמָא חַד. אִם יִתְבָּרִי עֲמָה, זְמַן חָדָא,
 אֲרִי עֲתִידָא דְּתַתְּנַחַם צִיּוֹן וְתַתְּמַלִּי, מַעַם גְּלוּתָהָ: ^ט הָאֲנִי אֲשַׁבֵּיר
 וְלֹא אוֹלִיד יֹאמֶר יְהוָה אִם־אֲנִי הַמוֹלִיד וְעַצְרָתִי אֹמֶר
 אֱלֹהֶיהָ: אֲנִי אֱלֹהָא בְּרִית עֲלָמָא מִבְּרֵאשִׁית, אֹמֶר יִי. אֲנִי בְּרִית כָּל
 אֲנָשָׁא. אֲנִי בְּדִרִית יִתְהוּן, לְבִינֵי עַמְמָא. אִף אֲנִי עֲתִיד לְכַנְשָׁא
 גְּלוּתֵיהָ, אֹמֶר אֱלֹהֶיהָ: ^י שְׁמַחוּ אֶת־יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָּהּ
 כָּל־אֲהֻבֶיהָ שִׁישׁוּ אֶתְּהָ מְשׁוֹשׁ כָּל־הַמְּתַאֲבָלִים עָלֶיהָ:
 חֲדוּ בִירְשָׁלַם. וּבִעֲזוּ בָּהּ, כָּל רַחֲמָהָ. דִּיצוּ עֲמָה, דִּיצוּ. כָּל דְּהוּ מִתְאַבְּלִין,
 עֲלֵה: ^{יא} לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׁבַעְתֶּם מִשֹּׁד תִּנְחַמֶּיהָ לְמַעַן
 תִּמְצוּ וְהַתְּעַנְגְתֶּם מִזֵּי כְבוֹדָהּ: בְּדִיל דְּתַתְּפִּנְקוּן, וְתַסְבְּעוּן.
 מִבְּזוּת, תִּנְחַמְהָ. בְּדִיל דְּתַשְׁתּוּן, וְתַתְּרוּן, מִחֲמַר יִקְרָה: ^{יב} כִּי־כֹה |
 אֹמֶר יְהוָה הִנְנִי נֹטֶה־אֵלֶיהָ כְּנֶהֱרָ שְׁלוֹם וּכְנַחֵל שׁוֹטֵף
 כְּבוֹד גּוֹיִם וַיִּנְקֹתֶם עַל־צֶדֶד תִּנְשְׂאוּ וְעַל־בְּרָכִים תִּשְׁעֲשַׁעוּ:

וְזֶלֶק הַדְּקָדוּק: ^{יג} חֶבֶל. הַחִי"ת בְּצִיר"י. וְכ"ה בְּמוֹסְרָה רַבְתָּא אוֹת הַקו"ף עֵרֶךְ קִמְצָא: ^{יד} מִזֵּי
 כְּבוֹדָהּ. הַתְּרָגוּם בְּנוֹסַחאוֹת קְדְמוֹנוֹת מְדוּקְדָּקוֹת הַגִּירָסָא כִּךְ 'מִחֲמַר' בְּרִי"ש, דּוּמָה לְמ"ש חֲזו"ל
 'חֲמַר בִּשְׁר' וְדוּק וְהוּא מְבוֹאֵר:

אָרי כּדנָן, אָמר יי. הָאָנָא מִיִּתִּי לָהּ. כְּשִׁפְעָה נָהָר פָּרַת, שָׁלֵם. וְכִנְחַל מְגִבֵּר.
 יָקָר עֲמֻמָּיָא, וְתַתְּפִנְקוֹן. עַל גִּסְסִין, תַּתְּנִטְלוֹן. וְעַל רִבְבִּין, תַּתְּרַבּוֹן:
 כִּי אִישׁ אֲשֶׁר אָמַר תִּנְחַמְנוּ בֵּן אֲנֹכִי אֲנַחְמְכֶם וּבִירוּשָׁלַם
 תִּנְחַמוּ: כְּגִבֵּר. דְּאִמְיָה, מְנַחֵמָא לִיה. בֵּן מִימְרִי, יְנַחִים יִתְכּוֹן.
 וּבִירוּשָׁלַם, תַּתְּנַחְמוּן: דְּוִרְאִיתֶם וְשֵׁשׁ לְבָכֶם וְעֲצֻמוֹתֵיכֶם
 כִּדְשָׁא תִפְרַחְנָה וְנוֹדְעָה יְד־יְהוָה אֶת־עַבְדּוֹ וְזַעַם
 אֶת־אֵיבָיו: וְתַחֲזוֹן, וְיַחְדִּי לְכֹכּוֹן. וְגוֹיִתְכּוֹן, כְּדַתְּאִין יוֹהָרָן. וְתַתְּגְלִי
 גְּבוּרְתָּא דִּי, לְאִיטְבָּא לְעַבְדּוֹהִי צְדִיקָיָא. וְיִיתִי לְוֵט, לְבַעְלִי דְּבִבּוּהִי:
 כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבֹא וְכִסּוּפָה מִרְכַּבְתּוֹ לְהַשִּׁיב
 בְּחִמָּה אֲפֹ וְגַעַרְתּוֹ בְּלִהְי־אֵשׁ: אָרי הָא יי, בְּאִישְׁתָּא מִתְּגְלִי.
 וּכְעַלְעוּלִין, רַתְּבוּהִי. לְאִתְבָּא בְּתַקּוֹן, רְגִזִּיה. וּמְזוּפִיתִיה, בְּשִׁלְחוּבִית
 אִישְׁתָּא: כִּי בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט וּבְחֶרֶבּוֹ אֶת־כָּל־בָּשָׂר
 וְרַבּוֹ חֲלָלִי יְהוָה: אָרי בְּאִישְׁתָּא, עֲתִיד יי לְמַדָּן. וּבְחֶרֶבִיה, יֵת כָּל
 בְּסָרָא. וְסִגִּיאִין קְטִילִיָּא, קָדָם יי: דְּהַמְתְּקִדְשִׁים וְהַמְטְהָרִים
 אֶל־הַגִּנּוֹת אַחֵר (כ' אחד) אַחַת בַּתּוֹךְ אֲכִלִי בָשָׂר הַחֲזִיר
 וְהַשֶּׁקֶץ וְהַעֲכָבֵר יַחְדָּו יִסְפוּ נָאִם־יְהוָה: דְּמִזְדְּמִנִין וּדְמִדְּבָן,
 לְגִנְיָאךְ טְעוּתָא. סִיעָא, בְּתַר סִיעָא. אֲכִלִי, בְּסַר חֲזִירָא. וְשִׁקְצָא,
 וְעַכְבָּרָא. כַּחֲדָא יְסוּפּוֹן, אָמר יי: וְאֲנֹכִי מַעֲשִׂיהֶם
 וּמַחֲשַׁבְתֵּיהֶם בָּאָה לְקַבֵּץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשָׁנוֹת וּבָאוּ
 וְרָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי: וּקְדָמִי גִלְן. עוֹבְדֵיהוֹן, וְעִשְׁתּוֹנִיָּהוֹן. עֲתִידְנָא.
 לְכַנְשָׂא יֵת כָּל עֲמֻמָּיָא, אֲמִיָּא וְלִשְׁנִיָּא. וְיִיתוֹן, וְיַחֲזוֹן יֵת יְקָרִי:
 וְשִׁמְתִּי בָּהֶם אוֹת וְשִׁלַּחְתִּי מֵהֶם | פְּלִיטִים אֶל־הַגּוֹיִם

זֶלֶק הַדְּקִדּוֹק: דְּוְשֵׁשׁ לְבָכֶם. בְּקִמְץ רַחֲב: טו חֲלָלִי. הַחֲזִי"ת גְּעִי וְהַשּׁוּא נַע: יח וּבָאוּ. מֵאֲרַכָּה:
 וְרָאוּ. טַפְחָא בְּכָל סַפְרֵי תִימָן:

תַּרְשִׁישׁ פּוֹל וְלוֹד מְשָׁכִי קֶשֶׁת תָּבַל וַיּוֹן הָאֵיִם הָרַחֲקִים
 אֲשֶׁר לֹא-שָׁמְעוּ אֶת-שְׁמִיעִי וְלֹא-רָאוּ אֶת-כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ
 אֶת-כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם: וְאֲשׁוּי בַּהֹן, אֶתָּא. וְאֶשְׁלַח מִנְּהוֹן, מְשִׁיבִין.
 לְבִינִי עֲמַמְיָא. לְמַדִּינַת יִמָּא, פּוֹלָאִי וְלִדְאִי. דְּמַתְּחִין וּמַחֲן בְּקִשְׁתָּא,
 לְמַדִּינַת תּוֹבַל וַיּוֹן. נִגּוּתָא רַחֲקִיָּא. דְּלֹא שָׁמְעוּ יָת שִׁימַע גְּבוּרְתִּי, וְלֹא
 חָזוּ יָת יְקָרִי, וַיַּחֲזוּ יָת יְקָרִי, בְּעֲמַמְיָא: כ וְהִבִּיאוּ אֶת-כָּל-אֲחֵיכֶם
 מִכָּל-הַגּוֹיִם | מִנְּחָה | לַיהוָה בַּסּוּסִים וּבָרֶכֶב וּבַעֲצִים
 וּבַפָּרָדִים וּבַכַּרְפּוֹת עַל הָר קִדְשֵׁי יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה
 כְּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-הַמִּנְחָה בְּכָלִי טָהוֹר בֵּית
 יְהוָה: וַיִּיתֶן יָת כָּל אֲחֵיכֶם מִכָּל עֲמַמְיָא, קֶרֶבְנָא קָדֵם יִי. בְּסוּסוֹן.
 וּבִרְתִּבִּין. וּבְרַחֲלִלֹן וּבְכוּדְנוֹן, וּבִתְשַׁבְּחֹן. עַל טוֹרָא דְּקִדְשֵׁי יְרוּשָׁלַם, אָמַר
 יִי. כְּמָא דִּיִּיתֶן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת מִנְחָתָא, בְּמִן דְּבִי, לְבֵית מִקְדָּשָׁא דִּיִּי:
 כ א וְגַם-מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לְלוֹיִם אָמַר יְהוָה: וְאִי מִנְּהוֹן
 אֶקְרִיב. לְמַהוּ כְּהֵנִיא לְיוֹאִי, אָמַר יִי: כ ב כִּי כְּאֲשֶׁר הַשְׁמִים
 הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי
 נְאֻם-יְהוָה כֵּן יַעֲמִד זֶרַעְכֶם וְשִׁמְכֶם: אֲרִי כְּמָא דְּשִׁמְיָא חֲדָתִין.
 וְאַרְעָא חֲדָתָא. דְּאֲנָא עֲבִיד. קִימִין קְדָמִי, אָמַר יִי. כ ג יִתְקִים זֶרַעְכוֹן,
 וְשׁוּמְכוֹן: כ ד וְהָיָה מִדֵּי-חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבָּתוֹ
 יָבוֹא כָּל-בֶּשֶׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי יְהוָה: וַיְהִי. כִּזְמַן יִרְחַ,
 בִּירְחַ. וְכִזְמַן שַׁבָּא, בְּשַׁבָּא. יִיתֶן כָּל בְּנֵי בְּסָרָא, לְמַסְגַּד קְדָמִי, אָמַר יִי:
 כ ד וַיֵּצְאוּ וְרָאוּ בְּפָגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים בִּי כִי תוֹלַעְתָּם
 לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכָּפֶה וְהָיוּ דְּרָאוֹן לְכָל-בֶּשֶׂר:
 וַיִּפְקֹן וַיַּחֲזוּ. בְּפָגְרִי, גְּבִרְיָא חִיבִיָּא. דְּמַרְדּוּ, בְּמִימְרִי. אֲרִי נִשְׁמַתְהוֹן, לֹא
 יִמּוּתוּן. וְאִישְׁתַּהוֹן, לֹא תִטְפִּי. וַיְהוֹן מְדַדְנִין רְשִׁיעִיָּא בְּגִיהֶנֶם עַד דִּיִּימְרוּן
 עֲלִיהוֹן צְדִיקִיָּא, מִסֵּת חֲזִינָא:

נוהגין לחזור על פסוק זה:

וְהָיָה מִדֵּי־הָחֵדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבַּת בְּשַׁבְּתוֹ יִבּוֹא כָּל־בָּשָׂר לַהֲשָׁתָחוֹת
לִפְנֵי אֲמֹר יְהוָה:

זולק הדקדוק: כג וְהָיָה מִדִּי-חֶדֶשׁ וכו'. ארבעה ספרים אין מסיימין בהם אלא מלעיל. וסימנך, יתק"ק. ישעיה, תרי עשר, קהלת, קינות, עיין בסדור שלי הנקרא "עץ חיים" בס' ט"ב מה שכתבתי שם:

(גִּאֲלָנוּ יְהוָה עֲבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פֿרקנא. ייַ צבאות, שְׁמִיָּהּ, קדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יִתְבָּרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלַם,
וְלַעֲלָמִי עַלְמִי:

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנָבִיאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדַבְרֵיהֶם, הַנְּאֻמִּים בְּאַמֶּת. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנָבִיאֵי, הָאֱמֶת וְהַצְדִּיק; (אמן)**

בשמואל א' סימן כ'

וַיֹּאמֶר-לוֹ יְהוֹנָתָן מִחֵר חֲדָשׁ וְנִפְקֹדֶת בִּי יִפְקֹד
 מוֹשְׁבֶּדָּה: וַאֲמַר לִיהוֹנָתָן, מִחֵר יִרְחֹא. וְתִתְּבָעִי אֲרִי יְהִי
 מִרוּחַ, בֵּית אֶסְחָרוֹתָיִךְ: ב וּשְׁלֹשֶׁת תֵּיכָר מְאֹד וּבֹאֵת
 אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-נִסְתַּרְתָּ שָׁם בַּיּוֹם הַמַּעֲשֶׂה וּיִשְׁבֶּת
 אֶצֶל הָאֵבֶן הָאֵזוֹל: וּכְתֹלֶתוֹת יִרְחֹא, תִּתְּבָעִי לַחֲדָא. וְתִהְיֶה לְאַתְרָא.
 דְּאִשְׁמַרְתָּא תַּמָּן, בַּיּוֹמָא דְּחִלָּא. וְתִתִּיב. בְּסִטֵּר, אֵבֶן אֲתָא: ג וְאֲנִי
 שְׁלֹשֶׁת חֲצִים עֲדָה אֹרֶה לְשַׁלַּח-לִי לְמִטְרָה:

וְזֶלֶק הַמִּקְדּוֹשׁ: וּנְפִקְדָתָּ. כ"ה בכל התיגאן הקו"ף בזקף גדול:

וְאָנָּה. תִּלְתָּא גְרִין, בְּקִשְׁת שְׂדֵי, לְמַמְחֵי לִי, לַפְּלַגְלִיסָא: ^א וְהִנֵּה
 אֲשַׁלַּח אֶת-הַנֶּעַר לְךָ מֵצֵא אֶת-הַחֲצִיצִים אִם-אָמַר אָמַר
 לַנֶּעַר הִנֵּה הַחֲצִיצִים | מִמֶּנָּה וְהִנֵּה קָחְנוּ וּבָאָה בִּי-שְׁלוֹם לְךָ
 וְאִין דְּבָר חֵי-יְהוָה: וְהָא, אֲשַׁלַּח יָת עוֹלִימָא. אִיזִיל, אֵיתֵא יָת
 גְּרִיָּא. אִם מִימָר אֵימַר, לְעוֹלִימָא. הָא גְּרֵא, מִנָּךְ וּלְכָא. סִבְהִי וְאֵיתֵא.
 אֲרִי שְׁלָם לְךָ. וְלִית מְדַעַם בִּישׁ, קִים הוּא יִי: ^ב וְאִם-כָּה אָמַר
 לְעֵלָם הִנֵּה הַחֲצִיצִים מִמֶּנָּה וְהִלָּאָה לְךָ בִּי שְׁלַחְךָ יְהוָה: וְאִם
 כְּדִין אֵימַר, לְעוֹלִימָא. הָא גְּרֵא, מִנָּךְ וְהִלָּאָה. אִיזִיל, אֲרִי שִׁיזְבֹּךְ, יִי:
 וְהִדְבָּר אֲשֶׁר דִּבְרָנוּ אָנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוָה בֵּינִי וּבֵינֶךָ
 עַד-עוֹלָם: וּפְתַגְמָא. דְּמַלִּילָנָא, אָנָּה וְאַתָּה. הָא מִימָרָא דִּינִי, סְהִיד,
 בֵּינָא וּבֵינֶךָ, עַד עֲלָמָא: ^ג וַיִּסְתַּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁב
 הַמֶּלֶךְ (כ' על) אֶל-הַלֶּחֶם לֶאֱכֹל: וְאַטְמַר דָּוִד, בַּחֲקִלָא. וְהוּא
 יִרְחָא. וְאַסְחַר מִלְפָּא, עַל לַחְמָא, לְמִיכָל: ^ד וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ
 עַל-מוֹשָׁבוֹ כְּפַעַם | בְּפַעַם אֶל-מוֹשֵׁב הַקִּיר וַיִּקֶּם יְהוֹנָתָן
 וַיֵּשֶׁב אַבְנֵר מֵצֵד שְׂאוּל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד: וְאַסְחַר מִלְפָּא. עַל
 שְׂוִיָּה. בְּזִמָּן, בְּזִמָּן. עַל שְׂוִיָּא דַּמְתַּקֵּן לִיה, בַּסֵּטֶר כְּתִלָא. וְקַם, יְהוֹנָתָן.
 וְאַסְחַר אַבְנֵר, מִסֵּטֶרָא דְשְׂאוּל, וְהוּא אֶתְרָא דְדָוִד, מְרוּחַ: ^ה וְלֹא-דִבֶּר
 שְׂאוּל מְאוּמָּה בַּיּוֹם הַהוּא בִּי אָמַר מְקַרָּה הוּא בִּלְתִּי
 טָהוֹר הוּא בִּי-לֹא טָהוֹר: וְלֹא מְלִיל שְׂאוּל. מְדַעַם, בְּיוֹמָא הַהוּא.
 אֲרִי אָמַר דְּלָמָּא עֲרוּעַ הָוָה לִיה, וְלֹא דְכִי הוּא, אוּ דְלָמָּא לְאוֹרַח אֲזִל
 וְאַנְחָנָא, לֹא זִמְנָהּ: ^ו וַיְהִי מִמַּחֲרַת הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפְקֹד
 מְקוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל-יְהוֹנָתָן בְּנוֹ מַדּוּעַ לֹא-בָא

וְזִלְק הַדְּקָדוּק: ^א שְׁלַחְךָ. הַשִּׁי"ן בְּגֵעִיא: ^ב אֶל-הַלֶּחֶם. כְּתִיב 'עַל' וְקָרִי 'אֶל': מִמַּחֲרַת. הַמ"ם
 הַרְאִשׁוֹנָה גֵעִי:

בן-ישי גם-תמול גם-היום אל-הלחם: והוה. ביומא
 דבתרוהי, דהוא עבד ירחא תננא. והוה אתרא דדוד, מרוח. ואמר
 שאול, ליהונתן בריה. מדין. לא אתא בר ישי. אף תמלי אף יומא דין,
 ללחמא: ^{דא} ויען יהונתן את-שאול נשאל נשאל דוד
 מעמדי עד-בית לחם: ואתיב יהונתן, ית שאול. אשתאלא
 אשתאיל דוד. מני, למיזל עד בית לחם: ^{יב} ויאמר שלחני נא כי
 זבח משפחה לנו בעיר והוא עזה-לי אחי ועתה
 אם-מצאתי חן בעיניך אמלטה נא ואראה את-אחי
 על-כן לא-בא אל-שלחן המלך: ואמר. שלחני כען. ארי שירו
 נכסת קדשיא לכל זרעיתא לנא, בקרתא. והוא פקיד לי, אחי. וכען. אם
 אשפחית רחמין, בעינך. אשתיב כען, ואחוי ית אחי. על כן לא על,
 לפתורא, דמלכא: ^{יג} ויחר-אף שאול ביהונתן ויאמר לו
 בן-נעות המרדות הלא ידעתי כי-בחר אתה לבן-ישי
 לבשתך ולבשת ערות אמך: ותקיף רגזא דשאול, ביהונתן.
 ואמר ליה. בר סרבניתא, דמרדותה קשיא. הלא ידענא. ארי רעי את,
 בבר ישי. לבהתך, ולבהתת, קלן אמך: ^{יד} כי כל-הימים אשר
 בן-ישי חי על-האדמה לא תפון אתה ומלכותך ועתה
 שלח וקח אתו אלי כי בן-מות הוא: ארי כל יומיא. דבר ישי,
 קים על ארעא. לא תתקן, את ומלכותך. וכען. שלח ואיתיניה, לוותי.
 ארי גבר חיב קטול, הוא: ^{טו} ויען יהונתן את-שאול אביו
 ויאמר אליו למה יומת מה עשה: ואתיב יהונתן. ית שאול,
 אבוהי. ואמר ליה. למא יתקטיל, מא עבד: ^{טז} ויטל שאול

וולק הדקדוק: ^י שלח וקח אתו. בקצת תיגאן תיבת 'שלח' בטרס לא באזלא, וברובן
 באזלא ועיקר:

אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַפְתּוֹ וַיֵּדַע יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הִיא מַעַם
 אָבִיו לְהַמִּית אֶת־דָּוִד׃ וְאָרִיס שָׂאוֹל יָת מוֹרְנִיתָא. עֲלוּהִי,
 לְמַמְחָהּ. וַיֵּדַע יְהוֹנָתָן. אָרִי גְמִירָא הִיא. מִן אַבּוּהִי, לְמַקְטֵל יָת דָּוִד׃
 וַיִּקֶּם יְהוֹנָתָן מַעַם הַשְּׁלָחַן בַּחֲרֵי־אָף וְלֹא־אָכַל
 בְּיוֹם־הַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי לַחֶם כִּי נֶעְצַב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלָמוּ
 אָבִיו׃ וַקֵּם יְהוֹנָתָן. מִן פְּתוּרָא, בְּתַקּוּף רַגּוֹ. וְלֹא אָכַל. בְּיוֹם עֶבּוֹר יִרְחָא
 תַּנְיָנָא, לַחֲמָא. אָרִי אֶתְנַסִּיס, עַל דָּוִד. אָרִי אַכְלָמִיָּה, אַבּוּהִי׃ וַיְהִי
 בַּבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד דָּוִד וְנָעַר קִטָּן עִמּוֹ׃
 וְהָיָה בְּצַפְרָא. וַנִּפֶּק יְהוֹנָתָן. לְחַקְלָא, לְזַמְנָא דְאָמַר לִיה דָּוִד. וַיִּנִּיק זַעִיר,
 עֲמִיָּה׃ וַיֹּאמֶר לְנָעֲרוֹ רֵץ מֵצֵא נָא אֶת־הַחֲצִים אֲשֶׁר
 אֲנִי מוֹרָה הַנָּעַר רֵץ וְהוּא־יֵרָה הַחֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ׃ וַאֲמַר
 לְעוֹלִימָיָה. רְהוּט. אֵיתָא כְּעוֹן, יָת גְּרִיָּא. דְּאֵנָּא, שְׂדִי. עוֹלִימָא רְהוּט. וְהוּא
 שְׂדָא גְּרָא, לְאֶעֱבְרוּתִיָּה׃ כ וַיָּבֹא הַנָּעַר עַד־מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר
 יָרָה יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנָּעַר וַיֹּאמֶר הֲלוֹא
 הַחֲצִי מִמֶּךָ וְהִלָּאָה׃ וְאֵתָא עוֹלִימָא, עַד אֲתֵר גְּרָא. דְּשְׂדָא, יְהוֹנָתָן.
 וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן. בְּתֵר עוֹלִימָא, וַאֲמַר. הֲלֹא גְּרָא, מִמֶּךָ וְהִלָּאָה׃
 כא וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנָּעַר מְהֵרָה חוֹשָׁה אֶל־תַּעֲמֹד
 וַיִּלְקֹט נֶעַר יְהוֹנָתָן אֶת־ (כ' הַחֲצִי) הַחֲצִים וַיָּבֹא אֶל־אֲדָנָיו׃
 וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן, בְּתֵר עוֹלִימָא. אוּחִי בַּפְּרִיעַ, לֹא תַתְּעַבֵּב. וְלִקִּיט. עוֹלִימָא
 דִּיהוֹנָתָן, יָת גְּרִיָּא. וְאֵתָא, לְוֹת רַבּוּנִיָּה׃ כב וְהַנָּעַר לֹא־יָדַע
 מֵאוּמָה אֵךְ יְהוֹנָתָן וְדָוִד יָדְעוּ אֶת־הַדְּבָר׃ וְעוֹלִימָא, לֹא יָדַע
 מִדָּעַם. בְּרַם יְהוֹנָתָן, וְדָוִד. יָדְעִין, יָת פְּתַגְמָא׃ כג וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־
 כָּלִיו אֶל־הַנָּעַר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הִבֵּיָא הָעִיר׃ וַיְהִי
 יְהוֹנָתָן, יָת זַיְנִיָּה. לְעוֹלִימָא, דִּילִיָּה. וַאֲמַר לִיה. אִיזִיל, אוֹבְלֵהִי לְקִרְתָּא׃

כַּד הִנֵּעַר בָּא וְדוֹד קָם מֵאַעַל הַנֶּגֶב וַיִּפֹּל לְאַפּוֹ אֶרְצָה
 וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים וַיִּשְׁקוּ | אִישׁ אֶת־רַעְהוּ וַיִּכְפוּ אִישׁ
 אֶת־רַעְהוּ עַד־דָּוֶד הַגָּדִיל: עוֹלִימָא, אָתָּא. וְדוֹד. קָם מִסֵּטֶר אֲבָן
 אָתָּא, דְּלִקְבִּיל דְּרוּמָא. וַנִּפֹּל עַל אַפּוּהִי, עַל אֶרְעָא. וּסְגִיד, תִּלְתָּ זְמַנִּין.
 וַנִּשְׁקוּ, גָּבֵר יֵת חֲבֵרִיהּ. וּבְכוֹ, גָּבֵר יֵת חֲבֵרִיהּ. עַד דְּדוֹד, אֲסַגִּי:
 כַּד וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדוֹד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ
 אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה יִהְיֶה | בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין
 זֶרְעִי וּבֵין זֶרְעֶךָ עַד־עוֹלָם: וַאֲמַר יְהוֹנָתָן. לְדוֹד, אֵיזִיל לְשָׁלוֹם.
 דְּקִימָנָא תְּרוּנָא, אֲנַחְנָא. בְּשֵׁמָא דִּי, לְמִימַר. מִימָרָא דִּי. יְהִי סָהִיד,
 בֵּינָא וּבֵינֶךָ. וּבֵין בְּנֵי וּבֵין בָּנֶךָ, עַד עָלְמָא:

(גְּאֻלָּנִי יְהוָה עֲבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פִּרְקָנָא. יי עֲבָאוֹת, שְׁמִיָּה. קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יִתְבָּרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלַם,
 וּלְעָלְמֵי עָלְמֵיָא:

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: כַּד וַיִּשְׁקוּ. הוּי"ו גְּעִי:

מפטיר דשבת זכור

דברים סימן כ"ה פסוקים י"ז - י"ט

זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה לָךְ עַמְּלֶךָ בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם: אֲשֶׁר
 קָרָךְ בְּדֶרֶךְ וַיִּזְנֶב בְּךָ כָּל־הַנַּחֲשִׁים אַחֲרֶיךָ וְאֵתָּה עִיף וַיִּגַּע וְלֹא יָרָא
 אֱלֹהִים: וְהָיָה בְּהִנֵּיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ | לָךְ מִכָּל־אִיְבֶיךָ מִסָּבִיב בְּאַרְצְךָ
 אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָה אֶת־זִכְרֵ עַמְּלֶךָ
 מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח:

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנִבְיָאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדִבְרֵיהֶם, הַנִּאֲמָרִים בְּאַמֶּת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמִשָּׁה עֲבָדוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנִבְיָאִי, הָאֲמֵת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרה דשבת זכור

בשמואל א' סוף סימן י"ד

וַתְּהִי הַמִּלְחָמָה חֲזָקָה עַל-פְּלִשְׁתִּים כָּל יְמֵי שָׁאוּל
וַרְאָה שָׁאוּל כָּל-אִישׁ גִּבּוֹר וְכָל-בֶּן-חֵיל
וַיֹּאסֶפְהוּ אֱלִי: וַהֲוָה קָרְבָּא, תַּקִּיף עַל פְּלִשְׁתִּי. כָּל, יוֹמֵי שָׁאוּל.
וַחֲזִי שָׁאוּל. כָּל גִּבּוֹר גִּבּוֹר, וְכָל גִּבּוֹר עֲבִיד קָרְבַּ. וְנִיֵּשׁ לִיה, לְוַתִּיה:
וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-שָׁאוּל אֲתִי שְׁלַח יְהוָה לְמִשְׁחָךְ
לְמֶלֶךְ עַל-עַמּוֹ עַל-יִשְׂרָאֵל וְעַתָּה שְׁמַע לְקוֹל דְּבָרִי
יְהוָה: וְאָמַר שְׁמוּאֵל, לְשָׁאוּל. יְתִי שְׁלַח יי, לְרַבִּיּוֹתְךָ לְמַהוּי מַלְכָּא. עַל
עֲמִיָּה, עַל יִשְׂרָאֵל. וּכְעַן קִבִּיל. לְמִימַר, פִּתְגָּמָא דִּי: כָּה אָמַר יְהוָה
עֲבָאוֹת פִּקְדוֹתֵי אֵת אֲשֶׁר-עָשָׂה עִמָּלֶךְ לְיִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר-שָׁם לוֹ בְּדָרְךָ בַּעֲלֹתוֹ מִמִּצְרַיִם: כַּדָּנָן אָמַר, יי עֲבָאוֹת.
דְּכִירָנָא. יְת דַּעְבֵּד עִמָּלֶךְ, לְיִשְׂרָאֵל. דְּכִמֵּן לִיה, בְּאוֹרְחָא. בְּמִסְקִיָּה,
מִמִּצְרַיִם: עַתָּה לֵךְ וְהַבִּיתָּה אֶת-עִמָּלֶךְ וְהַחֲרַמְתָּם
אֶת-כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ וְלֹא תַחֲמַל עָלָיו וְהַמַּתָּה מֵאִישׁ
עַד-אִשָּׁה מֵעוֹלָל וְעַד-יוֹנֵק מִשּׁוֹר וְעַד-שֶׁה מִגָּמֶל
וְעַד-חֲמוֹר: כְּעַן אֵיזִיל וְתַמְחִי, יְת דְּבֵית עִמָּלֶךְ. וְתַגְמַר, יְת כָּל
דִּילְהוֹן. וְלֹא תַחֲוֹס, עֲלִיהוֹן. וְתַקְטוֹל, מִגִּבּוֹר עַד אֶתְא. מֵעוֹלִים, וְעַד יְנִיק.

ז"ל הַקְדוּקָה: דְּלְמִשְׁחָךְ לְמֶלֶךְ. הַחִי"ת שׁוּא קִמֵּץ כִּי כֵן דִּינָה וְכ"כ רד"ק ז"ל. וְכֵן נִמְסַר
בְּתִיגָאן לְחוּד שׁוּא קִמֵּץ עַל חִי"ת:

מתור ועד אמר, מגמל, ועד חמר: ^ה וישמע שאול את העם ויפקדם בטלאים מאתים אלף רגלי ועשרת אלפים את-איש יהודה: וכנש שאול, ית עמא. ומננון, באמרי פסחיא. מאתן אלפין, גבר רגלאי, ועסרא אלפין, ית אנש יהודה: ^ו ויבא שאול עד-עיר עמלק וירב בנחל: ואתא שאול, עד קרתא דבית עמלק, וטקיס משריתיה, בנחלא: ^ז ויאמר שאול אל-הקניני לכו סרו רדו מתוך עמלקי פן-אספך עמו ואתה עשיתה חסד עם-כל-בני ישראל בעלותם ממצרים ויסר קיני מתוך עמלק: ואמר שאול, לשלמא. איזיל זור אתפרש, מגו עמלקאה. דלמא אשיציןך, עמיה. ואת עבדת טיבו, עם כל בני ישראל. במסקהון, ממצרים. ואתפרש שלמא, מגו עמלקאה: ^ח ויד שאול את-עמלק מחוילה בואך שור אשר על-פני מצרים: ומחא שאול, ית דבית עמלק. מחוילה, מעלנא דחגרא, דעל, אפי מצרים: ^ט ויתפש את-אגג מלך-עמלק חי ואת-כל-העם החרים לפי-חרב: ואחר. ית אגג מלכא דבית עמלק, כד חי, וית כל עמא, גמר לפתגם דחרב: ^י ויחמל שאול והעם על-אגג ועל-מיטב הצאן והבקר והמשנים ועל-הפרים ועל-כל-הטוב ולא אבו החריםם וכל-המלאכה נמבזה ונמס אתה החריםו: וחס שאול ועמא, על אגג. ועל שפר ענא ותורי ושמיניא ופטימיא, ועל כל דטב. ולא אבו, לגמרותהון. וכל מדעם, דשיט ודבסיר, יתיה גמרו: ^{יא} ויהי דבר-יהוה אל-שמואל לאמר: והוה פתגם נבואה, מן קדם יי.

וזלק דהקדוק: ^ה ויפקדם. הוי"ו געיא: ^ז לכו סרו. הסמ"ך דגש בכל ספרי תימן: אספך. המאריך באל"ף והשוא שבפ"א נח: ^ט את אגג מלך. כל דסמ"ך למ"ם פתח סגול:

עם שמואל, למימר: ^{יב} נחמתי כי המלכתי את-שאוֹל לְמֶלֶךְ בִּי-שֶׁבַּ מֵאַחֲרֵי וְאֶת-דְּבָרִי לֹא הָקִים וַיַּחֲרֹ לְשִׁמוּאֵל וַיִּזְעַק אֶל-יְהוָה כָּל-הַלַּיְלָה: תְּבִית בְּמִימְרֵי. אֲרִי אִמְלִיכִית יְת שָׁאוּל, לְמַהוּי מִלְכָּא. אֲרִי תֵב, מִבְּתַר פִּלְחָנִי. וְיֵת פִּתְגָּמִי, לֹא קָיִים. וְתִקִּיף לְשִׁמוּאֵל. וְצִלִּי קָדֶם יְיָ, כָּל לַיְלָא: ^{יג} וַיִּשְׁכַּם שְׁמוּאֵל לִקְרֹאת שָׁאוּל בַּבֹּקֶר וַיֵּגֶד לְשִׁמוּאֵל לֵאמֹר בָּא-שָׁאוּל הַכְּרֵמְלָה וְהִנֵּה מַצִּיב לוֹ יָד וַיִּסֹּב וַיַּעֲבֹר וַיֵּרֶד הַגִּלְגָּל: וְאַקְדִּים שְׁמוּאֵל. לְקַדְמוֹת שָׁאוּל, בְּצַפְרָא. וְאַתְחֹא לְשִׁמוּאֵל, לְמִימַר. אַתָּא שָׁאוּל לְכַרְמְלָא וְהָא מְתַקִּין לִיה תַּמָּן אַתָּר, לְפִלְגָא בֵּיה בִּזְתָּא. וְאַסְתַּחֲר, וְעֵבֶר. וְנַחֲת, לְגִלְגָּלָא: ^{יד} וַיָּבֹא שְׁמוּאֵל אֶל-שָׁאוּל וַיֹּאמֶר לוֹ שָׁאוּל בְּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה הַקִּימְתִּי אֶת-דְּבָרִי יְהוָה: וְאַתָּא שְׁמוּאֵל, לֹת שָׁאוּל. וַאֲמַר לִיה שָׁאוּל. בְּרִיךְ אַתָּה, קָדֶם יְיָ. קִיַּמְתִּי, יְת פִּתְגָּמָא דִּי: ^{טו} וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וּמָה קוֹל-הַצֹּאן הַזֶּה בְּאֲזְנֵי וְקוֹל הַבָּקָר אֲשֶׁר אֲנֹכִי שֹׁמֵעַ: וַאֲמַר שְׁמוּאֵל. וְאֵלוֹ קִיַּמְתָּא וּמָא קָל עֲנָא הָדִין, בְּאֲדָנִי. וְקָל תּוֹרִיא. דְּאֲנָא, שֹׁמֵעַ: ^{טז} וַיֹּאמֶר שָׁאוּל מַעֲמִלְקִי הִבִּיאֹם אֲשֶׁר חָמַל הָעַם עַל-מִיטֵב הַצֹּאן וְהַבָּקָר לְמַעַן זִבַּח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאֶת-הַיֹּתֵר הִחַרְמָנוּ: וַאֲמַר שָׁאוּל, מַעֲמִלְקָא אִיתִיאוּנוּן. דְּחָס עָמָא, עַל שְׁפָר עֲנָא וְתוֹרִי. בְּדִיל לְדַבְּחָא, קָדֶם יְיָ אֱלֹהֶיךָ. וְיֵת מוֹתָרָא, גְּמַרְנָא: ^{יז} וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-שָׁאוּל הֲרָף וְאַגִּידָה לָּךְ אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי הַלַּיְלָה (כ' וַיֹּאמְרוּ) וַיֹּאמֶר לוֹ דִּבֶּר: וַאֲמַר שְׁמוּאֵל, לְשָׁאוּל. אֲוִרִיךְ, וְאַחֲוִי לָךְ. יְת דְּאַתְמַלֵּל מִן קָדֶם יְיָ. עָמִי, בְּלִילָא. וַאֲמַר לִיה, מְלִיל: וְחֶלֶק הַקְּדוּקָה: ^{יח} וְאַגִּידָה לָּךְ הַלַּמָּד דְּגֵשׁ:

יח וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲלוֹא אִם-קָטָן אַתָּה בְּעֵינַיִךְ רֹאשׁ
 שְׁבִטִי יִשְׂרָאֵל אַתָּה וַיִּמְשְׁחֶךָ יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל-יִשְׂרָאֵל:
 וַאֲמַר שְׁמוּאֵל. הֲלֹא מִן שִׁירֵי־וַיִּתֵּן הוּיָא שִׁיט וְחִלָּשׁ, בְּעֵינַי נִפְשָׁךְ. בָּרַם
 זְכוּת שְׁבִטָא דְּבִנְיָמִין אַבּוּךְ, הִיא גְרַמַּת לָךְ. דְּבַעַא לְמַעַבְר בִּימָא, קָדָם
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. בְּדִיל כֵּן, רַבִּיךָ יי, לְמַהוּ מַלְכָא, עַל יִשְׂרָאֵל: יט וַיִּשְׁלַחֲךָ
 יְהוָה בְּדַרְךָ וַיֹּאמֶר לָךְ וְהַחֲרַמְתָּה אֶת-הַחֲטָאִים
 אֶת-עַמְּלִק וְנִלְחַמְתָּ בּוֹ עַד פְּלוּתָם אַתָּם: וְשִׁלַּחֲךָ יי,
 בְּאוּרָחָא. וַאֲמַר. אֵינִיל וְתַגְמַר. ית חִיבָא, ית דְּבֵית עַמְּלִק. וְתַגִּיחַ קְרָבָא,
 בְּהוֹן, עַד דְּתַשִּׁיז, יתְהוֹן: כ וְלִמָּה לֹא-שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה
 וְתַעֲטֵ אֶל-הַשָּׁלָל וְתַעֲשׂ הָרַע בְּעֵינַי יְהוָה: וְלִמָּה לֹא
 קִבִּילְתָּא, לְמִימְרָא דִּי. וְאַתְּפְּנִיתָא, עַל בְּזֻתָא. וְעַבְדְּתָא דְּבִישׁ, קָדָם יי:
 כא וַיֹּאמֶר שָׂאוּל אֶל-שְׁמוּאֵל אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה
 וְאַלֶּיךָ בְּדַרְךָ אֲשֶׁר-שָׁלַחְתָּנִי יְהוָה וְאַבִּיא אֶת-אַגַּג מֶלֶךְ
 עַמְּלִק וְאַתְּ-עַמְּלִק הַחֲרַמְתִּי: וַאֲמַר שָׂאוּל, לְשְׁמוּאֵל. דְּקִבִּילִית,
 לְמִימְרָא דִּי. וְאַזְלִית. בְּאוּרָחָא, דְּשִׁלַּחְתָּנִי יי. וְאַיִתִּיתִי. ית אַגַּג, מַלְכָא
 דְּבֵית עַמְּלִק. וְיֵת דְּבֵית עַמְּלִק, גְּמִרִית: כב וַיִּקַּח הָעָם מִהַשָּׁלָל
 צֹאן וּבָקָר רֵאשִׁית הַחֶרֶם לְזִבְחַ לַיהוָה אֱלֹהֵיךָ בְּגִלְגָּל:
 וְאַפְרִישׁ עֲמָא מִן בְּזֻתָא. עֵן וְתוֹרִין, קָדָם דִּיחֲרָמוֹן. לְדַבְּחָא, קָדָם יי
 אֱלֹהֶךָ, בְּגִלְגָּלָא: כג וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הַחֲפֵץ לַיהוָה בְּעֵלּוֹת
 וּזְבָחִים כְּשָׁמַע בְּקוֹל יְהוָה הִנֵּה שָׁמַע מִזְבַּח טוֹב
 לְהַקְשִׁיב מִחֲלָב אֵילִים: וַאֲמַר שְׁמוּאֵל. הֲרַעְוָא קָדָם יי, בְּעֵלּוֹן
 וְנִכְסַת קִדְשִׁין. כְּקַבְּלָא, לְמִימְרָא דִּי. הָא קִבְּלָא לְמִימְרֵיהּ, מִנְכַּסַּת

זולק דהקדוק: יח הלא אם קטן. אזלא בלמ"ד לא ברביע בכל התיגאן: יט וישלחך. למ"ד
 בפתח בכל ספרי תימן ומסיר עליה 'לחוד פתח' וכן בירושלמיים: כג מהשלל. המ"ם גע:
 כג הנה שמע. בפשטא אחת בכל התיגאן והיא מלרע:

קדשין טב, לאצתא למלי נביוהי, מתרב פטימין: כד כ' חטאת-קסס מרי ואון ותרפים הפצר יען מאסת את-דבר יהוה וימאסך ממלך: ארי פחובת גבריא דשאלין בקסמא בן חובת כל גבר, דמסריב על פתגמי אורייתא. וכחובי עמא דטען בתר טעותא בן חובת כל אנש, דבצר ומוסיף על מלי נביוהי. חלף. דקצתא, בפתגמא דיי, ורחקך, מלמהוי מלכא: כד ויאמר שאול אל-שמואל חטאתי פי-עברתי את-פי-יהוה ואת-דבריך פי יראתי את-העם ואשמע בקולם: ואמר שאול לשמואל, חבית. ארי עברית על מימרא דיי, ובסרית על פתגמך. ארי דחילית, מן עמא, וקבילית, למימרהון: כד ועתה שא נא את-חטאתי ושוב עמי ואשתחנה ליהוה: וכען. שבוק בען, לחובי. ותוב עמי, ואסגוד, קדם יי: כד ויאמר שמואל אל-שאול לא אשוב עמך פי מאסתה את-דבר יהוה וימאסך יהוה מהיות מלך על-ישראל: ואמר שמואל, לשאול. לא אתוב, עמך. ארי קצתא, בפתגמא דיי, ורחקך יי, מלמהוי מלכא, על ישראל: כד ויסב שמואל ללכת ויחזק בכנף-מעילו ויקרע: ואסתחר שמואל, למיזל, ואתקיף בכנף מעיליה, ואתבזע: כד ויאמר אליו שמואל קרע יהוה את-ממלכות ישראל מעליך היום ונתנה לרעה הטוב ממך: ואמר ליה, שמואל. אעדי יי, ית מלכותא דישראל. מנך, יומא דין. ויהבה, לחברך, דתקנין

וזלך הדקדוק: כד וימאסך. בכל התיגאן המאריך ביו"ד, ובאל"ף אין שם מאריך. וא"כ הקמץ חטוף והשוא שבסמ"ך נח לפי הדקדוק, וכן תנייתא דלקמן (פס' כו'): כד ואשתחנה. האל"ף געז: כד ויחזק בכנף-מעילו ויקרע. סימן זה מסר בידו מי שעתיד לקרוע כנף מעילו הוא שימלוד, ולזה אמר שאול לדוד כשכרת כנף מעילו 'ידעתי כי מלוך תמלוד'. הכי איתא באגדה, ומביאו רד"ק ז"ל:

עובדוהי מנך: ל וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כי
לא אדם הוא להנחם: ואם תימר אתוב מחובי וישתביק לי בדיל
דאעביד מלכו אנא ובני על ישראל, לעלם. כבר גזיר עלך מן קדם מרי
נצחניה דישראל דלית קדמוהי שקר, ולא תייב ממא דאמר. ארי לא
כבני אנשא הוא, דאמרין ומכדבין גזרין, ולא מקימין: לא ויאמר
חטאתי עתה כבדני נא נגד-זקני עמי ונגד ישראל ושוב
עמי והשתחית ליהוה אלהיך: ואמר חבית. כען. יקרני כען.
קדם סבי עמי, וקדם ישראל. ותוב עמי. ואסגוד, קדם יי אלהך:
לב וישב שמואל אחרי שאול וישתחו שאול ליהוה: ותב
שמואל, בתר שאול. וסגיד שאול, קדם יי: לב ויאמר שמואל
הגישו אלי את-אג מלך עמלק וילך אליו אג מעדנת
ויאמר אג אכן סר מר-המות: ואמר שמואל. קריבו לותי, ית
אג מלכא דבית עמלק. ואתא לותיה. אג, מפנקא. ואמר אג. בבוע
רבוני, מריר מותא: לב ויאמר שמואל כאשר שפלה נשים
חרבך כן-תשפל מנשים אמך וישפך שמואל את-אג
לפני יהוה בגלגל: ואמר שמואל. כמא דאתפילת נשיא, חרבך. כן
תתפל מנשיא, אמך. ופשח שמואל ית אג. קדם יי, בגלגלא:

(גאלנו יהוה צבאות שמו קדוש ישראל:)

(פרקנא. יי צבאות, שמיה. קדישא, דישראל:)

על דא יתברך וישתבח, שמה רבא קדישא. די לעילא, חיא וקימא. מברך הוא לעלם,
ולעלמי עלמיא:

מפטיר דשבת פרה

במדבר סימן י"ט פסוקים א' - כ"ב

וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר: זאת חקת התורה אשר-צוה יהוה לאמר דבר | אל-בני ישראל ויקחו אליך פרה אדמה תמימה אשר אין-בה מום אשר לא-עלה עליה על: ונתתם אתה אל-אלעזר הכהן והוציא אתה אל-מחוי למחנה ושחט אתה לפניו: ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו והזה אל-נכח פני אהל-מועד מדמה שבע פעמים: ושרף את-הפרה לעיניו את-ערה ואת-בשרה ואת-דמה על-פרשה שרף: ולקח הכהן עץ ארז ואזוב ושני תולעת והשליך אל-תוך שרפת הפרה: וכבס בגדיו הכהן ורחץ בשרו במים ואחר יבא אל-המחנה וטמא הכהן עד-הערב: והשרף אתה וכבס בגדיו במים ורחץ בשרו במים וטמא עד-הערב: ואסף | איש טהור את אפר הפרה והניח מחוי למחנה במקום טהור והיתה לעדת בני-ישראל למשמרת למי נדה חטאת הוא: וכבס האסף את-אפר הפרה את-בגדיו וטמא עד-הערב והיתה לבני ישראל ולגר הגר בתוכם לחקת עולם: הנגע במת לכל-נפש אדם וטמא שבעת ימים: הוא יתחטא-בו ביום השלישי וביום השביעי יטהר ואם-לא יתחטא ביום השלישי וביום השביעי לא יטהר: כל-הנגע במת בנפש האדם אשר-ימות ולא יתחטא את-משכן יהוה טמא ונכרתה הנפש ההוא מישראל כי מי נדה לא-זרק עליו טמא יהיה עוד טמאתו בו: זאת התורה אדם כי-ימות באהל כל-הבא אל-האהל וכל-אשר באהל יטמא שבעת ימים: וכל כלי פתוח אשר אין-צמיד פתיל עליו טמא הוא: וכל אשר-יגע על-פני השדה בחלל-חרב או במת או-בעצם אדם או בקבר יטמא שבעת ימים: ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת ונתנו עליו מים חיים אל-כלי: ולקח אזוב וטבל במים איש טהור והזה על-האהל ועל-כל-הכלים ועל-הנפשות אשר היו-שם

ועל-הנגע בעצם או בחלל או במת או בקבר: והזה הטהר
 על-הטמא ביום השלישי וביום השביעי וחטאו ביום השביעי וכבס
 בגדיו ורחץ במים וטהר בערב: ואיש אשר-יטמא ולא יתחטא
 ונכרתה הנפש ההוא מתוך הקהל כי את-מקדש יהוה טמא מי
 נדה לא-זרק עליו טמא הוא: והיתה להם לחקת עולם ומזה
 מי-הנדה יכבס בגדיו והנגע במי הנדה יטמא עד-הערב: וכל
 אשר-יגע בו הטמא יטמא והנפש הנגעת תטמא עד-הערב:

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. אשר בחר, בנביאים טובים. ורצה
 בדבריהם, הנאמרים באמת. ברוך אתה יהוה. הבוחר בתורה,
 במשה עבדו, וב ישראל עמו. ובנביאי, האמת והצדק: (אמן)

הפטרה דשבת פרה

ביחזקאל סימן ל"ו

וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: וְהָיָה פֶתֶגֶם נְבוּזַאדַן מֶן קִדְּם יִי,
 עַמִּי לְמִימַר: בֶּן-אָדָם בֵּית יִשְׂרָאֵל יֹשְׁבִים
 עַל-אֲדָמְתָם וַיִּטְמְאוּ אוֹתָהּ בְּדַרְכָם וּבַעֲלִילוֹתָם כְּטִמְאַת
 הַנְּדָה הִיְתָה דַּרְכָם לִפְנֵי: בֶּר אָדָם. בֵּית יִשְׂרָאֵל, יִתְּבִין עַל
 אֶרְעֹהוֹן. וְסָאִיבוּ יָתָהּ. בְּאוֹרַחַתְהוֹן, וּבַעֲוֹבְדֵיהוֹן. כְּסוּאֲבַת, אֶתָּא טִמְאַהּ.
 הָיָה אוֹרַחַתְהוֹן, קִדְּמִי: וְאַשְׁפֹּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם עַל-הַדָּם
 אֲשֶׁר-שָׁפְכוּ עַל-הָאָרֶץ וּבְגִלּוּלֵיהֶם טִמְאוּהָ: וּשְׁכִית חֲמָתִי,
 עֲלֵיהוֹן. עַל דָּם זָכָא, דְּאַשְׁדּוּ עַל אֶרְעָא. וּבְפִלְחָן טַעֲוֵתְהוֹן, סְאִבוּהָ:
 וְאַפִּיךְ אֶתָּם בְּגוֹזִים וַיִּזְרוּ בְּאַרְצוֹת בְּדַרְכָם וּבַעֲלִילוֹתָם
 שְׁכַטְתִּים: וְאֶגְלִיתִי יְתָהוֹן, לְבִינִי עִמָּמָא. וְאַתְּבַדְרוּ, בְּמַדִּינְתָּא.
 בְּאוֹרַחַתְהוֹן בִּישְׁתָּא וּבַעֲוֹבְדֵיהוֹן מְקַלְקְלִיא, אֶתְפָּרְעִית מְנַהוֹן:

ה וַיָּבֹאוּ אֶל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁם וַיַּחֲלִלוּ אֶת־שֵׁם קֹדֶשׁ־י
 בְּאָמְרוֹ לָהֶם עִם־יְהוָה אֱלֹהֵה וּמֵאֲרָצוֹ יֵצְאוּ: וְעַלֹּה לְבִינִי
 עֲמֻמִּיָּא, דְּאֵתְגַלִּיאוּ לְתַמָּן. עַל דְּאֲחִילוּ, יְת שְׁמָא דְקֹדֶשׁ. בְּדִאֲמָרִין
 לְהוֹן, אִם עֲמִיָּה דִּי אֲלִין. וְאִיכְדִין מֵאֲרַע בֵּית שְׂכִינְתִּיה, גָּלוּ: וְאֶחְמֹל
 עַל־שֵׁם קֹדֶשׁ־י אֲשֶׁר חָלְלוּהוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּגוֹיִם אֲשֶׁר־
 בָּאוּ שָׁמָּה: וְחִסִּית, עַל שְׁמָא דְקֹדֶשׁ־י. דְּאֲחִלוּהִי, בֵּית יִשְׂרָאֵל. בִּינִי
 עֲמֻמִּיָּא, דְּאֵתְגַלִּיאוּ לְתַמָּן: ז לָכֵן אָמַר לְבֵית־יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר
 אֲדֹנִי יְהוָה לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי אִם־
 לְשֵׁם־קֹדֶשׁ־י אֲשֶׁר חָלַלְתֶּם בְּגוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאתֶם שָׁם: בְּכִין,
 אִימַר לְבֵית יִשְׂרָאֵל. בְּדִנָּן אָמַר, יי אֱלֹהִים. לֹא בְדִילְכוֹן. אָנָּה עֲבִיד, בֵּית
 יִשְׂרָאֵל. אֱלֹהִין לְשְׁמָא דְקֹדֶשׁ־י, דְּאֲחִילְתוּן. בִּינִי עֲמֻמִּיָּא, דְּאֵתְגַלִּיתוּן
 לְתַמָּן: ח וְקִדְשָׁתִי אֶת־שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְּחַלָּל בְּגוֹיִם אֲשֶׁר
 חָלַלְתֶּם בְּתוֹכָם וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה נָאִם אֲדֹנִי
 יְהוָה בְּהַקְדֵּשִׁי בָכֶם לְעֵינֵיהֶם: וְאֶקְדִּישׁ, יְת שְׁמִי רַבָּא. דְּאֵתְחַל,
 בִּינִי עֲמֻמִּיָּא. דְּאֲחִילְתוּן, בִּינִיָּהוֹן. וַיִּדְעוּן עֲמֻמִּיָּא, אֲרִי אָנָּה יי. אָמַר, יי
 אֱלֹהִים. כִּד אֶתְקַדֵּשׁ בְּכוֹן, לְעֵינֵיהוֹן: ט וְלִקְחָתִי אֶתְכֶם מִן־הַגּוֹיִם
 וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל־הָאֲרָצוֹת וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם
 אֶל־אֲדֹמַתְכֶם: וְאֶקְרִיב יְתְכוֹן, מִבִּינִי עֲמֻמִּיָּא. וְאֶכְנִישׁ יְתְכוֹן, מִכָּל
 מְדִינָתָא. וְאֶעִיל יְתְכוֹן, לְאֲרַעְכוֹן: י וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מִים טְהוֹרִים
 וְטָהַרְתֶּם מִכָּל טִמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל־גְּלוּלֵיכֶם אֲטַהַר
 אֶתְכֶם: וְאֶשְׁבּוֹק לְחֻבִּיכוֹן. כְּמָא דְמַדְבָּן בְּמִי אֲדִיּוּתָא וּבְקַטְס תּוֹרְתָא
 דְּחֻטְאָתָא, וְתַדְכוֹן. מִכָּל סוּאָבְתְכוֹן. וּמִכָּל פְּלַחַן טְעוּתְכוֹן, אֲדַפִּי יְתְכוֹן:

זולק הדקדוק: ה בהקדשי בכם לעיניהם. 'לעיניהם' בה"א לא בכ"ף בכל ספרי תימן. וכן יש
 בירושלמיים:

יא וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֶּן בְּקִרְבְּכֶם
 וְהִסְרֹתִי אֶת-לֵב הָאֲבֹן מִבְּשָׁרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר:
 וְאֶתִּין לָכֹן, לֵב דְּחֹל. וְרוּחַ דְּחֹלָא, אֶתִּין בְּמַעֲיָכֹן. וְאַתְּבֵר יֵת לְבָא
 דְּרִשְׁעָא דִּהוּא תַקִּיף בְּאַבְנָא, מִבְּסַרְכֹן. וְאֶתִּין לָכֹן לֵב דְּחֹל קְדָמִי,
 לְמַעַבְד רְעוּתִי: יב וְאֶת-רוּחִי אֶתֶּן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי אֵת
 אֲשֶׁר-בְּחָקִי תִלְכוּ וּמִשְׁפָּטִי תִשְׁמְרוּ וְעָשִׂיתֶם: יג וְיֵת רוּחַ
 קְדָשִׁי, אֶתִּין בְּמַעֲיָכֹן. וְאַעֲבִיד. יֵת דְּבִקְיָמִי, תְּהִכֹן. וְדִינִי תִטְרוּן,
 וְתַעֲבֹדוּן: יד וְיִשְׁבַּתֶּם בְּאַרְעִי אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְתִּיכֶם וְהֵייתֶם
 לִי לְעָם וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה לָכֶם לֵאלֹהִים: וְתִתְּבוּן בְּאַרְעָא.
 דִּיהִבִּית, לְאַבְהֶתְכֹן. וְתִהוּן קְדָמִי, לְעָם. וְאַנָּא, אֶהְיֶה לָכֹן, לֵאלֹהִי:
 טו וְהוֹשַׁעְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל טְמָאוֹתֵיכֶם וְקִרְאתִי אֶל-הַדָּגָן
 וְהִרְבִּיתִי אֹתוֹ וְלֹא-אֶתֶּן עֲלֵיכֶם רָעָב: וְאִפְרוּק יִתְכֹן. מִכָּל,
 סוּאֲבִתְכֹן. וְאַבְרִיד יֵת עֲבוּרָא, וְאַסְגִּי יִתְיָהּ. וְלֹא אֶתִּין עֲלֵיכֹן, כִּפְנָא:
 טז וְהִרְבִּיתִי אֶת-פְּרִי הָעֵץ וְתִנּוּבַת הַשָּׂדֶה לְמַעַן אֲשֶׁר
 לֹא תִקְחוּ עוֹד חֶרֶפַת רָעָב בְּגוֹיִם: וְאַסְגִּי, יֵת פִּירִי אֵילָנָא.
 וְעַלְלַת, חִקְלָא. בְּדִיל. דְּלֹא תִקְבְּלוּן עוֹד, חֲסוּדִי כִּפְנָא, בִּינִי עִמָּמִיא:
 טז וְזִכְרְתֶם אֶת-דַּרְכֵיכֶם הָרָעִים וּמַעַלְלֵיכֶם אֲשֶׁר
 לֹא-טוֹבִים וּנְקֻטָּתֶם בְּפִנְיֵכֶם עַל עוֹנֹתֵיכֶם וְעַל
 תּוֹעֲבֹתֵיכֶם: וְתִדְכְּרוּן, יֵת אֲזִרְחָתְכֹן בִּישְׁתָּא. וְעוֹבְדֵיכֹן, דְּלֹא תִקְנִין.
 וְתִדְנִקוּן, וְתִהוּן חֲזֹן. עַל, חוֹבֵיכֹן. וְעַל, תּוֹעִיבֹתְכֹן: יז לֹא לְמַעַנְכֶם
 אֲנִי-עֹשֶׂה נָאִם אֲדֹנִי יִהְיֶה יוֹדַע לָכֶם בּוֹשׁוּ וְהִכְלָמוּ
 מִדַּרְכֵיכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל: לֹא בְדִילְכֹן אֲנָא עֲבִיד. אֲמַר, יי אֱלֹהִים.
 יִתְיָדַע, לָכֹן. בְּהִיתוּ, וְאַתְּכִנְעוּ. מֵאֲזִרְחָתְכֹן, בֵּית יִשְׂרָאֵל:
 יח כֹּה אָמַר אֲדֹנִי יִהְיֶה בְיוֹם טַהֲרִי אֶתְכֶם מִכָּל

עֲוֹנוֹתֵיכֶם וְהוֹשַׁבְתִּי אֶת־הָעָרִים וְנִבְנוּ הַחֲרָבוֹת׃ כִּדָּן
אָמַר יי אֱלֹהִים בְּיוֹמָא דְאַדְפִּי יִתְכּוֹן מִכָּל חֻבִּיכּוֹן וְאִיתִיב יֵת
קְרוֹיָא וְיִתְבַּנֵּן חֲרַבְתָּא׃ יט וְהָאָרֶץ הַנִּשְׁמָה תַּעֲבֹד תַּחַת
אֲשֶׁר הִי־תָה שְׁמָמָה לְעֵינַי כָּל־עוֹבֵר׃ ואֲרַעא דְהָת צְדִיא
תִּתְפַּלַּח חֶלֶף דְהָת צְדוּ לְעֵינַי כָּל דְּעָדִי כ וְאָמְרוּ הָאָרֶץ הַלְלוּ
הַנִּשְׁמָה הִי־תָה כְּגֹן־עֵדֶן וְהָעָרִים הַחֲרָבוֹת וְהַנִּשְׁמָת
וְהַנְּהַרְסוֹת בְּצוּרוֹת יִשְׁבּוּ וְיִמְרוּן אֲרַעא דִּכָּן דִּישְׂרָאֵל דְהָת
צְדִיא תִּבְתַּל לְמַהוּ כְּגֻנְתָּא דְעֵדֶן וְקְרוֹיָא חֲרַבְתָּא וְצְדִיתָא וּמִפְגָּרְתָּא
כִּרְכִּין תְּקִיפִין יִתִּיבוּ כא וְיִדְעוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יִשְׂאָרוּ
סְבִיבוֹתֵיכֶם כִּי | אֲנִי יְהוָה בָּנִיתִי הַנְּהַרְסוֹת נִטְעַנְתִּי
הַנִּשְׁמָה אֲנִי יְהוָה דִּבְרַתִּי וְעֲשִׂיתִי׃ וְיִדְעוּ עַמְּמִיא דִּישְׁתַּאֲרוּן
סַחְרִיכּוֹן אֲרִי אֲנִי בָנִיתִי מִפְגָּרְתָּא קִי־יִמִּית צְדִיתָא אֲנִי יי גְּזִרַת
כְּמִימְרִי וְאֶקִּיִּם׃

(גִּאֲלֵנוּ יְהוָה עֲבָדוֹת שְׁמוֹ קָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פֶּרֶקְנָא. יי עֲבֹאוֹת, שְׁמִיָּהּ. קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יתְבַרְךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׂמַא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חֵיא וְקִימָא. מְבַרְךְ הוּא לְעָלַם,
וְלַעֲלָמִי עַלְמִיָּא:

שמות סימן י"ב פסוקים א' - כ'

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: הַחֹדֶשׁ הַזֶּה
לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לַחֲדָשִׁי הַשָּׁנָה: דִּבְרוּ
אֶל-כָּל-עַדְתַּי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּעָשָׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ
שֶׂה לְבֵית-אִבְתּוֹ שֶׂה לְבֵית-אִבְתּוֹ: וְאִם-יִמְעַט הַבַּיִת מִהְיוֹת מֹשֶׁה וּלְקַח

הוא ושכנו הקרב אל-ביתו במכסת נפשית איש לפי אכלו תכסו
 על-השה: שה תמים זכר בין-שנה יהיה לכם מן-הפכשים
 ומן-העזים תקחו: והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום
 לחדש הזה ושחטו אתו כל קהל עדת-ישראל בין הערבים: ולקחו
 מן-הדם ונתנו על-שתי המזוזות ועל-המשקוף על הבתים
 אשר-יאכלו אתו בהם: ואכלו את-הבשר בלילה הזה עלי-אש
 ומצות על-מדרים יאכלהו: אל-תאכלו ממנו נא ובשל מבשל
 במים כי אם-עלי-אש ראשו על-פרעיו ועל-קרבו: ולא-תורו
 ממנו עד-בקר והנותר ממנו עד-בקר באש תשרפו: וככה תאכלו
 אתו מתניכם חגרים געליכם ברגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם
 אתו בחפזון פסח הוא ליהוה: ועברתי בארץ-מצרים בלילה הזה
 והפיתי כל-בכור בארץ מצרים מאדם ועד-בהמה ובכל-אלהי
 מצרים אעשה שפטים אני יהוה: והיה הדם לכם לאת על הבתים
 אשר אתם שם וראיתי את-הדם ופסחתי עליכם ולא-יהיה בכם
 נגף למשחית בהכתי בארץ מצרים: והיה היום הזה לכם לזכרון
 וחתם אתו חג ליהוה לדרתיכם חקת עולם תחגגהו: שבעת ימים
 מצות תאכלו אך ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם כי
 כל-אכל חמץ ונכרתה הנפש ההוא מישראל מיום הראשון עד-יום
 השביעי: וביום הראשון מקרא-קדש וביום השביעי מקרא-קדש
 יהיה לכם כל-מלאכה לא-יעשה בהם אך אשר יאכל לכל-נפש
 הוא לבדו יעשה לכם: ושמרתם את-המצות כי בעצם היום הזה
 הוצאתי את-עבאوتيכם מארץ מצרים ושמרתם את-היום הזה
 לדרתיכם חקת עולם: בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב
 תאכלו מצת עד יום האחד ועשרים לחדש בערב: שבעת ימים
 שאר לא ימצא בבתיכם כי כל-אכל מחמץ ונכרתה הנפש
 ההוא מעדת ישראל בגר ובאזרח הארץ: כל-מחמץ לא תאכלו
 בכל מושבתיכם תאכלו מצות:

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנִבְיָאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדִבְרֵיהֶם, הַנְּאֻמִּים בְּאַמֶּת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנִבְיָאִי, הָאֱמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרה דשבת החודש

ביחזקאל סימן מ"ה

**כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה רַב-לָכֶם נְשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל חֲמֵס
וְשָׂדֶה הִסִּירוּ וּמִשְׁפָּט וּצְדָקָה עָשׂוּ הָרִימוּ גְרִשְׁתֵּיכֶם
מֵעַל עַמִּי נָא אֲדֹנָי יְהוִה: כְּדָנָן אָמַר, יְיָ אֱלֹהִים. סָגִי לָכֹון,
רַבְרָבִי יִשְׂרָאֵל. חֲטָא וּבָזָא, אַעֲדוּ. וְדִין דְּקִשּׁוּט וְכֹון, עֲבִידוּ. סְלִיקוּ
תַּקְלָתְכֹון, מִגּוֹ עַמִּי. אָמַר, יְיָ אֱלֹהִים: **מֵאֲזֵנִי-צֶדֶק וְאִיפַת-צֶדֶק
וּבַת-צֶדֶק יְהִי לָכֶם:** מוֹזְנִין דְּקִשּׁוּט, וּמַכִּילִין דְּקִשּׁוּט, וּבַתִּין דְּקִשּׁוּט,
יְהוֹן לָכֹון: **הָאִיפָה וְהַבַּת תִּכֵּן אֶחָד יְהִיהַ לְשֵׂאת מַעֲשֵׂר
הַחֲמֵר הַבַּת וְעִשְׂרֵת הַחֲמֵר הָאִיפָה אֶל-הַחֲמֵר יְהִיהַ
מִתְּכַנְתּוֹ:** מַכִּילָתָא וּבִתָּא. טִיקֶס חַד, יְהִי. סְכּוּס, תִּלְתָּ סָאִין. לְמַסֵּב
מַעֲשֵׂר כּוּרָא בְּמַכִּילַת רְטִיבָא, בִּתָּא. וְעֶסֶר כּוּרָא יְבִישָׁא, מַכִּילָתָא. מִן
כּוּרָא, הָוִי טְקוּסִיָּה: **וְהַשְּׁקֵל עֶשְׂרִים גֵּרָה עֶשְׂרִים שְׁקָלִים
חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים שְׁקָלִים עֶשְׂרָה וְחֲמִשָּׁה שְׁקָל הַמָּנָה
יְהִיהַ לָכֶם:** וְסִלְעָא, עֶסְרִין מָעִין. תִּלְתּוֹת מָנִיָּא, עֶסְרִין סִלְעִין. מָנִי
כֶּסֶף, עֶסְרִין וְחֲמִישׁ סִלְעִין. רַבְעוֹת מָנִיָּא, חֲמִישׁ עֶסְרִי סִלְעִין. כְּלָהוֹן,
שִׁתִּין. מָנִיָּא רַבָּא, מָנִי קֹדֶשׁ, יְהִי לָכֹון: **זֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר
תָּרִימוּ שְׁשִׁית הָאִיפָה מִחֲמֵר הַחֲטִיִּם וְשְׁשִׁיתָם הָאִיפָה
מִחֲמֵר הַשְּׁעָרִים:** דָּא אַפְרָשׁוּתָא, דְּתַפְרָשׁוֹן. חַד מִן שְׁתָּא
בְּמַכִּילָתָא, מְכוּר חֲטִין. וְחַד מִן שְׁתָּא, בְּמַכִּילָתָא. מְכוּר, סְעָרִין:**

וְחֹק הַשֶּׁמֶן הַבֵּת הַשֶּׁמֶן מֵעֶשֶׂר הַבֵּת מִן-הַכֹּר עֲשֶׂרֶת
הַבֵּתִים חָמֵר כִּי-עֲשֶׂרֶת הַבֵּתִים חָמֵר: וּדְחֹזִי לְמִסָּב מִן
מִשְׁחָא, בְּמִכִּילַת רְטִיבָא. מַעֲסָרָא בִּתְא, מִן כּוֹרָא. חֵד מִן עֲסָרָא הוּיָא
בִּתְא, מִן כּוֹרָא. אֲרִי עֶשֶׂר בֵּתִין, כּוֹרָא: וְשֵׁה-אַחַת מִן-הַצָּאן
מִן-הַמֵּאֲתַיִם מִמִּשְׁקָה יִשְׂרָאֵל לְמִנְחָה וּלְעוֹלָה
וְלִשְׁלָמִים לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר אֲדֹנִי יְהוֹה: וְאָמַר חֵד מִן עֲנָא
מִן מֵאֲתָן, דְּחֹזִי לְמִסָּב מִפְּטָמָא דְיִשְׂרָאֵל. לְמִנְחָתָא וּלְעֻלָּתָא, וּלְנִכְסֵת
קֹדֶשִׁיא. לְכַפֵּרָא עֲלֵיהוֹן. אָמַר, יְיָ אֱלֹהִים: הַ כֹּל הָעַם הָאָרֶץ יִהְיוּ
אֶל-הַתְּרוּמָה הַזֹּאת לְנִשְׂיָא בְּיִשְׂרָאֵל: כֹּל, עָמָא דְאַרְעָא. יְהוֹן
עֲבִדִּין, יֵת אֶפְרָשׁוּתָא הָדָא. לְרַבָּא, בְּיִשְׂרָאֵל: וְעַל-הַנִּשְׂיָא יִהְיֶה
הָעוֹלוֹת וְהַמִּנְחָה וְהַנִּסְךְ בַּחֲגִים וּבַחֲדָשִׁים וּבַשַּׁבָּתוֹת
בְּכָל-מוֹעֲדֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הוּא-יַעֲשֶׂה אֶת-הַחֲטָאֹת וְאֶת-
הַמִּנְחָה וְאֶת-הָעוֹלָה וְאֶת-הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בְּעֵד בֵּית-
יִשְׂרָאֵל: וְעַל רַבָּא תְהִי. עֻלָּתָא וּמִנְחָתָא, וְנִסְכָּיא. בַּחֲגִיא וּבִירְחִיא,
וּבַשַּׁבָּיא. בְּכָל מוֹעֲדֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל. הוּא יַעֲבִיד, יֵת חֲטָאֹתָא וְיֵת מִנְחָתָא.
וְיֵת עֻלָּתָא, וְיֵת נִכְסֵת קֹדֶשִׁיא. לְכַפֵּרָא, עַל בֵּית יִשְׂרָאֵל: כֹּה-אָמַר
אֲדֹנִי יְהוֹה בְּרָאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֲדָשׁ תִּקַּח פֶּרֶךְ-בֶּן-בָּקָר
תָּמִים וְחֲטָאֹת אֶת-הַמִּקְדָּשׁ: כְּדֵן אָמַר, יְיָ אֱלֹהִים. בְּקִדְמָאָה,
בְּחֵד לִירְחָא. תִּסָּב תוֹר בֶּר תוֹרִי, שְׁלִים. וּתְדַבֵּי, יֵת מִקְדָּשָׁא: וְלִקַּח
הַכֹּהֵן מִדָּם הַחֲטָאֹת וְנָתַן אֶל-מִזְבֵּיֹת הַבַּיִת וְאֶל-אַרְבַּע
פְּנוֹת הָעֶזְרָה לְמִזְבֵּחַ וְעַל-מִזְבֵּיֹת שַׁעַר הַחֲצֵר הַפְּנִימִית:
וַיִּסָּב כֹּהֵנָא, מִדָּמָא דְחֲטָאֹתָא. וַיִּתֵּן, עַל סִקְפַּת בֵּיתָא. וְעַל אַרְבַּע.
זוֹת מִסְמָתָא, לְמִדְבָּחָא. וְעַל סִקְפַּת. תִּרְע, דִּרְתָּא גִּיּוּתָא:
זֶלֶק הַדְּקוּק: ט וְהַנִּסְךְ. הַנּוֹ"ן בְּצִירִי:

יב וכן תעשה בשבעה בחדש מאיש שגה ומפתי
 וכפרתם את־הבית: וכן תעביד, בשבעא בירחא. מגבר דמשתלי,
 ומטפש. ותכפרון, על ביתא: יג בראשון בארבעה עשר יום
 לחדש יהיה לכם הפסח חג שבעות ימים מצות יאכל:
 בניסן. בארבעת עשרא יומא, לירחא. יהי לבון, פסחא. חגא. שבעא
 יומין. פטירא, יתאכיל: יד ועשה הנשיא ביום ההוא בעדו
 ובעד כל־עם הארץ פר חטאת: ויעביד רבא, ביומא ההוא.
 חליפיה. וחלף, כל עמא דארעא, תורא, דחטאתא: טו ושבעת
 ימי־החג יעשה עולה ליהוה שבעת פרים ושבעת
 אילים תמימם ליום שבעת הימים וחטאת שעיר עזים
 ליום: ושבועא יומי חגא, יעביד עלתא קדם יי. שבעא תורין. ושבועא
 דכרין שלמין, ליומא. שבעא, יומיא. וחטאתא, צפיר בר עזין, ליומא:
 טז ומנחה איפה לפר ואיפה לאיל יעשה ושמן הין לאיפה:
 ומנחתא. מכילתא לתורא. ומכילתא לדכרא, יעביד. ומשחא, מלי
 הינא למכילתא: ז בשביעי בחמשה עשר יום לחדש בחג
 יעשה כאלה שבעת הימים פחטאת פעלה וכמנחה
 וכשמן: בשביעאה. בחמישת עשרא יומא לירחא, בחגא. יעביד
 כאלין, שבעא יומיא. פחטאתא, פעלתא. וכמנחתא, וכמשחא:
 ח כה־אמר אדני יהוה שער החצר הפנימית הפנה
 קודים יהיה סגור ששת ימי המעשה וביום השבת יפתח
 וביום החדש יפתח: כדנן אמר, יי אלהים. תרעא. דדרתא גוייתא,
 דפתח למדנתא. יהי אחיד. שתא, יומי חלא. וביומא דשבתא, יהי
 פתוח. וביומא דירחא, יהי פתוח: יט ובא הנשיא דרך־אולם
 השער מחוץ ועמד על־מזוזת השער ועשו הכהנים

אֶת-עוֹלָתוֹ וְאֶת-שְׁלָמָיו וְהִשְׁתַּחֲוָה עַל-מִפְתָּן הַשַּׁעַר
 וַיֵּצֵא וְהִשְׁעָר לֹא-יִסָּגֵר עַד-הָעֶרֶב: וַיַּעֲוֹל רָבָא. בְּאוֹרַח אוֹלָמָא
 דְּתִרְעָא, מִלְבָּרָא. וַיְקוּם, עַל סִקְפַּת תִּרְעָא. וַיַּעֲבֹדוּן כְּהִנְיָא. יֵת עֲלֵתִיהָ,
 וַיֵּת נִכְסֵת קְדֻשָּׁהּ. וַיִּסְגֹּד. עַל סִקְפַּת תִּרְעָא, וַיִּפּוֹק. וְתִרְעָא לֹא יִתְאַחַד,
 עַד רַמְשָׁא: כּ וְהִשְׁתַּחֲוּוּ עִם-הָאָרֶץ פֶּתַח הַשַּׁעַר הַהוּא
 בַּשַּׁבָּתוֹת וּבַחֲדָשִׁים לִפְנֵי יְהוָה: וַיִּסְגֹּדוּן, עֲמָא דְאֶרְעָא.
 בְּמַעְלָנָא, דְּתִרְעָא הַהוּא. בְּשַׁבָּיָא, וּבִירְחִיָּא. קֳדָם, יי: כֹּא וְהַעֲלָה
 אֲשֶׁר-יִקְרַב הַנָּשִׂיא לִיהוָה בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת שְׂשָׁה כְּבָשִׂים
 תְּמִימִם וְאֵיל תְּמִיִּם: וְעֲלֵתָא. דִּיקְרִיב רָבָא, קֳדָם יי. בַּיּוֹמָא
 דְּשַׁבָּתָא. שְׁתָּא אֲמַרִין. שְׁלָמִין, וּדְכַר שְׁלִים: כֹּב וּמִנְחָה אֵיפָה
 לְאֵיל וְלִכְבָּשִׂים מִנְחָה מִתַּת יָדוֹ וְשֶׁמֶן הָיִן לְאֵיפָה:
 וּמִנְחָתָא, מְכִילְתָּא לְדַכְרָא. וְלֹאֲמַרְיָא מִנְחָתָא, דְּתַדְבִּיק יְדִיהָ. וּמִשְׁחָא,
 מְלִי הֵינָא לְמִכִּילְתָּא: כֹּב וּבַיּוֹם הַחֹדֶשׁ פֶּר בֶּן-בִּקָּר תְּמִימִם
 וְשֵׁשֶׁת כְּבָשִׂים וְאֵיל תְּמִימִם יִהְיוּ: וּבַיּוֹמָא דִּירְחָא. תוֹר בֶּר
 תוֹרִי, שְׁלָמִין. וְשְׁתָּא אֲמַרִין. וּדְכַר, שְׁלָמִין יְהוֹן: כֹּב וְאֵיפָה לְפֶר
 וְאֵיפָה לְאֵיל יַעֲשֶׂה מִנְחָה וְלִכְבָּשִׂים כַּאֲשֶׁר תִּשְׁיֵג יָדוֹ
 וְשֶׁמֶן הָיִן לְאֵיפָה: וּמְכִילְתָּא לְתוֹרָא. וּמְכִילְתָּא לְדַכְרָא, יַעֲבִיד
 מִנְחָתָא. וְלֹאֲמַרְיָא. כֹּמָא דְּתַדְבִּיק, יְדִיהָ. וּמִשְׁחָא, מְלִי הֵינָא לְמִכִּילְתָּא:
 כֹּב וּבִבּוֹא הַנָּשִׂיא דֶּרֶךְ אוֹלָם הַשַּׁעַר יָבּוֹא וּבְדֶרֶכוֹ יֵצֵא:
 וּבְמִיעַל רָבָא. בְּאוֹרַח אוֹלָמָא דְּתִרְעָא, יַעֲוֹל. וּבְאוֹרְחִיהָ, יִפּוֹק:
 כֹּב וּבִבּוֹא עִם-הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה בַּמוֹעֲדִים הַבֵּא דֶּרֶךְ
 שַׁעַר צָפוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֹת יֵצֵא דֶּרֶךְ-שַׁעַר נֹגֵב וְהַבֵּא
 דֶּרֶךְ-שַׁעַר נֹגֵב יֵצֵא דֶּרֶךְ-שַׁעַר צָפוֹנָה לֹא יָשׁוּב דֶּרֶךְ
 הַשַּׁעַר אֲשֶׁר-בָּא בּוֹ כִּי נִכְחוּ (כ' יצאו) יֵצֵא: וּבְמִיעַל עֲמָא

דָּאָרעאָ. לְמַסְגֵּד קָדָם יי, בְּמוֹעֲדֵיאָ. דְּעָלִיל. בְּאוֹרַח תִּרְעָ צְפוֹנָא, לְמַסְגֵּד.
 יְפוֹק, בְּאוֹרַח תִּרְעָ דְּרוֹמָא. וְדְעָלִיל, בְּאוֹרַח תִּרְעָ דְּרוֹמָא. יְפוֹק, בְּאוֹרַח
 תִּרְעָ צְפוֹנָא. לָא יְתוּב. בְּאוֹרַח תִּרְעָא, דְּעָל בֵּיהּ אָרִי לְקַבְלֵיהּ, יְפוֹק:
 כו וְהַנְּשִׂיא בְּתוֹכָם בְּבּוֹאָם יָבּוֹא וּבְדֶרֶכָם יֵצְאוּ: וְרַבָּא.
 בִּינְיָהוֹן בְּמִיעֲלֵהוֹן, יִיעוֹל. וּבְמַפְקֵהוֹן, יִפְקוֹן: כח וּבְחֲגִים וּבְמוֹעֲדִים
 תִּהְיֶה הַמִּנְחָה אֵיפָה לֶפָר וְאֵיפָה לְאִיל וְלִכְבָּשִׁים מִתַּת
 יָדוֹ וְשֶׁמֶן הָיִן לְאֵיפָה: וּבְחֲגֵיאָ וּבְמוֹעֲדֵיאָ. תִּהְיֶה מִנְחָתָא מְכִילְתָּא
 לְתוֹרָא, וּמְכִילְתָּא לְדַכְרָא. וְלֹא מְרִיא, דְּתַדְבִּיק יָדֵיהּ, וּמִשְׁחָא, מְלִי הֵינָא
 לְמְכִילְתָּא:

(גְּאֵלְנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פִּרְקָנָא. יי צְבָאוֹת, שְׁמִיָּהּ, קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

על דא יתברך וישתבח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקַיָּמָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלָם,
 וְלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא:

זוּלָּק הַדְּקֻדּוֹק: כו וְהַנְּשִׂיא. הוּי"ו גְּעִי: וּבְדֶרֶכָם יֵצְאוּ. בְּדְפוּסִים: 'ובצאתם' ובכל ס"ת
 'ובדרכם' ועיקר. וכלפי שאמר תחלה בנשיא ובדרכו יצא שאין מותר לו לעשות קפנדריא אמר
 כאן 'ובדרכם יצאו' כלומר בדרך העם שהם מצווים לעשותו קפנדריא, אף הוא מצווה לעשותו
 קפנדריא עמהם וכמותם, וכן ראיתי לה"ר אברהם קדמון מחכמי צנעא יע"א בפירוש כת"י
 ע"ש:

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנָבִיאִים טוֹבִים. וְרָצָה
 בְּדַבְרֵיהֶם, הַנְּאֻמִּים בְּאַמֶּת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
 בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנָבִיאִי, הָאֱמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמין)

הפטרה דשבת הגדול

וְעַרְבָּה לַיהוָה מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם בִּימֵי עוֹלָם
 וּבְשָׁנִים קְדָמְנִית: וְיִתְקַבַּל קָדָם יי. קוֹרְבַּן אֲנָשׁ

יהודה, ויתבי ירושלם. כיומי עלמא. וכשנין דמלקדמין: ב וקרבת
 אליכם למשפט והייתי | עד ממהר במכשפים
 ובמנאפים ובנשבעים לשקר ובעשקי שכר-שכיר
 אלמנה ויתום ומטי-גר ולא יראוני אמר יהוה עבאות:
 ואתגלי עליכון, למעבד דינא. ויהי מימרי בכון, לסהיד מוחי. בחרשיא,
 ובגיפאי. ובדמשתבעין, לשקרא. ובאנסי אגר אגידא. ארמלא ויתם
 ומסטן דין גיורא, ולא דחילו מן קדמי. אמר, יי עבאות: ג כי אני
 יהוה לא שניתי ואתם בני-יעקב לא כליתם: ארי. אנא יי,
 לא אשנית קימי דמן עלמא. ואתון בני יעקב אתון מדמן דמאן דמית
 בעלמא הדין, דיניה פסיק: ד למימי אבתיכם סרתם מחקי
 ולא שמרתם שובו אלי ואשובה אליכם אמר יהוה
 עבאות ואמרתם במה נשוב: למימי אבהתכון. סטיתון מן
 קיימי ולא נטרתון. תובו לפולחני, ואתפני במימרי לאיטבא לכון. אמר,
 יי עבאות. ואם תימרון, במא נתוב: ה היקבע אדם אלהים כי
 אתם קבעים אתי ואמרתם במה קבענוך המעשר
 והתרומה: הירגו גבר, קדם דינא. ארי אתון, מרגזין קדמי. ואם
 תימרון, במא ארגיזנא קדמך. במעשריא, ובתרומתא: ו במארה
 אתם נארים ואתי אתם קבעים הגוי כלו: בלטותא, אתון
 מתלטן. וקדמי, אתון מרגזין. עמא, בלהון: ז הביאו את-כל-
 המעשר אל-בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא
 בזאת אמר יהוה עבאות אם-לא אפתח לכם את
 ארבות השמים והריקתי לכם ברכה עד-בלי-די:

זולק הדקדוק: ב במכשפים. השוא שבמ"ם נע, מפני המאריך שבכ"ת: ובמנאפים. המ"ם
 רפה והשוא נח:

אמר נביא איתא ית כל מעשרא, לבית אוצרא. ויהי פרנוס,
לדמשמשין בבית מקדשי. ונסו כען קדמי, בהדא. אמר, יי צבאות. אם
לא אפתח לכו. ית, פוי דשמיא. ואחית לכו. טובא, עד דתימרון מסת:
וּגְעַרְתִּי לָכֶם בָּאֵל וְלֹא־יִשְׁחַת לָכֶם אֶת־פְּרֵי הָאֲדָמָה
וְלֹא־תִשְׁכַּל לָכֶם הַגֶּפֶן בַּשָּׂדֶה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: וְאִזּוּף
לְכוּ, בַּמַּחְבֵּל. וְלֹא יַחֲבִיל לְכוּ, ית אבא דארעא. וְלֹא תַתְּפִיל לְכוּ
גּוֹפְנָא, בַּחֲקֵלָא. אמר, יי צבאות: וְאִשְׁרוּ אֶתְכֶם כָּל־הַגּוֹיִם
כִּי־תִהְיוּ אַתֶּם אֶרֶץ חֶפֶץ אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: וַיִּשְׁבְּחוּ
יְתָכוֹן, כָּל עַמֵּיָא. ארי תהון אתון יתבין בארע בית שכינתי, ועבדין בה
רעותי. אמר, יי צבאות: חֲזָקוּ עָלַי דְּבָרֵיכֶם אָמַר יְהוָה
וְאִמְרַתֶּם מִה־נְּדַבְּרָנוּ עָלֶיךָ: תְּקִיפוּ קְדָמִי. פתגמיכון, אמר יי.
ואם תימרון. מא אסגינא למללא, קדמך: וְאִמְרַתֶּם שׁוֹא עֶבֶד
אֱלֹהִים וּמִה־בָּצַע כִּי שִׁמְרָנוּ מִשְׁמֶרֶתוֹ וְכִי הִלְכָנוּ
קִדְרָנִית מִפְּנֵי יְהוָה צְבָאוֹת: אִמְרַתוֹן. לא להנאה, מן דיפלח
קדם יי. ומא ממון, נתהני לנא. ארי נטרנא, מטרת מימריה. וארי
הליכנא, במפיכות רוחא, מן קדם, יי צבאות: וְעַתָּה אֲנַחְנוּ
מֵאֲשֵׁרִים זָדִים גַּם־נִבְנוּ עֲשֵׂי רָשָׁעָה גַם בָּחֲנוּ אֱלֹהִים
וַיִּמָּלְטוּ: וּכְעַן. אֲנַחְנָא, מִשְׁבַּחִין רְשִׁיעִין. אף אתקיימו, עבדי חטאה.
אף נסיא, קדם יי, ואשתויבו: וְאִזּוּ נְדַבְּרוּ יִרְאֵי יְהוָה אִישׁ
אֶל־רֵעֵהוּ וַיִּקְשֹׁב יְהוָה וַיִּשְׁמַע וַיִּפְתַּח סֵפֶר זִכְרוֹן לִפְנֵי
לִירְאֵי יְהוָה וּלְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ: בְּכֵן מִמְּלִין. דחליא די, גבר עם
חבריה. ושמיע קדם יי, וגלי קדמוהי. ואתפתיב. ספר דוכרנא קדמוהי,
לדחליא די. ולדמחשבין, ליקרא שמייה: וְהָיוּ לִי אָמַר יְהוָה
צְבָאוֹת לַיּוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה סִגְלָה וְחִמְלָתִי עֲלֵיהֶם

כַּאֲשֶׁר יַחְמֹל אִישׁ עַל-בְּנוֹ הָעֶבֶד אֹתוֹ: וַיְהוֹן קְדָמִי. אָמַר, יי
 צְבֹאוֹת. לְיוֹמָא. דְּאָנָא עֲתִיד, לְמַעְבֵּד סְגֻלָּתָא. וְאַחוּס עֲלִיהוֹן. כְּמָא,
 דְּחַיִּיס גְּבָרָא. עַל בְּרִיה, דְּפָלַח יְתִיה: ^{טו} וְשִׁבְתֶּם וּרְאִיתֶם בֵּין
 צַדִּיק לְרָשָׁע בֵּין עֶבֶד אֱלֹהִים לְאִשֶּׁר לֹא עֲבָדוֹ: וּתְתוּבוּן,
 וְתַחֲזוּן. בֵּין צַדִּיקָיָא, לְרָשִׁיעֵיָא. בֵּין דְּפִלְחוּ, קָדָם יי. לְדֹלָא פִלְחוּ,
 קְדָמוּהִי: ^{טז} כִּי הִנֵּה הַיּוֹם בָּא בְּעֵר פִּתְגָּמָא וְהָיוּ כָל-זֵדִים
 וְכָל-עֲשֵׂה רָשָׁעָה קָשׁ וְלֹהֵט אַתֶּם הַיּוֹם הַבָּא אָמַר יְהוָה
 צְבֹאוֹת אֲשֶׁר לֹא-יַעֲזֹב לָהֶם שָׂרֵשׁ וְעֵנָף: אָרִי הָא יוֹמָא, אֲתִי.
 בְּעִיר, בְּתַנּוּרָא. וַיְהוֹן כָּל רָשִׁיעֵיָא. וְכָל עֲבָדֵי חֲטָאָה, חֲלָשִׁין פְּקֻשָּׁא.
 וַיִּלְחִיד יְתֵהוֹן, יוֹמָא דְּאֲתִי. אָמַר, יי צְבֹאוֹת. דִּלָּא יִשְׁבּוּק לְהוֹן, בַּר וּבַר
 בַּר: ^{יז} וְזָרְחָה לָכֶם יְרֵאִי שָׁמַי שְׁמֵשׁ צִדְקָה וּמִרְפָּא בְּכַנְפֶיהָ
 וַיִּצְאֲתֶם וּפְשַׁתֶּם כְּעִגְלֵי מִרְבֵּק: וְתִדְנַח לְכוּן. דְּחִלִּי שָׁמַי, שְׁמֵשׁ
 דְּזָכוּ. וְאַסּוּתָא בְּכַנְפֶיהָ. וְתַפְקוּן וְתַטְיִלוּן, כְּעִגְלֵי רִבְקָא: ^{יח} וְעֲסוּתֶם
 רָשָׁעִים כִּי-יְהִיוּ אֲפֹר תַּחַת כַּפּוֹת רַגְלֵיכֶם בַּיּוֹם אֲשֶׁר אֲנִי
 עֹשֶׂה אָמַר יְהוָה צְבֹאוֹת: וּתְדוּשׁוּן רָשִׁיעִין. אָרִי יְהוֹן קְטָמָא.
 תַּחֲזוּת, פִּרְסַת רַגְלֵיכוֹן. בְּיוֹמָא, דְּאָנָא עֲבִיד. אָמַר, יי צְבֹאוֹת: ^{יט} זְכְרוּ
 תּוֹרַת מֹשֶׁה עֲבָדֵי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתוֹ בְּחֹרֵב
 עַל-כָּל-יִשְׂרָאֵל חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים: אֲדַכְרוּ. אוֹרִיתָא, דְּמֹשֶׁה
 עֲבָדֵי. דְּפַקִּידִית יְתִיה בְּחֹרֵב, עַל כָּל יִשְׂרָאֵל. לְאַלְפָּא יְתֵהוֹן, קִימִין
 וְדִינִין: ^כ הִנֵּה אֲנִכִּי שֹׁלַח לָכֶם אֶת אֱלִיָּה הַנָּבִיא לְפָנַי בּוֹא
 יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא: הָא אָנָּא, שֹׁלַח לְכוּן. ית, אֱלִיָּה נְבִיָּא.
 קָדָם. מִיְתִי יוֹמָא דְּעֲתִיד לְמִיתִי, מִן קָדָם יי. רַבָּא וּדְחִילָא: ^{כא} וְהָשִׁיב
 לִב-אֲבוֹת עַל-בָּנִים וְלִב בָּנִים עַל-אֲבוֹתָם פֶּן-אֲבֹא

וְהִפִּיתִי אֶת־הָאָרֶץ חֶרֶם: וְיָתִיב לֵב אָבְהָן, עַל בְּנֵין. וְלֵב בְּנֵיא, עַל אָבְהֵתְהוֹן. דְּלִמָּא אֶתְגַּלִּי, וְאִשְׁכַּח יֵת אַרְעָא בְּחוּבְהָא, וְאִמְחִינָה גְמִירָא:

ונוהגים לחזור על פסוק זה:

הִנֵּה אֲנֹכִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא:

(גְּאֻלָּנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פְּרֻקָּנָא. יי צְבָאוֹת, שְׁמִיָּהּ קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יִתְפָּרֵד וְיִשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקַיָּמָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלַם, וְלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא:

מפטיר דיו"ט שני שלפסח (בחוצה לארץ)

במדבר סימן כ"ח פסוקים ט"ז - כ"ה

וּבַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ פָּסַח לִיהוָה: וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה חֹג שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת יֹאכֵל: בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה עִלָּה לִיהוָה פָּרִים בְּגִי־בָקָר שְׁנַיִם וְאֵיל אֶחָד וְשִׁבְעָה כִבְשִׂים בְּגִי שְׁנָה תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם: וּמִנְחַתֶּם סֹלֶת בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִינִים לִפָּר וּשְׁנֵי עֶשְׂרִינִים לְאֵיל תַּעֲשׂוּ: עֶשְׂרוֹן עֶשְׂרוֹן תַּעֲשֶׂה לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכִּבְשִׂים: וְשַׁעִיר חַטָּאת אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם: מִלֶּבֶד עַל־ת הַבָּקָר אֲשֶׁר לְעֹלֹת הַתָּמִיד תַּעֲשׂוּ אֶת־אֱלֹהֵי: כֹּאֵלָה תַּעֲשׂוּ לַיּוֹם שִׁבְעַת יָמִים לֶחֶם אִשָּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ לִיהוָה עַל־עוֹלֹת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:

ברכה ראשונה שקורם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנְבִיאִים טוֹבִים. וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם, הַנְּאֻמִּים בְּאֵמֶת. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה, בַּמִּשָּׁה עֲבָדוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנְבִיאֵי, הָאֵמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרה דיו"ט שני שלפסח (בחוצה לארץ)

במלכים ב' סימן כ"ב

בֶּן־שְׁמֹנֶה שָׁנָה יֵאָשִׁיאוּ בְּמִלְכּוֹ וּשְׁלָשִׁים וְאַחַת שָׁנָה
מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אָמֹו יְדִידָה בַת־עֲדִיָּה
מִבְּצֻקָּתָ: בַּר תַּמְנֵי שָׁנִין, יֵאָשִׁיָּה כֹד מֶלֶךְ. וּתְלָתִין וַחֲדָא, שָׁנִין. מֶלֶךְ,
בִּירוּשָׁלַם. וְשֵׁם אִמִּיהָ, יְדִידָה בַת עֲדִיָּה, מִבְּצֻקָּתָ: ב וַיַּעַשׂ הַיִּשְׂרָאֵל
בְּעֵינֵי יְהוָה וַיֵּלֶךְ בְּכָל־דֶּרֶךְ דָּוִד אָבִיו וְלֹא־סָר יָמִין
וּשְׁמֹאוֹל: וַעֲבַד דְּכִשְׁר, קָדָם יי. וְאַזֹּל. בְּכָל אֹרֶחַ, דָּוִד אָבוּהִי. וְלֹא
סָטָא, לְיַמִּינָא וְלִסְמָאלָא: ג וַיְהִי בְּשְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְמֶלֶךְ
יֵאָשִׁיאוּ שָׁלַח הַמֶּלֶךְ אֶת־שָׁפָן בֶּן־אַצְלִיָּהוּ בֶן־מִשְׁלֵם
הַסֹּפֵר בֵּית יְהוָה לֵאמֹר: וַהֲוָה. בַּתְּמָנָא עָסְרִי, שָׁנִין. לְמַלְכָּא,
יֵאָשִׁיָּה. שָׁלַח מַלְכָּא. יֵת שָׁפָן בֶּר אַצְלִיָּה בֶר מִשְׁלֵם, סָפְרָא. בֵּית מִקְדָּשָׁא
דִּי, לְמִימַר: ד עלֵּה אֶל־חִלְקִיָּהוּ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וַיִּתֵּם
אֶת־הַכֶּסֶף הַמּוּבָא בֵּית יְהוָה אֲשֶׁר אֶסְפוּ שְׁמָרֵי הַסֶּף
מֵאֵת הָעָם: סק. לֹות חִלְקִיָּה, כְּהֵנָא רַבָּא. וַיִּטְקִים, יֵת כֶּסֶף.
דְּמַתְעֵל, לְבֵית מִקְדָּשָׁא דִּי. דְּכַנְשׁוּ אִמְרַפְלִיָּא, מִן עַמָּא: ד (כ' וַיִּתְּנָה)
וַיִּתְּנֵהוּ עַל־יַד עֹשֵׂי הַמְּלָאכָה הַמִּפְקָדִים (כ' בַּבֵּית) בֵּית
יְהוָה וַיִּתְּנוּ אֹתוֹ לְעֹשֵׂי הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר בַּבֵּית יְהוָה לְחֹזֶק
בִּדְק הַבָּיִת: וַיִּתְּנֵיהּ. עַל יַד, עַבְדֵי עֲבִידָתָא. דְּמִמְנֵן, בֵּית מִקְדָּשָׁא
דִּי. וַיִּתְּנוּ יְתִיָּה. לְעַבְדֵי עֲבִידָתָא, דְּבַבֵּית מִקְדָּשָׁא דִּי. לְתַקְפָּא, בְּדָקָא
דְּבִיתָא: ד לְחַרְשִׁים וּלְבָנִים וּלְגִדָּרִים וּלְקִנּוֹת עֲצִים וְאַבְנֵי

זֶלֶק הַדְּקָדוֹק: א מִבְּצֻקָּתָ. הַקִּמְץ חֲטָף וְהַשּׁוֹא נָח וְהַקוּ"ף בִּפְתַח: ה לְחֹזֶק (אֵת) בְּדָק הַבֵּית.
לא גרסינן תיבת 'את' גם בקצת דפוסים ל"ג לה:

מחצב לחזק את-הבית: לנגריא. ולארדיכליא, ולארגובליא.
ולמזבן אעין, ואבנין פסילן. לתקפא, ית ביתא: ז אד לא-יחשב
אתם הכסף הנתן על-ידם כי באמונה הם עשים: פרס,
לא מתחשיב עמהון. כספא, דמתיהיב על ידהון. ארי בהימנותא, אנון
עבדין: ח ויצו המלך את-כל-העם לאמור עשו פסח
ליהוה אלהיכם ככתוב על ספר הברית הזה: ופקיד
מלפא, ית כל עמא למימר. עבדו פסחא. קדם, יי אלהכון. כמא
דכתיב, על ספרא דקימא, הדין: ט כי לא נעשה בפסח הזה
מימי השפטים אשר שפטו את-ישראל וכל ימי מלכי
ישראל ומלכי יהודה: ארי לא אתעביד, בפסחא הדין. מיומי,
נגודיא. דדנו, ית ישראל. וכל. יומי. מלכי ישראל, ומלכיא דבית יהודה:
י כי אם-בשמנה עשרה שנה למלך ואשיהו נעשה
הפסח הזה ליהוה בירושלם: אלהין. בתמנא עסרי, שנין.
למלפא, יאשיה. אתעביד. פסחא הדין. קדם יי, בירשלם: יא וגם
את-האבות ואת-הידענים ואת-התרפים ואת-הגללים
ואת כל-השקצים אשר נראו בארץ יהודה ובירושלם.
בער ואשיהו למען הקים את-דברי התורה הכתבים
על-הספר אשר מצא חלקיהו הפהן בית יהוה: ואף ית
בדין, וית זכורו. וית צלמניא וית טעותא, וית כל שקוציא. דאתחזיאו
בארעא דבית יהודה, ובירשלם. פלי, יאשיה. בדיל. לקימא. ית פתגמי
אורייתא, דכתיבין על ספרא. דאשכח. חלקיה כהנא, בית מקדשא די:
יב וכמהו לא-היה לפניו מלך אשר-שב אל-יהוה
בכל-לבבו ובכל-נפשו ובכל-מאדו בכל תורת משה
ואחריו לא-קם כמהו: וכותיה לא הוה קדמוהי, מלפא. דתב

לְפִלְחָנָא דִּיִּי בְּכָל לַבִּיָּה וּבְכָל נַפְשִׁיָּהּ, וּבְכָל נִכְסוּזֶיהּ. כְּכֹל, אוֹרִיתָא
דְּמֹשֶׁה. וּבִתְרוּזֵי, לָא קָם פְּוִתִּיָּה:
(גְּאֵלָנוּ יְהוָה עֲבָאוֹת שְׁמוֹ קָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל):
(פִּרְקָנָא. יי עֲבָאוֹת, שְׁמִיָּהּ. קִדִּישָׁא, דִּישְׂרָאֵל):
עַל דָּא יִתְבָּרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קִדִּישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעַלְמָא,
וּלְעַלְמֵי עַלְמֵיָּא:

Three sets of Hebrew letters are shown, each with arrows indicating the direction of the stroke used to form them. The first set shows the letters Kaph, Lamed, Mem, and Nun. The second set shows the letters Samekh, Dalet, Heh, Vav, and Zayin. The third set shows the letters Het, Tet, Yod, Kaph, Lamed, Mem, and Nun.

במדבר סימן כ"ט פסוקים ז' - י"א

וּבַעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה מִקְרָא-קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעִנִּיתֶם
אֶת-נַפְשֵׁיכֶם כָּל-מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ: וְהִקְרַבְתֶּם עֲלֶיהָ לִיהוָה רֵיחַ
נִיחָח פַּר בֶּן-בָּקָר אֶחָד אֵיל אֶחָד כִּבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה שְׁבַעַת תְּמִימִם
יִהְיוּ לָכֶם: וּמִנְחַתָּם סֹלֶת בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר שְׁנֵי
עֶשְׂרֹנִים לָאֵיל הָאֶחָד: עֶשְׂרוֹן עֶשְׂרוֹן לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת
הַכִּבְשִׁים: שְׁעִיר-עִזִּים אֶחָד חֲטָאת מִלֶּבֶד חֲטָאת הַכִּפָּרִים וְעֹלֹת
הַתְּמִיד וּמִנְחַתָּהּ וּנְסִכֶיהֶם:

ברכה ראשונה שקודם הפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנָבִיאִים טוֹבִים. וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם, הַנְּאֻמְרִים בְּאַמֶּת. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה, בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִיִּשְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנָבִיאֵי, הָאֱמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

כִּפְדֵּךְ שִׁשִּׁיִּיִּיִּיִּיִּיִּי דַּפְדֵּךְ

בישעיה סימן נ"ז

וַיֹּאמֶר סֵלֹה סֵלֹה פְּנֵי־דָרֶךְ הָרִימוּ מִבְּשׁוּל מִדֶּרֶךְ עַמִּי׃
וַיִּמַּר אֱלִיפוֹ וְאֶזְהָרֵי אִפְנוּ לֵב עַמָּא, לְאֹרַח תְּקַנְנָא, סְלִיקוּ
תַּקְלַת רְשִׁיעִיָּא מְאֹרַח, בְּנִשְׁתָּא דְעַמִּי׃ ב פִּי כֹה אָמַר רַם וְנִשְׂא
שִׁכְן עַד וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ מְרוֹם וְקָדוֹשׁ אִשְׁכּוֹן וְאֶת־דְּבֵא

וּשְׁפַל-רוּחַ לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים וּלְהַחֲיוֹת לֵב גְּדָפָאִים:
אֲרִי כְּדָנָן אָמַר, רָמָא וּמִנְטָלָא. דְּשָׂרִי בְּשִׁמְיָא, וְקִדִּישׁ שְׁמִיָּה. בְּרוּמָא
שָׂרִי, וְקִדִּישָׁא שְׂכִינְתִּיהָ. אָמַר לְמַפְרָק לְתַבִּירִי לְבָא, וּלְמַכִּיכִי רוּחָא.
לְקִימָא, רוּחַ מַכִּיכִין. וּלְמַסְעָד, לֵב תַּבִּירִין: א כִּי לֹא לְעוֹלָם אֲרִיב
וְלֹא לְנֶצַח אֶקְצוֹף בִּי-רוּחַ מִלְּפָנַי יַעֲטוֹף וּנְשָׁמוֹת אֲנִי
עָשִׂיתִי: אֲרִי לֹא לְעֹלְמָא, אֶתְפָּרַע בְּדִין. וְלֹא לְאַפְרָשׁ, יְהִי רְגוּזִי. אֲרִי
רוּחִי מִיִּתְיָא, אֲנָא עֲתִיד לְאַתְבָּא. וְנִשְׁמָתָא, אֲנָא עַבְדִּית:
ב בָּעֲזֹן בָּעֲזֹ קַצְפָּתִי וְאַכְהֹו הַסְתֵּר וְאַקְצֹף וַיִּלְךְ שׁוֹבֵב
בְּדֶרֶךְ לְבוֹ: בְּחוּבֵי מְמוֹנְהוֹן דְּאַנְסוֹ הָהּ רְגוּזִי עֲלִיהוֹן, וְאַלְקִיתַנּוֹן.
סְלִיקִית שְׂכִינְתִי מִנְהוֹן, וְטַלְטִילַתַנּוֹן. בְּדִרִית גְּלוּתְהוֹן עַל דְּטַעוֹ, בְּתַר
הִרְהוּר לְבָהוֹן: ג דְּרַכִּיו רָאִיתִי וְאַרְפָּאָהוּ וְאַנְחָהוּ וְאַשְׁלָם
נַחֲמִים לוֹ וְלֹאֲבָלָיו: אֹרַח תִּיבְתָּהוֹן גְּלִיָּא קְדָמִי, וְאַשְׁבוּק לְהוֹן.
וְאַרְחִים עֲלִיהוֹן. וְאַשְׁלָם תַּנְחוּמִין. לְהוֹן, וְלְדַמְתָּאֲבָלִין עֲלִיהוֹן: ד בּוֹרָא
(כ' נוב) נִיב שְׁפָתַיִם שָׁלוֹם | שָׁלוֹם לְרַחוּק וּלְקָרוֹב אָמַר
יְהוָה וּרְפָאִיתִיו: דְּבָרָא מִמְּלַל סְפוֹן, בְּפוֹם כָּל אִנְשָׁא. אָמַר שְׁלָמָא
יִתְעַבִּיד לְצַדִּיקָיָא, וְנִטְרוּ אוּרִיתִי מִלְּקַדְמִין. וּשְׁלָמָא יִתְעַבִּיד לְתַבִּיָּא,
דְּתַבּוּ לְאוּרִיתִי קָרִיב. אָמַר יי, וְאַשְׁבוּק לְהוֹן: ז וְהִרְשָׁעִים פִּיִּם
נִגְרָשׁ בִּי הַשֶּׁקֶט לֹא יוֹכֵל וַיִּגְרָשׁוּ מִימִּיּוֹ רַפֵּשׁ וְטִיט:
וְרִשְׁיַעְיָא, פִּימָא דְטָרִיד. דְּבָעִי לְמִנַּח, וְלֹא יָכִיל. וְעַכְרִין מוֹהִי, סִין וְטִין:
ח אֵין שָׁלוֹם אָמַר אֱלֹהֵי לְרִשְׁעִים: לִית שְׁלָמָא. אָמַר אֱלֹהֵי,
לְרִשְׁיַעְיָא: ט קָרָא בְּגִרוֹן אֶל-תַּחֲשֹׁךְ בִּשְׁוֹפֵר הָרִם קוֹלָךְ
וְהִגִּד לְעַמִּי פִּשְׁעָם וּלְבֵית יַעֲקֹב חַטָּאתָם: נְבִיָּא אֲכַלִּי
בְּגִרוֹנְךָ, לֹא תִמְנַע. בְּקַל שׁוֹפָרָא, אֲרִים קֹלְךָ. וְחוּי לְעַמִּי, מִרְדִּיהוֹן. וּלְבֵית
יַעֲקֹב, חוּבִיהוֹן: י וְאוֹתִי יוֹם יוֹם יִדְרָשׁוּן וְדַעַת דְּרַכִּי יַחֲפָצוּן

בְּגוֹי אֲשֶׁר-עֲדָקָה עָשָׂה וּמִשְׁפָּט אֱלֹהֵיוֹ לֹא עֹזֵב יִשְׁאַלּוּנִי
 מִשְׁפָּטֵי-צֶדֶק קִרְבַּת אֱלֹהִים יַחֲפָצוּן: וּקְדָמִי יוֹם יוֹם, אֶלְפָן
 תִּבְעִין. בְּאֵלֹו לְמַדַּע אֲוִרְחָן דִּתְקַנֵּן קְדָמִי, צָבָן. בְּעַמָּא, דְּזָכוּ עֲבַד. וּמַדִּין
 אֱלֹהֵיהּ, לֹא אֶתְרַחֵק. שְׁאֲלִין מִן קְדָמִי, דִּין דְּקִשּׁוּט. בְּאֵלֹו לְאֶתְקַרְבָּא
 לְדַחֲלָתָא דִּי, צָבָן: ^{דא} לְמָה צִמְנוּ וְלֹא רָאִיתָ עֲנִינוּ נַפְשָׁנוּ
 וְלֹא תִדַּע הֵן בְּיוֹם צִמְכֶם תִּמְצְאוּ-חֶפֶץ וְכָל-עֲצִיבֵיכֶם
 תִּנְגָּשׁוּ: אֲמַרִין לְמָא אֲנַחְנָא צִימִין, וּקְדָמְךָ גָּלִי. מְסַגְפִין נַפְשָׁתָנָא,
 וּקְדָמְךָ יָדִיעַ. נִבְיָא, אֵימַר לְהוֹן. הָא בְּיוֹם תַּעֲנִיתְכוּן, אַתּוֹן תִּבְעִין
 צְרִיכוּן, וְכָל תַּקְלָתְכוּן, אַתּוֹן מְקַרְבִין: ^{דב} הֵן לְרִיב וּמִצָּה תִצּוּמוֹ
 וְלִהְיוֹת בְּאַגְרָף רָשַׁע לֹא-תִצּוּמוּ בְּיוֹם לְהַשְׁמִיעַ בְּמָרוֹם
 קוֹלְכֶם: הָא לְתַחֲרוּ וּלְמַצּוּ, אַתּוֹן צִימִין. וְלִמְמַחֵי, בְּכַרְמִיזָא דְרִשְׁעָא.
 לֹא תַתְעַנּוֹן תַּעֲנִין, בְּאֲלִין. לֹא שְׁמַעְא בְּמָרוּמָא, קְלָכוּן: ^{דג} הִכָּזָה יְהִיָּה
 צוֹם אֲבַחְרֵהוּ יוֹם עֲנוֹת אָדָם נַפְשׁוֹ הִלְכָּךְ בְּאַגְמֵן רֹאשׁוֹ
 וְשָׁק וְאַפֵּר יַצִּיעַ הִלָּזָה תִּקְרָא-צוֹם וְיוֹם רָצוֹן לִיהוָה:
 הִהְדָּא הִיא תַעֲנִיתָא, דְרַעֲינָא בֵּה. יוֹמָא. דְּמַסְגִּיף אֲנָשָׂא, נַפְשִׁיהּ. כְּפִיף
 רִישִׁיהּ, בְּאַגְמוֹן כְּפִיף. וְעַל סִקָּא וְקֻטְמָא, בְּאִית. הִלְהָדָא, אַתּוֹן קָרַן תַּעֲנִין.
 וְיוֹמָא דְרַעֲוָא בֵּיה, מִן קָדָם יִי: ^{דד} הִלּוּא זֶה צוֹם אֲבַחְרֵהוּ פִתְחַ
 חֲרָצְבוֹת רָשַׁע הִתֵּר אֲגָדוֹת מוֹטָה וְשַׁלַּח רְצוּצִים חֲפָשִׁים
 וְכָל-מוֹטָה תִּנְתְּקוּ: הִלָּא דָּא הִיא תַעֲנִיתָא, דְרַעֲינָא בֵּה. פְּרָדוּ,
 בְּנִשְׁת רִשְׁעָא. שְׂרוּ, קֻטְרִי כְּתָבִי דִין מַסְטִי. וּפְטְרוּ דִּהּוּ אֲנִיסִין, בְּנֵי חוֹרִין.
 וְכָל דִּין מַסְטִי, תִּסְלָקוּן: ^{דו} הִלּוּא פָּרַס לָרַעַב לַחֲמֹךְ וְעֵנִיִּים
 מְרוּדִים תִּבְיָא בֵּית כִּי-תִרְאֶה עָרִם וְכִסִּיתוּ וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא
 תִתַּעֲלֵם: הִלָּא תִפְרִינִים לְכַפְנָא, מִלַּחֲמֹךְ. וְחֲשִׁיבִין מְטַלְטְלִין,

וְזֶלֶק הִדְקִדּוּק: ^{דז} בְּאַגְרָף. בְּטַפְחָא בְּכָל סַפְרֵי תִימָן: ^{דח} פִּתְחַ. בְּפִשְׁט אַחַד בְּסֵת"י
 וּבִירוּשְׁלַמִּיִּים, וְהִיא שִׁיטַת רַמ"ל:

תעיל לגו ביתך. ארי תחזי ערטלאה, ותכסיניה, ומקריב בסרך, לא
תכבוש עינך: ^{טז} **אז יבקע פשחך אורך וארכתך מהרה**
תצמח והלך לפניך צדקך כבוד יהוה יאספק: בכין יתגלי
כשפרפרא, נהורך. ואסות מחתך, בפריע תסק. ויהכן קדמך, וכותך.
ביקר מן קדם יי, תתפניש: ^{יז} **אז תקרא ויהוה יענה תשוע**
ויאמר הנני אסתסיר מתוכך מוטה שלח אצבע
ודבר-און: בכין תצלי, ויי יקביל צלותך. תבעי מן קדמוהי, ויעביר
בעותך. אם תעדי מבינך, אסטיות דין, מרמו באצבע ומלמלא, מלין
דאונים: ^{יח} **ותפק לרעב נפשך ונפש נענה תשביע וזרח**
בחשך אורך ואפלתך פצהרים: ותתפח קדם כפנא, נפשך.
ונפש מסגפא, תסבע. וידנח בחשוכא, נהורך. וקבלך, יהי כטיהרא:
^{יט} **ונחך יהוה תמיד והשביע בצחצחות נפשך ועצמותיך**
יחליץ והיית כגן רוה וכמוצא מים אשר לא-יבבו
מימיו: וידברנך יי, תדירא. ויסבע בשני בערתא, נפשך. וגופך, ייחי
בחיי עלמא. ותהי נפשך מליא תפנקין, כגנת שקיא דמרויא. וכמבוע
דמין, דלא פסקין, מוהי: ^כ **ובנו ממך חרבות עולם מוסדי**
דור-ודור תקומם וקרא לך גדר פריץ משובב נתיבות
לשבת: ויבנו מנך, חרבת עלם. יסודי דר ודר, תקומים. ויקרון לך,
מקיים אורחא דתקנא, מתיב רשיעיא, לאוריתא: ^{כא} **אסתשיב**
משבת רגלך עשות חפציך ביום קדשי וקראת לשבת
ענג לקדוש יהוה מכבד וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא
חפצך ודבר דבר: אם תתיב משבתא, רגלך. למעבד צרכך,
ביומא דקדשי. ותערעה לשבתא, בתפנקין. לקדישא דיי, תיקר. ותיקר

וזלק הדקדוק: ^{טז} **יאספק.** הפ"ה והכ"ף רפה בסת"י: ^{כא} **לקדוש יי מכבד.** ה"ג בלא וי"ו,
ובקצת דפוסים נפל טעות:

קדמוהי, מלמעבד אורחך, ומלסופקא צרכך ומלמללא, מלין דאונים:
כב אז תתענג על-יהוה והרפבתיך על- (כ' במוות) בַּמָּתִי
 ארץ והאכלתיך נחלת יַעֲקֹב אֲבִיךָ כִּי פִי יְהוֹה דְּבַר:
 בכין. תתפנק, קדם יי. וישרינד, על תקפי ארעא. ויכילנד. פירי, אחסנת
 יַעֲקֹב אֲבוֹךְ. ארי במימרא די, גזיר בן: **כג** ובא לציון גואל ולשבי
 פֶּשַׁע בִּיעֲקֹב נָאִם יְהוֹה: וייתי לציון, פריק. ולאֲתבא מְרוֹדִיא
 דבית יַעֲקֹב, לאוריתא. אמר, יי: **כד** ואני זאת בריתי אותם
 אמר יהוה רוחי אשר עליך ודברי אשר-שַׁמְתִּי בְּפִיךָ
 לֹא-יִמּוּשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי זֶרַעְךָ וּמִפִּי זֶרַעְךָ אָמַר יְהוֹה
 מַעֲתָה וְעַד-עוֹלָם: ואנא. דין קימי עמהון, אמר יי. רוח קדשי,
 דעלך. ופתגמי נבואתי, דשויתי בפמך. לא יעדון. מפמך ומפום בנך.
 ומפום בני בנך, אמר יי. מפעון, ועד עלמא:

(גאלנו יהוה צבאות שמו קדוש ישראל:)

(פרקנא. יי צבאות, שמיא. קדישא, דישראל:)

על דא יתברך וישתבח, שְׁמָא רַבָּא קַדִּישָׁא. די לעילא, חיא וקימא. מברך הוא לעלם,
 ולעלמי עלמא:

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בַּנְּבִיאִים טוֹבִים. וְרָצָה
 בְּדַבְרֵיהֶם, הַנִּאֲמָרִים בְּאֵמֶת. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
 בְּמִשָּׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבַנְּבִיאִי, הָאֵמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרה דמנחת כפור

ספר יונה

וַיְהִי דְּבַר-יְהוָה אֶל-יוֹנָה בֶּן-אָמִתִּי לֵאמֹר: וְהָיָה פֶתֶגֶם
 נְבוּאָה, מִן קֳדָם יי. עס יונה בר אַמִּתִּי, לְמִימַר: **ב** קוֹם לֵךְ

אֶל־נִינְוָה הָעִיר הַגְּדוֹלָה וְקָרָא עָלֶיהָ כִּי־עָלְתָה רַעְתָּם
לִפְנֵי: קוּם. אִיזִיל לְנִינְוָה. קָרָתָא רַבְתָּא, וְאַתְנַבִּי עָלֶיהָ. אָרִי סְלִיקָת
בִּישְׁתְּהוֹן, לְקַדְמִי: ָ וַיְקָם יוֹנָה לְבָרַח תַּרְשִׁישָׁה מִלִּפְנֵי יְהוָה
וַיֵּרֶד יָפוֹ וַיִּמְצָא אֹנִיָּה | בָּאָה תַרְשִׁישׁ וַיֵּתֶן שְׂכָרָהּ וַיֵּרֶד
בָּהּ לָבוֹא עִמָּהֶם תַּרְשִׁישָׁה מִלִּפְנֵי יְהוָה: וְקָם יוֹנָה, לְמַעַרְק
לְיָמָא. מִן קָדָם דִּיתַנְבִּי, בְּשָׂמָא דִּי. וּנְחַת לִיפּוֹ. וְאַשְׁכַּח אֶלְפָּא, דְּאֶזְלָא
בְּיָמָא. וַיְהִי אַגְרָה. וּנְחַת בָּהּ, לְמִיזֵל עִמָּהוֹן בְּיָמָא. מִן קָדָם דִּיתַנְבִּי,
בְּשָׂמָא דִּי: ָ וַיְהִי הַטִּיל רוּחַ־גְּדוֹלָה אֶל־הַיָּם וַיְהִי
סַעַר־גְּדוֹל בַּיָּם וַהֲאֹנִיָּה חֹשֶׁבֶה לְהִשָּׁבֵר: וַיִּי. אָרִיס רוּחַ רַב,
עַל יָמָא. וַהֲוָה נַחְשׁוֹל רַב, בְּיָמָא. וְאַלְפָּא, בְּעֵינָא, לְאַתְבָּרָא: ָ וַיִּירָאוּ
הַמִּלְּחִים וַיַּזְעִקוּ אִישׁ אֶל־אֱלֹהֵיוֹ וַיִּטְלוּ אֶת־הַכִּלִּים אֲשֶׁר
בְּאֹנִיָּה אֶל־הַיָּם לְהַקֵּל מֵעֲלֵיהֶם וַיּוֹנֶה יָרֵד אֶל־יַרְבְּתִי
הַסְפִּינָה וַיִּשְׁכַּב וַיֵּרֶדֶם: וּדְחִילוּ סַפְנֵיָא. וּבְעֵז גָּבֵר מִן דְּחִלְתִּיהּ וַחֲזוּ,
אָרִי לִית בְּהוֹן צָרוּךְ. וּרְמוּ יָת מְנֵיָא. דְּבִאֲלָפָא, לְיָמָא. לְאַקְלָא, מִנְהוֹן.
וַיּוֹנֶה. נְחַת, לְאַרְעִית שָׂדָא דְּבִאֲלָפָא, וּשְׂכִיב, וּדְמוּךְ: ָ וַיִּקְרַב אֵלָיו
רַב הַחֲבֵל וַיֹּאמֶר לוֹ מַה־לָּךְ גֵּרָדָם קוּם קְרָא אֶל־אֱלֹהֶיךָ
אוֹלִי יִתְעַשֶּׂת הָאֱלֹהִים לָנוּ וְלֹא נֹאבָד: וּקְרִיב לְוִתִּיהּ, רַב
סַפְנֵיָא. וַאֲמַר לִיהּ, מָא אַתְּ דְּמוּךְ. קוּם צְלִי, קָדָם אֱלֹהֶךָ. מָאִם. יִתְרַחֵם מִן
קָדָם יי. עֲלָנָא, וְלֹא נִיבַד: ָ וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ לְכוּ
וְנִפְלֵה גּוֹרְלוֹת וְנִדְעָה בְּשַׁלְמֵי הָרַעָה הַזֹּאת לָנוּ וַיִּפְּלוּ
גּוֹרְלוֹת וַיִּפֹּל הַגּוֹרֵל עַל־יוֹנָה: וַאֲמָרוּ, גָּבֵר לְחִבְרִיָּה. אִיתוּ, וְנִרְמִי
עַדבִּין. וְנִדְעָ. בְּדִיל מִן בִּשְׁתָּא הָדָא, לָנָא. וּרְמוּ עַדבִּין. וְנִפֹּל עַדבָּא, עַל
יוֹנָה: ָ וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הַגִּידָה־נָּא לָנוּ בְּאֲשֶׁר לְמִי־הָרַעָה

הַזֹּאת לָנוּ מִהַמְּלֹאכֶתֶךָ וּמֵאֵין תָּבוֹא מִה אֶרְצֶךָ
וְאִי־מִנֶּה עִם אֶתְּהָ: וְאָמְרוּ לֵיהּ, חֲוֵי כָעַן לָנָא. בְּדִיל מִן בִּשְׁתָּא
הָדָא, לָנָא. מָא עֲבִידְתָּךְ, וּמִנֵּן אֶת אֶתִּי. אִידָא הִיא מְדִינְתָךְ. וְאִי מְדִין
עָמָא, אֶת: ט וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם עֲבָרִי אֲנֹכִי וְאֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי
הַשָּׁמַיִם אֲנִי יָרָא אֲשֶׁר־עָשָׂה אֶת־הַיָּם וְאֶת־הַיַּבֶּשֶׁה:
וְאָמַר לְהוֹן, יְהוּדָאָה אָנָּא. וּמִן קָדָם יְיָ. אֱלֹהֶא דְשִׁמְיָא, אָנָּא דְחִיל. דְּעֵבֵד
יֵת יִמָּא, וְיֵת יִבְשֶׁתָּא: ז וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים יִרְאָה גְדוֹלָה וַיֹּאמְרוּ
אֵלָיו מִה־זֹּאת עָשִׂיתָ כִּי־יָדְעוּ הָאֲנָשִׁים כִּי־מִלְּפָנֶי יְהוָה
הוּא בָרַח כִּי הִגִּיד לָהֶם: וּדְחִילוֹ גְּבִרְיָא, דְּחָלָא רַבָּא. וְאָמְרוּ לֵיהּ,
מָא דָּא עֲבַדְתָּא. אָרִי יָדְעוּ גְּבִרְיָא. אָרִי מִן קָדָם דִּיתְנִיבִי בִּשְׁמָא דִּי, הוּא
עָרִיק. אָרִי חֲוֵי, לְהוֹן: ח וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו מִה־נַּעֲשָׂה לָךְ וַיִּשְׁתַּק
הַיָּם מִעֲלֵינוּ כִּי הַיָּם הוֹלֵךְ וְסֹעֵר: וְאָמְרוּ לֵיהּ, מָא נַעֲבִיד לָךְ.
וַיְנוּחַ יִמָּא, מִנָּנָא. אָרִי יִמָּא אָזִיל, וְנַחֲשׁוּלִיָּה תִקִּיף: יב וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם
שְׂאוּנִי וְהִטִּילְנִי אֶל־הַיָּם וַיִּשְׁתַּק הַיָּם מִעֲלֵיכֶם כִּי יוֹדַע
אֲנִי כִּי בִשְׁלִי הִסְעַר הַגְּדוֹל הַזֶּה עֲלֵיכֶם: וְאָמַר לְהוֹן, סְבוּנִי,
וּרְמוּנִי לִימָא. וַיְנוּחַ יִמָּא, מִנְּכוּן. אָרִי, יָדַע אָנָּא. אָרִי בְּדִילִי. נַחֲשׁוּלָא
רַבָּא. הֲדִין, עֲלִיכוּן: יג וַיַּחֲתִּירוּ הָאֲנָשִׁים לְהָשִׁיב אֶל־הַיַּבֶּשֶׁה
וְלֹא יָכְלוּ כִּי הַיָּם הוֹלֵךְ וְסֹעֵר עֲלֵיהֶם: וְשִׁטִּין גְּבִרְיָא.
לְאַתְבָּא. לִיבְשֶׁתָּא, וְלֹא יָכִילוּ. אָרִי יִמָּא אָזִיל, וְנַחֲשׁוּלִיָּה תִקִּיף עֲלֵיהוֹן:
יד וַיִּקְרְאוּ אֶל־יְהוָה וַיֹּאמְרוּ אָנָּה יְהוָה אֱלֹהֵי נַאֲבֻדָּה
בְּנַפְשׁ הָאִישׁ הַזֶּה וְאֶל־תִּתֵּן עָלֵינוּ דָּם נִקְיָא כִּי־אַתָּה
יְהוָה כַּאֲשֶׁר חָפְצָתָ עָשִׂיתָ: וְצִלְיָאוּ קָדָם יְיָ, וְאָמְרוּ. קָבִיל בְּעוֹתָנָא
יְיָ, לֹא כָעַן נִיבֵד. בְּחוֹבֶת נַפְשִׁיהּ, דְּגִבְרָא הֲדִין. וְלֹא תִתֵּן עֲלֵנָא, חוֹבֶת
זֶלֶק הַדְּקָדוּק: טו אָנָּה. מִלְרַע בְּכָל הַתִּיגָאן גַּם בִּירוּשְׁלַמִּיִּם, וְכוּלְהוּ שְׂאָרָא. וְכ"ה כִּפִּי
הַדְּקָדוּק, וְכ"כ בַּעַל מִקְנֵה אֲבִרְהָם. וְעִיין עֲרוּגַת הַבוּשֶׁם:

דַּם זָכַאי. אָרִי אֶת יְיָ. כָּמָא דְרַעְנָא קְדָמְךָ, עֲבַדְתָּא: טו וַיִּשְׁאוּ
אֶת־יוֹנָה וַיִּטְלֶהוּ אֶל־הַיָּם וַיַּעֲמֵד הַיָּם מִזַּעְפוֹ: וּנְסִיבוּ, יֵת
יוֹנָה. וּרְמוּהִי, לְיָמָא. וְנַח יָמָא, מִנַּחֲשׁוּלִיָּה: טז וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים
יִרְאָה גְדוֹלָה אֶת־יְהוָה וַיִּזְכְּחוּ־זָבַח לַיהוָה וַיִּדְרוּ נְדָרִים:
וּדְחִילוּ גְבֻרָא. דְּחֵלָא רַבָּא, מִן קָדָם יְיָ. וַאֲמְרוּ לְדַבְּחָא דִּיבַח, קָדָם יְיָ.
וַנְּדְרוּ, נְדָרִין: ז' וַיִּמֶן יְהוָה דָּג גְּדוֹל לְבַלַּע אֶת־יוֹנָה וַיְהִי
יוֹנָה בְּמַעֵי הַדָּג שְׁלֹשָׁה יָמִים וּשְׁלֹשָׁה לַיְלֹת: וְזָמִין יְיָ, נִנְא
רַבָּא. לְמַבְלַע, יֵת יוֹנָה. וְהָוָה יוֹנָה, בְּמַעֵיא דְנִנְתָּא. תִּלְתָּא יָמִין,
וּתִלְתָּא לַיְלֹן: ח' וַיִּתְּפַלֵּל יוֹנָה אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵיו מִמַּעֵי
הַדָּגָה: וְצִלִּי יוֹנָה. קָדָם יְיָ, אֱלֹהֵיהֶּּ מִמַּעֵיא, דְנִנְתָּא: ט' וַיֹּאמֶר
קָרָאתִי מִצְרָה לִי אֶל־יְהוָה וַיַּעֲנֵנִי מִבְּטֶן שְׂאוֹל שׁוֹעֵתִי
שָׁמַעְתָּ קוֹלִי: וַאֲמַר. צִלִּיתִי. מִדַּעֲקַת לִי. קָדָם יְיָ, וְקָבִיל צְלוֹתִי.
מֵאֲרַעִית תְּהוֹמָא. בְּעִיתִי, עֲבַדְתָּא בְּעוֹתִי: כ' וַתִּשְׁלִיכֵנִי מִצּוֹלָה
בְּלִבִּי יָמִים וְנָהָר יִסְבְּבֵנִי כָּל־מִשְׁפָּרִיךְ וּגְלִיךְ עָלַי עָבְרוּ:
וּרְמִיתָנִי לְעַמְקֵיא, בְּלִבָּא דִּימָא. וְנָהָרָא, סְחֹר סְחֹר לִי. כָּל נַחֲשׁוּלוֹהִי
דִּימָא וּגְלוֹהִי, עָלַי עָדוּ: כא וְאָנִי אֲמַרְתִּי נִגְרַשְׁתִּי מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ
אֲדָּ אוֹסִיף לְהַבִּיט אֶל־הֵיכַל קְדֻשְׁךָ: וְאָנָּה אֲמַרְתִּי. אֶתְרַכִּית,
מִן קָדָם מִימָרְךָ. בָּרַם, אוֹסִיף לְאַסְתַּכְּלָא. בְּהֵיכְלָא, דְקְדֻשְׁךָ:
כב אֲפָפוּנִי מֵיִם עַד־נֶפֶשׁ תְּהוֹם יִסְבְּבֵנִי סוֹף חֲבוּשׁ
לְרֹאשִׁי: אֲקָפוּנִי מֵיא, עַד מוֹתָא. תְּהוֹמָא, סְחֹר סְחֹר לִי. יָמָא דְסוֹף,
תְּלִי עֵיל מִן רִישִׁי: כג לְקַצְבֵּי הָרִים יִרְדְּתִי הָאָרֶץ בְּרַחֲתֶיהָ

זולק הדקדוק: ט' מצרה לִי. הלמ"ד רפה בכל ספרי תימן וכ"ה בירושלמיים וברוב הדפוסים,
כי אין בו דין אתי מרחיק כי ה"א שרשית כי היא סימן הנקבות וכמו 'חרה לך' דלקמן
(פרק-ד' פס' ט'):

בְּעַדֵּי לְעוֹלָם וַתַּעַל מִשְׁחַת חַיִּי יְהוָה אֱלֹהֵי: לְעַקְרֵי טוֹרֵא,
 נַחֲתִית. אֲרָעָא. נִגְדַת בְּתַקְפָּהָא, עִיל מְנִי עַלְמִין. וְאֵת קָרִיב קְדָמְךָ,
 לְאַסְקָא מַחְבְּלָא. חַיִּי, יְיָ אֱלֹהֵי: כֹּד בְּהַתְעַטָּף עָלַי נַפְשִׁי
 אֶת־יְהוָה זִכְרָתִי וַתָּבוֹא אֵלַיִךְ תִּפְלָתִי אֶל־הֵיכַל קֹדֶשְׁךָ:
 בְּאַשְׁתַּלְהוּיֹת עָלַי, נַפְשִׁי. פִּלְחָנָא דִּי, אֲדַכְרִית. וְעַלְתָּ לְקִדְמָךְ, עֲלוֹתִי.
 לְהֵיכַלְךָ, דְּקֹדֶשְׁךָ: כֹּד מְשֻׁמְרִים הַבְּלִי־שׁוֹא חֶסֶדְךָ יַעֲזֹבוּ: לֹא
 כְּעַמְמִיָּא, פְּלַחֵי טְעוּתָא. דְּמֵאֲתָר דְּמַתּוּטָב לְהוֹן, לִית אֲנוּן יָדְעִין:
 כֹּד וְאֲנִי בְּקוֹל תּוֹדָה אֶזְבְּחָה־לָּךְ אֲשֶׁר נִדְרָתִי אֲשַׁלְמָה
 יְשׁוּעָתָה לִיהוָה: וְאֲנָא. בְּקַל תִּשְׁבַּחַת אוֹדָאָה, קִרְבְּנִי אֶקְרִיב קִדְמָךְ.
 דְּנִדְרִית, אֲשֻׁלִּים. פֶּרְקֵן נַפְשִׁי בְּעִלּוֹ, קִדְם יְיָ: כֹּד וַיֹּאמֶר יְהוָה לְדָג
 וַיִּקָּא אֶת־יוֹנָה אֶל־הַיַּבֶּשֶׁה: וַאֲמַר יְיָ, לְנוֹנָא. וּפְלִט יֵת יוֹנָה,
 לַיַּבֶּשֶׁתָּא: כֹּד וַיְהִי דְּבַר־יְהוָה אֶל־יוֹנָה שֵׁנִית לֵאמֹר: וַהֲוָה
 פִּתְגָם נְבוּאָה, מִן קִדְם יְיָ. עִם יוֹנָה, תִּנְיָנוֹת לְמִימַר: כֹּס קוֹם לָךְ
 אֶל־נִינּוּה הָעִיר הַגְּדוֹלָה וּקְרָא אֵלֶיהָ אֶת־הַקְּרִיאָה אֲשֶׁר
 אֲנִכִּי דִבֵּר אֵלַיִךְ: קוֹם. אִיזִיל לְנִינּוּה, קִרְתָּא רַבָּתָא. וְאַתְנַבֵּי עֲלֶיהָ,
 יֵת נְבוּאָתָא. דְּאֲנָא, מְמַלִּיל עִמָּךְ: לִ וַיִּקָּם יוֹנָה וַיֵּלֶךְ אֶל־נִינּוּה
 כְּדִבֵּר יְהוָה וְנִינּוּה הִיתָה עִיר־גְּדוֹלָה לְאֱלֹהִים מִהֵלֶךְ
 שְׁלֹשֶׁת יָמִים: וְקָם יוֹנָה. וַאֲזַל לְנִינּוּה, בְּפִתְגָמָא דִּי. וְנִינּוּה. הָוָה
 קִרְתָּא רַבָּתָא, קִדְם יְיָ. מִהֵלֶךְ, תִּלְתָּא יוֹמִין: לֹא וַיַּחֵל יוֹנָה לָבוֹא
 בְּעִיר מִהֵלֶךְ יוֹם אֶחָד וַיִּקְרָא וַיֹּאמֶר עוֹד אַרְבַּעִים יוֹם
 וְנִינּוּה נֶהְפְּכַת: וְשָׂרֵי יוֹנָה, לְמִיעַל בְּקִרְתָּא. מִהֵלֶךְ, יוֹמָא חַד.
 וַאֲבִרִין, וַאֲמַר. עוֹד, אַרְבַּעִין יוֹמִין. וְנִינּוּה, מִתְּהַפְּכָא: לֵב וַיֹּאמְרִינוּ
 אֲנָשֵׁי נִינּוּה בְּאֱלֹהִים וַיִּקְרְאוּ־צוֹם וַיִּלְבְּשׁוּ שֻׁקִּים מִגְּדוּלָם

וְעַד-קִטְנָם: וְהִימִינוּ. אֲנָשִׁי נִינוּה, בְּמִמְרָא דִּי. וּגְזֵרוֹ צוּמָא, וּלְבָשׁוּ
 סָקִין. מְרַבְּהוֹן, וְעַד זְעִירָהוֹן: לָג וַיֵּגַע הַדָּבָר אֶל-מֶלֶךְ נִינוּה וַיִּקָּם
 מִכֶּסְאוֹ וַיַּעֲבֵר אֲדָרְתּוֹ מֵעַלָּיו וַיְכַס שֶׁק וַיֵּשֶׁב עַל-הָאֵפֶר:
 וּמִטָּא פִתְגָמָא, לְוֹת מֶלֶכָא דְנִינוּה. וְקָם, מִפְּרָסִי מַלְכוּתִיהָ. וְאַעֲדִי לְבוּשׁ
 יִקְרִיָּה, מִנִּיהָ. וְאַתְכַּפִּי סָקָא. וַיִּתֵּיב, עַל קִטְמָא: לָד וַיִּזְעַק וַיֹּאמֶר
 בְּנִינוּה מִטַּעַם הַמֶּלֶךְ וּגְדָלָיו לֵאמֹר הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה
 הַבֶּקֶר וְהָעֶזְאן אֶל-יִטְעֻמוֹ מְאוּמָה אֶל-יָרְעוּ וּמִים
 אֶל-יִשְׁתּוּ: וְאַכְרִיז. וַאֲמַר, בְּנִינוּה. מַגְזִירַת מֶלֶכָא. וְרַבְרַבְנוּהִי, לְמִימַר.
 אֲנָשָׁא וּבַעֲרָא, תּוֹרִי וְעֵנָא. לָא יִטְעֻמוֹן, מִדַּעַם. לָא יָרְעוֹן. וּמִיָּא, לָא
 יִשְׁתּוֹן: לָד וַיִּתְכַּפּוּ שְׁקִים הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה וַיִּקְרְאוּ
 אֶל-אֱלֹהִים בַּחֲזָקָה וַיֵּשְׁבוּ אִישׁ מִדֶּרֶכּוֹ הָרָעָה וּמִן-הַחֲמִס
 אֲשֶׁר בְּכַפֵּיהֶם: וַיִּתְכַּסּוּן סָקִין. אֲנָשָׁא, וּבַעֲרָא. וַיִּצְלוֹן קָדָם יי,
 בַּתְּקוּף. וַיִּתּוּבּוּן. גָּבֵר, מְאוֹרַחְתָּהוֹן בִּשְׁתָּא. וּמִן חֲטָפָא, דְּבִידִיהוֹן:
 לָד מִי-יִודַע יָשׁוּב וְנָחַם הָאֱלֹהִים וְשָׁב מִחֲרוֹן אַפּוֹ וְלֹא
 נֶאֱבַד: מִן יָדַע דָּאִית בִּידִיהָ חוּבִין, יִתּוּב מִנְהוֹן. וַיִּתְרַחַם עַלְנָא, מִן קָדָם
 יי. וַיִּתּוּב, מִתְּקוּף רַגְזִיהָ, וְלֹא נִיבַד: לָד וַיֵּרָא הָאֱלֹהִים
 אֶת-מַעֲשֵׂיהֶם כִּי-שָׁבוּ מִדֶּרֶכֶם הָרָעָה וַיִּנָּחֵם הָאֱלֹהִים
 עַל-הָרָעָה אֲשֶׁר-דָּבַר לַעֲשׂוֹת-לָהֶם וְלֹא עָשָׂה: וּגְלִי קָדָם
 יי, יֵת עוֹבְדִיהוֹן. אֲרִי תָבוּ, מְאוֹרַחְתָּהוֹן בִּישְׁתָּא. וְתָב יי. מִן בִּשְׁתָּא.
 דְּמִלִּיל לְמַעַבְדַּ לְהוֹן, וְלֹא עָבַד: לָד וַיֵּרַע אֶל-יוֹנָה רָעָה גְדוּלָּה
 וַיִּחַר לוֹ: וּבֵאִישׁ לְיוֹנָה, בִּישָׁא רַבָּא. וַתִּקֵּי, לִיהָ: לָט וַיִּתְפַּלֵּל
 אֶל-יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲנִי יְהוָה הֲלוֹא-זֶה דְּבָרִי עַד-הַיּוֹתִי

וְזֶלַק הַדְּקָדוֹק: לָג וַיְכַס שֶׁק. זָקָף בִּפְתַח כְּדִינוֹ: לָד וְנָחַם הָאֱלֹהִים. הַחִי"ת בִּפְתַח: לָד אֲשֶׁר דָּבַר.

תִּיבַת 'דָּבָר' בְּמֵאֲרָכָה לֹא בְּתִבְרִי בִּסְת"י: לָט אֲנִיָּה. מִלְרַע:

על-אדמתי על-בן קדמתי לברח תרשישה כי ידעתי
 כי אתה אל-חנן ורחום ארך אפים ורב-חסד ונתם
 על-הרעה: וצלי קדם יי, ואמר. בבועו יי, הלא דין פתגמי. עד דהוית
 קים, על ארעי. על בן אוחיתי, למערק לימא. ארי ידענא. ארי את
 אלהא, חננא ורחמנא. מרחיק רגז, ומסגי למעבד טבון. ומתיב מימריה,
 מלאיתא בשתא: מ ועתה יהוה קח-נא את-נפשי ממני כי
 טוב מותי מחיי: וכען יי. סב בען ית נפשי, מני. ארי. טב דאמות,
 מדאיחי: מא ויאמר יהוה ההיטב חרה לך: ואמר יי. הלחדא,
 תקיף לך: מב ויצא יונה מן-העיר וישב מקדם לעיר ויעש
 לו שם ספה וישב תחתיה בצל עד אשר יראה
 מה-יהיה בעיר: ונפק יונה, מן קרתא. ויתיב, ממדנח לקרתא. ועבד
 ליה תמן, מטלתא. ויתיב תחותה, בטלא. עד דיחי. מא יהי, בסוף
 קרתא: מג וימן יהוה-אלהים קיקיון ויעל | מעל ליונה
 להיות צל על-ראשו להציל לו מרעתו וישמח יונה
 על-הקיקיון שמחה גדולה: וזמין יי אלהים. קיקיון. וסליק, עיל
 מן יונה. למהוי טלא, על רישיה. לאגנא ליה, מבשתיה. וחד יונה, על
 קיקיון, חדא רבא: מד וימן האלהים תולעת בעלות השחר
 למחרת ותך את-הקיקיון ויבש: וזמין יי, תולעתא. במסק
 צפרא, ביומא דבתרוהי. ומחת ית קיקיון, ויבש: מה ויהי | בזרח
 השמש וימן אלהים רוח קדים חרישית ותך השמש
 על-ראש יונה ויתעלף וישאל את-נפשו למות ויאמר
 טוב מותי מחיי: והוה, במדנח שמשא. וזמין יי. רוח קדומא,
 שתיקתא. וטפחת שמשא. על רישא דיונה, ואשתלהי. ושאל ית

וזלק חדקדוק: מג וימן יהוה. תי' 'השם' בגעיא:

נפשיה, לממת. ואמר, טב דאמות, מדאיחי: ^{מז} ויאמר אלהים
אל-יונה ההיטב חרה-לך על-הקיקיון ויאמר היטב
חרה-לי עד-מות: ואמר יי, ליונה. הלחדא תקיף לך, על קיקיון.
ואמר, לחדא תקיף לי, עד מותא: ^{מז} ויאמר יהוה אתה חסת'
על-הקיקיון אשר לא-עמלת בו ולא גדלתו שבין-לילה
היה ובין-לילה אבד: ואמר יי, את חסתא, על קיקיון. דלא
עמלתא ביה, ולא רביתיה. דבליילא הדין הוה, ובליילא אחרנא אבד:
^{מז} ואני לא אחוס על-נינוה העיר הגדולה אשר יש-בה
הרבה משתים-עשרה רבו אדם אשר לא-ידע בין-ימינו
לשמאלו ובהמה רבה: ואנא, לא אחוס. על נינוה, קרתא רבתא.
דאית בה. סגי מתרתא עסרי רבוא, אנשא. דלא ידע, בין ימיניה
לסמאליה. ובעירא, סגי: ^{מז} מי-אל כמוד נשא עון ועבר
על-פשע לשארית נחלתו לא-החזיק לעד אפו כי-חפץ
חסד הוא: לית פר מנך, את הוא אלהא. שביק לעוין, ומעבר על
חובין. לשארא, דאחסנתיה. לא מוריד לעלמין, רגזיה. ארי רעי
לאיטבא, הוא: ^{מז} ישוב ירחמנו יכבש עונותינו ותשליך
במצלות ים כל-חטאתם: יתוב מימריה, לרחמא עלנא. ישבוק
על חובנא, ברחמיה. וירמי לעמקי ימא, כל חטאי ישראל: ^{מז} תתן
אמת ליעקב חסד לאברהם אשר-נשבעת לאבותינו
מימי קדם: תתין קשטי יעקב לבנוהי, כמא דקיימתא ליה בבית אל.
טבות אברהם לזרעיה בתרוהי, כמא דקיימתא ליה בין בתריא. תדכר
לנא עקידת יצחק דאתעקד על מדבחא, קדמך. תעביד עמנא, טבון.
דקיימתא לאבהתנא, מיומי קדם:

וזלק הדקדוק: ^{מז} משתים. השוא שבשי"ן נח ואף שיש געיא במ"ם, בעבור שהתיבה בטעם
מקף, עיין במחברת התיגאן. והתי"ו דגש:

(גִּאֲלָנוּ יְהוָה עֲבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:
(פִּרְקָנָא. יי עֲבָאוֹת, שְׁמִיָּהּ קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל):

עַל דָּא יִתְבָּרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקַיָּמָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלַם,
וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא:

מפטיר דיו"ט ראשון שלסוכות

במדבר סימן כ"ט פסוקים י"ב - ט"ז

וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם
כָּל־מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ וַחֲגֻתְכֶם חֹג לִיהוָה שִׁבְעַת יָמִים:
וְהִקְרַבְתֶּם עֲלֶיהָ אִשָּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לִיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁלֹשָׁה עָשָׂר
אֵילָם שָׁנִים בָּבָשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבַּעַה עָשָׂר תְּמִימִם יִהְיוּ: וּמִנְחָתְכֶם
סֹלֶת בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עָשָׂרֹנִים לִפְרֵי הָאֶחָד לְשֹׁלֶשֶׁה עָשָׂר
פָּרִים שְׁנֵי עָשָׂרֹנִים לְאֵיל הָאֶחָד לְשָׁנֵי הָאֵילָם: וְעֶשְׂרוֹן עֶשְׂרוֹן
לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד לְאַרְבַּעַה עָשָׂר בָּבָשִׁים: וּשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֹטָאת
מִלֶּבֶד עֹלֹת הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ:

ברכה ראשונה שיקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּגִבְיָאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדַבְּרֵיהֶם, הַנֶּאֱמָרִים בְּאַמֶּת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בַּמִּשָּׁה עֲבָדוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְגִבְיָאִי, הָאֶמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרה דיו"ט ראשון שלסוכות

בזכריה סימן י"ג

וְהִבֵּאתִי אֶת־הַשְּׁלֹשִׁית בְּאֵשׁ וַעֲרַפְתִּים בְּצַרְף
אֶת־הַפֶּסֶף וּבְחִנָּתִים כִּבְחֹן אֶת־הַזָּהָב
הוּא | יִקְרָא בְּשִׁמִּי וְאֲנִי אֶעֱנֶה אֹתוֹ אֲמַרְתִּי עַמִּי הוּא

וְהוּא יֹאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי: וְאֵעִיל יֵת תִּלְתָּא בְּעָקָא, בְּכוּר דְּאִישָׁא.
וְאַצְרוּפְנוֹן, בְּמָא דְּצָרְפִּין יֵת כְּסָפָא. וְאַבְחֶרְנוֹן, בְּמָא דְּבַחְרִין יֵת דִּהֶבָא.
הוּא, יֵצְלִי בְּשָׁמִי. וְאַנָּא, אֶקְבִּיל צְלוֹתֶיהָ. אֲמַרִית, עֲמִי הוּא. וְהוּא יִימַר, יי
אֱלֹהֵי: ב הִנֵּה יוֹם-בָּא לִיהוָה וְחֶלֶק שְׁלָלָךְ בְּקֶרְבְּךָ: הָא
יוֹמָא עֲתִיד לְמִיתִי, מִן קָדָם יי. וּפְלָגוֹן בֵּית יִשְׂרָאֵל נִכְסֵי עֲמֻמְיָא, בְּגוּיךְ
יִרְשָׁלַם: ג וְאַסְפְּתִי אֶת-כָּל-הַגּוֹיִם | אֶל-יְרוּשָׁלַם לְמַלְחָמָה
וְנִלְכְּדָה הָעִיר וְנִשְׁסוּ הַבָּתִּים וְהַנָּשִׁים (כ' תשגלנה)
תִּשְׁכַּבְנָה וְיֵצֵא חֲצִי הָעִיר בַּגּוֹלָה וְיֵתֵר הָעָם לֹא יִפְרֹת
מִן-הָעִיר: וְאַכְנִישׁ יֵת כָּל עֲמֻמְיָא לִירְשָׁלַם, לְאַגְחָא קֶרְבָּא. וְתַתְּכַבִּישׁ
קֶרְתָּא. וְיִתְבָּזוֹן, בְּתִיָּא. וְנִשְׂיָא, יִשְׁתַּכְבֵּן. וְיִפּוֹק. פִּלְגָה דְּקֶרְתָּא, בְּגִלּוּתָא.
וְשָׂאֵר עֲמָא, לֹא יִפְסוֹק, מִן קֶרְתָּא: ד וְיֵצֵא יְהוָה וְנִלְחַם בַּגּוֹיִם
דָּהֶם בְּיוֹם הַלְחָמָוּ בְּיוֹם קָרְב: וְיִתְגַּלִּי יי. וְיִגִּיחַ קֶרְבָּא, בְּעֲמֻמְיָא
הָאֲנוּן. בְּיוֹם אֲגַחּוּתֶיהָ קֶרֶב, עַל יָמָא דְּסוּף: ה וְעַמְדוֹ רַגְלִיו
בְּיוֹם-הָהוּא עַל-הָר הַזֵּיתִים אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי יְרוּשָׁלַם
מִקְדָּשׁ וְנִבְקַע הָר הַזֵּיתִים מִחֲצִיו מִזְרָחָה וְיָמָה גִּיא
גְּדוּלָה מְאֹד וּמֶשׁ חֲצִי הָהָר צְפוֹנָה וְחֲצִיו-נֶגְבָּה: וְיִתְגַּלִּי
בְּגִבּוֹרֶתֶיהָ, בְּעֶדְנָא הָהוּא. עַל טוֹר זֵיתָא. דְּעַל אִפִּי יְרוּשָׁלַם, מִמְּדִנְחָא.
וְיִתְבָּזַע טוֹר זֵיתָא מִפְּלִגְיָה, לְמִדְנָחָא וּלְמַעֲרָבָא. חֲלָא, רַבָּא לַחְדָּא.
וְיִתְלָשׁ, פִּלְגִּיהָ דְּטוֹרָא, לְצִפּוֹנָא, וּפִלְגִּיהָ לְדְרוֹמָא: ו וְנִסְתָּם גִּיא-הָרִי
כִּי-יִגִיעַ גִּי-הָרִים אֶל-אַעֲלָ וְנִסְתָּם כַּאֲשֶׁר נִסְתָּם מִפְּנֵי

זֶלֶק הַדְּקָדוֹק: ו אל אַעֲלָ. הַטַּעַם בַּה מְלַעִיל, כִּי הַסְּגוּלָּתָא לֹא תַטְעִים, וְכַפִּי מִשְׁפָּטָה צָרִיךְ
לְהַטְעִימָה (לְהַנִּיעָה), אִם לְעִיל אִם לְרַע. וּבִכְאֵן הוּא שֵׁם דְּבַר וְצָרִיךְ לְהַטְעִים בְּאַל"ף לְעִיל, כִּי
בַּפְעִלִים יִתְהַפֵּךְ לְרַע, כְּמוֹ בַּצִּלְצִילִי שִׁמְעַ (תִּלְתִּים קֹנ-ה) בַּעֲבוּר הִיּוּתוֹ שֵׁם דְּבַר בֹּא מְלַעִיל, עֵינִן
בְּרַש"י סוּף תִּלְתִּים, וּבַפְעִלִים 'וְהִי כַּאֲשֶׁר שִׁמְעַ' (בְּרַא כֹד-נב') לְרַע. וְכֵן 'זוֹרַע זֶרַע' (בְּרַא-א
כט') שֵׁם דְּבַר לְעִיל. וּבַפְעִלִים, 'וְהִי אִם זֶרַע יִשְׂרָאֵל' (שׁוּפְטִים-ו ג') לְרַע. וְהוּא יִהְיֶה לֶךְ מִעִי"ר
לְעִזּוֹר בְּכִיּוּצָא בּוּזָה, וְעֵינִן עֲרוּגַת הַבֶּשֶׂם דָּף מ' ע"א:

הָרָעַשׁ בַּיּוֹם עֲזִיָּה מֶלֶךְ-יְהוּדָה וּבֹא יְהוָה אֱלֹהֵי
כָּל-קִדְשִׁים עִמָּךְ: וְיִסְתַּתֵּם, חֵלָא דְטוֹרָא. אַרִי יִמְטִי חֶלֶת טוֹרָא,
לְאַצֵּל. וְתַעֲרֶקוֹן. כְּמָא דְעֶרְקִתוֹן, מִן קָדָם זַיְעָא. דְּהוּה בַּיּוֹם עֲזִיָּה, מֶלֶךְ
שְׁבִטָא דְּבֵית יְהוּדָה. וְיִתְגַּלִּי, יְיָ אֱלֹהֵי, כָּל קִדְשֻׁהִי, עֲמִיה: ^ז וְהָיָה
בַּיּוֹם הַהוּא לֹא-יִהְיֶה אֹר יִקְרוּת (כ' יקפאון) וְקִפְאוֹן: וְיִהְיֶה
בְּעֶדְנָא הַהוּא. לֹא יִהְיֶה נְהוּרָא, אֱלֹהֵי, עֲדִי וּגְלִיד: ^ח וְהָיָה יוֹם-אֶחָד
הוּא יוֹדֵעַ לִיהוָה לֹא-יּוֹם וְלֹא-לֵילָה וְהָיָה לְעַת-עֶרֶב
יִהְיֶה-אֹר: וְיִהְיֶה יוֹמָא חַד. הוּא. יִהְיֶה יָדִיעַ קָדָם יְיָ לֹא כְּנִיהוּר יִימָס, וְלֹא
כְּקַבֵּל לֵילִי. וְיִהְיֶה לְעֶדֶן רַמְשָׁא, יִהְיֶה נְהוּרָא: ^ט וְהָיָה | בַּיּוֹם הַהוּא
יֵצְאוּ מִיַּם-חַיִּים מִירוּשָׁלַם חֲצִים אֶל-הַיָּם הַקִּדְמוֹנִי
וְחֲצִים אֶל-הַיָּם הָאֲחֵרוֹן בְּקִיץ וּבַחֲרֹף יִהְיֶה: וְיִהְיֶה בְּעֶדְנָא
הַהוּא. יִפְקוֹן מִי מְבוּעַ, מִירוּשָׁלַם. פִּלְגְּהוֹן, לִימָא מְדִנְחָא. וּפִלְגְּהוֹן, לִימָא
מְעֶרְבָא. בְּקִיטָא וּבִסְתָא, יִהוֹן נִפְקִין: ^י וְהָיָה יְהוָה לְמֶלֶךְ
עַל-כָּל-הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְהוָה אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד:
וְתִתְגַּלִּי מַלְכוּתָא דֵּי, עַל כָּל יְתִבֵּי אֶרֶעָא. בְּעֶדְנָא הַהוּא. יִפְלַחוֹן קָדָם יְיָ,
כְּתָף חַד. אַרִי שְׁמִיָּה יֵצִיב בְּעֶלְמָא, לִית בָּר מַנִּיה: ^{יא} יִסּוּב
כָּל-הָאָרֶץ כְּעֶרְבָה מְגֻבֵּעַ לְרִמּוֹן נֶגֶב יְרוּשָׁלַם וְרִאמָה^א
וְיִשְׁבָּה תַּחְתִּיהָ לְמִשְׁעַר בְּנִימָן עַד-מִקּוֹם שַׁעַר הָרָאשׁוֹן
עַד-שַׁעַר הַפְּנִים וּמִגְדַּל חֲנַנְאֵל עַד יִקְבֵי הַמֶּלֶךְ: יִקְפָּה כָּל
אֶרֶעָא כְּמִישְׂרָא, מְגֻבֵּעַ לְרִמּוֹן. דְּרוֹם, יְרוּשָׁלַם. וְתַתְּרִבִּי וְתַתִּיב בְּאַתְרָהּ,
לְמַתְרַע שְׁבֵט בְּנִימָן. עַד אֶתֶר. תִּרְעָא קִדְמָא, עַד תִּרְעָא זְוִיתָא. וּמִגְדַּל
פָּקוֹס. עַד, שִׁיחֵי מִלְכָּא: ^{יב} וְיִשְׁבּוּ בָּהּ וְחֶרֶם לֹא יִהְיֶה-עוֹד
וְיִשְׁבָּה יְרוּשָׁלַם לְבִטָּח: וְיִתְּבוֹן בָּהּ. וְקִטְלָא, לֹא יִהְיֶה עוֹד, וְתַתִּיב
זֶלְק הַרְקִדּוֹק: ^{יג} וְרִאמָה. הוּי"ו גַּעֲי בִּסְת"י הַמְדוּקִדִּים:

יְרִשְׁלָם, לְרַחֲצֶן: יג וְזֹאת | תִּהְיֶה הַמַּגֵּפָה אֲשֶׁר יִגַּף יְהוָה
 אֶת-כָּל-הָעַמִּים אֲשֶׁר עָבְאוּ עַל-יְרוּשָׁלַם הַמֶּקֶד | בְּשָׂרוֹ
 וְהוּא עֹמֵד עַל-רִגְלָיו וְעֵינָיו תִּמְקָנָה בְּחִרְיָהֶן וּלְשׁוֹנוֹ
 תִּמְקֶן בְּפִיהֶם: וְדָא, תְּהִי מַחֲתָא. דִּימְחִי יי, ית כָּל עַמְמֵיָא. דְּמַתְּכַנְשִׁין
 וְאַתָּן, עַל יְרִשְׁלָם. יתמסי, בְּסִרְיָה. וְהוּא, קָאִים עַל רִגְלוֹהִי. וְעֵינֵיהוֹן,
 יתמסין בְּגִלְגְּלִיהוֹן. וְלִישְׁנֵיהוֹן, יתמסי בְּפִמְהוֹן: יד וְהִיָּה בַּיּוֹם הַהוּא
 תִּהְיֶה מִהוּמַת-יְהוָה רַבָּה בָּהֶם וְהַחֲזִיקוּ אִישׁ יָד רֵעֵהוּ
 וְעָלְתָה יָדוֹ עַל-יָד רֵעֵהוּ: וְהִי, בְּעֶדְנָא הַהוּא. יְהִי שְׂגוּשׁ קִטְלָא,
 קָדָם יי, סָגִי בְּהוֹן. וְיִתְקַפּוּן. גָּבֵר, בְּיַד חֲבֵרִיָּה. וְתִתְּלֹשׁ יָדֶיהָ, עִם יָדָא
 דְּחֲבֵרִיָּה: טו וְגַם-יְהוּדָה תִּלָּחֵם בִּירוּשָׁלַם וְאַסְףׁ חֵיל
 כָּל-הַגּוֹיִם סָבִיב זֶהָב וְכֶסֶף וּבָגָדִים לָרֹב מְאֹד: וְאֵף דְּבֵית
 יְהוּדָה. יִיתוֹנוּן עַמְמֵיָא כְּדִי אֲנִיסִין, לְאַגָּחָא קֶרְבָּא בִּירוּשָׁלַם. וְיִכְנָשׁוּן נִכְסֵי
 כָּל עַמְמֵיָא, סְחוּר סְחוּר. דְּהִבָּא וְכֶסֶף, וּלְבוּשִׁין, לְסָגִי לַחֲדָא: טז וְכֵן
 תִּהְיֶה מַגֵּפַת הַסּוּם הַפֶּרֶד הַגָּמֶל וְהַחֲמוֹר וְכָל-הַבְּהֵמָה
 אֲשֶׁר יְהִיָּה בַּמַּחֲנוֹת הַהֵמָּה כַּמַּגֵּפָה הַזֹּאת: וְכֵן תְּהִי, מַחַת
 סְסִיָּא. כּוֹדְנִיָּא, גָּמֶלָא וְחֲמָרָא. וְכָל בְּעִירָא. דִּיהִי, בְּמִשְׁרִיתָא הָאֲנוּן.
 כַּמַּחֲתָא, הָדָא: יז וְהִיָּה כָּל-הַנוֹתֵר מִכָּל-הַגּוֹיִם הַבָּאִים
 עַל-יְרוּשָׁלַם וְעָלוּ מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְמֶלֶךְ
 יְהוָה עֲבָאוֹת וְלַחֵג אֶת-חֵג הַסִּפּוֹת: וְהִי, כָּל דִּישְׁתָּאֵר, מִכָּל
 עַמְמֵיָא. דְּמַתְּכַנְשִׁין וְאַתָּן, עַל יְרִשְׁלָם. וְיִסְקוּן, כּוֹזְמֵן שָׁנָא בְּשָׁנָא. לְמַסְגֵּד
 קָדָם מֶלֶךְ עַלְמֵיָא, יי עֲבָאוֹת, וְלִמְיַחַג, ית חָגָא דְּמִטְלִיָּא:
 יח וְהִיָּה אֲשֶׁר לֹא-יַעֲלֶה מֵאֵת מִשְׁפַּחֹת הָאָרֶץ אֶל-
 יְרוּשָׁלַם לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְמֶלֶךְ יְהוָה עֲבָאוֹת וְלֹא עֲלִיהֶם
 יְהִיָּה הַגָּשָׁם: וְהִי, דְּלֹא יִסַּק. מְזַרְעִית עַמְמֵי אֶרֶעָא, לִירוּשָׁלַם. לְמַסְגֵּד.

קדם מלך עלמיא, יי צבאות, ולא עליהון, יהי מטרא:
 וְאִם־מִשְׁפַּחַת מִצְרַיִם לֹא־תַעֲלֶה וְלֹא בָאָה וְלֹא
 עֲלִיהֶם תִּהְיֶה הַמַּגָּפָה אֲשֶׁר יִגַּף יְהוָה אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר
 לֹא יַעֲלוּ לַחֲג אֶת־חַג הַסֻּכּוֹת: וְאִם מַלְכוּת מִצְרַיִם לֹא תִסָּק.
 וְלֹא תִיתִי, וְלֹא לַהוֹן יִסָּק נִילוּס. בְּרַם עֲלִיהוֹן, תִּהְיִי מַחֲתָא. דִּימַחֵי יי, ית
 עֲמַמְיָא. דְּלֹא יִסְקוּן, לְמִיחַג, ית חַגָּא דְּמַטְלִיָּא: כִּזְזֵאת תִּהְיֶה
 חֲטָאת מִצְרַיִם וְחֲטָאת כָּל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יַעֲלוּ לַחֲג
 אֶת־חַג הַסֻּכּוֹת: דָּא תִּהְיִי, פְּרַעְנוֹת מִצְרַיִם. וּפְרַעְנוֹת, כָּל עֲמַמְיָא.
 דְּלֹא יִסְקוּן, לְמִיחַג, ית חַגָּא דְּמַטְלִיָּא: כִּזְזֵאת בְּיוֹם הַהוּא יִהְיֶה
 עַל־מַצְלוֹת הַסּוּם קֹדֶשׁ לִיהוָה וְהִיא הַסִּירוֹת בְּבֵית יְהוָה
 כְּמִזְרְקִים לְפָנֵי הַמִּזְבֵּחַ: בְּעֵדְנָא הַהוּא. יְהִי, עַל פְּרוּרוֹת סְסִיָּא.
 קֹדֶשׁא, קָדָם יי. וְיַהוֹן דּוּדִיָּא, בְּבֵית מִקְדָּשָׁא דִּיִּי. סְגִיָּאִין כְּמִזְרְקִיָּא, קָדָם
 מִדְּבַחָא: כִּבֵּי וְהִיא כָּל־סִיר בִּירוּשָׁלַם וּבִיהוּדָה קֹדֶשׁ לִיהוָה
 צְבָאוֹת וּבָאוּ כָּל־הַזִּנְבָחִים וְלִקְחוּ מֵהֶם וּבִשְׁלוּ בָהֶם
 וְלֹא־יִהְיֶה כְּנַעֲנִי עוֹד בְּבֵית־יְהוָה צְבָאוֹת בְּיוֹם הַהוּא:
 וְיְהִי. כָּל דּוּד בִּירוּשָׁלַם, וּבִיהוּדָה. קֹדֶשׁא, קָדָם יי צְבָאוֹת. וְיִיתוּן, כָּל
 דְּדִבְחִין. וְיִסְבוּן מִנְהוֹן, וּיִבְשְׁלוּן בְּהוֹן. וְלֹא יְהִי עֶבֶד תַּגְרָא, עוֹד, בְּבֵית
 מִקְדָּשָׁא דִּי צְבָאוֹת, בְּעֵדְנָא הַהוּא:

(גְּאֵלְנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פְּרַקְנָא. יי צְבָאוֹת, שְׁמִיָּה, קֹדֶשׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

על דא יתברך וישתבח, שְׁמָא רַבָּא קֹדֶשׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקַיָּמָא. מְבָרַךְ הוּא לְעַלְמָא,
 וּלְעַלְמֵי עַלְמֵיָּא:

מפטיר דיו"ט שני שלסוכות (בחוצה לארץ)

במדבר סימן כ"ט פסוקים י"ב - ט"ז

וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־
מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ וְחַגְתֶּם חֹג לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים:
וְהִקְרַבְתֶּם עֲלֶיהָ אִשָּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁלֹשָׁה עָשָׂר
אֵילָם שְׁנַיִם כִּבְשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבַּעַה עָשָׂר תְּמִימִם יִהְיוּ: וּמִנְחָתָם
סֹלֶת בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עָשָׂר לֶפֶר הָאֶחָד לְשֹׁלֶשֶׁה עָשָׂר
פָּרִים שְׁנֵי עָשָׂר לְאֵיל הָאֶחָד לְשְׁנֵי הָאֵילִם: וְעֶשְׂרֹן עֶשְׂרֹן
לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד לְאַרְבַּעַה עָשָׂר כִּבְשִׂים: וְשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת
מִלֶּבֶד עֹלֹת הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ:

ברכה ראשונה שקורם ההפטרה

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנָבִיאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדִבְרֵיהֶם, הַנֹּאמְרִים בְּאֵמֶת. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנָבִיאֵי הָאֵמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרה דיו"ט שני שלסוכות (בחוצה לארץ)

במלכים א' סימן ז'

וְהַשְׁלֵם כָּל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה
בֵּית יְהוָה וַיָּבֵא שְׁלֹמֹה אֶת־קֹדְשֵׁי דָוִד
אָבִיו אֶת־הַכֶּסֶף וְאֶת־הַזָּהָב וְאֶת־הַכֶּלִים נָתַן בְּאֵצְרוֹת
בֵּית יְהוָה: וּשְׁלִימָת, כָּל עֲבִידָתָא. דְּעָבַד. מִלְּפָא שְׁלֹמֹה, בֵּית
מִקְדָּשָׁא דִּי. וְאִיתִי שְׁלֹמֹה. יֵת קֹדְשֵׁי דָוִד אָבוּהִי. יֵת כֶּסֶף וְיֵת דֶּהֲבָא,
וְיֵת מְנִיָּא. יְהִי. בְּאֵצְרֵי, בֵּית מִקְדָּשָׁא דִּי: בְּ אֵז יִקְהֵל שְׁלֹמֹה
אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־כָּל־רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת נְשִׂאֵי הָאָבוֹת
לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה יְרוּשָׁלַם לְהַעֲלוֹת
אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה מֵעִיר דָּוִד הִיא צִיּוֹן: בְּכֵין כְּנֶשׁ שְׁלֹמֹה,

וְזֶלֶק הַדִּקְדּוּק: בְּ אֵז יִקְהֵל. אין פסוק אחר תיבת 'אז': בְּ לְהַעֲלוֹת. הַלַּמֹּד גַּעֲי, וְנוֹטָה קְרִיאָתוֹ
לִפְתָּח:

ית סבי ישראל. וית כל רישי שבטיא רב רבי אבהתא. לבני ישראל. לות
 מלכא שלמה, לירשלם. לאסקא. ית ארון קימא די. מקרתא דדוד,
 היא ציון: ^ג ויקהלו אל-המלך שלמה כל-איש ישראל
 בירח האתנים בחג הוא החדש השביעי: ואתכנישו. לות
 מלכא שלמה, כל אנש ישראל. בירחא דעתיקיא קרן ליה ירחא
 קדמאה, חגא. וכען הוא, ירחא שביעאה: ^ד ויבאו כל זקני
 ישראל וישאו הכהנים את-הארון: ואתו. כל, סבי ישראל.
 ונטלו כהניא, ית ארונא: ^ה ויעלו את-ארון יהוה ואת-אהל
 מועד ואת-כל-כלי הקדש אשר באהל ויעלו אתם
 הכהנים והלוים: ואסיקו. ית ארונא די, וית משכן זמנא. וית כל
 מני קדשא, דבמשכנא. ואסיקו יתהון, כהניא, ולויאי: ^ו והמלך
 שלמה וכל-עדת ישראל הנועדים עליו אתו לפני
 הארון מזבחים צאן ובקר אשר לא-יספרו ולא ימנו
 מרב: ומלכא שלמה. וכל כנשתא דישראל, דאזדמנו עלוהי. קימין
 עמיה, קדם ארונא. מנכסין, ען ותורין. דלא יתחשבון. ולא יתמנון,
 מסגי: ^ז ויבאו הכהנים את-ארון ברית-יהוה אל-מקומו
 אל-דביר הבית אל-קדש הקדשים אל-תחת פנפי
 הכרובים: ואעילו כהניא. ית ארון קימא די, לאתריה. לבית כפורי
 דמתקן ליה בגו ביתא, לקדש קדשיא. לתחות, פנפי כרוביא: ^ח כי
 הכרובים פרשים פנפים אל-מקום הארון ויסכו הכרובים
 על-הארון ועל-בדיו מלמעלה: ארי כרוביא, פריסין גדפיהון.
 על אתר, ארונא. ומטללין כרוביא. על ארונא ועל אריחוהי, מלעילא:
^ט ויארכו הבדים ויראו ראשי הבדים מן-הקדש על-פני

וזלק הדקדוק: ^ט ויארכו. הוי"ו געי:

הַדְּבִיר וְלֹא יֵרָאוּ הַחוּצָה וַיְהִיו שֵׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה: וְאַרְיֵכִין,
 אֲרִיחָיָא. וּמִתַּחֲזֹן רִישֵׁי אֲרִיחָיָא מִן קִדְשָׁא, עַל אִפֵּי בֵּית כְּפוּרִי. וְלֹא
 מִתַּחֲזֹן, לְבָרָא. וְהוּוּ תַּמָּן. עַד, יוֹמָא הַדִּין: ^י אֵין בְּאַרְזֹן רַק שְׁנֵי
 לַחֹת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר הִנֵּחַ שֵׁם מֹשֶׁה בְּחֹרֵב אֲשֶׁר כָּרַת
 יְהוָה עִם-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: בְּאַרְזָא,
 מִחֲתִין. תְּרִין, לוּחֵי אֲבִנָיָא. דְּאַצְנַע תַּמָּן, מֹשֶׁה בְּחֹרֵב. דְּעֲלִיהוֹן כְּתִיבִין,
 עֲסֵרָא פִתְגָמִי קִימָא. דְּגִזֹּר יי, עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. בְּמִפְקֵהוֹן, מֵאֶרְעָא
 דְּמִצְרַיִם: ^{יא} וַיְהִי בְצֵאת הַכֹּהֲנִים מִן-הַקֹּדֶשׁ וַהֲעֲנֹן מֶלֶא
 אֶת-בֵּית יְהוָה: וַהֲוָה. בְּמִפֶּק כְּהֲנָיָא, מִן קִדְשָׁא. וְעֲנֹן אֲמַטָּא
 אֶת־מְלִי, יֵת בֵּית מִקְדָּשָׁא דִּי: ^{יב} וְלֹא-יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד
 לְשַׁרְתַּת מִפְּנֵי הָעֲנָן כִּי-מֶלֶא כְבוֹד-יְהוָה אֶת-בֵּית יְהוָה:
 וְלֹא יָכִילוּ כְהֲנָיָא. לַמָּקָם לְשִׁמְשָׁא, מִן קִדְם עֲנָנָא. אֲרִי אֶת־מְלִי יִקְרָא דִּי,
 יֵת בֵּית מִקְדָּשָׁא דִּי: ^{יג} אֹז אָמַר שְׁלֹמֹה יְהוָה אָמַר לְשָׁכֹן
 בְּעֶרְפְּלִ: בְּכִין, אָמַר שְׁלֹמֹה. יי אֶת־רַעִי. לְאַשְׁדָּאָה שְׂכִינְתִּיהָ, בִּירְשָׁלַם:
^{יד} בָּנָה בָנִיתִי בֵּית זָבַל לָךְ מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ עוֹלָמִים: מִבְּנָא
 בָּנִיתִי. בֵּית מִקְדָּשָׁא, קִדְמָךְ. אֶת־רַ מִתְקֹן לְבֵית שְׂכִינְתְּךָ, עֲלָמִין:
^{טו} וַיֵּסֶב הַמֶּלֶךְ אֶת-פָּנָיו וַיִּכְרֹךְ אֶת כָּל-קֹהֶל יִשְׂרָאֵל
 וְכָל-קֹהֶל יִשְׂרָאֵל עֹמְדִ: וְאַסְחָר מֶלֶכָא, יֵת אִפּוּהִי. וּבְרִיךְ. יֵת, כָּל
 קֹהֶלָא דִּישְׂרָאֵל. וְכָל קֹהֶלָא דִּישְׂרָאֵל, קָאִים: ^{טז} וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה
 אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּפִיו אֶת דְּוֹד אָבִי וּבִידּוֹ מֶלֶא
 לֵאמֹר: וְאָמַר. בְּרִיךְ יי, אֱלֹהֵא דִּישְׂרָאֵל. דְּגִזֹּר בְּמִימְרֵיהָ. עִם, דְּוֹד
 אָבָא. וּבִרְעוּתִיהָ קָיִים, לְמִימַר: ^{יז} מִן-הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי
 אֶת-עַמִּי אֶת-יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לֹא-בִחַרְתִּי בְעִיר מְכֹל
 שְׁבֹטֵי יִשְׂרָאֵל לְבָנוֹת בֵּית לַהֲיוֹת שְׁמִי שֵׁם וְאַבְחַר בְּדוֹד

לְהִיּוֹת עַל-עַמִּי יִשְׂרָאֵל: מִן יוֹמָא. דְּאַפִּיקִית. יְת עַמִּי יְת יִשְׂרָאֵל,
מִמְצָרִים. לֹא אֶתְרַעִיתִי בְּקֶרְתָּא. מְכַל, שְׂבִטָא דְיִשְׂרָאֵל. לְמַבְנֵי בֵּיתָא.
לְאַשְׁרָאָה שְׂכִינְתִּי, תַּמָּן. וְאַתְרַעִיתִי בְּדוֹד. לְמַהוּי מַלְכָּא, עַל עַמִּי
יִשְׂרָאֵל: דִּה וְיִהִי עִם-לִבָּב דְּדוֹד אָבִי לְבָנוֹת בֵּית לְשֵׁם יְהוָה
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: וְהוּא. בְּלָכָא, דְּדוֹד אָבִי. לְמַבְנֵי בֵּיתָא. לְשִׁמָּא דִּי,
אֱלֹהָא דְיִשְׂרָאֵל: וְיִאמָר יְהוָה אֵל-דְּדוֹד אָבִי יַעֲזֹר אֲשֶׁר הִיא
עִם-לִבָּבָךְ לְבָנוֹת בֵּית לְשִׁמִּי הַטִּיבָת כִּי הִיא עִם-
לִבָּבָךְ: וְאָמַר יי, לְדוֹד אָבִי. חֲלָף. דְּהוּא, עִם לִבָּךְ. לְמַבְנֵי בֵּיתָא,
לְשִׁמִּי. אֶתְקִינְתָּא. אָרִי הוּא, עִם לִבָּךְ: כִּי רַק אֹתָהּ לֹא תִבְנֶה
הַבַּיִת כִּי אִם-בְּנֶךְ הֵיכָא מִחֲלָצִיד הוּא-יִבְנֶה הַבַּיִת
לְשִׁמִּי: לְחוֹד אֵת. לֹא תִבְנֶה, בֵּיתָא. אֱלֹהִין, פֶּר דְּתוֹלִיד. הוּא יִבְנֶה
בֵּיתָא, לְשִׁמִּי: כֹּא וַיִּקָּם יְהוָה אֶת-דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר וַאֲקָם
תַּחַת דְּדוֹד אָבִי וַאֲשַׁב | עַל-כִּפְסָא יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר
יְהוָה וַאֲבָנָה הַבַּיִת לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: וְקִיִּים יי. יְת
פִתְגְמוּהִי, דְּמַלְלִיל. וְקִמִּית. תַּחֲוֹת, דְּדוֹד אָבִי. וְיִתִּיבִית, עַל פְּרָסִי מַלְכוּתָא
דְיִשְׂרָאֵל. כְּמָא דְּמַלְלִיל, יי. וּבִנִּיתִי בֵּיתָא. לְשִׁמָּא דִּי, אֱלֹהָא דְיִשְׂרָאֵל:
כֹּכ וַאֲשֶׁם שֵׁם מְקוֹם לְאַרְזֵן אֲשֶׁר-שֵׁם בְּרִית יְהוָה אֲשֶׁר
כָּרַת עִם-אַבְרָהָם בְּהוֹצִיאוֹ אֹתָם מֵאַרְצָן מִצְרַיִם: וְשׁוּיִתִּי
תַּמָּן אֶתְר מִתְקֵן, לְאַרְזָא. דְּבִיָּה מִחֲתִין, תִּרְיִן לִיחֵי אֲבִנְיָא. דְּעִלְיָהוֹן,
קִימָא דִּי. דְּגִזֵּר, עִם אֲבָהָתְנָא. בְּאַפְקוּתִיהָ יְתָהוֹן, מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:

(גְּאֵלְנוּ יְהוָה עֲבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פִּרְקָנָא. יי עֲבָאוֹת, שְׁמִיָּה. קְדִישָׁא, דְיִשְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יִתְבָּרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלָם,
וּלְעָלְמֵי עָלְמֵיָא:

זֶלְקָא הַדְּמָדוֹק: יי יַעֲזֹר. בְּטַעַם רַבִּיעַ:

תפסיר רס"ג

דהז

לכנחת שבת
ושני וחמישי

במדבר סיני

א וידבר יהוה אל-משה
במדבר סיני באהל מועד
באחד לחדש השני בשנה
השנית לצאתם מארץ
מצרים לאמר: ומליל יי עם
משה. במדברא דסיני במשכן זמנא.
בחד לירחא תנינא בשתא תנייתא.
למפקהון. מארעא דמצרים למימר:
שאו את-ראש כל-עדת

בני-ישראל למשפחתם לבית אבתם במספר
שמות כל-זכר לגלותם: קבילו. ית חושבן כל פנשתא
דבני ישראל. לזרעיתהון לבית אבהתהון. פמנין שמקון. כל
דכורא לגולגלתהון: ג מכן עשרים שנה ומעלה כל-
יצא עבא בישראל תפקדו אתם לעבאתם
אתה ואהרן: מבר עשרין שנין ולעילא. כל נפיק חילא
בישראל. תמנון יתהון. לחיליהון את ואהרן: ד ואתכם יהיו

א 6 וידבר. במדבר סיני באחד לחדש. וגי. מתוך חבתן לפניו מונה אותם כל שעה, כשיצאו ממצרים מנאן, וכשנפלו בעגל מנאן לידע מנין הנותרים. כשבא להשרות שכנתו עליהן מנאן. באחד בניסן הוקם המשכן, ובאחד באיר מנאם: ז למשפחתם. דע מנין כל

שבט ושבת: לבית אבתם. מי שאביו משבט אחד ואמו משבט אחר יקום על שבט אביו: לגלותם. על ידי שקלים בקע לגלות: ג כל יצא עבא. מגיד שאין יוצא בצבא פחות מכן עשרים: ד ואתכם יהיו. כשתפקדו אותם יהיו עמכם נשיא כל שבט ושבת:

תפסיד רס"ג

רגל. ודאלך אלדגל הו רייס
בית אביה: (ה) ויהודה אסמא
אלדגאל אלדי יקומון מעכם.
פמן ראובן. אליצור אבן
שדיאור: (ו) ומן שמעון.
שלומיאל אבן צורישדי: (ז) ומן
יהודה. נחשון אבן עמינדב:
(ח) ומן יששכר. נתנאל אבן
צוער: (ט) ומן זבולון. אליאב
אבן חלן: (י) ומן בני יוסף. פמן
אפרים. אלישמע אבן עמיהוד.
ומן מנשה. גמליאל אבן
פדהצור: (יא) ומן בנימין.
אבידן אבן גדעוני: (יב) ומן דן.
אחיעזר אבן עמישדי: (יג) ומן
אשר. פגעאל אבן עכרן:

איש איש למטה איש ראש
לבית-אבתיו הוא: ועמכון יהון.
גוברא גוברא לשבטא. גבר. ריש לבית
אבתוהי הוא: ה ואלה שמות
האנשים אשר יעמדו
אתכם לראובן אליצור בן-
שדיאור: ואלין שמחת גובריא.
דיקומון עמכון. לראובן. אליצור בר
שדיאור: ו לשמעון שלמיאל
בן-צורישדי: לשמעון. שלומיאל
בר צורישדי: ו ליהודה נחשון

בן-עמינדב: ליהודה. נחשון בר עמינדב: ה ליששכר
נתנאל בן-צוער: ליששכר. נתנאל בר צוער: ט לזבולון
אליאב בן-חלן: לזבולון. אליאב בר חלן: י לבני יוסף
לאפרים אלישמע בן-עמיהוד למנשה
גמליאל בן-פדהצור: לבני יוסף. לאפרים. אלישמע
בר עמיהוד. למנשה. גמליאל בר פדהצור: יא לבנימין
אבידן בן-גדעוני: לבנימין. אבידן בר גדעוני: יב לדן
אחיעזר בן-עמישדי: לדן. אחיעזר בר עמישדי:
יג לאשר פגעאל בן-עכרן: לאשר. פגעאל בר עכרן:

שמון המור (ז) איש איש. המנהג להפריד ביניהם.

תפסיר רס"ג

לְגֵד אֱלִיסָף בֶּן־דְּעוּאֵל:
 לְגֵד אֱלִיסָף בֶּר דְּעוּאֵל: טו
 אַחִירֵע בֶּן־עֵינָן: לְנַפְתָּלִי אַחִירֵע
 בֶּר עֵינָן: טז אֵלֶּה (כ' קריא) קְרוּאֵי
 הָעֵדָה נְשִׂאֵי מִטּוֹת אֲבוֹתָם
 רֵאשֵׁי אֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל הֵם:
 אֲלִין מְעָרְעֵי כְּנַשְׁתָּא רַבְרְבִי שְׁבִטִי
 אֲבִהֶתְהוֹן רִישֵׁי אֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל אֲנֹן:
 וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת
 הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר נִקְּבוּ

יד) ומן גֵּד. אליסף אבן דְּעוּאֵל:
 טו) ומן נַפְתָּלִי. אחירע אבן
 עֵינָן: טז) הולאי דְּעֵאדָה
 אֲלֵגְמָאָעָה. אֲשִׁרָאָף אֲסַבָּאָט
 אֲבִיָּהֶם. רִיסָא אֲלוֹף בְּנֵי
 אֲסִרָאִיל: יז) פֶּאכִיד מוֹסִי
 וְהִרֹן הוֹלָאִי אֲלֵדְגָאֵל. אֲלֵדִי
 שְׁרַחַת אֲסִמָּאִיהֶם: יח) וְגוֹרְקוּ
 סִאִיר אֲלֵגְמָאָעָה. פִּי
 אֲלִיִּים אֲלֵאֲוֹל מִן אֲלִשְׁהָר
 אֲלֵתִיִּאֲנִי. פִּתְנָאֲסָבוּ לְעִשְׂאִירָהֶם
 וּבִיּוֹת אֲבִיָּהֶם. בְּאֲחֻצָּא
 אֲסִמָּא. מִן אֲבִן עֲשָׂרִין
 סָנָה. פְּעֵאֲעָדָא לְגִמָּאָגְמָהֶם:
 יט) כְּמָא אָמַר אֲלֵלָה מוֹסִי.
 עֲדָהֶם פִּי בְרִיָּה סִינִי:

בְּשִׁמּוֹת: ודבר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. ית גוֹבֵרְיָא הָאֲלִין. דְּאֵתְפָּרְשׁוּ
 בְּשִׁמְהֶן: יז וְאֵת כָּל־הָעֵדָה הִקְהִילוּ בְּאַחָד לַחֲדָשׁ
 הַשָּׁנִי וַיְתִילְדוּ עַל־מִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבוֹתָם
 בְּמִסְפַּר שִׁמּוֹת מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה
 לְגִלְגָּלָתָם: יח וְיֵת כָּל כְּנַשְׁתָּא כְּנָשׁוּ. בְּחַד לִירְחָא תַנְיָנָא. וְאֵתְיַחֲסוּ
 עַל זְרַעֲתְהוֹן לְבֵית אֲבִהֶתְהוֹן. בְּמִנֵּין שְׁמָהֶן. מִבֶּר עֲשָׂרִין שָׁנִין. וְלַעֲיָלָא
 לְגוֹלְגָלְתְהוֹן: יט כְּמָא אָמַר יְהוָה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וַיִּפְקְדֵם
 בְּמִדְבַּר סִינִי: כָּמָא דְּפִקִּיד יֵי יֵת מֹשֶׁה. וּמִנְנוֹן בְּמִדְבַּרָא דְּסִינִי:

— רס"ד —

טו אֵלֶּה קְרוּאֵי הָעֵדָה. הַנִּקְרָאִים לְכָל דְּבַר
 חֲשִׁיבוֹת שְׁבַעֲדָה: יז אֵת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה.
 אֵת שְׁנֵים עָשָׂר נְשִׂאִים הִלְלוּ: אֲשֶׁר נִקְּבוּ.
 לו) כָּאֵן בְּשִׁמּוֹת: יח וַיְתִילְדוּ עַל מִשְׁפַּחְתָּם.
 הַבִּיאוּ סְפָרֵי יְחוּסֵיהֶם וְעַדִּי חֹזֶקֶת (לִידְתָּם)
 [לִידָתָם] כָּל אֶחָד וְאֶחָד, לְהַתִּיחֵס עַל הַשְּׁבִט:

תפסיר דס"ג

(כ) פפאן בני ראובן
בכר אסראיל. תיאלידהם
לעשאירדם לביות אבאיהם.
באחצא אסמא לגמאגמדם.
כל ד'כר. מן אבן עשרין סנה
פצאעדא. כל מן יכ'רג פי
גיושדם: (כא) ואלמעדודין
כדאלך מנהם. סנה וארבעין
אלפא וכ'מס מאיה: (כב) לבני
שמעון. תיאלידהם לעשאירדם
לביות אבאיהם. עדידהם.
באחצא אסמא לגמאגמדם.
כל ד'כר. מן אבן עשרין סנה
פצאעדא. כל מן יכ'רג
פי גיושדם: (כג) ואלמעדודין
כדאלך מנהם. תסעה
וכ'מסין אלפא ותילאת מאיה:

ס (שני) ב ויהיו בני־ראובן
בכר ישראל תולדתם
למשפחתם לבית אבתם
במספר שמות לגלותם
כל־זכר מן עשרים שנה
ומעלה כל יצא עבא: והיו
בני ראובן בוכרא דישראל. תולדתהון
לזרעתהון לבית אבהתהון. במנן שמהן
לגולגלתהון. כל דכורא. מבר עשרין
שנין ולעילא. כל נפיק חילא:
כא פקדיהם למטה ראובן
ששה וארבעים אלף

וחמש מאות: מניניהון לשבטא דראובן. ארבעין ושתא אלפין
וחמיש מאה: פ כ לבני שמעון תולדתם
למשפחתם לבית אבתם פקדיו במספר
שמות לגלותם כל־זכר מן עשרים שנה
ומעלה כל יצא עבא: לבני שמעון. תולדתהון לזרעתהון
לבית אבהתהון. מניניהון. במנן שמהן לגולגלתהון. כל דכורא. מבר
עשרין שנין ולעילא. כל נפיק חילא: כג פקדיהם למטה
שמעון תשעה וחמשים אלף ושלש מאות:
מניניהון לשבטא דשמעון. חמשים ותשעה אלפין ותלת מאה: פ

כד לבני גד תולדתם
למשפחתם לבית אבתם
במספר שמות מבן
עשרים שנה ומעלה כל
יצא צבא: לבני גד. תולדתהון
לזרעתהון לבית אבתהון. במנין
שמהן. מבר עשרין שנין ולעילא. כל
נפיק חילא: כה פקדיהם למטה
גד חמשה וארבעים אלף
ושש מאות וחמשים:
מניניהון לשבטא דגד. ארבעין וחמשה
אלפין. ושית מאה וחמשים: פ

כד לבני יהודה תולדתם למשפחתם לבית
אבתם במספר שמות מבן עשרים שנה
ומעלה כל יצא צבא: לבני יהודה. תולדתהון
לזרעתהון לבית אבתהון. במנין שמהן. מבר
עשרין שנין ולעילא. כל נפיק
חילא: כה פקדיהם למטה יהודה ארבעה
ושבעים אלף ושש מאות: מניניהון לשבטא
דיהודה. שבעין וארבעה אלפין ושית מאה: פ
כה לבני יששכר
תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר
שמות מבן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא:

תפסיר רס"ג

כד) לבני גד. תולדתהם
לעשירותהם לביות אבותיהם.
באחצא אסמא. מן אבן עשרין
סנה פצאעדא. כל מן יכ'רג פי
גיושדמ: כה) ואלמעדודין
כדיאלך מנהם. כ'מסה
וארבעין אלפא. וסת מאיה
וכ'מסין: כו) ובני יהודה.
תולדתהם לעשירותהם לביות
אבותיהם. באחצא אסמא. מן
אבן עשרין סנה פצאעדא. כל
מן יכ'רג פי גיושדמ:
כו) ואלמעדודין כדיאלך מנהם.
ארבעה וסבעין אלפא וסת
מאיה: כח) ובני יששכר.
תולדתהם לעשירותהם לביות
אבותיהם. באחצא אסמא.

תפסיר דס"ג

מִן אֲבֹנֵי עֶשְׂרִין סֵנָה פְּצֹאֲעָדָא.
כָּל מִן יִכְרֹג פִּי גִיּוּשָׁהֶם:
(כט) וְאַלְמַעְדוּדִין כְּדִאֲלֹךְ
מִנְהֶם. אַרְבַּעַ וְכִמְסִין אֲלָפָא
וְאַרְבַּע מֵאֵה: (ל) וּבְנֵי זְבוּלוֹן.
תִּיאֲלִידָהֶם לַעֲשֹׂאִירָהֶם לְבֵיאוֹת
אֲבֵאִירָהֶם. בְּאַחְצָא אֶסְמָא. מִן
אֲבֹנֵי עֶשְׂרִין סֵנָה פְּצֹאֲעָדָא. כָּל
מִן יִכְרֹג פִּי גִיּוּשָׁהֶם:
(לא) וְאַלְמַעְדוּדִין כְּדִאֲלֹךְ
מִנְהֶם. סְבַעַ וְכִמְסִין אֲלָפָא
וְאַרְבַּע מֵאֵה: (לב) לְבְנֵי יוֹסֵף
לְבְנֵי אֶפְרַיִם. תִּיאֲלִידָהֶם
לַעֲשֹׂאִירָהֶם לְבֵיאוֹת אֲבֵאִירָהֶם.
בְּאַחְצָא אֶסְמָא. מִן אֲבֹנֵי עֶשְׂרִין
סֵנָה פְּצֹאֲעָדָא. כָּל מִן יִכְרֹג פִּי
גִיּוּשָׁהֶם: (לג) וְאַלְמַעְדוּדִין
כְּדִאֲלֹךְ מִנְהֶם. אַרְבַּעִין אֲלָפָא

לְבֵנֵי יִשְׁשָׁכָר. תּוֹלְדֵתָהוֹן לְזִרְעֵיתָהוֹן
לְבֵית אֲבֹהֵתָהוֹן. בְּמִנִּין שְׁמָהֶן. מִבֶּר
עֶשְׂרִין שָׁנִין וְלַעֲיִלָּא. כָּל נָפִיק חֵילָא:
כט פְּקֻדֵּיהֶם לְמֹטָה יִשְׁשָׁכָר
אַרְבַּעַ וְחֲמִשִּׁים אֱלֹף
וְאַרְבַּע מֵאוֹת: מִנִּיָּהוֹן לְשִׁבְטָא
דְּיִשְׁשָׁכָר. חֲמִשִּׁין וְאַרְבַּעַ אֲלָפִין וְאַרְבַּע
מֵאֵה: **פ לְבֵנֵי זְבוּלוֹן**
תּוֹלְדָתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית
אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמֹת מִבֶּן
עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַלָּה כָּל
יֵצֵא עָבָא: לְבֵנֵי זְבוּלוֹן. תּוֹלְדֵתָהוֹן
לְזִרְעֵיתָהוֹן לְבֵית אֲבֹהֵתָהוֹן. בְּמִנִּין
שְׁמָהֶן. מִבֶּר עֶשְׂרִין שָׁנִין וְלַעֲיִלָּא. כָּל

נָפִיק חֵילָא: **לא פְּקֻדֵּיהֶם לְמֹטָה זְבוּלוֹן שִׁבְעַה**
וְחֲמִשִּׁים אֱלֹף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: מִנִּיָּהוֹן לְשִׁבְטָא דְּזְבוּלוֹן.
חֲמִשִּׁין וְשִׁבְעַה אֲלָפִין וְאַרְבַּע מֵאֵה: **פ לב לְבֵנֵי יוֹסֵף לְבֵנֵי**
אֶפְרַיִם תּוֹלְדָתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שְׁמֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַלָּה כָּל
יֵצֵא עָבָא: לְבֵנֵי יוֹסֵף לְבֵנֵי אֶפְרַיִם. תּוֹלְדֵתָהוֹן לְזִרְעֵיתָהוֹן לְבֵית
אֲבֹהֵתָהוֹן. בְּמִנִּין שְׁמָהֶן. מִבֶּר עֶשְׂרִין שָׁנִין וְלַעֲיִלָּא. כָּל נָפִיק חֵילָא:
לג פְּקֻדֵּיהֶם לְמֹטָה אֶפְרַיִם אַרְבַּעִים אֱלֹף

תפסיר רס"ג

וכ'מס מאיה: לד) ובני מנשה. תיאלידהם לעשאירדם לביות אבאיהם באחצא אסמא. מן אבן עשרין סנה פצאעדא. כל מן יכ'רג פי גיושדם: לה) ואל' מעדודין כד'אלך מנהם. את'נין ות'לאתין אלפא ומאיתין: לו) ובני בנימין. תיאלידהם לעשאירדם לביות אבאיהם. באחצא אסמא. מן אבן עשרין סנה פצאעדא. כל מן יכ'רג פי גיושדם: לה) ואל'מעדודין כד'אלך מנהם. כ'מסה ות'לאתין אלפא וארבע מאיה: לח) ובני דן. תיאלידהם לעשאירדם לביות אבאיהם. באחצא אסמא. מן אבן עשרין סנה פצאעדא. כל מן יכ'רג פי גיושדם:

וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת: מְנִינְיָהוּן לְשִׁבְטָא דְּאַפְרַיִם. אַרְבַּעִין אֲלָפִין וְחֲמִישׁ מֵאָה: **פ** לְדִּי לְבָנֵי מְנַשֶּׁה תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַלָּה כָּל יֵצֵא עָבָא: לְבָנֵי מְנַשֶּׁה. תּוֹלְדֹתָהוּן לְזִרְעֵיתָהוּן לְבֵית אֲבֹהֵתָהוּן. בְּמִנִּין שְׁמֹהֶן. מִבֶּן עֶשְׂרִין שָׁנִין וְעַלָּה. כָּל נָפִיק חֵילָא: **ד** לְפָקְדֵיהֶם לְמִטָּה מְנַשֶּׁה שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וּמֵאוֹתִים: מְנִינְיָהוּן לְשִׁבְטָא דְּמְנַשֶּׁה.

תלתין ותריין אלפין ומאתן: **פ** לְדִּי לְבָנֵי בְנִימִן תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַלָּה כָּל יֵצֵא עָבָא: לְבָנֵי בְנִימִן. תּוֹלְדֹתָהוּן לְזִרְעֵיתָהוּן לְבֵית אֲבֹהֵתָהוּן. בְּמִנִּין שְׁמֹהֶן. מִבֶּן עֶשְׂרִין שָׁנִין וְעַלָּה. כָּל נָפִיק חֵילָא: **ד** לְפָקְדֵיהֶם לְמִטָּה בְנִימִן חֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: מְנִינְיָהוּן לְשִׁבְטָא דְּבְנִימִין. תלתין וחמשא אלפין וארבע מאה: **פ** לְדִי לְבָנֵי דָן תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַלָּה כָּל יֵצֵא עָבָא:

תפסיר דס"ג

לט) ואלמעדודין כד'אלך
מנהם. את'עין וסתין אלפא
וסבע מאיה: (ט) ובני אשר.
תיאלידהם לעשאיריהם לביות
אבאיהם. באחצא אסמא מן
אבן עשרין סנה פצאעדא. כל
מן יכ'רג' פי גיושהם:
מא) ואלמעדודין כד'אלך
מנהם. ואחד וארבעין אלפא
וכ'מס מאיה: (מב) בני נפתלי.
תיאלידהם לעשאיריהם לביות
אבאיהם. באחצא אסמא. מן
אבן עשרין סנה פצאעדא. כל
מן יכ'רג' פי גיושהם:
מג) ואלמעדודין, כד'אלך

לבני דן. תולדתהון לזרעיתהון לבית
אבהתהון. במנין שמקן. מבר עשרין
שנין ולעילא. כל נפיק חילא:
לט פקדיהם למטה דן
שנים וששים אלף ושבע
מאות: מניניהון לשבטא דדן. שתין
ותרין אלפין ושבע מאה: פ לבני
אשר תולדתם למשפחתם
לבית אבתם במספר
שמת מבן עשרים שנה
ומעלה כל יצא צבא: לבני

אשר. תולדתהון לזרעיתהון לבית אבהתהון. במנין שמקן. מבר
עשרין שנין ולעילא. כל נפיק חילא: מא פקדיהם למטה
אשר אחד וארבעים אלף וחמש מאות: מניניהון
לשבטא דאשר. ארבעין וחד אלפין וחמשים מאה: פ לבני
נפתלי תולדתם למשפחתם לבית אבתם
במספר שמת מבן עשרים שנה ומעלה כל
יצא צבא: בני נפתלי. תולדתהון לזרעיתהון לבית אבהתהון.
במנין שמקן. מבר עשרין שנין ולעילא. כל נפיק חילא:
מג פקדיהם למטה נפתלי שלשה וחמשים
אלף וארבע מאות: מניניהון לשבטא דנפתלי.

תפסיר רס"ג

מנהם. ת'לא ת'ה וכו' מסין אלפא
וארבע מאיה: מו' הולאי
אלמ'עדודין. אלד'י עד'הם מוסי'
והרון ואשראף אל אסראיל.
אלאתני עשר אלד'גל. כל
ואחד מנהם שריף בית אביה:
מה ופאן מן עד'ה מנהם.
מנסובא אלי' בית אבאיה. מן
אבן עשרין סנה פצאעדא. כל
מן וכ'רג פי גיוש'הם: מו' פפאן
גמלת אלמ'עדודין. סת מאיה'
אלף ות'לא ת'ה אלפא. וכו' מס
מאיה וכו' מסין: מו' ואמא
אלליואניין. פלם יעד'ו מע'הם
לסבט אבאיהם: מו' ת'ם פלם
אללה מוסי' תכלימא:

חמשין ותלתא אלפין וארבע מאה: פ
אלה הפקדים אשר^א
פקד משה ואהרן ונשיאי
ישראל שנים עשר איש
איש-אחד לבית-אבותיו
היו: אלין מנינא. דמנא משה ואהרן
ורבבי ישראל. תרי עשר גוברין. גוברא
חד לבית אבהתוהי הו: מו' ויהיו
כל-פקודי בני-ישראל
לבית אבתם מבן עשרים
שנה ומעלה כל-יצא

צבא ב'ישראל: והו. כל מניני בני ישראל לבית אבהתהון.
מבר עשרין שנין ולעילא. כל נפיק חילא ב'ישראל:
ויהיו כל-הפקדים שש-מאות אלף ושלשת
אלפים וחמש מאות וחמשים: והו כל מנינא. שית
מאה ותלתא אלפין. וחמש מאה וחמשים: מו' והלויים למטה
אבתם לא התפקדו בתוכם: וליואי לשבטא
דאבהתהון. לא אתמניאו ביניהון: פ ס' שני בספרי תימן ס' מו' וידבר
יהוה אל-משה לאמר: ומליל יי עם משה למימר:

תפסיר דס"ג

מט) אמא סבט לוי פלא תעדה. ולא תרפע גמלתהם. פי מא בין בני אסראיל: (ג) ואנת פופל אל-ליואניין עלי מסכן אלשהאדה. ואניתה וגמיע מאלה. פהם יחמלון אלמסכן וגמיע אניתה. ודם יכדמונה. ותואליה ינזלון: (גא) ופי רחילה הם יפצלונה. ופי נזולה הם ינצבונה. ואי אגנבי תקדם אלי דאלך פליקתל: (גב) וינזל בני אסראיל. כל סבט

מט) אַךְ אֶת־מִטָּה לְוִי לֹא תִפְקֹד וְאֶת־רֹאשׁם לֹא תִשָּׂא בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: בְּרֹם יֵת שְׂבֻטָא דְלִוִי לֹא תִמְנִי. וְיֵת חוּשְׁבִּנְהוֹן לֹא תִקְבִּיל. בְּגוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל: וְאַתָּה הַפְּקֹד אֶת־הַלְוִיִּם עַל־מִשְׁכַּן הָעֵדֻת וְעַל כָּל־כְּלִי וְעַל כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ

הֵמָּה יִשְׂאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־כְּלִי וְהֵם יִשְׁרֹתֶהוּ וְסָבִיב לַמִּשְׁכָּן יַחֲנוּ: וְאַתָּה מִנִּי יֵת לִיֹּאֵי עַל מִשְׁכָּנָא דְסִהְדוּתָא. וְעַל כָּל מְנוּחֵי וְעַל כָּל דְּלִיָּה. אֲנֹן. יִטְלוֹן יֵת מִשְׁכָּנָא וְיֵת כָּל מְנוּחֵי. וְאֲנֹן יִשְׁמְשׁוּנִיָּה. וְסַחֲוֹר סַחֲוֹר לַמִּשְׁכָּנָא יִשְׁרוּן: וּבְנִסְעַ הַמִּשְׁכָּן יוֹרִידוּ אֹתוֹ הַלְוִיִּם וּבַחֲנַת הַמִּשְׁכָּן יִקְיֻמוּ אֹתוֹ הַלְוִיִּם וְהָזֶר הַקָּרֵב יוֹמֶת: וּבִמְטַל מִשְׁכָּנָא. יִפְרֻקוֹן יִתִּיָּה לִיֹּאֵי. וּבִמְשָׁרֵי מִשְׁכָּנָא. יִקְיֻמוֹן יִתִּיָּה לִיֹּאֵי. וְחִילוֹנֵי דִיקָרֵב יִתְקַטִּיל: וְחֲנוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ

— רס"י —

כמו (אסתר ז' ג) ויפקד המלך פקידים: נא יורידו אותו. בתרגומו ופרקו, כשבאין לסע במדבר ממסע למסע היו מפרקין אותו מהקמתו, ונושאים אותו עד מקום אשר ישכון שם הענן ויחנו שם ומקימין אותו: והזר הקרב, לעבודתם זו: יומת. בידי שמים: נא ואיש על דגלו. כמו שהדגלים סודרים בספר זה, שלשה שבטים לכל דגל:

מט) אַךְ אֶת מִטָּה לְוִי לֹא תִפְקֹד. כדאי הוא לגיון שלמלך להיות נמנה לבדו. דבר אחר, צפה הקדוש ברוך הוא שעתידה לעמוד גזרה על כל הנמנין מבין עשרים שנה ומעלה שימותו במדבר, אמר אל יהיו אלו בכלל, לפי שהם שלי, שלא טעו בעגל: וְאַתָּה הַפְּקֹד אֶת הַלְוִיִּם. בתרגומו מני, לשון מנוי שררה על דבר שהוא מננה עליו.

תפסיר רס"ג

פי עספרה. ופי מרכזה עלי גיושדס: (ג) ואלליואניין. ינזלון חואלי מסכן אלשהאדה. ולא יכון סכ"ט. עלי גמאעה בני אסראיל ויחפצין חפץ מסכן אלשהאדה: (נד) פצנע בני אסראיל. כגמיע מא אמר אללה מוסי כדאך צנעו: ב (א) תם כלם אללה מוסי ויהרון קאילא: (ב) כל סבט פי מרכזה בעלאמאת לביות

על-מחנהו ואיש על-דגלו
לעבאתם: ושרן בני ישראל. גבר
על משרוהי. וגבר על טקסה לחיליהון:
והלויים יחנו סביב
למשכן העדת ולא-יהיה
קצף על-עדת בני ישראל
ושמרו הלויים את-
משמרת משכן העדות:

וליואי. ושרון סחור סחור למשכנא דסהדותא. ולא יהי רוגזא. על
בנשתא דבני ישראל. וישרון ליואי. ית מטרת משכנא דסהדותא:
ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה יהוה
את-משה בן עשו: ועבדו בני ישראל. ככל. דפקיד יי. ית
משה בן עבדו: פ **ספר דברים** **ב** (שלישי) **ב** וידבר יהוה
אל-משה ואל-אהרן לאמר: ומליל יי. עם משה ועם
אהרן למימר: **ב** איש על-דגלו באתת לבית אבתם

— רש"י —

לחם יעקב אביהם כשנשאיהו ממצרים,
שנאמר (בראשית נ, יז) ויעשו בניו לו בן פאשר
צום, יהודה ויששכר וזבולן ישאיהו מן
המזרח, וראובן ושמעון וגד מן הדרום וכו',
כדאיתא בתנחומא (זמזכר יז) בפרשה זו:
מנגד. מרחוק מיל, כמו שנאמר ביהושע
(יכושע ג, ז) אף רחוק יהיה ביניכם וביני
כאלפים אמה, שיוכלו לבא בשבת, משה
ואהרן ובניו והלויים חונים בסמוך לו:

נג ולא יהיה קצף. אם תעשה כמצותי לא
יהיה קצף, ואם לאו שיקנסו ורים בעבודתם
זו יהיה קצף, כמו שמצינו במעשה קרח
(זמזכר יז, יא) כי יצא הקצף וגו':

ב באתת. כל דגל יהיה לו אות. מפה
צבועה תלויה בו. צבעו שלזה לא כצבעו
שלזה, צבע כל אחד כגון אבנו הקבועה
בחשן, ומתוך כך יכיר כל אחד את דגלו.
דבר אחר באותות לבית אבתם באות שמסר

תפסיר דס"ג

אֲבֹתֵיהֶם. יְנַזֵּל בְּנֵי אִסְרָאֵל.
חֲדָא כ'בא אלמחציר וחואליה
ינזלון: (ג) ואלנאזלון פי
אלמשרק. מרפז עספר יהודה
לגיושקם. ושריפם. נחשון
אבן עמינדב: (ד) ועדד גישה.
ארבעה וספעין אלפא וסת
מאיה: (ה) ואלנאזלון אלי
גאנבה סבט יששכר.
ושריפם. נתנאל אבן צוער:
(ו) ועדד גישה. ארבעה וכ'מסין
אלפא וארבע מאיה:
(ז) ואלי גאנבה סבט זבולון.
ושריפם אליאב אבן חלן:

יִחְנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנֶּגֶד
סָבִיב לְאַהֲל־מוֹעֵד יִחְנוּ:
גִּבֹר עַל טַקְסִיָּה בְּאֶתְנֹן לְבֵית אֲבֹתָהוֹן.
יִשְׂרוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. מִקְבִּיל. סְחֹר סְחֹר
לְמִשְׁכַּן זְמַנָּא יִשְׂרוֹן: ג וְהַחֲנִים
קִדְמָה מִזְרָחָה דְּגֵל מַחֲנֶה
יְהוּדָה לְעִבְאָתָם וְנָשִׂיא
לְבָנֵי יְהוּדָה נַחֲשֹׁן
בֶּן־עַמִּינַדָּב: וְדִשְׁרֹן קְדוּמָא
מִדְּנַחָא. טִיקָס. מִשְׁרִית יְהוּדָה לְחִילִיהוֹן.

וּרְבָא לְבָנֵי יְהוּדָה. נַחֲשֹׁן בֶּן עַמִּינַדָּב: ד וְיַעֲבָאוּ וּפְקֻדֵיהֶם
אַרְבַּעַה וְשִׁבְעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת: וְחִילִיָּה
וּמִנִּיָּהוֹן. שְׁבַעִין וְאַרְבַּעַה אֶלֶפִין וְשִׁית מֵאָה: ה וְהַחֲנִים עָלָיו
מִטָּה יִשְׁשַׁכֵּר וְנָשִׂיא לְבָנֵי יִשְׁשַׁכֵּר נְתַנָּאל
בֶּן־צוּעֵר: וְדִשְׁרֹן סְמִיכִין עֲלוּהֵי שְׁבַטֵּא דִישְׁשַׁכֵּר. וּרְבָא לְבָנֵי
יִשְׁשַׁכֵּר. נְתַנָּאל בֶּן צוּעֵר: ד וְיַעֲבָאוּ וּפְקֻדֵיו אַרְבַּעַה
וְחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: וְחִילִיָּה וּמִנִּיָּהוֹן. חֲמִשִּׁין
וְאַרְבַּעַה אֶלֶפִין וְאַרְבַּע מֵאָה: ז מִטָּה זְבוּלֹן וְנָשִׂיא לְבָנֵי
זְבוּלֹן אֱלִיאָב בֶּן־חֵלֶן: שְׁבַטֵּא דְזְבוּלֹן. וּרְבָא לְבָנֵי זְבוּלֹן.

— רש"י —

ג קדמה. לפנים הקרויה קדם, ואיזו, זו רוח מזרחית. והפערב קרוי אחר:

שימו דמור (ו) דגל מחנה יהודה. כל מחנה סמוך בצירי וכל מוכרת בסגול.

תפסיר רס"ג

(ח) וְעֶדֶד גִּישָׁה. סבעה וְכִמְסִין
 אֶלְפָּא וְאַרְבַּע מֵאֵה:
 (ט) פְּדִיאֵלֶךְ גָּמִיעַ עֶדֶד עֶסְכֶּר
 יְהוּדָה. מֵאֵה' אֶלֶף. וְסִתָּה
 וְתִמְאֲנִין אֶלְפָּא וְאַרְבַּע מֵאֵה
 לְגִיּוּשָׁהֶם. וְהֵם יִרְחִלּוּן אֲוֹלָא:
 (י) מִרְכּוֹ עֶסְכֶּר רֵאוּבֵן. פִּי
 אֶלְגָּנוֹב לְגִיּוּשָׁהֶם. וְשִׁרִּיפָהֶם.
 אֶלִּיצוֹר אֶבֶן שְׂדִיאוֹר:
 (יא) וְעֶדֶד גִּישָׁה. סִתָּה וְאַרְבַּעִין
 אֶלְפָּא וְכִמְסִין מֵאֵה:
 (יב) וְאַלְנֶאזְלִין אֶלִּי גֵאנְבָה
 סִבֵּט שְׁמֵעוֹן. וְשִׁרִּיפָהֶם.
 שְׁלוּמִיאל אֶבֶן צוּרִישְׁדִי:

אֶלִּיאֵב בֶּר חִלּוֹן: ח וְעֶבְאֹ
 וּפְקָדִיו שְׁבַע וְחֲמִשִּׁים
 אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: וְחִילִיָּה
 וּמִנְיָנוּהִי. חֲמִשִּׁין וְשִׁבְעָא אֶלְפִין וְאַרְבַּע
 מֵאָה: ט כָּל-הַפְּקָדִים לְמַחֲנֶה
 יְהוּדָה מֵאֵת אֶלֶף וְשָׁמֹנִים
 אֶלֶף וְשִׁשָּׁת-אֶלְפִים
 וְאַרְבַּע-מֵאוֹת לְעֶבְאֵתָם
 רֵאשֶׁנָּה יִסְעוּ: כָּל מִנְיָנֵיָּא
 לְמִשְׁרֵית יְהוּדָה. מֵאָה וְתִמְנָן וְשִׁתָּא
 אֶלְפִין וְאַרְבַּע מֵאָה לְחִילִיָּהוֹן. בְּקִדְמִיתָא נְטִלִין: ס דָּגֵל
 מַחֲנֶה רֵאוּבֵן תִּימָנָה לְעֶבְאֵתָם וְנָשִׂיא לְבְנֵי
 רֵאוּבֵן אֶלִּיצוֹר בֶּן-שְׂדִיאוֹר: טִיקֶס מִשְׁרֵית רֵאוּבֵן.
 דְּרוּמָא לְחִילִיָּהוֹן. וְרַבָּא לְבְנֵי רֵאוּבֵן. אֶלִּיצוֹר בֶּר שְׂדִיאוֹר:
 ז וְעֶבְאֹ וּפְקָדִיו שֵׁשָׁה וְאַרְבַּעִים אֶלֶף וְחֲמִשָּׁה
 מֵאוֹת: וְחִילִיָּה וּמִנְיָנוּהִי. אַרְבַּעִין וְשִׁתָּא אֶלְפִין וְחֲמִישׁ מֵאָה:
 יב וְהַחֹנֶם עָלָיו מִטָּה שְׁמֵעוֹן וְנָשִׂיא לְבְנֵי
 שְׁמֵעוֹן שְׁלֹמִיאל בֶּן-צוּרִישְׁדִי: וְדִשְׁרֵן סְמִיכִין עֲלוּהִי

— כ"י —

ט רֵאשֶׁנָּה יִסְעוּ. בְּשִׁרְוֹאִין הָעֵנָן מִסִּתְּלָק. חֲנִיתָן הַלּוּיִם וְהַעֲגָלוֹת בְּאֶמְצָע, דָּגֵל יְהוּדָה
 תּוֹקְעִין הַכֹּהֲנִים בְּחֻצוֹצְרוֹת וְנוֹסַע מַחֲנֶה בְּמִזְרָח, וְשִׁלְרֵאוּבֵן בְּדְרוּם, וְשִׁלְאַפְרַיִם
 יְהוּדָה תַּחֲלָה, וּבְשִׁהוֹלְכִין הוֹלְכִין בְּדֶרֶךְ בְּמַעֲרָב, וְשִׁלְדָן בְּצָפוֹן:

זֶלֶק הַדִּקְדוּק: ט וְשִׁשָּׁת-אֶלְפִים וְאַרְבַּע מֵאוֹת. תִּיבֵת וְשִׁשָּׁת מִלְעִיל:

תפסיד רס"ג

(יג) וְעַד גִּישָׁה. תסעה וכ' מסין
אלפא ות' לאת' מאניה:
(יד) וְאֵלֵי גֵאנְבָה סבט גֹּד.
וְשִׁרְיָפָהֶם. אליסף אבן רעואל:
(טו) וְעַד גִּישָׁה. כ' מסה
וארבעין אלפא. וסת מאניה
וכ' מסין: (טז) פֶּדֶאֶלְדִּי גִמִּיעַ עֶדֶד
עסכר ראובן. מאניה וואחד
וכ' מסין אלפא. וארבע מאניה
וכ' מסין לגיושהם וירחלון
ת'אניהם: (יז) וִירָחֵל כִּבְּא
אלמחצ'ר. עסכר אלליואנין פי
וסט אלעסאכר. וכמא הם

שבטא דשמעון. ורפא לבני שמעון.
וְעָבְאוּ בְּרַ צוּרֵי־שָׂדֵי: יג וְעָבְאוּ
וּפְקֻדֵיהֶם תִּשְׁעָה וְחֲמִשִּׁים
אַלְף וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת:
וְחִילִיָּהּ וּמִנִּיחֵהוּן. חמשים ותשעה
אלפין ותלת מאה: יד וּמִטָּה גֹד
וְנָשִׂא לְבָנֵי גֹד אֶלִּיסָף
בֶּן־רַעְוָאֵל: ושבטא דגד. ורפא
לבני גֹד. אֶלִּיסָף בֶּן רַעְוָאֵל:

טו וְעָבְאוּ וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים אַלְף וּשְׁשׁ
מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים: וְחִילִיָּהּ וּמִנִּיחֵהוּן. ארבעין וחמשה אלפין.
וְשִׁית מֵאָה וְחֲמִשִּׁין: טז כָּל־הַפְּקָדִים לְמַחֲנֶה רְאוּבֵן
מֵאֵת אַלְף וְאַחַד וְחֲמִשִּׁים אַלְף וְאַרְבַּע־מֵאוֹת
וְחֲמִשִּׁים לְעִבְאָתָם וּשְׁנַיִם יִסְעוּ: כָּל מִנִּיחֵיָּהּ לְמִשְׁרִית
רְאוּבֵן. מֵאָה וְחֲמִשִּׁין וְאֶחָד אֶלְפִין. וְאַרְבַּע מֵאָה וְחֲמִשִּׁין לְחִילִיָּהּ.
כַּתְּנִייתָא נְטִלִין: ס ז' וְנָסַע אֶהֱל־מוֹעֵד מַחֲנֶה הַלְוִיִּם
בְּתוֹךְ הַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר יַחֲנוּ בֵּן יִסְעוּ אִישׁ עַל־
יָדוֹ לְדֹגְלֵיהֶם: וְנָטִיל מִשְׁכַּן זִמְנָא. מִשְׁרִית לִיֹּאֵי בְּגוֹ מִשְׁרִיתָא.

— רס"י —

מקומו. ואין לשון יד זו ממשמעו.
רוח שלצדו, קרוי על ידו, הסמוכה לו
לכל הושטת ידו. איין שוין איש"ס כלע"ז
[על ידו:]

י' ונסע אהל מועד. לאחר שני דגלים
הללו: כַּאֲשֶׁר יַחֲנוּ בֵּן יִסְעוּ. כמו
שפירשתי, הליכתו בחנינו, כל דגל
מהלך לרוח הקבועה לו: על ידו. על

תפסיר רס"ג

נאזלין כד'אך ירחלון. כל פריק
 פי מכאנה ומרפזה: יח) מרכז
 עספר אפרים. לגיושם פי
 אלמגרב. ושריפם. אלישמע
 אבן עמיהוד: יט) ועדד גישה.
 ארבעין אלפא וכ'מס מאיה:
 כ) ואל' גאנבה סבט מנשה.
 ושריפם. גמליאל אבן
 פדהצור: כא) ועדד גישה.
 אתנין ותלאתין אלפא
 ומאיתין: כב) ואל' גאנבה
 סבט בנימין. ושריפם. אבין
 אבן גדעוני: כג) ועדד גישה.
 כ'מסה ותלאתין אלפא וארבע
 מאיה: כד) כד'אלך גמיע עדד
 עספר אפרים. מאיה' אלף

כמא דשרון כן נטלין. גבר על אתריה
 לטקסיהון: ס דגל מחנה
 אפרים לעבאתם ימה
 ונשיא לבני אפרים
 אלישמע בן-עמיהוד: טיקס
 משרית אפרים. לחיליהון מערבא. ורפא
 לבני אפרים. אלישמע בר עמיהוד:
 וצבאו ופקדיהם ארבעים
 אלף וחמש מאות: וחיליה
 ומנניהון. ארבעין אלפין וחמש מאה:
 כ ועליו מטה מנשה ונשיא
 לבני מנשה גמליאל בן-

פדהצור: ודסמיכין עלוהי שבטא דמנשה. ורפא לבני מנשה.
 גמליאל בר פדהצור: כא וצבאו ופקדיהם שנים
 ושלשים אלף ומאתים: וחיליה ומנניהון. תלתין ותריין
 אלפין ומאתן: כב ומטה בנימין ונשיא לבני בנימין
 אבין בן-גדעוני: ושבטא דבנימין. ורפא לבני בנימין. אבין
 בר גדעוני: כג וצבאו ופקדיהם חמשה ושלשים
 אלף וארבע מאות: וחיליה ומנניהון. תלתין וחמשא אלפין
 וארבע מאה: כד כל-הפקדים למחנה אפרים

— רס"י —

כ ועליו. כתר גומו ודסמיכין עלוהי:

תפסיר דס"ג

וּתְמַנִּיָּהּ אֵלֶּיךָ וּמֵאִיָּה
לְגִיּוּשָׁהֶם. וַיִּרְחֲלוּן תִּיאֲלִתֵּיהֶם:
(כה) וּמִרְכֻז עֶסְכֶּר דִּן. פִּי
אֲלִישִׁמְאֵל לְגִיּוּשָׁהֶם. וְשִׁרִּיפָהֶם.
אֲחִיעֶזֶר אֲבִן עַמִּישָׁדִי:
(כו) וְעֶדֶד גִּישָׁה אֲתִנִּין וְסִתִּין
אֲלֵפָא וְסָבַע מֵאִיָּה:
(כז) וְאַלְנָאזֶלִין אֲלֵי גֵאנְבָה
סָבַט אֲשֶׁר. וְשִׁרִּיפָהֶם. פִּגְעִיָּאל
אֲבִן עֶכְרֹן: (כח) וְעֶדֶד גִּישָׁה.
וְאַחַד וְאַרְבָּעִין אֲלֵפָא וְכִמְס
מֵאִיָּה: (כט) וְאַלִי גֵאנְבָה סָבַט
נִפְתָּלִי. וְשִׁרִּיפָהֶם. אֲחִירַע אֲבִן
עֵינֹן: (ל) וְעֶדֶד גִּישָׁה. תִּלְאֲתִיָּה
וְכִמְסִין אֲלֵפָא וְאַרְבַּע מֵאִיָּה:

**מֵאֵת אֶלֶף וּשְׁמֹנֶת-אַלְפִים
וּמֵאָה לְעִבְאָתָם וּשְׁלֹשִׁים
יָסָעוּ: כָּל מְנִינְיָא לְמִשְׁרֵית אֶפְרַיִם.
מֵאָה וּתְמַנִּיָּה אֲלֵפִין וּמֵאָה לְחִילֵיהוֹן.
בְּתִלִּיתִיתָא נְטָלִין: ס כֹּה דָּגֵל
מִחֲנֶה דִן עֲפֹנָה לְעִבְאָתָם
וְנָשִׂיא לְבָנֵי דִן אֲחִיעֶזֶר
בֶּן-עַמִּישָׁדִי: טִיקֶס מִשְׁרֵית דִּן.
עֲפֹנָא לְחִילֵיהוֹן. וְרַבָּא לְבָנֵי דִן. אֲחִיעֶזֶר
בֶּן עַמִּישָׁדִי: כו וְעִבְאָו וּפְקֻדֵיהֶם**

**שְׁנַיִם וּשְׁשִׁים אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת: וְחִילִיָּה וּמְנִינֵיהוֹן.
שְׁתֵּין וּתְרִין אֲלֵפִין וּשְׁבַע מֵאָה: כז וְהַחֲנִים עָלָיו מִטָּה
אֲשֶׁר וְנָשִׂיא לְבָנֵי אֲשֶׁר פִּגְעִיָּאל בֶּן-עֶכְרֹן:
וְדִשְׁרֹן סְמִיכִין עֲלוּהִי שְׁבֻטָא דְאֲשֶׁר. וְרַבָּא לְבָנֵי אֲשֶׁר. פִּגְעִיָּאל בֶּן
עֶכְרֹן: כח וְעִבְאָו וּפְקֻדֵיהֶם אֶחָד וְאַרְבָּעִים אֶלֶף
וְחֲמִשׁ מֵאוֹת: וְחִילִיָּה וּמְנִינֵיהוֹן. אַרְבָּעִין וְחָד אֲלֵפִין וְחֲמִישׁ מֵאָה:
כט וּמִטָּה נִפְתָּלִי וְנָשִׂיא לְבָנֵי נִפְתָּלִי אֲחִירַע
בֶּן-עֵינֹן: וְשְׁבֻטָא דְנִפְתָּלִי. וְרַבָּא לְבָנֵי נִפְתָּלִי. אֲחִירַע בֶּן עֵינֹן:
ל וְעִבְאָו וּפְקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע
מֵאוֹת: וְחִילִיָּה וּמְנִינֵיהוֹן. חֲמִשִּׁין וּתְלָתָא אֲלֵפִין וְאַרְבַּע מֵאָה:**

וְזֶלֶק הִדְקִדּוֹק: כו וּשְׁמֹנֶת-אַלְפִים וּמֵאָה. תִּיבַת וּשְׁמֹנֶת מִלְרַע:

תפסיר רס"ג

לא) פִּדְאוֹתָם גְּמִיעַ עֲדֵד עֶסְכֶּר
 דִּן. מֵאִיָּה וְסִבְעָה וְכִמְסִין אֶלְפָּא
 וְסֵת מֵאִיָּה. וְיִרְחִלֹן אֶכְרָא
 לְגִיּוֹשָׁהֶם: (לב) הוֹלָאִי מַעֲדוּדֵי
 בְּנֵי אִסְרָאִיל לְבִיּוֹת אֲבֹאִיהֶם.
 גְּמִלָּה עֲדֵד אֶלְעֶסְאֶכֶר
 לְגִיּוֹשָׁהֶם. סֵת מֵאִיָּה אֶלְפָּא
 וְיִרְחִלָּהּ אֶלְאָפָּא. וְכִמְסִין מֵאִיָּה
 וְכִמְסִין: (לג) וְאִמָּא אֶלְלִיּוֹאֲנִיין.
 לֹם יִחְצוּ פִי גְמִלָּה בְּנֵי אִסְרָאִיל.
 כְּמָא אָמַר אֶלְלָה מוֹסִי:
 (לד) תִּים צִנַּע בְּנֵי אִסְרָאִיל.
 כְּמָא אָמַר אֶלְלָה מוֹסִי.
 כְּדִיאָד נִזְלוּ פִי מִרְאֲכֻזָּהֶם
 וְכְדִיאָד רְחִלוּ כָּל סִבְט
 לְעִשְׂאִירָה עֲלֵי בִיּוֹת אֲבֹאִיהֶם:

לֹא כָּל-הַפְּקָדִים לְמַחְנֵה דָן
 מֵאֵת אֶלְפָּא וְשִׁבְעָה
 וְחֲמִשִּׁים אֶלְפָּא וְשֵׁשׁ מֵאוֹת
 לְאַחֲרָנָה יִסְעוּ לְדִגְלֵיהֶם:
 כָּל מְנַיֵּיָא לְמִשְׁרֵית דָּן. מֵאָה וְחֲמִשִּׁין
 וְשִׁבְעָא אֶלְפִין וְשִׁית מֵאָה. בְּבִתְרִיתָא
 נְטִלִין לְטַקְסִיהוֹן: פ לב אֵלָּה
 פְּקוּדֵי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל לְבֵית
 אֲבֹתָם כָּל-פְּקוּדֵי הַמַּחֲנֵה
 לְעִבְאֹתָם שֵׁשׁ-מֵאוֹת אֶלְפָּא
 וְשִׁלְשֵׁת אֶלְפִים וְחֲמִשׁ

מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים: אֵלִין. מְנַיֵּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָהוֹן. כָּל
 מְנַיֵּי מִשְׁרֵיתָא לְחִילֵיהוֹן. שִׁית מֵאָה וְתִלְתָּא אֶלְפִין. וְחֲמִשׁ מֵאָה
 וְחֲמִשִּׁין: לב וְהַלּוּיִם לא הִתְּפַקְדוּ בְּתוֹךְ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: וְלִיּוֹאֵי לא
 אֶתְמַנִּיאוּ. בְּגוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דְּפַקִּיד יִי יְת מֹשֶׁה: לד וַיַּעֲשׂוּ
 בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה
 כִּן-חֲנֹו לְדִגְלֵיהֶם וְכִן נָסְעוּ אִישׁ לְמִשְׁפַּחְתּוֹ
 עַל-בֵּית אֲבֹתָיו: וַעֲבָדוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל. כָּכֵל. דְּפַקִּיד יִי יְת מֹשֶׁה.
 כִּן שָׂרִין לְטַקְסִיהוֹן וְכִן נְטִלִין גְּבֵר לְזִרְעִיתִיהָ עַל בֵּית אֲבֹתָהוֹי: פ

תפסיר דס"ג

ג (א) וְהָדָא נִסְבֵּה' קוּם הָרוּן
וּמוֹסִי'. פִּי וְקַת כֹּאטֵב אֱלֹלָה
מוֹסִי' פִּי גָבֵל סִינִי: (ב) וְהָדָה
אֶסְמָא בְּנֵי הָרוּן אֶלְפֶּכֶר נִדָּב.
וְאִבִּיהוּא. אֶלְעֶזֶר וְאִיתִמֶּר:
(ג) הָדָה אֶסְמָא בְּנֵי הָרוּן.
אֶלְאִימָה אֶלְמַמְסוּחִין. אֶלְדִּי
כְּמֹל וְאֶגְבֶּהֶם לֶאֱלֹאֲמָאִה:
(ד) פְּמֹאת נִדָּב וְאִבִּיהוּא. בְּמֹא
קֶרְבָּא נֹאֲרָא גְרִיבָה. בֵּין יָדֵי
אֱלֹלָה פִּי בְרִיידָה' סִינִי. וְלֹם יִכּוֹן
לָהֶם בְּנִין. וְאַם אֶלְעֶזֶר וְאִיתִמֶּר.
בְּחֶצְרָה' הָרוּן אִבִּיהוּא:

בספר תימן רב־הַעַתָּה (רביעי) נא ואלה

תּוֹלְדֹת אֶהְרֹן וּמֹשֶׁה בַּיּוֹם
דִּבֶּר יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בְּהַר
סִינַי: וְאַלֵּין. תּוֹלְדֹת אֶהְרֹן וּמֹשֶׁה.
בַּיּוֹמָא. דְּמַלִּיל יֵי ית מֹשֶׁה בְּטוֹרָא דְּסִינַי:
וְאַלֵּה שְׁמוֹת בְּנֵי־אֶהְרֹן
הַכֹּהֵן גָּדֹב וְאַבְיָהוּא אֶלְעֶזֶר
וְאִיתְמַר: וְאַלֵּין. שְׁמַהּת בְּנֵי אֶהְרֹן
בּוֹכְרָא גָדֹב. וְאַבְיָהוּא. אֶלְעֶזֶר וְאִיתְמַר:

אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים הַמִּשְׁחִים אֲשֶׁר־
מִלֵּא יָדָם לְכַהֵן: אֵלֶּיךָ. שְׁמַחַת בְּנֵי אֶהְרֹן. כְּהֵנִיא דְּאֶתְרִבִּיאָה.
דְּאֶתְקָרֵב קוֹרְבָּנֵהוּן לְשִׁמְשָׁא: וַיִּמָּת נָדָב וַאֲבִיהוּא לְפָנַי
יְהוָה בְּהִקְרַבָם אֲשֶׁר זָרָה לְפָנַי יְהוָה בְּמִדְבָּר
סִינַי וּבָנִים לֹא־הָיוּ לָהֶם וַיְכַהֵן אֶלְעָזָר
וַאֲיִתְמָר עַל־פְּנֵי אֶהְרֹן אֲבִיהֶם: וּמִית נָדָב וַאֲבִיהוּא
קֹדֶם יי. בְּקֹרְבֵיהוֹן אִשְׁתָּא נֹכְרִיתָא. קֹדֶם יי בְּמִדְבָּרָא דְּסִינַי. וּבִנְיָן
לֹא הָיוּ לָהֶן. וְשָׁמַיִשׁ אֶלְעָזָר וַאֲיִתְמָר. עַל אִפִּי אֶהְרֹן אֲבוּהוֹן: פ

● — רש"י — ●

הַפֶּתוּב כָּאֵלֹו יִלְדוּ: בָּיִם דְּבַר ה' אֵת
מֹשֶׁה. נַעֲשׂוּ אֵלֹו הַתּוֹלְדוֹת שְׁלֹו, שְׁלַמְדָן
 מִה שְׁלַמְד מִפִּי הַגְּבוּרָה: דַּעַל פְּנֵי אֶהְרֵן.
 בַּחֲיִיז:

ב וַיֹּאֲלֶה תּוֹלְדֹת אֶהְרֶן וּמִשֶּׁה. וַיֵּינֹכַח מִזִּבְחֵי אֱלֹהִים בְּנֵי אֶהְרֶן. וַיִּקְרְאוּ תּוֹלְדֹת מִשֶּׁה, לְפִי שְׁלֵמֹן תּוֹרָה. מְלֻמָּד שְׁכַל הַמְלֻמָּד אֶת בֶּן חֲבֵרוֹ תּוֹרָה, מַעֲלָה עָלָיו

וְזֶלֶק הַדִּקְדּוּק: שְׁמוֹת פְּנִי-אֶהְרֶן. הַבִּי"ת בַּגְעִיָּא: דְּוִימַת נֹדֵב וְאַבִּיהוּא לְפָנַי י"י. אֵין כֶּאֱן פְּסִיק בֵּין תִּיבַת אַבִּיהוּא לְתִיבַת לְפָנַי כֻּלָּל:

תפסיר רס"ג

וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה
 לֵאמֹר: וּמַלִּיל יי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:
 הִקְרַב אֶת-מִטָּה לִּי
 וְהַעֲמַדְתָּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶרֶן
 הַכֹּהֵן וְשִׁרְתּוֹ אֹתוֹ: קָרִיב יֵת
 שִׁבְטָא דְלוֹי. וּתְקִים יְתִיָּה. קָדָם אֹהֶרֶן
 כְּהֵנָּא. וְיִשְׁמְשׁוּן יְתִיָּה: וְשָׁמְרוּ
 אֶת-מִשְׁמֶרְתּוֹ וְאֶת-
 מִשְׁמֶרֶת כָּל-הָעֵדָה לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד לַעֲבֹד
 אֶת-עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן: וַיִּשְׁרֹן יֵת מִטְרֵתִיָּה. וְיֵת מִטְרֵת כָּל
 בְּנֵי־שֵׁטָא. קָדָם מִשְׁכָּן זְמָנָא. לְמַפְלַח יֵת פּוֹלְחֵן מִשְׁכָּנָא: וְשָׁמְרוּ
 אֶת-כָּל-כְּלֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת-מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹד אֶת-עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן: וַיִּשְׁרֹן. יֵת כָּל
 מְנִי מִשְׁכָּן זְמָנָא. וְיֵת מִטְרֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. לְמַפְלַח יֵת פּוֹלְחֵן מִשְׁכָּנָא:
 וְנָתַתָּה אֶת-הַלְוִיִּם לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו נְתוּנִים

— רס"י —

כמו שאמרו בבגתן ותרש (מגילת יג, 3) והלא
 אין משמרתני ומשמרתך שוה, וכן משמרות
 כהנה ולויה: ח ואת משמרת בני ישראל.
 שכלן היו זקוקין לצרכי המקדש, אלא
 שהלויים באים תחתיהם בשליחותם, לפיכך
 לוקחים מהם הפעושרות בשכרן, שנאמר
 (צמדז יח, 16) כי שכר הוא לכם חלף
 עבודתכם: ט נתונים המה לו. לעזרה:

ושרתו אתו. ומהו השרות, ושרו את
 משמרתו, לפי ששמירת המקדש עליו שלא
 יקרב זר, כמו שנאמר (צמדז יח, 16) אתה
 ובניך ובית אביר אתה תשאנו את עון
 המקדש, והלויים הללו מסייעין אותם, זה הוא
 השרות: ושרו את משמרתו. כל מנוי
 שהאדם מננה עליו ומטל עליו לעשותו,
 קרוי משמרת בכל המקרא ובלשון משנה,

תפסיר דס"ג

הם לה. מן בני אֶסְרָאֵל:
(י) וְהָרֹדֶן וּבְנֵיהָ תִּפְּלָה וְיַחֲפָצִי
אֶמְאֶמְתֶּהֶם. (י"ז: אֶמְאֶמְתֶּהֶם).
וְאִי אֶגְנֹבִי תִקְדֹּם אֵלֶיהָ
פְּלִיקְתָּל: (יא) תִּם כָּלֶם אֵלֶלָה
מוֹסִי תִכְלִימָא: (יב) פֶּאֱנִי קֹדֶם
שִׁדְפַת אֶלְלִיִּיאֲנִיִּין. מן בֵּין בְּנֵי
אֶסְרָאֵל. בְּדֹל כָּל בְּכֹר. אֲוֹל
בֶּטֶן מן בְּנֵי אֶסְרָאֵל. פִּיעִירוֹ לִי
אֶלְלִיִּיאֲנִיִּין: (יג) כָּמָא לִי כָל
בְּכֹר. פִּי יוֹם אֶחָלְכַת כָּל בְּכֹר פִּי
בְּלֹד מִצֵּר. אֶקְדֹּסֶת לִי כָל בְּכֹר
פִּי מֵא בֵּין בְּנֵי אֶסְרָאֵל מן

נְתוּנִם הֵמָּה לוֹ מֵאֵת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: וְתִתִּין יָת לִיֹּאִי. לְאֶהֱרֹן
וּלְבִנוֹהֵי. מְסִירִין יְהִיבִין אֲנֹוֹן לִיהֵ. מן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: וְאֶת-אֶהֱרֹן וְאֶת-
בְּנָיו תִּפְקֹד וְשִׁמְרוּ אֶת-
כְּהֻנָּתָם וְהָזֵר הַקָּרֵב יוֹמֵת:
וְיָת אֶהֱרֹן וְיָת בְּנוֹהֵי תִמְנִי. וְיִשְׂרֹוֹן יָת
כְּהוֹנֵת־הוֹן. וְחִילוֹנִי דִיקָרֵב יתְקַטִּיל: פ
וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה

לֵאמֹר: וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימַר: וַאֲנִי הִנֵּה לִקְחָתִי
אֶת-הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת כָּל-בְּכֹר
פֶּטֶר רֶחֶם מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם: וְאֵנָּה הָא
קְרִיבִית יָת לִיֹּאִי. מְגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. חֲלָף כָּל בּוֹכְרָא. פֶּתַח וּלְדָא מִבְּנֵי
יִשְׂרָאֵל. וַיהוֹן מְשִׁמְשִׁין קֹדָמִי לִיֹּאִי: וְכִי לִי כָל-בְּכֹר
בְּיוֹם הַכֹּתִי כָל-בְּכֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הַקֹּדֶשֶׁתִי
לִי כָל-בְּכֹר בְּיִשְׂרָאֵל מֵאָדָם עַד-בְּהֵמָה לִי
וְהָיוּ אֲנִי יְהוָה: אֲרִי דִילִי כָל בּוֹכְרָא. בְּיוֹמָא דְקַטְלִית כָּל

— רש"י —

מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. כְּמוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.
כְּלוּמַר מִשְׁאֵר כָּל הָעֵדָה נִבְדְּלוּ לְכָף בְּגִזְרַת
הַמָּקוֹם, וְהוּא נְתוּנִם לוֹ, שְׁנֵאֲמָר (במדבר ח, יט)
וְאֶתְנָה אֶת הַלְוִיִּם נְתוּנִים וְגו': י וְאֶת אֶהֱרֹן
וְאֶת בְּנָיו תִּפְקֹד. לְשׁוֹן פְּקִידוֹת וְאֵינֹו לְשׁוֹן

מִנֵּין: וְשִׁמְרוּ אֶת כְּהֻנָּתָם. קִבְּלַת דְּמִים
וְזִרְיָקָה וְהַקְטָרָה וְעִבּוּדוֹת הַמִּסֻּרוֹת לַכֹּהֲנִים:
י וְאֲנִי הִנֵּה לִקְחָתִי. וְאֲנִי מֵהִיכָן זְכִיתִי בְּהֵן:
מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. שִׁיְהִיו יִשְׂרָאֵל שׁוֹכְרִין
אוֹתָן לְשִׁרוֹת שְׁלִי. עַל יְדֵי הַבְּכוֹרוֹת זְכִיתִי

תפסיר רס"ג

אנסאן אלי' בהימה כד'אך
יציר לי הולאי אנא אללה
שדפתהם: יד) ת'ם כלם אללה
מוסי'. פי ברייה סיני קאילא:
טו) עד בני לוי. לביות אבאיהם
לעשאייהם. כל ד'כר. מן אבן
שהר פצאעדא תעד'הם:
טז) פעדהם מוסי' עלי קול
אללה. כמי' אמר: יז) והולאי
כאנו בני לוי באסמאיהם.
גרשון. וקהת ומררי:

בוכרא בארעא דמצרים. אקדישית
קדמי כל בוכרא בישראל. מאנשא עד
בעירא. דילי יהון אנא יי: פ
❧ חמדישי ❧ (חמישי) ד וידבר

יהוה אל-משה במדבר

סיני לאמר: ומליל יי עם משה.

במדברא דסיני למימר: טז פקד

את-בני לוי לבית אבתם

למשפחתם כל-זכר מבן-חדש ומעלה

תפקדם: מני ית בני לוי. לבית אבהתהון לזרעיתהון. כל דכורא.

מבר ירחא ולעילא תמנינון: טז ויפקד אתם משה על-פי

יהוה כאשר צוה: ומנא יתהון. משה על מימרא דיי. כמא

דאתפקד: יז ויהיו-אלה בני-לוי בשמותם גרשון

וקהת ומררי: והיו אלין בני לוי בשמהתהון. גרשון. וקהת ומררי:

— רס"י —

מונה חשבונם לא תמצאם אלא שבועים חסר
אחת, והיא השלימה את המנין: טז על פי
ה'. אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא היאך
אני נכנס לבתי כלם ולתוף אהליהם לדעת
מנין יונקיהם. אמר לו הקדוש ברוך הוא
עשה אתה את שלך ואני אעשה את שלי.
הלך משה ועמד על פתח האהל והשכינה
מקדמת לפניו, ובת קול יוצאת מן האהל
ואומרת כך וכך תינוקות יש באהל זה, לכך
נאמר על פי ה':

בהם ולקחתים תמורתם, לפי שהיתה
העבודה בבכורות, וכשחטאו בעגל נפסלו,
והלויים שלא עבדו עבודה זרה נבחרו
תחתיהם: טז מבן חדש ומעלה. משיצא
מכלל נפלים הוא נמנה לקרא שומר
משמרת הקדש. אמר ר' יהודה ברבי שלום
למוד הוא אותו השבט להיות נמנה מן
הבטן, שנאמר (צמ"ו, כט) אשר ילדה אותה
ללוי במצרים, עם בניסטה בפתח מצרים
ילדה אותה. ונמנית בשבועים נפש, שפשאתה

תפסיר דס"ג

(יח) וְהָיָה אֶסְמָא בְּנֵי גֵרְשׁוֹן.
לְעִשְׂאִירָהֶם. לְבָנֵי וְשִׁמְעִי:
(יט) וּבְנֵי קָהָת לְעִשְׂאִירָהֶם.
עֶמְרָם וַיִּצְהָר. חֲבֵרוֹן וְעִזִּיאֵל:
(כ) וּבְנֵי מֵרָרִי לְעִשְׂאִירָהֶם
מִחֵלִי וּמוּשִׁי. הָדִיד עֲשִׂאִיר
אֱלִילִיאֲנִיִּן לְבָיִת אֲבֵאִידֵם:
(כא) לְגֵרְשׁוֹן. עֲשִׂירָה לְבָנֵי.
וְעֲשִׂירָה שִׁמְעִי. הָדִיד
עֲשִׂאִירָה: (כב) וְעִדְדָהֶם
בְּאַחְצָא כָּל דְּכָר. מִן אֲבִן שֶׁהָר
וְצֹאֲעָדָא. סְבַעָה אֱלָאָה וְכִמְס
מֵאִידֵה: (כג) וְעִשְׂאִירָהֶם. יִנְזָלוֹן
וְרָא אֱלִמְסָכָן פִּי אֱלִמְגִּרְבָּ:

**וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי-גֵרְשׁוֹן
לְמִשְׁפַּחַתם לְבָנֵי וְשִׁמְעִי:
וְאֵלֵין. שְׁמֹהֶת בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לְזִרְעֵיתָהוֹן:
לְבָנֵי וְשִׁמְעִי: וּבְנֵי קָהָת
לְמִשְׁפַּחַתם עֶמְרָם וַיִּצְהָר
חֲבֵרוֹן וְעִזִּיאֵל: וּבְנֵי קָהָת
לְזִרְעֵיתָהוֹן. עֶמְרָם וַיִּצְהָר. חֲבֵרוֹן וְעִזִּיאֵל:
וּבְנֵי מֵרָרִי לְמִשְׁפַּחַתם
מִחֵלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּה הֵם
מִשְׁפַּחַת הַלֵּוִי לְבֵית**

**אַבְתָּם: וּבְנֵי מֵרָרִי. לְזִרְעֵיתָהוֹן מִחֵלִי וּמוּשִׁי. אֵלֵין אֲנִיִּן. זִרְעֵית לֵוִי
לְבֵית אֲבֹהֵתָהוֹן: כֹּא לְגֵרְשׁוֹן מִשְׁפַּחַת הַלְּבָנִי
וּמִשְׁפַּחַת הַשִּׁמְעִי אֵלֶּה הֵם מִשְׁפַּחַת הַגֵּרְשָׁנִי:
לְגֵרְשׁוֹן. זִרְעֵית לְבָנֵי. וְזִרְעֵית שִׁמְעִי. אֵלֵין אֲנִיִּן. זִרְעֵית גֵּרְשׁוֹן:
כֹּב פְּקֻדֵיהֶם בְּמִסְפָּר כָּל-זָכָר מִבֶּן-חֹדֶשׁ וּמַעְלָה
פְּקֻדֵיהֶם שִׁבְעַת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת: מְנִינֵיהוֹן
בְּמִנִּין כָּל דְּכֹרָא. מִפֶּר יֶרֶחָא וְלַעִילָא. מְנִינֵיהוֹן. שִׁבְעָא אֲלָפִין וַחֲמִשׁ
מֵאָה: כֹּג מִשְׁפַּחַת הַגֵּרְשָׁנִי אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן יַחֲנוּ
יָמָה: זִרְעֵית גֵּרְשׁוֹן. אַחֲרֵי מִשְׁכָּנָא. יִשְׂרוֹן מַעֲרָבָא:**

— רש"י —

כֹּב לְגֵרְשׁוֹן מִשְׁפַּחַת הַלְּבָנִי. כְּלוּמָר לְגֵרְשׁוֹן הָיוּ הַפְּקוּדִים מִשְׁפַּחַת הַלְּבָנִי וּמִשְׁפַּחַת הַשִּׁמְעִי
פְּקוּדֵיהֶם כָּךְ וְכָךְ:

וְזֶלֶק הַדְּקָדוֹק: יֵי שְׁמוֹת בְּנֵי-גֵרְשׁוֹן. הַבִּי"ת בַּגְּעִיא:

תפסיר רס"ג

כד) וְשָׂרִיפָהֶם. אליסף אבן
לאל: כה) וְחִפְצֵיהֶם מִן כִּיבָא.
אלמחציר אלמסכן ואלכ'בא.
וג'שאה. וסתר באב כ'בא
אלמחציר: כו) וְקָלוּעַ
אלצראדק וסתר באבה. אלדי
עלי אלמסכן ואלמד'בח
מסתדירא. ואטנאבהא. וסאיר
כידמתהא: כז) וְלִקְהַת עֲשִׂירֶה
עמרם וְעֲשִׂירֶה יִצְהָר.
וְעֲשִׂירֶה חֲבֵרוֹן. וְעֲשִׂירֶה
עוֹזִיאל. הדיה עשאירה:
כח) בְּאַחְצָא כָּל דְּכִּר. מן אבן

כד וְנָשִׂיא בֵּית-אָב לַגֵּרְשֹׁנִי

אֱלִיסָף בֶּן-לֹאֵל: וְרַב בֵּית בָּא

לְבֵית גֵּרְשֹׁן. אֱלִיסָף בֶּן לֹאֵל:

כה וּמִשְׁמֶרֶת בְּנֵי-גֵרְשֹׁן

בְּאֶהֱל מוֹעֵד הַמִּשְׁכָּן

וְהָאֶהֱל מִכֶּסֶּהוּ וּמִסֹּף פֶּתַח

אֶהֱל מוֹעֵד: וּמִטָּרֵת בְּנֵי גֵרְשֹׁן

בַּמִּשְׁכָּן זִמְנָא. מִשְׁכָּנָא וּפְרָסָא. חוּפְאִיָּה.

וּפְרָסָא. דְּתִרַע מִשְׁכָּן זִמְנָא: כו וְקָלְעִי

הַחֲצִיר וְאֶת-מִסֹּף פֶּתַח הַחֲצִיר אֲשֶׁר

עַל-הַמִּשְׁכָּן וְעַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֵת מִיתְרָיו

לְכָל עֲבֹדָתוֹ: וּסְרָדֵי דִּרְתָּא. וְיֵת פְּרָסָא דְּתִרַע דִּרְתָּא. דְּעַל

מִשְׁכָּנָא. וְעַל מִדְּבָחָא סְחֹר סְחֹר. וְיֵת אֶטְוֹנֹהִי. לְכָל פּוֹלְחָנִיָּה: ס

כז וְלִקְהַת מִשְׁפַּחַת הָעֵמֶרְמִי וּמִשְׁפַּחַת הַיִּצְהָרִי

וּמִשְׁפַּחַת הַחֲבֵרֹנִי וּמִשְׁפַּחַת הָעוֹזִיאלִי אֵלֶּה הֵם

מִשְׁפַּחַת הַקְּהָתִי: וְלִקְהַת. זִרְעִית עֵמֶרְם וְזִרְעִית יִצְהָר.

וְזִרְעִית חֲבֵרוֹן. וְזִרְעִית עוֹזִיאל. אֵלֶּיִן אֲנֹוֹן זִרְעִית קְהַת:

כח בַּמִּסְפָּר כָּל-זָכָר מִבֶּן-חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה שְׁמֹנֶת

— רס"י —

ככ הַמִּשְׁכָּן. יריעות התחנות: וְהָאֶהֱל. אילים ותחשים: וּמִסֹּף פֶּתַח. הוא הוילון:
יריעות עוים העשויות לגג: מִכֶּסֶּהוּ. עורות כו וְאֵת מִיתְרָיו. שלמשכן וְהָאֶהֱל וְלֹא

זֶלֶק הַדְּקֹדֶק: משפחת העמרמי. ה"א בפתח בכל התיגאן וכ"כ א"ת:

תפסיר רס"ג

שהר פצאעדה. ת'מאניה'
אלאף וסת מאיה. תאפצי'
מחפץ' אלקדס: כט) ועשאייהם
ינזלון. אלי' גאנב אלמסכן
פי אלגנוב: ל) ושריפהם
אליצפן אבן עויאל:
לא) ותפצ'הם. אלצנדוק
ואלמאידה ואלמנארה
ואלמדיאבת. ואניה' אלקדס.
אלד' יכ'דמון ב'הא. ואלסתר
וסאיר כ'דמתה: לב) ושריף
אשראף אלליואנין אלעזר
אבן הרון אללאמאם. מופל

אַלְפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת שְׁמֵרֵי
מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ: בְּמִנִּין כָּל
דְּכוּרָא. מִבֶּר יֶרְחָא וּלְעִילָא. תִּמְנֵיָא
אַלְפִין וְשִׁית מָאָה. נְטָרֵי מִטְרָתָא
דְּקוּדְשָׁא: כֹּט מִשְׁפַּחַת בְּנֵי-
קָהָת יִחְנוּ עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן
תִּימָנָה: זֶרְעִית בְּנֵי קָהָת יִשְׁרוּן. עַל
שָׂדָא דְּמִשְׁכָּנָא דְּרוּמָא: ל וְנָשִׂיא
בֵּית-אָב לְמִשְׁפַּחַת הַקָּהָתִי

אֲלִיצָפָן בֶּן-עֲזִיָּאל: וְרֹב בֵּית בָּא לְזֶרְעִית קָהָת. אֲלִיצָפָן בֶּר
עֲזִיָּאל: לָא וּמִשְׁמֶרֶתָם הָאָרֶץ וְהַשְּׁלַחַן וְהַמִּנְחָה
וְהַמִּזְבֵּחַת וְכָלִי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ בָּהֶם
וְהַמִּסֵּךְ וְכָל עֲבֹדָתוֹ: וּמִטְרָתָהוּן. אַרְוָנָא וּפְתוּרָא וּמִנְרָתָא
וּמִדְּבַחֲתָא. וּמִנֵּי קוּדְשָׁא. דִּישְׁמִשׁוֹן בְּהוֹן. וּפְרָסָא. וְכָל פּוֹלְחָנִיה: לָב
וְנָשִׂיא נְשִׂאֵי הַלְוִי אֶלְעֶזֶר בֶּן-אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן
פְּקֻדֹת שְׁמֵרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ: וְאַמְרָכָלָא דְּמִמְנָא עַל
רִבְרֵי לִיּוֹאִי. אֶלְעֶזֶר בֶּר אֶהֱרֹן כְּהֵנָא. מִתְּחֹת יְדוּהִי מִמּוֹנָן.

— רס"י —

לא וְהַמִּסֵּךְ. היא הפרכת, שאף היא קרויה
פרכת המסך: לז וְנָשִׂיא נְשִׂאֵי הַלְוִי. מִמְנָה
על בָּלָם. ועל מה היא נשיאותו, פקדת
שומרי משמרת הקדש, על ידו הִיָּה פְקֻדֹת
בָּלָם:

שלחצר: כט מִשְׁפַּחַת בְּנֵי קָהָת יִחְנוּ וגו'
תִּימָנָה. וסמוכין להם דָּגֵל ראובן החונים
תימנה, אוי לרשע ואוי לשכנו, לָכֵף לָקוּ
מִהֶם דָּתֵן וְאַבִּירָם וּמֵאֲתָנִים וְחִמְשִׁים אִישׁ עִם
קָרַח וְעֵדֻתוֹ, שְׁנַמְשָׁכוּ עִמָּהֶם בְּמַחֲלָקָתָם:

תפסיר רס"ג

בְּחֹאפְצֵי מַחֲפָץ אֱלֹקִים:
 (לג) וְלִמְרִי עֲשִׂירָה מְחֹלִי.
 וְעֲשִׂירָה מוֹשִׁי הוֹלֵאִי
 עֲשִׂאִירָה: (לד) וְעִדְדָהֶם בְּאַחְצָא
 כָּל דִּכְרִי מִן אֲבֹן שֹׁהַר
 פְּצֹאעֵדָא. סִתְהִי אֱלֹאֲפִי
 וּמֵאִיתִין: (לה) וְשִׁרְיָהֶם.
 צוּרִיאל אֲבֹן אֲבִיחִיל. וְיִנְזֹלֹן
 אֱלִי גֵאנְבִי אֱלִמְסִכֵּן פִּי
 אֱלִשְׁמֵאל: (לו) וּפֹאֲלֵהִי
 חֲפִץ בְּנֵי מִרְרִי. תִּכְיָאֲתַג
 אֱלִמְסִכֵּן. וְאַמְהֵאגָה וְעִמְדָה
 וְקוֹאֲעֵדָה. וְכָל אֲנִיתָה וְסֵאִיר
 כִּדְמִתָּה: (לז) וְעִמְדֵּי אֱלִי
 צִרְאֲדִיק מִסְתִּדִּירָא. וְקוֹאֲעֵדָהֵא
 וְאַתְאֲדָהֵא וְאַטְנֵאֲבָהֵא:

נִטְרִי מִטְרָתָא דְקֹדְשָׁא: לֵג לְמִרְרִי
 מִשְׁפַּחַת הַמְּחֹלִי וּמִשְׁפַּחַת
 הַמוֹשִׁי אֵלֶּה הֵם מִשְׁפַּחַת
 מִרְרִי: לְמִרְרִי זִרְעִית מְחֹלִי. וְזִרְעִית
 מוֹשִׁי אֵלֶּין אֲנֹן זִרְעִית מִרְרִי:
 לֵד וּפְקִדֵיהֶם בְּמִסְפָּר כָּל-
 זָכָר מִבֶּן-חֹדֶשׁ וּמַעְלָה
 שֵׁשֶׁת אֲלָפִים וּמֵאֲתָיִם:
 וּמִנְיָהוֹן בְּמִנִּין כָּל דְּכוּרָא. מִפֵּר
 יִרְחָא וְלֵעִילָא. שֵׁתָא אֲלָפִין
 וּמֵאֲתָיִן: לֵד וְנִשְׂיָא בֵּית-אֲבִי

לְמִשְׁפַּחַת מִרְרִי צוּרִיאל בֶּן-אֲבִיחִיל עַל
 יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן יַחְנוּ צִפְנָה: וְרַב בֵּית בָּא לְזִרְעִית מִרְרִי.
 צוּרִיאל בֶּר אֲבִיחִיל. עַל שָׂדָא דְּמִשְׁכָּנָא. יִשְׁרוֹן צְפוּנָא:
 לֵד וּפְקִדָת מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי מִרְרִי קִרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן
 וּבְרִיתֵיו וְעִמְדֵיו וְאֲדָנִיו וְכָל-כְּלָיו וְכָל
 עֲבָדָתוֹ: וְדִמְסִיר לְמִטָּר לְבִנֵי מִרְרִי. דְּפִי מִשְׁכָּנָא.
 וְעִבְרוּהִי וְעִמּוּדוּהִי וְסִמְכוּהִי. וְכָל מְנוּהִי וְכָל פּוֹלְחָנִיהִי: לֵד וְעִמְדֵיו
 הַחֲצֵר סָבִיב וְאֲדָנֵיהֶם וּיְתִדֹתָם וּמִיתְרֵיהֶם:
 וְעִמּוּדֵי דִרְתָּא. סְחֹר סְחֹר וְסִמְכִיהוֹן. וְסִפִּיהוֹן וְאַטְוִיָּהוֹן:

וְזֶלֶק הַדְּקֹדֶק: לֵד וְכָל-כְּלָיו וְכָל עֲבָדָתוֹ. תִּיבַת כְּלָיו בְּטַפְחָא בְּכָל הַתִּיגָאן:

תפסיר דס"ג

לח) ואלנאזלין בין ידי אלמספן.
בין ידי כ'בא אלמחצ'ר פי
אלמשרק. מוסי' וחרון ובניה.
חאפצ'י מחפץ' אלמקדס.
ומחפץ' בני אסראיל. ואי
אגנבי תקדם אלי' ד'אלך
פליקתל: לט) פד'אלך גמיע
עדד אלליואנין. אלד'י עדדם
מוסי' וחרון. עלי' קול אללה
לעשאירדם. כל ד'כר מן אבן
שחר פצאעדא. את'נין ועשרין
אלפא: ט) ת'ם קאל אללה

לח וְהַחֲנִים לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן
קִדְמָה לִפְנֵי אֹהֶל-מוֹעֵד |
מִזְרָחָה מֹשֶׁה | וְאַהֲרֹן וּבָנָיו
שֹׁמְרֵים מִשְׁמֶרֶת הַמִּקְדָּשׁ
לְמִשְׁמֶרֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְהַזֶּה הַקָּרֵב יוֹמֵת: וְדִשְׁרוּן קָדֵם
מִשְׁכָּנָא. קדומא קדם משכן ומנא
מדנחא. משה ואהרן ובנוהי. נטרי מטרת
מקדשא. למטרת בני ישראל. וחילוני

דיקרב יתקטיל: לט) כל-פקודי הלוי' אשר
פקד משה ואהרן על-פי יהוה למשפחתם
כל-זכר מבן-חדש ומעלה שנים ועשרים
אלף: כל מנני ליואי. דמנא משה ואהרן. על מימרא די'
לזרעית'הון. כל דכורא מבר ירחא ולעילא. עשרין ותרין אלפין: ס
ויאמר יהוה אל-משה

בספרי
תימן

(ששי)

— רש"י —

ובפרטן אתה מוצא שלש מאות יתרים, בני
גרשון שבעת אלפים וחמש מאות, בני קהת
שמונת אלפים ושיש מאות, בני מררי ששת
אלפים ומאתים, [הרי שנים ועשרים אלף
ושלש מאות]. ולמה לא כללן עם השאר
ויפדו את הבכורות, ולא יהיו זקוקים
השלשה ושבעים ומאתים בכורות העודפים
על המנין לפדיון, אמרו רבותינו במסכת
בכורות (בכורות כ 6) אותן שלש מאות לזים
בכורות היו ודים שיפקיעו עצמם מן הפדיון:

לח משה ואהרן ובניו. וסמוכין להם דגל
מחנה יהודה, ורחוקים עליו יששכר וזבולן.
טוב לצדיק טוב לשכנו, לפי שהיו שכניו
שלמשה שהיה עוסק בתורה, נעשו גדולים
בתורה, שנאמר (תהלים ס, ט) יהודה מחקקי,
ומבני יששכר יודעי בינה וגו' (דכ"י א' יז לג)
מאתים ראשי סנהדראות, ומזבולן משכים
בשבט סופר (שופטים כ יד): לט) אשר פקד
משה ואהרן. נקוד על ואהרן, לומר שלא
היה במנין הלוי' שנים ועשרים אלף.

תפסיר רס"ג

לְמוֹסִי. עַד כָּל בֶּכֶר דְּכָר מִן
בְּנֵי אִסְרָאֵל. מִן אֲבֹן שֹהַר
פְּצִאעֵדָא. וְאַרְפֵּעַ אֲחִיצָא
אֲסִמְאִיָּהֶם: (מא) וְכִדִּי אֵלֶּי
לְיוֹאֲנִיִּן לִי אֲנִי אֵלֶּלֶה
שׁוֹדֶפְתָּהֶם. בְּדֹל כָּל בֶּכֶר מִן בְּנֵי
אִסְרָאֵל. וּבְהָאִים אֵלֶּלֶה וְיֹאֲנִיִּן.
בְּדֹל כָּל בֶּכֶר. מִן בְּהָאִים בְּנֵי
אִסְרָאֵל: (מב) פְּעֵד מוֹסִי. כְּמֵא
אֲמִרָה אֵלֶּלֶה. כָּל בֶּכֶר מִן בְּנֵי
אִסְרָאֵל: (מג) פְּכָאן כָּל בֶּכֶר
דְּכָר. בְּאַחֲצָא אֲסִמְאִיָּהֶם.
מִן אֲבֹן שֹהַר פְּצִאעֵדָא
כְּדִיאֲלֵךְ. אֶתְנִין וְעֶשְׂרִין אֶלְפָא.

פֶּקֶד כָּל-בֶּכֶר זָכָר לְבְנֵי
יִשְׂרָאֵל מִבֶּן-חֹדֶשׁ וּמַעְלָה
וְשָׂא אֶת מִסְפַּר שְׁמֹתָם:
וְאָמַר יְיָ לְמֹשֶׁה. מְנִי כָל בְּכוֹרִיא דְּכוֹרִיא
לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל. מִבֶּר יֶרְחָא וּלְעֵילָא.
וְקִבִּיל יֵת חֲשַׁבֵּן שְׁמֹתָהוֹן:
וּלְקַחְתָּ אֶת-הַלְוִיִּם לִי
אֲנִי יְהוָה תַּחַת כָּל-בֶּכֶר
בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת בְּהֵמַת
הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל-בְּכוֹר

בְּבֵהֶמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וּתְקַרִיב יֵת לְיוֹאֲי קְדָמִי אֲנִי יְיָ. חֲלָף
כָּל בּוֹכְרָא בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל. וְיֵת בְּעִירָא דְּלִיָּאִי. חֲלָף כָּל בּוֹכְרָא. בְּבֵהֶמַת
דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל: (מב) וַיִּפְקֹד מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֹתוֹ אֶת כָּל-בְּכוֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל: וּמִנָּא מֹשֶׁה. כְּמֵא
דְּפִקִיד יְיָ יִתְיָה. יֵת כָּל בּוֹכְרָא בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל:
וַיְהִי כָּל-בְּכוֹר זָכָר בְּמִסְפַּר שְׁמֹת מִבֶּן-חֹדֶשׁ
וּמַעְלָה לְפִקְדֵיהֶם שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֶלָּף שְׁלֹשָׁה
וּשְׁבָעִים וּמֵאֲתָיִם: וַהֲוָה כָּל בְּכוֹרִיא דְּכוֹרִיא. בְּמִנִּין
שְׁמֹתָהֶן. מִבֶּר יֶרְחָא וּלְעֵילָא לְמִנְיָהוֹן. עֶשְׂרִין וּתְרִין אֶלְפִין.

— רס"ד —

מ פֶּקֶד כָּל בְּכוֹר זָכָר וְגו' מִבֶּן חֹדֶשׁ וּמַעְלָה. מְשִׁיבָא מְכַלֵּל סִפְק נְפִלִים:

זוֹלָק הַדְּקָדוּק: מא וּלְקַחְתָּ אֶת הַלְוִיִּם לִי. בְּקִצַּת תִּיגָאן תִּיבַת וּלְקַחְתָּ בְּזִקָף קִטֵּן: מב אֶת כָּל
בְּכוֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל. תִּיבַת אֶת בְּצִירִי וּמֵאֲרַכָּה:

תפסיר דס"ג

ומאיתין ות'לאת'ה וסבעין:
 (מד) ת'ם כלם אללה מוסי'
 תכלימא: (מה) כ'ד' אלליואניין.
 ב'דל כל בכר מן בני אסראיל.
 ובהאים אלליואניין אנא אללה
 שרפתהם: (מו) ואמא פדא
 אלמאיתין ואלת'לאת'ה ואל'
 סבעין. אלזאידין עלי' אל'
 ליואניין. מן בכור בני אסראיל:
 (מז) פכ'ד' כ'מסה מת'אקיל לכל
 גמגמה. פצ'ה במתקאל
 אלקדס. כל מתקאל עשרין
 דאנק: (מח) ואדפע אלפצ'ה

מאתן ושבועין ותלתא: פ מד וידבר
 יהוה אל-משה לאמר:
 ומליל יי עם משה למימר: מה קח
 את-הלואים תחת כל-בכור
 בבני ישראל ואת-בהמת
 הלואים תחת בהמתם
 והיו-לי הלואים אני יהוה:
 קריב ית ליואי. חלף כל בוכרא בבני
 ישראל. וית בעירא דליואי חלף

בעיראון. ויהון משמשין קדמי ליואי אנא יי: מד ואת פדווי
 השלשה והשבעים והמאתים העדפים
 על-הלואים מבכור בני ישראל: וית פורקן מאתן.
 ושבועין ותלתא. דיתירין על ליואי. מבכוריא דבני ישראל:
 מד ולקחת חמשת חמשת שקלים לגלגלת
 בשקל הקדש תקח עשרים גרה השקל: ותסב.
 חמש חמש. סלעין לגלגלתא. בסלעי קודשא תסב. עשרין מעין
 סלעא: מה ונתתה הכסף לאהרן ולבניו פדווי

— רש"י —

השלשה וגוי. ואת הבכורות הצריכין
 להפדות בהם, אלו השלשה ושבועים
 ומאתים העודפים בהם, יתרים על הלואים,
 מהם תקח חמשת שקלים לגלגלת, כך היתה
 מכירתו שליוסף עשרים כסף, שהיה בכורה
 שלרחל:

מכ ואת בהמת הלואים וגוי. לא פדו בהמות
 הלואים את בכורי בהמה טהורה שלישראל,
 אלא את פטרי חמוריהם, ושה אחד
 שלבן לוי פטר כמה פטרי חמורים
 שלישראל, תדע שהרי מנה העודפים באדם
 ולא מנה העודפים בבהמה: מ ואת פדווי

תפסיר רס"ג

הַעֲדָפִים בָּהֶם: וְתִתֵּן כֶּסֶף.
 לְאַהֲרֹן וּלְבִנָּהוּ. פֹּרֶקֶן. דִּיתִירִין בְּהוֹן:
 מִטְּ וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת כֶּסֶף
 הַפְּדִיּוֹם מֵאֵת הַעֲדָפִים עַל
 פְּדוּיֵי הַלְוִיִּם: וְנָסִיב מֹשֶׁה. יֵת כֶּסֶף
 פֹּרֶקֶן הוֹן. מִן דִּיתִירִין. עַל פְּרִיקֵי לִיּוֹאִי:
 מֵאֵת בְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לָקַח אֶת-הַכֶּסֶף חֲמִשָּׁה
 וּשְׁשִׁים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְאַלְף

לְהָרוֹן וּבְנֵיה. פְּדָא אֶלְפָּאצִ'לִין
 עֲלֵיהֶם: מִטְּ פֶּאכִיד' מוֹסִי.
 פְּצִי' אֶלְפָּדָא. מִן אֶלְוִאֲנִידִין.
 עֲלִי אֶלְוִאֲנִין: (נ) מִן בְּכוֹר
 בְּנֵי אִסְרָאִיל אֶכִיד' תֵּלֶךְ
 אֶלְפָּצִי'ה. אֶלֶף וְתִלָּאֵת' מֵאִידֵה.
 וְכִמְסָה וְסִתִּין. מִתְקָאֵל
 בְּמִתְקָאֵל אֶלְקֶדֶס: (נא) פְּדָפֶע
 מוֹסִי פְּצִי' אֶלְפָּדָא. אֶלִי הָרוֹן
 וּבְנֵיה עֲלִי קוֹל אֶלְלָה. כֶּמָּא
 אִמְרָה: ד' א' תִּם כָּלֶם אֶלְלָה
 מוֹסִי וְהָרוֹן תִּכְלִימָא:

בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: מִן בְּכוֹרֵי יִשְׂרָאֵל נָסִיב יֵת כֶּסֶף. אֶלֶף
 וּתְלָת מֵאָה. וְשִׁתִּין וְחִמְשָׁה סֻלְעִין בְּסֻלְעֵי קוֹדֶשָׁא: וַיִּתֵּן מֹשֶׁה
 אֶת-כֶּסֶף הַפְּדִיּוֹם לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו עַל-פִּי יְהוָה
 כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: וַיֵּהָב מֹשֶׁה. יֵת כֶּסֶף
 פְּרִיקֵיָא. לְאַהֲרֹן וּלְבִנָּהוּ עַל מִמְרָא דִּיָּי. כֶּמָּא דְּפִקִּיד יֵי יֵת מֹשֶׁה: פ
 וְאַל-אַהֲרֹן לֵאמֹר: וּמִלִּיל יֵי עִם מֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לְמִימֵר:
 (שביעי) ד' א' וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה

בספרי תיטון

רס"י

שְׁאֹמֵר לוֹ תֵּן חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים. יֵאמֹר לִי
 אֲנִי מִפְּדוּיֵי הַלְוִיִּם. מֶה עָשָׂה הִבִּיא שְׁנַיִם
 וְעֶשְׂרִים אֶלֶף פְּתָקִין וְכָתַב עֲלֵיהֶן בֶּן
 לִוִּי וּמֵאֲתָיִם וּשְׁבָעִים וּשְׁלֹשָׁה פְּתָקִין כָּתַב
 עֲלֵיהֶן חֲמִשָּׁה שְׁקָלִים. בְּלָלֵן וַיִּתְּנֵן
 בְּקֻלְפֵי, אָמַר לָהֶם בּוֹאוּ וְטִלוּ פְּתָקֵיכֶם
 לְפִי הַגֹּזֶרֶל:

מִטְּ הַעֲדָפִים עַל פְּדוּיֵי הַלְוִיִּם. עַל
 אוֹתָן שְׁפָדוּ הַלְוִיִּם בְּגוֹפֵן: כֶּחֶמְשָׁה
 וּשְׁשִׁים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְאַלְף. כֶּף סָכוּם
 הַחֲשֹׁבֹן חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים לְגִלְגֻּלָּת. לְמֵאֲתָיִם
 בְּכוֹרוֹת אֶלֶף שְׁקָל, לְשְׁבָעִים בְּכוֹרוֹת
 שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְחִמְשִׁים שְׁקָל, לְשְׁלֹשׁ בְּכוֹרוֹת
 חֲמִשָּׁה עָשָׂר שְׁקָל. אָמַר כִּיצַד אֶעֱשֶׂה, בְּכוֹר

תפסיר דס"ג

(ב) אַרְפֶּעָא גְמִלְה' בְּנֵי קָהָת. מִן
בֵּין בְּנֵי לֵוִי. לְעִשְׂאִירָהֶם וּבֵינֵיהֶם
אֲבֹאִיָּהֶם: (ג) מִן אֲבֹן תִּלְאֲתִין
סֵנָה פְּצֹאֲעָדָא. אֵלֶּי אֲבֹן
כִּמְסִין סֵנָה. כָּל מִן יִדְכֹּל
לְאַלְגִּישׁ. לְיַעֲמֹל צִנְאָעָה פִּי
כִּבָּא אֶלְמַחְצִיר: (ד) הֲדִיָּה
כִּדְמָה' בְּנֵי קָהָת פִּי כִּבָּא
אֶלְמַחְצִיר. כִּי אֵץ אֶלְאֶקְדָּאס:
(ה) וַיִּדְכֹּל הָרוֹן וּבְנִיה עֲנֹד רַחִיל
אֶלְעֶסְכֶּר. וַיְהִי אֶלְסֶגָּה
אֶלְמִסְתֹּר. וַיִּגְטֹּו בַּהּ צִנְדֹּק
אֶלְשִׁדְּאָדָה: (ו) וַיִּגְעֲלוּ עָלֶיהָ.
גִּישָׁא גְלוּד דִּארְשׁ. וַיִּבְסְטֹו

**ב נָשָׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי קָהָת
מִתּוֹךְ בְּנֵי לֵוִי לְמִשְׁפַּחְתָּם
לְבֵית אֲבֹתָם: קָבִילוּ יֵת חֹשֶׁבֶן
בְּנֵי קָהָת. מִגֹּז בְּנֵי לֵוִי. לְזִרְעִיתָהוֹן לְבֵית
אֲבֹתָהֶן: ג מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה
וְמֵעַלָּה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים
שָׁנָה כָּל־בָּא לַעֲבֹד
לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּאֹהֶל
מוֹעֵד: מִבֶּר תִּלְתִּין שָׁנִין וּלְעֵילָא. וְעַד
בֶּר חֲמִשִּׁין שָׁנִין. כָּל דֹּאֲתֵי לְחִילָא.**

**לְמַעֲבֹד עֲבִידְתָּא בְּמִשְׁכַּן זִמְנָא: ד זֹאת עֲבֹדַת בְּנֵי־קָהָת
בְּאֹהֶל מוֹעֵד קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים: דִּין. פּוֹלְחֵן בְּנֵי קָהָת
בְּמִשְׁכַּן זִמְנָא. קוֹדֶשׁ קוֹדֶשׁ־שָׂא: ה וּבָא אֶהָרֹן וּבָנָיו בְּנִסְעַ
הַמִּחֲנֶה וְהוֹרְדוּ אֶת פָּרֶכֶת הַמִּסָּךְ וְכֹסֵי־בָה
אֶת אֶרֶן הָעֵדֻת: וַיַּעֲזֹל אֶהָרֹן וּבְנוֹהֵי בְּמִטַּל מִשְׁרִיתָא.
וַיִּפְרְקוּן. יֵת פְּרוּכְתָּא דִּפְרָסָא. וַיִּכְסּוּן בַּהּ יֵת אֲרוֹנָא דִּסְהָדוּתָא:
וַנִּתְּנוּ עָלָיו כֹּסֵי עוֹר תַּחֲשׁ וּפְרָשׁוֹ בִּגְד־כְּלִיל**

— כס"י —

ד נָשָׂא אֶת רֹאשׁ וּגְוִי. מִנָּה מִהֶם אֶת
הָרֹאשִׁין לְעִבּוּדֵת מִשָּׂא. וְהֵם מִבֶּן שְׁלֹשִׁים
וְעַד בֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה, וְהַפְּחוֹת מִשְׁלֹשִׁים לֹא
נִתְּמָלָא כְּחוֹ. מִכָּאֵן אֲמָרוּ בֶּן שְׁלֹשִׁים לְכַת.
וְהַיּוֹתֵר עַל בֶּן חֲמִשִּׁים כְּחוֹ מִכְּחִישׁ מַעֲתָה:

ז קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים. הַמִּקְדָּשׁ שֶׁבְּכֹלֵן הָאָרוֹן
וְהַשְּׁלֶחֶן וְהַמִּנְחָה וְהַמִּזְבֵּחַ וְהַפְּרוּכֶת וְכָלִי
שֶׁרֶת: ח וּבָא אֶהָרֹן וּבָנָיו וּגְוִי. יִכְנִסוּ כָּל כְּלִי
וְכָלִי לְנִתְקוֹ הַמְּפֹרָשׁ לוֹ בְּפִרְשָׁה זֹה, וְלֹא
יִצְטָרְכוּ הַלְוִיִּם בְּנֵי קָהָת אֲלֵא לְשִׂאת:

תפסיר רס"ג

ת'זב גמלתה אסמאנגון פוקה ויצלחו אקואבה: (ז) ועלי מאידה אלמוגה. יבסטו ת'זב אסמאנגון. ויגעלו עליה. אלקצאע ואלדרוג ואלמלאעק ואלמדאחן ואלמזאג. ואלכ'בו אלדאים יכון עליה: (ח) ויבסטו עליהא. ת'זב צבג קרמז. ויג'טוהא בג'טא ג'לוד דארש. ויצלחו אקואבה: (ט) ויאכ'דו ת'זב אסמאנגון. ויג'טו בה מנארה אלצאה וסרגהא.

תכלת מלמעלה ושמו

בדיו: ויתנון עלוהי. חופאָה דמשך ססגונא. ויפרסון לבוש גמיר. תכלא מלעילא. וישון אריחוי: ז ועל | שלחן הפנים יפרשו בגד תכלת ונתנו עליו את הקערות ואת הכפות ואת המנקית ואת קשות

הנסך ולחם התמיד עליו יהיה: ועל פתורא דלחים אפיא. יפרסון לבוש תכלא. ויתנון עלוהי. ית מגסיא וית בזפיא וית מכילתא. וית קסות נסוכא. ולחמא תדירא עלוהי יהי: ח ופרשו עליהם בגד תולעת שני וכסו אתו במכסה עור תחש ושמו את בדיו: ויפרסון עליהון. לבוש צבע זהרי. ויכסון יתיה. בחופאָה דמשך ססגונא. וישון ית אריחוי: ט ולקחו | בגד תכלת וכסו את מנרת המאור ואת נרתיה ואת מלקחיה ואת מחתתיה ואת כל כלי שמנה אשר ישרתו לה בהם:

רס"ד

בנסוע המנחה. כשהענן מסתלק הם יודעין שיעשו: ז קערות וכפות קשות ומנקיות. כבר פרשתי במלאכת המשכן: הנסך. הכסוי לשון מסך. כדכתיב (שמות כה, כט) אשר יסך בהן: ט מלקחיה. כמין צבת שמושך בה

את הפתילה לכל צד שירצה: מחתתיה. כמין כף קטנה ושוליה פשוטין ולא סגלגלים, ואין לה מחצה לפניה אלא מצדיה, וחותרה בה את דשן הנרות כשמיטיבן: נרתיה. לוי"ט כלע"ז [מנורות] שנותנים בהן השמן והפתילות:

תפסיר דס"ג

וּפְלִבְאִיתָהּ וּמִגְמָרָהּ. וְגִמִּיעַ
 אֲנִיהָ דְהִנָּהּ. אֵלֶּי
 יִכְדְּמוֹנָהּ בָּהּ: (ו) וְיִגְעֲלוֹנָהּ
 וְגִמִּיעַ אֲנִיתָהּ. פִּי גִשָּׁא גְלוּד
 דְּאֶרֶשׁ. וְיִצְעוּ דְאֵלֶּךְ עָלֵי
 אֶלְדֵּהּ: (יא) וְעָלֵי מִדְּבַח
 אֶלְדֵּהּ. יִבְסֹטוּ תוֹב
 אֶסְמָאֲנָגוֹן. וְיִגְשׁוּהּ בְּגִטָּא
 גְלוּד דְּאֶרֶשׁ. וְיִצְלְחוּ דְהִזְקָה
 (אֶקְוָאֵהּ): (יב) וְיִאֲכִדּוּן. גִּמִּיעַ
 אֲנִיהָ אֶלְכִדְמָה אֵלֶּי יִכְדְּמוֹן
 בָּהּ פִּי אֶלְקִדָּס. פִּיגְעֲלוֹנָהּ פִּי
 תוֹב אֶסְמָאֲנָגוֹן. וְיִגְשׁוּהּ
 בְּגִטָּא גְלוּד דְּאֶרֶשׁ. וְיִצְעוּהּ פִּי
 אֶלְדֵּהּ: (יג) וְיִרְמְדוּ אֶלְמִדְּבַח.

וַיִּסְבּוּן לְבוֹשׁ תְּכֵלֵא. וַיִּכְסּוּן. ית מְנַרְתָּא
 דְּאֶנְהוּרִי וַיִּתְּ בּוֹצִינָהּ. וַיִּתְּ צִיבְתָּהּ וַיִּתְּ
 מַחְתִּיתָּהּ. וַיִּתְּ כָּל מְנֵי שְׁמוּשָׁהּ
 דִּישְׁמִשׁוֹן לָהּ בְּהוֹן: ד וַנִּתְּנוּ אֶתָּהּ
 וְאֶת-כָּל-כְּלִיָּהּ אֶל-מִכְסָּהּ
 עוֹר תַּחֲשׁ וְנִתְּנוּ עַל-
 הַמוֹט: וַיִּתְּנוּ יָתָהּ וַיִּתְּ כָּל מְנָהּ.
 לְחוּפָּאָה דְּמִשְׁךְ סָגוֹנָא. וַיִּתְּנוּ עַל
 אֲרִיחָא: דא וְעַל | מִזְבַּח הַזֹּהֵב
 יִפְרֹשׁוּ בְּגָד תְּכֵלֶת וְכֹסוּ
 אֹתוֹ בְּמִכְסָּה עוֹר תַּחֲשׁ

וַשְּׁמוּ אֶת-בְּדִיו: וְעַל מִדְּבַח דְּדִהֶבָּא. יִפְרֹסוּן לְבוֹשׁ תְּכֵלֵא.
 וַיִּכְסּוּן יָתָהּ. בְּחוּפָּאָה דְּמִשְׁךְ סָגוֹנָא. וַיִּשְׁוֹן ית אֲרִיחָהּ: דב וְלִקְחוּ
 אֶת-כָּל-כְּלֵי הַשָּׁרֵת אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ-בָם בְּקֹדֶשׁ
 וְנִתְּנוּ אֶל-בְּגָד תְּכֵלֶת וְכֹסוּ אוֹתָם בְּמִכְסָּה
 עוֹר תַּחֲשׁ וְנִתְּנוּ עַל- הַמוֹט: וַיִּסְבּוּן ית כָּל מְנֵי שְׁמוּשָׁא
 דִּישְׁמִשׁוֹן בְּהוֹן בְּקוּדְשָׁא. וַיִּתְּנוּ לְלִבוֹשׁ תְּכֵלֵא. וַיִּכְסּוּן יתָהּ. בְּחוּפָּאָה
 דְּמִשְׁךְ סָגוֹנָא. וַיִּתְּנוּ עַל אֲרִיחָא: דג וְדִשְׁנוּ אֶת-הַמִּזְבֵּחַ

— רש"י —

י אל מִכְסָּה עוֹר תַּחֲשׁ. כְּמִין מְרֻצָּף: הַקְטָרֶת שְׁמִשְׁרֵתִין בָּהֶם בְּמִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי:
 יב אֶת כָּל כְּלֵי הַשָּׁרֵת אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ בָם יג וְדִשְׁנוּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ. מִזְבֵּחַ הַנִּחֲשֶׁת:
 בְּקֹדֶשׁ. בְּתוֹךְ הַמִּשְׁכָּן שְׁהוּא קֹדֶשׁ. וְהֵן כָּלִי וְדִשְׁנוּ. יִטְלוּ אֶת הַדֶּשֶׁן מֵעָלָיו: וּפְרֹשׁוּ עָלָיו
 זֶלֶק הַדִּקְדוּק: יד אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ בָם בְּקֹדֶשׁ. אֵין בְּאֵל"ף גְּעִיא בְּכָל הַסְּפָרִים:

תפסיר רס"ג

וַיִּבְסְטוּ עָלֶיהָ. תִּיב אַרְגָּמָן: (יד) וַיַּעֲלֶה עָלֶיהָ גְּמִיעַ אֲנִיתָה אֲלֵדִי יִכְדָּמוֹן בָּהָא עָלֶיהָ. אֲלִמְגָאִמֶר וְאֲלִמְנָאִשֶׁל וְאֲלִמְגָאֶרֶף וְאֲלִכְרָאֲנָב. וְסָאִיר אֲנִיָּה אֲלִמְדִּבְתָּ. וַיִּבְסְטוּ עָלֶיהָ גְּמִיעַ גְּלוּד דְּאַרְשָׁ. וַיַּעֲלֶה דְּהִזְקָה (י"ב) אֲקֻנָּאִבָּה: טו) פְּאֵדִיא פֶּרֶג' הָרוֹן וּבְנִיָּה. מִן תַּגְּסִידָה אֲלִקְדָּס. וְגְמִיעַ אֲנִיתָה עֲנַד רְחִיל אֲלַעֲסָכֶר. פֶּבְעֵד דִּיאֲלֵךְ יִדְכָּל בְּנֵי קָהָת פִּתְחִמְלוֹנָהָ. וְלֹא יִדְנוּ מִן אֲלִקְדָּס פִּתְחִלְכוֹן. הִדִּיא צִפְּהָ

וּפְרָשׁוֹ עָלָיו בֶּגֶד אֲרָגְמָן:
וַיִּסְפֹּן יָת קִטְמָא דְּמִדְבָּחָא. וַיִּפְרֹסוֹן
עָלוֹהִי לְבוּשׁ אֲרָגָן: וַיַּנְתְּנוּ עָלָיו
אֶת־כָּל־כְּלָיו אֲשֶׁר יִשְׁרָתוּ
עָלָיו בָּהֶם אֶת־הַמִּחְתָּת
אֶת־הַמְּזֻלָּגָת וְאֶת־הַיַּעֲיִים
וְאֶת־הַמְּזֻרְקָת כָּל כְּלָיו
הַמְּזֻבָּח וּפְרָשׁוֹ עָלָיו כְּסוּי
עוֹר תַּחֲשׁ וְשָׂמוּ בִדְיוֹ: וַיַּתְנֹן
עָלוֹהִי יָת כָּל מְנוּהֵי דִישְׁמָשׁוֹן עָלוֹהִי
בְּהוֹן. יָת מַחְתִּיתָא יָת צְנוּרִיתָא וְיָת מַגְרוּפִיתָא וְיָת מְזֻרְקִיא. כָּל מְנֵי
מִדְבָּחָא. וַיִּפְרֹסוֹן עָלוֹהִי. חוּפָאָה דְּמִשְׁךְ סִסְגוֹנָא. וַיִּשׁוּן אֲרִיחוּהִי:
וְכָל־הָאֶהָרָן וּבָנָיו לְכַסֹּת אֶת־הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־
כָּל־כְּלָיו הַקֹּדֶשׁ בְּנִסְעַת הַמִּחְנֶה וְאַחֲרֵי־כֵן יָבֹאוּ
בְנֵי־קָהָת לְשֹׂאת וְלֹא־יָגֵעוּ אֶל־הַקֹּדֶשׁ וּמָתוּ

— רס"ד —

בֶּגֶד אֲרָגְמָן. וְאֵשׁ שִׁירָדָה מִן הַשָּׁמַיִם רְבוּצָה תַּחַת הַבֶּגֶד כְּאִרֵּי בִשְׁעַת הַמַּסְעוֹת, וְאִינָה שׁוֹרְפָתוֹ, שְׁהִיוּ בּוֹפִין עָלֶיהָ פֶּסֶכְתֵּר שְׁלַחַשֶׁת: יד מִחְתָּת. שְׁבָהֶן חוֹתִים גְּחָלִים לְתַרּוּמַת הַדָּשָׁן, שְׁעִשׂוּיָה כְּמִין מַחְבַּת שְׁאִין לָהּ אֵלָא שְׁלֹשׁ מַחְצוֹת, וּמִלְפָּנֶיהָ שׁוֹאֶבֶת אֶת הַגְּחָלִים: מְזֻלָּגוֹת. צְנוּרִיּוֹת שְׁלַחַשֶׁת שְׁבָהֶן זֶלֶק הַדְּקָדוֹק: יא אֲשֶׁר יִשְׁרָתוּ עָלָיו בָּהֶם. הִיוּ דְּבַגְעִיא בְּכָל הַתִּיגָאן: כְּסוּי עוֹר תַּחֲשׁ וְשָׂמוּ. תִּיבַת כְּסוּי בַּפִּשְׁטָא בְּכָל הַתִּיגָאן הַיִּפְךְ הַדְּפוּסִים:

מִכִּין בְּאֲבָרִים שְׁעַל הַמְּזֻבָּח לְהִפְכֵּן כְּדִי שִׁיתְעַכְּלוּ יָפָה וּמִנְהָר: יַעֲיִים. הֵם מַגְרָפוֹת וְזַלְעִי וְיִי"ל [מַגְרָפָה] וְהֵן שְׁלַחַשֶׁת וּבָהֶן מְכַבְּדִין אֶת הַדָּשָׁן מֵעַל הַמְּזֻבָּח: טו לְכַסֹּת אֶת הַקֹּדֶשׁ. הָאֲרוֹן וְהַמְּזֻבָּח: וְאֶת כָּל כְּלָיו הַקֹּדֶשׁ. הַמְּנוֹרָה וְכָלִי שֶׁרָת: וּמָתוּ. שָׂאֵם יָגֵעוּ חֲזִיבִין מִיָּתָה בִּידֵי שָׁמַיִם:

תפסיר דס"ג

חמל בני קהת פי כ'בא
אלמחציר: טז) וזכאלה' אלעזר
אבן הרון אלמאם. דהן
אלאצ'אה ובכ'ור אלצמוג'.
ואלבר אלדאים ודהן אלמסח.
פד'אלד וזכאלה' אלמסכן וגמיע
מא פיה. מן קדס ואנ'יתה:
יז) ת'ם כלם אללה. מוס' והרון
תכלימא: יח) לא תקטעו
עשאר סבט קהת. מן בין
אלליואניין: יט) בל אצנעו להם

אלה משא בני-קהת

באלהל מועד: וישיצי אהרן

ובנוהי. לבס'אה ית קודשא. וית כל מני
קודשא במטל משריתא. ובתר בן.
ייעלון בני קהת למטל. ולא יקרבו
לקודשא ולא ימותון. אלין. מטול בני

קהת במשכן זמנא: טז) **ופקדת**

אלעזר | בן-אהרן הכהן

שמן המאור וקטרת

הסמים ומנחת התמיד ושמן המשחה פקדת

כל-המשכן וכל-אשר-בו בקדש ובכליו:

ודמסיר. לאלעזר בר אהרן כהנא. משחא דאנהרותא וקטרת
בוסמ'א. ומנחתא תדירא ומשחא דרבותא. מסרת. כל משכנא וכל

דביה. בקודשא ובמנוה: פ) **מפטיד** **וידבר יהוה**

אל-משה ואל-אהרן לאמר: ומליל יי. עם משה

ולאהרן למימר: אל-תכריתו את-שבט משפחת

הקהתי מתוך הלויים: לא תשיצון. ית שבט זרעית קהת.

מגו ליואי: יט) וזאת | עשו להם וחי' ולא ימתו

— רש"י —

והוא המשכן וכל אשר בו, כל הסדורים
למעלה בפרשה זו, אבל משא בני
ג'רשון ומררי שאינן מקדש הקדשים, על
פי איתמר ה'יה, כמו שכתוב בפרשת נשא
(פסוק כח): **יש אל תכריתו.** אל תג'רמו
להם ש'ימותו:

טז) **ופקדת אלעזר.** שהוא מ'מנה עליהם
לשאת אותם, ש'מן וקטרת וש'מן המשחה
ומנחת התמיד, עליו מטל לצוות ולז'רו
ולק'קריב בעת הנ'יתן: **פקדת כל המשכן.**
ועוד ה'יה מ'מנה על משא בני קהת
לצוות איש איש על עבודתו ועל משאו.

תפסיד רס"ג

בְּגִשְׁתֶּם אֶת־קֹדֶשׁ הַקֹּדָשִׁים
אֶהְרֹן וּבָנָיו יָבֹאוּ וְשָׂמוּ
אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל־
עֲבֹדָתוֹ וְאֶל־מִשְׁאוֹ: וְדָא

הדיא אלכ'לה. חתא יחיון ולא
יהלפון. בדנוהם אלי' כ'אץ
אלאקדאס. ידכלון הרון ובניה.
ויולונדהם. כל פריק עלי כ'דמתה
וחמלה: (כ) ולא ידכלון
פינצ'רון. ענד תג'טיה' אלקדס
ולא יהלפון:

עבדיו להון. וייחון ולא ימותון.
במקרהון לקודש קודשיא. אהרן
ובנוהי ייעלון. וימנון יתהון. גבר גבר. על פולחניה ולמטוליה:
ב וְלֹא־יָבֹאוּ לִרְאוֹת כְּבֹלַע אֶת־הַקֹּדֶשׁ וּמָתוּ:
וְלֹא יִיעֲלוּן לְמַחֲזִי: כֹּד מְכַסֵּן יֵת מְנִי קוֹדֶשָׁא וְלֹא יָמוּתוּן: פ פ פ

קנז פיסוקים סימן חלקיהו

— רש"י —

כ' ולא יבאו לראות כבולע את הקדש. וכסו אותו במקסה פלוני, ובולע שלו הוא
לתוך גרתיק שלו, כמו שפרשתי למעלה
(פסוק כ) בפרשה זו, ופרשו עליו בגד פלוני
כסויו:

חסלת פרשת צמדצר

שמן המור (יט) איש איש. המנהג להפריד ביניהם.

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנָבִיאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדַבְרֵיהֶם, הַנְּאֻמִּים בְּאֵמֶת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנָבִיאֵי הָאֵמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרה דבמדבר סיני

בהושע סימן ב'

וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כְּחֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא־יִמָּד
וְלֹא יִסָּפֵר וְהָיָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יֹאמַר לָהֶם

זולק הדקדוק: וְהָיָה מספר. הוי"ו געי וכן חבירו שבפ' זה (בסת"י ובירושלמיים):

לֹא-עַמִּי אַתֶּם יֹאמַר לָהֶם בְּנֵי אֵל-חַיִּי: וַיְהִי. מִנֵּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 סָגִי, כַּחֲלָא דִּימָא. דְּלֹא מַתְּכָל, וְלֹא מַתְּמִנִּי. וַיְהִי. בְּאַתְרָא דְּאַתְגְּלִיאו
 לְבִינֵי עַמְּמִיָּא כַּד עֲבְרוּ עַל אוֹרִיתָא וְאַתְאֲמַר לְהוֹן, לֹא עַמִּי אַתּוֹן.
 יְתוּבוֹן, וַיִּתְּרִבוֹן. וַיִּתְּאֲמַר לְהוֹן, עַמִּיָּה דְּאַלְהָא קִימָא: ־ וְנִקְבְּצוּ
 בְּנֵי-יְהוּדָה וּבְנֵי-יִשְׂרָאֵל יַחְדָּו וְשִׁמּוּ לָהֶם רֹאשׁ אֶחָד
 וְעָלוּ מִן-הָאָרֶץ כִּי גָדוֹל יוֹם יִזְרְעָאֵל: וַיִּתְּכְּשׁוּן. בְּנֵי יְהוּדָה
 וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל, כַּחֲדָא. וַיִּמְנוֹן לְהוֹן. רִישָׁא חַד מִדְּבִית דָּוִד, וַיִּסְקוֹן מֵאָרֶע
 גְּלוּתֵהוֹן. אַרִי רַב, יוֹם כְּנוּשָׁהוֹן: ־ אֲמָרוּ לְאַחִיכֶם עַמִּי
 וְלֹא-חֻתִּיכֶם רַחֲמָה: נְבִיָּא, אִימְרוּ לְאַחִיכוֹן. עַמִּי, תוּבוּ לְאוֹרִיתִי.
 וְעַל כְּנוּשְׁתִּיכוֹן, אֲרַחִים: ־ רִיבוּ בְּאַמְכֶם רִיבוּ כִּי-הִיא לֹא
 אִשְׁתִּי וְאַנְכִי לֹא אִישָׁה וְתִסֵּר זְנוּנִיָּה מִפְּנִיָּה וְנֶאֱפוּפִיָּה
 מִבֵּין שְׂדֵיָּה: אוֹכְחוּ לְכַנְשָׁתָא דִּישְׂרָאֵל, וְאִימְרוּ לָהּ. אַרִי הִיא, לֹא
 מַתְעַנְיָא בְּפִלְחָנִי. וּמִימְרִי, לֹא מְקַבִּיל צְלוּתָהּ. עַד דְּתַעֲדִי עוּבְדָּהָא
 בִּישָׂא, מְקַבִּיל אַפְּהָא. וּפְלַחן טַעוּתָהָא, מִבֵּין קְרוּהָא:
 ־ פֶּן-אֶפְשִׁיטְנָה עַרְמָה וְהֶעֱצִיתִּי כִּיּוֹם הוֹלְדָהּ וְשִׁמְתִּיָּהּ
 כַּמְדָּבָר וְשִׁתָּהּ בְּאָרֶץ צִיָּה וְהִמְתִּיָּהּ בַּעֲמָא: דְּלִמָּא אֶסְלִיק
 שְׂכִינְתִּי מִנָּה, וְאֶעֱדִי יְקָרָהּ. וְאֶשְׁוִינָה רְשִׁישָׁא. כִּיּוֹמָא קִדְמָא, עַל דְּלֹא
 אַתְקַרְבַּת לְפִלְחָנִי. וַיְחוּל רְגוּזִי עַלָּהּ כְּמָא דְּחָל עַל עַם דְּרָא דְּעֲבְרוּ עַל
 אוֹרִיתִי, בְּמַדְבָּרָא. וְאֶשְׁוִי אֶרְעָה, צְדִיָּא. וְאֶקְטַלְנָהּ, בְּבַעֲרָתָא:
 ־ וְאַתְּ-בְּנִיָּה לֹא אֲרַחֵם כִּי-בְנֵי זְנוּנִים הֵמָּה: וְעַל כֵּנָהּ, לֹא
 אֲרַחֵם. אַרִי בְּנִין דְּטַעֲן, אַנוּן: ־ כִּי זִנְתָה אִמָּם הוֹבִישָׁה הוֹרְתָם
 כִּי אֲמָרָה אֵלֶיךָ אַחֲרֵי מֵאֵהָבִי נִתְּנִי לְחָמִי וּמִימִי צִמְרִי
 וּפְשָׁתִּי שִׁמְנִי וְשִׁקוּיִי: אַרִי טַעַת כְּנוּשְׁתֵּהוֹן, בְּתַר נְבִיִּי שִׁקְרָא.
 בְּהִיתוּ, מִלְּפִיָּהוֹן. דְּהוֹת אֲמָרָא. אַהֲךְ בְּתַר טַעוּת עַמְּמִיָּא רַחֲמִי, מִסְּפָקִי

מיכלי ומשתי. כסות מילא, ובויג, משח, וכל פרנוסי: ה לכן
 הנני-שך את-דרךך בסירים וגדרתי את-גדרה
 ונתיבותיה לא תמצא: בכין. האנא מקלקיל ית אורחתיך, כמא
 דסיגין בבביתא. ואפסיק, כמא דמפסקין בכתליא. ושבילהא, לא תשכח:
 ורדפה את-מאהביה ולא-תשיג אתם ובקשתם ולא
 תמצא ואמרה אלכה ואשובה אל-אישי הראשון כי
 טוב לי אז מעתה: ותרדוף שלם עם עממיא רחמיה, ולא תרדיק
 יתהון. ותבעי סעיד, ולא תשכח. ותימר. אהך ואתוב, לפלחן רבוני
 קדמא. ארי טב לי, כד הויתי פלחא קדמוהי. מבצען, לא אפלח עוד
 לטעותא: והיא לא ידעה כי אנכי נתתי לה הדגן
 והתירוש והיצהר וכסף הרביתי לה וזהב עשו לבעל:
 ואנון, לא ידעין. ארי אנא, בריכית להון. עבדא, וחמרא ומשחא.
 וכספא אסגיתי להון. ודהבא, מניה עבדו לטעותא: ה לכן אשוב
 ולקחתי דגני בעתו ותירושי במועדו והצלתי צמרי
 ופשתי לכסות את-ערוותה: בכין, יתוב מימרי. למלט עבדא,
 בעדן אדריה. וחמרא, בזמן מעצרתיה. ואציל, כסות מילא ובויג.
 דיהבית לה, לכסאה ית קלנה: יב ועתה אגלה את-נבלתה
 לעיני מאהביה ואיש לא-יצילנה מידי: וכען. אגלי ית קלנה,
 לעיני עממיא רחמיה. ואנש לא ישיזבנה, מן ידי: יג והשפתי
 כל-משושה חגה חדשה ושבתה וכל מועדה: ואבטיל, כל
 חדותה. חגהא, ירחקא ושבהא. וכל, מועדהא: יד והשמותי גפנה
 ותאנתה אשר אמרה אתנה המה לי אשר נתנו-לי

זולק הדקדוק: יב ואיש. בטפחא: יצילנה. במארכה: יד והשמותי. בטעם רביע (בסת"י
 ובירושלמיים): גפנה. הגימ"ל דגש:

מֵאֲהָבִי וּשְׂמֵתִים לִיעֹר וְאֶכְלֹתֶם חֵית הַשָּׂדֶה: וְאַצִּדִּי פִירִי
 גִּפְנֵה, וְתִנֵּה. דְּהוֹת אֶמְרָא. יָקָר אֲנֹנִי, לִי. דִּיהָבוּ לִי, עֲמִמִּיא רַחֲמִי.
 וְאַשְׁוִינוֹן לְחֶרֶשָׁא. וְתוֹכִילָנוֹן, חֵית בָּרָא: ^{טו} וּפְקֻדָּתִי עָלֶיָּהּ
 אֶת־יָמִי הַבְּעָלִים אֲשֶׁר תִּקְטִיר לָהֶם וְתַעַד נִזְמָה
 וְחִלִּיתָהּ וְתִלְךְ אַחֲרֵי מֵאֲהָבִיהָ וְאֵתִי שְׂכַחַה נְאֻם־יְהוָה:
 וְאַסְעֵר עָלֶיהָ. יֵת יוֹמִיא דְּהוֹת פִּלְחָא לְטַעֲוֹתָא, וּמִסְקָא לְהוֹן בְּסֻמִּין. הָוֹת
 דְּמִיא לְאַתְתָּא דְּשִׁבְקַת יֵת בַּעֲלָהּ וְאַתְקִנַּת בְּקֻדְשָׁהּ, וּבְחִלִּיטַת
 מִרְגְּלִיתָהּ. וּטַעַת, בְּתֵר רַחֲמָהּ. בֵּין בְּנִשְׁתָּא דִּישְׂרָאֵל, רַחֲמִית לְמַפְלַח
 לְטַעֲוֹתָא. וּפְלַחְנִי שְׁבִקַּת, אָמַר יי: ^{טז} לָכֵן הִנֵּה אֲנִכִּי מִפְתִּיָּהּ
 וְהִלְכְתִּיָּהּ הַמְדַּבֵּר וְדִבְרָתִי עַל־לִבָּהּ: בְּכִין. הָאֲנָא מְשַׁעֲבִיד
 לָהּ, לְאוֹרִיתָא. וְאַעֲבִיד לָהּ נֶסִין וּגְבוּרָן, כְּמָא דְּעֵבְדִית לָהּ בְּמַדְבָּרָא.
 וּבִיד עֲבָדִי גְבִיִּיא, אֲמַלִּיל תַּנְחוּמִין עַל לִבָּהּ: ^{יז} וְנִתַּתִּי לָהּ
 אֶת־כְּרָמֶיהָ מִשֵּׁם וְאֶת־עֵמֶק עֲכוֹר לְפֶתַח תִּקְוָה וְעִנְתָּהּ
 שְׂמָהּ בִּימֵי נְעוּרֶיהָ וּכְיוֹם עֲלוֹתָהּ מֵאֶרֶץ־מִצְרַיִם: וְאַמְנִי לָהּ
 יֵת פִּרְנִסָּהּ, מִתְּמָן. וְיֵת מִיֶּשֶׁר עֲכוֹר, לְתַחֲמוּדֵי נֶפֶשׁ. וְיִתְנַהוֹן תְּמָן
 לְמִימְרִי, בְּיוֹמֵי קֹדֶם. וְאַף אֲנָא אֶעֱבִיד לְהוֹן נֶסִין וּגְבוּרָן בְּיוֹם מִסְקָהוֹן,
 מֵאֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם: ^{יח} וְהִיא בְּיוֹם־הַהוּא נְאֻם־יְהוָה תִּקְרָאִי
 אִישִׁי וְלֹא־תִקְרָאִי־לִי עוֹד בַּעֲלִי: וְהִי בְּעֵדְנָא הַהוּא, אָמַר יי.
 תִּתְנַהוֹן, לְפִלְחָנִי. וְלֹא תִפְלַחוֹן עוֹד, לְטַעֲוֹתָא: ^{יט} וְהִסְרֹתִי
 אֶת־שְׁמוֹת הַבְּעָלִים מִפִּיהָ וְלֹא־יִזְכְּרוּ עוֹד בְּשִׁמָּם: וְאַעֲדִי.
 יֵת שׁוֹם טַעֲוֹת עֲמִמִּיא, מִפְּמָהוֹן. וְלֹא יְהִי דְּכִרָן מְשׁוּמָהוֹן, עוֹד: ^כ וְכִרְתִּי
 לָהֶם בְּרִית בְּיוֹם הַהוּא עִם־חֵית הַשָּׂדֶה וְעִם־עוֹף

זֶלֶק הַדְּקוּק: ^{טו} וְחִלִּיתָהּ. הַחִי"ת בַּסְּגוּל. וּבְנוֹסַח הַהֶפֶט לְרֵאשׁוֹנִים הַחִי"ת בַּקֶּמֶץ וְצ"ע:
^{יח} וְעִנְתָּהּ שְׂמָהּ. הַשִּׁי"ן דְּגֵשׁ: ^{יח} לִי עוֹד. תִּיבַת 'לִי' בַּמֶּאֲרֵכָה וְלֹא בַּתִּבְרִי: בַּעֲלִי. הַעִי"ן בְּשׁוּא
 פְּשוּט וְהוּא נַח וְכֵן בִּירוּשְׁלַמִּיִּים. וְכֵן בַּמוֹסְרָה כָּל לְשׁוֹן בַּעֲלִי, בַּעֲלִיהֶן נַח:

הַשָּׁמַיִם וְרֹמֶשׁ הָאָדָמָה וְקִשֶּׁת וְחֶרֶב וּמִלְחָמָה אֲשֶׁבוֹר
 מִן־הָאָרֶץ וְהַשְּׂכֵבֶתִים לְבִטָּח: וְאֶגֹּר לְהוֹן קִיָּם, בְּעֶדְנָא הָהוּא.
 דִּיהוֹן שָׁלֹם עִם חַיִּת בָּרָא, וְעַם עוֹפָא דְשִׁמְיָא. וְרַחֲשָׂא, דְּאַרְעָא. וְקִשְׁתָּא
 וְחֶרֶבָא וְעֶבְדֵי קֶרְבָּא, אֲבִטִּיל מִן אַרְעָא. וְאַשְׁרִינוּן, לְרַחֲצוֹן:
 כֹּא וְאַרְשֶׁתִּיךָ לִי לְעוֹלָם וְאַרְשֶׁתִּיךָ לִי בְּצֶדֶק וּבְמִשְׁפָּט
 וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים: וְאַקִּימְנָכוֹן קְדָמִי, לְעָלָם. וְאַקִּימְנָכוֹן קְדָמִי,
 בְּקִשְׁטָא וּבְדִינָא. וּבְחֶסֶדָא, וּבְרַחֲמִי: כֹּב וְאַרְשֶׁתִּיךָ לִי בְּאַמוּנָה
 וַיִּדְעַת אֶת־יְהוָה: וְאַקִּימְנָכוֹן קְדָמִי, בְּהִימְנוּתָא. וְתִדְעוּן, לְמַדְחַל מִן
 קְדָם יי:

(גְּאֵלְנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פְּרָקְנָא. יי צְבָאוֹת, שְׁמִיָּה. קְדִישָׂא, דִּישְׂרָאֵל:)

על דא יתברך וישתבח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׂא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלָם,
 וְלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא:

דדה
 לטנחת שבת
 ושני וחמישי

כֹּא וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה

לֵאמֹר: וּמִלִּיל יי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:

כֹּב נָשָׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי

גֵּרְשׁוֹן גַּם־הֵם לְבֵית אֲבֹתָם

לְמִשְׁפַּחְתָּם: קִבִּיל. יְת חוֹשְׁבֵן. בְּנֵי גֵרְשׁוֹן אָף אֲנֹנִי, לְבֵית

אֲבֹתָהוֹן לְיֹרְעִיתָהוֹן: כֹּג מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה

תפסיר רס"ג

כא) ת'ם כלם אללה מוסי
 תכלימא: כב) ארפע גמלה בני
 גרשון הם איצ'א. לביות
 אבאיהם לעשאיהם: כג) מן
 אבן ת'לא ת'ין סנה פצאעדא.

— רס"י —

כֹּב נָשָׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם־הֵם. כְּמוֹ שְׁצִוִיתִיךָ עַל בְּנֵי קָהָת לְרֹאוֹת כְּמָה יֵשׁ שְׁהֲגִיעוּ
 לְכָלֵל עֲבוּדָה:

תפסיר דס"ג

אלי אבן כ'מסין סנה תעדהם.
כל מן ידכל לאלגיש. לכדמה
כ'בא אלמחצ'ר: כד) ויהיה
כ'דמתהם. עמלא וחמלא:
כה) וחמלון שקאק אלמסכן
וכ'בא אלמחצ'ר. וג'שאה.
וג'שא אלדארש אלד'י עליה
מן פוק. וסתר באב כ'בא
אלמחצ'ר: כו) וקלוע אל-
צראדק וסתר באבה. אלד'י
עלי אלמסכן ואלמד'בח
מסתדירא. ואטנאבהא. וסאיר

עד בין-חמשים שנה תפקד
אותם כל-הבא לעבא
עבא לעבד עבדה באהל
מועד: מבר תלתין שנין ולעילא. עד.
בר חמשים שנין תמני יתהון. כל דאתי
לחילא חילא. למפלח פולחנא במשכן
זמנא: כז) זאת עבדת
משפחת הגרשני לעבד
ולמשא: דיין פולחן. זרעית גרשון.

למפלח ולמטל: כח) ונשאו את-יריעת המשכן ואת-
אהל מועד מכסהו ומכסה התחש אשר-עליו
מלמעלה ואת-מסך פתח אהל מועד: ויטלון. וית
יריעת משכנא וית משכן זמנא. חופאיה. וחופאה. דסגונא דעלוהי
מלעילא. וית פרסא. דתרע משכן זמנא: כט) ואת קלעי
החצר ואת-מסך | פתח | שער החצר אשר
על-המשכן ועל-המזבח סביב ואת מיתריהם
ואת-כל-כלי עבדתם ואת כל-אשר יעשה
להם ועבדו: וית סרדי דרתא. וית פרסא דמעלנא דתרע דרתא.

— רש"י —

כח) את יריעת המשכן. עשר תחתונות: מסך פתח. וילון המזרחי: כי אשר על
ואת אהל מועד. יריעות עזים העשויות המשכן. כלומר הקלעים והמסך שלחצר
לאהל עליו: מכסהו. עורות אילים מאדמים: הסוככים ומגינים על המשכן ועל מזבח
וזלק הדקדוק: כי ועל המזבח סביב. תיבת המזבח בפשטא אחת והיא מלרע וזו שיטת הר"מ
לונזאנו וספרי ספרד וכ"ה בירושלמיים:

תפסיר רס"ג

אניה' כ'דמתהא. וכל מא יצלח
 להא הם יכ'דמון: כז) עלי' קול
 הרון ובניה יכון. גמיע כ'דמה'
 בני גרשון. מן חמלהם. וסאיר
 עמלהם. ועדו עליהם בחפץ.
 גמיע חמלהם: כח) תד'ה
 כ'דמה' עשאיר בני גרשון פי
 כ'בא אלמחציר. וחפצ'הם. עלי'
 יד איתמר. אבן הרון אלאמאם:
 כט) בני מררי. לעשאיריהם
 וביות אבאיהם תעדהם:
 ל) מן אבן ת'לאתין סנה
 פצאעדא. ואלי' כ'מסין סנה
 תעדהם. כל מן ידכל לאלגיש.
 לכ'דמה' כ'בא אלמחציר:

דעל משפנא ועל מדבחא סחור סחור.
 וית אטניהון. וית כל מני פולחנהון. וית
 כל דיתמסר. להון ויפלחון: כז) **על-פי**
אהרן ובניו תהיה
כל-עבדת בני הגרשני
לכל-משאם ולכל עבדתם
ופקדתם עליהם במשמרת
את כל-משאם: על מימר אהרן
 ובנוהי תהי. כל פולחן בני גרשון. לכל
 מטולהון. ולכל פולחנהון. ותמנון עליהון
 במטרא. ית כל מטולהון: כח) **זאת**

עבדת משפחת בני הגרשני באהל מועד
ומשמרתם ביד איתמר בן-אהרן הכהן: דין
 פולחן. זרעית. בני גרשון במשכן זמנא. ומטרתהון. בידא דאיתמר.
 בר אהרן כהנא: כט) **בני מררי למשפחתם**
לבית-אבתם תפקד אתם: בני מררי. לזרעיתהון לבית
 אבהתהון תמני יתהון: ל) **מבן שלשים שנה ומעלה**
ועד בן-חמשים שנה תפקדם כל-הבא לעבא
לעבד את-עבדת אהל מועד: מפר תלתין שנין
 ולעילא. ועד. בר חמשים שנין תמנינון. כל דאיתי לחילא. למפלח.

— רש"י —

הנחשת סביב: ואת כל אשר יעשה להם. כז) על פי אהרן ובניו. ואיזה מהבנים ממנה
 פתרגומו ית כל דיתמסר להון, לבני גרשון: עליהם, ביד איתמר בן אהרן הכהן:

תפסיר דס"ג

לא) וְהָיָה חֶפְצָךְ חֲמִלָהֶם.
 וְסֹאֵיר עֲמִלָּהֶם פִּי כִּבָּא
 אֶלְמַחְצִיר. תְּכִי־אֶתְג אֶלְמִסְכָּן.
 וְאֶמְתַּאגָּה וְעִמְדָה וְקֹאֲעֵדָה:
 (לב) וְעִמֵּד אֶלְצִרְאֵדֶק
 מִסְתִּדִירָא. וְקֹאֲעֵדָה
 וְאוֹתֵאדָהָא וְאַטְנֵאבָהָא. וְגִמִּיע
 אֲנִיתָהָא. וְסֹאֵיר כִּדְמֵתָהָא.
 וְעִדּוּ בְּאַסְמָא. גִּמִּיע אֲנִיה
 חֶפְצָךְ חֲמִלָהֶם: (לג) הָיָה
 כִּדְמָה בְּנֵי מִרְרִי. פִּי כִּבָּא
 אֶלְמַחְצִיר. עָלִי יָד אִיתְמַר אֲבָן
 הָרוֹן אֶלְאַמָּאם: (לד) פְּעִד מוֹסִי
 וְהָרוֹן. וְאַשְׂרָאף אֶלְגִּמָּאעָה בְּנֵי

יֵת פּוֹלְחֵן מִשְׁכָּן זְמָנָא: **לֹא וְזֹאת**
מִשְׁמֶרֶת מִשְׁאֵם לְכָל-
עֲבָדְתָם בְּאֶהֱל מוֹעֵד
קִרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן וּבְרִיחָיו
וְעִמּוּדָיו וְאֲדָנָיו: וְדָא מִשְׁרַת
 מִטּוֹלְהוֹן. לְכָל פּוֹלְחָנְהוֹן בְּמִשְׁכָּן זְמָנָא.
 דְּפִי מִשְׁכָּנָא. וְעִבְרוּהִי וְעִמּוּדוּהִי וְסִמְכוּהִי:
 לִב וְעִמּוּדֵי הַחֲצֵר סָבִיב
וְאֲדָנֵיהֶם וִיתְדֹתָם
וּמִיתְרֵיהֶם לְכָל-כְּלֵיהֶם

וְלְכָל עֲבָדְתָם וּבִשְׁמֹת תִּפְקְדוּ אֶת-כָּלִי
מִשְׁמֶרֶת מִשְׁאֵם: וְעִמּוּדֵי דִרְתָּא סְחוּר וְסִמְכֵיהוֹן.
 וְסִבֵּיהוֹן וְאַטְנֵיְהוֹן. לְכָל מְנִיְהוֹן. וְלְכָל פּוֹלְחָנְהוֹן. וּבִשְׁמֹתָן תִּמְנוּן. יֵת
 מְנֵי מִשְׁרַת מִטּוֹלְהוֹן: **לִג זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפַּחַת בְּנֵי**
מִרְרִי לְכָל-עֲבָדְתָם בְּאֶהֱל מוֹעֵד בְּיַד אִיתְמַר
בֶּן-אַהֲרֹן הַכֹּהֵן: דִּין פּוֹלְחֵן. זְרַעִית בְּנֵי מִרְרִי. לְכָל פּוֹלְחָנְהוֹן
 בְּמִשְׁכָּן זְמָנָא. בְּיָדָא דְּאִיתְמַר. בֶּר אַהֲרֹן כֹּהֵנָא: **לִד וַיִּפְקֹד מֹשֶׁה**
וְאַהֲרֹן וּנְשֵׁי־אֵי הָעֵדָה אֶת-בְּנֵי הַקֹּהֲלִיתִי

• — רש"י — •

ומיתרים היו לעמודים סביב לתלות בהם
 הקלעים בשפתם העליונה, בכלנסות
 וקנדיסין [וקנטיסין] כמו ששנויה במלאכת
 המשכן:

לז ויתדתם ומיתריהם. שלעמודים, שהרי
 יתדות ומיתרי הקלעים במשא בני גרשון
 היו, ויתדות ומיתרים היו לזרועות ולקלעים
 מלמטה, שלא תגביהם הרוח, ויתדות

תפסיר דס"ג

קָהָת. לְעִשְׂאִירָהֶם וּבִיּוֹת
אֲבָאִיהֶם: (לז) מִן אֲבֹן תִּלְאֲתִין
סֵנָה פִּצְאָעֵדָא. אֱלֹהִי כִּמְסִין
סֵנָה. כָּל מִן יִדְכֹּל לֵאלֹגִישׁ.
לְכַדְמָה' כִּבָּא אֶלְמַחְצִיר:
(לו) פִּצְאָר גְּמִיעַ עֲדִדָּהֶם
לְעִשְׂאִירָהֶם. אֶלְפִין וְסָבַע מֵאִה
וְכִמְסִין: (לז) הִדִּיה אֶעֱדָא
עִשְׂאִיר אֶלְקָהָתִי. כָּל מִן יִכְדָּם
פִּי כִבָּא אֶלְמַחְצִיר. אֱלֹדִי עַד
מוֹסִי וְהָרוֹן. בְּאִמֹר אֶלְלָה עֲלִי
יָד מוֹסִי: (לח) וְעַדִּד בְּנֵי גִרְשׁוֹן.
לְעִשְׂאִירָהֶם וּבִיּוֹת אֲבָאִיהֶם:
(לט) מִן אֲבֹן תִּלְאֲתִין
סֵנָה פִּצְאָעֵדָא. אֱלֹהִי כִּמְסִין
סֵנָה. כָּל מִן יִדְכֹּל לֵאלֹגִישׁ.
לְכַדְמָה' כִּבָּא אֶלְמַחְצִיר:

לְמִשְׁפַּחָתָם וּלְבֵית אֲבֹתָם:

וּמִנָּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. וּרְבִרְבֵי בְּנִשְׁתָּא יִת
בְּנֵי קָהָת. לְזִרְעֵיתָהוֹן וּלְבֵית אֲבֹתָהוֹן:

לְזִרְעֵיתָהוֹן וּלְבֵית אֲבֹתָהוֹן:

לְזִרְעֵיתָהוֹן וּלְבֵית אֲבֹתָהוֹן:

לְזִרְעֵיתָהוֹן וּלְבֵית אֲבֹתָהוֹן:

לְזִרְעֵיתָהוֹן וּלְבֵית אֲבֹתָהוֹן:

לְזִרְעֵיתָהוֹן וּלְבֵית אֲבֹתָהוֹן:

לְזִרְעֵיתָהוֹן וּלְבֵית אֲבֹתָהוֹן:

לְזִרְעֵיתָהוֹן וּלְבֵית אֲבֹתָהוֹן:

לְזִרְעֵיתָהוֹן וּלְבֵית אֲבֹתָהוֹן:

לְזִרְעֵיתָהוֹן וּלְבֵית אֲבֹתָהוֹן:

לְזִרְעֵיתָהוֹן וּלְבֵית אֲבֹתָהוֹן:

לְזִרְעֵיתָהוֹן וּלְבֵית אֲבֹתָהוֹן:

לְזִרְעֵיתָהוֹן וּלְבֵית אֲבֹתָהוֹן:

לְזִרְעֵיתָהוֹן וּלְבֵית אֲבֹתָהוֹן:

לְזִרְעֵיתָהוֹן וּלְבֵית אֲבֹתָהוֹן:

לְזִרְעֵיתָהוֹן וּלְבֵית אֲבֹתָהוֹן:

לְזִרְעֵיתָהוֹן וּלְבֵית אֲבֹתָהוֹן:

לְזִרְעֵיתָהוֹן וּלְבֵית אֲבֹתָהוֹן:

לְזִרְעֵיתָהוֹן וּלְבֵית אֲבֹתָהוֹן:

לְזִרְעֵיתָהוֹן וּלְבֵית אֲבֹתָהוֹן:

לְזִרְעֵיתָהוֹן וּלְבֵית אֲבֹתָהוֹן:

לְזִרְעֵיתָהוֹן וּלְבֵית אֲבֹתָהוֹן:

לְזִרְעֵיתָהוֹן וּלְבֵית אֲבֹתָהוֹן:

לְזִרְעֵיתָהוֹן וּלְבֵית אֲבֹתָהוֹן:

לְזִרְעֵיתָהוֹן וּלְבֵית אֲבֹתָהוֹן:

תפסיר דס"ג

(מ) פִּצָּאָר עֲדָדָהֶם. לְעִשְׁאִירָהֶם
וּבֵיּוֹת אֲבֹאִיָּהֶם. אֶלְפִין וְסֵת
מֵאִיָּה וְתִלְאִתִּין: (מא) הִוְלָאִי
מַעֲדוּדֵי עֲשֹׂאִיר בְּנֵי גֵרְשׁוֹן. כָּל
מִן יִכְדָּם פִּי כִּבָּא אֶלְמַחְצִיר.
אֶלְדִּי עַד מוֹסִי. וְהָרוֹן עָלִי
קוֹל אֱלֹהִים: (מב) וְעַד עֲשֹׂאִיר
בְּנֵי מֵרָרִי. לְעִשְׁאִירָהֶם וּבֵיּוֹת
אֲבֹאִיָּהֶם: (מג) מִן אֲבִן תִּלְאִתִּין
סָנָה פִּצָּאָעָדָא. אֶלִּי כִּמְסִין
סָנָה. כָּל מִן יִדְכָּל לֹאֲלָגִישׁ.
לְכִידְמָה כִּבָּא אֶלְמַחְצִיר:
(מד) פִּכָּאָן עֲדָדָהֶם לְעִשְׁאִירָהֶם.
תִּלְאִתָּהּ אֱלֹאֶף וּמֵאִיתִין:
(מה) הִוְלָאִי מַעֲדוּדֵי עֲשֹׂאִיר בְּנֵי
מֵרָרִי. אֶלְדִּי עַד מוֹסִי וְהָרוֹן.
עָלִי קוֹל אֱלֹהִים בְּנִד מוֹסִי:

כָּל דָּאִתִּי לְחִילָא. לְפּוֹלְחָנָא בְּמִשְׁכָּן
זְמָנָא: **וַיְהִי** **פְקֻדֵיהֶם**
לְמִשְׁפַּחַתָם לְבֵית אֲבֹתָם
אֶלְפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת
וּשְׁלֹשִׁים: וְהָיוּ מְנִינֵיהוֹן. לְזִרְעִיתָהוֹן
לְבֵית אֲבֹהֵתָהוֹן. תְּרִין אֶלְפִין וְשִׁית מֵאָה
וּתְלָתִין: **אֵלֶּה פְקוּדֵי**
מִשְׁפַּחַת בְּנֵי גֵרְשׁוֹן כָּל-
הָעֶבֶד בְּאֶהֱל מוֹעֵד אֲשֶׁר
פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל-פִּי
יְהוָה: אֵלִין מְנִינֵי. זִרְעִית בְּנֵי גֵרְשׁוֹן.
כָּל דְּפָלַח בְּמִשְׁכָּן זְמָנָא. דְּמָנָא מֹשֶׁה.

וְאַהֲרֹן עַל מִימְרָא דִּי: **וּפְקוּדֵי מִשְׁפַּחַת בְּנֵי מֵרָרִי**
לְמִשְׁפַּחַתָם לְבֵית אֲבֹתָם: וּמְנִינֵי. זִרְעִית בְּנֵי מֵרָרִי.
לְזִרְעִיתָהוֹן לְבֵית אֲבֹהֵתָהוֹן: **מִן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה**
וְמֵעַלָּה וְעַד בֶּן-חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל-הָבָא לְעִבָּא
לְעֶבְדָּהּ בְּאֶהֱל מוֹעֵד: מִבֶּר תְּלָתִין שָׁנִין וּלְעִילָא. וְעַד בֶּר
חֲמִשִּׁין שָׁנִין. כָּל דָּאִתִּי לְחִילָא. לְפּוֹלְחָנָא בְּמִשְׁכָּן זְמָנָא: **וַיְהִי**
פְקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחַתָם שְׁלֹשֶׁת אֶלְפִים וּמֵאִתִּים:
וְהָיוּ מְנִינֵיהוֹן לְזִרְעִיתָהוֹן. תְּלָתָא אֶלְפִין וּמֵאִתָּן: **אֵלֶּה פְקוּדֵי**
מִשְׁפַּחַת בְּנֵי מֵרָרִי אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן

תפסיר רס"ג

מו) וגמיע אלמעדודין. אלד"י
עד מוסי ותרון. ואשראף
בני אסראיל אלליואנין.
לעשאירם וביות אבאיהם:
מו) מן אבן ת'לאתין סנה
פצאעדא. אלי' כ'מסין סנה. כל
מן ידכ'ל. ליכ'דם כ'דמה' עמל.
וחמל פי כ'בא אלמחצ'ר:
מוח) פכאן עדדהם. ת'מאניה'
אלאף. וכ'מס מאניה ות'מאנין:
מוט) עלי' קול אללה עדדהם
מוסי'. כל פריק פי עמלה

על-פי יהוה יהוה ביד-משה: אלין

מניני. זרעית בני מררי. דמנא משה
ואהרן. על מימרא די' בידא דמשה:

כל-הפקדים אשר פקד

משה ואהרן ונשיאי ישראל

את-הלויים למשפחתם

ולבית אבתם: כל מניניא. דמנא

משה ואהרן. ורברבי ישראל ית ליואי.

לזרעיתיהון ולבית אבהתיהון: מן

שלשים שנה ומעלה ועד בן-חמשים שנה

כל-הבא לעבד עבדת עבדה ועבדת משא

באהל מועד: מבר תלתין שנין ולעילא. ועד בר חמשיין שנין.

כל דאיתי. למפלח פולחן פולחנא. ופולחן מטול במשפן זמנא:

ויהיו פקדיהם שמנת אלפים וחמש מאות

ושמנים: והו מניניהון. תמניא אלפין. וחמש מאה ותמנין:

על-פי יהוה פקד אותם ביד-משה איש

איש על-עבדתו ועל-משאו ופקדיו אשר-צוה

יהוה את-משה: על מימרא די'. מנא יתהון בידא דמשה.

— רס"י —

מ) עבדת עבדה. הוא השיר במצלתים
וכנורות. שהיא עבודה לעבודה אחרת:
ועבדת משא. כמשמעו: מט ופקדיו אשר
צוה ה' את משה. ואותן הפקודים היו
במצוה מן שלשים שנה ועד בן חמשים
שנה:

שמן המור (מט) איש איש. המנהג להפריד ביניהם.

תפסיר רס"ג

כִּי־אֵרָג אֶלְעֶסְכֶּר. כִּמָּא אָמַר
אֱלֹלָה מוֹסִי. כִּדְיֹאד צָנְעוּ בְּנֵי
אִסְרָאֵל: (ה) תִּם כֹּלֵם אֱלֹלָה
מוֹסִי תַכְלִימָא: (ו) קָל לְבָנִי
אִסְרָאֵל. אִי רָגַל אוֹ אִמְרָא.
יִצְנַע שִׁיָּא מִן כִּטְאִיָּא אֶלְנָאס.
לִינְכַת' נִכְתָּא בְּאֱלֹלָה. פִּאֲתָם:
(ז) תִּם יָקָר בְּכִטְיִיתָה אֱלֹדִי
צָנְעָהָ. פִּלְיָרֵד אֶלְצִ'לָּאִמָּה
בְּרִאסְקָהָ. וַיִּזִּיד עֲלִיהָ
כִּמְסָהָ. וַיִּדְפַּעְהָ אֱלִי מִן
צִלְמָה: (ח) וְאֵן לֹם יִכּוֹן

בֵּן עָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְעָבְדוּ בֵּן
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְשָׁלְחוּ יְתָהוֹן. לְמִפְּרָא
לְמִשְׁרִיתָא. כִּמָּא דְמִלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה. בֵּן
עָבְדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ וַיִּדְבֹּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: וּמִלִּיל
יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר: ו דִּבֶּר אֶל־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה
כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל־חַטָּאת הָאֲדָם
לְמַעַל מַעַל בִּיהוָה וְאִשְׁמָה

הַנֶּפֶשׁ הַהוּא: מִלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. גִּבֹּר אוֹ אִתָּא. אֲרִי יַעֲבֹדוּן
מִכָּל חוֹבֵי אֲנָשָׁא. לְשִׁקְרָא שִׁקְרָא קָדָם יִי. וַיְחֻב אֲנָשָׁא הַהוּא:
וְהַתְּוֹדוּ אֶת־חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ וְהִשִּׁיב אֶת־
אֲשָׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִישָׁתוֹ יֹסֵף עָלָיו וְנָתַן לַאֲשֶׁר
אֲשֵׁם לוֹ: וַיִּוְדוּן. יֵת חוֹבִיהוֹן דְּעָבְדוּ. וַיְתִיב יֵת חוֹבְתִיהָ בְּרִישִׁיהָ.
וַחֲמוּשִׁיהָ יוֹסִיף עָלֻהָ. וַיִּתִּין. לְדַחֲיִיב לִיָּה: וְאִם־אֵין לְאִישׁ

רס"י

ו לְמַעַל מַעַל בַּה'. הָרִי חֲזֹר וְכַתֵּב כָּאֵן
פִּרְשֵׁת גּוֹזֵל וְנִשְׁבַּע עַל שִׁקְרָא. הִיא הָאִמּוּרָה
בְּפִרְשֵׁת וַיִּקְרָא (כ), (כא) וּמַעֲלָה מַעַל בַּה'
וְכַחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ וַיָּגִי, וְנִשְׁנִית כָּאֵן בְּשָׁבִיל שְׁנֵי
דְּבָרִים שְׁנַתְּחִדְשׁוּ בַּהּ הָאֶחָד, שִׁפְתָּב וְהַתְּוֹדוּ.

וְזֶלֶק הַדְּקָדוּק: וַחֲמִישָׁתוֹ. בְּנוֹחַ כִּי הִיוּ דְּתַמּוּרַת הַדְּגֵשׁ אֲשֶׁר בַּחֲמִשָּׁה וְהוּא מוֹרָה עַל חֵלֶק
אֶחָד מִחֲמִשָּׁה (מִהֲרִי"ב): לַאֲשֶׁר אֲשֵׁם לוֹ. תִּיבַת אֲשֵׁם מִלְרַע:

שִׁמּוֹן דְּמִוּר (ו) אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה. הַמְנַהֵג לְהַפְרִיד בֵּין אוֹ לְאִשָּׁה.

תפסיר דס"ג

לאלמ'צ'לום ולי. לתרד
אל'צ'לאמה אלמרדודה ללה
והי לאלאמאם. סוא כבש
אלג'פראן. אלד'י יסתג'פר
בה ענה: ט) וכל רפיעה.
מן גמיע אקדאס בני
אסראיל פלאי אמאם דפעוהא
כאנת לה: י) וכל אמר יכון
לה אמר אקדאסה. לאי
אמאם דפעוהא כאנת לה:

גֵּאֵל לְהָשִׁיב הָאֲשָׁם אֵלָיו
הָאֲשָׁם הַמוֹשָׁב לִיהוָה
לִפְהֶן מִלְּבַד אֵיל הַכְּפוּרִים
אֲשֶׁר יִכְפֹּר-בּוֹ עָלָיו: וְאִם לִית
לְגוֹבְרָא פָּרִיק. לְאַתְבָּא חוֹבְתָא לִיה.
חוֹבְתָא. דַּמְתִּיב קָדָם יי לְכַהֲנָא. בָּר.
מְדַכֵּר כְּפוּרִיא. דִּיכְפֹּר בֵּיה עֲלוּהִי:
ט) וְכָל-תְּרוּמָה לְכָל-קֹדֶשׁ

בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-יִקְרִיבוּ לִפְהֶן לוֹ יִהְיֶה: וְכָל
אֲפֻרָּשׁוֹתָא. לְכָל קוֹדֶשֶׁיָא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל. דִּיקְרִבּוּן לְכַהֲנָא דִּילִיָּה יְהִי:
וְאִישׁ אֶת-קֹדֶשׁוֹ לוֹ יִהְיֶה אִישׁ אֲשֶׁר-יִתֵּן
לִפְהֶן לוֹ יִהְיֶה: וְגִבֹּר יֵת מַעֲשֵׂר קוֹדֶשׁוֹהִי דִּילִיָּה יְהִי. גִּבֹּר.

— רש"י —

בהם תביא בית ה' אלהיך, (שמות כג, יט).
ואיני יודע מה יעשה בהם, תלמוד לומר
לפניהן לו יהיה, בא הכתוב ולמד על
הכפורים שיהיו נתנין לפניהן: וְאִישׁ אֶת
קֹדֶשׁוֹ לוֹ יִהְיֶה. לפי שנאמרו מתנות כהונה
ולויה יכול יבואו ויטלו בזה, תלמוד לומר
ואיש את קדשו לו יהיה, מגיד שטובת
הנאתן לבעלים, ועוד מדרשים הרבה דרשו
בו בספרי. ומדרש אגדה ואיש את קדשו לו
יהיה מי שמעבב מעשרותיו ואינו נותנו, לו
יהיו המעשרות, סוף שאין שדהו עושה אלא
אחד מעשרה שהיתה למודה לעשות:
אִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן לִפְהֶן. מתנות הראויות לו:
לו יהיה. ממון הרבה:

התובע שהשביעו, ואין לו יורשים: לְהָשִׁיב
הָאֲשָׁם אֵלָיו. כשנמלק זה להתודות על
עונו. ואמרו רבותינו וכי יש לך אדם
בישראל שאין לו גואלים או בן או אח או
שאר בשר הקרוב ממשפחת אביו למעלה
עד יעקב, אלא זה הגר שמת ואין לו יורשים:
הָאֲשָׁם הַמוֹשָׁב. זה הקרן והחומש:
לֵה' לִפְהֶן. קנאו השם ונתנו לפניהן שבאותו
משמר: מִלְּבַד אֵיל הַכְּפוּרִים. האמור
בויקרא (ויקרא כ, כה) שהוא צריך להביא:
ט) וְכָל תְּרוּמָה וְגו'. אמר רבי ישמעאל וכי
תרומה מקריבין לפניהן, והלא הוא המחוור
אחריה לבית הגרנות. ומה תלמוד לומר
אשר יקריבו לפניהן, אלו הכפורים, שנאמר

שמן המור (ט) וְכָל-תְּרוּמָה. המנהג להטעים הכ"ף.

תפסיר רס"ג

י(א) ת'ם כלם אללה מוסי' תכלימא: יב) מר בני אסראיל. וקל להם. אי רגל חאדת זוגתה. פכ'אנתה כ'אנתה: יג) באן צ'אגעהא רגל מצאגעהא אנסאל. וג'בי ד'אלך ען זוגתה. ואנסתרת ותי נגסה. ושאחה ל'ס עליהא. ותי לם תקרה:

דיתין לכהנא דיליה יהי: פ (רביעי)

אל-משה לאמר: ומליל יי עם משה למימר: דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם איש איש כי-תשטה אשתו

ומעלה בו מעל: מליל עם בני ישראל. ותימר להון. גבר גבר ארי תסטי אתתיה. ותשקר ביה שקר: יג) ושכב איש אתה שכבת-זרע ונעלם מעיני אישה ונסתרה והיא נטמאה ועד אין בה והוא לא נתפשה: וישכוב גבר יתה שכבת זרעא. ויהי מכוסא מעיני בעלה. ומטמא והיא מסאבא. וסהיד לית בה. והיא לא אתאחדת:

— רש"י —

י' איש איש כי תשטה אשתו. מה בתיב למעלה מן הענין ואיש את קדשיו לו יהיו. אם אתה מעכב מתנות הכהן, חייך שתצטרף לבא אצלו להביא לו את הסוטה: איש איש. ללמדך שמועלת בשתים, באיש מלחמה שלמעלה ואישה מלמטה: כי תשטה אשתו. שנו רבותינו אין המנאפין נואפין עד שתכנס בהן רוח שטות, דכתיב כי תשטה, וכתוב בו נואף אשה חסר לב (משלי ו, ז). ופשוטו שלמקרא כי תשטה תט מדרכי צניעות ותחשד בעיניו, כמו שטה מעליו ועבר (סו, ז), אל ישט אל דרכיה וזלק הדקדוק: י' שכבת זרע. כל זרע דקרי, מלעיל (מהר"ב):

שימן המור (י) איש איש המנהג להפריד ביניהם.

תפסיר רס"ג

(יד) וְכִסֵּר בַּבֹּאֲלָה רֹאֵי גִירָה. פְּגִיאר עֲלִיהָ וְהִי נִגְסָה. אוֹ גִיר נִגְסָה: (טו) פְּלִיאַת דְּאֵלֶךְ אֶלְדָּגֶל בְּזוּגָתָה אֵלִי אֱלֹאֲמָאם. וַיֵּאֲתִי בְּקִרְבָּאֲנָהּ מֵעָהָ. עֶשֶׂר וַיְבִיחַ מִן דְּקִין אֶלְשְׁעִיר. לֹא יֵצֵב עֲלֶיהָ דְּהֵנָּא. וְלֹא יִגְעַל עֲלֶיהָ לְבִאֲנָא. לֹאֲנָה קִרְבָּאֵן אֶלְגִּירָה. קִרְבָּאֵן אֶלְדָּכֶר יִדְכֶר בֹּאֲלִדְנוּב: (טז) וַיִּקְדְּמָהָ אֱלֹאֲמָאם.

וְעֵבֶר עָלָיו רוּחַ-קְנָאָה וְקָנָא אֶת-אִשְׁתּוֹ וְהוּא נִטְמָאָה אוֹ-עֵבֶר עָלָיו רוּחַ-קְנָאָה וְקָנָא אֶת-אִשְׁתּוֹ וְהִיא לֹא נִטְמָאָה: וַיַּעֲבֵר עָלֶיהָ רוּחַ קְנָאָה. וַיִּקְנֵי יָת אֶתְתִּיהָ וְהִיא מְסֻאָבָא. אוֹ עֵבֶר עָלֶיהָ רוּחַ קְנָאָה וְקָנִי יָת אֶתְתִּיהָ. וְהִיא לֹא מְסֻאָבָא: וַיְהִיָּה הָאִישׁ אֶת-אִשְׁתּוֹ

אֶל-הַכֹּהֵן וַיְהִיָּה אֶת-קִרְבָּנָהּ עָלֶיהָ עֲשִׂירַת הָאִיפָה קֶמַח שְׁעָרִים לֹא-יֵצֵק עָלָיו שֶׁמֶן וְלֹא-יִתֵּן עָלָיו לִבְנָהּ כִּי-מִנְחַת קְנָאָתָהּ הוּא מִנְחַת זִכְרוֹן מִזִּכְרוֹת עֹזֶן: וַיֵּיתִי גּוֹבְרָא יָת אֶתְתִּיהָ לְוֹת כְּהֵנָּא. וַיֵּיתִי יָת קִרְבָּנָהּ עָלֶיהָ. חֹד מִן עֶשְׂרָא בִּתְלַת סָאִין קֶמַח שְׁעָרִין. לֹא יִרִיק עָלֶיהָ מִשְׁחָא. וְלֹא יִתֵּן עָלֶיהָ לְבִנְתָּא. אֲרִי מִנְחַת קְנָאָתָא הוּא. מִנְחַת דּוֹכְרָנָא מִדְּכֶרֶת חֹבִין: וַיְהִיָּה אֶתְתִּיהָ הַכֹּהֵן

— רס"י —

וְקִרְבָּנָהּ מֵאֵכֶל בְּהֵמָה: לֹא יֵצֵק עָלָיו שֶׁמֶן. שְׁלֹא יִהְיֶה קִרְבָּנָהּ מִהֶדֶר, שֶׁהַשֶּׁמֶן קָרוֹי אֹר וְהִיא עֲשֻׁתָּהּ בַּחֲשֵׁךְ: וְלֹא יִתֵּן עָלָיו לִבְנָהּ. שֶׁהָאֲמָהוֹת נִקְרְאוֹת לְבִנּוֹת, שְׁנֵאֲמָר וְאֵל גִּבְעַת הַלְבֹנָה (ש"ס ד, ו), וְהִיא פֶּרֶשָׁה מִדְּרָכֶיהֶן: כִּי מִנְחַת קְנָאָתָהּ הוּא. הַקֶּמַח הַזֶּה, קֶמַח לְשׁוֹן זָכָר: מִנְחַת קְנָאָתָהּ. מֵעוֹרֶרֶת עָלֶיהָ שְׁתֵּי קְנָאוֹת, קְנָאָתָהּ הַמָּקוֹם

וְהַפֶּשֶׁה וְשֹׁכֵב עִמָּה (דְּזָרִים כז, כח): יד וְעֵבֶר עָלָיו. קוֹדֵם לְסִתִּירָה: רוּחַ קְנָאָה וְקָנָא. פֶּרְשׁוֹ רְבוּתִינּוּ לְשׁוֹן הַתְּרָאָה, שֶׁמִּתְרָה בָּהּ אֵל תִּסְתָּרִי עִם אִישׁ פְּלוֹנִי: וְהִיא נִטְמָאָה אוֹ עֵבֶר עָלָיו וְגו'. כְּלֹמֶר הוּא הַתְּרָה בָּהּ וְעֵבֶרָה עַל הַתְּרָאָתָהּ, וְאִין יָדוּעַ אִם נִטְמָאָה אִם לֹא: טו קֶמַח. שְׁלֹא יִהְיֶה מִסֵּלֶת: שְׁעָרִים. וְלֹא חֲטִים, הִיא עֲשֻׁתָּהּ מֵעֵשֶׂה בְּהֵמָה

תפסיר רס"ג

וְהֵעֵמְדָהּ לִפְנֵי יְהוָה: וַיִּקְרִיב

יְתֵה כֹהֵנָה, וַיְקִימֶנָה קֹדֶם יְיָ: וְלִקַּח

הַכֹּהֵן מִיָּם קֹדְשִׁים בְּכָלִי-

חֹרֶשׁ וּמִן-הָעֹפָר אֲשֶׁר יִהְיֶה

בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן יִקַּח הַכֹּהֵן

וְנָתַן אֶל-הַמִּיִּם: וַיִּסַּב כֹהֵנָה. מִי

כִּיֹּר בְּמִן דְּחֹסֶף. וּמִן עֹפָרָא. דִּיהִי

בְּאַיִסוּדֵי מִשְׁכָּנָה. יִסַּב כֹהֵנָה וַיִּתֵּן לְמִיָּה:

וְהֵעֵמִיד הַכֹּהֵן אֶת-הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְהוָה

וּפָרַע אֶת-רֹאשׁ הָאִשָּׁה וְנָתַן עַל-כַּפֶּיהָ אֶת

מִנְחַת הַזִּבְרוֹן מִנְחַת קִנְיָתָהּ הִוא וּבִיד הַכֹּהֵן

יִהְיוּ מִי הַמָּרִים הַמְּאָרְרִים: וַיִּקֵּם כֹהֵנָה יָת אֶתְתָּא קֹדֶם

יְיָ. וַיִּפְרַע יָת רִישָׁא דְּאֶתְתָּא. וַיִּתֵּן עַל יְדֶהָ. יָת מִנְחַת דְּכִרְנָה. מִנְחַת

קִנְיָתָהּ הִיא. וּבִידָא דְּכִהֵנָה יְהוֹן. מִיָּה מְרִירָיָא מְלֻטְטִיָּא:

וַיִּקְרַע בֵּין יָדֵי אֱלֹהֵי:

(ז) וַיִּכְדֹּ' אֱלֹהֵימָא. מִן

אֱלֹהֵי אֱלֹהֵימָא פִּי אֱלֹהֵי כִיֹּר.

וּמִן אֱלֹהֵימָא. אֱלֹהֵי יָתֹן פִּי

עֲרֻצָּה אֱלֹהֵימָא. יִכְדֹּ' אֱלֹהֵימָא

אֱלֹהֵימָא וַיִּלְקִי פִּי אֱלֹהֵי:

(ח) וַיִּקְרַע בֵּין יָדֵי אֱלֹהֵי.

וַיִּכְשֹׁף רֹאשָׁהּ. וַיַּגְעֵל עָלֶיהָ

יְדֶהָ. קִרְבָּאן אֱלֹהֵימָא. וַיִּכְדֹּ' אֱלֹהֵימָא

קִרְבָּאן אֱלֹהֵימָא. וַיִּכְדֹּ' אֱלֹהֵימָא

יְדֶהָ אֱלֹהֵימָא אֱלֹהֵימָא:

— רס"י —

וְקִנְיָתָהּ הִוא: יָת מִיָּם קֹדְשִׁים. שְׁקִדְשׁוֹ
בְּכִיֹר, לְפִי שְׁנַעֲשָׂה מִנְחָשָׁת מִרְאֹת
הַצֹּבְאוֹת, וְזוֹ פִּרְשָׁה מִדְּרֻכֵּיהֶן שְׁהִיוּ נִבְעָלוֹת
לְבַעֲלֵיהֶן בְּמִצְרִים תַּחַת הַתְּפוֹת, וְזוֹ קִלְקֵלָה
לְאַחַר, תַּבְדִּיק בּוֹ: בְּכָלִי חֹרֶשׁ. הִיא הַשְּׁקֵתָה
אֶת הַנּוֹאֵף יִין מִשְׁבַּח בְּכֹסוֹת מִשְׁבָּחִים,
לְפִיכֹךְ תִּשְׁתָּה מִיָּם הַמָּרִים בְּמִקְדָּה בְּזוֹיָה
שְׁלֹחֶרֶשׁ: יָת וְהֵעֵמִיד הַכֹּהֵן וְגו'. וְהִלָּא בְּכָר
נֶאֱמַר וְהֵעֵמִידָהּ לִפְנֵי ה', אֲלֵא מִסִּיעִין הִיוּ
אוֹתָהּ מִמְּקוֹם לְמִקְדָּה בְּדִי לִיגְעָה וְתִטְרַף
דְּעֵתָה וְתוֹדָה: וּפָרַע. סִתַּר אֶת קְלִיעַת
שְׁעָרָה בְּדִי לְבֹאוֹתָהּ, מִכָּאן לְבָנוֹת יִשְׂרָאֵל

שְׁגִלְוֵי הָרֹאשׁ גָּנְאִי לָהֶן: לִפְנֵי ה'. בְּשַׁעַר
נִקְנוֹר, הִוא שַׁעַר הָעֲזָרָה הַמְּזֻרְחִי, דְּרֹךְ כָּל
הַנִּכְבָּסִים: וְנָתַן עַל כַּפֶּיהָ. לִיגְעָה אוֹלִי
תִּטְרַף דְּעֵתָה וְתוֹדָה, וְלֹא יִמְחָה שֵׁם הַמִּיּוֹחֵד
עַל הַמִּיָּם: הַמָּרִים. עַל שֵׁם סוֹפֵן שְׁהִם
מָרִים לָהֶן: הַמְּאָרְרִים. הַמְּחַסְרִים אוֹתָהּ מִן
הָעוֹלָם, לְשׁוֹן סִלּוֹן מִמְּאִיר (יִמְחָל כֵּת, כֵּד).
וְלֹא יִתְכַּן לְפָרֶשׁ מִיָּם אֲרוּרִים, שְׁהִירֵי
קְדוּשִׁים הֵן, וְלֹא אֲרוּרִים כְּתֵב הַכְּתוּב,
אֲלֵא מְאָרְרִים אֶת אֲחֵרִים. וְאַף אֲנָקְלוּס לֹא
תִּרְגֵּם לִיטְיָא, אֲלֵא מְלֻטְטִיָּא, שְׁמִרְאוֹת קִלְקֵלָה
בְּגוֹפָה שְׁלֹז:

תפסיר דס"ג

(ט) ויחלפהא ויקול להא. אן כאן לם יציאגעד רגל. ולם תחדי אלי נגאסה גיר זוגד. פאברי מן הדא אלמא אלמד אללאען: כ) ואן כנת חדת. אלי גיר זוגד ותנגסת בה. וגעל גירה מצאגעתה פיד: כא) ויחלפהא עלי דאלד ימין אלחרג. ויקול אלמאם להא. יגעלד אללה. מסבה וימינא פי מא בין קומד. במא יגעל אללה ורכד סאקטא. ובטנד וארמא:

וְהִשְׁבִּיעַ אֹתָהּ הַכֹּהֵן
וַאֲמַר אֶל-הָאִשָּׁה אִם-לֹא
שָׁכַב אִישׁ אִתְּךָ וְאִם-לֹא
שָׁטִית טְמֵאָה תַּחַת אִישׁךָ
הַנָּקִי מִמִּי הַמָּרִים
הַמְּאָרְרִים הָאֵלֶּה: וְיָמִי יִתֶּה
כֶּהֱנָא. וַיִּמַּר לְאַתָּתָא אִם לֹא שָׁכִיב גִּבֹּר
יִתִּיד. וְאִם לֹא סָטִית. לְאַסְתָּאבָּא בֶּר
מִבְּעֵלִיד. הוּי זָכָאָה. מִמִּיא. מְרִירִיא

מִלְטָטִיא הָאֵלִין: כ) וְאַתָּה כִּי שָׁטִית תַּחַת אִישׁךָ וְכִי
נְטִמָּאת וַיִּתֵּן אִישׁ בְּךָ אֶת-שְׁכִבְתּוֹ מִבְּלָעֲדֵי
אִישׁךָ: וְאַתָּה אֲרִי סָטִית. בֶּר מִבְּעֵלִיד וְאַרִי אִסְתָּאבָּת. וַיֵּהָב גִּבֹּר
בִּיד יֵת שְׁכִבְתִּיהָ בֶּר מִבְּעֵלִיד: כא) וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת-
הָאִשָּׁה בְּשִׁבְעַת הָאֵלֶּה וַאֲמַר הַכֹּהֵן לְאִשָּׁה
יִתֵּן יְהוָה אוֹתָךְ לְאֵלֶּה וּלְשִׁבְעָה בְּתוֹךְ עֲמֻךְ
בְּתֵת יְהוָה אֶת-יֶרֶכְךָ נִפְלֹת וְאֶת-בִּטְנְךָ צָבָה:

— רש"י —

שיהיו הכל נשבעין ביה לא יאירע לי כדרך
שאירע לפלוגית וכן הוא אומר והנחתם
שמכם לשבועה לבחירי (ישעי' סד, טו),
שהצדיקים נשבעים בפרענותן שלרשעים,
וכן לענין הברכה ונברכו וגו' (בראש' יב, ג) בך
יברך ישראל לאמר (בראש' מח, כ): אֵת יֶרֶכְךָ.
בקללה הקדים ירך לבטן לפי שבה התחילה
בעברה תחלה: צָבָה. כתרגומו נפוחה:

יְהִי שְׁבִיעַ אֹתָהּ וגו'. ומה היא השבועה
אם לא שכב, הנקי, הא אם שכב הנקי [לא
תנקי], שמכלל לאו אֹתָהּ שומע הן, אלא
שמצוה לפתוח בדיני נפשות תחלה לזכות:
כ וְאַתָּה כִּי שָׁטִית. כי משמש בלשון אם:
כא בְּשִׁבְעַת הָאֵלֶּה. שבועה שלקללה:
יִתֵּן ה' אוֹתָךְ לְאֵלֶּה. שיהיו הכל מקללין
ביך ובואך בדרך שבא לפלוגית: וּלְשִׁבְעָה.

תפסיר רס"ג

(כב) וְדֹאֵלֶךְ, אֲדִיאָ צֶאֱרֵה דְדִיאָ
אֲלֵמָא אֲלֵלֵאֶעֱן אֲלִי אֲמַעֲאֶד.
פִּירִם אֲלֵבֶטֶן וְיִסְקֻט אֲלֹוֹרֶד.
וְתִקּוּל אֲלֵאֲמֶרֶאֶה אֲמִין אֲמִין:
(כג) וְיִכְתֹּב אֲלֵאֲמֶאֱם. הַדִּיאָ
אֲלֵלֵעֲנֵאֶת פִּי כְתֹאב. וְיִמְחִיה פִּי
אֲלֵמָא אֲלֵמָר: (כד) וְיִסְקִידֵהָ
אֲלֵמָא אֲלֵמָר אֲלֵלֵאֶעֱן. וְיִסְתַּחֲלִל

וְיִמִּי כִהְנֵא יֵת אֲתֵתֵא בְּמוֹמָתֵא דְלֹוֹטֵא.
וְיִמֵּר כִּהְנֵא לֵאֲתֵתֵא. יֵתִין יֵי יֵתִיד. לֹוֹט
וְלִמוֹמִי בְּגוֹ עֵמִיד. בְּדִיתִין יֵי יֵת יֵרְפִיד
מִסִּיאָ. וְיֵת מְעֵכִי נְפִיחִין: כב וּבֵאוּ
הַמִּים הַמֵּאֲרִים הָאֵלֶּה
בַּמַּעֲיָד לַעֲבֹת בָּטָן וְלִנְפִיל
יֶרֶךְ וְאִמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן |

אָמֵן: וְיִיעֲלוֹן. מִיָּא מְלִטְטִיא הָאֵלִין בַּמַּעֲכִי. לֵאֲפָחֵא מְעִין
וְלֵאֲמַסָּאָה יֶרֶךְ. וְתִימֵר אֲתֵתֵא אָמֵן אָמֵן: כג וְכָתֹב
אֶת־הָאֵלֶּה הַכֵּהֶן בַּסֶּפֶר וּמַחֲה אֶל־מֵי
הַמָּרִים: וְיִכְתֹּב. יֵת לֹוֹטִיא הָאֵלִין. כִּהְנֵא בַּסֶּפֶרֶא. וְיִמְחֹק לְמִיָּא
מְרִירִיא: כד וְהִשְׁקָה אֶת־הָאִשָּׁה אֶת־מֵי הַמָּרִים
הַמֵּאֲרִים וּבֵאוּ בָּהֶם הַמִּים הַמֵּאֲרִים לְמָרִים:

— רס"י —

כב לַעֲבֹת בָּטָן. כְּמוֹ לְהַעֲבֹת בָּטָן, זֶהוּ
שְׂמוּשׁ פֶּתַח שְׁהִלְמָ"ד נִקְוָה בּוֹ, וְכֵן לְנִחוּתָם
הַדֶּרֶךְ (שְׂמוֹת יג, כה), לְרִאוּתָם בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר
תֵּלְכוּ בָּהּ (דְּבָרִים ט, לג), וְכֵן לְנִפִּיל יֶרֶךְ לְהַנְפִּיל
יֶרֶךְ, שְׁהִמִּים מַצְבִּים אֶת הַבָּטָן וּמְפִילִים אֶת
הַיֶּרֶךְ: לַעֲבֹת בָּטָן וְלִנְפִיל יֶרֶךְ. בָּטָן
וְיִרְכּוֹ שְׁלֹבְעֵל, אוֹ אִינוֹ אֵלֵא שְׁלֹבְעֵלֶת,
כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר אֶת יֶרֶכְךָ נוֹפֵלֶת וְאֶת בָּטָנְךָ
צָבָה, הִרִי שְׁלֹבְעֵלֶת אָמֹור: אָמֵן אָמֵן.

וזֶלֶק הַדִּקְדּוּק: כב בַּמַּעֲיָד. הַבִּי"ת בַּגְעִיא: כד וְהִשְׁקָה אֶת הָאִשָּׁה ... הַמִּים הַמֵּאֲרִים. כֻּלָּ
הַתִּיגָאן הַגְעִיא תַּחַת הָאֵלֶּף. וְאִ"כ נִשְׁאֵר הַפֶּתַח שֶׁתַּחַת הַה"א כֹּאשֶׁר הוּא וְיִהְיֶה הַשּׁוֹא שְׁבַמ"ם
נָח. וְכֵן הַדִּין בַּחֲבֵרֶתָה דְּלִקְמָן בַּפֶּסוּק וְהִשְׁקָה אֶת הַמִּים וּפִשּׁוּט. וְכִ"כ מִהֲרִי"ב תִּרִין גְּעִי בַּאֲלָפִין
אֵלֵא שְׁשֵׁם בַּסֶּפֶר נִפְל שִׁיבוֹשׁ יַעו"ש וְמָה שֶׁכָּתַבְתִּי לָךְ הוּא אִמֶּת עַפ"י הַסִּפְרִים הַמְדוּקְדָּקִים
יִשְׁנִים:

תפסיר דס"ג

פיהא מרא: כה) ויאכד' אלמאם מן ידהא. קרבאן אלג'ירה. ויתרבה בין ידי אללה. ויקדמה אלי' אלמד'בת: כו) ויקבץ מנהא אלמאם פיהא. ויקתרה עלי' אלמד'בת. ובעד דאלך יסקיהא אלמא: כז) פאד'י סקאהא אלמא. פאן

וישקי ית אתתא. ית מיא מרי'יא מלט'טיא. וייעלון בה. מיא מלט'טיא ללוט: כה) ולקח הפהן מיד האשה את מנחת הקנאות והניף את-המנחה לפני יהוה והקריב אתה אל-

המזבח: ויסב כהנא מידא דאתתא. ית מנחת קנאתא. ויריס ית מנחתא קדם יי. ויקריב יתה למדב'חא: כו) וקמץ הפהן מן-המנחה את-אזכרתה והקטיר המזבחה ואחר-ישקה את-האשה את-המים: ויקמוץ כהנא מן מנחתא ית אזכרתה. ויסק למדב'חא. ובתר כן. ישקי ית אתתא ית מיא: כז) והשקה את-המים והיתה אם-נטמאה ותמעל

— רש"י —

וירי, לפי שהן התחילו בעברה תחלה. שלמזבח קודם קמיצה פשאר מנחות: לפיכך התחילה מהן הפרענות: למרים. כי אזכרתה. הוא הקומץ. שעל ידי הקטרתו להיות לה רעים ומרים: כס והניף. מוליך ומביא מעלה ומוריד, ואף היא מניפה עמו שידה למעלה מידו שלכהן: והקריב אתה. זו היא הגשתה בקרן דרומית מערבית

וזלך הרקדוק: והשקה את המים וגו' עד ובאו בה המים המאריים. השוא שבמ"ם נח עיין לעיל מה שכתבנו שם בפסוק והשקה את האשה. וז"ל מהרי"ב, קאלו פי מקאלה' אלא לחאן פי אפנאן אלשוא קד ישכל פי מואצע עלי' אלקאר הל הו מתחרך אם הו סאכנ וקד תקדם אלקול פי אן מא כאן מן אלכלאם פי עדד חרופהא כמסה לא אזיד פאן אל שוא יכון מתחרך נחו המסכן תרומה המדבר. מא כלא מוצע ואחד והו המשגע הזה ואלסבב פי אנהא לס תתחרך אן ליס פי אלה"א תתקיל ולו תקלת אלה"א לתחרכת אלשוא. ואמא מא יזיד עלי' כמסה חרוף מן אלכלאם אלדי אוולאה ה"א ומ"ם פאלשרט פי דאלך אן כאן אללחן עלי' אלחרף אלכאתם ומא זאד כאן אלשוא סאכנ נחו המאריים המדברים המצפצפים אלא סוא ארבע כרג מן דאלך מתל המבקשים המצורעים ונחוהמא ואדא כאן אללחן עלי' אלחרף אלראבע כאן אלשוא מתחרך מתל המחכים המגדים ונחוהמא. [תרגום. אמרו במאמר הטעמים בחילוקי השוא, יש מקומות שהקורא

תפסיר רס"ג

מֵעַל בְּאִשָּׁה וּבָאוּ בָּהָּ
הַמִּים הַמֵּאֲרִים לְמִרְיָם
וַעֲבַתָּה בְּטָנָהּ וְנִפְלָה יִרְכָּהּ
וְהִיתָה הָאִשָּׁה לְאֵלָהּ

בְּקֶרֶב עַמָּהּ: וַיִּשְׁקִינָה יְת מִיָּא.
וַתְּהִי אִם אֶסְתָּאבֶּת וְשִׁקְרַת שִׁקְרָה
בְּבַעֲלָהּ. וַיִּיעֲלוֹן בָּהּ. מִיָּא מְלֻטָּיָא לְלוֹט.

וַיִּפְחוּן מַעְהָא. וַתִּתְמָסִי יִרְכָּה. וַתְּהִי אֶתְתָּא. לְלוֹטָא בְּגוֹ עַמָּה:
כֹּה וְאִם-לֹא נִטְמָאָה הָאִשָּׁה וְטַהֲרָה הִיא וְנִקְתָּה

וְנִזְרָעָה זֶרַע: וְאִם לֹא אֶסְתָּאבֶּת אֶתְתָּא. וְדִכְיָא הִיא. וְתִפּוֹק

זָכָאָה וַתַּעֲדִי עֵדוּי: כִּי זֹאת תֹּוֹרַת הַקְּנָאִת אֲשֶׁר

תִּשְׁטָה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁה וְנִטְמָאָה: דָּא אִוְרִיתָא

דְּקִנְאָתָא. דְּתַסְטִי אֶתְתָּא. בְּרַ מִבְּעֵלָהּ וְתַסְתָּאב: לֹא אִשָּׁה

— רס"י —

הָאִשָּׁה. בְּסִתְיָרָה זֹו: וְטַהֲרָה הִיא. מִמְּקוֹם
אַחֵר: וְנִקְתָּה. מִמִּים הַמֵּאֲרִים, וְלֹא עוֹד
אֵלָּא וְנִזְרָעָה זֶרַע, אִם הִיתָה יוֹלְדָת בְּצַעַר
תֵּלֶד בְּרוּחַ, אִם הִיתָה יוֹלְדָת שְׁחוּרִים יוֹלְדָת
לְבָנִים: לֹא אִשָּׁה. כִּמוֹ אוֹ נֹדַע (שְׁמוֹת כ"א, לו),
כְּלוּמַר אִם אִישׁ קָנָאִי הוּא, לְכַךְ וְהָעֵמִיד
אֶת הָאִשָּׁה:

טְמָאָה אָנִי: וְעַבַּתָּה בְּטָנָהּ וּגוֹי. אֵף עַל פִּי
שֶׁבִקְלָלָהּ הַזִּכְרִי בְּרַךְ תִּתְחַלֵּה, הַמִּים אֵין
בּוֹדֵקִין אֵלָּא בְּרַךְ כְּנִיסְתָּן בָּהּ: וְהִיתָה
הָאִשָּׁה לְאֵלָהּ. כִּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי שְׁהִיוּ הַכֹּל
אֵלֶּין בָּהּ: בְּקֶרֶב עַמָּה. הִפְרֵשׁ יֵשׁ בֵּין אָדָם
הַמִּתְנַגֵּל בְּמִקוֹם שְׁנֹכַר, לְאָדָם הַמִּתְנַגֵּל
בְּמִקוֹם שְׁאִינוֹ נֹכַר: כֹּה וְאִם לֹא נִטְמָאָה

זוֹלָק הַדִּקְדּוּק: מִתְקַשָּׁה אִם הוּא נֵע אוֹ נָח. וְכִבֵּר קִדְּם בִּזְה הַדִּיבּוּר שְׁכַל הַתִּיבּוֹת שֶׁמִּסְפָּר
אוֹתוֹתֶיהֶן חֲמֵשׁ לֹא יוֹתֵר, יִהְיֶה הַשּׁוּא נֵע. כִּמוֹ הַמִּסְכֵּן תְּרוּמָה (יִשְׁעִיָּה מ' כ'), הַמְדַּבֵּר (בְּרַאשִׁית מ"ה, י"ב),
מִלְבֵּד מִקוֹם אֶחָד, וְהוּא הַמִּשְׁגֵּעַ הַזֶּה (מִלְכִּים-ב' ט' י"א). וְהַסִּיבָה שְׁאִינָה מִתְנַוְּעֶת, לְפִי שְׁאִין בְּה"א
גַּעֲיָא. וְאִם יִהְיֶה בְּה"א גַּעֲיָא, יִהְיֶה הַשּׁוּא נֵע. אֲבָל כְּשִׁישׁ יוֹתֵר מִחֲמֵשׁ אוֹתוֹת בְּתִיבּוֹת שֶׁתִּחַלְתֵּן
ה"א וּמ"ם, הַתְנַאֲי בִּזְה הוּא אִם תִּהְיֶה הַנְּגִינָה עַל הָאוֹת הָאֲחֵרוֹנָה אוֹ יוֹתֵר, יִהְיֶה הַשּׁוּא נָח כִּמוֹ
הַמֵּאֲרִים הַמְדַּבְּרִים הַמְצַפְצָפִים. זוֹלָתִי אַרְבַּע יֵצְאוּ מִהַכֹּל כִּמוֹ הַמְבַקְשִׁים הַמְצַרְעִים וְדוּמִיָּהֶן.
וְאִם יִהְיֶה הַטַּעַם עַל הָאוֹת הַרְבִּיעִית, יִהְיֶה הַשּׁוּא נֵע כִּמוֹ הַמְחִכִּים הַמְנִידִים וְדוּמִיָּהֶן עכ"ל:

תפסיר דס"ג

(ל) או רגל יכ'טר בבאלה. ראי ג'ירה פיג'אר עלי זוגתה. פליוקפהא בין ידי אללה. ויצנע ב'הא אל'אמאם. גמיע מא פי הד'א אלשריעה: (לא) חתני יברו אלדגל מן אלזור. ותלך אל'אמר'אה תחמל וזרהא: ו (א) ת'ם פלם אללה מוסי תפלימא: (ב) מר בני אסראיל. וקל להם. אי רגל או אמר'אה. סוג' נד'רא נסד. ליתנסד לרבה: (ג) פמן אלכ'מר

אֲשֶׁר תַּעֲבֹר עָלָיו רוּחַ
קִנְיָה וְקִנְיָה אֶת-אִשְׁתּוֹ
וְהַעֲמִיד אֶת-הָאִשָּׁה לְפָנָי
יְהוָה וַעֲשֵׂה לָּהּ הַכֹּהֵן אֶת
כָּל-הַתּוֹרָה הַזֹּאת: או גבר.
דתעבר עלוהי. רוח קנאה ויקני ית
אתתיה. ויקים ית אתתא קדם יי. ויעבד
לה כהנא. ית כל אוריתא הדא:
לא ונקה האיש מעון

וְהָאִשָּׁה הַהִוא תִּשָּׂא אֶת-עוֹנָהּ: ויהי זכא גוברא
מחובין. ואתתא ההיא. תקביל ית חובה: פ
ו וידבר יהוה אל-משה לאמר: ומליל יי עם משה
למימר: ב דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם
איש או-אשה כי יפלא לנדר נדר נזיר להזיר
ליהוה: מליל עם בני ישראל. ותימר להון. גבר או אתא. ארי
יפריש למדר נדר נזיר. למזר קדם יי: ג מיין ושכר יזיר

— רש"י —

ל' ונקה האיש מעון. אם בדקה המים אל ידאג לומר חבתי במיתתה. נקי הוא מן הענש. דבר אחר משישקנה תהיה אצלו ב'התר ונקה מעון. שהסוטה אסורה לבעלה: ו ז כי יפלא. יפריש. למד נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה. לומר לו שכל הרואה

סוטה בקלקולה נזיר עצמו מן הנזין. שהוא מבאי לידי ניאוף: נדר נזיר. אין נזירה בכל מקום אלא פרישה. אף כאן שפרש מן הנזין: להזיר לה. להבדיל עצמו מן הנזין לשם שמים: ג מיין ושכר. בתרגומו מחמר חדת ועתיק. שהיין משכר כשהוא ישן:

וזלך הדקדוק: ואת כל-התורה הזאת. הטפחא בתיבת את בכל התיגאן:

שמן המזר (ג) איש או-אשה. המנהג להפריד בין או לאשה.

תפסיר רס"ג

חֶמֶץ יֵין וְחֶמֶץ שֶׁכָּר לֹא
 יִשְׁתֶּה וְכָל-מִשְׁרַת עֲנָבִים
 לֹא יִשְׁתֶּה וְעֲנָבִים לֶחִים
 וַיִּבְשִׁים לֹא יֹאכֵל: מַחְמֵר חֲדָת
 וְעֵתִיק יֵזֶר. חֵל דְּחֵמֵר חֲדָת. וְחֵל דְּחֵמֵר
 עֵתִיק לֹא יִשְׁתֶּה. וְכָל מִתְרוֹת עֲנָבִין לֹא
 יִשְׁתֶּה. וְעֲנָבִין רִטְבִּין וַיִּבְשִׁין לֹא יִכּוֹל:
 כָּל יָמֵי נִזְרוֹ מִכָּל אֲשֶׁר
 יַעֲשֶׂה מִגֶּפֶן הַיֵּין מִחֲרָצִנִּים
 וְעַד-זֶג לֹא יֹאכֵל: כָּל יוֹמֵי
 נִזְרִיה. מִכָּל דִּיתְעִבִיד מְגוּפְנָא דְּחֵמְרָא.

מִפְרָצִנִּין וְעַד עֲצוּרִין לֹא יִכּוֹל: כָּל-יָמֵי נִזְרוֹ תֵּעַר
 לֹא-יַעֲבֹר עַל-רֹאשׁוֹ עַד-מְלֹאת הַיָּמִם אֲשֶׁר-
 יֵזֶיר לִיהוָה קֹדֶשׁ יִהְיֶה גִדּוֹל פָּרַע שְׁעַר רֹאשׁוֹ:
 כָּל יוֹמֵי נִזְרוֹ נִזְרִיה. מִסְפֵּר לֹא יַעֲבֹר עַל רִישִׁיה. עַד מְשָׁלֵם יוֹמִיא. וְנִזְרוֹ
 קָדֵם יֵי קֹדֶשׁ יִהְיֶה. יִרְבִּי פִירוּעַ שְׁעַר רִישִׁיה: כָּל-יָמֵי הַזֵּירוֹ
 לִיהוָה עַל-נֶפֶשׁ מֵת לֹא יָבֹא: כָּל יוֹמִין וְנִזְרוֹ קָדֵם יֵי.

• רס"י •

בזוג: כ קדש יהיה. השער שלו, לגדל הפרע
 שלשער ראשו: פרע. נקוד פתח קטן לפי
 שהוא דבוק לשער ראשו, פרע שלשער.
 ופרושו שלפרע, גדול שלשער, וכן את
 ראשו לא יפרע (ויקרא כה, י), ואין קריו פרע

וכל משרת. לשון צביעה במים וכל משקה,
 ובלשון משנה יש הרבה אין שורין דין
 וסמנים (שם י, ז), נזיר ששרה פתו ביין
 (מיר לו, ז): ד חרצנים. הם הגרענין: זג. הם
 קלפות שמבחוץ, שהחרצנים בתוכן כענבל

זלק הדקדוק: ג לחים. בפתח ומשפטו להיות בקמץ: ו עד זג. בקמץ (מהרי"ב):

תפסיר דס"ג

(ז) חתא באביה ואמה. ואכ"ה
ואכ"ה. לא יתנגס בהם פי
חאל מותהם. לאן נסד רבה
עליה: (ח) כדאך טול אינאם
נסכה. מקדס הו לרבה: (ט) פאן
מאת מיית מעה בגיטה או
גיפלה. פקד קטע אוול נסכה.
פליחלק ראסה פי יום טהרה.
ודאלך פי אליום אלסאבע:
(י) ופי אליום אלתאמן. יאתי
בשפנינין. או פרכי חמאם.
אלי אלאמאם. אלי באב כ'בא
אלמחצר: (יא) ויעמל אחדמא

על נפשת מיתא לא יעול: ז לאביו
ולאמו לאחיו ולאחותו לא-
יטמא להם במתם כי נזר
אלהיו על-ראשו: לאבוהי
ולאמיה. לאחוהי ולאחותיה. לא יסתאב
להון במותהון. ארי. נזרא דאלהיה על
רישיה: ח כל ימי נזרו קדש
הוא ליהוה: כל ימי נזריה. קדיש
הוא קדם יי: ט וכי-ימות מת

עליו בפתע פתאם וטמא ראש נזרו וגלח
ראשו ביום טהרתו ביום השביעי יגלחנו: וארי
ימות מיתא עלוהי בתביף שלו. ויסאיב ריש נזריה. ויגלח רישיה ביומא
דדכותיה. ביומא שביעאה יגלחניה: י וביום השמיני יבא
שתי תרים או שני בני יונה אל-הכהן אל-
פתח אהל מועד: וביומא תמינאה. ייתי תרין שפנינין. או
תרין בני יונה. לות כהנא. לתרע משכן ומנא: יא ועשה הכהן

— כס"י —

תלמוד לומר ביום השביעי, אי שביעי יכול
אפלו לא הוה, תלמוד לומר ביום טהרתו:
י וביום השמיני יבא שתי תרים. להוציא
את השביעי. או אינו אלא להוציא את
התשיעי, קבע זמן לקרבין וקבע זמן
למקריבין, מה קרבין הכשיר שמיני ומשמיני
והלאה, אף מקריבין שמיני ומשמיני והלאה:

פחות משלושים יום: ח כל ימי נזרו קדש
הוא. זו קדשת הגוף מלטמא למתים:
ט בפתע. זה אונס: פתאם. זה שוגג. ויש
אומרים פתע פתאום דבר אחד הוא מקרה
שלפתאום: וכי ימות מת עליו. באהל
שהוא בו: ביום טהרתו. ביום הוצאתו, או
אינו אלא בשמיני שהוא טהור לגמרי

תפסיד רס"ג

ד'כזה. ואלאכ'ר צעידה. ויסתג'פר ענה. במא אכ'שא פי אמר מ'יית. ויקדס ראסה פי ד'אלך אלוקת: יב) ויתנסך ללה איימם נסכה ו'אתי. בחמל אבן סנתה לקרבאן אלא'ת'ם. ואלא'ימם אלמ'תקדמה תסקט. למא אנקטע נסכה: יג) ויה'ד'ה שריעה' אלנאסד. פי יום כמאל איימם נסכה. יאתי בה. אלי' באב כ'בא אלמ'חצ'ר: יד) פיקרב קרבאנה ללה. חמלא אבן סנתה צ'חיתא לאלצ'עידה. ורכ'לה אבנה' סנתהא. צ'חיתה

אֶחָד לַחֲטָאת וְאֶחָד לְעֹלָה
וּכְפָר עָלָיו מֵאֲשֶׁר חָטָא
עַל־הַנֶּפֶשׁ וְקִדַּשׁ אֶת־רֹאשׁוֹ
בַּיּוֹם הַהוּא: וַיַּעֲבִיד כֹּהֵנָּה. חָד
לַחֲטָאת וְחָד לְעֹלָתָא. וּכְפָר עֲלוֹהִי.
מִדָּחֵב עַל מִיתָא. וּיקְדִישׁ יָת רִישִׁיה
בַּיּוֹמָא הַהוּא: יב) וְהִזְיֹר לִיהוָה
אֶת־יָמֵי נִזְרוֹ וְהִבִּיא כֹבֶשׂ
בֶּן־שָׁנָתוֹ לְאֵשׁ וְהִימִים
הָרִאשִׁימִים יִפְלוּ בִּי טָמֵא

נִזְרוֹ: וַיִּזְר קָדָם יְיָ יָת יוֹמֵי נִזְרִיה. וַיִּיתִי. אָמַר בַּר שְׁתִּייה לְאַשְׁמָא.
וַיּוֹמְרָא קִדְמָאִי יבְטָלוֹן. אָרִי אִסְתָּאב נִזְרִיה: יג) וְזֹאת תֹּזְכֶּרֶת
הַנִּזְיֹר בַּיּוֹם מְלֵאת יָמֵי נִזְרוֹ יִבִּיא אֹתוֹ אֶל־
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: וְדָא אוֹרִיתָא דְנִזְיָרָא. בַּיּוֹם. מִשְׁלָם יוֹמֵי
נִזְרִיה. יִיתִי יְתִיָּה. לְתַרַע מִשְׁכָּן זְמָנָא: יד) וְהִקְרִיב אֶת־קָרְבָּנוֹ
לִיהוָה כֹּבֶשׂ בֶּן־שָׁנָתוֹ תָּמִים אֶחָד לְעֹלָה
וּכְבֹּשֶׂה אַחַת בֵּת־שָׁנָתָה תְּמִימָה לַחֲטָאת

— רס"י —

י' מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל הַנֶּפֶשׁ. שְׁלֵא נִזְהָר מִשְׁמָאתָא דְּהַמָּת. רַבִּי אֶלְעָזָר הַקָּפָר אוֹמַר שְׁצִיעַר עֲצָמוֹ מִן הַיָּיִן: וְקִדַּשׁ אֶת רֹאשׁוֹ. לְחִזּוֹר וּלְהַתְחִיל מִנֵּן נִזְיָרוֹתוֹ: יב) וְהִזְיֹר לַה' אֶת יָמֵי נִזְרוֹ. יִחְזוֹר וַיִּמְנֶה נִזְיָרוֹתוֹ כְּבַתְחִלָּה: וְהִימִים הָרִאשִׁימִים יִפְלוּ. לֹא יַעֲלוּ מִן הַמִּנְיָן: יג) יִבִּיא אֹתוֹ. יִבִּיא אֶת עֲצָמוֹ, זֶה אֶחָד מִשְׁלֹשָׁה אֲתִים שְׁהִיָּה ר'

תפסיר דס"ג

לאלד' כוה. וכבשא צחיחא
לד'בח אלסלאמה: טו) וסלה
פסיר. גראדק סמד מלתותה
בדהן. ורקאק פסיר ממסותה
בדהן. ואלבר ואלמזאג אלד'י
מעהא: טז) ויקדמהא אלאמאם
בין ידי אללה. ויצנע ד'כותה
וצעידתה: יז) ואלכבש. ויצנע
ד'בח סלאמה ללה. מע סלה
אלפסיר. ת'ם ויצנע אלבר
וואלמזאג אלד'י מעה:
יח) ויחלק אלנאסד. ענד באב

וְאֵיל-אֶחָד תָּמִים לְשָׁלָמִים:
וְיִקְרִיב יָת קוֹרְבָּנִיה קָדָם יי. אִמֵּר בֵּר
שְׁתִּייה שְׁלִים חֵד לַעֲלֹתָא. וְאִמֵּרְתָּא חֵדָּא
בֵּת שְׁתִּיה. שְׁלֵמָתָא לְחֻשְׁתָּא. וְדִכְר חֵד
שְׁלִים לְנִכְסֵת קוֹדֶשִׁיא: טו) וְסָל
מִצֹּת סֹלֶת חֹלֶת בְּלוּלָת
בִּשְׁמֶן וִירְקִיקִי מִצֹּת
מִשְׁחִים בִּשְׁמֶן וּמִנְחָתָם

וְנִסְכֵיהֶם: וְסָל פְּטִיר. סוֹלֶת גְּרִיצָן
דְּפִילָן בְּמִשְׁחָ. וְאַסְפּוּגִין פְּטִירִין דְּמִשְׁחִין

בְּמִשְׁחָ. וּמִנְחָתָהוֹן וְנִסְכֵיהוֹן: טז) וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה
וַעֲשֵׂה אֶת-חֻטָּאתוֹ וְאֶת-עֹלֹתוֹ: וְיִקְרִיב כֹּהֵנָא קָדָם יי.
וְיַעֲבִיד יָת חֻשְׁתִּיה וְיָת עֹלֹתֶיהָ: יז) וְאֶת-הָאֵיל יַעֲשֶׂה זֶבַח
שְׁלָמִים לַיהוָה עַל סֵל הַמִּצֹּת וַעֲשֵׂה הַכֹּהֵן
אֶת-מִנְחָתוֹ וְאֶת-נִסְכּוֹ: וְיָת דִּכְרָא. יַעֲבִיד נִכְסֵת קוֹדֶשִׁיא
קָדָם יי. עַל סֵלָא דְּפִטִּירִיא. וְיַעֲבִיד כֹּהֵנָא יָת מִנְחָתֶיהָ וְיָת נִסְכֵיהָ:
יח) וְגִלַּח הַנָּזִיר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶת-רֹאשׁ הַנָּזִיר

— רש"י —

נִסְכִּים כְּדִין עוֹלָה וּשְׁלָמִים: חֹלֶת בְּלוּלָת
וִירְקִיקִי מִצֹּת. עֶשֶׂר מִכָּל מִין: יז) זֶבַח
שְׁלָמִים לַה' עַל סֵל הַמִּצֹּת. יִשְׁחַט אֶת
הַשְּׁלָמִים עַל מִנְחָתָא לְקוֹדֶשׁ אֶת הַלֶּחֶם: אֶת
מִנְחָתוֹ וְאֶת נִסְכּוֹ. שְׁלָאִיל: יח) וְגִלַּח הַנָּזִיר
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד. וְכֹל יִגְלַח בְּעוֹזְרָה, הָרִי

יִשְׁמַעְאֵל דּוֹרֶשׁ כֵּן. כִּיּוֹצָא בּוֹ וְהַשִּׁיאוּ אוֹתָם
עוֹן אֲשָׁמָה (ויקרא כג, טז). אֶת עֶצְמָם, כִּיּוֹצָא
בּוֹ וְיִקְבּוֹר אוֹתוֹ בְּגִיא (דברים לה, ו), הוּא קִבֵּר
אֶת עֶצְמוֹ: טו) וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵיהֶם. שְׁלֵעוֹלָה
וּשְׁלָמִים, לְפִי שְׁהִיוּ בְּכָלֵל וְיִצְאוּ לְדוֹן בְּדִכְר
חֵדֶשׁ שְׁיִטְעִינוּ לָחֶם, הַחֲזִירִין לְכָלֵל שְׁיִטְעִינוּ

תפסיר רס"ג

כ'בא אלמחציר שער ראסה. ויאכידה. וילקי עלי אלנאר. אלדי תחת ד'בח אלסלאמה: יט) ויאכיד אלמאם. אלד'ראע מטבוכ'ה מן ד'אלד אלכבש. וגרדקה ואחדה מן אלפסיר. ורקאקה ואחדה. ויצע ד'אלד עלי כפי אלנאסד. בעד חלקה שער ראסה: כ) ויחדך אלגמיע תחריכא בין ידי אללה. וליכון מקדסא לאלמאם. מע קץ אלתחריד. וסאק אלדפיעה. ובעד ד'אלד ישרב אלנאסד כ'מר:

וּלְקַח אֶת-שֵׁעַר רֹאשׁ נִזְרוֹ
וְנָתַן עַל-הָאֵשׁ אֲשֶׁר-תַּחַת
זֶבַח הַשְּׁלָמִים: וַיִּגְלַח נִזְרָא.
בְּתָרַע. מִשְׁכֵּן זִמְנָא יֵת רִישׁ נִזְרִיה. וַיִּסֵּב.
יֵת שֵׁעַר רִישׁ נִזְרִיה. וַיִּתֵּן עַל אִשְׁתָּא.
דְּתַחוּת דְּדֹדָא דְנִכְסַת קוּדְשִׁיא:
וּלְקַח הַכֹּהֵן אֶת-הַזֹּרֵעַ
בְּשֻׁלָּה מִן-הָאֵיל וְחֹלֶת
מִצֵּה אַחַת מִן-הַסֵּל וּרְקִיק
מִצֵּה אֶחָד וְנָתַן עַל-כַּפֵּי

הַנִּזְוִיר אַחֲרֵהֶם הַתְּגַלְחוֹ אֶת-נִזְרוֹ: וַיִּסֵּב כְּהֵנָּא. יֵת דְּרָעָא
בְּשֻׁלָּא מִן דְּכָרָא. וּגְרִיצָתָא פְּטִירָתָא חֲדָא מִן סֵלָא. וְאַסְפּוּג פְּטִיר חֲדָא.
וַיִּתֵּן עַל יְדֵי נִזְרָא. בְּתָר דִּיגְלַח יֵת נִזְרִיה: כ' וְהַנִּיף אוֹתָם
הַכֹּהֵן | תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה קֹדֶשׁ הוּא לִכְהֵן עַל
חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְעַל שׁוֹק הַתְּרוּמָה וְאַחֲרֵי יִשְׁתָּה
הַנִּזְוִיר יָיִן: וִירִים יִתְּהוֹן כְּהֵנָּא אַרְמָא קָדֵם יֵי. קוּדְשָׁא הוּא לְכְהֵנָּא.

— רס"י —

זה דרך בזיון. אלא וגלח הנזיר לאחר שחיטת השלמים שכתוב בהן ושחטו פתח אהל מועד (ויקרא ג, 3). ספרי: אֲשֶׁר תַּחַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים. תַּחַת הַדֹּד שֶׁהוּא מְבֻשָּׁל בּוֹ, לְפִי שְׁשֻׁלְמֵי נִזִּיר הָיוּ מִתְבַּשְּׁלִין בְּעֶזְרָה, שְׁצָרִיק וְזֶלַק הַדְּקָדוֹק: יט בְּשֻׁלָּה. לַחֹד וּמִלְרַע: וְחֹלֶת. הוּי"ו בַּגְעִיא: אַחֲרֵהֶם הַתְּגַלְחוֹ אֶת נִזְרוֹ. הַטְּפָחָא בְּתִיבַת אַחֲרֵי כָל הַתִּיגָאן וְכ"כ א"ת:

לְטוֹל הַכֹּהֵן הַזֹּרֵעַ אַחֲרֵי שְׁנֵתְבַשְּׁלָה וְלִהְנִיף לִפְנֵי ה': יט הַזֹּרֵעַ בְּשֻׁלָּה. לַאֲחֵר שְׁנֵתְבַשְּׁלָה: כ' קֹדֶשׁ הוּא לִכְהֵן. הַחֲלָה וְהַרְקִיק וְהַזֹּרֵעַ תְּרוּמָה הֵן לִכְהֵן: עַל חֲזֵה הַתְּנוּפָה. מִלְבַּד חֲזֵה וְשׁוֹק הַרְאוּיִים לֹא מִכָּל

תפסיר רס"ג

כא) הדי' שריעה' אלנאסד.
קרבאנה ללה ען נסכה. סוא
מא תנאל ידה. ולכון ד'אלך
פמקדאר מדה' נסכה. יצ'מה
אלי' שריעה' אלנאסד: כב) ת'ם
כלם מוסי' תכלימא: כג) מר הרון
ובניה וקל להם. כד'י' פבארכו
בני אסראיל. מקוולא להם:
כד) יבארכו אללה ויחפצ'ד:

על חדא דאָרמוּתא. ועל שָׁקא
דאָפּרשׁוּתא. ובתר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
חִמְרָא: כֹּא זֹאת תֹּרַת הַנָּזִיר
אֲשֶׁר יֵדֹךְ קִרְבָּנוֹ לַיהוָה
עַל-נִזְרוֹ מִלֶּבֶד אֲשֶׁר-תִּשְׁיֵג
יָדוֹ בְּפִי נִדְרוֹ אֲשֶׁר יֵדֹךְ בֵּן
יַעֲשֶׂה עַל תּוֹרַת נִזְרוֹ:

דא אוריתא דנזירא דידר. קורבניה קדם יי על נזריה. בר מדתדביק
ידיה. כפום נזריה דידר. בן יעביד. על אוריתא דנזריה:

פ כב וידבר יהוה אל-משה לאמר:

ומליל יי עם משה למימר: כג דבר אל-אהרן ואל-בניו

לאמר כה תברכו את-בני ישראל אמור

להם: מליל עם אהרן ועם בנוהי למימר. כדין תברכו ית בני

ישראל. כד תימרון להון: ס כד יברכך יהוה וישמרך:

אין מתרגמן פיסוקי ברכת כהנים בצבור: יברכך יהוה וישמרך: ס

— רש"י —

אמר הריני נזיר חמש נזירות על מנת לגלח
על שלש בהמות הללו. אין אני קורא בו
כאשר ידור בן יעשה: כג אמור להם. כמו
זכור שמור, זלע"ז דישנ"ט (באמרכם): אמור
להם. שיהיו כלם שומעים: אמור. מלא. לא
תברכם בחפזון ובהלות, אלא בכונה ובלב
שלם: כד יברכך. שיתברכו נכסיה: וישמרך.
שלא יבואו עליך שודדים לטול ממונך.

שלמים מוסף על שלמי נזיר הנזיר הנה, לפי
שהיו שלמי נזיר בכלל ויצאו לדון בדבר
החדש להפרשת זרוע הצרף להחזירן לכללן
לדון אף בחזה ושוק: כה מלבד אשר תשיג
ידו. שאם אמר הריני נזיר על מנת לגלח על
מאה עולות ועל מאה שלמים, כפי נדרו
אשר ידור בן יעשה מוסף על תורת
נזרו. על תורת הנזיר יוסיף ולא יחסר, שאם

שמך המור (כז, כה, ט) יברכך... יאר... ישא. פוסקים אלו אין להם תרגום בכל סת"י הקדמונים. וכן משמע
בש"ס ופוסקים. ועי"ע במרפא לשון להגר"י קורח זצ"ל. ואכמ"ל.

ומסורת סייג לתורה (מהרי"ב):

תפסיר דס"ג

(ב) פִּקְדָב אֲשֶׁרֶאף בְּנֵי אִסְרָאֵל.
רוֹיֶסָא בִּינֹת אֲבֵאִידֶם. אֶלְדִּי
הֶם רוֹיֶסָא אֶלְאֶסְבֵּאט.
אֶלְחֶאצֶּרִין עֲלִי עֲדִידֶם:
(ג) פִּאֲתוּ בְּקֶרְבָּנֶהֶם לֵלֶה.
סֵת עֲגֹל מִצִּבְבָּה וְאֶתְנִי
עֶשֶׂר תִּזְרָא. עֲגֹלָה לְכָל
שְׂרִיפִין וְתִזֹר לְכָל וְאֶחָד.
פִּקְדֻמוֹהָא בֵּין יְדֵי אֶלְמֶסְכִּן:

וְהָוָה. בְּיוֹמָא דְשִׁינִי מֹשֶׁה לְאֶקְמָא יֵת
מִשְׁכָּנָא. וְרַבִּי יִתְיָה. וְקַדִּישׁ יִתְיָה וְיֵת כָּל
מְנוּהִי. וְיֵת מִדְּבָחָא וְיֵת כָּל מְנוּהִי. וְרַבִּינוּן
וְקַדִּישׁ יִתְהוֹן: **וַיִּקְרִיבוּ נְשִׂאֵי
יִשְׂרָאֵל רֹאשֵׁי בֵּית אֲבֹתָם
הֵם נְשִׂאֵי הַמִּטָּה הֵם
הָעֹמְדִים עַל-הַפְּקָדִים:
וְקָרִיבוּ רַבְרָבִי יִשְׂרָאֵל. רִישֵׁי בֵּית**

אֲבֵהֶתְהוֹן. אֲנוּן רַבְרָבִי שְׁבִטָא. אֲנוּן דְּקִימִין עַל מְנִינָא: **וַיָּבִיאוּ
אֶת-קֶרְבָּנָם לִפְנֵי יְהוָה שֵׁשׁ-עֲגֻלֹת צָב וּשְׁנֵי
עֶשֶׂר בָּקָר עֲגֻלָּה עַל-שְׁנֵי הַנְּשִׂאִים וְשׁוֹר
לְאֶחָד וַיִּקְרִיבוּ אוֹתָם לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן: וְאִיתִיאוּ יֵת
קוֹרְבָּנֵהוּן לְקֶדֶם יי. שִׁית עֲגֻלָּן כַּד מְחַפִּין וְתִרִי עֶשֶׂר תִּזְרִין. עֲגֻלָּתָא. עַל
תִּרִין רַבְרָבִיאוּ וְתוֹרָא לְחַד. וְקָרִיבוּ יִתְהוֹן לְקֶדֶם מִשְׁכָּנָא:**

— רש"י —

מחפִּים וְכֵן (ישעי סו, כ) בַּצִּבִּים וּבְפָקְדִים,
עֲגֻלֹת מִכְסוֹת קְרוֹיֹת צִבִּים: **וַיִּקְרִיבוּ אוֹתָם
לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן.** שְׁלֹא קָבַל מֹשֶׁה מִיָּדָם עַד
שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ מִפִּי הַמָּקוֹם. אָמַר רַבִּי נִתֵּן מָה
רָאוּ הַנְּשִׂאִים לְהִתְנַדֵּב כָּאֵן בְּתַחֲלָה,
וּבְמִלְאֶכֶת הַמִּשְׁכָּן לֹא הִתְנַדְּבוּ תַחֲלָה, אֲלָא
כִּי אָמְרוּ הַנְּשִׂאִים יִתְנַדְּבוּ צְבוֹר מָה
שִׁיתְנַדְּבוּ, וּמָה שֶׁמְחַסְרִין אֲנִי מִשְׁלִימִין, כִּיֵּן
שָׂרְאוּ שְׁהַשְׁלִימוּ צְבוֹר אֶת הַכֹּל, שֶׁנֶּאֱמַר
(שְׁמוֹת לו, ז) וְהַמְּלָאכָה הִיִּתְהָ דִּים, אָמְרוּ
מַעֲתָה מָה לָּנוּ לַעֲשׂוֹת, הִבִּיאוּ אֶת אֲבִנֵּי
הַשֹּׁהַם וְהַמְּלֹאֲאִים לְאֶפֶד וְלַחֲשׁוֹן, לְכָף
הִתְנַדְּבוּ כָּאֵן תַּחֲלָה:

(מלכים א' יב, טו): **בְּיוֹם כָּלֹת מֹשֶׁה לְהַקִּים.**
וְלֹא נֶאֱמַר בְּיוֹם הַקִּים מִלְּמַד שְׁכָל שְׁבַעַת יְמֵי
הַמְּלֹאֲאִים הָיָה מֹשֶׁה מַעֲמִידוֹ וּמִפְּרָקוֹ וּבִאֲוֹתוֹ
הַיּוֹם הַעֲמִידוֹ וְלֹא פִּרְקוֹ, לְכָף נֶאֱמַר בְּיוֹם
כָּלֹת מֹשֶׁה לְהַקִּים, אוֹתוֹ הַיּוֹם כָּלֹי הַקְּמוּתָיו
וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן הָיָה, בְּשָׁנִי נִשְׂרָפָה הַפָּרָה,
בְּשָׁלִישִׁי הָיָה הַיָּדָה רֹאשׁוֹנָה, וּבְשִׁבְעִי גִלְחָו:
וְהֵם נְשִׂאֵי הַמִּטָּה. שְׁהָיוּ שׁוֹטְרִים עֲלֵיהֶם
בְּמִצְרַיִם וְהָיוּ מְכִים עֲלֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כ)
וַיִּכּוּ שׁוֹטְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו': **הֵם הָעֹמְדִים
עַל הַפְּקָדִים.** שֶׁעֲמָדוֹ עִם מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
כְּשֶׁמָּנוּ אֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (זְמַדְכָּר ו) וְאַתְּכֶם
יְהִיו וְגו': **שֵׁשׁ עֲגֻלֹת צָב.** אֵין צָב אֲלָא

תפסיד רס"ג

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה
לֵאמֹר: וְאָמַר יי לְמֹשֶׁה לְמִימַר:
קַח מֵאֲתָם וְהִיוּ לְעֹבֵד
אֶת-עֲבֹדַת אֱהֹל מוֹעֵד
וְנָתַתָּה אוֹתָם אֶל-הַלְוִיִּם
אִישׁ כְּפִי עֲבֹדָתוֹ: קָבִיל מִנְהוֹן.
וַיְהוֹן. לְמַפְלַח. יֵת פּוֹלְחֵן מִשְׁפַּח וְזִמְנָא.
וְתַתִּין יִתְהוֹן לְלִיּוֹאִי גֹבֵר כְּמִסַּת
פּוֹלְחָנִיָּה: וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-
הָעֹגְלֹת וְאֶת-הַבָּקָר וַיִּתֵּן

(ד) פקאל אללה למוסי קאילא:
(ה) כ'ד'הא מנהם. ותכון
לכ'דמה' כ'בא אלמחצ'ר.
ואדפעהא אלי' כל פריק מן
אלליואניין. חסב כ'דמתהם:
(ו) פאכ'ד' מוסי. אלעגל
ואלבקר. פדפעהא אלי'
אלליואניין: (ז) עגלתין וארבע
בקראת. דפעהא לבני גרשון.
חסב כ'דמתהם: (ח) וארבע עגל.
ות'מאן בקראת. דפע לבני
מררי. חסב כ'דמתהם.
ואלגמיע עלי' יד איתמר. אבן
הרון אלמאמם: (ט) ולבני קהת
לם ידפע שיא. לאן כ'דמה'

אוֹתָם אֶל-הַלְוִיִּם: וְנָסִיב מֹשֶׁה. יֵת עֹגְלָתָא וְיֵת תּוֹרִי. וַיְהִי
יִתְהוֹן לְלִיּוֹאִי: אֵת | שְׁתֵּי הָעֹגְלוֹת וְאֵת אַרְבַּעַת
הַבָּקָר נָתַן לְבְנֵי גֵרְשׁוֹן כְּפִי עֲבֹדָתָם: יֵת תַּרְתִּין
עֹגְלֵן. וְיֵת אַרְבַּעַת תּוֹרִין. יְהִי לְבְנֵי גֵרְשׁוֹן. כְּמִסַּת פּוֹלְחָנִיָּהוּ:
וְאֵת | אַרְבַּע הָעֹגְלוֹת וְאֵת שְׁמֹנֶת הַבָּקָר נָתַן
לְבְנֵי מֶרְרִי כְּפִי עֲבֹדָתָם בְּיַד אִיתְמָר בֶּן-אֶהֱרֹן
הַכֹּהֵן: וְיֵת אַרְבַּע עֹגְלֵן. וְיֵת תְּמַנְיָא תּוֹרִין. יְהִי לְבְנֵי מֶרְרִי. כְּמִסַּת
פּוֹלְחָנִיָּהוּ. בְּיַד דְּאִיתְמָר בֶּר אֶהֱרֹן כְּהֵנָּא: ט וְלְבְנֵי קֹהַת לֹא
נָתַן כִּי-עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם בַּפֶּתַח יִשְׂאוּ:

— רס"י —

ז כפי עבדתם. שהיה משא בני גרשון קל והאדנים: ט כי עבדת הקדש עליהם. משא משלמררי, שהיו נושאים הקרשים והעמודים דבר הקדשה הארון והשלחן וגוי, לפיכך

תפסיר דס"ג

אלקדס עליהם. ואנמי
יחמלונה עלי אכתאפקה:
(י) ולמא קדם אלעשראף דשן
אלמד'בת. פי יום מסח וקדמו
קראבינהם בין ידי אלמד'בת:
(יא) פקאל אללה למוסי. שריף
ואחד פי כל יום. יקרב קרבאנה
דשנא לאלמד'בת: (יב) פכאן
אלמקרב. פי אליום אלעול
קרבאנה נחשון אבן עמינדב
מן סבט יהודה: (יג) ופאן
קרבאנה קצעה מן פצה.

ולבני קהת לא יהב. ארי פולחן קודשא
עליהון. בכתפא נטלין: **ויקריבו
הנשאים את חנפת המזבח
ביום המשח אתו ויקריבו
הנשיאם את-קרבנם לפני
המזבח:** וקריבו רברביא. ית חנופת
מדבחה. ביומא דרביאו יתיה. וקריבו
רברביא. ית קורבנהון לקדם מדבחה:
ויאמר יהוה אל-משה

**נשיא אחד ליום נשיא אחד ליום וקריבו את-
קרבנם לחנפת המזבח:** ואמר יי למשה. רבא חד ליומא.
רבא חד ליומא. וקריבו ית קורבנהון. לחנופת מדבחה: **ס** **ויהי
המקריב ביום הראשון את-קרבנו נחשון בן-
עמינדב למטה יהודה:** והוה. דמקריב. ביומא קדמא ית
קורבניה. נחשון בר עמינדב לשבטא דיהודה: **יג** **וקרבנו
קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה**

— רש"י —

תולדותם, אם בסדר המסעות, עד שנאמר
לו מפי הקדוש ברוך הוא וקריבו למסעות,
איש יומו: **יב** **ביום הראשון.** אותו היום נטל
עשר עטרות, ראשון למעשה בראשית,
ראשון לנשיאים וכו', כדאיתא בסדר עולם:
למטה יהודה. יחסו הכתוב על שבטו, ולא
שגבה משבטו והקריב. או אינו אומר למטה
יהודה אלא שגבה משבטו והביא, תלמוד

בכתף ישאו: **ויקריבו הנשאים את חנפת
המזבח.** לאחר שהתנדבו העגלות והבקר
לשאת המשכן, נשאו לבם להתנדב קרבנות
המזבח לחנכו: **ויקריבו הנשאים את
קרבנם לפני המזבח.** כי לא קבל משה
מידם עד שנאמר לו מפי הגבורה: **יב** **ויקריבו
את קרבנם לחנפת המזבח.** ועדין לא
היה יודע משה היאך יקריבו, אם בסדר

תפסיד רס"ג

וּזְנָהּ מֵאִיָּה וְתִלְאֲתִין
מִתִּקְאֵל בְּמִתְקָאֵל אֱלֶקְדֵּס.
וְכַרְנוּב פְּצִיָּה וּזְנָה סִבְעִין
מִתִּקְאֵל. כְּלֹאֲהֵמָּא מִמְלוּוֹן.
סְמִידָא מִלְתִּינִתָּא בְּדִהֵן לֹאֲלִי
הִדְיָה: (יד) וְדִרְגָּא מִן דִּיהֵב.
וּזְנָה עֲשָׂרָה מִתִּקְאֵל מִמְלוּוֹא
בְּכִיּוּרָא: טו) וְתִיּוּרָא מִן אֲלִי
בְּקָר. וְכִבְשָׂא וְחִמְלָא אֲבָן סְנִיתָה
לֹאֲלִצְעִידָה: טז) וְעִתּוּדָא מִן
אֲלִמְאֵעִז לֹאֲלִיכֹנָה: יז) וְלִדְיָבָח
אֲלִסְלֵאֲמָה בְּקִרְתִּין. וְכִמְסָה
כְּבֹאֵשׁ וְכִמְסָה עֲתִידָאן.
וְכִמְסָה חִמְלָאן בְּנֵי סְנֵה. תִּדְיָא
קִרְבָּאן נַחֲשׁוֹן אֲבָן עֲמִינִדָּב:

**מִזְרֵק אֶחָד כֹּסֶף שִׁבְעִים
שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם |
מִלֵּאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בִּשְׁמֵן
לְמִנְחָה: וְקוּרְבָּנִיה מְגִסְתָּא דְכֶסֶף**

**חֶדָּא. מֵאָה וּתְלָתִין סִלְעִין הָיוּ מִתְקָלָה.
מִזְרֵקָא חֶד דְּכֶסֶף. מִתְקָלִיה שִׁבְעִין
סִלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא. תִּרְוִיהוּן מְלֵן.
סוּלְתָא. דְּפִילָא בְּמִשָּׁח לְמִנְחָתָא:**

**כֶּף אֶחָת עֲשָׂרָה זָהָב
מִלֵּאָה קְטֹרֶת: בְּזָכָא חֶדָּא. מִתְקָלָה
עֲשָׂר סִלְעִין הִיא דְּדָהָב מִלֵּאָה קְטֹרֶת**

בּוֹסְמִיָּא: טו) פֶּר אֶחָד בֶּן-בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ-

אֶחָד בֶּן-שָׁנָתוֹ לְעֹלָה: תּוֹר חֶד בֶּר תּוֹרִי. דְּכֶר חֶד. אָמַר חֶד

בֶּר שְׁתִּיָּה לְעֹלָתָא: טז) שְׁעִיר-עִזִּים אֶחָד לְחֻטָּאת: צִפִּיר

בֶּר עִזִּין חֶד לְחֻטָּתָא: יז) וְלִזְבַּח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם

אֵילִם חֲמִשָּׁה עֲתוּדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׂים

בְּנֵי-שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קִרְבֵּן נַחֲשׁוֹן בֶּן-עֲמִינִדָּב:

— רס"י —

לִזְמַר זֶה קִרְבֵּן נַחֲשׁוֹן, מִשְׁלֹו הִבִּיָּא: יג שְׁנֵיהֶם
מִלֵּאִים סֵלֶת. לְמִנְחָת נְדָבָה: יד עֲשָׂרָה
זָהָב. כְּתִרְגוּמוֹ, מִשְׁקָל עֲשָׂר שֶׁקֶלִי הַקֹּדֶשׁ
הָיָה בָּהּ: מִלֵּאָה קְטֹרֶת. לֹא מְצִינוּ קְטֹרֶת
לְיָחִיד וְלֹא עַל מִזְבֵּחַ הַחֻיצוֹן אֲלָא זֶה בְּלִבָּהּ,
וְהוֹרָאת שְׁעָה הָיְתָה: טו פֶּר אֶחָד. מִיּוּחָד
שִׁבְעִיָּדָו: טז שְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לְחֻטָּאת.
לְכַפֵּר עַל קֶבֶר הַתְּהוֹם וְטָמְאָת סָפֵק:

זֶלֶק הַדְּקִדּוּק: יז מִזְרֵק אֶחָד כֶּסֶף. מִזְרֵק אֶחָד בֹּא בַּפֶּתַח מִבְּלִי סְמִיכּוֹת וּבִסְפֹר יְרוּשְׁלָמִי
כְּתוּב מִזְרֵק קִמְץ (מִהֲרִי"ב). וְכֵן הוּא בְּכָל הַתִּיגָאן קִמְץ:

תפסיר דס"ג

יח) פכאן אלמקרב פי אליוס
אלתאני. נתנאל אבן צוער.
שריף יששכר: יט) קרב
קרבאנה קצעה מן פצ'ה
וזנה סבעין מתקאל.
כלאהמא ממלון. סמדיא
מלתותא בדהן לאלהדיה:

ולנכסת קודש־יא תורי תרין. דכרי חמשא
גדי חמשא. אמרין בני שְנא חמשא. דין.
קורבנא דנחשון בר עמינדב: פ
ביום השני הקריב נתנאל
בן-צוער נשיא יששכר:
ביום תנינא. קריב נתנאל בר צוער. רב
שבטא דיששכר: יט) הקרב את-

קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה
משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל
הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן
למנחה: קריב ית קורבניה מגסתא דכסף חדא. מאה ותלתין
סלעין הוי מתקלה. מזרקא חד דכספא. מתקליה שבועין סלעין בסלעי
קודשא. תרויהון מלן. סולתא. דפילא במשח למנחתא:

— רש"י —

בן יאיר, נתנאל בן צוער השיאן עצה זו:
קערת כסף. מנן אותיותיו בגימטריה
תתק"ל כנגד שנותיו שלאדם הראשון:
שלשים ומאה משקלה. על שם
שכשהעמיד תולדות לקיום העולם בן מאה
ושלשים שנה היה, שנאמר (בראשית כ, ג) ויהי
אדם שלשים ומאת שנה ויולד בןדמונו וגו':
מזרק אחד כסף. בגימטריה תק"כ, על שם
נח שהעמיד תולדות בן ת"ק שנה, ועל שם
עשרים שנה שנגזרה גזרת המבול קודם
תולדותיו, כמו שפרשתי אצל (בראשית ו, ג)
והיו ימיו מאה ועשרים שנה, לפיכך נאמר
מזרק אחד כסף ולא נאמר מזרק כסף אחד,
כמו שנאמר בקערה, לומר שאף אותיות
שלאחד מצטרפות למנין: שבעים שקל.

יט) הקריב נתנאל בן צוער. הקרב את
קרבנו. מה תלמוד לומר הקריב בשבטו
שליששכר, מה שלא נאמר בכל השבטים,
לפי שבא ראובן וערער ואמר די שקדמני
יהודה אחי, אקריב אני אחריו. אמר לו משה
מפי הגבורה נאמר לי שיקריבו כסדר מסען
לדגליהם. לכך אמר הקרב את קרבנו, והוא
חסר יו"ד, שהוא משמע הקרב, לשון צווי,
שמפי הגבורה נצטווה הקרב. ומהו הקריב
הקרב שני פעמים, שבשביל שני דברים זכה
להקריב שני לשבטים אחת שהיו יודעים
בתורה, שנאמר (ד"כ ו' יב, לג) ומבני יששכר
יודעי בינה לעתים, ואחת שהם נתנו עצה
לנשיאים להתנדב קרבנות הללו. וביסודו
ש'לר' משה הדרשן מצאתי אמר רבי פנחס

תפסיר רס"ג

ב כף אחת עשרה זהב

מלאה קטרת: בזבא חדא

מתקלה עשר סלעין היא ודהב מליא

קטרת בוסמיא: כא פר אחד בן

בקר איל אחד פבש-אחד

בן-שנתו לעלה: תור חד בר

תורי. דבר חד אמר חד בר שתיה

לעלתא: בב שעיר-עזים אחד

לחטאת: צפיר בר עזין חד לחטאת: בג ולזבח השלמים

בקר שנים אילים חמשה עתדים חמשה פבשים

בני-שנה חמשה זה קרבן נתנאל בן-צוער:

ולנכסת קודשאי תורי תרין. דברי חמשא גדי חמשא. אמרין בני

שנא חמשא. דין קורבנא דנתנאל בר צוער: פ כד ביום

השלישי נשיא לבני זבולן אליאב בן-חלן:

(כ) ודרגא מן דיהב. וזנה עשרה
מתיאקיל ממלואא בכורא:
(כא) ותזרא מן אלבקר.
וכבשא וחמלא אבן סנתה
לאמצעידה: (כב) ועתודא מן
אלמאעז לאלד'כוח: (כג) ולד'בח
אלסלאמה בקרתין. וכ'מסה
פבאש וכ'מסה עתדאן.
וכ'מסה חמלאן בני סנה. תדי
קרבאן נתנאל אבן צוער:
(כד) פכאן אלמקרב פי אליום

— רש"י —

יעקב: כז שעיר עזים. לכפר על מכירת
יוסף, שנאמר בו (שם לז, לא) וישחטו שעיר
עזים: כג ולזבח השלמים בקר שנים. כנגד
משה ואהרן, שנתנו שלום בין ישראל
לאביהם שבשמים: אילים עתדים פבשים.
שלישה מינים כנגד כהנים ולוים וישראלים,
וכנגד תורה נביאים וכתובים. שלש חמשות
כנגד חמשה חמשין, וחמשת הדברות
הכתובין על לוח אחד, וחמשה הכתובין על
השני. עד כאן מיסודו שלר' משה הדרשן:

כנגד שבעים אמות שיצאו מבניו:
כ כף אחת. כנגד התורה שנתנה מידו
של הקדוש ברוך הוא: עשרה זהב. כנגד
עשרת הדברות: מלאה קטרת. גימטריה
של קטרת תרי"ג מצות, ובלבד שתחליף
קו"ף בד"ל על ידי א"ת ב"ש ג"ר ד"ק:
כא פר אחד. כנגד אברהם, שנאמר בו
(בראשית יב, יז) ויקח בן בקר: איל אחד. כנגד
יעקב (שם כז, יג) ויקח את האיל וגו': פבש
אחד. כנגד יעקב (שם ל, מ) והפשבים הפריד

תפסיר דס"ג

אלת'אלת'. אליאב אבן חלן.
שריף זבולון: כהן ופאן
קרבאנה קצעה מן פצ'ה.
וזנהא מאיה ות'לאת'ין
מתקאל במתקאל אלקדס.
וכרנוב פצ'ה וזנה סבעין
מתקאל. פלאהמא ממלון.
סמדיא מלתות בדהן לאלהדייה:
כו) ודרגא מן ד'הב. וזנה
עשרה מתאקיל ממלוןא
בכ'ורא: כז) ות'ורא מן
אלבקר. וכבשא וחמלא אבן
סנתה לאלצעידה: כח) ועתודא
מן אלמאעז לאלד'כזה:
כט) ולד'בח אלסלאמה
בקרתין. וכ'מסה כבאש

ביומא תליתא. רבא לבני זבולון.
אליאב בר חלון: כהן קרבנו
קערת-כסף אחת שלשים
ומאה משקלה מזרק אחד
כסף שבעים שקל בשקל
הקדש שניהם | מלאים
סלת בלולה בשמן
למנחה: קורבניה מגסתא דכסף
חדא. מאה ותלתין סלעין הוי מתקלה.
מזרקא חד דכספא. מתקליה שבעין
סלעין בסלעי קודשא. תרויהון מלן.

סולתא. דפילא במשח למנחתא: כו) כהן אחת עשרה זהב
מלאה קטרת: בזפא חדא. מתקלה עשר סלעין היא דדהב
מליא קטרת בוסמיא: כז) פך אחד בין-בקר איל אחד
כבש-אחד בין-שנתו לעלה: תור חד בר תורי. דכר חד,
אמר חד בר שתיה לעלתא: כח) שעיר-עזים אחד
לחטאת: צפיר בר עזין חד לחטאת: כט) ולזבח
השלמים בקר שנים אילים חמשה עתידים

— רש"י —

שכבר הזכיר שמו והקרבנות, ובשאר שלא
נאמר בהן הקריב, נופל עליהן לשון זה נשיא
לבני פלוני, אותו היום היה הנשיא המקריב
לשבת פלוני:

כד ביום השלישי נשיא וגוי. ביום השלישי
היה נשיא המקריב לבני זבולן, וכן כלם,
אבל בנתנאל שנאמר בו הקריב נתנאל, נופל
אחריו הלשון לומר נשיא יששכר, לפי

תפסיד רס"ג

חֲמִשָּׁה כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה

חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֱלִיאֵב

בֶּן־חֵלֹן: וּלְנִכְסֵת קוֹדֶשֶׁיָא תוֹרִי

תִּרִין. דְּכִרִי חֲמִשָּׁא גְדִי חֲמִשָּׁא. אִמְרִין בְּנֵי

שָׁנָה חֲמִשָּׁא. דִּין. קוֹרְבָנָא דְאֱלִיאֵב בֶּר

חֵלֹן: פ ספרי תימן ל בִּיּוֹם

הָרְבִיעִי נָשִׂיא לְבָנֵי רְאוּבֵן

אֱלִיעֶזֶר בֶּן־שְׂדִיאוֹר: בְּיוֹמָא

רְבִיעָא. רָבֵא לְבָנֵי רְאוּבֵן. אֱלִיעֶזֶר בֶּר

שְׂדִיאוֹר: לֹא קָרְבָנוֹ קָעֶרֶת־

כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה

מִשְׁקָלָהּ מִזְרֶק אֶחָד כֶּסֶף

שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיָהֶם | מְלֵאִים

סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: קוֹרְבָנִיָּה מְגִשָּׁתָא דְכֶסֶף

חָדָא. מָאָה וּתְלָתִין סֻלְעִין הָיוּ מִתְקָלָה. מִזְרְקָא חַד דְּכֶסֶף. מִתְקָלִיָּה

שִׁבְעִין סֻלְעִין בְּסֻלְעֵי קוֹדֶשׁ. תְּרוּיָהוֹן מֶלֶן. סוּלְתָא. דְּפִילָא בְּמִשַּׁח

לְמִנְחָתָא: לִבְּרָא אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:

בְּזָכָא חָדָא. מִתְקָלָה עֶשֶׂר סֻלְעִין הִיא דְּדָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת בּוֹסְמִיָּא:

לִבְּרָא אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כִּבְשִׁ־אֶחָד

בֶּן־שָׁנָתוֹ לַעֲלֹה: תוֹר חַד בֶּר תוֹרִי. דְּכִר חַד. אִמְר חַד בֶּר

שְׁתִּיָּה לַעֲלֹתָא: לִבְּרָא שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת: עֲפִיר בֶּר

עִזִּין חַד לַחֲטָאתָא: לִבְּרָא וּלְזִבַּח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם

וְכִמְסָה עֲתִידָאן. וְכִמְסָה
חֲמֵלָאן בְּנֵי סָנָה. הָדִיא קָרְבָּאן
אֱלִיאֵב אֲבִן חֵלֹן: (ל) פְּכָאן
אֲלִמְקָרָב פִּי אֱלִיּוֹם אֲלִדָּאָבֵע.
אֲלִיעֶזֶר אֲבִן שְׂדִיאוֹר. שְׂרִיף
רְאוּבֵן: (לא) קָרְבָּאָנָה קִצְעָה מִן
פְּצִיָּה. וְזִנְהָא מֵאִידָּה וְתִלְאֲתִין
מִתְקָאָל. וְכִרְנוּב פְּצִיָּה. וְזִנְהָ
סִבְעִין מִתְקָאָל בְּמִתְקָאָל
אֲלִקְדָּס. כְּלֵאָה־מָא מִמְלִוּוֹן.
סְמִידָא מִלְתּוֹת בְּדִהֵן לֹאֲלִקְדִּישָׁה:
(לב) וְדִרְגָּא מִן דִּי־הֵב. וְזִנְהָ
עֶשְׂרֵה מִתְאֲקִיל מִמְלִוּוֹא
בְּכִיּוֹרָא: (לג) וְתִיּוֹרָא מִן
אֲלִבְקָר. וְכִבְשָׁא וְחֲמֵלָא אֲבִן
סְנִתָּה לֹאֲלִצְעִידָה: (לד) וְעִתּוֹד
מִן אֲלִמְאֵעִז לֹאֲלִדִּיכּוּדָה:
(לה) וְלִדִּיבַח אֲלִסְלָאָמָה בְּקָרְתִּין.

תפסיר דס"ג

וכ'מסה כפאש וכ'מסה
 עתדאן. וכ'מסה חמלאן בני
 סנה. תדיא קרבאן אליצור
 אבן שדיאור: לו) פכאן
 אלמקרב פי אליוס אלכיאמס.
 שלומיאל אבן צורישידי שרף
 שמעון: לו) ופאן קרבאנה
 קצעה מן פצ'ה. וזנהא מאיה
 ות'לאותין מתקאל. וכ'רנוב
 פצ'ה. וזנה סבעין מתקאל
 במתקאל אלמקרב. כלאהמא
 ממלון. סמא מלתות בדהן
 לאלהדיה: לח) ודרגא מן
 דיהב. וזנה עשרה מתאקיל
 ממלוא בכורא: לט) ותזרא
 מן אלפקר. וכפשא וחמלא
 אבן סנתה לאלצעידה:

אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים
חֲמִשָּׁה כִּבְשִׁים בְּנֵי־שֵׁנָה
חֲמִשָּׁה זֶה קֶרֶבֶן אֱלִיצוֹר
בֶּן־שְׂדִיאוֹר: וּלְנִכְסֵת קוּדְשִׁיא
 תוֹרֵי תִרְיָן. דְּכִרֵי חֲמִשָּׁא גְדֵי חֲמִשָּׁא.
 אֲמֵרִין בְּנֵי שֵׁנָה חֲמִשָּׁא. דִּין קוּרְבָּנָא
 דְּאֱלִיצוֹר בֶּר שְׂדִיאוֹר: **פ** **לֹו בְיוֹם**
הַחֲמִישִׁי נָשִׂיא לְבְנֵי שְׁמַעוֹן
שְׁלֹמִיאל בֶּן־צוּרִישְׁדִי:
 בְּיוֹמָא חֲמִישָׁא. רְבָא לְבְנֵי שְׁמַעוֹן.
 שְׁלֹמִיאל בֶּר צוּרִישְׁדִי: **לֹו קֶרֶבֶנוֹ**
קַעֲרֵת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים

וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל
בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיָהֶם | מְלֵאִים סֵלֶת בְּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: קוּרְבָּנִיה מְגֻסָּתָא דְכֶסֶף חָדָא. מָאָה וּתְלָתִין
 סְלַעִין הֵוִי מִתְקָלָהּ. מִזְרָקָא חַד דְּכֶסֶף. מִתְקָלִיה שִׁבְעִין סְלַעִין בְּסַלְעֵי
 קוּדְשָׁא. תִּרְוִיהוֹן מְלֵן. סוּלְתָא. דְּפִילָא בְּמִשַּׁח לְמִנְחָתָא: **לֹו כֶּרֶף**
אַחַת עֶשְׂרֵה זֶהב מְלֵאָה קְטוֹרֶת: בְּזָפָא חָדָא. מִתְקָלָהּ
 עֶשֶׂר סְלַעִין הִיא דְּדִהָב מְלֵאָה קְטוֹרֶת בּוֹסְמִיא: **לֹו פֶּר אֶחָד**
בֶּן־בְּקָר אֵיל אֶחָד כִּבְש־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ
לְעֹלָה: תוֹר חַד בֶּר תוֹרֵי. דְּכִר חַד. אֲמַר חַד בֶּר שְׁתִּיָּה לְעֹלְתָא:

תפסיד רס"ג

(מ) ועתוד מן אלמאעז
לאלד'כזה: (מא) ולד'בח
אלסלאמה בקרתין. וכ'מסה
חמלאן בני סנה. הד'א קרבאן
שלומיאל אבן צורישדי:
(מב) וכאן אלמקרב פי אליוס
אלסאדס. אליסף אבן דעואל.
שריף גד: (מג) וכאן קרבאנה
קצעה מן פצ'ה. וזנהא מאיה
ות'לאיתין מתקאל. וכ'רנוב
פצ'ה. וזנה סבעין מתקאל
במתקאל אלקודס. פלאהמא
ממלוון. סמ'דא מלתות בדהן
לאלהדייה: (מד) ודרגא מן
דיהב. וזנה עשרה מת'אקיל
ממלווא בכ'ורא: (מה) ות'ורא
מן אלבקר. וכבשא וחמלא

שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:
צִפִּיר בַּר עֶזִּין חֵד לְחַטָּתָא: **מִזֶּה**
הַשְּׁלָמִים בֶּקָר שְׁנַיִם אֵילִם
חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה
כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה
זֶה קָרְבַּן שְׁלָמִיאל בֶּן־
צוּרִישָׁדִי: ולנכסת קודש'יא תו'רי
ת'רין. דכ'רי חמשא גדי חמשא. אמ'רין
בני ש'נא חמשא. דין. קורבנא דשלומיאל
בר צורישדי: **פ (ששי)** **מִבֵּי בָיִם**
הַשְּׁשִׁי נָשִׂיא לְבָנִי גֵד
אֲלִיסָף בֶּן־דְּעוּאֵל: ב'יומא

ש'תיתא. רבא לבני ג'ד. אליסף בר דעואל: **מִזֶּה קָרְבַּנוֹ**
קִעְרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ
שְׁנֵיהֶם | מִלֵּאִים סֹלֶת בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה:
קורבניה מגסתא דכסף חדא. מאה ותלתין סלעין הוי מתקלה. מזרקא
חד דכספא. מתקליה שבעין סלעין בסלעי קודשא. תרויהון מלן.
סולתא. דפילא במשח למנחתא: **מִזֶּה כֶּרֶךְ אַחַת עֶשְׂרֵה זֶה־ב**
מִלֵּאָה קְטֹרֶת: בזפא חדא. מתקלה עשר סלעין היא דדהב
מליא קטורת בוסמ'יא: **מִזֶּה פֶּרֶךְ אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד**

תפסיר דס"ג

אבן סנתה לאלצעידה:
 (מו) ועתוד מן אלמאעז
 לאלד'כנה: (מו) ולד'בח
 אלסלאמה בקרתין. וכ'מסה
 כבאש וכ'מסה עתדאן.
 וכ'מסה חמלאן בני סנה. הדא
 קרבאן אליסף אבן דעואל:
 (מח) פכאן אלמקרב פי אליוס
 אלסאבע. אלישמע אבן
 עמיהוד. שריף אפרים:
 (מט) וכאן קרבאנה קצעה מן
 פצ'ה. וזנהא מאיה ות'לאותין
 מתקאל. וכ'רנוב פצ'ה. וזנה
 סבעין מתקאל במתקאל
 אלקדס. כלאהמא ממלון.
 סמא מלתות בדהן לאלהדיה:
 (נ) ודרגא מן דיהב. וזנה עשרה

כַּבֵּשׁ-אֶחָד בֶּן-שְׁנָתוֹ לְעֹלָה:
 תֹּור חֹד בַּר תֹּוֹרִי. דְּכַר חֹד. אִמֵּר חֹד בַּר
 שְׁתִּיָּה לְעֹלָתָא: ^{מז} שְׁעִיר-עִזִּים
 אֶחָד לְחֻטָּאת: צִפִּיר בַּר עִזִּין חֹד
 לְחֻטָּאתָא: ^{מז} וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים
 בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה
 עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כִּבְשִׁים
 בְּנֵי-שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן
 אֱלִיסָף בֶּן-דְּעוּאֵל: ^{מז} וּלְנִכְסֵת
 קוֹדֶשֶׁת תֹּוֹרִי תִרִּין. דְּכַרִּי חֲמִשָּׁה גְדֵי
 חֲמִשָּׁה. אִמֵּרִין בְּנֵי שָׁנָה חֲמִשָּׁה. דִּין:
 קוֹרְבָּנָא דְּאֱלִיסָף בַּר דְּעוּאֵל:

בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי נָשִׂיא לְבְנֵי שְׁבִיעִי בְּסִפְרֵי תִּמְנָן ^{מז} אֶפְרַיִם אֱלִישָׁמַע בֶּן-עַמִּיהוּד: בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה. רַבָּא

לְבְנֵי אֶפְרַיִם. אֱלִישָׁמַע בַּר עַמִּיהוּד: ^{מט} קָרְבָּנוֹ קֶעֱרַת-כֶּסֶף
 אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף
 שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מִלֵּאִים
 סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: קוֹרְבָּנִיהָ מִגִּסְתָּא דְּכֶסֶף
 חָדָא. מֵאָה וּתְלָתִין סְלַעִין הִוִּי מִתְקָלָהּ. מִזְרָקָא חֹד דְּכֶסֶף. מִתְקָלָהּ
 שִׁבְעִין סְלַעִין בְּסִלְעֵי קוֹדֶשֶׁת. תְּרוּיָהוֹן מֶלֶן. סוּלְתָא. דְּפִילָא בְּמִשַּׁח
 לְמִנְחָתָא: ^נ כֶּרֶף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מִלֵּאָה קְטוֹרֶת:
 בְּזָפָא חָדָא. מִתְקָלָהּ עֶשֶׂר סְלַעִין הִיא דְּדָהָב מִלֵּאָה קְטוֹרֶת בּוֹסְמִיא:

תפסיד רס"ג

מתאקיל ממלואא בכ'ורא:
 נא ות'ורא מן אלבקר.
 וכבשא וחמלא אבן סנתה
 לאלצעידה: נב) ועתוד מן
 אלמאעז לאלד'כזה:
 נג) ולד'בח אלסלאמה בקרתין.
 וכ'מסה כפאש וכ'מסה
 עתדאן. וכ'מסה חמלאן בני
 סנה. הד'א קרבאן אלישמע
 אבן עמיהוד: נד) כפאן
 אלמקרב פי אליוס אלת'אמן
 גמליאל אבן פדהצור. שריף
 מנשה: נה) וכפאן קרבאנה
 קצעה מן פצ'ה. וזנהא מאיה
 ות'לאתין מתקאל במתקאל
 אלקודס. וכ'רנוב פצ'ה וזנה
 סבעין מתקאל. כלאהמא
 ממלון. סמא מלתות בדהן
 לאלהדייה: נו) ודרגא מן ד'הב.

אֶחָד פֶּרֶךְ אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל
 אֶחָד כֹּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ
 לַעֲלֹה: תֹּר חֵד בֶּר תֹּרִי. דְּכַר חֵד.
 אָמַר חֵד בֶּר שְׁתֵּיהּ לַעֲלֹתָ:
 שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאתָ:
 עֶפִיר בֶּר עִזִּין חֵד לַחֲטָאתָ: גג
 הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם
 חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה
 כֹּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה
 קֶרְבֵּן אֱלִישְׁמַע בֶּן־עַמִּיהוּד:
 ולנכסת קודשיא תורי תרין. דכרי חמשא
 גדי חמשא. אמרין בני שנה חמשא. דין.
 קורבנא דאלישמע בֶּר עַמִּיהוּד: פ

בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי נָשִׂיא לְבָנִי מִנִּשָּׁה גְּמִלְיָאל בֶּן־
 פְּדָה־צֹר: בְּיוֹמָא תְּמִינָאָה. רבא לבני מנשה. גמליאל בֶּר פְּדָה־צֹר:
 גה קֶרְבָּנוֹ קְעֶרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלָשִׁים וּמֵאָה
 מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בִּשְׁקָל
 הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מִלֵּאִים סֹלֶת בָּלוּלָה בִּשְׁמֶן
 לַמִּנְחָה: קורבניה מגסתא דכסף חדא. מאה ותלתין סלעין הוי
 מתקלה. מזרקא חד דכסףא. מתקליה שבעין סלעין בסלעי קודשא.
 תרויהון מלן. סולתא. דפילא במשח למנחתא: גה כֶּרֶךְ אַחַת

תפסיר דס"ג

וזנה עשרה מִתְּאֵקִיל מִמְּלוּוָא
בְּכִיּוֹרָא: (זו) וְתִזְרָא מִן אֵלֶּבֶקֶר.
וְכַבֵּשׂא וְחִמְלָא אַבְנֵי סִנְתָה
לְאַלְעֵידָה: (נח) וְעִתּוּדָא מִן
אַלְמָאעִז לְאַלְדִּיכּוּה: (נט) וְלִדְבַח
אַלְסְלָאמָה בְּקִרְתִּין. וְכִמְסָה
כְּבֹאֵשׁ וְכִמְסָה עֲתִידָאן.
וְכִמְסָה חִמְלָאן בְּנֵי סִנְתָה. הָדָא
קִרְבָּאן גְּמִלְיָאֵל אַבְנֵי פְדֵה־צוּר:
(ס) פְּכָאן אֵלֶּמְקִרֵב פִּי אֱלֹהִים
אַלְתָּאסֶע. אַבִּידִן אַבְנֵי גִדְעוּנִי.
שְׂרִיף בְּנִימִין: (סא) קִרְבָּאנָה
קִצְעָה מִן פְּצִיָּה. וְזִנְהָא מֵאִידָה
וְתִלְאֲתִין מִתְּקָאֵל. וְכִרְנוֹב
סִבְעִין מִתְּקָאֵל בְּמִתְּקָאֵל
אַלְקָדִס. כְּלֵאמָר מִמְּלוּוָן.
סְמִידָא מְלִתּוֹת בְּדִהֵן לְאַלְהֵי־יִהּ:

עֶשְׂרֵה זָהָב מִלֶּאֱהָ קִטְרֶת:
בְּזָכָא חֲדָא. מִתְּקֵלָה עֶשֶׂר סֻלְעִין הִיא
דְּדִהָב מִלֵּיאָ קִטְרֶת בּוֹסְמִיא:
פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל
אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ
לְעֹלָה: תּוֹר חֵד בַּר תּוֹרִי. דְּכַר חֵד,
אִמֵּר חֵד בַּר שְׁתִּיָּה לְעֹלָתָא:
שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחֻטָּאת:
עֶפִיר בַּר עִזִּין חֵד לְחֻטָּא: בֶּט וְלִזְבַּח
הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם
חֲמִשָּׁה עֲתִידִים חֲמִשָּׁה
כֶּבֶשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה

זֶה קִרְבֵּן גְּמִלְיָאֵל בֶּן־פְּדֵה־צוּר: וּלְנִכְסֵת קוּדְשֵׁיא תּוֹרִי
תִּרִין. דְּכַרִּי חֲמִשָּׁא גְּדִי חֲמִשָּׁא. אִמֵּרִין בְּנֵי שָׁנָא חֲמִשָּׁא. דִּין קוּרְבָּנָא
דְּגְמִלְיָאֵל בַּר פְּדֵה־צוּר: פ ס בִּיּוֹם הַתְּשִׁיעִי נָשִׂיא לְבְנֵי
בְנִימִן אַבִּידִן בֶּן־גִּדְעוּנִי: בִּיּוֹמָא תְּשִׁיעָאָה. רַבָּא לְבְנֵי
בְנִימִין. אַבִּידִן בַּר גִּדְעוּנִי: סא קִרְבָּנֹו קִעֲרֶת־כֶּסֶף אַחַת
שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף
שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מִלֵּאִים
סֹלֶת בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: קוּרְבָּנִיהָ מְגֻשָּׁתָא דְּכִסָּף
חֲדָא. מֵאָה וּתְלָתִין סֻלְעִין הֵּוֵי מִתְּקֵלָה. מִזְרָקָא חֵד דְּכִסָּפָא.

תפסיד רס"ג

סב) וְדָרְגָא מִן דִּי־הֵב, וְזִנְה
עֲשֵׂרָה מִתִּיאקִיל מְמִלּוּזָא
בְּכִיזְרָא: סג) וְתִזְרָא מִן
אַלְבָּקָר, וְכַבְשָׂא וְחִמְלָא אֲבָן
סְנִיתָה לְאַלְעֵידָה: סג) וְעֵתוּדָא
מִן אֱלִמְאֵעֻז לְאַלְדִּיכּוּה:
סה) וְלִדְבַח אֱלִסְלָאמָה
בְּקִרְתִּין, וְכִמְסָה כַּבָּאשׁ
וְכִמְסָה עֵתוּדָאן, וְכִמְסָה
חִמְלָאן בְּנֵי סְנֵה, הִדְא קִרְבָּאן
אַבִּידִין אֲבָן גִּדְעוּנִי: סו) כַּכָּאן
אַלְמִקְרֵב כִּי אֱלִיּוֹם אֱלֵעֲאִשֵּׁר,
אַחִיעֶזֶר אֲבָן עֲמִישְׁדִּי, שְׂרִיף
דָּן: סז) וְכָאן קִרְבָּאנָה קֶצְעָה
מִן פְּצִיָּה, וְזִנְהָ מֵאִידָה

מִתְקַלִּיָּה שְׁבַעִין סְלַעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא.
תְּרוּיָהוּן מִלֵּן, סוּלְתָא, דִּפִּילָא בְּמִשְׁחָ
לְמִנְחָתָא: סב) כֹּה אַחַת עֲשֶׂרָה
זֶה מִלֵּאָה קִטְרֶת: בְּזָכָא
חֲדָא, מִתְקַלִּיָּה עֶשֶׂר סְלַעִין הִיא דְדִּהֵב
מִלֵּיא קִטְרֶת בּוֹסְמִיא: סג) פֶּר אֶחָד
בֶּן־בֶּקָר אֵיל אֶחָד כֹּכָשׁ־
אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֹלָה: תוֹר
חֵד בֶּר תוֹרִי, דְּכֵר חֵד, אֲמַר חֵד בֶּר שְׁתִּיָּה
לְעֹלָתָא: סד) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד
לְחֻטָּאת: צִפִּיר בֶּר עִזִּין חֵד לְחֻטָּתָא:

סה) וְלִזְבַּח הַשְּׁלָמִים בֶּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה
עֵתָדִים חֲמִשָּׁה כֹּכָשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה
קִרְבֵּן אֲבִידִין בֶּן־גִּדְעוּנִי: וְלִנְכַסֶּת קוּדְשִׁיא תוֹרִי תִרִין, דְּכִרִי
חֲמִשָּׁא גְדִי חֲמִשָּׁא, אֲמַרִין בְּנֵי שָׁנָא חֲמִשָּׁא, דִּין, קוּרְבָּנָא דְאַבִּידִין בֶּר
גִּדְעוּנִי: פ) בֵּיוֹם הָעֲשִׂירִי נָשִׂיא לְבָנִי דָן אַחִיעֶזֶר
בֶּן־עֲמִישְׁדִּי: בֵּיוֹמָא עֲשִׂירָאָה, רַבָּא לְבָנִי דָן, אַחִיעֶזֶר בֶּר
עֲמִישְׁדִּי: סז) קִרְבָּנוֹ קֶעֱרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים
וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שְׁבַעִים שְׁקָל
בְּשִׁקָל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מִלֵּאִים סֹלֶת בְּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: קוּרְבָּנִיָּה מְגֻסְתָּא דְכֶסֶף חֲדָא, מָאָה וְתִלְתִּין

תפסיר דס"ג

וּתְלַאֲתִין מִתְקָאל וְכִרְנוּב
פְּצִי' וּזְנָה סִבְעִין מִתְקָאל
בְּמִתְקָאל אֱלֻקִּדָּס. כְּלֹאֲהֻמָּא
מִמְלֻוּן. סְמִדָּא מִלְתּוּת בְּדִהּ
לְאַלְהֻדִּיָּה: (סח) וְדִרְגָּא מִן
דְּהֵב. וּזְנָה עֲשָׂרָה מִתְאֲקִיל
מִמְלֻוּא בְּכִזְרָא: (סט) וְתִזְרָא
מִן אֱלֻבְקָר. וְכַבִּשָּׂא וְחִמְלָא
אֲבָן סְנֵתָה לְאַלְצֻעִידָה:
(ע) וְעִתּוּדָא מִן אֱלֻמָּאֻז
לְאַלְדִּיָּכּוּה: (עא) וְלִדְבַח
אֱלֻסְלָמָה בְּקֻרְתִּין. וְכִמְסָה
כְּבֹאֵשׁ וְכִמְסָה עִתּוּדָא.
וְכִמְסָה חִמְלָאן בְּנֵי סְנֵה. הִדְרָא
קֻרְבָּאן אַחִיעֶזֶר אֲבָן עֲמִישְׁדִּי:
(עב) כְּכָאן אֱלֻמְקֻרְבִּי פִי אֱלִיּוֹם
אַלְחָאֲדִי עֲשֵׂר. פִּגְעִיאל אֲבָן
עֲכָרָן. שְׂרִיף אֲשֵׁר: (עג) וְכָאן
קֻרְבָּאֲנָה קֻצְעָה מִן פְּצִיָּה.
וּזְנָהָא מֵאִידָה וּתְלַאֲתִין

סלעין הוי מתקלה. מזרקא חד דכספא.
מתקליה שבועין סלעין בסלעי קודשא.
תרויהון מלן. סולתא. דפילא במשח
למנחתא: סח **כִּף אֶחָת עֲשָׂרָה
זָהָב מְלֹאָה קְטֹרֶת: בְּזָכָא
חֲדָא.** מתקלה עשר סלעין היא דדהב
מליא קטורת בוסמיא: סט **פֶּר אֶחָד
בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־
אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֹלָה: תֹּדֶר
חֵד בֶּר תֹּדִיר.** דכר חד. אמר חד בֶּר שְׁתִּיָּה
לְעֹלָתָא: ע **שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד
לְחֻטָּאת: צִפִּיר בֶּר עִזִּין חֵד לְחֻטָּתָא:
עא וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר
שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים**

**חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֻרְבָּן
אַחִיעֶזֶר בֶּן־עֲמִישְׁדִּי: וּלְנִכְסֵת קֹדֶשׁ־יֵא תֹדִיר תִּרְיָן. דְּכִרִי
חֲמִשָּׂא גִדִּי חֲמִשָּׂא. אֲמִרִין בְּנֵי שָׁנָא חֲמִשָּׂא. דִּין. קֻרְבָּנָא דְאַחִיעֶזֶר בֶּר
עֲמִישְׁדִּי: פ (שביעי) **בְּיוֹם עֲשֹׂתִי עֲשֵׂר יוֹם נָשִׂיא
לְבָנֵי אֲשֵׁר פִּגְעִיאל בֶּן־עֲכָרָן: בְּיוֹם חֵד עֲשֵׂר יוֹמִין. רָבָא
לְבָנֵי אֲשֵׁר. פִּגְעִיאל בֶּר עֲכָרָן: עג קֻרְבָּנוֹ קְעֶרֶת־כֶּסֶף
אֶחָת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף
שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מִלֵּאִים****

תפסיד רס"ג

סֹלֶת בְּלוּלָה בַּשֶּׁמֶן

לְמִנְחָה: קֹרֶבְנִיהַּ מִגִּסְתָּא דְכֶסֶף

חֲדָא. מֵאָה וּתְלָתִין סְלַעִין הֵי מִתְקָלָה.

מִזְרְקָא חֵד דְּכֶסֶף־פָּא. מִתְקָלִיהַּ שְׁבַעִין

סְלַעִין בְּסַלְעֵי קֹדֶשׁ־שָׂא. תַּרְוִיהוּן מְלֵן.

סוּלְתָא. דְּפִילָא בַּמֶּשֶׁחַ לְמִנְחָתָא:

עֵד בָּרַךְ אַחַת עֶשְׂרֵה זֶה־בִּ

מִלֵּאָה קְטֹרֶת: בִּזְכָּא חֲדָא.

מִתְקָלָה עֶשֶׂר סְלַעִין הִיא דְּדֶהֱבַ מְלֵא

קְטֹרֶת בּוֹס־מִיָּא: עֵד פֶּרֶךְ אֶחָד בֶּן־

בֶּקֶר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד

בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: תּוֹר חֵד בֶּר

תּוֹרִי. דְּכֶר חֵד. אִמֵּר חֵד בֶּר שְׁתִּיָּה

לְעֹלָתָא: עֵד שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד

לְחַטָּאת: צִפִּיר בֶּר עִזִּין חֵד לְחַטָּתָא: עֵד וּלְזִבַּח הַשְּׁלָמִים

בֶּקֶר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה

כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרְבֵּן פִּגְעִיָּאל בֶּן־

עֶכְרָן: וּלְנִכְסֵת קֹדֶשׁ־שָׂא תּוֹרִי תִרִין. דְּכֶרִי חֲמִשָּׁא גְדִי חֲמִשָּׁא.

אִמְרִין בְּנֵי שָׁנָא חֲמִשָּׁא. דִּין. קֹרֶבְנָא דְּפִגְעִיָּאל בֶּר עֶכְרָן: פ

עֵד בְּיוֹם שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי יוֹם נָשִׂיא לְבָנִי נִפְתָּלִי

אַחִירֵעַ בֶּן־עֵינָן: בְּיוֹם תְּרִי עֶשְׂרֵי יוֹמִין. רַבָּא לְבָנִי נִפְתָּלִי.

אַחִירֵעַ בֶּר עֵינָן: עֵט קֶרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת

מִתְקָאֵל. וְכִרְנוּב פְּצִיָּה. וְזִנְה

סְבַעִין מִתְקָאֵל בְּמִתְקָאֵל

אַלְקֻדֶּס. כְּלִאֲהֻמָּא מְמַלּוּן.

סְמִדָּא מִלְתּוּת בְּדִהֵן לְאַלְהֻדִּיָּה:

עַד) וְדִרְגָּא מִן דִּי־הֵב. וְזִנְה

עֶשְׂרֵה מִתְאֻקִּיל מְמַלּוּא

בְּכִזְרָא: עַד) וְתִזְרָא מִן

אַלְבָּקֶר. וְכַבְשָׂא וְחִמְלָא אַבְן

סְנִתָּה לְאַלְעִידָה: עו) וְעִתּוּד

מִן אֲלֻמָּאֵז לְאַלְדִּיָּכּוּה:

עו) וְלִדְיָבַח אֲלִסְלָאמָה בְּקֶרֶתִין.

וְכִמְסָה כְּבִאֲשׁ וְכִמְסָה

עֶתְדָאֵן. וְכִמְסָה חִמְלָאֵן בְּנֵי

סְנִה. תִּדְיָא קֶרְבָּאֵן פִּגְעִיָּאל

אַבְן עֶכְרָן: עַד) כְּכָאֵן אֲלֻמְקֶרֶב

פִּי יוֹם אֲתִיָּנִי עֶשְׂרֵי יוֹמָא.

אַחִירֵעַ אַבְן עֵינָן. שְׁרִיף נִפְתָּלִי:

עַט) וְכָאֵן קֶרְבָּאֵנָה קֶצַעָה מִן

פְּצִיָּה. וְזִנְהָא מֵאִידָה וְתִלְאֲתִין

תפסיר דס"ג

מתקאל. וכ'רנוב פצ'ה. וזנה
סבעין מתקאל במתקאל
אלקדס. כלאהמא ממלון
סמדיא מלתות בדהן לאלהדייה:
(פ) ודרגא מן ד'הב. וזנה עשרה
מתקאל ממלון בכ'ורא:
(פא) ות'ורא מן אלבקר.
וכבשא וחמלא אבן סנתה
לאמצעידה: (פב) ועתוד מן אל'
מאעז לאלד'כונה: (פג) ולד'בח
אלסלאמה בקרתין. וכ'מסה
חמלאן בני סנה. הדא קרבאן
אחירע אבן עינן: (פד) הדא
גמלה דשן אלמד'בת. פי יום

שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
מִזְרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים
שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם |
מִלֵּאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן
לְמִנְחָה: קֹרֶבְנִיהַ מְגֻשָּׁתָא דְכֶסֶף
חָדָא. מֵאָה וּתְלָתִין סְלַעִין הָיוּ מִתְקָלָהּ.
מִזְרֶקָא חָד דְכֶסֶף. מִתְקָלָהּ שִׁבְעִין
סְלַעִין בְּסְלַעֵי קוּדְשָׁא. תְּרוּיָהוּן מְלֵן.
סוּלְתָא. דְּפִילָא בְּמִשַּׁח לְמִנְחָתָא: פ כֶּרֶךְ
אֶחָת עֶשְׂרֵה זָהָב מִלֵּאָה

קִטְרֶת: בְּזָכָא חָדָא. מִתְקָלָהּ עֶשֶׂר סְלַעִין הִיא דְדֶהָב מִלֵּאָה קִטְרֶת
בּוֹסְמִיָּא: פא פֶּרֶךְ אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ-
אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֹלָה: תוֹר חֵד בֶּר תוֹרִי. דְּכֶר חֵד. אִמֵּר חֵד
בֶּר שְׁתִּיָּה לְעֹלָתָא: פב שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת: צְפִיר
בֶּר עִזִּין חֵד לַחֲטָתָא: פג וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם
אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה
חֲמִשָּׁה זֶה קֶרֶבֶן אַחִירֵע בֶּן־עֵינָן: ולנכסת קודש'שא
תוֹרִי תְּרִין. דְּכֶרִי חֲמִשָּׁה גְּדֵי חֲמִשָּׁה. אִמֵּרִין בְּנֵי שָׁנָה חֲמִשָּׁה. דִּין.
קֹרֶבְנָא דְאַחִירֵע בֶּר עֵינָן: פ דָּ זֹאת | חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ
בְּיוֹם הַמִּשָּׁח אֹתוֹ מֵאֵת נְשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל

— רש"י —

פד ביום המִשָּׁח אֹתוֹ. בו ביום שִׁנְמִשָּׁח תחלה ואחר כך הקריב. או אחרי המִשָּׁח
הקריב, ומה אני מקיים אחרי המִשָּׁח, שִׁנְמִשָּׁח לאחר זמן, ולא בא ללמד ביום המִשָּׁח אלא

תפסיד רס"ג

**קָעֲרַת כֶּסֶף שְׁתֵּים עָשָׂר
מִזְרְקֵי-כֶסֶף שְׁנַיִם עָשָׂר
כַּפּוֹת זָהָב שְׁתֵּים עָשָׂר:**

דא חנוכת מדבחא. ביומא דרביאוי יתיה.
מן רב רבי ישראל. מגסי כספא תרתא
עשרי. מזרקי כספא תרי עשר. בזפי
ידהבא תרתא עשרי: פה שלשים
ומאה הקערה האחת כסף
ושבעים המזרק האחד כל

כֶּסֶף הַכֵּלִים אֶלְפִים וָאַרְבַּע־מֵאוֹת בְּשֶׁקֶל

הַקֹּדֶשׁ: מאה ותלתין סלעין הוי מתקלה. דמגסתא חדא דכספא.
ושבעין דמזרקא חד. כל כסף מניא. תריין אלפין וארבע מאה בסלעי

קודשא: פו כפות זהב שתיים-עשרה מלאות

קטורת עשרה עשרה הפך בשקל הקדש

כל-זהב הכפות עשרים ומאה: בזפי ידהבא תרתא

— רס"י —

לומר שנמשח ביום, כשהוא אומר (ויקרא ז, לו) ביום משחו אתם, למדנו שנמשח ביום, ומה תלמוד לומר ביום המשח אתו, ביום שנמשח הקריב: קערת כסף שתיים עשרה. הם הם שהתנדבו ולא ארע בהם פסול: פכ שלשים ומאה הקערה האחת וגוי. מה תלמוד לומר, לפי שנאמר שלשים ומאה משקלה, ולא פרש באיזו שקל, לכה חזר ושנאה כאן, וכלל בכלל כל כסף הכלים בשקל הקדש:

וזלק הדקדוק: פה הקערה. הקו"ף בשוא לבד בכל התיגאן:

תפסיר דס"ג

מִתְּאִקִּיל בְּמִתְקָאֵל אֱלֹקִים.
פִּדְאֵלְךָ גָּמִיעַ אֲנִיָּה דְהַב
אֶלְדְּרוּג מֵאִיָּה וְעֶשְׂרִין
מִתְקָאֵל: (פז) וְגָמִיעַ בְּקָר אֶל-
צְעִידָה אֲתֵנִי עֶשֶׂר וְאַלְכַבָּאש
אֲתֵנִי עֶשֶׂר. וְאַלְחַמְלָאן בְּנֵי
סְנָה. אֲתֵנִי עֶשֶׂר וְאַלְבָּר
מַעְהֶם. וְאַלְעֲתָדָאן אֲתֵנִי עֶשֶׂר
לְאֶלְד־כֹּהֵן: (פח) וְגָמִיעַ בְּקָר
דְּבַח אֶלְסְלָאמָה. אַרְבָּעָה
וְעֶשְ�רִין רִת'. וְסִתִּין כַּבֵּשׂ וְסִתִּין
עֲתוּד. וְסִתִּין חֲמֹל בְּנֵי סְנָה.
הִדְיָא דִּשְׁן אֶלְמִדְבַּח. בַּעַד
מֵא מִסַּח: (פט) וְכֹאֵן אֲדִיא דְכִל
מוֹסִי. אֲלִי כִּבָּא אֶלְמוֹחֲצִיר
לִיכְלֵם. יִסְמַע אֶלְצוֹת

עֶשְׂרֵי מִלִּין קְטָרַת בּוֹסְמִיָּא. מִתְקַל עֶשֶׂר
סְלַעִין. הָיוּ מִתְקָלָה דְּבִזְכָּא בְּסַלְעִי
קוּדְשָׁא. כָּל דְּהַב בְּזִכְיָא מֵאָה וְעֶשְׂרִין:
פז מַפְטִיר **כָּל-הַבָּקָר לַעֲלֹה**
שְׁנַיִם עֶשֶׂר פָּרִים אֵילִם
שְׁנַיִם-עֶשְׂרֵי כִבְשִׁים בְּנֵי-
שָׁנָה שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי וּמִנְחָתָם
וּשְׁעִירֵי עִזִּים שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי
לְחֻטָּאת: כָּל תּוֹרֵי לַעֲלֹתָא תִּרִי
עֶשֶׂר תּוֹרִין. דְּכִרִין תִּרִי עֶשֶׂר אֲמָרִין בְּנֵי
שָׁנָא. תִּרִי עֶשֶׂר וּמִנְחָתָהוֹן. וְצִפְרִי בְּנֵי
עִזִּי. תִּרִי עֶשֶׂר לְחֻטָּאת: **פח** **וְכָל בָּקָר |**

זֶבַח הַשְּׁלָמִים עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה פָּרִים אֵילִם
שְׁשִׁים עֲתָדִים שְׁשִׁים כִּבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה שְׁשִׁים
זֹאת חֲנוּכַּת הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי הַמִּשְׁחָא אֲתוּ: וְכָל. תּוֹרֵי
לְנִכְסֵת קוּדְשָׁא. עֶשְׂרִין וְאַרְבָּעָה תּוֹרִין. דְּכִרֵי שְׁתִּין גְּדֵי שְׁתִּין. אֲמָרִין
בְּנֵי שָׁנָא שְׁתִּין. דָּא חֲנוּכַּת מִדְּבָחָא. בְּתַר דְּרַבִּיאוּ יִתִּיָּה: **פט** **וּבִבֵּא**
מֹשֶׁה אֶל-אַהֲל מוֹעֵד לְדַבֵּר אֲתוּ וַיִּשְׁמַע
אֶת-הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹוִי מֵעַל הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר

— רש"י —

הָיוּ: פט וּבִבֵּא מֹשֶׁה. שְׁנֵי כְּתוּבִים ה' אֱלֹוִי מֵאֲהֵל מוֹעֵד, וְהוּא חוּץ לְפָרֻכַת,
הַמְּכַחֲשִׁים זֶה אֶת זֶה, בָּא שְׁלִישִׁי וְהִכְרִיעַ וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר (שְׁמוֹת כה, כג) וְדִבַּרְתִּי אֲתָךְ
בִּינֵיהֶם. כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר (ויקרא 6, 6) וַיִּדְבֹּר מֵעַל הַכַּפֹּרֶת, בָּא זֶה וְהִכְרִיעַ בִּינֵיהֶם, מֹשֶׁה

זֶלְק הַדְּקָדוּק: פט מִדְּבַר אֱלֹוִי. מִשְׁפָּטוֹ מִתְּדַבֵּר (מִדְּרָגָה):

תפסיד רס"ג

על-ארן העדת מבין שני

הכרבים וידבר אליו: וכד

עליל משה. למשכן ומנא למללא
עמיה. ושמע ית קלא דמתמלל עמיה.

מעלו כפורתא דעל ארונא דסהדותא. מבין תרין פרוביא.

ומתמלל עמיה: פ פ פ

ס קנו פיסוקים סימן עמוס

— רש"י —

היה נפסק, ולא היה יוצא חוץ לאהל:
מדבר. כמו מתדבר, כבודו של מעלה לומר
בן מדבר בינו לבין עצמו, ומשה שומע
מאליו: וידבר אליו. למעט את אהרן מן
הדברות:

חסלת פרשת נשא

בא אל אהל מועד ושם שומע את הקול
הבא מעל הכפרת: מבין שני הפרובים.
הקול יוצא מן השמים לבין שני הפרובים
ומשם יצא לאהל מועד: וישמע את הקול.
יכול קול נמוך, תלמוד לומר את הקול, הוא
הקול שנדבר עמו בסיני, וכשמגיע לפתח

ברכה ראשונה שקודם ההפטרות

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. אשר בחר, בנביאים טובים. ורצה
בדבריהם, הנאמרים באמת. ברוך אתה יהוה. הבוחר בתורה,
במשה עבדו, וב ישראל עמו. ובנביאי, האמת והצדק: (אמן)

הפטרות דנשא

בשופטים סימן י"ג

ויהי איש אחד מצרעה ממשפחת הדני ושמו מנוח

ואשתו עקרה ולא ילדה: והוה גברא חד מצרעה.

מזרעית דן, ושמה מנוח. ואתתיה עקרא, ולית לה ילד: ב וירא

מִלֶּאֲדֹ-יְהוָה אֶל-הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הֲנֵה-נָא
אֶת-עֲקָרָהּ וְלֹא יִלְדֶּתָ וְהָרִיתָ וַיִּלְדֶּתָ בֶּן׃ וְאַתְּחֹזִי מִלֶּאכָא
דִּי, לְאַתְתָּא. וַיֹּאמֶר לָהּ. הָא כְּעֵן אֶת עֲקָרָא, וְלִית לֶיהּ וְלִדָּהּ וְתַעֲדִין,
וְתִלְיִין בֶּר׃ ג וְעַתָּה הַשְׁמֵרִי נָא וְאַל-תִּשְׁתִּי יִין וְשֹׁכֵר
וְאַל-תֹּאכְלִי כָל-טָמֵא׃ וּכְעֵן, אֶסְתַּמְרִי כְּעֵן. וְלֹא תִשְׁתֶּן, חֲמֵר
חֲדַת וְעֵתִיק, וְלֹא תִיכְלִין, כָּל מִסָּאב׃ ד כִּי הִנֵּךְ הָרָה וַיִּלְדֶּתָ בֶּן
וּמִזְרָה לֹא-יַעֲלֶה עַל-רֹאשׁוֹ כִּי-נִזְיֹר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנֶּעַר
מִן-הַבְּטָן וְהוּא יַחַל לְהוֹשִׁיעַ אֶת-יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים׃
אֲרִי הָא אֶת מַעֲדִיָּא, וְתִלְיִין בֶּר. וּמִסְפָּר, לָא יַעֲבֹר עַל רִישִׁיהָ. אֲרִי
נִזְיָרָא דִּי. יְהִי רַבִּיָּא, מִן בְּטָנָא. וְהוּא. יִשְׂרִי. לְמִפְרָק יַת יִשְׂרָאֵל, מִיָּדָא
דְּפִלִּשְׁתִּיָּא׃ ה וְתָבֹא הָאִשָּׁה וְתֹאמַר לְאִשָּׁהּ לֵאמֹר אִישׁ
הָאֱלֹהִים בָּא אֵלַי וּמְרִאָהּ כְּמִרְאָה מִלֶּאֲדֹ הָאֱלֹהִים נֹרָא
מְאֹד וְלֹא שְׁאַלְתִּיהוּ אִי-מִנָּה הוּא וְאַתְּ-שָׁמוּ לֹא-הִגִּיד
לִי׃ וְאַתְּ אֶתְתָּא. וְאַמַּרְתָּ לְבַעֲלָהּ, לְמִימַר. נִבִּיא דִּי, אַתָּא לְוֹתִי.
וְחֻזְוִיהָ. כְּחִזּוֹ מִלֶּאכָא דִּי, חֲסִין לְחֻדָּא. וְלֹא שְׁאַלְתִּיהָ, אִי מִדִּין הוּא וְיַת
שְׁמִיָּהּ, לָא חֻזִּי לִי׃ וַיֹּאמֶר לִי הִנֵּךְ הָרָה וַיִּלְדֶּתָ בֶּן וְעַתָּה
אֶל-תִּשְׁתִּי׃ וַיִּין וְשֹׁכֵר וְאַל-תֹּאכְלִי כָל-טָמֵא כִּי-נִזְיֹר
אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנֶּעַר מִן-הַבְּטָן עַד-יוֹם מוֹתוֹ׃ וַיֹּאמֶר לִי. הָא
אֶת מַעֲדִיָּא, וְתִלְיִין בֶּר. וּכְעֵן. לָא תִשְׁתֶּן, חֲמֵר חֲדַת וְעֵתִיק. וְלֹא
תִיכְלִין, כָּל מִסָּאב. אֲרִי נִזְיָרָא דִּי, יְהִי רַבִּיָּא, מִן בְּטָנָא, עַד יוֹם מוֹתִיהָ׃
וַיַּעֲתֵר מְנוּחַ אֶל-יְהוָה וַיֹּאמֶר בִּי אֲדוֹנִי אִישׁ הָאֱלֹהִים
אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּ יְבוֹא-נָא עוֹד אֵלַינוּ וְיִזְרְנוּ מִה-נַּעֲשֶׂה לְנֶעַר
הַיּוֹלֵד׃ וְצִלִּי מְנוּחַ. קָדָם יי, וַיֹּאמֶר. בְּכַעַן יי. נִבִּיא דִּי, דְּשִׁלַּחְתָּא. יְתִי
כְּעֵן עוֹד, לְוֹתְנָא. וְיִלְפִנָּא, מָא נַעֲבִיד, לְרַבִּיא דִּיתִילִיד׃ וַיִּשְׁמַע

הָאֱלֹהִים בְּקוֹל מְנוּחַ וַיָּבֹא מִלֵּאדָּה הָאֱלֹהִים עוֹד
 אֶל-הָאִשָּׁה וְהִיא יוֹשֶׁבֶת בַּשָּׂדֶה וּמְנוּחַ אִשָּׁה אֵין עִמָּה:
 וְקָבִיל יי, עֲלוֹתֶיהָ דְּמְנוּחַ. וְאַתָּה מִלֵּאכָא דִּי עוֹד, לֹות אֶתְתָּא. וְהִיא,
 יִתְבָּא בְּחֻקְלָא. וּמְנוּחַ בַּעֲלָהּ, לִית עִמָּה: ט וְתַמְהָר הָאִשָּׁה וְתַרְנַן
 וְתַגִּד לְאִשָּׁה וְתֹאמַר אֵלָיו הֲנֵה נִרְאָה אֵלַי הָאִישׁ
 אֲשֶׁר-בָּא בַּיּוֹם אֵלָי: וְאֹחֲיָאָתָא, אֶתְתָּא. וְדַהֲטָת, וְחֻיָּאת לְבַעֲלָהּ.
 וְאִמְרַת לִיה. הָא אֶתְחֹזִי לִי, גְּבָרָא. דְּאַתָּא בְּיוֹמָא דִּיכִי, לֹותִי: י וְיִקָּם
 וַיֵּלֶךְ מְנוּחַ אַחֲרֵי אִשְׁתּוֹ וַיָּבֹא אֶל-הָאִישׁ וַיֹּאמֶר לוֹ
 הֲאֵתָה הָאִישׁ אֲשֶׁר-דִּבַּרְתָּ אֶל-הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אָנִי: יקם.
 וַאֲזַל מְנוּחַ, בְּתַר אֶתְתִּיה. וְאַתָּא, לֹות גְּבָרָא. וְאִמְרַת לִיה. הֲאֵת גְּבָרָא,
 דְּמִלִּילְתָּא עִם אֶתְתָּא, וְאִמְרַת אָנָּא: יא וַיֹּאמֶר מְנוּחַ עֲתָה יָבֹא
 דְּבָרִיךְ מַה-יְהִיָּה מִשְׁפַּט-הַנֶּעֱר וּמַעֲשָׂהּ: וְאִמְרַת מְנוּחַ. כָּעֵן,
 יִתְקַיְּמוֹן פְּתִגְמָךְ. מָא יְהִי, דְּחֹזִי לְרַבִּינָא, וּמָא נַעֲבִיד לִיה: יב וַיֹּאמֶר
 מִלֵּאדָּה יְהוָה אֶל-מְנוּחַ מְכַל אֲשֶׁר-אִמְרַתִּי אֶל-הָאִשָּׁה
 תִּשְׁמַר: וְאִמְרַת. מִלֵּאכָא דִּי, לְמְנוּחַ. מְכַל. דְּאִמְרַת לְאֶתְתָּא,
 תִּסְתַּמַּר: יג מְכַל אֲשֶׁר-יֵצֵא מִגֶּפֶן הַיֵּין לֹא תֹאכַל וַיֵּין
 וְשֹׁכֵר אֶל-תִּשְׁתֵּי וְכָל-טִמְאַה אֶל-תֹּאכַל כָּל
 אֲשֶׁר-צִוִּיתִיָּה תִשְׁמַר: מְכַל דִּיפּוֹק מִגֶּפֶן דְּחִמְרָא, לֹא תִיכּוֹל.
 וְחִמְרָא חֲדַת וְעֵתִיק, לֹא תִשְׁתֵּי. וְכָל מִסָּאב, לֹא תִיכּוֹל. כָּל דְּפִקִּידְתָּהּ,
 תִּטַּר: יד וַיֹּאמֶר מְנוּחַ אֶל-מִלֵּאדָּה יְהוָה נַעֲצָרָה-נָּא אוֹתָךְ
 וְנַעֲשֵׂה לְפָנֶיךָ גְּדִי עֲזִים: וְאִמְרַת מְנוּחַ, לְמִלֵּאכָא דִּי. נִיחּוֹד כָּעֵן
 יִתַּךְ. וְנַעֲבִיד קְדָמְךָ, גְּדִיָּא בַר עֲזִי: טו וַיֹּאמֶר מִלֵּאדָּה יְהוָה

זֶלֶק הַדְּקָדוֹק: יא מַה-יְהִיָּה. תִּיבַת 'יְהִי' בַּמֶּאֲרָכָה (בְּתִיגָאן וּבִירוּשְׁלַמִּיִּים):

אֶל־מְנוּחַ אִם־תַּעֲצֹנִי לֹא־אֲכַל בְּלַחֲמֶךָ וְאִם־תַּעֲשֶׂה
 עָלַי לִיהוֹה תַּעֲלֶנָּה כִּי לֹא־יָדַע מְנוּחַ כִּי־מִלֶּאֱךָ יְהוֹה
 הוּא: וְאָמַר מִלֶּאֱכָא דִּי, לְמְנוּחַ. אִם תִּיחַדְנָנִי, לֹא אֵיכּוֹל בְּלַחֲמֶךָ. וְאִם
 תַּעֲבִיד עֲלֵתָא. קָדָם יִי, תִּסְקַנָּה. אֲרִי, לֹא יָדַע מְנוּחַ. אֲרִי מִלֶּאֱכָא דִּי,
 הוּא: ^{טז} וַיֹּאמֶר מְנוּחַ אֶל־מִלֶּאֱךָ יְהוֹה מִי שְׂמֶךָ כִּי־יָבֹא (כ'
 דבריד) דְּבִרְךָ וְכַבְדְּנוּךָ: וְאָמַר מְנוּחַ. לְמִלֶּאֱכָא דִּי, מִן שְׂמֶךָ. אֲרִי
 יתְקִימוּן פִּתְגָמְךָ, וְנִיקְרָנְךָ: ^{יז} וַיֹּאמֶר לוֹ מִלֶּאֱךָ יְהוֹה לָמָּה זֶה
 תִּשְׁאַל לְשָׁמִי וְהוּא (כ' פלאי) פִּלִּי: וְאָמַר לִיה, מִלֶּאֱכָא דִּי. לָמָּה
 דָּנָן, אֵת שְׁאִיל לְשָׁמִי. וְהוּא מְפָרֵשׁ: ^{יח} וַיִּקַּח מְנוּחַ אֶת־גְּדֵי הָעֹזִים
 וְאֶת־הַמִּנְחָה וַיַּעַל עַל־הַצֹּר לִיהוֹה וּמִפְּלֹא לַעֲשׂוֹת
 וּמְנוּחַ וְאִשְׁתּוֹ רֹאִים: וְנָסִיב מְנוּחַ. יֵת גְּדִיָּא בַר עֲזִי, וְיֵת תְּקַרְבָּתָא.
 וְאִסִּיק עַל טַנְרָא, קָדָם יִי. וּמְפָרֵשׁ לְמַעַבְד. וּמְנוּחַ וְאַתְתִּיָּה, חֲזֹן: ^{יט} וַיְהִי
 בַּעֲלוֹת הַלֵּהב מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ הַשְּׁמִימָה וַיַּעַל מִלֶּאֱךָ־יְהוֹה
 בַּלֵּהב הַמִּזְבֵּחַ וּמְנוּחַ וְאִשְׁתּוֹ רֹאִים וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם
 אֲרָצָה: וְהוּא בְּמִסַּק שְׁלֵהבִיתָא. מֵעַלְוֵי מַדְבָּחָא, לְצִית שְׁמִיָּא. וְסִלִּיק
 מִלֶּאֱכָא דִּי, בְּשִׁלְהוֹבִית מַדְבָּחָא. וּמְנוּחַ וְאַתְתִּיָּה, חֲזֹן. וְנִפְּלוּ עַל אִפִּיהוֹן,
 עַל אֲרָעָא: ^כ וְלֹא־יִסַּף עוֹד מִלֶּאֱךָ יְהוֹה לְהִרְאָה אֶל־מְנוּחַ
 וְאֶל־אִשְׁתּוֹ אִזּוּ יָדַע מְנוּחַ כִּי־מִלֶּאֱךָ יְהוֹה הוּא: וְלֹא אוֹסִיף
 עוֹד, מִלֶּאֱכָא דִּי. לְאַתְחֻזָּא, לְמְנוּחַ וְאַתְתִּיָּה. בְּכִין, יָדַע מְנוּחַ. אֲרִי
 מִלֶּאֱכָא דִּי, הוּא: ^{כא} וַיֹּאמֶר מְנוּחַ אֶל־אִשְׁתּוֹ מוֹת נָמוּת כִּי
 אֱלֹהִים רָאִינוּ: וְאָמַר מְנוּחַ. לְאַתְתִּיָּה, מָמַת נָמוּת. אֲרִי מִלֶּאֱכָא דִּי,
 חֲזִינָא: ^{כב} וְתֹאמַר לוֹ אִשְׁתּוֹ לוֹ חֲפִץ יְהוֹה לְהַמִּיתָנוּ

זֶלֶק הַדְּקָדוֹק: ^{כג} מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ. בַּפִּשְׁטָא אַחַת בְּתִיגָאן כַּמְנַהֲג וּבִירוּשָׁלַיִם, וְהִיא מַלְרַע:

לֹא־לָקַח מִיָּדְנוּ עֹלָה וּמִנְחָה וְלֹא הִרְאֵנוּ אֶת־כָּל־אַלֹּהִים
 וּבָעֵת לֹא הִשְׁמִיעֵנוּ בָּזָאת: וְאָמַרְתָּ לִּיה אֶתְתִּיה. אֱלוֹ רַעְוֹא קָדָם
 יי דַּנְמוֹת לֹא קָבִיל מִנָּא, עֲלֵתָא וּמִנְחָתָא. וְלֹא אַחֲזִינָא, ית כָּל אֱלִין.
 וּבַעֲדָן פּוֹן, לֹא אֲשַׁמְעָנָא, בְּהָדָא: כַּג וּתְלֵד הָאִשָּׁה בֵּין וּתְקַרָּא
 אֶת־שְׁמוֹ שְׁמִשׁוֹן וַיִּגְדֵּל הַנֶּעַר וַיְבָרְכֵהוּ יְהוָה: וַיִּלְדֵת
 אֶתְתָּא, בֵּר. וּקְרָת יֵת שְׁמִיה, שְׁמִשׁוֹן. וּרְבָא רַבִּיָּא, וּבְרַבִּיה, יי:

מנהג השאמי להוסיף פסוק זה:

כַּג וּתְחַל רִיחַ יְהוָה לַפֶּעַם בְּמִנְחָה־דָן בֵּין צִרְעָה וּבֵין אֲשֶׁתְּאֵל:
 וְשָׂרִיאת רִיחַ גְּבוּרָא, מִן קָדָם יי. לְתַקְפוּתִיה, בְּמִשְׁרֵית דָּן, בֵּין צִרְעָה, וּבֵין אֲשֶׁתְּאֵל:

(גְּאֵלָנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קִדּוּשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פְּרַקְנָא. יי צְבָאוֹת, שְׁמִיה. קִדִּישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יתְבָרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קִדִּישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלָם,
 וּלְעָלְמֵי עָלְמֵיָא:

זֶלַק הַדְּקָדוּק: כַּג וַיִּגְדֵּל הַנֶּעַר וַיְבָרְכֵהוּ יְהוָה: ע"כ הַפְּטָרָה בְּנוֹסַחאוֹת יִשְׁנוֹת. וְכ"כ הַרְמַב"ם
 ז"ל, וְעִיקָר:

תפסיר רס"ג

דוד לטנחת שבת
ושני וחמישי

בהעלתך

ח א (א) ת'ם כָּלֵם אֱלֹלָה מוֹסִי' תַּכְלִימָא: (ב) מִד הַרְוֹן וְקָל לָהּ. אֲדִיא אֲסַרְגַּת אֲלִסְרָג. פְּאֵלִי
 ח א וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: וּמִלִּיל יי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:
 ב דִּבֶּר אֶל־אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהִעָלְתָּךְ אֶת־
 הַנִּרְתָּ אֶל־מוֹל' פְּנֵי הַמִּנְוָה יֵאִירוּ שְׁבַעַת הַנִּירוֹת:

— רס"י —

ח ב בְּהִעָלְתָּךְ. לְמִזָּה נִסְמְכָה פִּרְשֵׁת הַמִּנְוָה עִמָּהֶם בְּחִנְכָּה, לֹא הוּא וְלֹא שְׁבָטוֹ, אָמַר לוֹ
 לְפִרְשֵׁת הַנְּשִׂאִים, לְפִי שְׁכָשְׂרָאָה אַהֲרֹן מִקְדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חַיִּיך, שְׁלָךְ גְּדוּלָּה
 חֲנֻכַּת הַנְּשִׂאִים חֲלֻשָּׁה דַּעְתּוֹ, שְׁלֹא הָיָה מְשַׁלְּהֶם, שְׁאֲתָה מְדָלִיק וּמַטִּיב אֶת הַנִּירוֹת:

תפסיר דס"ג

מא ילי וגה אלמנארה. תצי
סבעתהא: (ג) פצנע כדאך
הרון. ואסרג סרג אלמנארה.
אלי מא ילי וגההא. כמא אמר
אללה מוסי: (ד) ויהיה צנעה
אלמנארה מצמטה דהב. חתי
ארגלהא ורחארהא מצמטה.
כאלמנצ'ר. אלדי אורא
אללה מוסי. כדאך צנעהא:

מליל עם אהרן. ותימר ליה. באדלקותך
ית בוצינא. לקביל אפי מנרתא. יהון
מנהרין שבועא בוצינא: ג ויעש בן
אהרן אל-מול פני המנורה
העלה נרתיה כאשר צוה
יהוה את-משה: ועבד בן אהרן.
לקביל אפי מנרתא. אדליק בוצינהא.

כמא דפקיד יי ית משה: ד וזה מעשה המנרה מקשה
זהב עד-ירכה עד-פרחה מקשה הוא כמראה
אשר הראה יהוה את-משה בן עשה את-
המנרה: ודין עובד מנרתא נגידא דהב. עד שדה עד שושנה
נגידא היא. כחזוא. דאחזי יי ית משה. בן עבד ית מנרתא: פ

— כ"י —

זלע"ז [עשוי בהפאה] לשון דא לדא נקשן
(ויאל כ, ו). עשת שלכבר זהב היתה, ומקיש
בקרנס וחותר בפשיל לפשט אבריה בתקונן,
ולא נעשית אברים אברים על ידי חבור: עד
ירכה עד פרחה. ירכה היא השדה שעל
הרגלים, חלול בדרך מנורות כסף שלפני
השרים: עד ירכה עד פרחה. כלומר גופה
שלמנורה בלה וכל התלוי בה: עד ירכה.
שהוא אבר גדול: עד פרחה. שהוא מעשה
דק שבה הכל מקשה. ודרך עד לשמש
בלשון זה, כמו (שופטים טו, כ) מגדיש ועד קמה
ועד כרם וית: כמראה אשר הראה וגו'.
בתבנית אשר הראהו בחר, כמו שנאמר
(שמות כב, מ) וראה ועשה בתבניתם וגו': בן
עשה את המנורה. מי שעשאה. ומדרש

בהעלתך. על שם שהלהב עולה, כתוב
בהדלקתן לשון עליה, שצריך להדליק עד
שתהא שלהבת עולה מאליה. ועוד דרשו
רבותינו, מכאן שמעלה היתה לפני המנורה
שעליה הכהן עומד ומטיב: אל מול פני
המנורה. אל מול נר אמצעי שאינו בקנים,
אלא בגוף שלמנורה: יאירו שבעת הנרות.
ששה שעל ששת הקנים, שלשה המזרחיים
פונים למול האמצעי, הפתילות שבהן, וכן
שלשה המערביים ראשי הפתילות למול
האמצעי. ולמה, כדי שלא יאמרו לאורה הוא
צריך: ג ויעש בן אהרן. להגיד שבחו
שלאהרן שלא שנה: ד וזה מעשה המנורה.
שהראהו הקדוש ברוך הוא באצבע לפי
שנתקשה בה, לכך נאמר וזה: מקשה. כדכתיב

תפסיר רס"ג

❖ שני בספרי
תיטן ❖

וַיֹּדְבֶר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: וּמִלִּיל יְיָ עִם
 מֹשֶׁה לְמִימֶר: קַח אֶת־הַלּוֹיִם
 מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְטַהַרְתָּ
 אֹתָם: קָרִיב יָת לְיוֹאֵי. מִגּוֹ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וּתְדַבִּי יְתָהוֹן: וְכֹה־
 תַעֲשֶׂה לָהֶם לְטַהָרֵם הַזֶּה
 עֲלֵיהֶם מִי חֲטָאת וְהַעֲבִירוּ תַעַר עַל־כָּל־
 בָּשָׂרָם וְכַבְּסוּ בַגְדֵיהֶם וְהִטְהָרוּ: וּכְדִין תַעֲבִיד לַהּוֹן
 לְדַבּוֹאֵיהוֹן. אֲדִי עֲלֵיהוֹן מִיָּא דְחֲטָאתָ. וְיַעֲבִרוּן מִסְפָּר עַל כָּל בָּשָׂרָהוֹן.
 וַיַּחֲרוּן לְבוּשֵׁיהוֹן וַיִּדְבּוּן: וְלִקְחוּ פֶר בֶּן־בָּקָר וּמִנְחָתוֹ
 סֹלֶת בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וּפֶר־שְׁנֵי בֶן־בָּקָר תִּקַּח
 לְחֲטָאתָ: וְיִסְבּוּן תוֹר בֶּר תוֹרִי. וּמִנְחָתִיָּה. סוּלָתָא דְפִילָא בַמִּשְׁחָ.
 וְתוֹר תִּנָּן בֶּר תוֹרִי תִסָּב לְחֲטָאתָ: וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלּוֹיִם

(ה) ת'ם כלם אללה מוסי'
 תפלימא: (ו) קדם אלליואניין. מן
 בין בני אסראיל וטהרהם:
 (ז) ופדי' אצנע להם פי
 תטהירהם. אנצ'ה עליהם מן
 מא אלד'כנה. וימדון אלמוס
 עלי' גמיע בדנהם. ויג'סלון
 תיאבהם ויטהרון: (ח) ויקרבו
 תזרא מן אלבקר. ומעה בר
 סמד מלתות בדקון. ותזר אכיר
 מן אלבקר כידה לאלד'כנה:

• רש"י •

אגדה על ידי הקדוש ברוך הוא נעשית
 מאליה: וקח את הלוים. קחם בדברים.
 אשריכם שתזכו להיות שמשים למקום:
 וזה עליהם מי חטאת. שלאפר הפרה
 מפני טמאי מתים שבהם: והעבירו תער.
 מצאתי בדברי רבי משה הנדרשן, לפי שנתנו
 כפרה על הבכורות שעבדו עבודה זרה והיא
 קרויה זבחי מתים, והמצורע קרוי מת,
 ה'יקרה' ששעיר ה'יה' להם להביא לחטאת

וזלק הדקדוק: וכבסו בגדיהם וטהרו. עבר מבנין התפעל והסגול במקום פתח כי הה"א
 היתה ראויה להדגש לולי שהיא גרונית והטי"ת בפתח כמו שבא בצויי (מהר"ב):

תפסיר דס"ג

(ט) וקדם אלליואנין. בין ידי כ'בא אלמחצ'ר. וגזוק גמאעה בני אסראיל: (י) וקדמם בין ידי אללה. ויסנד בני אסראיל אידיהם עליהם: (יא) ויזפם הרון זפא בין ידי אללה. מן בני אסראיל. פ'כוננו יכ'דמון כ'דמה' אללה: (יב) ואלליואנין יסנדו אידיהם. עלי' רוס אלת'יראן. ואצנע אחדהמא ד'כונה. ואלאכ'ר צעידה ללה. ואסתג'פר ענהם: (יג) ואוקפהם בין ידי הרון

לפני אהל מועד והקהלת את כל עדת בני ישראל: ותקריב ית ליואי. לקדם משכן ומנא. ותכנוש. ית כל פנשתא דבני ישראל: והקרבת את הלוים לפני יהוה וסמכו בני ישראל את ידיהם על הלוים: ותקריב ית ליואי קדם יי. ויסמכו בני ישראל. ית ידהון על ליואי: והניף אהרן את הלוים

תנופה לפני יהוה מאת בני ישראל והיו לעבד את עבדת יהוה: וידם אהרן ית ליואי ארמא קדם יי. מן בני ישראל. ויהון. למפלח ית פולחנא דיי: והלוים יסמכו את ידיהם על ראש הפרים ועשה את האחד חטאת ואת האחד עלה ליהוה לכפר על הלוים: וליואי יסמכו ית ידהון. על ריש תוריא. ועבד. ית חד חטאתא. וית חד עלתא קדם יי. לכפרא על ליואי: והעמדת את הלוים לפני אהרן ולפני

— רש"י —

עבודה זרה עם פר העולה: ט והקהלת את כל עדת. לפי שהלוים נתנים קרבן כפרה תחתיהם, ובאו ויעמדו על קרבנם ויסמכו את ידיהם עליהם: יא והניף אהרן את הלוים תנופה. בדרך שאשם מצורע טעון תנופה חי. שלש תנופות נאמרו בפרשה זו, הראשונה לבני קהת, לכפר נאמר בם והיו לעבוד את עבודת ה', לפי שעבודת קדש הקדשים עליהם הארון והשלחן ויג'. השנייה לבני גרשון, לכפר נאמר בם תנופה לה', שאף עליהם היתה עבודת הקדש ויריעות וקרסים הנראים בבית קדש הקדשים, והשלישית

תפסיד רס"ג

בְּנֵי וְהִנֵּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה**לַיהוָה:** וּתְקִים יָת לַיֹּאֵי. קָדָם אֶהְרֹן

וּקָדָם בְּנוֹהֵי. וּתְרִים יִתְהוֹן. אֶרְמָא קָדָם

יְיָ: וְהִבְדַּלְתָּ אֶת-הַלֹּוִים**מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי****הַלֹּוִים:** וּתְפָרִישׁ יָת לַיֹּאֵי. מִגֹּו בְּנֵייִשְׂרָאֵל. וְיִהְיוּ מְשֻׁמְשִׁין קָדָמִי לַיֹּאֵי: **(שני)****וְאַחֲרֵי-כֵן יָבֹאוּ הַלֹּוִים****לְעֹבֵד אֶת-אֹהֶל מוֹעֵד**

וּבְנִיה. וְזָפָהֶם זָפָא לְלֹה:

(יד) וְאֶעֱזֹלֵהֶם מִן בֵּין בְּנֵי

אִסְרָאֵל. כִּיכֹוְנוּ לִי: טו) וּבַעֲד

דִּיאֵלֶךְ יִדְכִּלֹּון. לִיכִדְמוֹן כִּבָּא

אַלְמַחְצִיר. וְקָדָם טַהֲרִיתֶהֶם.

וְזָפִיתֶהֶם זָפָא: טז) לְאַנְהֶם

מִגַּעֲוִלִין לִי. מִן בֵּין בְּנֵי

אִסְרָאֵל. בְּדֹל כָּל בְּכֵר. פֹּאתַח

כָּל בֵּטֶן מִן בְּנֵי אִסְרָאֵל.

אִכְדִּיתֶהֶם לִי: יז) כְּמֹא כֹאן לִי

כָּל בְּכֵר. פִּי מֹא בֵּין בְּנֵי

אִסְרָאֵל. מִן אֲנִסָּאן אֵלִי

וּטְהַרְתָּ אֹתָם וְהִנֵּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה: וּבִתֵּר בֶּן יִיעֲלוֹן

לַיֹּאֵי. לְמַפְלַח יָת מִשְׁכַּן זְמָנָא. וּתְדַפִּי יִתְהוֹן. וּתְרִים יִתְהוֹן אֶרְמָא:

כִּי נִתְּנִים נִתְּנִים הֵמָּה לִי מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**תַּחַת פְּטֻרַת כָּל-רָחֶם בְּכוֹר כָּל מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל****לְקַחְתִּי אֹתָם לִי:** אֲרִי אֶפְרָשָׁא מוֹפְרָשִׁין אֲנוֹן קָדָמִי. מִגֹּו בְּנֵי

יִשְׂרָאֵל. חֲלָף פֶּתַח כָּל וְלֹדָא. בּוֹכְרָא כּוֹלָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל. קְרִיבִית

יִתְהוֹן קָדָמִי: **כִּי לִי כָל-בְּכוֹר בְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל****בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה בְּיוֹם הַכֹּתִי כָל-בְּכוֹר בְּאַרְצִי****מִצְרַיִם הַקְדַּשְׁתִּי אֹתָם לִי:** אֲרִי דִילִי כָל בּוֹכְרָא בְּבָנֵי

יִשְׂרָאֵל. בְּאַנְשָׁא וּבַבְּעִירָא. בְּיוֹמָא. דְּקַטְלִית כָּל בּוֹכְרָא בְּאַרְעָא

• רש"י •

לְבָנֵי מִרְרִי: טז) נִתְּנִים נִתְּנִים. נִתּוּנִים לְמִשָּׁא בְּכוֹר. שְׁלִי הָיוּ הַבְּכוֹרוֹת בְּקוֹ הַדִּין, שֶׁהִגְדַּתִּי

נִתּוּנִים לְשִׁיר: פְּטֻרַת. פְּתִיחַת: יז) כִּי לִי כָל עֲלִיָּהֶם בֵּין בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם וְלְקַחְתִּי אוֹתָם לִי

תפסיר דס"ג

בְּהִימָה. וְדֹאֲלֶךְ פִּי יוֹם אַחֲלָכָה
כָּל בֶּכֶר פִּי בָלֵד מִצֹּר.
אֶתְּדַסְתֶּהֶם לִי: יח) כְּדֹאֲלֶךְ
אֶתְּכַדֹּת אֱלִילִיָּאֲנִין בְּדִלְהֶם:
יט) וְגַעַלְתֶּהֶם לְהָרוֹן וּבְנִיה. מִן
בֵּין בְּנֵי אִסְרָאֵל. לִיכְדָּמוּ
כִּדְמִתֶּהֶם פִּי כִּבְא אֶלְמַחְצִיר.
וְיִסְתַּגְּפֻרוּ עֲנָהֶם. וְלֹא יִחַל בָּהֶם
וּבֵא. אֲדֹ הֵם תִּקְדָּמוּ אֵלַי
אֶלְקָדָס: כ) וְצַנֵּעַ מוֹסִי
וְהָרוֹן. וְסֹאִיר גְּמָאֲעָה בְּנֵי
אִסְרָאֵל לֶאֱלִילִיָּאֲנִין. כְּגָמִיעַ
מֵא אֲמַר אֱלִלָה מוֹסִי פִי
סִבְבָּהֶם כְּדֹאֲךְ צַנֵּעוּ לָהֶם:

דְּמִצְרִים. אֶקְדִּישִׁית יְתָהוֹן קְדָמִי:

**וְאַקַּח אֶת־הַלְוִיִּם תַּחַת
כָּל־בְּכוֹר בְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל:
וְקָרִיבִית יָת לִיֹּאֵי. חֲלָף כָּל בּוֹכֶרָא בְּבָנֵי
יִשְׂרָאֵל: יט) וְאַתָּנָה אֶת־הַלְוִיִּם
נִתְּנִים | לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו
מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹד
אֶת־עֲבֹדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
בְּאַהֲל מוֹעֵד וּלְכַפֵּר עַל־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִהְיֶה בְּבָנֵי**

**יִשְׂרָאֵל נֶגֶף בְּגִשְׁת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקֹּדֶשׁ:
וַיַּהֲבִית יָת לִיֹּאֵי. מְסִירִין לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו. מִגֹּז בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. לְמַפְלַח. יָת
פּוֹלְחֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִשְׁכַּן זְמָנָא. וּלְכַפֵּרָא עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְלֹא יִהְיֶה.
בְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל מוֹתָא. בְּמִקְרַב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְקוֹדֶשׁא: כ) וַיַּעַשׂ
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכָל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לַלְוִיִּם
כָּל־אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה לַלְוִיִּם כִּן־עָשׂוּ
לָהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וַעֲבַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. וְכָל כְּנִשְׁתָּא דְּבָנֵי
יִשְׂרָאֵל לְלִיֹּאֵי. כָּל. דְּפִקִּיד יִי יָת מֹשֶׁה לְלִיֹּאֵי.**

— רש"י —

עד שִׁטְעוּ בַּעֲגָל, וַעֲבָשׂוּ וְאַקַּח אֶת הַלְוִיִּם: תּוֹרָה, וְכָף רֵאִיתִי בְּבִרְאשִׁית רַבָּה: וְלֹא יִהְיֶה
יִתְּוָתָנָה וּגוֹי. חֲמִשָּׁה פְּעָמִים נֶאֱמַר בְּנֵי בְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל נֶגֶף. שְׁלֹא יִצְטָרְכוּ לְגִשְׁת אֶל
יִשְׂרָאֵל בְּמִקְרָא זֶה, לְהוֹדִיעַ חֲבָתָן שְׂנֵכְפָלוּ הַקֹּדֶשׁ, שְׁאֵם יִגְשׂוּ יִהְיֶה נֶגֶף: כ) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה
אֲזָרוֹתֵיהֶן בְּמִקְרָא אֶחָד כְּמִנְיֵן חֲמִשָּׁה חֲמִשִּׁי וְאַהֲרֹן וְכָל עֲדַת וּגוֹי. מֹשֶׁה הֶעֱמִידֵן וְאַהֲרֹן

תפסיר רס"ג

בן עבדו להון בני ישראל:

כא ויתחטאו הלוים ויכבסו

בגדיהם ויגף אהרן אתם

תנופה לפני יהוה וכפר

עליהם אהרן לטהרם:

ואדביאו ליואי. וחורו לבושיהון. וארים

אהרן יתהון. ארמא קדם יי. וכפר

עליהון. אהרן לדבואיהון:

כב ואחרי-כן באו הלוים

לעבד את-עבדתם באהל מועד לפני אהרן

ולפני בניו כאשר צוה יהוה את-משה על-

הלוים בן עשו להם: ובתר בן עלו ליואי. למפלח ית

פולחנהון במשכן ומנא. קדם אהרן וקדם בנוהי. כמא דפקיד יי ית

משה על ליואי. בן עבדו להון: ס כג וידבר יהוה אל-

משה לאמר: ומליל יי עם משה למימר: כד זאת אשר

ללוים מבן חמש ועשרים שנה ומעלה יבוא

לעבא עבא בעבדת אהל מועד: דא דלליואי.

כא) פתד' כן וג' סלו תיאבהם.

וז' פהם הרון ז' פא בין ידי אללה.

ואסתג' פר ענהם וטהרהם:

כב) ובעד דאלך דכ' לו.

ל' כ' דמו כ' דמתהם פי כ' פא

אלמחצ' ר. בין ידי הרון ובניה.

כג) מיע מא אמר אללה מוסי

בסבבהם. כד' אד צנעו להם:

כג) ת'ם כלם אללה מוסי

תכלימא: כד) הד'א רסם

אלליואנין. מן אבן כ' מסה

— רס"י —

הניפן וישראל סמכו את ידיהם: כג כ' אשר

צוה ה' וגוי בן עשו. להגיד שבח העושין

והנעשה בהן. שאחד מהן לא עבב: כד זאת

אשר ללוים. שנים פוסלים בהם. ואין

המומים פוסלים בהם: מבן חמש ועשרים.

וז'לק הדקדוק: כג בן עשו להם. מארכה בתיבת כן בכל התיגאן וטפחא בתיבת עשו:

תפסיר דס"ג

ועשרין סנה פצאעדא. ידכיל
לאגיש. לכדמה' כ'בא
אלמחצ'ר: כה) ומן אבן כ'מסין
סנה. ירגע ענה. ולא יכ'דם
אבדאן: כו) לכן יכ'דם מע
אכ'תה. פי חפץ' כ'בא
אלמחצ'ר. ואמא כ'דמתה
אלאו'לא פלא יכ'דם. כד'אך
אצנע בהם פי מחפצ'הם:
ט א) וקבל דיאלך כלם
אללה מוסי' פי ברייה' סיני. פי
אלסנה אלתיאניה. לכו'רגהם
מן בלד מצר. פי אלשהר
אלאו'ל קאילא: ב) ויצנעו בני
אסרא'ל. אלפסח פי וקתה:

מבר עשרין וחמש שנין ולעילא. ייתי
לחילא חילא. בפולחן משכן ומנא:
כה ומכן חמשים שנה ישוב
מצבא העבדה ולא יעבד
עוד: ומבר חמשין שנין. יתוב מחיל
פולחנא. ולא יפלה עוד: כו ושרת
את-אחיו באהל מועד
לשמר משמרת ועבדה לא
יעבד ככה תעשה ללוים
במשמרתם: וישמש עם אחוהי.

במשכן ומנא למטר מטרא. ופולחנא לא יפלה. כד'ין. תעביד ללויאי
במשרתהון: פ טו (עלוי) טו (עלוי) טו (עלוי)
אל-משה במדבר-סיני בשנה השנית לצאתם
מארץ מצרים בחדש הראשון לאמר: ומליל יי עם
משה במדברא דסיני. בשתא תנייתא. למפקהון מארעא דמצרים.
בירחא קדמא למימר: ב ויעשו בני-ישראל את-
הפסח במועדו: ויעבדון בני ישראל. ית פסחא בזמניה:

— רש"י —

לא נאמרה עד איר, למדת שאין סדר מקדים
ומאחר בתורה. ולמה לא פתח בזו, מפני
שהוא גנותן של ישראל, שכל ארבעים שנה
שהיו ישראל במדבר לא הקריבו אלא פסח
זה בלבד: ז במועדו. אף בשבת. במועדו אף
בטמאה:

כז ולא יעבד עוד. עבודת משא בכתף.
אבל חוזר הוא לנעילת שערים ולשיר ולטעון
עגלות, וזהו ושרת את אחיו עם אחוהי,
בתרגומו: כו לשמר משמרת. לחנות סביב
לאהל, ולהקים ולהוריד בשעת המסעות:
ט בחדש הראשון. פרשה שבראש הספר

תפסיר רס"ג

ג) פי אליוס אלראבע עשר. מן
הדיא אלשהר. בין אלג'רובין.
תצנעוה פי וקתה. כגמיע
רסומה ואחפאמה תצנעוה:
ד) פכלם מוסי' בני אסראיל פי
עמל אלפסח: ה) פעמלוה פי
אלשהר אלאוול. פי אליוס
אלראבע עשר מנה. בין
אלג'רובין פי ברייה סיני.
כגמיע מא אמר אללה מוסי'.
כדיאד צנעו בני אסראיל:
ו) ככאן פיהם אנאס. תנגסו

בארבעה עשר-יום בחדש
הזה בין הערבים תעשו
אתו במעדו ככל-חקתיו
וככל-משפטיו תעשו אתו:
בארבעת עשר יומא. בירחא הדין. בין
שמשיא. תעבדון יתיה בזמניה. ככל
גזירתיה וככל דחזי ליה תעבדון יתיה:
וידבר משה אל-בני
ישראל לעשת הפסח:

ומליל משה עם בני ישראל למעבד פסחא: ויעשו את-
הפסח בראשון בארבעה עשר יום לחדש בין
הערבים במדבר סיני ככל אשר צוה יהוה
את-משה בן עשו בני ישראל: ועבדו ית פסחא.
בניסן. בארבעת עשר יומא לירחא. בין שמשיא במדברא דסיני.
ככל. דפקיד יי ית משה. בן עבדו בני ישראל: ויהי אנשים
אשר היו טמאים לנפש אדם ולא-יכלו לעשת-
הפסח ביום ההוא ויקרבו לפני משה ולפני

— רס"י —

ג ככל חקתיו. אלו מצות שבגופו, שזה תמים
זכר בן שנה: וככל משפטיו. אלו מצות
שעל גופו ממקום אחר, כגון שבעת ימים
למצה ולבעור חמץ. [מצות שבגופו, שזה
תמים זכר בן שנה. שעל גופו, צלי אש ראשו
על כרעיו ועל קרבו. שחזן לגופו, מצה

ובעור חמץ: ד וידבר משה וגו'. מה תלמוד
לומר, והלא נאמר (ויקרא כג, מד) וידבר משה
את מועדי ה', אלא כששמע פרשת מועדים
מסיני, אמרה להם, וחזר והזהירם בשעת
מעשה: ולפני משה ולפני אהרן.
כששניהם יושבין בבית המדרש באו

תפסיר דס"ג

במיית מן אלנאס. פלם יגוז להם אן יעמלו אלפסח פי דאלד אליום. פתקדמו פיה. בין ידי מוסי' (והרון: ז) וקאלו. נחן אנגאס מן מיית מן אלנאס. פלם גמנע. מן אן נקרב מת'ל קרבאן אללה פי וקתה. פי מא בין בני אסראיל: ח) פקאל להם מוסי'. קפו חתא אסמע. מא יאמר אללה פים: ט) ת'ם פלם אללה מוסי' תכלימא: י) מור בני אסראיל קאילא. אי אנסאן פאן נגס מן מיית. או פי ספר

אָהֲרֹן בִּיּוֹם הַהוּא: וְהוּא גֹבֵרִיא. דְּהוּ מְסַאבִּין לְטַמֵּי נַפְשָׁא דְאַנְשָׁא. וְלֹא יִכִּילוּ לְמַעַבְדַּ פִּסְחָא בִּיּוֹמָא הַהוּא. וְקָרִיבוּ. קָדָם מֹשֶׁה. וְקָדָם אֶהְרֹן בִּיּוֹמָא הַהוּא: **וַיֹּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים הַהֵמָּה אֵלֵינוּ אֲנַחְנוּ טַמְאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם לָמָּה נִגְרַע לְבַלְתִּי הַקָּרִיב אֶת־קֶרְבַּן יְהוָה בְּמַעַדּוֹ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:** וַאֲמָרוּ. גֹּבֵרִיא הָאֲנֹנִין לִיה.

אֲנַחְנָא מְסַאבִּין לְטַמֵּי נַפְשָׁא דְאַנְשָׁא. לָמָּה נִתְמַנֵּעַ. בְּדִיל דְּלֹא לְקַרְבָּא. יֵת קוֹרְבָּנָא דִּי בְּזִמְנִיָּהּ. בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: **וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֹשֶׁה עֲמְדוּ וְאַשְׁמְעָה מֶה־יַּעֲזֹה יְהוָה לָכֶם:** וַאֲמַר לְהוֹן מֹשֶׁה. אֹרִיכוּ עַד דְּאַשְׁמַע. מָא דְאַתְּפַקֵּד מִן קָדָם יי על דילכוֹן: **פ** **וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:** וּמִלִּיל יי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר: **דְּבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי־יִהְיֶה טַמָּא | לְנֶפֶשׁ**

— רש"י —

ושאלום. וְלֹא יִתְכַּן לֹאמַר זֶה אֲחֵר זֶה, שְׂאֵם אָמְרוּ לוֹ יִזְרַק הַדָּם עָלֵינוּ בְּכִהְנִים טְהוֹרִים מֹשֶׁה לֹא הָיָה יוֹדֵעַ, אֶהְרֹן מְנִין לוֹ: **ז** לָמָּה וַיֹּאכַל הַבָּשָׂר לְטְהוֹרִים. אָמַר לָהֶם עֲמְדוּ נִגְרַע. אָמַר לָהֶם אֵין קֳדָשִׁים קָרְבִּים בְּטַמָּאָה. וְאַשְׁמְעָה, פְּתִלְמִיד הַמִּבְטָח לְשִׁמוּעַ מִפִּי רַבּוֹ.

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: **ח** מֶה יַעֲזֹה. לְחֹדֶר רַפִּי (מִהַר"ב): **י** אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה טַמָּא | לְנֶפֶשׁ. יֵשׁ פְּסִיק בֵּין תִּיבַת טַמָּא לְתִיבַת לְנֶפֶשׁ לֹאמַר לָךְ שֵׁשׁ חִילוּק בֵּין הַטַּמָּאִים אִישׁ נִדְחָה וְאֵין צָבוּר נִדְחָה (מִהַר"ב):

שִׁמּוֹן הַמּוֹר (י) אִישׁ אִישׁ. הַמְנַהֵג לְהַפְרִיד בִּינֵיהֶם.

תפסיר רס"ג

מנכם. או מן אגיא־לכם. פיצנע
פסחא ללה: יא) פי אלשהר אל
ת'אני. פי אליום אלראבע עשר
מנה. בין אלג'רובין אצנעוה פי
וקתה. מע פטיר ומראר
יאכלונה: יב) לא יבקו מנה
אלי אלג'דאה. ולא יכסרו מנה
עצמא. ופסאיר רסום אלפסח
יצנעוה: יג) ואי רגל כאן טאהר
ולם יכון פי ספר. ואמתנע אן
יעמל אלפסח. פינקטע דיאלד
אלאנסאן מן בין קומה. אד'

או בדרך רחקה לכם או
לדרכיכם ועשה פסח
ליהוה: מליל. עם בני ישראל
למימר. גבר גבר ארי יהי מסאב לטמי
נפשא דאנשא. או באורח רחיקא לכו.
או לדרכו. ויעבד פסחא קדם יי:
בחדש השני בארבעה
עשר יום בין הערבים
יעשו אתו על-מצות

ומרים יאכלהו: בירחא תנינא. בארבעת עשרא יומא. בין
שמישיא יעבדון יתיה. על פטיר ומרין יכלונה: יב) לא-ישאירו
ממנו עד-בקר ועצם לא ישברו-בו בכל-חקת
הפסח יעשו אתו: לא ישארו מניה עד צפרא. וגרמא לא
יתברון ביה. בכל גזירת פסחא יעבדון יתיה:
והאיש אשר-הוא טהור ובדרך לא-היה
וחדל לעשות הפסח ונכרתה הנפש ההוא
מעמיה כי קרבן יהוה לא הקריב במעדו
חטאו ישא האיש ההוא: וגוברא דהוא דכי ובאורח לא יהוה.

— רס"י —

אשרי ולוד אשה שפך מבטח שכל זמן
שהיה רוצה היה מדבר עם השכינה. וראויה
היתה פרשה זו להאמר על ידי משה בשאר
כל התורה בלה, אלא שזכו אלו שתאמר על
ידיהן, שמגלגלין זכות על ידי זכאי:

י או בדרך רחקה. נקוד עליו. לומר לא
שרחוקה ודאי, אלא שהיה חוץ לאסקפת
העזרה כל זמן שהיטה. פסח שני מצה וחמץ
עמו בבית ואין שם יום טוב, ואין אסור חמץ
אלא עמו באכילתו:

תפסיר דס"ג

לם יקרב קרבאן אללה פי וקתנה. פקד חמל דיאלד אלדגל וזרה: יד) ואן דכיל פיקם דכיל. פליצנע פסחא ללה. כרסם אל פסח וחכמה פדיאד יצנע. אד שריעה ואחדה תכון לם. לאל דכיל וצריח אללמה: טו) ומן יום נצב אלמסכן ג'טאה אל ג'מאם עלי כ'בא אלשהאדה. ובאלליל יכון עליה. פרויא (קרי: פרויא) נאר אלי אלג'דאה: טז) פדיאד יכון דאימא. אל ג'מאם יג'טיה נהארא. ורויא (קרי: ורויא) אלנאר לילא:

ויתמנע מלמעבד פסחא. וישתיצי. אנשא
ההוא מעמיה. ארי קורבנא די. לא קריב
בזמניה. חוביה יקביל גוברא ההוא:
וכי יגור אתכם גר ועשה
פסח ליהוה כחקת הפסח
ובמשפטו כן יעשה חקה
אחת יהיה לכם ולגר
ולאזרח הארץ: וארי יתגיר
עמכון גיורא. ויעבד פסחא קדם יי.
בגזירת פסחא. וכדחזי ליה כן יעבד.
קימא חד יהי לכון. ולגיוריא וליציביא

דארעא: ס רביעין בספרי תיטון (רביעי) טו וביום הקים את-
המשכן פסה הענן את-המשכן לאהל העדת
ובערב יהיה על-המשכן במראה-אש עד-
בקר: וביוםא דאתקם משכנא. חפא עננא ית משכנא. למשכנא
דסהדותא. וברמשא הוי על משכנא. פחיו אישתא עד צפרא:
כז פ בן יהיה תמיד הענן יכסנו ומראה-אש
לילה: כן הוי תדירא. עננא חפי ליה. וחיו אישתא בליליא:

— רש"י —

יד וכי יגור אתכם גר ועשה פסח. יכול כל המתגייר יעשה פסח מיד, תלמוד לומר חקה אחת וגו' אלא כך משמעו, וכי יגור אתכם גר ובא עת לעשות פסח עם חבריו בחקה

זולק הדקדוק: וועשה פסח. פילג בספרים יש שקורין בדחיק ויש ברפי והנכון ברפי ודלעיל רפי (מהר"ב). והכרעתו אמת מטעם שהה"א שרשית ודוק: טו ובערב יהיה על המשכן. תיבת ובערב באזלא על העי"ן בכל התיגאן לא בגריש:

תפסיר רס"ג

יז) ועלי קדר ארתפאע
 אלג'מאם ען אלכ'בא. פבעד
 דאלד ירחלון בני אסראיל. ופי
 מוצע יסכן פיה אלג'מאם. תם
 ינזלון בני אסראיל: יח) עלי
 קול אללה. ירחל בני אסראיל.
 ועלי קולה ינזלון. פהם טול
 מדה' מא יסכן אלג'מאם. עלי
 אלמסכן מקימין: יט) ואן טאל
 אלג'מאם. אייאמא כתיירה
 עלי אלמסכן. פחפץ' בני
 אסראיל. חפץ' אללה ולא
 ירחלון: כ) ורב מא כאן

ולפי העלות הענן מעל
 האהל ואחרי כן יסעו בני
 ישראל ובמקום אשר
 ישכן-שם הענן שם יחנו
 בני ישראל: ולפום. אסתלקות
 עננא מעלוי משכנא. ובתר כן. נטלין בני
 ישראל. ובאתר. דשרי תמן עננא. תמן
 שרן בני ישראל: דה על-פי יהוה
 יסעו בני ישראל ועל-פי
 יהוה יחנו כל-ימי אשר ישכן הענן על-
 המשכן יחנו: על מימרא דיי. נטלין בני ישראל. ועל מימרא
 דיי שרן. כל יומין. דשרי עננא. על משכנא שרן: ובהאריד
 הענן על-המשכן ימים רבים ושמרו בני-
 ישראל את-משמרת יהוה ולא יסעו: ובאורכות
 עננא. על משכנא יומין סגיאין. וישרון בני ישראל. ית מטרת מימרא
 דיי ולא נטלין: ב ויש אשר יהיה הענן ימים מספר

— רס"י —

י העלות הענן. כתרגומו אסתלקות, וכן
 ונעלה הענן. ולא יתכן לכתוב ולפי עלות
 הענן ועלה הענן, שאין זה לשון סלוק אלא
 צמוח ועליה, כמו (מלכים א' יח, מד) והנה עב
 קטנה ככף איש עלה מים: יח על פי ה'
 יסעו. שנינו במלאכת המשכן, כיון שהיו
 ישראל נוסעים היה עמוד הענן מתקפל
 ונמשך על גבי בני יהודה כמין קורה, תקעו

והריעו ותקעו ולא היה מהלך עד שמושה
 אומר קומה ה' ונסע דגל מחנה יהודה, זו
 בספרי: ועל פי ה' יחנו. כיון שהיו ישראל
 חונים, עמוד הענן מתמר ועולה ונמשך על
 גבי בני יהודה כמין סבה, ולא היה נפרש עד
 שמושה אומר שובה ה' רבבות אלפי ישראל,
 הוי אומר על פי ה' ובגיד משה: כ ויש. כלומר
 ופעמים: ימים מספר. ימים מועטים:

תפסיד רס"ג

אלג'מאם איינמא מחצאה
עלי' אלמסכן. פהם עלי' קול
אללה ועלי' קולה ירחלון:
כא) ור"ב מא פאן אלג'מאם
מן אלמסא אלי' אלצבאח.
ת"ם ירתפע באלג'דאה
יירחלון. או נהארא ולילא. ת"ם
ירתפע יירחלון: כב) או יומין
או שהרא או חולא. אד"א
טאלת מדה' אלג'מאם עלי'
אלמסכן ליסכן עליה. בני
אסראיל מקימין ג'יר ראחלון.
ופי ארתפאעה יירחלון:
כג) פד"אד עלי' קול אללה
ינחלון. ועלי' קולה יירחלון.
ויחפצון מא אסתחפצ'הם.
מן קולה ביד מוסי':

על-המשכן על-פי יהוה
יחנו ועל-פי יהוה יסעו:
ואית. דהוי עננא. יומין דמנין על
משכנא. על מימרא דיי שרן. ועל מימרא
דיי נטלין: כא ויש אשר יהיה
הענן מערב עד-בקר
ונעלה הענן בבקר ונסעו
או יומם ולילה ונעלה
הענן ונסעו: ואית. דהוי עננא
מרמשא עד צפרא. ומסתלק עננא.
בצפרא ונטלין. או יומם ולילי. ומסתלק
עננא ונטלין: כב או-ימים או-

חדש או-ימים בהאריך הענן על-המשכן
לשכן עליו יחנו בני-ישראל ולא יסעו
ובהעלתו יסעו: או תרין יומין או ירחא או עדן בעדן.
באורכות עננא על משכנא למשרי עלוהי. שרן בני ישראל ולא
נטלין. ובאסתלקותיה נטלין: כג על-פי יהוה יחנו ועל-
פי יהוה יסעו את-משמרת יהוה שמרו על-פי
יהוה ביד-משה: על מימרא דיי שרן. ועל מימרא דיי נטלין.
ית מטרת מימרא דיי נטרין. על מימרא דיי בידא דמשה: פ

— רש"י —

כז או ימים. שנה, כמו (ויקרא כב, כט) ימים תהיה גאלתו:

תפסיד רס"ג

❧ חמיוטו בספרי תימן ❧

וַיִּדְבֹּר יְהוָה

אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר: וּמִלִּיל יְיָ עַם

מֹשֶׁה לְמִימֶר: בַּעֲשָׂה לְךָ שְׂתִי

חֲצוּצֹת פָּסֶף מְקֻשָּׁה

תַּעֲשֶׂה אֹתָם וְהָיוּ לְךָ

לְמִקְרָא הָעֵדָה וּלְמִסַּע

אֶת-הַמַּחֲנוֹת: עֲבִיד לְךָ. תִּרְתִּין

חֲצוּצָרִין דְּכֶסֶף. נְגִיד תַּעֲבִיד יְתִהוֹן. וְיִהְיוּ

לְךָ לְעֶרְעָא פְּנִשְׁתָּא. וּלְאַשְׁלָא יֵת מִשְׁרִיתָא: ג וְתִקְעוּ בָהֶן

וְנוֹעְדוּ אֱלִיךְ כָּל-הָעֵדָה אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

וְיִתְקְעוּן בָּהֶן. וְיִזְדְּמְנוּן לְוֹתֵךְ כָּל פְּנִשְׁתָּא. לְתֹרַע מִשְׁכַּן זְמָנָא:

ד וְאִם-בְּאַחַת יִתְקְעוּ וְנוֹעְדוּ אֱלִיךְ הַנְּשִׂאִים

רְאִשֵׁי אֱלִפִי יִשְׂרָאֵל: וְאִם בְּחֶדָא יִתְקְעוּן. וְיִזְדְּמְנוּן לְוֹתֵךְ

רַבְרַבְיָא. רִישֵׁי אֱלִפִי דְיִשְׂרָאֵל: ה וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה

— רס"י —

י **עֲשֶׂה לְךָ**. שִׁיחֵיו תוֹקְעִין לְפָנֶיךָ בְּמִלָּךְ. כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר (דְּכִיס לֵג, ס) וַיְהִי בִישְׁרוֹן מִלָּךְ: **עֲשֶׂה לְךָ**. מִשְׁלָךְ: **עֲשֶׂה לְךָ**. אַתָּה עוֹשֶׂה וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם וְלֹא אַחֲרָי: **לְמִקְרָא הָעֵדָה**. בְּשִׁתְרֻצָּה לְדַבֵּר עִם הַסִּנְהֶדְרִין וּשְׂאֵר הָעָם וְתִקְרָאם לְאַסֵּף אֱלִיךְ, תִּקְרָאם עַל יְדֵי חֲצוּצֹת: **וּלְמִסַּע אֶת הַמַּחֲנוֹת**. בְּשַׁעַת סְלוֹק מִסְּעוֹת תִּתְקְעוּ בָהֶם לְסִימָן, נִמְצָאָתָא אַתָּה אוֹמֵר עַל פִּי שְׁלִשָּׁה הָיוּ נוֹסְעִים, עַל פִּי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְעַל פִּי מֹשֶׁה וְעַל פִּי

חֲצוּצֹת: מְקֻשָּׁה. מִדְּעֻשְׁתָּ תַּעֲשֶׂה בְּהַקְשָׁת הַקְרָנִס: ג וְתִקְעוּ בָהֶן. בְּשִׁתְיָהֶן וְהוּא סִימָן לְמִקְרָא הָעֵדָה, שְׁנֶאֱמַר וְנוֹעְדוּ אֱלִיךְ כָּל הָעֵדָה אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ד וְאִם בְּאַחַת יִתְקְעוּ. הוּא סִימָן לְמִקְרָא הַנְּשִׂאִים, שְׁנֶאֱמַר וְנוֹעְדוּ אֱלִיךְ הַנְּשִׂאִים. וְאַף הֵן יַעֲדִתֶּן אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד. וּמִגְזָרָה שְׁוָה הוּא בָּא בְּסִפְרֵי: ה וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה. סִימָן מִסַּע הַמַּחֲנוֹת תִּקְיָעָה תְּרוּעָה וְתִקְיָעָה, כִּף הוּא נִדְרָשׁ בְּסִפְרֵי מִן הַמִּקְרָאוֹת הַיְתֵרִים:

תפסיר דס"ג

יִרְחַל בְּהָא אֲלֵעֶסְאֲכָר.
 אֲלֵנְאֲזֵלִין פִּי אֲלִמְשָׁרְקָ:
 (ו) וְאֲנַפְכִּי נַפְכִּיא מְגֻלְבָּא
 תִּיאֲנִיא. יִרְחַל בְּהָא אֲלֵעֶסְאֲכָר.
 אֲלֵנְאֲזֵלִין פִּי אֲלֵגְנוּבָ. כְּדִיאֲד
 יִנְפְכִי נַפְכִּיא לְרַחֲלֵהֶם: (ז) וְפִי
 תַּגְוִיק אֲלֵגְנוּק. אֲנַפְכִּי נַפְכִּיא
 וְלֹא תַגְלָבוּ: (ח) וּבְנֵי הָרוֹן
 אֲלֵאֲיָמָה. יִצְרְבוּ בִּאלֵאֲבֹאֲק.
 וַיְכּוֹן לָפָם דִּיאֲלֵךְ. רַסִּם אֲלֵדְהָר
 לֵאֲגִיאלְכֶם: (ט) וְאֲדִיא צִרְתֶּם
 אֲלֵי חֹרֵב פִּי בְלִדְכֶם. מַע
 אֲלֵעֲדֹו אֲלֵמַעֲאֲדִיכֶם. פְּגֻלְבוּ

וַיִּסְעוּ הַמַּחֲנוֹת הַחֲנִים

קִדְמָה: וַתִּתְקַעוּן יִבְבְּתָא. וַיִּטְלוּן

מִשְׁרִיתָא. דְּשָׁרֹן קְדוּמָא: וַתִּקְעֵתֶם

תְּרוּעָה שְׁנִית וַיִּסְעוּ

הַמַּחֲנוֹת הַחֲנִים תִּימָנָה

תְּרוּעָה יִתְקַעוּ לְמַסְעֵיהֶם:

וַתִּתְקַעוּן יִבְבְּתָא תַנְיָנוֹת. וַיִּטְלוּן

מִשְׁרִיתָא. דְּשָׁרֹן דְּרוּמָא. יִבְבְּתָא יִתְקַעוּן

לְמַטְלָנִיהוֹן: וּבִהְקֵהִיל אֶת-

הַקֵּהֶל תִּתְקַעוּ וְלֹא תִרְיעוּ: וּבְמִכְנֹשׁ יֵת קֵהֶלָא. תִּתְקַעוּן

וְלֹא תִיַבְבוּן: וּבְנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים יִתְקַעוּ

בַּחֲצֹצְרוֹת וְהָיוּ לָכֶם לַחֲקַת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם:

וּבְנֵי אֶהְרֹן כֹּהֲנֵיא. יִתְקַעוּן בַּחֲצוֹצְרֹתָא. וַיְהִיֹּן לְכוּן. לְקִים עֹלָם

לְדֹרֵיכוֹן: וְכִי־תָבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאַרְצְכֶם עַל־הָעִיר

הָעִיר אֶתְכֶם וְהִרְעֵתֶם בַּחֲצֹצְרוֹת וְנִזְפַּרְתֶּם

לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאִיְבֵיכֶם:

— רש"י —

הַמַּחֲנוֹת תִּלְמוּד לומר וּבִהְקֵהִיל אֶת
 הַקֵּהֶל יגוֹ, לומר שְׁאִין תְּרוּעָה לְמִקְרָא
 הָעֵדָה וְהוּא הָדִין לְנִשְׁיָאִים. הָרִי סִימָן
 לְשִׁלְשֵׁתָם, מִקְרָא הָעֵדָה בְּשִׁתִּים,
 וְשִׁלְשֵׁיָאִים בְּאַחַת, וְזוּ וְזוּ אֵין בָּהֶם
 תְּרוּעָה, וּמַסַּע הַמַּחֲנוֹת בְּשִׁתִּים עַל יְדֵי
 תְּרוּעָה וּתְקִיעָה: וּבְנֵי אֶהְרֹן יִתְקַעוּ.
 בְּמִקְרָאוֹת וּבְמַסְעוֹת הַלְלוּ:

וּבִהְקֵהִיל אֶת הַקֵּהֶל יגוֹ, לְפִי שְׁהוּא
 אומר וְהָיוּ לָךְ לְמִקְרָא הָעֵדָה וּלְמַסַּע אֶת
 הַמַּחֲנוֹת מִה מִקְרָא הָעֵדָה, תּוֹקַע בְּשִׁנִּי
 כֹּהֲנִים וּבְשִׁתִּיהוֹן, שְׁנַאֲמַר וְתִקְעוּ בָהֶן יגוֹ,
 אֶף מַסַּע הַמַּחֲנוֹת בְּשִׁתִּיהוֹן, יְכוֹל מִה מַסַּע
 הַמַּחֲנוֹת תּוֹקַע וּמְרִיעַ וְתּוֹקַע אֶף מִקְרָא
 הָעֵדָה תּוֹקַע וּמְרִיעַ וְתּוֹקַע, וּמַעֲתָה אֵין
 חֲלוּק בֵּין מִקְרָא הָעֵדָה לְמַסַּע אֶת

תפסיד רס"ג

באלאבואק. פאד'א בונקתם
בין ידי אללה רבכם. תג'אתון
מן אעדאיכם: (י) ופי יום פרחכם
ואעיאדכם ורוס שהורכם.
פאצ'רבו באלאבואק. עלי
צואעדכם. ודבאיח סלאמתכם.
פתכון לכם ד'פרא בין ידי
רבכם. אנא אללה רבכם
אמרת בד'אלד: (יא) פלמא כאן
פי אלשהר אלת'אני. מן
אלסנה אלת'אניה פי עשרין
מנה. ארתפע אלג'מאם. ען
מסכן אלשהאדה. (יב) פרחל בני
אסראיל עלי מראחלהם מן

וארי תיעלון לאגחא קרבא פארעכון.
על מעיקי דמעיקין לכון. ותיבבון
בחצוצרתא. ויעול דוכרנכון לטבא. קדם
" אללהכון. ונתפרקון משנאיכון:
וביום שמחתכם

ובמועדיכם ובראשי

חדשיכם ותקעתם

בחצוצות על עלתיכם ועל

זבחי שלמיכם והיו לכם

לזכרון לפני אליהם אני

יהוה אליהם: וביום חדותכון

ובמועדיכון וברישי ירחיכון. ונתקעון בחצוצרתא. על עלותכון. ועל

נכסת קודשיכון. ויהון לכון לדוכרנא קדם אללהכון. אנא " אללהכון: פ

ויהי בשנה השנית בחדש

השני בעשרים בחדש נעלה הענן מעל משכן

העדות: והוה. בשתא תנייתא. בירחא תנינא בעשרין בירחא.

אסתלק עננא. מעלוי משכנא דסהדותא: יב ויסעו בני-

ישראל למסעיהם ממדבר סיני וישכן הענן

— רס"י —

נמצאת אומר שנים עשר חדש חסר עשרה
ימים עשו בחורב, שהרי בראש חדש סיון
חנו שם ולא נסעו עד עשרים באדר לשנה
הבאה: יב למסעיהם. במשפט המפורש
למסע דגליהם מי ראשון ומי אחרון:

י על עלתיכם. בקרבן צבור הכתוב מדבר:
אני ה' אליהם. מכאן למדנו מלכיות עם
זכרונות ושופרות, שנאמר ותקעתם הרי
שופרות, לזכרון הרי זכרונות, אני ה'
אלהיכם זה מלכיות וכו': יא בחדש השני.

תפסיר דס"ג

בְּרִייתָהּ סִינִי. פֶּסֶכֶן אֱלֹהֵימָאם פִּי
בְּרִייתָהּ פֶּאֶרֶן: יג) פֶּכֶאן אֱוֹל
רְחִילָהֶם. עֲלִי קוֹל אֱלִלָה בְּיָד
מוֹסִי: יד) בָּאן רְחֵל מֶרְכֹּז
עֶסְכֶּר בְּנֵי יְהוּדָה. עֲלִי
אֱלִמְקִדְמָה לְגִיּוּשָׁהֶם. וְעֲלִי
גִישָׁה נַחֲשׁוֹן אֲבֹן עֲמִינָדָב:
טו) וְעֲלִי גִישׁ סִבֵּט יִשְׁשָׁכָר.
נִתְנָאֵל אֲבֹן צוּעֵר: טז) וְעֲלִי
גִישׁ סִבֵּט זְבוּלוֹן. אֱלִיאָב אֲבֹן
חֶלּוֹן: יז) תִּים פֶּצֶל אֱלִמְסִכָּן.
פֶּרְחֵל בְּנֵי גֶרֶשׁוֹן וּבְנֵי מֵרָרִי.
חֲאִמְלוּה: יח) תִּים רְחֵל מֶרְכֹּז
עֶסְכֶּר רֵאוּבֵן לְגִיּוּשָׁהֶם. וְעֲלִי

בְּמִדְבַּר פֶּאֶרֶן: וְנָטְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל.
לְמַטְלֵיָּהוֹן מִמִּדְבָּרָא דְּסִינִי. וּשְׂרָא
עֲנָנָא בְּמִדְבָּרָא דְּפֶאֶרֶן: **וַיִּסְעוּ**
בְּרֵאשִׁיטָה עַל-פִּי יְהוָה בְּיַד-
מֹשֶׁה: וְנָטְלוּ בְּקִדְמִיתָא. עַל מִימָרָא
דִּי בִידָא דְּמֹשֶׁה: **וַיִּסְעַ דְּגֵל**
מַחֲנֵה בְנֵי-יְהוּדָה בְּרֵאשִׁיטָה
לְעִבְאָתָם וְעַל-עִבְאֹ נַחֲשׁוֹן
בֶּן-עֲמִינָדָב: וְנָטְלוּ. טִיקֶס מִשְׁרִית
בְּנֵי יְהוּדָה. בְּקִדְמִיתָא לְחִילִיָּהוֹן. וְעַל

חִילִיָּה. נַחֲשׁוֹן בֶּר עֲמִינָדָב: **וְעַל-עִבְאֹ מִטָּה בְּנֵי**
יִשְׁשָׁכָר נִתְנָאֵל בֶּן-צוּעֵר: וְעַל חִילָא. דְּשִׁבְטָא דְּבְנֵי
יִשְׁשָׁכָר. נִתְנָאֵל בֶּר צוּעֵר: **וְעַל-עִבְאֹ מִטָּה בְּנֵי זְבוּלוֹן**
אֱלִיאָב בֶּן-חֶלּוֹן: וְעַל חִילָא. דְּשִׁבְטָא דְּבְנֵי זְבוּלוֹן. אֱלִיאָב בֶּר
חֶלּוֹן: * **וְהוֹרֵד הַמִּשְׁכָּן וְנָסְעוּ בְנֵי-גֶרֶשׁוֹן וּבְנֵי**
מֵרָרִי נִשְׂאֵי הַמִּשְׁכָּן: וּמִתְפָּרֵק מִשְׁכָּנָא. וְנָטְלוּ בְנֵי גֶרֶשׁוֹן
וּבְנֵי מֵרָרִי. נָטְלוּ מִשְׁכָּנָא: **וְנָסְעַ דְּגֵל מַחֲנֵה רֵאוּבֵן**

עַד כֹּהֵן אֵלֶּף פִּיטוּקִים

— רש"י —

הַמִּחֲנֶה, וּבְנֵי גֶרֶשׁוֹן וּבְנֵי מֵרָרִי פּוֹרְקִין הַמִּשְׁכָּן
וְטוֹעֲנִין אוֹתוֹ בְּעֵגְלוֹת וְנוֹסְעִים, וְהָאֶרֶץ וּכְלִי
הַקֹּדֶשׁ שְׁלֵמִשָּׁא בְּנֵי קֶהֶת עוֹמְדִים מִבְּסִין
וְנִתְּנִין עַל הַמוֹטוֹת עַד שֶׁנָּסַע דְּגֵל מַחֲנֶה
רֵאוּבֵן, וְאַחֲרַיָּהוּ נָסְעוּ הַקֹּהֲנִים:

בְּמִדְבַּר פֶּאֶרֶן. קְבֵרוֹת הַתַּאֲוָה בְּמִדְבַּר פֶּאֶרֶן
הָיָה וְשֵׁם חֲנוּ מִמֶּסַע זֶה: י' וְהוֹרֵד הַמִּשְׁכָּן.
כִּינֹן שְׁנוּסַע דְּגֵל יְהוּדָה נִכְנָסוּ אֶהְרֹן וּבְנָיו
וּפִרְקוּ אֶת הַפֶּרֶכֶת וְכִסּוּ בָהּ אֶת הָאֶרֶץ,
שְׁנַאֲמֵר (צִמְדָּר ז', ס) וּבָא אֶהְרֹן וּבְנָיו בְּנוֹסַע

תפסיד רס"ג

לְעִבְיָתֶם וְעַל-עֲבֹאוֹ

אֱלִיעֶזֶר בֶּן-שִׁדְיָאוֹר: וְנָטִיל.

טִיקָס. מִשְׁרִית רְאוּבֵן לְחִילֵיהוֹן. וְעַל חִילִּיהָ אֱלִיעֶזֶר בֶּן שִׁדְיָאוֹר: יט וְעַל-

עֲבֹא מִטָּה בְּנֵי שְׁמַעוֹן

שְׁלֹמִיאֵל בֶּן-צֹרִישָׁדִי: וְעַל

חִילָא. דְּשִׁבְטָא דְּבְנֵי שְׁמַעוֹן. שְׁלֹמִיאֵל

בֶּן צֹרִישָׁדִי: כ וְעַל-עֲבֹא מִטָּה

בְּנֵי-גַד אֱלִיסָף בֶּן-דְּעוּאֵל: וְעַל חִילָא דְּשִׁבְטָא דְּבְנֵי גַד.

אֱלִיסָף בֶּן דְּעוּאֵל: כא וְנָסְעוּ הַקְּהָתִים נְשָׁאֵי הַמִּקְדָּשׁ

וַהֲקִימוּ אֶת-הַמִּשְׁכָּן עַד-בָּאָם: וְנָטְלִין בְּנֵי קֹהֶת. נָטִיל

מִקְדָּשָׁא. וּמְקִימִין יָת מִשְׁכְּנָא עַד מִיתִיהוֹן: כב וְנָסְעַ דְּגֹל

מַחֲנֶה בְּנֵי-אֶפְרַיִם לְעִבְיָתֶם וְעַל-עֲבֹאוֹ אֱלִישְׁמַע

בֶּן-עַמִּיהוּד: וְנָטִיל. טִיקָס. מִשְׁרִית בְּנֵי אֶפְרַיִם לְחִילֵיהוֹן. וְעַל

חִילִּיהָ אֱלִישְׁמַע בֶּן עַמִּיהוּד: כג וְעַל-עֲבֹא מִטָּה בְּנֵי מְנַשֶּׁה

גְּמִלְיָאֵל בֶּן-פְּדָהצֹר: וְעַל חִילָא. דְּשִׁבְטָא דְּבְנֵי מְנַשֶּׁה.

• רס"י •

כא נְשָׁאֵי הַמִּקְדָּשׁ. נְשָׁאֵי הַדְּבָרִים שׁוֹכֵן, וְסִימֵן הַחֲנִינִי נִרְאָה בְּדָגֶל מַחֲנֶה יְהוּדָה הַמִּקְדָּשִׁים: וַהֲקִימוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן. בְּנֵי גֵרְשׁוֹן וְהֵם חֹנִימִים, וְעִדְיָן בְּנֵי קֹהֶת בָּאִים מֵאֲחֵרֵיהֶם וּבְנֵי מְרָרִי, שֶׁהָיוּ קוֹדְמִים לָהֶם מִסַּע שְׁנֵי עִם שְׁנֵי דְגָלִים הָאֲחֵרוֹנִים, הָיוּ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן וּבְנֵי דְגָלִים, הָיוּ מְקִימִין אֶת הַמִּשְׁכָּן, כְּשֶׁהָיָה הָעֵנָן מְרָרִי מְקִימִין אֶת הַמִּשְׁכָּן, וְכִשְׁבָּאִים בְּנֵי קֹהֶת

כב גְּמִלְיָאֵל בֶּן פְּדָהצֹר. כֹּל ה"א שְׁבָאֲמַצֶּע תִּיבָה שֶׁתַּחֲתֶיהָ שׁוֹא הָרִי אוֹתָהּ ה"א בַּמִּפְיָק כְּמוֹ בַּהֲשֵׁמָה, יֵהָצֵה, פְּדָהאֵל וְדוּמִיָּה. וְכֹל ה"א שְׁבָאֲמַצֶּע תִּיבָה שֶׁאֵין תַּחֲתֶיהָ שׁוֹא אֵינָה בַּמִּפְיָק אֵלָא

רפ"י, פְּדָהצֹר וְדוּמִיָּה (מִהֲר"ב):

תפסיר דס"ג

כד) וְעָלִי גִישׁ סִבַּט בְּנִימִן.
אֲבִידֵן אֲבֵן גְּדֵעוֹנִי: כה) תִּים
רַחֵל מִרְכּוֹ עֶסְכֶּר בְּנֵי דָן. עָלִי
סִאקָה' סִאִיר אֶלְעֶסֶאכֶר
לְגִיּוּשָׁהֶם. וְעָלִי גִישָׁה. אַחִיעֶזֶר
אֲבֵן עֲמִישְׁדִּי: כו) וְעָלִי גִישׁ
סִבַּט אֲשֶׁר. פִּגְעִיאל אֲבֵן עֶכְרֹן:
כז) וְעָלִי גִישׁ סִבַּט נִפְתָּלִי.
אַחִירֵע אֲבֵן עֵינָן: כח) הֲדִיָּה
מִרְאחֵל בְּנֵי אֶסְרָאֵל לְגִיּוּשָׁהֶם.
פִּלְמָא רַחֵל: כט) קָאֵל מוֹסִי.
לְחֹבֵב. אֲבֵן רְעוּאֵל אֶלְמִדִּיאֲנִי

אַחִיעֶזֶר בֶּן־עֲמִישְׁדִּי: וְנָטִיל.
טִיקֶס מִשְׁרִית בְּנֵי דָן. מִכְנִישׁ לְכָל
מִשְׁרִיתָא לְחִילִיהוֹן. וְעַל חִילִיָּה.
כו) וְעַל־עֲבָא מִטָּה בְּנֵי אֲשֶׁר פִּגְעִיאל בֶּן־עֶכְרֹן:
וְעַל חִילָא. דְּשִׁבְטָא דְּבִנֵּי אֲשֶׁר. פִּגְעִיאל בֶּן עֶכְרֹן: כז) וְעַל־עֲבָא
מִטָּה בְּנֵי נִפְתָּלִי אַחִירֵע בֶּן־עֵינָן: וְעַל חִילָא.
דְּשִׁבְטָא דְּבִנֵּי נִפְתָּלִי. אַחִירֵע בֶּן עֵינָן: כח) אֵלֶּה מִסְעֵי
בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְעֲבָאתָם וַיִּסְעוּ: אֵלֶּיךָ. מִטְּלֵנִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְחִילִיהוֹן. וְנָטִלוּ: ס **סְבִיעִי** בְּסִפְרֵי תִימָן **ס** כֵּן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
לְחֹבֵב בֶּן־רְעוּאֵל הַמְּדִינִי חֵתָן מֹשֶׁה נִסְעִים |

— רש"י —

שְׁהִיָּה מֵאֲבָד דְּבָר הָיָה מְחֻזָּרוֹ לֹא. אֵית מֵאֵן
[אַתִּיָּא כְּמֵאֵן] דְּאָמַר כְּתִיבָה הָיוּ מְחַלְכִּין.
וּמִפִּיק לֵה מֵן (כְּמִדְּכָר ג', יז) כְּאֲשֶׁר יִחְנוּ בֵּן
יִסְעוּ. וְאֵית דְּאָמַרִי כְּקוֹרָה הָיוּ מְחַלְכִּין וּמִפִּיק
לֵה מֵן מֵאֲסָף לְכָל הַמַּחֲנוֹת: כֹּס אֵלֶּה מִסְעֵי.
זֶה סֵדֶר מִסְעֵיהֶם: וַיִּסְעוּ. בַּיּוֹם הַהוּא נָסְעוּ:

מוֹצְאִים אוֹתוֹ עַל מְכוּנָו, וּמִכְנִיסִין בּוֹ הָאָרוֹן
וְהַשְּׁלָחַן וְהַמְּנוֹרָה וְהַמִּזְבֵּחוֹת, וְזֶהוּ מִשְׁמְעוֹת
הַמִּקְרָא וְהַקִּימוֹ מִקִּימֵי הַמִּשְׁכָּן אוֹתוֹ עַד טָרָם
בוֹאֵם שְׁלֹבְנֵי קָהֶת: כֹּס מֵאֲסָף לְכָל הַמַּחֲנוֹת.
תִּלְמוּד יְרוּשְׁלָמִי לְפִי שְׁהִיָּה שְׁבִטוֹ שְׁלָדָן
מִרְבָּה בְּאֶבְלוֹסִין הָיָה נוֹסֵעַ בְּאַחֲרוֹנָה וְכָל מִי

תפסיר רס"ג

חמוה. אנא ראהליו. אלי
אלמוציע אלדי קאל אללה.
אניאהא אעטיכם. תעאל מענא
ונחשן אליך. לאן אללה קד ועד
אל אסראיל בכ"ר: ל) קאל לא
אמצי. אלא אלי ארצי
וכולדי: לא) קאל יא הדא לא

אֲנַחְנוּ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר
אָמַר יְהוָה אֵתוּ אֶתְּנָן לָכֶם
לֶכָּה אֶתְּנוּ וְהִטַּבְנוּ לָךְ
כִּי-יְהוָה דִּבֶּר-טוֹב עַל-
יִשְׂרָאֵל:

ועאל מדינאה חמוהי דמשה. נטלין
אנחנא. לאתרא דאמר יי. יתיה אתין לכו. איתא עמנא ונוטיב לך.
ארי יי מליל לאיתאה טבתא על ישראל: ויאמר אליו לא
אלך כי אם-אל-ארצי ואל-מולדתי אלך:
ואמר ליה לא איזיל. אלהין לארעי. ולילדותי איזיל: לא ויאמר
אל-נא תעזב אתנו כי | על-כן ידעת חנתנו
במדבר והיית לנו לעינים: ואמר. לא בען תשובוק יתנא.

— רש"י —

לשון בקשה, שלא יאמרו לא נתגיר יתרו
מחבה, סבור היה שיש לגרים חלק בארץ,
עכשו שראה שאין להם חלק הניחם והלך
לו: כי על כן ידעת חנתנו במדבר. כי
נאה לך לעשות זאת על אשר ידעת חנותנו
במדבר וראית נסים וגבורות שנעשו לנו:
כי על כן ידעת. כמו על אשר ידעת, כמו
(כראשית לח, כו) כי על כן לא נתתיה לשלח
בני, כי על כן עברתם (שם יח, כ), כי על כן
באו (שם יט, ח), כי על כן ראיתי פניך (שם לג, י):
והיית לנו לעינים. לשון עבר פתרגומו.
דבר אחר לשון עתיד, כל דבר ודבר
שיתעלם מעינינו תהיה מאיר עינינו. דבר
אחר שתהא חביב עלינו כגלגל עינינו

כט חבב. הוא יתרו, שנאמר (שופטים ז, יא)
מבני חבב חותן משה, ומה תלמוד לומר
(שמות ז, יח) ותבאנה אל רעואל אביהן, מלמד
שהתינוקות קורין לאבי אביהן אבא. ושמות
הרבה [ושני שמות] היו לו יתרו על שם שיתרו
פרשה אחת בתורה. חובב על שחבב את
התורה וכו': נסעים אנחנו אל המקום. מיד
עד שלשה ימים אנו נכנסין לארץ, שבמסע
זה הראשון נסעו על מנת להכנס לארץ
ישראל, אלא שחטאו במתאוננים. ומפני מה
שתף משה עצמו עמם, שעדין לא נגזרה
גזרה עליו וכסבור שהוא נכנס: לא ארצי
ואל מולדתי. אם בשביל נכסי, אם בשביל
משפחתי: לא אל נא תעזב. אין נא אלא

תפסיר רס"ג

תתרכנא. פאנך תעלם. אן פי
טול מקאמנא פי אלבר. כנת
לנא פאבצארנא: לב) פאן סרת
מענא. פאי כ"ר יחסן אללה בזה
אלינא. נחסן אליך מנה:
לג) פרחלו מן גבל אללה.
מסאפה' ת'לאת'ה' איימם.
וצנדיק עהד אללה סאיר בין
אידיהם. מסאפה' תלך אל'
ת'לאת'ה' אל'איימם. ליכ'תאר
להם מסתקרא: לד) וג'מאם
אללה עליהם נהארא.
אד' רחלו מן אלעסר:

ארי על פן ידעתא. פד הוינא שרן
במדברא. וגבורן דאתעבידא לנא חזיתא
בעינך: לב) והיה פי-תלך עמנו
והיה | הטוב ההוא אשר
יטיב יהוה עמנו והטבנו
לך: והי ארי תיזיל עמנא. והי טבא
ההוא. דיוטיב יי. עמנא ונוטיב לך:
לג) ויסעו מהר יהוה דרך
שלשת ימים וארון ברית-
יהוה נסע לפניהם דרך

שלשת ימים לתור להם מנוחה: ונטלו מטווא
דאתגלי עלוהי יקרא די. מהלך תלתא יומין. וארון קימא די נטיל
קדמיהון. מהלך תלתא יומין. לאתקנא להון אתר בית משרי:
לד) וענן יהוה עליהם יומם בנסעם מן-המחנה:
וענן יקרא די. מטל עלויהון ביממא. במטלהון מן משריתא: ס

— רש"י —

שנאמר (דברים י, יט) ואהבתם את הגר: שיהיה הקדוש ברוך הוא חפץ להכניסם
לזוהיה הטוב ההוא וגוי. מה טובה הטיבו
לו, אמרו כשהיו ישראל מחלקין את הארץ
היה דשנה שליריחו חמש מאות אמה על
חמש מאות אמה והניחיהו מלחלוק, אמרו מי
שיבנה בית המקדש בחלקו הוא יטלנו, בין
כך ובין כך נתנוהו לבני יתרו ליוגדב בן רכב,
שנאמר ובני קני חותן משה עלו מעיר
התמרים וגוי (שופטים ח, טז): לג) דרך שלשת
ימים. מהלך שלשת ימים הלכו ביום אחד,

לארץ מיד: וארון ברית ה' נסע לפניהם
דרך שלשת ימים. זה הארון היוצא עמהם
למלחמה ובו שבתי לוחות מנחים ומקדים
לפניהם דרך שלשת ימים לתקן להם מקום
חניה: לד) וענן ה' עליהם יומם. שבעה עננים
כתובים במסעיהם. ארבע מארבע רוחות,
ואחד למעלה, ואחד למטה, ואחד לפניהם
מנמיך את הגבוה ומגביה את הנמוך והורג
נחשים ועקרבים: מן המחנה. ממקום חניתו:

תפסיר רס"ג

(ששי) 2 לַהּ וַיְהִי בִּנְסֵעַ הָאָרֶץ
וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה | יְהוָה
וּפָצוּ אֵיבֶיךָ וַיִּנָּסוּ מִשְׁנֵאִיךָ
מִפְּנֶיךָ: וַהֲוָה. בְּמַטְלֵ אֲרֻנָּא וַאֲמַר
מֹשֶׁה. אֶתְגְּלִי יי. וַיִּתְּבְּדֻרוֹן שְׁנֵאֲךָ.
וַיַּעֲרֻקוֹן בְּעָלִי דְבָבְךָ מִן קְדָמְךָ:
וּבִנְחָה יֹאמַר שׁוּבָה יְהוָה

לַהּ) וְכָאן אֶלְסָבִיל עֲנֵד רַחִיל
אֶלְעֲנֻדִּיק. אֵן יְקוֹל מוֹסִי. קוּם
יֵא רַב בְּנִצְרָנָא וַיִּתְּבְּדֻד
אֶעֱדֵאנִךְ. וַיִּהְרַב שְׁאֲנִיךְ מִן בֵּין
יְדִיד: לו) וְעֲנֵד נְזוּלָה אֵן יְקוֹל.
רַד יֵא רַב נוֹרֵד. אֵלִי רַבּוּוֹאֵת
אֶלּוֹף אֶל אֶסְרָאִיל: יֵא א) וְכָאן
אֶלְקוּם כְּמַעֲנֵתִי אֶלְשֵׁר בֵּין יְדִי
אֶלְלָה. פִּסְמַע אֶלְלָה דִּיאֶלֶךְ

רַבָּבוֹת אֶלְפִי יִשְׂרָאֵל: וּבְמִשְׁרוּהִי אָמַר. תוֹב יי שְׂרִי
בִּיקְרֵךְ. בְּגו רַבּוֹת אֶלְפִיָּא דִּישְׂרָאֵל: 2 פ דִּיא א וַיְהִי הָעָם
כְּמִתְאַנְנִים רַע בְּאֲזָנֵי יְהוָה וַיִּשְׁמַע יְהוָה וַיַּחֲר
אִפּוֹ וַתִּבְעַר-בָּם אֵשׁ יְהוָה וַתֹּאכַל בְּקִצָּה
הַמִּחֲנֶה: וַהֲוָה עָמָא כַּד מִסְתַּקְפִּין. בִּיש קָדָם יי. וּשְׁמִיעַ קָדָם יי

— רש"י —

וַיְהִי בִּנְסֵעַ הָאָרֶץ. עֲשֵׂה לוֹ סִימְנוֹת
מִלְּפָנָיו וּמִלְּאַחֲרָיו, לומר שֶׁאֵין זֶה מְקוֹמוֹ.
וְלָמָּה נִכְתָּב כָּאן, כְּדִי לְהַפְסִיק בֵּין פְּרָעֻנוֹת
לְפְרָעֻנוֹת וְכִי כְּדֵאִיתָא בְּכָל כְּתָבִי הַקֹּדֶשׁ

6 וַיְהִי הָעָם כְּמִתְאַנְנִים. אֵין הָעָם אֵלָא
רְשָׁעִים. וְכֵן הוּא אוֹמַר (שְׁמוֹת י, ז) מַה אֶעֱשֶׂה
לָעָם הַזֶּה, וְאוֹמַר (יִרְמִיָּה יג, י) הָעָם הָרַע הַזֶּה.
וְכִשְׁהֵם כְּשָׂרִים קְרוּאִים עַמִּי, שְׁנֵאֲמַר (שְׁמוֹת ט)
שְׁלַח אֶת עַמִּי, (מִיכָה ו ג) עַמִּי מַה עֲשִׂיתִי לָךְ:
כְּמִתְאַנְנִים. אֵין מִתְאַנְנִים אֵלָא לְשׁוֹן עֲלִילָה
מִבְּקָשִׁים עֲלִילָה הֵיאֵךְ לְפָרוֹשׁ מֵאַחֲרֵי הַמְּקוֹם
וְכֵן הוּא אוֹמַר בְּשִׁמּוּשׁוֹן (שׁוֹפְטִים יד ז) כִּי תֵאֲנֶה
הוּא מִבְּקָשׁ: רַע בְּאֲזָנֵי ה'. תוֹאֲנָה שְׁהִיא
רַעָה בְּאֲזָנֵי ה' שְׁמִתְכֹּנְנִים שְׁתַּבָּא בְּאֲזָנָיו
וַיִּקְנִיט. אָמְרוּ אוֹי לָנוּ כְּמָה לְבַטְנוּ

שְׁעָה לוֹ סִימְנוֹת
לומר שֶׁאֵין זֶה מְקוֹמוֹ.
וְלָמָּה נִכְתָּב כָּאן, כְּדִי לְהַפְסִיק בֵּין פְּרָעֻנוֹת
לְפְרָעֻנוֹת וְכִי כְּדֵאִיתָא בְּכָל כְּתָבִי הַקֹּדֶשׁ
(שְׁמוֹת טז, ו): קוּמָה ה'. לְפִי שְׁהִיָּה מְקַדִּים
לְפָנֵיהֶם מִהֲלֵךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים, הִיָּה מֹשֶׁה אוֹמַר
עֲמוּד וְהִמָּתֵן לָנוּ וְאַל תִּתְּרַחַק יוֹתֵר בְּמִדְרָשׁ
תִּנְחֻמָּא בּוֹיָקָהֶל: וַיִּפּוּצוּ אוֹיְבֶיךָ. הַמְּכַנְסִין:
וַיִּנָּסוּ מִשְׁנֵאִיךָ. אֵלּוּ הָרוֹדְפִים: מִשְׁנֵאִיךָ.
אֵלּוּ שׁוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁכָל הַשׁוֹנֵא אֶת יִשְׂרָאֵל
שׁוֹנֵא אֶת מִי שְׁאֲמַר וְהִיָּה הָעוֹלָם, שְׁנֵאֲמַר
(תְּכֵלִים פג, ג) וּמִשְׁנֵאִיךָ נִשְׂאוּ רֹאשׁ, וְכִי הֵם,
עַל עַמְּךָ יַעֲרִימוּ סוֹד: לו שׁוּבָה ה'. מִנְחָם
תִּרְגְּמוּ לְשׁוֹן מְרַגֵּעַ וְכֵן (ישעיה ל, טו) בְּשׁוּבָה

תפסיר רס"ג

ואשתד ג' צ' בה. ואשתעלת
פיהם נארה. ואחרקת פי טרף
אלעספר: (ב) פ' צ' ר' אלקום
אלי מוסי. פ' ד' עא רבה.
פג' ארת אלנאר: (ג) פסמא
ד' אלד אלמוצ'ע אלמשתעלה.
למא אשתעלת פיהם נאר
אללה: (ד) ואללפוי אלד'ין פי
מא פינהם. תשהו שחנה. פ' ר' גע
איצ'א בני אסראיל מעהם.
פכפו וקאלו. מן יטעמנא
לחמא: (ה) פ' ד' כרנא אלסמך.

ותקיף רוגזיה. ודליקת בהון אישתא מן
קדם יי. ושיציאת בסיפי משריתא:
ב ויצעק העם אל-משה
ויתפלל משה אל-יהוה
ותשקע האש: וצוח עמא על
משה. וצלי משה קדם יי. ואשתקעת
אישתא: ג ויקרא שם-המקום
ההוא תבערה פי-בערה
בם אש יהוה: וקרא. שמייה

דאתרא ההוא דליקתא. ארי דליקת בהון אישתא מן קדם יי:
ד והאספסף אשר בקרבן התאוו תאוה וישבו
ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכלנו בשר:
ועירברבין דביניהון. שאילו שאילתא. ותבו ובכו. אף בני ישראל.
ואמרו. מן יוכלננא בשרא: ד זכרנו את-הדגה אשר-

— רס"י —

בדרך הנה שלשה ימים, שלא נחנו מענוי מקפלת והולכת כל אותו הרוח:
הדרך: ויחר אפו. אני הייתי מתכוון ד והאספסף. אלו ערב רב שנאספו אליהם
לטובתכם שתכנסו לארץ מיד: בקצה בצאתם ממצרים: וישבו. גם בני ישראל
המחנה. במקצין שבהם לשפלות, אלו ערב ויבכו עמהם: מי יאכלנו בשר. וכי לא היה
רב. רבי שמעון בן מנסיא אומר בקצינים להם בשר, והלא כבר נאמר (שמות יב, לח) וגם
שבהם ובגדולים: ד ויצעק העם אל משה. ערב רב עלה אתם וצאן ובקר וגוי. ואם
משל למלך בשר ודם שפעס על בנו והלך תאמר אכלום, והלא בכניסתם לארץ נאמר
הבן אצל אוהבו שלאביו ואמר לו צא ובקש (צמדזכר לב, ו) ומקנה רב הנה לבני ראובן וגוי,
עלי מאבא: ותשקע האש. שקעה במקומה אלא שמבקשים עלילה: כ אשר נאכל
בארץ שאלו חזרה לאחת הרוחות היתה במצרים חנם. אם תאמר שמצריים נותנים

וזלך הדקדוק: ד והאספסף. שם והאל"ף נחה והכפל לחזק הענין ר"ל רוב העם שנאספו

אליו (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

אֶלְדִּי כָּנָא נֶאֱכֹלָה בְּמִצֵּר
מִגָּאנָא. אֶלְקִתִּיא וְאֶלְבְּשִׁיד.
וְאֶלְכְּרֹאתִי וְאֶלְבְּצֵל וְאֶלְתֹּום:
(ו) וְאֶלְאָן. פִּנְפּוּסָנָא יֶאֱבֶסֶה
מִמָּא לִיס שִׁי. וְאֶנְמָא עִיּוּנָא
אֶלִּי אֶלְמֵן מִמְדוּדָה: (ז) וְכָאן
אֶלְמֵן כְּבֹזֵר אֶלְכְּבֹזְרָה. וְלֹוּנָה
כְּלֹן אֶלְלֹוֹלָה: (ח) יְטוּף אֶלְקֹום
פִּילְקִטוּנָה וְיִטְחֹנֹן מִנָּה פִּי

נֹאכֵל בְּמִצְרִים חֲנָם אֶת
הַקְּשָׁאִים וְאֶת הָאֲבִטָּחִים
וְאֶת־הַחֲצִיר וְאֶת־הַבְּצָלִים
וְאֶת־הַשּׁוּמִים: דְּכִירִין אֲנַחְנָא יֵת
נוּנִיָּא. דְּהוּינָא אֶכְלִין בְּמִצְרִים מִגֵּן. יֵת
בוּצִינִיָּא. וְיֵת אֲבִטְחִיָּא. וְכִרְתִּי וְבוּצִלִי
וְתוּמִי: וְעַתָּה נַפְשָׁנוּ יִבְשֶׁה

אֵין כָּל בְּלָתִי אֶל־הַמֶּן עֵינֵינוּ: וְכַעַן. נַפְשָׁנָא תֵּאִיבָא
לִית כָּל מִדְּעָם. אֶלְהִין לְמִנָּא עֵינָנָא: וְהַמֶּן כְּזֹרַע־גֹּד הוּא
וְעֵינֵנוּ כְּעֵין הַבְּדִלָּח: וּמִנָּא. כְּכַר זֶרַע גֹּדָא הוּא. וְחֻזְיָהּ. כְּחִיּוֹ
בְּדוּלְחָא: שְׁטוֹ הָעָם וְלִקְטוֹ וְטַחְנוֹ בְּרִחִים אוֹ
דְּכוּ בַּמִּדְבָּה וּבְשָׁלוֹ בַּפָּרוֹר וְעָשׂוּ אֶתּוֹ עֲגוֹת

— רס"י —

לָהֶם דְּגִים חֲנָם, וְהָלֹא כְּכַר נֶאֱמַר (שמו"ב, יח) וְתִבֶּן לֹא יִנָּתֵן לָכֶם, אִם תִּבֶּן לֹא הָיוּ נוֹתְנִין לָהֶם חֲנָם, דְּגִים הָיוּ נוֹתְנִין לָהֶם חֲנָם, וּמִהוּ אוֹמֵר חֲנָם, חֲנָם מִן הַמִּצְוֹת: אֶת הַקְּשָׁאִים. אֶמֶר ר' שְׁמַעוֹן מִפְּנֵי מָה הַמֶּן מִשְׁתַּנָּה לְכָל דְּבָר חוּץ מֵאֵלּוּ. מִפְּנֵי שֶׁהֵן קָשִׁים לְמַנְיָקוֹת, אוֹמְרִים לֹא־שָׂה אֶל תֹּאכְלִי שׁוּם וּבְצֵל מִפְּנֵי הַתֵּינוֹק. מִשָּׁל לְמַלְךְ וְכוּ', כְּדֹאִיתָא בְּסִפְרֵי: הַקְּשָׁאִים. הֵם קוּמוֹנְזִי"ש זַלְטִי" [מְלַכְפְּנִים]: אֲבִטָּחִים. זֹרֶק"ש הַחֲצִיר. כְּרִישִׁין פּוּרִיל"ש וְתִרְגוּמוֹ יֵת בּוּצִינִיָּא וְכוּ': וְאֶל הַמֶּן עֵינֵינוּ.

וְזֶלֶק הוֹדְקוֹק: וְבְלָתִי אֶל־הַמֶּן עֵינֵינוּ. תִּיבַת הַמֶּן בְּטַפְחָא בְּתִיגָאן הַמְדוּקְדוֹת: וְעֵינֵנוּ כְּעֵין הַבְּדִלָּח. תִּיבַת עֵינֵנוּ בְּזִקָּה גְדוֹל בְּתִיגָאן הַמְדוּקְדוֹת כְּמִי שְׁמֵרִים קוֹל רָאוּ בְּאֵי עוֹלָם עַל מָה מִתְאַוֵּנִים בְּנֵי:

מִן בְּשַׁחַר מִן בְּעֶרְב: וְהַמֶּן כְּזֹרַע גֹּד. מִי שְׁאֶמֶר זֶה לֹא אֶמֶר זֶה, יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים בְּלָתִי אֶל הַמֶּן עֵינֵינוּ, וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַכְּתִיב בַּתּוֹרָה וְהַמֶּן כְּזֹרַע גֹּד וְכוּ', כְּלֹמֶר רָאוּ בְּאֵי עוֹלָם עַל מָה מִתְאַוֵּנִים בְּנֵי, וְהַמֶּן כְּכַר וְכָף הוּא חֲשׁוֹב: כְּזֹרַע גֹּד. עֲגוּלָּה כְּגֹדָא זֶרַע חֲלִינְדִּיר"ס [פּוּסְבֵּר]: הַבְּדִלָּח. שֵׁם אֶבֶן טוֹבָה קְרִיסְטִיל: ח שְׁטוֹ. אֵין שְׁטִיט אֶלָּא לְשׁוֹן טִיּוֹל חִישְׁזִי"ר בְּלֹא עֵמֶל: וְטַחְנוֹ בְּרִחִים וְכוּ'. לֹא יֵרֵד בְּרִיחִים וְלֹא בְּקִדְיָה וְלֹא בְּמִדּוּכָה אֶלָּא מִשְׁתַּנָּה הָיָה טַעְמוֹ לְנִטְחָנִין וְלִנְדוּכִין

תפסיר רס"ג

אלהיה. או ידקון באלמדק.
 ויטבכון מנה פי אלבראם.
 ויצנעון מנה מלילא. ויכון
 טעמה כחלאוה בדרסם: ט) וענד
 נזול אלטל. עלי אלעספר לילא.
 ינזל אלמן עליה: י) פלמא סמע
 מוסי' אלקום. יבכון
 לעשאירדם. כל אמר עלי באב
 כ'באיה. פאשתד ג'צב אללה
 ג'דא. וסא ד'אלך ענד מוסי':
 (יא) פקאל מוסי' ללה. לם
 אבלית עבדך. ולם לם אגד
 חצ'אא ענדך. אד' צ'ירת.

וְהָיָה טַעְמוֹ בְּטַעַם לֶשֶׁד

הַשָּׁמֶן: שְׂיִטִּין עֲמָא וְלִקְטִין דְּצָבִי

טָחִין בְּרַחֲיָא. ודצבי דאיך במדוכתא.

ומבשלין ליה בקדרא. ועבדין יתיה

גריצן. והוי טעמיה. בטעים דליש

במשחא: ^ט וברדת הטל

על-המחנה לילה ירד המן

עליו: וכד נחית טלא. על משריתא

בליליא. נחית מנא עלוהי: ^י וישמע

משה את-העם בכה

למשפחותיו איש לפתח אהלו ויחר-אף יהוה

מאד ובעיני משה רע: ושמע משה ית עמא. בכן

לזרעיתו. גבר בתרע משפניה. ותקיף רוגזא דיי לחדא. ובעיני משה

ביש: ^{יא} ויאמר משה אל-יהוה למה הרעת

לעבדך ולמה לא-מציתי חן בעיניך לשום

— רס"י —

הנקודה בקמץ גדול ואינה נקודה בפתח קטן
 מפני שהוא סוף פסוק. דבר אחר לשד לשון
 נוטריקון ליש שמן דבש, בעיסה הנלושה
 בשמן וקטופה בדבש. ותרגום של אונקלוס
 דמתרגם דליש במשחא, נוטה לפתרונו
 שלדיוש, שהעיסה הנלושה בשמן, לחלוחית
 שמן יש בה: ^{יב} בכה למשפחותיו. משפחות
 משפחות נאספים ובוכים לפרסם תרעמתן
 בגלוי. ורבותינו אמרו למשפחותיו על עסקי
 משפחות, על עריות הנאסרות להם:

ולמבשלין: בפרור. קדרה: לשד השמן.
 לחלוח שלשמן, כך פרשו דיוש. ודומה לו
 (מכלים לב, ז) נהפך לשדי בחרבוני קיץ.
 והלמ"ד יסוד, נהפך לחלוחי בחרבוני קיץ.
 ורבותינו פרשוהו לשון שדים, אף אין ענין
 שדים אצל שמן. ואי אפשר לומר לשד
 השמן לשון (דברים לב, טו) וישמן ישורון, שאם
 כן הנה המי"ם נקוד קמ"ץ קטן וטעמו למטה
 תחת המי"ם, עכשיו שהמי"ם נקוד פת"ח קטן
 והטעם תחת השי"ן, לשון שמן הוא, והשי"ן

תפסיר רס"ג

אֶת-מִשָּׁא כָּל-הָעָם הַזֶּה**עָלַי:** וְאָמַר מֹשֶׁה קִדְּם יְיָ. לִמָּא

אֲבֵאִישָׁתָא לְעִבְדְּךָ. וּלִמָּא לָא אֲשַׁכֵּחִית

רַחֲמִין קִדְמְךָ. לְשׂוֹאָה. יֵת מְטוּלָה. כָּל

עֲמָא הָדִין עָלַי: **יב הָאֲנֹכִי הָרִיתִי****אֶת כָּל-הָעָם הַזֶּה אִם-****אֲנֹכִי יִלְדֶתִּיהוּ כִּי-תֹאמַר****אֵלַי שְׂאֵהוּ בְּחִיקְךָ כַּאֲשֶׁר****יֵשָׁא הָאֱמֹן אֶת-הַיֵּנֶק עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר****נִשְׁבַּעְתָּ לְאֲבֹתָיו:** הָאֵב אֲנָא. לְכָל עֲמָא הָדִין. אִם בְּנֵי אֲנֹן.

דְּאִמְרַת לִי סוֹבְרֵהִי בְּתוֹקְפָךָ. כְּמָא דְּמִסּוֹבֵר תּוֹרְבִּינָא יֵת יִנְקָא. עַל

אַרְעָא. דְּקִימְתָּא לְאַבְהָתוּהִי: **יג מֵאִין לִי בֶשֶׂר לָתֵת****לְכָל-הָעָם הַזֶּה כִּי-יִבְכוּ עָלַי לֵאמֹר תִּנָּה-לָנוּ****בֶּשֶׂר וְנֹאכְלָה:** מִנָּן לִי בֶשֶׂרֹא. לְמַתֵּן לְכָל עֲמָא הָדִין. אֲרִי בְּכֹןעָלַי לְמִימֵר. הֵב לָנָא בֶשֶׂרֹא וְנִיכּוֹל: **יד לֹא-אוֹכֵל אֲנֹכִי****לְבָדִי לְשֹׂאת אֶת-כָּל-הָעָם הַזֶּה כִּי כִבֵּד מִמֶּנִּי:**

• רס"י •

יב כִּי תֹאמַר אֵלַי. שְׂאֵתָה אֹמֵר אֵלַי שְׂאֵהוּ עַל מִנַּת שְׂיִהְיוּ סוֹקְלִים אֶתְכֶם וּמִחֲרָפִים
בְּחִיקְךָ. וְהִיכֵן אֹמֵר לוֹ כֵּן. לֶךְ נָחָה אֶת הָעָם אֶתְכֶם: עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ
(שְׁמוֹת לז). וְאֹמֵר (שס ו) וְיִצְחָק אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לְאֲבֹתָיו. אֵתָה אֹמֵר לִי לְשֹׂאתָם בְּחִיקִי:

וזֶלֶק הַדִּקְדּוּק: יב הָאֲנֹכִי. הַגְעִיָּא בַּה"א לֹא בַּאֲל"ף וְכֵן הוּא בִּירוּשָׁלַיִם: אִם אֲנֹכִי יִלְדֶתִּיהוּ.
הַלַּמ"ד בַּחֲרִיק בְּמִקּוֹם פֶּתַח (מַהֲרִי"ב): שְׂאֵתָה בְּחִיקְךָ. בֹּא בְּכִינוּי הַשִּׁי"ן וּבְקִמְצָא וְהַאֲל"ף בְּצִירִי כְּמוֹ
שֶׁהִיָּה שְׁלֹם נִשְׂאָהוּ (מַהֲרִי"ב):

שִׁמְרֵן דְּמִיֹּר (יב) הָאֲנֹכִי. הַמְנַהֵג לַגְעוֹת גַּם בַּה"א וְגַם בַּאֲל"ף. (רַשִּׁי"ה)

גְּמִיעַ כְּלָפֶה הוּלָאִי אֱלֻקִּים עָלַי:
(יב) הֵל אֲנָא חֲמִלְתֶּם. אִם
וְלִדְתֶּם. אֲדָר קָלֵת לִי סוֹסְתֶם.
כְּאֵנֶךְ תַּחֲמִלְתֶּם פִּי חֲגִרְךָ. כְּמָא
יַחֲמֵל אֶלְחָאֲצִין אֶלְדִּצִּיעַ. אֵלַי
אֶלְבֵּלֵד. אֶלְדִּי קִסְמַת
לְאַבְאִיָּהִם (יג) מִן אֵין לִי לַחֵם.
אֲעִטִּי גְמִיעֶתְךָ. אֲדָר יִבְכּוּן עָלַי
וְיִקְוִלוּן. אֲעִטְנָא לַחֲמָא נֹאכְלָה:
(יד) לֹא אֲטִיק אֲנָא וְחֲדִי אֵן
אֲסוֹסְתֶם. כָּל הוּא תִּקְוִל עָלַי:

תפסיר רס"ג

(טו) ואן כנת אלזמתניה עקובה. פאגעלעהא אמאנתני. אן וגדת חצי'אא ענדד. ולא ארא בלייתני: (טז) פקאל אללה למוסי. אגמע לי סבעין רגלא מן שיוד' בני אסראיל. אלדין תעלם אנדם שיוכ'הם וערפאדם. וכ'דהם אלי' כ'בא אלמחצ'ר. ויקפון תם מעד:

לית אנא יכיל בלחודי. לסוכרא ית כל עמא הדין. ארי יקיר מני: **טז** **וְאִם-כָּכָה | אֶת-עֲשֵׂה לִי הֲרֹגְנִי נָא הָרֹג אִם-מָצֵאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ וְאֶל-אַרְאֶה בְּרַעְתִּי: וְאִם בְּדִין אַת עֹבֵד לִי. קְטוּלָנִי בְּעֵן מִקְטָל. אִם אֲשַׁכַּחֲתִי רַחֲמִין קְדָמְךָ. וְלֹא אֲחֹזִי בְּבִשְׁתִּי: פ**

טז **וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה אֶסְפָּה-לִּי שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יֹדְעֵת בִּי-הֵם זִקְנֵי הָעָם וְשֹׁטְרָיו וְלִקְחָת אֹתָם אֶל-אֶהֱל מוֹעֵד וְהִתִּיצְבוּ שָׁם עִמָּךְ: וְאָמַר יְיָ לְמֹשֶׁה. בְּנוֹשׁ קְדָמִי. שִׁבְעִין גּוֹבְרָא מִסְבֵּי יִשְׂרָאֵל. דִּידַעְתָּא. אַרִי אַנּוּן. סְבִי עִמָּא וְסִרְכוּהִי. וְתַדְבֵּר יְתִהוֹן לְמִשְׁכַּן זִמְנָא. וְיִתְעַדְדוּן תַּמָּן עִמָּךְ:**

• ——— רס"י ——— •

בנושף פתו ומדבר בפני המלך. וזהו (סז) ויאכלו וישתנו, ולא רצה הקדוש ברוך הוא לתן אכלות במתן תורה ופרע להם כאן: **אֲשֶׁר יֹדְעֵת בִּי הֵם** וגוי. אותם שאתה מכיר שנתמנו עליהם שוטרים במצרים בעבודת פרך והיו מרחמים עליהם ומכים על ידם, שנאמר (שמות כ, יז) ויכו שוטרי בני ישראל, עתה יתמנו בגדלתן בדרך שנצטערו בצרתן: **וְלִקְחָת אֹתָם**. קחם בדברים, אשריכם שנתמנייתם פרנסים על בניו שלמקום: **וְהִתִּיצְבוּ שָׁם עִמָּךְ**. כדי שיראו ישראל וינהגו בהם גדלה וכבוד ויאמרו חביבין אלה שנכנסו עם משה לשמוע דבור מפי הקב"ה:

טו וְאִם כָּכָה אֶת עֲשֵׂה לִי. תשש כחו שלמשה כנקבה כשהראהו הקדוש ברוך הוא הפרענות שהוא עתיד להביא עליהם על זאת. אמר לפניו, אם כן הרגני תחלה: **וְאֶל אַרְאֶה בְּרַעְתִּי**. ברעתם היה לו לכתוב, אלא שכנה הכתוב, וזה אחד מתקוני סופרים בתורה לבניו ולתקון הלשון: **טז אֶסְפָּה לִי**. הרי תשובה לתלנתך שאמרת לא אוכל אנכי לבדי. והזקנים הראשונים היכן היו והלא אף במצרים ישבו עמדם, שנאמר (שמות ג, טז) לך ואספת את זקני ישראל, אלא באש תבערה מתו. וראויים היו לכה מסיני, דכתיב (שמות כז) ויחזו את האלהים, שנהגו קלות ראש,

תפסיר רס"ג

יז) חתי אתגלא ואכ'אטבך הנאך. ואפידהם מן אלנור אלדי עלי וגהך ואגעלה עליהם. פיעאונגך פי סיאסה' אלקום. ולא תסוסהם אנת וחדך: יח) וקל לאלקום. אסתעדו אלי ג'ד חתא תאכלון לחמא. לאגל מא בפיתם בין ידי אללה וקלתם. מן יטעמנא לחמא. וכאן אללאצלה לנא במצר. פיעטיכם אללה. לחמא תאכלונה: יט) לא יום ואחד.

וַיִּרְדְּתִי וּדְבַרְתִּי עִמָּךְ שָׁם
וְאַעֲלֵתִי מִן־הָרוּחַ אֲשֶׁר
עָלֶיךָ וְשָׁמַתִּי עֲלֵיהֶם
וְנִשְׂאוּ אֹתְךָ בַּמָּשָׁא הָעֵם
וְלֹא־תִשָּׂא אֹתָהּ לְבִדְךָ:
וְאַתְּגִלִּי. וְאַמְלִיל עִמָּךְ תָּמָן. וְאַרְבִּי.
מִן רוּחָא דְעֶלְךָ וְאַשְׁוִי עֲלֵיהוֹן. וְיִסּוּבְרוֹן
עִמָּךְ בַּמָּטוּל עֲמָא. וְלֹא תִסּוּבֵר אֹת
בְּלַחֲוֹדְךָ: יח) וְאַל־הָעֵם תֹּאמַר

הֵתְקַדְּשׁוּ לְמַחֵר וְאַכְלֵתֶם בָּשָׂר כִּי בְּכִיתֶם
בְּאַזְנֵי יְהוָה לֵאמֹר מִי יֹאכְלֵנוּ בָּשָׂר כִּי־טוֹב
לָנוּ בַּמִּצְרִים וְנָתַן יְהוָה לָכֶם בָּשָׂר וְאַכְלֵתֶם:
וְלַעֲמָא תִימַר. אֲזִדְמֵנוּ לְמַחֵר וְתִיכְלוּן בִּשְׂרָא. אַרִי. בְּכִיתוֹן
קִדְּם יי לְמִימַר. מִן יוֹכִילֵנָא בִּשְׂרָא. אַרִי טֹב לָנָא בַּמִּצְרִים. וְיִתֵּן יי
לְכוּן. בִּשְׂרָא וְתִיכְלוּן: יט) לֹא יוֹם אֶחָד תֹּאכְלוּן וְלֹא
יוֹמִים וְלֹא | חֲמִשָּׁה יָמִים וְלֹא עֶשְׂרֵה יָמִים

— רס"י —

י) וַיִּרְדְּתִי. זו אחת מעשר ירידות הכתובות בתורה: וּדְבַרְתִּי עִמָּךְ. ולא עמָהם: וְאַעֲלֵתִי. כתרגומו וארבי, כמו (שמות כד, יא) וְאַל אֲצִילִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְשָׁמַתִּי עֲלֵיהֶם. לשון משה דומה באותה שעה, לְנֵר שָׁמְנָח על גבי מנורה והכל מדליקין הקננו, ואין אורו

וְזֶלֶק הִדְקָדוֹק: י) וְאַעֲלֵתִי. תרגם וארבי, אע"פ שפירושו לשון הפרשה והבדלה אי אפשר לומר לשון מיעוט כלפי מעלה וע"ד זה אומרים בקדיש יהא שמיה רבא אע"פ ששם יה אינו אלא חצי השם שאי אפשר לומר מיעוט כלפי מעלה:

תפסיר דס"ג

תאכלונה ולא יומין. ולא
כימסה ולא עשרה. ולא עשרין:
(כ) אלא אלי' אייאם שהר. אלי'
אן יכ'רג מן אנאפכם מת'לא.
ויציר לכם הזאלא. לאגל מא
והדתם. פי נור אללה אלד'י פי
מא בינכם. ובכיתם בין ידיה
וקלתם. לם כ'רגנא מן מצר:
(כא) קאל מוסי'. סת מאיה'
אלף רגל ראגל. אלקום אלד'י
אנא פי מא בינכם. ואנת קלת.
אעטיהם לחמא. יאכלונה שהרא:

וְלֹא עֲשִׂיתֶם יוֹם: לֹא יוֹמָא חֵד.
תִּיכְלוּן וְלֹא תִרְיִן יוֹמִין. וְלֹא חֲמִשָּׁא יוֹמִין.
וְלֹא עֲשָׂרָא יוֹמִין. וְלֹא עֲשִׂיתֶם יוֹם:
בְּעַד | חֲדָשׁ יָמִים עַד
אֲשֶׁר-יֵצֵא מֵאִפְכֶם וְהָיָה
לָכֶם לזָרָא יַעַן כִּי-מֵאִסְתֶּם
אֶת-יְהוָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם
וּתְבָכּוּ לִפְנֵיוֹ לֵאמֹר לָמָּה

זֶה יֵצֵאנוּ מִמִּצְרַיִם: עַד יֵרַח

יומין. עד דתקוצון ביה. ויהי לבון לתקלא. חלף. דקצתון
במימרא דיי דשכינתיה שריא ביניכון. ובכיתון קדמוהי
למימר. למא דנן נפקנא ממצרים: **כא ויאמר משה**
שש-מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרב
ואתה אמרת בשר אתן להם ואכלו חֲדָשׁ
יָמִים: ואמר משה. שית מאה אלפין גוברא רגלאה. עמא. דאנא
ביניהון. ואת אמרת. בשרא אתין להון. ויכלון ירח יומין:

— רש"י —

וְהָיָה לָכֶם לזָרָא. שתהיו מרחקין אותו יותר
ממה שקרבתם. ובדברי רבי משה הדרשן
ראיתי שיש לשון שקורין לחרב זרא: **את ה'**
אשר בקרבכם. אם לא שנטעתי שכינתי
ביניכם, לא גבה לבבכם לפגוע לכל הדברים
הללו: **כא שש מאות אלף רגלי.** לא חש
למנות את הפרט שלשת אלפים היתרים. ור'
משה הדרשן פרש שלא בכו אלא אותן
שיצאו ממצרים:

בְּעַד חֲדָשׁ יָמִים. זו בכשרים שמתמצין על
מטותיהן ואחר כך נשמתן יוצאה, וברשעים
הוא אומר הבשר עודנו בין שניהם, כך היא
שנויה בספרי, אבל במכילתא שנויה חלופ
הרשעים אוכלין ומצטערין שלשים יום
והכשרים הבשר עודנו בין שניהם: **עַד אֲשֶׁר**
יֵצֵא מֵאִפְכֶם. בתרגומו דתקוצון ביה,
יְהֵא דומה לָכֶם כֵּאלוֹ אַכְלֶתֶם מִמֶּנּוּ יוֹתֵר
מֵדָא עַד שִׁיּוּצָא וְנִגְעַל לַחוּץ דְּרַף הָאָף:

תפסיר רס"ג

כב **הֵצֵאן וּבָקֵר יִשְׁחַט לָהֶם**
וּמֵצֵא לָהֶם אִם אֶת־
כָּל־דָּגֵי הַיָּם יֵאָסֵף לָהֶם
וּמֵצֵא לָהֶם: הָעֵץ וְתוֹרִין. יִתְנַכְסוּן
 לַהוֹן הַיִּסְפָּקוֹן לַהוֹן. אִם יֵת כָּל נוֹנִי
 יִמָּא. יִתְנַשּׁוּן לַהוֹן הַיִּסְפָּקוֹן לַהוֹן:

(כב) פֶּמֶן אֶעֱנֹאתֶהֶם. אֲגִינִם
 וּבָקֵר תִּדְבַּח לָהֶם פֶּתַכְפִּיָּהֶם. אוֹ
 גְּמִיעַ סִמֶּךְ אֶלְבָּחֵר. יִחַאֲשׁ לָהֶם
 פִּיקִנְעֵהֶם: (כג) פֶּקֶאֶל אֶלְלָה
 לְמוֹסִי. הֵל קֹדֶרֶה אֶלְלָה תִקְצֹר.
 אֶלְאֵן תִּנְצֹר. אֶיִּוֹאֲפִיכֶם כְּלֹאֲמִי
 אִם לֹא: (כד) פֶּכֶרְגִּי מוֹסִי.

פ **וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִיד יְהוָה תִּקְצֹר**
עֵתָה תִּרְאֶה הִיקָרְךָ דְּבָרִי אִם־לֹא: וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה.
 הַמִּימָרָא דִּי מִתְעַכֵּב. כְּעֵן תַּחֲזִי. הִיעָרְעֲנָךְ פִּתְגָמִי אִם לֹא: כִּד וַיֵּצֵא
 מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶל־הָעָם אֶת דְּבָרֵי יְהוָה וַיֵּאָסֵף

רס"י

הוא ואם לא אֶתֵּן יִאמְרוּ שְׁקֶצְרָה יְדִי הַטּוֹב
 בְּעִינֵיךְ שִׁיד ה' תִּקְצֹר בְּעִינֵיהֶם, יִאבְדּוּ הֵם
 וּמֵאֵה כִּי־יֵצֵא בָּהֶם וְאֵל תִּהְיֶי יְדֵי קֶצְרָה לִפְנֵיהֶם
 אֶפְלֹ שְׁעָה אַחַת: כג עֵתָה תִּרְאֶה הִיקָרְךָ
 דְּבָרִי. רַבֵּן גַּמְלִיאֵל בְּנוֹ שְׁלֵרְבִי יְהוּדָה הַנִּשְׂאִי
 אוֹמֵר אִי אֶפְשָׁר לַעֲמֹד עַל הַתִּפְלִי, מֵאַחֵר
 שְׂאִינֵן מִבְּקָשִׁים אֵלָּא עֲלִילָה לֹא תִסְפִּיק לָהֶם,
 סוֹפֵן לְדוֹן אַחֲרֵיךְ, אִם אַתָּה נוֹתֵן לָהֶם בֶּשֶׂר
 בְּהֵמָה גִּסָּה, יִאמְרוּ דִּקְהָ בִּקְשָׁנִי, וְאִם אַתָּה
 נוֹתֵן לָהֶם דִּקְהָ, יִאמְרוּ גִסָּה בִּקְשָׁנִי, חֲזִיה וְעוֹף
 בִּקְשָׁנִי, דָּגִים וְחִגְבִּים בִּקְשָׁנִי, אָמַר לוֹ אִם כֵּן
 יִאמְרוּ שְׁקֶצְרָה יְדִי. אָמַר לִפְנֵי הַרְיֵנִי הוֹלֵךְ
 וּמִפִּסָּן. אָמַר לוֹ עֵתָה תִּרְאֶה הִיקָרְךָ דְּבָרִי,
 שְׁלֹא יִשְׁמְעוּ לָךְ. הֵלֵךְ מֹשֶׁה לִפְסֵן אָמַר לָהֶם
 הִיד ה' תִּקְצֹר, (תַּכְּלִיס עַתָּה, כ) הֵן הִכָּה צוּר
 וַיִּזְבּוּ מִיָּם וְגִם לָהֶם יוֹכַל תַּתָּה, אָמְרוּ
 פִּשְׁרָהּ הִיא זֹה, אִין בּוֹ כַּח לְמִלְאֵת שְׂאֵלְתָנִי.
 וְזֵהוּ שְׂנֵאֲמַר וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶל הָעָם, כִּי־נִין
 שְׁלֹא שְׁמְעוּ לוֹ וַיֵּאָסֵף שְׁבָעִים אִישׁ וְגוֹ:

כז **הֵצֵאן וּבָקֵר יִשְׁחַט.** זֶה אֶחָד מֵאַרְבָּעָה
 דְּבָרִים שְׁהִיָּה רַבִּי עֲקִיבָא דּוֹרֵשׁ וְאִין רַבִּי
 שְׁמַעוֹן דּוֹרֵשׁ כְּמוֹתוֹ. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר שֵׁשׁ
 מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי, וְאַתָּה אִמְרַת בֶּשֶׂר אֶתֵּן
 לָהֶם וְאֶבְלֹ חֲדָשׁ יָמִים, הֵצֵאן וּבָקֵר וְגוֹ, הַכֹּל
 כְּמִשְׁמַעוֹ, מִי יִסְפִּיק לָהֶם, כְּעִנְיָן שְׂנֵאֲמַר
 (ויק' כז) וּמֵצֵא כְּדִי גֵאֲלֵתוּ, וְאִיזוֹ קֶשֶׁה, זֹה אוֹ
 (זמי כ) שְׁמְעוּ נָא הַמֹּרִים, אֵלָּא לְפִי שְׁלֹא אָמַר
 בְּרַבִּים חֶסֶף לוֹ הַכְּתוּב וְלֹא נִפְרַע מִמֶּנּוּ, וְזֹה
 שְׁלִמְרִיבָה הִיָּתָה בְּגִלּוֹי, לְפִיכָף לֹא חֶסֶף לוֹ
 הַכְּתוּב. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר חֶסֶף וְשִׁלּוּם לֹא
 עֲלֵתָה עַל דַּעְתּוֹ שְׁלֹאֲתוֹ צְדִיק כָּף, מִי
 שְׁכַתוּב בּוֹ (זמי יב) כָּכֵל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא, יִאמֵר
 אִין הַמֶּקוֹם מִסְפִּיק לָנוּ, אֵלָּא כָּף אָמַר שֵׁשׁ
 מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי וְגוֹ וְאַתָּה אִמְרַת בֶּשֶׂר אֶתֵּן
 לְחֲדָשׁ יָמִים, וְאַחֵר כָּף תִּתְּרוּג אֶמָּה גְּדוּלָּה
 כְּזוֹ, הֵצֵאן וּבָקֵר יִשְׁחַט לָהֶם כְּדִי שִׁיְהִרְגוּ,
 וְתִתָּה אֶבְיָלָה זֹה מִסְפָּקָתָן עַד עוֹלָם, וְכִי
 שְׁבָחָהּ הוּא זֶה, אוֹמְרִים לוֹ לְחִמּוֹר טוֹל כּוֹר
 שְׁעוּרִים וְנִחְתוּף רֹאשָׁךְ. הִשִּׁיבוּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ

תפסיר רס"ג

ואכ"ב אלקים בכללם אללה.
וגמע. סבעין רגלא מן
שיוכ'הם. ואוקפהם תואלי
אלכ'בא: כה) פתגלא אללה פי
אלג'מאם וכ'אטבה. ואפאד.
מן אלנור אלד'י עליה. וכסא
אלסבעין אלרגל אלשיוך.
פלמא אסתקר עליהם ד'אלך
אלנור. תנבו ולם יחתאגו אלי
עודה: כו) ובקי רגלאן פי
אלעסכר. אסם אחדהמא
אלדה. ואלת'אני מידד
ואסתקרת עליהם אלנבוה.
והמא מן אלמכתובין. ולם

**שְׁבָעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי הָעָם
וַיַּעֲמֵד אֹתָם סְבִיבַת הָאֹהֶל:
וּנִפֶּק מִשָּׁה. וּמִלֵּיל עִם עָמָא. ית פתגמ'א
ד'י. וכנש. שבעין גוברא מסבי עמא.
ואקים יתהון סחור סחור למשכנא:
כה וַיֵּרֶד יְהוָה | בַּעֲנָן וַיְדַבֵּר
אֵלָיו וַיֹּאצֵּל מִן־הָרוּחַ אֲשֶׁר
עָלָיו וַיִּתֵּן עַל־שְׁבָעִים אִישׁ
הַזִּקְנִים וַיְהִי כְנֹחַ עֲלֵיהֶם
הָרוּחַ וַיִּתְּנָבְאוּ וְלֹא יָסֹפּוּ:**

ואתגלי יי בעננא ומליל עמיה. ורבי. מן רוחא דעלוהי. ויהב. על
שבעין גוברא סביא. והוה. כד שרת עליהון רוח נבואה. ומתנבן ולא
פסקין: כו וַיִּשְׁאָרוּ שְׁנֵי־אֲנָשִׁים | בַּמַּחֲנֶה שֵׁם הָאֶחָד
אֶלְדָּד וְשֵׁם הַשֵּׁנִי מִידָד וַתֵּנַח עֲלֵיהֶם הָרוּחַ וַהֲמָה
בַּפִּתְּיִם וְלֹא יָצְאוּ הָאֲהֵלָה וַיִּתְּנָבְאוּ בַּמַּחֲנֶה:

— רס"י —

כח ולא יספּו. לא נתנבאו אלא אותו היום
לבדו, כן מפורש בספרי, ואונקלוס תרגם
ולא פסקין, שלא פסקה נבואה מהם:
כו וַיִּשְׁאָרוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים. מאותן שנבחרו.
אמרו אין אנו כדאין לגדלה זו: וַהֲמָה
בַּפִּתְּיִם. במבוררים שבהם לסנהדרין,
ונכתבו כלם נקובים בשמות, ועל ידי גורל,
לפי שהחשבונו עולה לשנים עשר שבטים,

וזלך הדקדוק: כה וַיֹּאצֵּל. בנוח האל"ף מענין אצל המזבח (מהר"ב): כו שם האחד אלדד.
בפסיקתא יש כאן פסיק וכן בדפוסים ובכל התיגאן אינו:

תפסיר רס"ג

יכ'רגו אלי' אלכ'בא. בל תנבו
 פי אלעספר: כז) פחאצ'ר
 אלג'לאם. ואכ'בר מוסי' וקאל.
 אלדד ומידד. מתנבין פי
 אלעספר: כח) פאגאבה יהושע
 אבן נון. כ'אדם מוסי'. מן
 תלאמידה וקאל. יא סידי יא
 מוסי' אחססהמא: כט) קאל לה
 מוסי'. הל תג'אר לי. לית צאר
 גמיע אמה' אללה אנביא. באן
 יגעל מן נורה ונבונתה עליהם:
 ל) פלמא אנצ'ם מוסי' אלי' אל'
 עספר. הו' ושיוך בני אסראיל:

ואשתארו תרין גוברין במשריתא.
 שום חד אלדד. ושום תנינא מידד ושרת
 עליהון רוח נבואה. ואנון בכתביא.
 ולא נפקו למשכנא. ואתנביאו
 במשריתא: כ) וירץ הנער
 ויגד למשה ויאמר אלדד
 ומידד מתנבאים במחנה:
 ורהט עולימא. וחוי למשה ואמר. אלדד
 ומידד מתנבן במשריתא: כה) ויען
 יהושע בן-נון משרת משה

מבחריו ויאמר אדני משה בלאם: ואתיב יהושע בר
 נון. משומשניה דמשה. מעולימוהי ואמר. רבוני משה אסרנון:
 כט) ויאמר לו משה המקנא אתה לי ומי יתן
 כל-עם יהוה נביאים פי-יתן יהוה את-רוחו
 עליהם: ואמר ליה משה. הקנאתי את מקני. רעינא פון. דיהון כל
 עמיה דיי נביין. ארי יתין יי. ית רוח נבואתיה עליהון: (שביעי)
 ל) ויאסף משה אל-המחנה הוא וזקני ישראל:

— רש"י —

הנותן לב על הדבר או לנקום או לעזור
 אינפרימיניט זלט"ז אוהו בעבי המשא: ל) ויאסף
 משה. מפתח אהל מועד: אל המחנה.
 נכנסו איש לאהלו: ויאסף. לשון כניסה אל
 הבית. כמו (דברים כג, ז) ואספתו אל תוך
 ביתך, ואב לכלם (מכלים לט) יצבר ולא ידע מי
 אסף, מלמד שלא הביא עליהם פרענות עד
 שנכנסו הצדיקים איש לאהלו:

נתקדש, ומי שעלה בידו חלק אמר לו המקום
 לא חפץ בך: כז) וירץ הנער. יש אומרים גרשום
 בן משה היה: כח) בלאם. הטל עליהם צרכי
 צבור והם כלים מאליהם. דבר אחר תנם אל
 בית הפלא, לפי שהיו מתנבאים משה מת
 ויהושע מכניס את ישראל לארץ: כט) המקנא
 אתה לי. הקנאי אתה לי הקנאתי אתה
 מקנא לי. כמו בשבילי. כל לשון קנאה אדם

תפסיר רס"ג

לא) והבת ריח מן ענוד אללה.
וקטעת סלוי מן אלבחר.
ואלקתה עלי אלעסכר שביה
כמסיר יום ימנה ויסרה חואלי
אלעסכר. וארתפאעה מן אל-
ארץ דראעין: לב) פקאם אל-
קום. באקי יומהם ולילתהם. וטול
נהאר גדהם פגמעו אלסלוי.
אקלהם. גמע עשרה אנאביר.
פסטחוד להם סטוחא. חואלי
אלעסכר: לג) ואלחם בעד בין

ואתכניש משה למשריתא. הוא וסבי
ישראל: לא) ורוח נסע | מאת
יהוה ויגזו שלוים מן-הים
ויטש על-המחנה בדרך יום
זה וכדרך יום זה סביבות
המחנה וכאמתים על-פני
הארץ: ורוחא. נטל מן קדם יי.

ואפרח שלו מן ימא. ורמא על משריתא
כמהלך יומא לבא. וכמהלך יומא לבא. סחור סחור למשריתא. וכרום
תרתינ אמין על אפי ארעא: לב) ויקם העם כל-היום
ההוא וכל-הלילה וכל | יום המחרת ויאספו
את-השלו הממעיט אסף עשרה חמרים
וישטחו להם שטוח סביבות המחנה: וקם עמא.
כל יומא ההוא וכל ליליא. וכל יומא דבתרוהי. וכנשו ית שלו. דאזער.
כנש עשרה דגורין. וישטחו להון משטחין. סחור סחור למשריתא:
לג) הבשר עודנו בין שניהם טרם יפרת ואף

• רס"י •

ולא לשחות: לב) הממעיט. מי שאוסף פחות
מכלם, העצלים והחגרים. אסף עשרה
חמרים: וישטחו. עשו אותן משטיחין
משטיחין: לג) טרם יפרת. בתרגומו עד לא
פסק. דבר אחר אינו מספיק לפסקו בשניו עד
שנשמתו יוצאה:

לא) ויגזו. ויפריח, וכן (תכליס 5, י) כי גז חיש, וכן
(נחום 6, יז) נגזו ועבר: ויטש. ויפשוט, כמו
(שמואל א' ל, טז) והנה נטשים על פני כל הארץ,
(יחזקאל כט, כ) ונטשתיה המדברה: וכאמתים.
פורחות בגובה עד שהן כנגד לבו של אדם,
כדי שלא יהא טורח באסיפתן לא להגביה

וזלק הדקדוק: כ) כדרך יום זה. בדפוסים יש כאן פסיק ובפסיקתא לא הוזכר וכן בתיגאן:

תפסיר רס"ג

אסנאנהם. קבל אן ימצאנה. אד' אשתד ג'צ'ב אללה עליהם. פ'צ'רבהם צ'רבה ע'צ'ימה ג'דא: לד' וסמא ד'אלך אלמוצ'ע קבור אלשהנה. לאנהם דפנו הנאך. אלקום אלמתשהיין: לה' ורחלו מנה אלי חצרות. פלמא אקאמו בהא: יב א) תכלמת מרים והרון במוסי'. בסבב אלמראה

יְהוָה חֲרָה בָּעַם וַיָּךְ יְהוָה
בָּעַם מַכָּה רַבָּה מְאֹד:
בְּשָׂרָא. עַד כָּעַן בֵּין שְׁנֵיהוֹן. עַד לֹא פָסַק.
וְרוּגְזָא דִּי תִקִּיף בְּעַמָּא. וְקִטְל יִי בְּעַמָּא:
קִטּוּל סְגִי לַחֲדָא: לֵד וַיִּקְרָא
אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא
קְבֵרוֹת הַתְּאוּהָ כִּי־שֵׁם
קָבְרוּ אֶת־הָעַם הַמֵּת־אֵוִים:

וּקְרָא. יְת שְׁמִיָּה דְאֶתְרָא הַהוּא קְבֵרִי דְמִשְׁאֲלִי. אֲרִי תַמָּן קָבְרוּ. יְת
עַמָּא דְשִׁאֲלוּ: לֵה מִקְבְּרוֹת הַתְּאוּהָ נִסְעוּ הָעַם
חֲצֵרוֹת וַיְהִי בַחֲצֵרוֹת: מִקְבְּרֵי דְמִשְׁאֲלִי. נִטְלוּ עַמָּא
לַחֲצֵרוֹת. וְהוּ בַחֲצֵרוֹת: פ יב א וַתְּדַבֵּר מָרִים וְאַהֲרֹן
בַּמֶּשֶׁה עַל־אֲדוֹת הָאִשָּׁה הַכֹּשִׁית אֲשֶׁר לָקַח

— רס"י —

יב 6 וַתְּדַבֵּר. אין דבור בכל מקום אלא לשון קשה, וכן הוא אומר (בראשית מז, ט) דבר האיש אדני הארץ אתנו קשות, ואין אמירה בכל מקום אלא לשון תחנונים, וכן הוא אומר (בראשית יט, ז) ויאמר אל נא אחי תרעו, (זמדנר יב, ו) ויאמר שמעו נא דברי, כל נא לשון בקשה: וַתְּדַבֵּר מָרִים וְאַהֲרֹן. היא פתחה בדבור תחלה, לפיכך הקדימה הכתוב תחלה, ומננן היתה יודעת מרים שפרש משה מן האשה, רבי נתן אומר, מרים היתה בצד צפורה בשעה שנאמר למשה אלדד ומידד מתנבאים בפניה, כיון ששמעה צפורה אמרה אוי לגשותיהן שלאילו אם הם נזקקים

לנבואה שיהיו פורשין מנשותיהן כדרך שפרש בעלי ממני, ומשם ידעה מרים והגידה לאהרן. ומה מרים שלא נתכונה לגנותו, כף נענשה, קל וחמר למספר בגנותו שלחברו: הָאִשָּׁה הַכֹּשִׁית. מגיד שהכל מודים בפייה, בשם שהכל מודים בשחרותו שלכושי: כּוֹשִׁית. בגימטריא יפת מראה: עַל אֲדוֹת הָאִשָּׁה. על אודות גרושיה: כִּי אִשָּׁה כֹּשִׁית לָקַח. מה תלמוד לומר, אלא יש לך אשה נאה בפייה ואינה נאה במעשיה, במעשיה ולא בפייה, אבל זאת נאה בכל: הָאִשָּׁה הַכֹּשִׁית. על שם נזיה נקראת כושית כאדם

זולק הדקדוק: מַכָּה רַבָּה מְאֹד. תיבת רבה בטפחא בכל התיגאן וכ"כ מהרי"ב:

תפסיר דס"ג

אל־חֲסִנָּה אֶלְתִּי תִזְוֹגָהּ. לֹאֲנִי
כֹּה־קֹדֶד אֶעֱזֹלֶהָ: (ב) פִּקְאָלוּ.
אֵן כֹּה־מִן אֶגֶל אֶלְנִבּוּהָ
פִּתְרָאָה וְחֻדָּה פִּקֵּט כִּאֲטִבָּה
אֶלְלָהּ. אֶלִּיס קֹדֶד כִּאֲטִבָּנָה
אֶלְלָהּ אִיצִיא. פִּסְמֵעַ אֶלְלָהּ
דִּיאֶלְדִּי: (ג) וְכֹה־מִוִּסִּי רָגְלָה
כִּאֲשֻׁעָה גִדָּא. אֶכְתִּיר מִן גְּמִיעַ
אֶלְנָאס. אֶלְדִּי עֲלִי וְגֵה
אֶלְאַרְצִי: (ד) פִּקְאָל אֶלְלָהּ
גִּפְלָה. לְמוֹסִי וְהָרֹן וּמִרִים.
אֶכְרָגוּ תִלְאֲתִתְכֶם אֶלִי כִּבָּא
אֶלְמַחְצִיר. פִּכְרָגוּ תִלְאֲתִתְהֶם:
(ה) פִּתְגִּלָּה אֶלְלָהּ בְּעִמּוּד

כִּי־אִשָּׁה בְּשִׁית לָקַח:
וּמִלִּילַת מְרִים וְאַהֲרֹן בְּמִשָּׁה. עַל עִיֶּסְקָה.
אֶתְתָּא שְׁפִירְתָּא דְנִסִּיב. אֶרִי אֶתְתָּא
שְׁפִירְתָּא דְנִסִּיב רַחִיק: **וַיֹּאמְרוּ**
הֲרָק אֶדְ-בְּמִשָּׁה דְּבַר יְהוָה
הֲלֹא גַם־בָּנוּ דְּבַר וַיִּשְׁמַע
יְהוָה: וַאֲמָרוּ. הֲלַחֲוֹד בְּרַם עִם מִשָּׁה
מִלִּיל יִי. הֲלֹא אֶף עֲמָנָה מִלִּיל. וּשְׁמִיעַ
קֹדֶם יִי: **וְהָאִישׁ מִשָּׁה עָנָו**
מֵאֵד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר

עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה: וְגִוְבָרָא מִשָּׁה עֲנוּתָן לַחֲדָא. מִכָּל אֲנָשָׁא.
דְּעַל אֶפִי אֶרְעָא: **ס** **וַיֹּאמֶר יְהוָה פֶּתְאִם אֶל־מִשָּׁה**
וְאֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־מְרִים עֲאֹו שְׁלֹשְׁתְּכֶם אֶל־
אֶהֱל מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ שְׁלֹשְׁתָּם: וַאֲמָר יִי בְתִפִּיָּה. לְמִשָּׁה
וְלֹאֲהֲרֹן וּלְמִרִים. פּוֹקוּ תִלְתִּיכֹן לְמִשְׁכַּן וּמָנָא. וּנְפִקוּ תִלְתִּיהוֹן:
וַיֵּרֶד יְהוָה בְּעִמּוּד עָנָן וַיַּעֲמֵד פֶּתַח הָאֶהֱל

— רס"י —

הַקּוֹרָא אֶת בְּנוֹ נָאָה בּוֹשִׁי, כְּדִי שְׁלֹא תִשְׁלַט
בּוֹ עֵין רָעָה: **כִּי אִשָּׁה בְּשִׁית לָקַח.** וְעַתָּה
גִּרְשָׁה: **זֶה הֲרָק אֶדְ-** עֲמָו לְבַדּוֹ דְּבַר ה': **הֲלֹא**
גַּם בָּנוּ דְּבַר. וְלֹא פִרְשָׁנוּ מִדְּרָךְ אֶרֶץ: **ג** **עָנָו.**
שְׁפָל וְסִבְלָן: **ז פֶּתְאִם.** נִגְלָה עֲלֵיהֶם פֶּתְאִם,
וְהֵם טְמֵאִים בְּדְרָךְ אֶרֶץ, וְהָיוּ צוֹעְקִים מִים
זֶלְק הַדְּקָדוּק: **כִּי אִשָּׁה בְּשִׁית לָקַח.** תְּרַגְמוּ רַחִיק, אוֹלִי עָשָׂה מִתִּיבַת לָקַח הָאֲחֵרוֹנָה שְׁתֵּי
מִשְׁמַעִיּוֹת לִשְׁוֹן לְקִיחָה וּלְשׁוֹן עֲזִיבָה שְׁהָ עֲנִין רִיחֻק כְּמוֹ תִקַּח לָהּ פֶּן נִהְיָה לְבוֹז שְׂרָצוֹנוֹ
תַּעֲזוֹב לָהּ. וְעֵינִן מִנְחָה בְּלוּלָה:

תפסיר רס"ג

וַיִּקְרָא אֶהֱרֹן וּמִרְיָם וַיֵּצְאוּ**שְׁנֵיהֶם: וְאֶתְגַּלִּי יִי בַעֲמוּדֵי דַעֲנָנָא.****וְקָם בְּתֵרַע מִשְׁכְּנָא. וַיִּקְרָא אֶהֱרֹן וּמִרְיָם,****וַיִּנְפְּקוּ תַרְוִיחֹן: וַיֹּאמֶר שְׁמַעוּ-****נָא דְבַרִּי אִם־יִהְיֶה נְבִיאֲכֶם****יְהוֹה בִּמְרֹאֶה אֵלָיו אֶתְּוֹדַע****בְּחִלּוֹם אֲדַבֵּר־בּוֹ: וְאָמַר שְׁמַעוּ****בְּעֵן פִּתְגָמִי. אִם יְהוֹן לְכוֹן נְבִיִּין.****אָנָּה יִי. בְּחֻזִּין אָנָּה מִתְגַּלִּי לְהוֹן. בְּחִלְמִין אָנָּה מְמַלִּיל עֲמַהוֹן:****לֹא־כֵן עַבְדִּי מֹשֶׁה בְּכָל־בֵּיתִי נֶאֱמַן הוּא: לֹא****כֵּן עַבְדִּי מֹשֶׁה. בְּכָל עַמִּי מְהִימָן הוּא: פֶּה אֶל־פֶּה אֲדַבֵּר־****בּוֹ וּמְרֹאֶה וְלֹא בְּחִידָת וּתְמִנַּת יְהוֹה יְבִיט**

ג'מאם. וקאם עלי באב אל'בא. ונאדא יא הרון ויא מרים. פכ'רגא פליהמא: ו) קאל אסמעו פלאמי. אן יפון נבייכמא. אנה אללה תעדרפת בה פי רויא (קרי: רואיא). או כ'אטבתה פי חלם: ז) ל'ס פדיאד עבדי מוסי. כל פי גמיע אמתי מחקק הו: ח) אן שפאהא אכ'אטבתה. ורויא (קרי: ורואיא) ולא באחאדית וצוור אללה

— רש"י —

בשר ודם כשיוצא למלחמה יוצא באכלוסין, וכשיוצא לשלום יוצא במועטים, ומדת הקדוש ברוך הוא יוצא למלחמה יחידי, שנאמר (שמות טו, ג) ה' איש מלחמה, ויוצא לשלום באכלוסין, שנאמר (סכלים סח, יח) רכב אלהים רבתיים אלפי שנאן: ויקרא אהרן ומרים. שהיו נמשכין ויוצאין מן החצר לקראת הדבור: ויצאו שניהם. ומפני מה משכן והפרידן ממשנה, לפי שאומרים מקצת שבחו שלאדם בפניו וכלו שלא בפניו, וכן מצינו בנח, שלא בפניו נאמר (בראשית ו, ט) איש צדיק תמים, ובפניו נאמר (בראשית ז, ו) כי אתה ראיתי צדיק לפני. דבר אחר שלא ישמע בנזיפתו שלאהרן: ושמעו נא דברי. אין נא אלא לשון בקשה: אם יהיה

נביאכם. אם יהיו לכם נביאים: ה' במראה אליו אתודע. שכינת שמי אין נגלית עליו באספקלריא המאירה אלא בחלום וחזיון: פה אל פה. אמרתי לו לפרוש מן האשה. והיכן אמרתי לו, בסיני (דברים כ, כז) לך אמר להם שובו לכם לאהליכם, ואתה פה עמד עמדי: ומראה ולא בחידת. מראה זה מראה דבור, שאני מפרש לו דבורי במראית פנים שבו ואני סותמו לו בחידות, כענין שנאמר ליחזקאל (יחזקאל יז, ז) חוד חידה וגו', יכול מראה שכינה, תלמוד לומר (שמות לג, כ) לא תוכל לראות את פני: ותמנת ה' יביט. זה מראה אחרים, כענין שנאמר (שמות לג, כג) וראית את אחרי: בעבדי במשה. אינו אומר בעבדי משה, אלא בעבדי במשה, בעבדי אף

תפסיר דס"ג

אלמכ'לוקה לז' יראה. ומא
באלכמא לם תכיאפא. אן
תתפלמא פי עבדי מוסי:
(ט) פאשתד ג'צ'ב אללה עליהם.
וארתפע נורה: (י) פכמא זאל
אלג'מאם ען אלכ'בא. פאדא
במרים ביציא כאלתלג. פלמא
אלתפת הרון. אלי מרים
פאדא בהא ברצא: (יא) פקאל
הרון למוסי. יא סידי. לא
תגעל עלינא כטייה. פי מא
גהלנא ואכ'טינא: (יב) לא תכון
הדיה פסקט כ'רג מן בטן אמה.

וּמְדוּעַ לֹא יֵרְאֶתֶם לְדָבָר

בְּעַבְדִּי בְּמֹשֶׁה: מַמְלַל עִם מַמְלַל

מְלִילָנָא עִמִּיה. בְּחִיּוֹ וְלֹא בְּחֶדְוֹן. וּדְמוּת
יִקְרָא דִּי מִסְתַּפֵּל. וּמְדִין לֹא דְחִילתוֹן.

לְמַלְלָא בְּעַבְדִּי בְּמֹשֶׁה: ט וַיַּחֲרֹ-אֶף

יְהוָה בָּם וַיִּלְד: וּתְקִיף רוּגְזָא דִּי.

בְּהוֹן וְאַסְתַּלֵּק: ד וַהֲעֲנֹן סָר מֵעַל

הָאֹהֶל וַהֲנִיחַ מְרִים מִצְרַעַת

כְּשֶׁלֶג וַיִּפֹּן אֶהָרֹן אֶל-מְרִים

וַהֲנִיחַ מִצְרַעַת: וַעֲנָנָא. אִסְתַּלֵּק מֵעֲלֵי מִשְׁכָּנָא. וְהָא מְרִים

חֹרָא כְּתִלְגָא. וְאַתְפְּנִי אֶהָרֹן לְוֹת מְרִים וְהָא סְגִירָא: יא וַיֹּאמֶר

אֶהָרֹן אֶל-מֹשֶׁה בִּי אֲדֹנִי אֶל-נָא תִשָּׁת עָלֵינוּ

חֲטָאת אֲשֶׁר נִוְאלָנוּ וְאֲשֶׁר חָטֵאנוּ: וַאֲמַר אֶהָרֹן

לְמֹשֶׁה. בְּבָעוּ רַבּוּנִי. לֹא כַעַן תִּשּׁוּי עֲלֵנָא חֻבָּא. דְּאַטְפִּשְׁנָא וְדִסְרַחְנָא:

יב אֶל-נָא תְהִי כַּמֶּת אֲשֶׁר בְּעִצָּתוֹ מֵרַחֵם אִמּוֹ

— רס"י —

תַּרְדְּנוּ עַד שְׁאֵלָה מֵאֲצִלָּה. שְׁרַחֲמִי עָלֵינוּ:
יב נִוְאלָנוּ. כְּתִרְגוּמוֹ לְשׁוֹן אִיִּל: יז אֶל נָא
תְהִי. אַחֲוֵתְנוּ זֶה: כַּמֶּת. שְׁהַמְצוֹרֵעַ חֲשׁוּב
כַּמֶּת, מֵה מֵת מִטְּמֵא בְּבִיֵּאָה, אֶף מִצּוֹרֵעַ
מִטְּמֵא בְּבִיֵּאָה: אֲשֶׁר בְּעִצָּתוֹ מֵרַחֵם אִמּוֹ.
אִמְנוּ הִיָּה לוֹ לֹמֶר, אֵלָּא שְׁכֵנָה הַכְּתוּב. וְכֵן
חֲצִי בְּשֵׁרוֹ, חֲצִי בְּשֵׁרְנוּ הִיָּה לוֹ לֹמֶר, אֵלָּא
שְׁכֵנָה הַכְּתוּב. מֵאַחַר שְׁיִצְאָה מֵרַחֵם אִמְנוּ
הִיא לָנוּ כְּאֵלּוֹ נֶאֱכַל חֲצִי בְּשֵׁרְנוּ, כְּעֲנִין
שְׁנֵאֲמֹר (צִרְכָּשִׁית לוֹ, כז) כִּי אַחֲוֵנוּ בְּשֵׁרְנוּ הוּא.

עַל פִּי שְׁאִינוּ מֹשֶׁה, בְּמֹשֶׁה אֶפְלוּ אִינוּ עַבְדִּי,
כְּדֹאִי הִיִּיתֶם לִירָא מִפְּנֵי, וְכָל שְׂכָן שְׁהוּא
עַבְדִּי וְעַבְדִּי מִלֵּף מִלֵּף, הִיָּה לָכֶם לֹמֶר אִין
הַמִּלָּה אוֹהֲבֵי חֲנֻם. וְאִם תֹּאמְרוּ אִינוּ מִכִּיר
בְּמַעֲשָׂיו, זֶה קִשָּׁה מִן הָרִאשׁוֹנָה: ט וַיַּחֲרֹ אֶף
ה' בָּם וַיִּלְד. מֵאַחַר שְׁהוֹדִיעֵם סְרַחֲוֹנִם גִּזֹּר
עֲלֵיהֶם נְדוּי, קַל וְחֹמֶר לְבִשָּׁר וְדָם שְׁלֹא יִכְעַס
עַל חֲבֵרוֹ עַד שְׁיִוְדִיעֵנוּ סְרַחֲוֹנוֹ: י וַהֲעֲנֹן סָר.
וְאַחַר כֵּן וַהֲנִיחַ מְרִים מִצְרַעַת כְּשֶׁלֶג, מִשָּׁל
לְמִלָּה שְׁאֲמֹר לְפִדְגוּג, רִידָה אֶת בְּנִי, אֶבֶל לֹא

תפסיר רס"ג

וַיֹּאכַל חֲצִי בִשְׂרוֹ: לֹא כֶעֶן

תתרחק דא מביננא. ארי אחתנא היא.

צִלִּי כֶעֶן עַל בִּשְׂרָא מִיתָא הָדִין דְּבַה**וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל-****יְהוָה לֵאמֹר אֵל נָא רַפָּא****נָא לָהּ: וְצִלִּי מֹשֶׁה. קָדָם יי לְמִימַר.****אֶלֶּהָ. בְּכַעַן אִסִּי יְתָה: פ** מפסיר **וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-****מֹשֶׁה וְאַבְיָה יֶרֶק בְּפָנֶיהָ הִלֵּא תַּכְלִים שְׁבַעַת****יָמִים תִּסְגֹּר שְׁבַעַת יָמִים מַחֲוִין לַמַּחֲנֶה וְאַחַר****תֵּאָסֶף: וְאָמַר יי לְמֹשֶׁה. וְאֵלֹו אַבּוּהָא מְנַן נֶזֶף בַּהּ. הִלֵּא****תַּתְּכָלִים שְׁבַעַת יוֹמִין. תִּסְתַּגֵּר. שְׁבַעַת יוֹמִין מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא.**

— רס"י —

ולפי משמעו אף הוא נראה כן. אין ראוי לאח
להניח את אחרותו להיות כמות: אשר
בצאתו. מאחר שיצא זה מרחם אמו שלזה
שיש כח בידו לעזור ואינו עוזרו, הרי נאכל
חצי בשרו, שאחיו בשרו הוא. דבר אחר אל
נא תהי כמות, אם אינך רופאה בתפלה, מי
מסגירה ומי מטהרה, אני אי אפשר לראותה,
שאני קרוב ואין קרוב רואה את הנגעים,
וכהן אחר אין בעולם, וזהו אשר בצאתו
מרחם אמו: יי אל נא רפא נא לה. בא
הכתוב למדוד דרך ארץ, שהשואל דבר
מחברו צריך לומר שנים או שלשה דברי
תחנונים ואחר כן יבקש שאלותיו: לאמר.
מה תלמוד לומר, אמר לו השיבני אם אתה
מרפא אותה אם לא, עד שהשיבו ואביה ירק
ירק וגוי. רבי אלעזר בן עזריה אומר בארבעה
מקומות בקש משה מלפני הקדוש ברוך הוא

להשיבו אם יעשה שאלותיו אם לא, כיוצא
בו (שמות ו, יב) וידבר משה לפני ה' לאמר וגוי,
מה תלמוד לומר לאמר, השיבני אם גואלם
אתה אם לא, עד שהשיבו עתה תראה וגוי.
כיוצא בו (זמזכ כז, טו. טז) וידבר משה אל ה'
לאמר יפקד ה' אלהי הרוחות לכל בשר,
השיבו קח לך (זמזכ כז, יח). כיוצא בו (דברים ג)
ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר, השיבו רב
לך: רפא נא לה. מפני מה לא האריך משה
בתפלה, שלא יהיו ישראל אומרים אחרותו
נתונה בצרה והוא עומד ומרבה בתפלה
לדבר אחר שלא יאמרו ישראל בשביל אחרותו
הוא מאריך בתפלה, אבל בשבילנו אינו
מאריך בתפלה: יי ואביה ירק בפניה.
ואם אביה הראה לה פנים זועפות הלא
תכלם שבעת ימים, קל וחומר לשכינה
ארבעה עשר יום, אלא דיו לבא מן הדין

תפסיר רס"ג

אלעסכר. ובעד ד'אלך תנע'ם
 אליה: (טו) פוקפת מרים.
 כ'ארג אלעסכר סבעה' אייאם.
 ולם ירחל אלקום. אלי
 אנצ'מאמא: (טז) ובעד ד'אלך
 רחלו מן חצרות. ונזלו פי
 ברייה פארן:

ובתר פן תתכניש: טו ותסגר
מרים מחוץ למחנה שבעת
ימים והעם לא נסע עד-
האסף מרים: ואסתגרת מרים.
 מברא למשריתא שבעא יומין. ועמא לא
 נטל. עד דאתכנישת מרים: טז ואחר

נסעו העם מחצרות ויחנו במדבר פארן: ובתר
 פן. נטלו עמא מחצרות. ושרו במדברא דפארן: **פ פ פ**

קלו פיסוקים סימן מהללאל

— רש"י —

להיות כנודן, לפיכך אף בנזיפתי תסגר
 שבעת ימים: ואחר תאסף. אומר אני כל
 האסיפות האמורות במצורעים על שם שהוא
 משלח מחוץ למחנה, וכשהוא נרפא נאסף
 אל המחנה לכך כתוב בו אסיפה לשון
 הכנסה: טו והעם לא נסע. זה הכבוד חלק
 לה המקום בשביל שעה אחת שנתעבבה
 למשה כשהשלך ל'אור, שנאמר (שמות ז, ד)
 ותתצב אחותו מרחק יגוי:
חסלת פרשת זכעלתך

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. אשר בחר, בנביאים טובים. ורצה
 בדבריהם, הנאמרים באמת. ברוך אתה יהוה. הבוחר בתורה,
 במשה עבדו, וב'ישראל עמו. ובנביאי, האמת והצדק: (אמן)

הפטרה דבהעלתך

בזריה סימן ב'

רני ושמחי בת-ציון כי הנני-בא ושכנתי בתוכך
נאם-יהוה: בועי וחדא, פנשתא דציון. ארי האנא מתגלי.
 ואשרי שכנתי בגויד, אמר יי: **ונלוו גוים רבים אל-יהוה**

בַּיּוֹם הַהוּא וַהֲיוּ לִי לְעָם וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָךְ וַיִּדְעַת פִּי־יְהוָה
 עֲבָאוֹת שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ: וַיִּתְּסֶפֶן עִמָּמִין סְגִיאיִן עַל עַמִּיה דַּיִּי,
 בַּעֲדָנָא הַהוּא. וַיְהוֹן קָדְמִי, לְעָם. וְאַשְׁרֵי שְׁכִינְתִּי, בְּגוֹיֶךָ. וַתִּדְעִין, אֲרִי יִי
 עֲבָאוֹת, שְׁלַחְנִי לְאַתְנַבָּאָה לִיד: ^א וְנָחַל יְהוָה אֶת־יְהוּדָה חֲלָקוֹ
 עַל אֲדַמַּת הַקֹּדֶשׁ וּבַחֲרָ עוֹד בִּירוּשָׁלַם: וַיַּחֲסִין יִי לַדְּבִית
 יְהוּדָה, חוֹלְקָהוֹן. עַל, אַרְעָא דְקֹדְשָׁא. וַיִּתְרַעֵי עוֹד, בִּירְשָׁלַם: ^ב הֵם כָּל
 בָּשָׂר מִפְּנֵי יְהוָה כִּי נֶעֹזֵר מִמֶּעוֹן קֹדֶשׁוֹ: סָפוּ כָל רְשִׁיעֵיָא, מִן
 קֹדֶם יִי. אֲרִי אֶתְגַּלִּי, מִמְּדוֹר קֹדְשִׁיה: ^ג וַיֵּרְאֵנִי אֶת־יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן
 הַגָּדוֹל עֹמֵד לִפְנֵי מֶלֶאךָ יְהוָה וְהַשָּׁטָן עֹמֵד עַל־יְמִינוֹ
 לְשָׁטְנוֹ: וְאַחֲזִינִי, יְת יְהוֹשֻׁעַ, בְּהֵנָּא רַבָּא. קָאִים. קֹדֶם, מֶלֶאכָא דַּיִּי.
 וַחֲטָא, קָאִים עַל יְמִינִיה, לְאַסְטָנָא לִיה: ^ד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־הַשָּׁטָן
 יִגְעֹר יְהוָה בְּךָ הַשָּׁטָן וַיִּגְעֹר יְהוָה בְּךָ הַבַּחֲרָ בִּירוּשָׁלַם
 הַלּוֹא זֶה אֹד מַעַל מְאֹשׁ: וַאֲמַר יִי, לַחֲטָא. יִגְעֹר יִי בְךָ, חֲטָא.
 וַיִּגְעֹר יִי, בְךָ. דְּאַתְרַעֵי לְאַשְׁרָאָה שְׁכִינְתִּיה, בִּירְשָׁלַם. הֵלָא דִין אֹד,
 מְשִׁיב מִיְקוּדָא: ^ה וַיְהוֹשֻׁעַ הָיָה לְבוּשׁ בְּגָדִים צֹאִים וְעֹמֵד
 לִפְנֵי הַמֶּלֶאךָ: וַיְהוֹשֻׁעַ. הָוָה לִיה בְּנִיץ דְּנִסִּיבֵן לְהוֹן נָשִׁין, דְּלֹא כְשָׂרֵן
 לְכַהֲנָתָא. וְקָאִים, קֹדֶם מֶלֶאכָא: ^ו וַיַּעַן וַיֹּאמֶר אֶל־הָעֹמְדִים
 לִפְנֵי לֵאמֹר הִסִּירוּ הַבְּגָדִים הַצֹּאִים מֵעָלֶיךָ וַיֹּאמֶר אֵלָיו
 רֹאֵה הָעֲבָרְתִּי מֵעָלֶיךָ עוֹנֶךָ וְהִלְבַּשׁ אֶתְךָ מַחֲלָצוֹת:
 וְאַתִּיב וַאֲמַר. לְדַמְשָׁמְשִׁין קְדְמוּהִי, לְמִימַר. אִימְרוּ לִיה וַיִּפִּיק נָשִׁין דְּלֹא
 כְשָׂרֵן לְכַהֲנָתָא, מִבֵּיתִיה. וַאֲמַר לִיה. חֲזִי דְאַעֲדִיתִי מִנְךָ, חוֹבְךָ,
 וְאַלְבִּישִׁית יְתָךְ, זָכוֹן: ^ז וַאֲמַר יְשִׁימוּ צָנִיף טְהוֹר עַל־רֹאשׁוֹ

זֶלְק הַדְּקֹדֶק: ^ח וַהֲיוּ לִי לְעָם. כְּטַעַם שׁוֹפֵר וְזֶקֶף: וְשָׁכַנְתִּי. טַפְחָא: בְּתוֹכָךְ. אֶתְנַח (בְּכָל סַפְרֵי
 תִּימָן): ^ט אֶת יְהוֹשֻׁעַ. בְּפִשְׁטָא אַחַת, גַּם בִּירוּשְׁלַמִּיִם:

וַיִּשְׁמְרוּ הַצִּנִּיף הַטָּהוֹר עַל-רֹאשׁוֹ וַיִּלְבָּשׁוּהוּ בְּגָדִים וּמִלֶּאֱדָה
 יְהוָה עֹמֵד: וְאָמְרִית. שׁוּ. מִצְנָפָא דְכִיָּא, עַל רִישִׁיה. וְשׁוּיָאוּ מִצְנָפָא
 דְכִיָּא, עַל רִישִׁיה. וְאַסְבִּוּהִי, אֶתְתָּא דְכִשְׂרָא לְכַהֲנָתָא. וּמִלֶּאֱכָא דִי, קָאִים:
 וְיַעֲדֵד מִלֶּאֱדָה יְהוָה בִּיהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: וְאַסְהִיד, מִלֶּאֱכָא
 דִי, בִּיהוֹשֻׁעַ, לְמִימַר: וְכֹה-אָמַר יְהוָה עֲבָאוֹת אִם-בְּדַרְכֵי
 תֵּלֵךְ וְאִם אֶת-מִשְׁמַרְתִּי תִשְׁמֹר וְגַם-אֶתְּהָ תִּדְרִין אֶת-
 בֵּיתִי וְגַם תִּשְׁמֹר אֶת-חֲצָרִי וְנָתַתִּי לְךָ מִהֲלָכִים בֵּין
 הָעֹמְדִים הָאֵלֶּה: בְּדִנָּן אָמַר, יי עֲבָאוֹת. אִם בְּאוֹרְחָן דְּתַקְנָן קֳדָמִי
 תִּהְדֵּךְ, וְאִם יֵת מִטָּרַת מִימְרֵי תַטֵּר. וְאַף אַתָּה, תִּדְרִין לְדַמְשַׁמְשִׁין בְּבֵית
 מִקְדָּשִׁי. וְאַף, תַטֵּר יֵת עֲזֻרְתִּי. וּבִאֲחֻיּוֹת מִיתִיָּא, אֲחִינֹךְ. וְאַתִּין לְךָ, רִגְלִין
 מִהֲלָכֹן, בֵּין סַרְפִּיָּא, הָאֵלִין: וְכֹה-נָא יְהוֹשֻׁעַ | הִכְתֵּן הַגָּדוֹל
 אֶתְּהָ וְרַעֲיָד הַיִּשְׁבִּים לְפָנֶיךָ כִּי-אֲנֹשִׁי מוֹפֶת הֵמָּה כִּי-
 הִנְנִי מֵבִיא אֶת-עַבְדִּי צֶמַח: שְׁמַע כְּעַן. יְהוֹשֻׁעַ, כְּהֵנָּה רַבָּא. אַתָּה
 וְחִבְרֹךְ, דִּיתְבִּין קֳדָמְךָ. אֲרִי גְבִרִין כְּשָׁרִין לְמַעַבְדַּ לְהוֹן נִסָּא, אֲנֹן. אֲרִי
 הָאֲנָא מִיתִי. יֵת עַבְדִּי מְשִׁיחָא, וְיִתְגַּלִּי: וְכֹה-נָא הֵנָּה הָאֲבֹן אֲשֶׁר
 נָתַתִּי לְפָנֶיךָ יְהוֹשֻׁעַ עַל-אֲבֹן אַחַת שְׁבַעָה עֵינִים הִנְנִי
 מִפְתִּיחַ פֶּתַחָהּ נָא יְהוָה עֲבָאוֹת וּמִשְׁתִּי אֶת-עֵזֶן הָאָרֶץ-
 הַזֹּאת בַּיּוֹם אֶחָד: אֲרִי הָאֲבָנָא. דִּיהִבִּית, קֳדָם יְהוֹשֻׁעַ. עַל אֲבָנָא
 חֲדָא, שְׁבַעָה חֲזָן לֵה. הָאֲנָא, גְּלִי חֲזִיתָהּ. אָמַר, יי עֲבָאוֹת. וְאַעֲדִי. יֵת
 חֹב אֲרַעָא הַזֹּאת, בַּיּוֹמָא חֵד: וְכֹה-נָא הָאֲבָנָא יְהוָה עֲבָאוֹת
 תִּקְרָאוּ אִישׁ לְרַעְהוּ אֶל-תַּחַת גִּפֶּן וְאֶל-תַּחַת תְּאֵנָה:
 בְּעֵדְנָא הַזֹּאת. אָמַר, יי עֲבָאוֹת. תַּעֲרֵעוּן, גְּבַר לְחִבְרִיָּה. לְתַחֲוֹת פִּירִי

זולק ה'קדוק': יי שְׁמַע. השי"ן געי. [יהושע. בפשט א']: אֶתְהָ וְרַעֲיָד. תיבת 'אתה' בטעם
 פשטא, לא מהופך: יי תִּקְרָאוּ אִישׁ לְרַעְהוּ. ה"ג בסת"י, ול"ג תיבת 'אל' גם בירושלמיים כן:

גִּפְנוּהִי וְלַתְּחוֹת, פִּירִי תִינוּהִי: טו וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ הַדְּבָר בִּי
וַיַּעֲרֵנִי כְּאִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲזֹר מִשְׁנָתוֹ: וְתָב. מֶלֶךְ אֲכָא, דִּי מְמַלִּיל
עָמִי. וְאַעֲרָנִי כְּגִבְרָא, דְּמַתְּעַר מִשְׁינְתִּיה: טז וַיֹּאמֶר אֵלִי מָה אַתָּה
רֹאֶה (כ' וַיֹּאמֶר) וַאֲמַר רָאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַתְּ זָהָב כְּלָה וְגִלָּה
עַל־רֹאשָׁה וְשִׁבְעָה נִרְתִּיהָ עָלֶיהָ שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה מוֹעֲצוֹת
לְנִירוֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁה: וַאֲמַר לִי. מָה אַתָּה חֲזִי. וְאַמְרִית. חֲזִיתִי
וְהָא מְנוֹרַתָּא דְּדִהָפָא כְּלָה, וְגִלְתָּה עַל רִישָׁה. וְשִׁבְעָא בּוֹצִינְהָא, דְּעָלָה.
שִׁבְעָא וְשִׁבְעָא, דְּמַרְיָקִין מְנוּחֹן מִשְׁחָא. לְבוֹצִינְיָא, דְּעַל רִישָׁה:
ז' וּשְׁנַיִם זֵיתִים עָלֶיהָ אֶחָד מִיְמִין הַגִּלָּה וְאֶחָד עַל־
שְׂמָאלָהָ: וְתָרִין זֵיתִין, דְּעָלָה. חַד, מִיְמִין גִּלְתָּא. וְחַד, עַל שְׂמָאלָהָ:
ח' וְאַעֲן וַאֲמַר אֵל הַמֶּלֶךְ הַדְּבָר בִּי לֵאמֹר מָה אַתָּה
אֲדֹנִי: וְאַתִּיבִית, וְאַמְרִית. לְמֶלֶךְ אֲכָא. דִּי מְמַלִּיל עָמִי, לְמִימַר. מָה
אֵלִין, רַבּוּנִי: ט' וַיַּעֲן הַמֶּלֶךְ הַדְּבָר בִּי וַיֹּאמֶר אֵלִי הֲלוֹא
יָדַעְתָּ מָה הֵמָּה אֱלֹה וַאֲמַר לֹא אֲדֹנִי: וְאַתִּיב. מֶלֶךְ אֲכָא. דִּי
מְמַלִּיל עָמִי, וַאֲמַר לִי. הֲלֹא יָדַעְתָּ, מָה אֲנוּן אֵלִין. וְאַמְרִית, לֹא רַבּוּנִי:
כ' וַיַּעֲן וַיֹּאמֶר אֵלִי לֵאמֹר זֶה דְּבַר־יְהוָה אֵל־זִרְבְּבָל
לֵאמֹר לֹא בְּחִיל וְלֹא בְּכַח כִּי אִם־בְּרוּחִי אָמַר יְהוָה
עֲבָאוֹת: וְאַתִּיב. וַאֲמַר לִי, לְמִימַר. דִּין, פְּתַגְמָא דִּי. עִם זִרְבְּבָל,
לְמִימַר. לֹא בְּחִיל, וְלֹא כְּגִבְרָא. אֱלֹהִין בְּמִימַרִי. אָמַר, יי עֲבָאוֹת:
כ"א מִי־אַתָּה הַר־הַגָּדוֹל לִפְנֵי זִרְבְּבָל לְמִישֹׁר וְהוֹצִיא
אֶת־הָאֶבֶן הָרֹאשָׁה תְּשַׁאוֹת תֵּן תֵּן לָהּ: מָה אַתָּה חֲשִׁיבָא,
מַלְכוּתָא טַפְשָׁתָא. קִדְם זִרְבְּבָל, הֲלֹא כְּמִישְׁרָא. וַיְגַלִּי יָת מְשִׁיחִיה,
דְּאָמִיר שְׁמִיה מְלָקְדָמִין. וַיִּשְׁלוּט, בְּכָל מַלְכוּתָא: כ"ב וַיְהִי דְּבַר־יְהוָה

אֵלַי לֵאמֹר: וַהֲוָה פֶּתַגְם נְבוֹאָה מִן קֹדֶם יְיָ, עָמִי לְמִימַר: כִּג יְדִי
זָרַבְבָּל יִסְדּוּ הַבַּיִת הַזֶּה וַיִּדְּיוּ תְּבַעֲצֶנָה וַיִּדְעֶתָ כִּי־יְהוָה
עֲבָאוֹת שְׁלַחְנִי אֵלֵכֶם: יְדִי זָרַבְבָּל. שָׂרִיָּאָה. לְמַבְנֵי בֵיתָא הַדִּין,
וַיְדוּהִי תִשְׁכַּלְלִיָּהּ. וַתִּדְּעוּן, אֲרִי יְיָ עֲבָאוֹת, שְׁלַחְנִי לְאַתְנַבְּאָה לְכוּן:

(גְּאֻלָּנוּ יְהוָה עֲבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פֶּרְקָנָא. יְיָ עֲבָאוֹת, שְׁמִיָּהּ קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

על דא יתברך וישתבח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקַיָּמָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלַם,
וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא:

שלח לך

גהח לזכחת שבת
ושני וחמישי

תפסיר רס"ג

יג א) ת'ם כלם אללה מוסי'
תכלימא: ב) אבעת' ברגאל.
ירומון בלד פנעאן. אלד'י אנא
מעטיה לבני אסראיל. רגל
ואחד מן סבט אבאיה תבעת'

יג א וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה

לֵאמֹר: וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:

ב שְׁלַח־לְךָ אַנְשִׁים וַיִּתְּרוּ

אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר־אֲנִי

נָתַן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמִטָּה

אֲבֹתָיו תִּשְׁלָחוּ כָּל נָשִׂיא בָהֶם: שְׁלַח לך גְּבִרִין. וַיֵּאָלְלוּ

יְת אַרְעָא דְכְנַעַן. דְּאֵנָּא יְהִיב לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל. גּוֹבְרָא חַד גּוֹבְרָא חַד.

— רס"י —

לְפָנֵינוּ, כְּמָה שְׁנֵאמַר (ס) וַתִּקְרְבוּן אֵלַי
כָּלְכֶם וְגו', וּמֹשֶׁה נִמְלֵךְ בְּשִׁכְיִנָּה. אָמַר אֲנִי
אֶמְרָתִי לָהֶם שְׂהִיָּא טוֹבָה, שְׁנֵאמַר (שמו"ג, יז)
אֶעֱלֶה אֲתָכֶם מִמִּצְרַיִם וְגו', חַיִּיהֶם שְׁאֲנִי
נוֹתֵן לָהֶם מְקוֹם לְטָעוֹת בְּדַבְרֵי הַמְּרַגְלִים
לְמַעַן לֹא יִירָשׁוּהָ:

יג ב שְׁלַח לְךָ אַנְשִׁים. לְמָה נִסְמְכָה פֶּרֶשֶׁת
מְרַגְלִים לְפֶרֶשֶׁת מִרְיָם, לְפִי שְׁלִקְתָּהּ עַל
עִסְקֵי דְבָה שְׂדִבְרָה בְּאַחִידָה, וְרָשָׁעִים הִלְלוּ
רָאוּ וְלֹא לָקְחוּ מוֹסֵר: שְׁלַח לך. לְדַעְתָּךְ, אֲנִי
אֵינִי מִצְוֶה לָךְ, אִם תִּרְצֶה שְׁלַח, לְפִי שְׁבָאוּ
יִשְׂרָאֵל וְאָמְרוּ (דברים 6, כג) נִשְׁלַחְהָ אַנְשִׁים

תפסיד רס"ג

בה. כל שריף מנהם: (ג) פבעת' בהם מוסי'. מן ברייה' פארן עלי' קול אללה. כללהם רגאל. ריסא בני אסראיל: (ד) ויהיה אסמאיהם. מן סבט ראובן. שמוע אבן זכור: (ה) ומן סבט שמעון. שפט אבן חור: (ו) ומן סבט יהודה. כלב אבן יפנה: (ז) ומן סבט יששכר. יגאל אבן יוסף (ח) ומן סבט אפרים. הושע אבן נון: (ט) ומן סבט בנימין. פלטי אבן רפוא: (י) ומן סבט זבולון. גדיאל אבן סודי: (יא) ומן סבט יוסף אלד' הו' סבט מנשה. גדי אבן סוסי:

לשבטא דאבהתוהי תשלחון. כל רבא דבהון: **ג וישלח אתם משה ממדבר פארן על-פי יהוה כלם אנשים ראשי בני ישראל הקמה:** ושלח יתהון משה. ממדברא דפארן על מימרא דיי'. כולהון גוברין. רישי בני ישראל אנון: **ד ואלה שמותם למטה ראובן שמוע בן-זכור:** ואלין שמעתהון. לשבטא דראובן. שמוע בר זכור: **ה למטה שמעון שפט בן-חור:** לשפט בר חור: **ו למטה יהודה כלב בן-יפנה:** לשבטא דיהודה. כלב בר יפנה: **ז למטה יששכר יגאל בן-יוסף:** לשבטא דיששכר. יגאל בר יוסף: **ח למטה אפרים הושע בן-נון:** לשבטא דאפרים הושע בר נון: **ט למטה בנימין פלטי בן-רפוא:** לשבטא דבנימין. פלטי בר רפוא: **י למטה זבולן גדיאל בן-סודי:** לשבטא דזבולון. גדיאל בר סודי: **יא למטה יוסף למטה מנשה גדי בן-סוסי:** לשבטא דיוסף למנשה. גדי בר סוסי:

— רס"י —

ג על פי ה'. ברשותו, שלא עכב על ידו: **כלם אנשים**. כל אנשים שבמקרא לשון חשיבות, ואותה שעה כשרים היו:

תפסיר דס"ג

יב) ומן סבט דין. עמיאל אבן
גמלי: יג) ומן סבט אשר. סתור
אבן מיכאל: יד) ומן סבט
נפתלי. נחבי אבן ופסי: טו) ומן
סבט גד. גאואל אבן מכי:
טז) והדיא אסמא אלדגאל.
אלדי בעת בהם מוסי לירמו
אלבלד. וסמא מוסי. הושע
אבן נון יהושע: יז) פבעת בהם
לירמו בלד כנעאן. וקאל להם.
אצעדו אוולא אלי אלדארום.
תם אצעדו אלי אלגבל:
יח) ואנצ'רו אלבלד מא הי.
ואלקום אלמקימין פיה. אהו

יב לַמִּטָּה דִּן עַמִּיאל בֶּן־
גַּמְלִי: לְשִׁבְטָא דִּדָּן. עַמִּיאל בַּר גַּמְלִי:
יג לַמִּטָּה אֲשֶׁר סְתוּר בֶּן־
מִיכָאֵל: לְשִׁבְטָא דְאֲשֶׁר. סְתוּר בַּר
מִיכָאֵל: יד לַמִּטָּה נַפְתָּלִי נַחֲבִי
בֶּן־וּפְסִי: לְשִׁבְטָא דְנַפְתָּלִי. נַחֲבִי בַר
וּפְסִי: טו לַמִּטָּה גָד גְּאוּאֵל בֶּן־
מָכִי: לְשִׁבְטָא דְגָד. גְּאוּאֵל בַּר מָכִי:
טז אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים

אֲשֶׁר־שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת־הָאָרֶץ וַיִּקְרָא
מֹשֶׁה לְהוֹשִׁיעַ בֶּן־נּוּן יְהוֹשֻׁעַ: אֵלֶּיךָ שְׁמַחַת גּוֹבְרִיא.
דְּשָׁלַח מֹשֶׁה לְאַלְלָא יֵת אַרְעָא. וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשִׁיעַ בַּר נּוּן יְהוֹשֻׁעַ:
וַיִּשְׁלַח אַתְּם מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת־הָאָרֶץ
בְּנִעֵן וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים עָלָיו זֶה בְּנִגְבַּב וְעָלִיתֶם אֶת־
הָהָר: וּשְׁלַח יִתְהוֹן מֹשֶׁה. לְאַלְלָא יֵת אַרְעָא דְכְנָעֵן. וַאֲמַר לְהוֹן. סְקוּ
דָּא בְּדִרּוּמָא. וְתִסְקוּן לְטוּרָא: וַיִּרְאִיתֶם אֶת־הָאָרֶץ
מֶה־הוּא וְאֶת־הָעֵם הַיֹּשֵׁב עָלֶיהָ הַחֲזֹק הוּא

— רש"י —

מראין את השבט: יס את הארץ מה היא.
יש ארץ מגדלת גבורים ויש ארץ מגדלת
חלשים יש מגדלת אכלוסין ויש ממעטת
אכלוסין: החזק הוא הרפה. סימן מסר

טו ויקרא משה להושע וגוי. התפלל עליו
זה יושיעך מעצת מרגלים: יז עליו זה בנגב.
הוא היה הפסולת של ארץ ישראל שכן דרך
התגרים מראין את הפסולת תחלה ואחר כך

תפסיר רס"ג

שדיד אם מסתרכי. אקליל הו
אם כתייר: יט) ומא אלארץ.
אלדי הו סאכנהא. אגידה הי
אם רדייה. ומא אלקרא. אלדי
הו סאכנהא. אפי ארבאץ או
פי חצון: כ) ומא היאת אלארץ
אחי סמינה אם הזלא.
והל פיהא שגר מגרוס אם
לא. ותשדדו. וכידו מן
תמרהא. והדיא אלפצל. איאם
בפור אלענב: כא) פצעדו
וראמו אלבלה. מן בדייה צין
אלי רחוב אלי חמאה:

הַרְפָּה הַמַּעֲט הוּא אִם־רַב:

ותחזון ית ארעא מא היא. וית עמא
דיתניב עליה. התקיף הוא אם חלש.

הזעיר הוא אם סגי: יט) ומה הארץ

אֲשֶׁר־הוּא יוֹשֵׁב בָּהּ הַטּוֹבָה

הוּא אִם־רַעָה וּמָה הָעָרִים

אֲשֶׁר־הוּא יוֹשֵׁב בָּהֶנָּה

הַבְּמִחְנִים אִם בְּמִבְצָרִים:

ומא ארעא. דהוא יתיב בה. הטבא היא
אם בישא. ומא קרויא. דהוא יתיב

בהון. הפפצחין אם בפרכין: ב) ומה הארץ השמנה הוא

אִם־רָזָה הַיֹּשֵׁב־בָּהּ עֵץ אִם־אֵין וְהַתְּחִזְקָתָם

וְלִקְחָתָם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וְהַיָּמִים יָמִי בְּפֹרִי

עֲנָבִים: ומא ארעא. העתירא היא אם מספינא. האית בה אילנין

אם לא. ותתקפון. ותסבון מאפא דארעא. וימיא. יומי בפורי ענבין:

וַיַּעֲלוּ וַיִּתְּרוּ אֶת־הָאָרֶץ מִמִּדְבַּר־צֹן עַד־

רֶחֶב לְבָא חֲמַת: וסליקו ואלילו ית ארעא. ממדברא דצין

— רס"י —

שגין עליהם בזכותו: **בְּפֹרִי עֲנָבִים.** ימים
שהענבים מתבשלין בבכור: כא **מִמִּדְבַּר צֹן**
עַד רֶחֶב לְבָא חֲמַת. הלכו בגבוליה באורך
וברחב כמין גאם, הלכו רוח גבול דרומית
ממקצוע מזרח עד מקצוע מערב, כמו שצוה
משה עליו זה בנגב, דרך גבול דרומית

להם, אם בפרזים יושבין, חזקים הם שסומכין
על גבורתם, ואם בערים בצורות הם יושבין,
חלשים הם: יט **הַבְּמִחְנִים.** תרגומו הבפצחין,
כרכין פצוחין ופתוחין מאין חומה: **הַטּוֹבָה**
היא. במעיינות ותהומות טובים ובריאים:
כ **הַיֹּשֵׁב בָּהּ עֵץ.** אם יש בהם אדם כשר

וזלק הדקדוק: יט **הַבְּמִחְנִים.** הה"א בגעיא והיא לשאלה ובא בפתח מפני השוא:

תפסיר דס"ג

(כב) פִּצְעֵדוּ אוֹלֵי אוֹלֵי אֱלֹהֵי אֱלֹד־אֲרוֹם וְגֵאוֹ אוֹלֵי חֲבֵרָא. וְתִים אַחִימֶן שִׁשִּׁי וְתַלְמִי. בְּנֵי אֱלֹגְבֵּא־בֶרֶה. וְכֹאֲנֶת חֲבֵרָא קֹד בְּנִית קֶבֶל צֶאֱן מִנְבֵּר מִצֹּר בְּסִבֵּעַ סָנִין: (כג) וְגֵאוֹ אוֹלֵי וְאִד אֱלֵעֲנָקוּד. פִּקְטָעוּ מִן תִּים חֲבֵלָה וְעֲנָקוּד עֲנָב וְאֶחָד. וְחֲמִלּוּהָ פִי אֱלֹד־הֶקֶן פִּי מֵא בִין אֶת־נִין.

עד רחוב למטי חמת: כב ויעלו
בנגב ויבא עד-חברון ושם
אחימן ששי ותלמי ילידי
הענק וחברון שבע שנים
נבנתה לפני צען מצרים:
וסליקו בדרומא ואתא עד חברון. ותמן
אחימן ששי ותלמי. בני גברא. וחברון.

שבע שנים אתבניאת. קדם טאנים דמצרים: כג ויבאו עד-נחל
אשכול ויכרתו משם זמורה ואשכול ענבים
אחד וישאֶהוּ במוט בשנים ומן-הרמנים
ומן-התאנים: ואתו עד נחלא דאתכלא. וקצו מתמן עוברתא

— רש"י —

שנאמר (במלכות יג, י) כגן ה' בארץ מצרים, וצוען היא המעלה שבארץ מצרים ששם מושב המלכים, שנאמר (ישעיה ל, ז) כי היו בצוען שריו, והיתה חברון טובה ממנה שבעה חלקים: כג זמורה. שוכת גפן ואשכול שלענבים תלוי בה: וישאֶהוּ במוט בשנים. ממשמע שנאמר וישאֶהוּ במוט איני יודע שהוא בשנים, מה תלמוד לומר בשנים, בשני מוטות. הא כיצד, שמונה נטלו אשכול, אחד נטל תאנה ואחד רמון, והושע וכלב לא נטלו כלום, לפי שכל עצמם להוציא דבה נתפנו, בשם שפריה משנה כך עמה משנה. ואם חפץ אתה לידע כמה משאוי אחד מהם צא ולמד מאבנים שהקימו בגלגל, (יחזקאל טז) והקימו לכם איש אבן אחת על שכמו, והקימוה בגלגל. ושקלום רבותינו משקל כל אחת ארבעים סאה. וגמירי, טונא דמדלי

מזרחית עד הים, שהים הוא גבול מערבי. ומשם חזרו והלכו כל גבול מערבי על שפת הים עד לבא חמת, שהוא אצל הר ההר במקצוע מערבית צפונית, כמו שמפורש בגבולות הארץ בפרשת אלה מסעי: כג ויבא עד חברון. כלב לבדו הלך שם ונשתטח על קברי אבות, שלא ידא נסת לחבריו להיות בעצתם, וכן הוא אומר (דברים ו, לו) ולו אתן את הארץ אשר דרך בה, וכתוב (שופטים ו, כ) ויתנו לכלב את חברון: שבע שנים נבנתה. אפשר שבנה חם את חברון לכנען בנו הקטן קודם שיבנה את צוען למצרים בנו הגדול, אלא שהיתה מבנה בכל טוב על אחד משבעה בצוען. ובא להודיעך שבחיה שלארץ ישראל, שאין לך טרשין בארץ ישראל יותר מחברון, לפיכך הקצוה לקברות מתים, ואין לך מעלה בכל ארצות במצרים.

וְאֶת־כָּל־דְּעַנְבֵּי־חֹדֶר. וְנִטְלוּ־הִי בְּאַרְיָא
בְּתֵרִין. וּמִן־רְמוֹנֵיָא וּמִן־תִּינִיָּא:
כֹּה לְמַקּוֹם הַהוּא קָרָא נַחֲל־
אַשְׁכּוֹל עַל־אֲדוֹת הָאֶשְׁכּוֹל
אֲשֶׁר־כִּרְתּוּ מִשֵּׁם בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל: לְאַתְרָא הַהוּא. קָרָא נַחֲל־
דְּאַתְכָּלָא. עַל־עֵיִסְק אֶתְכָּלָא. דְּקָצוּ
מִתְּמֵן בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל: * כֹּה וַיָּשְׁבוּ
מִתּוֹר הָאָרֶץ מִקֵּץ

אֲרַבְעִים יוֹם: וַתָּבוּ מִלְּאֵלֶּיָּא אֲרַעָא. מִסּוּף אַרְבַּעִין יוֹמִין:
 כִּי וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-
 אֶהֱרֹן וְאֶל-כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-מִדְבַּר
 פָּאָרָן קִדְשָׁה וַיֵּשְׁבוּ אֹתָם דְּבַר וְאֶת-כָּל-
 הָעֵדָה וַיֵּרְאוּם אֶת-פְּרִי הָאָרֶץ: וַאֲזָלוּ. וְאֵתָּו לֹת מֹשֶׁה
 וּלֹת אֶהֱרֹן. וּלֹת כָּל כְּנִשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל. לְמִדְבָּרָא דְּפָאָרָן לְרָקִם.
 וְאֵתִיבוּ יִתְהוֹן פִּתְגָמָא וְיֵת כָּל כְּנִשְׁתָּא. וְאַחֲזִיאֹנוּן יֵת אֲבָא דְּאַרְעָא:
 כִּי וַיִּסְפְּרוּ-לוֹ וַיֹּאמְרוּ בָּאנוּ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר

● ————— רש"י ————— ●

אָנֶשׁ עַל כְּתִפּוּיָהּ, אֵינּוּ אֱלֹא שְׁלִישׁ מִשְׁאֹוֵי
מִמִּשְׁאֹוֵי שְׁמִסְעִין אוֹתוֹ לְהָרִים: כֹּכ וַיֵּשְׁבוּ
מִתּוֹר הָאָרֶץ מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם. וְהָלֹא
אַרְבַּע מֵאוֹת פָּרֶסָה עַל אַרְבַּע מֵאוֹת פָּרֶסָה
הִיא, וּמִהֶלֶךְ אָדָם בִּינוּנֵי עֶשְׂרֵה פָּרֶסָאוֹת לַיּוֹם,
הָרִי מִהֶלֶךְ אַרְבָּעִים יוֹם מִן הַמִּזְרָח לַמַּעֲרָב

תפסיר דס"ג

צִרְנָא אֱלִי אֶלְבָּלָד אֶלְדִּי
 בַּעֲתִית בְּנָא וְחָמָא אִנָּה יִפְיִי
 אֶלְלָבִן וְאֶלְעָסֵל וְהָדִיא תִּמְרָה:
 (כח) כֹּלָא אֵן אֶלְקוּם אֶלְמִקְיָמִין
 פִּיה עֲזִיזִין וְאֶלְקָרָא חֲצִינָה
 עֲצִימָה גְדָא וְאִיצִיא אֹלֵאד
 אֶלְגַּבְאֶבְרָה רִאִינָאֵהֶם תִּים:
 (כט) אֶלְעֲמֹאֲלָקָה מְקִימִין פִּי
 בָּלָד אֶלְדָּאָרוּם וְאֶלְחֲתִינִין
 וְאֶלְיִבּוּסִיין וְאֶלְאֲמֹוּרִיין מְקִימִין
 פִּי אֶלְגַּבֵּל וְאֶלְכְּנָאֲעִינִין מְקִימִין
 עֲלִי אֶלְבַּחֵר וְעֲלִי שֹׁאט
 אֶלְאֲרִדּוֹן: (ל) פֹּאסְכַת כֹּלָב
 אֶלְקוּם אֱלִי קוֹל מוֹסִי וְקֹאֵל
 בֹּל נֶעְעֵד צְעוּדָא וְנַחֲוֹזָה פֹּאנָא

שְׁלַחְתָּנוּ וְגַם זִבְתָּ חֶלֶב
 וּדְבַשׁ הוּא וְזֶה-פְּרִיָּה:
 וְאֲשַׁתְּעִיאוּ לִי וְאָמְרוּ אֲתִינָא לְאֶרְעָא
 דְּשִׁלַּחְתָּנָא וְאָף עֲבָדָא חֶלֶב וּדְבַשׁ הִיא
 וְדִין אָבִיה: כח אִפְס כִּי-עָזוּ הָעָם
 הַיֹּשֵׁב בָּאָרֶץ וְהָעָרִים
 בְּצֻרוֹת גְּדֹלֹת מְאֹד וְגַם-
 יִלְדֵי הָעֶנֶק רָאִינוּ שָׁם: לְחוּד
 אָרִי תִקִּיף עָמָא דִּיתִיב בְּאֶרְעָא וְקִרְוִיא
 כְּרִיכָן רִבְרָכָן לְחֻדָּא וְאָף בְּנֵי גִבְרָא
 חֲזִינָא תַּמָּן: כט עֲמֹלֶק יוֹשֵׁב

בָּאָרֶץ הַנֶּגֶב וְהַחֲתִי וְהַיְבוֹסִי וְהָאֲמֹרִי יוֹשֵׁב
 בְּהָר וְהַכְּנַעֲנִי יוֹשֵׁב עַל-הַיָּם וְעַל יַד הַיַּרְדֵּן:
 עֲמֹלֶקָא יְתִיב בְּאֶרֶע דְּרוּמָא וְחֲתָאָה וַיְבוֹסָאָה וְאֲמֹרָאָה יְתִיב
 בְּטוּרָא וּכְנַעֲנָאָה יְתִיב עַל יַמָּא וְעַל כִּיף יַרְדֵּנָא: ל וַיְהִס כָּלָב
 אֶת-הָעָם אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר עֲלֶה נַעֲלֶה וִירָשָׁנוּ

— רש"י —

שִׁידְבַּר בְּמֹשֶׁה צוּח וְאָמַר וְכִי זֶה בְּלָבָד עֲשֶׂה
 לָנוּ בֵּן עַמָּרָם הַשּׁוֹמֵעַ הֵיכָּה סְבוּר שָׂבָא לְסַפֵּר
 בְּגִנּוּתוֹ מִתּוֹף שֶׁהִיָּה בְּלָבָם עַל מֹשֶׁה בְּשִׁבִּיל
 דְּבָרֵי הַמְּרָגְלִים שֶׁתִּקּוּ בָּלָם לְשִׁמּוֹעַ גִּנּוּתוֹ
 אָמַר וְהִלָּא קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם וְהוֹרִיד לָנוּ אֶת
 הַמָּן וְהִגִּיד לָנוּ אֶת הַשָּׁלוֹם עֲלֶה נַעֲלֶה אֲפֹלוּ
 בְּשָׁמַיִם וְהוּא אֹמֵר עֲשׂוּ סִלְמוֹת וְעֲלִי שָׁם
 נִצְלִיחַ בְּכָל דְּבָרָיו: וַיְהִס לָשׁוֹן שֶׁתִּיקָה וְכֵן
 (זכריה ג, יז) הִס כָּל בָּשָׂר, (עמוס ו, י) הִס כִּי לֹא

כִּי זִבְתָּ חֶלֶב וּדְבַשׁ הוּא. כֹּל דְּבַר שֶׁקָּר
 שָׂאִין אוֹמְרִים בּוֹ קִצַּת אֲמָת בְּתַחֲלָתוֹ אֵין
 מִתְקִים בְּסוּפּוֹ: כח בְּצֻרוֹת. לָשׁוֹן חֹזֵק
 וְתִרְגּוּמוֹ כְּרִיכָן, לָשׁוֹן בִּירְנִיּוֹת עֲגֻלוֹת, וּבִלְשׁוֹן
 אֲרָמִי כְּרִיךְ עֲגוּל: כט עֲמֹלֶק יוֹשֵׁב וְגוֹי. לְפִי
 שְׁנָבוֹ בְּעֲמֹלֶק כָּבֵד, הַזְכִּירוּהוּ מְרָגְלִים כְּדִי
 לִירָאֵם: עַל יַד הַיַּרְדֵּן. יד כְּמִשְׁמַעוֹ אֲצֵל
 הַיַּרְדֵּן, וְלֹא תוּכְלוּ לַעֲבוֹר: לו וַיְהִס כָּלָב.
 הַשְׁתִּיק אֶת בָּלָם: אֵל מֹשֶׁה. לְשִׁמּוֹעַ מֶה

תפסיר רס"ג

נְטִיקָהֶם: (לא) ואלקום אלד'ין
מִצִּיּוֹ מַעַה קָאָלוּ. לֹא נְטִיקָן אֵן
נִצְעַד אֱלֹהֵי אֱלֻקֻּם. לֹאנְהֶם
אֲשֶׁד מִנָּא: (לב) וְאִכְרָגוּ
שְׁנֹאעָה רִדְיָה. עָלֵי אֱלֻבְלָד
אֱלֻדִי רֹאמוּה. לִבְנֵי אִסְרָאִיל
וְקָאָלוּ. אֱלֻבְלָד אֱלֻדִי מִדְרָנָא
פִּיה לְנְרוּמָה. הוּ בְלָד יִהְלֵךְ
אֶהְלֵה. וְגָמִיעַ אֱלֻקֻּם. אֱלֻדִי
רֹאנִינְהֶם פִּיה דִּינִי מִסְאָחָה:
(לג) וְרֹאנִינָא תִּים אֱלֻעֻלֻּג. בְּנֵי
אֱלֻגְבֹּאֶרָה מִן עֲלוּגָהֶם. וְצִרְנָא
פִּי עִיוֻנָּא כֹּאֱלֻגְרָאד. וְכִדְאָד

אֲתָהּ כִּי־יָכוֹל נֹכַח לָהּ:
וְאַצִּית כָּלֵב. יָת עָמָא לְמִשָּׁה. וְאָמַר.
מִסְק נִסְק וְנִירַת יִתָּה. אֲרִי מִכָּל נִכּוֹל לָהּ:
וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר עָלוּ עִמּוֹ
אָמְרוּ לֹא נֹכַח לַעֲלוֹת אֶל־
הָעַם כִּי־חִזַּק הוּא מִמֶּנּוּ:
וְגִבְרִיָּא. דְּסִלִּיקוּ עִמָּיה אָמְרוּ. לֹא נִכּוֹל
לְמִסְק לֹות עָמָא. אֲרִי תִקִּיף הוּא מִנָּנָא:
וְיִצְיָאוּ דְּבַת הָאָרֶץ אֲשֶׁר
תָּרוּ אֲתָהּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עֲבַרְנוּ בָּהּ לְתוֹר אֲתָהּ
אָרֶץ אֲכֻלַּת יוֹשְׁבֶיהָ הוּא וְכָל־הָעַם אֲשֶׁר־רָאִינוּ
בְּתוֹכָהּ אָנָּשִׁי מַדּוֹת: וְאִפִּיקוּ שׁוֹם בִּישׁ. עַל אֶרֶעָא דְּאֵלִילוּ
יִתָּה. לֹות בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר. אֶרֶעָא. דְּעִבְרָנָא בָּהּ לֹאֲלֵלָא יִתָּה. אֶרֶע
מִקְטָלָא יִתְבָּהָא הִיא. וְכָל עָמָא. דְּחִזְיָנָא בְּגוּה אָנָּשִׁין דְּמִשְׁחָן:
וְשֵׁם רָאִינוּ אֶת־הַנִּפְּלִים בְּנֵי עֲנָק מִן־הַנִּפְּלִים
וְנָהִי בְּעֵינֵינוּ כְּחִגָּבִים וְכֵן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם:

— רש"י —

מִדָּה, כְּגוֹן גִּלְתִּית (שמואל א' יז, ד) גִּבְהוּ שֵׁשׁ
אַמוֹת וְזֹרֶת, וְכֵן (שמואל ב' כה, כ) אִישׁ מְדוֹן,
(ד"כ א' יא, כג) אִישׁ מִדָּה: לֵב הַנִּפְּלִים. עֲנָקִים
מִבְּנֵי שְׁמִחֻזָּאִי וְעֻזָּאֵל שֶׁנִּפְּלוּ מִן הַשָּׁמַיִם בִּימֵי
דּוֹר אָנוּשׁ: וְכֵן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם. שֶׁמַּעֲנֵנוּ
אוֹמְרִים זֶה לָזֶה נִפְּלִים יֵשׁ בְּכַרְמִים כְּאֲנָשִׁים:
עֲנָק. שֶׁמַּעֲנִיקִים חֲמָה בְּקוֹמָתוֹ:

לְהַזְכִּיר. כֵּן דָּרָךְ בְּנֵי אָדָם הָרוּצָה לְשִׁתְּקָא
אַגְדַּת אָנָּשִׁים אוֹמְרִים: לֹא חִזַּק הוּא מִמֶּנּוּ.
כִּי־יָכוֹל כָּלִפִּי מַעֲלָה אָמְרוּ: לֹא אֲכֻלַּת
יוֹשְׁבֶיהָ. בְּכָל מָקוֹם שֶׁעֲבַרְנוּ מִצָּאנוּם קוֹבְרֵי
מֵתִים, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה לְטוֹבָה כְּדִי
לְטַרְדֵּם בְּאֲבָלָם וְלֹא יִתְּנוּ לֵב לְאֱלֹהֵי אָנָּשִׁי
מַדּוֹת. גְּדוּלִים וְגִבּוּהִים וְצָרִיף לְתַת לָהֶם

תפסיר דס"ג

כנא פי עיונהם: יד (א) ת'ם
רפעת אלגמאעה אצואתהם.
ובכין פי תלך אלילה:
(ב) פתד' מרו. עלי' מוסי' והרון.
גמאעה' בני אסראיל. וקאלא
להם. יא ליתנא מתנא פי בלד
מצר. או יא ליתנא מתנא פי
הדיא אלבר: (ג) ולם ידכילנא
אללה. תלך אלבלד פנקע
באלסוף. פיציר נסאנא
ואטפאלנא גנימה. אלא אן
אלאצלח לנא אלדגוע אלי
מצר: (ד) ת'ם קאל בעציהם
לבעז'. גולי ריסא ונרגע אלי
מצר: (ה) פוקע מוסי' והרון עלי

ותמן חזינא. ית גבריא. בני ענק מן
גבריא. והינא בעיני נפשנא פקמצינ. וכן
הינא בעיניהון: **יד א ותשא**
כל-העדה ויתנו את-קולם
ויבכו העם בלילה ההוא:
וארימת כל פנשתא. ויהבו ית קלהון.
ובכו עמא בליליא ההוא: **ב וילנו**
על-משה ועל-אהרן כל
בני ישראל ויאמרו אליהם
כל-העדה לו-מתנו בארץ
מצרים או במדבר הזה לו-

מתנו: ואתרעמו על משה ועל אהרן. כל בני ישראל. ואמרו להון
כל פנשתא. לוי דמיתנא בארעא דמצרים. או. במדברא הדין לוי
דמיתנא: **ג ולמה יהוה מביא אתנו אל-הארץ**
הזאת לנפל בחרב נשינו וטפנו יהיו לבז
הלוא טוב לנו שוב מצרימה: ולמא יי. מעיל יתנא.
לארעא הדיא למפל בחרבא. נשנא וטפלנא יהון לבזא. הלא טב לנא
דנתוב למצרים: **ד ויאמרו איש אל-אחיו נתנה**
ראש ונשובה מצרימה: ואמרו גבר לאחיה. נמני רישא
ונתוב למצרים: **ה ויפל משה ואהרן על-פניהם**

— רש"י —

יד 6 כל העדה. סנהדראות: ז לו מתנו. רישא. נשים עלינו מלה. ורבותינו פרשו
הלואי ומתנו: ד נתנה ראש. כתר גומו נמני לשון עבודה ורה:

תפסיר רס"ג

וגוהמא. בחצ'רה' גוק
 גמאעה' בני אסראל:
 (ו) ויהושע אבן נון. וכלב אבן
 יפנה. מן ראמי אלבלד. כ'רקא
 ת'יאבהמא: (ז) פקאלא.
 לגמאעה' בני אסראל קאילין.
 אלבלד. אלדי מדרנאה
 לגרומה. בלד גייד גדא גדא:
 (ח) אן כאן ללה מראד פינא.
 אדכ'לנאה ויהבה לנא. בלד
 יפיץ' אללבן ואלעסל: (ט) אמא
 עלי' אללה פלא תתד'מרון. ולא
 תכאפון אהל אלבלד. לאנהם

לפני כל-קהל עדת בני

ישראל: ונפל משה. ואהרן על

אפיהון. קדם כל קהל פנשתא דבני

ישראל: ויהושע בין-נון

וכלב בין-יפנה מן-התרים

את-הארץ קרעו בגדיהם:

ויהושע בר נון. וכלב בר יפנה. מן מאללי

ארעא. בועו לבושיהון: ויאמרו

אל-כל-עדת בני-ישראל

לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אתה

טובה הארץ מאד מאד: ואמרו. לכל פנשתא דבני

ישראל למימר. ארעא. דעברנא בה לאללא יתה. טבא ארעא לחדא

לחדא: ❖ רביעין בספרי ❖ (שלישי) ❖ אם-חפץ בנו יהוה

והביא אתנו אל-הארץ הזאת ונתנה לנו ארץ

אשר-הוא זבת חלב ודבש: אם רעוא בנא קדם יי.

ויעיל יתנא לארעא הדא. ויתנה לנא. ארעא. דהיא. עבדא חלב

ודבש: ט אך ביהוה אל-תמרדו ואתם אל-

תיראו את-עם הארץ כי לחמנו הם סר עלם

מעליהם ויהוה אתנו אל-תיראם: ברם במימרא דיי

— רס"י —

ט אל תמרדו. ושוב ואתם אל תיראו: כי
 לחמנו הם. נאכלם כלחם: סר עלם. מגנם
 ודוקים. בשרים שבהם מתו. איוב שהיה מגין
 עליהם. דבר אחר צלו שלמקום סר מעליהם:

תפסיר דס"ג

טעאמנא. וסיוול צ'להם ענהם.
ואללה מענא לא תכ'אפודהם:
(י) פכאד גמיע אלשעב. אן
ירגמוהמא באלחגארה. ת'ם
צ'הר נור אללה. פי כ'בא
אלמחצ'ר. לגמיע בני אסראיל:
(יא) פקאל אללה למוסי'. אלי
כ'ם יעצוני הולאי אלקום. ואל'י
כ'ם ל'ם יומנון ב'י. מע גמיע
אלאיאת. אלתי צנעתהא פי
מא בינהם: (יב) יסתחקון אן
אצ'רבהם באלופא ואקרצ'הם.
ואגעל מנד. אמה אכת'ר
ואעצ'ם מנהם: (יג) פקאל מוסי'
ללה. ויסמעון אלמצריון. אלד'י

לא תמרדון. ואתון. לא תדחלון מן עמא
דארעא. ארי בידנא מסירין אנון. עדא
תוקפהון מנהון. ומימרא ד'י בסעדנא לא
תדחלון מנהון: **וַיֹּאמְרוּ כָל־**
הָעֵדָה לְרָגֹם אֹתָם בָּאֲבָנִים
וּכְבוֹד יְהוָה נִרְאָה בְּאַהֲלִ
מוֹעֵד אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
וַאֲמָרוּ כָּל כְּנִשְׁתָּא. לְמַרְגָּם יְתָהוֹן
בְּאֲבָנִיא. ויקרא ד'י. אתגלי במשפן
זמנא. לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: **פֹּ** **וַיֹּאמֶר**
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עַד־אַנָּה

יִנְאַצְנִי הָעָם הַזֶּה וְעַד־אַנָּה לֹא־יֵאֱמִינוּ בִּי
בְּכָל הָאֲתֹת אֲשֶׁר עָשִׂיתִי בְּקִרְבּוֹ: וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה.
עד אמת'י יהון מרגזין קדמי עמא הדין. ועד אמת'י לא יהימנון במימרי.
בכל אתיא. דעבדית ביניהון: **וְכָל־אֲפָנֵינוּ בַּדָּבָר וְאוֹרֶשְׁנֵנוּ**
וְאֶעֱשֶׂה אִתְּךָ לְגוֹי־גָדוֹל וְעַצּוֹם מְמֹנָו: אַמְחִינוּן
במותא ואשיצינון. ואעביד יתך. לעם רב ותקיף מנהון: **וַיֹּאמֶר**
מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וְשָׁמְעוּ מִצְרִים כִּי־הָעֲלִיתָ

— רש"י —

י לרגום אתם. את יהושע וכלב: וכבוד ה'.
הענן ירד שם: יא עד אנה. עד היכן:
ינאצני. ירגיוני: בכל האתות. בשביל כל
הנסים שעשיתי להם ה'יה להם להאמין
שהיכולת בידי לקים הבטחתי: יז ואורשנו.

לשון תרוכין. ואם תאמר מה אעשה
לשבועת אבות: ואעשה אתך לגוי גדול.
שאתה מורעם: יי ושמעו מצרים. ושמעו
את אשר תהרגם: כי העלית. כי משמש
בלשון אשר, והם ראו אשר העלית בכרך

תפסיר רס"ג

בַּכֶּחָךְ אֶת־הָעַם הַזֶּה**מִקֶּרְבוֹ: וְאָמַר מֹשֶׁה קִדְּם יי. וַיִּשְׁמְעוּן****מִצְרָאִי. דְּאִסְיִקְתָּא בְּחִילְךָ. יֵת עֲמָא הָדִין****מִבִּינֵיהוֹן: וְאָמְרוּ אֶל־יוֹשֵׁב****הָאָרֶץ הַזֹּאת שְׁמָעוּ****כִּי־אַתָּה יְהוָה בִּקְרֹב הָעַם****הַזֶּה אֲשֶׁר־עֵין בְּעֵין נִרְאָה |****אַתָּה יְהוָה וְעַנְנְךָ עֹמֵד****עֲלֵיהֶם וּבַעֲמֹד עָנָן אַתָּה הֵלֵךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם****וּבַעֲמֹד אֵשׁ לַיְלָה: וַיִּימְרוּ. לִיתֵּב אֲרַעָא הָדָא. דְּשָׁמְעוּ אָרִי****אֵת יי. שְׂכִינְתְּךָ שָׂרְיָא בְּגוֹ עֲמָא הָדִין. דְּבִעֵינֵיהוֹן חֲזוּ שְׂכִינַת יְקֻדָּךְ יי.****וְעַנְנְךָ מִטָּל עֲלֻיְהוֹן. וּבַעֲמֹדָא דְּעַנְנָא. אֵת מִדְּבַר קִדְּמִיְהוֹן בִּימָמָא.****וּבַעֲמֹדָא דְּאִישְׁתָּא בְּלִילִיָּא: טו. וְהִמַּתָּה אֶת־הָעַם הַזֶּה****כְּאִישׁ אֶחָד וְאָמְרוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־שָׁמְעוּ****אֶת־שְׁמֶעְךָ לֵאמֹר: וְתִקְטִיל. יֵת עֲמָא הָדִין כְּגֹבְרָא חָד.**

— רס"י —

הַגְּדוֹל אוֹתָם מִקֶּרְבָּם וּכְשִׁישְׁמָעוּ שְׁאֲתָהּ הוֹרֵגָם לֹא יֹאמְרוּ שְׁחָטָאוּ לָךְ, אֲלֵא יֹאמְרוּ שְׂכִינְגָדָם יִכְלָתָ לְהִלָּחֵם אָבֵל כְּנָגְדָ יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ לֹא יִכְלָתָ לְהִלָּחֵם. וְזֶה הוּא: יד וְאָמְרוּ אֶל יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת. כְּמוֹ עַל יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת. וּמָה יֹאמְרוּ עֲלֵיהֶם, מָה שְׁאֲמוֹר

זוֹלָק הַדְּקָדוֹק: "אֲשֶׁר עֵין בְּעֵין נִרְאָה. הַכֹּלֵל שֶׁהִבִּינוּ לזִכֹּר בִּסְגוּל וּלְנִקְבָה בְּקִמְצָ וּבֵא זֶה בְּקִמְצָ לזִכֹּר וּיִתְכֵּן לומר כִּי הוּא פוֹעֵל עֵבֶר לֹא בִּינוּנִי. וְאִם בְּעֵבֶר נִרְאָה אֲתָה ה', נִרְאָה הוּא

נִסְתָּר וְהוּא רִמְזָ אֶל הַכְּבוֹד וּפִירוּשׁוֹ אֲתָה ה' נִרְאָה (מִהֲרִ"ב):

תפסיר דס"ג

הד'ה קאזילין: טז) ממא לם יטיק אלרב. אן ידכיל הולאי אלקום. אלי אלפלד אלד'י ועדהם בה. פקתלהם פי אלבר: יז) ואלאן יתבין עצים קדרתך יא רב. כמא קלת לי: יח) אנך אללה. טויל אלמהל כתייר אלפצל. גאפר אלד'עב ואל' גרם. ויברי ולא יברי. מטאלב בד'נוב אלמבא מע אל' בנין. ואלת'זאלת' ואלד'ואבע:

וימרון עממיא. דשמעו ית שמע גבורתך למימר: טז **מבלתי יכלת יהוה להביא את-העם הזה אל-הארץ אשר-נשבע להם וישחטם במדבר: מדלית יוכלא קדם יי. לאעלא ית עמא הדין. לארעא דקיים להון. וקטילנון במדברא: ועתה יגדל-נא כח אדני כאשר דברת לאמר: וכען.**

סגי בען חילא קדמך יי. כמא דמלילתא למימר: יח **יהוה ארך אפים ורב-חסד נשא עון ופשע ונקמה לא ינקח פקד עון אבות על-בנים על-שלשים ועל-רבעים: יי. מרחיק רגז ומסגי למעבד טבון. שביק לעוין ולמרוד. סלח לדתיבין לאוריתיה ולדלא תיבין לא מזבי. מסער. חובי אבהן על בנין מרדין. על דר תליתי ועל דר רביעי:**

— רש"י —

להקדוש ברוך הוא שהיה יושב וכותב ה' ארך אפים. אמר לו לצדיקים. אמר לו הקדוש ברוך הוא אף לרשעים. אמר לו רשעים יאבדו. אמר לו הקדוש ברוך הוא חייך שתצטרך לדבר. כשחטאו ישראל בעגל ובמרגלים התפלל משה לפניו בארך אפים. אמר לו הקב"ה והלא אמרת לי לצדיקים. אמר לו והלא אמרת לי אף לרשעים: ונקמה. לשבים: לא ינקמה. לשאינן שבים:

את שמעך וגו': טז מבלתי יכלת וגו'. לפי שיושבי הארץ חזקים וגבורים, ואינו דומה פרעה לשלשים ואחד מלכים, זאת יאמרו על יושב הארץ הזאת: מבלתי יכלת. מתוך שלא היה יכולת בידו להביאם שחטם: יכלת. שם דבר הוא: יי יגדל נא כח ה'. לעשות דבורך: כאשר דברת לאמר. ומהו הדבור: יח ה' ארך אפים. לצדיקים ולרשעים. כשעלה משה למרום מצאו משה

תפסיר רס"ג

סֶלַח-נָא לַעֲוֹן הָעָם
 הַזֶּה בְּגֹדֹל חַסְדְּךָ וּבְרַחֲמֶיךָ
 נִשְׁאַתָּה לָעָם הַזֶּה
 מִמִּצְרִים וְעַד-הַנֶּה: שְׁבוּק בָּעֵן.
 לַחֲוִבִי. עָמָּה הַדִּין בְּסִגְיָאוֹת טְבוּתְךָ.
 וּבִמָּה דִשְׁבַּקְתָּא לְעָמָּה הַדִּין, מִמִּצְרִים
 וְעַד בָּעֵן: בִּי וַיֹּאמֶר יְהוָה
 סֶלַחְתִּי בְּדַבְרְךָ: וַאֲמַר יי.

יט) אֶצְפַּח דְּנִב הוֹלֵאִי אֱלֹקִים
 בְּכַתְרָהּ פְּצִלְךָ. וְכִמָּה
 אַחַת־מִלֵּת לָהֶם. מִן מִצְרַיִם וְאֵלֶי
 אֵלֶיךָ: כ) קֹאֵל אֱלֹהִים. קֹדֶר צִפְחָת
 עֲנָהֶם אֱלֹמֵעֲאֵלָה כִּמָּה קִלְתִּי:
 כא) וְלִכֵּן וּבִקְאִי אֱלֹדֵאִים וְנוֹרִי
 אֱלֹדִי יִמְלֵא גְמִיעַ אֱלֵעֲאֵלִם:
 כב) אֵן גְּמִיעַ אֱלֹדֵגֵאֵל. אֱלֹדִי
 רָאוּ כְרָמִי וַאֲיֹאֲתִי. אֱלֹתִי
 צִנְעֵתָהּא פִי מִצְרַיִם וּפִי אֱלֹבֵר.
 וַאֲמַתְחֲנוֹנִי הַדִּיָּה אֱלֵמֶדָה
 אֱלֵעֲאֵשְׁרָה. וְלִם יִקְבְּלוּ אֲמַרִי:

שְׁבִקִית בְּפִתְגָמְךָ: סֶלַחְתִּי בְּדַבְרְךָ בספרי
תיטן

כא וַאֲוֹלָם חֵי-אֲנִי וַיִּמְלֵא כְבוֹד-יְהוָה אֶת-כָּל-
 הָאָרֶץ: וּבְרַם קִיָּם אָנָּה. וּמִלֵּא יִקְרָא דִּיִּי יֵת כָּל אֶרֶעָא: כב כִּי
 כָּל-הָאֲנָשִׁים הָרְאִים אֶת-כְּבוֹדִי וְאֶת-אֲתֹתַי
 אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי בְּמִצְרַיִם וּבַמִּדְבָּר וַיִּנְסּוּ אֹתִי זֶה
 עֲשֶׂה פְעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי: אֲרִי כָל גּוֹבְרִיָּא. דְּחִזּוּ
 יֵת יִקְרִי וְיֵת אֲתֹתַי. דְּעִבְדִּית בְּמִצְרַיִם וּבַמִּדְבָּרָא. וְנִסִּיאוּ קְדָמִי.

— רש"י —

וכבודי וּמִלֵּא אֶת כָּל הָאָרֶץ, שְׁלֵא יִתְחַלֵּל
 שְׁמִי בַּמִּגְפָּה הַזֹּאת לִזְמַר מִבְּלָתִי וְכִלְתִּי ה'
 לְהִבְיָאֵם, שְׁלֵא אֲמִיתֵם פְּתָאוֹם כְּאִישׁ אֶחָד
 אֶלָּא בְּאַחֹר אַרְבָּעִים שָׁנָה מַעֲט מַעֲט:
 כז וַיִּנְסּוּ. כְּמִשְׁמַעוֹ: זֶה עֲשֶׂה פְעָמִים. שְׁנַיִם
 בָּיִם שְׁנַיִם בְּמִן וּשְׁנַיִם בְּשָׁלוֹ וְכוּ', כְּדֹאִיתָא
 בַּמִּסְכָּת עֲרִכִין (טו, 6):

כ כְּדַבְרְךָ. בְּשָׁבִיל מַה שְׁאֲמַרְתָּ פֶּן יֹאמְרוּ
 מִבְּלָתִי וְכִלְתִּי ה': כה וַאֲוֹלָם. כְּמוֹ אֲבָל זֹאת
 אֶעֱשֶׂה לָהֶם: חי אֲנִי. לְשׁוֹן שְׁבוּעָה. כְּשֵׁם
 שְׁאֲנִי חי וְכִבּוּדִי וּמִלֵּא אֶת כָּל הָאָרֶץ, כִּן
 אֲקִים לָהֶם, כִּי כָל הָאֲנָשִׁים הָרְאִים וְגו' אִם
 יִרְאוּ אֶת הָאָרֶץ. הִרִי זֶה מִקְרָא מְסֻרָס, חי
 אֲנִי כִּי כָל הָאֲנָשִׁים אִם יִרְאוּ אֶת הָאָרֶץ

וְזֶלֶק הַדְּקָדוֹק: יי סֶלַח-נָא. הַגְעִיָּא בַּל־מִ"ד לֹא בַסֻּמָּ"ךְ בְּכָל הַתִּיגָאן וְכ"ר מ' לִוְנֹזָאנוּ וְכֵן הוּא
 בִּירוּשְׁלַמִּיִּם:

תפסיר רס"ג

(כג) אן ראוו אלבלד. אלד'י
אקסמת לאבאיהם. וכדיאלך כל
מן יעציני לא יראה: כד) ואמא
עבדי כלב. פגזא מא כאן לה
ראי אכיר. אתבע בה טאעתי.
לאדכלה אלי אלבלד אלד'י
צאר אליה. ולנסלה יורתה:
(כה) ואלאן פאלעמאלקין
ואלכנאענין מקימין פי אלמרג.

דנן עשר זמנין. ולא קבילו למימרי:
כג **אם יראו את הארץ אשר**
נשבעתי לאבותם וכל-
מנאצי לא יראה: אם יחזון ית
ארעא. דקיימית לאבתהון. וכל
דארגיון קדמי לא יחזונה: כד **ועבדי**
כלב עקב היתה רוח אחרת
עמו וימלא אחרי והביאתו אל הארץ אשר-
בא שמה וזרעו יורשנה: ועבדי כלב. חלף דהות. רוח
אוחרי עמיה. ואשלים בתר דחלתי. לארעא דעל לתמן.
ובנוהי ירתינה: כד **והעמלקי והכנעני יושב בעמק**
מחר פנו וסעו לכם המדבר דרך ים-סוף:

— רש"י —

כאשר עם לבבי, ולא כאשר עם פי: **וימלא**
אחרי. וימלא את לבו אחרי וזה מקרא קצר:
אשר בא שמה. חבורן תנתן לו: **יורשנה.**
בתרגומו יתרכינה, יורישו את הענקים ואת
העם אשר בה, ואין לתרגמו ירתינה, אלא
במקום ירשנה: כג **והעמלקי** וגו'. אם תלכו
שם יתרגו אתכם, מאחר שאיני עמכם:

כג אם יראו. לא יראו: לא יראה. לא יראו
את הארץ: כד רוח אחרת. שתי רוחות אחת
בפה ואחת בלב, למרגלים אמר, אני עמכם
בעצה, ובלבו היה לומר האמת ועל ידי כן
היה בו כח להשתיקם, כמו שנאמר (לעיל יג, ז)
ויהס כלב, שהיו סבורים שיאמר כמוהם, והו
שנאמר בספר (יכוש יד, ז) ואשב אתו דבר

וזלק הדקדוק: כד וזרעו יורשנה. בנוסחאות כת"י ישנות התרגום יורתנה וכ"כ בדפוסים.
ורש"י ז"ל שכתב בתרגומו יתרכינה לפי גירסא שלפניו כך כתב. וספרינו וספרי הדפוס פליגי
אגרסתו ואין לנו לשנות גירסתינו שאפילו בחלופי גירסאות הנמצאים בגמרא בדברים הנוגעים
לדין אין הכרע לאחת מן הגירסאות כמ"ש רמב"ן במסכת יבמות דף תי"ט ע"א בספר
המלחמות ע"ש ה"נ כאן ולא זו בלבד כי גם הרבה שינויים בין ספרינו כת"י לספרי הדפוס גם
לפי גירסת המפרשים בתרגום וכבר פירשו הרבה מפרשים שהוא לשון ירושה כמו ולזרעו
יורישנה והכוונה שלא תעתק ממנו לאחר אך תהיה בירושה לזרעו ולזרעו ובטחון הוא זה
ועיין רד"ק וחזקוני ור"י אברבנאל וגם רס"ג ז"ל פירש בלשון ערב ולנסלה יורתה מסכים
לפירוש התרגום שבכ"י ודוק:

תפסיר רס"ג

פולו מן ג'ד וארחלו. אלי
אלבר טריק בחר אלקלום:
כו) ת'ם כלם אללה מוסי' והרון
תכלימא: כז) אלי' כם אבקי
הדי' אלגמאעה אלדיייה.
אלדי' ד'פרת אלממה עלי.
לקד סמעת תד'מר בני
אסראיל. אלדי' תד'מרו עלי:
כח) אללא קל להם. ובקאי
אלדאים יקול אללה. אן לם
אצנע בכם. כמא קלתם
בחצ'רתי: כט) ופי הדיא אלבר
תקע אגסאדכם. מן כל מעדוד
ומחצא מנכם. מן אבן עשרין

ועמלקאָה וּבְנֵעֲנָאָה יְתִיב בְּמִישָׁרָא.
מִחַר. אַתְּפִנּוּ וְטוּלוּ לְכוּן. לְמַדְבָּרָא אֹרַח
יִמָּא דְסוּף: פ (רביעי) בּוּ וַיִּדְבֹּר
יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן
לֵאמֹר: וּמַלִּיל יי. עִם מֹשֶׁה וְלֹאֲהֲרֹן
לְמִימַר: בּוּ עַד-מָתִי לַעֲדָה
הָרָעָה הַזֹּאת אֲשֶׁר הֵמָּה
מַלְיָנִים עָלַי אֶת-תְּלֹנוֹת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵמָּה
מַלְיָנִים עָלַי שְׁמַעְתִּי:

עד אַמְתִּי. לְכַנְשָׁתָא בְּשָׁתָא הָדָא. דְּאַנּוּן מִתְרַעֲמִין עָלַי. יֵת תּוֹרַעֲמַת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. דְּאַנּוּן מִתְרַעֲמִין. עָלַי שְׁמִיעַ קְדָמִי: כה אֹמַר אֱלֹהִים
חַי-אֲנִי נֶאֱמַר-יְהוָה אִם-לֹא כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם
בְּאַזְנֵי בֶן אַעֲשֶׂה לָכֶם: אימר להון. קִים אָנָּא אֹמַר יי. אִם
לֹא. כְּמָא דְמַלִּילְתוּן קְדָמִי. בֶּן אַעֲבִיד לְכוּן: כט בַּמִּדְבָּר הַזֶּה
יָפְלוּ פְּגָרֵיכֶם וְכָל-פְּקָדֵיכֶם לְכָל-מִסְפָּרְכֶם

— רס"י —

מִחַר פִּנּוּ. לְאַחֲרֵיכֶם וְסַעֲו לָכֶם וּגו':
כז לַעֲדָה הָרָעָה וּגו'. אֵלּוּ הַמְּרַגְלִים, מִכָּאן
לַעֲדָה שְׁהִיא עֲשָׂרָה: אֲשֶׁר הֵמָּה מַלְיָנִים.
אֶת יִשְׂרָאֵל עָלַי: אֶת תְּלֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר הֵמָּה מַלְיָנִים. הַמְּרַגְלִים מַלְיָנִים

זֶלֶק הִדְקָדוּק: כו הֵמָּה מַלְיָנִים. בִּדְגַשׁ תַּמּוּרַת הִנֵּחַ לְהַבְדִּיל בֵּינוּ וּבֵין לְשׁוֹן לִינָה:
כח בֶּן אַעֲשֶׂה לָכֶם. בְּרֹב הַתִּיגָאן תִּיבַת כֵּן בַּמֶּאֲרָכָה וְתִיבַת אַעֲשֶׂה בַּטַּפְחָא:

תפסיר דס"ג

סנה פצאעדא. כמא תד' מרתם עליי: (ל) אן אנתם דכ' לתם אלבלד. אלד' אקסמת באמרי. אן אסכנכם פיה. אלא כלב אבן יפנה. ויהושע אבן נון: (לא) ואטפאלכם. אלד' קלתם אנחם יצירו ג' נמה. פאני אדכ' להם. חתא יערפון פצ' ילה אלבלד. אלד' וחדתם פיה: (לב) אמא אגסאדכם אנתם. פתקע פי הדא אלבר: (לג) ובניכם. יקימון תאיהין פי

**מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה
אֲשֶׁר הֵלִינְתֶם עָלַי: בְּמִדְבָּרָא
הַדִּין. יִפְלוֹן פְּגִרִיכוֹן. וְכָל מְנִיכֹון לְכָל
חוֹשְׁפִנְכוֹן. מִבֶּר. עֶשְׂרִין שָׁנִין וְלַעֲיִלָּא.
דְּאִתְרַעַמְתוּן עָלַי: לֹא אִם-אַתֶּם
תִּבְאוּ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר
נִשְׁאָתִי אֶת-יָדִי לְשַׁכֵּן
אֶתְכֶם בָּהּ פִּי אִם-כָּלֵב
בֶּן-יִפְנֶה וַיהוֹשֻׁעַ בֶּן-נוּן: אִם**

אתון תיעלון לארעא. דקיימית במימרי. לאשראה יתכון בה. אלהין
כלב בר יפונה. ויהושע בר נון: לא וטפכם אשר אמרתם
לבז יהיה והביאתי אתם וידעו את-הארץ
אשר מאסתם בה: וטפלוכו. דאמרתון לבזא יהון. ואעיל
יתהון. וידעון ית ארעא. דקצתון בה: לב ופגריכם אתם
יפלו במדבר הזה: ופגריכו דילכו. ופלו במדברא הדין:
לב ובניכם יהיו רעים במדבר ארבעים שנה
ונשאו את-זנותיכם עד-תם פגריכם במדבר:

— רש"י —

הבנים להכניסם לארץ ובקש לומר ואתם
תמותג נופל לשון זה כאן לומר אתם:
לג ארבעים שנה. לא מת אחד מהם פחות
מבן ששים, לפי נגזר ארבעים, כדי שיהיו
אותם שלבני עשרים מגיעין לכלל ששים.

נמנין בו, כגון לצאת ולבא לצבא ולתת
שקלים, כל המנויים לכל אותן מספרות
ימותג ואלו הן מבן כ' שנה וגו', להוציא
שבטו שללוי שאין פקודיהם מבן עשרים:
לג ופגריכם אתם. פתרגומו לפי שדבר על

זולק הדקדוק: לא והביאתי אתם. בא מלא בעי"ן הפועל (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

אלבר ארבעין סנה. ויחמלון
 סג'אנכם. אלי פנא
 אגסאדכם פיה: לד) באחצא
 אל'אייאם. אלד'י רמתם אלבלד
 פיהא ארבעין יומא. לכל יום
 סנה. תחמלון אוזארכם. אלי
 תמאם ארבעין סנה. פתערפון
 מוציע אענאתי: לה) אנא
 אללה קלת דאלד ונאצנעה.
 בגמיע הד'ה אלגמאעה
 אלד'דייה. אלמגתמעה עליי. פי
 הד'א אלבר יפנון באלמות:
 לו) ואלדגאל אלד'י בעת' בהם

ובניכון. יהון מאחרין במדברא ארבעין
 שנין. ויקבלון ית חוביכון. עד דיסופון
 פגריכון במדברא: לד) במספר
 הימים אשר-תרתם את-
 הארץ ארבעים יום יום
 לשנה יום לשנה תשאו
 את-עונתיכם ארבעים
 שנה וידעתם את-תנאותי:
 במנין יומיא. דאלילתון ית ארעא
 ארבעין יומין. יומא לשתא יומא לשתא.
 תקבלון ית חוביכון. ארבעין שנין. ותדעון ית דאתרעמתון עלי:
 לה) אני יהוה דברתי אם-לא וזאת אעשה לכל-
 העדה הרעה הזאת הנועדים עלי במדבר
 הזה יתמו ושם ימתו: אנא יי גזרית במימרי. אם לא דא
 אעביד. לכל פנשתא בשתא הדא. דאודמנו עלי. במדברא הדין.
 יסופון ותמן ימותון: לו) והאנשים אשר-שלח משה
 לתור את-הארץ וישבו (כ) וילינו עליו

— רס"י —

שנה ככלה, וכשנכנסו לשנת ששים מתו
 אותם שלבני עשרים: ונשאו את זנותיכם.
 כתרגומו ויקבלון ית חוביכון: לו) את
 תנאותי. שהניאותם את לבבכם מאחרי.
 תנואה לשון הסרה, כמו (במדבר ל, ו) כי הניא
 אביה אתה: לו) וישבו וילינו עליו. וכששבו
 מתור הארץ הרעימו עליו את כל העדה
 בהוצאת דבה אותם אנשים וימותו. כל

ושנה ראשונה היתה בכלל, ואף על פי
 שקדמה לשלוח המרגלים, לפי שמשעשו
 את העגל עלתה גזרה זו במחשבה אלא
 שהמתין להם עד שתתמלא סאתם, וזהו
 שנאמר (שמות לז, לד) וביום פקדי, במרגלים,
 ופקדתי עליהם חטאתם, ואף כאן נאמר
 תשאו את עונתיכם, שתי עונות שלעגל
 ושלילונה, וחשב להם במנין חייהם מקצת

תפסיר דס"ג

מוסי' לירמו אלפלד. פרגעו
וד'פרו עליה אלגמאעה.
ואכ'רגו שנאעה עלי' אלפלד:
(לו) פמאת אולאיד אלדגאל.
באלצדאם בין ידי אללה:
(לח) ויהושע אבן נון. וכלב אבן
יפונה. עאשו מן ג'מלה
אלדגאל. אלד'י מצ'ו לירמו
אלפלד: (לט) ולמא כלם מוסי'
בהד'א אלכלאם. גמאעה' בני
אסראיל. פחון אללקום גדא:
(מ) ואדלגו באלג'דאה. וצעדו

**אֶת-כָּל-הָעֵדָה לְהוֹצִיא
דָּבָה עַל-הָאָרֶץ: וְגוֹבְרִיא.
דְּשַׁלַּח מֹשֶׁה לְאַלְלָא יֵת אֶרְעָא. וְתָבו.
וְאַרְעִימוּ עֲלוּהִי יֵת כָּל כְּנִשְׁתָּא. לְאַפְקָא
שׁוּם בִּישׁ עַל אֶרְעָא: לְ וַיִּמָּתוּ
הָאֲנָשִׁים מוֹצְאֵי דְבַת-הָאָרֶץ
רָעָה בַּמִּגְפָּה לְפָנֵי יְהוָה:
וּמִיתוּ גוֹבְרִיא. דְּאַפִּיקוּ שׁוּם בִּישׁ עַל
אֶרְעָא. בְּמוֹתָנָא קָדָם יְיָ: לַח וַיְהוֹשֻׁעַ**

**בֶּן-נֹון וְכָלֵב בֶּן-יִפְנֶה חִיו מִן-הָאֲנָשִׁים הָהֵם
הַהֹלְכִים לְתוֹר אֶת-הָאָרֶץ: וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּר נֹון. וְכָלֵב בֶּר
יִפְנֶה. אֶתְקִימוּ מִן גוֹבְרִיא הָאֲנֹון. דְּאַזְלוּ לְאַלְלָא יֵת אֶרְעָא:
לְט וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל-כָּל-
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּאֲבָלוּ הָעָם מְאֹד: וּמִלִּיל מֹשֶׁה יֵת
פִּתְגָמִיא הָאֵלִין. עִם כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְאֶתְאֲבָלוּ עִמָּא לַחְדָּא:
בְּ וַיִּשְׁכְּמוּ בַּבֹּקֶר וַיַּעֲלוּ אֶל-רֹאשׁ-הָהָר לֵאמֹר**

— רש"י —

טבורם, לִכְךָ נֶאֱמַר בַּמִּגְפָּה וְלֹא בַּמִּגְפָּה, וְזֶהוּ
לְפָנֵי ה', בְּאוֹתָהּ הִרְאוּהָ לָהֶם עַל פִּי מִדּוֹתָיו
שֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא מוֹדֵד מִדָּה
כְּנֶגֶד מִדָּה: לֹא וַיְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב חִיו וְגו'. מֵה
תִּלְמוּד לֹאֲמַר חִיו מִן הָאֲנָשִׁים הָהֵם, אֲלֵא
מִלְּמִד שְׁנֻטְלוּ חֻלְקָם שֶׁלְּמִרְגָּלִים בְּאֶרֶץ וְקָמוּ
תַּחְתִּיָּהֶם לְחַיִּים: מֵאֵל רֹאשׁ הָהָר. וְהוּא
הַדֶּרֶךְ הָעוֹלָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: הִנֵּנוּ וְעֲלִינוּ
אֶל הַמָּקוֹם. לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: אֲשֶׁר אָמַר ה'.

הוֹצֵאת דָּבָה לְשׁוֹן חֲנוּךְ דְּבָרִים, שְׁמִלְקִיחִים
לְשׁוֹנָם לְאָדָם לְדַבֵּר בּוֹ, כְּמוֹ (ש"ס ז, י) דּוֹבֵב
שְׁפָתַי וְשִׁנָּיִם. וְיִשְׁנָה לְטוֹבָה וְיִשְׁנָה לְרָעָה,
לִכְךָ נֶאֱמַר כָּאֵן מוֹצְאֵי דְבַת הָאָרֶץ רָעָה,
שֶׁיֵּשׁ דְּבָה שְׁהִיא טוֹבָה: דְּבָה. פִּלְדִּי"ן זַלְעִי"
[לְשׁוֹן הָרַע]: לֹא בַּמִּגְפָּה לְפָנֵי ה'. בְּאוֹתָהּ
מִיִּתָּה הִתְגַּוְּהָ לָהֶם מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה. הֵם
חֻטְאוּ בְּלִשׁוֹן, וְנִשְׁתַּרְבַּב לְשׁוֹנָם עַד טְבוּרָם
וְתוֹלְעִים יוֹצְאִים מִלְּשׁוֹנָם וּבָאִין לְתוֹךְ

תפסיר רס"ג

אלי' ראס אלגבל וקאלו. הא נחן צאעדין. אלי' אלמוציע. אלדיי אמרנא אללה פקד אכטאנא: מא קאל להם מוסי'. יא קום לא תתגאוון אמר אללה. פאנהא לא תנגח: מב) לא תצעדו. אן נור אללה ליס הי מעכם. ולא תנצדמו. בין ידי אעדאיקם: מג) פאן אלעמאלקה ואלכנאענין תם בין אידיכם. פתקעון באלסיה. לאנכם רגעתם ען טאעה אללה. פלא יכון אללה מעכם: מד) פאעתדו. וצעדו אלי' ראס

**הֲנֵנוּ וְעַלֵּינוּ אֶל-הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר-אָמַר יְהוָה כִּי**

**חֲטֵאוּנוּ: וְאֶקְדִּימוּ בְּצַפְרָא. וּסְלִיקוּ
לְרִישׁ טוֹרָא לְמִימַר. הָאֲנַחְנָא סְלָקִין.
לְאַתְרָא. דְּאָמַר יי אַרִי חֲבָנָא:**

**וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לָּמָּה זֶה
אַתֶּם עֹבְרִים אֶת-פִּי יְהוָה**

וְהוּא לֹא תַעֲלֶה: וְאָמַר מֹשֶׁה.

לָמָּה דָּנִן. אַתּוֹן עֹבְרִין עַל גְּזֵרַת מִימְרָא

דִּי. וְהִיא לֹא תַעֲלֶה: מַדּ אֶל-תַּעֲלוּ

כִּי אֵין יְהוָה בְּקֶרְבְּכֶם וְלֹא תִנְגַּפוּ לִפְנֵי

אִיְבֵיכֶם: לֹא תִסְקוּן. אַרִי. לִית שְׂכִינְתָּא דִּי בִינִיכּוֹן. וְלֹא תִתְּבִירוּן.

קָדָם בְּעַלִּי דְּבִיכּוֹן: מַג כִּי הָעֲמַלְקִי וְהַכְּנַעֲנִי שֵׁם

לִפְנֵיכֶם וּנְפִלְתֶּם בַּחֲרָב כִּי-עַל-כֵּן שַׁבְתֶּם

מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְלֹא-יְהִיָּה יְהוָה עִמָּכֶם: אַרִי עֲמַלְקָא

וּכְנַעֲנָא תַמָּן קְדָמִיכּוֹן. וְתַפְלוֹן בַּחֲרָבָא. אַרִי עַל כֵּן תִּבְתּוֹן מִבְּתַר

פּוֹלְחָנָא דִּי. וְלֹא יְהִי מִימְרָא דִּי בְּסַעֲדִיכּוֹן: מַדּ וַיַּעֲפְלוּ לַעֲלוֹת

— רס"י —

לתתה לנו שם נעלה: כי חטאנו. על אשר אמרנו הלא טוב לנו שוב מצרימה: מה והוא לא תעלה. זו שאתם עושין לא תעלה: מג כי על כן שבתם. כלומר כי זאת תבא לכם על אשר שבתם וגו': מד ויעפלו. לשון חזק וכן (מנחם ד, ז) הנה עפלה. מינר"ש בלע"ז [עזי רוח] לשון עזות, וכן (מכב ד, ח) עפל בת ציון, (ישעיכ לב, יד) עפל ובהן. ומדרש

וזלך הדקדוק: הֲנֵנוּ וְעַלֵּינוּ. בדגש שני הנוני"ן ובסגול הראשונה, ובמסורה ג' דגשין וזה

אחד מהם (מהרי"ב):

תפסיר רס"ג

אלגבל. וצנדוק עהד אללה
ומוסי. לם יזולא מן וסט
אלעספר: (מה) פנול
אלעמאלקין ואלפנאענין.
אלמקימין פי דאלד אלגבל.
פצרבוקם וחסמוהם אלי
חרמה: טו א) תים כלם אללה
מוסי תפלימא: ב) מר בני
אסראיל. וקל להם. אדא
דכ'לתם אלי בלד סכנאכם.
אלדי אנא מעטיכם:
ג) פקרבתם קרבאנא ללה

אל-ראש ההר וארון
ברית-יהוה ומשה לא-משו
מקרב המחנה: וארשעו. למסק
לריש טורא. וארון קימא די ומשה. לא
עדו מגו משריתא: מרה וירד
העמלקי והכנעני הישב
בהר ההוא ויכוס ויבתום
עד-החרמה: ונחת עמלקאה
וכנענאה. דיתייב בטורא ההוא. ומחונון

וטרדונון עד חרמה: פ טו וידבר יהוה אל-משה
לאמר: ומליל יי עם משה למימר: ב דבר אל-בני
ישראל ואמרת אליהם כי תבאו אל-ארץ
מושבותיכם אשר אני נתן לכם: מליל עם בני
ישראל. ותימר להון. ארי תיעלון לארע מותבניכון. דאנא יהיב לכון:
ג ועשיתם אשה ליהוה עלה או-זבח לפלא-
נדר או בנדבה או במעדיכם לעשות ריח ניחח

— רש"י —

תנחומא מפרשו לשון אופל, הלכו חשכים
שלא ברשות: מכ ויבתום. כמו (דברים ט, כה)
ואבת אתו טחון, מכה אחר מכה: עד
החרמה. שם המקום נקרא על שם
המאורע:
טו ד פ' תבאו. בשר להם שיכנסו לארץ:
ג ועשיתם אשה. אין זה צווי אלא כשתבאו
שם ותעלה על לבבכם לעשות אשה לה:
ריח ניחח. שיהיה נחת רוח לפני: לפלא
נדר או בנדבה וגו'. או שתעשו האשה

זולק הדקדוק: ג לעשות ריח ניחח. תיבת ניחח בפשטא אחת והיא מלרע וכן הוא
בירושלמיים וזוהי שיטת ר"מ לונזאנו ז"ל:

תפסיר רס"ג

לִיהוָה מִן־הַבָּקָר אוֹ מִן־

הַצֹּאֵן: וְתַעֲבֹדוּן קוֹרְבָּנָא קָדֶם יי
עֲלֹתָא אוֹ נִכְסֵת קוֹדֶשֶׁיָא. לְפָרֶשֶׁא נִדְרָא
אוֹ בְּנִדְבָתָא. אוֹ בְּמוֹעֲדִיכוֹן. לְמַעַבְדָּ.
לְאֶתְקַבְּלָא בְּרַעוּא קָדֶם יי. מִן תּוֹרִי אוֹ
מִן עֲנָא: ❀ טַיִטִּיר ❀ ^{בספרי} _{תימן} ❀ וְהַקָּרִיב

הַמִּקְרִיב קָרְבָּנוֹ לִיהוָה
מִנְחָה סֵלֶת עֲשׂוֹן בָּלוֹל

בְּרַבְעִית הַהֵין שֶׁמֶן: וַיִּקְרִיב.
דְּמִקְרִיב קוֹרְבָּנִיה קָדֶם יי. מִנְחָתָא
סוֹלֵתָא עֲשׂוֹנָא. דְּפִילָּא בְּרַבְעִית הֵינָא
מִשְׁחָא: ❀ וַיִּין לְנֶסֶךְ רַבִּיעִית

הַהֵין תַּעֲשֶׂה עַל־הָעֹלָה אוֹ לִזְבַּח לִפְּשֵׁי הָאֶחָד:
וְחִמְרָא לְנִסְכָּא רַבְעִית הֵינָא. תַּעֲבִיד עַל עֲלֹתָא אוֹ לְנִכְסֵת קוֹדֶשֶׁיָא.
לְאִמְרָא חַד: ❀ אוֹ לְאִיל תַּעֲשֶׂה מִנְחָה סֵלֶת שְׁנֵי
עֲשָׂרִים בָּלוֹלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלִשִׁית הַהֵין: אוֹ לְדִכְרָא
תַּעֲבִיד מִנְחָתָא. סוֹלֵתָא תִּרִין עֲשָׂרִין. דְּפִילָּא בְּמִשַּׁח תַּלְתּוֹת הֵינָא:
❀ וַיִּין לְנֶסֶךְ שְׁלִשִׁית הַהֵין תִּקְרִיב רִיח־נִיחָח
לִיהוָה: וְחִמְרָא לְנִסְכָּא תַּלְתּוֹת הֵינָא. תִּקְרִיב לְאֶתְקַבְּלָא

צַעֲיִידָה אוֹ דְּבַחָא. תַּסּוּיָג'
נִדְרָא אוֹ תַּבְרַעָא. אוֹ פִי
אֶעֱיָדְכֶם. וְאֶרְדֶּתֶם אֵן יִכּוֹן
מִקְבּוּלָא מִרְצִיָּא לֵלָה. מִן
אֶלְבָּקָר אוֹ מִן אֶלְגָּנִם:
(ד) פִּיקְרִב צֶאחָב דִּיאֵלֶךְ
אֶלְקָרְבָּאן לֵלָה. מַעָה מִן אֶלְבָּר
עֲשִׂיא סְמִידָא. מִלְתּוֹת בְּרַבְעִ
קֶסֶט דְּהֵין: (ה) וְכִמְרָא לְאֶלְמִזְאָג
רַבְעִ קֶסֶט. תַּצְנַעָה מַע
אֶלְצַעֲיִידָה אוֹ מַע אֶלְדִּיבַח.
לְאֶלְחַמֵּל אֶלּוֹאֲחָד: (ו) וְלֹאֲלַכְבֹּשׁ
תִּקְרִב מִן אֶלְבָּר עֲשָׂרִין סְמִידָ.
מִלְתּוֹת בְּתִלְתִּ קֶסֶט דְּהֵין:
(ז) וְכִמְרָא לְאֶלְמִזְאָג תִּלְתִּ קֶסֶט.
תִּקְרִיבָה מִרְצִי מִקְבּוּל לֵלָה:

— רש"י —

בְּשָׁבִיל חֻבַּת מוֹעֲדִיכֶם שְׁחִיבְתִּי אֲתָכֶם
לַעֲשׂוֹת בְּמוֹעֵד: וְהַקָּרִיב הַמִּקְרִיב.
תִּקְרִיבוּ נִסְכִּים וּמִנְחָה לְכָל בְּהֵמָה הַמִּנְחָה
כִּלְיָל, וְהַשֶּׁמֶן נָבֵלָל בְּתוֹכָהּ, וְהֵינָן לְסַפְּלִים.
כְּמוֹ שֶׁשְׁנֵינוּ בְּמִסְכַּת סִכָּה (סוֹכָה מַת, ט):
כִּלְכָּשׁ הָאֶחָד. עַל כָּל הָאֲמוּר לְמַעַלָּה
הוּא מוֹסֵב עַל הַמִּנְחָה וְעַל הַשֶּׁמֶן וְעַל הַיֵּין:
וְאוֹ לְאִיל. וְאִם אֵיל הוּא. וְרַבּוּתֵינוּ דִּרְשׁוּ אוֹ

תפסיר דס"ג

(ח) וְאִדָּא צְנַעַת מִן אֱלֹבָקֶר
צְעִידָה אוּ דִבְחָא. תְּסוּיָג'
נְדִירָא אוּ סְלֵאמָה לָּלֶה:
(ט) פִּיקֶרֶב מַעָה מִן אֱלֹבָר.
תִּלְאֲתִיה' עֲשׂוֹר סָמֵד. מִלְתּוֹת
בְּנֶצֶף קֶסֶט דִּהּוּ: (י) וְכִמֵּר קֶרֶבָה
לְאֱלִמְזָאג גֶּצֶף קֶסֶט. מִקְבּוּל
מִרְצִי לָלֶה: (יא) כְּדִאֲד יִצְנַע.
מַע כָּל רִת'. וּמַע כָּל כֶּבֶשׂ. וּמַע
כָּל רֵאֶס מִן אֱלִצְאָן אוּ מִן
אֱלִמְאֵעִז: (יב) בְּחֶסֶב אַחְצָא מֵא
תִקְרִבּוֹן מִנְהָא. כְּדִאֲד תִצְנַעוּ
מַע כָּל וְאַחַד מִן אֱלִמְחֻצִּין:

בְּרַעְוֵא קָדָם יִי: (חמישי) וְכִי-
תַעֲשֶׂה בֶן-בָּקָר עֲלֶה אוּ-
זֶבַח לְפִלֵּא-נֶדֶר אוּ-שְׁלָמִים
לִיהוָה: וְאִרִי תַעֲבִיד בַּר תּוֹרִי עֲלֵתָא
אוּ נִכְסֵת קוֹדֶשִׁיאָּהּ לְפָרָשָׁא נִדְרָא אוּ
נִכְסֵת קוֹדֶשִׁיאָּהּ קָדָם יִי: ט וְהִקְרִיב
עַל-בֶּן-הַבָּקָר מִנְחָה סֹלֶת
שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים בָּלוּל
בְּשֶׁמֶן חֲצִי הֵהִיז: וִיקְרִיב עַל בַּר

תּוֹרִי מִנְחָתָא. סוּלְתָא תִלְתָּא עֶשְׂרֹנִין. דְּפִיל בְּמִשַּׁח פִּלְגוֹת הֵינָא:
י וַיִּזֵּן תִּקְרִיב לְנֶסֶךְ חֲצִי הֵהִיז אִשָּׁה רֵיחַ נִיחָח
לִיהוָה: וְחִמְרָא. תִּקְרִיב לְנֶסֶכָּא פִלְגוֹת הֵינָא. קוֹרְבָן דְּמִתְקַבֵּל
בְּרַעְוֵא קָדָם יִי: יא כֹּכָה יַעֲשֶׂה לְשׂוֹר הָאֶחָד אוּ
לְאִיל הָאֶחָד אוּ-לֵשָׁה בִּכְבָּשִׁים אוּ בַעֲזִים: כִּדִּין
יִתַּעֲבִיד. לְתוֹרָא חַד. אוּ לְדִכְרָא חַד. אוּ לְאִמֵּר בְּאִמְרִיא אוּ בַעֲזִיא:
יב כַּמְסַפֵּר אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ כֹכָה תַעֲשׂוּ לְאֶחָד
כַּמְסַפֵּרם: כַּמְנִין דְּתַעֲבִדוּן. כִּדִּין. תַּעֲבִדוּן לְחַד כַּמְנִינְהוּן:

— רש"י —

לְרִבּוֹת אֶת הַפִּלְגָס לְנֶסֶכִּי אִיל: י אִשָּׁה רֵיחַ. וְשָׁה קְרוֹיִם בְּתוֹף שְׁנֵתָם: אִיל. בֶּן שְׁלֹשָׁה
אֵינּוּ מוֹסֵב אֶלָּא עַל הַמִּנְחָה וְהַשֶּׁמֶן, אֲבָל תִּינֵן
אֵינּוּ אִשָּׁה, שְׂאֵינּוּ נִתֵּן עַל הָאֵשׁ: יא אוּ לֵשָׁה. כַּמְסַפֵּר הַבְּהֵמוֹת אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ
בֵּין שְׂהוּא בִּכְבָּשִׁים בֵּין שְׂהוּא בַּעֲזִים כֶּבֶשׂ

זֶלֶק הַדְּקֻדּוֹק: אִשָּׁה רֵיחַ נִיחָח לַה'. תִּיבַת אִשָּׁה בַּתִּבִּיר לֹא בַמֶּאֲרֵכָה בְּכָל הַתִּיגָאן:

תפסיר רס"ג

כָּל־הָאֲזָרָח יַעֲשֶׂה־כֹּכָה
 אֶת־אֱלֹהֵהּ לְהַקְרִיב אִשָּׁה
 רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה: כָּל יִצְיָבָא
 יַעֲבִיד כְּדִין יַת אֱלִין. לְקַרְבָּא, קוֹרְבַּן
 דְּמַתְקַבֵּל בְּרַעְוָא קָדָם יי: דְּ וְכִי־
 יִגּוֹר אֶתְכֶם גֵּר אוֹ אֲשֶׁר־
 בְּתוֹכְכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם וַעֲשֶׂה
 אִשָּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה
 כַּאֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ בֵּן יַעֲשֶׂה:
 וארי יתגיר עמכון גיורא. או דביניכון
 לדריכון. ויעבד. קורבן דמתקבל ברעוא
 קדם יי: כמא דתעבדון בן

יג) כִּדְיָא יִצְנַע כָּל צָרִיחַ. אֲדִיא
 קָרֵב קַרְבָּאנָא מִקְבּוּלָא
 מִרְצִיָּא לָלֶה: יֵד) וְאִי דְכִיל
 דְכִיל מַעֲכָם. או סָכָן פִּי מֵא
 בִּינְכֶם עָלַי מֵד אֲגִיאלְכֶם. פְּעַמֵּל
 קַרְבָּאנָא. וְאֲרֵאד אֵן יָכוֹן מִקְבּוּל
 מִרְצִי לָלֶה. פְּכֻמָּא תַצְנַעוֹן
 כְּדָאד יִצְנַע: טו) יֵא אִיחָא אֶל־
 גּוֹר רֶסֶם וְאֶחָד. לָכֶם וְלֹאֲלֹגְרִיב
 אֶלְדְּכִיל. רֶסֶם אֶלְדְּהָר עָלַי מֵד
 אֲגִיאלְכֶם. כְּמֵא אֵן אֶלְגְּרִיב
 מִתְלָכֶם בֵּין יְדֵי אֶלְלָה: טז)
 כְּדָאד שְׂרִיעָה וְאֶחָדָה. וְחֻכִּים
 וְאֶחָד יָכוֹן לָכֶם. וְלֹאֲלֹגְרִיב
 אֶלְדְּכִיל פִּי מֵא בִּינְכֶם: יז) תִּם
 כָּלֶם אֶלְלָה מוֹסִי תַכְלִימָא:
 יח) מֵד בְּנֵי אֶסְרָאִיל. וְקָל לָהֶם.

יַעֲבִיד: טו' הַקָּהָל חֻקָּה אַחַת לָכֶם וְלַגֵּר הַגֵּר חֻקָּה
 עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם כַּכֶּם כַּגֵּר יִהְיֶה לִפְנֵי יְהוָה:
 קהלא. קימא חד. לכו וליגוריא דיתגירון. קים עלם לדריכון. כותכון.
 גיורא יהי קדם יי: טז' תורה אחת ומשפט אחד יהיה
 לָכֶם וְלַגֵּר הַגֵּר אֶתְכֶם: אוריתא חדא. ודינא חד יהי לכו.
 וליגוריא דיתגירון עמכון: פ' שבעה בספרי תימן (ששי) ד' וידבר
 יהוה אל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ומליל יי עם משה למימר:
 דבר אל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם

— רש"י —

עברית, (נחשית יג, י) כגן ה' בארץ מצרים,
 בן ארץ מצרים, (מ"א כז, ז) כמוני כמור

במספרם. שלבהמות מספרם שלנסכים:
 טו פכם כגר. כמותכם בן גר וכן דרך לשון

תפסיר דס"ג

אדא דכ'לתם אלי אלבלד.
אלד'י אנא מודכ'לכם אלי ת':
(ט) פמתא מא אכלתם מן
טעאם אלבלד. פארפעו רפיעה
ללה: (כ) אוול עגינכם. גרדקה
תרפעוהא רפיעה. כרפיעה
אלבדאר. כדאך תרפעוניהא:
(כא) ופדאלך אוול עגינכם.
תגעלו ללה רפיעה. עלי' מר
אגיאלכם: (כב) ואד'י סהיתם.

**בבאכם אל-הארץ אשר
אני מביא אתכם שמה:**
מליל עם בני ישראל. ותימר להון.
במיעלכון לארעא. דאנא מעיל יתכון
לתמן: **והיה באכלכם
מלחם הארץ תרימו
תרומה ליהוה:** ויהי. במיכלכון
מלחמא דארעא. תפרשון אפרשותא

**קדם יי: ב ראשית ערסתכם חלה תרימו תרומה
בתרומת גרן בן תרימו אתה: ריש אצותכון. חלתא
תפרשון אפרשותא. כמא דמפרשין מן אדרא. בן תפרשון יתה:
כא מראשית ערסתיכם תתנו ליהוה תרומה
לדדתיכם: מריש אצותכון. תתנון קדם יי אפרשותא. לדדריכון:
ס וכי תשגו ולא תעשו את כל-המצות**

— רש"י —

חלה. טורטיל זלע"י [עוגה]: בתרומת גרן.
שלא נאמר בזה שיעור ולא בתרומת מעשר
שנאמר בזה שיעור, אבל חכמים נתנו שיעור,
לבעל הבית אחד מעשרים וארבעה,
ולנחתום אחד מארבעים ושמונה:
כא מראשית ערסתיכם. למה נאמר, לפי
שנאמר ראשית ערסותיכם, שומע אני
ראשונה שבועיסות, תלמוד לומר מראשית,
מקצתה ולא כלה: תתנו לה' תרומה. לפי
שלא שמענו שיעור לחלה, נאמר תתנו,
שיהא בזה כדי נתינה: כז וכי תשגו ולא
תעשו. עבודה זרה היתה בכלל כל המצות

בעמי בעמך: יח בבאכם אל הארץ. משנה
ביאה זו מכל ביאות שבתורה, שבכלן נאמר
כי תבא, כי תבאו, לפיכך כלן למדות זו מזו
וכיון שפרט לך הכתוב באחת מהן שאינה
אלא לאחר ירשה ושיבה, אף כלן בן, אבל
זו נאמר בזה בבאכם, משונכנסו בזה ואכלו
מלחמה נתחייבו בחלה: כראשית
ערסתכם. בשתלושו כדי עיסתכם שאתם
רגילין ללוש במדבר. וכמה היא, (שמות טו, טז)
וימדו בעמר עמר לגלגלת, תרימו
מראשיתה, כלומר קודם שתאכלו ממנה,
ראשית תלקח חלה אחת תרומה לשם ה':

תפסיר רס"ג

וְלֹא תַעֲמִלוּ גְמִיעַ הַדֶּה
אֶלְיָצֵאִיא. אֶלְדִּי אָמַר אֱלֹהִה
בְּהָא מוֹסִי: כִּג) מִתִּל גְּמִיעַ מֵא
אֶמְרָם אֱלֹהִה בְּה עָלִי יֵד
מוֹסִי. מִן יוֹם אֲבִתָּדָא
בִּאלֵאמֶר. וְהִלֵּם עָלִי מִר
אֲגִיאלֵכֶם: כִּד) פֶּאן פֶּאן אֶלְסֶהוּ
עַן עִיּוֹן אֶלְגִּמֵּאעֵה. פִּלְצִנְעוּ
רִתִּיא מִן אֶלְבָּקֶר. צִעִידָה
מִקְבֹּלָא מִרְצִיָּא לָלֶה. וּמַעֲה
בֶר וּמִזֵּאג כְּמֵא יָגֵב. וְעִתּוּד
מִן אֶלְמֵאעֻז לֶאֱלִדִּיכֹה:

הָאֱלֹהִה אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה
אֶל-מֹשֶׁה: וְאֵרִי תִשְׁתַּלּוּן. וְלֹא
תַעֲבֹדוּן. יֵת כָּל פְּקוּדֵי־הָאֱלִין. דְּמִלִּיל
יֵי עִם מֹשֶׁה: בִּג) **אֵת כָּל-אֲשֶׁר**
צִוָּה יְהוָה אֲלֵיכֶם בְּיַד-
מֹשֶׁה מִן-הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה וְהִלָּאָה לְדֹרֹתֵיכֶם:
יֵת כָּל דְּפִקִּיד יֵי. לְכוּן בִּידָא דְּמֹשֶׁה. מִן
יוֹמָא. דְּפִקִּיד יֵי. וְלִהְלָאָה לְדֹרִיכוֹן:

וְהִיָּה אִם מַעֲיִנִי הָעֵדָה נַעֲשֶׂתָה לְשֹׁגְגָה
וַעֲשׂוּ כָל-הָעֵדָה פֶּר בֶּן-בָּקֶר אֶחָד לְעֹלָה לְרִיחַ
נִיחָח לַיהוָה וּמִנַּחְתּוֹ וְנִסְכּוֹ בַּמִּשְׁפֵּט וּשְׂעִיר-
עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת: וַיְהִי. אִם מַעֲיִנִי כְּנִשְׁתָּא אֶתְעַבִּידַת לְשָׁלוֹ.
וַיַּעֲבֹדוּן כָּל כְּנִשְׁתָּא. תוֹר בֶּר תוֹרִי חֹד לַעֲלֵתָא. לְאֶתְקַבְּלָא בְּרַעְוָא

— רס"י —

שְׁמַעְנוּם, (תכליס סג, יז) אַחַת דִּבְרַ אֱלֹהִים
שְׁתִּים זֹו שְׁמַעְתִּי: כִּג) **אֵת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה וְגוֹי.**
מִגִּיד שְׁכָל הַמוֹדָה בַּעֲבוּדָה וְרָה כְּכּוֹפֶר בְּכָל
הַתּוֹרָה כְּלָה וּבְכָל מֵה שְׁנִתְּנָבֹאוּ הַנְּבִיאִים,
שְׁנֵאֲמַר לְמִן הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה ה' וְהִלָּאָה:
כִּד) **אִם מַעֲיִנִי הָעֵדָה נַעֲשֶׂתָה לְשֹׁגְגָה.** אִם
מַעֲיִנִי הָעֵדָה נַעֲשֶׂתָה עֲבָרָה זֹו עַל יְדֵי שׁוֹגֵג,
כְּגוֹן שְׁשִׁגְגוּ וְהוֹרוּ עַל אַחַת מִן הָעֲבוּדוֹת
שֶׁהִיא מִתְּרַת לַעֲבוֹד עֲבוּדָה וְרָה בְּכָף:
לַחֲטָאת. חֲסֵר א' שְׁאִינוּ כְּשֶׁאֲרַ חֲטָאוֹת, שְׁכָל

שְׁהַצְבוֹר מִבִּיאִין עֲלֵיהֶן פֶּר, וְהָרִי הַכְּתוּב
מוֹצִיאָהּ כְּאֵן מִכְּלָל לְדוֹן בְּפֶר לַעֲוֹלָה וְשְׂעִיר
לַחֲטָאת: וְכִי תִשְׁגּוּ וְגוֹי. בַּעֲבוּדָה וְרָה הַכְּתוּב
מִדְּבַר, אוֹ אִינוּ אֱלֹא בְּאַחַת מִכָּל הַמִּצְוֹת,
תִּלְמוּד לֹמַר אֵת כָּל הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה, מִצְוָה
אַחַת שֶׁהִיא כְּכָל הַמִּצְוֹת, מֵה הָעוֹבֵר עַל כָּל
הַמִּצְוֹת פּוֹרֵק עוֹל וּמִפֶּר בְּרִית וּמִגְלָה פְּנִים,
אַף מִצְוָה זֹו פּוֹרֵק בְּה עוֹל וּמִפֶּר בְּרִית וּמִגְלָה
פְּנִים וְאִינוּ, זֹו עֲבוּדָה וְרָה: **אֲשֶׁר דִּבֶּר ה'**
אֶל מֹשֶׁה. אֲנִכִּי וְלֹא יִהְיֶה לָךְ מִפִּי הַגְּבוּרָה

וְזֶלֶק הַדִּקְדּוּק: כִּד) לְרִיחַ נִיחָח לַה'. תִּיבַת נִיחָח בַּשְּׁטָא אַחַת וְהִיא מִלְרַע וְכֵן הוּא
בִּירוּשְׁלָמִיִּים וְעִי"ל:

תפסיר דס"ג

כה) ויסתג'פר להם. אד' ד'אלך סהו. והם פ'אתו בצעידתהם קרבאנא ללה. וד'פותהם עלי' סהותהם: כו) פ'יג'פר לגמאעה' בני אסראיל. ולאלג'ריב אלד'כ'יל פי מא בינהם. אד' גמיע אלקום עלי' סהו: כז) ואן אכ'טא אנסאן ואחד כד'אלך סהוא. פל'קרב שאה אבנה' סנתהא לאלד'כ'וה: כח) פ'יסתג'פר אלאמאם. ען

קדם יי. ומנחתיה ונספיה כדחזי. וצפיר בר עזין חד לחטאתא: כה) **וּכְפַר הַכֹּהֵן עַל-כָּל-עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִסְלַח לָהֶם כִּי-שָׁגָה הוּא וְהֵם הֵבִיאוּ אֶת-קֶרְבָּנָם אִשָּׁה לַיהוָה וְחָטְאתָם לִפְנֵי יְהוָה עַל-שְׁגִגָתָם:** ויכפר כהנא. על כל

כנשתא. דבני ישראל וישתביק להון. ארי שלותא היא. ואנון איתיאו ית קורבנהון קורבנא קדם יי. וחובתהון. קדם יי על שלותהון: כו) **וְנִסְלַח לְכָל-עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגְרֵהֶם הַגֵּר בְּתוֹכָם כִּי לְכָל-הָעָם בְּשָׁגָה:** וישתביק. לכל כנשתא דבני ישראל. ולגיריא דיתגירון ביניהון. ארי לכל עמא בשלותא: ס **(שביעי)** **וְאִם-נִפֶּשׁ אֶחָת תַּחֲטָא בְּשָׁגָה וְהִקְרִיבָה עֹז בֵּת-שְׁנֵתָהּ לַחֲטָאתָה:** ואם אנש חד יחוב בשלו. ויקריב. עזא בת שתה לחטאתא: כה) **וּכְפַר הַכֹּהֵן עַל-הַנֶּפֶשׁ הַשֹּׁגֶגֶת בַּחֲטָאָה בְּשָׁגָה לִפְנֵי יְהוָה**

— רש"י —

חטאות שבתורה הבאות עם עולה החטאת קודמת לעולה, שנאמר (ויקרא כ, י) ואת השני יעשה עולה, וזו עולה קודמת לחטאת: כה) **כִּי הֵבִיאוּ אֶת קֶרְבָּנָם אִשָּׁה לַה'.** זה

האמור בפרשה הוא פר העולה שנאמר אשה לה: וחטאתם. זה השעיר: כו) **תַּחֲטָא בְּשָׁגָה.** בעבודה זרה: עז בת שנתה. שאר עברות יחיד מביא כשבה או שעירה ובזו

וזלק הדקדוק: כה) **בַּחֲטָאָה.** ה"א הכינוי נחה והיתה ראויה במפיק וכן עונה בה (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

ד'אלך אל'אנסאן אל'סאהי. עלי
מא אכ'טא סהוא בין ידי
אללה. ויג'פר לה ויצ'פח ענה:
כט) אל'צ'ריח מן בני אס'ראיל.
ואל'ג'ריב אל'ד'כ'יל פי מא
בינהם. שריעה ואחדה תכון
לכם. למן יכ'טי סהוא: (ל) ואי
אנסאן צנע ד'אלך ביד רפיעה.
מן אל'צ'ריח ואל'ד'כ'יל. פהו
קאד'ף רבה. ינקטע ד'אלך
אל'אנסאן מן בין קומה:
(לא) למא אזרא ב'כלאם אללה.
ופסד' עהדה. פינקטע ד'אלך
אל'אנסאן אנקטאעא. ונזרה
עליה: (לב) ולמא אקאם בני

לְכַפֵּר עָלָיו וְנִסְלַח לוֹ: וַיִּכְפֹּר
כָּהֵנָּה. עַל אָנֹשׁ דָּאֲשֵׁתְלִי. בְּמִיחְבִּיהַ
בְּשָׁלוֹ קָדָם יי. לְכַפֵּרָא עֲלוּהִי וַיִּשְׁתַּבֵּי
לִיה: בִּט הָאֶזְרָח בְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל
וְלִגֵּר הָגֵר בְּתוֹכָם תּוֹרָה
אַחַת יִהְיֶה לָכֶם לַעֲשֹׂה
בְּשִׁגְגָה: יֵצִיבָא בְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל.
וּלְגִיזְרִיָּא דִּיתְגִּירוֹן בִּינִיהוֹן. אוֹרִיתָא חֲדָא
תְּהִי לְכוּן. לְדִיעְבִּיד בְּשָׁלוֹ: ל וְהִנֵּפֶשׁ
אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה | בִּיד רָמָה
מִן־הָאֶזְרָח וּמִן־הָגֵר אֶת־
יְהוָה הוּא מְגִדָּךְ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקֶּרֶב
עַמָּה: וְאָנֹשׁ. דִּיעְבִּיד בְּרִישׁ גָּלִי. מִן יֵצִיבִיָּא וּמִן גִּיזְרִיָּא. קָדָם יי הוּא
מִרְגִּיז. וַיִּשְׁתַּיְצִי. אָנֹשָׁא הַהוּא מְגו עַמִּיה: לֹא כִי דְבַר־יְהוָה
בָּזָה וְאֶת־מִצּוֹתָיו הֵפַר הַכֶּרֶת | תִּכְרֹת הַנֶּפֶשׁ
הַהוּא עוֹנָה בָּה: אָרִי עַל פִּתְגָמָא דִּי בִסֵּר. וַיֵּת פְּקוּדוֹהִי אֲשֶׁנִּי.
אֲשֶׁתִּיצָאָה יִשְׁתַּיְצִי. אָנֹשָׁא הַהוּא חוֹבִיָּה בִּיה: פ לִב וַיִּהְיוּ בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מִקִּשְׁשׁ עֲצִים

— רס"י —

קבע לה ש'עירה: ל ב'יד רמה. במזיד: מגדף.
מחרף, כמו (יחזקאל כ, טו) והיתה חרפה
וגדופה, (ישעיה לז, ו) אשר גדפו נערי מלך
אשור. עוד דרשו רבותינו מכאן למברך את

השם שהוא בכרת: לא דבר ה'. אזכרת
עבודה ורה מפי הגבורה, והשאר מפי משה:
עונה בה. בזמן שעונה בה שלא עשה
תשובה: לז ויהיו בני ישראל במדבר

תפסיר דס"ג

אסראיל פי אלבר. פוגדו רגלא.
 יחתטב חטבא פי זום אלסבת:
 (לג) פקדמיה אלד'י וגדוה
 יחתטב חטבא. אלי מוסי
 וחרון. וסאיר אלגמאעה:
 (לד) ווציעוה פי אלחבס. לאנה
 לם יפסר להם מא יצנע בה:
 (לה) פקאל אללה למוסי. יקתל
 אלדגל קתלא. ודאלד אנ
 ירגמוה באלחגארה גמיע
 אלגמאעה. כארג אלעספר:
 (לו) פאכ'רגוה כארג אלעספר.
 ורגמוה באלחגארה חתי מאת.

ביום השבת: והיו בני ישראל
 במדברא. ואשכחו. גבר. כד מגביב אעין
 ביומא דשבתא: **לג ויקריבו אתו**
המצאים אתו מקושש עצים
אל-משה ואל-אהרן ואל
כל-העדה: וקריבו יתיה. דאשכחו
 יתיה כד מגביב אעין. לות משה ולות
 אהרן. ולות כל כנשתא: **לד ויניחו**
אתו במשמר כי לא פרש

מה-יעשה לו: ואצנעו יתיה בבית מטרא. ארי לא אתפרש
 להון. מא דיעבדון ליה: **ס** **וילאמר יהוה אל-משה**
מות יומת האיש רגום אתו באבנים
כל-העדה מחוץ למחנה: ואמר יי למשה. אתקטלא
 יתקטיל גוברא. רגומו יתיה באבניא כל כנשתא. מברא למשריתא:
לז ויצאו אתו כל-העדה אל-מחוץ למחנה
וירגמו אתו באבנים וימת באשר צוה יהוה
את-משה: ואפיקו יתיה כל כנשתא. למברא למשריתא.

— רש"י —

וימצאו. בגנותן של ישראל דבר הכתוב,
 שלא שמרו אלא שבת ראשונה, ובשניה בא
 זה וחקלה: **לג המצאים אתו מקושש.**
 שהתרו בו ולא הניח מלקושש אף
 משמצאוהו והתרו בו: **לד כי לא פרש מה**
יעשה לו. לא היו יודעים באיזו מיתה ימות,
 אבל יודעים היו שהמחלל שבת במיתה:
לכ רגום. כמו עשה פייסניט זלע"ז וכן הלוח
 אנניט וכן זכור ושמור: **לז ויצאו אתו.** מכאן
 שבית הסקילה חוץ ורחוק מבית דין:

תפסיר רס"ג

כמא אמר אללה מוסי:
 (לז) פקאל אללה למוסי קאילא:
 (לח) מר בני אסראיל וקל להם.
 אן יצנעו להם ד'ואבה. עלי
 אכנאף אזארהם עלי מר
 אגיאלהם. ויגעלון עלי ד'ואבה
 אלכנף סלך אסמאנגון:
 (לט) פתכון תלך לכם ד'ואבה
 צ'אקרה. תרוהא פתד'כרו.
 גמיע וצאיא אללה ותעמלוהא.
 ולא תרומו אתבאע
 קלובכם ועיונכם. אלדי

ורגמו יתיה. באבניא ומית. כמא דפקיד

יית משה: **פ** עפטי **לז** ויאמר

יהוה אל-משה לאמר: ואמר

יית למשה למימר: **לח** דבר אל-בני

ישראל ואמרת אללהם

ועשו להם ציצת על-פנפי

בגדיהם לדרתם ונתנו

על-ציצת הכנף פתיל

תכלת: מליל. עם בני ישראל

ותימר להון. ויעבדון להון כרוספדין. על פנפי כסותהון לדריהון.

ותנון. על כרוספד כנפא חוטא דתכילתא: **לט** והיה לכם

לציצת וראיתם אתו וזכרתם את-כל מצות

יהוה ועשיתם אתם ולא תתורו אחרי לבבכם

ואחרי עיניכם אשר-אתם זנים אחריהם:

— רש"י —

צבע התכלת דומה לצבע רקיע המשחיר
 לעת ערב. ושמונה חוטים שבה, כנגד שמונה
 ימים ששהו ישראל משוצאו ממצרים עד
 שאמרו שירה על הים: תכלת. צבע ירוק
 שלחלזון: לט וזכרתם את כל מצות ה'.
 שמנין גימטריא שלציצת שש מאות,
 ושמונה חוטים וחמשה קשרים הרי תרי"ג:
 ולא תתורו אחרי לבבכם. כמו (לעיל יג, כה)
 מתור הארץ. הלב והעינים הם מרגלים לגוף
 ומסרסרים לו את העברות, העין רואה והלב
 חומד והגוף עושה את העברות:

למעשו להם ציצת. על שם הפתילים
 התלויים בה, כמו (יחזקאל ח, ג) ויסקחי בציצית
 ראשי. דבר אחר ציצית על שם וראיתם
 אתו, כמו (ש"ש ז, ט) מציץ מן החרבים:
 על פנפי בגדיהם. כנגד (שמות יט, ז) ואשא
 אתכם על פנפי נשרים. על ארבע כנפות ולא
 בעלת שלש ולא בעלת חמש, כנגד ארבע
 לשונות של גאלה שנאמר במצרים (שמות ו)
 והוצאתי והצלתני וגאלתי ולקחתני: פתיל
 תכלת. על שם שכול בכורות. תרגומו
 שלשכול תכלא. ומפתם היתה בלילה וכן

תפסיר דס"ג

אנתם טאג'יון וראהם: (ט) לפי
תד'כרו ד'אלך דאימא. ותעמלו
גמיע וצאיא. פתכוננו מקדסין
לרבכם: (מא) אנא אללה רבכם.
אלד'י אכ'רגתכם מן בלד מצר.
לאכון לכם אלאהא. אנא
אללה רבכם דאים אלבקא:

ויהיו לבון לכרוספדין. ותחזון יתיה.
ותדכרון ית כל פקודיא די. ותעבדון
יתיהון. ולא תטעון. בתר הרהור לבכון
ובתר חיוז עיניכון. דאתון טען בתריהון:

**למען תזכרו ועשיתם
את כל-מצותי והייתם**

קדשים לאלהיכם: בדיל

דתדכרון. ותעבדון ית כל פקודי. ותהון קדישין קדם אלהכון:

אני יהוה אלהיכם אשר הוצאתי אתכם

מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני יהוה

אלהיכם: אנא יי אלהכון. דאפיקית יתכון מארעא דמצרים.

למהוי לבון לאלה. אנא יי אלהכון: **פ פ פ**

❧ קיט פיסוקים סימן פלטט

— רש"י —

להבחין ולהפרע מן התולה קלא אילן בבגדו
ואומר תכלת היא. ומיסודו שלרבי משה
הדרשן העתקתי, למה נסמכה פרשת
מקושש לפרשת עבודה זרה, לומר
שהמחלל את השבת כעובד עבודה זרה,
שאף היא שקולה ככל המצות, וכן הוא
אומר בעזרא (נחמי' ט, יג. טו) ועל הר סיני
ירדת ותתן לעמך תורה ומצות ואת שבת
קדשך הודעת להם, ואף פרשת ציצית לכך
נסמכה לאלו לפי שאף היא שקולה כנגד כל
המצות, שנאמר ועשיתם את כל מצותי:

מה אני ה'. נאמן לשלם שכר: **אלהיכם.**
נאמן לפרע: **אשר הוצאתי אתכם.** על
מנת כן פדיתי אתכם שתקבלו עליכם גזרתי:
אני ה' אלהיכם. עוד למה נאמר, כדי שלא
יאמרו ישראל מפני מה אמר המקום, לא
שנעשה ונטל שכר, אנו לא עושים ולא
נוטלים שכר, על כרחכם אני מלככם. וכן
הוא אומר (יחזקאל כ, לג) אם לא ביד חזקה וגוי
אמלך עליכם. דבר אחר למה נאמר יציאת
מצרים, אני הוא שהבחנתי במצרים בין טפה
שלבכור לשאינה שלבכור, אני הוא עתיד

חסלת פרשת שלח לך

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנִבְיָאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדַבְרֵיהֶם, הַנְּאֻמִּים בְּאֵמֶת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַפּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמִשָּׁה עֲבָדוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנִבְיָאִי, הָאֵמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרה דשלח לך

ביושע סימן ב'

וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נוּן מִן-הַשָּׁטִיִּים שְׁנַיִם-אָנָשִׁים
מִרְגָּלִים חָרָשׁ לֵאמֹר לָכוּ רְאוּ אֶת-הָאָרֶץ
וְאֶת-יְרִיחוֹ וַיָּלְכוּ וַיָּבֹאוּ בֵּית-אִשָּׁה זֹנָה וּשְׂמָה רַחֵב
וַיִּשְׁכְּבוּ-שָׁמָּה: וּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן. מִן שָׁטִין. תְּרִין גְּבָרִין מֵאֱלָלִין,
בָּרוּ לְמִימַר. אִיזִילוּ. חֲזוּ יֵת אַרְעָא, וְיֵת יְרִיחוֹ. וְאִזְלוּ. וְעָלוּ. לְבֵית אֶתְתָּא
פְּנִדְקִיתָא. וּשְׂמָה רַחֵב, וּשְׁכִיבוּ תַּמָּן: ❶ וַיֹּאמֶר לְמֶלֶךְ יְרִיחוֹ
לֵאמֹר הִנֵּה אָנָשִׁים בָּאוּ הֵנָּה הַלֵּילָה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְחַפֵּר אֶת-הָאָרֶץ: וְאֶתְאָמַר. לְמַלְכָּא דִּירִיחוֹ, לְמִימַר. הָא גְּבָרִיא.
אֲתוּ הִלְכָּא בְּלִילִיא. מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לְאַלְלָא יֵת אַרְעָא: ❷ וַיִּשְׁלַח
מֶלֶךְ יְרִיחוֹ אֶל-רַחֵב לֵאמֹר הֹצִיאִי הָאָנָשִׁים הַבָּאִים
אֵלַיִךְ אֲשֶׁר-בָּאוּ לְבֵיתְךָ כִּי לְחַפֵּר אֶת-כָּל-הָאָרֶץ בָּאוּ:
וּשְׁלַח, מַלְכָּא דִּירִיחוֹ. לְוֵת רַחֵב, לְמִימַר. אֲפִיקִי. גְּבָרִיא דְּאֲתוּ לְוֵתִיךְ,
דְּעָלוּ לְבֵיתִיךְ. אֲרִי לְאַלְלָא יֵת כָּל אַרְעָא, אֲתוּ: ❸ וְתִקַּח הָאִשָּׁה
אֶת-שְׁנֵי הָאָנָשִׁים וְתַעֲפֶנּוּ וְתֹאמַר כֵּן בָּאוּ אֵלַי הָאָנָשִׁים
וְלֹא יָדַעְתִּי מֵאִין הֵמָּה: וּדְבַרְתָּ אֶתְתָּא. יֵת תְּרִין גְּבָרִיא,
וְאֶטְמַרְתִּנּוּן. וְאֶמַרְתָּ בְּקִשְׁטָא. אֲתוּ לְוֵתִי, גְּבָרִיא. וְלֹא יָדַעְתִּי, אִי מִנָּן
אֲנִין: ❹ וַיְהִי הַשָּׁעַר לְסָגוֹר בַּחֲשֹׁךְ וְהָאָנָשִׁים יֵצְאוּ לֹא

וְזֶלַק הַדְּקָדוּק: ❶ וַיָּלְכוּ. בטעם אִזִּיל וְאֲתִי בְּכָל הַתִּיגָאן לֹא בַּפִּזֵּר: ❷ הֹצִיאִי. מְסִיר עֲלֵה בְּתֵאג
לְחוֹד מְלַעִיל בְּלִשׁוֹן נִקְבָּה: ❸ וְתַעֲפֶנּוּ. הוֹי"ו גְּעִי:

יִדְעָתִי אֲנִי הִלְכוּ הָאֲנָשִׁים רִדְפוּ מֵהָר אַחֲרֵיהֶם בִּי
 תִּשְׁגֹּם: וְהָיָה עֵדֶן, לְמִיחָד תִּרְעָא. בְּקִבְלָא, וְגִבְרִיא נִפְקוּ. לֹא יִדְעִית.
 לְאֵן אֲזִלוּ, גִּבְרִיא. רִדְפוּ בְּפִרְיעַ. בְּתַרְיָהוֹן, אֲרִי תִדְבְּקוֹנוֹנוֹן: וְהָיָה
 הָעֵלְתָם הִגָּה וְתַטְמִנִּם בְּפִשְׁתִּי הָעֵץ הָעֲרֵכּוֹת לָהּ עַל-
 הִגָּה: וְהָיָה, אִסְיָקְתָּנוֹן לְאַגָּרָא. וְאַטְמִרְתָּנוֹן, בְּטַעוֹנִי כְּתָנָא. דְּסִדְרִין לָהּ,
 עַל אֲגָרָא: וְהָאֲנָשִׁים רִדְפוּ אַחֲרֵיהֶם דֶּרֶךְ הַיְרִדָן עַל
 הַמַּעְבְּרוֹת וְהַשְׁעָר סָגְרוּ אַחֲרֵי כֹאֲשֶׁר יֵצְאוּ הָרִדְפִים
 אַחֲרֵיהֶם: וְגִבְרִיא. רִדְפוּ בְּתַרְיָהוֹן, אוֹרַח יִרְדְּנָא. עַל, מְגֻזָּתָא. וְתִרְעָא
 אַחֲדוּ. בְּתַר, דְּנִפְקוּ רִדְפֵיָא, בְּתַרְיָהוֹן: וְהָמָּה טָרִם יִשְׁכַּבּוּן וְהָיָה
 עֲלֵתָה עֲלֵיהֶם עַל-הִגָּה: וְאֲנוּן, עַד לֹא שָׁכִיבוּ. וְהָיָה, סְלִיקַת
 לְתַרְיָהוֹן, לְאַגָּרָא: וְתִאֲמַר אֶל-הָאֲנָשִׁים יִדְעָתִי בִי-נָתַן
 יְהוָה לָכֶם אֶת-הָאָרֶץ וְכִי-נִפְלָה אִימַתְכֶם עָלֵינוּ וְכִי
 נִמְגּוּ כָל-יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם: וְאַמְרַת, לְגִבְרִיא. יִדְעָנָא. אֲרִי
 יְהִי יי. לְכוּן, יְת אֲרַעָא. וְאַרִי נִפְלַת אִימַתְכוֹן, עֲלָנָא. וְאַרִי אֲתַבְרוּ, כָּל
 יְתִבִי אֲרַעָא, מִן קְדָמִיכוֹן: כִּי שָׁמְעֵנוּ אֶת אֲשֶׁר-הוֹבִישׁ יְהוָה
 אֶת-מִי יִם-סוּף מִפְּנֵיכֶם בְּעֲאֲתְכֶם מִמַּעְרִים וְאַשֶׁר
 עָשִׂיתֶם לְשָׁנִי מַלְכִי הָאֲמָרִי אֲשֶׁר בָּעֲבַר הַיְרִדָן לְסִיחֹן
 וּלְעֹז גֵּאֲשֶׁר הִחְרַמְתֶּם אוֹתָם: אֲרִי שָׁמְעָנָא. יְת דִּיבִישׁ יי. יְת מִי
 יִמָּא דְּסוּף, מִן קְדָמִיכוֹן. בְּמַפְקָכוֹן, מִמַּעְרִים. וְדַעְבְּדָתוֹן. לְתַרִין מַלְכִי
 אֲמֹרָאָה. דְּבַעְבְּרָא דִּירְדְּנָא, לְסִיחֹן וּלְעֹז. דְּגִמְרַתוֹן, יְתַהוֹן:
 וְנִשְׁמַע וַיִּמָּס לְבָבָנוּ וְלֹא-קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ
 מִפְּנֵיכֶם כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מַמְעַל

וְזֶלֶק הַדְּקִדּוּק: וְהָעֵלְתָם. הַה"א בְּגַעִיא: וְתַטְמִנִּם. הו"ו גַּעִי: אֶת. תִּלְשָׁא יִמִּין: הִחְרַמְתֶּם.
 הַה"א גַּעִי:

וְעַל-הָאָרֶץ מִתַּחַת: וּשְׁמַעְנָא, וְאֶת־מָסִי לִבָּנָא. וְלֹא אֲשַׁתְּאֲרֶת עוֹד
רוּחַ. בְּאַנֶּשׁ, מִן קְדָמִיכוֹן. אֲרִי, יְיָ אֱלֹהֵיכוֹן. הוּא אֱלֹהִים, דְּשִׁכְנִיתִיה
בְּשִׁמְיָא מְלֵעִילָא. וְשָׁלִיט עַל אַרְעָא, מְלָרַע: ^{יב} וְעַתָּה הִשְׁבְּעוּ-נָא
לִי בִיהוָה כִּי-עָשִׂיתִי עִמָּכֶם חֶסֶד וְעָשִׂיתֶם גַּם-אִתָּם
עִם-בֵּית אָבִי חֶסֶד וּנְתַתֶּם לִי אוֹת אֲמַת: וּכְעַן, קִיֵּמוּ כְעַן
לִי, בְּמִימְרָא דִּי. אֲרִי עֲבָדִית עִמָּכוֹן, טִיבוּ. וְתַעֲבֹדוּן אִף אֶתְכוֹן. עִם בֵּית
אָבִי, טִיבוּ. וְתִתְּנוּן לִי, אֶת דְּקִשׁוּט: ^{יג} וְהִחִיתֶם אֶת-אָבִי וְאֶת-
אִמִּי וְאֶת-אֲחִי וְאֶת- (כ' אחותי) אֲחִיּוֹתִי וְאֶת כָּל-אֲשֶׁר
לָהֶם וְהִצַּלְתֶּם אֶת-נַפְשֹׁתֵינוּ מִמוֹת: וְתַחֲוֹן, יֵת אָבִי וְיֵת אִמִּי.
וְיֵת אֲחִי, וְיֵת אֲחֹתִי. וְיֵת, כָּל דִּילְהוֹן. וְתַשְׁיִזְבוּן יֵת נַפְשָׁתְנָא, מִמוֹתָא:
^{יד} וַיֹּאמְרוּ לָהּ הָאֲנָשִׁים נַפְשֵׁנוּ תַּחְתִּיכֶם לְמוֹת אִם לֹא
תִּגִּידוּ אֶת-דְּבָרֵנוּ זֶה וְהָיָה בֵּית-יְהוָה לָנוּ אֶת-הָאָרֶץ
וְעָשִׂינוּ עִמָּךְ חֶסֶד וְאֲמַת: וַאֲמָרוּ לָהּ גְּבָרִיא. נַפְשָׁתְנָא מְסִירָן חֲלָף
נַפְשָׁתְכוֹן, לַמָּת. אִם, לֹא תַחֲוֹן. יֵת פִּתְגָּמְנָא, דִּין. וְיֵהִי. כַּד יִתֵּין יְיָ לָנָא,
יֵת אַרְעָא. וְנַעֲבִיד עִמָּךְ, טִיבוּ וְקִשׁוּט: ^{טו} וְתוֹרְדֶם בַּחֲבֵל בְּעַד
הַחֲלוֹן כִּי בֵיתָהּ בְּקִיר הַחוּמָה וּבַחוּמָה הִיא יוֹשֶׁבֶת:
וְשִׁלְשִׁילִתְנוּן בְּאִטּוּנָא, מִן חֲרָפָא. אֲרִי בֵיתָהּ, בְּכַתֵּל שׁוּרָא. וּבְשׁוּרָא, הִיא
יִתְבָּא: ^{טז} וְתֹאמַר לָהֶם הִהֲרָה לָכוּ פֶן-יִפְגְּעוּ בָכֶם
הַרְדָּפִים וְנַחֲבַתֶם שָׁמָּה שְׁלֹשֶׁת יָמִים עַד שׁוּב הַרְדָּפִים
וְאַחֵר תֵּלְכוּ לְדַרְכְּכֶם: וְאָמַרְתָּ לְהוֹן, לְטוּרָא אִיזִילוּ. דְּלִמָּא יַעֲרֵעוּן
בְּכוֹן, רְדִפִּיא. וְתַטְמָרוּן תַּמָּן, תִּלְתָּא יוֹמִין. עַד דִּיתוּבוּן, רְדִפִּיא. וּבְתֵר
כֹּן, תִּתְּכוֹן לְאוֹרְחֵכוֹן: ^{יז} וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הָאֲנָשִׁים נָקִים אָנַחְנוּ
מִשְׁבַּעְתָּךְ הִנֵּה אֲשֶׁר הִשְׁבַּעְתָּנוּ: וַאֲמָרוּ לָהּ, גְּבָרִיא. זָכְאִין

זֶלְק הַרְקָדוֹק: ^{יח} הִשְׁבְּעוּ. הַשִּׁי"ן גַּעֲיָא: ^{יט} וְהִחִיתֶם. הַח"א גַּעֲיָא: ^כ וְתוֹרְדֶם. הַתִּי"ן גַּעֲיָא:
וּבַחוּמָה. מִלָּא וִי"ו. ^{כא} שׁוּב הַרְדָּפִים. תִּיבַת 'שׁוּב' מִלָּא וִי"ו, וְהוּי"ו בְּשׁוּרָק:

אֶנְחָנָא מְמוֹמְתִּיד הָדָא, דְּקִיִּימַת עֲלָנָא: ^{יח} הִנֵּה אֶנְחָנוּ בָּאִים
בָּאָרֶץ אֶת־תְּקוּת חוּטִי הַשָּׁנִי הִזָּה תִּקְשְׁרִי בַּחֲלוֹן אֲשֶׁר
הוֹרְדָתָנוּ בּוֹ וְאֶת־אֲבִיךָ וְאֶת־אִמֶּךָ וְאֶת־אֲחִיךָ וְאֶת־
כָּל־בֵּית אֲבִיךָ תֹאסֹפִי אֵלֶיךָ הַבַּיְתָה: הָא. אֶנְחָנָא עֲלִין,
בָּאֲרַעָא. יֵת תוֹרָא. דְּחוּט זְהוּרִיתָא הָדִין, תִּקְטְרִין. בַּחֲרָפָא,
דְּשִׁלְשִׁילְתִּינָא בֵּיה. וְיֵת אֲבוּךָ וְיֵת אִמֶּיךָ, וְיֵת אֶחָד. וְיֵת, כָּל בֵּית אֲבוּךָ,
תִּכְנָשִׁין לְוִתִּיךָ, לְבֵיתָא: ^{יט} וְהִיא כָּל אֲשֶׁר־יֵצֵא מִדִּלְתִּי
בֵּיתְךָ | הַחֲוִיצָה דְּמֹו בְּרֹאשׁוֹ וְאֶנְחָנוּ נְקִים וְכָל אֲשֶׁר יִהְיֶה
אַתָּךְ בַּבַּיִת דְּמֹו בְּרֹאשְׁנוּ אִם־יָד תִּהְיֶה־בּוֹ: וְיִהִי. כָּל דְּיֻפּוֹק
בָּר מִדְּשִׁי בֵּיתִיךָ, לְבָרָא. חוֹבַת קְטוּלִיָּה בְּרִישִׁיָּה, וְאֶנְחָנָא זָפֵאִין. וְכָל.
דִּיהִי עֲמִיךָ, בְּבֵיתָא. חוֹבַת קְטוּלִיָּה, בְּרִישְׁנָא. אִם יָד אֲנִשׁ, תִּהִי בֵּיה:
כ וְאִם־תִּגִּידִי אֶת־דְּבָרְנוּ זֶה וְהִינֵנוּ נְקִים מִשְׁבַּעְתְּךָ אֲשֶׁר
הִשְׁבַּעְתָּנוּ: וְאִם תַּחֲוֹן, יֵת פִּתְגָמָנָא דִּין. וְנִהִי זָפֵאִין: מְמוֹמְתִּיד,
דְּקִיִּימַת עֲלָנָא: כא וְהֵאמֹר כְּדִבְרֵיכֶם כֵּן־הוּא וְתִשְׁלַחֶם
וַיֵּלְכוּ וַתִּקְשֹׁר אֶת־תְּקוּת הַשָּׁנִי בַּחֲלוֹן: וְאָמַרְתָּ, כְּפִתְגָמִיכוֹן
כֵּן הוּא. וְשִׁלַּחְתָּנוֹן, וְאֶזְלוּ. וְקִטְרַת. יֵת תוֹרָא דְּזִהוּרִיתָא, בַּחֲרָפָא:
כב וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ הֶהָרָה וַיֵּשְׁבוּ שָׁם שְׁלֹשֶׁת יָמִים עַד־שָׁבוּ
הָרִדְפִים וַיִּבְקְשׁוּ הָרִדְפִים בְּכָל־הַדֶּרֶךְ וְלֹא מָצְאוּ: וְאֶזְלוּ,
וְעָלוּ לְטוֹרָא. וַיִּתִּיבוּ תַמָּן, תִּלְתָּא יוֹמִין. עַד דְּתִבּוּ, רִדְפִיָּא. וּבְעוֹ רִדְפִיָּא.
בְּכָל אֹרְחָא, וְלֹא אִשְׁכְּחוּ: כג וַיֵּשְׁבוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וַיֵּרְדּוּ מֵהָהָר
וַיַּעֲבְרוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נּוּן וַיְסַפְּרוּ־לוֹ אֶת
כָּל־הַמַּעֲשֹׂאֹת אֹתָם: וְתִבּוּ. תִּרִין גְּבִרְיָא, וְנַחְתּוּ מִן טוֹרָא. וַעֲבְרוּ,

זולק הדקדוק: יח תֹּאסֹפִי. התי"ו געי, והפ"א רפה: יט מִדִּלְתִּי. התי"ו רפה וכן כולוהו כתיבת
דרכי, עבדי: בֵּיתְךָ. בטעם דרגא ופסיק, וכ"ה במוסרה רבתא אות הפ"א בפסקין: כב עַד שָׁבוּ.
מלעיל כי הוא לשון השבה: כג וַיַּעֲבְרוּ. היו"ד בגעיא:

וְאֵתוּ. לֹת יְהוֹשֻׁעַ, בֶּר נֹון. וְאַשְׁתַּעֲיֵאוּ לִיהֶ. ית כָּל דְּעֶרְעָא, יתְהוֹן:
 בְּ וַיֹּאמְרוּ אֶל-יְהוֹשֻׁעַ כִּי-נָתַן יְהוָה בְּיָדְנוּ אֶת-כָּל-הָאָרֶץ
 וְגַם-נִמְגְּו כָּל-יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵינוּ: וְאָמְרוּ, לִיהוֹשֻׁעַ. אֲרִי מָסֵר
 יי. בִּידְנָא, ית כָּל אֶרְעָא. וְאֵף אֶתְבְּרוּ. כָּל יתְבִי אֶרְעָא, מִן קְדַמְנָא:

(גִּאֲלָנוּ יְהוָה עֲבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פִּרְקָנָא. יי עֲבָאוֹת, שְׁמִיָּה. קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

על דא יתְבְּרֵךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקַיָּמָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלַם,
 וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא:

תפסיר רס"ג

דגג
 למנוחת שבת
 ושני וחמישי

ויקח קרח

טז א) פתקדם קרח. אבן יצהר
 אבן קהת אבן לוי. ודתן
 ואבירם. אבני אליאב. ואון
 אבן פלֹת מן בני ראובן:
 ב) ויקח קרח בן-יצהר
 בן-קהת בן-לוי ודתן
 ואבירם בני אליאב ואון
 בן-פלֹת בני ראובן: ואת־פִּלִּיג קרח. בן יצהר בן קהת בן לוי.

— רס"י —

טז ויקח קרח. פִּרְשָׁה זוּ יִפֶּה נִדְרֶשֶׁת
 בְּמִדְרַשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא: וַיִּקַּח קֶרַח. לִקַּח אֶת
 עֲצָמוֹ לְצַד אֶחָד לְהִיּוֹת נְחֻלָּק מִתּוֹף הָעֵדָה
 לְעוֹרֵר עַל הַכֹּהֲנִים, וְזֶהוּ שְׁתַּרְגֵּם אֲנָקְלוּס
 וְאַתְפִּלַּג נְחֻלָּק מִשְׁאֵר הָעֵדָה לְהַחְזִיק
 בְּמַחְלֹקֶת, וְכֵן (מִיז טו, יז) מִה יִקַּח לְבָבִי.
 לִקַּח אֶתֶּךָ לְהַפְלִיג מִשְׁאֵר בְּנֵי אָדָם. דְּבָר
 אַחֵר וַיִּקַּח קֶרַח מִשְׁךָ רֹאשִׁי סִנְהֶדְרָאוֹת
 שְׁבָהֶם בְּדָבָרִים, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (זְמוֹזֵר כ, כה)
 קַח אֶת אֶהְרֹן, (כֹּוֹשֵׁט יד, ג) קַחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים:
 בְּן יִצְחָר בְּן קֶהֶת בְּן לֵוִי. וְלֹא הִזְכִּיר בְּן
 יַעֲקֹב, שֶׁבִקֵּשׁ רַחֲמִים עַל עֲצָמוֹ שְׁלֹא יִזְכָּר

שְׁמוֹ עַל מַחְלֻקְתָּם, שְׁנֵאמַר (זְרָאשִׁית מו, ו)
 בְּקֶהֶלֶם אֶל תַּחַד כְּבֹדִי. וְהִיכֵן נִזְכָּר שְׁמוֹ עַל
 קֶרַח, בְּהִתְיַחֵס עַל הַדִּיּוּקִן בְּדָבָרֵי הַיָּמִים,
 שְׁנֵאמַר (ד"ס כ"ו, ו, כז כג) בְּן אֲבִיאָסָף בְּן קֶרַח
 בְּן יִצְחָר בְּן קֶהֶת בְּן לֵוִי בְּן יִשְׂרָאֵל: וְדָתָן
 וְאַבִּירָם. בְּשִׁבִּיל שְׁהִיָּה שִׁבְט רְאוּבֵן שְׂרֹוִי
 בְּחֻנֵּיתָם תִּימְנָה, שְׁכֵן לְקֶהֶת וּבְנָיו הַחֹוֹנִים
 תִּימְנָה, נִשְׁתַּתְּפוּ עִם קֶרַח בְּמַחְלֻקְתּוֹ, אוֹי
 לְרֶשֶׁע אוֹי לְשֹׂכְנֹו. וּמִה רָאָה קֶרַח לְחֻלּוֹק עִם
 מֹשֶׁה, נִתְקַנָּא עַל נִשְׁיאוֹתוֹ שְׁלֹא לִיצְפֹּן בְּן
 עֲזִיָּאֵל שְׁמֻנְהוּ מֹשֶׁה נִשְׁיֵא עַל בְּנֵי קֶהֶת עַל
 פִּי הַדְּבוּר. אָמַר קֶרַח, אֲחִי אֲבֵא אֲרַבְּעָה הָיוּ

תפסיר רס"ג

(ב) פוקפו אַמאם מוסי'. ואנאס מן בני אסראל מאיתין וכ'מסין. אשראף אלגמאעה. דעאת מחצ'ר ד'וי אסמא: (ג) פתגוןקו עלי' מוסי' וחרון. וקאלא להמא חסבכמא ריאסה. אד' אלגמאעה פלהם מקדסין. ופי מא בינהם נור אללה. ומא באלכמא תתשדפאן עלי' גוק אללה: (ד) פסמע ד'אלד מוסי'. ווקע עלי' וגדה ולתמס אלוחי:

וּדְתַן וְאַבִּירָם. בְּנֵי אֱלִיאָב. וְאוֹן בֶּר פֶּלֶת
בְּנֵי רְאוּבֵן: ^ב וַיִּקְמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה
וְאַנְשֵׁים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתַיִם נְשִׂאֵי עֵדָה
קָרְאִי מוֹעֵד אֲנָשֵׁי-שָׁם: וַקְמוּ
לִפְנֵי מֹשֶ�ה. וְגוֹבְרִיא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֲתָן
וְחֲמִשִּׁין. רַבְרָבִי בְּנִשְׁתָּא. מַעְרַעִי זְמַן
אֲנָשִׁין דְּשָׁמָא: ^ג וַיִּקְהֵלוּ עַל-
מֹשֶ�ה וְעַל-אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ

אֱלֹהֵם רַב-לָכֶם כִּי כָל-הָעֵדָה כָּלָם קֹדְשִׁים
וּבְתוֹכָם יְהוָה וּמִדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל-קֹהֶל יְהוָה:
וְאֵת פְּנִישׁוֹ עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן. וַאֲמָרוּ לְהוֹן סְגִי לְכוֹן. אַרִי כָל בְּנִשְׁתָּא
בּוֹלְהוֹן קֹדִישִׁין. וּבִינֵיהוֹן שָׂרִיא שְׂכִינְתָּא דִּי. וּמִדִּין אֲתוֹן מִתְרַבְּרִין
עַל קֹהֶלָא דִּי: ^ד וַיִּשְׁמַע מֹשֶ�ה וַיִּפֹּל עַל-פָּנָיו:

— רס"י —

טלית שלמין אחר חוט אחד שלתכלת פוטרה, זו שכלה תכלת לא תפטור את עצמה: **בְּנֵי רְאוּבֵן**. דתן ואבירם ואון בן פלת: **ג רב לכם**. הרבה יותר מדאי לקחתם לעצמכם גדלה: **כלם קדשים**. כלם שמעו דברים בסיני מפי הגבורה: **ומדוע תתנשאו**. אם לקחת אתה מלכות לא היה לך לברר לאחיק בהנה, לא אתם לבדכם שמעתם בסיני אנכי ה' אלהיך (שמות כ, 3). כל העדה שמעו: **ויפל על פניו**. מפני המחלוקת, שכבר זה בידם סרחון רביעי, חטאו בעגל (שמות לז, יא) ויחל משה, במתאוננים (צמדזר יא, יז) ויתפלל משה,

שנאמר (שמות ו, יח) ובני קהת וגו'. עמרם הבכור נטלו שני בניו גדלה, אחד מלך ואחד כהן גדול, מי ראוי לטול את השנה, לא אני שאני בן יצחק שהוא שני לעמרם, והוא מנה נשיא את בן אחיו הקטן מכלם, הריני חולק עליו ומבטל את דבריו. מה עשה, עמד וכנס מאתים חמשים ראשי סנהדראות, רבן משבט ראובן שכניו, והם אליצור בן שדיאור וחבריו וכיוצא בו, שנאמר נשיאי עדה קראי מועד, ולהלן הוא אומר (צמדזר טז, טז) אלה קרואי העדה, והלבישן טליתות שכלן תכלת. באו ועמדו לפני משה, אמרו לו טלית שכלה שלתכלת חִיבַת בציצית או פטורה. אמר להם חִיבַת. התחילו לשחק עליו, אפשר

תפסיר רס"ג

ושמע משה ונפל על אפואה:

וַיִּדְבֹּר אֶל-קָרַח וְאֶל-כָּל-

עֲדָתוֹ לֵאמֹר בֹּקֶר וַיֵּדַע

יְהוָה אֶת-אֲשֶׁר-לוֹ וְאֶת-

הַקָּדוֹשׁ וְהַקָּרִיב אֵלָיו וְאֶת

אֲשֶׁר יִבְחָר-בּוֹ יִקְרִיב אֵלָיו:

וּמִלֵּיל עַם קָרַח. וְעַם כָּל כְּנִשְׁתֵּיהֶ

לְמִימַר. בַּצִּפְרָא. וַיְהוֹדַע יְיָ יֵת דְּכִשָּׁר לֵיהּ. וַיֵּת דְּקַדִּישׁ וַיִּקְרִיב לְקַדְמוּהִי.

וַיֵּת. דִּיתְרַעֵי בֵיהּ יִקְרִיב לְשִׁמוּשִׁיהֶ: וְזֹאת עָשׂוּ קַחוּ-לָכֶם

מַחְתֹּת קָרַח וְכָל-עֲדָתוֹ: דָּא עֲבִידוּ. סְבוּ לְכוּן מַחְתִּין.

קָרַח וְכָל כְּנִשְׁתֵּיהֶ: וַתִּגְוִי-בֵהֶן | אִשׁ וְשִׁימוּ עֲלֵיהֶן

קִטְרֹת לְפָנַי יְהוָה מִחֵר וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר-

יִבְחָר יְהוָה הוּא הַקָּדוֹשׁ רַב-לָכֶם בְּנֵי לֵוִי:

(ה) וְכָלֶם קָרַח. וְכָל גְּמוּעָה וְקָאֵל לָהֶם. גִּידָא. יַעֲרָף אֵלֵלָהּ אֶלְדִּי הוּא לָהּ. וְאֶלְמִקְדָּס פִּיקְרִיבָהּ אֵלֵיהּ. וּמִן יִכְתָּאֲרָה יִקְרִיבָהּ אֵלֵיהּ: (ו) אַעֲנֵעוּ כִּלְה. כִּידוּ לָכֶם מְגֹאֲמֵרָא. קָרַח וְכָל גְּמוּעָה: (ז) וְאֶגְעֵלוּ עֲלֵיהֶא נֶאֱרָא. וְאֶלְקוּ עֲלֵיהֶא בְּכִיּוֹרָא. בֵּין יְדֵי אֵלֵלָהּ גִּידָא. וְאִי רָגַל אִכְתָּאֲרָה אֵלֵלָהּ

— רס"י —

יכולים אתם להפוך בקר לעֶרֶב, כן תוכלו לבטל את זו, שְׁנֵאֲמַר (זכרשית ט, כ. ז) וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר וַיְבָדֵל, כֶּף (זכ"ט כג, יג) וַיְבָדֵל אֶהָרָן לְהַקְדִּישׁוֹ וְגו': וְזֹאת עָשׂוּ קַחוּ לָכֶם מַחְתֹּת. מִה רָאָה לוֹמַר לָהֶם כֶּף, אָמַר לָהֶם בְּדִרְכֵי הַגּוֹיִם יֵשׁ נְמוּסִים הַרְבֵּה וְכוּמָרִים הַרְבֵּה וְאֵין כָּלֶם מִתְקַבְּצִים בְּבֵית אֶחָד, אֲנִי אֵין לָנוּ אֵלָּא ה' אֶחָד, אֶרֶון אֶחָד וְתוֹרָה אֶחָת וּמִזְבֵּחַ אֶחָד וְכֵהֶן גָּדוֹל אֶחָד וְאַתֶּם מְאֻתִּים וְחֻמְשִׁים אִישׁ מִבְּקָשִׁים כְּהֵנָּה גְּדוּלָּה, אִף אֲנִי רוֹצֶה בְּכֶף, הֵא לָכֶם תִּשְׁמִישׁ חֲבִיב מְכַל, הִיא הַקְטָרֶת הַחֲבִיבָה מְכַל הַקְרִבָּנוֹת וְסֵם הַמִּנֹּת נִתּוֹן בְּתוֹכָהּ שְׁבוּ נִשְׁרְפוּ נָדָב וְאֶבִּיהוּא, לְפִיכֶף הַתִּרְרָה בָּהֶם וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר יִבְחָר ה' הוּא

בְּמִרְגָּלִים (סס יד, יג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל ה' וְשִׁמְעוּ מִצְרִים, בְּמִחְלָקָתוֹ שְׁלִקְרָח נִתְרַשְׁלוּ יָדָיו. מִשָּׁל לָבוֹן מִלֶּךְ שְׁסָרַח עַל אָבִיו וּפְיִיס עָלָיו אוֹהָבוֹ פֶּעַם וּשְׁתִּים וְשִׁלְשׁ, כְּשִׁסָּרַח רִבִּיעִית נִתְרַשְׁלוּ יְדֵי הָאוֹהֵב הַהוּא. אָמַר עַד מָתִי אֲטָרִיחַ עַל הַמֶּלֶךְ, שְׁמָא לֹא יִקְבֹּל עוֹד מִמֶּנִּי: כ בֹּקֶר וַיֵּדַע וְגו'. עֲתָה עֵת שְׁכָרוֹת הוּא לָנוּ וְלֹא נִכּוֹן לְהִרְאוֹת לְפָנָיו וְהוּא הָיָה מִתְכַּנֵּן לְדַחֲוָתָם שְׁמָא יִחְזְרוּ בָהֶם: כֶּקֶר וַיֵּדַע ה' אֶת אֲשֶׁר לוֹ. לְעִבּוּדָת לֵוִי: וְאֶת הַקָּדוֹשׁ. לְכַהֲנָה: וְהַקָּרִיב. אוֹתָם אֵלָיו. וְהַתְרַגּוּם מוֹכִיחַ כֵּן וַיִּקְרִיב לְקַדְמוּהִי יִקְרִיב לְשִׁמוּשִׁיהֶ. וּמִדְּרָשׁוֹ בֹּקֶר, אָמַר לוֹ מֹשֶׁה, גְּבוּלוֹת חֵלֶק הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ.

תפסיר רס"ג

הו אלמקדס. חסבכם דיאלך יא
בני לוי: ח) וקאל מוסי לקרח.
אסמעו דיאלך יא בני לוי:
ט) אקליל ענדכם. אד' אפרזכם
אללה אלאה אסראיל מן
גמאעתהם. פקרבכם אליה
לתכ'דמו מסכנה. ותקפו. בין
ידי אלגמאעה תכ'דמונהם:
י) פכדיאך קרבך. וסאיר

והבו בהון אישתא. ושוואו עליהון קטורת
בוסמין. קדם יי מחר. ויהי. גוברא.
דיתרעי יי הוא קדיש. סגי לבון בני לוי:
ח) ויאמר משה אל-קרח
שמעו-נא בני לוי: ואמר משה
לקרח. שמעו בען בני לוי: ט) המעט
מכם כי-הבדיל אלהי

ישראל אתכם מעדת ישראל להקריב אתכם
אליו לעבד את-עבדת משכן יהוה ולעמד לפני
העדה לשרתם: הזעיר לבון. ארי אפריש אלהא דישראל
יתכון מבנשתא דישראל. לקרבא יתכון לקדמוהי. למפלח. ית פולחן
משבנא די. ולמקם קדם בנשתא לשמשותהון: ד) ויקרב אתך

— רס"י —

הגדלה הזאת עתידה לעמוד ממני ואני
אדום, לכך נשתתף לבוא לאותה חוקה,
ששמע מפי משה שכלם אובדים ואחד
נמלט. אשר יבחר ה' הוא הקדוש, טעה
ותלה בעצמו, ולא ראה יפה, לפי שבניו עשו
תשובה, ומשה היה רואה. תנחומא: רב
לכם. דבר גדול נטלתם בעצמכם לחלוק על
הקדוש ברון הוא: ח) ויאמר משה אל קרח
שמעו נא בני לוי. התחיל לדבר עמו
דברים רבים, פיון שראהו קשה ערף אמר
עד שלא ישתתפו שאר השבטים ויאבדו
עמו, אדבר גם אל כלם, התחיל לזרוז בהם
שמעו נא בני לוי: ט) ולעמד לפני העדה.
לשיר על הדוכן: י) ויקרב אתך.
לאותו שרות שהרחיק ממנו שאר עדת ישראל:

הקדוש, כבר הוא בקדשתו. וכי אין אנו
יודעים שמי שיבחר הוא הקדוש, אלא אמר
להם משה הריני אומר לכם שלא תתחילו,
מי שיבחר בו יצא חי, וכלכם אובדים:
מחתות. כלים שחותין בהם גחלים ויש
להם בית יד: ז) רב לכם בני לוי. דבר גדול
אמרתי לכם. ולא טפשים היו שפך התרה
בהם וקבלו עליהם לקרב, אלא הם חטאו על
נפשותם, שנאמר את מחתות החטאים
האלה בנפשותם. וקרח שפסק היה מה ראה
לשטות זה, עינו הטעתו, ראה שלשלת
גדולה יוצאה ממנו, שמואל ששקול בנגד
משה ואהרן. אמר בשבילו אני נמלט,
ועשרים וארבע משמרות עומדות לבני בניו
כלם מתנבאים ברוח הקדש, שנאמר (ד"כ ט'
כ, ט) כל אלה בנים להימן, אמר אפשר כל

תפסיר רס"ג

אכ' ותך בני לוי מעד. חתי' טלב'תם אלאמאמה איצ'א: יא) לדיאלך. אנת וכל גמועד. אלמג'מעין עלי' אללה. והרון מן הו. אד' תתד'מרון עליה. יב) ת'ם בעת' מוסי'. לידעו בדתן ואבירם אבני אליאב. פקאלא לא נציר אליך: יג) אקליל. מא אצעדתנא מן בלד יפיץ' אללבן ואלעסל. לתקתלנא פי אלבר. חתי' תתרווס עלינא איצ'א תרווסא: יד) ואיצ'א לם תדכלנא אלי' בלד יפיץ' אללבן ואלעסל. ולא

וְאֶת־כָּל־אֶחִיד בְּנֵי־לֵוִי
אֹתָךְ וּבִקְשֶׁתָם גַּם־כֹּהֲנֵה:
וְקָרִיב יָתֵךְ. וְיֵת כָּל אֶחָד בְּנֵי לֵוִי עֹמֵד:
וּבָעֵן אֶתוֹן אֶף כֹּהֲנֵתָא רַבָּתָא:
לָכֵן אֶתָּה וְכָל־עֲדֹתָךְ
הַנֹּעֲדִים עַל־יְהוָה וְאַהֲרֹן
מִה־הוּא כִּי (כ' תלונו) תִּלְיֵנו

עָלֵינוּ: בְּכֵן. אֵת וְכָל כְּנִשְׁתָךְ.
דאזדמנתון על יי. ואהרן מא הוא. ארי
מתרעמתון עלוהי: יב וישלח

מֹשֶׁה לִקְרֹא לְדָתָן וְלֵאבִירָם בְּנֵי אֶלִיָּאב
וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלֶה: ושלח משה. למקרי. לדתן ולעבירם בני
אליאב. ואמרו לא נסק: יג המעט כי העליתנו מארץ
זֶבֶת חֶלֶב וּדְבַשׁ לְהַמִּיתָנוּ בַּמִּדְבָּר כִּי־תִשְׁתַּרֵּר
עָלֵינוּ גַם־הַשְּׁתַּרְרָה: ה'עיר. ארי אסיקתנא מארע עבדא חלב
ודבש. לקטלותנא במדברא. ארי אתררבת עלנא אף אתרברבא:
(שני) אֶף לֹא אֶל־אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וּדְבַשׁ
הִבִּיאָתָנוּ וְתַתֵּן־לָנוּ נַחֲלֹת שָׂדֶה וְכָרִם הָעֵינִי

— רס"י —

יא לכן. בשביל כך אתה וכל עדתך הנעדים
אתך על ה' כי בשליחותו עשיתי לתת כהנה
לאהרן ולא לנו היא המחלוקת הזו:
יב וישלח משה וגו'. מכאן שאין מחזיקין
במחלוקת, שהיה משה מחזיר אחריהם
להשליכם בדברי שלום: לא נעלה. פיהם
הכשילם, שאין להם אלא ירידה: יד ותתן
לנו. הדבר מוסב על לא האמור למעלה.

תפסיר רס"ג

אעטיתנא נחלה ציעה או
פרם. פלו תהודות אולאיד
אלקום. בקלע עיונהם לם נציר
אליד: טו) פאשטד עלי מוסי
גידא. פקאל. אללהם לא תקבל
בכורהם. ודיל בה עלי אני לם
אסכר לאחודם חמארא.
פצילא עלי אן אסי אלי
אחודם: טז) תים קאל מוסי
לקרח. אנת וכל גמועד. אחצרו

**הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקֹר לֹא
נַעֲלָה: אָף. לֹא לָאָרֶע עֲבָדָא חֵלֶב
וּדְבַשׁ אַעִילְתִּנָּא. וַיִּהְבֹּת לָנָא. אַחֲסַנְתָּ
חֻקְלִין וְכַרְמִין. הָעִינִי. גִּוְבְרִיא הָאֲנֹן.
תִּשְׁלַח לַעֲוָרָא לֹא נִסְק: טו) וַיֵּחָר
לְמֹשֶׁה מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל־
יְהוָה אֶל־תִּפְּן אֶל־מִנְחָתָם
לֹא חֲמוֹר אֶחָד מֵהֶם**

**נִשְׁאַתִּי וְלֹא הִרְעֵתִי אֶת־אֶחָד מֵהֶם: וַתִּקֵּף לְמֹשֶׁה
לְחֻדָּא. וַאֲמַר קָדָם יי. לֹא תִקְבִּיל פְּרַעְוָא קוֹרְבָּנֵהוּן. לֹא. חֲמָרָא דְחַד
מִנְהוֹן שְׁחָרִית. וְלֹא אַבְאִישִׁית לְחַד מִנְהוֹן: טז) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
אֶל־קָרַח אַתָּה וְכָל־עַדְתְּךָ הֵיוּ לִפְנֵי יְהוָה אַתָּה
וְהֵם וְאַהֲרֹן מִחֵר: וַאֲמַר מֹשֶׁה לְקָרַח. אַתָּה וְכָל כְּנִשְׁתְּךָ.**

— רס"י —

פשוטו הקטרת שהם מקריבים לפניך
מחר אל תפן אליהם. והמדרש אומר
יודע אני שיש להם חלק בתמידי צבור, אף
חלקם לא יקבל לפניך לרצון, תניחונן האש
ולא תאכלנו: לא חמור אחד מהם
נשאתי. לא חמורו שלאחד מהם נטלתי.
אפלו כשהלכתי ממדבר למצרים והרפבתי
את אשתי ואת בני על החמור, והיה לי
לטול אותו החמור משלהם, לא נטלתי אלא
משלי. ותרגום אנקלוס, שחרית, לשון
ארמי, כך נקראת אנגריא שלמלך שחור:
טז) והם. עדתך:

כלומר לא הביאותנו ולא נתת לנו נחלת
שדה וכרם, אמרת לנו (שמות ג, יז) אעלה
אתכם מעני מצרים אל ארץ וגוי, משם
הוצאתנו ולא אל ארץ זבת חלב ודבש
הביאתנו, אלא גזרת עלינו להמיתנו
במדבר, שאמרת לנו (במדבר יד, כט) במדבר
הזה יפלו פגריכם: העיני האנשים ההם
תנקר וגוי. אפלו אתה שולח לנקר את
עינינו אם לא נעלה אליך, לא נעלה:
האנשים ההם. כאדם התולה קללתו
בחברו: טו) ויחר למשה מאד. נצטער עד
למאד: אל תפן אל מנחתם. לפי

וזלך הדקדוק: טו) חמור אחד מהם נשאתי. התרגום שחרית לשון אנגריא ובלשון ערבי

(מדרש שמואל פ"ג):

תפסיר רס"ג

בין ידי אללה, מע הרון ג'דא: (יז) וליאכ'ד' כל ואחד מגמרתה. ואלקו עליהא בכ'ורא. וקדמוהא בין ידי אללה. מאיתין וכ'מסין מגמרה. ואנת והרון כל ואחד מגמרתה: (יח) פאכ'ד' כל ואחד מגמרתה. וגעלו פיהא נארא. ואלקו עליהא בכ'ורא. וקפו. עלי' באב כ'בא אלמחצ'ר ומוסי' והרון: (יט) פגווק עליהם קרח גמיע אלגמאעה. אלי' באב כ'בא אלמחצ'ר. פצ'הר נור אללה לגמיעהם: (כ) ת'ם כלם אללה מוסי' והרון תפלימא:

הוּ וּמִיָּנִין לְקֹדֶם יִי. אֶת וְאַנּוֹן. וְאַהֲרֹן
מָחֵר: ^{יז} וַיִּקְחוּ אִישׁ מִחֶתְתּוֹ
וְנָתַתָּם עֲלֵיהֶם קִטְרֶת
וְהִקְרַבְתָּם לִפְנֵי יְהוָה אִישׁ
מִחֶתְתּוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם
מִחֶתֶת וְאַתָּה וְאַהֲרֹן אִישׁ
מִחֶתְתּוֹ: וְסָבוּ גֹבֵר מַחֲתִיתִיָּה.
וְתַתְּנוּן עֲלֵיהֶן קִטְרֶת בּוֹסְמִין. וְתִקְרְבוּן.
קֹדֶם יִי גֹבֵר מַחֲתִיתִיָּה. מֵאֲתָן וְחֲמִשִּׁין
מִחֶתֶת: וְאַתָּה וְאַהֲרֹן גֹּבֵר מַחֲתִיתִיָּה:
^{יח} וַיִּקְחוּ אִישׁ מִחֶתְתּוֹ וַיִּתְּנוּ

עֲלֵיהֶם אֵשׁ וַיִּשְׂימוּ עֲלֵיהֶם קִטְרֶת וַיַּעֲמְדוּ פֶתַח
אֹהֶל מוֹעֵד וּמִשָּׁה וְאַהֲרֹן: וְנִסִּיבוּ גֹבֵר מַחֲתִיתִיָּה. וַיִּהְיוּ
עֲלֵיהֶן אִישָׁתָא. וַיִּשְׂאוּ עֲלֵיהֶן קִטְרֶת בּוֹסְמִין. וְקָמוּ. בְּתֹרַע. מִשְׁכַּן
זִמְנָא וּמִשָּׁה וְאַהֲרֹן: ^{יט} וַיִּקְהֵל עֲלֵיהֶם קֶרַח אֶת-כָּל-
הָעֵדָה אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּרָא כְבוֹד-יְהוָה
אֶל-כָּל-הָעֵדָה: וְאֶכְנִישׁ עֲלֵיהֶן קֶרַח יָת כָּל בְּנֵשֶׁתָא. לְתֹרַע
מִשְׁכַּן זִמְנָא. וְאַתְגְּלִי יִקְרָא דִּי לְכָל בְּנֵשֶׁתָא: ^כ * (שְׁלִישִׁי)
^כ וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר:

— רס"י —

שְׁעָלִי לְבָדִי אֲנִי מִקְפִּיד, אֲנִי מִקְפִּיד אֵלָא
בְּשָׁבִיל בְּלָכְכֶם. אֵלֹא בְּאֵין וְנוֹטְלִין כָּל הַגְּדֹלוֹת.
לוֹ הַמְּלָכוֹת וְלֹאֲחִיו הַכְּהֹנִה, עַד שְׁנֵתְפִתּוֹ
בְּכֹלם: וַיֵּרָא כְבוֹד ה'. בָּא בְּעִמּוּד עָנָן:

י' וְהִקְרַבְתָּם וגו' אִישׁ מִחֶתְתּוֹ. הַחֲמִשִּׁים
וּמֵאֲתָיִם אִישׁ שְׁבָכָם: יט וַיִּקְהֵל עֲלֵיהֶם
קֶרַח. בְּדַבְּרֵי לִיצְנוּת. כָּל הַלֵּלָה הַהוּא הִלָּךְ
אֶצֶּל הַשְּׂבָכִים וּפְתָה אוֹתָם בְּסִבּוּרִין אֶתָּם

תפסיר רס"ג

(כא) אן אנפרזתם מן בין הד'ה אלגמאעה. אפניתהם כטרפה: (כב) פוקעא עלי וגוהמא וקאלא. יא טאיק. יא אלאה ארואח כל בשרי. ארגל ואחד יכסי. ועלי סאיר אלגמאעה תסכ'ט: (כג) ת'ם כלם אללה מוסי' תפלימא: (כד) מר אלגמאעה וקל להם. ארתפעו. ען תואלי מסכן קרח דתן ואבירם: (כה) פקאם מוסי'. ומציא אלי דתן ואבירם. ומצו מעה שיוך בני אסראיל:

ומליל יי. עם משה ועם אהרן למימר:

בא הַבְּדִלוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה

הַזֹּאת וְאֹכְלָה אֶתְכֶם כָּרְגָעִי:

אֶתְפָּרְשׁוּ. מְגוֹ כְּנִשְׁתָּא הָדָא. וְאַשְׁיַעִי

יִתְהוֹן כְּשָׁעָה: כב ויפלו

עַל-פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ אֵל

אֱלֹהֵי הָרוּחַת לְכָל-בָּשָׂר

הָאִישׁ אֶחָד יַחְטֵא וְעַל

כָּל-הָעֵדָה תִּקְצָף: ונפלו על

אפיהון ואמרו. אל. אלה רוחיא לכל בשרא. גוברא חד יחוב. ועל כל

כְּנִשְׁתָּא יְהִי רוּגְזָא: ס כג וידבר יהוה אל-משה

לֵאמֹר: וּמִלִּיל יי עם משה למימר: כד דבר אל-העדה

לֵאמֹר הֵעֵלוּ מִסְבִּיב לְמִשְׁכַּן-קֶרַח דָּתָן

וְאַבִּירָם: מִלִּיל עם כְּנִשְׁתָּא למימר. אסתלקו מסחור סחור.

לְמִשְׁכְּנָא דִּקְרַח דָּתָן וְאַבִּירָם: כה ויקם משה וילך

אֶל-דָּתָן וְאַבִּירָם וַיִּלְכוּ אַחֲרָיו וְקָנִי יִשְׂרָאֵל:

— רס"י —

ואתה על כל העדה תקצוף. אמר הקדוש ברוך הוא יפה אמרת, אני יודע ומודיע מי חטא ומי לא חטא: כז העלו וגו'. בתרגומו הסתלקו מסביבות משכן קרח: כח ויקם משה. בסבור שישאו לו פנים ולא עשו:

כז אל אלהי הרוחת. יודע מחשבות. אין מדתך במדת בשר ודם, מלך בשר ודם שסרח עליו מקצת מדינה אינו יודע מי החוטא, לפיכך כשהוא כועס נפרע מכלם, אבל אתה לפניך גלויות כל המחשבות ויודע אתה מי החוטא: האיש אחד. הוא החוטא

וזלך הדקדוק: כח האיש אחד יחטא. הה"א ה"א הידיעה ובאה בקמץ מפני אות הגרון (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

(כו) פֿכלם אלגמאעה וקאל
לָהֶם. אַעֲתִּזְלוּ עַן אַכְבִּיָּהוּ
הוֹלֵאֵי אֱלֹקִים אֲלֻצִּאלִמִּין. וְלֹא
תִדְּנוּ בְּשֵׁי מָמָא הוּא לָהֶם. כֹּלֹא
תִנְסֹאפוּ בְּגִמִּיעַ כִּשְׂאִי־אֲהֶם:
(כז) פֿאַר־תַּעֲפּוּ. עַן חוֹאֲלֵי מִסְכֵּן
קֶרַח דִּתֵּן וַאֲבִירָם. וְהָמָא אִיצִיא
כִּי־גָא. פֿאַנְתְּצִבּוּ עֲלָא בֵּאֵב
כִּי־בִאִי־הֶמָּא. וְנִסְאֲהֶם וּבְנֵיהֶם
וְאִטְפֹּאֲלֵהֶם לִירוּ מֵא יִכוּן:
(כח) פֿקאַל מוֹסִי. בְּהַדְרָה
אַלְכִּילָה. תַּעֲלֻמוּן. אֵן אֲלִלָה

וְקָם מֹשֶׁה. וַאֲזַל לְוֹת דִּתֵּן וַאֲבִירָם. וַאֲזַל
בְּתִירוּהִי סְבִי יִשְׂרָאֵל: כּוּ וַיִּדְבֹּר
אֶל־הָעֵדָה לֵאמֹר סוּרוּ נָא
מֵעַל אֹהֲלֵי הָאֲנָשִׁים
הָרָשָׁעִים הָאֵלֶּה וְאֶל־תִּגְעוּ
בְּכָל־אִשֶּׁר לָהֶם פֶּן־תִּסָּפוּ
בְּכָל־חַטָּאתָם: וּמִלֵּיל עַם
בְּנִשְׁתָּא לְמִימֵר. זוּרוּ כְּעַן. מֵעַלְוֵי מִשְׁכְּנֵי
גוֹבֵרְיָא חִיבִיָּא הָאֵלִין. וְלֹא תִקְרְבוּן בְּכָל

דִּילָהוֹן. דְּלִמָּא תִלְקוּן בְּכָל חוֹבִיָּהוֹן: כּוּ וַיַּעֲלוּ מֵעַל
מִשְׁכַּן־קֶרַח דִּתֵּן וַאֲבִירָם מִסְבִּיב וּדְתֵן
וַאֲבִירָם יֵצְאוּ נִצָּבִים פֶּתַח אֹהֲלֵיהֶם וּנְשֵׁיהֶם
וּבְנֵיהֶם וְטַפָּם: וְאִסְתַּלְקוּ. מֵעַלְוֵי מִשְׁכְּנָא דְּקֶרַח. דִּתֵּן וַאֲבִירָם
מִסְחֹר סְחֹר. וּדְתֵן וַאֲבִירָם נִפְקוּ קִימִין. בְּתִרַע מִשְׁכְּנֵיהוֹן. וּנְשֵׁיהוֹן
וּבְנֵיהוֹן וְטַפְלָהוֹן: כּח וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּזֹאת תִּדְּעוּן כִּי־
יְהוָה שְׁלַחְנִי לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל־הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה
כִּי־לֹא מִלְּבִי: וַאֲמַר מֹשֶׁה. בְּדֹא תִדְּעוּן. אֲרִי יִי שְׁלַחְנִי. לְמַעַבְד.

— רס"י —

כז יֵצְאוּ נִצָּבִים. בְּקוּמָה וְקוּפָה לְחֶרֶף וּלְגִדָּף. שְׁעֵרוֹת, וּבֵית דִּין שְׁלִמְעֵלָה עַד עֶשְׂרִים שָׁנָה,
כְּמוֹ (שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרִים, טז) וַיִּתְּצוּ אֲרָבַע־יָמִים יוֹם
דְּגִלִּית: וּנְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם וְטַפָּם. בֹּא וּרְאֵה
בְּמָה קָשָׁה הַמְּחֻלְקָת, שְׁהָרִי בֵּית דִּין
שְׁלִמְטָה אֵין עוֹנָשִׁין אֲלֹא עַד שְׂיָבִיא שְׁתִּי
שְׁעֵרוֹת, וּבֵית דִּין שְׁלִמְעֵלָה עַד עֶשְׂרִים שָׁנָה,
וְכֵאֵן אֲבָדוּ אֵף יוֹנְקֵי שְׂדִים: כח לַעֲשׂוֹת אֵת
כָּל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה. שְׁעֵשִׁיתִי עַל פִּי
הַדְּבוּר לְתֵת לְאַהֲרֹן כְּהֹנֵה גְדוֹלָה וּבְנָיו סֻגְיָה
כְּהֹנֵה וְאַלְיָצֶפֶן נָשִׂיא הַקְּהֵלִיתִי

זֶלֶק הַדְּקָרוֹק: כו וּנְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם וְטַפָּם. כֵּן הוּא בְּכָל הַתִּיגָאן תִּיבַת וּנְשֵׁיהֶם בְּטַפְחָא:

תפסיר רס"ג

בַּעַת' בִּי. לֹא־עֲמַל גָּמִיעַ הָדָה
אֲלֹא־עֲמַל. לִיס מִן תִּלְקֹא נַפְסִי:
(כט) אֵן מֵאֵת הוֹלֵאִי אֱלֹקִים
כְּמוֹת כָּל אֱלֹנָאס. וְטוֹלְבו
כְּמִטְאֲלִבְתָּהֶם. פִּלִּיס אֱלִלָה
בַּעַת' בִּי: (ל) וְאֵן כִּלְק אֱלִלָה
כִּלְקֹא. בָּאֵן תִּפְתַּח אֱלֹאֲרִץ'
פֹּאדָה פִּתְבַּתְלֵעָהֶם וְגָמִיעַ
מֵאֲלֵהֶם. וְיִנְזְלוּ אַחִיא אֱלִי
אֱלֹתֵי־רָא. עֲלֻמָּתָם. אֵן הוֹלֵאִי
אֱלֹקִים קֹד עֲצוֹ אֱלִלָה:
(לא) וְכֹאֵן עֲנֵד פִּרְאָגָה. מִן קוֹל

יֵת כָּל עוֹבְדֵי־הָאֱלִין. אֲרִי לֹא מִרְעוּתִי:

בְּט' אִם־כְּמוֹת כָּל־הָאָדָם

יִמְתּוֹן אֱלֹה וּפְקַדֹת כָּל־

הָאָדָם יִפְקֹד עֲלֵיהֶם לֹא

יִהְיֶה שְׁלַחְנִי: אִם כְּמוֹתָ דְּכָל

אֲנָשָׁא יִמְתּוֹן אֱלִין. וְסַעוּרָא דְּכָל אֲנָשָׁא.

יִסְתַּעַר עֲלֵיהוֹן. לֹא יִי שְׁלַחְנִי:

ל' וְאִם־בְּרִיאָה יִבְרָא יִהְיֶה

וּפִצְתָּה הָאָדָמָה אֶת־פִּיהָ

וּבִלְעָה אֹתָם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר לָהֶם וַיִּרְדּוּ חַיִּים

שְׁאֵלָה וַיִּדְעֻתָם כִּי נֹאצוּ הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה

אֶת־יְהוָה: וְאִם בְּרִיאָה יִבְרָא יִי. וְתִפְתַּח אֶרְעָא יֵת פּוֹמָה וְתִבְלַע

יִתְהוֹן וַיֵּת כָּל דִּילְהוֹן. וַיִּחְתּוֹן כֹּד חַיִּין לִשְׁאוּל. וְתִדְעוֹן. אֲרִי אֶרְגִּיוֹ.

גּוֹבְרִיא הָאֱלִין קָדָם יִי: לֹא וַיְהִי כְּכֹלְתּוֹ לְדַבֵּר אֶת

כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְתִבְקַע הָאָדָמָה אֲשֶׁר

תַּחְתֵּיהֶם: וַיְהִי כֹד שִׁיעִי. לְמַלְלָא. יֵת כָּל פִּתְגָמֵי־הָאֱלִין.

— רס"י —

כט לא ה' שְׁלַחְנִי. אֵלֹא אֲנִי עָשִׂיתִי הַכֹּל הַבְּרִיאָה, וּפִצְתָּה הָאָדָמָה אֶת פִּיהָ וְתִבְלַעַם.

מִדְעַתִּי וּבִדִּין הוּא חוֹלֵק עָלַי: ל' וְאִם בְּרִיאָה. אֲזוֹ וַיִּדְעֻתָם כִּי נֹאצוּ הֵם אֶת ה' וְאֲנִי מִפִּי

חֲדָשָׁה: יִבְרָא ה'. לְהַמִּית אוֹתָם בְּמִיתָה הַגְּבוּרָה אֲמַרְתִּי. וְרִבּוּתֵינוּ פָּרְשׁוּ אִם בְּרִיאָה.

שְׁלֹא מֵת בָּה אָדָם עַד הִנֵּה, וּמָה הִיא פֶּה לְאֶרֶץ מִשְׁשֶׁת יְמֵי בְּרִאשִׁית מוֹטָב.

וְזֶלֶק הַדִּקְדּוּק: כט וּפְקַדֹת כָּל־הָאָדָם. הַתְּרָגוֹם וְסַעוּרָא דְּכָל אֲנָשָׁא וְכו' בְּרִי"ש גְּרִסִּין וְרִשִּׁי

בִּפְ"ד נִדְרִים מִפְּרֹשׁ לִשׁוֹן סַעַד בְּדִל"ת וְאִמְנָם בְּגִמְרָא שֶׁבֶת דָּף י"ב שֶׁם כְּתָב רִשִּׁי שֶׁהוּא לִשׁוֹן

סִמְךְ וְאִח"כ כְּתָב בִּשְׁם רַבּוֹ רַבִּינוּ יַעֲקֹב דִּהוּא לִשׁוֹן בִּיקוּר וְכְתָב שֶׁם רִשִּׁי עֵלָה דִּלְפ"ז גְּרִסִּין

בְּרִישׁ יַעוֹ"ש וְכו"ג הָעֵרוֹךְ בְּרִישׁ בַּעֲרֹךְ סֵר יַעוֹ"ש:

תפסיר רס"ג

הָרִא אֶלְכֵּלָאִם. אַנְשֵׁקוֹת
 אֶלְאָרֶץ אֶלְדִּין תַּחְתָּהֶם:
 לֵב) פִּתְחַת אֶלְאָרֶץ פֶּאֱהָא.
 פֶּאֱבַתְלַעְתָּהֶם וּבִיּוֹתָהֶם. וְכָל
 אֲנָסָאן לִקְרַח. וְגַמִּיעַ אֶלְסֶרַח:
 לֵג) פִּנְזֹלוּ הֵם וְגַמִּיעַ מֵאֱלֹהִים.
 אַחִיא אֱלִי אֶלְתִּירָא. וְגִטָּת
 עֲלֵיהֶם אֶלְאָרֶץ. וּבִאֲדוּ מִן בֵּין
 אֶלְגֹּק: לֵד) וְגַמִּיעַ אֶל אֶסְרָאִיל.
 אֶלְדִּין תּוֹאֲלִיהֶם הִרְבּוּ מִן
 שִׁדְדִי אַצְוֹאֲתָהֶם. קֵאלוּ. כֹּלָא
 תַּבְלַעְנָא אֶלְאָרֶץ: לֵד) וְנֹאֵר
 כִּרְגַת מִן עֲנַד אֱלִלָה. פֶּאֱחֻרְקַת
 אֶלְמֵאִיתִין וְאֶלְכִּמְסִין אֶלְדִּגֵּל.
 מִקְרַבִּי אֶלְבְּכִיר: יֵז א) תִּים כֹּלִם

וְאֶתְבִּזְעַת אֶרְעָא דִּתְחֻתִּיהוֹן:
 לֵב) וְתַפְתַּח הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ
 וְתַבְלַע אֹתָם וְאֶת־בְּתִיהֶם
 וְאֶת כָּל־הָאָדָם אֲשֶׁר
 לִקְרַח וְאֶת כָּל־הִרְכּוּשׁ:
 וּפְתַחַת אֶרְעָא יֵת פּוּמָה. וּבִלְעַת יֵתְהוֹן
 וְיֵת אֲנָשׁ בְּתִיהוֹן. וְיֵת כָּל אֲנָשָׁא דִּלְקְרַח.
 וְיֵת כָּל קִנְיָנָא: לֵג) וַיִּרְדּוּ הֵם
 וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים
 שְׁאֵלָה וְתַבָּס עֲלֵיהֶם
 הָאָרֶץ וַיֹּאבְדּוּ מִתּוֹךְ

הַקֶּהֱל: וּנְחַתּוּ. אֲנֹן וְכָל דִּילְהוֹן. כִּד חַיִּין לִשְׁאוּל. וְחַפַּת עֲלֵיהוֹן
 אֶרְעָא. וַאֲבָדּוּ מִגּוֹ קֶהֱלָא: לֵד) וְכָל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
 סְבִיבְתֵיהֶם נָסּוּ לְקֹלָם כִּי אָמְרוּ פֶּן־תַּבְלַעְנוּ
 הָאָרֶץ: וְכָל יִשְׂרָאֵל. דְּבַסְחֶרְנִיהוֹן עֲרָקוּ לְקֶלְהוֹן. אֲרִי אָמְרוּ. דִּלְמָא
 תַּבְלַעְנָא אֶרְעָא: לֵד) וְאִשׁ יַעֲזָא מֵאֵת יְהוָה וְתֹאכַל
 אֶת הַחֲמִשִּׁים וּמֵאֲתִים אִישׁ מִקְרִיבֵי הַקְטֹרֶת:
 וְאִישָׁתָא נִפְקַת מִן קֶדָם יִי. וְאֶכְלַת. יֵת מֵאֵתִין וְחֲמִשִּׁין גּוֹבְרָא. מִקְרַבִּי
 קְטֹרֶת בּוֹסְמִיָּא: ס ❧ שִׁנִּי בְּסִפְרֵי תִיּוֹן ❧ לֵד) וַיִּדְבֹּר יְהוָה

— רס"י —

וְאִם לֹא יִבְרָא ה': לֵד נָסּוּ לְקוֹלָם. בְּשִׁבִּיל הַקּוֹל הַיּוֹצֵא עַל בְּלִיעֶתָן:

שִׁמּוֹן דְּמִוּר (ז) וְכָל־יִשְׂרָאֵל. הַמְנַהֵג לַהֲטָעִים הַכ"ף שֶׁל וְכָל.

תפסיר רס"ג

אללה מוסי' תפלימא: (ב) מר
אלעזר אבן הרון אלמאם.
באן ירפע אלמגאמר מן בין
אלמחרקין. ויד'רי אלנאר
הנאך. לאנהא קוד תקדסת:
(ג) אמא מגאמר הולאי
אלמכ'טין עלי נפוסהם.
פיצנעיהא צפאיהא רקאק
ג'שאא לאלמד'בת. פאנהא
למא קדמוהא בין ידי אללה קוד
תקדסת. ותציר עלאמה לבני
אסראיל: (ד) פאכ'ד' אלעזר
אלמאם. מגאמר אלנחאס.

אל-משה לאמר: ומליל יי עם
משה למימר: ב אמר אל-
אלעזר בן-אהרן הכהן
וירם את-המחתות מבין
השרפה ואת-האש זרה-
הלאה כי קדשו: אימר לאלעזר
בר אהרן כהנא. ויפריש ית מחתיתא
מבין יקידיא. וית אישתא ירחיק להלאה.
ארי אתקדשא: ג את מחתות

החטאים האלה בנפשתם ועשו אתם רקעי
פחים צפוי למזבח כי-הקריבם לפני-יהוה
ויקדשו ויהיו לאות לבני ישראל: ית. מחתית חיביא
האלין דאתחיבו בנפשתהון. ויעבדון יתהון. טסין רדידין חופא
למדבחה. ארי קריבונין קדם יי ואתקדשא. ויהוין לאת לבני ישראל:
ויקח אלעזר הכהן את מחתות הנחשת

— רס"י —

יז ואת האש. שבתוף המחתות: זרה
הלאה. לארץ מעל המחתות: כי קדשו.
המחתות ואסורין בהנאה, שהרי עשאום כלי
שרת: ג החטאים האלה בנפשתם. שנעשו
פושעים בנפשתם, שנחלקו על הקדוש ברוך
הוא: רקעי. רדידין: פחים. טסין מרדדין
טינציי"ש זלט"ז: צפוי למזבח. למזבח הנחשת:
ויהיו לאות. לזכרון, שיאמרו אלו היו
מאותן שנחלקו על הכהנה ונשרפו:
ד וירקעום. אטינצירנ"ט זלט"ז:

וזלך הרקדוק: ג רקעי פחים. מתרגמינן טסין רדידין ולא מתרגמינן רדידין טסין דשאני
המקרא דרקועי סמוך ולא הופסד הבנת הענין משא"כ רדידין שהוא מוכרת. על כן לתיקון
הלשון הקדים טסין גם בפירוש רס"ג פירש בערבי צפאיהא ריקאא הרי שהלך אחר תיקון
הלשון שיהא מובן:

תפסיר רס"ג

**אֲשֶׁר הִקְרִיבוּ הַשָּׂרִפִּים
וַיִּרְקְעוּם צָפוּי לַמִּזְבֵּחַ: וְנָסִיב
אֶל־עֶזֶר כְּהֵנָּה יֵת מַחֲתֵית נָחָשׁ. דִּקְרִיבוּ
יְקִידָא. וַרְדִּידוּנִין חוּפָאָה לַמִּדְבָּחָה:
זכרון לבני ישראל למען
אֲשֶׁר לֹא־יִקְרַב אִישׁ זָר
אֲשֶׁר לֹא מִזֶּרַע אֶהְרֹן הוּא
לְהִקְטִיר קִטֹּרֶת לִפְנֵי יְהוָה
וְלֹא־יִהְיֶה כִּקְרַח וּכְעֹדֶתוֹ**

אלד' קדמוהא אלמחרקין.
פארקוהא צפאיתא לאלמד'בת:
(ה) ד'כרא לבני אסראיל. לפי
לא יתקדם רגל אגנבי. מן לוס
הו מן נסל תרון. ליבכר
בכ'זרא בין ידי אללה. ולא יכון
פקרח ופגמועה. כמא נזל
אללה. עלי יד מוסי' פיה:
(ו) פתד'מר. גמאעה' בני
אסראיל מן ג'ד. עלי מוסי'
והרון קאילין. אנתמא
קתלתמא מן אמה' אללה:
(ז) פלמא תגווקו עליהמא

**כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה לוֹ: דּוּכַרְנָא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל.
בְּדִיל. דְּלֹא יִקְרַב גִּבֹּר חִילוּנִי. דְּלֹא מִזֶּרַע אֶהְרֹן הוּא. לְאַסְקָא
קִטֹּרֶת בּוֹסֵמִין קָדָם יי. וְלֹא יְהִי כִּקְרַח וּכְכֹנֶשֶׁתִּיה. כְּמֹא דְמַלִּיל יי.
בִּידָא דְמֹשֶׁה לִּיה: פ וַיִּלְנוּ כָּל־עֹדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
מִמַּחֲרֹת עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן לֵאמֹר אַתֶּם
הַמֵּתֶם אֶת־עַם יְהוָה: וְאַתְרַעְמוּ. כָּל כְּנִשְׁתָּא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּיוֹמָא דְבִתְרוּהִי. עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן לְמִימַר. אַתְּנוּ גְרַמְתּוּן דְּמִית
עָמָא דִּיִּי: וַיְהִי בְּהִקְהֵל הָעֵדָה עַל־מֹשֶׁה וְעַל־**

— רס"י —

כמו על. ומדרשו על קרח. ומהו ביד
משה ולא כתב אל משה, רמז לחולקים
על הכהנה שלוקין בצרעת, כמו שלקה
משה בידו שנאמר (שמות ז, ו) ויוציאה והנה
ידו מצרעת בשלג, ועל כן לקח עזיה
בצרעת:

כולא יהיה בקרח. כדי שלא יהיה
בקרח: כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' בְּיַד מֹשֶׁה לוֹ.
כמו עליו, על אהרן דבר אל משה,
שיהיה הוא ובניו כהנים, לפיכך לא יקרב
איש זר אשר לא מזרע אהרן וגוי, וכן כל
לי ולו ולתם הסמוכים אצל דבור פתרוןם

תפסיר רס"ג

אלתפתו אלי' כ'בא אלמחצ'ר.
פאד'א בנור אל'לה. צ'הר פי
אלג'מאם: (ח) פתקדם מוסי'
והרון. בין ידי כ'בא אלמחצ'ר:
(ט) ת'ם כלם אל'לה. מוסי'
תכלימא: (י) אן ארתפעתם מן
בין הד'א אלג'מאעה. אפניתהם
כטרפה. פוקעא עלי' וגוה'מא:
(יא) פקאל מוסי' להרון. כ'ד'
אלמג'מרה. ואגעל עליהא
נארא. מן פוק אלמד'בח
ואלקי בכ'זרא. ואד'הב בה
מסרעא. אלי' אלג'מאעה
ואסתג'פר ענהם. פאן אלסכ'ט.
קד כ'רג מן בין ידי אל'לה.
וקד בדא בהם אלצ'דאם:

**אָהֲרֹן וַיִּפְנוּ אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד
וַהֲנֶה כִּסֵּהוּ הָעֲנָן וַיֵּרָא
כְּבוֹד יְהוָה: וַהֲוָה. בְּאַתְפְּנוֹת
בְּנִשְׁתָּא עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן. וְאַתְפְּנוּ
לְמִשְׁכַּן זִמְנָא. וְהָא חֲפָהי עֲנָנָא. וְאַתְגְּלִי
יִקְרָא דִּי: **וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
אֶל-פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד: וְעַל מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן. לְקֹדֶם מִשְׁכַּן זִמְנָא: ס** (דביעי)**

**וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה
לֵאמֹר: וּמַלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:
יְהִרְמוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת**

**וְאֹכְלָה אֹתָם כְּרֹגַע וַיִּפְּלוּ עַל-פְּנֵיהֶם: אֶתְפָּרְשׁוּ.
מִגֹּו בְּנִשְׁתָּא הָדָא. וְאַשְׁיִצִּי יְתִהוֹן כְּשָׁעָא. וּנְפְּלוּ עַל אִפְּיֵיהוֹן:
וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אֶהֱרֹן קַח אֶת-הַמַּחְתָּה וְתֵן-
עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׁים קִטְרֶת וְהוֹלֵךְ
מִהֲרָה אֶל-הָעֵדָה וּכְפַר עֲלֵיהֶם כִּי-יָצָא הַקֶּצֶף
מִלִּפְנֵי יְהוָה הַחֵל הַנֶּגֶף: וְאָמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן. סב ית
מחתיתא. וְהִב עֲלֶה אִישְׁתָּא. מַעֲלוֹי מַדְבָּחָא וְשׁו קִטְרֶת בּוֹסְמִין.**

— רס"י —

יח וכפר עליהם. רז זה מסר לו מלאך המות כשעלה לרקיע, שחקטרת עוצר המגפה
כדאיתא במסכת שבת (שנח פט ח):

וזלק הדקדוק: וַיִּתֵּן-עָלֶיהָ אֵשׁ. הראוי בצירי ואע"פ שהוא במקף לפי שאינו סמוך למלה
זעירא או למלה מלעיל וחד תן להם כפעלם (מהרי"ב): מַעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׁים קִטְרֶת. תיבת המזבח
בפשטא אחת והיא מלרע בכל ספרי תימן:

וַיַּעֲמֹד בֵּין הַמַּתִּים וּבֵינִי. אָחֻז אֶת הַמֶּלֶאךָ
וְהַעֲמִידוּ עַל בְּרָחוּ. אָמַר לוֹ הַמֶּלֶאךָ הִנֵּחַ לִי
לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחוּתִי. אָמַר לוֹ מִשָּׁה צִוֵּנִי לַעֲקֹב
עַל יָדְךָ. אָמַר לוֹ אֲנִי שְׁלֹחֹו שְׁלֻמָּקוֹם וְאַתָּה
שְׁלֹחֹו שְׁלֻמָּשָׁה. אָמַר לוֹ אֵינִי מִשָּׁה אוֹמֵר
כָּלוּם מְלָבוּ אֵלָּא מִפִּי הַגְּבוּרָה, אִם אֵין אַתָּה
מֵאֲמִין הָרִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמִשָּׁה אֵל

תפסיר רס"ג

טז) ת'ם כלם אללה מוסי' תכלימא: יז) מר בני אסראיל. וכ'ד' מנהם. ע'צא ע'צא לכל בית אב. מן אשראפהם לביות אבאיהם. את'ני עשר ע'צא. ואכתב אסם כל רגל עלי' ע'צאה: יח) ואסם הרון. אכתב עלי' ע'צא לוי. אנך אנמא תאכ'ד' ע'צא ואחד. לגמלה' ביות אבאיהם: יט) וצ'עהא פי כ'בא אלמחצ'ר. בין ידי אלשהאדה. אלד'י אחצ'רך הנאך: כ) פאלדגל אלד'י אכ'תארה תפרע ע'צאה. חתא אחדי עני. תדמר בני אסראיל. אלד'י הם מתד'מרון עליכם:

וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמַלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר: אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְקַח מֵאַתֶּם מִטָּה מִטָּה לְבֵית אָב מֵאַתְּ כָּל-נְשִׂיאָהֶם לְבֵית אֲבֹתָם שְׁנַיִם עָשָׂר מִטּוֹת אִישׁ אֶת-שְׁמוֹ תִּכְתֹּב עַל-מִטָּהוּ: . וְאֵת שֵׁם אֶהְרֹן תִּכְתֹּב עַל-מִטָּה לְוִי כִּי מִטָּה אֶחָד לְרֹאשׁ

בית אבותם: וית שמא דאהרן. תכתוב על חוטרא דלוי. ארי חוטרא חד. לריש בית אבהתהון: יט) והנחתם באהל מועד לפני העדות אשר אועד לכם שמה: ותצנענון במשכן ומנא. קדם סהדותא. דאזמין מימרי לבון תמן: * ויהי האיש אשר אבחר-בו מטהו יפרח והשכתי מעלי את-תלנות בני ישראל אשר הם מלינם עליכם: ויהי. גוברא. דאתרעי ביה חוטריה ינעי. ואניח מן קדמי. ית תורעמת בני ישראל. דאנון מתרעמין עליכון:

*וְיִהְיֶה הָאִישׁ הָאֶשֶׁר אֲבַחֵר-בּוֹ מִטָּהוּ יִפְרָח וְהִשְׁכַּחְתִּי מֵעָלַי אֶת-תֵּלְנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵם מְלִינִם עָלֵיכֶם:

— רס"י —

יח כי מטה אחד. אף על פי שחלקתים לבד מכל מקום שבט אחד הוא: כ והשכתי לשתי משפחות משפחת כהנה לבד ולויה כמו וישבו הפנים (צרכים ס, ט), וחמת המלך

תפסיר רס"ג

כא) פִּכְלָם מוֹסִי בְּדִאֲלֹךְ בְּנֵי אִסְרָאֵל. פִּדְפַּע אֱלִיָּה כָּל אִשְׂרָאֵלִים. עָצָא מִן כָּל שְׂרִיף לְבֵיֹת אֲבֹאֲהֶם. אֶת־נִי עֲשֹׂר עָצָא. וְעָצָא הָרוֹן פִּי מֵא בֵּין עֲצֵיהֶם: כב) פִּרְעֵהָא מוֹסִי בֵּין יְדֵי אֱלִלָּה. פִּי כִּבָּא אֱלִשְׁתֵּהָאֲדָה: כג) וְלִמָּא כָּאן מִן גִּיד. דְּכִל מוֹסִי אֱלִי כִּבָּא אֱלִשְׁתֵּהָאֲדָה. פִּאֲדִיא קֹד פִּרְעֵת עָצָא הָרוֹן אֱלִתִּי הִי לְבֵית לִוי. פִּאֲכִרְגַּת פִּרְוֵעָא וְנוֹוֶרֶת נוֹאֲרָא. וְעֻקְדַּת לוֹזָא:

כא וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּתְנוּ אֵלָיו | כָּל־נְשֵׁיאֵיהֶם מִטָּה לְנָשִׂיא אֶחָד מִטָּה לְנָשִׂיא אֶחָד לְבֵית אֲבֹתָם שְׁנַיִם עָשָׂר מִטּוֹת וּמִטָּה אַהֲרֹן בְּתוֹךְ

מִטּוֹתָם: ומִלִּיל מֹשֶׁה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וַיִּהְיוּ לִיָּה כָּל רַבְרַבֵּי־הוֹן. חוֹטְרָא לְרַבָּא חַד. חוֹטְרָא לְרַבָּא חַד לְבֵית אֲבֹהֵת־הוֹן. תְּרֵי עָשָׂר חוֹטְרִין. וְחוֹטְרָא דְאַהֲרֹן בְּגוֹ חוֹטְרֵיהוֹן: כב וַיֵּנַח מֹשֶׁה אֶת־הַמִּטָּת לִפְנֵי יְהוָה בְּאֶהֱלֵ

הַעֲדָת: ואֶצְנַע מֹשֶׁה. יֵת חוֹטְרִיא קָדָם יי. בְּמִשְׁכְּנָא דְסִהְדוּתָא: כג וַיְהִי מִמַּחֲרַת וַיָּבֹא מֹשֶׁה אֶל־אֶהֱלֵ הַעֲדוֹת וַהֲנֶה פָּרַח מִטָּה־אַהֲרֹן לְבֵית לִוי וַיֵּצֵא פָּרַח וַיֵּצֵן עֵיץ וַיַּגְמֵל שְׁקָדִים: וַהֲוֶה בְיוֹמָא דְבִתְרוּזָּה. וְעַל מֹשֶׁה לְמִשְׁכְּנָא דְסִהְדוּתָא. וְהָא. יַעֲא חוֹטְרָא דְאַהֲרֹן לְבֵית לִוי. וְאַפִּיק לְבַלְבִּין וְאַנִּיץ נֶץ. וְכַפִּית שְׁגָדִין: כד וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת־כָּל־

— רס"ד —

זֶה מִצְוֵי בְּפָרִי הָאֵילָן, כְּמוֹ (ישעי' יח, ט) וּבִסֹּר גִּמְלָה יִהְיֶה נֹצֵחַ. וְלִמָּה שְׁקָדִים, הוּא הַפְּרִי הַמְּמָהָר לְהַפְרִיחַ מִכָּל הַפְּרוֹת, אֵף הַמְּעוֹרָר עַל הַכְּהֻנָּה פְּרַעְנוֹתוֹ מִמִּהְרַת לְבָא, כְּמוֹ שְׁמַצִּינוּ בְּעוֹזָה (ד"ס ז' כו, יט) וְהַצְרַעַת וְרָחָה בְּמִצְחוֹ. וְתִרְגוּמוֹ וְכַפִּית שְׁגָדִין, כְּמִין אֲשֶׁכּוּל

שְׁכָכָה: (אסתר ז, י) כֹּא בְּתוֹךְ מִטּוֹתָם. הַנִּיחוּ בְּאִמְרָע, שְׁלֹא יִאֲמְרוּ מִפְּנֵי שְׁהִנִּיחוּ בְּצַד שְׁכִינָה פָּרַח: כג וַיֵּצֵא פָּרַח. כְּמִשְׁמַעוֹ: עֵיץ. הוּא חֲנוּטַת הַפְּרִי כְּשֶׁהַפָּרַח נוֹפֵל: וַיַּגְמֵל שְׁקָדִים. כְּשֶׁהַפְּרִי הַפְּרִי הַפְּרִי שֶׁהֵן שְׁקָדִים, לְשׁוֹן (נִרְשִׁית כה, ט) וַיַּגְדֵּל הַיֶּלֶד וַיַּגְמֵל, וְלְשׁוֹן

תפסיר רס"ג

(כד) פֶּאֶכֶרֶג מוֹסִי. גְּמִיעַ אֲלֻעֲצֵי מִן בֵּין יְדֵי אֱלֹלָהּ. אֱלֹי גְּמִיעַ בְּנֵי אִסְרָאֵל. פִּנְצִיר כָּל וְאַחַד אֱלֹי עֲצָאָה פֶּאֶכֶד־הָא: (כה) תִּם קֹאֵל אֱלֹלָה לְמוֹסִי. רֵד עֲצָא תְרוֹן בֵּין יְדֵי אֱלֻשְׁת־אֲדָה. תִּפּוֹן חֲפִץ עֲלֻמָּה לְדִי אֲלֻכ־לֹף פִּיפְנָא תִדְמֻרָהּ עֲלִי וְלֹא יִהְלֻכוּ: (כו) פִּצְנַע מוֹסִי. כְּמֹא אֲמִרָה אֱלֹלָה מִן דִּאֲלֹךְ: (כז) תִּם קֹאֵל בְּנֵי אִסְרָאֵל לְמוֹסִי. הוֹדִיא קֹד תוֹפֵא מְנֵא וּבֹאֵד מְנֵא. פִּכְלָנֵא הֶאֱלֻכוּ:

הַמִּטָּה מִלִּפְנֵי יְהוָה אֵל-
כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּרְאוּ וַיִּקְחוּ
אִישׁ מִטָּהוּ: וְאַפִּיק מִשָּׁה יָת כָּל
חוּטְרִיא מִן קָדָם יי. לֹות כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאַשְׁתִּמּוּדְעוּ וּנְסִיבוּ גִבֵּר חוּטְרִיה: פ
⦿ רַב־עֵרִי בִסְפָרִי ⦿ (שְׁשִׁי) כֹה וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֵל-מֹשֶׁה הֲשֵׁב אֶת-
מִטָּה אֶהְרֹן לִפְנֵי הָעֵדוּת
לְמִשְׁמֶרֶת לְאוֹת לְבְנֵי-מֶרִי

וּתְכַל תְּלוּנְתָם מֵעָלִי וְלֹא יָמָתוּ: וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה.
אַתִּיב. יָת חוּטְרִיא דִּאֶהְרֹן קָדָם סְהִדוּתָא. לְמִטָּרָא לְאַת לְעִמָּא סְרַבְנָא.
וַיִּסּוּפוּן תוֹרַעְמָתְהוֹן מִן קָדָמִי וְלֹא יָמוּתוּן: כֹּה וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ בֶּן עֲשָׂה: וַעֲבַד מֹשֶׁה. כְּמֹא
דְּפִקִּיד יי יִתִּיה בֶּן עֲבַד: פ כֹּה וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵל-
מֹשֶׁה לֵּאמֹר הֵן גִּזְעֵנוּ אֲבָדְנוּ כָּלֵנוּ אֲבָדְנוּ: וַאֲמָרוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. לְמֹשֶׁה לְמִימֶר. הָא מְנָא קְטִילַת חֲרָבָא. הָא מְנָא בִלְעַת
אַרְעָא. הָא מְנָא מִיתוּ בְּמוֹתָנָא: כֹּה כָּל הַקָּרֵב | הַקָּרֵב

— רש"י —

שְׂקָדִים יָחִיד כְּפוּתִים זָה עַל זָה: כֹּה לְמִשְׁמֶרֶת לְאוֹת. לְזִכְרוֹן שְׂבַח־רַתִּי בְּאַהְרֹן הַכֹּהֵן וְלֹא יִלּוּנוּ עוֹד עַל הַכְּהֻנָּה: וּתְכַל תְּלוּנְתָם. כְּמוֹ וְתִכְלָה תְּלוּנְתָם, לְשׁוֹן שֵׁם מִפְּעַל יָחִיד לְנִקְבָּה כְּמוֹ תְּלוּנְתָם מוֹרְמוֹרִי"ן בְּלַע"ז [תְּלוּנְתָם] וַיֵּשׁ חֲלוּק בֵּין תְּלוּנְתָם לְתִלְנָתָם, תְּלוּנְתָם תְּלוּנָה אַחַת, תְּלוּנְתָם שֵׁם דְּבַר בְּלִשׁוֹן יָחִיד, וְאַפְלוּ הֵם תְּלוּנְתָם הִרְבָּה: כֹּה כָּל הַקָּרֵב הַקָּרֵב. אֵין אֲנוּ יְכוּלִין לְהִיּוֹת זְהִירִין בְּבָרָה, כָּלֵנוּ רִשְׁאִין

תפסיר רס"ג

אֶל-מִשְׁכַּן יְהוָה יָמוּת הָאִם
תָּמְנוּ לְגֹעַ: כָּל דִּקְרִיב מִקָּרֵב.
לְמִשְׁכַּנָּא דִּי מֵאִיתָּהּ הָא אֲנַחְנָא סִיפִין
לְמַמַּת: ס יח וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל-אַהֲרֹן אַתָּה וּבְנֶיךָ
וּבֵית-אָבִיךָ אֵתְךָ תִּשְׁאוּ
אֶת-עֹן הַמִּקְדָּשׁ וְאֶתְּהָ

(כח) וַאֲדִיא פֶּאן כָּל מִתְקָדָם.
אֵלֵי מִסְכָּן אֱלִלָה יִהְיֶה. פֶּהוֹדִיא
נָחַן פֶּאנֹנ מִתּוֹפּוֹן: יח א) פֶּקֶאֱל
אֱלִלָה לְהִרֹן. אֲנַת וּבְנִיד וּבֵית
אָבִיד מֵעַד. תַּחֲמִלֹן וִזֵר
אֱלִקֹדֶס. וְאֲנַת. וּבְנִיד מֵעַד
תַּחֲמִלֹן וִזֵר אֲמִאֲמִתְכֶּם:
(ב) וַאֲיִצִּיא אֲכִוְתֵךְ בְּנֵי לִוִּי.
סִבֵּט אָבִיד קִדְמָהֶם אֱלִיד.

וּבְנֶיךָ אֵתְךָ תִּשְׁאוּ אֶת-עֹן כְּהֲנָתְכֶם: וַאֲמַר יי
לְאַהֲרֹן. אַתָּה וּבְנֶיךָ וּבֵית אָבִיךָ עִמָּךְ. תִּסְלַחוּן עַל חֻבֵּי מִקְדָּשָׁא. וְאֶת
וּבְנֶיךָ עִמָּךְ. תִּסְלַחוּן עַל חֻבֵּי כְּהֻנָּתְכֶן: ב וְגַם אֶת-אֲחִיךָ
מֹשֶׁה לִוִּי שִׁבְט אָבִיךָ הַקָּרֵב אֵתְךָ וִילֹוּ עֲלֶיךָ
וַיִּשְׁרְתוּךָ וְאֶתְּהָ וּבְנֶיךָ אֵתְךָ לְפָנֵי אֱהֵל הָעֵדֻת:
וְאִף יֵת אַחֶךָ שִׁבְטֹא דְלִוִּי. שִׁבְטֹא דְאָבִיד קָרִיב לְוִתְךָ.

— רס"י —

הַמִּסְוִיִּים לְכֶם הוּא הָאֱהֵל וְהָאֲרוֹן וְהַשְּׁלֶחֶן
וְכָלִי הַקֹּדֶשׁ אַתֶּם תִּשְׁבּוּ וְתִזְהִירוּ עַל כָּל זֶר
הַבָּא לָגֹעַ: וְאֶתְּהָ וּבְנֶיךָ. הַכֹּהֲנִים: תִּשְׁאוּ
אֶת עֹן כְּהֲנָתְכֶם. שְׂאִינָה מִסֻּרָה לְלוֹיִם
וְתִזְהִירוּ הַלוֹיִם הַשּׁוֹגְגִים שְׁלֹא יִגְעוּ אֲלֵיכֶם
בְּעִבּוֹדְתְכֶם: ז וְגַם אֶת אֲחִיךָ. בְּנֵי גֵרְשׁוֹן
וּבְנֵי מֶרְרִי: וִילֹוּ. וְיִתְחַבְּרוּ אֲלֵיכֶם לְהִזְהִיר
גַּם אֶת הַזֹּרִים מִלְּקָרֵב אֲלֵיהֶם: וַיִּשְׁרְתוּךָ.
בְּשִׁמִּירַת הַשְּׁעָרִים וּלְמִנּוֹת מִהֶם גִּזְרִין
וְאֲמַרְכְּלִין:

לְהַכְנִס לְחֹצֵר אֱהֵל מוֹעֵד וְאֶחָד שְׂוִקְרִיב
עֲצָמוּ יוֹתֵר מִחֻבְּרוֹ וַיִּכְנֹס לְתוֹךְ אֱהֵל מוֹעֵד
יָמוּת: הָאִם תָּמְנוּ לְגֹעַ. שְׂמֵא הַפִּקְרָנוּ
לְמִיתָה:

יח וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַהֲרֹן. לְמֹשֶׁה אָמַר
שְׂאִימַר לְאַהֲרֹן לְהִזְהִירוֹ עַל תַּקְנַת יִשְׂרָאֵל
שְׁלֹא יִכְנָסוּ לְמִקְדָּשׁ: אַתָּה וּבְנֶיךָ וּבֵית
אָבִיךָ. הֵם בְּנֵי קָהַת אָבִי עִמָּרָם: תִּשְׁאוּ אֶת
עֹן הַמִּקְדָּשׁ. עֲלֵיכֶם אֲנִי מִטִּיל עֲנֹשׁ הַזֹּרִים
שִׁיחֲטָאוּ בְּעִסְקֵי הַדְּבָרִים הַמִּקְדָּשִׁים

וְזֶלֶק הַדִּקְדּוּק: כח הָאִם תָּמְנוּ לְגֹעַ. באה ה"א השאלה על מלת אם שהוא ג"כ ענין שאלה
והיה די באחת מהן. ובמכלול באה ה"א התימה על מלה שהיא מורה לתמיהה והיא מלת אם
לרוב התמיהה: תָּמְנוּ. הנו"ן והו"ו למדברים בעדם והוא קל והיה משפטו להדגש (מהר"ם):

תפסיר רס"ג

וַיִּנְצֵא־אֶפֶן אֱלִיד וַיִּכְדְּמוֹנֶךְ.
וְאֵת וּבְנֵיךְ מַעַד. פֶּקֶט. בֵּין יָדֵי
כִּבְּא אֶל־הָאֵדָה: (ג) וַיַּחֲפֹצֵן
מִחֲפָצֶיךָ. וְחַפִּץ גְּמִיעַ אֶל־כִּבְּא.
מֵא כִּלֵּא אֲנִיה אֶל־קֹדֶשׁ
וְאֶל־מִדְּבַח לֹא יִתְקַדְּמוּ. לֹלֵא
יִהְיוּ אֲנִתֶם וְהֵם אֲגַמְעִין:
(ד) וְאֶל־מִנְצִיאֶפֶן אֱלִיד. וַיַּחֲפֹצֵן
חַפִּץ כִּבְּא אֶל־מִחֲצִיר
וְכִדְּמִתָּה. וְאֲגַבִּי לֹא יִתְקַדֵּם
אֵלֵיכֶם: (ה) וַתַּחֲפֹצֵן חַפִּץ
אֶל־קֹדֶשׁ וְחַפִּץ אֶל־מִדְּבַח. וְלֹא
יִכּוֹן וַיֵּאדָה סִכֵּט. עֲלֵי בְּנֵי
אִסְרָאֵל: (ו) פֶּאֶנִי קֹדֶשׁ אֶכִּידֵת
אֶכִּידֶתְכֶם אֶל־לִוְיָאֵנִי. מִן בֵּין

וַיִּתְּסֶפֶן עֲלֶיךָ וַיִּשְׁמְשׁוֹנֶךְ. וְאֵת וּבְנֵיךְ עֲמֶךְ.
קֹדֶשׁ מִשְׁכָּנָא דִּסְהִדוּתָא: ג וַשְּׁמֶרֹ
מִשְׁמֶרֶתְךָ וּמִשְׁמֶרֶת כָּל־
הָאֶהָל אֶךְ אֶל־כָּלִי הַקֹּדֶשׁ
וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרְבוּ
וְלֹא־יָמָתוּ גִם־הֵם גִּם־אֲתָם:
וַיִּטְרוּן מִטְרֶתְךָ. וּמִטְרֶת כָּל מִשְׁכָּנָא. בָּרֶם
לְמַנִּי קוֹדֶשׁא וּלְמִדְּבַחָא לֹא יִקְרְבוּ. וְלֹא
יָמוּתוּן אֶף אֲנוּן אֶף אֲתוּן: ד וְנָלֹו
עֲלֶיךָ וַשְּׁמֶרֹ אֶת־מִשְׁמֶרֶת
אֶהָל מוֹעֵד לְכָל עֲבֹדָת

הָאֶהָל וְזָר לֹא־יִקְרַב אֵלֵיכֶם: וַיִּתְּסֶפֶן עֲלֶיךָ. וַיִּטְרוּן. יֵת
מִטְרֶת מִשְׁכָּן זְמָנָא. לְכָל פּוֹלְחֵן מִשְׁכָּנָא. וְחִילוּנֵי לֹא יִקְרַב לְוִיתָיוֹן:
וַשְּׁמֶרֶתְכֶם אֶת מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ וְאֵת מִשְׁמֶרֶת
הַמִּזְבֵּחַ וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד קֶצֶף עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
וַתִּטְרוּן. יֵת מִטְרֶת קוֹדֶשׁא. וְיֵת מִטְרֶת מִדְּבַחָא. וְלֹא יִהְיֶה עוֹד. רֹגֵזָא
עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְאֲנִי הִנֵּה לִקְחָתִי אֶת־אֲחֵיכֶם
הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֶם מִתְּנָה נְתָנִים

— רס"י —

ד וְזָר לֹא יִקְרַב אֵלֵיכֶם. אֲתָכֶם אֲנִי מוֹדִיר וְלָכֶם מִתְּנָה נְתָנִים. יָכוֹל לַעֲבֹדֶתְכֶם
עַל כֶּף: כ וְלֹא יִהְיֶה עוֹד קֶצֶף. כְּמוֹ שֶׁהָיָה תִּלְמוּד לומר לֹא, כְּמוֹ שֶׁמִּפְּוֶרֶשׁ
כָּבֵר, שְׁנֵאמַר (במדבר י, יא) כִּי יֵצֵא הַקֶּצֶף: לְמַעַלְהָ, לְשִׁמּוֹר מִשְׁמֶרֶת גִּזְבְּרִין וְאֶמְרָכֶלִין:

וְזֶלֶק הַדִּקְדּוּק: גֹּאֵל אֶל כָּלִי הַקֹּדֶשׁ וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ. תִּיבַת הַמִּזְבֵּחַ בַּפֶּשֶׁטא אַחַת בְּכָל סִפְרֵי
תִּימָן וְהִיא מִלְרַע:

תפסיר רס"ג

בני אִסְרָאֵל. וְגַעַלְתֶּם הַבָּה
לָכֶם לָלֶזֶת. לִיכְדֹמוֹ כִּדְמֵה
כִּיבֹא אֶלְמַחְצִיר: (ז) וְאַנֹת
וּבְנִיד מַעַד. תַּחֲפִצוֹן
אִמְאֻמִּתְכֶם. לְגַמִּיעַ אֲמֹר
אֶלְמִדְבָּת. וְדֹאכִיל אֶלְסֻגָּה
וְתַכְדִּמוֹנָה. פֶּקֶד גַּעַלֹת
כִּדְמִתְכֶם כִּדְמֵה מוֹדוּבָה. וְאִי
אֲגַבִּי תִקְדֶם אֱלִיהָ פְלִיקְתָּל:
(ח) תִּם כֹּלֶם אֶלְלֵה הָרוֹן. וְקֹאֵל.
אֲנִי קֹד אַעֲשִׂיתְךָ חִפְץ רִפְאִיעִי.
מִן גַּמִּיעַ אֶקְדָּאס בְּנֵי אִסְרָאֵל.

לִיהוֹה לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת
אֱהֹל מוֹעֵד: וְאַנָּה. הָא קְרִיבִית יֵת
אֲחִיכֹן לִיֹּאִי. מִגֹּז בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. לְכֹן.
מִתְנָא יְהִיבִין קָדֶם יִי. לְמַפְלָח. יֵת פּוֹלְחֵן
מִשְׁכָּן זִמְנָא: וְאַתָּה וּבְנִיךָ
אֶתְךָ תִּשְׁמְרוּ אֶת־
כְּהֻנַּתְכֶם לְכָל־דְּבַר
הַמִּזְבֵּחַ וּלְמִבֵּית לַפָּרֹכֶת
וְעַבְדֵיכֶם עֲבֹדַת מִתְנָה

אֶתֶּן אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם וְהִזָּר הַקָּרֵב יוֹמֵת: וְאַתָּה וּבְנִיךָ
עִמָּךְ. תִּטְרוֹן יֵת כְּהוֹנֵתְכֹן. לְכָל פִּתְגָם מִדְּבַחֵא. וְלִמְגִיו לְפָרוֹכְתָא
וְתַפְלָחוֹן. פּוֹלְחֵן מִתְנָא. אֶתֶּיִן יֵת כְּהוֹנֵתְכֹן. וְחִילוֹנִי דִיקָרֵב יֵת קִטִּיל: פ
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן וְאֲנִי הִנֵּה
נָתַתִּי לָךְ אֶת־מִשְׁמַרְתְּ תְּרוֹמֹתַי לְכָל־קֹדֶשׁ
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לָךְ נִתְּתִים לְמִשְׁחָה וּלְבְנִיךָ לְחֶק־
עוֹלָם: וּמִלִּיל יִי עִם אַהֲרֹן. וְאַנָּה הָא יְהִיבִית לָךְ. יֵת מִטְרַת אֶפְרָשׁוֹתִי.

❖ חֲמִישִׁי בְּסֻפְרֵי תִימָן ❖

— רש"י —

הַרְיִנִי כּוֹתֵב וְחוֹתֵם לָךְ וּמַעֲלָה בְּעֶרְכָּאִין. אִף
כָּאֵן לְפִי שְׂבָא קִרְח וְעֶרְעֵר כְּנֻגְד אַהֲרֹן עַל
הַכְּהֻנָּה, בָּא הַפְּתוּב וְנִתֵּן לוֹ עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע
מִתְנֹת כְּהֻנָּה בְּבִרְיַת מֶלֶח עוֹלָם, וּלְכָךְ
נִסְמְכָה פֶּרֶשָׁה זֹו לְכָאֵן: מִשְׁמַרְתְּ תְּרוֹמֹתִי.
שְׂאֵתָה צִרְיָה לְשִׁמְרֹן בְּטִהְרָה: לְמִשְׁחָה.
לְגִדְלָה:

עֲבֹדַת מִתְנָה. בְּמִתְנָה נִתְּתִיהָ לָכֶם: ח וְאַנִּי
הִנֵּה נָתַתִּי לָךְ. בְּשִׁמְכָה. לְשׁוֹן שִׁמְכָה הוּא
זֶה, כְּמוֹ (שְׁמוֹת ז, יז) הִנֵּה הוּא יוֹצֵא לְקִרְאֲתֶךָ
וְרֹאךָ וְשִׁמַּח בְּלִבּוֹ, מִשָּׁל לְמֶלֶךְ שֶׁנִּתֵּן שָׂדֶה
לְאוֹהֲבּוֹ וְלֹא כָתֵב וְלֹא חָתֵם וְלֹא הֶעֱלָה
בְּעֶרְכָּאִין. בָּא אֶחָד וְעֶרְעֵר עַל הַשָּׂדֶה. אָמַר
לוֹ הַמֶּלֶךְ כָּל מִי שִׁירְצָה יָבֹא וְיַעֲרֵר לְנֻגְדָּה.

תפסיר רס"ג

אעטיתתהא לך מסתא. ולבניך
רסם אלד'הר: ט) הד'יא יכון לך.
מן כ'זאץ אלאקדאס מן בעד
אלמחרק. מן גמיע קראב'נהם
ובר'הם וד'כותהם. וקרבאן
אלאת'ם אלד'י יאתונני בזה. פהו
מן כ'זאץ אלאקדאס. לך
ולבניך: י) ובכ'אץ אלטהר
תאכלה. כל ד'כר יאכל מנה.
כד'אך יכון לך קדסא:
יא) וד'ה' לך רפאיע
עטא'א'הם. מן גמיע מחרכאת
בני אסראיל. לך אעטיתתהא.
ולבניך ולבנא'תך. מעד רסם

לכל קודש'יא דבני ישראל. לך יהבתנן
לרבו. ולבנך לקים עלם: ט ז'ה יהיה
לך מקדש הקדשים מן-
האש כל-קרבים לכל-
מנחתם ולכל-חטאתם
ולכל-אשמים אשר ישיבו
לי קדש קדשים לך הוא
ולבניך: דין יהי לך. מקדש קודש'יא
מותר מן אישתא. כל קורבנהון. לכל
מנחותהון ולכל חטותהון. ולכל אשמהון

ד'יתיבון קדמי. קדש קודשין דילך. הוא ודבנך: ד בקדש
הקדשים תאכלנו כל-זכר יאכל אתו קדש
יהיה-לך: בקדש קודשין תיכליניה. כל דכורא ייכול יתיה.
קודש'יא יהי לך: יא וזה-לך תרומת מתנם
לכל-תנופת בני ישראל לך נתתים ולבניך
ולבנתיך אתך לחק-עולם כל-טהור בביתך

— רס"י —

ט מן האש. לאחר הקטרת האשים: כל
קרבים. כגון זבחי שלמי צבור: מנחתם
חטאתם ואשמים. כמשמעו: אשר ישיבו
לי. זה גזל הגר: י בקדש הקדשים
תאכלנו וגוי. למד על קדשי קדשים שאין
נאכלין אלא בעזרה ולזכרי כהנה:
יא תרומת מתנם. המורם מן התודה
ומהשלמים ואיל נזיר: לכל תנופת. שהרי
אלו טעונין תנופה: כל טהור. ולא טמאים.
דבר אחר כל טהור לרבות אשתו:

וזלק הדקדוק: ט לכל-מנחתם. הלמ"ד בגעיא:

תפסיר רס"ג

אלהר. כל טאהר פי מנזלך
 יאכלהא: יב) וגמיע אגוד
 אלהרן ואלעזיר ואלבר.
 אואילהא. אלד"י יגעלונגהא ללה
 קד געלטהא לך: יג) ובכור מא
 פי ריאציהם. אלד"י יאתון בה
 ללה יכון לך. וכל טאהר פי
 מנזלך יאכלה: יד) וכל צואה
 פי אל אסראיל יכון לך:
 טו) וכל אוול בטן. מן כל
 בשרי. אלד"י יקדמונה ללה. מן
 אנסאן ובהימה יכון לך. לכן
 יגב אן תפדי בכור אלנאס.
 ובכור אלבהימה אלנגסה:

יאכל אתו: ודין לך אפרשות
 מתנתהון. לכל ארמות פני ישראל. לך
 יהבתנון. ולבנך ולבנתך. עמך לקים
 עלם. כל דידי בבייתך ייכול יתיה:
כל חלב יצהר וכל-חלב
תירוש ודגן ראשיתם
אשר-יתנו ליהוה לך
נתתים: כל טוב משה. וכל טוב
 חמר ועבור. רישיתיהון. דיתנון קדם יי לך
 יהבתנון: **בכורי כל-אשר**
בארעם אשר-יביאו ליהוה

לך יהיה כל-טהור בביתך יאכלנו: בכורי. כל
 דבארעהון. דיתון קדם יי דילך יהי. כל דידי בבייתך יכליניה:
כל-חרם בישראל לך יהיה: כל חרמא בישראל
 דילך יהי: **כל-פטר רחם לכל-בשר אשר-**
יקריבו ליהוה באדם ובבהמה יהיה-לך אף |
פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור-
הבהמה הטמאה תפדה: כל פתח ולדא. לכל בשרא.
 דיקרבון קדם יי. פאנשא ובבעירא יהי לך. פרם מפרק תפרוק.
 ית פוכרא דאנשא. וית. פוכרא דבעירא מסאבא תפרוק:

— רס"י —

יב ראשיתם. היא תרומה גדולה:

תפסיר רס"ג

טז) ופדא אלנאס מן אבן שחר. בקימתה. כ'מסה מתיאקיל פציה במתקאל אלקדס. והו עשרין דאנק: יז) פאמא בפר אלבקר ואלצ'אן ואלמאעז. פלא תפדהא פאנהא מקדסה. רש דמהא עלי אלמוד'בח וקתר שחמהא. קרבאן מקבול מרצ'י ללה: יח) ולחמהא יכון לך. פקץ אלתחריד. ופאלסאק אלימני יכון לך: יט) וסאיר רפאיע אלמאקדאס. אלת'י ירפעהא בני אסראיל ללה.

וּפְדוּיוֹ מִבֶּן־חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה
בְּעֶרְכָּךְ בָּסֶף חֲמִשָּׁת
שָׁקִלִים בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ
עֲשָׂרִים גֵּרָה הוּא: וּפּוֹרְקָנִיה
מִבֶּר יִרְחֹא תִּפְרוֹק. בְּפוֹרְסָנִיה. בָּסֶף. חֲמִשָּׁ
סֹלֶעִין בְּסֹלֶעִי קוֹדֶשׁא. עֲשָׂרִין מַעֲיִן הוּא:
יך אַךְ בְּכוֹר־שׁוֹר אוֹ־בְכוֹר
כָּשֶׁב אוֹ־בְכוֹר עֹז לֹא
תִּפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם אֶת־דָּמָם
תִּזְרֹק עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־

חֲלָבָם תִּקְטִיר אִשָּׁה לְרִיחַ נִיחָח לִיהוָה: בָּרַם
בוּכְרָא דְתוֹרָא. אוֹ בוּכְרָא דְאִמְרָא. אוֹ בוּכְרָא דְעִזָּא. לֹא תִּפְרוֹק
קוֹדֶשׁא אֲנוּן. ית דמהון. תזרוק על מדבחא וית תרבהון תסיק. קורבן
לאתקבלא ברעוא קדם יי: יח ובשרם יהיה לך כחזה
התנופה ובשוק הימין לך יהיה: ובשרהון יהי לך.
כחדיא דארמותא. וכשקא דימינא דילך יהי: יט כל | תרומת
הקדשים אשר ירימו בני־ישראל ליהוה נתתי

— רס"י —

יח כחזה התנופה ובשוק הימין. יהיה. בא רבי עקיבא ולמד הוסיף לך
שלשלמים שנאכלים לפהנים לנשיהם וכתוב הויה אחרת. שלא תאמר כחזה ושוק
ולבניהם ולעבדיהם לשני ימים ולילה אחד, שלתודה שאינו נאכל אלא ליום ולילה:
אף הבכור נאכל לשני ימים ולילה אחד: לך יט כל תרומת הקדשים. מחבתה

וזלק הדקדוק: יך אַךְ בְּכוֹר־שׁוֹר. הבי"ת בגעיא בכל התיגאן:

תפסיר רס"ג

געלעהא לך. ולבניך ולבנותיך. מעד רסם אלדער. עהוד תבאת אלעאלם הו ללה. לך ולנסלך בעדך: (כ) תם קאל אללה לה. פי ריאציהם לא תנחל. ולא יכון לך נציב פי מא ביניהם. פאני קוד געלט קראביני קסטוד ונחלתך. פי מא בין בני אסראיל: (כא) ולבני לוי. קוד געלט כל עשר מן אל אסראיל נחלה. גדל כדמתהם. אלדי יכדמון כבא אלמחציר: (כב) ולא יתקדם בני אסראיל איציא אלי' כבא אלמחציר. פיתמלון וזרא פיהלכון:

לך ולבניך ולבנותיך אתה
לחק-עולם ברית מלח
עולם הוא לפני יהוה לך
ולזרעך אתה: כל אפרשות
קודשיא. דיפרשון בני ישראל קדם יי.
יהבית לך. ולבנך ולבנותך. עמד לקים
עלם. קים מלח עלמא היא קדם יי. לך
ולבנך עמד: ב ויאמר יהוה
אל-אהרן בארעם לא
תנחל וחלק לא-יהיה לך
בתוכם אני חלקך ונחלתך

בתוך בני ישראל: ואמר יי לאהרן. בארעהון לא תחסינ.
וחולק. לא יהי לך ביניהון. מתנן דיהבית לך אנין חולקך ואחסנתך.
בגו בני ישראל: (שביעי) כא ולבני לוי הנה
נתתי כל-מעשר בישראל לנחלה חלף
עבדתם אשר-הם עבדים את-עבדת אהל מועד:
ולבני לוי. הא יהבית. כל מעשרא בישראל לאחסנא. חלף פולחנהון
דאנון פלחין. ית פולחן משכן זמנא: בב ולא-יקרבו עוד
בני ישראל אל-אהל מועד לשאת חטא למות:

— רש"י —

שפירשה זו כללה בתחלה וכללה בסוף ופרט באמצע: ברית מלח עולם. ברית ברית עם אהרן בדבר הבריא ומתקנים ומבריא את אחרים: ברית מלח. בברית הברית למלח שאינו מסריח לעולם: כ וחלק לא יהיה לך בתוכם. אף בבזה:

תפסיר רס"ג

(כג) ויכ'דמוֹן אֱלִלְיוֹאֲנִיִּין וַחֲדָהֶם כִּיבֹא אֶלְמַחְצִיר. וְהֵם יַחְמִלוֹן וְזָרָהֶם. רֶסֶם אֶלְדָּהֶר עֲלֵא מִר אַגִּיאלֶכֶם. וּפִי מֵא בֵּין בְּנֵי אִסְרָאִיל. לֹא יִנְחִלוּ נַחֲלָה: (כד) פֶּאֶן עֲשׂוֹר בְּנֵי אִסְרָאִיל. אֶלְתִּי יִרְפְּעוֹנָהָ לֵלָה רְפִיעָה. גְּעֻלְתָּהָ לֵאֱלִלְיוֹאֲנִיִּין נַחֲלָה. פֶּלְדֵי־אֶלֶךְ קָלֵת לָהֶם. פִּי מֵא בֵּין בְּנֵי אִסְרָאִיל. לֹא יִנְחִלוֹן נַחֲלָה: (כה) תִּים כָּלֶם אֶלְלָה מוֹסִי תַפְלִימָא: (כו) וּמִר אֱלִלְיוֹאֲנִיִּין וְקָל לָהֶם. אֲדִיא אֲכִידָתָם מִן בְּנֵי אִסְרָאִיל אֶלְעֶשֶׂר. אֶלְדִּי גְעֻלְתָּה לָכֶם מִנָּהֶם בְּנַחֲלָתָכֶם.

וְלֹא יִקְרְבוּן עוֹד. בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁכַּן זְמָנָא. לְקַבֵּל־א חוּבָא לַמִּמָּת: כָּג וְעֶבֶד הַלֹּוֹי הוּא אֶת־עֲבֹדַת אֱהֵל מוֹעֵד וְהֵם יִשְׂאוּ עֹנָם חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם וּבִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחִלוּ נַחֲלָה: וַיִּפְלְחוּן לִיֹּאִי אֲנוּן. יֵת פּוֹלְחֵן מִשְׁכַּן זְמָנָא. וְאֲנוּן יִקְבְּלוּן חוּבֵיהוֹן. קִים עֲלֵם לְדִרְיֹכוֹן. וּבָגוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל. לֹא יַחֲסִנוּן אַחֲסָנָא: כָּה כִּי אֶת־מַעֲשֵׂר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִרְיֻמוּ

לִיהוֹה תְּרוּמָה נָתַתִּי לַלְוִיִּם לְנַחֲלָה עַל־כֵּן אֶמְרָתִי לָהֶם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחִלוּ נַחֲלָה: אֲרִי יֵת מַעֲשֵׂרֵא דְבְּנֵי יִשְׂרָאֵל. דִּיפְרָשׁוֹן קָדָם יִי אִפְרָשׁוּתָא. יִהְיִית לִלְיֹאִי לְאַחֲסָנָא. עַל כֵּן אֶמְרִית לְהוֹן. בָּגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. לֹא יַחֲסִנוּן אַחֲסָנָא: פ שִׁבְעִיעִי בִסְפָרִי תִימֹן כָּה וַיִּדְבֹּר יְהוֹה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמַלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר: כָּה וַאֲל־הַלְוִיִּם תִּדְבֹּר וְאֶמְרַת אֱלֹהִם כִּי־תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמַּעֲשֵׂר אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם מֵאֵתָם

— רש"י —

כג וְהֵם. הַלְוִיִּם יִשְׂאוּ עֹנָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. כז אֲשֶׁר יִרְיֻמוּ לֵה' תְּרוּמָה. הַכְּתוּב קָרָא שֶׁעֲלִיהֶם לְהוֹדִיר הַזֹּרִים מִגִּשְׁת אֱלֹהֵיהֶם: תְּרוּמָה עַד שִׁיפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר:

תפסיר רס"ג

פארפען מנה רפיעה ללה. עשרא מן אלעשר: כז) ודאלד אן תחשב לכם רפאיעכם. פאלבר לבני אסראיל מן אלברדאר. וכאלסלאפה מן אלת'ג'אר: כח) כדאלד תרפעו אנתם איצ'א רפיעה ללה. מן גמיע עשורכם. אלת' תאכ'דוהא מן בני אסראיל. ואעטו דאלד להרון אלאמאם: כט) ולכון מא תרפעונה. מן

בְּנַחֲלַתְכֶם וְהִרְמַתֶם מִמֶּנּוּ תְרוּמַת יְהוָה מֵעֵשֶׂר מִן־הַמַּעֲשֵׂר: וְעַם לְיוֹאֵי תַמְלִיל וְתִימֵר לְהוֹן. אָרִי תִסְבּוֹן. מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִתְּמַעֲשָׂרָא. דִּיהֶבִית לְכוֹן. מְנַהוֹן בְּאַחֲסָנְתִּכּוֹן. וְתַפְרָשׁוֹן מְנִיה אַפְרָשׁוּתָא קָדָם יי. מַעֲשָׂרָא מִן מַעֲשָׂרָא: **וְנַחֲשָׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם בְּדָגָן מִן־הַגֶּרֶן וּכְמִלָּאָה**

מִן־הַיֶּקֶב: וְיִתְחַשֵּׁיב לְכוֹן אַפְרָשׁוּתִכּוֹן. פֻּעֲבוּרָא מִן אַדְרָא. וּכְמִלָּאָתָא מִן מַעֲצֵרְתָא: כז) כֵּן תִּרְיֻמוּ גַם־אַתֶּם תְּרוּמַת יְהוָה מִכָּל מַעֲשֵׂרְתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן: כח) תַּפְרָשׁוֹן אַף אֶתוֹן אַפְרָשׁוּתָא קָדָם יי. מִכָּל מַעֲשֵׂרִיכּוֹן. דִּתְסָבוֹן. מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְתַתְּנוֹן מְנִיה יִתְּמַעֲשָׂרָתָא קָדָם יי. לְאַהֲרֹן כֹּהֵנָא: כט) מִכָּל מִתְּנִיתֵיכֶם

— רס"י —

תפירת קרקע הוא. וכן (זכריה יז, י) יקבי המלך. הוא ים אוקיינוס תפירה שחפר מלכו שלעולם: כז) כן תרימו גם אתם. כמו שישראל מרימים מגרנם ומיקביהם תרימו גם אתם ממעשר שלכם. כי הוא נחלתכם: כט) מכל מתנתיכם תרימו את כל תרומת ה'. בתרומה גדולה הכתוב מדבר, שאם הקדים לוי את הכהן בכרי וקבל

כז) ונחשב לכם תרומתכם בדגן מן הגרן. תרומת מעשר שלכם אסורה לזרים ולטמאים ותיבין עליה מיתה וחמש בתרומה גדולה שנקראת ראשית דגן מן הגרן: וכמלאה מן היקב. בתרומת תירוש ויצהר הנטלת מן היקבים: מלאה. לשון בשול תבואה שנתמלאת: יקב. הוא הבור שלפני הגת שהיין יורד לתוכו. וכל לשון יקב

תפסיר רס"ג

גמיע עטאִיאכֶם לָלֶה. אַגּוּדֶהָ
וְאִכְצֶהָ מִנְהָ: (ל) וְקָל לָהֶם.
אֲדִיא רְפַעְתֶּם אַגּוּדָה מִנָּה.
צֶאֱר אֶלְבֶּאקִי לָכֶם יֵא לִיוֹאֲנִין.
כְּגִ'לֵה' בְּנֵי אִסְרָאֵל מִן
אֶלְבֶּדִיֶּאֱר וְאֶלְתִּגִּיֶּאֱר:
(לא) וְגִאִיזוֹ אֵן תֵּאכְלוּהָ פִי כָל
מוֹצֵעַ. אַנְתֶּם וְאֶלְכֶם. לֹאֲנָה
אֲגֶרְתֶּכֶם. בְּדֵל כִּידְמַתְכֶם פִּי
כִּבֵּא אֶלְמַחְצִיר: (לב) וְלֹא
תַחְמִלוֹן עֲלֶיהָ וְזֵרֵא. עֲנֵד

**תְּרִימוּ אֶת כָּל־תְּרוֹמַת
יְהוָה מִכָּל־חֶלְבֹו אֶת־
מִקְדָּשׁוֹ מִמֶּנּוּ: מִכָּל מִתְּנַתְּכוֹן.
תִּפְרָשׁוֹן. יֵת כָּל אֶפְרָשׁוֹתָא קָדֶם יִי. מִכָּל
שׁוֹפְרִיָה. יֵת קוֹדֶשִׁיָה מִנִּיהָ: עפעי
**וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם בְּהַרְימָכֶם
אֶת־חֶלְבֹו מִמֶּנּוּ וְנִחְשֹׁב
לָלוֹם כְּתִבּוּאָת גֶּרֶן****

**וְכְתִבּוּאָת יִקָּב: וְתִימַר לְהוֹן. בְּאֶפְרָשׁוֹתְכוֹן יֵת שׁוֹפְרִיָה מִנִּיהָ.
וְיִתְחַשֵּׁיב לְלִיִּיאִי. כְּעִלְלַת אֲדִדָּא וְכְעִלְלַת מַעְצֶרְתָּא:
וְאֶכְלֶתֶם אֹתוֹ בְּכָל־מְקוֹם אַתֶּם וּבֵיתְכֶם
כִּי־שֹׁכֵר הוּא לָכֶם חֶלֶף עֲבֹדְתְכֶם בְּאֶהֱל
מוֹעֵד: וְתִיכְלוֹן יִתִּיָה בְּכָל אֶתֶר. אֶתוֹן וְאַנְשׁ בְּתִיכוֹן. אֲרִי אֲגֵרָא
הוּא לְכוֹן. חֶלֶף פּוֹלְחָנְכוֹן בְּמִשְׁכַּן זְמָנָא: לֵב וְלֹא־תִשְׁאוּ עָלָיו
חֲטָא בְּהַרְימָכֶם אֶת־חֶלְבֹו מִמֶּנּוּ וְאֶת־קֹדֶשִׁי**

— רס"י —

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יְרִימוּ לַה' תְּרוֹמָה, יְכוּל
יְהֵא כְּלוֹ אֲסוּר, תִּלְמוּד לומר וְנִחְשֹׁב לָלוֹם
כְּתִבּוּאָת גֶּרֶן, מֵה שְׁלִישִׁי־רֶאֶל חֶלֶץ, אִף שְׁלִישִׁי
חֶלֶץ: לֹא בְּכָל מְקוֹם. אֲפֵלוּ בְּבֵית הַקְּבָרוֹת:
לֹא וְלֹא תִשְׁאוּ עָלָיו חֲטָא וְגוֹי. הֵא אִם לֹא
תְרִימוּ תִשְׁאוּ חֲטָא: וְלֹא תִמּוּתוּ. הֵא אִם
תִּחְלְלוּ תִמּוּתוּ:

חסלת פרשת קרח

מַעֲשְׂרוֹתָיו קוֹדֶם שִׁטּוֹל כֹּהֵן תְּרוֹמָה גְּדוּלָה
מִן הַכֹּרֵי, צְרִיף לְהַפְרִישׁ הַלְוִי מִן הַמַּעֲשֵׁר
תִּנְחַלָּה אֶחָד מִחֲמִשִּׁים לְתְּרוֹמָה גְּדוּלָה, וְיִחְזוֹר
וְיַפְרִישׁ תְּרוֹמַת מַעֲשֵׁר: לְבְּהַרְימָכֶם אֶת
חֶלְבֹו מִמֶּנּוּ. לְאַחַר שִׁתְּרִימוּ תְּרוֹמַת מַעֲשֵׁר
מִמֶּנּוּ: וְנִחְשֹׁב. הַמּוֹתֵר לָלוֹם חֶלֶץ גְּמוּרִין:
כְּתִבּוּאָת גֶּרֶן. לְיִשְׂרָאֵל, שְׁלֹא תֵאמַר הוּאֵיל
וְקִרְאוּ הַכְּתוּב תְּרוֹמָה שְׁנֶאמַר כִּי אֶת מַעֲשֵׁר

תפסיר רס"ג

בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא תַחֲלֹן
וְלֹא תָמוּתוּ: וְלֹא תִקְבְּלוּן עָלוֹהִי
חוּבָא. בְּאִפְרָשׁוֹתְכוֹן יֵת שׁוּפְרִיה מְנִיה.

רפּעכּם אגודה מנה. ואקדאס
בני אסראיל. לא תבדילוהא
ולא תהלכו:

וְיֵת קוּדְשֵׁיא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל. לֹא תַחֲלֹן וְלֹא תָמוּתוּן: פ פ פ

ס צה פיסוקים סימן דנאלס

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנִבְיָאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדִבְרֵיהֶם, הַנֶּאֱמָרִים בְּאַמֶּת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנִבְיָאִי, הָאֱמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרה דויקה קרח

בשמואל א' סימן י"א

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם לָכוּ וְנִלְכֶּה הַגִּלְגָּל וְנַחֲדָשׁ
שֵׁם הַמְּלוּכָה: וַאֲמַר שְׁמוּאֵל, לְעָמָא. אִיתוּ, וְנִיזִיל
לְגִלְגָּלָא. וְנַחֲדִית תַּמָּן, מַלְכוּתָא: ב וַיֵּלְכוּ כָל־הָעָם הַגִּלְגָּל
וַיַּמְלִכוּ שָׁם אֶת־שָׁאוּל לִפְנֵי יְהוָה בַּגִּלְגָּל וַיַּזְבְּחוּ־שָׁם
זִבְחִים שְׁלָמִים לִפְנֵי יְהוָה וַיִּשְׂמַח שָׁם שָׁאוּל וְכָל־אֲנָשֵׁי
יִשְׂרָאֵל עַד־מָאד: וַאֲזָלוּ כָל עָמָא, לְגִלְגָּלָא. וַאֲמַלִּיכוּ תַּמָּן יֵת
שָׁאוּל. קָדָם יי, בַּגִּלְגָּלָא. וְנִפְּסוּ תַּמָּן. נִכְסַת קֹדֶשִׁין, קָדָם יי. וַחֲדֵי תַּמָּן
שָׁאוּל. וְכָל אֲנָשֵׁי יִשְׂרָאֵל, עַד לַחֲדָא: ג וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־
כָּל־יִשְׂרָאֵל הִנֵּה שָׁמַעְתִּי בְּקִלְכֶּם לְכָל אֲשֶׁר־אָמַרְתֶּם לִי

וּאֲמַלִּיךְ עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ: וַאֲמַר שְׁמוּאֵל, לְכָל יִשְׂרָאֵל. הָא קְבִילִית, לְמִימְרוֹן. לְכָל דְּאִמְרָתוֹן, לִי. וְאֲמַלִּיכִית עֲלִיכוֹן, מִלְכָּא: ד וְעַתָּה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ | מִתְּהַלֵּךְ לְפָנֶיכֶם וְאֲנִי זִקְנָתִי וְשִׁבְתִּי וּבְנֵי הַנֶּם אֲתִכֶּם וְאֲנִי הִתְּהַלֵּכְתִּי לְפָנֶיכֶם מִנְעָרִי עַד-הַיּוֹם הַזֶּה: וּכְעַן. הָא מִלְכָּא, מְדַבֵּר בְּרִישְׁכוֹן. וְאַנָּא, קִשִּׁית וְסִיבִית. וּבְנֵי הָאֲנוּן עִמְכוֹן. וְאַנָּא, הַלִּיכִית קְדָמִיכוֹן. מְזַעֲרִי, עַד יוֹמָא הַדִּין: ד הִנֵּנִי עֲנֹו בִי נִגְדַּי יְהוָה וְנִגְדַּי מְשִׁיחוֹ אֶת-שׁוֹר מִי לְקַחְתִּי וְחִמּוֹר מִי לְקַחְתִּי וְאֶת-מִי עֲשִׂקְתִּי אֶת-מִי רְצוֹתִי וּמִיד-מִי לְקַחְתִּי כְּפָר וְאַעֲלִים עֵינִי בּוֹ וְאַשִּׁיב לָכֶם: הָא עַד דְּאַנָּא קִיָּם אֲסִהִידוּ בִי קָדָם יי, וְקָדָם מְשִׁיחִיה. יֵת תּוֹרָא דִּמֶן דְּבִרִית, וְחִמְרָא דִּמֶן שְׁחִרִית. וְיֵת מִן עֲשִׂקִית, יֵת מִן אֲנִסִית. וּמִיד מִן, קְבִילִית מִמוֹן דְּשִׁקֵּר. וּכְבִשִּׁית עֵינִי מִנִּיה, בְּדִינָא. וְאַתִּיב, לְכוֹן: ד וַיֹּאמְרוּ לֹא עֲשִׂקְתָּנוּ וְלֹא רְצוֹתָנוּ וְלֹא-לְקַחְתָּ מִיד-אִישׁ מֵאוֹמָה: וַאֲמָרוּ. לֹא עֲשִׂקְתָּנָא, וְלֹא אֲנִסְתָּנָא. וְלֹא קְבִילְתָּא מִיד אֲנִשׁ, מְדַעַם: ד וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיהֶם עַד יְהוָה בְּכֶם וְעַד מְשִׁיחוֹ הַיּוֹם הַזֶּה בִּי לֹא מְצַאתֶם בְּיָדִי מֵאוֹמָה וַיֹּאמְרוּ עַד: וַאֲמַר לְהוֹן, סְהִיד מִימְרָא דִּי בְכוֹן. וְסְהִיד מְשִׁיחִיה, יוֹמָא הַדִּין. אֲרִי לֹא אֲשַׁכַּחְתּוֹן. בְּיָדִי, מְדַעַם. וַאֲמָרוּ, סְהִיד: ד וַיֹּאמְרוּ שְׁמוּאֵל אֶל-הָעָם יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת-מֹשֶׁה וְאֶת-אַהֲרֹן וְאֲשֶׁר הָעֵלָה אֶת-אֲבוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: וַאֲמַר שְׁמוּאֵל, לְעָמָא. יי. דְּעַבְד גְּבוּרִין, עַל יְדֵי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. וְדַאֲסִיק יֵת אֲבָהָתְכוֹן, מֵאֶרֶעא דְּמִצְרַיִם: ט וְעַתָּה הִתְּיַצְבוּ

וְזֶלֶק הִדְקִדּוֹק: ט הִתְּיַצְבוּ. הַה"א גְּעִי וְכֵן חִבְרוּ דְּלִקְמֶן (פס' טז):

וְאַשְׁפֹּטָה אֶתְכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֵת כָּל־צַדִּיקוֹת יְהוָה
 אֲשֶׁר־עָשָׂה אֶתְכֶם וְאֶת־אֲבוֹתֵיכֶם: וּכְעַן אֶתְעַדְדוּ וְאֶתְזַכְּרוּ
 עִמָּכֶם, קִדְּם יי, ית, כָּל זְכוֹתָא דַּיִי, דְּעַבְד עִמָּכֶם, וְעַם אֲבֹתְכֶם:
 כַּאֲשֶׁר־בָּא יַעֲקֹב מִצְרַיִם וַיַּזְעִקוּ אֲבוֹתֵיכֶם אֶל־יְהוָה
 וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וַיֹּצִיאוּ אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם
 מִמִּצְרַיִם וַיְשִׁיבוּם בְּמָקוֹם הַזֶּה: כִּד עַל יַעֲקֹב, לְמִצְרַיִם. וַיַּזְעִקוּ
 אֲבֹתְכֶם, קִדְּם יי, וְשִׁלַּח יי, ית מֹשֶׁה וְיִת אַהֲרֹן. וְאַפִּיקוּ ית אֲבֹתְכֶם,
 מִמִּצְרַיִם. וְאוֹתִיבֹנוּ, בְּאַתְרָא הַדִּין: ^{יב} וַיִּשְׁכְּחוּ אֶת־יְהוָה
 אֱלֹהֵיהֶם וַיִּמְכֹּר אֹתָם בְּיַד סִיסְרָא שַׂר־צָבָא חֲצֹר
 וּבִיד־פְּלִשְׁתִּים וּבִיד מֶלֶךְ מוֹאָב וַיִּלְחֲמוּ בָּם: וְאַתְנָשִׂיאוּ, ית
 פִּלְחָנָא דַּיִי אֱלֹהֵהוֹן. וּמִסֵּר יתְהוֹן. בְּיַד סִיסְרָא רַב חֵילָא דְחֲצֹר, וּבִיד
 פְּלִשְׁתִּינִי. וּבִיד, מֶלֶכָא דְּמוֹאָב, וְאַגִּיחוּ קֶרְבָּא, בְּהוֹן: ^{יג} וַיַּזְעִקוּ
 אֶל־יְהוָה (כ' וַיֹּאמֶר) וַיֹּאמְרוּ חֲטָאנוּ כִּי עֲזַבְנוּ אֶת־יְהוָה
 וְנַעֲבַד אֶת־הַבְּעִלִּים וְאֶת־הָעִשְׁתָּרוֹת וְעַתָּה הַצִּילֵנוּ מִיַּד
 אִיְבֵינוּ וְנַעֲבֹדְךָ: וַיַּזְעִקוּ קִדְּם יי, וַיֹּאמְרוּ חֲבִנָא. אֲרִי שְׁבִקְנָא, ית
 פִּלְחָנָא דַּיִי. וּפִלְחָנָא ית בְּעִלְיָא, וְיִת עִשְׁתָּרְתָּא. וּכְעַן. שְׁיִיבְנָא מִיַּד
 בְּעִלֵי דְבִבְנָא, וְנִפְלַח קִדְּמָךְ: ^{יד} וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־יִרְבֶּעֶל
 וְאֶת־בְּדֹן וְאֶת־יִפְתָּח וְאֶת־שְׁמוּאֵל וַיַּצֵּל אֶתְכֶם מִיַּד
 אִיְבֵיכֶם מִסָּבִיב וַתָּשָׁבוּ בְּטַח: וְשִׁלַּח יי, ית גְּדֵעוֹן וְיִת שְׁמִשׁוֹן.
 וְיִת יִפְתָּח, וְיִת שְׁמוּאֵל. וְשִׁיזִיב יתְכֶם. מִיַּד בְּעִלֵי דְבִבְיָכוֹן, מִסְחֹר סְחֹר,
 וְיִתִּיבְתוֹן, לְרַחֲצוֹן: ^{טו} וַתֵּרְאוּ כִּי נָחַשׁ מֶלֶךְ בְּנִי־עַמּוֹן בָּא

זֶלֶק הַדְּקָדוֹק: ^{יב} וַיִּשְׁכְּחוּ. הו"ו גע: וַיִּלְחֲמוּ בָּם. הו"ד גע:

עליכם ותאמרו לי לא כִּי־מֶלֶךְ יִמְלֹךְ עָלֵינוּ וַיְהִי הַיּוֹם
אֲלֵהֶיכֶם מִלְּכֶכֶם: וחזיתון. ארי נחש. מלכא דבני עמון, אתא
עליכון. ואמרתון לי. לא. ארי מלכא, ימלך עלנא. ויי אלהכון, מלכון:
וְעַתָּה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בַּחֲרִיתֶם אֲשֶׁר שְׁאַלְתֶּם וְהִנֵּה
נָתַן יְהוָה עָלֵיכֶם מֶלֶךְ: וכען. הא מלכא. דאתרעיתון, דשאליתון.
והא מני יי. עליכון, מלכא: ^{טז} אִם־תִּירָאוּ אֶת־יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם
אֹתוֹ וּשְׁמַעְתֶּם בְּקוֹלוֹ וְלֹא תִמְרוּ אֶת־פִּי יְהוָה וְהִיתֶם
גַּם־אַתֶּם וְגַם־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר מֶלֶךְ עָלֵיכֶם אַחֵר יְהוָה
אֲלֵהֶיכֶם: אם תדחלון מן קדם יי. ותפלחון קדמוהי, ותקבלון
למימריה. ולא תסרבון, על מימרא די. ותתנהון אף אתון. ואף מלכא,
דמלך עליכון. בתר, פלחנא די אלהכון: ^{יז} וְאִם־לֹא תִשְׁמָעוּ
בְּקוֹל יְהוָה וּמְרִיתֶם אֶת־פִּי יְהוָה וְהִיתָה יַד־יְהוָה בָּכֶם
וּבְאַבְתֵּיכֶם: ואם לא תקבלון, למימרא די. ותסרבון, על מימרא
די. ותהי מחתא די. בכון, כמא דהות באבהתכון: ^{יח} גַּם־עַתָּה
הִתְיַצְבוּ וּרְאוּ אֶת־הַדָּבָר הַגָּדוֹל הַזֶּה אֲשֶׁר יְהוָה עֹשֶׂה
לְעֵינֵיכֶם: אף כען, אתעתדו וחזו. ית פתגמא רבא, הדין. די. עביר,
לעיניכון: ^{יט} הֲלוֹא קִצִּיר־חֹטִים הַיּוֹם אֶקְרָא אֶל־יְהוָה וַיִּתֵּן
קָלוֹת וּמָטָר וְדָעוּ וּרְאוּ כִּי־רַעַתְכֶם רַבָּה אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם
בְּעֵינֵי יְהוָה לִשְׂאוֹל לָכֶם מֶלֶךְ: הלא חצד חטין, יומא דין.
אצל, קדם יי. ויתין קליו, ומטר. ודעו וחזו. ארי בישתכון סגיא,ה,
דעבדתון קדם יי. למשאל לכון, מלכא: ^כ וַיִּקְרָא שְׁמוּאֵל
אֶל־יְהוָה וַיִּתֵּן יְהוָה קָלוֹת וּמָטָר בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּירָא

כָּל-הָעַם מְאֹד אֶת-יְהוָה וְאֶת-שְׁמוּאֵל: וַיְצַלֵּי שְׁמוּאֵל, קִדְּם יי.
 וַיֵּהֱב יי. קָלִין וּמִטֶּר, בְּיוֹמָא הַהוּא. וּדְחִיל כָּל עָמָא לַחֲדָא. מִן קִדְּם יי,
 וּמִפְתָּגְמֵי שְׁמוּאֵל: כֹּא וַיֹּאמְרוּ כָל-הָעַם אֶל-שְׁמוּאֵל הֲתַפְּלִל
 בְּעַד-עַבְדֶּיךָ אֶל-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאֶל-נַמּוֹת בִּי-יִסְפְּנוּ
 עַל-כָּל-חַטָּאתֵינוּ רָעָה לְשָׁאֵל לָנוּ מֶלֶךְ: וַאֲמָרוּ כָל עָמָא,
 לְשְׁמוּאֵל. צַלִּי עַל עַבְדְּךָ. קִדְּם יי אֶלְהֶךָ, וְלֹא נַמּוֹת. אֲרִי אוֹסִיפְנָא עַל כָּל
 חוּבְנָא, בִּישָׂא. לְמִשְׁאֵל לָנָא, מִלְכָּא: כֹּב וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-הָעַם
 אֶל-תִּירְאוּ אֹתָם עֲשִׂיתֶם אֵת כָּל-הָרָעָה הַזֹּאת אֲנִי
 אֶל-תִּסּוּרוּ מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְעַבַּדְתֶּם אֶת-יְהוָה
 בְּכָל-לְבַבְכֶּם: וַאֲמַר שְׁמוּאֵל לְעָמָא, לֹא תִדְחִלוּן. אֲתוֹן גְּרַמְתוּן. יֵת
 כָּל בִּשְׁתָּא, הָדָא. בָּרַם. לֹא תִסְטוּן, מִבֶּתֶר פִּלְחָנָא דִּיִּי. וְתַפְלָחוּן קִדְּם יי,
 בְּכָל לִבְכוּן: כֹּג וְלֹא תִסּוּרוּ בִּי | אַחֲרֵי הַתְּהוּ אֲשֶׁר
 לֹא-יוֹעִילוּ וְלֹא יִצְּלוּ בִּי-תְהוּ הַמָּה: וְלֹא תִסְטוּן, מִבֶּתֶר
 פִּלְחָנִיָּה. וְלֹא תַפְלָחוּן, לְטַעֲוִתָּא. דְּאֲנִין לְמָא, וְלִית בְּהוֹן הֲנָאָה. וְלֹא
 מְשִׁיזְבֹן, אֲרִי לְמָא אֲנִין: כֹּד כִּי לֹא-יִטֵּשׁ יְהוָה אֶת-עַמּוֹ בְּעֶבֶר
 שְׁמוֹ הַגָּדוֹל בִּי הוֹאִיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתְכֶם לוֹ לְעַם: אֲרִי.
 לֹא יִרְחִיק יי, יֵת עֲמִיָּה. בְּדִיל, שְׁמִיָּה רַבָּא. אֲרִי רַעְוָא, קִדְּם יי. לְמַעַבְד
 יִתְכוּן, קִדְמוּהִי, לְעַם:

(גִּאֲלָנוּ יְהוָה עֲבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פִּרְקָנָא. יי עֲבָאוֹת, שְׁמִיָּה. קְדִישָׂא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יִתְבָּרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׂא. דִּי לְעִילָא, חֵיא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעַלְמָא,
 וְלְעַלְמֵי עֲלַמְיָא:

תפסיר רס"ג

זאת חקת

דגג
לנחת שבת
ושני וחמישי

יט (א) ת'ם כלם אללה מוסי' ותרון תכלימא: (ב) הדיא רסם אלשריעה. אלתי אמר אללה בהא קאילא. מר בני אסראיל. באן יאתוד בבקרה צפרא צחיחה. מא ליס פיהא עיב. מא לם יטלע עליה ניר: (ג) ואדפעוהא לאלעזר אלמאם. ויכרגהא אלי' כיארג אלעספר. וידי' בחתא בחצרתה: (ד) ויאכד' מן דמהא באצבעה. וינציה מקאבל וגה

יט * וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר: ומליל יי. עם משה ועם אהרן למימר: זאת חקת התורה אשר-עונה יהוה לאמר דבר | אל-בני ישראל ויקחו אליך פרה אדמה תמימה אשר אין-

בה מום אשר לא-עלה עליה על: דא גזירת אוריתא. דפקיד יי למימר. מליל עם בני ישראל. ויסבון לך תורתא סמוקתא שלמתא. דלית בה מומא. דלא סליק עליה נירא: ונתתם אתה אל-אלעזר הכהן והוציא אתה אל-מחוי למחנה ושחט אתה לפניו: ותתנון יתה. לאלעזר כהנא. ויפיק יתה למברא למשריתא. ויפוס יתה קדמוהי: ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו והזה אל-נכח פני אהל-מועד מדמה שבע פעמים: ויסב. אלעזר כהנא. מדמה באצבעיה. וידי. לקביל אפי משכן זמנא.

— רס"י —

אדמה תמימה. שתהא תמימה באדמימות. שאם היו בה שתי שערות שחורות פסולה: ג אלעזר. מצותה בסגן: אל מחוי למחנה. חוץ לשלש מחנות: ושחט אתה לפניו. זר שוחט ואלעזר רואה: זאל נכח פני אהל מועד. עומד במזרחו שלירושלים ומתכונן

יט זאת חקת התורה. לפי שהשטן ואמות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה חקה. גזרה היא מלפני ואין לה רשות להרהר אחריה: ויקחו אליך. לעולם היא נקראת על שמה, פרה שעשה משה במדבר:

תפסיר רס"ג

כִּבְאֵי אֶלְמַחְצִיר. מִנָּה סִבֵּעַ
מִרְאֵר: (ה) וַיֹּאמֶר בְּאַחֲרָאקְהָא
בְּחִצְרֹתָהּ. מִעַ גְּלֻדְהָא
וְלַחְמָהָא. וְדִמְהָא וּפְרִתִּיהָ:
(ו) וַיֹּאכְדִּי עוֹד אֲרֻז. וַצַּעֲתִר
וַצִּבְגִּי קִרְמִי. וַיִּרְמִי דִּיאֲלֵךְ פִּי
וּסְט חֲרִיקָהָא: (ז) וַיִּגְסֵל הַדִּיא
אֶלְמָמָאם תִּיאֲבָה. וַיִּרְחֹץ
בְּדִנָּה בֶּאֱלִמָּא. וּבַעַד דִּיאֲלֵךְ
יִדְכֵּל אֱלִי אֶלְעֶסְכֵּר. וַיִּנְגַּס אֱלִי
אֶלְלִיל: (ח) וַאֲלִמְחֻרְקָהָא. יִגְסֵל
תִּיאֲבָה. וַיִּרְחֹץ בְּדִנָּה בֶּאֱלִמָּא.
וַיִּנְגַּס אֱלִי אֶלְמִגִּיב: (ט) וַיִּגְמַע
רְגֵל טֹאֲהֵר. רִמְאֵד אֶלְבִּקְרָה.

מִדְמָה שִׁבְעַ זְמַנִּין: ה' וְשָׂרְף אֶת-
הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת-עֲרֵה
וְאֶת-בִּשְׂרָהּ וְאֶת-דָּמָהּ עַל-

פְּרִשָּׁה יִשְׂרָף: וַיִּזְקִיד יֵת תּוֹרְתָא
לְעֵינוֹהִי. יֵת מִשְׁכָּה וְיֵת בִּשְׂרָה וְיֵת דָּמָה.

עַל אוֹכְלָה יִזְקִיד: ו' וְלָקַח הַכֹּהֵן
עֵץ אֲרֻז וְאִזּוֹב וּשְׁנֵי
תוֹלַעַת וְהִשְׁלִיךְ אֶל-תּוֹךְ

שִׂרְפַת הַפָּרָה: וַיִּסֵּב כְּהֵנָּא. אֶעָא
דְּאֲרֻזָּא. וְאִזּוֹבָא וַצִּבְעַ זְהוּרִי. וַיִּרְמִי לְגוֹ

יִקְיִדַת תּוֹרְתָא: ז' וְכִבֵּס בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וְרַחֵץ בִּשְׁרוֹ
בַּמַּיִם וְאַחֲרָיָא אֶל-הַמִּחְנָה וְטָמֵא הַכֹּהֵן

עַד-הָעֶרֶב: וַיַּצַּב לְבוּשׁוֹהִי כְּהֵנָּא. וַיִּסְחִי בִשְׂרִיהַ בְּמִיָּא. וּבִתֵּר כֵּן
יַעֲוֹל לְמִשְׁרִיתָא. וַיְהִי מִסָּאב כְּהֵנָּא עַד רַמְשָׂא: ח' וְהִשְׂרָף אֹתָהּ

יְכַבֵּס בְּגָדָיו בַּמַּיִם וְרַחֵץ בִּשְׁרוֹ בַּמַּיִם וְטָמֵא
עַד-הָעֶרֶב: וּדְמוֹקִיד יָתָה. וַיַּצַּב לְבוּשׁוֹהִי בְּמִיָּא. וַיִּסְחִי בִשְׂרִיהַ

בְּמִיָּא. וַיְהִי מִסָּאב עַד רַמְשָׂא: ט' וְאַסָּף | אִישׁ טָהוֹר אֶת
אֵפֶר הַפָּרָה וְהֵנִיחַ מִחוּץ לַמִּחְנָה בְּמָקוֹם טָהוֹר

• רס"י •

וְרוֹאֵה פִּתְחוֹ שְׁלֵהִיכֵל בְּשַׁעַת הַזָּאָה הַדָּם: וּמִצּוֹרֵעַ: וְטָמֵא הַכֹּהֵן עַד הָעֶרֶב. סְרִסְהוּ
אֶל הַמִּחְנָה. לְמִחְנָה שְׂכִינָה, שְׁאִין טָמֵא וּדְרִשְׁהוּ וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב וְאַחֲרָיָא אֶל
מִשְׁלַח חוּץ לַשְּׁתֵּי מִחְנוֹת אֵלָּא זָב וּבַעַל קָרִי הַמִּחְנָה: ט' וְהֵנִיחַ מִחוּץ לַמִּחְנָה. לְשִׁלְשָׁה

תפסיר רס"ג

וַיִּצְעַד כְּאֶרֶג אֲלֻעֶסְכֶּר פִּי
מוֹצֵעַ טָהוֹר. וְתִכּוֹן לְגִמְאַעָה
בְּנֵי אִסְרָאִיל מִחֲפּוּצֵי־א. לְמֵא
אֲלֻנְצִיחַ וְהִי דִכּוּחַ: (ז) וַיִּגְסֹל
אֲלֻגֵּאמֶע רְמֵאדָהָא תִי־אֲבָה.
וַיִּנְגָּס אֱלִי אֲלִיל. וְתִכּוֹן לְבְנֵי
אִסְרָאִיל. וְלֹאֲלֻגִּיב. אֲלֻדְכִּיל
פִּי מֵא בִינָהם רֶסֶם אֲלֻדָּהָר:
(א) וּמִן דִּנָּא בְּמִיית מִן גְּמִיעַ
אֲנָפֶס אֲלֻנָּאס. פְּלִינְגֶּס סִבְעָה
אִי־אִם: (ב) וְהוּ יִתְדִכָּא מְנָה. פִּי
אֲלִיּוֹם אֲלִת־אֲלִת־וֹאֲלֻסָּבֶע
פִּיטָהָר. וְאֵן לֹם יִתְדִכָּא מְנָה.

**וְהִיְתָה לַעֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
לְמִשְׁמֶרֶת לְמִי נְדָה חֲטָאֵת
הוּא: וַיִּכְנוּשׁ גִּבֹּר דְּכִי. יֵת קִטְמָא
דְּתוֹרְתָא. וַיִּצְנַע. מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא
בְּאַתֵּר דְּכִי. וְתִהִי. לְכִנְשֻׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
לְמִטְרָא. לְמִי אֲדִיּוּתָא חֲטָאֵת הִיא:
**וְכַבֵּס הָאִסָּף אֶת־אֶפֶר
הַפָּרָה אֶת־בְּגָדָיו וְטִמָּא
עַד־הָעֶרֶב וְהִיְתָה לְבְנֵי
יִשְׂרָאֵל וּלְגֵר הַגֵּר בְּתוֹכָם****

**לַחֲקֵת עוֹלָם: וַיִּצְבַּע. דְּכִנְיִשׁ יֵת קִטְמָא דְּתוֹרְתָא יֵת לְבוּשׁוּהִי.
וְהִי מְסָאב עַד רִמְשָׁא. וְתִהִי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל. וְלִגְיּוֹרִיא. דְּיִתְגִּירוֹן בִּינִיהוֹן
לְקִים עָלָם: וְהָנִגַּע בְּמִת לְכָל־נֶפֶשׁ אָדָם וְטִמָּא
שְׁבַעַת יָמִים: דִּיקְרַב בְּמִיתָא לְכָל נֶפֶשׁא דְּאִנְשָׁא. וְהִי מְסָאב
שְׁבַעַת יוֹמִין: וְהִיא יִתְחַטָּא־בּוּ בֵּינָם הַשְּׁלִישִׁי
וּבֵינָם הַשְּׁבִיעִי יִטְהָר וְאִם־לֹא יִתְחַטָּא בֵּינָם
הַשְּׁלִישִׁי וּבֵינָם הַשְּׁבִיעִי לֹא יִטְהָר: הוּא יְדִי עֲלוּהִי.**

— רס"י —

לַעֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת: לְמִי נְדָה. לְמִי
הַיָּדָה, כְּמוֹ (אִיכָּא ג, נג) וַיִּדּוּ אֶבֶן בִּי, (זכריה ב, ז)
לִידוֹת אֶת קֶרְנוֹת הַגּוֹיִם, לְשׁוֹן וְרִיקָה: **חֲטָאֵת
הוּא.** לְשׁוֹן חֲטוֹי כְּפִשׁוּטוֹ, וּלְפִי הַלְבוּתָיו
קֶרְאָה הַכְּתוּב חֲטָאֵת, לֹא־מֵר, שֶׁהִיא כְּקִדְשִׁים
לְהֵאָסֵר בְּהִנָּאָה: **יֵת הוּא יִתְחַטָּא בּוּ.** בְּאֶפֶר
הַיָּדָה:

חֲלָקִים מִחֲלָקָה, אֶחָד נִתֵּן בְּהַר הַמִּשְׁחָה,
וְאֶחָד מִתְחַלֵּק לְכָל הַמִּשְׁמֶרֶת, וְאֶחָד נִתֵּן
בְּחִיל. וְהָ שְׁלֹשׁ מִשְׁמֶרֶת הָיָה חוּץ לַעֲזָרָה לְטוֹל
מִמֶּנּוּ בְנֵי הָעִירֹת וְכָל הַצָּרִיכִין לְהִטְהָר, וְזֶה
שֶׁבַּהַר הַמִּשְׁחָה כְּהֹנִים גְּדוֹלִים לְפָרוֹת
אַחֲרוֹת מְקַדְּשִׁין הַמִּנּוֹחַ, וְזֶה שְׁבַחִיל נִתּוֹן
לְמִשְׁמֶרֶת מְגֻזֶּרֶת הַכְּתוּב, שְׁנֵאֲמַר וְהִיְתָה

תפסיר דס"ג

פיהמא לא יטהר: (יג) פכל מן
דנא. במיית מן נפוס אלנאס
אלדי ימות ולא יתד'כא. פקד
נגס מסכן אללה אד' דכ'לה.
ו'נקטע ד'אלד אלנאסאן מן
אל אסראיל. אד' מא אלנצ'ח.
לם ירש עליה פהו נגס
לד'אלד. ונגאסתה עליה
אבדאן: (יד) ו'הד'ה אלשריעה.
אי אנסאן מאת פי כ'בא. פכל
מא פיה וכל מן דכ'ל אליה.
ינגס סבעה אינאם: (טו) וכל
אנא כ'זף מפתות. אלדי לים

ביומא תליתא. וביומא שביעאה ידפי.
ואם לא ידי עלוהי. ביומא תליתא.
וביומא שביעאה לא ידפי:
כל-הנגע במת בנפש
האדם אשר-ימות ולא
יתחטא את-משכן יהוה
טמא ונכרתה הנפש ההוא
מישראל כי מי נדה
לא-זרק עליו טמא יהיה

עוד טמאתו בו: כל דיקרב.
במיתא בנפשא דאנשא דימות ולא ידי עלוהי. ית משכנא די סאיב.
וישתיצי. אנשא ההוא מישראל. ארי מי אדיותא. לא אזדריקו עלוהי
מסאב יהי. עוד סאובתיה ביה: **וזאת התורה אדם כי-**
ימות באהל כל-הבא אל-האהל וכל-אשר
באהל יטמא שבעת ימים: דא אוריתא. אנש ארי ימות
במשכנא. כל דעליל למשכנא וכל דבמשכנא יהי מסאב שבעא
יומין: וכל כלי פתוח אשר אין-צמיד פתיל

— רש"י —

כלי פתוח. בכלי חרס הכתוב מדבר, שאין
מקבל טמאה מגבו אלא מתוכו, לפיכך אם
אין מגופת צמידתו פתולה עליו זפה בחבור,
טמא הוא, הא אם יש צמיד פתיל עליו
טהור: **פתיל.** לשון מחבר בלשון עברי, וכן
(צדאשית ל, ח) נפתולי אלהים נפתלתו,
נתחברתי עם אחותי:

יג **במת בנפש.** ואי זה מת, שלנפש האדם,
להוציא נפש בהמה, שאין טמאתה צריכה
הוצאה. דבר אחר בנפש זו רביעית דם: **את**
משכן ה' טמא. אם נכנס לעזרה אכלו
בטבילה בלא הוצאת שלישי ושביעי: **עוד**
טמאתו בו. אף על פי שטבל: **יד כל הבא**
אל האהל. בעוד שהמת בתוכו: טו וכל

שמן המור. (יז) כי מי נדה. צריך להפריד מעט בין כי ל-מי דלא לישתמע בימי.

תפסיר רס"ג

לה צ'מאם מקייד. פהו נגס:
 טז) וכל מן דנא עלי וגה
 אלצחרא. בקתיל סוף או מיית.
 או עצים אנסאן או קבר. ינגס
 סבעה' אינאם: יז) וליוכיד' לה.
 מן רמאד חריק אלפקרה. ויצב
 עליה. מא נביע פי אנא:
 יח) ואליאכיד' רגל טאהר שינא
 מן צעתר. ויג'מסה פי דאלך
 אלמא. וינצ'ח עלי אלכ'בא
 ועלי גמיע אללאניה. ועלי אל'
 נפוס אלד'י פאנת ת'ם. ועלי אל'
 דאני. באלעצ'ם או באלקתיל.
 או אלמיית או אלקבר:
 יט) כדאך ינצ'ח אלטאהר עלי

עליו טמא הוא: וכל מן דחסר
 פתית. דלית מגופת שיע מקף עלוהי.
 מסאב הוא: טז) וכל אשר-יגע
 על-פני השדה בחלל-חרב
 או במת או-בעצם אדם או
 בקבר יטמא שבעת ימים:
 וכל דיקרב על אפי חקלא. בקטיל חרבא
 או במיתא. או בגרמא דאנשא או
 בקברא. יהי מסאב שבעא יומין:
 ולקחו לטמא מעפר
 שרפת החטאת ונתן עליו

מים חיים אל-פלי: ויסבון לדמסאב. מעפר יקידת חטאת.
 ויתן עלוהי מי מבוע למן: (שני) ולקח אזוב וטבל
 במים איש טהור והזה על-האהל ועל-כל-
 הפלים ועל-הנפשות אשר היו-שם ועל-הנגע
 בעצם או בחלל או במת או בקבר: ויסב איזובא.
 ויטבול במיא גבר דכי. וידי על משכנא ועל כל מניא. ועל נפשטא
 דהו תמן. ועל דיקרב. בגרמא או בקטילא. או במיתא או בקברא:
 והזה הטהר על-הטמא ביום השלישי
 וביום השביעי וחתאו ביום השביעי וכבסו

רס"י

טז) על פני השדה. רבותינו דרשו לרבות אהל, מטמא המת שם בנגיעה: יט) וחתאו
 גולל ודופק. ופשוטו על פני השדה, שאין שם ביום השביעי. הוא גמר טהרתו:
 וזלק הדקדוק: והעל הנגע בעצם. הבי"ת בפתח ונפקא מינה לענין דינא ודוק:

תפסיר רס"ג

בְּגֵדָיו וְרֹחֵץ בַּמַּיִם וְטָהַר

בְּעֶרְבִי: וַיְדִי דְכִיָּא עַל מְסָאָבָא.

בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה.

וַיִּדְכִּינִיָּה בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה. וַיַּצַּבַּע

לְבוּשׁוֹהִי. וַיִּסְחִי בְּמִיָּא וַיִּדְכִּי בְּרַמְשָׁא:

כ וְאִישׁ אֲשֶׁר-יִטְמָא וְלֹא

יִתְחַטֵּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ

הַהִוא מִתּוֹךְ הַקָּהָל כִּי

אֶת-מִקְדָּשׁ יְהוָה טָמָא מִי

נִדָּה לֹא-זָרַק עָלָיו טָמָא

הוּא: וּגְבַר דִּיסְתָּאב וְלֹא יְדִי עֲלוֹהִי.

וַיִּשְׁתַּיְצִי. אֲנָשָׁא הַהוּא מְגוּ קָהָלָא. אַרְי יֵת מִקְדָּשָׁא דִּי סְאִיב. מִי

אֲדִיוֹתָא. לֹא אֲזִדְרִיקוּ עֲלוֹהִי מְסָאב הוּא: **כא וְהִיתָה לָהֶם**

לַחֲקֵת עוֹלָם וּמִזֶּה מִי-הַנִּדָּה יִכָּבֵּס בְּגָדָיו

וְהִנֵּגַע בְּמִי הַנִּדָּה יִטְמָא עַד-הָעֶרֶב: וְתִהְיִי לְהוֹן לִקְיָם

עָלֵם. וּדְמִדִּי מִי אֲדִיוֹתָא יַצַּבַּע לְבוּשׁוֹהִי. וּדִיקְרַב בְּמִי אֲדִיוֹתָא. יְהִי

מְסָאב עַד רַמְשָׁא: **כב וְכָל אֲשֶׁר-יִגַּע-בּוֹ הַטָּמָא יִטְמָא**

אֲלֵנְגָס. פִּי אֲלִיּוֹם אֲלֵתִּלְאֵת

וְאֵלְסָאבַע. פֶּאדִיא דִּכָּאָה פִּי

אֲלִיּוֹם אֵלְסָאבַע. גִּסְל תִּיִאבָה.

וְרֹחֵץ בְּאֵלְמָא וְטָהַר בְּאֵלְעִשִׁי:

(כ) וְאִי רָגַל תִּנְגַּס בְּדִיֶּלֶךְ וְלֵם

יִתְדִיכָא. פִּינְקֻטַּע דִּיֶּלֶךְ

אֵלְאֲנִסָאן מִן בִּין אֲלֵגוֹק. לִפִּיא

נָגַס מִקְדָּס אֲלֵלָה אֲדִי דְכִיֶּלָה.

וְלֵם יִנְצִיחַ עֲלִיָּה מִן מָא

אֲלֵנְצִיחַ פֶּהוּ נָגַס: (כא) וַיִּכּוֹן

לָהֶם דִּיֶּלֶךְ רִסֵּם אֲלֵדְהִר.

וְנִאֲצִיחַ מָא אֲלֵנְצִיחַ יִגִּסְל

תִּיִאבָה. וּמִן לֵאמֵס מָא

אֲלֵנְצִיחַ. יִנְגַּס אֲלִי אֲלֵלִיל:

(כב) וְכָל מָא לֵאמֵסָה אֲלֵנְגָס

— רס"י —

שְׁעָלִי, מִה שְׁאִין כֵּן בְּנוֹגַע. וְזֶה שְׁהוֹצִיָּאוּ

בְּלִשׁוֹן מִזֶּה, לֹאמַר לָהּ, שְׁאִינָן מְטַמְּאִין עַד

שְׁיָהָא בְּהֵן שְׁעוֹר הַזֶּה: וְהִנֵּגַע וְגוֹי יִטְמָא.

וְאִין טַעוֹן כְּבוֹס בְּגָדִים: כִּי וְכָל אֲשֶׁר יִגַּע

בּוֹ. הַטָּמָא הַזֶּה שְׁנִטְמָא בְּמֵת יִטְמָא:

וְזֶלֶק הַדְּקִדּוּק: **כא וְהִנֵּגַע בְּמִי הַנִּדָּה.** תִּיכַת וְהִנֵּגַע כַּפְשָׁא אַחַת בְּכָל הַתִּיגָאן וְהִיא מַלְרַע וְזוֹהִי

שִׁיטַת ס"ס וּרְמ"ל וּכ"ה בִּירוּשְׁלַמִּיִּם:

שְׁמוֹ הַמּוֹר (כב) מִי-הַנִּדָּה. הַמְנַהֵג לְהַפְרִיד בֵּין הַתִּיבּוֹת דְּלֹא לִישְׁתַּמֵּעַ מִהַנִּדָּה.

כ וְאִישׁ אֲשֶׁר יִטְמָא וְגוֹי. אִם נֶאֱמַר מִקְדָּשׁ

לְמִה נֶאֱמַר מִשְׁכָּן וְכִי כְּדִאִיתָא בְּשַׁבּוּעוֹת

(דף טז ב): כֹּא וּמִזֶּה מִי הַנִּדָּה. רְבוּתִינוּ אֶמְרוּ

שְׁהַמּוֹה טְהוֹר, וְזֶה בָּא לְלַמֵּד שְׁהַנּוֹשָׂא מִי

חֲטָאת טָמָא טְמֵאָה חֲמוּרָה לְטָמָא בְּגָדִים

תפסיר רס"ג

והנפש הנגעת תטמא עד-

הערב: וכל. דיקרב ביה מסאבא יהי מסאב. ואנש דיקרב ביה יהי מסאב עד

רמשא: פ ספרי תימן כ א ויבאו

בני ישראל כל העדה

מדבר-צן בחדש הראשון וישב העם בקדש

ותמת שם מרים ותקבר שם: ואתו בני ישראל.

כל בנשתא למדברא דצין בירחא קדמאה. ויתיב עמא ברקס.

— רש"י —

והנפש הנגעת. בו בטמא מת: **תטמא עד הערב.** מכאן למדנו שהמת אבי אבות הטמאה והנוגע בו אב הטמאה ומטמא אדם, וזהו פרושה לפי משמעה והלכותיה:

ומדרש אגדה העתקתי מיסודו שלר' משה הדרשן וזהו: ז ויקחו אליהם משלהם כשם שהם פרקו נזמי הזהב לעגל משלהם כך יביאו זו לכפרה משלהם: **פרה אדמה.** משל לבן שפחה שטנף פלטין שלמלך. אמרו תבא אמו ותקנח הצואה, כך תבא פרה ותכפר על העגל: **אדמה.** על שם (ישעי' א, יח) אם יאדימו כתולע, שהחטא קרוי אדום: **תמימה.** על שם ישראל שהיו תמימים ונעשו בו בעלי מומין, תבא זו ותכפר עליהם ויחזרו לתמותם: **לא עלה עליה על.** כשם שפרקו מעליהם עול שמים: ג **אל אלעזר הכהן.** כשם שנקדו על אהרן, שהוא כהן, לעשות העגל. ולפי שאהרן עשה את העגל לא נעשית עבודה זו על ידו, שאין קטיגור נעשה סניגור: **ושרף את הפרה.** כשם ששרף העגל: ו **עץ ארז ואזוב ושני תולעת.**

שלשה מינין הללו כנגד שלשת אלפי איש שנפלו בעגל. וארז הוא הגבוה מכל האילנות ואזוב נמוך מכלם, סימן שהגבוה שנתגאה וחסא, ישפיל את עצמו כאזוב ותולעת ויתכפר לו: ט **למשמרת.** כמו שפשע העגל שמור לדורות לפרענות, שאין לה פקודה שאין בה מפקודת העגל, שנאמר (שמות לז, לי) וביום פקדי ופקדתי וגו'. וכשם שהעגל טמא כל העוסקין בו, כך פרה מטמאה כל העוסקין בה, וכשם שנטהרו באפרו, שנאמר (שמות לז, כ) ויזר על פני הפנים וגו', כך ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת וגו':

פ **כל העדה.** עדה השלמה, שפבר מתו מתי מדבר ואלו פרשו לחיים: **ותמת שם מרים.** למה נסמכה פרשת מיתת מרים לפרשת פרה אדמה, לומר לה מה קרבנות מכפרין אף מיתת צדיקים מכפרת: **ותמת שם מרים.** אף היא בנשיקה מתה ומפני מה לא נאמר בה על פי ה', שאינו דרך כבוד שלמעלה. ובאהרן נאמר על פי ה', באלה מסעי (במדבר לג, לח):

תפסיד רס"ג

(ב) ולם יכון מאא לאלגמאעה.
 פתגוןקו עלי מוסי והרון:
 (ג) פלמא כ'אצם אלקום מוסי.
 וקאלו. יא ליתנא תופינא.
 בופאה' אכזותנא בין ידי
 אללה: (ד) ולם גיתמא בגוק
 אללה. אלי הדא אלבר. נמות
 פיה. נחן ובאהימנא: (ה) ולם
 אצעדתמונא מן מצר פגיתם
 בנא. אלי הדא אלמוציע
 אלרדי לא זרע ולא תין. ולא
 גפן ולא רמאן. חתי מאא ליס
 לאלשרב: (ו) פאקבל מוסי
 והרון הארבין. מן בין ידי

ומיתת תמן מרים. ואתקברת תמן:

**ב ולא-היה מים לעדה
 ויקהללו על-משה ועל-**

אהרן: ולא היה מים לכנשתא.

ואתפנישו. על משה ועל אהרן:

ג וירב העם עם-משה

ויאמרו לאמר ולו גוענו

בגוע אחינו לפני יהוה: ונצא

עמא עם משה. ואמרו למימר. לוי

דמיתנא. במותא דאחנא קדם יי:

ד ולמה הבאתם את-קהל

יהוה אל-המדבר הזה למות שם אנחנו

ובעירנו: ולמא אתיתון ית קהל לא די. למדברא הדין. לממת

תמן. אנחנא ובעירנא: **ה ולמה העליתנו ממצרים**

להביא אתנו אל-המקום הרע הזה לא

מקום זרע ותאנה וגפן ורמון ומים אין

לשתות: ולמא אסיקתונא ממצרים. לאיתאה יתנא. לאתרא

בישא הדין. לא אתר פשר לבית זרע. ואף לא תינין וגופנין ורמונין.

ומיא לית למשתי: **ו ויבא משה ואהרן מפני הקהל**

— רס"י —

ז ולא היה מים לעדה. מכאן שכל
 ארבעים שנה היה להם הבאר בזכות מרים:
 ג ולו גוענו. הלואי שגוענו: בגוע אחינו.
 במיתת אחינו בדבר, למד שמיתת צמא
 מגנה ממנה: בגוע. שם דבר הוא, כמו
 במיתת אחינו, ולא יתכן לפרשו כשמתו

תפסיר רס"ג

אלגון. אלי באב כ'בא
אלמחצר. פוקעא עלי
וגוהמא. פצ'הר נור אללה
להמא: ז) ת'ם כלם אללה מוסי
תכלימא: ח) כ'ד' אלעצא. וגוון
אלגמאעה אנת ותרון אכ'ד.
וקולא עלי אלצכ'ר בחצ'רתהם
ויכ'רג מאה. פתכ'רג להם מאה
מן אלצכ'ר. אסקיהם
ובחא'מיהם: ט) פאכ'ד' מוסי.
אלעצא מן בין ידי אללה. כמא
אמרה: י) וגוון מוסי ותרון.
אלגון אלי חצ'רה אלצכ'ר.

אל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּפְּלוּ
עַל-פְּנֵיהֶם וַיֵּרָא כְבוֹד-

יְהוָה אֲלֵיהֶם: וְעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִן
קֹדֶם קָהָלָא. לַתְּרַע מִשְׁכַּן זְמַנָּא. וַנִּפְּלוּ עַל
אִפְּיָהוֹן. וְאֶתְּגַלִּי יִקְרָא דַּיִי לְהוֹן: פ

(שלישי) (שני כשהן עחובות) וַיִּדְבֹּר

יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר: וּמִלִּיל

יֵי עַם מֹשֶׁה לְמִימַר: קח אֶת-

הַמִּטָּה וְהַקֹּהֶל אֶת-הָעֵדָה

אֹתָהּ וְאַהֲרֹן אַחִיד וּדְבַרְתֶּם אֶל-הַסֵּלַע

לְעִינֵיהֶם וְנָתַן מִימִיו וְהוֹצֵאתָ לָהֶם מַיִם מִן-

הַסֵּלַע וְהִשְׁקִיתָ אֶת-הָעֵדָה וְאֶת-בְּעִירָם: סב ית

חוטר. וְתַכְנוּשׁ יֵת בְּנִשְׁתָּא אֶת וְאַהֲרֹן אַחִיד. וְתַמְלִלֹן עִם בִּיפָא.

לְעִינֵיהֶם וְיִתִּין מוֹהִי. וְתַפִּיק לְהוֹן מִיָּא מִן בִּיפָא. וְתַשְׁקִי יֵת בְּנִשְׁתָּא וְיֵת

בְּעִירָהוֹן: ט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-הַמִּטָּה מִלִּפְנֵי יְהוָה

כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ: וַנְּסִיב מֹשֶׁה. יֵת חוטר. מִן קֹדֶם יֵי. כַּמָּא דַּפְקִדְיָה:

וַיִּקְהֲלוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת-הַקֹּהֶל אֶל-פְּנֵי הַסֵּלַע

וַיֹּאמֶר לָהֶם שְׁמַעוּ-נָא הַמַּרִּים הַמֶּן-הַסֵּלַע הַזֶּה

— רס"י —

אחינה שאם פון ה'יה לו' להנקה בגוע: אחד מן המקומות שהחזיק מועט את
ח ואת בעירם. מכאן שחס הקדוש ברוך המרבה: המן הסלע הזה נוציא. לפי שלא
הוא על ממונם של ישראל: ויקהלו וגוי. זה היו מכירין אותו, לפי שהלך הסלע וישב לו
זולק הדקדוק: המן-הסלע. הה"א בשוא פתח ואינה לשאלה ולתימה אבל היא
לאמתת הדבר (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

וקאל להם. אסמעו יא עצאה.
אמן הדיא אלצכיר. נכ'רג לכם
מאא: יא) פרפע ידה. וצ'רב
אלצכיר בעצאה מרתין. פכ'רג
מא כת'יר. ושרבת מנה
אלגמאעה ובהאימיהם:
יב) פקאל אללה למוסי' וחרון.
כמא לם תומנוהם בי. ותקדסוני
בחצ'רה בני אסראיל. כד'אך
לא תדכ'לא הדיא אלגוק. אלי
אלבלד אלדי אעטיתיהם:

נוצ'יא לכם מים: וכנשו. משה
ואהרן. ית קהל לא לקדם פיפא. ואמר
להון. שמעו כען סרבניא. המן פיפא
הדין. נפיק לבון מיא: **ואירם**
משה את-ידו ויך את-
הסלע במטהו פעמים
ויצאו מים רבים ות'שת
העדה ובעירם: וארים משה ית

ידיה. ומחא ית פיפא. בחוטריה תרתין זמנין. ונפקו מיא סגיא.
ושת'את בנשתא ובעיר'הון: **ס** **ויאמר יהוה אל-משה**
ואל-אהרן יען לא-האמנתם בי להקדישני
לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את-הקהל
הזה אל-הארץ אשר-נתתי להם: ואמר יי למשה
ולאהרן. חלף דלא הימנתון במימרי. לקדשותי. לעיני בני ישראל.

— רס"י —

כדי שלא יאמרו עליהם כעון שאר דור
המדבר, שנגזר עליהם שלא יכנסו לארץ, כך
היה עון משה ואהרן. והלא (צמדזר יא, כז)
הצאן ובקר ישחט קשה מזה, אלא לפי
שבסתר חסד עליו הכתוב, וכאן שבמעמד
כל ישראל, לא חסד עליו הכתוב מפני קדוש
השם: **להקדישני**. שאלו דברתם אל הסלע
והוציא הייתי מקדש לעיני העדה ואומרים
מה סלע זה שאינו מדבר ואינו שומע ואינו
צריך לפרנסה מקום דבורו של מקום, קל
וחמר אנו: **לכן לא תביאו**. בשבועה, כמו
(שמואל א' ג, יד) לכן נשבעתי לבית עלי, נשבע
בקפיצה כדי שלא ירבו בתפלה על כף:

בין הסלעים, כשנסתלק הבאר, והיו ישראל
אומרים להם מה לכם מאיזה סלע תוציאו
לנו מים, לכך אמר להם המרים סרבנים,
לשון יוני שוטים, מורים את מוריהם, המן
הסלע הזה שלא נצטוינו עליו נוציא לכם
מים: **יח פעמים**. לפי שבראשונה לא הוציא
אלא טפין, לפי שלא צוה המקום להכותו
אלא ודברתם אל הסלע, והמה דברו אל
סלע אחר ולא הוציא, אמרו שמא צריך
להכות בבראשונה, שנאמר (שמות יז, ו)
והפית בצור, ונודמן להם אותו סלע והכהו:
יז יען לא האמנתם בי. גלה הכתוב
שאלולי חטא זה בלבד היו נכנסין לארץ.

תפסיר רס"ג

יג) ד'אלך מא אלכ'צומה.
אלדי כ'אצם בני אסראיל
אלרסול בסבבה. פתעצ'ם פיהם:
(ד) ת'ם בעת' מוסי' ברסל. מן
רקים אלי' מלך אדום. כ'דיא
קאל אכ'יד אסראיל.
אנת עאלם. בגמיע אלמצאיב
אלתי נאלתנא: טו) אן אבאינא
גזלו מצרא. פאקמנא
במצר מדה טוילה. ואסא
אלמצריון. בנא ובאבאינא:

בבין. לא תעלון ית קהל לא הדין. לארעא
דיהבית להון: יג) **המה מי מריבה**
אשר רבו בני ישראל את-
יהוה ויקדש בם: אנון מי
מצותא. דנצו בני ישראל קדם יי:

ואתקדש בהון: ס * **וישלח משה**

מלאכים מקדש אל-מלך
אדום כה אמר אחיד ישראל אתה ידעת

את כל-התלאה אשר מצאתנו: ושלח משה אנגדין.
מרקם לות מלכא דאדום. כדנן אמר אחוד ישראל. את ידעת.
ית כל עקתא דאשפחתנא: טו) **וירדו אבותינו מצרימה**
ונשב במצרים ימים רבים וירעו לנו
מצרים ולאבותינו: ונחתו אבהתנא למצרים. ויתיבנא
במצרים יומין סגיאין. ואבאישו לנא. מצראי ולאבהתנא:

— רס"י —

אחוד, אלא אמר לו אחים אנחנו בני
אברהם, שנאמר לו (נראה טו, יג) כי גר
יהיה ורעה, ועל שנינו היה אותו החוב
לפרעו: **אתה ידעת את כל התלאה.**
לפיכך פרש אביכם מעל אבינו (שס לו, ו)
וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו, מפני השטר
חוב המוטל עליהם והטילו על יעקב: **טו וירעו**
לנו. סבלנו צרות רבות: **ולאבותינו.** מכאן
שהאבות מצטערים בקבר, כשפרענות באה
על ישראל:

יג) **המה מי מריבה.** הם הנזכרים במקום
אחר, את אלו ראו אצטנגיני פרעה שמושיען
של ישראל לוקה במים, לכך גזרו (שמות 6)
כל הבן הילוד תשליכוהו: **ויקדש**
בם. שמתו משה ואהרן על ידם.
שכשהקדוש ברוך הוא עושה דין במקדשיו
הוא יראוי ומתקדש על הבריות, וכן הוא
אומר (תהלים סח, לו) נורא אלהים ממקדשיו.
וכן הוא אומר (ויקרא י, ג) בקרובי אקדש:
יד אחיד **ישראל.** מה ראה להזכיר כאן

י"ט גורמים כאן שני בספר חנוך

תפסיר רס"ג

טז) פִּדְעִינָא אֱלִי אֱלִלָה פִּסְמֵעַ צוֹתְנָא. וּבַעַת' בְּרִסּוּל. וְאַכְרִגְנָא מִן מִצֵּר. וְהוּדִיא נַחַן פִּי קְרִיחַ רְקִים. פִּי טָרֵף תַּכְמִּיד: יז) נְרִיד אֵן נְגוּז פִּי בִלְדִיד וְלִסְנָא נְמִיל אֱלִי צִיעָה וְלֹא כָרֵם. וְלֹא נִשְׁרַב מֵא צַהֲרִיג. לִכְנָא נָסִיר פִּי אֶלְטָרִיק אֶלְגָּאֵדָה. לֹא נְמִיל יִמְנָה וְלֹא יִסְרָה. אֱלִי אֵן נְגוּז תַּכְמִּיד: יח) קֹאֵל לֹא אֶלְאֲחֻמְרִי. לֹא תִגּוּז בִּי. כָּלֹא בִּאֶלְסִיף אַכְרֵג תִּלְקָאֵד:

וַיִּשְׁמַע קִלְנוּ וַיִּשְׁלַח מֶלֶאךָ וַיַּצֵּאנוּ מִמִּצְרַיִם וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ בְּקֹדֶשׁ עִיר קִצֵּה גְבוּלָךְ: וַיִּצְלִינָא קָדָם יי וְקִבִּיל צְלוֹתְנָא. וַיִּשְׁלַח מֶלֶאכָא. וַאֲפָקְנָא מִמִּצְרַיִם. וְהֵא אֲנַחְנָא בְּרָקִם: קִרְתָּא דְּבִסְטָר תַּחְוּמָךְ: וַנַּעֲבְרָה־נָּא בְּאַרְצֶךָ לֹא נַעֲבֹר בְּשָׂדֶה וּבְכָרֶם וְלֹא

נִשְׁתַּה מִי בְּאֶר דָּרְךָ | הַמֶּלֶךְ נִלְךָ לֹא נִשְׁתַּה יָמִין וּשְׂמֹאל עַד אֲשֶׁר־נַעֲבֹר גְּבוּלָךְ: נַעֲבֹר בְּעֵן בְּאַרְעֶךָ. לֹא נַעֲבֹר בְּחֻקֵּל וּבְכָרֶם. וְלֹא נִשְׁתִּי מִי גוֹב. בְּאוֹרַח מִלְכָּא נִיזִיל. לֹא נִסְטִי לִימִינָא וְלִשְׂמֹאלָא. עַד דְּנַעֲבֹר תַּחְוּמָךְ: וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אֲדָוָה לֹא תַעֲבֹר בִּי פֶן־בַּחֲרֵב אֵיצָא לְקִרְאָתְךָ: וַאֲמַר לִיה אֲדוֹמָאָה. לֹא תַעֲבֹר בְּתַחְוּמֵי:

רס"ד

טז) וַיִּשְׁמַע קִלְנוּ. בְּבִרְכָּה שְׂבָרְכְנוּ אֲבִינוּ (בראשית כז, כב) הַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב, שְׁאֲנוּ צוּעֵקִים וְנַעֲנִים: מֶלֶאךָ. זֶה מֹשֶׁה מִכָּאן שְׂהַנְבִיאיִם קְרוּאִים מִלְּאֲכִים, וַאֲמַר (ד"ס ז' לו, טז) וַיְהִי מִלְּעִיבִים בְּמִלְּאֲכֵי הָאֱלֹהִים: יי) נַעֲבְרָה נָּא בְּאַרְצֶךָ. אֵין לָךְ לַעֲוֹר עַל הִירְשָׁה שְׁלֹאֲרֵךְ יִשְׂרָאֵל, כִּשֶׁם שֶׁלֹּא פָרַעְתָּ הַחוּב. עֲשֵׂה לָנוּ עֹז מַעַט לַעֲבוֹר דָּרְךָ אֲרִצֶּךָ: וְלֹא נִשְׁתַּה

וְזֶלֶק הַדְּקוּק: יי) דָּרְךָ | הַמֶּלֶךְ נִלְךָ. כֵּן הוּא בְּרֹב הַתִּיגָאן הַמְדוּקְדוֹת בְּשׁוּפֵר הוֹלֵךְ וּפְסִיק הִפֵּךְ הַדְּפוּסִים:

תפסיר רס"ג

(יט) וקאלו לה בני אסראיל נצעד פי אלמחגה. ואן שרבנא לך מא נחן ומאשיתנא. דפענא תמנה. וליס אמר אלא נגוז פקט: (כ) קאל לא תגוז כדאד. פכרג אדום תלקאדם. בשעב עצים ויד שדידה: (כא) פלמא אבא אדום. אן יתרג אל אסראיל. אן יגוזו פי תכמה. פמלו ענה: (כב) פרחלו מן רקים.

דלמא בדקטלין פחרפא אפוק לקדמותך: **ויאמרו אליו בני ישראל במסלה נעלה ואם מימין נשתה אני ומקני ונתתי מחרם רק אין דבר ברגלי אעברה:** ואמרו ליה בני ישראל באורח פבישא נסק. ואם מין נשתי אנא ובעירי. ואתין

דמיהון. לחוד לית פתגם ביש ברגלי אעבר: **כ ויאמר לא תעבר ויצא אדום לקראתו בעם פבד וביד חזקה:** ואמר לא תעבר. ונפק אדומא לקדמותיה. בחיל רב וביד תקיפא: **כא וימאן אדום נתן את ישראל עבר בגבלו ויט ישראל מעליו:** וסריב אדומא. לא שבק ית ישראל. למעבר בתחומיה. וסטא ישראל מלותיה: **פ (חמישי)**

(שלישי כשהן מחוברות) ❧ רבועי תימן ❧ שני כשהן מחוברות בסת"י ❧

כב ויסעו מקדש ויבאו בני ישראל כל העדה הר ההר: ונטלו מרקם. ואתו בני ישראל. כל פנשתא להור טורא:

— רס"י —

לקראתך. אתם מתגאים בקול שהורישכם אביכם, אמרתם (דברים כו, ז) ונצק אל ה' וישמע קולנו, ואני אצא עליכם במה שהורישני אבי (בראשית כז, מ) ועל חרבך תחיה: יט רק אין דבר. אין שום דבר מזיקך: כ וביד חזקה. בהבטחת וקנני והידיים ידי

עשו: כז כל העדה. כלם שלמים ועומדים להכנס לארץ שלא היה בהן אחד מאותם שנגזרה גזירה עליהם שכבר פלו מתי מדבר, ואלו מאותן שכתוב בהן (דברים ז, ז) חיים כלכם היום: הר ההר. הר על גבי הר כתפוח קטן על גבי תפוח גדול, ואף על פי

תפסיר רס"ג

כג וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה
וְאֶל-אַהֲרֹן בְּהַר הָהָר עַל-
גְּבוּל אֶרֶץ-אֲדוֹם לֵאמֹר:
וְאָמַר יי. לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן בְּהוֹר טוֹרָא. עַל
תַּחֲוִים אֶרֶץ אֲדוֹם לְמִימַר:
כד יֵאסֹף אַהֲרֹן אֶל-עַמּוּי כִּי
לֹא יָבֹא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר
נָתַתִּי לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל עַל
אֲשֶׁר-מָרִיתֶם אֶת-פִּי לְמִי

וְגַאֲת גִּמְאֵתְהֶם. אֱלִי גְבֹל
הוֹר: כג) פְּקָאֵל אֱלִלָה. לְמוֹסִי
וְהָרוֹן פִּי גְבֹל הוֹר. עַנְדִּי תַכִּים
בְּלֹד אֲדוֹם קִאִילָא: כד) יִנְצִים
הָרוֹן אֱלִי קוֹמָה. פֶּאֱנָה לֹא
יִדְכִּיל אֱלִבְלָד. אֱלִדִּי אַעֲטִיתָה
לְבָנִי אֶסְרָאִיל. כְּמֹא קֶלֶת חֵין
כִּי־לִפְתָּמָא אֲמַרִי פִי מֹא אֱלִי
כִּי־צוּמָה: כה) כִּדִּי הָרוֹן. וְאַלְעֹזֹר
אֲבָנָה. וְאַעֲדָה־מֹא אֱלִי גְבֹל
הוֹר: כו) וְאַסְלָדִי הָרוֹן תִּי־אֲבָה.
וְאַלְבִּסְתָּה אֲלְעֹזֹר אֲבָנָה.
וְהָרוֹן יִנְצִים וַיְמֹות הִנָּאֵד:

מְרִיבָה: יתְפַנֵּישׁ אַהֲרֹן לְעַמִּיָּה. אֲרִי לֹא יִיעוֹל לְאֶרֶץ. דִּיהֶבִית
לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל. עַל דְּסָרִיבִתוֹן עַל מִימְרֵי לְמִי מַצוּתָא: כה קַח אֶת-
אַהֲרֹן וְאֶת-אֲלֶעָזֶר בָּנָיו וְהָעֵל אִתְּם הָר הָהָר:
דְּבַר יֵת אַהֲרֹן. וַיֵּת אֲלֶעָזֶר בְּרִיָּה. וְתַסִּיק יִתְהוֹן לְהוֹר טוֹרָא:
כו וְהַפֶּשֶׁט אֶת-אַהֲרֹן אֶת-בְּגָדָיו וְהַלְבַּשְׁתֶּם אֶת-
אֲלֶעָזֶר בָּנָיו וְאַהֲרֹן יֵאסֹף וַיָּמָת שֵׁם: וְתִשְׁלַח יֵת אַהֲרֹן
יֵת לְבוֹשׁוֹהִי. וְתַלְבִּישׁוּן יֵת אֲלֶעָזֶר בְּרִיָּה. וְאַהֲרֹן יתְפַנֵּישׁ וַיְמֹות תַּמָּן:

רס"ד

עם אַחֲזִיָּהוּ פֶּרֶץ ה' אֶת מַעֲשֵׂיָהּ: ככ קַח אֶת
אַהֲרֹן. בְּדִבְרֵי נְחוּמִים. אָמַר לֹא אֲשָׁרִיף
שְׁתַּרְאָה כְּתָרְךָ נָתוֹן לְבִנְךָ מִה שְׁאִין אֲנִי וְכֹפֵאִי
לְכָה: כו אֶת בְּגָדֵי. אֶת בְּגָדֵי כְּהֵנָה גְדוּלָה
הַלְבִּישְׁהוּ וְהַפְּשִׁיטֶם מֵעֲלָיו לְתַתָּם עַל בָּנָיו
בְּפָנָיו. אָמַר לֹא הִכְנַס לְמַעְרָה, וְנִכְנַס. רָאָה
מֹשֶׁה מַצַּעַת וְנָר דִּלּוֹק. אָמַר לֹא עָלָה לְמֹשֶׁה,

שְׁהַעֲנֵן הוֹלֵךְ לְפָנֵיהֶם וּמִשְׁנֵה אֶת הַהָרִים.
שְׁלֹשָׁה נִשְׁאָרוּ בְּהוֹן הָר סִינִי לְתוֹרָה וְהָר נָבו
לְקַבּוּרַת מֹשֶׁה וְהָר הָהָר לְקַבּוּרַת אַהֲרֹן:
כג עַל גְּבוּל אֶרֶץ אֲדוֹם. מְגִיד שְׁמִפְנֵי
שְׁתַּחֲבָרוּ כֹּאֵן לְהַתְקַרֵּב לַעֲשׂוֹ הַרְשָׁע, וְנִפְרָצוּ
מַעֲשֵׂיָהֶם וְחִסְרוּ הַצְדִּיק הַזֶּה, וְכֵן הִנָּבִיא
אֲמֹר לִיהוֹשֻׁפֶט (דְּבִי כִימִיס ב' כ, לז) כְּהַתְחַבֵּרְךָ

וְזָלַק הַדְּקוּדוֹק: כה וְהָעֵל אִתְּם. ב' מַלְעִיל (מַהֲרִי"ב):

תפסיר רס"ג

כו) פִּצְנַע מוֹסִי, כְּמֵא אִמְרָה
אֱלֹהִים, וְצִעֲדָא אֱלֹי גְבַל הוֹר.
בְּחִצְרָה' אֱלֹגְמָאֵה: (כח) וְסִלְך'
מוֹסִי תִיֵּאב הָרוֹן, וְאַלְבֶּסְהָא
אַלְעִזֹר אֲבִנָּה, וּמֵאֵת הָרוֹן, הִנָּאֵךְ
פִּי רֵאֵס אֱלֹגְבֵּל, וְנִזֹּל מוֹסִי.
וְאַלְעִזֹר מִן אֱלֹגְבֵּל, (כט) פִּלְמָא
רֵאֵת אֱלֹגְמָאֵה, אֵן הָרוֹן קוֹד
מֵאֵת, בְּכֵא עֲלִיה תִּלְאֵתִין
יוֹמָא, גְּמִיעַ אֵל אִסְרָאִיל:

כז וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה וַיַּעֲלוּ אֶל-הַר הָהָר
לְעֵינָיו כָּל-הָעֵדָה: וַעֲבַד מֹשֶׁה.
כח כְּמֵא דְפִקִּיד יי, וְסִלִּיקוּ לְהוֹר טוֹרָא, לְעֵינָיו
כָּל כְּנִשְׁתָּא: כח וַיִּפְשֹׁט מֹשֶׁה
אֶת-אַהֲרֹן אֶת-בְּגָדָיו
וַיִּלְבַּשׂ אֹתָם אֶת-אַלְעִזֹר

כט בְּנוֹ וַיִּמַּת אֶהֱרֹן שֵׁם בְּרֹאשׁ הָהָר וַיֵּרֶד מֹשֶׁה
וַאֲלִעִזֹר מִן-הָהָר: וַאֲשַׁלַּח מֹשֶׁה יָת אֶהֱרֹן יָת לְבוּשׁוֹהִי.
ואלביש יתהון ית אלעזר בריה, ומית אהרן, תמן בריש טורא, ונחת
משה, ואלעזר מן טורא: כט וַיֵּרְאוּ כָּל-הָעֵדָה כִּי גֹעַ
אֶהֱרֹן וַיִּבְכוּ אֶת-אַהֲרֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם כָּל בֵּית
יִשְׂרָאֵל: וַחֲזוּ כָּל כְּנִשְׁתָּא, אֲרִי מִית אֶהֱרֹן, וַיִּבְכוּ יָת אֶהֱרֹן

— רס"י —

שלום ומטיל אהבה בין בעלי מריבה ובין
איש לאשתו: כי גוע, אומר אני שהמתרגם
דהא מית טועה הוא, אלא אם כן מתרגם
ויראו ואתחזיאו, שלא אמרו רבותינו וזכרונם
לברכה כי זה משמש בלשון דהא אלא על
מדרש שנסתלקו ענני כבוד, וכדאמר ר'
אבהו (כאס כסנכ ג, 6), דאמר רבי אבהו אל
תקרי ויראו אלא ויראו ועל לשון זה נופל
לשון דהא, לפי שהוא נתינת טעם למה
שלמעלה הזכירו, למה ויראו, לפי שהרי מית
אהרן, אבל על תרגום וחזו כל כנישתא, אין
לשון דהא נופל אלא לשון אשר, שהוא
מגזרת שמוש אי, שמצינו אם משמש בלשון

ועלה, פשוט ודיר, ופשוט, קמוץ פיר, וקמץ.
עצום עיניך, ועצם, מיד חמד משה לאותה
מיתה, וזהו שנאמר לו (דברים לב, 5) כַּאֲשֶׁר
מת אהרן אחיך, מיתה שנתאית לה:
כו וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה, אף על פי שהדבר קשה לו
לא עכב: כט וַיֵּרְאוּ כָּל הָעֵדָה וגו'. כשראו
משה ואלעזר יורדים ואהרן לא ירד, אמרו
היכן הוא אהרן, אמר להם מת, אמרו לו
אפשר מי שעמד כנגד המלאך ועצר את
המגפה ישלוט בו מלאך המות, מיד בקש
משה רחמים והראוהו מלאכי השרת להם
מטל במטה, ראו והאמינו: כל בית ישראל.
האנשים והנשים, לפי שהיה אהרן רודף

תפסיר רס"ג

כא (א) ת'ם סמע אלכנאעני מלך ערד אלמקים פי אלדארום. באן בני אסראיל קד גאו. טריקן אלאתרים. פחארבדם. וסבא מנהם סביא: (ב) פנדר אל אסראיל נדרא. ללה קאילין. אן אסלמת הולאי אלקום פי ידי. געלת קראתם צואפי: (ג) פסמע אללה דעא אל אסראיל. ואסלם פי תלתין יומין. כל בית ישראל: ס

כא וישמע **הפנעני** **מלך-ערד ישב הנגב** **בי** **בא ישראל דרך האתרים** **וילחם בישראל וישב** **ממנו שבי** **ושמע** **פנענאה מלכא** **דערד יתיב דרומא. ארי אתא ישראל.** **אורח מאלליא. ואגית קרבא בישראל. ושבא מניה שביא:** **ב וידר ישראל נדר ליהוה ויאמר אם-נתן תתן** **את-העם הזה בידי והחרמתי את-עריהם:** **וקים ישראל קים. קדם יי ואמר. אם ממסר תמסר. ית עמא הדין בידי.** **ואגמר ית קרויהון: ג וישמע יהוה בקול ישראל ויתן**

רס"י

אשר, כמו (איוז כה, ז) ואם מדוע לא תקצר רוחי, והרבה מפורשים בזה הלשון (סס יז, ס) אם חרצים ימיו:

כא וישמע הפנעני. שמע שמת אהרן ונסתלקו עניי כבוד וכו', כדאיתא בראש השנה (דף ג 6). ועמלק מעולם רצועת מרדות לישראל, מזמן בכל עת לפרענות: **ישב הנגב.** זה עמלק, שנאמר (צמדז יג, כט) עמלק יושב בארץ הנגב. ושנה את לשונו לדבר בלשון פנען, כדי שיהיו ישראל מתפללים להקדוש ברוך הוא לתת פנענים

זלך הרקדוק: וישב ממנו שבי. בדפוסים יש כאן פסיק וכן הוא בפסיקתא וברוב התיגאן אינו. ומהרי"ב כתב וישב בפסיק א"כ אינו נקשר עם ממנו שאם היה נקשר לא היה בו פסיק אלא נקרא בעצמו בשני השואים נחים כמו שהם בכל מלות ההפסק נחים עכ"ל וזוהי שיטת ראב"ע:

תפסיר רס"ג

אידיהם. אלכנאעני. פגעלוה
וקראה צואפי. וסמא דאלך
אלמוצע חרמה: (ד) תים רחלו
מן גבל הור טריקן בחר אל
קלזם. ליסתדירו בלד אדום.
פצצרת נפוס אלקום פי אל
טריק: (ה) פתכלמו פי אללה ופי

את־הַנֶּעֱנִי וַיַּחֲרֵם אֶת־הֶם
וְאֶת־עֲרִיָּהֶם וַיִּקְרָא שֵׁם־

הַמָּקוֹם חֲרָמָה: וְקָבִיל יְיָ צִלּוֹתֶיהָ
דִּישְׂרָאֵל. וּמִסֵּר יְיָ בְּנִעְנָאָה. וְגַמֵּר יִתְּהוֹן
וְיֵת קְרוֹיָהוֹן. וַיִּקְרָא שְׁמִיהָ דְאֶתְרָא חֲרָמָה:

פ חזקונייך בספרי שלישי כשהן מחוברות בסת"י

וַיִּסְעוּ מֵהָר הָהָר דֶּרֶךְ יַם־סוּף לְסַבֵּב
אֶת־אֶרֶץ אֲדוֹם וַתִּקְצֹר נַפְש־הָעַם בַּדֶּרֶךְ: וּנְטְלוּ.
מֵהוֹר טוֹרָא אוֹרַח יַמָּא דְסוּף. לְאַקְפָּא יְיָ אֶרְעָא דְאֲדוֹם. וְעַקַּת נַפְשָׁא
דְעַמָּא בְּאוֹרַחָא: וַיִּדְבֹּר הָעַם בְּאֱלֹהִים וּבַמִּשָּׁה
לְמָה הַעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לָמוֹת בַּמִּדְבָּר כִּי אֵין

— רס"י —

שלשים ושמונה שנה עד היום, לפיכך קצרה
נפשם בענוי הדרך. וזלזון לע"ז אינקרו"ט לו"כ.
ולא יתכן לומר ותקצר נפש העם בדרך
בהיותו בדרך. ולא פרש בו במה קצרה,
שכל מקום שתמצא קצור נפש במקרא
מפורש שם במה קצרה, כגון (זכריה יא, ח)
ותקצר נפשי בהם, וכגון (שופטים י, טז) ותקצר
נפשו בעמל ישראל, וכל דבר הקשה על
אדם נופל בו לשון קצור נפש, כאדם
שהטורח בא עליו ואין דעתו רחבה לקבל
אותו הדבר, ואין לו מקום בתוך לבו לגור
שם אותו הצער, ובדבר המטריח נופל לשון
גדל, שגדול הוא וכבד על האדם, כגון (זכריה
יא, ח) וגם נפשם בחלה בי, גדלה עלי, (חזק י,
טז) ויגאה בשחל תצודני, כללו שלפירוש
כל לשון קצור נפש בדבר, לשון שאין
יכול לסבלו הוא, שאין הדעת סובלתו:
כ באלהים ובמשה. השוו עבד לקונו:

ג ויחרם אתהם. בהריגה: ואת עריהם.
חרמי גבוה: ד דרך ים סוף. כיון שמת אהרן
ובאה עליהם מלחמה זו חזרו לאחוריהם
דרך ים סוף, הוא הדרך שחזרו להם כשנגזר
עליהם גזרת מרגלים, שנאמר (דברים 6, מ)
ויסעו המדברה דרך ים סוף. וכאן חזרו
לאחוריהם שבע מסעות, שנאמר (שם י, ו)
ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה
שם מת אהרן. וכי במוסרה מת, והלא בהר
ההר מת, אלא שם חזרו והתאבלו עליו
והספידוהו כאלו הוא בפניהם. וצא ובדוק
במסעות ותמצא שבע מסעות מן מוסרה עד
הר ההר: לסבב את ארץ אדום. שלא
נתנם לעבור בארצו: ותקצר נפש העם
בדרך. בטורח הדרך שהקשה להם. אמרו
עכשו היינו קרובים להכנס לארץ ואנו
חוזרים לאחורינו כך חזרו אבותינו ונשתהו

וזלק הדקדוק: - לסבב. במחזורא רבה רפי ולטבריא דגש (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

מוסי'. וקאלו להם אצעתמונא מן מצר. לנמות פי אלבר. ממא לים כ'בו ולא מא. וקד צ'גרת נפוטנא. מן אלטעאם אלכ'פיה: (ו) פבעת' אללה פי אלקום. חיאת מחרקה. לסעתהם פמאת מנהם כת'ירין: (ז) פגאו אלי' מוסי' וקאלו קד אכ'טאנא. אד' תפלמנא פי אללה ופיד. אדע אלי' אללה. אן יזיל ענא אלחיאת. פדעא להם מוסי': (ח) פקאל אללה לה. אצנע לך מחרקא. וארפעה עלי' עלם.

לֶחֶם וַאֲיִן מִים וְנַפְשָׁנוּ
קָצָה בִּלְחֶם הַקֶּלְקֵל:
וְאֶתְרַעַם עִמָּא. קָדָם יי וְעַם מֹשֶׁה נָצוּ.
לְמָא אֶסִּיקְתוּנָא מִמְצָרִים. לְמַמַּת
בְּמַדְבָּרָא. אָרִי לִית לַחֲמָא וְלִית מִיָּא.
וְנַפְשָׁנָא עֻקַּת. בְּמִנָּא הָדִין דְּמִיכְלִיָּה
קִלִּיל: וַיִּשְׁלַח יְהוָה בָּעָם
אֶת הַנְּחָשִׁים הַשָּׂרְפִים
וַיִּנָּשְׁכוּ אֶת-הָעָם וַיָּמָת עִם-
רַב מִיִּשְׂרָאֵל: וְגָרִי יי בְּעִמָּא. יֵת

חיוון קלן. ונביתו ית עמא. ומית עם סגי מישראל: ויבא העם
אל-משה ויאמרו חטאנו כי-דברנו ביהוה ובך
התפלל אל-יהוה ויסר מעלינו את-הנחש
ויתפלל משה בעד העם: ואתא עמא לות משה ואמרו
חבנא. ארי אתרעמנא קדם יי ועמך נצינא. עלי קדם יי. ויעדי מננא ית
חויא. וצלי משה על עמא: ויאמר יהוה אל-משה
עשה לך שרף ושים אותו על-גס והיה

— רס"י —

נחש שלקה על הוצאת דבה ויפרע ממוציאי
דבה. יבא נחש שכל המניין נטעמים לו טעם
אחד ויפרע מכפויי טובה, שדבר אחד
משתנה להם לכמה טעמים: ויתפלל
משה. מכאן למי שמבקשים ממנו מחילה
שלא יהא אכזרי מלמחול: ח על גס. על
כלונס שקורים פירק"ח בלע"ז [מוט] וכן

למה העליטנו. שניהם שוים: ונפשנו
קצה. אף זה לשון קצור נפש ומאוס: בלחם
הקלקל. לפי שהמן נבלע באיברים קראוהו
קלקל. אמרו עתיד המן הזה שיתפח במעינו.
כלום יש ולוד אשה שמכניס ואינו מוציא:
ו את הנחשים השרפים. ששורפים את
האדם בארס שניהם: וינשכו את העם. יבא

תפסיר רס"ג

כָּל מְלֹסוּעַ. יִלְתַּפֵּת אֵלֶיהָ
תֹּאמַר פִּיבְקֵא: ט) פִּצְנֵעַ מוֹסִי
תִּעֲבֹאנָא מִן נַחֲסִי. וְרַפְעָה
עָלָיָה עֲלֵם. פִּכְאֵן אֵלָיָה אֲנִסְאֵן
לְדָגָה תִּעֲבֹאנָא. אֲלִתַּפֵּת
אֵלֶיהָ תֹּאמַר פִּבְקֵא חַיִּיא:
י) פִּרְחֵלוּ בְּנֵי אִסְרָאֵל. וְנָזְלוּ פִי
אוֹבוֹת: יא) וְרַחֲלוּ מִן אוֹבוֹת.
וְנָזְלוּ פִי בְּלֹאקֶע אֲלִמְגָאזֹאֲתָה. פִי
אֲלִבְרִיָּה אֲלִתִּי עָלָיָה גְּהֵה
מוֹאֵב. מִן מְטֹלֵעַ אֲלִשְׁמִס:

כָּל-הַנָּשׁוּף וְרָאָה אֶתֹּו וַחֲיִי:
וַאֲמַר יִי לַמָּשָׁה. עֲבִיד לְךָ קִלְיָא. וְשׁוּ יִתִּיה
עַל אֶת. וַיְהִי כָּל דִּיתִנְבִּית. וַיַּחֲזִי יִתִּיה
וַיִּתְקִים: ט) **וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה נַחֲשׁ
נָחֶשֶׁת וַיִּשְׁמְהוּ עַל-הַנָּס
וְהָיָה אִם-נִשְׁךְ הַנָּחֶשׁ
אֶת-אִישׁ וְהָבִיט אֶל-נַחֲשׁ
הַנָּחֶשֶׁת וַחֲיִי:** וַעֲבַד מֹשֶׁה חוּיָא

דְּנַחֲשָׁא. וְשׁוּיָה עַל אֶת. וְהָוִי. כִּד נָכִית חוּיָא יֵת גּוֹבְרָא. וּמִסְתַּכַּל.
בְּחוּיָא דְּנַחֲשָׁא וּמִתְקִים: (שש"י) וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ
בְּאֲבֹת: וְנָטְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְשָׂרוּ בְּאוֹבוֹת: יא) **וַיִּסְעוּ מֵאֲבֹת
וַיַּחֲנוּ בְּעֵי הָעֵבְרִים בְּמִדְבָּר אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי
מוֹאֵב מִמִּזְרַח הַשָּׁמֶשׁ:** וְנָטְלוּ מֵאוֹבוֹת. וְשָׂרוּ בְּמִגְזֹת
עֲבָרָא. בְּמִדְבָּרָא דְּעַל אִפִּי מוֹאֵב. מִמִּדְּנַח שְׁמִשָּׁא:

— רס"י —

נְמוֹקִים: ט) נַחֲשׁ נַחֲשֶׁת. לֹא נֶאֱמַר לוֹ
לַעֲשׂוֹתוֹ שְׁלִנְחָשֶׁת, אֲלֵא אָמַר מֹשֶׁה
הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קוֹרְאוֹ נַחֲשׁ, וְאֵנִי אֶעֱשֶׂנוּ
שְׁלִנְחָשֶׁת, לְשׁוֹן נּוֹפֵל עַל לְשׁוֹן: יא) **בְּעֵי
הָעֵבְרִים.** לֹא יִדְעָתִי לָמָּה נִקְרָא שְׁמֵם עֵיִם.
וְעֵי לְשׁוֹן חֲרֻבָּה הוּא דְּכֵר הַטָּאוֹט בְּמִטְאָטָא
וְהַעֲיִין בּוֹ יְסוֹד לְבִדָּה וְהוּא מְלִשׁוֹן יַעֲיִם,
(יִשְׁעִיכ כח, יז) וַיַּעַה בְּרִד: **הָעֵבְרִים.** דְּרִךְ
מִעֲבֵר הָעוֹבְרִים שֵׁם אֶת הָרִ גְּבוֹ אֶל אֶרֶץ
כְּנַעַן, שְׁהוּא מִפְּסִיק בֵּין אֶרֶץ מוֹאֵב לְאֶרֶץ
אֲמוֹרִי: **עַל פְּנֵי מוֹאֵב מִמִּזְרַח הַשָּׁמֶשׁ.**
בְּמִזְרָחָה שְׁלֵאֶרֶץ מוֹאֵב:

(יִשְׁעִיכ ל, יז) וְכִנְס עַל הַגְּבָעָה, (שס מט, כז)
אֲרִים נְסִי, (שס יג, ז) שָׂאוֹ נִס, וְלִפִּי שְׁהוּא
גְּבוּהָ לְאוֹת וְלִרְאִיָּה קְרָאוֹ נִס: **כָּל הַנָּשׁוּף.**
אֲפֹלוּ כָּלֵב אוֹ חֲמוֹר נוֹשְׁכוֹ הָיָה נִזּוֹק וּמִתְנַנֵּה
וְהוֹלֵךְ, אֲלֵא שְׁנִשְׁכֵּת הַנָּחֶשׁ מִמְּהֵרָת לְהַמִּית,
לְכַף נֶאֱמַר כָּאֵן וְרָאָה אֶתֹּו רְאִיָּה בְּעֵלְמָא,
וּבְנִשְׁכֵּת הַנָּחֶשׁ נֶאֱמַר וְהָבִיט, וְהָיָה אִם נִשְׁךְ
הַנָּחֶשׁ אֶת אִישׁ וְהָבִיט וְגוֹ, שְׁלֹא הָיָה מִמְּהֵרָ
נִשְׁוֹף הַנָּחֶשׁ לְהִתְרַפְּאוֹת אֲלֵא אִם כֵּן מִבִּיט
בּוֹ בְּכֻנְהָ, וְאֶמְרוּ רְבוּתֵינוּ וְכִי נַחֲשׁ מִמִּית אוֹ
מִחַיָּה, אֲלֵא בְּזִמְן שְׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מִסְתַּכְלִין
כְּלִפִּי מַעֲלָה וּמִשְׁעַבְדִּין אֶת לִבָּם לְאַבְיָהֶם
שְׁבִשְׁמִים הָיוּ מִתְרַפְּאִים, וְאִם לֹאוּ הָיוּ

תפסיר רס"ג

מִשֶּׁם נָסְעוּ וַיַּחֲנוּ בְּנַחֲלֹ

זָרְדִּי: מִתַּמָּן נָטְלוּ וַיִּשְׂרוּ בְּנַחֲלֹא דְזָרְדִּי:

מִשֶּׁם נָסְעוּ וַיַּחֲנוּ מֵעֵבֶר

אַרְנוֹן אֲשֶׁר בַּמִּדְבָּר הַיָּצֵא

מִגְבֹּל הָאֱמֹרִי כִּי אַרְנוֹן

גְּבוּל מוֹאָב בֵּין מוֹאָב וּבֵין הָאֱמֹרִי: מִתַּמָּן נָטְלוּ.

וַיִּשְׂרוּ. מֵעֵבֶר אֲרֵנוֹן דְּבַמִּדְבָּרָא. דְּנִפִּיק מִתְּחוּם אֱמֹרָא. אֲרֵי אַרְנוֹן

תְּחוּם מוֹאָב. בֵּין מוֹאָב וּבֵין אֱמֹרָא: **עַל-כֵּן יֹאמַר**

בְּסֵפֶר מַלְחָמַת יְהוָה אֶת-זֶה בְּסוּפָהּ

וְאֶת-הַנְּחָלִים אַרְנוֹן: עַל כֵּן יִתְאַמֵּר. בְּסֵפֶרָא, קִרְבִּין עֲבַד יי

עַל יִמָּא דְסוּף. וּגְבוּרָן עַל נְחָלֵי אַרְנוֹן: **וְאִשָּׁד הַנְּחָלִים**

— רס"י —

יג מִגְבֹּל הָאֱמֹרִי. תְּחוּם סוּף מִצָּר שְׁלָחָם, וְכֵן (דְּרִיס 3, יח) גְּבוּל מוֹאָב, לְשׁוֹן קֶצֶה וְסוּף: **מֵעֵבֶר אַרְנוֹן.** הִקִּיפוּ אֶרֶץ מוֹאָב כָּל דְּרוֹמָהּ וּמִזְרָחָהּ עַד שְׂבָאוּ מֵעֵבֶר הַשְּׂנִי לְאַרְנוֹן בְּתוֹךְ אֶרֶץ הָאֱמֹרִי בְּצִפּוֹנָהּ שְׁלֹאֶרֶץ מוֹאָב: **הַיָּצֵא מִגְבֹּל הָאֱמֹרִי.** רְצוּעָה יוֹצֵאָה מִגְבֹּל הָאֱמֹרִי וְהִיא שְׁלֹאֱמֹרִיִּים וְנִכְנָסֶת לְגְבוּל מוֹאָב עַד אַרְנוֹן, שְׁהוּא גְבוּל מוֹאָב וְשֵׁם חָנוּ יִשְׂרָאֵל, וְלֹא בָּאוּ לְגְבוּל מוֹאָב, כִּי אַרְנוֹן גְּבוּל מוֹאָב, וְהֵם לֹא נָתְנוּ לָהֶם רִשּׁוּת לַעֲבוֹר בְּאַרְצָם. וְאַף עַל פִּי שְׁלֹא פִּרְשָׁה מִשָּׁה, פִּרְשָׁה יִפְתָּח, כְּמוֹ שְׁאֵמֶר יִפְתָּח (שׁוּפְטִים יא, יז) וְגַם אֶל מֶלֶךְ מוֹאָב שְׁלַח וְלֹא אָבָה. וּמִשָּׁה רְמִזָּה (דְּרִיס 3, כט) כְּאִשָּׁר עָשׂוּ לִי בְּנֵי עֲשׂוֹ הַיּוֹשְׁבִים בְּשַׁעֲרֵי וְהַמּוֹאָבִים הַיּוֹשְׁבִים בְּעָרָה, מִה אֵלּוּ לֹא נָתְנוּם לַעֲבוֹר בְּתוֹךְ אֶרֶץ אֱלֹא

הִקִּיפּוּם סְבִיב, אִף מוֹאָב כֵּן: יד עַל כֵּן יֹאמַר. עַל חֲנִיָּה זוֹ וְנָסִים שְׁנַעְשׂוּ בָּהּ יֹאמַר בְּסֵפֶר מַלְחָמוֹת ה', כְּשִׁמְסִפְרִים נָסִים שְׁנַעְשׂוּ לְאַבְוִתֵּינוּ יִסְפְּרוּ אֶת זֶה וְהוּא: **אֶת זֶה.** כְּמוֹ אֶת זֶה, כְּמוֹ שְׁאֵמֶר מִן יַעֲד וְעַד, כֵּן יֹאמַר מִן זֶה וְהוּא יִסּוֹד הוּא, כְּלוּמַר אֶת אֲשֶׁר יִהְיֶה לָהֶם הִרְבָּה נָסִים בַּיָּם סוּף: **וְאֶת הַנְּחָלִים אַרְנוֹן.** כְּשֵׁם שְׁמִסְפְּרִים בְּנָסֵי יָם סוּף, כֵּף יֵשׁ לְסִפְרָא בְּנָסֵי נְחָלֵי אַרְנוֹן, שְׁאֵף כְּאֵן נַעְשׂוּ נָסִים גְּדוּלִּים. וּמִה הֵם הַנְּסִים: טו **וְאִשָּׁד הַנְּחָלִים.** תִּרְגוּם שְׁלִשְׁפָּה אִשָּׁד. שְׁפָה הַנְּחָלִים שְׁנַעְשָׁה שֵׁם דָּם אֱמֹרִיִּים שְׁהִיוּ נִחְבָּאִים שֵׁם, לְפִי שְׁהִיוּ הִהָרִים גְּבוּהִים וְהַנְּחָל עֲמוּק וְקָצֵר וְהִהָרִים סְמוּכִים זֶה לָזֶה, אֲדָם עוֹמֵד עַל הָהָר מִזֶּה וּמִדְּבַר עִם חֲבֵירוֹ בְּהָר מִזֶּה, וְהִדְרָךְ עוֹבֵר תּוֹךְ הַנְּחָל. אֲמִירוֹ

תפסיר רס"ג

טו) ומצב אלאודיה. אלדי
מאילה אלי עמארה ער.
ומסנדה אלי ת'כם מואב:
טז) ורחלו מן ת'ם אלי
אלביר. אלתי קאל אללה
למוסי ענהא. אגמע אלקום.
חתי אעטיהם מאא:
יז) חנאדין אנשא אל אסראיל.
הדיא אל אנשא וקאלו. אצעדי
יא ביר תגאובו להא:

אֲשֶׁר נָטָה לְשֹׁבֶת עַר
וְנִשְׁעַן לְגִבּוֹל מוֹאָב: וְשָׁפוֹךְ
לְנַחֲלֵיָא. דְּמִדְּבָרִין לְקַבִּיל לְחֵית;
וּמִסְתַּמִּיךְ לְתַחוּם מוֹאָב: טו וּמִשָּׁם
בְּאֶרֶה הוּא הַבְּאֵר אֲשֶׁר
אָמַר יְהוָה לְמֹשֶׁה אֲסֹף
אֶת־הָעָם וְאֶתְנָה לָהֶם

מַיִם: וּמִתַּמָּן אֶתִּיהִיבֵת לְהוֹן בִּירָא. הִיא בִירָא. דְּאָמַר יי לְמֹשֶׁה.

כנוש ית עמא. ואתין להון מיא: ס שש"י בספרי תימן אז ישיר
ישראל את־השירה הזאת עלי באר ענו־לה:
בכין שבח ישראל. ית תושבחתא הדא. סקי בירא שבחו לה:

— רס"י —

מודיע לבני הנסים הללו. המשל אומר נתת
פת לתינוק הודיע לאמו. לאחר שעברו חזרו
ההרים למקומם והבאר ירדה לתוך הנחל
והעלתה משם דם ההרוגים וזרועות
ואיברים ומוליכתן סביב המחנה וישראל
ראו ואמרו שירה: י עלי באר. מתוך הנחל
והעלי מה שאת מעלה. ומנין שהבאר
הודיעה להם, שנאמר ומשם בארה. וכי
משם היתה, והלא מתחלת ארבעים שנה
היתה עמקם, אלא שירדה לפרסם את
הנסים, וכן אז ישיר ישראל. השירה הזאת
נאמרה בסוף ארבעים, והבאר נתנה להם
מתחלת ארבעים, ומה ראה לכתב כאן, אלא
הענין הזה נדרש למעלה המנו:

אמוריים כשינסו ישראל לתוך הנחל
לעבור, נצא מן המערות בהרים שלמעלה
מהם ונהרגם בהצים ואבני בליסטראות. והיו
אותן הנקעים בהר שלצד מואב ובהר שלצד
אמוריים היו כנגד אותן נקעים כמין קרנות
ושדים בולטין לחוץ, כיון שבאו ישראל
לעבור נודעו ההר שלארץ ישראל.
כשפחה היוצאת להקביל פני גברתה,
ונתקרב לצד הר שלמואב ונסו אותן
השדים לתוך אותן נקעים והרגום. והיו אשר
נטה לשבת ער, שההר נטה ממקומו ונתקרב
לצד גבול מואב ונדבק בו, והיו ונשען לגבול
מואב: טו ומשם בארה. משם בא האשד אל
הבאר. כיצד, אמר הקדוש ברוך הוא מי

זולק הדקדוק: טו אשר נטה לשבת ער. הראוי הלמ"ד בקמץ ובאה בשוא להפסיק

הענין (מהר"ם):

תפסיר רס"ג

בְּאֵר חֲפְרוּהָ שְׁרִים פְּרוּהָ
נְדִיבֵי הָעָם בְּמַחֲקָק
בְּמַשְׁעֵנֹתָם וּמַמְדָּבָר

מִתְנָה: בִּירָא דְחֲפְרוּהָ רַבְרְבִיָּא.
פְּרוּהָ רִישֵׁי עָמָא. סְפָרִיא
בְּחוּטְרִיהוֹן. וּמַמְדָּבָר אֶתִּיהִיבֵת
לְהוֹן: וּמִמִּתְנָה נַחֲלִיאל
וּמִנַּחֲלִיאל בְּמֹת:

וּמִדְּאֶתִּיהִיבֵת לְהוֹן נַחֲתָא עֲמַהוֹן לְנַחֲלִיָּא. וּמִנַּחֲלִיָּא סְלָקָא עֲמַהוֹן
לְרַמְתָּא: כּ וּמִבְּמֹת הִגִּיא אֲשֶׁר בְּשָׂדֶה מוֹאֵב
רֹאשׁ הַפְּסָגָה וְנִשְׁקָפָה עַל-פְּנֵי הַיְּשִׁימוֹן: וּמִרַמְתָּא.
לְנַחֲלִיָּא דְּבַחֲקֵי מוֹאֵב. רִישׁ רַמְתָּא. וּמִסְתַּכִּיא עַל אִפִּי בֵּית יְשִׁימוֹן: פ

— רש"י —

שְׁלֹא נִזְכָּר שְׁמוֹ שְׁלֹמֶשֶׁה לֹא נִזְכָּר שְׁמוֹ
שְׁלֹהֲקֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא. מִשָּׁל לְמִלָּךְ שְׁהִיו
מִזְמָנִין אוֹתוֹ לְסַעֲוֹדָה, אָמַר אִם אוֹהֲבֵי שֵׁם
אֲנִי שֵׁם, וְאִם לֹא אֲנִי הוֹלֵךְ: רֹאשׁ
הַפְּסָגָה. כְּתִרְגוּמוֹ רִישׁ רַמְתָּא: פְּסָגָה.
לְשׁוֹן גּוֹבָה, וְכֵן (תַּכְלִיס מִס, יד) פְּסָגוֹ
אַרְמְנוֹתֶיהָ, הִגְבִּיהוּ אַרְמְנוֹתֶיהָ: וְנִשְׁקָפָה.
אוֹתָהּ הַפְּסָגָה עַל פְּנֵי הַמְּקוֹם שֶׁשְׁמוֹ
יְשִׁימוֹן, וְהוּא לְשׁוֹן מְדָבָר שֶׁהוּא שְׁמִם.
דְּבָר אַחֵר וְנִשְׁקָפָה הַבָּאָר עַל פְּנֵי הַיְּשִׁימוֹן
שֶׁנִּגְנְזָה בִּימָה שְׁלִטְבָּרְיָה וְהַעוֹמֵד עַל
הַיְּשִׁימוֹן מִבֵּית וְרוֹאֶה כְּמִין כְּבָרָה בֵּינָם
וְהִיא הַבָּאָר, כִּף דְּרִשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא:

יֵם בְּאֵר חֲפְרוּהָ. זֹאת הִיא הַבָּאָר אֲשֶׁר
חֲפְרוּהָ שְׁרִים מִשָּׁה וְאַהֲרֹן: בְּמַשְׁעֵנֹתָם.
בְּמִשָּׁה: וּמַמְדָּבָר. נִתְּנָה לָהֶם: יֵם וּמִמִּתְנָה
נַחֲלִיאל. כְּתִרְגוּמוֹ: כּ וּמִבְּמֹת הִגִּיא
אֲשֶׁר בְּשָׂדֶה מוֹאֵב. כִּי שֵׁם מִת מִשָּׁה
וְשֵׁם בְּטִלָּה הַבָּאָר. דְּבָר אַחֵר פְּרוּהָ נְדִיבֵי
הָעָם כָּל נָשִׂיא וְנָשִׂיא כְּשֶׁהִיוּ חוֹנִים נוֹטֵל
מִקְלוֹ וּמוֹשֵׁף אֶצֶל דָּגְלוֹ וּמִחֲנִיחוֹ וּמִי הַבָּאָר
נִמְשָׁכִין דֶּרֶךְ אוֹתוֹ סִימָן וּבֹאִין לְפָנֵי חֲנִית
כָּל שֶׁבֶט וְשֶׁבֶט: בְּמַחֲקָק. עַל פִּי מִשָּׁה
שֶׁנִּקְרָא מְחֻקֵּק, שְׁנֶאֱמַר (דְּזִירִים לג, כח) כִּי
שֵׁם חֲלָקֶת מְחֻקֵּק סִפּוֹן. וְלָמָּה לֹא נִזְכָּר מִשָּׁה
בְּשִׁירָה זֹה, לְפִי שֶׁלָּקָה עַל יְדֵי הַבָּאָר. וְכִיּוֹן

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: כּ וְנִשְׁקָפָה. לַחֹד וּמִלְעִיל (מַהֲרִי"ב):

תפסיר רס"ג

ספרי תיטן רביעי כשהן מחוברות בסת"י

(שביעי) (רביעי כשהן מחוברות) כא וישלח

ישראל מלאכים אל-

סיחון מלך-האמרי לאמר:

ושלח ישראל אֶזְגָּדִין לְוֹת סִיחֹן

מִלְכָּא אֲמֹרָאָה לְמִימֵר: כב אַעֲבֹרָה

בְּאַרְצֶךָ לֹא נֹטָה בְּשָׂדֶה

וּבְכָרֶם לֹא נִשְׁתָּה מִי בְּאֵר בְּדֶרֶךְ הַמֶּלֶךְ גִּלָּד

עַד אֲשֶׁר-נַעֲבֹר גְּבֻלְךָ: אַעֲבֹר בְּאַרְעֶךָ. לֹא נִסְטִי בַּחֲקֹל

וּבְכָרֶם. לֹא נִשְׁתִּי מִי גֹב. בְּאוֹרַח מִלְכָּא נִיזִיל עַד דְּנַעֲבֹר תַּחוּמֶךָ:

ולא-נָתַן סִיחֹן אֶת-יִשְׂרָאֵל עֹבֵר בְּגִבְלוֹ

וַיֵּאסֹף סִיחֹן אֶת-כָּל-עַמּוֹ וַיַּעַז לְקִרְאֹת

יִשְׂרָאֵל הַמִּדְבָּרָה וַיָּבֵא יֵהָצֶה וַיִּלְחֶם בְּיִשְׂרָאֵל:

— רש"י —

בשלוש בקשו מהם שלום: כג ולא נתן
סיחון וגוי. לפי שכל מלכי כנען היו מעלין לו
מס שהיה שומרים שלא יעברו עליהם גיטות,
כיון שאמרו לו ישראל אעברה בארצך אמר
להם כל עצמי אני יושב כאן אלא לשמורם
מפניכם ואתם אומרים כן: ויעז לקראת
ישראל. אלו היתה חשבון מלאה יתושיין,
אין כל ברירה יכולה לכבשה, ואם היה סיחון
בכפר חלש אין כל אדם יכול לכבשו, וכל
שכן אלו שהיה בחשבון. אמר הקדוש ברוך
הוא מה אני מטריח על בני כל זאת לצור

כא וישלח ישראל מלאכים. ובמקום אחר
תולה השליחות במשה, שנאמר (דברים ז, כו)
ואשלח מלאכים ממדבר קדמות, וכן (במדבר
כ, יד) וישלח משה מלאכים מקדש אל מלך
אדום, ובפתח הוא אומר (שופטים יא, יז)
וישלח ישראל מלאכים אל מלך אדום וגוי,
הכתובים הללו צריכים זה לזה, זה נועל וזה
פותח, שמשה הוא ישראל וישלח אל
משה, לומר לך שגשיא הדור הוא בכל
הדור, כי הנשיא הוא הכל: כב אעברה
בארצך. אף על פי שלא נצטוו לפתח להם

וזלק הדקדוק: כג ויבא יהצה. כל ה"א שיש תחתיה שוא הרי היא במפיק (מהר"ב). ועי"ל בפ'
בהעלתך על תיבת פדהצור:

תפסיד רס"ג

תכ'מה. פגמיע גמיע קומה. וכ'רג תלקאדם אלי' אלבריה. חתא ואפא יהי. פחארבהם: כד) פקתלוה בחד אלסיף. וחאזו בלדה מן ארנון. אלי' יבוק אלי' בני עמון. אד' פאן תכ'מהם שדידא עליה: כד) פאכ'דו גמיע הד'ה אלקרא. וסכנו פי גמיע קרא אל'מורין. פי חשבון ורסאתיקהא: כו) וד'אלד אן חשבון. הי מנבר סיחון מלך אל'מורין. והו פאן קד חארב מלך מואב

ולא שבק סיחון ית ישראל למעבר
בתחומיה. ובנש סיחון ית כל עמיה.
ונפק. לקדמות ישראל למדברא. ואתא
ליהן: ואגית קרבא ב'ישראל:
וַיִּכְהוּ יִשְׂרָאֵל לְפִי־חֶרֶב
וַיִּירָשׁ אֶת־אֲרִצּוֹ מֵאֲרֹנָן
עַד־יַבֶּק עַד־בְּנֵי עַמּוֹן כִּי
עָז גָּבֹול בְּנֵי עַמּוֹן: ומחיה
ישראל לפתגם דחרב. ויריתו ית ארעיה
מארנונא. עד יבקא עד בני עמון. ארי
תקיף. תחומא דבני עמון: כד) וַיִּקַּח

יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־הָעָרִים הָאֵלֶּה וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל
בְּכָל־עָרֵי הָאֱמֹרִי בְּחֶשְׁבֹּן וּבְכָל־בְּנֵי־הָעָרִים: ונסיב
ישראל. ית כל קרויא האלין. ויתיב ישראל בכל קרוי אמוראה.
ב'חשבון ובכל פפרנהא: כד) כִּי חֶשְׁבֹּן עִיר סִיחֹן מֶלֶךְ
הָאֱמֹרִי הוּא וְהוּא נֹלַחַם בְּמֶלֶךְ מוֹאָב הָרֹאשׁוֹן
וַיִּקַּח אֶת־כָּל־אֲרִצּוֹ מִיָּדוֹ עַד־אֲרֹנָן: ארי חשבון. קרתא.

רס"ד

(דברים ז, יט) אל תצרים וגו': ככ בנתיקה.
כפרים הסמוכים לה: כו והוא נלחם. למה
הצרך להכתב. לפי שנאמר (דברים ז, ט) אל
תצר את מואב. וחשבון משלמואב הייתה.
כתב לנו שסיחון לקחה מהם ועל ידו טהרה
לישראל: מידו. מרשותו:

על כל עיר ועיר, נתן בלב כל אנשי
המלחמה לצאת מן העירות ונתקבצו כלם
למקום אחד, ושם נפלו. ומשם הלכו ישראל
אל הערים ואין עומד לנגדם כי אין שם איש.
אלא נשים וטף: כו כי עז. ומהו חזקו.
התראתו של הקדוש ברוך הוא, שאמר להם

וזלך הדיקדוק: וַיִּקַּח יִשְׂרָאֵל. תרגום אונקלוס ונסיב וכן תרגומו ויקח את כל ארצו והדפוס
שמתרגם בקמייתא וכבש לא הושה מדותיו בשנייה גם וכבש אינו כי אם תרגום וילכוד:

תפסיר רס"ג

אלאווּל. פּאכִיד' גמיע בלדה.
מִן יִדֶּה אֱלֹהֵי אַרְנוֹן:
(כו) וּלְדִיאֵלֶךְ יִקְוֹלוֹן אֶלְטִמֶּת' לִין
אִדְכִּלוּ אֱלֹהֵי חֲשֹׁבוֹן חֲתִי תִבְנֵא
וּתְהִיֵּיא קִרְיֵה' סִיחֹון: (כח) לֹאֵן
נֶאֱרָא כִּרְגֵת מִן חֲשֹׁבוֹן. וְלִהִיב
מִן קִרְיֵה' סִיחֹון. פֶּאֶכֶלֶת עַר
מוֹאָב. וְאַצְחָאָב בִּיאַע אַרְנוֹן:
(כט) פֹּוֹיֶלֶךְ יֵא מוֹאָב. פִּיף בִּדֶּת
יֵא עֲבֹדֶת כְּמוֹשׁ. לְקַד גְּעַל בְּנֵיה

דְּסִיחֹון. מִלְכָּא אֲמוֹרָאָה הִיא. וְהוּא אֲגִיח
קִרְבָּא. בְּמִלְכָּא דְּמוֹאָב קִדְמָאָה. וְנָסִיב
יֵת כָּל אֲרַעִיָּה. מִנִּיהָ עַד אַרְנוֹן:
כז עַל-כֵּן יֹאמְרוּ הַמְּשָׁלִים
בָּאוּ חֲשֹׁבוֹן תִּבְנֶה וְתִכְוֶנֶן
עִיר סִיחֹון: עַל כֵּן. יִימְרוּן מִתְּלֵיא
עוֹלוּ לְחֲשֹׁבוֹן. תִּתְבְּנִי וְתִשְׁתַּכְּלֵל קִרְתָּא
דְּסִיחֹון: כח כִּי-אִשׁ יֵצֵאָה

מִחֲשֹׁבוֹן לַהֲבָה מִקִּרְיַת סִיחֹן אֲכָלָה עַר מוֹאָב
בְּעָלֵי בָמוֹת אַרְנוֹן: אֲרֵי קְדוּם תִּקְיִף בְּאִישָׁא נֶפֶק מִחֲשֹׁבוֹן.
עֲבָדֵי קִרְבָּא בְּשִׁלְהָבִיתָא מִקִּרְתָּא דְּסִיחֹון. קִטִּילוּ עֲמָא דִּשְׁרוּ בְּלַחֲיַת
מוֹאָב. כּוּמְרִיא דְּפִלְחִין בֵּית דַּחֲלַת רְמִתָּא דְּאַרְנוֹן: כט אוֹי-לֶךְ
מוֹאָב אֲבָדֶת עִם-כְּמוֹשׁ נָתַן בָּנָיו פְּלִיטִם
וּבְנֵתָיו בִּשְׁבִּית לְמִלְךְ אֲמָרֵי סִיחֹון: וַיִּלְכוּן מוֹאָבָאִי.
אֲבָדְתוֹן עֲמָא דְּפִלְחִין לְכְמוֹשׁ. מָסַר בְּנוֹהֵי צִירִין וּבְנֵתֵיה בְּשִׁבָּאִי.

• רס"י •

עַר בְּלִשׁוֹן עֲבָרִי, וּלְחִיַּת בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי: עַר
מוֹאָב. עַר שְׁלִמוֹאָב: כט אוֹי לֶךְ מוֹאָב.
שְׁקִלְלוּ אֶת מוֹאָב שְׁיִמְסְרוּ בִּידוֹ: כְּמוֹשׁ. שֵׁם
אֱלֹהֵי מוֹאָב: נָתַן. הַנּוֹתֵן אֶת בָּנָיו שְׁלִמוֹאָב:
פְּלִיטִם. נָסִים וּפְלִיטִים מִחֶרֶב וְאֶת בְּנוֹתָיו
בִּשְׁבִּית וּגְוִי: לוֹנִירִם. מַלְכוּת שְׁלָהֶם: אֲבָד
חֲשֹׁבוֹן עַד דִּיבֶן. מַלְכוּת וְעוֹל שְׁהִיָּה
לְמוֹאָב בְּחֲשֹׁבוֹן אֲבָד מִשֵּׁם, וְכֵן עַד דִּיבֶן.
תַּרְגּוּם שְׁלִסְר, עַד. כְּלוּמַר סָר גִּיר מְדִיבֹון.
גִּיר לִשׁוֹן מַלְכוּת וְעוֹל וּמְמִשְׁלֵת אִישׁ, כְּמוֹ

כז עַל כֵּן. עַל אוֹתָהּ מִלְחָמָה שְׁנִלְחָם סִיחֹון
בְּמוֹאָב: יֹאמְרוּ הַמְּשָׁלִים. בְּלָעֵם, שְׁנִאָמַר בּו
(במדבר כג, ז) וַיֵּשָׂא מִשְׁלוֹ: הַמְּשָׁלִים. בְּלָעֵם
וּבַעֲדוֹר. וְהֵם אָמְרוּ: בָּאוּ חֲשֹׁבוֹן. שְׁלֵא הָיָה
סִיחֹון יָכוֹל לְכַבֵּשׁ וְהִלָּךְ וְשָׁכַר אֶת בְּלָעֵם
לְקַלְלוֹ, וְזָהוּ שְׁאָמַר לוֹ בְּלָק (סס כז, ו) כִּי
יִדְעָתִי אֶת אֲשֶׁר תִּבְרָךְ מִבְּרָךְ וּגְוִי: תִּבְנֶה
וְתִכְוֶנֶן. חֲשֹׁבוֹן בְּשֵׁם סִיחֹון לְהִיּוֹת עִירוֹ:
כח כִּי אִשׁ יֵצֵאָה מִחֲשֹׁבוֹן. מִשְׁכַּבְשָׁה סִיחֹון:
אֲכָלָה עַר מוֹאָב. שֵׁם אוֹתָהּ הַמְּדִינָה קְרוֹי

תפסיר רס"ג

אסארא ובנאתה סביא. למלך
אלאמורי סיחון: (ל) וואל
סימאקם מן חשבון אלי דיבון.
ותנחש אלי נופח. אלדי ענד
מידבא: לא) ולמא אקאם אל
אסראיל. פי בלד אלאמוריין:
לב) פבעת' מוסי' בקום ירומון
יעזר. פפתחו רסאטיקהא.
וקרצו אלאמורי אלדי פיהא:
לג) תם ולו וצעדו. טריק
אלפת'נייה. פכ'רג עוג מלך
אלפת'נייה תלקאקם הו וגמיע
קומה. לאלחרב אלי
אדראעאת: לד) פקאל אללה
למוסי' לא תכ'אפה. פאני

למלכא אמוראָה סיחון: ל וַנִּירָם
אֲבָד חֶשְׁבוֹן עַד־דִּיבּוֹן
וְנָשִׁים עַד־נֹפֶח אֲשֶׁר עַד־
מִידְבָּא: פסקת מלכו מחשבון עד
שולטן מדיבון. וצדיאו עד נופח. דסמיק
על מידבא: לא וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל
בְּאֶרֶץ הָאֱמֹרִי: ויתיב ישראל
בארע אמוראָה: לב וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה
לְרַגֵּל אֶת־יְעֹזֵר וַיִּלְכְּדוּ
בְּנֵתֶיהָ (כ' וירש) וַיֹּרֶשׁ אֶת־

הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר־שָׁם: ושלח משה לאללא ית יעזר. וכבשו
בפרנהא. ותריך ית אמוראָה דתמן: לג וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ דֶרֶךְ
הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן לִקְרֹאתָם הוּא
וְכָל־עַמּוֹ לַמִּלְחָמָה אֲדָרְעִי: ואתפניאו וסליקו. לאורח
מתנן. ונפק עוג מלכא דמתנן לקדמותהון. הוא וכל עמיה. לאגחא
קרבא לאדרעי: עפטי לד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֶל־

— רס"י —

(מלכס' יא, לו) למען היות ניר לדור עבדי:
וַנִּירָם. שי"ן דגושה לשון שממה, כן יאמרו
המושלים ונשים אותם: עד נפח. השמונום
עד נפח: לב וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְרַגֵּל אֶת יְעֹזֵר.
המרגלים לכדוה. אמרו לא נעשה
זולק הדקדוק: לב וַיֹּרֶשׁ אֶת־הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר שָׁם. תיבת האמורי בטפחא:

פראשונים, בטוחים אנו בכח תפלתו
של משה להלחם: לו אל תירא אותו. שהיה
משה ירא להלחם, שמא תעמד לו זכותו
של אברהם, שנאמר (בראשית יד, יג) וַיָּבֹא
הפליט, הוא עוג, שפלט מן הרפאים שהכו

תפסיר רס"ג

מסלמה פי ידך. וגמיע קומה
ובלדה. פאצנע בה. כמא
צנעת. בסיחון מלך
אלאמורין. אלמקים פי חשבון:
לה) פקתלה ובניה וגמיע
קומה. חתי לם יבק לה שרידא.
וחאזו בלדה: כב א) תם רחלו
בני אסראיל. ונזלו פי בידאת
מואב. אלתי עלי ארדן יריחא:

תִּירָא אֹתוֹ כִּי בִידְךָ נִתְּתִי
אֹתוֹ וְאֶת-כָּל-עַמּוֹ וְאֶת-
אֶרְצוֹ וְעָשִׂיתָ לוֹ כַּאֲשֶׁר
עָשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי
אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבוֹן: וְאָמַר יי
לְמֹשֶׁה לֹא תִדְחַל מִנִּי. אֲרִי בִידְךָ.
מִסְרִית יִתִּי. וְיָת כָּל עַמִּי וְיָת אֶרְעִי.

ותעבד ליה. כמא דעבדתא. לסיחון מלכא אמוראה. דיתב בחשבון:
לה ויכו אותו ואת-בניו ואת-כל-עמו עד-בלתי
השאיר-לו שריד ויירשו את-ארצו: ומחו יתיה וית
בנוהי וית כל עמיה. עד דלא אשתאר ליה משויב. ויריתו ית ארעיה:
כב ויסעו בני ישראל ויחנו בערבות מואב
מעבר לירדן ירחו: ונטלו בני ישראל. ושרו במישריא

דמואב. מעברא לירדנא דירחו: ס ס ס

פֿיז פֿיסוקים סימן עזי

— רש"י —

בדרלעומר וחבריו בעשתרות קרנים. הרגו, כדאיתא בברכות בהרואה (דף נז, ג)
שנאמר (דברים ג, יא) כי רק עוג מלך הבשן
עקר טורא בת תלתא פרסי וכו':
נשאר מיתר הרפאים: לכו ויכו אותו. משה

חסלת פרשת חקת

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. אשר בחר, בנביאים טובים. ורצה
בדבריהם, הנאמרים באמת. ברוך אתה יהוה. הבוחר בתורה,
במשה עבדו, וב ישראל עמו. ובנביאי, האמת והצדק: (אמן)

הפטרה דזאת חקת

בשופטים סימן י"א

וַיִּפְתַּח הַגִּלְעָדִי הָיָה גִבּוֹר חֵיל וְהוּא בֶן־אִשָּׁה זֹנָה
 וַיֹּלֵד גִּלְעָד אֶת־יִפְתָּח: וַיִּפְתַּח גִּלְעָדָהּ. הָיָה, גִּבּוֹר
 חֵילָא. וְהוּא, בֶּר אֶתְתָא פְּנִדְקִיתָא, וְאֹלִיד גִּלְעָד, יֵת יִפְתָּח: ב וַתֵּלֶד
 אִשָּׁת־גִּלְעָד לֹו בָנִים וַיִּגְדְּלוּ בְנֵי־הָאִשָּׁה וַיַּגְרִשׁוּ אֶת־
 יִפְתָּח וַיֹּאמְרוּ לֹו לֹא־תִנָּחַל בְּבֵית־אֲבִינוּ כִּי בֶן־אִשָּׁה
 אַחֲרַת אֹתָהּ: וַיְלִידֵת אֶתְתָּא גִלְעָד. לִיָּהּ, בָּנִין. וּרְבִיאוּ בְנֵי אֶתְתָּא,
 וַתְּרִיכוּ יֵת יִפְתָּח. וַאֲמָרוּ לִיָּהּ, לֹא תַחֲסִין בְּבֵית אֲבוֹנָא, אֲרִי בֶר אֶתְתָּא
 אַחֲרִי, אֵת: ג וַיְבָרַח יִפְתָּח מִפְּנֵי אַחִיו וַיֵּשֶׁב בְּאַרְץ טוֹב
 וַיִּתְּלַקְטוּ אֶל־יִפְתָּח אֲנָשִׁים רִיקִים וַיֵּצְאוּ עִמּוֹ: וְעָרַק יִפְתָּח,
 מִן קָדָם אַחוּהִי. וַיִּתֵּיב, בְּאַרְעֵ טָב. וְאֶת־כְּנִישׁוֹ לָוֵת יִפְתָּח, גִּבְרִין סְרִיקוֹן.
 וּנְפִקוּ, עִמֶּיהָ: ד וַיְהִי מִיָּמִים וַיִּלָּחֲמוּ בְנֵי־עַמּוֹן עִם־יִשְׂרָאֵל:
 וְהָיָה, לְזִמָּן יוֹמִין, וַאֲגִיחוּ קִרְבָּא בְנֵי עַמּוֹן, עִם יִשְׂרָאֵל: ה וַיְהִי
 כַּאֲשֶׁר־נִלָּחֲמוּ בְנֵי־עַמּוֹן עִם־יִשְׂרָאֵל וַיִּלְכוּ זָקְנֵי גִלְעָד
 לְקַחַת אֶת־יִפְתָּח מֵאַרְץ טוֹב: וְהָיָה, כִּד אֲגִיחוּ קִרְבָּא בְנֵי עַמּוֹן,
 עִם יִשְׂרָאֵל. וַאֲזָלוּ, סָבִי גִלְעָד, לְמַדְבַּר יֵת יִפְתָּח, מֵאַרְעֵ טָב: ו וַיֹּאמְרוּ
 לְיִפְתָּח לָכֵה וְהָיִיתָה לָנוּ לְקַצִּין וְנִלָּחֲמָה בְּבְנֵי עַמּוֹן:
 וַאֲמָרוּ לְיִפְתָּח, אֵיתָא. וַתְּהִי לָנָא, לְרָבָא, וּנְגִיחַ קִרְבָּא, בְּבְנֵי עַמּוֹן:
 ז וַיֹּאמֶר יִפְתָּח לְזָקְנֵי גִלְעָד הֲלֹא אַתֶּם שְׁנֵאתֶם אוֹתִי
 וַתַּגְרִשׁוּנִי מִבֵּית אָבִי וּמִדָּוֶעַ בָּאתֶם אֵלַי עֲתָה כַּאֲשֶׁר צָר
 לָכֶם: וַאֲמַר יִפְתָּח, לְסָבִי גִלְעָד. הֲלֹא אֶתוֹן, סְנִיתוֹן יֵתִי. וַתְּרִיכְתּוּנִי,

וַיִּלָּק הַדְּקָדוֹק: ב בְּנֵי הָאִשָּׁה. הַבִּי"ת גַּעֲי:

מבית אבא. ומדין. אתיתון לותי, כען, כד עקת, לכון: ^א ויאמרו:
 זקני גלעד אל-יפתח לבן עתה שבנו אליך והלכת
 עמנו ונלחמת בבני עמון והיית לנו לראש לכל ישיבי
 גלעד: ואמרו סבי גלעד, ליפתח. בבין כען, תבנא לותך. ותהך עמנא.
 ותגית קרבא, בבני עמון. ותהי לנא, לריש, לכל, יתבי גלעד:
^ב ויאמר יפתח אל-זקני גלעד אם-משיבים אתם אותי
 להלחם בבני עמון ונתן יהוה אותם לפני אנכי אהיה
 לכם לראש: ואמר יפתח, לסבי גלעד. אם מתיבין אתון יתי,
 לאגחא קרבא בבני עמון. וימסר יי. יתהון, קדמי. אנא, אהוי לכון,
 לריש: ^ג ויאמרו זקני-גלעד אל-יפתח יהוה יהיה שמע
 בינותינו אם-לא כדברך בן נעשה: ואמרו סבי גלעד, ליפתח.
 מימרא דיי. יהי סהיד, בינתנא, אם לא כפתגמך, בן נעביד: ^ד וילך
 יפתח עם-זקני גלעד וישִׁימו העם אותו עליהם לראש
 ולקצין וידבר יפתח את-כל-דבריו לפני יהוה במצפה:
 ואזל יפתח, עם סבי גלעד. ומניאו עמא יתיה. עליהון, לריש ולרבא.
 וסדר יפתח ית כל פתגמוהי, קדם יי, במצפִּיא: ^ה וישלח יפתח
 מלאכים אל-מלך בני-עמון לאמר מה-לי ולך פי-באת
 אלי להלחם בארצי: ושלח יפתח, אזגדין. לות מלכא דבני עמון,
 למימר. מא לי ולך, ארי אתיתא לותי, לאגחא קרבא בארעי:
^ו ויאמר מלך בני-עמון אל-מלאכי יפתח פי-לקח
 ישראל את-ארצי בעלותו ממצרים מארנון ועד-היבק
 ועד-הירדן ועתה השיבה אתהן בשלום: ואמר מלכא דבני

וזלך הדקדוק: שמע. בפשטא אחת והיא מלרע:

עֲמוֹן, לְאַזְגִּי יִפְתָּח. אֲרִי נָסִיב יִשְׂרָאֵל יְתֹאדָעִי, בְּמַסְקִיָּה מִמְּצָרִים.
 מֵאַרְנוֹנָא וְעַד יִבְקָא, וְעַד יִרְדְּנָא. וּכְעַן אֶתִּיב יִתְהוּן, בְּשָׁלֵם: ^ד וַיִּסְפֹּךְ
 עוֹד יִפְתָּח וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אֶל-מֶלֶךְ בְּנֵי עֲמוֹן: וְאוֹסִיף
 עוֹד, יִפְתָּח. וּשְׁלַח, אֲזַגְדִּין. לְוֹת מִלְכָּא, דְּבְנֵי עֲמוֹן: ^{טו} וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה
 אָמַר יִפְתָּח לֹא-לִקַּח יִשְׂרָאֵל אֶת-אַרְצָא מוֹאָב וְאֶת-אַרְצָא
 בְּנֵי עֲמוֹן: וְאָמַר לֵיהּ. כְּדָנָן, אָמַר יִפְתָּח. לֹא נָסִיב יִשְׂרָאֵל, יְתֹאדָעִי
 מוֹאָב. וְיְתֹאדָעִי אֶרֶץ, בְּנֵי עֲמוֹן: ^{טז} כִּי בַעֲלוֹתָם מִמְּצָרִים וַיֵּלֶךְ
 יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר עַד-יַם-סוּף וַיָּבֹא קְדָשָׁה: אֲרִי, בְּמַסְקִיָּה
 מִמְּצָרִים. וַאֲזַל יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּרָא, עַד יַמָּא דְסוּף. וְאַתָּא, לְרַקִּם:
^{יז} וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים | אֶל-מֶלֶךְ אֲדוֹם | לֵאמֹר
 אֶעֱבְרָה-נָא בְּאַרְעֶךָ וְלֹא שָׁמַע מֶלֶךְ אֲדוֹם וְגַם אֶל-מֶלֶךְ
 מוֹאָב שְׁלַח וְלֹא אָבָה וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּקָדָשׁ: וּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל
 אֲזַגְדִּין לְוֹת מִלְכָּא דְאֲדוֹם לְמִימַר, אֶעֱבֹר כְּעַן בְּאַרְעֶךָ. וְלֹא קִבִּיל,
 מִלְכָּא דְאֲדוֹם. וְאַף לְוֹת מִלְכָּא דְמוֹאָב. שְׁלַח, וְלֹא אָבָא. וַיִּתֵּיב יִשְׂרָאֵל,
 בְּרַקִּם: ^{יח} וַיֵּלֶךְ בְּמִדְבָּר וַיָּסֹב אֶת-אַרְצָא אֲדוֹם וְאֶת-אַרְצָא
 מוֹאָב וַיָּבֹא מִמִּזְרַח-שֶׁמֶשׁ לְאַרְצָא מוֹאָב וַיַּחֲנוּן בְּעֵבֶר
 אֲרָנוֹן וְלֹא-בָאוּ בְּגִבּוֹל מוֹאָב כִּי אֲרָנוֹן גְּבוּל מוֹאָב: וַאֲזַל
 בְּמִדְבָּרָא. וְאַקִּיף. יְתֹאדָעִי אֶרֶץ אֲדוֹם, וְיְתֹאדָעִי אֶרֶץ דְמוֹאָב. וְאַתָּא מִמִּדְנַח
 שְׁמֶשׁ, לְאַרְעָא דְמוֹאָב. וּשְׁרוּ, בְּעֵבֶר אֲרָנוֹן. וְלֹא עָלוּ, בְּתַחוּם מוֹאָב.
 אֲרִי אֲרָנוֹן, תַּחוּם מוֹאָב: ^{יט} וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל-
 סִיחֹן מֶלֶךְ-הָאֱמֹרִי מֶלֶךְ חֲשִׁבּוֹן וַיֹּאמֶר לוֹ יִשְׂרָאֵל
 נֶעֱבְרָה-נָא בְּאַרְעֶךָ עַד-מְקוֹמִי: וּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל, אֲזַגְדִּין.

זולק הדקדוק: "אל מלך אדום | לאמר. פסיק בין תיבת 'אדום' לתיבת 'לאמר' בכל ספרי
 תימך:

לְוֹת סִיחֹן מֶלֶכָּא אֲמֹרָא, מֶלֶכָּא דְחֻשְׁבֹּן. וְאָמַר לִיה, יִשְׂרָאֵל. אֲעֵבֶר
 בְּעֵן בְּאַרְעֵךְ, עַד אֶתְרִי: כ וְלֹא־הָאֲמִין סִיחֹן אֶת־יִשְׂרָאֵל עֲבַר
 בְּגִבְלוֹ וַיֹּאסֶף סִיחֹן אֶת־כָּל־עַמּוֹ וַיַּחֲנוּ בִּיהֶצָה וַיִּלְחֶם
 עִם־יִשְׂרָאֵל: וְלֹא הֵימִין סִיחֹן יֵת יִשְׂרָאֵל, לְמַעַבֵּר בְּתַחוּמֶיהָ. וּכְנָשׁ
 סִיחֹן, יֵת כָּל עַמֶּיהָ. וּשְׂרוּ בִּיהֶן. וְאָגִיחַ קָרְבָּא, עִם יִשְׂרָאֵל:
 כז וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־סִיחֹן וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ
 בְּיַד יִשְׂרָאֵל וַיִּכּוּם וַיִּירֶשׁ יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־אֶרֶץ הָאֲמֹרִי
 יוֹשֵׁב הָאֶרֶץ הַהִיא: ומסר. יי אֱלֹהָא דִּישְׂרָאֵל. יֵת סִיחֹן וַיִּת כָּל
 עַמֶּיהָ. בִּידָא דִּישְׂרָאֵל, וּמַחֲנוֹן. וִירִית יִשְׂרָאֵל, יֵת כָּל אֶרֶע אֲמֹרָא.
 יְתִיב, אֶרֶעָ הַהִיא: כח וַיִּירֶשׁוּ אֶת כָּל־גִּבּוֹל הָאֲמֹרִי מֵאֲרֻנוֹן
 וְעַד־הַיַּבֵּק וּמִן־הַמִּדְבָּר וְעַד־הַיַּרְדֵּן: וִירִיתוֹ. יֵת, כָּל תַּחֲוּם
 אֲמֹרָא. מֵאֲרֻנוֹא, וְעַד יִבְקָא. וּמִן מִדְבָּרָא, וְעַד יַרְדֵּנָא:
 כט וְעַתָּה יְהוָה | אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוֹרִישׁ אֶת־הָאֲמֹרִי מִפְּנֵי
 עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְאַתָּה תִּירָשְׁנוּ: וכען. יי, אֱלֹהָא דִּישְׂרָאֵל. תִּירִיךְ, יֵת
 אֲמֹרָא. מִן קָדָם, עַמֶּיהָ יִשְׂרָאֵל. וְאַתָּה, מִדְּמִי לְמִירְתֶּיהָ: כד הֲלֹא אַתָּה
 אֲשֶׁר יוֹרִישְׁךָ כְּמוֹשׁ אֱלֹהֶיךָ אוֹתוֹ תִירֶשׁ וְאַתָּה כָּל־אֲשֶׁר
 הוֹרִישׁ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִפְּנֵינוּ אוֹתוֹ נִירֶשׁ: הֲלֹא. יֵת דִּיחֻסְנָךְ.
 כְּמוֹשׁ טְעוּתְךָ, יִתִּיָּה תַחֲסִין. וַיִּת כָּל דִּיתִירִיךְ. יי אֱלֹהֵנָא. מִן קָדְמָנָא, יִתִּיָּה
 נִירֶת: כה וְעַתָּה הַטּוֹב טוֹב אַתָּה מִבֶּלֶק בֶּן־צְפּוֹר מֶלֶךְ
 מוֹאָב הָרַב רַב עִם־יִשְׂרָאֵל אִם־נִלְחֶם נִלְחֶם בָּם: וכען.
 הַטּוֹב טָב, אַתָּה. מִבֶּלֶק בֶּן צְפּוֹר, מֶלֶכָּא דְמוֹאָב. הַמִּידָן דֵּן, עִם יִשְׂרָאֵל.
 אִם קָרְבָּא, אָגִיחַ בְּהוֹן: כו בְּשַׁבַּת יִשְׂרָאֵל בְּחֻשְׁבֹּן וּבְבִנְיָתָהּ
 וּבְעֶרְעוֹר וּבְבִנְיָתָהּ וּבְכָל־הָעָרִים אֲשֶׁר עַל־יְדֵי אֲרֻנוֹן

זֶלֶק הַדְּקָרוֹק: כז בְּשַׁבַּת. ה"ג בבי"ת:

שֶׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וּמִדּוּעַ לֹא־הִצַּלְתֶּם בָּעֵת הַהִיא:
כִּד יִתִּיב יִשְׂרָאֵל. בְּחִשְׁבּוֹן וּבִכְפָּרָנָהּ, וּבִעֲרֵעוֹר וּבִכְפָּרָנָהּ. וּבְכָל
קְרוֹיָא, דְּעַל תַּחֲוִמֵי אֲרֻנֹן. תִּלְתַּת מָאָה, שָׁנִין. וּמִדִּין, לֹא שִׁיזִיבְתוֹן,
בְּעֲדָנָא הַהוּא: כִּד וְאִנְכִי לֹא־חֲטָאתִי לָךְ וְאַתָּה עָשִׂה אֵתִי
רָעָה לְהִלָּחֵם בִּי יִשְׁפֹּט יְהוָה הַשֹּׁפֵט הַיּוֹם בֵּין בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וּבֵין בְּנֵי עַמּוֹן: וְאֲנִי, לֹא חָטִית לָךְ. וְאַתָּה, עֶבִיד עַמִּי.
בִּישָׂא, לְאַגָּחָא קִרְבָּא בִּי. יָדִין יִי דְעֶבִיד דִּינָא, יוֹמָא דִּין. בֵּין, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
וּבֵין, בְּנֵי עַמּוֹן: כִּד וְלֹא שָׁמַע מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן אֶל־דְּבָרֵי יִפְתָּח
אֲשֶׁר שָׁלַח אֵלָיו: וְלֹא קִבִּיל. מִלְכָּא, דְּבְנֵי עַמּוֹן. לְפִתְגָמִי יִפְתָּח,
דְּשִׁלַּח, לְוֹתִיָּה: כִּט וְתִהִי עַל־יִפְתָּח רוּחַ יְהוָה וַיַּעֲבֹר
אֶת־הַגִּלְעָד וְאֶת־מְנַשֶּׁה וַיַּעֲבֹר אֶת־מִצְפָּה גִלְעָד
וּמִמִּצְפָּה גִלְעָד עָבַר בְּנֵי עַמּוֹן: וּשְׂרַת עַל יִפְתָּח, רוּחַ גְּבוּרָא מִן
קָדָם יִי. וַעֲבַר יֵת גִּלְעָד, וְיֵת מְנַשֶּׁה. וַעֲבַר, יֵת מִצְפָּא דְּגִלְעָד. וּמִמִּצְפָּא
דְּגִלְעָד, עָבַר, לְוֹת בְּנֵי עַמּוֹן: ל וַיֵּדֶר יִפְתָּח נֶדֶר לַיהוָה וַיֹּאמֶר
אִם־נִתְּנוֹן תִּתֶּן אֶת־בְּנֵי עַמּוֹן בְּיָדִי: וְקִיָּם יִפְתָּח קִיָּם. קָדָם יִי,
וַאֲמַר. אִם מִמָּסַר תִּמְסַר, יֵת בְּנֵי עַמּוֹן, בְּיָדִי: לֹא וְהָיָה הַיּוֹצֵא אֲשֶׁר
יֵצֵא מִדִּלְתֵי בֵיתִי לְקִרְאָתִי בְּשׁוּבִי בְּשָׁלוֹם מִבְּנֵי עַמּוֹן
וְהָיָה לַיהוָה וְהָעֲלִיתִיָּהּ עוֹלָה: וְהִי דִיפּוֹק מִפֶּק. בַּר מִדְּשֵׁי בֵיתִי,
לְקַדְמוֹתִי. כִּד אֶתּוּב בְּשָׁלוֹם, מִבְּנֵי עַמּוֹן. וְהִי, קָדָם יִי. וְאַסְקִינִיה, עֲלֵתָא:
לז וַיַּעֲבֹר יִפְתָּח אֶל־בְּנֵי עַמּוֹן לְהִלָּחֵם בָּם וַיִּתְּנֵם יְהוָה
בְּיָדוֹ: וַעֲבַר יִפְתָּח. לְוֹת בְּנֵי עַמּוֹן, לְאַגָּחָא קִרְבָּא בְּהוֹן. וּמִסְרֻנוֹן יִי,
בְּיָדִיה: לט וַיָּבֹאוּ מִמֶּרְוֹעַר וְעַד־בּוֹאֲךָ מִנִּית עֲשָׂרִים עוֹר
וְעַד־אַבֵּל כְּרָמִים מִכָּה גְדוֹלָה מְאֹד וַיִּכְנְעוּ בְּנֵי עַמּוֹן

זולק הדקדוק: כו ומדוע. תביר בתיגאן: לו ועד־אבל כרמים. תיבת 'ועד' במקף לא בפשטא.
בכל סת"י:

מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: וּמִחֲנוּן. מַעְרוּעַר וְעַד מַעְלָנָא דְמִנִּית, עֲסָרִין
קְרוּיִן. וְעַד מִיֶּשֶׁר פְּרָמִיָּא. מִחֲתָא, רַבְתָּא לַחֲדָא. וְאַתְּבְּרוּ, בְּנֵי עַמּוּן. מִן
קָדָם, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: לָךְ וַיָּבֹא יִפְתָּח הַמַּצְפָּה אֶל-בֵּיתוֹ וְהִנֵּה
בָּתוֹ יֵצֵאת לִקְרֹאתוֹ בְּתַפִּים וּבְמַחֲלוֹת וְרַק הִיא יְחִידָה
אֵין-לוֹ מִמֶּנּוּ בֶן אוֹ-בֵת: וְאַתָּא יִפְתָּח לְמַצְפָּיָא, לְבֵיתִיה. וְהָא
בְּרִיתִיה, נִפְקָא לְקַדְמוּתִיה. בְּתַפִּין, וּבְחֲנִינִין. וּלְחֹדֶר, הִיא יְחִידָא. לִית לִיה
מִנֶּה. בַּר, אוֹ בֵּרֶת: לָךְ וַיְהִי כִּרְאוּתוֹ אוֹתָהּ וַיִּקְרַע אֶת-בְּגָדָיו
וַיֹּאמֶר אֵהָא בְּתִי הַכֹּרֵעַ הַכֹּרֵעַתָּנִי וְאַתָּה הִייתָ בְּעֶכְרִי
וְאַנְכִי פְּעִיתִי-פִי אֶל-יְהוָה וְלֹא אוֹכַל לָשׁוּב: וְהוּא פַּד חֲזָא
יְתָה, וּבֹזַע יָת לְבוּשׁוֹהִי. וַאֲמַר וַי בְּרִיתִי, אֲכַרְעָא אֲכַרְעַתִּינִי. וְאַתָּה, הָיִיתָ
בְּעֶכְרִי. וְאַנָּא. פְּתַחֲתִית פָּמִי בְּנִדְרִי, קָדָם יי: וְלֹא אֶכּוֹל, לְמַתָּב:
לָךְ וְתֹאמַר אֵלָיו אָבִי פְּעִיתָה אֶת-פִּיךָ אֶל-יְהוָה עֲשֵׂה לִי
כַּאֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּיךָ אַחֲרַי אֲשֶׁר עֲשֵׂה לָךְ יְהוָה נְקֻמוֹת
מֵאִיבֶיךָ מִבְּנֵי עַמּוּן: וְאַמְרַת לִיה. אֲבֹא פְּתַחֲתָא יָת פִּמֶךָ בְּנִדְרִי,
קָדָם יי. עֲבִיד לִי. כְּמָא, דְּנִפְק מִפִּמֶךָ. בְּתֵר. דְּעֵבֵד לָךְ יי פִּרְעֻנוּתָא.
מִבְּעָלִי דְּבִבְךָ, מִבְּנֵי עַמּוּן: לָךְ וְתֹאמַר אֶל-אֲבִיהָ יַעֲשֵׂה לִי
הַדְּבָר הַזֶּה הֲרִפָּה מִמֶּנִּי שְׁנַיִם חֲדָשִׁים וְאַלְכָּה וִירְדֹתִי
עַל-הַהָרִים וְאַבְכֶּה עַל-בְּתוּלִי אֲנֹכִי (כ' ורעיתי) וְרַעוּתִי:
וְאַמְרַת, לְאַבּוּהָא. יְתַעְבִּיד לִי, פְּתַגְמָא הָדִין. שְׁבוּק מִנִּי, תִּרְיִן יֶרֶחִין.
וְאַהֲךָ, וְאַתְנַגִּיד עַל טוּרִיָּא. וְאַבְכִּי, עַל בְּתוּלִי. אָנָּא, וְחִבְרַתִּי:
לָךְ וַיֹּאמֶר לְכִי וַיִּשְׁלַח אוֹתָהּ שְׁנֵי חֲדָשִׁים וְתֵלֶךְ הִיא
וְרַעוּתִיהָ וְתִבְךָ עַל-בְּתוּלִיהָ עַל-הַהָרִים: וַאֲמַר אֵיזִילִי. וְשִׁלַּח
יְתָה, תִּרְיִן יֶרֶחִין. וְאַזְלַת הִיא, וְחִבְרַתָּהָ. וּבִבְתָּ עַל בְּתוּלָהָ, עַל טוּרִיָּא:
לָךְ וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנַיִם חֲדָשִׁים וְתִשָּׁב אֶל-אֲבִיהָ וַיַּעַשׂ לָהּ אֶת-
נִדְרוֹ אֲשֶׁר נָדָר וְהִיא לֹא-יָדְעָה אִישׁ וְתִהְיֶה-חֶק בְּיִשְׂרָאֵל:

והוה. מסוף, תרין ירחין. ותבת, לות אבוהא. ועבד לה. ית נדריה, דנדר. והיא, לא ידעת גבר. והות לגזירא, בישראל. בדיל דלא לאסקא גבר ית בריה וית ברתיה, לעלתא. כמא דעבד, יפתח גלעדא. ולא שאיל, לפינחס כהנא. ואלו שאיל, לפינחס כהנא. הוה פריק יתה, בדמין: **ב מימים | ימימה תלכנה בנות ישראל לתנות לבת-יפתח הגלעדי ארבעת ימים בשנה: מזמן, לזמן. אזלו, בנת ישראל. לאלאה. לבת יפתח, גלעדא. ארבעא יומין, בשתא:**

(גאלנו יהוה עבאות שמו קדוש ישראל:)

(פרקנא. יי עבאות, שמיא. קדישא, דישראל:)

על דא יתפרד וישתבח, שמה רבא קדישא. די לעילא, חיא וקימא. מברך הוא לעלם, ולעלמי עלמאי:

תפסיר רס"ג

גדר לכונת שבת
ושני וחמישי

וירא בלק

סוף חמישי כשהן מחוברות בסת"י סוף

**ב וירא בלק בן-צפור את
כל-אשר-עשה ישראל**

לאמרי: וחזא בלק בר צפור. ית, כל

דעבד ישראל לאמורא: **ג ויגר מואב מפני העם מאד**

כי רב-הוא ויקץ מואב מפני בני ישראל:

ודחיל מואבאה. מן קדם עמא. לחדא ארי סגי הוא. ועקת למואבאי.

(ב) ולמא ראא בלק אבן צפור. גמיע מא צנע אל אסראיל באלאמורין: (ג) פחדר אל מואבין. מן קבל אלקום. גדא אד' הם כיתירין. וצגרו מנדם:

— רס"י —

בפניהם, אנו על אחת כמה וכמה. לפיכך ויגר מואב: ג ויגר. לשון מורא, כמו (איוז יט, כט) גורו לכם: ויקץ מואב. קצו בחייהם:

כב וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמרי. אמר אלו שני מלכים שהיינו בטוהים עליהם לא עמדו

תפסיר רס"ג

(ד) פקאל לשיוך מדין. אלאן סילחס הולאי אלגוקן כל גאס הוואלינא. כמא ילחס אלתי'ור כיצ'ר אלצתרא. ופאן בלק אבן צפור. מלכום פי דאלך אלוקת: (ה) פבעת ברסל אלי בלעם אבן בעור. אלי פאתורא. אלדי עלי אלפראת. בלד קומה לידעו בה.

מן קדם בני ישראל: **וַיֹּאמֶר מוֹאָב אֶל-זִקְנֵי מִדְיָן עִתָּה יִלְחָכוּ הַקָּהָל אֶת-כָּל-סִבִּיבֵינוּ כִּלְחָף הַשּׁוֹר אֶת יֶרֶק הַשָּׂדֶה וּבִלֵּק בֶּן-צְפּוֹר מֶלֶךְ לְמוֹאָב בֶּעֶת הַהוּא:**

וַאֲמַר מוֹאָב לְסִבֵּי מִדְיָן. כָּעֵן. יִשְׁיִצוּן

קהלא ית כל סחרננא. כמא דמלחיד תורא. ית ירוקא דחקלא. ובלק בר צפור. מלכא למואב בעדנא ההוא: **וַיִּשְׁלַח מְלָאכִים אֶל-בָּלָעַם בֶּן-בְּעֹר פֶּתוּרָה אֲשֶׁר עַל-הַנֶּהָר אֲרִץ בְּנֵי-עַמּוֹ לִקְרֹא-לוֹ לֵאמֹר הִנֵּה עִם יֵצֵא מִמִּצְרַיִם הִנֵּה כֹסֶה אֶת-עֵינַי הָאָרֶץ וְהוּא יֹשֵׁב מִמְּלִי:**

— רס"י —

מעות, כף כל המלכים מריצין לו אגרותיהם. ולפי פשוטו שלמקרא כף שם המקום: **אֲרִץ בְּנֵי עַמּוֹ.** שלבלק. משם היה, וזה היה מתנבא ואומר לו עתיד אתה למלוך. ואם תאמר מפני מה השדה הקדוש ברור הוא שכינתו על גוי רשע, כדי שלא יהא פתחון פה לאמות לומר אלו היו לנו נביאים חורנו למוטב, העמיד להם נביאים והם פרצו גדר העולם, שבתחלה היו גדורים בעריות וזה נתן להם עצה להפקיר עצמן לזנות: **לִקְרֹא לוֹ.** הקריאה שלו היתה ולהנאתו, שהיה פוסק לו ממון הרבה: **עִם יֵצֵא מִמִּצְרַיִם.** ואם תאמר מה מדיק: **הִנֵּה כֹסֶה אֶת עֵינַי הָאָרֶץ.** סיחון ועוג שהיו שומרים

ד אל זקני מדין. והלא מעולם היו שונאים זה את זה, שנאמר (בראשית לו, לה) המכה את מדין בשדה מואב, שבאו מדין על מואב למלחמה. אלא מיראתן של ישראל עשו שלום ביניהם. ומה ראה מואב לטול עצה ממדין, כיון שראו את ישראל נוצחים שלא כמנהג העולם, אמרו מנהיגם שלאלו במדין נתגדל, נשאל מהם מה מדינתו. אמרו לו אין כחו אלא בפיו. אמרו אף אנו נבא עליהם באדם שכחו בפיו: **כִּלְחָף הַשּׁוֹר.** כל מה שהשור מלחף אין בו ברכה: **בֶּעֶת הַהוּא.** לא היה ראוי למלכות. מנסיכי מדין היה, וכיון שמת סיחון מנודו עליהם לצורך שעה: **כִּפְתוּרָה.** כשלחני הזה שהכל מריצין לו

זולק הדקדוק: ה פתורה. הנעימה על התי"ו (מהר"ם):

תפסיר רס"ג

וְקָאֵל לָהּ הַיְּהוּדָא קוּם כִּי־ג מִן
מִצְרַיִם קָדָם גִּשָּׁא צִיֹּהֶר
אֶל־אֶרֶץ. וְהוּא גֵּאֻלֶּס מְקַאֲבִלִי:
(ו) וְאֵלֶּאן פִּתְעָאֵל אֶלְעָנָה
לִי. אֲדָם הֵם אַעֲצִים מִנִּי.
פִּלְעִלִי אֶסְתִּיעַ אֵן
אֶחָאֲרֵבָה. וְאֶסְרִידָה מִן אֶלְבִּלָה.
לֹאֲנִי אַעֲלֵם. אֵן מִן
תִּבְאֲרֵכָה מִבְּאֲרֵךְ. וּמִן
תִּלְעָנָה יִלְעֵן: (ז) פְּמִצִּי שִׁיּוּד'
מוֹאֵב וְשִׁיּוּד' מִדִּין. וּפֹאֲלֵאֵת
מַעֲהֵם. חֲתִי וְאִפּוּ בִלְעָם.
פֹּאכ־בְּרוּהָ בְּפֹלָאֵם בִּלְק:

וּשְׁלַח אֲזַגְדִּין לְוֹת בִּלְעָם בַּעֲזוֹר.
לְפָתוֹר. אֲרָם דְּעַל פֶּרֶת. אֲרַע בְּנֵי עַמִּיָּה
לְמַקְרִי לִיָּהּ. לְמִימֶר. הָא. עֲמָא נִפְק
מִמִּצְרַיִם הָא חֲפָא יֵת עֵין שְׁמִשָּׁא
דְּאַרְעָא. וְהוּא שְׂרִי מְלִקְבִלִי: וְעֵתָהּ
לִכְה־נָּא אֲרַה־לִּי אֶת־הָעָם
הַזֶּה כִּי־עֲצוּם הוּא מִמִּנִּי
אוּלִי אוֹכֵל נֶכֶה־בּוֹ וְאֶגְרִשְׁנוּ
מִן־הָאָרֶץ כִּי יִדְעָתִי אֶת
אֲשֶׁר־תִּבְרַךְ מִבְּרַךְ וְאֲשֶׁר

תֵּאֲרַ יוֹאֲר: וּבַעֲזָן אֵיתָא כְּעֵן לוֹט לִי יֵת עֲמָא הַדִּין. אֲרִי תַקִּיף
הוּא מִנִּי. מָאֵם אֶכּוֹל לְאַגְחָא בֵּיהּ קֶרֶב. וְאַתְרִכְנִיָּה מִן אֲרַעָא. אֲרִי
יִדְעָנָא. יֵת דִּתְבְּרִיד מִבְּרַךְ. וְדִתְלוֹט לִיט: וְיִלְכּוּ זִקְנֵי מוֹאֵב
וְזִקְנֵי מִדִּין וְקִסְמִים בִּידֵם וַיָּבֹאוּ אֶל־בִּלְעָם
וַיִּדְבְּרוּ אֵלָיו דְּבָרֵי בִלְק: וַאֲזָלוּ. סְבִי מוֹאֵב וְסְבִי מִדִּין.
וְקִסְמִיָּא בִּידֵיהוֹן. וְאַתּוּ לְוֹת בִּלְעָם. וּמִלִּילוּ עַמִּיָּה פִתְגָמִי בִלְק:

— רס"י —

אוֹתָנּוּ עֲמָדוֹ עֲלִיָּהֶם וְהִרְגוּם: וְהוּא יֵשֵׁב
מִמְּלִי. חֲסֵר כְּתִיב, קְרוֹבִים הֵם לְהַכְרִיתָנִי,
כְּמוֹ (חֲלִיס קִיט, י) כִּי אֲמִילָם: וְנֶכֶה בּוֹ. אֲנִי
וְעַמִּי נֶכֶה לוֹ בְּהֵם. דְּבָר אַחֵר לְשׁוֹן מִשְׁנָה
הִיא (צ"מ קכ ז) מִנֶּכֶה לוֹ מִן הַדְּמִים, לְחֲסֵר
מֵהֶם מַעֲט: כִּי יִדְעָתִי וְגוֹי. עַל יְדֵי מִלְחָמָת
סִיחּוֹן שְׁעִזְרָתוֹ לְהַכּוֹת אֶת מוֹאֵב: וְקִסְמִים

וְזִלְק הַדְּקָדוֹק: וְלִכְה נָא אֲרַה־לִּי. כֵּתֵב ר' יְהוּדָה כִּי הוּא מֵהַדְּגֵשׁ וּמִשְׁפָּטוֹ אֲרַה־לִּי:
וְקִסְמִים בִּידֵם. תִּרְגוּם אוֹנְקִלוֹס וְקִסְמִיָּא הַקו"ף בִּפְתַח עַל מִשְׁקַל נַחֲשִׂיא דְלִקְמָן:

תפסיר דס"ג

(ח) פקאל לָהֶם. ביתו הָהֵנָּה
אלִילָהּ. ואֶרְדּוּ עֲלֵיכֶם גּוֹאֲבֵא.
כְּמֵא יְקוֹל אִלְלָהּ לִי. פֶּאֶקְאִם
רוֹיֶסָא מוֹאֲב עֲנֵד בִּלְעָם:
(ט) פִּוּאֶפֶא אִמֵּר אִלְלָהּ בִּלְעָם.
וְקֹאֵל מְפַתֶּחָא. מִן הוֹלָאִי
אֱלֻקֹּם אֱלֹדִין מְעַד: (י) קֹאֵל. אֵן
בִּלְק אֲבֵן צְפוֹר. מִלֶּךְ מוֹאֲב
בַּעַת' בָּהֶם אֱלֹי: (יא) יְקוֹל אֵן
אֱלֻקֹּם אֱלֹדִי כִּי־ג מִן מְצַר. קֹד
גִּשָּׂא צִיֵּהֶר אֱלֹאֲרִץ. אֱלֹאֵן

וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לִינוּ פֹה
הַלִּילָה וְהַשְׁבַּתִּי אֶתְכֶם דְּבָר
כַּאֲשֶׁר יִדְבֹּר יְהוָה אֵלַי
וַיֵּשְׁבוּ שְׂרֵי־מוֹאֲב עִם־
בִּלְעָם: וַאֲמַר לְהוֹן. בֵּיתוּ הֵכָא בְּלִילִיא.
וְאַתִּיב יִתְכוֹן פִּתְגָמָא. כְּמֵא דִּימְלִיל יי
עֲמִי. וְאוֹרִיכוּ רַבְרָבִי מוֹאֲב עִם בִּלְעָם:
וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל־בִּלְעָם

וַיֹּאמֶר מִי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּךְ: וְאַתָּא מֵימַר מִן קֳדָם
יי לֹות בִּלְעָם. וַאֲמַר. מִן גּוֹבְרִיא הָאֵלִין דְּעִמָּךְ: וַיֹּאמֶר בִּלְעָם
אֶל־הָאֱלֹהִים בִּלְק בֶּן־צְפוֹר מֶלֶךְ מוֹאֲב שְׁלַח
אֵלַי: וַאֲמַר בִּלְעָם קֳדָם יי. בִּלְק בֶּר צְפוֹר. מֶלֶךְא דְּמוֹאֲב שְׁלַח לֹותִי:
הִנֵּה הָעַם הַיֵּצֵא מִמִּצְרַיִם וַיְכַס אֶת־עֵין הָאָרֶץ
עֲתָה לָכֶּה קִבְּהָ לִי אֹתוֹ אוֹלִי אוֹכֵל לְהִלָּחֵם בּוֹ
וַיִּגְרֹשׁתִּיו: הָא עֲמָא דְנִפְק מִמִּצְרַיִם. וְחָפָא יָת עֵין שְׁמִשָּׂא דְאָרְעָא.

— רש"י —

ט מִי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּךְ. לְהַטְעוֹתוֹ בָּא.
אִמֵּר פְּעָמִים שְׁאִין הַכֹּל גְּלוֹי לְפָנָיו. אִין דְּעִתּוֹ
שׁוּחַ עֲלִיו, אִף אֲנִי אֶרְאֶה עֵת שְׁאוּכַל לְקַלֵּל
וְלֹא יִבִּין: י בִּלְק בֶּן צְפוֹר וְגו'. אִף עַל פִּי
שְׁאִינִי חֲשׁוֹב בְּעִינִיךָ, חֲשׁוֹב אֲנִי בְּעִינִי
הַמְּלָכִים: יא קִבְּהָ לִי. זוֹ קֶשֶׁה מֵאֲרָה לִי,
שְׁהוּא נֹקֵב וּמְפָרֵשׁ: וַיִּגְרֹשׁתִּיו. מִן הָעוֹלָם.
וּבִלְק לֹא אִמֵּר אֱלֹא וַאֲגַרְשֶׁנוּ מִן הָאָרֶץ, אִינִי
מִבְקֵשׁ אֱלֹא לְהַסִּיעֵם מֵעֲלִי, וּבִלְעָם הִיָּה

הִלְכוּ לָהֶם: ח לִינוּ פֹה הַלִּילָה. אִין רוּחַ
הַקֹּדֶשׁ שׁוֹרָה עֲלֵיו אֱלֹא בְּלִילָהּ, וְכֵן לְכָל
נְבִיאֵי אֱמוּנוֹת הָעוֹלָם, וְכֵן לְכֵן בְּחִלוֹם הַלִּילָה,
שְׁנֵאֲמַר (נִרְאֵשִׁית לֹא, כִּד) וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל לְכֵן
הָאֲרָמִי בְּחִלֹם הַלִּילָה. כְּאֵדָם הַהוּלָף אֶצֶל
פִּלְגָּשׁוּ בְּהַחֲבֹא: כַּאֲשֶׁר יִדְבֹּר ה' אֵלַי. אִם
יִמְלִיכֵנִי לְלָכֶת עִם בְּנֵי אָדָם כְּמוֹתְכֶם אֵלָף
עִמָּכֶם, שְׁמָא אִין כְּבוֹדוֹ לְתַתִּי לְהִלָּף אֱלֹא עִם
שְׂרִים גְּדוֹלִים מִכֶּם: וַיֵּשְׁבוּ. לְשׁוֹן עֲכָבָה:

תפסיר רס"ג

תַּעֲלֵל סְבִיחָה לִי. לְעֵלִי אִסְתִּיִּיעַ
אֵן אַחֲרֵבָה וְאַטְרִידָה:
(יב) קֹאֵל לֹה לֹא תַמִּיץ מַעֲדָם.
וְלֹא תִלְעֵן אֱלֻקִּים. פֶּאֶנָּה
מִבְּאֶרֶךְ: (יג) פִּקָּאִם בְּאַלְגִּידָאָה.
פִּקָּאֵל לְרוּסָא בִּלְק. אֲמַצִּי
אֱלִי בִלְדָכֶם. לֹאֵן אֱלִלָּה
נְהֵאֲנִי. אֵן אֲמַצִּי מַעֲכָם:
(יד) פִּקָּאִם רוּסָא מוֹאֲב. וְגֵאֵו
אֱלִי בִלְק. וְקֹאֵלוֹ. קֹד אֲבֹא
בִלְעָם אֵן יָגִי מַעֲנָא: (טו) פִּעֲאֹד
בִּלְק אִיצִיא. בַּעַת רוּסָא.
אֲעַצִּים וְאֶגֶל מִן אוֹלֵאִיד:

בָּעֵן. אֵיתָא לוֹט לִי יִתִּיָּה. מָאֵם
אֲבֹל. לְאַגָּחָא בִּיה קָרֵב וְאַתְרֵכְנִיָּה:
וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-בִּלְעָם
לֹא תֵלֵךְ עִמָּהֶם לֹא תֵאָר
אֶת-הָעָם כִּי בָרוּךְ הוּא:
וַאֲמַר יִי לְבִלְעָם. לֹא תִיזִיל עִמָּהוֹן. לֹא
תִלּוֹט יֵת עִמָּא. אֲרִי בָרִיךְ הוּא:

❧ טַיִבָּד בַּסְפָּרִי ❧ (שני) (חפשי בעחוברות)

וַיִּקָּם בִּלְעָם בִּבְקָר וַיֹּאמֶר
אֶל-שָׂרֵי בִלְק לְכוּ אֵל-
אֲרֻעָכֶם כִּי מֵאֵן יִהְיֶה לְתַתִּי לְהֵלֵךְ עִמָּכֶם: וְקָם
בִּלְעָם בְּצַפְרָא. וַאֲמַר לְרַבְרָבִי בִלְק. אִיזִילוּ לְאַרְעֵכוֹן. אֲרִי רַעֲוֹא קָדָם
יִי. דְּלֹא לְמִשְׁבְּקִי לְמִיזִל עִמָּכוֹן: וַיִּקְוֹמוּ שָׂרֵי מוֹאֲב
וַיָּבֹאוּ אֶל-בִּלְק וַיֹּאמְרוּ מֵאֵן בִּלְעָם הֵלֵךְ עִמָּנוּ:
וְקָמוּ רַבְרָבִי מוֹאֲב. וְאֵתוּ לֹת בִּלְק. וַאֲמָרוּ. סָרִיב בִּלְעָם לְמִיתִי עִמָּנָא:
וַיֹּסֶף עוֹד בִּלְק שְׁלַח שָׂרִים רַבִּים וְנַכְבָּדִים
מֵאַלְהָה: וַאֲוִסִּיף עוֹד בִּלְק. שְׁלַח רַבְרָבִין. סָגִיאִין וַיִּקְרִיִן מֵאַלְיִן:

• רש"י •

שׁוֹנָאִם יוֹתֵר מִבִּלְק: יֵד לֹא תֵלֵךְ עִמָּהֶם. אֲמַר לוֹ אִם כֵּן אֶקְלָלִם בְּמִקְוִמִי. אֲמַר לוֹ לֹא
תֵאָר אֶת הָעָם. אֲמַר לוֹ אִם כֵּן אֶבְרָכֶם. אֲמַר
לוֹ אִינִם צְרִיכִין לְבְרָכְתָּהּ, כִּי בָרוּךְ הוּא. מִשְׁלַ

וְזֶלֶק הִדְקָדוּק: "כִּי מֵאֵן יִי". הִתְרַגֵּם אֲרִי רַעֲוֹא קָדָם יִי דְלֹא לְמִשְׁבְּקִי, כִּי תִיבֵת לְתַתִּי
בְּלִמָּ"ד סוֹבֵלֶת לְתַרְגֵּם כֵּן וִיהִיָּה הַכוּוֹנָה שְׂרַצוֹנוֹ יֵת' שְׁלֹא לְהַנִּיחוֹ לִילֵךְ עִמָּהֶם וִיהִיָּה הַעֲנִין בְּקוֹם
עֲשֵׂה מִשְׁא"כ לְגִירֶסֶת הַדְּפוּס שֶׁמִּתְרַגֵּם אֲרִי לִית רַעֲוֹא קָדָם יִי לְמִשְׁבְּקִי שֶׁתִּהְיֶה הַכוּוֹנָה אֵין
רַצוֹנוֹ יֵת' לְהַנִּיחוֹ לְהֵלֵךְ עִמָּהֶם:

תפסיר רס"ג

טז) פגאו אלי בלעם. וקאלו לה. כדא קאל בלק אבן צפור. לא תמתנע מן אלמצייר אליי: יז) פאני סאכרמך גדא. וכל מא תקול לי אצנעה. ותעאל אלען לי הולאי אלקום: יח) פאגאב בלעם קואד בלק וקאל להם. לו אעטאני בלק. מל ביתה פצ'ה וד'הב. לא אסתטיע אן אתגאוז אמר אללה רבי. פאעמל צגירה או כפירה: יט) ואלאן אקיומו אנתם איצ'א. הקנא אללילה. חתי

וַיִּבְאוּ אֶל-בִּלְעָם וַיֹּאמְרוּ לוֹ כֹּה אָמַר בָּלַק בֶּן-צְפּוֹר אֶל-נָא תַּמְנֵעַ מִהַלֵּךְ אֵלַי: וְאַתָּה לֹות בִּלְעָם. וַאֲמָרוּ לֵיהּ. כַּדָּנָן אָמַר בָּלַק בֶּר צְפּוֹר. לֹא כָעַן תַּתְּמִנֵּעַ מִלְּמִיתִי לֹותִי: **כִּי-כַבֵּד אֶכְבְּדֶךָ מְאֹד וְכָל אֲשֶׁר-תֹּאמַר אֵלִי אַעֲשֶׂה וְלִכְה־נָּא קָבָה לִי אֵת הָעַם הַזֶּה: אֲרִי יִקְרָא אִיקְרֹנְךָ לַחֲדָא. וְכָל דְּתִימַר לִי אַעֲבִיד.**

ואיתא כען לוט לי. ית עמא הדין: **וַיַּעַן בִּלְעָם וַיֹּאמַר אֶל-עַבְדִּי בָלַק אִם-יִתֶּן-לִי בָלַק מְלֵא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכַל לַעֲבֹד אֶת-פִּי יְהוָה אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת קִטְנָה אוֹ גְדוֹלָה: וְאַתִּיב בִּלְעָם. וַאֲמַר לַעֲבָדִי בָלַק. אִם יִתֶּן לִי בָלַק. מְלֵא בֵיתִיהָ כֶּסֶף וְזָהָב. לִית לִי רְשׁוֹ. לְמַעַבְר עַל גְּזִירַת מִימְרָא דִּי אֱלֹהֵי לְמַעַבְד זְעִירְתָּא אוֹ רַבְתָּא: **יֵט וְעַתָּה שִׁבוּ נָא בִּזְהָ גַם-אַתֶּם הַלַּיְלָה וְאַדְעָה מַה-יִּסְף****

— רס"י —

אינו נוצח, ואני ודאי נוצח: לא אוכל לעבר. על פרחו גלה שהוא ברשות אחרים, ונתנבא כאן שאינו יכול לבטל הברכות שנתברכו האבות מפיו השכינה: יט גם אתם. פיו הקשילו, גם אתם סופכם לילך בפיח נפש פראשונים: מה יסף. לא ישנה דבריו

לפיכך ויוסף עוד בלק: כי כבד אכבדך מאד. יותר ממה שהיית נוטל לשעבר אני נותן לך: יט מלא ביתו כסף וזהב. למדנו שנפשו רחבה ומחמד ממון אחרים. אמר, ראוי לו לתן לי כל כסף וזהב שלו, שהרי צריך לשכור חילות רבות, ספק נוצח ספק

תפסיר רס"ג

אנצ'ר מא יעאוד אללה אן
 יכ'אטבני בה: כ) פואפא אמר
 אללה בלעם לילא. וקאל. אן
 כאן הולאי אלקום גאו לידעוד.
 פקום אמץ' מעהם. לכן
 אל'אמר. אלד'י אקולה לך
 אצנעה פקט: כא) פקאם
 באלג'דאה. ואסרג אתאנה.
 ומצ'א מע רויסא מואב:
 כב) ת'ם אשתד' ג'צ'ב אללה
 למצ'יה טאמעא. פוקף מלך
 אללה פי אלטריק ליחידה עו

יְהוָה דְּבַר עַמִּי: וּבֵעֵן. אוֹרִיכוֹ
 כָּעֵן הָכֵא. אִף אֶתוֹן בְּלִילִיא. וְאִדְעָ
 מֵא יוֹסִיף יי לְמַלְלָא עַמִּי: ב וַיִּבְא
 אֱלֹהִים | אֶל-בָּלָעַם לִילָה
 וַיֹּאמֶר לוֹ אִם-לִקְרָא לְךָ
 בָּאוּ הָאֲנָשִׁים קוֹם לְךָ אִתָּם
 וְאִךְ אֶת-הַדָּבָר אֲשֶׁר-אָדְבָר
 אֵלֶיךָ אֶתוֹ תַעֲשֶׂה: וְאַתָּא מִימַר
 מִן קָדָם יי לוֹת בָּלָעַם בְּלִילִיא. וְאִמַר
 לִיה. אִם לְמַקְרִי לְךָ אֶתוֹ גּוֹבְרִיא. קוֹם אִיזִיל עִמָּהוֹן. וּבְרַם. ית פִּתְגָמָא.
 דְּאִמְלִיל עִמָּךְ יִתִּיה תַעֲבִיד: (שלישי) ❧ טַרְטַרִּי בִסְפָרִי תִיטֹן ❧ וַיִּקָּם
 בָּלָעַם בִּבְקָר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת-אֶתְנֹו וַיִּלֶּךְ עִם-שָׂרֵי
 מוֹאָב: וְקָם בָּלָעַם בְּצַפְרָא. וְזָרִין ית אֶתְנִיָה. וְאִזֵּל עִם רַבְרָבִי מוֹאָב:
 כב וַיַּחֲרֹ-אִף אֱלֹהִים בִּי-הוֹלֶךְ הוּא וַיִּתְּיַעֵב
 מִלְּאָךְ יְהוָה בַּדֶּרֶךְ לְשָׁטֵן לוֹ וְהוּא רַכֵּב עַל-
 אֶתְנֹו וּשְׁנֵי נַעֲרָיו עִמּוֹ: וּתְקִיף רוּגְזָא דִּי אֲרִי אִזִּיל הוּא.

— רס"י —

שחבש הוא בעצמו. אמר הקדוש ברוך הוא
 רשע כבר קדמך אברהם אביהם, שנאמר
 (בראשית כב, ג) וישכם אברהם בבקר ויחבש
 את חמורו: עם שרי מואב. לבו כלבם שנה:
 כב כי הולך הוא. ראה שהדבר רע בעיני
 המקום ונתאזה לילך: לשטן לו. מלאך
 שלרמזים היה והיה רוצה למנועו מלחטוא.
 שלא יחטא ויאבד: ושני נערי עמו. מכאן

מבשרה לקללה הלוואי שלא יוסיף לבקר.
 כאן נתנבא שעתיד להוסיף להם ברכות על
 ידו: כאם לקרא לך. אם הקריאה שלך
 וסבור אתה לטול עליה שכר, קום לך אתם:
 ואך. על בדרך את הדבר אשר אדבר אליך
 אתו תעשה, ואף על פי כן וילך בלעם, אמר
 שמה אפתנו ויתרצה: כא ויחבש את אתנו.
 מכאן שהשנאה מקלקלת את השורה,

תפסיר דס"ג

ד'אלך. והו ר'אכב עלי
אתאנה. ומעה ג'לאמיה:
(כג) פלמא ר'את אל'אתאן מ'לך
אל'לה קאימא פי אל'טריק.
וסיפה מ'צלת פי י'דה. מאלת ען
אל'טריק. וס'את פי אל'צ'י'אע.
פ'צ'רבהא בלעם. ל'ירדהא אלי
אל'טריק: (כד) ת'ם זקף מ'לך
אל'לה. פי זקאק אל'פ'רום.
והנ'אך ג'דאר ימנה ויסרה:
(כה) פלמא ר'אתה אזד'חמת מע
אל'חאיט. פ'צ'ג'טת רגל בלעם

ואתעתד. מלאכא דיי. באורחא לשטן
ליה. והוא רכיב על אתניה. ותרין
עולימוהי עמיה: כג **ותרא האתון
את-מלאך יהוה נעב
בדרך וחרבו שלופה בידו
ותט האתון מן-הדרך
ותלך בשדה ויד בלעם
את-האתון להטתה הדרך:**

וחזת אתנא ית מלאכא דיי מעתד
באורחא. וחרביה שליפא בידיה. וסטת אתנא מן אורחא. ואזלת
בחקלא. ומחא בלעם ית אתנא. לאסטיותה לאורחא: כד **ויעמד
מלאך יהוה במשעול הכרמים גדר מזה וגדר
מזה: וקם מלאכא דיי. בשביל פרמ'א. אתרא דג'דירא מ'פא
וג'דירא מ'פא: כה ותרא האתון את-מלאך יהוה
ותלחץ אל-הקיר ותלחץ את-רגל בלעם
אל-הקיר ויסף להכיתה: וחזת אתנא ית מלאכא דיי.**

— רש"י —

את שלו ואבוא עליו באמנותו. וכן היה סופו
(במדבר לא, ח) ואת בלעם בן בעור הרגו
בחרב: כד במשעול. בתרגומו בשביל. וכן
(מ"א כ, י) אם ישפק עפר שומרון לשעלים.
עפר הנדבק בכפות הרגלים בהלכותו, וכן
(ישעי' מ, יב) מי מדד בשעלו מים, ברגליו
ובהלכותו: גדר מזה וגדר מזה. סתם גדר
של אבנים הוא: ככ ותלחץ. היא עצמה:
ותלחץ. את אחרים, את רגל בלעם:

לאדם חשוב היוצא לדרך יוליק עמו שני
אנשים לשמשו וחוזרים ומשמשים זה את
זה: כג ותרא האתון. והוא לא ראה, שנתן
הקדוש ברוך הוא רשות לבהמה לראות
יותר מן האדם, שמתוך שיש בו דעת תטורף
דעתו כשיראה מויקין: וחרבו שלופה בידו.
אמר רשע זה הניח כלי אמנותו, שכלי זינן
של אמות העולם בחרב, והוא בא עליהם
בפיו, שהוא אמנות שלהם, אף אני אתפוש

תפסיר רס"ג

אלי אלחמיט. פזאוד פי צירבהא: (כו) תים עאוד מלך אללה פגאז. ווקף פי מוציע מציק. מא לים טריק אן ימיל ענה ימנה ולא יסרה: (כז) ולמא ראתה. רבצית תחת בלעם. פאשתד ג'צ'ב בלעם. פצירבהא באלעצא: (כח) פפתח אללה פאהא. פקאלת לבלעם מא ד'א צנעת בך. אד' צירבתני. הדיה אלמרה אלתיאלתי: (כט) קאל. לאנד תמרדת בי. ולו אן פי ידי סוף לקתלתך: (ל) קאלת. אליס אנא

ואדחיקת עם כותלא. ודחקת. ית רגלא דבלעם לכותלא. ואוסיף לממחה: **ב' ויוסף מלאך יהוה עבדו ויעמד במקום צר אשר אין דרך לנסות ימין ושמואל:** ואוסיף מלאכא דיי עבר. וקם באתר עק. דלית אורח למסטי לימינא ולשמאלא: **כ' ותרא האתון את-מלאך יהוה ותרבץ תחת בלעם ויחר-**

אף בלעם ויך את-האתון במקל: וחזת אתנא ית מלאכא דיי. ורבעת תחות בלעם. ותקיף רוגזא דבלעם. ומחא ית אתנא בחוטרא: **כח ויפתח יהוה את-פי האתון ותאמר לבלעם מה-עשיתי לך כי הביתני זה שלש רגלים:** ופתח יי ית פומא דאתנא. ואמרת לבלעם מא עבדית לך. ארי מחיתני. דנן תלת זמנין: **כט ויאמר בלעם לאתון כי התעללת בי לו יש-חרב בידי כי עתה הרגתיך:** ואמר בלעם לאתנא. ארי חייבת בי.

— רס"י —

כו ויוסף מלאך ה' עבדו. לעבור עוד לפניו להלוך להיות לפניו במקום אחר, כמו (כרמית לג, ג) והוא עבר לפניהם. ומדרש אנדה יש בתנחומא מה ראה לעמוד בשלשה מקומות, סימני אבות הראהו: כח זה שלש רגלים. רמז לו אתה מבקש לעקור אמה החוגגת שלש רגלים בשנה: כט התעללת. בתרגומו לשון גנאי ובזיון: לו יש חרב בידי. גנות גדולה היתה לו דבר זה בעיני השורים, זה הולך להרוג אמה

תפסיר רס"ג

אתאנך אלד'י רכבתני. מנד' כנת אלי' תדא אליוס. הל עוודתך אנ אצנע בך כדא. קאל לא: לא) ת'ם כשף אללה ען בצר בלעם. פראא מלך אללה ואקפא פי אלטריק. וסיפה מצלת פי ידה. פכ'ר בין ידיה סאגדא: לב) פקאל לה מלך אללה. לס צ'רבת אתאנך.

אלו פון אית חרבא ביד'י. ארי כען קטלתיד: וְתֹאמַר הָאֲתוֹן אֶל-בְּלָעַם הַלֹּא אֲנֹכִי אֶתְנֶךָ אֲשֶׁר-רָכַבְתָּ עָלַי מֵעוֹדְךָ עַד-הַיּוֹם הַזֶּה הֲהִסְכֵּן הִסְפַּנְתִּי לַעֲשׂוֹת לְךָ כֹּה וַיֹּאמֶר לֹא: וְאָמַרְתָּ

אתנא לבלעם. הלא אנא אתנך דרכיבת עלי. מדאיתך עד יומא הדין. המילף אליפנא. למעבד לך כדין: ואמר לא: וַיִּגַּל יְהוָה אֶת-עֵינַי בְּלָעַם וַיֵּרָא אֶת-מְלֶאכֶּה יְהוָה נֹעַב בְּדֶרֶךְ וַחֲרָבוֹ שְׁלֹפָה בְּיָדוֹ וַיִּקַּד וַיִּשְׁתַּחוּ לְאַפָּיו: וּגְלָא יְיָ עֵינַי בְּלָעַם. וַחֲזָא. ית מלאכא די מעתד באורחא. וחרביה שליפא בידיה. וכרע וסגיד לאפיה: וַיֹּאמֶר אֵלָיו מְלֶאכֶּה יְהוָה עַל-מָה הִפִּיתָ אֶת-אֲתֹנְךָ זֶה שְׁלוֹשׁ רַגְלִים הִנֵּה אֲנֹכִי יַעֲזָתִי לַשָּׁטָן כִּי-יֵרֶט הַדֶּרֶךְ לְנִגְדִי: וַאֲמַר לִיה מלאכא די.

— רס"י —

שלמה בפיו, ולא תון זו צריך לכלי זין: ל הַהִסְכֵּן הִסְפַּנְתִּי. כתרגומו, וכן (איוז כז, ז) הלא יסכן גבר. ורבותינו דרשו מקרא זה בגמרא אמרו ליה, מאי טעמא לא רכבת אסוסיא. אמר להון ברטיבא שדאי ליה וכו', כדאיתא במסכת עבודה זרה (ז, ז): לז כי ירט הדרך לנגדי. רבותינו חכמי המשנה דרשוהו (שם קכ, ב) נוטריקון יראה ראתה, נטתה, בשביל שהדרך לנגדי, כלומר לקנאתי ולהקניטני. ולפי משמעו כי חרד הדרך לנגדי לשון רטט, כי ראיתי בעל הדרך שחרד ומהר הדרך שהוא לכעסי ולהמרותי ולהמראתי. ומקרא קצר הוא, כמו (ש"ז יג, לט) ותכל דוד. לישנא אחריןא ירט לשון רצון, וכן (איוז טז) ועל ידי רשעים ירטני, מפייס ומנחם אותי על ידי רשעים, שאינן אלא מקניטים:

שלמה בפיו, ולא תון זו צריך לכלי זין: ל הַהִסְכֵּן הִסְפַּנְתִּי. כתרגומו, וכן (איוז כז, ז) הלא יסכן גבר. ורבותינו דרשו מקרא זה בגמרא אמרו ליה, מאי טעמא לא רכבת אסוסיא. אמר להון ברטיבא שדאי ליה וכו', כדאיתא במסכת עבודה זרה (ז, ז): לז כי ירט הדרך לנגדי. רבותינו חכמי המשנה דרשוהו (שם קכ, ב) נוטריקון יראה ראתה, נטתה, בשביל שהדרך לנגדי, כלומר לקנאתי ולהקניטני. ולפי משמעו כי חרד הדרך לנגדי לשון רטט, כי ראיתי בעל הדרך שחרד ומהר הדרך שהוא לכעסי ולהמרותי ולהמראתי. ומקרא קצר הוא, כמו (ש"ז יג, לט) ותכל דוד. לישנא אחריןא ירט לשון רצון, וכן (איוז טז) ועל ידי רשעים ירטני, מפייס ומנחם אותי על ידי רשעים, שאינן אלא מקניטים:

תפסיר רס"ג

הדיה אלמרה אלתיאלתיה. ואנא כרגת אן אחידך. אד' תודטת אלטריק תדאי: (לג) חתי ראתני פמאלת עני. הדיה אלמרה אלתיאלתיה. פלו לם תמיל עני. לקתלתך אללאן ובקיתתא: (לד) קאל לה קוד אכ'טית. אד' לם אעלם. אנך ואקף תלקאי פי אלטריק ואללאן פאן סאך מצי' רגעת: (לה) קאל לה. אמך' מע אלקום.

על מא. מחיתא ית אתנך. דנן תלת ומנין. האנא נפקית לשטן. ארי גלי קדמי דאת רעי למיזל באורחא לקבלי: **לג ותראני האתון ותט לפני זה שלש רגלים אולי נטתה מפני כי עתה גם-אתכה הרגתי ואותה החייתי:** וחזתני אתנא. וסטת מן קדמי. דנן תלת ומנין. אלו פון

לא סטת מן קדמי. ארי כען. אף יתך קטלית ויתה קימית: **לד ויאמר בלעם אל-מלאך יהוה חטאתי כי לא ידעתי כי אתה נצב לקראתי בדרך ועתה אם-רע בעיניך אשובה לי:** ואמר בלעם. למלאכא די חבית. ארי לא ידעית. ארי את. מעתד לקדמותי באורחא. וכען. אם ביש בעינך אתוב לי: **לה ויאמר מלאך יהוה אל-בלעם**

— רס"י —

(סס) והרגת את האשה ואת הבת: **לז כי לא ידעתי.** גם זה גגותו. ועל פרחו הודה, שהוא היה משתבח שיודע דעת עליון, ופיו העיד לא ידעתי: **אם רע בעיניך אשובה לי.** להתריס נגד המקום היא תשובה זו. אמר לו הוא בעצמו צוני ללכת, ואתה מלאך מבטל את דבריו, למוד הוא בפה, שאמר דבר ומלאך מחזירו, אמר לאברהם (נחשית כז, ז) קח נא את בנך וגו', ועל ידי מלאך בטל את דברו, אף אני אם רע בעיניך צריך אני לשוב:

לג אולי נטתה. כמו לולא, פעמים שאולי משמש בלשון לולא: **גם אתכה הרגתי.** הרי זה מקרא מסורס, והוא כמו גם הרגתי אותך, כלומר לא העפכה בלבד קראתך על ידי כי גם התריגה: **ואותה החייתי.** ועתה מפני שדברה והוכיחתך ולא יכלת לעמוד בתוכחתה, כמו שכתוב (פסוק ל) ויאמר לא. על פן הרגתיה, שלא יאמרו זו היא שסלקה את בלעם בתוכחתה ולא יכול להשיב, שחס המקום על כבוד הבריות, וכן (ויקרא כ, טו. טז) ואת הבתמה תהרג, וכן

וזלק הדקדוק: **לז ותראני האתון.** בא בפתח גדול תחת קמץ קטן והראוי ותראני (מהר"ם):

❖ רבינו ❖ בספרי תימן ❖ ששי כשדן מחוברות בסת"י ❖

● ————— רש"י ————— ●

לֹכֵל לֵךְ עִם הָאֲנָשִׁים. בִּדְרֹךְ שְׂאֵדִם רוֹצֶה לִּילֵךְ בָּהֶם, מוֹלִיכִין אוֹתוֹ. לֵךְ עִם הָאֲנָשִׁים. כִּי חִלְקָה עִמָּהֶם וְסוּפֶה לְהֵאבֵד מִן הָעוֹלָם: וְאַפִּס. עַל כְּרֹחַךְ אֶת הַדֶּבֶר אֲשֶׁר אֲדַבֵּר וְגו': עִם שְׂרֵי בִלָּק. שְׂמַח לְקַלֵּל כְּמוֹתָם:

תפסיר רס"ג

אסתטיע אן אקול שייא. אלא
מא ילקנניה אללה פקט:
לט) ומציא גמיעא. אלי אן
גאא אלי קריה חוצות:
מ) פד'בח בלק בקרא וג'מא.
ובעת' בד'אלך אלי בלעם.
ואלי אלדו'סא אלד'ין מעה:
מא) פלמא פאן באלג'דאה.
אכ'ד בלק בלעם. פאצעדה
אלי בעץ ביאע מעבודה.
פנצ'ר מן ת'ם בעץ אלקום:
כג א) פקאל לה. אבן לי ההנא
סבעה מ'ד'אבחה. ואעד לי

אוכל דבר מאומה הדבר
אשר ישם אלהים בפי
אתו אדבר: ואמר בלעם לבלק.
הא אתיתי לוותר. בען. המיכל יכילנא
למללא מדעם. פתגמא. דיטוי יי. בפומי
יתיה אמליל: (רביעי) (ששי כשהן פחוברות)

לט) וילך בלעם עם-בלק

ויבאו קרית חצות: ואזל
בלעם עם בלק, ואעליה לקרית מחוזיה:

מ) ויזבח בלק בקר וצאן

וישלח לבלעם ולשרים אשר אתו: ונכס בלק

תורין וצאן. ושלח לבלעם, ולרברביא דעמיה: מא) ויהי בפקר

ויקח בלק את-בלעם ויעלהו במות בעל וירא

משם קצה העם: והוה בצפרא. ודבר בלק ית בלעם. ואסקיה

לרמת דחלתיה. וחזא מתמן קצת מן עמא: כג) ויאמר

בלעם אל-בלק בנה-לי בזה שבעה מזבחת

והבן לי בזה שבעה פרים ושבעה אילים:

— רש"י —

לט קרית חצות. עיר מלאה שוקים
אנשים ונשים וטף בחוצותיה, לומר ראה
ורחם שלא יעקרו אלו: מ בקר וצאן.
דבר מועט, בקר אחד וצאן אחד בלבד:
מא במות בעל. פתרגומו לרמת
דחלתיה, שם עבודה זרה:

וזלק הרקדוק: לה דבר מאומה. שרש המלה הזאת מ"ם והה"א נוספה לפי שהמלה מלעיל
ועניינה כלום (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

הָהֵנָּה. סִבְעָה רְתוּתוֹ וְסִבְעָה
כַּבָּאשׁ: (ב) פִּצְנֵנִי דִּיאֲלֶךְ.
וְקִרְבָּא. תִּזְרָא וְכַבְּשֵׂא עָלַי
כָּל מִדְּבָח: (ג) תִּים קֵאל
לֵה. קֹף עֲנִד קִרְבָּאנִךְ.
וְאַמְצִי אֲנָה. פִּלְעֵל יוֹאֲפִינִי
אֲמִר אֲלֵלֵה. וְאִי קוֹל לְקִנְיָה
אֲכִי־רִתֶּךָ בָּה. פִּמְצִיא פִי
הַדּוֹ: (ד) פֹּאֲפֵא אֲמִר אֲלֵלֵה
בִּלְעָם. וְקֵאל יֵא רַב. אֲנִי קוֹד
נְצִידֵת סִבְעָה מִדְּבָח. וְקִרְבָּת
תִּזְרָא וְכַבְּשֵׂא עָלַי כָּל מִדְּבָח:

וְאָמַר בִּלְעָם לְבָלָק. בְּנִי לִי הָכֵא שְׂבָעָא
מִדְּבָחִין. וְאַתְקִין לִי הָכֵא. שְׂבָעָא תוֹרִין
וְשְׂבָעָא דְכִרְיִן: **ב וַיַּעַשׂ בָּלָק
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר בִּלְעָם וַיַּעַל
בָּלָק וּבִלְעָם פֶּר וְאִיל
בַּמִּזְבֵּחַ: וַעֲבַד בָּלָק. כְּמָא דְמִלִּיל
בִּלְעָם. וְאַסִּיק בָּלָק וּבִלְעָם. תוֹר וּדְכַר עַל
כָּל מִדְּבָח: **ג וַיֹּאמֶר בִּלְעָם
לְבָלָק הִתִּיצֵב עַל-עֲלֹתֶיךָ
וְאַלְכָּה אוֹלֵי יִקְרָה יְהוָה לְקִרְאָתִי וּדְבַר מַה-****

**יִרְאֵנִי וְהִגַּדְתִּי לָךְ וַיֵּלֶךְ שְׁפִי: וַאֲמַר בִּלְעָם לְבָלָק.
אֶתְעַתֵּד עַל עֲלֹתֶךָ. וְאַהֲד. מָאָם. יַעֲרַע מִימַר מִן קָדָם יִי לְקַדְמוֹתֵי.
וּפְתַגְמָא דִּיחֻזִּינֵנִי וְאַחֲוֵי לָךְ. וְאַזֵּל יְחִידִי: **ד וַיִּקְרָא אֱלֹהִים אֶל-**
בִּלְעָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֶת-שְׂבָעַת הַמִּזְבְּחוֹת עֲרֹכְתִי
וַאֲעַל פֶּר וְאִיל בַּמִּזְבֵּחַ: וַעֲרַע מִימַר מִן קָדָם יִי בִּבְלָעָם.
וְאָמַר קְדָמוֹהִי. יֵת שְׂבָעָא מִדְּבָחִין סִדְרִית. וְאַסִּיקִית. תוֹר וּדְכַר**

— רס"י —

שְׂלָאֵלוּ בְּנֵי לְפָנֶיךָ שְׂבָעָה מִזְבְּחוֹת, וְאַנִּי
עֲרֹכְתִי בְּנֵי בָלָק. אֲבָרְהָם בְּנֵה אֲרֻכָּעָה
(צִדְאִישִׁי יֵב, ז) וַיִּבֶן שֵׁם מִזְבֵּחַ לַה' הַנִּרְאָה
אֵלָיו. (שֵׁם יֵב, ח) וַיַּעֲתֵק מִשֵּׁם הַהִרָה וְגוֹי, (שֵׁם
יֵב, יח) וַיֹּאחֲזֵל אֲבָרְהָם וְגוֹי וְאַחַד בְּהֵר הַמִּזְבֹּרָה.
וַיַּצְחֵק בְּנֵה אֶחָד (שֵׁם כו, כה) וַיִּבֶן שֵׁם מִזְבֵּחַ
וְגוֹי. וַיַּעֲקֵב בְּנֵה שְׁתֵּימָם; אֶחָד בְּשֵׁכֶם וְאַחַד
בְּבֵית אֵל: **וַאֲעַל פֶּר וְאִיל בַּמִּזְבֵּחַ.** וְאַבְרָהָם
לֹא הֶעֱלָה אֵלָא אִיל אֶחָד:

כג ג אוֹלֵי יִקְרָה ה' לְקִרְאָתִי. אֵינִי רָגִיל
לְדַבֵּר עִמִּי בְיוֹם: **וַיֵּלֶךְ שְׁפִי.** כְּתַרְגוּמוֹ יְחִידִי,
לְשׁוֹן שׁוֹפֵי וְשִׁקְט, שְׁאִין עֲמוֹ אֵלָא שְׁתִּיקָה:
ד וַיִּקְרָא. לְשׁוֹן עֲרָאִי, לְשׁוֹן גְּנָאִי, לְשׁוֹן טְמֵאֵת
קָרִי, כְּלוּמַר בְּקוּשִׁי וּבְבִדּוֹן, וְלֹא הָיָה נִגְלָה
עָלָיו בְּיוֹם אֵלָא בְּשִׁבִּיל לְהִרְאוֹת חֲבָתָן
שְׁלִישְׁרָאֵל: **אֶת שְׂבָעַת הַמִּזְבְּחוֹת.** שְׂבָעָה
מִזְבְּחוֹת עֲרֹכְתִי אֵין פְּתִיב כְּאֵן, אֵלָא אֶת
שְׂבָעַת הַמִּזְבְּחוֹת, אֲמִר לְפָנֶיךָ אֲבוֹתֵיהֶם

תפסיר רס"ג

עַל כָּל מַדְבַּח: הַ וַיֵּשֶׁם יְהוָה
דָּבָר בְּפִי בַלָּעַם וַיֹּאמֶר
שׁוּב אֶל-בָּלָק וְכֹה תִדְבֹּר:
וַיֹּשִׁי יִי. פִּתְגָמָא בְּפִי בַלָּעַם. וַיֹּאמֶר
תּוֹב לֹת בָּלָק וּכְדִין תִּמְלִיל:
וַיֵּשֶׁב אֵלָיו וַהֲנֶה נֶעֱבַר
עַל-עֲלָתוֹ הוּא וְכָל-שָׂרָיו
מוֹאָב: וְתָב לִוְתִּיָּהּ. וְהָא מַעְתָּד עַל

(ה) פִּלְקָנָה אֱלִלָה פְּלִאמָא. וְקֹאֵל.
אַרְגַּע אֱלִי בַלָּק וְקֹל פְּדִיא:
(ו) פְּרָגַע אֱלִיָּה. פְּאִדְיָא בַּה
וְאִקָּף עַנְד קֶרְבָּאנָה. הוּ וְגִמִּיע
רִוּסָא מוֹאָב: (ז) פְּצִירָב מִתְּלִלָה
וְקֹאֵל. מִן אָרֶם. סִיירָנִי בַלָּק
מִלָּךְ מוֹאָב מִן גְּבֹאֵל אֱלִמְשִׁרָק
קִאִילָא. תַּעֲמַל אֱלֵעַן לִי אֵל
יַעֲקֹב. וְדִם אֵל אִסְרָאִיל:
(ח) מָא אִסְב. מִן לִם יִסְבָּה
אֱלִטָאִיק. וּמָא אָדִם. מִן לִם

עַלְתִּיָּהּ. הוּא וְכָל רִבְרֵי מוֹאָב: וַיֵּשֶׁא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר
מִן-אָרֶם יִנְחֲנִי בָלָק מֶלֶךְ-מוֹאָב מִהַרְרֵי-קָדֶם
לְכֹה אֶרְה-לִּי יַעֲקֹב וְלִכְה זַעֲמָה יִשְׂרָאֵל: וְנִטַּל
מִתְּלִיָּה וַיֹּאמֶר. מִן אָרֶם. דְּבִרְנִי בָלָק מֶלֶךְא דְּמוֹאָב מִטּוֹרֵי מְדִנְחָא.
אֵיתָא לוֹט לִי יַעֲקֹב. וְאֵיתָא תַּרְיֵךְ לִי יִשְׂרָאֵל: הַ מָּה אֶקְב
לֹא קֶבֶה אֵל וּמָה אֶזְעֵם לֹא זַעֵם יְהוָה:

— רס"י —

אָבִיו הָיָה רָאוּי לְהִתְקַלֵּל, מָה נֶאֱמָר שֶׁם
(סס כז, לג) גַּם בְּרוּךְ יְהוָה. בְּמִבְרָכִים נֶאֱמָר
(דברים כז, יב) אֱלֹהֵי יַעֲמָדוּ לְבָרֵךְ אֶת הָעָם.
בְּמִקְלָלִים לֹא נֶאֱמָר וְאֱלֹהֵי יַעֲמָדוּ לְקַלֵּל אֶת
הָעָם. אֲלֹא עַל הַקְלָלָה, לֹא רָצָה לְהַזְכִּיר
עֲלֵיהֶם שֶׁם קָלָלָה: לֹא זַעֵם ה'. אֲנִי אֵין כּוֹחַ
אֲלֹא שְׁאֲנִי יוֹדַע לְכוֹן הַשְׁעָה שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ

זֶאֱרָה לִי יַעֲקֹב וְלִכְה זַעֲמָה יִשְׂרָאֵל.
בְּשָׁנֵי שְׁמוֹתֵיהֶם אָמַר לוֹ לְקַלֵּלֶם, שְׁמָא אֶחָד
מֵהֶם אֵינוֹ מְבַהֵק: מָה אֶקְב לֹא קֶבֶה אֵל.
כְּשֶׁהָיוּ רָאוּיִם לְהִתְקַלֵּל לֹא נִתְקַלְלוּ,
כְּשֶׁהָזְכִּיר אֲבִיהֶם אֶת עוֹנֵם, כִּי בְּאִפֶּם הָרְגוּ
אִישׁ. לֹא קָלַל אֲלֵא אִפֶּם, שְׁנֶאֱמָר (כֹּחַשִׁית מֵט)
אֲרוּר אִפֶּם. כְּשֶׁנִּכְנַס אֲבִיהֶם בְּמִרְמָה אֶצֶל

זוֹלָק הַדְּקֻדּוֹק: מִן אָרֶם. הַרִי"ש בִּפְתַח אַעֲפִי שֶׁהוּא מוֹכֶרֶת ע"ד הַזֹּרוֹת: מִהַרְרֵי-קָדֶם. בְּכָל
הַתִּיגָאן וְהַדְּפוּסִים הַקְדֻמוֹנִים אֵין מֵאֲרִיךְ בַּה"א וְהַשּׁוֹא נַח וְכֵן הוּא בִירוּשָׁלַיִם הַגִּעִיָּא בַּמ"ם
לְבַד וְכֵן כָּל הַרְרֵי שְׁבַתִּנ"ךְ דּוֹק וְתִשְׁכַּח. וּז"ל מִהַרִּי"ב הַרִי"ש חֲטָף עִכ"ל: וְלִכְה זַעֲמָה יִשְׂרָאֵל.
תִּיבַת זַעֲמָה בְּטַפְחָא בְּרוּב הַתִּיגָאן הַמְדוּקְדּוֹת וְנִכּוֹן עַפ"י דְּרִשְׁת רז"ל בְּתִיבַת אֶרֶה לִי וְה"ה
כֹּאן וְדוֹק. וּבִקְצַת תִּיגָאן כְּדֻפוּסִים:

תפסיר דס"ג

יְדִמָּה אֶלְלָהּ: (ט) וְאֵנָּה אֶרְאֶה מִן רוֹס אֶלְגָּבָאֵל. וְאֶלְמִוְחָה מִן אֶלְיָפָאע. אֵנָּה שְׁעַב סִיסְכָן פִּרְדָּא. וְלֹא יִחְסֹב מִעַ סֵאִיר אֶלְאֵמָם: (י) יֵא מִן יַעֲד נִסְל יַעֲקֹב. וְיִחְצִי דִרְיִיחָ אֶל אֶסְרָאִיל אֶסְאֶלְךָ אֵן אֲמוֹת מוֹת אֶלְמִסְתְּקִימִין. וְתִפְּוֹן אֶכְרְתִי מוֹת לָהֶם: (יא) קֹאֵל בִּלְק לְבִלְעָם. מֵא דִא צְנַעַת בִּי. דְּעוֹתֵךְ לְתִסֵּב אַעֲדֵאִי. פֶּאֲדֵא

מָה אֶלוֹטִיָּה. דְּלֹא לָטִיָּה אֵל. וּמָה אֶתְרִכִּיָּה. דְּלֹא תִרְכִּיָּה יִי: **כ** **כִּי־מֵרָאשׁ צָרִים אֶרְאֶנוּ** וּמִגְבָּעוֹת אֲשׁוּרָנוּ הֵן־עִם לְבָדָד יִשְׁכֵּן וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב: אֲרִי מֵרִישׁ טוֹרֵא חַזִּיתִיָּה. וּמִרְמָתָא סְבִיתִיָּה. הָא עֲמָא בִלְחוּדִיהוֹן עֲתִידִין דִּיחֲסִנוֹן עֲלֵמָא. וּבְעֲמֻמָּיָא לֹא יִתְדַנּוֹן גְּמִירָא: **ד** **מִי מָנָה עֶפְרַיִם**

יַעֲקֹב וּמִסְפָּר אֶת־רַבֵּעַ יִשְׂרָאֵל תָּמֹת נַפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל וְתִהְיֶה אַחֲרִיתִי כָמֹהוּ: מִן יָכֹל לְמַמְנִי דְּעִדְקֵיָּא דְּבֵית יַעֲקֹב. דְּאֲמִיר עֲלִיהוֹן יִסְגּוֹן כְּעַפְרָא דְּאַרְעָא. אוּ חֲדָא מֵאַרְבַּע מִשְׁרִיתָא דִּישְׂרָאֵל. תָּמֹת נַפְשֵׁי מוֹתָא דְּקִשְׁטוּהִי. וְיִהִי סוֹפִי כְּתוּהוֹן: **ו** **וַיֹּאמֶר בִּלְק אֶל־בִּלְעָם מָה עָשִׂיתָ לִּי**

— רס"י —

עֲמֻמָּה. שְׁנֵאמֶר (דְּזִיִּים לִג, יז) ה' בְּדָד יִנְחֶנּוּ. וּכְשֶׁהָאֲמוֹת בְּטוֹבָה, הֵם אוֹכְלִין עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד וְאֵין עוֹלָה לָהֶם מִן הַחֲשִׁבּוֹן, וְזִהוּ וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב: **י** **מִי מָנָה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב** וּגוֹי. כְּתִרְגוּמוֹ, דְּעִדְקֵיָּא דְּבֵית יַעֲקֹב וְכוּי מֵאַרְבַּע מִשְׁרִיתָא, מֵאַרְבַּע דְּגָלִים. דְּכֵר אַחֲרָא עֶפְרַיִם יַעֲקֹב אֵין חֲשִׁבּוֹן בְּמִצְוֹת שְׁהֵם מְקִימִין בְּעַפְרָא (דְּזִיִּים כג, י) לֹא תִחְרוֹשׁ בְּשׁוֹר וּבְחִמּוֹר, (וִיקְרָא יט, יט) לֹא תִזְרַע בְּלֵאִים, אֶפְרַיִם פְּרָדָה, וְעַפְרָא סוֹטָה וְכוּי צֵאָה בָּהֶם: **וּמִסְפָּר אֶת רַבֵּעַ יִשְׂרָאֵל.** רְבִיעֻתִיהוֹן, זֶרַע הַיּוֹצֵא מִן הַתְּשֻׁמִּישׁ שְׁלָהֶם: **תָּמֹת נַפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל.** שְׁבָהֶם:

הוּא כּוּעֵס בָּהּ, וְהוּא לֹא כְּעֵס כָּל הַיָּמִים הִלְלוּ שְׁבָאֲתֵי אֱלִיָּה, וְזִהוּ שְׁנֵאמֶר (מִיכָה ו, ס) עֲמִי זָכָר נָא מָה יַעֲץ וּגוֹי וּמָה עֲנָה אֹתוֹ בִּלְעָם וּגוֹי לְמַעַן דַּעַת צְדָקוֹת ה': **ט** **כִּי מֵרָאשׁ צָרִים אֶרְאֶנוּ.** אֲנִי מִסְתַּכֵּל בְּרֵאשִׁיתֵם וּבִתְחִלַּת שְׁרִישֵׁיהֶם, וְאֲנִי רוֹאֶה אוֹתָם מִיִּסְדֵּי וּחֻזְקִים כְּצוּרִים וּגְבָעוֹת הִלְלוּ עַל יְדֵי אֲבוֹת וְאִמָּהוֹת: **הֵן עִם לְבָדָד יִשְׁכֵּן.** הוּא אֲשֶׁר זָכוּ לוֹ אֲבוֹתָיו לְשִׁכּוֹן בְּדָד, כְּתִרְגוּמוֹ: **וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב.** כְּתִרְגוּמוֹ, לֹא יִהְיֶה נֶעֱשִׂין כְּלָה עִם שְׂאֵר הָאֲמוֹת, שְׁנֵאמֶר (יִרְמִיָּה ל, יא) כִּי אֲעֲשֶׂה כְּלָה בְּכָל הַגּוֹיִם וּגוֹי אֵינֶן נִמְנִין עִם הַשְּׂאֵר. דְּכֵר אַחֲרָא כְּשֶׁהוֹן שְׁמַחִין אֵין אִמָּה שְׁמַחָה

תפסיר רס"ג

לִקְבֹּא אִיבִי לְקַחְתִּידָּהּ וְהִנֵּה

בִּרְכַּת בָּרֶךְ: וְאָמַר בָּלָק לְבִלְעָם.

מָה עֲבַדְתָּ לִּי. לְמַלֵּט שְׂנְאֵי דְבִרְתֶּךָ. וְהִיא

בִּרְכָּא מְבָרִיכָה לְהוֹן: ^{יב} וַיַּעַן

וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֵת אֲשֶׁר יֹשִׁים

יְהוָה בְּפִי אֵתוֹ אֲשַׁמֵּר

לְדַבֵּר: וְאֵתִיב וְאָמַר. הֲלֹא. יְתִישׁוּי

יְיָ בְּפִי. יְתִיבָה אֲשֶׁר לְמַלְלָה:

וַיֹּאמֶר (חמישי) ^{יג} בספרי תימן

אֵלָיו בָּלָק לֵךְ-נָא אֵתִי אֶל-מָקוֹם אַחֵר אֲשֶׁר

תִּרְאֵנוּ מִשָּׁם אָפֶס קִצְהוּ תִרְאֶה וְכֻלּוֹ לֹא

תִּרְאֶה וְקִבְּנוּ-לִי מִשָּׁם: וְאָמַר לִיה בָּלָק. אֵיתָא בְּעֵן עַמִּי.

לְאַתֵּר אַחֲרָן דְּתַחֲזִיגָה מִתַּמָּן. לְחוּד קִצְתִּיה תַּחֲזִי. וְכֻלִּיהּ לֹא תַחֲזִי.

וְתַלּוּסִיהּ לִי מִתַּמָּן: ^{יד} וַיִּקְחֵהוּ שָׂדֶה עֲפִים אֶל-רֹאשׁ

הַפְּסָגָה וַיִּבֶן שְׁבָעָה מִזְבְּחֹת וַיַּעַל פָּר וְאִיל

בַּמִּזְבֵּחַ: וְדַבְּרִיהּ לְחַקֵּל סְכוּתָא. לְרִישׁ רִמְתָּא. וּבִנָּא שְׁבָעָא

מִדְּבָחִין. וְאַסִּיק. תּוֹר וּדְכַר עַל כָּל מִדְּבָח: ^{טו} וַיֹּאמֶר אֶל-בָּלָק

הֲתִיצֵב כָּהָ עַל-עֲלֹתֶךָ וְאַנְכִי אֶקְרָה כָּהָ:

— כש"י —

יג וְקִבְּנוּ לִי. לְשׁוֹן צוּרִי, קָלְלָהּ לִי: יד שָׂדֶה רָאָה בָּלָק שְׁעִתִּידָהּ פִּרְצָה לְהַפְּרִץ בִּישְׂרָאֵל

עֲפִים. מָקוֹם גְּבוּהָ הָיָה שָׁשִׁם הַצּוֹפֶה עוֹמֵד מִשָּׁם שָׁשִׁם מֵת מִשָּׁה. כְּסָבוֹר שָׁשִׁם תַּחֲזִי

לְשִׁמּוֹר אִם יָבֹא חֵיל עַל הָעִיר: עֲלִיהֶם הַקָּלְלָהּ, וְזוֹ הִיא הַפְּרָצָה שְׁאֵנִי רוֹאֶה:

רֹאשׁ הַפְּסָגָה. בְּלָעָם לֹא הָיָה קוֹסֶם בְּבָלָק. טו וְאַנְכִי אֶקְרָה כָּהָ. מֵאֵת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא:

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: טז-טז וְאַנְכִי אֶקְרָה כָּהָ. וַיִּקֶּר. הַקוֹרֶף דְּגוּשָׁה בְּשִׁתִּיהֶן (מַהֲרִי"ב):

תפסיר רס"ג

קראבינד. ואנא אתלקא אלי
ההנא: טז) פואפא אמר אללה
בלעם. פלקנה פלאמא. וקאל
כד"א: יז) פגא אליה. ואד"א
ואקף ענד קרבאנה. ור"סא
מואב מעה. קאל לה מא ד"א
קאל אללה: יח) פצ"רב מת"לה
וקאל. קום יא בלק ואסמע.
ואנצת לקולי יא אבן צפור:
יט) ליס אלטאין פאלנאס
פיכד"ב. ולא כפני אדם פינדם.
אתראה יקול ולא יפעל. או

ואמר לבלק. אתעתד הכא על עלתך.
ואנא אתמטי עד כא: טז) ויקר יהוה
אל-בלעם וישם דבר בפיו
ויאמר שוב אל-בלק וכה
תדבר: וערע מימר מן קדם יי
בבלעם. ושוי פתגמא בפומיה. ואמר.
תוב לות בלק וכדין תמליל: יז) ויבא
אליו והנו נצב על-עלתו
ושרי מואב אתו ויאמר לו

בלק מה-דבר יהוה: ואתא לותיה. והא מעתד על עלתיה.
ורברבי מואב עמיה. ואמר ליה בלק. מא מליל יי: יח) וישא
משלו ויאמר קום בלק ושמע האזינה עדי בנו
צפור: ונטל מת"לה ואמר. קום בלק ושמע. אצית למימרי בר צפור:
יט) לא איש אל ויכזב ובן-אדם ויתנחם ההוא

— רס"י —

מקצתם, ולא נשארו אלא מקצתם: מה דבר
ה'. לשון צחוק הוא זה, כלומר אינך
ברשותך: יח) קום בלק. בין שראוהו מצחק
בו, נתפון לצערו עמוד על רגליך, אינך
רשאי לישוב ואני שלוח אליך בשליחותו
שלמקום: בנו צפור. לשון מקרא הוא זה,
כמו (מכלס קד, כ) חיתו יער, (כרשית ח, כד)
וחיתו ארץ, (מכלס קיד, ח) למענינו מים: יט) לא
איש אל וגוי. כבר נשבע להם להביאם
ולהורישם ארץ שבעה אמות, ואתה סבור

אקרה. לשון אתפעל: טז) וישם דבר בפיו.
ומה היא השימה הזאת, ומה חסר המקרא
באמרו שוב אל בלק וכה תדבר, אלא
כשהיה שומע שאינו נרשה לקלל, אמר מה
אני חוזר אצל בלק לצערו. ונתן לו הקדוש
ברוך הוא רסן וחכה בפיו כאדם הפוקס
בהמה בחכה להוליכה אל אשר ירצה. אמר
לו על ברחק תשוב אל בלק: יז) ושרי מואב
אתו. ולמעלה הוא אומר וכל שרי מואב,
בין שראו שאין בו תקנה הלכו להם

וזלק הדקדוק: יח) קום בלק ושמע. הוי"ו מועמדת בגעיא והשי"ן בשוא ופתח לתפארת
המלה (מהרי"ב):

תפסיר רס"ג

אָמַר וְלֹא יַעֲשֶׂה וְדָבָר וְלֹא**יְקִימֶנָּה: לֹא כְמֹלִי בְּנֵי אִנְשָׁא מִימַר****אֱלֹהָא. בְּנֵי אִנְשָׁא אָמְרִין וּמַכְדִּבִּין. וְאַף****לֹא פְעוּבְדֵי בְּנֵי בִשְׂרָא דְאַנּוּן גְּזִרִין****לְמַעַבְדַּ תִּיבִין וּמִתְמַלְכִּין. הוּא אָמַר****וְעָבִיד, וְכָל מִימְרֵיהּ מִתְקִים: כ הִנֵּה****בְּרַךְ לְקַחְתִּי וּבְרַךְ וְלֹא****אֲשִׁיבָנָה: הָא בְּרַכָּן קַבִּילִית אֲבִרְכֶנִּיהּ לְיִשְׂרָאֵל, וְלֹא אָתִיב בְּרַכְתִּי****מִנְהוֹן: כ אֲלֹהֵיט אֲוֹן בִּיעֲקֹב וְלֹא-רָאָה עֲמַל****בְּיִשְׂרָאֵל יִהְיֶה אֱלֹהֵי עַמּוֹ וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ:****אֶסְתַּכִּילִית וְלִית פִּלְחֵי גִלּוּלִין בְּדִבְתֵי יַעֲקֹב. וְאַף לֹא עָבִידִי לִיאֹת שָׁקֶר****בְּיִשְׂרָאֵל. מִימָרָא דִּי אֱלֹהֵהוֹן בְּסַעֲדָהוֹן, וּשְׂכִינַת מַלְכְּהוֹן בִּינִיּהוֹן:****כב אֵל מוֹצִיאָם מִמִּצְרַיִם כְּתוּעָפֹת רֵאִם לוֹ:**

— רס"י —

מדרש נא. לא הביט. הקדוש ברוך הוא
און שבִּיעֲקֹב, כְּשֶׁהָן עוֹבְרִין עַל דְּבָרֵינוּ אִינוּ
מִדְקִידִין אַחֲרֵיהֶם לְהַתְּבֹנֵן בְּאַנּוּיָת [בְּאַנּוּן]
שְׁלָהֶם וּבִעֲמָלָן שֶׁהָן עוֹבְרִין עַל דָּתוֹ: עֲמַל.
לְשׁוֹן עֲבָרָה, כְּמוֹ וְהָרָה עֲמַל (תְּכֵלֵס ז, טו), כִּי
אַתָּה עֲמַל וְכַעַס תִּבְיֵט (שֵׁס י, יז) לְפִי
שֶׁהָעֲבָרָה הִיא עֲמַל לְפָנֵי הַמָּקוֹם: ה' אֱלֹהֵינוּ
עַמּוֹ. אֶפְלוּ מִכְּעִיסִין וּמִמְרִים לְפָנֵינוּ אִינוּ זֶה
מִתּוֹכָן: וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ. לְשׁוֹן חֲבֵד וְרַעוּת
כְּמוֹ רַעָה דֹד (שְׁמוּאֵל ז' טו, לז) אוֹהֵב דֹד,
וְיִתְּנָה לְמִרְעָהוּ (שׁוֹפְטִים טו, ו) וְכֵן תִּרְגְּם
אֲנִקְלוֹס וּשְׂכִינַת מַלְכְּהוֹן בִּינִיּהוֹן: כג אֵל
מוֹצִיאָם מִמִּצְרַיִם. אַתָּה אִמְרַתְּ הִנֵּה עַם
יֵצֵא מִמִּצְרַיִם, לֹא יֵצֵא מִעַצְמוֹ אֲלֵא הָאֱלֹהִים
הוֹצִיאָם: כְּתוּעָפֹת רֵאִם לוֹ. כְּתוּקָה רֹם

לְהַמִּיתָם בְּמִדְבָּר: הָהוּא אָמַר וַיְגִי. בְּלִשׁוֹן
תְּמִימָה, וְתִרְגּוּמוֹ תִּיבִין וּמִתְמַלְכִּין, חוֹזְרִים
וְנִמְלְכִין לְחֹזֵר בָּהֶם: כ הִנֵּה בְּרַךְ לְקַחְתִּי.
אַתָּה שׁוֹאֲלֵנִי מַה דָּבָר ה', קַבִּלְתִּי מִמֶּנּוּ
לְבָרַךְ אוֹתָם: וּבְרַךְ וְלֹא אֲשִׁיבָנָה. הוּא בְּרַךְ
אוֹתָם וְאֲנִי לֹא אָשִׁיב אֶת בְּרַכְתּוֹ: וּבְרַךְ. כְּמוֹ
וּבְרַךְ וְכֵן הוּא גְזֵרַת רִי"ש, כְּמוֹ (תְּכֵלֵס עז, יח)
אוֹיֵב חֶרֶף, כְּמוֹ חֶרֶף, וְכֵן (שֵׁס י, ג) וּבּוֹצֵעַ בְּרַךְ,
הַמְּהַלֵּל וּמְבָרַךְ אֶת הַגּוֹזֵל וְאוֹמֵר, אֵל תִּירָא
כִּי לֹא תַעֲנֶשׁ, שְׁלוֹם יִהְיֶה לָּהּ, מְרַגֵּז הוּא
לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְאֵין לֹאמַר בְּרַךְ שֵׁם דָּבָר,
שָׂאֵם בֶּן הָיָה נִקְוֵד בְּפִתּוֹחַ קֶטֶן וְטַעְמוֹ לְמַעַלָּה,
אֲבָל לְפִי שֶׁהוּא לְשׁוֹן פִּעֵל הוּא נִקְוֵד קִמְיָן.
וְטַעְמוֹ לְמַשָּׁה: כ אֵל הָבִיט אֲוֹן בִּיעֲקֹב וַיְגִי.
כְּתִרְגּוּמוֹ, דָּבָר אַחֲרֵי פִשּׁוּטוֹ הוּא נִדְרָשׁ

תפסיר דס"ג

מצר. כארק אלדים מאנע
ענהם: כג) ולא טיירה תחיד פי
אל יעקוב. ולא קאסומה
תוותר (קרי: תאטר) פי אל
אסראיל. ואנמא יקאל להם.
מא צנע אלטאיק פקט: כד) והו
שעב כלבו יקום. וכאסד ירתפע.
אלדי לא ינצגע אלי אן יאכל
פריסה. וישרב דם אלצרעא:

אל דאפיקנון ממצרים. תוקפא ורומא
דיליה: כג) **כי לא נחש ביעקב
ולא קסם בישראל בעת
יאמר ליעקב ולישראל
מה-פעל אל:** ארי לא נחשיא
צבן דייטב לדבית יעקב. ואף לא קסמא
רען ברבות בית ישראל. בעדן. יתאמר
ליעקב ולישראל. מא עבד אלהא:

**כד) הן-עם כלביא יקום וכארי יתנשא לא
ישב עד-יאכל טרף ודם-חללים ישתה:** הא
עמא בליתא שרי. וכאריא יתנטל. לא ישרי בארעיה עד דיקטול קטול.

— רש"י —

אינן מנחשים וקוסמים אלא נאמר להם על
פי נביאיהם מה היא גזרת המקום, או אורים
ותמים מגידים להם, ואונקלוס לא תרגם כן:
כד) **הן עם כלביא יקום וגוי.** בשקן עומדים
משנתם שחרית, הן מתגברין כלביא וכארי
לחטוף את המצות, ללבוש טלית לקרא את
שמע ולהנחם תפלין: **לא ישבב.** בלילה על
מטתו עד שהוא אוכל ומחביל כל מזיק הבא
לטורפו. כיצד, קורא את שמע על מטתו
ומפקיד רוחו ביד המקום, בא מחנה וגיס
להזיקם, הקדוש ברוך הוא שומרים ונלחם
מלחמותם ומפילם חללים. דבר אחר הן עם
כלביא יקום וגוי. בתרגומו: **ודם חללים
ישתה.** נתנבא שאין משה מת עד שיפיל
מלכי מדן חללים ויהרג הוא עמהם, שנאמר
(יחזקאל יג, כג) ואת בלעם בן בעור הקוסם
הרגו בני ישראל בחרב אל חלליהם:

וגובה שלו, וכן וכסף תועפות (איוז כז כט),
לשון מעוז המה, ואומר אני שהוא לשון ועוף
יעופף (נחשית 6 ט), המעופף ברום וגובה
ותקף רב הוא זה ותועפות ראם עפופת
גובה. דבר אחר, **תועפות ראם.** תקף ראמים,
ואמרו רבותינו אלו השדים: כג) **כי לא נחש
ביעקב.** כי ראמים הם לברכה שאין בהם
מנחשים וקוסמים: **בעת יאמר ליעקב וגוי.**
עוד עתיד להיות עת בעת הזאת אשר תגלה
חבתן לעין כל שהן יושבין לפניו ולומדים
תורה מפיו ומחצתן לפניו ממלאכי השרת,
והם ישאלו להם מה פעל אל, וזהו שנאמר
והיו עיניך רואות את מוריק (ישעיה ל, ט). דבר
אחר יאמר ליעקב אינו לשון עתיד, אלא
לשון הווה, אינן צריכין למנחש וקוסם כי
בכל עת שצריך להאמר ליעקב ולישראל מה
פעל הקדוש ברוך הוא ומה גזרותיו במרום,

וזלך הדקדוק: **כג) כי לא נחש.** שם בן שש נקודות מפני העי"ן שהיא גרונית ונפתח כולו

פת"ג (מהרי"ב):

תפסיר רס"ג

וַיֹּאמֶר בַּלֵּק אֶל-בְּלָעַם גַּם-קָב
 לֹא תִקְבְּנוּ גַם-בֶּרֶךְ לֹא
 תִּבְרַכְנוּ: וַאֲמַר בַּלֵּק לְבָלָעַם. אִם
 מָלֵט לֹא תִלּוּטְנוּ, אִם בִּרְכָא לֹא
 תִּבְרַכְנוּ: כִּי וַיַּעַן בְּלָעַם וַיֹּאמֶר
 אֶל-בַּלֵּק הֵלֹא דִבַּרְתִּי
 אֵלֶיךָ לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר-

כה) קאל לזה בלק. אד' לא
 תסבה סבא. פלא תבארפה
 ברפה: כו) פאגאבה קאילא.
 אלם אקול לך. אן כל מא
 יקולה אללה אצנעה: כז) קאל
 תעאל אכידך. אלי מוצע
 אכיר. פלעל אן יסהל ענד
 אללה. פתסבה לי מן הנאד:
 כח) פאכידה. אלי ראס
 אלראביה. אלמסלעה עלי וגה

יִדְבַר יְהוָה אֵתוֹ אֶעֱשֶׂה: וְאֵתִיב בְּלָעַם. וַאֲמַר לְבַלֵּק.
 הֵלֹא. מְלִילִית עִמָּךְ לְמִימַר. כָּל דִּמְלִיל יִי יִתִּיחַ אֶעֱבִיד:

❖ שְׂטֵנִי תִּטֵּן בְּסֵפֶר שְׂבִיעֵי כֶּשֶׁהן מְחוּבְּרוֹת בְּסֵפֶר ❖ (שְׂבִיעֵי כֶּשֶׁהן עֲחוּבְּרוֹת)

כִּי וַיֹּאמֶר בַּלֵּק אֶל-בְּלָעַם לְכֵה-נָא אֶקְחֶךָ
 אֶל-מָקוֹם אַחֵר אוֹלֵי יִישָׁר בְּעֵינֵי הָאֱלֹהִים
 וְקִבַּתוּ לִי מִשָּׁם: וַאֲמַר בַּלֵּק לְבָלָעַם. אֵיתָא כְּעַן אֲדַבְּרֶנָּךְ.
 לְאַתֵּר אַחֲרָן. מֵאִים תְּהִי רַעְוָא מִן קָדָם יִי. וּתְלוּטִיחַ לִי מִתַּמָּן:
 כִּי וַיִּקַּח בַּלֵּק אֶת-בְּלָעַם רֹאשׁ הַפְּעוֹר הַנִּשְׁקָף
 עַל-פָּנָיו הִשְׁיִמּוֹן: וּדְבַר בַּלֵּק יָת בְּלָעַם. רִישׁ רַמְתָּא.

— רס"י —

ככ גם קב לא תקבנו. גם ראשון מוסיף על
 גם השני וגם השני על גם ראשון, וכן גם לי
 גם לך לא יהיה (מלכיס א' ג, כו). וכן גם בחור
 גם בתולה (דברים לב, ככ): כז) וקבנותו לי. אין
 זה לשון צווי כמו וקבנו, אלא לשון עתיד.

זלק הדקדוק: כח) לא תקבנו. הקו"ף בקמץ חטף (מהר"ב):

אולי יישר בעיניו ותקבנו לי משם, מלז"ש
 מי"י בלע"ז [תקלל אותו]: כח) ראש הפעור.
 קוסם היה בלק וראה שהן עתידין ללקות על
 ידי פעור ולא היה יודע במה, אמר שפוא
 תקללה תחול עליהם משם, וכן כל החוזים

תפסיר רס"ג

אלסמאוא: כט) קאל. אבן לי
ההנא סבעה מדיאבת. ואעד לי
ההנא סבעה רתות' וסבעה
כפאש: ל) פצנע כמא קאל לה
בלעם. וקרוב תזרא וכבשא
עלי' כל מדיבחא: כד א) פלמא
ראא בלעם. אן אלאצלח ענד
אללה תבריד אל אסראיל, למ
ימין' כאלמדתינ אלואולתינ פי
טלב אלפאלאת. פאקבל
בקצדה אלי' ברהם: ב) פלמא
מד בצרה וראהם. נאזלין עלי'

דמסתכיא על אפי בית ישימון:

כט וַיֹּאמֶר בַּלַּעַם אֶל-בִּלְקָם

בְּנֵה-לִי בָזָה שְׂבָעָה

מִזְבְּחֹת וְהִכֵּן לִי בָזָה

שְׂבָעָה פָּרִים וְשְׂבָעָה

אֵילִם: וַאֲמַר בַּלַּעַם לְבִלְקָם. בְּנֵי לִי

הָכֵא שְׂבָעָה מִדְּבָחִין. וְאֶתְקִין לִי הָכֵא.

שְׂבָעָה תֹרִין וְשְׂבָעָה דְּכַרִּין: ד) וַיַּעַשׂ

בִּלְקָם כַּאֲשֶׁר אָמַר בַּלַּעַם

וַיַּעַל פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ: וַעֲבַד בִּלְקָם. כְּמֵא דְאָמַר בַּלַּעַם.

וַאֲסִיק. תור ודבר על כל מדבת: כד א) וַיֵּרָא בַּלַּעַם כִּי

טוֹב בְּעֵינָי יְהוָה לְבָרְךָ אֶת-יִשְׂרָאֵל וְלֹא-הָלַךְ

בְּפִעִם-בְּפִעִם לְקִרְאָת נְחָשִׁים וַיֵּשֶׁת אֶל-

הַמִּדְבָּר פָּנָיו: וַחֲזָא בַּלַּעַם. ארי תקין. קדם יי לברכא ית

ישראל. ולא הליך בזמן בזמן אלהין לקדמות נחשיא. ושוי למדברא

אפיה: ב) וַיֵּשֶׂא בַּלַּעַם אֶת-עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת-

יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לְשִׁבְטָיו וְהָהִי עָלָיו רוּחַ אֱלֹהִים:

• רס"י •

בכוכבים רואים ואינם יודעים מה רואים:
כד 6 וַיֵּרָא בַּלַּעַם כִּי טוֹב וגו'. אמר איני
צריך לבדוק בהקדוש ברוך הוא כי לא
יחפוץ לקללם: ולא הליך בפעם בפעם.
כאשר עשה שתי פעמים: לקראת נחשים.
לנחש אולי יקרה ה' לקראתו כרצונו, אמר

רוצה ואינו רוצה לקללם, אנכיר עונותיהם,
והקללה על הנזרת העברה תחול: וַיֵּשֶׁת
אֶל הַמִּדְבָּר פָּנָיו. כתרגומו: 3 וַיֵּשֶׂא בַּלַּעַם
אֶת עֵינָיו. בקש להכניס בהם עין רעה,
והרי יש לך שלש מדותיו עין רעה
ורוח גבוהה ונפש רחבה האמורים למעלה:

תפסיר רס"ג

וזקף בלעם ית עינוהי. וחזא ית ישראל.
 שרן לשבט יהוה. ושרת עלוהי רוח נבואה
 מן קדם יי: **וישא משלו**
ויאמר נאם בלעם בנו בער
ונאם הגבר שתם העין:
 ונטל מתליה ואמר. אימר בלעם בר
 בעור. ואימר גוברא דשפיר חזי: **נאם**
שמע אמרי-אל אשר מחזה

נציאם אסבטאדם. חלת עליה
 נבואה אללה: ג) פצירב מתליה
 וקאל. קל יא בלעם אבן בעור.
 וקל יא אייהא אלדגל אלחדיד
 אלפצר: ד) וקל יא סאמע
 אקנאל אלטאיק. ונאציר
 מנאציר אלכאפי. והו נאים
 מפתוח אלעין: ה) מא אגוד
 אכביתך יא אל יעקוב.
 ומנאלך יא אל אסראיל:

שדי יחזה נפל וגלוי עינים: אימר. דשמע מימר
 מן קדם אל. דחיו מן קדם שדי חזי. שביב ומתגלי ליה:
מה-טבו אהליך יעקב משפנתיך ישראל:
מא טבא ארעך יעקב. בית משרך ישראל:

— רס"י —

שתרגם אנקלוס, ועל שאמר שתום העין,
 ולא אמר שתום העינים, למדנו שסומא
 באחת מעיניו היה: **ונפל וגלוי עינים.**
 פשוטו בתרגומו, שאין נראה עליו אלא
 בלילה כשהוא שוכב. ומדרשו כשהיה נגלה
 עליו לא היה בו כח לעמוד על רגליו ונפל
 על פניו, לפי שהיה ערל ומאוס להיות נגלה
 עליו בקומה זקופה לפניו: **מה טבו**
אהליך. על שראה פתחיהם שאינן מכונין
 זה מול זה: **משפנתיך.** חניותיך, בתרגומו.
 דבר אחר מה טבו אהליך. מה טבו אהל
 שילח ובית עולמים בישוכן שמקריבין
 בהן קרבנות לכפר עליהם: **משפנתיך.**
 אף כשהן חרבין, לפי שהן משכונן עליכם,
 וחרבנן כפרה על הנפשות, שנאמר כלה ה'
 את חמתו (איכ"ו, ז), ובמה כלה, ויצת אש
 בציון:

שוכן לשבטיו. ראה כל שבט ושבט שוכן
 לעצמו ואינן מעורבין, ראה שאין פתחיהם
 מכונין זה כנגד זה, שלא יציץ לתוף אהל
 חברו: **ותהי עליו רוח אלהים.** עלה בלבו
 שלא יקללם: **ג בנו בער.** כמו למעינו מים
 (סנלס קיד, ח). ומדרש אגדה שניהם היו
 גדולים מאבותיהם, בלק בנו צפור, אביו בנו
 הוא במלכות, ובלעם גדול מאביו בבניאונות,
 מנה בן פרס היה: **שתם העין.** עינו נקורה
 ומוציאת לחוץ וחור שלה נראה פתוח, ולשון
 משנה הוא כדי שישתום ויסתום ויגוב
 (ע"י סט.) ורבותינו אמרו לפי שאמר ומספר
 את רבע ישראל, שהקדוש ברוך הוא יושב
 ומונה רביעיותיהן של ישראל מתי תבא טפה
 שגלד הצדיק ממנה, אמר בלבו מי שהוא
 קדוש ומשרתיו קדושים יסתכל בדברים
 הללו, ועל דבר זה נסמת עינו של בלעם.
 ויש מפרשים שתום העין פתוח העין, כמו

תפסיר רס"ג

(ו) פהי פאודיה ממדודה. וכגנאן עלי נהר. וכמצארב צרבהא אללה. וכארוז עלי מא: ז) יהטל אלמא מן דואליה. וגרסה פי מא גזיר. וירתפע מן אגג מלכה. ותתסאנא ממלכתה: ח) אלטאיק אלמכ'רגהם מן מצר. כארק אלדים מאנע ענהם. והו יאכל

וּבְנֵחָלִים נָטְיוֹ בְּגִנַּת עָלִי
נֶהָר פֶּאֱהָלִים נָטַע יְהוָה
פְּאָרְזִים עָלֵי-מַיִם: בְּנֵחָלִין
דְּמִדְבָּרִין. בְּגִנַּת שְׁקִיא דְּעַל פֶּרַת.
בְּבוֹס־מַיָּא דְּנַצֵּב יִי. פְּאָרְזִין דְּנַצִּיבִין עַל
מַיָּא: ז יֵל-מַיִם מִדְּלִיו וְזָרְעוּ
בְּמַיִם רַבִּים וִירֵם מֵאֲגַג

מִלְכּוֹ וְתַנְשֵׂא מַלְכָּתּוֹ: יסג מלכא דיתרבא מבנוהי.
וישלוט בעממין סגיאין. ויתקף מאגג מלכיה. ותנשל מלכותיה:
ח אל מוציאו ממצרים כתועפת ראם לו יאכל
גוים צריו ועצמותיהם יגרם וחיציו ימחץ:

— רס"י —

ח אל מוציאו ממצרים. מי גורם להם
הגדלה הזאת, אל המוציאם ממצרים,
בתוקף ורומ שלו יאכל את הגוים שהם צרי:
ועצמותיהם. שלצרים: יגרם. מנחם פתר
בו לשון שבירה, וכן (פניס ג, ג) לא גרמו
לבקר, וכן (יחזקאל כג, לד) את חרשיה תגרמי,
ואני אומר לשון עצם הוא שמגרר הבשר
בשניו מסביב והמוח שבפנים, ומעמיד העצם
על ערמימותה: וחיציו ימחץ. אנקלוס תרגם
חציו שלצרים, חלוקה שלהם כמו (זכריה
מט, כג) בעלי חצים, מרי פלוגתא, וכן ימחץ,
לשון (שופטים כ, כו) ומחצה וחלפה רקתו,
שיחצו את ארצם. ויש לפתור לשון חצים
ממש, חציו שלחקדוש ברוך הוא ימחץ
בדמם שלצרים, יטבול ויצטבע בדמם, כמו
(תהלים סח, כד) למען תמחץ רגלך בדם. ואינו
זו מלשון מכה, כמו מחצתי, שהצבוע בדם
נראה כאלו מחוץ ונגוע:

וּבְנֵחָלִים נָטְיוֹ. שנארכו ונמשכו לנטות
למרחוק, אמרו רבותינו מברכותיו שלאותו
רשע אנו למדים מה היה בלבו לקללם
כשאמר (פסוק 6) וישת אל המדבר פניו,
וכשהפך המקום את פיו ברכם מעין אותן
קללות שבקש לומר כו', כדאיתא בחלק
(סנהדרין קה, א): פֶּאֱהָלִים. כתרגומו, לשון
מזר ואחלות (תהלים מ, ט): נָטַע ה'. בגן עדן.
לשון אחר פֶּאֱהָלִים נָטַע ה', בשמים המתוחזין
כֶּאֱהָלִי: נָטַע ה'. לשון נטיעה מצינו בֶּאֱהָלִים,
שנאמר וישע אהלי אפדנו (דניאל יא, מ):
ז מִדְּלִיו. מבארותיו. ופירושו כתרגומו:
וְזָרְעוּ בְּמַיִם רַבִּים. לשון העלחה הוא זה,
בזרע הזורע על פני המים: וִירֵם מֵאֲגַג
מִלְכּוֹ. מלך ראשון שלהם יכבוש את אגג
מלך עמלק: וְתַנְשֵׂא מַלְכָּתּוֹ. שליעקב
יותר ויותר, שיבא אחרי דוד ושלמה:

תפסיר רס"ג

אעדאיה מן אלאמם. ועצאמם ינהש וסהאמה תדנפדם: ט) ואד' גת'א ורב'ץ. פהו פאסד ולבו מן ד'א יתירה. מבארבך מבארבך. ולאענד מלעון: י) פאשתד ג'צ'ב בלק עלי בלעם וספק כפיה תרדא. וקאל לה. אנמא דעותך לתסב אעדאי. פאד'א בך תבארבך פיהם. תד'ה אלמרה אל ת'אלת'ה: יא) ואלאן פאנצ'רף אלי מוצ'עד. לקד עזמת אן אכרמך. פמנעד אללה מן אלפראמה: יב) קאל לה בלעם. אלם אקול לרסלך. אלד'י בעת'ת בדם אל'י קאילא: יג) לו

אל דאפיקנון ממצרים. תוקפא ורומא דיליה. ייכלון בית ישראל נכסי עממיא שנאיהון. ובבנת מלכיהון יתפנקון וארעתהון יחסנון: ט פרע ששב בארי וכלביא מי יקימנו מברכיך ברוך וארריך ארור: ינוח ישרי בתקוף באריא. וכליתא ולית דיקימניה. בריכך יהון בריכין. וליטך יהון ליטין: ❧ טביעך בספרי תימן ❧ ויחר-אף בלק אל-בלעם ויספק את-כפיו ויאמר בלק אל-בלעם לקב איבי קראתיך והנה ברכתך בך זה שלש פעמים: ותקיף רוגזא דבלק בבלעם. ושקפנון לידוהי. ואמר בלק לבלעם. למלט שנאי קריתך. והא ברכא מברכת להון. דנן תלת זמנין: יא ועתה ברח-לך אל-מקומך אמרתי כבד אכבדך והנה מנעך יהוה מכבוד: וכען איזיל לך לאתרך. אמרית יקרא איקרנד. והא מנעד יי מן יקר: יב ויאמר בלעם אל-בלק הלא גם אל-מלאכך אשר-שלחת אלי דברתי לאמר:

— רס"י —

ט פרע ששב בארי. בתרגומו, יתישבו בארצם בכת וגבורה: י ויספק. הכה זו על זו:

תפסיר רס"ג

אעטאני בלק. מל ביתה פצ'ה וד'הב. לא אסתטיע. אן אתגאון אמר אללה. פאעמל גיידה או רדייה מן ראיי. אנמא אלדי יקולה אללה אקולה פקט: יד) ואלאן. האנא מנצרך אלי קומי. תעאל חתי אערפך. מא יצנע הולאי אלקום. בקומך פי אכיר אלאיאם: טו) פצ'רב מת'לה וקאל. קל יא בלעם אבן בעור. וקל יא אייהא אלדגל אלחדיד אלצ'ר: טז) וקל יא סאמע

ואמר בלעם לבלק. הלא. אף עם אזגדך. דשלחתא לותי מלילית למימר: **אם-יתן-לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבר את-פי יהוה לעשות טובה או רעה מלבי אשר-ידבר יהוה אתו אדבר:** אם יתן לי בלק. מלי ביתיה כסף וזהב. לית לי רשו. למעבר על גזירת מימרא די. למעבר טבתא. או בשתא מרעותי.

דימליל יי יתיה אמליל: **(שביעי)** ועתה הנני הולך לעמי לכה איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים: וכען. האנא אזיל לעמי. איתא אמלכנך מא דתעביד. ואחוי לך. מא דינעביד. עמא הדין. לעמך בסוף יומיא: **וישא משלו ויאמר נאם בלעם בנו בער ונאם הגבר שתם העין:** ונטל מת'ליה ואמר. אימר בלעם בר בעור. ואימר גוברא דשפיר חזי: **נאם שמע אמרי-אל**

— רס"י —

תדע שב'לעם השיא עצה זו להכשילם בזמה, שהרי נאמר הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם (לקמן לא, טז): **אשר יעשה העם הזה לעמך.** מקרא קצר הוא זה, איעצך להכשילם, ואומר לך מה שהן עתידין לתרע למואב באחרית הימים: טו וידע דעת עליזן. לבנו השעה שבועס בה:

יג לעבר את פי ה'. כאן לא נאמר אלהי, כמו שנאמר בראשונה, לפי שידע שנבאש בהקדוש ברוך הוא ונטרד: יד הולך לעמי. מעתה הריני בשאר עמי, שנסתלק הקדוש ברוך הוא מעליו: **לכה איעצך.** מה לך לעשות. ומה היא העצה, אלהיהם שלא לו שונא זמה הוא כו', כדאיתא בחלק (סנכדרין קו)

וזלק הדקדוק: טו נאם שמע. תיבת שמע בפשטא אחת והיא מלרע:

תפסיר רס"ג

וידע דעת עליון מחזה
שדי יחזה נפל וגלוי עינים:
 אימר. דשמע מימר מן קדם אל. וידע
 מדע מן קדם עלאה. חיו מן קדם שדי
 חזי. שכיב ומתגלי ליה: **אראנו**
ולא עתה אשורנו ולא
קרוב דרך כוכב מעקב
וקם שבט מישראל ומחץ
פאתי מואב וקרקר כל-

אקנאל אלטאיק. ועארף
 מערפה אלעאלי. ונאצ'ר
 מנאצ'ר אלכאפי. והו נאים והו
 מפתוח אלעין: יז) אמר אראה
 וליס הו אלעאן. ואלמחה והו
 גיר קריב אן ושלע כוכב מן
 אל יעקוב. ויקום קציב מן אל
 אסראיל. פיוהן גהאת מואב.
 ויזלזל סאיר בני שת: יח) וסיכון
 אדום מנקרצ'א. וכד'אלך
 שער וסאיר אעדאיה.
 ואסראיל יזתאד תאידא:
 יט) ואלד'י יסתולי מן אל

בני-שת: חזיתיה ולא כען. סביתיה ולא איתוהי קריב. כד יקום
 מלכא מעקב. ויתרבא משיחא מישראל. ויקטיל רברבי מואב.
 וישלוט בכל בני אנשא: **והיה אדום ירשה והיה**
ירשה שער איביו וישראל עשה חיל: ויהי אדום
 ירותא. ויהי ירותא. שער לבעלי דבבוהי. וישראל יצלח בנכסין:
וירד מעקב והאביד שריד מעיר: וייחות חד

— רס"י —

בזר גקרתם (ישעי נא, 6) יקרוה עורבי נחל
 (משלי ל, יח) פורי"ר זלט"ז [לנקב]: **כל בני שת.**
 כל האמות, שכלם יצאו מן שת בנו של אדם
 הראשון: יח) **והיה ירשה שער איביו.**
 ישראל: יט) **וירד מעקב.** ועוד יהיה מושל
 אחר מעקב: **והאביד שריד מעיר.** מעיר
 החשובה של אדום והיא רומי, ועל מלך
 המשיח אומר בן, שנאמר בו וירד מים עד ים
 (תכ' עב) ולא יהיה שריד לבית עשו (טז' 6):

י) **אראנו.** רואה אני שבחו של מעקב וגדלתו.
 אך לא עתה היא, אלא לאחר זמן: **דרך**
כוכב. כתר גומו, לשון דרך קשתו (איכב ז, ד).
 שהכוכב עובר בחץ, וזלט"ז דיסטני"ט [מונק]
 כלומר יקום מזל: **וקם שבט.** מלך רודה
 ומושל: **ומחץ פאתי מואב.** זה דוד, שנאמר
 בו השכב אותם ארצה וימדד שני חבלים
 להמית וגו' (שמואל ז' ח, ז): **וקרקר.** לשון
 קורה כמו אני קרתי (מלכים ז' יט, כד) מקבת

זלק הדקדוק: "דרך כוכב מעקב. המאריך במ"ם בתיגאן:

תפסיר רס"ג

יעקוב. יביד אלשריד מן
אלקרא: (כ) תם ראה
אלעמלקיין. פערב מתלה
וקאל. אוול חרב אלמם
עמלק. ואכרתה אלי
אלאבאדה: (כא) תם ראה
אלקיניין. פערב מתלה וקאל.
סיכון מגלסד צלבא. ותצייר פי
אלצכר ופרך: (כב) ואדיא יפון
וקת לנפי אלקיניין. פכס יסבי
מנהם אלמוצליון: (כג) פערב
מתלה וקאל. אלול למן יחיא.

מדבית יעקב. ויביד משייב מקרית
עממיא: כ וירא את-עמלק
וישא משלו ויאמר ראשית
גוים עמלק ואחריתו עדי
אבד: וחזא ית עמלקאה. ונטל מתליה
ואמר. ריש קרביא דישראל הוה עמלק.
וסופיה לעלמא ייבד: כא וירא
את-הקיני וישא משלו
ויאמר איתן מושבך ושם

בסלע קנך: וחזא ית שלמאה. ונטל מתליה ואמר. תקיף בית
מותבך. ושו בכרך תקיף מדורך: כב כי אם-יהיה לבער
קין עד-מה אשור תשבך: ארי אם יהי לשיצאה
שלמאה. עד מא אתוראה ישיבך: כג וישא משלו ויאמר

— רס"י —

אתה עמי היית בעצת הבה נתחכמה לו
(שמוס א, י) ועתה נתישבת באיתן ומעוז
שלישראל: כב כי אם יהיה לבער קין וגוי.
אשרך שנתקעת לתוקף זה שאינך נטרד עוד
מן העולם, כי אף אם אתה עתיד לגלות עם
עשרת השבטים ותהיה לבער ממקום
שנתישבת שם, מה בכך: עד מה אשור
תשבך. עד היכן הוא מגלה אותך, שמא
לחלח וחבור אין זה טרוד מן העולם, אלא
טלטול ממקום למקום ותשוב עם שאר
הגליות: כג וישא משלו וגוי. כיון שהזכיר

כ וירא את עמלק. נסתכל בפרענותו
שלעמלק: ראשית גוים עמלק. הוא קדם
את כלם להלחם בישראל, וכך תרגם
אנקלוס ואחריתו לאבד בידם, שנאמר
תמחה את זכר עמלק (דברים כב, יט): כא וירא
את הקיני. לפי שהיה קיני תקוע אצל
עמלק, כענין שנאמר ויאמר שאול אל הקיני
וגוי (שמואל א' טו, ו) הזכירו אחר עמלק, נסתכל
בגדלתן שלבני יתרו שנאמר בהם תרעותים
שמעותים שוכתים (דברי הימים א' ז, נב): איתן
מושבך. תמה אני מהיכן זכית לכך הלא

זלק הדקדוק: כב לבער קין. תיבת לבער מלעיל:

תפסיר רס"ג

אֹי מִי יִחְיֶה מִשְׁמוֹ אֵל:

ונטל מת'ליה ואמר. וי לחיביא דיחון. פד

יַעֲבִיד אֱלֹהָא יְת אֵלִין: כָּד וְצִים**מִיַּד כְּתִים וְעֵנוּ אֲשׁוּר****וְעֵנוּ-עֶבֶר וְגַם-הוּא עַדִּי****אֲבָד:** וסיען יצטרחן מרומאי. ויענון

לאתור וישעבדון לעבר פרת. ואף אנון

לעלמא ייבדון: כה ויקם בלעם

וַיֵּלֶךְ וַיֵּשֶׁב לְמִקְוֹ וְגַם-**בָּלַק הָלַךְ לְדַרְכּוֹ: וְקָם בַּלֵּם. וַאֲזַל וְתָב לְאֶתְרִיָּה. וְאִף בָּלַק****אַזַּל לְאֹרְחִיהָ: פ כָּה ׀ וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁטִים וַיַּחֲלֵ****הָעָם לְזָנוֹת אֶל-בָּנוֹת מֹאָב: וַיִּתֵּיב יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁטִין. וְשָׂרִי****עֲמָא. לְמִטְעֵי בְּתָר בְּנֵת מֹאָב: ׀ וַתִּקְרָאן לָעָם לְזִבְחֵי****אֱלֹהֵיהֶן וַיֹּאכַל הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ לֵאלֹהֵיהֶן:****וַקְרָאָה לְעֲמָא. לְדַבְּחֵי טַעֲוֹתֵהוּן. וַאֲכַל עֲמָא. וּסְגִידוֹ לְטַעֲוֹתֵהוּן:**

— רס"י —

את שבית אשור אמר, **אֹי מִי יִחְיֶה מִשְׁמוֹ****אֵל.** מי יכול להחיות את עצמו משמו את

אלה שלא ישם עליו הגוֹזֵר את אלה, שיעמוד סנחריב ויבלבל את כל האמות,

ועוד יבואו: כד **וְצִים מִיַּד כְּתִים.** ויעברו

כתים שהן רומיים בבירגיות גדולות על

אשור: **וְעֵנוּ עֶבֶר.** וענו אותם שבעבר הנָהָר:**וְגַם הוּא עַדִּי אֲבָד.** וכן פרש דניאל עד די**זֶלַק הִרְקָדוּק:** משמו אל. תיבת משמו מלרע: **וַיִּשְׁתַּחֲווּ.** המאריך ביו"ד וכן באיתן

דתיבה זו דוק בכל המקרא ותמצא שכן הוא:

קטילת חיותא והובד גשמה (דניאל ז, יא):

וְצִים. ספינות גדולות, כדכתיב וְצִי אֲדִיר

(ישעי' לג, כא) תרגומו ובורני רבבא:

כָּה ׀ בְּשֹׁטִים. כך שמה: **לְזָנוֹת אֶל בָּנוֹת****מֹאָב.** על ידי עצת בלעם כדאיתא בחלק:**וַיִּשְׁתַּחֲווּ לֵאלֹהֵיהֶן.** כשתקף וצרו עליו

ואמר לֵה הַשְׁמָעִי לִי, והיא מוציאה לו דמות

פֶּעוּר מחיקה ואומרת לו השתחוה לזה:

תפסיר רס"ג

(ג) פלאזם אל אסראיל פער
אלצנם. פאשנד ג'צ'ב אללה
עליהם: (ד) פקאל אללה למוסי.
כ'ד' גמיע רויסא אלקום.
ואצלבהם ללה תדיא אלשמש.
וירגע שדה' ג'צ'ב אללה מן
אל אסראיל: (ה) פקאל מוסי
לחכאמהם. יקתל כל רגל מן פי
נאחיתה. מן מלאזמי פער
אלצנם: (ו) ואדיא ברגל מן בני
אסראיל קד אקבל. וקדם אלי
מא בינהם אמראה מדיאניה.

**וַיַּצְמַד יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעֹזֹר
וַיַּחַר-אַף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל:
וְאֶת-חֹבֶר יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעֹזֹר, וְתִקִּיף
רוּגְזָא דִּי בְּיִשְׂרָאֵל: ־ וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל-מֹשֶׁה קַח אֶת-כָּל-
רָאשֵׁי הָעָם וְהוֹקַע אוֹתָם
לִיהוָה נֶגֶד הַשָּׁמַיִם וְיֹשֵׁב
חֵרוֹן אַף-יְהוָה מִיִּשְׂרָאֵל:
וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה. דְּבַר יֵת כָּל רִישֵׁי עַמָּא.**

ודון וקטול דחייב קטול. קדם יי לקביל שמשא. ויתוב. תקוף רוגזא דיי
מישראל: ־ ויאמר משה אל-שפטי ישראל הרגו
איש אנשיו הנצמדים לבעל פעור: ואמר משה.
לדיני ישראל. קטולו גבר גוברוהי. דאתחברו לבעל פעור:
והנה איש מבני ישראל בא ויקרב אל-אחיו
את-המדינית לעיני משה ולעיני כל-עדת

— רס"י —

ג פער. על שם שפוערין לפניו פי הטבעת
ומוציאין רעי, וזו היא עבודתו: ויחר אף ה'
בישראל. שלח בהם מגפה: ד קח את כל
ראשי העם. לשפוט את העובדים לפעור:
והוקע אותם. את העובדים: והוקע. היא
תליה, כמו שמצינו בבני שאול והוקענום לה'
(שמואל ז' כ, ו) ושם תליה מפורשת בעבודה
זרה בסקילה, וכל הנסקלין נתליין:

וזלק הדקדוק: ויקרב אל אחיו את-המדינית. רז"ל אמרו שתפסה בבלוריתה ואמר למשה
זו אסורה וכו'. ולעניות דעתי נראה דרז"ל דייקי תיבת את המדינית דמאי מרבה אלא מרבה
שהקריב ענין מדינית אחרת דהיינו אשת משה שאמר לו בת יתרו מי התירה לך דו"ק:

תפסיר רס"ג

בחצירה' מוסי' וגמאעתהם. והם יבפון. ענד באב כ'בא אלמחציר: (ז) פלמא ר'אא פינחס אבן אלעזר. אבן הרון אלמאם. קאם מן וסט אלגמאעה. ואכיד' רמחא פי ידה: (ח) פדכיל וראה אלי' אלקבה. וטענהמא גמיעא. אלדגל ואלאמר'אה פי בטנהא.

**בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְהֵמָּה בָּכִים
פָּתַח אֶהֱל מוֹעֵד: וְהָא. גּוֹבְרָא
מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶתָּא. וְקָרִיב לְוֹת אַחוּהִי יֵת
מְדִינִיתָא. לְעֵינֵי מֹשֶׁה. וּלְעֵינֵי כָּל
בְּנֵי־שָׂתָא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל. וְאֲנֹן בְּכֹן. בְּתַרְע
מִשְׁכָּן וּמִנָּא: עפטיד וְיִרְא פִּינְחָס
בֶּן־אֶלְעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן
וַיִּקָּם מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח**

**רֶמַח בִּידּוֹ: וַחֲזָא. פִּינְחָס בֶּר אֶלְעָזָר. בֶּר אֶהֱרֹן כְּהֵנָּא. וְקָם מִגּוֹ
בְּנֵי־שָׂתָא. וְנָסִיב רֹמְחָא בִּידֵיהּ: ח וַיָּבֹא אַחֵר אִישׁ־יִשְׂרָאֵל
אֶל־הַקָּבֶה וַיְדַקֵּר אֶת־שְׁנֵיהֶם אֵת אִישׁ
יִשְׂרָאֵל וְאֶת־הָאִשָּׁה אֶל־קִבְתָּהּ וַתַּעֲצֹר הַמַּגִּפָּה
מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְעַל. בְּתַר גּוֹבְרָא בֶר יִשְׂרָאֵל לְקוֹבְתָּא.
וַיִּבְזַע יֵת תַּרְוִיהוֹן. יֵת גּוֹבְרָא בֶר יִשְׂרָאֵל. וַיֵּת אֶתְתָּא בְּמַעְהָא.**

— רס"י —

את הראוי לו: **וְיִרְא פִּינְחָס.** ר'אה מעשה
ונזכר הלכה, אמר לו למשה מקבלני ממך
הבועל ארמית קנאין פוגעין בו, אמר לו
קריינא דאגרתא איהו ליהוי פרונוקא, מיד
ויקח רמח בידו וגוי: **ח אל הקבה.** אל האהל:
אל קבתה. [אל הקבה] כמו הלחיים
והשיבה כן בתוך זכרות שלומרי ונקבות
שלה, וראו כלם שלא לחנם הרגם, והרבה
נסים נעשו לו כו', כדאיתא התם (סנדר' פג):

חסלת פרשת זלך

במיתה ואתה יושב וכו', כדאיתא באלו הן
הנשפין (סנדרין דף פג, ב): **את המדינית.**
כזבי בת צור: **לְעֵינֵי מֹשֶׁה.** אמרו לו משה,
זו אסורה או מתרת, אם תאמר אסורה, בת
יתרו מי התירה לך וכו', כדאיתא התם:
וְהֵמָּה בֹכִים. נתעלמה ממנו הלכה כל
הבועל ארמית קנאים פוגעים בו געו כלם
בבכיה. בעגל עמד משה כנגד ששים רבוא,
שנאמר (שמות לז, כ) ויטחן עד אשר דק וגוי
וכאן רפו ידיו, אלא כדי שישב פנחס ויטול

זלך הדקדוק: ח ויבא אחר איש ישראל. תיבת ויבא בתלשא ימין בכל התיגאן היפך
הדפוסים וכן הוא בירושלמיים וכ"כ ר"מ לונזאנו:

וְאֶת־כָּלִי מוֹתֵנָא מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
 ט וַיְהִי הַמֶּתִים בַּמִּגָּפָה
 אַרְבַּעַה וְעֶשְׂרִים אָלֶף: וְהָיוּ.
 דְּמִיתוּ בְּמוֹתֵנָא עֶשְׂרִין וְאַרְבַּעַה אֲלָפִין:

תפסיר רס"ג

וּאֶת־כָּלִי מוֹתֵנָא מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
 ט וַיְהִי הַמֶּתִים בַּמִּגָּפָה
 אַרְבַּעַה וְעֶשְׂרִים אָלֶף: וְהָיוּ.
 דְּמִיתוּ בְּמוֹתֵנָא עֶשְׂרִין וְאַרְבַּעַה אֲלָפִין:

פ פ פ

קד פיסוקים סימן מנחם

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנָבִיאִים טוֹבִים. וְרָצָה
 בְּדִבְרֵיהֶם, הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמֶת. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
 בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנָבִיאִי, הָאֵמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרה דזירא בלק

במיכה סימן ה'

וְהָיָה | שְׂאֵרִית יַעֲקֹב בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים כְּטַל מֵאֵת
 יְהוָה כְּרִבִּיבִים עַל־יַעֲשֹׁב אֲשֶׁר לֹא־יִקְוָה
 לְאִישׁ וְלֹא יִיחַל לְבָנֵי אָדָם: וְהִי, שְׂאֵרָא דְּבֵית יַעֲקֹב. בְּגוֹ,
 עַמְּמִין סְגִיאִין. כְּטַלָּא, מִן קָדָם יי. כְּרִסִּי מִלְּקוּשָׁא, דְּעַל עֶסְבָּא. דְּלֹא
 מוֹרִיד, לְאַנְשֵׁי וְלֹא מְכַתֵּר, לְבַר אֲנָשׁ: בְּ וְהָיָה שְׂאֵרִית יַעֲקֹב
 בְּגוֹיִם בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים כְּטַלָּא בְּבִהְמוֹת יַעֲרָא כְּכַפִּיר
 בְּעֶדְרֵי־צֶאֱן אֲשֶׁר אִם עֶבֶר וְרִמְס וְטָרַף וְאִין מַצִּיל: וְהִי
 שְׂאֵרָא דְּבֵית יַעֲקֹב, בְּעַמְּמִיא. בְּגוֹ, עַמְּמִין סְגִיאִין. כְּאֵרִיא, בְּבִעֲרָא
 בְּחֶרֶשָׁא. כְּלִיתָא, בְּעֶדְרֵי עֲנָא. דָּאִם יַעֲדִי. וְרִמּוֹס וְיִקְטוּל, וְלִית דְּמִשְׁיִיב:
 ג תִּרְם יֶדְךָ עַל־צִרְיֶךָ וְכָל־אִיבֶיךָ יִכְרְתוּ: סְגִי מִבְּכִין
 תִּתְקַף יֶדְךָ יִשְׂרָאֵל, עַל סְנָאֵךְ. וְכָל בְּעָלֵי דְּבִבְךָ, יִשְׁתַּיְצוּ:

וְהָיָה בַּיּוֹם-הַהוּא נֶאֱמַר-יְהוָה וְהִכָּרְתִּי סוּסֶיךָ מִקֶּרְבְּךָ
וְהִאֲבֹדְתִי מִרְכַּבְתֶּיךָ: וַיְהִי בְּעֶדְנָא הַהוּא, אָמַר יי. וְאֲשִׁיצִי סוּסוֹת
עַמִּמִּי, מִבִּינְךָ. וְאֹבִיד, רַתְּבִיהוֹן: ה וְהִכָּרְתִּי עָרֵי אֲרָצְךָ
וְהִרְסֹתִי כָּל-מִבְצָרֶיךָ: וְאֲשִׁיצִי קְרוֹי עַמִּמִּי, מֵאֲרָעָךָ. וְאֶפְגֵּר, כָּל
כְּרִבִּיהוֹן תְּקִיפִיָּא: ו וְהִכָּרְתִּי כְּשָׁפִים מִיָּדְךָ וּמַעֲוֹנָנִים לֹא
יִהְיוּ-לָךְ: וְאֲשִׁיצִי חֲרָשִׁין, מִבִּינְךָ. וּמַעֲנִינִי, לֹא יִהְיוּ לָךְ: ז וְהִכָּרְתִּי
פְּסִילֶיךָ וּמִצְבוֹתֶיךָ מִקֶּרְבְּךָ וְלֹא-תִשָּׁתַחֲוֶה עוֹד לְמַעֲשֵׂה
יָדֶיךָ: וְאֲשִׁיצִי, צִלְמֵי עַמִּמִּי. וְקַמְתָּהוֹן, מִבִּינְךָ. וְלֹא תִשָּׁתַעַבֵּד עוֹד,
לְעוֹבְדֵי יָד: ח וְנָתַתִּי אֲשִׁירֶיךָ מִקֶּרְבְּךָ וְהִשְׁמַדְתִּי עָרֶיךָ:
וְאֶעֱקֹר שְׂתֵלִי עַמִּמִּי, מִבִּינְךָ. וְאֲשִׁיצִי, בְּעַלֵּי דְבָבָךְ: ט וְעָשִׂיתִי בְּאֶרֶץ
וּבְחֻמָּה נֶקֶם אֶת-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא שָׁמְעוּ: וְאֶעֱבִיד. בְּרָגוּ
וּבְחֻמָּא. פְּרַעְנוֹת דִּין, מִן עַמִּמִּי. דְּלֹא קְבִילוּ, אֶלְפִן אוֹרִיתָא:
י שָׁמְעוּ-נָא אֵת אֲשֶׁר-יְהוָה אָמַר קוּם רִיב אֶת-הַהָרִים
וְתִשְׁמַעְנָה הַגְּבָעוֹת קוֹלֶךָ: שָׁמְעוּ כְּעֵן. ית דִּינִי, אָמַר. קוּם, דִּין עִם
טוֹרִיָּא. וַיִּשְׁמַעַן רַמְתָּא, קוֹלֶךָ: יא שָׁמְעוּ הָרִים אֶת-רִיב יְהוָה
וְהָאֲתָנִים מִסְּדֵי אֲרֶץ כִּי רִיב לִיהוָה עִם-עַמּוֹ
וְעַם-יִשְׂרָאֵל יִתּוֹפַח: שָׁמְעוּ טוֹרִיָּא, ית דִּינִי אֲדִי. וְעִיקְרִיָּא, יסוּדֵי
אֲרָעָא. אֲרִי דִינֵא קָדָם יי, עִם עַמִּיָּה. וְעִם בֵּית יִשְׂרָאֵל, עֲבִיד תּוֹכִיחָא:
יב עַמִּי מִה-עָשִׂיתִי לָךְ וּמָה הִלַּאתֶיךָ עֲנֵה-בִי: עַמִּי. מָא
טָבָא אֲמַרִית לְמַעַבֵּד לָךְ, וְלֹא עֲבַדִּית. אוּ מָא מְרוּעָא קִשְׂיָא, אִסְגִּיתִי
עֲלֶךָ. אִסְהִיד, קָדְמִי: יג כִּי הִעֲלַתֶיךָ מֵאֲרֶץ מִצְרַיִם וּמִבֵּית
עֲבָדִים פְּדִיתֶיךָ וְאֶשְׁלַח לְפָנֶיךָ אֶת-מֹשֶׁה אֶהְרֹן וּמָרְיָם:

וזלק הדקדוק: יב ענה- Intelli-Accent

אָרי אַסיקתך, מאַרעא דַמַצְרִים. וּמִבֵּית עֲבֹדוֹתָא, פִּרְקתְךָ. וּשְׁלַחִית
 קְדָמְךָ, תִּלְתָּא נְבִיִּי. מֹשֶׁה, לְאַלְפָּא מְסֶרֶת וְדִינִין. אֶהְרֹן, לְכַפָּרָא עַל
 עַמָּא. וּמֵרִים, לְאוֹרָאָה לְנִשְׁיָא: ^ד עַמִּי זְכַר-נָא מַה-יַּעֲן בָּלֻק
 מִלֶּךְ מוֹאָב וּמַה-עָנָה אֹתוֹ בְּלַעַם בֶּן-בְּעֹזֵר מִן-הַשִּׁטִּים
 עַד-הַגִּלְגָּל לְמַעַן דַּעַת צְדָקוֹת יְהוָה: עַמִּי. אֲדַכֵּר בָּעֵן, מָא
 מֶלֶךְ. בָּלֻק, מִלְכָּא דְמוֹאָב. וּמָא אֲתִיב יְתִיָּה, בְּלַעַם בֶּר בְּעֹזֵר. הֲלֵא גְבוּרָן
 אֲתַעְבִּידָא לְכוֹן מִמִּישָׁר שִׁטִּין, עַד בֵּית גִּלְגָּלָא. בְּדִיל לְמַדַּע, זְכוּתָא דִּי: ^{טו}
 בַּמָּה אֶקְדָּם יְהוָה אֲבָף לְאַלְהֵי מָרוֹם הָאֶקְדָּמְנוּ
 בַּעוֹלוֹת בַּעֲגָלִים בְּנֵי שָׁנָה: בְּמָא אֶפְלַח, קָדָם יְיָ. אֲשַׁתְּעַבֵּד,
 לְאַלְהָא דְשַׁכִּינְתִּיה בְּשָׁמַי מְרוֹמָא. הָאֶפְלַח קְדָמוֹהִי, בַּעֲלוֹן. בַּעֲגָלִין, בְּנֵי
 שָׁנָא: ^{טז} הִירָצָה יְהוָה בְּאַלְפֵי אֵילִים בְּרַבְבוֹת נַחֲלֵי-שָׁמֶן
 הָאֲתָן בְּכוּרֵי פִשְׁעֵי פְרִי בְטָנֵי חֲטָאת נַפְשֵׁי: הִיתְרַעֵי יְיָ,
 בְּאַלְפֵי דְכַרִּין. בְּרַבּוֹת, נַחֲלִין דְּמִשָּׁח. הָאֲתָתִין בְּרִי בְכֵרִי, חֲלָף חוּבִי. חֲבוּב
 מַעֵי, חֲלָף חֲטָאֵי נַפְשֵׁי: ^{יז} הִגִּיד לְךָ אָדָם מַה-טּוֹב וּמַה-יְהוָה
 דּוֹרֵשׁ מִמֶּךָ כִּי אִם-עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְאַהֲבַת חֶסֶד וְהַצָּנֵעַ
 לָכֶת עִם-אַלְהֵיךָ: אֲתַחֲוֵא לָךְ. אֲנִישָׂא, מָא טֹב. וּמָא יְיָ, תִּבְעַע מִנֶּךָ.
 אֲלֵהִין לְמַעַבְדֵּי דִין דְּקִשּׁוּט, וּמִרְחָם גְּמִילוֹת חֶסֶדָא. וְהוּי צָנִיעַ לְהִלְכָּא,
 בְּדַחֲלָתָא דְאַלְהֵךְ:

(גְּאֵלָנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פִּרְקָנָא. יְיָ צְבָאוֹת, שְׁמִיָּה. קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יִתְפָּרֵךְ וְיִשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקַיָּמָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלָם,
 וְלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא:

זֶלְק הוֹרְקָדוּק: ^{יח} זְכַר נָא מַה יַּעֲן. תִּיבֵת 'נָא' בַּפִּשְׁטָא, בַּסֵּת יְיָ וּבִרְוּב הַדְּפוּסִים: לְמַעַן. בּוֹקֶף
 גְּדוֹל בְּכָל סַפְרֵי תִימָן וּבִירוּשְׁלַמִּיִּם. ^{יט} בְּרַבְבוֹת. בַּקְצַת סַפְרִים הַרִי"ש גַּעֲיָא, וַאֲ"כ הַשּׁוּא
 שַׁבְבִּי"ת נַע וְכֵן בַּדְּפוּסִים וּבִרְוּב אֵין שֵׁם גַּעֲיָא. וְעִיין מ"ש בַּתְלִים ס' (ד') ג' שַׁכֵּן נִר' עֵיקַר ע"פ
 הַמוֹסְרָה:

תפסיר רס"ג

גגז
למנחת שבת
ושני וחמישי

פינחס

וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה
לֵאמֹר: וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:
פִּינְחָס בֶּן-אֱלֶעָזָר בֶּן-
אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הַשֵּׁיב אֶת-
חַמְתִּי מֵעַל בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל
בְּקִנְאוֹ אֶת-קִנְאָתִי בְּתוֹכָם
וְלֹא-כִלִּיתִי אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי: פִּינְחָס בֶּר
אֱלֶעָזָר בֶּר אֶהֱרֹן כֹּהֵנָא. אֶתִּיב יְת חַמְתִּי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. בְּדַקְנֵי יְת
קִנְאָתִי בִּינִיהוֹן. וְלֹא שִׁיעִיתִי יְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי: יב לִבָּן
אָמַר הִנְנִי נֹתֵן לוֹ אֶת-בְּרִיתִי שְׁלוֹם: בְּכִין אִימַר. הָאֲנָא
גִּזֹּר לִיהָ. יְת קִימִי שְׁלָם: יג וְהִיתָה לוֹ וּלְזֶרְעוֹ אַחֲרָיו
בְּרִית כְּהֻנָּת עוֹלָם תַּחַת אֲשֶׁר קִנְאָ לָאֱלֹהִי
וַיַּכְפֹּר עַל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְתָהִי לִיהָ וּלְבָנוֹהִי בְּתִירוּהִי.

— רס"י —

יח פִּנְחָס בֶּן אֱלֶעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן. לְפִי
שְׁהִיוּ הַשְּׂבָטִים מְבוּזִים אוֹתוֹ, הִרְאִיתָם בֶּן
פּוֹטִי זֶה שְׂפָטָם אָבִי אֲמוֹ עֲגָלִים לְעִבּוּדָה וְזֶה
וְהָרָג נָשִׂיא שְׂבָט מִיִּשְׂרָאֵל, לְפִיכֹף בָּא הַכְּתוּב
וַיַּחֲסוּ אַחֲרָיו: בְּקִנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי.
בְּנִקְמוֹ אֶת נִקְמָתִי, בְּקִצְפוֹ אֶת הַקֶּצֶף שְׁהִיָּה
לִי לְקִצְפוֹ. כָּל לְשׁוֹן קִנְאָה הוּא הַמִּתְחַרָּה
לְנִקּוֹם נִקְמַת דָּבָר, אֶנְפְּרִימָנִי זֵלַע"י: יז אֶת
בְּרִיתִי שְׁלוֹם. שְׁתַּהֲא לוֹ לְבְרִית שְׁלוֹם.
כְּאֵדָם הַמְּחֻזָּק טוֹבָה וְחַנוּת לְמִי שֶׁעָשָׂה עִמּוֹ

זוֹלָק הַדִּקְדּוּק: יח וְלֹא כִלִּיתִי. הַלַּמ"ד בַּחֲרִיק (מַהֲרִי"ב):

טוֹבָה, אֵף כָּאֵן פֶּרֶשׁ לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
שְׁלוֹמוֹתָיו: יג וְהִיתָה לוֹ. בְּרִיתִי זֹאת: בְּרִית
כְּהֻנָּת עוֹלָם. שְׂאָף עַל פִּי שְׂכָר נִתְּנָה
כְּהֻנָּה לְזֶרְעוֹ שְׁלֹאֲהָרֹן, לֹא נִתְּנָה אֶלָּא לְאֶהֱרֹן
וּלְבָנָיו, שְׁנִמְשָׁחוּ עִמּוֹ וּלְתוֹלְדוֹתֵיהֶם שְׁוִילִידוֹ
אַחֲרֵי הַמִּשְׁחָתָן, אֲבָל פִּנְחָס שְׁנִלָּד קוֹדֵם לָבָן
וְלֹא נִמְשָׁח, לֹא בָּא לְכָלֵּל כְּהֻנָּה עַד כָּאֵן. וְכֵן
שְׁנִינּוּ בְּזִבְחִים (קא, ז) לֹא נִתְּבַּחֵן פִּנְחָס עַד
שֶׁהָרָג לְזִמְרִי: לֹאֲלֹהִיו. בְּשִׁבִּיל אֲלֹהִיו, כְּמוֹ
(צמד, יח) הַמְּקַנָּא אֶתָּה לִי, (זכר, ח) קִנְאָתִי

קִים כְּהוֹנֵת עָלֶם. חֲלָף. דִּקְנִי קָדֶם
אֶל־הִיָּהּ. וּכְפָר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל
הַמָּכָה אֲשֶׁר הִכָּה אֶת־
הַמְּדִינִית זִמְרִי בֶן־סִלּוּא
נָשִׂיא בֵּית־אָב לִשְׁמֹעַנִי:
וְשׁוֹם גּוֹבְרָא בֶּרֶךְ יִשְׂרָאֵל קִטִּילָא.
דְּאֵת קִטִּיל עִם מְדִינִיתָא. זִמְרִי בֶרֶךְ
סִלּוּא. רַב בֵּית בָּא לְבֵית שְׁמֹעוֹן:
וְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמָּכָה

תפסיד רס"ג
ג'אר לרבה. ופפר ען בני
אסראיל: יד) וכאן אסם אלרגל
אלאסראילי אלמקתול. אלדי
קתל מע אלמדיאנייה. זמרי
אבן סלוא. שריף בית אביה
אלשמעוני: טו) ואסם אל
אמראה אלמקתולה. אל
מדיאנייה כזבי אבנה צור. והו
רייס אהל בית אמתה במדין:
טז) ת'ם כלם אללה מוסי
תפלימא: יז) תאצר אל
מדיאניין. חתי תקתלהם:

הַמְּדִינִית כְּזָבִי בֶּת־צֹר רֹאשׁ אֲמוֹת בֵּית־אָב
בְּמִדְיָן הוּא: וְשׁוֹם אֶתְתָּא דְּאֵת קִטִּילָת. מְדִינִיתָא כְּזָבִי בֶּת צֹר.
רִישׁ אוּמִי. בֵּית אָבָא. בְּמִדְיָן הוּא: פ טז וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה לֵּאמֹר: וּמַלִּיל יי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר: דְּ צֹרֹר אֶת־
הַמְּדִינִים וְהַפִּיתֶם אוֹתָם: אַעִיק לְמְדִינָאִי. וְתִקְטִיל יְתֵהוּן:

— רס"י —

לציון, בשביל ציון: יד וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְגוֹי.
בְּמִקּוֹם שְׁיִיחַס אֶת הַצִּדִּיק לְשִׁבְחָה יַחַס אֶת
הַרְשָׁע לְגִנְאִי: נָשִׂיא בֵּית אָב לִשְׁמֹעַנִי.
לְאַחַד מִחֲמִשֵּׁת בְּתֵי אֲבוֹת שְׁהִיו לְשִׁבְט
שְׁמֹעוֹן. דְּבֶר אַחַר לְהוֹדִיעַ שְׁבָחוּ שְׁלִפְנָחָס,
שָׁאף עַל פִּי שְׁוָה הָיָה נָשִׂיא, לֹא מָנַע אֶת
עֲצָמוּ מִלְקָנָא לְחַלּוּל הַשֵּׁם, לְכַף הוֹדִיעָף
הַכְּתוּב מִי הוּא הַמָּכָה: טו וְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמָּכָה
וְגוֹי. לְהוֹדִיעָף שְׁנָאֲתָם שְׁלִמְדִינִים שְׁהִפְקִירוּ

בֶּת מֶלֶךְ לְזִנוּת, כְּדִי לְהַחֲטִיא אֶת יִשְׂרָאֵל:
רֹאשׁ אֲמוֹת. אַחַד מִחֲמִשֵּׁת (כְּמִד' לט) מְלָכִי
מְדִיָּן אֶת אֹי וְאֶת רָקֶם וְאֶת צֹר וְגוֹי, וְהוּא
הָיָה חֹשׁוֹב מִכָּלָם, שְׁנָאֲמַר רֹאשׁ אֲמוֹת, וְלִפִּי
שְׁנָהֵג בְּיוֹן בְּעֲצָמוּ לְהַפְקִיר בְּתוֹ מִנְּאוּ
שְׁלִישִׁי: בֵּית אָב. חֲמִשָּׁה בְּתֵי אֲבוֹת הָיוּ
לְמִדְיָן עֵיפָה וְעֵפֶר וְחִנוּךְ וְאַבְדֵּעַ וְאַלְדֵּעָה,
וְזֶה הָיָה מֶלֶךְ לְאַחַד מֵהֶם: יז צֹרֹר. כְּמוֹ
זְכוּר, שְׁמוֹר, לְשׁוֹן הוֹדָה. עֲלִיכֶם לְאַיִב אוֹתָם:

וזלק הדקדוק: דְּ נָשִׂיא בֵּית־אָב. ס"א נשיא בטפחא בית אב במארכה (מהר"ם):

תפסיר רס"ג

יח) לאנדם אעדא לכם.
באג'תאלדם. אלדי
אג'תאלכם בסבב פעור.
ובסבב כזבי אבנה שריף
מדין אכ'תדם. אלמקתולה פי
יום אלובא בסבב פעור:
כו א) ולמא פאן בעד אלובא.
קאל אללה למוסי. ואלעזר.
אבן הרון אללאמאם קאילא:
ב) ארפעא גמלה גמאעה בני
אסראיל. מן אבן עשרין סנה.
פצאעדא לביות אבאיהם. כל
מן יכ'רג פי גיושדם:

יח **כִּי-עֲזָרִים הֵם לָכֶם**
בְּנִכְלִיהֶם אֲשֶׁר-נָכְלוּ לָכֶם
עַל-דְּבַר פְּעוֹר וְעַל-דְּבַר
כְּזָבִי בֵּת-נִשְׂיָא מִדִּין אַחֲתָם
הַמֶּכָּה בְּיוֹם-הַמִּגֵּפָה עַל-

דְּבַר פְּעוֹר: אֲרִי מְעִיקִין אֲנֹנִי לְכוֹן.
בְּנִכְלִיהוֹן. דְּנִכְלִיו לְכוֹן עַל עֵיסק פְּעוֹר.
וְעַל עֵיסק. כְּזָבִי בֵּת רַבָּא דְּמִדִּין אַחֲתָהוֹן.
דְּאֵתְקִטִּילַת בְּיוֹמָא דְּמוֹתָנָא עַל עֵיסק
פְּעוֹר: כֹּו א וִיהִי אַחֲרֵי הַמִּגֵּפָה
פ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה

וְאֵל אֱלֹעֶזר בֶּן-אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן לֵאמֹר: וַהּוּה בְּתֵר
מוֹתָנָא. וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה. וְלֵאֱלֹעֶזר. בֶּר אֶהֱרֹן כְּהֵנָּא לְמִימֵר: שְׂאוּ
אֶת-רֹאשׁ | כָּל-עַדַּת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִבֶּן עֶשְׂרִים
שָׁנָה וּמַעֲלָה לְבֵית אֲבֹתָם כָּל-יֵצֵא עֲבָא
בְּיִשְׂרָאֵל: קְבִילוּ. יֵת חוּשְׁפִּין כָּל כְּנִשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל. מִבֶּר
עֶשְׂרִין שָׁנִין. וְלַעֲיֹלָא לְבֵית אֲבֹתָהוֹן. כָּל נָפִיק חֵילָא בְּיִשְׂרָאֵל:

• רס"י •

שנכנסו ואבים לתוך עדרו וקרגו בקו והוא
מונה אותן לידע מנזן הנותרות. דבר אחר
כשיצאו ממצרים ונקסרו למשה, נקסר לו
במנזן, עכשו שקרב למות ולהחזיר צאנו,
מחזירים במנזן: **ז לְבֵית אֲבֹתָם.** על שבט
האב יתיחסו, ולא אחר האב:

יח **כִּי עֲזָרִים הֵם לָכֶם וְגו' עַל דְּבַר**
פְּעוֹר. שהפקירו בנותיהם לזנות, כדי
להטעותכם אחר פעור. ואת מואב לא צוה
להשמיד, מפני רות שהיתה עתידה לצאת
מהם, כדאמרינן בבבא קמא (לח, ג):
כֹּו וִיהִי אַחֲרֵי הַמִּגֵּפָה וְגו'. משל לרועה

תפסיד רס"ג

(ג) פֶּאֶמֶר מוֹסִי. ואלעזר
אלאמאם באחצאיהם פי
בידאת מואב. עלי ארדן
יריחא: (ד) מן אבן עשרין סנה
פצאעדא. כמא כאן אמר
אללה מוסי ובני אסראיל.
אלכיארגין מן בלד מצר:
(ה) וכאן בני ראובן בכר
אסראיל. עשירה' אלחנוכין.
ועשירה' אלפלואיין:
(ו) ועשירה' אלחצרוניין.
ועשירה' אלכרמיין:

**וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר
הַכֹּהֵן אֹתָם בְּעֶרְבַת מוֹאָב
עַל-יַרְדֵּן יְרֵחוֹ לֵאמֹר: וּמִלִּיל
מֹשֶׁה. וְאַלְעָזָר כֹּהֵנָא. אָמְרוּ לְמַמְנֵי יְתָהוּן
בְּמִישְׁרָיָא דְּמוֹאָב, עַל יַרְדֵּנָא דִּירֵיחוֹ
לְמִימַר: **ד מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה
וּמֵעַלָּה כְּאִשְׁרֵי צוּה יְהוָה
אֶת-מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
הֵי־צֵאִים מֵאַרְץ מִצְרַיִם:****

מבר. עשרין שניין ולעילא. כמא דפקיד יי ית משה ובני ישראל. דנפקו
מארעא דמצרים: **(שני)** **ד ראובן בכור ישראל בני
ראובן חנוך משפחת החנכי לפלוא משפחת
הפלאי: ראובן בוכריה דישראל. בני ראובן. חנוך זרעית חנוך.
לפלוא. זרעית פלוא: ד לחצרון משפחת החצרוני
לכרמי משפחת הכרמי: זרעית חצרון. לכרמי.**

— רס"י —

באמותיהם, אם בגופם היו מושלים קל
וחומר בגשותיהם, לפיכך הטיל הקדוש ברוך
הוא שמו עליהם, ה"א מצד זה ויו"ד מצד
זה, לומר, מעיד אני עליהם שהם בני
אבותיהם. וזהו הוא שמפורש על ידי דוד
(תהלים קכז, ז) שבטי יה עדות לישראל. השם
הזה מעיד עליהם לשבטיהם, לפיכך בכלם
כתיב החנכי הפלאי, אבל בימנה לא הצרף
לומר משפחת הימני, לפי שהשם קבוע בו
יו"ד בראש ויה"א בסוף:

ג וידבר משה ואלעזר הכהן אתם. דברו
עמם על זאת שצוה המקום למנותם:
לאמר. אמרו להם צריכים אתם להמנות:
ד מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמֵעַלָּה כְּאִשְׁרֵי צוּה
וגו'. שיהא מנינם מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמֵעַלָּה,
שנאמר (שמות ל, יג) כָּל הָעֶבֶר עַל הַפָּקָדִים
וגו': כ משפחת החנכי. לפי שהיו האמות
מבזין אותם ואומרים מה אלו מתנחסין על
שבטיהם, סבורין הם שלא שלטו המצריים

תפסיר דס"ג

זרעית פרמי: אלה משפחות
הראובני ויהיו פקדיהם
שלשה וארבעים אלה
ושבע מאות ושלשים: אלין
זרעית ראובן. והיו מניניהון. ארבעין
ותלתא אלפין. ושבע מאה ותלתין:
ובני פלוא אליאב: ובני
פלוא אליאב: ובני אליאב
נמואל ודתן ואבירם הוא-
דתן ואבירם (כ' קרואי) קריאי

(ז) פכאן ערד עשאיר ראובן.
תלאתיה וארבעין אלפא.
וסבע מאה ותלתין: (ח) ובני
פלוא אליאב: (ט) ובני אליאב
נמואל ודתן ואבירם. הו דתן
ואבירם דעאה אלגמאעה.
אלד' תלפפו. עלי מוסי' והרון
פי גמאעה קרח. וכאן דאלד
בין ידי אללה: (י) פפתחת
אלארץ פאחא. פאבתלעתהם
מע קרח פי זקת מות
אלגמאעה. ואכל אלנאר.
אלמאיתין ואלכ' מסין אלרגל.
פצארו עלמא: (יא) ובני קרח

העדה אשר ה'צו על-משה ועל-אהרן
בעדת-קרח בהצתם על-יהוה: ובני אליאב. נמואל
ודתן ואבירם. הוא דתן ואבירם מערעי פנשתא. דאתפנישו. על משה
ועל אהרן בכנשתא דקרח. באתפנושיהון על יי: וותפתח
הארץ את-פיה ותבלע אתם ואת-קרח במות
העדה באכל האש את חמשים ומאתים איש
ויהיו לגנס: ופתחת ארעא ית פומה. ובלעת יתהון. וית קרח
במותא דכנשתא. פד אכלת אישתא. ית מאתן וחמשים גוברא. והו
לאת: ובני-קרח לא-מתו: ובני קרח לא מיתו: ס

— רש"י —

ט אשר ה'צו. את ישראל על משה: לגנס. לאות ולזכרון (במדבר י, כ) למען אשר
בהצתם. את העם על ה': ה'צו. השואו את ישראל לריב על משה, לשון הפעילה: ויהיו
יב ובני קרח לא מתו. הם היו בעצה

תפסיד רס"ג

כ'סף בהם ולם ימותו:
 יב) בני שמעון לעשאי־הם.
 עשירה' אלנמואליון. ועשירה'
 אלימינין. ועשירה' אלימינין:
 יג) ועשירה' אלזרחין.
 ועשירה' אלשאו־לין: יד) פכאן
 ערד עשאי־ר שמעון. את־נין
 ועשרין אלפא ומאתין: טו) בני
 גד לעשאי־הם. עשירה'
 אלצפונין. ועשירה'
 אלחגין. ועשירה' אלשונין:

יב בני שמעון למשפחתם
 לנמואל משפחת הנמואל
 לימין משפחת הימין
 ליזין משפחת היזין: בני
 שמעון לזרעת־הון. לנמואל. זרעית
 נמואל. לימין. זרעית ימין. ליזין. זרעית
 יזין: יג לזרח משפחת הזרח
 לשאול משפחת השאול:
 לזרח. זרעית זרח. לשאול. זרעית שאול:

יד אלה משפחת השמעני שנים ועשרים אלה
 ומאתים: אליו זרעית שמעון. עשרין ותריין אלפין ומאתן: טו
 בני גד למשפחתם לצפון משפחת הצפוני
 לחגי משפחת החגי לשוני משפחת השוני: בני גד
 לזרעת־הון. לצפון. זרעית צפון. לחגי. זרעית חגי. לשוני. זרעית שוני:

— רס"י —

יעקן מוסרה שם מת אהרן, והלא בזהר החר
 מת. וממוסרה עד חר החר שמונה מסעות
 יש למפרע, אלא שחזרו לאחוריהם ורדפו
 בני לוי אחריהם להחזירם, והרגו מהם שבע
 משפחות, ומבני לוי נפלו ארבע משפחות
 משפחת שמעי ועזיאל, ומבני יצחק לא נמנו
 כאן אלא משפחת הקרחי, והרביעית לא
 ידעתי מה היא. ורבי תנחומא דרש שמתו
 במגפה בדבר בלעם, אבל לפי החסרון
 שחסר משבט שמעון במנן זה ממנן
 הראשון שבמדבר סיני, נראה שכל עשרים
 וארבעה אלה נפלו משבטו שלשמעון:

תחלה, ובשעת המחלוקת הרדפו תשובה
 בלבם, לפיכך נתבצר להם מקום גבוה
 בגיהנם וישבו שם: יג לזרח. הוא צוחר,
 לשון צוחר. אבל משפחת אהר בטלה, וכן
 חמשה משבט בנימין, שהרי בעשרה בנים
 ירד למצרים וכן לא מנה אלא חמשה, וכן
 אצבון לגר, הרי שבע משפחות. ומצאתי
 בגמרא ירושלמית, שבשמות אהרן נסתלקו
 ענני כבוד ובאו הכנענים להלחם בישראל
 ונתנו לב לחזור למצרים וחזרו לאחוריהם
 שמונה מסעות מחר החר למוסרה, שנאמר
 (דברים י, ו) ובני ישראל נסעו מבארות בני

תפסיר דס"ג

טז לאַזְנִי מִשְׁפַּחַת הָאֲזִנִּי

טז) ועשירה' אלאזניין.

לְעָרֵי מִשְׁפַּחַת הָעָרִי: לְאֲזִנִּי.

ועשירה' אלעיריין:

זָרְעִית אֲזִנִּי. לְעָרֵי זָרְעִית עָרִי:

יז) ועשירה' אלארודיין.

לְאֲרֹד מִשְׁפַּחַת הָאֲרֹדִי

ועשירה' אלאראליין: יח) וכאן

לְאֲרֵאֲלֵי מִשְׁפַּחַת הָאֲרֵאֲלִי:

עדד עשאיר גד. ארבעין

לְאֲרֹד. זָרְעִית אֲרֹד. לְאֲרֵאֲלֵי זָרְעִית

אלפא וכ' מס מאיה: יט) בני

אֲרֵאֲלֵי: יח) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת בְּנֵי-

יהודה אולא ער ואונ.

גֹּד לְפָקְדֵיהֶם אַרְבָּעִים אֶלֶף

ומאתא פי בלד כנעאן:

וְחָמֵשׁ מֵאוֹת: אֵלֶּיךָ. זָרְעִית בְּנֵי גֹד

כ) פצאר בני יהודה

לְמִנְיָהוֹן. אַרְבָּעִין אֶלֶפִּין וְחָמֵשׁ מֵאָה:

לעשאיריהם. עשירה'

ס יט בְּנֵי יְהוּדָה עֵר וְאוֹנָן

אלשילניין. ועשירה' אלפרציין.

וַיָּמָת עֵר וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: בְּנֵי יְהוּדָה עֵר וְאוֹנָן. וּמִית

ועשירה' אלזרחיין: כא) ובני

עֵר. וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: כִּי וַיְהִי בְנֵי-יְהוּדָה

פרץ. עשירה' אלחצרוניין.

לְמִשְׁפַּחַתָּם לְשִׁלָּה מִשְׁפַּחַת הַשִּׁלָּנִי לְפָרֶץ

ועשירה' אלחמוליין: כב) ככאן

מִשְׁפַּחַת הַפְּרִצִי לְזָרַח מִשְׁפַּחַת הַזְּרָחִי: וְהוּא

עדד עשאיר יהודה. סתה

בְּנֵי יְהוּדָה לְזָרְעִיתָהוֹן. לְשִׁלָּה. זָרְעִית שִׁלָּה. לְפָרֶץ. זָרְעִית פָּרֶץ.

לְזָרַח. זָרְעִית זָרַח: כב) וַיְהִי בְנֵי-פָרֶץ לְחֻצְרוֹן מִשְׁפַּחַת

הַחֻצְרָנִי לְחֻמוֹל מִשְׁפַּחַת הַחֻמוֹלִי: וְהוּא בְנֵי פָרֶץ.

לְחֻצְרוֹן. זָרְעִית חֻצְרוֹן. לְחֻמוֹל. זָרְעִית חֻמוֹל:

כב) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת יְהוּדָה לְפָקְדֵיהֶם שְׁשָׁה

— רס"י —

טז לאַזְנִי. אומר אני שזו משפחת אצבון, ואיני יודע למה לא נקראת משפחתו על שמו:

תפסיד רס"ג

וסבעין אלפא וכ'מס מאיה:
 (כג) בני יששכר לעשאיריהם.
 עשירה' אלתולעין. ועשירה'
 אלפונין: (כד) ועשירה'
 אלישובין. ועשירה'
 אלשמרונין: (כה) וכאן עדיד
 עשאיר יששכר. ארבעה וסתין
 אלפא ות'לאת' מאיה: (כו) בני
 זבולון לעשאיריהם. עשירה'
 אלסרדיין. ועשירה' אלאלונניין.

ושבעים אלף וחמש מאות:
 אלין. זרעית יהודה למניניהון. שבעין
 ושתא אלפין וחמש מאה: **ס** בני
יששכר למשפחתם תולע
משפחת התולעי לפיה
משפחת הפוני: בני יששכר
 לזרעיתיהון. תולע. זרעית תולע. לפיה.
 זרעית פנה: **כד** לישוב משפחת

הישיבי לשמרן משפחת השמרני: לישוב. זרעית
 ישוב. לשמרון. זרעית שמרון: **כה** אלה משפחת יששכר
 לפקדיהם ארבעה וששים אלף ושלש מאות:
 אלין. זרעית יששכר למניניהון. שתין וארבעא אלפין ותלת מאה: **ס**
כז בני זבולון למשפחתם לסרד משפחת
 הסרדי לאלון משפחת האלני ליחלאל

— רס"י —

לבלע בני בנים הרבה, ומשנים הללו
 ארד ונעמן יצאה מכל אחד משפחה רבה
 ונקראו תולדות שאר הבנים על שם בלע,
 ותולדות השנים הללו נקראו על שמם. וכן
 אני אומר בבני מכיר, שנחלקו לשתי
 משפחות, אחת נקראת על שמו ואחת
 נקראת על שם גלעד בנו. חמש משפחות
 חסרו מבניו שלבנימין, כאן נתקיימה מקצת
 נבואת אמו שקראתו בן אוני, בן אגינותי
 ובפלגש בגבעה נתקיימה בלה. זו מצאתי
 בסיסודו של ר' משה הדרשן:

כז לישוב. הוא יוב האמור ביורדי מצרים,
 כי כל המשפחות נקראו על שם יורדי
 מצרים. והנלדן משם והלאה לא נקראו
 המשפחות על שמם, חוץ ממשפחות אפרים
 ומנשה שנלדו כלם במצרים, וארד ונעמן בני
 בלע בן בנימין. ומצאתי בסיסודו שלרבי משה
 הדרשן שירדה אמן למצרים כשהיתה
 מעברת מהם, לכך נחלקו למשפחות,
 כחצרון וחמול, שהיו בני בנים ליהודה, וחבר
 ומלפיאל שהיו בני בנים שלאשר. ואם אגדה
 היא הרי טוב, ואם לאו, אומר אני, שהיו

תפסיר דס"ג

וְעִשְׂרֵה' אֱלִיחֶלְאִלִין: (כו) פֶּכֶאן
עֵדֵד עֲשֵׂאִיר זְבוּלוֹן. סְתִין
אֶלְפָּא וְכִימֹס מֵאִיָּה: (כח) בְּנֵי
יוֹסֵף לְעִשְׂאִירָהֶם. מְנַשֶּׁה
וְאַפְרַיִם: (כט) בְּנֵי מְנַשֶּׁה.
עִשְׂרֵה' אֶלְמִכִּירִין. וְעִשְׂרֵה'
אֶלְגִּלְעָדִין. מִן גִּלְעָד אֲבִן
מְכִיר: (ל) הוֹלֵאִי בְנֵי גִלְעָד.
עִשְׂרֵה' אֶלְאִיעֲזָרִין. וְעִשְׂרֵה'
אֶלְחֶלְקִין: (לא) וְעִשְׂרֵה' אֶל־
אֶסְרָאִלִין. וְעִשְׂרֵה' אֶלְשַׁכְמִין:
(לב) וְעִשְׂרֵה' אֶלְשַׁמִּידְעִין.
וְעִשְׂרֵה' אֶלְחֶפְרִין:
(לג) וְעֶלְפָּחַד אֲבִן חֶפֶר. לֹם יָפוֹן

מִשְׁפַּחַת הַיְחֶלְאִלִי: בְּנֵי זְבוּלוֹן

לְזִרְעֵיתָהוֹן. לְסֶרֶד. זִרְעִית סֶרֶד. לְאֵלוֹן.
זִרְעִית אֵלוֹן. לְיֶחֱלָאֵל. זִרְעִית יֶחֱלָאֵל:

כִּי אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַזְּבוּלוֹנִי

לְפָקְדֵיהֶם שְׁשִׁים אָלֶף

וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת: אֵלֶיךָ. זִרְעִית זְבוּלוֹן

לְמִנְיָהוֹן. שְׁתֵּין אֶלְפִין וְחֲמֵשׁ מֵאָה: ס

כִּי בְנֵי יוֹסֵף לְמִשְׁפַּחַתָּם

מִנְּשָׁה וְאַפְרַיִם: בְּנֵי יוֹסֵף

לְזִרְעֵיתָהוֹן. מְנַשֶּׁה וְאַפְרַיִם: כֹּט בְּנֵי

מִנְּשָׁה לְמִכִּיר מִשְׁפַּחַת הַמִּכִּירִי וּמִכִּיר הוֹלִיד

אֶת־גִּלְעָד לְגִלְעָד מִשְׁפַּחַת הַגִּלְעָדִי: בְּנֵי מְנַשֶּׁה.

לְמִכִּיר זִרְעִית מְכִיר. וּמִכִּיר אוֹלִיד יֵת גִּלְעָד. לְגִלְעָד. זִרְעִית גִּלְעָד:

לֵאלֹהֵי בְנֵי גִלְעָד אִיעֶזֶר מִשְׁפַּחַת הָאִיעֶזְרִי

לְחֶלֶק מִשְׁפַּחַת הַחֶלְקִי: אֵלֶיךָ בְּנֵי גִלְעָד. אִיעֶזֶר. זִרְעִית

אִיעֶזֶר. לְחֶלֶק. זִרְעִית חֶלֶק: לֹא וְאֶשְׂרִיאֵל מִשְׁפַּחַת

הָאֶשְׂרִיאֵלִי וְשָׁכֶם מִשְׁפַּחַת הַשְּׁכֵמִי: וְאֶשְׂרִיאֵל.

זִרְעִית אֶשְׂרִיאֵל. וְשָׁכֶם. זִרְעִית שָׁכֶם: לֹב וְשַׁמִּידֵע מִשְׁפַּחַת

הַשַּׁמִּידְעִי וְחֶפֶר מִשְׁפַּחַת הַחֶפְרִי: וְשַׁמִּידֵע. זִרְעִית

שַׁמִּידֵע. וְחֶפֶר. זִרְעִית חֶפֶר: לֹג וְעֶלְפָּחַד בֶּן־חֶפֶר לֹא־הָיוּ

לוֹ בָנִים כִּי אִם־בָּנוֹת וְשֵׁם בָּנוֹת עֶלְפָּחַד

תפסיד רס"ג

לֹה בָּנִין אֵלֶּא בְּנֵאֵת.
וְאִסְמִיָּהוּ. מַחֲלָה וְנוֹעָה. חֲגִלָּה
מִלְכָּה וְתִרְצָה: לֹד פֶּכֶאן עֵדֵד
עֲשִׂאִיר מְנִשָּׁה. אֶתְנִין וְכִמְסִין
אֶלְפָּא וְסָבַע מֵאִיָּה: לֹד הוֹלָאִי
בְּנֵי אֶפְרַיִם לְעֲשִׂאִירָהֶם.
עֲשִׂירָה' אֶלְשׁוֹת־לַחֲיִין. וְעֲשִׂירָה'
אֶלְכִּירִיִּין. וְעֲשִׂירָה' אֶלְתַּחְנִיִּין:
לֹד וְעֲשִׂירָה' אֶלְעִירִנִיִּין.
מִן עִירִן אֶבֶן שׁוֹתֵלָח:
לֹד פֶּכֶאן עֵדֵד עֲשִׂאִיר בְּנֵי
אֶפְרַיִם. אֶתְנִין וְתִלְאֶתִין
אֶלְפָּא וְכִמְס מֵאִיָּה. הוֹלָאִי

מַחֲלָה וְנוֹעָה חֲגִלָּה מִלְכָּה

וְתִרְצָה: וְעֶלְפָּחַד בֶּר חֶפֶר. לֹא הוּא

לִיָּה. בָּנִין אֱלֹהִיִּין בָּנִין. וְשׁוֹם בְּנֵת עֶלְפָּחַד.

מַחֲלָה וְנוֹעָה. חֲגִלָּה מִלְכָּה וְתִרְצָה:

לֹד אֱלֹה מְשַׁפְּחַת מְנִשָּׁה

וּפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם וְחֲמִשִּׁים

אֶלְף וְשֶׁבַע מֵאוֹת: אֵלִין זִרְעִית

מְנִשָּׁה. וּמְנִיגִיהוֹן. חֲמִשִּׁין וְתִרִין אֶלְפִין

וְשֶׁבַע מֵאָה: **ס** **לֹד אֱלֹה**

בְּנֵי-אֶפְרַיִם לְמִשְׁפַּחַתָּם

לְשׁוֹת־לַח מְשַׁפְּחַת הַשְּׁתִּלְחִי לְבָכֶר מְשַׁפְּחַת

הַבְּכָרִי לְתַחַן מְשַׁפְּחַת הַתַּחְנִי: אֵלִין בְּנֵי אֶפְרַיִם

לְזִרְעִיתָהוֹן. לְשׁוֹת־לַח. זִרְעִית שׁוֹת־לַח. לְבָכֶר. זִרְעִית בָּכֶר. לְתַחַן.

זִרְעִית תַּחַן: **לֹד וְאֱלֹה בְּנֵי שׁוֹת־לַח לְעֶרְן מְשַׁפְּחַת**

הָעֶרְנִי: וְאֵלִין בְּנֵי שׁוֹת־לַח. לְעֶרְן. זִרְעִית עֶרְן: **לֹד אֱלֹה**

מְשַׁפְּחַת בְּנֵי-אֶפְרַיִם לְפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם וְשֶׁלֹשִׁים

אֶלְף וְחֲמִשׁ מֵאוֹת אֱלֹה בְּנֵי-יוֹסֵף לְמִשְׁפַּחַתָּם:

אֵלִין זִרְעִית בְּנֵי אֶפְרַיִם לְמְנִיגִיהוֹן. תִּלְתִּין וְתִרִין אֶלְפִין וְחֲמִשׁ מֵאָה.

— כ"ח —

מִשְׁפָּחוֹת, וּמִבְּנֵי לֹי שְׁמוֹנָה, הָרִי שְׁשִׁים
וְחֲמִשָּׁה, וְזֶהוּ שְׁנֵאֲמָר (דְּכִרִים ז', ז') כִּי אַתֶּם
הַמְּעַט וְגוֹי, ה"א מְעַט, הַמְּשָׁה אַתֶּם חֲסִרִים
מִמִּשְׁפָּחוֹת כָּל הָעַמִּים, שֶׁהֵן שְׁבָעִים, אֵף זֶה
הַבְּנִי מִיִּסּוּדוֹ שֶׁל ר' מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן.

לֹד וְאֱלֹה בְּנֵי שׁוֹת־לַח וְגוֹי. שְׁאֵר בְּנֵי שׁוֹת־לַח
נִקְרְאוּ תוֹלְדוֹתֵיהֶם עַל שֵׁם שׁוֹת־לַח, וּמִעֶרְן
יֵצְאָה מִשְׁפָּחָה רַבָּה וְנִקְרְאָתָה עַל שְׁמוֹ.
וְנִחְשְׁבוּ בְּנֵי שׁוֹת־לַח לְשִׁתֵּי מִשְׁפָּחוֹת. צֹא
וְחָשׁוּב וְתִמְצָא בְּפֶרֶשָׁה זֹה חֲמִשִּׁים וְשֶׁבַע

תפסיר דס"ג

בְּנֵי יוֹסֵף לְעִשְׂאֵירָהֶם: (לח) בְּנֵי
בְּנִימִין לְעִשְׂאֵירָהֶם עֲשִׂירָה'
אֶלְבִּלְעִיין. וְעֲשִׂירָה'
אֶלְאִשְׁבִּלִיין. וְעֲשִׂירָה'
אֶלְאֲחִירָמִיין: (לט) וְעֲשִׂירָה'
אֶלְשׁוּפָמִיין. וְעֲשִׂירָה'
אֶלְחֹפְמִיין: (מ) וְעֲשִׂירָה' אֶל־
אֲרָדִיין. וְעֲשִׂירָה' אֶלְנַעֲמִיין. מִן
בָּלַע: (מא) כָּכֹאן עֵדִיד עֲשִׂאִיר
בְּנִימִין. כִּמְסָה וְאַרְבַּעִין אֶלְפָּא
וְסֵת מֵאִידָה: (מב) וּבְנֵי דָן
לְעִשְׂאֵירָהֶם. עֲשִׂירָה'
אֶלְשׁוּחַמִיין. וּמֵאָה תַעֲשֹׂר מִנְהָא:

אֵלֶּיךָ בְּנֵי יוֹסֵף לְזִרְעֵיתְהוֹן: ס לַח בְּנֵי
בְּנִימִין לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבָלַע
מִשְׁפַּחַת הַבִּלְעִי לְאִשְׁבִּל
מִשְׁפַּחַת הָאִשְׁבִּלִי לְאֲחִירָם
מִשְׁפַּחַת הָאֲחִירָמִי: בְּנֵי בְּנִימִין
לְזִרְעֵיתְהוֹן. לְבָלַע. זִרְעִית בָּלַע.
לְאִשְׁבִּל. זִרְעִית אִשְׁבִּל. לְאֲחִירָם. זִרְעִית
אֲחִירָם: לט לְשׁוּפָם מִשְׁפַּחַת
הַשׁוּפָמִי לְחֹפָם מִשְׁפַּחַת

הַחֹפְמִי: לְשׁוּפָם. זִרְעִית שׁוּפָם. לְחֹפָם. זִרְעִית חֹפָם: מ וַיְהִי
בְּנֵי-בָלַע אֲרָד וְנַעֲמָן מִשְׁפַּחַת הָאֲרָדִי לְנַעֲמָן
מִשְׁפַּחַת הַנַּעֲמִי: וְהָיוּ בְּנֵי בָלַע אֲרָד וְנַעֲמָן. זִרְעִית אֲרָד.
לְנַעֲמָן. זִרְעִית נַעֲמָן: מא אֵלֶּה בְּנֵי-בְּנִימִין לְמִשְׁפַּחְתָּם
וּפְקֻדֵיהֶם חֲמֹשֶׁה וְאַרְבַּעִים אֶלֶף וּשְׁשׁ מֵאוֹת:
אֵלֶּיךָ בְּנֵי בְּנִימִין לְזִרְעֵיתְהוֹן. וּמִנִּיגִיתְהוֹן. אֲרַבְּעִין וְחֲמִשָּׁה אֶלְפִין וְשִׁית
מֵאָה: ס אֵלֶּה בְּנֵי-דָן לְמִשְׁפַּחְתָּם לְשׁוּחָם
מִשְׁפַּחַת הַשׁוּחַמִי אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת דָּן
לְמִשְׁפַּחְתָּם: אֵלֶּיךָ בְּנֵי דָן לְזִרְעֵיתְהוֹן. לְשׁוּחָם. זִרְעִית שׁוּחָם.

— רש"י —

אך הוצרכתי לפחות ולהוסיף בדבריו: נקרא אחירים: לט לשופים. הוא מפים, על
לם לאחירים. הוא אחי שירד למצרים, ולפי
שנקרא על שם יוסף שהיה אחיו ורם ממנו
נקרא אחירים: לט לשופים. הוא מפים, על
לם לאחירים. הוא אחי שירד למצרים, ולפי
שנקרא על שם יוסף שהיה אחיו ורם ממנו

תפסיד רס"ג

(מג) פֶּכָאן עֲדִדָהּם. אַרְבַּעַה וְסִתִּין אֶלְפָא וְאַרְבַּע מֵאֵה: (מד) בְּנֵי אִשָּׁר לַעֲשִׂאִירָהֶם. עֲשִׂירָה' אֱלִמְנִיִן. וְעֲשִׂירָה' אֱלִישׁוֹיִן. וְעֲשִׂירָה' אֶלְבְּרִיעִיִן: (מה) וְעֲשִׂירָה' אֶלְחַבְרִיִן. וְעֲשִׂירָה' אֶלְמִלְכִּיאֵלִיִן. מִן בְּרִיעָה: (מו) וְכָאן אֶסֶם אֲבִנָה' אִשָּׁר שְׂרַח: (מז) פֶּכָאן עֲדִד עֲשִׂאִיר אִשָּׁר. תִּלְאֲתָהּ וְכִמְסִין אֶלְפָא וְאַרְבַּע מֵאֵה: (מח) בְּנֵי נִפְתָּלִי לַעֲשִׂאִירָהֶם. עֲשִׂירָה' אֶלְיַחְצֵאֵלִיִן. וְעֲשִׂירָה' אֶלְגֹּנִיִן:

אֱלִיִן. זִרְעִיתָ דִּן לְזִרְעִיתָהוֹן:

מג כל-משפחות השוחמי

לפקדיהם ארבעה וששים

אלף וארבע מאות: כל זרעית

שוחם למנניהוֹן. שתין וארבעא אלפין

וארבע מאה: ס מד בני אשר

למשפחתם לימנה

משפחת הימנה לישוי

משפחת הישוי לבריעה

משפחת הבריעי: בני אשר

לְזִרְעִיתָהוֹן. לְיִמְנָה. זִרְעִית יִמְנָה. לְיִשׁוֹי. זִרְעִית יִשׁוֹי. לְבְרִיעָה. זִרְעִית

בְּרִיעָה: מה לבני בריעה לחבר משפחת החברי

למלכיאֵל משפחת המלכיאֵל: לבני בריעה. לחבר.

זִרְעִית חֶבֶר. לְמִלְכִּיאֵל. זִרְעִית מִלְכִּיאֵל: מד וְשֵׁם בֵּת-אִשָּׁר

שְׂרַח: וְשׁוֹם בֵּת אִשָּׁר שְׂרַח: מד אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי-

אִשָּׁר לַפְּקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע

מֵאוֹת: אֱלִיִן. זִרְעִית בְּנֵי אִשָּׁר לְמִנְיָהוֹן. חֲמִשִּׁין וּתְלָתָא אֶלְפִין

וְאַרְבַּע מֵאָה: ס מה בְּנֵי נִפְתָּלִי לְמִשְׁפְּחֹתָם לְיַחְצֵאֵל

מִשְׁפְּחַת הַיַּחְצֵאֵלִי לְגֹנִי מִשְׁפְּחַת הַגֹּנִי: בְּנֵי

נִפְתָּלִי לְזִרְעִיתָהוֹן. לְיַחְצֵאֵל. זִרְעִית יַחְצֵאֵל. לְגֹנִי. זִרְעִית גֹּנִי:

— רס"י —

מו וְשֵׁם בֵּת אִשָּׁר שְׂרַח. לְפִי שְׁהִיתָה קִימַת בְּחִיִּים מְנָאָה כָּאן:

תפסיר דס"ג

מִטְ לִיצֹר מִשְׁפַּחַת הַיִּצְרִי

לְשֵׁלָם מִשְׁפַּחַת הַשְּׁלֹמִי:

לִיצֹר. זרעית יצר. לְשֵׁלָם. זרעית שלם:

אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת נַפְתָּלִי

לְמִשְׁפַּחָתָם וּפְקֻדֵיהֶם

חֲמֹשֶׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף

וְאַרְבַּע מֵאוֹת: אֵלֶּיךָ. זרעית

נפתלי לזרעית־הון. ומניניהון. ארבעין

וחמשה אלפין וארבע מאה: אֵלֶּה

פְּקֻדֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף וְאַלְף שֶׁבַע

מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים: אֵלֶּיךָ. מניני בני ישראל. שית מאה וחד

אלפין. שבע מאה ותלתין: פ (שלישי) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־

מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימְרֵ: לְאֵלֶּה תַּחֲלֹק

הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת: לְאֵלֶיךָ. תתפליג ארעא.

בְּאַחְסָנָא בְּמִנִּין שְׁמֵהֶן: לְרֹב תִּרְבֶּה נַחֲלָתוֹ וְלִמְעֹט

תִּמְעִיט נַחֲלָתוֹ אִישׁ לְפִי פְקֻדֵי יִתֵּן נַחֲלָתוֹ:

לְסִגְיָאִי. תסגון אחסנתהון. ולזעירי. תזערון אחסנתהון.

— רש"י —

י לְאֵלֶּה תַּחֲלֹק הָאָרֶץ. ולא לפחותים מבן עשרים, אף על פי שבאו לכלל עשרים בטרם חלוק הארץ, שהרי שבע שנים פשוט ושבע חלקו, לא נטלו חלק בארץ אלא אלו שש מאות אלף ואלף, ואם היה לאחד מהם

ששה בנים, לא נטלו אלא חלק אביהם לבדו: ו לְרֹב תִּרְבֶּה נַחֲלָתוֹ. לשבט שהיה מרבה באכלוסין נתנו חלק רב, ואף על פי שלא היו החלקים שווים, שהרי הכל לפי רבוי השבט חלקו החלקים, לא עשו אלא על ידי גורל,

שִׁמּוֹן הַמֹּר (י) לְאֵלֶּה תַּחֲלֹק הָאָרֶץ. וכו'. בכל הכ"י אין חז"ל על פסוק זה, ומה שנכתב בתנאג' י-ם הוא בטעות.

גִּבֹר לְפֹם מְנִינֹהִי. תַתִּיהִיב אַחֲסָנְתִּיהִי:

בָּה אֶךְ-בְּגוֹרֵל יִחַלֵּק אֶת-

הָאָרֶץ לְשִׁמוֹת מִטּוֹת-

אַבְתָּם יִנְחִלוּ: בָּרִם בְּעַדְבָּא.

תַתְּפִלִּיג אַרְעָא, לְשִׁמְהַת שְׁבִטִי

אַבְהָתְהוֹן יַחֲסִנּוּן: בָּה עַל-פִּי הַגּוֹרֵל

תַחֲלֵק נַחֲלָתוֹ בֵּין רַב

לְמַעַט: עַל פֹּם עַדְבָּא. תַתְּפִלִּיג אַחֲסָנְתְּהוֹן. בֵּין סְגִיאי לְזַעֲרִי:

וְאַלֶּה פְּקוּדֵי הַלֹּוֹ לְמִשְׁפַּחְתָּם

❖ טַיִל בְּסִפְרֵי תִימֹן ❖

לְגִרְשׁוֹן מִשְׁפַּחַת הַגִּרְשִׁי לְקַהַת מִשְׁפַּחַת

הַקַּהֲתִי לְמִרְרֵי מִשְׁפַּחַת הַמִּרְרִי: וְאַלֵּין מְנִינִי לִיֵּאִי

— רס"י —

שְׁנֵי אֲחִים מִיִּצְחָאִי מִצְרִים, שֶׁהָיוּ לָהֶם בָּנִים
בְּבָאֵי הָאָרֶץ, לִזְה אֶחָד וּלְזַה שְׁלִישָׁה, הָאֶחָד
נָטַל חֵלֶק אֶחָד, וְהַשְׁלִישָׁה נָטְלוּ שְׁלִישָׁה,
שֶׁנֶּאֱמָר לְאַלֶּה תַחֲלֵק הָאָרֶץ, חֲזֵרָה נַחֲלָתָן
אֶצֶּל אָבִי אֲבִיהֶן וְחֵלְקוֹ הַכֹּל בְּשׁוּהָ, וְזֶהוּ
שֶׁנֶּאֱמָר לְשִׁמוֹת מִטּוֹת אַבְתָּם יִנְחִלוּ. שְׁאֲחֹר
שֶׁנָּטְלוּ הַבָּנִים חֵלְקֵיהֶם לְפִי הָאֲבוֹת שִׁיִּצְאוּ
מִמִּצְרַיִם, וְאַלּוּ מִתְּחִלָּה חֵלְקֵיהֶם לְמִנֵּין יוֹצְאֵי
מִצְרַיִם לֹא הָיוּ נוֹטְלִין אֶלּוּ הָאֲרֻבָּעָה, אֲלֹא
שְׁנֵי חֵלְקִים, עֲכָשׁוּ נָטְלוּ אֲרֻבָּעָה חֵלְקִים:
אֶךְ בְּגוֹרֵל. יִצְחָא יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב, וְכֵן הוּא
אוֹמֵר (שׁו"פ 6) וְיִתְּנוּ לְכָלֵב אֶת חֶבְרוֹן כְּאֲשֶׁר
דִּבֶּר מֹשֶׁה, וְאוֹמֵר (יִסְעֵשׁ יט) עַל פִּי ה' נָתַנוּ
לוֹ אֶת הָעִיר אֲשֶׁר שָׁאַל: **מִטּוֹת אַבְתָּם**.
יִצְחָא גִרִּים וְעַבְדִּים: **וְעַל פִּי הַגּוֹרֵל**.
הַגּוֹרֵל הָיָה מְדַבֵּר, כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי, מִגִּיד
שֶׁנִּתְחַלְקָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, לְכָף נֶאֱמָר
עַל פִּי ה':

וְהַגּוֹרֵל הָיָה עַל פִּי רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁמְפֹרָשׁ
בְּבָבָא בְּתָרָא (קכג, 6) אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן הָיָה
מְלַבֵּשׁ בְּאוּרִים וְתֻמִּים, וְאוֹמֵר בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ
אִם שְׁבֵט פְּלוֹנִי עוֹלָה, תַּחֲסוּם פְּלוֹנִי עוֹלָה עִמּוֹ.
וְהַשְׁבָּטִים הָיוּ כְּתוּבִים בְּשָׁנִים עֶשֶׂר פִּתְקִין,
וּשְׁנֵים עֶשֶׂר גְּבוּלִים בְּשָׁנִים עֶשֶׂר פִּתְקִין,
וּבְלָלוּם בְּקִלְפֵי וְהִנָּשִׂיא מְכַנֵּס יָדוֹ לְתוֹכָהּ
וְנוֹטֵל שְׁנֵי פִתְקִין, עוֹלָה בִּידוֹ פִּתְקֵי שְׁלֹשׁ
שְׁבָטוֹ, וּפִתְקֵי שְׁלֹשׁ הַמְּפֹרָשׁ לוֹ, וְהַגּוֹרֵל
עִצְמוֹ הָיָה צוּחֹם וְאוֹמֵר אֲנִי הַגּוֹרֵל עֲלִיתִי
לְגְבוּל פְּלוֹנִי, לְשֵׁבֶט פְּלוֹנִי, שֶׁנֶּאֱמָר עַל פִּי
הַגּוֹרֵל, וְלֹא נִתְחַלְקָה הָאָרֶץ בְּמִדָּה, לְפִי שִׁישׁ
גְּבוּל מִשְׁבַּח מִחֲבֵרוֹ, אֲלֹא בְשׁוּמָא, בֵּית כּוֹר
רַע כְּנָגֵד בֵּית סָאָה טוֹב, הַכֹּל לְפִי הַדְּמִיָּה:
כִּי לְשִׁמוֹת מִטּוֹת אַבְתָּם. אֲלוּ יוֹצְאֵי
מִצְרַיִם. שֶׁנָּה הַכְּתוּב נִחְלָה זֶה מִכָּל הַנִּחְלָלוֹת
שֶׁבִּתְּוֹרָה, שֶׁכָּל הַנִּחְלָלוֹת הַחַיִּים יוֹרְשִׁים אֶת
הַמֵּתִים וְכֹאֵן מֵתִים יוֹרְשִׁים אֶת הַחַיִּים. כִּיִּצְדָּה,

תפסיר דס"ג

נח) וסאיר עשאיִרהם. עשירה' אללִבנין. ועשירה' אלחִברונין ועשירה' אלמחלין ועשירה' אלמושיין. ועשירה' אלקרתיין. ואולד קהת עמרם: נט) וכאן אסם זוגה' עמרם. יוכבד אבנה' לוי. אלד' וילדת ללוי במצֶר. פולדת לעמרם. הרון ומוסי'. ומרים אכיתֶהם: ס) פולד להרון. נדב ואֶביהוא. אלעזר ואיתמר: סא) פמאת נדב ואֶביהוא. חין קרבא נארא גריבא בין ידי אללה:

לזרעיתֶהוּן. לגרשון. זרעית גרשון. לקהת. זרעית קהת. למררי. זרעית מררי: **נח אלה | משפחת לוי משפחת הלבני משפחת החברני משפחת המחלי משפחת המושי משפחת הקרתי וקהת הולד את-עמרם:** אלן זרעית לוי. זרעית לבני. זרעית חברון זרעית מחלי זרעית מושי. זרעית קרת. וקהת אוליד

ית עמרם: **נט) ושם | אשת עמרם יוכבד בת-לוי אשר ילדה אתה ללוי במצרים ותלד לעמרם את-אהרן ואת-משה ואת מרים אחתם:** ושם אתת עמרם. יוכבד בת לוי. דילידת יתה. ללוי במצרים. וילידת לעמרם. ית אהרן וית משה. וית מרים אחתֶהוּן: **ס) ויליד לאהרן את-נדב ואת-אֶביהוא את-אלעזר ואת-איתמר:** ואת־יליד לאהרן. ית נדב וית אֶביהוא. ית אלעזר וית איתמר: **סא) וימת נדב ואֶביהוא בהקריבם אש-זרה לפני יהוה:** ומית נדב ואֶביהוא. בקרוביהון

— רש"י —

נח אלה משפחת לוי. חסר כאן משפחות במצרים ואין הורתה במצרים. כשנכנסו השמע' והעזאלי וקצת מן היצִהרי: נט) אשר ילדה אתה ללוי במצרים. לידתה

במצרים ואין הורתה במצרים. כשנכנסו לתוך החומה ולדתה. והיא השלימה מנן שבעים, שהרי בפרטן אי אתה מוצא אלא

תפסיר רס"ג

סב) פכאן עדיהם. ת'לאת'ה ועשרין אלפא. כל ד'כר מן אבן שחר פצאעדא. אד' לם יעדו. פי גמלה בני אסראיל. אד' לם יעטו נחלה פי וסטתם: סג) הולאי מעדודי מוסי. ואלעזר אלאמאם. אלד' עדא בני אסראיל פי בידאת מואב. עלי' ארדן יריחא: סד) ופי הולאי לם יפון רגל. מן מעדודי מוסי. והרון אלאמאם. אלד' עדא בני אסראיל פי ברייה סיני: סה) לאן אללה חפם

אישתא נוכריתא קדם יי: סב ויהיו פקדיהם שלשה ועשרים אלף כל-זכר מבן-חדש ומעלה כי לא התפקדו בתוך בני ישראל כי לא-נתן להם נחלה בתוך בני ישראל: והו' מניניהון. עשרין ותלתא אלפין. כל דכורא מבר ירחא ולעילא. ארי לא אתמניאו. בגו בני

ישראל. ארי. לא אתיהיבת להון אחסנא. בגו בני ישראל: סג אלה פקודי משה ואלעזר הכהן אשר פקדו את-בני ישראל בערבית מואב על ירדן ירחו: אלן מניני משה. ואלעזר כהנא. דמנו. ית בני ישראל במשריא דמואב. על ירדנא דיריחו: סד ובאלה לא-היה איש מפקודי משה ואהרן הכהן אשר פקדו את-בני ישראל במדבר סיני: ובאלין לא הוה גבר. ממניני משה. ואהרן כהנא. דמנו. ית בני ישראל במדברא דסיני: סה כִּי-אמר יהוה

— רס"י —

איש וגוי. אבל על הנשים לא נגזרה גזרת הפורגלים. לפי שהן היו מחבבות את הארץ. האנשים אומרים (צמדז יז, ז) נתנה ראש ונשובה מצרימה, והנשים אומרות (צמדי כז) נתנה לנו אחזה. לכך נסמכה פרשת בנות צלפחד לכאן:

ששים ותשע: סב כי לא התפקדו בתוך בני ישראל. להיות נמנין בני עשרים שנה ומה טעם: כי לא נתן להם נחלה. והנמנין מבן עשרים שנה היו בני נחלה, שנאמר איש לפי פקדיו יתן נחלתו: סד ובאלה לא היה

תפסיר דס"ג

עליהם. אן יתמאותון פי אלבריידי. ולם יבן מנהם רגל. אלא כלב אבן יפנה. ויהושע אבן נון: כז א) פתקדמן בנאת צלפחד. אבן חפר אבן גלעד אבן מכיר אבן מנשה. מן עשאייר מנשה אבן יוסף אלתי אסמאיקן. מחלה נועה. וחגלה ומלכה ותרצה: ב) פקמן בין ידי מוסי ואלעזר אלאמאם.

לָהֶם מוֹת יָמָתוֹ בַּמִּדְבָּר
וְלֹא-נוֹתָר מֵהֶם אִישׁ בִּי
אִם-כָּלֵב בֶּן-יִפְנֶה וִיהוֹשֻׁעַ

בֶּן-נֹון: אַרִי אָמַר יי לְהוֹן. מָמַת
יָמוֹתוֹן בַּמִּדְבָּרָא. וְלֹא אֲשַׁתָּאֵר מִנְהוֹן
אַנְשִׁי. אֱלֹהִין כָּלֵב בֶּר יִפְנֶה. וִיהוֹשֻׁעַ בֶּר

נוֹן: ס כז א וְתִקְרָבָנָה בָנוֹת
צִלְפָּחַד בֶּן-חֲפֹר בֶּן-גִּלְעָד

בֶּן-מְכִיר בֶּן-מְנַשֶּׁה לְמִשְׁפַּחַת מְנַשֶּׁה בֶּן-יוֹסֵף
וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בָּנָתָיו מַחֲלָה נָעָה וְחִגְלָה וּמִלְכָּה

וְתִרְצָה: וקריבא בנת צלפחד. בן חפר בן גלעד בן מכיר בן
מנשה. לזרעית מנשה בן יוסף. ואלין שמחת בנתיה. מחלה נעה.

וחגלה ומלכה ותרצה: ב וְתִקְרָבָנָה לְפָנַי מִשָּׁה וּלְפָנַי

אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וּלְפָנַי הַנָּשִׂאִים וְכָל-הָעֵדָה פֶּתַח
אֹהֶל-מוֹעֵד לֵאמֹר: וקמא קדם משה. וקדם אלעזר כהנא.

— רס"י —

נתניה בן אלישמע, בידוע שכל הנזכרים
עמו רשעים היו: מחלה נעה וגוי. ולהלן
הוא אומר (במדבר לו, יא) וְהִתְיַיְנָה מַחֲלָה
תִּרְצָה, מגיד שכלן שקולות זו כזו, לפיכך
שנה את סדרן: צ לפני משה ולפני
אלעזר. מגיד שלא עמדו לפניהם אלא
בשנת הארבעים, אחר שמת אהרן: לפני
משה. ואחר כך לפני אלעזר, אפשר אם
משה לא ידע אלעזר יודע, אלא סרס
המקרא ודרשהו, דברי רבי יאשיה. אבא חנן

כז 6 לְמִשְׁפַּחַת מְנַשֶּׁה בֶּן יוֹסֵף. למה
נאמר, והלא כבר נאמר בן מנשה, אלא
לומר לך יוסף חבב את הארץ, שנאמר
(בראשית ג, כה) וְהִעֲלִיתֶם אֶת עֲצַמֹתַי וְגו',
ובנותיו חבבו את הארץ, שנאמר (במדבר כז, ז)
תָּנָה לָנוּ אֲחֻזָּה. וללמדך שהיו כלם
צדיקים, שכל מי שמעשיו ומעשה אבותיו
סתומים ופרט לך הכתוב באחד מהם ליחסו
לשבת, הרי זה צדיק בן צדיק, ואם יחסו
לגנאי כגון (מלכים ז' כה, כה) בָּא יִשְׁמַעְאֵל בֶּן

תפסיר רס"ג

ואלאשראף וסאיר אלגמאעה.
ענד באב כ'בא אלמחצ'ר
קאילאת: ג) אן אבינא מאת
פי אלבר'יה וְהוּ לֹם יִכּוֹן פִּי
גמלה' אלגמאעה. אלד'י
תגמעו עלי' אללה מע קרת.
לאנה מאת בכ'ט'ית. וְלֹם
יכ'לף בגין: ד) פֹּלֶם יִנְקֹץ אִסֵּם
אבינא מן בין עשירתה. אד'
לֹס לֹה אבן. בל אעטנא נחלה.
פי מא בין אעמאמנא: ה) פֶּרַעַע
מוסי' חכמהן אלי' אללה: ו) ת'ם
קאל אללה למוסי' קאילא:

וּקְדָם רַב־רִבְיָא וְכָל כְּנֻשְׁתָּא, בְּתֵרַע מִשְׁכָּן
זְמַנָּא לְמִימַר: **אָבִינוּ מֵת בַּמִּדְבָּר
וְהוּא לֹא-הָיָה בְּתוֹךְ הָעֵדָה
הַנוֹעֲדִים עַל-יְהוָה בְּעֵדַת-
קָרַח בִּי-בַחֲטָאוֹ מֵת וּבָנִים
לֹא-הָיוּ לוֹ:** אַבּוּנָא מִית בַּמִּדְבָּרָא.
וְהוּא לֹא הָיָה בְּגוֹ כְּנֻשְׁתָּא. דְּאִזְדַּמְנוּ. עַל
יְי בְּכְנֻשְׁתָּא דְּקָרַח. אָרִי בַּחוּבִיָּה מִית.
וּבְגִין לֹא הָיוּ לִיה: **לְמָה יִגְרַע**

**שֵׁם-אָבִינוּ מִתּוֹךְ מִשְׁפַּחְתּוֹ כִּי אֵין לוֹ בֶּן
תָּנָה-לָנוּ אַחֲזָה בְּתוֹךְ אַחֵי אָבִינוּ:** לְמָא יתְמַנַּע
שְׁמָא דְּאַבּוּנָא מְגוֹ זְרַעִיתִיה. אָרִי לִית לִיה בֶּר. הֵב לָנָא אַחֲסָנָא.
בְּגוֹ אַחֵי אַבּוּנָא: **וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת-מִשְׁפָּטָן לִפְנֵי
יְהוָה:** וְקָרִיב מֹשֶׁה יֵת דִּינְהוּן לְקָדָם יְי: **פ (דביעי) וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר:** וַאֲמַר יְי לְמֹשֶׁה לְמִימַר:

— רש"י —

ואם אין הנקבות חשובות ורע, תתייבם אִמְנו
לִיכָּם: **כִּי אֵין לוֹ בֶּן.** הא אם הִיָּה לוֹ בֶּן לֹא
הָיוּ תוֹבָעוֹת כְּלוּם. מְגִיד שְׁחָכְמָנוֹת הָיוּ:
כִּי וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת מִשְׁפָּטָן. נִתְעַלְמָה
הַלְכָה מִמֶּנּוּ וְכַאֲן נִפְרַע עַל שְׁטַל עֲטָרָה
לֹמֶר (דברים 6, יז) וְהַדְּבָר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם
תִּקְרְבוּן אֵלַי. דְּבָר אַחֵר רְאוּיָה הִיָּתָה פִּרְשָׁה
זוֹ לְהַכְתֵּב עַל יְדֵי מֹשֶׁה, אֲלֵא שְׁזָכוּ בְּנוֹת
צִלְפָּחָד וְנִכְתְּבָה עַל יָדוֹ:

משום רבי אלעזר אומר בבית המדרש היו
יושבים, ועמדו לפני כלם: **גוהוא לא
הָיָה וְגו'.** לפי שהיו באות לומר בַּחֲטָאוֹ מֵת.
נִזְקָקוּ לֹמֶר לֹא בַּחֲטָא מִתְּלוֹנְנִים וְלֹא בְּעֵדַת
קָרַח שֶׁהָיוּ עַל הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא, אֲלֵא
בַּחֲטָאוֹ לְבַדּוֹ מֵת, וְלֹא הִחֲטִיא אֶת אֲחֵרִים
עִמּוֹ. ר' עקיבא אומר מקושש עֲצִים הָיָה. ור'
שמעון אומר מן המעפילים הָיָה: **ז לְמָה
יִגְרַע שֵׁם אָבִינוּ.** אָנוּ בְּמִקּוֹם בֶּן עוֹמְדוֹת.

וְזֶלֶק הַדְּקָדוּק: **אָבִינוּ מֵת בַּמִּדְבָּר.** תיבת אבינו מתקרי לעיל (מהר"ב):

תפסיר דס"ג

ז) נעמא קאלן בנאת צלפחד. אעטקן חוז נחלה. פי מא בין אעמאמקן. ואנקל נחלה אביהן להן: ח) ומר בני אסראיל וקל להם. אי רגל מאת. וליס לה אבן פאנקלו נחלתה לאבנתה: ט) ואן למ תכון לה אבנה פאעטו נחלתה לאכזותה: י) ואן למ יכון לה אכזה. פאעטוהא לאעמאמה: יא) ואן למ יכון לה אעמאם.

ז פֶּן בָּנוֹת צִלְפַּחַד דְּבָרָת
נָתַן תָּתֵן לָהֶם אַחֲזָה
נַחֲלָה בְּתוֹךְ אֶחָי אֲבִיהֶם
וְהֶעֱבַרְתָּ אֶת־נַחֲלַת אֲבִיהֶן
לָהֶן: יֵאוֹת. בְּנֵת צִלְפַּחַד מִמֶּלֶךְ. מִתֵּן
תָּתִין לָהֶן אַחֲזָה אַחֲסָנָא. בְּגוֹ אֶחָי
אֲבוֹהֶן. וְתַעֲבֹר יֵת אַחֲסָנָת אֲבוֹהֶן לָהֶן:
וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹּר

לֵאמֹר אִישׁ בִּי־יָמוֹת וּבֶן אֵין לוֹ וְהֶעֱבַרְתָּם
אֶת־נַחֲלָתוֹ לְבָתוֹ: וְעַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּמְלִיל לְמִימַר. גִּבֹּר אֲרִי
יָמוֹת. וּבֵר לִית לִיה. וְתַעֲבֹרֶנָּה יֵת אַחֲסָנְתִּיה לְבִרְתִּיה: ט) וְאִם־אֵין
לוֹ בֵּת וְנָתַתָּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְאֶחָיו: וְאִם לִית לִיה
בִּרְתָּא. וְתַתְּנוּנָה יֵת אַחֲסָנְתִּיה לְאֶחָיו: י) וְאִם־אֵין לוֹ אֶחָים
וְנָתַתָּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְאֶחָי אֲבִיו: וְאִם לִית לִיה אֶחָיו.
וְתַתְּנוּנָה יֵת אַחֲסָנְתִּיה לְאֶחָי אֲבוֹהֵי: יא) וְאִם־אֵין אֶחָים
לְאֶבְיוֹ וְנָתַתָּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְשֹׁאֲרוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו

— רש"י —

וְהֶעֱבַרְתָּ. לשון עברה הוא במי שאינו מניח
בן לירשו. דבר אחר על שם שהבת מעברת
נחלה משבט לשבט שבנה ובעלה יורשין
אותה. שלא תסוב נחלה לא נצטוה אלא
לאותו הדור בלבד וכן והעברתם את נחלתו
לביתו, בכלל הוא אומר ונתתם, ובבת הוא
אומר והעברתם: יא לשארו הקרוב אליו

ז פֶּן בָּנוֹת צִלְפַּחַד דְּבָרָת. בתרגומו יאות.
כך כתובה פרשה זו לפני במרום, מגיד
שראתה עינן מה שלא ראתה עינו של משה:
ז פֶּן בָּנוֹת צִלְפַּחַד דְּבָרָת. יפה תבעו. אשרי
אדם שהקדוש ברוך הוא מודה לדבריו:
נָתַן תָּתֵן. שני חלקים, חלק אביהן, שהיה
מיוצאי מצרים, וחלקו עם אחיו בנכסי חפר:

תפסיד רס"ג

פֶּאֶעֱטוּהָא לְנִסְיָבָה אֱלֹאֲקֶרֶב
אֵלֶּיהָ מִן עֲשִׂירֶתָּהּ וַיַּחֲזִיקָהּ.
וַיִּכּוֹן דִּיאֲלֹךְ לִבְנֵי אִסְרָאֵל רֶסֶם
אֱלֹחִים. כִּמָּא אָמַר אֱלֹלָה
מוֹסִי: יב) וְלִמָּא קֹאֵל אֱלֹלָה
לְמוֹסִי. אֲצַעֵד אֵלַי גְּבִל
אֲלַעֲבְרִין הַדָּא. וְאֲנֹצִיר
אֲלִבְלָד. אֲלִדִּי אֲנָא מַעֲטִיָּה
לִבְנֵי אִסְרָאֵל: יג) פֶּאֶדִּיא
אֲבַצְרֶתָּא. אֲנֹצִים אֵלַי קוּמֵךְ

מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וִירֹשׁ אֹתָהּ
וְהִיתָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֻקַּת
מִשְׁפָּט כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה: וְאִם לִית אַחִין לְאֲבוֹהֵי.

וְתִתְּנוּן יָת אַחְסִנְתִּיהָ. לְקָרִיבָהּ. דְּקָרִיב
לִיהָ. מִזְרַעִיתִיהָ וַיִּירַת יָתָהּ. וְתִהִי. לְבְנֵי
יִשְׂרָאֵל לְגִזְרַת דִּין. כִּמָּא דְּפִקִּיד יִי יָת

מֹשֶׁה: פ טלדטור בספרי תימן וַיֹּאמֶר

יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲלֶה אֶל־הַר הָעֵבְרִים הַזֶּה
וּרְאֵה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:
וְאָמַר יִי לְמֹשֶׁה. סָק. לְטוּרָא דְּעֵבְרָאֵי הַדִּין. וַחֲזִי יָת אֶרְעָא. דִּיהִבִּית
לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: יג וּרְאִיתָהּ אֹתָהּ וְנֹאסַפְתָּ אֶל־עַמִּיךָ
גַּם־אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר נֹאסַף אֶהְרֹן אַחִיךָ: וְתַחֲזִי יָתָהּ.
וְתִתְּכֵנִישׁ לְעַמְךָ אֵף אֹתָהּ. כִּמָּא דְּאֵתְכֵנִישׁ אֶהְרֹן אַחִיךָ:

— רס"י —

מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ. וְאִין מִשְׁפָּחָה קְרוּיָה אֱלֹא
מִשְׁפַּחַת הָאָב: יב עֲלֶה אֶל הַר הָעֵבְרִים.
לְמַד נִסְמָכָה לְכֹאֵן, כִּינן שְׁאֵמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא נִתֵּן תִּתֵּן לָהֶם, אָמַר אוֹתִי צִוָּה הַמָּקוֹם
לְהַנְחִיל, שְׁמָא הִתְרָה הַגִּזְרָה וְאֶכְנֵס לְאָרֶץ.
אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא גִזְרֵתִי בְּמִקְוָמָה
עוֹמֶדֶת. דְּבַר אַחֵר כִּינן שְׁנִכְנֵס מֹשֶׁה לְנַחֲלַת
בְּנֵי גֵד וּבְנֵי רְאוּבֵן שְׁמַח וְאָמַר בְּמִדְבָּרָה
שְׁהִתֵּר לִי נִדְרִי, מִשָּׁל לְמִלָּךְ שְׁגֹזֵר עַל בְּנוֹ
שְׁלֹא יִכְנֵס לְפֶתַח פְּלִטִין שְׁלוֹ, נִכְנֵס לְשַׁעַר
וְהוּא אַחֲרִיו, לְחֹצֵר וְהוּא אַחֲרִיו, לְטָרְקִלִין

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: יא וְהִיתָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל. לִבֵּן אֲשֶׁר תִּיכַת וְהִיתָה בַּגְעִיא (מִהַר"ב): יג וְנֹאסַפְתָּ.

נֹאסַף נִפְעַל עֵבֶר וְהוּא פִּתּוּחַ עֲנִין הַתְּכַנֵּס (מִהַר"ב):

תפסיר דס"ג

בְּאִשֶּׁר מְרִיתָם פִּי
בְּמִדְבַּר-צֶן בְּמַרְיָבָת
הָעֵדָה לְהַקְדִּישְׁנִי בַמִּים
לְעִינֵיהֶם הֵם מִי-מַרְיָבָת
קָדַשׁ מִדְבַּר-צֶן: כְּמָא דְסַרְיָבָתוֹן
עַל מִימְרֵי בְּמִדְבָּרָא דְצִין. בְּמַצוֹת
כְּנִשְׁתָּא. לְקַדְשׁוֹתֵי בְּמִיָּא לְעִינֵיהוֹן. אֲנוּן.
מִי מַצוֹת רַקִּים מִדְבָּרָא דְצִין: ס
וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה
לֵאמֹר: וּמִלִּיל מֹשֶׁה, קָדַם יי לְמִימְרֵי: טז יִפְקֹד יְהוָה
אֱלֹהֵי הָרוּחַת לְכָל-בָּשָׂר אִישׁ עַל-הָעֵדָה: ימנִי
יי. אֱלֹהֵי רוּחִיָּא לְכָל בָּשָׂרָא, גּוֹבְרָא עַל כְּנִשְׁתָּא: דז אֲשֶׁר-יֵצֵא
לְפָנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יָבֹא לְפָנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם

אנת איצ"א כמא אנצ'ם הרון
אכ"ד: יד) כמי' כיאלפתמא
אמרי פי ברייה' צין. ענד
כ'צומה' אלגמאעה. ולם
תקדסאני בד'אלד אלמא
בחצ'רתהם. ולד'אלד סמי מא
כ'צומה' רקים פי ברייה' צין:
טו) פקאל מוסי'. בין ידי אללה
קאילא: טז) אן שית יא רב. יא
אלאה ארואח כל בשרי.
פאסתכלף רגלא עלי' אל'
גמאעה: יז) יכ'רג בין אידיהם.

— רש"י —

שעה שאתבע צרכי שירשו בני את גדלתו.
אמר לו הקדוש ברוך הוא לא כף עלתה
במוחשבה לפני, כדאי הוא יהושע לטול שכר
שמושו שלא מש מתוך האהל. וזהו שאמר
שלמה (משלי כז, יח) נצר תאנה יאכל פריה:
אלהי הרוחת. למה נאמר, אמר לפניו:
רבוננו שלעולם, גלוי וידוע לפניך דעתנו
שלכל אחד ואחד ואינן דומין זה לזה, מנה
עליהם מנהיג שיהא סובל כל אחד ואחד
לפי דעתו: י אֲשֶׁר יֵצֵא לְפָנֵיהֶם. לא בדרך
מלכי האמות שיושבים בבתיהם ומשלחין
את חילותיהם למלחמה, אלא כמו שעשיתי
אני שנלחמתי בסיחון ועוג, שנאמר אל תירא

בבית דין אחת קלקלה ואחת אכלה פגיו
שביעית וכו', אף כאן בכל מקום שהזכיר
מיתתן הזכיר סרחונם, להודיע שלא היתה
בהם אלא זו בלבד: יד הֵם מִי מַרְיָבָת
קָדַשׁ. הם לבדם אין בהם עון אחר. דבר
אחר הם שהמרו במרה, הם היו שהמרו בנים
סוף, הם עצמם שהמרו במדבר צין:
טו וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה אֶל ה' וגו'. להודיע שבחן
שלצדיקים ששנפטרו מן העולם מניחין
צרכן ועוסקין בצרכי צבור: יאמור. אמר לו
השיבני אם אתה ממנה להם פרנס אם לאו:
טז יִפְקֹד ה'. בין ששמע משה שאמר לו
המקום תן נחלת צלפחד לבנותיו אמר הגיע

תפסיר רס"ג

וַיִּדְכָּל בֵּין אִידִיָּהֶם. וַיִּכְרְגֵהֶם וַיִּדְכָּלֵהֶם. וְלֹא יִבְקֹן גְּמָאעָה אֱלֹהִים. כְּגִ'נִם לִיס לְהָא רֵאעִי: יח) פִּקְאֵל אֱלֹהִים לְמוֹסִי. כִּד' לֶךְ יְהוֹשֻׁעַ אֲבָן נֹון. פִּאנְה רָגֵל פִּיה פִּצִּיל. וְאַסְנֵד יָדָד עֲלֵיהֶ: יט) וְאוֹקֶפֶה בֵּין יָדֵי אֱלֵעֶזֶר אֱלֵאמָאם. וְסִאִיר אֱלֵגְמָאעָה. וְאַמְרָה בְּחֻצֵּי רֵתֵהֶם: כ) וְאַגְעֵל עֲלֵיהֶ מִן בְּהֵאנֵד לְפִי תִקְבֵּל מִנְה גְּמָאעָה בְּנֵי אִסְרָאֵיל:

וַאֲשֶׁר יִבְיָאֻם וְלֹא תִהְיֶה עֵדֶת יְהוָה בַּעֲזָן אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רָעָה: דִּיפּוֹק קְדָמִיהוֹן. וְדִייעוֹל קְדָמִיהוֹן. וְדִיפִיקֶנּוּ וְדִיעִילֶנּוּ. וְלֹא תִהִי בְּנִשְׁתָּא דִּי. בְּעָנָא דְלִית לְהוֹן רָעִי: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה קַח-לָךְ אֶת-יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נֹון אִישׁ אֲשֶׁר-רוּחַ בּוֹ וְסִמַּכְתָּ

אֶת-יָדְךָ עָלָיו: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה. דְּבַר לָךְ יֵת יְהוֹשֻׁעַ בֶּר נֹון. גְּבַר דְּרוּחַ נְבוּאָה בִּיה. וְתִסְמֹךְ יֵת יָדְךָ עָלָוְהִי: יט) וְהָעֵמֶדֶת אֹתוֹ לְפָנֵי אֱלֵעֶזֶר הַכֹּהֵן וּלְפָנֵי כָל-הָעֵדָה וְצוּיִתָּהּ אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם: וְתִקִּים יִתִּיה. קְדָם אֱלֵעֶזֶר בְּהֵנָא. וְקָדָם כָּל בְּנִשְׁתָּא. וְתִפְקִיד יִתִּיה לְעֵינֵיהוֹן: כ) וְנָתַתָּה מִהוֹדְךָ עָלָיו לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָל-עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְתִתִּין מוֹיָד עָלָוְהִי. בְּדִיל דִּיקְבֵּלוֹן מִנִּיה. כָּל בְּנִשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

— רס"י —

שְׁלִמְקוֹם: לָךְ. אֶת שְׁבִדוֹק לָךְ אֶת זֶה אֲנִתָּה מְכִיר: אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ. כְּאֲשֶׁר שְׁאַלְתָּ שְׂיוֹכֵל לְהִלּוֹף בְּגֵד רֹחוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד: וְסִמַּכְתָּ אֶת יָדְךָ עָלָיו. תֵּן לוֹ מִתְּרַגְמָן שִׁידְרוֹשׁ בְּחִיָּיָה, שְׁלֹא יֵאמְרוּ עָלָיו, לֹא הָיָה לוֹ לְהָרִים רֹאשׁ בִּימֵי מֹשֶׁה: יט) וְצוּיִתָּהּ אֹתוֹ. עַל יִשְׂרָאֵל, דַּע שְׁטַרְחָנִין הֵם סְרַבְנִים הֵם, עַל מִנְתָּ שְׁתִּקְבֵּל עָלֶיךָ: כ) וְנָתַתָּה מִהוֹדְךָ עָלָיו. זֶה קְרוֹן עוֹר פָּנִים: מִהוֹדְךָ. וְלֹא כָּל הוֹדְךָ

אֹתוֹ. (במדבר כז, כד) וּבְדִרְךָ שְׁעֵשָׂה יְהוֹשֻׁעַ, שְׁנֵאמַר (יחזקאל כ, יג) וַיִּלֶּךְ יְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ הִלְנִי אֲנִתָּה וְגו'. וְכֵן בְּדוֹד הוּא אֹמֵר (ש"ס יח, טז) כִּי הוּא יוֹצֵא וְכֹא לְפָנֵיהֶם, יוֹצֵא בְּרֹאשׁ וְנִכְבָּס בְּרֹאשׁ: וַאֲשֶׁר יוֹצֵאֻם. בְּזִכְיוֹתָיו: וַאֲשֶׁר יִבְיָאֻם. בְּזִכְיוֹתָיו. דְּבַר אַחֵר וַאֲשֶׁר יִבְיָאֻם שְׁלֹא תַעֲשֶׂה לוֹ בְּדִרְךָ שְׁאַתָּה עוֹשָׂה לִי, שְׁאִינִי מְכַנְּסִין לְאַרְץ: יח) קַח לָךְ. קְחוּנוּ בְּדָבָרִים אֲשֶׁרִיךְ שְׂזִכִּיתָ לְהִנְהִיג בְּנוֹי

תפסיר דס"ג

כא וּלְפָנַי אֶלְעֶזֶר הַכֹּהֵן
יַעֲמֹד וְשָׁאֵל לִי בַּמִּשְׁפָּט
הָאוֹרִים לִפְנֵי יְהוָה עַל-פִּי
יֵצְאוּ וְעַל-פִּי יָבֹאוּ הוּא
וְכָל-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֹתוֹ וְכָל-

הָעֵדָה: וּקְדָם אֶלְעֶזֶר כָּהֵנָּה יָקוּם.
וַיִּשְׁאֵל לֵיהִי בִּדְיִן אוֹרֵיָא קָדָם יי. עַל
מִימְרֵיהִי יִהְיוּ נִפְקִין וְעַל מִימְרֵיהִי יִהְיוּ
עֲלִין. הוּא, וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עִמָּהּ וְכָל

כב וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ
וַיִּקַּח אֶת-יְהוֹשֻׁעַ וַיַּעֲמֵדְהוּ לִפְנֵי אֶלְעֶזֶר הַכֹּהֵן
וְלִפְנֵי כָל-הָעֵדָה: וַעֲבַד מֹשֶׁה. כָּמָּה דְּפָקִיד יי יִתִּיה.

ודבר ית יהושע. ואקימיה קדם אלעזר כהנא. וקדם כל כנשתא:
כג וַיִּסְמַךְ אֶת-יָדָיו עָלָיו וַיִּצְוֶהוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר
יְהוָה בְּיַד-מֹשֶׁה: וַסְמַךְ יָת יְדוּהִי. עֲלוּהִי וּפְקֻדֵיהִי. כָּמָּה דְּמַלִּיל

יי בידא דמשה: ספרי תימן (חמישי) כח א וַיְדַבֵּר יְהוָה

כא) וליכון וקופה בין ידי
אלעזר אלמאם. חתי' וסאל פי
חואיגה. בהיאח' אלמאמר בין
ידי אללה. וען אמרה יכ'רגו
וידכ'לו. הו ובני אסראיל מעה
וסאיר אלגמאעה: כב) פצנע
מוסי. כמא אמרה אללה. אן
אכיד' יהושע. ואוקפה בין ידי
אלעזר אלמאם. וסאיר
אלגמאעה: כג) ואסנד ידיה
עליה ואמרה כמי קאל אללה
לה: כח א) תים כלם אללה

— רש"י —

כז וַיִּקַּח אֶת יְהוֹשֻׁעַ. לְקַחוּ בְּדָבָרִים וְהוֹדִיעוּ
מִתֵּן שָׂכָר פְּרָנְסִי יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם הַבָּא:
כז וַיִּסְמַךְ אֶת יָדָיו עָלָיו. בְּעֵין יָפָה יוֹתֵר
וְיוֹתֵר מִמֶּה שְׁנִצְטוּה. שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
אָמַר לוֹ וַסְמַכְתָּ אֶת יָדְךָ, וְהוּא עָשָׂה בְּשִׁפְתֵי
יָדָיו, וַעֲשָׂאוּ כְּכָלִי מְלָא וְגִדּוּשׁ וּמְלָאוּ חֻכְמָתוֹ
בְּעֵין יָפָה: כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה'. אִף לְעִנְיֵן הַהוּד
נָתַן מִהוּדוֹ עָלָיו:

נמצינו למדין פני משה כחמה פני יהושע
כלבנה: למען ישמעו כל עדת בני
ישראל. שיהיו נודהין בו כבוד ויראה בדרך
שנוהגין בה: כא ולפני אלעזר הכהן יעמד.
הרי שאלתה ששאלת שאין הכבוד הזה זו
מבית אביו, שאף יהושע יהא צריך לאלעזר:
ושאל לו. כשיצטרך לצאת למלחמה:
על פיו. שלא לעזר: וכל העדה. סנהדרין:

תפסיד רס"ג

מוסי' תפלימא: (ב) מר בני
אסראיל. וקל להם. קרבאני
דאימי מרצ'י מקבולי.
אחפצוה. אן תקרבוה לי פי
וקתה: (ג) ובין להם. אן
אלמרצ'י. אלדי תקרבונה ללה.
חמלין אבני סנה צחאחא. פי
כל יום צעידה דאימא:
(ד) אחדמא באלג'דאה.
ואלאכ'ר בין אלג'רובין:

אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמַלִּיל יי עִם
מֹשֶׁה לְמִימַר: ב צו אֶת-בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם
אֶת-קִרְבָּנִי לַחֲמִי לְאִשִּׁי
רֵיחַ נִיחֹחִי תִשְׁמְרוּ
לְהִקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ: פֶּקִיד יִת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְתִימַר לְהוֹן. יִת קִרְבָּנִי
לְחִים סָדוֹר לְקִרְבָּנִי. לְאֵת קָבֵלָא בְּרַעוּא.

תִּשְׁרוֹן. לְקַרְבָּא קָדְמִי בְּזִמְנִיה: ג וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאִשָּׁה
אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לִיהוָה כִּבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה
תְּמִימִם שְׁנַיִם לַיּוֹם עֹלָה תָּמִיד: וְתִימַר לְהוֹן. דִּין
קִרְבָּנָא. דִּתְקַרְבוּן קָדָם יי. אֲמַרִין בְּנֵי שָׁנָא שְׁלָמִין. תְּרִין לְיוֹמָא עֹלָתָא
תְּדִירָא: ד אֶת-הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֶּקָר וְאֵת
הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְפִּים: יִת אֲמַרָא חַד
תַּעֲבִיד בְּצִפְרָא. וְיִת אֲמַרָא תַנִּינָא. תַּעֲבִיד בֵּין שְׁמִשָּׁא:

— רש"י —

ולוים וישראלים עומדין על גביו מכאן למדו
ותקנו מעמדות: במועדו. בכל יום הוא
מועד התמידים: וְאָמַרְתָּ לָהֶם. אזהרה
לבית דין: שְׁנַיִם לַיּוֹם. כפשוטו ועיקרו בא
ללמד שיהיו נשחטין בנגד היום, תמיד
שלשחר במערב ושלבין הערפים במזרחן
שלטבעות: ד אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד. אף על פי
שכבר נאמר בפרשת ואתה תצוה, וזה אשר
תעשה וגו' (שמות כט, לח), היא היתה אזהרה

כח צו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. מזה אמור
למעלה (כז, טז) יפקד ה'. אמר לו הקדוש
ברוך הוא עד שאתה מצוני על בני צוה את
בני עלי. משל לבת מלך שהיתה נפטרת מן
העולם והיתה מפקדת לבעלה על בניה וכו',
כדאיתא בספרי: קִרְבָּנִי. זה הדם: לַחֲמִי.
אלו אמורין, וכן הוא אמר (ויקרא ג, טז)
והקטירים הכהן המזבח להם אשה: לְאִשִּׁי.
הנתנין לאשי מזבחי: תִּשְׁמְרוּ. שיהיו כהנים

תפסיר דס"ג

וְעֲשִׂיתָ הָאִיפָה סֹלֶת
לְמִנְחָה בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן

כִּתִּית רְבִיעֵת הֶהָיִן: וְחֵד מִן
עֲשָׂרָה בִּתְלֹת סָאִין. סוּלְתָא לְמִנְחָתָא.

דְּפִילָא בְּמִשַּׁח כְּתִישָׁא רְבָעוֹת הֵינָא:
עֹלֹת תְּמִיד הָעֲשִׂיָּה בְּהָרִיחַ

סִינִי לְרִיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה
לִיהוָה: עֹלֹת תְּדִירָא. דְּאֵתְעִבִּידֹת

בְּטוֹרָא דְּסִינִי. לְאֵתְקַבְּלָא בְּרַעוּא.
קוֹרְבָּנָא קָדָם יי: וְנִסְכּוֹ רְבִיעֵת

הֶהָיִן לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד בְּקֹדֶשׁ הַסֵּךְ נֶסֶךְ שֶׁכֶר
לִיהוָה: וְנִסְכֵּיהָ רְבָעוֹת הֵינָא. לְאֵמְרָא חֵד. בְּקוֹדֶשׁא. יִתְנַסֵּךְ. נֶסֶךְ

דְּחֵמֶר עֲתִיק קָדָם יי: וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשְּׂנִי תַעֲשֶׂה בֵּין

הָעֲרֵבִים בְּמִנְחַת הַבָּקָר וּכְנִסְכּוֹ תַעֲשֶׂה אִשָּׁה

רִיחַ נִיחֹחַ לִיהוָה: וְיֵת אֵמְרָא תְּנִינָא. תַעֲבִיד בֵּין שְׁמִשָּׁא.

בְּמִנְחַת צִפְרָא וּכְנִסְכֵּיהָ תַעֲבִיד. קוֹרְבָּן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעוּא קָדָם יי: פ

וּבֵיּוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי-כִבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה תְּמִימִם

ה) וְעֲשִׂיתָ וְיִבְה. סִמֵּד מִן אֲלֹכֵיךָ. מִלְתוֹת. בְּרַבַּע קֶסֶט מִן דְּהֵן מִטְחוֹן: ו) צְעִידָה דְּאִימָא. כְּמָא צְנַעַת פִּי בְּרִיחֵי סִינִי. מִקְבֹּלָה מְרַצִּיָּה לְלָה: ז) וּמַעָה מִן אֲלֹמֶזְאֵג. רְבָע קֶסֶט לְכָל חֲמֵל. יִרֵשׁ פִּי אֲלֹקֵדֶס רִשָּׁא. מִן עֲתִיקָה לְלָה: ח) וְאֵדִיא צְנַעַת אֲלֹחֲמֵל אֲלֵתִיָּאנִי בֵּין אֲלֹגִ'רֹבִין. פְּכֻדִיָּה אֲלֹגִ'דָּאָה וּמִזְאָגָהָ אִיִּצִּיא אֲצַנְעָה. קוֹרְבָּנָא מִקְבֹּלָה מְרַצִּיָּה לְלָה: ט) וּפִי יוֹם אֲלֹסְבַת. חֲמֵלִין אֲבִנִי סְנֵה צְחָאֲצָא. וּמַעָהָמָא

— רש"י —

תוֹרָה שְׁכָתוֹב בָּהּ (שְׁמוֹת כז, ו) וַיִּשֶׁם בְּאֵגְנוֹת מִלְמֵד שְׁטַעוֹנָה כְּלִי: ז) וְנִסְכּוֹ. יי: בְּקֹדֶשׁ הַסֵּךְ. עַל הַמִּזְבֵּחַ יִתְנַסְכוּ: נֶסֶךְ שֶׁכֶר. יי: הַמִּשְׁכָּר פָּרֵט לִיָּין מִגִּתּוֹ: ח) רִיחַ נִיחֹחַ. נִחַח רִיחַ לְפָנֵי שְׁאֲמֵרִתִּי וְנַעֲשֶׂה רְצוֹנִי:

לִימִי הַמְּלֹאִאִים, וְכֹאֵן צִוָּה לְדוֹרוֹת: כ) סֹלֶת לְמִנְחָה. מִנְחַת נִסְכִּים: ו) הָעֲשִׂיָּה בְּהָרִיחַ סִינִי. כְּאוֹתָן שְׁנַעֲשׂוּ בִימֵי הַמְּלֹאִאִים. דְּבָר אַחֵר הָעֲשִׂיָּה בְּהָרִיחַ סִינִי, הַקִּישׁ עוֹלֹת תְּמִיד לְעוֹלֹת הָרִיחַ סִינִי אוֹתָהּ שְׁנֵתְקַרְבָּה לְפָנֵי מִתָּן

תפסיד רס"ג

מן אלבר עשרין. סמך מלות
בדהן ומזאגהם: (י) דאלך
קרבאן סבת בסבת. מע
אלקרבאן אלדאים ומזאגה:
(יא) ופי רוס שהורכם. קרבו
קרבאן צעידה ללה. רתין מן
אלבקר ופכשא. וסבעה
חמלאן בני סנה צחאחא:
(יב) ות'לאת'ה עשור מן אלבר.
סמך מלות בדהן לכל רת.
ועשרין לאלכבש: (יג) ועשר
לכל חמל כדאך. אלצעידה

וּשְׁנֵי עֶשְׂרִים סֹלֶת מִנְחָה
בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וְנִסְכּוֹ: וּבִיּוֹמָא
דְּשַׁבְּתָא. תְּרִין אֲמָרִין בְּנֵי שָׁנָא שְׁלָמִין.
וּתְרִין עֶשְׂרֹנִין. סוּלְתָא מִנְחָתָא. דְּפִילָא
בְּמִשַׁח וְנִסְכֶּיהָ: **עֶלְת שַׁבַּת**
בְּשַׁבְּתוֹ עַל-עֶלְת הַתָּמִיד
וְנִסְכָּהּ: עֶלְת שַׁבָּא תַתְּעִבִיד בְּשַׁבָּא.
עַל עֶלְת תְּדִירָא וְנִסְכָּהּ: **פ**
וּבְרֵאשֵׁי חֹדְשֵׁיכֶם

תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי-בָקָר שְׁנַיִם
וְאַיִל אֶחָד כִּבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם:
וּבְרִישֵׁי יְרֵחִיכּוֹן. תִּקְרְבוּן עֹלְתָא קָדָם יי. תוֹרֵי בְּנֵי תוֹרֵי תְּרִין וּדְכַר חֹד.
אֲמָרִין בְּנֵי שָׁנָא. שִׁבְעָא שְׁלָמִין: **וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִים סֹלֶת**
מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לַפָּר הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרִים
סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְאַיִל הָאֶחָד: וּתְלָתָא
עֶשְׂרֹנִין. סוּלְתָא מִנְחָתָא דְּפִילָא בְּמִשַׁח. לְתוֹרָא חֹד. וּתְרִין עֶשְׂרֹנִין.
סוּלְתָא מִנְחָתָא דְּפִילָא בְּמִשַׁח. לְדְכָרָא חֹד: **וְעֶשְׂרֹן עֶשְׂרֹן**
סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד עֹלָה

— רס"י —

י עלת שבת בשבתו. ולא עולת שבת זו
בשבת אחרת. הרי שלא הקריב בשבת זו
שומע אני יקריב שתיים לשבת הבאה.
תלמוד לומר בשבתו, מגיד שאם עבר יומו
בטל קרבנו: על עלת התמיד. אלו מוספין.
לבד אותן שני כבשים שלעולת התמיד.
ומגיד שאין קרבין אלא בין שני התמידין, וכן
בכל המוספין נאמר על עולת התמיד
לתלמוד זה: יז ושלשה עשרונים. כמשפט
נסכי פר, שכן הן קצובין בפרשת נסכים:

תפסיר דס"ג

אלמקבולה אלמרצ'יה ללה: (יד) ומזאגהם. יכון נצף קסט לכל ת'ור. ות'לת' קסט לאלכבש. ורבע קסט. לאלחמל מן אלשראב. הדיא קרבאן שחר בשחר. לשהור אלסנה: טו) ועתוד מן אלמאעז ד'כזה ללה. מע קרבאן אלדאים. וקרב דיאלד ומזאגה: טז) ופי אלשהר אללאוול. פי אליום אלדאבע עשר מנה. פסחא ללה: יז) ופי אליום אלכיאמס עשר מנה חג. סבעה אייאם

רִיחַ נִיחַח אִשָּׁה לַיהוָה:

ועשרונא עשרונא. סולתא מנחתא דפילא במשח. לאמרא חד. עלתא לאתקבלא ברעוא. קורבנא קדם יי:

וְנִסְכֵּיהֶם חֲצִי הֵהִינּוּ יְהוָה

לִפְרֹ וּשְׁלִישַׁת הֵהִינּוּ לְאֵיל

וּרְבִיעֶת הֵהִינּוּ לִכְבֹּשׁ יִין

זֹאת עֲלֵת חֹדֶשׁ בַּחֲדָשׁוֹ

לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה: ונספיהון. פלגות

הינא יהי לתורא ותלתות הינא לדכרא.

ורבעות הינא. לאמרא חמרא. דא עלת ריש ירחא באתחדותיה. פן

וּשְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת

לַיהוָה עַל-עֲלֹת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: וצפיר בר

עזין חד. לחטא קדם יי. על עלת תדירא. יתעביר ונספיה:

וּבַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת

עֶשְׂרֵי יוֹם לַחֹדֶשׁ פֶּסַח לַיהוָה: ובירחא קדמא. בארבעת

עשרא. יומא לירחא. פסחא קדם יי: **וּבַחֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי יוֹם**

לַחֲדָשׁ הַזֶּה חֵג שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת יֹאכֵל:

— רש"י —

שאין בו ידיעה לא בתחלה ולא בסוף. שאין מכיר בחטא אלא הקדוש ברוך הוא בלבד. ושאר השעירים למדין ממנו. ומדרשו באגדה אמר הקדוש ברוך הוא, הביאו פפרה עלי על שמעטתי את הירח: על עלת התמיד יעשה. כל הקרבן הזה: ונסכו. אין ונסכו

יד זאת עלת חודש בחדשו. שאם עבר יומו בטל קרבנו ושוב אין לו תשלומין: טו ושעיר עזים וגוי. כל שעירי המוספין באין לכפר על טמאת מקדש וקדשיו. הכל כמו שמפורש במס' שביעות (דף ט, ב). ונשתנה שעיר ראש חודש שנאמר בו לה, ללמדך שמכפר על

ובחמישת עשרא יומא. לירחא הדין
 חגא. שבועא יומין. פטירה יתאכיל:
יח ביום הראשון מקרא-
קדש כל-מלאכת עבדה
לא תעשו: ביומא קדמא מערע
 קדיש. כל עבדת פולחן לא תעבדון:
יט והקרבתם אשה עלה
ליהוה פרים בני-בקר
שנים ואיל אחד ושבעה
בבשים בני שנה תמימם יהיו לכם: ותקרבון
 קורבנא עלתא קדם יי. תורי בני תורי. תרין ודכר חד. ושבועא אמרין
 בני שנא. שלמין יהון לכון: כ ומנחתם סלת בלולה
 בשמן שלשה עשרנים לפר ושני עשרנים
 לאיל תעשו: ומנחתהון. סולתא דפילא במשת. תלתא
 עשרונין לתורא. ותרין עשרונין. לדכרא תעבדון: כא עשרון
 עשרון תעשה לכבש האחד לשבעת
 הבשים: עשרונא עשרונא תעבד. לאמרא חד. בן לשבעא
 אמרין: כב ושעיר חטאת אחד לכפר עליכם:

— רש"י —

מוסב על השעיר, שאין נסכים לחטאת: כנגד אברהם, שנאמר (בראשית יח, ז) ואיל
 יח כל מלאכת עבדה. אפלו מלאכה הבקר רץ אברהם: ואיל. כנגד אילו
 הצריכה לכם, כגון דבר האבד המתרת בחלו שלמועד אסורה ביום טוב: יט פרים.
 (בראשית ג, ט) והכשבים הפריד יעקב. ביסודו

תפסיר דס"ג

(כג) מא כ'לא קרבאן אלג'דאה. וקרבאן אלדאים אלתיאני. תקרבו ה'ה: כד) ומת'להא קרבו פי כל יום מן אלסבעה אלתיאם. קרבאנא מקבולא מרציא ללה. מע אלקרבאן אלדאים. יקרב ד'אלך ומזאגה: כה) ופי אליום אלסאבע. אסם מקדס יכון לכם. כל צנעה' מפסב לא תעמלו: כו) ופי יום אלפכור. פי תקריבכם. ברא גדידא ללה. בעד אסאביעכם אסם מקדס יכון לכם. כל צנעה' מפסב לא תעמלו: כז) וקרבו צעידה. מקבולה

ועפירא דחטאת חד. לכפרא עליכון:

בג מלבד עלת הבקר אשר

לעלת התמיד תעשו את-

אלה: ב' מעלת צפרא. דהיא עלת

תדירא. תעבדון ית אלין: ב' פאלה

תעשו ליום שבעת ימים

לחם אשה ריח-ניחח

ליהוה על-עולת התמיד

יעשה ונסכו: פאלין. תעבדון

ליומא שבעא יומין. לחים. קורבן

דמתקבל ברעוא קדם יי. על עלת

תדירא. יתעביר ונסכיה: ב' וביום השביעי מקרא-

קדש יהיה לכם כל-מלאכת עבדה לא תעשו:

וביומא שביעאה. מערע קדיש יהי לכו. כל עבדת פולחן לא

תעבדון: ס' וביום הבכורים בהקריבכם מנחה

חדשה ליהוה בשבעתיכם מקרא-קדש יהיה

לכם כל-מלאכת עבדה לא תעשו: וביומא דבכוריא.

בקרוביכון. מנחתא חדתא קדם יי. בעצרתכון. מערע קדיש יהי לכו. כל עבדת פולחן לא תעבדון: ב' והקרבתם עולה לריח

— רש"י —

קרוי בכורי קציר חטים על שם שתי הלחם, שהם ראשונים למנחת חטים הבאים מן החדש:

שלרבי משה הדרשן ראיתי זאת: כ' פאלה תעשו ליום. שלא יהיו פוחתין והולכין בפרי החג: כו וביום הבכורים. חג השבועות

תפסיד רס"ג

מִרְצִייה לָלֶה. רִתִּין מִן אֲלֶבֶקֶר
וְכַבְשָׂא. וְסַבְעָה חֲמִלָאן בְּנֵי
סִנְה: כח) וּמַעֲהֵם מִן אֲלֶבֶר.
סִמֵּד מִלְתּוֹת בְּדִדּוֹן. תִּלְאֲתִיה
עֲשׂוֹר לְכָל רִתִּי. וְעֲשָׂרִין
לֹאֲכַבֵּשׁ: כט) וְעֲשָׂר לְכָל חֲמִל
מִן אֲלֶסְבַּעַה: לו) וְעֲתוֹד מִן
אֲלִמְאֵעֻז. לִיסְתַּגְּפֵר עֲנֻכָּם:
לא) מֵא כִּלָּא קִרְבָּאן אֲלִדְאִים.
וּבְרָה תִקְרַבּוּ דִּיאֲלֵךְ. וְצִחְאֲחֵא
תִכּוֹן לָכֶם וּמִזְאֲגָהָא: כט א) וְפִי
אֲלִיּוֹם אֲלִאֲוֹל מִן אֲלִשְׁהֵר
אֲלֶסְאֲבַע. אֲסֵם מִקְדָּס יִכּוֹן

נִיחַח לִיהוֹה פְּרִים בְּנֵי-
בֶקֶר שְׁנַיִם אֵיל אֶחָד
שִׁבְעָה כִּבְשִׁים בְּנֵי שְׁנָה:
וּתְקַרְבוּן עֲלֵתָא. לֹאֲתַקְבֵּלָא בְּרַעְוָא קָדָם
יִי. תוֹרִי בְּנֵי תוֹרִי. תִּרְיִן דְּכֶר חֵד. שִׁבְעָא
אֲמָרִין בְּנֵי שְׁנָא: כח) וּמִנְחָתָם
סֶלֶת בְּלוּלָה בִּשְׁמֶן שְׁלֹשָׁה
עֶשְׂרִינָם לִפְרֵי הָאֶחָד שְׁנֵי
עֶשְׂרִינָם לֵאֵיל הָאֶחָד:
וּמִנְחָתָהוֹן. סוּלְתָא דְּפִילָא בְּמִשְׁחָה. תִּלְתָּא

עֲשָׂרִינָן לְתוֹרָא חֵד. תִּרְיִן עֲשָׂרִינָן. לְדִכְרָא חֵד: כט) עֲשָׂרוֹן
עֲשָׂרוֹן לִכְבֵּשׁ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכִּבְשִׁים: עֲשָׂרוֹנָא
עֲשָׂרוֹנָא. לֹאֲמָרָא חֵד. בֶּן לְשִׁבְעָא אֲמָרִין: ל) שְׁעִיר עֲזִים אֶחָד
לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם: צִפִּיר בֶּר עֲזִין חֵד. לְכַפֵּרָא עֲלֵיכֶן:
לא) מִלְּבָד עֲלֵת הַתָּמִיד וּמִנְחָתוֹ תַעֲשׂוּ תַמִּימִם
יִהְיוּ-לָכֶם וְנִסְפִּיהֶם: בֶּר מַעֲלַת תְּדִירָא. וּמִנְחָתִיה תַּעֲבִדוּן.
שְׁלֵמִין יְהוֹן לְכוֹן וְנִסְפִּיהוֹן: פ) טפסיד בספרי תימן כט א) וּבַחֹדֶשׁ
הַשְּׁבִיעִי בָּאֶחָד לַחֹדֶשׁ מִקְרָא-קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם
כָּל-מִלְאכָת עֲבָדָה לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה

— רס"י —

לא תמיימים יהיו לכם ונספיהם. אף הנסכים יהיו תמימים. למדו רבותינו מכאן שהיו
שהעלה קמחין פסול לנסכים:

תפסיר רס"ג

לכם. כל צנעה' מפסב לא
 תעמלו. ויום גלבה יכון לכם:
 (ב) וקרבו צעידה. מקבולה
 מרצייה ללה. רת'א ואחדא
 וכבשא. וסבעה' חמלאן בני
 סנה צחאחא: (ג) ומעיהם מן
 אלבר. סמך מלתות בדהן.
 תלאתיה' עשור לאלדת'.
 ועשרין לאלכבש: (ד) ועשר לכל
 חמל מן אלסבעה: (ה) ועתוד מן
 אלמאעז לאלד'כזה. ליסג'פר
 ענכם: (ו) מא כ'לא קרבאן אל'
 שהר וברה. וקרבאן אלדאים
 וברה. ומזאגהם כאלסביל.
 מקבול מרצי קרבאן ללה:

יְהִיָּה לָכֶם: ובִּירְחָא שְׁבִיעָא בְּחַד
 לִירְחָא. מְעַרַע קְדִישׁ יְהִי לָכֹון. כָּל
 עֲבִידַת פּוֹלְחֵן לֹא תַעֲבֹדוּן. יוֹם יִבְכָּא יְהִי
 לָכֹון: **וַעֲשִׂיתֶם עִלָּה לְרִיחַ**
נִיחַח לִיהוָה פֶּר בֶּן־בָּקָר
אֶחָד אֵיל אֶחָד כִּבְשִׂים
בְּנֵי־שָׁנָה שְׁבַעַה תְּמִימִם:
 וְתַעֲבֹדוּן עֲלֵתָא. לְאֵתִקְבְּלָא בְּרַעֲוָא
 קֹדֶם יי. תוֹר בֶּר תוֹרִי. חַד דְּכֶר חַד.
 אִמְרִין בְּנֵי שָׁנָא. שְׁבַעַה שְׁלֵמִין:
וּמִנְחָתָם סֵלַת בָּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים

לִפְר שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לְאֵיל: ומנחתהון. סולתא דפילא
 במשח. תלתא עשרונין לתורא. תרין עשרונין לדכרא:
וְעֶשְׂרוֹן אֶחָד לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכִּבְשִׂים:
 ועשרונא חד. לאמרא חד. בן לשבעא אמרין: **וְשְׁעִיר־עִזִּים**
אֶחָד חֲטָאת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם: וצפיר בר עזין חד חטתא.
לְכַפֵּרָא עֲלֵיכֹון: מִלֵּבֶד עֲלֵת הַחֹדֶשׁ וּמִנְחָתָהּ
וְעֲלֵת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפִּיהֶם כַּמִּשְׁפָּטִים
לְרִיחַ נִיחַח אִשָּׁה לִיהוָה: בר מעלת ירחא ומנחתה.
 ועלת תדירא ומנחתה. ונספיהון ברחזי להון. לאתקבלא ברעוא.

— רש"י —

כֹּשׁ ו מִלֵּבֶד עֲלֵת הַחֹדֶשׁ. מוספי ראש חודש שהוא ביום ראש השנה:

תפסיד רס"ג

(ז) ופי אלעאשר מנה. אסם
מקדס יכון לכם. ואגיעו
אנפסכם. וכל עמל לא תעמלו:
(ח) וקרבנו צעידה ללה מקבול
מרצי. רת'א ואחדא וכבשא.
וסבעה חמלאן בני סנה.
צחאחא תכון לכם: (ט) ומעדהם
מן אלבר. סמד מלתות בדהן.
ת'לאת'ה עשור לאלדת'.
ועשרין לאלכבש: (י) ועשר לכל
חמל מן אלסבעה: (יא) ועתוד
מן אלמאעז לאלד' כנה. מא

קורבנא קדם יי: ס ובעשור^ו
לחדש השביעי הזה מקרא-
קדש יהיה לכם ועניתם
את-נפשותיכם כל-מלאכה
לא תעשו: ובעשרא לירחא
שביעאה הדין. מערע קדיש יהי לבון.
ותענון ית נפשתיכון. כל עבדא לא
תעבדון: והקרבתם עלה
ליהזה ריח ניחח פר בן-

בקר אחד איל אחד כבשים בני-שנה שבעה
תמימים יהיו לכם: ותקרבון עלתא קדם יי לאתקבלא
ברעוא. תור פר תורי. חד דכר חד. אמרין בני שנה שבעא. שלמין
יהון לבון: ומנחתם סלת בלולה בשמן שלשה
עשרנים לפר שני עשרנים לאיל האחד:
ומנחתהון. סולתא דפילא במשח. תלתא עשרונים לתורא. תרין
עשרונים לדכרא חד: עשרון עשרון לכבש האחד
לשבעת הכבשים: עשרונא עשרונא. לאמרא חד. פן
לשבעא אמרין: שעיר-עזים אחד חטאת מלבד
חטאת הכפרים ועלת התמיד ומנחתה ונספיהם:

— רס"י —

יא מלבד חטאת הכפרים. שעיר הנעשה
בפנים האמור באחרי מות, שגם הוא חטאת:
ועלת התמיד. ומלבד עולת התמיד תעשו
עולות הללו: ונספיהם. מוסב על המוספין
הכתובים ועל תעשו והוא לשון צווי מלבד
עולת התמיד ומנחתה תעשו את אלה

תפסיר דס"ג

כִּי־לֹא דִּפוּהוּ אֱלֹג־פֶּרֶאן וְקֶרְבָּאן
אֱלֹדֵאִים. וּבִדְהָא וּמִזְאָגָהּ:
(יב) וְפִי אֱלֹיִם אֱלֹכֵי־אִמָּס עֶשֶׂר
מִן אֱלֹשֶׁהָר אֱלֹס־אֲבָע. אִסֵּם
מִקְדָּס יִכּוֹן לָכֶם. כָּל צִנְעָה
מִכֶּסֶב לֹא תַעֲמִלוּ. וְחָגוּ חָג לִלְהָ
סִבְעָה אֵי־יָאִם: (יג) וְקֶרְבּוֹ
צִעִידָה. קֶרְבָּאֲנָא מִקְבּוּלָא
מִרְצִיָּא לִלְהָ. תִּלְאֲתִיָּה עֶשֶׂר
רִתִּי מִן אֱלֹפֶקֶר וּפִבְשִׁין.
וְאַרְבַּעָה עֶשֶׂר חֲמֵל בְּנֵי סִנָּה
צִחֲחֲחָא: (יד) וּמַעֲדָם מִן אֱלֹבֶר.
סָמֵד מִלְתּוֹת בִּדְהוֹן. תִּלְאֲתִיָּה
עֶשׂוֹר. לְכָל רִתִּי מִן
אֱלֹתִיָּה עֶשֶׂר. וְעֶשְׂרִין לְכָל

צִפִּיר בֶּר עֵזִין חֹד חֲטָא. בֶּר. מַחֲטָאֵת
כְּפֹרִיָּא וְעֹלֹת תִּדְרִיא. וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֵּיהוֹן:

(שביעי)

❁ שבועי בספרי תימן ❁

ס

וּבַחֲמִשָּׁה עֶשֶׂר יוֹם
לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־
קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־
מִלְאכָת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ
וְחַגְתֶּם חָג לִיהוָה שְׁבַעַת

יָמִים: וּבַחֲמִישֶׁת עֶשְׂרָא יוֹמָא לִירְחָא
שְׁבִיעָאָה. מְעָרַע קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶן. כָּל
עֲבִידַת פּוֹלְחֵן לֹא תַעֲבֹדוּן.

וְתִיַּחְגּוּן חָגָא קֹדֶם יִי שְׁבַעַא יוֹמִין: וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה אִשָּׁה
רִיחַ נִיחַח לִיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר
אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׂים בְּנֵי־שֵׁנָה אַרְבַּעָה עֶשֶׂר
תְּמִימִם יִהְיוּ: וּתְקַרְבוּן עֹלְתָא. קוֹרְבָן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעְיָא קֹדֶם יִי.
תּוֹרֵי בְנֵי תּוֹרֵי. תִּלְתַּת עֶשֶׂר דְּכַרִּין תִּרְיִן. אֲמִרִין בְּנֵי שְׁנָא. אַרְבַּעַת עֶשֶׂר
שְׁלָמִין יִהּוֹן: וּמִנְחָתָם סֵלֶת בָּלוּלָה בִּשְׁמֵן
שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לִפְרָא אֶחָד לְשֹׁלֶשָׁה עֶשֶׂר
פָּרִים שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לְאֵיל אֶחָד לְשְׁנֵי אֵילִם:

— רש"י —

מוֹסְבִּים עַל הַתְּמִיד וְאֵינָן לְשׁוֹן צוּרִי,
שְׁחָרֵי נִסְכֵּיהֶם שְׁלֹמוֹסְפִין כְּתוּבִין לְעֶצְמָן
בְּכָל יוֹם וַיּוֹם:

וְנִסְכֵּיהֶם. וְכֵן כָּל וְנִסְכֵּיהֶם הָאֲמֹרִים
בְּכָל הַמוֹעֲדוֹת חוּץ מִשְׁלֹקֶרְבָּנוֹת הַחָג
שֶׁכֵּל וְנִסְכָּה וְנִסְכֵּיהֶם וְנִסְכֵּיהֶם שְׁבָהֶם

תפסיד רס"ג

כֶּבֶשׂ מִן אֶלְכַבְשִׁין: טו) וְעֶשֶׂר
לְכָל חֹמֶל מִן אֶלְאֲרַבְעָה עֶשֶׂר:
טז) וְעֶתּוֹד מִן אֶלְמַאֲעֻז
לְאֵלֶּיךָ כֹּהֵה. סוּא קֶרְבָּאן
אֱלֹדָאִים. וּבִרְהָ וּמִזְאָגָה: יז) וְכִי
אֱלֹיִם אֶלְתִּיאֲנִי. אֶתִּי עֶשֶׂר
רִת' מִן אֶלְבָּקֶר וְכַבְשִׁין.
וְאַרְבָּעָה עֶשֶׂר חֹמֶל. בְּנֵי סִנְה
צַחֲחָא: יח) וּבִרְהָם וּמִזְאָגָהם.
לְאֶלְתִּיּוֹת' וְאַלְכַבְּאֵשׁ
וְאַלְחֹמְלָאן. בְּאַחְצָאִיקָם עָלֵי
אֶלְסָבִיל: יט) וְעֶתּוֹד מִן
אֶלְמַאֲעֻז לְאֵלֶיךָ כֹּהֵה. סוּא

וּמִנְחָתָהּ. סוּלְתָא דְפִילָא בְּמִשָּׁח. תִּלְתָּא
עֶשְׂרֹנִין לְתוֹרָא חַד. לְתִלְתָּ עֶשֶׂר תּוֹרִין.
תִּרִין עֶשְׂרֹנִין לְדִכְרָא חַד. לְתִרִין דְּכִרִין:

טו) וְעֶשְׂרֹן עֶשְׂרֹן לִכְבֶּשׂ
הָאֶחָד לְאַרְבַּעַה עֶשֶׂר

כְּבָשִׁים: וְעֶשְׂרֹנָא עֶשְׂרֹנָא. לְאֶמְרָא
חַד. בֵּן לְאַרְבַּעַת עֶשֶׂר אֶמְרִין:

טז) וְשְׁעִיר-עִזִּים אֶחָד חֲטָאֵת
מִלֶּבֶד עַל־תִּתְּמִיד

מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: וְצִפִּיר בֶּר עִזִּין

חַד חֲטָאֵת. בֶּר מַעֲלַת תִּדְיָא. מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: ס) וּבִיּוֹם הַשְּׁנִי

פָּרִים בְּנֵי-בֶקֶר שְׁנַיִם עֶשֶׂר אֵילִם שְׁנַיִם

כְּבָשִׁים בְּנֵי-שִׁנָּה אַרְבַּעַה עֶשֶׂר תְּמִימִם: וּבִיּוֹמָא

תַּנְיָנָא. תּוֹרִי בְּנֵי תּוֹרִי. תִּרִי עֶשֶׂר דְּכִרִין תִּרִין. אֶמְרִין בְּנֵי שְׁנָא.

אַרְבַּעַת עֶשֶׂר שְׁלָמִין: זח) וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לְפָרִים

לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׁים בְּמִסְפָּרָם בְּמִשְׁפָּט: וּמִנְחָתָהּ

וְנִסְכֵּיהֶן. לְתוֹרִי. לְדִכְרִי וּלְאֶמְרִי. בְּמִנְיַנְהוֹן בְּדַחֲזִי:

יט) וְשְׁעִיר-עִזִּים אֶחָד חֲטָאֵת מִלֶּבֶד עַל־תִּתְּמִיד

— רס"י —

תשעים ושמונה קללות שבמשנה תורה. בשני
נאמר ונסכיהם על שני תמידי היום ולא שנה
הלשון אלא לדרוש, כמו שאמרו רבותינו
זכרונם לברכה בשני ונסכיהם, בששי ונסכיה,
בשביעי במשפטם, מ"ם יו"ד מ"ם, הרי פאן
מים, רמז לנסוף הפנים מן התורה ברחוק:

יח) ומנחתם ונסכיהם לפרים. פרי החג
שבעים הם. כנגד שבעים אמות שמתמעטים
והולכים, סימן כלזה להם, ובימי המקדש היו
מגינן עליהם מן היסודין: ולכבשים. כנגד
ישראל שנקראו (ירמיה נ, יז) שזה פזורה, והם
קבועים ומגינם תשעים ושמונה לבלות מהם

תפסיר דס"ג

קרבאן אלדאים. ופרהם
ומזאגהם: (כ) ופי אליום
אלת'אלת' אחדי עשר רת'
וכבשין. וארבעה עשר חמל.
בני סנה צחאחא: (כא) ופרהם
ומזאגהם. לאלדת'ות'
ואלכבאש ואלחמלאן.
באחצאיהם עלי אלסביל:
(כב) ועתוד לאלד'כנה. סוא
קרבאן אלדאים. ופרה
ומזאגה: (כג) ופי אליום
אלראבע. עשרה רת'ות'
וכבשין. וארבעה עשר חמל.
בני סנה צחאחא: (כד) ופרהם
ומזאגהם. לאלדת'ות' ואל'
כבאש ואלחמלאן. באחצאיהם
עלי אלסביל: (כה) ועתוד מן

הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפֵיהֶם:

וַעֲפִיר בָּר עֲזִין חֵד חֲטָא. בָּר מַעֲלַת

תְּדִירָא. וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפֵיהוֹן: ס

בְּ וּבֵינִים הַשְּׁלִישִׁי פָּרִים

עֲשֵׂתִי-עֶשֶׂר אֵילִם שְׁנִים

כִּבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה אַרְבַּעַה

עֶשֶׂר תְּמִימִם: וּבִיזְמָא תְּלִיתָא.

תּוֹרֵי חֵד עֶשֶׂר דְּכָרִין תְּרִין. אִמְרִין בְּנֵי

שָׁנָא. אַרְבַּעַת עֶשֶׂר שְׁלֵמִין:

כָּא וּמִנְחָתָם וְנִסְפֵיהֶם

לְפָרִים לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׁים

בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט: וּמִנְחָתָהוֹן

וְנִסְפֵיהוֹן. לְתוֹרֵי. לְדְכָרִי וּלְאִמְרֵי. בְּמִנְיַנְיָהוֹן כְּדָחִי: כָּב וּשְׁעִיר

חֲטָאֵת אֶחָד מִלְּבָד עֲלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ

וְנִסְכָּה: וַעֲפִירָא דְּחֲטָא חֵד. בָּר מַעֲלַת תְּדִירָא. וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּה:

ס בְּ וּבֵינִים הָרְבִיעִי פָּרִים עֶשֶׂר אֵילִם שְׁנִים

כִּבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה אַרְבַּעַה עֶשֶׂר תְּמִימִם: וּבִיזְמָא

רְבִיעָא. תּוֹרֵי עֶשֶׂר דְּכָרִין תְּרִין. אִמְרִין בְּנֵי שָׁנָא. אַרְבַּעַת עֶשֶׂר

שְׁלֵמִין: כָּד מִנְחָתָם וְנִסְפֵיהֶם לְפָרִים לְאֵילִם

וְלִכְבָּשִׁים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט: מִנְחָתָהוֹן וְנִסְפֵיהוֹן.

לְתוֹרֵי. לְדְכָרִי וּלְאִמְרֵי. בְּמִנְיַנְיָהוֹן כְּדָחִי: כָּה וּשְׁעִיר-עֲזִים

תפסיד רס"ג

אלמאעז לאלד'כזה. סוא
קרבאן אלדאים. וברה
ומזאגה: כו) ופי אליום אל'
כ'אמס. תסעה רת'ות' וכבשין.
וארבעה עשר חמל. בני סנה
צחאחא: כז) וברהם ומזאגהם.
לארדת'ות' ואלכבאש ואל'
חמלאן. באחצאיהם עלי' אל'
סביל: כח) ועתוד לאלד'כזה. סוא
קרבאן אלדאים. וברה ומזאגה:
כט) ופי אליום אל'סאדס.
ת'מאניה רת'ות' וכבשין.
וארבעה עשר חמל בני סנה
צחאחא: ל) וברהם ומזאגהם.
לארדת'ות' ואלכבאש ואל'
חמלאן. באחצאיהם עלי' אל'סביל:

אֶחָד חֲטָאת מִלֶּבֶד עֹלָת
הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ:
וּצְפִיר בֶּרַע עֶזֶן חֵד חֲטָא. בֶּרַע מַעֲלָת
תְּדִירָא. מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: ס בֹּר וּבִיּוֹם
הַחֲמִישִׁי פָרִים תִּשְׁעָה
אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׁים
בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבַּעַה עֶשֶׂר
תְּמִימִם: וּבִיּוֹמָא חֲמִישָׁאָה. תּוֹרִי
תִּשְׁעָא דְכָרִין תְּרִין. אֲמַרִין בְּנֵי שָׁנָא.
אַרְבַּעַת עֶשֶׂר שְׁלָמִין: בֹּר וּמִנְחָתָם
וְנִסְכֵּיהֶם לִפְרִים לֵאֱלִים

וּלְכִבְשִׁים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט: וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֵּיהֶן.
לתורי. לדכרי ולאמרי. במניניהון בדחזי: כח וישעיר חטאת
אֶחָד מִלֶּבֶד עֹלָת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ:
וּצְפִירָא דְחֲטָא חֵד. בֶּרַע מַעֲלָת תְּדִירָא. וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: ס
כט וביום הששי פרים שמונה אילים שנים
כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבַּעַה עֶשֶׂר תְּמִימִם:
וביומא שתיתאה. תורי תמניא דכרין תרין. אמרין בני שָׁנָא. ארבעת
עֶשֶׂר שְׁלָמִין: ל ומנחתם ונסכיהם לפרים
לֵאֱלִים וּלְכִבְשִׁים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט: וּמִנְחָתָהּ
וְנִסְכֵּיהֶן. לתורי. לדכרי ולאמרי. במניניהון בדחזי:

תפסיר דס"ג

לֹא וְשִׁעִיר חַטָּאת אֶחָד
מִלֵּבַד עֹלֹת הַתָּמִיד

מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּיהָ: וַעֲפִירָא
דְּחַטָּאתָא חַד. בְּרִי מַעֲלֹת תִּדְרֶא, מִנְחָתָהּ

וְנִסְכָּהּ: ס לֵב וּבָיִם הַשְּׂבִיעִי
פָּרִים שְׁבַעַה אֵילִם שְׁנַיִם

בְּבָשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה אַרְבַּעַה
עֹשֶׂר תְּמִימִם: וּבִיּוֹמָא שְׂבִיעָאָה.

תּוֹרֵי שְׁבַעַה דְּכָרִין תְּרִין. אִמְרִין בְּנֵי
שָׁנָא, אַרְבַּעַת עֹשֶׂר שְׁלֵמִין:

לֵב וּמִנְחָתָם וְנִסְכָּהֶם לְפָרִים לְאֵילִם וּלְבָבָשִׁים
בְּמִסְפָּרָם בְּמִשְׁפָּטָם: וּמִנְחָתָהוֹן וְנִסְכָּיהוֹן. לְתוֹרֵי. לְדְכָרֵי

וּלְאִמְרֵי. בְּמִנְיָהוֹן בְּדַחְוֵי לְהוֹן: לֹא וְשִׁעִיר חַטָּאת אֶחָד
מִלֵּבַד עֹלֹת הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: וַעֲפִירָא

דְּחַטָּאתָא חַד. בְּרִי מַעֲלֹת תִּדְרֶא, מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: ס * לֵב בָּיִם
הַשְּׂמִינִי עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָּכֶם כָּל-מִלְּאכָתָא עֲבָדָה

לֹא תַעֲשׂוּ: בִּיּוֹמָא תְּמִינָאָה. בְּנִישִׁין תִּהְיוֹן לְכוֹן, כָּל עֲבִידַת פּוֹלְחִין
לֹא תַעֲבֹדוּן: לֹא וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה אִשָּׁה רִיחַ נִיחָח

יִזַּע עֲתִירָתָם מִפְּעוּדֵי עֵלֶאן.

— רש"י —

שְׁכָל יָמוֹת הָרָגֶל הִקְרִיבוּ כְּנָגֵד שְׂבָעִים אֲמוֹת
וּכְשֶׁבְּאִין לְלָכָתָא, אָמַר לָהֶם הַמָּקוֹם בְּבִקְשָׁה
מִכֶּם עֲשׂוּ לִי סְעוּדָה קִטְנָה כְּדִי שְׂאֵהָנָה מִכֶּם:

לֹא עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָּכֶם. עֲצוּרִים בַּעֲשִׂית
מִלְּאכָה. דְּכָר אַחֵר עֲצֶרֶת עֲצְרוּ מִלְּצִאתָא,
מִלְּמַד שְׁטַעוֹן לִינָה. וּמִדְּרָשׁוֹ בְּאַגְדָּה לְפִי

תפסיד רס"ג

קרבאנא מקבולא מרצ"יא
ללה. רת"א ואחדא וכבשא.
וסבעה חמלאן. בני סנה
צחאחא: לו) וברחא ומזאגהא.
לאלרת' ואלכבש ואלחמלאן.
באחצאיהם עלי' אלסביל:
לח) ועתוד לאלד' כוה. סוא
קרבאן אלדאים. וברה
ומזאגה: לט) הדיא מא תקרבו
ללה פי אעיאדכם. מא כ'לא
נדורכם ותברעכם. מן צואעד
והדא'יא. ומזאג וד'בח סלאמה:

לִיהוֹה פֶּר אֶחָד אֵיל אֶחָד
כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁבַעַה
תְּמִימִם: וּתְקַרְבוּן עֲלֵתָא. קוֹרְבָן
דְּמִתְקַבֵּל פֶּרְעוּא קָדָם יי. תוֹר חַד דְּכַר
חַד. אִמְרִין בְּנֵי שָׁנָה שְׁבַעַה שְׁלָמִין:
וְ מִנְחָתָם וְנִסְפֵיהֶם לַפֶּר
לְאֵיל וְלִכְבָּשִׁים בְּמִסְפָּרָם
כַּמִּשְׁפָּט: מִנְחָתָהוֹן וְנִסְפֵיהוֹן. לְתוֹרָא
לְדַכְרָא וּלְאִמְרֵי בְּמִנְיַהוֹן כְּדַחֲוִי:

מפסיד לח וישעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד

וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפָּהּ: וְצִפְיָא דְּחֻטָּא חַד. פֶּר מַעֲלַת תְּדִירָא.
וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפָּהּ: לט אלה תעשו ליהוה במועדיכם
לְבֹד מְנַדְרֵיכֶם וְנִדְבַתֵיכֶם לְעֹלֹתֵיכֶם
וְלִמְנַחֲתֵיכֶם וְלִנְסִפֵיכֶם וְלִשְׁלָמֵיכֶם: אֵלִין. תַּעֲבֹדוּן
קָדָם יי בְּמוֹעֲדֵיכֶם. פֶּר מְנַדְרֵיכֶם וְנִדְבַתֵיכֶם. לְעֹלֹתֵיכֶם וְלִמְנַחֲתֵיכֶם.

— רס"י —

מאכילו קטניות, למחר מאכילו ירק, פוחת
והולך כפרי החגי: לט אלה תעשו לה'
במועדיכם. דבר הקצוב לחובה: לבד
מנדריכם. אם באתם לדור קרבנות ברגל,
מצוה היא בידכם או נדרים או נדבות
שנדרתם כל השנה תקריבום ברגל, שמא
יקשה לו לחזור ולעלות לירושלים ולהקריב
נדריו, ונמצא עובר בבל תאחר:

חסלת פרשת פינחס

לו פֶּר אֶחָד אֵיל אֶחָד. אלו כנגד ישראל.
התעבבו לי מעט עוד. ולשון חבה הוא זה,
כבנים הנפטרים מאביהם והוא אומר להם
קשה עלי פרידתכם עכבו עוד יום אחד.
משל למלך שעשה סעודה וכו', כדאיתא
במסכת ספח (דף נב, 3) ובמדרש רבי תנחומא
למדה תורה דרך ארץ, שמי שיש לו אכסנאי
יום ראשון יאכילו פטומות, למחר מאכילו
דגים, למחר מאכילו בשר בהמה, למחר

41

וַיֵּד־יְהוָה הִיתָה אֶל-אֱלֹהֵיוּ וַיִּשְׁגֹּם מִתְּנִיו וַיִּרְץ לִפְנֵי
אֲחָאָב עַד-בֹּאָכָה יִזְרְעֵאלָהּ: וְרוּחַ גְּבוּרָא, מִן קִדְם יי.
הָוָה, עִם אֱלֹהֵי. וְזָרִיו, חֲרָצִיָּה. וְרַהֲטָ, קִדְם אֲחָאָב. עַד דָּאֲתָא, לִיִּזְרְעֵאל:
ב וַיַּגֵּד אֲחָאָב לְאִיזָבֵל אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהֵיוּ וְאֵת
כָּל-אֲשֶׁר הָרַג אֶת-כָּל-הַנְּבִיאִים בְּחָרָב: וַחֲוִי אֲחָאָב,
לְאִיזָבֵל. יָת כָּל דְּעֵבֵד, אֱלֹהֵי. וְיָת כָּל דְּקִטְלָ, יָת כָּל נְבִיֵי שְׁקָרָא,
בְּחָרָבָא: ג וַתִּשְׁלַח אִיזָבֵל מְלָאָךְ אֶל-אֱלֹהֵיוּ לֵאמֹר כֹּה-
יַעֲשׂוּן אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסִפוּן בִּי-כִעֵת מִחֵר אֲשִׁים אֶת-

נִפְשָׁךְ כְּנִפְשׁ אֶחָד מֵהֶם: וּשְׁלַחַת אֵיזְבֵּל, אֲזַגְדָּא. לֹות אֵלֶיהָ,
לְמִימַר. כְּדִין יַעֲבֹדֵן דְּחִלְתָּא, וּכְדִין יִסְפֹּן. אֵלֶיהִן כְּעַדְנָא הָדִין מִחַר,
אַשּׁוּי יֵת נִפְשָׁךְ. כְּנִפְשָׁא, דְּחַד מִנְהוֹן: ־ וַיֵּרָא וַיִּקֶּם וַיִּלְךָ אֶל-נִפְשׁוֹ
וַיָּבֹא בְּאֵר שָׁבַע אֲשֶׁר לַיהוּדָה וַיִּנַּח אֶת-נַעֲרוֹ שָׁם: וַחֲזָא.
וְקָם, וַאֲזַל לְשִׁיזְבָּא נִפְשִׁיהּ. וְאַתָּא. לְבֵּאֵר שָׁבַע, דְּלִשְׁבֵּט יְהוּדָה. וּשְׁבַק יֵת
עוֹלִימִיָּה, תַּמָּן: ־ וְהוּא-הֵלֵךְ בַּמִּדְבָּר דֶּרֶךְ יוֹם וַיָּבֹא וַיֵּשֶׁב
תַּחַת רֶתֶם (כ' אַחַת) אֶחָד וַיִּשְׁאַל אֶת-נִפְשׁוֹ לָמוּת וַיֹּאמֶר |
רַב עֲתָה יְהוֹה קַח נִפְשִׁי כִּי-לֹא-טוֹב אֲנִכִּי מֵאַבְתָּי: וְהוּא
הֵלִיךְ בַּמִּדְבָּרָא, מֵהֵלֶךְ יוֹמָא. וְאַתָּא. וַיְתִיב. תַּחֲוֹת, רִתְמָא חַד. וּשְׂאִיל יֵת
נִפְשִׁיהּ, לַמָּמַת. וַאֲמַר, סְגִי לִי אֶרְכָּא. עַד אִמְתִּי, אָנָּא מִטְּרַף כְּדִין. כְּעַן
יֵי, סַב נִפְשִׁי אֲרִי לֹא טָב אָנָּא, מֵאַבְתָּי: ־ וַיִּשְׁכַּב וַיִּישָׁן תַּחַת
רֶתֶם אֶחָד וְהִנֵּה-זֶה מִלְּאֲךָ נִגַּע בּוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ קוּם אֲכֹל:
וּשְׁכִיב, וּדְמוּךְ. תַּחֲוֹת, רִתְמָא חַד. וְהָא דִין מִלְּאֲכָא, קָרִיב בֵּיהּ. וַאֲמַר
לֵיהּ, קוּם אֲכֹל: ־ וַיִּבֹט וְהִנֵּה מִרְאֲשׁוֹתָיו עֲגַת רִצְפִּים וְצַפְחַת
מִים וַיֹּאכַל וַיִּשְׁתַּ וַיֵּשֶׁב וַיִּשְׁכַּב: וְאַסְתָּכִי. וְהָא אִיסְדוּהִי. חֲרָא
מִעֲפָפָא, וְצִלּוּחִיתָא דְּמִיָּא. וַאֲכַל וּשְׁתִּי. וְתַב, וּשְׁכִיב: ־ וַיֵּשֶׁב מִלְּאֲךָ
יְהוֹה | שְׁנִית וַיַּעַבְדּוּ וַיֹּאמֶר קוּם אֲכַל כִּי רַב מִמֶּךָ
הִדְרָךְ: וְתַב מִלְּאֲכָא דִּי תַנְיָנוּת, וּקָרִיב בֵּיהּ. וַאֲמַר, קוּם אֲכֹל. אֲרִי.
סְגִי מִנָּךְ, אֲוֶרְחָא: ־ וַיִּקֶּם וַיֹּאכַל וַיִּשְׁתֶּה וַיִּלְךָ בִּכְחַ | הָאֲכִילָה
הָהִיא אַרְבַּעַיִם יוֹם וְאַרְבַּעַיִם לַיְלָה עַד הָרַ הָאֱלֹהִים
חֲרָב: וְקָם, וַאֲכַל וּשְׁתִּי. וַאֲזַל. בְּחִילָה, דְּאֲכִילְתָּא הָהִיא. אַרְבַּעַיִן
יָמִין, וְאַרְבַּעַיִן לַיְלָו. עַד דְּאַתָּא. לְטוֹרָא דְּאַתְגְּלִי עֲלוּהִי יִקְרָא דִּי, וַיֵּי,
לְחֹרֵב: ־ וַיָּבֹא-שָׁם אֶל-הַמַּעֲרָה וַיִּלֵּן שָׁם וְהִנֵּה דְּבַר-יְהוֹה

זֶלֶק הַדְּקִדּוּק: ־ כִּי-לֹא-טוֹב. תִּיבַת 'כִּי' בַּמִּקָּף, לֹא בַתְבִּיר: ־ עֲגַת. הַגִּימָ"ל רַפָּה:

אֱלֹיוּ וַיֹּאמֶר לוֹ מֶה-לָּךְ פֶּה אֱלִיָּהוּ: וְעַל לְתַמָּן לַמַּעֲרָתָא, וּבֵת
 תַּמָּן. וְהָא פִתְגָמָא דִּי, עֲמִיָּה. וַאֲמַר לִיהָ. מָא לָךְ פֶּה, אֱלִיָּה: ^ז וַיֹּאמֶר
 קִנָּא קִנָּאתִי לַיהוָה | אֱלֹהֵי עֲבָאוֹת פִּי-עֲזָבוּ בְּרִיתְךָ בְּנִי
 יִשְׂרָאֵל אֶת-מִזְבְּחֶיךָ הָרָסוּ וְאֶת-נְבִיאֶיךָ הָרְגוּ בַּחֲרָב
 וְאוֹתָר אֲנִי לְבָדִי וַיִּבְקְשׁוּ אֶת-נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ: וַאֲמַר קִנָּאָה
 קִנִּיתִי. קָדָם יי, אֱלֹהֵי עֲבָאוֹת. אֲרִי שְׂבָקוּ קִימָךְ, בְּנִי יִשְׂרָאֵל. ית מַדְבַּחְךָ
 פָּגְרוּ. וְיֵת נְבִיֶּיךָ, קִטְּלוּ בַּחֲרָבָא. וְאִשְׁתַּאֲרִית אֲנָא, בַּלְחוּדִי. וּבְעוּ ית
 נַפְשִׁי, לְמַקְטָלִי: ^{יב} וַיֹּאמֶר עֲא וְעַמְדַת בְּהָרָא לְפָנֵי יְהוָה וְהִנֵּה
 יְהוָה עֹבֵר וְרוּחַ גְּדוּלָּה וְחֹזֶק מִפְּרֻק הָרִים וּמִשֹּׁבַר סִלְעִים
 לְפָנֵי יְהוָה לֹא בָרוּחַ יְהוָה וְאַחֲרֵי הָרוּחַ רָעַשׁ לֹא בָרַעַשׁ
 יְהוָה: וַאֲמַר. פּוֹק וּתְקוּם בְּטוּרָא, קָדָם יי. וְהָא יי מַתְגַּלִּי. וּקְדָמוּהִי,
 מִשְׁרֵית מְלָאכִי רוּחָא. מִפְּרֻקִּין טוּרָא וּמַתְבָּרִין בִּיפְיָא, קָדָם יי. לֹא
 בְּמִשְׁרֵית מְלָאכִי רוּחָא, שְׂכִינְתָא דִּי. וּבִתְרַ מִשְׁרֵית מְלָאכִי רוּחָא,
 מִשְׁרֵית מְלָאכִי זִיעָא. לֹא בְּמִשְׁרֵית מְלָאכִי זִיעָא, שְׂכִינְתָא דִּי: ^{יג}
 וְאַחֲרֵי הָרַעַשׁ אֵשׁ לֹא בָאֵשׁ יְהוָה וְאַחֲרֵי הָאֵשׁ קוּל
 דְּמַמָּה דְקָה: וּבִתְרַ מִשְׁרֵית מְלָאכִי זִיעָא, מִשְׁרֵית מְלָאכִי אִישְׁתָּא.
 לֹא בְּמִשְׁרֵית מְלָאכִי אִישְׁתָּא, שְׂכִינְתָא דִּי. וּבִתְרַ, מִשְׁרֵית מְלָאכִי
 אִישְׁתָּא. קַל דְּמִשְׁבָּחִין, בַּחֲשָׁא: ^{יד} וַיְהִי | בְּשִׁמְעַ אֱלִיָּהוּ וַיִּלֹּט
 פָּנָיו בְּאַדְרֵתּוֹ וַיֵּצֵא וַיַּעֲמֵד פֶּתַח הַמַּעֲרָה וְהִנֵּה אֱלֹיוּ קוּל
 וַיֹּאמֶר מֶה-לָּךְ פֶּה אֱלִיָּהוּ: וְהוּא, כַּד שָׁמַע אֱלִיָּה. וּפְרָךְ אַפּוּהִי,
 בְּשׁוֹשְׁפִיָּה. וּנְפִק. וְקָם, בְּתַרְעַ מַעֲרָתָא. וְהָא עֲמִיָּה, קָלָא. וַאֲמַר. מָא לָךְ
 פֶּה, אֱלִיָּה: ^{טו} וַיֹּאמֶר קִנָּא קִנָּאתִי לַיהוָה | אֱלֹהֵי עֲבָאוֹת
 פִּי-עֲזָבוּ בְּרִיתְךָ בְּנִי יִשְׂרָאֵל אֶת-מִזְבְּחֶיךָ הָרָסוּ
 וְאֶת-נְבִיאֶיךָ הָרְגוּ בַּחֲרָב וְאוֹתָר אֲנִי לְבָדִי וַיִּבְקְשׁוּ

אֶת־נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ: וַאֲמַר קִנְיָהּ קִנִּיתִי. קָדַם יי, אֱלֹהֵי צְבָאוֹת. אָרִי
 שָׁבְקוּ קִימָר, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. יְתַּ מַּדְבַּחַךְ פָּגְרוּ. וְיַת נְבִיךְ, קִטְלִיו בְּחֶרֶפָּא.
 וְאַשְׁתְּאֲרִית אָנָּא, בְּלַחֲוִדִּי. וּבַעֲזוֹ יְתַ נַפְשִׁי, לְמַקְטָלִי: ^{טז} וַיֹּאמֶר יְהוָה
 אֵלָיו לֵךְ שׁוּב לְדֶרֶכְךָ מִדְּבָרָה דְּמִשְׁק וּבָאת וּמִשְׁחַת
 אֶת־חֲזָאֵל לְמַלְךְ עַל־אַרְס: וַאֲמַר יי, לִיָּה. אֵיזִיל. תּוּב לְאֹרְחָךְ,
 לְמַדְבַּר דְּמִשְׁק. וְתַהֲךְ. וְתַמְשַׁח יְתַ חֲזָאֵל. לְמַהֲוֵי מַלְכָּא, עַל אַרְס:
^{יז} וְיַת יְהוָה יְהוָה בֶּן־נִמְשִׁי תַמְשַׁח לְמַלְךְ עַל־יִשְׂרָאֵל וְיַת־
 אֱלִישֶׁע בֶּן־שָׁפְט מֵאֲבֵל מְחֻלָּה תַמְשַׁח לְנַבִּיא תַחְתָּיָךְ:
 וְיַת, יְהוָה בֶּר נִמְשִׁי. תַמְשַׁח לְמַהֲוֵי מַלְכָּא, עַל יִשְׂרָאֵל. וְיַת אֱלִישֶׁע בֶּר
 שָׁפְט, מִמִּישַׁר מְחֻלָּה. תַמְשַׁח לְמַהֲוֵי נַבִּיא, תַּחְתָּיָךְ: ^{יח} וְהָיָה הַנְּמַלֵּט
 מִחֶרֶב חֲזָאֵל יָמִית יְהוָה וְהַנְּמַלֵּט מִחֶרֶב יְהוָה יָמִית
 אֱלִישֶׁע: וְיַהֲיִי. דִּישְׁתִּיזַב. מִחֶרֶב דְּחֲזָאֵל, יִקְטֹל יְהוָה. וּדִישְׁתִּיזַב,
 מִחֶרֶב דְּיְהוָה, יִקְטֹל אֱלִישֶׁע: ^{יט} וְהָשְׂאֲרִיתִי בְּיִשְׂרָאֵל שְׁבַעַת
 אֲלָפִים כָּל־הַבְּרָכִים אֲשֶׁר לֹא־כָרְעוּ לַבָּעַל וְכָל־הַפָּה
 אֲשֶׁר לֹא־נָשַׁק לוֹ: וְאַשְׁאֵר בְּיִשְׂרָאֵל, שְׁבַעַת אֲלָפִין. כָּל רִכְבָּיא.
 דְּלֹא פָרְעָא, לְבַעֲלָא. וְכָל פָּמָא. דְּלֹא נָשִׁיק, לִיָּה: ^כ וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם
 וַיִּמְצָא אֶת־אֱלִישֶׁע בֶּן־שָׁפְט וְהוּא חֵרֶשׁ שְׁנַיִם־עָשָׂר
 עָמְדִים לְפָנָיו וְהוּא בְּשָׁנִים הָעָשָׂר וַיַּעֲבֹר אֵלָיו וַיֹּאמֶר
 וַיִּשְׁלַךְ אֹדְרָתוֹ אֵלָיו: וַאֲזַל מִתַּמָּן. וַאֲשַׁבַּח. יְתַ אֱלִישֶׁע בֶּר שָׁפְט,
 וְהוּא רָדִי. תַרִּי עֶסֶר פִּדְנִין דְּתוֹרִיא, צְמִידִין קְדָמוֹהִי. וְהוּא, בְּחַד מַתַּרִּי
 עֶסֶר. וַעֲבַר אֵלָיָה, לְוֹתִיָּה. וּרְמָא שׁוֹשְׁפִיָּה, עֲלוֹהִי: ^{כא} וַיַּעֲזֹב אֶת־
 הַבֶּקֶר וַיֵּרֶץ אַחֲרֵי אֵלָיו וַיֹּאמֶר אֶשְׁקֶה־נָּא לְאֲבִי וּלְאִמִּי

וְזֶלֶק הַדְּקָדוּק: ^{כב} אֶשְׁקֶה־נָּא. הַשִּׁי"ן שׁוּא לְבַד וְהַשִּׁי"ן דְּגֵשׁ, וְרַד"ק חוֹלֵק:

וְאֵלֶכָה אַחֲרֶיךָ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ שׁוּב כִּי מַה-עֲשִׂיתִי לָךְ:
 וּשְׂבַק יֵת תּוֹרִיָּא. וְרַהֲטָ, בְּתֵר אֵלֶיָּה. וַאֲמַר. אֲשַׁק בָּעֵן, לְאַבָּא וּלְאַמָּא.
 וְאַהֲדָ, בְּתֵרְךָ. וַאֲמַר לִיה, אֵינִיל תּוֹב. אֲרִי מָא עֲבַדִּית, לָךְ: כֹּב וַיֵּשֶׁב
 מֵאַחֲרָיו וַיִּקַּח אֶת-עֶמֶד הַבֶּקֶר וַיִּזְבַּחַּהוּ וּבִכְלֵי הַבֶּקֶר
 בַּשֶּׁלֶם הַבָּשָׂר וַיִּתֵּן לָעַם וַיֹּאכְלוּ וַיִּקְּם וַיֵּלֶךְ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהוּ
 וַיִּשְׁרֹתֵהוּ: וְתֵב מִבְּתְרוֹהִי, וְנִסִּיב יֵת פֶּדֶן תּוֹרִיָּא וְהִדְמִיָּה. וּבִמְנֵי תּוֹרִיָּא,
 בַּשִּׁיל לְהֹזֵן בִּסְרָא. וַיֵּהֵב לְעֵמָא, וַאֲכָלוּ. וְקָם. וַאֲזַל. בְּתֵר אֵלֶיָּה, וְשִׁמְשִׁיָּה:

(גְּאֵלָנוּ יְהוָה עֲבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פֶּרְקָנָא. יי עֲבָאוֹת, שְׁמִיָּה. קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

על דא יתפרד וישתבח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקַיָּמָא. מְבָרַךְ הוּא לְעַלְמָא,
 וּלְעַלְמֵי עַלְמֵיָּא:

הגד ראשי המטות

למנחת שבת
 ושני וחמישי

ב וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל-רָאשֵׁי
 הַמִּטּוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר

תפסיר רס"ג

(ב) ת'ם פלם מוסי רויסא אל
 אסבאט. אלדי לבני אסראיל

— רש"י —

(שמות לד, לא. לב) וַיֵּשְׁבוּ אֵלָיו אֶהְרֹן וְכָל
 הַנָּשָׂאִים בְּעֵדָה וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵיהֶם וַאֲחֵרֵי כֵן
 נִגְשׂוּ כָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּמָה רָאָה לְאַמְרָה כָּאן,
 לְמַד שֶׁהַפֶּרֶת נְדָרִים בִּיחִיד מִמְּחָה וְאִם אֵין
 יחיד מִמְּחָה מִפְּר בְּשִׁלְשָׁה הִדְיוּטוֹת. אוּ יְכוּל
 שְׁלֹא אָמַר מֹשֶׁה פֶּרְשָׁה זֹו אֵלֹא לְנָשִׁאִים
 בְּלִבָּד, נֶאֱמַר כָּאן זֹה הַדְּבָר, וְנֶאֱמַר בְּשָׁחוּטֵי
 חוּץ (ויקרא י, ז) זֹה הַדְּבָר, מָה לְהֵלֶן נֶאֱמַרָה
 לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר
 דְּבַר אֵל אֶהְרֹן וְגו', אִף זֹו נֶאֱמַרָה לְכָלִּין:

ל וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. לְהַפְסִיק
 הַעֲנִין, דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל, לְפִי שְׁעַד כָּאן
 דְּבָרֵיו שְׁלֵמָקוֹם וּפְרִשְׁת נְדָרִים מִתְחַלֵּת
 בְּדַבּוּרֵי שְׁלֹמֹשָׁה, הַצֶּרֶךְ לְהַפְסִיק תְּחִלָּה
 וְלֹאמַר שְׁחֹזַר מֹשֶׁה וַאֲמַר פֶּרְשָׁה זֹו
 לְיִשְׂרָאֵל, שְׁאֵם לֹא כֵן יֵשׁ בְּמִשְׁמַע שְׁלֹא אָמַר
 לָהֶם זֹו אֵלֹא בְּפִרְשַׁת נְדָרִים הַתְּחִיל דְּבָרָיו:
 ז רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת. חֶלֶק כְּבוֹד לְנָשִׁאִים
 לְלִמּוּדֵם תְּחִלָּה וְאַחֲרֵי כֵן לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.
 וּמִנֵּין שְׁאֵף שְׁאָר הַדְּבָרוֹת כֵּן, תְּלִמּוּד לֹאמַר

תפסיר רס"ג

קאילא. הדיא אלאמר. אלדי
אמר אללה בה: ג) אי רגל נדר
נדרא ללה. או חלף ימינא
ליעקד עקדא עלי נפסה. פלא
יבדל קולה. פכל מא כרג מן
פאה יעמל: ד) ואידיא אמראה
נדרת נדרא ללה. או עקדת
עקדא. פי בית אביהא
פי חאל צבאיהא: ה) פסמע
אביהא נדרהא. ועקדהא
אלדי עקדתה עלי נפסהא
ואמסד ענהא. פקד תבת
גמיע נדרהא. וכל עקד

זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:
וּמִלִּיל מֹשֶׁה עִם רִישֵׁי שִׁבְטֵיָא. לְבְנֵי
יִשְׂרָאֵל לְמִימַר. דִּין פִּתְגָמָא. דְּפָקִיד יִי:
אִישׁ כִּי־יֵדֵר נָדָר לַיהוָה
אוֹ־הַשְּׁבַע שְׁבַעַה לְאַסֹּר
אֶסֶר עַל־נַפְשׁוֹ לֹא יַחַל
דְּבָרוֹ כְּכֹל־הֵיכָנָא מִפִּי
יַעֲשֶׂה: גְּבַר אֲרִי יֵדֵר נָדָר קָדָם יִי. או
יָקִים קָיָם לְמִיסַר אֶסֶר עַל נַפְשִׁיה. לֹא
יִבְטִיל פִּתְגָמִיה. כְּכֹל דִּיפּוֹק מִפּוּמִּיה

יַעֲבִיד: וְאִשָּׁה כִּי־תֵדֵר נָדָר לַיהוָה וְאַסְרָה אֶסֶר
בְּבֵית אָבִיהָ בְּנַעֲרִיהָ: וְאַתָּתָא. אֲרִי תֵדֵר נָדָר קָדָם יִי.
וְתִיסַר אֶסֶר. בְּבֵית אָבוּהָא בְּרַבִּיּוּתָהּ: וְשָׁמַע אָבִיהָ
אֶת־נִדְרָהּ וְאַסְרָהּ אֲשֶׁר אֶסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ
וְהַחֲרִישׁ לָהּ אָבִיהָ וְקָמוּ כָל־נְדָרֶיהָ וְכָל־אֶסֶר

• רש"י •

לְאַסֹּר אֶסֶר אֶת הַמִּתָּר וְלֹא לְהַתִּיר אֶת
הָאֶסֶר: לֹא יַחַל דְּבָרוֹ. כְּמוֹ לֹא יַחַלֵּל דְּבָרוֹ.
לֹא יַעֲשֶׂה דְּבָרָיו חֲלִין: וּבְבֵית אָבִיהָ.
בְּרִשּׁוֹת אָבִיהָ וְאֶפְלוֹ אֵינָה בְּבִיתָהּ: בְּנַעֲרִיהָ.
וְלֹא קִטְנָה וְלֹא בּוֹגֶרֶת, שֶׁהַקִּטְנָה אֵין נִדְרָה
נָדָר וְהַבּוֹגֶרֶת אֵינָה בְּרִשּׁוֹת שְׁלֹאבִיהָ לְהַפֵּר
נְדָרֶיהָ. וְאִי זֶה הִיא קִטְנָה, אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ בֵּת
אֶחָת עֲשָׂרָה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד נְדָרֶיהָ נִבְדָּקִין.
אִם יִדְעָה לְשֵׁם מִי נִדְרָה וּלְשֵׁם מִי הִקְדִּישָׁה
נְדָרָה נָדָר. בֵּת שְׁתֵּים עֲשָׂרָה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד

זֶה הַדָּבָר. מֹשֶׁה נִתְנַבֵּא (שְׁמוֹת י"ז, ז) בְּכֹה
אָמַר ה' בְּחֻצוֹת הַלֵּילָה, וְהַנְּבִיאִים נִתְנַבְּאוּ
בְּכֹה אָמַר ה' מוֹסֵף עֲלֵיהֶם מֹשֶׁה שְׁנֵתְנַבֵּא
בְּלִשׁוֹן זֶה הַדָּבָר. דְּבַר אַחֵר זֶה הַדָּבָר מַעֲוֵט
הוּא, לֹאמַר שֶׁהַחֶכֶם בְּלִשׁוֹן הַתֵּרָה וּבַעֲל
בְּלִשׁוֹן הַפֶּרָה, בְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב כָּאן, וְאִם חֲלָפוּ
אֵין מִתָּר וְאֵין מוֹפֵר: גְּבַר. הָאוֹמֵר הָרִי עָלִי
קָנָם שְׁלֹא אוֹכַל אוֹ שְׁלֹא אֶעֱשֶׂה דְּבַר פְּלוֹנִי,
יְכוּל אֶפְלוֹ נִשְׁבַּע שִׁיאֲכַל נְבִלּוֹת אֲנִי קוֹרָא
עָלָיו כְּכֹל הַיּוֹצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה, תִּלְמוּד לֹאמַר

תפסיר רס"ג

אֲשֶׁר-אִסְרָה עַל-נַפְשָׁהּ

יְקוּם: וַיִּשְׁמַע אֲבוּהָא יֵת נְדָרָהּ. וְאִסְרָה
דְּאִסְרָת עַל נַפְשָׁהּ. וַיִּשְׁתּוֹק לָהּ אֲבוּהָא.
וַיְקוּמוּן כָּל נְדָרָהּ. וְכָל אֲסָרֵי דְאִסְרָת
עַל נַפְשָׁהּ יְקוּמוּן: **וְאִם-הִנִּיא**
אָבִיהָ אֶתָּה בְּיוֹם שְׁמָעוֹ
כָּל-נְדָרֶיהָ וְאִסְרֶיהָ אֲשֶׁר-

עֲקָדְתָּהּ עָלֶיךָ נִפְסָהּ: (ו) וְאִן
אֲנִתְהִירָהּ אֲבִיהָא פִּי יוֹם סָמַע
בְּדִיאֲלָךְ. כָּכָל נְדוּרָהּ וְעֲקוּדָהּ.
אֲלֵדִי עֲקָדְתָּהּ עָלֶיךָ נִפְסָהּ גִּיר
תִּיאֲבֵת. וְאֵלֶּלָה יִגְפֵּר לָהּ. אֲדִי
אֲנִתְהִירָהּ אֲבִיהָא: (ז) וְאִן
עֲאֲרָת לָרָגֶל. וְנְדוּרָהּ
עָלֶיהָ. אוֹ לִפְעִי שְׁפִתֶיהָ.
אֲלֵדִי עֲקָדְתָּהּ עָלֶיךָ נִפְסָהּ:

אִסְרָה עַל-נַפְשָׁהּ לֹא יְקוּם וַיְהִיָּה יִסְלַח-לָהּ
כִּי-הִנִּיא אָבִיהָ אֶתָּה: וְאִם אֲעִדִי אֲבוּהָא יִתְהוֹן בְּיוֹמָא
דְּשְׁמָע. כָּל נְדָרָהּ. וְאִסְרָהּ. דְּאִסְרָת עַל נַפְשָׁהּ לֹא יְקוּמוּן. וּמִן קֳדָם יִי
יִשְׁתַּבֵּיךְ לָהּ. אֲרִי אֲעִדִי אֲבוּהָא יִתְהוֹן: **וְאִם-הִיוֹ תִּהְיֶה**
לְאִישׁ וְנְדָרֶיהָ עָלֶיהָ אוֹ מִבְּטָא שְׁפִתֶיהָ אֲשֶׁר
אִסְרָה עַל-נַפְשָׁהּ: וְאִם מְהוּה תִּהְיוּ לַגִּבֹּר. וְנְדָרָהּ עָלֶיהָ.

— רס"י —

וְעוֹבְרָת עַל נְדָרָהּ וְשׁוֹתָה זֵין וּמִשְׁמָאָה
לְמִתִּים, זֹה הִיא שְׁצָרִיכָה סְלִיחָה, וְאָף עַל פִּי
שְׁהוּא מוֹפֵר. וְאִם הַמוֹפְרִים צָרִיכִים סְלִיחָה,
קָל וְחִמֹּר לְשֹׁאֲנֵן מוֹפְרִים: **וְאִם הִיוֹ תִּהְיֶה**
לְאִישׁ. זֹה אֲרוּסָה אוֹ אִינוֹ אֵלָא נְשׁוּאָה,
כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר וְאִם בֵּית אִישָׁה נְדָרָהּ, הָרִי
נְשׁוּאָה אֲמֹר וְכָאֵן בְּאַרוּסָה, וְכָא לְחֹלֶק בֹּה,
שְׁאֲבִיהָ וּבַעֲלָהּ מִפִּירִין נְדָרָהּ. הִפֵּר הָאָב וְלֹא
הִפֵּר הַבַּעַל אוֹ הִפֵּר הַבַּעַל וְלֹא הִפֵּר הָאָב,
הָרִי זֶה אִינוֹ מוֹפֵר, וְאִין צָרִיךְ לוֹמֵר אִם קִיִּם
אֲחָד מֵהֶם: **וְנְדָרֶיהָ עָלֶיהָ.** שְׁנִדְרָה בְּבֵית

אִינוֹה צָרִיכָה לְהַבְדִּיק: **וְאִם הִנִּיא אָבִיהָ**
אֶתָּה. אִם מִנֵּע אוֹתָה מִן הַנְּדָר, כְּלוֹמֵר
שְׁהִפֵּר לָהּ. הִנָּאָה זֹה אִינוֹ יוֹדֵעַ מַה הִיא,
כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר וְאִם בְּיוֹם שְׁמָע אִישָׁה יִנִּיא
אוֹתָהּ וְהִפֵּר, הָרִי אוֹמֵר הִנָּאָה זֹה הִפֵּרָה.
וּפְשׁוּטוֹ לְשׁוֹן מְנִיעָה וְהִסְרָה וְכֵן (צִמְדִּיכָא לז, ז)
וְלִמָּה תְּנִיאוֹן, וְכֵן (תְּכִלִּים קמ"א, ס) שְׁמֵן רֹאשׁ
אֵל יְנִי רֹאשִׁי, וְכֵן (צִמְדִּיכָא יד, לד) וַיִּדְעֶתֶם אֶת
תְּנוּאֲתֵי, אֶת אֲשֶׁר סָרְתֶּם מֵעָלַי: **וְהִ' יִסְלַח**
לָהּ. בְּמָה הַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּאִשָּׁה שְׁנִדְרָה
בְּנִזִּיר וְשָׁמַע בַּעֲלָהּ וְהִפֵּר לָהּ וְהִיא לֹא יוֹדֵעָה

זֹלֶק הַדְּקָדוֹק: **וַיִּי יִסְלַח-לָהּ.** הִיוֹ"ד בַּגִּעִיָּה וְכֵן כּוֹלְהוּ וְעִיִּין בַּפְּרָשָׁה וִירָא מַה שְׁכַתְּבִנוּ שֵׁם
בְּתִיבַת יִצְחָק לִי:

תפסיר רס"ג

(ח) פִּסְמֵעַ בַּעֲלָהָא. פִּי יוֹם סְמֵעַ
וּמִסְדָּ עֲנָהָא. פְּקֹד תִּבְתּ
נְדִירָהָא וְעֻדָּהָא. אֶלְדִּי
עֻדָּת עָלִי נִפְסָהָא: (ט) וְאֵן
אֲנִתְהֵרָהָא בַּעֲלָהָא פִּי יוֹם סְמֵעַ
בְּדִאלְדִּי. וּפְסָדִי נְדִירָהָא אֶלְדִּי
עָלִיהָא. וְלִפְעִי שְׁפִתִּיהָא. אֶלְדִּי
עֻדָּתָהָא עָלִי נִפְסָהָא. וְאֵלְלָהָ
יְגִפֵּר לָהּ: (י) וְנִדְרִי אֶלְאֶרְמָלָהָ
וְאֶלְמִטְלָקָהָ. פְּגִמִּיעַ מֵאָ עֻדָּתָהָ
עָלִי נִפְסָהָא פִּתְאֵבֶת עָלִיהָא:
(יא) וְאֵן כָּאֵן פִּי בֵּית וְגִהָא

או פירוש שפּוֹתָהָא דַּאֲסֶרֶת על נִפְשָׁהּ:

וְשָׁמַע אִישָׁה בְּיוֹם שָׁמַעוּ
וְהִחְרִישׁ לָהּ וְקָמוּ נִדְרֶיהָ
וְאֶסְרָה אֲשֶׁר-אֶסְרָה עַל-
נִפְשָׁהּ יִקְמוּ: וְיִשְׁמַע בַּעֲלָהּ. בְּיוֹמָא
דְּשָׁמַע וְיִשְׁתַּוֵּךְ לָהּ. וְיִקְוִמוּן נִדְרָהָא.
וְאֶסְרָהָא דַּאֲסֶרֶת עַל נִפְשָׁהּ יִקְוִמוּן:
וְאִם בְּיוֹם שָׁמַע אִישָׁה
יִנִּיא אוֹתָהּ וְהִפֵּר אֶת-

נִדְרָהּ אֲשֶׁר עָלֶיהָ וְאֶת מִבְטָא שְׁפִתֶיהָ אֲשֶׁר
אֶסְרָה עַל-נִפְשָׁהּ וְיִהְיֶה יִסְלַח-לָהּ: וְאִם. בְּיוֹמָא
דְּשָׁמַע בַּעֲלָהּ אַעֲדִי יִתְהוֹן. וּבִשְׁלִי. יֵת נִדְרָהּ דַּעֲלָהּ. וְיֵת פִּירוּשׁ
שְׁפּוֹתָהָא. דַּאֲסֶרֶת עַל נִפְשָׁהּ. וּמִן קָדָם יֵי יִשְׁתַּבֵּיק לָהּ: וְנִדְרִי
אֶלְמִנָהּ וְגִירוּשָׁה כָּל אֲשֶׁר-אֶסְרָה עַל-נִפְשָׁהּ
יִקְוִם עָלֶיהָ: וְנִדְרִי אֶרְמָלָא וּמִתְרַבָּא. כָּל דַּאֲסֶרֶת עַל נִפְשָׁהּ קָיָם
עָלֶיהָ: וְאִם-בֵּית אִישָׁה נִדְרָהּ אוֹ-אֶסְרָה אֶסְרָה

— רס"י —

אֶסְרָה עַל נִפְשָׁהּ יִקְוִם עָלֶיהָ. לִפִּי שְׁאִינָה
לֹא בְּרִשׁוֹת אֶב וְלֹא בְּרִשׁוֹת בַּעַל, וּבְאֶלְמִנָה
מִן הַנְּשׂוּאִין הַכְּתוּב מְדַבֵּר, אֲבָל אֶלְמִנָה מִן
הָאִירוּסִין, מֵת הַבַּעַל נִתְרוֹקְנָה וְחֻזְרָה לְרִשׁוֹת
הָאֶב: יֵא וְאִם בֵּית אִישָׁה נִדְרָהּ. בְּנִשְׂוָאָה
הַכְּתוּב מְדַבֵּר:

אֲבִיהָ וְלֹא שָׁמַע בְּהֵן אֲבִיהָ וְלֹא הוֹפְרוּ וְלֹא
הוֹקְמוּ: וְשָׁמַע אִישָׁה וְגוֹי. הָרִי לָךְ שְׂאֵם
קָיָם הַבַּעַל שְׁהוּא קָיָם: וְהִפֵּר אֶת נִדְרָהּ
אֲשֶׁר עָלֶיהָ. יָכוֹל אֲפֹלוּ לֹא הִפֵּר הָאֶב,
תִּלְמוּד לְמַר בְּנִעְרִיהָ בֵּית אֲבִיהָ, כָּל
שְׁבִנְעוּרִיהָ בְּרִשׁוֹת אֲבִיהָ הִיא: י כָּל אֲשֶׁר

זֶלֶק הַדְּקֻדּוֹק: וְנִדְרִי אֶלְמִנָה. חֲמֵשׁ בְּלִישְׁנָא נִקְוֵד בְּצִירִי (מַהֲרִי"ב):

תפסיר רס"ג

נדרת. או עקודת עקודא. עלי
נפסהא בימין: יב) פסמ
בעלהא ואמסד ענהא. ולם
ינתהרהא. פקד ת'בת גמיע
נדרהא. וכל עקד עקודתה עלי
נפסהא: יג) ואן פסד' ד'אלד
בעלהא פי יום סמיע בה. פכל
מא כ'רג מן שפתיהא. מן
נדריר ועקוד עלי נפסהא פג'יר
ת'אבת. ולמא פסכ'הם בעלהא.
פאללה יג'פר להא: יד) כ'דיאד
כל נדר. וכל ימין בעקוד
ל'עד'אב אלפס. בעלהא ית'בת
ד'אלד ובעלהא יבטלה: טו) ואן
אמסד ענהא מן יום אלי יום.

על-נפשה בשבעה: ואם בית
בעלה נדרת. או אסרת אסר. על נפשה
בקיום: יב) ושמע אישה
והחרש לה לא הניא אתה
וקמו כל-נדריה וכל-אסר
אשר-אסרה על-נפשה
יקום: יג) וישמע בעלה וישתוק לה. לא
אעדי יתהון. ויקומון כל נדרהא. וכל
אסרי. דאסרת על נפשה יקומון:
יד) ואם-הפר יפר אתם |
אישה ביום שמעו כל-
מוצא שפתיה לנדריה ולאסר נפשה לא יקום
אישה הפרם ויהיה יסלח-לה: ואם בטלא יבטיל
יתהון בעלה ביוםא דשמע. כל אפקות שפותהא לנדרהא. ולאסר
נפשה לא יקומון. בעלה יבטילנון. ומן קדם יי' ישתביק לה:
יד) כל-נדר וכל-שבעת אסר לענות נפש אישה
יקימנו ואישה יפרנו: כל נדר. וכל קיומת אסר לסגפא
נפש. בעלה יקימנון ובעלה יבטילנון: טו) ואם-החרש
יחריש לה אישה מיום אל-יום והקים את-

— רס"י —

יד) כל נדר וכל שבעת אסר וגי. לפי
שאמר שהבעל מפר, יכול כל נדרים
במשמע, תלמוד לומר לענות נפש, אינו מפר
אלא נדרי ענוי נפש בלבד. והם מפורשים
במסכת נדרים (דף עט, 6): טו) מיום אל יום.
שלא תאמר מעת לעת, לפי נאמר מיום אל

יום, לְלַמֶּדךָ שְׂאִין מִפֶּר אֶלֶּא עַד שֶׁתִּחְשֹׁף:
 טו אַחֲרֵי שְׂמֻעוֹ. אַחֲרֵי שִׁשְׁמַע וְקִיָּם, שְׂאֻמֶּר
 אִפְשִׁי בּוֹ, וְחֹזֵר וְהִפֵּר לָהּ אֶפְלוּ בּוֹ בְּיוֹם:
 וְנִשָּׂא אֶת עֹנָהּ. הוּא נִכְנָס תַּחְתִּיהָ. לְמַדְנוּ
 מִכָּאן שֶׁהַגֹּרֶם תִּקְלָה לִחְבְּרוֹ הוּא נִכְנָס
 תַּחְתָּיו לְכָל עֲשׂוֹן:
 לֶא ז מֵאֵת הַמִּדְרָגִים. וְלֹא מֵאֵת הַמּוֹאֲבִים,

תפסיר רס"ג

מן אלמדיאנין. בעד דאלך תנצ'ם אלי קומד: ג) פכלם מוסי' קומה קאילא. גרדו מנכס. רגאלא לאלג'יש. יג'זו אלי' מדין ליחל נקמה' אללה בהם: ד) אלף מן כל סבט. מן אסבאט בני אסראיל. תבעתו בהם לאלג'זו: ה) פאנמאז מן אלוף בני אסראיל. אלף מן כל סבט. פצארו את'ני עשר אלף מגרדין לאלג'זו: ו) פבעת' בהם מוסי'. ובפינחס אבן אלעזר אלאמאם לאלג'זו. ואניה'

אתפרע. פורענות בני ישראל. מן מדינאי. בתר בן תתכניש לעמך:

ג וידבר משה אל-העם

לאמר החלצו מאתכם

אנשים לעבא ויהיו על-

מדין לתת נקמת-יהוה

במדין: ומליל משה עם עמא

למימר. זריזו מנכון. גוברין לחילא. ויהון

על מדין. למתן פורענות דין עמיה דיי

במדין: א) אלף למטה אלף

למטה לכל מטות ישראל תשלחו לעבא: אלפא

לשבטא. אלפא לשבטא. לכל שבטיא דישראל. תשלחון לחילא:

ה וימסרו מאלפי ישראל אלף למטה שנים-

עשר אלף חלוצי עבא: ואתבחרו מאלפיא דישראל.

אלפא לשבטא. תרי עשר אלפין מזריי חילא: וישלח אתם

משה אלף למטה לעבא אתם ואת-פינחס

— רס"י —

חביבים על ישראל, עד שלא שמעו במיתתו מה הוא אומר (שמות יז, ד) עוד מעט וסקלני, ומששמעו שמיתת משה תלויה בנקמת מדין, לא רצו ללכת עד שנמסרו על כרחן: ואתם ואת פינחס. מגיד שהיה פינחס שקול כנגד כלם. ומפני מה הלך פינחס ולא הלך אלעזר. אמר הקדוש ברוך הוא מי שהתחיל במצוה, שהרג כזבי בת צור, וגמור. דבר אחר שהלך לנקום נקמת יוסף אבי אמו,

ג וידבר משה וגוי. אף על פי ששמע שמיתתו תלויה בדבר עשה בשמחה ולא אחר: החלצו. בתרגומו לשון חלוצי צבא מזוינים: אנשים. צדיקים, וכן (שמות יז, ט) בחר לנו אנשים, וכן (דברים ה, טו) אנשים חכמים וידעים: נקמת ה'. שהעומד כנגד ישראל, כאלו עומד כנגד הקדוש ברוך הוא: ד לכל מטות ישראל. לרבות שבט לוי: כ וימסרו. להודיעך שבחן שלרועי ישראל כמה הם

תפסיר רס"ג

אלקדס. ואבואק אלגליב פי
 ידה: ז) פגיוזו אלי מדין. כמא
 אמר אללה מוסי. וקתלו כל
 דכר: ח) וקתלו כמסה מלוד
 מדין מע קתלאהם. אוי ורקם
 וצור וחור ורבע. ואיצא בלעם

**בֶּן־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן לַעֲבָא
 וּבְלִי הַקֹּדֶשׁ וַחֲצִצְרוֹת
 הַתְּרוּעָה בִּידוֹ:** ושלח יתהון
 משה. אלפא לשבטא לחילא. יתהון. וית
 פינחס. בר אלעזר כהנא לחילא. ומני
 קודשא. וחצוצרת יבבתא בידיה:

**וַיַּעֲבְאוּ עַל־מִדְיָן כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה
 וַיַּהֲרֹגוּ כָּל־זָכָר: וְאֶת־חֵילוֹ עַל מִדְיָן. כְּמֵא דַּפְקִיד יֵי יֵת מֹשֶׁה.
 וקטלו כל דכורא: ואת־מלכי מדין הרגו על־
 חלליהם את־אוי ואת־רקם ואת־צור ואת־
 חור ואת־רבע חמשת מלכי מדין ואת בלעם
 בֶּן־בְּעֹר הָרָגוּ בַּחֲרֹב: וְיֵת מַלְכֵי מִדְיָן קָטְלוּ עַל קְטִילֵיהוֹן.**

— רס"י —

ברשותו וכן (צמדנז כא, כז) ויקח את כל ארצו
 מידו: ח חמשת מלכי מדין. וכי איני רואה
 שחמשה מנה הכתוב, למה הזקק לומר
 חמשת, אלא ללמדך ששלו בלעם בעצה
 והשוו בלעם בפרענות. בלעם הלך שם לטול
 שכר עשרים וארבעה אלף שהפיל מישראל
 בעצתו, ויצא ממדין לקראת ישראל ומשיאן
 עצה רעה. אמר להם אם בשהייתם ששים
 רבוא לא יכלתם להם, ועכשיו בשנים עשר
 אלף אתם באים להלחם. נתנו לו שכרו
 משלם ולא קפחוהו: **בחרב.** הוא בא על
 ישראל, והחליף אמונתו באמונתם, שאין

שנאמר (צדאשית לו, לו) והמדנים מכרו אתו.
 ומנחם שהיתה אמו שלפנחס משליוסף.
 שנאמר (שמות י, כה) מבנות פוטיאל, מוצע
 יתרו שפטם עגלים לעבודה זרה ומוצע יוסף
 שפטפט ביצרו. דבר אחר שהיה משום
 מלחמה: **ובלי הקדש.** זה הארון והציץ.
 שהיה בלעם עמהם ומפריח מלכי מדין
 בכשפים, והוא עצמו פורח עמהם. הראה
 להם את הציץ, שהשם חקוק בו, והם
 נופלים, לפי נאמר על חלליהם במלכי מדין.
 שנופלים על החללים מן האויר, וכן בבלעם
 בתיב (יחזקאל יג, כג) אל חלליהם: **בידו.**

וזלך הדקדוק: ה הרגו על חלליהם. השוא שבלמ"ד נח כי אין געיא בחי"ת וזה פשוט וכן
 הוא בכל התיגאן ובירושלמיים וכ"כ בפירוש להניח השוא במחברת הערכי בריש התיגאן ע"ש
 ומינה לא תזוז. וז"ל מהרי"ב, חלליהם השוא שתחת הלמ"ד הראשונה נח והחי"ת אינה
 מועמדת בגעיא עכ"ל:

תפסיר רס"ג

אבן בעור. קתלזה באלסוף:
 ט) וסבא בני אסראיל נסא
 מדין ואטפאלהם. וגמיע
 בהאימהם ומואשיהם.
 ואת'את'הם ג'נמו: י) וגמיע
 קראהם. מע מסאפנהם
 וקצוריהם. אתרקוהא באלנאר:
 יא) ואכ'דו גמיע אלסלב ואלפי.
 מן אלנאס ואלבהאים: יב) וגאו
 אלי' מוסי'. ואל' אלעזר
 אלמאם וגמאעה' בני

ית אֹוֹי וְיִת רָקֶם וְיִת צוֹר וְיִת חוֹר וְיִת
 רַבֵּעַ. חֲמִשָּׁא מַלְכֵי מִדְיָן. וְיִת בִּלְעָם בֶּר
 בְּעוֹר. קִטְלוּ בַחֲרָבָא: ט' וַיֵּשְׁבוּ בְּנֵי־
 יִשְׂרָאֵל אֶת־נָשֵׁי מִדְיָן וְאֶת־
 טַפָּם וְאֶת כָּל־בְּהֶמְתָּם
 וְאֶת־כָּל־מִקְנֵהֶם וְאֶת־כָּל־
 חֵילָם בְּזוֹז: וּשְׁבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. ית
 נָשֵׁי מִדְיָן וְיִת טַפְלֵהוֹן. וְיִת כָּל בְּעִירֵהוֹן
 וְיִת כָּל גִּיתֵיהוֹן. וְיִת כָּל נִבְסִיֵּהוֹן בְּזוֹ:

וְאֶת כָּל־עֲרֵיָהֶם בְּמוֹשְׁבֹתָם וְאֶת כָּל־טִירָתָם
 שָׂרְפוּ בָאֵשׁ: וְיִת כָּל קְרוֹיֵהוֹן בְּמוֹת־בְּנֵי־הוֹן. וְיִת כָּל בֵּית
 סִגְדַת־הוֹן. אוֹקִידוּ בְּנוֹרָא: יא וַיִּקְחוּ אֶת־כָּל־הַשָּׁלָל וְאֶת
 כָּל־הַמִּלְקוֹחַ בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה: וּשְׁבוּ יִת כָּל עֲדָאָה. וְיִת
 כָּל דְּבֵרְתָא. בָּאִנְשָׁא וּבִבְעִירָא: יב וַיָּבֹאוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־
 אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשְּׁבִי
 וְאֶת־הַמִּלְקוֹחַ וְאֶת־הַשָּׁלָל אֶל־הַמַּחֲנֶה אֶל־

— רס"י —

בְּשָׂרִים וְצִדִּיקִים וְלֹא נִחְשְׁדוּ עַל הַגָּזֵל לְשָׁלוֹחַ
 יָד בַּבֹּזֶה שְׁלֹא בְּרִשּׁוֹת, שְׁנֵאמַר אֶת כָּל
 הַשָּׁלָל וְגו', וְעַלִּיהֶם מִפּוֹרֶשׁ בַּקְבָּלָה שְׁנִיף
 בְּעֶדֶר הַרְחֵלִים וְגו', אִם אֲנֹשִׁי הַמִּלְחָמָה שְׁבִיף
 כָּל־מִטְלָטְלִין שְׁלָל. הֵן מִטְלָטְלִין שְׁלָלִיבּוֹשׁ
 וְתַכְשִׁיטִין: בָּז. הוּא בֹזֵת מִטְלָטְלִין שְׁאִינָם
 תַּכְשִׁיטִין: מִלְּקוֹחַ. אָדָם וּבְהֵמָה. וּבְמִקְוֵם
 שְׁכֵתוֹב שְׁבִי אֲצֵל מִלְּקוֹחַ, שְׁבִי בָאָדָם
 וּמִלְּקוֹחַ בְּבְהֵמָה:

נוֹשְׁעִים אֲלֵא בְּפִיָּהֶם עַל יְדֵי תַפְלָה וּבִקְשָׁה.
 וְכֹא הוּא וְתַפֶּשׁ אֲמֻנוֹתָם לְקַלֵּלָם בְּפִיו, אִם
 הֵם בָּאוּ עָלָיו וְהִחְלִיפוּ אֲמֻנוֹתָם בְּאֲמֻנוֹת
 הָאֲמוֹת, שְׁבִיָּין בַּחֲרָב, שְׁנֵאמַר (זֵרָשִׁית כז, מ)
 וְעַל חֲרָבָה תַחֲיֶיהָ: י טִירָתָם. מִקְוֵם פְּלִטְרִין
 שְׁלָהֶם, שְׁהוּא לְשׁוֹן מוֹשֵׁב בּוֹמְרִים יוֹדְעֵי
 חֲקִיָּהֶם. דְּבַר אַחֵר לְשׁוֹן מוֹשֵׁב שְׁרִיָּהֶם, כְּמוֹ
 שְׁמִתְרָגֶם סְרִי פִלְשֵׁתִים טוֹרְגֵי פִלְשֵׁתָאִי:
 יא וַיִּקְחוּ אֶת כָּל הַשָּׁלָל וְגו'. מַגִּיד שְׁהָיוּ

תפסיר רס"ג

אסראיל. באלסבי ואלפי
ואלנהב אלי אלעספר. אלי
בידאת מואב. אלתי עלי ארדן
יריחא: יג) פכ'רג מוסי' ואלעזר
אלאמאם. וסאיר אשראף
אלגמאעה תלקאדם. אלי
כ'ארג אלעספר: יד) פסכ'ט
מוסי'. עלי אלמווכלין באלגיש.
רויסא אלאלוף ורויסא אלמיין.
אלגאין מן אלחרב: טו) פקאל
להם מוסי'. הל אסתבקיתם כל
אנתי: טז) אליס הן כגן לבני
אסראיל בקול בלעם. חתי

עֲרֵבַת מוֹאָב אֲשֶׁר עַל-

יֶרֶדן יִרְחֹוּ: וְאִיתִיאוּ. לֹות מֹשֶׁה
וּלֹות אֶלְעֶזֶר כְּהֵנָּה וּלֹות כְּנִשְׁתָּא דְבִנֵּי
יִשְׂרָאֵל. יֵת שְׂבִיָּא וְיֵת דְּבֵרְתָּא. וְיֵת
עֲדָאָה לְמִשְׁרִיתָּא. לְמִי־שְׂרִיָּא דְמוֹאָב.
דְּעַל יֶרֶדְנָא דִּירִיחוֹ: ❀ טל'ט'ר' ❀
בספרי תימן

(שלישי) (שני כשהן מחוברות) דג וַיֵּצְאוּ

מֹשֶׁה וְאַלְעֶזֶר הַכֹּהֵן וְכָל-
נְשֵׁי־אֵי הָעֵדָה לְקִרְיַתם

אֶל-מַחֲוֵץ לַמַּחֲנֶה: וּנְפָקוּ. מֹשֶׁה

וְאַלְעֶזֶר כְּהֵנָּה. וְכָל רַבְרְבֵי כְנִשְׁתָּא לְקִדְמוֹתֵהוֹן. לְמַבְרָא לְמִשְׁרִיתָּא:
יִד וַיִּקְצֹף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הַחֵיל שְׂרֵי הָאֲלָפִים
וְשְׂרֵי הַמֵּאוֹת הַבָּאִים מִצֶּבֶא הַמִּלְחָמָה: וּרְגִזוּ
מֹשֶׁה. עַל דְּמַמְנֵן עַל חֵילָא. רַבְנֵי אֲלָפֵי וְרַבְנֵי מֵאוֹתָא. דְּאֵתוּ מַחֲלִ
קֶרְבָּא: טו וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה הַחַיִּיתֶם כָּל-
נִקְבָּה: וַאֲמַר לְהוֹן מֹשֶׁה. הִקְיִימְתֶּן כָּל נֹקְבָא: טז הֵן הִנֵּה
הָיוּ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדָבָר בְּלָעַם לְמַסֵּר-מַעַל

— רס"י —

יג וַיֵּצְאוּ מֹשֶׁה וְאַלְעֶזֶר הַכֹּהֵן. לפי שראו
את נערי ישראל יוצאים לחטף מן הבנות:
יד וַיִּקְצֹף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הַחֵיל. ממנים
על החיל, ללמדך שכל סרחון הדור תלוי
בגדולים שיש כח בידם למחות: טו הֵן הִנֵּה.

וזלך הדקדוק: יג וַיֵּצְאוּ מֹשֶׁה וְאַלְעֶזֶר הַכֹּהֵן. לעולם אל יהי כבוד הצבור קל בעיניך: טז הֵן
הִנֵּה הָיוּ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל. כן הוא ברוב התיגאן ברביע בתיבת היו ובקצת מהן באזלא כדפוסים:

שמך המור. (טו) הן הנה היו. כן המנהג הנפוץ כמו הדעה השניה בזה"ד.

תפסיר רס"ג

אוקען נכתיב באללה בסבב
 פעור. פחל אלובא בגמאעה
 אללה: יז) ואלאן. אקתלו כל
 ד'כר מן אלסטפאל. וכל
 אמראה. קד ערפת מצ'אגעה
 אלדגאל אקתלוהא: יח) וסאיר
 אטפאל אלנסא. אלד'י לם
 יערפן מצ'אגעה אלדגאל.
 אסתבקותן לם: יט) ואנתם.
 פאנזלו כ'ארג אלעסכר סבעה

בִּיהוָה עַל-דְּבַר פְּעוֹר וְתֵהִי
 הַמִּגֶּפֶה בַּעֲדַת יְהוָה: הֲאֵאָנִין.
 הוּאָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעִיצַת בָּלָעַם.
 לְשִׁקְרָא שֶׁקֶר קָדָם יְיָ עַל עֵיסֶק פְּעוֹר;
 וְהוּת מַחְתָּא בְּכַנְשֵׁתָא דִּי: וְעַתָּה
 הֲרֹגוּ כָּל-זָכָר בַּטָּף וְכָל-
 אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ לְמִשְׁכָּב

זָכָר הֲרֹגוּ: וְכַעַן. קְטוּלוּ כָּל דְּכוּרָא

בְּטַפְלָא. וְכָל אֶתְתָּא. דִּידַעַת גָּבֵר. לְמִשְׁכָּבֵי דְּכוּרָא קְטוּלוּ:
 וְכָל הַטָּף בְּנָשִׁים אֲשֶׁר לֹא-יָדְעוּ מִשְׁכָּב זָכָר
 הַחַיּוֹ לָכֶם: וְכָל טַפְלָא בְּנִשְׂאִי. דִּלָּא יָדְעָא מִשְׁכָּבֵי דְּכוּרָא. קִימוּ
 לְכוּ: וְאַתֶּם חָנוּ מַחוּץ לַמַּחֲנֶה שְׁבַעַת יָמִים
 כָּל הָרֹג נֶפֶשׁ וְכָל נִגְעַת בַּחֲלָל תִּתְּחַטְּאוּ בַּיּוֹם
 הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אַתֶּם וּשְׁבִיכֶם:

— רס"י —

ולמדרך הכתוב שהכלי מטמא אדם בחבורי
 המות, כאלו נוגע במת עצמו, או יכול אפלו
 זרק בו חץ והרגו, תלמוד לומר וכל נגע
 בחלל, מקיש הורג לנוגע, מה נוגע על ידי
 חבורו, אף הורג על ידי חבורו: תתחטאו.
 במי גדה, כדן שאר טמאי מתים, שאף
 לדברי האומרים קברי גוים אינן מטמאין
 באהל, שנאמר (יחזקאל לז, לא) ואתן צאני צאן
 מרעיתי אדם אתם, אתם קרויין אדם ואין
 הגוים קרויין אדם, מודה הוא שהגוים
 מטמאין במגע ובמשא, שלא נאמר אדם
 אלא אצל טמאת אהלים, שנאמר אדם כי

ואשיאכם עצה. אלהיהם שלא יאילו שונא זמח
 הוא וכו', כדאיתא בחלק (סנהדרין קו) ובספרי:
 וכל אשה ידעת איש. ראוי להבדיל אף
 על פי שלא נבעלה, ולפני הציץ העבירות
 והראוי להבדיל פניה מוריקות: הרגו. למה
 חזר ואמר, להפסיק הענין, דברי ר' ישמעאל,
 שאם אני קורא הרגו כל זכר בטף וכל אשה
 ידעת איש וכל הטף בנשים וגו' איני יודע אם
 להרוג עם הזכרים או להחיות עם הטף, לכך
 נאמר הרגו: יט מחוץ למחנה. שלא יבטלו
 לעזרה: כל הרג נפש. ר' מאיר אומר
 בהורג בדבר המקבל טמאה הכתוב מדבר,

תפסיר רס"ג

אִי־אֵם. כָּל מִן קָתַל נִפְסָא וְכָל
מִן דְּנָא בְּקָתִיל. תַּתְּדִכּוּ פִי
אֱלֹיִם אֱלֹת־אֱלֹתִי וְפִי אֱלֹיִם
אֱלֹסָאֲבַע. אַנְתֶּם וְסַבִּיכֶם:
(כ) וְכָל תִּזְבֵּי וְאִנְיָה מִן גְּלוּד.
וּמַעֲמֹול מִן מְרַעֲזָא וְאִנְיָה
כְּשִׁב. תַּדְּכּוּהוּ: (כא) תִּים
קָאֵל אֱלֵעֶזֶר אֱלֹאֲמָאם
לְאֶלְדָּגָאֵל אֱלֹגִיזָאֵה. אֱלֹגִיזָאֵין
מִן אֱלֹחֶרֶב. הִדְאָ רִסֵּם
אֱלֹשִׁרִיעָה. אֱלֹתִי אֱמֹר
אֱלֹלָה בְּהָא מוֹסִי: (כב) אֱמָא
אֱלֹד־הֵב וְאֱלֹפְצִיָּה. וְאֱלֹנְחָאֵס
וְאֱלֹחֲדִידָה. וְאֱלֹקְלֵעִי וְאֱלֹאֲסֶרֶב:

וְאֶתְּוֹן. שְׂרוּ. מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא שְׁבַעָא
יוֹמִין. כָּל דְּקִטְל נִפְשָׁא. וְכָל דְּקִרְב
בְּקִטְלָא. תַּדּוֹן עֲלוּהִי. בְּיוֹמָא תְּלִיתָאֵה
וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאֵה. אֶתְּוֹן וּשְׁבִיכּוֹן:

**כ וְכָל-בָּגֶד וְכָל-כְּלִי-עוֹר
וְכָל-מַעֲשֵׂה עֲזִים וְכָל-כְּלִי-**

**עֵץ תִּתְּחַטְּאוּ: וְכָל לְבוּשׁ וְכָל מָאֵן
דְּמִשְׁךְ. וְכָל עוֹבֵד דְּמַעֲזִי וְכָל מָאֵן דְּאָע.**

תַּדּוֹן עֲלוּהִי: **ס כא וַיֹּאמֶר**

**אַלְעָזֶר הַכֹּהֵן אֶל-אֲנָשֵׁי
הָעָבָד הַבָּאִים לַמִּלְחָמָה**

זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר-עָוָה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה:
וַאֲמַר אֶלְעָזֶר כֹּהֵנָא לְגִוְבְּרֵי חֵילָא. דְּאֶתּוּ לְקֶרְבָּא. דָּא גִזִּירַת אוֹרִיתָא.

דְּפִקִיד יִי יֵת מֹשֶׁה: **כב אַךְ אֶת-הַזֹּהָב וְאֶת-הַכֶּסֶף אֶת-**

הַנְּחֹשֶׁת אֶת-הַבְּרָזִל אֶת-הַבַּדִּיל וְאֶת-הָעֹפֶרֶת:
בְּרִם יֵת דִּהֲבָא וְיֵת פִּסְפָּא. יֵת נְחָשָׁא יֵת בְּרָזִלָא. יֵת עֲבָצָא וְיֵת אֲבָרָא:

• רש"י •

אִיתְּמַר, בָּא לְכָלֵל בְּעֵס, בָּא לְכָלֵל טְעוֹת, וְכֵן
(במדבר כ, י. יא) בְּשִׁמְעוּ נָא הַמְּרִים וַיֵּךְ אֶת
הַסֵּלַע, עַל יְדֵי הַכַּעַס טְעָה: **אֲשֶׁר עָוָה**
ה' וּגִי'. תִּלְחָה הַהוֹרָאָה בְּרַבּוֹ: כַּז אֵךְ אֶת
הַזֹּהָב וּגִי'. אֵךְ עַל פִּי שְׁלָא הַזֹּהִיר לָכֶם מֹשֶׁה
אֱלָא עַל הַלְכוֹת טְמֵאָה, עוֹד יֵשׁ לְהַזְהִיר לָכֶם
עַל הַלְכוֹת גֵּעוּל. וְאֵךְ לְשׁוֹן מַעוֹט, כְּלוֹמַר
מִמוּעָטִין אַתֶּם מְלַחֲשֵׁתִּימֵשׁ בְּכֻלָּם אֲפִלוּ
לְאַחֵר טְהוֹרָתָן מִטְּמֵאֵת הַמֵּת, עַד שִׁיטְהִירוּ
מִבְּלִיעַת אֶסוּר נִבְלוֹת. וְרַבּוּתֵינוּ אָמְרוּ אֵךְ

יָמוֹת בְּאִתְּלָ: (במדבר יט, יד) **אַתֶּם וּשְׁבִיכֶם.**
לֹא שֶׁהַנִּכְרִים מְקַבְּלִין טְמֵאָה וְצָרִיכִין הַזֹּאֵה,
אֱלָא מַה אַתֶּם בְּנֵי בְרִית, אֵךְ שְׁבִיכֶם
כְּשִׁיבּוֹאוֹ לְבְרִית וַיִּטְמְאוּ, צָרִיכִין הַזֹּאֵה:
כ וְכָל מַעֲשֵׂה עֲזִים. לְהַבִּיא כְּלֵי הַקֶּרְנִים
וְהַטְּלָפִים וְהָעֲצָמוֹת: כא וַיֹּאמֶר אֶלְעָזֶר
הַכֹּהֵן וּגִי'. לְפִי שְׁבָא מֹשֶׁה לְכָלֵל בְּעֵס בָּא
לְכָלֵל טְעוֹת, שְׁנֵתְעַלְמוּ מִמֶּנּוּ הַלְכוֹת גֵּיּעוּלִי
נִכְרִים. וְכֵן אַתְּהָ מוֹצֵא בְּשִׁמְיָנִי לְמַלּוּאִים,
שְׁנֵאֲמַר (ויקרא י, טז) וַיִּקְרַץ עַל אֶלְעָזֶר וְעַל

תפסיר רס"ג

כג **כָּל־דָּבָר אֲשֶׁר־יֵבֹא**
בְּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּאֵשׁ וְטָהַר
אֶךְ בְּמִי נָדָה יִתְחַטֵּא וְכָל
אֲשֶׁר לֹא־יֵבֹא בְּאֵשׁ
תַּעֲבִירוּ בַּמַּיִם: כָּל מַדְעָם
 דִּמְתַּעַל בְּנוֹרָא. תַּעֲבִירוּנִיה בְּנוֹרָא וְיִדְבִּי.
 בְּרִם. בְּמִי אֲדִיּוֹתָא יִתְדִי. וְכָל דְּלֹא
 מַתַּעַל בְּנוֹרָא תַּעֲבִירוּנִיה בַּמַּיִם:

(כג) כָּל שֵׁי יִמְכֵּן אֵן יִדְכִּיל פִּי
 אֲלֵנָא. אֲמִדוּה בִּלְנָא
 וְיִטְהַר. וְאִיצִיא יִדְכֹּא בְּמֵא
 אֲלֵנִצִּית. וְכָל מֵא לֹא יִדְכִּיל. פִּי
 אֲלֵנָא אֲמִדוּה בִּלְנָא:
 (כד) וְאִגְסְלוּ תִּיֵּאבְכֶם פִּי אֱלֹיִם
 אֲלֵסֶאבַע וְאִטְהַרוּ. וּבַעַד
 דִּיֵּאֲלֵךְ תִּדְכִּילוּ אֱלִי אֲלֵעֶסְכֶּר:
 (כה) פִּקְאֵל אֲלֵלָה לְמוֹסִי קֵאִילָא:
 (כו) אֲרַפֵּעַ גְּמִלָּה פִּי אֲלֵסְבִי. מֵן

כד **וּכְבַּסְתֶּם בְּגִדֵיכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְטָהַרְתֶּם**
וְאַחֲרַיִם תָּבֹאוּ אֶל־הַמִּחֻנָּה: וְתַחֲנוּן לְבוּשֵׁיכֶן. בְּיוֹמָא
 שְׁבִיעָא וְתִדְכוּן. וְכֵתֵר בֵּן תִּיעֲלוֹן לְמִשְׁרִיתָא: (רביעי) ❀ רביעי תימן בספרי ❀

❀ שני כשהן מחוברות בסת"י ❀ כה **וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה**
לֵאמֹר: וְאָמַר יְיָ לְמֹשֶׁה לְמִימַר: כו **שָׂא אֶת־רֹאשׁ**
מִלְּקוֹחַ הַשָּׂבִי בָאָדָם וּבִבְהֵמָה אֹתָהּ וְאֶלְעָזָר

— רס"י —

וְרִבּוּתֵינוּ דְּרִשׁוּ מִכָּאן, שֶׁאֵף לְהַכְשִׁירָן מִן
 הָאִסּוּר הִטְעִין טְבִילָה לְכָלִי מִתְּכוֹת. וּמִי נָדָה
 הַכְּתוּבִין כָּאן דְּרִשׁוּ מִיָּם הָרְאוּיִם לְטָבּוּל
 בָּהֶם נָדָה. וְכַמָּה הֵם, אֲרַבְעִים סָאָה: וְכָל
 אֲשֶׁר לֹא יֵבֹא בְּאֵשׁ. כָּל דָּבָר שֶׁאֵין
 תִּשְׁמִישׁוֹ עַל יְדֵי הָאוּר, כְּגוֹן כּוֹסוֹת וְצִלְחָנוֹת
 שֶׁתִּשְׁמִישָׁן בְּצוּנָה וְלֹא בִלְעוּ אִסּוּר: תַּעֲבִירוּ
 בַּמַּיִם. מִטְבִּילֵן וְדִיּוֹ וְדוֹקָא כְּלֵי מִתְּכוֹת:
 כד אֵל הַמִּחֻנָּה. לְמַחֲנֵה שְׂכִינָה, שֶׁאֵין טָמֵא
 מִת טַעֲוִן שְׁלוּחַ מִמִּחֻנָּה לֹאִיהָ וּמִמִּחֻנָּה
 יִשְׂרָאֵל: כו שָׂא אֶת־רֹאשׁ. קַח אֶת הַחֹשֶׁבֶן:

אֶת הַחֹשֶׁב לִזְמַר שְׁצִרְיָה לְהַעֲבִיר חֲלוּדָה שְׁלוֹ
 קוּדָם שֶׁיִּגְעִילָנוּ, וְזֶהוּ לְשׁוֹן אֶךְ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה שֵׁם
 חֲלוּדָה, אֶךְ הַמִּתְכַּת יִהְיֶה כְּמוֹת שְׁהוּא:
 כג כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יֵבֹא בְּאֵשׁ. לְבָשָׁל בּוֹ
 כָּלוּם: תַּעֲבִירוּ בְּאֵשׁ. כְּדָרְךָ תִּשְׁמִישׁוֹ
 הִגְעִלְתּוּ, מֵה שֶׁתִּשְׁמִישׁוֹ עַל יְדֵי חֲמִין,
 יִגְעִילָנוּ בְּחֲמִין, וּמֵה שֶׁתִּשְׁמִישׁוֹ עַל יְדֵי צֵלִי,
 כְּגוֹן הַשְּׁפּוֹד וְהָאֶסְכָּלָה, יִלְבְּנֶנּוּ בְּאוּר: אֶךְ בְּמִי
 נָדָה יִתְחַטֵּא. לְפִי פִשּׁוּטוֹ חֲטוּי זֶה לְטָהַרוֹ
 מִטְּמֵאֵת מֵת. אָמַר לָהֶם צִרְיָכִין הַכֵּלִים גְּעוּל
 לְטָהַר מִן הָאִסּוּר, וְחֲטוּי לְטָהַר מִן הַטְּמֵאָה.

תפסיר רס"ג

אלנאס ואלבֹהאים. אנת
ואלעזר אלמאם. ורויסא
אבא אלגמאעה: כז) ואקסם
דאלד. בין אהל אלחרב.
אלד'ין כ'רגו לאלג'ון. ובין
סאיר אלגמאעה: כח) וארפע
מפסא ללה. מן אהל אלחרב
אלכ'ארגין לאלג'ון. ראסא
ואחדא. מן כל כ'מס מאיה. מן
אלנאס ואלבֹקר. ואלחמיר
ואלג'נם: כט) כ'דו דאלד מן
קסמ'הם רפיעה ללה. ואדפֿעו
דאלד לאלעזר אלמאם:
ל) וכ'ד' מן קסם ב'ני אסראיל
ואחדא מן כ'מסין. מן אלנאס

הִכֵּן וְרָאשֵׁי אֲבוֹת הָעֵדָה:

קִבִּיל. יְת חוֹשֵׁבֵן דְּבֵרֶת שְׁבִיָּא. בְּאִנְשָׁא
וּבְבַעֲיָרָא. אֵת וְאֶלְעֶזֶר כְּהֵנָּא. וְרִישֵׁי

אֲבֹהֶת כְּנִשְׁתָּא: כז וְחֻצִּית

אֶת־הַמִּלְקוֹחַ בֵּין תַּפְשֵׁי

הַמִּלְחָמָה הַיֵּצְאִים לַעֲבָא

וּבֵין כָּל־הָעֵדָה: וּתְפִלִּיג יְת

דְּבֵרֶתָא. בֵּין גּוֹבְרֵי מְגִיחֵי קְרָבָא. דְּנִפְקוּ

לְחִילָא. וּבֵין כָּל כְּנִשְׁתָּא: כח וְהִרְמַת

מָכֶס לִיהוָה מֵאֵת אַנְשֵׁי

הַמִּלְחָמָה הַיֵּצְאִים לַעֲבָא

אֶחָד נֶפֶשׁ מִחֲמֵשׁ הַמָּאוֹת מִן־הָאָדָם וּמִן־

הַבֶּקֶר וּמִן־הַחֲמֹרִים וּמִן־הַיֵּצְאָן: וְתַפְרִישׁ נְסִיבָא קָדָם

יֵי. מן גּוֹבְרֵי מְגִיחֵי קְרָבָא דְּנִפְקוּ לְחִילָא. חֲדָא נַפְשָׁא. מִחֲמֵשׁ מָאָה. מן

אִנְשָׁא וּמִן תּוֹרֵי. וּמִן חֲמֹרֵי וּמִן עֲנָא: כט מִמַּחֲצִיתָם תִּקְחוּ

וְנִתְּתָה לְאֶלְעֶזֶר הַכֹּהֵן תְּרוּמַת יְהוָה: מִפְּלִגּוּתָהוֹן

תִּסְבּוּן. וְתִתִּין. לְאֶלְעֶזֶר כְּהֵנָּא אַפְרָשׁוּתָא קָדָם יֵי: ל וּמִמַּחֲצִית

בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל תִּקְח | אֶחָד | אֶחָד מִן־הַחֲמִשָּׁים

מִן־הָאָדָם מִן־הַבֶּקֶר מִן־הַחֲמֹרִים וּמִן־הַיֵּצְאָן

מִכָּל־הַבְּהֵמָה וְנִתְּתָה אֹתָם לְלוֹיִם שְׁמֹרֵי

— רס"י —

כז וְחֻצִּית אֶת הַמִּלְקוֹחַ בֵּין תַּפְשֵׁי הַמִּלְחָמָה וְגוֹי. חֻצִּי לְאֵלּוּ וְחֻצִּי לְאֵלּוּ:

תפסיר רס"ג

ואל־בְּקָר. ואל־חֲמִיר ואל־גִּנֹּם
 וסֹאִיר אֱלֹבֵה־אִים. וְאִדְפֵּעַ
 דִּיאֲלֹךְ אֱלִי אֱלִילִי־וֹאֲנִין.
 חֲאִפְצִי מִחִפִּין מִסִּכֵּן אֱלִלָה:
 (לא) פִּצְנֵנִעַ מוֹסִי. וְאֵלְעֹזֶר
 אֱלֹא־מֵאֵם. כִּמָּא אִמֵּר אֱלִלָה
 מוֹסִי: (לב) וְכֹאֵן אֱלִפִי. גִּמְלָה
 אֱלִגְנִימָה. אֱלִתִי גִנְמָה
 אֱלֹקוֹם אֱלִגְזָאָה. עֵדֵד אֱלִגְנֵם.
 סֵת מֵאִזָּה אֱלִי. וְכִמְסָה וְסִבְעִין
 אֱלִפָּא: (לג) וְעֵדֵד אֱלִבְקָר.
 אֶת־נִין וְסִבְעִין אֱלִפָּא: (לד) וְעֵדֵד
 אֱלִחֲמִיר. וְאֶחָד וְסִתִּין אֱלִפָּא:
 (לה) וּמִן אֱלִנָּס. מִן אֱלִנָּסָא.
 אֱלִתִי לֹם יַעֲרֹפֶן מִצִּיאָגְעָה אֱלִי
 דִּגְאֵל. אֶת־נִין וְתִלְאֶת־יִין אֱלִפָּא:

מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכָּן יְהוָה:

וּמִפְּלָגוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. תִּסָּב חֹד דִּיתְחֹד
 מִן חֲמִשִּׁין. מִן אֲנָשָׁא מִן תּוֹרִי. מִן חֲמִיר
 וּמִן עֲנָא מִכָּל בְּעִידָא. וְתִתִּין יְתֵהוּן
 לְלִי־וֹאִי. נְטִירִי מִטָּרֶת מִשְׁכָּנָא דִּיִּי:

לֹא וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאֵלְעֹזֶר

הַכֹּהֵן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה

אֶת־מֹשֶׁה: וַעֲבַד מֹשֶׁה. וְאֵלְעֹזֶר

כִּהְנָא. כִּמָּא דִּפְקִיד יִי יֵת מֹשֶׁה:

וַיְהִי הַמִּלְקוֹחַ יֵתֶר הַבֶּזֶר

אֲשֶׁר בָּזְזוּ עִם הַצֶּבֶא צֶאֱן

שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף וְשִׁבְעִים

אֶלֶף וְחֲמִשָּׁת אֲלָפִים: וְהָיָה דְּבִרְתָּא. שְׁאָר בָּזָא. דְּבִזּוּ עֲמָא

דִּנְפִקוּ לְחִילָא. עֲנָא. שִׁית מָאָה וְשִׁבְעִין וְחֲמִשָּׁא אֲלָפִין: לֵג וּבְקָר

שְׁנַיִם וְשִׁבְעִים אֶלֶף: וְתּוֹרִי. שִׁבְעִין וְתִרִין אֲלָפִין:

לֵד וְחֲמִירִים אֶחָד וְשִׁשִּׁים אֶלֶף: וְחֲמִירִי. שְׁתִּין וְחָד אֲלָפִין:

לֵה וְנִפְשׁ אָדָם מִן־הַנָּשִׁים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ מִשְׁכָּב

זָכָר כָּל־נֶפֶשׁ שְׁנַיִם וְשִׁלְשִׁים אֶלֶף: וְנִפְשָׁא דְּאֲנָשָׁא.

מִן נְשִׂיאָא. דִּלָּא יָדְעָא מִשְׁכָּבִי דְּכּוּרָא. כָּל נִפְשָׁתָא. תִּלְתִּין וְתִרִין אֲלָפִין:

— רס"י —

לֵב וַיְהִי הַמִּלְקוֹחַ יֵתֶר הַבֶּזֶר. לִפִּי שְׁלֹא נִצְטוּוּ
 לְהָרִים מִכָּס מִן הַמִּטְלָטְלִין אֱלָא מִן הַמִּלְקוֹחַ.
 לְכַלֵּל חֲלָקָה וְלְכַלֵּל מִכָּס. שְׁהִיָּה עוֹדֵף עַל בִּז
 הַמִּטְלָטְלִין אֲשֶׁר בָּזְזוּ עִם הַצֶּבֶא אִישׁ לוֹ, וְלֹא
 כָּתַב אֶת הַלְשׁוֹן הַזֶּה, וַיְהִי הַמִּלְקוֹחַ שָׁבֵא
 בָּא לְכַלֵּל חֲלָקָה מִסְפֵּר הַצֶּבֶא וְגו':

זֶלֶק הַדְּקֻדָּק: לֵב יֵתֶר הַבֶּזֶר. קִמֵּץ בִּזְקָף וּבִמּו סֵרָה לִית כּוּוֹתִיָּה קִמֵּץ (מַהֲרִי"ב):

תפסיר רס"ג

לו) פכאן נצף דאלף. וְהוּ נְצִיב
אֲלֵדִי כִּי־גוֹ לֹאֲלֹגִזוּ. עֲדִיד
אֲלֹגִנִם. תִּלְאֲתִי מֵאִידִי אֶלֶף.
וְסִבְעָה וְתִלְאֲתִין אֶלְפָא וְכִמְס
מֵאִידִי: לו) פכאן עֲדִיד אֶלְמִכְס
לֵלֶה מִן אֲלֹגִנִם. סֵת מֵאִידִי
וְכִמְסָה וְסִבְעִין רֵאסָא:
לח) וְאֲדִי אֶלְבָּקֶר סֵתָה
וְתִלְאֲתִין אֶלְפָא. פְּמִכְסָהּ לֵלֶה
אֲתֵינִין וְסִבְעִין: לט) וְאֲדִי
אֶלְחִמִיר. תִּלְאֲתִין אֶלְפָא
וְכִמְסָה מֵאִידִי. פְּמִכְסָהּ לֵלֶה
וְאַחַד וְסֵתִין: מ) וְאֲדִי נְפֹס
אֶלְנָאס. סֵתָה עֶשֶׂר אֶלְפָא.
פְּמִכְסָהּ לֵלֶה. אֲתֵינִין
וְתִלְאֲתִין נְפֹסָא: מא) פְּדִפֵּעַ
מוֹסִי. אֶלְמִכְס אֶלְמִרְפּוּעַ לֵלֶה.
אֲלִי אֶלְעִזֹר אֶלְאֶמָאם. כְּמָא

לְוִי וְתִהְיֶה הַמַּחֲצָה חֵלֶק
הַיִּצְאִים בַּעֲבָא מִסֵּפֶר
הַצֵּאֵן שְׁלֹשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף
וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וּשְׁבַעַת
אַלְפִים וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת: וְהָיוּ
פְּלִגּוּתָא. חוֹלֶק. גּוֹבְרִיא דְנִפְקוּ לְחִילָא.
מִנֵּין עָנָא. תִּלְתַּת מָאָה וְתִלְתִּין: וּשְׁבַעַת
אַלְפִין וְחֲמֵשׁ מָאָה: לְוִי הֵי הַמִּכְס
לִיהוֹה מִן־הַצֵּאֵן שֵׁשׁ מֵאוֹת
חֲמֵשׁ וּשְׁבַעִים: וְהָיוּ. נְסִיבָא קָדָם
יִי מִן עָנָא. שֵׁית מָאָה וּשְׁבַעִין וְחֲמֵשׁ:
לח) וְהִבָּקֶר שֵׁשָׁה וּשְׁלֹשִׁים

אֶלֶף וּמִכְסָם לִיהוֹה שְׁנַיִם וּשְׁבַעִים: וְתוֹרִי. תִּלְתִּין
וְשֵׁתָא אֶלְפִין. וְנְסִיבָהוֹן קָדָם יִי שְׁבַעִין וְתִרִין: לט) וְחֲמִירִים
שְׁלֹשִׁים אֶלֶף וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וּמִכְסָם לִיהוֹה
אַחַד וּשְׁשִׁים: וְחֲמִירִי. תִּלְתִּין אֶלְפִין וְחֲמֵשׁ מָאָה. וְנְסִיבָהוֹן קָדָם
יִי שְׁתֵּין וְחֵד: מ) וְנִפְשׁ אָדָם שֵׁשָׁה עֶשֶׂר אֶלֶף וּמִכְסָם
לִיהוֹה שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים נֶפֶשׁ: וְנִפְשָׁא דְאַנְשָׁא. שְׁתֵּת עֶשֶׂר
אַלְפִין. וְנְסִיבָהוֹן קָדָם יִי. תִּלְתִּין וְתִרִין נֶפֶשׁ: מא) וַיִּתֵּן מֹשֶׁה
אֶת־מִכְסֵי תְרוּמַת יְהוָה לְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: וַיִּהְיֶה מֹשֶׁה. יֵת נְסִיב אֶפְרָשׁוּתָא קָדָם יִי.

תפסיר רס"ג

אמרה אללה: (מב) ומן קסם
(י"ג) ועד קסם) בני אסראיל
אלדי קסם מוסי'. מן אלקום
אלג'זאה: (מג) פכאן ד'אלך מן
אלג'זם. ת'לאַת' מאיה' אלף.
וסבעה ות'לאַת'ין אלפא וְכ'מס
מאיה: (מד) ומן אלבקר. סתה
ות'לאַת'ין אלפא: (מה) ומן
אלחמיר. ת'לאַת'ין אלפא
וְכ'מס מאיה: (מו) ומן גפוס
אלנאס. סתה' עשר אלפא:
(מז) פאכ'ד' מוסי' מן ד'אלך.
ואחדא מן כל כ'מסין. מן אל'
נאס ואלב'האים. ודפעהא אלי'
אלליואניין. חאפצי' מחפין'
מסכן אללה. כמא אמרה:

לאלעזר כהנא. כמא דפקיד יי ית משה:

וממחצית בני (חמישי) מב

ישראל אשר חצה משה

מן-האנשים העבאים:

ומפלגות בני ישראל. דפלג משה מן

גובריא דנפקו לחילא: מג **ותהי**

מחצת העדה מן-העצאן

שלש-מאות אלף ושלשים

אלף שבעת אלפים וחמש

מאות: מז **והות.** פלגות פנשתא מן ענא.

תלת מאה ותלתין. ושבעה אלפין וחמש

מאה: מח **ובקר ששה ושלשים אלף:** מט **ותורי.** תלתין

ושתא אלפין: מז **וחמרים שלשים אלף וחמש**

מאות: מז **וחמרי.** תלתין אלפין וחמש מאה: מז **ונפש אדם**

ששה עשר אלף: מז **ונפשא דאנשא.** שתת עשר אלפין:

מז **ויקח משה ממחצת בני-ישראל את-האחז**

אחד מן-החמשים מן-האדם ומן-הבהמה ויתן

אתם ללויים שמרי משמרת משכן יהוה כאשר

צוה יהוה את-משה: מז **ונסיב משה מפלגות בני ישראל.**

— רס"י —

העובאים: מג ותהי מחצת העדה. כף וקר:

מז-מח ויקח משה וגוי הפקדים. המננים:

מב וממחצית בני ישראל אשר חצה

משה. לעדה והוציאה להם מן האנשים

תפסיר רס"ג

מח) ת'ם תקדם אלי' מוסי'
אלמווכלין באלוף אלגיש.
רויסא אלאלוף ורויסא אלמיין:
מט) פקאלו למוסי'. אן עבידך
רפעו. ג'מלה' אהל אלחרב
אלד'ין מענא. ולם יפקד מנא
רגל: נ) וקד קדמנא קרבאן
אללה אי רגל מנא וגד אנ'יה'
ד'הב מן דמלג וסואר. וחלקה
ותרפי וחקאב. לנסתג'פר ען
נפוסנא בין ידי אללה:
נא) פקב'ין מוסי' ואלעזר

יִתְּ דִּאתְחַד חַד מִן חֲמִשִּׁין. מִן אִנְשָׁא
וּמִן בְּעִירָא. וַיִּהְיֶה יִתְהוּן לְלִיָּאִי. נְטָרִי
מִטָּרַת מִשְׁכָּנָא דִּיִּי. כְּמָא דְּפִקִּיד יִי
יִת מִשָּׁה: **וַיִּקְרְבוּ אֶל־מֹשֶׁה
הַפְּקָדִים אֲשֶׁר לְאַלְפֵי
הָעֵבֶר שְׂרֵי הָאֲלָפִים וְשְׂרֵי
הַמֵּאוֹת:** וַקְרִיבוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה. דִּמְמוּנִן
עַל אֲלָפֵי חֵילָא. רַבְּנֵי אֲלָפֵי וְרַבְּנֵי
מֵאוֹתָא: **וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה**

**עֲבַדְיָךְ נִשְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה אֲשֶׁר
בְּיָדָנוּ וְלֹא־נִפְקַד מִמֶּנּוּ אִישׁ:** וַאֲמָרוּ לְמֹשֶׁה. עֲבַדְךָ
קִבְּלוּ. יִת חוּשְׁבִּין. גּוּבְרֵי מְגִיחֵי קִרְבָּא דְּעַמְּנָא. וְלֹא שָׂגָא מִנָּנָא אִנְשׁ:
**וַנִּקְרַב אֶת־קִרְבָּן יְהוָה אִישׁ אֲשֶׁר מֵצֵא
כְּלִי־זָהָב אֶעְעֶדָה וְעֲמִיד טַבַּעַת עָגִיל וְכוּמָז
לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵינוּ לִפְנֵי יְהוָה:** וַקְרִיבֵנָא יִת קוּרְבָּנָא
דִּיִּי. גְּבַר דִּאֲשַׁכַּח מִן דְּדִהֵב שִׁירִין וְשִׁבְיָן. עֲזָקִין קִדְשִׁין וּמַחוּךְ. לְכַפֵּרָא
עַל נַפְשֹׁתֵנָא קָדָם יִי: **וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
אֶת־הַזָּהָב מֵאֵתָם כָּל כְּלֵי מַעֲשֵׂה:** וְנָסִיב מֹשֶׁה.

— רס"י —

מט וְלֹא נִפְקַד. וְלֹא נְחָסֵר וְתִרְגּוּמוֹ וְלֹא שָׂגָא. אַף הוּא בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי חֲסָרוֹן, כְּמוֹ אֲנָכִי אֲחַטְנָה, (זכרשית לא, לט) תִּרְגּוּמוֹ דְּהוֹת שָׂגִיא מִמִּנְיָנָא, וְכֵן כִּי יִפְקַד מוֹשֶׁה (שמואל א' כ, יח), יִחָסֵר מְקוֹם מוֹשֶׁה, אִישׁ דְּרָגִיל לִישָׁב שָׁם.

וְכֵן (שס כ, כז) וַיִּפְקַד מְקוֹם דָּוִד, נְחָסֵר מְקוֹמוֹ וְאִין אִישׁ יוֹשֵׁב שָׁם: **כִּי אֶעְעֶדָה.** אֵלּוּ צְמִידִים שְׁלֶרְגֵל: **וְעֲמִיד.** שְׁלֶד: **עָגִיל.** גִּזְמִי אֲזֹן: **וְכוּמָז.** דְּפּוֹס שֶׁל בֵּית הַרְחָם לְכַפֵּר עַל הַרְהוּר הַלֵּב שֶׁלִּבְנוֹת מִדְיָן:

תפסיר רס"ג

אלאמאם. דיאלד אלד'הב
מנהם. כל אניה מצוגיה:
נב) פכאן כל ד'הב אלד'פיעה.
אלד'י רפעו ללה. סתה עשר
אלף. וסבע מאיה וכ'מסין
מתקאל. מן רויסא אלאלופ.
ומן רויסא אלמין: נג) אמא
סאיר אהל אלג'זו. פמא ג'נמיה
כל ואחד פאן לה: נד) ולמא
אכ'ד' מוסי. ואלעזר אלאמאם
אלד'הב. מן רויסא אלאלופ
ואלמין. אתו בה אלי כ'בא
אלמחצ'ר. ד'כרא לבני אסראיל
בין ידי אללה: לב א) ומאשיה
פתיירה. פאנת לבני ראובן.
ולבני גד עצימה גדא.
פראו. בלד יעזר ובלד גרש.
ואדיא בה מוצ'ע מאשיה:

ואלעזר כהנא. ית דהבא מנהון. כל מאן
דעובדא: **ג** ויהי | כל-זהב
התרומה אשר הרימו
ליהוה ששה עשר אלף
שבע-מאות וחמשים שקל
מאת שרי האלפים ומאת
שרי המאות: והיה כל דהב
אפרשותא. דאפרישו קדם יי. שתת עשר
אלפין. שבע מאה וחמשים סלעין. מן
רבני אלפי. ומן רבני מאותא:
ג אנשי העבא בזו איש
לו: גוברין דחילא. בזו גבר לנפשיה:

ג ויקח משה ואלעזר
הכהן את-הזהב מאת שרי האלפים והמאות
ויבאו אתו אל-אהל מועד זכרון לבני-ישראל
לבני יהוה: ונסיב משה. ואלעזר כהנא ית דהבא. מן רבני אלפי
ומאותא. ואית'אוי יתיה למשפן זמנא. דוכרנא לבני ישראל קדם יי: **פ**

ל' חמירינין בספרי שלישי כשהן מחוברות בסת"י ל' (ששי) (שלישי כשהן מחוברות)

ל ומקנה | רב ה"ה לבני ראובן ולבני-גד
עצום מאד ויראו את-ארץ יעזר ואת-ארץ
גלעד והנה המקום מקום מקנה:

תפסיר רס"ג

(ב) פגאו בני גד ובני ראובן.
 וקאלו למוסי ואלעזר
 אלמאם. ואשראף אלגמאעה
 קאילין: (ג) אן עטרות ודיבון
 ועזב ונמרה. וחשבון ואלעלה.
 וסבם ונבו ובעון: (ד) אלבלד.
 אלד'י פתחה אללה בין ידי
 גמאעה בני אסראל. הו בלד
 יצח לאלמאשיה. ולעבדיך
 מואשי: (ה) פקאלו. אן וגדנא
 חציאא ענדך. ידפע אלינא
 הדא אלבלד נחלה. לא תגינא
 אלארדן: (ו) פקאל להם מוסי.

ובעיר סגי. הוה. לבני ראובן. ולבני גד
 תקיף לחדא. וחזו. ית ארע יעזר וית ארע
 גלעד. והא אתרא אתר פשר לבית
 בעיר: **ב ויבאו בני גד ובני
 ראובן ויאמרו אל משה
 ואל אלעזר הכהן ואל
 נשיאי העדה לאמר:** ואתו בני
 גד ובני ראובן. ואמרו למשה ולאלעזר
 כהנא. ולרבבי פנשתא למימר:
ג עטרות ודיבן ויעזר

ונמרה וחשבון ואלעלה ושבם ונבו ובעון:
 עטרות ודיבון ויעזר ונמרה. וחשבון ואלעלה. ושבם ונבו ובעון:
**ד הארץ אשר הבה יהוה לפני עדת ישראל
 ארץ מקנה הוא ולעבדיך מקנה:** ארעא. דמחא יי
 ית יתבהא קדם פנשתא דישראל. ארע פשרא לבית בעיר היא.
 ולעבדך אית בעיר: **ס** ספרי תימן **ז ויאמרו אם מעאנו
 חן בעיניך יתן את הארץ הזאת לעבדיך
 לאחזה אל תעברנו את הירדן:** ואמרו. אם אשכחנא
 רחמין בעינך. תתיהיב. ארעא הדא. לעבדך לאחסנא. לא תעברנא
 ית ירדנא: **ח ויאמר משה לבני גד ולבני ראובן
 האחיכם יבאו למלחמה ואתם תשבו פה:**

— רס"י —

לב ג עטרות ודיבון וגו'. מארץ סידון ועוג דיו: ו האחיכם. לשון תמיכה הוא:

תפסיר רס"ג

הל אכזותכם ימציון אלי
אלחרב. ואתם תגלוסון ההנא:
ז) ולם תגבנון קלוב בני
אסראיל. מן אלמציר אלי
אלבלד. אלדי אעטאהם אללה:
ח) כדא צנעו אבאיכם. חין
בעת'ת בהם. מן רקים ברנע
לירמו אלבלד: ט) פבלגיו אלי
ואד אלענקוד. וראוה. וגבנו
קלוב בני אסראיל. מן אן
ידכלו אלבלד. אלדי אעטאהם
אללה: י) פאשתד ג'צ'ב אללה
פי דאלד אלזקת. ואקסם
קאילא: יא) אן ראו אלדגאל
אלדי צעדו מן מצר. מן אבן

ואמר משה. לבני גד ולבני ראובן.
האחיכון. ייתון לאגחא קרבא. ואתון
תתבון הקא: ז) ולמה (כ' תנואון)
תניאון את-לב בני
ישראל מעבר אל-הארץ.
אשר-נתן להם יהוה: ולמא
תונון. ית לבא דבני ישראל. מלמעבר
לארעא. דיהב להון יי: ח) כה עשו
אבותיכם בשלחי אתם
מקדש ברנע לראות
את-הארץ: כדן עבדו אבהתכון.

כד שלחית יתהון. מרקם גיאה למחוי ית ארעא: ט) ויעלו
עד-נחל אשכול ויראו את-הארץ ויניאו את-
לב בני ישראל לבלתי-בא אל-הארץ אשר-
נתן להם יהוה: וסליקו עד נחלא דאתכלא. וחזו ית ארעא.
ואניאו. ית לבא דבני ישראל. כדיל דלא למיעל לארעא. דיהב להון
יי: י) ויחר-אף יהוה ביום ההוא וישבע לאמר:
ותקיף רוגזא דיי ביומא ההוא. וקיס למימר: יא) אם-יראו
האנשים העלים ממצרים מבן עשרים שנה

— כס"י —

ז) ולמה תניאון. תסירו ותמניעו לבם מעבור המלחמה וחזק הערים והעם: ח) מקדש
שיקיו סבורים שאתם יראים לעבור מפני ברנע. כף שמה. ושני קדש דיו:

תפסיר רס"ג

עשרין סנה פצאעדא. אלבלד
אלדי אקסמת. לאברהם
ויצחק ויעקוב. אד' למ יתבעו
טאעתי: יב) אלא פלב אבן
יפנה אלקנזי. ויהושע אבן נון.
פאנהמא אתבעא טאעה'
אללה: יג) פלמא אשתד ג'צ'ב
אללה עליהם. תווקהם פי
אלברייא ארבעין סנה. אלי' אן
פני גמיע אלגיל. אלדי' פעל אל-
שר בין ידי אללה: יד) וקראכם
קד קמתם פי מכאן אבאיכם.
עלי' תעלים אלנאס אלכ'אטיין.
לתזידו איציא פי שדה' ג'צ'ב
אללה עלי' אל אסראיל:

וּמַעַלָה אֶת הָאָדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
וְלְיַעֲקֹב כִּי לֹא־מְלָאוּ
אֲחֵרָי: אִם יַחֲזוּן גּוֹבְרִיָּא דְסַלִּיקוּ
מִמַּצְרַיִם. מִבְּר עֲשָׂרִין שָׁנִין וּלְעֵילָא. יֵת
אַרְעָא. דְּקִימִית. לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
וְלְיַעֲקֹב. אֲרִי לֹא אֲשֻׁלִּימוּ בְּתֵר דְּחִלְתִּי:
כִּי בָלְתִי פֶלֶב בֶּן־יִפְנָה
הַקְנִזִי וַיהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן כִּי
מְלָאוּ אֲחֵרֵי יְהוָה: אֱלֵהִין. פֶּלֶב
בְּר יִפְנָה קְנִזָּא. וַיהוֹשֻׁעַ בְּר נון. אֲרִי

אֲשֻׁלִּימוּ בְּתֵר דְּחִלְתָּא דִּי: כִּי וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל
וַיִּנָּעֻם בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד־תֵּם כָּל־
הַדֹּר הָעֹשֶׂה הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה: וּתְקִיף רוּגְזָא דִּי
בְּיִשְׂרָאֵל. וְאוֹחֲרִנוּן בַּמִּדְבָּרָא. אַרְבָּעִין שָׁנִין. עַד דְּסָף כָּל דְּרָא. דְּעַבֵּד
דְּבִישׁ קָדָם יִי: דִּי וְהִנֵּה קִמַּתָּם תַּחַת אֲבֹתֵיכֶם
תַּרְבּוֹת אֲנָשִׁים חֲטָאִים לְסַפּוֹת עוֹד עַל חֲרוֹן
אַף־יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל: וְהָא קִמַּתוּן. בְּתֵר אֲבָהָתְכוּן. תַּלְמִידֵי
גּוֹבְרִיָּא חִיבָא. לְאוֹסְפָא עוֹד. עַל תְּקוּף רוּגְזָא דִּי עַל יִשְׂרָאֵל:

— רס"י —

יב הקנזי. חורגו של קנז הנה, וילדה לו אמו שכלכל את עתניאל: יג וינעם. ויטלטלם. מן שנה על שנה, (ירמיה ז, כא) עולותיכם ספו

וזלק הרקדוק: יא כי לא מלאו. קל הלמ"ד (מהרי"ב):

תפסיר רס"ג

טו) לאנכם אן רגענתם ען טאעטת. זאד פי תרפהם פי אלברייח. פתהלפון הולאי אלקום אדאי אמסכו ענכם: טז) פתקדמו אליה וקאלו. אנא נבני חציאירא למואשינא ההנא. וקרא לאטפלנא: יז) ונחן נתגדד מסרעין. בין ידי בני אסראיל. אלי אן נוצלהם אלי מפאנחם. פיקים אטפאלנא פי קרא חצינה. מן קבל אהל אלבלד: יח) לא נרגע אלי ביותנא. אלי אן יחוז כל סבט

כ"י תשובן מאחריו ויסף עוד להניחו במדבר ושחתם לכל-העם הזה: ארי תתובון מבתר דחלתיה. ויוסיף עוד. לאוחרותהון במדברא. ותחבלון לכל עמא הדין: ס טז ויגשו אליו ויאמרו גדרת צאן נבנה למקננו פה וערים לטפנו: וקריבו לו תיה ואמרו. חטרין דען. נבני לבעירנא הקא. וקרוין לטפלנא: ז' ואנחנו נחלק חשים לפני בני ישראל עד אשר אם הביאנם אל-מקומם וישב טפנו בערי המבצר מפני ישובי הארץ: ואנחנו נזדרז מבעין. קדם בני ישראל. עד דנעילנן לאתרהון. ויתב טפלנא בקרוין פריכון. מן קדם יתבי ארעא: יח לא נשוב אל-בתינו עד התנחל בני ישראל איש נחלתו: לא נתוב לבתנא.

— רס"י —

שגבורים היו. שפן נאמר בגד (דברים לג, כ) וטרף זרוע אף קדקד, ואף משה חזר ופרש להם באלה הדברים (דברים ג, יח) ואצו אתכם בעת ההיא וגוי חלוצים תעברו לפני אחיכם בני ישראל כל בני חיל. וביריחו פתיב (יחזקאל י, יג) והחלוץ חולץ לפניכם, זה ראובן וגד שקימו תנאים: וישב טפנו. בעודנו אצל אחינו: בערי המבצר. שגבנה עכשיו:

וגוי, לשון תוספת: טז נבנה למקננו פה. חסים היו על ממונם יותר מבניהם ובנותיהם, שהקדימו מקניהם לטפם. אמר להם משה לא כן עשו. העיקר עיקר והטפל טפל, בנו לכם תחלה ערים לטפכם ואחר כך גדרות לצאנכם: יז ואנחנו נחלק חשים. נזדרזו מהירים, כמו (ישעיה ח, ט) מהר שלל חש בז, (ישעיה כ, יט) מהר יחיש: לפני בני ישראל. בראשי גיסות, מתוך

תפסיר דס"ג

מִן בְּנֵי אִסְרָאֵל נִחְלָתָהּ: (יט) לֹאנָא לֹא נַחוּז מַעְהֶם. מִן עֵבֶר אֱלֹאֲרֶדֶן אֱלִי הִנָּאךְ. אֲדִי קֹד קִבְצִנָא נִחְלָתָנָא. מִן עֵבֶר אֱלֹאֲרֶדֶן שִׁרְקִיָּא: (כ) פְּקָאֵל לָהֶם מוֹסִי. אֵן צְנַעְתֶּם הִדִּיא אֱלֹאֲמֵר. וְתַגְרִדְתֶּם בֵּין יָדֵי אֱלֹלָה לֹאֲלֵגִישׁ: (כא) וְעֵבֶר לָכֶם כָּל מַגִּיד מִנְכֶּם. אֱלֹאֲרֶדֶן בֵּין יָדֵיהּ. אֱלִי אֵן יִקְרִץ אַעֲדֵאִיהּ מִן בֵּין יָדֵיהּ: (כב) וְאֲדִיא פִתַּח אֱלֹלָה. בֵּין יָדֵיהּ פִּבְעֵד דִּיאֲלֹךְ תַּרְגֵּעוּן. פִּתְכוּנוֹן אֲבֵרִיא. עֲנֵד אֱלֹלָה וְעֲנֵד אֶל אִסְרָאֵל. וְיִכּוֹן

עד דיחסנון בני ישראל גבר אחסנתיה:

יט כי לא נחל אתם מעבר

לירדן והלאה כי באה

נחלתנו אלינו מעבר

הירדן מזרחה: ארי לא נחסין

עמהון. מעברא לירדנא ולהלאה. ארי

קבילנא אחסנתנא לנא. מעברא לירדנא

מִדְנָחָא: פ (שבועי) (רביעי כשהן מחוברות)

פ שבועי בספרי תיטן רביעי במחברות בסת"י

ב ויאמר אליהם משה

אם-תעשון את-הדבר הזה אם-תחלצו לפני

יהוה למלחמה: ואמר להון משה. אם תעבדון ית פתגמא

הדין. אם תזדרזון. קדם עמא די לקרבא: כא ועבר לכם

כל-חלוצ את-הירדן לפני יהוה עד הורישו

את-איביו מפניו: ויעבר לכון כל דמזרו. ית ירדנא קדם

עמא די. עד דיתריך. ית בעלי דבבוהי מן קדמוהי:

כב ונכבשה הארץ לפני יהוה ואחר תשובו

והייתם נקים מיהוה ומישראל והיתה הארץ

— כש"י —

יט מעבר לירדן וגוי. בעבר המערבי: כי באה נחלתנו. פבר קבילנא בעבר המזרחי:

זולק הדקדוק: כההיתה הארץ הזאת לכם. כל והיתה בתרין טרסין היא בגעיא בלא חילוף

וכל והיתה בתלשא ימין בלא געיא בר מן חד והיתה הארץ (מהר"ב:)

תפסיר רס"ג

הַזֹּאת לָכֶם לְאַחֲזָה לְפָנַי**יְהוָה: וְתִתְּכֵי־שׁ אֶרֶץ. קִדְּם עֲמָא****יִי וּבִתֵּר בֶּן תְּתוּבוֹן. וְתִהְיוֹן זָכָאִין. קִדְּם****יִי וּמִי־שְׂרָאֵל. וְתִהְיִי. אֶרֶץ הָדָא לְכוֹן.****לְאַחֲסָנָא קִדְּם יִי: כֹּג וְאִם-לֹא****תַּעֲשׂוֹן לִּן הִנֵּה חֲטָאתֶם****לִיהוָה וְדַעוּ חֲטָאתְכֶם****אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶתְכֶם: וְאִם לֹא****תַּעֲבֹדוֹן בֶּן. הָא חֲבֵתוֹן קִדְּם יִי. וְדַעוּ****חֹבֶתְכוֹן. דִּתְשַׁכַּח יִתְכוֹן:****בְּנוֹ-לָכֶם עָרִים לְטַפְּכֶם וּגְדֵרֹת לְעִנְאֲכֶם****וְהִיצֵא מִפִּיכֶם תַּעֲשׂוּ: בְּנו לְכוֹן קְרוֹיִן לְטַפְלְכוֹן. וְחֲטָרִין****לְעִנְכוֹן. וְדִיפּוֹק מִפּוֹמְכוֹן תַּעֲבֹדוֹן: כֹּה וַיֹּאמֶר בְּנֵי-גֹד וּבְנֵי****רְאוּבֵן אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר עֲבָדֶיךָ יַעֲשׂוּ כְּאֲשֶׁר****אֲדַנִּי מִצִּוָּה: וַאֲמַר בְּנֵי גֹד וּבְנֵי רְאוּבֵן. לְמֹשֶׁה לְמִימֶר. עֲבָדֶיךָ****יַעֲבֹדוּן. כִּמָּא דְרַבּוּנֵי מִפְּקִיד: כֹּה טַפְּנוּ נָשִׁינוּ מִקְּנָנוּ וְכָל-****בְּהֵמָתָנוּ יִהְיוּ-שֵׁם בְּעָרֵי הַגִּלְעָד: טַפְלָנָא נִשְׁנָא.**

הדיא אלבלד לכם. חווא בין
ידיה: כג) ואן לם תצנעון
כדיאד. פקד אכטאתם ללה.
ואעתרפו בכטאיאכם אדיא
נאלתכם עקובתה: כד) אבנו
לכם קרא לאטפאלכם.
וחצאיארא לגנמכם. ומה
כרג מן פמכם אצנעוה:
כה) קאלו לה. עבידד יצנעון.
כמא יאמרם סיידנא:
כו) אטפאלנא ונסאנא.
מואשינא וסאיר בהאימנא.
יקימון פי בלד גרש:

— רס"י —

לגבוה שקבלתם עליכם לעבור למלחמה עד
כבוש וחלוק. שמושה לא בקש מהם אלא
ונכבשה ואחר תשובו והם קבלו עליהם עד
התנחל, הרי הוסיפו להתעבב שבע שחלקו.
וכן עשו: כה ויאמר בני גד. כלם באיש אחד:

כד) לענאכם. תיבה זו מגזרת (תכליס ח, ט)
צנה ואלפים כלם. שאין בו אל"ף מפסיק בין
נו"ן לצד"ה, ואל"ף שבא כאן אחר הנו"ן
במקום ה"א שלצנה הוא. מיסודו שלר' משה
הדרשן למדתי בן: והיצא מפיכם תעשו.

וזלק הרקדוק: כד וגדרת לענאכם. הה"א שבמלה צנה נהפכה לאל"ף נראית (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

כז) ועבדך יעבדך. כל מגדד מנהם ללגיש. בין ידי אללה לאלתרב. כמא קאל סידנא: (כח) פאמר להם מוסי. אלעזר אללאמאם ויהושע אבן נון. ורויסא אבא אסבאט בני אסראיל: (כט) פקאל אן עברו מעכם אלארדן. כל רגל מגדד לאלתרב בין ידי אללה. חתי יפתח אלבלד בין אידיכם. פאעטוהם בלד גרש חווא: (ל) ואן למ יעבדך מגדדן מעכם. פליחוזו פי מא בינכם פי בלד כנעאן:

גיתנא וכל בעירנא. יהון תמן בקרוי גלעד: כ ועבדך יעברו כל-חלויך עבא לפני יהוה למלחמה כאשר אדני דבר: ועבדך יעבדך. כל מזרז חילא. קדם עמא די לקרבא. כמא דרבוני ממליל: כח ויצו להם משה את אלעזר הכהן ואת יהושע בן-נון ואת ראשי אבות המטות לבני ישראל: ופקיד

להון משה. ית אלעזר כהנא. וית יהושע בר נון. וית רישי. אבהת שבטיא לבני ישראל: כט ויאמר משה אליהם אם-יעברו בני-גד ובני-ראובן | אתכם את-הירדן כל-חלויך למלחמה לפני יהוה ונכבשה הארץ לפניכם ונתתם להם את-ארץ הגלעד לאחיה: ואמר משה להון. אם יעבדון בני גד ובני ראובן עמכון. ית ירדנא. כל דמזרו לקרבא קדם עמא די. ותתכביש ארעא קדמיכון. ותתנון להון. ית ארע גלעד לאחסנא: ל ואם-לא יעברו חלוצים אתכם ונאחזו בתככם בארץ כנען:

— רש"י —

כח ויצו להם. כמו עליהם, ועל תנאם מנה אלעזר ויהושע, כמו (שמות יד, יד) ה' ילחם לכם:

וזלך הדקדוק: ונאחזו בתככם. הראוי ונאחזו ובא בהרפות האל"ף להקל (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

לא) פֶּאֶגְאֵבוּה וְקָאָלוּ לָהּ. גְּמִיעַ
מֵא אָמַר אֱלֹלָה בַּה עֲבִידָךְ
אֲנִי צֹאנֶעִין: לב) נָחַן נַעֲבֵר
מִגִּרְדִּין. בֵּין יְדֵי אֱלֹלָה אֱלִי בְּלֹד
כְּנַעַן. חֲתִי יִחְצֹל לָנָא חֲוֹ
נַחֲלַתְנָא. מִן עֵבֶר אֱלֹאֲרִדִּין:
לג) פֶּאֶעֱטָא מוֹסִי בְּנֵי גֹד וּבְנֵי
רֵאוּבֵן. וְנִצֵּף סִבֵּט מְנַשֶּׁה אֲבֹן
יוֹסֵף בְּלֹד מְמִלְכָּה סִיחֹן מֶלֶךְ
אֱלֹאֲמֹרִיין. וּבְלֹד מְמִלְכָּה עֹג
מֶלֶךְ אֱלִפְתַּנִּיָּה. כָּל אֶרֶץ מֵעַ
קְרֵאָהָא. אֱלֹדִי עָלִי תַכְמִּדָּה
מִסְתַּדִּירָא: לד) פֶּבְנוּ בְּנֵי גֹד.
דִּיבּוֹן וְעִטְרוֹת וְעִרוּעֵר:

וְאִם לֹא יַעֲבֹרוּ. מִזְרִיין עִמְכוֹן. וְיַחֲסֹנוּ
בִּינִיכוֹן בְּאַרְעָא דְכְּנַעַן: לא) וַיַּעֲנוּ
בְּנֵי־גֹד וּבְנֵי רֵאוּבֵן לֵאמֹר
אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵל־
עֲבָדֶיךָ כִּן נַעֲשֶׂה: וְאֵתִיבוּ בְּנֵי
גֹד. וּבְנֵי רֵאוּבֵן לְמִימֵר. יֵת דְּמִלִּיל יִי.
לְעֲבָדְךָ כִּן נַעֲבִיד: לב) נָחֲנוּ נַעֲבֹר
חֲלוּעִים לִפְנֵי יְהוָה אֶרֶץ
כְּנַעַן וְאֵתָנוּ אֲחֻזַּת נַחֲלָתָנוּ
מֵעֵבֶר לִירְדֵּן: נַחֲנָא נַעֲבֵר מִזְרִיין.

קָדָם עָמָא דִּי לְאַרְעָא דְכְּנַעַן. וְעַמְנָא אֲחֻדַּת אַחֲסִנְתָּנָא. מַעֲבָרָא
לִירְדֵּנָא: לג) וַיִּתֵּן לָהֶם | מֹשֶׁה לְבְנֵי־גֹד וּלְבְנֵי
רֵאוּבֵן | וְלַחֲצִי | שִׁבְט | מְנַשֶּׁה | בֶּן־יוֹסֵף
אֶת־מַמְלַכַּת סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי וְאֶת־מַמְלַכַּת
עֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן הָאֶרֶץ לְעֶרְיָהּ בְּגִבְלֹת עָרֵי
הָאֶרֶץ סָבִיב: וַיְהִי לְחֹן מֹשֶׁה. לְבְנֵי גֹד וּלְבְנֵי רֵאוּבֵן. וּלְפִלְגֹת
שִׁבְטָא דְּמְנַשֶּׁה בֶּר יוֹסֵף. יֵת מַלְכוּתִיָּה דְּסִיחֹן מֶלֶכָּא אֲמֹרָאָה. וְיֵת
מַלְכוּתִיָּה. דְּעֹג מֶלֶכָּא דְּמַתְנֵן. אֶרֶעָא. לְקְרוּהָא בְּתַחוּמֵין. קְרוֹי אֶרֶעָא
סְחוּר סְחוּר: לד) וַיִּבְנוּ בְּנֵי־גֹד אֶת־דִּיבּוֹן וְאֶת־עִטְרֹת
וְאֶת־עִרְעֹר: וּבְנוּ בְּנֵי גֹד. יֵת דִּיבּוֹן וְיֵת עִטְרֹת. וְיֵת עִרְעֹר:

— רס"י —

לב) וְאֵתָנוּ אֲחֻזַּת נַחֲלָתָנוּ. כְּלוּמַר בְּיַדֵּינוּ וּבְרִשְׁוֹתָנוּ תְּהִי אֲחֻזַּת נַחֲלָתָנוּ מֵעֵבֶר הַזֶּה:

תפסיר רס"ג

לה) ועטרות שופן ועזר ויגדה:
 לו) ובית נמרה ובית הרן. קרא
 חצינה וחצי'איר ג'נס: לו) ובנו
 בני ראובן. חשבון ואלעלא
 וקריתים: לח) ונבו ובעל מעון.
 מנקוללה אסמאיקן וסבמה.
 וד'אלך אנחם סמו אלקרא
 אלתי בנודהא כמא שאו:
 לט) ת'ם מצו בני מכיר אבן
 מנשה אלי גרש פפתחודהא.
 וקרציו אל'אמורי אלד'י פיהא:
 מ) פדפע מוס'י גרש. לאל מכיר

לֵה וְאֶת-עֵטְרֹת שׁוֹפָן וְאֶת-
 יַעֲזָר וַיִּגְבְּהָהּ: וְיֵת עֵטְרוֹת שׁוֹפָן.
 וְיֵת יַעֲזָר וְרִמְתָּא: לֵה וְאֶת-בֵּית
 נִמְרָה וְאֶת-בֵּית הָרֵן עָרֵי
 מִבְצָר וְגִדְרֹת צֶאֱן: וְיֵת בֵּית
 נִמְרָה וְיֵת בֵּית הָרֵן. קְרוּיִן פְּרִיכָן וְחֹטְרִין
 דָּעֵן: לֵה וּבְנֵי רְאוּבֵן בָּנוּ אֶת-
 חֶשְׁבּוֹן וְאֶת-אֶלְעֵלָא וְאֶת

קְרִיתִים: וּבְנֵי רְאוּבֵן בָּנוּ. יֵת חֶשְׁבּוֹן וְיֵת אֶלְעֵלָא. וְיֵת קְרִיתִים:
 לֵה וְאֶת-נָבוֹ וְאֶת-בְּעַל מְעוֹן מוֹסְבַת שֵׁם וְאֶת-
 שְׁבֻמָּה וַיִּקְרְאוּ בְשֵׁמֹת אֶת-שְׁמוֹת הָעָרִים
 אֲשֶׁר בָּנוּ: וְיֵת נָבוֹ. וְיֵת בְּעַל מְעוֹן. מִקְפֵּן שְׁמָהֵן וְיֵת שְׁבֻמָּה. וַיִּקְרוּ
 בְּשֵׁמָהֵן. יֵת שְׁמָהֵת קְרוּיָא דְּבָנוּ: מפער לט' וַיִּלְכּוּ בְנֵי מְכִיר
 בֶּן-מִנְשֵׁה גִלְעָדָה וַיִּלְכְּדָהּ וַיִּזְרֹשׁ אֶת-הָאֲמֹרִי
 אֲשֶׁר-בָּהּ: וַאֲזָלוּ. בְּנֵי מְכִיר בְּר מִנְשֵׁה. לְגִלְעָד וְכַבְשׁוּדָהָ. וְתָרִיד
 יֵת אֲמֹרָא דְּבָה: * מ וַיִּתֵּן מִנְשֵׁה אֶת-הַגִּלְעָד לְמְכִיר

— רס"י —

שלחם. ובני ראובן הסבו את שמם לשמות
 אחרים, וזהו מסבות שם, נבו ובעל מעון
 מוסבות לשם אחר: ואת שבמה. בנו שבמה
 והיא שבה האמורה למעלה: לט' ויזרש.
 כתרגומו ותריד. שתבת רי"ש משמשת שתי
 חלקות לשון ירשה ולשון הורשה, שהוא

לו ערי מבצר וגדרות צאן. זה סוף הפסוק
 מוסב על תחלת הענין, ויבנו בני גד את
 הערים הללו להיות ערי מבצר וגדרות צאן:
 לח ואת נבו ואת בעל מעון מוסבת שם.
 נבו ובעל מעון שמות עבודה זרה הם, והיו
 האמוריים קורים עריהם על שם עבודה זרה

**ע בתחילת הפסוק נכא.

תפסיר רס"ג

בֶּן־מִנְשֵׁה וַיֵּשֶׁב בָּהֶּ: וַיְהִי**מִשֶּׁה יָת גִּלְעָד. לְמַכִּיר בֶּר מִנְשֵׁה. וַיְתִיב****בָּהֶ: מֵא וַיֵּאִיר בֶּן־מִנְשֵׁה****הַלֵּךְ וַיִּלְכֹּד אֶת־חֹתֵינֵיהֶם****וַיִּקְרָא אֶת־הֶן חֹת יֵאִיר:****וַיֵּאִיר בֶּר מִנְשֵׁה אֶזֶל. וַכֶּבֶשׂ יָת כַּפְרֵינִיהוֹן. וַקְרָא יְת־הוֹן כַּפְרֵנִי יֵאִיר:****וַנִּבַּח הַלֵּךְ וַיִּלְכֹּד אֶת־קִנְתָּ וְאֶת־בְּנֵתֶיהָ****וַיִּקְרָא לָהּ נִבַּח בְּשִׁמוֹ: וַנִּבַּח אֶזֶל. וַכֶּבֶשׂ יָת קִנְתָּ וַיְת****כַּפְרֵנִיָּהָ. וַקְרָא לָהּ נִבַּח בְּשִׁמֶיהָ: פ פ פ**

קִיב פִּסְוִקִים סִימָן עִבְלָה

— רש"י —

טירוד וְתִירוֹד: מֵא חֹתֵינֵיהֶם. כַּפְרֵנִיָּהוֹן: וַיִּקְרָא אֶת־הֶן חֹת יֵאִיר. לְפִי שְׁלֹא הָיוּ לוֹ בָּנִים קָרָאָם בְּשִׁמוֹ לְזַכְרוֹן: מֵא וַיִּקְרָא לָהּ נִבַּח. לָהּ אֵינִי מִפִּיק ה"א. וְרֵאִיתִי בְּיִסּוּדֵי שְׁלֹרֶבִי מִשֶּׁה הִדְרָשָׁן לְפִי שְׁלֹא נִתְקַיֵּם לָהּ

שֵׁם זֶה, לְפִיכָּךְ הוּא רָפָה, שְׁמִשְׁמַע מִדְרָשׁוֹ כִּמּוֹ לֹא. וְתִמְהַנִּי מִהָּ יִדְרוֹשׁ בְּשִׁתִּי תִיבוֹת הַדּוֹמוֹת לָהּ (כּוֹפֶה, יוֹ) וַיֵּאמֶר לָהּ כְּעֵן, (זכריה ה, יא) לְבָנוֹת לָהּ בֵּית:

חסלת פרשת מטות**זֶלֶק הַדְּקָרוֹן: מֵא וַיִּקְרָא לָהּ נִבַּח בְּשִׁמוֹ. ה"א הַכִּינּוּי נַחֵה וְהִיתָה רֵאוּיָה לַהֲדַגֵּשׁ (מִהֲרִי"ב):****הערה על הפטריות תלת דפורענותא****מכתב"י כמהר"ר אברהם בן כמהר"ר יחיא צאלח זצוק"ל**

א. נהגו כל ישראל להיות מפטירין בשלש שבתות קודם לתשעה באב בדברי תוכחה ולא בענין הפרשה. ואלו הן: שבת ראשונה "מטות" מפטירין "דברי ירמיהו" עד "נאם ה' להצילך". שבת שניה "מסעי" מפטירין "חזון ישעיה" עד "כי פי ה' דבר" ואין שוין פסוק "אם תאבו". וכך מצאתי מובא בכת"י בזה הלשון: כל הפטריות ישנות מסיימים כאן ואין שוין פסוק "אם תאבו" לפי שהם מילי דאוכחתא ופורענותא להיות זכרון למעשינו הרעים ומעשי אבותינו שהיו כמעשינו עתה עד שגרם להם ולנו אותן הצרות שבזכרון

דברים אלו נשוב להיטיב. ולכך מסיימים בפסוקים אלו לעורר הלבבות וכן בהפטרת דברים מסיימים "והיה החסן לנעורת" וכן בהפטרת שובה מסיימים "ופושעים יכשלו בס" ואין אומרים אחריו "מי אל כמוך" וכו'. והוא עפ"י מ"ש הרמב"ם ז"ל בפייג מה"ת וז"ל: כל העולה לקרות בתורה פותח בדבר טוב ומסיים בדבר טוב אבל פרשת האזינו אינו כן וכו'. ולמה פוסקים בה בענינות אלו? מפני שהן תוכחה כדי שיחזרו העם בתשובה. עכ"ל. שבת שלישית מפטירין "איכה היתה" עד "ואין מכבה".
ב. כשחל ר"ח אב בשבת מוציאין שני ספרים באחד קורין שבעה גוברי בפרשת מסעי ובשני מפטיר ענין ר"ח וקורין הפטרת "חזון ישעיהו".

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנִבְיָאִים טוֹבִים. וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם, הַנִּאֲמָרִים בְּאַמֶּת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה, בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנִבְיָאֵי, הָאֲמֵת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרה דראשי המטות

בירמיהו סימן א'

דְּבָרֵי יִרְמְיָהוּ בֶן-חֶלְקִיָּהוּ מִן-הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר בָּעֲנִתוֹת בְּאַרְץ בְּנֵימִן: פִּתְגָּמִי נְבוּאָת יִרְמְיָה, בַּר חֶלְקִיָּה. מִן רִישֵׁי מִטְרַת כֹּהֲנֵי מִן אֲמֶרְפִּלְיָא, דְּהוּ בִירְשָׁלַם. גְּבָרָא דְקָבִיל אַחֲסָנְתָּיה, בָּעֲנִתוֹת. בְּאַרְע, שְׁבֹט בְּנֵימִן: אֲשֶׁר הָיָה דְבַר-יְהוָה אֵלָיו בְּיָמֵי יֹאשִׁיָּהוּ בֶן-אֲמֹן מֶלֶךְ יְהוּדָה בְּשָׁלֹשׁ-עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְמַלְכוֹ: דְּהוּ פִתְגָם נְבוּאָה מִן קֳדָם יי, עַמְיָה. בְּיוֹמֵי. יֹאשִׁיָּה בַר אֲמֹן, מֶלֶךְ שְׁבַטָא דְּבֵית יְהוּדָה. בְּתַלְתָּ עָסְרֵי שָׁנִין, לְמַלְכִּיה: וַיְהִי בְּיָמֵי יְהוֹיָקִים בֶּן-יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה עַד-תַּם עֲשֵׂתִי-עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְצִדְקִיָּהוּ בֶן-יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה עַד-גָּלוּת יְרוּשָׁלַם בְּתַדְשׁ הַחֲמִישִׁי: וְהוּ. בְּיוֹמֵי יְהוֹיָקִים בַּר יֹאשִׁיָּה, מֶלֶךְ שְׁבַטָא דְּבֵית יְהוּדָה. עַד דְּשְׁלִימָא, חָדָא עָסְרֵי שָׁנִין. לְצִדְקִיָּה אַחוּהִי בַר זִלְקָה הַדְּקִדּוֹק: וַיְהִי בְּיָמֵי יְהוֹיָקִים. בְּטַעַם אֲזֵלָא:

יִאשְׁיָהּ, מֶלֶךְ שְׁבֹטֵא דְבֵית יְהוּדָה. עַד דְּאַתָּא נְבוּכַדְנֶצַּר מַלְכָּא דְּבָבֶל
וְצַר עַל יְרִשְׁלָם, תַּלְתָּ שְׁנִין. וְאַגְלִי עֲמָא דְבָהּ, בִּירְחָא חֲמִישָׁאָה: ִ וַיְהִי
דְּבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ִ וְהָיָה פִתְגָם נְבוּזַאֲה מִן קֳדָם יְיָ, עֲמִי לְמִימַר:
ה בְּטָרָם (כ' אצורד) אֶצְרֶךְ בְּבָטָן יְדַעְתִּיךָ וּבְטָרָם תֵּצֵא
מִרְחָם הַקֹּדֶשֶׁתִיךָ נִבְיָא לְגוּיִם נְתַתִּיךָ: עַד לֹא בְרִיתְךָ מִמַּעֲיָן,
אֶתְקִינְתָּךְ. וְעַד לֹא אֶתִּיתָא לְעֵלְמָא, וּמִינְתָּךְ נְבִי מִשְׁקִי כֶּסֶף דִּלּוּט
לְעַמְמִיָּא, מִנִּיתָךְ: ִ וְאָמַר אֲהֵא אֲדָנִי יְהוָה הִנֵּה לֹא-יְדַעְתִּי
דְּבַר כִּי-נֶעַר אֲנִכִּי: ִ וְאָמַרְתִּי. קָבִיל בְּעוֹתִי, יְיָ אֱלֹהִים. הָא לִית אֲנָא
יָדַע, לְאַתְנַבְּאָה. אֲרִי רַבִּי, אֲנָא וּמִשְׁרִיּוֹתִי עָקֹא וְגָלוּ אֲנָא מִתְנַבִּי, עַל
עֲמָא הָדִין: ִ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אַל-תֹּאמַר נֶעַר אֲנִכִּי כִּי
עַל-כָּל-אֲשֶׁר אֲשַׁלַּחְךָ תֵּלֵךְ וְאַתָּה כָּל-אֲשֶׁר אֲצוּרְךָ תְּדַבֵּר:
וְאָמַר יְיָ, לִי. לֹא תִימַר, רַבִּי אֲנָא. אֲרִי. לְכָל אֲתֵר דְּאֲשַׁלְחֲנֶךָ, תֵּהָדֵךְ. וְיֵת
כָּל דְּאֶפְקְדֶנְךָ, תִּתְנַבֵּי: ִ ה אַל-תִּירָא מִפְּנֵיהֶם כִּי-אַתָּה אֲנִי
לְהַצִּלְךָ נָאִם-יְהוָה: ִ לֹא תִדְחַל, מִן קֳדָמִיהוֹן. אֲרִי בְּסַעֲדָךְ מִימְרִי.
לְשִׁיבּוֹתְךָ, אָמַר יְיָ: ִ ט וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת-יָדוֹ וַיַּגַּע עַל-פִּי
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הִנֵּה נָתַתִּי דְּבָרִי בְּפִיךָ: ִ וּשְׁלַח יְיָ, יָת פִּתְגָמִי
נְבוּזַאֲתִיָּה. וְסֹדֵר בְּפִמִּי. וְאָמַר יְיָ, לִי. הָא שְׁוִיתִי פִתְגָמִי נְבוּזַאֲתִי, בְּפִמְךָ:
ִ ז רֹאֵה הַפְּקֻדָּתִיךָ | הַיּוֹם הַזֶּה עַל-הַגּוֹיִם וְעַל-הַמַּמְלָכוֹת
לְנִתּוֹשׁ וּלְנִתּוּץ וּלְהַאֲבִיד וּלְהָרוֹס לְבָנוֹת וּלְנִטּוֹעַ: ִ חוּי.
דְּמִנִּיתָךְ, יוֹמָא הָדִין. עַל עַמְמִיָּא, וְעַל מַלְכוּתָא. לְמַעַקֵּר וּלְתַרְעָא,
וּלְאַבְדָּא וּלְפַגְרָא. וְעַל בֵּית יִשְׂרָאֵל, לְמַבְנֵי וּלְקִימָא: ִ ד וַיְהִי
דְּבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר מֶה-אַתָּה רֹאֵה יְרֵמְיָהוּ וְאָמַר
מִקֵּל שָׁקֵד אֲנִי רֹאֵה: ִ וְהָיָה פִתְגָם נְבוּזַאֲה מִן קֳדָם יְיָ, עֲמִי לְמִימַר.

וְזֶלֶק הַדְּקָדוֹק: ִ ה אֶצְרֶךְ. הַקִּמְץ שֶׁבַע־י חֹטֵף וְהַשּׁוּא נָח: ִ לְנִתּוֹשׁ וּלְנִתּוּץ. הַתּוּי"ן רַפּוּיּוֹת:

מָא אֶת חֲזִי, יִרְמְיָהּ. וְאִמְרִיתָּ מֶלֶךְ מוֹחִי לְאַבְאָשָׁא, אָנָּה חֲזִי:
 יב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הִיטַבְתָּ לְרֹאוֹת בִּי-שָׁקֵד אָנִי
 עַל-דְּבָרִי לַעֲשׂוֹתוֹ: וְאָמַר יי, לִי, יָאוֹת חֲזִיתָּא. אָרִי מוֹחִי אָנָּה, עַל
 פִּתְגָמִי, לְמַעַבְדֵיהֶּ: יג וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי שְׁנִית לְאֹמֹר מֶה
 אַתָּה רֹאֶה וְאֹמֶר סִיר נְפוּחַ אָנִי רֹאֶה וּפְנִי מִפְּנֵי צְפוֹנָה:
 וַהֲוֵה פִתְגָם נְבוּאָה מִן קֳדָם יי עָמִי, תִּנְנִינוּת לְמִימְרָא. מָא אֶת חֲזִי. וְאִמְרִיתָּ
 מֶלֶךְ דִּרְתָּח כְּדוּד, אָנָּה חֲזִי. וְשָׁקוּס מִשְׁרִיתִיָּה דְּמַדְבָּרָן וְאַתָּן, מֵאַפִּי
 צְפוֹנָא: יד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי מִצְפּוֹן תִּפְתָּח הָרְעָה עַל
 כָּל-יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ: וְאָמַר יי, לִי. מִצְפּוֹנָא, תִּשְׁרִי בִשְׁתָּא לְמִיתִי. עַל,
 כָּל יִתְבֵּי אֶרְעָא: טו כִּי | הִנֵּנִי קוֹא לְכָל-מִשְׁפָּחוֹת מַמְלָכוֹת
 צְפוֹנָה נְאֻם-יְהוָה וּבָאוּ וּנְתַנּוּ אִישׁ בְּסֹאוֹ פֶתַח | שְׁעָרֵי
 יְרוּשָׁלַם וְעַל כָּל-חֹמֹתֶיהָ סָבִיב וְעַל כָּל-עָרֵי יְהוּדָה:
 אָרִי הָאָנָּה מַכְלִי. לְכָל זִרְעִיתָא. מַלְכוֹת צְפוֹנָא, אָמַר יי. וַיִּיתְּנוּ. וִירְמוֹן גְּבַר
 בְּרִסְוָהּ. לְקַבִּיל, תִּרְעֵי יְרוּשָׁלַם. וְעַל כָּל שׁוּרְהָא, סְחוּר סְחוּר. וְעַל, כָּל
 קְרוּיָא דְּבֵית יְהוּדָה: טז וּדְבַרְתִּי מִשְׁפָּטִי אוֹתָם עַל כָּל-רַעְתָם
 אֲשֶׁר עֲזָבוּנִי וַיִּקְטְרוּ לֵאלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְמַעֲשֵׂי
 יְדֵיהֶם: וְאִמְלִיל פִּרְעֻנוֹת דִּינִי, עֲמָהוֹן. עַל, כָּל בִּישְׁתָּהוֹן. דְּשִׁבְקוּ
 פִּלְחָנִי. וְאַסִּיקוּ בְּסַמִּין, לְטַעֲנוֹת עֲמַמְיָא. וְאַשְׁתַּעֲבָדוּ, לְעוֹבְדֵי יְדֵיהוֹן:
 יז וְאַתָּה תִּתְּנוּר מִתְנִיךְ וְקִמַּתְּ וּדְבַרְתָּ אֵלֵיהֶם אֶת
 כָּל-אֲשֶׁר אֲנִי אֶצְוֶךְ אֶל-תַּחַת מִפְּנֵיהֶם פֶּן-אַחַתְךָ
 לְפָנֵיהֶם: וְאַתָּה, תִּתְּקִיף חֲרָצֶךְ. וְתִקּוּס, וְתִתְנִיבִי לְהוֹן. יֵת כָּל דְּאָנָּה,
 מִפְּקִיד לָךְ. לֹא תִתְּמַנַּע, מִלְּאֻכְחוֹתֶיהוֹן. דְּלִמָּא אֶתְבְּרַנְךָ, קֳדָמִיהוֹן:

ז'לק הדקדוק: יג ויהי דבר יי אלי. אין פסיק אחר תיבת ה': טו ונתננו. הוי"ו געי:
 טז ויקטרו. הוי"ו געי: וישתחוו. הוי"ד געי: יז תאזר. האל"ף בשוא פשוט והוא נח בכל ספרי
 תימן ובירושלמיים:

וַאֲנִי הִנֵּה נֹתְתִיךָ הַיּוֹם לְעִיר מִבְּצָר וּלְעִמּוּד בְּרֹזֶל
וּלְחִמּוֹת נֹחֶשֶׁת עַל-כָּל-הָאָרֶץ לְמַלְכֵי יְהוּדָה לְשָׂרֶיהָ
לְכַהֲנֶיהָ וּלְעַם הָאָרֶץ: וְאַנָּה, הִיא יִהְיֶה יוֹמָא דִּין. תִּקְיָה בְּקִרְיָא
בְּרִיקָא. וּבְעִמּוּד דְּבִרְזֵל. וּבְשׁוּר דְּנֹחֶשׁ לְאַשְׁקָאָה בָּס דְּלוּט, לְכָל יִתְבִּי
אַרְעָא. לְמַלְכֵיא דְּבֵית יְהוּדָה, לְרַבְרַבָּהּא. לְכַהֲנָהּא, וּלְעַמָּא דְּאַרְעָא:
וְנִלְחֲמוּ אֵלֶיךָ וְלֹא-יֻכְלוּ לָךְ כִּי-אַתָּה אֲנִי נֶאֱמַר יְהוָה
לְהַצִּילָךְ: וַיְהוּן דִּינִין וּמִגִּיחִין לְקַבְּלָךְ לְמַסְתֵּר יֵת פִּתְגָמִי נְבוּאָתְךָ, וְלֹא
יִכְלוּן לָךְ. אֲרִי בְּסַעֲדָךְ מִיִּמְרִי. אָמַר יי, לְשִׁיבּוּתְךָ:

(גְּאֻלָּנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פְּרִקְנָא. יי צְבָאוֹת, שְׁמִיהּ קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יִתְפָּרֵךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חֵיא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעַלְמָא,
וּלְעַלְמֵי עֲלָמֵי:

אלה מסעי

גגה

לכונחת שבת
ושני וחמישי

תפסיר רס"ג

חמישי כשהן מחוברות בסת"י

לג א) וְהָיָא מְרַאחֵל בְּנִי
אַסְרָאִיל אֲדָר כְּדֻגּוּ מִן בְּלִד מִצֵּר
עֲלֵי גִיּוּשָׁהֶם. בְּיַד מוֹסִי וְהָרֹן:

לג א) אֵלֶּה מַסְעֵי בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל

אֲשֶׁר יָצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם

לְעִבְאָתָם בְּיַד-מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן: אֵלֶּיךָ מִטָּלְנִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

— רס"י —

צא מהם ארבעה עשר, שְׂכָלָם הָיוּ בְּשָׁנָה
רִאשׁוֹנָה, קוֹדֶם גְּזֵרָה, מִשְׁנִסְעוּ מִרְעַמְסָא עַד
שָׁבְאוּ לְרֵתְמָה. שְׁמִשְׁם נִשְׁתַּלְחָו הַמְּרַגְלִים,
שְׁנַאֲמָר (זמזכר יב, טז) וְאַחֲרֵי נִסְעוּ הָעָם
מִחֲצֹרֹת וְגו' (שס יג, ז) שָׁלַח לָךְ אֲנָשִׁים וְגו'.
וְכָאן הוּא אֹמֵר וַיִּסְעוּ מִחֲצֹרֹת וַיִּחַנּוּ

לג א) אֵלֶּה מַסְעֵי. לָמָּה נִכְתְּבוּ הַמַּסְעוֹת
הַלָּלוּ, לְהוֹדִיעַ חֲסִדִּיו שְׁלִמְקוֹם, שְׁאָף עַל פִּי
שְׂגוֹר עֲלֵיהֶם לְטַלְטֵלָם וּלְהַנִּיעֵם בַּמִּדְבָּר, לֹא
תֹאמַר שֶׁהָיוּ נָעִים וּמְטַלְטְלִים מִמַּסָּע לְמַסָּע
כָּל אַרְבָּעִים שָׁנָה וְלֹא הָיְתָה לָהֶם מְנוּחָה,
שֶׁהָיָא אֵין כָּאן אֵלָּא אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם מַסְעוֹת.

תפסיר רס"ג

(ב) פָּתַב מוֹסִי כִּירוּגָהֶם. עָלִי
מֵרֶאֱחֵלֶהֶם עָלִי קוֹל אֱלֹהִים.
וְהָיָא מֵרֶאֱחֵלֶהֶם לְכִירוּגָהֶם:
(ג) וַרְחֵלוּ מִן עֵין שִׁמֶשׁ פִּי
אֱלֹהִים אֱלֹהִים. פִּי אֱלֹהִים
אֱלֹהִים עֶשֶׂר. וְדִאֲלֹךְ מִן גִּיד
אֱלֹפֶסֶת. כִּרְגוּ בְנֵי אִסְרָאֵל בְּיַד
רַפְיָעָה. בְּחִצְרָה גְּמִיעַ אֱלֹהִים
מִצְרִיִּים: (ד) וְהָם יִדְפְּנוּ. אֱלֹדִי
קָתַל אֱלֹהִים פִּיהֶם כָּל בֶּכֶר. וְצָנַע
אֲחִיכָאמָא בְּמַעֲבֹדָתָהֶם:
(ה) וַרְחֵלוּ בְנֵי אִסְרָאֵל מִן
עֵין שִׁמֶשׁ. וְנָזְלוּ פִי סְכוּת:

דנפקו. מארעא דמצרים לחיליהון. בידא
דמשה ואהרן: ב ויכתב משה
את-מוצאיהם למסעיהם
על-פי יהוה ואלה
מסעיהם למוצאיהם: וכתב
משה. ית מפקניהון. למטלניהון על
מימרא דיי. ואלין מטלניהון למפקניהון:
ג ויסעו מרעמסס בחדש
הראשון בחמשה עשר יום
לחדש הראשון ממחרת

הפסח יצאו בני-ישראל ביד רמה לעיני כל-
מצרים: ונטלו מרעמסס בירחא קדמאה. בחמישת עשרא. יומא
לירחא קדמאה. מבתר פסחא. נפקו בני ישראל בריש גלי. לעיני כל
מצראי: ד ומצרים מקברים את אשר הכה יהוה
בהם כל-בכור ובאלהיהם עשה יהוה שפטים:
ומצראי מקברין. ית דקטל יי. בהון כל בוכרא. ובטעותהון. עבד יי
דינין: ה ויסעו בני-ישראל מרעמסס ויחנו בספת:

— רס"י —

דרש בו דרשה אחרת משל למלך שהיה בנו
חולה והוליכו למקום רחוק לרפאותו, פיון
שהיו חוזרין התחיל אביו מונה כל המסעות.
אמר לו כאן ישנו, כאן הוקרנו, כאן חששת
את ראשך וכו': ד ומצרים מקברים. טרודים
באבלם:

ברתמה, למדת שהיא במדבר פארן. ועוד
הוצא משם שמונה מסעות שהיו לאחר
מיתת אהרן מהר ההר עד ערבות מואב
בשנת הארבעים. נמצא שכל שמונה ושלשים
שנה לא נסעו אלא עשרים מסעות. זה
מיסודו שלרבי משה הדרשן. ורבי תנחומא

זלק הדקדוק: ג ממחרת הפסח. בתוספת תי"ו ונפתחה הרי"ש מפני הסמיכות (מהרי"ב):

תפסיר דס"ג

(ו) ורחלו מן ת'ם. ונזלו פי
איתם. פי טרף אלבריה:
(ז) ורחלו מנהא. ורגעו אלי
פואה' אלחירות. אלת
בחצרה' בעל צפון. ונזלו בין
ידי מגדול: (ח) ורחלו מן ת'ם.
ועברו פי וסט אלבחר פי
אלבריה. ת'ם סארו. מסאפה
ת'לא ת'ה' אייאם פי ברייה
איתם. ונזלו פי אלמריה:
(ט) ורחלו מנהא. וגאו אלי
אילים. ופאן פיהא. אתני עשר
עין מא. וסבעין נכילה פנזלו
הנאך: (י) ורחלו מנהא. ונזלו
עלי' בחר אלקלום: (יא) ורחלו
מנהא. ונזלו פי ברייה סין:

ונטלו בני ישראל מרעמס. ושרו
בסבות: **וַיִּסְעוּ מִסֹּכֶת וַיַּחֲנוּ
בְּאַתָּם אֲשֶׁר בְּקִצֵּה
הַמִּדְבָּר:** ונטלו מסבות. ושרו
באיתם. דבסטר מדברא: **וַיִּסְעוּ
מֵאַתָּם וַיָּשֻׁב עַל-פִּי
הַחִירָת אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי בַּעַל
צָפוֹן וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי מִגְדָּל:^ו
ונטלו מאיתם. ותב על פום חירתא.
דקדם בעיל צפון. ושרו קדם מגדול:
וַיִּסְעוּ מִפְּנֵי הַחִירָת**

**וַיַּעֲבְרוּ בְּתוֹךְ-הַיָּם הַמִּדְבָּרָה וַיֵּלְכוּ דֶּרֶךְ
שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבַּר אֲתָם וַיַּחֲנוּ בְּמִרְהָ:** ונטלו
מן קדם חירתא. ועברו בגו ימא במדברא. ואזלו. מהלך תלתא יומין
במדברא דאיתם. ושרו במרה: **וַיִּסְעוּ מִמִּרְהָ וַיָּבֹאוּ
אֵילָמָה וּבְאֵילָם שְׁתֵּי עֶשְׂרֵה עֵינֹת מַיִם
וּשְׁבַעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ-שָׁם:** ונטלו ממרה. ואתו לאילים.
ובאילים. תרי עשר. מבויעין דמיין. ושבועין דקלין ושרו תמן:
וַיִּסְעוּ מֵאֵילָם וַיַּחֲנוּ עַל-יַם-סוּף: ונטלו מאילים.
ושרו על ימא דסוף: **(שני) וַיִּסְעוּ מִיַּם-סוּף וַיַּחֲנוּ
בְּמִדְבַּר-סִין:** ונטלו מימא דסוף. ושרו במדברא דסין:

זולק דקדוק: ^ו ובאילים שתים עשרה. ס"א שתים באזיל ותיבת עשרה באתי (מהרי"ב):

תפסיר דס"ג

יב) פֿרחלו מנהא. וְנָזְלוּ פֿי
 דפקה: יג) וְרָחֵלוּ מְנַהא. וְנָזְלוּ
 פֿי אלוש: יד) וְרָחֵלוּ מְנַהא.
 וְנָזְלוּ פֿי רפידים. וְלֹם יָפוֹן תִּים
 מאא. לֹאלְקוֹם יִשְׁרָבוֹנָה:
 טו) וְרָחֵלוּ מְנַהא. וְנָזְלוּ פֿי
 בְּרִייה' סיני: טז) וְרָחֵלוּ מְנַהא.
 וְנָזְלוּ פֿי קבור אלמשתהיין:
 יז) וְרָחֵלוּ מְנַהא. וְנָזְלוּ פֿי
 חצרות: יח) וְרָחֵלוּ מְנַהא. וְנָזְלוּ
 פֿי רתמה: יט) וְרָחֵלוּ מְנַהא.
 וְנָזְלוּ פֿי רמון פרץ: כ) וְרָחֵלוּ
 מְנַהא. וְנָזְלוּ פֿי לבנה:

יב וַיִּסְעוּ מִמִּדְבַּר־סִין וַיַּחֲנוּ

בְּדַפְקָה: וַנִּטְלוּ מִמִּדְבַּר־דְּסִין. וַיֵּשְׁרוּ

בְּדַפְקָה: יג וַיִּסְעוּ מִדַּפְקָה וַיַּחֲנוּ

בְּאֱלוֹשׁ: וַנִּטְלוּ מִדַּפְקָה. וַיֵּשְׁרוּ בְּאֱלוֹשׁ:

יד וַיִּסְעוּ מֵאֱלוֹשׁ וַיַּחֲנוּ

בְּרַפִּידִם וְלֹא־הָיָה שָׁם מַיִם

לָעַם לְשִׁתּוֹת: וַנִּטְלוּ מֵאֱלוֹשׁ.

וַיֵּשְׁרוּ בְּרַפִּידִם. וְלֹא הָיָה תַּמָּן מַיִם:

לָעָמָּה לְמִשְׁתֵּי: טו וַיִּסְעוּ מִרַפִּידִם

וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר־סִינִי: וַנִּטְלוּ מִרַפִּידִם. וַיֵּשְׁרוּ בְּמִדְבַּר־דְּסִינִי:

טז וַיִּסְעוּ מִמִּדְבַּר־סִינִי וַיַּחֲנוּ בְּקִבְרַת הַתְּאוּה:

וַנִּטְלוּ מִמִּדְבַּר־דְּסִינִי. וַיֵּשְׁרוּ בְּקִבְרֵי דַמְשָׁאֲלִי: יז וַיִּסְעוּ מִקִּבְרַת

הַתְּאוּה וַיַּחֲנוּ בְּחֲצֵרֹת: וַנִּטְלוּ מִקִּבְרֵי דַמְשָׁאֲלִי. וַיֵּשְׁרוּ

בְּחֲצֵרֹת: יח וַיִּסְעוּ מִחֲצֵרֹת וַיַּחֲנוּ בְּרִתְמָה: וַנִּטְלוּ

מִחֲצֵרֹת. וַיֵּשְׁרוּ בְּרִתְמָה: יט וַיִּסְעוּ מִרִתְמָה וַיַּחֲנוּ בְּרַמּוֹן

פֶּרֶץ: וַנִּטְלוּ מִרִתְמָה. וַיֵּשְׁרוּ בְּרַמּוֹן פֶּרֶץ: כ וַיִּסְעוּ מִרַמּוֹן

פֶּרֶץ וַיַּחֲנוּ בְּלִבְנָה: וַנִּטְלוּ מִרַמּוֹן פֶּרֶץ. וַיֵּשְׁרוּ בְּלִבְנָה:

— רש"י —

יח וַיַּחֲנוּ בְּרִתְמָה. על שם לשון הרע ומה יוסיף לך לשון רמיה חצי גבור שנונים
 שְׁלֹמֹה־גִלִּים, שְׁנָאֶמֶר (מכלים קכ, ג) מה יתן לך עם גחלי רתמים:

זולק הדקדוק: יב ויחנו בדפקה. השוא שתחת הפ"א נח (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

כא וַיֵּסְעוּ מִלְּבָנָה וַיַּחֲנוּ

בְּרִסָּה: וַנֵּטְלוּ מִלְּבָנָה וַיֵּשְׁרוּ בְּרִסָּה:

כב וַיֵּסְעוּ מִרִּסָּה וַיַּחֲנוּ

בְּקִהְלָתָה: וַנֵּטְלוּ מִרִּסָּה וַיֵּשְׁרוּ

בְּקִהְלָתָה: כג וַיֵּסְעוּ מִקִּהְלָתָה

וַיַּחֲנוּ בְּהֶרֶשְׁפָּר: וַנֵּטְלוּ

מִקִּהְלָתָה וַיֵּשְׁרוּ בְּטוֹרָא דְשִׁפְרָ:

כד וַיֵּסְעוּ מִהֶרֶשְׁפָּר וַיַּחֲנוּ

בְּחֶרְדָּה: וַנֵּטְלוּ מִטוֹרָא דְשִׁפְרָ וַיֵּשְׁרוּ

בְּחֶרְדָּה: כה וַיֵּסְעוּ מִחֶרְדָּה

וַיַּחֲנוּ בְּמִקְהֵלָתָה: וַנֵּטְלוּ מִחֶרְדָּה וַיֵּשְׁרוּ בְּמִקְהֵלָתָה: כו וַיֵּסְעוּ

מִמִּקְהֵלָתָה וַיַּחֲנוּ בְּתַחַת: וַנֵּטְלוּ מִמִּקְהֵלָתָה וַיֵּשְׁרוּ בְּתַחַת:

כז וַיֵּסְעוּ מִתַּחַת וַיַּחֲנוּ בְּתַרְחָה: וַנֵּטְלוּ מִתַּחַת וַיֵּשְׁרוּ

בְּתַרְחָה: כח וַיֵּסְעוּ מִתַּרְחָה וַיַּחֲנוּ בְּמִתְקָה: וַנֵּטְלוּ מִתַּרְחָה

וַיֵּשְׁרוּ בְּמִתְקָה: כט וַיֵּסְעוּ מִמִּתְקָה וַיַּחֲנוּ בְּחִשְׁמוֹנָה:

וַנֵּטְלוּ מִמִּתְקָה וַיֵּשְׁרוּ בְּחִשְׁמוֹנָה: ל וַיֵּסְעוּ מִחִשְׁמוֹנָה וַיַּחֲנוּ

בְּמוֹסְרוֹת: וַנֵּטְלוּ מִחִשְׁמוֹנָה וַיֵּשְׁרוּ בְּמוֹסְרוֹת: לא וַיֵּסְעוּ

מִמוֹסְרוֹת וַיַּחֲנוּ בְּבִנֵי יַעֲקֹן: וַנֵּטְלוּ מִמוֹסְרוֹת וַיֵּשְׁרוּ בְּבִנֵי

יַעֲקֹן: לב וַיֵּסְעוּ מִבְּנֵי יַעֲקֹן וַיַּחֲנוּ בְּחֶרֶשְׁפָּר: וַנֵּטְלוּ מִבְּנֵי יַעֲקֹן

כא) וַיֵּסְעוּ מִלְּבָנָה וַיַּחֲנוּ בְּרִסָּה: כב) וַיֵּסְעוּ מִרִּסָּה וַיַּחֲנוּ בְּקִהְלָתָה: כג) וַיֵּסְעוּ מִקִּהְלָתָה וַיַּחֲנוּ בְּהֶרֶשְׁפָּר: כד) וַיֵּסְעוּ מִהֶרֶשְׁפָּר וַיַּחֲנוּ בְּחֶרְדָּה: כה) וַיֵּסְעוּ מִחֶרְדָּה וַיַּחֲנוּ בְּמִקְהֵלָתָה: כו) וַיֵּסְעוּ מִמִּקְהֵלָתָה וַיַּחֲנוּ בְּתַחַת: כז) וַיֵּסְעוּ מִתַּחַת וַיַּחֲנוּ בְּתַרְחָה: כח) וַיֵּסְעוּ מִתַּרְחָה וַיַּחֲנוּ בְּמִתְקָה: כט) וַיֵּסְעוּ מִמִּתְקָה וַיַּחֲנוּ בְּחִשְׁמוֹנָה: ל) וַיֵּסְעוּ מִחִשְׁמוֹנָה וַיַּחֲנוּ בְּמוֹסְרוֹת: לא) וַיֵּסְעוּ מִמוֹסְרוֹת וַיַּחֲנוּ בְּבִנֵי יַעֲקֹן: לב) וַיֵּסְעוּ מִבְּנֵי יַעֲקֹן וַיַּחֲנוּ בְּחֶרֶשְׁפָּר:

זֶלֶק הַדְּקָדִיק: כג מִקְהֵלָתָה. הַקוּ"ף דגש (מהרי"ב):

תפסיר רס"ג

לג) ורחלו מנהא. ונזלו פי
עברונה: לה) ורחלו מנהא.
ונזלו פי עציון גבר: לו) ורחלו
מנהא. ונזלו פי בדיה צין הי
רקים: לז) ורחלו מנהא. ונזלו פי
גבל הור. פי טרף בלד אדום.
לה) פצעד הרון אלאמאם. אלי
גבל הור. ומאת תים באמר
אללה פי סנה אלארבעין.
לכ'רוג בני אסראיל מן בלד
מצר. פי אליום אלאוול מן
אלשהר אלכאמס: לט) ופאן
להרון. מאיה ות'לאת'ה ועשרין

ונטלו מבני יעקן. ושרו בחור גדגד:

לג ויסעו מחר הגדגד ויחנו

ביטבתה: ונטלו מחור גדגד. ושרו

ביטבתה: לה ויסעו מיטבתה

ויחנו בעברנה: ונטלו מיטבתה.

ושרו בעברנה: לה ויסעו

מעברנה ויחנו בעצין גבר:

ונטלו מעברנה. ושרו בעציון גבר:

לה ויסעו מעצין גבר ויחנו

במדבר-צן הוא קדש: ונטלו

מעציון גבר. ושרו במדברא דצין היא רקם: לה ויסעו מקדש

ויחנו בהר ההר בקצה ארץ אדום: ונטלו מרקם.

ושרו בהור טורא. בסיפי ארעא דאדום: לה ויעל אהרן הכהן

אל-הר ההר על-פי יהוה וימת שם בשנת

הארבעים לצאת בני-ישראל מארץ מצרים

בחדש החמישי באחד לחדש: וסליק אהרן כהנא.

להור טורא. על מימרא דיי ומית תמן. בשנת ארבעין. למפק בני

ישראל מארעא דמצרים. בירחא חמישא בחד לירחא:

לט ואהרן בן-שלש ועשרים ומאת שנה

— רס"י —

לח על פי ה'. מלמד שמת בגשיקה:

וזלק הדקדוק: לה ויעל אהרן הכהן. תיבת ויעל מתקרי מלעיל. עלייה לצרור החיים
היתה לו (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

סנה. למא מאת הנאד:
 (ט) ת'ם סמע אלפנאעני מלך
 ערד. והו סאכן פי אלדארום פי
 בלד כנעאן במוגי בני אסראיל:
 (מא) ת'ם רחלו מן גבל הור.
 ונזלו פי צלמונה: (מב) ורחלו
 מנהא. ונזלו פי פונון:
 (מג) ורחלו מנהא. ונזלו פי
 אובות: (מד) ורחלו מנהא. ונזלו
 פי עיי אלמגאז. פי תכ'ם מואב:
 (מה) ורחלו מנהא. ונזלו פי
 דיבון גד: (מו) ורחלו מנהא.
 ונזלו פי עלמון דבלתים:
 (מז) ורחלו מנהא. ונזלו פי גבאל
 אלעברין. בין ידי נבו:

במתו בחר החר: ואהרן. בר
 מאה ועשרין ותלת שנים. כד מית בהור
 טורא: ספרי תימן וּשְׁמַע

הכנעני מלך ערד והוא
 ישב בנגב בארץ כנען בבא

בני ישראל: ושמע. כנענאה
 מלכא דערד. והוא יתיב בדרומא
 בארעא דכנען. במיתי בני ישראל:

ויסעו מהר החר ויחנו

בצלמנה: ונטלו מהר טורא ושרו

בצלמנה: מב ויסעו מצלמנה

ויחנו בפונן: ונטלו מצלמונה ושרו בפונון: מג ויסעו מפונן

ויחנו באבת: ונטלו מפונון ושרו באובות: מד ויסעו

מאבת ויחנו בעיי העברים בגבול מואב: ונטלו

מאובות. ושרו במגזת עבראי בתחום מואב: מה ויסעו מעיים

ויחנו בדיבן גד: ונטלו ממגזתא ושרו בדיבון גד:

מי ויסעו מדיבן גד ויחנו בעלמן דבלתימה:

ונטלו מדיבן גד ושרו בעלמון דבלתים: מד ויסעו מעלמן

דבלתימה ויחנו בהרי העברים לפני נבו:

— רס"י —

מ וּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי. כאן למדך שמיתת אהרן
 היא השמועה, שנסתלקו עניי הכבוד וכסבור
 שנתנה רשות להלחם בישראל, לפיכך
 חזר וכתבה: מַד בְּעֵי הָעֲבָרִים. לשון חרבות
 וגלים, כמו לעי השדה, (מככ 6, ו) שמו את
 ירושלים לעיים (תהלים עט, 6):

תפסיר דס"ג

(מח) וְרָחֵל׃ מְנַהֵא. וְנִזְלוּ פִי

בִּידָאֵת מוֹאֵב. עָלַי אֶרְדּוּן

וְיָיִחָא: מַטְ) פִּנְחִלוּ עָלַי אֱלֹהֵי דָן
מִן דִּימִי יִשְׁיִחוּם אֵלַי מִרְגְּ

שטין. וד'אלך פי בידאת מואב:

(נ) פְּכֻלָּם אֵלֶּלָה מוֹסִי' פִּי בִידֹאת

מוֹאב. עָלַי אֶרְדּוּ יְרִיחָא
הַבְּלִימִי (יג) מִן הַיַּיִן וְהַבְּרִינִי

וְהָיָה לָהֶם אֱנָפִים וְאֵיזִין אֲלֵאֲרָדִין

אֱלֹהֵי בְלַד כְּנַעַן: (נב) פֶּאקֶרֶצ'וּ

תִּשְׁמֹרֶת. עַד מִי־יָשָׁר שְׁטִיטָה.

שלישי) (חמישי כשהן מחוברות)

רַב־תּוֹרָה מוֹאֵב עַל-

זֶשֶׁה בְּמִי־יִשְׂרָאֵל דְּמוֹאב. עַל

אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

בְּרִים אֶת־הַיָּדָן

זל. וְתִימַר לְהוֹן. אֲרִי אֶתוֹן.

וְהָיָה פְעָמִים הִזְהָרוּ עַל כָּךְ, אֵלָּא כָּךְ

ם מִשָּׁה בְּשֵׂאתָם עֹבְרִים בִּירְדֵּן

עַל מִנַּת כֵּן תַּעֲבְרוּ, וְאִם לֹא מֵיִם

טָפִין אֶתְכֶם, וְכֵן מְצִינוּ שְׁאֵמַר לָהֶם

בְּעוֹדָם בִּירְדֵּן: וְהוֹרִשְׁתָּם.

מִשְׁכֵּיתָם. כְּתָרְגוּמוֹ בֵּית סִגְיָתְהוֹן.

וְהוֹרֵשְׁתֶּם אֶת כָּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ.

סגול בכל התיגאן:

לדעת *הדעה

תפסיר רס"ג

גמיע אהל אלבלד מן בין
ידיכם. ואבידו גמיע
מזכרפאתהם. ואצנאם
מסבופאתהם. וביעהם תנפדון:
(נג) פאדיא קרצ'תמוהם אסכנו
אלבלד. פקד אעטיתכם אייאה:
נד) ותוועוהם באסהם
לעשאיורכם. לאלפתיר כתריו
נחלתה ולאקליל קללואהא. מן
כירג לה אלסהם פי אי מוציע
כאן לה. ועלי אסבאט
אבאיכם תתוועוה: נה) ואן לם

יִשְׁבִּי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם
וְאַבְדֹתֶם אֶת כָּל-מִשְׁכֵּיתֶם
וְאֶת כָּל-עַלְמֵי מִסְכֹּתֶם
תֵּאַבְדוּ וְאֶת כָּל-בְּמוֹתֶם
תִּשְׁמִידוּ: וּתְתַרְכוּן. יֵת כָּל יִתְבִּי
אַרְעָא מִן קְדָמִיכוֹן. וְתַבְדּוּן. יֵת כָּל בֵּית
סְגִידַתְהוֹן. וְיֵת כָּל עַלְמֵי מִתְּכַתְהוֹן
תַּבְדּוּן. וְיֵת כָּל בְּמַתְהוֹן תִּשְׁיִצוּן:
וְהוֹרֶשְׁתֶּם אֶת-הָאָרֶץ

וַיֵּשְׁבֶתֶם-בָּהּ כִּי לָכֶם נָתַתִּי אֶת-הָאָרֶץ לְרִשְׁתָּהּ
אֹתָהּ: וּתְתַרְכוּן יֵת יִתְבִּי אַרְעָא וְתַתְּבוּן בָּהּ. אַרִי לְכוֹן. יְהִבִּית יֵת
אַרְעָא לְמִירַת יֵתָהּ: וְהַתְּנַחֲלֶתֶם אֶת-הָאָרֶץ בְּגוֹרֵל
לְמִשְׁפַּחְתֵּיכֶם לְרֹב תִּרְבּוּ אֶת-נַחֲלָתוֹ וְלִמְעַט
תִּמְעִיט אֶת-נַחֲלָתוֹ אֶל אֲשֶׁר-יֵצֵא לוֹ שְׁמָהּ
הַגּוֹרֵל לוֹ יִהְיֶה לְמִטּוֹת אֲבֹתֵיכֶם תִּתְנַחֲלוּ:
וְתַחֲסִנוּן יֵת אַרְעָא בְּעַדְבָא לְזַרְעֵיכֶם. לְסִגְיָאִי. תַּסְגּוּן יֵת אַחֲסַנְתְּהוֹן
וְלִזְעִירֵי תַזְעָרוֹן יֵת אַחֲסַנְתְּהוֹן. לְדִיפּוֹק לִיהַּ תִּמְן. עַדְבָא דִּילִיָּהּ יִהְיֶה
לְשִׁבְטֵי אֲבֹתְכֶם תַּחֲסִנוּן: וְאִם-לֹא תוֹרִישׁוּ

— רס"י —

מיושביה ואז וישבתם בה, תוכלו להתקיים
בה, ואם לאו לא תוכלו להתקיים בה:
מאן אֶל אֲשֶׁר יֵצֵא לוֹ שְׁמָהּ. מקרא קצר
הוא זה, אֶל מְקוֹם אֲשֶׁר יֵצֵא לוֹ שְׁמָהּ הַגּוֹרֵל
לוֹ יִהְיֶה: לְמִטּוֹת אֲבֹתֵיכֶם. לפי חשבון
יוצאי מצרים. דבר אחר בשנים עשר גבולין

על שם שהיו מסכין את הקרקע ברצפת
אבנים של שיש להשתחוות עליהם בפשוט
ידיים ורגליים, בדפתיב (ויקרא כו, 6) ואבן
משכית לא תתנו בארצכם להשתחוות
עליה: מִסְכֹּתֶם. כתרגומו מִתְּכַתְהוֹן:
נג וְהוֹרֶשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ. והורשתם אותה

תפסיר רס"ג

תקדשו אהל אלבלד מן בין
ידיכם. פיציר מא תבלינה
מנהם. כאבר פי עיונכם.
וכמסאל פי גנובכם.
ויצאיקונכם פי אלבלד. אלדי
אנתם מקימין פיה: נו) פאכון
כמא קצדת. אן אצנע בדם
אצנע בכם: לד א) תם כלם
אללה מוסי תכלימא: ב) מר
בני אסראיל וקל להם. אנכם
דאכלין אלי בלד כנעאן.
פהדיה חדוד אלבלד. אלדי

את־יְשִׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם
וְהָיָה אֲשֶׁר תֹּותִירוּ מֵהֶם
לְשָׂכִים בְּעֵינֵיכֶם וְלִצְנִינִם
בְּצִדֵיכֶם וְצָרְרוּ אֹתְכֶם
עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם
יֹשְׁבִים בָּהּ: וְאִם לֹא תִתְּרֹכוּ. יִתְּ
יְתִבִי אֶרְעָא מִן קְדָמִיכוֹן. וְהִי דִתְשָׁאוֹן
מִנְהוֹן. לְסִיעֵן נִטְלֵן זִין לְקַבְלָכוֹן. וּלְמִשְׁרִין
מִקְפְּנִיכוֹן. וְיַעֲקֹון לְכוֹן. עַל אֶרְעָא.

דאתון יתבין בה: וְהָיָה כַּאֲשֶׁר דִּמֵּיתִי לַעֲשׂוֹת
לָהֶם אֶעֱשֶׂה לָכֶם: וְהִי. כַּמָּא דחשיבית. לְמַעַבְדַּ לְהוֹן
אֶעֱבִיד לְכוֹן: פ לָד א וְיִדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
וּמִלִּיל יי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר: ב צוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי־אַתֶּם בָּאִים אֶל־הָאָרֶץ כְּנַעַן
זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּפֹּל לָכֶם בְּנַחֲלָה אֶרֶץ
כְּנַעַן לְגַבְלָתֶיהָ: פקיד. ית בני ישראל ותימר להון.

— רס"י —

כמנן השבטים: וְהָיָה אֲשֶׁר תֹּותִירוּ מֵהֶם. יִהְיוּ לָכֶם לְרָעָה: לְשָׂכִים בְּעֵינֵיכֶם.
ליתדות המנקרות עיניכם. תרגום שליתדות
שיפא: וְלִצְנִינִם. פותרים בו הפותרים לשון
מסוכת קוצים הסוכת אתכם לסגור ולכלוא

אתכם מאין יוצא ובא: וְצָרְרוּ אֹתְכֶם.
בתרגומי:
לָד ז זאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּפֹּל לָכֶם וגו'.
לפי שהרבה מצות נוקחות בארץ ואין
נוהגות בחוצה לארץ, הצרך לכתוב מצרני

זולק הדקדוק: א אשר תפל לכם בנחלה. הבי"ת כנעיא בכל התיגאן:

תפסיר רס"ג

יחזל לָכֶם נחלה: ג) פיבתדי לָכֶם
אלחד אלגנובי. מן ברייה צין
אלי גאנב אדום. פִּיכּוּן מִן טָרֵף
אלבחרה אלמיתה שרקניא:

אֲרִי אֶתּוֹן עָלֶיךָ לָאֲרֶעָא דְכִנְעֵן. דָּא
אֲרֶעָא. דִּתְתַּפְּלִיג לְכוֹן בְּאַחְסָנָא. אֲרֶעָא
דְכִנְעֵן לְתַחוּמָהָא: **וְהָיָה לָכֶם**
פֶּאֶת-נֶגֶב מִמִּדְבַּר-עֵין-עַל-

יְדֵי אָדוֹם וְהָיָה לָכֶם גְּבוּל נֶגֶב מִקְצֵה
יַם-הַמֶּלַח קִדְמָה: וְהָיָה לְכוֹן רוּחַ דְּרוֹמָא. מִמִּדְבַּרָא דְעֵין עַל
תַּחוּמֵי אָדוֹם. וְהָיָה לְכוֹן תַּחוּם דְּרוֹמָא. מְסִיפֵי יָמָא דְמִלְחָא קְדוּמָא:

— רס"י —

במערכה שלארץ כנען, כנען שגאמר
בפֿלשתים (פֿטיס 3, 5) יושבי חבל הים גוי
ברתים. ולא נחם אותו הדרך אלא הסבן
והוציאם דרך דְּרוֹמָא אל המדבר, והוא
שקראו יְחֻזְקָאֵל (יחזקאל כ, 16) מדבר העמים,
לפי שהיו כִּמָּה אֲמוֹת יושבות בצדו והולכין
אצל דְּרוֹמָא מן המערב כלפי מזרח תמיד,
עד שבאו לְדְרוֹמָא שְׁלֹאֲרֵץ אָדוֹם ובקשו
מִמֶּלֶךְ אָדוֹם שְׁנִיחָם לְהַכְנֵס בְּאַרְצוֹ וְלַעֲבוֹר
דֶּרֶךְ רַחֲבָה וְלַהַכְנֵס לְאֶרֶץ, ולא רצה.
והצרכו לסבוב את כל דְּרוֹמָא שְׁלֹאֲדוֹם עד
בואם לְדְרוֹמָא שְׁלֹאֲרֵץ מוֹאָב, שגאמר
(שופטים יא, יז) וגם אל מֶלֶךְ מוֹאָב שָׁלַח ולא
אָבָה. וְהָלְכוּ כָל דְּרוֹמָא שְׁלֹמֹאָב עד סופה
ומשם הפכו פניהם לַצִּפּוֹן עד שסבבו כל
מִצְרַיִם מִזְרָחִי שְׁלֹה לְרַחֲבָה וּבְשָׁכְלוּ אֶת
מִזְרָחָה מִצְרָאֵם אֶת אֶרֶץ סִיחוֹן ועוג שהיו
יושבין בְּמִזְרָחָה שְׁלֹאֲרֵץ כִּנְעֵן וְהִירְדֵן מִפְּסִיק
בִּינֵיהֶם. וְזֶהוּ שְׁנִיחָם בִּפְתָח (שופטים יא, יח)
וילך במדבר ויסב את אֶרֶץ אָדוֹם ואת אֶרֶץ
מוֹאָב וַיָּבֹא מִמִּזְרָח שְׁמֵשׁ לְאֶרֶץ מוֹאָב, ובקשו
את אֶרֶץ סִיחוֹן ועוג שְׁהִיָּתָה בְּצִפּוֹנָה שְׁלֹאֲרֵץ
מוֹאָב. וקָרְבוּ עד הִירְדֵן והוא כְּנֶגֶד מִקְצֵעַ
צִפּוֹנִית מִעֶרְבִית שְׁלֹאֲרֵץ מוֹאָב, נִמְצָא שְׁאֲרֵץ
כִּנְעֵן שְׁבַעֲבֵר הִירְדֵן לְמַעַרְב הִיָּה מִקְצֵעַ
דְּרוֹמִית מִזְרָחִית שְׁלֹה אֶצֶל אָדוֹם:

גבולי רוחותיה סביב, לומר לך מן הגבולים
הללו ולפנים המצות נודגות: **תַּפְּל לָכֶם.**
על שם שנתחלקה בגורל נקראת חלקה
לשון נפילה. ומדרש אגדה אומר על ידי
שהפיל הקדוש ברוך הוא שריהם שלשבע
אֲמוֹת מן השמים וכפתן לפני משה, אמר לו
ראה אין בָּהֶם עוד כֹּחַ: **וְהָיָה לָכֶם פֶּאֶת**
נֶגֶב. רוח דְּרוֹמִית אֲשֶׁר מן המזרח למערב:
מִמִּדְבַּר עֵין. אֲשֶׁר אֶצֶל אָדוֹם מתחלת
מקצוע דְּרוֹמִית מִזְרָחִית שְׁלֹאֲרֵץ תשעת
המטות. ביצה, שלש אֲרָצוֹת יושבות בְּדְרוֹמָא
שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל זו אֶצֶל זו קצת אֶרֶץ
מִצְרַיִם, ואֶרֶץ אָדוֹם בְּלֹה ואֶרֶץ מוֹאָב בְּלֹה.
אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּמִקְצֵעַ דְּרוֹמִית מִעֶרְבִית,
שגאמר בפרשה זו מעצמון נחלה מִצְרַיִם
וְהָיוּ תוֹצְאוֹתָיו הִיָּמָה. ונחל מִצְרַיִם הִיָּה
מִהַלֵּךְ עַל פְּנֵי כָל אֶרֶץ מִצְרַיִם, שגאמר
(יחזקאל יג, ג) מן השיחור אֲשֶׁר עַל פְּנֵי מִצְרַיִם.
ומפסיק בין אֶרֶץ מִצְרַיִם לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל ואֶרֶץ
אָדוֹם אֶצֶלָה לַצִּד המזרח ואֶרֶץ מוֹאָב אֶצֶל
אֶרֶץ אָדוֹם בְּסוֹף הַדְּרוֹם לְמִזְרָח, ובשיצאו
יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, אם רצה המקום לקרב את
כְּנִיסָתָם לְאֶרֶץ הִיָּה מַעֲבִירָם אֶת הַנִּילוֹס לַצִּד
צִפּוֹן וּבְאֵין לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, ולא עָשָׂה כֵן, וְזֶהוּ
שגאמר (שמות יג, יז) ולא נחם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ
אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים, שֶׁהֵם יוֹשְׁבֵי עַל הַיָּם

תפסיר דס"ג

(ד) ת'ם יסתדיר ל'כם מן אל'גנוב. אל' עקבה' עקרב'ים ויעבר אל' צין. ויכון כ'רוגה אל' גאנב ר'קים ברנע. ויכ'רג אל' רפח ויעבר אל' מנאזל: (ה) ויסתדיר מן מנאזל אל' ואד אל'עריש. ויכון כ'רוגה אל' אל'פחר: (ו) ואל'חד אל'ג'רבי. ויכון ל'כם אל'פחר אל'כביר ותכ'מה:

וְנָסַב לָכֶם הַגָּבֹול מִנֶּגֶב
לְמַעַל עֲקֵרְבִים וְעֵבֶר
צֵנָה (כ' והיה) וְהָיוּ תּוֹצְאוֹתָיו
מִנֶּגֶב לְקֹדֶשׁ בְּרֹנֶע וַיֵּצֵא
חֲצֵר־אֶדֶר וְעֵבֶר עֲצֻמֹּנָה:
וַיִּסְחָר לָכוֹן תַּחֲנוּמָא מְדֻרֹמָא. לְמַסְקָנָא
דְּעֲקֵרְבִין וְיַעֲבֵר לְצִין. וַיְהוֹן מִפְּקֻנוּהִי.
מְדֻרֹמָא לְרַקִּם גִּיאָה. וַיִּפּוֹק לְחֲצֵר אֶדֶר

וַיַּעֲבֵר לְעֲצֻמוֹן: וְנָסַב הַגָּבֹול מִעֲצֻמוֹן נַחֲלָה
מִצְרִים וְהָיוּ תּוֹצְאוֹתָיו הַיַּמָּה: וַיִּסְחָר תַּחֲנוּמָא. מִעֲצֻמוֹן
לְנַחֲלָה דְּמִצְרִים. וַיְהוֹן מִפְּקֻנוּהִי לַיָּמָא: וַיַּגְבֹּול יָם וְהָיָה
לָכֶם הַיָּם הַגָּדוֹל וַיַּגְבֹּול זֶה־יְהִיָּה לָכֶם גָּבֹול יָם:

— רס"י —

חצר אדר שהתחיל להרחיב משעבר את קדש ברנע ורוחב אותה רצועה שב'לטה לצד צפון היתה מקדש ברנע עד עצמון ומשם והלאה נתקצר המצר ונסב לצד הדרום ובא לו לנחל מצרים ומשם לצד המערב אל הים הגדול שהוא מצר מערב של כל ארץ ישראל. נמצא שנחל מצרים במקצוע מערבית דרומית: כ והיו תוצאותיו הימה. אל מצר המערב שאין עוד גבול נגב מארץ לצד המערב משם והלאה: ויגבול ים. ומצר מערבי מהו: והיה ל'כם הים הגדול. למצר: ויגבול. הנסין שבתוך הים אף הם מן הגבול והם איים, שקורין איסלי"ש [איים]:

וְנָסַב לָכֶם הַגָּבֹול מִנֶּגֶב לְמַעַל עֲקֵרְבִים. כל מקום שנאמר ונסב או ויצא, מלמד שלא היה המצר שווה אלא הולך ויוצא לחוץ, יוצא המצר ועוקם לצד צפוןו שלעולם באלכסון למערב ועובר המצר בדרומה שלמעלה עקרב'ים, נמצא מעלה עקרב'ים לפניו מן המצר: ועבר צנה. אל צין כמו מצרימה: והיו תוצאותיו. קצותיו. בדרומה שלקדש ברנע: ויצא חצר אדר. מתפשט המצר ומרחיב לצד צפון שלעולם ונמשך עוד באלכסון למערב ובא לו לחצר אדר ומשם לעצמון ומשם לנחל מצרים. ולשון ונסב האמור כאן לפי שכתב ויצא

וז'לק הדקדוק: ה'נחלה מצרים. ה"ה נוספת כי המלה מלעיל (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

ותחום מערבא. ויהי לכון. ימא רבא
ותחומיה. דין יהי לכון תחום מערבא:

**וזה יהיה לכם גבול צפון
מן הים הגדל תתאו לכם**

הר ההר: ודין יהי לכון תחום
צפונא. מן ימא רבא. תכונון לכון להור

טורא: מהר ההר תתאו
לבא חמת והיו תוצאות

הגבל צדדה: מהור טורא. תכונון למטי חמת. ויהיו מפקננהי

דתחומא לצדד: **ויעא הגבל זפרנה והיו תוצאותיו**

חצר עינן זה יהיה לכם גבול צפון: ויפוק תחומא
לזפרון. ויהיו מפקננהי לחצר עינן. דין יהי לכון תחום צפונא:

והתאוייתם לכם לגבול קדמה מחצר עינן

שפמה: ותכונון לכון לתחום קדומא. מחצר עינן לשפם:

ז) והדא יפון לכם אלתח
אלשומאלי. מן אלפחר
אלפכיר. תחדו לכם אלי גבל
הור: ח) ומנה אלי חמאה. ויפון
כירוגה אלי צדד: ט) ויכירג
אלי זפרון. וינתהי אלי חצר
עינן. הדא יפון לכם אלתח אל
שומאלי: י) וחדו לכם אלתח אל
שורקי. מן חצר עינן אלי פאמיה:

— רס"י —

כל מקום שנאמר תוצאות הגבול, או המצר
כלה שם לגמרי ואינו עובר להלן כלל, או
משם מתפשט ומרחיב ויוצא לאחוריו
להמשיך להלן באלכסון יותר מן הרוחב
הראשון, ולענן רוחב המדה הראשון קראו
תוצאות, ששם בלתי אותה מדה:
ט) והיו תוצאותיו חצר עינן. הוא היה סוף
המצר הצפוני. ונמצאת חצר עינן במקצוע
צפונית מורחית. ומשם והתאוייתם לכם אל
מצר המורחי: י) והתאוייתם. לשון הסבה
ונטיה כמו תתאו: **שפמה.** במצר המורחי
ומשם הרבלה:

גבול צפון. מצר צפון: מן הים הגדול
תתאו לכם הר ההר. שהוא במקצוע
צפונית מערבית. וראשו משפיע ונכנס לתוך
הים ויש מרוחב הים לפנים המנו וחוצה
המנו: **תתאו.** תשפעו לכם לנטות ממערב
לצפון אל הר ההר: **תתאו.** לשון סבה, כמו
(ד"כ ז' יב, יא) אל תא הרצים, (יחזקאל מ, י)
ותאי השער היציע, שקורין אפימייז, שהוא
מוסב ומשפע: **מהר ההר.** תסבו ותלכו אל
מצר הצפון לצד המורח ותפגעו בלבא חמת,
זו אנטוכיא: **תוצאות הגבול.** סופי הגבול.

תפסיר רס"ג

יא) וינחדר מן פאמיה. אלי' דפני מן שרקי אלעין. פינחדר ויצ'רב. אלי' גאנב בחר גניסר שרקי'א: יב) וינזל אלארדן. ויכון כ'רוגה אלב'חירה אלמ'י'תה. הדיא תכון ל'כס חדוד אלפלד מסת'דירא: יג) פאמר מוסי' בני אסראיל. ען קול אללה וקאל. הדיא אלפלד אלמ'חדוד תנועונה באס'הם, כמא אמר אללה. אן יעטא לתסעה' אסבאט ונצף: יד) אד' קד' אכ'ד' סבט ראובן.

וַיֵּרֶד הַגִּבּוֹל מִשְׁפַּם הַרְבֵּלָה מִקֶּדֶם לְעֵין וִירֵד הַגִּבּוֹל וּמַחָה עַל-כֶּתֶף יָם-כְּנָת קִדְמָה: וַיַּחֲזוּ תַּחֲמוֹמָא מִשְׁפָּם. לְרַבְלָה מִמִּדְנָח לְעֵין. וַיַּחֲזוּ תַּחֲמוֹמָא. וַיִּמְטִי עַל כִּיף יָם גְּנִיסֵר קִדְמוֹמָא: וַיֵּרֶד הַגִּבּוֹל הַיֵּרֶדְנָה וְהָיוּ תּוֹצְאֹתָיו יָם הַמֶּלַח זֹאת תִּהְיֶה לָכֶם הָאָרֶץ לְגִבְלֹתֶיהָ סָבִיב: וַיַּיַּחֲזוּ תַּחֲמוֹמָא לַיֵּרֶדְנָא. וַיַּהֲזוּ מִפְּקֻנֹּהָ לַיִּמָּא דְּמִלְחָא. דָּא תִּהְיִי לְכוֹן אַרְעָא. לַתַּחֲמוֹמָא סָחוֹר סָחוֹר: וַיֵּצֵן מֹשֶׁה אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּתְּנַחֲלוּ אֹתָהּ בְּגוֹרֵל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר לְתֵת לְתַשְׁעַת הַמִּשְׁטוֹת וַחֲצֵי הַמִּטָּה: וּפְקִיד מֹשֶׁה. יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר. דָּא אַרְעָא. דִּתְחַסְנוֹן יִתָּה בְּעַדְבָּא. דְּפְקִיד יֵי. לְמִתְנֵן. לְתַשְׁעַת שְׁבַטִין וּפְלָגוֹת שְׁבַטָא: דָּא כִּי לְקַחוּ מִטָּה בְּנֵי

— רס"י —

ובא מן הצפון לדרום באלכסון נוטה לצד מזרח ומתקרב לצד ארץ כנען כנגד ים כנרת ומושף לצד מזרחו של ארץ ישראל כנגד ים כנרת עד שנופל בים המלח ומשם כולה הגבול בתוצאותיו אל ים המלח, שממנו התחלת מצר מקצוע דרומית מזרחית. הרי סובבת אותה לארבע רוחותיה:

יא) מקדם לעין. שם מקום. והמצר הולך במזרחו נמצא העין לפניו מן המצר ומאריך ישראל הוא: וירד הגבול. כל שהגבול הולך מצפון לדרום הוא יורד והולך: ומחה על כתר. אל עבר: ים כנרת קדמה. שיהא ים כנרת תוף לגבול במערב, והגבול במזרח ים כנרת, ומשם יורד אל הירדן והירדן מושף

תפסיר רס"ג

הֲרֹאוּבְנֵי לְבֵית אֲבֹתָם
וּמִטָּה בְנֵי־הַגָּדִי לְבֵית
אֲבֹתָם וַחֲצֵי מִטָּה מִנְּשָׂה
לְקַחְו נַחֲלָתָם: אֲרִי קִבִּילוּ.
שִׁבְטָא דְּבִנֵּי רֹאוּבֵן לְבֵית אֲבֹתָהוֹן.
וּשִׁבְטָא דְּבִנֵּי גָד לְבֵית אֲבֹתָהוֹן. וּפְלָגוֹת
שִׁבְטָא דְּמִנְּשָׂה קִבִּילוּ אַחֲסָנְתָהוֹן:

וסבט גר ונצף סבט מנשה.
נחלתהם לביות אבותיהם:
(טו) הדיאן אלסבטאן ואלנצף.
אכדו נחלתהם. מן עבר ארדן
יריחא אלשרקי: (טז) תים כלם
אללה מוסי תכלימא: (יז) הדיא
אסמא אלדגאל. אלד"י יקסמו
לכם אלבלד. אלעזר
אלאמאם. ויהושע אבן נון:

שְׁנֵי הַמִּטּוֹת וַחֲצֵי הַמִּטָּה
לְקַחְו נַחֲלָתָם מֵעֶבֶר לִירֵדָן יֵרָחוּ קִדְמָה
מִזְרָחָה: תִּרִין שִׁבְטִין וּפְלָגוֹת שִׁבְטָא. קִבִּילוּ אַחֲסָנְתָהוֹן. מֵעֶבְרָא.

לִירֵדָנָא דִּירֵיחוּ קְדוּמָא מִדְּנַחָא: פ (רביעי) (ששי כשהן מחוברות)

אֶל־מִנְּשָׂה לֵאמֹר: וּמִלִּיל יְיָ עִם מִנְּשָׁה לְמִימַר: הֲאֵלֶּה
שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־יִנְחִלוּ לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ
אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וַיהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן: אֵלֶּיךָ שְׁמַחַת גּוֹבְרִיא.
דִּיחֲסָנוֹן לְכוּן יֵת אַרְעָא. אֶלְעָזָר כְּהֵנָא. וַיהוֹשֻׁעַ בֶּר נון:

ספרי תיטן ספרי ששי כשהן מחוברות בסת"י

וידבר יהוה

— רס"י —

ואחד חלק הגון. ומה שהם עושין יהיה עשוי
כאלו עשאו שלוחים. ולא יתכן לפרש
לכם זה ככל לכם שבמקרא. שאם פן
היה לו לכתוב ינחילו לכם. ינחילו
משמע שהם נוחלים לכם בשבילכם
ובמקומכם, כמו (שמות יד, יד) ה' ילחם לכם:

טו קדמה מזרח. אל פני העולם שהם
במזרח, שרוח מזרחית קרויה פנים, ומערבית
קרויה אחור, לפיכך דרום לימין וצפון
לשמאל: יז אשר ינחלו לכם. בשבילכם כל
נשיא ונשיא אפטרופוס לשבטו ומחלק נחלת
השבט למשפחות ולגברים ובורר לכל אחד

זולק הדקדוק: טו לקחו נחלתם. תיבת לקחו בשופר הולך ותיבת נחלתם ברביע וכן כתב
א"ת משם ספרי ספרד:

תפסיר רס"ג

יח) וְשָׂרִיף מִן כָּל סִבְט. כִּדְוָה לְיִקְסָם אֶלְבָּלֵד: יט) וְהָיָא אֶסְמֵאֵיהֶם. מִן סִבְט יְהוּדָה. כֹּלֵב אֲבִן יִפְנֶה: כ) וּמִן סִבְט שִׁמְעוֹן. שִׁמְוֵאל אֲבִן עֲמִיהוּד: כא) וּמִן סִבְט בְּנִימִין. אֱלִידָד אֲבִן כְּסִלּוֹן: כב) וּמִן סִבְט דִּן שָׂרִיפֵא. בָּקִי אֲבִן יִגְלִי: כג) לְבָנֵי יוֹסֵף מִן סִבְט בְּנֵי מְנַשֶּׁה שָׂרִיף. חֲנִיאל אֲבִן אֶפְרַיִם: כד) וּמִן סִבְט בְּנֵי שִׁפְטָן: כה) וּלְסִבְט זְבוּלֹן שָׂרִיפֵא. אֱלִיעֶזֶר אֲבִן פְּרָנָה:

יח וְנָשִׂיא אֶחָד נָשִׂיא אֶחָד מִמִּטָּה תִּקְחוּ לְנָחַל אֶת-הָאָרֶץ: וְרָבֵא חַד. רָבֵא חַד מִשְׁבֹּטֵא. תִּדְבְּרוּן לְאַחֲסָנָא יֵת אֶרְעָא: יט וְאַלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים לְמִטָּה יְהוּדָה כֹּלֵב בֶּן-יִפְנֶה: וְאֶלִּין שְׁמֵהֶת גּוֹבְרִיָּא. לְשִׁבְטֵא דִּיהוּדָה. כֹּלֵב בֶּר יִפְנֶה: כ וּלְמִטָּה בְּנֵי שִׁמְעוֹן שְׁמוּאֵל בֶּן-עֲמִיהוּד: וּלְשִׁבְטֵא

דבני שמעון. שמואל בן עמיהוד: כא לְמִטָּה בְּנִימִין אֱלִידָד בֶּן-כְּסִלּוֹן: כב וּלְמִטָּה בְּנֵי-דִן נָשִׂיא בָּקִי בֶן-יִגְלִי: כג וּלְשִׁבְטֵא דבני דן רָבֵא. בָּקִי בֶר יִגְלִי: כד לְבָנֵי יוֹסֵף לְמִטָּה בְּנֵי-מְנַשֶּׁה נָשִׂיא חֲנִיאל בֶּן-אֶפְרַיִם: כה לְבָנֵי יוֹסֵף. לְשִׁבְטֵא דבני מְנַשֶּׁה רָבֵא. חֲנִיאל בֶּר אֶפְרַיִם: כו וּלְמִטָּה בְּנֵי-אֶפְרַיִם נָשִׂיא קְמוּאֵל בֶּן-שִׁפְטָן: כז וּלְשִׁבְטֵא דבני אֶפְרַיִם רָבֵא. קְמוּאֵל בֶּר שִׁפְטָן: כח וּלְמִטָּה בְּנֵי-זְבוּלֹן נָשִׂיא אֱלִיעֶזֶר בֶּן-פְּרָנָה:

— רס"י —

יח לְנָחַל אֶת הָאָרֶץ. שִׁיחָא נִחְלָל וְחֻלְק אוֹתָהּ בְּמִקְוֵמָכֶם:

זולק הדקדוק: יח תִּקְחוּ לְנָחַל אֶת הָאָרֶץ. בדפוסים תיבת תקחו בטפחא, לנחול שופר הולך וכן הוא בקצת תיגאן. ובתיגאן קדמוניות תקחו בזקף גדול כמו שהוא כאן:

שִׁמְעוֹן דְּמִדָּר (יח) תִּקְחוּ לְנָחַל. תִּקְחוּ טַפְחָא לְנָחַל מֵאֲרֵכָה. כן המנהג כדעה ראשונה שבח"ד.

תפסיר רס"ג

(כו) ומן סבט יששכר שריפא פלטיאל אבן עזון: (כז) ומן סבט אשר שריפא. אחיהוד אבן שלומי: (כח) ומן סבט נפתלי שריפא. פדהאל אבן עמיהוד: (כט) תולאי. אלדי אמר אללה. אן יקסמו לבני אסראיל בלד כנעאן: (ל) א תים כלם אללה מוסי פי בידאת מואב. עלי ארדן יריחא תכלימא: (ב) מר בני אסראיל. באן יעשו

ולשבטא דבני זבולון רבא. אליצפן בר

פרנך: כו ולמטה בני-יששכר

נשיא פלטיאל בן-עזון:

ולשבטא דבני יששכר רבא. פלטיאל

בר עזון: כז ולמטה בני-אשר

נשיא אחיהוד בן-שלמי:

ולשבטא דבני אשר רבא. אחיהוד בר

שלומי: כח ולמטה בני-נפתלי

נשיא פדהאל בן-עמיהוד:

ולשבטא דבני נפתלי רבא. פדהאל בר עמיהוד: כט אלה אשר

צוה יהוה לנחל את-בני-ישראל בארץ כנען:

אלין. דפקיד יי. לאחסנא ית בני ישראל בארעא דכנען: פ

⦿ חמדיטיר בספרי תימן	⦿ (חטיי) ל	⦿ וידבר יהוה אל-משה
----------------------	------------	---------------------

בערבית מואב על-ירדן ירחו לאמר: ומליל יי. עם

משה במישריא דמואב. על ירדנא דיריחו למימר: ב צו את-

בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחותם ערים

לשבת ומגרש לערים סביבתיהם תתנו ללויים:

— רס"י —

כט לנחל את בני ישראל. שהם ינחילו ליה ז ומגרש. רוח מקום חלק חוץ לעיר
אותה לכם למחלקותיה: סביב להיות לנוי לעיר, ואין רשאים לבנות

וזלק הרקדוק: כ פדהאל בן עמיהוד. כתב מהרי"ב וז"ל לחוד ומפיק שוא עכ"ל פירוש
דבריו שהוא מפיק מפני השו"א שבה"א ועיין פרשת בהעלתך מה שכתבנו משמו בתיבת
פדהצור ע"ש:

תפסיר רס"ג

אלליואניין. מן נחלת חוזהם
קרא יסכניהא. ואפניה להם
חואליהא: (ג) ותפון אלקרא
סכנא להם. ואפניהתהא.
לבהאימהם וסרחתם וסאיר
חיואניהם: (ד) ואפניה אלקרא.
אלתי תעטוהא לאליואניין. מן
כארג חאיט אלקריה. אלף
דראע מסתדירא: (ה) תים
אמסחו מן כארג אלקריה.
אלי גהה אלמשרק אלפין
דראע. ואלי גהה אלגנוב
אלפין דראע. ואלי גהה
אלגרב אלפין דראע. ואלי
גהה אלשמאל. אלפין דראע
ואלקריה פי וסטהא. פדאלך

פקיד ית בני ישראל. ויתנון לליואי.
מאחסנת. אחדתהון קרוין למתב. ורוח.
לקרויא סחרניהון. תתנון לליואי:
והיו הערים להם לשבת
ומגרשיהם יהיו לבהמתם
ולרכשם ולכל חיתם: ויהון
קרויא. להון למתב. ורוחיהון. יהון
לבעידהון ולקניניהון. ולכל חיותהון:
ומגרשי הערים אשר
תתנו ללויים מקיר העיר
וחוצה אלף אמה סביב:
ורוחי קרויא. דתתנון לליואי. מפותל
קרתא ולברא. אלף אמין סחור סחור:

ומדתם מחוץ לעיר את-פאת-קדמה אלפים
באמה ואת-פאת-נגב אלפים באמה ואת-
פאת-ים | אלפים באמה ואת פאת צפון אלפים
באמה והעיר בתוך זה יהיה להם מגרשי
הערים: ותמשחון מברא לקרתא. ית רוח קדומא תרין אלפין
אמין. וית רוח דרומא תרין אלפין אמין. וית רוח מערבא תרין אלפין
אמין. וית רוח צפונא. תרין אלפין אמין וקרתא במציע. דין יהי להון.

— רס"י —

שם בית ולא לנטוע כרם ולא לזרוע זריעה:
ג ולכל חיתם. ולכל צרכיהם: ד אלף אמה
סביב. ואחריו הוא אומר אלפים באמה, הא

פיצד אלפים, הוא נותן להם סביב, ומקום
אלף הפנימיים למגרש והחיצונים לשדות
וכרמים:

תפסיר רס"ג

יכון לכם. מקדאר אפניה
אלקרא: (ו) ואלקרא אלדי
תעטוהא לאליאנין. מנהא סת
קרא אלחמא. אלדי תעזלוהא.
ליהרב אליהא אלקאתל.
ואציפו אליהא. אתנין
וארבעין קריה: (ז) פתציר גמיע
אלקרא. אלדי תעטוהם.
תמאניה וארבעין קריה
ואפניתהא: (ח) ואלקרא. אלדי
תעטוהם מן חוז בני אסראיל.
ממן אכיד כתיירא כתיירו. ומן
מן אכיד קלילא קללו. פלועט
כל סבט עלי קדר נחלתה:
(ט) תם כלם אללה מוסי
תכלימא: (י) מר בני אסראיל.

רוחי קרויא: ואת הערים
אשר תתנו ללויים את
שש-ערי המקלט אשר
תתנו לגם שמה הרצח
ועליהם תתנו ארבעים
ושתיים עיר: וית קרויא. דתתנו
ללויאי. ית שית קרוי שיזבותא. דתתנו.
למערק לתמן קטולא. ועליהון תתנו.
ארבעין ותרתין קרוין: כל-
הערים אשר תתנו ללויים
ארבעים ושמנה עיר אתהן

ואת-מגרשיהן: כל קרויא. דתתנו ללויאי. ארבעין ותמני
קרוין. יתהון וית רוחיהון: והערים אשר תתנו
מאחזת בני-ישראל מאת הרב תרבו ומאת
המעט תמעיטו איש כפי נחלתו אשר ינחלו
יתן מעריו ללויים: וקרויא. דתתנו מאחסנת בני ישראל. מן
סגיא תסגון. ומן זעירי תזערון. גבר. כפום אחסנתיה דיחסנון. יתין

מקרויה ללויאי: פ **ששי** ^{בספרי} ^{תימן} **שביעי** כשהן מחוברות בסת"י

(ששי) (שביעי כשהן מחוברות) **וידבר יהוה אל-משה**
לאמר: ומליל יי עם משה למימר: **דבר אל-בני**
ישראל ואמרת אליהם כי אתם עברים

תפסיר רס"ג

וקל להם. אד"א אנתם. גזתם
אלארדן אלי בלד כנעאן:
(יא) פאסמן לכם קרא חמא.
יהרב אליה אי קאתל. קתל
נפסא סהוא: יב) פתכון תלך
אלקרא. תחמיה מן אלולי. ולא
יקתל. חתי יקוף. בין ידי
אלגמאעה פחכמון עליה
בדיאלד: יג) ואלקרא אלתי
תעזלונהא. סת קרא חמא תכון
לכם: יד) ת'לאת' מנהא פי עבר
אלארדן. ות'לאת' מנהא פי
בלד כנעאן. תכון קרא חמא:

אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶרְצָה כְּנָעַן:

מליל עם בני ישראל. ותימר להון. ארי
אתון. עברין ית ירדנא לארעא דכנען:

וְהַקְרִיתֶם לָכֶם עָרִים

עָרֵי מְקֻלָּט תִּהְיֶינָה לָכֶם

וְנִסְ שָׁמָּה רֵצַח מִכֶּה־נַפֶּשׁ

בְּשִׁגְגָה: ותזמנון לבון קרוין. קרוי

שיזבותא יהון לבון. ויערוק לתמן

קטולא. דיקטול נפשא בשלו: יב) **וְהָיוּ**

לָכֶם הָעָרִים לְמִקְלָט מִגָּאֵל

וְלֹא יָמוּת הָרֵצַח עַד־עֲמֻדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה

לְמִשְׁפָּט: ויהון לבון קרויא. לשיזבא מגאיל דמא. ולא ימות

קטולא. עד דיקום. קדם פנשתא לדינא: יג) **וְהָעָרִים אֲשֶׁר**

תִּתְּנוּ שֵׁשׁ־עָרֵי מְקֻלָּט תִּהְיֶינָה לָכֶם: וקרויא דתתנון.

שית קרוי שיזבותא יהון לבון: יד) **אֵת | שְׁלֹשׁ הָעָרִים**

תִּתְּנוּ מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן וְאֵת שְׁלֹשׁ הָעָרִים תִּתְּנוּ

בְּאֶרֶץ כְּנָעַן עָרֵי מְקֻלָּט תִּהְיֶינָה: ית תלת קרויא.

— רס"י —

שנבחרו שלש שנתן יהושע בארץ כנען:
יד **אֵת שְׁלֹשׁ הָעָרִים** וגו'. אף על פי שבארץ
כנען תשעה שבטים וכאן אינן אלא שנים
וחצי, השה מנין ערי מקלט שלהם משום
דבגלעד נפישו רוצחים. דכתיב (כושט ו, ח)
גלעד קרית פועלי און עקבה מדם:

יד **וְהַקְרִיתֶם**. אין הקריה אלא לשון הזמנה
וכן הוא אומר (בראשית כז, כ) כי הקרה ה'
אלהיה לפני: יב **מִגָּאֵל**. מפני גואל הדם
שהוא קרוב לנרצח: יג **שֵׁשׁ עָרֵי מְקֻלָּט**.
מגיד שאף על פי שהבדיל משה בחייו שלש
ערים בעבר הירדן, לא היו קולטות עד

תפסיר רס"ג

טו) לבני אסרָאֵל. וְלֹאֲלִגְרִיב
אֲלֹדְכִיל פִּי מֵא בִינָהֶם. יִהְרֵב
אֵלֵיהֶא. כָּל מִן קָתַל נַפְסָא
סְהוּא: טז) וְאִמָּא אֵן פֶּאן
צִרְבָּה. בְּאֵנָא חֲדִיד פִּקְתִּלָּה
פְּהוּ קֹאֲתַל יִסְתַּחֲק אֱלֻקְתִּל:
יז) אוֹ צִרְבָּה בְּחֶגֶר. מִקְבוּץ'
מִקְדָּאר מֵא יְמוֹת בְּהֵא פִקְתִּלָּה.
פְּהוּ קֹאֲתַל יִסְתַּחֲק אֱלֻקְתִּל:
יח) אוֹ צִרְבָּה בְּאֵנָא כִּשְׁב.
מִקְבוּץ' מִקְדָּאר מֵא יְמוֹת בְּה

תתננון מעברא לירדנא. וית תלת
קרויא. תתננון בארעא דכנען. קרוי
שיזבותא יהוין: טו) לבני ישראל
ולגר ולתושב בתוכם
תהיינה שש-הערים
האלה למקלט לנוס שמה
כל-מפה-נפש בשגה: לבני
ישראל. ולגירא ולתותביא דביניהון.
יהוין. שית קרויא האלין לשיזבא.

למערק לתמן. כל דיקטול נפשא בשלו: טז) ואם-בכלי
ברזל | הִכְהוּ ויִמֹת רֵצַח הוּא מוֹת יוֹמַת הָרֵצַח:
ואם במאן דברזל מחהי. וקטליה קטולא הוא. אתקטלא יתקטיל
קטולא: יז) ואם באבן יד אשר-ימות בה הִכְהוּ ויִמֹת
רֵצַח הוּא מוֹת יוֹמַת הָרֵצַח: ואם. באבנא דמתנספא
ביד דהיא כמסת דימות בה מחהי. וקטליה קטולא הוא. אתקטלא
יתקטיל קטולא: יח) או בכלי עץ-יד אשר-ימות בו

— רס"י —

למטה או בכל אבן אשר ימות בה בלא
ראות וגו', לפד על האמורים למעלה
שבדורג במזיד הכתוב מדבר: י) באבן יד.
שיש בה מלא יד: אשר ימות בה. שיש בה
שעור להמית, כתרגומו. לפי שנאמר (שמות
כא, יח) והכה איש את רעהו באבן, ולא נתן
בה שעור, יכול כל שהוא, לכך נאמר אשר
ימות בה: יח) או בכלי עץ יד. לפי שנאמר
וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבט
(שמות כא, כג) יכול כל שהוא, לכך נאמר בעץ

טו) ואם בכלי ברזל הִכְהוּ. אין זה מדבר
בדורג בשוגג הסמוך לו, אלא בדורג במזיד.
ובא ללמד, שדורג בכל דבר צריך שיהא
בו שעור כדי להמית, שנאמר בכלם אשר
ימות בו, דמתרגמין דהיא כמסת דימות
ביה, חוץ מן הברזל, שגלוי וידוע לפני
הקדוש ברוך הוא שדורגל ממית בכל
שהוא אפלו מחט, לפיכך לא נתנה בו תורה
שעור לכתוב בו אשר ימות בו. ואם תאמר
בדורג בשוגג הכתוב מדבר, הרי הוא אומר

תפסיר רס"ג

פִּקְתָּלָהּ פָּהוּ קִאֲתֵל יִסְתַּחֲק
 אֶלְקֵתֵל: (ט) וְלִי אֲלֹדִם הוּ
 יִקְתָּלָה אֲדִיא פִּאֲגֵאָה בְּחֶק:
 (כ) וְאֵן דְּפֻעָה בְּשִׁנְאָה. או טָרַח
 עֲלִיָּה שִׁיִּיא. בְּתַעֲמֻד פִּקְתָּלָה:
 (כא) או צִרְבָּה בִּידָה בְּעִדָּאוּה
 פִּקְתָּלָה. פִּלְיִקְתֵּל אֶלְצִאֲרָב
 קֵתֵלָא לֵאנָה קִאֲתֵל. פֹּלִי אֲלֹדִם
 יִקְתָּלָה אֲדִיא פִּאֲגֵאָה בְּחֶק:
 (כב) וְאֵן דְּפֻעָה בְּגִתָּה בְּלֵא
 בְּגִצָּה. או טָרַח עֲלִיָּה. אִיִּיה
 אֲנִיָּה בְּלֵא תַעֲמֻד: (כג) או אֲוֹקַע
 עֲלִיָּה. אִי חָגֵר כָּאֵן בְּלֵא תַעֲמֻד

הִכְהוּ וַיָּמָת רֵצַח הוּא מוֹת

יוֹמָת הָרֵצָח: או. בְּמֵן דָּאָע

דְּמַתְנִסִּיב בִּיד דְּהוּא כְּמַסֵּת דִּימוֹת בִּיה

מְחָהִי. וְקִטְלִיָּה קִטּוֹלָא הוּא. אֶתְקַטְלָא

יִתְקַטִּיל קִטּוֹלָא: יט גֵּאל הָדִם

הוּא יָמִית אֶת־הָרֵצָח

בְּפִגְעוֹ-בּוֹ הוּא יִמְתְּנוּ: גֵּאִיל

דְּמָא. הוּא יִקְטוֹל יֵת קִטּוֹלָא. כִּד אֶתְחִיב

לִיָּה מֵן דִּינָא הוּא יִקְטִלְנִיה:

כ וְאִם־בְּשִׁנְאָה יִהְיֶה־פָּנּוּ אוֹ-

הַשְּׁלִיךְ עָלָיו בְּעִדִּיָּה וַיָּמָת:

עֲלוּהִי. בְּכִמְנָא וְקִטְלִיָּה: כא אוּ בְּאִיבָּה הִכְהוּ בִּידּוֹ וַיָּמָת

מוֹת־יוֹמָת הַמִּכָּה רֵצַח הוּא גֵּאל הָדִם יָמִית

אֶת־הָרֵצָח בְּפִגְעוֹ-בּוֹ: או בְּדַבְּבוֹ. מְחָהִי בִּידָה וְקִטְלִיָּה.

אֶתְקַטְלָא יִתְקַטִּיל מְחִיא קִטּוֹלָא הוּא. גֵּאִיל דְּמָא. יִקְטוֹל יֵת קִטּוֹלָא

כִּד אֶתְחִיב לִיָּה: כב וְאִם־בְּפִתָּע בְּלֵא־אִיבָּה הִדְפוּ

אוֹ־הַשְּׁלִיךְ עָלָיו כָּל־כָּלִי בְּלֵא עִדִּיָּה: וְאִם בְּתַפִּיף

בְּלֵא דְּבָבוּ דְּחָהִי. או רָמָא עֲלוּהִי. כָּל מָאֵן בְּלֵא כְּמֵן לִיָּה:

כג אוּ בְּכָל־אֶבֶן אֲשֶׁר־יָמוֹת בָּהּ בְּלֵא רֵאוֹת וַיִּפֹּל

— רס"י —

אֲשֶׁר יָמוֹת בּוֹ, שְׂיָהָא בּוֹ כְּדִי לְהַמִּית: סְמוּךְ לוֹ, וְלֹא הָיָה לוֹ שְׂהוּת לְהוֹחֵר עָלָיו:
 יֵת בְּפִגְעוֹ בּוֹ. אֶפְלוּ בְּתוֹךְ עָרֵי מְקֻלָּט: כג אוּ בְּכָל אֶבֶן אֲשֶׁר יָמוֹת בָּהּ. הִכְהוּ:
 כ בְּעִדִּיָּה. כְּתִרְגוּמוֹ, בְּכִמְנָא. בְּמֵאֲרָב: בְּלֵא רֵאוֹת. שְׂלֵא רֵאוּהוּ: וַיִּפֹּל עָלָיו. מְכָאֵן
 כז בְּפִתָּע. בְּאוּנָס. וְתִרְגוּמוֹ בְּתַפִּיף, שְׂהִיָּה אֲמָרוּ הַהוּרָג דְּרָף יִרְיָה גּוֹלָה, דְּרָף עֲלִיָּה

תפסיר רס"ג

פמאת. והו פי דאלך לים בעדו
לה. ולא טאלב שרה:
כד) פלתחכם אלגמאעה. בין
אלקאתל ובין אלולי. בהדא
אלאחכאם: כה) ותכ'לץ. אל'
גמאעה הדא אלקאתל. מן יד
אלולי. ותרדה אלי קריה' חמאה
אלתי הרב אליהא ויקים תם.
אלי מות אלגמאם אלכביר.
אלדי מסח בדהן אלקודס:
כו) פאן הו כרג ען חד קריה'

עליו וימת והוא לא-אויב
לו ולא מבקש רעתו: או
בכל אבנא. דהיא כמסת דימות בה
בלא חזי. ורמא עלוהי ומית. והוא לא
שני ליה. ולא תבע בשתייה:
כד) ושפטו העדה בין המכה
ובין גאל הדם על
המשפטים האלה: וידינו

כנשתא. בין מחיא. ובין גאיל דמא. על
דיניא האלין: כה) והצילו העדה את-הרצח מיד
גאל הדם והשיבו אתו העדה אל-עיר מקלטו
אשר-נס שמה וישב בה עד-מות הכהן הגדול
אשר-משח אתו בשמן הקדש: וישיבון כנשתא ית
קטולא. מיד גאיל דמא. ויתיבון יתיה כנשתא. לקרית שיביותיה
דערק לתמן. ויתיב בה. עד דימות כהנא רבא. דרבי יתיה במשח
קודשא: כו) ואם-יעא יעא הרצח את-גבול עיר

— רס"י —

אינו גולה: ככ עד מות הכהן הגדול. שהוא
בא להשרות שכינה בישראל ולהאריך
ימיהם, והרוצח בא לסלק את השכינה
מישראל ומקצר את ימי החיים. אינו כדאי
שיהא לפני כהן גדול. דבר אחר לפי שהיה
לו לכהן גדול להתפלל שלא תארע תקלה זו
לישראל בחייו: אשר משח אתו בשמן
הקדש. לפי פשוטו מן המקראות הקצרים

זולק הרקדוק: כה) וישב בה. תיבת וישב לעיל כי השופר ביו"ד בכל הספרים:

תפסיר רס"ג

חמאה. אלתני הרב אליהא:
 (כו) פוגדה אלולי. כארג ען חד
 קריה' חמאה. פקתלה. פלא
 תיאר לה: כח) כל יגלס פי
 קריה' חמאה. אלי מות
 אלמאם אלכפיר. ובעד
 מותה. ירגע אלי ארץ' חוזה:
 (כט) פתכון הד' לכם חכם עלי
 מר אגיאלכם פי גמיע
 מסאכנכם: ל) כל מן קתל נפסא
 עאמדיא. פבקול שאהדין
 אקתלה ואמא שאהד ואחד.
 פלא ישהד עליה פיקתל:

מקלטו אשר ינוס שמה:
 ואם מפק יפוק קטולא. ית תחום קרית
 שיזבותיה. דיערוק לתמן: כז) ומצא
 אתו גאל הדם מחוץ
 לגבול עיר מקלטו ורצח
 גאל הדם את-הרצח אין
 לו דם: וישבח יתיה גאל דמא.
 מברא. לתחום קרית שיזבותיה. וקטול.
 גאל דמא ית קטולא. לית ליה דם:
 כח) כי בעיר מקלטו ישב

עד-מות הפהן הגדל ואחרי-מות הפהן הגדל
ישוב הרצח אל-ארץ אחזתו: ארי בקרית שיזבותיה
 יתיב. עד דימות כהנא רבא. ובתר דימות כהנא רבא. יתוב קטולא.
 לארע אחסנתיה: כט) והיו אלה לכם לחקת משפט
 לדרתיכם בכל מושבתיכם: ויהו אליו לכוז. לגזירת
 דין לדריכוז. בכל מושבתיכוז: ל) כל-מכה-נפש לפי עדים
 ירצח את-הרצח ועד אחד לא-יענה בנפש
 למות: כל דיקטול נפשא. לפום סהדין. יקטול ית קטולא.

— רס"י —

שמחזירו במיתתו: כז) אין לו דם. הרי הוא
 כהורג את המות שאין לו דם: כט) בכל
 מושבתיכם. למד שתהא סנהדרין קטנה
 נוהגת בחוצה לארץ כל זמן שנוהגת בארץ
 ישראל: ל) כל מכה נפש וגוי. הבא להרגו
 על שהכה את הנפש: לפי עדים ירצח.

תפסיר רס"ג

לא) ולא תאכִּידוּ דִּיהָ עַן נֶפֶס קִאֲתֵל. יִגַּב עֲלֶיהָ אֱלֻקְתֵּל. אֵלֹא יִקְתֵּל קִתְּלֵא: לב) וְלֹא תֹאכִידוּ מִנָּה אִיצִיא דִּיהָ. לְתַהֲרִיבֻהָ אֵלֵי בַעֲרִי קִרָּא אֱלֻחֻמָּא. לִיעוּד וְיִסְכֵּן אֱלֻבְלָד. בְּעַד מוֹת אֱלֻחֻמָּא: לג) וְלֹא תִדְנָסוּ אֱלֻבְלָד. אֱלֻדִי אֲנַתֶּם פִּיהָ. לֹאֵן אֱלֻדִים יִדְנָסוּ וְלֹא יִגְפֹר לָכֶם. עַן אֱלֻדִים אֱלֻדִי סִפְךָ פִּיהָ. אֵלֹא בָדִם סֹאפְכִיהָ:

וְסִהִיד חֹד. לֹא יִסְהִיד בְּאַנֶּשׁ לְמִקְטֵל:
**וְלֹא תִקְחוּ כֹפֶר לְנַפְשׁ
 רֵצַח אֲשֶׁר־הוּא רָשָׁע לְמוֹת
 בִּי־מוֹת יוֹמָת: וְלֹא תִקְבְּלוּן מִמּוֹן
 עַל אִנֶּשׁ קָטוֹל. דִּהוּא חַיִּיב לְמִמָּת. אֲרִי
 אֶת־קִטְלָא יִתְקַטִּיל: לִב וְלֹא תִקְחוּ
 כֹּפֶר לְנוֹס אֶל־עִיר מִקְלָטוֹ
 לָשׁוּב לְשִׁבְתָּ בְּאַרְצָא**

**עַד־מוֹת הַכֹּהֵן: וְלֹא תִקְבְּלוּן מִמּוֹן. לְמַעַרְק לְקָרִית שִׁיבּוֹתֶיהָ.
 לְמִתָּב לְמִתָּב בְּאַרְעָא. עַד דִּימוֹת כְּהֵנָא: לִג וְלֹא תִחְנִיפוּ
 אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּהּ כִּי הִדֵּם הוּא יַחְנִיף
 אֶת־הָאָרֶץ וְלֹאֲרִץ לֹא־יִכְפֹּר לָדֵם אֲשֶׁר
 שָׁפַךְ־בָּהּ כִּי־אִם בָּדִם שֹׁפְכֹו: וְלֹא תַחֲיִבּוּן יֵת
 אֲרַעָא. דִּאֲתוֹן בָּהּ. אֲרִי דִמָּא. הוּא מַחֲיִיב יֵת אֲרַעָא. וְלֹאֲרַעָא
 לֹא מִתְכַּפֵּר. עַל דֵּם זָכָאִי דִּאֲתֹאשֵׁד בָּהּ. אֱלֹהִין בָּדִם אֲשִׁדִּיָּה:**

— רס"י —

שִׁיעִידוֹ שְׁבִמְזִיד וּבִהֲתִרְאָה הִרְגוּ: לֹא וְלֹא תִקְחוּ כֹפֶר. לֹא יִפְטֹר בְּמִמּוֹן: לז) וְלֹא תִקְחוּ כֹפֶר לְנוֹס אֶל עִיר מִקְלָטוֹ. לְמִי שֶׁנֶּסֶס אֶל עִיר מִקְלָטוֹ שֶׁהִרְגַּב בְּשׁוּגָג אֵינּוּ נִפְטָר מִגְּלוּת בְּמִמּוֹן לְתֵן כֹּפֶר לָשׁוּב לְשִׁבְתָּ בְּאַרְצָא בְּטָרָם יְמוֹת הַכֹּהֵן: לָנוֹס. כְּמוֹ לָנוֹס, כְּמוֹ (מִיכָה ז, ח) שׁוֹבֵי מִלְחָמָה, שֶׁשָּׁבוּ מִן הַמִּלְחָמָה, וְכֵן (נִפְתִּיחַ ג, יח) נוֹגֵי מִמּוֹעֵד, וְכֵן (יְחֶזְקֵאל ה, ה) כִּי מְלִים

זֶלֶק הִדְקָדוּק: **וְאֲשֶׁר־הוּא רָשָׁע לְמוֹת.** ה"ג בְּתַרְגוּם אוֹנְקֵלוֹס דִּהוּא חַיִּיב לְמִמָּת בְּסִפְרִים כ"י, וּל"ג לְמִקְטֵל דֹּאפְשֵׁר לִהְיוֹת פּוֹעֵל יוֹצֵא וְהוּא הִיפֵךְ הַכוּוֹנָה:

תפסיר רס"ג

לד) ולא תנגסו אלבלד. אלד"י
 אנתם מקימין פיה. אלד"י נורי
 סאכן פיה. פאני אללה. נורי
 סאכן. פי מא בין בני אסראיל:
 לו א) ת"ם תקד"ם. רויסא אבא
 עשירה' בני גלעד אבן מכיר
 אבן מנשה. מן עשאר בני
 יוסף. וקאלו בין ידי מוסי'
 ואלאשראף. רויסא אבא בני
 אסראיל: ב) וקאלו, אן אללה
 אמר סיידנא. באן יעטא אלבלד
 נחלה. באסהם לבני אסראיל.
 ואמרה איצ"א. באן ידפע נחלה
 צלפחד אכ"נא אלי' בנאתה:

לד וְלֹא תִטְמָא אֶת־הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ
 אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָהּ כִּי
 אֲנִי יְהוָה שֹׁכֵן בְּתוֹךְ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל: וְלֹא תִסְאָבוּן יֵת אֶרְעָא.
 דַּאתוֹן יִתְבִּין בָּהּ. דְּשִׁכְנִיתִי שְׂרָיָא בְּגוּוּה.
 אֲרִי אָנָּא יְיָ. שִׁכְנִיתִי שְׂרָיָא. בְּגוּ בְנֵי
 יִשְׂרָאֵל: פ) ❧ שְׂבִיעִי ❧ בספרי
 תימן ❧ (שביעי)

לו א וַיִּקְרְבוּ רָאשֵׁי הָאֲבוֹת
 לְמִשְׁפַּחַת בְּנֵי־גִלְעָד

בֶּן־מְכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה מִמִּשְׁפַּחַת בְּנֵי יוֹסֵף
 וַיִּדְבְּרוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וּלְפָנֵי הַנְּשָׂאִים רָאשֵׁי
 אֲבוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: וּקְרִיבוּ רִישֵׁי אֲבֹהֶתָּא. לְזִרְעִית בְּנֵי
 גִלְעָד בֶּר מְכִיר בֶּר מְנַשֶּׁה. מְזִרְעִית בְּנֵי יוֹסֵף. וּמְלִילוֹ. קָדָם מֹשֶׁה וּקְדָם
 רַבְרַבֵּיָא. רִישֵׁי אֲבֹהֶתָּא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: ב וַיֹּאמְרוּ אֶת־אֲדֹנִי
 צוּה יְהוָה לָתֵת אֶת־הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה בְּגוֹרֵל
 לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲדֹנִי צוּה בִּיהוָה לָתֵת
 אֶת־נַחֲלַת צִלְפָּחֵד אַחִינוּ לְבָנָתָיו: וַאֲמָרוּ. יֵת רַבּוֹנִי
 פִּקִּיד יְיָ. לְמַתָּן יֵת אֶרְעָא בְּאַחְסָנָא. בְּעַדְבָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל. וְרַבּוֹנִי
 אַתְּפָקֵד בְּמִימְרָא דִּי. לְמַתָּן. יֵת אַחְסָנָת. צִלְפָּחֵד אַחִינוּא לְבָנָתֵיהּ:

• רש"י •

לד אשר אני שכן בתוכה. שלא תשכינו אותי בטמאתה: כי אני ה' שכן בתוך בני
 ישראל. אף בזמן שהם טמאים שכינה ביניהם:

תפסיר רס"ג

ג) פנכ'אף אן יצרן נסאא. לואחד מן אסבאט בני אסראיל. פתנקין חצתהן מן נחלה אבא'נא. ותואד עלי חצה אלסבט. אלד'י יתוונגן מנה. ויפון סהם נחלתנא מנקוצא: ד) ולו חתי יואפי סנה אלסלאק לבני אסראיל. לבקית חצתהן מואדה. עלי חצה אלסבט. אלד'י יתוונגן מנה. ונאקצה מן חצתנא: ה) פאמר מוסי בני אסראיל. ען קול אללה קאילא. נעמא קאל סבט ולד יוסף: ו) הד'א אלסמר אלד'י אמר אללה. פי

וְהָיוּ לְאֶחָד מִבְּנֵי שְׁבִטֵי
בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְנָשִׁים וְנִגְרָעָה
נַחֲלָתָן מִנַּחֲלַת אֲבֹתֵינוּ
וְנוֹסֵף עַל נַחֲלַת הַמָּטָה
אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם וּמִגֵּרָל
נַחֲלָתָנוּ יִגְרָע: וַיְהִינֶן. לְחֵד. מִבְּנֵי
שְׁבִטֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְנָשִׁין. וְתַתְּמִנֵּעַ
אֲחֻסְנַתְהוֹן מֵאֲחֻסְנַת אֲבֹתֵנָא. וְתַתְּוֹסֵף.
עַל אֲחֻסְנַת שְׁבִטָא. דִּיהִינֶן לְהוֹן. וּמַעֲדָב
אֲחֻסְנַתְנָא יַתְּמִנֵּעַ: וְאִם־יִהְיֶה
הַיֵּבֶל לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנוֹסֶפֶה נַחֲלָתָן עַל נַחֲלַת
הַמָּטָה אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם וּמִנַּחֲלַת מַטֵּה
אֲבֹתֵינוּ יִגְרָע נַחֲלָתָן: וְאִם יְהִי יוֹבִילָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל.
וְתַתְּוֹסֵף אֲחֻסְנַתְהוֹן. עַל אֲחֻסְנַת שְׁבִטָא. דִּיהִינֶן לְהוֹן. וּמֵאֲחֻסְנַת שְׁבִטָא
דְּאֲבֹתֵנָא. תַתְּמִנֵּעַ אֲחֻסְנַתְהוֹן: וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל עַל־פִּי יְהוָה לֵאמֹר כֵּן מַטֵּה בְנֵי־יוֹסֵף
דְּבָרִים: וּפְקִיד מֹשֶׁה יַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. עַל מִמָּרָא דִּי לְמִימַר. יָאוּת.
שְׁבִטָא דְּבְנֵי יוֹסֵף מִמְּלִלִין: וְזֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר־עָוָה יְהוָה

— רס"י —

ל' נוסף על נחלת המטה. שהרי בנה יורשה והבן מתחס על שבט אביו: וְאִם יְהִי הַיֵּבֶל. מכאן היה רבי יהודה אומר עתיד היובל שיפסוק: וְאִם יְהִי הַיֵּבֶל. על נחלת המטה אשר תהיינה להם:

זולק הדקדוק: וְאִם־יִהְיֶה הַיֵּבֶל. בקצת תיגאן ג"כ נמצא פסיק וברובם אינו:

תפסיר רס"ג

חכם בנאות צלפחד. אן יתוונגן
למן חסן ענדקן. לכן יפון מן
עשירה סבט אביהן: ז) חתני
לא תדור תדיה אלנחלה לבני
אסראיל. מן סבט אלי סבט,
אלא ילזם כל סבט מנהם נחלה
אבאיה: ח) וכדיא חכם כל בנת
תרתי נחלה. מן בעץ עשירה
סבט אביהא תכון זוגה. לפי
ירת' כל סבט מנהם נחלה
אבאיה: ט) ולא תדור איה
נחלה פאנת. מן סבט אלי סבט
אכיר. כל ילזם כל סבט. מן בני
אסראיל נחלתה: י) פצנען
בנאות צלפחד. כמא אמר

לבנות צלפחד לאמר לטוב
בעיניהם תהיינה לנשים
אך למשפחת מטה אביהם
תהיינה לנשים: דין פתגמא
דפקיד יי. לבנת צלפחד למימר. לדתקין
בעיניהן יהוין לנשין. ברם. לזרעית.
שבטא דאבוהון יהוין לנשין: ז) ולא-
תסב נחלה לבני ישראל
ממטה אל-מטה כי איש
בנחלת מטה אבתיו ידבקו

בני ישראל: ולא תסחר אחסנא לבני ישראל. משבטא
לשבטא. ארי גבר. באחסנת שבטא דאבהתוהי. ידבקון בני ישראל:
ה) וכל-בת ירשת נחלה ממטות בני ישראל
לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה
למען יירשו בני ישראל איש נחלת אבתיו:
וכל ברתא ירתת אחסנא. משבטיא דבני ישראל. לחד. מזרעית.
שבטא דאבוהא תהי לאתו. בדיל. דיירתון בני ישראל. גבר אחסנת
אבהתוהי: * ט) ולא-תסב נחלה ממטה למטה אחר
כי-איש בנחלתו ידבקו מטות בני ישראל: ולא
תסחר אחסנא. משבטא לשבטא אוחרנא. ארי גבר באחסנתיה.
ידבקון. שבטיא דבני ישראל: ד) פאשר צוה יהוה את-משה

ייעזר עתה ליהם עפניו עכא.

— רש"י —

ח) וכל בת ירשת נחלה. שלא יהיה בן לאביה:

תפסיר רס"ג

אללה מוסי' (יא) פצארתא
מחלה תרצה וחגלה ומלכה
ונועה בנאת צלפחד. נסאא לבני
אעמאמק: (יב) מן עשירה סבט
מנשה אבן יוסף צארן נסאא.
פכאנת נחלתה. לעשירה סבט
אביה: (יג) הדיא אלוצאניא
ואלאחכאם אלתי אמר מוסי'
אלי בני אסראיל פי בידאת
מואב. עלי ארדן יריחא:

בן עשו בנות עלפחד:

כמא דפקיד יי ית משה
בן עבדא בנת עלפחד: מפטיד

ותהיינה מחלה תרצה

וחגלה ומלכה ונועה בנות

צלפחד לבני דדיהן לנשים:

והואה מחלה תרצה. וחגלה ומלכה. ונועה
בנת עלפחד. לבני אחי אבוהון לנשין:

ממשפחת בני-מנשה בן-יוסף היו לנשים

ותהי נחלתן על-מטה משפחת אביהן: מזרעית.

בני מנשה בר יוסף הואה לנשין. והות אחסנתהון. על שיבט זרעית
אבוהון: (יג) אלה המצות והמשפטים אשר צוה

יהוה ביד-משה אל-בני ישראל בערבית מואב

על ירדן ירחו: אליו פקודיא ודיניא. דפקיד יי. בידא דמשה לות

בני ישראל. במישריא דמואב. על ירדנא דיריחו: פ פ פ

ס קלב פיסוקים סימן בלקס

סכום הפיסוקים שלספר אלף ומאתים ושמנים ושמונה אפרח סימן. וחציו והיה האיש
אשר אבחר בו מטהו יפרח. ופרשיותיו עשרה, יי בדד ינחנו סימן. וסדריו ל"ב. ל"ב
טהור ברא לי אלהים סימן. ופרקיו ל"ו, ל"ו חכמו ישכילו זאת סימן. מנן הפתוחות
שנים ותשעים והסתומות ששים ושש, הכל מאה וחמשים ושמנה פרשיות, אני חלק"ך
ונחלתך סימן.

— רש"י —

יא מחלה תרצה וגי'. כאן מנאן לפי גדלתן זו מזו בשנים ונשאנו כסדר תולדותן, ובכל
המקרא מנאן לפי חכמתן ומגיד ששקולות זו כזו:

חסלת פרשת מסעי

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. אשר בחר, בנביאים טובים. ורצה בדבריהם, הנאמרים באמת. ברוך אתה יהוה. הבוחר בתורה, במשה עבדו, וב ישראל עמו. ובנביאי, האמת והצדק: (אמן)

הפטרה דאלה מסעי למנהג הבלדי

בישעיה סימן א'

חֲזוֹן יִשְׁעִיהוּ בֶן-אֲמוּן אֲשֶׁר חָזָה עַל-יְהוּדָה
וִירוּשָׁלַם בְּיוֹמֵי עֲזִיָּהוּ יוֹתָם אָחִיו יְחֻזְקִיָּהוּ מֶלֶכִּי
יְהוּדָה: נְבוֹאָת, יִשְׁעִיָּה בֶן אֲמוּן. דָּאֲתַנְבִּי. עַל אֲנָשׁ יְהוּדָה, וְיִתְבִּי
יְרֻשָׁלַם. בְּיוֹמֵי עֲזִיָּהוּ יוֹתָם, אָחִיו יְחֻזְקִיָּהוּ, מֶלֶכִּיָּא דְבֵית יְהוּדָה: ב שָׁמְעוּ
שְׁמַיִם וְהָאֲזִינִי אֶרֶץ כִּי יְהוָה דִּבֶּר בָּנִים גְּדֻלָּתִי וְרוֹמְמָתִי
וְהֵם פָּשְׁעוּ בִּי: שָׁמְעוּ שְׁמַיָּא דְזֵעוּ, כַּד יְהִבִּית אֲוִרִיתִי לְעַמִּי. וְאֲצִיתִי
אֶרֶץ דָּאֲתַרְגִּיפֶת, מִן קֳדָם פְּתַגְמִי. אֲרִי יֵי, מְלִיל. עַמִּי בֵית יִשְׂרָאֵל
קִרִּיתִי לְהוֹן בְּנִין, חֲבִיבֵתִנּוֹן וְיִקְרַתִּנּוֹן. וְאֲנֹן, מֶרְדּוּ בְּמִימְרִי: ג יָדַע
שׁוֹר קִנְהוֹ וְחֲמֹר אֲבוּס בְּעָלָיו יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע עַמִּי לֹא
הִתְבּוֹנֵן: דַּע תּוֹרָא, זְבִינְיָה. וְחֲמָרָא, אֲרִיא דְמְרוּהִי. יִשְׂרָאֵל, לֹא אֵילָף
לְמַדַּע דְּחֻלָּתִי. עַמִּי, לֹא אִסְתַּכַּל לְמַתָּב לְאֲוִרִיתִי: ד הוּא | גוֹי חֲטָא
עִם כְּבֹד עוֹן זֶרַע מִרְעִים בָּנִים מִשְׁחִיתִים עֲזְבוּ אֶת-יְהוָה
נִאֲעֹו אֶת-קִדּוּשׁ יִשְׂרָאֵל נָזְרוּ אַחֲזֹר: וי על דָּאֲתַקְרִיאוּ עִם
קִדִּישׁ, וְחֲטָו. כְּנִשָּׂא בְּחִירָא, אִסְגִּיאוּ חוֹבִין. אֲתַכְּנִיו בְּזִרְעָא רְחִימָא,
וְאֲבִאִישׁוּ. וְאֲתַאֲמַר לְהוֹן בְּנִין חֲבִיבִין, וְחֲבִילוּ אֲוִרְחָתָהוֹן. שְׁבִקוּ, יֵת
פְּלַחְנָא דִּי. קִצּוּ, בְּדַחֲלַת קִדִּישָׁא דְיִשְׂרָאֵל. בְּדִיל עוֹבְדֵיהוֹן בִּישְׁיָא
אִסְתַּחֲרוּ, וְהוּוּ לְאַחֲרָא: ה על-מָה תִּכּוּ עוֹד תּוֹסִיפוּ סָרְהָ
כָּל-רֹאשׁ לַחֲלִי וְכָל-לֵב דִּי: לֹא מִסְתַּכְּלִין לְמִימַר, עַל מָא

לקינא. עוד, מוספין למחטי. לא אמרין. מדין, כל ריש מרע, וכל לב,
 דני: **מכף-רגל ועד-ראש אין-בו מתם פצע וחבורה**
ומכה טריה לא-זרו ולא חפשו ולא רככה בשמן: משאר
 עמא ועד רישיא, לית בהון דשלים בדחלתי. בלהון, סרבין ומרדין.
 אתגעלו בחובין, כמחא מרסא. לא שבקין מזדונהון, ולא מחמדן
 לתיבתא. ואף לא זכון להון, לאגנא עליהון: **ארצכם שממה**
עריכם שרפות אש אדמתכם לנגדכם זרים אכלים
אתה ושממה כמהפכת זרים: ארעכון צדיא. קרויכון, יקידת
 נור. ארעכון, לקבלכון, עממיא מחסנין יתה. ובחוביכון, צדיאת מנכון.
 אתחלפת, והות לנכראין: **ונותרה בת-ציון כסכה בכרם**
במלונה במקשה בעיר נצורה: ואשתארת פנשתא דציון
 כמטלתא בכרמא, בתר דקטפוהי. כערסל מבתותא במקטיא, בתר
 דאבעיוהי. בקרתא, דצירין עליה: **לולי יהנה עבאות הותיר**
לנו שריד כמעט כסדם היינו לעמרה דמינו: אלו לא פון,
 מותר טוביה דיי צבאות. אשאר לנא שיזבא, כרחמוהי. אית עמנא חובין
 דכאנש סדום, פון אבדנא, וכיתבי עמורה, אשתיצינא: **שמעו**
דבר-יהוה קציני סדם האזינו תורת אלהינו עם עמרה:
 קבילו פתגמא דיי שלטוניא דעובדיהון בישין, כשלטוני סדום. אציתו,
 לאוריתא דאלהנא. עמא דעובדיהון דמן, לעם עמורה: **למה לי**
רב-זבחיכם יאמר יהוה שבעתי עלות אילים וחלב
מריאים ודם פרים וכבשים ועתודים לא חפצתי: לא
 רעוא קדמי בסגיאות נכסת קדשיכון, אמר יי. מסת עלות דכרין, ותרב
 פטימין. ודם תורין ואמרין. וגדין דכאלין לא רעוא קדמי, בהון: **כי**
תבאו לראות פני מי-בקש זאת מידכם רמס חצרי:

דאתון אתון, לאתחזא קדמי. מן תבע דא מידכון, למיתי. לא תדושון,
 עזרתי: ^ד לא תוסיפו הביא מנחת-שוא קטרת תועבה
 היא לי חדש ושבט קרא מקרא לא-אוכל און ועצרה:
 לא תיספון. לאיתא, מנחא אניסא. קרבן מרחק. הוא, קדמי. ירחין
 ושפין, בנישא אתון מתפנשין. לא שבקין חוביכון לקבלא צלותכון,
 בעדן בנישתכון: ^ד חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי היו עלי
 לטרח נלאיתי נשא: ירחיכון ומועדיכון, רחיק מימרי. הו קדמי,
 לרחיק. אסגיתי, למשבק: ^ט ובפרשכם פייכם אעלים עיני
 מכם גם כן-תרבו תפלה אינני שמע ידיכם דמים
 מלאו: וכד בהניא פרסין ידיהון לצלאה עליכון מסליקנא אפי שכינת,
 מנכון. ואף כד אתון מסגן לצלאה לא רעוא קדמי, לקבלא צלותכון.
 מדידיכון, דם זפאי מלין: ^ט רחצו הזכו הסירו רע מעלליכם
 מנגד עיני חדלו הרע: תובו לאוריתי, אדכו מחוביכון. אעדו.
 בישות עובדיכון, מקביל מימרי. אתמנעו, מלאבאשא: ^ד למדו
 היטב דרשו משפט אשרו חמוץ שפטו יתום ריבו
 אלמנה: אילפו לאיטבא. תבעו דינא, זכו דאניס. דינו, דין יתמא.
 עבדו, קבילת ארמלתא: ^ד לכו-נא ונוכחה יאמר יהוה
 אם-יהיו חטאיכם בשנים בשלג ילבינו אם-יאדימו
 כתולע בעמר יהיו: בבין כד תתובון לאוריתא תבעון מן קדמי
 ואעבד בעותכון, אמר יי. אם יהון חוביכון פתימין בעבענין, בתלגא
 יחורון. אם יסמקון כזהוריתא, בעמר נקי יהון: ^ט אם-תאבו
 ושמעתם טוב הארץ תאכלו: אם תיבון, ותקבלון למימרי.

זולק הדקדוק: ^ט רע מעלליכם. השוא שבלמ"ד נח, כי אין געיא בעי"ן: ^ט לכו נא. בתביר
 גם בירושלמיים וכ"ד גדול:

טובא דארעא, תיכלון: כ ואם-תמאנו ומריתם חרב תאכלו
 פי פי יהיה דבר: ואם תסרבון, ולא תקבלון למימרי. בחרב סנאה,
 תתקטלון. ארי במימרא די, גזיר בן:
 (גאלנו יהיה צבאות שמו קדוש ישראל):
 (פרקנא. יי צבאות, שמיא קדישא, דישראל):
 על דא יתברך וישתבח, שמה רבא קדישא. די לעילא, תיא וקימא, מברך הוא לעלם,
 ולעלמי עלמיא:

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹאֲדֵה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנָבִיאִים טוֹבִים. וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם, הַנְּאֻמְרִים בְּאַמֶּת. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹאֲדֵה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה, בְּמוֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנָבִיאֵי, הָאֱמֶת וְהַצֶּדֶק; (אמן)

דַּבְרֵה דָא **מִסְעֵי** **לְמַנְהַג** **דְּשׁוּאַמֶּי**

בִּירְמִיָּה סִימֹן ב'

שָׁמְעוּ דְבַר־יְהוָה בֵּית יַעֲקֹב וְכָל־מִשְׁפָּחוֹת בֵּית
יִשְׂרָאֵל׃ קָבִילוּ פֶתַח־מֶאֱדָיִי, בֵּית יַעֲקֹב, וְכָל זִרְעִיתִי, בֵּית
יִשְׂרָאֵל׃ בָּה | אָמַר יְהוָה מִה־מִּצְאוּ אֲבוֹתֵיכֶם בִּי עוֹל כִּי
רָחֳקוּ מֵעָלַי וַיֵּלְכוּ אַחֲרֵי הַהֶבֶל וַיִּהְיֶה לָּהֶם בְּדֹנָן, אָמַר יי. מֵא
אֲשַׁכְּחוּ אֲבֹהֵתְכוֹן בְּמִימָרִי, שָׁקֵר, אֲרִי אֶת־רָחֳקוֹ, מִדְּחַלְתִּי. וַיִּשְׁעוּ בְּתֵר
טְעוֹתָא, וַהֲוּוּ לְלִמָּא׃ ג וְלֹא אָמְרוּ אֵיךְ יְהוָה הַמַּעֲלֶה אֶתְּנוּ
מֵאֲרֶץ מִצְרַיִם הַמּוֹלִיד אֶתְנוּ בַּמִּדְבָּר בָּאֲרֶץ עַרְבָּה
וְשׁוּחָה בָּאֲרֶץ צִיָּה וְצַלְמוֹת בָּאֲרֶץ לֹא־עֶבֶר בַּה אִישׁ

זֶלֶק הַדְּקָדוֹק: , וְלֹא אִמְרוּ. בְּזָקָף וְלֹא בַּפֶּשֶׁט, וְכֵן הוּא בַּכ"ד גָּדוֹל:

וְלֹא־יֵשֵׁב אָדָם שֵׁם: וְלֹא אָמְרוּ. נִדְחַל מִן קִדְּם יי. דְּאָסִיק יִתְנָא,
מֵאָרְעָא דְּמִצְרִים. דְּדִבֵּר יִתְנָא, בְּמִדְבָּרָא. בְּאָרְעַ מִיִּשְׂר וְחִרֹב בְּאָרְעַ
צָדִיָּא, וְטוּלֵי מוֹתָא. בְּאָרְעַ. דְּלֹא עָדָא בֵּה, אָנֶשׁ. וְלֹא אֶתּוֹתֵב אֲנִשָּׁא,
תַּמּוֹן: ׀ וְאֵבִיָּא אֶתְכֶם אֶל־אֶרֶץ הַכְּרָמִל לֶאֱכֹל פְּרִיָּהּ
וְטוֹבָהּ וּתְבֹאוּ וּתְטַמְּאוּ אֶת־אֶרְצִי וְנַחֲלָתִי שְׁמָתָם
לְתוֹעֵבָה: וְאֵעִילִית יִתְכוֹן לְאָרְעָא דִּישְׂרָאֵל, דִּהּוֹת מְנַצָּבָא בְּכִרְמָלָא.
לְמִיכָל אֲבֵה, וְטוֹבָה. וְעֵלְתוֹן, וְסֵאִיבְתוֹן יֵת אָרְעַ בֵּית שְׁכִינָתִי. וְאֶחְסְנָתִי,
שְׁוִיתוֹן לְפִלְחֹן טְעוֹתָא: ׀ הַכְּהֻנִּים לֹא אָמְרוּ אֵיָּה יְהוָה וְתַפְשִׁי
הַתּוֹרָה לֹא יִדְעוּנִי וְהָרַעִים פִּשְׁעוּ בִּי וְהַנְּבִאִים נִבְּאוּ
בְּפִעַל וְאַחֲרֵי לֹא־יֻעְלוּ הֵלְכוּ: כְּהֻנָּא. לֹא אָמְרוּ, נִדְחַל מִן קִדְּם
יי. וּמִלְפֵי אוֹרִיתָא, לֹא אֵילְפוּ לְמַדְעַ דְּחִלָּתִי. וּמִלְכִּיָּא, מְרִדּוּ בְּמִימְרִי.
וְנִבְיֵי שְׁקָרָא, מִתְנַבְּן בְּשׁוּם טְעוֹתָא. וּבְתֵר דְּלֹא יִהְנוּן לְהוֹן, אֲזִלוּ: ׀ לְכֹן
עַד אָרִיב אֶתְכֶם נֶאֱס־יְהוָה וְאֶת־בְּנֵי בְּנִיכֶם אָרִיב: בְּכִין.
אֲנָא עֲתִיד לְאֶתְפָּרְעָא מִנְכוֹן, אָמַר יי. וּמִן בְּנֵי בְּנִיכֹן דְּאִם יַעֲבֹדוֹן
כְּעוֹבְדִיכֹן, אֲנָא עֲתִיד לְאֶתְפָּרְעָא: ׀ כִּי עֲבָרוּ אֵיִי כְּתִיִּים וְרָאוּ
וְקִדְּר שְׁלָחוּ וְהִתְבּוֹנְנוּ מְאֹד וְרָאוּ הֵן הִיִּתָּה כְּזֹאת: אָרִי
עִיבְרוּ. לְנִגּוֹת כְּתָאִי, וְחִזּוּ. וְלְמִדִּינַת עֲרַבָּאִי. שְׁלָחוּ וְאֶסְתַּכְּלוּ, לַחֲדָא. וְחִזּוּ
עַמְמִיָּא דְּגָלֹן מִכְּרֹךְ לְכְרֹךְ, וּמִמְדִּינָא לְמִדִּינָא. נְטָלִין יֵת טְעוֹתֵהוֹן,
וּמִבְּלִין לְהוֹן עֲמָהוֹן. וּבְאַתֵּר דְּאֲנוּן שָׂרֹן, פְּרָסִין יֵת מִשְׁכְּנֵיהוֹן. וּמִקִּימִין יֵת
טְעוֹתֵהוֹן, וְסִגְדִין לְהוֹן. אֵידָא הִיא אֲמָא וְלִישָׁן דְּעַבְדַּת כְּוֹתְכוֹן, בֵּית
יִשְׂרָאֵל: ׀ הַהִימִיר גּוֹי אֱלֹהִים וְהִמָּה לֹא אֱלֹהִים וְעַמִּי
הִמִּיר כְּבוֹדּוֹ בְּלוֹא יוֹעִיל: הָא עַמְמִיָּא, לֹא שְׁבִקוּ פִלְחֹן טְעוֹתָא.
וְאֲנוּן טְעוֹן, דְּלִית בְּהוֹן צְרוּךְ. וְעַמִּי שְׁבִקוּ פִלְחָנִי, דְּבִדִּילִיָּה אֲנָא מִיִּתִּי
עֲלִיהוֹן יִקְרָא. וְאֲזִלוּ, בְּתֵר דְּלֹא יִהְנוּן לְהוֹן: ׀ שְׁמוֹ שְׁמַיִם עַל־זֹאת

זֶלֶק הַדְּקֻדּוֹק: ׀ וְהִתְבּוֹנְנוּ. הַה"א גַּעֲי:

וְשִׁעְרוֹ חֲרָבוֹ מֵאֵד נְאֻם־יְהוָה: אֶת־אֲבָלוֹ שְׁמִיָּא, עַל כְּדִין. עַל
 אֶרֶץ דִּישְׂרָאֵל, דַּעֲתִידָא לְמַחֲרַב. וְעַל טוֹר בֵּית מִקְדָּשָׁא, דַּעֲתִיד
 לְאַצְטָדָאָהּ. וְעַל עוֹבְדֵין בִּישׁוּן, דַּעֲבָדוּ עִמִּי לַחֲדָא, אָמַר יי:
 כִּי־שְׂתִים רָעוֹת עָשָׂה עִמִּי אֲתִי עֲזָבוֹ מְקוֹר | מִים חַיִּים
 לַחֲצֹב לָהֶם בְּאֵרוֹת בְּאֵרֹת נִשְׁבָּרִים אֲשֶׁר לֹא־יִכָּלוּ
 הַמַּיִם: אֲרִי תִרְתִּין בִּישׁוֹן, עֲבָדוּ עִמִּי. פִּלְחָנִי שְׂבָקוּ. דְּבִדִּילִיה אֲנָא מִיִּתִּי
 עֲלִיהוֹן יִקְרָא כְּמַבּוּעַ דְּמִיִּין, דִּלָּא פְסִיק. וְטַעוּ בְּתַר טַעֲנוּתָא, דְּאֲנֹן לְהוֹן,
 כְּגַבִּין תִּבְדִּירִין. דִּלָּא יִכָּלִין, לְקִיָּמָא מִיָּא: יא הָעֶבֶד יִשְׂרָאֵל
 אִם־יֵלִיד בֵּית הָאֵל הוּא מַדּוּעַ הִיָּה לָבוֹ: הֲכַעֲבָדָא, הָאֵל יִשְׂרָאֵל. אִם
 יֵלִיד בֵּיתָא, הוּא מְדִין, אֶתְמַסֵּר לְבִזּוּזִין: יב עָלִיו יִשְׁאֲגוּ כְּפָרִים
 נִתְּנוּ קוֹלָם וַיִּשְׁתִּיתוּ אֶרְצוֹ לְשִׁמְהָ עָרְיוּ (כ' נצתה) נִצְתּוּ
 מִבְּלִי יֹשֵׁב: עֲלוּהִי, יִכְלוֹן מַלְכֵּיָא. אֲרִימוּ, קְלָהוֹן. וְשׁוּיָאוּ אֶרְעִיָּה,
 לְצִדּוֹ. קְרוּוּהִי יַעֲדִין, מִבְּלִי יִתִּיב: יג גַּם־בְּנֵי־נָף (כ' ותחפנס)
 וְתַחֲפִנְתֶּם יִרְעוּךָ קִדְקֹד: אֲף בְּנֵי מַפִּיס, וְתַחֲפִנְתֶּם. יִקְטָלוּן גְּבֻרָה,
 וַיִּבְזּוּן נִכְסֶךָ: יד הֲלֹא־זֹאת תַּעֲשֶׂה־לָּךְ עֲזָבְךָ אֶת־יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ בָּעֵת מוֹלַכְךָ בַּדֶּרֶךְ: הֲלֹא דָא פֶּרַעְנוּתָא, תַּתְּעִבִיד מְנִיךְ.
 עַל דְּשִׁבְקַת, יֵת פִּלְחָנָא דִּי אֱלֹהֶיךָ. דְּאֶחְזִיךְ אֲוִרְחָא תִקְנָא, וְלֹא הִלִּיכַת
 בָּהּ: טו וְעַתָּה מַה־לָּךְ לְדֶרֶךְ מִצְרַיִם לְשָׂתוֹת מִי שְׁחֹר
 וּמַה־לָּךְ לְדֶרֶךְ אֲשׁוּר לְשָׂתוֹת מִי נָהָר: וּכְעַן. מָא לָכוֹן
 לְאַתְחַבְרָא, לְפֶרַעַה מַלְכָּא דְּמִצְרַיִם. לְמַרְמֵי דְּכוּרִיכוֹן, בְּנִהְרָא. וּמָא לָכוֹן
 לְמַגְזֵר קַיִם, עִם אֶתְוִרְאָהּ. לְאַגְלָאָה יִתְכוֹן לְהִלָּאָה, מַעֲבַר פָּרַת:
 טז תִּיִסְרֹךְ רָעִתְךָ וּמִשְׁבוֹתֶיךָ תִּזְכָּחְךָ וְדַעִי וְרֹאִי כִּי־רַע

זֶלְק הַדְּקָדוּק: ט חֲרָבוֹ. הַחִי"ת בְּקִמְצָא קִטְן וְשׁוּא שְׁבִרִי"ש נח, וְעִיִּין בְּפֶר' נח וְהִנֵּה חֲרָבוֹ פְּנִי
 הָאֵדְמָה' (בְּרַאשִׁית ח, י"ג): יא הָעֶבֶד יִשְׂרָאֵל. הַה"א בְּפִתַּח:

וּמַר עֲזַבְךָ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְלֹא פָחַדְתִּי אֵלַיִךְ
 נְאֻם־אֲדֹנָי יְהוָה עֲבָאוֹת: אִיתִיתִי עִלְךָ יְסוּרִין, וְלֹא מְנַעַת
 מִבְּשִׁתֶּיךָ. וְעַל דָּלָא תִבֵּת לְאוּרִיתָא, פִּרְעָנוּתָא תִתְעַבִּיד מִנֶּיךָ. וְדַעִי
 וְחִזָּא. אֲרִי בִשְׁתָּא וּמְרִירָא, אִיתִי עִלְךָ יִרְשָׁלַם. עַל דְּשִׁבְקָתָא, יֵת פִּלְחָנָא
 דִּי יֵאָלְהֵיךָ. וְלֹא שׁוּיַת דְּחִלְתִּי, לְקַבִּיל עֵינְךָ. אָמַר יי אֱלֹהִים, עֲבָאוֹת:
 דִּי כִי מַעוּלָם שְׁבַרְתִּי עִלְךָ נִתְקַתִּי מוֹסְרוֹתֶיךָ וְתֹאמְרִי
 לֹא (כ' אַעבֹד) אֶעְבֹּד כִּי עַל־כָּל־גְּבָעָה גְבוּהָ וְתַחַת
 כָּל־עֵץ רַעְנָן אֶתְּ צַעָה זִנָּה: אֲרִי מַעֲלָמָא, תִּבְרִית נִיר עִמָּמִיא
 מִצּוּרִיכּוֹן. פִּסְקִית, חֲנֻקִּיכּוֹן. וְאַמְרָתּוֹן, לֹא נוֹסִיף עוֹד לְמַעַבְרָא עַל מִימְרֶךָ.
 אֲרִי, עַל כָּל רָמָא מְנַטְלָא. וְתַחֲוֹת, כָּל אֵילָן עֲבוּף. אֶת, פִּלְחָא לְטַעוֹתָא:
 וְאַנְכִי נִטְעַתֶיךָ שׁוֹרֵק כָּלָה זֶרַע אֲמַת וְאִיךָ נֶהֱפַכְתָּ לִּי
 סוּרִי הִגְפִּן נִכְרִיָּה: וְאַנָּא קִיַּימַתְנִיכּוֹן קֳדָמִי, כְּמִנְצֵב גִּפְנָא בְּחִירָא.
 כְּלִכּוֹן, עֲבָדִי קְשׁוּט. וְאַיְכָּדִין אֲשַׁתְּנִיתוֹן קֳדָמִי, בְּעוֹבְדִיכּוֹן מְקַלְקְלִיא.
 סְטִיתוֹן, מִבְּתַר פִּלְחָנִי. הוּיִתּוֹן כְּגִפְנִי, דְּלִית בֵּיהּ הִנָּאָה: דִּי כִי
 אִם־תִּכְבֹּסִי בִּנְתֶּר וְתִרְבִּי־לָךְ בְּרִית נִכְתָּם עוֹנֶיךָ לְפָנַי
 נְאֻם אֲדֹנָי יְהוָה: אֲרִי אִם תִּדְמֵן לְאַתְנַקְאָה מְחוּבִּיךָ כְּמָא דְּמִנְקֵן
 בְּנִתְרָא, וּמְחוּרִין בְּבוּרִיתָא. הָא כְּרוּשָׁם כְּתֻמָּא דְּלֹא דְכִי, כֵּן סְגִיאוֹ חוּבִיךָ
 קֳדָמִי. אָמַר, יי אֱלֹהִים: כִּי אִיךָ תֹאמְרִי לֹא נִטְמַאתִי אַחֲרִי
 הִבְעֵלִים לֹא הִלְכְּתִי רְאִי דְרַכְךָ בִּגְיָא דְעִי מַה עָשִׂית
 בְּכֶרֶה קִלָּה מְשַׁרְכֶּת דְּרַכִּיָּה: אִיכָּדִין תִּימְרִין, לֹא אִסְתָּאבִית.
 וּבְתַר טַעוֹת עִמָּמִיא, לֹא הִלִּיכִית. וְקוּפִי עֵינְךָ עַל אוֹרְחַתֶיךָ כִּד הוּיִת
 יִתְבָּא בְּחִלְתָּא, לְקַבִּיל בֵּית פְּעוּר. דְּעִי, מָא עֲבַדְתָּ. הוּיִת דְּמִיָּא לִינְקָתָא
 קְלִילָא, דְּמִקְלָקְלָא אוֹרְחַתָּהָא: כֹּא פִּרְהָ | לְמַד מְדַבֵּר בָּאוֹת

זולק הולקדוק: "גבעה גבוהה. שופר, וגימל דגבוהה רפה:

(כ' נפשו) נִפְשָׁהּ שֹׁאֶפָה רוּחַ תִּאֲנֶתָה מִי יִשְׁיבָנָה
 כָּל-מִבְקָשֶׁיהָ לֹא יִיעָפוּ בְּחֶדְשָׁהּ יִמְצְאוּנָהּ: כְּעֶרְוֶדָּא,
 דְּמִדּוּרָה בְּמִדְבָּרָא. בְּרַעוּת נִפְשָׁהּ שְׁתִּיא רוּחָא, כְּיֶרְוֶדָּא. כֵּן כְּנִשְׁתָּא
 דְּיִשְׂרָאֵל מְרִדַת וּטְעַת מִן אוֹרִיתָא, וְלֹא צָבִיא לְמַתָּב. נְבִיא, אִימַר לָהּ.
 כָּל בְּעָהּ דְּאוֹרִיתִי, לֹא יִשְׁתַּלְּחוּן. בְּזִמְנָהּ, יִשְׁכַּחְנָה: כַּב מְנַעִי רִגְלֶךָ
 מִיַּחַף (כ' וגורנד) וְגִרְוֹנֶךָ מִצְמָאָה וּתְאֲמָרִי נוֹאֵשׁ לֹא
 כִּי-אֶהְבֵּתִי זָרִים וְאַחֲרֵיהֶם אֵלֶיךָ: מְנַעִי רִגְלֶיךָ, מִלְּאֲתַחֲבָרָא
 לְעַמְמִיא. וּפְמִיד, מִלְּמַפְלַח לְטַעוֹתָא. וְאִמְרַת, תְּבִית מִבְּתַר פִּלְחָנֶךָ. לֹא
 אֲרִי רַחֲמִית לְאֲתַחֲבָרָא לְעַמְמִיא וּבְתַר פִּלְחָן טַעוֹתָהוֹן, אֶהְדָּ:
 כַּב כְּבִשְׁת גָּנֹב כִּי יִמְצֵא כֵּן הוֹבִישׁוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל הֵמָּה
 מַלְכֵיהֶם שְׂרִיָּהֶם וְכֹהֲנֵיהֶם וְנְבִיאֵיהֶם: כְּבַהֲתַת גְּבַר דְּמַתְחָשִׁיב
 מִהִימָן, וּמִשְׁתַּכַּח גָּנֹב. כֵּן בְּהִיתוּ, בֵּית יִשְׂרָאֵל. אֲנוּן מַלְכֵיהוֹן, רַבְרַבְנֵיהוֹן.
 וְכֹהֲנֵיהוֹן, וְנְבִיאֵיהוֹן דְּשִׁקְרָא: כַּב אֲמָרִים לְעֵץ אָבִי אֶתָּה וְלֹאֲבֹן
 אֶתָּה (כ' ילדתני) יִלְדַתְנוּ כִּי-פָנוּ אֵלַי עֶרְף וְלֹא פָנִים וּבִיעַת
 רַעְתָּם יֹאמְרוּ קוֹמָה וְהוֹשִׁיעֵנוּ: אֲמַרִין לְצֹלָם אָעָא, אֲבֹנָא אֶתָּה.
 וּמָא דְּמַתְעַבִּיד מִן אֲבֹנָא אֲמַרִין לִיה, אֶת בְּרִיתָנָא. אֲרִי אֲחִזְרוּ בְּפִלְחָנִי
 קִדְלָא וְלֹא שׁוּיָאוּ דַּחֲלָתִי, לְקַבִּיל אֲפִיהוֹן. וּבַעֲדָן דְּבִשְׁתָּא אֶתִּיא עֲלֵיהוֹן,
 כְּפָרִין בְּטַעוֹתָהוֹן. וּמוֹדֵן קִדְמִי וְאֲמַרִין רַחֲמִים עֲלֵנָא, וּפְרוּקְנָא: כַּב וְאֵיהּ
 אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ לָּךְ יְקוֹמוּ אִם-יוֹשִׁיעוּךָ בִּיעַת רַעְתָּךְ
 כִּי מִסְפָּר עָרֶיךָ הֵיוּ אֱלֹהֶיךָ יְהוּדָה: וְאֵן דַּחֲלָתְכוֹן, דְּעַבְדַתְנוּ
 לְכוֹן. יְקוֹמוּ. אִם יִכְלֹן לְמַפְרָקְכוֹן, בְּעֵדָן בִּישְׁתְּכוֹן. אֲרִי, מִנֵּן קְרוּיֹכוֹן.
 הוֹאֵה דַּחֲלָתְכוֹן, דְּבִית יְהוּדָה: כַּב אִם-תָּשׁוּב יִשְׂרָאֵל | נֹאֵם-יְהוָה
 אֵלַי תָּשׁוּב וְאִם-תִּסָּר שְׁקוּצֶיךָ מִפָּנַי וְלֹא תִגּוֹד:

זֶלֶק הַקְדוּקָה: כַּב מִיַּחַף. הַי"ד בַּפְתַּח בְּכָל סְפָרֵי תִימָן:

אם תתוב ישראל לפלחני, אמר יי. תתקבל, תיבתך. עד לא תתחתים,
גזירתך. ואם תעדי שקוצך. מן קדמי, לא תטלטל: כו ונשבעת
חיייהוה באמת במשפט ובצדקה והתברכו בו גוים ובו
יתהללו: אם תקיים בשמי, קים הוא יי. בקשטא, בדינא ובזכותא.
ויתברכו עממיא. בישראל, וביה ישתבחון:

(גאלנו יהוה צבאות שמו קדוש ישראל:)

(פרקנא. יי צבאות, שמיא. קדישא, דישראל:)

על דא יתברך וישתבח, שמה רבא קדישא. די לעילא, חיא וקמא. מברך הוא לעלם,
ולעלמי עלמאי:

מפטיר דשבת וראש חודש

במדבר סימן כ"ח פסוקים ט - ט"ו

וביום השבת שני-כבשים בני-שנה תמימם ושני עשרנים סלת
מנחה בלולה בשמן ונסכו: עלת שבת בשבתו על-עלת התמיד
ונסכה: ובראשי חדשיכם תקריבו עליה ליהוה פרים בני-בקר שנים
ואיל אחד כבשים בני-שנה שבעה תמימם: ושלשה עשרנים סלת
מנחה בלולה בשמן לפר האחד ושני עשרנים סלת מנחה בלולה
בשמן לאיל האחד: ועשרן עשרון סלת מנחה בלולה בשמן
לכבש האחד עליה ריח ניחח אשה ליהוה: ונספיהם חצי ההין יהיה
לפר ושלישת ההין לאיל ורביעת ההין לכבש יין זאת עלת חודש
בחדשו לחדשי השנה: ושעיר עזים אחד לחטאת ליהוה על-עלת
התמיד יעשה ונסכו:

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. אשר בחר, בנביאים טובים. ורצה
בדבריהם, הנאמרים באמת. ברוך אתה יהוה. הבוחר בתורה,
במשה עבדו, ובישראל עמו. ובנביאי, האמת והצדק: (אמן)

הַפְּטֵרָה דְּשַׁבַּת וּרְאֵשׁ חֹדֶשׁ

בישעיה סימן ס"ו

כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הֶדֶם רַגְלִי
 אִי־זֶה בַּיִת אֲשֶׁר תִּבְנוּ־לִי וְאִי־זֶה מְקוֹם מְנוּחָתִי:
 כְּדָנֹן, אָמַר יי. שְׁמִיָּא, בְּרִסֵּי יְקָרִי. וְאַרְעָא, בִּיבֶשׁ קְדָמִי. אִידִין בֵּיתָא,
 דְּתַבְנוּן קְדָמִי. וְאִידִין הוּא אַתָּה, בֵּית אֲשֶׁרִיּוֹת שְׂכִינָתִי:
 ב וְאַתָּה כָּל־אֱלֹהֵי יָדַי עֲשֵׂתָהּ וַיְהִי כָל־אֱלֹהֵי נְאֻם־יְהוָה
 וְאֶל־זֶה אֲבִיט אֶל־עֲנִי וְנִכְה־רוּחַ וְחָרָד עַל־דְּבָרִי: וְיָת כָּל
 אֱלֹהִין, גְּבוּרָתִי עֲבַדְתָּ. הֲלָא הָוָה כָּל אֱלֹהִין, אָמַר יי. וּבִדִּין רַעְוָא קְדָמִי,
 לְאַסְתַּכְּלָא בֵּיהּ. בִּדְעֻנוּתָן, וּמִפִּיךָ רוּחַ, וּמִשְׁתִּי, לְקַבֵּיל פְּתֻגָּמִי:
 ג שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר מִכַּה־אִישׁ זֹבֵחַ הַשֶּׁה עוֹרָף כָּלֵב מַעֲלָה
 מִנְחָה דָם־חֲזִיר מִזְכִּיר לְבָנָה מְבָרָךְ אֲנֹן גַּם־הֵמָּה בָּחֲרוּ
 בְּדַרְכֵיהֶם וּבִשְׁקוּצֵיהֶם נִפְשָׁם חִפְצָה: נָכִיס תוֹר, כְּקָטִיל גִּבּוֹר.
 דָּבַח אָמַר, כְּנָקִיף כָּלֵב. מְסִיק קֶרֶבֶן, דָּם חֲזִירָא. קֶרֶבֶן מִתְנַתְּהוֹן, מִתְנַת
 אוֹנִיס. אִף אֲנֹן. אֶתְרַעִיאוֹ, בְּאוֹרְחַתְהוֹן. וּבִשְׁקוּצֵיהוֹן, נִפְשָׁהוֹן
 אֶתְרַעִיאת: ד גַּם־אֲנִי אֲבַחֵר בְּתַעֲלוּלֵיהֶם וּמִגּוֹרָתָם אֲבִיא
 לָהֶם יַעַן קָרָאתִי וְאִין עוֹנָה דְּבַרְתִּי וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ
 הֲרַע בְּעֵינַי וּבִאֲשֶׁר לֹא־חִפְצָתִי בָּחֲרוּ: אִף אֲנָא, אֲצַבִּי
 בְּתַבְרָהוֹן. וּמִמָּא דִּי־צִיפּוֹ, לֹא יִשְׁתַּיִּבּוּן. חֲלָף דְּשַׁלְחִית נְבִיִּי, וְלֹא תָבוּ.
 אֶתְנַבִּיאוֹ, וְלֹא קִבְּלוּ. וְעַבְדּוֹ דְּבִישׁ, קְדָמִי. וּבִדְלָא צְבִינָא, אֶתְרַעִיאוֹ:
 ה שָׁמְעוּ דְּבַר־יְהוָה הַחֲרָדִים אֶל־דְּבָרוֹ אָמְרוּ אַחֲיָכֶם
 שְׁנֵאִיכֶם מְנַדִּיכֶם לְמַעַן שְׁמִי יִכְבֵּד יְהוָה וְנִרְאָה

זולק הדקדוק: ב ואל זה אביט. בכל ספרי תימן בשופר הולך: ג מכה־איש. צירי: עורף.
 מברך. ממוצע לא לעיל ולא לרע עיין ערוגת הבושם:

בְּשִׁמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ: קִבְּלוּ, פִּתְגָמָא דִּי. צְדִיקָא דְּמִשְׁתַּנּוּן,
 לְקַבֵּיל פִּתְגָמֵי רְעוּתֵיהּ. אֲמַרִין אַחִיכוֹן סְנְאִיכוֹן, מְרַחֲקִיכוֹן. בְּדִיל שָׁמַי,
 יִסְגִי יְקָרָא דִּי. וְנַחְזִי בְּחִדּוֹתִיכוֹן, וְאַנּוּן יִבְהַתּוּן: וְ קוֹל שְׁאוֹן מַעִיר
 קוֹל מֵהֵיכַל קוֹל יְהוָה מְשַׁלֵּם גָּמוּל לְאִיבֵיו: קַל אֶתְרָגוּשָׁא,
 מִקְרָתָא יְרֻשָׁלַם. קָלָא, מֵהֵיכְלָא. קַל מִימְרָא דִּי. דְּמִשְׁלִים גָּמְלָא,
 לְבַעְלֵי דְּבִבּוּהִי: בְּטָרָם תַּחֲלִיל יִלְדָה בְּטָרָם יָבוֹא חֶבֶל לָהּ
 וְהַמְלִיטָה זָכָר: עַד לָא מִיתֵי עָקָא לָהּ, תַּתְּפָּרִיק. וְעַד לָא יִיתֵי לָהּ,
 זִיעָה בְּחִבְלִין עַל יִלְדָא, יִתְגַּלִּי מַלְכָּה: מִי־שָׁמַע כְּזֹאת מִי רָאָה
 כְּאַלְהָה הַיּוֹחֵל אֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד אִם־יִוָּלֵד גּוֹי פַּעַם אַחַת
 כִּי־חָלָה גַם־יִלְדָה צִיּוֹן אֶת־בְּנֵיהָ: מִן שָׁמַע כְּהָדָא. מִן חָזָא,
 כְּאַלִּין. הָאֲפָשָׁר דְּתַתְּעֵבִיד אַרְעָא, בְּיוֹמָא חַד. אִם יִתְבָּרִי עֲמָה, זְמַן חָדָא.
 אַרִי עֲתִידָא דְּתַתְּנַחַם צִיּוֹן וְתַתְּמַלִּי, מַעַם גְּלוּתָהּ: הָאֲנִי אֲשַׁבֵּיר
 וְלֹא אוֹלִיד יֹאמַר יְהוָה אִם־אֲנִי הַמוֹלִיד וְעַצְרָתִי אֹמַר
 אֱלֹהֶיהָ: אֲנִי אֱלֹהֵא בְּרִית עֲלָמָא מִבְּרֵאשִׁית, אֹמַר יִי. אֲנִי בְּרִית כָּל
 אֲנָשָׁא. אֲנִי בְּדִרִית יִתְהוּן, לְבִינֵי עַמְמֵיָא. אִף אֲנִי עֲתִיד לְכַנְשָׁא
 גְּלוּתֵיהֶן, אֹמַר אֱלֹהֶיהָ: שְׁמַחוּ אֶת־יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָּהּ כָּל־
 אֲהַבֵּיהָ שֵׁישׁוּ אֶתְּהָ מְשׁוֹשׁ כָּל־הַמֵּתְאֲבָלִים עָלֶיהָ:
 חֲדוּ בִּירֻשָׁלַם. וּבִוְעוּ בָּהּ, כָּל רַחֲמָהּ. דְּוַצוּ עֲמָה, דִּיעָה כָּל דְּהוּ מִתְאַבְּלִין,
 עֲלֶיהָ: לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׁבַעְתֶּם מִשְׁדֵּ תִנְחַמֶּיהָ לְמַעַן
 תִּמְצוּ וְהַתְּעַנְּגְתֶם מִזֵּי כְבוֹדָהּ: בְּדִיל דְּתַתְּפִּנְקוּן, וְתַסְבְּעוּן.
 מִבּוֹת, תִּנְחַמְהָ. בְּדִיל דְּתַשְׁתּוּן, וְתַתְּרוּן, מִחֲמַר יְקָרָה:

זלך הדקדוק: חבל. החי"ת בציר"י. וכ"ה במוסרה רבתא אות הקו"ף ערך קמץ:
 מִזֵּי כְבוֹדָהּ. התרגום בנוסחאות קדמוניות מדוקדקות הגירסא כך 'מחמר' ברי"ש, דומה
 למ"ש חז"ל 'חמר בשר' ודוק והוא מבואר:

יב **כִּי־כֹה** | אָמַר יְהוָה הֲנִי נֹטֶה־אֵלַיָּה כְּנֶהֱרָ שָׁלוֹם
 וּכְנָחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וַיִּנְקָתֶם עַל־צֶדֶק תִּנְשְׂאוּ
 וְעַל־בְּרָכִים תִּשְׁעֲשְׂעוּ: אָרִי כִדְנֹן, אָמַר יי. הָאֲנָא מִיִּתִּי לָהּ. כְּשַׁפַּע
 נֶהֱרָ פָרַת, שָׁלֵם. וּכְנָחַל מְגִבֵּר. יָקָר עֲמֻמִּיָּא, וְתַתְּפִנְקוֹן. עַל גְּסָסִין,
 תַּתְּנִטְלוֹן. וְעַל רִבְבִין, תַּתְּרַבּוֹן: יג **כָּאִישׁ אֲשֶׁר אָמַר תִּנְחַמְנוּ בֶן
 אֲנֹכִי אֲנַחְמָכֶם וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמוּ:** כְּגִבֵּר. דְּאֻמִּיָּה, מְנַחֲמָא
 לִיָּהּ. בֶּן מִימְרִי, יְנַחִים יִתְכוֹן. וּבִירוּשָׁלַם, תַּתְּנַחֲמוֹן: יד **וְרֵאִיתֶם וְשִׂשׂ
 לַבָּכֶם וְעֲצָמוֹתֵיכֶם כְּדֹשָׁא תִפְרַחְנָה וְנוֹדְעָה יַד־יְהוָה
 אֶת־עַבְדּוֹ וְזַעַם אֶת־אִיְבּוֹ:** וְתַחֲזוֹן, וְיַחֲדִי לַבְּכוֹן. וְגוֹיִתְכוֹן,
 כְּדַתְּאִין יִזְהָר. וְתַתְּגְלִי גְבוּרְתָא דִּי, לְאִיטְבָא לְעַבְדוּהִי צְדִיקְיָא. וְיִיתִי
 לוֹט, לְבַעֲלִי דְבִבּוּהִי: טו **כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבֹא וְכִסּוּפָה
 מִרְכַּבְתּוֹ לְהָשִׁיב בַּחֲמָה אָפּוֹ וְגַעַרְתּוֹ בְּלֹהֲבֵי־אֵשׁ:** אָרִי
 הָא יי, בְּאִישְׁתָּא מִתְּגְלִי. וּכְעַלְעוּלִין, רְתִבּוּהִי. לְאִתְבָּא בְּתַקּוּף, רְגִזִּיָּה.
 וּמִזּוּפִיתִיָּה, בְּשַׁלְּהוּבִית אִישְׁתָּא: טז **כִּי בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט
 וּבְחָרְבוֹ אֶת־כָּל־בָּשָׂר וְרַבּוֹ חָלָלִי יְהוָה:** אָרִי בְּאִישְׁתָּא,
 עֲתִיד יי לְמַדֵּן. וּבְחָרְבִיָּה, יֵת כָּל בְּסָרָא. וְסִגִּיאִין קְטִילִיָּא, קָדָם יי:
 זז **הַמִּתְקַדְּשִׁים וְהַמְטַהֲרִים אֶל־הַגְּנוֹת אַחֵר (כ' אחד) אַחַת
 בַּתָּוֶד אֲכָלִי בָשָׂר חֲחֹזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהַעֲכָבֵר יַחֲדוֹ יִסְפוּ
 נֶאֱם־יְהוָה:** דְּמוֹדְמָנִין וּדְמִדְכּוֹן, לְגִנִּיאֵךְ טַעוּתָא. סִיעָא, בְּתַר סִיעָא.
 אֲכָלִי, בְּסַר חֲחֹזִירָא. וְשִׁקְצָא, וְעַכְבָּרָא. כְּחָדָא יִסּוּפוֹן, אָמַר יי: יח **וְאֲנֹכִי
 מַעֲשִׂיהֶם וּמַחֲשַׁבְתֵּיהֶם בָּאָה לְקַבֵּץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם
 וְהַלְשָׁנוֹת וּבָאוּ וּרְאוּ אֶת־כְּבוֹדִי:** וּקְדָמִי גְלֹן. עוֹבְדֵי־הוֹן,

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: יד וְשִׂשׂ לַבָּכֶם. כְּמִן רַחֲב: טו חָלָלִי. הַחִי"ת גְּעִי וְהַשּׁוֹא נַע: יז וּבָאוּ. מֵאֲרַכְהָ:
 וּרְאוּ. טַפְחָא בְּכָל סַפְרֵי תִימָן:

ועשתוניהון. עתידנא. לכנשא ית כל עממיא, אמיא ולשניא. וייתון,
ויחזון ית יקרי: יט ושמתי בהם אות ושלחתי מהם פליטים
אל-הגוים תרשיש פול ולוד משכי קשת תבל ויון
האיים הרחקים אשר לא-שמעו את-שמעי ולא-ראו
את-כבודי והגידו את-כבודי בגוים: ואשוי בהון, אתא.
ואשלח מנהון, משויבין. לביני עממיא. למדינת ימא, פולאי ולודאי.
דמתחין ומחן בקשתא, למדינת תובל ויון. נגותא רחיקא. דלא שמעו
ית שימע גבורתי, ולא חזו ית יקרי. ויחזון ית יקרי, בעממיא:
כ והביאו את-כל-אחיכם מכל-הגוים | מנחה | ליהוה
בסוסים וברכב ובצבים ובפרדים ובכפרות על הר
קדשי ירושלם אמר יהוה כאשר יביאו בני ישראל
את-המנחה בכלי טהור בית יהוה: וייתון ית כל אחיכון מכל
עממיא, קרבנא קדש יי. בסוסון. וברתבין. וברחילון ובכודנון, ובתשבחון.
על טורא דקדשי. ירושלם, אמר יי. במא דיייתון בני ישראל ית מנחתא,
במן דכי, לבית מקדשא דיי: כא וגם-מהם אקח לפהנים ללוים
אמר יהוה: ואף מנהון אקריב. למהוי כהניא ליואי, אמר יי: כב כי
כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עשה
עמדים לפני נאם-יהוה כן יעמד זרעכם ושמכם: ארי
במא דשמאי חדתין. וארעא חדתא. דאנא עביד. קימין קדמי, אמר יי.
כג יתקים זרעכון, ושומכון: כג והיה מדי-חדש בחדשו ומדי
שבת בשבתו יבוא כל-בשר להשתחות לפני אמר
יהוה: ויהי בזמן ירח, בירח. וכזמן שבא, בשבא. ייתון כל בני בסרא,
למסגד קדמי, אמר יי: כד ויצאו וראו בפגרי האנשים
הפשעים כי כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה

וְהָיוּ דְרָאוֹן לְכָל-בָּשָׂר׃ וַיִּפְקֹן וַיַּחְזֹן. בְּפִגְרִי, גְּבִרְיָא חִיבִיָּא.
דְּמִרְדּוֹ, בְּמִימְרֵי. אֲרִי נִשְׁמַתְהוֹן, לָא יָמוּתוּן. וְאִישְׁתְּהוֹן, לָא תִטְפִּי. וַיְהוֹן
מִדְּדִנֵּי רְשִׁיעִיָּא בְּגִיהֶנֶם עַד דִּימְרוּן עֲלִיהוֹן צְדִיקֵיָּא, מִסַּת חֲזִינָא:

נוהגין לחזור על פסוק זה:

וְהָיָה מִדֵּי-חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבָּתוֹ יָבֹא כָל-בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת
לִפְנֵי אֲמֵר יְהוָה:

(גְּאֻלָּנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל׃)

(פְּרֻקְנָא. יְיָ צְבָאוֹת, שְׁמִיָּהּ. קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל׃)

על דא יתברך וישתבח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקַיָּמָא. מְבָרַךְ הוּא לְעַלְמָא,
וּלְעַלְמֵי עַלְמֵיָּא:

זוּלָּק הִדְקָדוּק׃ כַּן וְהָיָה מִדֵּי-חֹדֶשׁ וְכוּ'. ארבעה ספרים אין מסיימין בהם אלא מלעיל.
וסימנך, יתק"ק. ישעיה, תרי עשר, קהלת, קינות, עיין בסדור שלי הנקרא "עץ חיים" בס' ט"ב
מה שכתבתי שם:

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנָבִיאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדַבְרֵיהֶם, הַנְּאֻמִּים בְּאֵמֶת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַפּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנָבִיאִי, הָאֵמֶת וְהַצֶּדֶק׃ (אמין)

הפטרה דמחר חודש

בשמואל א' סימן כ'

וַיֹּאמֶר-לוֹ יְהוֹנָתָן מָחָר חֹדֶשׁ וְנִפְקְדָתָּ כִּי יִפְקֹד
מוֹשֶׁבֶךְ׃ וַאֲמַר לִיָּהּ יְהוֹנָתָן, מָחָר יִרְחֵא. וְתִתְּבָעִי. אֲרִי יְהִי
מִרוֹחַ, בֵּית אֶסְחָרוֹתָךְ׃ וְשִׁלְשֶׁת תֵּרֵד מְאֹד וּבָאתָ

זוּלָּק הִדְקָדוּק׃ א וְנִפְקְדָתָּ. כ"ה בכל התיגאן הקו"ף בזקף גדול:

אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-נִסְתַּרְתָּ שָׁם בַּיּוֹם הַמַּעֲשֶׂה וַיִּשְׁבֹּת
 אֶעֱלֶה הָאֵבֶן הָאֵזוֹל: וּכְתָלֹתוֹת יִרְחָא, תַּתְּבַעֵי לַחֲדָא. וְתַהֲךְ לְאַתְרָא.
 דְּאַטְמַרְתָּא תַּמָּן, בַּיּוֹמָא דְחֵלָא. וְתַתִּיב. בְּסֹטֵר, אֵבֶן אֲתָא: ָ וְאֲנִי
 שְׁלֹשֶׁת הַחֲצִיִּים עֲדָה אֹרְהָ לְשַׁלַּח-לִי לְמַטְרָה: וְאֲנִי
 תִּלְתָּא גְרִין, בְּקִשְׁתִּי שְׂדֵי. לְמַמְחֵי לִי, לְפִלְגְלִיסָא: ָ וְהִנֵּה אֶשְׁלַח
 אֶת-הַנְּעָר לְךָ מֵצֵא אֶת-הַחֲצִיִּים אִם-אֲמַר אֲמַר לְנְעָר
 הִנֵּה הַחֲצִיִּים | מִמֶּנּוּ וְהִנֵּה קַחְנוּ וּבֹאָה בִּי-שְׁלוֹם לְךָ וְאִין
 דְּבַר חֵי-יְהוָה: וְהָא, אֶשְׁלַח יְת עוֹלִימָא. אִיזִיל, אֵיתָא יְת גְּרִיָּא. אִם
 מִימַר אֵימַר, לְעוֹלִימָא. הָא גְּרָא, מִנֶּךְ וּלְכָא. סְבָהִי וְאֵיתָא. אֲרִי שְׁלָם לְךָ,
 וְלִית מִדְּעַם בִּישׁ, קִיָּם הוּא יֵי: ָ וְאִם-כֹּה אֲמַר לְעֵלָם הִנֵּה
 הַחֲצִיִּים מִמֶּנּוּ וְהִלָּאָה לְךָ בִּי שְׁלַחְךָ יְהוָה: וְאִם כִּדִּין אֵימַר,
 לְעוֹלִימָא. הָא גְּרָא, מִנֶּךְ וְלִהְלָאָה. אִיזִיל, אֲרִי שִׁיזְבֵּךְ, יֵי: ָ וְהַדְּבָר
 אֲשֶׁר דְּבַרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוָה בֵּינִי וּבֵינֶךָ עַד-עוֹלָם:
 וּפְתַגְמָא. דְּמַלְלִנָּא, אֲנָא וְאַתָּה. הָא מִימָרָא דִּי, סְהִיד. בֵּינָא וּבֵינֶךָ, עַד
 עֲלָמָא: ָ וַיִּסְתַּר דְּוֹד בְּשָׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ (כ' על)
 אֶל-הַלֶּחֶם לֶאֱכֹל: וְאַטְמַר דְּוֹד, בְּחֻקְלָא. וְהוּה יִרְחָא. וְאַסְחַר
 מִלְכָּא. עַל לַחְמָא, לְמִיכַל: ָ וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל-מוֹשָׁבוֹ בְּפַעַם |
 בְּפַעַם אֶל-מוֹשֵׁב הַקִּיר וַיִּקֶּם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אַבְנֵר מֵצֵד
 שְׂאוּל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דְּוֹד: וְאַסְחַר מִלְכָּא. עַל שִׁינְיָה. בְּזִמָּן, בְּזִמָּן.
 עַל שִׁינְיָא דְּמַתְקָן לִיה, בְּסֹטֵר בְּתִלָּא. וְקָם, יְהוֹנָתָן. וְאַסְחַר אַבְנֵר,
 מִסֹּטֵרָא דְּשְׂאוּל. וְהוּה אַתְרָא דְּדוֹד, מְרוֹחַ: ָ וְלֹא-דְבַר שְׂאוּל
 מְאוּמָה בַּיּוֹם הַהוּא בִּי אֲמַר מְקָרָה הוּא בְּלִתִּי טְהוֹר

. וְזֶלֶק הַדְּקָדוֹק: ָ שְׁלַחְךָ. הַשִּׁי"ן בְּגֵעִיא: ָ אֶל-הַלֶּחֶם. כְּתִיב 'עַל' וְקָרִי 'אֶל':

הוא כִּי-לֹא טָהוֹר: וְלֹא מְלִיל שְׁאוּל. מִדָּעַם, בְּיוֹמָא הַהוּא. אָרִי
אָמַר דְּלִמָּא עָרוּעַ הָהּ לִיהּ, וְלֹא דְכִי הוּא. אוּ דְלִמָּא לְאוֹרַח אֲזִל
וְאַנְחָנָא, לֹא זִמְנָהּ: ^ד וַיְהִי מִמַּחֲרַת הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפְקֹד
מְקוֹם דְּדוֹד וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶל-יְהוֹנָתָן בֶּנוֹ מַדּוּעַ לֹא-בָא
בְּן-יִשְׁי גַם-תָּמוּל גַּם-הַיּוֹם אֶל-הַלֶּחֶם: וַהֲוָה. בְּיוֹמָא
דְּבִתְרוּהִי, דְּהוּא עֲבוּר יִרְחָא תִנְיָנָא. וַהֲוָה אֶתְרָא דְּדוֹד, מְרוּחַ. וַאֲמַר
שְׁאוּל, לִיהוֹנָתָן בְּרִיהּ. מַדִּין. לֹא אֶתָּא בְּרִי יִשְׁי. אִף תִּמְלִי אִף יוֹמָא דִּין,
לְלַחֲמָא: ^{דא} וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת-שְׁאוּל נִשְׁאֹל נִשְׁאֹל דְּדוֹד
מִעַמָּדִי עַד-בֵּית לֶחֶם: וְאַתִּיב יְהוֹנָתָן, יְת שְׁאוּל. אֲשֶׁתְּאֵלָא
אֲשֶׁתְּאֵיל דְּדוֹד. מְנִי, לְמִיזִל עַד בֵּית לֶחֶם: ^{דב} וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי נָא כִּי
זִבְחָ מִשְׁפָּחָה לָנוּ בְּעִיר וְהוּא עִוָּה-לִי אַחִי וְעַתָּה
אִם-מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אִמְלֻטָּה נָא וְאֶרְאֶה אֶת-אַחִי
עַל-כֵּן לֹא-בָא אֶל-שְׁלַחַן הַמֶּלֶךְ: וַאֲמַר. שְׁלַחֲנִי כְּעֵן. אָרִי שִׁירוּ
נִכְסֵת קִדְשִׁיא לְכָל זִרְעִיתָא לָנָא, בְּקִרְתָּא. וְהוּא פִּקִּיד לִי, אַחִי. וּכְעֵן. אִם
אֲשַׁכְּחִית רַחֲמִין, בְּעֵינֶךָ. אֲשֶׁתִּיב כְּעֵן, וְאַחֲזִי יְת אַחִי. עַל כֵּן לֹא עָלָא
לְפִתְוּרָא, דְּמִלְכָּא: ^{דג} וַיַּחֲרֶ-אִף שְׁאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ
בְּן-נַעֲוֹת הַמֶּרְדּוּת הֲלוֹא יָדַעְתִּי כִּי-בָחַר אֶתָּה לְבֶן-יִשְׁי
לְבָשֶׁתְךָ וּלְבָשֶׁת עֲרוֹת אִמָּךְ: וּתְקִיף רִגְזָא דְּשְׁאוּל, בִּיהוֹנָתָן.
וַאֲמַר לִיהּ. בְּרִי סְרַבְנִיתָא, דְּמִרְדּוּתָה קְשִׁיא. הֲלֹא יָדַעְנָא. אָרִי רְעִי אַתָּה,
בְּבִר יִשְׁי. לְבַהֲתֶךָ. וּלְבַהֲתֶת, קִלְן אִמָּךְ: ^{דד} כִּי כָל-הַיָּמִים אֲשֶׁר
בְּן-יִשְׁי חִי עַל-הָאָדָמָה לֹא תִכּוֹן אֶתָּה וּמְלִכּוּתְךָ וְעַתָּה
שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ אֵלַי כִּי בְּן-מָוֶת הוּא: אָרִי כָל יוֹמִיא. דְּבִר יִשְׁי,

וְזִלְק הַדְּקִדּוֹק: מִמַּחֲרַת. הַמ"ם הַרְאֻשׁוֹנָה גַּעֲזִי: ^ד שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ. בְּקִצַּת תִּיגָאן תִּיכַת 'שְׁלַח'
בְּטֶרֶס לֹא בַּזְלָא, וּבְרוּבֵן בַּזְלָא וְעִיקָר:

קִים על ארעא. לא תתקן, את ומלכותך. וכען. שלח ואיתינייה, לותי.
 ארי גבר חיב קטול, הוא: ^{טו} ויען יהונתן את-שאול אביו
 ויאמר אליו למה יומת מה עשה: ואתיב יהונתן. ית שאול,
 אבוהי. ואמר ליה. למא יתקטיל, מא עבד: ^{טז} ויטל שאול
 את-החנית עליו להפתו וידע יהונתן כי-כלה היא מעם
 אביו להמית את-דוד: וארים שאול ית מורניתא. עלוהי,
 לממחהי. וידע יהונתן. ארי גמירא היא. מן אבוהי, למקטל ית דוד:
^{יז} ויקם יהונתן מעם השלחן בחרי-אף ולא-אכל
 ביום-החדש השני לחם כי נעצב אל-דוד כי הכלמו
 אביו: וקם יהונתן. מן פתורא, בתקוף רגו. ולא אכל. ביום עבור ירחא
 תנינא, לחמא. ארי אתנסיס, על דוד. ארי אכלמיה, אבוהי: ^{יח} ויהי
 בבקר ויצא יהונתן השדה למועד דוד ונער קטן עמו:
 והוה בצפרא. ונפק יהונתן. לחקלא, לזמנא דאמר ליה דוד. ויניק זעיר,
 עמיה: ^{יט} ויאמר לנערו רץ מצא נא את-החצים אשר
 אנכי מורה הנער רץ והוא-ירה החצי להעברו: ואמר
 לעולימיה. רהוט. איתא כען, ית גריא. דאנא, שדי. עולימא רהט. והוא
 שדא גרא, לאעברותיה: ^כ ויבא הנער עד-מקום החצי אשר
 ירה יהונתן ויקרא יהונתן אחרי הנער ויאמר הלוא
 החצי ממך והלאה: ואתא עולימא, עד אתר גרא. דשדא, יהונתן.
 וקרא יהונתן. בתר עולימא, ואמר. הלא גרא, מנך ולהלאה:
^{כא} ויקרא יהונתן אחרי הנער מהרה חושה אל-תעמד
 וילקט נער יהונתן את- (כ' החצי) החצים ויבא אל-אדניו:
 וקרא יהונתן, בתר עולימא. אוחי בפריע, לא תתעכב. ולקוט. עולימא
 דיהונתן, ית גריא. ואתא, לות רבניה: ^{כב} והנער לא-ידע

מֵאוֹמָה אֶךְ יְהוֹנָתָן וְדָוִד יָדְעוּ אֶת־הַדְּבָר: וְעוֹלִימָא, לֹא יָדַע
 מִדָּעָם. בָּרַם יְהוֹנָתָן, וְדָוִד: יָדְעִין, יְת פִּתְגָמָא: כַּג וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן
 אֶת־כָּלִיו אֶל־הַנֶּעֶר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הִבֵּיָא הָעִיר:
 וַיְהִיב יְהוֹנָתָן, יְת זַיְנִיָּה. לְעוֹלִימָא, דִּילֵיהּ וַאֲמַר לֵיהּ. אִיזִיל, אוֹבְלָהִי
 לְקִרְתָּא: כַּד הַנֶּעֶר בָּא וְדָוִד קָם מֵאַצֵּל הַנָּגֶב וַיִּפֹּל לְאַפּוֹ
 אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים וַיִּשְׁקֹו | אִישׁ אֶת־רַעְהוּ
 וַיִּבְכוּ אִישׁ אֶת־רַעְהוּ עַד־דָּוִד הִגְדִּיל: עוֹלִימָא, אֲתָא. וְדָוִד.
 קָם מִסֵּטֶר אֶבֶן אֲתָא, דְּלִקְבִיל דְּרוּמָא. וַנִּפֹּל עַל אַפּוֹהִי, עַל אֶרְעָא.
 וּסְגִיד, תִּלְתָּ זְמָנִין. וַנִּשְׁקֹו, גָּבֵר יְת חֲבֵרִיָּה. וּבְכוֹ, גָּבֵר יְת חֲבֵרִיָּה. עַד
 דְּדָוִד, אִסְגִּי: כַּד וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר
 נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה יִהְיֶה | בֵּינֵינוּ
 וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרְעֵי וּבֵין זֶרְעֶךָ עַד־עוֹלָם: וַאֲמַר יְהוֹנָתָן. לְדָוִד,
 אִיזִיל לְשָׁלָם. דְּקִימָנָא תְּרוּנָא, אֲנַחְנָא. בְּשֵׁמָא דֵּי, לְמִימַר. מִימָרָא דֵּי.
 יְהִי סָהִיד, בֵּינָא וּבֵינְךָ. וּבֵין בְּנֵי וּבֵין בָּנְךָ, עַד עוֹלָמָא:

(גְּאֵלְנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פִּרְקָנָא. יי צְבָאוֹת, שְׁמִיָּהּ קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יִתְבָּרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חֵיא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלָם,
 וּלְעָלְמֵי עוֹלָמָיָא:

זוֹלָק הַדְּקָדוּק: כַּד וַיִּשְׁקֹו. הוּי"ו גַּעֲי:

תפסיר רס"ג

גגד אלה הדברים

למנחת שבת
ושני וחמישי

א אלה הדברים אשר
דבר משה אל כל ישראל
בעבר הירדן במדבר
בערבה מול סוף בין פארן
ובין תפל ולבן וחצרות ודי

א (א) הדי' אלכלמאת. אלדי'
כלם בהא מוסי' פני אסראיל.
פי עבר אללארדן. פי ברייה'
אלפידא. מקאבל בחר אלקלזם.
בין פארן ובין תופל. ולבן
וחצרות ודיאת אלדי'הב:
ב) עלי' מסאפה' אחדי' עשר
יום מן חריב. עלי' טריק גבל

זהב: אלין פתגמיא. דמליל משה עם כל ישראל. בעברא דירדנא.
אוכח יתהון על דחבו במדברא. ועל דארגיוזו במישרא לקביל ים סוף.
בפארן אתפלו על מנא. ובחצרות ארגיוזו על בשרא ועל דעברו עיגל
דהב: א אחד עשר יום מחרב דרך הר-שעיר
עד קדש ברנע: מהלך חד עשר יומין מחורב. אורח טורא

— רש"י —

המבלי אין קברים במצרים, וכן בנסעם
מתוך הים, שנאמר (פסלים קו, ז) וימרו על ים
בים סוף, כדאיתא בערכין (טו, ו) (6) בין פארן
ובין תפל ולבן. אמר רבי יוחנן [רשב"י]
חורנו על כל המקרא ולא מצינו מקום ששמו
תפל ולבן, אלא הוכיחן על הדברים שתפלו
על המן שהוא לבן, שאמרו (דמדבר כא, ט)
ונפשנו קצה בלחם הקלקל ועל מה שעשו
במדבר פארן על ידי המרגלים: וחצרות.
במחלקתו שלקרח. דבר אחר אמר להם,
היה לכם ללמוד ממה שעשיתי למרים
בחצרות בשביל לשון הרע, ואתם נדברתם
במקום: ודי זהב. הוכיחן על העגל שעשו
בשביל רב זהב שהיה להם, שנאמר (כושע ג, י)
וכסף הרביתי לה וזהב עשו לבעל: א אחד
עשר יום מחרב. אמר להם משה ראו מה

א אלה הדברים. לפי שהן דברי תוכחות
ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני
המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים
והזכירם ברמז מפני כבודן של ישראל: אל
כל ישראל. אלו הוכיחן מקצתן, היו אלו
שבשוק אומרים, אתם הייתם שומעים מבן
עמרם ולא השיבותם דבר מכך וכו', אלו
היינו שם היינו משיבים אותו, לכך בנסעם
כלם ואמר להם הרי בלכם כאן כל מי שיש
לו תשובה ישיב: במדבר. לא במדבר היו
אלא בערבות מואב, ומהו במדבר, אלא
בשביל מה שהכעיסוהו במדבר שאמרו
(שמות טו, ג) מי יתן מותנו וגו': בערבה.
בשביל הערבה שחטאו בבעל פעור בשטים
בערבות מואב: מול סוף. על מה שהמרו
בים סוף בבואם לים סוף שאמרו (שס יד, יא)

שמך המור (6) מול סוף. המנהג להפריד ביניהם.

תפסיר רס"ג

סעיר. אלי רקים ברנע:
(ג) ולמא כאן פי סנה'
אלארבעין. פי אליום אלאוול
מן אלשהר אלחאדי עשר. כלם
מוסי בני אסראיל. כגמיע מא
אמרה אללה אליהם: (ד) בעד
פתחה. בלד סיחון מלך
אלאמוריין. אלמקים פי חשבון.

דשעיר. עד רקס גיאה: ^ג ויהי
בארבעים שנה בעשתי-
עשר חדש באחד לחדש
דבר משה אל-בני ישראל
ככל אשר צוה יהוה אתו
אלהם: והיה בארבעין שנין. בחד

עשר ירחין בחד לירחא. מליל משה עם בני ישראל. ככל. דפקיד יי.
יתיה לותהון: ^ה אחרי הכתו את סיחון מלך האמרי
אשר יושב בחשבון ואת עוג מלך הבשן
אשר-יושב בעשתרת באדרעי: בתר דמחא. ית

— רס"י —

אני אומר לך מפני מה לא הוכחתיו כל
השנים הללו, כדי שלא תניחני ותלך ותדבק
בעשו אחי. ומפני ארבעה דברים אין מוכיחין
את האדם אלא סמוך למיתה, כדי שלא יהא
מוכיחו וחוזר ומוכיחו, ושלא יהא חבירו
רואהו ומתבייש ממנו וכי כדאיתא בספרי.
וכן יהושע לא הוכיח את ישראל אלא סמוך
למיתה, וכן שמואל, שנאמר (ש"ס יב, ג)
הנני ענו בי. וכן דוד את שלמה בנו:
ו אחרי הכתו. אמר משה אם אני מוכיחם
קודם שיכנסו לקצת הארץ, יאמרו מה לזה
עלינו, מה היטיב לנו, אינו בא אלא לקנות
ולמצא עלה שאין בו כח להכניסנו לארץ,
לפיכך המתין עד שהפיל סיחון ועוג לפניהם
והורישם את ארצם ואחר כך הוכיחו: סיחון
וגוי אשר יושב וגוי. אלו לא היה סיחון קשה
והיה שרוי בחשבון, היה קשה, שהמדינה
קשה, ואלו היתה עיר אחרת וסיחון שרוי

גרמתם, אין לכם דרך קצרה מחורב לקדש
ברנע בדרך הר שעיר ואף הוא מהלך אחד
עשר יום, ואתם הלכתם אותו בשלשה ימים,
שהרי בעשרים באיר נסעו מחורב שנאמר
(זמדנר י, י) ויהי בשנה השנית בחדש השני
בעשרים בחדש יגוי ובעשרים ותשעה בסיון
שלחו את המרגלים מקדש ברנע, צא מהם
שלושים יום שעשו בקברות התאווה, שאכלו
הבשר חדש ימים, ושבעה ימים שעשו
בחצרות להסגר שם מרים, נמצא בשלשה
ימים הלכו כל אותו הדרך, וכל כך היתה
שכינה מתלבטת בשבילכם למהר ביאתכם
לארץ, ובשביל שקלקלתם הסב אתכם
סביבות הר שעיר ארבעים שנה: ג ויהי
בארבעים שנה בעשתי עשר חדש
באחד לחדש. מלמד שלא הוכיחו אלא
סמוך למיתה. ממילא, מיעקב שלא הוכיח
את בניו אלא סמוך למיתה. אמר, ראובן בני,

תפסיר רס"ג

ועוג מלך אלבתנייה. אלמקים
פי עשירות פי אדיראעאת:
(ה) פי עבר אלארדן פי בלד
מואב. אמען מוסי. בבאן
הדיה אלשריעה קאילא:
(ו) אללה רבנא. קאל לנא פי
חריב. חסבכס אלמקאם פי
הדיה אלגבל: (ז) ולן וארחלו.

סיחון מלכא אמוראה. דיתייב בחשבון.
וית. עוג מלכא דמתנן. דיתייב
בעשירות באדרעי: **ה בעבר**
הירדן בארץ מואב הואיל
משה באר את התורה
הזאת לאמר: בעברא דירדנא
בארעא דמואב. שרי משה. פריש. ית

אולפן אוריתא הדא למימר: **ו יהוה אלהינו דבר אלינו**
בחרב לאמר רב לכם שבת בהר הזה: "אלהנא.
מליל עמנא בחורב למימר. סגי לכון דיתייבתון בטורא הדין: **פנו** |
וסעו לכם ובאו הר האמרי ואל כל שכניו
בערבה בהר ובשפלה ובנגב ובחוף הים ארץ
הפניעני והלבנון עד הנהר הגדל נהר פרת:

— רס"י —

בשבעים לשון פרשה להם: **ורב לכם**
שבת. כפשוטו. ויש מדרש אגדה
הרבה לכם גדלה ושכר על ישיבתכם
בהר הזה. עשיתם משכן מנורה וכלים,
קבלתם תורה, מניתם לכם סנהדרין, שרי
אלפים ושרי מאות: **פנו וסעו לכם.** זו דרך
ערד וחרמה: **ובאו הר האמרי.** כמשמעו:
ואל כל שכניו. עמון ומואב והר שעיר:
בערבה. זה מישור שליער: **בהר.** זה
הר המלך: **ובשפלה.** זו שפלת דרום:
ובנגב ובחוף הים. אשקלון ועזה וקסרי וכו'
כדאיתא בספרי: **עד הנהר הגדל.**
מפני שנוכר עם ארץ ישראל, קראו
גדול. משל הדיוט אומר עבד מלך מלך.

בתוכה היתה קשה, שהמלך קשה, על אחת
כמה וכמה שהמלך קשה והמדינה קשה:
אשר יושב בעשירות. המלך קשה
והמדינה קשה: **עשירות.** הוא לשון צוקין
וקושי כמו (זראשית יד, כ) עשירות קרנים,
ועשירות זה הוא עשירות קרנים שהיו שם
רפאים שהכה אמרפל, שנאמר (זראשית יד, כ)
ויכו את רפאים בעשירות קרנים, ועוג נמלט
מהם והוא שנאמר (שם יד, יג) ויבא הפליט,
ואומר (דברים ג, יא) כי רק עוג מלך הבשן
נשאר מיתר הרפאים: **באדרעי.** שם
המלכות: **הואיל.** התחיל כמו (זראשית יח, כז)
הנה נא הואלתי: **באר את התורה.**

תפסיר רס"ג

ואדכ'לו אלי גבל (י"ג: בלד)
אלאמורי וגמיע גיראנה. פי
אלג'ור ואלגבל. ואלסהל
ואלדארום וסאחל אלבחר.
בלד אלכנאענין ואלבנאן.
אלי אלנהר אלכביר נהר
אלפראת: ח) אנצ'רו קד געלת
אלבלד בין ידיכם. אצעדו
וחוזה. כמא קסם אללה
לאבאיכם. לאברהם יצחק
ועקוב אן יעטיה להם.
ולנסלהם בעדהם: ט) פקלת לכם.
פי ד'אלד אלוקות קאילא. לא
אסתטיע וחדוי אן אחתמלכם:

אתפנו וטולו לכו. ועולו לטורא
דאמורא וכלל מגירוהי. במישרא
בטורא. ובשפילתא ובדרומא ובספר
ימא. ארע כנענאה ולבנו. עד נהרא רבא
נהרא פרת: ח) ראה נתתי
לפניכם את הארץ באו
ורשו את הארץ אשר
נשבע יהוה לאבותיכם
לאברהם ליצחק וליעקב
לתת להם ולזרעם

אחריהם: חזו. דיהבית קדמיכון ית ארעא. עולו ואחסינו ית
ארעא. דקיים יי. לאבדהתכון. לאברהם ליצחק וליעקב למתן להון.
ולבניהון בתריהון: ט) ואמר אלכם בעת ההוא לאמר
לא-אוכל לבדי שאת אתכם: ואמרית לכו. בעדנא
ההוא למימר. לית אנא יכיל בלחודי לסוברא יתכוון:

— רס"י —

ברוך הוא: לא אוכל לבדי וגוי. אפשר
שלא היה משה יכול לדון את ישראל, אדם
שהוציאם ממצרים וקרע להם את הים
והוריד את הפן והגיו את השלל לא היה
יכול לדונם, אלא כף אמר להם, ה' אלהיכם
הרבה אתכם, הגדיל והרים אתכם על
דיניכם נטל את הענש מכם ונתנו על הדינין.
וכן אמר שלמה (מלכים א' ג, ט) כי מי יוכל
לשפט את עמך הכבד הזה, אפשר מי
שכתוב בו (שם כ, יא) ויחכם מכל האדם,
אומר מי יוכל לשפט, אלא כף אמר שלמה

הדבק לשחור וישתחוו לה, קרב לגבי דהנא
ואדהו: ח) ראה נתתי. בעיניכם אתם רואים.
איני אומר לכם מאומד ומשמועה: באו
ורשו. אין מערער בדבר ואינכם צריכים
למלחמה, אלו לא שלחו מרגלים לא היו
צריכים לכלי זין: לאבתיכם. למה הזכיר
שוב לאברהם ליצחק וליעקב, אלא אברהם
כדאי לעצמו, יצחק כדאי לעצמו, יעקב כדאי
לעצמו: ט) ואמר אליכם בעת ההוא
לאמר. מהו לאמר, אמר להם משה, לא
מעצמי אני אומר לכם, אלא מפני הקדוש

זולק הדקדוק: ח) לאברהם ליצחק וליעקב. תיבת לאברהם באזלא:

תפסיר רס"ג

**יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הָרַבָּה
אֶתְכֶם וְהֵנֶכֶם הַיּוֹם בְּכוֹכְבֵי
הַשָּׁמַיִם לָרֹב: ִי אֱלֹהֵינוּ אֲסִי
יִתְּכֹן. וְהָא אֵיתִיכֹן יוֹמָא דִּין. בְּכוֹכְבֵי
שָׁמַיָא לִסְגִי: ִי יְהוָה אֱלֹהֵי
אֲבוֹתְכֶם יִסֵּף עֲלֵיכֶם בְּכֶם
אֵלֶּף פַּעֲמִים וַיְבָרֶךְ אֶתְכֶם**

(י) אד' אללה רבכם כתרכם.
והודיאכם אליום. כפואכב
אלסמא כתר: (יא) ואסאל
אללה אלאה אבאיכם. אן יזיד
פיכם. מתלכם אלף מרה.
ויבארך פיכם. כמא ועדכם:
(יב) כף אחתמל וחד. תיקלכם
וקצצכם וכ' צאימכם: (יג) האתן
ברגאל. חכמא פהמא. מערופין

**כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם: ִי אֱלֹהֵא דְאַבְהֵתְכֹן. יוֹסִיף עֲלֵיכֹן. כּוֹתִיכֹן
אֵלֶּף זְמַנִּין. וַיְבָרֵךְ יִתְּכֹן. כְּמָא דְמַלִּיל לְכֹן: (שע) יִי אֵיכָה
אִשָּׁא לְבִדִּי טֶרְחָכֶם וּמִשְׁאֲכֶם וְרִיבְכֶם: אֵיכָדִין
אֲסוּבֵר בְּלַחֲדִי. טוֹרְחִיכֹן וְעִסְקִיכֹן וְדִינְכֹן: יִי הָבוּ לָכֶם
אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְנַבְנִים וַיְדַעִים לְשִׁבְטֵיכֶם**

— רס"י —

יז אֵיכָה אִשָּׁא לְבִדִּי. אם אומר לקבל שְׂכָר
לא אוכל, זו היא שאמרתי לָכֶם לא מעצמי
אני אומר לָכֶם, אלא מפי הקדוש ברוך הוא:
טֶרְחָכֶם. מלמד שהיו ישראל טרחנין. היה
אחד מהם רואה את בעל דינו נוצח בדין,
אומר יש לי עדים להביא, יש לי ראיות
להביא, מוסיף אני עליכם דינין: **ומשאכֶם.**
מלמד שהיו אפיקורסין. הקדים משה לצאת,
אמר מה ראה בן עמרם לצאת, שמא אינו
שפוי בתוך ביתו. אחר לצאת, אמרו מה
ראה בן עמרם שלא לצאת, מה אתם
סבורים, יושב ויועץ עליכם עצות רעות
וחושב עליכם מחשבות: **ורִיבְכֶם.** מלמד
שהיו רוגזנים: **יִי הָבוּ לָכֶם.** הזמינו עצמכם
לדבר: **אֲנָשִׁים.** וכי תעלה על דעתך נשים,

אין דיני אמה זו כדיני שאר האמות, שאם דן
והרג ומכה וחונק ומשה את דינו וגזול אין
בכף פלוס, אני אם חיבתי ממון שלא בדין,
נפשות אני נתבע, שנאמר (משלי כג, כג) וקבע
את קבעיהם נפש: **יְהֵנֶכֶם הַיּוֹם בְּכוֹכְבֵי
הַשָּׁמַיִם.** וכי בכוכבי השמים היו באותו
היום, והלא לא היו אלא ששים רבוא, מהו
והנכם היום, הנכם משולים פיום, קימים
בחמה וכלבנה וככוכבים: **יִי יִסֵּף עֲלֵיכֶם
בְּכֶם אֵלֶּף פַּעֲמִים.** מהו שוב ויברך אתכם
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם, אלא אמרו לו משה אתה
נותן קצבה לברכתנו, כבר הבטיח הקדוש
ברוך הוא את אברהם (גנאשית יג, טז) אֲשֶׁר
אם יוכל איש למנות וגו', אמר להם זו משלי
היא, אבל הוא יברך אתכם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם:

תפסיר רס"ג

לאסבאטכם. אציריהם רויסא
עליכם: יד) פאגבתמוני וקלתם.
מא אצלח אן יעמל הדא
אלאמר אלד' קלתאה:
טו) פאכ'ד'ת מן רויסא
אסבאטכם. רגאלא חכמא
מערופין. פגעלתהם רויסא
עליכם. רויסא אלוף ומיין.

וְאֲשִׁימָם בְּרָאשֵׁיכֶם: הבו לכון.
גוברין חבימין וסוכלתנין. ומדען
לשבטיכון. ואמנינון רישין עליכון:
יְדֹ וְתַעֲנוּ אֹתִי וְתֹאמְרוּ
טוֹב הַדָּבָר אֲשֶׁר-דִּבַּרְתָּ
לַעֲשׂוֹת: ואתיבתון יתי. ואמרתון.
תקין פתגמא דמלילתא למעבד:

וְאָקַח אֶת-רָאשֵׁי שְׁבִטֵיכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים
וְיֹדְעִים וְאַתָּן אוֹתָם רָאשִׁים עָלֵיכֶם שְׂרֵי
אֲלָפִים וְשְׂרֵי מֵאוֹת וְשְׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשְׂרֵי עֶשְׂרֵת

— רס"י —

מתלמוד לומר אנשים, צדיקים כסופים:
נְבוֹנִים. מבינים דבר מתוך דבר. זו היא
ששאל אריס את רבי יוסי, מה בין חכמים
לנבונים. חכם דומה לשלחני עשיר,
כשמביאין לו דיגין לראות רואה, וכשאין
מביאין לו יושב ותודה. נבון דומה לשלחני
תגר, כשמביאין לו מעות לראות רואה,
וכשאין מביאין לו מחזור ומביא משלו:
וְיֹדְעִים לְשִׁבְטֵיכֶם. שהם נכרים לכם, שאם
בא לפני מעטף בטליתו איני יודע מי הוא
ומאיזה שבט הוא ואם הגון הוא, אבל אתם
מכירין בו, שאתם גדלתם אותו, לקף נאמר
וידעים לשבטיכם: **בְּרָאשֵׁיכֶם.** ראשים
ומכבדים עליכם שתהיו נוהגין בהם כבוד
ויראה: **וְאֲשִׁימָם.** חסר יו"ד, [לומר] לפד
שאשמותיהם של ישראל תלויות בראשי
דיניהם, שהיה להם למחות ולכון אותם
לדרך הישרה: **יְדֹ וְתַעֲנוּ אֹתִי וְיֹאמְרוּ**
את הדבר להנאתכם, היה לכם להשיב,
רבנו משה ממי נאה ללמוד ממך או

מתלמידך לא ממך שנצטערת עליה. אלא
ידעתי מחשבותיכם. הייתם אומרים, עכשיו
יתמנו עלינו דיגין הרבה, אם אין מכירנו אנו
מביאין לו דורון והוא נושא לנו פנים:
לַעֲשׂוֹת. אם הייתי מתעצל, אתם אומרים
עשה מהרה: **טו וְאָקַח אֶת רָאשֵׁי**
שְׁבִטֵיכֶם. משכתיים בדברים, אשריכם, על
מי באתם להתמנות, על בני אברהם יצחק
ועקב, על בני אדם שנקראו אחים ורעים,
חלק ונחלה וכל לשון חבד: **אֲנָשִׁים חֲכָמִים**
וְיֹדְעִים. אבל נבונים לא מצאתי. זו אחת
משבע מדות שאמר יתרו למשה ולא
מצא אלא שלש, אנשים צדיקים, חכמים
וידעים: **רָאשִׁים עָלֵיכֶם.** שתנהגו בהם
כבוד. ראשים במקח, ראשים בממכה,
ראשים במשא ומתן, נכנס אחרון ויוצא
ראשון: **שְׂרֵי אֲלָפִים.** אחד ממנה על אלף:
שְׂרֵי מֵאוֹת. אחד ממנה על מאה:
וְשְׂרֵי חֲמִשִּׁים. מנתי עליכם לשבטיכם. אלו
הכופתין והמכין ברצועה על פי הדיגין:

תפסיר רס"ג

וּשְׁטָרִים לְשִׁבְטֵיכֶם: וּדְבָרִית

יֵת רִישֵׁי שְׁבִטֵיכֶן. גּוֹבְרִין חֲכִימִין וּמִדְעָן.
וּמִנִּיתִי יִתְהוֹן. רִישֵׁין עֲלִיכֶן. רַבְּנֵי אֵלֵי
וּרְבָנִי מֵאוֹתָא. וּרְבָנִי חֲמִשִּׁין וּרְבָנִי
עֲשׂוּרִיתָא. וְסָרְכִין לְשִׁבְטֵיכֶן:

וְאַצִּוָּה אֶת־שְׁפִטֵיכֶם**בַּעַת הַהוּא לֵאמֹר שְׁמַע****בֵּין־אֲחֵיכֶם וּשְׁפִטָתְכֶם צֶדֶק בֵּין־אִישׁ וּבֵין־אָחִיו**

וּבֵין גֵּרוֹ: וּפְקִידִית יֵת דִּינִיכֶן. בַּעַדְנָא הַהוּא לְמִימַר. שְׁמַעוּ בֵּין

אֲחֵיכֶן וּתְדִינוּן קוּשְׁטָא. בֵּין גּוֹבְרָא וּבֵין אַחוּהֵי וּבֵין גִּיּוֹרֵיהֶ:

לֹא־תִכְּרוּ פָנִים בַּמִּשְׁפָּט פֶּקֶטָן בַּגְּדָל**תִּשְׁמָעוּן לֹא תִגְּדוּ מִפְּנֵי־אִישׁ כִּי הַמִּשְׁפָּט****לֵאלֹהִים הוּא וְהַדָּבָר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם**

— רס"י —

הַחֵיב. מַעֲלָה אֲנִי עַל מִי שְׁמַנְהוּ בְּאֵלֹו הַכִּיר
פָּנִים בְּדִין: **פֶּקֶטָן בַּגְּדָל תִּשְׁמָעוּן.** שִׁיחָא
חֲבִיב עֲלִיךְ דִּין שְׁלִפְרוּטָה בְּדִין שְׁלִמָאָה מְנָה,
שְׁאֵם קָדָם וּבָא לְפָנֶיךָ לֹא תִסְלַקְנָהוּ לְאַחֲרוֹן
[לְאַחֲרִיו]. דְּבַר אַחֲרִי פֶקֶטָן בַּגְּדָל תִּשְׁמָעוּן,
כְּתִרְגוּמוֹ, שְׁלֹא תֵאמַר, זֶה עָנִי הוּא וְחִבְרֹו
עֲשִׂיר וּמִצְוָה לְפָרְנָסוֹ אֲזַכֶּה אֶת הָעָנִי וְנִמְצָא
מִתְפָּרְנִס בְּנִקְיוֹת. דְּבַר אַחֲרִי שְׁלֹא תֵאמַר
הֵיאֵךְ אֲנִי פּוֹגֵם כְּבוֹדוֹ שְׁלֵעֲשִׂיר זֶה בְּשִׁבְלִי
דִּינָר, אֲזַכֶּנּוּ עֲכָשִׁי, וּכְשִׁיחָא לַחוּץ אוֹמֵר אֲנִי
לוֹ, תֵּן לוֹ שְׂאֵתָה חֵיב לוֹ: **לֹא תִגְּדוּ מִפְּנֵי**
אִישׁ. לֹא תִירָאוּ. דְּבַר אַחֲרִי לֹא תִגְּדוּ, לֹא
תִכְנִס דְּבָרֶיךָ מִפְּנֵי אִישׁ. לְשׁוֹן (מְשִׁלִּי י, ה)
אוֹיֵר בְּקִיץ: **כִּי הַמִּשְׁפָּט לֵאלֹהִים הוּא.** מַה
שְׂאֵתָה נוֹטֵל מִזֶּה שְׁלֹא בְּדִין, אֵתָה מְזַקֵּקִי
לְהַחְזִיר לוֹ, נִמְצָא שְׁהִטִּית עָלִי הַמִּשְׁפָּט:

טו וְאַצִּוָּה אֶת שְׁפִטֵיכֶם. אֲמַרְתִּי לָהֶם הָיוּ
מִתְנַגִּים בְּדִין, אִם בָּא דִין לְפָנֶיךָ פַּעַם אַחַת
שְׁתִּים וּשְׁלֹשׁ אֵל תֵּאמַר כְּבָר בָּא דִין זֶה לְפָנֶי
פַּעַמִּים הִרְבָּה אֵלֹא הָיוּ נוֹשְׁאִים וְנוֹתְנִים בּוֹ:
בַּעַת הַהוּא. מִשְׁמַנִּיתִים אֲמַרְתִּי לָהֶם, אִין
עֲכָשִׁי כְּלִשְׁעֵבֵר, לְשַׁעֲבֵר הָיִיתֶם בְּרִשׁוֹת
עֲצָמְכֶם, עֲכָשִׁי הָרִי אֶתֶם מְשַׁעֲבָדִים לְצַבּוֹר:
שְׁמַע. לְשׁוֹן הָוָה [בְּהִיאֲוִינְכֶם] כְּמוֹ (שְׁמוֹת כ, ז)
זְכוֹר, (דְּצִיִּס כ, יא) שְׁמוֹר: **וּבֵין גֵּרוֹ.** זֶה בַּעַל
דִּינָה, שְׁאוֹיֵר עָלֶיךָ דְּבָרִים. דְּבַר אַחֲרִי וּבֵין גֵּרוֹ,
אִף עַל עֲסָקִי דִירָה בֵּין חֲלָקֵת אֲחִים אֶפְלוּ בֵּין
תְּנוּרָה לְכִירִים: **י לֹא תִכְּרוּ פָנִים בַּמִּשְׁפָּט.**
זֶה הַמִּנְהָ לְהוֹשִׁיב הַדִּינִין, שְׁלֹא יֵאמַר אִישׁ
פְּלוֹנִי נָאָה אוֹ גְּבוֹר, אוֹשִׁיבְנִי דִין, אִישׁ פְּלוֹנִי
קְרוֹבִי, אוֹשִׁיבְנִי דִין בְּעִיר, וְהוּא אִינוּ בְּקִי
בְּדִינִין נִמְצָא מְחִיב אֶת הַזְכָּאי וּמְזַכֶּה אֶת

תפסיר רס"ג

ולא תחדירו אחדא. לאן
אלהם ללה. ואי אמר צעב
עליכם. ארפעו אלי חתי
אנצ'ר פיה: יח) ואוציתכם פי
דאלד אלוקת. בגמיע אלמור
אלד' יגב אן תצנעוהא:
יט) ת'ם רחלנא מן חריב.
וסרנא גמיע תלך אלברייח
אלעצימה אלמכ'פה אלתי
ראיתמוהא. עלי טריק גבל
אלאמוריין. כמא אמרנא
אללה רבנא. חתי צרנא אלי
רקים ברנע: כ) פקלת לכם. קד
גיתם אלי גבל אלאמוריין.
אלד' אללה רבנא מעטיה לנא:

תקרבון אלי ושמעתיו: לא
תשתמודעון אפי בדינא. מלי זעירא
ברבא תשמעון. לא תדחלון מן קדם
גוברא. ארי דינא די' הוא. ופתגמא
דיקשי מנכון. תקרבון לותי ואשמעני:

וואצוה אתכם בעת

ההוא את כל-הדברים

אשר תעשון: ופקידית יתכון

בעדנא ההוא. ית כל פתגמא דתעבדון:

וְנִלְךָ אֶת כָּל-הַמִּדְבָּר

הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא הַהוּא אֲשֶׁר רָאִיתָ דֶּרֶךְ הַר

הַאֲמָרִי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲתָנוּ וַנֵּבֵא עַד

קֶדֶשׁ בְּרָנֵעַ: וְנִטְלָנָא מִחוּרְבַּ. וְהִלִּיכְנָא. ית כל מדברא רבא

ודחילא ההוא דחזיתון. אורח טורא דאמוראה. כמא דפקיד. יי אללהנא

יתנא. ואתינא. עד רקס גיאה: כ ואמר אלכם באתם

עַד-הַר הַאֲמָרִי אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:

— רס"י —

מראה: יח את כל הדברים אשר תעשון.
אלו עשרת הדברים שבין דיני ממונות לדיני
נפשות: יט המדבר הגדול והנורא. שהיו בו
נחשים פקורות, ועקרבים פקשותות:
כז ותקרבון אלי בלכם. בערבוביא, ולהלן
הוא אומר (דברים כ, כ כא) ותקרבון אלי כל
ראשי שבטיכם וזקניכם ותאמרו הן הראנו
וגו', אותה קריבה היתה הוגנת. ילדים

תקרבון אלי. על דבר זה נסתלק ממנו
משפט בנות צלפחד, וכן שמואל אמר
לשואל (שמואל א' ט, יט) אנכי הראה, אמר לו
הקדוש ברוך הוא, חזיק שאני מודיעך שאין
אתה רואה. ואימתי הודיעו, בשבא למשוח
את דוד (שם טז, ו) וירא את אליאב ויאמר אף
נגד ה' משיחו, אמר לו הקדוש ברוך הוא, ולא
אמרת אנכי הראה (שם טז, ז) אל תבט אל

תפסיר רס"ג

כא) אנצ'ר. קד געל אללה רבך אלבלד בין ידיך. אצעד פחוזה. כמא ועדך אללה אלאה אבאיד. לא תכיאף ולא תדער: כב) פתקדם אליי כתיר מנכם. וקלתם. נבעת' ברגאלא בין ידינא. ירומון לנא אלבלד. וידדון עלינא גואבא. ען אלטריק אלדי נצעד פיה. ואלקרא אלדי נדכיל אליהא: כג) פחסן דיאלד ענדי. פאכ'ית מנכם את'ני עשר

ואמרית לכון. אתיתון עד טורא דאמוראה. דיי אלהנא יהיב לנא: **כא ראה נתן יהוה אליהי לפניך את הארץ עליה רש כאשר דבר יהוה אליי אבתיך לך אל-תירא ואל-תחת:** חזי. דיהב יי אלהך. קדמך ית ארעא. סק אחסין. כמא דמליל יי. אלהא דאבהתך לך. לא

תדחל ולא תתבר: **(שלישי)** כב ותקרבון אלי כלכם ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את-הארץ וישבו אתנו דבר את-הדרך אשר נעלה-בה ואת הערים אשר נבא אליהן: וקריבתון לותי פולכון. ואמרתון. נשלח גוברין קדמנא. ויאללון לנא ית ארעא. ויתיבון יתנא פתגמא. ית אורחא דנסק בה. וית קרויא. דניעול להון: כג וייטב בעיני הדבר ואקח מכם

רס"י

משל לאדם שאומר לחברו מכור לי חמורך זה, אומר לו הן. נותנו אתה לי לנסיון, אומר לו הן. בחרים וגבעות, אומר לו הן. פיון שראה שאין מעכבו כלום, אומר הלוקח בלבד, בטוח הוא זה שלא אמצא בו מום. מיד אומר לו טול מעותיך ואיני מנסהו. מעתה אף אני הודיתי לדבריכם, שמא תחזרו בכם כשתראו שאיני מעכב, ואתם לא חזרתם בכם: ואקח מכם. מן הפרורים שבכם מן המסלתיים שבכם: שנים עשר אנשים איש

מכבדים את הזקנים ושלחום לפניהם, וזקנים מכבדים את הראשים ללכת לפניהם, אבל כאן, ותקרבון אלי כלכם, בערבוביא. ילדים דוחפין את הזקנים וזקנים דוחפין את הראשים: וישבו אתנו דבר. באיזה לשון הם מדברים: את הדרך אשר נעלה בה. אין דרך שאין בה עקמימות: ואת הערים אשר נבא אליהן. תחלה לכבוש: כג וייטב בעיני הדבר. בעיני ולא בעיני המקום. ואם בעיני משה היה טוב למה אמרה בתוכחות,

וזלק הרקדוק: כא עלה רש. בחסרון היו"ד פ"א הפועל והרי"ש בצירי ענין ירושה (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

רגלא. רגל ואחד מן כל סבט:
(כד) פולן וצעדו אלי אלגבל.
וגאו אלי ואד אלענקוד.
וגסוה: כה) ואכידו מעהם מן
תמרה. ואחדדוה אלינא. ורדו
עלינא גואבא וקאלו. אן
אלבלד. אלדי אללה רבנא
מעטינאה לגייד: כו) ולם תשן
אלצעוד אליה. וכאלפתם אמר
אללה רבכם: כז) ותכדסתם פי
אכביתכם וקלתם. מן שנאה

שנים עשר אנשים איש
אחד לשבט: ושפר בעיני פתגמא.
ודברית מנכון תרי עשר גוברין. גוברא
חד לשבטא: כד ויפנו ויעלו
ההרה ויבאו עד-נחל
אשכל וירגלו אתה: ואתפניאו
וסליקו לטורא. ואתו עד נחלא
דאתכלא. ואלילו יתה: כה ויקחו

בידם מפרי הארץ ויורדו אלינו וישבו אתנו
דבר ויאמרו טובה הארץ אשר-יהוה אלהינו
נתן לנו: ונסיבו בידהון מאבא דארעא. ואחיתו לנא. ואתיבו
יתנא פתגמא ויאמרו. טבא ארעא. דיי אלהנא יהיב לנא: כו ולא
אביתם לעלת ותמרו את-פי יהוה אלהיכם:
ולא אביתון למסק. וסריבתון. על מימרא דיי אלהכון: כז ותרגנו
באליכם ותאמרו בשנאת יהוה אתנו

— רס"י —

התרסה, התרסתם כנגד מאמרו: כז ותרגנו.
לשון הרע, וכן (משלי יט, ט) דברי נרגן, אדם
המוציא דבה: בשנאת ה' אתנו. והוא היה
אוהב אתכם, אבל אתם שונאים אותו. משל
הדיוט אומר, מה דבלבך על רחמך מה
דבלביה עלך: בשנאת ה' אתנו הוציאנו
מארץ מצרים. הוצאתו לשנאה היתה.

אחד לשבט. מגיד שלא היה שבט לוי
עמהם: כד עד נחל אשכל. מגיד שנקרא על
שם סופו: וירגלו אתה. מלמד שהלכו בה
ארבעה אומנין שתי וערב: כז ויורדו אלינו.
מגיד שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות:
ויאמרו טובה הארץ. מי הם שאמרו
טובתה, יהושע וכלב: כז ותמרו. לשון

זולק הרקדוק: כז ותמרו את פי יהוה אלהיכם. תיבת פי בטפחא בכל התיגאן המדוקדקות:
כז ותרגנו הרי"ש בקמץ חטף כי המאריך בתי"ו והגימ"ל בשוא נח:

תפסיר רס"ג

הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
לִתֵּת אֵתָּנוּ בְּיַד הָאֱמֹרִי
לְהַשְׁמִידָנוּ:

וְאֵת־עַמִּיתוֹן

בְּמִשְׁכְּנֵיכֹן וְאָמַרְתוּן. בְּדַסְנִי יי יִתְּנָא.

אֶפְקָנָא מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם. לְמַמְסַר יִתְּנָא.

בְּיָדָא דְּאֱמֹרָאָה לְשִׁיעֲזִיזְתָּנָא:

אָנָּה | אֲנַחְנוּ עָלִים אַחִינוּ

הַמָּסוּ אֶת־לִבֵּנוּ לֵאמֹר

עִם גָּדוֹל וְרַם מִמֶּנּוּ עָרִים

גְּדֹלֹת וּבְצוּרֹת בַּשָּׁמַיִם

וְגַם־בְּנֵי עֲנָקִים רָאִינוּ שָׁם:

לָאן אֲנַחְנָא סְלָקִין. אַחְנָא

תִּבְרוּ יֵת לִבְנָא לְמִימַר. עִם רַב וְתַקִּיף מִנָּנָא. קְרוּיִן. רַבְרָבָן וּכְרִיכָן עַד

צִית שְׁמַיָּא. וְאִף בְּנֵי גִבְרָא חֲזִינָא תַּמָּן:

וְאֵלֵכֶם לֹא־תַעֲרִצוּן וְלֹא־תִירָאוּן מֵהֶם: וְאָמַרְתִּי

לְכוּן. לֹא תִתְּבִירוּן וְלֹא תִדְחִלוּן מִנְהוֹן: לֹא יִהְיֶה אֱלֹהֵיכֶם

הַהִלֵּךְ לְפָנֵיכֶם הוּא יִלְחֶם לָכֶם כָּל אֲשֶׁר

עָשָׂה אֶתְכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיכֶם: יי אֱלֹהֵכֹן דְּמַדְבָּר

וְאֵת־עַמִּיתוֹן

בְּמִשְׁכְּנֵיכֹן וְאָמַרְתוּן. בְּדַסְנִי יי יִתְּנָא.

אֶפְקָנָא מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם. לְמַמְסַר יִתְּנָא.

בְּיָדָא דְּאֱמֹרָאָה לְשִׁיעֲזִיזְתָּנָא:

אָנָּה | אֲנַחְנוּ עָלִים אַחִינוּ

הַמָּסוּ אֶת־לִבֵּנוּ לֵאמֹר

עִם גָּדוֹל וְרַם מִמֶּנּוּ עָרִים

גְּדֹלֹת וּבְצוּרֹת בַּשָּׁמַיִם

וְגַם־בְּנֵי עֲנָקִים רָאִינוּ שָׁם:

לָאן אֲנַחְנָא סְלָקִין. אַחְנָא

תִּבְרוּ יֵת לִבְנָא לְמִימַר. עִם רַב וְתַקִּיף מִנָּנָא. קְרוּיִן. רַבְרָבָן וּכְרִיכָן עַד

צִית שְׁמַיָּא. וְאִף בְּנֵי גִבְרָא חֲזִינָא תַּמָּן:

וְאֵלֵכֶם לֹא־תַעֲרִצוּן וְלֹא־תִירָאוּן מֵהֶם: וְאָמַרְתִּי

לְכוּן. לֹא תִתְּבִירוּן וְלֹא תִדְחִלוּן מִנְהוֹן: לֹא יִהְיֶה אֱלֹהֵיכֶם

הַהִלֵּךְ לְפָנֵיכֶם הוּא יִלְחֶם לָכֶם כָּל אֲשֶׁר

עָשָׂה אֶתְכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיכֶם: יי אֱלֹהֵכֹן דְּמַדְבָּר

אללה לנא. אכ'רגנא מן בלד
מצר. ל'סלמנא. פי אידי
אלאמוריין פינפד'ונא: כח) אלי
אין נחן צאעדין. ואכ'ותנא קד
אמאסו קלופנא בקול'הם. אן
אלקום אכת'ר ואעצ'ם מנא.
ואן קראדם כבאר חצינה
תדאני אלסמא. חתי' בני
אלגבאברה ראינאדם הנאד:
כט) פקלת ל'כם. לא תרהבוהם
ולא תכ'אפיהם: ל) אללה רבכם
אלסאיר נורה בין ידיכם. הו
יחארב ענכם. כגמיע מא צנע
מעכם. במצר בחצ'רתכם:

— רס"י —

ממצרים לתת לנו את ארץ כנען: כח ערים
גדלות ובצורות בשמים. דברו הכתובים
לשון הבאי: כט לא תערצו. לשון שבירה
בתרגומו, ודומה לו (ויז ל, ו) בערוץ נחלים
לשכן, לשבור נחלים: ל'לחם לכם.
בשבילכם:

משל למלך בשר ודם, שהיו לו שני בנים
ויש לו שתי שדות אחת שלשקנא ואחת
שלבעל, למי שהוא אוהב נותן שלשקנא,
ולמי שהוא שונא נותן לו שלבעל. ארץ
מצרים שלשקנא היא, שגילוס עולה ומשקה
אותה, וארץ כנען שלבעל, והוציאנו

תפסיר רס"ג

לא) וכמא ראית פי אלבר. אן
אללה רבך חמלך. כמא יחמל
אלמר ולדה אשפאקא. פי כל
טרין סרתם. אלי אן גיתם
אלי הדא אלמוצ'ע: לב) ופי
הדא אלמר. אפלא תומנון.
באללה רבכם: לג) אלסאיר
נורה אמאמכם פי אלטרין.
ליצלה לכם מכאנא לנזולכם.
ובאלנאר לילא. לידלכם
אלטרין אלד' תסלכונה.
ובאלג'מאם נהארא: לד) ת'ם
סמע אללה כלאמכם פסכ'ט

קדמיכון. מימריה יגית לכון. ככל.
דעבר עמכון. במצרים לעיניכון:
לא ובמדבר אשר ראית
אשר נשאך יהוה אלהיך
כאשר ישא-איש את-בנו
בכל-הדרך אשר הלכתם
עד-באכם עד-המקום
הזה: ובמדברא דחזיתא. דסוברך יי
אלהך. כמא דמסובר גוברא ית בריה.
בכל אורחא דהליכתון. עד מיתכון עד

אתרא הדין: לב) **ובדבר הזה אינכם מאמינים ביהוה**
אלהיכם: ובפתגמא הדין. ליתכון מהימנין. במימרא די
אלהכון: לג) **ההלך לפניכם בדרך לתור לכם**
מקום לחנותכם באשׁ | לילה לראותכם בדרך
אשר תלכו-בה ובענן יומם: דמדבר קדמיכון
באורחא. לאתקנא לכון. אתר בית משרי לאשריותכון. בעמודא
דאישתא בליילא. לאחזיותכון באורחא דתהכון בה. ובעמודא דעננא
ביממא: לד) **וישמע יהוה את-קול דבריכם ויקצף**

— רס"י —

באו לסטים לשבותו וכו': לז) **ובדבר הזה**
שהוא מבטיחכם להביאכם אל הארץ, אינכם
מאמינים בו: לג) **לראותכם**. כמו להראותכם.
וכן (שמות יג, כא) לנחותם הדרך,
וכן (תהלים כו, ז) לשמע בקול תודה,
וכן (מלכים ז' ט, טו) ללכת לגיד [להגיד]
בזרעאל (לגיד כתיב, להגיד קרי):

לא) **ובמדבר אשר ראית**. מוסב על מקרא
שלמעלה המנו (פסוק ל), ככל אשר עשה
אתכם במצרים, ועשה אף במדבר אשר
ראית אשר נשאך וגו': **כאשר ישא איש**
את בנו. כמו שפירשתי אצל (שמות יד, יט)
ויסע מלאך האלהים ההולך לפני מחנה
ישראל וגו'. משל למהלך בדרך ובנו לפניו

תפסיר רס"ג

ואקסם קאילא: לה) אן רֵאָא
 רָגַל מִן הַזֵּאִי אֶלְנָאס. הָדִיא
 אֶלְגִּיל אֶלְרִדִי. אֶלְבִּלְד אֶלְגִּיד.
 אֶלְדִי קֶסֶמַת בִּאֶעֱטִיָּה
 לֶאֱבֹאִיכֶם: לו) סוֹא כֶּלֶב אֲבֹן
 יִפְנֶה פֶּאֶנָּה יִרְאֶה. וְלֹא אֶעֱטִי
 אֶלְבִּלְד. אֶלְדִי סִלְכָּה וּלְבִנִּיה.
 לִמָּא אֶתְבַּע טֹאעָה אֶלְלֹה:
 לו) וְעֲלִי אִיצִיא וְגַד אֶלְלֹה.
 בְּסִבֵּב מֵא תִדֵּת אֶד תֹּאכִירְתֶּם.
 וְקֹאֵל אֲנִי אִיצִיא לֹא תִדְכִּיל
 אֱלִי תִם: לח) בֶּל יְהוֹשֻׁעַ אֲבֹן
 נֹון אֶלְקֹאִים בֵּין יָדִיד. הוּ
 יִדְכִּלְהָא. פֶּאֶשְׁדִּדְהָ. פֶּאֶנָּה
 יוֹדִתִּיהָ לְבִנִי אֶסְרֹאִיל:
 לט) וְאֶטְפֹּאֲלֶכֶם אֶלְדִי

וַיִּשְׁבַּע לֵאמֹר: וּשְׁמִיעַ קִדְּם יְיָ יִתְ
 קֵל פֶּתְגְּמִיכוֹן. וּרְגִיז וְקִים לְמִימֵר:
 אִם-יִרְאֶה אִישׁ בְּאֲנָשִׁים
 הָאֵלֶּה הַדֹּר הַרַע הַזֶּה אֶת
 הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר
 נִשְׁבַּעְתִּי לָתֵת לְאֲבֹתֵיכֶם:
 אִם יַחֲוִי גִבֹּר בְּגוֹבְרִיא הָאֱלִין. דְּרֹא
 בִּישָׁא הָדִין. יִת אַרְעָא טְבָתָא. דְּקִימִית.
 לְמִתֵּן לְאֲבֹהֲתִכוֹן: לו) זוֹלָתִי כֶּלֶב
 בֵּין-יִפְנֶה הוּא יִרְאֶנָּה וְלֹא-
 אֶתֵּן אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר
 דִּרְדִּיבָּהּ וּלְבִנִי יַעַן אֲשֶׁר מִלָּא אַחֲרֵי יְהוָה:
 אֶלְהִין. כֶּלֶב בֶּר יִפְנֶה הוּא יַחֲוִינָה. וְלִיָּה אֶתֵּן יִת אַרְעָא. דִּרְדִּיבָּהּ
 וּלְבִנֹוהִי. חֶלֶף. דִּאֲשִׁלִּים בְּתֵר דְּחִלְתָּא דִּי: לז) גַּם-בִּי הִתְאַנֵּף
 יְהוָה בְּגִלְלֶכֶם לֵאמֹר גַּם-אַתָּה לֹא-תִבָּא שָׁם:
 אֶף עָלִי הָיָה רָגִז מִן קִדְּם יְיָ. בְּדִילְכוֹן לְמִימֵר. אֶף אֶת לֹא תִיעוֹל לְתִמָּן:
 לו) יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נֹון הָעֹמֵד לְפָנֶיךָ הוּא יִבָּא שָׁמָּה
 אֲתוּ חִזֵּק בִּי-הוּא יִנְחִלְנָה אֶת יִשְׂרָאֵל: יְהוֹשֻׁעַ בֶּר
 נֹון דְּקֹאִים קִדְּמָד. הוּא יַעוֹל לְתִמָּן. יִתִּיָּה תִקְרִי. אֶרִי הוּא יַחֲסִנְנָה
 לְיִשְׂרָאֵל: (רביעי) לט) וְטַפְּכֶם אֲשֶׁר אִמְרֹתֶם לְבֹז

— רס"י —

לו) אֲשֶׁר דִּרְדִּיבָּהּ. חֶבְרוֹן. שְׁנֵאמֹר (במדבר יג, כג) וַיָּבֹא עַד חֶבְרוֹן: לו) הִתְאַנֵּף. נִתְמַלָּא רוֹגִז:

זולק הדקדוק: לו) הוּא יִבָּא שָׁמָּה. תִּיבַת יִבָּא לַעִיל. עי"ל פֶּרֶשֶׁת כִּי תִצֵּא פֶסוּק לֹא יִבָּא לוֹ:

תפסיר רס"ג

תוודקמתם אנהם יכוננו ג'נימה.
ובניכם. אלדי הם אליום לא
יערפון כייר ושר לאלחרב. הם
ידכ'לונגהא. ולהם אעטיהא.
פיחוזונגהא: (ט) ואמא אנתם
פולו. וארחלו אלי אלבר טריק
בחר אלקלום: (מא) פאגבתם
וקלתם לי. קוד אכ'טאנא ללה.
נחן נצעד ונחארב אלהא.
כמא יאמרנא אללה רבנא.
פתקלד כל ואחד מנכם אלה
חרבה. ובאדרתם (י"ג)
ואנעמתם) לתצעדו אלגבל:
(מב) פקאל אללה לי. קל להם
לא תצעדו ולא תחארבוהם.

יְהִיָּה וּבְנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־
יָדְעוּ הַיּוֹם טוֹב וְרָע הִמָּה
יָבֹאוּ שָׁמָּה וְלֵהֶם אֶתְנַנָּה
וְהֵם יִירָשׁוּהָ: וְטַפְלֶכֶן דְּאִמְרַתּוֹן
לְבָזָא יְהוֹן. וּבְנֵיכֶן. דְּלֹא יָדְעוּ יוֹמָא דִּין
טַב וּבִישׁ. אֲנוּן יַעֲלוּן לְתַמָּן. וְלֵהוֹן
אֶתְנַנָּה. וְאֲנוּן יִרְתּוּנָה: מְ וְאַתֶּם פְּנוּ
לָכֶם וּסְעוּ הַמִּדְבָּרָה דְּרָדָּה
יָם־סוּף: וְאַתּוֹן אֶתְפְּנוּ לְכוּן.
וְטוּלוּ לְמִדְבָּרָא אֹרַח יִמָּא דְּסוּף:
מֵא וְתַעֲנוּ | וְתֹאמְרוּ אֵלֵינוּ

חֲטֵאֵנוּ לִיהוָה אֲנַחְנוּ נַעֲלָה וְנִלְחַמְנוּ כָּכָל
אֲשֶׁר־צִוְּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְתַחֲגֹרוּ אִישׁ אֶת־כְּלֵי
מִלְחָמָתוֹ וְתַהֲיִנוּ לַעֲלֹת הָהָרָה: וְאַתִּיבַתּוֹן וְאִמְרַתּוֹן
לִי. חֲבֵנָא קָדָם יִי. אֲנַחְנָא נִסְק וְנִגִּיתָ קָרֵב. כָּכָל דְּפִקְדָנָא יִי אֱלֹהֵנָא.
וְזִרְיֹתוֹן. גִּבֹּר יְת מְנִי קָרְבִּיָּה. וְשָׂרִיתוֹן לְמִסְק לְטוּרָא: מֵב וְיֹאמְרוּ
יְהוָה אֵלֵינוּ אָמַר לָהֶם לֹא תַעֲלוּ וְלֹא־תִלְחַמּוּ

— רס"י —

עתה הפושכו לצד הים ותסבבו את הר
שעיר כל דרומו מן המערב למזרח:
מֵא וְתַהֲיִנוּ. לשון (במדבר יד, מ) הִנֵּנוּ וְעֲלִינוּ
אֶל הַמָּקוֹם, זה הלשון שאמרתם, לשון הו',
כלומר נודמנותם: מֵא לֹא תַעֲלוּ. לא עליה
תהא לכם, אלא ירידה:

מֵפְנוּ לָכֶם. אמרתי להעביר אתכם דרך
רוחב ארץ אדום לצד צפון לכנס לארץ,
קללתם וגרמתם לכם עקוב: פְּנוּ לָכֶם.
לאחוריהם ותלכו במדבר לצד ים סוף.
שְׁהַמְדָּבָר שְׁהִיוּ הוֹלְכִים בּוֹ לְדְרוֹמוֹ שְׁלַחַר
שְׁעִיר, הִיָּה מִפְסִיק בֵּין יָם סוּף לְהַר שְׁעִיר,

תפסיר רס"ג

פֶּאֱנִי לִיס מַעֲכֶם. וְלֹא
תִּנְהַזְמוּ. בֵּין יְדֵי אַעֲדִיכֶם:
(מג) פִּקְלֵת לָכֶם דִּיאֲלֹךְ וְלֹם
תִּקְבְּלוּ. בַּל כִּיאֲלַפְתֶּם אִמֵּר
אַלְלֵה. וּתְוַקְחֶתֶם עָלַי
צְעוּד אֲלֶגְבֹּל: (מד) וְכִ'רג
אַלְאֲמוֹרִיין. אֲלִמְקִימִין פִּי
דִּיאֲלֹךְ אֲלֶגְבֹּל תִּלְקֹאכֶם.
פְּכֻלְבוֹכֶם כְּמֵא יִלְסַע אֲלִנְחָל.
וְחִטְמוֹכֶם. מִן סַעִיר אֲלִי חֲרָמָה:
(מה) פִּרְגַּעְתֶּם בְּאִכְיִין בֵּין יְדֵי
אַלְלֵה. וְלֹם יִסְמַע צוֹתְכֶם.
וְלֹם אֲגַאבְכֶם: (מו) פֶּאֱקִמְתֶּם
פִּי רִקִּים מִדָּה טוֹיִלָה.
שְׂבִיחַ פֶּסַאִיר מֵא אֲקִמְתֶּם:

כִּי אֵינֶנִּי בְּקֶרְבְּכֶם וְלֹא
תִּנְגַּפוּ לִפְנֵי אֵיבֵיכֶם: וְאָמַר יי
לִי. אִימַר לְהֹזֵן לֹא תִסְקֹן וְלֹא תִגִּיחוּן
קֶרֶב. אֲרִי לִית שְׂכִינָתִי בִּינִיכֹן. וְלֹא
תִתְּבִרוּן. קָדָם בַּעֲלִי דְבִבִּיכֹן:
וְאֲדַבֵּר אֲלֵיכֶם וְלֹא
שְׁמַעְתֶּם וַתִּמְרוּ אֶת־פִּי
יְהוָה וַתִּזְדּוּ וַתַּעֲלוּ הַהֲרָה:
וּמִלִּילִית עִמָּכֹן וְלֹא קִבִּילְתוּן. וְסִרְבַּתוּן
עַל מִימְרָא דִּיִּי. וְאַרְשַׁעְתוּן וּסְלִיקְתוּן
לְטוֹרָא: מַד וַיַּצֵּא הָאֱמֹרִי

הַיֹּשֵׁב בַּהָר הַהוּא לְקִרְאָתְכֶם וַיִּרְדְּפוּ אֶתְכֶם
כַּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים וַיִּכְתּוּ אֶתְכֶם בְּשַׁעִיר
עַד־חֲרָמָה: וּנְפֹק אֲמוֹרָא. דִּיתִיב בְּטוֹרָא הַהוּא לְקַדְמוֹתְכֹן.
וַיִּרְדְּפוּ יִתְכֹן. כְּמֵא דְנִתְזֹן דְּבִרִיתָא. וַיִּרְדּוּ יִתְכֹן. בְּשַׁעִיר עַד חֲרָמָה:
מַד וַתָּשְׁבוּ וַתִּבְכוּ לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא־שָׁמַע יְהוָה
בְּקִלְכֶם וְלֹא הֶאֱזִין אֲלֵיכֶם: וַתִּבְתּוּן וּבִכִּיתוּן קָדָם יי.
וְלֹא קִבִּיל יי צְלוֹתְכֹן. וְלֹא אֵצִית לְמִלִּיכֹן: מַד וַתָּשְׁבוּ בְּקֹדֶשׁ
יָמִים רַבִּים כִּימִים אֲשֶׁר יִשְׁבַּתֶּם: וַיִּתִּיבְתוּן בְּרַקִּם

— רס"י —

רַחֲמִי, כְּאֵלֹי אֲכֹרִי: מו וַתָּשְׁבוּ בְּקֹדֶשׁ יָמִים
רַבִּים. תִּשְׁעַ עֲשָׂרָה שָׁנָה, שְׁנֵאֲמַר כִּימִים
אֲשֶׁר יִשְׁבַּתֶּם בְּשָׂאֵר הַמִּסְעוֹת וְהֵם הָיוּ
שְׁלֹשִׁים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה, תִּשְׁעַ עֲשָׂרָה מֵהֶם עָשׂוּ

מִד כַּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים. מַד הַדְּבֹרָה
הַזֹּאת כְּשֶׁהָיָא מִכָּה אֶת הָאָדָם מִיַּד מִתָּה, אָף
הֵם כְּשֶׁהָיוּ נוֹגְעִים בְּכֶם מִיַּד מִתִּים: מַכ וְלֹא
שָׁמַע ה' בְּקִלְכֶם. כְּבִיכּוֹל עֲשִׂיתֶם מִדַּת

תפסיר רס"ג

ב (א) תם ולינא ורחלנא פי אלבר טריק בחר אלקלזם. כמא אמרני אללה. ואסתדרנא גבל סעיר מדה טוילה: (ב) פקאל אללה לי קאילא: (ג) חסבכם מן אלאחאטה בהדיא אלגבל. ולן ענה שמאלא: (ד) ומר קומך וקל להם. אנתם גאזיו. פי תכם אכזותכם בני עשו. אלמקימין בסעיר. פכאפוכם. ואחדירו

יומין סגיאין. כיומיא דיתבתון:

ב ונפן ונסע המדברה

דרך ים-סוף כאשר דבר

יהוה אלי ונסב את-הר-

שעיר ימים רבים: ואתפנינא

ונטלנא למדברא אורח ימא דסוף. כמא

דמליל יי עמי. ואקיפנא ית טורא דשעיר

יומין סגיאין: ס רביעית בספרי תימן

(חמישי)

ב ויאמר יהוה אלי לאמר: ואמר יי לי למימר:

ג רב-לכם סב את-ההר הזה פנו לכם צפנה:

סגי לבון. דאקפתון ית טורא הדין. אתפנו לבון לצפונא:

ד ואת-העם צו לאמר אתם עברים בגבול

אחיכם בני-עשו הישבים בשעיר וייראו מכם

ונשמרתם מאד: וית עמא פקיד למימר. אתון עברין. בתחום

אחיכון בני עשו. דיתבין בשעיר. וידחלון מנכון. ותסתמרון לחדא:

— רס"י —

ממצרים שהוא במקצוע דרומית מערבית. משם היו הולכים לצד המזרח: ונסב את הר שעיר. כל דרומו עד ארץ מואב: ג פנו לכם צפנה. סובו לכם לרוח מזרחית מן הדרום לצפון, ופניכם לצפון, נמצאו הולכין את רוח מזרחית. וזהו שנאמר (שופטים יא, יח) ויבא ממזרח שמש לארץ מואב: ז ונשמרתם מאד. ומהו השמירה, (פסוק ט) אל תתגורו בם:

בקדש ותשע עשרה שנה הולכים ומטורפים וחרור לקדש. כמו שנאמר (זמזכ לז, יג) ויניעם במדבר. כך מצאתי בסדר עולם:

ב ונפן ונסע המדברה. אלו לא חטאו היו עוברים דרך הר שעיר לפנס לארץ מן דרומו לצפון, ובשביל שקלקלו הפכו לצד המדבר שהוא בין ים סוף לדרומו של הר שעיר, והלכו אצל דרומו מן המערב למזרח דרך ים סוף. דרך יציאתן

שמך המור (ה) ונפן. באזלא. לא באתי ברוב התיגאן. וכן המנהג.

תפסיר רס"ג

גדא: (ה) לא תתחדשו בהם. לאני לים אעטיכם מן בלדיהם. ולא וטי קדם. לאן גבל סעיר. קד אעטיתה לעשו וראתיה: (ו) כל אשתרו מנהם. טעאמא בת'מן פכלוה. ואיצ'א מאא פאשרבוה: (ז) לאן אללה רבך קד בארד לך פי גמיע אעמלך. ואחסן אליך ענד מסירך פי הדא אלבר אלעצ'ים. פהדיא ארבעין סנה. אללה רבך מעד. לם יעונך שייא:

ה אל-תתגרו בם כי לא-
אתן לכם מארצם עד מדרך-
כף-רגל כי-ירשה לעשו
נתתי את-הר שעיר:
לא תתגרון בהון. ארי. לא אתין
לכון מארעהון. עד מדרך פרסת
רגל. ארי ירותא לעשו. יהבית
ית טורא דשעיר: ו אכל תשברו
מאתם בכסף ואכלתם

וגם-מים תכרו מאתם בכסף ושתיתם: עבדא
תזבנון מנהון. בכספא ותיכלון. ואף מיא תזבנון מנהון. בכספא
ותשתון: כי יהוה אלהיך ברכך בכל מעשה
ידך ידע לכתך את-המדבר הגדל הזה זה
ארבעים שנה יהוה אלהיך עמך לא חסרת
דבר: ארי יי אלהך ברכך. בכל עובדי ידך. סופיק לך צורכך
במהכך. ית מדברא רבא הדין. דנן ארבעין שנין.

— רס"י —

לבני לוט, בשכר שהלך אתו למצרים
ושתק על מה שהיה אומר על אשתו, אחותי
היא, עשאו כבנו: ותברו. לשון מקח. וכן
(נחשית ג, ט) אשר פרייתי לי, שכן בברכי
הים קורין למכירה פירה: כי ה' אלהיך
ברכך. לפיכך לא תכפו את טובתו
להראות פאלו אתם עניים, אלא הראו
עצמכם עשירים:

ס עד מדרך כף רגל. אפלו מדרך כף רגל,
כלומר אפלו דריסת הרגל איני מרשה
לכם לעבור בארצם שלא ברשות. ומדרשי
אגדה, עד שיבא יום דריסת כף רגל על הר
הזיתים שנאמר (זכריה יד, ז) ועמדו רגליו וגוי:
ירשה לעשו. מאברהם, עשרה עממים
נתתי לו, שבעה לכם וקיני וקנזי וקדמוני הן
עמון ומואב ושעיר, אחד מהם לעשו והשנים

וזלק הדקדוק: ה אל תתגרו. מלרע וכ"כ א"ת:

שמך המור (ו) וגם-מים. תיבת מים באזלא ברוב התיגאן. וכן המנהג.

תפסיר רס"ג

(ח) פגזנא מן אכזותנא בני עשו.
אלמקימין בסעיר. מן טריק
אלפידא. ואילת ועציון גבר.
וולניא ורחלנא. טריק בדייה
מואב: ט) פקאל אללה לי. לא
תחאצר אלמואביין. ולא
תתחדש בהם לאלתר. פאני
לא אעטיכם מן בלדהם חווא.
אד' לבני לוט קד געלת ער
וראתיה: י) וכאן אלתיובין
אקאמו בהא קבלהם. קום כביר
כתיר ורפיע פאלגבארין:

מימרא דיי אלהך בסעך. לא חסרתא
מדעם: ה) ונעבר מאת אחינו
בני-עשו הישבים בשעיר
מדרך הערבה מאילת
ומעצין גבר ס ונפן ונעבר
דרך מדבר מואב: ועברנא
מלות אחנא בני עשו. דיתבין בשעיר.
מאורח מישרא. מאילת ומעצין גבר.
ואתפנינא ועברנא. אורח מדברא
דמואב: ט) ויאמר יהוה אלי

אל-תצר את-מואב ואל-תתגר בם מלחמה
כי לא-אתן לך מארצו ירשה כי לבני-לוט
נתתי את ער ירשה: ואמר יי לי. לא תצור על מואבאי.
ולא תתגרי למעבד עמהון קרב. ארי. לא אתין לך מארעהון ירותא.
ארי לבני לוט. יהבית ית לחית ירותא: ה) האמים לפנים
ישבו בה עם גדול ורב ורם פענקים: אימתני
מלקדמין יתיבו בה. עם רב וסגי. ותקיף בגבריא:

— רס"י —

בשכר צניעות אדם שלא פרסמה על אביה
כמו שעשתה הבכירה, שקראת שם בנה,
מואב: ער. שם המדינה: י) האמים לפנים
אתה סבור שזו ארץ רפאים שנתתי לו
לאברהם לפי שהאמים שהם רפאים ישבו
בה לפנים, אבל לא זו היא כי אותם רפאים
הורשתי מפני בני לוט והושבתים תחתם:

ח ונפן ונעבר. לצד צפון, הפכנו פנים להלך
רוח מזרחית: ט ואל תתגר וגוי. לא אסר
להם על מואב אלא מלחמה, אבל מיראים
היו אותם ונראים להם כשהם מזינים, לפיכך
פתיב (צמד צ כ, ג) ויגר מואב מפני העם
שהיו שוללים ובוזזים אותם. אבל בבני עמון
נאמר (פסוק יט) ואל תתגר בם, שום גרוי,

תפסיר רס"ג

יא) והם איצ"א יחסבון שגעא כאלגבארין. ואלמואבין. יסמונהם אל- היובין: יב) ואמא פי סעיר. פאקאם אלחורין קבל בני עשו. חתי אתו פקרצ'והם. ואנפד'והם מן בין ידיהם. ואקאמו מכאנהם. כמא צנע אל אסראיל בפעץ חוזה. אלד'י אעטאהם אללה: יג) אלאן. קומו. ואעברו ואד זרד. פערנאה: יד) וכאנת גמלה אללאייאם. מנד' סרנא מן רקים ברנע. אלי' אן עברנא ואד זרד. תמאניה ות'לאתין סנה. אלי' אן פני גמיע אלקום

יִרְפְּאוּ יִחְשְׁבוּ אֶף־הֵם
כַּעֲנָקִים וְהַמְּאָבִים יִקְרְאוּ
לָהֶם אַמִּים: גְּבֵרִיא. מִתְחַשְּׁבִין אֶף
אֲנוּן כְּגֵבֵרִיא. וּמוֹאֲבָאִי קָרְנָן לְהוֹן
אִימְתָנִי: יב) וּבִשְׁעִיר יֵשְׁבוּ
הַחֲרִים לְפָנֶיךָ וּבְנֵי עֵשָׂו
יִירָשׁוּם וַיִּשְׁמִידוּם מִפְּנֵיהֶם
וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם כַּאֲשֶׁר עָשָׂה
יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ יִרְשָׁתוֹ
אֲשֶׁר־נָתַן יְהוָה לָהֶם: וּבִשְׁעִיר.

יְתִיבוּ חוֹרָאִי מִלְּקַדְמִין. וּבְנֵי עֵשָׂו תְּרִיכוֹנוֹן. וְשִׁיִּצְיֹאנוֹן מִן קְדָמִיָּהוֹן. וַיִּתִּיבוּ בְּאַתְרֵהוֹן. כְּמֹא דְעֵבֵד יִשְׂרָאֵל. לְאֶרֶץ יְרוּתִיתִיָּה. דִּיהֵב יְיָ לְהוֹן:

עֵתָּה קָמוּ וְעִבְרוּ לָכֶם אֶת־נַחַל

חמשידי בספרי תימן

זָרֵד וְנַעֲבֹר אֶת־נַחַל זָרֵד: כְּעֵן. קומו. וְעִיבְרוּ לְכוֹן יָת

נַחֲלָא דְזָרֵד. וְעִבְרְנָא יָת נַחֲלָא דְזָרֵד: יד) וְהַיְמִים אֲשֶׁר־

הִלְכְּנוּ | מִקְדָּשׁ בְּרַנֵּעַ עַד אֲשֶׁר־עִבְרְנוּ אֶת־

נַחֲלֵי זָרֵד שְׁלֹשִׁים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה עַד־תָּם כָּל־

הַדֹּר אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר

רש"י

יא) רפאים יחשבו וגו'. רפאים היו נחשבים אותם אמים כענקים הנקראים רפאים על שם שכל הרואה אותם ידיו מתרפות: אמים. על שם שאימתם מטלת על הבריות וכן (פסוק יז) ובשעיר ישובו החרים ונתתם לבני עשו: יז) יירשום. לשון הוה, כלומר נתתי בהם כח שהיו מורשים אותם והולכים:

תפסיר רס"ג

אלמחארבין מן אלמעסכר.
כמא קסם אללה עליהם:
(טו) ואפה מן ענד אללה חלת
בהם. לאהאמתהם מן
אלמעסכר. אלי אן פניו:
(טז) פלמא פני גמיעהם מן
בין אללמה: (יז) פקאל אללה
לי קאילא: (יח) אנת גאז
אליום. תכס מואב אלדי הו
ער: (יט) ותקרב מן בני
עמון פלא תחאצרהם ולא
תתחדש בהם. פאני לא
אעטיך מן בלדהם חווא. אד'
געלתהא לבני לוט חווא:

נשבע יהוה להם: ויזמא.
דהליכנא מרקס גיאה. עד דעברנא ית
נחלא דזרד. תלתין ותמני שנין. עד דסר
כל דרא. גוברי מגיחי קרבא מגו
משריתא. כמא דקים יי להון: **טז וגם**
יד-יהוה היתה בם להמם
מקרב המחנה עד תמם:
ואף מחא מן קדם יי הות בהון.
לשיציותהון מגו משריתא. עד דשלימו:
טז ויהי כאשר-תמו כל-
אנשי המלחמה למות

מקרב העם: והוה כד שלימו. כל גוברי מגיחי קרבא. לממת
מגו עמא: **ס ז וידבר יהוה אלי לאמר: ומליל יי עמי**
למימר: יח אתה עבר היום את-גבול מואב את-
ער: את עבר יזמא דין. ית תחום מואב ית לחית: יט וקרבת
מול בני עמון אל-תצרים ואל-תתגר בם כי
לא-אתן מארץ בני-עמון לך ירשה כי לבני-
לוט נתתיה ירשה: ותתקרב. לקביל בני עמון. לא תצור

— רס"ג —

ישראל נזופים לא נתיחד עמו הדבור בלשון
חבה פנים אל פנים וישוב הדעת, ללמדך,
שאין השכינה שורה על הנביאים אלא
בשביל ישראל: **אנשי המלחמה.** מבן
עשרים שנה היוצאים בצבא: יס ית **אתה**
עבר היום את גבול מואב וגו' וקרבת

טו היתה בם. למחר ולחמם בתוך ארבעים
שנה שלא יגרמו לבניהם עוד להתעבב
במדבר: **טז ויהי כאשר תמו וגו' וידבר**
ה' אלי וגו'. אבל משלוח המרגלים עד כאן
לא נאמר בפרשה זו, וידבר, אלא ויאמר,
ללמדך, שכל שלשים ושמנה שנה שהיו

תפסיר רס"ג

(כ) והי תחשב איצ"א מן בלד אלגבארין. לאן אלגבאברה אקאמו בהא קבלהם. ואלעמוניין יסמונהם ד"י אלהים: (כא) קום כפיר. רפיע כאלגבארין. אנפדהם אללה מן בין ידיהם. פקרציהם ואקאמו מכאנהם: (כב) כמא צנע לבני עשו. אלמקימין בסעיר. אד' אנפד' אלחורין מן בין ידיהם. פקרציהם ואקאמו מכאנהם. אלי' הד'א אליוס: (כג) ואלעוין. אלמקימין ברפח אלי' ג'זה. ואלדמיאטיין אלדי' כ'רגו מן דמיאט. קרציהם ואקאמו מכאנהם:

עליהון ולא תתגרי למעבד עמהון קרב.
ארי לא אתין. מארע בני עמון לך
ירותא. ארי לבני לוט יהבתה ירותא:

ב ארץ רפאים תחשב אף

הוא רפאים ישובו בה

לפנים והעמנים יקראו להם

ומזמים: ארע גבריא מתחשבא אף

היא. גברין יתיבו בה מלקדמין. ועמונאי

קרן להון חשבני: בא עם גדול

ורב ורם פענקים וישמידם

יהוה מפניהם ויירשם

וישובו תחתם: עם רב וסגי. ותקיף בגבריא. ושיצינון יי מן

קדמיהון. ותריכונון ויתיבו באתרהון: כב כאשר עשה לבני

עשו הישבים בשעיר אשר השמיד את-החרי

מפניהם ויירשם וישובו תחתם עד היום הזה:

כמא דעבד לבני עשו. דיתבין בשעיר. דשיצי ית חוראי

מן קדמיהון. ותריכונון ויתיבו באתרהון. עד יומא הדין:

כג והענים הישבים בחצרים עד-עזה כפתרים

היצאים מכפתר השמידם וישובו תחתם:

— רס"י —

מול בני עמון וגוי. מכאן שארץ עמון לצד
צפון: כ ארץ רפאים תחשב. ארץ רפאים
נחשבת אף היא לפי שהרפאים ישובו בה
לפנים, אבל לא זו היא שנתתי לאברהם:

כג והענים הישבים בחצרים וגוי. ענים
מפלשתים הם, שעמדם הם נחשבים בספר
יהושע, שנאמר (יחזק יג, ג) חמשת סרני
פלשתים העזתי והאשדודי האשקלוני הגתני

תפסיר רס"ג

כד) פקומו וארחלו. ואעברו
ואד ארנון. אנצ'ר קד אסלמת
פי ידך. סיחון מלך חשבון
אלאמורי. ובלדה פאבד
בקרצ'ה ויתחדש במחאךבתה:
כה) ומן הד'א אליום. אבתדי
באיקאע פועד וכ'ופד. פי קלוב
אלאמם. אלד'ין תחת גמיע אל'
סמא. פאד'א הם סמעו כ'ברך.
רגזו וארתעדו מן בין ידיך:
כו) פבעתית ברסל מן ברייה'
קדמות. אל'י סיחון מלך חשבון.
בסלאם וכלאם קאלו לה:

ועואי. דיתבין ברפית עד עזה. קפוטקאי
דנפקו מקפוטקיא. שציאונון ויתבו
באתרהון: ❀ טיטיר בספרי תימן ❀ כד קומו
סעו ועברו את-נחל ארנן
ראה נתתי בידך את-סיחון
מלך-חשבון האמרי ואת-
ארצו החל רש והתגר בו
מלחמה: קומו טולו. ועיברו ית
נחלא דארנון. חזי דמסרית בידך. ית
סיחון מלכא דחשבון אמוראה. וית

ארעיה שרי לתרכותיה. ויתגרי למעבד עמיה קרב: כה היום
הזה אחל תת פחדך ויראתך על-פני העמים
תחת כל-השמים אשר ישמעון שמעך ורגזו
וחלו מפניך: יומא הדין. אשרי למתן זיעתך ודחלתך. על אפי
עממיא. דתחות כל שמיא. דישמעון שמעך. ויזועון ויתברון מן קדמך:
כד ואשלח מלאכים ממדבר קדמות אל-סיחון
מלך חשבון דברי שלום לאמר: ושלחית אזגדין

— רס"י —

קדמות. אף על פי שלא צוני המקום לקרא
לסיחון לשלום, למדתי ממדבר סיני מן
התורה שקדמה לעולם. בשבא הקדוש ברוך
הוא לתנה לישראל חזר אותה על עשו
וישמעאל, וגלוי לפניו שלא יקבלוה ואף על
פי כן פתח להם בשלום. אף אני קדמתי את
סיחון בדברי שלום. דבר אחר ממדבר

והעקרוני והענים. ומפני השבועה שנשבע
אברהם לאבימלך לא יכלו ישראל להוציא
ארצם מידם, והבאתי עליהם כפתורים
והשמידום וישבו תחתם, ועכשיו אתם
מתרים לקחתה מידם: כה תחת כל השמים.
למד שעמדה חמה למושה ביום מלחמת עוג
ונודע הדבר תחת כל השמים: כו ממדבר

תפסיר רס"ג

ממדבר קדמות. לות סיחון מלכא
דחשבון. פתגמי שלמא למימר:

כז אעברה בארץ בדרד

בדרד אלך לא אסור ימין

ושמאול: אעבר בארעך. באורחא

באורחא איזיל. לא אסטי לימינא

ולשמאלא: **כח אכל בכסף**

תשברני ואכלתי ומים

בכסף תתן לי ושתיתי רק

אעברה ברגלי: עבדא בכספא

תזבין לי ואיכול. ומיא. בכספא תתין לי ואשתי. לחוד אעבר ברגלי:

כט כאשר עשו לי בני עשו הישבים בשעיר

והמואבים הישבים בער עד אשר אעבר את-

הירדן אל-הארץ אשר יהיה עליהנו נתן לנו:

כמא דעברו לי בני עשו. דיתבין בשעיר. ומואבאי. דיתבין בלחית.

עד דאעבר ית ירדנא. לארעא. דיי אלהנא יהיב לנא: **ל ולא**

אבה סיחון מלך חשבון העברנו בו כי הקשה

יהיה אליהם את-רוחו ואמץ את-לבבו למען

תתו בידך פיוס הזה: ולא אבא. סיחון מלכא דחשבון.

— רס"י —

קדמות. ממך למדתי שקדמת לעולמך
בדברים. יכול היית לשלוח ברק אחד
ולשרוף את המצרים, אלא שלחתני מן
המדבר אל פרעה לאמור (שמות כ, 6) שלח

את עמי במתון: כט כאשר עשו לי בני
עשו. לא לענן לעבור את ארצם אלא לענן
מכר אוכל ומים: עד אשר אעבר את
הירדן. מוסב על אעברה בארץ:

תפסיר רס"ג

בלדה. לאן אללה רבד צעב
רוחה. ושרד קלבה. לפי יסלמה
בידד פמא תר' אליוס:
(לא) פקאל אללה לו. אנצ'ר
קד בדיית אן אסלם פי ידד.
סיחון ובלדה. פאבד בקרצ'ה.
וחז בלדה: לב) פכ'רג סיחון
תלקאנא. הו וגמיע קומה.
לאחרב אל' יח'י:
(לג) פאסלמה אללה רבנא. פי
ידנא פקתלנא. ובניה וסאיר
קומה: לד) ופתחנא גמיע קראה
פי ד'אלד אלוקת. ואתלפנא מן

למשקנא למעבר בתחומיה. ארי אקשי
י אלדך ית רוחיה. ותקיף ית לביה.

בדיל. לממסריה בידד פיומא הדין: ס

❖ טבעיך בספרי תימן ❖ (ששי) לא ויאמר

יהוה אלי ראה החלתי תת

לפניך את-סיחון ואת-

ארצו החל רש לרשת

את-ארצו: ואמר יי לי חזי.

דשריתי לממסר קדמך. ית סיחון וית
ארעיה. שרי לתרכותיה. למירת ית

ארעיה: לב ויצא סיחון לקראתנו הוא וכל-עמו

למלחמה יהצה: ונפק סיחון לקדמותנא. הוא וכל עמיה.

לאגחא קרבא ליה'י: לג ויהגהו יהוה אלהינו לפנינו

ונד אתו ואת-בניו ואת-כל-עמו: ומסריה. יי אלהנא

קדמנא. ומחנא יתיה. וית בנוהי וית כל עמיה: לד ונלכד

את-כל-עריו בעת ההוא ונחרם את-כל-עיר

מתם והנשים והטף לא השארנו שריד:

— רס"י —

לא החלתי תת לפניך. כפה שר
שלאמורים שלמעלה תחת רגליו של משה
והדריכו על צארו: לב ויצא סיחון. לא שלח
בשביל עוג לעזור לו. ללמדך שלא היו
צריכים זה לזה: לג ואת בניו. בנו כתיב,
זלק הדקדוק: לא החל רש. בחסרון היו"ד פ"א הפעל. והראוי בפתח לגזירת פעל ונקמץ

מפני הזקף (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

כל קריה אלההט. ואלנסא
ואלאטפאל. לם נבק שרידא:
לה) וג'נמנא כל בהימה. וסלב
אלקרא אלדי פתחנאה:
לו) מן ערוער. אלדי עלי שאט
ואד ארנון. ואלקריה אלדי פי
אלואד ואלדי גרש. לם תבק
קריה מנעת מנא. כל אלכל.
אסלמה אללה רבנא פי
אידינא: לו) עדיא אלי בלד בני
עמון פאנד לם תקרבה. פגמיע
שאט ואד יבק וקרא אלגבל.
וסאיר מא נהאנא ענה אללה
רבנא: גא) תים ולינא וצעדנא.

וכבשנא ית כל קרווהי בעדנא ההוא.
וגמרנא ית כל קרויא גובריא. ונשיא
וטפלא. לא אשארנא משיזיב: לה) רק
הבהמה בזזנו לנו ושלל
הערים אשר לכדנו: לחוד
בעירא בזנא לנא. ועדי קרויא דכבשנא:
מערער אשר על-שפת-
נחל ארנון והעיר אשר
בנחל ועד-הגלעד לא
היתה קריה אשר שגבה
ממנו את-הכל נתן יהוה אלהינו לפנינו:
מערער. דעל פיה נחלא דארנון. וקרתא דבנחלא ועד גלעד. לא הות
קרתא. דתקיפת מננא. ית כולא. מסר. יי אלהנא קדמנא: לה) רק
אל-ארץ בני-עמון לא קרבת כל-יד נחל יבק
וערי ההר וכל אשר-צוה יהוה אלהינו: לחוד.
לארע בני עמון לא קריבתא. כל פיה. נחל יובקא וקרוי טורא. וכל
דפקיד יי אלהנא: גא) ונפן ונעל דרך הבשן ויצא
עוג מלך-הבשן לקראתנו הוא וכל-עמו

— רס"י —

בהמה ובגדים ולא נטלו כי אם כסף וזהב. כל אצל נחל יבוק: וכל אשר צוה ה'
לכך נאמר (דברים ג, ז) בזזנו לנו לשון בזיון.
כך נדרש בספרי בפרשת (במדבר כה, ו) אלהינו. שלא לכבוש, הנחנו:
וישב ישראל בשטים: לו) כל יד נחל יבק. גא) ונפן ונעל. כל צד צפון הוא עליה:
וזלק הדקדוק: לה) את-הכל. פילג את הכל רביע (מהרי"ב):

תפסיר רס"ג

טריק אלבתינייה. פכ'רג עוג
מלך אלבתינייה תלקאנא. הו
וגמיע קומה. לאלחרב אלי
אד'ראעאת: ב) פקאל אללה לי
לא תכ'אפה. פאני קד אסלמותה
פי ידך. וגמיע קומה ובלדה.
ואצנע בזה. כמא צנעת. בסיחון
מלך אל'מוריון. אלמקים פי
חשבון: ג) פאסלם אללה רבנא
פי אידינא. איצ'א עוג מלך
אלבתינייה וגמיע קומה.
פקתלנאדם. חתי' לם נבק לה
שרידא: ד) ופתחנא גמיע
קראה פי ד'אלך אלוקת. לם

למלחמה אדרעי: ואתפנינא
וסליקנא. לאורח מתנן. ונפק עוג מלכא
דמתנן לקדמותנא. הוא וכל עמיה.
לאגחא קרבא לאדרעי: ב ויאמר
יהוה אלי אל-תירא אתו
כי בידך נתתי אתו ואת-
כל-עמו ואת-ארצו ועשית
לו כבאשר עשית לסיחון
מלך האמרי אשר יושב
בחשבון: ואמר יי לי לא תדחל

מניה. ארי בידך. מסרית יתיה. וית כל עמיה וית ארעיה. ותעביד ליה.
כמא דעבדתא. לסיחון מלכא אמוראה. דיתיב בחשבון: ג ויהי
יהוה אליהו בידנו גם את-עוג מלך הבשן
ואת-כל-עמו ונפלו עד-בלתי השאיר-לו
שריד: ומסר יי אלהנא בידנא. אף. ית עוג מלכא דמתנן וית כל
עמיה. ומחינהי. עד דלא אשתאר ליה משייב: ד ונלכד את-
כל עריו בעת ההוא לא היתה קריה אשר
לא-לקחנו מאתם ששים עיר כל-חבל ארגב

— רש"י —

ארגב. מתרגמן בית פלך טרכונא. וראיתי
תרגום ירושלמי, במגלת אסתר קורא פלטין
טרכונין. למדתי חבל ארגוב הפרכיא, היכל
מלך, כלומר שהפולכות נקראת על שמה.

ז אל תירא אתו. ובסיחון לא הצרך לומר
אל תירא אתו, אלא מתירא היה משה שלא
תעמוד לו זכות ששמש לאברהם שנאמר
(בראשית יד, יג) ויבא הפליט, והוא עוג: ד חבל

תפסיר רס"ג

תבין קריה. לם נאכד'הא מנהם. מן ד'אלד סתין קריה כל כ'ט אלמוגב. ממלכה' עוג פי אלפת'ניה: (ה) כל הולאי קרא חצינה. מחדקה בסור שאמד' ומצארע ונגור. סוא קרא אל'ארבאץ' פאנהא כתיירה ג'א: (ו) וכמא צנענא. בסיחון מלך חשבון. כד'אך אתלפנא מן כל קריה אלד'הט. ואלנסא ואל'אטפאל: (ז) וכל בהימה. וסלב אל'קרא ג'נמנא: (ח) פחצל לנא פי ד'אלד אלוקת. בלד מלכי אל'אמוריין. אלד'ין

ממלכת עוג בפ'שן: וכבשנא

ית כל קרווהי בעדנא ההוא. לא הות קרתא. דלא נסיבנא מנהון. שתיין קרוין כל בית פלך טרכונא. מלכותיה דעוג

במתנן: ^ה כל-אלה ערים

בצרת חומה גבהה דלתים

ובריח לבד מערי הפרזי

הרבה מאד: כל אלין קרוין

בר'כן. מקפן שור רם דילהון דשין ועברין. בר. מקרוי פצחיא דסגיאן

לחדא: ^ו ונחרם אותם כאשר

עשינו לסיחון מלך חשבון החרם כל-עיר מתם

הנשים והטף: וגמרנא יתהון. כמא דעבדנא. לסיחון מלכא

דחשבון. גמרנא ית כל קרויא גובריא. נשיא וטפלא: ^ז וכל-

הבהמה ושלל הערים בזונו לנו: וכל בעירא. ועדי

קרויא בזנא לנא: ^ח ונקח בעת ההוא את-הארץ

מיד שני מלכי האמרי אשר בעבר הירדן

מנחל ארנן עד-הר חרמון: ונסיבנא. בעדנא ההוא ית

— רס"י —

וכן את הארגוב דמלכים (מלכיס ז' טו, כה) ופתוחות בלא חומה, וכן (זכריה ז, ח) פרוזות אצל היכל מלך, הרגו פקח בן רמליהו תשב ירושלם: ו החרם. לשון הנה [כמו] לפקחיה בן מנחם: כ מערי הפרזי. פרוזות הלוח וכלות: ח מיד. מרשות:

וזלק הדקדוק: ^ה כל אלה ערים בצרת. תיבת אלה באזלא בכל התיגאן:

תפסיר רס"ג

פי הדיא גאנב אלארדן. מן
ואד ארנון אלי גבל חרמון:
(ט) אלדי יסמונה אלצידאנין
סריון. ואלאמורין סניר:
(י) וגמיע קרא אלסהל. וגרש
אלי אלפת'נייה. אלי סלכה
ואדיראעאת. הי איצ'א מן
קרא ממלכה' עוג פי
אלפת'נייה: (יא) לאנה בקי מן
בקייה' אלגבאברה. והודיא לה
סריר מן חדיד. פי אלראביה
אלתי לבני עמון. טולה תסעה'
אדירע. וערצה ארבעה'
אדירע בדיראע אלמלך:
(יב) והדיא אלבלה. אלדי

ארעא. מיד. תרין מלכי אמורא.
דבעברא דירדנא. מנחלא דארנון עד
טורא דחרמון: ט צידנים יקראו
לחרמון שרין והאמרי
יקראו-לו שניר: צידנאי. קרן
לחרמון שריון. ואמוראי. קרן ליה טור
תלגא: ד כל | ערי המישר
וכל-הגלעד וכל-הבשן עד
סלכה ואדרעי ערי
ממלכת עוג בבשן: כל קרוי
מישרא. וכל גלעד וכל מתנן. עד סלכה

ואדרעי. קרוי. מלכותיה דעוג במתנן: יא כי רק-עוג מלך
הבשן נשאר מיתר הרפאים הנה ערשו ערש
ברזל הלה הוא ברבת בני עמון תשע אמות
ארפה וארבע אמות רחבה באמת איש: ארי
לחוד עוג מלכא דמתנן. אשתאר משאר גבריא. הא ערשיה ערשא
דברזלא. הלא היא. ברבת בני עמון. תשע אמין אורפה. וארבע אמין.
פותיה באמת מלך: יב ואת-הארץ הזאת ירשנו בעת

— רש"י —

שניר. הוא שלג בלשון אשכנז (שנעט) ובלשון
כנען: יא מיתר הרפאים. שהרגו אמרפל
וחבריו בעשתרות קרנים והוא פלט מן
המלחמה שנאמר (בראשית יד, יג) ויבא הפליט
זהו עוג: באמת איש. באמת עוג: יב ואת
הארץ הזאת ירשנו בעת ההוא. האמורה

ט צידנים יקראו לחרמון יגוי. ובמקום אחר
הוא אמר (דברים ז, מח) ועד הר שיאון הוא
חרמון. הרי לו ארבעה שמות למה הצרכו
לכתב. להגיד שבח ארץ ישראל, שהיו
ארבע מלכיות מתפארות בכה, זו אומרת על
שמי יקרא. וזו אומרת על שמי יקרא:

תפסיר רס"ג

חונאה פי ד'אלך אלוקת. פמן
 ערוער אלדי עלי ואד ארנון.
 ונצף גבל גרש בקראה. דפעת
 ד'אלך אלי אלדאובנין ואלי
 אלגדיין: יג) ובאקי גרש וגמיע
 אלפת'נייה ממלכה' עוג.
 דפעתה אלי נצף סבט מנשה.
 וכל כ'ט אלמוגב ואלפת'נייה.
 ד'אלך יסמאן בלד אלשג'עא:
 יד) ויאיר אבן מנשה. אכ'ד'
 גמיע כ'ט אלמוגב. אלי חד
 אלגשורין ואלמעכ'תיין.
 פסמאהא באסמה סואד
 יאיר. אלי יומנא הד'א:
 טו) ודפעת אלי מכיר אלגרש:

ההוא מערער אשר-על-
 נחל ארנון וחיצי הר-הגלעד
 ועריו נתתי לראובני
 ולגדי: וית ארעא הדא. יריתנא
 בעדנא ההוא. מערוער דעל נחלא
 דארנון. ופלגות טורא דגלעד וקרווהי.
 יהבית. לשבט ראובן ולשבט גד:
 ויתר הגלעד וכל-הבשן
 ממלכת עוג נתתי לחצי
 שבט המנשה כל חבל
 הארגב לכל-הבשן ההוא

יקרא ארץ רפאים: ושאר גלעד וכל מתנן מלכותיה
 דעוג. יהבית. לפלגות שבטא דמנשה. כל בית פלך טרכונא
 לכל מתנן. ההוא מתקרי ארע גברי'א: יד) יאיר בין-מנשה
 לקח את-כל-חבל ארגב עד-גבול הגשורי
 והמעכתי ויקרא אתם על-שמו את-הבשן
 חות יאיר עד היום הנה: יאיר בר מנשה. נסיב ית
 כל בית פלך טרכונא. עד תחום גשוראה ואפיקירוס. וקרא
 יתהון על שמה ית מתנן כפרני יאיר. עד יומא הדין: (שביעי)
 טו) ולמכיר נתתי את-הגלעד: ולמכיר יהבית ית גלעד:

— כט —

למעלה, (פסוק ט) מנחל ארנון ועד הר חרמון:
 מערער אשר על נחל ארנון. אינו מחבר
 לראשו שלמקרא אלא לסופו, על נתתי
 לראובני ולגדי. אבל לענן ירשה עד הר
 חרמון הנה: יג) והוא יקרא ארץ רפאים.
 היא אותה שנתתי לאברהם:

תפסיר רס"ג

(טז) ודפעת אלי אלדאובנין
ואלגדיין. מן גרש אלי ואד
ארנון. ווסט אלואד וחדה.
ואלי ואד יבק. תכ"ם בני עמון:
(יז) ואלג'ור ואלארדן וחדה. מן
גניסר. אלי בחר אלג'ור
ואלבחירה אלמיתתה. ומצב
אלקלעה אלשרקניא:
(יח) פאמרת הולאי מנכס. פי
דאלד אלוקת קאילא. אד
אללה רבכס. קד אעטאכס
הדא אלבלד פחותמוה.

סד ולראובני ולגדי נתתי
מן הגלעד ועד נחל ארנן
תוף הנחל וגבל ועד יבק
הנחל גבול בני עמון: ולשבת
ראובן ולשבת גד. יהבית מן גלעד ועד
נחל דארנון. גו נחלא ותחומיה. ועד
יובקא דנחלא. תחומא דבני עמון:
דד והערבה והירדן וגבל
מפגרת ועד ים הערבה ים

המלח תחת אשדת הפסגה מזרחת: ומישרא
וירדנא ותחומיה. מגניסר. ועד ימא דמישרא ימא דמלחא. תחות.
משפך מי רמתא מדנחא: יח ואצו אתכם בעת ההוא
לאמר יהוה אלהיכם נתן לכם את הארץ
הזאת לרשתה חלוצים תעברו לפני אחיכם
בני ישראל כל בני חיל: ופקידית יתכון. בעדנא ההוא
למימר. יי אלהכון. יהיב לכון. ית ארעא הדא למירתה.

— רס"י —

הירדן ומעבר לו: יח ואצו אתכם. לבני
ראובן ולבני גד היה מדבר: לפני אחיכם.
הם היו חלוצים לפני ישראל למלחמה, לפי
שהיו גבורים, ואויבים נופלים לפניהם,
שנאמר (דברים לג, כ) וטרף זרוע אף קדקד:

חסלת פרשת דברים

טז תוף הנחל וגבול. כל הנחל ועוד מעבר
לשפתו, כלומר עד ועד בכלל ויותר מכאן:
יח מפגרת. מעבר הירדן המערבי הוא
ונחלת בני גד מעבר הירדן המזרחי, ונפל
בגורלם רוחב הירדן כנגדם ועוד מעבר
שפתו עד כנרת וזהו שנאמר והירדן וגבול.

וזלך חלקדוק: "והערבה והירדן וגבל. תיבת והערבה במארכה לא בטפחא בכל ספרי תימן
המדוקדקות.

תפסיר רס"ג

פֶּאֶעֱבְרוּ מִגִּדְדִין בֵּין יָדֵי
אֲכִזְתְּכֶם בְּנֵי אִסְרָאֵל כָּל דְּיוֹ
חַיִּל: (יט) עֲדָא נְסֹאֲכֶם
וְאִטְפֹּאלְכֶם וּמִוֹאשִׁיכֶם. פֶּאֶנִי
אֵעֵלֶם. אֵן לָכֶם מֵאִשִּׁיָּה
כְּתִירָה. פְּלִיקִימוּ פִי קִרְאֲכֶם.
אֱלֹדִי אֵעִטִּיתְכֶם: (כ) אֱלֹי אֵן
יִקְרָר אֱלֹלָה אֲכִזְתְּכֶם מִתְּלָכֶם.
פִּיחִוּזוּ הֶם אִיצִיא אֱלִבְלָד.
אֱלֹדִי אֱלֹלָה רַבְכֶם. מַעֲטִיהֶם פִּי
דִּיאֲלֹךְ גֵּאנֵב אֱלֹאֲרֹדֵן. פְּתִרְגֵּעוּ
כָּל אֱמֹר אֱלֹי חִוּזָה. אֱלֹדִי
אֵעִטִּיתְכֶם: (כא) וְאִמְרֵת יְהוֹשֻׁעַ.
פִּי דִיאֲלֹךְ אֱלֹקֵת וְקֹלֶת לָהּ.
עֵינֵאֲךְ קֹד רֵאת. גְּמִיעַ מֵא צָנַע
אֱלֹלָה רַבְכֶם בְּהֹדִיאֵן
אֱלִמְלִכָּאֵן. כְּדִיאֲךְ יִצְנַע אֱלֹלָה
בְּגִמִּיעַ אֱלִמְמֵאֲלֹךְ. אֱלֹדִי אַנְתָּ

מִזְרִיזִין תַּעֲבִרוּן. קָדָם. אֲחִיכֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
כָּל מִזְרֹ חִילָא: יט רַק נְשִׁיכֶם
וְטַפְכֶם וּמִקְנֵכֶם יִדְעֵתִי
כִּי־מִקְנֶה רַב לָכֶם יֵשְׁבוּ
בְּעָרֵיכֶם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם:
לְחֹד. נְשִׁיכֹן וְטַפְלִכֹן וּבְעִירְכֹן. יִדְעֵנָא.
אֲרִי בְּעִיר סְגִי לְכֹן. יִתְבוּן בְּקִרְוִיכֹן.
דִּיהֶבִית לְכֹן: עפעי כֵּן עַד
אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה | לְאֲחִיכֶם
כָּכֶם וִירְשׁוּ גַם־הֶם
אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם בְּעֶבֶר
הִירְדֵן וּשְׁבָתָם אִישׁ

לִירְשָׁתוֹ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם: עַד. דִּינִיחַ יִי לְאֲחִיכֹן כְּוֹתְכֹן.
וְיִירְתֹון אַף אַנֹון. יֵת אֲרַעָא. דִּי אֱלֹהֵכֹן. יְהִיב לְהֹן בְּעֶבְרָא דִּירְדְנָא.
וּתְתוּבוּן. גְּבַר לִירוּתִיָּה. דִּיהֶבִית לְכֹן: כא וְאֶת־יְהוֹשֻׁעַ
צִוִּיתִי בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר עֵינֶיךָ הִרְאֵת אֶת
כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְשְׁנֵי הַמָּלְכִים
הָאֵלֶּה בֶן יַעֲשֶׂה יְהוָה לְכָל־הַמְּלָכֹת אֲשֶׁר
אֵתָּה עֲבַר שָׁמָּה: וְיֵת יְהוֹשֻׁעַ פְּקִידִית. בְּעֶדְנָא הַהוּא
לְמִימַר. עֵינֶךָ חֲזָאָה. יֵת כָּל דְּעַבְד. יִי אֱלֹהֵכֹן לְתַרְיִן מַלְכֵיָא הָאֵלִין.

תפסיר רס"ג
 גאון אלי ת"ם: כב לא
 תכיאפיהם. פאן אללה רבכם.
 יחארב ענכם:
 פן יעביר יי לכל מלכותא. דאת עבר
 לתמן: כב לא תיראום פי
 יהוה אלהיכם הוא הנלחם
 לכם: לא תדחלון מנהון. ארי יי אלהכון. מימריה מגיח לבון:

ס ס ס

קו פיסוקים סימן מלכיה

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. אשר בחר, בנביאים טובים. ורצה
 בדבריהם, הנאמרים באמת. ברוך אתה יהוה. הבוחר בתורה,
 במשה עבדו, וב ישראל עמו. ובנביאי, האמת והצדק: (אמן)

הפטרה דאלה הדברים למנהג הבלדי

בישעיה סימן א

איכה היתה לזונה קריה נאמנה מלאתי משפט
 צדק ילין בה ועתה מרעחים: איכדין תבו
 עובדהא, למחוי כטעיתא. קרתא, מהימנתא. דהות מליא, עבדי דינא.
 קשטא, הוה מתעביר בה. וכען אנון, קטולי נפשן: כ פספך היתה
 לסיגים סבאך מהול במים: פספך, הוה לפסולא. חמריך,
 מערב במיא: שריך סוררים וחברי גנבים פלו אהב שחד
 ורדף שלמנים יתום לא ישפטו וריב אלמנה לא יבוא
 אליהם: רברבך מרדין. ושותפין, לגנבין. פלהון, רחמין לקבלא
 שחדא. אמרין גבר לחבריה עביר לי בדיני, דאשלים לך פדינך. דין
 יתמא, לא דינין. וקבילת ארמלתא, לא עלת לקדמיהון: ד לבן נאם
 האדון יהוה עבאות אביר ישראל הוי אנחם מצרי

וְאִנְקָמָה מֵאֵיבֵי: בְּכִין. אָמַר רַבּוֹן עַל־מָא, יי צְבָאוֹת. תְּקִיפָא,
דִּישְׂרָאֵל. קִרְתָּא יִרְשָׁלַם, אָנָּא עֲתִיד לְנַחֲמוּתָהּ. בְּרַם וי לְרִשְׁעֵינָּא כַּד
אֲתַגְלִי לַמַּעֲבָד פִּרְעֻנוֹת דִּין, מִסְנָאי עֲמָא. וְאַתִּיב נִקְמָא, לְבַעִיל דְּבִבְא:
וְאִשְׁיבָה יְדִי עַל־יָד וְאַצְרַךְ כַּבֵּר סִיגִיד וְאַסִּירָה כָּל־
בְּדִילֵיד: וְאַתִּיב מַחַת גְּבוּרְתִּי, עַל־ךְ. וְאַבְרִיר כְּמָא דְּמִנְקֵן בְּבוּרִיתָא,
כָּל רִשְׁיַעֲךָ. וְאַעֲדִי, כָּל חֵיבְךָ: וְאִשְׁיבָה שְׁפֹטֶיךָ כְּבִרְאֵשׁנָה
וְיַעֲצִיד כְּבִתְחִלָּה אַחֲרֵי־כֵן יִקְרָא לָךְ עִיר הַצֶּדֶק קִרְיָה
נְאֻמָּנָה: וְאַמְנֵי בִיד דִּינֵי קִשְׁטָא, תִּקְנִין כַּד בְּקֻדְמִיתָא. וּמַלְכֵי מַלְכָּךְ,
כַּד מִן אוּלָא. בְּתַר כֵּן. יִתְקַרִי לִיךְ, קִרְתָּא דְּקִשְׁטָא. קִרְתָּא, מְהִימְנָתָא:
וְצִיּוֹן בְּמִשְׁפַּט תִּפְדֶּה וּשְׁבִיָּה בְּצִדְקָה: צִיּוֹן בְּדִיתַעֲבִיד בַּה
דִּינָא, תִּתְפָּרִיק. וְדַעֲבָדוּ אוּרִיתָא, יִתְּבוּן לָהּ בְּזָכוֹ: וְשֹׁכֵר פְּשָׁעִים
וְחֹטְאִים יִחָדּוּ וְעֲזָבֵי יְהוָה יִכְלוּ: וְיִתְּבוּן מִרְדִּין. וְחֵיבִין, כְּחֻדָּא.
וְדַשְׁבָּקוּ אוּרִיתָא דִּין, יִשְׁתִּיצוּן: כִּי יִבְשׂוּ מַאֲיִלִים אֲשֶׁר
חֲמַדְתֶּם וְתִחַפְּרוּ מִהַגָּנוֹת אֲשֶׁר בַּחֲרַתֶּם: אֲרִי תִּבְהִיתוּן.
מַאֲלֵנִי טַעוּתָא, דְּחִמִּידְתוּן. וְתִתְּכַנְעוּן, מִגְּנֵי־אֵךְ טַעוּתָא, דְּאִתּוּן מִסְתִּיעִין
בְּהוּן: כִּי תִהְיוּ כְּאַלֶּה נִבְלָת עֲלֶה וּכְגִנָּה אֲשֶׁר־מִים אֵין
לָהּ: אֲרִי תִהְיוּ. כְּבִטְמָא, דְּבִמְתַּר טְרַפּוּהִי. וּכְגִנַּת שְׁקִיא. דְּמִין, לִית לָהּ:
וְהִיָּה חֶסֶן לְנַעֲרַת וּפְעֵלּוּ לְנִיצוּץ וּבַעֲרוּ שְׁנֵיהֶם יִחָדּוּ
וְאֵין מְכַבָּה: וְהִי תִקְפְּהוּן דְּרִשְׁעֵינָּא, כְּנַעוּרַת כְּתָנָא. וְעוּבָד יְדִיהוֹן,
כְּנִיצוּץ נוֹרָא. כְּמָא דְּמִקְרַבִּין דִּין לְסִטֵּר דִּין, וְדִלְקֵן תְּרוּיָהוֹן כְּחֻדָּא. כֵּן
יְסוּפוּן רִשְׁיַעֲנָא, אֲנוּ וְעוּבְדֵיהוֹן בִּישְׂיָא. וְלֹא יְהִי עֲלֵיהוֹן, חִיס:

עַל דָּא יִתְבָּרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקַיָּמָא. מְבָרַךְ הוּא לְעַלְמֵ, וְלַעֲלָמִי עַלְמִיָּא:

זולק הדקדוק: ^ח וְשִׁבְרָה. השי"ן בצירי בכל ספרי תימן. ופליגי אמסרתא רבתא דמני תלת בצירי ולא מני הך בהדייהו:

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. אשר בחר, בנביאים טובים. ורצה
בדבריהם, הנאמרים באמת. ברוך אתה יהוה. הבוחר בתורה,
במשה עבדו, וב ישראל עמו. ובנביאי, האמת והצדק: (אמן)

הפטרה דאלה הדברים למנהג השאמי

בישעיה סימן א'

א חֲזֹן יִשְׁעִיהוּ בֶן-אֲמוּץ אֲשֶׁר חָזָה עַל-יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם
בִּימֵי עֲזִיָּהוּ יוֹתָם אָחִיו יִחְזַקִּיָּהוּ מֶלֶכִי יְהוּדָה:
נְבוֹאָת, יִשְׁעִיָּה בֶר אֲמוּץ. דַּאתְנָבִי. עַל אֲנָשׁ יְהוּדָה, וְיִתְבִּי יִרְשָׁלַם. בִּיּוֹמֵי
עֲזִיָּה יוֹתָם. אָחִיו יִחְזַקִּיָּהוּ, מֶלֶכִיָּה דְבֵית יְהוּדָה: ב שָׁמְעוּ שָׁמַיִם
וְהָאֲזִינִי אֶרֶץ כִּי יְהוֹה דִּבֶּר בָּנִים גְּדֻלָּתִי וְרוֹמְמָתִי וְהֵם
פָּשְׁעוּ בִּי: שָׁמְעוּ שָׁמַיָא דְזַעוּ, כַּד יְהִיבִית אוּרִיתִי לְעַמִּי. וְאֶצִּיתִי אֶרְעָא
דַּאתְרִגִּיפַת, מִן קַדָּם פִּתְגָמִי. אֲרִי יֵי, מְלִיל. עַמִּי בֵית יִשְׂרָאֵל קָרִיתִי לְהוֹן
בְּנִין, חִבִּיבִתְנֹן וְיִקְרַתְנֹן. וְאֲנוּן, מְרִדּוֹ בְּמִימְרֵי: ג יָדַע שׁוֹר קִנְהוֹ
וְחִמּוֹר אֲבוּס בְּעָלָיו יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע עַמִּי לֹא הִתְבּוֹנֵן:
יָדַע תּוֹרָא, זְבִיָּה. וְחִמְרָא, אֲרִיא דְמְרוּהִי. יִשְׂרָאֵל, לֹא אִילָף לְמַדַּע
דְּחִלְתִּי. עַמִּי, לֹא אִסְתַּכֵּל לְמַתָּב לְאוּרִיתִי: ד הוּא גֹי חֲטָא עִם
כָּבֵד עֹן זָרַע מְרַעִים בָּנִים מִשְׁחִיתִים עֲזָבוּ אֶת-יְהוֹה
נֶאֱעָזוּ אֶת-קִדּוּשׁ יִשְׂרָאֵל נִזְרוּ אַחֲזֹר: וי על דַּאתְקִרְיָאוּ עִם
קִדִּישׁ, וְחִטּוֹ. כְּנִשָּׂא בְּחִירָא, אִסְגִּיָּאוּ חֻבִּין. אֶתְפַּנִּיו בְּזַרְעָא רְחִימָא,
וְאֲבִאִישׁוֹ. וְאֶתְאַמֵּר לְהוֹן בְּנִין חִבִּיבִין, וְחִבִּילוּ אוּרְחָתְהוֹן. שְׁבִקוּ, יֵת
פְּלַחְנָא דִּי. קִצּוֹ, בְּדַחֲלַת קִדִּישָׁא דְיִשְׂרָאֵל. בְּדִיל עוֹבְדִיהוֹן בִּישְׁיָא
אִסְתַּחֲרוּ, וְהוּוּ לְאַחֲרָא: ה על-מָה תָּכֻן עוֹד תּוֹסִיפוּ סָרְהָ
כָּל-רֹאשׁ לְחָלִי וְכָל-לֵבָב דְּוִי: ז לֹא מִסְתַּכֵּלִין לְמִימְרָא, עַל מָא
לְקִינָא. עוֹד, מוֹסְפִין לְמַחֲטִי. לֹא אֲמַרִין. מִדִּין, כָּל רִישׁ מְרַע. וְכָל לֵב,
דְּוִי: ו מִכַּף-רֶגֶל וְעַד-רֹאשׁ אֵין-בּוֹ מִתָּם פָּצַע וְחִבּוּרָה

וּמִכָּה טְרִיָּה לֹא-זָרוּ וְלֹא חֲפָשׁוּ וְלֹא רִכְכָּה בַּשָּׂמֶן: מִשָּׂאָר
עָמָא וְעַד רִישָׁיָא, לִית בְּהוּן דְּשָׁלִים בְּדַחֲלִית. בְּלֵהוּן, סָרְבִין וּמְרִדִין.
אַתְּגַעְלוּ בְּחוּבִין, כְּמַחָא מְרִסְסָא. לֹא שְׁבָקִין מְזִדְנָהוּן, וְלֹא מְחַמְדִין
לְתִיבְתָּא. וְאַף לֹא זָכוּן לֵהוּן, לֹאֲגָנָא עֲלֵיהוּן: ^ז אֲרַעְכֶם שְׂמִמָּה
עֲרִיכֶם שְׂרָפֹת אֵשׁ אֲדַמְתְּכֶם לְנִגְדְּכֶם זָרִים אֲכָלִים
אַתְּהָ וּשְׂמִמָּה כְּמַהֲפַכַת זָרִים: אֲרַעכוּן צָדִיא. קְרוּיכוּן, יְקִידַת
נֹור. אֲרַעכוּן. לְקַבְלָכוּן, עֲמִמִּיא מְחַסְנִין יְתָה. וּבְחוּבִיכוּן, צָדִיאַת מְנִכּוּן.
אַתְחַלְפַת, וְהָוִת לְנִכְרָאִין: ^ח וְנוֹתְרָה בַת-צִיּוֹן פְּסָכָה בְּכֶרֶם
כְּמִלוּנָה בְּמִקְשָׁה פְּעִיר נְצוּרָה: וְאַשְׁתְּאַרְתָּ כְּנִשְׁתָּא דְּצִיּוֹן
כְּמִטְלָתָא בְּכֶרְמָא, בְּתַר דְּקִטְפוּהִי. כְּעֶרְסַל מְבַתּוּתָא בְּמִקְטָיָא, בְּתַר
דְּאַבְעִיּוּהִי. בְּקֶרְתָּא, דְּצִירִין עֲלֵה: ^ט לוּלִי יִהְיֶה עֲבָאוֹת הַזֶּה
לָנוּ שָׂרִיד כְּמַעֲט כְּסֻדָּם הָיִינוּ לְעִמְרָה דְּמִינוּ: אֵלּוּ לֹא פּוֹן,
מוֹתַר טוּבִיָּה דִּי עֲבָאוֹת. אִשְׁאֵר לָנָא שִׁיזְבָּא, בְּרַחֲמוּהִי. אֵית עֲמָנָא חוּבִין
דְּכֹאֲנָשׁ סְדוּם, פּוֹן אֲבַדְנָא. וּכְיַתְבִּי עֲמוּדָה, אִשְׁתִּיצִינָא: ^י שְׁמַעוּ
דְּבַר-יְהוָה קְצִינֵי סְדָם הָאֲזִינוּ תוֹרַת אֱלֹהֵינוּ עִם עֲמָרָה:
קְבִילוּ פִתְגָמָא דִּי שְׁלִטוֹנִיא דְּעוּבְדִּיהוּן בִּישׁוּן, כְּשִׁלְטוֹנֵי סְדוּם. אֲצִיתוּ,
לְאוּרִיתָא דְּאַלְהָנָא. עָמָא דְּעוּבְדִּיהוּן דְּמֶן, לְעַם עֲמָרָה: ^{יא} לִמָּה לִי
רַב-זְבָּחִיכֶם יֹאמֶר יְהוָה שְׁבַעֲתִי עֲלוֹת אֵילִים וְחֵלֶב
מְרִיאִים וְדָם פָּרִים וּכְבָּשִׁים וְעִתּוּדִים לֹא חֲפָצְתִּי: לֹא
רַעְוֹא קְדָמִי בְּסִגִּיאוֹת נִכְסַת קְדָשִׁיכוּן, אָמַר יי. מִסַּת עֲלוֹת דְּכֶרִין, וְתִרְבַּ
פְּטִימִין. וְדָם תּוֹרִין וְאַמְרִין. וּגְדִין דְּכֹאֲלִין לֹא רַעְוֹא קְדָמִי, בְּהוּן: ^{יב} כִּי
תִבְּאוּ לִרְאוֹת פָּנֵי מִי-בִקֵּשׁ זֹאת מִיִּדְכֶם רִמָּס חֲצָרִי:
דְּאַתּוֹן אַתּוֹן, לְאַתְחִזָּא קְדָמִי. מִן תִּבַּע דָּא מִיִּדְכוּן, לְמִיתִי. לֹא תִדּוּשׁוֹן,
עֲזָרְתִּי: ^{יג} לֹא תוֹסִיפוּ הָבִיא מְנַחַת-שׁוּא קְטֹרֶת תּוֹעֵבָה
הִיא לִי חֹדֶשׁ וְשִׁבְתָּ קְרָא מְקָרָא לֹא-אוֹכֵל אֹנֹן וְעֲצָרָה:
לֹא תִיסְפוֹן. לְאַיְתָאָה, מְנַחָא אֲנִיסָא. קֶרֶבֶן מְרַחֵק. הוּא, קְדָמִי. יִרְחִין

וּשְׁבִין, בְּנִישָׁא אַתּוֹן מִתְּפַנְשִׁין. לֹא שְׂבָקִין חוּבִיכוֹן לְקַבְּלָא עֲלוֹתְכוֹן,
 בְּעֵדָן בְּנִישָׁתְכוֹן: ^י **חַדְשֵׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שְׁנֵאָה נִפְשֵׁי הֵיוּ עָלַי**
לְטָרַח נְלֵאִיתִי נָשָׂא: יִרְחִיכוֹן וּמוֹעֲדֵיכוֹן, רַחֵיק מִימְרִי. הוּוּ קְדָמִי,
 לְרִיחוּקִי, אִסְגִּיתִי, לְמִשְׁבֵּק: ^{טו} **וּבְפִרְשֵׁיכֶם פִּיכֶם אֲעֵלִים עֵינִי**
מִכֶּם גַּם כִּי־תִרְבוּ תִפְלֶה אֵינֶנִּי שְׁמַע יְדֵיכֶם דְּמִים
מְלָאוּ: וְכַד כְּהֵנָּא פִּרְסִין יִדְהוֹן לְעֲלָאָה עֲלִיכוֹן מְסִלִּיקְנָא אִפִּי שְׂכִינְתִּי,
 מִנְכוֹן. וְאַף כַּד אַתּוֹן מִסְגֵּן לְעֲלָאָה לֹא רַעוּא קְדָמִי, לְקַבְּלָא עֲלוֹתְכוֹן.
 מִדִּידִיכוֹן, דִּם זָפֵאי מָלִין: ^{טז} **רַחֲצוּ הַזְּכוֹ הַסִּירוּ רַע מֵעַלְלֵיכֶם**
מִנְגַּד עֵינֵי חֲדָלוּ הָרַע: תּוּבוּ לְאוֹרִיתִי, אֲדָכוּ מִחוּבִיכוֹן. אַעֲדוּ.
 בִּישוֹת עוֹבְדִיכוֹן, מִקְבִּיל מִימְרִי. אַתְּמַנְעוּ, מִלְּאִבְאָשָׁא: ^{יז} **לְמַדּוּ**
הֵיטֵב דְּרָשׁוּ מִשְׁפָּט אֲשֶׁרוֹ חֲמוּץ שְׁפָטוּ יְתוֹם רִיבוֹ
אַלְמָנָה: אֵילְפוּ לְאִיטָבָא. תִּבְעוּ דִּינָא, זָפוּ דְּאַנִּים. דִּינוּ, דִּין יִתְמָא.
 עֲבִידוּ, קְבִילַת אֶרְמִלְתָּא: ^{יח} **לְכוּ־נָא וְנוֹכַחַה יֹאמֶר יְהוָה**
אִם־יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם כִּשְׁנֵים־כָּשָׁלָף יִלְבִּינוּ אִם־יֹאדִימוּ
כִּתּוּלָע כִּצְמֹר יִהְיוּ: בְּכִין כַּד תִּתּוּבוּן לְאוֹרִיתָא תִּבְעוּן מִן קְדָמִי
 וְאַעֲבִיד בְּעוֹתְכוֹן, אָמֵר יי. אִם יִהוֹן חוּבִיכוֹן כְּתִימִין כְּצַבְעָנִין, כְּתִלְגָּא
 יַחֲרוּן. אִם יִסְמְקוֹן כּוֹזְהוֹרִיתָא, כְּעֹמֶר נָקִי יִהוֹן: ^{יט} **אִם־תֹּאבּוּ**
וּשְׁמַעְתֶּם טוֹב הָאָרֶץ תֹּאכְלוּ: אִם תִּיבּוּן, וְתִקְבְּלוּן לְמִימְרִי.
 טוֹבָא דְּאַרְעָא, תִּיכְלוּן: ^כ **וְאִם־תִּמְאָנוּ וּמְרִיתֶם חֲרָב תֹּאכְלוּ**
כִּי כִי יִהְיֶה דְּבָר: וְאִם תִּסְרְבוּן, וְלֹא תִקְבְּלוּן לְמִימְרִי. בְּחֲרָב סְנֵאָה,
 תִּתְקַטְלוּ. אָרִי בְּמִימְרָא דִּי, גְּזִיר בִּין: ^{כא} **אִיכָּה הִיְתָה לְזוֹנָה**
קָרִיָּה נְאֻמָּנָה מְלֵאֲתִי מִשְׁפָּט צֶדֶק יֵלִין בָּהּ וְעַתָּה
מִרְצָחִים: אִיכְדִין תִּבּוּ עוֹבְדָהָא, לְמַהוּי כְּטָעִיתָא. קֶרְתָּא, מְהִימְנָתָא.

.וזלך חזקדוק: ^{טז} רע מעלליכם. השוא שבלמ"ד נח, כי אין געיא בעי"ן: ^{יח} לכו־נא בתביר
 גם בירושלמיים וכ"ד גדול:

דְּהוֹת מְלִיא, עֲבָדֵי דִינָא. קִשְׁטָא, הָוָה מִתְעַבֵּיד בֵּהּ. וּכְעֵן אֲנוּן, קְטוּלֵי
נַפְשָׁן: **כב** כִּסְפָךְ הָיָה לְסִיגִים סְבָאךְ מַהוּל בַּמַּיִם: כִּסְפִּיךְ,
הָוָה לְפָסוּלָא. חֲמִירָךְ, מְעָרַב בַּמַּיָּא: **כג** שְׂרִיף סוֹרְרִים וְחֲבֵרֵי
גִּנְבִּים כָּלוּ אֶהֱב שְׁחַד וְרִדְף שְׁלֹמֹנִים יְתוֹם לֹא יִשְׁפֹּטוּ
וְרִיב אֶלְמָנָה לֹא־יָבֹוא אֲלֵיהֶם: רַבְרַבךְ מְרִדִין. וְשׁוֹתְפִין,
לְגִנְבִין. בְּלִהוֹן, רַחֲמִין לְקַבְּלָא שְׁחָדָא. אֲמַרִין גָּבֵר לְחֲבֵרִיָּה עֶבֶיד לִי
בְּדִינִי, דְּאֲשֻׁלִים לָךְ בְּדִינְךָ. דִּין יִתְמָא, לֹא דִינִין, וּקְבִילַת אֶרְמִלְתָּא, לֹא
עֵלַת לְקַדְמִיָּהוּן: **כד** לָכֵן נֶאֱם הָאֲדוֹן יְהוָה עֲבָאוֹת אֲבִיר
יִשְׂרָאֵל הוּא אֲנַחְסִי מִצָּרֵי וְאֲנַקְמָה מֵאוֹיְבָי: בִּכִין. אֲמַר רַבּוֹן
עֲלֵמָא, יי עֲבָאוֹת. תְּקִיפָא, דִּישְׂרָאֵל. קִרְתָּא יְרִשְׁלָם, אֲנָא עֲתִיד
לְנַחֲמוּתָהּ. בְּרַם וְיִ לְרִשְׁיַעֲיָא כֹּד אֶתְגְּלִי לְמַעַבְד פְּרַעְנוֹת דִּין, מִסְנָאֵי
עֲמָא. וְאֶתִיב נִקְמָא, לְבַעִיל דְּבָבָא: **כה** וְאֲשִׁיבָה יָדִי עָלֶיךָ וְאֶצְרָךְ
כְּכֹר סִיגֶיךָ וְאֶסִּירָה כָּל־בְּדִילֶיךָ: וְאֶתִיב מַחַת גְּבוּרָתִי, עֲלֶךְ.
וְאֶבְרִיר כְּמָא דְּמִנְקֵן בְּבוּרִיתָא, כָּל רִשְׁיַעְךָ. וְאֶעֱדִי, כָּל חֲיִבְךָ:
כו וְאֲשִׁיבָה שְׁפֹטֶיךָ כְּבִרְאשְׁנָה וְיַעֲצִיךָ כְּבִתְחִלָּה
אֲחֵרֵי־כֵן יִקְרָא לָךְ עִיר הַצֶּדֶק קִרְיָה נְאֻמָּנָה: וְאֲמִנִי בִיד
דִּינִי קִשְׁטָא, תְּקַנִּין כֹּד בְּקַדְמִיתָא. וּמְלִכִי מַלְכָךְ, כֹּד מִן אוּלָא. בְּתַר כֵּן.
יִתְקַרֵּי לִיךְ, קִרְתָּא דְּקִשְׁטָא. קִרְתָּא, מְהִימְנָתָא: **כז** צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט
תִּפְדָּה וְשָׁבִיָּה בְּצִדְקָה: צִיּוֹן בְּדִיתְעֶבֶיד בֵּהּ דִּינָא, תִּתְפָּרִיק.
וְדַעֲבָדוּ אוּרִיתָא, יְתוּבוּן לָהּ בְּזָכוּ:

יש מסיימים כאן. ויש קהילות הממשיכים:

כח וְשֹׁבֵר פְּשָׁעִים וְחַטָּאִים יַחֲדוּ וְעֲזָבֵי יְהוָה יִכְלוּ: וְיִתְבְּרוּן
מְרִדִין. וְחֲיָבִין, כְּחָדָא. וְדַשְׁבְּקוּ אוּרִיתָא דִּי, יִשְׁתַּיְצוּן: **כט** כִּי יִבְשׁוּ
מַאֲיָלִים אֲשֶׁר חֲמַדְתֶּם וְתִחַפְּרוּ מִהַגְנוֹת אֲשֶׁר בְּחַרְתֶּם:
אֲרִי תִבְהַתוּן. מַאֲיָלֵי טַעוֹתָא, דְּחַמִּידְתוּן. וְתִתְפַּנְעוּן. מַגְנִיָּאךְ טַעוֹתָא,

וְזֶלְק הַדְּקָדוּק: **ל** וְשֹׁבֵר. הַשִּׁי"ן בְּצִירִי בְּכָל סַפְרֵי תִימָן, וּפְלִיגִי אִמְסֵרְתָא רַבְתָּא דְּמִנִּי תִלַּת
בְּצִירִי וְלֹא מִנִּי הֵךְ בַּהֲדִיָּהוּ:

דָּאָתוֹן מִסְתִּיעִין בְּהוֹן: ל כִּי תִהְיוּ בְּאֵלֶּה נִבְלָת עֲלֶה וּכְגֻנָּה
אֲשֶׁר־מִים אֵין לָהּ: אַרִי תִהְיוֹן. בְּבִטְמָא, דְּבִמְתָר טְרַפּוּהִי. וּכְגֻנָּת
שְׁקִיאָהּ דְּמִין, לִית לָהּ: לֹא וְהִיָּה הַחֲסֹן לְנַעֲרַת וּפְעֻלוֹ לְנִיצוּץ
וּבַעֲרוֹ שְׁנִיהֶם יַחְדּוֹ וְאֵין מְכַבֶּה: וְהִי תִקְפּוּהוֹן דְּרִשִּׁיעִיא,
כְּנַעֲוֶרַת כְּתָנָא. וְעוֹבֵד יִדְיָהוֹן, כְּנִיצוּץ נוֹרָא. כְּמָא דְּמִקְרָבִין דִּין לְסִטְרָ דִּין,
וְדִלְקוֹן תְּרוּיָהוֹן כְּחָדָא. כִּין יְסוּפּוֹן רִשִּׁיעִיא, אֲנוּן וְעוֹבְדִיָהוֹן בִּישִׁיאָהּ. וְלֹא יְהִי
עֲלִיָהוֹן, חִיס:

(גְּאֻלָּנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פְּרָקְנָא. יי צְבָאוֹת, שְׁמִיָּהּ קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

על דא יתברך וישתבח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעַלְמָא,
וּלְעַלְמֵי עַלְמֵיָא:

דגדג
לכונחת שבת
ושני וחמישי

וְאֶתְחַנֵּן

תפסיר רס"ג

(כג) תִּם תַּחֲנַנְתָּ בֵּין יְדֵי אֱלֹהִים.
פִּי דִּיאֲלֵךְ אֱלֹהִים קִיאִלָּא:
(כד) אֱלֹהִים יֵא רַב. אֲנִת
אֲבַתְדִית אֵן תּוּרִי עֲבָדֵךְ.
עֲצִמְתֵּךְ וְקוֹדְרְתֵךְ אֱלֹהִים.

כג וְאֶתְחַנֵּן אֶל־יְהוָה בָּעֵת

הָהוּא לֵאמֹר: וְצִלִּיתִי קֶדֶם יי

בְּעֵדְנָא הָהוּא לְמִימַר: כד אֲדֹנִי יְהוָה

אֶתְּהָ חֲחִלּוֹת לְהִרְאֹת

אֶת־עֲבָדֶיךָ אֶת־גְּדֻלָּתְךָ וְאֶת־יְדֶיךָ הַחֲזָקָה אֲשֶׁר

— רס"י —

לְשׁוֹנוֹת שְׁנִקְרָאת תַּפְלָה, כְּדֵאִיתָא בְּסִפְרֵי:
בָּעֵת הַהִיא. לְאַחַר שְׁכַבְשִׁתִּי אֶרֶץ סִיחֹן
וְעוֹג דְּמִיתִי שְׁמָא דְּהַתֵּר הַנִּדְרִי: לֵאמֹר. זֶה
אֶחָד מִשְׁלָשָׁה מְקוֹמוֹת שְׁאֲמַר מִשָּׁה לְפָנֵי
הַמָּקוֹם אֵינִי מְנִיחָהּ עַד שֶׁתּוֹדִיעֵנִי אִם תַּעֲשֶׂה
שְׂאֵלָתִי אִם לֹא: כִּי ה' אֱלֹהִים. רַחוּם בְּדִין:

כג וְאֶתְחַנֵּן. אֵין חֲנוּן בְּכָל מְקוֹם אֵלָּא לְשׁוֹן
מִתְנַת חֲנָם. אַף עַל פִּי שִׁישׁ לָהֶם לְצַדִּיקִים
לְחִלּוֹת בְּמַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים, אֵין מְבַקְשִׁים
מֵאֵת הַמָּקוֹם אֵלָּא מִתְנַת חֲנָם. לְפִי שְׁאֲמַר לוֹ
(שְׁמוֹת לֵג, יט) וְחֲנִנִי אֶת אֲשֶׁר אֲחֹן, אֲמַר לוֹ
בְּלִשׁוֹן וְאֶתְחַנֵּן. דְּבַר אַחֵר זֶה אֶחָד מִמַּעֲשֵׂה

תפסיר רס"ג

מִי־אֵל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ**אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֵׂיךָ****וּכְגִבּוֹרֹתֶיךָ: ַיֵּי אֱלֹהִים. אֵת שְׁרִיתָא****לְאַחֲזָאָה יֵת עֲבָדְךָ. יֵת רִבּוּתְךָ. וְיֵת יָדְךָ****תְּקִיפֹתָא. דְּאֵת הוּא אֱלֹהָא דְשִׁכְנִיתְךָ****בַּשָּׁמַיִם מַלְעִילָא וְשְׁלִיט בְּאַרְעָא.****לֵית דִּיעֲבִיד כְּעוֹבֵדְךָ וּכְגִבּוֹרֹתֶיךָ:****כֹּה אֶעֱבֹרָה־נָא וְאֶרְאֶה אֶת־****הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַהוּא הַטּוֹב****הַזֶּה וְהַלְבֵּנוּ: אֶעֱבֹר כְּעֵן. וְאַחֲזִי יֵת אֶרְעָא טְבָתָא. דְּבַעֲבָרָא****דִּירְדְנָא. טוֹרָא טְבָא. הַדִּין וּבֵית מִקְדָּשָׁא: כֹּה וַיַּתְעִבֵר יְהוָה****בִּי לְמַעַנְכֶם וְלֹא שָׁמַע אֵלֵי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלֵי****רַב־לֶךְ אֶל־תּוֹסֵף דְּבִיר אֵלֵי עוֹד בְּדִבְרֵי הַזֶּה:****וְהוּא רָגַז מִן קִדְּם יֵי עָלֵי בְּדִילְכוֹן. וְלֹא קִבִּיל מִנִּי. וַאֲמַר יֵי לִי סָגִי לֶךְ.**

— רס"י —

הַמִּמְחִין בִּידוֹ כְּשֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת חֶסֶד וְלַעֲבֹר
עַל מִדּוֹתָיו, אֵתָּה אֵין מִי יִמְחָה בִּידְךָ אִם
תִּמְחֹל לִי וּתִבְטֹל גְּזֵרְךָ. וּלְפִי פְשׁוּטוֹ אֵתָּה
הַחֲלוֹת לְהִרְאוֹת אֶת עֲבָדְךָ מִלְּחֻמֵּי סִיחּוֹן
וְעוֹג, כְּדִכְתִּיב (דְּכִיִּס ג, 6) רָאָה הַחֲלוֹתִי תַת
לְפָנֶיךָ, הִרְאֵנִי מִלְּחֻמֵּי שְׁלֹשִׁים וְאַחַד מְלָכִים:
כֹּה אֶעֱבֹרָה נָא. אֵין נָא אֵלָא לְשׁוֹן בְּקִשָּׁה:
הַהוּא הַטּוֹב הַזֶּה. זֶה יְרוּשָׁלַיִם: וְהַלְבֵּנוּ. זֶה
בֵּית הַמִּקְדָּשׁ: כִּי וַיַּתְעִבֵר ה'. נִתְמַלֵּא חֶמֶד:
לְמַעַנְכֶם. בְּשִׁבְלֵכֶם, אֵתָּם גִּרְמָתָם לִי. וְכֵן
הוּא אוֹמֵר (תְּכִלִּים קו, 3) וַיִּקְצִיפוּ עַל מִי
מִרִיבָה וַיִּרַע לְמֹשֶׁה בַּעֲבוּרָם: רַב לֶךְ. שְׁלֹא

אֵתָּה הַחֲלוֹת לְהִרְאוֹת אֶת עֲבָדְךָ. פֶּתַח
לְהִיט עוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל, אָף עַל פִּי שְׁנִגְזָרָה
גְּזֵרָה. אוֹמֵר לוֹ מִמָּךְ לְמִדָּתִי, שְׁאִמְרַת לִי
(שְׁמוֹת לז, 1) וְעֵתָּה הִנֵּיחָה לִי, וְכִי תוֹפֵס הִיִּיתִי
בָּךְ, אֵלָא לְפִתּוֹחַ פֶּתַח, שְׁכִי תִלּוֹי לְהִתְפַּלֵּל
עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ כֵן הִיִּיתִי סְבוּר לַעֲשׂוֹת עֲכָשִׁיו:
אֵת גְּדִלְךָ. זֶה מִדַּת טוֹבָךְ וְכֵן הוּא אוֹמֵר
(זְמַדְרֵי יד, י) וְעֵתָּה יִגְדֵל נָא כַּח ה': וְאֵת
יָדְךָ. זֶה יְמִינְךָ, שְׁהִיא פְּשׁוּטָה לְכָל בָּאֵי עוֹלָם:
הַחֲזִיקָה. שְׁאֵתָּה כּוֹבֵשׁ בְּרַחֲמִים אֶת מִדַּת
הַדִּין הַחֲזִיקָה: אֲשֶׁר מִי אֵל וְגוֹי. אֵינְךָ דּוֹמָה
לְמֶלֶךְ בֶּשֶׁר וְדָם, שֶׁיֵּשׁ לוֹ יוֹעֲצִין וְסִנְקֵתִדְרִין

תפסיר רס"ג

חספד. לא תזיד פי מסאלתי פי
הדיא אלפאב: כז) לכן אצעד
אלי ראס אלקלעה. וארפע
עינאד. גרבא ושטאלא.
וגנובא ושרקא ואנצ'רהא
בעינאד. פאנד לא תגוז הדיא
אלארדן: כח) וקר יהושע
ושדדה ואידה. פאנה יעבר.
בין ידי הולאי אלקום
והו ינחלהם אלפלד אלדי
תראה: כט) תם גלסנא פי
אלואד. מפא ילי בית פעור:

לא תוסיף. למללא קדמי. עוד בפתגמא
הדין: כז) **עלה | ראש הפסגה**
ושא עיניך ימה וצפנה
ותימנה ומזרחה וראה
בעיניך כי לא תעבר את-
הירדן הזה: סק לריש רמתא. וזקף
עינך. למערבא ולצפונא. ולדרומא
ולמדנחא וחזי בעינך. ארי לא תעבר ית
ירדנא הדין: כח) **וצו את יהושע**

ותזקהו ואמצוהו כי הוא יעבר לפני העם הזה
והוא ינחיל אותם את הארץ אשר תראה:
ופקיד ית יהושע ותקיפהי ואלימהי. ארי הוא יעבר. קדם עמא הדין.
והוא יחסינ יתהון. ית ארעא דתחזי: כט) **ונשב בגיא מול**
בית פעור: ויתבנא בחלתא. לקביל בית פעור: פ

— רס"י —

לפניהם ינחלו. ואם לאו לא ינחלו. וכן אתה
מוצא בששלח מן העם אל העי והוא ישב
(יכוש ז, ט) ויבו מהם אנשי העי וגוי (ש ז, י).
וכיון שנפל על פניו אמר לו קום לך. קם לך
פתיב. אתה הוא העומד במקומך ומשלח את
בני למלחמה. למך זה אתה נפל על פניך.
לא כך אמרתי למשה רבך אם הוא עובר.
עוברין. ואם לאו. אין עוברין: כט) **ונשב**
בגיא וגוי. ונצמדתם לעבודה זרה ואף על פי
כן (דברים ז, ט) ועתה ישראל שמע אל החקים
והכל מחול לך ואני לא זכיתי למחל לי:

יאמרו הרב כמה קשה והתלמיד כמה סרבן
ומפציר. דבר אחר רב לך הרבה מזה שמוור
לך. רב טוב הצפון לך: כז) **וראה בעיניך.**
בקשת ממני (פסוק כט) ואראה את הארץ
הטובה. אני מראה לך את כל שצאמר
(דברים לד, ט) ויראהו ה' את כל הארץ: כח) **וצו**
את יהושע. על הטרדות ועל המשאות ועל
הריבות: **ותזקהו ואמצוהו.** בדברך. שלא
ירך לבו לומר כשם שנענש רבי עליהם כך
סופי לענש עליהם. מבטיחו אני כי הוא
יעבור והוא ינחיל: **כי הוא יעבר.** אם יעבור

תפסיר רס"ג

ד ועתה ישראל שמע
אל-הַחֲקִים ואל-

הַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר אֲנִי
מִלְמַד אֲתֶכֶם לַעֲשׂוֹת
לְמַעַן תַּחֲיוּ וּבִאתֶם

וּיְרִשְׁתֶּם אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר
יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נָתַן

לָכֶם: וּכְעַן יִשְׂרָאֵל. שְׁמַע לְקִימִיָּא
וּלְדִינִיָּא. דְּאָנָּא. מְלִיף יִתְכּוֹן לְמַעַבְדָּא.
בְּדִיל דְּתִיחֲוֹן. וְתִיעֲלוֹן וְתִירְתּוֹן יִת

אַרְעָא. דִּינִי אֱלֹהֵא דְאַבְהֵתְכּוֹן יְהִיב לְכּוֹן: ב לֹא תִסְפוּ עַל-

הַדָּבָר אֲשֶׁר אֲנִי מְצִיָּה אֲתֶכֶם וְלֹא תִגְרְעוּ
מִמֶּנּוּ לְשֹׁמֵר אֶת-מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר

אֲנִי מְצִיָּה אֲתֶכֶם: לֹא תִיֻסְפוֹן. עַל פִּתְגָּמָא דְּאָנָּא מִפְּקִיד
יִתְכּוֹן. וְלֹא תִמְנַעוֹן מִנִּיהּ. לְמַטָּר. יִתְּ פְּקוּדִיָּא דִּי אֱלֹהֵכּוֹן. דְּאָנָּא

מִפְּקִיד יִתְכּוֹן: ג עֵינֵיכֶם הֲרֹאוֹת אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה
יְהוָה בְּבַעַל פְּעוֹר כִּי כָל-הָאִישׁ אֲשֶׁר הָלַךְ

אַחֲרֵי בַעַל-פְּעוֹר הִשְׁמִידוּ יְהוָה אֱלֹהֵיָּד
מִקֶּרְבָּה: עֵינֵיכּוֹן חֲזָא. יִת. דְּעַבְדַּי בְּפִלְחֵי בַעַל פְּעוֹר. אָרִי כָל

ד (א) ואלאן יא אסראיל.
אסמע אלדסום ואלאחכאם.
אלתי אנא מעלמכם לתעמלו
בהא. לפי תחיון. ותדכילו
פתחוזו אלבלד. אלדי אללה
אלאה אביאיכם מעטיכם:
(ב) לא תזידו שייא. עלי מא
אמרכם בה. ולא תנקצו מנה.
בל אחפצו וצאיא אללה
רבכם. אלדי אנא אמרכם
אליום: ג) ועיונכם קד ראת.
גמיע מא צנע אללה בפעור
אלצנם. אן כל רגל אתבעה.
אנפד'ה אללה רבכם מן בינכם:

• רס"י •

ד ז לֹא תִסְפוּ. כְּגוֹן חֲמֵשׁ פְּרָשִׁיּוֹת בַּתְּפִלִּין, חֲמִשָּׁת מִינֵין בַּלּוּלָב, וְחֲמֵשׁ צִיצִיּוֹת, וְכֵן וְלֹא
תִגְרְעוּ:

תפסיר רס"ג

(ד) וְאַנְתֶּם אֱלֹלֵאזְמִין. טאעה
אללה רבכם. כלכם אחיא
אליום: ה) אַנְצִירוּ קֹדַעַלְמַתְכֶם.
רסומא ואחכאמא. כמא
אמרני אללה רבי. לתצנעוהא
פי אלבלד. אלדאי אנתם.
צאירין אליה לתחווזה:
(ו) פֶּאֶחְפְּצִוְהָא וְאַעֲמִלוּ בָהּ.
לאנהא חכמתכם ופהמכם.
בחצירה אללאמם. אד' הם
סמעו הד'ה אלרסום. יקולון
אינינא. אן הד'א אלקביל
אלכביר. שעב חפים פהים:
(ז) לֹאן אֵיידָא אִמְהָ כְּבִירָה. לָהּ
אלאה קריב מנהא. כאללה

גוברא. דהליך בתר פעלא פעור. שיציה.

וְאַתֶּם מְבִינִךְ: וְאַתֶּם

הַדְּבָקִים בַּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם

חַיִּים כָּלְכֶם הַיּוֹם: וְאַתֶּן

דַּאדְבִיקְתֶּן. בְּדַחֲלָתָא דִּי אֱלֹהִכֹן.

קִימִין כּוֹלְכוֹן יוֹמָא דִּין: (שני)

וְרֵאָה | לְמַדְתִּי אֶתְכֶם

חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים כַּאֲשֶׁר

צִוֵּנִי יְהוָה אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת כֵּן

בְּקֶרֶב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם

בָּאִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: חזו

דאלפית יתכון. קימין ודינין. כמא דפקדני ואלהי. למעבד כן. בגו

ארעא. דאתון. עלין לתמן למירתה: ושמרתם ועשיתם

כי הוא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים

אשר ישמעון את כל החקים האלה ואמרו

רק עם-חכם ונבון הגוי הגדול הזה: ותשרון

ותעבדון. ארי היא חכמתכון וסוכלתנותכון. לעיני עממיא. דישמעון.

ית כל קימיא האלין. ויימרון. לחוד עם חפים וסוכלתן. עמא רבא

הדין: כי מי-גוי גדול אשר-לו אלהים קרבים

— רש"י —

וּשְׁמִרְתֶּם. זו משנה: וְעִשִּׂיתֶם. כמשמעו: כי הוא חכמתכם ובינתכם וגוי. בזאת תחשבו
חכמים ונבונים לעיני העמים:

וזלק הדקדוק: לעשות כן בקרב הארץ. תיבת כן בזקף קטן דלא כדפוסים וכ"כ א"ת.

תפסיר רס"ג

אליו ביהוה אלהינו

בכל-קראנו אליו: ארי מן עם

רב. דליה אלה קריב ליה לקבלא

צלותיה בעדן עקתיה. ביי אלהנא, בכל

עדן דאנחנא מצלן קדמוהי: וימי

גוי גדול אשר-לו חקים

ומשפטים צדיקים בכל

התורה הזאת אשר אנכי

נתן לפניכם היום: ומן עם רב.

דליה. קימין ודינין קשיטין. בכל אוריתא

הדא. דאנא. יהיב קדמיכון יומא דין: ט רק השמר לך

ושמר נפשך מאד פן-תשכח את-הדברים

אשר-ראו עיניך ופן-יסורו מלבבך כל ימי

חיך והודעתם לבניך ולבני בניך: לחוד. אסתמר

לך וטר נפשך לחדא. דלמא תתנשי ית פתגמא דחזאה עינך. ודלמא

יעדון מלבך. כל יומי חיך. ותהודענון לבנך ולבני בנך: ד יום

אשר עמדת לפני יהוה אלהיך בחרב באמר

יהוה אלי הקהל-לי את-העם ואשמעם

רבנא. מתא מא דעונאה:

(ח) ואייה' אמה כבירה. להא

רסום ואחכאם עאדלה. כגמיע

הדיה אלתורייה. אלדי' אנא

תאליהא עליכם אליום:

(ט) וכ'אצה אחתרו ואחפי'

נפסד גדא. כלא תנסא

אלכלאם אלדי' ראתה עינאך.

ולא יזול מן קלבך. טול אייאם

תיאתך. כל ערפה לאבנד ואבן

אבנד: (י) פי יום וקפת בין ידי

אללה רבך ענד חריב. חין קאל

אללה לי אגמע לי אלקום. חתי

אסמעם כלאמי. לפי יתעלמו

— רס"י —

ח חקים ומשפטים צדיקים. הגונים ומקבלים: ט רק השמר לך וגוי פן תשכח את הדברים. אז כשלא תשכחו אותם ותעשו על אמתתם תחשבו חכמים וגבונים ואם תעזבו אותם מתוך שכחה תחשבו שוטים: י יום אשר עמדת. מוסב על מקרא שלמעלה ממנו אשר ראו עיניך, יום אשר עמדת בחרב אשר ראיתם את הקולות ואת

תפסיר רס"ג

אן יכ'אפונג. טול אלאים
אלדי הם מקימין אחיא עלי
אלארץ. ויעלמון בניהם:
(יא) ותקדמתם ונקפתם אספל
אלגבל. והו משתעל באלנר
אלי כבד אלסמא. יחיס בזה
סואד אלגים ואלצ'באב:
(יב) פכלמכם אללה מן לדן
אלנר. פכנתם סאמעין
אלכלאם. ושבחא לם תרון סוא
אלצות פקט: (יג) ואכ'ברכם
בעדה. אלדי אמרכם אן
תעמלו בזה אלעשר אלכלמאת.
וכתבהא עלי לוחי אלחגארה:

אֶת־דְּבָרֵי אֲשֶׁר יִלְמְדוּן
לִירְאָה אֹתִי כָּל־הַיָּמִים
אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עַל־הָאָדָמָה
וְאֶת־בְּנֵיהֶם יִלְמְדוּן: יוֹמָא.

דקמתא. קדם יי אלהך בחורב. פד אמר
יי לי. פנוש קדמי ית עמא. ואשמענון ית
פתגמי. דילפון למדחל קדמי. כל יומיא
דאנון קימין על ארעא. וית בניהון ילפון:

וְתַעֲמְדוּן תַּחַת הַהָר וְהָהָר
בְּעַר בָּאֵשׁ עַד לֵב הַשָּׁמַיִם
חֶשֶׁד עֲנֹן וְעֶרְפֹּל:

בספרי
תיכון

וקריבתון וקמתון בשפולי טורא. וטורא.
בער באישתא עד צית שמיא. חשוכא עננא ואמשתא: יב וידבר
יהנה אליכם מתוך האש קול דברים אתם
שמעים ותמונה אינכם ראים זולתי קול: ומליל
יי. עמכון מגו אישתא. קל פתגמין אתון שמעין. ודמו. ליתכון חזן
אלהין קלא: יג ויגד לכם את-בריתו אשר צוה
אתכם לעשות עשרת הדברים וכתבם
על-שני לוחות אבנים: וחוי לבון ית קימיה. דפקיד יתכון
למעבד. עשרא פתגמין. וכתבנון על תרין לוחי אבניא:

— רס"י —

הלפידים: ילמדון. ילפון, לעצמם: ילמדון. יאלפון, לאחרים:

תפסיר רס"ג

יד) ואמרני פי ד'אלך אלוקת.
באן אעלמכם רסומא
ואחכאמא. אעמלודא פי
אלבלד. אלד'י אנתם גאיוון
אליה לתחוזוה: טו) פאחד'רו
גדא עלי נפוסכם. פאנכם לם
תרון שבדא. פי יום כ'אטבכם
אללה. פי חריב מן וסט אלנר:
טז) כלא תהלכוהא פתצענו
לכם פסלא עלי שכל כל שכי'.
מן ד'כר או אנת'י: יז) או שכל
מן ב'האים אלארץ. או שכל
מן טאיר ד'ו גנאח. אלד'י וטיר
פי אלסמא: יח) או שכל מומא

יד) ואתי צוה יהוה בעת
ההוא ללמד אתכם חקים
ומשפטים לעשותכם אתם
בארץ אשר אתם עברים
שמה לרשתה: ויתי. פקיד יי
בעדנא ההוא. לאלפא יתכון. קימין
ודינין. למעבדכון יתהון. בארעא.
דאתון. עברין לתמן למירתה:
מאד ונשמרתם

לנפשיכם כי לא ראיתם
כל-תמונה ביום דבר יהוה אליכם בחרב
מתוך האש: ותסתמרון לחדא לנפשתיכון. ארי לא חזיתון כל
דמו. ביומא. דמליל יי עמכון. בחרב מגו אישתיא:
טז) פן-תשחתון ועשיתם לכם פסל תמונת
כל-סמל תבנית זכר או נקבה: דלמא תחבלון.
ותעבדון לכון. צלם דמות כל צורא. דמות דבר או נוקבא:
יד) תבנית כל-בהמה אשר בארץ תבנית
כל-צפור כנף אשר תעוף בשמים: דמות. כל
בעירא דבארעא. דמות כל צפר גפא. דפרח באויר רקיע שמיא:
יח) תבנית כל-רמש באדמה תבנית כל-דגה

— רס"י —

יד) ואתי צוה ה' בעת ההוא ללמד אתכם. תורה שבעל פה: טז) סמל. צורה:

זולק הדקדוק: יד) ואתי צוה יי. ס"א תיבת ואתי ברביע (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

ידב עלי' אלארץ. או שכל מן אלסמך. אלד' פי אלמא תחת אלארץ: יט) וכלא תרפע עינאך אלי' אלסמא. ותנצ'ר. אלשמס ואלקמר ואלכואכב. וסאיר נגום אלסמא. ותזול. ותסגד להא ותעבדהא. אלד' בת' נורהא אללה רבך. לגמיע אלשעוב. אלד' תחת גמיע אלסמא: כ) ואנתם אצטפאכם אללה. ואכ'רגכם מן שביה בכור אלחדיד מן מצר. לתכוננו לה. שעב צפוח כהד'א אליוס: כא) ואד' קד וגד אללה עלי

אֲשֶׁר-בַּמִּים מִתַּחַת לָאָרֶץ:
דְּמוּת. כָּל רַחֲשָׁא דְּבִארְעָא. דְּמוּת. כָּל
נוּגֵי דְּבִמְיָא מְלָרַע לְאֶרְעָא: יט) וּפְנִי-
תִּשָּׂא עֵינֶיךָ הַשָּׁמַיְמָה
וְרֵאִיתָ אֶת-הַשָּׁמַשׁ וְאֶת-
הַיָּרֵחַ וְאֶת-הַכּוֹכָבִים כָּל
צִבְא הַשָּׁמַיִם וְנִדְחַת
וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם וְעַבַּדְתָּם
אֲשֶׁר חָלַק יְהוָה אֱלֹהֶיךָ

אַתֶּם לְכָל הָעַמִּים תַּחַת כָּל-הַשָּׁמַיִם: וְדַלְמָא
תִּזְקוּף עֵינֶךָ לְשִׁמְיָא. וְתַחֲוִי. ית שמשא וית סיהרא וית כוכביא. כל
חילי שמיא. ותטעי. ותסגוד להון ותפלחנין. דזמין. יי) אלהך יתהון.
לכל עממיא. תחות כל שמיא: כ) ואתכם לקח יהוה
ויוצא אתכם מכור הברזל ממצרים להיות לו
לעם נחלה פיוס הוה: ויתכון קריב יי) לדחלתיה. ואפיק
יתכון. מכורא דברזל ממצרים. למהוי ליה. לעם אחסנא פיוסא
הדין: כא) ויהוה התאנף-בי על דבריכם וישבע
לבילתי עברי את-הירדן ולבילתי-בא אל-

רס"ד

וכן הוא אומר (תכליס לו, ג) כי החליק אליו
בעיניו למצא עונו לשנא: כ) מכור. הוא כלי
שמזקקים בו את הזהב: כא) התאנף. נתמלא
רוגז: על דבריכם. על אודותיכם על
עסקיכם:

יט) ופני תשא עיניך. להסתכל בדבר ולתת
לב לשוב לטעות אחריהם: אשר חלק וגוי
לכל העמים. להאיר להם. דבר אחר
לאלהות. לא מנען מלטעות אחריהם, אלא
החליקם בדברי הבליהם לטרום מן העולם.

תפסיר רס"ג

הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה: וּמִן
 קֶדֶם יְיָ הוּא רָגַז עָלַי עַל פִּתְגָּמִיכֹן. וְקִיִּים.
 בְּדִיל דְּלֹא לְמַעַבְרֵי יְת יִרְדְּנָא. וּבְדִיל
 דְּלֹא לְמִיעַל לְאַרְעָא טְבָתָא. דִּי אֱלֹהֶךְ;
 יְהִיב לָךְ אַחֲסָנָא: כִּי אֲנֹכִי מֵת
 בָּאָרֶץ הַזֹּאת אֵינֶנִּי עֹבֵר
 אֶת־הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם עֹבְרִים
 וִירִשְׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ

בְּסִבְבָּכֶם וְקִסֶּם לֹלֵא אַעֲבֹר
 אֶל־אֶרֶדְן. וְלֹלֵא אֶדְכֵּל אֶלְבָּלֵד
 אֶלְגִּיִּיד. אֶלְדִּי אֶלְלֵה רַבֵּךְ
 מְעַטִּיד נַחֲלָה: כִּב) וְאַנָּא מְאִית
 פִּי הָדִיא אֶלְבָּלֵד. לֹא אַעֲבֹר
 אֶל־אֶרֶדְן. וְאַנְתֶּם עֲאֲבְרוּהָ.
 פִּתְחִיזוּ דִּיאֶלְךְ אֶלְבָּלֵד אֶלְגִּיִּיד:
 כג) אַחֲדִירוּ אֵן תִּנְסוּ עֵהֵד
 אֶלְלֵה רַבְכֶּם. אֶלְדִּי עֵהֵדָה
 מְעַכֶּם. פִּתְצַנְעוּ לָכֶם פִּסְלָא.
 שְׁבַה כָּל מָא נְהַאֲךְ עֵנָה אֶלְלֵה
 רַבֵּךְ: כד) לֹאֵן עֲקָאֵב אֶלְלֵה

הַטּוֹבָה הַזֹּאת: אֲרִי אָנָּא. מְאִית בְּאַרְעָא הָדָא. לִית אָנָּא עֹבֵר
 יְת יִרְדְּנָא. וְאַתּוֹן עֹבְרִין. וְתִירְתּוּן: יְת אַרְעָא טְבָתָא הָדָא:
 כג) הַשְׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן־תִּשְׁכַּחוּ אֶת־בְּרִית יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל
 תְּמוּנֹת כָּל אֲשֶׁר צִוָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: אֲסַתְּמְרוּ לְכוֹן.
 דְּלִמָּא תִתְנַשּׁוּן יְת קִימָא דִּי אֱלֹהֵכֹן. דְּגִזֹּר עִמָּכֹן. וְתַעֲבֹדוּן לְכוֹן צִלָּם
 דְּמוֹת כּוֹלָא. דְּפַקְדֹּךְ יְיָ אֱלֹהֶךְ: כד) כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ

— רש"י —

כג) כִּי אֲנֹכִי מֵת וְגו' אֵינֶנִּי עֹבֵר. מֵאַחַר עֹבְרִין: כג) תְּמוּנֹת כָּל. תְּמוּנֹת כָּל דְּבָר:
 שְׁמֵת מִהִיכָן יַעֲבֹר, אֵלֹא אֵף עֲצֻמוֹתֵי אֵינִם אֲשֶׁר צִוָּךְ ה'. אֲשֶׁר צִוָּךְ עָלֶיךָ שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת:

זֶלֶק הַלְקָדוֹק: כג) כִּי אֲנֹכִי מֵת בָּאָרֶץ. תִּיבַת אֲנֹכִי בְּרַבִּיעַ בְּכָל הַתִּיגָאן וְהַמִּתְכֹּנֵן בְּזֶה יִמְצָא
 טוֹב טַעַם וְדַעַת. וּכְשֶׁתִּדְקֹק בְּמִקְרָאוֹת לֹא תִמְצָא שְׁנוֹכַר שֵׁם מִיתָה סְמוּךְ לְשֵׁם מִשָּׁה. וַיִּמַּת שֵׁם
 מִשָּׁה בָּאָה מִלֵּת שֵׁם וְהַפְסִיקָה וְכֵן מִשָּׁה עֲבָדִי מִתְּפִיקָה תִּיבַת עֲבָדִי בְּאַמְצַע כִּי סוּדוֹ עַץ
 הַחַיִּים. וְעִינֵן בְּזוּהַר שְׁמוֹת דָּף קַע"ד ע"א וּבִפְרִשְׁתָּ בְּרֵאשִׁית דָּף כ"א ע"ב וּדָף ל"ז וְרִישׁ דָּף ל"ח
 וּדָף נ"ג ע"א וּבִפְרִשְׁתָּ וַיְחִי דָּף רכ"א ע"א וּבִפְרִשְׁתָּ שְׁמִינִי וּבִפְרִשְׁתָּ אַחֲרֵי מוֹת וּבִרְעִיא מִהִמְנָא
 מִשְׁפָּטִים. פִּירוּשׁ עַץ חַיִּים עַץ הַיּוֹנֵק מִן הַחַיִּים הֵם חו"ב ע"ש:

תפסיר רס"ג

רַבֵּךְ נֶאֱדָר אֶפְאֵלָהּ. הוּא אֶלְטָאִיק
אֶלְמַעְאִקָב: (כה) וְאֶדְיָא אֶוֹלְדָתָם
בְּנִין וּבְנֵי בְנִין. וְעִתְקָתָם פִּי
אֶלְבֵּלֵד. פֶּאֶפְסִדָתָם. בָּאֵן עֲמִלָתָם
פֶּסְלָא מִן כָּל שִׁבְהָ. וּפְעִלָתָם
אֶלְשֵׁר. בֵּין יְדֵי אֶלְלָה רַבְכָּם
וְאֶסְכִּיטְמִוּהָ: (כו) קֹדֶד אֶשְׁהִידָת
עֲלֵיכֶם מִן אֱלֹיִם אֶלְסִמְאֻואַת
וְאֶלְאֶרֶץ. אֲנַכֶּם סִתְבִּידוֹן
סְרִיעָא. עֵן אֶלְבֵּלֵד. אֶלְדִּי
אֲנַתָּם עֶאֱבְרִין אֶלְאֶרְדֵּן אֶלִּיהָ
לְתַחְוִוָּה. וְלֹא תִטּוֹל מִדְתְּכֶם
פִּיהָ. בֹּל אֲנַפְאֶדְיָא תִנְפַּדִּין:
(כו) וְיִבְדְּדֶכֶם אֶלְלָה פִּי מֵא

כֹּלָא. וְתַעֲבִדוֹן דְּבִישׁ. קֹדֶם יי אֱלֹהֶךְ לְאֶרְגֹּזָא קְדָמוּהִי:
כֹּ הָעִידָתִי בְכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ
כִּי־אֲבַד תֹּאבְדוֹן מֵהָרַם מֵעַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם
עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא תֵאָרִיכּוּן
יָמִים עָלֶיהָ כִּי הַשָּׁמַד תִּשְׁמָדוּן: אִסְהִידִית בְּכוּן יוֹמָא
דִּין יַת שְׁמִיָּא וְיַת אֶרְעָא. אֲרִי מִיבִד תִּיבִדוֹן בְּפִרְיעָא. מֵעַל אֶרְעָא.
דִּאֲתוֹן. עֲבְרִין יַת יַרְדֵּנָא. לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ. לֹא תִירְכּוּן יוֹמִין עֲלֶיהָ. אֲרִי
אֲשִׁיתִּיצָאָה תִשְׁתִּיצוֹן: כֹּ וְהִפִּיץ יְהוָה אֶתְכֶם בְּעַמִּים

— רס"י —

לְוִנוֹשְׁנָתָם. כְּדִי שְׁלֹא יִתְקִים בְּהֶם (פסוק כו) כִּי
אֲבַד תֹּאבְדוֹן וְהוּא שְׁנַאֲמַר (דניאל ט, יד) וְיִשְׁקֹד
ה' עַל הָרַעָה וְיִבְיָאָה עֲלֵינוּ כִּי צָדִיק ה'
אֶלְהֵינוּ. צְדָקָה עֲשֵׂה עִמָּנוּ שְׁמַחֵר לְהִבְיָאָה
שְׁתֵּי שָׁנִים לִפְנֵי זְמַנָּה: כֹּ הָעִידָתִי בְכֶם.
הֲנִי מְזַמֵּן לְהִיּוֹת עֲדִים שְׁהִתְרִיתִי בְכֶם:

אֲכֹלָה הוּא אֵל קִנָּא: אֲרִי יי
אֱלֹהֶךְ. מִימְרִיהָ אִישָׁא אֲכֹלָה הוּא. אֵל

קִנָּא: פ טִיִּלְדִּיטְטִד בִּסְפָרִי תִיטָן כֹּה כִּי־

תוֹלִיד בָּנִים וּבְנֵי בָנִים

וְנוֹשְׁנָתָם בָּאֶרֶץ וְהִשְׁחָתָם

וְעִשְׂיָתָם פֶּסֶל תְּמוֹנֹת כָּל

וְעִשְׂיָתָם הָרַע בְּעֵינֵי

יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ לְהַכְעִיסוֹ: אֲרִי

תִּלְדוֹן בְּנִין וּבְנֵי בְנִין. וְתַתְעִתְקוֹן

בְּאֶרְעָא. וְתַחֲבִלוֹן. וְתַעֲבִדוֹן צִלָם דְּמוֹת

כֹּלָא. וְתַעֲבִדוֹן דְּבִישׁ. קֹדֶם יי אֱלֹהֶךְ לְאֶרְגֹּזָא קְדָמוּהִי:

כֹּ הָעִידָתִי בְכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ

כִּי־אֲבַד תֹּאבְדוֹן מֵהָרַם מֵעַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם

עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא תֵאָרִיכּוּן

יָמִים עָלֶיהָ כִּי הַשָּׁמַד תִּשְׁמָדוּן: אִסְהִידִית בְּכוּן יוֹמָא

דִּין יַת שְׁמִיָּא וְיַת אֶרְעָא. אֲרִי מִיבִד תִּיבִדוֹן בְּפִרְיעָא. מֵעַל אֶרְעָא.

דִּאֲתוֹן. עֲבְרִין יַת יַרְדֵּנָא. לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ. לֹא תִירְכּוּן יוֹמִין עֲלֶיהָ. אֲרִי

אֲשִׁיתִּיצָאָה תִשְׁתִּיצוֹן: כֹּ וְהִפִּיץ יְהוָה אֶתְכֶם בְּעַמִּים

כֹּ אֵל קִנָּא. מִקְנָא לְנֶקֱוֹם אֲנַפְרִימִיט בִּלְעִי

[חֲמָה] מִתְחַרָּה עַל רְגִזוֹ לְהַפְרֵעַ מֵעוֹבְדֵי עֲבוּדָה
וְרָה: כֹּ וְנוֹשְׁנָתָם. רְמִזוֹ לָהֶם שְׁיִגְלוּ מִמְּנָה
לְסוּף שְׁמוֹנָה מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה,
כְּמִנְיָן וְנוֹשְׁנָתָם. וְהוּא הַקָּדִים וְהַגָּלִם לְסוּף
שְׁמוֹנָה מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים וְהַקָּדִים שְׁתֵּי שָׁנִים

תפסיר רס"ג

וּנְשֹׂאֲרֹתֶם מִתִּי מִסֶּפֶר
 בְּגוֹיִם אֲשֶׁר יִנְהֹג יְהוָה
 אֶתְכֶם שְׂמָה: וַיְבַדֵּר יי. יִתְּבוֹן
 בִּינִי עֲמֻמִּיָּא. וְתִשְׁתַּאֲרוּן עִם דְּמִנָּן.
 בְּעֲמֻמִּיָּא. וַיְדַבֵּר יי. יִתְּבוֹן לְתַמָּן:
 כח וַעֲבַדְתֶּם-שֵׁם אֱלֹהִים
 מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם עֵץ וָאֶבֶן
 אֲשֶׁר לֹא-יִרְאוּן וְלֹא
 יִשְׁמְעוּן וְלֹא יֵאכְלוּן וְלֹא
 יִרְיֻחוּן: וְתִפְלַחוּן תַּמָּן לְעֲמֻמִּיָּא פְלַחִי
 טָעוּתָא. עוֹבֵד יְדֵי אֲנָשָׁא. אָעָא וְאִבְנָא. דְּלֹא חֲזֹן וְלֹא שָׁמְעִין. וְלֹא
 אֲכָלִין וְלֹא מְרִיחִין: כט וּבִקְשֶׁתֶּם מִשֵּׁם אֶת-יְהוָה
 אֱלֹהֵיךָ וּמִצֵּאתָ כִּי תִדְרָשׁוּן בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-
 נַפְשֶׁךָ: וְתִתְּבָעוּן מִתַּמָּן. יֵת דְּחִלְתָּא דִּי אֱלֹהֵךָ וְתִשְׁכַּח. אַרִי תִבְעִי
 מִן קְדָמוּהִי. בְּכָל לִבְךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ: ל בַּעֲרֵךְ לֶךָ וּמִצֵּאֹודָךְ כָּל
 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים וְשַׁבַּת עַד-
 יְהוָה אֱלֹהֵיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקִלּוֹ: פד תִּיעֹזֵק לָךְ. וַיִּשְׁכַּחוּנָךְ.
 כָּל פְּתֻמִּיָּא הָאֵלִין. בְּסוֹף יוֹמִיָּא. וְתִתְּנוּב לְדְחִלְתָּא דִּי אֱלֹהֵךָ. וְתִקְבִּיל
 לְמִימְרִיה: לא כִּי אֵל רַחוּם יְהוָה אֱלֹהֵיךָ לֹא יִרְפֶּךָ

בין אלאמם. ויתבקון רהט ד'ו
 אחצא. פי מא בין אלאמם.
 אלד'י יסוקכם אללה אלי ת'ם:
 כח) ותכידמון ת'ם מעבודא.
 מן צנעה' אידי אלנאס. מן
 כ'שב וחגארה. מא לם תבצר
 ולא תסמע. ולא תאפל ולא
 תשתם: כט) פתטלבו מן ת'ם
 אללה רבכם ותגדוה. אד'
 תלתמסוה. מכ'לצא בכל קלבך
 ונפסך: ל) ואדיא ציאק בד.
 ונאלתך. גמיע הד'ה אלאמור
 פי אכיר אלאימם. פתוב אלי
 אללה רבך. ואקבל אמרה:
 לא) לאן אללה רבך טאיק

— רס"י —

כח וַעֲבַדְתֶּם שֵׁם אֱלֹהִים. כְּתִרְגוּמוֹ. עוֹבְדִים לָהֶם: לא לֹא יִרְפֶּךָ. מְלַחְזוּיק בָּךְ
 מִשְׁאֲתֶם עוֹבְדִים לְעוֹבְדֵיהֶם כָּאֵלוֹ אֲתֶם בְּיָדֵיו. וְלִשׁוֹן לֹא יִרְפֶּךָ לִשׁוֹן לֹא יִפְעִיל הוּא.

תפסיר רס"ג

רחום. לא יכילך ולא יתרכך.
ולא ינסא עהד אבאיד אלד'י
קסם בזה להם: לב) ואלאן
פאסאל ען אלאיאם אלאואיל
אלד'י סלפת מן קבלד. מן יום
כ'לק אללה אדם עלי אלארץ.
ומן טרף אלסמא אלי טרפהא.
הל פאן קט מתיל הדא
אלאמר אלעצ'ים. או סמע
מת'לה: לג) והל סמעת אפה
צות אללה. מכלמהא מן וסט
אלנר. כמא סמעת אנת
פעאשת: לד) או רפע אללה לה

וְלֹא יִשְׁחִיתֶךָ וְלֹא יִשְׁכַּח
אֶת-בְּרִית אֲבֹתֶיךָ אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע לָהֶם: אֲרִי אֱלֹהֵא רַחֲמָנָא יי
אֱלֹהֶךָ. לֹא יִשְׁכַּחְנֶךָ וְלֹא יַחְבִּלְנֶךָ. וְלֹא
יִתְנִשִּׁי יָת קִימָא דְאַבְהָתְךָ דְקִים לְהוּן:
לכ כי שאל-נא לַיָּמִים
רֵאשֻׁנִים אֲשֶׁר-הָיוּ לְפָנֶיךָ
לְמֶנ-הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא
אֱלֹהִים | אָדָם עַל-הָאָרֶץ

וּלְמַקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד קִצֵּה הַשָּׁמַיִם הִנֵּהיָה
בְּדִבְרֵי הַגְּדוֹל הַזֶּה אוֹ הַנִּשְׁמָע כָּמָהוּ: אֲרִי שָׁאֵל
בְּעֵן לַיּוֹמָיָא קְדָמָי דְהוּ קְדָמְךָ. לְמֶן יוֹמָא דְבָרָא יי אָדָם עַל אַרְעָא.
וּלְמַסִּיפֵי שָׁמַיָא וְעַד סִיפֵי שָׁמַיָא. הִהוּהָ. בְּפִתְגָמָא רַבָּא הַדִּין, אוֹ
הַאֲשַׁתְּמַע דְכּוֹתִיָּה: לג הַשְׁמַע עִם קוֹל אֱלֹהִים מְדַבֵּר
מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בְּאֲשֶׁר-שָׁמַעְתָּ אֹתָהּ וַיְחִי: הַשְׁמַע
עָמָא קַל מִימְרָא דִּי. מִמְלִיל מְגוֹ אִישְׁתָּא, כְּמָא דְשִׁמְעַתָּא אֹת
וְאִתְקִים: לד אוֹ | הַנִּסָּה אֱלֹהִים לָבוֹא לְקַחַת לוֹ גּוֹי

— רס"י —

לא יתן לך רפיון, לא יפריש אותך מאצלו.
וכן אחזקתיו ולא ארפנו (שכ"ט ג ד), שלא ננקד
ארפנו. כל לשון רפיון מוסב על לשון מפעיל
ומתפעל, כמו (מלכים ב' ד, כז) הרפה לה, תן
לה רפיון (דברים ט, יד) הרף ממני, התרפה
ממני: לז לימים ראשונים. על ימים
ראשונים: ולמקצה השמים. וגם שאל לכל

הברואים אשר מקצה אל קצה זהו פשוטו.
ומדרשו, מלמד על קומתו של אדם שהיתה
מן הארץ עד השמים והוא השעור עצמו
אשר מקצה אל קצה: הנהייה בדבר הגדול
הזה. ומהו הדבר הגדול, השמע עם וגוי:
לז הנסה אלהים. הכי עשה נסים שום
אלוה, לבא לקחת לו גוי וגוי. כל ההיין

תפסיר רס"ג

מִקְרָב גוֹי בְּמִסֵּת בְּאֶתֶת
וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה וּבִיד
חֲזָקָה וּבִזְרוּעַ נְטוּיָה
וּבְמוֹרָאִים גְּדֻלִּים כָּל
אֲשֶׁר-עָשָׂה לָכֶם יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ:
אוֹ נִסִּין עֲבַד יי. לְאֶתְגַּלְּאָה. לְמַפְרֵק לִי
עִם מִגֹּז עִם. בְּנִסִּין בְּאֶתֶן וּבְמוֹפְתִין
וּבְקִרְבָּא. וּבִיד תִּקְיָפָא וּבְדַרְעַ מְרָמָם.
וּבְחֻזְנוֹן רַבְרַבִּין. כָּל. דְּעֲבַד לְכוֹן. יי
אֶלְהֻכוֹן. בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיכוֹן: לֵךְ אֶתָּה

עלמא. באן צ'הר פתכלין
לה אמה מן בין אכ'רא.
באעלאם ואיאת ובראהין
ומלחמה. ויד שדידה וד'ראע
ממדודה. ומכ'אוף עצ'ימה.
כמא צנע לכם אללה רבכם.
במצר בחצרתכם: לה) פאנת
יגב עליך אן תעלם. אן
אללה הו אלאלאה. לא גירה
ולא סואה: לו) ומן אלסמא
אסמעך צותה ליו'בך.
(קרי: ל'אדבך) ועלי' אלארץ
אוראך נארה אלעצ'ימה.
וסמעת פלאמה מן דאכ'להא:

הִרְאֵתָ לְדַעַת כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים אֲיֵן עוֹד
מְלַבְּדוֹ: אֵת אֶתְחַזִּיתָא לְמַדַּע. אֲרִי יי הוּא אֱלֹהִים. לִית עוֹד בְּר
מְנִיָּה: לו מִן-הַשָּׁמַיִם הַשְּׁמִיעַךְ אֶת-קְלוֹ לְיִסְרְךָ
וְעַל-הָאָרֶץ הִרְאֵךְ אֶת-אִשׁוֹ הַגְּדוּלָּה וּדְבָרֵיו
שָׁמַעַתָּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ: מן שְׁמִיָּא. אִשְׁמַעְךְ יֵת קַל מִיִּמְרֵיה
לְאֶלְפוֹתֶךָ. וְעַל אֶרְעָא. אֲחֻזְךָ יֵת אִישְׁתִּיָּה רַבְתָּא. וּפְתַגְמוֹהִי שְׁמַעְתָּא

• רש"י •

נפלאות שהביא עליהם מכות מפלאות:
ובמלחמה. בים, שנאמר (שם יד, כה) כי ה'
נלחם להם: לכ ה'ראת. פתרגומו אתחזיתא.
בשנתן הקדוש ברוך הוא את התורה פתח
להם שבועה וקיעים. וכשם שקרע את
העליונים כך קרע את התחתונים. וראו
שהוא יחידי, לכך נאמר אתה ה'ראת לדעת:

הללו תמיהות הן, לכך נקודות הן ב'חט"ף
פת"ח, הנהייה הנשמע, הנסה, השמע:
במסות. על ידי נסיונות הודיעם גבורותיו,
בגון (שמות ט, ט) התפאר עלי, אם אוכל
לעשות כן, הרי זה נסיון: באותות. בסימנים
להאמין שהוא שלוחו של מקום, בגון
(שמות ז, ט) מה זה בידך: ובמופתים. הם

תפסיר רס"ג

לז) ודיאלקט בעד מא אהב
אבאיד. ואכ'תאר נסלהם מן
בעדהם. ואכ'רגד ברצ'אה.
בקוונה אלעצ'ימה מן מצר:
לח) ליקר'ץ אטמא. אכתי'ר
ואעצ'ם. מנד מן בין ידיד.
לידכ'לד. ליעטיד בלד'הם. נחלה
פמא תרי' אליוס: לט) פאעלם
דיאלד. וארד'דה פי קלבד. אן
אללה הוא אלאלאה. פי
אלסמאואת אלעליא ואלארץ
אלספלא. לא סואה: מ) ואחפ'ץ
רסומה ווצא'יאה. אלתי אנא
אמרד בהא אליוס. לפי זכ'אר
לד. ולבגיד מן בעדד. ולפי

מגו איש'תא: לו) ותחת כי אהב
את-אבותיך ויבחר בזרעו
אחריו ויצאך בפניו בכחו
הגדל ממצרים: וחלף. ארי רחים
ית אבהתך. ואתרעי בבניהון בתריהון.
ואפקך במימריה. בחיליה רבא ממצרים:
לח) להוריש גוים גדלים
ועצמים ממך מפניך
להביאך לתת-לך את-
ארצם נחלה פיום הזה:

לתר'כא. עממין. רברבין ותקיפין. מנד מן

קדמד. לאעלותך. למתן לד ית ארעהון. אחסנא פיומא הדין:
לט) וידעת היום והשבת אל-לבבך כי יהוה
הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ
מתחת אין עוד: ותדע יומא דין. ותתיב ללבך. ארי יי הוא
אלהים. דשכינתיה בשמיא מלעילא. ושלט על ארעא מלרע. לית
עוד: מ) ושמרת את-חקיו ואת-מצותיו אשר
אנכי מצוך היום אשר ייטב לך ולבניך

— רס"י —

נגד אבותם עשה פלא. ואל תתמה על
שהזכירם בלשון יחיד, שהרי כתבם בלשון
יחיד ויבחר בזרעו אחריו: לח) ממך מפניך.
סרסחו ודר'שחו להוריש מפניך גוים גדולים
ועצומים ממך: פיום הזה. כאשר אתה

לז) ותחת כי אהב. וכל זה תחת אשר אהב:
ויצאך בפניו. כאדם המנהיג בנו לפניו
שנאמר (שמות יד, יט) ויסע מלפך האלהים
ההולך וגוי וילך מאחריהם. דבר אחר ויצאך
בפניו בפני אבותיו, כמו שנאמר (תכליס עח, יז)

תפסיר רס"ג

תטול מִדֶּתֶד. פִּי אֶלְבֵּלֶה. אֶלְדִּי
אֶלְלֶה רֶבֶךְ. מַעֲטִיד טוֹל
אֶלְזִמָּאן: (מא) חִינָאדִין אֶפְרוֹ
מוֹסִי תִּלְאֲתִי קָרָא. פִּי גִאֲנֵב
אֶלְאֶרְדֵּן אֶלְשִׁרְקִי: (מב) לִיהֶרֶב
אֶלִּיהָ כָּל קֶאֱתֵל. יִקְתֵּל צֶאֱחֻבָּה
בְּגִיר קֶצֶד. וְהוּא גִיר שֶׁאֲנִי לָהּ
מִן אִמִּס וּמֵא קֶבֶלֶה. פִּיהֶרֶב
אֶלִּי וְאַחֲדָה מְנַהֵא פִּיתִיָּא:
(מג) פֶּבֶצֶר פִּי אֶלְבֵּר. פִּי בִלֵּד
אֶלְסֶהֶל מִן בִּלֵּד רֶאוּבֹן. וּרְמוֹת
פִּי גֶרֶשׁ מִן בִּלֵּד גֹּד. וּגוֹלֵן פִּי

אֲחֵרִיד וְלִמְעַן תִּתְּנֵנִי
יָמִים עַל-הָאָדָמָה אֲשֶׁר
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ
כָּל-הַיָּמִים: וְתִטֵּר יָת קִימוֹהִי וְיָת

פְּקוּדוֹהִי. דִּיאָנָא מְפַקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין.
דִּי־יִטֵּב לָךְ. וְלִבְנֶךָ בְּתֶרְךָ. וּבְדִיל דִּתְוִרִיד
יוֹמִין עַל אַרְעָא. דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ כָּל

יוֹמִיָּא: פ ❧ דְּבִרְתֵּיךְ בְּסִפְרֵי תִימֹן ❧ (שְׁלִישִׁי)

מֵא אֲזִי יְבַדִּיל מֹשֶׁה שְׁלֹשׁ

עָרִים בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרְחָה שָׁמֶשׁ: בְּכִין אֶפְרַיִם
מֹשֶׁה תִּלֵּת קְרוּיִן. בְּעֶבְרָא דִּירְדְנָא. מִדְּנַח שְׁמֶשׁ: מִב לָנֶס שְׁמָה
רוֹצֵחַ אֲשֶׁר יִרְצַח אֶת-רֵעֵהוּ בְּבִלִי-דַעַת וְהוּא
לֹא-שֹׁנֵא לוֹ מִתְּמַל שְׁלֶשֶׁם וְנֶס אֶל-אַחַת
מִן-הָעָרִים הָאֵל וְחִי: לְמַעַרְק לְתַמָּן קְטוּלָא. דִּיקְטוֹל יָת
חֲבֵרִיהָ בְּלֹא מִדְּעִיָּה. וְהוּא. לֹא שְׁנִי לִיָּה מֵאַתְמָלִי וּמִדְּקִמּוֹהִי. וְיַעֲרוֹק.
לְחֻדָּא. מִן קְרוּיָא הָאֵלִין וְיִתְקִים: מִג אֶת-בֶּצֶר בַּמִּדְבָּר
בְּאַרְץ הַמִּישֹׁר לְרֶאוּבֵנִי וְאֶת-רֵאמֹת בְּגִלְעָד

— רס"י —

רוֹצֵחַ הַיּוֹם: מֵא אֲזִי יְבַדִּיל. נָתַן לָב לְהַיּוֹת
חֶרֶד לְדָבָר שְׁיִבְדִּילֶם. וְאַף עַל פִּי שְׁאִינֵן
קוֹלְטוֹת עַד שְׁיִבְדְּלוּ אוֹתָן שְׁבִאֲרֵן כְּנַעַן.
אָמַר מֹשֶׁה, מִצְוָה שְׁאִפְשֹׁר לְקַיְמָה אֶקְיָמָנָה:
בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרְחָה שָׁמֶשׁ. בְּאוֹתוֹ עֶבֶר
שְׁבִמְזֻרְחוֹ שְׁלִירְדֵּן: מִזְרְחָה שָׁמֶשׁ. לְפִי
שְׁהוּא דְּבּוֹק, נְקוּדָה רִי"ש בְּחֶטֶף מִזְרַח
שְׁלִשְׁמֶשׁ, מְקוֹם וְרִיחַת הַשָּׁמֶשׁ:

וְזֶלֶק הַדְּקָדוֹק: מֵא מִזְרְחָה שָׁמֶשׁ. הַרִי"ש בִּשְׁוֹא קִמָּץ בְּכָל הַתִּיגָאן וּכְתַב מִהַרִּי"ב וְז"ל הַרְאוּ
מִזְרַחָה כְּמוֹ מִדְּבָרָה בֵּית אוֹן, וְנִשְׁתַּנָּה לְשׁוֹא מִפְּנֵי הַסְּמִיכוֹת שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ חֲבֵרִיו כִּי פִתַּח הַרִי"ש
תּוֹרָה עַל הַסְּמִיכוֹת עַכ"ל:

תפסיר רס"ג

אלבֹת־נִייה מן בֶּלֶד מִנְשָׁה:
 (מד) וְהָיָה אֶלְשָׁרִיעָה. אֶלְתִּי
 תִּלְאָהָא מוֹסִי בְּחִצְרָה בְּנִי
 אֶסְרָאִיל: (מה) וְהָיָה
 אֶלְשׁוֹאֶהָד. וְאֶלְרָסוּם
 וְאֶלְאֲחַפָּאם. אֶלְדִּי אָמַר בְּהָא
 מוֹסִי בְּנִי אֶסְרָאִיל. פִּי כִּירוּגָהֶם
 מִן מִצְרָיִם: (מו) פִּי דִיאָד גִּאֲנָב
 אֶלְאֶרְדֵּן פִּי אֶלְוָאֵד. מָמָא יִלִּי
 בֵּית פְּעוּר. פִּי בֶלֶד סִיחוּן מֶלֶךְ
 אֶלְאֶמּוֹרִיִן. אֶלְמָקִים פִּי חֲשַׁבּוֹן.
 אֶלְדִּי קִתְלָה מוֹסִי וּבְנֵי
 אֶסְרָאִיל. פִּי כִירוּגָהֶם מִן מִצְרָיִם:
 (מז) פְּתָאזוּ בִלְדָה. וּבִלְדָּה עוֹג
 מֶלֶךְ אֶלְבֹת־נִייה. וְהָמָא מִלְכִּי

לַגִּדִּי וְאֶת־גּוֹלָן בַּבָּשָׁן
 לַמִּנְשֵׁי: יֵת בָּצָר בְּמִדְבָּרָא. בְּאַרְעַ
 מִישָׁרָא לְשִׁבְט רְאוּבֵן. וְיֵת רָאמּוֹת
 בְּגִלְעָד לְשִׁבְט גָּד. וְיֵת גּוֹלָן בְּמַתָּנָן
 לְשִׁבְטָא דְּמִנְשָׁה: מִדְּ וְזֹאת הַתּוֹרָה
 אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי
 יִשְׂרָאֵל: וְדָא אוֹרִיתָא. דְּסִדֵּר מֹשֶׁה,
 קֹדֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: מִדְּ אֵלֶּה הָעֵדוּת
 וְהַחֲקִים וְהַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר
 דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: אֵלֶּין סִהֲדוּתָא. וּקִימִיא וְדִינִיא. דְּמִלִּיל
 מֹשֶׁה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. בְּמִפְקָהוֹן מִמִּצְרָיִם: מִדְּ בַּעֲבָר הַיַּרְדֵּן
 בְּגִיא מוֹל בֵּית פְּעוּר בְּאַרְעַ סִיחוּן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי
 אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֲשַׁבּוֹן אֲשֶׁר הִכָּה מֹשֶׁה וּבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: בַּעֲבָרָא דִּירְדֵּנָא בְּחִלְתָּא.
 לְקַבִּיל בֵּית פְּעוּר. בְּאַרְעַ. סִיחוּן מֶלֶכָא אֲמֹרָאֵה. דִּיתִיב בְּחֲשַׁבּוֹן.
 דְּמַחָא מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל. בְּמִפְקָהוֹן מִמִּצְרָיִם: מִדְּ וַיִּירְשׁוּ אֶת־
 אֶרְצוֹ וְאֶת־אֶרֶץ | עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן שְׁנֵי מִלְכֵי

• רש"י •

מִדְּ וְזֹאת הַתּוֹרָה. זוֹ שְׁהוּא עֵתִיד לְסִדֵּר אַחֲרֵי
 פְּרִשָּׁה זוֹ: מִכֹּ אֵלֶּה הָעֵדוּת וְגוֹי אֲשֶׁר דִּבֶּר.
 הֵם הֵם אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם חֲזוֹר
 וְשִׁנְאָה לָהֶם בְּעֶרְבוֹת מוֹאָב:

שִׁמְעוֹן דְּמִוִּיר (מ) שָׂם מֹשֶׁה. הַמְנַהֵג לְהַפְרִיד בִּינֵיהֶם.

תפסיר רס"ג

אלאמורין. אלדי פי גאנב
אלארדן אלשרקי: מח) מן
ערוער. אלדי עלי שאט ואד
ארנון. ואלדי גבל שיאון הו
חרמון: מט) וגמיע אלגור.
גאנב אלארדן אלשרקי. ואלדי
בחירה טברה. תחת מצב
אלקלעה: ה א) תים דעא מוסי
בגמיע אל אסראיל. וקאל להם.
אסמעו אלדסום ואלאחכאם.
אלתי אנא אמרכם אליום.
פתעלמוהא. ואחפצוהא
ואעמלו בהא: ב) אללה רבנא.
עהד מענא. עהדא פי חריב:

האמרי אשר בעבר הירדן

מזרח שמש: ויריתו ית ארעיה.

וית ארע עוג מלכא דמתנן. תרין מלכי
אמוראה. דבעברא דירדנא. מדנח

שמשא: מח מערער אשר על-

שפת-נחל ארנן ועד-הר

שיאן הוא חרמון: מערוער.

דעל פיף נחלא דארנון. ועד טורא

דשיאון הוא חרמון: מט) וכל-

הערבה עבר הירדן

מזרחה ועד ים הערבה תחת אשדת הפסגה:

וכל מישרא. עברא דירדנא מדנחא. ועד ימא דמישרא. תחות משפך

מי רמתא: פ ס' המדבר בספרי תימן (רביעי) ה ויקרא

משה אל-כל-ישראל ויאמר אליהם שמע

ישראל את-החקים ואת-המשפטים אשר

אנכי דבר באזניכם היום ולמדתם אתם

ושמרתם לעשתם: וקרא משה לכל ישראל. ואמר להון.

שמע ישראל ית קימא וית דיניא. דאנא. ממליל קדמיכון יומא דין.

ותילפון יתהון. ותטרונו למעבדהון: ב יהוה אלהינו כרת

עמנו ברית בחרב: יי אלהנא. גזר עמנא. קים בחורב:

— רש"י —

מז אשר בעבר הירדן. שהוא במזרח, שהעבר השני היה במערב:

תפסיר רס"ג

ג) וליס מע אבאִינא פֿקט. עהִד
אללה ד'אלד אלעהד. בל מענא
איציא. ונחן ההנא כלנא אחיא
אליום: ד) וד'אלד אן שפאהא
כלמפם אללה. פי אלגבל מן
וסט אלנר: ה) ואנא כנת קאים
בין נור אללה ובניכם פי ד'אלד
אלוקת. לאכ'ברכם בפלאם
אללה. לאנכם כ'פתם אלנאר.
ולם תצעדו אלגבל פקאל לכם:
ו) אנא אללה רבך. אלד'י
אכ'רגתך. מן בלד מצר מן בית
אלעבודייה: ז-י) לא יכון לך
מעבוד אכ'ר מן דוני. ולא

ג לא את אבתינו כרת
יהוה את־הברית הזאת כי
אתנו אנחנו אלה פה היום
כלנו חיים: לא עם אבהתנא. גזר יי
ית קימא הדין. אלהין עמנא. אנחנא
אלין בא. יומא דין פולנא קימין:
ד פנים | בפנים דבר יהוה
עמכם בהר מתוך האש:
ממלל עם ממלל. מליל יי עמכון. בטורא
מגו אישתא: ה אנכי עמד בין־

יהוה ובניכם בעת ההוא להגיד לכם את־
דבר יהוה כי יראתם מפני האש ולא־עליתם
בהר לאמר: אנא. הויתי קאים בין מימרא דיי ובניכון בעדנא
ההוא. לחנאה לכון ית פתגמא דיי. ארי דחילתון מן קדם אישתא.
ולא סליקתון בטורא למימר: ס אנכי יהוה אלהיך
אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים:
אנא, יי אלהך. דאפיקתך. מארעא דמצרים, מבית עבדותא:
ד-י לא יהיה לך אלהים אחרים על־פני לא

— רס"י —

כ לאמר. מוסב על (פסוק ז) דבר ה' עמכם
בהר מתוך האש לאמר אנכי ה' וגו' ואנכי
עומד בין ה' ובניכם: ז על פני. בכל מקום
אשר אני שם וזהו כל העולם. דבר אחר כל
זמן שאני קים. עשרת הדברות כבר פרשתים:

ה ג לא את אבתינו. בלבד כרת ה' וגו' כי
אתנו: ז פנים בפנים. אמר ר' ברכיה, כך
אמר משה אל תאמרו אני מטעה אתכם על
לא דבר, בדרך שהסרסור עושה בין המוכר
ללוקח, הרי המוכר עצמו מדבר עמכם:

תפסיר רס"ג

תצנע לך פסלא וְלֹא שִׁבְחָהּ.
מִמָּא פִּי אֱלֹסְמָא פִּי אֱלֵעֵלוּ.
וּמִמָּא פִּי אֱלֹאֲרִץ פִּי אֱלֹסְפִל.
וּמִמָּא פִּי אֱלֹמָא אֱלֹדִי תַּחַת
אֱלֹאֲרִץ. לֹא תִסְגֵּד לָהּ וְלֹא
תַעֲבֹדָהּ. לֹאֲנִי אֱלֹלָה רַבָּךְ
אֱלֹטִיאִיק אֱלֹמְעֶאקֶב. מִטְּאֵלֵב
בְּדִעֻב אֱלֹאֲבָא מַע אֱלֹבְנִין.
וְאֵלֹתִי וְאֵלֹתִי וְאֵלֹתִי וְאֵלֹתִי
לִשְׁאֲנִי. וּמִגִּאֲזִי בִּאֱלֹאֲחֶסֶאן
לֹאֲלֹאֲלוֹף מִן מַחְבִּי וְחֹאפְצִי
וְצִאֲיָא: (יא) לֹא תַחֲלֹף בְּאֶסֶם
אֱלֹלָה רַבָּךְ וְזֹרָא. לֹאֲנִי אֱלֹלָה לֹא
יִבְרִי. מִן יַחֲלֹף בְּאֶסְמָה וְזֹרָא:

תַּעֲשֶׂה-לְךָ פֶּסֶל | כָּל-
תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם
מִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ
מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם |
מִתַּחַת לָאָרֶץ לֹא-
תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא
תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ אֵל קִנָּא פֶקֶד עוֹן
אֲבוֹת עַל-בָּנִים וְעַל-

שְׁלֵשִׁים וְעַל-רַבָּעִים לְשָׁנָאִי וְעֵשֶׂה חֶסֶד
לְאֵלִפִּים לְאֹהֲבֵי וּלְשֹׁמְרֵי (כ' מִצְוֹתוֹ) מִצְוֹתֵי:
לֹא יְהִי לְךָ אֱלֹה אַחֲרָי, בָּר מְנִי. לֹא תַעֲבִיד לְךָ צִילִם, כָּל דְּמוֹ.
דְּבִשְׁמִיָּא מְלַעֲיָלָא, וְדִבְאַרְעָא מְלַרְע. וְדִבְמִיָּא, מְלַרְע לְאַרְעָא.
לֹא תִסְגֹּד לְהוֹן, וְלֹא תִפְלַחֲנִין. אֲרִי אֲנָא. יי אֱלֹהֶךָ, אֵל, קִנָּא.
מִסַּעַר. חוֹבֵי אֲבָהֶךָ, עַל בָּנִין מְרַדִּין. וְעַל דָּר תְּלִיתִי וְעַל דָּר רַבִּיעִי,
לְשָׁנָאִי. כֹּד מִשְׁלָמִין בְּנִיָּא לְמַחֲטִי, בְּתַר אֲבָהֶךָ. וְעַבִּיד טִיבוֹ,
לְאַלְפֵי דְרִין. לְרַחֲמִי, וּלְנִטְרֵי פִקּוּדֵי: ס לֹא תִשָּׂא אֶת-
שֵׁם-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא כִּי לֹא יִנָּקֶה יְהוָה אֶת
אֲשֶׁר-יִשָּׂא אֶת-שְׁמוֹ לְשׁוֹא: לֹא תִימִי. בְּשִׁמָּא דִּי
אֱלֹהֶךָ, לְמִגִּנָּא. אֲרִי לֹא יִזְכִּי, יי. יתָּ. דִּימִי בְּשִׁמִּיָּה, לְשִׁקְרָא: ס

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: ז- פֶּקֶד. כֵּתֵב מִהֵרִי"ב כֵּךְ מִצְאֲתִי הִפָּה לַפּוֹף בְּסִפְרִים הַמְדוּיִיקִים מִכְתֵּב הַרִר"ד
נ' עֶמְרֵם הַנְּגִיד אִישׁ עֵדֶן:

שִׁמּוֹן הַמּוֹר (ו-ו) אֵל קִנָּא. הַמְנַהֵג לְהַפְרִיד בִּינֵיהֶם.

תפסיר רס"ג

יב-טו) אחפץ' יום אלספת וקד'סה. כמא אמרד אללה רבד. סתה' איאם תעמל ותצנע גמיע צנאיעד. ואליום אלסאבע. סבת ללה רבד. לא תעמל שייא מן אלצנאיע. אנת ואבנד ואבנתד ועבדד ואמתד. ותיורד וחמארד וסאיר בהאימך. וציפך אלד' פי מחאלך. לכי יסתריח. עבדד ואמתד מתילך. ואד'כר. אנך פנת עבדא פי בלד מצר. ואכ'רגד אללה רבד מן ת'ם ביד שדידה וד'ראע ממדודה. ולד'אלך אמרד. אן תקים פי

יב-טו שְׁמֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת
לְקַדְשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צֻוֶּה | יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד
וַעֲשֵׂיתָ כָּל-מְלֹאכֶתְךָ וְיוֹם
הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת | לַיהוָה
אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל-
מְלֹאכָה אֹתָהּ וּבִנְךָ וּבִתְךָ
וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְשׁוֹרְךָ
וְחִמְרְךָ וְכָל-בְּהֶמְתְּךָ וְגֵרְךָ
אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ לְמַעַן יָנוּחַ

עבדך ואמתך כמוך וזכרת כי-עבד היית |
בארץ מצרים ויצאך יהוה אלהיך משם ביד
חזקה ובזרע נטויה על-פן צוה יהוה אלהיך
לעשות את-יום השבת: טר ית יומא דשבתא,
לקדשותיה. כמא דפקדך, יי אלהך. שתא יומין תפלת, ותעביד כל
עבידתך. ויומא שביעאה. שבתא, קדם יי אלהך. לא תעביד כל
עבידא. את ובך וברתך ועבדך ואמתך. ותורד וחמרך, וכל בעירך.
וגיורך, דבקרונך. בדיל. דינוח. עבדך ואמתך, כותך. ותדכר. ארי
עבדא הויתא, בארעא דמצרים. ואפקד יי אלהך מתמן, ביד תקיפא,

— רס"י —

יז-טו שְׁמֹר. ובראשונות הוא אומר (שמות כ) וזכור. שניהם בדבור אחד ובתיבה אחת נאמרו ובשמיעה אחת נשמעו: כַּאֲשֶׁר צֻוֶּה.

קודם מתן תורה במקרה: וזכרת כי עבד היית וגו'. על מנת כן פדאך שתהיה לו עבד ותשמר מצותיו:

תפסיר רס"ג

יום אלסבת: טז) אכרם אביך
ואמך. כמא אמרך אללה רבך.
לכי תטול מדתך. ויכאר לך. פי
אללה. אלדי אללה רבך
מעטיד: יז) לא תקתל אלנפס.
ולא תזון. ולא תסרק. ולא
תשנה עלי צאתך שהאדה
זור: יח) ולא תתמן זוגה
צאתך. ולא תתשה מנזלה.
וציעתה. ועבדה ואמתה תזורה
וחמארה. וגמיע מאלה:
יט) תדיה אלכלמאת. כלם

ובדרע מרמס. על כן. פקדך, יי אלהך.

למעבד, ית יומא דשבתא: ס

כבד את-אביך ואת-

אמך כאשר צונו יהוה

אלהיך למען | יאריכון

ימך ולמען ייטב לך

על האדמה אשר-יהוה

אלהיך נתן לך: יקר ית אבך,

וית אמך. כמא דפקדך, יי אלהך. בדיל, דיירכון יומך. ובדיל, דייטב

לך. על ארעא. די אלהך, יהיב לך: ס לא תרעח: לא,

תקטול נפש: ס ולא תנאף: ולא, תגוף: ס ולא תגנב:

ולא, תגנוב: ס ולא-תענה ברעך עד שוא: ולא

תסהיד בחברך, סהדותא דשקרא: ס ולא תחמד אשת

רעך ס ולא תתאנה בית רעך שדהו ועבדו

ואמתו שורו וחמרו וכל אשר לרעך: ולא תחמיד,

אתת חברך. ולא תרוג, בית חברך. חקליה. ועבדיה ואמתיה, תזריה

וחמריה. וכל, דלחברך: ס (חמישי) את-הדברים

האלה דבר יהוה אל-כל-קהלכם בחר מתוך

— רס"י —

באשת איש: יח ולא תתאנה. לא תרוג אף
הוא לשון חמדה, כמו (בראשית ז, ט) נחמד
למראה, דמתרגמן דמרגג למחזי:

טז כאשר צונו. אף על כבוד אב ואם נצטוו
במורה שנאמר (שמות טו, כה) שם שם לו חק
ומשפט: יז ולא תנאף. אין לשון גאוף אלא

שימן דמור (ט) ואת-אמך. אין לגעות בוא"ו.

תפסיר רס"ג

אללה בהא גמיע קומכם פי
אלגבל. מן לדן אלנר
ואלג'מאם ואלצ'באב. בצות
עצ'ם ג'יר מעאוד. וכתבה
עלי לוחי אלג'והר. ודפעהמא
אלי: (כ) פלמא סמע'תם אלצות
מן לדן צ'לאם אלג'ים. ואלגבל
משתעל באלנר. פתקדם אלי.
רויסא אסבאטכם ומשא'כ'כם:
(כא) פקלתם. הוד'א קוד
אוראנא אללה רבנא פרמה
ועצ'מתה. וסמענא צותה מן
דאכל אלנאר. פעלמנא אליוס.
אנה יגוז אן יפלם אללה

הָאֵשׁ הָעֲנַן וְהָעֶרְפֶּל קוֹל
גָּדוֹל וְלֹא יֶסֶף וַיְכַתְּבֵם
עַל-שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים וַיִּתֵּן
אֵלַי: יְת פתגמ'א הא'לין. מליל יי עם
כל קהלכון בטורא. מגו אישתא עננא
ואמט'תא. קל רב ולא פסיק. וכתבנן. על
תרין לוחי אבניא. ויהבנן לי: ב ויהי
בשמעכם את-הקול מתוך
החשך וההר בער באש
ותקרבו אלי כל-ראשי

שבטיכם וזקניכם: והוה. כמשמעכון ית קלא מגו חשוכא.
וטורא בער באשתא. וקריבתון לותי. כל רישי שבטיכון וסביכון:
כא ותאמרו הן הראנו יהוה אלהינו את-כבודו
ואת-גדלו ואת-קלו שמענו מתוך האש היום
הזה ראינו כי-ידבר אלהים את-האדם וחי:
ואמרתון. הא אחזינא. יי אלהנא ית יקריה וית רבותיה. וית קל
מימריה שמענא מגו אישתא. יומא הדין חזינא. ארי ממליל יי עם
אנשא ומתקים: כב ועתה למה נמות כי תאכלנו
האש הגדלה הזאת אם-יספים | אנחנו לשמע

— רש"י —

יט ולא יסף. מתרגמןן ולא פסק. כי קולו חזק וקנים לעולם. דבר אחר, ולא יסף, לא הוסיף
להראות באותו פומבי:

תפסיד רס"ג

אנסאנא ויחיא: (כב) ואלאן
פלא נהלך. ולא תאכלנא תר'ה
אלנאר אלעצ'מה. פאנא אן
עאנדנא. אסתמאע פלאם
אללה רבנא איצ'א מתנא:
(כג) לאנה אי בשרי. סמע צות
אללה אלחי. מכ'אטבה מן וסט
אלנאר מת'לנא פעאש:
(כד) תקדם אנת ואסמע. גמיע
מא יקולה אללה רבנא. ואנת
תכלמנא בגמיעה. ונסמעה
ונעמל בה: (כה) פסמע אללה
פלאמכם. אד' פלמתמוני.

את-קול יהוה אלהינו עוד
ומתנו: וכען למא נמות. ארי
תיכלנא. אישתא רבתא הדא. אם
מוספין אנחנא. למשמע. ית קל. מימרא
דיי אלהנא. עוד מיתין אנחנא: כג
מי כל-בשר אשר שמע
קול אלהים חיים מדבר
מתוך-האש כמנו ויחי: ארי
מן כל בשרא. דשמע קל מימרא דיי
קימא. ממליל מגו אישתא. פותנא
ואתקים: כד קרב אתה ושמע את כל-אשר יאמר
יהוה אלהינו ואת. | תדבר אלינו את כל-אשר
ידבר יהוה אלהינו אליך ושמענו ועשינו: קרב
את ושמע. ית. כל דימר יי אלהנא. ואת תמליל עמנא. ית כל
דימליל. יי אלהנא. עמך ונקביל ונעבד: כה וישמע יהוה
את-קול דבריכם בדברכם אלי ויאמר יהוה
אלי שמעתי את-קול דברי העם הזה אשר

— רס"י —

כד ואת תדבר אלינו. התשתם את כחי מאהבה. וכי לא היה יפה לכם ללמוד מפני
בנקבה שנוצטערת עליכם ורפיתם את ידי הגבורה ולא ללמוד ממני:

וזלק הדקדוק: כז את קול יי אלהינו. תיבת קול בשני טרסין היפך הדפוסים שעשו אזלא
בתיבת קול:

שמע קול: (כז) שמע קול: הטעם במלת שמע הוא שופר והוא באות שי"ן, והיא מלעיל וכן המנהג הנפוץ.

תפסיר רס"ג

פקאל אללה לי. סמעת פלאם
הולאי אלקום אלדי פלמוד. קד
אחסנו פי גמיע מא קאלו:
(כו) פליתמנו. אן יבקא להם
הדיא אלקלב. אן יכ'אפוני.
ויחפצו וצאיאי טול אלזמאן.
לפי יכ'אר להם. ולבניהם אלי
אלדהר: (כו) אמץ קל להם.
ארגעו אלי אכ'ביתכם:
(כח) ואנת פקם ההנא בין ידי.
חתי אפלמד בגמיע אלוצאיא.
ואלדסום ואלאחפאם אלדי
תעלמיהם. ויצנעון פי אלבלד.
אלדי אנא מעטיהם וחיוונה:
(כט) ואחפצו ואעמלו. פמא
אמרכם אללה רבכם. לא
תזולו ימנה ולא יסרה:

דברו אליך היטיבו כל-

אשר דברו: ושמיע קדם יי ית קל

פתגמיכון. במלותכון עמי. ואמר יי לי.
שמיע קדמי. ית קל פתגמי. עמא הדין
דמלילו עמד. אתקינו כל דמלילו:

בד מיייתן והיה לבבם זה

להם ליראה אתי ולשמר

את כל מצותי כל הימים

למען ייטב להם ולבניהם

לעלם: לוי. דיהי לבא הדין להון.

למדחל קדמי. ולמטר ית כל פקודי כל

יומא. בדיל דייטב להון. ולבניהון

לעלם: בד לך אמר להם שובו לכם לאהליכם:

איזיל אימר להון. תובו לכון למשפניכון: **כד ואתה פה עמד**

עמדי ואדברה אליך את כל המצוה והחקים

והמשפטים אשר תלמדם ועשו בארץ אשר

אנכי נתן להם לרשתה: ואת. הקא קום קדמי. ואמליל

עמד. ית כל תפקידתא. וקימא ודינא דתליפנון. ויעבדון בארעא.

דאנא. יהיב להון למירתה: **כט ושמרתם לעשות באשר**

צוה יהוה אלהיכם אתכם לא תסרו ימין

ושמאל: ותטון למעבד. פמא דפקיד. יי אלהכון יתכון.

תפסיר רס"ג

(ל) בל פי אלטרין. אלדי אמרם אללה רבם תסירון. לפי תחיון ויכאר לם. ותטול מדתם. פי אלבלד אלדי תחיונה: ו (א) ודיא אלוצאניא. ואלדסום ואלאחכאם. אלדי אמרני אללה רבם אן אעלמם. אן תענעוהא פי אלבלד. אלדי אנתם גאיון אליה לתחיונה: (ב) לפי תכאף אללה רבך. ותחפץ גמיע רסומה ווצאניאה אלדי אנא אמרך. אנת ואבנד ואבן אבנד. טול איאם תיאתך. ולפי תטול מדתך: (ג) פאסמע דיאלך יא אסראיל ואחפצה ואעמל בה. לפי יכאר לך. ולפי תכתיר

לא תסטון לימינא ולשמאלא:
בכל-הדרך אשר צוה
יהוה אלהיכם אתכם
תלכו למען תחיון וטוב
לכם והארכתם ימים
בארץ אשר תירשון: בכל
אורחא. דפקיד. יי אלהכון. יתכון תהכון.
בדיל דתיחון וייטב לכון. ותירכון יומין.
בארעא דתירתון: ו וזאת
המצוה החקים והמשפטים
אשר צוה יהוה אלהיכם
ללמד אתכם לעשות

בארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה: ודיא
תפקידתא. קימיא ודיניא. דפקיד. יי אלהכון לאלפא יתכון. למעבד
בארעא. דאתון. עברין לתמן למירתה: ב למען תירא את-
יהוה אלהיך לשמר את-כל-חקתיו ומצותיו
אשר אנכי מצוה אתה ובנך ובן-בנך כל ימי
חיך ולמען יארכו ימך: בדיל דתרחל קדם יי אלהך.
למטר. ית כל קימוהי ופקודוהי דיאנא מפקיד לך. את וברך וברך בך.
כל יומי חך. ובדיל דיירכון יומך: ג ושמעת ישראל
ושמרת לעשות אשר ייטב לך ואשר תרבון
מאד כאשר דבר יהוה אלהי אבתיך לך

תפסיר רס"ג

גדא. כמא ועדך אללה אללה
אבאיד. בלד יפין' לבנא
ועסלא: ד) אעלם יא אסראיל.
אן אללה רבנא אללה אלואחד:
(ה) ואחבב אללה רבך מכל'צא.
בכל קלבך ונפסך ווגדך:
(ו) ותכון הד'ה אלכלמאת. אלתי
אמרך בהא אליום פי קלבך:

אָרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וְדִבְשׁ:
וּתְקַבִּיל יִשְׂרָאֵל וְתִטֵּר לְמַעַבְד.
דִּי־יִטֵּב לָךְ. וּדְתַסְגֹּן לַחֲדָא. כְּמָא דִּמְלִיל
יִי. אֱלֹהָא דְאַבְהֶתְךָ לָךְ. אֶרֶע. עֲבָדָא
חֶלֶב וְדִבְשׁ: פ בספרי
תימן (ששי)

שָׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה |
אֱלֹהֵינוּ יְהוָה | אֶחָד: שָׁמַע

יִשְׂרָאֵל. יִי אֱלֹהֵנָא יִי חַד: **וְאַהֲבַתְּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ**
בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ: וְתִרְחַם.
יְיָ אֱלֹהֶךָ. בְּכָל לִבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל נִכְסְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצִוֶּנְךָ הַיּוֹם עַל-לִבְבְּךָ:

— רס"י —

ו ד'ה' אלהינו ה' אחד. ה' שהוא אלהינו
עתה ולא אלהי האמות, הוא עתיד להיות ה'
אחד, שנאמר (נפיק ג, ט) כי אז אהפך אל
עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם ה'
ונאמר (זכריה יד, ט) ביום ההוא יהיה ה' אחד
ושמו אחד: כ **וְאַהֲבַתְּ**. עשה דבריו מאהבה.
אינו דומה עושה מאהבה לעושה מיראה.
העושה אצל רבו מיראה כשהוא מטריח
עליו מניחו והולך לו: **בְּכָל לִבְבְּךָ**. בשני
יצריה. דבר אחר בכל לבבך, שלא יהיה לבך

זולק הדקדוק: **שָׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה | אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד**. פסיק בכל התיגאן בין תיבת השם
לתיבת אלהינו. וגם לפי הסוד כן צריך כי בחינת כל שם משונה מחבירו. ועיין ברמ"ק מזה
וימתק לחכך הפסיק, ברוך שבחר בהם ובמשנתם. ועיין זוהר ואתחנן דף רס"ג ע"א ובשל"ה דף
רנ"ב ע"א בשם מים חיים ומהר"ם, כי הבא לקבל עליו עול מלכות שמים בשלימות יפסיק
בשמע ג' הפסקות, שמע ישראל פסקא אחת, ה' אלהינו פסקא ב', ה' אחד פסקא ג'. וז"ל פר"ח
סי' ס"א, אמרינן בירושלמי פרק מקום שנהגו דבפסוק שמע צריך להפסיק בין תיבה לתיבה וכן
פירשו בתוס' גבי אנשי יריחו וכ"כ הטור בשם רב עמרם ע"ש ודוק. כי הגמ' הלך אחר הפסק
הטעמים שבתורה:

תפסיר רס"ג

ויהיו פתגמיה האליון. דאנא מפקיד לך.

יומא דין על לבך: וְשִׁנְתָּם

לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָם בְּשִׁבְתְּךָ

בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ

וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ: וּתְתַנֵּנוּן

לְבָנְךָ. וּתְמַלִּיל בְּהוֹן. בְּמִתְבָּךְ בְּבֵיתְךָ

וּבְמִתְבָּךְ בְּאוֹרְחָא. וּבְמִשְׁכְּבְּךָ וּבְמִקְוֶיךָ:

וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל-יָדְךָ וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין

עֵינֶיךָ: וְתִקְטְרִינוּן לְאֵת עַל יָדְךָ. וְהָיוּ לְתַפְלִין בֵּין עֵינֶיךָ:

וּכְתַבְתָּם עַל-מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְתִכְתּוּבְנוּן עַל מְזוֹזֶיךָ. וְתִקְבְּעִינוּן בְּסִפֵּי בֵיתְךָ וּבִתְרַעְךָ: ס' וְהָיָה

כִּי-יָבִיאוּךָ | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע

(ז) וְאִחְכְּהָא לְבָנֶיךָ. וְאִדְרִסְהָא
פִּי חָאֵל גְּלוּסְךָ פִּי מְנֻלְךָ וּפִי
מְסִירְךָ פִּי טְרִיקְךָ. וְעַנְדָּא נִיאֲמִךָ
וְקִיאֲמִךָ: (ח) וְאִעְקֻדְהָא עֲלֵאמָה
עֲלֵי יָדְךָ. וְתִכּוֹן מְנִשׁוּרָא בֵּין
עֵינֶיךָ: (ט) וְאִכְתְּבָהּ עֲלֵי כִידוּד
פְּתוּחָא מְנֵאזְלָךָ וְאִבּוּאֲבָךָ:
(י) וְאִדְאָ אִדְכִּילְךָ אֵלֵלָה רַבָּךְ.

— רס"י —

שְׁנֵאֲמָר (מלכים ז' ז) אָבִי אָבִי רָכַב יִשְׂרָאֵל
וְהָיוּ: וּדְבַרְתָּ בָם. שְׁלֵא יְהֵא עֵיקָר דְּבוּרָךְ
אַלָּא בָם. עֲשֵׂם עֵיקָר וְאַל תַּעֲשֵׂם טַפְלִי:
וּבְשֹׁכְבְּךָ. יְכוּל אֶפְלוּ שְׁכַב בְּחֻצֵי הַיּוֹם,
תִּלְמוּד לֹאמַר וּבְקוּמְךָ. יְכוּל אֶפְלוּ עֲמַד בְּחֻצֵי
הַלַּיְלָה, תִּלְמוּד לֹאמַר בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ. דֶּרֶךְ אֶרֶץ דְּבִרָה תוֹרָה, וְזִמְן
שְׂכִיבָה וְזִמְן קִימָה: ס' וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל
יָדְךָ. אֵלֹו תַפְלִין שְׁבוּרָע: וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין
עֵינֶיךָ. אֵלֹו תַפְלִין שְׁבִרָאשׁ וְעַל שֵׁם מְנִין
פְּרִשְׁוִיתִיהֶם נִקְרָאוּ טַטְפֹת. טט בְּכַתְפֵי שְׂתִימָם,
פֶת בְּאַפְרִיקֵי שְׂתִימָם: ט' מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ. מְזוֹזוֹת
כְּתִיב, שְׁאִין צָרִיךְ אֵלָא אַחַת: וּבְשַׁעְרֶיךָ.
לְרַבּוֹת שְׁעָרֵי חֲצֹרוֹת וְשְׁעָרֵי מְדִינוֹת וְשְׁעָרֵי
עִירוֹת:

וּמִדְּבַק בְּדֶרֶכְיוֹ: אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצִיךְ הַיּוֹם. לֹא
יְהִיוּ בְּעֵינֶיךָ כְּדִיּוּטְגָמָא יִשְׁנָה שְׁאִין אָדָם
סוּפְנָה, אֵלָא בְּחֻדְשָׁה שְׁהַכֵּל רָצִין לְקִרְאָתָהּ.
דִּיּוּטְגָמָא, מְצִינָה הַמֶּלֶךְ הַבָּאָה בְּמִכְתָּב:
ז' וְשִׁנְתָּם. לְשׁוֹן חֲדוּד הוּא, שְׁיִהְיוּ מְחֻדָּדִים
בְּפִיךָ, שְׁאֵם יִשְׁאָלְךָ אָדָם דְּכָר לֹא תִהְיֶה צָרִיךְ
לְגִמְגָם בּוֹ, אֵלָא אֲמֹור לוֹ מִיָּד: לְבָנֶיךָ. אֵלֹו
הַתְלַמִּידִים, מְצִינּוּ בְּכָל מְקוֹם שְׁהַתְלַמִּידִים
קְרוּיִים בָּנִים, שְׁנֵאֲמָר (דברים יז, ה) בָּנִים אַתֶּם
לַה' אֱלֹהֵיכֶם, וְאֹמַר (מלכים ז' ז, ג) בְּנֵי
הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר בְּבֵית אֵל, וְכֵן בְּחֻזְקָהּ שְׁלֵמוֹ
תוֹרָה לְכָל יִשְׂרָאֵל וּקְרָאָם בָּנִים שְׁנֵאֲמָר
(ד"כ ז' כט, יא) בְּנֵי עֵתָה אֵל תִּשְׁלוּ. וְכֵשֶׁם
שְׁהַתְלַמִּידִים קְרוּיִים בָּנִים, שְׁנֵאֲמָר בָּנִים
אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם, כֹּךְ הָרַב קְרוּי אָב,

תפסיר דס"ג

אלי אלפלד אלדי קסם
לאבאיד. לאברהם ליצחק
ועקוב אן יעטיקהא. תלך
קרא. כבאר גיאר מא לם
תבניהא: יא) ופיות ממלוה כל
כיר לם תמלאהא. וצחאריג
מנקורה לם תנקרהא. ופרום
וויאתין לם תגרסהא. פאכלת
ושבעת: יב) פאחדיר אן תנסא
אללה. אלדי אכרגד. מן בלד
מזר מן בית אלעבודיה: יג)
בל כף אללה רבך ואעבדה.
ואחלף באסמה בארא:

לאבתיך לאברהם ליצחק
וליעקב לתת לך ערים
גדלות וטבת אשר לא-

בנית: ויהי ארי יעילנך יי אלהך.
לארעא. דקים לאבהתך. לאברהם.
ליצחק וליעקב למתן לך. קרוין. רברבן
וטבן דלא בניתא: דא ובתים
מלאים כל-טוב אשר לא-
מלאת וברת חצובים אשר

לא-חצבת פרמים וזיתים אשר לא-נטעת

ואכלת ושבעת: ובתין. מלן כל טוב דלא מלייתא. וגובין
פסילן דלא פסלתא. פרמין וזיתין דלא נצבתא. ותיכול ותשבע:
השמר לך פן-תשכח את-יהוה אשר הוציאך
מארץ מצרים מבית עבדים: אסתמר לך. דלמא
תתנשי ית דחלתא דיין. דאפקך. מארעא דמצרים מבית עבדותא:
את-יהוה אלהיך תירא ואתו תעבד ובשמו
תשבע: ית יי אלהך. תדחל וקדמוהי תפלח. ובשמיה תקים:

— רש"י —

יא חצובים. לפי שהיו מקום טרשין וסלעים
נופל בו לשון חציבה: יב מבית עבדים.
בתרגומו מבית עבדותא. ממקום שהייתם
שם עבדים: יג ובשמו תשבע. אם יש בך
שאתה ירא את שמו תהא זכיר בשבועתך,
ואם לאו לא תשבע:

וזלק הדקדוק: יא ובתים. תי"ו דגש והוא חד מן ד' מלין דגושין תוי"ן דילהון ומשונין משאר
תו"י (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

יד) ולא תתבעו מעבודאת אכ"ר. מן מעבודאת אלאמם. אלדין תואליכם: טו) לאן אללה רבך. טאין מעאקב פי מא בינכם. ללא ישתד ג'צ'בה עליך. פינפד'ך ען וגה אלארץ: טז) ולא תגדבו אללה רבכם. כמא גרבתמזה פי ד'את אלמחנה: יז) בל אחפצו חפצ'א. וצא'א אללה רבכם. ושואהדה ורסומה אלדי אמרך בהא: יח) ואצנע אלמסתקים ואלג'יד בין ידי אללה. לפי זכ'אר לך. ותדכל ותחוו אלבלד אלג'יד.

לֹא תִלְכוּן אַחֲרֵי אֱלֹהִים
אַחֲרִים מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים
אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיכֶם: לֹא תִהְיוּ
בְּתֵר טָעוֹת עַמֻּמִּיָּא. מִטָּעוֹת עַמֻּמִּיָּא
דְּבִסְחָרְנִיכוֹן: טו פִּי אֵל קִנְא
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבְּךָ
פֶּן־יִחַר אַף־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בְּךָ וְהִשְׁמִידְךָ מֵעַל פְּנֵי
הָאָדָמָה: אַרִי אֵל קִנְא. יי אֱלֹהֶךָ
שְׂכִינְתִּיהָ בֵּינְךָ. דְּלִמָּא יתְקַף. רוגזא דיי
אֱלֹהֶךָ בְּךָ. וישׁיצינך. מעל אפי ארעא: ס טז לֹא תִנְסֹו
אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כַּאֲשֶׁר נִסִּיתֶם בַּמִּסָּה: לֹא
תִנְסֹו. קדם יי אֱלֹהֶכוֹן. כְּמָא דְּנִסִּיתוֹן בְּנִסִּיתָא: זי שְׁמוֹר
תִּשְׁמְרוֹן אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְעַדְתִּיו
וְחֻקֵּי אֲשֶׁר צֻוֶּךָ: מטר תטרון. ית פקודיא דיי אֱלֹהֶכוֹן.
וסהדותיה וקמזהי דפקדך: זח וְעָשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב
בְּעֵינֵי יְהוָה לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וּבֹאת וִירֶשֶׁת

— רס"י —

עליהם ביותר: טו במסה. פשיצאו ממצרים
שנסוהו במים, שנאמר (שמות יז, ז) ה'יש ה'
בקרבנו: יח הישר והטוב. זו פשרה, לפנים

י מאלהי העמים אשר סביבותיכם. הוא
הדין לרחוקים, אלא לפי שאתה רואה את
סביבותיך תועים אחריהם הצרך להזהיר

שמון המור (יח) ובאת. מלעיל כיון שהרביע בב"ת.

תפסיר רס"ג

אלדי קסם אללה לאבאנד:
 (ט) לידפע גמיע אעדאנד מן
 בין ידיך. כמא ועד אללה:
 (כ) ואדיא סאלך אבנד גידא
 קאילא. מא סבב אלשוואהד.
 ואלדסום ואלאחכאם. אלדי
 אמרכם אללה רבנא: כא) פקל
 לה. כננא עבידא לפרעון
 במצר. ואכרגנא אללה. מן
 תים ביד שדידה: כב) פאחל
 אללה איאת ופראהין.
 עצימה ציאה במצר. פי
 פרעון וגמיע אלה בחצרתנא:

אֶת־הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר־
 נִשְׁבַּע יְהוָה לְאֲבֹתֶיךָ:
 וְתַעֲבִיד. דְּכָשֶׁר וּדְתִקִּין קָדָם יי. בְּדִיל
 דְּיִיטֵב לָךְ. וְתִיעוּל. וְתִירַת יְת אַרְעָא
 טַבְתָּא. דְּקִים יי לְאַבְהָתְךָ: יט) לְהַדְרָה
 אֶת־כָּל־אִיבֶיךָ מִפְּנֵיךָ

כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: לְמַתְּבֵר יְת
 כָּל בְּעָלֵי דְבִכְךָ מִן קֳדָמְךָ. כְּמָא דְמַלִּיל
 יי: ס **סְבִיעֵר** בספרי
תימן כִּי־

יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךָ מָחָר לֵאמֹר

מַה הָעֵדוּת וְהַחֲקִים וְהַמְשָׁפָטִים אֲשֶׁר צִוָּה
 יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם: אַרִי יִשְׁאַלְנֶךָ בָּרֶךְ. מָחָר לְמִימַר. מָא
 סְהִדוּתָא. וּקְיָמִיא וְדִינָיָא. דְּפִקִּיד. יי אֱלֹהֵנָא יִתְכוּן: כֹּא) וְאָמַרְתָּ
 לְבִנְךָ עֲבָדִים הָיִינוּ לְפִרְעָה בְּמִצְרַיִם וַיֹּצִיאֵנוּ
 יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה: וְתִימַר לְבָרֶךְ. עֲבָדִין. הוֹינָא
 לְפִרְעָה בְּמִצְרַיִם. וְאַפְקֵנָא יי מִמִּצְרַיִם בְּיַד תְּקִיפָא: כב) וַיִּתֵּן יְהוָה
 אוֹתוֹת וּמֹפְתִים גְּדֹלִים וְרָעִים | בְּמִצְרַיִם
 בְּפִרְעָה וּבְכָל־בֵּיתוֹ לְעֵינֵינוּ: וַיַּהֲב יי. אֶתִּין וּמוֹפְתִין.
 רַבְרַבִּין וּבִישׁוּן בְּמִצְרַיִם. בְּפִרְעָה וּבְכָל אֲנָשׁ בֵּיתִיהָ לְעֵינֵנָא:

— רס"י —

כִּי יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךָ מָחָר. יֵשׁ מְחֹר שְׁהוּא
 אַחֵר וְמִן:

מִשְׁוֹרֵת הַדִּין: יט כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר. וְהִיכֵן דִּבֶּר
 (שְׁמוֹת כג, כז) וְהַמֹּתִי אֶת כָּל הָעָם וְגו':

תפסיר רס"ג

כג) ואכ'רגנא מן ת'ם. לפי
 ידכ'לנא. ויעטינא אלבלד.
 אלד'י קסם לאבאינא: כד) ת'ם
 אמרנא אללה. באן נצנע הד'ה
 אלד'סום. אן נכ'אף אללה
 רבנא. לפי יכ'אר לנא טול
 אלזמאן. ונתיא פיומנא הד'א:
 כה) וחסנה תכון לנא. אד'
 חפצינא ועמלנא גמיע הד'ה
 אלשריעה. בין ידי אללה רבנא
 כמא יאמרנא: ז א) ואד'א
 אדכ'לך אללה רבך. אלי

כג) ואותנו הוציא משם
 למען הביא אותנו לתת
 לנו את הארץ אשר
 נשבע לאבותינו: ויתנא אפיק
 מתמן. בדיל לאעלא יתנא. למתן לנא
 ית ארעא. דקים לאב'התנא:
 כד) ויצונו יהוה לעשות
 את כל החקים האלה
 ליראה את יהוה אלהינו
 לטוב לנו כל הימים לחיתנו כהיום הזה:
 ופקדנא יי. למעבד ית כל קימ'א האלין. למדחל קדם יי אלהנא.
 לטב לנא כל יומ'א. לקימותנא פיומא הד'ין: כה) ועדקה
 תהיה לנו כי נשמר לעשות את כל המצוה
 הזאת לפני יהוה אלהינו כאשר צונו: וזכותא תהי
 לנא. ארי נטר למעבד ית כל תפקידתא הד'א. קדם יי אלהנא כמא
 דפקדנא: ס (שבועי) א) כי יביאך יהוה אלהיך
 אל הארץ אשר-אתה בא-שמה לרשתה
 ונשל גוים-רבים | מפניך חתתי והגרגשי
 והאמרי והכנעני והפריזי והחוי והיבוסי שבעה
 גוים רבים ועצומים ממך: ארי יעילנד יי אלהך.

— רס"י —

ז ונשל. לשון השלכה והתנה, וכן (דברים יט, ט) ונשל הברזל:

תפסיר רס"ג

אלכלד. אלדאי אנת דאכל
אליה לתחווזה. פישחטח אממא
כתי'רא מן בין ידיך. אלחתיין
ואלגרגשיין ואלאמורין
ואלכנעאניין ואלפרויין.
ואלחויין ואלבוסין. סבעה
אממא. אפתי' ואעצ'ם מנד:
(ב) פיסלמדם אללה רבך פי ירך
פאקתלהם. ואתלפדם תלפא.
ולא תעלה מעדם עהדא. ולא
תרוף עליהם: (ג) ולא
תצאיהם. פתעטי אבנתך
לאבנה. ולא תאכד' אבנתה
לאבנד: (ד) פאנהם יזילון אבנד
ען טאעתי. ויעבדון אלאהה
אכר. וישתד ג'צ'ב אללה
עליך. וינפדך סריעא: (ה) בל
כדיא פאצנעו להם. מד'אבחהם

לְאֶרְעָא. דָּאֵת עָלִיל לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ.
וַיְתִירֵךְ עַמְמִין סְגִיֵּאִין מִן קְדָמְךָ. חֲתָאִי
וְגִרְגִּישָׁאִי וְאַמּוֹרָאִי וּכְנַעֲנָאִי וּפְרָזָאִי.
וְחוּאִי וִיבוּסָאִי. שְׁבַעָא עַמְמִין. סְגִיֵּאִין
וְתִקִּיפִין מִנְךָ: **וְנָתַנְם יְהוָה**
אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָפִיתָם
הַחֲרָם תַּחְרִים אֹתָם
לֹא-תִכְרֹת לָהֶם בְּרִית וְלֹא
תִּחְנָם: וַיִּמְסְרֻנּוּ. יי אלהך. קדמך
ותמחיננו. גמרא תגמר יתהון. לא תגזר
להון. קים ולא תרחים עליהון: **וְלֹא**
תִּתַּחַתֵּן בָּם בְּתֶךָ לֹא-תִתֵּן
לְבָנּוּ וּבִתּוֹ לֹא-תִקַּח

לְבָנֶיךָ: וְלֹא תִתַּחַתֵּן בְּהוֹן. בְּרֶתְךָ לֹא תִתֵּן לְבִרְיָהּ. וּבִרְתִּיָּהּ לֹא
תִּסָּב לְבָרְךָ: **כִּי-יִסֹּר אֶת-בִּנְךָ מֵאַחֲרֵי וְעַבְדּוּ**
אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְחָרָה אֶף-יְהוָה בָּכֶם וְהִשְׁמִידְךָ
מֵהָר: אֲרִי יִטְעִין ית בְּרֶךְ מִבֶּתֶר פּוֹלְחָנִי. וַיִּפְלַחוּן לְטַעוֹת עַמְמָא.
וַיִּתְקַף רוּגְזָא דִּי בְכוּן. וַיִּשְׁיַצֵּינְךָ בִּפְרִיעַ: **כִּי-אִם-כֹּה תַעֲשׂוּ**

— רס"י —

שבן בתך הבא מן הגוי קרוי בנה, אבל בן
בנה הבא מן הגויה אינו קרוי בנה אלא בנה,
שהרי לא נאמר על בתו לא תקח כי תסיר
את בנה מאחרי: **כִּי מִזְבַּחַתִּיהֶם.** שלבנין:
מִצְבוֹתָם. אכן אחת: **וְאֲשִׁירֵהֶם.** אילנות

לֹא תִחְנָם. לא תתן להם חן. אסור לו
לאדם לומר כמה נאה גוי זה. דבר אחר אל
תתן להם חניה בארץ: **כִּי יִסֹּר אֶת בִּנְךָ**
מֵאַחֲרֵי. בנו שלגוי כשישא את בתך, יסיר
את בנה אשר תלד לו בתך מאחרי. למדנו

תפסיר רס"ג

לָהֶם מִזְבְּחֵיהֶם תִּתְּנוּ

וּמִצִּבֹּתָם תִּשְׁבְּרוּ וְאֲשִׁירֵיהֶם

תִּגְדְּעוּ וּפְסִילֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּ

בְּאֵשׁ: אֲרִי אִם כִּדִּין תַּעֲבֹדוּן לַהוּן.

אִיגֻרֵיהוֹן תִּתְּרֵעוּן וּקְמַתְהוֹן תִּתְּבֹרֵן.

וְאֲשִׁירֵיהוֹן תִּקְצְצוּן וְצִלְמֵיהוֹן תִּיקְדוּן

בְּנוֹרָא: וְכִי עִם קָדוֹשׁ אֶתָּה

לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּךְ בַּחֲרָה

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְהִיּוֹת לֹו

לְעַם סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי

הָאָדָמָה: אֲרִי עִם קָדִישׁ אַתָּה. קָדָם יי אֱלֹהֶךָ. בָּךְ. אַתְּרַעִי יי אֱלֹהֶךָ.

לְמַהוּי לִיָּה לְעַם חֲבִיב. מִכָּל עַמֻּמִּיָּא דְעַל אֲפִי אֶרֶעָא: וְלֹא

מִרְבָּכֶם מִכָּל-הָעַמִּים חֲשֵׁק יְהוָה בָּכֶם וַיִּבְחַר

בָּכֶם כִּי-אַתֶּם הִמַּעַט מִכָּל הָעַמִּים: לֹא מִדְּסִיָּאִין

אַתּוֹן מִכָּל עַמֻּמִּיָּא. צָבִי יי בָּכוֹן וְאַתְרַעִי בָּכוֹן. אֲרִי אַתּוֹן זְעִירִין מִכָּל

עַמֻּמִּיָּא: וְכִי מֵאַהֲבַת יְהוָה אֶתְכֶם וּמִשְׁמֶרֶת

פִּאֲנֻקְצִי וּדְכִאֲכָהֶם פִּכְסֶרוּ. וְסִוְאֲרֵיהֶם תִּגְדְּעוּ. וּפְסִילֵיהֶם פִּאֲחֻרְקוּהָא בְּאַלְנָאָר: (ו) לְאַנְדָּ שַׁעַב מִקְדָּס לְלָה רַבָּךְ. וּבָךְ אַכִּי־תָאָר. אֲנִי תִכּוֹן לָה אִמָּה כִּי־אַצָּה. מִן גְּמִיעַ אֲלִשְׁעוּב. אֲלִדִּי עֲלִי וְגַה אֲלִאֲרִי: (ז) וְלִיס מִן כְּתִרְתְּכֶם מִן גְּמִיעַ אֲלִאֲמִם. אֲצִטְפֹּאכֶם אֲלִלָּה וְאַכִּי־תָאָרְכֶם. בַּל אַנְתֶּם אֶקֶל מְנַהֵם מִגְּמוּעִין: (ח) לָכֵן מִן מִחְבְּהִי אֲלִלָּה לָכֶם. וּמִן חִפְצִיָּה

— רס"י —

כְּנֻבֻכְדִּנְצָר שְׁאָמֶר (ישעי' יד, יז) אֲדָמָה לְעֵלְיוֹן, וְסִנְחָרִיב שְׁאָמֶר (שס לו, ט) מִי בְּכָל אֱלֹהֵי הָאֲרָצוֹת, וְחִירָם שְׁאָמֶר (יחזקאל כח, ט) אֵל אֲנִי מוֹשֵׁב אֱלֹהִים יִשְׁבְּתִי: כִּי אַתֶּם הִמַּעַט. הָרִי כִי מִשְׁמֵשׁ בְּלִשׁוֹן דִּהָא: וְכִי מֵאַהֲבַת ה'. הָרִי כִי מִשְׁמֵשׁ בְּלִשׁוֹן אֱלֹא. לֹא מִרְבָּכֶם חֲשֵׁק ה' בָּכֶם, אֲלֹא מֵאַהֲבַת

שְׁעוּבָדִין אוֹתָן: וּפְסִילֵיהֶם. צִלְמִים: וְלֹא מִרְבָּכֶם. כְּפִשׁוּטוֹ. וּמִדְּרָשׁוֹ לְפִי שְׁאִין אַתֶּם מְגִדִּילִים עֲצָמְכֶם בְּשִׁאֲנֵי מִשְׁפִּיעַ לָכֶם טוֹבָה לְפִיכָךְ חֲשִׁקְתִּי בָכֶם: כִּי אַתֶּם הִמַּעַט. הִמַּמְעַטִּין עֲצָמְכֶם, כְּגוֹן אֲבָרֵיהֶם, שְׁאָמֶר (בראשית יח, כז) וְאַנְכִי עֹפֵר וְאֶפֶר, וְכְגוֹן מִשָּׁה וְאַתְרִין שְׁאָמֶרוֹ (שמות טז, ח) וְנִחַנּוּ מָדָה, לֹא

זֶלֶק הִרְקָדוֹק: וְלֹא מִרְבָּכֶם. הִנֵּי פִסְקִי דְפִלִּיגִי עֲלֵיהוֹן נִהֲרַדְעִי (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

לכם אלימין אלדי קסם בזה
לאבאיכם. אכירגכם אללה ביד
שדידה. ופדאך מן בית
אלעבודייה. מן יד פרעון מלך
מצר: ט) פאעלם. אן אללה
רבך הו אלאלאה. אלטאיק
אלאמין. חאפץ. אלעהוד
ואלאחסאן. למחביה. וחאפצי
וצאיאה לאלף גיל: י) ומכאפי
שאניה. בחצרתה לאנפאדה.
ולא יאכיר לה שייא.
בל בחצרתה יכאפיה:
יא) ואחפץ. אלוצאיא
ואלדסום ואלאחכאם. אלתי

את־השְׂבֻעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע
לְאֲבֹתֵיכֶם הוֹצִיא יְהוָה
אֶתְכֶם בְּיַד חֲזָקָה וּפִדְדָךְ
מִבֵּית עֲבָדִים מִיַּד פֶּרַעַה
מִלֶּךְ־מִצְרַיִם: אֲרִי מִדְּרָחִים יִי
יִתְּכֹן. וּמִדְּנֹטָר יֵת קִימָא דְקִימָם
לְאֲבֹהֵתְכֹן. אִפִּיק יִי. יִתְּכֹן בְּיַד תְּקִיפָא.
וּפִרְקָךְ מִבֵּית עֲבָדוֹתָא. מִיַּד פֶּרַעַה
מִלְכָּא דְמִצְרַיִם: מפטייר ט) וידעת

כִּי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא

הָאֱלֹהִים הָאֵל הַנֶּאֱמָן שֹׁמֵר הַבְּרִית וְהַחֲסֵד
לְאֲהָבָיו וּלְשׁוֹמְרֵי (כ' מצותו) מִצְוֹתָיו לְאֵלֶּךָ דֹּר:
וְתִדַּע. אֲרִי יִי אֱלֹהֶךָ הוּא אֱלֹהֵא מְהִימָנָא. נָטַר קִימָא וְחִסְדָּא.
לְרַחֲמוֹהִי. וּלְנָטְרִי פְקוּדוֹהִי לְאֵלֶּךָ דְרִין: וּמִשְׁלָם לְשִׁנְאָיו
אֶל־פָּנָיו לְהַאֲבִידוֹ לֹא יֵאָחַר לְשִׁנְאָו אֶל־פָּנָיו
יִשְׁלָם־לוֹ: וּמִשְׁלָם לְשִׁנְאוֹהִי. טָבֹן דְּאֵנוֹן עֲבָדִין קְדָמוֹהִי בְּחִיּוֹן
לְאוֹבוּדִיהוֹן. לֹא מֵאָחַר עוֹבֵד טָב לְשִׁנְאוֹהִי. טָבֹן דְּאֵנוֹן עֲבָדִין קְדָמוֹהִי
בְּחִיּוֹן מִשְׁלָם לְהוֹן: וְשֹׁמְרֵת אֶת־הַמִּצְוָה וְאֶת־

• רס"י •

לְאוֹהֲבָיו, הַעוֹשִׂין מֵאֲהָבָה, שְׁשֻׁכְּרָם יוֹתֵר
גָּדוֹל, הוּא אוֹמֵר לְאֵלֶּפִים: לְאוֹהֲבָיו. אֵלֹו
הַעוֹשִׂין מֵאֲהָבָה: וּלְשׁוֹמְרֵי מִצְוֹתָיו. אֵלֹו
הַעוֹשִׂין מִיִּרְאָה: יוֹמִשְׁלָם לְשִׁנְאָיו אֵל
פָּנָיו. בְּחִיּוֹ מִשְׁלָם לוֹ גְּמוּלוֹ הַטּוֹב כִּדִּי

ה' אֶתְכֶם: וּמִשְׁמְרוּ אֶת הַשְּׁבֻעָה. מַחֲמַת
שְׁמְרוּ אֶת הַשְּׁבֻעָה: ט) לְאֵלֶּךָ דֹּר. וְלַהֲלֹן
הוּא אוֹמֵר (דְּנִיס כ, ט) לְאֵלֶּפִים, כָּאֵן שְׁהוּא
סְמוּךְ אֶצֶל לְשׁוֹמְרֵי מִצְוֹתָיו, הַעוֹשִׂין מִיִּרְאָה,
הוּא אוֹמֵר לְאֵלֶּךָ וְלַהֲלֹן שְׁהוּא סְמוּךְ אֶצֶל

תפסיר רס"ג
אנא אמרד בהא. אליום
ואעמל בהא:

הַחֲקִים וְאֶת־הַמְּשַׁפְּטִים
אֲשֶׁר אֲנִי מֵצוֹן הַיּוֹם

לַעֲשׂתָם: וְתִטֵּר יְת תַּפְקִידָתָא וְיִת קִימְיָא וְיִת דִּינְיָא. דְּאַנְא
מִפְקִיד לָךְ. יוֹמָא דִּין לְמַעַבְדְּהוֹן: פ פ פ

ק'ט פ'סוקים סימן פלטה

רש"י

לְהַאֲבִידוֹ מִן הָעוֹלָם הַבֹּא: יֵה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם. וְלִמְחֹר לְעוֹלָם הַבֹּא לְטוֹל שְׂכָרָם:

חסלת פרשת ואתחנן

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנָבִיאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדַבְרֵיהֶם, הַנְּאֻמִּים בְּאֵמֶת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמִשָּׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנָבִיאִי, הָאֵמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרה דואתחנן

בישעיה סימן מ'

נֶחֱמוּ נֶחֱמוּ עַמִּי יֹאמֶר אֱלֹהֵיכֶם: נִבְיִיא אֶתְנַבּוּ תַנְחוּמִין,
עַל עַמִּי. יִימֵר, אֱלֹהֵינוּ: בְּדַבְּרוֹ עַל־לֵב יְרוּשָׁלַם
וְקִרְאוּ אֵלֶיהָ כִּי מְלֵאָה עֲבָאָה כִּי נִרְצָה עֲוֹנָהּ כִּי לִקְחָהּ
מִיַּד יְהוָה כְּפָלִים בְּכָל־חַטָּאתֶיהָ: מָלוּ. עַל לִבָּהּ דִּירְשָׁלַם,
וְאֶתְנַבּוּ עָלֶיהָ. אָרִי עֲתִידָא דְתַתְמָלִי, מַעַם גְּלוּתָהָ. אָרִי אֲשַׁתְּבִּיקוּ לָהּ,
חֻבָּקָהּ. אָרִי קְבִילַת כֶּסֶם תַּנְחוּמִין, מִן קֳדָם יי. כְּאֵלּוּ לִקְחַת עַל חֹד תַּרְיִן,
בְּכָל חַטָּאתָהּ: קוֹל קוֹרָא בְּמִדְבָּר פָּנּוּ דֶרֶךְ יְהוָה יִשְׁרוּ
בְּעֶרְבָה מְסֻלָּה לְאֱלֹהֵינוּ: קַל דְּמַכְלִי. בְּמִדְבָּרָא. פָּנּוּ אֹרְחָא, קֳדָם
עַמָּא דִּי. כְּבִישׁוֹ בְּמִישְׁרָא, כְּבִישִׁין. קֳדָם, כְּנִשְׁתָּא דְּאֱלֹהֵנָא: כָּל־גִּיא

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: עַל לֵב יְרוּשָׁלַם. כַּפְשֵׁט א' וְהִיא מַלְרַע:

שִׁמּוֹן הַמּוֹרֵד (ו) כָּל גִּיא. יֵשׁ הַקּוֹרְאִים מַלְתָּ גִיא לֵלֵא בִטּוֹי הַיּוֹ"ד. וְיֵשׁ שִׁכָּן מִבְּטָאִים הַיּוֹ"ד.

יִנְשֵׂא וְכָל-הָרַגְגָּבָעָה יִשְׁפְּלוּ וְהִיָּה הָעֶקֶב לְמִישׁוֹר
וְהָרֶכְסִים לְבִקְעָה: כָּל חֲלִיאָה, יִרְאֵמוּן. וְכָל טוֹר וְרָמָא, יִמְאָכוּן. וְהִי
כְּפִלָּא, לְמִישְׁרָא. וּבֵית גְּדוּדִין, לְבִקְעָא: ה' וְנִגְלָה כְּבוֹד יְהוָה וּרְאוּ
כָל-בָּשָׂר יַחֲדוּ כִּי פִי יְהוָה דִּבֶּר: וַיִּתְּגַלֵּי, יִקְרָא דִּי. וַיַּחֲזוּן כָּל
בְּנֵי בִסְרָא, כַּחֲדָא. אָרִי בְּמִימְרָא דִּי, גְּזִיר בֶּן: וְקוֹל אֲמַר קָרָא
וְאִמַּר מַה אֶקְרָא כָּל-הַבָּשָׂר חֲצִיר וְכָל-חֲסִדּוֹ בְּצִיץ הַשָּׂדֶה:
קָל דְּאִמַּר, אֲתַנְבִּי. וּמַתִּיב וְאִמַּר, מָא אֲתַנְבִּי. כָּל רְשִׁיעִיא, כְּעֶסְבָּא. וְכָל
תְּקִפְהוֹן, כְּמוֹצָא דְּחִקְלָא: ז' יִבֵּשׁ חֲצִיר נִבְלָא צִיץ כִּי רוּחַ יְהוָה
נִשְׁבָּה בּוֹ אֲכָן חֲצִיר הָעֵס: יִבֵּשׁ עֶסְבָּא, נִתֵּר נִצִּיה. אָרִי רוּחָא מִן
קֳדָם יי, נִשְׁבַּת בֵּיהּ. בְּכִין כְּעֶסְבָּא חֲשִׁיבִין רְשִׁיעִיא, כְּעֶמָּא: ח' יִבֵּשׁ
חֲצִיר נִבְלָא צִיץ וְדִבְרֵי-אֱלֹהֵינוּ יָקוּם לְעוֹלָם: מִית רְשִׁיעִיא,
אֲבָדוּ עֲשֻׁתוֹנוֹהִי. וּפְתַגְמָא דְּאֱלֹהֵנָא, קִים לְעֵלְמִין: ט' עַל הַר-גִּבְעָה
עַל־לֶךְ מִבְּשָׂרָת צִיּוֹן הָרִימִי בִּכְחַת קוֹלֶךְ מִבְּשָׂרָת
יְרוּשָׁלַם הָרִימִי אֶל-תִּירְאִי אֲמַרִי לְעָרִי יְהוּדָה הִנֵּה
אֱלֹהֵיכֶם: עַל טוֹר רָם סְקוּ לְכוֹן נְבִיאָא, דְּמִבְּשָׂרִין לְצִיּוֹן. אָרִימוּ
בְּחִילָא, קְלִכוֹן. דְּמִבְּשָׂרִין, לִירְשָׁלַם. אָרִימוּ, לָא תִדְחִלוֹן. אִימְרוּ,
לְקִירוּיָא דְּבֵית יְהוּדָה, אֲתַגְלִיאַת, מַלְכוּתָא דְּאֱלֹהֵכֶן: י' הִנֵּה אֲדָנִי
יְהוָה בְּחִזֶּק יָבוֹא וְזָרְעוּ מִשְׁלָה לּוֹ הִנֵּה שְׂכָרוֹ אֲתוֹ
וּפְעֻלָּתוֹ לְפָנָיו: הָא יי אֱלֹהִים, בְּתַקּוֹף מִתְּגַלִּי. וּתַקּוֹף דְּרַע גְּבוּרָתִיהּ,
שְׁלֵטָא קְדָמוֹהִי. הָא אֲגַר עֲבָדֵי מִימְרִיהּ, עֲמִיהּ. דְּכָל עוֹבְדֵיהוֹן, גִּלְן
קְדָמוֹהִי: יא כְּרַעַה עֲדָרוּ יִרְעָה בְּזָרְעוֹ יִקְבֵּץ טְלָאִים וּבְחִיקוֹ
יִשָּׂא עֲלוֹת יִנְהַל: כ' כְּרַעֲיָא, דְּעֲדָרִיהּ רָעִי. בְּדָרְעִיהּ, מְכַנֵּישׁ אֲמַרִין.

זֶלְקָה הַדְּקָדוּק: י' נִבְלָא. תְּרוּיָהּ, (וכן בפס' ח') לֹא לָרַע וְלֹא לָעִיל אֲלֵא בִּינוּנִית, כִּי יֵשׁ בָּהֶן
שְׁנֵי טַעְמִים וְכ"כ עֲרוּגַת הַבֶּשֶׂם פ' כ"ז: נִשְׁבָּה בּוֹ. דָּגֵשׁ הַבִּי"ת כִּי הֵיאָה נֹסֶפֶת: אֲכָן. בְּמֵאֲרָכָה:
חֲצִיר. בְּטַפְחָא. וְכ"ה בְּכ"ד גְּדוּל: ט' בְּכַחַת. בְּפִשְׁטָא א' גַּם בִּירוּשָׁלַמִּיִּם: מִשְׁלָה לּוֹ. רַפָּה הַלִּמ"ד
וּבִת"ג מִסִּיר עֲלֶיהָ לַחֹדֶר רַפִּי, וְכ"ה בִּירוּשָׁלַמִּיִּם. גַּם בְּסִפְרָא לְשׁוֹן לְמוֹדִים בְּדִין אֲתִי מִרְחִיק
שְׁהַלִּמ"ד רַפָּה וַיִּצְאָה מִן הַכֹּלֵל. גַּם רַד"ק בְּשַׁעֲרֵי אַהוּ"י ע"ש:

ובחַיִּיה, מְסוּבֵר רַפִּיכִין, מִיִּנְקָתָא, בְּנִיח מְדַבֵּר: ^{יב} מִי־מִדְּ בְּשַׁעְלוֹ
 מִים וְשָׁמַיִם בְּזֶרֶת תִּפְּן וְכָל בְּשָׁלֵשׁ עֶפֶר הָאָרֶץ וְשָׁקֶל
 בְּפָלֶס הָרִים וּגְבָעוֹת בְּמֵאזְנִים: מִן אָמַר אֱלִין, קִים אָמַר וְעָבִיד.
 דְּכָל מִי עֲלָמָא חֲשִׁיבִין קְדָמוּהִי, בְּטָפָא בְּשַׁעוּלָא. וּמִשְׁחַת שְׁמִיָּא, בָּאֵלוֹ
 בְּזֶרֶתָא מִתְקַנִּין. וְעֶפְרָא דְּאָרְעָא, בָּאֵלוֹ בְּמַכִּילָא אֲתָכֵל. וְטוּרִיָּא, בָּאֵלוֹ
 מִתְקַל תְּקִילִין. וְרַמְתָּא, הָא כֹד בְּמוֹזְנִיָּא: ^{יג} מִי־תִפְּן אֶת־רוּחַ יְהוָה
 וְאִישׁ עֲצָתוֹ יוֹדִיעֵנוּ: מִן תִּקֵּין יֵת רוּחַ קְדָשָׁא בְּפּוֹם כָּל נְבִיָּא, הָלֵא
 יי. וְצִדִּיקָיָא עָבְדֵי מִימְרֵיהּ פִּתְגָמֵי רַעוּתִיהּ, הוֹדְעֵנוּ: ^{יד} אֶת־מִי נֹעֵץ
 וַיְבַיְנֶהוּ וַיִּלְמְדֶהוּ בְּאֶרֶח מְשֻׁפֵּט וַיִּלְמְדֶהוּ דַּעַת וְדַרְךְ
 תְּבוּנוֹת יוֹדִיעֵנוּ: לְהוֹן דְּבִעוּ מִן קְדָמוּהִי, אֲסַבֵּר חֲכָמָא. וְאַלִּיפְנוֹן,
 אֲוֶרַח דְּדִין. וַיְהִי לְבַנְיָהוֹן, אֲוֶרִיתָא. וְאֲוֶרַח דְּסַכְלָתָנָו לְבַנֵּי בְּנִיָּהוֹן,
 הוֹדְעֵנוּ: ^{טו} הֵן גּוֹיִם בְּמַר מִדְּלִי וּכְשֹׁחַק מֵאֲזִנִּים נַחֲשָׁבוּ הֵן
 אִיִּם בְּדַק יִטּוֹל: הָא עֲמָמִיָּא, בְּטָפָא מְדוּל. וּכְעִיול מוֹזְנִיָּא, חֲשִׁיבִין.
 הָא נְגוּתָא, בְּדָקָא דְּפֶרַח: ^{טז} וְלִבְנוֹן אֵין דִּי בָּעַר וְחִיתוֹ אֵין דִּי
 עוֹלָה: וְאֵילָנִי לְבָנָן. לֹא יִסְפְּקוֹן, לְאֲדֻלְקָא. וְחִיתוֹתָ דְּבִיָּה, לִית הֵיא,
 בְּמַסַּת לְעֵלָא: ^{יז} כָּל־הַגּוֹיִם בָּאֵין נִגְדוּ מֵאַפְּס וְתֵהוּ נַחֲשָׁבוּ־
 לוֹ: כָּל עֲמָמִיָּא, בְּלָמָא עוֹבְדִיהוֹן. גְּמִירָא וְשִׁינְאָה, אֲנוֹן חֲשִׁיבִין קְדָמוּהִי:
^{יח} וְאַל־מִי תִדְמִיוֹן אֵל וּמַה־דְּמוּת תַּעֲרֻכוּ לוֹ: וּלְמִן אֲתוֹן
 מְדָמִן לְמִדּוֹן, קְדָם אֵל. וּמָא דְּמוּת, דְּאֲתוֹן מְסֻדְרִין קְדָמוּהִי: ^{יט} הַפֶּסֶל
 נִסְדָּ חֲרָשׁ וְצִרְף בְּזָהָב יִרְקַעְנוּ וּרְתַקוֹת בְּסָף צוּרָף: הָא
 צִלְמָא, נִגְרָא עָבִיד. וְקִינְאָה, בְּדָהָב מְחִפִּי לִיָּה. וְשִׁישְׁלָן דְּכֶסֶף, קִינְאָה
 מְאֲחִיד לִיָּה: ^כ הַמְּסַכֵּן תְּרוּמָה עֵץ לֹא־יִרְקַב יִבְחַר חֲרָשׁ
 חָכֵם יִבְקֹשׁ־לוֹ לְהַכִּין פֶּסֶל לֹא יָמוּט: אֲוֶרַח בְּרִי. אָעָא דְּלֵא

וְזֶלֶק הַדְּקָדוּק: יי וְכָל בְּשָׁלֵשׁ. תִּיבֵת 'וְכָל' בְּקִמְצָא רַחֲב וְטַעַם מְאֻרְכָּה, וְלֹא בְּמִקְוֵי: יג וְאִישׁ.
 בְּטַפְחָא: עֲצָתוֹ. בְּמִאֲרַכָּה. וְכֵן מוֹכַח הַתְּרַגּוּם: יד אֶת מִי נֹעֵץ. הַעִי"ן קִמְצָא בְּפִשְׁטָא וְכ"ה
 בִּירוּשְׁלָמִיִּים: טו וְרִתְקוֹת. הַקו"ף רַפָּה (בְּסֵת"י) גַּם בִּירוּשְׁלָמִיִּים:

אֶחֶיד בֵּיהּ רַקְבָּא, בָּחַר. נִגְרַם אִמּוֹן, בְּעֵי לִיהּ. לְאַתְקִנָּא צִילָם, דְּלֹא יַעֲטִילִי:
כא הָלֹוא תִּדְעוּ הָלֹוא תִּשְׁמְעוּ הָלֹוא הִגֵּד מִרְאֵשׁ לָכֶם
הָלֹוא הִבִּינוּתֶם מוֹסְדוֹת הָאָרֶץ: הָלֹא יִדְעִיתוּן, הָלֹא שָׁמְעִיתוּן.
הָלֹא. אֶתְחִנּוּא מִן אוּלָא עוֹבֵד סִדְרֵי בְּרֵאשִׁית, לְכוּן. הָלֹא תִסְתַּכְּלוּן,
לְמַדְחַל. קָדָם מִן דְּבָרָא, יְסוּדֵי אֶרֶעָא: **כב** הַיֵּשֶׁב עַל-חֹג הָאָרֶץ
וַיֵּשְׁבִיהָ פִּתְגָבִים הַנוֹטָה כְּדֹק שָׁמַיִם וַיִּמְתַּחֶם פֶּאֱהֵל
לְשָׁבֶת: דְּאִשְׁרֵי בְּתַקּוֹף רוּמָא, שְׂכִינַת יְקָרִיָּה. וְכָל יְתָבֵי אֶרֶעָא, חֲשִׁיבִין
קְדָמוּהִי בְּקִמְצִין. דְּמִתַּח בּוֹזְעִיר, שְׁמִיָּא. וּפְרִסְנוּן בְּמִשְׁכַּן יְקָרָא, לְבֵית
שְׂכִינְתִּיהּ: **כג** הַנּוֹתֵן רוּזְנִים לְאִין שְׁפִטֵי אֶרֶץ פִּתְהוּ עָשָׂה:
דְּמִסַּר שְׁלִטּוֹנִין, לְחַלְשָׂא. דִּינֵי אֶרֶעָא, בְּלָמָּא עֲבִיד: **כד** אֵף בַּל-נִטְעוּ
אֵף בַּל-זָרְעוּ אֵף בַּל-שָׂרַשׁ בָּאָרֶץ גִּזְעָם וְגַם-נָשָׂא בָהֶם וַיִּבְשּׁוּ
וַיִּסְעֶרְהָ בְּקֶשׁ תִּשְׁאָם: אִפְלוּ וַיִּפְשׁוּן. אִפְלוּ וַיִּסְגּוּן. אִפְלוּ וַיִּתְרַבּוּן בְּאֶרֶעָא,
בְּגִיחוּן. וְאֵף רִגְזִיהּ יִשְׁלַח בְּהוֹן, וַיִּבְהַתּוּן. וַיִּמְיָרִיהּ בְּעִלְעוּלָא לְקִשָּׂא, יְבִדֵּר
יִתְהוּן: **כה** וְאַל-מִי תִדְמִיוֹנִי וְאִשׁוּהָ יֹאמֶר קְדוֹשׁ: וּלְמִן תִּדְמִין
קְדָמִי, וְתִשׁוּן. יִימַר, קְדִישָׂא: **כו** שְׂאוּ-מָרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי-
בָּרָא אֱלֹהֵי הַמוֹצִיא בְּמִסְפָּר צְבָאָם לְכֹלָם בְּשֵׁם יְקָרָא מִרְבִּי
אוֹנִים וְאַמִּיץ כַּח אִישׁ לֹא נֶעְדָּר: וְקוּפוּ לְרוּמָא עֵינֵיכוֹן וַחֲזוּ
לְמַדְחַל, קָדָם מִן דְּבָרָא אֱלִין. דְּאִפִּיק בְּמִנִּין, חִילֵי שְׁמִיָּא. לְכִלְהוֹן, בְּשִׁמְהֵן
קָרִי. מִסְגֵּי גְבוּרָן, וְתַקּוֹף חִיל. חַד מִסְדְּרִיָּה, לֹא מִתְעַכֵּב: **כז** הָעֲנִיִּים
וְהָאֲבִיוֹנִים מִבְּקָשִׁים מִים וְאִין לְשׁוֹנִם בְּצִמְא נִשְׁתַּה אֲנִי
יְהוָה אֲעֲנֶם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֹא אֶעְזָבֶם: עֲנוּתְנִיָּא וַחֲשִׁיכִיָּא.
דְּמַחְמֵדִין לְאַלְפָּנָא הָא בְּצִהֲיָא לְמִיָּא, וְלֹא מִשְׁכַּחִין. רוּחְהוֹן, בְּסִגּוּפָא
מְשַׁלְהִיָּא. אֲנָא יי, אֶקְבִּיל צְלוֹתְהוֹן. אֱלֹהֵא דִּישְׂרָאֵל, לֹא אֶרְחִיקֶנוּן:

(גְּאֵלָנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פְּרִקְנָא. יי צְבָאוֹת, שְׁמִיָּה. קְדִישָׂא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יִתְבָּרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׂא. דִּי לְעִילָא, חֵיא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלָם,
וּלְעָלְמֵי עָלְמִיָּא:

תפסיר רס"ג

ההה

למנוחת שבת
ושני וחמישי

והיה עקב

וְהָיָה | עֲקֵב תִּשְׁמְעוּן
אֶת הַמְּשָׁפְטִים הָאֵלֶּה
וְשִׁמְרֵתֶם וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם
וְשָׁמַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ
אֶת-הַבְּרִית וְאֶת הַחֹסֶד
אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם: וְהָיָה
חֵלְךָ דִּתְקַבְּלוּן. יֵת דִּינִיָּא הָאֵלִין. וְתִשְׁרֹן
וְתַעֲבֹדוּן יְתֵהוּן. וְיִשָּׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְךָ. יֵת
קִימָא וְיֵת חֹסֶדֶא. דְּקִיִּים לְאַבְרָהָם:

וְאַהֲבָךָ וּבִרְכָךָ וְהִרְבָּךָ וּבִרְךָ פְּרִי-בִטְנְךָ וּפְרִי-
אֲדָמָתְךָ דְּגִנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ שְׂגֵר-אֶלְפִיךָ
וְעִשְׂתָּרֶת עֲאֲנֶךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-נִשְׁבַּע
לְאַבְרָהָם לָתֵת לְךָ: וְיִרְחֲמֶנְךָ. וְיִבְרַכְךָ וְיִסְגִּינְךָ. וְיִבְרִיךְ וּלְדָא
דְּמַעַךְ וְאַבָּא דְּאַרְעֶךָ. עֲבוּרְךָ וְחִמְרְךָ וּמִשְׁחָךָ. בְּקָרִי תוֹרְךָ וְעֹדְרִי עֲנֶךָ.
עַל אֲרַעָא. דְּקִיִּים לְאַבְרָהָם לְמַתָּן לְךָ: בְּרוּךְ תִּהְיֶה מִכָּל-
הָעַמִּים לֹא-יִהְיֶה בְּךָ עֶקֶר וְעֵקֶרָה וּבְבִהְמֹתֶיךָ:

— רס"י —

יֵת וְהָיָה עֲקֵב תִּשְׁמְעוּן. אִם הַמְצֹת הַקְּלוֹת
שְׂאֵדָם דָּשׁ בְּעֵקְבֵי תִשְׁמְעוּן: וְשָׁמַר ה' וְגו'.
וְשָׁמַר לְךָ הַבְּטָחָתוֹ: יֵת שְׂגֵר אֶלְפִיךָ. וְלְדָא
בְּקָרְךָ. שְׁהִנְקָבָה מִשְׁגֶּרֶת מִמַּעֲיָה: וְעִשְׂתָּרֶת
עֲאֲנֶךָ. מִנְחָם פֶּרֶשׁ אֲבִירִי בִּשְׁן (מַהֲלִיס כֶּז, יג).

וְזֶלֶק הַדְּקֹדֶק: יֵת וְשִׁמְרֵתֶם וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם. תִּיכַת וְשִׁמְרֵתֶם בְּטַפְחָא בְּכָל הַתִּיגָאן הַקְּדֻמוֹנוֹת:
יֵת וְאַהֲבָךָ. הַבִּי"ת בְּשׁוּא נַע בַּעֲבוּר הַצִּירִי שְׁקָדָם לֹא שְׁהוּא תְּנוּעָה גְדוּלָּה:

תפסיר רס"ג

עאקרה ולא פי בהאימך:
(טו) ויזיל אללה מנך כל מרץ.
וסאיר (י"ז: וגמיע) אדוי מצר
אלרדייה אלתי תערפהא. לא
יחל בך שייא מנהא. בל יחלהא
בשאנך: (טז) פתפני גמיע
אלשעוב. אלדי יעטיך אללה
רבך. לא תשפק עליהם. ולא
תעבד מעבודתהם. פיכונן לך
והקא: (יז) פאן קלת פי נפסך.
הולאי אללמם אכתר מני.
פכף אטיק אן אקרציהם:
(יח) לא תכאפהם. בל אדכר
מא צנע אללה רבך. לפרעון

ברוך תהי מכל עממיא. לא יהי בך עקר
ועקרא ובבעירך: טו והסיר יהוה
ממך כל-חלי וכל-מדוי
מצרים הרעים אשר ידעת
לא ישימם בך ונתנם בכל-
שנאיך: ויעדי יי. מנך כל מרעין. וכל
מכתשי מצרים בישיא דידעתא. לא
ישונון בך. ויתינון בכל שנאיך:
טז ואכלת את-כל-העמים
אשר יהוה אלהיך נתן לך

לא-תחוס עינך עליהם ולא תעבד את-
אלהיהם כי-מוקש הוא לך: ותגמר ית כל עממיא. די
אלהך יהיב לך. לא תחוס עינך עליהון. ולא תפליח ית טעותהון. ארי
לתקלא יהון לך: ס כי תאמר בלבבך רבים הגוים
האלה ממני איכה אוכל להורישם: ארי תימר
בלבך. סגיאין. עממיא האלין מני. איכדין אכול לתרכותהון: יח לא
תירא מהם זכר תזכר את אשר-עשה יהוה
אלהיך לפרעה ולכל-מצרים: לא תדחל מנהון.

— רס"י —

י כי תאמר בלבבך. על כרחך לשון דלמא
הוא, שמא תאמר בלבבך מפני שהם רבים
לא אוכל להורישם, אל תאמר כן, לא תירא
מהם. ולא יתכן לפרשו באחת משאר
לשונות שלכי, שיפול עליו שוב לא תירא
מהם:

זולק הרקדוק: טו לא ישימם. בא בקמץ גדול תחת קמץ קטן והראוי ישימם (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

וְסֹאִיר אֶלְמִצְרִיּוֹן: (ט) אֵל־
אֶעֱלָאם אֶלְעֲצִימָה אֶלְתִּי
רִאֲתָהּ עֵינָאךְ. וְאֶלְאִיָּאת
וְאֶלְבְּרָאֵהִין וְאֶלְיִד אֶלְשִׁדִּידָה
וְאֶלְדִּירָאֵע אֶלְמִמְדִּידָה. כְּמָא
אֶכְרֵגְךְ אֶלְלָה רַבְּךְ. כְּדִיאֵךְ
יִצְנַע בְּגִמִּיע אֶלְאָמָם. אֶלְדִּין
תְּכִיאָפָהֶם: (כ) וְיִבְעֵת'
בְּאֶלְעָתָהּ פִּיהֶם. חֲתִי' יִבִּיד
אֶלְבְּאִקִּיוֹן. וְאֶלְמִנְסִתְרוֹן מִן בִּין
יִדִּיד: (כא) לֹא תִרְהַבְהֶם. לֹאן
נֹר אֶלְלָה רַבְּךְ פִּי מָא בִּינְךְ.
אֶלְטִאִיק אֶלְעֲצִים אֶלְמִכִּיף:
(כב) וְהוּ יִשְׁחַטח אֶלְאִיד
אֶלְאָמָם. מִן בִּין יִדִּיד קִלְיָלָא

אֲדַכְרָא תִּדְכֹּר. יֵת דְּעֵבֵד יי אֱלֹהֶךְ.
לְפִרְעָה וּלְכָל מִצְרָאִי: יט הַמִּסֶּת
הַגְּדֹלֹת אֲשֶׁר־רָאוּ עֵינֶיךָ
וְהָאֵתֹת וְהַמּוֹפְתִים וְהַיֵּד
הַחֲזָקָה וְהַזֵּרַע הַנְּטוּיָה
אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בֶּן־יַעֲשֹׁה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לְכָל־הָעַמִּים אֲשֶׁר־אַתָּה

יֵרָא מִפְּנֵיהֶם: נסין רַבְרָבִין דְּחִזָּאָה
עֵינְךָ. וְאַתִּיא וּמוֹפְתִיא וִידָא תְּקִיפְתָּא
וּדְרָעָא מְרַמָּא. דְּאֶפְקֹךְ יי אֱלֹהֶךְ. כֵּן

יַעֲבִיד. יי אֱלֹהֶךְ לְכָל עַמִּמִּיא. דָּאֵת דְּחִיל מִן קְדָמִיהוֹן: כ וְגַם
אֶת־הָעֲרֵעָה יִשְׁלַח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּם עַד־אֲבֹד
הַנְּשֹׂאֲרִים וְהַנְּסִתָּרִים מִפְּנֶיךָ: ואף יֵת עֲרֵעִיתָא. יַגְרִי יי
אֱלֹהֶךְ בְּהוֹן. עַד דִּיבְדוֹן. דְּאֶשְׁתָּאֲרוּ. וּדְאֶשְׁמְרוּ מִן קְדָמְךָ: כא לֹא
תַעֲרֹץ מִפְּנֵיהֶם כִּי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבְּךָ אֵל
גָּדוֹל וְנוֹרָא: לא תַתְּבַר מִן קְדָמִיהוֹן. אֲרִי יי אֱלֹהֶךְ שְׂכִינְתִּיה
בִּינְךָ. אֱלֹהָא רַבָּא וּדְחִילָא: כב וְנָשַׁל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־

• רס"י •

יט הַמִּסֶּת. נְסִיוֹנוֹת: וְהָאֵתֹת. כִּגוֹן
(שְׁמוֹת ד, ג) וְיִהְיִ לְנַחֵשׁ, (שְׁמוֹת ד, ט) וְהָיוּ לְדָם
בִּיבֻשֹׁת: וְהַמּוֹפְתִים. הַמְּפִלְאוֹת:
וְהַיֵּד הַחֲזָקָה. זֶה הַדְּבָר: וְהַזֵּרַע הַנְּטוּיָה.
זֶה הַחֲרֵב שֶׁלֹּמֶכֶת בְּכוֹרוֹת: כ הָעֲרֵעָה. מִין
שְׂרָץ הָעוֹף, שֶׁהִיָּתָה זֹרֶקֶת בָּהֶם מֵרָח
וּמִסְרִסְתָּן וּמִסְמָאָה אֶת עֵינֵיהֶם בְּכָל מְקוֹם
שֶׁהָיוּ נִסְתָּרִים שָׁם:

תפסיד רס"ג

קלילא. אד' לא תטיק אן
תפניהם סריעא. כלא יכתי'
עליך וחש אלצחרא:
(כג) פאד'א אסלמהם אללה
רבד פי ידך. פאהאמהם
אהאמה עצ'ימה. אלי'
אנפאד'הם: (כד) ויסלם מלוקהם
פי ידך. פאבד אסמאיהם. מן
תחת אלסמא. לא יקף אנסאן
בין ידיך. אלי' אן תנפד'הם:
(כה) ואחרקו פסול מעבדאיהם
באלנאר. ולא תתמן שייא מן
אלפצ'ה ואלד'הב אלד'י עליהם
ותאכיד'ה לך. כלא תוהק ביה.

הַגּוֹיִם הָאֵל מִפְּנֵיךָ מַעַט
מַעַט לֹא תוּכַל פִּלְתָּם
מִהֵר פֶּן-תִּרְבֶּה עָלֶיךָ חַיַּת
הַשָּׂדֶה: וַיִּתְּרֵךְ יי אֱלֹהֶךָ. ית עממ'א
הָאֵלִין. מן קדמך זעיר זעיר. לֹא תִכּוֹל
לְשִׁיטְיוֹתֶהוֹן בִּפְרִיעַ. דלמא תסגי עלך
חַיַּת בָּרָא: כג וּנְתַנֶּם יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לִפְנֵיךָ וְהֵמָּה
מִהוּמָה גְדֹלָה עַד הַשְׂמַדָּם:
וימסרנון. יי אֱלֹהֶךָ קְדָמְךָ. וישגישנון

שגוש רב. עד דישתיצון: כד וּנְתַן מַלְכֵיהֶם בְּיָדְךָ
וְהֵאבַדְתָּ אֶת-שִׁמְם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא-
יִתְיַצֵּב אִישׁ בְּפָנֶיךָ עַד הַשְׂמַדָּךְ אֲתָם: וימסר
מלכיהון בידך. ותוביד ית שומהון. מתחות שמיא. לא יתעתד אנש
קדמך. עד דתשיצי יתהון: כה פְּסִילִי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרַפּוּן
בְּאֵשׁ לֹא-תַחֲמֹד כֶּסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶם וְלִקְחָתָּ
לָךְ פֶּן תוּקַּשׁ בּוֹ כִּי תוֹעֵבֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא:

— רש"י —

כג פֶּן תִּרְבֶּה עָלֶיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה. והלא אם
עושין רצונו שלמקום אין מתיראין מן החיה,
שנאמר (איוב כ, כג) וְחַיַּת הַשָּׂדֶה הִשְׁלָמָה לָּהּ,
אלא גלוי היה לפניו שעתידין לחטוא:

וזלך הדקדוק: כג וְהֵמָּה. שרשו המם ומשפטו הימם והמ"ם האחרונה סימן הרבים. והאות כי
המ"ם הא' קמוצה ואלו היתה שורש היתה פתוחה כדרך כל פעל ועניינו כענין שבר (מהר"ב):

תפסיד רס"ג

לֹאֲנָה כְּרִיתָהּ לָלֶזֶר רַבֵּךְ: כֹּה וְלֹא
תִּדְכָּל מֵא יִכְרְהָה אֱלֹלָה אֵלַי
בֵּיתְךָ. וְתַצִּיר מִתְּלוּפֹא מִתְּלִיָּה.
בַּל רָגַסְתָּ תִּרְגִּיסָא. וְאִכְרְהָה
כְּרִיתָהּ אֲדִי הִוּ מִתְּלוּף: ח
(א) וְגַמִּיעַ אֱלֹנְצִיָּא. אֱלֹדִי
אֲמִרְךָ בְּהָא אֱלֹנִים. אֲחַפְצִיָּהּ
וְאֲעִמְלוּ בְּהָא. לְפִי תַחֲיוֹן
וְתִכְתְּרוֹן. וְתִדְכָּלוּ וְתַחֲיוּ
אֱלִבְלָד. אֱלֹדִי קֶסֶם אֱלֹלָה
לְאִבְאִיָּכֶם: (ב) וְאֲדִכְרַ גַּמִּיעַ
אֱלִטְרִיק. אֱלֹדִי סִינְךָ אֱלֹלָה
רַבֵּךְ פִּי אֱלִבְר. הִדִּיָּה אֲרַבְעִין

צִלְמִי טְעוֹתֶהוֹן תִּיקְדוֹן בְּנוֹרָא. לֹא
תַחֲמִיד כְּסָפָא וְדִהֲבָא דְעִלְיָהוֹן וְתִסָּב לָךְ.
דְּלִמָּא תַתְּקִיל בֵּיהּ. אֲרִי מְרַחֵק. קָדָם יי
אֱלֹהֶךָ הוּא: כו וְלֹא תָבִיא
תּוֹעֲבָה אֶל-בֵּיתְךָ וְהִיִּית
חֶרֶם כָּמֹהוּ שִׁקָּץ | תִּשְׁקַצְנוּ
וְתִעֵב תִּתְעַבְנוּ כִּי-חֶרֶם
הוּא: וְלֹא תַעֲלִיל דְּמִרְחֵק לְבֵיתְךָ. וְתִהִי
חֶרְמָא כְּוֹתִיָּה. שִׁקָּצָא תִשְׁקַצְנִיָּה. וְרַחֲקָא
תִּרְחַקְנִיָּה אֲרִי חֶרְמָא הוּא: פ

ס טיבני בספרי
תימן

ח א כָּל-הַמַּצֹּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מַצֹּה
הַיּוֹם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תַּחֲיוּן וּרְבִיתֶם
וּבֵאתֶם וִירְשֶׁתֶם אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-נִשְׁבַּע יְהוָה
לְאֲבֹתֵיכֶם: כָּל תַּפְקִידָתָא. דְּאֲנָא מִפְּקִיד לָךְ. יוֹמָא דִּין תִּשְׁרוּן
לְמַעַבְד. בְּדִיל דְּתִיחֹן וְתִסְגֹּן. וְתִיעֲלוֹן וְתִירְתוֹן יִת אֲרַעָא. דְּקִים יי
לְאִבְהֶתְכוֹן: ב וְזָכַרְתָּ אֶת-כָּל-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הוֹלִיכְךָ
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ זֶה אַרְבַּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר לְמַעַן
עֲנִתְךָ לְנִסְתְּךָ לְדַעַת אֶת-אֲשֶׁר בְּלִבְךָ

— כש"י —

פעל שלשלוש אותיות: ח 6 כל המצוה. עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים
כפשוטו. ומדרש אנדה אם התחלת קברו בשכם, והלא משה לבדו נתעסק
במצוה גמור אותה שאינה נקראת אלא על בהם להעלותם, אלא לפי שלא הספיק
שם הגמרה, שנאמר (יחזקאל, כד, ז) ואת לגמרה וגמרה ישראל, נקראת על שמם:
וזלך הדקדוק: ונתעב תתעבנו. בכל התיגאן אין כאן פסיק ובדפוסים ישנו וכן בפסיקתא:
ב לדעת את אשר בלבבך. תיבת לדעת באזלא לא בטרם:

תפסיר דס"ג

סנה ליתעבד וימתחנך ליצ'הר
לאנאס מא פי קלבד. אתחפץ
וצאנאח אם לא: ג) ואתעבד
ואגאעד. ואטעמד אלמן
אלדי לם תערפה. ולם
יערפה אבאיד. לפי יערפד.
אנה לים עלי אלכ'בו וחדה
יחיא אללאנסאן. כל עלי גמיע
מא אכ'גה קול אללה יעיש:
ד) ות'אבד לם תבל. ורגלך לם
תחף. פי חד'ה אלארבעין
אלסנה: ה) ואעלם פי נפסד.
אנה כמא יאדב אלמר
ולדה. אללה רבד מאדבד:

הַתְּשׁוּמָר מִצֻּתָיו (כ' מצותו)

אִם-לֹא: וְתִדְבֵּר יָת כָּל אֲוֶרְחָא.
דִּדְבָרְךָ. יי אֱלֹהֶךָ. דִּנְן. אַרְבַּעִין שָׁנִין
בְּמִדְבָּרָא. בְּדִיל לַעֲנִיּוֹתְךָ לְנִסְיוֹתְךָ.
לְמַדַּע יָת דְּבִלְבָךְ. הַתִּשְׁר פְּקוּדוֹתֵי אִם
לֹא: ג) וַיַּעֲנֶךָ וַיַּרְעִבְךָ וַיֹּאכְלֶךָ
אֶת-הַמֶּן אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתָּ
וְלֹא יָדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן
הוֹדִיעֶךָ כִּי לֹא עַל-הַלֶּחֶם
לְבַדּוֹ יְחִיָּה הָאָדָם כִּי עַל-

כָּל-מוֹצֵא פִי-יְהוָה יְחִיָּה הָאָדָם: וַעֲנִיד וְאִכְפֹּךְ.
וְאֹכְלֶךָ יָת מָנָא דְלֹא יָדַעְתָּא. וְלֹא יָדְעוּ אֲבֹתֶיךָ. בְּדִיל לְהוֹדְעוֹתְךָ.
אֲרִי. לֹא עַל לַחֲמָא בְּלַחֲדוֹתֵי מִתְקִים אֲנָשָׁא. אֲרִי. עַל כָּל אִפְקוֹת
מִימַר מִן קָדָם יי חַיִּי אֲנָשָׁא: ד) שְׂמִלְתָּךְ לֹא בִלְתָּה
מִעֲלִיד וְרִגְלֶךָ לֹא בַּעֲקָה זֶה אַרְבַּעִים שָׁנָה:
כְּסוּתְךָ. לֹא בְּלִיאַת מִנְךָ. וּמִסְנַךְ לֹא יְחִיפּוּ. דִּנְן אַרְבַּעִין שָׁנִין:
ה) וַיִּדְעַת עַם-לְבָבְךָ כִּי כֹאֲשֶׁר יִיסַר אִישׁ
אֶת-בְּנוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִיִּסְרֶךָ: וְתִדַּע עַם לְבָךְ.
אֲרִי. כְּמָא דְמַלִּיף גּוֹבְרָא יָת בְּרִיָּה: יי אֱלֹהֶךָ מַלִּיף לָךְ:

— רש"י —

גדלים היה גדל לבושן עמקם, כלבוש
הזה שלחומט שגדל עמו: לא בעקה. לא
נפחה בפצק, בדרך הולכי יחף שרגליהם
נפוחות:

הַתְּשׁוּמָר מִצֻּתָיו. שלא תנסהו ולא
תהרהר אחריו: ד) שְׂמִלְתָּךְ לֹא בִלְתָּה. ענני
כבוד היו שפים בכסותם ומגהצים אותם
כמין פלים מגהצים, ואף קטניהם כמו שהיו

תפסיר רס"ג

(ו) ואחפין' וצאצאה. וסיר פי
טרקה וכ'פה: (ז) לאן אללה
רבד. מדכ'לך אלי' בלד גייד.
בלד אודייה' מא. ועיון וג'מר.
תפגר פי בקאעה וגבאלה:
(ח) ארץ' חנטה ושעיר. וגפן
ותין ורמאן. בלד זיתון זית
ועסל: (ט) בלד לא תאכל פיה
טעאמד בתקתיר. ולא יעווד
פיה שייא. בלד מן חגארתה
אלחדיד. ומן גבאלה אלנחאס:
(י) פאד'א אכלת ושבעת.
פבארך אללה רבד. עלי'
אלבלד אלגיד אלד'י אעטאד:

וְשָׁמַרְתָּ אֶת־מִצְוֹת יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לֵלֶכֶת בְּדַרְכֵּי
וּלִירְאָה אֹתוֹ: וְתָטַר. יֵת פְּקוּדֵי־א
דִּי אֱלֹהֶיךָ. לְמַהֲךָ בְּאוֹרְחֵךָ דְּתַקְנֵךָ
קְדָמוֹהִי וּלְמַדְחֵךָ יִתִּיָּה: כִּי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ מְבִיאֲךָ אֶל־אֶרֶץ
טוֹבָה אֶרֶץ נַחֲלִי מַיִם
עֵינַת וּתְהֻמַּת יִצְאִים
בְּבִקְעָה וּבְהָרִ: אֲרִי יי אֱלֹהֶיךָ.
מַעִיל לך לְאֶרֶץ טְבָתָא. אֶרֶץ נָגְדָא

נַחֲלִין דְּמִיין. מְבוּעֵי עֵינֹן וּתְהוֹמִין. נִפְקִין בְּבִקְעָן וּבְטוֹרִין: ח אֶרֶץ
חֲטָה וּשְׁעָרָה וְגִפֵּן וּתְאֻנָּה וְרִמּוֹן אֶרֶץ־זֵית שָׁמֶן
וּדְבָשׁ: אֶרֶץ חֲטִין וּשְׁעָרִין. וְגוֹפְנִין וְתִינִין וְרִמּוֹנִין. אֶרֶץ דְּזִיתָהָ
עֲבָדִין מִשְׁחָא וְהִיא עֲבָדָא דְּבָשׁ: ט אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא
בְּמִסְכָּנָתָהּ תֹּאכַל־בָּהּ לֶחֶם לֹא־תִחְסֹר כָּל־בָּהּ
אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבָנֶיהָ בְּרוֹזָל וּמַהֲרִיָּהּ תִּחְצֹב
נַחֲשָׁת: אֶרֶץ. דְּלֹא בְּמִסְכִּינוּ תִּיכּוֹל בָּהּ לַחֲמָא. לֹא תִחְסֹר כָּל
מִדָּעַם בָּהּ. אֶרֶץ דְּאֲבִנָּהָ בְּרוֹזָלָא. וּמַטוֹרָהָ תִּפְסוֹל נַחֲשָׁא:
וְאֹכֵלָתָּ וּשְׁבַעְתָּ וּבִרְכָתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
עַל־הָאֶרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ: וְתִכּוֹל וְתִשְׂבַּע.

— רס"י —

ח זית שמן. זיתים העושים שמן:

תפסיר דס"ג

יא) פֶּאֶחֶדֶר אֵן תִּנְסֵא אֵלֶּה רַבֵּךְ. לֵלֵא תַחֲפִיץ וְצִיאָהּ וְאַחֲכָמָה וְרִסּוּמָה. אֵלֶּדִי אֲנִי אֶמְרֵךְ בָּהֶּא אֵלִיּוֹם: יב) כֹּל תֹּאכֵל וְתִשְׂבַּע. וּבֵיּוֹת חֲסֵאנִי. תִּבְנִיָּהּ וְתִסְכְּנָהּ: יג) וּבִקְרֹךְ וּגְנִמֶךְ יִכְתֹּר. וּפְצִיָּה וְדִ'הֵב יִכְתֹּר לֶךְ. וְגִמִּיעַ מֵאֵלֶךְ יִכְתֹּר: יד) פִּירְפֶּעַךְ קִלְבֶךְ. וְתִנְסֵא אֵלֶּה רַבֵּךְ. אֵלֶּדִי אֶכְרֹךְ מִן בֵּלֶךְ מִצֵּר מִן בֵּית אֱלֻעֲבוּדִיָּה: טו) אֱלֻמְסִלְכֶךְ פִּי אֱלֻבֵּר אֱלֻכְבִּיר אֱלֻמְכִיָּה. חֵית' אֵלֶּ תִּיאֵת אֱלֻמְחֻרְקָה וְאֱלֻעֲקֹאֲרֵב. וְעֵטֶשׁ חֵית' לִיס מֵא. אֱלֻמְכִיָּרֵג לֶךְ אֱלֻמֵּא מִן אֱלֻצֹּאֵן אֱלֻצֵּלֶךְ:

וּתְבָרִיךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ. עַל אֶרֶץ אֲרָמָהּ
דִּי־הָיָה לְךָ: [שע] **וְהָשָׁמַר לְךָ פֶּן
תִּשְׁכַּח אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לְבַלְתִּי שָׁמֵר מִצְוֹתָיו
וּמִשְׁפָּטָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר
אֲנֹכִי מְצֹנֶה הַיּוֹם: אִסְתָּמַר לֶךְ.
דְּלִמָּא תַתְנַשִּׁי יְיָ דְּחִלְתָּא דִּי אֱלֹהֶיךָ.
בְּדִיל דְּלֵא לְמַטְר פְּקוּדָהּ וְדִינוּהִי
וּקְיָמוּהִי. דְּאֲנִי מְפָקִיד לְךָ יוֹמָא דִּין:
**פֶּן־תֹּאכֵל וְשִׁבְעָתָ וּבְתֵימִם
טָבִים תִּבְנֶה וְיִשְׁבַּתָּ: דְּלִמָּא
תִּכּוֹל וְתִשְׂבַּע. וּבְתֵינן שְׁפִירִין. תִּבְנִי****

וְתַתִּיב: יג) וּבִקְרֹךְ וְצִיאָנֶךְ יִרְבִּין וְכֶסֶף וְזָהָב יִרְבֶּה־
לְךָ וְכֹל אֲשֶׁר־לְךָ יִרְבֶּה: וְתוֹרֵךְ וְעֵנֶךְ יִסְגּוּן. וְכֶסֶף וְדִהָבָא
יִסְגִּי לְךָ. וְכֹל דְּלֶךְ יִסְגִּי: יד) וְרִם לְבַבְךָ וְשִׁכַּחְתָּ אֶת־
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמוֹצִיאֶךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית
עֲבָדִים: וְיִירֶם לְבָבְךָ. וְתַתְנַשִּׁי יְיָ דְּחִלְתָּא דִּי אֱלֹהֶיךָ. דְּאִפְקֹךְ
מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדוֹתָא: טו) הַמּוֹלִיכְךָ בַּמִּדְבָּר |
הַגָּדֹל וְהַנּוֹרָא נַחֲשׁ | שָׂרְךָ וְעַקְרָב וְצִמְאֹן אֲשֶׁר
אֵין־מַיִם הַמוֹצִיא לְךָ מִיָּם מִצּוֹר הַחֲלָמִישׁ:
דְּדִבְרֶךְ. בַּמִּדְבָּרָא רַבָּא וּדְחִילָא. אֲתֵר דְּחִיוּן קִלְן וְעַקְרָבִין. וּבֵית
צִהּוֹנָא אֲתֵר דְּלִית מַיָּא. דְּאִפִּיק לְךָ מַיָּא. מִטְנָרָא תִקִּיפָא:

המאכלך

מִן בַּמִּדְבָּר אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּן
אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן עֲנֶתְךָ וּלְמַעַן
נִסְתָּךְ לְהִיטִבְךָ בְּאַחֲרִיתֶךָ:
דְּאוּכַלְךָ מִנָּא בַּמִּדְבָּרָא. דְּלֹא יָדְעוּ
אֲבֹהֶתְךָ. בְּדִיל לְעֲנִיּוֹתֶךָ. וּבְדִיל
לְנִסְיוֹתֶךָ. לְאוֹטְבָא לָךְ בְּסוֹפֶךָ:
וְאָמַרְתָּ בְּלִבְּךָ כֹּחִי
וְעַצְמִי יָדִי עָשָׂה לִי אֶת־
הַחֵיל הַזֶּה: וְתִימַר בְּלִפְךָ. חֵילִי
וְתִקְוֶה יָדִי. קָנָא לִי יָת נְכִסְיָא הָאֵלִין:
וְזָכַרְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
כִּי הוּא הֵנִיתָ לָּךְ כֹּחַ

לַעֲשׂוֹת חֵיל לְמַעַן הָקִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר־
נִשְׁבַּע לַאֲבֹתָיִךְ בְּיוֹם הַזֶּה׃ וְתִדְבֹר יְת יי אֱלֹהֶיךָ. אָרִי
הוּא. יִהְיֶה לָךְ. עֵצָא לְמִקְנֵי נִכְסִין. בְּדִיל לְקַיֵּמָא יְת קַיְמִיָּה. דְּקִיָּם
לַאֲבָהֶתֶךָ בְּיוֹמָא הַדִּין׃ פ וְיִהְיֶה אִם־שָׁכַח תִּשְׁכַּח
אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים
וְעַבַּדְתָּם וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם הִעַדְתִּי בָכֶם הַיּוֹם
כִּי אֶבְדֶּ תֶּאֱבֹדוּ׃ וַיְהִי. אִם אֶתְנַשְׂאָה תִתְנַשֵּׂי יְת דַּחֲלָתָא דִּי
אֱלֹהֶיךָ. וְתִהְיֶה. בְּתַר טְעוֹת עַמִּמָּא. וְתַפְלַחְנִין וְתִסְגֹּד לְהוֹן. אֶסְהִידִית
בְּכוֹן יוֹמָא דִּין. אָרִי מִיבֹד תִּיבֹדוּ׃ כ בְּגוֹיִם אֲשֶׁר יְהוָה

תפסיר דס"ג

אמר אללה רבכם: ט א) אעלם
יא אסראיל. אנך גאיו פי תדא
אלמרה אלארדן. לתדכיל
ותחוז אממא. אפיתר ואעצ'ם
מנד. פי קרא כבירה חצינה
תדאני אלסמא: ב) קום כביר
רפיע בני אלגבאברה. כמא
עלמת וסמעת. מן דא יקום.
בין ידי אלגבאברה: ג) ואעלם
מן אליום. אן אללה רבך. נורה
גאיו בין ידיך כנאר אכאלה.
הו ינפד'הם ויהומהם בין
ידיך. פתקצ'הם ותבידהם
סריעא. כמא ועדך אללה:

מאביר מפניכם בן תאבדון
עקב לא תשמעון בקול
יהוה אלהיכם: כעממ'א. די'
מוביר מן קדמיכון. בן תיבדון. חלף דלא
קבילתון. למימרא די' אללהכון: פ
ש' שמע ישראל אתה
עבר היום את-הירדן לבא
לרשת גוים גדלים ועצמים
ממך ערים גדלות ובצרת

בשמים: ש' שמע ישראל. את עבר

יומא דין ית ירדנא. למיעל למירת עממין. רברבין ותקיפין מנד.
קרוין. רברבן וכריכן עד צית שמיא: ב' עם-גדול ורם בני
ענקים אשר אתה ידעת ואתה שמעת מי
יתי'ב לפני בני ענק: עם רב ותקיף בני גבריא. דאת
ידעתא ואת שמעתא. מן יכול למקם. קדם בני גברא:
ג' וידעת היום כי יהוה אלהיך הוא-העבר
לפניך אש אכלה הוא ישמידם והוא יכניעם
לפניך והורשתם והאבדתם מהר כאשר דבר
יהוה לך: ותדע יומא דין. ארי יי אלהך. הוא עבר קדמך
מימריה אישא אכלא. הוא ישיצינון. והוא יתברנון קדמך.

— רש"י —

ט ה גדלים ועצמים ממך. אתה עצום, והם עצומים ממך:

תפסיד רס"ג

(ד) ולא תקול פי נפסד. אד"א
 דפעהם אללה רבך מן בין
 ידיך. אד"א בצלאחי אדכילני
 אללה. אחוז הד"א אלבלה.
 ובצ'לם אולאיד אללמם. אללה
 קארצ'הם מן בין ידיך:
 (ה) בל ל"ס בצלאחך. וצחח
 קלבך פקט. אנת צאיר לתחוז
 בלדהם. לכן מע צ'לם אולאיד
 אללמם. אללה רבך קארצ'הם
 מן בין ידיך. ולפי יאפי
 באלקול. אלדי קאלה לאבאיד.
 אברהים ויצחק ויעקוב:

ותתריכנון ותבדנון בפריע. כמא דמליל

י לך: (שלישי) אל-תאמר

בלבבך בהדף יהוה אלהיך

אתם מלפניך לאמר

בעדקתי הביאני יהוה

לרשת את-הארץ הזאת

וברשעת הגוים האלה

יהוה מורישם מפניך: לא

תימר בלבך. בדיתבר יי אלהך יתהון

מן קדמך למימר. בזכותי אעלני יי. למירת ית ארעא הדא. ובחובי

עממיא האלין. יי מתריד להון מן קדמך: ה לא בעדקתך

ובישר לבבך אתה בא לרשת את-ארעם כי

ברשעת | הגוים האלה יהוה אלהיך מורישם

מפניך ולמען הקים את-הדבר אשר נשבע

יהוה לאבתך לאברהם ליצחק וליעקב:

לא בזכותך. ובקשיות לבך. את עליל למירת ית ארעהון. ארי.

בחובי עממיא האלין. יי אלהך מתריד להון מן קדמך. ובדיל לקימא

ית פתגמא. דקים יי לאבהתך. לאברהם ליצחק וליעקב:

— רש"י —

ד אל תאמר בלבבך. צדקתי ורשעת לרשת וגוי כי ברשעת הגוים. הרי כי
 הגוים גרמו: ה לא בעדקתך וגוי אתה בא משמש בלשון אלא:

וזלך הדקדוק: בהדף יהוה אלהיך אתם מלפניך. תיבת השם בתלשא שמאל. אתם
 במארכה בכל התיגאן לא בשופר ואין פסיק בין תיבת אתם לתיבת מלפניך וכן הוא בפירוש
 במחברת הערבי היפך הדפוסים:

תפסיר רס"ג

(ו) פתיקן. אנה לים בצלאחד
אללה רבך. מעטיד תדא
אלפלד אלגיד לתחווזה. אד'
אנת שעב צעב אלדקאב:
(ז) פאד'כר ולא תנסא. מא
אסכ'טת אללה רבך פי אלבר.
וד'אלך מן יום כ'רגת מן מצר.
ואלי' אן גיתם אלי' תדא
אלמוצ'ע. לם תזאלו מ'אלפין
ללה: (ח) ופי חריב אסכ'טתם
אללה. פג'צ'ב אללה עליכם.
וכאד אן ינפד'כם. (ט) חין
צעדת אלגבל. לאכ'ד' לוחי
אלגוהר לוחי אלשהאדה.

וידעת^י כי לא בצדקתך^י
יהוה^י אלהיך נתן לך את
הארץ הטובה הזאת
לרשתה כי עם קשה-ערף
אתה: ותדע. ארי. לא בזכותך יי
אלהך. יהיב לך. ית ארעא טבתא. הדא
למירתה. ארי עם קשי קדל את: זכר
אל-תשכח את אשר-
הקצפת את-יהוה אלהיך

במדבר למן-היום אשר-יצאת^י | מארץ מצרים
עד-באכם עד-המקום הזה ממרים הייתם עם
יהוה: הוי דכיר לא תתנשי. ית דארגיזותא. קדם יי אלהך
במדברא. למן יומא. דנפקתא מארעא דמצרים. עד מיתכון עד
אתרא הדין. מסרבין הויתון קדם יי: ובחרב הקצפתם
את-יהוה ויתאנף יהוה בכם להשמיד אתכם:
ובחרב ארגיזתון קדם יי. ותקיף רוגזא דיי. בכון לשיצאה יתכון:
בעלתי ההרה לקחת לוחת האבנים לוחת
הברית אשר פרת יהוה עמכם ואשב | בהר

— רש"י —

ט ואשב בהר. אין ישיבה אלא לשון עכבה:

זולק הדקדוק: בעלתי ההרה לקחת. ס"א לקחת באזלא. ובתאג מהרי"ב כן הוא לקחת
בטרס לא באזלא: ואשב | בהר. בפסיק בכל התיגאן וכן הוא בפסיקתא:

תפסיר רס"ג

אלדי עהדהא אללה מעכס. פאקמת פיה. ארבעין יומא וארבעין לילה. למ אפל טעאמא. ולם אשרב מאא: (י) אלי אן דפע אללה אלי לוחי אלגוהר אלמכתובין בקדרה אללה. ועליהמא מתל גמיע אלכלמאת. אלדי כלמכס אללה בהא פי אלגבל. מן וסט אלנאר פי יום אלגוק: (יא) ופאן דיאלד בעד ארבעין יומא וארבעין לילה. דפעמא אלי: (יב) פקאל אללה לי קום אנחדר סריעא מן ההנא. לאן קומד קוד אפסד. אלדי אכרגתהם מן מצר. זאלו סריעא. ען

אַרְבַּעִים יוֹם וְאַרְבַּעִים
לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַלְתִּי
וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי: בְּמִסְקִי
לְטוֹרָא. לְמִסֵּב. לוחי אבניא לוחי קימא.
דגזר יי עמכון. ויתיבית בטורא. ארבעין
יממין וארבעין לילון. לחמא לא
אכלית. ומיא לא שתיית: ויהי
יהוה אלי את-שני לוחות
האבנים כתבים באצבע
אלהים ועליהם ככל-
הדברים אשר דבר יהוה

עמכם בהר מתוך האש ביום הקהל: ויהב יי לי.
ית תרין לוחי אבניא. כתיבין באצבעא די. ועליהון. ככל פתגמיא.
דמליל יי עמכון בטורא. מגו אישתא בימא דקהלא: בספרי תימן דברעין
ויהי מקץ ארבעים יום וארבעים לילה נתן
יהוה אלי את-שני לוחות האבנים לחות הבְּרִית:
והוה. מסוף ארבעין יממין. וארבעין לילון. יהב יי לי. ית תרין לוחי
אבניא לוחי קימא: ויאמר יהוה אלי קום רד מהר
מזה כי שחת עמך אשר הוצאת ממצרים סרו
מהר מן-הדרך אשר צויתם עשו להם מסכה:

— רש"י —

יח לחת. לחת כתיב, ששתייהם שוות:

וזלק הדקדוק: יסרו מהר. הטעם בסמ"ך והיא מלעיל:

תפסיר דס"ג

אלטריקן אלד"י אמרתהם.
וצנעו להם מסבוכא: יג) ת"ם
קאל לי. עלמת הולאי אלקום.
אנהם צעאב אלדקאב: יד) ואן
כפאת ען אלתשפע פיהם.
אנפד'תהם. ומחית אסמאיהם
מן תחת אלסמא. וגעלת מנד
אמה. אכתי' ואעצ'ם מנהם:
טו) פולית ונזלת מן אלגבל. והו
משתעל באלנאר. ולוחי אל-
שהאדה עלי ידי: טז) פנצ'רת
ואד"א בכם קד אכ'טאתם
ללה רבכם. ואתכ'ד'תם
עגלא מסבוכא. וזלתם סריעא.
ען אלטריקן אלד"י
אמרכם: יז) וצ'בסת אללוחין.

ואמר יי לי. קום חות בפריע מכא. ארי
חביל עמד. דאפיקתא ממער'ים. סטו
בפריע. מן אורחא דפקידתנון. עבדו להון
מתכא: יג) ויאמר יהוה אלי
לאמר ראיתי את-העם
הזה והנה עם-קשה-עורף
הוא: ואמר יי לי למימר. גלי קדמי
עמא הדין. והא עם קשי קדל הוא:
יד) הרף ממני ואשמידם
ואמחה את-שמם מתחת
השמים ואעשה אותך

לגוי-עצום ורב ממנו: אנה בעותך מן קדמי ואשיצניון.
ואמחי ית שומהון. מתחות שמ'א. ואעביד יתך. לעם תקיף וסגי
מנהון: טו) ואפן וארד מן-ההר וההר בער באש
ושני לוחת הברית על שתי ידי: ואתפניתי. ונחתית
מן טורא. וטורא בער באישתא. ותרין לוחי קימא. על תרתי' ידי:
טז) וארא והנה חטאתם ליהוה אלהיכם
עשיתם לכם עגל מסכה סרתם מהר מן-
הדרך אשר-צוה יהוה אתכם: וחזית. והא חבתון קדם
יי אלהכון. עבדתון לכון. עיגל מתכא. סטיתון בפריע. מן אורחא.
דפקיד יי יתכון: יז) ואתפש בשני הלחת ואשלכם

וזלק הדקדוק: טו) וארא והנה חטאתם. בדפוסים ברביע ובתיגאן ישנות באזלא וברובן רביע
כדפוסים:

תפסיד רס"ג

וְטָרַחְתֶּם מֵאֵן עַן יְדֵי.
 וְכִסְרֹתֶם מֵאֵן בְּחִצְרֹתְכֶם:
 (יח) פְּשַׁעַת בֵּין יְדֵי אֱלֹהִים
 כְּאַלְמִדָּה אֱלֹהִים אַרְבַּעַן יוֹם
 וְאַרְבַּעַן לַיְלָה. לֹם אֶכֶל
 טַעֲמָמָא. וְלֹם אֲשֶׁרֶב מֵאֵא.
 בְּסַבֵּב כִּטְיִיתְכֶם אֱלֹדִי
 אֲכִיטְאַתֶּם. וְצִנְעֹתֶם אֱלֹשֶׁר. בֵּין
 יְדֵי אֱלֹהִים וְאַסְכִּיטְמוּדָה:
 (יט) לֹאֲנִי חֲדָרֶת אֱלֹגִי צִיב
 וְאַלְחִמִייה. אֱלֹדִי סְכִיט אֱלֹהִים
 עֲלִיכֶם לִינְפִדְכֶם. פֶּסְמַע אֱלֹהִים
 לִי פִי דִאֲלֹךְ אֱלֹקֶת:

**מֵעַל שְׁתֵּי יָדַי וְאַשְׁבֶּרֶם
 לְעֵינֵיכֶם: וְאַחֲדִית בְּתֵרִין לוֹחִיָּא.
 וּרְמִיתֶנּוּן. מֵעַל תִּרְתִּין יָדַי. וְתִבְרַתֶּנּוּן
 לְעֵינֵיכֶם: וְאַתְנַפֵּל לְפָנַי
 יְהוָה כְּרֹאשְׁנָה אַרְבַּעִים
 יוֹם וְאַרְבַּעִים לַיְלָה לֶחֶם
 לֹא אֲכָלְתִּי וּמִים לֹא
 שָׁתִיתִי עַל כָּל-חַטָּאתְכֶם
 אֲשֶׁר חַטָּאתֶם לַעֲשׂוֹת**

**הֲרַע בְּעֵינַי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ: וְאַשְׁתַּטַּחֲתִי קֶדֶם יְיָ כִּד
 בְּקֹדֶמִיתָא. אַרְבַּעִין יָמִין וְאַרְבַּעִין לַיְלָוִן. לֶחֶמָא לֹא אֲכָלִית. וּמִיָּא
 לֹא שָׁתִיתִי. עַל כָּל חֻבַּתְכוֹן דְּחִבַּתֶּנּוּן. לְמַעַבְד דְּבִישׁ. קֶדֶם יְיָ לְאַרְגֻזָּא
 קְדָמוּדָה: יְיָ כִּי יִגְרָתִי מִפְּנֵי הָאָרֶץ וְהַחַמָּה אֲשֶׁר
 קָצַף יְהוָה עָלֵיכֶם לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע יְהוָה
 אֵלַי גַּם בַּפֶּעַם הַהוּא: אֲרִי דְחִילִית. מִן קֶדֶם רוּגְזָא וְחַמָּתָא.
 דְּרָגוּ יְיָ. עָלֵיכֶם לְשִׁינְצָאָה יִתְכוֹן. וְקִבִּיל יְיָ צְלוֹתִי. אָף בְּזִמְנָא הַהוּא:**

— רס"י —

ביום הכפורים. בו ביום נתרצה הקדוש ברוך
 הוא לישראל בשמחה ואמר לו למשה
 (דמדכ יד, ט) סלחתי בדברך. לכך הקבע
 למחילה ולסליחה. ומנן שנתרצה ברצון שלם,
 שנאמר בארבעים שללחות אחרונות ואנכי
 עמדת בדור כימים הראשונים (דברים י, י)
 מה הראשונים ברצון אף אחרונים ברצון,
 אמור מעתה אמצעים היו בכעס:

יח ואתנפל לפני ה' כראשנה ארבעים
 יום. שנאמר (שמות לז, ט) ועתה אעלה אל ה'
 אולי אכפרה. באותה עליה נתעכבתי
 ארבעים יום. נמצאו כלים בעשרים ותשעה
 באב. שהוא עליה בשמונה עשר בתמוז, בו
 ביום נתרצה הקדוש ברוך הוא לישראל
 ואמר לו למשה (דברים י, ט) פסל לך שני
 לוחות, עשה עוד ארבעים יום, נמצאו כלים

תפסיר רס"ג

(כ) ועלי' הרון וגד אללה גדא.
וכאד אן ינפד'ה. פאסתג'פרת
לה איצ'א פי ד'אלך אלוקת:
(כא) ואמא כ'טייתכם והו
אלעגל אלד'י אתכ'ד'תמוה
(י"נ: אצתנעתמוה). פאני אכ'דתה
ואחרקתה באלנאר. וברדתה
באלמברד נעמא. חתי' דק
פאלתראב. וטרחת תראבה.
פי ואד אלמא אלמנחדר
מן אלגבל: (כב) ופי ד'את
אלאשתעאל וד'את אלמחנה.
וקבור אלמתשהיין. לם תזאלו
מסכ'טין ללה: (כג) ולמא בעת'
אללה בעצ'כם. מן רקים ברנע

וּבִאֲהֶרֶן הַתֹּאנָף יְהוָה
מֵאֵד לְהַשְׁמִידוֹ וְאֶת־פִּלְלֵ
גַּם־בְּעַד אֶהֱרֹן בֶּעֶת הַהוּא:
ועל אהרן. הוה רגז מן קדם יי. לחדא
לשיציותיה. וצלית' אף על אהרן בעדנא
ההוא: **כא וְאֶת־חַטָּאתְכֶם**
אֲשֶׁר־עֲשִׂיתֶם אֶת־הָעֵגֹל
לְקַחְתִּי וְאֲשַׁרְף אֹתוֹ בָּאֵשׁ
וְאָכַת אֹתוֹ טָחוֹן הֵיטֵב עַד
אֲשֶׁר־דָּק לְעֹפֹר וְאֲשַׁלֹּךְ

אֶת־עֲפָרוֹ אֶל־הַנַּחַל הַיָּרֵד מִן־הָהָר: וית חובתכון
דעבדתון ית עגלא. נסיבית ואוקידית יתיה בנורא. ושפית יתיה
בשופינא יאות. עד דהוה דקיק לעפרא. ורמית ית עפריה. לנחלא
דנחית מן טורא: **כב וּבְתַבְעֶרָה וּבְמִסָּה וּבְקִבְרֹת**
הַתְּאוּה מִקְצָפִים הֵייתֶם אֶת־יְהוָה: ובדליקתא
ובנסייתא. ובקברי דמשאל'י. מרגזין הויתון קדם יי: **כג וּבְשַׁלַּח**
יְהוָה אֶתְכֶם מִקֹּדֶשׁ בְּרִנֵּעַ לֵאמֹר עָלוּ וְרִשּׁוּ

— רס"י —

כ וּבִאֲהֶרֶן הַתֹּאנָף ה'. לפי ששמע לכם: **גם בעד אהרן.** והועילה תפלת'י לכפר
לְהַשְׁמִידוֹ. זה כלוי בנים. וכן הוא אומר מִחֻצָּה, ומתו שנים ונשארו השנים: **כא טָחוֹן.**
(עמוס 3, ט) וְאֲשַׁמִּיד פָּרִיו מִמַּעַל: **וְאֶת־פִּלְלֵ** לשון הוה כמו (בראשית כו, יג) הָלוֹךְ וְגַדְלִ:
זֶלֶק הַדִּקְדּוֹק: **כא ואשרף אתו באש.** אין פסיק בתיגאן שראיתי ובדפוסים ישנו גם בפסיקתא.
ובתאג מהר"ב כתב שיש פסיק: **דק לעפר.** פתח והוא עבר מהקל (מהר"ב: כג) **מקדש ברנע**
לאמר. תיבת ברנע בפשטא בעי"ן לבד בכל התיגאן כמשפט וכן הוא בירושלמיים:

תפסיד רס"ג

קאילא. אצערדו וחוזו אלבלד
אלדי אעטיתכם. פכאלפתם
אמר אללה רבכם. ולם תומנו
בה. ולם תקבלו אמרה:
כד) ובאלגמלה לם תזאלו
מכאלפין ללה. מן יום
ערפתכם: כה) פשפעת ענדה.
תלך אלארבעין אליום. ואל
ארבעין אללילה. אד' אראד
אללה אן נפד'כם: כו) עלית בין
ידי אללה וקלת. אללהם יא רב.
לא תהלך קומד וצפותד.
אלדין פכפתהם בעצמתד.
ואכ'רגתהם מן מצר ביד
שדידה: כז) אד'כר אוליאד.

את הארץ אשר נתתי
לכם ותמרו את פי יהוה
אלהיכם ולא האמנתם לו
ולא שמעתם בקלו: וכד שלח
ייתכן. מרקם גיאה למימר. סקו
ואחסינו ית ארעא. דיהבית לכון.
וסריבתון. על מימרא דיי אלהכון. ולא
הימנתון ליה. ולא קבילתון למימריה:
כד ממרים הייתם עם יהוה

מיום דעתי אתכם: מסרבין
היותון קדם יי. מיומא דידעית יתכון:

כח ואתנפל לפני יהוה את ארבעים היום
ואת ארבעים הלילה אשר התנפלתי כי אמר
יהוה להשמיד אתכם: ואשתטחית קדם יי. ית ארבעין
ימין. וית ארבעין לילון דאשתטחית. ארי אמר יי לשיצאה יתכון:
כח ואתפלל אל יהוה ואמר אדני יהוה אל-
תשחת עמך ונחלתך אשר פדית בגדלך
אשר הוצאת ממצרים ביד חזקה: וצליתי קדם יי
ואמרי. יי אלהים. לא תחביל עמך ואחסנתך. דפרקתא בתוקפך.
דאפיקתא ממצרים ביד תקיפא: כז זכר לעבדיך

— רס"י —

כח ואתנפל וגוי. אלו הן עצמם האמורים כאן סדר תפלתו, שזאמר (פסוק כו) ה' למעלה (פסוק יח) וכפלן כאן, לפי שכתוב אלהים אל תשחת עמך וגוי:

תפסיר דס"ג

אברהם ויצחק ויעקוב. לא
תנצ'ר אלי' צעוב'ה' הדי'א
אלשעב. וטלאחה וכו' טייתה:
(כח) פלא יקול אהל אלבלד
אלד'י אכ'רגתנא מנה. ממה
לם יטיק רב'הם. אן יד'כ'להם
אלבלד אלד'י ועדהם בה. ומן
שנאתה להם. אכ'רגתהם
ליקתלהם פי אלבר: כט) והם
קומד וצפונד. אלד'י
אכ'רגתהם בקונתד אלעצ'מה.
וד'ראעד אלממודה: י' א) פי
ד'אלד אלוקת קאל אללה לי.
אנחת לוחי גוהר פאלאו'לין.
ואצעד בהמא אלי' אלגבל.

לְאִבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב
אֶל-תֶּפֶן אֶל-קִשִּׁי הָעַם הַזֶּה
וְאֶל-רָשָׁעוֹ וְאֶל-חַטָּאתוֹ:
אֲדַכֵּר לְעַבְדְּךָ. לְאִבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב.
לֹא תִתְּפֹנִי. לְקִשְׁיוֹת עַמָּא הָדִין;
וּלְחֻבִּיהוֹן וְלַחַטָּאִיהוֹן: כח פֶּן-יֹאמְרוּ
הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָנוּ
מִשָּׁם מִבְּלִי יְכָלֶת יְהוָה
לְהַבִּיאָם אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-
דִּבֶּר לָהֶם וּמִשְׁנֵאתוֹ אוֹתָם

הוֹצִיאָם לְהַמָּתָם בַּמִּדְבָּר: דלמא יימרון. דיירי ארעא
דאפיקתנא מתמן. מדלית יוכלא קדם יי. לאעלותהון. לארעא
דמליל להון. ומדסני יתהון. אפיקנון לקטלותהון במדברא: כט) והם
עמך ונחלתך אשר הוצאת בכתך הגדל
ובזרעך הנטויה: ואנון עמך ואחסנתך. דאפיקתא בחילך
רבא. ובדרעד מרמא: פ ❧ המדבר בספרי
ניטון ❧ (רביעי) ר ❧ בעת
ההוא אמר יהוה אלי פסל-לך שני-לוחות

— רש"י —

ברדתו מן הקר צוה להם על מלאכת
המשכן, ובצלאל עשה משכן תחלה ואחר
כך ארון וכלים, נמצא זה ארון אחר הנה.
וזהו שהיה יוצא עמדם למלחמה. ואותו
שעשה בצלאל לא יצא למלחמה אלא בימי
עלי, ונענשו עליו ונשבה:

י' ב' בעת ההוא. לסוף ארבעים יום נתרצה
לי ואמר לי פסל לך, ואחר כך ועשית לך
ארון עץ, ואני עשיתי ארון תחלה,
שכשאבוא ונהלחות בידי היכן אתגם. ולא זה
הוא הארון שעשה בצלאל, שהרי משכן לא
נתעסקו בו עד לאחר יום הכפורים, כי

שמן המור (6) פסל-לך. המנהג להפריד ביניהם.

תפסיר רס"ג

וְקָדַר צָנַעַת צִנְדִּיקָא מִן כִּשְׁבִּי:
 (ב) חֲתִי אֶכְתֵּב עֲלֵיהֶמָּא
 אֶלְכִּלְמָאֵת. אֶלְדִּי כֹאנֶת עֲלִי
 אֶלְלוֹחִין אֶלְאוּלִין אֶלְדִּי
 כְּסִרְתֶּמָּא. וְצִירְתֶּמָּא פִי
 אֶלְצִנְדִּיקָא: (ג) פְּצִנַעַת צִנְדִּיקָא
 מִן כִּשְׁבִּי אֶלְסִנֵּט. וְנַחֲתֶת לֹחִי
 גִּוְהָר כֹּאֶלְאוּלִין. וְצִעֲדֶת אֶלִי
 אֶלְגָּבֵל. וְהֶמָּא פִי יְדִי: (ד) פֶּכְתֵּב
 עֲלֵיהֶמָּא כֹּאֶלְכֶּתָאב אֶלְאוּל.
 וְהִי אֶלְעֶשֶׁר אֶלְכִּלְמָאֵת. אֶלְדִּי
 כִּלְמֶכֶם אֶלְלָה פִי אֶלְגָּבֵל. מִן
 וְסֵט אֶלְנָאר פִי יוֹם אֶלְגִּוִק.
 וְדִפְעֶהֶמָּא אֶלִי: (ה) תִּים וְלִית
 וְנִזְלֶת מִן אֶלְגָּבֵל. וְצִירֶת
 אֶלְלוֹחִין. פִי אֶלְצִנְדִּיקָא אֶלְדִּי

אֲבָנִים כְּרָאשָׁנִים וְעֹלָה
 אֵלַי הִהְרָה וְעָשִׂיתָ לָּךְ
 אֲרוֹן עֵץ: בַּעֲדָנָא הָהוּא אָמַר יי לִי.
 פָּסַל לָךְ. תִּרְיִן לֹחִי אֲבָנִיָּא כְּקִדְמָאִי.
 וְסָק לְקִדְמִי לְטוֹרָא. וְתַעֲבִיד לָךְ אֲרוֹנָא
 דְּאֵעָא: ב וְאֶכְתֵּב עַל-הַלְחָת
 אֶת-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ
 עַל-הַלְחָת הָרָאשִׁים אֲשֶׁר
 שִׁבַּרְתָּ וּשְׁמַתָּם בְּאֲרוֹן:
 וְאֶכְתֹּב עַל לֹחֲתָיָא. יֵת פִּתְגָמִיָּא. דִּהְוּ.
 עַל לֹחֲתָיָא קִדְמָאִי דִּתְבַּרְתָּא. וְתַשְׁוִּינוּן
 בְּאֲרוֹנָא: ג וְאָעַשׂ אֲרוֹן עֵצִי

שְׁטִים וְאֶפְסַל שְׁנֵי-לְחָת אֲבָנִים כְּרָאשָׁנִים
 וְאָעַל הִהְרָה וּשְׁנֵי הַלְחָת בְּיָדִי: וְעַבְדִּית אֲרוֹנָא דְּאֵעִי
 שְׁטִין. וּפְסִלִית. תִּרְיִן לֹחִי אֲבָנִיָּא כְּקִדְמָאִי. וְסִלְקִית לְטוֹרָא. וְתִרְיִן
 לֹחֲתָיָא בְּיָדִי: ד וְיִכְתֹּב עַל-הַלְחָת כְּמִכְתָּב הָרָאשִׁין
 אֶת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵיכֶם
 בַּהֲרַ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בְּיוֹם הַקָּהָל וַיִּתֶּנָּם יְהוָה
 אֵלַי: וְכָתַב עַל לֹחֲתָיָא כְּכִתְבָּא קִדְמָאִי. יֵת עֲשֶׂרֶת פִּתְגָמִין. דְּמִלִּיל
 יי עֲמִכּוֹן בְּטוֹרָא. מְגוֹ אִישְׁתָּא בְּיוֹמָא דְּקִהְלָא. וַיִּהְבְּנוּן יי לִי:
 ה וְאֶפֶן וְאֵרַד מִן-הָהָר וְאֵשׁ אֶת-הַלְחָת בְּאֲרוֹן
 אֲשֶׁר עָשִׂיתִי וַיְהִי שֵׁם כְּאֲשֶׁר צִוֵּנִי יְהוָה:

זֶלֶק הִרְקִדִיקָא: ה וַיְהִי שֵׁם. תִּיבַת וַיְהִי מִלְעִיל:

תפסיר רס"ג

צנעתה. ובקיא הנאך. כמא
אמרני אללה: ו) ולמא שפעני
פי הרון. אקאם אלי' אן רחלו
בני אסראיל. מן בארות בני
יעקן אלי' מוסרה. תים מאת
הרון ודפן תים. ואם אלעזר
אבנה מפאנה: ז) ורחלו מן תים
אלי' גדגוד. ומן גדגוד אלי'
יטבת. ארץ' דיאת אודיה' מא:
ח) פי דיאלך אלוקת. אפרז
אללה סבט לוי. ליחמלו צנדוק
עהדה. ויקומו בין ידיה
ליכדמוה ויבארכו באסמה.

ואתפנית. ונחתית מן טורא. ושויתי ית
לוחיא. בארונא דעבדית. והו' תמן. כמא
דפקדני יי: ו) ובני ישראל נסעו
מבארות בני-יעקן מוסרה
שם מת אהרן ויקבר שם
ויכהן אלעזר בנו תחתיו:
ובני ישראל. נטלו. מבארות בני יעקן
למוסרה. תמן מית אהרן ואתקבר תמן.
ושמש. אלעזר בריה תחותיה: ז) משם

נסעו הגדגדה ומן הגדגדה
יטבתה ארץ נחלי מים: מתמן נטלו לגדגוד. ומן גדגוד
ליטבת. ארע נגדא נחלין דמיין: ח) בעת ההוא הבדיל
יהוה את-שבט הלוי לשאת את-ארון ברית-

— רס"י —

חור הגדגד: ז) ומן הגדגדה וגוי. ובמוסרה
עשיתם אכל כבד על מיתתו שלא-הרן
שגדמה לכם זאת, ונדמה לכם כאלו מת
שם. וסמך משה תוכחה זו לשבירת הלוחות.
לומר שקשה מיתתן של צדיקים לפני הקדוש
ברוך הוא, כיום שנסתברו בו הלוחות.
ולחודיעך שהקשה לו מה שאמרו (דמ' י', ז)
נתנה ראש לפרוש ממנו, כיום שעשו בו את
העגל: ח) בעת ההוא הבדיל ה' וגוי. מוסב
לענין הראשון: בעת ההוא. בשנה
הראשונה לצאתכם ממצרים וטעיתם בעגל
ובני לוי לא טעו, הבדילם המקום מכם.
וסמך מקרא זה לחזרת בני יעקן לומר שאף
בזו לא טעו בה בני לוי, אלא עמדו
באמונתם: לשאת את ארון. הלויים:

ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן
מוסרה. מה ענין זה לכאן. ועוד, וכי
מבארות בני יעקן נסעו למוסרה, והלא
ממוסרות באו לבני יעקן, שנאמר (דמדבר לג, 6)
ויסעו ממוסרות וגוי. ועוד, שם מת אהרן,
והלא בחר ה' את, צא וחשוב ותמצא
שמונה מסעות ממוסרה לחר ה'. אלא
אף זו מן התוכחה, ועוד זאת עשיתם כשמת
אהרן בחר ה' לטוף ארבעים שנה
ונסתלקו ענני כבוד, וראתם לכם ממלחמת
מלך ערד ונתתם ראש לחזור למצרים,
וחזרתם לאחוריתם שמונה מסעות עד בני
יעקן ומשם למוסרה, שם נלחמו בכם בני לוי
והרגו מכם ואתם מהם, עד שהחזירו אתכם
בדרך חזרתכם, ומשם חזרתם הגדגדה הוא

תפסיד רס"ג

יְהוָה לַעֲמֹד לִפְנֵי יְהוָה
לְשִׁרְתּוֹ וּלְבָרְךָ בְּשִׁמוֹ עַד

הַיּוֹם הַזֶּה: בַּעֲדָנָא הָהוּא. אַפְרִישׁ יי
יְתֵּן שְׂבִטָא דְלוּי. לְמַטְל יְתֵּן אֲרוֹן קִימָא
דִּי. לְמַקְס קָדָם יי לְשִׁמְשׁוּתִיָּהּ וּלְבָרְכָא

בְּשִׁמְיָהּ. עַד יוֹמָא הַדִּין: ט עַל-בֶּן
לֹא-הִיָּה לְלוּי חֶלֶק וְנַחֲלָה
עִם-אֲחָיו יְהוָה הוּא נַחֲלָתוֹ
בְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ

לוֹ: עַל בֶּן. לֹא הָיָה לְלוּי. חוֹלֵק

וְאַחֲסָנָא עִם אַחֲוָהּ. מִתְּנֵן דִּיהַב לִיהּ יי אֲנִין אַחֲסָנְתִּיָּהּ. כְּמָא דְמִלִּיל. יי

אֱלֹהֶיךָ לִיהּ: י וְאַנְכִּי עֲמַדְתִּי בְּהַר פִּימִים הָרָאשֹׁנִים
אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֵלַי

גַּם בַּפֶּעַם הַהוּא לֹא-אָבָה יְהוָה הַשְׁחִיתָךְ: וְאַנָּה

הָיִיתִי קָאִים בְּטוּרָא. כְּיוֹמָיָא קְדָמָאִי. אַרְבַּעִין יַמִּין. וְאַרְבַּעִין לַיְלָן.
וְקָבִיל יי עֲלוֹתִי. אַף בְּזִמְנָא הָהוּא. לֹא אָבָא יי לְחַבְלוֹתָךְ:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי קוּם לֵךְ לְמִסְעָ לִפְנֵי הָעָם

— רס"י —

עמד בקר בעליה אחרונה זו, חזר והתחיל
בה: **פימים הראשונים.** שללוחות
הראשונות, מה הם ברצון אף אלו ברצון.
אבל האמצעיים שעמדתי שם להתפלל
עליכם היו בכעס: יא **ויאמר ה' אלי** וגי'. אף
על פי שסרתם מאחריו וטעיתם בעגל,
אמר לי (שמות לז, לו) לך נחה את העם:

לעמוד לפני ה' לשירתו ולברך בשמו.
הכהנים, והוא נשיאת כפים: ט **על בן לא**
היה ללוי חלק. לפי שהבדלו לעבודת
מזבח ואינן פנויין לחרוש ולזרוע: ה' הוא
נחלתו. נוטל פרס מזמן מבית המלך:
ויאנכי עמדתי בהר. לקבל הלוחות
האחרונות. ולפי שלא פרש למעלה כמה

תפסיר רס"ג

קסמת לאבאיהם אן אעטיהם:
 (יב) ואלאן יא אסראיל. מא
 אלד'י יטלבה מנך אללה רבך.
 אלא אן תכ'אפה ותסיר פי
 טרקה. ותחבבה ותעבדה
 מכ'לצא. בכל קלבך ונפסך:
 (יג) ואחפץ וצא'אזה ורסומה.
 אלתי אמרד בהא אליום.
 ליכ'אר לך: (יד) הוד'א ללה
 רבך. אלסמאואת כל'הא.

וַיָּבֹאוּ וַיִּירָשׁוּ אֶת־הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לַאֲבֹתָם

לָתֵת לָהֶם: וַאֲמַר יי לי. קום. איזיל
 לַמַּטּוֹל קָדָם עָמָא. וַיַּעֲלוּן וַיִּירְתּוּן יֵת
 אֶרֶעָא. דְּקִימִית לַאֲבֹתָהוֹן לְמַתָּן לְהוֹן:
 פ שטרי בספרי תיטן (חמישי) יב וְעַתָּה

יִשְׂרָאֵל מָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ

שָׁאֵל מַעֲמֹךְ כִּי אִם־לִירָאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 לָלֶכֶת בְּכָל־דַּרְכָּיו וּלְאַהֲבָה אוֹתוֹ וּלְעַבֹּד אֶת־

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ: וּבְעַן

יִשְׂרָאֵל. מָא יי אֱלֹהֶךְ. תַּבַּע מִנְךְ. אֱלֹהִין לְמִדְחַל. קָדָם יי אֱלֹהֶךְ.
 לְמַהֲךְ בְּכָל אוֹרְחֵן דְּתַקְנֵן קְדָמוּהִי וּלְמִרְחַם יִתְיָה. וּלְמַפְלַח קָדָם יי

אֱלֹהֶךְ. בְּכָל לִבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ: לשמו אֶת־מִצּוֹת יְהוָה

וְאֶת־חֻקֹּתָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצֻוֶּה הַיּוֹם לְטוֹב לָךְ:

לְמַטָּר. יֵת פְּקוּדֵיָא דִּי יֵת קִימוּהִי. דְּאַנָּא. מְפַקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין. דִּי־יֵיטֵב

לָךְ: יֵהֵן לִיְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַשָּׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם

— רס"י —

יב וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל. אף על פי שְׁעֲשִׂיתֶם כָּל
 זאת, עוֹדְנוּ רַחֲמֵינוּ וְחַבְתּוּ עֲלֵיכֶם, וּמִכָּל מַה
 שְׁחָטַתֶּם לְפָנָיו אֵינּוּ שׂוֹאֵל מִכֶּם כִּי אִם
 לִירָאָה וְגו': כִּי אִם לִירָאָה וְגו'. רבּוֹתֵינוּ

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: «וַיָּבֹאוּ וַיִּירָשׁוּ אֶת הָאָרֶץ. לחוד מלא ורפה. ובירושלמי חסר יו"ד שנייה
 והיא מחלוקת בין הסופרים ובספרי רבינו ז"ל מלא ע"כ מכתובת מ"ו יחיא בשירי ז"ל ונתכוון
 אל התיגאן שהם העתק רבינו הרמב"ם ז"ל:

תפסיד רס"ג

הָאָרֶץ וְכָל-אֲשֶׁר-בָּהּ: הָאֵל
 יְיָ אֱלֹהֶךָ. שְׁמִיָּא וְשְׁמִי שְׁמִיָּא. אֲרָעָא
 וְכָל דְּבָהּ: טו רַק בְּאַבְתִּיד
 חֶשֶׁק יְהוָה לְאַהֲבָה אוֹתָם
 וַיִּבְחָר בְּזֶרַעַם אַחֲרֵיהֶם
 בָּכֶם מִכָּל-הָעַמִּים כִּי־נָם
 הָיָה: לְחֹד בְּאַבְהֶתֶךָ. צְבִי יי לְמַרְחֵם
 יְתֵהוֹן. וְאַתְרָעִי בְּבִנְיָהוֹן בְּתֵרִיהוֹן. בְּכוֹן.
 מִכָּל עַמֻּמִּיָּא כְּיוּמָא הֲדִין:
 טו וּמִלֵּתָם אֵת עֶרְלַת

ואל־ארץ וְכָל מֵא פִּיהָא:
 טו) לְכַנָּה אֲצַטְפָּא אֲבִיתִךָ
 פֶּאֶחְבָּהֶם. וְאַכְתָּאֵר נִסְלָהֶם מִן
 בְּעֵדָהֶם. וְאַנְתָּם הֵם. מִן בֵּין
 אֲלִשְׁעוּב כְּמֵא תִשְׁאֲהִדוּן.
 טז) פֶּאֶזִּילוּ גִישׁ קְלוּבְכֶם.
 וְרַק־אֲבָכֶם לֹא תַצְעִבוּהָ
 אֲבִידָא: יז) לֹאֵן אֵלֵלָה רַבְכֶם.
 הוּ רַב אֲלֵאֲרַב־אֲב. וְסִיד
 אֲלִסְאֲדָה. אֲלִסְאִיק אֲלִעֲצִים
 אֲלִגְבָּאֵר אֲלִמְכִיף. אֲלִדִּי לֹא
 יִחַאֲבִי אֲלִוְגֻדָּה. וְלֹא יִאֲכִיד
 אֲלִרְשָׁא: יח) צֹאנֵעַ חֶכֶם
 אֲלִיתִים וְאַל־אַרְמִלָּה. וּמַחֲב

לְבַבְכֶם וְעֶרְפְּכֶם לֹא תִקְשׁוּ עוֹד: וְתַעֲדוּן. ית טפשות
 לְבָכוֹן. וְקִדְלָכוֹן. לֹא תִקְשׁוֹן עוֹד: יז כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא
 אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים וְאֲדָנִי הָאֲדָנִים הָאֵל הַגָּדֹל
 הַגָּבֹר וְהַנּוֹרָא אֲשֶׁר לֹא-יִשָּׂא פָנִים וְלֹא יִקַּח
 שֹׁחַד: אַרִי יי אֱלֹהֶכֶן. הוּא אֱלֹהֵ דִינִין. וּמָרִי מַלְכִין. אֱלֹהָא רַבָּא
 גְּבִירָא וּדְחִילָא. דְּלִית קְדָמוּהִי מִסָּב אֲפִין. וְאַף לֹא לְקַבְּלָא שׁוּחַדָּא:
 יח עֲשֵׂה מִשְׁפָּט יְתוֹם וְאַלְמָנָה וְאַהֲב גֵּר לְתַת
 לוֹ לֶחֶם וְשִׁמְלָה: עָבִיד. דִּין יִיתֵם וְאַרְמִלָּא. וְרַחֲמִים גִּיּוֹרָא.

— רס"י —

לְהַצִּיל אֶתְכֶם מִיָּד: לֹא יִשָּׂא פָנִים. אִם
 תִּפְרָקוּ עָלוֹ: וְלֹא יִקַּח שֹׁחַד. לְפִסּוֹ בְּמִמוֹן:
 יח עֲשֵׂה מִשְׁפָּט יְתוֹם וְאַלְמָנָה. הָרִי
 גְבוּרָה, וְאַצֵּל גְּבוּרָתוֹ אֶתְהּ מוֹצֵא עֲנוּתָנָתוֹ:

בְּאַבְתִּיד חֶשֶׁק ה' מִן הַכָּל: טו בָּכֶם. כְּמוֹ
 שְׁאֲתָם רוּאִים אֶתְכֶם חֲשׂוֹקִים מִכָּל הָעַמִּים
 הַיּוֹם הַזֶּה: טו עֶרְלַת לְבַבְכֶם. אוֹטָם לְבַבְכֶם
 וְכַסּוּיָּו: יז וְאֲדָנִי הָאֲדָנִים. לֹא יוּכַל שׁוּם אֲדוֹן

תפסיר רס"ג

אלג'ריב ירזקה טעאמא ופסוה:
(ט) פאחבבו אלג'ריב. פטאל
מא כנתם ג'רבא פי בלד
מצר: (כ) וכף אללה רבד.
ואעבדה ואלזם טאעתה.
ואחלף באסמה בארא: (כא) הו
מדחתך והו אלאהך. כמא צנע
מעך. תלך אלכבאיר ואל'
מהאיב. אלתי ראתהא עינאך:
(כב) פמנהא אן אבאיך. נזלו
מצרא בסבעין נפסא. ואלאן.
פקד ציירך אללה רבד.
כפואכב אלסמא כתרה: יא
(א) פאחבב אללה רבד. ואחפי'
מא אסתחפצ'ך בה ורסומה

למתן ליה מזון וכסו: יט **וְאֶהְבֶּתֶם**
אֶת־הָגֵר כִּי־גֵרִים הֵייתֶם
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: ותרמון ית
ג'ורא. ארי ד'רין ה'יתון ב'ארעא
ד'מצרים: כ **אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ**
תִּירָא אֹתוֹ תַעֲבֹד וְבוֹ
תִּדְבֹק וּבְשֵׁמוֹ תִשָּׁבַע: ית י'
אלהך. תדחל וקדמוהי תפלת.
ולדחלתיה תתקרב. ובשמייה תקיים:
כא **הוּא תְהִלָּתְךָ וְהוּא**
אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר־עָשָׂה אֹתְךָ

אֶת־הַגְּדֹלָת וְאֶת־הַנּוֹרְאָת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר רָאוּ
עֵינֶיךָ: הוא תושבחתך והוא אלהך. דעבד עמך. ית רברבתא וית
חסינתא האלין. דחזאה עינך: כב **בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ יֶרְדּוּ**
אֲבֹתֶיךָ מִצְרִימָה וְעַתָּה שְׁמֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב: בשבעין נפשן. נחתו אבהתך
למצרים. ובען. שוין י' אלהך. ככוכבי שמיא לסגי:
לא **וְאֶהְבֶּת אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשִׁמְרַת**

— רס"י —

ואהב גר לתת לו לחם ושמלה. הייתם. מום שבר אל תאמר לחברך:
ידבר חשוב הוא זה, שכל עצמו
שליעקב אבינו על זה נתפלל, (בראשית כח, כ)
ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבוש: יט **כִּי גֵרִים**
כ **אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא.** ותעבוד לו ותדבק
בו, ולאחר שיהיו בך כל המדות הללו,
אז בשמו תשבע:

תפסיד רס"ג

וּנְצִיאֶנָּהּ. וְאַחֲכָאמָה טוֹל
אֶלְזָמָן: (ב) וְאֶעֱלֶמוּ מִן אֱלֹהִים.
אֵן לִיס אֶלְעָמֶל עָלַי בְּנִיכֶם.
אֶלְדִּי לֹם יַעֲלֶמוּ וְלֹם יָרוּ. אֶדָב
אֶלְלָה רַבֶּכֶם. וְעִצְמֹתָהּ וְיִידָה
אֶלְשִׁדִּידָה. וְדִרְאֶעָה
אֶלְמִדּוּדָה: (ג) וְאִיאֶתָה
וְאֶעֱמָאֵלָה. אֶלְתִּי צִנְעָהָ פִי
וְסֵט מִצֵּר. בְּפִרְעוֹן מֶלֶךְ
מִצֵּר וּבִסְאִיר אֶהֱל בְּלָדָה:
(ד) וּמָא צִנַּע בְּגַנֵּד מִצֵּר וְכִילָה
וּמְרַאכְבָּה. אֶלְדִּי אֶטָאָף מָא
בַּחַר אֶלְקָלֹם עָלַי וְגוּהָם.
לְמָא כָּלְבוּכֶם. פֶּאֱהֵלְכֶם
אֶלְלָה. אֶלִּי יוֹמָנָא הַדִּיא:

מִשְׁמֶרְתּוֹ וְחֻקֹּתָיו וּמִשְׁפָּטָיו
וּמִצֻּוֹתָיו כָּל־הַיָּמִים: וְתִרְחֹם.
יְת יי אֱלֹהֶךָ. וְתִטֵּר מִטֵּרַת מִימְרֶיהָ.
וְקִימוּהִי וְדִינוּהִי. וּפְקוּדוֹתֶיהָ כָּל יוֹמִיא:
ב וַיִּדְעֶתֶם הַיּוֹם כִּי לֹא
אֶת־בְּנִיכֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ
וְאֲשֶׁר לֹא־רָאוּ אֶת־מוֹסֵר
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶת־גְּדֻלּוֹ
אֶת־יָדוֹ הַחֲזָקָה וְזִרְעוֹ
הַנְּטוּיָה: וְתִדְעוּן יוֹמָא דִּין. אֲרִי לֹא
יְת בְּנִיכּוֹן. דְּלֹא יָדְעוּ וְדִלֹא חֲזוּ. יְת
אוּלְפָנָא דִּי אֱלֹהֵכּוֹן. יְת רַבּוּתֶיהָ. יְת יִידָה תְּקִיפָתָהּ. וְדִרְעִיהָ מְרִמָּא:
ג וְאֶת־אֲתֹתָיו וְאֶת־מַעֲשָׂיו אֲשֶׁר עָשָׂה בְּתוֹךְ
מִצְרַיִם לְפִרְעָה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם וְלִכְל־אַרְצוֹ: וְיְת
אֲתוֹתֶיהָ וְיְת עוֹבְדוֹתֶיהָ. דְּעֵבֵד בְּגוֹ מִצְרַיִם. לְפִרְעָה מֶלֶךְ אֲדָמִצְרַיִם וְלִכְל
אַרְעִיהָ: ד וְאֲשֶׁר עָשָׂה לְחֵיל מִצְרַיִם לְסוּסֵיו
וּלְרִכְבּוֹ אֲשֶׁר הֵעִיף אֶת־מִי יָם־סוּף עַל־פְּנֵיהֶם
בְּרִדְפָם אַחֲרֵיכֶם וַיֹּאבְדֻם יְהוָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה:
וְדְעֵבֵד לְמִשְׁרֵית מִצְרָאִי לְסוּסוֹתָהוֹן וְלִרְתִּבֵּיהוֹן. דְּאִשְׁיָף. יְת מִי יִמָּא
דְּסוּף עַל אִפִּיהוֹן. בְּמִרְדֵּפָהוֹן בְּתִרְכּוֹן. וְאַבִּידוּן יי. עַד יוֹמָא הַדִּין:

• רש"י •

יֹא ב וַיִּדְעֶתֶם הַיּוֹם. תִּנּוּ לֵב לְדַעַת וּלְהִבִּין מִדְּבַר עֲכָשִׁיו שְׂוִיכְלוֹ לֹמֵר אֲנִי לֹא יָדְעֵנּוּ
וּלְקַבֵּל תּוֹכְחָתִי כִּי לֹא אֶת בְּנִיכֶם. אֲנִי
וְלֹא רָאִינוּ בְּכָל זֶה:

תפסיר רס"ג

(ה) ומא צנע לכם פי אלבר.
 אלי' אן גיתם אלי' הדא
 אלמוצ'ע: (ו) ומא צנע בדתן
 ואבירם. בני אליאב אבן
 ראובן. אד' פתחת אלארץ'
 פאהא. פאבתלעתהם וביותהם
 ואכ'ביותהם. וגמיע אלאנאם
 אלד'י מעהם. פי מא בין גמיע
 בני אסראיל: (ז) בל עיונכם
 אלד'י ראת. גמיע צנע אללה
 אלעצ'ים. אלד'י צנעה:
 (ח) פאחפצ'י גמיע אלשריעה.
 אלתי אנא אמרכם בהא

וַאֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם בַּמִּדְבָּר
 עַד-בְּאֵכֶם עַד-הַמָּקוֹם

הַזֶּה: וְדַעְבַּד לְכוּן בַּמִּדְבָּרָא. עַד
 מִיתִיכוֹן עַד אַתְרָא הַדִּין: וַאֲשֶׁר
 עָשָׂה לְדָתְוֹן וּלְאַבִּירִם בְּנֵי
 אֱלִיאָב בֶּן-רְאוּבֵן אֲשֶׁר
 פָּצְתָה הָאָרֶץ אֶת-פִּיהָ
 וַתִּבְלַעַם וְאֶת-בְּתִיָּהֶם
 וְאֶת-אֶהֱלִיָּהֶם וְאֶת כָּל-

הַיָּקוֹם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם בְּקָרֵב כָּל-יִשְׂרָאֵל:
 וְדַעְבַּד לְדָתְוֹן וּלְאַבִּירִם. בְּנֵי אֱלִיאָב בֶּן רְאוּבֵן. דַּפְתַּחַת אַרְעָא יֵת
 פּוּמָה. וּבִלְעַתְנוֹן וְיֵת אָנֶשׁ בְּתִיָּהוֹן וְיֵת מִשְׁכְּנִיָּהוֹן. וְיֵת כָּל יְקוּמָא
 דַּעֲמָהוֹן. בְּגוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל: ז' כִּי עֵינֵיכֶם הָרְאִית אֶת-
 כָּל-מַעֲשֵׂה יְהוָה הַגָּדֹל אֲשֶׁר עָשָׂה: אֲרִי עֵינִיכוֹן
 חֲזָא. יֵת כָּל עוֹבְדָא דִּי רַבָּא. דַּעְבַּד: ח' וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-כָּל-
 הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֲנֹכִי מֵצִוְךָ הַיּוֹם לְמַעַן תִּחְזְקוּ

• רש"י •

הארץ מדרון כמשפף, וכל מקום שהיה אחד
 מהם [בורח], היה מתגלגל ובא עד מקום
 הבקיעה: ואת כל היקום אשר ברגליהם.
 זה ממונו של אדם שמעמידו על רגליו:
 ז' כי עיניכם הראית. מוסב על מקרא
 האמור למעלה, (פסוק 3) כי לא את בניכם

ובקרוב כל ישראל. כל מקום שהיה אחד
 מהם בורח, הארץ נבקעת מתחתיו ובלעתה.
 אלו דברי רבי יהודה. אמר לו רבי נחמיה,
 והלא כבר נאמר (צמדז טז, לב) ותפתח הארץ
 את פיה, ולא פיותיה. אמר לו, ומה אני
 מקים בקרב כל ישראל. אמר לו שנעשית

זולק הדקדוק: ואת-כל מעשה. כן הוא בכל התיגאן תיבת את בסגול ומקף:

תפסיד רס"ג

אלוים. לפי תשדדו ותדכ'לו ותחוזו אלבלד. אלד'י אנתם צאירין אליה לתחוזוה: ט) ולכי תטול מדתכם פיה. כמא קסם לאבאיכם. אן יעטיהם ולנסלהם. והו בלד יפיץ לבנא ועסלא: י) ואעלם אן אלארץ. אלד'י אנת צאיר אליה לתחוזוה. ליס הו כבלד מצר. אלד'י כ'רגת מנהא. אלד'י כנת תורע זרעד. ותסקיה ברגלד

ובאתם וירשתם את-
הארץ אשר אתם עברים
שמה לרשתה: ותטרונו ית כל
תפקידתא. דאנא מפקיד לך יומא דין.
בדיל דתתקפון. ותיעלון ותירתון ית
ארעא. דאתון. עברין לתמן למירתה:
ולמען תאריכו ימים
על-האדמה אשר נשבע
יהוה לאבותיכם לתת

להם ולזרעם ארץ זבת חלב ודבש: ובדיל
דתירכון יומין על ארעא. דקים יי לאבהתכון. למתן להון ולבניהון.
ארע. עבדא חלב ודבש: ס טביערי בספרי תימן (ששי) ד כי
הארץ אשר אתה בא-שמה לרשתה לא
כארץ מצרים הוא אשר יצאתם משם אשר

— רש"י —

ומצרים משפחת מכל הארצות, שנאמר (בראשית יג, י) כגן ה' בארץ מצרים, וצוען שבח מצרים היא, שהיתה מקום מלכות, שכן הוא אומר (ישעי' ל, ז) כי היו בצוען שריו. וחברון פסלתה שלארץ ישראל, לכך הקצוה לקבורת מתים, ואף על פי כן היא יפה מצוען. ובמסכת כתבות (ק"ג, ב) דרשו בענין אחר, אפשר אדם בונה בית לבנו הקטן ואחר כך לבנו הגדול, אלא שמבנה על אחד משבעה בצוען: אשר יצאתם משם. אפלו ארץ רעמסס [וארץ גושן] אשר ישבתם בה והיא במיטב ארץ מצרים שנאמר (בראשית מז, יא) במיטב הארץ וגו', אף היא

אשר לא ידעו וגו' כי אם עמכם אשר עיניכם הרואות וגו': י לא בארץ מצרים הוא. אלא טובה המנה. ונאמרה הבטחה זו לישראל ביציאתם ממצרים, שהיו אומרים שמה לא נבוא אל ארץ טובה ויפה כזו. יכול בגנותה הכתוב מדבר, וכך אמר להם, לא בארץ מצרים היא. אלא רעה המנה, תלמוד לומר (דמדז יג, כג) וחברון שבע שנים נבנתה וגו', אדם אחד בנאן, וחס בנה צוען למצרים בנו, וחברון לכנען. דרך ארץ אדם בונה את הנאה ואחר כך בונה את הפעור שפסלתו שלראשון, הוא נותן בשני, ובכל מקום, החביב קודם. הא למדת שחברון יפה מצוען.

תפסיר דס"ג

כגנאן אלבקול: יא) לכן
אלארץ. אלד'י אנתם גאזין
אליה לתחזות. ארץ גבאל
ובקאע. מן מטר אלסמא
תשרב מאא: יב) ארץ אלד'
אללה רבך מתעאהדהא.
ודאימא ענאיתיה בדהא. מן
אול אלסנה אליי אכרהא:

תזרע את-זרעך והשקית
ברגלך כגן הירק: ארי ארעא.
דאת עליל לתמן למירתה. לא פארעא
דמצרים היא. דנפקתון מתמן. דתזרע ית
זרעך. ומשקית ליה ברגלך כגנת ירקא:
והארץ אשר אתם
עברים שמה לרשתה ארץ

הרים ובקעת למטר השמים תשתה-מים:
וארעא. דאתון. עברין לתמן למירתה. ארע טורין ובקען. למטר
שמיא שתיא מייא: יב) ארץ אשר-יהוה אלהיך דרש
אתה תמיד עיני יהוה אלהיך בזה מרשית
השנה ועד אחרית שנה: ארעא. דייי אלהך תבע יתה.
תדירא. עיני יי אלהך בזה. מרישה דשתא. ועד סופה דשתא: ס

— כש"י —

ממנו חמשת כורין, ארבע מארבע שפועיו,
ואחד בראשו: ובקעת. הן מישור: יב) אשר
ה' אלהיך דרש אתה. והלא אף כל
הארצות הוא דורש, שנאמר (סיוז לט, כו)
להמטיר על ארץ לא איש, אלא כביכול אינו
דורש אלא אותה, ועל ידי אותה דרישה
שדורשה דורש את כל הארצות עמה:
תמיד עיני ה' אלהיך בזה. לראות מה היא
צריכה ולחדש לה גזרות, עתים לטובה
עתים לרעה וכו', כדאיתא בראש השנה
(יז, ז): מרשית השנה. מראש השנה גדון
מה יהא בסופה:

אינה כארץ ישראל: והשקית ברגלך. ארץ
מצרים היתה צריכה להביא מים מנילוס
ברגלך ולהשקותה וצריך אתה לנודד
משינתך ולעמול, והנמוך שותה ולא הגבוה,
ואתה מעלה המים מן הנמוך לגבוה. אבל זו
(פסוק יא) למטר השמים תשתה מים. אתה
ישן על משתך, והקדוש ברוך הוא משקה
נמוך וגבוה, גלוי ושאינו גלוי, כאחת: כגן
הירק. שאין די לו בגשמים ומשקין אותו
ברגל ובכתף: יא) ארץ הרים ובקעת.
משבח הקור מן המישור, שהמישור, בבית
כור אתה זורע כור, אבל הקור בבית כור

וזלך הדקדוק: יב) מרשית השנה. תיבת מרשית בשופר הולך לא בפשטא בכל התיגאן:

תפסיר רס"ג

וְהָיָה אִם-שָׁמַעַ תִּשְׁמָעוּ
אֶל-מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי
מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לֵאמֹר
אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדּוֹ
בְּכָל-לִבְבְּכֶם וּבְכָל-

יג) אן סמעתם סמאעא
לוצאנאי. אלדי אמרם
בהא אליום. לתחבו אללה
רבכם ותעבדוה מכ'לצין.
בכל קלובכם וכל נפוסכם:
יד) נולת מטר בלדכם. פי
וקתה וסמי ולקיס פתגמ
ברך. ועצירך ודהנד:

נַפְשְׁכֶם: וַיְהִי. אִם קִבְּלָא תִקְבְּלוּ
לִפְקוּדֵי. דְּאָנָא. מִפְּקִיד יִתְכוֹן יוֹמָא דִּין. לְמַרְחָם. יְת יי אֱלֹהֵכוֹן וּלְמַפְלַח
קְדָמוֹהִי. בְּכָל לִבְכוֹן וּבְכָל נַפְשְׁכוֹן: וְנָתַתִּי מִטֶּר-אֶרְצְכֶם
בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ וְאִסְפַּת דְּגַנְךָ וְתִירְשְׁךָ
וַיַּעֲהֲרֶךְ: וְאֶתִּין מִטֶּר אֶרְעִיכוֹן. בְּעֵדְנִיה בְּכִיר וְלִקִּישׁ. וְתַכְנוּשׁ עֲבוּרְךָ.

— רס"י —

(תכליס קמא, ז) תכוון תפלת קטרת לפניך:
בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. והלא כבר
הזכיר על כך (דברים ו, ט) בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל
נַפְשְׁךָ, אלא, אזהרה ליחיד אזהרה לצבור:
י וְנָתַתִּי מִטֶּר אֶרְצְכֶם. עשיתם מה
שְׁעַלְיֶכֶם, אף אני אַעֲשֶׂה מִה שְׁעַלִי: בְּעֵתוֹ.
בלילות שלא יטריחו אתכם. דבר אחר בעתו,
בלילי שבתות שהכל מצויין בביתיהם: יוֹרָה.
היא רביעה הנופלת לאחר הזריעה שפורה
את הארץ ואת הזרעים: וּמִלְקוֹשׁ. רביעה
היורדת סמוך לקציר למלאות התבואה
בקשיה. ולשון מלקוש, דבר המאוחז.
בדמתרגמין (גראשית ל, מז) וְהָיָה הָעֲטוּפִים
לִלְבָן, לקישא. דבר אחר לכך נקראת
מלקוש שיוורדת על המלילות ועל הקשין:
וְאִסְפַּת דְּגַנְךָ. אתה תאספנו אל הבית ולא
אויבך. בענין שנאמר (ישעי' סז, ט) אִם
אתן את דגנך וגו' כי מאספיו יאכלהו.

יג) וְהָיָה אִם שָׁמַעַ. והיה, מוסב על האמור
למעלה, (פסוק יג) לְמִטֶּר הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתַּח
מִיִּם: וְהָיָה אִם שָׁמַעַ תִּשְׁמָעוּ. אם שמע
בישן תשמעו בחדש. וכן (דברים ט, יט) וְהָיָה
אִם שָׁכַח תִּשְׁכַּח אִם הִתְחַלַּת לִשְׁכַּח, סוף
שתשכח בלילה, שכן כתיב במגילה אם תעזובני
יום, יומים אַעֲזֹבְךָ (זמגילת חסידים) (ספרי מנח):
מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם. שיהיו עליכם חרשים,
כאלו שמעתם בו ביום: לֵאמֹר אֶת ה'.
שלא תאמר הרי אני לומד בשביל שאהיה
עשיר, בשביל שאקרא רב, בשביל שאקבל
שכר. אלא כל מה שתעשו עשו מאהבה
וסוף הכבוד לבא: וּלְעַבְדּוֹ בְּכָל לִבְבְּכֶם.
עבודה שהיא בלב. וזו היא תפלה, שהתפלה
קרויה עבודה, שנאמר (דניאל ו, יח) אֱלֹהֶיךָ דִּי
אֲנִי פִלַח לֵה בְּתִירָא, וכי יש פלחן בבבל,
אלא על שהיה מתפלל, שנאמר (שם ו, יא)
וכיון פתיקן ליה וגו'. וכן בדרך הוא אומר

תפסיר רס"ג

(טו) ואנבת עשׂבא פי צחראיך
לבהאימד. פתאכל ותשבע:
(טז) ואחדירו אן ונכידע
קלובכם. פתזולון. ותעבדון
מעבדא את אכ"ר. ותסגדון להא:
(יז) פישתד ג' צ'ב אללה עליכם.
פיחבס אלמטר מן אלסמא.
ואלארץ לא תנבת אדאהא.

וחמרך ומשחך: טו ונתתי עשב
בשדך לבהמתך ואכלת
ושבעת: ואתין. עשׂבא בחקלך
לבעירך. ותיכול ותשבע: טז השמרו
לכם פן-יפתה לבבכם
וסרתם ועבדתם אלהים

אחרים והשתחיתם להם: אסתמרו לכון. דלמא יטעי
לבכון. ותסטון. ותפלחון לטעות עממיא. ותסגדון להון: יז וחרה
אף-יהוה בכם ועצר את-השמים ולא-יהיה
מטר והאדמה לא תתן את-יבולה ואבדתם

— רש"י —

דוד אמר (שמואל א' כו, יט) כי גרשוני
היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבד
וגוי, ומי אמר לו כן, אלא פיון שאני מגרש
מלעסוק בתורה, הריני קרוב לעבוד אלהים
אחרים: אלהים אחרים. שהם אחרים
לעובדיהם, צועק אליו ואינו עונה, נמצא
עשוי לו כנכרי: י אאת יבולה. אף מה
שאתה מוביל לה, כענין שנאמר (חגי ב, ו)
זרעתם הרבה והבא מעט: ואבדתם מהרה.
על כל שאר היסורין אגלה אתכם מן
האדמה, שגרמה לכם לחטוא. משל למלך
ששלח בנו לבית המשתה והיה יושב
ומפקידו [ומפקדו] אל תאכל יותר מצרפך
שתבא נקי לביתך, ולא השגיח הבן ההוא.
אבל ושתה יותר מצרפך והקיא וטנף את כל
בני המסכה. נטלוהו בידי וברגליו וזרקוהו
אחורי פלטרין [פלטרין]: מהרה. איני נוטן

ולא כענין שנאמר (שופטים ו, ג) והיה אם זרע
ישראל וגו': טו ונתתי עשב בשדך. שלא
תצטרך להוליכה למדבריות. דבר אחר
שתהיה גוזז תבואתך כל ימות הגשמים
ומשלך לפני בהמתך ואתה מונע ירך ממנה
שליש יום קודם לקציר ואינה פוחתת
מדגנה: ואכלת ושבעת. הרי זו ברכה
אחרת, שתהא ברכה מצויה בפת בתוך
המעים: טז השמרו לכם. פיון שתהיו
אוכלים ושבעים, השמרו לכם שלא תבעטו,
שאין אדם מורד בהקדוש ברוך הוא אלא
מתוך שביעה, שנאמר (דברים ח, יב) פן
תאכל ושבעת ויבקרך וצאנך ירבין, מה הוא
אומר אחריו, ורם לבבך ושכחת: וסרתם.
לפרוש מן התורה ומתוך כך ועבדתם
אלהים אחרים. שפיון שאדם פורש מן
התורה הולך ומדבק בעבודה זרה. וכן

תפסיר רס"ג

פתבידון בסרעה. ען אלבלד
אלגיד. אלדי אללה
מעטיכמוהא: יח) וצירי פלאמי
הדיא. פי קלופכם ופי נפוסכם.
ואעקדוהא עלאמה עלי ידיכם.
ותכון מנשורא בין עיונכם:
יט) ועלמוהא בניכם. ותדרסהא
פי חאל גלוסד פי מנולד
ומסירד פי טריקד. וענד
ניאמד וקיאמד: כ) ואכתבהא
עלי כידוד פתוח מנאולד

**מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה
אֲשֶׁר יְהוָה נָתַן לָכֶם: וַיִּתְקַף
רוּגְזָא דִּי בָכּוֹן. וַיִּיחֹד יֵת שְׁמִיָּא וְלֹא יְהִי
מִטְרָא. וְאַרְעָא. לֹא תִתֵּין יֵת עַל־לִתָּהּ.
וַתִּבְדּוּן בַּפְּרִיעַ. מֵעַל אֲרַעָא טַבְתָּא. דִּי
יְהִיב לָכּוֹן: וְשִׁמְתֶם אֶת־
דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל־לִבְבְּכֶם
וְעַל־נַפְשְׁכֶם וְקִשְׁרֹתֶם אֹתָם
לְאוֹת עַל־יֶדְכֶם וְהָיוּ**

**לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְתִשְׁוּוּן יֵת פִּתְגָמֵי אֱלִין. עַל לִבְכּוֹן
וְעַל נַפְשְׁכּוֹן. וְתִקְטְרוּן יִתְהוֹן לְאֵת עַל יֶדְכּוֹן. וְיִהוֹן לְתַפְלִין בֵּין עֵינֵיכּוֹן:
יט) וְלִמְדֹתֶם אֹתָם אֶת־בְּנֵיכֶם לְדָבָר בָּם
בְּשִׁבְתְּכֶם בְּבֵיתְכֶם וּבְלִכְתְּכֶם בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּכֶם
וּבְקוּמְכֶם: וְתִלְפוּן יִתְהוֹן. יֵת בְּנִיכּוֹן לְמַלְלָא בְּהוֹן. בְּמִתְבָּךְ בְּבֵיתְכֶם
וּבְמִהְכֶךְ בְּאוֹרְחָא. וּבְמִשְׁכְּבְּכֶם וּבְמִקְיָמְכֶם: כ) וְכִתְבֹתֶם עַל־
מְזוֹזוֹת בֵּיתְכֶם וּבְשַׁעְרֵיכֶם: וְתִכְתּוּבְנוּן עַל מְזוֹזֵיכֶם.**

— רס"י —

הציבי לך צינים: יט) לדבר בם. משעה
שהבן יודע לדבר, למדהו תורה צוה לנו
משה (דברים לג, ז), שיהא זה למוד דבורו.
מכאן אמרו בשהתינוק מתחיל לדבר, אביו
מסיח עמו בלשון הקדש ומלמדו תורה,
ואם לא עשה כן הרי הוא כאלו קוברו,
שנאמר ולמדתם אתם את בניכם לדבר
בם וגו' למען ירבו ימיכם וימי בניכם:

לכם ארכא. ואם תאמרו והלא נתנה ארכא
לדור המבול, שנאמר (בראשית ו, ג) והיו ימי
מאה ועשרים שנה, דור המבול לא היה
להם ממי ללמוד ואתם יש לכם ממי
ללמוד: יט) ושמעתם את דברי. אף לאחר
שתגלו היו מצינים במצות, הניחו תפלין,
עשו מזוזות כדי שלא יהיו לכם חדשים
בשתחורו. וכן הוא אמר (ירמיה לא, כ)

שמן המור (יט) לדבר בם. המנהג להפריד מעט ביניהם.

וּתְקַבְּעֶנּוּן בְּסִפִּי בֵיתְךָ וּבִתְרַעֲךָ:

כא לִמְעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי
בְּנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יְהוָה לֹאֲבֹתֵיכֶם
לָתֵת לָהֶם כִּי־יָמֵי הַשָּׁמַיִם
עַל־הָאָרֶץ: בְּדִיל דִּי־סָגוּן יוֹמִיכֹן

וְיָמֵי בְּנֵיכֹן. עַל אֶרֶץ. דְּקִים יי.
לְאַבְהָתִכֹן לְמַתָּן לְהוֹן. כִּי־יָמֵי שָׁמַיָא עַל

אֶרֶץ: ס (שביעי) עפטיר כב כִּי

אִם־שָׁמַר תִּשְׁמְרוּן אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת
אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אֹתְכֶם לַעֲשׂוֹתָהּ לְאַהֲבָהּ
אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לָלֶכֶת בְּכָל־דְּרָכָיו
וּלְדַבְּקָהּ־בּוֹ: אֲרִי אִם מִטֵּר תִּטְרוּן יֵת כָּל תַּפְקִידָתָא הָדָא.
דְּאֵנָּא. מִפְּקִיד יִתְכֹּן לְמַעֲבָדָה. לְמַרְחֵם. יֵת יי אֱלֹהִיכֹן. לְמַהֲךָ בְּכָל
אוֹרְחָן דְּתִקְנָן קְדָמוּהִי וּלְאַתְקַרְבָּא לְדַחֲלִיתָהּ: כג וְהוֹרִישׁ יְהוָה
אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלְּפָנֵיכֶם וִירְשָׁתֶם גּוֹיִם

— רש"י —

כא לִמְעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְּנֵיכֶם. אִם
עֲשִׂיתֶם כֵּן יִרְבוּ, וְאִם לֹא יִרְבוּ, שְׂדֵבְרֵי
תוֹרָה נִדְרָשִׁין מִכָּלֵל לֹא הֵן, וּמִכָּלֵל הֵן לֹא:
לָתֵת לָהֶם. לָתֵת לָכֶם אֵין פְּתִיב כָּאן, אֲלֹא
לָתֵת לָהֶם, מִכָּאן נִמְצִינוּ לְמִדִּים תְּחִינָת
הַמִּתִּים מִן הַתּוֹרָה: כב שָׁמַר תִּשְׁמְרוּן.
אֲזַהֲרֶת שְׁמִירוֹת הַרְבֵּה לְהַזְהִיר בְּתַלְמוּדוֹ
זוֹלָק הַדְּקָדוּק: כג וּלְדַבְּקָהּ בּוֹ. הַבִּי"ת שֶׁל תִּיבַת בּוֹ רַפִּי וְכֵן הוּא בִירוּשְׁלַמִּיִּם דְּלֹא כַדְפוּסִים
וּכ"כ א"ת פֶּרֶשֶׁת נִצְבִים ע"ש:

תפסיר רס"ג

וּאֲבֹאֲבֶךָ: כא) לְכִי תִטּוּל
אֲיִימָכֶם וְאֲיִימָם בְּנֵיכֶם. עַל־י
אֲלֵלָה. אֲלֵדִי קֶסֶם אֲלֵלָה
לְאַבְאִיכֶם אֵן יַעֲטִיחֶם כְּאֲיִימָם
אֲלֵסְמָא עַל־י אֲלֵאֲרִץ:
כב) פֶּאֲנֶכֶם אֵן חִפְצֵיכֶם גְּמִיע
הַדָּה אֲלֹוצְאִיָא. אֲלֵדִי אֵנָּא
אֲמִרְכֶם וְעִמְלָתֶם בְּהָא. בָּאן
תַּחֲבִּבוּ אֲלֵלָה רַבְכֶּם. וְתִסְרִיו פִּי
גְמִיע טְרָקָה וְתַלְזָמוּהָ:
כג) וְיִקְרִץ אֲלֵלָה. גְמִיע הוֹלָאִי

תפסיר רס"ג

אלאמם מן בין ידיכם. פורתתם
אממא. אכתיר ואעצ'ם מנכם:
כד) וכל מוצ'ע יטאה קדמכם
יכון לכם. מן אלבר ואלבנאן
ונהר אלפראת. ואלבחר
אלכביר. יכון תכ'מכם. כה) לא
יקף אנסאן בין ידיכם. כל
פועכם וכ'ופכם. ילקיה אללה
רבכם. עלי גמיע אלבלד אלדי
תסלכונה. כמא ועדכם:

**גדלים ועצמים מכם: ויתרד
י. ית כל עממ'א האלין מן קדמכון.
ותרתון עממין. רברבין ותקיפין מנכון:
כל-המקום אשר תדרוך
בך-רגלכם בו לכם יהיה
מן-המדבר והלבנון מן-
הנהר נהר-פרת ועד הים
האחרון יהיה גבלכם: כל**

אתרא. דתדרוך פרסת רגלכון. ביה דילכון יהי. מן מדברא ולבנן מן
נהרא נהרא פרת. ועד ימא מערבא. יהי תחומכון:
**לא-יתי'צב איש בפניכם פחדכם ומוראכם
יתן | יהנה אלהיכם על-פני כל-הארץ אשר
תדרכו-בה כאשר דבר לכם: לא יתעתד אנש
קדמכון. דחלתכון ואימתכון. יתין יי אלהכון. על אפי כל ארעא
דתרכון בה. כמא דמליל לבון: ס ס ס**

קיא פיסוקים סימן דעואל

רש"י

מה תלמוד לומר איש, אפלו בעוג מלך
הבשן: **פחדכם ומוראכם**. והלא פחד הוא
מורא, אלא פחדכם על הקרובים ומוראכם
על הרחוקים. פחד לשון בעייתת פתאום.
מורא לשון דאגה מימים רבים: **כאשר דבר
לכם**. והיכן דבר (שמות כג, כז) את אימתי
אשלח לפניך וגו':

ועצמים מכם. אתם גבורים, והם גבורים
מכם, שאם לא שישוראל גבורים, מה השבח
שמשבח את האמוריים לומר ועצמים מכם,
אלא אתם גבורים משאר אמות והם גבורים
מכם: כה **לא יתי'צב איש וגו'**. אין לי אלא
איש, אמה ומשפחה ואשה בכשפיה מנין,
תלמוד לומר לא יתי'צב מכל מקום. אם בן

חסלת פרשת עקב

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹדֵנוּ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנָבִיאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדִבְרֵיהֶם, הַנְּאֻמִּים בְּאֵמֶת. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹדֵנוּ. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנָבִיאִי, הָאֵמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרה דוהיה עקב

בישעיה סימן מ"ט

א וַתֹּאמֶר צִיּוֹן עֲזַבְנִי יְהוָה וַאֲדֹנָי שְׁכַחְנִי: עַל דְּאָמַרְת צִיּוֹן
סְלִיֵק שְׂכִינְתִּיהָ יי, מִנִּי. וַיִּי, רַחֲמֵנִי: ב הִתְשַׁכַּח אִשָּׁה
עוֹלָה מֵרַחֵם בֶּן-בִּטְנָה גַם-אֵלֶּה תִשְׁכַּחְנָה וְאֲנֹכִי לֹא
אֶשְׁכַּח: הָאִפְשָׁר דִּתְתַּנְּשִׁי אֶתְתָּא, בְּרַה. מְלַרְחָמָא, עַל בֵּר מַעְהָא.
אף אִם אֵלֶיךָ, יִתְנַשֵּׁן. וּמִימְרִי, לֹא יִרְחַקְנִי: ג הֵן עַל-פְּפִים
חֻמְתֶּיךָ חוֹמֹתֶיךָ נִגְדִי תִמְיֵד: הָא כֹד עַל יָדֶיךָ, אֶת צִירָא קִדְמִי.
שׁוֹרֵךְ לְקַבְּלִי, תְּדִירָא: ד מִהֲרוּ בְּנֶיךָ מִהֲרִסֶיךָ וּמִחֲרִיבֶיךָ מִמֶּנָּה
יֵצְאוּ: יוֹחוּן, יִבְנוּן חֲרֻבְתֶּיךָ. מִפְּגָדָךְ וּמִחֲרֻבְךָ, מִנִּיךָ יִגְלוּן: ה שְׂאִי-
סָבִיב עֵינֶיךָ וְרֹאֵי כָלֵם נִקְבְּצוּ בְּאוֹ-לֶךְ חִי-אֲנִי נֶאֱם-יְהוָה
כִּי כָלֵם כְּעַדִּי תִלְבָּשִׁי וְתִקְשְׁרִים כִּפְלָה: ז קוֹפִי יִרְשָׁלַם סְחוֹר
סְחוֹר עֵינְךָ, וְחֹזָא. כָּל בְּנֵי עַם גְּלוּתֶיךָ, מִתְּכַנְּשִׁין וְאֶתְנָן לְגוֹיִךְ. קִים אֲנָא,
אָמַר יי. אֲרִי כְּלֵהוֹן לִיךְ, כְּלָבוֹשׁ דִּיקָר. וְעוֹבְדֵיהוֹן בְּגוֹיִךְ, כְּקִשּׁוּט כְּלָתָא:
ו כִּי חֲרֻבְתֶּיךָ וְשִׁמְמֹתֶיךָ וְאַרְעֵךְ הִרְסִיתֶיךָ כִּי עָתָה תִּצְרִי
מִיּוֹשֵׁב וְרַחֲקוּ מִבְּלַעֲיֶיךָ: ח אֲרִי חֲרֻבְתֶּיךָ, וְצַדִּיּוֹתֶיךָ. וְאַרְעֵךְ,
מִפְּגָרוֹתֶיךָ. אֲרִי כְּעוֹן, תִּדְחֲקִין מִיָּתִיב. וְיִתְרַחֲקוּן, מִסְּלַעֲמֶךָ: ט עוֹד
יֹאמְרוּ בְּאֲזִנֶּיךָ בְּנֵי שְׁפִלְיֶיךָ צִר-לִי הַמָּקוֹם גְּשָׁה-לִּי
וְאֶשְׁבָּה: י מִכְּעַן יִימְרוּן, חַד חַד בְּגוֹיִךְ. בְּנֵי, עַם גְּלוּתֶיךָ. עַק לִי אֶתְרָא,
רוּחַ לִי וְאֶתִיב: יא וְאֹמַרְתָּ בְּלִבְּךָ מִי יִלְד-לִי אֶת-אֵלֶּה וְאֲנִי
שְׂכוּלָה וְגִלְמוּדָה גְּלָה וְסוּרָה וְאֵלֶּה מִי גִדְּל הֵן אֲנִי

זולק ה'קדוק: ג חומתֶיךָ. במארכה: נגדי. טפחא: ח גלה וסורה. אין פסיק בכל ספרי תימן:

נִשְׁאַרְתִּי לְבִדִּי אֵלֶּה אֵיפֹה הֵם: וְתִמְרִין בְּלִבִּיד. מִן רַבִּי לִי, יֵת
אֵלֶיךָ. וְאַנָּה, תִּכְלֹא וַיְחִידֶא. גְּלִיָּא, וּמִטְלָטְלֵא. וְאֵלֶיךָ, מִן רַבִּי. הָא אָנָּה,
אֲשֶׁת־אֲרִית בְּלַחֲדִי. אֵלֶיךָ, אֵיכָא הוּוּ: ^ט כֹּה־אָמַר אֲדֹנִי יְהוֹה הִנֵּה
אֲשָׁא אֶל־גּוֹיִם יָדִי וְאֶל־עַמִּים אֲרִים נְסִי וְהִבִּיאוּ בְנֵיךָ
בְּחֶצֶן וּבְנִתְיָךְ עַל־כְּתֵף תִּנְשָׂאנָה: כְּדָנָן אָמַר, יְיָ אֱלֹהִים. הָא
אֲגִלִּי בְּעַמֻּמְיָא, גְּבוּרְתִּי. וְעַל מַלְכוּתָא, אֲרִים נְסִי. וַיִּיתֹן בְּנֶךְ, בְּצַבִּיךָ.
וּבְנִתְךָ, עַל פִּירֹן יִתְנַטֵּל: ^י וְהָיוּ מְלָכִים אֲמִנִּיד וְשָׂרֹתֵיהֶם
מִיִּנְקֻתֶיךָ אֲפִים אֲרִין יִשְׁתַּחֲווּ לָךְ וְעַפְרָ רִגְלֶיךָ יִלְחֻכוּ
וַיִּדְעַתָּ כִּי־אֲנִי יְהוֹה אֲשֶׁר לֹא־יִכְשׁוּ קוֹי: וַיְהִי מַלְכוּתָא,
תְּרַבִּינֶךְ. וּמַלְכוּתֵהוּ, יִשְׁמֹשְׁנִיד. עַל אֲפִיֵהוּ. עַל אֲרַעָא, יִשְׁתַּחֲווּ לְמַבְעֵי
מִנִּיד. וְעַפְרָ רִגְלֶךָ, יִלְחֻכוּ. וְתִדְעִין, אֲרִי אָנָּה יְיָ. דְּלֹא יִבְהִתּוּן צְדִיקָא,
דְּמִסְבְּרִין לְפָרְקֵי: ^{יא} הֵיקַח מִגְּבוּר מַלְקוּת וְאִם־שָׁבִי צְדִיק
יִמְלֹט: הָאֲפִשָׁר דִּיתְנַסִּיב מִגְּבָרָא, עָדִי. וְאִם דְּשָׁבוּ זָכָאִין, יִשְׁתַּיִּב:
^{יב} כֹּה | אָמַר יְהוֹה גַּם־שָׁבִי גְבוּר יִקַּח וּמַלְקוּת עָרִיךָ
יִמְלֹט וְאֶת־יָרִיבֶךָ אֲנִי אֲרִיב וְאֶת־בְּנֶיךָ אֲנִי אוֹשִׁיעַ:
אֲרִי כְּדָנָן, אָמַר יְיָ. אֲף דְּשָׁבוּ גְבָרִין, אֲתִיב. וְדַעְדוּ תְּקִיפִין,
אֲשִׁיזִיב. וְיֵת פְּרַעְנוּתֶיךָ, אָנָּה אֲתַפְּרַע. וְיֵת בְּנֶךְ, אָנָּה אֲפְרוּק:
^{יג} וְהִאֲכַלְתִּי אֶת־מוֹנִידֶךָ אֶת־בְּשָׂרָם וְכַעֲסִים דָּמָם יִשְׁכְּרוּן
וַיִּדְעוּ כָּל־בָּשָׂר כִּי אֲנִי יְהוֹה מוֹשִׁיעַךָ וְגֹאֲלֶךָ אֲבִיר יַעֲקֹב:
וְאֲתִין יֵת בָּשָׂר דִּהּוּ מוֹנֵן לִיךָ, מִיכָל לְכָל עוֹפָא דְּשָׁמַיָא. וּכְמָא דְּמִתְרֹן
מִחֲמַר מְרִיתָ כֵּן חֵית בָּרָא, מִדְּמַהוּן תִּתְרֹן. וַיִּדְעוּ, כָּל בְּנֵי בְּסָרָא. אֲרִי
אָנָּה יְיָ, פְּרָקִיד, וּמִשְׁזִיבֶיךָ, תְּקִיפָא דִּיעֲקֹב: ^{יד} כֹּה | אָמַר יְהוֹה אִי
זֶה סֵפֶר בְּרִיתוֹת אֲמַכֶּם אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיהָ אוֹ מִי מְנוּשִׁי
אֲשֶׁר־מִכְרִיתִי אֶתְכֶם לוֹ הֵן בְּעוֹנֵתֵיכֶם נִמְכַּרְתֶּם
וּבְפִשְׁעֵיכֶם שְׁלַחְתָּה אֲמַכֶּם: כְּדָנָן, אָמַר יְיָ. אִידָא הִיא אֲגֵרַת
פְּטוּרִין דִּיהִבִּית לְכַנִּישְׁתְּכוֹן, אֲרִי אֲתַרְחַקְתָּ. אוֹ מִן גְּבַר דְּלִיָּה חוֹבָא

קדמי, דזבינית יתכון ליה. הא בחוביכון, אודפינתון, ובמרדיכון, אתרחקת פנישתכון: ^{טו} מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה הקצור קצרה ידי מפדות ואם-אין-בי כח להציל הן בגערתי אחריב ים אשים נהרות מדבר תבאש דגתם מאין מים ותמת בצמא: מדין שלחית נביי, ולא תבו. אתנביאו, ולא קבילו. האתקפדא אתקפדת גבורתי, מלמפרק. ואם לית קדמי חיל, לשיזבא. הא במוזפיתי, אחריב ימא. אשוי נהרין, מדברא. יסרון נוגיהון, מבלי מיא. וימותון, בצחותא: ^{טז} אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם: אכסי שמיא, כד בקבלא, וכסקא, אשוי כסותהון: ^{יז} אדני יהוה נתן לי לשון למודים לדעת לעות את-יער דבר יעיר | בפקר בפקר יעיר לי און לשמע פלמודים: ^{יח} אלהים. יהב לי, לישן דמלפין. להודעא. לאלפא לצדיקיא דמשלהן לפתגמי אוריתיה, חכמה. בבין, בצפר בצפר. מקדים, לשלחא נביוהי. מאים יתפתחון אדני חיביא, ויקבלון אלפן: ^{יט} אדני יהוה פתח-לי און ואנכי לא מריתי אחור לא נסוגתי: ^כ אלהים, שלחני לאתנבאה. ואנא, לא סריבית. לאחרא, לא אסתחרית: ^{כא} גוי נתתי למפים ולחיי למרטים פני לא הסתרתתי מכלמות ורק: גבי, יהבית למחן. וליסתני, למרטין. אפי, לא טמרית. מאתפנעו, ורוק: ^{כב} ואדני יהוה יעזר-לי על-כן לא נכלמתי על-כן שמתתי פני כחלמיש ואדע כי-לא אבוש: ויי אלהים, סעיד לי. על כן, לא אתפנעית. על כן. שויתי אפי, תקיפין בטנרא. וידענא, ארי לא אבהת: ^{כג} קרוב מצדיקי מי-יריב אתי נעמדה יחד מי-בעל משפטי יגש אלי: קריבא, זכותי. מן ידין עמי, נקום כחדא. מן בעיל דיני, יתקרב לותי: ^{כד} הן אדני יהוה יעזר-לי מי-הוא ירשיעני הן כלם

כַּבֵּגְד יָבִילוּ עַשׂ יֹאכֵלִים: הָא יֵי אֱלֹהִים, סְעִיד לִי. מִן הוּא,
 דִּיחִיבְנִי. הָא בְּלִהוֹן, בְּלִבוּשָׁא דְבִלִי. דְּעִשָׂא, אֲכִיל לִיה: כּוּ מִי בְכֶם
 יֵרָא יְהוָה שְׁמַע בְּקוֹל עֲבָדוֹ אֲשֶׁר | הִלֵּךְ חֲשִׁים וְאִין
 נִגָּה לֹו יִבְטַח בְּשֵׁם יְהוָה וְיִשְׁעוֹן בְּאַלְהֵיו: מִן בְּכוֹן, מִדְּחִלִיָּא
 דִּי. דְּשִׁמַּע, בְּקַל עֲבָדוֹהִי נְבִיָּא. דְּעַבְד אֲוִרִיתָא בְּעִקָּא, כְּגַבְר דְּמַחֲלִיךְ
 בְּקַבְלָא. וְלִית זִיחֹר, לִיה. מִתְרַחֵץ, בְּשִׁמָּא דִּי. וּמִסְתַּמִּיךְ, עַל פְּרָקְנָא
 דְּאַלְהֵיה: כּוּ הֵן בְּלָכֶם קִדְחִי אֵשׁ מֵאֲזִרִי זִיקוֹת לָכוּ | בְּאוֹר
 אֲשַׁכֶּם וּבְזִיקוֹת בְּעֶרְתֶּם מִיְדִי הִיתָה-זֹּאת לָכֶם לְמַעַצְבָּה
 תִּשְׁכְּבוּן: הָא בְּלָכוֹן. מִגְרֵן בְּאִישָׁא, מִתְקַפִּי חֶרֶב. אִיזִילוּ פִילוּ, בְּאִישָׁא
 דְּגִרִיתוֹן. וּבְחֶרֶב, דְּתַקִּיפְתוֹן. מִמִּימְרִי, הֵוֹת דָּא לָכוֹן. לְתַקְלָתְכוֹן,
 תַּתּוּבוֹן: כּוּ שְׁמַעוּ אֵלַי רְדִפִי צֶדֶק מִבְּקִשֵׁי יְהוָה הִבִּיטוּ אֶל-
 צוֹר חֲצִבְתֶּם וְאֶל-מִקְבַּת בּוֹר נִקְרַתֶּם: קִבִּילוּ לְמִימְרִי. רְדִפִי
 קִשְׁטָא, דְּבַעַן אֶלְפִן מִן קָדָם יֵי. אֶסְתַּכְלוּ דְּכַחֲצִיבָא מִטְנָרָא, אֶתְחַצְבְּתוֹן.
 וּכְפִסּוּלָא דְּמַגּוּב רִיקוֹן, אֶתְפִּסְלִתוֹן: כּוּ הִבִּיטוּ אֶל-אַבְרָהָם
 אֲבִיכֶם וְאֶל-שָׂרָה תְּחוּלְלִכֶם כִּי-אַחַד קָרָאתִיו וְאַבְרָהָהּ
 וְאַרְבֵּהוּ: אֶסְתַּכְלוּ, בְּאַבְרָהָם אֲבוּכוֹן. וּבְשָׂרָה, דְּעַדִּיאַתְכוֹן. אֲרִי חַד
 הָוָה אֲבָרָהָם יַחֲדָא בְּעִלְמָא, קְרִיבְתִּיה לְפִלְחָנִי. וּבְרִיכְתִּיה, וְאַסְגִּיתִיה:
 כּוּ כִּי-נָחַם יְהוָה צִיּוֹן נָחַם כָּל-חֲרִבְתִּיה וְיִשָּׁם מִדְּבָרָהּ
 כְּעֶדְן וְעֶרְבָתָהּ כְּגִן-יְהוָה שְׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה יִמְצָא בָּהּ תוֹדָה
 וְקוֹל זִמְרָה: אֲרִי עֲתִיד יֵי, לְנַחֲמָא צִיּוֹן. לְנַחֲמָא, כָּל חֲרִבְתָּהּ. וְיִשְׁוִי
 מִדְּבָרָהּ, כְּעֶדְן. וּמִיִּשְׂרָהּ, כְּגִנְתָּא דִּי. בִּיעַ וְחִדּוּא, יִשְׁתַּכַּח בָּהּ. מַעֲלִי
 תוֹדָתָא, וְקַל דְּמִשְׁבָּחִין:

(גְּאֵלָנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל):

(פְּרָקְנָא. יֵי צְבָאוֹת, שְׁמִיה. קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל):

עַל דָּא יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקַיָּא. מְבָרַךְ הוּא לְעֵלָם, וּלְעֵלְמֵי
 עֵלְמִיָּא:

גגה
למנוחת שבת
ושני וחמישי

ראה אנכי

תפסיר רס"ג

כו) אנצ'רו. האנא תאלי עליכם
אליום. ברפאת ולענאת:
כו) פאמא אלברפאת אן
קבלתם וצאיא אללה רבכם.
אלדי אנא אמרם בהא
אליום: כח) ואמא אללענאת.
אן לם תקבלו וצאיא אללה
רבכם. וזלתם ען אלטריק. אלתי
אנא אמרם בהא אליום.
ואתבעתם מעבדאת אכ'ר.
מא לם תערפוהא: כט) פאד'א
אדכ'לך אללה רבך. אלבלד.
אלדי אנת צאיר אליה

כו) ראה אנכי נתן לפניכם
היום ברכה וקללה: חזו.
דאנא. יהיב קדמיכון יומא דין. ברקן
ולוטין: כו) את-הברכה אשר
תשמעו אל-מצות יהוה
אלהיכם אשר אנכי מצוה
אתכם היום: ית ברקן. אם
תקבלון. לפקודיא די' אלהכון. דאנא.

מפקיד יתכון יומא דין: כח) והקללה

אם-לא תשמעו אל-מצות יהוה אלהיכם
וסרתם מן-הדרך אשר אנכי מצוה אתכם
היום ללכת אחרי אלהים אחרים אשר
לא-ידעתם: ולוטין. אם לא תקבלון לפקודיא די' אלהכון.
ותסטון מן אורחא. דאנא. מפקיד יתכון יומא דין. למהך. בתר. טעות
עממיא דלא ידעתון: ס כט) והיה כי יביאך יהוה
אלהיך אל-הארץ אשר-אתה בא-שמה
לרשתה ונתתה את-הברכה על-הר גרזים

— רס"י —

היום ללכת וגוי. הא למדת שכל העובד
עבודה זרה הרי הוא סר מכל הדרך שצטוו
ישראל. מכאן אמרו כל המודה בעבודה זרה
ככופר בכל התורה בלה: כט ונתתה את

כו) ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה
וקללה. האמורות בחר גרזים ובחר עיבל:
כו) את הברכה. על מנת אשר תשמעו:
כח) מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם
שמך המור (כו) את-הברכה. כן המנהג לזקוף הה"א.

תפסיר רס"ג

לתחווה. פאתל אלברכאת עלי
גבל גרזים. ואללענאת עלי
גבל עיבל: ל) אלא אנהמא פי
גאנב אלארדן. ורא טריק
מגיב אלשמס. ענד בלד
אלכנאעני. אלמקים פי אלג'ור.
ממא ילי אלגלגל. ענד מרג
מורה: לא) לאנכם גאזין
אלארדן. לתדכלו ותחוו
אלבלד. אלדי אללה רבכם
מעטיכם פאדיא חותמוה

וְאֶת־הַקְּלָלָה עַל־הָהָר עֵיבֵל:

וַיְהִי. אֲרִי יַעֲלֶנְךָ יי אֱלֹהֶךָ. לְאַרְעָא. דְּאֵת
עֵלִיל לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ. וְתַתִּין יֵת מְבַרְכִּיא
עַל טוֹרָא דְּגְרִיזִין. וְיֵת מְלֻטְיָא עַל טוֹרָא
דְּעֵיבֵל: ל) הֵלֵא הֶמָּה בְּעֶבֶר

**הִירְדֵּן אַחֲרֵי דֶרֶךְ מְבוֹא
הַשֶּׁמֶשׁ בְּאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי
הַיֹּשֵׁב בְּעֶרְבָה מִוֶּל הַגִּלְגָּל**

אֶעֱלֶה אֵלָיו מִרְהָ: הֵלֵא אֲנוּן

בְּעֶבְרָא דִּירְדְנָא. אַחֲרֵי אֹרַח מַעְלֵי שְׁמַשׁ. בְּאַרְעַ כְּנַעְנָא. דִּיתִיב
בְּמִישְׁרָא. לְקַבִּיל גִּלְגָּלָא. בְּסֹטֵר מִישְׁרֵי מוֹרָה: לֹא כִּי אַתֶּם
עֹבְרִים אֶת־הִירְדֵּן לְבֹא לְרֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם וִירְשֶׁתֶם אֹתָהּ
וַיִּשְׁבַּתֶּם־בָּהּ: אֲרִי אַתּוּן עֹבְרִין יֵת יְרְדְנָא. לְמִיעַל לְמִירְתָּהּ יֵת
אַרְעָא. דִּי אֱלֹהֵכֹן יְהִיב לְכוּן. וְתִירְתּוּן יֵתָהּ וְתִתְּבוּן בָּהּ:

— רס"ד —

לחלן מן הירדן לצד מערב. וטעם המקרא
מוכיח שהם שני דברים, שנגקדו בשני
טעמים, אחרי נקוד בפשטא ודרף, נקוד
במשפל והוא דגש, ואם היה אחרי דרף,
דבור אחד, היה נקוד אחרי במשרת, בשופר
הפוף, ודרף, בפשטא ורפה: מול הגלגל.
רחוק מן הגלגל: אלוני מרה. שכם הוא,
שנאמר (בראשית יב, ו) עד מקום שכם עד אלון
מרה: לא כי אתם עברים את הירדן וגו'.
נסים שלירדן יהיו סימן בידיכם שתבואו

הברכה. כתר גומו ית מברכיא את
המברכים: על הר גרזים. כלפי הר גרזים,
הופכין פניהם ופתחו בברכה, ברוך האיש
אשר לא יעשה פסל ומסכה וגו'. כל
האזורים שבפרשה אמרו תחלה בלשון
ברוף, ואחר כך הפכו פניהם כלפי הר עיבל
ופתחו בקללה: ל הלא המה. נתן בהם סימן:
אחרי העברת הירדן הרבה והלאה
למרחוק. והיו לשון אחרי. כל מקום שנאמר
אחרי, מפלג הוא: דרך מבווא השמש.

וזלך הדקדוק: לא וירשתם אתה. הרי"ש בחירק במקום פתח (מהרי"ב):

תפסיר רס"ג

וגלסתם פיה: לב) פאחפציו
ואעמלו. בגמיע אלדסום
ואלאחפאם. אלתי אנא
תאליהא עליכם אליום: יב
א) הד'ה אואיל אלדסום
ואלאחפאם אלד'י תחפצ'והא
ותעמלו בהא. פי אלבלד. אלד'י
אעטאד אללה אללה אבאנד
אן תחוזוה. טול אלזמאן. אלד'י
אנתם אחיא עלא אלארץ:
ב) ודו אן תבידו. גמיע
אלמואצ'ע אלד'י עבד ת'ם
אלאמם. אלד'י אנתם
קארצ'והם מע מעבודאתהם.
עלי אלגבל אלדפאע ועלי
אליפאע. ותחת כל שגר ריאן:

לב ושמרתם לעשות את
כל-החקים
המשפטים אשר נתן
לפניכם היום: ותשרון למעבד.
ית כל קימ'א וית דינ'א. דאנא י'היב
קדמיכון יומא דין: יב א' אלה
החקים והמשפטים אשר
תשמרון לעשות בארץ
אשר נתן יהוה אלהי
אבותיך לך לרשתה כל-
הימים אשר-אתם חיים

על-האדמה: אל'ין. קימ'א ודינ'א דתשרון למעבד. בארעא.
דיהב י'. אלהא דאבהתך. לך למירתה. כל יומ'א. דאתון קימין על
ארעא: ב אבד תאבדון את-כל-המקומות אשר
עבדו-שם הגוים אשר אתם ירשים אתם את-
אלהיהם על-ההרים הרמים ועל-הגבעות
ותחת כל-עץ רענן: אבדא תאבדון. ית כל אתריא דפלחו
תמן עממ'א. דאתון. ירתין יתהון ית טעותהון. על טוריא רמ'א ועל
רמתא. ותחות כל אילן עבוף: ג ונתעתם את-מזבחתם

— רס"י —

ותירשו את הארץ: יב אבד תאבדון. המקומות אשר עבדו שם וגו'. ומה
אבד ואחר כך תאבדון מכאן לעוקר עבודה וירדה שצריך לשרש אחריה: את כל
ג מזבחת. שלאבנים הרבה: מצבה. שלאבן

תפסיר רס"ג

ג) ואנקצ'ו מ'אבחהם. ופסרו דכאכד. וסואריהם אחרקוהא באלנאר. ופסול מעבודאתהם תגדעוהא. ואבדו אסמאיהם. מן ד'אלד אלמוצ'ע: ד) לא תצנעו כד'אד ללה רבכם: ה) בל אלי אלמוצ'ע. אלד'י יכ'תארה אללה רבכם מן גמיע אסבאטכם. ל'חל נורה פיה. אלתמסו מסכנה חתי תצירו אליה: ו) פתחמלו אליה. צואעדכם וד'באיחכם.

ושברתם את מצבתם
ואשריהם תשרפון באש
ופסילי אליהם תגדעון
ואבדתם את שמם מן
המקום ההוא: ותתעון ית
איגוריהון. ותתפרון ית קמתהון.
ואשיריהון תיקדון בנורא. וצלמי
טעותהון תקצצון. ותבדון ית שומהון. מן
אתרא ההוא: לא תעשון כן

ליהוה אלהיכם: לא תעבדון כן. קדם יי אלהכון: כי
אם אל המקום אשר יבחר יהוה אלהיכם
מכל שבטיכם לשום את שמו שם לשכנו
תדרשו ובאת שמה: אלהין. לאתרא. דיתרעי יי אלהכון
מכל שבטיכון. לאשראה שכינתיה תמן. לבית שכינתיה תתבעון
ותיתון לתמן: והבאתם שמה עלתיכם וזבחיכם
ואת מעשרתיכם ואת תרומת ידכם ונדריכם

— רס"ד —

אחת. והוא בימוס ששנויה במשנה (ט"ז מז, ז)
אכן שחצבה מתחלתה לבימוס: אשרה.
אילן הנעבד: ואבדתם את שמם. לכנות
להם שם לגנאי. בית גליא קורין לה בית
בריא. עין כל עין קוץ: ד) לא תעשון כן.
להקטיר לשמים בכל מקום (פסוק ט), כי אם
במקום אשר יבחר. דבר אחר ונתצתם את
מזבחתם ואבדתם את שמם לא תעשון כן.

אזרה למוחק את השם ולנותן אכן מן
המזבח או מן העזרה. אמר רבי ישמעאל וכי
תעלה על דעתך שישאל נותצין את
המזבחות. אלא שלא תעשו כמעשיהם,
ויגרמו עונותיכם למקדש אבותיכם שיתרב:
כ לשכנו תדרשו. זה משכן שילה:
וזבחיכם. שלמים שלחובה: מעשרתיכם.
מעשר בהמה ומעשר שני לאכול לפני

וזלק הדקדוק: ה) לשכנו תדרשו. השי"ן בחירק והוא מקור או הוא שם (מהרי"ב):

תפסיר רס"ג

ועשורכם ורפאיכם. ונדורכם
ותברעכם. ובכור בקרכם
וג' נמכם: ז) פתאפלהא ת'.
בין ידי אללה רבכם. ואפרחו.
בגמיע מא אנפסטת בה
אידיכם. אנתם וביותכם. כמא
רזקד אללה רבך: ח) לא תצנעו
מן הדיא אלאמור. כמא נחן
צאנעין אליום. כל אנסאן מא
חסן ענדה: ט) פאנכם לם תצירו
בעד. אלי אלמסתקר ואלנחלה.
אלדי אללה רבך מעטידי:

**וְנִדְבַתִּיכֶם וּבְכֹרֹת בְּקִרְכֶּם
וְצֹאנֵכֶם: וְתִיתּוֹן לְתִמָּן. עֲלֹתְכוֹן
וְנִכְסֹת קוֹדְשִׁיכוֹן. וְיֵת מַעֲשֵׂיכוֹן. וְיֵת
אִפְרָשׁוֹת יִדְכוֹן. וְנִדְרִיכוֹן וְנִדְבַתְכוֹן.
וּבְכוֹרֵי תוֹרִיכוֹן וְעִנְכוֹן: י) וְאֶכְלֹתֶם-
שֵׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
וּשְׂמִיחֹתֶם בְּכֹל מַשְׁלַח
יְדְכֶם אֹתָם וּבְתִיכֶם אֲשֶׁר
בִּרְכָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: וְתִכְלוֹן**

תמון. קדם יי אלהכון. ותחדון. בכל אושטות ידכון. אתון ואנש
בתיכון. דברך יי אלהך: ח) לא תעשון ככל אשר
אנחנו עשים פה היום איש כל-הישר בעיניו:
לא תעבדון. ככל. דאנחנא עבדין. פא יומא דין. גבר כל דכשר
בעינוהי: ט) כי לא-באתם עד-עתה אל-המנוחה
ואל-הנחלה אשר-יהוה אלהיך נתן לך: ארי
לא אתיתון עד פען. לבית נחא ולאחסנתא. דיי אלהך יהיב לך:

— רס"י —

היום במשפך, שהוא עמכם ונמשח
והוא כשר להקריב בו חטאות ואשמות
נדרים ונדבות, אבל בבמה אין קרב אלא
הנדר והנדב. והוא איש כל הישר בעיניו,
נדרים ונדבות שאתם מתנדבים על ידי
שיישר בעיניכם להביאם ולא על ידי חובה,
אותם תקריבו בבמה: ט) כי לא באתם. כל
אותן ארבע עשרה שנה: אל המנוחה. זו
שילה: הנחלה. זו ירושלים: עד עתה.
כמו עדין:

מן החומה: תרומת ידכם. אלו הבכורים,
שנאמר בהם (דברים כו, ז) ולקח הכהן הטנא
מידך: ובכורות בקרכם. לתתם לכהן
ויקריבם שם: י) אשר ברכך ה'. לפי הברכה
הבא: ח) לא תעשון ככל אשר אנחנו
עשים וגוי. מוסב למעלה (דברים יא, לא) על
פי אתם עברים את הירדן וגוי כשתעברו את
הירדן, מיד מתרים אתם להקריב בבמה, כל
ארבע עשרה שנה שלכבוש וחלוק, ובבמה
לא תקריבו כל מה שאתם מקריבים פה

תפסיר רס"ג

וְעִבְרַתֶּם אֶת־הַיַּרְדֵּן
וַיִּשְׁבְּתֶם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם מִנְחִיל אֶתְכֶם
וְהֵנִיחַ לָכֶם מִכָּל אוֹיְבֵיכֶם
מִסְבִּיב וַיִּשְׁבְּתֶם־בְּטוֹחַ
וְתַעֲבְרוּן יַת יַרְדֵּנָא. וְתִתְּבוּן בְּאֶרְעָא. דִּי
אֱלֹהֵכֶן מַחֲסִין יִתְּכוּן. וַיִּנְיחַ לָכוֹן מִכָּל

(י) פִּאדִיא עִבְרַתֶּם אֶל־אֶרְדֵּן.
וְגִלְסַתֶּם פִּי אֶלְבִּלָה. אֶל־דִּי
אֱלֹהֵי רַבְּכֶם מִנְחִלְכֶם.
וְאֶרְאֲחֶכֶם מִן גְּמִיעַ אַעֲדֵאִיכֶם.
אֶל־מַחֲסִין בְּכֶם וְגִלְסַתֶּם
וְאֶת־קִין: (יא) וְאִי מוֹצֵעַ.
יִכְתָּאֲרָה אֱלֹהֵי רַבְּכֶם לִיחַל
נִירָה פִּיה. אֱלִיהַ תֵּאֲתֹנוּ. בְּגִמִּיעַ
מָא אָנָּא אֲמַרְכֶם. מִן

בְּעָלֵי דְבְּכִיכֶן. מִסְּחֹר סְחֹר וְתִתְּבוּן לְרוּחְצֵן: (שני) וְהָיָה
הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ לְשֹׁכֵן
שְׁמוֹ שָׁם שִׁמָּה תִּבְיָאוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֲנֹכִי מַצְוֶה
אֶתְכֶם עוֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם מֵעֲשֵׂרְתֵיכֶם וְתִרְמַת
יִדְּכֶם וְכֹל מִבְּחַר נְדָרֵיכֶם אֲשֶׁר תִּדְּרוּ לַיהוָה:
וְהָיָה אֲתֵרָא. דִּיתְרַעִי יִי אֱלֹהֵכֶן בִּיה לֹא־שָׂרָא שְׂכִינִתִּיה תִּמְן. לְתִמְן
תִּיתוֹן. יַת. כָּל דְּאָנָּא מְפַקִיד יִתְּכוּן. עֲלוֹתְכוֹן וְנִכְסֵת קוֹדְשִׁיכֶן.
מֵעֲשֵׂרֵיכֶן וְאַפְרָשׁוֹת יִדְכוֹן. וְכֹל שְׁפָר נְדָרֵיכֶן. דִּתְדָרוּן קָדִם יִי:

— רס"י —

הַמֶּלֶךְ אֶל נִתָּן הַנְּבִיא רָאָה נָא אֲנֹכִי יוֹשֵׁב
בְּבֵית אַרְזִים, וְאֶרְוֹן הָאֱלֹהִים יֹשֵׁב בְּתוֹךְ
הַיַּרְדֵּי: שְׁמָה תִּבְיָאוּ וְגוֹי. לְמַעַל אֲמָרוּ
(פסוק ו) לְעִנְיָן שִׁילָה וְכָאן אֲמָרוּ לְעִנְיָן
יְרוּשָׁלַיִם, וְלִכְפָּר חֲלָקִים הִכְתוּב, לְתֵן הִתֵּר בֵּין
זוֹ לְזוֹ, מִשְׁחָרְבָה שִׁילָה וְכָאן לְנוֹב, וְחָרְבָה
נוֹב וְכָאן לְגִבְעוֹן, הָיוּ הַכְּמוֹת מִתְרוֹת עַד
שָׁבָאוּ לִירוּשָׁלַיִם: מִבְּחַר נְדָרֵיכֶם. מְלֻמֵּד
שְׂיָבִיאוּ מִן הַמִּבְחָר:

יְעִבְרַתֶּם אֶת הַיַּרְדֵּן וַיִּשְׁבְּתֶם בְּאֶרֶץ.
מִשְׁתַּחֲלָקִיה וְיָהּא כָּל אֶחָד מִכִּיר אֶת חֲלָקוֹ
וְאֶת שְׁבִטוֹ: וְהֵנִיחַ לָכֶם. לְאַחַר כְּבוֹשׁ וְחֲלֹק
וּמְנוּחָה (שופטים ג, 6) מִן הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הֵנִיחַ ה'
לְנִסּוֹת בָּם אֶת יִשְׂרָאֵל. וְאִין זֹאת אֵלָא בִימֵי
דְּנֹד, אֹ: יֹהִיָה הַמָּקוֹם וְגוֹי. בְּנוֹ לָכֶם בֵּית
הַבְּחִירָה בִּירוּשָׁלַיִם. וְכֵן הוּא אֹמֵר בְּדוֹד
(שמואל ז' ג, 6. ז) וַיְהִי כִי יָשָׁב הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ,
וְה' הֵנִיחַ לוֹ מִסְבִּיב מִכָּל אוֹיְבָיו. וַיֹּאמֶר

זֶלֶק הַדְּקָדוֹק: אֲשֶׁר תִּדְּרוּ. כֹּתֵב ר"י בֶן אֶלְעָזָר בַּסֵּפֶר הַלְלִי אֲשֶׁר בַּטּוֹלְטִילָה מִצָּא אֲשֶׁר
תִּדְּרוּ הַדְּל"ת רַפָּה וְעִיִּין בַּחֲלָק הַדְּקָדוֹק (מַהר"ב):

תפסיר רס"ג

צואעדיכם ונד' באיחכם.
ועשורכם ורפאיעכם. וכ' יאר
נדורכם. אלד' תנד' רוחא ללה:
(יב) ואפרחו בהא. בין ידי אללה
רפכם. אנתם ובניכם ובנאתכם.
ועבדיכם ואמאכם. ואללוי
אלד' פי מחאלכם. אד' לים לה.
נציב ונחלה מעכם: (יג) אחד'ר.
אן תקרב קראבינד. פי אי
מוצ'ע ראיתו: (יד) אלא פי
אלמוצ'ע. אלד' יכ'תארה
אללה באחד אספאטד. ת'ם
תקרב קראבינד. ותצנע ת'ם
גמיע מא אמרד' בה: (טו) לכן
מתא מא אשתהת נפסד
אללחם. פאד'בח וכל. כרוז

יב ושמחתם לפני יהוה
אלהיכם אתם ובניכם
ובנותיכם ועבדיכם
ואמהתיכם והלוי אשר
בשעריכם כי אין לו חלק
ונחלה אתכם: ותחדון קדם יי
אלהכון. אתון. ובניכון ובנותכון. ועבדיכון
ואמהתכון. וליואה דבקריוכון. ארי לית
ליה. חולק ואחסנא עמכון: יג השמר
לך פן תעלה עלתיך
בכל מקום אשר תראה:

אסתמר לך. דלמא תסיק עלותך. בכל אתרא דתחוי: יד כי
אם במקום אשר יבחר יהוה באחד שבטיך
שם תעלה עלתיך ושם תעשה כל אשר אנכי
מצוה: אלהין באתרא. דיתרעי יי בחדא מן שבטך. תמן תסיק
עלותך. ותמן תעביד. כל דאנא מפקיד לך: טו רק בכל איות
נפשך תזבח | ואכלת בשר בברכת יהוה

— רס"י —

יג השמר לך. לתן לא תעשה על הדבר.
בכל מקום אשר תראה. אשר יעלה
בלבך, אבל אתה מקריב על פי נביא, כגון
אליהו בהר הכרמל: יד באחד שבטיך.
בחלקו שלבנימין. ולמעלה הוא אומר (פסוק
ס) מכל שבטיכם. הא כיצד, בשקנה דוד את

הגן מארונה היבויסי גבה הנהב מכל
השבטים, ומכל מקום הגן בחלקו שלבנימין
היה: טו רק בכל איות נפשך. במה הכתוב
מדבר, אם בבשר תאנה להתירה להם בלא
הקרבת אמורים, הרי הוא אומר במקום אחר
(פסוק ס) כי ירחיב ה' אלהיך את גבולך וגוי

תפסיר רס"ג

אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לְךָ בְּכָל־
שְׁעָרֶיךָ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר
יֹאכְלֶנּוּ בְּעֵבִי וּבְאֵיל: לְחֹד
בְּכָל רָעוֹת נַפְשְׁךָ. תִּכּוֹס וְתִיכּוֹל בְּשָׂרָא.
בְּכִרְכָּתָא דִּי אֱלֹהֶךָ. דִּיהֵב לְךָ בְּכָל
קֶרֶךְ. מִסָּאבָא וְדִכְיָא יִכְלוּנִיה. בְּבִשָׁר
טְבִיא וְאֵילָא: טז רַק הַדָּם לֹא
תֹאכְלוּ עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ

אללה רבך. אלדי אעטאך פי
סאיר קראך. וגאזי אן יאכל
מנה אלטאהר ואלנגס. כמא
יוכלאן לחם אלצבי ואלאיל:
טז) כלא אלדס לא תאכלוה. כל
צבה עלי אלארץ כאלמא:
יז) ולא וגוז אן תאכל פי
מחאלך. עשור ברך ועצירך
ודחנך. ובכור בקרך וגנמך.
וגדירך אלדי תגדירא.

בְּמִים: לְחֹד דָּמָא לֹא תִיכְלוּ. עַל אֲרֻעָא תִישְׁדַּנִּיה בְּמִיא:
ח לֹא־תוֹכֵל לֶאֱכֹל בְּשַׁעְרֶיךָ מֵעֶשֶׂר דִּגְגָךְ
וְתִירְשֶׁךָ וִיעֲהָרְךָ וּבְכֹרֶת בְּקֶרֶךָ וְצֹאנְךָ
וְכָל־גִּדְרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדֹר וְגִדְבָתֶיךָ וְתִרְוֹמַת יָדְךָ:
לִית לְךָ רִשּׁוֹ לְמִיכַל בְּקֶרֶךְ. מֵעֶשֶׂר עֲבוּרְךָ וְחִמְרְךָ וּמִשְׁחָךְ.

— רס"י —

הרי הוא פמים להכשיר את הורעים:
י לא תוכל. בא הכתוב לתן לא תעשה על
הדבר. רבי יהושע בן קרחה אומר וכול אתה,
אבל אינך רשאי, כיוצא בו (יחזק טו, סג) ואת
היבוסים יושבי ירושלים לא יכלו בני יהודה
להורישם, יכולים היו, אלא שאינן רשאים.
לפי שכרת להם אברהם ברית כשלקח מהם
מערת המכפלה. ולא יבוסים היו אלא חותיים
היו, אלא על שם העיר ששמה יבוס
[נקראים יבוסים]. כך מפורש בפרקי דרבי
אליעזר. והוא שנאמר (שמואל ב' כ, ו) כי אם
הסירך העורים והפסחים, צלמים שכתבו
עליהם את השבועה: ובכרת בקרך.
אזהרה לפהנים: ותרומת ידך. אלו
הבכורים:

ואמרת אכלה בשר וגו', במה זה מדבר,
בקדשים שנפל בהם מום, שיפדו ויאכלו בכל
מקום. יכול יפדו על מום עובר, תלמוד לומר
רק: תזבח ואכלת. אין לך בהם הטר גזה
וחלב, אלא אכילה על ידי זביחה: הטמא
והטהור. לפי שבאו מבין קדשים, שנאמר
בהם (ויקרא ז, יט) והבשר אשר יגע בכל טמא
לא יאכל, הצרך להתיר בו, שטמא וטהור
אוכלין בקערה אחת: בעבי ובאיל. שאין
קרבו בא מהם: בעבי ובאיל. לפטרו מן
הזרוע והלחיים והקבה: טז רק הדם לא
תאכלו. אף על פי שאמרת שאין לך בו
זריקת דם במזבח, לא תאכלנו: תשפכנו
במים. לומר לך שאין צריך כסוי. דבר אחר

תפסיר רס"ג

וּתְבַרְעֶךָ וּרְפָאִיֶּךָ: (יח) אלא בין ידי אללה רבך תאכלה. פי אלמוצ'ע אלדי נכ'תארה. אנת ובניך ובנאאתך ועבדך ואמתך. ואללוי אלדי פי מחלך. ואפרח בין ידי אללה רבך. במא אנבסטת בה ידך: (ט) ואחדיר אן תגפו אללוי. טול מקאמך פי בלדך: (כ) ואדיא אוסע אללה רבך תכ'מך כמא ועדך. פקלת אכל לחמא. ען שיהוה מן נפסך

ובכורי תורך וענך. וכל נדך דתך. ונדבתך ואפרשות ידך: **יח כי אם לפני יהוה אלהיך תאכלנו במקום אשר יבחר יהוה אלהיך בו אתה ובנה ובתך ועבדך ואמתך והלוי אשר בשעריך ושמת לפני יהוה אלהיך**

בכל משלח ידך: אלהין. קדם יי אלהך תיכלניה. באתרא דיתרעי. יי אלהך ביה. את ובך וברתך ועבדך ואמתך. וליואה דבקרונך. ותחדי. קדם יי אלהך. בכל אושטות ידך: **יט השמר לך פן תעזב את הלוי כל ימיו על אדמתך:** אסתמר לך. דלמא תרחיק ית ליואה. כל יומך על ארעך: **ס כי ירחיב יהוה אלהיך את גבולך כאשר דבר לך ואמרת אכלה בשר פי תאונה**

ס טיבד בספרי
תימן

— רס"י —

יח לפני ה'. לפני מן החומה: והלוי אשר בשעריך. אם אין לך לתת לו מחלקו, כגון מעשר ראשון, תן לו מעשר עני. אין לך מעשר עני, הזמינהו על שלמיו: **יט השמר לך.** לתן לא תעשה על הדבר: על

וזלך הרקדוק: **יח במקום אשר יבחר.** תיבת במקום בפשטא: **כי ירחיב יהוה אלהיך.** בטעם אזיל ואתי ברוב התיגאן הישנות היפך הדפוסים שתיבת אלהיך במארכה ובקצת תיגאן כדפוסים:

תפסיר רס"ג

נֶפֶשׁ לֹאכֹל בָּשָׂר בְּכָל

אֹת נֶפֶשׁ תֹּאכֹל בָּשָׂר:

אֲרִי יִפְתִּי יי אֱלֹהֶךָ. יֵת תַּחֲנוּךְ כְּמֵא
דְּמִלִּיל לָךְ. וְתִימֵר אֵיכּוֹל בָּשָׂרָא. אֲרִי
תִתְרַעֵי נֶפֶשׁ לְמִיכֹל בָּשָׂרָא. בְּכָל רְעוּת

נֶפֶשׁ תִּיכּוֹל בָּשָׂרָא: כֹּא כִּי יִרְחֹק

מִמָּךְ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹם שְׁמוֹ

שֵׁם וּזְבִיחָתָּ מִבִּקְרָךְ

וּמִצְאֲנֶךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָךְ כְּאֲשֶׁר צִוִּיתָךְ

וְאָכַלְתָּ בְּשַׁעְרֶיךָ בְּכָל אֹת נֶפֶשׁ: אֲרִי יִתְרַחֵק מִנְּךָ

אֲתֵרָא. דִּיתְרַעֵי. יי אֱלֹהֶךָ לְאֲשָׁרָא שְׂכִינִיתִיה תַּמָּן. וְתַפּוֹס מִתּוֹרֶךְ

וּמַעַנְךָ. דִּיהֵב יי לָךְ. כְּמֵא דְפִקִּידְתָּךְ. וְתִיכּוֹל בִּקְרוּךְ. בְּכָל רְעוּת נֶפֶשׁ:

כֹּא אֵךְ כְּאֲשֶׁר יֹאכֹל אֶת-הַצִּבִּי וְאֶת הָאֵיל בֶּן

תֹּאכְלָנוּ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יַחְדָּו יֹאכְלָנוּ: בְּרֵם. כְּמֵא

דְּמִתְאָכִיל בָּשָׂר טְבִיא וְאֵילָא. בֶּן תִּיכְלִנִּיה. מְסֻבָּא וְדִכְיָא. בַּחְדָּא

יִיכְלוּנִיה: כֹּא רַק חֹזֶק לְבַלְתִּי אֲכֹל הָדֵם כִּי הָדֵם

לה. פְּכֻלָּה מִתָּא מֵא אֲשִׁתְּהִיתָה:
 כא) וְאֵן בַּעַד עַנְךְ אֲלִמוּצִיעַ.
 אֱלֹדִי יִכְתָּאֲרָה אֱלִלָּה רַבָּךְ
 לִיחֹל נוֹרָה פִּיה. פֹּאדִיבַח מִן
 בִּקְרָךְ וּגְנִמְךָ. אֱלֹדִי רִזְקֶךָ
 אֱלִלָּה רַבָּךְ. כְּמֵא אֲמַרְתָּךְ.
 וְכֻלָּה פִי מִחֻלְךָ. מִתָּא מֵא
 אֲשִׁתְּהִיתָה נֶפֶשׁ: כב) לָכֵן כְּמֵא
 יוֹכֵל אֲלִצְבִּי וְאֵלִיל. כְּדִיאֵךְ
 תֹּאכְלָה אֵן יִגּוֹז לְאֵלִנְגִס
 וְאֵלִטְאֲהֶר. אֵן יֹאכְלָאֵן מְנָה:
 כג) לָכֵן תִּשְׁדִּיד. פִּי אֵן לֹא

— רס"י —

חֲלִין. אֵלֹא אִם כֵּן מִקְדִּישָׁה וּמִקְרִיבָה שְׁלָמִים:
 כֹּא כִּי יִרְחֹק מִמָּךְ הַמָּקוֹם. וְלֹא תוֹכֵל לְבוֹא
 וְלַעֲשׂוֹת שְׁלָמִים בְּכָל יוֹם כְּמוֹ עֲבָשׁוֹ
 שֶׁהַמִּשְׁכָּן הוֹלֵךְ עִמָּכֶם: וּזְבִיחָתָּ וְגוֹי כְּאֲשֶׁר
 צִוִּיתָךְ. לְמַדְנֵי שֵׁשׁ צוּי בְּזִבְיָה הֵיאֵךְ
 יִשְׁחוּט, וְהֵן הַלְכוֹת שְׁחִיטָה שְׁנֵאֲמָרוּ לְמוֹשֶׁה

בְּסִינִי: כֹּא אֵךְ כְּאֲשֶׁר יֹאכֹל אֶת הַצִּבִּי וְגוֹי.
 אֵינְךָ מְזַהֵר לְאָכֵל בְּטָהֲרָה. אִי מַה צִּבִּי וְאֵיל
 חֲלָבִין מִתֵּר, אֵף חֲלִין חֲלָבִין מִתֵּר, תִּלְמוּד
 לוֹמֵר אֵךְ: כֹּא רַק חֹזֶק לְבַלְתִּי אֲכֹל הָדֵם.
 מִפְּנֵי שְׁנֵאֲמָר חֹזֶק אֵתָה לְמוֹד שְׁחִיטָה שְׁטוּפִים
 בְּדֵם לְאָכֵלוּ, לְפִיכָךְ הֵצֵרְךָ לוֹמֵר חֹזֶק, דְּבָרִי

שְׁמוֹ הַמְּזוּר. (כֹּא) לְשׁוֹם שְׁמוֹ שֵׁם. הַמְּנַהֵג לְהַפְרִיד בֵּין שְׁמוֹ לִשְׁמוֹ.

תפסיר רס"ג

תאכל אדם. פאנה מסכן
אלנפס. ולא תאכל אלנפס מע
אללחם: כד) ואד' לא תאכלה.
בל צבה עלי' אלארץ' פאלמא:
כד) ואד' לא תאכלה פדיאד.
לפי יכאר לך ולבניך מן בעדך.
אד' תצנע אלמסתקים ענד
אללה: כו) עדא אקדאסך. מא
פאן לך מנהא ונד'ורד.
פאחמלהא ואת בהא. אלי
אלמוצע אלדי יכ'תארה
אללה: כז) פאצנע צואעדך

הוא הנפש ולא תאכל
הנפש עם-הבשר: לחוד תקף.
בדיל דלא למיכל דמא. ארי דמא הוא
נפשא. ולא תיכול נפשא עם בשרא:
כד לא תאכלנו על-הארץ
תשפכנו במים: לא תיכלניה.
על ארעא תישדניה במיא: כד לא
תאכלנו למען ייטב לך
ולבניך אחריך בי-תעשה

הישר בעיני יהוה: לא תיכלניה. בדיל דייטב לך ולבנך
בתוך. ארי תעביד דכשר קדם יי: כו רק קדשיך
אשר-יהיו לך ונדריך תשא ובאת אל-המקום
אשר-יבחר יהוה: לחוד מעשר קודשך. דיהון לך ונדריך.
תטול ותיתי. לאתרא דיתרעי יי: כז ועשית עליך

• רס"י •

צא ולמד מתן שכרן שלמצות, אם הדם
שנפשו שלאדם קצה ממנו, הפורש
ממנו זוכה לו ולבניו אחריו, קל וחומר לגזל
ועריות שנפשו שלאדם מתאזה להם: כו רק
קדשיך. אף על פי שאתה מתר לשחוט
חלין, לא התרתי לך לשחוט את הקדשים
ולאכלן בשעריך בלא הקרבה, אלא הביאם
לבית הבחירה: כז ועשית עליך. אם
עולות הם תן הבשר והדם על גבי המזבח,

רבי יהודה. רבי שמעון בן עזאי אומר, לא
בא הכתוב אלא להזהירך וללמדך עד כמה
אתה צריך להתחזק במצות, אם הדם, שהוא
קל להשמר ממנו, שאין אדם מתאזה לו,
הצריך לחזקך באזהרתו, קל וחומר לשאר
מצות: ולא תאכל הנפש עם הבשר.
אזהרה לאבר מן החי: כז לא תאכלנו.
אזהרה לדם התמצית: כז לא תאכלנו.
אזהרה לדם האיברים: למען ייטב לך וגוי.

וזלך הדקדוק: כז למען ייטב לך. תיבת ייטב מלרע:

תפסיר רס"ג

הַבָּשָׂר וְהַדָּם עַל-מִזְבֵּחַ

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְדָם-זִבְחֶיךָ

יִשְׁפֹךְ עַל-מִזְבֵּחַ יְהוָה

אֱלֹהֶיךָ וְהַבָּשָׂר תֹּאכַל:

וְתַעֲבִיד עֲלוֹתֶיךָ בָּשָׂר וּדְמָא. עַל

מִדְבַּחַּ דְּיִי אֱלֹהֶיךָ. וְדָם נִכְסַת קוֹדֶשְׁךָ.

יִשְׁתַּפֵּיךְ עַל מִדְבַּחַּ דְּיִי אֱלֹהֶיךָ. וּבָשָׂר

תִּיכּוֹל: כח שְׁמֹר וְשִׁמְעֵת אֵת

כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר

אֲנִי מִצְוֶיךָ לַמַּעַן יֵיטֵב לָךְ וּלְבִנְיֶיךָ אַחֲרֶיךָ

עַד-עוֹלָם כִּי תַעֲשֶׂה הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה

אֱלֹהֶיךָ: טר וּתְקַבֵּל. יֵת כָּל פִּתְגָמֶיךָ הָאֵלֵּין. דְּאֵנָּה מִפְקִיד לָךְ.

בְּדִיל דְּיֵיטֵב לָךְ. וּלְבִנְךָ בְּתֶרֶךְ עַד עָלְמָא. אֲרִי תַעֲבִיד דְּתַקִּין וּדְכָשָׁר.

קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ: ס (שלישי) כט כִּי-יִכְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ

אֶת-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתָּה בָּא-שָׂמָּה לְרִשְׁתָּ אוֹתָם

מִפְּנֵיךָ וִירִשְׁתָּ אֹתָם וְיִשְׁבַּת בְּאַרְצָם: אֲרִי יִשְׂרָאֵל יי

אֱלֹהֶיךָ יֵת עִמָּמֶיךָ. דָּאֵת עָלִיל לְתַמּוֹן. לְמִירַת יִתְהוֹן מִן קִדְמָךְ.

לְחֻמָּהּ וּדְמָאָהּ כְּמָאֵלָא עָלִי
מִדְּבַח אֱלֹלָהּ רַבָּךְ. וּמִן דָּם
דְּיִבְאִיחָךְ יִצֵּב עָלִי מִדְּבַחָה.
וְכָל לְחֻמָּהּ: כח) אַחֲפִיךָ
וְאִקְבֵּל. גְּמִיעַ הַדִּיה אֱלֹאֲמֹור.
אֱלֹדִי אִמְרֵךְ בְּהָא. לְכִי יִכְאֹר
לָךְ. וּלְבִנְיֶיךָ מִן בַּעֲדֶךָ אֱלִי
אֱלֹדְהָר. אֲדִי תַצְנַע אֱלֹגִיִּיד
וְאֱלִמְסִתְקִים. עֵנֶד אֱלֹלָהּ רַבָּךְ:
כט) וְאֲדִי קִטַּע אֱלֹלָהּ רַבָּךְ
אֱלֹאֲמִם. אֱלֹדִי אֲנִת דְּאִכֵּל
אֱלִי תִים. לְתַקְרָצִיהֶם מִן בִּין

— רס"י —

בְּבִטְנָךְ שְׁלֵא תִשְׁכַּח. כְּעִנְיָן שְׁנָאֲמֹר (מְשִׁי כז)
כִּי נָעִים כִּי תִשְׁמֹרִם בְּבִטְנָךְ, וְאִם שְׁנִיתִּי אִפְשָׁר
שְׁתִּשְׁמַע וּתְקִיִּים, הָא כָּל שְׁאִינוּ בְּכֻלָּל מִשְׁנָה
אִינוּ בְּכֻלָּל מַעֲשֶׂה: אֵת כָּל הַדְּבָרִים. שְׁתִּתְּהָ
חֲבִיבָה עָלֶיךָ מִצְוָה קְלָה כְּמִצְוָה חֲמוּרָה:
הַטּוֹב. בְּעֵינֵי הַשָּׁמַיִם: וְהַיָּשָׁר. בְּעֵינֵי אָדָם:

וְאִם זִבְחֵי שְׁלָמִים הֵם, דָּם זִבְחֶיךָ יִשְׁפֹךְ עַל
הַמִּזְבֵּחַ תְּחִלָּה וְאַחֲרֵי כֵן וְהַבָּשָׂר תֹּאכַל. וְעוֹד
דְּרָשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ (פְּסוּק כו), רַק קֹדֶשֶׁיךָ בָּא
לְלַמֵּד עַל הַקֹּדְשִׁים שְׁבָחוּצָה לָאָרֶץ וּלְלַמֵּד
עַל הַתְּמוּרוֹת וְעַל וְלָדוֹת קֹדְשִׁים שְׁיִקְרִיבוּ:
כח שְׁמֹר. זוּ מִשְׁנָה שְׁאֵתָה צָרִיךְ לְשִׁמְרָה

זוֹלָק הַדְּקִדּוּק: כח לַמַּעַן יֵיטֵב לָךְ. תִּיבַת יֵיטֵב מִלְרַע:

תפסיר רס"ג

ידיד. פאד'א קרצ'תהם וספנת
מפאנהם: ל) פאחדיר אן תוהק
פי תפעהם. בעד אנפאד'הם מן
בין ידיד. וכלא תלתמס מן
מעבודאתהם קאילא. פיף פאן
יעבדהא הולאי אל'אמם.
פאצנע אנה איצ'א פד'אד:
לא) לא תצנע פד'אד ללה
רפך. פאנה פתירא מפא

ותירת יתהון. ותתיב בארעהון:

ל השמר לך פן-תנקש
אחריהם אחרי השמים
מפניך ופן-תדרש
לאלהיהם לאמר איכה
יעבדו הגוים האלה
את-אלהיהם ואעשה כן

גם-אני: אסתמר לך. דלמא תתקיל בתריהון. בתר דישתיצון מן
קדמד. ודלמא תתבע לטעותהון למימר. איכדין פלחין. עממיא
האלין ית טעותהון. ואעביד כן אף אנא: לא-תעשה כן
ליהוה אלהיך כי כל-תועבת יהוה אשר שניא
עשו לאלהיהם כי גם את-בניהם ואת
בנותיהם ישרפו באש לאלהיהם: לא תעביד כן.

— רס"י —

לא תעשה כן שלא יבואו אחרי וישמידוך:
איכה יעבדו. לפי שלא ענש על עבודת
אלילים אלא על זבוח וקטור ונסוף
והשתחוואה, כמו שכתוב (שמות כז, יט) בלתי
לח' לבדו, דברים הנעשים לגבוה, בא ולמדך
כאן, שאם דרפה שלעבודה זרה לעבדה
בדבר אחר, כגון פוער לפעור, וזורק אבן
למרקוליס, זו היא עבודתה וחיב. אבל
זבוח וקטור ונסוף והשתחוואה, אפלו שלא
בדרפה חיב: לא פי גם את בניהם. גם,
לרבות את אבותיהם ואמותיהם. אמר ר'
עקיבא אני ראיתי נכרי שקפיתו לאביו לפני
כלבו ואכלו:

ל פן תנקש. אנקלוס תרגם לשון מוקש.
ואני אומר שלא חש לדקדק בלשון, שלא
מצינו נו"ן בלשון יוקש ואפלו ליסוד הנופל
ממנו, אבל בלשון טרוף וקשקוש מצינו נו"ן
(דניאל ה, ו) וארכבתה דא לדא נקשן. ואף זה
אני אומר, פן תנקש אחריהם פן תטרף
אחריהם להיות כרוף אחר מעשיהם, וכן
(סבליס קט, יא) ינקש נושה לכל אשר לו,
מקלל את הרשע להיות עליו נושים רבים
והיו מחזירין ומנקשין אחר ממונו: אחרי
השמים מפניך. אחר שתראה שאשמידם
מפניך, יש לך לתת לב מפני מה נשמדו אלו.
מפני מעשים מקלקלים שבידיהם, אף אתה

יִכְרְהֶה אֱלֹהִה וַיִּשְׁנֶאֱהָ. צָנֹעָה
לְמַעֲבֹדָאתָהֶם. חֲתִי בְּנִי־
וּבְנֵי־אֶתָּהֶם. קֹד יִחְרְקֹוּהָ
בְּאַלְנָאֵר לָהֶם: יֵג (א) פְּגָמִיע
אַלְאֵמֵר. אֱלֹדִי אֲמֹרְכֶם בָּה.
אֲחַפְצִיָּה וְאֶעֱמְלוּ בָּה. לֹא
תִזְדֹּן עֲלֶיהָ שִׁיא וְלֹא תִנְקֻצִּי
מִנָּה: (ב) וְאֲדִיא קֵאֵם פִּי מֵא
בִּינְכֶם מִדְּעֵי נְבוּוֹה. או חֲאֵלִם
חֵלִם. פֶּאֶעֱטֹאךְ אֵיָה או
בְּרֵה־אֲנִי: (ג) פְּלוֹ אֶתָּה אֱלֹאֲיָה
או אֲלִבְרֶתֶן מִפֶּן קֵאל לָךְ.
תֵּעֲאֵל בְּנֵא אֱלִי מַעֲבֹדָאת
אֲכִיר. מֵא לִם תַּעֲרַפְהָ

בספרי
תימן

● ————— רש"י ————— ●

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לֵעֲשׂוֹת. לִתֵּן לֹא תַעֲשֶׂה עַל עֲשֵׂה הָאֲמֹרִים
בִּפְרָשָׁה. שִׁכַּל הַשְּׁמֶר לִשְׁוֹן לֹא תַעֲשֶׂה הוּא,
אֲלֵא שְׂאִין לֹקֵין עַל הַשְּׁמֶר שְׁלַעֲשֶׂה:
לֹא תִסֵּף עָלָיו. חֲמִשָּׁה טֹטְפוֹת בְּתַפְלִין,
חֲמִשָּׁה מִיָּנִין בְּלוֹלֵב, אַרְבַּע בְּרֻכּוֹת בְּבִרְכַּת
בְּהֵנִים: זֹנֶתָן אֵלֶיךָ אוֹת. בְּשָׁמִים, כַּעֲנִן

וְלֹלֶךְ הַמִּקְדָּוִיךָ: גַּנְעֵבְדָם. הראוי כפי המנהג העי"ן והאות הנוספת בפתח ו בא העי"ן מפואר בקמץ חטף והאות הנוספת נקודה בקמץ מפני הקמץ חטף אשר אחריה (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

פנעבדעא: (ד) פלא תקבלו מן דיאלד אלמדיעי אלנבונה. או אלחאלם אלחלם. פאן אללה רבכם מכותחנכם. לזיצ'הר. הל אנתם מחבנה מכלצין. בכל קלובכם ונפוסכם: (ה) בל תבע אללה רבכם תסירו. ואיאה פארהבו ונצאיאה תחפציו. ואמרה תקבלו. ואיאה פאעבדו וטאעתה פאלזמויהא: (ו) ודיאלד אלמדיעי אלנבונה או חאלם

נהד. בַּתֵּר טַעוֹת עֲמִמִּיָּא. דְּלֹא יִדְעִיתִין
וְנִפְלַחְנִין: ־ לֹא תִשְׁמַע אֶל-
דְּבַרִּי הַנָּבִיא הַהוּא אֹו אֶל-
חֹלֶם הַחֲלוֹם הַהוּא כִּי
מִנְּסָה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם
לְדַעַת הִישָׁכֶם אֱהָבִים
אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּכָל-
לִבְבְּכֶם וּבְכָל-נַפְשְׁכֶם:

לֹא תִקְבִּיל. לְפִתְגָמֵי נָבִיא הַהוּא. אֹו. מִן חָלִים חֲלָמָא הַהוּא. אָרִי
מִנְּסִי. ־ אֱלֹהֵכֹן יִתְכֹּן. לְמַדַּע. הָאִיתִיכֹן רַחֲמִין יֵת ־ אֱלֹהֵכֹן. בְּכָל
לִבְכֹן וּבְכָל נַפְשְׁכֹן: ־ אַחֲרֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם תֵּלְכוּ
וְאֹתוֹ תִירָאוּ וְאֶת-מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ וּבְקִלּוֹ
תִשְׁמְעוּ וְאֹתוֹ תַעֲבֹדוּ וּבֹו תִדְבָּקוּן: בַּתֵּר פּוֹלְחָנָא
דִּי אֱלֹהֵכֹן. תִּהְכֹּן וְיִתִּיָּה תִדְחִלּוֹן. וְיֵת פְּקוּדוֹתֵי תִשְׁרוֹן וּלְמִימְרֵיהּ
תִקְבְּלוּן. וּקְדָמוֹתֵי תִפְלַחוּן וּלְדַחֲלִיתֵיהּ תִתְקַרְבוּן: ־ וְהַנָּבִיא
הַהוּא אֹו חֹלֶם הַחֲלוֹם הַהוּא יוֹמַת כִּי דְבַר-
סָרָה עַל-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם |

— רס"י —

כִּי אֶת מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ. תּוֹרַת מֹשֶׁה: בְּקֶר חוֹלִים, כְּמוֹ שְׁעֵשֶׂה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ
וּבְקִלּוֹ תִשְׁמְעוּ. בְּקוֹל הַנָּבִיאִים: הוּא: וְסָרָה. דְּבַר הַמוֹסֵר מִן הָעוֹלָם שְׁלֹא
וְאֹתוֹ תַעֲבֹדוּ. בְּמִקְדָּשׁוֹ: וּבֹו תִדְבָּקוּן. הִיָּה וְלֹא נִבְרָא וְלֹא צוּיָתִיו לְדַבֵּר כֹּן.
הַדְּבַק בְּדַרְכָּיו. גְּמוּל חֲסִדִּים, קְבוּר מֵתִים, דִּישְׁטוּלוֹד"ס זלע"ז: וְהַפְּדָה מִבֵּית עֲבָדִים.

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: ־ הִישָׁכֶם. הַיּוֹד בַּחִירָק (מַהֲרִי"ב):

תפסיר רס"ג

אלהם פליקתל. למא תקוול
אלמחאל. עלי אללה רבכם.
אלמכ'רגכם מן בלד מצר. ואל-
פאדיכם מן בית אלעבדייה.
לידחו בך ען אלטריק. אלדי
אמרד אללה רבך אן תסיר
פיה. ואנף אהל אלשר מן
וסטד: ז) ואדיא אטג'אך אכיד
אבן אמד. או אבנד או
אבנתד. או אמראתך אלתי הי
חרמתד. או צאחבך אלדי הי
כנפסד פי סתר קאילא. תעאל
נעבד מעבדא את אכר. מא לם
תערפהא אנת ואבאיד:

מארץ מצרים והפדך
מבית עבדים להדיחך
מן הדרך אשר צוה יהוה
אלהיך ללכת בה ובערת
הרע מקרבך: ונביא ההוא. או
חלים חלמא ההוא יתקטיל. ארי מליל
סטא. על יי אלהכון. דאפיק יתכון
מארעא דמצרים. ודפרקך מבית
עבדותא. לאטעיותך מן אורחא.
דפקדך. יי אלהך למחך בה. ותפלי עבד
דביש מבינך: ס כ כי יסיתך

אחיד בן-אמך או-בנך או-בתך או | אשת
חיקך או רעך אשר כנפשך בסתר לאמר
נלכה ונעבדה אלהים אחרים אשר לא ידעת
אתה ואבתיך: ארי ימלכנד. אחוד בר אמך. או בך
או ברךך. או אתת קימך. או חברך. דכנפשך בסתר לאמימר.
נהך. ונפלח לטעות עממיא. דלא ידעתא. את ואבהתך:

— רס"י —

את החביבין לה, קל וחומר לאחרים: בסתר.
דבר הכתוב בהנה, שאין דברי מסית אלא
בסתר. וכן שלמה הוא אומר (משלי ז, ט) בנפש
בערב יום באישון לילה ואפלה: אשר לא
ידעת אתה ואבתיך. דבר זה גנאי גדול
הוא לך שאף האמות אין מניחין מה שמסרו
להם אבותיהם, וזה אומר לך עזוב מה
שמסרו לך אבתיך:

אפלו אין לו עליך אלא שפדאך, דיו:
כי יסיתך. אין הסתה אלא גרוי, שנאמר
(שמואל א' כו, יט) אם ה' הסיתך בי, אמיט"א
בלע"י, שמשיאו לעשות כן: אחיד. מאב:
בן אמך. מאם: חיקך. השוכבת בחיקך
ומחקה בך אפיקייד"א בלע"י, וכן (יחזקאל מג, יד)
ומחיק הארץ, מיסוד התקוע בארץ:
אשר כנפשך. זה אביו. פרש לך הכתוב

תפסיר רס"ג

(ח) מן מעבודות אלילים. אלד"ן תואליכם. אלאקרבין אליך. או אלאבעדין מנך. מן טרף אלארץ' אלי טרפהא: (ט) פלא תשא דיאלך. ולא תקבל מנה. ולא תשפק עליה. ולא תרת' לה ולא תסתר עליה: (י) כל אקתלה קתלא. וידך אול מא תקע עליה פתקתלה. ויד סאיר אלאמה אכירא:

ה מאלהי העמים אשר
סביבתיכם הקרבים אליך
או הרחקים ממך מקצה
הארץ ועד קצה הארץ:
מטעות עממא. דבסחרניכון. דקריבין
לך. או דרחיקין מנך. מסיפי ארעא ועד
סיפי ארעא: ט לא-תאבה לו
ולא תשמע אליו ולא-

תחוס עינך עליו ולא-תחמל ולא-תבסה
עליו: לא תיבי ליה. ולא תקביל מניה. ולא תחוס עינך עלוהי. ולא
תרחם ולא תבסי עלוהי: ד כי הרג תהרגנו ידך תהיה-
בו בראשונה להמיתו ויד כל העם באחרונה:
ארי מקטל תקטלניה. ידך. תהי ביה בקדמיתא למקטליה.

— רס"י —

תעזוב עמו, לזה לא תעזוב: ולא תחוס עינך
עליו. לפי שנאמר (ויקרא יט, טז) לא תעמד
על דם רעך, על זה לא תחוס: ולא תחמול.
לא תהפך בזכותו: ולא תבסה עליו. אם
אתה יודע לו חובה אינך רשאי לשתוק:
כי הרג תהרגנו. אם יצא מבית דין
וכאן החזירהו לחובה. יצא מבית דין חייב,
אל תחזירהו לזכות: ידך תהיה בו
בראשונה. מצוה ביד הנסת להמיתו. לא
מת בידו, ימות ביד אחרים, שנאמר ויד כל
העם וגו':

ה הקרבים אליך או הרחקים. למה פרט
קרובים ורחוקים, אלא כך אמר הכתוב,
מטיבן שלקרובים אתה למד טיבן
שלרחוקים, כשם שאין ממש בקרובים כך
אין ממש ברחוקים: מקצה הארץ. זו חמה
ולבנה וצבא השמים שהן מנהלכין מסוף
העולם ועד סופו: ט לא תאבה לו. לא תהא
תאב לו. לא תאהבנו. לפי שנאמר (ויקרא יט, יח)
ואהבת לרעך כמוך, את זה לא תאהב:
ולא תשמע אליו. בהתחננו על נפשו
למחול לו, לפי שנאמר (שמות כג, ט) עזב

וזלק הרקדוק: ו לא-תחמל ולא-תבסה עליו. הטפחא בתיבת תחמל בכל התיגאן והוא
קשור עם תיבת עינך שלפניו כי החמלה היא בעין ודו"ק:

תפסיר רס"ג

וידא דכל עמא בבתריתא:

וסקלתו באבנים ומת כי

בקש להדיחך מעל יהוה

אלהיך המוציאך מארץ

מצרים מבית עבדים:

ותרגמניה באבניא וימות. ארי בעא.

לאטעויתך מדחלתא דיי אלהך.

דאפקך מארעא דמצרים מבית

עבדותא: וכל-ישראל

ישמעו ויראון ולא-יוספו

לעשות כדבר הרע הזה בקרבך: וכל ישראל.

ישמעון וידחלון. ולא ייספון למעבד. כפתגמא בישא. הדין בינך: ס

כי-תשמע באחת עריך אשר יהוה אלהיך

נתן לך לשבת שם לאמר: ארי תשמע בחדא מן קרוך.

דיי אלהך. יהיב לך. למתב תמן למימר: יצאו אנשים

בני-בליעל מקרבך וידיחו את-ישובי עירם

לאמר נלכה ונעבדה אלהים אחרים אשר

לא-ידעתם: נפקו. גוברין בני רשעא מבינך. ואטעיאוו. ית יתבי

קרתהון למימר. נהך. ונפלת. לטעות עממיא דלא ידעתון:

— רס"י —

יג לשבת שם. פרט לירושלים שלא נתנה
לדירה: כי תשמע וגוי לאמר. אומרים בן.
יצאו וגוי: יד בני בליעל. בלי עול. שפרקו
עלו שלמקום: אנשים. ולא נשים: ישובי
עירם. ולא יושבי עיר אחרת. מכאן אמרו
אין נעשית עיר הנדחת עד שידיוחה אנשים.

יא) וארגמה באלהגארה חתי
ימות. למא קצד אדחאך ען
אללה רבך. אלמכ'רגך. מן בלד
מצר מן בית אלעבודייה:
יב) וסאיר אל אסראיל. יסמעון
ויכ'אפון. ולא יעאודון אן
יענעון. מת'ל הד'א אלאמר
אלדי פי וסטד: יג) ואן סמעת
ען בעץ קראך. אלדי אללה
רבך מעטיך אן תסכן פיהא
קול קאיל: יד) אן קד כ'רג קום
כפאר מנהא. פאצ'לו אהל
קריתתם קאילין. תעאלו נעבד

תפסיר רס"ג

מעבודאת אֲכִיר. מא לם
תערפודה: טו) פֹּאֲלֵתֶמס דִּאֲלֵךְ
ואסתברה. ואסאל ענה נעמא.
פֶּאן פֶּאן אלאמר חקא
תִּיאֲבֵתא. קד צנעת הד'ה
אלכריהה פי וסטד: טז) פֹּאֲקֵתֵל
קתלא אהל תלך אלכריה בחד
אלסיף. ואתלפחא וגמיע מא
פיהא. חתי בהאימהא בחד
אלסיף: יז) וגמיע סלבהא.
אגמעה אלי וסט רחבתהא.
ואחרק באלפאר תלך
אלכריה וגמיע סלבהא. ללה
רבך גמלה. ותפון תלא אלי
אלדהר. לא תבנא אבדאן:

טו וְדִרְשֶׁת וְחִקְרֶת וְשֹׁאֵלֶת
הֵיטֵב וְהֵנָּה אִמֶּת נֶכֶן
הַדָּבָר נַעֲשֶׂתָה הַתּוֹעֵבָה
הַזֹּאת בְּקֶרְבְּךָ: וְתִתְבַּע וְתִבְדּוֹק.
וְתִשְׁאֹל יְאוֹת. וְהָא קוּשְׁטָא פִּיּוֹן פִּתְגָמָא.
אֲתַעֲבִידֶת. תוֹעִיבָתָא הָדָא בִּינְךָ:
טז הִנֵּה תָפָה אֶת־יֹשְׁבֵי
הָעִיר הַהוּא לְפִי־חֶרֶב
הַחֶרֶם אֶתָּה וְאֶת־כָּל־
אֲשֶׁר־בָּהּ וְאֶת־בְּהֵמָתָהּ

לְפִי־חֶרֶב: מִמָּחָא תִּמְחִי יֵת יִתְבִּי. קִרְתָּא הֵיא לְפִתְגָם דְּחֶרֶב.
גִּמְר יִתָּה וְיֵת כָּל דְּבָהּ. וְיֵת בְּעִירָה לְפִתְגָם דְּחֶרֶב: יז וְאֶת־כָּל־
שְׁלָלָהּ תִּקְבֹּץ אֶל־תּוֹךְ רַחֲבָהּ וְשָׂרְפָתָּ בָּאֵשׁ
אֶת הָעִיר וְאֶת־כָּל־שְׁלָלָהּ כָּלִיל לִיהוָה
אֱלֹהֶיךָ וְהִיתָה תֵּל עוֹלָם לֹא תִבְנֶה עוֹד: וְיֵת כָּל
עֲדָאָה. תִּכְנוֹשׁ לְגוֹ פְּתָאָה. וְתוֹקִיד בְּנוֹרָא. יֵת קִרְתָּא וְיֵת כָּל עֲדָאָה
גִּמְר. קָדָם יי אֱלֹהֶךָ. וְתֵהִי תֵּל חָרוֹב לְעֹלָם. לֹא תִתְבְּנִי עוֹד:

— רס"י —

היטב. ועוד במקום אחר הוא אומר (שס י, ז)
וְדִרְשֶׁת הֵיטֵב. ולמדו היטב היטב לגזרה
שזה, לתן האמור שלזה בזה: טז הִנֵּה תָפָה.
אם אינך יכול להמיתם במיתה הפתובה
בהם, המיתם באחרת: יז לֵה' אֱלֹהֶיךָ. לשמו
ובשבילו:

ועד שיהיו מדיחיה מתוכה: טו וְדִרְשֶׁת
וְחִקְרֶת וְשֹׁאֵלֶת הֵיטֵב. מכאן למדו
שבע חקירות מרבוי המקרא. כאן יש שלש
דרישה וחקירה והיטב. ושאלת, אינו מן
המניין, וממנו למדו בדיקות. ובמקום אחר
הוא אומר (דברים יט, יח) וְדִרְשׁוּ הַשּׁוֹפְטִים

תפסיר רס"ג

יח) ולא ילתזק בידך שייא מן אלמיתלוף. לפי זרע אללה מן שדה ג'צ'בה. ויעטיד רחמיה וירחמך ויפת'ך. כמא קסם לאבאך: יט) אד' תקבל אמר אללה רבך. ותחפץ ותעמל בגמיע וצאיאה. אלתי אמרך בהא אליום. באן תצנע אלמסתקים ענדה: יד א) ואד' אנתם אוליא אללה רבכם כאלבנין. פלא תתואגו. ולא תגעלו נתפא. בין עיונכם עלי אמואתכם: ב) לאנך שעב מקודס ללה רבך. ואכ'תארך אן

וְלֹא־יִדְבֹק בְּיָדְךָ מְאוּמָה
מִן־הַחֶרֶם לְמַעַן יָשׁוּב
יְהוָה מִחֶרְזֶן אָפוֹ וְנָתַן־לְךָ
רַחֲמִים וְרַחֲמֶךָ וְהִרְבֶּךָ
כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתָּיִךְ: וְלֹא
יִדְבֹק בְּיָדְךָ מִדָּעַם מִן חֶרְמָא. בְּדִיל
דִּיתוּב יי מתקוף רוגזיה. ויתין לך רחמין
וירחים עלך ויסגיןך. כמא דקנים
לאבהתך: יט כי תשמע בקול
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר אֶת־
כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצֻוֶה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹת
הַיֵּשֶׁר בְּעֵינַי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ארי תקביל. למימרא די
אלהך. למטר ית כל פקודיה. דאנא מפקיד לך יומא דין. למעבד
דכשר. קדם יי אלהך: ס ⲙⲓ ⲕⲓⲣⲓⲧⲏ ⲧⲓⲙⲓⲛ ⲙⲓⲥⲣⲓ (רביעי) ⲓⲃ א בנים
אתם ליהוה אלהיכם לא תתגדדו ולא
תשימו קרחה בין עיניכם למת: בנין אתון. קדם יי
אלהכון. לא תתהמון. ולא תשוון מרט. בין עיניכון על מית:
ב כי עם קדוש אתה ליהוה אלהיך ובך בחר

— רס"י —

יח למען ישוב ה' מחרזן אפו. שכל זמן לפי שאתם בניו שלמקום ואתם ראויין
שעבודה ורה בעולם. חרון אף בעולם: להיות נאים ולא גרודים ומקורחים: בין
יד א לא תתגדדו. לא תתנו גדידה ושרט עיניכם. אצל הפדחת. ובמקום אחר הוא
בבשרכם על מת בדרך שהאמורים עושין. אמר (ויקרא כה, ה) לא יקרדו קרחה בראשם,
וזלק הדקדוק: ונתן לך רחמים. תיבת ונתן מלעיל:

תפסיר רס"ג

תפון לה אמה כ'אצ'ה. מן גמיע
אלאמם. אלדי עלי וגה
אלארץ: (ג) לא תאכל כל
מפרוה: (ד) הד'א מא תאכלוה
מן אלבאהים. אלבקר ואלצ'אן
ואלמאעז: (ה) ואלאיל ואלצ'בי
ואלחמור. ואלועל ואלאריו
ואלתיתל ואלוראפה: (ו) וכל
בהימה מצ'לפה בצ'לף ומפרקה
אצ'לאפהא תפריקא ומצעדה
אגתראר מן אלבאהים.

יְהִיָּה לַיהוָה לוֹ לְעַם סִגְלָה
מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי
הָאֲדָמָה: אֲרִי עִם קָדִישׁ אֶת. קָדֵם יי
אַלְהֶךָ. וּבָךְ אֶתְרַעִי יי. לְמַהוֹי לִיָּה לְעַם
חָבִיב. מִכָּל עַמֻּמְיָא דְעַל אִפִּי אֶרְעָא: ס
לֹא תֹאכַל כָּל-תּוֹעֵבָה:
לֹא תִיכּוֹל כָּל דְּמִרְחָק: ד זֹאת
הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ שׁוֹר

שֶׁה בְּשָׁבִים וְשֶׁה עֲזִים: דִּין בְּעִירָא דְתִיכְלוֹן. תּוֹרִין. אִמְרִין
דְּרַחֲלִין וּגְדִין דְּעֲזִין: ד אֵיל וְעִבִּי וְיַחְמוֹר וְאַקּוֹ וְדִישָׁן
וְתֹאוֹ וְזֹמֶר: אֵילָא וְטִבְיָא וְיַחְמוֹרָא. וְיַעֲלָא וְרִמָּא וְתוֹרְבָלָא
וְדִישָׁא: ד וְכָל-בְּהֵמָה מִפְּרִסָּת פְּרִסָּה וְשִׁסְעָת
שִׁסְעַ שְׁתֵּי פְּרִסוֹת מַעֲלַת גֵּרָה בַּבְּהֵמָה אֹתָהּ
תֹּאכְלוּ: וְכָל בְּעִירָא דְסִדִּיקָא פְּרִסָּתָהּ. וּמִטְלָפִין טְלָפִין תַּרְתִּין

— רס"י —

שֶׁהַחִיָּה בְּכָלֵל בְּהֵמָה, וְלִמְדֵנוּ שֶׁבְּהֵמָה וְחִיָּה
טְמֵאָה מְרַבָּה מִן הַטְּהוֹרָה, שֶׁבְּכָל מְקוֹם פּוֹרֵט
אֶת הַמּוֹעֵט: וְאַקּוֹ. מִתְּרָגֵם יַעֲלָא (אִיוֹז לט, 6)
יַעֲלִי סִלַּע כּוֹס אֶשְׁטַנְזוּ"ק: וְתֹאוֹ. תּוֹרְבָלָא,
שׁוֹר הַיַּעַר. בָּאֵלָא יַעַר, בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי:
וּמִפְּרִסָּת. סְדוּקָה בְּתַרְגוּמוֹ: פְּרִסָּה. פִּלְגִּיטָא
[כֶּף רִגְלִי]: וְשִׁסְעָת. חֲלֻקָּה בְּשְׁתֵּי צִפְרָנִים.
שִׁישׁ סְדוּקָה וְאִינָה חֲלֻקָּה בְּצִפְרָנִים
וְהִיא טְמֵאָה: בַּבְּהֵמָה. מִשְׁמַע מַה שֶּׁנִּמְצָא

לַעֲשׂוֹת כָּל הָרָאשׁ כְּבִין הָעִינִים: ז בִּי עִם
קָדוֹשׁ אֹתָהּ. קָדֵשׁת עֲצָמָךְ מֵאֲבוֹתֶיךָ. וְעוֹד,
וּבָךְ בְּחֶרֶד: ג כָּל תּוֹעֵבָה. כָּל שְׁתַּעֲבַתִּי לָךְ,
שָׁאֵם צֶרֶם אֲנִי בְּכוֹר כְּדִי לְשַׁחֲטוֹ בְּמִדִּינָה,
הֲרִי דְבָר שְׁתַּעֲבַתִּי לָךְ כָּל מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ,
וּבֹא וְלִמֵּד כָּאֵן שְׁלֹא יִשְׁחַט וְיֹאכַל עַל אוֹתוֹ
הַמוֹם. בִּשְׁל בָּשָׂר בְּחֻלָּב הֲרִי דְבָר שְׁתַּעֲבַתִּי
לָךְ, וְהִזְהִיר כָּאֵן עַל אֲכִילָתוֹ: ד-כ זֹאת
הַבְּהֵמָה וְגוֹ, אֵיל וְעִבִּי וְיַחְמוֹר. לִמְדֵנוּ

תפסיר רס"ג

פְּכֻלָּהּ: (ז) כֹּלָא הַדִּי' אֵלֶּאשְׁכֵּי אֵין פְּכֻלָּה תִּאֲכֻלָּהּ. מִן אֶלְמִצְעָדִי אֵלֶּאגְתָּרֵאָר. וְאֶלְמִצְלָפִין בִּאֲצִילָאָף מִפְּדָקָה. אֵלְגָמֶל וְאֵלְאַרְנָב וְאֵלְזָבֵר. פִּאֲנָה מֵא מִצְעָדָה אֵגְתָּרֵאָר גִּיר מִצְלָפָה בִּצְלָף. פְּהִי מִתְרַמָּה עֲלֵיכֶם: (ח) וְאֵלְכִינִזִּיר. פִּאֲנָה מִצְלָף בִּצְלָף וְלֹא יִגְתָּר. פְּהִי מִתְרַם עֲלֵיכֶם. לֹא תִאֲכֻלוּ מִן לְחֻמִּיָּהּ. וְלֹא תִדְנֻוּ מִן נְבִאִילָהּ לֹלֵא תִנְגַּסְכֶּם: (ט) וְהָדִיא מֵא תִאֲכֻלוּהּ. מִן גְּמִיעַ מֵא פִי אֶלְמֵא. כֹּל מֵא לֹה

פִּרְסָתָהּ. מִסְקָא פִּשְׁרָא בְּבִיעִירָא. יְתָה תִּיכְלוּן: אֵין אֶת־זֶה לֹא תִאֲכֻלוּ מִמֶּעֲלֵי הַגִּירָה וּמִמִּפְרִיסֵי הַפִּרְסָה הַשְּׁסִיעָה אֶת־הַגָּמֶל וְאֶת־הָאֲרָנָבֶת וְאֶת־הַשָּׁפָן כִּי־מִעֲלָה גִירָה הִמָּה וּפִרְסָה לֹא הַפְּרִיסֻו טִמְאִים הֵם לָכֶם: בְּרַם יֵת דִּין.

לֹא תִיכְלוּן מִמִּסְקֵי פִּשְׁרָא. וּמִסְדִּיקֵי פִּרְסָתָא מִטְלָפִי טְלָפִיא. יֵת גְּמֵלָא. יֵת אֲרָנָבֵא וְיֵת טְבִזָּא אֲרִי מִסְקֵי פִּשְׁרָא אֲנֹן. וּפִרְסָתָהוֹן לֹא סְדִיקָא. מְסִאֲבִין אֲנֹן לָכֹן: וְאֶת־הַחֲזִיר כִּי־מִפְרִיס פִּרְסָה הוּא וְלֹא גִירָה טִמְא הוּא לָכֶם מִבִּשְׂרָם לֹא תִאֲכֻלוּ וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעֻוּ: וְיֵת חֲזִירָא. אֲרִי סְדִיק פִּרְסָתָא הוּא וְלֹא פִּשְׁרָא. מְסִאֲב הוּא לָכֹן. מִבִּשְׂרָהוֹן לֹא תִיכְלוּן. וּבְנִבְלָתָהוֹן לֹא תִקְרְבוּן: ס אֶת־זֶה תִאֲכֻלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בַּמִּים כָּל אֲשֶׁר־לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת תִּאֲכֻלוּ: יֵת דִּין תִּיכְלוּן.

— רס"י —

בְּבִהְמָה אֲכֹל, מִכָּאֵן אֲמָרוּ שְׁהַשְׁלִיל נִתַּר בְּשִׁחִיטָת אֲמֹ: ^ז הַשְּׁסִיעָה. בְּרִיָּה הִיא שְׁיִיש לָהּ שְׁנֵי גִבִּין וְשְׁתֵּי שִׁדְרָאוֹת. אֲמָרוּ רַבּוּתֵינוּ לָפָּה נִשְׁנֶה בְּבִהְמוֹת מִפְּנֵי הַשְּׁסִיעָה, וּבְעוֹפּוֹת מִפְּנֵי הָרָאָה, שֶׁלֹּא נֶאֱמָרוּ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים: וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעֻוּ. רַבּוּתֵינוּ פִּרְשׁוּ, בְּרָגֶל. שְׂאֲדָם חֵיב לְטַהֵר אֶת עֶצְמוֹ בְּרָגֶל. יָכוֹל יִהְיֶה מְזֻהָרִים בְּכָל הַשָּׁנָה, תִּלְמוּד לֹמֵר (וִיקֵרָא כ"א, ט) אֲמֹר אֵל הַכֹּהֲנִים וְגו' וּמִזֶּה טִמְאָת הַכֹּהֲנִים חֲמוּרָה, כֹּהֲנִים מְזֻהָרִים וְאֵין

תפסיר רס"ג

אגנחה ופלוס פכלודה: י) וכל מא
ליס לה. אגנחה ופלוס לא
תאכלודה. לאנה נגס לכם:
יא) וכל טאיר טאהר פכלודה:
יב) ויהיה אלאשכאין לא
תאכלודה מנהם. אלנסר
ואלעקאב ואלענקא:
יג) ואלגארח ואלצדא:
ואלחדא לאצנאפהא:
יד) וגמיע אלגראביב
לאצנאפהא: טו) ואלנעאמה
ואלכ'טאף. ואלסאף ואלבאז
לאצנאפהא: טז) ואלבום
ואלבאשק ואלשאהין:

מכל דבמא. כל דליה. ציצין וקלפין
תיכלון: וכל אשר אין-לו
סנפיר וקשקשת לא
תאכלו טמא הוא לכם: וכל
דלית ליה. ציצין וקלפין לא תיכלון.
מסאב הוא לבון: ס דא כל-צפור
טהרה תאכלו: כל צפר דבי
תיכלון: יז וזה אשר לא-
תאכלו מהם הנשר והפרס
והעזניה: ודין. דלא תיכלון מנהון.

נשרא וער ועזיא: יח והראה ואת-האיה והדיה
למינה: ובת פנפא וטרפיתא. ודיתא לזנה: יט ואת כל-
ערב למינו: וית כל עורבא לזניה: כ ואת בת היענה
ואת-התחמס ואת-השחף ואת הנץ למינהו:
וית בת נעמיתא. וציצא וצפר שחפא. ונצא לזנוהי: כז את-הפוס
ואת הינשוף והתנשמת: וקדיא וקפופא ובותא:

— רס"י —

שלא לתן פתחון פה לבעל דין לחלוק. שלא
יהא האוסרה קורא אותה ראה והבא להתיר
אומר, זו דיה שמה או איה שמה, וזו לא
אסר הכתוב. ובעופות פרט לך הטמאים,
ללמד שהעופות הטהורים מרבים על
הטמאים, לפיכך פרט את המועט:
טז והתנשמת. קל"ז שוריי:

ישראל מזוהרים, טמאת נבלה קלה לא כל
שכן: יח כל צפור טהורה תאכלו. להתיר
משלחת שבמצורע: יז וזה אשר לא
תאכלו מהם. לאסר את השחוטא:
יג והראה ואת האיה וגוי. היא ראה היא
איה היא דיה. ולמה נקרא שמה ראה,
שראה ביותר. ולמה הוזהיר בכל שמותייה.

תפסיר רס"ג

יז) ואלקוק ואלרכים ואלזמג:
 יח) ואלצקר ואלבג'בג'ה
 באצנאפהא. ואלהדהד
 ואלכ'פאש: יט) וגמיע דביב
 אלטאיר. אלד'י הו מחרם
 עליכם. לא תאכלוה: כ) וכל מא
 הו טאהר מנה פכלוה: כא) ולא
 תאכלו שיא מן אלנבאיל. כל
 אעטהא לאלג'ריב אלד'י פי
 מחאלך פיאכלהא. או תביעהא
 לאגנבי. לאנד שעב מקדס ללה
 רבך. ולא תטבד' לחמא בלבן:

וְהַקָּאֵת וְאֶת־הַרְחֵמָה
 וְאֶת־הַשְּׁלֹךְ: וְקָתָא וִירְקֵרִיקָא
 וְשְׁלִינוּנָא: וְהַחֲסִידָה
 וְהָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְהַדּוּכִיפָת
 וְהָעֵטְלָף: וְחֹרִיתָא. וְאִבּוּ לְזִנְהָ וְנִגְר
 טוּרָא וְעֵטְלִיפָא: וְכָל שְׂרָץ
 הָעוֹף טָמֵא הוּא לָכֶם לֹא
 יֵאָכְלוּ: וְכָל רֹחֶשָׁא דְעוֹפָא. מְסָאב
 הוּא לְכוּן. לֹא יִתְאָכְלוּ: כ
 כָּל עוֹף דְּבִי תִיכְלוּן: כא
 לֹא תִתְנַנֵּה וְאִכְלָה אוּ מִכּוֹר
 לְנִכְרֵי כִּי עִם קָדוֹשׁ אַתָּה לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ
 לֹא־תִבְשֹׁל גְּדִי בַחֲלָב אִמּוֹ: לֹא תִיכְלוּן כָּל נְבִילָא.
 לְתוֹתֵב עַרְל דְּבִקְרוֹךְ תִּתְנַנֵּה וְיִיכְלִינָה. אוּ תִזְבְּנָה לְבַר עַמְּמִין. אֲרִי
 עִם קָדִישׁ אַתָּה. קָדֵם יִי אֱלֹהֶךָ. לֹא תִיכְלוּן בֶּשֶׂר בַּחֲלָב: פ

— רס"י —

יז שֶׁלֶךְ. השולח דגים מן הים: יח דוכיפת.
 הוא תרנגול הבר וזלט"ז כרופ"ח וכרבלתו
 כפולה: יט שְׂרָץ הָעוֹף. הם הנמוכים
 הרוחשים על הארץ, כגון זבובין וצרעים
 וחגבים טמאים, הם קרויים שְׂרָץ: כ כָּל עוֹף
 טָהוֹר תֵּאָכְלוּ. ולא את הטמא. כא לתן עשה
 על לא תעשה. וכן בבהמה, אותה תאכלו
 ולא בהמה טמאה, לאו תבא מכלל עשה.

עשה, לעבור עליהם בעשה ולא תעשה:
 כא לִגְר אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ. גר תושב שקבל
 עליו שלא לעבוד עבודה זרה ואוכל גבלות:
 כִּי עִם קָדוֹשׁ אַתָּה לַה'. קדש את עצמך
 במתן לך. דברים המתנים ואחרים נוהגים
 בהם אסור, אל תתנים בפניהם: לֹא
 תִבְשֹׁל גְּדִי. שלש פעמים. פרט לחיה
 ולעופות ולבהמה טמאה: לֹא תִבְשֹׁל גְּדִי וגו':

תפסיר רס"ג

(כב) וְעָשָׂר תַּעֲשִׂירָא גָמִיעַ גִּלְהָה זָרַעַד. מֵא תַנְבְּתָהּ אֶלְצָחֶרָא סְנֵה סְנֵה: (כג) וְכָל בֵּין יָדֵי אֱלֹלָה רַבָּד. פִּי אֶלְמוֹצֵעַ אֱלָדִי יִכְתָּאֲרָה לִיחַל נִוְרָה פִּיה. עֲשׂוֹר בְּרָד וְעֲצִירָד וְדִהֲנָד. וּבִכּוֹר בְּקָרָד וּגְנָמָד. לְפִי תַתְעַלֵּם. כִּיף תַעֲבִידָה טוֹל אֶלְזִמָּאן: (כד) וְאֵן טָאֵל עֲלִיד אֶלְטָרִיק. וְלֵם תַּטִּיק אֵן תַּחְמִלָה. וּבְעֵד עֲנָד אֶלְמוֹצֵעַ. אֱלָדִי יִכְתָּאֲרָה

חמדיש בספרי תימן (חמישי) כב עשר

תַּעֲשִׂר אֶת כָּל־תְּבוּאֹת זֶרַעַד הַיָּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה: עֲשֹׂא תַעֲשֶׂר. יֵת כָּל עֲלֹלַת זֶרַעַד. דִּיפֵק חֲקֵלָא שָׁנָא שָׁנָא: ^{כג} וְאֶכְלֹתָ לִפְנֵי יְהוָה בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר לְשָׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם מַעֲשֶׂר

דִּגְנָדָּךְ תִּירָשְׁךָ וַיִּצְהָרְךָ וּבִכְרֹת בְּקָרְךָ וַיַּעֲאֲנֶךָ לַמַּעַן תִּלְמַד לִירְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל־הַיָּמִים: וְתִיכּוֹל. קָדָם יִי אֱלֹהֶךָ. בְּאַתְרָא דִּיתְרַעִי לְאַשְׂרָא שְׂכִינְתִּיהָ תִמָּן. מַעֲשֶׂר עֲבוּרָד חֲמָרָד וּמִשְׁחָד. וּבִכּוֹרֵי תוֹרָד וְעֲנָד. בְּדִיל דִּתִּילָף. לְמַדְחַל. קָדָם יִי אֱלֹהֶךָ כָּל יוֹמִיָּא: ^{כד} וְכִי־יִרְבֶּה מִמָּךְ הֶהָרָד כִּי לֹא תוּכַל שְׂאֵתוֹ כִּי־יִרְחַק מִמָּךְ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם כִּי יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: וְאֵרִי יִסְגִּי מִנָּךְ אֹרְחָא.

רס"י —————

שָׁנָה שָׁנָה. מִכָּאֵן שְׂאִין מַעֲשָׂרִין מִן הַחֹדֶשׁ עַל הַיָּשׁוּן: כג וְאֶכְלֹתָ וּגִי. זֶה מַעֲשֶׂר שְׁנִי. שְׂכָבֵר לְמַדְנוּ לְתֵן מַעֲשֶׂר רֵאשׁוֹן לְלוֹזִים. שְׂנַאֲמֹר (צמדצ יט, כו) כִּי תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּגִי, וְנָתַן לָהֶם רִשׁוֹת לְאָכְלוֹ בְּכָל מְקוֹם, שְׂנַאֲמֹר (שס יט, לא) וְאֶכְלֹתֶם אֹתוֹ בְּכָל מְקוֹם, עַל כְּרַחֲךָ זֶה מַעֲשֶׂר אַחֵר הוּא:

כב עֲשֶׂר תַעֲשֶׂר. מִה עֲנִין זֶה אֶצֶל זֶה, אָמַר לָהֶם הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, לֹא תִגְרְמוּ לִי לְבִשָּׁל גְּדִיִּים שְׁלֹתְבוּאָה עַד שֶׁהֵן בְּמַעֲי אֲמוּתִיהֶן, שְׂאֵם אֵין אַתֶּם מַעֲשָׂרִים מַעֲשָׂרוֹת כְּרָאוּי, כְּשֶׁהוּא סְמוּךְ לְהַתְבַּשֵּׁל אֲנִי מוֹצִיא רוּחַ קָדִים וְהִיא מְשֻׁדָּפֶתֶן. שְׂנַאֲמֹר (מלכיס צ' יט, כא) וְשֻׁדָּפָה לְפָנֵי קֹמָה, וְכֵן לְעֲנִין בְּבוּרִים:

שְׁמוֹן הַבוּר. (כ) לְשָׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם. הַמְנַהֵג לְהַפְרִיד בֵּין שְׁמוֹ ל־שָׁם.

תפסיר רס"ג

אללה רבך. אן יחל נורה פיה.
ובארך לך מע דיאלך:
כה) פבעה בתמן. וצרה וכדיה
פי ידך. ואמין אלי אלמוציע.
אלדי וכיתארה אללה רבך:
כו) ואצרפה. פי גמיע מא
תשתהי נפסך מן בקר וגנים.
וכמר ונבדד. וגמיע מא תחבה
נפסך. וכלה הנאך. בין ידי
אללה רבך. ואפרח אנת ואלך:
כז) ואללוי אלדי פי מחלך לא
תתרכה. אד' לים לה. נציב ולא
נחלה מעך: כח) ופי כל תילאת

ארי לא תכול למטליה. ארי יתרחק מנך
אתרא. דיתרעי יי אלהך. לאשראה
שכינתיה תמן. ארי יברכך יי אלהך:
**כה ונתתה בפסך וצרת
הפסך בידך והלכת
אל-המקום אשר יבחר
יהוה אלהיך בו: ותתין בפספא.
ותצור פספא בידך. ותהך לאתרא.
דיתרעי יי אלהך ביה: כז ונתתה
הפסך בכל אשר-תאנה
נפשך בבקר ובעזאן וביין ובשכר ובכל אשר
תשאליך נפשך ואכלת שם לפני יהוה אלהיך
ושמחת אתה וביתך: ותתן פספא. בכל דתתרעי נפשך
בתורי ובענא. ובחמר חדת ועתיק. ובכל. דתשאליך נפשך. ותיכול
תמן. קדם יי אלהך. ותחדי את ואנש ביתך: כז והלוי אשר
בשעריך לא תעזבנו כי אין לו חלק ונחלה
עמך: וליאנה דבקרוד לא תרחקניה. ארי לית ליה. חולק ואחסנא
עמך: ס כה מקצה | שלש שנים תוציא את-כל-**

— רס"י —

וכו: כז והלוי וגוי לא תעזבנו. מלתן לו
מעשר ראשון: כי אין לו חלק ונחלה
עמך. יצאו לקט שכחה ופאה והפקר, שאף
הוא יש לו חלק עמך בהן כמורה, ואינן חזבין
במעשר: כח מקצה שלש שנים. בא ולמד

כז כי יברכך. שתהא התבואה מרבה לשאת:
כו בכל אשר תאנה נפשך. כלל: בבקר
ובעזאן וביין ובשכר. פרט: ובכל אשר
תשאליך נפשך. חזר וכלל. מה הפרט
מפורש ולד ולדות הארץ וראוי למאכל אדם

תפסיר רס"ג

סנין. תכ'רג גמיע עשור ג'לתד.
 פי תלד אלסנה. וצ'עה פי
 מחלד: כט) פיאתי אללוי. אד'
 ל'ס לה נציב ולא נחלה מעד.
 ואלג'ריב ואליתים ואלארמלה
 אלד'י פי מחלד. פיאכלון
 וישבעון. לפי יבארך לך אללה
 רבד. פי גמיע מא תצנעה: טו
 (א) ופי כל מדה' סבע סנין
 תצנע תסייבא: ב) והדיא שרה
 אלתסייב באן יסייב כל ד'ו

מַעֲשֵׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה
 הַהוּא וְהִנַּחְתָּ בְּשַׁעְרֶיךָ: מִסּוֹף
 תְּלַת שָׁנִין. תִּפְיֵק יָת כָּל מַעֲשֵׂר עַל־לַתְךָ.
 בַּשָּׂתָא הַהִיא. וְתַצְנַע בְּקֶרֶךְ: כֹּט וּבֹא
 הַלְוִי בִּי אֵין-לוֹ חֶלֶק
 וְנִחַלָּה עִמָּךְ וְהִגֵּר וְהִיתּוֹם
 וְהֶאֱלַמְנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ
 וְאָכְלוּ וְשָׂבְעוּ לְמַעַן יְבָרְכֶךָ

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-מַעֲשֶׂה יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה:
 וַיִּיתֵנִי לַיּוֹאָה. אָרִי לִית לִיה חוֹלֶק וְאַחֲסָנָא עִמָּךְ. וְגִיּוֹרָא. וְיִתְמָא
 וְאַרְמִלְתָּא דְּבִקְרוֹךְ. וַיִּכְלוּן וַיִּשְׂבְּעוּן. בְּדִיל דִּיבְרַכִּינֶךָ יְיָ אֱלֹהֶךָ. בְּכָל
 עוֹבְדֵי יָדְךָ דִּתְעַבִּיד: ס שְׁשִׁי בְּסִפְרֵי תִימָן (שְׁשִׁי) טו א מִקָּץ
 שִׁבְע־שָׁנִים תַּעֲשֶׂה שְׂמִטָּה: מִסּוֹף שִׁבְע שָׁנִין תַּעֲבִיד
 שְׂמִטָּתָא: ב וְזֶה דְּבַר הַשְּׂמִטָּה שָׁמוּט כָּל-בְּעַל
 מִשָּׁה יָדוֹ אֲשֶׁר יִשָּׂה בְּרִיעָהּ לֹא-יִגֹּשׁ אֶת רִיעָהּ

— רס"י —

הקדש מן הבית (דברים כו, יג), כמו שמפורש
 ב"כי תכלה לעשר" (שם כו, יז):

טו א מִקָּץ שִׁבְע שָׁנִים. יכול שבע שנים
 לכל מלכה ומלכה, תלמוד לומר (פסוק ט)
 קרבה שנת השבע. ואם אתה אומר שבע
 שנים לכל מלכה ומלכה להלוואת כל אחד
 ואחד, היאך היא קרבה, הא למדת שבע
 שנים למנן השמטות: ז שְׁמוּט כָּל בְּעַל
 מִשָּׁה יָדוֹ. שְׁמוּט אֶת יָדוֹ שְׁלֹכַל בְּעַל מִשָּׁה:

שאם השקה מעשרותיו שלשנה ראשונה
 ושניה לשמטה, שיבערם מן הבית
 בשלישית: כט וּבֹא הַלְוִי. ויטול מעשר
 ראשון: וְהִגֵּר וְהִיתּוֹם. ויטלו מעשר שני,
 שהוא שלעני שלשנה זו, ולא תאכלנו אתה
 בירושלים בדרך שנוקקת לאכול מעשר שני
 שלשתי שנים: וְאָכְלוּ וְשָׂבְעוּ. תן להם כדי
 שביעה. מכאן אמרו אין פוחתין לעני בגורן
 וכו'. ואתה הולך לירושלים למעשר שלשנה
 ראשונה ושניה שהשחית ומתודה בערתי

תפסיד רס"ג

נסמיה' ידה. ממה ינסי צאחבה. פלא יקתצי צאחבה ולא אכיה. אד' קד סמאהא תסייבא ללה: ג) אמה אלגריב פגאיו אן תקתצייה. ואמה מא יכון לד. עלי אכיד פסיב ידך ענה: ד) ויקינא אנה לא יכון פיד מסכן. ממה יבארבך אללה פי אלבלד. אלדי יעטיבהא נחלה תחזקהא: ה) מא דמת תסמע ותקבל. אמר אללה רבך. ותחפץ ותעמל בגמיע הדיה אלשריעה. אלדי אמרך בהא אליום: ו) כמה אן אללה

וְאֶת־אֲחִיו כִּי־קָרָא שְׁמָטָה לַיהוָה: וְדִין פֶּתַח שְׁמָטָה. דִּישְׁמִיט. כָּל גִּבֹּר מִרֵּי רָשׁוּ. דִּירְשִׁי בְּחִבְרִיהָ. לֹא יִתְבַּע מִן חִבְרִיהָ וּמִן אַחוּהָ. אֲרִי קָרָא שְׁמָטָה קֹדֶם יִי: ג) אֶת־הַנֶּכְרִי תִגָּשׁ וְאֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ אֶת־אֲחִיךָ תִשְׁמֹט יָדְךָ: מן בר עממין תתבע. ודיהי לך. עם אחוך תשמיט ידך: ד) אָפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה־בְּךָ אֲבִיוֹן כִּי־בִרְכָּךָ יִבְרַכְךָ יְהוָה בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ: לְחֹד. אֲרִי. לֹא יְהֵא בְךָ מִסְכִּינָא. אֲרִי בִרְכָא יִבְרַכְךָ יִי. בְּאַרְעָא. דִּי אֱלֹהֶךָ יְהִיב לְךָ אַחְסָנָא לְמִירְתָּהּ: ה) רַק אִם־שָׁמוּעַ תִּשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנֹכִי מֵצֹנֶה הַיּוֹם: לְחֹד. אִם קבֵּלָא תִקְבִּיל. לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶךָ. לְמִטֵּר לְמַעַבְדַּיִת כָּל תַּפְקִידָתָא הָדָא. דְּאַנָּא מִפְּקִיד לְךָ יוֹמָא דִּין: ו) כִּי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בִּרְכָּךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לְךָ

— רס"י —

ג) אֶת הַנֶּכְרִי תִגָּשׁ. זוּ מִצְוֹת עֲשֵׂה: ד) אָפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה בְּךָ אֲבִיוֹן. וְלִהְיוֹן הוּא אֹמֵר (פסוקי) כִּי לֹא יִחַדֵּל אֲבִיוֹן. אֵלָּא בְּזִמְנָא שְׁאַתָּם עוֹשִׂים רְצוֹנוֹ שְׁלִמְקוֹם, אֲבִיוֹנִים בְּאַחֲרִים וְלֹא בְּכֶם, וְכִשְׁאִין אַתָּם עוֹשִׂים רְצוֹנוֹ שְׁלִמְקוֹם אֲבִיוֹנִים בְּכֶם: אֲבִיוֹן. דֵּל מַעֲנִי וְלִשׁוֹן אֲבִיוֹן שְׁהוּא תֵּאב לְכָל דִּבְרִי: כ) רַק אִם שָׁמוּעַ תִּשְׁמַע. אִם לֹא יִהְיֶה בְּךָ אֲבִיוֹן: שָׁמוּעַ תִּשְׁמַע. שְׁמַע קִמְעָא מִשְׁמִיעִין אוֹתוֹ הִרְבֵּה: ו) כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לְךָ. וְהִכֵּן דִּבְרִי בְּרוּךְ

תפסיר רס"ג

רַבֵּךְ קֹדֶב בְּאַרְךְ לְךָ. כְּמֵא וְעֵדֶךְ.
פְּתַעְוֹץ אִמְמֵא כְּתִירִין. וְאַנֶּת
לֹא תַתְעוֹץ מְנַהֵם. וְתַתְסִלֵּט
עָלֶיךָ כְּתִיר מְנַהֵם. וְעֵלֶיךָ לֹא
יִתְסִלֵּט: (ז) פֶּאֶן פֶּאֶן פִּיד
מִסְפִּינֵא בְּדִנְבֵא אוֹ מַחְנֵה. מִן
בַּעֲץ אֲכֹרֶתְךָ פִּי בַּעֲץ מַחְאֵלְךָ.
מִן בְּלֹדֶךָ. אֲלֹדִי אֲלֹלֶה רַבֵּךְ
מְעִטִּיד. פֶּלֶא תִקְוִי קִלְבְּךָ עָלֶיךָ.
וְלֹא תִקְבֹּץ יָדְךָ עֲנֵה: (ח) בֵּל
אֲפִתְחֵהָא לֹה פִתְחֵא. וְעֹצֵה
תַעֲוִיצֵא. מִקְדָּאר מֵא יַעֲוֹה:

וְהַעֲבַטְתָּ גוֹיִם רַבִּים וְאֶתְּהָ
לֹא תַעֲבֹט וּמִשְׁלַת בְּגוֹיִם
רַבִּים וּבְךָ לֹא יִמְשְׁלוּ: אֲרִי יִי
אֱלֹהֶךָ בְּרַכְךָ. כְּמֵא דְמִלִּיל לְךָ. וְתוֹזִיף
לְעַמְּמִין סְגִיֵּאִין. וְאֶת לֹא תִזִּיף. וְתַשְׁלוּט
בְּעַמְּמִין סְגִיֵּאִין. וּבְךָ לֹא יִשְׁלֹטוּ: ס
כִּי־יִהְיֶה בְּךָ אֲבִיוֹן מֵאַחֶד
אֲחִיךָ בְּאַחֶד שְׁעָרֶיךָ בְּאַרְצְךָ
אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ

לֹא תֹאמַר אֶת־לִבְּךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת־יָדְךָ
מֵאַחֶיךָ הָאֲבִיוֹן: אֲרִי יְהִי בְּךָ מִסְפִּינֵא. חֵד מֵאַחֶד בְּחֵדֵא מִן
קִרְוֶךָ. בְּאַרְעֶךָ. דִּי אֱלֹהֶךָ יְהִיב לְךָ. לֹא תִתְקִיף יָת לְבָד. וְלֹא תִקְפוֹץ
יָת יָדְךָ. מֵאַחֶד מִסְפִּינֵא: ח כִּי־פֶתַח תִּפְתָּח אֶת־יָדְךָ לֹו
וְהַעֲבַט תַּעֲבִיטְנוּ דִּי מַחְסְרוֹ אֲשֶׁר יַחְסֹר לֹו:

— רס"י —

אֲתֵה בְּעִיר: (דברים כח, ג) וְהַעֲבַטְתָּ. כָּל לְשׁוֹן
הַלְוָאָה כְּשֶׁנוֹפֵל עַל הַמְּלִיכָה, נוֹפֵל בְּלִשׁוֹן
מִפְּעִיל. כְּגוֹן וְהַלְוִיָּהּ, וְהַעֲבַטְתָּ. וְאִם הָיָה
אוֹמֵר וְעַבְטָה הָיָה נוֹפֵל עַל הַלְוָה, כְּמוֹ וְלִוִּיתִי:
וְהַעֲבַטְתָּ גוֹיִם. יְכוּל שְׂתֵדָא לְוָה מְזִיחַ וּמְלִיחַ
לְוָה, תִּלְמוּד לֹא מֵרָא וְאִתָּה לֹא תַעֲבֹט: וּמִשְׁלַת
בְּגוֹיִם רַבִּים. יְכוּל גוֹיִם אֲחֵרִים מוֹשְׁלִים
עָלֶיךָ, תִּלְמוּד לֹא מֵרָא וּבְךָ לֹא יִמְשְׁלוּ: ז כִּי
יְהִי בְּךָ אֲבִיוֹן. הִתְאָב תֵּאָב קוֹדֶם: מֵאַחֶד

אֲחִיךָ. אֲחִיךָ מֵאַבִּיךָ, קוֹדֶם לְאַחִיךָ מֵאַמְרֵךְ:
שְׁעָרֶיךָ. עֲנִי עִירָךְ קוֹדֶמִים לְעֲנִי עִיר
אֲחֵרֶת: לֹא תֹאמַר. יֵשׁ לְךָ אָדָם שֶׁמַּצְטַעֵר
אִם יִתֵּן אִם לֹא יִתֵּן, לְכָף נֹאמֵר לֹא תֹאמַר.
יֵשׁ לְךָ אָדָם שֶׁפּוֹשֵׁט אֶת יָדוֹ וְקוֹפֶצֶה, לְכָף
נֹאמֵר וְלֹא תִקְפֹּץ: מֵאַחֶיךָ הָאֲבִיוֹן. אִם לֹא
תִתֵּן לֹו, סוֹפֵר לִהְיוֹת אֲחִיו בְּעֲנִיּוֹת [שְׁלֹאֲבִיוֹן]:
פֶּתַח תִּפְתָּח. אֲפֹלוּ כְּמֹה פְּעָמִים: כִּי
פֶּתַח תִּפְתָּח. הָרִי כִי מִשְׁמֵשׁ בְּלִשׁוֹן אֲלֵא:

זולק הדקדוק: ז בארצך. אין באל"ף דארצך אזלא במקצת תיגאן וברובם ישנו:

תפסיר רס"ג

אֲרִי מִפֶּתַח תִּפְתָּח. יֵת יָדְךָ לִיָּהּ. וְאִזְפָּא
 תִּזְפְּנֶיהָ. כְּמִסַּת חוֹסְרֶיהָ. דְּחִסִּיר לִיָּהּ:
 ט הַשְׁמַר לְךָ פֶּן־יִהְיֶה דְבָר
 עִם־לִבְבְּךָ בְּלִיעַל לֵאמֹר
 קִרְבָּה שְׁנַת־הַשְּׁבַע שְׁנַת
 הַשְּׁמִטָּה וְרָעָה עֵינֶיךָ
 בְּאַחִיד הָאֲבִיוֹן וְלֹא תִתֶּן
 לוֹ וְקָרָא עָלֶיךָ אֶל־יְהוָה

ט) אחד'ר אן יכון פי קלבך קול
 גהל. פתקול קד קרבת אלסנה
 אלסאבעה סנה' אלתסיב.
 פתשח עלי אכ'יד אלמסכן. פלא
 תעטיה ש'יא. פינעי עליך אלי
 אללה. פתחל בך עקובה: י) כל
 אעטה עטאא. ולא תשח בה
 נפסד עליה. לאן בגרירה' הדיא
 אל'אמר. יבארך לך אללה רבך.
 פי אעמאלך. וגמיע מא תמד
 אליה ידך: יא) פעלי' מא קלת

וְהָיָה בְּךָ חָטָא: אִסְתַּמַּר לְךָ. דְּלִמָּא יְהִי פִתְגָם עִם לִבְךָ בְּרִשָׁע
 לְמִימַר. קְרִיבַת שְׁתָּא דְשִׁבְעִיתָא שְׁתָּא דְשִׁמְטָתָא. וְתִבְאֵשׁ עֵינֶיךָ.
 בְּאַחוּךְ מִסְכִּינָא. וְלֹא תִתֵּן לִיָּהּ. וְיִקְרִי עָלְךָ קָדָם יְיָ. וְיְהִי בְךָ חוּבָא:
 י נָתַן תִּתֵּן לוֹ וְלֹא־יִרַע לִבְבְּךָ בְּתִתֶּנָּה לוֹ כִּי
 בְּגִלָּל | הַדָּבָר הַזֶּה יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 בְּכָל־מַעֲשֶׂיךָ וּבְכָל מַשְׁלַח יָדְךָ: מִתֵּן תִּתֵּן לִיָּהּ. וְלֹא
 יִבְאֵשׁ לִבְךָ בְּמִתְנֶנָּה לִיָּהּ. אֲרִי. בְּדִיל פִּתְגָמָא הָדִין. יִבְרַכְנֶנָּה יְיָ אֱלֹהֶיךָ.
 בְּכָל עוֹבְדֶיךָ. וּבְכָל אוֹשְׁטוֹת יָדְךָ: יא כִּי לֹא־יִחַדֵּל אֲבִיוֹן

— רס"י —

והעבט תעביטנו. אם לא רצה במתנה, תן
 לו בלהואה: די מחסרו. ואי אתה מצוה
 להעשירו: אשר יחסר לו. אפלו סוס לרכוב
 עליו ועבד לרוץ לפניו: לו. זו אשה. וכן הוא
 אומר (בראשית 3, יח) אעשה לו עזר כנגדו:
 ט וקרא עליך. יכול מצוה, תלמוד לומר

זולק הדקדוק: קרבה שנת השבע. בתאג שכתב מהרי"ב הקו"ף מועמדת בגעיא ומסיר
 עליה מבחוץ לחוד, וחד קרבה אל נפשי גאלה:

(דברים כד, טו) ולא יקרא: והיה בך חטא.
 מכל מקום, אפלו לא יקרא. אם כן למה
 נאמר וקרא עליך, ממחר אני לפרע על ידי
 הקורא יותר ממני שאינו קורא: ינתון תתן
 לו. אפלו מאה פעמים: לו. בינו ובינך: כי
 בגלל הדבר. אפלו אמרת לתן, אתה נוטל

תפסיר רס"ג

לך אנה לים יעדם פי אלבלד
מספן. ולדיאלד אמרד אליום.
באן תפתח ידך. לאכיד
צ'עיפך. ומספיןך פי בלדך:
יב) ואן אנבאע לך אכיד
אלעבראני. או אכיד
אלעבראנייה פליכדמך סת
סנין. ופי אלסנה אלסאבעה.
אטלקה חרא מן ענדך:
יג) ואדיא אטלקתה חרא מן
ענדך. פלא תטלקה פארגיא:
יד) בל צלה בצלה. מן גנמך

מִקְרֹב הָאָרֶץ עַל־כֵּן אֲנִי
מֵצִוְךָ לֵאמֹר פֶּתַח תִּפְתָּח
אֶת־יָדְךָ לְאֶחִיד לְעֵנִיד
וּלְאֲבִינֶךָ בְּאַרְעֶךָ: אֲרִי. לֹא
יִפְסֹק מִסְפִּינָא מִגֹּז אֶרֶעָא. עַל כֵּן. אָנָּה
מִפְקִיד לְךָ לְמִימְרָא. מִפְתָּח. תִּפְתָּח יָת
יָדְךָ. לְאֶחִיד לְעֵנִיד. וּלְמִסְפִּינֶךָ בְּאַרְעֶךָ:
ס **כִּי־יִמָּכַר לְךָ אֶחִיד
הָעֶבְרִי אוֹ הָעֶבְרִיָּה וַעֲבַדְךָ**

**שֵׁשׁ שָׁנִים וּבִשְׁנָה הַשְּׁבִיעִת תִּשְׁלַחְנוּ חֲפָשִׁי
מֵעֶמְךָ: אֲרִי יוֹדֵבֵן לְךָ אֶחִיד בֶּרֶשׂרָאֵל. אוֹ בֵּת יִשְׂרָאֵל. וַיִּפְלַחְנָךְ
שֵׁית שָׁנִין. וּבִשְׁתָּא שְׁבִיעִיתָא. תִּפְטָרְנִיה בֶּרֶחֱרִין מֵעֶמְךָ: **וְכִי־
תִּשְׁלַחְנוּ חֲפָשִׁי מֵעֶמְךָ לֹא תִשְׁלַחְנוּ רִיקָם: וְאֲרִי
תִּפְטָרְנִיה בֶּרֶחֱרִין מֵעֶמְךָ. לֹא תִפְטָרְנִיה רִיקָם: **הָעֵנִיק תִּעֲנִיק******

— רס"י —

שְׁכַר הָאֲמִירָה עִם שְׁכַר הַמַּעֲשֶׂה: יֵא עַל כֵּן. מִפְּנֵי כֵן: לֵאמֹר. עֲצָה לְטוֹבָתְךָ אֲנִי מִשִּׁיאָךְ: לְאֶחִיד לְעֵנִיד. לְאִיזָה אֶת לְעֵנִי: לְעֵנִיד. בְּיוֹד אֶחָד, לְשׁוֹן עֲנִי אֶחָד הוּא. אֲבָל עֲנִיךָ בְּשָׁנֵי יוֹדִיךָ, שְׁנֵי עֲנִיִּים: יֵא כִּי יִמָּכַר לְךָ. עַל יְדֵי אַחֲרִים, שְׁמִכְרוּהוּ בֵּית דִּין בְּגִנְבָתוֹ הַכְּתוּב מְדַבֵּר. וְהָרִי כֶּבֶר נֶאֱמַר (שְׁמוֹת כח, ז) כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֶבְרִי, וּבִמְכְרוּהוּ בֵּית דִּין הַכְּתוּב מְדַבֵּר. אֲלֵא מִפְּנֵי שְׁנֵי דְבָרִים

זֶלֶק הַדִּקְדּוּק: **וַעֲבַדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים.** וְעַבְדְּךָ מִמִּשְׁקַל פֶּקֶד הָעִי"ן בְּקִמָּץ כִּי הוּא מַלְעִיל לַעֲוֹלָם וְכֵן צוּר יִלְדָךְ תִּשִּׁי. רד"ק (מהרי"ב):

תפסיר רס"ג

לֹא מִצְאֲנֶךָ וּמִגִּרְנֶךָ וּמִיִּקְבֶּךָ
 אֲשֶׁר בֵּרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 תִּתֶּן-לוֹ: אִפְרָשָׁא תִּפְרִישׁ לִיה.
 מַעֲנֶךָ. וּמֵאֲדָרְךָ וּמִמַּעֲצָרְתְּךָ. דְּבִרְכֶּךָ: יי
 אֱלֹהֶךָ תִּתֵּן לִיה: טו וְזִכְרָתְךָ כִּי
 עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם
 וַיִּפְדֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל-כֵּן
 אֲנֹכִי מַצְוֶנֶךָ אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה

ובד'ארך ותג'ארך. חסב מא
 רזקך אללה רבך תעטיה:
 טו) ואד'כר אנך כנת עבדא פי
 בלד מצר. ופכך אללה רבך.
 ולד'אלך אנא אמרך. בהדיא
 אל'אמר אל'יום: טז) פאן קאל
 לך. לא אכ'רג מן ענדך. לאנה
 אחבך ואחב מנזלך. אד'
 אל'צלח לה אל'מקאם ענדך:
 יז) פכ'ד אל'מיסאם. וצ'עה פי
 אד'נה ענד באבך. ופון לך

הַיּוֹם: וְתִדְבֵּר. אֲרִי עֶבֶדָּא הָיִיתָא בְּאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם. וּפְרָקְךָ יי
 אֱלֹהֶךָ. עַל כֵּן. אֲנִי מִפְקִיד לְךָ. ית פתגמא הדין יומא דין: טז וְהָיָה
 כִּי-יֹאמַר אֵלֶיךָ לֹא אֵצֶא מֵעַמִּי כִּי אֶהְבֶּךָ
 וְאֶת-בֵּיתְךָ כִּי-טוֹב לוֹ עַמִּי: וַיְהִי אֲרִי יִימַר לְךָ. לֹא
 אֶפּוֹק מֵעַמִּי. אֲרִי רִיחֲמֶךָ וְלֹאֲנָשׁ בֵּיתְךָ. אֲרִי טָב לִיה עַמִּי:
 ז' וְלִקְחַתָּ אֶת-הַמְרִצֵּעַ וְנִתְתָּהּ בְּאֲזִנוֹ וּבִדְלָתָהּ
 וְהָיָה לְךָ עֶבֶד עוֹלָם וְאִף לְאַמְתְּךָ תַּעֲשֶׂה-כֵּן:
 וְתִסַּב יְת מִרְצָעָא. וְתִתֵּן בְּאוּדְנִיָּהּ וּבִדְשָׁא. וַיְהִי לְךָ עֶבֶד פֶּלַח לְעַלְמָא.

— רס"י —

עבד היית. והענקתי ושנתי לך מבנות
 מצרים ובנות הים, אף אתה הענק ושנה לו:
 י) עבד עולם. יכול כמשמעו, תלמוד לומר
 (ויקרא כב, י) ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל
 משפחתו תשובו, הא למדת שאין זה, אלא
 עולמו שליובל: ואף לאמתך תעשה כן.
 הענק לה. יכול אף לרציעה השנה הכתוב

מצאנך ומגרנך ומיקבך. יכול אין לי אלא
 אלו בלבד, תלמוד לומר אשר ברכך, מפל
 מה שברכך בוראך. ולמה נאמרו אלו, מה
 אלו מיוחדים שהם בכלל ברכה אף כל
 שהוא בכלל ברכה, יצאו פירוט. ולמדו
 רבותינו במסכת קדושין (יז, ב) בגזרה שנה
 כפמה נותן לו מפל מין ומין: טו וזכרת כִּי

זולק הדקדוק: טו כי אהבך. השוא נע מכמה טעמים:

תפסיר רס"ג

עבדא אלי' אלההר. ואמתך
איציא פצלהא כד'אד: יח) ולא
יצעב עליך אטלאקד לה חרא
מן ענדד. פאנה יגוז אן זכון קוד
כ'דמד. צ'עף מא יסאוי אגרה'
אלאגיר. ויבארך לך אללה
רבד. פי גמיע מא תצנעה:
(ט) וכל בכר יולד לך מן ג'נמד
ובקרך אלדכור. פאלזמה
אלתקדיס ללה רבד. לא
תפלה באלכר מן בקרך. ולא
תגז אלכר מן ג'נמד:

ואף לאמתך תעבד בן: **לא-**
יקשה בעינך בשלחך אתו
חפשי מעמך כי משנה
שכר שכיר עבדך שש
שנים וברכך יהוה אלהיך
בכל אשר תעשה: לא יקשי
בעינך. במפטך יתיה בר חורין מעמך.
ארי. על חד תרין באגר אגירא. פלחך
שית שנין. ויברכך יי אלהך. בכל

ד'תעבד: **פ** **טביעו** **בספרי** **טימן** **(טביעי)** **יט** **כל-הבכור אשר**
יולד בבקרך ובצאנך הזכר תקדיש ליהוה
אלהיך לא תעבד בבכר שורך ולא תגז בכור
צאנך: כל בוכרא. דיתיליד בתורך ובענך דכרין. תקדיש קדם יי
אלהך. לא תפלה בבוכרא דתורך. ולא תגז בוכרא דענך:

— רש"י —

מקדישו לקרבן אחר, וכאן למד שמצוה
לומר הרי אתה קדוש לבכורה. דבר אחר אי
אפשר לומר תקדיש שכבר נאמר לא יקדיש,
ואי אפשר לומר לא יקדיש שהרי כבר נאמר
תקדיש, הא פיצד, מקדישו אתה הקדש
עלוי, ונותן להקדש כפי טובת הנאה שבו:
לא תעבד בבכור שורך ולא תגז וגו'. אף
החלוף למדו רבותינו שאסור, אלא שדבר
הכתוב בהוה:

אותה, תלמוד לומר (שמות כא, ט) ואם אמר
יאמר העבד, עבד נרצע, ואין אמה נרצעת:
יח **כי משנה שכר שכיר. מכאן אמרו עבד**
עברי עובד בין ביום ובין בלילה. וזהו כפלים
שבעבודת שכירי יום. ומהו עבודתו בלילה,
רבו מוסר לו שפחה כנענית והולדות לאדון:
יט כל הבכור וגו' תקדיש. ובמקום אחר
הוא אומר לא יקדיש, שנאמר (ויקרא כז, כו)
אף בכור אשר יבכר לה' וגו', הא פיצד, אינו

וזלק הדקדוק: **כי משנה. הנו"ן בסגול וכ"כ א"ת ז"ל. וז"ל מהרי"ב משנה הוא תאר**
והראיה שהוא בסגול ואלו היה שם היה עניינו סמוך והיה נקוד צירי אבל לפי שהוא סגול איננו
סמוך וא"כ הוא תאר עכ"ל:

תפסיר רס"ג

כ לִפְנֵי ה' יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
תֹאכְלֶנּוּ שְׁנָה שְׁנָה בִּשְׁנָה
בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה
אֹתָהּ וּבֵיתָךְ: קֹדֶם יי אֱלֹהֶךָ
תִּכְלֶנִּיהָ שְׁנָא בִּשְׁנָא. בְּאַתְרָא דִּיתְרַעִי
יי. אֶת וְאִנֹּשׁ בֵּיתְךָ: כא וְכִי-יְהִי
בּוֹ מוֹם פֶּסַח אוֹ עוֹר
כָּל מוֹם רָע לֹא תִזְבָּחֶנּוּ

(כ) בל כלה בין ידי אללה רבך
סנה בסנה. פי אלמוצע אלדי
יכתארה אללה. אנת ואלך:
כא) ואן כאן פיה עיב. מן אזמן
או אעמא. וסאיר אלעיוב
אלפאסדה. לא תדבחה ללה
רבך: כב) וגאז אן תאכלה פי
מתאלך. ואן יאכלה איצא
אלנגס ואלטאהר. כמא יוכלאן
לחם אלצבי ואלאיל: כג) מא
כלא דמה פלא תאכלה. כל
צבה עלי אלארץ פאלמא:

לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ: וְאֵרִי יְהִי בֵּיה מוֹמָא. חָגִיר אוֹ עוֹר. כָּל מוֹם
בִּישׁ. לֹא תִפְסְנֶיהָ. קֹדֶם יי אֱלֹהֶיךָ: כב בִּשְׁעָרֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ
הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יַחְדָּו כַּעֲבִי וְכֹאִיל: בְּקֶרֶךְ תִּכְלֶנִּיהָ.
מִסְאָבָא וְדִכְיָא כַּחֲדָא. כַּבֶּשֶׂר טְבִיא וְאִילָא: כג רַק אֶת-
דָּמוֹ לֹא תֹאכַל עַל-הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ בַּמַּיִם:
לְחוּד יֵת דְּמִיָּה לֹא תִיכּוֹל. עַל אַרְעָא תִישְׁדְּנִיָּה בַּמַּיָּא:

— רס"י —

שְׁנָה בִּשְׁנָה. אִם שְׁחָטוּ בְּסוֹף שְׁנָתוֹ, אוֹכְלוּ
אוֹתוֹ הַיּוֹם וְיוֹם אֶחָד מִשְׁנָה אַחֲרָתָהּ. לְמַד
שְׁנָאָכַל לִשְׁנֵי יָמִים וְלִילָה אֶחָד: כא מוֹם.
כָּלִל: פֶּסַח אוֹ עוֹר. פָּרִט: כָּל מוֹם רָע.
חוֹר וְכָלִל. מַה הִפְרִט מִפּוֹרֵשׁ מוֹם הַגְּלוּי
וְאִינוּ חוֹזֵר, אִף כָּל מוֹם שְׁבָגְלוּי וְאִינוּ חוֹזֵר:
כג רַק אֶת דָּמוֹ לֹא תֹאכַל. שְׁלֹא תֹאמַר
הוֹאִיל וְכָלוּ הַתֵּר הִבָּא מִכָּלִל אֲסוּר הוּא,
שְׁהָרִי קְדוֹשׁ וְנִשְׁחָט בַּחוּץ בְּלֹא פְדִיּוֹן וְנֹאכַל,
יָכוֹל יִהְיֶה אִף הַדָּם מִתֵּר, תִּלְמוּד לִזְמַר רַק
אֶת דָּמוֹ לֹא תֹאכַל:

כ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ. לִכְהֵן הוּא
אוֹמֵר, שְׂכָבֵר מְצִינוּ שְׁהוּא מִמִּתְנֻת
כְּהֵנָה אֶחָד תָּם וְאֶחָד בַּעַל מוֹם, שְׁנֹאמַר
(כמדכר יח, יח) וּבְשָׂרָם יִהְיֶה לָּךְ וְגו': שְׁנָה
בִּשְׁנָה. מִכָּאן שְׁאִין מִשְׁהִין אוֹתוֹ יוֹתֵר עַל
שְׁנָתוֹ. יָכוֹל יִהְיֶה פְּסוּל מִשְׁעֶבְרָה שְׁנָתוֹ, כְּבָר
הִקְשׁ לְמַעֲשֵׂר, שְׁנֹאמַר (לעיל יח, כג) וְאִכְלָתָהּ
לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ מִעֵשֶׂר דִּגְגָךְ תִּירֹשְׁךָ
וְיִצְהָרְךָ וּבִכּוֹרֶת בִּקְרָךְ וְצֹאנְךָ, מַה מִּעֵשֶׂר
שְׁנֵי אֵינוּ נִפְסָל מִשְׁנָה לְחִבְרָתָהּ, אִף בְּכוֹר
אֵינוּ נִפְסָל, אֲלֹא שְׁמֻצּוֹה תוֹף שְׁנָתוֹ:

תפסיר רס"ג

טז א) ואחפץ' שחר אלפריד.
אן תצנע פיה פסחא ללה רבד.
כמא אטלקד פיה. לאלכ'רוג מן
מצר לילא: ב) ואדבח אלפסח.
ללה רבד מן אלג'נם ומעה מן
אלבקר. פי אלמוצע אלדי
יכ'תארה אללה ליחל נורה פיה:
ג) לא תאכל מעה כ'מירא. כל
כל בעדה סבעה אימאם פטירא
טעאם אלצ'עוף. לאנד כ'רגת

פ טז א שְׁמֹר אֶת־חֹדֶשׁ
הָאָבִיב וְעָשִׂיתָ פֶּסַח לַיהוָה
אֱלֹהֶיךָ כִּי בַחֹדֶשׁ הָאָבִיב
הוֹצִיאָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
מִמִּצְרַיִם לֵילָה: טר ית ירחא
דאביבא. ותעביד פסחא. קדם יי אלהך.
ארי פירחא דאביבא. אפקד. יי אלהך.
ממצרים ועבד לך נסין בליליא:

ב וּזְבַחַת פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר
בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה לְשָׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם: וְתָבוֹס
פֶּסַחא. קדם יי אלהך מן בני ענא ונכסת קודש'יא מן תורי. באתרא
דיתרעי יי. לאשראה שכינתיה תמן: ג לא-תאכל עליו
חֶמֶץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל־עָלָיו מִצֹּת לֶחֶם עֲנִי
כִּי בַחֲפוּזֹן יֵצְאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִמְעַן תִּזְכֹּר
אֶת־יוֹם יֵצְאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ:

— רס"י —

לחגיגה. שאם נמנו על הפסח חבורה מרבה,
מביאים עמו חגיגה כדי שיהא נאכל על
השובע, ועוד למדו רבותינו דברים הרבה
מפסוק זה: ג לחם עני. לחם שמזכיר את
העוני שנתענו במצרים: כ כי בחפזון יצאת.
ולא הספיק בצק להחמין וזה יהיה לך
לזכרון. וחפזון לא שלף הנה אלא שלמצרים,
שכן הוא אומר (שמות יב, לג) ותחזק מצרים
על העם וגו': למען תזכר. על ידי אכילת
הפסח והמצה, את יום צאתך:

טז א שְׁמֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאָבִיב. מקודם בואו
שמור, שיהא ראוי לאביב להקריב בו את
מנחת העמר, ואם לאו, עבר את השנה:
ממצרים לילה. והלא ביום יצאו, שנאמר
(זמדבר לג, ג) ממחרת הפסח יצאו בני ישראל
וגו', אלא לפי שבליילה נתן להם פרעה
רשות לצאת, שנאמר (שמות יב, לא) ויקרא
למשה ולאהרן לילה וגו': ב וּזְבַחַת פֶּסַח
ל' אֱלֹהֶיךָ צֹאן. שנאמר (שמות יב, ט) מן
הכבשים ומן העזים תקחו: ובקר. תזבח

וזלך הדקדוק: ג תאכל-עליו מצות. תיבת תאכל מלעיל:

תפסיר רס"ג

מן מצר בחפז. ואד'כר יום כ'רונגך מן מצר טול זמאנך: (ד) ולא ירא לך כ'מיר. פי גמיע תכ'מך סב'עה' אימאם. ולא יבית מן אל'להם. אלד'י תד'בחה באל'עשי. אלי ג'דאה' אל'יום אל'אוו'ל: (ה) ולא יגוז אן תד'בחה אלפסת. פי בעץ' מחלך. אלד'י אל'לה רבך מעט'יד: (ו) אל'א פי אל'מוצ'ע אלד'י יכ'תארה אל'לה רבך ליחל נורה הנאך תד'בחה

לא תיכול עלוהי חמיע. שב'עא יומין. תיכול עלוהי פט'רא לחים עניי. ארי בבהילו. נפקתא מאר'עא דמצרים. בדיל דתדכר. ית יום מפ'קך מאר'עא דמצרים. כל יומי ח'יך: ד ולא יראה לך שאר בכל-גב'לך שב'עת ימים ולא-ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר: ולא יתחזי לך חמיר. בכל תחומך שב'עא יומין. ולא יבית מן בשרא. דתבוס ברמשא. ב'ימא קדמ'אה לצפ'רא: ד לא תוכל לזבח את-הפסח באחד שעריך אשר-יהוה אלהיך נתן לך: לית לך רשו למכס ית פסחא. בחדא מן קרוד. די אל'הך י'היב לך: פ'י אם-אל-המקום אשר-יבחר יהוה אלהיך לשכן שמו שם תזבח את-הפסח

רס"י

תזבח בערב לבקר הייתי אומר שלמים הנשחטים כל שב'עה בלן בכל תותיריו ואין נאכלין אל'א ליום ולילה, לפ'ך כתב בערב ביום הראשון. דכר אחר בחגיגת ארבעה עשר הכתוב מדבר, ולמד עליה שנאכלת לשני ימים. והראשון האמור כאן, ביום טוב הראשון הכתוב מדבר. וכן משמעות המקרא, בשר חגיגה אשר תזבח בערב, לא ילין ביום טוב הראשון עד בקרו שלשני, אבל נאכלת היא בארבעה עשר ובחמשה עשר, כ'ך היא שנויה במסכת פסחים (עא ז):

ד ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר. אזהרה למותיר בפסח דורות, לפי שלא נאמר אל'א בפסח מצרים, ויום ראשון האמור כאן הוא ארבעה עשר בניסן, כמ'ה דאתאמר (שמות יב, טו) אף ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם. ולפי שנסתלק הכתוב מענינו שלפסח והתחיל לדבר בחקות שב'עת ימים, כגון שב'עת ימים תאכל עליו מצות ולא יראה לך שאור בכל גבולך, הצריך לפרש באיזו זביחה הוא מזהיר, שאם כתב ולא ילין מן הבשר אשר

תפסיר רס"ג

אלפסח ענד אלמסא. קבל
מגיב אלשמס. ודאלך פי פצל
כרוגך מן מצר: ז) ואנצ'גה
וכלה. פי דאלך אלמוצע
אלדי יכיתארה אללה רבך.
תם ולי באלג'דאה. ואמין
אלי מנולך: ח) וכל בעדה פטיר
סתה איאם. ופי אליום
אלסאבע. מכת'א פי קודס
אללה רבך. לא תצנע פיה
צנאעה: ט) ואחץ סבעה
אסאביע. מן וקת אבתדא

בערב כבוא השמש מועד
צאתך ממצרים: אלהיך.
באתרא. דיתרעי יי אלהך לאשראה
שכינתיה. תמן. תפוס ית פסחא ברמשא.
במיעל שמשא. זמן מפקד ממצרים:
ובשלת ואכלת במקום
אשר יבחר יהוה אלהיך בו
ופנית בבקר והלכת
לאהליך: ותבטיל ותיכול. באתרא.

דיתרעי. יי אלהך ביה. ותתפני בצפרא. ותהך למשכנך: ח **ששת**
ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת
ליהוה אלהיך לא תעשה מלאכה: שתא יומין
תיכול פטירא. וביומא שביעאה. פניש קדם יי אלהך. לא תעביד
עבידא: ס **שבעה שבעת תספר-לך מהחל**

— רס"י —

אכילת מצה בשביעי, שאינה חובה, ומכאן
אתה למד לששת ימים. שהרי שביעי בפלל
היה ויצא מן הפלל ללמד, שאין אכילת מצה
בו חובה אלא רשות, ולא ללמד על עצמו
יצא אלא ללמד על הפלל בלוי יצא, מה
שביעי רשות אף כלם רשות, חוץ מלילה
הראשון שהכתוב קבעו חובה, שנאמר
(שמות יב, יח) בערב תאכלו מצות: **עצרת**
לה' אלהיך. עצור עצמך מן המלאכה. דבר
אחר פנופיא שלמאכל ומשתה, לשון
(שופטים יג, טו) נעצרה נא אותך:

ו בערב כבוא השמש מועד צאתך
ממצרים. הרי שלשה זמנים חלוקים; בערב,
משש שעות ולמעלה ובהו. וכבוא השמש,
תאכלהו. ומועד צאתך, אתה שורפהו.
כלומר, נעשה נותר ויצא לבית השורפה:
ובשלת. זהו צלי אש, שאף הוא קרוי
בשול: **ופנית בבקר.** לבקרו שלשני, מלמד
שטעון לינה ליל שלמוצאי יום טוב: ח **ששת**
ימים תאכל מצות. ובמקום אחר הוא
אומר (שמות יב, טו) שבעת ימים, שבעה מן
הישן וששה מן החדש. דבר אחר למד על

תפסיר רס"ג

אלמנול פי אלסנבל. אבתדי
 בהא: י) ואצנע. חג אלסאפע
 ללה רבד. עלי מקדאר מא
 תנאל ידד. ומא תתברע בה.
 פמא רזקד אללה רבד.
 יא) ואפרח בין ידיה. אנת
 ואבנד ואבנדד ועבדד ואמתד
 ואללוי אלדי פי מחאלד.
 ואלגריב ואליתים ואלארמלה
 אלדי פי מא בינכם. פי
 אלמוצע. אלדי יכיתארה
 אללה רבד. ליחל נורה פיה:
 יב) ואדכר. אנד כנת עבדא

חַרְמֵשׁ בַּקָּמָה תַּחֲלֵל לְסִפּוֹר

שְׁבַעַה שְׁבָעוֹת: שְׁבַעַה שְׁבֻעִין

תַּמְנִי לָךְ. מִשִּׁירִיּוֹת מִגֵּלָא בַּחֲצַד עֹמְרָא
 דְּאַרְמוֹתָא. תִּשְׁרִי לְמַמְנִי שְׁבַעַה

שְׁבֻעִין: וְעֲשִׂיתָ חֵג שְׁבָעוֹת

לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִסֹּת נְדָבָת

יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן בְּאֲשֶׁר

יְבָרְכֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: וְתַעֲבִיד.

חָגָא דְּשְׁבֻעֵיָא קָדָם יי אֱלֹהֶךָ. מִסֹּת.

נְדָבָת יָדְךָ דִּתְתִּין. פְּמָא דִּיבְרַכְנָךְ

יי אֱלֹהֶךָ: וְשָׂמַחְתָּ לְפָנַי | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אַתָּה

וּבְנֶךָ וּבִתְךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְהַלְוִי אֲשֶׁר

בְּשַׁעְרֶיךָ וְהַגֵּר וְהַיְתוֹם וְהָאֶלְמָנָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ

בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁכֵן שְׁמוֹ

שֵׁם: וְתַחֲדִי קָדָם יי אֱלֹהֶךָ. אַתָּה וּבְרַךְ וּבִרְתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ.

וְלִיּוֹאֵה דְּבִקְרוֹךְ. וְגִיּוֹרָא. וְיִתְמָא וְאַרְמִלְתָּא דְּבִינָךְ. בְּאַתְרָא. דִּיתְרַעִי יי

אֱלֹהֶךָ. לְאַשְׁרָאָה שְׂכִינְתִּיהָ תִּמּוֹן: וְזִכְרָתָּ כִּי־עֶבֶד הָיִיתָ

בְּמִצְרַיִם וְשָׁמַרְתָּ וְעֲשִׂיתָ אֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה:

וְתִדְבַר. אֲרִי עַבְדָּא הוּיְתָא בְּמִצְרַיִם. וְתִטֵּר וְתַעֲבִיד. יְתָ קִימִיָּא הָאֵלִין:

— רס"י —

ט מהחל חרמש בקמה. משוקצר העמר
 שהוא ראשית הקציר: י מסת נדבת ידך.
 די נדבת ידך. הכל לפי הברכה, הבא שלמי
 שמחה, וקדש קרואים לאכול: יא והלוי...
 והגר והיתום והאלמנה. ארבעה שלי כנגד
 ארבעה שלך, בנך ובתך ועבדך ואמתך, אם
 אתה משמח את שלי, אני משמח את שלך:
 יז וזכרת כי עבד היית וגוי. על מנת כן

תפסיר רס"ג

במצר. ואחפץ' הד'ה אלדסום.
ואעמל בהא: יג) ואצנע חג
אלמציאל סבעה' אייאם. ענד
גמעך ג'לתך. מן בד'ארך
ותג'ארך: יד) ואפרח פי חגך
הדיא אנת ואבנך ואבנתך
ועבדך ואמתך. ואללוי
ואלג'ריב. ואליתים ואלארמלה
אלדי' פי מ'חאלך: טו) כד'ארך
תחג סבעה' אייאם. ללה רבך.
פי אלמוצע אלדי' יכ'תארה.
לפי יבארך לך. פי גמיע ג'לתך
וסאיר מא תמד ידך אליה.
ותכון פארחא מחצא:
טז) ת'לאת' מראר פי אלסנה.

פ מפעיר חג הספית תעשה
לך שבעת ימים באספך
מגרגך ומיקבך: חגא דמטליא.
תעביד לך שבועא יומין. במכנשך.
מאדךך וממעצרתך: יד' ושמחת
בחגך אתה ובנך ובתך
ועבדך ואמתך והלוי והגר
והיתום והאלמנה אשר
בשעריך: ותחדי בחגך. את ובך
וברתך ועבדך ואמתך. וליאָה.
וגיורא. ויתמא וארמלתא דבקרוד:

טו שבעת ימים תחג ליהוה אלהיך במקום
אשר יבחר יהוה פי יברכך יהוה אלהיך בכל
תבואתך ובכל מעשה ידיך והיית אך שמח:
שבועא יומין. תיחוג קדם יי' אלהך. באתרא דיתרעי יי'. ארי יברכנך יי'
אלהך. בכל עללתך ובכל עובדי ידך. ותהי פרס חדי: טז' שלוש
פעמים | בשנה יראה כל-זכורך את-פני |

בפסולת גורן ויקב: טו' והיית אך שמח. לפי
פשוטו אין זה לשון צווי אלא לשון הבטחה.
ולפי תלמודו למדו מכאן לרבות לילי יום
טוב האחרון לשמחה:

פדיתיה, שתשמור ותעשה את החקים
האלה: יג באספך. בזמן האסיף שאתה
מכניס לבית פרות הקיץ. דבר אחר באספך
מגרגך ומיקבך, למד שמסכבין את הסכה

זולק הדקדוק: טו' בכל תבואתך. תיבת בכל בחולם ושופר הפוך וכ"כ א"ת:

1

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנִבְיָאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדַבְרֵיהֶם, הַנְּאֻמִּים בְּאַמֶּת. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנִבְיָאִי, הָאִמֶּת וְהַצֶּדֶק: (אמן)**

הפטרה דראה אנכי

בישעיה סימן נ"ד

א עֲנִיָּה סַעְרָה לֹא נַחֲמָהּ הִנֵּה אֲנֹכִי מִרְבִּיץ בַּפּוֹדֶיךָ
אֲבִיךָ וַיִּסְדֹּתֶיךָ בַּסְפִּירִים: חֲשִׁיכָתָא מְקַבֶּלֶת עַלְבָּן
קִרְתָּא דְאֶמְרִין עֲלֶיהָ עֲמֻמְיָא, לֹא תִתְנַחֵם. הָא אֲנָא. כְּבִישׁ בַּצְדִּידָא,
אֲבִי רִצְפָתִיךָ. וְאִשְׁכְּלָלְנִיךָ, בְּאֲבִינִי טָבָן: ב וְשִׁמְתִּי כְּדָכָךְ
שְׁמִשְׁתֶּיךָ וְשַׁעֲרֶיךָ לְאֲבִי אֶקְדַּח וְכָל-גְּבוּלְךָ
לְאֲבִי-חֶפֶץ: וְאִשְׁוִי כְּמִרְגְּלִיךָ, אֶעֱד. וְתִרְעַד, לְאֲבִי גִמְרָה. וְכָל
תַּחֲוֹמֶיךָ, לְאֲבִי צְרוּךְ: ג וְכָל-בְּנֶיךָ לְמוֹדִי יִהְיוּ וְרַב שְׁלוֹם
בְּנֶיךָ: וְכָל בֶּן־יְהוֹן אֶלְפִין, בְּאוֹרֵיתָא דִּי: וְסִגִּי, יְהִי שְׁלָם בְּנֶךָ:
ד בַּצְדָּקָה תִּפְוֹנְנִי רַחֲמֵי מַעֲשֶׂק כִּי-לֹא תִירָאִי וּמִמְחֻתָּהָ
כִּי לֹא-תִקְרַב אֵלַיךָ: בְּזִכּוּתָא, תִּתְקַנֵּן. אֲתִרְחֲקִי מַעֲשָׁקָא, אֲרִי
לֹא תִדְחֲלִין. וּמִתְבָּרָא, אֲרִי לֹא יַעוֹל, עֲלֶיךָ: ה הֵן גִּזֹּר יִגּוֹר אֶפֶס
מֵאוֹתִי מִי-גֵר אֶתְּךָ עָלֶיךָ יְפּוֹל: הָא אֲתַפְנִשָּׂא יִתְפַּנְשׁוּן, לִיךָ.
זָלוֹת עֲמִיד, בְּסוּפָא. מַלְכִּי עֲמֻמְיָא דְמִתְפַּנְשִׁין לְאֶעְקָא לִיךָ יִרְשָׁלַם,
בְּגִיךָ יִתְרַמּוּן: ו (כ' הו) הִנֵּה אֲנֹכִי בִּרְאֵיתִי חֲרָשׁ נִפְחַ בְּאִישׁ
פָּחַם וּמוֹצִיא כָּלִי לְמַעֲשֵׂהוּ וְאֲנֹכִי בִּרְאֵיתִי מִשְׁחִית
לְחַבֵּל: הָאֲנָא, בְּרִית נִפְחָא. נִפְחַ נּוֹר, בְּשִׁיחֻרִין. וּמִפִּיק מְנָא, לְצַרְפִּיָּה.
וְאֲנָא, בְּרִית מְחַבֵּלָא, לְחַבֵּלָא: ז כָּל-כָּלִי יוֹצֵר עָלֶיךָ לֹא יַצְלַח
וְכָל-לְשׁוֹן תִּקְוִים-אֶתְךָ לְמִשְׁפָּט תִּרְשִׁיעִי זֹאת נַחֲלַת
עֲבָדֵי יְהוָה וְצִדְקָתָם מֵאֵתִי נֶאֱסִי-יְהוָה: ח כָּל זֵינִי. דִּיתְקֹן עֲלֶיךָ
יִרְשָׁלַם, לֹא יַצְלַח. וְכָל לִישָׁן. דִּיקוּם עֲמִיד לְדִינָא, תַּחֲבִיבִיָּה. דָּא. אַחְסִנַּת

זולק הדקדוק: ב כדכד. הכ"ף (הראשונה) דגש כי היא בכלל אוגירה והכ"ף בגעיא והשוא נע, על משקל 'ערבות' עיין במחברת התיגאן: ו נפחל. בפשטא א' והיא מלרע, והיא שיטת רמ"ל: ז תקוים-אתך. התיור' בגעיא מפני המקף והיא מלעיל:

עבדיא דיי וזכותהון. מן קדמי, אמר יי: ה הוי כל-צמא לכו למים
 ואשר אין-לו כסף לכו שברו ואכלו ולכו שברו
 בלוא-כסף ובלוא מחיר יין וחלב: יי כל דצבי למילף, ייתי
 ויילף. ודלית ליה, כסף. איתו שמעו, ואילפו. איתו שמעו, ואילפו. בלא
 בדמין, ולא בממון. אלפן דטב, מחמר ומחלב: ט לפה
 תשקלו-כסף בלוא-לחם ויגיעכם בלוא לשבעה שמעו
 שמוע אלי ואכלו-טוב ותתענג בדשן נפשכם: למא
 תתקלון כספכון, בלא למיכל. וליאיתכון, בלא למסבע. קבילו קבלא
 למימר, ואכולו דטב. ותתפנק בדדהין, נפשכון: ד הטו אזנכם ולכו
 אלי שמעו ותחי נפשכם ואכרתה לכם ברית עולם
 חסדי דוד הנאמנים: ארפינו אדנכון, וקבילו למימרי. שמעו,
 ותתקים נפשכון. ואגזר לכון, קים עלם. טבות דוד, דמהימנין: זא הן
 עד לאומים נתתיו נגיד ומצוה לאמים: הא. רב לעממיא,
 מניתי. מלך ושלט, על כל מלכותא: זב הן גוי לא-תדע תקרא
 וגוי לא-ידעוד אליך ירוצו למען יהוה אלהיך ולקדוש
 ישראל כי פארך: הא עם דלא תדע, יפלחנך. ועם דלא ידעוד,
 ירהטון לאסקא לך מסין. בדיל, יי אלהך, ולקדישא דישראל, ארי
 שבחך:

(גאלנו יהוה צבאות שמו קדוש ישראל:)

(פרקנא. יי צבאות, שמיא. קדישא, דישראל:)

על דא יתברך וישתבח, שמה רבא קדישא. די לעילא, חיא וקימא. מברך הוא לעלם,
 ולעלמי עלמיא:

זולק הדקדוק: חסדי דוד. השוא שבסמ"ך נע מפני המאריך שבח"י"ת והדל"ת רפה וכ"ה גם
 בירושלמיים. וע"כ מסיימים בהפטרות נח וכ"ה בהפטריות קדמוניות, וכ"כ הרמב"ם ז"ל
 בפירוש ועיקר: י נגיד ומצוה. [הוי"ו] בסגול. (בכל ספרי תימן):

שפטים ושטרים

למנוחת שבת
ושני וחמישי

תפסיר רס"ג

(ח) ואגעל לך חכאמא וערפא.
פי גמיע מחאלך. אלד'י יעטי
אללה רבך אסבאטך. יחכמו פי
מא בין אלנאס בחכם עדל:
(ט) לא תמיל אלחכם. ולא
תחאבי אלוגוה. ולא תאכד'
אלרשא. לאן אלרשא. יעמי
עיון אלעלמא ען אלחק.
ויזף אללאקנאל אלעאדלה:
(כ) ואכלב אלחק אלמחץ. לפי

יח שפטים ושטרים תתן
לך בכל-שעריך אשר
יהיה אלהיך נתן לך
לשבטיך ושפטו את-העם
משפט-צדק: דינין ופורענין. תמני
לך בכל קרוד. דיין אלהך. יהיב לך
לשבטך. וידינון ית עמא דין דקשוט:

יח לא-תטה משפט לא תכיר פנים ולא-תקח
שחד כי השחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי
צדיקים: לא תצלי דין. לא תשתמודע אפין. ולא תקביל שוחדא.
ארי שוחדא. מעור עיני חכימין. ומקלקיל פתגמין תריצין: כ צדק
צדק תרדף למען תחיה וירשת את-הארץ
אשר-יהיה אלהיך נתן לך: קושטא קושטא תרדוף.

— רס"ג —

לא תכיר פנים. אף בשעת הטענות.
אזהרה לדון שלא יהא רף לזה וקשה לזה,
אחד עומד ואחד יושב. לפי שפשוטא
שהדין מכבד את חברו מסתתמין טענותיו:
ולא תקח שחד. אפלו לשפוט צדק:
כי השחד יעור. משקבל שחד ממנו אי
אפשר שלא יטה את לבו אצלו להפוך
בזכותו: דברי צדיקים. דברים המצדיקים,
משפטי אמת: כ צדק צדק תרדף. הלך
אחר בית דין יפה: למען תחיה וירשת.
כדאי הוא מנוי הדינין הכשרים להחיות את

יח שפטים ושטרים. שופטים, דינים
הפוסקים את הדין. ושטרים, הרודין את
העם אחר מצותם. שמפין וכופתין במקל
וברצועה עד שיקבל עליו את דין השופט:
בכל שעריך. בכל עיר ועיר: לשבטיך.
מוסב על תתן לך. שופטים ושטרים תתן לך
לשבטיך בכל שעריך אשר ה' אלהיך נתן
לך: לשבטיך. מלמד שמושיבין דינין לכל
שבט ושבט ובכל עיר ועיר: ושפטו את
העם וגו'. מנה דינין מומחים וצדיקים
לשפוט צדק: יט לא תטה משפט. כמשמעו:

תפסיר רס"ג

תחיא ותחזו אלבלד. אלדי
אללה רבך מעטיד: כא) ולא
תגידס לך. סאריה מן אלשגר.
אלי גאנב מדבב אללה רבך
אלדי תצנעה: כב) ולא תנצב
לך דבה. עלי מא ישנאה אללה
רבך: יז א) לא תדבב ללה
רבך תזרא או שיאה. מומא
פיה עיב. מן אלמור
אלפאחשה. מומא ופרהה אללה
רבך: ב) ואן וגד פי מא בינכם
פי בעץ קראד. אלדי אללה

בדיל דתיחי ותירת ית ארעא. די אללה
יהיב לך: ס בא לא-תטע לך
אשרה כל-עץ אצל מזבח
יהוה אלהיך אשר תעשה-
לך: לא תצוב לך. אשירת כל אילן.

בסטר. מדבבא. די אללה דתעביד לך:
בב ולא-תקים לך מצבה
אשר שנא יהוה אלהיך:
ולא תקים לך קמא. דרחיק יי אללה:

ס יז א לא-תזבח ליהוה אלהיך שור ושה
אשר יהיה בו מום כל דבר רע פי תועבת
יהוה אלהיך הוא: לא תפוס קדם יי אללה תור ואמר. דידי

ביה מומא. כל מדעם ביש. ארי מרחק. קדם יי אללה הוא: ס
ב פי-ימצא בקרבך באחד שעריך אשר יהוה
אלהיך נתן לך איש או-אשה אשר יעשה
את-הרע בעיני יהוה אלהיך לעבר בריתו:

— רס"י —

ומזבח אדמה צוה לעשות. ואת זו שנה פי
חק היתה לכנענים. ואף על פי שהיתה
אהובה לו בימי האבות, עכשיו שנאה,
מאחר שעשאוה אלו חק לעבודה זרה:
יז א לא תזבח וגו' כל דבר רע. אזהרה
למפגל בקדשים על ידי דבור רע. ועוד
נדרשו בו שאר דרשות בשחיטת קדשים:
ז לעבר בריתו. אשר פרת אתכם שלא

ישראל ולהושיבן על אדמתו: כא לא תטע
לך אשרה. לחייבו עליה משעת נטיעתה
ואפלו לא עבדה עובר בלא תעשה על
נטיעתה: לא תטע לך אשרה כל עץ
אצל מזבח ה' אלהיך. אזהרה לנזע אילן
ולבונה בית בחר הבית: כב ולא תקים לך
מצבה. מצבת אבן אחת, להקריב עליה
אפלו לשמים: אשר שנא. מזבח אבנים

שמן המזר. (ב) איש או-אשה המנהג להפריד בין או ל-אשה.

תפסיר רס"ג

רַבֵּךְ מַעֲבִיד. רַגְלֵךְ אוֹ
אִמְרָתָה. צָנַע אֶלְשֹׁר. בֵּין יָדֵי
אֱלֹהֵי רַבֵּךְ פִּתְגָמוֹ עֲהָדָה:
(ג) פְּמִצָּא. וְעַבְדֵּךְ מַעֲבִידָתָה
אֶכְרִי. וְסָגֵד לָהּ. אוֹ
לְאִלְשֹׁמֶס אוֹ לְאִלְקָמֶר. אוֹ
לְסֹאִיר נְגוּם אֶלְסִמָּא מָא לֹם
אֶטְלָק לָהּ: (ד) פִּאֲדִיא אֶכְבֵּרֶת
בְּדִיאֲלֶךְ. אֶסְתַּמְעָה וְאֶלְתַּמְסָה
גִּידָא. פִּאֲדִיא כָּאן אֶלְאִמֶר
חֲקָא תִיאֲבָתָא. קֹד צָנַעַת
הֲדִיה אֶלְכָּרִיהָ פִי מָא
בִּינְכֶם: (ה) פִּאֲכִירָג דִּיאֲלֶךְ
אֶלְדָּגֶל. אוֹ תֵלֶךְ אֶלְאִמְרָתָה.
אֶלְדִּי צָנַעו הֲדִיא
אֶלְאִמֶר אֶלְדִּי אֱלִי מִחֲלֶךְ.

אֲרִי יִשְׁתַּכַּח בֵּינְךָ בַּחֲדָא מִן קֶרֶךְ. דִּי
אֱלֹהֶךָ יִהְיֶה לָּךְ. גִּבֹּר אוֹ אֶתָּא. דִּיעֲבִיד יִתְּ
דְּבִישׁ. קָדָם יִי אֱלֹהֶךָ לְמַעַבְרָא עַל קִימִיה:
וְיִלָּךְ וְיַעֲבֹד אֱלֹהִים
אַחֲרִים וְיִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם
וְלִשְׁמֵשׁ | אוֹ לִירַח אוֹ
לְכָל-עֲבָא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר
לֹא-צִוִּיתִי: וְאִזֹּל. וּפְלַח לְטַעֲוֹת
עַמְּמִיא. וְסָגִיד לְהוֹן. אוֹ לְשִׁמְשָׁא אוֹ
לְסִיחָרָא. אוֹ לְכָל חִילֵי שָׁמַיָא דְלֹא
פְּקִידִית: דִּי וְהִגֵּד-לָךְ וְשִׁמַּעַת
וְדַרְשַׁת הַיֵּטֵב וְהִנֵּה אָמַת

נִכּוֹן הַדָּבָר נַעֲשֶׂתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל:
וַיִּתְּחִי לָךְ וְתִשְׁמַע. וְתִתְּבַע יָאוֹת. וְהָא קוֹשְׁטָא בִּיּוֹן פִּתְגָמָא.
אֶתְעִבִּידֶת. תּוֹעִיבָתָא הָדָא בְּיִשְׂרָאֵל: דִּי וְהוֹצֵאת אֶת-הָאִישׁ
הַהוּא אוֹ אֶת-הָאִשָּׁה הַהוּא אֲשֶׁר עָשׂוֹ אֶת-
הַדָּבָר הַרַע הַזֶּה אֶל-שַׁעְרֶיךָ אֶת-הָאִישׁ אוֹ אֶת-
הָאִשָּׁה וְסָקְלָתֶם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ: וְתִפִּיק יֵת גּוֹבְרָא
הַהוּא. אוֹ יֵת אֶתְתָּא הַהִיא. דְּעַבְדוּ. יֵת פִּתְגָמָא בִּישָׂא הָדִין לְקֶרֶךְ.

— רס"י —

שָׁכַן שְׁנִינוּ אֶל שַׁעְרֶיךָ זֶה שַׁעַר שַׁעֲבָד בּוֹ, אוֹ
אִינוּ אֶלָּא שַׁעַר שְׁנִדּוֹן בּוֹ. נֶאֱמַר שַׁעְרֶיךָ
לְמִשָּׁה וְנֶאֱמַר שַׁעְרֶיךָ לְמַעְלָה (פסוק ז) מִזֶּה
שַׁעְרֶיךָ הָאִמּוֹר לְמַעְלָה שַׁעַר שַׁעֲבָד בּוֹ אִף

לְעַבְדֵי עֲבֹדָה זָרָה: גִּאֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִי.
לְעַבְדֵם: זִנְכוֹן. מִכּוֹן הַעֲדוֹת: כִּי הוֹצֵאתָ
אֶת הָאִישׁ הַהוּא . . . אֶל שַׁעְרֶיךָ וְגוֹי.
הַמְתַּרְגֵּם אֶל שַׁעְרֶיךָ, לְתַרְעָא בֵּית דִּינָךְ, טוֹעָה,

תפסיר רס"ג

יְתָ גּוֹבֵרָא. אוּ יְתָ אֶתְתָּא. וְתַרְגְּמוֹן

בְּאַבְנֵיָא וַיְמוֹתוּן: **עַל־פִּי** | **שְׁנַיִם****עֵדִים** אוּ **שְׁלֹשָׁה עֵדִים****יוֹמַת הַמָּת לֹא יוֹמַת****עַל־פִּי עַד אֶחָד:** עַל מִימַר תִּרְיִן

סְהָדִין. אוּ. תִּלְתָּא סְהָדִין יִתְקַטִּיל דְּחִיב

קְטוֹל. לֹא יִתְקַטִּיל. עַל מִימַר סְהָד חַד:

יָד הָעֵדִים תִּהְיֶה־בּוֹ**בְּרֵאשֹׁנָה לְהַמִּיתוֹ וַיֵּד****כָּל־הָעַם בְּאַחֲרָנָה וּבַעֲרַת****הָרַע מִקֶּרְבָּךְ:** יָדָא דְּסְהָדִיָּא. תִּהְיִי

בֵּיהּ בְּקַדְמִיתָא לְמַקְטִילִיה. וַיֵּדָא דְּכָל עַמָּא בְּבִתְרִיתָא. וְתַפְלִי עָבִיד

דְּבִישׁ מִבֵּינָךְ: **פ** **שְׁנֵי בָסְפְּרִי תִימֹן** **כִּי יִפְּלֹא מִמֶּךָ דְּבָר****לְמַשְׁפָּט בֵּין־דָּם לְדָם בֵּין־דִּין לְדִין וּבֵין נֶגַע****לְנֶגַע דְּבָרִי רִיבַת בְּשַׁעְרֶיךָ וְקָמַת וְעָלִיתָ****אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ:****אַרִּי יִתְפָּרֵשׁ מִנֶּךָ פִּתְגָמָא דְּדִינָא. בֵּין דָּם לְדָם בֵּין דִּין לְדִין.**

— רס"י —

שְׁעָרֶיךָ הָאֲמוֹר לְמִטָּה שַׁעַר שַׁעַבַּד בּוֹ. עֵדוֹת אַחַת, אֶף שְׁלֹשָׁה עֵדוֹת אַחַת, וְאִין

וְתַרְגּוּמוֹ לְקֶרְוֶךְ: **וְשְׁנַיִם [עֵדִים] אוּ שְׁלֹשָׁה.** נַעֲשִׂין זִמְמִין עַד שְׁיִזְמוּ בָלָם: **כִּי יִפְּלֹא.**

אִם מִתְקַיֶּמַת עֵדוֹת בְּשָׁנִים לְמָה פֶּרֶט לָךְ כָּל הַפְּלָאָה לְשׁוֹן הַבְּדִלָּה וּפְרִישָׁה, שְׁהַדְּבָר

בְּשִׁלְשָׁה, לְהַקִּישׁ שְׁלֹשָׁה לְשָׁנִים, מַה שְׁנַיִם נִבְדֵּל וּמִכֻּסָּה מִמֶּךָ: **בֵּין דָּם לְדָם.** בֵּין דָּם**זוֹלָק הַדְּקָדוּק: כִּי יִפְּלֹא מִמֶּךָ.** תַּרְגּוּמוֹ יִתְפָּרֵשׁ לְשׁוֹן הַפְּרִשָּׁה וְהַבְּדִלָּה. וְכֵן תַּרְגּוּם וְהוּא

פְּלֹאִי וְהוּא מִפְּרֵשׁ: דְּבָר לְמַשְׁפָּט. תַּרְגּוּמוֹ פִּתְגָמָא דְּדִינָא כִּי כֵן מַשְׁפָּט הָאֲרָמִי וְכִמוֹ לַעֲבֹדךָ

לִיעֲקֹב תַּרְגּוּמוֹ דְּעִבְדָךְ דִּיעֲקֹב:

תפסיר רס"ג

כִּצְוֵמֶאת פִּי מִחֲאֵלֶךְ פִּקּוּם
וְאַצְעִיד. אֱלֹהֵי אֱלֹמוֹצִיעַ. אֱלֹדִי
יִכְתָּאֲרָה אֱלֹלָה רַבָּד: ט) וְצִיר
אֱלֹהֵי אֱלֹמִימָה אֱלֹלִינִינִי וְאֱלֹהֵי
אֱלֹחֵאֲכֶם. אֱלֹדִי יְלִי פִי דִאֲלֶךְ
אֱלֹמֶאן. פִּאֲלֶמֶס מְנָהֶם אֲמַר
דִּאֲלֶךְ אֱלֹחֵכֶם. יִפְתּוֹנֶךְ בָּה:
י) וְאַעֲמַל בְּחֶסֶב אֱלֹמֶר אֱלֹדִי
יִפְתּוֹנֶךְ בָּה. מִן דִּאֲלֶךְ
אֱלֹמוֹצִיעַ. אֱלֹדִי יִכְתָּאֲרָה
אֱלֹלָה. וְאַחֲפִץ לְתַעֲמַל. כְּגִמִּיעַ
מֵא יִדְלוֹנֶךְ בָּה: יא) וּבְחֶסֶב
אֱלֹדִי לֵאלֹהֵי אֱלֹדִי יִדְלוֹנֶךְ.
וְאַלְחֶכֶם אֱלֹדִי יִקּוּלוֹן לֶךְ תַּצְנַע.

וּבֵין מִכְתָּשׁ סְגִירוֹ לְמִכְתָּשׁ סְגִירוֹ. פִּתְגָּמִי
פְּלוּגָת דִּינָא בְּקֶרוֹךְ. וּתְקוּם וּתְסָק.
לְאַתְרָא. דִּיתְרֵעִי. יי) אֱלֹהֶךְ בִּיה:
ט) וּבֵאתְ אֶל הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם
וְאֶל-הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה
בַּיָּמִים הָהֵם וְדִרְשָׁתָּ וְהִגִּידוּ
לְךָ אֵת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט: וְתִיתִי.
לֹת פְּהִנְיָא לְוָאִי. וּלֹת דִּינָא. דִּיהִי
בִּימֵי הָאֲנֹן. וְתַתְּבַע וַיַּחֲוֹן לְךָ יֵת
פִּתְגָּמֵא דִּינָא: * ד) וְעָשִׂיתָ עַל-פִּי
הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ מִן-

*הצ' חסר

הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה וְשִׁמְרָתָּ
לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יֹרֹוךָ: וְתַעֲבִיד. עַל מִימַר פִּתְגָּמֵא
דִּיחֲוֹן לְךָ. מִן אֲתֵרָא הַהוּא. דִּיתְרֵעִי יי) וְתִטֵּר לְמַעַבְדָּךְ. כְּכֹל דִּילְפֹּנֶךְ:
ד) עַל-פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יֹרֹוךָ וְעַל-הַמִּשְׁפָּט
אֲשֶׁר-יֹאמְרוּ לְךָ תַּעֲשֶׂה לֹא תִסּוֹר מִן-הַדָּבָר
אֲשֶׁר-יִגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמָאל: עַל מִימַר אוֹרִיתָא

— רס"י —

טמא לְדָם טְהוֹר: בֵּין דִּין לְדִין. בֵּין דִּין וּכְאִי
לְדִין חֵיב: בֵּין נִגַע לְנִגַע. בֵּין נִגַע טְמֵא לְנִגַע
טְהוֹר: דְּבָרֵי רִיבָת. שְׂחָהוּ חֲכָמֵי הָעִיר
חוֹלְקִים בְּדָבָר, זֶה מִטְמֵא וְזֶה מִטְהַר זֶה מְחַיֵּב
וְזֶה מְזַכֵּה: וְקִמְתָּ וְעָלִיתָ. מִלְּמַד שְׁבִית
הַמִּקְדָּשׁ גְּבוּהָ מִכָּל הַמְּקוֹמוֹת: ט) הַכֹּהֲנִים
וְזֶלֶק הַדִּקְדּוּק: ט) וְאֵל הַשֹּׁפֵט. כֵּן הוּא בְּכָל הַתִּיגָאן הַאֲזֵלָא בַּה"א וּכ"כ א"ת ז"ל:

תפסיר רס"ג

לֹא תִזוּל מִן אֱלֹאֲמֵר. אֱלֹדִי
יִפְתּוֹנֵךְ בַּהּ יִמְנֶה וְלֹא יִסְרֶה:
(יב) וְאִי רֶגֶל יִסְתַּעֲמֹל אֶלְקָחָה.
פֶּלֶא יִקְבֹּל מִן אֱלֹאֲמֵאם
אֶלְמִקִּים הִנָּאךְ. לִיכִדִּם אֱלִלָה
רַבָּךְ. אוּ מִן אֶלְחֵאכֶם. פִּלְקִתֵּל
דִּיאֲלֵךְ אֶלְרֶגֶל. וְאִנָּף אֶהֱל
אֶלְשֵׁר מִן אֶל אֶסְרֵאִיל:
(יג) וְסֵאִיר אֶלְנֵאס יִסְמֵעוֹן
וְיִכְיָאֲפוֹן וְלֹא יִתְקַחוֹן אִיצִיא:
(יד) וְאֶדִיא דְכִלֵּת אֱלִי אֶלְבִּלְד.
אֱלֹדִי אֱלִלָה רַבָּךְ מַעֲטִיד.
וְחִזְתָּה וְאִקְמִת פִּיָּה. פִּקֻּלֵּת.
אִנְצָב לִי מִלְכָּא. כְּסֵאִיר
אֱלֹאֲמֵם אֱלֹדִין חִוֵּאִיל:
(טו) פִּיגִוּוּ אֵן תִּנְצָב לָךְ מִלְכָּא.
אֱלֹדִי יִכְתָּאֲרֶה אֱלִלָה רַבָּךְ.

דִּילְפוֹנֵךְ. וְעַל דִּינָא. דִּיִּמְרוֹן לָךְ תַּעֲבִיד.
לֹא תִסְטִי. מִן פִּתְגָמָא. דִּיחִוּוֹן לָךְ לִימִינָא
וְלִשְׁמֵאלָא: **יב וְהָאִישׁ אֲשֶׁר-**
יַעֲשֶׂה בְּזִדּוֹן לְבַלְתִּי שָׁמַע
אֶל-הַכֹּהֵן הָעֹמֵד לְשֵׁרֵת
שֵׁם אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיךְ אוֹ
אֶל-הַשֹּׁפֵט וּמֵת הָאִישׁ
הַהוּא וּבָעֵרֶתָ הָרַע
מִיִּשְׂרָאֵל: וְגוֹבֵרָא דִיעֲבִיד בְּרִשָּׁע.
בְּדִיל דִּלָּא לְקַבֵּלָא מִן כְּהֵנָּא דִקְאִים.
לְשִׁמְשָׁא תַמָּן קָדָם יי אֱלֹהֶךְ. אוּ מִן דִּינָא.
וְיִתְקַטִּיל גּוֹבֵרָא הַהוּא. וְתַפְלִי עֲבִיד
דְּבִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל: **יג וְכָל-הָעָם**

יִשְׁמְעוּ וִירְאוּ וְלֹא יִזְדוֹן עוֹד: וְכָל עַמָּא יִשְׁמְעוֹן
וְיִדְחִלוּן. וְלֹא יִרְשְׁעוֹן עוֹד: **ס** **פִּי טִלְדִּיטִי** **בספרי תימן** **(שני)** **דִּי בִי-**
תָּבֹא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ
וִירְשָׁתָהּ וַיִּשְׁבְּתָהּ בָּהּ וְאָמַרְתָּ אֲשִׁימָה עָלַי
מֶלֶךְ כָּכָל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבְתִּי: אֲרִי תִיעוֹל לְאַרְעָא.
דִּי אֱלֹהֶךְ יִהְיֶה לָךְ. וְתִירְתָּהּ וְתִתִּיב בָּהּ. וְתִימֵר. אֲמַנִי עָלַי מִלְכָּא. כָּכָל
עַמְמִיא דְּבִסְחָרְנִי: **טו** **שׁוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר**

— רס"י —

וְכָל שָׁכֵן שְׂאוֹמֵר לָךְ עַל זְמִין זְמִין וְעַל שְׂמִמְתִּינִין לוֹ עַד הָרֶגֶל וּמִמִּיתִין אוֹתוֹ
שְׂמֵאל שְׂמֵאל: יג וְכָל הָעָם יִשְׁמְעוּ. מִכָּאן בְּרֶגֶל:

תפסיר רס"ג

ולכונן אלמלך אלד"י תנצבה מן בעץ אכזותך. ולא יגזו אן תנצב לך רגלא גריבא. מן לים הו אכיד: טז) לכן לא יסתכתיר לה מן אלכיל. ללא ירד אלקום אלי מצר. לאסתכתאר אלכיל. ואללה פקד קאל לבם. לא תעאודו אלדגוע פי דאלך אלטריק אבדאן: יז) ולא יסתכתיר לה מן אלנסא. ללא יזול קלבה. ומן אלפציה ואלד'תב. לא יסתכתיר לה גדא: יח) וכמא יגלס עלי כרסי

יבחר יהוה אלהיך בו
מקרב אחיך תשים עליך
מלך לא תוכל לתת עליך
איש נכרי אשר לא אחיך
הוא: מנאה תמני עלך מלכא.
דיתרעי. יי אלהך ביה. מגו אחך. תמני
עלך מלכא. לית לך רשו. למנאה עלך
גבר נוכראי. דלא אחוך הוא: טז רק
לא-ירבה-לו סוסים ולא-
ישיב את-העם מצרימה

למען הרבות סוס ויהוה אמר לכם לא תספון
לשוב בדרך הזה עוד: לחוד לא יסגי ליה סוסון. ולא יתיב
ית עמא למצרים. בדיל לאסגאה סוסון. ויי אמר לכו. לא תיספון.
למתב. באורחא הדא עוד: יז ולא ירבה-לו נשים ולא
יסור לבבו וכסף וזהב לא ירבה-לו מאד: ולא
יסגי ליה נשין. ולא יטעי לביה. וכספא ודהבא. לא יסגי ליה לחדא:
יח והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו

— רס"י —

שמצינו שהיו לו לדוד שש נשים, ונאמר לו
ואם מעט ואספה לך כהנה וכהנה (שמואל ב'
יב, ט): וכסף וזהב לא ירבה לו מאד. אלא
כדי לתן לאבסגיא [לאפסגיא]: יח והיה
כשבתו. אם עשה כן, כדאי הוא שתתקיים
מלכותו: את משנה התורה. שתי ספרי

טז לא ירבה לו סוסים. אלא כדי מרפבתו.
שלא ישיב את העם מצרימה, שהסוסים
באים משם. כמה שנאמר בשלמה, ותעלה
ותצא מרפבה ממצרים בשש מאות כסף
וסוס בןמשים ומאה (מלכים א' י, כט): יז ולא
ירבה לו נשים. אלא שמונה עשרה,

תפסיר רס"ג

מלכה. יסתכתב לה נסכיה
הד'יה אלתוריה פי ספר. מן
חצירה' אלאימה ואליואניין:
יט) תכון מעה. יקרא פיהא טול
אינאם תיאתה. לפי יתעלם אן
יכאף אללה רבה. ויחפין גמיע
כלאם הד'יה אלתוריה. ודד'יה
אלדסום לעמל בהא: כ) ללא
ירתפע קלבה עלי אכיותה.

את-משנה התורה הזאת
על-ספר מלפני הכהנים
הלוים: ויהי כמתביה. על פורסי
מלכותיה. ויכתוב ליה. ית פרשגן
אוריתא הדא על ספרא. מן קדם כהניא
ליאאי: יט) והיתה עמו וקרא
בו כל-ימי חייו למען
ילמד ליראה את-יהוה אלהיו לשמר
את-כל-דברי התורה הזאת ואת-החקים
האלה לעשותם: ותהי עמיה. ויהי קרי ביה כל יומי חייו.
בדיל דיילף. למדחל קדם יי אלהיה. למטר. ית כל פתגמי. אוריתא
הדא. וית קימא האלין למעבדהון: ב) לבלתי רום לבבו
מאחיו ולבלתי סור מן-המצוה ימין ושמאול
למען יאריד ימים על ממלכתו הוא ובניו

— רס"י —

עלות (שמואל א' י, ח) וכתוב ויחל שבעת ימים
(שמואל א' יג, ח) ולא שמר הבטחתו לשמור כל
היום, ולא הספיק להעלות העולה עד שבא
שמואל ואמר לו נסבלת לא שמרת וגוי
ועתה ממלכתך לא תקום (שם יג, יד). הא
למדת, שבשביל מצוה קלה שלנביא נענש:
הוא ובניו. מגיד שאם בנו הגון למלכות
הוא קודם לכל אדם:

תורה. אחת שהיא מנחת בבית גגיו ואחת
שונקסת ויוצאת עמו. ואונקלוס תרגם
פתשגן, פתר משנה לשון שגון ודבור:
יט) דברי התורה. כמשמעו: כ) ולבלתי סור
מן המצוה. אפלו מצוה קלה שלנביא:
למען יאריד ימים. מפלל הן אתה שומע
לאו. וכן מצינו בשאול שאמר לו שמואל
שבעת ימים תוכל עד בואי אליך להעלות

זולק הדקדוק: "את משנה. הנו"ן בצירי בכל ספרי תימן. ר"ל שיכתבנה פעם שנייה שיהיו
לו שני ס"ת (מהר"ב). ותרגום שלנו פרשגן ברי"ש לא בתי"ו כי כ"ה בארמית פרשגן אגרתא (עזרא
ד') ובדפוס בתי"ו והכל אחד. ועיין רדק בשרשים: מלפני הכהנים הלוים. הטפחא בתיבת
מלפני בכל התיגאן וכ"כ א"ת גם בירושלמיים כן:

תפסיר רס"ג

וְלֹא יִזוּל מִן אֱלֹשְׁרִיעָה יִמְנָה
וְלֹא יִסְרֶה. לְכִי תִטּוּל אִי־אִמָּה
עָלַי מִמְלֻכְתָּהּ. הוּא וּבְנִיה פִּי מֵא
בֵּין בְּנֵי אִסְרָאֵל: יח א וְאִד'
לֹא יִכּוֹן לֹא־אִי־מִדָּה וְאִלְיוֹנִיִּין.
אֶל־דִּי הֵם סֹאִיר סִבֵּט לִי. קִסֵּם
וְלֹא נִחְלָה מֵעַ אֶל אִסְרָאֵל. פֶּמֶן
קִרְאֵבִין אֶלְלָהּ. וּמִן נִחְלָתָהּ
יִאֲכָלוּ: ב וְנִחְלָה לֹא תִכּוֹן לָהּ
פִּי מֵא בֵּין אֲכֻזָּתָהּ. אִד'
פִּרְאִי־ן אֶלְלָהּ נִחְלָתָהּ. כִּמָּא
אִמֵּר לָהּ בִּהְיָ: ג וְהִדִּיָּה מֵא

בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל: בְּדִיל דְּלֹא יִירֵם
לְבִיָּה מֵאֲחֻזָּהּ. וּבְדִיל. דְּלֹא יִסְטִי מִן
תַּפְקִידָתָא לְיִמִּינָא וְלִשְׁמָאלָא. בְּדִיל
דִּי־יִרְיֵךְ יוֹמִין עַל מַלְכוּתִיהָ. הוּא וּבִנּוּהִי
בְּגוֹ יִשְׂרָאֵל: ס

בספרי תיטון (שלישי)

יח א לֹא-יְהִיָּה לְכַהֲנִים
הַלְוִיִּם כָּל-שִׁבְט לְוִי חֵלֶק
וְנִחְלָה עִם-יִשְׂרָאֵל אִשִּׁי
יְהוָה וְנִחְלָתוֹ יִאֲכָלוּ: לֹא יְהִי
לְכַהֲנִיָּא לְיוֹאֵי. כָּל שִׁבְטָא דְּלִוִּי. חוֹלֶק

וְאֲחֻסְנָא עִם יִשְׂרָאֵל. קוֹרְבָנִיָּא דִּיִּי. וְאֲחֻסְנִיתִיה יִיכָלוּ: ב וְנִחְלָה
לֹא-יְהִיָּה-לוֹ בְּקֶרֶב אָחִיו יְהוָה הוּא נִחְלָתוֹ
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר-לוֹ: וְאֲחֻסְנָא לֹא יְהִי לִיהָ בְּגוֹ אֲחֻזָּהּ. מִתַּנֵּן דִּיהֵב
לִיהָ יִי אֲנִין אֲחֻסְנִיתִיהָ. כִּמָּא דִּמְלִיל לִיהָ: ס ג וְזֶה יְהִיָּה

— רס"י —

וגו' (דברים י, ט) לְהַזְהִיר עַל קִינִי וְקִנְיִי וְקִדְמוּנִי.
שׁוּב נִמְצָא בְּדִבְרֵי רַבִּי קְלוֹנִימוֹס הַכִּי גֵרְסִינָן
בְּסִפְרֵי וְנִחְלָה לֹא יְהִיָּה לוֹ אֵלּוּ נִחְלָת חֲמִשָּׁה.
בְּקֶרֶב אָחִיו אֵלּוּ נִחְלָת שִׁבְעָה. נִחְלָת חֲמִשָּׁה
שִׁבְטִים וְנִחְלָת שִׁבְעָה שִׁבְטִים. וּמִתּוֹךְ שְׁמִשָּׁה
וְיִהוֹשֻׁעַ לֹא חֵלְקוּ נִחְלָה אֵלּא לְחֲמִשָּׁה
שִׁבְטִים בְּלִבָּד, שְׁכֵן מֹשֶׁה הִנְחִיל לְרֹאשׁוֹן וְגַד
וְחֻצֵי שִׁבְט מְנַשֶּׁה, וְיִהוֹשֻׁעַ הִנְחִיל לִיהוּדָה
וְאֶפְרַיִם וְלִחֻצֵי שִׁבְט מְנַשֶּׁה, וְשִׁבְעָה הָאֲחֵרִים
נִטְלוּ מֵאֵלֶיהֶן אֲחֵרֵי מוֹת יְהוֹשֻׁעַ, מִתּוֹךְ כֹּף
הַזִּבְיָר חֲמִשָּׁה לְבָד וְשִׁבְעָה לְבָד: כַּאֲשֶׁר
דִּבֶּר לוֹ. לְאַהֲרֹן, בְּאַרְצָם לֹא תִנְחַל וְגו' אֲנִי

יח 6 כָּל שִׁבְט לְוִי. בֵּין תְּמִימִין בֵּין בְּעָלִי
מוֹמִין: חֵלֶק. בְּבִזָּה: וְנִחְלָה. בְּאַרְץ: אִשִּׁי ה'.
קִדְשֵׁי הַמִּקְדָּשׁ [הַקִּדְשִׁים]: וְנִחְלָתוֹ. אֵלּוּ
קִדְשֵׁי הַגְּבוּל תְּרוֹמּוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת. אֲבָל נִחְלָה
גְּמוּלָה לֹא יְהִיָּה לוֹ בְּקֶרֶב אָחִיו. וּבְסִפְרֵי
דִּרְשׁוּ וְנִחְלָה לֹא יְהִיָּה לוֹ. זֶה נִחְלָת שְׁאֵר:
בְּקֶרֶב אָחִיו. זֶה נִחְלָת חֲמִשָּׁה. וְאִינִי יוֹדֵעַ מַה
הִיא וְנִרְאָה לִי שְׁאֲרָךְ כְּנָעַן שְׁמַעְבֵּר הִי־רָדָן
וְאֵלֶּף נִקְרָאת אֲרִץ חֲמִשָּׁה עֶמְמִין, וְשִׁלְסִיחוֹן
וְעוֹג, שְׁנֵי עֶמְמִין אֲמוּרִי וּכְנַעֲנִי. וְנִחְלָת שְׁאֵר
לְרִבּוֹת קִינִי וְקִנְיִי וְקִדְמוּנִי. וְכֵן דּוֹרֵשׁ בְּפִרְשֵׁת
מִתְנֻת שְׁאֲמָרוֹ לְאַהֲרֹן עַל כֵּן לֹא הָיָה לְלִוִּי

תפסיר רס"ג

יכון רסם אלא'מה עלי' אלקום.
מן דיאבתי אי ד'בח פאן מן
אלבקר ואלג'נם. אן יעטוהם.
אלד'ראע ואללחין ואלאקבה:
(ד) אול ברך ועצירך ודהנך.
ואול גז ג'מך תעטיה: (ה) לאן
אללה רבך קד אכיתארה מן
גמיע אסבטאד. ליקום ויכ'דם
באסם אללה. הו ובניה טול
אלזמאן: (ו) ואדיא חג אי לוי.

משפט הכהנים מאת העם
מאת זבתי הזבח אם-שור
אם-שה ונתן לכהן הזרע
והלחיים והקבה: ודין. יהי דחוי
לכהניא מן עמא. מן נכסי נכסתא אם
תור אם אמר. ויתין לכהנא. דרעא
ולועא וקיבתא: ראשית דגנך
תירשך ויצהרך וראשית

גז צאנך תתן-לו: ריש עבורך חמרך ומשחך. וריש גזת ענך
תתין ליה: כי בו בחר יהוה אלהיך מכל-
שבטיך לעמד לשרת בשם-יהוה הוא ובניו כל-
הימים: ארי ביה. אתרעי. יי אלהך מכל שבטך. למקם לשמשא
בשמא דיי. הוא ובנוהי כל יומיא: ס (רביעי) וכי יבא הלוי

— רש"י —

מששים, שנאמר וששיתם האיפה מחקר
השערים (יחזקאל מ, יג) ששית האיפה, חצי
סאה. כשאתה נותן חצי סאה לבור, הרי
אחד מששים, שהבור שלשים סאין:
וראשית גז צאנך. כשאתה גוזז צאנך בכל
שנה תן ממנה ראשית לכהן. ולא פרש בה
שעור. ורבותינו נתנו בה שעור אחד
מששים. וכמה צאן חייבות בראשית הגז,
חמש רחלות, שנאמר (שמואל א' כב, יח) וחמש
צאן עשויות. רבי עקיבא אומר ראשית גז
שתיים, גז צאנך ארבע, תתן לו הרי חמש:
כ לעמד לשרת. מכאן שאין שרות אלא
מעומד: ו-י וכי יבא הלוי. יכול בכן לוי ודאי

חלקך (במדבר יח, כ): ג מאת העם. ולא מאת
הכהנים: אם שור אם שה. פרט לחיה:
הזרע. מן הפרק שלארכבה עד כף שליד
שקורין אשפלדיון [עצם השכם]: **והלחיים.**
עם הלשון. דורשי רשומות היו אומרים,
ורוע, תחת יד, שנאמר (במדבר כב, ז) ויקח
רמח בידו. לחיים, תחת תפלה, שנאמר
(סלי קו, ט) ויעמד פינחס ויפלל: **והקבה.** תחת
(במדי כב) האשה אל קבתה: **ז ראשית דגנך.**
זו תרומה, ולא פרש בה שעור, אבל רבותינו
נתנו בה שעור, עין יפה אחד מארבעים, עין
רעה אחד מששים, בינונית אחד מחמשים.
וסמכו על המקרא שלא לפחות מאחד

תפסיר רס"ג

מִן בַּעֲזָן מִחֲאֲלֹךְ אֱלֹתַי לְגַמִּיעַ
אֶל אֶסְרָאֵל. אֲלֹדִי הוּא מְקִים
בָּהָא. פְּלִידְכִל פִּי אִי וְקַת שֵׁא.
אֱלֹי אֱלִמוּצִיעַ אֲלֹדִי וְכִתְאָרָה
אֱלֹלָה: ז) וְיִכְדִּים בָּאִסִּם אֱלֹלָה
רַבָּה. כְּגַמִּיעַ אֲכִוְתָה
אֱלִילוּאֲנִיין. אֱלֹאֲקִפִּין תִּם בֵּין
יְדֵי אֱלֹלָה: ח) וְלִיקְתְּסֻמוֹ אֲנַצְבָּה
מִתְסַאֲוִיה. מָא כִּלָּא מָא
אֲתִבְתָּה אֱלֹאֲבָא מִן אֱלִנוּב:
ט) וְאֵעֵלִם אֲנִךְ דֹּאֲכִיל אֱלִי

מֵאֶחָד שְׁעָרֶיךָ מִכָּל־
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־הוּא גֵר שָׁם
וּבָא בְּכָל־אוֹת נַפְשׁוֹ אֶל־
הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה:
וְאֵרִי יֵיתִי לַיּוֹאֵה. מִחֲדָא מְקַרְוֹךְ מִכָּל
יִשְׂרָאֵל. דְּהוּא דֶּר תַּמָּן. וְיֵיתִי בְּכָל רְעוּת
נַפְשִׁיהָ. לְאַתְרָא דִּיתְרַעֵי יֵי: ז) וְשִׁרְתָּ
בְּשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵיו בְּכָל־

אֶחָיו הַלְוִיִּם הָעֹמְדִים שָׁם לִפְנֵי יְהוָה: וַיִּשְׁמִיעַ.
בְּשֵׁמָא דִּי אֱלֹהֵיהּ. בְּכָל אַחוּהֵי לַיּוֹאֵי. דְּמִשְׁמִשִּׁין תַּמָּן קָדָם יֵי:
ח) חֵלֶק כְּחֵלֶק יֹאכְלוּ לְבַד מִמִּכְרֵיו עַל־הָאֲבוֹת:
חֵלֶק כְּחֵלֶק יִכְלוּן. בָּר מַמְטְרָתָא דִּיתָה שְׁבִתָּא דִּכִּין אֲתִקִּינוּ
אֲבָהָתָא: ס) ❖ חֲמִידָא בְּסִפְרֵי תִיטוֹן ❖ ט) כִּי אֵתָה בָא אֶל־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא־תִלְמַד לַעֲשׂוֹת

— רס"י —

שְׁחֻלְקִין בְּעוֹרוֹת וּבְבִשְׁר שְׁעִירֵי חֲטָאוֹת.
יְכוּל אָף בְּדִבְרִים הַבָּאִים שְׁלֹא מִחֲמַת הֶרְגֵּל,
כְּגוֹן תְּמִידִין וּמוֹסָפֵי שְׁבִת וּנְדָרִים וּנְדָבוֹת.
תִּלְמוּד לֹאֲמַר לְבַד מִמִּכְרֵיו עַל הָאֲבוֹת, חוּץ
מִמָּה שְׁמִכְרוּ הָאֲבוֹת בִּימֵי דָוִד וּשְׁמוּאֵל,
שֶׁנִּקְבְּעוּ הַמִּשְׁמְרוֹת וּמִכְרוּ זֶה לָזֶה טוֹל אֶתְהָ
שְׁבִתָּךְ וְאֵנִי אֶטוֹל שְׁבִתִּי: ט) לֹא תִלְמַד
לַעֲשׂוֹת. אֲבָל אֶתְהָ לְמַד לְהִבִּין וּלְהוֹרוֹת,
כְּלֹמַר לְהִבִּין מַעֲשֵׂיהֶם כְּמָה הֵם מְקַלְקְלִים,

הַכְּתוּב מְדַבֵּר, תִּלְמוּד לֹאֲמַר וְשִׁרְתָּ, יֵצְאוּ
לְוִיִּם שְׂאִין רְאוּיִין לְשִׁרְוֹת: וּבָא בְּכָל אוֹת
נַפְשׁוֹ וְגַי וְשִׁרְתָּ. לְמַד עַל הַכֹּהֵן שֶׁבָּא
וּמִקְרִיב קָרְבָּנוֹת נִדְּבָתוֹ אוֹ חוּבָתוֹ וְאֶפְלוּ
בְּמִשְׁמֶר שְׂאִינוּ שְׁלוֹ. דְּכָר אַחֵר עוֹד לְמַד עַל
הַכֹּהֲנִים הַבָּאִים לְרָגֵל שְׁמִקְרִיבִין בְּמִשְׁמֶר
וְעוֹבְדִין בְּקָרְבָּנוֹת הַבָּאִים מִחֲמַת הֶרְגֵּל, כְּגוֹן
מוֹסָפֵי הֶרְגֵּל, וְאָף עַל פִּי שְׂאִין הַמִּשְׁמֶר
שְׁלֵהֶם: ח) חֵלֶק כְּחֵלֶק יֹאכְלוּ. מְלִמַּד

זוֹלָק הַדִּקְדּוּק: וְאֵשֶׁר הוּא גֵר שָׁם. הַקִּמָּץ רַחֲב וְצָרִיךְ לְהַעֲמִיד הַשׁוֹפֵר בְּגִימ"ל:
ה) לְבַד מִמִּכְרֵיו. תַּרְגוּם שֶׁלֵּנוּ כִּר מַמְטְרָתָא דִּיתָה שְׁבִתָּא כְּלֹמַר לְבַד מִמִּשְׁמֶר שְׁעִם הַשְּׁבִת
כְּלֹמַר שְׁחָלָה בַּשְּׁבִת. וּבְדִפּוּס גְּרִיס דְּאִיתִּיה בַּשְּׁבִתָּא:

תפסיר רס"ג

אלבד. אלדי אללה רבד.
מעטיד. פלא תתעלם אן תעמל.
כמכארה' אולאיד אללמם:
(י) ולא יוגד פים. מן ישעל
אבנה או אבנתה באלנאר.
וקאסם קאסומאת. ומתפאול
ומתטייר וסאחר: (יא) וראקי
רקאא. וסאל משעוד' או
עדאף. ומלתמס מן אלמותא:
(יב) לאן אללה יכרה כל מן יצנע
הדיה אלמכארה. ובגרידתהא.
הו קארצ'הם מן בין ידיד:

כְּתוּעַבַת הַגּוֹיִם הָהֵם: אֲרִי
אֶת עָלִיל לְאַרְעָא. דִּי אֱלֹהֵךְ יְהִיב לָךְ.
לֹא תִילַף לְמַעַבְדֵּךְ. כְּתוּעַבַת עַמְמִיָּא
הָאֲנוּן: לֹא-יִמְצֵא בְךָ
מַעַבִּיר בְּנוֹ-וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ
קִסִּים קִסְמִים מְעוֹנָן וּמִנְחָשׁ
וּמִכְשָׁף: לֹא יִשְׁתַּכַּח בְּךָ. מַעַבֵּר
בְּרִיָּה וּבִרְתִּיָּה בְּנוֹרָא. קִסִּים קִסְמִין. מְעוֹנָן
וּמִנְחָשׁ וְחֶרֶשׁ: וְחֹבֵר חֹבֵר

וְשֹׂאֵל אוֹב וַיִּדְעֹנִי וְדֹרֵשׁ אֶל-הַמֵּתִים: וְרֹטִין רֹטִין.
וְשֹׂאֵל בְּבִדִּין וּבִזְכוּרוֹ. וְתִבַּע מִן מִיתָא: כִּי-תוּעַבַת יְהוָה
כָּל-עֲשֵׂה אֱלֹה וּבְגִלָּל הַתוּעַבַת הָאֱלֹה יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ מוֹרִישׁ אוֹתָם מִפָּנֶיךָ: אֲרִי מְרַחֵק קָדָם יְיָ כָּל עֲבִיד
אֱלִין. וּבְדִיל תוּעִיבָתָא הָאֱלִין. יְיָ אֱלֹהֶךְ. מִתְרִיד יִתְהוֹן מִן קִדְמָךְ:

— רס"י —

צבי הפסיקו בדרה, מקלו נפל מידו: יא וחבר
חבר. שמצרף נחשים או עקרבים או שאר
חיות למקום אחד: ושאל אוב. זה מכשפות
ששמו פיתום ומדבר משחיו ומעלה את
המת בבית השחי שלו: וידעני. מכניס עצם
חיה ששמה ידוע, לתוך פיו, ומדבר העצם
על ידי מכשפות: ודרש אל המתים. כגון
המעלה בזכרותו והנשאל בגלגלת: יב כל
עשה אלה. עשה כל אלה לא נאמר אלא
כל עשה אלה, אפלו אחת מהן:

ולחורות לבניך לא תעשה כף וכף, שזה הוא
חק הגוים: י מעביר בנו ובתו באש. היא
עבודת המולך. עושה מדורות אש מכאן
ומכאן ומעבירו בין שתייהם: קסם קסמים.
איזהו קסם, האוחז את מקלו ואומר אם אלה
אם לא אלה. וכן הוא אומר, (כסע ד, יב) עמי
בעצו ישאל ומקלו יגיד לו: מעונן. רבי
עקיבא אומר אלו נותני עונות, שאומרים
עונה פלונית יפה להתחיל. וחכמים אומרים
אלו אוחזי העינים: מנחש. פתו נפלה מפיו.

וזלך הדקדוק: כְּתוּעַבַת הַגּוֹיִם הָהֵם. כן הוא בכל התיגאן הטפחא בתיבת הגוים היפך
הדפוסים:

תפסיר רס"ג

(ג) בל כן סאדגא ללה רבד:
 (ד) לאן הולאי אלמם. אלדי
 אנת וארת'הם. מן
 אלמתפאולין ואלקאסומין
 יסמעון. ואנת פלם יטלק לך
 אללה רבד מתיל דאלד:
 (טו) לכן אי נבי מן בינכם מן
 בעץ אכ'ותך מת'לי. ינצבה לך
 אללה רבד. מנה פאקבלו:
 (טז) כגמיע מא סאלת אללה
 רבד פי גבל חריב. פי יום

יג תמים תהיה עם יהוה
 אלהיך: שלים תהי. בדחלתא די
 אלהך: (חמישי) כי | הגוים
 האלה אשר אתה יורש
 אותם אל-מעננים ואל-
 קסמים ישמעו ואתה לא
 כן נתן לך יהוה אלהיך:

ארי עממ'א האלין. דאת ירית יתהון. מן

מעננ'א ומן קסמ'א שמעין. ואת. לא כן. יהב לך יי אלהך:
 טו נביא מקרבך מאחיד כמני יקים לך יהוה
 אלהיך אליו תשמעון: נביא מבינך מאחד פותי. יקים לך
 יי אלהך. מניה תקבלון: טז ככל אשר-שאלת מעם
 יהוה אלהיך בחרב ביום הקהל לאמר לא
 אסף לשמע את-קול יהוה אלהי ואת-האש
 הגדלה הזאת לא-אראה עוד ולא אמות:

— רש"י —

יג תמים תהיה עם ה' אלהיך. התנהלך. התנהלך
 עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר
 העתידות, אלא כל מה שיבא עליך קבל
 בתמימות ואז תהיה עמו ולחלקו: יד לא כן
 נתן לך ה' אלהיך. לשמוע אל מעוננים
 ואל קוסמים שחרי השרה שכנינה על
 הנביאים ואורים ותמים: טו מקרבך מאחיד
 כמני. כמו שאני מקרבך מאחיד יקים לך

זולק הדקדוק: יג תמים. אין התי"ו רבתי בכל התיגאן. ועיין בסוף המחברת שבריש התיגאן
 דלא מני לה בכלל אותיות גדולות וכ"כ א"ת דלא כמהרי"ב שנטה לדעת הדפוס בזה: טו לשמע
 את קול יי אלהי. תיבת לשמע בפשטא אחת בכל התיגאן והיא מלרע:

שמון דמור (יח) לא כן. צריך להפריד מעט ביניהם דלא לישתמע לכן. וכן חבירו בספר שמות פר' י' פס' יא.

תפסיר רס"ג

אלגון וקלת. לא אעיד אן
אסמע צות אללה רבי. ולא
ארא הד' אלנאר אלעצ'מה
ללא אמות: יז) פקאל אללה לי.
קד אחסנו פי גמיע מא קאלו:
יח) ואי נבי אנצבה להם. מן
בעץ' אכ'ותהם מת'לך. אלקנה
כלאמי. פיכ'אטבהם. בגמיע
מא אמרה בה: יט) ואי אנסאן
לם יקבל כלאמי. אלד'י
יאדי עני. פאני אטאלבה:
כ) ואי מתנבי. תווקח פתקוול
קולא עני. מא לם אמרה אן
יקולה. ומן יתנבא למעבודאת

כָּל דְּשִׂילָתָא. מִן קָדָם יי אֱלֹהִים
בְּחֹרֵב. בִּיּוֹמָא דִּקְהָלָא לְמִימַר. לֹא
אֹסִיף. לְמִשְׁמַע ית קל מִימָרָא דִּי אֱלֹהִים.
וַיֵּת אִישָׁתָא רַבָּתָא הָדָא. לֹא אַחֲזִי עוֹד
וְלֹא אַמּוֹת: יז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי
הִיטִיבוּ אֲשֶׁר דִּבַּרוּ: וַאֲמַר יי
לי. אַתְּ קִינוּ דְּמִלִּיל: יח נָבִיא
אֲקִים לָהֶם מִקְרָב אַחִיהֶם
כַּמּוֹד וְנָתַתִּי דְּבָרִי בְּפִיו
וְדִבֶּר אֲלֵיהֶם אֶת כָּל-אֲשֶׁר

אֶצְוֶנּוּ: נָבִיא אֲקִים לְהוֹן. מִגּוֹ אַחִיהוֹן
כּוֹתֵךְ. וְאֶתִּין פִּתְגָמִי נְבוֹאָתִי בְּפוּמִיָּה. וַיִּמְלִיל עֲמָהוֹן. ית כָּל
דְּאִפְקֻדְנִיָּה: יט וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא-יִשְׁמַע
אֶל-דְּבָרִי אֲשֶׁר יִדְבֹּר בְּשִׁמִּי אֲנֹכִי אֲדַרְשׁ
מֵעַמּוֹ: וִיְהִי. גּוֹבֵרָא דִּלָּא יִקְבִּיל לְפִתְגָמִי. דִּימְלִיל בְּשִׁמִּי. מִימָרִי
יִתְבַּע מִנִּיה: כ אַךְ הַנָּבִיא אֲשֶׁר יִזִּיד לְדִבֶּר דְּבָר
בְּשִׁמִּי אֶת אֲשֶׁר לֹא-צִוִּיתִיו לְדִבֹּר וְאֲשֶׁר יִדְבֹּר
בְּשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וּמֵת הַנָּבִיא הַהוּא:

— רס"י —

אדם, המתנבא מה שלא שמע ומה שלא
נאמר לו ונאמר לחברו, והמתנבא בשם
עבודה זרה. אבל הכובש את נבואתו
והעובר על דברי נביא והעובר על דברי
עצמו מיתתן בידי שמים. שנאמר אנכי

תחתיו וכן מנביא לנביא: כ אשר לא צויתיו
לדבר. אבל צויתיו לחברו: ואשר ידבר
בשם אלהים אחרים. אפלו כון את
ההלכה, לאסור את האסור ולהתיר את
המתיר: ומת. שלשה מיתתן בידי

תפסיר רס"ג

אכ"ר. פליקתל ד'אלד
אלמתנבי: כא) ואן קלת פי
נפסד. פיף נעלם אלקול. אלד'י
לם יקולה אללה: כב) פאנה מא
יקולה אלמתנבי ען אללה. ולא
יגוז ד'אלד אלקול ולא יגב. פהו
אלקול אלד'י לם יקולה אללה.
ואנמא קאלה אלמתנבי בקחה.
פלא תחד'רה: יט א) ואד'א
קטע אללה רבך אלמם.
אלד'י הו מעטיך בלד'הם.

ברם נביא. דירשע למללא פתגמא
בשמי. ית דלא פקידתיה למללא.
ודימליל. בשום טעות עממא. ויתקטיל
נביא ההוא: כא וכי תאמר
בלבבך איכה נדע את-
הדבר אשר לא-דברו
יהוה: וארי תימר בלבך. איכדין נדע
ית פתגמא. דלא מלליה יי: כב אשר
ידבר הנביא בשם יהוה

ולא-יהיה הדבר ולא יבא הוא הדבר אשר
לא-דברו יהוה בזדון דברו הנביא לא תגור
ממנו: דימליל נביא בשמא דיי. ולא יהי פתגמא ולא יתקים. הוא
פתגמא. דלא מלליה יי. ברשע מלליה נביא. לא תדחל מניה: ס
יט כי-יכרית יהוה אלהיך את-הגוים אשר
יהוה אלהיך נתן לך את-ארצם וירשתם

— רס"ג —

העתידות, הרי שבא ואמר עשו כף וכו' ומפי
הקדוש ברוך הוא אני אומר, כפר נצטוו
שאים בא להדיחך מאחת מכל המצות לא
תשמע לו, אלא אם כן ממחה הוא לך שהוא
צדיק גמור, כגון אליהו בחר הפרמל
שהקריב בבמה בשעת אסור הבמות כדי
לגדור את ישראל. הכל לפי צורך השעה
וסיג הפרצה, לכו נאמר אליו תשמעו:
לא תגור ממנו. לא תמנע עצמך מללמד
עליו חובה ולא תירא לעגש עליו:

אדר"ש מעמו (פסוק יט): כא וכי תאמר
בלבבך. עתידין אתם לומר, כשיבא חנניה
בן עזרי ומתנבא (ימייס כז, טז) הנה כלי בית
ה' מושבים מבבלה עתה מהרה, וירמיהו
עומד וצווח על העמודים ועל הים ועל יתר
הכלים שלא גלו עם יכניה, (סס כז, כג) בבבלה
יובאו עם גלות צדקיהו: כב אשר ידבר
הנביא. ויאמר דבר זה עתיד לבא עליכם,
ותראו שלא יבא, הוא הדבר אשר לא דברו
ה' ודרג אותו. ואם תאמר זו במתנבא על

תפסיר רס"ג

וַיֵּשְׁבֶת בְּעָרֵיהֶם וּבְבִתְיֵיהֶם:

ארי ישיצי. יי אלהך ית עממיא. דיי אלהך. יהיב לך ית ארעהון. ויתרתנון.

ותתיב בקרויהון ובביתיהון: **שְׁלוֹשׁ****עָרִים תַּבְדִּיל לָךְ בְּתוֹךְ****אֶרֶצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ****נָתַן לָךְ לְרִשְׁתָּהּ:** תלת קרוין

תפריש לך. בגו ארעך. דיי אלהך. יהיב

לך למירתה: **תִּכְיִן לָךְ הַדָּרֶךְ****וּשְׁלֹשָׁת אֶת־גְּבוּל אֶרֶצְךָ****אֲשֶׁר יִנְחִילְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה לְנוֹס שָׁמָּה****כָּל־רֹעֶת:** תתקין לך אורחא. ותתלית ית תחום ארעך. דיחסננדיי אלהך. ויהי. למערק לתמן כל קטול: **זֶה דְּבַר הָרֹעֶת****אֲשֶׁר־יָנוֹס שָׁמָּה וְחִי אֲשֶׁר יָכָה אֶת־רֵעֵהוּ****בְּבִלִי־דַעַת וְהוּא לֹא־שָׂנֵא לוֹ מִתְּמֹל שְׁלָשָׁם:**

ודין פתגם קטולא. דיערוק לתמן ויתקנים. דיקטול ית חבריה בלא

מדעיה. והוא. לא שני ליה מאתמלי ומדקמוהי: **וְאֲשֶׁר יָבֹא****אֶת־רֵעֵהוּ בַּיַּעַר לַחֲטֹב עֵצִים וְנִדְחָה יָדוֹ בַּגִּרְזָן**

פורת'תהם. וספנת פי קראהם
ומנאזלהם: (ב) אפרז לך תלאת'
קרא. פי וסט בלדך. אלדי
אללה רבך מעטיך לתחווה:
(ג) אצלח טרקחא. עלי תתלית
תכים ארעך. אלדי ינחלך
אללה רבך. תפון מעדה. ליהרב
אליהא כל קאתל: (ד) ויהיא
כ'בר אלקאתל. אלדי יהרב
אליהא פיתיא. מן קתל צאחבה
בלא מערפה. והו ג'יר שאני לה
מן אמס ומא קבלה: (ה) וד'אלך
כמן ידכל מע צאחבה אלי

— רס"י —

מפנה עד השניה. וכן משניה, לשלישית. וכן
מן השלישית, עד הגבול השני שלארץ
ישראל: כ'נדחה ידו. כשבא להפיל הגרזן
על העץ, ותרגמו ויתמריג ידיה, לשון

יש ג'תכין לך הדרך. מקלט מקלט היה
כתוב על פרשת דרכים: ושלשת את גבול
ארעך. שיהא מתחלת הגבול עד העיר
הראשונה שלעיר מקלט, בשעור מהלך שיש

תפסיר רס"ג

אלשערא ליקטע חטבא. פתמיל
ידיה באלחדיד ליקטע אלעוד.
או ינסל אלחדיד מן אלעוד.
פיציב צאחבה וימות. הו יחרב
אלי ואחדה מן הדיה אלקרא
פיתאי: (ו) פלא יכלב ולי אלדס
אלקאתל. מפא יחמא קלבה.
פילחקה. לפתרה אלטריק
פיקתלה. וליס עליה חכס
אלקתל. אד' ליס הו שאני לה
מן אמס ומא קבלה:
(ז) פלד'אלד אנא אמרד אליוס.
באן תפרז לך תלאת קרא:
(ח) ואן אוסע אללה רבד
תכ'מד. פמא קסס לאבאיך.
פאעטאד גמיע אלבלד אלד'י

לְכַרֶּת הָעֵץ וְנָשַׁל הַבְּרוֹזֹל
מִן־הָעֵץ וּמָצָא אֶת־רַעְהוּ
וּמֵת הוּא יָנוּס אֶל־אֶחַת
הָעָרִים־הָאֵלֶּה וְחָי: וְדִיעוֹל עִם
חֲבֵרִיהַּ בְּחוּרְשָׁא לְמַקֵּץ אָעִין. וְתַתְּמָרִיג
יָדֶיהָ בְּבְרוֹזָל לְמַקְצִיהַּ אָעֵא. וְיִשְׁתַּלִּיף
בְּרוֹזָל מִן אָעֵא. וְיִשְׁכַּח יֵת חֲבֵרִיהַּ וַיָּמוּת.
הוּא. יַעְרוֹק. לַחֲדָא מִן קְרוּיָא הָאֵלִין
וַיִּתְקַס: וּפֶן־יִרְדּוֹף גָּאֵל הַדָּם
אֶחָרֵי הָרֵצַח כִּי יַחֵם לִבּוֹ
וְהִשְׁיגוּ כִּי־יִרְבֶּה הַדָּרֹךְ
וְהִכְהוּ נַפֶּשׁ וְלוֹ אֵין

מִשְׁפָּט־מוֹת כִּי לֹא שָׁנָא הוּא לוֹ מִתְמוֹל
שְׁלֹשׁוֹם: דְּלִמָּא יִרְדּוֹף גָּאֵל דְּמָא בְּתַר קְטוּלָא. אָרִי יִיחַס לִבִּיהַּ.
וַיִּדְבַּקְנִיהַּ. אָרִי יִסְגִּי אוּרְחָא וַיִּקְטַלְנִיהַּ נַפֶּשׁ. וְלִיהַּ לִית חוּבַת דִּין
דְּקְטוּל. אָרִי. לֹא שָׁנִי הוּא. לִיהַּ מֵאֶתְמָלִי וּמִדְּקֻמוּהִי: וְעַל־כֵּן
אֲנֹכִי מְצֻנֵּךְ לֵאמֹר שְׁלֹשׁ עָרִים תִּבְדִּיל לָךְ: עַל
כֵּן. אָנָּא מִפְּקִיד לָךְ לְמִימַר. תִּלְתָּ קְרוּין תִּפְרִישׁ לָךְ:
וְאִם־יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־גְּבֻלְךָ פֶּאֶשֶׁר

— רס"י —

ונשמטה ידו להפיל מכת הגרון על העץ. כי
שטמו הבקר, תרגם יונתן (שמואל ב' ו, י) אָרִי
מרגוהי תוריא: ונשל הברזל מן העץ. יש
מרבתינו אומרים נשטם הברזל מקתו, ויש
זולק הרקדוק: ה אל אחת הערים האלה וחי. העי"ן מועמדת בגעיא בכל התיגאן:

תפסיר רס"ג

ועד באן יעטיה לאבאנד:
 ט) ודיאלד אדיא חפצית גמיע
 הד'ה אלשריעה. אלדי אנא
 אמרד בהא אליוס. ותעמל
 בהא. באן תחבב אללה רבד.
 ותסיר פי טרקה טול אלומאן.
 פוד לך ת'לאת' קרא. עלי
 הד'ה אלתי'לאת: י) ללא יספך
 דם ברי. פי בלדד. אלדי אללה
 רבד מעטיד נחלה. פוכון עליך
 דמה: יא) ואן כאן רגלא
 שאניא לצאחבה. פכמן לה

נִשְׁבַּע לְאֲבֹתֶיךָ וְנָתַן לְךָ
 אֶת כָּל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּבֶּר
 לָתֵת לְאֲבֹתֶיךָ: וְאִם יִפְתִּי. יי
 אֱלֹהֶךָ יֵת תַּחֲנוּמְךָ. כְּמֵא דִקְיִים לְאֲבֹהֶתְךָ.
 וַיִּתֵּן לְךָ יֵת כָּל אֶרֶעָא. דְּמַלִּיל לְמַתָּן
 לְאֲבֹהֶתְךָ: ט כִּי-תִשְׁמֹר אֶת-
 כָּל-הַמִּצְוָה הַזֹּאת לַעֲשׂוֹתָהּ
 אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצִוֶּה הַיּוֹם
 לְאַהֲבָהּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 וּלְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו כָּל-הַיָּמִים וַיִּסְפֹּךְ לְךָ עוֹד
 שְׁלֹשׁ עָרִים עַל הַשְּׁלֹשׁ הָאֱלֹהִים: אַרְי תטר ית כל
 תפקידתא הדא למעבדה. דאנא מפקיד לך יומא דין. למרחס. ית יי
 אלהך. ולמהך באורחן דתקנן קדמוהי כל יומיא. ותוסיף לך עוד תלת
 קרוין. על תלת אלין: י) ולא ישפך דם נקי בקרב
 ארעך אשר יהיה אלהיך נתן לך נחלה והיה
 עליך דמים: ולא ישתפך דם זכאי. בגו ארעך. דיי אלהך. יהיב
 לך אחסנא. ויהי עלך חובת דין דקטול: פ) וכי-יהיה איש
 שניא לרעהו וארב לו וקם עליו והכהו נפש

— רס"י —

נשבע לתת לך ארץ קיני וקנזי וקדמוני: לעתיד לבא: יא) וכי יהיה איש שניא
 ט) ויספך לך עוד שלש. הרי תשע. שלש לרעהו. על ידי שנאתו הוא בא לידי וארב
 שבעבר הירדן ושלש שבארץ כנען ושלש לו. מפאן אמרו עבר אדם על מצוה קלה
 וזלק הדקדוק: ולא ישפך דם נקי. צריך להעמיד בשופר שבת יבית דם להרחיב הקמץ כי
 הדל"ת בקמץ בכל התיגאן:

תפסיר רס"ג

וְקָאם עָלֶיהָ. חֲתִי צָרְבָה פְּמֵאָתָה.
וְהָרַב אֵלַי וְאַחֲדָה מִן הַדָּה
אֶלְקָרָא: (יב) פְּלִיבְעָתוּ שְׂיֹוד'
קָרִיתָהּ. וַיֹּאכִידוּהָ מִן תִּם.
וַיִּסְלְמוּהָ. אֵלַי וְלִי אֶלְדָם חֲתִי
יִקְתָּל: (יג) וְלֹא תִשְׁפֹּק עָלֶיהָ.
בֹּל אֲנִי קֹאֲתָלִי אֶלְבְּרִי.
מִן בֵּין אֵל אֶסְרָאִיל לְכִי
יִכְאֹר לָךְ: (יד) לֹא תִזְיִיג' תִּכִּים
צֹאחֲבָד. אֶלְדִּי תִכְמֵה
אֶלְאוּלִין. בְּנַחֲלָתְךָ אֶלְדִּי
תִנְחַלְהָ. פִי אֶלְבָּלְד. אֶלְדִּי
אֶלְלָה רַבָּךְ מַעֲסִיד לְתַחֲוֹהָ:

וּמַת וְנָס אֶל-אַחַת הָעָרִים

הָאֵל: וְאִרִי יְהִי גִבֹּר שְׁנֵי לְחִבְרִיהָ.
וַיִּכְמוֹן לִיה וַיָּקוּם עָלוּהָ. וַיִּקְטְלֵנִיהָ נֶפֶשׁ
וַיָּמוּתָהּ. וַיַּעְרוֹק. לְחֵדָא מִן קְרוּיָא הָאֵלִין:
וְשִׁלְחוּ זִקְנֵי עִירוֹ וּלְקַחוּ

אֹתוֹ מִשֵּׁם וְנִתְּנוּ אֹתוֹ בְּיַד

גֹּאֲלֵ הַדָּם וּמַת: וַיִּשְׁלַחוּן סָבִי

קִרְתִּיהָ. וַיִּדְבְּרוּן יִתִּיהָ מִתָּמָן. וַיִּמְסְרוּן
יִתִּיהָ. בְּיַד גֹּאֲלֵ דָמָא וַיָּמוּתָהּ:

וְלֹא-תָחוּס עֵינְךָ עָלָיו

וּבַעֲרַת דָּם-הַנָּקִי מִיִּשְׂרָאֵל וְטוֹב לָךְ: לֹא תָחוּס

עֵינְךָ עָלוּהָ. וְתַפְלִי אֲשַׁדִּי דָם זָכָאִי מִיִּשְׂרָאֵל וַיִּיטֹב לָךְ: ס

וְלֹא תִסֵּיג גְּבוּל רַעְךָ אֲשֶׁר

גְּבֻלֹךָ רַאשֵׁנִים בְּנַחֲלָתְךָ אֲשֶׁר תִּנְחַל בְּאֶרֶץ

אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְרִשְׁתָּהּ: לֹא תִשְׁנִי

תַּחֲוֵמָא דְחִבְרָךְ. דְּתַחֲיִמוֹ קֹדְמָאִי. בְּאַחֲסָנְתְךָ דְּתַחֲסִין. בְּאַרְעָא.

— רס"י —

סִימָן חֲלֻקַּת הַקֶּרֶקֶע לְאַחֹר לְתוֹף שְׂדֵה חִבְרוֹ
לְמַעַן הִרְחִיב אֶת שְׂלוֹ. וְהָלֹא כִּבְר נֶאֱמַר
(וַיִּקְרָא יט, יג) לֹא תִגְזֹל, מִה תִּלְמֹוד לֹאמֵר לֹא
תִסֵּיג, לְמֹד עַל הָעוֹקֵר תַּחֲוִים חִבְרוֹ שְׂעוּבֵר
בְּשָׁנֵי לְאוּיִן. יִכּוֹל אִף בְּחוּצָה לְאַרְץ, תִּלְמֹוד
לֹאמֵר בְּנַחֲלָתְךָ אֲשֶׁר תִּנְחַל וְגוֹ, בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל
עוֹבֵר בְּשָׁנֵי לְאוּיִן, בְּחוּצָה לְאַרְץ אֵינוֹ עוֹבֵר
אֶלָּא מִשׁוֹם לֹא תִגְזֹל:

סוּפוֹ לְעֹבוֹר עַל מַצֹּוה חֲמוּרָה. לְפִי שְׂעֵבֵר עַל
לֹא תִשְׁנֵא, סוּפוֹ לְבֹא לְיַדִּי שְׂפִיכַת דָּמִים.
לְכָךְ נֶאֱמַר כִּי יִהְיֶה אִישׁ שֹׁנֵא לְרַעְהוֹ וְגוֹ,
שְׁהִיָּה לוֹ לְכַתּוּב וְכִי יָקוּם אִישׁ וְאַרְבַּ לְרַעְהוֹ
וְהִכְהוֹ נֶפֶשׁ: יג לֹא תָחוּס עֵינְךָ. שְׂלֹא תֹאמַר
הִרְאִשׁוֹן כִּבְר נִהְרָג, לְמָה אֲנִי הוֹרֵגִים אֶת זֶה
וְנִמְצְאוּ שְׁנֵי יִשְׂרָאֵלִים הָרוּגִים: יד לֹא תִסֵּיג
גְּבוּל. לְשׁוֹן (יִשְׁעִיכ מֵ, יז) נִסְגוּ אַחֲוֹר, שְׂמַחֲוִיר

זוֹלֵק הַדְּקֻדּוֹק: «וְנָס אֶל אַחַת הָעָרִים הָאֵל. הַטְּפָחָא בְּתִיבַת הָעָרִים בְּכָל הַתִּיגָאן:

תפסיר רס"ג

טו) לא יקום שאהד ואחד עלי אנסאן. פי שי מן אלד'נוב ואלכ'טאנא. ואלגנאנא את אלד'י וגניאה. בל עלי קול שאהדין או ת'לאתה תקום אלמור: טז) ואן קאם שאהד צ'לם עלי אנסאן. ל'שתה עליה ב'מחאל: יז) פליקף אלד'גלאן. אלד'ין אלכ'צומה (י"ג: אלכ'כומה) להם בין ידי אללה. בין ידי אלמ'מה ואלחכאם. אלד'י ילו פי ד'אלד אלמאן:

דיי אלהד: יהיב לך למירתה: ס
לא-יקום עד אחד באיש
לכל-עון ולכל-חטאת
בכל-חטא אשר יחטא
על-פי | שני עדים או
על-פי שלשה-עדים יקום
דבר: לא יקום סהיד חד בגבר. לכל
עון ולכל חובין. בכל חטא דיחטי. על
מימר תרין סהדין. או. על מימר

תלתא סהדין יתקיים פתגמא: טז ב'יקום עד-חמס
באיש לענות בו סרה: ארי יקום סהיד שקר בגבר.
ל'אסהדא ביה סטיא: יז ועמדו שני-האנשים אשר-
להם הריב לפני יהוה לפני הכהנים והשפטים
אשר יהיו בימים ההם: ויקומו תרין גובריא. דילהון
דינא קדם יי. קדם כהנא ודינא. דיהון ב'יומיא האנון:

רס"ד

דבר שאינו שהוסר העד הזה מכל העדות
הזאת, כגון, שאמרו להם והלא עמנו הייתם
אותו היום במקום פלוני: יז ועמדו שני
האנשים. בעדים הכתוב מדבר, ולמד שאין
עדות בנשים, ולמד שצריכין להעיד עדותן
מעומד: אשר להם הריב. אלו בעלי הדין:
לפני ה'. יהי דומה להם כאלו עומדין לפני
המקום, שנאמר (תהלים פג, ב) בקרב אלהים
ישפט: אשר יהיו בימים ההם. יפתח בדורו
כשמואל בדורו, צריך אתה לנהוג בו כבוד:

טו עד אחד. זה בנה אב. כל עד שבתורה
שנים, אלא אם כן פרט לה בו אחד: לכל
עון ולכל חטאת. להיות חברו נענש על
עדותו, לא עונש גוף ולא עונש ממון, אבל
קם הוא לשבועה. אמר לחברו תן לי מנה
שהלויתני, אמר לו אין לה בידי כלום, ועד
אחד מעיד שיש לו, חייב להשבע לו: על פי
שני עדים. ולא שיקתבו עדותם באגרת
וישלחו לבית דין, ולא שיעמוד תרגמן בין
העדים ובין הדינים: טז לענות בו סרה.

תפסיר רס"ג

(יח) פלילת־מסו ד'אלך אל־חכם גיידא. פאן פאן אלשאהד שאהד זור. וקד שיהד בבאטל עלי אכ'יה: (יט) פאצנעו לה. מת'ל מא הם אן יצנע באכ'יה. ואנף אהל אלשר מן וסטד: (כ) ואלבאקיון יסמעון ויכ'אפון. ולא יעודו אן יצנעו. מת'ל הד'א אל'אמר אלדדי פי מא בינכם: (כא) ולא תשפק פי אל'אצאין. נפס בנפס. ודיה' עין בעין וסן בסן. ויד ביד ורגל ברגל:

יח וְדָרְשׁוּ הַשּׁוֹפְטִים הַיָּטֵב
וְהִנֵּה עַד-שֹׁקֵר הָעֵד שֹׁקֵר
עָנָה בְּאָחִיו: וַיִּתְּבֶעוּן דִּינָיָא יָאוֹת.
וְהָא סְהִיד שִׁקְרָא סְהִידָא, שִׁקְרָא אַסְהִיד
בְּאַחוּהִי: **יט וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כְּאִשֶּׁר**
זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו וּבַעֲרַת
הָרַע מִקֶּרְבָּךְ: וַתַּעֲבֹדוּן לִיָּהּ. כְּמָא
דְּחֹשִׁיב לְמַעַבְדַּ לְאַחוּהִי, וַתִּפְּלִי עֲבִיד
דְּבִישׁ מִבֵּינְךָ: **כ וְהִנֵּשְׂאָרִים**

יִשְׁמְעוּ וִירְאוּ וְלֹא-יִסְפוּ לַעֲשׂוֹת עוֹד כַּדָּבָר
הָרַע הַזֶּה בְּקֶרְבְּךָ: וּדְיִשְׁתְּאָרוּן יִשְׁמְעוּן וַיִּדְחִלוּן. וְלֹא יִסְפוּן
לְמַעַבְדַּ עוֹד. כְּפִתְגָמָא בִישָׂא, הָדִין בֵּינְךָ: **כא וְלֹא תַחֲוֹס**
עֵינְךָ נֶפֶשׁ בְּנֶפֶשׁ עֵין בְּעֵין שֵׁן בְּשֵׁן יָד בְּיָד
רֶגֶל בְּרֶגֶל: וְלֹא תַחֲוֹס עֵינְךָ. נֶפֶשׂא חֶלֶף נֶפֶשׂא. עֵינָא חֶלֶף
עֵינָא שְׁנָא חֶלֶף שְׁנָא, יָדָא חֶלֶף יָדָא רֶגֶלָא חֶלֶף רֶגֶלָא: **ס**

— רס"י —

ל'אחיו, כ'אשר ז'מם ל'עשות ל'אחיו, ו'לא כ'אשר ז'מם ל'עשות ל'אחותו. א'כל ב'כל ש'אר מיתות ה'שנה הכ'תוב א'שה ל'איש, ו'זוממי א'שה נ'הרגין כ'זוממי איש. כ'גון ש'העידוה ש'הרגה את הנפ'ש, ש'חללה את הש'בת, נ'הרגין כ'מיתתה. ש'לא מעט כ'אן א'חותו א'לא כ'מקום ש'יש ל'קים כ'הן ה'זמה כ'מיתת ה'בועל: כ'י'שמעו ו'יראו. כ'אן ש'צריכין ה'כר'וה, איש פ'לוני ופ'לוני נ'הרגין על ש'הוזמו כ'בית דין: כ'עין בעין. כ'מזון, ו'כן ש'ן כ'שן וגי:

יח וְדָרְשׁוּ הַשּׁוֹפְטִים הַיָּטֵב, על פי המזימין אותם, ש'בודקים ו'חוקרים את ה'באים ל'הזימם כ'דרישה ו'בחקירה: וְהִנֵּה עַד שֹׁקֵר, כ'ל מקום ש'נאמר עד, כ'שנים ה'כתוב מ'דבר: יט כְּאִשֶּׁר זָמַם, ו'לא כ'אשר ע'שה, כ'אן א'מר, ה'רגו אין נ'הרגין: לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו, מ'ה ת'למוד לומר ל'אחיו, ל'מד על ז'וממי כ'ת כ'הן נ'שואה ש'אין כ'שריפה, א'לא כ'מיתת ה'בועל ש'הוא כ'חנק, ש'נאמר (ויקרא כה, ט) ה'יא כ'אש ת'שרף, ה'יא ו'לא כ'בועלה, ל'כך נאמר כ'אן

תפסיר רס"ג

כ פִּי תֵצֵא לְמַלְחָמָה עַל-אִיבֶיךָ וּרְאִיתָ
סוֹס וָרֶכֶב עִם רַב מִמֶּךָ לֹא
תִירָא מֵהֶם כִּי-יְהוָה
אֵלֶיךָ עִמָּךְ הַמַּעֲלֶה
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: אֲרִי תַפּוֹק
לְאַגָּחָא קֶרְבָּא עַל בְּעָלֵי דְבִבְךָ. וְתַחֲזִי.
סוֹסוֹן וּרְתַבִּין עִם סָגִי מִנֶּךָ. לֹא תִדְחַל
מִנְהוֹן. אֲרִי יי אֵלֶיךָ מִימְרִיהָ בְּסַעֲדָךְ. דְּאַסְקָךְ מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:
ב וְהָיָה בְּקֶרְבְּכֶם אֶל-הַמַּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַבֶּהֱן
וְדִבֶּר אֶל-הָעָם: וְהָיָה בְּמִקְרַבְכוֹן לְאַגָּחָא קֶרְבָּא. וְיִתְקַרֵּב
כְּהֵנָּא וַיִּמְלִיל עִם עַמָּא: ג וְאָמַר אֵלֶיֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל
אַתֶּם קֶרְבִּים הַיּוֹם לְמַלְחָמָה עַל-אִיבֵיכֶם

כ א) וְאֵדִיא כִּרְגַת לְאַלְחָרַב
עָלֵי אַעֲדֵאִיד. פְּרֵאִית כִּי־לֹא
וּמֵרֵאֲכַבָּא קוֹם אַכְתִּיר מִנֶּךָ.
פִּלֵּא תִכְיָאֲפָדֶם. אֵן אֵלֵלָה רַבֶּךָ
מִעַד. אֵלְמִצְעֵדֶךָ מִן בְּלָד מִצְרַיִם:
ב) וְעַנֵּד תִּקְדָּמְכֶם אֵלֵי אֲלֹחֵיכֶם.
פְּלִיתְקִדְּמֶם אֵלְאֵמָאם וַיִּכְיָאֲטַב
אַלְקוֹם: ג) וַיְקוֹל לָהֶם אֲסִמְעוּ
יָא אֲסִרְאִיל. אֲנַתֶּם (י"נ: אֲנַתֶּם)
אַלְיוֹם מִתְקַדְּמִין לְאַלְחָרַב עָלֵי

— רס"י —

אָבֵל בְּעֵינֵי אִינוּ רַב: בְּקֶרְבְּכֶם אֶל
הַמַּלְחָמָה. סְמוּךְ לְצִאתְכֶם מִן הַסֶּפֶר מִגְּבוּל
אַרְצְכֶם: וְנִגַּשׁ הַבֶּהֱן. הַמְשׁוּחַ לְכָף. וְהוּא
הַנִּקְרָא מְשׁוּחַ מַלְחָמָה: וְדִבֶּר אֶל הָעָם.
בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ: ג שְׁמַע יִשְׂרָאֵל. אֶפְלוּ אֵין
בְּכֶם זְכוֹת אֵלֹא קִרְיַת שְׁמַע בְּלָבָד, כְּדֵאִי
אַתֶּם שׁוֹשִׁיעֵי אֶתְכֶם: עַל אִיבֵיכֶם. אֵין אֵלּוּ
אַחֵיכֶם, שְׂאָם תִּפְּלוּ בְּיָדָם אֵינֶם מִרְחָמִים
עֲלֵיכֶם, אֵין זֶה בְּמַלְחָמַת יְהוּדָה עִם יִשְׂרָאֵל,
שְׁנֵאֲמַר (דכ"י ז' כח, טו) וַיִּקְמוּ הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר
נִקְּבוּ בְּשֵׁמוֹת וַיַּחֲזִיקוּ בַשְּׁבִיָּה, וְכָל מַעֲרַמְיָהֶם

כ פִּי תֵצֵא לְמַלְחָמָה. סְמוּךְ הַכְּתוּב
יִצְיָאֵת מַלְחָמָה לְכָאן, לֹמֵר לָךְ, שְׂאֵין מְחַסֵּר
אַבְר יוֹצֵא לְמַלְחָמָה. דְּבִר אַחֵר לֹמֵר לָךְ, אִם
עֲשִׂיתָ מִשְׁפֹּט צֶדֶק אַתָּה מְבַטֵּחַ שְׂאָם תֵּצֵא
לְמַלְחָמָה אַתָּה נֹצֵחַ. וְכֵן דִּוֵּד הוּא אֹמֵר
(תהלים קיט, קכח) עֲשִׂיתִי מִשְׁפֹּט וְצֶדֶק בָּל
תַּנְיַחֲנִי לְעִשְׂקִי: עַל אִיבֶיךָ. יִהְיוּ בְּעֵינֶיךָ
כְּאוֹיְבִים, אֵל תִּרְחַם עֲלֵיהֶם כִּי לֹא יִרְחָמוּ
עֲלֶיךָ: סוֹס וָרֶכֶב. בְּעֵינֵי כָּלֶם כְּסוֹס אֶחָד, וְכֵן
הוּא אֹמֵר (שופטים טו, טז) וְהִכִּיתָ אֶת מִדְיָן בְּאִישׁ
אֶחָד. וְכֵן הוּא אֹמֵר (שמות טו, יט) כִּי בָּא סוֹס
פִּרְעֹה: עִם רַב מִמֶּךָ. בְּעֵינֶיךָ הוּא רַב,
זֶלֶק הַדְּקוּק: וְהָיָה בְּקֶרְבְּכֶם. בֵּא הַעִי"ן בְּקִמְצָא חֲטָף וְהַפ"א בְּקִמְצָא רַחֵב כְּמוֹ אִם הִיתָה
הַעִי"ן גְּרוּנִית (מַהר"ב):

תפסיר רס"ג

אעדאיקם. פלא תרקן קלויבכם.
לא תכיאפו ולא תחפזו.
ולא תרהבו מנהם: (ד) לאן
אללה רבכם. אלסאיר
נורה מעכם. ליחארב לכם
אעדאיקם ויגיתכם: (ה) תם
יכלמו אלערפא אלקום
קאילין. אי רגל בנא ביתא
גדידא ולם ידשנה. פלימין
וירגע אלי מנזלה. פלא יקתל
פי אלחרב. וידשנה רגל אכיר:

**אל-יִרְךָ לִבְבְּכֶם אֶל-
תִּירָאוֹ וְאֶל-תַּחְפּוּזוֹ וְאֶל-
תַּעֲרֻצוֹ מִפְּנֵיהֶם: וַיִּמַּר לְהוֹן
שָׁמַע יִשְׂרָאֵל. אֲתוֹן מִתְקַרְבִּין יוֹמָא דִּין.
לְאַגְחָא קִרְבָּא עַל בְּעָלֵי דְבִיכּוֹן. לָא
יִזְעֵ לְבָכּוֹן. לָא תִדְחִלוֹן וְלָא תִתְבַּעְתּוֹן.
וְלָא תִתְבְּרוֹן מִן קִדְמִיהוֹן: כִּי יִהְיֶה
אֱלֹהֵיכֶם הֶהָלֵךְ עִמָּכֶם
לְהִלָּחֵם לָכֶם עִם-אֹיְבֵיכֶם**

**לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם: אֲרִי יְיָ אֱלֹהֵכּוֹן. דַּמְדַּבֵּר קִדְמִיכּוֹן. לְאַגְחָא
לְכוֹן קִרְבִּי עִם בְּעָלֵי דְבִיכּוֹן לְמַפְרָק יְתָכוֹן: ה' וְדַבְּרוּ
הַשְּׁטָרִים אֶל-הָעָם לֵאמֹר מִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה
בֵּית-חָדָשׁ וְלֹא חָנָכוֹ יֵלֶךְ וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ
פֶּן-יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יִחְנַכֶּנּוּ: וַיִּמְלְלוֹן
סָרְכֵיָא עִם עָמָא לְמִימַר. מִן גּוּבְרָא. דְּבָנָא בֵּיתָא חֲדָתָא וְלֹא חֲנִכִּיָּה.**

— רס"י —

שעטת פרסות סוסיהם, וצווחין בקולם
ותוקעין בשופרות ומיני משמיעי קול:
**אל ירך לבבכם. מצהלת סוסים: אל
תיראו. מהגפת התריסין: ואל תחפזו.
מקול הקרנות: ואל תערצו. מקול הצווחה:
ד כי ה' אלהיכם וגו'. הם באים בנצחונם
שלבשר ודם ואתם באים בנצחונם שלמקום.
פלשתים באו בנצחונם שלגלית, מה היה
סופו, נפל ונפלו עמו: ההלך עמכם. זה
מחנה הארון: כ ולא חנכו. לא דר בו. חנוף
לשון התחלה: ואיש אחר יחנכנו. ודבר**

הלבישו מן השלל וילבשו וינעלו ויאכלום
וישקום ויטכום וינהלום בחמרים לכל כושל,
ויביאום ירחו עיר התמרים אצל אחיהם,
וישובו שמרון, אלא על אויביכם אתם
הולכים, לפיכך התחזקו למלחמה: **אל ירך
לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל
תערצו. ארבע אזהרות כנגד ארבעה דברים
שמלכי האמות עושים. מגיפים בתריסיהם
כדי להקישן זה לזה כדי להשמיע קול
שיחפזו אלו שכנגדם ויניסו, ורומסים
בסוסיהם ומצהילין אותם להשמיע קול**

תפסיר רס"ג

יֵהָךְ וַיְתוֹב לְבֵיתָהּ. דְּלָמָּא יִתְקַטִּיל
בְּקֶרְבָּא. וּגְבַר אַחֲרֵן יַחֲנֹכְנִיָּה:
וּמִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר נָטַע
כָּרֶם וְלֹא חָלְלוּ יָלְדָּי וַיֵּשֶׁב
לְבֵיתוֹ פֶּן־יָמוּת בַּמִּלְחָמָה
וְאִישׁ אַחֵר יַחֲלִלְנוּ: וּמִן
גּוֹבְרָא. דְּנֹצֵב כְּרָמָא וְלֹא אַחֲלִיָּה. יֵהָךְ
וַיְתוֹב לְבֵיתָהּ. דְּלָמָּא יִתְקַטִּיל בְּקֶרְבָּא.

(ו) וְאִי רָגַל גִּרְס כְּרָמָא וְלֹא
יִבְדִּילָהּ. פְּלִימְיָ וַיִּרְגַּע אֱלִי
מִנְזֻלָּה. כִּלְא יִקְתֵּל פִּי אֶלְחָרַב.
וַיְבְדִּילָהּ רָגַל אַכִּיר: (ז) וְאִי רָגַל
אִמְלִךְ בְּאִמְרָאָה וְלֹא יִזְפָּהָ.
פְּלִימְיָ וַיִּרְגַּע אֱלִי מִנְזֻלָּה. כִּלְא
יִקְתֵּל פִּי אֶלְחָרַב. וַיִּזְפָּהָ רָגַל
אַכִּיר: (ח) תִּם יִזִּיד אֶלְעֶרְפָּא פִּי
מִכְּאֻטְבָּהּ אֱלִקוּם. וַיִּקְוִלוּ. אִי
רָגַל כִּיאִיף וְרִקִּיק אֶלְקֶלַב.

וּגְבַר אַחֲרֵן יַחֲלִנִּיָּה: וּמִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר אָרַשׁ אִשָּׁה
וְלֹא לְקַחָהּ יָלְדָּי וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ פֶּן־יָמוּת
בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יִקְחָנָהּ: וּמִן גּוֹבְרָא. דְּאָרֶשׁ
אִתְתָּא וְלֹא נִסְבָּה. יֵהָךְ וַיְתוֹב לְבֵיתָהּ. דְּלָמָּא יִתְקַטִּיל בְּקֶרְבָּא. וּגְבַר
אַחֲרֵן יִסְבְּנִיָּה: וַיִּסְפּוּ הַשְּׂטָרִים לְדַבֵּר אֶל־הָעָם
וַאֲמָרוּ מִי־הָאִישׁ הַיֵּרָא וְרַךְ הַלֵּבב יָלְדָּי וַיֵּשֶׁב
לְבֵיתוֹ וְלֹא יִמָּס אֶת־לֵבב אֲחִיו כְּלָבְבוּ: וַיִּסְפּוּ
סָרְכִיָּא לְמַלְלָא עִם עֲמָא. וַיִּמְרוּן. מִן גּוֹבְרָא דְדַחִיל וְתַבִּיר לָבָא.

— רס"י —

וּשְׁלִישִׁי כְּהֵן מְדַבֵּר וְשׁוֹטֵר מִשְׁמִיעַ, וְזֶה שׁוֹטֵר
מְדַבֵּר וְשׁוֹטֵר מִשְׁמִיעַ: הַיֵּרָא וְרַךְ הַלֵּבב.
רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר כְּמִשְׁמִיעוֹ, שְׂאִינוּ יָכוֹל
לְעֲמוּד בְּקִשְׁרֵי הַמִּלְחָמָה וְלִרְאוֹת חֶרֶב
שְׁלוֹפָה. רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי אוֹמֵר הַיֵּרָא
מִעֲבִירוֹת שְׂבִידוֹ, וְלִפְנֵי תִלְתָּהּ לוֹ תוֹרָה
לְחֻזּוֹר עַל בֵּית וְכָרֶם וְאִשָּׁה לְכֶסֶת עַל
הַחֻזּוֹרִים בְּשִׁבְלֵי עֲבֻרוֹת שְׂבִידִם, שְׁלֹא יִבְיִנוּ
שָׂהִם בְּעֲלֵי עֲבָרָה, וְהִרְאָהוּ חֻזּוֹר אוֹמֵר שְׂמָא

שְׁלַעְגָמַת נֶפֶשׁ הוּא זֶה: וְלֹא חָלְלוּ. לֹא
פָּדְאוּ בְּשִׁנָּה הֶרְבִּיעִית, שְׁהַפִּירוֹת טַעוּנִין
לְאֶכְלָן בִּירוּשָׁלַיִם אוֹ לְחָלְלָן בְּדָמִים וְלֶאֱכֹל
הַדָּמִים בִּירוּשָׁלַיִם: פֶּן יָמוּת בַּמִּלְחָמָה.
יָשׁוּב פֶּן יָמוּת, שְׂאֵם לֹא יִשְׁמַע לְדַבְרֵי הַכְּהֵן
כְּדָאִי הוּא שְׂמִימוֹת: וַיִּסְפּוּ הַשְּׂטָרִים. לָמָּה
נֶאֱמַר כָּאֵן וַיִּסְפּוּ מוֹסִיפִין זֶה עַל דְּבָרֵי הַכְּהֵן,
שְׁהַכְּהֵן מְדַבֵּר וּמִשְׁמִיעַ מִן (פְּסוּק ג', ז') שְׁמַע
יִשְׂרָאֵל עַד לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶּם, וּמִי הָאִישׁ וְשְׁנֵי

זֶלֶק הַדְּקֻדּוֹק: וְאֲשֶׁר נָטַע כָּרֶם. תִּיבַת נָטַע בֹּא מִלְרַע שְׁלֹא כְּמִנְהֵג (מַהֲרִ"ב):

תפסיר רס"ג

פלימץ' וירגע אלי' מנזלה. ולא ירק קלוב אכ'ותה פקלבה: (ט) פענד פראג'הם מן מכ'אטבה' אלקום בד'אלד. פיוכלו בהם רויסא אלגיוש: (י) ואד'א תקדמת אלי' קריה לתחארהא. פנאדהא אוולא בסלאם: יא) פאן אגאבתד באלסלאם. ופתחת לד. פגמיע אלקום אלמוגודין פיהא. וכונו לד. ד'מה ויכ'דמונד: יב) ואן לס תסאלמד. בל תארבתד.

יְהִי ויִתּוֹב לְבֵיתָהּ. וְלֹא יִתְּבַר יֵת לְבֵא
דְּאֲחֻזָּהּ בְּלִפְיָהּ: ^ט וְהָיָה כְּכֹל
הַשְּׂטָרִים לְדִבְרֵי אֱלֹהִים
וּפְקֻדוֹ שְׂרֵי עֲבָאוֹת בְּרֹאשׁ
הָעָם: וְיִהְיֶה כִּד יִשְׁיָצוֹן סָרְכִיָּא לְמַלְלָא
עִם עֲמָא. וּמִנּוֹן רַבְּנֵי חִילָא בְּרִישׁ עֲמָא:
ס (שביעי) כִּי־תִקְרַב אֶל־
עִיר לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ וְקִרְאתָ
אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם: אֲרִי תִקְרַב

לְקִרְתָּא. לְאַגְחָא קִרְבָּא עֲלֶיהָ. וְתִקְרִי לָהּ מְלִין דְּשָׁלָם: ^{יא} וְהָיָה
אִם־שָׁלוֹם תַּעֲנֶנָּךְ וּפִתַּחְתָּ לָּךְ וְהָיָה כָּל־הָעָם
הַנִּמְצָא־בָּהּ יִהְיוּ לָךְ לְמַס וְעַבְדוּךָ: וְיִהְיֶה אִם שָׁלָם
תַּעֲנִינָךְ. וּתִפְתַּח לָךְ. וְיִהְיֶה כָּל עֲמָא דִּישְׁתַּכַּח בָּהּ. יִהּוֹן לָךְ מַסְקֵי מַסִּין
וַיִּפְלַחוּנָךְ: ^{יב} וְאִם־לֹא תִשְׁלִים עִמָּךְ וַעֲשִׂיתָה עִמָּךְ
מִלְחָמָה וְצִרְתָּ עָלֶיהָ: וְאִם לֹא תִשְׁלִים עִמָּךְ. וְתַעֲבִיד עִמָּךְ

— רס"י —

בְּנָה בֵּית אֹו נָטַע כָּרִם אֹו אֶרֶשׁ אֲשֶׁה: ^ט שְׂרֵי עֲבָאוֹת. שְׁמַעְמִידִין וְקַפִּין מִלְּפָנֶיהֶם
וּמִלְּאַחֲרֵיהֶם וְכַשִּׁילִין שְׁלִבְרֹזל בִּידֵיהֶם וְכָל
מִי שְׂרוּצָה לַחֲזוֹר הָרְשׁוֹת בִּידוֹ לְקַפֵּחַ אֶת
שׁוּקֵיו. וְקַפִּין בְּנֵי אָדָם עוֹמְדִים בְּקִצָּה
הַמַּעֲרָכָה לְזִקּוֹף אֶת הַנוֹפְלִים וּלְחַזְקָם
בְּדִבְרֵים שׁוּבוֹ אֶל הַמִּלְחָמָה וְלֹא תִּנּוּסוּ.
שְׁתַּחֲלֵת נְפִילָה נִיסָה: ^{יב} כִּי תִקְרַב אֶל עִיר.
בְּמִלְחָמָת הָרְשׁוֹת הַכְּתוּב מִדְּבַר, כְּמוֹ

שְׁמַפּוֹרֶשׁ בְּעִנְיָן (פסוק טו) כִּן תַּעֲשֶׂה לְכָל
הָעָרִים הָרְחֹקֹת וְגו': יא כָּל הָעָם הַנִּמְצָא
בָּהּ. אִפְלוֹ אֲתָה מוֹצֵא בָּהּ מִשְׁבַּעַה אֲמוֹת
שְׁנַצְטוּיָת לְהַחְרִימָם, אֲתָה רִשְׁאֵי לְקִימָם:
לְמַס וְעַבְדוּךָ. עַד שִׁיקְבְּלוּ עֲלֵיהֶם מַסִּים
וְשַׁעֲבוּד: יב וְאִם לֹא תִשְׁלִים עִמָּךְ וַעֲשִׂיתָה
עִמָּךְ מִלְחָמָה. הַכְּתוּב מִבְּשׂוֹרֶךְ שָׁאֵם לֹא
תִשְׁלִים עִמָּךְ סוּפָה לְהִלָּחֵם בָּךְ אִם תִּנְיָחָנָה
וְתִלָּךְ: וְצִרְתָּ עָלֶיהָ. אִף לְהַרְעִיבָהּ

תפסיר רס"ג

פחא צרהא: (ג) ויסלמהא אללה
 רבך פי ידך. פאקתל רגאלהא
 בחד אלסיף: (ד) ואמא אלנסא.
 ואלאטפאל ואלבהאים. וסאיר
 מא פי אלקריה. מן סלבהא
 פאג'מה לך. וכל סלב
 אעדאנאך. אלדי רזקך אללה
 רבך: (טו) כדאך אצנע
 באלקרא. אלבעידה מנך גדא.
 אלתי לים הי מן קרא הולאי
 אלמם: (טז) ואמא מן קרא
 הולאי אלמם. אלדי אללה
 רבך מעטיך נחלה. פלא תבקי
 מנהם נסמה: (יז) כל אתלפהם
 אתלאפא. אלחתין ואלאמורין

קרב. ותצור עליה: ^ג ונתנה יהוה
 אליהך בידך והפית
 את כל זכורה לפי חרב:
 וימסרנה. ^ד ואלהך בידך. ותמחי ית
 כל זכורה לפתגם דחרב: ^ה רק
 הנשים והטף והבהמה וכל
 אשר יהיה בעיר כל
 שללה תבז לך ואכלת
 את שלל איביך אשר נתן
 יהוה אליהך לך: לחוד נשיא.
 וטפלא ובעירא. וכל דיהי בקרתא. כל עדאה תבז לך. ותיכול ית עדי
 סנאך. דיהב. ^ו ואלהך לך: ^ז כן תעשה לכל הערים
 הרחוקות ממך מאד אשר לא מערי הגוים
 האלה הנה: כן תעביד לכל קרויא. דרחיקין מנך לחדא. דלא
 מקרוי עממיא האלין אנין: ^ח רק מערי העמים האלה
 אשר יהוה אליהך נתן לך נחלה לא תחיה
 כל נשמה: לחוד. מקרוי עממיא האלין. דיי אלהך. יהיב לך
 אחסנא. לא תקיים כל נשמה: ^ט כי תחרם תחרימם
 חתתי והאמרי הכנעני והפרזי החוי והיבوسی

— רס"י —

ולחצמיאה ולחמיתה מיתת תחלואים: האמור בענין. סוף שד' ונתנה בידך:
 יג ונתנה ה' אליהך בידך. אם עשית כל יד והטף. אף טף שלזכרים. ומה אני מקיים

תפסיר רס"ג

אלכנעאניין ואלפרזיין.
 ואלחויין ואליוסין. כמא
 אמרד אללה רבד: יח) לזי לא
 יעלמוכם אן תצנעו כגמיע
 מכארתהם. אלד"י צנעוהא
 למעבודאתהם. פתכ"טו ללה
 רבפם: יט) ואד"א חאצרת קריה
 אי"אם כתיירה לתחארהא
 לתפתחהא. פלא תפסד שגרהא
 באן תחרד עליה אלחדיד. אד"
 מנה תאכל. פלא תקטעה צ"נא
 מנד אן שגר אלצחרא
 כאלאנסאן. אלד"י קד אכ"תפא
 מן בין ידיד פי אלחצאר:

כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
 אֲרִי גִמְרָא תַּגְמְרִנוּן. חתאי ואמוראי
 וכןענאי ופרזאי. חואי ויבוסאי. כמא
 דפקדן יי אלהך: יח) לַמַּעַן אֲשֶׁר
 לֹא-יִלְמְדוּ אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת
 כָּכָל תּוֹעֲבֹתֶם אֲשֶׁר עָשׂוּ
 לֵאלֹהֵיהֶם וַחֲטֹאתֶם לַיהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם: בְּדִיל. דלא ילפון יתכון
 לַמַּעֲבָד. ככל תועיבתהון. דעבדין
 לטעותהון. ותחובון קדם יי אלהכון: ס

כִּי-תַצּוֹר אֶל-עִיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ
לְתַפְשָׁהּ לֹא-תִשְׁחִית אֶת-עֵצָהּ לְנֹדַח עָלֶיהָ
גִּרְזֵן כִּי מִמֶּנּוּ תֹאכַל וְאֵתוּ לֹא תִכְרֹת כִּי
הָאָדָם עַץ הַשָּׁדָה לֵבָא מִפְּנֶיךָ בַּמִּצּוֹר: אֲרִי תַצּוֹר
 על קרתא יומין סגיאין לאגחא קרבא עליה למכבשה. לא תחביל
 ית אילנה לארמא עלוהי ברזלא. ארי מניה תיכול. ויתיה לא תקוץ.
 ארי לא כאנשא אילן חקלא. למיעל מן קדמד בצירא:

— רס"י —

(פסוק יג) וְהָכִיתָ אֶת כָּל זְכוּרָהּ בַּגְּדוּלִים: שלשה ימים. וכן הוא אומר (שמואל ז' א, 6)
 וישב דוד בצקלג ימים שנים, ובמלחמת
 הרשות הכתוב מדבר: **כִּי הָאָדָם עַץ**
הַשָּׁדָה. הרי כי משמש בלשון דלמא. שמה
 האדם עץ השדה להכנס בתוך המצור
 מפניך להתיסר ביסורי רעב וצמא כאנשי
 העיר, למה תשחיתנו:
 יי כאשר צוה. לרבות את הגרנשי: יח) לַמַּעַן
 אֲשֶׁר לֹא יִלְמְדוּ. הא אם עשו תשובה
 ומתגירים, אתה רשאי לקבלם: יט) יָמִים.
 שנים: **רַבִּים.** שלשה. מכאן אמרו אין צרין
 על עירות שלזכרים פחות משלשה ימים
 קודם לשבת. ולמד שפותח בשלום שנים או

תפסיר רס"ג

(כ) לכן אי שגר עלמותה. אנה לים במטעם. פאפסדיה ואקטעה. ואבן אלאה אלחצאר. עלי אייה קריה חארבתד. אלי אן תהדהא: כא (א) ואן וגד קתיל. פי אלבלד אלדי אללה רבד. מעטיד לתחונה. מטרות פי אלצחרא. למ יערף מן קתלה: (ב) פליכ'רג בעץ' שיוכד וחכאמך. ומסחון אלי אלקרא. אלדין תואלי אלקתיל: (ג) פאיה קריה כאנת אללקרב אליה. פליאכ'ד אהלהא עגלה מן אלבקר. מא למ תפלה ולא

כֹּרֶךְ עֵץ אֲשֶׁר-תִּדְעַ כִּי
לֹא-עֵץ מֵאֲכָל הוּא אֹתוֹ
תִּשְׁחִית וְכָרְתָּ וּבְנִית מִצֹּר
עַל הָעֵיר אֲשֶׁר-הוּא עֹשֶׂה
עִמָּךְ מִלְחָמָה עַד רִדְתָּהּ:
לְחוּד אֵילָן דָּתְדַע. אֲרִי לֹא אֵילָן דְּמִיכָל
הוּא. יְתִיָּה תַחֲבִיל וְתִקּוּץ. וְתִבְנִי
בְּרִקּוּמִין. עַל קִרְתָּא דְּהִיא עֲבָדָא עִמָּךְ.
קָרַב עַד דְּתַכְבֵּשֶׁה: פ כֹּא
כִּי-יִמְצָא חֵלֶל בְּאִדְמָה
אֲשֶׁר יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ

לְרִשְׁתָּהּ נֶפֶל בְּשָׂדֶה לֹא נֹדַע מִי הִכָּהוּ: אֲרִי
יִשְׁתַּבַּח קְטִילָא. בְּאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶךָ. יִהְיֶה לְךָ לְמִירְתָּה. רְמִי בְּחַקְלָא.
לֹא יָדִיעַ מִן קְטִילָה: ב וַיֵּצְאוּ זִקְנֵיךָ וְשֹׁפְטֶיךָ וּמִדְּדוּ
אֶל-הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבַת הַחֵלֶל: וַיִּפְקֹן סָבִיב וּדְיָנָד.
וַיִּמְשְׁחוּן לְקִרְוֵיָא. דְּבִסְחָרְנוֹת קְטִילָא: ג וְהָיָה הָעֵיר הַקְּרֹבָה
אֶל-הַחֵלֶל וּלְקַחוּ זִקְנֵי הָעֵיר הַהוּא עֲגֹלַת בָּקָר
אֲשֶׁר לֹא-עֲבָד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא-מִשְׁכָּה בָּעֵל: וְתִהְיֶה
קִרְתָּא. דְּקָרִיבָא לְקְטִילָא. וַיִּסְבּוּן. סְבִי קִרְתָּא הַהִיא עֲגֹלַת תּוֹרִין.

— רש"י —

כ עד רדתה. לשון רדוי, שתהא כפופה לך: סנהדרי גדולה: ומדדו. ממקום שהחלל
כא ב ויצאו זקניך. מיהדים שבזקניך, אלו שוכב: אל הערים אשר סביבת החלל.
וזלק הדקדוק: ומדדו. השוא נע בעבור הרחבת הקמץ:

תפסיר רס"ג

תמיד אלניר: ד) ויחדרונהא
 אלי ואד צעב. מא לם יפלה
 ולא יזרע. ויקפיהא פיה: ה) ת'ם
 יתקדם בעץ' אלאימה בני לוי.
 לאן אללה רבך אכ'תארהם.
 ליכ'דמוה ויבארכו באסמה.
 ועלי קוליהם יפצל כל כ'צומה
 וכל בלא: ו) פאדיא ג'סל גמיע
 שיוך' תלך אלקרניה אלקרניה
 מן אלקתיל אידיהם. עלי
 אלעגלה אלמקפאה פי אלואד:
 ז) ויבתדו ויקולו. אידינא לם
 תספך הד'א אלהם. ועיוננא לם

דלא אתפלח בה. דלא נגדת בניר:
 וְהוֹרְדוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא
 אֶת־הָעֵגְלָה אֶל־נַחַל אֵיתָן
 אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹד בּוֹ וְלֹא יִזְרַע
 וְעֲרְפוּ־שָׁם אֶת־הָעֵגְלָה

בנחל: ויחתון. סבי קרתא ההיא ית
 עגלתא לנחל ביר. דלא אתפלח ביה
 ולא יזרע. ויקפון תמן ית עגלתא
 בנחלא: ונגשו הפהנים בני
 לוי כי בם בחר יהוה

אֶל־הַיָּד לְשִׁרְתּוֹ וּלְבִרְךְ בָּשִׁם יְהוָה וְעַל־פִּיהֶם
 יִהְיֶה כָּל־רִיב וְכָל־נִגְעַ: וַיִּתְקַרְבוּן כָּהֲנֵי בְנֵי לֵוִי. אָרִי
 בַּהוֹן. אַתְרַעִי. יי אלהך לשמשותיה. ולברכא בשמא דיי. ועל מימרהון
 יהי כל דין וכל מכתש סגירו: וְכָל זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא
 הִקְרִבִים אֶל הַחֹלֶל יִרְחֲצוּ אֶת־יְדֵיהֶם עַל־
 הָעֵגְלָה הָעֲרוּפָה בַּנַּחַל: וְכָל סָבִי קֶרְתָּא הַהִיא. דְּקָרִיבִין
 לְקַטִּילָא. יסחון ית ידיהון. על עגלתא דנקיפא בנחלא: **מפטייר**
 וְעָנוּ וַאֲמָרוּ יְדֵינוּ לֹא (כ' שפכה) שִׁפְכוּ אֶת־הַדָּם

— רש"י —

לכל צד לידע איזו קרובה: ז אל נחל איתן.
 קשה, שלא נעבד: וערפו. קוצץ ערפה
 בקופיץ. אמר הקדוש ברוך הוא תבא עגלה
 בת שנתה שלא עשתה פרות ותערף במקום

שאינו עושה פרות, לכפר על הריגתו שלזה
 שלא הניחיהו לעשות פרות: וידינו לא
 שפכה. וכי עלתה על לב שזקני בית דין
 שופכי דמים הם, אלא לא ראינוהו ופטרנוהו

תפסיר רס"ג

תרא ד'אלך: ח) ת'נוהם וקאלו.
אללהם אג'פר לקומך אל
אסראיל אלד'י פככתדם. ולא
תדע עליהם עקובה' תואני פי
דם ברי. פיג'פר להם מא תואנו
פי ד'אלך אלדם: ט) ואנת.
פאנף קאתל אלברי מן בינכם.
אד' תצנע אלמסתקים ענד
אללה:

הִזָּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ: וְיִתְּבוֹן
וַיִּמְרוּן. יִדְנָא. לֹא אֲשָׁדָא יֵת דְּמָא הָדִין.
וְעֵינָנָא לֹא חֲזָא: ה) כִּפֹּר לְעַמְּךָ
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-פָּדִיתָ יְהוָה
וְאֶל-תִּתֵּן דָּם נָקִי בְּקֶרֶב
עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְנִכְפַּר לָהֶם

הָדָם: כִּהְנִיָּא יִמְרוּן, כִּפֹּר לְעַמְּךָ
יִשְׂרָאֵל דְּפִרְקָתָא יי. וְלֹא תִתֵּן חֹבֶת דָּם זָפֵאי. בְּגוֹ עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל.
וְיִתְּכַפֵּר לָהוֹן עַל דְּמָא: ט) וְאַתָּה תִּבְעֵר הָדָם הַנָּקִי
מִקֶּרְבְּךָ כִּי-תַעֲשֶׂה הַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי יְהוָה: וְאַתָּה תִּפְּלִי.

אֲשָׁדִי דָם זָפֵאי מִבִּינְךָ. אֲרִי תַעֲבִיד דְּכָשֵׁר קָדָם יי: ס ס ס

ס ס ס פיסוקים סימן עבדיהו

— רש"י —

בלא מזונות ובלא לזיה. והכהנים אומרים העון: ט) ואתה תבער. מגיד שאם נמצא
כפר לעמך ישראל: ח) ונכפר להם הדם. ההורג אחר שנתערפה העגלה הרי זה יתרג.
הכתוב מבשרם שמשעשו בן, יכפר להם והוא הישר בעיני ה':

חסלת פרשת שופטים

זולק הדקדוק: ח) ונכפר להם הדם. דגש הכ"ף לחסרון תי"ו התפעל והנה הוא מורכב משני
טורים מנפעל והתפעל והוא פועל עבר והוי"ו מהפכו לעתיד (מהרי"ב):

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

ברוך אתה יהוה אללהינו מלך העולם. אשר בחר, בנביאים טובים. ורצה
בדבריהם, הנאמרים באמת. ברוך אתה יהוה. הבוחר בתורה,
במשה עבדו, וב ישראל עמו. ובנביאי, האמת והצדק: (אמן)

הפטרות דשפטים ושפטים

בישעיה סימן נ"א

אֲנֹכִי אֲנֹכִי הוּא מִנְחַמְכֶם מִי־אֶת וְתִירָאִי מֵאֲנוּשׁ
יָמוֹת וּמִבֶּן־אָדָם חָצִיר יִנְתָּן: אָנָּה אָנָּה. הוּא,
מִנְחַמְכוֹן. מִמֶּן אֶתוֹן דְּחִלִין, מֵאֲנוּשָׁא דְמֵאִית, וּמִבֶּר אָנוּשָׁא, דְּכַעֲסָבָא
חֲשִׁיב: **וְתִשְׁכַּח יְהוָה עֲשֹׂךְ נוֹטָה שָׁמַיִם וְיִסַּד אָרֶץ**
וְתִפְחַד תַּמִּיד כָּל־הַיּוֹם מִפְּנֵי חֲמַת הַמַּצִּיק כַּאֲשֶׁר בּוֹנֵן
לְהַשְׁחִית וְאֵיה חֲמַת הַמַּצִּיק: וְאֶתְנַשִּׁיתָא, פִּלְחָנָא דִּי דְעִבְדָּךְ.
דְּתֵלָא שְׁמַיָּא, וְשִׁכְלִיל אֶרֶעָא. וְדִחִילְתָּא תְּדִירָא, כָּל יוֹמָא. מִן קָדָם,
חֲמַת מְעִיקָא. כְּמָא דְמֵתִקְנִין, לְחַבְלָא. וּכְעֵן אֵן הִיא, חֲמַת מְעִיקָא:
מִהָרָ צֵעָה לְהַפְתֵּחַ וְלֹא־יָמוֹת לִשְׁחַת וְלֹא יַחֲסֹר
לַחֲמוֹ: מוֹחֵי פֶרְעֹנִי, לְאֶתְגָּלָא. וְלֹא יָמוֹתוֹן צְדִיקָא, לְחַבְלָא. וְלֹא
יַחֲסֹרוֹן, מְזוֹנִיהוֹן: וְאֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ רֹגֵעַ הֵם וַיִּהְיוּ גְלוֹי
יְהוָה עֲבָאוֹת שְׁמוֹ: וְאָנָּה, יְיָ אֱלֹהֶךְ. דְּנֻיף בִּימָא. וְהֵמֶן, גְּלוּהִי: יְיָ
עֲבָאוֹת, שְׁמִיה: וְאֲשִׁים דְּבָרִי בְּפִיךָ וּבְצֵל יָדִי בְּסִיתִיךָ
לְנֹטַע שָׁמַיִם וְלִיסַד אָרֶץ וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן עַמִּי־אַתָּה: וְשׁוֹיִתִּי
פִּתְגָמִי נְבוֹאָתִי, בְּפִמְךָ. וּבִטְלַל גְּבוּרָתִי, אֲגִינִית עֲלֶיךָ. לְקִימָא עֲמָא
דְּאֲמִיר עֲלִיהוֹן, יִסְגּוֹן בְּכוּכְבֵּי שְׁמַיָּא. וְלִשְׁכַּלְלָא כְּנִשְׁתָּא דְּאֲמִיר עֲלִיהוֹן,
יִסְגּוֹן כְּעַפְרָא דְּאֶרֶעָא, וְלִמִּימַר לְדִדְרִין בְּצִיּוֹן, עַמִּי אֶתוֹן: הִתְעוֹרְרִי
הִתְעוֹרְרִי קוֹמִי יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר שְׁתִּית מִיַּד יְהוָה אֶת־כּוֹס
חֲמָתוֹ אֶת־קִבְעַת כּוֹס הַתְּרַעְלָה שְׁתִּית מְצִית: אֶתְרַבָּא
אֶתְרַבָּא. קוֹמִי, יְרוּשָׁלַם. דְּקִבִּילַת. מִן קָדָם יְיָ, יֵת כָּסָא דְּחֲמַתִּיה. יֵת
פִּיִּלִי. כָּסָא דְּלוּטָא, שְׁתִּית, אַעֲרִית: אֵין מְנַהֵל לָהּ מִכָּל־בָּנִים
יִלְדָה וְאֵין מַחְזִיק בִּידָה מִכָּל־בָּנִים גְּדֻלָּה: לִית דְּמִנְחִים, לָהּ.
מִכָּל בָּנִין, דִּילִידַת. וְלִית דְּמֵתִקִּי, בִּידָה, מִכָּל בָּנִין, דְּרַבִּיאת:

ח שְׁתֵּים הִנֵּה קִרְאתֶיךָ מִי יָנוּד לְךָ הַשֹּׁד וְהַשֹּׁבֵר וְהָרֵעַב
 וְהַחֲרֵב מִי אֲנַחֲמֶךָ: תִּרְתִּין עֲקֹן אֶתְּאָה עֲלֶיךָ יְרֻשָׁלַם, לֹא יִכִּילַת
 לְמַקָּם. כֹּד אַרְבַּע, יִיתֵן עֲלֶיךָ. בָּזָא וְתִבְרָא, וְכַפְנָא וְחֲרַבָּא לִית
 דִּינְחֻמְנִיד, אֱלֹהִין אָנָּא: ט בָּנִיד עֲלֶפּו שְׂכָבוּ בְּרֹאשׁ כָּל-חֻצוֹת
 פְּתוּא מִכְמַר הַמְּלָאִים חֲמַת-יְהוָה גְּעַרְתָּ אֱלֹהִיד: בְּנָךְ,
 יְהוֹן מְטָרְפִין. רִמֵּן בְּרִישׁ כָּל שׁוּקִיָּא, בְּמִזְרְקֵי מְצִדֹן. מְלֵן חֲמַתָּא, מִן קָדָם
 יי. מְזוּפִיתָא, מִן קָדָם אֱלֹהִיד: י לָכֵן שְׁמַעִי-נָא זֹאת עֲנִיה
 וּשְׁכַרְתָּ וְלֹא מִיִּין: בְּכִין. שְׁמַעִי כְּעֵן דָּא, מְטַלְטְלָתָא, דְּרוּיָא מִן
 עֲקָא, וְלֹא מִן חֲמַר: יא כֹּה-אָמַר אֲדֹנֶיךָ יְהוָה וְאֱלֹהֶיךָ יָרִיב
 עִמּוֹ הִנֵּה לִקְחָתִי מִיָּדְךָ אֶת-כּוֹס הַתִּרְעָלָה אֶת-קִבְעַת
 כּוֹס חֲמָתִי לֹא-תוֹסִיפִי לִשְׁתוֹתָהּ עוֹד: כִּדְנֵן אָמַר, רַבּוֹנִיד יי.
 וְאֱלֹהִיד, דַּעֲתִיד לְמַעַבְדַּ פְּרַעְנוֹת דִּין עֲמִיה. הָא קַבִּילִית. מִן יָדִיד, יֵת
 בָּסָא דְלוּטָא. יֵת פִּילִי, בָּסָא דְחֲמַתִּי. לֹא תִיסְפִין לְמִשְׁתַּהִי, עוֹד:
 יב וּשְׁמַתִּיהָ בִיד-מוֹגִידָא אֲשֶׁר-אָמְרוּ לְנַפְשָׁךְ שְׁחִי וְנַעֲבָרָה
 וְתִשְׁמִי כְּאֶרֶץ גִּוּף וּכְחוּץ לַעֲבָרִים: וְאַמְסִרְנָהּ, בִּיד דְּהוּ מוֹנֵן
 לִיד. דְּהוּ אָמְרִין לְנַפְשִׁיד, אֲמַאיכִי וְנַעֲדִי. וְאַמַּאיכַת בְּאַרְעָא, יִקְרִיד.
 וְהוּת בְּשׁוּק, לַעֲדֹן: יג עוֹרֵי עוֹרֵי לְבָשִׁי עֲזָךְ צִיּוֹן לְבָשִׁי א בְּגָדֵי
 תַּפְּאֲרֶתְךָ יְרוּשָׁלַם עִיר הַקֹּדֶשׁ כִּי לֹא יוֹסִיף יְבֹא-בָךְ עוֹד
 עָרֵל וְטָמֵא: אֲתַגְּלָא אֲתַגְּלָא. לְבָשִׁי תִקְפִּיד, צִיּוֹן. לְבָשִׁי, לְבוּשִׁי
 תִּשְׁבַּחְתִּיד. יְרֻשָׁלַם, קִרְתָּא דְקֹדְשָׁא. אֲרִי לֹא יִיסְפוֹן: דִּיעֲדוֹן בִּיד עוֹד,
 עֲרֵלִין וּמִסְאָבִין: יד הִתְנַעַרִי מֵעַפְרֵי קוּמִי שְׁבִי יְרוּשָׁלַם
 (כ' הַתְּפִתָּחוּ) הִתְּפַתְּחִי מוֹסְרֵי צוּאֲרֶךְ שְׁבִיָּה בַת-צִיּוֹן: אֲתַנְפְּצִי
 מֵעַפְרָא. קוּמִי תִיבִי עַל פְּרִסֵי יִקְרִיד, יְרֻשָׁלַם. אֲתַפְּסִקוּ, חֲנָקִי צוּרִיכוֹן.
 שְׁבוּיִי, בְּנִשְׁתָּא דְצִיּוֹן: טו כִּי-כֹה אָמַר יְהוָה חֲנַם נִמְכַּרְתָּם

זֶלֶק הַדְּקִדּוּק: יז יְרוּשָׁלַם. בַּפְּשֻׁטָא אַחַת. (בְּכָל סֵת"י), וְהִיא מְלֻרַע: יח קוּמִי שְׁבִי. הַשִּׁי"ן דְּגִשׁ
 בַּתָּאג מְדוּקְדָק, וְכֵן בִּירוּשָׁלַמִּיִּים. וּבַתָּאג אַחַר אֵין דְּגִשׁ, וְהוּא ע"ד הַזִּזְרוֹת:

וְלֹא בְכֶסֶף תִּגְאָלוּ: אַרִי כְדָנָן, אָמַר יי. מִגֹּן, אֲזִדְבִּינְתוּן, וְלֹא בְכֶסֶף, תִּתְּפָרְקוּן: טז כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה מִצְרִים יִרְדֵּ-עַמִּי בְּרֹאשְׁנָה לָגוּר שֵׁם וְאֲשׁוּר בְּאַפִּס עֲשָׂקוֹ: אַרִי כְדָנָן אָמַר, יי אֱלֹהִים. לְמִצְרִים. נָחַת עַמִּי בְּקִדְמִיתָא, לְאַתּוּתְבָא תַּמָּן, וְאַתּוּרָאָה, בְּלָמָא אַנְסִיָּה: יז וְעַתָּה מִה-לִּי-פֹה נֶאֱם-יְהוָה כִּי-לָקַח עַמִּי חֲנָם (כ' מַשְׁלוֹ) מִשְׁלֹי יְהִלִּילוּ נֶאֱם-יְהוָה וְתִמִּיד כָּל-הַיּוֹם שְׁמִי מִנְּאִין: וּכְעַן עֲתִידָנָא לְמִפְרָק, אָמַר יי. אַרִי אֲזִדְבִּן עַמִּי, מִגֹּן. עַמְמִיָּא דְשָׁלִטוּ בְּהוֹן מִשְׁתַּבְּחִין, אָמַר יי. וְתִדְרָא כָּל יוֹמָא, עַל פִּלְחָן שְׁמִי מִרְגִּזִּין: יח לָכֵן יָדַע עַמִּי שְׁמִי לָכֵן בֵּינָם הֵהוּא כִּי-אֲנִי-הוּא הַמְּדַבֵּר הַנִּנִּי: בְּכִין. יִתְרַבֵּא בְּעַמְמִיָּא, שְׁמִי. בְּכִין בְּעִדְנָא הֵהוּא, תִּדְעוּן. אַרִי אָנָּה הוּא מְלִילִית, וּמִימְרֵי קִיָּם: יט מִה-נֶאֱוֹו עַל-הַהָרִים רִגְלֵי מִבְּשָׁר מִשְׁמִיעַ שְׁלוֹם מִבְּשָׁר טוֹב מִשְׁמִיעַ יְשׁוּעָה אָמַר לְצִיּוֹן מַלְךְ אֱלֹהֶיךָ: מֵא יֵאָזֵן עַל טוֹרֵי אֲרָעָא דְיִשְׂרָאֵל, רִגְלֵי מִבְּשָׁר. מִשְׁמַע שְׁלָם. מִבְּשָׁר טָב, מִשְׁמַע פֶּרְקוֹן. אָמַר לְכַנְשָׁתָא דְצִיּוֹן אֶתְגַּלִּיאתָ, מַלְכוּתָא דְאֱלֹהֶיךָ: כ קוֹל צִפְיָךְ נִשְׁאֹו קוֹל יַחְדּוֹ יִרְנְנוּ כִּי עֵין בְּעֵין יִרְאוּ בְּשׁוֹב יְהוָה צִיּוֹן: קל פֶּרְנֶסְךָ. דְּמַרְמִין קְלָהוֹן, כַּחְדָּא מִשְׁבַּחִין. אַרִי בְּעִינֵיהוֹן, יַחְזוֹן גְּבוּרָן דִּיעֲבִיד יי. כִּד יִתִּיב יי שְׂכִינְתִּיה, לְצִיּוֹן: כא פִּצְחוֹ רִנְנוּ יַחְדּוֹ חֲרָבוֹת יְרוּשָׁלַם כִּי-נָחַם יְהוָה עַמּוֹ גֵּאֵל יְרוּשָׁלַם: בועו וְשַׁבְּחוּ, כַּחְדָּא. חֲרָבַת, יְרוּשָׁלַם. אַרִי עֲתִיד יי, לְנַחֲמָא עַמִּיָּה. פֶּרְקֵי, יְרוּשָׁלַם: כב חֲשַׁף יְהוָה אֶת-זְרוּעַ קִדְשׁוֹ לְעֵינֵי כָּל-הַגּוֹיִם וְרָאוּ כָּל-אַפְסֵי-אֲרֶץ אֶת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ: גֵּלָא יי, יֵת דָּרַע קִדְשִׁיהָ. לְעֵינֵי, כָּל עַמְמִיָּא. וְיַחְזוּן, כָּל דְּבַסִּיפֵי אֲרָעָא. יֵת, פֶּרְקָנָא דְאֱלֹהֵנָא: כג סוּרוּ סוּרוּ צֹאוּ מִשֵּׁם טָמֵא אֶל-תִּגְעוּ

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: כ נִשְׁאֹו קוֹל. הַקוֹ"ף דְּגַשׁ בְּכָל סְפָרֵי תִימָן וְגַם זֶה ע"ד הַזְרוּת:

עָצְאוּ מִתּוֹכָהּ הִפְּרוּ נִשְׂאֵי כָּלִי יְהוָה׃ אֶת־פָּרְשׁוֹ אֶת־פָּרְשׁוֹ, פּוֹקוּ
מִתַּמּוֹ. בַּמֶּסֶב, לֹא תִקְרְבוּ. פּוֹקוּ מִגּוֹ. אֶת־בְּחֶרֶךְ נָטְלִי, מֵאֵי בֵּית
מִקְדָּשָׁא דִּי׃ כִּי לֹא בְּחֶפְזוֹן תֵּעָצְאוּ וּבִמְנוּסָה לֹא תֵּלְכוּן
כִּי־הֵלֶךְ לִפְנֵיכֶם יְהוָה וּמֵאִסְפָּכֶם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל׃ אֲרִי לֹא
בְּבַהִילוֹ, תִּפְקֹן מִבִּינִי עִמָּמִיא. וּבְעִירוֹקִי, לֹא תִתּוֹבְלוֹן לְאַרְעֶכּוֹן. אֲרִי
מִדְּבַר קִדְמִיכוֹן, יִי וְעֵתִיד לִכְנָשָׁא גִלוּתִכּוֹן, אֱלֹהֵא דִּישְׂרָאֵל׃

(גֹּאֲלֵנוּ יְהוָה עֲבָאוֹת שְׁמוֹ קָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פֿֿרֿקֿנֿא. ייַ עֵבֶאֱוֹת, שְׁמִיָּהּ. קִדִּישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יתְּבַרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׂמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חֵיא וְקִימָא. מְבַרַךְ הוּא לְעָלַם,
וְלַעֲלָמִי עַלְמִי:

תפסיר דס"ג

הגד

הנה

וַיֹּאדָם כִּי־גַת לֹא־חָרֵב עָלַי
אֲעֻדָּאִךְ. פֶּאֶסְלֹמָה אֵלֶּיָּה רִבֵּךְ.
פִּי יִדָּךְ וְסִבִּית סִבִּיָּה:
יֵא וְרֵאִית פִּי אֶל־סִבִּי. אִמְרָאָה
חֲסִנָּה אֱלֹהִיָּה. פִּשְׁעַפֶּת
בְּהֵא. וְאַתְכִּידֶתָּהּ לֶךְ זִוְגָה:
וַיִּמְסְרֻנּוּ. יי אֱלֹהֶךְ. בִּידֶךְ וְתִשְׁבִּי שְׁבִיָּהוֹן: דא וְרֵאִית בְּשִׁבִּיָּה
אֵשֶׁת יִפְתָּ-תֹּאֵר וְחִשְׁקָתָּ בָּהּ וְלִקְחָתָּ לָךְ לְאִשָּׁה:

●—————רש"י—————●

יָבִי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה. בַּמִּלְחָמָה הָרְשִׁוּת הַפְּתוּב מִדִּבֵּר, שֶׁבַּמִּלְחָמָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֵין לֹמֵר וְשְׁבִית שְׁבִי, שְׁהָרִי כֶּבֶר נֹאמֵר (נְעִיל כ, טז) לֹא תִהְיֶה כָּל נִשְׁמָה: **וְשְׁבִית שְׁבִי.** לְרַבּוֹת כְּנַעֲנִים שְׁבִתוֹכָה וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵם מִשְׁבַּעַה אֲמוֹת: **יָא אִשְׁת.** אִפְּלוּ אִשְׁת אִישׁ:

תפסיר רס"ג

יב) באן תדכ'להא אלי וסט
מנז'ך. ותחלק ראסהא. ותב'י
אצ'פאר'הא: יג) ותנזע ת'צאב
סביהא ענהא. ותק'ם כד'אך פי
מנז'ך. ותב'י עלי' מדי'ב
אביהא ואמהא ש'הרא. ובעד
ד'אלך. תדכ'ל אליהא פתבן
בהא. ותכון לך זוגה: יד) ואן
לם תרידהא בעד ד'אלך.
פאטלקהא חרא לנפסהא.

ותחזי בשביא. אתתא שפירת ריו.
ותתרעי בה. ותסבה לך לאתו:
יב וְהֵבֵאתָ אֶל-תּוֹךְ בֵּיתְךָ
וּגְלַחַת אֶת-רֵאשָׁה וְעָשִׂיתָ
אֶת-עֲפָרְנֶיהָ: וְתַעֲלֶנָּה לְגוֹ בֵּיתְךָ.
וּתְגַלַּח יֵת רִישָׁהּ. וּתְרַבִּי יֵת טוֹפְרָהּ:
יג וְהִסִּירָה אֶת-שְׂמֹלֶת
שְׂבִיָּהּ מֵעַלֶּיהָ וּיִשְׁבָּה

בביתך ובכתה את-אביה ואת אמה ירח
ימים ואחר כן תבוא אליה ובעלתה והיתה
לך לאשה: ותעדי ית כסות שביה מנה. ותתיב בביתך. ותב'י.
ית אבודה וית אמה ירח יומין. ובתר כן. תיעול לותה ותבעלנה. ותהי
לך לאתו: יד וְהָיָה אִם-לֹא חָפְצָת בָּהּ וּשְׁלַחְתָּהּ
לַנִּפְשָׁה וּמָכַר לֹא-תִמְכְּרָנָה בַּכֶּסֶף לֹא-
תִתְעַמֵּר בָּהּ תַּחַת אֲשֶׁר עָנִיתָהּ: וְהָיָה אִם לֹא תִתְרַעֲי
בה. ותפטרנה לנפשה. וזבנא לא תזבננה בכסף. לא תתגר בה.

• רש"י •

רואה בנזילה, כדי שתתננה עליו: ובכתה
את אביה. כל כך למה, כדי שתהא בת
ישראל שמחה וזו עצבה, בת ישראל
מתקשטת וזו מתנולת: יד וְהָיָה אִם לֹא
חָפְצָת בָּהּ. הכתוב מבשרך שסופך
לשנאותה: לא תתעמר בה. לא תשתמש

יז ועשיתה את עפרניה. תגדלם כדי
שתתנול: יג וְהִסִּירָה אֶת שְׂמֹלֶת שְׂבִיָּהּ.
לפי שהם נאים, שהגוים בנותיהם מתקשטות
במלחמה בשביל להזנות אחרים עמהם:
וישבה בביתך. בבית שמשמש בו, נכנס
ונתקל בה, יוצא ונתקל בה, רואה בבכיייתה.

וזלך הדקדוק: יג וְהִסִּירָהּ. הטעם בסמ"ך כי שרשו סור והתלשא לא תטעים לא מלעיל ולא
מלרע וכן הוא לקמן ורגמהו וסקלוה השקיפה, וכ"כ המדקקים ופשוט:

תפסיר רס"ג

וביעצ לא תביעהא בת'מן. לא תסתלקהא. בעד מא אתיתתהא: (טו) ואן פאנת ווגתין לרגל ואחד. אחדמא מחבובה ואלאכ'רא משנייה. פולדא לה בנין. אלמחבובה ואלמשנייה. וכאן אל'אבן אל'כפר אלמשנייה מנהמא: (טז) פפי יום ינחל בניה. מא יפון לה. פלא יגוז לה. אן יפצל אבן אלמחבובה. עלי' אבן אלמשנייה אל'כפר: (יז) בל יגב עליה אן יערף אלנאס באל'כפר אבן אלמשנייה. ליעטא לה סהמין. מן גמיע מא יוגד לה. אד' הו אוול נילה. לה חכם אל'כפורייה: (יח) ואן פאן לרגל.

חלף דעניתה: ס טו כִּי־תֵהְיוּן
לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאֶחָת
אֲהוּבָה וְהָאֶחָת שְׁנוּאָה
וְיִלְדוּ־לוֹ בָּנִים הָאֲהוּבָה
וְהַשְּׁנוּאָה וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכֹר
לְשֵׁנִיָּאָה: אַרִי יְהוּנָן לַגִּבֹּר תִּרְתֵּן
נָשִׁין. חָדָא רְחוּמָתָא וְחָדָא שְׁנוּאָתָא.
וְיִלְדֵן לִיה בָּנִין. רְחוּמָתָא וּשְׁנוּאָתָא.
וְיִהִי בְּרָא בּוֹכְרָא לְשֵׁנִיָּאָה:
וְהָיָה בְּיוֹם הַנְּחִילוֹ אֶת־
בָּנָיו אֵת אֲשֶׁר־יִהְיֶה לוֹ לֹא
יִוָּכַל לְבַכֵּר אֶת־בֶּן־הָאֲהוּבָה

על־פני בן־השנואה הבכר: ויהי. ביומא דיחסין לבנוהי.
ית דיהי ליה. לית ליה רשו. לבכרא ית בר רחומתא. על אפי בר
שנואתא בוכרא: כ כִּי אֶת־הַבְּכֹר בֶּן־הַשְּׁנוּאָה יִפִּיר
לְתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכָל אֲשֶׁר־יִמְצָא לוֹ כִּי־הוּא
רִאשִׁית אָנֹכִי לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה: אַרִי ית בוכרא בר
שנואתא יפריש. למתן ליה תרין חולקין. בכל דישתבח ליה. ארי הוא
ריש תוקפיה. ליה חזיא בכירותא: ס יי כִּי־יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן

— כס"י —

בה, בלשון פרסי קורין לעבדות ושמוש. ככל אשר ימצא לו. מכאן שאין הבכור
נוטל פי שנים בראוי לבא לאחר מיתת האב,
למדתו בן: י פי שנים. כנגד שני אחים: כבמחוק: יח סדר. סר מן הדרך: ומורה.

תפסיר רס"ג

אבן זאיל מכ'אלף. ל'ס
 יקבל אמר אביה ואמה.
 ויאדבונה. ולם יקבל מנהמא:
 (ט) פליקבץ עליה אביה
 ואמה. ויכ'רגוה. אלי' שיוך'
 קריתתה ואלי' באב חאפם
 מוצ'עה: (כ) פיקולא להם.
 אבננא הד'א זאיל מכ'אלף.
 ל'ס יקבל אמרנא. והו
 מסרף ומפרט פי אלחראם:
 (כא) וירגמוה גמיע אהל קריתתה
 באלחגארה חתי' ימות. ואנף
 אהל אלשר מן בינפם. וסאיר

סוֹרֵר וּמוֹרֶה אֵינָנוּ שֹׁמֵעַ
 בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ
 וַיִּסְרוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע
 אֲלֵיהֶם: אָרִי יְהִי לַגִּבֹּר. בַּר סָטִי
 וּמְרוֹד. לִיתְוֵהי מְקַבִּיל. לְמִימַר אָבוּהִי
 וּלְמִימַר אִמִּיה. וּמִלְפִּין יִתִּיה. וְלֹא מְקַבִּיל
 מִנְהוֹן: יִט' וְתַפְּשׁוּ בּוֹ אָבִיו
 וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אֹתוֹ אֶל-זִקְנֵי
 עִירוֹ וְאֶל-שַׁעַר מִקְמוֹ: וַיַּחֲדוּן
 בִּיה אָבוּהִי וְאִמִּיה. וַיַּפְקוּן יִתִּיה. לְקֹדֶם

סְבִי קִרְתִּיה וְלִתְרַע בֵּית דִּין אֶתְרִיה: ב' וְאָמְרוּ אֶל-זִקְנֵי עִירוֹ
 בִּנְנוּ זֶה סוֹרֵר וּמוֹרֶה אֵינָנוּ שֹׁמֵעַ בְּקוֹלָנוּ זֹלָל
 וְסָבָא: וַיִּימְרוּן לְסְבִי קִרְתִּיה. בְּרָנָא דִּין סָטִי וּמְרוֹד. לִיתְוֵהי מְקַבִּיל
 לְמִימְרָנָא. זָלִיל בֶּשֶׁר וְסָבִי חֲמַר: כ'א וַיִּרְגְּמוּהוּ כָּל-אֲנָשִׁי
 עִירוֹ בְּאֲבָנִים וּמָת וּבָעֵרְתָּ הָרַע מִקִּרְבֶּךָ וְכָל-
 יִשְׂרָאֵל יִשְׁמָעוּ וַיֵּרְאוּ: וַיִּרְגְּמוּנִיה. כָּל אֲנָשִׁי קִרְתִּיה בְּאֲבָנִיָּא
 וַיָּמוּת. וּתְפִלִּי עֲבִיד דְּבִישׁ מִבֵּינְךָ. וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמָעוּן וַיִּדְחִלוּן: ס

— רס"י —

ומוֹרֶה נְהָרַג עַל שֵׁם סוֹפֹר, הַגִּיעָה תוֹרָה לְסוֹף
 דַּעְתוֹ, סוֹף שְׁמִכְלָה מִמוֹן אָבִיו וּמִבְקֵשׁ לְמוֹדוֹ
 וְאֵינוּ מוֹצֵא, וְעוֹמֵד בְּפִרְשֵׁת דְּרָכִים וּמִלְסָטִם
 אֶת הַבְּרִיּוֹת, אִמְרָה תוֹרָה יָמוּת וְכָאִי וְאֵל
 יָמוּת חַיִּב: כ' וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמָעוּ וַיֵּרְאוּ.
 מִכָּאן שֶׁצָּרִיךְ הַכְּרֹזָה בְּבֵית דִּין, פְּלוּנִי נִסְקֵל

מִסֵּרֵב בְּדִבְרֵי אָבִיו, לְשׁוֹן מְמָרִים: וַיִּסְרוּ
 אוֹתוֹ. מִתְרִין בּוֹ בְּפָנֵי שְׁלִשָּׁה וּמִלְקִין אוֹתוֹ.
 בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה אֵינוּ חַיִּב, עַד שֶׁיִּגְנוֹב וַיֹּאכֵל
 תְּרִטִימַר בֶּשֶׁר וַיִּשְׁתֶּה חֲצִי לֹוג יָיִן. שְׁנַאמֶר
 (פסוק כ) זֹלָל וְסָבָא, וְנֶאמַר (משלי כג, כ) אֵל
 תִּהְיֶה בְּסוּבָאִי יָיִן בּוֹזֵלִילִי בֶּשֶׁר לָמוֹ. וּבֵן סוֹרֵר

תפסיר רס"ג

(שע)

כב וְכִי־יְהִיָּה בְּאִישׁ

חַטָּא מִשְׁפַּט־מוֹת וְהוֹמַת

וְתָלִית אֹתוֹ עַל־עֵץ: וְאִרִי יְהִי

בְּגֹבֶר. חֹבֶת. דִּין דְּקָטוֹל וְיִתְקַטֵּיל.

וְתַעֲלֹב יָתִיָּה עַל צְלִיבָא: כַּג לֹא־

תָּלִין נִבְלָתוֹ עַל־הָעֵץ כִּי־

קָבוֹר תִּקְבְּרֵנוּ בַּיּוֹם הַהוּא

כִּי־קָלַלְתָּ אֱלֹהִים תְּלוּי וְלֹא

תִּטְמֵא אֶת־אֲדָמָתְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן

לָךְ נַחֲלָה: לֹא תִבִּית נִבְלָתָהּ עַל צְלִיבָא. אִרִי מִקְבֵּר תִּקְבְּרֶנָּה

בַּיּוֹמָא הַהוּא. אִרִי עַל דְּחָב קָדָם יִי אַצְטְלִיב. וְלֹא תִסְאִיב יֵת אֶרְעָךְ.

דִּי אֱלֹהֶיךָ יִהְיֶה לָךְ אַחֲסָנָא: ס כַּג לֹא־תִרְאֶה אֶת־

שׁוֹר אַחִיךָ אֹו אֶת שׁוֹ נִדְחִים וְהִתְעַלְמַת מֵהֶם

— רס"י —

בדמות דִּיקְנו וְיִשְׂרָאֵל הֵם בְּנֵי. מִשְׁל לְשָׁנִי
אֲחִים תְּאֻמִּים שְׁהִיּוּ דוֹמִין זֶה לָזֶה, אֶחָד
נַעֲשֶׂה מֶלֶךְ, וְאֶחָד נִתְפָּס לְלִסְטִיּוֹת וְנִתְלָה, כָּל
הַרְוָאָה אוֹתוֹ אוֹמֵר הַמֶּלֶךְ תְּלוּי. כָּל קָלַלְהָ
שֶׁבִמְקָרָא לְשׁוֹן הַקָּל וְזָלוּל, כְּמוֹ (מֶלֶךְ, ח' ב, ס)
וְהוּא קָלַלְנִי קָלַלְהָ נִמְרָצָת:

כַּג וְהִתְעַלְמַת. כּוֹבֵשׁ עֵין כְּאֵלּוֹ אֵינוֹ
רוֹאֶה: לֹא תִרְאֶה, וְהִתְעַלְמַת. לֹא תִרְאֶה
אוֹתוֹ שֶׁתִּתְעַלֵּם מִמֶּנּוּ, זֶהוּ פִּשְׁטוֹ, וְרִבּוּתֵינוּ

עַל שְׁהִיָּה בֶן סוֹרֵר וּמוֹרָה: כַּג וְכִי יְהִיָּה
בְּאִישׁ חַטָּא מִשְׁפַּט מוֹת. סְמִיכוֹת
הַפְּרָשִׁיּוֹת מִגִּיד, שָׁאֵם חֲסִים עָלָיו אֲבִיו וְאִמּוֹ,
סוֹף שִׁיִּצָּא לְתִרְבוֹת רָעָה וְיַעֲבֹר עֲבֹרוֹת
וְיִתְחַיֵּב מִיָּתֶה בְּבִית דִּין: וְתָלִית אֹתוֹ עַל
עֵץ. רִבּוּתֵינוּ אֶמְרוּ, כָּל הַנִּסְקָלִין, נִתְלִין,
שְׁנֵאֲמֵר (פִּסּוֹק כג) כִּי קָלַלְתָּ אֱלֹהִים תְּלוּי.
וְהַמְבָּרֵךְ ה', בְּסִקִּילָה: כַּג כִּי קָלַלְתָּ אֱלֹהִים
תְּלוּי. וְזָלוּל שְׁלִמְלָךְ הוּא, שְׁאֲדָם עָשׂוּי

זֶלֶק הַדְּקָדוֹק: כַּג כִּי קָלַלְתָּ. ג' בַּמִּסּוֹרֶת חַד בַּתּוֹרָה וְחַד בְּנִבְיָאִים וְחַד בְּכַתּוּבִים. דַּאֲוִרִיתָא
הַשּׁוּא שֶׁתַּחַת הַלִּמ"ד נַח וְדִנְבִיָּאִים וְכַתּוּבִים הַשּׁוּא נַע וְהַקו"ף מוֹעַמְדַת בַּגְעִיָּא. וְעֵיין בַּחֲלָק

הַדְּקָדוֹק בַּאֲבִנִּים אֲבִנִּים גִּזִּי"ת (מַהֲרִ"ב):

תפסיר רס"ג

ענהמא. בל רדהמא אליה
 רדא: ב) ואן לם יפון אכיד.
 קריבא אליך ולם תערפה. פצ'ם
 דיאלך אלי מנולך. יפון ענדך
 אלי אן ילתמסה אכיד.
 פתרדה עליה: ג) וכדא פאצנע
 בחמארה ובתצובה. ובסאיר
 ציאל אכיד. אלד' תציע מנה
 פתגדהא. לא יחל לך אן
 תתגאפל ענהא: ד) ולא תרא
 חמאר אכיד. או תורה
 ואקעין פי אלטריק. פתתגאפל

השב תשיבם לאחיד: לא
 תחזי ית תורא דאחוד. או ית אמריה
 דטען. ותכבוש מנהון. אתבא תתיבנון
 לאחוד: ב) ואם-לא קרוב
 אחיד אליך ולא ידעתו
 ואספתו אל-תוך ביתך
 והיה עמך עד דרש אחיד
 אתו והשבתו לו: ואם לא קריב
 אחוד. לותך ולא ידעת ליה. ותכנשניה

לגו ביתך. ויהי עמך. עד דיתבע אחוד יתיה. ותתיבניה ליה: ג) ובן
 תעשה לחמורו ובן תעשה לשמלתו ובן
 תעשה לכל-אבדת אחיד אשר-תאבד ממנו
 ומצאתה לא תוכל להתעלם: ובן תעביד לחמריה.
 ובן תעביד לכסותיה. ובן תעביד. לכל אבדתא דאחוד. דתיבד מניה
 ותשכחנה. לית לך רשו לכסיותה: ס) לא-תראה את-
 חמור אחיד או שורו נפלים בדרך והתעלמת
 מהם הקם תקים עמו: לא תחזי ית חמרא דאחוד.

— רס"י —

ושאינו עושה ואוכל, זמכר: ג) לא תוכל
 להתעלם. לכבוש עינך פאלו אינך רואה
 אותו: ד) הקם תקים. זו טעינה. להטעין
 משאוי שנפל מעליו: עמו. עם בעליו. אבל
 אם הלך וישב לו, ואמר לו הואיל ועליך
 מצוה אם רצית לטעון טעון, פטור:

אמרו פעמים שאתה מתעלם וכו': ז) עד
 דרש אחיד. וכי תעלה על דעתך שיתנהו
 לו קודם שידרשהו, אלא דרשהו שלא יהא
 רמאי: והשבתו לו. שתהא בו השבה, שלא
 יאכל בביתך כדי דמיו ותתבעם ממנו. מכאן
 אמרו כל דבר שעושה ואוכל יעשה ויאכל.

תפסיד רס"ג

ענהמא. בל אקמהמא מעה
אקאמה: (ה) לא תכון אלא
אלדגאל עלי אלנסא ולא ילבס
אלדגאל זיי אלנסא. לאן אללה
רבד יכרה כל מן יצנע דיאלד:
(ו) ואן ואפית וכרא מן אלטאיר
קדאמד. פי אלטריק או פי
שגרה או עלי אלארץ.
פראכיא או ביצא. ואלאם
ראבציה עליהם. פלא תאכד'
אלאם מע אלבנין: (ז) בל אטלק
אלאם אטלאקא. וכד' אלבנין

או תוריה רמן באורחא. ותכבוש מנהון.

אקמא תקים עמיה: **ס** לא יהיה
כלי-גבר על-אשה ולא-
ילבש גבר שמלת אשה
כי תועבת יהוה אלהיך
כל-עשה אלה: לא יהי תקון זין
דגבר על אתא. ולא יתקן גבר בתקוני
אתא. ארי מרחק: קדם יי אלהך כל
עביד אלין: **פ** כי יקרא קו-

צפור לפניך בדרך בכל-עץ | או על-הארץ
אפרחים או ביצים והאם רבצת על-האפרחים
או על-הביצים לא-תקח האם על-הבנים:
ארי תערע קנא דצפרא קדמך. באורחא בכל אילן או על ארעא.
אפרוחין או ביעין. ואמא רביעא על אפרוחין. או על ביעין. לא תסב
אמא על בניה: **ז** שלח תשלח את-האם ואת-הבנים
תקח-לך למען ייטב לך והארכת ימים:

— רס"י —

לבוש המביא לידי תועבה: ו כי יקרא. פרט
למזמן: לא תקח האם. בעודה על בניה:
למען ייטב לך. אם מצוה קלה שאין בה
חסרון כיס, אמרה תורה למען ייטב לך
והארכת ימים, קל וחמר למתן שכרן
שלמצות חמורות:

כי לא יהיה כלי גבר על אשה. שתהא
דומה לאיש כדי שתלך בין האנשים, שאין זו
אלא לשם ניאוף: ולא ילבש גבר שמלת
אשה. לילך ולישב בין הנשים. דבר אחר
שלא ישיר שער הערוה ושער שלבית
השחי: כי תועבת. לא אסרה תורה אלא

זולק הדקדוק: כי יקרא קו צפור לפניך. אין פסוק בין תיבת צפור לתיבת לפניך בכל
התיגאן: בדרך. הדל"ת באזלא לא בגריש בכל הספרים:

תפסיר רס"ג

לנפסד. לפי יכ'אר לך. ותטול
אממאמך: (ח) ואדא בגית ביתא
גדידא. פאצנע דראבזין עלי
סטחך ולא תגעל גידרא פי
מנולך. יסקט מנה מן יסקט:
(ט) לא תזרע פרמך מן נועין.
כלא תחרם עליך. סלאפה
אלזרע אלד' תזרעה. מע ג'לה
אלכרם: (י) לא תצמד אלתיזר
ואלחמאר גמיעא: (יא) לא
תלבס תיזבא מכ'תלטא. מן

שֶׁלֹחַ תִּשְׁלַח יָת אִמָּא. וְיָת בְּנִיָּא תִסַּב

לְךָ. בְּדִיל דְּיִיטב לְךָ. וְתוֹרִיד יוֹמִין: ס

ס' שביר בספרי תימן ס' (שלישי) ח' כ' תבנה

בֵּית חֹדֶשׁ וְעֵשִׂית מַעֲקָה

לְגִגְךָ וְלֹא-תִשֶׂים דְּמִים

בְּבֵיתְךָ כִּי-יִפֹּל הַנֶּפֶל

מִמֶּנּוּ: אֲרִי תבני ביתא חדתא.

וְתַעֲבִיד תִּיקָא לְאַגְרָךְ. וְלֹא תִשְׂוִי חוֹבַת

קְטוֹל בְּבֵיתְךָ. אֲרִי יִפּוֹל דְּנִפִּיל מִנִּיה:

ט' לֹא-תִזְרַע פְּרִמְךָ בְּלֵאִים פֶּן-תִּקְדָּשׁ הַמְּלֵאָה

הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וּתְבוֹאֵת הַכֶּרֶם: לֹא תִזְרַע פְּרִמְךָ

עִירוֹבִין. דְּלִמָּא תִסְתָּאב. דְּמַעַת זֶרַעַא דְּתִזְרַע. וְעֵלְלַת פְּרִמָּא: ס

י' לֹא-תִחַרֶּשׁ בְּשׁוֹר-וּבַחֲמֹר יַחְדּוֹ: לֹא תִרְדִּי בְּתוֹרָא

וּבַחֲמֹרָא כַּחֲדָא: יא' לֹא תִלְבֹּשׁ שַׁעֲטָנִי צֶמֶר וּפְשָׁתִים

יַחְדּוֹ: לֹא תִלְבֹּשׁ שַׁעֲטָנִיָּא. עֶמֶר וְכֶתֶן מְחוּבֵּר כַּחֲדָא: ס

— רס"י —

יד: פֶּן תִּקְדָּשׁ. כְּתִרְגוֹמוֹ תִסְתָּאב. כָּל דְּבָר
הַנֶּתְעַב עַל הָאָדָם, בֵּין לְשִׁבַּח כְּגוֹן הַקֹּדֶשׁ,
בֵּין לְגָנָאי כְּגוֹן אֲסוּר, נוֹפֵל בּוֹ לְשׁוֹן קֹדֶשׁ,
כְּמוֹ (יִשְׁעִיכ סכ, ס) אֵל תִּגַּשׁ בִּי כִי קוֹדֶשְׁתִּיר:
הַמְּלֵאָה. זֶה מְלִוי וְתוֹסַפֶּת שֶׁהַזֶּרַע מוֹסִיף:
י' לֹא תִחַרֶּשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמֹר. הוּא הַדִּין
לְכָל שְׁנֵי מִינִים שֶׁבְּעוֹלָם, וְהוּא הַדִּין
לְהַנְהִיגֵם יַחַד קְשׁוּרִים זֻגִים בְּהוֹלֶכֶת שׁוּם
מִשָּׂא: יא' שַׁעֲטָנִי. לְשׁוֹן עֶרֶב. וְרַבּוּתֵינוּ פְּרָשׁוֹ
שׁוּעַ טוֹוי וְנוֹוי:

ח' כִּי תִבְנֶה בֵּית חֹדֶשׁ. אִם קִימַת מִצּוֹת
שְׁלֹחַ הַקֶּן סוֹפֵךְ לְבָנוֹת בֵּית חֹדֶשׁ וְתִקְיִים
מִצּוֹת מַעֲקָה, שְׂמִצּוּה גוֹרֶרֶת מִצּוּה, וְתִגִּיעַ
לְכֶרֶם וְשָׂדֶה וּלְבָגִדִים נָאִים. לְכָךְ נִסְמְכוּ
פְּרָשׁוֹת הַלֵּלוֹ: מַעֲקָה. גֶּדֶר סָבִיב לְגַג,
וְאוֹנֵקְלוֹס תִּרְגָּם תִּיקָא כְּעִין תִּיק שְׂמִשְׁמֵר מִה
שֶׁתּוֹכוֹ: כִּי יִפֹּל הַנֶּפֶל. רָאוּי זֶה לְפוֹל וְאַף
עַל פִּי כֵן לֹא תִתְגַּלְגַּל מִיתָתוֹ עַל יָדֶךָ,
שֶׁמְגַלְגֵּלִין וְכוּת עַל יְדֵי זִכָּאִי וְחוֹבָה עַל יְדֵי
חֵיב: ט' בְּלֵאִים. חֲטָה וְשִׁעוּרָה וְחִרְצָן בְּמַפְלַת

תפסיר רס"ג

צוף ופתאן גמיעא: יב) ואצנע
לך גדאילא. פי ארבע. אטראף
אזארך אלד'י תג'שא ב'הא:
יג) ואן תזווג רגל באמראה.
ודכל אליהא ת'ם שנאהא:
יד) פגעל להא עללא מן
אלכלאם. ואכ'רג עליהא
אסמא רד'יא. וקאל. אני
תזווגת הד'ה אללאמראה.
פדנות מנהא. ולם אגד להא
בראה: טו) ת'ם יאכ'ד' אביהא
ואמהא אלבראה. ויכ'רגוהא.
אלי' שיוד' אלקר'יה ואלי' באב
אלחאכם: טז) פקאל אביהא

יב גדלים תעשה לך על-
ארבע כנפות כסותך אשר
תכסה בה: כרוספדין תעביד לך.
על ארבע. כנפי כסותך דתתכסי בה: ס
יג כי-יקח איש אשה ובא
אליה ושנאה: ארי יסב גבר
אתה. וייעול לותה וישנינה: יד ושם
לה עלילת דברים והוציא
עליה שם רע ואמר את-
האשה הזאת לקחתי ואקרב אליה ולא-
מצאתי לה בתולים: וישוי לה תסקופי מלין. ויפיק עליה
שום ביש. וימר. ית אתהא הדא נסיבית. ועלית לותה. ולא אשכחית
לה בתולין: טו ולקח אבי הנער ואמה והוציאו
את-בתולי הנער אל-זקני העיר השערה: ויסב.
אבוהא דעולימתא ואמה. ויפקון ית בתולי עולימתא. לקדם סבי
קריתא ולתרע בית דין אתרא: טז ואמר אבי הנער

— כס"י —

יב גדלים תעשה לך. אף מן הכלאים. לךך
סמכן הכתוב: יג ובא אליה ושנאה. סופו:
יד ושם לה עלילת דברים. עברה גוררת
עברה. עבר על לא תשנא (ויקרא יט, יז) סופו

וזלק הרקדוק: טו אל זקני העיר השערה. העי"ן בשוא פתח ברוב הספרים:

שמך המור (ט) והוציאו. בקצת תיגאן בטעם אזלא וקצתן באתי. והמנהג לקרותה באזלא.

תפסיר רס"ג

לא לשוין. אני זונגת אבנתי.
להדיא אלדגל פשנאחא:
(ז) והודיא הו קוד געל להא
עללא מן אלפלאם. וקאל לם
אגד להא בראה. והדיא
בראתהא. ובסטו אלמנדיל
או מקאמה בין ידיהם:
(ח) פליאכיד שיוך תלך
אלקריה דיאלך אלדגל.
ויאדבוה: (ט) ויגדמוה מאיה
דרהם. וידפעהא לאבו
אלגאריה. למא אכירג אסמא
רדייא. עלי בכר מן אל
אסראיל. ותכון לה זונגה. ולא
יגוז לה טלאקהא טול עמרה:

אל-הַזְקִנִּים אֶת-בְּתִי נָתַתִּי
לְאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה וַיִּשְׁנֶאֱהָ:
וַיִּמָּר. אָבוֹהָא דְעוֹלִימָתָא לְסִבְיָא. יֵת
בְּרִתִּי. יִהְיֶה לְגוֹבְרָא הָדִין. לְאִתּוֹ וּשְׁנָה:
וְהִנֵּה-הוּא שָׁם עֲלִילָת
דְּבָרִים לְאֹמֹר לֹא מֵצֵאתִי
לְבִתְךָ בְּתוּלִים וְאֵלֶּה
בְּתוּלֵי בְתִי וּפְרָשׁוֹ הַשְּׁמָלָה
לִפְנֵי זְקִנֵי הָעִיר: וְהָא הוּא. שְׁוִי
תַּסְקוּפִי מְלִין לְמִימָר. לֹא אֲשַׁבַּחִית
לְבִרְתְּךָ בְּתוּלִין. וְאֵלִין בְּתוּלֵי בְרִיתִי.

וּפְרָסוֹן שׁוֹשְׁפָא. קָדָם סְבִי קִרְתָּא: וְלִקְחוּ זְקִנֵי הָעִיר-
הַהוּא אֶת-הָאִישׁ וַיִּסְרוּ אֹתוֹ: וַיִּדְּבִרוּ. סְבִי קִרְתָּא
הַהִיא יֵת גּוֹבְרָא. וַיִּלְקוּן יְתִיָּה: וַיַּעֲנִשׁוּ אֹתוֹ מֵאָה כֶּסֶף
וְנָתְנוּ לְאָבִי הַנַּעֲרָה כִּי הוֹצִיא שָׁם רָע עַל
בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלוֹ-תְהִיָּה לְאִשָּׁה לֹא-יֻכַּל
לְשַׁלְּחָה כָּל-יָמָיו: וַיִּגְבוֹן מִנִּיה מָאָה סְלַעִין דְּכֶסֶף. וַיִּתְּנוּ
לְאָבוֹהָא דְעוֹלִימָתָא. אָרִי אִפִּיק שׁוֹם בִּישׁ. עַל בְּתוּלָתָא בֵּת יִשְׂרָאֵל.
וְלִיָּה תְּהִי לְאִתּוֹ. לִית לִיָּה רָשׁוֹ לְמַפְטָרָה כָּל יוֹמוֹהִי: ס

— רס"י —

מלמד שאין רשות לאשה לדבר בפני האיש: וּפְרָשׁוֹ הַשְּׁמָלָה. הרי זה משל, מחזירין
הדברים בשמלה: יס וַיִּסְרוּ אֹתוֹ. מלקות:

וזלק הדקדוק: זקני העיר-ההוא. תיבת העיר מלעיל: וַיַּעֲנִשׁוּ אֹתוֹ מֵאָה כֶּסֶף. הכ"ף רפה
כי ה"א של מאה שרשית דלא כמהרי"ל:

שמי דמור (ט) נתי. בקצת תיגאן בטעם אזלא וקצתן באתי והמנהג לקרונה באזלא.

תפסיר רס"ג

וְאִם-אִמַּת הִיָּה הַדָּבָר
 הַזֶּה לֹא-נִמְצְאוּ בְּתוּלִים
 לַנֶּעֶר: וְאִם קוֹשָׁטָה הָיְתָה. פִּתְגָמָא
 הַדִּין: לֹא אֶשְׁתַּכַּח בְּתוּלִין לְעוֹלִימָתָא:
 וְהוֹצִיאוּ אֶת-הַנֶּעֶר אֶל-
 פֶּתַח בֵּית-אָבִיהָ וּסְקִלוּהָ^א
 אֲנָשִׁי עִירָה בְּאֲבָנִים וּמָתָהּ
 כִּי-עָשְׂתָה נְבִלָה בְּיִשְׂרָאֵל
 לְזָנוֹת בֵּית אָבִיהָ וּבַעֲרַת

(כ) וְאִן כָּאן אֵלֶּאמֶר חֲקָא. וְלֹא
 תוֹגֵד לֹאֲלֹגְרִיָּה בְּרָאָה:
 (כא) פֶּאֱלֹתְכִי רַג אֱלִי בְּאֵב בֵּית
 אָבִיהָ. וְיִרְגְּמוּהָ גְּמִיעַ אֶחָד
 קִרְיָתָהּ בְּאֶלְחָגָרָה אֱלִי אֵן
 תַּמּוּת. לְמָא צִנְעַת כִּסְאָסָה פִּי
 אֵל אִסְרָאִיל פִּפְגֶּרֶת מְחַצְנָה פִּי
 בֵּית אָבִיהָ. וְאִנֵּף אֶחָד אֲלִשֵּׁר
 מִן בִּינָכָם: (כב) וְאִן וְגַד רֶגֶל.
 מִצִּאָּגַע אִמְרָאָה דִּיאַת בַּעַל.
 פִּלְקִתָּלָא גְּמִיעָא. אֲלִדְגֵּל
 אֲלִמְצִאָּגַעְהָ וְהִי. וְאִנֵּף אֶחָד
 אֲלִשֵּׁר מִן אֵל אִסְרָאִיל:

הָרַע מִקֶּרְבָּךְ: וַיִּפְקֹן יָת עוֹלִימָתָא לְתַרַע בֵּית אָבוּהָ.
 וַיִּרְגְּמוּנָהּ אֲנָשִׁי קִרְיָתָהּ בְּאֲבָנִיָּא וּתַמּוּת. אֲרִי עֲבַדַת קִלְנָא בְּיִשְׂרָאֵל.
 לְזָנוּתָהּ בֵּית אָבוּהָ. וְתַפְלִי עֲבִיד דְּבִישׁ מִבִּינָךְ: * ס כִּי-יִמְצָא
 אִישׁ שָׁכֵב | עִם-אִשָּׁה בְּעֵלְתָּ בַּעַל וּמָתוּ גַם-
 שְׁנֵיהֶם הָאִישׁ הַשָּׁכֵב עִם-הָאִשָּׁה וְהָאִשָּׁה
 וּבַעֲרַת הָרַע מִיִּשְׂרָאֵל: אֲרִי יִשְׁתַּכַּח גִּבֹּר. שָׁכֵב
 עִם אֶתְתָּא אֶתְתָּא גִּבֹּר. וַיִּתְקַטְלוּן אֹף תַּרְוִיחֹן. גּוֹבְרָא. דְּשָׁכֵב
 עִם אֶתְתָּא וְאֶתְתָּא. וְתַפְלִי עֲבִיד דְּבִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל:

אִישׁ גִּבֹּרִים כֹּאן שְׁלִישִׁי בְּסִפְרֵי חִזְקִי

— רס"י —

כְּ וְאִם אִמַּת הִיָּה הַדָּבָר. בְּעֵדִים וְהִתְרָאָה
 שְׁוֹנָתָה לְאַחַר אֲרוּסִין: כֹּא אֵל פֶּתַח בֵּית
 אָבִיהָ. רָאוּ גְדוּלִים שְׁגוּלָתָם: וּסְקִלוּהָ
 אֲנָשִׁי עִירָה. בְּמַעֲמַד כָּל אֲנָשִׁי עִירָה: לְזָנוֹת
 בֵּית אָבִיהָ. כְּמוֹ בְּבֵית אָבִיהָ: כִּז וּמָתוּ גַם

שְׁנֵיהֶם. לְהוֹצִיא מַעֲשֵׂה חֲדוּדִים שְׁאִין
 הָאִשָּׁה נִהְיָת מִהֶם: גַּם. לְרַבּוֹת הַבָּאִים
 מֵאַחֲרֵיהֶם. דְּבַר אַחַר גַּם שְׁנֵיהֶם לְרַבּוֹת אֶת
 הַזֶּלֶד, שְׁאִם הִיָּתָה מְעַבְּרַת אֵין מְמַתִּינִין לָהּ
 עַד שֶׁתֵּלֵד:

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: כֹּא וּסְקִלוּהָ. הַנְּעִימָה עַל הַלִּמ"ד (מִהֲרִי"ב):

תפסיר רס"ג

(כג) וְאָדָא כְּאַנְתָּ גֵּאֲרִיָּה בְּכֹר.
מְמַלְכָּה לְרִגְלָה. פּוֹגְדָהָא רִגְלָה
אֲכִיר. פִּי אֱלֹקְרִיָּה וְצִיִּאֲגֵעָהָ:
(כד) פֶּאֶכְרִגּוֹהֲמָא גְמִיעָא.
אֱלִי בָּאֵב תִּלְךְ אֱלֹקְרִיָּה.
וְתִרְגְּמוֹהֲמָא בְּאַלְהֲגֵאֲרָה אֱלִי
אֵן יְמוּתָא. אֲמָא אֱלֹגֵאֲרִיָּה.
פֶּבְסֶבֶב מָא לֹם תִּצְרֹךְ וְהִי פִי
אֱלֹקְרִיָּה. וְאַמָּא אֱלֹדְגָל בְּסֶבֶב
מָא אֲתָא זִוְגָה צֶאֱחֻבָּה. וְאַנְפָּ
אֲהֵל אֲלֹשֶׁר מִן בִּינְכָם: (כה) וְאֵן
וְגֵד אֱלֹדְגָל אֱלֹגֵאֲרִיָּה
אֲלִמְלִכָּה פִי אֲלִצְחָרָא.

כג כי יהיה נער ספר תימן בספרי

בְּתוֹלָה מְאֹרְשָׁה לְאִישׁ
וּמִצָּאָה אִישׁ בְּעִיר וְשָׁכֵב
עִמָּה: אֲרִי תִּהְיֶה עוֹלִימָתָא בְּתוֹלָתָא.
מְאָרְסָא לְגִבְרָה. וְיִשְׁכַּחנָּה גִבְרָה בְּקִרְתָּא
וְיִשְׁכּוֹב עִמָּה: כֹּה וְהוֹצֵאתֶם אֶת־
שְׁנֵיהֶם אֶל־שַׁעַר הָעִיר
הַהוּא וּסְקַלְתֶּם אֹתָם |
בְּאֲבָנִים וּמָתוּ אֶת־הַנֶּעֱר

עַל־דְּבַר אֲשֶׁר לֹא־עָצָקָה בְּעִיר וְאֶת־הָאִישׁ
עַל־דְּבַר אֲשֶׁר־עָנָה אֶת־אִשְׁתּוֹ רַעְהוּ וּבְעִרְתָּ
הָרַע מִקִּרְבָּךְ: וְתִפְקוּן יָת תִּרְוִיָּהוּן. לְתִרְעָה קִרְתָּא הֵיאָה.
וְתִרְגְּמוּן יִתְהוֹן בְּאֲבָנִיָּא וְיְמוּתוּן. יָת עוֹלִימָתָא. עַל עֵיסֶק דְּלֹא צִוְחַת
בְּקִרְתָּא. וְיָת גּוֹבְרָא. עַל עֵיסֶק דְּעָנִי יָת אֲתַת חֲבֵרִיָּה. וְתִפְלִי עֲבִיד
דְּבִישׁ מִבִּינָךְ: ס כֹּה וְאִם־בִּשְׂדֵּה יִמְצָא הָאִישׁ אֶת־
הַנֶּעֱר הַמְּאֹרְשָׁה וְהַחֲזִיקָהּ בָּהּ הָאִישׁ וְשָׁכֵב עִמָּה
וּמָת הָאִישׁ אֲשֶׁר־שָׁכֵב עִמָּה לְבָדוֹ: וְאִם בְּחֻקְלָא
יִשְׁכַּח גּוֹבְרָא. יָת עוֹלִימָתָא דְּמְאָרְסָא. וְיִתְקִיף בָּהּ גּוֹבְרָא וְיִשְׁכּוֹב עִמָּה.

— רס"י —

כג ומצאה איש בעיר. לפיכך שכב עמה, פרצה קוראה לגנב. הא אלו ישבה בביתה לא
אירע לה:

וזלך הדקדוק: כו וסקלתם אתם | בְּאֲבָנִים. יש פסיק בין תיבת אתם לתיבת באבנים בכל
התיגאן: כז הַמְּאֹרְשָׁה. המ"ם רפי והשוא נח בכל התיגאן כאלו אתה אומר המ לבד ארשה לבד
ופשוט. ועיין במחברת הטעמים שבריש התיגאן:

תפסיד רס"ג

ואמסכה וצ'אגעהא. פליקתל
ד'אלד אלדגל אלמציאגעהא
וחדה: (כו) ואמא אלגאריה
פלא תצנע בדה שיא.
אד' ליס להא כ'טייה תוגב
אלקתל. ואמא מת'ל אמרהא
הד'א. כמן יקום עלי צאחבה
פיקתלה. ופיתה נפסה:
(כז) ואן וגדהא פי אלצחרא.
פימכן אן יפון קד צ'רכ'ת.
ולם יפון להא מג'ית:
(כח) ואן וגד רגל. גאריה בפר
מא לם תמלך. פצ'בטהא
וצ'אגעהא. ווגדא: (כט) פליעט
ד'אלד אלדגל לאביהא
כ'מסין דרהם. ותכון לה
זוגה. ב'דל מא אתאהא. לא
יגוז לה טלאקהא טול עמרה:

ויתקטיל. גוברא. דשכיב עמה

בלחודוהי: כו ולנער לא-

תעשה דבר אין לנער

חטא מות כי כאשר יקום

איש על-רעהו ורצחו נפש

כן הדבר הזה: ולעולימתא לא

תעביד מדעם. לית לעולימתא חובת דין

דקטול. ארי. כמא דיקום גוברא על

חבריה ויקטלניה נפש. כן פתגמא הדין:

כי בשדה מצאה צעקה

הנער המארשה ואין

מושיע לה: ארי בחקלא אשכחה.

צוחת. עולימתא דמארסא ולית

דפריק לה: ס כי-ימצא איש נער בתולה אשר

לא-ארשה ותפשה ושכב עמה ונמצאו: ארי

ישבח גבר. עולימתא בתולתא דלא מארסא. ויחדנה וישכוב עמה.

וישתכחון: כט ונתן האיש השכב עמה לאבי

הנער חמשים כסף ולו-תהיה לאשה תחת

אשר ענה לא-יוכל שלחה כל-ימיו: ויתין. גוברא

דשכיב עמה. לאבוהא דעולימתא חמשין סלעין דכסף. וליה תהי

לאתו. חלף דעניה. לית ליה רשו למפטרה כל יומיה: ס

— רס"י —

כו כי כאשר יקום וגוי. לפי פשוטו זהו באדם העומד על חברו להרגו. ורבותינו משמעו, כי אנוסה היא ובחזקה עמד עליה דרשו בו הרי זה בא ללמד ונמצא למד וכו':

❖ רבינו תימן בספרי ❖

כג א לא-יקח
איש את-אשת אביו ולא
יגלה בנף אביו: לא יסב גבר ית
אתת אביוהי: ולא יגלי בנפא דאביוהי: ס
ב לא-יבא פצוע-דכא וכרות
שפכה בקהל יהוה: לא ידפי
דפסיק ודמחבל: למיעל בקהל די: ס
ג לא-יבא ממזר בקהל
יהוה גם דור עשירי לא-

תפסיר רס"ג

כג א) לא יתזווג רגל זוגה' אביה כד'אד. ולא יכשף בנף אביה: ב) לא ידכיל מפדוג' אלכ'צי. ומקטוע אלאחליל פי גוק אללה: ג) לא ידכיל אלזנים פי גוק אללה. חתי' אלגיל אלעאשר מנהם. לא ידכיל פי גוק אללה: ד) ולא ידכיל עמוני ומואבי פי גוק אללה. חתי' אלגיל אלעאשר מנהם. לא ידכיל פי גוק אללה אלי' אלעאשר: ה) בסבב מא למ יתלקוונכם באלכ'בו ואלמא. פי

יבא לו בקהל יהוה: לא ידפי ממזר למיעל בקהל די.
אף דרא עשיראה. לא ידפי ליה למיעל בקהל די: ס
ד לא-יבא עמוני ומואבי בקהל יהוה גם דור
עשירי לא-יבא להם בקהל יהוה עד-עולם: לא
ידפון עמונאי. ומואבאי למיעל בקהל די. אף דרא עשיראה. לא
ידפי להון. למיעל בקהל די עד עלמא: ה על-דבר אשר

— רס"י —

מיתת בית דין שאין בה כרת: ז פצוע דכא. שפצעו או שגדכאו ביצים שליו: וכרות שפכה. שגכרת הגיד ושוב אינו יורה קלוח ורע אלא שופך ושותת ואינו מוליד: ג לא יבא ממזר בקהל ה'. לא ישא ישראלית: ד לא יבא עמוני. לא ישא ישראלית: ה על דבר. על העצה שיעצו אתכם להחטיאכם:

כג א לא יקח. אין לו בה לקוחין ואין קדושין תופסין בה: ולא יגלה בנף אביו. שומרת יבם שלאביו הראויה לאביו. והרי כבר הורה עליה משום (ויקרא יט, יד) ערות אחי אביו, אלא לעבור על זו בשני לאוין ולסמוך לה (פסוק ג) לא יבא ממזר, ללמד שאין ממזר אלא מחיבי פרישות וקל וחמר מחיבי מיתות בית דין, שאין בעריות

וזלק הדקדוק: ג לא יבא לו בקהל י"י. כל אוריינתא מלרע בר מן חד מלעיל הוא יבא שמה דיהושע:

תפסיר רס"ג

אלטרין פי כ'רוגכם מן מצר.
ולמא אסתאגר עליך בלעם אבן
בעור. מן פאתור ארם נהרים
לילענד: (ו) ולם ישא אללה רבך
אן יקבל מן בלעם. כל קלב לך
אללענה ברכה. למא אהבך:
(ז) פלא תלתמס סלאמתהם
וכיריהם. טול זמאנד אבדאן:
(ח) לא תכרה אלאדומי.
פאנה אכיד. לא תכרה
אלמצרי. לאנד כנת גריבא פי
בלדה: (ט) ואלגיל אלת'אלת'.

לֹא־קִדְמוּ אֶתְכֶם בַּלָּחֶם
וּבַמִּים בַּדֶּרֶךְ בַּעֲתֹתְכֶם
מִמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁר שָׂכַר עָלֶיךָ
אֶת־בָּלָעַם בֶּן־בְּעוֹר מִפְּתוֹר
אֲרָם נְהָרִים לְקַלְלֶךָ: עַל
עֵיֶשֶׁק. דְּלֹא עָרְעוּ יִתְכוֹן בַּלְחָמָא וּבִמְיָא.
בְּאוֹרְחָא בְּמִפְקֹכּוֹן מִמִּצְרַיִם. וְדֹאגֵר עַלְךָ
יֵת בַּלָּעַם בֶּר בְּעוֹר. מִפְּתוֹר. אֲרָם דְּעַל
פֶּרֶת לְטָטוֹתְךָ: וְלֹא־אֲבָה
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמְעַ אֶל־בָּלָעַם וַיַּהֲפֹךְ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת־הַקִּלְלָה לְבִרְכָּה כִּי אֲהַבְךָ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ: וְלֹא אָבֵא. יְיָ אֱלֹהֶךָ לְקַבֵּל־אֶת מִן בָּלָעַם. וַהֲפֹךְ יְיָ אֱלֹהֶךָ
לְךָ. יֵת לוֹטִין לְבִרְכָּךְ. אֲרִי רִיחֻמְךָ יְיָ אֱלֹהֶךָ: לֹא־תִדְרֹשׁ
שְׁלָמָם וְטִבְתָּם כָּל־יְמֶיךָ לְעוֹלָם: לֹא תִתְּבַע שְׁלָמְהוֹן
וְטִבְתָּהוֹן. כָּל יוֹמְךָ לְעֹלָם: ס (רביעי)
כִּי אַחֲיֶיךָ הוּא לֹא־תִתְּבַע מִצְרֵי כִּי־גֵר הָיִיתָ
בְּאֶרְצוֹ: לֹא תִרְחִיק אֲדוֹמָא. אֲרִי אַחוֹךְ הוּא. לֹא תִרְחִיק
מִצְרָא. אֲרִי דִיר הָיִיתָ בְּאֶרְעִיהָ: ט בָּנִים אֲשֶׁר־יֹולְדוּ

— כס"י —

לְקִרְאָתְךָ: לֹא תִתְּבַע מִצְרֵי. מְכַל וְכַל. אֶפֶס
עַל פִּי שְׁזַרְקוּ וְכֹורִיכֶם לִיאֹר. מִה טַעַם, שְׁהִיוּ
לְכֶם אֲכֻסְנִיָּא בְּשַׁעַת הַדִּחָק. לְפִיכָךְ. ט בָּנִים
אֲשֶׁר יֹולְדוּ לָהֶם דּוֹר שְׁלִישִׁי. וְשֹׁאֵר
הָאֻמוֹת מִתְרִין מִיָּד. הָא לְמוֹדֵת שְׁהַמְחִיטִיא

בַּדֶּרֶךְ. כְּשֶׁהָיִיתָ בְּטֶרוֹף: ז לֹא תִדְרֹשׁ
שְׁלָמָם. מְכַלל שְׁנֶאֱמַר (פסוק יז) עֲמֹךְ יֹשֵׁב
בְּקִרְבְּךָ יִכּוֹל אֶפֶס זֶה כֵּן, תִּלְמוּד לֹא־לֹא
תִדְרֹשׁ שְׁלָמָם: ח לֹא תִתְּבַע אֲדָמִי. לְגִמְרֵי
וְאֶפֶס עַל פִּי שְׁרִאיוֹי לְךָ לְתַעֲבוּ שִׁצָּא בְּחֶרֶב

לָהֶם דֹּר שְׁלִישִׁי יָבֹא לָהֶם
בְּקָהֶל יְהוָה: בְּנִין. דִּיתִילְדוֹן לְהוֹן
דָּרָא תְּלִיתָאָה. יִדְבִּי לְהוֹן לְמִיעַל בְּקָהֶלָא
דִּי: ס חֲמִידָא תִּיטָן בְּסִפְרֵי כִּי-תֵצֵא
מִחֲנֶה עַל-אִיבֶיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ
מִכָּל דְּבַר רָע: אֲרִי תִפּוֹק
מִשְׁרִיתָא עַל בְּעָלֵי דְבָבְךָ. וְתִסְתַּמֵּר
מִכָּל מִדְעָם בִּישׁ: כִּי-יְהִיָּה בְךָ
אִישׁ אֲשֶׁר לֹא-יְהִיָּה טְהוֹר
מִקְרָה-לֵילָה וַיֵּצֵא אֶל-

תפסיר רס"ג
מן אלבנין אלד' יולדו להם.
ידכילו פי גוק אללה: י ואדיא
כרגת פי מעספר עלי
אעדאנד. פאחתרו פצ'לא. מן
כל אמר קבית: יא ואן פאן
פיכס רגל. ליס בטאהר מן
עארץ אלליל. פלכ'רג אלי
כ'ארג אלעספר. מן חית' לא
ידכיל אלי וסטה: יב פאד'א
פאן ענד אתגאה אלליל
ירחץ באלמא. וענד מג'יב
אלשמס ידכיל אליה: יג ולכון
לך מכאן כ'ארג אלעספר.
תברז הנאך כ'ארג מנה:

מִחוּץ לַמִּחֲנֶה לֹא יָבֹא אֶל-תּוֹךְ הַמִּחֲנֶה: אֲרִי יְהִי
בְךָ גֹבֵר. דְּלֹא יְהִי דְבִי מִקְרֵי לֵילִיָּא. וַיִּפּוֹק לְמִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא. לֹא
יַעֲזֹל לְגוֹ מִשְׁרִיתָא: יב וְהִיָּה לְפָנוֹת-עֶרֶב יִרְחַץ בַּמַּיִם
וּכְבֹּא הַשֶּׁמֶשׁ יָבֹא אֶל-תּוֹךְ הַמִּחֲנֶה: וְיְהִי לְמִפְנֵי
רַמְשָׁא יִסְחִי בְּמִיָּא. וּכְמִיעַל שְׁמֶשׁא. יַעֲזֹל לְגוֹ מִשְׁרִיתָא: יג וַיֵּד
תִּהְיֶה לְךָ מִחוּץ לַמִּחֲנֶה וַיֵּצֵאת שָׁמָּה חוּץ:

• רס"י •

לאדם קשה לו מן ההורגו, שנהורגו הורגו
בעולם הזה, והמחטיאו מוציאו מן העולם
הזה ומן העולם הבא, לפיכך אדום שקדמם
בחרב לא נתעב וכן מצרים שטבעום, ואלו
שהחטיאום נתעבו: י כי תצא וגו' ונשמרת.
שהשטן מקטרג בשעת הספנה: יא מקרה
לילה. דבר הכתוב בהורג: ויצא אל מחוץ
וזלק הדקדוק: יא מקרה-לילה. דגש הקו"ף לתפארת מפני השוא ויתכן שהמ"ם לשמוש
ודגש הקו"ף לחסרון הנו"ן מן (מהר"ב):

תפסיד רס"ג

(יד) וליכון לך ותד מע סלאחד.
פאדרא תברות כ'ארגא מנה.
פאחפר בה. ועד וג'טי ד'אלך
אלדג'יע: טו) לאן אללה רבך.
נורה סאלך פי וסט עסכרך.
ליכ'לצך ויסלם אעדאנד פי ידך.
פיכון עסכרך מקדסא. ולא ירא
פיד אמרא קביחא. פינצ'רף
ענד: טז) ולא תסלם עבדא אלי
מולאה. אלד'י ותכ'לץ אלדך
מן דינה. כל תמנה: יז) וליגלס
ענדך פי מא בינד. פי
אלמוצע אלד'י וכתארה. פי
אחדא מחאלך פי אללאצלח לה.

ואתר מתוקן יהי לך. מברא למשריתא.

ותפוק תמן לברא: יד ויתד תהיה

לך על-אונך והיה

בשבתך חוץ וחרתה בה

ושבת וכסית את-עאתך:

וסכתא. תהי לך על זינד. ויהי בכתבך

בברא. ותחפר בה. ותתוב ותכסי ית

מפקתך: טו פי יהוה אלהיך

מתהלך. בקרב מחנך

להעילך ולתת איביך

לפניך והיה מחנך קדוש ולא-יראה בך

ערות דבר ושב מאחריך: ארי יי אלהך. שכינתיה

מהלכא בגו משריתך. לשיןבותך ולמסר סנאך קדמך. ותהי

משריתך קדישא. ולא יתחזי בך עבירת פתגם. ויתוב מימריה

מלאיטבא לך: ס לא-תסגיר עבד אל-אדניו

אשר-ינצל אליך מעם אדניו: לא תמסר עבד עממין

ליד רבוניה. דישתיזב לוֹתך מן קדם רבוניה: יז עמך ישב

בקרבך במקום אשר-יבחר באחד שעריך

בטוב לו לא תוננו: עמך יתיב בינד. באתרא דיתרעי.

— רס"י —

טו לא תסגיר עבד. כתרגומו. דבר אחר
אפלו עבד כנעני שלישראל שברח מחוצה
לארץ לארץ ישראל:

חוץ לענו: יד על אונך. לבד משאר כלי
תשמישה: אונך. כמו כלי זינד: טו ולא
יראה בך. הקדוש ברוך הוא ערות דבר:

תפסיר רס"ג

ולא תצ'הדה (י"ג: תצט'הדה):
 יח) ולא תכון מן בנאת
 אסראיל ממתעה. ולא מן בני
 אסראיל ממתע: יט) ולא תדכ'ל
 שי'א מן אגעאל אל'ואני
 ואת'מאן אלכל'אב. אלי' בית
 אללה רבד פי שי מן גמיע
 אלנד'ור. לאן אללה רבד
 יפרה'מא גמיע'א: כ) ולא תעין
 אכ'יך. עיניה' דרא'הם ולא
 טע'אם. ולא כל אמר יע'ין:
 כא) כל אלג'ריב תע'אין.

בחדא מן קרוך בד'ייטב ליה. לא
 תוני'ניה: **ס** **לא-תהיה קדשה**
מבנות ישראל ולא-יהיה
קדש מבני ישראל: לא תהי
 אתתא מבנת ישראל לגבר עבד. ולא
 יסב גוברא מבני ישראל אתא א'מא:
יט **לא-תביא אתנן זונה**
ומחיר פלב בית יהוה
אלהיך לכל-נדר כי

תועבת יהוה אלהיך גם-שניהם: לא תעיל אגר
 זניתא וחולפן כלבא. לבית מקדשא ד'י אלהך לכל נדר. ארי מרחק.
 קדם יי אלהך אף תרויהון: **ס** **לא-תשיך לאחייך נשך**
כסף נשך אכל נשך כל-דבר אשר ישך: לא
 תרבי לאחור. רבית כסף רבית עבד. רבית. כל מדעס דמתרבי:
כא **לנכרי תשיך ולאחייך לא תשיך למען יברכך**
יהוה אלהיך בכל משלח ידך על-הארץ

— רס"י —

שאין קדושין תופסין לו בה: יט אתנן זונה.
 נתן לה טלה בא'תננה פסול להקדשה: ומחיר
פלב. החליף שה בכלב: **גם שניהם**. לרבות
 שנוייהם, כגון חטים ועשאן סלת: **כל**
תשיך. אזהרה ללזה שלא יתן רבית למלוה,
 ואחר כך אזהרה למלוה (ויקרא כג, לו) את
 כסף לא יתן לו בנשך: **כא לנכרי תשיך**.
 ולא לאחייך. לאו הבא מכלל עשה, עשה,
 לעבור עליו בשני לאוין ועשה:

יח לא תהיה קדשה. מפקרת, מקדשת
 ומזמנת לזנות: ולא יהיה קדש. מזמן
 למשכב זכור. ואונקלוס תרגם לא תהי
 אתתא מבנת ישראל לגבר עבד, שאף זו
 מפקרת לבעילת זנות היא מאחר שאין
 קדושין תופסין לו בה, שהרי הקשו לחמור,
 שנאמר (דברים כג, ה) שבו לכם פה עם
 החמור, עם הדומה לחמור. ולא יסב גברא
 מבני ישראל אתתא א'מא, שאף הוא נעשה
 קדש על ידה, שכל בעילותיו בעילות זנות

תפסיר רס"ג

אֲשֶׁר-אֵתָהּ בַּאֲשֶׁמָּה**לְרִשְׁתָּהּ:** לְבַר עַמּוּיִן תִּרְבִּי.וְלֹא־חֹדֶךְ לֹא תִרְבִּי. בְּדִיל דִּיבְרַכְנָךְ יי
אֱלֹהֶךָ. בְּכָל אוֹשָׁטוֹת יָדְךָ. עַל אֶרְעָא.דָּאת עָלִיל לְתַמּוֹן לְמִירְתָּהּ: **ס**כב **כִּי-תֵדָר נָדָר** ספרי
בספר
תנ"ך**לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תֵאָחֵר****לְשִׁלְמוֹ כִּי-דָרַשׁ יְדִרְשֶׁנּוּ****יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵעַמּוֹד וְהָיָה****בְּךָ חֲטָא:** אֲרִי תֵדָר נָדָר קָדָם יי

אֱלֹהֶךָ. לֹא תֵאָחֵר לְשִׁלְמוֹתֶיהָ. אֲרִי

מִתְבַּע יִתְבַּעֲנֶיהָ. יי אֱלֹהֶךָ מִנֶּךָ. וְיִהְיֶה בְךָ

חֹזָא: כג וְכִי תַחְדָּל לְנָדָר לֹא-יְהִיָּה בְךָ חֲטָא:וְאֲרִי תִתְמַנַּע מִלְּמִדָּר. לֹא יְהִי בְךָ חֹזָא: **כד מוֹצֵא שְׁפָתֶיךָ****תִּשְׁמֹר וְעָשִׂיתָ כַּאֲשֶׁר נִדְרָתָ לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ****נִדְבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ:** אִפְקוֹת שְׁפוֹתְךָ תִּטֹּר וְתַעֲבִיד.כִּמָּא דְנִדְרָתָא. קָדָם יי אֱלֹהֶךָ נִדְבַתָּא. דְּמִלִּילְתָּא בְּפוּמְךָ: **ס (חֲמִישִׁי)****כה כִּי תָבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים בְּנִפְשֶׁךָ****שִׁבְעָךָ וְאֶל-כֶּלֶיךָ לֹא תִתֵּן:** אֲרִי תִתַּגֵּר בְּכֶרֶם דְּחִבְרָךְ.

— רס"י —

תַּעֲשֶׂה: ככ כִּי תָבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ. בְּפוּעַל
הַכְּתוּב מִדְּבַר: **בְּנִפְשֶׁךָ.** כִּמָּה שְׁתַּרְצָה:
שִׁבְעָךָ. וְלֹא אֲכִילָה גִסָּה: וְאֶל כֶּלֶיךָככ לֹא תֵאָחֵר לְשִׁלְמוֹ. שְׁלִשָּׁה רְגָלִים.
וְלִמְדוּהוּ רַבּוּתֵינוּ מִן חִמְקָרָא: כד **מוֹצֵא**
שְׁפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר וְעָשִׂיתָ. לְתַן עֲשֶׂה עַל לֹא

תפסיר רס"ג

מנה שי פי אניתך: כו) ואדא
אסתאגרת פי סנבל צאחבך.
פאקטף מא תפדכה בידך. ולא
תחרך אלמנגל. עלי סנבל
צאחבך לנפסך: כד א) ואדא
תזווג רגל. אמראה ומלכהא.
תים אנהא למ תגד חציאא
ענדה. או וגד עליהא אמרא
קביחא. פליכתב להא. כתאב
קטעה וידפעה אליהא.
ויטלקהא מנה: ב) ואן כ'רגת
מן מנזלה. ומצית וצארת לרגל
אכיר: ג) פשנאהא אלרגל
אלאכיר. וכתב להא כתאב

וְתִיכּוֹל עֲנֹבִין. כְּנַפְשֶׁךָ שְׁבַעֲךָ. וּלְמַנְךָ לֹא
תִתִּין: **ס כד כי תבא בקמת
רעך וקטפת מלילת בידך
וחרמש לא תניף על קמת
רעך:** ארי תתגר בקמתא דחברך.
ותקטוף דמלין בידך. ומגלא לא תרים.
על קמתא דחברך: **ס כד א כי-
יקח איש אשה ובעלה
והיה אם-לא תמצא-חן
בעיניו כי-מצא בה ערות**

**דבר וכתב לה ספר פרייתת ונתן בידה
ושלחה מביתו:** ארי יסב גבר. אתתא ויבעלנה. ויהי. אם לא
תשכח רחמין בעינוהי. ארי אשכח בה עבירת פתגם. ויכתוב לה. גט
פטורין ויתין בידה. ויפטרנה מביתה: **ב ויצאה מביתו
והלכה והיתה לאיש אחר:** ותפוק מביתה. ותהך ותהי
לגבר אחרן: **ג ושנאה האיש האחרון וכתב לה**

• רס"י •

לא תתן. מכאן שלא דברה תורה אלא
בשעת הבציר, בזמן שאתה נותן לכליו
שלבצל הבית, אבל אם שכרו לעדור
ולקשקש, אינו אוכל: **כו כי תבא בקמת
רעך.** אף זו בפועל הכתוב מדבר:
כד ס כי מצא בה ערות דבר. מצוה עליו
לגרשה שלא תמצא חן בעיניו: **ז לאיש
אחר.** אין זה בן זוגו שלראשון, הוא הוציא
רשעה מתוך ביתו וזה הכניסה: **ג ושנאה
האיש האחרון.** הכתוב מבשרו שסופו

וזלק הדקדוק: **א והיה אם לא תמצא חן בעיניו.** תיבת חן בפשטא ותיבת בעיניו זקף כן הוא
בכל התיגאן המדוקדקות:

תפסיר רס"ג

קטעה ודפעה אליהא וטלקהא. או מאת אלדגל אלכר. אלדאי אתכדמה לה זוגה: (ד) פלא יחל לבעלהא אלאוול אלדאי טלקהא. ליעוד ותזוג בהא לתכון לה זוגה. בעד מא אתמהא גירה. פאנהא כריהא בין ידי אללה. ולא תוקע כ'טא עלי בלוד. אלדאי אללה רבך מעטיך נחלה: (ה) ואדיא תזוג רגל אמראה גדידה. פלא יכרג פי אלגיש. ולא ימר בה שיא

ספר כריתת ונתן בידה
ושלחה מביתו או כי ימות
האיש האחרון אשר
לקחה לו לאשה: וישנינה
גוברא בתראה. ויכתוב לה. גט פטורין
ויתן בידה. ויפטרה מביתה. או ארי
ימות גוברא בתראה. דנסבה ליה לאתו:
לא-יוכל בעלה הראשון
אשר-שלחה לשוב
לקחתה להיות לו לאשה אחרי אשר
הטמאה ב-תועבה הוא לפני יהוה ולא
תחטיא את-הארץ אשר יהוה אלהיך נתן לך
נחלה: לית ליה רשו לבעלה קדמאה דפטרה. למתב למסבה
למהוי ליה לאתו. פתר דאסתאבת. ארי מרחקא היא קדם יי. ולא
תחייב ית ארעא. די אלדך. יהיב לך אחסנא: **ס (ששי)** **פי-יקח**
איש אשה חדשה לא יצא בעצבא ולא-יעבר
עליו לכל-דבר נקי יהיה לביתו שנה אחת

— רס"י —

לשנאותה, ואם לאו קוברתה, שנאמר או כי ימות: ד אחרי אשר הטמאה. לרבות סוטה שנסתרה: כ אשה חדשה. שהיא חדשה לו ואפלו אלמנה, פרט למחזיר גרושתו: ולא זולק הדקדוק: - לא יוכל בעלה הראשון. תיבת הראשון ברביע בתיגאן הקדמוניות לא בשופר:

תפסיר רס"ג

מן אמורה. כל יפון פארג'א
לבינה סנה ואחודה. ויפרח
זוגתה אלתי אתכ'ד'הא: ו) ולא
יסתרהן אחד אלדחא אלספלא
ואלעל'א. פאנה יסתרהן קות
אלנפוס: ז) ואן וגד אנסאן. קוד
סרק נפסא מן אכ'ותה מן בני
אסראיל. ואסתדקחא ובאע'הא
(י"נ או באע'הא). פאקתל
דאלד אלסארק. ואנף אהל
אלשר מן פינכס: ח) ואחתרו
מן בלא אלברץ. ואחפץ

וְשִׁמַּח אֶת-אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר-
לָקַח: אַרִי יִסֵּב גִּבֹּר אֶתְתָּא חֲדָתָא.
לֹא יפֹזק בְּחִילָא. וְלֹא יַעֲבֹר עֲלוּהִי לְכָל
פִּתְגָם. פְּנִי יְהִי לְבֵיתָהּ שְׂתָא חֲדָא. וַיַּחֲדִי
יָת אֶתְתִּיהָ דְנָסִיב: **וְלֹא-יַחְבֹּל**
רַחֲמִים וּרְכָב כִּי-נֶפֶשׁ הוּא
חֶבֶל: לֹא תִסֵּב מִשְׁכּוֹנָא רַחֲמִי וּרְכָבָה.
אַרִי בְּהוֹן מִתְעַבִּיד מְזוֹן לְכָל נֶפֶשׁ: **ס**
כִּי-יִמְצָא אִישׁ גִּנֵּב נֶפֶשׁ

מֵאָחִיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִתְעַמְרֻ-בּוֹ וּמָכְרוּ וּמָתוּ
הַגִּנֵּב הַהוּא וּבַעֲרַת הָרַע מִקִּרְבּוֹ: אַרִי יִשְׁתַּכַּח גִּבֹּר.
גִּנֵּיב נֶפֶשָׁא מֵאָחוּהִי מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וַיִּתְגַּר בִּיהּ וַיַּפְנִיָּהּ. וַיִּתְקַטֵּל גִּנְבָא
הַהוּא. וַתִּפְּלִי עֲבִיד דְּבִישׁ מִבִּינָךְ: **ס** **הַשֹּׁמֵר בִּנְגֻעַ**
הַצֵּרְעַת לְשֹׁמֵר מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת כָּכָל אֲשֶׁר-יֹרֶוּ

— רס"י —

וְשִׁמַּח: וְלֹא יַחְבֹּל. אִם בָּא לְמִשְׁכְּנוֹ עַל חֻבּוֹ
בְּבֵית דִּין, לֹא יִמְשַׁכְּנוּ בְּדִבְרִים שְׁעוּשִׁים
בְּדֵין אוֹכֵל נֶפֶשׁ: **רַחֲמִים.** הִיא הַתְּחַתּוּנָה:
וּרְכָב. הִיא הָעֲלִיוּנָה: **כִּי יִמְצָא.** בְּעֵדִים
וְהִתְרָאָה. וְכֵן כָּל כִּי יִמְצָא שְׁבַת־זָרָה:
וְהִתְעַמְרֻ בּוֹ. אִינוּ חֵיב עַד שְׂיִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ:
הַשֹּׁמֵר בִּנְגֻעַ הַצֵּרְעַת. שְׁלֹא תִתְּלוֹשׁ
סִימְנֵי טְמֵאָה, וְלֹא תִקּוֹץ אֶת הַבְּהֵרֶת:

אִשָּׁה וְלֹא לְקַחָהּ, מִסְפִּיקִין מֵיָם וּמְזוֹן וּמִתְקַנִּין
אֶת הַדְּרָכִים: **יְהִיהָ לְבֵיתוֹ.** אִף בְּשָׁבִיל בֵּיתוֹ,
אִם בְּנֵה בֵּית וְחִנְכוֹ וְאִם נָטַע כָּרֶם וְחִלְלוֹ,
אִינוּ זֶה מִבֵּיתוֹ בְּשָׁבִיל צִרְכֵי הַמִּלְחָמָה:
לְבֵיתוֹ. זֶה בֵּיתוֹ: **יְהִיהָ.** לְרִבּוֹת אֶת כְּרָמוֹ:
וְשִׁמַּח. יִשְׁמַח אֶת אִשְׁתּוֹ. וְתִרְגֹּמוּ וַיַּחֲדִי יָת
אֶתְתִּיהָ. וְהִמְתַּרְגֵּם וַיַּחֲדִי עִם אֶתְתִּיהָ, טוּעָה
הוּא, שְׂאִין זֶה תִּרְגֹּם שֶׁל וְשִׁמַּח אֵלֶּא שֶׁל

זֶלֶק הַדְּקָדוֹק: **וְשִׁמַּח אֶת-אִשְׁתּוֹ.** תִּיבַת וְשִׁמַּח בְּמֵאֲרֵכָה לֹא בְּטַפְחָא בְּכָל הַתִּיגָאן וְכ"ה
בְּקֻצַּת דְּפוּסִים: וְלֹא יַחְבֹּל. הַחִי"ת בְּשׂוּא פִתַּח: **כָּכָל אֲשֶׁר יֹרֶוּ אֶתְכֶם.** תִּיבַת כָּכָל בְּתִלְשָׁא
יִמִּין בְּכָל הַתִּיגָאן:

תפסיר רס"ג

רסומה גדא ואעמל פיה. כמא
יפתוכם אלאימה אלליואניין.
כמא אמרתהם: ט) ואד'כר
עלי מא צנע. אללה רבך
במרים מתלה. פי אלטריק פי
כ'רוגכם מן מצר: י) ואד'א
אנסית צאחבך נסייה. פלא
תדכל אלי מנולה פתאכ'ד
עוצ'הא: יא) בל קף כ'ארגא.
ואלדגל אלד'י אנסיתה. יכ'רג
לך אלעוויך אלי בר'א:
יב) ואן כאן רגלא צ'עיפא.
פלא תבית ועוצה ענדך:

**אַתְּכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם
בְּאִשֶּׁר צוֹיִתֶם תִּשְׁמְרוּ**

לַעֲשׂוֹת: אֶסְתַּמֵּר בְּמִכְתָּשׁ סִגְרוֹ.

לְמִטֵּר לַחֲדָא וּלְמַעֲבֹד. כָּכֵל. דִּילְפֻּון
יְתִכּוֹן. כְּהֲנִיָּא לִיּוֹאִי. כְּמָא דְּפִקִּידְתָּנוּן

תִּטְרוֹן לְמַעֲבֹד: ט) זְכוֹר אֶת

אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ

לְמִרְיָם בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם

מִמִּצְרַיִם: הוּי דְּכִיר. ית דַּעְבֵּד. יי

אַלְהֶךָ לְמִרְיָם. בְּאוֹרְחָא בְּמִפְקֻכּוֹן

מִמִּצְרַיִם: ס) **כִּי-תֵשֶׁה בְּרַעְךָ מִשָּׂאת מְאוֹמָה**

לֹא-תָבֹא אֶל-בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עֲבֹטוֹ: אַרִי תְרִשִׁי בְּחִבְרָךְ

רְשׁוֹת מִדְּעַם. לָא תִיעוֹל לְבֵיתִיהָ לְמַסֵּב מִשְׁכּוֹנִיהָ: יא) **בַּחוּץ**

תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר יֵאָתֶה נִשֶּׂה בּוֹ יוֹצִיא אֶלֶיךָ

אֶת-הָעֲבֹט הַחוּצָה: בְּבָרָא תְקוּם. יגוּבְרָא. דָּאֵת רְשִׁי בִיה.

יִפִּיק לָךְ. ית מִשְׁכּוֹנָא לְבָרָא: יב) **וְאִם-אִישׁ עָנִי הוּא לֹא**

תִּשָּׁכַב בְּעֲבֹטוֹ: וְאִם גֹּבֵר מִסְפִּין הוּא. לָא תִשָּׁכַב בְּמִשְׁכּוֹנִיהָ:

— רס"י —

כָּכֵל אֲשֶׁר יוֹרוּ אַתְּכֶם. אִם לְהַסְגִּיר אִם
לְהַחֲלִיט אִם לְטַהֵר: ט) זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה
ה' אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם. אִם בָּאתָ לְהַזְהִיר שְׂלֵא
תִלְקָה בְּצִרְעָתָא אֶל תִּסְפֵּר לְשׁוֹן דְּרַע. זְכוֹר
הָעֲשׂוּי לְמִרְיָם שְׁדַבְּרָה בְּאַחִיהָ וּלְקַתָּה
בְּנִגְעִים: י) כִּי תֵשֶׁה בְּרַעְךָ. תְּחֻב בְּחִבְרָךְ:
מִשָּׂאת מְאוֹמָה. חֻב שְׁלֵכְלוּם: יב) לֹא
תִשָּׁכַב בְּעֲבֹטוֹ. לֹא תִשָּׁכַב וְעֲבֹטוֹ אֶצְלָךְ:

זֶלֶק הַדְּקֻדּוֹק: יא) אֶת הָעֲבֹט. הַח"א בַּפֶּתַח כָּכֵל הַתִּיגָאן:

תפסיר רס"ג

(ג) בל רדה אליה רדא ענד
מגיב אלשמש. אד' ינאם פיה
פידעו לך. ותכון לך חסנה. בין
ידי אללה רבך: יד) לא תגשם
אגירא וכ'אצה צ'עף או
מספין. מן אכ'ותך. או מן
צ'יפך. אלד' פי בלדך פי
מחאלך: טו) בל אדפע אליה
אגרתה פי יומה מן קבל אן
תגיב אלשמש. פאנה צ'עף.
ועליה קד כיאטר בנפסה. ולא
ידעו עליך אלי' אללה. פתחל

הַשֶּׁבֶט תָּשִׁיב לוֹ אֶת-
הַעֲבוֹט כִּבּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב
בְּשִׁלְמָתוֹ וּבִרְכָּךְ וְלֹךְ
תִּהְיֶה עֲדָקָה לִפְנֵי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ: אֲתָבֵא תַתִּיב לִיָּה יֵת
מִשְׁכּוֹנָא בְּמִיעַל שִׁמְשָׁא. וְיִשְׁכּוֹב
בְּכִסּוּתִיהָ וּבִרְכָּנָךְ. וְלֹךְ תִּהְיֶה זָכוֹ קֹדֶם יי
אֱלֹהֶיךָ: ס

ס טיבדעך בספרי
תימן

(שביעי)

לֹא-תַעֲשֶׂק שָׂכִיר עֲנִי
וְאֲבִיוֹן מֵאֲחִיךָ אוֹ מִגֵּרְךָ אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ
בְּשַׁעֲרֶיךָ: לֹא תַעֲשֹׂק אֲגִירָא עֲנִיָּא וּמִסְפִּינָא. מֵאֲחָךְ. אוֹ מִגֵּיּוֹרְךָ.
דבארעך בקרוד: טו ביומו תתן שכרו ולא-תבוא
עליו השמש כי עני הוא ואֵליו הוא נשא
אֶת-נַפְשׁוֹ וְלֹא-יִקְרָא עָלֶיךָ אֶל-יְהוָה וְהָיָה בְּךָ
חָטָא: ביומיה תתין אגריה ולא תיעול עלוהי שמשא.

— רש"י —

שכר שכיר שהוא עני ואביון, ועל העשיר
כבר הוזכר (ויקרא יט, ג) לא תעשק את רעך:
אביון. התאב לכל דבר: מגרך. זה גר צדק:
בשעריך. זה גר תושב האוכל נבלות: אשר
בארצך. לרבות שכר בהמה וכלים:
טו ואֵליו הוא נשא את נפשו. אל השכר
הזה הוא נושא את נפשו למוות, עלה בכבש
ונתלה באילן: והיה בך חטא. מכל מקום,

יג כבוא השמש. אם כסות לילה הוא, ואם
כסות יום החזירהו בבקר, וכבר כתוב
בואלה המשפטים (שמות כג, כה) עד בא
השמש תשיבנו לו, כל היום תשיבנו לו
וכבוא השמש תקחנו: וברכך. ואם אינו
מברך, מכל מקום ולך תהיה צדקה: יד לא
תעשק שכיר. והלא כבר כתוב, אלא
לעבור על האביון בשני לאוין לא תעשוק

תפסיר רס"ג

בְּךָ עֲקוּבָה: טז) וְלֹא יִקְתֵּל
אֶל־אֲבֹא עַן אֶל־בְּנִין. וְלֹא אֶל־בְּנִין
עָלֶי אֶל־אֲבֹא. בִּל יִקְתֵּל כָּל אָמֵר
בְּכִטִּיתָה: יז) וְלֹא תִמְיִל חֶכֶם
גִּרְיָב אוֹ יָתִים. וְלֹא תִסְתַּרְהֶן
תִּזְב אֶל־אֶרְמְלָה: יח) וְאִדְכָּר.
אֲנָךְ פֶּנֶת עֲבָדָא בְּמִצְרָ. וּפְכָךְ
אֶל־לָה רַבֵּךְ מִן תִּים. וְלִדְיֵאלֵךְ
אֲנָא אֶמְרֵךְ. בָּאן תַּעֲנֵעַ הַדְּיָה
אֶל־אֲמֹר: יט) וְאִדְיָא חֲצִדָּת

אֲרִי עֲנִיָּא הוּא. וְלִיָּה. הוּא מָסֵר יֵת
נַפְשִׁיָּה. וְלֹא יִקְרִי עָלֶיךָ קָדָם יי. וְיִהִי בְּךָ
חֹזֵב: ס טז) לֹא-יּוֹמְתוּ אָבוֹת
עַל-בָּנִים וּבָנִים לֹא-יּוֹמְתוּ
עַל-אָבוֹת אִישׁ בְּחֻטְאוֹ
יּוֹמְתוּ: לֹא יָמוּתוּן אֲבָהֶן עַל פֹּם
בְּנִין. וּבְנִין לֹא יָמוּתוּן עַל פֹּם אֲבָהֶן.
אֲנָשׁ בְּחֻבִּיָּה יָמוּתוּן: ס טז) לֹא

תִּטָּה מִשְׁפָּט גֵּר יָתוֹם וְלֹא תִחַבֵּל בְּגֵד
אֶל־מִנָּה: לא תַעֲלִי. דִּין גִּיּוֹר יִיתָם. וְלֹא תִסָּב מִשְׁכּוֹנָא. כְּסוֹת
אֶרְמְלָא: יח) וְזִכְרָתָ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וַיִּפְדְּךָ
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם עַל-כֵּן אֲנֹכִי מְצִוֶּה לַעֲשׂוֹת
אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה: וְתִדְבַר. אֲרִי עֲבָדָא הוּיָתָא בְּמִצְרַיִם. וּפְרָקָךְ.
יי) אֱלֹהֶךָ מִתָּמֶן. עַל כֵּן. אֲנָא מִפְּקִיד לְךָ לְמַעַבְדָּךְ. יֵת פִּתְגָמָא הַדִּין: ס
יט) כִּי תִקְצֹר קִצִּירְךָ בְּשֹׂדֶךְ וְשִׁכְחָתָ עֹמֵר

— רס"י —

תִּטָּה מִשְׁפָּט. וְשָׁנָה בְּעִנִּי לַעֲבֹד עָלֶיךָ בְּשָׁנִי
לְאוֹיִן. לְפִי שְׁנִקֵּל לְהַטּוֹת מִשְׁפָּט עָנִי יוֹתֵר
מִשְׁלֵעִשִׁיר. לְכָף הַזֹּהִיר וְשָׁנָה עָלֶיךָ:
וְלֹא תִחַבֵּל. שְׁלֹא בְּשַׁעַת הַלֹּאָה:
יח) וְזִכְרָתָ. עַל מִנָּת כֵּן פְּדִיתִיךָ לְשִׁמּוֹר חֲקוֹתֵי
אֶפְלוּ יֵשׁ חֲסָרוֹן כִּיס בְּדָבָר: יט) וְשִׁכְחָתָ עֹמֵר.
וְלֹא גְדִישׁ. מִכָּאן אֲמָרוּ עֹמֵר שֵׁישׁ בּוֹ סֵאתִים

אֶל־אֶל שְׁמִמְהִרִין לְהַפְרֵעַ עַל יְדֵי הַקּוֹרָא: טז) לֹא
יּוֹמְתוּ אָבוֹת עַל בָּנִים. בְּעִדּוֹת בָּנִים. וְאִם
תֹּאמַר בְּעִזִּין בָּנִים, כָּבֵר נֹאמַר אִישׁ בְּחֻטְאוֹ
יּוֹמְתוּ. אֲבָל מִי שְׁאִינוּ אִישׁ, מִת בְּעִזִּין אֲבִיו.
הַקְטָנִים מִתִּים בְּעִזִּין אָבוֹתָם בִּידֵי שְׁמִים:
יז) לֹא תִטָּה מִשְׁפָּט גֵּר יָתוֹם.
וְעַל הַעֲשִׁיר כָּבֵר הַזֹּהֵר (דְּנִיס טז, יט) לֹא

זֶלֶק הַדְּקָדוֹק: "וְלֹא תִחַבֵּל. כֵּתֵב רַד"ק בְּשֵׁרֶשׁ חֵבֵל כִּי הַחִי"ת שׁוֹא פְּשׁוּט וְהוּא נָח וּבְכָל
הַתִּיגָאן גַּם בִּירוּשָׁלַיִם בְּשׁוֹא פֶתַח:

תפסיר רס"ג

חצאדך פי צ'יעתך ונסית כפֿה
 פי אלצחרא. פלא תרגע
 פתאכד'תא. כל יפון לאלג'ריב
 ואליתים ואלארמלה. לפי
 יבארך לך אללה רבך. פי גמיע
 עמל ידך: (כ) ואד'א כרסת
 ויתונך. פלא תסתקצה בעד
 ד'אלך. כל יפון לאלג'ריב. ואל'
 יתים ואלארמלה: (כא) ואד'א
 קטפת פרמך. פלא תמושה בעד
 ד'אלך. כל יפון לאלג'ריב.
 ואליתים ואלארמלה:
 (כב) ואד'כר. אנך כנת עבדא

בשׁוּדָה לֹא תָשׁוּב לְקַחְתּוֹ
 לַגֵּר לִיתּוֹם וְלֹא־לְמִנָּה יִהְיֶה
 לְמַעַן יְבָרְכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 בְּכָל מַעֲשֵׂה יְדֶיךָ: אֲרִי תַחֲצוֹד
 חֲצֹדךָ בַּחֲקֹלךָ וּתְתַנְּשִׁי עוֹמְרָא בַּחֲקֵלָא.
 לֹא תִתּוֹב לְמִסְבִּיָּה. לְגִיּוֹרָא. לִיתְמָא
 וּלְאַרְמְלָתָא יְהִי. בְּדִיל דִּיבְרַכְנָךְ יי
 אֱלֹהֶךָ. בְּכָל עוֹבְדֵי יָדְךָ: ס ב כִּי
 תַחֲבֹט זֵיתְךָ לֹא תִפְאֹר
 אַחֲרֶיךָ לַגֵּר לִיתּוֹם

וְלֹא־לְמִנָּה יִהְיֶה: אֲרִי תַחֲבֹט זֵיתְךָ. לֹא תִפְלִי בְתֶרְךָ. לְגִיּוֹרָא.
 לִיתְמָא וּלְאַרְמְלָתָא יְהִי: בא כִּי תִבְעֹר פְּרִמְךָ לֹא
 תַעֲזוֹלֵל אַחֲרֶיךָ לַגֵּר לִיתּוֹם וְלֹא־לְמִנָּה יִהְיֶה:
 אֲרִי תַקְטוֹף פְּרִמְךָ. לֹא תַעֲלִיל בְתֶרְךָ. לְגִיּוֹרָא. לִיתְמָא וּלְאַרְמְלָתָא
 יְהִי: כב וְזָכַרְתָּ כִּי־עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם

• רס"י •

לא תטול תפארתו ממנו. מכאן שמוניחין
 פאה לאילן: אחריך. זו שכחה: כה לא
 תעזולל. אם מצאת בו עוללות לא תקחנה.
 ואיזו היא עוללות כל שאין לה לא כתף ולא
 נטף. יש לה אחד מהם הרי היא לבעל הבית.
 וראיתי בתלמוד ירושלמי איזו היא כתף.
 פסיגין זה על גב זה. נטף אלו התלויות
 בשדרה ויורדות:

ושכחו אינו שכחה: לשכחה. לרבות שכחת
 קמה ששכח מקצתה מלקצור: לא תשוב
 לקחתו. מכאן אמרו שלאחריו שכחה,
 שלפניו אינו שכחה, שאינו בכל תשוב:
 למען יברכך. ואף על פי שבאת לידו שלא
 במתכונן קל וחמר לעושה במתכונן. אמור
 מעתה נפלה סלע מידו ומצאה עני ונתפרנס
 בה הרי הוא מתברך עליה: כ לא תפאר.

וזלק הדקדוק: כ לא תפאר. בא בפתח להבדילו מלשון פאר וכן הוא בכל התיגאן וכ"כ רד"ק
 בשרש פאר ע"ש:

תפסיר רס"ג

על-כֵּן אֲנֹכִי מִצְוֶה לַעֲשׂוֹת
אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה: וְתִדְבֵּר. אֲרִי
עֲבָדָא הוֹיָתָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם. עַל כֵּן.
אֲנִי מִפְקִיד לָךְ לְמַעַבְדָּא יֵת פִּתְגָמָא
הַדִּין: **ס כה** א **כִּי-יְהִיָּה רִיב**
בֵּין אֲנָשִׁים וְנָגְשׁוֹ אֶל-
הַמִּשְׁפָּט וּשְׁפָטוּם וְהַעֲדִיקוּ
אֶת-הַעֲדִיק וְהִרְשִׁיעוּ אֶת-
הַרְשָׁע: אֲרִי יְהִי דִין בֵּין גּוֹבְרִיא.

פי בלד מצר. ולדאלך אנא
אמרך. באן תצנע הד'ה
אלאמור: כה א) ואדיא וקעת
כיצומה בין אנאס. פליתקדמו
אלי ד'וי אלהכם ויחכמו
בינכם. ויזכו אלזכי. ויצ'למו
אלצ'אלם: ב) ואדיא אסתחק
אלצ'אלם צ'רבא. פליבסטה
אלחאכם ויצ'רבה בחצ'רתה.
מקדאר כ'טייתה באחצא:
ג) וגלדה ארבעין לא יזיד
עליהא שיא. פאן זאד עלי

וְיִתְקַרְבוּן לְדִינָא וִידִינוּנוּן. וַיִּזְכּוּן יֵת זָכָאָה. וַיַּחֲבִיבוּן יֵת חֵיבָא: **ב** **וְהִיָּה**
אִם-בֵּן הַכּוֹת הַרְשָׁע וְהַפִּילוֹ הַשֹּׁפֵט וְהַכֹּהֵן
לִפְנֵיו בְּדִי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר: וַיְהִי. אִם בֶּר חֵיב לְאַלְקָאָה
חֵיבָא. וִירְמִינִיָּה דִינָא וַיִּלְקִינִיָּה קְדָמוּהִי. כְּמִסַּת חוֹבְתִיָּה בְּמִנְיָן:
ג **אַרְבַּעִים יָכֵנוּ לֹא יִסִּיף פֶּן-יִסִּיף לְהַכֹּתוֹ**
עַל-אַלֶּה מִכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אַחֲרָיָה לְעֵינָיָה:

— רס"י —

הַשֹּׁפֵט. מלמד שאין מלקין אותו לא עומד
ולא יושב אלא מטה: **לִפְנֵיו בְּדִי רִשְׁעָתוֹ.**
ולאחריו בדי שתיים. מכאן אמרו, מלקין אותו
שתי ידות מלאחריו ושליש מלפניו:
בְּמִסְפָּר. ואינו נקוד במספר, למד שהוא
דבוק, לומר במספר ארבעים ולא ארבעים
שלמים, אלא מנן שהוא סוכם ומשלים
ל'ארבעים, והן ארבעים חסר אחת: **ג** **לֹא**
יִסִּיף. מכאן אזהרה למכה את חברו:

כה **כִּי יְהִיָּה רִיב.** סופם להיות נגשים
אל המשפט. אמור מעתה אין שלום יוצא
מתוך מריבה, מי גרם ללוט לפרוש מן
העדיק הוי אומר זו מריבה: **וְהִרְשִׁיעוּ אֶת**
הַרְשָׁע. יכול כל המתחבין בדין לוקין,
תלמוד לומר והיה אם בן הכות הרשע,
פעמים לוקה ופעמים אינו לוקה. ומי הוא
הלוקה, למוד מן הענין (פסוק ד), לא תחסם
שור בדישו, לאו שלא נתק לעשה: **ז** **וְהַפִּילוֹ**

תפסיד רס"ג

ד'אלך צארת גלדה עצימה.
ויהיו אכיד בחרתך: (ד) לא
תכסם אלתזר פי דוסה:
(ה) ואד"א אקאם אכזאן
גמיעא. ת"ם מאת אחדהמא
וליס לה ולד. פלא תכון זוגה'
אלמית. לרגל גריב כארג ען
אלאכזה. בל סליפהא ידכל
אליהא. באן יתכד'הא לה זוגה
ויבן בהא: (ו) וליכון אלכפר
אלד' ירגא אן תלד מנה. יקום
עלי' אסם אכיה אלמית. ללא

ארבעין ילקיניה לא יוסיף. דלמא יוסיף
לאלקויתיה על אלין מחא רבא. וייקל
אחוד לעינד: **לא-תחסם שור**
בדישו: לא תיחוד פום תורא
בדישיה: **ס** **כי-ישבו אחים**
יחדו ומת אחד מהם ובן
אין-לו לא-תהיה אשת-
המת החוצה לאיש זר
יבמה יבא עליה ולקחה לו

לאשה ויבמה: ארי יתבון אחין פחדא. וימות חד מנהון ובר
לית ליה. לא תהי אתת מותנא. לברא לגבר אחרן. יבמה יעול עליה.
ויסבה ליה. לאתו ויבמנה: **והיה הבכור אשר תלד**
יקום על-שם אחיו המת ולא-ימחה שמו
מישראל: ויהי. בוכרא דתלד. יקום. על שמא דאחוי מיתא.

— רס"י —

הבדל בתמרים ובגרוגרות שנגמרה
מלאכתן למעשר: **כי ישבו אחים יחדו.**
שהיתה להם ישיבה אחת בעולם, פרט
לאשת אחיו שלא היתה בעולמו: **יחדו.**
המיוחדים בנחלה, פרט לאחיו מן האם:
ובן אין לו. עין עליו: בן או בת, או בן הבן,
או בת הבן, או בן הבת, או בת הבת: **והיה**
הבכור. גדול האחים הוא מיבם אותה:
אשר תלד. פרט לאילונית שאינה יולדת:
יקום על שם אחיו. זה שיבם את אשתו
יטול נחלת המת בנכסי אביו: **ולא ימחה**
שמו. פרט לאשת סריס ששמו מחוי:

ונקלה אחיד. כל היום קוראו רשע
ומשלקה קראו אחיד: **לא תחסם שור**
בדישו. דבר הכתוב בהנה והוא הדין לכל
בהמה חיה ועוף העושים במלאכה שהיא
בדבר מאכל. אם בן למה נאמר שור,
להוציא את האדם: **בדישו.** יכול יחסמו
מבחוץ, תלמוד לומר לא תחסם שור מכל
מקום, ולמה נאמר דיש, לומר לך מה דיש
מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו וגדולו מן
הארץ, אף כל פיוצא בו, יצא החולב והמגבן
והמחבץ שאין גדולו מן הארץ, יצא הלש
והמקטף שנגמרה מלאכתו לחלה, יצא

תפסיד רס"ג

יגדרס אסמה מן אל אסראיל:
 (ז) פאן לם ישא דיאלך אלדגל.
 אן יתווג סליפתה. פלוצעד
 אלי באב אלחאפם ואלי
 אלשיוך. ותקול קד אבא
 סליפי. אן יקים לאכיה אסמא
 פי מא בין בני אסראיל. ולם
 ישא אן יבן בי: ח) פידעו בה
 שיוך קריתתה ויכלמוה בד'אלך.
 פאד'א וקף עלי' אלקול וקאל.
 אני לא אריד אלתווג בהא:
 ט) ותקדמת אליה בחצרה'
 אלשיוך. וכלעת נעלה ען
 רגלה. ובצקת בחצרתה.

ולא יתמחי שמייה מישראל:
 ואם-לא יחפץ האיש
 לקחת את-יבמתו ועלתה
 יבמתו השערה אל-
 הזקנים ואמרה מאן יבמי
 להקים לאחיו שם
 בישראל לא אבה יבמי:
 ואם לא יצבי גוברא. למסב ית יבמתיה.
 ותסק יבמתיה לתרע בית דינא לקדם
 סביא. ותימר סריב יבמי. לאקמא
 לאחיהי שמא בישראל. לא אבה
 ליבמותי: וקראו-לו זקני-עירו ודברו אלי
 ועמד ואמר לא חפצתי לקחתה: ויקרן ליה סבי
 קרתיה וימללון עמיה. ויקום וימר. לא רעינא למסבה: ונגשה
 יבמתו אליו לעיני הזקנים וחלצה נעלו מעל
 רגלו וירקה בפניו וענתה ואמרה ככה יעשה
 לאיש אשר לא-יבנה את-בית אחיו: ותתקרב
 יבמתיה לותיה לקדם סביא. ותשרי סיניה מעל רגליה.

— רס"י —

ז השערה. בתרגומו לתרע בית דינא: על גבי קרקע: אשר לא יבנה. מכאן למי
 ח ועמד. בעמידה: ואמר. בלשון הקדש, ואף שחלץ שלא יחזור ויבנם, דלא כתיב אשר
 היא דבריה בלשון הקדש: ט וירקה בפניו. לא בנה, אלא אשר לא יבנה, פיון שלא בנה

וזלק הדקדוק: ועלתה יבמתו השערה. העיין בשוא פתח ברוב הספרים המדוקדקות וכן
 הוא במכלול בשרש שער. ועי"ל בפסוק אל זקני העיר השערה. וכן הוא בקצת דפוסים:

תפסיד רס"ג

וְאֶגְאֹבֶת וְקֹאֲלֹת. כְּדֹא יִצְנַע
בְּאֶלְהֵגֶל. אֶלְדִּי לֹא יִבְנִי בֵּית
אֲכִיָּה: (י) וְלִיסָם אֲסֻמָּה פִּי אֵל
אֲסֻרָאִיל. בֵּית מְכֻלֹּעַ אֲלֻנְעֵל:
(יא) וְאֵן תְּנַאצִּיאֵן רְגֵלָאֵן
גְּמִיעָא. פְּגִלֵב אֲחֻדְהֻמָּא
צֻאחֻבָּה. פְּתֻקְדֻמַּת זֻוְגָתָה
לְתַכְלֻצָּה מִן יִדָּה. פְּמֻדַּת יִדָּהָ.
וְאֲמֻסְכַּת חִיָּאָה: (יב) פְּאֻקְטֻעַ
יִדָּהָ לְתַכְלֻצָּה מְנָהָא. וְלֹא
תִשְׁפֹּק עֲלִיָּהָ: (יג) וְלֹא יִכּוֹן לָךְ
פִּי כִיסְךָ. צֻנְגָתָאֵן. כְּבִרָא
וְצֻגְרָא: (יד) וְלֹא יִכּוֹן לָךְ פִּי
בֵּיתְךָ מִכִּיָּאֵלִין. כְּבִיר וְצֻגְרָא:

וְתִדּוּק בְּאֲנַפּוּהִי. וְתִתִּיב וְתִימֵר. כְּדִין
יִתְעִבִיד לְגֻבְרָא. וְלֹא יִבְנִי יֵת בֵּיתָא
דְּאֲחֻוּהִי: **וְנִקְרָא שְׁמוֹ**
בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חֲלוּץ הַנֶּעֱלִ:
וְיִתְקֵרִי שְׁמִיָּה בְּיִשְׂרָאֵל. בֵּית שְׂרִי סִינָא:
ס **כִּי-יִנְצוּ אֲנָשִׁים יַחְדּוֹ**
אִישׁ וְאָחִיו וְקָרְבָּה אִשְׁתִּי
הָאֶחָד לְהַצִּיל אֶת-אִשְׁתִּי
מִיַּד מִכָּהוּ וְשִׁלַּח יָדָהּ
וְהִחְזִיקָה בְּמִבְשָׁיו: אֲרִי יִנְצוֹן

גֻּבְרִין כְּחֻדָּא גְּבֵר וְאֲחֻוּהִי. וְתִתְקֵרֵב אֶתָּת חֹד. לְשִׁיזְבָּא יֵת בַּעֲלָהּ מִיַּד
מְחֻוּהִי. וְתוֹשִׁיט יִדָּה. וְתִתְקִיף בְּבֵית בְּהֶתְתִּיָּה: **יב** **וְקִצְתָּהּ**
אֶת-כַּפָּהּ לֹא תַחֹס עֵינֶיהָ: וְתִקּוֹן יֵת יִדָּה. לֹא תַחֹס
עֵינֶיהָ: ס **לֹא-יִהְיֶה לָךְ בְּכִיסְךָ אֶבֶן וְאֶבֶן גְּדוֹלָה**
וְקִטְנָה: לֹא יְהִי לָךְ. בְּכִיסְךָ מֵתֻקֵּל וּמֵתֻקֵּל רַב וּזְעִיר:
יד **לֹא-יִהְיֶה לָךְ בְּבֵיתְךָ אֵיפָה וְאֵיפָה גְּדוֹלָה**
וְקִטְנָה: לֹא יְהִי לָךְ. בְּבֵיתְךָ מִכִּילָא וּמִכִּילָא רַבְתָּא וּזְעִירָתָא:

• רס"י •

אֵלָא יִדָּה מִמֶּשׁ. נֶאֱמַר כָּאֵן לֹא תַחֹס. וְנֶאֱמַר
לְהֵלֵךְ בְּעֵדִים זֻוְמָמִין (לְעִיל יט, יג) לֹא תַחֹס.
מִדָּה לְהֵלֵךְ מִמּוֹן. אֵף כָּאֵן מִמּוֹן: **יג** **אֶבֶן וְאֶבֶן.**
מִשְׁקֻלוֹת: **גְּדוֹלָה וְקִטְנָה.** גְּדוֹלָה שְׁמִכְחַשְׁתָּ
אֶת הַקִּטְנָה, שְׁלֹא יִהְיֶה נוֹטֵל בְּגְדוֹלָה וּמִחֻזִּיר
בְּקִטְנָה: **יד** **לֹא יְהִי לָךְ.** אִם עֲשִׂיתָ כֵּן, לֹא

שׁוֹב לֹא יִבְנֶה: **י** **וְנִקְרָא שְׁמוֹ** וְגוֹי. מִצְוָה עַל
כָּל הָעוֹמְדִים שָׁם לִזְמֹר חֲלוּץ הַנֶּעֱלִ: **יב** **כִּי**
יִנְצוּ אֲנָשִׁים. סוּפֵן לְבָא לִיד מִכּוֹת, כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר מִיַּד מִכָּהוּ. אֵין שְׁלוֹם יוֹצֵא מִתּוֹךְ יָדִי
מְרִיבָה: **יג** **וְקִצְתָּהּ אֶת כַּפָּה.** מִמּוֹן דְּמִי
בְּשִׁתּוֹ. הַכֵּל לְפִי הַמִּבְיֵשׁ וְהַמִּתְבִּישׁ. אוֹ אֵינוֹ

תפסיר רס"ג

טו אֲבֹן שְׁלֹמֶה וְצֹדֶק יִהְיֶה-
 לָךְ אִיפֹה שְׁלֹמֶה וְצֹדֶק
 יִהְיֶה-לָּךְ לְמַעַן יֵאָרִיכוּ
 יָמֶיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר-
 יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:
 מִתְקַלִּין שְׁלָמִין דְּקִשׁוּט יִהְיוּ לָךְ. מְכִילִן
 שְׁלָמִין. דְּקִשׁוּט יִהְיוּ לָךְ. בְּדִיל דִּי־יִרְכּוּן
 יוֹמֶךָ. עַל אַרְעָא. דִּי אֱלֹהֶךָ יֵהִיב לָךְ:

טו) בל צנגגאת ואפיה עאדלאת
 תכון לך. ואכנאל ואפיה
 עאדלאת תכון לך לכי תטול
 מדתך. פי אלבלד. אלדי אללה
 רבך מעטיד: טז) לאן אללה
 רבך יכרה כל מן יעמל הדיא.
 כל מן יעמל בג'ש: יז) ואד'כר
 מא צנע בך עמלק. פי אלטריק
 פי כ'רוגכם מן מצר: יח) אנה
 ואפאך פי אלטריק. פתטרף
 מנך גמיע אלמנוחפין וראך.

טז כִּי תֹעֲבֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל-עֲשֵׂה אֱלֹהֶה כָּל
 עֲשֵׂה עוֹלָ: אֲרִי מְרַחֵק. קָדָם יְיָ אֱלֹהֶךָ כָּל עֲבִיד אֱלֹיִן. כָּל עֲבִיד
 שֹׁקֵר: פ מפעיר זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר-עֲשֵׂה לָּךְ עֲמַלְק
 בְּדֶרֶךְ בִּצְאָתְכֶם מִמִּצְרַיִם: הוּא דְּכִיר. יֵת. דְּעַבֵּד לָךְ
 עֲמַלְק. בְּאוֹרְחָא בְּמַפְקִינִי מִמִּצְרַיִם: יח אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ
 וַיִּזְנֵב בְּךָ כָּל-הַנַּחֲשִׁים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עֵיף
 וַיִּגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים: דְּעָרַעךְ בְּאוֹרְחָא. וְקָטִיל בְּךָ כָּל
 דְּהוּוּ מִתְאַחֲרִין בְּתֶרְךָ. וְאַתָּה מְשַׁלְּהִי וְלֹאִי. וְלֹא דְּחִיל מִן קָדָם יְיָ:

— רס"י —

אחר לשון קור וחום, צנגג ויהפשיך
 מרתיתתך, שהיו כל האמות יראים להלחם
 בכם ובא זה והתחיל והראא מקום לאחרים.
 משל לאמבטי רותחת שאין כל ברירה יכולה
 לירד בתוכה, בא בן בליעל אחד קפץ וירד
 לתוכה. אף על פי שנכונה הקרה אותה בפני
 אחרים: ויזנב בך. מפת זנב, חותך מילות
 וחורק כלפי מעלה: כל הנחשלים אחריך.

יהיה לך פלום: טו אבן שלמה וצדק יהיה
 לך. אם עשית בן יהיה לך הרבה: יז זכור
 את אשר עשה לך. אם שקרת במדות
 ובמשקלות הוי דואג מגרוי האויב, שנאמר
 (משלי יא, ט) מאוני מרמה תועבת ה', וכתוב
 בתריה בא ודון ויבא קלון: יח אשר קרך
 בדרךך. לשון מקרה. דבר אחר לשון קרי
 וטמאה, שהיה מטמאן במשכב זכור. דבר

תפסיר רס"ג

ואנת לג'ב ותעב. ולם יכאף
אללה: (יט) פאד'א אראחד
אללה רבך. מן גמיע אעדאך
אלד'ין תואליך. פי אלבלד
אלד'י אללה רבך. מעטיך נחלה
לתחוזה. פאמח ד'כר עמלק. מן
תחת אלסמא. לא תנס ד'אלך:

וְהָיָה בְּהַנִּיחַ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל-אֹיְבֶיךָ
מִסָּבִיב בָּאָרֶץ אֲשֶׁר
יְהוָה-אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה
לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָה אֶת-זִכְרֵ

עֲמָלֶךָ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשָּׁכַח: וַיְהִי כִּד יִנִּיחַ יי
אֱלֹהֶיךָ לְךָ. מִכָּל בְּעָלֵי דְבִבְךָ מִסְּחֹר סְחֹר. בָּאָרֶעָ דִּי אֱלֹהֶיךָ. יְהִיב
לְךָ אַחֲסָנָא לְמִירְתָּהּ. תִּמְחִי יְת דּוּכְרָנִיָּה דְעֲמָלֶךָ. מִתַּחֲוֹת
שָׁמַיָא. לֹא תִתְנַשֵּׁי: פ פ פ

ק' פ'סוקים סימן עלי

— רס"י —

זכר עמלק. מאיש ועד אשה מעולל ועד
יונק משור ועד שח (שמואל א' טו, ג). שלא יהא
שם עמלק נזכר אפלו על הבהמה, לומר
בהמה זו משלעמלק היתה:

חסלת פרשת כי תלך

חסרי כח מחמת הטאם, שהיה הענין פולטן:
ואתה עיף ויגע. עיף בצמא דכתיב
(שמות י, ג) ויצמא שם העם למים, וכתיב
אחריו ויבא עמלק: ויגע. בדרך: ולא ירא.
עמלק, אלהים, מלחורע לך: יט תמחה את

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. אשר בחר, בנביאים טובים. ורצה
בדבריהם, הנאמרים באמת. ברוך אתה יהוה. הבוחר בתורה,
במשה עבדו, ובישראל עמו. ובנביאי, האמת והצדק: (אמן)

הפטרה דכי תצא

בישעיה סימן נ"ד

רְנִי עֲקָרָה לֹא יִלְדָּה פִּעְחִי רְנָה וְצִהְלִי לֹא-חֲלָה
כִּי-רַבִּים בְּנֵי-שׁוּמְמָה מִבְּנֵי בְּעוּלָה אָמַר יְהוָה:

וזלך הדקדוק: כ בני-שוממה. הבי"ת בגעיא:

שְׁבַחֵי יְרִשְׁלָם דְּהָוָה כְּאַתָּא עֲקָרָא, דְּלֹא יְלִידָת. בּוֹעֵי תִשְׁבַּחָא וְדוּצִי
 דְּהָוָה כְּאַתָּא, דְּלֹא עֲדִיאָת. אַרִי סְגִיִּיאִין יְהוֹן, בְּנֵי יְרִשְׁלָם צְדִיתָא. מִבְּנֵי
 רֹמִי יְתִיבְתָּא, אָמַר יי: ב הֲרִתִּיבִי | מְקוֹם אֶהְלֵךְ וִירִיעוֹת
 מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ יִטּוּ אֶל-תַּחֲשֻׁכִּי הָאֲרִיכִי מִיתְרֶיךָ וִיתְדֹתֶיךָ
 חֲזִיקִי: אַפְתָּא, אֲתֵר בֵּית מִשְׁרָךְ. וְקִרְוִי אֲרַעִיד יְתִיבִי, לֹא תִמְנָעִין.
 אִסְגָּא, עִם מִשְׁרִיתֶיךָ וְשִׁלְטוֹנֶךָ, תִּקְיִפִּי: ג בִּי-יִמִּין וְשִׁמְאוֹל
 תִּפְרָצִי וְזָרַעְךָ גִּוִּים יִירָשׁ וְעָרִים נִשְׁמֹות יוֹשִׁיבוּ: אַרִי
 לְדְרוֹמָא וּלְצִפּוֹנָא, תִּתְקַפִּין. וּבִנְךָ, עִמָּמִין יִירְתוּן, וְקִרְוִין דְּצִדִּין, יִיתְבוּן:
 ד אֶל-תִּירְאִי בִי-לֹא תִבּוֹשִׁי וְאֶל-תִּפְלֹמִי בִי לֹא תַחֲפִירִי
 כִּי בִשֵּׁת עֲלוֹמֶיךָ תִּשְׁכַּחִי וְחֲרַפְתְּ אֱלֻמְנוֹתֶיךָ לֹא
 תִּזְכְּרִי-עוֹד: לֹא תִדְחֲלִין, אַרִי לֹא תִבְהַתִּין. וְלֹא תִתְפַּנֵּעִין, אַרִי לֹא
 תִתְפַּלְמִן. אַרִי בַּהֲתַת עוֹלִימוֹתֶיךָ, תִּתְנַשֵּׁן. וְחֲסוּדֵי אֲרַמְלוֹתֶיךָ, לֹא
 תִדְכְּרִין עוֹד: ה כִּי בְעֲלִיךָ עֲשִׂיךָ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ וְגֵאֲלֶךָ
 קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי כָל-הָאָרֶץ יִקְרָא: אַרִי מְרִיד, דְּעִבְדִּיד. יי
 צְבָאוֹת, שְׁמִיָּה. וּפְרָקִיד, קְדִישָׁא דִּישְׂרָאֵל. אֱלֹהֵי כָל אֲרַעָא, יִתְקַרִּי:
 י בִּי-כְּאַשָּׁה עֲזוּבָה וְעֵצוּבַת רוּחַ קְרָאךָ יְהוָה וְאַשְׁתִּי
 נְעוּרִים בִּי תִמָּאֵס אָמַר אֱלֹהֶיךָ: אַרִי כְּאַתָּא שְׁבִיקָא. וְעִיקַת
 רוּחַ עֲרַעַת, שְׁכִינְתָּא דִּי. וּכְאַתָּת עֲלוֹמִין, דְּאַתְרַחֲקַת, אָמַר אֱלֹהֶיךָ:
 יב בְּרַגַע קִטֹּן עֲזִיבְתֶיךָ וּבְרַחֲמִים גְּדֻלִּים אֶקְבְּצֶךָ: בְּרַגְזוֹ זְעִיר,
 רַחֲמִיקֶיךָ. וּבְרַחֲמִין סְגִיִּיאִין, אֶקְרִיב גְּלוֹתֶיךָ: יג בְּשַׁעַף קוֹצָךָ
 הִסְתַּרְתִּי פָנִי רָגַע מִמֶּךָ וּבְחֶסֶד עוֹלָם רַחֲמֶיךָ אָמַר
 גֵּאֲלֶךָ יְהוָה: בְּשַׁעַף זְעִירָא. סְלִיקִית אִפִּי שְׁכִינְתִּי זְמַן, מִנֶּיךָ. וּבִטְבוֹת
 עֲלָם דְּלֹא פִסְקוֹן, אֲרַחֲסִים עֲלֶךָ. אָמַר פְּרָקִיד, יי: ט בִּימֵי נַח זֹאת לִי

זֶלֶק הִדְקִדּוֹק: ט בִּימֵי. תִיבָה אַחַת בִּסְת"י, כְּמוֹ כִּימֵי נִדַת דּוֹתָה (וִיקְרָא יב-ב') וְכֵן ת"י
 "כִּיּוֹמֵי נַח", וְכֵן דַּעַת רס"ג ז"ל בַּעֲרַבִי. וְעִיִּין רד"ק. וְתִיבַת נַח בַּפֶּשֶׁט א' וְהִיא מִלְרַע:

אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעַבְרֵי מִי-נָח עוֹד עַל-הָאָרֶץ בֶּן נִשְׁבַּעְתִּי
מִקֶּצֶף עָלֶיךָ וּמִגְעַר-בָּךְ: בְּיוֹמֵי נָח, דָּא קִדְמִי. דְּקִימִית בְּמִימְרִי.
דְּלֹא יַעֲדוֹן מִי טוֹפָנָא, דְּהוּוּ בְּיוֹמֵי נָח. עוֹד, עַל אֶרֶעָא. בֶּן קִימִית, דְּלֹא
יְחוּל רְגוּזִי עֲלֶיךָ, וְלֹא אֶזְרֵי בִיד: דְּכִי הֶהָרִים יִמּוּשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת
תִּמְוִטֶינָה וְחִסְדֵּי מֵאֲתָךְ לֹא-יִמּוּשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא
תִמּוּט אֲמַר מֶרְחֻמְךָ יְהוָה: אֲרִי טוֹרֵיָא, יַעֲדוֹן. וְרַמְתָּא, יִתְפָּרֶקֶן.
וְטוֹבֵי מִנֶּיךָ יִרְשָׁלַם, לֹא יַעֲדִי. וְקִים שְׁלָמִי, לֹא יִתְרַחֵק. אֲמַר דְּעֵתִיד
לְרַחֲמָא עֲלֶיךָ, יִי:

(גְּאֵלָנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פִּרְקָנָא. יִי צְבָאוֹת, שְׁמִיָּה. קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יִתְפָּרֵד וְיִשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חֵיא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלַם,
וּלְעָלְמֵי עָלְמֵיָא:

זֶלְק הוֹקְדוֹק: טוֹמְגַעַר-בְּךָ. הַגִּימ"ל בְּשׁוּא לְבַד, נִקְרָא בַחטָף קִמְץ, עֵיין רד"ק:

תפסיר רס"ג

וְהָיָה כִּי תָבֹא

גגה למנחת שבת
ושני וחמישי

כו א וְאֵדָא דְכִלְתָּ אֱלִי
אֶלְבָּלְד. אֶלְדִּי אֶלְלָה רַבָּךְ
מַעֲטִיד נַחֲלָה. וְחֻזְתָּה וְאֶקְמַת
פִּיה: ב פְּכִיד מִן אֶזְרֵי תִּמְרָה

כּו ׀ וְהָיָה כִּי-תָבֹא אֶל-
הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
נָתַן לָךְ נַחֲלָה וִירֶשֶׁתָּהּ

וְיִשְׁבַּת בָּהּ: וַיְהִי אֲרִי תִיעוֹל לְאֶרֶעָא. דִּי אֱלֹהֶךָ. יְהִיב לָךְ
אֶחְסָנָא. וְתִירְתָּהּ וְתִתִּיב בָּהּ: ב וְלִקְחָתָּ מִרְאשִׁית | כָּל-

— רס"י —

כּו א וְהָיָה כִּי תָבֹא וִירֶשֶׁתָּהּ וְיִשְׁבַּת בָּהּ. שְׁאִין כָּל הַפְּרוֹת חִיבִין בְּבִכּוּרִים אֶלָּא שְׁבַעַת
מִגִּיד שְׁלֹא נִתְחִיבוּ בְּבִכּוּרִים עַד שֶׁכָּבְשׁוּ אֶת
הָאָרֶץ וְחִלְקוּהָ: ב מִרְאשִׁית. וְלֹא כָּל רְאשִׁית. (לעיל ט, ט) אֶרֶץ חֹטֵה וְשַׁעֲרָהּ וְגו', מִדָּה לְחֵלֶן

תפסיר רס"ג

אלאָרץ. אַלדִי תדכִּלָּה מִן
רִיאַצִיךְ. אַלדִי אַללָה רַבֵּךְ
מַעֲטִיד. וְצִירָהּ פִי בְּנִיגָה.
וְאַמִּץ בָּהּ אֱלֹהֵי אֱלֹמוֹצִיע.
אַלדִי וְכִתְּאָרָה אַללָה רַבֵּךְ.
לִיחַל נֹרָה פִּיהָ: (ג) וְצִיר בָּהּ
אֱלֹהֵי אֱלֹמָאִם. אַלדִי יְלִי פִי
דִיאֵלךְ אֱלֹמָאִן. וְקָל לָהּ. קֹדֶם
שְׁכַרְתָּ אֱלֹהִים אַללָה רַבֵּךְ. אֲדִי
דְכִלֵּת אֱלֹהֵי אֱלִבְלָד. אַלדִי קֶסֶם
אַללָה לְאַבְאִינָא אֵן יַעֲטִינָאָה:
(ד) וְאַכִּידִי אֱלֹמָאִם תֵּלֵךְ
אַלְבְּנִיגָה מִן יָדֶךְ. וְיַצְעָהָ. בֵּין
יְדֵי מַדְבָּח אַללָה רַבֵּךְ:

פְּרִי הָאָדָמָה אֲשֶׁר תִּבְיָא
מֵאֶרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
נָתַן לָךְ וְשָׂמַת בְּטֶנְא
וְהִלַּכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר
יִבְחָר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁכֵן
שְׁמוֹ שֵׁם: וְתִסֵּב. מְרִישׁ כָּל אָבִא
דְּאַרְעָא. דִּתְעִיל מֵאֶרֶץ. דִּי אֱלֹהֶךְ.
יְהִיב לָךְ וְתִשְׁוִי בְּסֻלָּא. וְתִהְךָ לְאַתְרָא.
דִּיתְרַעִי יְיָ אֱלֹהֶךְ. לְאַשְׁרָאָה שְׂכִינְתִּיהָ
תִּמְן: וּבֵאתָ אֶל-הַכֹּהֵן

אֲשֶׁר יְהִיָּה בַיָּמִים הָהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגַּדְתִּי
הַיּוֹם לֵיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי-בָאתִי אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתִּינֹו לֵאמֹר: וְתִיתִי לְוֹת כְּהֵנָּא.
דִּיהִי בְיוֹמֵיָא הָאֵנוּן. וְתִימַר לִיהָ. תְּוִיתִי יוֹמָא דִּין קָדָם יְיָ אֱלֹהֶךְ. אָרִי
עֲלִית לְאַרְעָא. דְּקִיָּים יְיָ. לְאַבְהָתְנָא לְמַתֵּן לָנָא: וְלִקַּח הַכֹּהֵן
הַטֶּנְא מִיָּדֶךָ וְהִנִּיחוֹ לִפְנֵי מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
וַיִּסֵּב כְּהֵנָּא. סֻלָּא מִן יָדֶךָ. וַיַּחֲתִנְיָהּ. קָדָם מִדְּבַחָא דִּי אֱלֹהֶךְ:

— רס"י —

הָרִי זֶה בְּכּוֹרִים: ג' אֲשֶׁר יְהִיָּה בַיָּמִים הָהֵם.
אֵין לָךְ אֵלָּא כֹהֵן שְׂכִימִיךָ, כְּמוֹ שֶׁהוּא:
וְאָמַרְתָּ אֵלָיו. שְׂאִינְךָ כְּפּוּי טוֹבָה: הִגַּדְתִּי
הַיּוֹם. פַּעַם אַחַת בְּשָׁנָה וְלֹא שְׁתֵּי פַעַמִּים:
וְלִקַּח הַכֹּהֵן הַטֶּנְא מִיָּדֶךָ. לְהִנִּיף אוֹתוֹ.
כֹּהֵן מִנִּיחַ יָדוֹ תַּחַת יַד הַבְּעָלִים וּמִנִּיף:

מִשְׁבַּעַת הַמִּינִים שְׁנִשְׁתַּבְּחָה בָּהֶם אֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל, אַף כָּאֵן שְׁבַח אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהִן
שְׁבַעַת מִינִין: זֵית שֶׁמֶן. זֵית אֲגוּרֵי שְׁשֶׁמֶן
אֲגוּר בְּתוֹכֹ: וּדְבַשׁ. הוּא דְבַשׁ תְּמָרִים:
מִרְאשִׁית. אָדָם יוֹרֵד לְתוֹף שְׂדֵהוּ וְרוֹאֶה
תָּאנָה שְׁבַכְרָה כּוֹרֵף עָלֶיהָ גָּמִי לְסִימֶן וְאוֹמֵר

תפסיר רס"ג

(ה) ת'ם אבתדי וקל. בין ידי
אללה רבד. אן לבן אלארמני
פאד אן יביד אבי. פנזל מצרא.
וספן ת'ם ברהט קליל. וצאר
ת'ם. אמה כפירה עצ'ימה
כת'ירה: (ו) פאסא בנא
אלמצריון ועד'בונא. וגעלו
עלינא כ'דמה צעבה:
(ז) פצרכנא. אלי' אללה
אלאה אביאנא. וסמע צותנא.
ונצ'ר לצ'עפנא. ושאנא
וצ'ג'טנא: (ח) ואכ'רגנא אללה
מן מצר. ביד שדידה
וד'ראע ממדודה. ותכ'יף
עצ'ים. ואיאת ובראהיו:

וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבִד
אָבִי וַיֵּרֶד מִצְרִימָה וַיַּגְרֶם
בְּמַתִּי מֵעֹט וַיְהִי־שָׁם לְגֹי
גָדוֹל עָצוּם וְרָב: וְתָתִיב וְתִימַר.
קִדְּם יְיָ אֱלֹהֶךָ. לִבְנֵי אֲרָמָה בָּעָא לְאַבְדָּא
יְת אָבִא. וּנְחַת לְמִצְרַיִם. וְדַר תַּמָּן בָּעַם
זַעִיר. וַהֲוֵה תַּמָּן לָעַם רַב תַּקִּיף וְסָגִי:
וַיִּרְעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרַיִם
וַיַּעֲנוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבָדָה
קָשָׁה: וְאַבְאִישׁוּ לָנָא. מִצְרָאִי וְעַנְיוֹנָא.

וַיְהִיבוּ עָלֵנָא פּוֹלְחָנָא קִשְׂיָא: וְנִצְעֵק אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי
אֲבֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קִלְנוּ וַיֵּרָא אֶת־עַנְיָנוּ
וְאֶת־עַמְלָנוּ וְאֶת־לַחְצָנוּ: וְצִלִּינָא. קִדְּם יְיָ אֱלֹהֵא
דְּאַבְדָּתְנָא. וְקִבִּיל יְיָ צְלוֹתְנָא. וּגְלִי קִדְמוֹהִי עַמְלָנָא. וְלִיאוֹתְנָא
וְדוֹחְקָנָא: וַיִּזְאַנּוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזָרַע
נְטוּיָה וּבְמָרָא גָדֹל וּבְאַתּוֹת וּבְמִפְתִּיּוֹם: וְאַפְקָנָא יְיָ
מִמִּצְרַיִם. בְּיַד תַּקִּיפָא וּבְדָרַע מְרָמָם. וּבְחֲזוֹנָא רַבָּא. וּבְאַתִּין וּבְמוֹפְתִין:

— רס"י —

חושב להם הקדוש ברוך הוא מחשבה
רעה כפמ'עשה: וַיֵּרֶד מִצְרִימָה. ועוד
אחרים באו עלינו לבלותנו, שאחרי זאת
ירד יעקב למצרים: בְּמַתִּי מֵעֹט. בשבעים
נפש:

כ' וְעָנִיתָ. לשון הרמת קול: אֲרָמִי אֲבִד
אָבִי. מזכיר חסדי המקום. אֲרָמִי אֲבִד
אָבִי, לבן, בקש לעקור את הכל, כשרדף
אחר יעקב. ובשביל שחשב לעשות, חשב
לו המקום כאלו עשה, שאמות העולם

תפסיר רס"ג

ט וַיִּבְאֵנוּ אֶל-הַמָּקוֹם הַזֶּה
וַיִּתֵּן-לָנוּ אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת
אָרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וְדִבְשׁ:
וַאֲתִינָא לְאַתְרָא הָדִין. וַיְהִי לָנוּ יֵת
אַרְעָא הָדָא. אֲרַע. עֲבָדָא חֶלֶב וְדִבְשׁ:
וְעַתָּה הִנֵּה הִבַּאתִי אֶת
רֵאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה
אֲשֶׁר-נָתַתָּה לִּי יְהוָה
וְהִנַּחְתּוּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ

(ט) פֶּאָגָא בְּנָא אֱלֹי הָדָא
אֶלְמוֹצִיע. וְאַעֲטָאנָא הָדָא
אֶלְבָּלִד. בְּלִד יִפִּיץ אֶלְלָבָן
וְאַלְעֶסֶל: (י) וְאַלְאָן הָדָא קֹד
גִּית בְּאֻאִיל תִּמְר אֶלְאָרֶץ.
אֱלֹדִי רִזְקִתְנִיהָ יֵא רַב. תִּם
צִיעָה בֵּין יְדֵי אֶלְלָה רַבָּד.
וְאַסְגֹּד בֵּין יְדֵי אֶלְלָה רַבָּד:
(יא) וְאַפְרַח בְּכָל אֶלְכִיר. אֱלֹדִי
רִזְקֹד אֶלְלָה רַבָּד אֲנַת וְאַלְד.
וְאַלְוִי. וְאַלְגִּירִיב אֱלֹדִי פִי
מִחֲאֶלְד: (יב) וְאַדִּיא פֶּרְגִּית מִן

וְהִשְׁתַּחֲוִית לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: וּכְעַן. הָאֵא אִיתִיתִי יֵת
רִישׁ אָבָא דְאַרְעָא. דִּיהֶבֶת לִי יֵי. וְתַחֲתִינִיה. קָדָם יֵי אֶלְהָךְ. וְתַסְגֹּד.
קָדָם יֵי אֶלְהָךְ: יֵא וְשִׁמְחַת בְּכָל-הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן-
לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתְךָ אֶתָּה וְהַלְוִי וְהַגֵּר
אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ: וְתַחֲדֵי בְּכָל טַבָּתָא. דִּיהֶב לָךְ. יֵי אֶלְהָךְ
וְלֹאֲנֵשׁ בֵּיתְךָ. אֶת וְלִיּוֹאֵה. וְגִיּוֹרָא דְבִינְךָ: ס
יב כִּי תִכְלֶה לֶעֱשׂוֹר אֶת-כָּל-מַעֲשֵׂי תְבוּאָתְךָ

בספרי תימן (שני)

— כס"י —

אֶתָּה וְהַלְוִי. אֶף הַלְוִי חִיב בְּבִכּוּרִים אִם
נִטְעוּ בְּתוֹךְ עֲרֵיהֶם: וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ.
מְבִיא וְאִינוּ קוֹרָא. שְׂאִינוּ יָכוֹל לומר
לְאַבּוֹתֵינוּ: יֵכִי תִכְלֶה לֶעֱשׂוֹר אֶת כָּל
מַעֲשֵׂי תְבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית.
בְּשִׁתְּגִמּוֹר לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׂרוֹת שְׁלִשְׁנָה
הַשְּׁלִישִׁית, קִבַּע זָמַן הַבְּעוֹר וְהַיִּידוּי
בְּעֶרֶב הַפֶּסַח שְׁלִשְׁנָה הָרַבִּיעִית, שְׁנֵאֲמַר

ט אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה. זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ: וַיִּתֵּן
לָנוּ אֶת הָאָרֶץ. כְּמִשְׁמְעוֹ: יְהִנַּחְתּוּ. מְגִיד
שְׁנוּטְלוֹ אַחֵר הִנַּחַת הַכֹּהֵן וְאַחֲזוֹ בִּידוֹ
כְּשֶׁהוּא קוֹרָא. וְחֻזּוֹר וּמְנִיף: יֵא וְשִׁמְחַת בְּכָל
הַטּוֹב. מִכָּאן אֲמָרוּ אֵין קוֹרִין מִקְרָא בְּבִכּוּרִים
אֶלָּא בְּזָמַן שְׁמִיחָה, מַעֲצָרַת וְעַד הַחֵג,
שְׂאִדָם מְלַקֵּט תְּבוּאָתוֹ וּפִירוֹתָיו וַיִּינוּ וְשִׁמְנוּ.
אֲבָל מִהַחֵג וְאַלְף, מְבִיא וְאִינוּ קוֹרָא:

שְׁמוֹ הַמִּזְבֵּי (י) וְהִנַּחְתּוּ. הַמְנַחֵג לִזְקוֹף הַחֵלֶק.

תפסיר רס"ג

תעשיר גמיע עשור ג' לתך.
 ודאלך פי אלסנה אלתיאלתי
 סנה' כמאל אלעשור. ודפעת
 דאלך לאלוי. ואלגריב
 ואליתים ואלארמלה. פאכלו
 מנה פי מחאלך ושבעו: יג) פקל
 בין ידי אללה רבך. קד אנפית
 אללקדאס מן ביתי. וקד

**בשנה השלישית שנת
 המעשר ונתתה ללוי לגר
 ליתום ולאמנה ואכלו
 בשעריך ושבעו: ארי תשיצי.
 לעשרא. ית כל מעשר עללתך. בשתא
 תליתיתא שנת מעשרא. ותתין ללויאה.
 לגיורא ליתמא ולארמלתא. ויכלון**

**בקרוד וישבעו: דג ואמרת לפני יהוה אלהיך
 בערתי הקדש מן הבית וגם נתתיו ללוי ולגר
 ליתום ולאמנה בכל מצותך אשר צויתני**

— רס"י —

מעשרות אלא אחד, ואיזה, זה מעשר ראשון.
 ותחת מעשר שני תן מעשר עני שנאמר כאן
 ונתת ללוי. את אשר לו, הרי מעשר
 ראשון. לגר ליתום ולאמנה. זה מעשר
 עני: ואכלו בשעריך ושבעו. תן להם כדי
 שבען מכאן אמרו אין פוחתין לעני בגורן
 פחות מחצי קב חטים וכו': יג ואמרת לפני
 ה' אלהיך. התודה שנתת מעשרותיך:
 בערתי הקדש מן הבית. זה מעשר שני
 ונטע רבעי, ולמדך שאם שיהיה מעשרותיו
 שלשתי שנים ולא העלים לירושלים, שצריך
 להעלותם עכשיו: וגם נתתיו ללוי. זה
 מעשר ראשון. וגם, לרבות תרומה ובכורים:
 ולגר ליתום ולאמנה. זה מעשר עני:
 בכל מצותך. נתתם כסדרן ולא הקדמתי
 תרומה לבכורים, ולא מעשר לתרומה ולא
 שני לראשון, שהתרומה קרויה ראשית,
 שהיא ראשונה משנעשה דגן, ובתיב מלאכתך
 ודמך לא תאחר (שמות כב, כח) לא תשנה

(דברים יד, כח) מקצה שלש שנים תוציא וגו'.
 נאמר כאן מקץ, ונאמר להלן (סס נח, י)
 מקץ שבע שנים, לענן הקהל מה להלן
 רגל אף כאן רגל, אי מה להלן חג הסוכות
 אף כאן חג הסוכות, תלמוד לומר כי
 תכלה לעשר, מעשרות שלשנה השלישית
 רגל שהמעשרות כלין בו, וזהו פסח
 שהרבה אילנות יש שגלקטין אחר הסוכות.
 נמצאו מעשרות שלשלישית כלין
 בפסח שלרביעית, וכל מי ששיקה
 מעשרותיו הצריכו הכתוב לבערו מן הבית:
 שנת המעשר. שנה שאין נוהג בה אלא
 מעשר אחד משני מעשרות שנהגו בשתי
 שנים שלפניה, ששנה ראשונה שלשמה
 נוהג בה מעשר ראשון, כמו שנאמר
 (זמזכר יח, כו) כי תקחו מאת בני ישראל את
 המעשר, ומעשר שני, שנאמר (דברים יד, כג)
 ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירשך
 ויצהרך, הרי שני מעשרות, ובא ולמדך כאן
 בשנה השלישית שאין נוהג מאותן שני

תפסיר רס"ג

לֹא-עֲבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא

שָׁכַחְתִּי: וְתִימָר. קִדְּם יי אֱלֹהֶךָ

פִּלְתִּי קוֹדֵשׁ מַעֲשֶׂא מִן בֵּיתָא. וְאַף יִהְיֶה לְלִיזָא וּלְגִיזָא לִיתְמָא וּלְאַרְמִלְתָּא. כָּכָל תַּפְקִידְתְּךָ דְּפִקִּידְתָּנִי. לֹא עֲבָרִית מִפְּקוּדְךָ וְלֹא אֶתְנִישִׁיתִי:

לֹא-אֲכַלְתִּי בָאֲנִי מִמֶּנּוּ

וְלֹא-בַעֲרָתִי מִמֶּנּוּ בְּטָמָא

וְלֹא-נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לְמַת

שְׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵי

עֲשִׂיתִי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי: לֹא אֲכַלִּית בְּאֲבֵלִי מִנִּיה. וְלֹא

חִלְפִית מִנִּיה בְּמִסָּאב. וְלֹא יִהְיֶה מִנִּיה לְמִית. קְבִילִית. לְמִימָרָא דִּי

אֱלֹהֵי. עֲבָדִית. כָּכָל דְּפִקִּידְתָּנִי: טו

הַשְׁקִיפָה מִמַּעוֹן קֹדֶשְׁךָ

מִן-הַשָּׁמַיִם וּבִרְךָ אֶת-עַמְּךָ אֶת-יִשְׂרָאֵל וְאֶת

הָאָדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ

— רס"י —

לֹא תוּכַל לֵאכּוֹל דְּרָךְ אֲכִילַת שְׁעָרִיךָ הָאֲמוּר
בְּמָקוֹם אַחֵר: וְלֹא נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לְמַת.
לְעֲשׂוֹת לֹא אַרְוֹן וְתַכְרִיכִין: שְׁמַעְתִּי בְּקוֹל
ה' אֱלֹהֵי. הִבִּיאֹתִיו לְבֵית הַבְּחִירָה: עֲשִׂיתִי
כָּכָל אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי. שְׁמַחְתִּי וְשְׁמַחְתִּי בּוֹ:
טו הַשְׁקִיפָה מִמַּעוֹן קֹדֶשְׁךָ. עֲשִׂינוּ מַה
שֶׁנִּזְרָתָ עָלֵינוּ, עֲשֵׂה אֵת מַה שֶׁעָלֶיךָ
לְעֲשׂוֹת, שְׁאֲמַרְתָּ (ויקרא כו, ג) אִם בְּחֻקֵּי
תִּלְכּוּ וְנָתַתִּי גְשָׁמִיכֶם בְּעֵתָם: אֲשֶׁר נָתַתָּה
לָנוּ כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתִּינוּ. לְתַת לָנוּ

אֶת הַסֵּדֶר: לֹא עֲבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ. לֹא
הִפְרַשְׁתִּי מִמֶּיךָ עַל שְׁאִינוּ מִינִי וּמִן הַחֹדֶשׁ עַל
הַיָּשׁוּ: וְלֹא שָׁכַחְתִּי. מִלְּבָרְךָ עַל הַפְּרִשְׁת
מַעֲשֵׂרוֹת: יד לֹא אֲכַלְתִּי בָאֲנִי מִמֶּנּוּ. מִכָּאן
שְׁאִסּוּר לְאוֹנָן: וְלֹא בַעֲרָתִי מִמֶּנּוּ בְּטָמָא.
בֵּין שְׁאִנִּי טָמָא וְהוּא טְהוֹר, בֵּין שְׁאִנִּי טְהוֹר
וְהוּא טָמָא. וְהִיכֵן הִזְהָר עַל כָּךְ (לעיל יב, יז) לֹא
תוּכַל לֵאכּוֹל בְּשַׁעְרֶיךָ. זוֹ אֲכִילַת טָמָא, כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר בַּפְּסוּלִי הַמְּקֻדָּשִׁים (לעיל טו, כב)
בְּשַׁעְרֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְהַטְהוֹר וְגו', אֲבָל זֶה,

תפסיר דס"ג

כְּמֵא קְסָמַת לְאַבְאִינָא. אֵן תִּכּוֹן
אַרְצִיא תְּפִיץ' לְבָנָא וְעֶסְלָא:
(טז) וְאַעֲלֵם בְּאֵן אֱלִילָה רַבָּד.
יֵאמְרֵךְ הִדְיָא אֱלִיּוֹם. בְּאֵן
תַּצְנַע הִדְיָא אֱלִדְסוּם
וְאַלְאֲחֻכָּאם. פְּאֲחַפְצֵי'הָ
וְאַעֲמֹל בְּהָא. בְּכָל קְלַבָּד וְנַפְסָד:
(יז) וְאַנְתְּ כְּמֵא וּמִרְתְּ אֱלִילָה
רַבָּד. אֵן יְכוֹן לָךְ אֲלֵאֲהָא וְאֵן
תִּסְיֹר פִּי טְרָקָה. וְתַחֲפִץ' רְסוּמָה
וּנְצִיאָהָ. וְאַחֲכָאמָה וְתַקְבֵּל
אֲמַרְהִ: (יח) פְּכַדִיאָךְ וּמִרְךָ

לֹא־אֲבִיתִינוּ אֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב

וּדְבַשׁ: אֶסְתִּי מִמְּדוֹר קוֹדֶשֶׁךָ מִן
שָׁמַיָא. וּבִרְיֵךְ יְת עֲמֵךְ יְת יִשְׂרָאֵל. וְיֵת
אֲרָעָא. דִּיהִבַּת לָנָא. כְּמָא דְקִימְתָא
לְאַבְהֵתָנָא. אֲרָע. עֲבָדָא חֵלֵב וּדְבַשׁ: ס

היום ט"ז (שלישי) פט"ז בספר תימן

הִזָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִצִּוְךָ
לַעֲשׂוֹת אֶת-הַחֲקִים הָאֵלֶּה
וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים וְשִׁמְרָתָם

וְעָשִׂיתָ אֹתָם בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ: יוֹמָא דִּין.
 יי אלהר. מִפְקֶדֶד לְמַעַבְד. ית קִימִיא הָאֱלֹיִן וַיֵּת דִּינֵיא. וְתִטֵּר וְתַעֲבִיד
 יתְהוֹן. בְּכָל לִבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ: דִּי אֶת-יְהוָה הָאֵמַרְתָּ הַיּוֹם
 לְהִיּוֹת לְךָ לֵאלֹהִים וּלְלַכֵּת בְּדַרְכָיו וּלְשֹׁמֵר
 חֻקָיו וּמִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וּלְשִׁמְעַ בְּקֻלוֹ: ית יי
 חֲטַבְתָּ יוֹמָא דִּין. לְמַהוּי לְךָ לֵאלֹהִי וּלְמַהֲךָ בְּאוֹרְחָן דְּתַקְנָן
 קְדָמוּהִי. וּלְמִטֵּר קִימוּהִי וּפְקוּדוּהִי. וְדִינוּהִי וּלְקַבְּלָא לְמִימְרֵיהִי:
 וַיְהִי הָאֵמִירָךְ הַיּוֹם לְהִיּוֹת לּוֹ לְעַם סִגְלָה

●—————רש"י—————●

מוֹכִיחַ בַּמִּקְרָא. וְלִי נִרְאָה שֶׁהוּא לְשׁוֹן
הַפֶּרֶשָׁה וְהַבְדָּלָה. הַבְדָּלְתִּי לָךְ מֵאַלְהֵי הַנֶּכֶר
לְהִיּוֹת לָךְ לֵאלֹהִים, וְהוּא הַפְּרִישָׁה אֵלָיו
מֵעַמִּי הָאֶרֶץ לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם סֵגֻלָּה. וּמִצֵּאתִי
לָהֶם עֵד, וְהוּא לְשׁוֹן תַּפְאֲרָתוֹ, כְּמוֹ (תְּכִלִּים י"ד)
יִתְאַמְרוּ כָּל פּוֹעֲלֵי אֹנֶן:

וְקִנְיַת אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ׃ טו הַיּוֹם הַזֶּה
 ה' אֱלֹהֶיךָ מִצִּיּוֹן׃ בְּכָל יוֹם יִהְיוּ בְּעֵינֶיךָ
 חֲדָשִׁים, בָּאֱלוֹ בּוּ בַיּוֹם נִצְטוּיֶת עֲלֵיהֶם׃
 וּשְׁמֹרֶתָ וַעֲשִׂיתָ אוֹתָם׃ בַּת קוֹל מִבְּרַכְתּוֹ
 הִבָּאתָ בְּכוֹרִים הַיּוֹם, תִּשְׁנָה לִשְׁנָה הִבָּאתָ׃
 י הָאִמְרָתָ׃ וְהָאִמְרָךְ (פסוק יח) אֵין לָהֶם עַד

בִּירְדֵּן וְאַחַר כֵּן תּוֹצִיא מִשָּׁם אַחֲרוֹת וְתִבְנֶה
מֵהֶן מִזְבֵּחַ בְּהַר עֵיבֵל. וְנִמְצְאָת אֶתָּה אוֹמֵר,
שְׁלֹשָׁה יָמִינִי אֲבָנִים הָיוּ, שְׁנַיִם עָשָׂר בִּירְדֵּן,
וְיִכְנָגְדֵן בְּגִלְגָּל, וְיִכְנָגְדֵן בְּהַר עֵיבֵל, כְּדֹאִיתָא
בַּמִּסְכַּת סוּטָה (ל"ט):

תפסיר דס"ג

מעטיד. אנצב לך חגארה
 עצימה. וביצי'הא באספיד'אג:
 ג) ואכתב עליהא. גמיע עיון
 הד'ה אלתורייה בעד עבודך.
 לפי תפתח אלבלד. אלד'י אללה
 רבד מעטיד. בלד יפי' ל'נא
 ועסלא. כמא ועדך אללה
 אלאה אבאנד: ד) פמן אוול
 מא תעברון אל'ארדן. תנצבו
 הד'ה אלחגארה. אלד'י
 אמרתכם בהא אליום פי גבל
 עיבל. וביצי'הא באספיד'אג:
 ה) ואבן ת'ם מד'פתא ללה
 רבד. מד'בח מן חגארה.
 לא תחדך עליהא חדידא:

**אֲבָנִים גְּדֹלוֹת וְשִׁדָּת אַתֶּם
 בְּשִׁיד׃** וַיְהִי בַּיּוֹמָא דְּתַעֲבֹרוֹן יֵת
 יִרְדְּנָא. לְאַרְעָא. דִּי אֱלֹהֶךָ יְהִיב לָךְ.
 וּתְקִים לָךְ אֲבָנִין רַבְּרָבָן. וּתְסוּד יִתְהוֹן
 בְּסִידָא: **וְכַתַּבְתָּ עָלֵיהֶן
 אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה
 הַזֹּאת בְּעֶבְרֶךָ לְמַעַן אֲשֶׁר
 תָּבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ אֶרֶץ זָבַת
 חֶלֶב וְדָבָשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר
 יְהוָה אֱלֹהֵי־אֲבֹתֶיךָ לָךְ:**

ותכתוב עליהון. ית כל פתגמי. אוריתא הדא במעברך. בדיל דתיעול
 לארעא. די אלהך יהיב לך. ארע עבדא חלב ודבש. כמא דמליל. יי
 אלהא דאבהתך לך: ד) והיה בעברכם את-הירדן
 תקימו את-האבנים האלה אשר אנכי מצוה
 אתכם היום בהר עיבל וּשְׁדָת אֹתָם בְּשִׁיד׃
 ויהי במעברכון ית ירדנא. תקימון ית אבניא האלין. דאנא מפקיד
 יתכון. יומא דין בטורא דעיבל. ותסוד יתהון בְּסִידָא:
 ה) ובנית שם מזבח ליהוה אלהיך מזבח
 אבנים לא-תניף עליהם ברזל: ותבני תמן מדבחא.
 קדם יי אלהך. מדבח אבנין. לא תרים עליהון ברזלא:

שמן דמור (א) אשר-יהוה אלהיך. א. האלף של אשר, געי בכל התיגאן.

תפסיר רס"ג

(ו) ולתכון מע ד'אלך חגארה
צחיתה. וקרב עליה צואעדא
ללה רבד: (ז) ואד'בח ד'באיה
סלאמה וכלהא הנאך. ואפרח
בין ידי אללה רבד: (ח) וקד
כתבת עלי' אלחגארה. גמיע
עיון הד'ה אלתורייה שרחא
גלידא: (ט) ת'ם כלם מוסי'
ואלאימה ואלינאנין. אל
אסראיל. קאילין ארפן ואסמע
יא אל אסראיל פאנד' יומך
הדיא קד' צרת שעבא. ללה
רבד: (י) פאקבל קולה. ואעמל
וצאיאה ורסומה. אלדי אמרך

וּבְנִים שְׁלֹמֹת תִּבְנֶה
אֶת־מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
וְהָעֲלִיתָ עָלָיו עֹלֹת לַיהוָה
אֱלֹהֶיךָ: אַבְנֵי שְׁלֵמָן תִּבְנֶה. יֵת
מִדְבָּחָא דִּי אֱלֹהֶךָ. וְתִסִּיק עָלוּהִי עֲלֹן:
קָדָם יי אֱלֹהֶךָ: וְזִבְחַת שְׁלָמִים
וְאֹכֵלֹת שֵׁם וְשִׁמְחַת לִפְנֵי
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: וְתַכּוֹס נִכְסֵת קוֹדֶשֶׁן
וְתִיכּוֹל תִּמְן. וְתַחֲדֵי קָדָם יי אֱלֹהֶךָ:
וְכָתַבְתָּ עַל־הָאֲבָנִים אֶת־

כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּאֵר הַיֵּטֵב: וְתִכְתּוֹב עַל

בספרי
תמון

אַבְנֵיָא. יֵת כָּל פְּתָגְמֵי אוֹרִיתָא הָדָא פְּרִישׁ יָאוֹת: ס
וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְהַכֹּהֲנִים הָלוֹם אֶל־כָּל־
יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הִסְכַּת וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה
נְהִיית לְעָם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ: וּמִלִּיל מֹשֶׁה וְכַהֲנֵי לִיּוֹאִי.
עִם כָּל יִשְׂרָאֵל לְמִימַר. אֲצִית וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל. יוֹמָא הַדִּין הוּא יֵת לְעָם.
קָדָם יי אֱלֹהֶךָ: וּשְׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וַעֲשִׂיתָ
אֶת־ (כ' מִצְוֹתוֹ) מִצְוֹתָיו וְאֶת־חֻקָּיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי

— רש"י —

ח באר היטב. בשבעים לשון: ט הסכת. כתרומה: היום הזה נהיית לעם. בכל יום יהיו
בעיניך כאלו היום באת עמו בבית:

זולק הדקדוק: ט הסכת ושמע. אין כאן פסיק בכל התיגאן:

תפסיר רס"ג

בְּהָא אֱלֹיִם: יא) תִּם אָמַר
מוֹסִי קוֹמָה. פי דאלך אֱלֹיִם
קאילא: יב) הולאי יקומון
ליבארכו אלאמה ענד גבל
גריזים. בעד עבדכם אלארדן.
אל שמעון ולוי ויהודה.
ויששכר ויוסף ובנימין:
יג) והולאי יקומון עלי אללענה
עלי גבל עיבל. אל ראובן וגד
ואשר. וזבולון דן ונפתלי:
יד) פיבתדו אלליואנין. ויקולון

מִצֵּוֹן הַיּוֹם: וּתְקַבִּיל. לְמִימְרָא דִּי
אַלְהָךְ. וְתַעֲבִיד יֵת פְּקוּדוֹהִי וְיֵת קִימוֹהִי.

דאָנא מפקיד לך יומא דין: **ס (חמישי)**

וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת-הָעָם בֵּינוֹם

הַהוּא לֵאמֹר: וּפְקִיד מֹשֶׁה יֵת

עמא. ביומא ההוא למימר: **יב אלה**

יַעֲמְדוּ לְבָרַךְ אֶת-הָעָם עַל-

הָרְ גְּרִזִּים בְּעֶבְרָכֶם אֶת-

הַיַּרְדֵּן שְׁמַעוֹן וְלֵוִי וַיְהוּדָה וַיִּשָּׁשְׁכַר וַיּוֹסֵף

וּבְנִימִן: אֵלֶיךָ. יקומון. לברכא ית עמא על טורא דגריזין.

במעברכון ית ירדנא. שמעון ולוי ויהודה. ויששכר ויוסף ובנימין:

וְאַלֶּה יַעֲמְדוּ עַל-הַקָּלְלָה בְּהָר עֵיבֵל רְאוּבֵן

גָּד וְאֶשֶׁר וְזַבּוּלֹן דָּן וְנַפְתָּלִי: ואלין. יקומון על לוטיא

בטורא דעיבל. ראובן גד ואשר. וזבולון דן ונפתלי: **יג וענו**

הָלוֹם וַאֲמָרוּ אֶל-כָּל-אִישׁ יִשְׂרָאֵל קוֹל רֶם:

• רס"י •

אשר לא יעשה פסל ומסכה וגוי ואלו ואלו
עונין אמן. חזרו והפכו פניהם כלפי הר עיבל
ופתחו בקללה ואומרים. (פסוק טו) ארור
האיש אשר יעשה פסל וגוי, וכן כלם עד
(פסוק כו) ארור אשר לא יקים:

יב לברך את העם. בדאיתא במסכת סוטה
(לג, 6) ששה שבטים עלו לראש הר גריזים,
וששה לראש הר עיבל, והפניהם והלויים
והארון למטה באמצע. הפכו לויים פניהם
כלפי הר גריזים ופתחו בברכה ברוך האיש

זולק הדקדוק: יב ויששכר ויוסף ובנימן. תיבת ויששכר בטפחא לא במארכה בכל ספרי תימן
ובדפוסים:

שמון המור (יז) קול רם. המנהג להפריד ביניהם.

תפסיר רס"ג

לְגִמִּיעַ אֶל אֶסְרָאֵל בְּצוֹת עֲאֵל:
 טו) מַלְעוֹן רָגֵל. יִצְנַע פִּסְלָא אוֹ
 מִסְבּוּכָא מִמָּא יִכְרְהֵהּ אֱלֹהִהּ.
 אוֹ יִתְכַדֵּה מִן צִנְעָה צִנְעָה
 ויִצְיִירָהּ פִּי סִתֵּר. פִּיגִיבָהֶם גְּמִיעַ
 אֱלֹקִים. ויקולון אֲמִין:
 טז) וּמַלְעוֹן מִסְתַּכֵּף בְּאִבִּיהַ
 וְאִמָּהּ. ויקול גְּמִיעַ אֱלֹקִים אֲמִין:
 יז) וּמַלְעוֹן מִן יִזְיִיג' תַּכִּים
 צִאחֻבָּהּ. ויקול גְּמִיעַ אֱלֹקִים
 אֲמִין: יח) וּמַלְעוֹן מִצֵּל גִּאֲהֵל
 פִּי אֱלֹטְרִיק. ויקול גְּמִיעַ אֱלֹקִים
 אֲמִין: יט) וּמַלְעוֹן מִן יִמְיִיל. חֶכֶם
 גְּרִיב אוֹ יִתִּים אוֹ אֶרְמִלָּהּ.
 ויקול גְּמִיעַ אֱלֹקִים אֲמִין:
 כ) וּמַלְעוֹן מִן יִצְאָגַע זִוְגָהּ

וַיִּתִּיבוּן לִיּוֹאִי. וַיִּמְרוּן. לְכָל אָנָּשׁ יִשְׂרָאֵל
 קל רס: ס טו אָרוֹר הָאִישׁ
 אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסְכָּה
 תּוֹעֵבֶת יִהְיֶה מַעֲשֶׂה יָדָיו
 חֲרָשׁ וְשֵׁם בִּסְתֵּר וְעָנּוּ
 כָּל-הָעָם וַאֲמָרוּ אָמֵן: לִיט
 גּוֹבְרָא. דִּיעֵבִיד צִילָם וּמִתְכָּא מְרַחֵק קֶדֶם
 יי. עוֹבֵד. יָדָיו אוֹמָנָא וְיִשׁוּי בִּסְתֵּרָא.
 וַיִּתִּיבוּן כָּל עַמָּא. וַיִּמְרוּן אָמֵן: ס
 טו אָרוֹר מִקְלָה אָבִיו וְאִמּוֹ
 וַאֲמָר כָּל-הָעָם אָמֵן: לִיט.
 דִּיקְלִי אָבִיהִי וְאִמִּיהָ. וַיִּמָּר כָּל עַמָּא

אָמֵן: ס דו אָרוֹר מִסִּיג גְּבוּל רַעְהוּ וַאֲמָר כָּל-הָעָם
 אָמֵן: לִיט. דִּישְׁנֵי תַחֲוּמָא דְחִבְרִיָּה. וַיִּמָּר כָּל עַמָּא אָמֵן: ס
 דז אָרוֹר מִשְׁגָּה עוֹר בְּדֶרֶךְ וַאֲמָר כָּל-הָעָם
 אָמֵן: לִיט. דִּיטְעִי עוֹרָא בְּאוֹרְחָא. וַיִּמָּר כָּל עַמָּא אָמֵן: ס
 דט אָרוֹר מִטָּה מִשְׁפָּט גֵּר-יְתוֹם וְאֶלְמָנָה וַאֲמָר
 כָּל-הָעָם אָמֵן: לִיט. דִּינִי גֵּיזִר יִתִּים וְאֶרְמִלָּא. וַיִּמָּר כָּל
 עַמָּא אָמֵן: כ אָרוֹר שֹׁכֵב עִם אִשְׁתִּי אָבִיו כִּי גִלָּה

— רס"י —

טו מִקְלָה אָבִיו. מִזְלִזֵּל, לְשׁוֹן (לעיל כ"ה) וּנְקִלָּה אִחִיקָהּ: י מִסִּיג גְּבוּל. מִחֲזִירוֹ לְאַחֲרֵיוּ וְגוֹנֵב
 אֶת הַקֶּרֶקַע, לְשׁוֹן (ישעיה נט) וְהִסָּג אַחֲרֵי: יח מִשְׁגָּה עוֹר. הַסּוּמָא בְּדֶבֶר וּמִשְׁיָאוֹ עֲצָה רַעְהוּ:

תפסיר דס"ג

אָבִיָּה. לְמֵא כֶּשֶׁף כֶּנֶף אָבִיָּה.
וַיִּקּוֹל גְּמִיעַ אֱלֹקִים אָמִין:
כא) וּמִלְעוֹן מִן יִצְאָגַע שִׁיֵּא
מִן אֱלֹהֵי־אִים. וַיִּקּוֹל גְּמִיעַ
אֱלֹקִים אָמִין: כב) וּמִלְעוֹן מִן
יִצְאָגַע אֲכִיָּתָה. אֲבִנָּה אָבִיָּה
אוּ אֲבִנָּה אָמִיָּה. וַיִּקּוֹל גְּמִיעַ
אֱלֹקִים אָמִין: כג) וּמִלְעוֹן מִן
יִצְאָגַע חֲמַתָּה. וַיִּקּוֹל גְּמִיעַ
אֱלֹקִים אָמִין: כד) וּמִלְעוֹן מִן
יִסְעִי בְּצִאחֲבָה סָרָא. וַיִּקּוֹל
גְּמִיעַ אֱלֹקִים אָמִין: כה) וּמִלְעוֹן
מִן יִאֲכִיד רְשׁוּהָ. לִיקָתֵּל נִפְסָא
זְכִיָּא. וַיִּקּוֹל גְּמִיעַ אֱלֹקִים אָמִין:

**כֶּנֶף אָבִיו וְאָמַר כָּל־הָעַם
אָמֵן: לֵיט. דִּישְׁכּוּב עִם אֶתֶת אָבוּהִי.
אָרִי גְלִי כִנְפָא דְאָבוּהִי. וַיִּמַּר כָּל עָמָא
אָמֵן: ס כֹּא אָרוּר שֹׁכֵב עִם
כָּל־בְּהֵמָה וְאָמַר כָּל־הָעַם
אָמֵן: לֵיט. דִּישְׁכּוּב עִם כָּל בְּעִירָא.
וַיִּמַּר כָּל עָמָא אָמֵן: ס כֹּב אָרוּר
שׁוֹכֵב עִם־אֶחָתוֹ בֵּת־אָבִיו
אוּ בֵּת־אִמּוֹ וְאָמַר כָּל־הָעַם
אָמֵן: לֵיט. דִּישְׁכּוּב עִם אֶחָתִיָּה. בֵּת**

**אָבוּהִי אוּ בֵּת אִמּוּהִי. וַיִּמַּר כָּל עָמָא אָמֵן: ס כֹּב אָרוּר שׁוֹכֵב
עִם־חֲתָנָתוֹ וְאָמַר כָּל־הָעַם אָמֵן: לֵיט. דִּישְׁכּוּב עִם
חֲמַתִּיָּה. וַיִּמַּר כָּל עָמָא אָמֵן: ס כֹּד אָרוּר מִכָּה רֵעֵהוּ
בִּסְתֵּר וְאָמַר כָּל־הָעַם אָמֵן: לֵיט. דִּימַחִי חֲבֵרִיָּה
בִּסְתֵּרָא. וַיִּמַּר כָּל עָמָא אָמֵן: ס כֹּה אָרוּר לִקְחַ שְׁחָד
לְהַכּוֹת נַפֶּשׁ דָּם נָקִי וְאָמַר כָּל־הָעַם אָמֵן: לֵיט
דִּיקְבִּיל שׁוּחָדָא. לְמַקְטֵל נַפֶּשׁ דָּם זָפֵאִי. וַיִּמַּר כָּל עָמָא אָמֵן: ס**

— רש"י —

כד מִכָּה רֵעֵהוּ בִּסְתֵּר. על לְשׁוֹן הָרַע הוּא שְׁבָטִים. וּכְנָגֵד שְׁמֵעוֹן לֹא כְּתַב אָרוּר, לְפִי
אוֹמֵר. רֵאִיתִי בִּיסּוּדוֹ שְׁלָרְבִי מִשָּׁה הַדְּרָשׁוֹן. שְׁלֹא הָיָה בְּלָבוֹ לְבָרְכוֹ לְפָנֵי מוֹתוֹ כְּשֶׁבִּרְךְ
אֶחָד עֶשֶׂר אַרְוִרִים יֵשׁ כָּאן, כְּנָגֵד אֶחָד עֶשֶׂר שְׁאֵר הַשְּׁבָטִים, לְכַן לֹא רָצָה לְקַלְלוֹ:

זוֹלָק הַדְּקָדוֹק: כֹּה אָרוּר לִקְחַ שְׁחָד. לְחֹד בְּטַעַם פִּשְׁטָא וְסִי אָרוּר פּוֹשֵׁט יָדוֹ לִיקְחַ
שׁוּחָד (מִהַר"ב):

תפסיר רס"ג

כו) ומלעון מן לם ית'בת. כלאם תד'ה אלתורייה ליעמל בהא. ויקול גמיע אלקום אמין: כח א) ואעלם אנך אן סמעת ואטעת אמר אללה רבך. לתחפץ' ותעמל גמיע וצאנאה. אלתי אנא אמרך בהא אליום. געלך אללה רבך עאליא. עלי סאיר אמם אלארץ: ב) חלת בך גמיע תד'ה אלברכאת ואדרכתך. אד' סמעת אמר אללה רבך: ג) וצרת מבארפא פי אלחצר. ומבארפא פי אלבר: ד) ומבארפא תמר

כִּי אֲרוֹר אֲשֶׁר לֹא יָקִים
אֶת־דְּבָרִי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת
לַעֲשׂוֹת אוֹתָם וְאָמַר כֹּל־
הָעָם אָמֵן: לִיט. דִּלֹּא יָקִים. ית
פתגמי אורייתא הדא למעבד יתהון.
ויימר כל עמא אמין: פ כח א והיה
אם־שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע בְּקוֹל
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר
לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו
אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצִוֶּה הַיּוֹם
וְנִתְּנָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עָלֶיךָ עַל כָּל־גּוֹי הָאָרֶץ:
ויהי. אם קבלא תקביל למימרא דיי אלהך. למטר למעבד ית כל
פקודוהי. דאנא מפקיד לך יומא דין. ויתנך. יי אלהך עלאי. על כל
עממי ארעא: ב ובאו עליך כל־הברכות
הָאֵלֶּה וְהִשִּׁיגְךָ כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
וייתון עלך. כל ברכתא האלין וידבקונך. ארי תקביל. למימרא דיי
אלהך: ג ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה:
ברוך את ברכתא. וברוך את בחקלא: ד ברוך פרי־בטנך
וּפְרִי אֲדָמָתְךָ וּפְרִי בְּהֶמְתְּךָ שֶׁגֶר אֲלֶפֶיךָ

רס"י

כו אֲשֶׁר לֹא יָקִים. כאן כלל את כל התורה משגרת מופעיה: ועשתרות צאנך. כלה וקבליה עליהם באלה ובשבועה: כתרנומו. ורבותינו אמרו למה נקרא שמם עשתרות. שמעשירות את בעליהן ומחזיקות

תפסיר דס"ג

גסמך. ות'מר ריאצ'ד ות'מר
בהאימך. נתאג בקרד וגפראת
ג'נמך: (ה) ומבארפא מא פי
בנאיגך ומשאנרד (נ"א:
ומעאגנך: (ו) וצרת מבארפא
פי דכ'ולך. ומבארפא פי
כ'רוגך: (ז) וגעל אללה אעדאנך
אלמקאומין לך. מצדומין בין
ידיך. פי טריק ואחדה יכ'רגון
אליך. ופי סבע טרק יחרבון מן
בין ידיך: (ח) ויאמר אללה לך
בברכתה. פי אהראנך. ופי
גמיע ממד ידך. ויבארך לך. פי
אלבלד. אלדי אללה רבך
מעטיך: (ט) וינצבך אללה לה
שעבא מקדסא. כמא ועדך.

ועשיתך עאנך: בריך ולדא
דמעך. ואבא דארעך ולדא דבעירך:
בקרי תורך ועדרי ענך: ה ברוך
טנאך ומשארתך: בריך סלך
ואצותך: ו ברוך אתה בבאך
וברוך אתה בצאתך: בריך
את במיעלך. וברוך את במפקך: (ששי)
ייתן יהוה את-איביך
הקמים עליך נגפים לפניך
בדרך אחד יצאו אליך
ובשבעה דרכים ינוסו

לפניך: יתין יי ית בעלי דבכך דקימין עלך. תבירין קדמך.
באורחא חדא יפקון לותך. ובשבע אורחין יערקון מן קדמך: ה יצו
יהוה אתך את-הברכה באסמך ובכל משלח
ידך וברכך בארץ אשר-יהוה אלהיך נתן לך:
יפקיד יי לך ית ברכן. באוצרך. ובכל אושטות ידך. ויברכנך. בארעא.
דיי אלהך יהיב לך: ט יקימך יהוה לו לעם קדוש

— רש"י —

אותם בעשיתך הללו שהן סלעים חזקים: אתה בבאך וברוך אתה בצאתך. שתהא
כברוך טנאך. פירותיך. דבר אחר טנאך
דבר לח שאתה מסגן בסלים: ומשארתך.
דבר יבש שנשאר בכלי ואינו זב: וברוך

תפסיר רס"ג

אד' תחפץ' וצאיאה. ותסיר פי
טרקה: (י) פינצ'ר גמיע אמם
אלארץ. אן אסם אללה קוד
סמי עליך. ויכ'אפונך:
(יא) ויזידך אללה כירא. פי
ת'מר גסמך. ות'מר בהאימך
ות'מר ריאצ'ך. פי אלבלד.
אלדי קסם לאבאך אן יעטיך:
(יב) ויפתח אללה לך. כ'זאון
כירה מן אלסמא. וינזל מטר
בלדך פי וקתה. ויבארך לך פי
גמיע עמל ידך. חת' תקרץ'
אטמא כתיירה. ואנת פלא
תקתרץ': (ג) ויגעלך אללה
ראסא ולא דנבא. ותכון

בְּאִשֶּׁר נִשְׁבַּע לָךְ כִּי
תִשְׁמֹר אֶת־מִצְוֹת יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ וְהָלַכְתָּ בְּדַרְכָּיו:
יְקִימְנֶךָ יי קְדְמוֹהִי לְעַם קְדִישׁ. כְּמֵא
דְּקִים לָךְ. אֲרִי תִטֵּר. ית פְּקוּדֵיָא דִּי
אֱלֹהֶיךָ. וְתֵהֶךָ בְּאוֹרְחָן דְּתַקְנֵן קְדְמוֹהִי:
וְרֵאוּ כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי
שֵׁם יְהוָה נִקְרָא עָלֶיךָ
וְיֵרְאוּ מִמֶּךָ: וְיַחְזִיזוּ כָּל עַמֵּמִי
אֶרְעָא. אֲרִי שְׂמֵא דִּי אֶתְקִרִי עָלֶיךָ.
וְיִדְחֻלוּן מִנֶּךָ: וְהוֹתִירְךָ יְהוָה
לְטוֹבָה בְּפִרְי בִטְנֶךָ וּבְפִרְי בְּהֶמְתֶּךָ וּבְפִרְי
אֲדָמְתֶךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה
לְאַבְתִּיךָ לֵאמֹר לָךְ: וְיִוְתֶרְנֶךָ יי לְטָבָא. בּוֹלְדָא דִּמְעָךְ.
וּבּוֹלְדָא דִּבְעִירְךָ וּבִבְאָבָא דְּאֶרְעָךְ. עַל אֶרְעָא. דְּקִים יי. לְאַבְהֶתֶךָ לְמַתָּן
לָךְ: ❀ שְׂטִיטָה בְּסִפְרֵי תִימָן ❀ רב יִפְתַּח יְהוָה | לָךְ אֶת־אוֹצְרוֹ
הַטּוֹב אֶת־הַשָּׁמַיִם לְתֵת מִטֵּר־אֶרֶץ בְּעֵתוֹ
וּלְבָרֶךָ אֶת כָּל־מַעֲשֵׂה יָדְךָ וְהַלּוֹיֹת גּוֹיִם רַבִּים
וְאַתָּה לֹא תִלּוֹה: יִפְתַּח יי לָךְ. ית אוֹצְרֵיהָ טָבָא ית שְׂמֵיָא.
לְמַתָּן מִטֵּר אֶרֶץ בְּעֵדְנִיָה. וּלְבָרְכָא. ית כָּל עוֹבְדֵי יָד. וְתוֹזִיף
לְעַמֵּמִין סְגִיֵּאִין. וְאַתָּה לֹא תוֹזִיף: רב וְנִתְנָךְ יְהוָה לְרֹאשׁ
וְלֹא לְזָנָב וְהָיִיתָ רַק לְמַעַלָּה וְלֹא תִהְיֶה

תפסיר רס"ג

עאליא מחצ'א. ולא תפון
מסתספלא. אד' תקבל וצאנא
אללה רבך. אלד' אנא אמרך
בהא אליום. לתחפצ'הא
ותעמל בהא: יד) ולא תזול. מן
גמיע אלמור אלד' אנא
אמרך בהא. אליום ימנה ולא
יסרה. פתתבע מעבודאת אכ'ר
פתעבדהא: טו) ואן לם תקבל
אמר אללה רבך. לתחפצ'
ותעמל גמיע וצאנאה ורסומה.
אלתי אמרך בהא אליום. חלת
בך. גמיע הד'ה אללענאת
ואדרכתך: טז) ופנת מלעונא פי
אלחצר. ומלעונא פי אלבר:
יז) ומלעונא מא פי בנאיגך
ומשאורך (נ"א: ומעאגך):

למטה בי-תשמע אל-
מצות | יהוה אלהיך אשר
אנכי מצוה היום לשמר
ולעשות: ויתגנך יי תקיף ולא חלש.
ותהי ברם לעילא. ולא תהי לתחתא.
ארי תקביל. לפקודיא דיי אלהך. דאנא
מפקיד לך יומא דין למטר ולמעבד:
ולא תסור מכל-הדברים
אשר אנכי מצוה אתכם
היום ימין ושמאול ללכת
אחרי אלהים אחרים
לעבדם: ולא תסטון. מכל פתגמיה

דאנא מפקיד יתכון. יומא דין לימינא ולשמאלא. למקד. בתר טעות
עממיה למפלחהון: פ טז) והיה אם-לא תשמע בקול
יהוה אלהיך לשמר לעשות את-כל מצותיו
וחקתיו אשר אנכי מצוה היום ובאו עליך
כל-הקללות האלה והשיגוך: ויהי. אם לא תקביל
למימרא דיי אלהך. למטר למעבד ית כל פקודיה וקימוהי. דאנא
מפקיד לך יומא דין. וייתון עלך. כל לוטיא האלין וידבקונך:
טז ארור אתה בעיר וארור אתה בשדה: ליט את
בקרתיא. וליט את בחקלא: זז ארור טנאך ומשארתיך:
ליט סלך ואצותך: זח ארור פרי-בטנך ופרי-אדמתך

תפסיר רס"ג

יח) ומלעון ת'מר גסמך ות'מר ארצ'ך. נתאג בקרך וגפראת ג'מך: יט) וצרת מלעון פי דכ'ולך. ומלעון פי כ'רוגך: כ) ויבעת' אללה עליך. אלמחק ואלאהאמה ואלזגרה. פי גמיע ממד ידך אלדי תצנעה. אלי אנפאדך ואבאדתך סריעא. ויקול. מן קבל סו שמאילך אד' תרפתני: כא) וילזמך אללה אלזבא. אלי אן יפניך. מן אלארץ. אלדי אנת דאכל אליה לתחווה: כב) ויצ'רבך אללה. בחמא אלסל ואלחארה. ואלרבע ואלפאלג. ואלגפאף

שָׁגַר אֶלְפִיךָ וְעִשְׁתָּרְתָּ
 עֲאֲנֶךָ: לִיט וּלְדָא דִמְעָךָ וְאֲבָא
 דְּאֶרְעָךָ. בְּקָרִי תוֹרֵךְ וְעִדְרִי עֲנֶךָ:
 וְאֶרְוֹר אֶתָּה בְּבֹאֲךָ וְאֶרְוֹר
 אֶתָּה בְּעֲאֲתָךָ: לִיט אַתָּה בְּמִיעֲלָךְ.
 וְלִיט אַתָּה בְּמִפְקָךְ: כ' יִשְׁלַח יְהוָה |
 בְּךָ אֶת־הַמָּאֲרָה אֶת־
 הַמְּהוּמָה וְאֶת־הַמְּגֵעֶרֶת
 בְּכָל־מִשְׁלַח יָדְךָ אֲשֶׁר
 תַּעֲשֶׂה עַד הַשְּׂמֹדָךְ וְעַד־
 אֲבֹדְךָ מִהָרַם מִפְּנֵי רָע מַעַלְלֶיךָ אֲשֶׁר עֲזַבְתָּנִי:
 יִשְׁלַח יי בְּךָ. ית מאירתא ית שגושיא ית מזופיתא. בְּכָל אוֹשָׁטוֹת יָדְךָ
 דִּתְעֵבִיד. עַד דִּתְשִׁינִי וְעַד דִּתִּיבִיד בְּפִרְיעַ. מִן קָדָם. בִּישׁוֹת עוֹבְדֵךְ
 דִּשְׁבַּקְתָּא דִּחְלִיתִי: כ" יִדְבֹּק יְהוָה בְּךָ אֶת־הַדָּבָר עַד
 כִּלְתּוֹ אֶתְךָ מֵעַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־אֶתָּה בָּא
 שָׂמָה לְרִשְׁתָּהּ: ידביק יי בך ית מותנא. עַד דִּישִׁינִי יִתְךָ. מֵעַל
 אֶרְעָא. דָּאֵת עֲלִיל לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ: כ"ב יִכְכֶּה יְהוָה בְּשַׁחֲפַת
 וּבִקְדֻחַת וּבִדְלֻקַּת וּבְחֲרָחַר וּבְחָרֵב וּבְשִׁדְפוֹן

— רס"י —

כ המארה. חסרון כמו (ויקרא יג, נג) צרעת. כב בשחפת. שִׁבְשֻׁרוֹ נִשְׁחָף וְנִפְוָה:
 ממארת: המהומה. שגוש קול בְּהִלּוֹת: ובקדחת. לשון (דברים לג, כג) כי אש קדחה
 וזלק הדקדוק: וְעַד אֲבֹדְךָ. הקמץ חטף כי הוא במקום חולם ולכן השוא שבדל"ת נח
 ופשוט:

תפסיר דס"ג

ואלשוב ואלירקאן. פִּיכְלוֹבּוֹנֶד
אֱלִי אֲבֹאֲדֶתְךָ: כג) וְתִפּוֹן
סְמֵאֵד. אֱלֹדִי פֶזֶק רֵאסֶד
כֹּאֲלֶנְחָאס. וְאַלְאֲרִץ אֱלֹדִי
תַחַתֶּךָ כֹּאֲלֶחֱדִיד: כד) וְיִגְעַל
אֱלֹלָה. מֵא יִמְטֶרָה עָלֶי אֲרִצֶּךָ
ג' בֹּאֲרֵא וְתֵרֵאבֵא. מִן אֱלֶסְמֵא
יִרֵד עָלֶיךָ. אֱלִי אֲנִפֹּאֲדֶךָ:

וּבִירְקוֹן וִירְדִפוֹךָ עַד אֲבֹדֶךָ:

יִמְחִינֶךָ יי) בְּשַׁחֲפֶתָא וּבְקִדְחֶתָא
וּבְדִלִיקֶתָא. וּבְחֶרְחֹרָא וּבְחֶרְבָּא.

וּבְשִׁדְפָנָא וּבִירְקָנָא. וִירְדִפוֹךָ עַד דְּתִיבְד:

כג) וְהָיוּ שָׁמַיִךְ אֲשֶׁר עָלֶיךָ-

רֵאשֶׁתְּךָ נְחֹשֶׁת וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר-

תַּחְתֶּיךָ בְּרוֹזָל: וַיְהִיוּ שָׁמַיִךְ דְּעָלֶיךָ

רֵישְׁךָ חֲסִינִין כְּנֶחָשָׂא מְלֹאֲחֶתָא מִטְרָא. וְאַרְעָא דְּתַחְתּוֹתְךָ תִּקְיָא

כְּבִרְזָל מְלִמְעַבְד פִּירִין: כד) **יִתֵּן יְהוָה אֶת-מִטְרֵ אֲרִצְךָ**

אֲבָק וְעָפָר מִן-הַשָּׁמַיִם יִרֵד עָלֶיךָ עַד הַשְּׁמַדֶּךָ:

— רש"י —

ה'. הקל משה בקללותיו לאמרן בלשון יחיד.
וגם בן בקללה זו הקל, שבראשונות הוא
אומר (ויקרא כו, יט) את שמכם בברזל ואת
ארצכם בנחושה, שלא יהיו השמים מזיעין
בדרך שאין הברזל מזיע, ומתוך כך יהא
חורב בעולם והארץ תהא מזיעה בדרך
שהנחשת מזיע, והיא מרקבת פירותיה, וכאן
הוא אומר שמך נחשת וארצך ברזל, שיהיו
שמים מזיעין אף על פי שלא יריקו מטר,
מכל מקום לא יהיה חורב שלאבדן בעולם,
והארץ לא תהא מזיעה בדרך שאין הברזל
מזיע, ואין הפרות מרקבין, ומכל מקום
קללה היא בין שהיא בנחשת בין שהיא
בברזל, לא תוציא פרות, וכן השמים לא
יריקו מטר: כז) **מִטְרֵ אֲרִצְךָ אֲבָק וְעָפָר.**
זיקא דבתר מטר, מטר יורד ולא כל צרכו
ואין בו כדי להרביץ את העפר, והרוח באה
ומעלה את האבק ומכסה את עשב הירעים
שהן לחים מן המים, ונדבק בהם ונעשה טיט
ומתיבש, ומרקבין:

באפי והיא אש שלחולים מלוייך בלע"ז
(פיטענרימלט) שהיא חמה מאד: ובדלקת.
חמה יותר מקדחת, ומיני חלאים הם:
ובחחרחר. חולי המזחממו תוך הגוף וצמא
תמיד למים ובלע"ז איסרדימיניט לשון (איז ל, ג)
ועצמי חרה מני חרב (יכמי ו, כט) נחר
מפוח מאש: ובחברב. יביא עליך גיסות:
שדפון וירקון. מכות תבואה שבשדות:
שדפון. רוח קדים אשלייזכ בלע"ז
(זאננענרזאננט): ירקון. יובש ופני התבואה
מכסיפין ונהפכין לירקון קמ"א בלע"ז: עד
אבדך. תרגום עד דתיבד, כלומר עד אבוד
אותך שתכלה מאליך: כח) **וְהָיוּ שָׁמַיִךְ אֲשֶׁר**
עַל רֵאשֶׁתְּךָ נְחֹשֶׁת. קללות הללו משה מפי
עצמו אמרן, ושבהר סיני מפי הקדוש ברוך
הוא אמרן במשמען, ושם נאמר (ויקרא כו, יז)
ואם לא תשמעו לי, (ויקרא כו, כח) ואם תלכו
עמי קרי, וכן הוא אומר (פסוק טו) בקול ה'
אלהיך (פסוק כח) ידבק ה' בך, (פסוק כז) יכבה

תפסיר רס"ג

כח) וַיִּגְעַלְךָ אֱלֹהִים מִצְדוֹמָא בֵּין יְדֵי אַעֲדָאִיךָ. חֲתִי תִכְרַג אֱלֹהִים פִּי טָרִיק וְאַחֲדָה. וְתִהְיֶה מִן בֵּין יְדֵיהֶם פִּי סָבַע טָרִיק. וְתִצִּיר עֲבָרָה. לְגַמִּיעַ מִמָּאֵלְךָ אֱלֹהֵי אֶרֶץ: כו) וְתִצִּיר גִּתִּיתְךָ מִאֲפֵלָא. לְטָאִיר אֱלֹסְמָא וּבִהָאִים אֱלֹהֵי אֶרֶץ וְלִיס מִזְעָג לְהָא: כז) וַיִּצְרַבְךָ אֱלֹהִים בְּקֶרֶח מִצָּר וְאַלְבֹּאֲסִיר. וְאַלְגָּרַב וְאַלְחַכָּה. מָא לֹם תִּסְתָּטִיעַ מִדְּאֻנְאִתָּה: כח) וַיִּצְרַבְךָ אֱלֹהִים.

יִתֵּן יְיָ יֵת מִטֶּר אֶרְעָךָ אֲבָקָא וְעַפְרָא. מִן שָׁמַיָא יִיחֹת עֲלֶיךָ. עַד דְּתִשְׁתִּיעִי: כה) יִתְנֶךָ יְהוָה נֶגֶף לְפָנֶי אֹיְבֶיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד תֵּצֵא אֵלֶיךָ וּבְשִׁבְעָה דְרָכִים תִּנּוֹס לְפָנָיו וְהָיִיתָ לְזַעוּה לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ: יתננך יי תביר קדם שנאך. באורחא חדא תפוק לותיה. ובשבע אורחן תערוק מן קדמוהי. ותהי לזיע. לכל מלכות ארעא:

כו) וְהִיתָה נִבְלָתְךָ לְמֵאֲכָל לְכָל-עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבִהֶמַת הָאָרֶץ וְאִין מַחְרִיד: וְתִהְיֶה נִבְלָתְךָ מְשׁוּגָרָא לְמִיכָל. לְכָל עוֹפָא דְשָׁמַיָא וּלְבַעִירָא דְאַרְעָא. וְלִית דְּמָנִיד: כז) יִכָּכָה יְהוָה בְּשָׁחִין מִצָּרִים (כ' ובעפלים) וּבַטְחָרִים וּבַגָּרֵב וּבַחֲרָס אֲשֶׁר לֹא-תוּכַל לְהִרְפֹּא: ימחינך יי. בשחנא דמצרים ובטחורין. ובגרפא ובחרס יביש. דלא תכול לאתסאה: כח) יִכָּכָה יְהוָה בְּשָׁגְעוֹן וּבַעֲוֹרוֹן

• רס"י •

ככ) לְזַעוּה. לְאִימָה וְלִזְעָה, שְׁזוּעוּ כָּל שׁוֹמְעֵי מִכּוֹתֶיךָ מִמָּקַד, וַיֹּאמְרוּ אֹי לָנוּ, שְׁלֵא יְבוֹא עֲלֵינוּ בְּדֶרֶךְ שָׁבָא עַל אֱלֹהֵי כֹז בְּשָׁחִין מִצָּרִים. רע הִיָּה מָאֵד, לַח מִבְּחוּץ וַיִּבֶשׁ מִבְּפָנִים, בְּדֹאִיתָא בְּבִכּוּרוֹת (מל, 6): גָּרַב. שָׁחִין לַח: חֲרָס. שָׁחִין יִבֶּשׁ בְּחֲרָס:

זוֹלָק הַדְּקָדוּק: כה) יִתְנֶךָ יְיָ נֶגֶף. בְּכָאן לֹא יֵשׁ פָּסִיק אַחֵר תִּיבַת ה'. וּבִדְקָתִי בִקְצַת תִּיגָאן וְלֹא מִצָּתִי וְעִיקָר. וְאִין לַחוּשׁ לְמַשְׁמַעוֹת חִירוֹף ח"ו כִּיּוֹן שֶׁהַשֵּׁם דְּבוּק לְתִיבַת יִתְנֶךָ וְלֹא כֵן בְּפָסוּק בֵּית גֵּאִים יִסַּח ה' שְׁתִּיבַת גֵּאִים מוֹפְסַקַת מִתִּיבַת יִסַּח מִפְּנֵי הַטַּפְחָא וְדוּק. וּבִקְצַת תִּיגָאן יֵשׁ פָּסִיק וְכֵן הוּא בְּפָסִיקָתָא:

תפסיר רס"ג

באלגנאן ואלעמא. ובהתה' אלקלב: (כט) באן תציר פאלמגסס פי אלצהירה. כמא יגסס אלעמא וכאצה פי אלפלא. ולא תנגח טרקד. ותציר מג'שומא מג'צובא. טול אלזמאן וליס מג'ית: (ל) באן תתזווג אמראדה. פיאתיאה רגל אכ'ר. ותבני ביתא ולא תגלס פיה. ותגרס פרמא ולא תתבד'לה: (לא) ויכון תיורד מד'בוה חד'א עינאך. ולא תאכל מנה. ותמארך מג'צוב

ובתמהון לבב: ימחינך יי.
בטפשותא ובסמיותא. ובשעממות לבא:
כט והיית ממשש בצהרים
כאשר ימשש העור
באפלה ולא תעליח את-
דרכיך והיית אך עשוק
וגזול כל-הימים ואין
מושיע: ותהי ממשיש בטיהרא. כמא
דימשיש עורא בקבלא. ולא תצלח ית
אורחתך. ותהי ברם עשיק ואנים. כל

יומיא ולית דפריק: ל אשה תארש ואיש אחר
(כ' ישגלנה) ישכבנה בית תבנה ולא-תשב בו
פרם תטע ולא תחללנו: אתתא תירוס. וגבר אחרן
ישכבנה. ביתא תבני ולא תתיב פיה. פרמא תצוב ולא תחלליה:
לא שורך טבוה לעיניך ולא תאכל ממנו
חמרך גזול מלפניך ולא ישוב לך צאנך
נתנות לאיביך ואין לך מושיע: תורך יהי נכיס
לעינך. ולא תיכול מניה. חמרך יהי אנים מן קדמך. ולא יתוב לך.

— רס"י —

והפתוב כנהו לשבת. ישכבנה. ותקון
סופרים הוא זה: תחללנו. בשנה הרביעית
לאכול פרי:

כח ובתמהון לבב. אוטם הלב שטורדישו"ן
כלט"ז [תדהמה]: כט עשוק. בכל מעשיך
יהיה ערעור: ל ישגלנה. לשון שגל. פלגש.

זולק הדקדוק: כט ימשש העור. הה"א בפתח. ובמוסרה כל סמאין פתחין וכל יהודאין קמצין
וכ"כ בספר ערוגת הבושם דלא כספר שורש יהודה:

תפסיר רס"ג

מן בין ידיד. ולא ירגע אליד. וג' נמך מסלמה לאעדאיד. ול'ס לך מג'ית: לב) ובניד ובנאתד. מדפועין אלי' קום אכ'רין ועינאד תראהם. ושואכ'צה אליהם טול אלזמאן. ולא טאקה פי ידד: לג) ות'מר ארצ'ד וסאיר כסבד. יאכלה קום לא תערפהם. ותציר כד'אד. מג'שומא מעסופא טול אלזמן: לד) חתי' תציר מעתוהא. מן נצ'ר עינאד אלד'י תראה: לה) ויצ'רבד אללה בקרח רדי. עלי אלדכבתין ואלסאקין. מא לם תסתטיע מדאואתה. ובמא יולמד (קרי: יאלמד) מן קדמד אלי' האמתד: לו) ויגליד אללה ומלכד אלד'י תנצבה עליד.

ענך מסירן לב'עלי דבבך. ולית לך פריק:
לב) בנ'ך ובנתיך נתנים לעם אחר ועיניך ראות וכלות אליהם כל-היום ואין לאל ידך: בנך ובנתך.
 מסירן לעם אחרן ועינך חזון. ויסופן בגללהון כל יומא. ולית חילא בידך:
לג) פרי אדמתך וכל-יגיעך יאכל עם אשר לא-ידעת והיית רק עשוק ורצוץ כל-הימים: אבא דארעך וכל ליאותך. יכול עם דלא ידעתא. ותהי ברם. עשיק ורעי' כל יומיא:
לד) והיית משגע ממראה

עיניך אשר תראה: ותהי משתטי' מחיוו עינך דתהי חזי:
לה) יככה יהוה בשחין רע על-הברבים ועל- השקים אשר לא-תוכל להרפא מברך רגלך ועד קדקדך: ימחינך יי בשחנא בישא. על רכובין ועל שקון. דלא תכול לאתסאה. מפרסת רגלך ועד מוחך: לו) יולך יהוה אותך

— רס"י —

לז) וכלות אליהם. מצפות אליהם שישובו ואינם שבים. כל תוחלת שאינה באה, קרויה בליון עינים:

וזלק הדקדוק: יי) יאכל עם. תיבת יאכל מלרע:

תפסיר דס"ג

אלי קום לם תערפדם אנת
ואבאיד. פתכדס הנאד.
מעבודאת אכיר מן כ'שב
וחגארה: לז) ותציר וחשה.
ומת'לה וחכאיה. פי גמיע
אלאמם. אלדי יסוקד אללה
אלי ת'ם: לח) ואדיא תכ'רג
אלצתרא בד'רא כתי'רא.
פקליל מא תגמע מנה. בל
יקצמה אלגראד: לט) פאדיא
תגרס פרמא ותפלחקהא. פלא
תשרב מנה כ'מרא ולא תועיה.
בל יאכלה אלדוד: מ) פאדיא
יכון לך זיאתין פי גמיע תכ'מד.

וְאֶת־מִלְכְּךָ אֲשֶׁר תִּקִּים
עָלֶיךָ אֶל־גֹּי אֲשֶׁר לֹא־
יָדַעְתָּ אֹתָהּ וְאֶבְתִּיךָ
וְעַבַּדְתָּ שֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים
עֵץ וְאֶבֶן: יִגְלִי יִי יִתֵּךְ. וְיֵת מִלְכְּךָ
דִּתְקִים עָלֶיךָ. לְעַם. דִּלָּא יָדַעְתָּ אֹת
וְאֶבְהֵתְךָ. וְתַפְלַח תַּמָּן לְעַמְמִיָּא. פְּלַחִי
טַעוֹתָא אַעָא וְאַבְנָא: לז) וְהֵייתָ
לְשִׁמָּה לְמַשָּׁל וּלְשִׁנְיָנָה
בְּכָל הָעַמִּים אֲשֶׁר־יִנְהַגְךָ

יְהוָה שִׁמָּה: וְתִהְיֶה לְצָדוֹ. לְמַתָּל וּלְשׁוּעִי. בְּכָל עַמְמִיָּא. דִּידְבָרְךָ
יִי לְתַמָּן: לח) זָרַע רַב תּוֹצִיא הַשָּׂדֶה וּמַעֲט תֵּאֱסֹף
כִּי יַחְסְלֶנּוּ הָאֲרָבָה: בר זָרַע סְגִי תִפִּיק חֻקְלָא. וְזַעִיר תִּכְנוֹשׁ.
אַרִי יַחְסְלִנִּיה גּוֹבָא: לט) כְּרָמִים תִּטַּע וְעַבַּדְתָּ וַיֵּין לֹא־
תִשְׁתֶּה וְלֹא תֵאָגֵר כִּי תֹאכְלֶנּוּ הַתְּלָעַת: פרמין
תַּצּוּב וְתַפְלַח. וְחֹמֶר לָא תִשְׁתִּי וְלֹא תִכְנוֹשׁ. אַרִי תִיכְלִנִּיה תּוֹלַעְתָּא:
מ) זֵיתִים יִהְיוּ לְךָ בְּכָל־גְּבוּלְךָ וְשֶׁמֶן לֹא תִסּוּךְ
כִּי יִשָּׁל זֵיתְךָ: זיתין. יהון לך בְּכָל תַּחוּמְךָ. וּמִשְׁחָא לֹא תִסּוּךְ.

— רס"י —

וכן תרגומו ולשועי, לשון ספור, ואשתעי:
לם יחסלנו. וכלנו, ועל שם כך נקרא חסיל,
שמכילה את הכל: מ כי ישל. ישיר פירותיו,
לשון (לעיל יט, כ) ונשל הבקול:

לז) לשממה. שטורדישו"ן [תדהמה] כל הרואה
אותה ישום עליה: למשל. בשתבא מכה
רעה על אדם, יאמרו זו דומה למפת פלוגי
ולשנינה. לשון (לעיל ו, ז) ושננתם, ידברו בה.

תפסיר רס"ג

וְלֹא תִדְהֶן מְנָה. בַּל תִּנְתְּרֶה
 נִתְרָא: מֵא) וְאִדְיָא תִּנְלִיד בְּנִין
 אוּ בְנָתָה. פִּלָּא יִבְקֹון לָךְ. בַּל
 יִגְלֹון פִּי אֶלְסָבִי: מֵב) וְגָמִיעַ
 שְׁגִרְדָּ וְתִמְרֵי אֶרֶצְךָ. יִקְרָצִיה
 אֶלְפְּרָאשׁ: מֵג) וְאֶלְגִּרִּיב אֶלְדִּי
 פִּי מֵא בִּינְכֶם. יִרְתַּפֵּעַ עֲלֶיךָ
 עֲלֵאוּא כְּבִירָא. וְאַנְתָּ תִּנְחַס
 סְפִלָּא הָוִיָא: מֵד) חֲתִי אִנְהָ
 יִקְרָצִיךָ. וְאַנְתָּ פִּלָּא תִּקְרָצִיה. הוּ
 יִצִּיר רֵאסָא. וְאַנְתָּ תִּצִּיר
 דְּנָבָא: מֵה) וְתַחֲלֵ בְּךָ גָמִיעַ
 הַדִּיה אֶלְלֵעֲנָא. וְתַכְלִבְךָ
 וְתִדְרִכְךָ. אֵלִי אֶנְפֵּאדְךָ. אִדְ
 לִם תִּקְבֵּל אִמֵּר אֶלְלֵה רִבְךָ.
 וְתַחֲפִיךְ וְצֵאִיָּא וְרִסוּמָה אֶלְתִּי

אֲרִי יִתְרוֹן וַיִּתֶּךָ: מֵא) בְּנִים וּבָנוֹת
 תּוֹלִיד וְלֹא-יִהְיוּ לָךְ כִּי
 יֵלְכוּ בְּשָׁבִי: בְּנִין וּבָנוֹת תּוֹלִיד. וְלֹא
 יִהְיוּ לָךְ: אֲרִי יִהְיוּ בְּשָׁבִיָּא:
 מֵב) כָּל-עֵצֶךָ וּפְרֵי אֲדָמָתְךָ
 יִירֶשׁ הַעֲלָעֵל: כָּל אֵילָנְךָ וְאִבְיָא
 דְּאֶרְעֶךָ: יִחְסַנְנִיה סְקָאָה: מֵג) הַגֵּר
 אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ יַעֲלֶה עֲלֶיךָ
 מֵעֵלָה מֵעֵלָה וְאַתָּה תִּרְדּוּ
 מִטָּה מִטָּה: תּוֹתֵב עֵרֵל דְּבִינְךָ. יְהִי
 סְלִיק עֵיל מִנְךָ לְעֵילָא לְעֵילָא. וְאַתָּה תִּהְיֶה
 הוּא יִלּוֹךְ וְאַתָּה לֹא תִלְוֹנוּ
 הוּא יִהְיֶה לְרֹאשׁ וְאַתָּה תִּהְיֶה לְזָנָב: הוּא יִזְכֹּךְ.
 וְאַתָּה לֹא תִזְכָּנִיָּה. הוּא יְהִי תִקְיָךְ. וְאַתָּה תִּהְיֶה חֶלֶשׁ: מֵה) וּבָאוּ עֲלֶיךָ
 כָּל הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וּרְדֹפוֹךָ וְהַשִּׁיגוֹךָ עַד
 הַשְׁמֹדךָ כִּי-לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 לְשׁמֹר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר צִוָּךְ: וַיִּיתֶן עֲלֶיךָ כָּל
 לְוִטֵּיָא הָאֵלִין. וּרְדֹפוֹנְךָ וַיִּדְבְּקוֹנְךָ. עַד דְּתַשְׁתִּיבִי. אֲרִי לֹא קָבִילְתָּא.

רס"י

מֵב) יִירֶשׁ הַעֲלָעֵל. יַעֲשֹׁנוּ הָאֶרְבָּה רֶשׁ מִן
 הַפְּרִי: יִירֶשׁ. יַעֲנִי: עֲלָעֵל. מִין אֶרְבָּה. וְאִי
 זֶלֶק הַדְּקִדּוֹק: מֵב) יִירֶשׁ. ס"א יִירֶשׁ. (מֵהר"ב):
 אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ יִירֶשׁ לְשׁוֹן יִירֶשׁ, שָׁאֵם כֵּן הָיָה
 לוֹ לְכַתּוּב יִירֶשׁ, וְלֹא לְשׁוֹן הוֹרֶשָׁה וְגִירוּשִׁין.

תפסיר רס"ג

אמרד בָּהָא: מו) וְתַצִּיר פִּיד
אִיָּה וּבְרֵה־אֲנִי. וּבְנִסְלָךְ
אֶלְמִשְׁאֲבֵהִין לָךְ אֵלִי אֶלְדֶּה־ר:
מו) בָּדֵל מֵא לֹם תַּעֲבֹד אֱלֹלָה
רַבָּךְ. בְּפֶרַח וְגִידֵה קֶלֶב. מִן
כְּתִירָה' אֶלְאֲשִׁיָּא: מח) פֶּתַח־דָּם
עֲדִינָךְ. אֶלְדִּי יִסְלֹטָה אֱלֹלָה
עֲלִיךְ. בְּגֹוע וְעֵשֶׂשׁ. וְעֲרִי וְעֹזוּ כָּל
שִׂי. וְיִצְעֵ אַצְרָא מִן חֲדִיד עֲלִי
עֲנָקָךְ. אֵלִי אֵן יִנְפֹד־ךְ:
מט) וְיִגְזִיד אֱלֹלָה בְּקִבִּיל מִן
בְּעִיד מִן טָרַף אֶלְאֲרִיץ. כְּמֵא
יִתְחַלֵּק אֶלְנֶסֶר. קִבִּיל לֹא תַפְהֵם
לְגִ'תָּה: נ) קִבִּיל וְקִיח אֶלְוֹגָה.
מֵא לֹם יִחַאֲבִי וְגָה אֶלְשִׁיד. וְלֹא

לְמִימָרָא דִּי אֱלֹהִךְ. לְמִשְׁרָךְ פְּקֻדֻּהִי
וְקִימוּהִי דְּפִקְדָךְ: מו) וְהִיוּ בְּךָ לְאוֹת
וּלְמוֹפֶת וּבִזְרַעְךָ עַד־עוֹלָם:
וְיִהְיוּ בְּךָ. לְאֹת וּלְמוֹפֶת. וּבִבְנִיךָ עַד
עָלְמָא: מד) תַּחַת אֲשֶׁר לֹא
עֲבַדְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מֵרַב
כָּל: חלף. דְּלֹא פִלְחָתָא קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ.
בְּחֶדְוָא וּבְשִׁפְיוֹת לְבָא. מִסְּגִי כוֹלָא:
מה) וְעֲבַדְתָּ אֶת־אֵיבֶיךָ אֲשֶׁר
יִשְׁלַחְנוּ יְהוָה בְּךָ בְּרַעֲב

וּבְצָמָא וּבְעִירָם וּבְחֶסֶר כָּל וְנָתַן עָלַי בְּרִזָּל עַל
צִוְאָרְךָ עַד הַשְׁמִידוֹ אֶתְךָ: וְתַפְלַח יָת בְּעָלִי דְּבִבְךָ.
דִּיגְרֹנוֹן יְיָ בְּךָ. בְּכַפְנָא וּבְצָהוּתָא. וּבְעֶרְטִלְיוּתָא וּבְחֶסֶרִיתוֹת כוֹלָא. וְיִתִּין.
נִיר דְּבִרְזָל עַל צוֹרְךָ. עַד דִּישִׁיצי יִתְךָ: מט) יֵשָׁא יְהוָה עָלֶיךָ
גֹּי מִרְחֹק מְקַצֶּה הָאָרֶץ כַּאֲשֶׁר יִדְאָה הַנָּשָׁר גֹּי
אֲשֶׁר לֹא־תִשְׁמַע לְשׁוֹנוֹ: יתי יְיָ עֲלֶיךָ עִם מִרְחִיק מְסִיפִי
אַרְעָא. כְּמֵא דְּמִשְׁתַּדִּי נִשְׂרָא. עֲמָא. דְּלֹא תִשְׁמַע לִישְׁנִיה: נ) גֹּי עֲז
פָּנִים אֲשֶׁר לֹא־יִשָּׂא פָּנִים לְזִקְן וְנֶעַר לֹא־יִחֹן:

— רס"י —

שָׂאם כֵּן הָיָה לְכַתּוּב יוֹרִישׁ: מ) מֵרַב כָּל. לֹא תִשְׁמַע לְשׁוֹנוֹ. לֹא תִכְפִּיר לְשׁוֹנוֹ, וְכֵן
בְּעוֹד שְׁחִיָּה לָךְ כָּל טוֹב: מט) כַּאֲשֶׁר יִדְאָה (נר"ו מ"א) תִּשְׁמַע הָלוֹם לְפִתְרֵי אוֹתוֹ. וְכֵן
הַנָּשָׁר. פִּתְאֹם, וְדֶרֶךְ מַצְלַחַת, וְיִקְלֹוּ סוֹסֵיו: (ס"ט מ"ב) כִּי שׁוֹמֵעַ יוֹסֵף אִינְטִימִדִּי צִלְעִיז [לְהַבִּין]:

תפסיר רס"ג

ירוף עלי צבי: נא) פיאכל ת'מר
בהאימך ות'מר ארצ'ך אלי
אנפאד'ך. ולא יבקי לך ברא.
ולא עצירא ולא דהנא. ולא
נתאג בקרך וגפראת ג'נמך.
אלי אן יבידך: נב) ויחאצרך
פי גמיע מחאלך. אלי אן יהדם
אסוארך. אלשאמכ'ה
ואלחצינה. אלדי אנת ואת'ק
בהא פי גמיע בלדך. ויצ'איך
פי גמיע מחאלך אלדי אעטאך
אללה רבך: נג) חתי תאכל מן
ת'מר בטנך. מן לחם בנך
ובנאתך. אלדי רזקך אללה
רבך. בחצאר וצ'יק. ממו

עם תקיף אפינ. דלא נסיב אפי סבא. ועל
ינקא לא מרחים: ^{נא} ואכל פרי
בהמתך ופרי-אדמתך עד
השמדך אשר לא-ישאר
לך דגן תירוש ויצהר שגר
אלפיה ועשתרת צאנה עד
האבידו אתך: ויכול. ולדא
דבעירך ואבא דארעך עד דתשתיצי.
דלא ישאר לך. עבוא חמרא ומשחא.
פקרי תורך ועדרי ענך. עד דיוביד יתך:
^{נג} והצר לך בכל-שעריך

עד רדת חמתיך הגבהת והבצרות אשר
אתה בטח בהן בכל-ארצך והצר לך בכל-
שעריך בכל-ארצך אשר נתן יהוה אלהיך
לך: ויעיק לך בכל קרנך. עד דיכבש שורך רמ'א וכריכ'א. דאת
רחיץ לאשתיזבא בהון בכל ארעך. ויעיק לך בכל קרנך. בכל ארעך.
דיהב. ^{נג} ואלהך לך: ^{נג} ואכלת פרי-בטנך בשר
בניך ובנותיך אשר נתן לך יהוה אלהיך
במצור ובמצוק אשר-יציק לך איבך: ותיכול
ולדא דמעך. בשר בנך ובנתך. דיהב לך ^{נג} ואלהך. בצירא ובעקתא.

— רס"ג —

^{נג} עד רדת חמתיך. לשון רדוי וכבוש:
^{נג} ואכלת פרי בטנך בשר בניך ונני
במצור. מחמת שיהיו צרין על העיר
ויהיה שם מצוק, עקת רעבון:

תפסיר רס"ג

יחאצרך עדונך: נד) חתי' אן
אלהגל אלדכ'ץ' מנכם.
ואלמדלל ג'דא. ישח עלי' אכ'יה
ועלי' חרמתה. ובאקי בניה
אלד'י יבקיהם: נה) מן אן יעטי
אחד מנהם. מן לחם בניה
אלד'י יאפל. ממה לם יבק לה
שייא. בתצאר וצ'יק. ממה
יצ'יק עליך. עדונך פי גמיע
מחאלך: נו) חתי' אן אל'
אמראה אלדכ'צ'יה מנכם ואל'
מדללה. אלתי לם תעוד קדמהא
אן תצ'עהא עלי' אל'ארץ'. מן
אלדלאל ואלדכ'צ'יה. תשח עלי'
זוגהא. ואבנהא ואבנתהא:

דיעיק לך שנאך: ה' האיש הרף
בך והענג מאד תרע עינו
באחיו ובאשת חיקו וביתר
בניו אשר יותיר: גוברא דרפיך
בך. ודמפנק לחדא. תבאש עיניה
באחיה ובאתת קימיה. ובשאר בנוהי
דישאר: ה' מתת | לאחד מהם
מבשר בניו אשר יאכל
מבלי השאיר-לו כל
במצור ובמצוק אשר יציק

לך איבך בכל-שעריך: מלמתן לחד מנהון. מבשר בנוהי
דיכול. מדלא אשתאר ליה כולא. בצירא ובעקתא. דיעיק לך. שנאך
בכל קרוד: ה' הרפה בך והענגה אשר לא-נסתה
כף-רגלה העג על-הארץ מהתענג ומרף תרע
עינה באיש חיקה ובבנה ובבתה: דרפיכא בך
ודמפנקא. דלא נסיאת פרסת רגלה לאחתא על ארעא. ממפנקו
ומרפיכו. תבאש עינה בגבר קימיה. ובברה ובברתה:

— רש"י —

מתת לאחד מהם מבשר בניו אחיהם אשר
יאכל. דבר אחר הרף בך הרחמני ורף הלבב.
מרב רעבנותם. יתאכזרו ולא יתנו מבשר
בניהם השחוטים לבניהם הנותרים: מ' תרע
עינה באיש חיקה ובבנה ובבתה. הגדולים:

מ' הרף בך והענג. הוא הרף הוא הענגו.
לשון פנוק. ומהתענג ומרף מוכיח עליהם
ששניהם אחד, אף על פי שהוא מפנק ודעתו
קצה בדבר מאוס, ימתק לו לרעבונו בשר
בניו ובנותיו עד כי תרע עינו בבניו הנותרים

תפסיר רס"ג

נו) ובמשימתהא אלסאקטה מנהא. ואגנתהא אלד' תרמי. פתנפרד בהם פתאכלהם. מן עוז אלכל פי אלסתר. בחצאר וציק. ממא יצ'יקן עליך. עדווד פי מחאלך: נח ואן לם תחפיץ ותעמל. גמיע כללם הד'ה אלסתר. אלמכתובה פי הד'ה אלסתר. ותכיאף הד'ה אלסתר אלפרים אלמהיוב. הו אללה רבך: נט) פיגעל אללה צ'רבאתך עגיבה. וצ'רבאת נסלך אלמד'כורין. צ'רבאת כבאר דאר'ה. ואמראץ' רד'יה דאר'ה: ס) וירד עליך. גמיע

ובשליטה היוצת | מבין
רגליה ובבניה אשר תלד
כי-תאכלם בחסר-כל
בסתר במצור ובמצוק
אשר יציק לך איבך
בשעריך: ובזעיר בנהא. דיפקון
מנה. ובבנהא דתלד. ארי תיכלנון
בחסירות כולא בסתר. בצירא
ובעקתא. דיעיק לך. שנאך בקרוד:
אם-לא תשמר לעשות
את-כל-דברי התורה

הזאת הכתבים בספר הזה ליראה את-השם
הנכבד והנורא הזה את יהוה אלהיך: אם לא
תשר למעבד. ית כל פתגמי אוריתא הדא. דכתבינן בספרא הדין.
למדחל. ית שמא. יקירא ודחילא הדין. ית יי אלהך: נט) והפלא
יהוה את מכתך ואת מכות זרעך מכות
גדלת ונאמנות וחלים רעים ונאמנים: ויפריש יי
ית מחתך. וית מחת בנך. מחן רברבן ומהימן. ומכתשין בישין
ומהימנין: ס) והשיב בך את כל-מדוה מצרים

— רס"י —

ובשליטה. בניה הקטנים. בכלן תהא אצלה מן הבשר. נט) והפלא ה' את מכתך. עינה צרה כשתאכל את האחד מלתן לאשר מפלאות ומבדלות משאר מכות: ונאמנות.

תפסיר דס"ג

אדנא מצר. אלד'י תד'רתהא.
פתלזמד: סא) ואיצ'א כל מרץ'
וכל צ'רבה. ממא ל'ס הו
מפתוב. פי ספר הד'ה
אלתורייה. יסלטהא אללה
עליד. אלי' אן ינפד'ד:
סב) פתבקון רהט דו אחצא.
בעד מא כנתם. ככואכב
אלסמא כת'רה. אד' לם תקבל.
אמר אללה רבד: סג) פכפון
כמא קצד אללה בכם. אן יחסן

אֲשֶׁר יִגְרֹת מִפְּנֵיהֶם וּדְבָקוֹ
בָּךְ: וַיְתִיב בָּךְ. ית כל מכתשי מצרים.
ידחילתא מן קדמיהון. וידבקון בך:
גַּם כָּל-חֲלִי וְכָל-מִכָּה
אֲשֶׁר לֹא כָתוּב בְּסֵפֶר
הַתּוֹרָה הַזֹּאת יַעֲלֶם יְהוָה
עֲלֶיךָ עַד הַשְּׂמִדָּךְ: אף כל מרע
וְכָל מַחָא. דלא כתיבין. בספר אוריתא
הדא. ייתינון יי עלך עד דתשתיצי:

וְנִשְׁאַרְתֶּם בְּמַתִּי מְעַט תַּחַת אֲשֶׁר הָיִיתֶם
בְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב כִּי-לֹא שָׁמַעַתְּ בְּקוֹל
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ותשתארון בעם זעיר. חלף דהויתון. בכוכבי
שָׁמַיָא לסגי. ארי לא קבילתא. למימרא די' אלהך: סג) והיה
כְּאֲשֶׁר-שָׁשׁ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהִיטִיב אֶתְכֶם
וּלְהַרְבּוֹת אֶתְכֶם כֵּן יֵשִׁישׁ יְהוָה עֲלֵיכֶם

— רש"י —

שמתי במצרים לא אשים עליך, אין מיראין
את האדם אלא בדבר שהוא יגור ממנו:
סא) יעלם. לשון עליה: סב) ונשארתם במתי
מעט תחת וגוי. מועטין חלף מרבין: סג) כן
ישיש ה'. את אויביכם עליכם להאבד וגוי:

ליסרף לקים שליחותן: ס) אשר יגרת
מפניהם. מפני המכות, כשהיו ישראל רואים
מכות משנות הבאות על מצרים, היו יראים
מהם שלא יבואו גם עליהם, תדע, שכן כתיב
(שמות טו, כו) אם שמע וגוי כל המלה אשר

וזלק הדקדוק: סג) כן ישיש יי עליכם. בגמ' פ"ק דמגלה הקשו ומי חדי קב"ה וכו', ותירצו
הוא אינו שש אבל אחרים משיש דלא כתיב ישוב. ותרגום שלנו וניקודו חולק על הגמ'
דמתרגמינן כן יחדי היו"ד והחי"ת בחירק:

תפסיר רס"ג

אליכם ואן יכת'רכם. כד'אך
יקצד בכם. אן יבידכם ואן
ינפד'כם. פתנדרסון ען אלבלד.
אלד'י אנת דאכל אליה
לתחווה: (סד) ויבדדך אללה פי
מא בין גמיע אלשעוב. מן טרף
אלארץ' אלי טרפהא. פתכ'דם
ת'ם מעבודאת אכ'ר. מא לם
תערפהא. אנת ואבאנד מן
כ'שב וחגארה: (סה) ופי תלך
אלאמם לא תטמאן. ולא יכון
קראא לקדמך. כל יגעל אללה
לך ת'ם קלפא רגזא. ושכ'וין
אלעיון וד'בול אלנפוס:

לְהַאבִּיד אֶתְכֶם וּלְהַשְׁמִיד
אֶתְכֶם וּנְסַחְתֶּם מֵעַל
הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־אַתָּה בָּא־
שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: וַיְהִי כִּמְאֵה דְחָדִי
יְיָ עָלֵינוּ. לְאִיטָבָא לְכוֹן וּלְאִסְגָּאָה
יְתָכוֹן. כֵּן יַחְדֵּי יְיָ עָלֵינוּ. לְאוֹבְדָא יְתָכוֹן
וּלְשִׁיזָאָה יְתָכוֹן. וְתַטְלִטְלוֹן מֵעַל אֶרְעָא.
דְּאֵת עָלֵי לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ:
וְהַפִּיעָךְ יְהוָה בְּכָל־
הָעַמִּים מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד־
קְצֵה הָאָרֶץ וְעַבְדְּתָ שֵׁם
אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ אֶתָּה וְאֲבֹתֶיךָ

עֵץ וְאֶבֶן: וַיְבַדְדֶנָּךְ יְיָ בְּכָל עַמֻּמְיָא. מְסִיפֵי אֶרְעָא וְעַד סִיפֵי
אֶרְעָא. וְתַפְלַח תַּמָּן לְעַמֻּמְיָא פְּלַחֵי טַעוּתָא. דְּלֹא יָדַעְתָּ. אֵת
וְאֲבֹהֶתְךָ אֶעָא וְאֲבָנָא: סד וּבְגוֹיִם הָהֵם לֹא תִרְגִּיעַ
וְלֹא־יִהְיֶה מְנוּחַ לְכַף־רַגְלְךָ וְנָתַן יְהוָה לְךָ שֵׁם
לֵב רָגֹז וְכִלְיוֹן עֵינַיִם וְדֹאֲבוֹן נַפֶּשׁ: וּבַעַמֻּמְיָא הָאֲנֹנִין
לֹא תִנּוּחַ. וְלֹא יְהִי מְנוּחַ לְפָרֶסֶת רַגְלְךָ. וַיִּתֵּן יְיָ לְךָ תַּמָּן לֵב דְּחוּלָא.

— רס"י —

(ישעיכ כח, יז) וזאת המרגעה: לב רגז. לב
חרד, בתרגומו דחל, כמו (שס יז, ט) שאול
מתחת רגזה לך, (שמות טו, יז) שמעו עמים
ירגזון, (שמואל ב' כג, ח) מוסדות השמים ירגזו:
וכליון עינים. מצפה לישועה ולא תבא:

ונסחתם. לשון עקירה וכן (משלי טו, כה) בית
גאים יסח ח': סד ועבדת שם אלהים
אחרים. בתרגומו, לא עבודת אלהות ממש,
אלא מעלים מס וגולגליות לכומרי עבודה
ורה: סכ לא תרגיע. לא תנוח, כמו

תפסיר רס"ג

(סו) ותכון תיאחד מעלך
חד'אך. ותפזע לילא ונהארא.
ולא תצאדק בתיאחד:
(סז) תקול באלג'דאה יא
ליתני אמסי. ותקול באלעשי
יא ליתני אצבת. מן פזע
קלכך אלד' תפזע. ומע רואיא
עינאך אלד' תראה:
(סח) וירדך אללה אלי תאל
מצר פי ספן. עלי אלחאל
אלד' קלת לך. לא תעוד אן
תראה אבדאן. ותערצון
הנאך לאלביע לאעדאיכם.
עבידא ואמא וליס משתרי:

וחשכות עינין ומפחת נפש: **סו** **והיו**
חייך תלאים לך מנגד
ופחדת לילה ויום ולא
תאמין בחייד: ויהיו חיד. תלז לך
מקביל. ותהי תוה בליליא וביממא. ולא
תהימין בחיד: **סז** **בבקר תאמר**
מי יתן ערב ובערב תאמר
מי יתן בקר מפחד לבבך
אשר תפחד ומפראה
עיניך אשר תראה: בצפרא

תימר מן יתין רמשא. וברמשא תימר מן יתין צפרא. מתוהת לבך
דתהי תוה. ומחיו עינך דתהי חזי: **סח** **והשיבך יהוה**
מצרים באניות בדרך אשר אמרתי לך
לא תסיף עוד לראתה והתמפרתם שם
לאיביך לעבדים ולשפחות ואין קנה: ויתיבך יי
למצרים בספינן. באורחא דאמרית לך. לא תוסיף עוד למחזה.

— רס"י —

תמיד, וכל שעה מרבה קללתה משלפניה:
סח באניות. בספינות, בשביה: **והתמפרתם**
שם לאיביך. אתם מבקשים להיות נמכרים
להם לעבדים ולשפחות: **ואין קנה.** כי יגורו
עליך הרג וכליון: **והתמפרתם.** זלעז
איפוזונדרי"ן וי"ש [ותמכרו עצמכם]. ולא יתכן
לפרש והתמפרתם לשון ונמכרתם על ידי

סו חייך תלאים לך. על הספק, כל ספק
קרוי תלוי, שמא אמות היום בחרב הבאה
עלינו. ורבותינו דרשו זה הלוקח תבואה מן
השוק: **ולא תאמין בחייד.** זה הסומך על
הפלט: **סז בבקר תאמר מי יתן ערב.**
ויהיה הערב שלאמש. **ובערב תאמר מי**
יתן בקר. שלשחרית, שהצרות מתחזקות

תפסיר רס"ג

סט) הדי'א כלאם אלעהד אלדי' אמר אללה מוסי'. אן יעהודה מע בני אסראיל פי בלד מואב. מא כלא אלעהד. אלדי' עהדה מעהם פי גבל חריב: כט א) ת'ם דעא מוסי'. בגמיע אל אסראיל וקאל להם. אנתם שאהדתם. גמיע מא צנע אללה בחצרתכם פי בלד מצר. בפרעון וגמיע קואדה ובסאיר אהל בלדה: ב) אללאעלם אלעצימה. אלדי' ראתהא עינאך. ותלך אלאיאת. ואלבראהין אלעצימה: ג) ולם יעטיכם אללה קלבא תעלמון

ותזדבנון תמן לבעלי דבביכון. לעבדין ולאמהן ולית דקני: ס סט אלה דברי הברית אשר-עוה יהוה את-משה לברת את-בני ישראל בארץ מואב מלבד הברית אשר-כרת אתם בחורב: אלן פתגמי קימא דפקיד יי ית משה. למגור. ית בני ישראל בארעא דמואב. בר מקימא.

דגור עמהון בחורב: פ ספרי בספר תימן

אל-כל-ישראל ויאמר אלהם אתם ראיתם את כל-אשר עשה יהוה לעיניכם בארץ מצרים לפרעה ולכל עבדיו ולכל-ארצו: וקרא משה לכל ישראל ואמר להון. אתון חזיתון. ית כל דעבד יי לעיניכון בארעא דמצרים. לפרעה ולכל עבדוהי ולכל ארעיה: ב המסות הגדלות אשר ראו עיניך האתת והמפתיים הגדלים ההם: נסין רברבן. דחואה עינך. אתיא ומופתיא. רברביא האנון: ג ולא-נתן יהוה לכם לב לדעת

— רס"י —

מוכרים אחרים, מפני שנאמר אחריו ואין קונה: סט לברת את בני ישראל. שיקבלו עליהם את התורה באלה ובשבועה: מלבד מוכרים אחרים, מפני שנאמר אחריו ואין קונה: סט לברת את בני ישראל. שיקבלו עליהם את התורה באלה ובשבועה: מלבד

הברית. קללות שבתורת כהנים שנאמרו בסיני: כט ג ולא נתן ה' לכם לב לדעת. להפיר

תפסיר דס"ג

מת'להא. ולא תנצ'רון בעיונכם
ולא תסמ'עון באד'אנכם. אלי
יומנא הד'א: ד) וסיירתכם
ארבעין סנה פי אלבר. לם תבל
תיאבכם עליכם. ונעאלכם עלי
ארגלכם: ה) וטעאמכם אלד'י
אעתדתמיה לם תאכליה.
וכ'מר ומסכר לם תשרבו.
פיקול לכם לכי תערפו.
אני אללה רבכם: ו) חתי
ואפיתם הד'א אלמוצ'ע.
וכ'רג סיחון מלך חשבון.
ועוג מלך אלפת'ניה תלקאנא.
לאחרב פקתלנאחמא:

וְעֵינִים לִרְאוֹת וְאָזְנִים
לִשְׁמָע עַד הַיּוֹם הַזֶּה: וְלֹא
יִהְיֶה לָכֵן לִבָּא לְמַדַּע. וְעֵינֶיךָ לְמַחֲזִי
וְאֹדְנֶיךָ לְמִשְׁמַע. עַד יוֹמָא הַדִּין:
וְאוֹלֶךְ אֶתְכֶם אַרְבַּעִים
שָׁנָה בַּמִּדְבָּר לֹא־בָלוּ
שְׁלֹמֹתֵיכֶם מֵעַלֵיכֶם וְנַעֲלָךְ
לֹא־בָלְתָה מֵעַל רַגְלֶךָ:
וּדְבָרִית יִתְכוֹן. אַרְבַּעִין שָׁנִין בַּמִּדְבָּרָא.
לֹא בְּלִיאַת פְּסוּתָכוֹן מִנְכוֹן. וּמִסָּנֶךְ לֹא
עָדוּ מֵעַל רַגְלֶךָ: ה' לָחֶם לֹא

אֲכַלְתֶּם וַיֵּין וְשִׁכָּר לֹא שְׁתִּיתֶם לְמַעַן תִּדְעוּ כִּי
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: לַחֲמָא לֹא אֲכַלְתוּן. וְחֹמֶר חֹדֶת וְעֵתִיק
לֹא שְׁתִּיתוּן. בְּדִיל דְּתִדְעוּן. אֲרִי. אָנָּא יי אֱלֹהֵכוֹן: **מַפְעִיר** וּתְבֹאוּ
אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיַּצֵּא סִיחֹן מֶלֶךְ־חֲשִׁבוֹן
וְעוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן לִקְרֹאתָנוּ לְמַלְחָמָה וְנָכֶם:

— רס"י —

נתנה. ושמח משה על הדבר, ועל זאת אמר
לכם היום הזה נהיית לעם וגוי (לעיל כז, ט),
היום הזה הבנתי שאתם דבקים ונפצים
במקום: ו**ותבאו אל המקום הזה**. עתה
אתם רואים עצמכם בגדלה וכבוד, אל
תבעטו במקום ואל ירום לבבכם, ושמרתם
את דברי הברית הזאת. דבר אחר ולא נתן
ה' לכם לב לדעת, שאין אדם עומד על סוף

את חסדי הקדוש ברוך הוא ולדבק בו: **עד
היום הזה**. שמעתי שאותו היום שנתן משה
ספר התורה לבני לוי, כמו שכתוב (לקמן לז, ט)
ויתנה אל הכהנים בני לוי, באו כל ישראל
לפני משה ואמרו לו, משה רבינו, אף אנו
עמךנו בסיני וקבלנו את התורה ונתנה לנו,
ומה אתה משליט את בני שבטך עליה,
ויאמרו לנו יום מחר לא לכם נתנה לנו

תפסיר רס"ג

(ז) פֶּאֶכְדָּנָא בְּלִדְהָמָא. תִּם
דְּפַעֲנָאָהָא נַחְלָה. לֹאֵל רֵאוּבֵן
וְאֵל גָּד. וְנִצַּף סַבֵּט מְנִשָּׁה:
(ח) פֶּאֶחְפְּצִי גְמִיעַ כְּלָאֵם הָדִיא
אַלְעָהֶד. וְאַעֲמִלוּ בָּהּ. לְפִי
תַנְגָּחוּן. פִּי גְמִיעַ מֵא תַצְנָעוּן:

וְאַתִּיתוֹן לְאַתְרָא הָדִין. וְנִפְק סִיחוֹן
מִלְכָּא דְחֻשְׁבוֹן. וְעוֹג מִלְכָּא דְמַתְנָן
לְקַדְמוֹתָנָא. לְאַגָּחָא קָרְבָּא וּמַחֲנִנְוֹן:
**וְנִקַּח אֶת־אֲרֻצִּים וְנָתַנָּה
לְנַחְלָה לְרֵאוּבֵנִי וּלְגָדִי**

וְלַחֲצִי שַׁבַּט הַמְּנָשִׁי: וְנִסִּיבָנָא
יֵת אֶרְעָהוֹן. וְיַהֲבִנָּה לְאַחְסָנָא. לְשַׁבַּט רֵאוּבֵן וּלְשַׁבַּט גָּד. וּלְפִלָּגוֹת
שַׁבָּטָא דְמְנִשָּׁה: **וְשָׁמַרְתֶּם אֶת־דְּבָרֵי הַבְּרִית
הַזֹּאת וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם לְמַעַן תִּשְׁכְּלוּ אֶת
כָּל־אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:** יֵת טָרוֹן. יֵת פִּתְגָּמִי קִימָא הָדִין. יֵת עֲבָדוֹן

יֵת הוֹן. בְּדִיל דְּתַצְלָחוּן. יֵת כָּל דְּתַעֲבָדוֹן: **פ פ פ**

קֶזֶב פִּיסוּקִים סִימָן מַכְבֵּי

— רש"י —

דַּעֲתוֹ שְׁלָרְבוּ וְחֻכְמַת מִשְׁנָתוֹ עַד אַרְבָּעִים
שָׁנָה, וּלְפִיכֶךָ לֹא הִקְפִּיד עֲלֵיכֶם הַמָּקוֹם
עַד הַיּוֹם הַזֶּה, אֲבָל מִכָּאן וְאֵלָּךְ יִקְפִּיד
וּלְפִיכֶךָ (פסוק ח) וְשָׁמַרְתֶּם אֶת דְּבָרֵי
הַבְּרִית הַזֹּאת וְגו':
חֲסֹלֶת פֶּרֶשֶׁת כִּי תִבּוֹא

בִּרְכַּה רֵאשׁוּנָה שְׁקוּדָם הַהִפְטָרָה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנִבְיָאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדְבָרֵיהֶם, הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמֶת. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמִשְׁחַ עֲבָדוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנִבְיָאִי, הָאֵמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמין)

הַפְּטֵרָה דְּוָהִיָּה כִּי תִבּוֹא

בישעיה סימן ס'

קוֹמִי אֲוִרִי כִּי־בָא אוֹרְךָ וּכְבוֹד יְהוָה עָלֶיךָ זָרַח:
קוֹמִי אֲנַהְרֵי יִרְשָׁלַם אֲרִי מְטָא, זְמַן פְּרָקְנִידָּךְ. וִיקְרָא דִּיִּי,

עלך יתגלי: ^ב כי-הנה החשך יכסה-ארץ וערפל לאמים
ועליך יזרח יהוה וכבודו עליך יראה: ארי הא חשוכא, יחפי
ארעא. וקבלא, למלכותא. ובך, ישרי שכינתיה יי. ויקריה, עלך יתגלי:
^ג והלכו גוים לאורך ומלכים לנגה זרחך: ויהכון עממיא,
לניהורידך. ומלכיא, לקביל זיהורידך: ^ד שאי-סביב עיניך וראי
כלם נקבצו באי-לך בניך מרחוק יבאו ובנתיך על-צד
תאמנה: זקופי ירשלם סחור סחור עינך, וחזא. כל בני עם גלותיך,
מתפנשין ואתן לגוידך. בנך, מרחיק ייתון. ובנתיך, על גססין יתנסבן:
^ה אז תראי ונהרת ופתד ורחב לבבך כי-יהפך עליך
המון ים חיל גוים יבאו לך: בכין תחזון, ותנהרין. ותדחלין ויפתי
לביך, בדחלת חטאין. ארי אתחלף לך, עותר מערבא. נכסי עממיא,
יתעלון לגוידך: ^ו שפעת גמלים תכסוך בכרי מדין ועיפה
כלם משבא יבאו זהב ולבונה ישאו ותהלות יהוה
יבשרו: שירת ערבאי, תחפי סחרנך. הגני מדין, וחולד. בלהון, משבא
ייתון. דהב ולבונה, יהון טעינין. ודאתן עמהון בתשפחתא דיין, יהון
משתען: ^ז כל-צאן קדר יקבצו לך אילי נביות ישרתונך
יעלו על-רצון מזבחי ובית תפארתי אפאר: כל ען ערבאי,
יתפנשן לגוידך. דכרי נבט, ישמשנך. יתסקון לרעוא, על מדבחי. ובית
תשפחתך, אשבח: ^ח מי-אלה פעב תעופינה וכיונים אל-
ארבתיהם: מן אלין דאתן בגלאי פעננין קלילין, ולא לאתעקבא.
גלותא דישראל, דמתפנשין ואתן לארעהון. הא כיונין, דתיבן לגו
שובביהון: ^ט כי-לי | איים יקוו ואננות תרשיש בראשנה
להביא בניך מרחוק פספס וזהבם אתם לשם יהוה
אלהיך ולקדוש ישראל כי פארך: ארי למימרי, נגון יסברון.

וזלך הדקדוק: ^י שפעת. השי"ן געי (והשוא נע) גם בירושלמיים:

שמך המור (י) ישרתונך. מלעיל ועיקר הנעימה בתנ"י. והעולם טועים וקורין מלרע. וה"ה בחבירתה פס' י'.

וּנְחַתִּי סָפִינִי יָמָא אִידא פִּרְסָא קלעָהא, בְּקִדְמִיתָא. לְאִיתָאָה בְּנָךְ,
מִרְחִיק. כְּסָפְהוֹן וְדִהֲבָהוֹן, עֲמָהוֹן. לְשִׁמָּא, דִּי אֱלֹהִיךָ. וְלִקְדִישָׁא
דִּישְׂרָאֵל, אָרִי שְׂבַחְךָ: ^י וּבְנוּ בְנֵי־נֹכַר חֲמִיתֶיךָ וּמַלְכֵיהֶם
יִשְׁרָתוּנְךָ כִּי בְקֶצֶפִי הִכִּיתֶיךָ וּבְרָצוֹנִי רַחֲמִיתֶיךָ: וּבְנוּ בְנֵי
עַמִּמֵּיא, שׁוּרְךָ. וּמַלְכֵיהוֹן, יִשְׁמִשְׁנִיד. אָרִי בְּרָגוֹן, אֱלֹקִיתֶיךָ. וּבְרֵעוּתִי,
אַרְחִים עֲלֶיךָ: ^{יא} וּפְתַחוּ שְׁעֵרֶיךָ תָּמִיד יוֹמָם וּלְיָלָה לֹא
יִסְגְּרוּ לְהִבִּיא אֱלֵיךָ חֵיל גּוֹיִם וּמַלְכֵיהֶם נְהוּגִים: וְיִתְּפַתְחוּ
תַרְעֵךְ, תְּדִירָא. יְיָמָם וּלְיָלַי, לֹא יִתְאַחֲדוּן. לֹא עֲלֵא לְגוֹיךָ, נִכְסֵי עַמִּמֵּיא.
וּמַלְכֵיהוֹן, זְקִיקִין: ^{יב} כִּי־הִגּוֹי וְהַמַּמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹדוּךָ
יֵאבְדוּ וְהַגּוֹיִם חָרֵב יַחֲרִבוּ: אָרִי עִם וּמַלְכוֹ. דְּלֹא יִפְלַחְנִיד יִרְשָׁלַם,
יִבְדּוּן. וְעַמִּמֵּיא, אֲשִׁתִּיצָאָה יִשְׁתִּיצוּן: ^{יג} כְּבוֹד הַלְּבָנוֹן אֱלֵיךָ
יָבֹא בְּרוֹשׁ תְּדַהֵר וּתְאֲשׁוּר יַחַדוּ לְפָאֵר מְקוֹם מְקֹדְשִׁי
וּמְקוֹם רַגְלֵי אֲכַבֵּד: יָקָר לְבָנוֹ, לְגוֹיךָ יִתְעַל. בִּידוֹן. מוֹדֵנִן
וְאַשְׁכְּרַעִין, כַּחֲדָא. לְשִׁבְחָא, אֲתֵר בֵּית מְקֹדְשִׁי. וְאַתֵּר בֵּית אֲשִׁרְיוֹת
שְׂכִינְתִי, אֵיקָר: ^{יד} וְהִלְכוּ אֱלֵיךָ שְׁחוֹחַ בְּנֵי מְעַנֶּיךָ וְהִשְׁתַּחֲוּ
עַל־כַּפּוֹת רַגְלֶיךָ כַּל־מְנַאֲצֶיךָ וְקִרְאוּ לָךְ עִיר יְהוָה צִיּוֹן
קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: וְיִהְיוּ לְגוֹיךָ כְּפִיפִין, בְּנֵי מִשְׁעַבְדְּךָ. וְיִשְׁתַּחֲוּוּ
לְמַבְעֵי מַנִּיד. עַל פִּרְסַת רַגְלְךָ, כָּל דִּהּוּ מְרָגְזִין לִיד. וְיִקְרוּן לִיד, קִרְתָּא
דִּי צִיּוֹן דֹּאֲתַרְעֵי בֵּה, קְדִישָׁא דִּישְׂרָאֵל: ^{טו} תַּחַת הַיּוֹתֵךְ עֲזוּבָה
וּשְׁנוּאַה וְאִין עוֹבֵר וּשְׁמִתֶיךָ לְגִאֲזוֹן עוֹלָם מְשׁוֹשׁ דְּדוֹר
וְדוֹר: חֲלָף דִּהּוּיֹת. שְׂבִיקָא וּמַטְלִטְלָא, וְלִית דְּעָדִי. וְאַשְׁוִינִיד, לִיקָר
עָלִם. בֵּית דִּיין, דֵּר וְדֵר: ^{טז} וְיִנְקַת חֲלָב גּוֹיִם וְשֹׁד מְלָכִים
תִּינָקִי וְיִדְעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מוֹשִׁיעֶךָ וְגִאֲלֶךָ אֲבִיר יַעֲקֹב:
וְתִסְבְּעִין, נִכְסֵי עַמִּמֵּיא. וּבְבוֹת מַלְכֵיהוֹן, תִּתְּפַנְקִין. וְתִדְעִין. אָרִי אֲנָא יְיָ,
פְּרָקִיד. וּמִשְׁזִיבִיד, תִּקִּיפָא דִיעֲקֹב: ^{יז} תַּחַת הַנְּחֹשֶׁת אֲבִיא זָהָב

וּתַחַת הַבְּרֹזֶל אָבִיא כֶּסֶף וְתַחַת הָעֵצִים נְחֹשֶׁת וְתַחַת
הָאֲבָנִים בְּרֹזֶל וּשְׁמָתִי פְקֻדָּתְךָ שְׁלוֹם וּנְגִשִׁיךָ צְדָקָה: חֲלָף
נְחֹשֶׁא דְּבִזּוּ מִנִּיךְ יִרְשָׁלַם, אִיתִי דְּהֶבֶא. וְחֲלָף בְּרֹזֶלֶא, אִיתִי כֶּסֶפֶא. וְחֲלָף
אֶעֱיֵא, נְחֹשֶׁא. וְחֲלָף אֲבָנִיֵּא, בְּרֹזֶלֶא. וְאֶשׁוּי פִּרְנֶסְךָ, שְׁלָם. וְשִׁלְטוֹנְךָ,
בְּזִכּוֹ: ^ד לֹא־יִשְׁמַע עוֹד חֲמֵס בְּאַרְצְךָ שׂוֹד וְשֹׁבֵר בְּגִבּוּלֶיךָ
וְקִרְאָת יִשׁוּעָה חוֹמֹתֶיךָ וּשְׁעָרֶיךָ תִּהְיֶה: לֹא יִשְׁתַּמֵּעַ עוֹד
חֲטָפֶא, בְּאַרְעֶיךָ. בִּזָּא וּתְבָרֵא, בְּתַחֲוֹמְךָ. וַיַּעֲרֵעוּן פֶּרְקוֹן, עַל שׁוֹרְךָ. וְעַל
תַּרְעֶךָ, יְהוֹן מִשְׁבַּחֶיךָ: ^ה לֹא־יִהְיֶה־לָּךְ עוֹד הַשֶּׁמֶשׁ לְאוֹר
יוֹמָם וּלְלַגָּה הַיָּרֵחַ לֹא־יֵאִיר לָךְ וְהִי־לָךְ יְהוָה לְאוֹר
עוֹלָם וְאַל־הֵיךְ לְתַפְאֲרָתְךָ: לֹא תִצְטָרְכִין עוֹד לְגִיחֹר שְׁמִשָּׂא,
בִּימָמָא. וְאַף לֹא לְגִיחֹר סִיחָרָא, בְּלִילִיָּא. וַיְהִי לִיךְ יְיִ, לְגִיחֹר עֲלָם,
וְאַל־הֵיךְ, לְתַשְׁבַּחְתֶּיךָ: ^ו לֹא־יָבֹא עוֹד שְׁמִשָּׁךְ וַיִּרְחֹךְ לֹא
יֵאֲסֹף כִּי יְהוָה יְהִי־לָךְ לְאוֹר עוֹלָם וְשִׁלְמוֹ יְמֵי אָבְלָךְ:
לֹא תִבְטַל עוֹד, מַלְכוּתֶיךָ. וַיִּקְרִיךְ, לֹא יַעֲדִי. אֲרִי יְיִ, יְהִי לִיךְ, לְגִיחֹר
עֲלָם. וַיִּשְׁלַמוֹן, יוֹמֵי אָבְלֶיךָ: ^ז וְעַמּוֹךְ פְּלָם צְדִיקִים לְעוֹלָם
יִירְשׁוּ אֶרֶץ נֶצֶר (כ' מַטֵּעוֹ) מִטְּעֵי מַעֲשֵׂה יָדֵי לְהַתְּפָאֵר:
וְעַמִּיךְ, בְּלִחוֹן וּפְאִין. לְעֲלָם, יַחֲסִנוֹן אֶרְעָא. נִצְבָּא דְּחֻדּוֹתֶיךָ. עוֹבֵד גְּבוּרָתֶיךָ,
לְאַשְׁתַּבָּחָא: ^ח הַקָּטָן יְהִי לְאַלְף וְהַצָּעִיר לְגוֹי עֲצוֹם אֲנִי
יְהוָה בְּעַתָּה אֲחִישָׁנָה: דְּזַעִיר בְּהוֹן, יְהִי לְאַלְפָּא. וּדְחֻלָּשׁ, לְעַם
תִּקְרִי: אֲנֵא יְיִ, בְּזִמְנָה אִיתִינָה:

(גֹּאֲלֵנוּ יְהוָה עֲבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פֿֿרֿקֿנֿא. יי עֿבֿאֿות, שְׁמִיָּהּ. קֿדֿישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יתְבַרְךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקַיָּמָא. מְבַרְךְ הוּא לְעַלְמֵי, וְלַעֲלָמִי עַלְמִיָּא:

וְזֶלֶק הַמִּקְדֹּשׁ: וְיִלְגַּהּ. בטעם זקף גדול, ככל ספרי תימן והירושלמיים, וכ"ד גדול וקצת דפוסים:

תפסיר רס"ג

גגיד
למנוחת שבת
ושני וחמישי

אתם נצבים

ט אתם נצבים היום כלכם
לפני יהוה אלהיכם
ראשיכם שבטיכם וקניכם
ושטריכם כל איש ישראל:
אתון קימין יומא דין פולכון. קדם יי
אלהכון. רישיכון שבטיכון. סביכון
וסרכיכון. כל אנש ישראל: טפכם
נשיכם וגרר אשר בקרב

ט) אנתם וקוף אליום כלכם. בין
ידי אללה רבכם. רויסאכם
ואספאטכם. ושיוככם
וערפאכם. וסאיר רגאל אל
אסראיל: י) ואטפאלכם
ונסאכם. ואלגריב אלד'י פי
וסט עסכרד. מן מחתטב
חטבד. אלי מסטקי מאד:
יא) לאדכ'אלד. פי עהד אללה
רבד ופי חרגה. אלד'י עהדה
מעד אליום: יב) לפי יתבתד
אליום לה אמה. והו יכון לד

מחניד מחטב עציד עד שאב מימיה: טפלכון
נשיכון. וגירד. דבגו משריתך. מלקיט אעד. עד מלי מיד:
לעברך בבירת יהוה אלהיך ובאלתו אשר
יהוה אלהיך כרת עמך היום: לאעלותך. בקימא. די

אלהך ובמומתיה. די אלהך. גזר עמך יומא דין: טפכם בספר
תיטון (שני)
לבמען הקים אתך היום לו לעם והוא יהיה

— רס"י —

משה חוטבי עצים ושואבי מים: יא לעברך.
להיותך עובר בבירת. ולא יתכן לפרשו כמו
לעברך, אלא כמו (לעיל ד, יז) לעשותכם
אותם: לעברך בבירת. דרך העברה, כף
היו כורתים ברית, עושין מחצה מכאן
ומחצה מכאן ועוברים בנתים, כמו שנאמר
(יימיה לז, יח) העגל אשר כרתו לשנים ויעברו
בין בתרי: יב למען הקים אתך היום לו
לעם. כל כף הוא נכנס לטרוח למען קים

ט אתם נצבים. מלמד שכנסם משה לפני
הקדוש ברוך הוא ביום מותו להכניסם
בבירת: ראשיכם שבטיכם. ראשיכם
לשבטיכם: וקניכם ושטריכם. החשוב
חשוב קודם, ואחר כף כל איש ישראל:
י מחטב עציד. מלמד שבאו שבוענים
להתגיר בימי משה, כדרך שבאו גבעונים
בימי יהושע. והו האמור בגבעונים
(יכוש ט, ז) ויעשו גם המה בערמה ונתנם

זלל הדקדוק: י היום לו לעם. כן הוא בקצת תיגאן המדוקדקות בפסיק וכן הוא בפסיקתא:

שמו המור (יא) לעברך. המנהג לזקוף את העי"ן. (יב) היום לו לעם. מנהג רוב העולם שלא להפסיק אחר מלת היום.

תפסיר רס"ג

אלא־הא כִּמְא וְעֵדֶךָ וְכִמְא קִסִּם
לְאַבְרָהָם. לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
וְלְיַעֲקֹב: (ג) וְלִיס מַעֲכֶם וְחִדְכֶם.
אֲנִי עֹשֶׂה הַדָּא אֲלֵעֵהָ.
וְהַדָּא אֲלֵחֲרָג: (ד) אֲלֵא מִעַן
הוּא מוֹגִיד מַעֲנֵא אֲלֵוִים.
חֹאצֵר בֵּין יָדֵי אֱלֹהִים רַבָּנֵא.
וּמִעַן מִן לִיס הוּא חֹאצֵר
מַעֲנֵא אֲלֵוִים. אֲדָּא נִקְלָא אֲלֵיהּ:

לְךָ לְאֱלֹהִים כָּאֲשֶׁר
דְּבַר-לְךָ וְכָאֲשֶׁר נִשְׁבַּע
לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
וְלְיַעֲקֹב: בְּדִיל לְאַקְמָא יְתָךְ
יּוֹמָא דִּין קְדָמוּהִי לְעָם. וְהוּא יְהוֹי לְךָ
לְאֱלֹהִים. כָּמָא דְּמַלִּיל לְךָ. וְכָמָא דְּקִים
לְאַבְרָהָם. לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב:
וְלֹא אֲתָכֶם לְבַדְכֶם

אֲנִי כִּרְתִּי אֶת-הַבְּרִית הַזֹּאת וְאֶת-הָאֱלֹהִים
הַזֹּאת: וְלֹא עִמְכוֹן בְּלַחֲוִיכוֹן. אֲנִי גִזֵּר יְתָ קִימָא הַדִּין. וְיִת
מוֹמְתָא הַדָּא: דְּכִי אֶת-אֲשֶׁר יִשְׁנֹו פֶּה עִמְנוּ עִמְד
הַיּוֹם לְפָנַי יִהְיֶה אֱלֹהֵינוּ וְאֵת אֲשֶׁר אֵינְנוּ פֶּה
עִמְנוּ הַיּוֹם: אֲרִי יְתָ מִן דְּאִיתוּהִי הָכָא. עִמְנָא קָאִים יּוֹמָא
דִּין. קָדָם יְיָ אֱלֹהֵנָּא. וְיִת מִן דְּלִיתוּהִי. הָכָא עִמְנָא יּוֹמָא דִּין:

— רס"י —

הַיּוֹם. כִּי הַיּוֹם הַזֶּה שְׁהוּא קִים וְהוּא מֵאֲפִיל
וּמֵאִיר, כִּי הָאִיר לָכֶם וְכִי עֲתִיד לְהָאִיר
לָכֶם, וְהַקְלִלוֹת וְהַיִּסּוּרִין מִקִּימִין אֲתָכֶם
וּמִצִּיבִין אֲתָכֶם לְפָנָיו. וְאִף הַפְּרָשָׁה שְׁלֹמֶעֱלָה
מִזֹּו פִּיּוּסִין הֵם (לְעִיל פֶּסוּק א'). אֲתָם רְאִיתֶם
אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה. דְּבַר אַחֵר, אֲתָם נִצְבִים.
לְפִי שְׁהִיּוּ יִשְׂרָאֵל יּוֹצֵאִין מִפְּרָנִס לְפְרָנִס
מִמִּשְׁה לִּיהוֹשֻׁעַ, לְפִיכָךְ עָשָׂה אוֹתָם מִצְבָּה
כְּדִי לְיָרוֹם. וְכֵן עָשָׂה יְהוֹשֻׁעַ, וְכֵן שְׁמוּאֵל
(שְׁמוּאֵל א' יז, ז) הִתְנַצְּבוּ וְאִשְׁפָּטָה אֲתָכֶם,
כְּשִׁינְצָאוּ מִיָּדוֹ וְנִכְנְסוּ לְיָדוֹ שְׁלֹשָׁאוּל:
יִזְוֹת אֲשֶׁר אֵינְנוּ פֶּה. וְאִף עִם דּוֹרוֹת
הַעֲתִידִים לְהִיּוֹת:

אֲתָךְ לְפָנָיו לְעָם: וְהוּא יְהִי לְךָ לְאֱלֹהִים.
לְפִי שְׁדִבֵּר לְךָ וְנִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם שְׁלֹא
לְהַחֲלִיף אֶת יָרֵעַם בְּאִמָּה אַחֶרֶת, לְכִי הוּא
אוֹסֵר אֲתָכֶם בְּשִׁבוּעוֹת הַלֵּל, שְׁלֹא תִקְנִיטוּהוּ
אַחֵר שְׁהוּא אֵינוֹ יָכוֹל לְהַבְדִּיל מִכֶּם. עַד כָּאֵן
פְּרָשְׁתִּי לְפִי פִּשּׁוּטוֹ שְׁלֹפְרָשָׁה, וּמִדְּרַשׁ אַגְדָּה,
לְמַדָּה נִסְמָכָה פְּרָשַׁת אֲתָם נִצְבִים
לְקַלְלוֹת, לְפִי שְׁשִׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל מֵאָה קַלְלוֹת
חֹסֵר שְׁתִּים, חוּץ מִמִּטְ שְׁבַתוֹרֶת כְּהֻנִּים,
הוֹרִיקוּ פְּנִיָּהֶם וְאָמְרוּ מִי יוֹכֵל לְעַמּוּד
בְּאֵלּוֹ הַתְּחִיל מִשְׁה לְפִיָּסִם אֲתָם נִצְבִים
הַיּוֹם, הַרְבֵּה הִכְעִסְתֶּם לְמָקוֹם וְלֹא עָשָׂה
אֲתָכֶם כְּלִיָּה וְהָרִי אֲתָם קִימִים לְפָנָיו:

תפסיר רס"ג

❧ שלושה תיסן בספרי ❧ (שלישי) טו כי-

אתם ידעתם את אשר
ישבנו בארץ מצרים ואת
אשר-עברנו בקרב הגוים
אשר עברתם: ארי אתון ידעתון.
ית דיתבנא בארעא דמצרים. וית
דעברנא. ביני עממיא דעברתון:
ותראו את שקוציהם
ואת גלליהם עץ ואבן

טו) ואנתם עאלמין. מא
אקמנא פי בלד מצר. ומא
סרנא פי מא בין אללמם.
אלדין גזתם בינהם:
טז) וקד ראיתם ארגאסיהם.
וטואג'יתתם. מן כ'שב וחגארה.
וכן פציה ודיהב אלדי הי
מעם: יז) כלא יוגד פיקם רגל
או אמראה או עשירה או
סבט. מן קלבה מתולי אליום ען
אללה רבנא. לימצי ויעבד
מעבודאת אולאיד אללמם.

כסף וזהב אשר עמיהם: וחזיתון ית שקוציהון. וית
טעותהון. אעא ואבנא. כסףא ודהבא דעמיהון: ד פן-יש בכם
איש או-אשה או משפחה או-שבט אשר
לבבו פנה היום מעם יהוה אלהינו ללכת
לעבד את-אלהי הגוים ההם פן-יש בכם
שרש פרה ראש ולענה: דלמא אית בכון. גבר או אתא

— רס"י —

טו כי אתם ידעתם וגו' ותראו את
שקוציהם. לפי שראיתם האמות עובדי
עבודה זרה ושמא השיא לב אחד מכם אותו
ללכת אחריהם, פן יש בכם וגו' (פסוק יז)
לפיכך אני צריך להשביעכם: טז ותראו את
שקוציהם. על שם שהם מאוסים בשקצים:
גלליהם. שמסרחים ומאוסין בגלל: עץ

ואבן. אותן שלעצים ושללעבנים ראיתם
בגלוי, לפי שאין הגוים יראים שמא יגנבו,
אבל שלכסף וזהב, עמיהם, בחדרי משכיתם
הם, לפי שהם יראים שמא יגנבו: יז פן יש
בכם. שמא יש בכם: אשר לבבו פנה
היום. מלקבל עליו הברית: שרש פרה
ראש ולענה. שרש מגדל עשב מר כגידין.

וזלך הדקדוק: י מעם יהוה אלהינו. כן הוא במקצת תיגאן בשופר ובקצתן בפשטא:

שמן המור. (י) איש או-אשה המנהג להפריד בין או ל-אשה.

תפסיר רס"ג

כִּלְא יִכּוֹן פִּיכֶם. אֲעַל מִתְמֹר
סֶם אֹו עֲלִקֶם: יח) פִּאֲדִיא סִמֵּעַ
כִּלְאִם הִדִּיא אֲלִתְרֵג. קִדְר פִּי
נִפְסָה קִאִילֵא לֹא יִכּוֹן לִי אֵלֵא
סִלְאִם. וְאִנְמֵא אֲסִיר פִּי הִוֵּא
קִלְבִּי. לְפִי אֲמַר בְּאִלְדִּוֵּא
אֲלֵעֲטִשׁ: יט) פִּלֵּא יִשֵּׂא אֵלִילֵא אֵן
יִצְפַּח לֵה דִאֲלֵךְ. בֵּל חִינְאֲדִין

או זרעי או שבטא. דלביה פני יומא דין
מדיחלתא דיי אלהנא. למחך למפלח. ית
טעות עממא האנון. דלמא אית בכון.
גבר. מהרהר חטין או זדון: **וְהָיָה**
בְּשִׁמְעוֹ אֶת־דְּבַרִּי הָאֵלֹהִים
הַזֶּה וְהִתְבָּרַךְ בְּלִבּוֹ
לֵאמֹר שָׁלוֹם יִהְיֶה־לִּי כִּי
בְּשִׁרְרוֹת לִבִּי אֵלֹהִים לִמְעַן סְפוֹת הָרֹוּחַ אֶת־

הַעֲמָאָה: וְהָיָה בְּמִשְׁמְעִיהָ יֵת פִּתְגָּמֵי מוֹמְתָא הָדָא. וַיַּחֲשִׁיב בְּלִבִּיהָ
לְמִימַר שְׁלָמָא יְהִי לִי. אֲרִי. בְּהִרְהוּר לִבִּי אֲנָא אֲזִיל. בְּדִיל. לְאוֹסְפָא
לִיָּה חֲטָאֵי שְׁלוֹתָא עַל זִידְנוּתָא: יט) לֹא־יֵאבֶה יְהוָה סִלַּח
לוֹ כִּי אֲזַי עָשָׂן אֶף־יְהוָה וְקִנְאָתוֹ בְּאִישׁ הַהוּא
וּרְבִיעָה בּוֹ כָּל־הָאֵלֹהִים הַכְּתוּבָה בַּסֵּפֶר הַזֶּה
וּמַחֲהָ יְהוָה אֶת־שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם: לֹא יִבִּי יְיָ

— כס"י —

אנקלוס בדיל לאוספא ליה חטאי שלותא על
זדנותא, שאוסוף לו אני השגגות על הזדנות:
הרוח. שוגג שהוא עושה באדם שבור שלא
מדעת: **הַעֲמָאָה**. שהוא עושה מדעת
ובתאוה: יט) **עָשָׂן אֶף ה'.** על ידי בעס הגוף
מתחמם והעשן יוצא מן האף וכן (ש"ז כז, ט)
עלה עשן באפו, ואף על פי שאין זו לפני
המקום, הכתוב משמיע את האזן בדרך
שהיא רגילה ויכולה לשמוע, כפי דרך
הארץ: **וְקִנְאָתוֹ**. לשון חמה אפרטמי"ט
[חמה] אחיות לבישת נקמה, ואינו מעביר
על המדה:

שהם מרים, כלומר מפרה ומרבה רשע
בקרבכם: יח) **וְהִתְבָּרַךְ בְּלִבּוֹ.** לשון ברכה,
יחשב בלבו ברכת שלום לעצמו לאמר, לא
יבואני קללות הללו, אף שלום יהיה לי:
וְהִתְבָּרַךְ. צינדי"ט ש"י צלע"ז [יברך את
עצמו]. כמו והתגלח והתפלל: **בְּשִׁרְרוֹת לִבִּי**
אֵלֹהִים. במקראית לבי כמו (צמדז כז, יז)
אשורנו ולא קרוב, כלומר מה שלבי רואה
לעשות: **לִמְעַן סְפוֹת הָרֹוּחַ.** לפי שאוסוף
לו פרענות על מה שעשה עד הנה בשוגג
והייתי מעביר עליהם, וגורם עתה שאצטרפם
עם המזיד ואפרע ממנו הכל. וכן תרגם

תפסיר רס"ג

ישתד ג'צ'ב אללה וְחַמִּיתָהּ
עֲלֶיהָ. פִּלְזֶק בַּהּ גָּמִיעַ אֶלְחָרָג.
אֶלְמַכְתּוּב פִּי הָדִיא אֶלְסַפֵּר.
חֲתִי יִמְחִי אֶלְלָה אֶסְמָהּ מִן
תַּחַת אֶלְסָמָא: (כ) וַיִּפְרֹזָה אֶלְלָה
עָלַי שֶׁד. מִן גָּמִיעַ אֶסְבֵּאט
אֶסְרָאִיל. כְּגָמִיעַ חָרָג אֶלְעָהָד.
אֶלְמַכְתּוּב פִּי סַפֵּר הָדִיא
אֶלְתּוֹרִיָּה: (כא) פִּיקוּל אֶלְגִּיל
אֶלְאֶכִיר. מִן בְּנִיכֶם אֶלְדִּין
יְקוּמוֹן מִן בַּעֲדָכֶם. וְאֶלְגִּרִּיב
אֶלְדִּי יֵאָתִי מִן בֶּלֶד בַּעֲדָה.
פִּינְצִירוֹן צִרְבָּאת תֵּלֶךְ
אֶלְאֶרֶץ וְאֶמְרָא צִהָא. אֶלְדִּי
אֶמְרָצִהָא אֶלְלָה: (כב) חֲתִי
כָאן גָּמִיעַ אֶרְצִהָא מְחַדָּקָה
בְּנֵאֵר וּבְבֵרִית. פְּהִי לֹא תִזְרַע

לְמַשְׁבֵּק לִיָּה. אֲרִי בִּכְן. יִתְקַף רוּגָא
דִּי וְחַמִּיתָהּ בְּגוּבְרָא הָהוּא. וַיִּדְבְּקוֹן
בִּיה כָּל לְוִטִּיא. דְּכַתִּיבִין בְּסַפְרָא הָדִין.
וַיִּמְחִי יִתְ שְׁמִיָּהּ. מִתַּחַת שְׁמִיא:
וְהַבְּדִילוּ יְהוָה לְרַעָה
מִכָּל שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל כָּכֹל
אֲלוֹת הַבְּרִית הַכְּתוּבָה
בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּה: וַיִּפְרֹשְׁנָהּ
יִ לְבִישָׁא. מִכָּל שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל. כָּכֹל
לְוִטִּי קִימָא. דְּכַתִּיבִין. בְּסֵפֶר אוֹרִיתָא
הָדִין: כא וְאִמֹּר הַדּוֹר הָאֲחֵרוֹן
בְּנִיכֶם אֲשֶׁר יְקוּמוּ
מֵאַחֲרֵיכֶם וְהִנֵּכְרִי אֲשֶׁר
יָבֹא מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה וְרָאוּ אֶת־מִכּוֹת הָאָרֶץ
הַהִוא וְאֶת־תַּחְלָאִיהָ אֲשֶׁר־חָלָה יְהוָה בָּהּ:
וַיִּימַר דָּרָא בְּתִרְאָה. בְּנִיכּוֹן דִּיקוּמוֹן מִבְּתִרִּיכּוֹן. וְכִּר עִמְמִין. דִּיִּיתִי
מֵאַרְעֵי רְחִיקָא. וַיַּחֲזוּן. יֵת מַחְתָּהּ. דְּאַרְעָא הָהִיא וַיֵּת מֵרַעָהָ. דְּאַמְרַע
יִ בָּהּ: כב גִּפְרִית וּמֶלֶח שְׂרָפָה כָּל־אַרְצָהּ לֹא
תִזְרַע וְלֹא תַעֲמֹחַ וְלֹא־יַעֲלֶה בָּהּ כָּל־עֵשֶׂב

— רס"י —

לְשִׁתִּי לְשׁוֹנוֹת, בְּפִרְשֵׁת הַקְּלָלוֹת הַטְּפָחָא
נְתוּנָה תַּחַת בְּסֵפֶר, וְהַתּוֹרָה הַזֹּאת דְּבוּקִים זֶה
לָזֶה, לְכַף אֲמֹר הַזֹּאת, וְכָאן הַטְּפָחָה נְתוּנָה
תַּחַת הַתּוֹרָה, נִמְצָא סֵפֶר הַתּוֹרָה דְּבוּקִים זֶה
לָזֶה, לְפִיכָף לְשׁוֹן זָכָר נוֹפֵל אַחֲרָיו, שֶׁהַלְשׁוֹן

כְּהַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּה. וְלִמְעַלָּה
הוּא אוֹמֵר (לְעִיל כֹּחַ, סא) בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת
גַּם כָּל חָלִי וְכָל מַכָּה וְגוֹי, הַזֹּאת, לְשׁוֹן נִקְבָּה,
מוֹסֵב עַל הַתּוֹרָה. הַזֹּה, לְשׁוֹן זָכָר, מוֹסֵב עַל
הַסֵּפֶר, וְעַל יְדֵי פְסוּק הַטְּעָמִים הֵן נִחְלָקִין

תפסיר רס"ג

ולא תנבת. ולא יטלע פיהא
 שייא מן אלעשב. כמקלב
 סדום ועמורה אדמה וצבונים.
 אלד' קלבהא אללה.
 בג'צ'בה וחמיתתה: (כג) פיקול
 גמיע אלמם. עלי' מא ד'א
 צנע אללה כד'א בהד'ה
 אלארץ. ומא סבב. שדה'
 הד'א אלג'צ'ב אלעצ'ים:
 (כד) פיגאבון. באן ד'אלך עלי'
 מא תרכו עהד אללה אלאה
 אבאיהם. אלד' עהדה מעהם.
 באכד'אגה להם מן בלד מצר:
 (כה) פמצ'ו. ועבדו מעבדא
 אכר. וסגדו להא. מעבדא
 לם יערפיהא. ולם תנצב'הם
 נציבא: (כו) פאשתד ג'צ'ב

כמהפכת סדום ועמורה
 אדמה (כ' וצביים) וצבונים אשר
 הפך יהוה באפו ובחמתו:
 גופריתא ומלחא תהי יקדא כל ארעה.
 לא תזדרע ולא תצמת. ולא יסק בה כל
 עשב. כהפיכתא. דסדום ועמורה אדמה
 וצבונים. דהפך יי. פרוגזיה ובחמתיה:
 ואמרו כל-הגוים על-מה
 עשה יהוה ככה לארץ
 הזאת מה חרי האף הגדול
 הזה: וימרון כל עממיא. על מא עבד
 יי. כד'ין לארעא הדא. מא תקוף. רוגזא
 רבא הד'ין: כד ואמרו על אשר

עזבו את-ברית יהוה אלהי אבתם אשר פרת
 עמם בהוציאו אתם מארץ מצרים: וימרון. על
 דשבקו. ית קימא דיי אלהא דאבהתהון. דגזר עמהון. באפקותיה
 יתהון מארעא דמצרים: כד וילכו ויעבדו אלהים
 אחרים וישתחוו להם אלהים אשר לא-ידעום
 ולא חלק להם: ואזלו. ופלחו לטעות עממיא. וסגידו להון.
 דחלן דלא ידעונין. ולא איטיבא להון: כד ויחר-אף יהוה

— כש"י —

נופל על הספר: כס לא ידעום. לא ידעו נתנם לחלקם. ואונקלוס תרגם ולא אוטיבא
 בהם גבורת אלהות: ולא חלק להם. לא להון. לא הטיבו להם שום טובה, ולשון לא

תפסיר רס"ג

אֱלֹהִים עָלַי תִּלְךְ אֱלֹהִים. פֶּאֱחֵל
 בְּהָא גְמִיעַ אֱלֹהִים.
 אֱלֹהִים בְּהָא פִּי הָדָא אֱלֹהִים:
 (כז) פֶּשֶׁד' בְּ אֱלֹהִים עַן בְּלֹדָם.
 בְּגִצ'ב וְחִמִּיָּה וְסִכְט עֲצִים.
 וְטִרְחָהִם. אֱלֹהִים בְּלֹד אֲכִיר כְּמִי
 תִּרְוִנָּהִם אֱלֹהִים: (כח) פִּיעֵתִּירָן
 וִיקוּלֹן כְּדִאֲךָ. אֱלֹהִים תִּרְאֵת
 לֵלָה רַבָּנָא. וְאֱלֹהִים כְּשׁוֹפֵאֵת
 גְּמִיעַ. אֱלֹהִים הִי לָנָא וּלְבָנֵינָא
 אֱלֹהִים אֱלֹהִים. פִּי אֵן נִעְמַל. גְּמִיעַ
 כְּלָאִם הָדָא אֱלֹהִים:
 ל (א) וְאֱדָא חֵלֶת בְּךָ גְּמִיעַ
 הָדָא אֱלֹהִים. מִן אֱלֹהִים כְּשׁוֹפֵאֵת

בְּאֶרֶץ הַהוּא לְהִבְיָא עָלֶיהָ
 אֶת-כָּל-הַקָּלָלָה הַכְּתוּבָה

בַּסֵּפֶר הַזֶּה: וּתְקִיף רוּגְזָא דִּי
 בְּאֶרֶץ הַהִיא. לְאִיתָּאָה עָלֶיהָ יֵת כָּל
 לְוִטִּיאָה. וְכִתְיָבִין בַּסֵּפֶר הַדִּין:

כִּי וַיִּתְּשֵׁם יְהוָה מֵעַל

אֲדָמָתָם בְּאֶרֶץ וּבְחִמָּה

וּבְקֶצֶף גָּדוֹל וַיִּשְׁלַחֵם

אֶל-אֶרֶץ אַחֶרֶת כִּי־סֵם הַזֶּה:

וְטִלְטִילִנּוּן יִי מֵעַל אֶרֶץ הַזֶּה. בְּרִגְזוֹ וּבְחִמָּה

וּבְתִקְוָף רַב. וְאֶגְלִינּוּן. לְאֶרֶץ אַחֶרֶת כִּי־סֵם הַזֶּה:

לִיהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד-עוֹלָם

לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: דְּמִשְׁמָרָן.

קָדָם יִי אֱלֹהֵנָא. וּדְגִלִּין. לָנָא וּלְבָנֵנָא עַד עָלְמָא. לְמַעַבְדָּהּ יֵת כָּל

פִּתְגָמֵי אִוְרִיתָא הָדָא: ס

בְּסִפְרֵי תַיִמִן שְׁנֵי כְּשָׁהֵן מַחוּבְרוֹת בְּסֵפֶר יִי

וְהָיָה כִּי-יָבֹאוּ עָלֶיךָ כָּל-

הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקָּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי

רס"י

כָּךְ (פסוק כח) וְרָאוּ אֶת מִכּוֹת הָאֶרֶץ הַהִיא.
 וְהָיָה אִין אֲדָם יוֹדַע טְמוֹנוֹתֵיהּ שְׁלֹחְבְּרוֹ, אִין
 אֲנִי מַעֲנִישׁ אֶתְכֶם עַל הַנִּסְתָּרוֹת, שְׁהֵן לֵה'
 אֱלֹהֵינוּ וְהוּא יִפְרַע מֵאוֹתוֹ יִחִיד, אֲבָל
 הַנִּגְלֹת, לָנוּ וּלְבָנֵינוּ לְבַעַר הָרַע מִקְרַבְנָא
 וְאֵם לֹא נַעֲשֶׂה דִין בְּהֶם יַעֲנִשׁוּ הָרַבִּים. נְקוּד
 עַל לָנוּ וּלְבָנֵינוּ, לְדְרוּשׁ, שְׁאֵף עַל הַנִּגְלֹת לֹא

חֵלֶק אוֹתוֹ אֱלֹהִים שְׁבָחָרוּ לָהֶם, לֹא חֵלֶק לָהֶם
 שׁוֹם נִחְלָה וְשׁוֹם חֵלֶק: כִּי וַיִּתְּשֵׁם ה'.
 כְּתִרְגוּמוֹ וְטִלְטִילִנּוּן, וְכֵן (יִרְמִיָּה יז) הַנִּגְנִי
 נוֹתֵשֶׁם מֵעַל אֲדָמָתָם: כִּי הַנִּסְתָּרוֹת לֵה'
 אֱלֹהֵינוּ. וְאֵם תֹּאמְרוּ מַה בְּיָדֵינוּ לַעֲשׂוֹת,
 אַתָּה מַעֲנִישׁ אֶת הָרַבִּים עַל הַרְהוּרֵי הַיִּחִיד,
 שְׁנִאֲמַר (פסוק יז) פֶּן יֵשׁ בְּכֶם אִישׁ וְגו', וְאַחֲרֵי

תפסיר רס"ג

ואללענא. אלתי תלותהא עליך. פארגע אלי נפסד. ועלי אנך פי מא בין גמיע אלמם. אלדי דחאך אללה רבך אלי תים: ב) פתוב אלי אללה רבך ואקבל אמרה. מתל גמיע מא אנא אמרך בה אליום. אנת ובניך. בכל קלבך ונפסד: ג) פאן אללה רבך יתוב עליך ורחמך. ויעוד וגמעד מן גמיע אלשעוב. אלדי בדרך הנאך: ד) חתי אן אלמנדחי מנד לן פאן פי אקצא אלסמא. לגמע שמלך אללה רבך מן תים

לפניך והשבת אל לבבך
בכל הגוים אשר הדיחת
יהוה אלהיך שמה: ויהי ארי
ייתון עלך כל פתגמיה האלין. ברך
ולוטיין. דיהבית קדמך. ותתיב ללבך.
בכל עממיה. דאגליך. יי אלהך לתמן:
ב ושב יהוה אלהיך
ושמעת בקלו בכל אשר-
אנכי מצוה היום אתה
ובניך בכל לבבך ובכל-

נפשך: ותתוב. לדחלתא דיי אלהך ותקביל למימריה. בכל.
דאנא מפקיד לך יומא דין. את ובנך. בכל לבך ובכל נפשך: ג ושב
יהוה אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבעך
מכל העמים אשר הפיצך יהוה אלהיך שמה:
ויתייב יי אלהך. ית שבי גלותך וירחים עלך. ויתוב. ויכנסנך
מכל עממיה. דבדרךך. יי אלהך לתמן: ד אם יהיה נדחתך
בקצה השמים משם יקבעך יהוה אלהיך

— רס"י —

לעצמו, שהוא ישוב עמהם. ועוד יש לומר, שגדול יום קבוץ גליות ובקשי, כאלו הוא עצמו צריך להיות אויבו בידיו ממש איש איש ממקומו, בענין שנאמר (ישעי כז, יב) ואתם תלקטו לאחד אחד בני ישראל, ואף בגליות שאר האמות מצינו כן (ירמיו מ, מז) ושבתי שבות מואב:

ענש את הרבים עד שעברו את הירדן, משקבלו עליהם את השבועה בהר גרזים ובהר עיבל, ונעשו ערבים זה לזה:

ל נושב ה' אלהיך את שבותך. היה לו לכתוב והשיב את שבותך, רבותינו למדו מכאן שהשכינה כביכול שרויה עם ישראל בצרת גלותם, וכשנגאלין הכתיב גאלה

תפסיר רס"ג

ולקדמך: (ה) וידכ'לך אללה רבך. אלי' אלפלד אלד'י תאזוה אבא'ך ותחזוה. ויחסן אליך ויפת'ך מן אבא'ך: (ו) וישרח אללה רבך. צד'ך וצד'ך נסלך. לתחב אללה רבך. בכל קלכך וכל נפסך לבי תתיא: (ז) ויחל אללה רבך. גמיע הדיא אלחרג. באעדא'ך ובשאנ'ך אלד'י כלבונך: (ח) ואנת תתוב. ותקבל אמר אללה. ותעמל גמיע וצאיאה. אלד'י אמרך בהא אליוס: (ט) ויזידך אללה רבך. פי גמיע צנעה' ידך. פי תמר

ומשם יקחך: אם יהוה גלותך
בסיפי שמיא. מתמן. יכנשך יי' אללה:

ומתמן יקרבך: * והביאך יהוה

אלהיך אל-הארץ אשר-

ירשו אבותיך וירשתה

והיטבך והרבך מאבותיך:

ויעלך יי' אללהך. לארעא. דיריתו

אבהך ותירתה. ויטיב לך ויסגיןך

מאבהך: ❖ חמשי בספרי תימן ❖ ומל

יהוה אלהיך את-לבבך

ואת-לבב זרעך לאהבה את-יהוה אלהיך

בכל-לבבך ובכל-נפשך למען חייך: ויעדי יי'

אללהך. ית טפשות לבך וית טפשות לבא דבנך. למרחם. ית יי' אללהך:

בכל לבך ובכל נפשך בדיל חיד: (חמישי) (שלישי כשהן עחובות)

ונתן יהוה אלהיך את כל-האלות האלה

על-איביך ועל שנאיך אשר רדפוך: ויתין יי'

אללהך. ית כל לוטיא האלין. על בעלי דבבך ועל שנאך דרדפוך:

ואתה תשוב ושמעת בקול יהוה ועשית

את-כל-מצותיו אשר אנכי מצוך היום: ואת

תתוב. ותקביל למימרא די. ותעביד ית כל פקודוהי. דאנא מפקיד

לך יומא דין: ויהותירך יהוה אלהיך בכל |

מעשה ידך בפרי בטנך ובפרי בהמתך ובפרי

איש גורמים כאן חמשי בספרי תימן

תפסיר רס"ג

בסנך. ות'מר בהאימך. ות'מר
ארצ'ך כ'ירא. אד' ירגע אללה.
אן יקצד בך כ'ירא. כמא קצד
באבאיך: י) אד' תקבל אמר
אללה רבך. פתחפי' גמיע
וצאיאה ורסומה. אלמכפתובה
פי הד'א ספר אלתיורייה. אד'
תתוב אלי' אללה רבך. בכל
קלכך וכל נפסד: יא) ואעלם אן
הד'ה אלוצייה. אלד'י אמרך
בהא אליום. ל'ס בכ'פיה ענך.
ולא בעידה: יב) ליסהא פי
אלסמא. פיקול קאיל. מן ד'א

אֲדַמְתָּ לְטֹבָה כִּי | יָשׁוּב
יְהוָה לְשׁוֹשׁ עָלֶיךָ לְטוֹב
כַּאֲשֶׁר-שָׁשׁ עַל-אֲבֹתֶיךָ:
וַיִּתְּרֶנָּךְ יי אֱלֹהֶךָ. בְּכָל עֹבְדֵי יָדְךָ.
בְּוֹלְדָא דְּמַעַךְ. וּבֹלְדָא דְּבַעֲיָרְךָ. וּבֹאֲבָא
דְּאַרְעָךָ לְטָבָא. אַרִי יְתוֹב יי. לְמַחְדֵּי עַלְךָ
לְטָב. כַּמָּא דְּחָדֵי עַל אֲבֹתְךָ: ד) כִּי
תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לְשֹׁמֵר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו
הַתּוֹבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה

הִזָּה כִּי תָשׁוּב אֶל-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְבְּךָ
וּבְכָל-נַפְשְׁךָ: אַרִי תִקְבִּיל. לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶךָ. לְמַטַּר פְּקוּדוֹהִי
וּקְיָמוֹהִי. דְּכַתִּיבִין. בְּסֵפֶר אֲוִרִיתָא הָדִין. אַרִי תִתּוֹב לְדַחֲלָתָא דִּי
אֱלֹהֶךָ. בְּכָל לִבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ: ס (ששי) **שלישי כשהן מחוברות בסת"י**

❧ טיפוס בסיפרי תימן ❧ **כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי
מֵצִוְנָךְ הַיּוֹם לֹא-נִפְלְאת הוּא מִמֶּךָ וְלֹא רַחֲקָה
הוּא: אַרִי תִפְקִידָתָא הָדָא. דְּאַנָּא מְפָקִיד לְךָ יוֹמָא דִּין. לֹא מְפָרָשָׁא
הִיא מִנְךָ. וְלֹא רַחֲיִקָא הִיא: ז) לֹא בְּשָׁמַיִם הוּא לֵאמֹר
מִי יַעֲלֶה-לָנוּ הַשָּׁמַיְמָה וְיִקְחָהּ לָנוּ וְיִשְׁמַעֲנוּ**

• רש"י •

יא) לֹא נִפְלְאת הִיא מִמֶּךָ. לֹא מְכַסֶּה הִיא וַתִּגְדֵּל בְּמִטְמוּנוֹתֶיהָ. מְכַסֶּה, חֲבוּשׁ בְּטָמוֹן;
מִמֶּךָ, כְּמוֹ שְ�נֵאמַר (דברים יז, ח) כִּי יִפְלֹא, אַרִי
יב) לֹא בְּשָׁמַיִם הִיא. שְׁאֵלוֹ הִתְהַב בְּשָׁמַיִם,
הִיטָה צָרִיךְ לַעֲלוֹת אַחֲרֶיהָ וּלְלַמְּדָהּ: (איכה ו, ט) וַתִּגְדֵּל פְּלָאִים, (איוב מ, יג)

תפסיר רס"ג

יצעד לנא אלי אלסמא
 וינזלה לנא. ויסמענאהא
 ונעמל בהא: יג) וליס הי פי
 דאך גאנב אלפחר. פיקול
 קאיל. מן דא יעבר לנא אלי
 דאך גאנב אלפחר פיאכדהא
 לנא. ויסמענאהא ונעמל בהא:
 יד) בל אלאמר קריב אליך
 גדא. ומכנך בפאך ובקלפך אן
 תעמל בה: טו) אנציר אני קד
 געלת בין ידיך אליוס. אלחיאה
 ואלכיר. ואלמות ואלשר:
 טז) עלי מא אמרך בה אליוס.
 אן תחבב אללה רבך ותסיר פי
 טרקח. ותחפץ וצאיהא

אתה ונעשנה: לא בשמיא היא.
 למימר. מן יסק לנא לשמיא ויסבה לנא.
 וישמענא יתה ונעבדנה: דג) ולא-
 מעבר לים הוא לאמר מי
 יעבר-לנו אל-עבר הים
 ויקחה לנו וישמענו אתה
 ונעשנה: ולא מעברא לימא היא.
 למימר. מן יעבר לנא. לעיבר ימא ויסבה
 לנא. וישמענא יתה ונעבדנה:
 דד) פי-קרוב אליך הדבר
 מאד בפיו ובלבך

לעשתו: ארי קריב לוֹתך. פתגמא לחדא. בפומך ובלבך

למעבדיה ס

ס שבדיעדי בספרי תימן ס רביעי כשהן מחוברות בספרי תימן ס

ראה נתתי לפניך היום
 את-החיים ואת-הטוב ואת-המות ואת-הרע:
 חזי דיהבית קדמך יומא דין. ית חיי וית טבתא. וית מותא וית בשתא:
 טז) אשר אנכי מצוה היום לאהבה את-יהוה
 אלהיך ללכת בדרךיו ולשמר מצותיו וחקתיו
 ומשפטיו וחיית ורבית וברכך יהוה אלהיך

רש"י

יז פי קרוב אליך. התורה נתנה לכם בכתב
 ובעל פה: טו) את החיים ואת הטוב. זה
 תלוי בזה, אם תעשה טוב הרי לך חיים, ואם
 תעשה רע הרי לך המות. והכתוב מפרש
 וחולך היא: טז) אשר אנכי מצוה היום
 לאהבה. הרי הטוב, ובו תלוי: וחיית

תפסיר רס"ג

וּרְסוּמוֹהּ וְאַחֲכָמוֹהּ. פִּתְחִיא
וְתַכְתִּיר. וַיִּבְאֲרֵךְ לָךְ אֱלֹהִי
רַבֵּךְ. פִּי אֱלֹהִים אֱלֹדִי אֲנִי
צִיּוֹר אֱלֹהִי לְתַחֲנוּנִי: (יז) וְאֵן
תּוֹלֵא קִלְבֵּךְ וְלֹם תִּקְבֵּל דִּיאֲלֵךְ.
וּמִלֵּת וְסִגְדֵת. לְמַעֲבֹדָת אֲכִיר
וְעִבְדֵתָהּ: (יח) פֶּקֶד אֲכִירְתֶּכֶם
מִן אֱלֹהִים. אֲנִיכֶם סִתְּבִידוֹן. וְלֹא
תִטּוֹל מִדֵּתְכֶם פִּי אֱלֹהִים. אֱלֹדִי
אֲנִי עֲאֲבֵר אֱלֹהִים. לְתַצִּיר
אֱלֹהִי לְתַחֲנוּנִי: (יט) וְקֹד אֲשִׁהֲדֵת
עֲלֵיכֶם אֱלֹהִים אֱלֹסְמֵא

**בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה בָּא-
שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: דִּאֲנֵא מִפְּקִיד לָךְ
יוֹמָא דִּין. לְמִרְחִם. יֵת יי אֱלֹהֵךְ לְמַהֵךְ
בְּאֹרְחֵן דְּתַקְנֵן קְדָמוֹהִי. וְלִמְטֵר. פְּקוּדוֹהִי
וּקְיָמוֹהִי וְדִינוֹהִי. וְתִיחִי וְתִסְגִּי. וַיִּבְרַכְנֵךְ יי
אֱלֹהֵךְ. בְּאַרְעָא. דָּאֵת עֲלִיל לְתַמָּן
לְמִירְתָּהּ: **וְאִם-יִפְּנֶה לְבַבְךָ
וְלֹא תִשְׁמַע וְנִדְחֵת
וְהִשְׁתַּחֲוִית לְאֱלֹהִים****

**אַחֲרִים וְעִבְדֵתֶם: וְאִם יִתְּפִנִי
לְבָבְךָ וְלֹא תִקְבִּיל. וְתִטְעִי. וְתִסְגֹּד. לְטַעוֹת עַמְמִיא וְתַפְלַחְנִין:
[מַפְטִיר] **הִגַּדְתִּי לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲבֹד תֵּאבְדוּן
לֹא-תֵאָרִיכּוּ יָמִים עַל-הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתָּה
עֹבֵר אֶת-הַיַּרְדֵּן לָבוֹא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: חוֹתִי לְכוֹן
יוֹמָא דִּין. אֲרִי מִיבֹד תִּיבְדוּן. לֹא תִירְכוּן יוֹמִין עַל אֲרַעָא. דָּאֵת עֹבֵר
יֵת יִרְדְּנָא. לְמִיעַל לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ: **וְעַדְתִּי בָכֶם הַיּוֹם
אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ הַחַיִּים וְהַמּוֹת נָתַתִּי******

— רס"י —

אֲתִכֶּם, שְׁמֵא שְׁנוֹ אֶת מִדְּתֶם, שְׁמֵא לֹא עֲלֵה
גִּלְגָּל חֲמָה מִן הַמִּזְרַח וְהָאִיר לְכָל הָעוֹלָם,
כְּעִנְיָן שְׁנֵאֲמֵר (קס"ה, ס) וְזֶרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבֹא
הַשֶּׁמֶשׁ, הִסְתַּכְּלוּ בְּאֶרֶץ שְׁבָרָאֲתִי לְשִׁמְשׁ
אֲתִכֶּם, שְׁמֵא שְׁנֵתָה מִדְּתָהּ, שְׁמֵא וְרַעְתָּם
אוֹתָהּ וְלֹא צְמִחָהּ, אוֹ שְׁמֵא וְרַעְתָּם חֲטִים
וְהַעֲלֵתָה שְׁעוּרִים, וּמָה אֵלֹו שְׁנַעְשׂוּ לֹא
לְשָׁכֵר וְלֹא לְהַפְסֵד אִם זֹכִין אֵין מְקַבְּלִין

וְרַבִּית. הָרִי הַחַיִּים: **וְאִם יִפְּנֶה לְבַבְךָ.
הָרִי הָרַע: יִם כִּי אֲבֹד תֵּאבְדוּן. הָרִי הַמּוֹת:
יֵת הַעֲדֵתִי בָכֶם הַיּוֹם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת
הָאָרֶץ. שְׁהֶם קִימִים לְעוֹלָם וּכְאֲשֶׁר תִּקְרָה
אֲתִכֶּם הָרַעָה יִהְיוּ עֲדִים שְׁאֲנִי הַתִּירִיתִי בָכֶם
בְּכָל זֹאת. דְּבֵר אַחֲרֵי, הַעֲדֵתִי בָכֶם הַיּוֹם אֶת
הַשָּׁמַיִם וּגְיִי, אֲמֵר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
לְיִשְׂרָאֵל, הִסְתַּכְּלוּ בַּשָּׁמַיִם שְׁבָרָאֲתִי לְשִׁמְשׁ**

תפסיר דס"ג

וְאֵלֶּאכָרְךָ. בְּאֵפִי קֹדֶה גְּעַלְתָּ בִּי
וַיִּדְבְּקִים אֶלְחִימָה וְאֶלְמֹות.
וְאֶלְבְּרַכָּאת וְאֶלְעֵנָאת. וְאֶרָא
לָךְ אֵן תִּכְיָתָר אֶלְחִימָה. לְכִי
תַחֲיָא אַנְתָּ וְנִסְלָךְ: (כ) וְדֵאֲלָךְ
בְּאֵן תַּחֲבֵב אֵלְלָה רַבָּךְ. וְתַקְבֵּל
אֶמְרָה וְתִלְזִים טַאעְתָּה. אֲדֹ הִזְ
חִייתָךְ וְטוֹל מִדְּתָךְ. אֵן תַּקִּים פִּי
אֶלְבָּלְךָ. אֵלְדִּי קֶסֶם אֵלְלָה
לְאֶבְיָךְ. לְאֶבְרָהִים. וַיִּצְחָק
וַיַּעֲקֹב אֵן יַעֲטִידֵם:

לְפָנֶיךָ הַבְּרָכָה וְהַקְלָלָה
וּבַחֲרַת בָּחַיִּים לַמַּעַן תַּחֲיָה

אֶתָּה וְזֶרְעֶךָ: אֲסֵּה־יָדִית בְּכֹּחַ יוֹמָא
 דִּין יָת שְׂמִיָּא וְיָת אֶרְעָא. חַיִּי וּמוֹתָא
 יְהִיבִית קֳדָמְךָ. בִּרְכֹּן וּלְוָטִיין. וְתַתְרַעִי
 בְּחַיִּי. בְּדִיל דְּתִיחִי אֵת וּבִנְךָ:

לֹא־אֶהְיֶה לָּהֶם
אֱלֹהִים לְשִׁמְעָם
אֶת־יְהוָה בִּקְלוֹ

וּלְדַבְּקָהּ בּוֹ כִּי הוּא חַיִּיד

וְאָרְךָ יָמֶיךָ לְשַׁבָּת עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע
יְהוָה לְאֲבֹתֶיךָ לֵאמֹר הֵם לִיעָקֹב וְלִיעָקֹב לְתַת

לָהֶם: לְמַרְחֵם יָתִי יְיָ אֱלֹהֶךָ. לְקַבֵּל לְמִימְרֶיהָ וּלְאֵת־קִרְבָּא לְדַחֲלֶתֶיהָ. אֲרִי הוּא חַיִּיךָ וְאוֹרְכוֹת יוֹמְךָ. לְמַתֵּב עַל אֲרֻעָא. דְּקִיָּם יְיָ

לְאַבְהֶתֶךָ. לְאַבְרָהָם, לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְמִתֵּן לְהוֹן: פ פ פ

מִן פִּסְוִקִים סִימָן לִבְנוֹ

● ————— רש"י ————— ●

בְּחֹר לךְ חֶלֶק יִפְּה בְּנִחְלָתִי, וּמַעֲמִידוֹ עַל חֶלֶק
הַיִּפְּה וְאוֹמֵר לוֹ, אֵת זֶה בְּרוּר לְךָ, וְעַל זֶה
נֶאֱמַר (סְכִלִים טז, כ) ה' מִנֵּת חֶלְקִי וְכוּסִי אֶתָּה
תּוֹמִיךְ גּוֹרְלִי, הַנְּחֹת יָדַי עַל גּוֹרֵל הַטּוֹב לְזִמֹּר
אֵת זֶה קֹחַ לָךְ:

שָׁכַר וְאִם חוֹטְאִין אֵין מְקַבְּלִין פְּרַעְנוֹת, לֹא שֵׁנוּ אֶת מִדָּתָם, אֲתָם, שְׂאֵם זְכִיתֶם תִּקְבְּלוּ שָׁכַר, וְאִם חָטֵאתֶם תִּקְבְּלוּ פְרַעְנוֹת עַל אַחַת כְּמוֹהַ וְכְמוֹהַ: **וּבַחֲרַתְּ בַּחֲיִים.** אֲנִי מוֹרֶה לָכֶם שֶׁתִּבְחָרוּ בַּחֲלֹק הַחַיִּים, כְּאֵדָם הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ

מסלת פרשת נלצים

זולק הדקדוק: •ולדבקה בו. בי"ת רפי בכל התיגאן וכן כתב א"ת:

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַיְוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בַּנְּבִיאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדִבְרֵיהֶם, הַנִּאֲמָרִים בְּאֵמֶת. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַיְוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבַנְּבִיאִי, הָאֵמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרה דאתם נצבים

דע, כי לעולם מפטירין הפטרה זו בשבת שלפני ראש השנה. בין אם
נצבים וילך מחוברות, ובין אם הן פרודות.

בישעיה סימן ס"א

וְנוֹדַע בְּגוֹיִם זִרְעִים וְצִאצְאֵיהֶם בְּתוֹךְ הָעַמִּים
כָּל־רֵאִיָּהֶם יִפְרֹחַם כִּי הֵם זֶרַע בְּרַךְ יְהוָה:
וַיִּתְרַבּוּן בְּעַמְמֵיָא, בְּנִי־הוֹן. וּבְנֵי בְנִי־הוֹן, בְּגוֹ מַלְכוּתָא. כָּל חֲזוֹאֵי־הוֹן,
יִשְׁתַּמּוּדְעוֹנוֹנוֹן. אַרִי, אֲנוֹן זֶרַעָא, דְּבִרְכִיָּה יי: ב שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ בִּיהוָה
תִּגְלַל נַפְשִׁי בְּאֱלֹהֵי כִי הִלְבִּישְׁנִי בְּגָדֵי־יֹשֶׁעַ מְעִיל צְדָקָה
יַעֲטֵנִי כַחַתָּן יְכֵהֵן פֶּאֶר וְכַפְלָה תַעֲדָה כְּלִיָּה: אִמְרַת יִרְשָׁלַם
מַחְדָּא אַחְדִּי, בְּמִימְרָא דִּי. תְּבוּעַ נַפְשִׁי, בְּפִרְקָנָא דְאֱלֹהֵי. אַרִי אֶלְבִּישְׁנִי,
לְבוּשִׁין דְּפִרְקוֹן. מְעִיל דְּזִכּוֹ, עֲטָפְנִי. כַּחַתָּנָא, דְּמַצְלַח בְּגוֹנוֹיָה. וְכַכְהֵנָא
רַבָּא, דְּמַתְקֵן בְּלְבוּשׁוֹהִי. וְכַכְלָתָא, דְּמַתְקַשְׁטָא בְּתַקּוּנָהָא: ג כִּי
כְאֲרֵץ תּוֹצִיא צִמְחָה וְכִגְנָה זִרְעִיָּה תַצְמִיחַ כֵּן | אֲדֹנִי
יְהוָה יַצְמִיחַ צְדָקָה וְתִהְיֶה נֶגֶד כָּל־הַגּוֹיִם: אַרִי כְאֶרְעָא,
דְּמִפְקָא צִמְחָה. וְכִגְנַת שְׁקִיָּא, דְּזִירְעָהָא מְרַבֵּיא. כֵּן, יי אֱלֹהִים. יְגִלִי
זְכוּתָהּ, וְתִשְׁבַּחַתָּהּ דִּירְשָׁלַם. לְקַבִּיל, כָּל עַמְמֵיָא: ד למַעַן צִיּוֹן לֹא
אֲחֻשָּׁה וּלְמַעַן יְרוּשָׁלַם לֹא אֲשַׁקּוּט עַד־יֵצֵא כִנְגָה צְדָקָה
וַיִּשְׁוַעַתָּה כָּל־פִּיד יִבְעֹר: עַד דְּאֶעְבִּיד פִּרְקוֹן לְצִיּוֹן, לֹא אָנִיחַ
לְעַמְמֵיָא. וְעַד דְּאִיתִי נַחְמָא לִירְשָׁלַם, לֹא אֲשַׁקּוּט לְמַלְכוּתָא. עַד
דִּיתְגְּלִי בְּשִׁפְרָפְרָא, נְהוּרָה. וּפִרְקָנָהּ, בְּבִעוֹר יִבְעֹר: ד וְרָאוּ גוֹיִם
צְדָקָה וְכָל־מְלָכִים כְּבוֹדָהּ וְקָרָא לָהּ שֵׁם חֲדָשׁ אֲשֶׁר כִּי

יְהוָה יִקְבְּנוּ: וַיַּחְזֹן עַמּוּמָא, זְכוּתִיךָ. וְכָל מַלְכֵיָא, יִקְרִיךָ. וַיִּקְרוֹן לִיךָ,
 שְׁמָא חֲדָתָא. דְּבַמִּימְרֵיהּ, יי יִפְרֹשְׁנֶיהּ: וְהָיִיתָ עֲטֹרַת תְּפָאֶרֶת
 בִּיד־יְהוָה (כ' וצנוף) וַעֲנִיף מְלוּכָה בְּכַף־אַלְהֵיךָ: וְתִהְיֶה. כְּלִיל
 דְּחֲדוּא, קָדָם יי. וְכִתְרָה דְּתִשְׁבָּחָא, קָדָם אֱלֹהֶיךָ: וְלֹא־יֹאמַר לָךְ עוֹד
 עֲזוּבָה וְלֹא־אַרְצָךְ לֹא־יֹאמַר עוֹד שְׁמִמָּה כִּי לָךְ יִקְרָא
 חֲפְצֵי־בָהּ וְלֹא־אַרְצָךְ בְּעוֹלָה כִּי־חֲפֵץ יְהוָה בָּךְ וְאַרְצָךְ
 תִּבְעֵל: לֹא יִתְאַמֵּר לִיךָ עוֹד, שְׁבִיקָא. וְלֹא־רַעִיךָ, לֹא יִתְאַמֵּר עוֹד
 צְדִיקָא. אֲרִי לִיךָ. יִתְקַרֵּי, עֲבָדֵי רַעוּתִי בָּהּ. וְלֹא־רַעִיךָ, יִתְבָּא. אֲרִי תִּהְיֶה
 רַעוּא מִן קָדָם יי, בִּיד. וְאַרְעִיךָ, תִּתְיַתֵּב: ה כִּי־יִבְעֵל בַּחֲזוֹר בְּתוֹלָה
 יִבְעֵלוֹךְ בְּנִיךָ וּמִשּׁוֹשׁ חֲתָן עַל־כֹּלָה יִשִּׁישׁ עֲלֶיךָ אֱלֹהֶיךָ:
 אֲרִי כְּמָא דְּמִתְיַתֵּב עוֹלִים, עִם בְּתוֹלָה. כֵּן יִתְיַתְּבוּן בְּגוּיךָ, בְּנִכִּי. וְכְּמָא
 דְּחֲדֵי חֲתָנָא, עִם כֹּלְתָא. יַחְדֵּי עֲלֶךְ, אֱלֹהֶיךָ: ט עַל־חֻמּוֹתֶיךָ
 יְרוּשָׁלַם הִפְקֹדְתִּי שְׁמַרִים כֹּל־הַיּוֹם וְכָל־הַלַּיְלָה תִּמְיֹד
 לֹא יִחְשׂוּ הַמְּזַכִּירִים אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי דְּמִי לָכֶם: הָא עוֹבְדֵי
 אֲבָהֶתְךָ צְדִיקָא, קִרְתָּא יְרוּשָׁלַם. מִתְקַנֵּין וְנִטְרִין, קְדָמִי. כָּל יִמְמָא, וְכָל
 לַיְלָא. תִּדְרָא, לֹא פִסְקִין. מִתְאַמֵּר דְּכֵרֵן טְבוּתִיךָ, קָדָם יי. לֹא, פִּסְקִי:
 וְאַל־תִּתְּנוּ דְּמִי לֹא עַד־יְכוֹנֵן וְעַד־יִשִּׁים אֶת־יְרוּשָׁלַם
 תִּהְלֵה בְּאַרְעֵי: וְלֹא יִפְסוּק דְּכִרְנָהוֹן, מִן קְדָמוּהִי. עַד דִּיתְקִין. וְעַד
 דִּישׁוּי יֵת יְרוּשָׁלַם, תִּשְׁבָּחָא, בְּאַרְעָא: יא נִשְׁבַּע יְהוָה בְּיָמֵינוּ
 וּבְזֵרוּעַ עֲזוֹ אִם־אַתָּן אֶת־דְּגִנְךָ עוֹד מֵאֲכָל לְאִיבֶיךָ וְאִם־
 יִשְׁתֵּן בְּגִי־נֶכֶד תִּירוּשָׁךְ אֲשֶׁר יִגְעַת בּוֹ: קִיִּים יי. בְּיָמֵינוּ,
 וּבִדְרַע תִּקְפִּיָּה. אִם אַתָּין יֵת עֲבוּרִיךָ עוֹד מִיכָל, לְבַעֲלֵי דְּבִבִּיךָ. וְאִם
 יִשְׁתֵּן בְּגִי עַמּוּמָא, חֲמִרִיךָ, דְּלֹאִית, בִּיה: יב כִּי מֵאֲסָפִיו יֵאכְלֵהוּ
 וְהִלְלוּ אֶת־יְהוָה וּמִקְבָּצֵיו יִשְׁתַּהוּ בַּחֲצֹרוֹת קְדָשֵׁי:

וְזֶלֶק הַדְּקָדוּק: יג כִּי מֵאֲסָפִיו. הפ"א רפה: וְהִלְלוּ. הה"א געני והלמ"ד רפה:

אָרי דכנשוהי לעבורא, ייכלניה. וישבחון, קדם יי. ודעצרוהי לחמרא,
ישתוניה בדרת קדשי: ^{יג} עברו עברו בשערים פנו דרך העם
סלו סלו המסלה סקלו מאבן הרימו נס על-העמים:
נבייא עיברו ותובו, בתרעיא. אפנו לב עמא, לאורח תקנא. בשרו,
בשורן טבן. ונחמן לצדיקיא דסליקו הרהור יצרא, דהוא באבן תקלא.
ארימו אתא, על עממא: ^{יד} הנה יהוה השמיע אל-קצה
הארץ אמרו לבת-ציון הנה ישעך בא הנה שכרו אתו
ופעלתו לפניו: ^{יז} הא יי. אשמע, לסיפי ארעא. אימרו, לכנשתא
דציון. הא פרקיד, מתגלי. הא אגר עבדי מימריה, עמיה. דכל עובדיהון,
גלן קדמוהי: ^{טו} וקראו להם עם-הקדש גאולי יהוה ולך
יקרא דרושה עיר לא נעזבה: ויקרון להון. עמא דקדשא,
פריקיא די. וליך, יתקרי תביעתא. קרתא, דלא אתרחקת:
^{טז} מי-זה | בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה זה הדור
בלבושו צעה ברב פחו אני מדבר בצדקה רב להושיע:
מן אמר אלין, דעתיד לאיתאח מחא על אדום. פרענו תקיפא, על
בצרה. למעבד פרענות דין עמיה, במא דקיים להון במימריה. אמר
האנא מתגלי, במא דמלילית בזכו. סגי קדמי חיל, למפרק: ^{יז} מדוע
אדם ללבושו ובגדיו בדרך בגת: מדין יסמקון טורין, מדם
קטילין. ומישרין יפיקון, בחמר במעצרא: ^{יח} פורה | דרכתי לבדי
ומעמים אין-איש אתי ואדרכם באפי וארמסם בחמתי
ויז נצחם על-בגדי וכל-מלבושי אגאלתי: הא כבעיט,
דמתבעיט במעצרא. בן יסגי קטול, במשרית עממא. ולא יהי להון
תקוף, קדמי. ואקטילנון, ברגזי. ואדושישנון, בחמתי. ואתפר תקוף
תקיפיהון, קדמי. וכל חכימיהון, אסלעים: ^{יט} כי יום נקם בלבי
ושנת גאולי באה: ארי. יום פרענותא, קדמי. ושנת פרקן עמי,
מטת: ^כ ואביט ואין עזר ואשתומם ואין סומך ותושע לי

זרעי וחמתי היא סמכתני: וגלי קדמי, ולית גבר דליה עובדין
טבין. וידיע קדמי, דלית אנש דיקום ויבעי עליהון. ופרקתנון, בדרע
תקפי, ובמימר רעותי, סעדתנון: בא ואבוס עמים באפי
ואשכרם בחמתי ואוריד לארץ נצחם: ואקטיל עממיא,
ברגזי. ואדושישנון, בחמתי. וארמי לארעא ארעיתא, קטילי גבריהון:
כב חסדי יהוה | אזכיר תהלות יהוה פעל כל
אשר-גמלנו יהוה ורב-טוב לבית ישראל אשר-גמלם
ברחמיו וכרב חסדיו: אמר נביא טבותא די אנא מדבר,
תשבחתא די. פעל. כל דגמלנא, יי. וסגי טוביה, לבית ישראל. דגמלנון
ברחמיה, וכסגיאנות טבותיה: כג ויאמר אד-עמי המה בנים לא
ישקרו ויהי להם למושיע: ואמר, ברם עמי אנון. בנאי, דלא
ישקרו. והוה מימריה להון, לפריק: כד בכל-צרתם | (כ' לא) לו
צר ומלאך פניו הושיעם באהבתו ובחמלתו הוא גאלם
וינטלם וינשאם כל-ימי עולם: בכל עדן דחבו קדמוהי
לאיתאה עליהון עקא, לא אעיק להון. ומלאך שליח מן קדמוהי,
פרקנון. ברחמיה ובמחסיה עליהון, הוא שיזיבנון. ונטילנון וסוברנון, כל
יומי עלמא:

(גאלנו יהוה צבאות שמו קדוש ישראל:)

(פרקנא. יי צבאות, שמייה. קדישא, דישראל:)

על דא יתברך וישתבח, שמא רבא קדישא. די לעילא, חיא וקימא. מברך הוא לעלם,
ולעלמי עלמאי:

וזלק הרקדוק: כב חסדי. החי"ת געי והשוא נע, והדל"ת רפה: ברחמיו. הכ"ף געי:
כד בכל-צרתם. הבי"ת געי:

גגז לכונחת שבת
ושני וחמישי

וילך משה

תפסיר רס"ג

⦿ חמישי כשהן מחוברות בספרי תימן ⦿

לֹא אֶ וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר
אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־
כָּל־יִשְׂרָאֵל׃ וַאֲזַל מֹשֶׁה וּמִלִּיל יַת
פִּתְגָמִיָּא הָאֵלִין עִם כָּל יִשְׂרָאֵל׃
ב וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם בֶּן־מֶאֱהָ
וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם
לֹא־אוֹכֵל עוֹד לְצֹאת
וּלְבוֹא וַיְהִיָּה אָמַר אֵלַי לֹא

לא (א) פִּתְגָמִיָּא מוֹסִי. וְכָלֶם
בְּנֵי אִסְרָאֵל בְּגָמִיעַ הִדְּא
אֶלְפִּלָּאִם׃ (ב) פִּקְאָל לָהֶם. אָנָּה
אֲלִיּוֹם אֲבָן מֵאִידָה וְעֶשְׂרִין סָנָה.
לֹא אָטִיק וַיֹּאדָה עָלַי אֶלְכִּירוֹג
וַאֲלִדְכִּיּוֹל. וַאֲלִלָּה פִּקְדָּה קֹאֵל לִי.
לֹא תַעֲבֹר הִדְּא אֶלְאָרְדִּין׃
(ג) אֶלְלָה רַבְּדָּ. אֶלְדִּי נֹרָה יִסִּיר
בֵּין יְדִידָּ. הוּא יִנְפֹד הוֹלָאִי
אֶלְאָמָם. מִן בֵּין יְדִיד וְתִרְתִּיָּהֶם.
יְהוֹשֻׁעַ. הוּא יַעֲבֹר בֵּין יְדִידָּ. כִּמָּא
קֹאֵל אֶלְלָה׃ (ד) פִּיֶּצְנַע אֶלְלָה
בָּהֶם. כִּמָּא צִנַּע בְּסִיחוֹן וְעוֹג.
מִלְכִּי אֶלְאָמוֹרִי וּבִאֵהֶל בְּלִדְהֶם.

תַּעֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה׃ וַאֲמַר לְהוֹן. בֶּר מֶאֱהָ וְעֶשְׂרִין שָׁנִין
אָנָּה יוֹמָא דִּין. לִית אָנָּה יָכִיל עוֹד לְמַפֵּק וּלְמִיעֵל. וַיִּי אָמַר לִי. לֹא
תַעֲבֹר יַת יַרְדֵּנָא הַדִּין׃ ג וַיְהִיָּה אֶלְהִיָּהּ הוּא | עֲבַר
לְפָנֶיהָ הוּא־יִשְׁמִיד אֶת־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלְּפָנֶיהָ
וַיִּרְשָׁתָם יְהוֹשֻׁעַ הוּא עֲבַר לְפָנֶיהָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר
יְהוָה׃ יי אֶלְהֶךְ. הוּא עֲבַר קְדָמְךָ. הוּא יִשְׁיָצִי. יַת עַמִּמִּיָּא הָאֵלִין. מִן
קְדָמְךָ וְתִירְתִּנּוֹן. יְהוֹשֻׁעַ. הוּא עֲבַר קְדָמְךָ. כִּמָּא דְמִלִּיל יי׃
⦿ שְׁנִי בְּסִפְרֵי תִימָן ⦿ (שני) ד וַעֲשֵׂה יְהוָה לָהֶם כַּאֲשֶׁר עָשָׂה

— רס"י —

אִינִי רִשְׁאִי, שְׁנִשְׁלָה מִמִּנִּי הָרִשּׁוֹת וְנִתְּנָה
לִיהוֹשֻׁעַ. דִּבֶּר אַחֵר, לְצֹאת וּלְבֹא בְּדִבְרֵי
תוֹרָה, מְלַמֵּד שְׁנִסְתָּמוּ מִמֶּנּוּ מִסּוּרוֹת וּמַעֲיָנוֹת
הַחֻקִּים׃ וְה' אָמַר אֵלַי. וְהוּא פִּרְוֵשׁ לֹא אוֹכֵל
עוֹד לְצֹאת וּלְבֹא, לְפִי שְׁה' אָמַר אֵלַי׃

לֹא 6 וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה. וְגו': ז אָנֹכִי הַיּוֹם. הַיּוֹם
מִלְּאִי יָמִי וְשָׁנֹתַי בְּיוֹם זֶה גִּלְדִּיתִי וּבְיוֹם זֶה
אֲמוּתִי׃ לֹא אוֹכֵל עוֹד לְצֹאת וּלְבֹא. יָכוֹל
שֶׁתִּשָּׁשׁ בְּחוּץ, תִּלְמֹד לִזְמֶר (דְּזִרִס לֵד, ז) לֹא
כִּהְיֶה עֵינִי וְלֹא נִס לַחֹה. אֶלֹא מֵהוּ לֹא אוֹכֵל.

וְלֹא יִרְפֶּךָ. לֹא יִתֵּן לְךָ רַפְיוֹן לְהִיּוֹת נֶעָבֵב מִמֶּנּוּ: ^ז כִּי אֲתָה תָּבֹא אֶת הָעָם הַזֶּה. אֲרִי אֶת תִּיעוּל עִם עֲמָא הֲדִין. מֹשֶׁה אָמַר לוֹ לִיהוֹשֻׁעַ, וְקָנִים שְׂבָדוֹר יִהְיוּ עִמָּה, הַכֹּל לְפִי

תפסיר רס"ג

לאבאיהם. אן יעטיהם. ואנת
תנחלה להם: ח) ואללה. אלדי
נורה סאיר בין ידיך. הו יכון
מעך. לא ידעך ולא יתרכך. לא
תכיאף ולא תדער: ט) תם
כתב מוסי' הד'ה אלתוריה.
ודפעא. אלי אלאימה בני לוי.
אלחאמלין צנדוק עהד אללה.
ולסאיר שיוך אל אסראיל:
י) ואמרם וקאל להם. פי כל
מדה' סבע סנין. פי וקת סנה'
אלתסיב פי חג אלמצ'אל:
יא) פי כגי גמיע אל אסראיל.

וְאֵתָה תִּנְחִילָנָה אוֹתָם:

וקרא משה ליהושע. ואמר ליה. לעיני כל
ישראל תקף ועילם. ארי את. תיעול עם
עמא הדין. לארעא. דקים יי. לאבהתהון
למתן להון. ואת תחסננה להון:

וַיְהִי הֵוא הַהֵלֶךְ לַפְּנִיף

הוא יהיה עמך לא ירפך

ולא יעזבך לא תירא ולא

תחת: ויי. הוא מדבר קדמך. מימריה

יהי בסעך. לא ישבך ולא ירחקך.

לא תדחל ולא תתבר: ט) **וַיִּכְתֹּב**

מֹשֶׁה אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתֵּןָהּ אֶל-הַכֹּהֲנִים

בְּנֵי לֵוִי הַנְּשָׂאִים אֶת-אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה וְאֶל-

כָּל-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: וכתב משה ית אורייתא הדא. ויהבה.

לכהניא בני לוי. דנטלין. ית ארון קימא דיי. ולכל סבי ישראל:

וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אוֹתָם לֵאמֹר

רביעית בספרי תיטן

(רביעי)

מִקֵּץ | שִׁבְעַ שָׁנִים בְּמִעַד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בְּחַג

הַסִּכּוֹת: ופקיד משה יתהון למימר. מסוף שבע שנין. בזמן. שתא

דשמטתא בחגא דמטליא: דא **בָּבוֹא כָּל-יִשְׂרָאֵל לִרְאוֹת**

• רש"י •

על קדקדן. דבר אחד לדור, ולא שני דברים
לדור: ט) ויכתב משה וגו' ויתנה. בשנגמרה
כלה, נתנה לבני שבטו: י) מקץ שבע שנים.
בשנה ראשונה שלשמיטה, בשמינית. ולמה
קורא אותה שנת השמיטה, שעדין שביעית
נוהגת בה, בקציר שלשביעית היוצא למוצאי

תפסיר רס"ג

לא לחצור בין ידי אללה. רבכם
פי אלמוצע אלדי יכתארה.
תקרא עליהם הד'ה אלתוריה.
בחד'אם חית' יסמעינהא:
(יב) ודיאך באן תגווק אלקום.
אלדגאל ואלנסא ואלאטפאל.
ואלג'ריב אלדי פי מחאלך. לפי
יסמעו ויתעלמו. ויכ'אפו אללה
רבכם. ויחפצו ויעמלו. בגמיע
כלאם הד'ה אלתוריה: (יג) חתי'
בניהם אלדי לם יבלגו. יסמעו
ויתעלמו. ויכ'אפו אללה רבכם.
טול זמאנהם. אלדי הם אחיא
פי אלבלד. אלדי אנתם גאיזין
אלארדן. לתדכ'לון אליה

את-פני יהוה אלהיך
במקום אשר יבחר תקרא
את-התורה הזאת נגד
כל-ישראל באזניהם: במיתי
כל ישראל. לאתחזא קדם יי
אלהך. באתרא דיתרעי. תקרי. ית
אוריתא הדא. קדם כל ישראל
ותשמענון: **הקהל את-העם
האנשים והנשים והטף
וגרך אשר בשעריך למען
ישמעו ולמען ילמדו ויראו
את-יהוה אלהיכם ושמרו לעשות את כל-**

דברי התורה הזאת: פנוש ית עמא. גובריא ונשיא
וטפלא. וגירך דבקרוד. בדיל דישמעון ובדיל דיילפון. וידחלון ית יי
אלהכון. ויטרון למעבד. ית כל פתגמי אוריתא הדא: **וגביהם
אשר לא-ידעו ישמעו ולמדו ליראה את-
יהוה אלהיכם כל-הימים אשר אתם חיים על-
האדמה אשר אתם עברים את-הירדן שמה
לרשתה:** ובניהון דלא ידעו. ישמעון ויילפון. למדחל קדם יי

— רש"י —

שביעית: יא תקרא את התורה הזאת. ש'לעין ש'היו עושין בעורה: יב האנשים.
המלך היה קורא מתחלת אלה הדברים. ללמוד: והנשים. לשמוע: והטף. למה בא.
בדאיתא במסכת סוטה (מא, 6), על בימה לתת שכר למביאייהם:

אֱלֹהִים. כָּל יוֹמָיו. דָּאתוֹן קִימִין עַל
אֲרָעָא. דָּאתוֹן. עֲבָרִין יַת יַרְדְּנָא. לְתַמְן
לְמִירְתָּהּ: פ (חעיש) (ששי במחברות)

❧ המדע בספר תנ"ך שביעי במחברות בסת"י ❧

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הֵן
קָרְבוּ יָמַי לְמוֹת קָרָא
אֶת-יְהוֹשֻׁעַ וְהָתִיצְבוּ
בְּאֶהָל מוֹעֵד וְאַצִּנּוּ וַיֵּלֶךְ
מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ וְהָתִיצְבוּ
בְּאֶהָל מוֹעֵד: וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה. הֵא
קָרְבוּ יוֹמֶךָ לְמָמָת. קָרִי יַת יְהוֹשֻׁעַ.
וְאֶת־עֲתָדוֹ. בְּמִשְׁכַּן זְמָנָא וְאַפְקֹדְנִיה.
וְאֵזֶל מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ. וְאֶת־עֲתָדוֹ

תפסיר רס"ג
לְתַחֲוֹזָה: (יד) פְּקָאֵל אֱלֹהִים
לְמוֹסִי. הוֹדִיא קֹד קִרְבַּת
אֲיִאמֶךְ לְאֱלֹמֹת. אֲדַע
בִּיהוֹשֻׁעַ. וְקָפָא פִי כִּבָּא
אֲלִמְחָצִר חֲתִי אֲסַתְכִּלְפָּה.
פְּמִצָּא מוֹסִי וַיְהוֹשֻׁעַ.
וְקָפָא פִי כִּבָּא אֲלִמְחָצִר:
(טו) פְּתַגְלָא אֱלֹהִים. פִּי אֲלִכִּבָּא
בְּעִמּוּד מִן גִּמְאִם. וְקָפָא
עָלַי בְּאִבָּה: (טז) פְּקָאֵל אֱלֹהִים
אֱלֹהִים לְמוֹסִי. אֲנִי סְתַנְצָע
מִעַ אֲבִיאִךְ. וְסִיקוּם הוֹדִיא
אֲלִשְׁעָב. וַיִּטְגִּי פִי תַבַּע
מִעֲבֻדָּתָא אֶהָל אֲלִבְלָד.
אֲלִדִּי הוּא צִיֹּר אֱלִי תִים פִּי
מֵא בִינְהִם. וַיִּתְּרַכְנִי. וַיִּפְסֹד
עַהֲדִי. אֲלִדִּי עֲהִדְתָּה מְעָה:

בְּמִשְׁכַּן זְמָנָא: טז וַיֵּרָא יְהוָה בְּאֶהָל בְּעִמּוּד עֲנָן
וַיַּעֲמֵד עִמּוּד הָעֲנָן עַל-פֶּתַח הָאֶהָל: וְאֶתְּגִלִּי יי.
בְּמִשְׁכָּנָא בְּעִמּוּדָא דְעֲנָנָא. וְקָם. עִמּוּדָא דְעֲנָנָא עַל תְּרַע מִשְׁכָּנָא:
טז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הִנֵּךְ שָׁכַב עִם-
אֲבֹתֶיךָ וְקָם הָעַם הַזֶּה וְזָנָה | אַחֲרַי | אֱלֹהֵי
נֹכַח-הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא בָּא-שָׁמָּה בְּקִרְבּוֹ וַעֲזָבֵנִי
וְהִפֹּר אֶת-בְּרִיתִי אֲשֶׁר כָּרַתִּי אִתּוֹ: וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה.
הֵא אֶת שָׁכִיב עִם אֲבֹהֶיךָ. וַיְקוּם עִמָּא הַדִּין. וַיִּטְעִי בְּתַר טָעוֹת עַמִּמִּי

— רס"י —

יד וַאֲצִנּוּ. וְאַצִּנּוּ: טז נֹכַח הָאָרֶץ. גוֹזִי הָאָרֶץ:

תפסיר רס"ג

יז) וישתד ג' צ' בי עליהם פי
 ד'אלך אלזמאן. פאתרכהם.
 ואחגב רחמתי ענהם פיצירון
 מאכלא. ותציבהם. שרור
 כתיירה ושדאיד. פיקולון פי
 ד'אלך אלזמאן. אלא אן ממא
 לים ענאיה רבי מעי.
 אצאפתני הד'ה אלבלאיא:
 יח) ומע ד'אלך. אנא מקים
 עלי חגב רחמתי ענהם פי
 ד'אלך אלזמאן. בסבב אלשר
 אלד'י צנעוה. אד' ולא. אלי
 מעבודאת אכ'ר: יט) ואלאן.
 פאכתבו לכם הד'ה אלתסבחה.
 ולקנהא בני אסראיל. חתי

ארעא. דהוא עליל לתמן ביניהון.
 וישבקון דחלתני. וישנזן ית קימי. דגזרית
 עמהון: **וחרה אפי בו**
ביום-ההוא ועזבתים
והסתרתני פני מהם והיה
לאכל ומצאהו רעות
רבות וצרות ואמר ביום
ההוא הלא על בי-אין
אלהי בקרבי מצאוני
הרעות האלה: ויתקר רוגזי בהון
 בעדנא ההוא. וארחיקנון. ואסליק

שכינתי מנהון ויהון למבו. ויערען יתהון. בישן סגיאן ועקן.
 וימר בעדנא ההוא. הלא. מדלית שכינת אלהי ביני. ערעני בישתא
 האלין: **ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא**
על כל-הרעה אשר עשה בי פנה אל-אלהים
אחרים: ואנא. סלקא אסליק שכינתי מנהון בעדנא ההוא.
 על כל בשתא דעבדו. ארי אתפניאן. בתר טעות עממיא:
 יט) **ועתה כתבו לכם את-השירה הזאת**
ולמדה את-בני-ישראל שימה בפיהם למען
תהיה-לי השירה הזאת לעד בבני ישראל:

— רש"י —

יז) והסתרתני פני. כמו שאיני רואה בצרתם: יט) את השירה הזאת. (לקמן לב, 6) האזינו
 השמים עד (לב, מג) וכפר אדמתו עמו:

תפסיר רס"ג

תסתמלהא מן אפואהם. לכי
תפון לי שאהודא עליהם:
(כ) אד' אדכ'להם. אלי' אלבלד
אלדי' אקסמת לאבאיהם. והו
בלד יפיץ' לבנא ועסלא. פיאכל
קומהם. וישבע וידסם. ת'ם יולי'
אלי' מעבודאת אכ'ר
פיעבדהא. וירפצ'ני ויפסד'
עהדי' כא) פאדא אצאבתהם.
בלאיא כתי'רה ושראיד.
חצ'רת הד'ה אלתסבחה
בין ידי' כשאהוד עליהם. אד'
יגב אן לא תנסא מן
אפואת נסלהם. לאני עאלם
בכ'אטרם. ובמא סיצנעוה מן

ובען. כתובו לכון ית תושבחתא הדא.
ואלפה לבני ישראל שויה בפומהון. בדיל
דתהי קדמי. תושבחתא הדא. לסהיד

בבני ישראל: (ששי) (שביעי במחוברות)

פִּי-אֲבִיָּאֲנוּ בִּי שְׁטִירָה בִּסְפָרִי תִּימֹן

אֶל-הָאֲדָמָה | אֲשֶׁר-
נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבֹתַי זֶבֶת חֶלֶב
וּדְבַשׁ וְאָכַל וְשָׁבַע וְדָשָׁן
וּפְנֵה אֶל-אֱלֹהִים אֲחֵרִים
וְעִבְדוּם וְנִאֲצוּנִי וְהִפֵּר אֶת-

בְּרִיתִי: אֲרִי אֵעִילֵנוּ. לֹא־רָעָא דְקִימִית

לְאֲבֹתֵהוּ. עֲבָדָא חֶלֶב וּדְבַשׁ. וַיִּכְלוּ וַיִּשְׁבְּעוּ וַיִּתְּפִנְקוּ. וַיִּתְּפִנְקוּ.
בְּתַר טַעוֹת עֲמֻמָּיָא וַיִּפְלְחוּ לְהוֹן. וַיִּרְגְּזוּ קְדָמִי. וַיִּשְׁנוּ יֵת קִימִי:
כא) וְהָיָה כִּי-תִמְצֹאן אֹתוֹ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת
וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לִפְנֵי לֵעָד כִּי לֹא תִשְׁכַּח
מִפִּי זִרְעוֹ כִּי יִדְעָתִי אֶת-יִצְרוֹ אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה
הַיּוֹם בְּטָרִם אֲבִיָּאֲנוּ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְתִּי: וַיְהִי. אֲרִי יַעֲרֵן יִתְהוֹן. בִּישָׁן סְגִיָּאן וְעָקוּ. וְתִתִּיב.
תושבחתא הדא קדמוהי לסהיד. ארי. לא תתנשי מפום בניהון.
ארי גלי קדמי יצרהון. דאנון עבדין יומא דין. עד לא אעילנון.

— רס"י —

אותן: כי לא תשכח מפי זרעו. הרי זו
הבטחה לישראל שאין תורה משתכחת
מזרעם לגמרי:

כונאצוני. והכעיסוני וכן כל נאמן לשון
כעס: כהענתה השירה הזאת לפני
לעד. שהתירתי בו בתוכה על כל המוצאות

תפסיר רס"ג

אלוים. מן קבל אן אדכ'להם.
 אלי אלבלד אלד'י קסמת:
 (כב) פכתב מוסי' הד'ה
 אלתסבחה פי ד'אלד' אלוים.
 ועלמהא לבני אסראיל:
 (כג) ת'ם אסתכלף יהושע
 אבן נון. וקאל לה אשתד
 ותאיד. לאנד תדכ'ל בני
 אסראיל. אלי אלבלד
 אלד'י קסמת להם. ואנא
 אכון מעד: (כד) ת'ם למא פרג'
 מוסי'. מן כתב גמיע כלום
 הד'ה אלתורייה פי ספר. אלי
 אן כמלת: (כה) פאמר מוסי'
 אלליואנין. חאמלי צנדוק
 עהד אללה. וקאל להם:
 (כו) כ'דו הד'א ספר אלתורייה.

לְאַרְעָא דְקִימִית: כב ויכתב משה
 אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת בְּיוֹם
 הַהוּא וַיְלַמְדָהּ אֶת־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל: וכתב משה. ית תושבחתא
 הדא ביומא ההוא. ואלפה לבני ישראל:
 כג ויצו את־יהושע בן־נון
 ויאמר חֲזַק וְאִמָּץ כִּי אַתָּה
 תָּבִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי
 לָהֶם וְאַנְכִי אֶהְיֶה עִמָּךְ:
 ופקיד ית יהושע בר נון. ואמר תקף
 ועילם. ארי את. תעיל ית בני ישראל.

לְאַרְעָא דְקִימִית לְהוֹן. ומימרי יהי בסעדך: כד ויהי | בְּכָל־זֶמַן
 מֹשֶׁה לְכַתֹּב אֶת־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל־

סֵפֶר עַד תָּמָס: והוה כד שיצי משה. למכתב. ית פתגמי

אורייתא הדא על ספרא. עד דשלימו: ❀ שבועי בספרי תיטן ❀ (שבועי)

כה ויצו משה אֶת־הַלְוִיִּם נְשָׂאֵי אָרוֹן בְּרִית־
 יְהוָה לֵאמֹר: ופקיד משה ית ליואי. נטלי. ארון קימא די'
 למימר: כו לָקַח אֵת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּה וְשָׂמְתָם

— רש"י —

כג ויצו את יהושע בן נון. מוסב למעלה הארץ אשר נשבעתי (לכס): כו לקח. כמו
 כלפי שכינה, כמו שמפורש (פסוק כה) אל (שמות כ) זכור, (ד' ס) שמור, (שמו"ג ג) הלוח;

תפסיר רס"ג

וְצִיּוּרָהּ אֵלַי גָּאֲנֹב צָנְדוּק עֶהָד
אֱלֹלָה רַבָּכֶם. יִכּוֹן תִּים עֲלִיד
שְׁאֵהָדָא: כִּזֹּ לְאֲנִי עֲאֵלִם
בְּכִלְאֶפֶךְ וְצַעֲוִבָהּ רַקְבָּתָד,
הַיִּדְאָ וְאֲנֵא פִי אֱלֹחֵיָאָה מַעֲכֶם
אֱלִיִּים. לֹם תִּזְאֵלוּ מְכִילָפִין
לִלָּה. פְּכִיף בַּעַד מוֹתִי: כַּח גְּוֹקוּ
אֱלִי גְמִיעַ שִׁיּוּד אֲסַבְאֲטֶכֶם
וְעֶרְפֶּאכֶם. חֲתִי אֲכֻלָּמָהּ
בְּהִדְאָ אֲלֻכְלָאִם. וְאֲשֵׁהָד
עֲלֵיהֶם. אֲלֻסְמֵאֲוֵאת וְאֲלֵאֲרִץ:

אֲתוּ מִצֵּד אֲרוֹן בְּרִית-יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם וְהָיָה-שֵׁם בְּךָ
לְעֵד: סְבוּ. יֵת סִפְרָא דְאֲוִרִיתָא הָדִין.
וְתִשּׁוּן יִתְיָה. מִסְטֵר. אֲרוֹן קִימָא דִּי
אֱלֹהִיכוֹן. וְהִי תִמָּן בְּךָ לְסִהִיד: כִּי כִי
אֲנִכִּי יִדְעָתִי אֶת-מְרִיךְ
וְאֶת-עֶרְפֶּךָ הַקָּשָׁה הֵן
בְּעוֹדֵנִי חֵי עִמָּכֶם הַיּוֹם

מִמֵּרִים הֵיטָם עִם-יְהוָה וְאֵף פִּי-אַחֲרֵי מוֹתִי:
אֲרִי אֲנֵא יִדְעָנָא יֵת סִרְבָּנוּתָךְ. וְיֵת קִדְלָךְ קִשְׂיָא. הָא עַד דְּאֲנֵא קִים

עִמָּכוֹן יוֹמָא דִּין. מִסְרָבִין הוֹיִתוֹן קִדָּם יי. וְאֵף בְּתֵר דְּאֲמוֹת: עפטי

כֹּחַ הַקִּהְיִלוּ אֵלַי אֶת-כָּל-זִקְנֵי שְׁבִטֵיכֶם
וְשִׁטְרֵיכֶם וְאֲדַבְרָה בְּאָזְנֵיהֶם אֶת הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה וְאֶעֱיִדָה בָּם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ:
כְּנוֹשׁוּ לְוֹתִי. יֵת כָּל סְבִי שְׁבִטִיכוֹן וְסִרְבִּיכוֹן. וְאֲמַלִּיל קִדְמִיהוֹן.
יֵת פִּתְגָמִיָּא הָאֵלִין. וְאֲסִהִיד בְּהוֹן. יֵת שְׁמִיָּא וְיֵת אֲרַעָא:

— רס"י —

לְפִי שְׁנֵאָמֵר (צמדזר י, ז) עֲשֵׂה לָךְ, וְלֹא
הַשְׁלִיט יְהוֹשֻׁעַ עֲלֵיהֶם בְּחִיּוֹ שְׁלֹמֹשָׁה. וְאֵף
בְּחִיּוֹ נִגְזָזוּ קוֹדָם יוֹם מוֹתוֹ, לְקִים מַה שְׁנֵאָמֵר
(קכלט ט, ט) וְאֵין שְׁלֹטוֹן בְּיוֹם הַמָּוֶת: וְאֶעֱיִדָה
בָּם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ. וְאֵם תֵּאֲמֵר
הָרִי כָּבֵד הָעִיד לְמַעַלָּה (לעיל ל, יט) הָעִידִיתִי

מִצֵּד אֲרוֹן בְּרִית ה'. נִחְלָקוּ בּוֹ חֲכָמִי
יִשְׂרָאֵל בְּבִבְא בְּתֵרָא (יז, ז). וְשׁ מֵהֶם אוֹמְרִים
דִּף הָיָה בּוֹלֵט מִן הָאָרוֹן מִבְּחוּץ וְשֵׁם הָיָה
מִנָּח. וְשׁ אוֹמְרִים מִצֵּד הַלּוּחֹת הָיָה מִנָּח.
בְּתוֹף הָאָרוֹן: כֹּחַ הַקִּהְיִלוּ אֵלַי. וְלֹא תִקְעוּ
אוֹתוֹ הַיּוֹם בְּחֻצוֹתָיו לְהַקְהִיל אֶת הַקְּהָל.

וְזֶלֶק הַדְּקָדוּק: כִּי הָיָה שֵׁם בְּךָ לְעֵד. כֵּן הוּא בִקְצַת תִּיגְאָן הַטְּפָחָא בְּתִיבַת שֵׁם וּבִקְצַתָּן
בְּתִיבַת בְּךָ. וְדַע שֶׁהַקֶּמֶץ בְּתִיבַת שֵׁם רַחֵב מִפְּנֵי הַמֵּאֲרָכָה: כִּי אֵת מְרִיךְ. לַחוּד

וּבִסְגוּל הַמ"ם (מִהֲרִי"ב):

תפסיר רס"ג

כֹּטִי בִּי יִדְעָתִי אַחֲרֵי מוֹתִי
 בִּי-הַשְׁחַת תִּשְׁחַתּוֹן
 וְסִרְתָּם מִן-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר
 צִוִּיתִי אֶתְכֶם וְקִרְאת
 אֶתְכֶם הָרְעָה בְּאַחֲרִית
 הַיָּמִים בִּי-תַעֲשׂוּ אֶת-הָרַע
 בְּעֵינַי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ

כט) פֶּאֱנִי אַעֲלֶם בְּעֵד מוֹתִי
 אֲנִיכֶם סִתְפִסְדוֹן. וְתִזְוֹלֹן עַן
 אֶלְטִרִיק. אֶלְדִּי אֲמַרְתֶּכֶם.
 פִּיּוּאֲפִיכֶם אֶלְבֵּלָא פִי אֲכִיר
 הַדִּיה אֶלְאִי־אִם. אֲדִי תַעֲנִיעוֹן
 אֶלְשֶׁר בֵּין יְדֵי אֶלְלָה. לְתַגִּי־צִוָּה
 בְּעֵמֶל יְדִיכֶם: ל) תִּים פֶּלְמָהם
 מוֹסִי. בְּגִמִּיע פֶּלְאִם הַדִּיה
 אֶלְתִּסְבָּחָה. אֶלִּי אֵן כְּמִלַּת:

בְּמַעֲשֵׂה יְדִיכֶם: אֲרִי יִדְעָנָא. בְּתַר דְּאֲמוֹת אֲרִי חֲבֵלָא
 תַּחֲבֵלוֹן. וְתַסְטוֹן מִן אֹרְחָא. דְּפִקִּידִית יְתָכוֹן. וְתַעֲרַע יְתָכוֹן
 בְּשִׁתָּא בְּסוֹף יוֹמִיא. אֲרִי תַעֲבָדוֹן יְתָ דְּבִיש קָדָם יִי. לְאֶרְגָּא קְדָמוֹהִי
 בְּעוֹבְדֵי יְדִיכֶם: ל) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בְּאָזְנוֹ כָּל-קְהֵל
 יִשְׂרָאֵל אֶת-דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת עַד תָּמָס:
 וּמִלִּיל מֹשֶׁה. קָדָם כָּל קְהֵלָא דִּישְׂרָאֵל. יְתָ פְתַגְמִי תוֹשְׁבַחְתָּא הָדָא.

עד דשלימו: פ פ פ

ל פיסוקים סימן אהיה

— רש"י —

בְּכֶם הַיּוֹם וְגוֹי, הָתָם לְיִשְׂרָאֵל אָמַר, אָבֵל
 לְשָׁמַיִם וְלָאָרֶץ לֹא אָמַר, וְעַכְשִׁיו בָּא לִזְמַר
 הָאָזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְגוֹי: כֹּט אַחֲרֵי מוֹתִי בִּי
 הַשְׁחַת תִּשְׁחַתּוֹן. וְהָרִי כָּל יְמֵי יְהוֹשֻׁעַ לֹא
 הִשְׁחִיתוּ, שְׁחִיתוּנוּ, שְׁנָאֲמַר (יִכּוֹשֶׁעַ כֹּד, לֹא) וַיַּעֲבְדוּ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל אֶת ה' כָּל יְמֵי יְהוֹשֻׁעַ, מִכָּאֵן
 שֶׁתְּלַמִּידוֹ שֶׁלְּאָדָם חָבִיב עָלָיו כְּגֹפֹו, שֶׁכָּל
 זְמַן שֶׁיְהוֹשֻׁעַ חֵי נִרְאָה לְמֹשֶׁה בְּאֵלֹו הוּא חֵי:

חסלת פרשת וילך

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנִבְיָאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדִבְרֵיהֶם, הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמֶת. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנִבְיָאִי, הָאֵמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרה דוילך משה

דע, כי כאשר פרשיות נצבים וילך מחוברות, מפטירין הפטרת נצבים.
והפטרת שובה מפטירין בפרשת האזינו. כי לעולם מפטירין שובה בין ראש
השנה ליום הכיפורים.

בהושע סימן י"ד

א שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל עַד יְהוָה אֱלֹהֶיהָ כִּי כִשְׁלָתָהּ בַּעֲוֹנֶיהָ:
תֹּוב, יִשְׂרָאֵל. לְדַחֲלָתָא, דִּי אֱלֹהֶךָ. אֲרִי אֶתְקִילְתָּא,
בְּחוּבְךָ: ב קָחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל־יְהוָה וְאָמְרוּ אֵלֵינוּ
כָּל־תִּשְׁאָ עוֹן וְקַח־טוֹב וְנִשְׁלָמָה פָּרִים שְׁפָתֵינוּ: קָרִיבוּ
עִמָּכֹן, פִּתְגָּמִין דְּאֶתְדַּאֲה. וְתוֹבוּ, לְפִלְחָנָא דִּי. וְאִימְרוּ קְדָמוּהִי. קָרִיב
קְדָמְךָ לְמִשְׁבַּק עַל עוֹנִי, נִתְקַבֵּל הָאֵל כְּטָבִין. וְיִהְיוּ מְלִי סְפוֹתָנָא, מִתְקַבְּלִין
קְדָמְךָ: פְּתוּרִין לְרַעְוָא, עַל מִדְּבָחְךָ: ג אֲשׁוּר | לֹא יוֹשִׁיעֵנוּ
עַל־סוֹס לֹא נִרְכָּב וְלֹא־נֶאֱמַר עוֹד אֱלֹהֵינוּ לְמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ
אֲשֶׁר־בְּךָ יִרְחֵם יְתוֹם: מְלָכִי אֶתְוַר, לֹא יִפְרָקְנָנָא. עַל רַכְבֵּי סוֹסוֹן,
לֹא נִתְרַחֵץ. וְלֹא נִימַר עוֹד. אֱלֹהֵנָא, לְעוֹבְדֵי יְדָנָא. דְּמִן קְדָמְךָ מִתְרַחֵם
עַל אֲבָהֵתָנָא דְּהוּוּ בְּמַעֲרִים, הָאֵל כִּיתָמִין: ד אֲרָפָא מְשׁוֹבְתָם
אֲהֵבִם נִדְבָה כִּי שָׁב אִפִּי מִמָּוֶן: אֶקְבִּילֶנּוּ בְּתִיבְתָּהוֹן, אֲשַׁבּוּק
לְחוּבֵיהוֹן. אֲרַחֵם מִוֶּן, כִּד יִתְּבוּן בְּנִדְבָא. אֲרִי. תֵּב רַגְזִי, מִנְּהוֹן: ה אֲהִיָּה
כְּטֹל לְיִשְׂרָאֵל יִפְרַח כְּשׁוֹשְׁנָה וַיֵּךְ שְׂרָשׁוּ פִלְבָּנוֹן: וְהִי
מִימְרֵי כְּטֹלָא, לְיִשְׂרָאֵל. יִזְהָרוּ, כְּשׁוֹשְׁנֵיָא. וְיִתְּבוּן, עַל תְּקוּף אֲרַעְהוֹן.
כְּאִילָן לִבְנֵן, דְּמִשְׁלַח עוֹבְרֵתִיה: ו יִלְכוּ יוֹנְקוֹתֵיו וְיִהִי כִזִּית הוֹדוֹ
וְרִיחַ לוֹ פִּלְבָּנוֹן: וְסָגוּן, בְּנִין וּבָנִין. וְיִהִי כִזִּי מְנַרְת קִדְשָׁא, וְיִהְיוּ:

זֶלֶק הַדְּקָדוֹק: ז וְאָמְרוּ. בְּכָל סַפְרֵי תִימָן בּוֹי"ו:

שִׁמּוֹן הַמּוֹר. (6) שׁוֹבָה. הַמְלָה שׁוֹבָה מְלַעִיל. וְהַנְעִימָה בְּשִׁי"ן.

וּרְיָחָהוּן, כְּרִיחַ קְטֹרֶת בְּסִמְיָא: ז יִשְׁבוּ יֹשְׁבֵי בְּעָלוּ יַחֲיוּ דָגֵן
וַיִּפְרְחוּ כַּגֶּפֶן זָכְרוּ כִּיִּין לִבְנוֹן: יתפנשוּן, מביני גְּלוּתָהוּן. יתבון,
בטלל מְשִׁיחָהוּן. ייחון מִיתֵיָא, ויסגי טובא בְּאַרְעָא. יהי דכרן טְבוּתָהוּן,
עָלִיל וְלֹא פָסִיק. כְּדַכְרֵן, יבבות חֲצוּצָרְתָא. על חמר עתיק, דמתנסך
בבית מקדשא: ח אֲפָרִים מֵה־לִּי עוֹד לַעֲצָבִים אֲנִי עָנִיתִי
וְאֲשׁוּרְנִי אֲנִי כְּבָרוּשׁ רַעְנָן מִמֶּנִּי פָרִיד נִמְצָא: יימרון בית
ישראל, מא לנא עוד למפלח לטענותא. אנא במימרי אַקְבִּיל צְלוֹתֶיהָ
דְּיִשְׂרָאֵל, וְאַרְחִים עֲלוּהִי. במימרי אַעֲבֹדְנֶיהָ, כְּבִירוֹן שְׁפִיר. דמן קדמוהי
סְלִיחַ, לתיבתהון משתכחא: ט מִי חָכֵם וַיִּבֶן אֱלֹהֵי נָבוֹן וַיֵּדְעֵם
כִּי־יִשְׂרָאֵל דְּרַבִּי יְהוֹה וְצַדִּיקִים יִלְכוּ בָם וּפְשָׁעִים יִכְשְׁלוּ
בָם: מן חכים, ויספר אלין. סכלתן, וידענין. ארי תקנו, אורחתא די.
וצדיקיא דהליכו בהון, ייחון בהון בחיי עלמא. ורשיעיא יתמסרון
לגיהנם, על דלא הליכו בהון:

ומנהג השאמי להוסיף פסוקים אלו:

י מִי־אֵל כְּמוֹד נִשָּׂא עוֹן וְעֵבֶר עַל־פֶּשַׁע לְשֹׂאֲרִית נַחֲלָתוֹ לֹא־הִחְזִיק
לְעַד אָפוּ כִּי־חָפֵץ חֶסֶד הוּא: לית בר מנך, את הוא אֱלֹהֵא. שביק לעוון, ומעבר על
חובין. לשארא, דאחסנתיה. לא מוריד לעלמין, רגזיה. ארי רעי לאיטבא, הוא: יא יִשׁוּב
יִרְחֲמֵנוּ וַיִּכְבֹּשׂ עֲוֹנֵתֵינוּ וְתִשְׁלִיךְ בְּמַצְלוֹת יָם כָּל־חַטָּאתָם: יתוב מימריה,
לרחמא עלנא. ישבוק על חובנא, ברחמתי. וירמי לעמקי ימא, כל חטאי ישראל: יב הִתֵּן אֶמֶת
לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּינוּ מִיּוֹמֵי קֹדֶם: תתין קשטי יעקב
לבנוהי, כמא דקיימתא ליה בבית אל. טבות אברהם לזרעיה בְּתִירוּהִי, כמא דקיימתא ליה בין
בתריא. תדבר לנא עקידת יצחק דאתעקד על מדבחא, קדמך. תעביד עמנא, טבון. דקיימתא
לַאֲבֹהָתָנָא, מִיּוֹמֵי קֹדֶם:

(גאַלנו יהוה עבאות שמו קדוש ישראל:)

(פרקנא. יי עבאות, שמייה. קדישא, דישראל:)

על דא יתברך וישתבח, שמה רבא קדישא. די לעילא, חיא וקיימא. מברך הוא לעלם,
ולעלמי עלמאי:

זולק הדקדוק: ח לעצבים. הלמ"ד בקמץ:

וור
לכונחת שבת
ושני וחמישי

האזינו

תפסיר רס"ג

לב א) ינצת אהל אלסמאואת
חתי אתכלם. ויסמע אהל
אלארץ אקואל פאי: ב) וידר
כאלטר בתי. ויהטל כאלטל
מקאלתי. כאלטש עלי אלכלא.
וכאלרד'אד' עלי אלעשב:
ג) לאני אדעוכם באסם אללה.
פאטו אלכברייא לרבנא:

לב א) האזינו השמים
ואדברה ותשמע הארץ
אמרי פי: אציתו שמיא ואמליל
ותשמע ארעא מימרי פומי: ב) יערף
כמטר לקחי תול כטל

אמרתני פשעירם עלי דשא וכרביבים עלי-
עשב: יבסם כמטרא אולפני. יתקבל כטלא מימרי. פרוחי מטרא
דנשבין על דתאה. וכרסיסי מלקושא דעל עשבא: ג) כי שם יהוה
אקרא הבו גדל לאלהינו: ארי. בשמא די אנא מצלי.

— רס"י —

יערף. לשון נטיפה וכן (לקמן לג, כח) יערפו
טל, (תכליס סכ, יז) ירעפון דשן: תול כטל.
שהכל שמחים בו, לפי שהמטר יש שהן
עצבים, כגון דולכי דרכים ומי שהיה בורו
מלא זין: פשעירם. לשון (תכליס קמט, ח) רוח
סערה, כתרנומו פרוחי מטרא. מה הרוחות
הללו מחזיקים את העשבים ומגדלין אותם,
אף דברי תורה מחזיקין את לומדיהן ומגדלין
אותם: וכרביבים. טפי מטר. ונראה לי על
שם שיוורה כחץ נקרא רביב, כמה דאת אמר
(נחשית כח) רובה קשת: דשא. מזניין עטיפת
הארץ מכסה בירק: עשב. קלח אחד קרוי
עשב, וכל מין ומין לעצמו קרוי עשב: ג) כי
שם ה' אקרא. הרי כי משמש בלשון באשר,
כמו (ויקרא כג) כי תבאו אל הארץ, כשאקרא
ואזכיר שם ה', אתם הבו גדל לאלהינו
וכרכו שמו. מכאן אמרו שעונין ברוך
שם כבוד מלכותו אחר ברכה שבמקדש:

לב 6 האזינו השמים. שאני מתרה בהם
בישראל ותהיו אתם עדים בדבר (לעיל ל, יט)
שכך אמרתי להם שאתם תהיו עדים, וכן
ותשמע הארץ. ולמה העיד בהם שמים
וארץ, אמר משה אני בשר ודם, למחר אני
מת, אם יאמרו ישראל לא קבלנו עלינו
הברית מי בא ומכחישם, לפיכך העיד בהם
שמים וארץ, עדים שהן קיימים לעולם, ועוד,
שם יזכו, יבואו העדים ויתנו שכרם, הגפן
תתן פריה, והארץ תתן יבולה, והשמים יתנו
טלם, ואם יתחייבו, תהיה בהם יד העדים
תחלה (לעיל יא, יח) ועצר את השמים ולא
יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה,
ואחר כך ואבדתם מהרה על ידי האמות:
3 יערף כמטר לקחי. זו היא העדות
שתעידו שאני אומר בפניכם, תורה נתתי
לישראל שהיא חיים לעולם כמטר זה שהוא
חיים לעולם, באשר יערפו השמים טל ומטר:

תפסיר רס"ג

(ד) אֱלֹכֵי אֱלֹהֵיךָ אֲלֻצְחִיחַ פִּעֻלָּה. אֱלֹדִי כָּל סִיירָה בְּאַלְחָכֶם. אֱלֻטְאִיק דו אֱלֻטְמֵאנָה לֹא גֹר עֲנִידָה. הוּ אֲלֻעֲדֵל אֱלֻמְסִתְקִים: (ה) אֶפְסֵד אֱמֵאמָה לֹא כְּאֻלֵּיָּהָ. לִכֵּן אֲלֻמְעִיבִין אֲלֻגִּיל אֲלֻעֶסֶר אֲלֻמְנִפְתָּל: (ו) אֲלֻלֵּאָה תִּכְאֻפֹּן בְּהִדְיָה אֲלֻאֲפֻעָאֵל. יֹא שַׁעֲב גֵּאֵהֶל גִּיר חֲכִים. אֲלִיס הוּ

הָבוּ רְבוּתָא קָדָם אֱלֹהֵנָא: הָעוֹר
תָּמִים פִּעֻלּוֹ כִּי כָּל-דִּרְכֵּיו
מִשְׁפָּט אֵל אֱמוּנָה וְאִין
עוֹל עֲדִיק וְיִשָּׁר הוּא: תִּקִּיפָא
דְּשְׁלָמִין עוֹבְדוּהִי. אֲרִי כָּל אֹרְחָתִיהָ
דִּינָא. אֱלֹהָא מְהִימָנָא דִּמֵּן קִדְמוּהִי עוֹלָא
לֹא נָפִיק. מִן קָדָם דִּזְכָּאִי וְקִשִּׁיט הוּא:
שַׁחַת לוֹ לֹא בָּנִיו מוֹמִם דוֹר עֲקָשׁ וּפְתִלְתָּל:
חֲבִילוֹ לְהוֹן לֹא לִיה, בָּנִיָּא דְּפִלְחוֹ לְטַעוֹתָא. דָּרָא דְּאִשְׁנִי עוֹבְדוּהִי
וְאִשְׁתַּנּוּ: הָלִיָּהּ תִּגְמְלוּ זֹאת עִם נָבֵל וְלֹא חֲכָם

— רס"י —

בָּנִיו הִיָּה וְהִשְׁחָתָה שְׁהִשְׁחִיתוּ הָיָא מוֹמִם:
בָּנִיו מוֹמִם. מוֹמִם שְׁלִבְנֵי הִיָּה וְלֹא מוֹמוֹ:
דוֹר עֲקָשׁ. עָקוּם וּמַעְקָל, כְּמוֹ (מִיכָא ג, ט)
וְאֵת כָּל הַיִּשְׂרָאֵל יַעֲקֹשׁוּ, וּבְלִשׁוֹן מִשְׁנָה חֲלָדָה
שְׁשֻׁנִּיהָ עֲקוּמוֹת וְעֲקוּשׁוֹת: וּפְתִלְתָּל.
אֲנְטוֹרִטִילִיִּיִּשׁ כְּפִתִּיל הָזֶה שְׁגוּדְלִין אוֹתוֹ
וּמִקִּיפִין אוֹתוֹ סְבִיבוֹת הַגְּדִיל. פְּתִלְתָּל מִן
הַתְּבוֹת הַכְּפוּלוֹת, כְּמוֹ (וִיקִרָא יג, מט) יִקְרָק,
אֲדָמָדָם, (תְּכִלִּיס לֹח, יא) סְחָרְחָר, (מִלְכִּיס א' ז, כג)
סְגֻלָּל: וְהָלִיִּי תִגְמְלוּ זֹאת. לִשׁוֹן תְּמָה,
וְכִי לְפָנֵי אֲתָם מַעְצִיבִין, שִׁישׁ בִּידוֹ לְפָרַע

דְּהָעוֹר תָּמִים פִּעֻלּוֹ. אֵף עַל פִּי שְׁהוּא חֲזָק,
כְּשִׁמְבִיָּא פִּרְעָנוֹת עַל עוֹבְרֵי רְצוֹנוֹ, לֹא בְּשִׁטָּף
הוּא מְבִיא, כִּי אִם בְּדִין, כִּי תָמִים פִּעֻלּוֹ:
אֵל אֱמוּנָה. לְשִׁלָּם לְעֲדִיקִים צְדָקָתָם לְעוֹלָם
הָבָא. וְאֵף עַל פִּי שְׁמֵאֲחֵר אֵת תִּגְמוּלָם, סוֹפוֹ
לְאִמֹן אֵת דְּבָרָיו: וְאִין עוֹל. אֵף לְרִשְׁעִים
מִשְׁלָם שְׂכָר צְדָקָתָם בְּעוֹלָם הָזֶה:
עֲדִיק וְיִשָּׁר הוּא. הַכֹּל מִצְדִּיקִים עֲלִיהֶם אֵת
דִּינֹה, וְכִּי רָאוּ וְיִשָּׁר לָהֶם. עֲדִיק מִפִּי הַבְּרִיּוֹת.
וְיִשָּׁר הוּא וְרָאוּ לְהַצְדִּיקוֹ: כִּי שַׁחַת לוֹ וְגוֹי.
כְּתִרְגוּמוֹ חֲבִילוֹ לְהוֹן וְלֹא לִיה: בָּנִיו מוֹמִם.

וְזֶלֶק הַרְקָדוֹק: וְהָלִיָּהּ תִּגְמְלוּ זֹאת. הַה"א מוֹעֲמֵדָת בַּגְּעִיא וְהַלֹּמ"ד בְּשׁוּא נַע מִטַּעַם הַגְּעִיא
שְׁקִדְמָה לוֹ וְהַיּוֹד נָחָה כִּי הִיא יוֹצֵאָה עִם הַלֹּמ"ד בְּמִבְטָא מִפְּנֵי הַשּׁוּא שָׁבוּ וְכֵן הוּא בְּכָל
הַתִּיגָאן, וְזֶה הַיִּפְךְ רַד"ק וְרַבִּינוֹ בַּחֲיִי וְעִיִּין בַּסֵּפֶר א"ת וְאִין לִזּוֹז מֵהִרְשׁוּם כֹּאן: עִם נָבֵל וְלֹא
חֲכָם. תִּרְגוּם אוֹנְקֵלוֹס עִמָּא דְּקִבִּילוֹ אוֹרִיתָא וְלֹא חֲכִימוֹ. יִרְאֵה הַפִּירוּשׁ דְּמִפְּרָשׁ עִם נָבֵל כִּהִיָּא
דְּאִרְזוּ"ל כָּל הַמִּנְבֵּל עֲצָמוֹ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה לְסוּף מִתְנַשֵּׂא שְׁנֵאמַר אִם נִבְלָת בַּהֲתַנְשֵׂא. הַכֹּא נִמִּי
שְׁנִיבְלוֹ עֲצָמָם כָּל מ' שְׁנָה לְלִמּוּד תוֹרָה וְאִפ"ה וְלֹא חֲכִימוֹ, וְאַתְמוּהִי מִתְמָה עֲלִיָּהּ אִיךָ לֹא
חֲכִימוֹ. וְלֹא נִיחָא לִיה לְתִרְגָּם עִמָּא טַפְשָׁא כְּמוֹ שְׁתִּרְגָּם בְּפִסּוֹק בְּגוֹי נָבֵל אֲכֻעִיסִים מִשּׁוּם דְּקִשִּׁיא
לִיה אִי טַפְשָׁא לֹאוֹ חֲכָם. וְלִמְדָתִי לְפָרֵשׁ כֵּן מִשְׁמַע שְׁלֵמָה ז"ל. וּבַסֵּפֶר מִרְאוֹת אֱלֹהִים חֵלֶק
הַיִּיחּוּד דָּף י"ט ע"ד כֹּתֵב שְׁפִירוּשׁ נָבֵל מִלְשׁוֹן נִבְלָוֹת חֲכָמָה שְׁהִיָּה לָהֶם לְהַתְחַכֵּם מִן הַתוֹרָה
שְׁקִבְלוֹ בַּחֲכָמָה עֲלִיוֹנָה שְׁמִמְנָה נַחֲקָה תוֹרָה שְׁכַתְּבָא תַּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל וְעִיִּין רַמְבַּ"ן ז"ל:

תפסיר רס"ג

מנשיך קאנך. הו צנעך
פאתקנך: (ז) בל אדכר אימם
אלהר. ותפדם סני גיל וגיל.
אסאל אביך יכ'ברך אשיאכך
ויקולון לך: (ח) אן אלעאלי מן
חית אנחל אלמם. ופרק בני
אדם. אוקף מן תכום
אלמם. באחצא בני אסראיל:
(ט) לאן צפודה אללה שעבה.

הָלוֹא-הוּא אָבִיךָ קִנְךָ הוּא

עֲשֵׂךָ וַיִּכְנֶנְךָ: הָא קָדֵם יי אַתּוֹן
גְּמֻלִין דָּא. עֲמָא דְקִבִּילוֹ אוֹרִיתָא וְלֹא
חֲכִימוֹ. הָלֹא הוּא אָבוּךְ אַתְּ דִּילֵיהּ, הוּא

עֲבָדךָ וְאַתְּ קִנְךָ: שִׁבְרִי בְּסִפְרִי תִּסְתֹּן (שני)

זִכְרֵי יְמוֹת עוֹלָם בִּינוּ
שְׁנוֹת דֶּר-וֹדֶר שְׁאֵל אָבִיךָ

וַיִּגְדֶּךָ זְקִנְךָ וַיֹּאמְרוּ לָךְ: אֲדָכֵר יוֹמִין דְּמִן עֲלָמָא. אַסְתַּכְּל

בְּשִׁנֵּי דֶר וֹדֶר. שְׁאֵל אָבוּךְ וַיַּחְוֵי לָךְ, סִבְךָ וַיִּמְרוּן לָךְ: בְּהִנְחִיל

עֲלִיּוֹן גּוֹיִם בְּהַפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם יַעֲבֹ גְבֻלַּת עַמִּים

לְמִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: בְּאַחְסָנָא עֲלָאָה עַמְּמִיָּא. בְּפִרְשׁוּתֵיהּ בְּנֵי

אַנְשָׂא. קַיִם תַּחֲוִימֵי עַמְּמִיָּא, לְמַנִּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: כִּי חֵלֶק יִהְיֶה

— רס"י —

שְׁנִקְרָאִים אָבוֹת, כְּמוֹ שְׁנִקְרָאֵר בְּאַלְיָהוּ (מלכים
ז' ב, יב) אָבִי אָבִי רָכֵב יִשְׂרָאֵל: זְקִנְךָ. אֵלֹו
הַחֲכָמִים: וַיֹּאמְרוּ לָךְ. הִרְאִשׁוֹנוֹת: בְּהִנְחִיל
עֲלִיּוֹן גּוֹיִם. בְּשִׁהְנִחִיל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
לְמַכְעִיסֵיו אַתְּ חֵלֶק נִחְלָתָן הַצִּיפֹן וְשִׁטְפֹם:
בְּהַפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם. בְּשִׁהְפִיץ דוֹר הַפְּלָגָה
הָיָה בְּיָדוֹ לְהַעֲבִירָם מִן הָעוֹלָם וְלֹא עָשָׂה כֵן.
אַלֹא יַעֲבֹ גְבֻלַּת עַמִּים קַיִמָם וְלֹא אָבְדָם:
לְמִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. בְּשִׁבִּיל מִסְפָּר בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל שְׁעִתִּידִים לְצִאת מִבְּנֵי שָׁם, וְלְמִסְפָּר
שְׁבָעִים נֶפֶשׁ שְׁלִבְנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁירְדוּ לְמִצְרַיִם,
הַצִּיב גְּבוּלוֹת עַמִּים שְׁבָעִים לְשׁוֹן: כִּי חֵלֶק
ה' עִמּוֹ. לְמָה כָּל זֹאת, לִפִּי שְׁהִיָּה חֵלֶקוֹ
כְּבוֹשׁ בִּינֵיהֶם וְעִתִּיד לְצִאתָם. וְכִי הוּא חֵלֶקוֹ,
עִמּוֹ. וְכִי הוּא עִמּוֹ

מִכֶּם וְשִׁהְטִיב לָכֶם בְּכָל הַטּוֹבוֹת: עַם נָבֵל.
שְׁשִׁכְחוּ אֶת הָעֲשׂוֹי לָהֶם: וְלֹא חָכֵם. לְהַבִּין
אֶת הַנוֹלָדוֹת שִׁישׁ בְּיָדוֹ לְהַטִּיב וּלְהַרְעִ:
הָלֹא הוּא אָבִיךָ קִנְךָ. שְׁקִנְאָךְ, שְׁקִנְךָ בְּסוֹן
הַסְלָעִים וּבְאַרְץ חֲזָקָה, שְׁתַּקְנֶךָ בְּכָל מִינֵי
תַּקְנָה: הוּא עֲשֵׂךְ. אֲמָה בְּאֻמוֹת: וַיִּכְנֶנְךָ.
אַחֲרֵי כֵן בְּכָל מִינֵי בְּסִיס וְכֵן. מִכֶּם כְּהִנֵּם
מִכֶּם נְבִיאִים וּמִכֶּם מְלָכִים, כִּרְךָ שְׁהַכֵּל תִּלְוִי
בוֹ: זִכְרֵי יְמוֹת עוֹלָם. מָה עָשָׂה בְּרִאשׁוֹנִים
שְׁהַכְעִיסוּ לְפָנָיו: בִּינוּ שְׁנוֹת דֶּר וֹדֶר. דוֹר
אַנוֹשׁ שְׁהַצִּיף עֲלֵיהֶם מִי אוֹקִינוֹס וְדוֹר הַמַּבּוּל
שְׁשִׁטְפֹם. דְּכֵר אַחֲרֵי לֹא נִתְּתָם לְבִבְכֶם עַל
שְׁעִבְרֵי. בִּינוּ שְׁנוֹת דֶּר וֹדֶר לְהַכִּיר לְהַבֵּא שִׁישׁ
בְּיָדוֹ לְהַטִּיב לָכֶם וּלְהַנְחִיל לָכֶם יְמוֹת הַפְּשִׁיחַ
וְהָעוֹלָם הַבֵּא: שְׁאֵל אָבִיךָ. אֵלֹו הַנְּבִיאִים

תפסיר רס"ג

ואל יעקוב מפצלה וכאצתה:
(י) כפאה פי ארץ אלבר. ופי
תיה פלאה אלסמאוא. אחאט
בה ופחמה. וחפצה כגנין עינה:
(יא) וכאלנסר אד' יתיר וכרה.
ועלי גואזלה ירף. פיבסט

עמו יעקב חבל נחלתו:
ארי. חולקא דיי עמיה. יעקב עדב
אחסנתיה: ימצאהו בארץ
מדבר ובתהו ילל ישמן
יסבנהו יבונהו יצרנהו

באישון עינו: סופיק צורפיהון בארע מדברא. ובית צהונא אתר
דלית מיא. אשרינון סחור סחור לשכינתיה אליפנון פתגמי אוריתיה.
נטרנון כבבת עיניהון: **כנשר יעיר קנו על-גוזליו**
ירחף יפרש כנפיו יקחהו ישאהו על-אברתו:

— רס"י —

כל צרכו במדבר, כמו (צמדנר יא, כז) ומצא
להם, (יכושט יז, טז) לא ימצא לנו הקור:
יסבנהו. אשרינון סחור סחור לשכינתיה,
אזל מועד באמצע וארבעה דגלים לארבע
רוחות: יא **כנשר יעיר קנו.** ניהגם ברחמים
ובחמלה, כנשר הזה רחמי על בניו ואינו
נכנס לקנו פתאום, עד שהוא מקשקש ומטורף
על בניו בכנפיו, בין אילן לאילן בין שוכה
לחברתה, כדי שיעורו בניו, ויהא בהם כח
לקבלו: **יעיר קנו.** יעורר בניו: **על גוזליו**
ירחף. אינו מכביד עצמו עליהם אלא
מחופף, נוגע ואינו נוגע, אף הקדוש ברוך
הוא (איז לז, כג) שדי לא מצאנהו שגיא כח,
כשבא לתן תורה לא נגלה עליהם מרוח
אחת אלא מארבע רוחות, שנאמר (לקמן לג, ז)
ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר
פארן ואתה מרכבות קדש, (חזקוק ג, ג). אלוה
מתמן יבא, זו רוח רביעית: **יפרש כנפיו**
יקחהו. כשבא לטלן ממקום למקום אינו
נוטלן ברגליו כשאר עופות, לפי ששאר
עופות יראים מן הנשר, שהוא מגביה לעוף

יעקב חבל נחלתו. והוא השלישי באבות,
המשלש בשלש זכויות, זכות אבי אביו וזכות
אביו וזכותו, הרי שלשה, כחבל הזה שהוא
עשוי בשלשה גדילים והוא ובניו היו לו
לנחלה, ולא ישמעאל בן אברהם, ולא עשו
בן יצחק: **ימצאהו בארץ מדבר.** אותם
מצא לו נאמנים בארץ המדבר, שקבלו
עליהם תורתו ומלכותו ועלו, מה שלא עשו
ישמעאל ועשו, שנאמר (לקמן לג, ז) וזרח
משעיר למו הופיע מהר פארן: **ובתהו ילל**
ישימן. ארץ ציה ושממה, מקום יללת
תנינים ובנות יענה, אף שם נמשכו אחר
האמונה, ולא אמרו למשה היאך נצא
למדברות מקום ציה ושמוון, כענין שנאמר
(ימייכ ז, ז) לכתף אחרי במדבר: **יסבנהו.**
שם סבבם והקיפם בעננים וסבבם בדגלים
לארבע רוחות וסבבן בתחתית הקר, שכפדו
עליהם כגגית: **יבונהו.** שם בתורה ובינה:
יצרנהו. מנחש שרף ועקרב ומן האמות:
באישון עינו. הוא השחור שבעין, שהמאור
יוצא המנו, ואונקלוס תרגם ימצאהו יספיקהו

תפסיר רס"ג

גנאחיה פיאכ'דהם. ויחמלהם
עלי' רישה: יב) כדאד אלה
פרדא סיירה. ולס מעה
מעבודאת אכ'ר: יג) וארפבה
עלי' קמאקם אלארץ. חתי'
אפל מן נמו אלדיאץ' ופאנה.
ארצעה אללבן ען אלצכר.
ואלעסל מן אלצואן אלצלד:

כְּנִשְׂרָא דְמַחִישׁ לְקִנְיָהּ. עַל בְּנוֹהִי
מִתַּחַפָּף. פָּרִיס גְּדוּפוּהִי מִקְבִּילֵהוֹן.
מְנַטִּילֵהוֹן עַל תְּקוּף אֲבֵרוּהִי: יב **יְהוָה**
בְּדָד יִנְחֵנוּ וְאֵין עִמּוֹ אֵל
נֶכֶד: יי, בלחודיהון עתיד לאשריותהון
בעלמא דהוא עתיד לחדתא. ולא יתקים
קדמוהי פולחן טעון: ספרי תימן

(שלישי) **יִרְכְּבֵהוּ עַל-** (כ' במותי) **בְּמֹתִי אֶרֶץ**
וַיֹּאכַל תְּנוּבַת שָׂדֵי וַיִּנְקְהוּ דְּבַשׁ מִסֹּלֶע וּשְׁמֹן
מִחֲלָמִישׁ צוּר: אשרינון על תוקפי ארעא. אוכילנון בִּזַּת
שְׁנֵאִיהוֹן. יֵהֵב לָהוֹן בִּזַּת שְׁלִישִׁי קְרוּיָן. וְנִכְסֵי יְתִבִּי פֶרֶכִין תְּקִיפִין:

— רש"י —

וכל הענין מוסב על (פסוק ז) זֶכֶר יְמוֹת עוֹלָם
בינו שנות דר ודר, כן עשה להם, וכן עתיד
לעשות, כל זה הִזָּה להם לזכור: יג **יִרְכְּבֵהוּ**
עַל בְּמוֹתֵי אֶרֶץ. כל המקרא בְּתַרְגּוּמוֹ:
יִרְכְּבֵהוּ וגו'. על שם שארץ ישראל גבוהה
מכל הארצות: **וַיֹּאכַל תְּנוּבַת שָׂדֵי.** אלה
פרות ארץ ישראל שקלים לנוב ולהתבשל
מכל פרות הארצות: **וַיִּנְקְהוּ דְּבַשׁ מִסֹּלֶע.**
מעשה באחד שאמר לבנו בסיכני הבא לי
קציעות מן החבית. הלך ומצא הדבש צף על
פיה. אמר לו זו שלדבש היא. אמר לו השקע
ידך לתוכה ואתה מעלה קציעות מתוכה:
וּשְׁמֹן מִחֲלָמִישׁ צוּר. אלו זיתים שלגוש
חלב: **בְּמוֹתֵי אֶרֶץ.** לשון גבוה: **שָׂדֵי.** לשון
שדה: **חֲלָמִישׁ צוּר.** תקפו וחקו שלסלע.
בשאינו דבוק לתבה שלאחריו, נקוד חלמיש,
(תכליס קיד, ח) וכשהוא דבוק, נקוד חלמיש:

ופורח עליהם, לפיכך נושאן ברגליו מפני
הנשר, אבל הנשר אינו ירא אלא מן החץ
לפיכך נושאן על כנפיו. אומר מוטב שיכנס
החץ בי ולא יכנס בכני, אף הקדוש ברוך
הוא (שמות יט, ז) ואשא אתכם על כנפי
נשרים, כשנסעו מצרים אחריהם והשיגום
על הים היו זורקים בהם חצים ואבני
בליסטראות, מיד (שמות יד, יט. כ) ויסע מלאך
האלהים וגו' ויבא בין מחנה מצרים וגו': יז ה'
בְּדָד יִנְחֵנוּ. ניהגם במדבר בטח ובדד: **וְאֵין**
עִמּוֹ אֵל נֶכֶד. לא היה כח באחד מכל אלהי
הגוים להראות כחו ולהלחם עמיהם.
ורבותינו דרשוהו על העתיד, וכן תרגם
אנקלוס. ואני אומר דברי תוכחה הם, להעיד
השמים והארץ, ותהא השירה להם לעד
שסופן לבגד ולא יזכרו הראשונות שעשה
להם, ולא הנולדות שהוא עתיד לעשות
להם, לפיכך צריך לישב הדבר לפאן ולכאן.

תפסיר רס"ג

יד חמאת בקר וחלב צאן

עם-חלב פרים ואילים

בני-בשן ועתודים עם-

חלב כליות חטה ודם-ענב

תשתה-חמר: יהב להון בנות

מלכיהון ושלטיהון. עם עותר רברביהון

ותקיפיהון. עמא דארעהון אחסנתהון.

עם בנות חיליהון ומשריתיהון. ודם

גבריהון יתאשד כמא: טו וישמן ישרון ויבעט

שמנת עבית כשית ויטש אלוה עשהו וינבל

צור ישעתו: עתר ישראל ובעט. אצלח תקוף קנא

נכסין. שבק פולחן אלהא דעבדיה. ארגיו קדם תקיפא פרקיה:

• חש"י •

יד חמאת בקר וחלב צאן. זה היה בימי שלמה, שנאמר (מלכים א' כ, ג) עשרה בקר בראים ועשרים בקר רעי ומאה צאן: עם חלב פרים. זה היה בימי עשרת השבטים, שנאמר (עמוס ו, ד) ואוכלים פרים מצאן: חלב כליות חטה. זה היה בימי שלמה, שנאמר (מלכים א' כ, ז) ויהי לחם שלמה וגוי: ודם ענב תשתה חמר. בימי עשרת השבטים, (עמוס ו, ו) השתים במזרקי יין: חמאת בקר. הוא שומן הנקלט מעל גבי החלב: וחלב צאן. חלב שלצאן, וכשהוא דבוק נקוד חלב כמו (שמות כג, יט) בחלב אמו: פרים. כבשים: ואילים. כמשמעו: בני בשן. שמנים היו: כליות חטה. חטים שמנים בחלב כליות וגסין כבוליא:

ודם ענב. היה שותה יין טוב וטועם יין חשוב: חמר. יין בלשון ארמי: חמר. אין זה שם דבר, אלא לשון משבח בטעם אינו"ש זלע"ז. ועוד יש לפרש שני מקראות הללו אחר תרגום שלאנקלוס, אשרינון על תוקפי ארעא וגוי: טו עבית. לשון עובי: כשית. כמו כסית, לשון (איוז טו, כז) כי כסה פניו בחלב, באדם ששמן מבפנים וכסליו נכפלים מבחוץ, וכן הוא אומר (שם) ויעש פימה עלי כסל: כשית. יש לשון קל בלשון כסוי, כמו (משלי יב, טז) וכסה קלון ערום ואם כתב כשית דגוש היה נשמע כסית את אחרים, כמו (איוז טו, כז) כי כסה פניו: וינבל צור ישעתו. גנדהו ובגדהו, כמו שנאמר (יחזקאל ח, טז) אחריהם אל היכל ה' וגוי, אין לה גבול גדול מזה:

תפסיר רס"ג

(טז) ואכידו אן יכאידונה
באגנבין ובמכארה יג'צ'בונה:
(יז) יד'בחון לאלשיאטין וליסת
באלאהאת. וזי מעבודאת לם
יערפונהא. גידד גאת מן קריב.
ולם יעב בהא כ'יאר אבאיכם:
(יח) פאקיל לה אלכ'אלק
אלמנשיך תנסא. ואלטאיק
אלמבתדיך: (יט) פלמא ראי
ד'אלך אללה רפצ'הם. ממא
אג'צ'בוה מנהם אלבנין
ואלבנאת: (כ) פקאל אחגב
רחמתי ענהם. אוריהם מא
עאקבתהם. לאנהם גיל מתקלב.

טז יִקְנָאֵהוּ בְּזָרִים בְּתוֹעֵבָה

יבְּעִיסָהוּ: אֶקְנִיאוּ קְדְמוּהִי בְּפוֹלְחִין

טעון. בְּתוֹעֵיבָתָא אַרְגִּיזוּ קְדְמוּהִי:

יז יִזְבְּחוּ לִשְׂדִים לֹא אֱלֹהֶ

אֱלֹהִים לֹא יִדְעוּם חֲדָשִׁים

מִקְרָב בָּאוּ לֹא שְׁעָרוֹם

אֲבֹתֵיכֶם: דְּבַחוּ. לִשְׂדִין דְּלִית בְּהוֹן

צֶרוּךְ. דְּחָלֹן דְּלֹא יִדְעוּנִין. חֲדָתָן דְּמִקְרִיב

אֲתַעְבִּידָא. דְּלֹא אֲתַעֲסִקוּ בְּהוֹן

אֲבֹהֵתְכוֹן: יח צוּר יִלְדֶךָ תִּשִּׁי

וּתְשַׁבַּח אֵל מְחַלְלֶךָ: דְּחִלַּת תְּקִיפָא דִּי בְּרָאךְ אֲתַנְשִׁיתָא.

שבקתא פולחן אלהא דעבדך: רבינע בספרי (רביעי) וי וִירָא

יְהוָה וִינֵאֵן מִכַּעַס בָּנָיו וּבְנֹתָיו: וגלי קדם יי ותקיף

רגזיה. מד'ארגיזו קדמוהי בנין ובנן: ב וִיאָמַר אֲסִתִּירָה פָּנֵי

מֵהֶם אֲרֹאֶה מָה אַחֲרֵיתָם כִּי דוֹר תִּהְפֹּכֶת הֵמָּה

— רס"י —

שְׁעָרוֹת הָאָדָם לַעֲמוּד מַחֲמַת יְרָאָה, כִּף
נִדְרָשׁ בְּסִפְרֵי. וַיֵּשׁ לְפָרֵשׁ עוֹד שְׁעָרוֹם לְשׁוֹן
(ישעי' יג, כא) וּשְׁעִירִים יִרְקְדוּ שָׁם, שְׁעִירִים
הֵם שְׂדִים. לֹא עָשׂוּ אֲבוֹתֵיכֶם שְׁעִירִים הַלְלוּ:
יח תִּשִּׁי. תְּשַׁבַּח. וְרַבּוֹתֵינוּ דְרָשׁוּ, כִּשְׁבָא
לְהִיטִיב לָכֶם אַתֶּם מְכַעֲסִין לְפָנָיו וּמִתִּישִׁים
כַּחוֹ מְלִיחִיטִיב לָכֶם: אֵל מְחַלְלֶךָ. מוֹצִיאֵךְ
מִרְחֶם, לְשׁוֹן (מכיל' כט, ט) יְחַלֵּל אֵילוֹת, מָה
(שם מ, ז) חֵיל בְּיֹלְדָה: כ מָה אַחֲרֵיתָם. מָה
תַּעֲלֶה בָּהֶם בְּסוּפָם: כִּי דוֹר תִּהְפֹּכֶת הֵמָּה.

טז יִקְנָאֵהוּ. הִבְעִירוּ חֲמָתוֹ וְקִנְאָתוֹ:
בְּתוֹעֵבָה. בְּמַעֲשִׂים תַּעֲוִיבִים, כְּגוֹן מִשְׁכַּב
זָכוּר (ויקרא יח, כג) וּכְשָׁפִים (ויקרא יח, יג).
שְׁנָאֵמַר בָּהֶם תוֹעֵבָה: י לא אֱלֹהֶ. בְּתַרְגּוּמוֹ
דְּלִית בְּהוֹן צֶרוּךְ, אִלּוּ הָיָה בָּהֶם צוּרָךְ לֹא
הָיְתָה קִנְאָה כְּפּוֹלָה כְּמוֹ עֲכָשִׁיו: חֲדָשִׁים
מִקְרֹב בָּאוּ. אֶפְלוּ הָאֲמוֹת לֹא הָיוּ רְגִילִים
בָּהֶם. גוֹי שְׁהִיָּה רוֹאֶה אוֹתָם, הָיָה אוֹמֵר זֶה
צֶלֶם יְהוּדִי: לֹא שְׁעָרוֹם אֲבֹתֵיכֶם. לֹא יִרְאוּ
מֵהֶם לֹא עָמְדָה שְׁעָרָתָם מִפְּנֵיהֶם. דְּרָךְ

תפסיר רס"ג

בָּנִים לֹא-אֱמֵן בָּם: וְאָמַר.

אֲסִלִּיק שְׁכִינָתִי מִנְּהוֹן. גְּלִי קִדְמִי מֵא יְהִי
בְּסוֹפְהוֹן. אֲרִי דָרָא דְאֲשָׁנִי אֲנוּן. בְּנִיָּא

דְּלִית בְּהוֹן הֵימְנוּ: כֹּא הֵם קִנְאוּנִי

בְּלֹא-אֵל בְּעֵסוֹנִי

בְּהַבְלִיהֶם וְאֲנִי אֶקְנִיאֵם

בְּלֹא-עֵם בְּגוֹי נָבֵל

אֲכַעֲיָסָם: אֲנוּן אֶקְנִיאֵם קִדְמִי בְּלֹא

דְּחִלָּא. אֲרַגְזוּ קִדְמִי בְּטַעוֹתְהוֹן. וְאֲנֵא

אֶקְנִינוּן בְּלֹא עֵם. בְּעֵמָא טַפְשָׁא אֲרַגְזִינוּן: כֹּב כִּי אִשׁ קִדְחָה

בְּאִפִּי וְתִיקַד עַד-שְׂאוֹל תַּחְתִּית וְתֹאכַל אֶרֶץ

וַיְבָלָה וְתִלְהֵט מוֹסְדֵי הָרִים: אֲרִי קִדּוּם תַּקִּיף בְּאִישָׁא

נֶפֶק מִן קִדְמִי בְּרַגְזוֹ. שִׁיזִי עַד שְׂאוֹל אֲרַעֲיָתָא. אֲסִיף אֲרַעָא וְעַלְלָתָהּ.

שִׁיזִי עַד סִיפֵי טוּרִיָּא: כֹּג אֲסַפָּה עָלֵימוּ רַעוֹת

בָּנִין לֹא אֱמֵאנָה פִּיהֶם:
(כא) וְכֵמָא אֲנָהֶם אֶכְאֲדוּנִי
בְּגִיר אֱלֹהֵהּ. וְאֲגִ'צ' בּוֹנִי
בְּגִירוֹרֵאֲתָהֶם. כְּדִיאֲד אֲנֵא
אֶפִּידָהֶם בְּלֹא שַׁעַב וּבִקְבִיל
גִּאֲהֵל אֲגִ'צ' בְּהֶם: (כב) לֹאֵן
אֲלֵנֵאֵר תִּנְקֹדַח מִן גִּ'צ' בִּי.
פְּתִתְקֹדַד אֱלִי אֲסַפֵּל אֱלֹתִי דִּי.
וְתֹאכַל אֱלֹאֲרִץ וְנִבְאֲתָהּ.
חֲתִי תִסְטַע אֲסִאֲסָאֵהּ
אֲלִגְבֵּאל: (כג) כְּדִיאֲד אֲזִיד
עֲלֵיהֶם שְׂרוּרָא. וְסִהֲאֵמִי

— כ"י —

אֲכַעֲיָסָם. אֵלֹו הַמִּינִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר
(תְּכִלִּים יד, ה) אָמַר נָבֵל בְּלָבוֹ אֵין אֱלֹהִים:
כֹּז קִדְחָה. בְּעֵרָה: וְתִיקַד. בָּכֶם עַד הַיְסוּד:
וְתֹאכַל אֶרֶץ וַיְבָלָה. אֲרַעְכֶם וַיְבֹלָה:
וְתִלְהֵט. יְרוּשָׁלַיִם הַמִּיֻּסְדֶּת עַל הַהָרִים,
שְׁנֵאֲמַר (שם קכב, ז) יְרוּשָׁלַיִם הָרִים סְבִיב לָהּ:
כֹּג אֲסַפָּה עָלֵימוּ רַעוֹת. אֲחַבִּיר רַעָה עַל
רַעָה לְשׁוֹן (ישעי' כט, ה) סָפוּ שְׁנָה עַל שְׁנָה,
(לעיל כט, יח) סָפוּת הָרִנָּה, (יִרְמִי' ז, כה)
עַלּוֹתֵיכֶם סָפוּ עַל זִבְחֵיכֶם. דְּבֵר אַחֲרָא, אֲסַפָּה
אֲבָלָה, כְּמוֹ (זֵרְכָשִׁית יט, טו) פֶּן תִּסְפָּה:

מִהַפְּכִין רַעוֹנִי לְכַעַס: לֹא אֱמֵן בָּם. אֵין
גְּדוּלִי נִבְרִים בְּהֶם, כִּי הוֹרִיתִים דְּרָף טוֹבָה
וְסָרוּ מִמֶּנָּה: אֱמֵן. לְשׁוֹן (סִסְתֵּר ז, ז) וַיְהִי אֱמֵן
נוֹרִיטוֹר"כ זַלְטִי. דְּבֵר אַחֲרָא אֱמֵן לְשׁוֹן אֲמוּנָה,
כְּתִרְגוּמוֹ. אָמְרוּ בְּסִינִי (שְׁמוֹת כד, ז) נַעֲשֶׂה
וְנִשְׁמָע, וּבִשְׁעָה קִלָּה בְּטָלוּ הַבְּטָחָתָם וַעֲשׂוּ
הַעֲגָל: כֹּא קִנְאוּנִי. הַבְּעִירוּ חֲמָתִי: בְּלֹא אֵל.
בְּדֵבֵר שְׁאִינוּ אֱלֹהֵהּ: בְּלֹא עֵם. בְּאִמָּה שְׁאִין
לָהּ שֵׁם, שְׁנֵאֲמַר (ישעי' כג, יג) הֵן אֶרֶץ
בְּשָׂדִים זֶה הָעָם לֹא הָיָה, וּבַעֲשׂוֹ הוּא אוֹמֵר
(עֻזְרִיד ה, ז) בְּזוּי אֲתָהּ מְאֹד: בְּגוֹי נָבֵל

וְזֶלֶק הַדְּקִדּוּק: כֹּא הֵם קִנְאוּנִי. קַל הַנּוֹ"ן (מַהֲרִי"ם):

תפסיר רס"ג

אפרקתא פיהם: כד) סגאר אלגוע. וחמא אלודג וחתף מר. ואסנאן אלבהאים אטלקהא פיהם. מע חמיה זואחל אלטרב: כה) וסיף מת'כל מן כ'ארג. ותיבה מן אלכ'דור. חתי אלשאב חתי אלעאתק. ואלדציע מע ד'י אלשיבה כאפה: כו) ולקד קלת

חֲצִי אֲכָלָה בָּם: אֲסִיף עֲלֵיהוֹן בִּישׁוֹן. מִכְתָּשִׁי אֲגִרִי בְּהוֹן: כִּי מִזֵּי רָעַב וּלְחָמִי רֶשֶׁף וְקָטַב מְרִירִי וְשׁוֹן בְּהֵמַת אֲשַׁלַּח בָּם עִם-חֶמֶת זֹחֲלִי עֶפְרָי: נִפְיחִי כָפֶן. וְאֲכִילִי עוֹף וּכְתִישִׁי רוּחִין בִּישׁוֹן. וְשׁוֹן חֵית בָּרָא אֲגִרִי בְּהוֹן. עִם חֶמֶת

תַּנְיָנִיָּא דְּזֹחֲלִין בְּעַפְרָא: כִּי מִחוּץ תִּשְׁכַּל-חֶרֶב וּמִחֲדָרִים אֵימָה גַם-בַּחֹר גַּם-בְּתוֹלָה יוֹנֵק עִם-אִישׁ שִׁיבָה: מִבָּרָא תַתִּיפִיל חֶרֶבָא. וּמִתַּנְיָא חֲרָגַת מוֹתָא. אִף עוֹלִימִיהוֹן אִף עוֹלִימִתְהוֹן. יִנְקִיהוֹן עִם סְבִיהוֹן: כִּי אֲמַרְתִּי אֶפְאִיהֶם

— רס"י —

כִּי מִחוּץ תִּשְׁכַּל חֶרֶב. מחוץ לעיר תשכלם חרב גיסות: ומחדרים אימה. בשבורח ונמלט מן החרב, חדרי לבבו נקופים עליו מחמת אימה והוא מת והולך בזה. דבר אחר ומחדרים אימה, שבבית תהיה אימת דבר, כמו שנאמר (ירמיה ט, ט) כי עלה מות בחלוננו, וכן תרגם אנקלוס. דבר אחר, מחוץ תשכל חרב על מה שעשו בחוצות, שנאמר (ירמיה יא, יג) ומספר חצות ירושלים שמתם מזבחות לבשת. ומחדרים אימה, על מה שעשו בחדרי חדרים, שנאמר (יחזק' ח, יג) אשר זקני בית ישראל עושים בחטף איש בחדרי משפיתו: כי אמרתי אפאיהם. אמרתי בלבי אפאה אותם. ויש לפרש אפאיהם, אשיתם פאה, להשליכם מעלי הפקר. ודגמתו מצינו בעזרא (נחמיה ט, כג) ותתן להם ממלכות ועממים ותחלקם לפאה,

חֲצִי אֲכָלָה בָּם. כל חצי אשלים בהם. וקללה זו לפי הפרענות לברכה היא, חצי כלים והם אינם כלים: כי מִזֵּי רָעַב, אנקלוס תרגם, נפחתי כפן, ואין לי עד מוכיח עליו. ומשמו שלרבי משה הדרשן מטולושא שמעתי שעירי רעב, אדם כחוש מגדל שער על בשרו: מִזֵּי. לשון ארמי שער מוֹיָא, ויהיה מהפך במוֹיָא: וּלְחָמִי רֶשֶׁף, השדים נלחמו בהם, שנאמר (איוב כ, ז) ובני רשף יגביהו עוף, והם שדים: וְקָטַב מְרִירִי, וכריתות שד ששמו מרירי. קטב, בריתה, כמו (כושע יג, יז) אהי קטבך שאול: וְשׁוֹן בְּהֵמַת, מעשה היה והיו הרחלים נושכין וממיתין: חֶמֶת זֹחֲלִי עֶפְרָי, ארס נחשים המהלכים על גחונם על העפר, כמים הזוחלים על הארץ. וחילה לשון מרוצת המים על העפר, וכן כל מרוצת דבר המשפשוף על העפר והולך:

תפסיר רס"ג

אֲשֶׁבִּיתָהּ מֵאֲנוּשׁ זָכָרִם:אֲמַרְתִּי יְחֹל רֹגְזִי עָלֶיהוֹן וְאֲשִׁיזִינוֹן.
אֲבִטִּיל מִן בְּנֵי אֲנָשָׁא דּוּכְרָנְהוֹן:**כִּי לֹלִי כַּעַס אוֹיֵב אֲגֹר****פֶּן-יִנְכְּרוּ צָרִימוּ פֶּן-יֹאמְרוּ****יִדְּנוּ רָמָה וְלֹא יִהְיֶה פֶּעַל****כָּל-זֹאת:** אֵלֹו לָא פֹון. רֹגְזָא

דְּשָׁנְאָה כְּנִישׁ. דְּלִמָּא יִתְרַבּ בְּעִיל

דְּבִבָּא. דְּלִמָּא יִימְרוּן יִדְּנָא תְּקִיפַת לָנָא.

וְלֹא מִן קָדָם יִי הָוֵת כָּל דָּא:

כִּי פִי-גֹי אֲבַד עֲצוֹת הֵמָּה וְאִין בָּהֶם תְּבוּנָה:אִרִּי עַם. מֵאֲבָדִי עֵיצָא אֲנוּן. וְלִית בְּהוֹן סוּכְלָתָנוּ: ❦ חֲמִיטִי בְּסִפְרֵי תִימֹן ❦**כִּי לֹו חֲכָמוּ יִשְׁכִּילוּ זֹאת יִבְיִנוּ לְאַחֲרִיתָם:**אֵלֹו חֲכִימוּ אֲסַתְּכִלוּ בְּדָא. סִבְרוּ מָא יְהִי בְּסוּפְהוֹן: **לֹא יִיכָּה יִרְדֹּף****אֶחָד אֶלֶף וּשְׁנַיִם יִנִּיסוּ רַבְּבָה אִם-לֹא פִי-צוּרִם**

— רס"י —

עליהם להשחית ואם יוכל להם וישחיתם
יתלח הגדלה בו ובאלהיו ולא יתלח הגדלה
בי וזהו שנאמר פן ינכרו צרימו, ינכרו הדבר
לתלות גבורתי בנכרי שאין הגדלה שלו:
פן יאמרו ידנו רמה וגוי. כי אותו גוי אבד
עצות המה: **כח ואין בהם תבונה.** שאלו
היו חכמים, ישכילו זאת, איכה ירדף וגוי:
כט יבינו לאחריתם. יתנו לב להתבונן לסוף
פרענותם של ישראל: **לאיכה ירדף אחד.**
ממנו אלף מישאל: **אם לא פי צורם**
מכרם וד' הסגירם. מכרם ומסרם בידינו.

להפקר. וכן חברו מנחם. ויש פותרים אותו
בתרגומו יחול רגזי עליהו, ולא יתכן, שאם
פן היה לו לכתוב אפאיהם אחת לשמוש
ואחת ליסוד, כמו (שע"כ מ"כ, ס) אאור, (איו"ט, טז) אאמצכם כמו פי, ודאל"ף
התיכונה אינה ראוייה בו כלל. ואונקלוס
תרגם אחר לשון הברייתא השנויה בספרי,
החולקת תיבה זו לשלש תיבות. אמרתי אף
אי הם, אמרתי באפי אתנם כאלו אינם,
שיאמרו רואיהם עליהם אינה הם: **כי לולי**
כעס אויב אגור. אם לא שכעס האויב בנוס

תפסיר רס"ג

אלפא. ואת'עין יִהְיֶה רַבּוּדָה.
לֹא אֵין מַעֲמִידָה אֶסְלִמָה.
וּלְלֵה אֶמְכֵן מְנָה: לֹא אֵנה
לִיס כְּמַעֲמִידָה מַעֲמִידָה.
וּלֹא אַעֲדִינָא יִפְקִהוּ:
לֵב) לֹאנָה יַעֲקֹבִין כְּאֵן מֵן
גִּפֵּן סָדוּם גִּפְנָה. וּמֵן דּוּאֵלִי
עֲמִידָה. כְּדִיאָד עֲנָבָה עֲנָב
אַלְסֵם וְעֲנָקִידָה מְרָה לָהֶם:
(לג) וְכַחֲמִידָה אֶלְתִּנָּאִין
כִּי־מִרְהֵם. וְסֵם אֶלְדִּקֵּשׁ מְנָה
אַלְצִי־אַרְיָה: לֹד) אֶלֹא אֵין גְּמִיעַ

מְכָרָם וַיְהִי הַסְגִּירָם:
אִי־כִדִּין. יִרְדּוּף חַד לֹא־לָפָא. וְתִרִין יַעֲרִקוּן
לְרַבּוּתָא. אֱלֵהִין תִּקְיָהוּן מְסִרְנוּן. וַיִּי
אַשְׁלִימְנוּן: לֹא כִי לֹא כְּצִוְרָנוּ
צִוְרָם וְאִי־בִינוּ פְּלִילִים: אַרִי.
לֹא כְּתִיקְפָנָא תִיקְפָהוּן. וּבְעֵלִי דְבִבְנָא הוּוּ
דִי־נָנָא: לֵב כִּי־מִגְפֵן סָדוּם גִּפְנָם
וּמִשְׁדָּמַת עֲמִידָה עֲנָבָמוּ
עֲנָבִי־רוּשׁ אֶשְׁכֵּלַת מְרָת

לָמוּ: אַרִי כְּפִוְרַעְנוּת עֲמָא דִסְדוּם כָּס פִּוְרַעְנוּתָהוּן. וְלִקְוִתָהוּן כָּעֵם
עֲמִידָה. מַחְתָּהוּן בִּישִׁין כְּרִישִׁי חוּיִן. וְתוּשְׁלָמַת עוֹבְדִיהוּן כְּמִרְרוּתָהוּן:
לג **חֲמַת תְּנִינָם יִינָם וְרֹאשׁ פְּתָנִים אַכְזָר:** הָא
כְּמִרְתָּ תְּנִינָא כָּס פִּוְרַעְנוּתָהוּן. וּכְרִישׁ פְּתָנִי חוּיִן אַכְזָרִיִן:
לד **הֲלֹא־הוּא כָּמֵס עֲמָדִי חֲתוּם בְּאוּצְרָתִי:**

— כס"י —

(מלכים ב' כג, ז) בְּשִׁדְמוֹת קִדְרוֹן: **עֲנָבִי רוּשׁ.**
עֲשֵׁב מֵר: **אֶשְׁכֵּלַת מְרָת לָמוּ.** מִשְׁקָה מֵר
רֹאשׁ לָהֶם, לְפִי מַעֲשִׂיהֶם פְּרַעְנוּתָם. וְכֵן
תִּרְגָּם אֶנְקִלוֹס וְתִשְׁלָמַת עוֹבְדִיהוּן
כְּמִרְרוּתָהוּן: לג **חֲמַת תְּנִינָם יִינָם.** כְּתִרְגוּמוֹ.
הָא כְּמִרְתָּ תְּנִינָא כָּס פִּרַעְנוּתָהוּן, הִנֵּה
כְּמִרְרוּת נַחֲשִׁים כּוֹס מִשְׁתֵּה פִרַעְנוּתָם:
וְרֹאשׁ פְּתָנִים. כּוֹסֵם, שְׁהוּא אַכְזָר לְנִשּׁוּף.
אוֹיֵב אַכְזָרִי יָבֵא וַיִּפְרַע מֵהֶם: לד **הֲלֹא הוּא**
כָּמֵס עֲמָדִי. כְּתִרְגוּמוֹ. כְּסִבּוּרִים הֵם
שְׁשִׁכְחָתִי מַעֲשִׂיהֶם, כָּלֵם גְּנוּזִים וְשִׁמּוּרִים

דִּילְצִי־כִי צִלְעִי: לא כִי לֹא כְּצִוְרָנוּ צִוְרָם. כָּל
זֶה הָיָה לָהֶם לְאוֹיְבִים לְהַבִּין שְׁהֵשֵׁם הַסְגִּירָם
וְלֹא לָהֶם וְלֹא־לְהִיָּהֶם הַנִּצְחָוֹן, שְׁהָרִי עַד הִנֵּה
לֹא יִכְלוּ כָלוּם אֱלֹהֵיהֶם כְּנִגְדֵּי צִוְרָנוּ, כִּי לֹא
כְּסִלְעָנוּ סִלְעָם. כָּל צוּר שְׁבִמְקָרָא לְשׁוֹן סִלְעִי:
וְאִי־בִינוּ פְּלִילִים. וְעֲכָשִׁיו אוֹיְבֵינוּ שׁוֹפְטִים
אוֹתָנוּ, הָרִי שְׁצִוְרָנוּ מְכָרָנוּ לָהֶם: לד **כִּי מִגְפֵן**
סָדוּם גִּפְנָם. מוֹסֵב לְמַעַלָּה, אִמְרָתִי בְּלִבִּי
אֶפְאַיָּהֶם וְאַשְׁבִּית וְכָרָם, לְפִי שְׁמַעֲשִׂיהֶם
מַעֲשֵׂה סָדוּם וְעֲמוּדָה: **שְׁדָמַת.** שְׁדָה תְּבוּאָה,
כְּמוֹ (מִצְקוֹק ג', יז) וְשִׁדְמוֹת לֹא עֲשָׂה אֶכְלִי,

וְזֶלֶק הַדִּקְדִּיק: לב **עֲנָבִי־רוּשׁ.** דגש הנו"ן לתפארת מפני השוא (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

דאלך מכנוז ענדי. ומכ'תום פי
כ'זאני: לה) ולי אלאנתקאם
ואלתופיה. פי וקת אן תזול
קדמ'הם. אנה מא אקרב יום
תעס'הם. ואסדע אלמ'עדאת
להם: לו) אד' יחכם אללה
לשעבה. וען עבאדה יצפה.
אדיא ראי אן אלמקדרה

הלא כל עובדיהון גלן קדמי. גניזין ליום
דינא באוצרי: לה לי נקם ושלם
לעת תמוט רגלם פי קרוב
יום אידם וחש עתדת
למו: קדמי פורענותא ואנא אשלים.

בעדן דיגלון מארעהון. ארי קריב יום
תבר'הון. ומבע דעתיד להון:

פי-ידין יהוה עמו ועל-עבדיו יתנחם פי
יראה פי-אזלת יד ואפס עצור ועזוב: ארי ידין יי
דינא דעמיה. ופורענות עבדוהי צדיקיא יתפרע. ארי גלי קדמוהי

— רש"י —

שבותרך וגו': לו פי ידין ה' עמו. כשישפוט
אותן ביסורין הללו האמורים עליהם, כמו
(חייז לו, 6) כי הם ידיו, יסר עמים. כי זה,
אינו משמש בלשון דהא, לתת טעם לדברים
שלמעלה, אלא לשון תחלת דבור, כמו
(ויקרא כה, 3) כי תבאו אל הארץ, כשיבואו
עליהם משפטים הללו ויתנחם הקדוש ברוך
הוא על עבדיו לשוב ולרחם עליהם:
יתנחם. לשון הפך המושבה להיטיב או
להרע: פי יראה פי אזלת יד. כשיראה פי
יד האויב הולכת וחוזקת מאד עליהם, ואפס
בהם עצור ועזוב: עצור. נושע על ידי עוצר
ומושל שיעצור בהם: עזוב. על ידי עזוב.
עוצר הוא המושל העוצר בעם שלא ילכו
מפוזרים בצאתם לצבא על האויב. גלסון לע"י
מיינטינו"י. עצור, הוא הנושע במעצור
המושל. עזוב, מוזק, כמו (נחמיה ג, 8) ויעזבו
את ירושלים עד החומה, (ירמיה מט, כה) איך
לא עזבה עיר תהלה. עצור מיינטינו"י [נשלט].
עזוב אינפורזו"י [מבצר]:

לפני: הלא הוא. פרי גפנם ותבואת
שדמותם כמוס עמדי: לה לי נקם ושלם.
עמי נכון ומזמן פרענות נקם ושלם להם
כמעשיהם, הנקם ושלם להם גמולם. ויש
מפרשים ושלם, שם דבר, כמו ושלום, והיא
מגזרת ודבר אין בהם (ירמיה כ, יג), כמו
והדבור. ואימתי אשלם להם: לעת תמוט
רגלם. כשתתום וכות אבותם שהן סמוכין
עליו: פי קרוב יום אידם. משאצצה להביא
עליהם יום אידם קרוב ומזמן לפני להביא
על ידי שלוחים הרבה: וחש עתדות למו.
ומהר יבואו העתידות להם: וחש. כמו
(ישעיה כ, יט) ימהר יחיתה. עד כאן העיד
עליהם משה דברי תוכחה להיות השירה
הזאת לעד, כשתבא עליהם הפרענות, ידעו
שאני הודעתים מראש. מכאן ואלף העיד
עליהם דברי תנחומין שיבואו עליהם בכלות
הפרענות ככל אשר אמר למעלה (ל, 6-5)
והיה כי יבאו עליך וגו' כל הדברים האלה
הברכה והקללה וגו' ושב ה' אליהך את

תפסיר רס"ג

מא) לאסנן בריק סיפי. ותמסך אלחכם ידי. וארד אלאנתקאם עלי אעדאי. ואלמכאפאה עלי שאני: מב) פכאני אספר סהאמי מן דמאהם. וסיפי יאכל לחומהם. פירא מן דם אלצריע ואלסבי. מן רוס פראענה אלאעדא: מג) אמדחו יא איהא אלאמם שעבה. פאנה

ארי אתקנית בשמיא בית שכינתי. ואמרית. קים אנא לעלמין: **מא** **אם-שנותי ברק חרבי ותאחו במשפט ידי אשיב נקם לערי ולמשנאי אשלם:** אם על חד תרין פחיו ברקא. מסוף שמיא ועד סוף שמיא תתגלי חרבי. ותתקף בדינא ידי. אתיב פורענותא לשנאי. ולבעלי דבבי אשלים: **מב** **אשכיר חצי מדם וחרבי תאכל בשר מדם חלל ושביה מראש פרעות אויב:** ארי גרי מדמא. וחרבי תקטיל בעממיא. מדם קטילין ושבן. לאעדאה פתרין מריש שנאה ובעיל דבבא: **מג** **הרנינו גוים עמו כי דם-עבדיו יקום**

— רס"י —

להשיבם, באלו אוהון בידו, שהרי ברק הוא חצו, ונאמר כאן ברק חרבי ותאחו במשפט ידי. והמשפט הזה לשון פרענות הוא. כלל יוטייל"א: **מג** **אשכיר חצי מדם. האויב: וחרבי תאכל בשר. בשרם: מדם חלל ושביה.** זאת תהיה להם מעון דם חללי ישראל ושביה ששבו מהם: **מראש פרעות אויב.** מפשע תחלת פרעות האויב, כי כשהקדוש ברוך הוא נפרע מן האמות, פוקד עליהם עונם ועונות אבותיהם מראשית פרצה שפרצו בישראל: **מג** **הרנינו גוים עמו.** לאותו הזמן ישבחו האמות את ישראל

היא, אני נשבע חי אנכי: **מא** **אם שנותי ברק חרבי.** אם אשנן את להב חרבי, כמו (יחזקאל כא, טו) למען יהיה לה ברק שפלמו"י: **ותאחו במשפט ידי.** להניח מדת רחמים באויבי שהרעו להם, (זכריה ה, טו) אשר אני קצפתי מעט והמה עזרו לרעה. דבר אחר ותאחו ידי את מדת המשפט להחזיק בה ולנקום נקם: **אשיב נקם וגו'.** למדו רבותינו באגדה מתוך לשון המקרא, שאמר ותאחו במשפט ידי, לא כמדת בשר ודם מדת הקדוש ברוך הוא, מדת בשר ודם זורק חץ ואינו יכול להשיבו, והקדוש ברוך הוא זורק חציו ויש בידו

זלך הדקדוק: **מא** **אם שנותי.** מלרע: **ותאחו.** תרגום אונקלוס בנוסחאות ישנות כ"י ותתקף תי"ו ראשונה בחירק, והשניה בפתח ודגש, והקו"ף בפתח ודגש. והכי איתא בזוהר פרשת ויחי דף רל"ב ע"ב וז"ל תוקפא דאתתקף קב"ה לאו איהו אלא במשפט דהא במשפט אתקיים ארעא וכו' ע"ש וכן עיקר:

וְנִקְם יְשִׁיב לְעָרָיו וְכִפֹּר

אֲדַמְתּוּ עָמוֹ: שִׁבְחוּ עַמְמֵיָא עִמְיָה.

אַרִי פּוֹרְעָנוֹת עֲבֹדוֹהִי צְדִיקֵיָא יִתְפָּרַע.

וּפּוֹרְעָנוֹתָא יְתִיב לְשִׁנְאוֹהִי. וְכִפֹּר עַל אַרְעִיָה וְעַל עִמְיָה: פ

— רש"י —

לָבָם לְתַלּוֹת הַגָּדְלָה בִּי. עֲנִיבְמוּ עֲנִיבֵי רוּשׁ. הוא שֶׁאֵמַר לְיָדֵי כָּעַם אוֹיֵב אֲגִיד עַל יִשְׂרָאֵל לְהַרְעִילָם וּלְהַמְרִירָם, לְפִיכָף אֲשַׁבְּלוֹת מִרְדּוֹת לָמוֹ לְהַלְעִיט אוֹתָם עַל מַה שֶּׁעָשׂוּ לְבָנֵי חֲמַת תְּנִינִם יִינָם. מוֹכֵן לְהַשְׁקוֹתָם עַל מַה שֶּׁעָשׂוּ לָהֶם. כְּמוֹס עֲמֻדֵי. אוֹתוֹ הַכּוֹס, שֶׁנֶּאֱמָר (תְּכַלִּים ע"ב, ט) כִּי כּוֹס בִּיד ה' וְגוֹי. לְעַת תִּמּוּט רָגְלָם. כְּעֵנֶן שֶׁנֶּאֱמָר (יִשְׁעִי כו, ו) תִּרְמֹסְנָה רָגְלֵי כִי יָדִין ה' עָמוֹ. בְּלִשׁוֹן זֶה מְשַׁמֵּשׁ כִּי יָדִין בְּלִשׁוֹן דִּבְחָה, וְאֵין יָדִין לְשׁוֹן יִסּוּרִין, אֲלֵא כְּמוֹ כִּי יָרִיב אֶת רִיבָם מִיַּד עוֹשְׁקֵיהֶם, כִּי יִרְאֶה כִּי אֲזַלֵּת יָד וְגוֹי, וְאֵמַר אֵי אֱלֹהֵימוֹ. הָאוֹיֵב יֹאמַר אֵי אֱלֹהֵימוֹ שְׁלִי־יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁאֵמַר טִיטוֹס הַרְשָׁע בְּשֹׁגֵדֵר אֶת הַפְּרִכָּת, כְּעֵנֶן שֶׁנֶּאֱמָר (מִיכָה ז, י) וְתִרְאֵה אוֹיֵבִתִּי וְתִכְסֶּה בּוֹשָׁה הָאֲמִרָה אֵלֵי אֵינִי ה' אֱלֹהֶיךָ. רְאוּ עֲתָה כִּי אֲנִי וְגוֹי. אִם יִגְלֶה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִשְׁוּעָתוֹ וְיֹאמַר רְאוּ עֲתָה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא, מֵאֲתִי בָּאת עֲלֵיהֶם הַרְעָה, וּמֵאֲתִי תֵבֵא עֲלֵיהֶם הַטּוֹבָה, וְאֵין מִיָּדִי מִצִּיל. מִי שֶׁיִּצִּיל אֶתְכֶם מִן הַרְעָה אֲשֶׁר אֲבִיא עֲלֵיכֶם, כִּי אֲשֶׁא אֶל שָׁמַיִם יָדִי, כְּמוֹ כִּי נִשְׁאֲתִי, תִּמְיֵד אֲנִי מִשְׁרָה מְקוֹם שְׁכִינָתִי בְּשָׁמַיִם, כְּתִרְגוּמוֹ אֶפְלוּ חָלַשׁ לְמַעַלָּה וּגְבוּר לְמַטָּה, אֵימַת הַעֲלִיּוֹן עַל הַתַּחְתּוֹן, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁגְבוּר לְמַעַלָּה וְחָלַשׁ מִלְמַטָּה. יָדִי, מְקוֹם שְׁכִינָתִי, כְּמוֹ (צִמְזָר ז, י) אִישׁ עַל יָדוֹ, וְהָיָה בְּיָדִי לְהַפְרֵעַ מִכֶּם, אֲבָל אֲמַרְתִּי שְׁחִי אֲנִי לְעוֹלָם, אֵינִי מִמָּהָר לְפָרוּעַ, לְפִי שֵׁשׁ לִי שְׁהוֹת בְּדָבָר, כִּי אֲנִי חַי לְעוֹלָם, וּבְדוֹרוֹת

רְאוּ מַה שֶּׁבָּחָה שְׁלֵאֲמָה זֶה שֶׁדָּבָקוֹ בְּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּל הַתַּלְאוֹת שֶׁעָבְרוּ עֲלֵיהֶם וְלֹא עֲזָבוּהוּ, יוֹדְעִים הָיוּ בְּטוֹבוֹ וּבְשִׁבְחוֹ: כִּי דָם עָבְדִי יָקוֹם. שְׁפִיכוֹת דְּמֵיהֶם כְּמִשְׁמַעוֹ: וְנִקְם יְשִׁיב לְעָרָיו. עַל הַגָּזֹל וְעַל הַחֲמָס, כְּעֵנֶן שֶׁנֶּאֱמָר (יִזְכָּר י, יט) מִצָּרִים לְשִׁמְמָה תִּהְיֶה וְאֲדוּם לְמַדְבָּר שִׁמְמָה תִּהְיֶה מִחֲמָס בְּנֵי יִהוּדָה, וְאֹמֵר (עֻזִּיז כ, י) מִחֲמָס אֲחִיק יַעֲקֹב וְגוֹי: וְכִפֹּר אֲדַמְתּוּ עָמוֹ. וְיַפִּיֵּס אֲדַמְתּוּ וְעָמוֹ עַל הַצָּרוֹת שֶׁעָבְרוּ עֲלֵיהֶם וְשִׁעֲשָׂה לָהֶם הָאוֹיֵב: וְכִפֹּר. לְשׁוֹן רְצוֹי וּפְיוּס, כְּמוֹ (צִמְזָר לז, כה) אֲכַפְרָה פְּנוֹי, אֲנִיחָנִיָּה לְרַגְזָהּ: וְכִפֹּר אֲדַמְתּוּ. וּמַה הִיא אֲדַמְתּוּ, עָמוֹ. כְּשֶׁעָמוּ מִתְנַחֲמִים אֶרְצוֹ מִתְנַחֲמָת, וְכֵן הוּא אֹמֵר (תְּכַלִּים פ"ב, ז) רְצִיתָ ה' אֶרְצָךְ, בְּמַה רְצִיתָ אֶרְצָךְ, שְׁבֹת שְׁבוֹת יַעֲקֹב: בְּפָנִים אַחֲרִים הִיא נִדְרָשֶׁת בְּסִפְרֵי, וְנִחְלָקוּ בֵּה ר' יְהוּדָה וְר' נַחֲמִיָּה. ר' יְהוּדָה דּוֹרֵשׁ כְּלָה כִּנְגֵד יִשְׂרָאֵל, וְר' נַחֲמִיָּה דּוֹרֵשׁ כְּלָה כִּנְגֵד הָאֲמוֹת. רַבִּי יְהוּדָה דּוֹרֵשׁה כְּלָפִי יִשְׂרָאֵל. אֲמַרְתִּי אֲפֹאֲיָהֶם, כְּמוֹ שֶׁפִּירְשְׁתִּי עַד וְלֹא ה' פָּעַל כָּל זֹאת. כִּי גוֹי אֲבָד עֲצוֹת הַמָּה. אֲבָדוּ תוֹרָתִי שֶׁהִיא לָהֶם עֶצֶה נְכוֹנָה, וְאֵין בָּהֶם תְּבוּנָה. לְהַתְּבוּנָה. אֵיכָה יְרֹדֶף אֶחָד מִן הָאֲמוֹת אֶלֶף מֵהֶם אִם לֹא כִּי צוּרִם מְכָרִם, כִּי לֹא כְּצוּרָנוּ צוּרִם, הַכֹּל כְּמוֹ שֶׁפִּירְשְׁתִּי עַד תִּכְלִיתוֹ. וְר' נַחֲמִיָּה דּוֹרֵשׁה כְּלָפִי הָאֲמוֹת. כִּי גוֹי אֲבָד עֲצוֹת הַמָּה, כְּמוֹ שֶׁפִּירְשְׁתִּי תַחֲלָה עַד וְאוֹיְבֵינוּ פְּלִילִים. כִּי מִגֶּפֶן סָדוּם גִּפְנָם. שְׁלֵאֲמוֹת. וּמִשְׁדַּמְת עֲמוּרָה וְגוֹי, וְלֹא יִשְׁימוּ

תפסיר רס"ג

⦿ **שְׁבִיעִי** בספר תימן **⦿** (שביעי) **מִדָּה וַיְבֹא**

מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת-כָּל-דִּבְרֵי הַשִּׁירָה-הַזֹּאת בְּאָזְנֵי הָעָם הוּא וְהוֹשֵׁעַ בֶּן-נוּן: וְאַתָּה מֹשֶׁה. וּמִלִּיל יָת כָּל פִּתְגָמֵי תוֹשִׁבְחָתָא הָדָא קָדָם עָמָא. הוּא וְהוֹשֵׁעַ בֶּר נון: **וַיְכַל מֹשֶׁה לְדַבֵּר אֶת-**

כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל: וַיִּשְׁעֵי מֹשֶׁה. לְמַלְאָךְ יָת כָּל פִּתְגָמֵי הָאֵלִין עִם כָּל יִשְׂרָאֵל: **וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שִׁימוּ לְבַבְכֶּם לְכָל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מַעֲיִד בְּכֶם הַיּוֹם אֲשֶׁר תַּעֲזוּם אֶת-בְּנֵיכֶם לְשֹׁמֵר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל-דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: וַאֲמַר לְהוֹן שׁוּ לְכַכּוֹן. לְכָל פִּתְגָמֵי. דְּאַנָּא. מַסְהִיד בְּכּוֹן יוֹמָא דִּין.**

— רס"י —

העמיד לו משה מתרגמן ליהושע, שיהא דורש בחייו, כדי שלא יאמרו ישראל בחיי רבך לא היה לך להרים ראש. ולמה קוראו כאן הושע, לומר שלא זכה ודעתו עליו, שאף על פי שנתנה לו גדלה, השפיל עצמו כאשר מתחלתו: **מו שִׁימוּ לְבַבְכֶּם.** צריך אדם שיהיו עיניו ולבו ואזניו מכונים לדברי תורה, וכן הוא אומר (יחזקאל מ, ז) כִּן אָדָם רָאָה בְּעֵינָיו וּבְאָזְנוֹ שָׁמַע וְשִׁים לִבָּהּ וְגוֹי, הרי דברים קל וחמר, ומה תבנית הבית שהוא נראה לעינים ונמדד בקנה צריך אדם שיהיו

אחרונים אָנִי נִפְרַע מֵהֶם, והיכולת בידי להפרע מן המתים ומן החיים. מלך בשר ודם שהוא הולך למות, ממחר נקמתו להפרע בחייו, כי שָׁמָּה יָמוּת הוּא או אוֹיְבוֹ וְנִמְצָא שְׁלֵא רָאָה נִקְמָתוֹ מִמּוֹ, אֲבָל אָנִי חַי לְעוֹלָם, וְאִם יָמוּתוּ הֵם וְאִנִּי נִפְרַע בְּחַיֵּיהֶם, אִפְרַע בְּמוֹתָם. **אִם שְׁנוֹתֵי בָרַק חֲרָבִי.** הרבה "אם" יש שאינם תלויין, כשאשנן בָּרַק חֲרָבִי וְתִאֲחָז בְּמִשְׁפָּט יָדֵי וְכוּ', כִּמּוֹ שִׁפְרִשְׁתִּי לְמַעַלָּה: **מִדָּה הוּא וְהוֹשֵׁעַ בֶּן נון.** שבת של דיווגי היתה, נטלה רשות מזה ונתנה לזה,

וְזֶלֶק הַדְּקָדוֹק: מו לְכָל-הַדְּבָרִים. אין בלמ"ד געיא והה"א בדרך: **אֶת כָּל-דִּבְרֵי הַתּוֹרָה.** כ"ה בתיגאן. תיבת את בתביר היפך הדפוסים ותיבת התורה בטפחא בתיגאן:

תפסיר רס"ג

הד'ה אלתורייה: מז) לאנה ל'ס
בפלאם פארג' הו ענכם. בל הו
חיותכם. ובה תטול מותכם. פי
אלבלד. אלד'י אנתם גאזין
אלארדן. אליה לתחוויה:
מח) ת'ם כלם אללה מוסי'. פי
ד'את ד'אלך אליום קאילא:
מט) אצעד. אלי' גבל אלעברין

דתפקדוננו ית בניכון. למטר למעבד.
ית כל פתגמי אוריתא הדא: **מז** **פי**
לא-דבר רק הוא מכם פי-
הוא חייכם ובדבר הזה
תאריכו ימים על-האדמה
אשר אתם עברים את-

הירדן שמה לרשתה: ארי. לא פתגם ריקן הוא מנכון.
ארי הוא חייכון. ובפתגמא הדין. תירכון יומין על ארעא. דאתון.
עברין ית ירדנא. לתמן למירתה: **פ** **מפטי** **מז** **וידבר יהוה**
אל-משה בעצם היום הזה לאמר: ומליל יי עם
משה. בכון. יומא הדין למימר: **מט** **עלה אל-הר העברים**

— רס"י —

מניחין אותו לכנס בתבה, ולא עוד אלא אנו
נוטלין כשילין וקרדמות ומבקעין את התבה.
אמר הקדוש ברוך הוא הריני מכניסו ברחצי
היום, וכל מי שיש בידו כח למחות יבא
וימחה. במצרים נאמר (שמות יב, נא) בעצם
היום הזה הוציא ה' לפי שהיו מצרים
אומרים בך וכן אף אם אנו מרגישין בהם אין
אנו מניחים אותם לצאת, ולא עוד אלא אנו
נוטלין סיפות וכלי זין והורגין בהם. אמר
הקדוש ברוך הוא הריני מוציאן ברחצי היום
וכל מי שיש בו כח למחות יבא וימחה. אף
כאן, במיתתו של משה, נאמר בעצם היום
הזה, לפי שהיו ישראל אומרים בך וכן אם
אנו מרגישין בו אין אנו מניחין אותו, אדם
שהוציאנו ממצרים וקרע לנו את היס
והוריד לנו את המן והגיו לנו את השל
והעלה לנו את הבאר ונתן לנו את התורה

עיניו ואזניו ולבו מכונים להבין, דברי תורה
שהן כהררין התלויין בשערה על אחת כמה
וכמה: **מז** **פי** **לא דבר רק הוא מכם.** לא
לחנם אתם יגיעים בה, כי הרבה שבר תלוי
בה, כי הוא חייכם. דבר אחר, אין לה דבר
ריקן בתורה שאם תדרשנו שאין בו מתן
שבר, תדע לה שכן אמרו (נרשט ל, כז)
ואחות לוטן תמנע, (שס ל, יב) ותמנע היתה
פלגש וגוי לפי שאמרה איני כדאי להיות לו
לאשה הלואי ואהיה פילגשו, וכל כך למה,
להודיע שבחו של אברהם שהיו שלטונים
ומלכים מתאווים להדבק בזרעו: **מז** **וידבר**
ה' אל משה בעצם היום הזה. בשלשה
מקומות נאמר בעצם היום הזה, נאמר בנח
(שס ז, יג) בעצם היום הזה בא נח וגוי,
במראית אורו שליו, לפי שהיו בני דורו
אומרים בך וכן אם אנו מרגישין בו אין אנו

תפסיר רס"ג

הִזָּה הֶרֶב-נְבוֹ אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ
מוֹאָב אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי יְרֵחוֹ
וְרָאָה אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר
אֲנִי נָתַן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל

לְאַחֲזָהּ: סק. לטורא דעבראי הדין
לטורא דנבו. דבארעא דמואב. דעל
אפי ירחו. וחזי ית ארעא דכנען.
דאנא יהיב לבני ישראל לאחסנא:

וּמַת בָּהֶר אֲשֶׁר אַתָּה עָלָה שָׁמָּה וְהֶאֱסַף
אֶל-עַמּוּד כְּאֲשֶׁר-מַת אֶהְרֹן אֶחִיד בְּהֵר הָהָר

וַיֵּאסֹף אֶל-עַמּוּד: ומות. בטורא דאת סליק לתמן. ואתבניש
לעמד. כמא דמית. אהרן אחוד בְּהֵר טורא. ואתבניש לעמיה:

עַל אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּמִי-מְרִיבַת קָדֹשׁ מִדְּבַר-עֵץ עַל אֲשֶׁר לֹא-

קִדְשְׁתֶּם אוֹתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: על דשקרתון
במימרי. בגו בני ישראל. במי מצות רקס מדברא דעין. על דלא

— רס"י —

במיתה זו: נא על אשר מעלתם בי. גרמתם
למעול בי: על אשר לא קדשתם אותי.
גרמתם לי שלא אתקדש, אמרתי לכם
(במדבר כ, ח) ודברתם אל הסלע, והם הפוהו,
והצרכו להכבות פַּעֲמִים, ואלו דברו עמו ונתן
מימיו בלא הבאה, הִיָּה מִתְקַדֵּשׁ שֵׁם שָׁמַיִם,
שהיו ישראל אומרים ומה הסלע הזה שאינו
לשכר ולא לפרענות, אם זכה אין לו מתן
שכר, ואם חטא אינו לוקה, כך מקים מצות

אין אנו מניחין אותו. אמר הקדוש ברוך הוא
הריני מכניסו בחצי היום וכו': כְּאֲשֶׁר מַת
אֶהְרֹן אֶחִיד. באותה מיתה שראית וחמדת
אותה, שהפשיט משה את אהרן בגד ראשון
והלבישו לְאַלְעָזָר וכן שני וכן שלישי וראה
בנו בכבודו. אמר לו משה, אהרן אחי, עלה
למטה, ועלה. פשוט ידיך, ופשוט. פשוט
רגליך, ופשוט. עצום עיניך, ועצם. קמוץ פיה,
וקמץ. והלך לו. אמר משה אשרי מי שמת

תפסיר רס"ג

אסראיל. פי מא כ'צומה' רקים
בריה' צין. ולם תקדסאני פי
מא בינדם: נב) לדיאלך תנצ'ר
אלארץ. אלדי אעטיתהא
לבני אסראיל מן אלמקאבלה.
ולא תדכיל אליהא:

קדישתון יתי. בגו בני ישראל: נב כי
מנגד תראה את-הארץ
ושמה לא תבוא אל-
הארץ אשר-אני נתן לבני
ישראל: ארי מקביל תחזי ית ארעא. ולתמן לא תיעול. לארעא.

דאנא יהיב לבני ישראל: פ פ פ

נב פיסוקים סימן כלב

— רש"י —

בוראו, אנו לא כל שכן: נב כי מנגד. מרחוק: וידעתי כי חביבה היא לך, על כן אני אומר
תראה וגוי. כי אם לא תראנה עכשיו לא
תראנה עוד בחיך: ושמה לא תבוא.
חסלת פרשת כחזינו

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. אשר בחר, בנביאים טובים. ורצה
בדבריהם, הנאמרים באמת. ברוך אתה יהוה. הפותח בתורה,
במשה עבדו, וב ישראל עמו. ובנביאי, האמת והצדק: (אמן)

הפטרה דהאזינו

דע, כי הפטרה זו מפטירין רק אם חל יום הכיפורים ביום רביעי או ביום
חמישי, ואז קוראים האזינו בשבת שבין יום הכיפורים לחג הסוכות. אבל
בשאר שנים שקוראים פרשת האזינו בין ראש השנה ליום הכיפורים,
מפטירין שובה. תמצאנה אחר פרשת וילך בעמוד רפנ.

ביחזקאל סימן י"ז

כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה וְלִקְחֹתִי אֹנִי מִצִּמְרַת הָאָרֶז
הָרְמָה וְנִתַּתִּי מִרְאֵשׁ יְנִקוֹתָיו רֶךְ אֶקְטֹף וְשִׁתְּלֹתִי
אֹנִי עַל הָר־גִּבֹּה וְתִלּוּל: בְּדָנָן אָמַר, יי אלהים. ואקריב אנא.

ממלכותא דבית דוד. דמתיל פארזא רמא, ואקימניה. מבני בְּנוֹהִי, יִנִּיק
 אַרְבִּי. ואקימניה במימרי. בטור רס, ומנטל: **ב** בְּהָר מָרוֹם יִשְׂרָאֵל
 אֲשֶׁתְּלָנוּ וְנִשְׂא עֲנָף וְעָשָׂה פְּרִי וְהָיָה לְאָרֶז אֲדִיר וְשָׁכְנוּ
 תַּחְתָּיו כָּל עֶפְרוֹר כָּל-כָּנָף בְּצֵל דְּלִיּוֹתָיו תִּשְׁכְּנָה: בטור
 קדשא דישׂראל, אַקִּימְנִיה. ויכניש משרין, ויעביד סמכון. ויהי, למלך
 תקיף. ויסתמכון עלוהי. כל צדיקיא, כל ענותניא. בטלל מלכותיה,
 ישרון: **ג** וַיִּדְעוּ כָּל-עַצֵּי הַשָּׁדָה כִּי אֲנִי יְהוָה הַשֹּׁפֵלֶתִי | עַץ
 גִּבְעָה הִגְבַּהֲתִי עֵץ שָׁפֵל הִזְבִּשְׁתִּי עֵץ לָח וְהִפְרַחְתִּי עֵץ
 יָבֵשׁ אֲנִי יְהוָה דְּבִרְתִּי וְעָשִׂיתִי: וידעון, כל מלכי עממא. ארי
 אָנָּה יי אַמַּאיכִית, מלכות דהות תקיפא. תקיפית, מלכות דהות חלשא.
 אַמַּאיכִית מלכות עממא, דהות תקיפא פאע רטיב. ותקיפית מלכות
 בית ישׂראל, דהות חלשא פאע יביש. אָנָּה יי, גזרית במימרי ואקיים:
ד וַיְהִי דְּבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: וְהָיָה פֶתֶגֶם נְבוּאָה מִן קָדֶם יי, עמי
 לְמִימֵר: **ה** מִה-לָּכֶם אַתֶּם מְשָׁלִים אֶת-הַמֶּשֶׁל הַזֶּה
 עַל-אַדְמַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אָבוֹת יֹאכְלוּ בָסֵר וְשָׁנִי
 הַבָּנִים תִּקְהִינָה: מא לבון. דאתון מתלין, ית מתלא הדין. על
 ארעא דישׂראל, לְמִימֵר. אַבְהֶתָּא, חטון. ובניא, לקון: **ו** חִי-אֲנִי נָא
 אֲדֹנִי יְהוָה אִם-יְהִיָּה לָכֶם עוֹד מֶשֶׁל הַמֶּשֶׁל הַזֶּה
 בְּיִשְׂרָאֵל: קים אָנָּה. אָמֵר, יי אֱלֹהִים. אִם יְהִי לָכוֹן, עוד. ממתלא,
 מתלא הדין, בְּיִשְׂרָאֵל: **ז** הֵן כָּל-הַנִּפְשׁוֹת לִי הִנֵּה כֹנֶפֶשׁ הָאֵב
 וְכֹנֶפֶשׁ הַבֶּן לִי-הִנֵּה הַנֶּפֶשׁ הַחַטָּאת הִיא תָּמוּת: הא כל
 נפשותא, דילי אנין. כנפש אבא. וכנפש ברא, דילי אנין. אָנֹשׁ דִּיחֻטִּי,
 הוא ימות: **ח** וְאִישׁ כִּי-יְהִיָּה צָדִיק וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וְצִדְקָה:

זלך הרקדוק: **ב** תשכנה. הנו"ן דגש גם בירושלמיים: **ג** וידעו. הוי"ו געיא:

וגבר, ארי יהי זכאי, ויעביד דין דקשוט, וזכו: ט אל-ההרים לא
 אכל ועינו לא נשא אל-גלולי בית ישראל ואת-אשת
 רעהו לא טמא ואל-אשה נדה לא יקרב: בטוריא, לא פלח
 לטעותא. ועינוהי, לא זקף. לפלחן טעות, בית ישראל. וית אתת
 חבריה, לא סאיב. ולות אתא טמאה, לא על: ז ואיש לא יונה
 חבלתו חוב ישיב גזלה לא יגזל לחמו לרעב יתן ועירם
 יכסה בגד: ואנש, לא אוני. משכון דחובתא, אתיב. גזילא, לא גזל.
 מלחמיה, לכפנא ירב. וערטלאה, פסי מפסותיה: ח בנשך לא-יתן
 ותרבית לא יקח מעול ישיב ידו משפט אמת יעשה בין
 איש לאיש: בחיבליא, לא ירב. ורביתא, לא נסיב. משקרא, אתיב
 ידיה. דין דקשוט, עבד. בין גבר, לגבר: יב בחקותי יהלך
 ומשפטי שמר לעשות אמת צדיק הוא חיה יחיה נאם
 אדני יהוה: בקימי הליך. ודיני נטר, למעבד קשוט. צדיקא הוא,
 מיחא ייחי. אמר, יי אלהים: יג והוליד בן-פריץ שפך דם
 ועשה אח מאחד מאלה: ואוליד בר רשיע, אשיד דם. ויעביד
 לאחיה. מחדא, מאלין: יד והוא את-כל-אלה לא עשה כי גם
 אל-ההרים אכל ואת-אשת רעהו טמא: והוא. ית כל אלין,
 לא עבד. אלהין בטוריא, פלח לטעותא. וית אתת חבריה, סאיב:
 טו עני ואביון הונה גזלות גזל חבל לא ישיב
 ואל-הגלולים נשא עינו תועבה עשה: מספין וחשיך, אוני.
 גזילא גזל. משכונא, לא אתיב. ולפלחן טעותא, זקף עינוהי. תועיבא,
 עבד: טז בנשך נתן ותרבית לקח וחי לא יחיה את
 כל-התועבות האלה עשה מות יומת דמיו בו יהיה:

בְּחִיבָלִיא יְהִי. וְרַבִּיתָא נָסִיב, הִיתְקִינִים. לֹא יִתְקִינִים. יֵת כָּל תּוֹעִיבָתָא
הָאֵלִין, עֲבַד. מִמַּת יָמוֹת, חֹבֶת קְטוּלִיָּה, בֵּיה תְּהִי: ^ד וְהִנֵּה הוֹלִיד בֶּן
וַיֵּרָא אֶת-כָּל-חַטָּאת אֲבִיו אֲשֶׁר עָשָׂה (כ' וירא) וַיֵּרָאָה וְלֹא
יַעֲשֶׂה כָהֵן: וְהָא, אֹלִיד בֶּר. וְחָזָא. יֵת כָּל חוֹבֵי אֲבוּהִי, דְּעֲבַד. וְחָזָא.
וְלֹא עֲבַד, כְּוִתְהוֹן: ^ד עַל-הַהָרִים לֹא אָכַל וְעֵינָיו לֹא נָשָׂא
אֶל-גְּלוּלֵי בֵית יִשְׂרָאֵל אֶת-אִשְׁת רֵעֵהוּ לֹא טָמְא: עַל
טוֹרִיא, לֹא פָלַח לְטַעֲוֹתָא. וְעֵינוּהִי, לֹא זָקַף. לְפִלְחֵן טַעֲוֹת, בֵּית יִשְׂרָאֵל.
יֵת אֶתֶת חֲבֵרִיָּה, לֹא סָאִיב: ^ד וְאִישׁ לֹא הוֹנָה חֶבֶל לֹא חָבַל
וְגִזְלָה לֹא גִזַּל לַחֲמוֹ לְרַעֲב נָתַן וְעֵרוֹם כֶּסֶף-בָּגָד: וְאַנְשׁ,
לֹא אוֹנִי. מִשְׁכּוֹנָא, לֹא נָסִיב. וְגִזְלָא, לֹא גִזַּל. מִלְחָמִיָּה, לְכַפְנָא יְהִי.
וְעֵרֶטְלָאָה, כֶּסֶי מִכְסוּתִיָּה: ^ב מִעֲנֵי הַשֵּׁיב יָדוֹ נִשְׁדָּ וְתִרְבִּית לֹא
לָקַח מִשְׁפָּטִי עָשָׂה בְּחֻקוֹתֵי הַלֵּךְ הוּא לֹא יָמוֹת בַּעֲוֹן
אֲבִיו חָיָה יְחִיָּה: מִמִּסְפִּינָא, אֲתִיב יְדִיָּה. חִיבָלִיא וְרַבִּיתָא, לֹא נָסִיב.
דִּינִי עֲבַד. בְּקִימִי, הַלֵּיךְ. הוּא. לֹא יָמוֹת. בְּחוֹבֵי אֲבוּהִי, מִיחָא יִיחִי:
כֹּא אֲבִיו כִּי-עֲשָׂק עֲשָׂק גִּזַּל גִּזַּל אָח וְאֲשֶׁר לֹא-טוֹב עָשָׂה
בְּתוֹךְ עַמּוֹ וְהִנֵּה-מֵת בַּעֲוֹנוֹ: אֲבוּהִי, אֲרִי עֲשָׂק עֲשָׂקָא. גִּזַּל
גִּזְלָא, לְחַד מֵאֲחוּהִי. וְדִלָּא תִקֵּין. עֲבַד, בְּגו עַמִּיָּה, וְהָא מִית, בְּחוֹבִיָּה:
כֹּב וְאִמְרָתֶם מִדַּע לֹא-נִשָּׂא הֵבֵן בַּעֲוֹן הָאֵב וְהֵבֵן מִשְׁפָּט
וַיִּצְדָּקָה עָשָׂה אֶת כָּל-חֻקוֹתֵי שָׁמַר וַיַּעֲשֶׂה אֹתָם חָיָה
יְחִיָּה: וְאִמְרָתוֹן. מִדִּין. לֹא לָקִי בָּרָא, בְּחוֹבֵי אָבִא. וּבָרָא, דִּין דְּקִשּׁוּט
וְזָכו עֲבַד. יֵת כָּל קִימִי, נִטְרָ. וְעֲבַד יְתִהוֹן, מִיחָא יִיחִי: כֹּב הַנֶּפֶשׁ
הַחַטָּאת הִיא תָמוֹת בֶּן לֹא-יִשָּׂא | בַּעֲוֹן הָאֵב וְאֵב לֹא

זולק הדקדוק: י כסה בגד. הבי"ת רפה (בתיגאן ובירושלמיים):

יִשָּׂא בַעֲזֹן הַבֶּן צְדָקָת הַצַּדִּיק עָלָיו תִּהְיֶה וְרָשָׁעַת (כ' רשע)
 הַרָשָׁע עָלָיו תִּהְיֶה: אִנָּשׁ דִּיחֲטִי, הוּא יָמוּת. בָּרָא. לֹא יִלְקִי, בַּחוּבִי
 אָבֹא. וְאָבֹא, לֹא יִלְקִי בַּחוּבִי בָרָא. זְכוּת זָפָא, בַּה יִתְקִים, וְחוּבַת חֵיבָא,
 עֲלוּהִי תִהִי: כִּד וְהַרָשָׁע כִּי יִשׁוּב מִכָּל- (כ' חטאתו) חַטָּאתָיו
 אֲשֶׁר עָשָׂה וְשָׁמַר אֶת-כָּל-חֻקֹּתַי וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וְצְדָקָה
 חִיָּה יִחְיֶה לֹא יָמוּת: וְרָשִׁיעָא. אָרִי יְתוּב מִכָּל חוּבוֹהִי, דְּעַבְד. וְיִטַּר,
 יֵת כָּל קִימִי. וְיַעֲבִיד דִּין דְּקִשּׁוּט, וְזָכוּ. מִיחָא יִיחִי, לֹא יָמוּת:
 כִּד כָּל-פְּשָׁעָיו אֲשֶׁר עָשָׂה לֹא יִזְכְּרוּ לוֹ בְּצְדָקָתוֹ
 אֲשֶׁר-עָשָׂה יִחְיֶה: כָּל חוּבוֹהִי, דְּעַבְד. לֹא יִדְכָּרוּ, לִיה. בְּזְכוּתִיה
 דְּעַבְד, יִתְקִים: כִּד הַחֲפִץ אַחֲפִץ מוֹת רָשָׁע נָאִם אֲדָנִי יִהְיֶה
 הֲלוֹא בְּשׁוּבוֹ מִדְּרָכָיו וְחִיָּה: הִמְרָעָא רַעִינָא, מוֹתִיה דְּרָשִׁיעָא.
 אָמַר, יִי אֱלֹהִים. הֲלֹא, כִּד יְתוּב מְאוּרַחֲיָה, וְיִתְקִים: כִּד וּבְשׁוּב צַדִּיק
 מִצְדָּקָתוֹ וְעָשָׂה עוֹל כָּל הַתּוֹעֲבוֹת אֲשֶׁר-עָשָׂה הַרָשָׁע
 יַעֲשֶׂה וְחִי כָל- (כ' צדקתו) צְדָקָתוֹ אֲשֶׁר-עָשָׂה לֹא תִזְכָּרָה
 בְּמַעַלּוֹ אֲשֶׁר-מַעַל וּבְחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר-חַטָּא בָּם יָמוּת: וְכִד
 יְתוּב זָפָא מְזָכוּתִיה, וְיַעֲבִיד שְׁקַר. כָּכָל תּוֹעִיבָתָא. דְּעַבְד רָשִׁיעָא.
 יַעֲבִיד, הִיתְקִים. כָּל זְכוּתִיה דְּעַבְד, לֹא יִדְכָּרוּ. בְּשִׁקְרִיה דְּשְׁקַר, וּבַחוּבִיה
 דְּחֵב, בַּהוֹן יָמוּת: כִּד וְאִמְרָתָם לֹא יִתְּכֵן דֶּרֶךְ אֲדָנִי שְׁמַעוּ-נָא
 בֵּית יִשְׂרָאֵל הַדְּרָכִי לֹא יִתְּכֵן הֲלֹא דְרָכֵיכֶם לֹא יִתְּכֵנוּ:
 וְאִמְרָתוֹן. לֹא מִפְּרָשָׁן לָנָא, אִוְרַחַת טוֹבָא דִּי. שְׁמַעוּ כְּעֵן, בֵּית יִשְׂרָאֵל.
 הָאִוְרַחַת טוֹבִי, לֹא מִפְּרָשָׁן לָכוֹן. הֲלֹא אִוְרַחַתְכוֹן דִּילְכוֹן, לֹא תִקְנֵן:
 כִּד בְּשׁוּב-צַדִּיק מִצְדָּקָתוֹ וְעָשָׂה עוֹל וּמָת עֲלֵיהֶם בְּעוֹלוֹ
 אֲשֶׁר-עָשָׂה יָמוּת: כִּד יְתוּב זָפָא מְזָכוּתִיה. וְיַעֲבִיד שְׁקַר, וְיָמוּת
 עֲלֵיהוֹן. בְּשִׁקְרִיה דְּעַבְד, יָמוּת: לֹא וּבְשׁוּב רָשָׁע מִרָשָׁעָתוֹ אֲשֶׁר

עֲשֵׂה וַיַּעַשׂ מִשְׁפָּט וַעֲדָקָה הוּא אֶת־נַפְשׁוֹ יַחֲיָה: וְכִד יִתּוּב
 רְשִׁיעָא. מְחֻבָּהּ, דְּעֵבֶד. וַיַּעֲבִיד דִּין דְּקִשּׁוּט, וְזָכַן הוּא, יֵת נַפְשִׁיהּ יְקִיָּים:
 לֹא וַיֵּרָאָה (כ' וישוב) וַיֵּשֶׁב מִכָּל־פְּשָׁעֵיו אֲשֶׁר עָשָׂה חָיו יַחֲיָה
 לֹא יָמוּת: וְחָזָא וְתָב. מִכָּל חֻבּוּהִי, דְּעֵבֶד. מִיָּחָא יִיחִי, לֹא יָמוּת:
 לָב וַאֲמָרוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל לֹא יִתְּכֵן דֶּרֶךְ אֲדָנִי הַדֶּרֶךְ לֹא
 יִתְּכֵנוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל הֲלֹא דְרָכֵיכֶם לֹא יִתְּכֵן: וַאֲמָרוּ, בֵּית
 יִשְׂרָאֵל. לֹא מִפְּרָשָׁן לָנָא, אֹרְחַת טוֹבָא דִּי. הָאֹרְחַת טוֹבָי. לֹא מִפְּרָשָׁן
 לָכּוֹן, בֵּית יִשְׂרָאֵל. הֲלֹא אֹרְחַתְכוֹן דִּילָכוֹן, לֹא תִקְנֵן: לָב לָכֵן אִישׁ
 בְּדֶרֶכּוֹ אֲשַׁפֵּט אֶתְכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל נֹאם אֲדָנִי יִהְיֶה שׁוּבוּ
 וְהָשִׁיבוּ מִכָּל־פְּשָׁעֵיכֶם וְלֹא־יִהְיֶה לָכֶם לְמַכְשׁוֹל עוֹן:
 בְּבִין אֲנִשׁ פְּאֹרְחַתִּיהּ. אֶתְפָּרַע מִנְכוֹן, בֵּית יִשְׂרָאֵל. אָמַר, יי אֱלֹהִים.
 תּוּבוּ לְפִלְחָנִי וְאֶעֱדוּ מִנְכוֹן, פִּלְחָן טַעֲוִתְכוֹן. וְלֹא יְהִי לָכוֹן. לְתַקְלַת,
 חֻבּוּי: לָב הַשְּׁלִיכוּ מֵעֲלֵיכֶם אֶת־כָּל־פְּשָׁעֵיכֶם אֲשֶׁר
 פְּשַׁעְתֶּם בָּם וַעֲשׂוּ לָכֶם לֵב חֲדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה וְלִמָּה
 תִּמְתּוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל: אֲרַחֲקוּ מִנְכוֹן. יֵת כָּל מְרִידִיכוֹן, דְּחַבְתוֹן בְּחוּץ.
 וַעֲבִידוּ לָכוֹן. לֵב דְּחוּל, וְרוּחַ דְּחֻלָּא. וְלִמָּה תִּמּוּתוֹן, בֵּית יִשְׂרָאֵל: לָב כִּי
 לֹא אֶחָפִץ בְּמוֹת הַמָּת נֹאם אֲדָנִי יִהְיֶה וְהָשִׁיבוּ וְחָיו: אֲרִי
 לֹא רַעֲיָנָא, בְּמוֹתָא דְּחָיִב לְמָמַת. אָמַר, יי אֱלֹהִים. תּוּבוּ לְפִלְחָנִי,
 וְאֶתְקִימוּ:

(גְּאֵלָנוּ יִהְיֶה עֲבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פִּרְקָנָא. יי עֲבָאוֹת, שְׁמִיָּהּ קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יִתְּבַרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חָיָא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעֵלָם,
 וְלְעֵלְמֵי עֲלְמֵיָא:

וְזֶלֶק הַדְּקֻדּוֹק: לָב לָכֶם. תְּבִיר: לְמַכְשׁוֹל. טַפְחָא:

גדה
למנחת שבת
ושני וחמישי

וזאת הברכה

תפסיר רס"ג

לג א וזאת הברכה אשר
ברך משה איש האלהים
את בני ישראל לפני
מותו: ודא ברכתא. דברך משה.
נביא דיי ית בני ישראל. קדם מותיה:
ב ויאמר יהוה מסיני בא

לג א) ודא אלברכא אלדאי
בארך בהא מוסיי רסול אללה
בני אסראיל. קבל מותה:
ב) וקאל. אללהם אלדאי תגלא
לנא מן טור סיני. ואשרק
בגורה מן גבל שעיר. ולווח בזה
מן גבל פארן. ואתא רבואת
אלקודס. בשריעה נור מן ימינה
להם: ג) ואחתבא איצא

וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה
מרבבת קדש מימינו (כ' אשדת) אש דת למו: ואמר.
י. מסיני אתגלי וזיהור יקריה משעיר אתחזי לנא. אתגלי בגבורתיה
על טורא דפארן. ועמיה רבות קדישין. כתב ימיניה. מגו אישתא
אורייתא יהב לנא: ג אף חבב עמים כל קדשיו בידך

— רש"י —

ישמעאל שיקבלוהו, ולא רצו: ואתה. לישראל:
מרבבת קדש. ועמו מקצת רבבות מלאכי
קדש. ולא כלם ולא רבם. ולא בדרך בשר ודם
שמראה כל כבוד עשרו ותפארתו ביום חפתו:
אש דת. שהיתה כתובה מאז לפניו באש
שחורה על גב אש לבנה. נתן להם בלוחות
כתב יד ימינו. דבר אחר. אש דת כתרגומו.
שנתנה להם מתוך האש: ג אף חבב עמים.
גם חבה יתרה חבב את השבטים. כל אחד
ואחד קרוי עם, שהרי בגימין לבדו היה עתיד
להולד כשאמר הקדוש ברוך הוא ליעקב
(בראשית לז, יא) גוי וקהל גוים יהיה ממך:
כל קדשיו בידך. נפשות הצדיקים הגנוזות

לג ב וזאת הברכה וגו' לפני מותו. סמוך
למיתתו שאם לא עכשיו, אימתי: ב ויאמר
ה' מסיני בא. פתח תחלה בשבחו שלמקום
ואחר כך פתח בצרכיהם של ישראל. ובשבח
שפתח בו, יש בו הזכרת זכות לישראל, וכל
זה דרך רצוי הוא, כלומר כדאי הם אלו
שתחול עליהם ברכה: מסיני בא. יצא
לקראתם כשבאו להתניצב בתחתית ההר
בחתן היוצא להקביל פני פלה, שנאמר
(שמות יט, יז) לקראת האלהים, למדנו שיצא
בנגדם: וזרח משעיר למו. שפתח לבני
עשו שיקבלו את התורה ולא רצו: הופיע.
להם: מהר פארן. שהלך שם ופתח לבני

וזלך הדקדוק: ואתה מרבבת קדש. השוא שבבי"ת נח כי החירק שברי"ש תנועה קטנה

ופשוט (ועי'ל בתלים ג):

תפסיר רס"ג

וְהָם תָּבוּ לְרִגְלֶךָ יִשְׂאֵל

מִדְּבַרְתֶּיךָ: אֵף חֲבִיבִנּוֹן לְשִׁבְטִיָּא.

כָּל קְדִישׁוֹהִי בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּגִבּוֹרָא
אִפִּיקִנּוֹן מִמִּצְרִים. וְאֲנּוֹן מִדְּבָרִין
תַּחֲנוּת עֲנָנְךָ נָטְלִין עַל מִמְרָד:

ⲕⲓ שְׁנֵי כִשְׁחַל בְּשֶׁבֶת בִּסְתִי ⲕⲓ תוֹרָה

צוּה-לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרְשָׁה

קַהֲלַת יַעֲקֹב: אוֹרִיתָא יְהִי לָנָא

מֹשֶׁה. מִסְרָה יְרוֹתָא לְכַנְשֶׁת יַעֲקֹב: ⲕⲓ וְיִהְיֶה בִּישְׁרוֹן מֶלֶךְ

בְּהִתְאַסְפֵּי רָאשֵׁי עָם יַחַד שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל: וְהוּהָ

בִּישְׂרָאֵל מֶלֶכָא. בְּאַתְכַּנְשׁוֹת רִישֵׁי עַמָּא. כַּחֲדָא שְׁבִטִיָּא דִּישְׂרָאֵל:

ⲕⲓ יַחֲיִי רְאוּבֵן וְאַל-יָמֹת וְיִהְיֶה מִתִּי מִסְפָּר:

— רס"י —

אתו, כַּעֲנִין שְׁנָאֵמֶר (שמואל א' כב, כט) וְהִיתָה
נֶפֶשׁ אֲדֹנִי צְרוּרָה בְּצִרּוֹר הַחַיִּים אֵת ה'
אֲלֹהֶיךָ: וְהָם תָּבוּ לְרִגְלֶךָ. וְהָם רְאוּם לְכָף,
שְׁהִי תָבוּ עֲצֻמֵּן לְתוֹף תַּחֲתִית הָהָר לְרִגְלֶךָ
בְּסִינִי. תָבוּ לְשׁוֹן פְּעֵלָה הַתּוֹכּוּ לְתוֹף
מְרִגְלוֹתֶיךָ: יִשְׂאֵל מִדְּבַרְתֶּיךָ. נִשְׂאוּ עֲלֵיהֶם
עוֹל תּוֹרְתֶךָ: מִדְּבַרְתֶּיךָ. הַמִּ"ם בּוֹ קְרוֹב
לְיִסּוֹד, כְּמוֹ (צמדזכ ז, פט) וַיִּשְׁמַע אֵת הַקּוֹל
מִדְּבַר אֱלֹהִי, (יחזקאל ז, ז) וַאֲשַׁמַּע אֵת מִדְּבַר
אֱלֹהִי, כְּמוֹ מִתְּדַבֵּר אֱלֹהִי, אֵף זֶה מִדְּבַרְתֶּיךָ מִה
שְׁהִייתִי מִדְּבַר לְהַשְׁמִיעֵנִי לְאֹמֶר לָהֶם. טי"ש
פּוֹרְפְּלִידוֹרִי"ש זלע"י, וְאוֹנְקְלוֹס תַּרְגֹּם שְׁהִי
נוֹסְעִים עַל פִּי דְבָרֶיךָ, וְהַמִּ"ם בּוֹ שְׁמוֹשׁ
מִשְׁמֶשֶׁת לְשׁוֹן מֶן. דְּבַר אַחֵר, אֵף חֲבִיב עַמִּים,
אֵף בְּשַׁעַת חֲבַתָּם שְׁלָאֻמוֹת הָעוֹלָם שְׁהִירֵיתִי
לָהֶם פָּנִים שׁוֹחֲקוֹת וּמְסַרְתִּי אֵת יִשְׂרָאֵל בְּיָדֶם:
כָּל קֹדְשֵׁי בְּיָדֶךָ. כָּל צְדִיקֵיהֶם וְטוֹבֵיהֶם

דְּבָקוּ בָּךְ וְלֹא מִשּׁוּ מֵאֲחֵרֶיךָ וְאַתָּה שׁוֹמְרָם:
וְהָם תָּבוּ לְרִגְלֶךָ. וְהָם מִתְּמַצְעִים
וּמִתְּכַנְשִׁים לְתַחַת צִלְךָ: יִשְׂאֵל מִדְּבַרְתֶּיךָ.
מְקַבְּלִים גְּזֵרוֹתֶיךָ וְדִתּוֹתֶיךָ בְּשִׁמְחָה, וְאַלֶּהָ
דְּבָרֵיהֶם: דְּתוֹרָה. אֲשֶׁר צוּה לָנוּ מֹשֶׁה
מוֹרְשָׁה הִיא לְקַהֲלַת יַעֲקֹב, אֲחֻזָּנוּהָ וְלֹא
נַעֲזֻבָּהָ: כִּי וְיִהְיֶה. הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: בִּישְׁרוֹן
מֶלֶךְ. תְּמִיד עוֹל מְלָכוּתוֹ עֲלֵיהֶם:
בְּהִתְאַסְפֵּי. בְּכָל הַתְּאַסֵּף רָאשֵׁי חֲשֹׁבוֹן
אֲסִיפְתָּם: רָאשֵׁי. כְּמוֹ (שמואל ל, יז) כִּי תִשָּׂא
אֵת רֹאשׁ, רְאוּיִן אֵלּוּ שְׂאֲבָרְכֶם. דְּבַר אַחֵר,
בְּהִתְאַסְפֵּי בְּהִתְאַסְפָּם יַחַד בְּאַגְדָּה אַחַת
וְשָׁלוֹם בִּינֵיהֶם הוּא מְלָכָם, וְלֹא כְּשִׁישׁ
מִחֻלּוֹקֶת בִּינֵיהֶם: וְיַחֲיִי רְאוּבֵן. בְּעוֹלָם הָהָא:
וְאַל יָמֹת. לְעוֹלָם הַבָּא. שְׁלֹא יִזְכַּר לוֹ
מַעֲשֵׂה בְלָהָה: וְיִהְיֶה מִתִּי מִסְפָּר. נִמְנִין

שֶׁעָבָא. פְּגָמִיעַ כִּי־אֲצֵהֶם פִּי
טֹאעֶתְךָ. וְהָם יִקְפוּן אֶת־אֲרֶךְ.
וְיִתְנַאֲקֻלוּן כְּלִמָּאתְךָ: ד) אֲלֵלֵהֶם
אֲלֵדִי אֲמַר לָנָא מוֹסִי
בִּאֲלִתּוֹרִיָּה. פְּגַעֲלֵהָ וְרֵאתִיהָ
לְגֻנְקָהּ יַעֲקֹב: ה) וְכֹאֵן מְלָכָא
פִּי אֲלִמּוֹצוּף. חִין תַּגְתַּמַּע אֱלִיָּה.
רוֹיִסָּאָה וְסֹאִיר אֲסַבְּאֻטָּה:
ו) אֲסַאֲלֶךְ אֵן יַחֲיָא אֵל
רְאוּבֵן וְלֹא יָמוּת. וְלֹא יִצִּיר

תפסיר רס"ג

רהטה ד' אחצא: ז) ויהיה מא
קאל ליהודה. אללהם אסמע
צות יהודה. ורדה אלי קומה
מן ג'זה. ואגעל ידאה
מנתצפתאן לה. וכן לה עונא
עלי אעדאיה: ח) וקאל ללוי.
אללהם אלד' אנחלת צחאיתך

יחי ראובן בחיי עלמא, ומותא תנינא
לא ימות. ויקבלון בנוהי אחסנתהון
במניהון: ס וזאת ליהודה
ויאמר שמע יהוה קול
יהודה ואל-עמו תביאנו
ידיו רב לו ועזר מצריו

תהיה: ודא ליהודה ואמר. קביל יי צלותיה דיהודה במפקיה
לקרבא. ולעמיה תתיבניה בשלם. ידוהי יעבדן ליה פורענותא

משנאוהי. וסעיד מבעיל דבבא הוי ליה: פ ❧ שני בספר תימן ❧ (שני)

❧ שלישי בשחל בשבת בסת"י ❧ ח וללוי אמר תמיה ואוריה
לאיש חסידך אשר נסיתו במסה תריבהו

— רש"י —

וינקמו נקמתו: ועזר מצריו תהיה. על
יהושפט התפלל על מלחמת רמות גלעד,
(דכ"ז יט, לא) ויזעק יהושפט וד' עזרו. דבר
אחר, שמע ה' קול יהודה, כאן רמו ברכה
לשמעון מתוך ברכותיו של יהודה, ואף
בשחלקו ארץ ישראל נטל שמעון מתוך
גורלו של יהודה שנאמר (יכושע יט, ט) מחבל
בני יהודה נחלת בני שמעון. ומפני מה לא
יחד לו ברכה בפני עצמו, שהיה בלבו עליו
על מה שעשה בשטים, כן כתוב באגדת
תהלים: ח וללוי אמר. ועל לוי אמר: תמיה
ואוריה. כלפי שכינה הוא מדבר: אשר
נסיתו במסה. שלא נתלוננו עם שאר
המלינים: תריבהו וגוי. כתרגומו. דבר אחר,
תריבהו על מי מריבה, נסתקפת לו לבוא
בעלילה, אם משה אמר (במדבר כ, י) שמעו

במנין שאר אחיו, דגמא היא זו, כענין שנאמר
(בראשית לב, כז) וישכב את בלהה ויהיו בני
יעקב שנים עשר, שלא יצא מן המנין:
ז וזאת ליהודה. סמוך יהודה לראובן, מפני
ששניהם הודו על קלקול שבטם, שנאמר
(איז טו, יט) אשר חכמים נגידו וגוי להם
לבדם וגוי ולא עבר זר בתוכם. ועוד פרשו
רבותינו, שכל ארבעים שנה שהיו ישראל
במדבר היו עצמות יהודה מתגלגלים בארון
מפני נדוי שקבל עליו, שנאמר (בראשית מד, לב)
וחטאתי לאבי כל הימים, אמר משה, מי גרם
לראובן שיוודה יהודה וכו': שמע ה' קול
יהודה. תפלת דוד ושלמה ואסא מפני
הכושים, ויהושפט מפני העמונים, וחזקיה
מפני סנחריב: ואל עמו תביאנו. לשלום
מפני המלחמה: ידיו רב לו. יריבו ריבו

תפסיר רס"ג

ואנאנאך לרגל אלדי הו
בארך. וקד אמתנתה פי ד'את
אלמתנה. ואכ'צמתה פי מת'ל
מא אלכ'צומה: ט) פוגדתאה
אלקאיל ען אביה ואמה כאנה
לם יראהם. ולם ית'בת אכ'יתה.
ולם יעתרף בבניה. מפא חרסו
מקאלתך. והם יחפצו עהדך:
(י) פהם יפתון פי אחכאמך לאל
יעקוב ושראיעך לאל אסראיל.
ויצירון אלבכור בין ידיך.
ואלכמאל עלי מד'בחד:
(יא) אללהם פבארך פי גנדה.
וארץ מא תצנעה ידאה.
ואוהן אחקא מקאומיה.

על-מי מריבה: וללוי אומר.
תומיא ואוריא אלבישתא לגבר
דאשתכח חסיד קדמך. דנסייתהי
בנסייתא והוה שלים. בחנתהי על מי
מצותא ואשתכח מהימן: ט) האמר
לאביו ולאמו לא ראיתיו
ואת-אחיו לא הכיר ואת-
בניו לא ידע כי שמרו
אמרתך ובריתך ינצרו:
דעל אבוהי ועל אמה לא רחיס פד חבו
מן דינא. ואפי אחוהי ובנוהי לא נסיב.
ארי נטרו מטרת מימרך. וקימך לא אשניאו: ד) יורו משפטיך
ליעקב ותורתך לישראל ישימו קטורה באפך
וכליל על-מזבחך: כשרין אלין דילפון דינך ליעקב.
ואוריתך לישראל. ישון קטרת בוסמין קדמך. וגמיר לרעוא על
מדבךך: דא) ברך יהוה חילו ופעל ידיו תרעה
מחץ מתנים קמיו ומשנאיו מן-יקומיו:

רש"י

לוי לא חטא אחד מהם שנאמר כל בני לוי:
פי שמרו אמרתך. (שמות כ, ז) לא יהיה לך
אלהים אחרים: ובריתך ינצרו. ברית מילה,
שאותם שנלדו במדבר, וישראל לא מלו את
בניהם, והם היו מולין ומלין את בניהם: י) יורו
משפטיך. ראויין אלו לךך: וכליל. עולה:
יא) מחץ מתנים קמיו. מחץ קמיו, מפת

גא המורים, אהרן ומרים מה עשו: ט) האמר
לאביו ולאמו לא ראיתיו. כשחטאו בעגל
ואמרתי (שמות לז, כו) מי לה' אלהי, נאספו אלי
כל בני לוי וצויתים להרוג את אבי אמו והוא
מישראל, או את אחיו מאמו, או את בן בתו,
וכן עשו. ואי אפשר לפרש אביו ממש ואחיו
מאביו וכן בניו ממש, שהרי לזים הם ומשפט

זולק הדקדוק: על מזבחך. מפני ההפסק בא הבי"ת בשוא כי החי"ת בסגול (מהרי"ב):

תפסיר רס"ג

ושאנייה מן אן יקאומינה
(י"ג יקומון): יב) וקאל
לבנימין. אד' הו ודיד
אללה. סיספן ואתקא בה. והו
יטוף בה טול אלומאן.
ובין צ'הראניה יספן:
יג) וקאל ליוסף. אללהם
פבארד פי בלדה. מן מלאד'
סמאואד וטלהא. ומן אלג'מר

ברוך יי נכסוהי. וקורפן ידוהי קביל
ברעוא. תבר חרצא דשנאוהי. ודבעלי
דבבוהי דלא יקומון: **ס יב לבנימן**
אמר ידיד יהוה ישכן
לבטח עליו חפף עליו
כל-היום ובין כתפיו
שכון: לבנימין אמר. רחמא

דיי. ישרי לרוחצן עלוהי. יהי מגן עלוהי כל יומא. ובארעיה תשרי

שכינתא: **ס** ❀ **שלושד** ^{בספרי} ^{תיטן} ❀ **רביעי כשחל בשבת בסת"י** ❀ **(שלישי)**

ג **וליוסף אמר מברכת יהוה ארצו ממגד**
שמים מטל ומתהום רבצת תחת: וליוסף אמר.
מברכא מן קדם יי ארעיה. עבדא מגדנן מטלא דשמיא מלעילא.

— רש"י —

מתנים, בענין שנאמר (תכליס סט, כד) ומתניהם תמיד המעד, ועל המעוררין על הכהנה אמר כן. דבר אחר, ראה שעתידין חשמנאי ובניו להלחם עם היונים והתפלל עליהם לפי שהיו מועטים, שנים עשר בני חשמנאי ואלעזר כנגד כמה רבבות, לכך נאמר ברך ה' חילו ופעל ידיו תרצה: ומשנאיו מן יקומון. מחץ קמיו ומשנאיו מהיות להם תקומה: יב לבנימן אמר. לפי שברכת לוי בעבודת הקרבנות, ושלבנימין בבנין בית המקדש בחלקו, סמכן זה לזה, וסמך יוסף אחרי, שאף הוא משכן שילח ה' בני בחלקו, שנאמר (שם עח, סז) וימאס באהל יוסף וגו'. ולפי שבית עולמים חביב משילח לכך הקדים בנימין ליוסף

חפף עליו. מכסה אותו ומגן עליו: **כל היום**. לעולם, משנבחרה ירושלים, לא שרתה שכינה במקום אחר: **ובין כתפיו שכן**. בגובה ארצו ה'ה, בית המקדש בנוי אלא שנמוך עשרים ושלש אמה מעין עיטם, ושם ה'ה דעתו שלדוד לבנותו, פדאיתא בשחיטת קדשים (זמרים נד, ג) אמרי נחתי ביה פורתא משום דכתיב ובין כתפיו שכן, אין לך נאה בשור יותר מכתפיו: יג מברכת ה' ארצו. שלא היתה בנחלת השבטים ארץ מלאה כל טוב בארצו שליוסף: **ממגד**. לשון עדנים ומתק: **ומתהום**. שהתהום עולה ומלחלח אותה מלמטה, אתה מוצא בכל השבטים ברכתו שלמשה מעין ברכתו שליעקב:

תפסיר רס"ג

אלג'איצ'ה אלספלא: יד) ומן
מלאד' אלג'לאה אלשמסיה.
ומלאד' אלחבוב אלקמרייה:
טו) ומן אצול אלגבאל
אלאוליה. ומן פרוע אליפאע
אלדהרייה: טז) ומן נעמה
אלארץ באסרהא. ורצ'א
סאכן אלסנא (י"ג: אלסמא).
יחל גמיע ד'אלד בראס יוסף.

וממבועי עינן ותהומין. דנגדין ממעמקי

ארעא מלרע: יד **וממגד תבואת****שמש וממגד גרש ירחים:**

עבדא מגדנין ועללן מיבול שמשא.

עבדא מגדנין מריש ירח בירח:

ומראש הררי קדם**וממגד גבעות עולם:** ומריש

טוריא בפיריא. ומשוב רמן דלא

פסקו: טז **וממגד ארץ ומלאה ורצון שכני סנה****תבואתה לראש יוסף ולקדקד נזיר אחיו:**

ומשוב. ארעא ומלאה. רעי ליה דשכינתיה בשמיא ועל משה אתגלי

באסנא. ייתן כל אליו לרישא דיוסף. גוברא פרישא דאחיה:

בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו בהם**עמים ינגח יחדו אפסי-ארץ והם רבבות**

— כ"י —

רצון. נחת רוח ופיוס. וכן כל רצון שבמקרא:
תבואתה. ברכה זו לראש יוסף: **נזיר אחיו.**
שהפרש מאחיו במכירתו: **י בכור שורו.** יש
בכור שהוא לשון גדלה ומלכות, שנאמר
(תכליס פט, כח) אף אני בכור אתנהו. וכן (שמות
ז, כב) בני בכורי ישראל: **בכור.** מלך היוצא
ממנו והוא יהושע: **שורו.** שכחו קשה בשור
לכבש כמה מלכים: **הדר לו.** נתון לו
שנאמר (דמדז כז, כ) ונתתה מהודך עליו:
וקרני ראם קרניו. שור, כחו קשה, ואין
קרניו נאות, אבל ראם, קרניו נאות, ואין כחו
קשה, נתן ליהושע כחו שלשור ויפני קרני
ראם: **אפסי ארץ.** שלשים ואחד מלכים

יד **וממגד תבואת שמש.** שהיתה ארצו
פתוחה לחמה וממתקת הפרות: **גרש**
ירחים. יש פרות שהלבנה מבשלתן ואלו
הן קשואין ודלועין. דבר אחר גרש ירחים.
שהארץ מגרשת ומוציאה מחדש לחדש:
טו **ומראש הררי קדם.** ומבורכת מראשית
בשול הפרות שהרריה מקדימין לבכר בשול
פירותיהם. דבר אחר מגיד שקדמה בריאתן
לשאר הרים: **גבעות עולם.** גבעות העושות
פרות לעולם ואינן פוסקות מעוצר הגשמים:
טז **ורצון שכני סנה.** כמו שוכן סנה ותהא
ארצו מבורכת מרצונו ונחת רוחו שלהקדוש
ברוך הוא הנגלה עלי תחלה בסנה:

תפסיר רס"ג

והאמה' נאסד' אכזותה:
 (ז) וליפון אלפֿהא לאלמֿמת'ל
 בבכר ת'ורה. פתציר קרונה
 פקרון אלפרכדאן. חת'י' ינטח
 בהא אלֿאמם אל'י' אקטאר
 אלֿארץ'. ושרחא אנהא
 רבואת אפרים ואלוף מנשה:
 (ח) וקאל לזבולון. אפרח יא אל
 זבולון פי אספארד. ואנת יא
 יששכר פי מנאזלד: (ט) פאן
 אלֿאמם אל'י' גבלכמא תחצ'ר.

אֶפְרַיִם וְהֵם אֶלְפֵי מְנַשֶּׁה:
 רבא דבנוהי זיוא ליה. וגבורן אתעבידא
 ליה מן קדם דתוקפא ורומא דיליה.
 בגבורתיה. עממֿיא. יקטיל פחדא עד
 סִפִּי ארעא. ואנון רבֿותא דבית אפרים.
 ואנון אלפֿיא דבית מנשה: **ס**

❧ רביעֿי תיטן בספרי חמישי כשחל בשבת בסת"י ❧

(רביעי) דה ולזבולון אמר שמח
זבולון בצאתך ויששכר

באהליך: ולזבולון אמר. חדי זבולון במפקד לאגחא קרבא על
 בעלי דבכך. ויששכר במהכך למעבד זמני מועדיא בירושלם:
עמים הר־יקראו שם יזבח וזבחי צדק פי

— רס"י —

באהליך. זבולון ויששכר עשו שותפות, זבולון
 לחוף ימים ישכון ויוצא לפרקמטיא בספינות
 ומשתכר, ונותן לתוך פיו שליששכר והם
 יושבים ועוסקים בתורה, לפיכך הקדים זבולון
 ליששכר, שתורתו שליששכר על ידי זבולון
 היתה: **שמח זבולון בצאתך.** הצלח
 בצאתך לסחורה: **ויששכר.** הצלח בשיבת
 אהליך לתורה לישב ולעבד שנים ולקבע
 חדשים, כמו שנאמר (דכ"א יב, לג) ומבני
 יששכר יודעי בינה לעתים, ראשיהם
 מאתים, ראשי סנהדראות היו עוסקים בכך.
 ועל פי קביעות עתיהם ועבוריהם: **עמים.**
 שלשכטי ישראל: **הר יקראו.** להר המורה
 יאספג, כל אסיפה על ידי קריאה היא ושם
 יזבחו ברגלים וזבחי צדק: **פי שפע ימים**
 יינקו. יששכר וזבולון, ויהא להם פנאי לעסוק

אפשר שכלם מארץ ישראל היו, אלא אין
 לה כל מלה ושלטון שלא קנה לו פלטרין
 ואחזה בארץ ישראל, שחשובה לכלם היא,
 שנאמר (וימ"ג, יט) נחלת צבי צבאות גוים:
והם רבבות אפרים. אותם המנגחים הם
 הרבבות שהרג יהושע, שבא מאפרים: **והם**
אלפי מנשה. הם האלפים שהרג גדעון
 במדין, שנאמר (שופטים ח, י) וזבח וצלמנע
 בקרקר וגו': יח ולזבולון אמר. אלו חמשה
 שבטים שברך באחרונה. זבולון גד דן נפתלי
 ואשר, כפל שמותיהם לחזקם ולהגבירם, לפי
 שהיו חלשים שבכל השבטים, הם הם
 שהוליק יוסף לפני פרעה, שנאמר ומקצה
 אחיו לקח חמשה אנשים (בראשית מ, ג), לפי
 שגראים חלשים ולא ישים אותם לו שרי
 מלחמתו: **שמח זבולון בצאתך ויששכר**

תפסיר רס"ג

שֶׁפַע יָמִים יִינָקוּ וּשְׁפָנִי**טְמוּנֵי חוֹל: שְׁבִטֵי דִישְׁרָאֵל**לְטוֹר בֵּית מִקְדָּשָׁא יִתְפַּנְשׁוּן. תַּמָּן יִפְסוּן
נִכְסֵת קוֹדֶשִׁין לְרַעְוָא. אַרְי נִכְסֵי עַמְמֵיָא
יִיכְלוּן. וְסִימָא דְמַטְמָרן בְּחָלָא מִתְגַּלִּין**לְחוּן: ס ב וּלְגַד אָמַר בְּרוּךְ****מֵרַחֵב גֹּד כָּל־בֵּיא שְׁכָן****וְטָרַף זָרוּעַ אֶף־קֶדְקֵד: וּלְגַד**

אָמַר. בְּרִיךְ דְּאִפְתִּי לְגַד. כָּל־יִתָּא שְׂרִי. וְיִקְטִיל שְׁלִטוֹנִין עִם מַלְכִין:

כא וַיֵּרָא רֵאשִׁית לֹו כִּי־שָׁם חֲלָקַת מַחֲקָק סָפוּןוְתִדְבַּח פִּיה דְּבִאִיחַ עֲאֲדִלָּה.
פֶּה־גִידֵק אֲלִפְחָאֵר יִרְצִיעוּן.
וְדִפְאִין אֲלִרְמֵל יִפְנִזוּחָא:
(כ) וְקֵאל לְגַד. תִּבְאֲרֵךְ אֲלִמוּסַע
לָה בְּלִדָּה. פֶּה־כָּלְפֹו יִסְכְּנָהָ.
אֲלִדִּי יִדֵּק אֲלִדְרָאֵעַ מַע
אֱלֹהֵא־מִדָּה: (כא) וְאֵנָּה רֵאִי פִי
אוּל בְּלִדָּה. אֵן גְּוִקְהָ
אֲלִרְאִסְמִין הִנָּאֵךְ מִכְנוּזָה.

— רס"י —

ומאכלו שללז לא כמאכלו שללז, והם
אומרים אין אמה כשרה כזו ומתגייירין שם,
שנאמר שם יזכחו וזכחי צדק: **כִּי שֶׁפַע יָמִים**
יִינָקוּ. זבולן ויששכר, הים נותן להם ממון
בשפע: **כ בְּרוּךְ מֵרַחֵב גֹּד.** מלמד שהיה
תחומו שלגד מרחיב ועולה כלפי מזרח:
כָּל־בֵּיא שְׁכָן. לפי שהיה סמוך לספר, לפיכך
נמשל באריות, שכל הסמוכים לספר צריכים
להיות גבורים: **וְטָרַף זָרוּעַ אֶף קֶדְקֵד.**
הרונגיהן היו נכרין, חותכים הראש עם החרוץ
במכה אחת: **כא וַיֵּרָא רֵאשִׁית לֹו.** ראה
לטול לו חלק בארץ סיחון ועוג, שהיא
ראשית כבוש הארץ: **כִּי שָׁם חֲלָקַת**
מַחֲקָק. כי ידע אשר שם בנחלתו חלקת
שדה קבורת מחוקק והוא משה: **סָפוּן.**
אותה חלקה ספונה וטמונה מכל בריה,

בתורה: **וּשְׁפָנִי טְמוּנֵי חוֹל.** בסווי טמוני
חול, טרית וחלזון וזכוכית לבנה היוצאים מן
הים ומן החול, ובחלקו שליששכר וזבולן היה,
כמו שאמרו במסכת מגלה (ו, 6) זבולן עם
חרף נפשו למות (שופטים כ, יח) משום דנפתלי
על מרומי שדה, שהיה מתרעם זבולן על
חלקו, לאחי נתת שדות וקרימים וכו': **וּשְׁפָנִי.**
לשון כסוי, כמו שנאמר (מ"א ו, ט) ויספן את
הבית, (שם ז, ג) ויספן בארז, ותרגומו ומטלל
בכיורי ארזא. דבר אחר, עמים הר יקראו, על
ידי פרקמטיא שלזבולן, תגרי אמות העולם
באים אל ארצו, והוא עומד על הספר והם
אומרים הואיל ונצטערנו עד כאן, נלך עד
ירושלים ונראה מה יראתה שלאמה זו, ומה
מעשיה, והם רואים כל ישראל עובדים
לאלה אחד, ואוכלים מאכל אחד, לפי
שהגוים אלוהו שללז לא כאלוהו שללז,

וְזֶלֶק הַדִּקְדִּיק: כא ויתא ראשי עם. יש חלוק בקריאת המלה הזו, בן אשר קורא אותה מלעיל
בשני פשטין ובן נפתלי מלרע בפשט אחד לבד ויש ספרים בפשט אחד לבד ולא

מיחלפין (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

פִּאֲתָא רויסא אלקום
פִּתְלִמְדָּהִם. וְצָנַע בְּעֵדֶל אֱלֹהִים.
וְאַחֲכָמָה מֵע סאיר אל
אסראיל: כב) וְקָאֵל לְדָן. כּוֹן יֵא
דִּן כְּשֶׁבֶל אֱלֹאֶסֶד בְּקוּוֹה. אֲדִיא
יַעֲרִץ מִן אֲלִבְתַּ'נִּייה: כג) וְקָאֵל
לְנִפְתָּלִי. יֵא נִפְתָּלִי אֶסְתַּכְתִּיר מִן
אֲלֹדְצָא. וּכּוֹן מִמְלוּוָא מִן
בְּרַכָּאֵת אֱלֹהִים. וְחוּז מִן אֲלֹאֲרִץ

וַיָּתֵא רֵאשִׁי עִם צִדְקָת
יְהוָה עֲשֵׂה וּמִשְׁפָּטֶי עִם־
יִשְׂרָאֵל: וְאֶת־קֶבֶל בְּקִדְמִיתָא דִּילִיה.
אַרִּי תִמָּן. בְּאַחֲסָנְתִּיה מִשָּׁה סְפָרָא רַבָּא
דִּישְׂרָאֵל קִבִּיר. הוּא נָפֶק וְעַל בְּרִישׁ עֲמָא.
זְכוֹן קִדְם יי עֶבֶד. וְדִינוּהִי עִם יִשְׂרָאֵל: ס
וּלְדָן אָמַר דָּן גִּיּוֹר (חמישי) כב

אַרְיֵה יִזְנַק מִן־הַבָּשָׂן: וּלְדָן אָמַר. דָּן תִּקִּיף כְּגִיּוֹר אַרְיֹן.
אַרְעִיָּה שְׁתֵּיָא מִן נַחֲלִיָּא דִּנְגִידִין מִן מִתְנָן: כג וּלְנִפְתָּלִי אָמַר
נִפְתָּלִי שְׁבַע רָצוֹן וּמְלֵא בְּרַכַּת יְהוָה יָם וּדְרוֹם
יְרֵשָׁה: וּלְנִפְתָּלִי אָמַר. נִפְתָּלִי שְׁבַע רַעְוָא. וּמְלֵי בְּרַכָּן מִן קִדְם יי.

— רס"י —

בְּצִפּוֹנִית מְעַרְבִית עֶקְרוֹן וּסְבִיבוֹתֶיהָ, וְלֹא
סְפָקוּ לָהֶם, וּבָאוּ וּנְלַחְמוּ עִם לָשֶׁם שֶׁהִיא
פְּמִינָאס וְהִיא בְּצִפּוֹנִית מְזוֹרְחִית, שֶׁהָיָה הִירְדֵּן
יוֹצֵא מִמְּעֵרַת פְּמִינָאס וְהוּא בְּמִזְרְחָהּ שְׁלֹאֲרִץ
יִשְׂרָאֵל, וּבֵא מִהַצִּפּוֹן לְדְרוֹם וְכֹלָה בְּקִצָּה יָם
הַמֶּלֶח, שֶׁהוּא בְּמִזְרַח יְהוּדָה, שֶׁנִּטְל בְּדְרוֹמָה
שְׁלֹאֲרִץ יִשְׂרָאֵל, כִּמּוֹ שֶׁמְפֹרֶשׁ בְּסִפֵּר יְהוֹשֻׁעַ,
וְהוּא שְׁנֶאֱמַר (שס יט, מז) וַיֵּצֵא גְבוּל בְּנֵי דָן
מִמֶּה וַיַּעֲלוּ בְנֵי דָן וַיִּלָּחְמוּ עִם לָשֶׁם וְגוֹי, יָצָא
גְבוּלָם מִכָּל אֹתוֹ הָרוּחַ שֶׁהִתְחִילוּ לִנְחֹל בּוֹ:
כג שְׁבַע רָצוֹן. שֶׁהִיָּתָה אֶרְצוֹ שְׁבַעָה כָּל
רָצוֹן יוֹשְׁבֶיהָ: יָם וּדְרוֹם יְרֵשָׁה. יָם בְּגִרַת
נִפְלָה בְּחֻלְקוֹ וְנִטְל מְלֵא חֶבֶל חֶרֶס בְּדְרוֹמָה
לְפָרוֹשׁ חֶרְמִים וּמִכְמוּרוֹת: יְרֵשָׁה. לְשׁוֹן צוּרִי,
כִּמּוֹ (דברים ס, כא) עֲלָה רֶשַׁת וְהִטְעַם שְׁלִמְעֵלָה
בְּרִישׁ מוֹכִיחַ, כִּמּוֹ יֶרֶשׁ, יָדַע, לָקַח, שָׁמַע.

שְׁנֶאֱמַר (לכמן לד, ו) וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבוּרָתוֹ:
וַיָּתֵא. גִּד: רֵאשִׁי עִם. הֵם הָיוּ הוֹלְכִים לִפְנֵי
הַחֹלֶץ בְּכַבּוּשׁ הָאָרֶץ לִפְנֵי שֶׁהָיוּ גְבוּרִים, וְכֵן
הוּא אוֹמֵר (דברים ג, יח) וְאַתֶּם תַּעֲבְרוּ חִלּוּצִים
לִפְנֵי אֲחֵיכֶם וְגוֹי: צִדְקָת ה' עֲשֵׂה. שֶׁהֶאֱמִינוּ
דְּבָרֵיהֶם וְשִׁמְרוּ הַבְּטָחָתָם לַעֲבֹר אֶת הִירְדֵּן
עַד שֶׁכִּבְּשׁוּ וְחֻלְקוּ. דָּבָר אַחֵר וַיָּתֵא מִשָּׁה
רֵאשִׁי עִם. צִדְקָת ה' עֲשֵׂה, עַל מִשָּׁה אָמַר:
כג דָּן גִּיּוֹר אַרְיֵה. אֵף הוּא הָיָה סְמוּךְ לְסִפֵּר
לְפִיכָף מוֹשְׁלוֹ בְּאַרְיֹת: יִזְנַק מִן הַבָּשָׂן.
כְּתִרְגוּמוֹ, שֶׁהָיָה הִירְדֵּן יוֹצֵא מִחֻלְקוֹ מִמְּעֵרַת
פְּמִינָאס, וְהִיא לָשֶׁם, שֶׁהִיא בְּחֻלְקוֹ שְׁלֹדָן,
שְׁנֶאֱמַר (יחזקאל יט, מז) וַיִּקְרָאוּ לְלָשֶׁם דָּן וְזוּגוֹ
וְקִלּוּחֹ מִן הַבָּשָׂן. דָּבָר אַחֵר, מִדֵּה זְנוּק זֶה יוֹצֵא
מִמְּקוֹם אֶחָד וְנִחְלַק לְשְׁנֵי מְקוֹמוֹת, כִּף שֶׁכִּבְּשׁוּ
שְׁלֹדָן נִטְלוּ חֵלֶק בְּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת. תַּחֲלָה נִטְלוּ
זֶלֶק הַדְּקָדוּק: כג יָם וּדְרוֹם יְרֵשָׁה. תִּיבַת יֶרֶשָׁה מִלְעִיל:

תפסיר רס"ג

מערב ים גניסר ודרומוהי יירת: ס

❁ חמיוניו בספרי תימן ששי כשחל בשבת בסת"י ❁

בד ולא אשר אמר ברנז

מבנים אשר יהי רצוי אחיו

וטבל בשמן רגלו: ולא אשר

אמר. בריך מברכת בנאי אשר. יהי

רעוא לאחיה. ויתרבא בתפנוקי מלכין:

כה ברנזל ונחשת מנעלך וכימך דבאך: תקיף

בברנזלא ונחשטא בית מותבך. וכימי עולימותך תוקפך: כו אין

כאל ישרון רכב שמים בעזרך ובגאותו שחקים:

— רס"י —

היא סגורה במנעולים ובקריחים שלברנזל ונחשת. דבר אחר ברנזל ונחשת מנעלך. ארצכם נעולה בהרים שחוצבין מהם ברנזל ונחשת, וארצו שלאשר היתה מנעולה שלארץ ישראל: וכימך דבאך. וכימים שהם טובים לך, שהן ימי תחלתך, ימי נעורך, כן יהיו ימי זקנתך, שהם דואבים זבים ומתמוטטים. דבר אחר, וכימך דבאך וכימך שהם טובים לך כמנן ימך, כל הימים אשר אתם עושים רצונו שלמקום, יהיו דבאך, שכל הארצות יהיו דובאות כסף וזהב לארץ ישראל, שתהא מבורכת בפירות. וכל הארצות מתפרנסות המנה וממשיכות לה כסף וזהב וזהבם איסקווי"ט. הכסף וזהב כלם מהם, שהן מציבות אותם לארצכם: כו אין כאל ישרון. דע לך ישרון שאין כאל בכל אלהי העמים, ולא כצורך צורם: רכב שמים. הוא אותו אלוה שבעזרך ובגאותו הוא רוכב שחקים:

גרבא וגנבא: כד וקאל לאשר. כן מבארבא מן אלאוליא יא אשר. אלד"י סיכון רציא אכזתה. וגאמסא פי אלד"הן קדמה: כה תכון מן אלד"ה ואלנחאס מגאלקד. ולתכון פאמאמך הד"ה שגאעתך: כו אלאה אסראיל אלד"י ליס כמתלה. סאכן

בשמוסיף בו ה"א יהיה הטעם למעלה שמעו, ידעה, סלחה, לקחה אף כאן ירשה לשון צווי. ובמסורת הגדולה מצינו באלפא ביתא לשון צווי דטעמיהון מלעיל: כו ברנזל מבנים אשר. ראיתי בספרי, אין לך בכל השבטים שנתברך בבנים כאשר ואיני יודע ביצד: יהי רצוי אחיו. שהיה מתרצה לאחיו בשמן אנפיקינזן ובקפלאות והם מרצין לו בתבואה. דבר אחר, יהי רצוי אחיו שהיו בנותיו נאות והוא שגאמר (דברי כימים א' ז', 6) הוא אבי בריתי, שהיו בנותיו נשואות לכהנים גדולים הנמשחים בשמן וית: וטבל בשמן רגלו. שהיתה ארצו מושכת שמן כמעין. ומעשה שנוצטרכו אנשי לודקיא לשמן מנו להם פולמוסטום אחד וכי, כדאיתא במנחות (פכ, 3): כה ברנזל ונחשת מנעלך. עכשיו הוא מדבר נגד כל ישראל שהיו גבוריהם יושבים בערי הספר ונועלים אותה שלא יוכלו האויבים לכנס בה כאלו

תפסיר רס"ג

אלסמא ואלשואהק בקדרתה
 פי עונד: כז) וזהו אלון
 אלאלאה אלאלזלי. ומן דונה
 מלוד אלעאלם. כמא טרד מן
 בין ידיד אלעדו. וקאל לך
 אנפד'ה: כח) חת'י סכן בעץ
 אל אסראיל ואתקא מנפדא
 נצ'יר מא קאל להם יעקוב
 אביהם. פי בלד ד' בר ועציר.
 ואיצ'א סמאה תדר טלא:
 כט) פטובאך יא אל אסראיל

לית אלה אלא אלהא דישראל.
 דשכנתיה בשמיא בסערך. ותוקפיה
 בשמי שמיא: בשבת שביעי בסת"י

(ששי) **בז מענה אלהי קדם**
ומתחת זרעת עולם ויגרש
מפניך אויב ויאמר השמד:
 מדור אלהא דמלקדמין. דבמימריה
 אתעביד עלמא. ותריד מן קדמך. שנאה
 ואמר שיצי: כה) **וישכן ישראל**

בטח בדר עין יעקב אל-ארץ דגן ותירוש
אף-שמי יערפו-טל: ושרא ישראל לרוחצן בלחודיהון
 כעין ברכתא דבריכנון יעקב אבוהון. בארע עבדא עבור וחמר. אף
 שמיא דעלויהון ישמשונונון בטלא: כט) **אשריך ישראל**
מי כמוך עם נושע ביהוה מגן עזרך

— כס"י —

עין יעקב. כמו (צמדז יא, ז) ועינו כעין
 הבדלח. כעין הברכה שברכם יעקב, לא
 בפדד שאמר ירמיה (ירמיה טו, יז) בדר
 ישבתי, אלא כעין הבטחה שהבטיחם יעקב
 (צדאשית מח, כא) והיה אלהים עמכם והשיב
 אתכם אל ארץ אבותיכם: **יערפו.** יטיפו: **אף**
שמי יערפו טל. אף ברכתו של יצחק
 נוספת על ברכתו של יעקב (שס כז, כח) ויתן
 לך האלהים מטל השמים וגו': כט) **אשריך**
ישראל. לאחר שפרט להם הברכות אמר
 להם מה לי לפרוט לכם, כלל דבר, הכל
 שלכם: **אשריך ישראל מי כמוך.**
 תשועתך ביה אשר הוא מגן עזרך

כז) **מענה אלהי קדם.** למעון, הם השחקים
 לאלהי קדם, שקדם לכל אלהים וברר לו
 שחקים לשבתו ומעונתו, ומתחת מעונתו כל
 בעלי זרוע שוכנים: **זרעת עולם.** סיוון ועוג
 ומלכי כנען, שהיו תקפו וגבורתו של עולם,
 לפיכך על כרחם יחרדו ויזועו וכחם חלש
 מפניו. לעולם אימת הגבורה על הנמוך, והוא
 שהכח והגבורה שלו בעזרך: **ויגרש מפניך**
אויב. ואמר לך השמד אותם: **מענה.** כל
 תיבה שצריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה
 ה"א בסופה: כח) **בטח בדר.** כל יחיד ויחיד
 איש תחת גפנו ותחת תאנתו, מפזרין ואין
 צריכים להתאסף ולישב יחד מפני האויב:

שמן המור (כט) מי כמוך. המנהג להפריד ביניהם.

תפסיר רס"ג

מן מת'לך. שעב מג'את' באללה. והו תרסד ועונך וסיפך ואקתדארך. פ'כ'צ'ע לך אעדאנד. ואנת תטא עלי קמאקמ'הם: לד (א) ת'ם צעד מוסי'. מן בידאת מואב אלי גבל נבו. ראס אלקלעה. אלת' בחצ'רה יריחא. פאוראה אללה גמיע אלבלד. מן גרש אלי באני'ס: (ב) וגמיע בלד נפתלי. ואפרים ומנשה. וגמיע

וְאִשְׁרֵי-חֶרֶב גָּאוֹתָךְ וַיִּכְחָשׁוּ
אֹיְבֶיךָ לָךְ וְאֹתָהּ עַל-

בְּמוֹתֵימוֹ תִּדְרֹךְ: טוֹבךָ יִשְׂרָאֵל
לִית דְּכוּתָךְ. עֲמָא דְּפוֹרְקָנִיה מִן קָדָם יי
תְּקוּף בְּסַעְדָךְ. וּדְמִן קְדָמוּהִי נִצְחִין
גְּבוּרָתָךְ. וַיִּתְּכִדְבוּן שְׁנֹאךָ לָךְ. וְאֵת עַל

פֶּרֶקֶת צוּרֵי מַלְכֵיהוֹן תִּדְרוּךְ: ס (שביעי)

לָד א וַיַּעַל מֹשֶׁה מִעֲרֹבַת
מוֹאָב אֶל-הָהָר נָבוֹ רֹאשׁ

הַפְּסָגָה אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי יְרֵחוֹ וַיֵּרְאֶהוּ יְהוָה
אֶת-כָּל-הָאָרֶץ אֶת-הַגִּלְעָד עַד-דָּן: וּסְלִיק מֹשֶׁה.
מִמִּישְׂרָיָא דְּמוֹאָב, לְטוֹרָא דְּנָבוֹ. רִישׁ, רְמַתָּא. דְּעַל, אִפִּי יְרֵחוֹ. וְאַחֲזִיָּה
יי, יֵת כָּל אֲרַעָא. יֵת גִּלְעָד, עַד דָּן: ב וְאֵת כָּל-נִפְתָּלִי
וְאֶת-אֲרֶץ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְאֵת כָּל-אֲרֶץ יְהוּדָה
עַד הַיָּם הָאֲחֵרוֹן: וַיֵּת, כָּל נִפְתָּלִי. וַיֵּת אֲרַע אֶפְרַיִם, וּמְנַשֶּׁה.

— רש"י —

את הפסל, והראהו שמשון שעתיד לצאת
ממנו למושיע: ז ואת כל נפתלי. הראהו
ארצו בשלוחה וחרבנה, והראהו דבורה
וברק מקדש נפתלי נלחמים עם סיסרא
וחילותיו: ואת ארץ אפרים ומנשה.
הראהו ארצם בשלוחה ובהרבנה והראהו
יהושע נלחם עם מלכי כנען שבא מאפרים,
וגדעון שבא ממנשה נלחם עם מדין ועמלק:
ואת כל ארץ יהודה. בשלוחה ובהרבנה
והראהו מלכות בית דוד ונצחונם: עד הים
האחרון. ארץ המערב בשלוחה ובהרבנה.

(ואשר הוא) וחרב גאותך: ויכחשו אויביך
לך. כגון הגבעונים שאמרו (יחזק ט, ט)
מארץ רחוקה באו עבדיך וגו': ואתה על
במותימו תדרוך. כענין שנאמר (ש"י, כז)
שימו את רגליכם על צווארי המלכים האלה:
לד 6 מערבות מואב אל הר נבו. כמה
מעלות היו ופסען משה בפסיעה אחת: את
כל הארץ. הראהו את כל ארץ ישראל
בשלוחה והמציקין העתידים להיות מציקין
לה: עד דן. הראהו בני דן עובדים עבודה
זרה שנאמר (שופטים יח, ל) ויקימו להם בני דן

תפסיר רס"ג

בְּלִד יְהוּדָה. אֱלִי אֶלְפָּחַר
אֶלְגִּי־רִבִּי: (ג) וְאֶלְדָּאֲרוֹם
וְאֶלְמֶרֶג. בְּקִיעַ יְרִיחָא. קְרִיחַ
אֶלְנָכִיל אֱלִי זְגִיר: (ד) פְּקָאֵל לָהּ.
הַדְּאֵא אֶלְבְּלִד אֶלְדִּי אֶקְסִמַּת
לְאַבְרָהִים וַיִּצְחָק וַיַּעֲקֹב
קִאִילָא. לְנִסְלָכָם אַעֲטִיָּה.
קֹד אֲוִרִיתְכָּהָא בְּעִינָאֲךָ.
וְאֱלִי תִים לֹא תַעֲבֹר: (ה) פְּמֵאֵת
מוֹסִי רְסוּל אֱלִלָּהּ. פִּי
בְּלִד מוֹאֵב עָלִי קוֹל אֱלִלָּהּ:

וְיִת, כָּל אֶרֶץ יְהוּדָה. עַד, יִמָּא מַעֲרֵבָאָה:

וְאֶת־הַנֶּגֶב וְאֶת־הַכֶּכֶר

בְּקֶעֶת יִרְחוֹ עִיר הַתְּמָרִים

עַד־צֶעֶר: וְיִת דְּרוּמָא. וְיִת מִישְׁרָא.

בְּקֶעֶת יִרְחוֹ. קְרִית דְּקִלְיָא, עַד צוּעֵר:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו זֹאת

הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי

לְאַבְרָהָם לֵי־צַחֵק וְלֵיעֶקֶב

לֵאמֹר לְזֶרַעְךָ אֶתְנַנָּה הָרְאִיתִיךָ בְּעִינֶיךָ וְשָׂמָה

לֹא תַעֲבֹר: וַאֲמַר יְיָ, לִיָּהּ. דָּא אֶרְעָא, דְּקִי־מִית. לְאַבְרָהָם לֵי־צַחֵק

וְלֵיעֶקֶב, לְמִימֶר. לְבִנְךָ, אֶתְנַנָּה. אַחֲזִיתְךָ בְּעִינְךָ. וְלִתְמֹן, לֹא תַעֲבֹר:

וַיִּמַּת שָׁם מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה בְּאֶרֶץ מוֹאָב עַל־

פִּי יְהוָה: וּמִית תְּמֹן. מֹשֶׁה עַבְדָּא דִּיָּי. בְּאֶרְעָא דְּמוֹאָב, עַל מִימְרָא

דִּיָּי: וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּגִי בְּאֶרֶץ מוֹאָב מוֹל בֵּית

— רס"י —

שְׁנִשְׁבַּע לָכֶם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קִימָה, וְזִהוּ
לֵאמֹר, לָכֶן הָרְאִיתִיךָ לָךְ, אֲבָל גִּזְרָה הִיא
מִלְּפָנֵי שְׁשָׁמָה לֹא תַעֲבֹר, שְׂאֵלֹלִי בָּךְ, הִיִּיתִי
מִקִּימָךְ עַד שְׁתִּרְאָה אוֹתָם נְטוּעִים וְקִבּוּעִים
בָּהּ וְתִלְךָ וְתִגִּיד לָהֶם: כִּי וַיִּמַּת שָׁם מֹשֶׁה.
אֲפֹשֶׁר מֹשֶׁה מֵת וְכָתַב וַיִּמַּת שָׁם מֹשֶׁה, אֲלֵא
עַד כָּאֵן כָּתַב מֹשֶׁה, מִכָּאֵן וְאֶלְךָ כָּתַב יְהוֹשֻׁעַ.
רְבִי מֵאִיר אוֹמֵר אֲפֹשֶׁר סֵפֶר הַתּוֹרָה חֲסֵר
כְּלוּם, וְהוּא אוֹמֵר (לְעִיל לֹא, כִּי) לָקַח אֶת סֵפֶר
הַתּוֹרָה הַזֶּה, אֲלֵא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹמֵר
וּמֹשֶׁה כּוֹתֵב בְּדַמֵּעַ: עַל פִּי ה'. בְּנִשְׁקָה:

דְּבַר אַחֲרֵי, אֵל תִּקְרִי הִים הָאֲחֵרוֹן אֲלֵא הִיּוֹם
הָאֲחֵרוֹן, הָרְאָהוּ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּל
הַמְּאֻרְעוֹת שְׁעֵתִידִין לְאֶרֶץ לְיִשְׂרָאֵל עַד
שְׁיִחִיו הַמֵּתִים: ג וְאֶת הַנֶּגֶב. אֶרֶץ הַדְּרוֹם.
דְּבַר אַחֲרֵי, מַעֲרַת הַמִּכְכְּלָה, שְׁנִימָר (כְּמִדְּנִי
י, כ) וַיַּעֲלֵה בְּנִגֵּב וַיָּבֵא עַד חֶבְרוֹן: וְאֶת
הַכֶּכֶר. הָרְאָהוּ שְׁלֹמֹה יוֹצֵק כְּלִי בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ, שְׁנִימָר (מ"א ט' ז, מו) בְּכֶכֶר הַיִּרְדֵּן
יִצְקָם הַמֶּלֶךְ בְּמַעֲבַה הָאֲדָמָה: ז לֵאמֹר
לְזֶרַעְךָ אֶתְנַנָּה הָרְאִיתִיךָ. כְּדִי שְׁתִּלְךָ
וְתֹאמַר לְאַבְרָהָם לֵי־צַחֵק וְלֵיעֶקֶב שְׁבוּעָה

זֶלֶק הַדְּקֻדּוּק: ד הָרְאִיתִיךָ בְּעִינֶיךָ. ה"ה א בסגול והאל"ף בחירק (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

פֶּעֹר וְלֹא־יָדַע אִישׁ אֶת־**קִבְרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃** וְקִבֵּר

יְתִיָּה בְּחִלָּתָא, בְּאַרְעָא דְּמוֹאָב. לְקַבֵּיל, בֵּית פֶּעֹר. וְלֹא יָדַע אָנֹשׁ, יֵת קִבּוּרֵיהָ.

עַד, יוֹמָא הַדִּין׃ וּמִשָּׁה בֶן־מֵאָה**וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בָּמָתוֹ לֹא־****כָּהָתָה עֵינָיו וְלֹא־נָס לַחָה׃**

וּמִשָּׁה. בַּר מֵאָה וְעֶשְׂרִין. שָׁנִין, פֶּד מִיתָ.

לֹא כָהָת עֵינֶיהָ, וְלֹא שָׁנָא זֵיו יְקָרָא

דְּאַפּוּהָ׃ וַיִּבְכוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**אֶת־מִשָּׁה בְּעֶרְבַת מוֹאָב שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיִּתְּמוּ****יָמֵי בָכִי אֲבָל מִשָּׁה׃** וּבָכוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת מִשָּׁה. בְּמִישְׁרֵיא

דְּמוֹאָב, תִּלְתִּין יוֹמִין. וּשְׁלִימוֹ, יוֹמֵי בְּכִיתָא, אֲבָלָא דְּמִשָּׁה:

וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נּוֹן מָלָא רוּחַ חֲכָמָה כִּי־סָמַךְ**מִשָּׁה אֶת־יָדָיו עָלָיו וַיִּשְׁמָעוּ אֱלֹהֵי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל****וַיַּעֲשׂוּ כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מִשָּׁה׃** וַיְהוֹשֻׁעַ בַּר נּוֹן.

אֲתַמְלִי, רוּחַ חֲכָמָה. אָרִי סָמַךְ מִשָּׁה. יֵת יְדוּהָ, עֲלוּהָ. וְקַבֵּילוּ מִנִּיהָ

•—————רש"י—————•

הָיָה מוֹכֵן שֵׁם מִשְׁשֵׁת יָמֵי בְּרִאשִׁית לְכַפֵּר
עַל מַעֲשֵׂה פֶּעֹר, וְזֶה אֶחָד מִן הַדְּבָרִים
שֶׁנִּבְרָאוּ בְּעֶרְבַת שַׁבָּת בֵּין הַשְּׁמִשּׁוֹת:
וְלֹא כָהָתָה עֵינָיו. אֵף מִשְׁמַת: וְלֹא נָס
לַחָה. לְחִלּוּחִית שָׁבוּ, לֹא שָׁלַט בּוֹ רִקְבוֹן וְלֹא
נִהְפָּךְ תֹּאֵר פָּנָיו: מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל. הַזְכָּרִים,
אֲבָל בְּאַהֲרֵן מִתּוֹךְ שֶׁהָיָה רוֹדֵף שְׁלוֹם וְנוֹתֵן
שְׁלוֹם בֵּין אִישׁ לָרֵעֵהוּ וּבֵין אִשָּׁה לְבַעְלָהּ

וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ. הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּקִבּוּדוֹ.
רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל אוֹמֵר הוּא קִבֵּר אֶת עֲצָמוֹ, וְזֶהוּ
אֶחָד מִשְׁלֹשָׁה אֲתִיב שֶׁהָיָה רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל
דּוֹרֵשׁ בֶּן. כִּיּוֹצֵא בּוֹ (נִמְדַּזְרִי, יג) בַּיּוֹם מְלֵאת
יָמֵי נְזֻרוֹ יָבִיא אֹתוֹ, הוּא מְבִיא אֶת עֲצָמוֹ.
כִּיּוֹצֵא בּוֹ (ויקרא כב, טז) וְהִשְׁיֵאוּ אוֹתָם עוֹן
אֲשָׁמָה, וְכִי אַחֲרֵים מִשְׁיָאִים אוֹתָם, אֲלֵא הֵם
מִשְׁיָאִים אֶת עֲצָמָם: מוֹל בֵּית פֶּעֹר. קִבְּרוּ

תפסיר רס"ג

אללה מוסי' י' ולם יקום בעד
ד'אלד נבי לאל אסראיל מת'ל
מוסי'. לאן אללה נאגאה
שפאהא: יא' ולסאיר אללאיאת
ואלבראהין אלד'י בעת' ב'הא
אללה (י"נ: אללה ב'ה) ליצנעהא
פי בלד מצר. בפרעון ובגמיע
קנאודה ובסאיר אהל בלדה:
יב' ולסאיר אליד אלשדידה.
ולסאיר אלמכ'אוף אלעצ'ימה.
אלתי צנעהא מוסי'. בחצרה'
גמיע אל אסראיל:

בני ישראל, ועבדו. כמא דפקיד יי, ית
משה: **וְלֹא-קָם נָבִיא עוֹד**
בְּיִשְׂרָאֵל כַּמֹּשֶׁה אֲשֶׁר יָדְעוּ
יְהוָה פָּנִים אֶל-פָּנִים: וְלֹא קָם
נָבִיא עוֹד. בְּיִשְׂרָאֵל, כַּמֹּשֶׁה. דַּאתְגְּלִי לִיה
י: אפין, באפין: לְכָל-הָאֲתָת
וְהַמּוֹפְתִים אֲשֶׁר שְׁלַחוּ יְהוָה
לַעֲשׂוֹת בָּאָרֶץ מִצְרַיִם

לַפְרָעָה וּלְכָל-עַבְדָּיו וּלְכָל-אֲרָצוֹ: לְכָל אֲתִיָּא
וּמוֹפְתִיָּא. דְּשַׁלְחִיה יי. לְמַעַבְד בָּאֲרָעָא דְּמִצְרַיִם, לַפְרָעָה וּלְכָל עַבְדֵּיהִי
וּלְכָל אֲרָעִיה: יב' וּלְכָל הַיָּד הַחֲזָקָה וּלְכָל הַמּוֹרָא
הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָל-יִשְׂרָאֵל:
וּלְכָל יָדָא תַּקִּיפְתָּא. וּלְכָל חֲזוֹנָא רַבָּא. דְּעַבְד מֹשֶׁה. לְעֵינֵי

כָּל יִשְׂרָאֵל: פ פ פ

פִּי סוּקִים סִימֵן גִּיאֻלֵּל

— רש"י —

הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל. נסים וגבורות שבמדבר
הגדול והנורא: **לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל.** ששאו
לבו לשבור הלוחות לעיניהם, שנאמר
(לעיל ט, יז) וְאַשְׁבְּרֵם לְעֵינֵיכֶם, וְהִסְכִּימָה דַּעַת
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְדַעְתּוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר אֲשֶׁר
שִׁבְרָתָהּ, יִשְׂרָאֵל בְּחָךְ שִׁשְׁבְּרָתָהּ (שמות לד, ח):

חסלת פרשת וזאת הברכה

נאמר (צמדז כ, כט) כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל, זְכָרִים
וּנְקֻבוֹת: **יֵאָשֶׁר יָדְעוּ ה' פָּנִים אֶל פָּנִים.**
שְׁהִיָּה לְבוֹ גַּס בּוֹ וּמִדְּבַר אֱלֹוֵי בְּכָל עַת
שְׁרוּצָה, כְּעֵנֶן שֶׁנֶּאֱמָר (שמות לז, ט) וְעָתָה
אֵעֲלֶה אֶל ה', (צמדז ט, ח) עֲמֻדוֹ וְאֲשַׁמְעָה
מִה יֵצֵא ה' לָכֶם: **יז וּלְכָל הַיָּד הַחֲזָקָה.**
שֶׁקֶבֶל אֶת הַתּוֹרָה בְּלִוחוֹת בְּיָדֵיו: וּלְכָל

נשלמה זאת התורה בערב שבת קדש, ח"י באייר ל"ג למ"ט מונים
שנת ה'תשס"ח דהיא שנת ב'שי"ט לשטרי. בילא"ו.

סִכּוּם הַפִּסְּוֻקִים שֶׁלִּסְפָּר תִּשְׁעַ מֵאוֹת וַחֲמִישִׁים וַחֲמִשָּׁה סִימָן הֵנָּה וּ
וַחֲצִי וְעִשִּׂית עַל פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּדּוּ לָךְ. וּפְרָשִׁיּוֹתָיו יִיֵאָא, אֲסִרּוּ חֲזָ"ג בְּעִבְתֵּם סִימָן. וְסִדְרִיו
כִּי, יִפִּיחַ אֲמוֹנָה יִגִּיד צִדֵּק סִימָן. וּפְרָקִיו לִיד, אוֹדָה ה' בְּכָל לַבִּיב סִימָן. מִנֵּן הַפְּתוּחוֹת לִיד
וּמִנֵּן הַסְּתוּמוֹת קב"ד, הַכֹּל קנ"ח פְּרָשִׁיּוֹת, וְכֹסֶא כְבוֹד יִנְחִילֵם סִימָן.

תּוֹרַת הַ תְּמִימָה מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ

סִכּוּם הַפִּסְּוֻקִים שֶׁלְּכָל הַתּוֹרָה, חֲמִשָּׁת אֲלָפִים וְשִׁמּוֹנָה מֵאוֹת וָאַרְבַּעִים וַחֲמִשָּׁה.

סִימָן וְאוֹר הַחֲמִיּה יִהְיֶה שְׁבַעֲתִים

וְדַע, כִּי:

סִימָן בְּרֵאשִׁית וְעַד וִיבֹא חֲמוֹר אֶלֶף פִּסְּוֻקִים.

סִימָן וִיבֹא חֲמוֹר עַד כִּי יִד עַל כֶּסֶף יִהְיֶה אֶלֶף פִּסְּוֻקִים.

סִימָן וּמִן כִּי יִד עַד מִבְּשָׂרָם לֹא תֵאָכְלוּ אֶלֶף פִּסְּוֻקִים.

סִימָן מִבְּשָׂרָם עַד וַהֲוֹרֵד הַמֶּשֶׁכֶן אֶלֶף פִּסְּוֻקִים.

סִימָן וַהֲוֹרֵד עַד וְעֵתָה יִשְׂרָאֵל שְׁמַע אֶלֶף פִּסְּוֻקִים.

סִימָן וְעֵתָה יִשְׂרָאֵל עַד לַעֲנִי כָל יִשְׂרָאֵל שְׁמוֹנָה מֵאוֹת וָאַרְבַּעִים וַחֲמִשָּׁה פִּסְּוֻקִים.

סִימָן חֲצִי סֵפֶר בְּרֵאשִׁית וְעַל חֲרָבֶךָ תִּחְיֶה.

סִימָן חֲצִי סֵפֶר וְאֵלֶּה שְׁמוֹת אֱלֹהִים לֹא תִקָּלֵל.

סִימָן חֲצִי סֵפֶר וִיקְרָא וְהִנֵּגְעַ בְּבֶשֶׂר הַזֶּבֶ.

סִימָן חֲצִי סֵפֶר בְּמִדְבַּר סִינַי וְהִיָּה הָאִישׁ אֲשֶׁר אֲבָחַר בּוֹ.

סִימָן חֲצִי סֵפֶר אֵלֶּה הַדְּבָרִים וְעִשִּׂית עַל פִּי הַדָּבָר.

סִימָן חֲצִי הַתּוֹרָה כּוֹלֶה בְּפִסְּוֻקִים וְשֵׁם עָלָיו אֶת הַחֹשֶׁן.

סִכּוּם הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל כָּל הַתּוֹרָה שְׁלוֹשׁ מֵאוֹת וָאַרְבַּעִת אֲלָפִים וְתַתִּי"ה סִימָן גְּדוּ"ל יִהְיֶה

כְּבוֹ"ד הַבִּי"ת הַזִּי"ה הָאֲחֵרוֹן מִן הָרִאשׁוֹן. חֲצִי הַתּוֹרָה בְּאוֹתִיּוֹת וִי דָגָחוֹן, וְ

סִכּוּם הַתִּיבּוֹת שֶׁל כָּל הַתּוֹרָה שְׁבַעִים וְתִשְׁעָה אֲלָף וְשִׁמּוֹנָה מֵאוֹת וְשִׁשָּׁה

וַחֲמִשִּׁים. סִימָן לִשְׁוֵי עֶ"ט סוּפִ"ר מֵהִיר יִפִּי"ת מִבְּנֵי אָדָם. חֲצִי הַתּוֹרָה בְּתִיבּוֹת דָּרֵשׁ דָּרֵשׁ

מִשָּׁה, דָּרֵשׁ מִזָּה וְדָרֵשׁ מִזָּה.

סִימָן הַפְּרָשִׁיּוֹת הַגְּדוּלוֹת שֶׁלְּתּוֹרָה (אֲתָם נִצְבִּים עִם וְיִלֵּךְ מִשָּׁה פְּרָשָׁה אַחַת) שְׁלֹשׁ וַחֲמִשִּׁים

פְּרָשִׁיּוֹת, נֶגֶד הַמִּנֵּן שֶׁל אֱלֹהִים.

סִימָן הַסְּדָרִים שֶׁלְּתּוֹרָה מֵאָה וַחֲמִשִּׁים וָאַרְבַּעַה. נֶגֶד הַמִּנֵּן שֶׁל קְלִיטִי"ה

סִימָן הַפְּרָשִׁיּוֹת הַפְּתוּחוֹת שֶׁלְּכָל הַתּוֹרָה מֵאַתֵּים וְתִשְׁעִים, וְהַסְּתוּמוֹת שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְתִשְׁעָה

וְשִׁבְעִים. הַכֹּל שֵׁשׁ מֵאוֹת שִׁשִּׁים וְתִשְׁעָה פְּרָשִׁיּוֹת.

הַכֹּל עַל תִּיקוֹן הַסֵּפֶר שֶׁהִיָּה בְּמִצְרַיִם שֶׁהִגִּיחוּ בָּן אֲשֶׁר וְדִיקָדָק בּוֹ שְׁנַיִם רַבּוֹת כְּמוֹ שֶׁהִעֲתִיקוּ.

הקריאה בספר שני בשמחת תורה

א בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:
 בְּקֶדְמִין בָּרָא יי. ית שמיא וית ארעא: ג וְהָאָרֶץ הִיְתָה תְּהוֹ וּבְהוֹ
 וְחֹשֶׁךְ עַל-פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל-פְּנֵי הַמַּיִם:
 וְאֶרֶץ. הָיָה צְדִיָּא וְרִיקְנוּיָא. וְחֹשׁוּבָא עַל אִפִּי תְהוֹמָא. וְרוּחָא מִן קֳדָם יי.
 מְנַשְׁבָּא עַל אִפִּי מִיָּא: ג וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהי־אֹר ויהי־אור: וַיֹּאמֶר
 יי יְהי נְהוּרָא. וְהָיָה נְהוּרָא: ד וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת-הָאֹר כִּי-טוֹב
 וַיְבַדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ: וַחֲזָא יי. ית נְהוּרָא אָרִי
 טב. וְאַפְרִישׁ יי. בֵּין נְהוּרָא וּבֵין חֹשׁוּבָא: ד וַיִּקְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאֹר יוֹם
 וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה וַיְהי־עֶרֶב וַיְהי־בֹקֶר יוֹם אֶחָד: וקרא יי
 לְנְהוּרָא יִמְמָא. וְלַחֹשׁוּבָא קָרָא לַיְלָא. וְהָיָה רִמְשׁ וְהָיָה צֶפֶר יוֹם חָד: פ
 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהי רְקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וַיְהי מַבְדִּיל בֵּין
 מַיִם לַמַּיִם: וַאֲמַר יי. יְהי רְקִיעַא בְּמַצִּיעוֹת מִיָּא. וַיְהי מִפְרִישׁ. בֵּין מִיָּא
 לְמִיָּא: ז וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-הָרְקִיעַ וַיְבַדֵּל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר
 מִתַּחַת לָרְקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לָרְקִיעַ וַיְהי־כֵן: וַעֲבַד
 יי ית רְקִיעַא. וְאַפְרִישׁ. בֵּין מִיָּא דְמַלְרַע לְרְקִיעַא. וּבֵין מִיָּא. דְּמִיעַל
 לְרְקִיעַא. וְהָיָה כֵן: ח וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָרְקִיעַ שָׁמַיִם וַיְהי־עֶרֶב
 וַיְהי־בֹקֶר יוֹם שֵׁנִי: וקרא יי. לְרְקִיעַא שְׁמִיָּא. וְהָיָה רִמְשׁ וְהָיָה צֶפֶר יוֹם
 תַּנּוּן: פ ט וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקְווּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם
 אֶל-מָקוֹם אֶחָד וְתִרְאֶה הַיַּבְשָׁה וַיְהי־כֵן: וַאֲמַר יי. יתִּפְנִישׁוּן
 מִיָּא. מִתַּחַת שְׁמִיָּא לְאַתֵּר חָד. וְתִתְחַזֵּי יַבְשָׁתָא. וְהָיָה כֵן: י וַיִּקְרָא
 אֱלֹהִים לַיַּבְשָׁה אֶרֶץ וּלְמִקְוֵה הַמַּיִם קָרָא יַמִּים וַיֵּרָא
 אֱלֹהִים כִּי-טוֹב: וקרא יי לַיַּבְשָׁתָא אֶרֶץ. וּלְבֵית כְּנִישָׁת מִיָּא קָרָא

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: וַיִּקְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאֹר. פְּסִיק בֵּין אֱלֹהִים לְאֹר בְּכָל הַתִּיגָאן: וַיִּקְרָא
 אֱלֹהִים לַיַּבְשָׁה. בְּרֹב הַתִּיגָאן לֹא יֵשׁ כֹּאן פְּסִיק:

יִמְמִי, וְחָזָא יי אַרִי טָב: יא וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תִּדְשָׁא הָאָרֶץ דְּשָׂא
עֵשֶׂב מִזְרִיעַ זֶרַע עֵץ פֶּרִי עֲשֵׂה פֶרִי לְמִינֹו אֲשֶׁר זִרְעוּ-בּוֹ
עַל-הָאָרֶץ וַיְהִי-כֵן: וַאֲמַר יי. תִּדְאִית אֲרַעָא דִּתְאָה. עֲסָבָא דְּבַר
זִרְעִיה מוֹדְרַע. אֵילָן פִּירִין. עֶבֶד פִּירִין לִזְנוּהָ. דְּבַר זִרְעִיה בֵּיה עַל אֲרַעָא.
וְהָוָה בֵּן: יב וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דְּשָׂא עֵשֶׂב מִזְרִיעַ זֶרַע לְמִינֵהוּ וְעֵץ
עֲשֵׂה-פֶרִי אֲשֶׁר זִרְעוּ-בּוֹ לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב:
וַאֲפִיקַת אֲרַעָא. דִּתְאָה. עֲסָבָא דְּבַר זִרְעִיה מוֹדְרַע לִזְנוּהָ. וְאֵילָן עֶבֶד
פִּירִין. דְּבַר זִרְעִיה בֵּיה לִזְנוּהָ. וְחָזָא יי אַרִי טָב: יג וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר
יוֹם שְׁלִישִׁי: וְהָוָה רָמַשׁ וְהָוָה צֶפֶר יוֹם תְּלִיתִי: פ יא וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
יְהִי מְאֹרֶת בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהַבְדִּיל בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלַּיְלָה
וְהָיוּ לְאֹתוֹת וּלְמוֹעֲדִים וּלְיָמִים וּשְׁנָיִם: וַאֲמַר יי. יְהוֹן נְהוֹרִין
בְּרָקִיעָא דְשַׁמְיָא. לְאַפְרָשָׁא. בֵּין יִמְמָא וּבֵין לַיְלָא. וְיְהוֹן לְאֹתִין וּלְזִמְנִין.
וּלְמִמְנִי בְּהוֹן יוֹמִין וּשְׁנָיִם: טו וְהָיוּ לְמְאֹרֶת בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם
לְהָאִיר עַל-הָאָרֶץ וַיְהִי-כֵן: וְיְהוֹן לְנְהוֹרִין בְּרָקִיעָא דְשַׁמְיָא.
לְאַנְהָרָא עַל אֲרַעָא. וְהָוָה בֵּן: טז וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-שְׁנֵי הַמְּאֹרֶת
הַגְּדֹלִים אֶת-הַמָּאֹר הַגָּדֹל לְמַמְשֶׁלֶת הַיּוֹם וְאֶת-הַמָּאֹר
הַקָּטָן לְמַמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה וְאֵת הַכּוֹכָבִים: וְעֶבֶד יי. יֵת תְּרִין
נְהוֹרִיא רַבְרַבִּיא. יֵת נְהוֹרָא רַבָּא לְמַשְׁלַט בִּימְמָא. וְיֵת נְהוֹרָא זַעִירָא
לְמַשְׁלַט בְּלִילִיא. וְיֵת כּוֹכְבֵיא: יז וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בְּרָקִיעַ
הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל-הָאָרֶץ: וַיְהִי יְתְהוֹן. יי בְּרָקִיעָא דְשַׁמְיָא.
לְאַנְהָרָא עַל אֲרַעָא: יח וְלַמָּשָׁל בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וּלְהַבְדִּיל בֵּין
הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב: וּלְמַשְׁלַט בִּימְמָא
וּבְלִילִיא. וּלְאַפְרָשָׁא. בֵּין נְהוֹרָא וּבֵין חֲשׁוֹכָא. וְחָזָא יי אַרִי טָב:
יט וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם רְבִיעִי: וְהָוָה רָמַשׁ וְהָוָה צֶפֶר יוֹם רְבִיעִי:

זולק הרקדוק: יא תִּדְשָׁא. התי"ו בגעיא והדל"ת בשוא נח (מהר"י בשירי ד"ל): יב וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ
דְּשָׂא. תיבת ותוצא באזלא, הארץ באתי, דשא תלשא ימנית, ברוב התיגאן:

פ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׁרְצוּ הַמַּיִם שָׂרָץ נֶפֶשׁ חַיָּה וְעוֹף
 יְעוֹפֵף עַל-הָאָרֶץ עַל-פְּנֵי רִקִּיעַ הַשָּׁמַיִם: וַאֲמַר יי. יִרְחֹשׁוּן מֵיָא.
 רְחִישׁ נִפְשָׁא חֵיתָא. וְעוֹפֵא יִפְרַח עַל אֲרֻעָא. עַל אִפִּי רִקִּיעַ שְׁמֵיָא:
כ וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת-הַתַּנִּינִם הַגְּדֹלִים וְאֵת כָּל-נֶפֶשׁ
 הַחַיָּה | הַרְמִשֵּׁת אֲשֶׁר שָׂרְצוּ הַמַּיִם לְמִינֵהֶם וְאֵת כָּל עוֹף
 כָּנָף לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב: וַיִּבְרָא יי. יֵת תַּנִּינֵיָא רַבְרַבֵּיָא.
 וְיֵת כָּל נִפְשָׁא חֵיתָא דְרַחֲשָׂא. דְאֲרַחֲשׁוּ מֵיָא לְזוּנְיָהוּן. וְיֵת כָּל עוֹפֵא דְפִרַח
 לְזוּנְיָהִי. וְחִזָּא יי אֲרִי טָב: כִּב וַיִּבְרַךְ אֹתָם אֱלֹהִים לֵאמֹר פְּרוּ וּרְבוּ
 וּמִלְאוּ אֶת-הַמַּיִם בַּיָּמִים וְהָעוֹף יִרְבַּ בָּאָרֶץ: וַיִּבְרַךְ יֵתָהוּן. יי
 לְמִימְרָא. פּוּשׁוּ וּסְגוּ. וּמִלּוּ יֵת מֵיָא בַּיָּמִימָא. וְעוֹפֵא יִסְגִּי בָאֲרֻעָא:
כג וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם חֲמִישִׁי: וַהֲוֶה רִמְשׁ וַהֲוֶה צֶפֶר יוֹם
 חֲמִישִׁי: **כד** וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ
 בְּהֵמָה וּרְמֵשׁ וְחֵיתוֹ-אֶרֶץ לְמִינָהּ וַיְהִי-כֵן: וַאֲמַר יי. תַּפִּיק
 אֲרֻעָא. נִפְשָׁא חֵיתָא לְזוּנָה. בְּעִיר וּרְחִישׁ. וְחֵית אֲרֻעָא לְזוּנָה. וַהֲוֶה כֵן:
כה וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-חֵית הָאָרֶץ לְמִינָהּ וְאֶת-הַבְּהֵמָה
 לְמִינָהּ וְאֵת כָּל-רֶמֶשׁ הָאֲדָמָה לְמִינָהּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים
 כִּי-טוֹב: וַעֲבַד יי יֵת חֵית אֲרֻעָא לְזוּנָה. וְיֵת בְּעִירָא לְזוּנָה. וְיֵת. כָּל רַחֲשָׂא
 דְאֲרֻעָא לְזוּנְיָהִי. וְחִזָּא יי אֲרִי טָב: כו וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם
 בְּצַלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ וַיְרִדּוּ בְדִגְתַּי הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם
 וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל הָרֶמֶשׁ הָרֹמֵשׁ עַל-הָאָרֶץ:
 וַאֲמַר יי. נַעֲבִיד אָנָּשָׁא. בְּצַלְמֵנָא כְּדְמוּתֵנָא. וַיִּשְׁלֹטוּן בְּנוֹנֵי יָמָא וּבְעוֹפֵא
 דְשָׁמַיָא. וּבְבַעֲיָרָא וּבְכָל אֲרֻעָא. וּבְכָל רַחֲשָׂא דְרַחֲשִׁישׁ עַל אֲרֻעָא:
כז וַיִּבְרָא אֱלֹהִים | אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא
 אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם: וַיִּבְרָא יי יֵת אָדָם בְּצַלְמִיָּה. בְּצֶלֶם

זולק הדקדוק: כו בְּצֶלֶם אֱלֹהִים. תרגומו בצלם אלהים לא כמ"ש בכ"ד גדול, בצלמא
 די"י. וגם בכל הדפוסים תרגמו בצלם אלהים ועיקר לסוד נכמס:

אֱלֹהִים בָּרָא יִתְיָהּ. דְּכַר וְנִקְבָּא בָרָא יִתְהוּן: כח וַיְבָרֶךְ אֶתְּם אֱלֹהִים
וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פָּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת-הָאָרֶץ וּכְבֹּשָׁהּ
וַרְדּוּ בְּדָגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל-חַיָּה הָרֹמֶשֶׂת
עַל-הָאָרֶץ: וּבְרִיךְ יִתְהוּן יי. וַאֲמַר לְהוּן יי. פּוּשׁוּ וּסְגּוּ. וּמְלוּ יֵת אֶרְעָא
וּתְקוּפוּ עֲלֶיהָ. וּשְׁלוּטוּ. בְּנוּנֵי יִמָּא וּבַעֲזוּפָא דְשִׁמְיָא. וּבְכָל חֵיתָא דְרַחֲשָׂא עַל
אֶרְעָא: כט וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נָתַתִּי לָכֶם אֶת-כָּל-עֵשֶׂב |
זֶרַע זֶרַע אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ וְאֶת-כָּל הָעֵץ אֲשֶׁר-בּוֹ
פְּרִי-עֵץ זֶרַע זֶרַע לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ: וַאֲמַר יי. הֵא יִהְיִית לְכוּן.
יֵת כָּל עֶסְבָּא דְּכַר זֶרַעִיה מְזֻדְרַע. דְּעַל אִפִּי כָל אֶרְעָא. וְיֵת כָּל אֵילָנָא. דְּבִיָּה
פִּירִי אֵילָנָא דְּכַר זֶרַעִיה מְזֻדְרַע. לְכוּן יִהְיִי לְמִיכָל: ל וּלְכָל-חַיֵּית הָאָרֶץ
וּלְכָל-עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל | רֹמֵשׁ עַל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-בּוֹ נֶפֶשׁ
חַיָּה אֶת-כָּל-יֶרֶק עֵשֶׂב לְאֹכְלָהּ וַיְהִי-כֵן: וּלְכָל חַיֵּית אֶרְעָא.
וּלְכָל עוֹפֵא דְשִׁמְיָא. וּלְכָל דְּרַחֲשֵׁי עַל אֶרְעָא. דְּבִיָּה נֶפֶשׂא חַיָּתָא. יֵת כָּל
יְרוֹק עֶסְבָּא לְמִיכָל. וְהָוָה בֵּן: לא וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת-כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה
וְהִנֵּה-טוֹב מְאֹד וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי: וַחֲזָא יי יֵת
כָּל דְּעֵבֶד. וְהָא תְקִין לַחֲדָא. וְהָוָה רָמַשׁ וְהָוָה צִפְרָא יוֹם שְׁתִּיתִי: פ
ב וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל-צְבָאָם: וַאֲשַׁתְּכַלְלוּ שְׁמִיָּא
וְאֶרְעָא וְכָל חַיֵּיהוּן: ב וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלֹאכְתּוֹ
אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְכַל מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר
עָשָׂה: וְשִׁיצִי יי בַּיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה. עֲבִידְתִּיה דְּעֵבֶד. וְנַח בַּיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה.
מְכַל עֲבִידְתִּיה דְּעֵבֶד: ג וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת-יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשׁ
אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מְכַל-מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר-בָּרָא אֱלֹהִים
לַעֲשׂוֹת: וּבְרִיךְ יי יֵת יוֹמָא שְׁבִיעָאָה. וְקַדִּישׁ יִתְיָה. אַרִי בִיָּה נַח מְכַל
עֲבִידְתִּיה. דְּבָרָא יי לְמַעַבְד:

זולק הלקדוק: כח ובכל-חיה. הטפחא בתיבת הרמשת בכל התיגאן:

מפטיר רשמחת תורה

בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצַרְתָּ תִּהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:
וְהִקְרַבְתֶּם עֲלֶיהָ אִשָּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה פֶּר אֶחָד אֵיל אֶחָד כִּבְשִׁים
בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם: מִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לִפְרֵי לֵאיל וְלִכְבָּשִׁים
בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט: וְשַׁעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלֶּבֶד עֹלֹת הַתָּמִיד
וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: אֵלֶּה תַעֲשׂוּ לַיהוָה בְּמוֹעֲדֵיכֶם לְבֹד מִנְדְּרֵיכֶם
וְנִדְבַתֵּיכֶם לְעֹלֹתֵיכֶם וּלְמִנְחֹתֵיכֶם וּלְנִסְכֵּיכֶם וּלְשִׁלְמֵיכֶם: וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּכָל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

ברכה ראשונה שקורם ההפטרה

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנָבִיאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדִבְרֵיהֶם, הַנֹּאמְרִים בְּאֵמֶת. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנָבִיאֵי, הָאֵמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרת דוואת הברכה - לשמחת תורה

ביהושע סימן א'

וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עַבְדְּ יְהוָה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן מִשְׁרַת מֹשֶׁה לֵאמֹר: וְהָיָה. בְּתֵר.
דְּמִית מֹשֶׁה, עַבְדָּא דִּי. וַאֲמַר יְיָ, לַיהוֹשֻׁעַ פֶּר נֹוֹן. מִשְׁמִשְׁנִיָּה דְּמֹשֶׁה,
לְמִימַר: ב מֹשֶׁה עַבְדִּי מֵת וְעַתָּה קוּם עֲבֹד אֶת־הַיְיָדֹן
הַזֶּה אַתָּה וְכָל־הָעָם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נָתַן
לָהֶם לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: מֹשֶׁה עַבְדִּי, מֵית. וּכְעַן קוּם עֲבֹד, יְיָ יִרְדְּנָא
הַדִּין. אַתָּה, וְכָל עַמָּא הַדִּין. לְאֶרְעָא. דְּאַנָּא. יְהִיב לְהוֹן, לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:
כָּל־מָקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ פֶּר־רַגְלְכֶם בּוֹ לָכֶם נִתְּנוּ
כָּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־מֹשֶׁה: כָּל אַתְרָא. דְּתִדְרֹךְ פֶּרְסַת רַגְלְכוֹן.
כִּיֵּה, לְכוֹן יְהַבְתִּיהָ. כְּמָא דְּמִלִּילִית, עִם מֹשֶׁה: ד מִהַמְדַּבֵּר וְהַלְבִּנוֹן
הַזֶּה וְעַד־הַנֶּהָר הַגָּדוֹל נְהַר־פָּרָת כָּל אֶרֶץ הַחֲתִים

זֶלְקָן הַדְּקָדוּק: א וַיְהִי. הוּי"ו מוֹעֲמַד בַּגְּעִיא: ד וְעַד־הַנֶּהָר. הוּי"ו מוֹעֲמַד בַּגְּעִיא וּקְרִיאָתוֹ
נְרוּטָה לַפֶּתַח:

וְעַד-הַיּוֹם הַגָּדוֹל מְבֹאֵה הַשָּׁמַשׁ יִהְיֶה גְבוּלָכֶם: מִן מִדְבָּרָא
וְלִבְנֵי הַדִּין, וְעַד נִהְרָא רַבָּא נִהְרָא פֶּרֶת. כֹּל, אֶרֶע חֲתָאִי. וְעַד יַמָּא רַבָּא,
מַעְלָנִי שְׁמַשָּׁא. יְהִי, תַּחֲמוּכֹן: ה' לֹא-יִתְּצֵב אִישׁ לִפְנֵיךָ כֹּל יְמֵי
חַיֶּיךָ כַּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם-מֹשֶׁה אֱלֹהִים עִמָּךְ לֹא אֶרְפֶּךָ וְלֹא
אֶעֱזֹבְךָ: לֹא יִתְעַתֵּד אָנֹשׁ, קִדְמָךְ. כֹּל, יוֹמֵי חַיֶּיךָ. כִּמָּא דִּהְוֶה מִימְרֵי
בְּסַעְדִּיהָ דְּמֹשֶׁה, כֵּן יְהִי מִימְרֵי בְּסַעְדְּךָ. לֹא אֶשְׁבֶּקְנֶךָ, וְלֹא אֶרְחֻקְנֶךָ:
חֲזֹק וְאַמֵּץ כִּי אַתָּה תִּנְחִיל אֶת-הָעָם הַזֶּה אֶת-הָאָרֶץ
אֲשֶׁר-נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָם לָתֵת לָהֶם: תִּקְרָא וְעִילָם. אֲרִי אַתָּה.
תַּחֲסִין, יֵת עִמָּא הַדִּין. יֵת אֶרְעָא. דְּקִימִית לְאַבְרָהָם, לְמַתְּנָא לְהוֹן:
רַק חֲזֹק וְאַמֵּץ מְאֹד לְשֹׁמֵר לַעֲשׂוֹת בְּכָל-הַתּוֹרָה אֲשֶׁר
צִוְּךָ מֹשֶׁה עַבְדִּי אֶל-תִּסּוּר מִמֶּנּוּ יָמִין וּשְׂמָאוֹל לְמַעַן
תִּשְׁפִּיל בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְךָ: לְחוּד תִּקְרָא וְעִילָם, לְחֻדָּא. לְמִטְר
לְמַעַבְד, בְּכָל אוֹרִיתָא. דְּפִקְדֶךָ, מֹשֶׁה עַבְדִּי. לֹא תִסְטִי מִנִּיהָ, לְיַמִּינָא
וְלִשְׂמָאלָא. בְּדִיל דְּתַעֲלָח בְּכָל אַתְר, דְּתַהֲךְ: ה' לֹא-יִמּוּשׁ סִפְר
הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וּלְיָלָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר
לַעֲשׂוֹת בְּכָל-הַכְּתוּב בּוֹ כִּי-אִזּוּ תַעֲלִיחַ אֶת-דֶּרֶכְךָ וְאִזּוּ
תִשְׁפִּיל: לֹא יַעֲדִי. סִפְרָא דְּאוֹרִיתָא הַדִּין, מִפְּמָךְ. וְתִהִי הִגִּי בֵּיהּ, יִימָם
וּלְיָלָי. בְּדִיל, דְּתִטֵּר לְמַעַבְד. בְּכָל דְּכְתִיב, בֵּיהּ. אֲרִי בְּכִין, תַעֲלָח יֵת
אוֹרִחְתְךָ, וּבְכֵן תִּכְשִׁיט: ה' הֲלוֹא צוֹוִיתִיךָ חֲזֹק וְאַמֵּץ אֶל-
תַעֲרִץ וְאֶל-תַּחַת כִּי עִמָּךְ יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְךָ:

זֶלֶק הַדְּקֻדּוּק: וְאַמֵּץ. קִמָּץ בַּתַּנַּח, דְּלֹא כְּמִסִּיר בְּכ"ד גְּדוּל. גַּם בַּמַּחֲבֵרֶת הַפ"א לֹא נִמְנָה עִם
פִּתְחִין בַּתַּנַּח, מוֹכַח שְׁתִּיבָה זֶה נִשְׁאָרָה כְּדִינָה בַּתַּנַּח וְקִמָּץ: רַק חֲזֹק וְאַמֵּץ. הַמ"ם בַּפֶּתַח
וּמִסִּיר עֲלֵה 'תִּרִין פֶּתַח' וּבִקְשָׁתִי לְדַעַת חֲבִירוֹ וּמִצְאָתִיו בְּדַה"י א' ס' כ"ח פֶּס' כ', 'חֲזֹק וְאַמֵּץ
וַעֲשֵׂה'. וְרֵאשִׁית בְּמִסּוֹרֶת הַכ"ד שֶׁם בְּדַה"י שֶׁכ' וז"ל, 'וְאַמֵּץ' תִּרִין פֶּתַח, 'חֲזֹק וְאַמֵּץ אֶל תִּירָא
וְאֵל' 'חֲזֹק וְאַמֵּץ וַעֲשֵׂה'. וְקִשָּׁה דְּלֹא נִמְצָא פֶּס' זֶה חֲזֹק וְאַמֵּץ אֶל תִּירָא, רַק אֶל תַעֲרִץ וְאֶל תַּחַת
דְּבִרִישׁ יְהוֹשֻׁעַ, וְאִי מִיִּירִי עַל זֶה, הָא לֹא כְּתִיב וְאֵל תִּירָא. וְעוֹד דְּתִיבַת וְאַמֵּץ בַּתַּנַּח, וְא"כ צ"ל
בְּקִמָּץ, כִּי לֹא נִמְנָה עִם פִּתְחִין בַּתַּנַּח. עַל כִּרְחֹךְ דְּלֹא מִיִּירִי רַק בַּאֲמֵץ שֶׁנִּזְכָּר בְּפֶס' רַק חֲזֹק
וְאַמֵּץ שֶׁהִמּוּסְרָה עֲלֵה בָּאָה. וְעִיִּין לְקַמֵּץ אַחֵר זֶה:

הָלֹא פְקִידָתְךָ, תִּקַּף וְעִלָּם. לֹא תִדְחַל, וְלֹא תִתְבַּר. אֲרִי בִסְעָדְךָ,
מִיִּמְרָא דִּי אֱלֹהֶךָ. בְּכָל אֲתֵר, דִּתְהַךְ: ֹוּיְהִי יְהוָה אֶת-יְהוֹשֻׁעַ
וְיְהִי שְׁמֵעוּ בְּכָל-הָאָרֶץ: ֹוהוּ מִיִּמְרָא דִּי, בִּסְעָדִיהּ דִּיהוֹשֻׁעַ. וְהוּהָ
שְׁמַעִיהּ, סְגִי בְכָל אַרְעָא:

(גֵּאֲלֵנוּ יְהוָה עֲבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פֿרקנא. ייַ צבאות, שְׁמִיָּהּ. קִדִּישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יתְּבַרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׂמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חֵיא וְקִימָא. מְבַרַךְ הוּא לְעָלַם,
וְלַעֲלָמִי עַלְמָא:

הַדָּרֵשׁ רֵאשׁ דִּשְׁבַּת מִכְסֵּיךָ

במדבר סימן כ"ח פסוקים ט' - ט"ו

וּבַיּוֹם הַשִּׁבְעִי שְׁנֵי־כַבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת
מִנְחָה בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְנִסְכוֹ: עַל־תְּשִׁבֹת בִּשְׁבַּתוֹ עַל־עֹלֹת הַתָּמִיד
וְנִסְפָּה: וּבְרֹאשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם תִּקְרְבוּ עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם
וְאֵיל אֶחָד כַּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁבַע־תְּמִימִם: וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת
מִנְחָה בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לַפָּר הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בָּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן לְאֵיל הָאֶחָד: וְעֶשְׂרֹן עֶשְׂרֹן סֹלֶת מִנְחָה בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן
לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה: וְנִסְפִּיהֶם חֲצִי הֵהִין יִהְיֶה
לַפָּר וּשְׁלִישֵׁת הֵהִין לְאֵיל וּרְבִיעֵת הֵהִין לַכֶּבֶשׂ יִין זֹאת עֹלֹת חֲדָשׁ
בַּחֲדָשׁוֹ לַחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה: וּשְׁעִיר עֲזִים אֶחָד לַחֲטָאת לַיהוָה עַל־עֹלֹת
הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכוֹ:

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנִבְיָאִים טוֹבִים. וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם, הַנִּצְאָמְרִים בְּאַמֶּת. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה, בַּמֶּשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִיִּשְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנִבְיָאֵי, הָאֶמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרה דשבת ראש חודש

בישעיה סימן ס"ו

כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הֶדֶם רַגְלֵי אֵי-זֶה
בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ-לִי וְאֵי-זֶה מָקוֹם מְנוּחָתִי: כְּדָנוּ,
אָמַר יי. שְׁמִיָּא, בְּרַסֵּי יִקְרִי. וְאַרְעָא, בִּיבֵשׁ קְדָמִי. אִידִין בֵּיתָא, דְּתִבְנוּן
קְדָמִי. וְאִידִין הוּא אַתָּר, בֵּית אֲשֶׁרִיּוֹת שְׂכִינָתִי: ב וְאַתְּ כָּל-אֱלֹהֵי יָדֵי
עֲשֻׁתָּהּ וַיְהִיו כָּל-אֱלֹהֵי נְאֻם-יְהוָה וְאַל-זֶה אֲבִיט אֶל-עָנִי
וְנִכְהָרוּת וְחָרַד עַל-דְּבָרֵי: וְיֵת כָּל אֱלִין, גְּבוּרָתִי עֲבַדְתָּ. הֲלֹא
הוּא כָּל אֱלִין, אָמַר יי. וּבְדִין רַעוּא קְדָמִי, לְאַסְתָּכְלָא בֵּיה. בְּרַעְנוּתָן,
וּמִכִּיד רוּחַ. וּמִשְׁתִּין, לְקַבִּיל פִּתְגָמִי: ג שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר מִכָּה-אִישׁ
זֹבֵחַ הַשֶּׁה עוֹרָף פֶּלֶב מַעֲלָה מִנְחָה דֶם-חֲזִיר מִזְכִּיר לְבָנָה
מִבְרָךְ אֲזִין גַּם-הֵמָּה בָּחֲרוּ בְּדַרְכֵיהֶם וּבִשְׁקוּצֵיהֶם נִפְשָׁם
חֲפָצָה: ד נְכִיס תוֹר, כְּקִטִּיל גֶּבֶר. דְּבַח אָמַר, כְּנָקִיף כָּלֵב. מְסִיק קֶרֶבֶן, דֶּם
חֲזִירָא. קֶרֶבֶן מִתְנַתְּהוֹן, מִתְנַת אוֹנִיס. אִף אֲנֹן. אַתְרָעִיאוּ, בְּאוֹרְחַתְהוֹן.
וּבִשְׁקוּצֵיהוֹן, נִפְשָׁהוֹן אַתְרָעִיאת: ה גַּם-אֲנִי אֶבְחַר בְּתַעֲלוּלֵיהֶם
וּמִגִּוְרָתָם אֲבִיא לָהֶם יַעַן קָרָאתִי וְאִין עוֹנָה דְּבִרְתִּי וְלֹא
שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינַי וּבִאֲשֶׁר לֹא-חֲפָצָתִי בָּחֲרוּ: אִף
אֲנִי, אֶצְבִּי בַתְּבִרְהוֹן. וּמִמָּא דִּיצִיפּוּ, לֹא יִשְׁתַּיְבּוּן. חֲלָף דְּשִׁלְחִית נְבִיִּי,
וְלֹא תָבוּ. אַתְנַבִּיאוּ, וְלֹא קִבִּילוּ. וְעַבְדוּ דְּבִישׁ, קְדָמִי. וּבִדְלֹא צְבִינָא,
אַתְרָעִיאוּ: ו שָׁמְעוּ דְּבַר-יְהוָה הַחֲרָדִים אֶל-דְּבָרוֹ אָמְרוּ
אֲחִיכֶם שְׁנֵאִיכֶם מְנַדִּיכֶם לְמַעַן שְׁמִי יִכְבֹּד יְהוָה וְנִרְאָה
בְּשִׁמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ: קִבִּילוּ, פִּתְגָמָא דִּי. צְדִיקִיָּא דִּמְשַׁתִּין,
לְקַבִּיל פִּתְגָמֵי רַעוּתִיָּה. אָמְרִין אֲחִיכוֹן סְנְאִיכוֹן, מְרַחֲקִיכוֹן. בְּדִיל שְׁמִי, יִסְגִּי
יִקְרָא דִּי. וְנַחֲזִי בְּחִדּוּתְכוֹן, וְאֲנֹן יִבְהַתִּינוּ: ז קוֹל שָׁאוֹן מִעִיר קוֹל

וְזֶלֶק הַדְּקָדוֹק: ח וְאֵל זֶה אֲבִיט. בְּכָל סַפְרֵי תִימָן בְּשׁוֹפָר הוֹלֵךְ: ט מִכָּה-אִישׁ. צִירִי: עוֹרָף.
מִבְרָךְ. מִמוּצַע לֹא לַעִיל וְלֹא לַרַע עֵינִן עֲרוּגַת הַבוּשָׁם:

מִהֵיכַל קוֹל יְהוָה מְשַׁלֵּם גְּמוּלָה לְאֵיבָיו: קָל אֶת־גּוֹשָׁא, מִקְרָא יִרְשָׁלַם. קָלָא, מִהֵיכַלָא. קָל מִימְרָא דִּי, דְּמִשְׁלִים גְּמִלָא, לְבַעֲלֵי דְבִבּוּהִי: בְּטָרָם תַּחֲלִיל יִלְדָה בְּטָרָם יָבּוּא חֲבַל לָהּ וְהַמְּלִיטָה זָכָר: עַד לֹא מִיתִי עָקָא לָהּ, תַּתְּפָּרִיק. וְעַד לֹא יִיתִי לָהּ, זִיעָא בְּחַבְלִין עַל יִלְדָא, יִתְגַּלִּי מִלְּפָנֶיהָ: ה' מִי־שָׁמַע כְּזֹאת מִי רָאָה כְּאֵלֶּה הַיּוֹחֵל אֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד אִם־יּוֹלֵד גּוֹי פַּעַם אַחַת כִּי־חָלָה גַם־יִלְדָה צִיּוֹן אֶת־בְּנֵיהָ: מִן שָׁמַע כְּהָדָא. מִן חֲזָא, כְּאַלִּין. הָאֲפָשָׁר דְּתַתְּעֵבִיד אֶרְעָא, בְּיוֹמָא חַד. אִם יִתְבָּרִי עֲמָהּ, זְמַן חֲדָא, אֲרִי עֲתִידָא דְּתַתְּנַחַם צִיּוֹן וְתַתְּמַלִּי, מַעַם גְּלוּתָהּ: ט' הָאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמֵר יְהוָה אִם־אֲנִי הַמוֹלִיד וְעֲצַרְתִּי אֲמַר אֱלֹהֶיךָ: אֲנָא אֱלֹהֶא בְּרִית עֲלָמָא מִבְּרֵאשִׁית, אֲמַר יי. אֲנָא בְּרִית כָּל אֲנָשָׁא. אֲנָא בְּדִרִית יִתְהוֹן, לְבִינֵי עַמְמֵיָא. אֲפִי אֲנָא עֲתִיד לְכַנְשָׂא גְלוּתֶיךָ, אֲמַר אֱלֹהֶיךָ: י' שְׂמַחוּ אֶת־יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָּהּ כָּל־אֹהֲבֶיהָ שִׁישׁוּ אֶתְּהָ מְשׁוֹשׁ כָּל־הַמִּתְאַבְּלִים עָלֶיהָ: חֲדוּ בִירְשָׁלַם. וּבּוֹעִי בָּהּ, כָּל רַחֲמָהּ. דּוּצוּ עֲמָהּ, דִּינָא. כָּל דִּהּוּ מִתְאַבְּלִין, עֲלֶיהָ: יא' לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׁבַעְתֶּם מִשָּׁד תִּנְחַמְיָה לְמַעַן תִּמְצוּ וְהַתְּעַנְגְתֶּם מִזִּיז כְּבוֹדָהּ: בְּדִיל דְּתַתְּפַנְקוּן, וְתַסְבְּעוּן. מִבְּנִית, תִּנְחַמְיָהּ. בְּדִיל דְּתַשְׁתּוּן, וְתַתְּרוּן, מִחֲמַר יִקְרָה: יב' כִּי־כֹה | אֲמַר יְהוָה הִנְנִי נֹטֶה־אֵלֶיהָ כְּנֶהֱרַ שְׁלוֹם וּכְנַחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וַיִּנְקֹתֶם עַל־צֶדֶד תִּנְשְׂאוּ וְעַל־בְּרָכִים תִּשְׁעֲשַׁעוּ: אֲרִי כְּדִנָּן, אֲמַר יי. הָאֲנָא מִיתִי לָהּ. כְּשַׁפַּע נֶהֱרַ פֶּרֶת, שְׁלָם. וּכְנַחַל מְגִבֵּר. יִקְרַ עַמְמֵיָא, וְתַתְּפַנְקוּן. עַל גְּסְסִין, תַּתְּנַטְלוּן. וְעַל רִבְבִין, תַּתְּרַבּוּן: יג' כֹּאִישׁ אֲשֶׁר אָמַר תִּנְחַמְנוּ בֵּן אֲנָכִי אֲנַחְמְכֶם וּבִירְשָׁלַם תִּנְחַמוּ: כְּגִבֵּר. דְּאֲמִיָּה, מִנְחָמָא לִיהָ. בֵּן מִימְרֵי, יִנְחִים יִתְכוּן, וּבִירְשָׁלַם, תַּתְּנַחְמוּן: יד' וּרְאִיתֶם וְשֵׁשׁ לְבָבְכֶם

זֶלֶק הַלְקָדוּק: וְחֲבַל. הַחִי"ת בְּצִיר". וְכ"ה בְּמוֹסְרָה רַבְתָּא אוֹת הַקו"ף עֶרֶךְ קִמְץ: ט' מִזִּיז כְּבוֹדָהּ. הַתְּרָגוֹם בְּנוֹסַחאוֹת קְדְמוֹנוֹת מְדוּקְדָּקוֹת הַגִּירָסָא כִּךְ 'מִחֲמַר' בְּרִי"ש, דּוּמָה לַמ"ש חֲז"ל 'חֲמַר בִּשְׂר' וְדוּק וְהוּא מְבוּאָר: י" וְשֵׁשׁ לְבָבְכֶם. בְּקִמְץ רַחֲב:

וּעֲצֻמוֹתֵיכֶם כְּדָשָׁא תִּפְרַחְנָה וְנוֹדְעָה יְד־יְהוָה אֶת־עַבְדֵּי
וְזַעַם אֶת־אֵיבֵיוֹ: וְתַחֲזוּן, וְיַחֲדֵי לְבָבוֹן, וְגוֹיִתְכוֹן, כְּדַתְאִין יִזְהָרְן. וְתַתְּגְלִי
גְבוּרְתָּא דִּי, לְאִיטְבָּא לְעַבְדוּהִי צְדִיקָא, וְיִיתִי לוֹט, לְבַעֲלִי דְבְבוּהִי:
כ"ו כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבוֹא וְכִסּוּפָה מְרַכְּבֵתּוֹ לְהַשִּׁיב
בְּחִמָּה אִפּוֹ וְגַעַרְתּוֹ בְּלִהְי־אֵשׁ: אֲרִי הָא יִי, בְּאִישְׁתָּא מִתְּגְלִי.
וּכְעֲלֵעוּלִין, רְתַבּוּהִי. לְאַתְבָּא בְּתַקוּף, רְגִיזָה, וּמְזוּפִיתִיה, בְּשִׁלְהוּבִית
אִישְׁתָּא: כ"ז כִּי בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט וּבְחָרְבוֹ אֶת־כָּל־בָּשָׂר
וְרַבּוֹ חֲלָלִי יְהוָה: אֲרִי בְּאִישְׁתָּא, עֲתִיד יִי לְמַדֵּן. וּבְחָרְבִיהָ, יֵת כָּל
בְּסָרָא, וְסִגְיָאִין קְטִילָא, קָדָם יִי: כ"ח הַמִּתְקַדְּשִׁים וְהַמְטַהֲרִים
אֶל־הַגָּנוֹת אַחֵר (כ' אחר) אַחַת בַּתְּוֹךְ אֲכָלִי בָּשָׂר הַחֲזִיר
וְהַשֶּׁקֶץ וְהַעֲכָבֵר יַחֲדוּ יִסְפוּ נַאֲם־יְהוָה: דְּמוֹדְמָנִין וּדְמִדְפָּן,
לְגִיזָאד טְעוּתָא. סִיעָא, בְּתַר סִיעָא. אֲכָלִי, בְּסַר חֲזִירָא. וְשִׁקְצָא, וְעַכְפָּרָא.
כְּחָדָא יְסוּפוֹן, אָמַר יִי: כ"ט וְאַנְכִי מַעֲשִׂיהֶם וּמַחֲשַׁבְתֵּיהֶם בָּאֵה
לְקַבֵּץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשֹׁנוֹת וּבָאוּ וְרָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי:
וּקְדָמִי גָלָן. עוֹבְדֵי־הוֹן, וְעִשְׁתוֹנִיהוֹן. עֲתִידְנָא. לְכַנְשָׂא יֵת כָּל עַמְּמִיא, אֲמִיא
וְלִשְׁנִיא. וְיִיתוֹן, וְיַחֲזוּן יֵת יְקָרִי: ל"ו וְשִׁמְתִּי בָהֶם אוֹת וְשִׁלַּחְתִּי
מֵהֶם | פְּלִיטִים אֶל־הַגּוֹיִם תִּרְשִׁישׁ פּוּל וְלוֹד מִשְׁכֵּי קֶשֶׁת
תִּבֵּל וְיוֹן הָאֵיִם הִרְחָקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ אֶת־שְׁמִיעִי
וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ אֶת־כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם: וְאֲשׁוּי בְּהוֹן,
אֲתָא. וְאֲשִׁלַּח מִנְּהוֹן, מְשִׁיבִין. לְבִינִי עַמְּמִיא. לְמַדִּינַת יִמָּא, פּוּלָאִי וְלוֹדָאִי.
דְּמִתְחִין וּמִחֵן בְּקִשְׁתָּא, לְמַדִּינַת תּוּבֵל וְיוֹן. נְגוּתָא רַחֲקִיא. דְּלֹא שָׁמְעוּ יֵת
שִׁימַע גְּבוּרְתִּי, וְלֹא חָזוּ יֵת יְקָרִי. וְיַחֲזוּן יֵת יְקָרִי, בְּעַמְּמִיא: ל"ז וְהִבִּיאוּ
אֶת־כָּל־אַחֵיכֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם | מִנְּחָה | לִיהוָה בְּסוּסִים
וּבָרֶכֶב וּבַעֲצִים וּבַפָּרָדִים וּבַפָּרָכּוֹת עַל הָר קִדְשֵׁי יְרוּשָׁלַם
אָמַר יְהוָה כֹּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכָלִי

זֶלֶק הַדְּקָדוֹק: כ"ח חֲלָלִי הַחִי' גְּעִי וְהַשּׁוֹא נַע: כ"ט וּבָאֵה. מֵאֲרַכְהָ: וְרָאֵה. טַפְחָא בְּכָל סַפְרֵי תִימָן:

טָהוֹר בֵּית יְהוָה: וַיִּתֶּן יְת כָּל אֲחִיכֹן מִכָּל עַמְּמִיָּא, קִרְבָּנָא קָדָם יי. בְּסוּסֹן. וּבְרִתְכִין. וּבְרַחֲלֹן וּבְכוֹדְנוֹן, וּבִתְשַׁבָּחֵן. עַל טוֹרָא דְקִדְשִׁי. יְרִשְׁלָם, אָמַר יי. כְּמָא דַּיִיתוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְת מִנְחָתָא. בְּמִן דְּכִי, לְבֵית מִקְדָּשָׁא דַּיִי: כַּא וְגַם-מֵהֶם אֶקַּח לְכַהֲנִים לְלוֹיִם אָמַר יְהוָה: וְאִף מִנְהוֹן אֶקְרִיב. לְמַהוּ כְּהֵנִיָּא לְיוֹאֵי, אָמַר יי: כַּא כִּי כֹאֲשֶׁר הֵשָׁמִים הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אָנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לְפָנֵי נְאֻם-יְהוָה כֵּן יַעֲמִד זֶרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם: אֲרִי כְּמָא דְשִׁמְיָא חֲדָתִין. וְאִרְעָא חֲדָתָא. דְּאָנָא עֲבִיד. קִימִין קְדָמִי, אָמַר יי. כֵּן, יִתְקִים זֶרְעֲכֹן, וְשׁוֹמְכוֹן: כַּא וְהָיָה מִדֵּי-חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבַּת בְּשַׁבָּתוֹ יָבוֹא כָּל-בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנֵי אָמַר יְהוָה: וְהִי. כּוֹזֵמִן יֶרֶח, בִּירָח. וְכוֹזֵמִן שָׁבָא, בְּשָׁבָא. יִתֶּן כָּל בְּנֵי בְּסָרָא. לְמַסְגֵּד קְדָמִי, אָמַר יי: כַּא וַיֵּצְאוּ וַרְאוּ בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים כִּי כִי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכָּבֶּה וְהִיוּ דְרָאוֹן לְכָל-בָּשָׂר: וַיִּפְקֹן וַיַּחֲזֹן. בְּפִגְרֵי גְבִירָא חִיבִיָּא. דְּמִרְדּוֹ, בְּמִימְרֵי. אֲרִי נִשְׁמַתְהוֹן, לֹא יָמוּתוֹן. וְאִישְׁתְּהוֹן, לֹא תִטְפִּי. וְהוֹן מִדְּדָנִין רְשִׁיעִיָּא בְּגִיהֶנֶם עַד דַּיִימְרוֹן עֲלֵיהוֹן צְדִיקִיָּא, מִסֵּת חֲזִינָא:

נוהגין לחזור על פסוק זה:

וְהָיָה מִדֵּי-חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבַּת בְּשַׁבָּתוֹ יָבוֹא כָּל-בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנֵי אָמַר יְהוָה:

(גְּאֵלָנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פְּרִקְנָא. יי צְבָאוֹת, שְׁמִיָּה. קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יִתְבָּרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חֵיא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלָם, וּלְעָלְמֵי עָלְמִיָּא:

זוּלָּק הִדְקָדוּק: כַּא וְהָיָה מִדֵּי-חֲדָשׁ וכו'. ארבעה ספרים אין מסיימין בהם אלא מלעיל. וסימנך, יתק"ק. ישעיה, תרי עשר, קהלת, קינות, עיין בסדור שלי הנקרא "עץ חיים" בס' ט"ב מה שכתבתי שם:

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנָבִיאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדִבְרֵיהֶם, הַנִּאֲמָרִים בְּאַמֶּת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנָבִיאִי, הָאֵמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרה דמחר חודש

בשמואל א' סימן כ'

א וַיֹּאמְרוּ לוֹ יְהוֹנָתָן מֶחָר חֹדֶשׁ וּנְפַקְדָּתָ כִּי יִפְקֹד
מוֹשֶׁבֶד: וַאֲמַר לִיהוֹנָתָן מֶחָר יִרְחָא. וְתַתְּבַעִי. אֲרִי יְהִי
מִרוֹחַ, בֵּית אֶסְחָרוֹתָךְ: ב וּשְׁלֹשֶׁת תֵּרֶד מְאֹד וּבָאת
אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-נִסְתַּרְתָּ שָׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה וּיִשְׁבֹּת
אֵצֶל הָאָבֶן הָאֵזוֹל: וּכְתֹלֶתוֹת יִרְחָא, תַּתְּבַעִי לַחֲדָא. וְתַהֲךְ לְאַתְרָא.
דְּאַטְמַרְתָּא תַּמָּן, בְּיוֹמָא דְחֵלְא. וְתַתִּיב. בְּסִטֵּר, אָבֶן אַתָּא: ג וְאֲנִי
שְׁלֹשֶׁת חֲחֻצִּים צִדָּה אֹרְחָה לְשַׁלַּח-לִי לְמַטְרָה: וְאֲנִי
תִּלְתָּא גְרִין, בְּקֶשֶׁת שְׂדִי. לְמַמְחִי לִי, לְפִלְגְלִיסָא: ד וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח
אֶת-הַנֶּעֱר לָךְ מִצָּא אֶת-הַחֲחֻצִּים אִם-אֲמַר אֲמַר לְנֶעֱר
הִנֵּה חֲחֻצִּים | מִמֶּנָּה וְהִנֵּה קַחְנוּ וּבָאָה כִּי-שְׁלוֹם לָךְ וְאִין
דְּבֵר חֵי-יְהוָה: וְהָא, אֲשַׁלַּח יְת עוֹלִימָא. אִיזִיל, אִיתָא יְת גְּרִיָּא. אִם
מִימַר אִימַר, לְעוֹלִימָא. הָא גְּרָא, מִנָּךְ וּלְכָא. סִבְהִי וְאִיתָא. אֲרִי שְׁלָם לָךְ.
וְלִית מִדְּעָם בִּישׁ, קִים הוּא יִי: ה וְאִם-כֹּה אֲמַר לְעֵלָם הִנֵּה
חֲחֻצִּים מִמֶּנָּה וְהִלָּאָה לָךְ כִּי שַׁלַּחְךָ יְהוָה: וְאִם כְּדִין אִימַר,
לְעוֹלִימָא. הָא גְּרָא, מִנָּךְ וְלִהְלָאָה. אִיזִיל. אֲרִי שִׁיזְבֵּךְ, יִי: ו וְהַדְּבַר
אֲשֶׁר דִּבְרַנּוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוָה בֵּינִי וּבֵינְךָ עַד-עוֹלָם:
וּפְתַגְמָא. דְּמִלִּילָנָא, אֲנָא וְאַתָּה. הָא מִימָרָא דִּי, סְהִיד. בֵּינָא וּבֵינְךָ, עַד
עָלְמָא: ז וַיִּסְתַּר דָּוִד בַּשּׂדֶּה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ: (כ' על)

זולקן חזקדיוק: א ונפקדת. כ"ה בכל התיגאן הקו"ף בזקף גדול: ה שלחך. השי"ן בגעיא:

אֶל-הַלֶּחֶם לֶאֱכֹל: וְאַשְׁמֵר דָּוֹד, בְּחֻקָּא. וְהָיָה יִרְחָא. וְאַסְחָר
מִלְכָּא. עַל לַחְמָא, לְמִיכַל: ח וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל-מוֹשְׁבֹו בְּפַעַם א
בְּפַעַם אֶל-מוֹשֵׁב הַקִּיר וַיָּקֶם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אַבְנֵר מִצַּד
שָׁאוּל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד: וְאַסְחָר מִלְכָּא. עַל שְׂוִיָּה. בְּזִמְן, בְּזִמְן.
עַל שְׂוִיָּא דְּמִתְקֵן לִיה, בְּסִטֵּר בְּתֵלָא. וְקָם, יְהוֹנָתָן. וְאַסְחָר אַבְנֵר,
מִסְטָרָא דְּשָׁאוּל. וְהָיָה אֶתְרָא דְּדָוִד, מִרוּחַ: ט וְלֹא-דָבָר שָׁאוּל
מְאוּמָּה בְּיָם הָהוּא כִּי אָמַר מְקַרָּה הוּא בְּלִתִּי טְהוֹר
הוּא כִּי-לֹא טְהוֹר: וְלֹא מְלִיל שָׁאוּל. מְדַעַם, בְּיוֹמָא הָהוּא. אַרִי
אָמַר דְּלִמָּא עֲרוּעַ הָיָה לִיה, וְלֹא דְּכִי הוּא. אוּ דְּלִמָּא לְאוֹרַח אֹזֶל
וְאַנְחָנָא, לֹא זִמְנָהּ: י וַיְהִי מִמַּחֲרַת הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפְקֹד
מְקוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל-יְהוֹנָתָן בְּנוֹ מַדּוּעַ לֹא-בָא
בְּן-יִשְׁי גַּם-תִּמּוֹל גַּם-הַיּוֹם אֶל-הַלֶּחֶם: וְהָיָה. בְּיוֹמָא
דְּבִתְרוּהִי, דְּהוּא עֲבוּר יִרְחָא תִּנְנָא. וְהָיָה אֶתְרָא דְּדָוִד, מִרוּחַ. וַאֲמַר
שָׁאוּל, לִיהוֹנָתָן בְּרִיָּה. מְדִין. לֹא אֶתָּא בְּרִי יִשְׁי. אֶף תִּמְלִי אֶף יוֹמָא דִּין,
לְלַחְמָא: יא וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת-שָׁאוּל נִשְׂאָל נִשְׂאָל דָּוִד
מִעַמּוּדֵי עַד-בֵּית לָחֶם: וְאַתִּיב יְהוֹנָתָן, יֵת שָׁאוּל. אֲשֶׁתְּאֵלָא
אֲשֶׁתְּאֵיל דָּוִד. מְנִי, לְמִיזֵל עַד בֵּית לָחֶם: יב וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי נָא כִּי
זָבַח מִשְׁפָּחָה לָנוּ בַּעִיר וְהוּא עֹוֶה-לִּי אָחִי וְעַתָּה
אִם-מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אִמְלִטָּה נָא וְאַרְאֶה אֶת-אָחִי
עַל-כֵּן לֹא-בָא אֶל-שְׁלַחַן הַמֶּלֶךְ: וַאֲמַר. שְׁלַחְנִי כַּעַן. אַרִי שִׁירו
נְכִסֶּת קֹדֶשִׁיא לְכָל זִרְעִיתָא לָנָא, בְּקִרְתָּא. וְהוּא פִּקִּיד לִי, אָחִי. וְכַעַן. אִם
אֲשַׁכַּחִית רַחֲמִין, בְּעֵינֶךָ. אֲשֶׁתִּיב כַּעַן, וְאַחֲזִי יֵת אָחִי. עַל כֵּן לֹא עָלָא
לְפִתְוּרָא, דְּמִלְכָּא: יג וַיִּחַר-אַף שָׁאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ
בְּנֵעוֹת הַמַּרְדּוֹת הָלוֹא יָדַעְתִּי כִּי-בָחַר אֶתָּה לְבֶן-יִשְׁי

וְזֶלֶק הִדְקִדּוֹק: ד אֶל-הַלֶּחֶם. כְּתִיב 'עַל' וְקָרִי 'אֶל': מִמַּחֲרַת. הַמ"ם הָרֵאשׁוֹנָה גַּעֲי:

לְבָשֶׁתְךָ וּלְבָשֶׁת עֲרוֹת אִמְךָ: וּתְקִיף רִגְזָא דְשָׂאוּל, בִּיהוֹנָתָן.
 וַאֲמַר לִיה. בַּר סָרְבְּנִיתָא, דְּמַרְדּוּתָה קְשִׁיָּא. הֲלָא יָדְעָנָא. אָרִי רְעִי אַתָּה,
 בְּבֵר יִשִׁי. לְבַהֲתֶתְךָ, וּלְבַהֲתֶת, קָלָן אִמְךָ: ^ד כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר
 בֶּן־יִשִׁי חַי עַל־הָאָדָמָה לֹא תָפוֹן אַתָּה וּמַלְכוּתְךָ וְעַתָּה
 שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ אֵלַי כִּי בֶן־מוֹת הוּא: אָרִי כָל יוֹמָיָא. דְּבֵר יִשִׁי,
 קִים עַל אַרְעָא. לֹא תִתְקַן, אַתָּה וּמַלְכוּתְךָ. וּכְעַן. שְׁלַח וְאִיתִינִיָּה, לְוֹתִי.
 אָרִי גְבֵר חֵיב קְטוּל, הוּא: ^{טו} וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׂאוּל אָבִיו
 וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָמָּה יוֹמַת מָה עָשָׂה: וְאַתִּיב יְהוֹנָתָן. יָת שָׂאוּל,
 אָבוּהִי. וַאֲמַר לִיה. לָמָּה יִתְקַטֵּל, מָא עֲבַד: ^{טז} וַיִּטֵּל שָׂאוּל
 אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַפְתּוֹ וַיֵּדַע יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הָיָא מַעַם
 אָבִיו לְהַמִּית אֶת־דָּוִד: וְאָרִים שָׂאוּל יָת מוֹרְנִיתָא. עֲלוּהִי,
 לְמַמְחָהִי. וַיֵּדַע יְהוֹנָתָן. אָרִי גְמִירָא הִיא. מִן אָבוּהִי, לְמַקְטֵל יָת דָּוִד:
^{יז} וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשְּׁלָחַן בַּחֲרִי־אָף וְלֹא־אָכַל
 בְּיוֹם־הַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי לָחֶם כִּי נַעֲצַב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלָמוּ
 אָבִיו: וְקָם יְהוֹנָתָן. מִן פְּתוּרָא, בַּתְּקוּף רִגְזוֹ. וְלֹא אָכַל. בְּיוֹם עֲבוּר יִרְחָא
 תַּנְיָנָא, לַחֲמָא. אָרִי אֶתְנַסִּים, עַל דָּוִד. אָרִי אֲכַלְמִיָּה, אָבוּהִי: ^{יח} וַיְהִי
 בַּבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשְּׂדֵה לְמוֹעֵד דָּוִד וְנָעַר קָטָן עִמּוֹ:
 וְהוּא בְּצַפְרָא. וּנְפִק יְהוֹנָתָן. לְחַקְלָא, לְזִמְנָא דְאָמַר לִיה דָּוִד. וַיִּנְיֵק זַעִיר,
 עִמִּיה: ^{יט} וַיֹּאמֶר לְנָעֲרוֹ רֵץ מֵצֵא נָא אֶת־הַחֲצִים אֲשֶׁר
 אֲנִכִּי מוֹרָה הַנָּעַר רֵץ וְהוּא־יֵרָה הַחֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ: וַאֲמַר
 לְעוֹלִימִיָּה. רְהוּט. אֵיתָא כְּעַן, יָת גְּרִיָּא. דְאֵנָּא, שְׂדִי. עוֹלִימָא רְהוּט. וְהוּא
 שְׂדָא גְרָא, לְאֻעֲבְרוּתִיָּה: ^כ וַיָּבֹא הַנָּעַר עַד־מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר
 יָרָה יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנָּעַר וַיֹּאמֶר הֲלוֹא

* וְזֶלֶק הַדְּקָדוּק: ** שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ. בַּקְצָת תִּיגָאן תִּיבַת 'שְׁלַח' בִּטְרַס לֹא בַּזּוּלָא, וּבִרְבוּבָן
 בַּזּוּלָא וְעִיקָר:

הַחֲצִי מִמֶּנָּה וְהִלְאָהּ: וְאַתָּא עוֹלִימָא, עַד אֲתֵר גְּרָא. דְּשָׂדָא, יְהוֹנָתָן.
 וּקְרָא יְהוֹנָתָן. בְּתֵר עוֹלִימָא, וְאָמַר: הֲלֵא גְרָא, מִנָּךְ וְהִלְאָה:
 כֹּה וּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעַר מִהֲרָה חוּשָׁה אֶל-תַּעֲמֹד
 וּלְקַטְט נֶעַר יְהוֹנָתָן אֶת- (כ' החצי) הַחֲצִים וַיָּבֹא אֶל-אֲדָנָיו:
 וּקְרָא יְהוֹנָתָן, בְּתֵר עוֹלִימָא. אוֹחִי בִפְרִיעַ, לֹא תִתְעַכֵּב. וְלִקִּיט. עוֹלִימָא
 דִּיהוֹנָתָן, יֵת גְּרִיָּא. וְאַתָּא, לֹות רְבוּנִיה: כֹּה וְהַנֶּעַר לֹא-יֵדַע
 מֵאוּמָה אֶדְ יְהוֹנָתָן וְדוֹד יֵדְעוּ אֶת-הַדְּבָר: וְעוֹלִימָא, לֹא יֵדַע
 מִדְּעַם. בְּרַם יְהוֹנָתָן, וְדוֹד, יֵדְעִין, יֵת פִּתְגָמָא: כֹּה וַיֵּתֵן יְהוֹנָתָן
 אֶת-כָּלִיו אֶל-הַנֶּעַר אֲשֶׁר-לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הִבֵּיָה הָעִיר:
 וַיֵּהָב יְהוֹנָתָן, יֵת זִינִיה. לְעוֹלִימָא, דִּילִיָּהּ. וְאָמַר לִיָּהּ. אִיזִיל, אוֹבִלְהִי
 לְקִרְתָּא: כֹּה הַנֶּעַר בֹּה וְדוֹד קָם מֵאֶצֶל הַנָּגֵב וַיִּפֹּל לְאַפּוֹ
 אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים וַיִּשְׁקֹוּ | אִישׁ אֶת-רַעְהוּ
 וַיִּבְכוּ אִישׁ אֶת-רַעְהוּ עַד-דְּדוֹד הִגְדִּיל: עוֹלִימָא, אֲתָא. וְדוֹד.
 קָם מִסֵּטֶר אֲבָן אֲתָא, דְּלִקְבִיל דְּרוּמָא. וַנִּפֹּל עַל אַפּוּהִי, עַל אַרְעָא.
 וַסְגִּיד, תֵּלֶת זְמָנִין. וַנִּשְׁקֹוּ, גְּבֵר יֵת חֲבֵרִיה. וּבְכוּ, גְּבֵר יֵת חֲבֵרִיה. עַד
 דְּדוֹד, אִסְגִּי: כֹּה וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדוֹד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר
 נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה יִהְיֶה | בֵּינִי
 וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרְעִי וּבֵין זֶרְעֶךָ עַד-עוֹלָם: וְאָמַר יְהוֹנָתָן. לְדוֹד,
 אִיזִיל לְשָׁלוֹם. דְּקִימָנָא תְרוּנָא, אֲנַחְנָא. בְּשָׂמָא דִּי, לְמִימַר. מִימָרָא דִּי.
 יְהִי סְהִיד, בֵּינָא וּבֵינְךָ. וּבֵין בְּנֵי. וּבֵין בָּנְךָ, עַד עָלְמָא:

(גְּאֵלָנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פְּרִקְנָא. יי צְבָאוֹת, שְׁמִיָּהּ. קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יִתְבָּרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלַם,
 וְלְעָלְמֵי עָלְמֵיָא:

זֶלְק הַדְּקִדּוּק: כֹּה וַיִּשְׁקֹוּ. הוֹי"ו גַּעֲי:

מפטיר דשמיני שלפסח (בחו"ל)

במדבר סימן כ"ח פסוקים י"ט - כ"ה

וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה עֲלֵה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאֵיל אֶחָד
 וְשִׁבְעָה כִּבְשִׁים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם: וּמִנְחָתָם סֹלֶת בָּלוּלָה
 בַּשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לָפָר וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לְאֵיל תַּעֲשׂוּ: עֲשֹׂרוֹן
 עֲשֹׂרוֹן תַּעֲשֶׂה לַכֹּבֵשׁ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכִּבְשִׁים: וְשַׁעִיר חַטָּאת אֶחָד
 לַכֹּפֶר עֲלֵיכֶם: מִלֶּבֶד עֹלֹת הַבָּקָר אֲשֶׁר לְעֹלֹת הַתָּמִיד תַּעֲשׂוּ
 אֶת־אֵלֶּה: כֹּאֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַיּוֹם שִׁבְעַת יָמִים לֶחֶם אִשָּׁה רֵיח־נִיחֹחַ
 לַיהוָה עַל־עֹלֹת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרֵא־קֹדֶשׁ
 יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:

ברכה ראשונה שקורם ההפטרה

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בַּנְּבִיאִים טוֹבִים. וְרָצָה
 בְּדַבְרֵיהֶם, הַנְּאֻמִּים בְּאֵמֶת. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
 בְּמִשָּׁה עַבְדּוֹ, וּבִישָׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבַנְּבִיאִי, הָאֵמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרה דשמיני שלפסח (בחו"ל)

בישעיה סימן י'

א עוֹד הַיּוֹם בָּנָב לַעֲמֹד יִנָּפֵף יְדוֹ הָרַר (כ' בית) בֵּית־צִיּוֹן
 גְּבַעַת יְרוּשָׁלַם: עַד כָּעַן יוֹמָא רַב וְסָגִי, עֲדָן לִיה לְמִיעֵל.
 וְהָא סְנַחְרִיב מֶלֶכָא דְאַתּוּר נָטַל, וְעֵבֶר תִּלְתַּת אוּנִין. וּדְבַר עַמִּיָּה אַרְבַּעִין
 אַלְפִין גְּסָפִין דְּדִהֵב דְּבִנֵּי מַלְכִין קְטִירֵי תַגָּא, יִתְבִּין בְּהוֹן. וּדְבַר עַמִּיָּה
 מָאתַן וְשִׁתִּין אַלְפִין, אֶחָדִי סִיפִין וְרַמְחִין. וּדְבַר עַמִּיָּה מָאתַן אַלְפִין,
 מִחְצֵי גְרִין. גְּבָרִין דְּרַהֲטִין קְדָמוּהִי, מָאָה אַלְפִין. אֶרְכָּא דְּמִשְׁרִיתִיָּה,
 אַרְבַּע מָאָה פֶּרְסִין. צוּאֵר סוּסוֹתִיָּה, אַרְבַּעִין פֶּרְסִין. מִנִּין מִשְׁרִיתִיָּה מָאתַן
 וְשִׁתִּין אַלְפִין רְבּוּא, חֶסֶר חָד. וְכֵן אֵתוּ עַל אַבְרָהָם אַבְנָא כֹּד רְמוֹ יִתִּיָּה,
 לְגוֹ אֵתוֹן נוֹרָא יְקִידָתָא. וְכֵן עֲתִידִין לְמִיתִי עִם גּוֹג וּמְגוּגַּי כֹּד יִשְׁלִים מֶאֱרִי
 עַלְמָא קַצִּיָּה, לְאַתְפָּרְקָא. מִשְׁרִיתָא קְדָמִיתָא כֹּד עֲבָרוּ בִּירְדְנָא שְׁתוּ

מִיָּא, וְהוּוּ בִירְדָנָא. מִשְׁרִיתָא תְּנִייתָא כְּדַ עֲבְרוּ בִירְדָנָא דְלוּ עֲקֵבִי
 סוּסוֹתָא, וּשְׁתוּ מִיָּא. מִשְׁרִיתָא תְּלִיתִיתָא כְּדַ עֲבְרוּ בִירְדָנָא לֹא אֲשַׁכְחוּ
 מִיָּא לְמִשְׁתִּי, חֲפְרוּ בִירִין וּשְׁתוּ מִיָּא. אֲתָא וְקָם בְּנוֹב קְרִית כְּהֲנִיָּא,
 לְקָבִיל שׁוּרָא דִירְשָׁלַם. עָנִי וְאָמַר, לְחִילוּתִיהָ. הֲלֹא דָא הִיא קֳרָתָא
 יְרִשָׁלַם דְעָלָה אֲרִגִּישִׁית כָּל מִשְׁרִיתִי, וְעָלָה בְּפִישִׁית כָּל מְדִינָתִי. הָא הִיא
 וְעִידָא וְחֻלְשָׁא מְכַל כְּרִכִּי עִמָּמִיָּא, דְכַבְּשִׁית בְּתַקּוּף יָדִי. עָלָה קָם מְנִיד
 בְּרִישִׁיָּה, מוֹבִיל וּמִיתִי בִידִיָּה, עַל טוֹר בֵּית מִקְדָּשָׁא דְבַצִּיּוֹן וְעַל עֲזָרְתָא,
 דְּבִירְשָׁלַם: **ב הִנֵּה הָאָדוֹן יְהוָה עֲבָאוֹת מְסַעֲף פֶּאֶרְהָ**
בְּמַעֲרֵצָה וְרַמִּי הַקּוֹמָה גְּדָעִים וְהַגְבְּהִים יִשְׁפְּלוּ: הָא רַבּוֹן
 עֲלֵמָא, יי עֲבָאוֹת. רַמִּי קָטוֹל בְּמִשְׁרִיתִיהָ, כְּבַעוּט דְּמַתְּבַעִיט בְּמַעֲצָרָא.
 וְרַמִּי קוֹמָא, יתְקַטְפוּן וְתַקִּיפִיָּא, ימַאכּוּן: **ג וְנִקְרָף סַבְבֵּי הַיַּעַר**
בְּבִרְזֵל וְהַלְבִּנוֹן בְּאֵדִיר יִפּוֹל: וִיקְטִיל. גְּבִירִי מִשְׁרִיתִיהָ,
 דְּמַתְּגַבְּרִין בְּבִרְזֵלָא. וְעַבְדִּי קְרִבִּיָּה עַל אֶרְעָא דִישְׂרָאֵל, יתְרַמּוּן:
ד וַיֵּצֵא חֹטֵר מִגִּזְעַי יְשִׁי וְנִצֵּר מִשְׁרָשָׁיו יִפְרָה: וַיִּפּוֹק מִלְכָּא,
 מִבְּנוּהִי דִישִׁי, וּמִשִּׁיחָא, מִבְּנֵי בְנוּהִי יתְרַבִּי: **ה וְנָתַח עָלָיו רוּחַ יְהוָה**
רוּחַ חֲכָמָה וּבִינָה רוּחַ עֲצָה וּגְבוּרָה רוּחַ דַּעַת וִירָאָת
יְהוָה: וְתִשְׁרִי עָלֵהּ, רוּחַ מִן קָדָם יי. רוּחַ חֲכָמָה, וְסִכְלָתָנּוּ. רוּחַ מִיֶּלֶךְ,
 וּגְבוּרָא. רוּחַ מִדַּע, וְדַחְלָתָא דִיִּי: **ו וְהָרִיחוּ בִירָאָת יְהוָה**
וְלֹא-לְמִרְאָה עֵינָיו יִשְׁפּוֹט וְלֹא-לְמִשְׁמַע אָזְנוֹ יוֹכִיחַ:
 וַיִּקְרַבְנִיהָ לְדַחְלָתִיהָ, יי. וְלֹא לְחִיזוֹ עֵינֻהָ, יְהִי דִאִין. וְלֹא לְמִשְׁמַע
 אֲדֻנֻהָ, יְהִי מוֹכַח: **ז וְשֹׁפֵט בְּצֹדֵק דִּלִּים וְהוֹכִיחַ בְּמִישׁוֹר**
לְעַנְוֵי-אֶרֶץ וְהִכָּה-אֶרֶץ בְּשֹׁבֵט פִּיו וּבְרוּחַ שְׁפָתָיו יָמִית
רָשָׁע: וַיִּדִּין בְּקִשְׁטָא, מִסְּפִינִין. וַיּוֹכַח בְּהִימָנוּתָא, לְחִשְׁבִּי עָמָא. וַיִּמְחִי
 חִיבֵי אֶרְעָא, בְּמִימַר פְּמִיָּה. וּבְמַמְלָל סְפוּתִיהָ, יְהִי מֵאִית רְשִׁיעָא:
ח וְהָיָה צֶדֶק אֲזוֹר מִתְּנִיּוֹ וְהָאֱמוּנָה אֲזוֹר חֲלָצִיו:
 וַיְהוֹן צְדִיקָיָא, סְחוֹר סְחוֹר לִיָּה, וְעַבְדִּי הִימָנוּתָא, מְקַרְבִּין לִיָּה:

ט וגר זאב עם-פֶּבֶשׁ וְנֹמֵר עִם-גְּדֵי יִרְבֵּן וְעֹגֵל וּכְפִיר
 וּמְרִיא יִחְדּוּ וְנֶעַר קָטָן נִהְגָּ בָם: בְּיוֹמוֹהִי דְמִשְׁיחָא דְיִשְׂרָאֵל,
 יִסְגִי שְׁלֵמָא בְּעֵלְמָא. וידור דיבא, עם אמרא. ונמרא, עם גדיא ישרי.
 ועגל ואריא ופטים, פחדא. ויניק זעיר, מדבר להון: ופרה ודב
 תרעינה יחדו ירבעו ילדיהן ואריה פבקר ואכל-תבן:
 ותורתא ודבא, ירעין. פחדא, ישרון בניהון. ואריא, פתורא ייכול תבנא:
 יא ושעשע יונק על-חר פתן ועל מאורת צפעוני גמול
 ידו הדא: ויחיד ינקא, על חור חוי פתן. ועל חיו, גלגלי עיני חרמן.
 חסילא, ידוהי יושיט: יב לא-ירעו ולא-ישחיתו בכל-הר
 קדשי פי-מלאה הארץ דעה את-יהוה במים לים
 מכסים: לא יבאשון ולא יחבלון, בכל טורא דקדשי. ארי תתמלי
 ארעא. מדע, ית דחלתא דיי. כמיא, דלימא חפן: יג והיה ביום
 ההוא שרש ישי אשר עמד לנס עמים אליו גוים ידרשו
 והיתה מנחתו כבוד: ויהי בעדנא ההוא. בר בריה דישוי. דעתיד
 דיקום את, לעממא. ליה, מלכון ישתמעון. ויהי אתר בית משרוהי,
 ביקר: יד והיה | ביום ההוא יוסיף אדני | שנית ידו לקנות
 את-שאר עמו אשר ישאר מאשור וממצרים ומפתרוס
 ומכוש ומעילם ומשנער ומחמת ומאיי הים: ויהי בעדנא
 ההוא. יוסף יי, תנינות גבורתיה. למפרק, ית שארא דעמיה. דישתאר
 מאתור וממצרים, ומפתרוס ומכוש. ומעילם ומבבל, ומחמת, ומנגות,
 ימא: טו ונשא נס לגוים ואסף נדתי ישראל ונפצות
 יהודה יקבץ מארבע כנפות הארץ: ויזקוף את, לעממא.
 וכניש, מבדרי ישראל. וגלות יהודה, יקריב. מארבע, רוחי ארעא:
 טז וסרה קנאת אפרים וזררי יהודה יפרתו אפרים
 לא-יקנא את-יהודה ויהודה לא-יער את-אפרים:

וְתַעֲדִי קִנְיָתָא, מִדְּבֵית אֶפְרַיִם. וְדַמְעִיקִין לְדְבֵית יְהוּדָה, יִשְׁתַּיְצוּן. דְּבֵית
 אֶפְרַיִם, לֹא יִקְנוּן לְדְבֵית יְהוּדָה. וְדְבֵית יְהוּדָה, לֹא יַעֲיִקוּן לְדְבֵית אֶפְרַיִם:
 וְעַפּוֹ בְּכַתֵּף פְּלִשְׁתִּים יָמָּה יַחֲדוּ יָבוֹז אֶת־בְּנֵי־קָדֶם
 אָדוּם וּמוֹאָב מִשְׁלֹחַ יָדָם וּבְנֵי עַמּוֹן מִשְׁמַעְתָּם: וְיִתְחַבְּרוּן
 כְּתָף חֵד, לְמַמְחֵי יֵת פְּלִשְׁתֵּי דְבַמְעָרְבָא. כַּחֲדָא, יִבּוֹזוּן יֵת בְּנֵי מְדִנְחָא.
 בְּאָדוּם וּמוֹאָב, יִישְׁטוּן יְדֵהוֹן. וּבְנֵי עַמּוֹן, יִשְׁתַּמְעוּן לְהוֹן: וְהַחֲרִים
 יְהוָה אֶת לְשׁוֹן יֵם־מִצְרַיִם וְהִנִּיף יָדוֹ עַל־הַנֶּהָר בְּעֵינֵם
 רוּחוֹ וְהִפָּהוּ לְשִׁבְעָה נְחָלִים וְהִדְרִיךְ בְּנַעֲלִים: וַיְבִישׁ יְיָ יֵת,
 לִישָׁן יָמָּה דְּמִצְרָאִי. וִירִים מַחַת גְּבוּרְתִּיהָ. עַל פָּרַת, בְּמִימֵר נְבִיחָהּ.
 וַיִּמְחִינֶיהָ, לְשִׁבְעָא נְחָלִין. וַיִּהְיוּ בֵּיהּ, בְּסַנְדְּלִין: וְהִיתָה מְסֻלָּה
 לְשָׂאֵר עַמּוֹ אֲשֶׁר יִשְׂאֵר מֵאֲשׁוּר כַּאֲשֶׁר הִיתָה לְיִשְׂרָאֵל
 בְּיוֹם עֲלֹתוֹ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: וְתֵּהִי אוֹרַח כְּבִישָׁא. לְשִׂאֲרָא דְעַמִּיהָ.
 דִּישְׁתָּאֵר, מֵאֶתְוֹרָאָה. כְּמָא דְהָוָת, לְיִשְׂרָאֵל. בְּיוֹם מִסְקָהוֹן, מֵאֶרְעָא
 דְּמִצְרַיִם: כִּי וְאָמַרְתָּ בְּיוֹם הַהוּא אוֹדֶךָ יְהוָה כִּי אֲנַפְתָּ בִּי
 יֹשֵׁב אֶפְרַיִם וְתִנַּחֲמֵנִי: וְתִימֵר, בְּעֵדְנָא הַהוּא. אוֹדִי קְדָמְךָ יְיָ. אֲרִי עַל
 דְּחִבִּית קְדָמְךָ, הָוָה רָגוֹךְ עָלַי. כִּדּוּ יִתּוּב רָגוֹךְ מִנִּי, וְתִרְחִים עָלַי:
 כִּי הִנֵּה אֵל יִשׁוּעָתִי אֲבִטַח וְלֹא אֶפְחַד כִּי־עוֹי וּזְמַרְתָּ יְיָ
 יְהוָה וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה: הָא עַל מִימֵר, אֵלֶּה פִּרְקֵי. אֲנָא רַחֲמִין,
 וְלֹא אֲזַדְעוּעַ. אֲרִי תִקְפִּי וְתִשְׁבַּחְתִּי דְּחִילָא, יְיָ. אָמַר בְּמִימְרֵיהּ וְהָוָה לִי,
 לְפָרִיק: כִּי וּשְׁאַבְתֶּם־מִים בְּשִׁשְׁוֹן מִמְּעֵינִי הִישׁוּעָה:
 וְתִקְבְּלוּן אֶלְפִין חֲדָת, בְּחֲדוּא. מִבְּחִירִי, צִדְקָא: כִּי וְאָמַרְתֶּם בְּיוֹם
 הַהוּא הוֹדּוּ לַיהוָה קִרְאוּ בְּשִׁמּוֹ הוֹדִיעוּ בְּעַמִּים עֲלִילָתִיו
 הַזִּכִּירוּ כִּי נִשְׁגַּב שְׁמוֹ: וְתִימְרוּן, בְּעֵדְנָא הַהוּא. אוֹדּוּ קָדֶם יְיָ, צִלּוֹ

וְזֶלֶק הַדְּקָדוּק: כִּי אֲנַפְתָּ בִּי. הַרד"ק בַּח"ד דף מ"ח, מִנֵּה הַבִּי"ת דְּגֵשׁ חֲזָק עִם הַשָּׂאֵר כִּמּוֹ
 'וְעַבְדֶּיךָ בָּאוּ' (בְּרֹא' מִב'–י'). וְהוּא תַּמּוּהָ כִּי הוּא בְּטַעַם טַפְחָא וְאִין לוֹ דְּמִיוֹן עִם מָה שֶּׁהֵבִיא, כִּי
 אוֹתָם שׁוֹכֵר הֵם דְּחִיק אוֹתִי מִרְחִיק. וְכֵן הַקְּרִיאָה מְקוּבֵּלֶת בְּפִי הַכֹּל:

בשמייה. חוּז בַּעֲמִמִּיא, עוֹבְדוּהִי. אֲדַכְרוּ. אֲרִי תִקִּי, שְׁמִיָּה: בְּרִי זְמִרוֹ
 יְהוָה כִּי גֵאוֹת עָשָׂה (כ' מידעת) מוֹדַעַת זֹאת בְּכָל-הָאָרֶץ:
 שִׁבְחוּ קָדָם יי. אֲרִי גְבוּרָן, עֶבֶד. גְּלִיָּא דָא, בְּכָל אַרְעָא: כֹּה עֲהֵלִי
 וְרַנִּי יוֹשֶׁבֶת צִיּוֹן כִּי-גָדוֹל בְּקֶרְבָּךְ קְדוּשַׁיִּשְׂרָאֵל: בּוֹעִי
 וְשִׁבְחִי, בְּנִשְׁתָּא דְצִיּוֹן. אֲרִי רַבָּא, אָמַר. לְאַשְׁרָאָה שְׂכִינְתִּיהָ בְּגוּיָךְ,
 קְדִישָׁא דִישְׂרָאֵל:

(גְּאֵלֵנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוּשַׁיִּשְׂרָאֵל:)

(פְּרָקְנָא. יי צְבָאוֹת, שְׁמִיָּה. קְדִישָׁא, דִישְׂרָאֵל:)

על דא יתפרד וישתבח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעַלְמָא,
 וּלְעַלְמֵי עַלְמֵיָא:

מפטיר דיו"ט טי טי של שבועות (בחו"ל)

במדבר סימן כ"ח פסוקים כ"ו - ל"א

וּבִיּוֹם הַבְּפוּרִים בַּהֲקִרְיַבְכֶּם מִנְּחָה חֲדָשָׁה לִיהוָה בְּשִׁבְעַתִּיכֶם
 מִקְרָא-קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל-מִלְּאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: וְהִקְרַבְתֶּם
 עוֹלָה לְרִיחַ נִיחָח לִיהוָה פָּרִים בְּנֵי-בָקָר שְׁנַיִם אִיל אֶחָד שֹׁבְעָה
 כִּבְשִׂים בְּנֵי שָׁנָה: וּמִנְחָתָם סֹלֶת בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים
 לַפָּר הָאֶחָד שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לְאִיל הָאֶחָד: עֶשְׂרוֹן עֶשְׂרוֹן לַכִּבֵּשׁ הָאֶחָד
 לְשִׁבְעַת הַכִּבְשִׂים: שְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לַכֹּפֶר עֲלֵיכֶם: מִלֶּבֶד עֹלֹת
 הַתָּמִיד וּמִנְחָתוֹ תַעֲשׂוּ תָמִיד יְהִי-לָכֶם וְנִסְפִיהֶם:

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בַּנְּבִיאִים טוֹבִים. וְרָצָה
 בְּדַבְרֵיהֶם, הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמֶת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
 בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבַנְּבִיאִי, הָאֵמֶת וְהַצֶּדֶק: (אָמֵן)

הפטרה דיו"ט שני של שבועות (בחו"ל)

בחקוק סימן ב'

א ויהוה בְּהִיכַל קָדְשׁוֹ הֵם מִפְּנֵי כָּל־הָאָרֶץ: וַיִּי אֶתְרַעֲי
 לְאַשְׁרָאָה שְׂכִינְתִּיהָ, בְּהִיכָלָא דְקִדְשִׁיהָ. יְסוּפּוֹן מִן קַדְמוֹהִי,
 כָּל דְּחַלַּת אַרְעָא: ב תִּפְלֶה לַחֲבֻקוֹק הַנְּבִיא עַל שְׂגִינּוֹת:
 עֲלוּתָא, דְּעָלִי חֲבֻקוֹק נְבִיא. כַּד אֶתְגְּלִי לִיהָ, עַל אַרְפָּא דִּיהֵב לְרִשְׁיַעֲיָא.
 דָּאִם יְתוּבּוֹן לְאוּרִיתָא בְּלִבָּב שְׁלִים, יִשְׁתַּבֵּיךְ לְהוֹן. וַיהוֹן כָּל חוֹבִיהוֹן
 דְּחִבּוּ קַדְמוֹהִי, הָא כְּשָׁלוּתָא: ג יְהוֹה שְׁמַעְתִּי שְׁמַעְךָ יִרְאֵתִי
 יְהוֹה פִּעְלֶךָ בְּקֶרֶב שָׁנִים חִיֵּהוּ בְּקֶרֶב שָׁנִים תוֹדִיעַ בְּרָגּוֹ
 רַחֲם תִּזְכּוֹר: יי. שְׁמַעִית שִׁמְעַע גְּבוּרְתֶךָ, דְּחִילִית. יי, רַבְרַבִּין עוֹבְדֶךָ.
 דָּאֵת יְהִיב אַרְפָּא לְרִשְׁיַעֲיָא דָּאִם יְתוּבּוֹן לְאוּרִיתֶךָ, וְלֹא תָבוּ. וְאַנּוֹן
 מִרְגָּזִין קְדַמְךָ בְּגוֹ שְׁנִיא, דִּיהֵבַת לְהוֹן חִיָּא. בְּכִין אֵת עֵתִיד לְהוֹדְעָא
 גְּבוּרְתֶךָ בְּגוֹ שְׁנִיא, דְּאַמְרֵתָא לְחֻדְתָּא עֲלֵמָא. לְאַתְפְּרַעָא מִרִשְׁיַעֲיָא,
 דְּעִבְרוּ עַל מִימְרֶךָ. וְצִדִּיקֵיָא עֲבָדֵי רַעוּתֶךָ בְּגוֹ רִגּוֹן, רַחֲמִין תִּדְבַּר:
 ד אֱלֹהֵי מַתִּימָן יָבוֹא וְקָדוֹשׁ מִהֲר־פֶּאֶרֶן סֵלָה פֶּסֶה
 שְׁמַיִם הוֹדוּ וְתִהְלֹתוֹ מִלֵּאָה הָאָרֶץ: בְּמַתָּן אוּרִיתָא לְעַמִּיָּה
 אֱלֹהָא, מִדְּרוּמָא אֶתְגְּלִי. וְקִדִּישָׁא מְטוּרָא דְּפֶאֶרֶן, בְּגְבוּרַת עֲלָמִין.
 אֶתְחַפִּיאוּ שְׁמַיָּא, זִיו יְקָרִיָּה. וְאַמְרֵי תִּשְׁבַּחְתִּיהָ, מְלֵיאָה אַרְעָא: ה וְנִגְהָ
 כָּאוֹר תִּהְיֶה קֶרְנִים מִיָּדוֹ לוֹ וְשֵׁם חֲבִיּוֹן (כ' עזה) עָזוֹ: וַיִּהְיֶה
 יְקָרִיָּה, בְּזִיהוֹר בְּרֵאשִׁית אֶתְגְּלִי. וְזִקְוִקִין מִמֶּרְכַּבַּת יְקָרִיָּה, נִפְקִין. תַּמָּן
 גְּלָא, יֵת שְׂכִינְתִּיהָ. דְּהָוָה מְטַמְרָא מִבְּנֵי אֲנָשָׁא, בְּתַקּוּף רוּמָא: ז לְפָנֵינוּ
 יִלְךְ דְּבַר וַיַּעַר רֶשֶׁף לְרִגְלָיו: מִן קַדְמוֹהִי, מִשְׁתַּלַּח מִלֵּאךְ מוֹתָא.
 וְנִפִּיק בְּשִׁלְחוֹבִית אִישְׁתָּא, מִמִּימְרֵיהָ: ח עָמַד | וַיִּמְדַּד אֶרֶץ רָאָה
 וַיִּתֵּר גּוֹיִם וַיִּתְּפַעְצוּ הָרִירִי־עַד שַׁחוּ גְבָעוֹת עוֹלָם הִלִּיכוֹת
 עוֹלָם לוֹ: אֶתְגְּלִי, וְאַזִּיעַ אַרְעָא. וְאִיתִי מִבּוּלָא עַל עַם דְּרָא,

זלך הדקדוק: ה הררי-עד. השוא שברי"ש נח כי אין געיא בה"א בכל הירושלמיים, ואפי'
 לקצת דפוסים שעשו געיא, אפילו הכי הוא נח לשיטתנו מטעם המקף:

דַּעֲבֵרוּ עַל מִימְרֵיהֶ. וְאַף בְּתַנְיִיתָא כְּד חֲבֹ קְדָמוּהִי כְּחוֹבֵיהוֹן, כֵּן
 בְּלִפְלִנֹן לְעַמְמֵיָא. וְאַתְפָּרְקוּ, טוֹרֵיָא דְּמִלְקָדְמִין. מְכָא, רְמָתָא דְּמִן
 עֲלָמָא, גְבוּרַת עֲלָמָא, דִּילֵיהּ: ^ה תַּחַת אֲוֹן רֵאִיתִי אֱהִלִּי כּוֹשֵׁן
 יִרְגָּזוֹן יִרְעוֹת אֶרֶץ מִדְיָן: כְּד פִּלְחוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְטַעוֹתָא
 מְסַרְתָּנוֹן, בְּיַד כּוֹשֵׁן חִיבָא. וְכֵד תָּבוּ לְמַעַבְד אֲוִרִיתָא עֲבַדְתָּא לְהוֹן, נִסִּין
 וּגְבוּרָן. פִּרְקַתָּנוֹן, מִיד מְדִינָאִי, עַל יַד, גְּדַעוֹן בֶּר יוֹאָשׁ: ^ט הִבְנֵה־רִים
 חֲרָה יִהְיֶה אִם-בִּנְהָרִים אֲפָךְ אִם-בַּיָּם עֲבַרְתָּךְ כִּי תִרְכַּב
 עַל-סוּסֶיךָ מִרְכַּבְתִּיךָ יִשׁוּעָה: הָא עַל מַלְכִּין וּמִשְׁרִיתָהוֹן
 דְּסִגְיָאִין כְּמִי נִהְרָא הָוֵה רָגֹז מִן קְדָמְךָ, יִי. וְעַל מַלְכֵיָא, הָוֵה רָגֹז. וּבִימָא,
 הוֹדַעְתָּא לְהוֹן פִּרְעָנוֹת גְּבוּרְתָּךְ. אֲרִי אֲתַגְלִיתָא, עַל מִרְכַּבְתָּ יִקְרָךְ.
 שְׂכִינְתָךְ לְעַמְךָ, תִּקּוֹף וּפְרָקוֹן: ^י עָרִיָה תַעֲזוֹר קִשְׁתְּךָ שְׁבָעוֹת
 מַטְוֹת אֲמַר סֵלָה נִהְרֹת תִּבְקַע-אֶרֶץ: אֲתַגְלָאָה אֲתַגְלִיתָא
 בְּגְבוּרְתָךְ בְּדִיל קִימְךָ, דְּעַם שְׁבֻטֵיָא. מִימְרְךָ, קָיָם לְעַלְמִין. לְהוֹן בְּזַעְתָּא,
 טַנְרִין תִּקְיִפִּין, נִפְקוּ נִהְרִין, שְׁטַפִּין אֶרְעָא: ^{יא} רֵאוּךְ יִחִילוּ הָרִים
 זֶרֶם מַיִם עָבַר נָתַן תְּהוֹם קוֹלוֹ רוֹם יִדְיָהוּ נָשָׂא:
 בְּאַתְגְּלִיּוֹתְךָ עַל טוֹרָא דְּסִינֵי חֲזוּ וְקָרְךָ, זַעוּ טוֹרֵיָא. עֲנִנֵי מִטְרָא, עָדוּ.
 אֲרִים תְּהוֹמָא, קָלִיָהּ, חִילֵי מְרוֹמָא, תִּמְהוּ וְקִמּוּ: ^{יב} שְׁמֵשׁ יִרְחַ עֲמֹד
 זִבְלָה לְאוֹר חֲצִיךָ יִהְלִכוּ לְגָהָה בִּרְק חֲנִיתְךָ: אֵף בְּמַעַבְדְךָ
 נִסִּין לִיהוֹשֻׁעַ בְּמִישַׁר גְּבַעוֹן שְׁמֵשׁא וְסִיְהָרָא, קִמּוּ בְּמִדּוּרֵיהוֹן. עַמְךָ,
 בְּמִימְרְךָ אֲתַגְבֵּרוּ. בְּתִקּוֹף, נִצְחֹן גְּבוּרְתְךָ: ^{יג} בְּזַעַם תִּצְעַד-אֶרֶץ
 בְּאַף תִּדְּוֹשׁ גּוֹיִם: בְּאִיתִּיּוֹתְךָ לוֹט, עַל סִנְאֵי עַמְךָ. בְּאַתְגְּלִיּוֹתְךָ,
 לְמַתְבַּר רְשִׁיעֵי אֶרְעָא, בְּרָגֹז, קִשְׁלִית עַמְמֵיָא: ^{יד} יִצְאֵת לִישָׁע
 עַמְךָ לִישָׁע אֶת-מְשִׁיחְךָ מַחְצֵת רֵאשׁ מְבִית רְשָׁע עֲרוֹת
 יִסּוֹד עַד-צוּאֵר סֵלָה: אֲתַגְלִיתָא, לְמַפְרָק יֵת עַמְךָ. לְמַפְרָק, יֵת
 מְשִׁיחְךָ. שִׁיעִיתָא מִן קְדָמִיָהוֹן, מַלְכֵיָא וְשְׁלֹטוֹנֵיָא. מִבְּתִיָהוֹן, תְּרִיכַת

זֶלְק הִרְקָדוֹק: ^{יא} רֵאוּךְ יִחִילוּ. אֵין דָּגֵשׁ בִּיּוֹד: ^{יב} מַחְצֵת רֵאשׁ. הִרִי"ש דָּגֵשׁ:

חִיבִיָּא. תִּפְרַת חִילִּיהוֹן. רַגְלֵי עֶמֶךְ עַל צוּרֵי סְנַאִיהוֹן מִימְרֶךְ, קִיָּם
 לְעַלְמִין: ^{טו} נִקְבַּת בְּמַטְיוֹ רֹאשׁ (כ' פֶּרוֹז) פְּרִזּוֹ יִסְעֶרוּ
 לְהַפִּיצְנִי עַל־יְצִתָּם בְּמוֹ-לֶאכֶל עָנִי בַּמִּסְתָּר: בּוֹעֲתָא יִמָּא,
 בְּחִטְרִיהָ דְּמִשָּׁה. וְגַבְרֵי רִישֵׁי מִשְׁרֵית פֶּרְעָה דְּחֻשִּׁיבוּ מַחֲשָׁבָן עַל עֶמֶךְ
 דְּבִרְתָּנֹן, בְּרוּחַ עֲלֵעוּלִין. טַבְּעִתָּנֹן בִּימָא דְּסוּף, עַל דְּדַחֲקוּ וְשַׁעֲבִידוּ יָת
 עֶמֶךְ. וַיִּהְיוּ עֵיצָא בְּסִתְרָא, לְאוּבוּדִּיהוֹן: ^{טז} דְּרִכְתָּ בֵּין סוּסֵיךְ
 חֲמֵר מֵין רַבִּים: אֲתַגְלִיתָא עַל יִמָּא, בְּמַרְכַּבַּת יִקְרָךְ. בְּדִגּוּר, מִיִּין
 סְגִיָּאִין: ^{יז} שְׁמַעְתִּי | וְהִתְרַגְזוּ בְּטָנִי לְקוֹל' צִלְלוֹ שְׁפָתֵי יְבוּא
 רִקְבָּ בַּעֲצָמֵי וְתַחְתִּי אֲרָגְזוּ אֲשֶׁר אָנוּחַ לְיוֹם צָרָה לְעֵלּוֹת
 לְעַם יְגוּדְנֹו: אֲמַרְתָּ בְּכָל שְׁמַעִית וְזָעוּ מַלְכֵי, מִן קָדָם דִּינָא דְּאֲדָדְנוּ
 מִצְרָאִי. לְקַל מְלִיא אֱלִיד, צִלְא סְפוּתֵי. אַחַד זִיעָא, לְחַפִּימִי. וּבְאַתֵּר
 דְּשִׁרְיָנָא, זַעִית. דְּשַׁבְקֵנִי, לְיוֹם עָקָא. לְעֵדָן אִסְקָא גְלוּת עַמִּיהָ מִנִּי,
 יִתְבַּרְנְנִי: ^{יח} כִּי-תֵאֲנֶה לֹא-תִפְרָח וְאִין יְבוּל' בַּגְּפָנִים כְּחֹשׁ
 מַעֲשֵׂה-זֵית וּשְׂדֵמּוֹת לֹא-עָשָׂה אֲכָל גִּזְרֵי מִמְכָּלָה צֶאן
 וְאִין בָּקָר בְּרִפְתִּים: אֲרִי מַלְכוּת בְּכָל, לֹא תִתְקִים. וְלֹא תַעֲבִיד
 שְׁלֹטָן, עַל יִשְׂרָאֵל. יִתְקַטְלוּן, מַלְכֵי מְדִי. וְגַבְרֵי יוֹן, לֹא יַצְלִחוּן. יִשְׁתַּיְצוּן,
 רוּמָאִי. וְלֹא יִגְבוּן קְסוּמָא, מִירְשָׁלַם: ^{יט} וְאִנִּי בִּיהוָה אֶעֱלוּזָה
 אֲגִילָה בְּאַלְהֵי יִשְׂרָאֵל: בְּכִין עַל נֶסָא וּפְרָקְנָא דְּתַעֲבִיד לְמַשְׁיַח
 וְלִשְׁאָרָא דְּעֶמֶךְ דִּישְׁתַּאֲרוּן, יוֹדוּן לְמִימֵר. אֲמַר נְבִיאָ וְאִנָּא בְּמִימְרָא דִּי,
 אֲבוּעַ אֲדוּץ לֹא־הָא, עֲבִיד פְּרָקְנִי: כִּי יִהְיֶה אֲדָנִי חִילִי וַיִּשֶׁם
 רַגְלִי בְּאֵילוֹת וְעַל-בְּמוֹתֵי יִדְרִכְנִי לְמַנְצָח בְּנִגְיוֹתֵי:

זֶלְקֵי הַדְּקָדוּק: ^י צִלְלוֹ. הַקְמֵץ רַחֵב וְהַלְמֵ"ד נַע וְאִין גַּעִיא בְּצַד"י בְּתִיגָאן, כִּי הַקְמֵץ תְּנוּעָה
 גְּדוּלָה. וּבְמוֹסְרָה ג' וְסִימָן 'צִלְלוֹ כַּעֲפֹרֶת' (שִׁמ' טו-י). צִלְלוֹ שְׁפָתֵי (חֲבִקוּק ג-טז). כֹּאֲשֶׁר
 צִלְלוֹ שְׁעָרֵי יְרוּשָׁלַם (נַחֲמִיָּה יג-יט) ע"כ: אֲשֶׁר אָנוּחַ לְיוֹם צָרָה. בְּתַרְגוּם 'וּבְאַתֵּר דְּשִׁרְיָנָא' כֵּן
 נִיקְדוּהוּ בְּכָל הַקְדָּמוֹנוֹת הַיּוֹ"ד קִמֵּץ, כֹּאֲלוֹ אָמַר וּבְאַתֵּר בֵּית מִשְׁרָנָא שְׁהִיָּה מְקוֹם קְבוּעַ שְׁאִנִּי נַח
 בּו: ^י לֹא תִפְרָח. הַרִי"ש קִמֵּץ בְּזִקְףָּ קֶטֶן, גַּם בִּירוּשְׁלַמִּיִּים: וּשְׂדֵמּוֹת. הַשִּׁי"ן בְּשִׁבּוֹלֶת יִמְנִית:
^{יט} אֶעֱלוּזָה. הַעִי"ן בְּשׁוּא פְּשוּט וְהוּא נַח, גַּם בִּירוּשְׁלַמִּיִּים: כִּי לְמַנְצָח. הַמ"ם בְּשׁוּא נַח בְּכָל
 הַתִּיגָאן, וְכֹאֲלוֹ קוּרָא לֹא-נִצַּח כִּב' תִּיבּוֹת:

אֱלֹהִים יִי, דִּסְעִיד לִי בַחֲיִלָּא. וּמִשְׁוֵי רַגְלִי, קָלִילִין פְּאִילְתָּא. וְעַל בֵּית
תַּקְפִּי יְקִימְנִי. לְדִדְלִיָּה נִצְחָנִין וּגְבוּרָן קְדָמוּהִי, אֲנָא מִנְּגַן בִּתְשַׁבַּחְתִּי:

(גֵּאֲלֵנוּ יְהוָה עֲבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פֶּרֶקנָא. יי עֲבֹאוֹת, שְׁמִיָּהּ. קִדְּיִשָּׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יתְּבַרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׂמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חֵיא וְקִימָא. מְבַרַךְ הוּא לְעָלַם,
וְלַעֲלָמֵי עָלְמִיָּא:

צִדְרָה שְׁמִירָה מִכְסֵּר

במדבר סימן כ"ט פסוק ל"ה - סימן ל' פסוק א'

בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצַרְתָּ תְּהִיָּה לָכֶם כָּל־מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ׃
וְהִקְרַבְתֶּם עֲלֶיהָ אִשָּׁה רִיחַ נִיחָח לַיהוָה פֶּרֶךְ אֶחָד אֵיל אֶחָד כִּבְשִׁים
בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם׃ מִנְחָתָם וְנִסְפֵיהֶם לַפֶּרֶךְ לְאֵיל וּלְכִבְשִׁים
בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט׃ וְשַׁעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלֶּבֶד עֹלֹת הַתָּמִיד
וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפָּהּ׃ אֵלֶּה תַעֲשׂוּ לַיהוָה בְּמוֹעֲדֵיכֶם לְבֹד מִגְדְּרֵיכֶם
וְגִדְּבַתֵּיכֶם לְעֹלֹתֵיכֶם וּלְמִנְחֹתֵיכֶם וּלְנִסְפֵיכֶם וּלְשִׁלְמֵיכֶם׃ וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל־אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹדֵנוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנִבְיָאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדַבְרֵיהֶם, הַנְּאֻמְרִים בְּאַמֶּת. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹדֵנוּ. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנִבְיָאֵי, הָאֵמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמן)**

הַפֶּסֶחַ הַשְּׂמִינִי עֲבֹדָה (בחו"ל)

במלכים א' סימן ח'

וַיְהִי | כְּכֹלֹת שְׁלֹמֹה לְהַתְּפִיל אֶל-יְהוָה אֵת כָּל-
הַתְּפִלָּה וְהַתְּחִנָּה הַזֹּאת קָם מִלִּפְנֵי מִזְבֵּחַ יְהוָה
מִבְּרֹעַ עַל-בְּרָכָיו וּבָכָיו פִּרְשׁוֹת הַשָּׁמַיִם: וַהּוּה, כִּד שִׁיעִי
שְׁלֹמֹה. לְעֲלֹאָה, קָדָם יי. ית. כָּל עֲלֹתָא וּבְעֹתָא, הָדָא. קָם. מִן קָדָם
מִדְּבַחָא דִּי, מִדְּהוּה פִּרִיעַ עַל בְּרַכּוּהִי. וַיְדוּהִי פִרְסֵן בְּצִלוֹ, לְעִית שְׁמִיא:

חזק הדקדוק: קם מלפני. הנו"ן באזלא לא כפשטא, בסת"י גם בירושלמיים:

ב ויעמד ויברך את כל-קהל ישראל קול גדול לאמר:
 וקם. וברך. ית, כל קהל ישראל. קל רב, למימר: ג ברוך יהוה
 אשר נתן מנוחה לעמו ישראל בכל אשר דבר לא-נפל
 דבר אחד מכל דברו הטוב אשר דבר ביד משה עבדו:
 בריך יי. דיהב נחא, לעמיה ישראל. בכל, דמליל. לא בטיל, פתגמא
 חד. מכל, פתגמיה תקניא. דמליל. בידא, דמשה עבדיה: ד יהי יהוה
 אלהינו עמנו כאשר היה עם-אבותינו אל-יעזבנו
 ואל-יטשנו: יהי מימרא דיי אלהנא, בסעדנא. כמא דהוה, בסעדא
 דאבהתנא. לא ישבקנא, ולא ירחקנא: ד להטות לבבנו אליו
 ללכת בכל-דרכיו ולשמר מצותיו וחקיו ומשפטיו אשר
 צוה את-אבותינו: לאפנאה לבנא, לדחלתיה. למקד בכל אורח
 דתקנן קדמוהי. ולמטר פקודוהי וקימוהי, ודינוהי. דפקיד, ית אבהתנא:
 ויהיו דברי אלה אשר התחננתי לפני יהוה קרבים
 אל-יהוה אלהינו יומם ולילה לעשות | משפט עבדו
 ומשפט עמו ישראל דבר-יום ביומו: ויהון פתגמי, אלין.
 דבעיתי, מן קדם יי. מתקבלין. קדם יי אלהנא, יימם ולילי. למעבד, דין
 עבדיה. ועלבן. עמיה ישראל, פתגם יום ביומיה: ד למען דעת כל-
 עמי הארץ כי יהוה הוא האלהים אין עוד: בדיל. דיידעון,
 כל עממי ארעא. ארי יי, הוא אלהים. לית, עוד: ד והיה לבבכם
 שלם עם יהוה אלהינו ללכת בחקיו ולשמר מצותיו
 פיוס הוה: ויהי לבכון, שלים. בדחלתא, דיי אלהנא. למקד בקימוהי,
 ולמטר פקודוהי, פיומא הדין: ט והמלך וכל-ישראל עמו
 זבחים זבח לפני יהוה: ומלכא. וכל ישראל, עמיה. מנפסין נכסת
 קדשין, קדם יי: ד ויזבח שלמה את זבח השלמים אשר זבח

זולק הדקדוק: ט והמלך. הוי"ו בגעיא: ד את זבח. בצירי ושופר:

לַיהוָה בְּקֹר עֲשָׂרִים וּשְׁנַיִם אֲלֶף וְצֵאן מֵאָה וְעֶשְׂרִים אֲלֶף
 וַיַּחֲנוּ אֶת־בֵּית יְהוָה הַמֶּלֶךְ וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וּנְכֹס שְׁלֹמֹה.
 יָת נִכְסֵת קֹדֶשְׁיָא, דְּנִכְס קָדָם יי. תּוֹרִי. תַּרְתִּין רַבּוּא, וּתְרִין אֲלָפִין. וְעָנָא.
 תַּרְתָּא עֲסָרִי רַבּוּא. וַחֲנִיכּוֹ, יָת בֵּית מִקְדָּשָׁא דִּיִּי. מִלְּכָא, וְכָל בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל: ^א בַּיּוֹם הַהוּא קִדֵּשׁ הַמֶּלֶךְ אֶת־תּוֹד הַחֲצֵר אֲשֶׁר
 לְפָנֵי בֵית־יְהוָה בִּי־עֲשָׂה שֵׁם אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה
 וְאֶת חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים בִּי־מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר לְפָנֵי יְהוָה
 קָטַן מִהָכִיל אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת חֲלָבֵי
 הַשְּׁלָמִים: בַּיּוֹמָא הַהוּא. קִדִּישׁ מִלְּכָא, יָת גּוֹ דִּרְתָּא. דִּקְדָם, בֵּית
 מִקְדָּשָׁא דִּיִּי. אַרְי עֶבֶד תַּמָּן. יָת עֲלָתָא, וְיָת מִנְחָתָא. וְיָת, תַּרְבִּי נִכְסֵת
 קֹדֶשְׁיָא. אַרְי מִדְּבַחָא דְנִחֲשָׁא, דִּקְדָם יי. דְּחִיק. מְלִסְבְּרָא, יָת עֲלָתָא וְיָת
 מִנְחָתָא. וְיָת, תַּרְבִּי נִכְסֵת קֹדֶשְׁיָא: ^ב וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה בַּעַת־הַהִיא |
 אֶת־הַחֹג וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ קָהֵל גָּדוֹל מִלְּבֹא חֲמַת |
 עַד־נַחֵל מִצְרַיִם לְפָנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ שִׁבְעַת יָמִים וּשְׁבַעַת
 יָמִים אַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם: וְעֶבֶד שְׁלֹמֹה בַּעֲדָנָא הַהוּא, יָת חָגָא. וְכָל
 יִשְׂרָאֵל עִמִּיה, קָהֵל רַב. מִמַּעֲלָנָא דְחֲמַת, עַד נַחֲלָא דְמִצְרַיִם. קָדָם, יי
 אֱלֹהָנָא. שִׁבְעָא יוֹמִין חֲנֻכַּת בֵּיתָא, וּשְׁבַעָא יוֹמִין חָגָא. אַרְבַּעַת עָסָר,
 יוֹמִין: ^ג בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי שָׁלַח אֶת־הָעָם וַיְבָרְכוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ
 וַיֵּלְכוּ לְאַהֲלֵיהֶם שְׂמֵחִים וְטוֹבֵי לֵב עַל כָּל־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר
 עָשָׂה יְהוָה לְדָוִד עַבְדּוֹ וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ: בַּיּוֹמָא תַּמִּינָא, שָׁלַח
 יָת עָמָא. וּבְרִיכּוֹ, יָת מִלְּכָא. וַאֲזָלוּ לְקְרוּיָהוֹן. כַּד חֲדָן, וְשָׁפִיר לְבָהוֹן. עַל
 כָּל טַבְתָּא. דַּעֲבַד יי, לְדָוִד עַבְדִּיהָ. וּלְיִשְׂרָאֵל, עִמִּיה:

(גְּאֻלָּנוּ יְהוָה עֲבָאוֹת שְׁמוֹ קִדּוּשׁ יִשְׂרָאֵל:) (פְּרָקָנָא. יי עֲבָאוֹת, שְׁמִיָּה קֹדֶשְׁיָא, דִּישְׂרָאֵל:)
 עַל דָּא יַתְּבַרְדּ וַיִּשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קֹדֶשְׁיָא. דִּי לְעִילָא, חֵיא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלָם,
 וּלְעָלְמֵי עָלְמֵיָא:

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: , וַיַּחֲנוּ. הוּי"ו בַּגְּעִיָּא: יב בַּעַת־הַהִיא. הַבִּי"ת בַּגְּעִיָּא:

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנָבִיאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדִבְרֵיהֶם, הַנִּאֲמָרִים בְּאַמֶּת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנָבִיאִי, הָאֵמֶת וְהַצֶּדֶק: (אמן)

הפטרה דשחרית תשעה באב

בירמיה סימן ו'

א כֹּה אָמַר יְהוָה עֲמְדוּ עַל-דְּרָכִים וּרְאוּ וּשְׁאֲלוּ |
לְנִתְבוֹת עוֹלָם אִי-זֶה דֶּרֶךְ הַטּוֹב וְלִכּוּ-בָּהּ וּמִצְאוּ
מַרְגּוּעַ לְנַפְשְׁכֶם וַיֹּאמְרוּ לֹא נִלְדָּ: כְּדָנֹן, אָמַר יי. קוּמוּ עַל
אוֹרְחַן וַחֲזוּ וּשְׁאִילוּ, לְשִׁבְלֵיִן דָּמֵן עֲלֵמָא. אֵידָא אוֹרְחָא דְתַקְנָא, וְהִלִּיכוּ
בָּהּ. וַאֲשַׁבְּחוּ נִיחַ, לְנַפְשָׁכֹן. וַיֹּאמְרוּ, לֹא נִיזִיל: ב וְהַקִּימָתִי עֲלֵיכֶם
צַפִּים הַקְּשִׁיבוּ לְקוֹל שׁוֹפֵר וַיֹּאמְרוּ לֹא נִקְשִׁיב: וַאֲקִימִית
עֲלֵיכֹן, מִלְפִּין. אֲצִיתִי, לְמַלִּי נְבִיאָא. וַיֹּאמְרוּ, לֹא נִקְבִּיל: ג אֶסְף
אֲסִיפֶם נָא-יְהוָה אֵין עֲנָבִים בְּגֶפֶן וְאֵין תְּאֵנִים בַּתְּאֵנָה
וְהָעֵלָה נָבֵל וְאַתָּן לָהֶם יַעֲבְרוּם: שִׁיּצָאָה אֲשִׁיצִינוּן, אָמַר יי.
וַיְסוּפוּן כַּמֶּסֶף עֲנָבִין מִגֶּפֶן, וּכְנַבְלָא מִתְּאֵנָה. וְכִטְרַף, מֵאֵילָן. עַל דִּיהֶבִית
לְהוֹן אוֹרִיתִי מִסִּינִי, וַעֲבְרוּ עָלָה: ד עַל-מָה אֲנַחְנוּ יוֹשְׁבֵים הָאֶסְפוּ
וְנָבֹא אֶל-עָרֵי הַמְּבָצָר וְנִדְמָה-שָׁם כִּי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
הִדְמָנוּ וַיִּשְׁקְנוּ מִי-רֹאשׁ כִּי חָטְאוּנוּ לִיהוָה: עַל מָא, אֲנַחְנָא
יְתִבִּין. אֶתְפַּנְשׁוּ. וְנִיעוֹל. לְקִרְוִין כְּרִיכֹן, וְנִשְׁתּוֹק תַּמָּן. אָרִי יי אֱלֹהֵנָא
אִיתִי עֲלֵנָא תִּבְרָ, וְאַבְהֵתְנָא. וַאֲשַׁקֵּנָא כֶּסֶף דְּלוֹט בִּישׁ כְּרִישִׁי חוּיִן, אָרִי
חֲבִנָא קָדָם יי: ה קִנְיָה לְשָׁלוֹם וְאֵין טוֹב לָעֵת מִרְפָּה וְהִנֵּה
בָּעֵתָה: סַפְרָנָא לְשָׁלָם, וְלִית טַב. לְעֵדֵן סְלִיחוֹת חוּבִין, וְהָא פְרַעְנוֹת
חֲטָאִין: ו מִדָּן נִשְׁמַע נַחֲרַת סוּסִיו מְקוֹל מְצַהֲלוֹת אֲבִירָיו

וזלך הדקדוק: א כֹּה אמר יי. חיבת 'כה' בשופר, ואין כאן פסיק: ו מִדָּן נִשְׁמַע. הדל"ת בפתח
בכל ספרי תימן:

רַעְשָׁה כָּל-הָאָרֶץ וַיָּבֹאוּ וַיֹּאכְלוּ אֶרֶץ וּמְלוֹאָהָ עִיר
וַיֵּשְׁבִי בָּהּ: על דפּלחוּ לַעֲגִלְיָא דבִּדְרָן. מֶלֶךְ בְּמִשְׁרִיתֶיהָ יִסֵּק עֲלִיהוֹן,
וַיִּגְלִי יְתֵהוֹן. מִקָּל, מִפְסוּעִית גְּבֻרוֹהִי. יוֹעוֹן, כָּל יְתִבִּי אֶרְעָא. וַיִּיתוֹן.
וַיִּבְזוֹן, אֶרְעָא וּמְלָאָהָ. קְרוּיָא, וּדְיִתְבִּין בְּהוֹן: ^ז **כִּי הִנְנִי מְשַׁלַּח בְּכֶם**
נְחָשִׁים עֲפֻעָנִים אֲשֶׁר אֵין-לָהֶם לַחֹשׁ וְנִשְׁכּוּ אֶתְכֶם
נְאֻם-יְהוָה: אֲרִי הָאֲנָא מְגָרִי בְכוֹן. עִמְמִין קְטוּלִין, כְּחִיווֹן חֶרְמָנִין.
דְּלִית לְהוֹן, לַחֲשָׂא. וַיִּקְטְלוֹן יְתִכּוֹן, אָמַר יי: ^ח **מִבְּלִיגִיתִי עָלַי יָגוֹן**
עָלַי לְבִי דָוִי: על דְּהוּ מְלַעְגִין לְקָבִיל נְבִיָּא, דְּמִתְנַבֵּן לְהוֹן. דְּוֹנָא
וְתִנְחַתָּא אִיתִי לְהוֹן, מִן קָדָם חוֹבִיָּהוֹן. עֲלִיהוֹן אָמַר נְבִיָּא, לְבִי דָוִי:
^ט **הִנֵּה-קוֹל שׁוֹעֵת בַּת-עַמִּי מֵאֶרֶץ מְרַחֲקִים הִיְהוּה אֵין**
בְּצִיּוֹן אִם-מִלִּפָּה אֵין בָּהּ מִדּוֹעַ הַכְּעֶסוֹנִי בְּפִסְלֵיהֶם
בְּהַבְלֵי נֶכֶד: הָא קָל, צוֹחַת כְּנִשְׁתָּא דְעַמִּי. מֵאֶרֶע, רַחֲיִקָא. נְבִיָּא,
אוֹכַח יְתֵהוֹן. הַשְׁכִּינְתָּא דִּי, לִית בְּצִיּוֹן. אִם מִלִּפָּה, לִית בָּהּ. מְדִין. מְרָגוֹן
קְדָמִי. בְּצִלְמִנִּיהוֹן, בְּפִלְחֹן טְעוּתָא: ^י **עָבַר קָצִיר כָּלָה קִיץ**
וְאִנְחָנוּ לֹוא נוֹשְׁעָנוּ: אָמַרְת כְּנִשְׁתָּא דִּישְׂרָאֵל. עָדָא זְמָנָא, שְׁלִים
קָצָא. וְאִנְחָנָא, לֹא מִתְפָּרְקִין: ^{יא} **עַל-שֹׁבֵר בַּת-עַמִּי הַשְׁפָּרְתִּי**
קִדְרָתִי שִׁמְהָ הַחֲזַקְתָּנִי: אָמַרְת יִרְשָׁלַם. עַל תִּבְר כְּנִשְׁתָּא דְעַמִּי,
אֲזַדְעוּעִית. אֶתְחַפִּיאוּ אִפִּי אֶפְרוּס, אֶפְמִין בְּקִדְרָא. אֶשְׁתַּמְמוּ, אַחֲדָתָנִי:
^{יב} **הַצָּרִי אֵין בְּגִלְעָד אִם-רַפָּא אֵין שֵׁם כִּי מִדּוֹעַ לֹא**
עָלְתָה אֲרֻכַּת בַּת-עַמִּי: אָמַר יִרְמְיָה נְבִיָּא. דְּלִמָּא לֹא אִית לִי
עוֹבְדִין טְבִין, לְמַבְעֵי עַל בֵּית יִשְׂרָאֵל. הֲלֹא מַחְמִיד הוּיתִי לְאַלְפָּנִיהָ
דְּאַלְיָה נְבִיָּא, דְּמַגְלָעַד. דְּפִתְגְמוּהִי, אֲנוֹן אֶסוּתָא. אֲרִי עַל דְּלֹא תָבוּ,
זֹלַק הַדְקָדוֹק: ^ט שׁוֹעֵת בַּת עַמִּי. הַשִּׁי"ן כְּנִשְׁתָּא בְּתִיגָאן וּבִירוּשְׁלַמִּיִם (וְהָשׂוּא נַח):
הִיְהוּה. אֵין שׁוּא תַחַת הַי"ד וְלִכְן אֵינָה יוֹצֵאָה בְּמַבְטָא וְהִיא נַחַה. וְכֵן כְּתוּבוּ בְּעֵלִי הַדְקָדוֹק:
הַכְּעֶסוֹנִי. בְּסִפְר מְדוּיק חֶסֶד יו"ד, וְכֵן בִּירוּשְׁלַמִּיִם. וְכֵן נִסְמַר שֵׁם 'לַחֲדוּר חֶסֶד יו"ד'. וְעִיקַר:
^{יג} **אֲרֻכַּת.** בְּס' מְדוּיק חֶסֶד וי"ו, וְכ"ה בִּירוּשְׁלַמִּיִם. וּמִסִּיר עֲלֶיהָ 'לַחֲדוּר חֶסֶד'. וְעִיקַר:

שִׁמְרָא דְּמִוּר. (ט) הִיְהוּה אֵין בְּצִיּוֹן. הַי"ד נִבְלַעַת בְּקִרְיָאָה. כְּאִילוּ כְּתוּב הַדּוּקָי.

בְּכִין לֹא סְלִיקַת אָסוּ, לְמַחַת כְּנִשְׁתָּא דְעַמִּי: ^{יג} מִי־יִתֵּן רֵאשִׁי מַיִם
וְעֵינֵי מְקוֹר דְּמַעָּה וְאַבְכָּה יוֹמָם וְלַיְלָה אֶת חֲלָלִי בֵּת־עַמִּי:
מִן יִתֵּן רִישִׁי, כְּנַחַל דְּמִין. וְעֵינִי, כְּמַבּוּעַ דְּמַעָּן. וְאַבְכִּי, יוֹמָם וְלַיְלָה, עַל
קְטִילִי, כְּנִשְׁתָּא דְעַמִּי: ^{יד} מִי־יִתְּנִנִי בַּמִּדְבָּר מְלוֹן אֲרָחִים
וְאַעֲזֹבָה אֶת־עַמִּי וְאֵלֶכָה מֵאַתָּם כִּי כָלִם מְנַאֲפִים עֲצָרַת
בְּגָדִים: מִן יִתְּנִנִי בַּמִּדְבָּרָא. בֵּית מִבְתּוֹת, עָדִי אֲוֹרָחָן. וְאַשְׁבּוּק, יֵת
כְּנִשְׁתָּא דְעַמִּי. וְאַהֲדָךְ, מְלוֹתְהוֹן. אָרִי כְּלֶהוֹן זְנֹאִין. סִיעַת, שְׁקָרִין:
^{טו} וַיִּדְרְכוּ אֶת־לְשׁוֹנָם קִשְׁתָּם שְׁקָר וְלֹא לְאַמוּנָה גִבְרוּ
בְּאַרְצָן כִּי מִרְעָה אֶל־רָעָה | יֵצְאוּ וְאַתִּי לֹא־יִדְעוּ נְאֻם־
יְהוָה: וְאַלִּיפוּ יֵת לִישְׁנֶהוֹן, פִּתְגָמֵי שְׁקָר. דְּמִן אַנוּן, כְּקִשְׁתִּי נְכִילָא. וְלֹא
לְהִימְנוּתָא, תְּקִיפוּ בְּאַרְעָא. אָרִי מִבְּשִׁתָּא לְבִשְׁתָּא נִפְקוּ. וּמִדַּע דְּחִלְתִּי
לֹא אֵילָפּוּ, אָמַר יי: ^{טז} אִישׁ מִרְעָהוּ הִשְׁמָרוּ וְעַל־כָּל־אֶחָא־
תְּבַטָּחוּ כִּי כָל־אֶחָא עֲקוּב יַעֲקֹב וְכָל־רָע רַבִּיל יִהְיֶה: גִּבְר
מִחֲבֵרִיָּה, אִסְתְּמָרוּ. וְעַל כָּל אֶחָא, לֹא תִתְרַחֲצוּן. אָרִי כָל אֶחָא, מִכְּמִן
כְּמִין. וְכָל רַחֲמִים, בְּנִכִּילוּ מִהֲלִיד: ^{יז} וְאִישׁ בְּרַעְהוּ יִהְיֶה לֵוֹ וְאַמֶּת
לֹא יִדְבָּרוּ לְמִדּוֹ לְשׁוֹנָם דְּבַר־שְׁקָר הָעוֹה נְלָאוּ: וּגִבְר בְּחֲבֵרִיָּה,
מִשְׁקָרִין. וְקִשְׁטָא, לֹא מְמַלְלִין. אֲלִיפוּ לִישְׁנֶהוֹן. פִּתְגָמֵי שְׁקָר, אִטְפְּשׁוּ
טַעוּ: ^{יח} שְׁבַתְךָ בְּתוֹךְ מְרֻמָּה בְּמְרֻמָּה מֵאַנּוּ דַּעַת־אוֹתִי
נְאֻם־יְהוָה: יִתְבִּין בְּבִתִּי כְּנִישְׁתְּהוֹן, וּמִשְׁתַּעֵן עַל עֲוִיתְהוֹן. בְּנִכְלִין,
מְסָרְבִין לְמִדַּע דְּחִלְתִּי, אָמַר יי: ^{יט} לִכֵּן כֹּה אָמַר יְהוָה עֲבָאוֹת
הִנְנִי צוֹרֶפֶם וּבַחֲנֻתִים כִּי־אֵיךְ אֶעֱשֶׂה מִפְּנֵי בֵּת־עַמִּי:

זולק הדקדוק: ^{יג} וְעֵינֵי מְקוֹר דְּמַעָּה. התרגום שלנו 'ועיני כמבוע דמען' הדל"ת והמ"ם
בחירק (הדל"ת בחירק והמ"ם נחה) ודו"ק. והתרגום נקט נחל דמיין ומבוע דמען. ואם הדל"ת
בקמץ, לא ידענו מהו זה המקור. ולא בא לסתום אלא לפרש: חֲלָלִי בֵּת עַמִּי: השוא שבלמ"ד
נע, מפני המאריך שקדמו, וכן כתב הרד"ק: ^{טו} עֲקוּב יַעֲקֹב. העי"ן בשוא פשוט לבד, והוא נח:
^{יז} הִנְנִי צוֹרֶפֶם וּבַחֲנֻתִים. התרגום 'וצריך להון ובחר להון' ובחר ברי"ש בכל התיגאן. ועיין
בתרגום 'והבאתי את השלשית' בהפטרת יום א' דסכות (פס' א):

בְּכִין. כְּדָנָן אָמַר, יִי עֲבָאוֹת. הָאֲנָא מִיִּתִּי עֲלִיהוֹן עָקָא, וְצָרִיף לְהוֹן, וּבְחַר לְהוֹן. אֲרִי אִיכְדִין אֲעֲבִיד, מִן קָדָם חֻבִּי, כְּנִשְׁתָּא דְעַמִּי: ב תִּין (כ' שוחט) שְׁחוּט לְשׁוֹנִם מְרֻמָּה דְּבַר בְּפִיו שְׁלוֹם אֶת־רַעְהוֹ יְדִבֵּר וּבִקְרָבוֹ יִשִּׁים אֲרָבוֹ: כְּגִיר דְּמַחֲרָף. לִישְׁנָהוֹן, נִכְלִין מְחֻשֵּׁב. בְּפֻמָּהוֹן. שְׁלָמָא גְּבַר עִם חֲבֵרִיה, מְמַלְלִין. וּבִמְעוּהִי, מְשׁוּי כְּמִינְתִּיה: כ א הָעַל־אֱלֹה לֹא־אֶפְקֹד־בָּם נֶאֱס־יְהוָה אִם בְּגוֹי אֲשֶׁר־כֹּזֶה לֹא תִתְנַקֵּם נַפְשִׁי: הָעַל אֱלִין לֹא אֲסַעַר לְאִיתָאָה עֲלִיהוֹן בִּישָׂא, אָמַר יִי. אִם מִן עַמָּא, דְּכִדִּין עוֹבְדִיהוֹן, לֹא אֶתְפָּרַע מִנְהוֹן, כְּרַעוּתִי: כ ב עַל־הָהָרִים אִשָּׁא בְּכִי וְנָהִי וְעַל־נְאוֹת מְדָבֵר קִינָה כִּי נִצְתּוּ מִבְּלִי־אִישׁ עוֹבֵר וְלֹא שָׁמְעוּ קוֹל מִקְנֶה מְעוֹף הַשָּׁמַיִם וְעַד־בְּהֵמָה נִדְּדוּ הַלְכוּ: עַל טוֹרֵיָא אָנָּא מְרִים קָלִי, בְּכִי וּמְצוּחַ. וְעַל דִּירוֹת מְדַבְּרָא, אֱלִיא. אֲרִי צְדִיאָא, מִבְּלִי אָנֹשׁ דְּעָדִי. וְלֹא אֲשַׁתְּמַע קָל בְּעִירָא, בְּאַרְעֵהוֹן. מְעוּפָא דְשִׁמְיָא, וְעַד בְּעִירָא. אֲטַלְטְלוּ, גְּלוּ: כ ג וְנִתַּתִּי אֶת־יְרוּשָׁלַם לְגִלִּים מְעוֹן תַּנִּים וְאֶת־עָרֵי יְהוּדָה אֶתֵּן שְׁמָמָה מִבְּלִי יוֹשֵׁב: וְאֶתֵּן יֵת יְרֻשָׁלַם. לְיִגְרִין, מְדוֹר יְרוּרִין. וְיֵת קְרוּיָא דְּבֵית יְהוּדָה. אֶתֵּן לְצִדּוֹ, מִבְּלִי יֵתִיב:

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: כ ד נִדְּדוּ. הַקְמִץ רַחֵב וְהַשׁוּא שְׁבַדְלָת נַע כִּי הוּא פַעַל עֲבַר, עַל מִשְׁקַל חֲרָבוּ פְנֵי הָאֲדָמָה (בְּרַאשִׁית ח, יג): כ ה לְגִלִּים מְעוֹן תַּנִּים. הַתְּרַגּוּם 'לִיגְרִין מְדוֹר יְרוּרִין' ה"ג בְּכָל הַהִפְטָרִיּוֹת הַקְדְּמוֹנִיּוֹת בְּשָׁנֵי רִישֵׁי"ן. לֹא בְּדִלָּת בְּסוּף. וְרֵאִיתִי בְּרִשֵׁי בְּכַתּוּבוֹת דָּף מ"ט דְּפִירֵשׁ מְעוֹן תַּנִּים מִתְּרַגְּמִינָן מְדוֹר יְרוּדִין. וְלַעֲנֵד שְׁאִין הַכְּרַח לְגְרוּס בְּדִלָּת דֹּאפְשֵׁר דְּטַעוֹת בְּדַפּוּס. אֲלֹא שֶׁבְּעֶרֶךְ הֵבִיא זֶה בְּעֶרֶךְ יר"ד, (מוֹכַח דְּגִרִּים לֹא בְּדִלָּת). וְגַם מִזֶּה אֵין הַכְּרַח לְשָׁנוֹת גִּירִסְתֵּינוּ, וּמִצִּינוּ הַרְבֵּה שִׁינוּיִם בְּגִירִסְתָּ הַגִּמ' בֵּין רִשֵׁי וְהַעֲרוּךְ, בְּמִס' פִּסְחִים וִינן הַרְבֵּה וְכו' מִפְּנֵי שְׁגוּרֵי הַמֶּאֱכָל וְגִרְסֵי לֹא בְּרִי"ש. וּבְעֶרֶךְ גִּרִּים לֹא בְּדִלָּת בְּעֶרֶךְ גִּר"ד. גַּם בְּשֶׁבֶת דָּף קנ"ב אֲסָקִיָּה בְּנִגִּידָא. גַּם בְּגִטִּין גְּבִי בְּלַעַם אֲסָקִיָּה בְּנִגִּידָא. בְּכָל הַסְּפָרִים גִּרְסֵי בְּדִלָּת, וְהַעֲרוּךְ הֵבִיאוּ בְּעֶרֶךְ (נ)ג"ר. הִיתְכֵּן לְשִׁבְשׁ כָּל הַסְּפָרִים בְּשִׁבִּיל זֶה, פְּשִׁטָּא שְׁאִין הַכְּרַע, דְּשֵׁם בַּעֲלָמָא הוּא, אוֹ עַל שֵׁם הָעֲלִיָּה נִקְרָא כֵּן. וְלַעֲלוֹם דְּכ"ע מוֹדוֹ דְּלִית לָן לְשִׁנוּיִ גִּירִסְתָּ אֲבוֹתֵינוּ. וְכִיּוּצָא בְּזֶה כָּתַב הַרְבֵּה הָעֶרֶךְ בְּשׁוּרֵשׁ (בְּעֶרֶךְ) נִגְר כִּי הִנְחַל נִקְרָא נִגְר יַעו"ש, וְכו' עֲלִיו הַמִּתְּרַגְּמָן וְאֵנוּ לֹא מִצְּאֵנוּהוּ רַק בְּדִלָּת ע"ש. וְכוּבֵר כ' הַרְמַב"ן בְּס' הַמְּלַחְמוֹת בִּיבְמוֹת דָּף תי"א דֹּאִין מְשִׁיבִין מִגִּירִסָּא לְאַחֲרַת ע"ש. וְלַעֲלוֹם אֵין הַכְּרַע וְלֹא הַכְּרַח בְּשִׁינוּי הַנוֹסְחָאוֹת אִפ' לַעֲנִין דִּינָא, כ"ש בְּמִלְתָּא דְּלֹא בְּדִינָא מִשְׁתַּעִּיא. שׁוּב רֵאִיתִי בְּתַרְגּוּם שְׁנַדְפֵּס עִם רַד"ק

דְּגִרִּים בְּרִי"ש בְּסוּף:

בְּרִי מִי־הָאִישׁ הַחֲכָם וַיִּבֶן אֶת־זֹאת וְאִשָּׁר דְּבַר פִּי־יְהוָה
 אֵלָיו וַיִּגְדֶּה עַל־מֶה אֲבִדָה הָאָרֶץ נִצְתָה כַּמְדָּבָר מִבְּלִי
 עֲבָר: מִן גִּבֹר דְּחָפִים, וַיִּסְבֵּר יֵת דָּא. וּדְאִתְמַלֵּל, מִן קָדָם יֵי. עֲמִיה,
 וַיַּחְוִינָה. עַל מָא, חֲרוּבַת אֶרְעָא. צְדִיאָת כַּמְדָּבָרָא, מִבְּלִי עָדִי:
 כֹּה וַיֹּאמֶר יְהוָה עַל־עֲזֹבֶם אֶת־תּוֹרָתִי אֲשֶׁר נָתַתִּי
 לַפְּנִיָּהֶם וְלֹא־שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי וְלֹא־הִלְכוּ בָּהּ: וַאֲמַר יֵי. עַל
 דְּשִׁבְקוּ, יֵת אֲוִרִיתִי. דִּיהֲבִית, קְדָמִיהוֹן. וְלֹא קִבְּלוּ לְמִימְרִי, וְלֹא הִלְכוּ
 בָּהּ: כֹּה וַיִּלְכוּ אַחֲרֵי שְׂרָרוֹת לִבָּם וְאַחֲרֵי הַבְּעָלִים אֲשֶׁר
 לַמִּדּוֹם אֲבוֹתָם: וַאֲזָלוּ. בְּתַר, הִרְהוֹר לְבָהוֹן. וּבְתַר, בְּעֲלִיאָ.
 דְּאֵלִיפּוֹנוֹן, אֲבִהֶתְהוֹן: כֹּה לִזְן כֹּה־אָמַר יְהוָה עֲבָאוֹת אֱלֹהֵי
 יִשְׂרָאֵל הִנְנִי מֹאכִילִם אֶת־הָעָם הַזֶּה לַעֲנָה וְהַשְׁקִיתִים
 מִי־רֹאשׁ: בְּכִין. כְּדָנָן אָמַר. יֵי עֲבָאוֹת, אֱלֹהֵא דִישְׂרָאֵל. הָאֲנָא מִיִּתִּי
 עָקָא. עַל עֲמָא הַדִּין, מָרָר כְּגַדִּין. וְאַשְׁקִינוֹן כֶּסֶף דְּלוּט בִּישׁ, כְּרִישֵׁי חוּין:
 כֹּה וְהַפְּצוֹתִים בְּגוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ הֵמָּה וְאֲבוֹתָם
 וְשִׁלַּחְתִּי אַחֲרֵיהֶם אֶת־הַחֶרֶב עַד פְּלוֹתִי אוֹתָם: וְאַבְּדִרְנוֹן,
 בִּינִי עֲמִמִּיא. דְּלֹא יָדְעוּ. אֲנוֹן, וְאַבְּהֶתְהוֹן. וְאַגְרִי בְּתִרְיָהוֹן, דְּקִטְלִין
 בְּחֶרֶבָא. עַד דְּאִשְׁיַצִּי, יִתְהוֹן: כֹּס כֹּה אָמַר יְהוָה עֲבָאוֹת
 הַתְּבוֹנָנוּ וְקִרְאוּ לַמְּקוֹנָנוֹת וְתִבּוֹאִינָה וְאֶל־הַחֲכָמוֹת
 שְׁלַחוּ וְתִבּוֹאֲנָה: כְּדָנָן אָמַר, יֵי עֲבָאוֹת. אִסְתַּכְּלוּ. וְקִרְאוּ לְאֵלֵיָתָא,
 וַיִּתֵּן. וְלַחֲפִימָתָא שְׁלַחוּ, וַיִּיתֹן: לֹא וְתִמְהַרְנָה וְתִשְׁנָה עָלֵינוּ נְהִי
 וְתִרְדָּנָה עֵינֵינוּ דְּמַעָּה וְעַפְעַפִּינוּ יִזְלוּ־מַיִם: וַיִּזְחֶין. וַיִּשְׁלַן
 עֲלֵנָא, אֵלִיא. וַיִּשְׁגְּרוּן עֵינָנָא, דְּמַעִין. וְגִלְגְּלִי עֵינָנָא, יִגְרוּן מִיָּא:
 לֹא כִי קוֹל נְהִי נִשְׁמַע מִצִּיּוֹן אֵיךְ שִׁדְּדָנוּ בְּשָׁנוּ מְאֹד

וְזֶלֶק הַדְּקָדוּק: כֹּה וְלֹא הִלְכוּ בָּהּ. תִּיבַת 'הִלְכוּ' מִלְּעִיל: כֹּה וְשִׁלַּחְתִּי אַחֲרֵיהֶם. תִּיבַת 'וְשִׁלַּחְתִּי'
 מִלְּרַע: כֹּס וְקִרְאוּ לַמְּקוֹנָנוֹת. אֵין מֵאֲרִיךְ בִּלְמַ"ד בִּסְתִ"י גַם בִּירוּשְׁלַמִּיִּם. וְאִ"כ הַשּׁוֹא שְׁבַמ"ם נַח,
 וְזוֹ דַּעַת בֶּן אֲשֶׁר. וּבִכ"ד גְּדוּל מִיחֲלָפָא שִׁיטְתִּיהוּ:

כִּי־עֲזַבְנוּ אֶרֶץ כִּי הִשְׁלִיכוּ מִשְׁכְּנֹתֵינוּ: אֲרִי קָל אֵלִיָּא.
 אֲשַׁתְּמַע מְצִיּוֹן, אֵיכָדִין אֶתְבּוֹיִזְנָא. בְּהִיתָנָא לַחֲדָא, אֲרִי חֲרוּבַת אַרְעָנָא.
 אֲרִי צְדִיקָא, בִּירְנִיתָנָא: לֵב כִּי־שָׁמְעָנָה נָשִׁים דְּבֶר־יְהוָה וְתַקַּח
 אֲזַנָּהּ דְּבֶר־פִּי וּלְמִדְנָה בְּנוֹתֵיכֶם נָהִי וְאִשָּׁה רַעוּתָהּ
 קִינָה: אֲרִי שָׁמְעָא נְשִׂיא, פִּתְגָמָא דִּי. וְתַצִּית אֲדִנְכוֹן, לְמַלִּי נְבִיזָה.
 וְאֵלִיפָא לְבִנְתְּכוֹן, אֵלִיָּא. וְאַתְתָּא לְחִבְרַתָּה, עֲנוּיָא: לֵב כִּי־עָלָה מוֹת
 בְּחִלּוּנֵינוּ בָּא בְּאַרְמְנוֹתֵינוּ לְהַכְרִית עוֹלָל מְחוּיָן בְּחוּרִים
 מִרְחֻבוֹת: אֲרִי סָלִיק מוֹתָא, בְּחִרְפָּנָא. עַל, בְּבִירְנִיתָנָא. לְשִׁיצָאָה
 יְנוּקִין, מְשׁוּקָא. עוֹלִימִין, מִרְחוּבָן: לֵב דְּבֶר כֵּה נֶאֱס־יְהוָה וְנִפְלָה
 נִבְלַת הָאָדָם כְּדָמָן עַל־פְּנֵי הַשָּׁדָה וּכְעֶמֶד מֵאַחֲרֵי
 הַקּוֹצֵר וְאִין מְאֻסָּף: אֶתְנַבִּי. כְּדָנָן, אָמַר יי. וְתַתְרַמִּי, נְבִילָתָא
 דְּאִנְשָׁא. כְּזִיבֵל מְבִדֵּר, עַל אִפִּי חֻקְלָא. וּכְעֶמֶדָא, מִפְתֵּר חֲצוּדָא, וְלִית
 דְּמַכְנִישׁ: לֵב כֵּה | אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי־יִתְהַלֵּל חֲכָם בְּחֻכְמָתוֹ
 וְאֱלֹהֵי־יִתְהַלֵּל הַגָּבוֹר בְּגִבּוֹרָתוֹ אֱלֹהֵי־יִתְהַלֵּל עֲשִׂיר בְּעֶשְׂרוֹ:
 כְּדָנָן, אָמַר יי. לֹא יִשְׁתַּבַּח חֲפִימָא, בְּחֻכְמָתִיהָ. וְלֹא יִשְׁתַּבַּח גִּבּוֹרָא,
 בְּגִבּוֹרָתִיהָ. לֹא יִשְׁתַּבַּח עֲתִידָא, בְּעֲתִידֶיהָ: לֵב כִּי אִם־בְּזֹאת יִתְהַלֵּל
 הַמֵּתְהַלֵּל הַשָּׁבֵל וְיִדַּע אוֹתוֹ כִּי אֲנִי יְהוָה עֹשֶׂה חֶסֶד
 מִשְׁפָּט וְצִדְקָה בְּאֶרֶץ כִּי־בֹאֵלָה חֲפֻצָּתִי נֶאֱס־יְהוָה: אֱלֹהִין
 בְּדָא, יִשְׁתַּבַּח דְּמִשְׁתַּבַּח. דְּחֻכִּים, וְאוֹלִיף לְמַדַּע דְּחֻלָּתִי. אֲרִי, אֲנָא יי.
 עֲבִידְנָא חֶסֶדָא. וְדִין דְּקִשׁוּט וְזָכוּ, בְּאַרְעָא. אֲרִי בְּאֵלִין רַעוּא קְדָמִי, אָמַר
 יי:

(גְּאֵלָנוּ יְהוָה עֲבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פִּרְקָנָא. יי עֲבָאוֹת, שְׁמִיָּהּ קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חֵיא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלָם,
 וּלְעָלְמֵי עָלְמֵיָא:

